

Theology Library
SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT
California

LIBRARY
SOUTHERN CALIFORNIA SCHOOL
OF THEOLOGY
CLAREMONT, CALIF.

ACTA
SANCTORUM

PARISIIS. — EX TYPIS V. GOUPY ET SOC., VIA GARANCIÈRE, 5

PARISIIS APVD VICTOREM PALMÉ VIA DICTA SAINT-SVLPICE. M.DCCC.LXIII.

Digitized by the Internet Archive
in 2021 with funding from
Kahle/Austin Foundation

BX
4655
A2
v.2

ACTA SANCTORUM

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur

QUÆ EX LATINIS ET GRÆCIS, ALIARUMQUE GENTIUM ANTIQUIS MONUMENTIS

COLLEGIT, DIGESSIT, NOTIS ILLUSTRAVIT

JOANNES BOLLANDUS, Theologus,

SOCIETATIS JESU

SERVATA PRIMIGENIA SCRIPTORUM PHRASI.

Operam et studium contulit GODEFRIDUS HENSCHENIUS, ejusdem Societatis Theologus.

EDITIO NOVISSIMA, CURANTE JOANNE CARNANDET

JANUARIII TOMUS SECUNDUS

X MEDIORES DIES COMPLECTENS.

PARISIIS

APUD VICTOR PALMÉ, BIBLIOPOLAM,

VIA SANCTI-SULPICI, 22.

EMINENTISSIMO PRINCIPI

FRANCISCO BARBERINO

S. R. E. CARDINALI VICECANCELLARIO.

SANCTORUM animæ, EMINENTISSIME PRINCEPS, in manu Dei sunt. Acta eorum, et corpora pleraque, præsidio exemploque relictæ in terra mortalibus : quamquam et hæc rediviva olim pompa triumphali eveniunt in cælum : illa vero jam Dei digito descripta sunt in libro Vitæ. At quæ humanis monumentis, ad eruditionem posterorum, ipsorumque laudem Sanctorum, consignavere Majores nostri, ea et diaboli furor quondam Gentilium armatus crudelitate, nunc etiam Hæreticorum, abolere conatur, et ipsa consumit vetustas, et (fatendum est enim) ævi fortassis superioris inscitia suppressit, nostri fastidium.

Ea me stimulavit caussa, ut eruere e latebris, ac deterso diuturni situs squallore proferre in lucem discussa apteque recensita molirer. Opus vero universum DE SANCTIS cui dicarem, nisi SANCTISSIMO PATRI URBANO, quem Christus Divinæ suæ voluntatis interpretem, Vicarium potestatis constituit, omnisque Judicem sanctitatis? Ab eo Tu secundus occurristi, cui vellem deberemque alteram illius consecrare partem operis. Non diffido fore, ut ultro URBANO Patruo probetur labor hic meus, quem, ac vitam omnem, Sanctorum gloriæ, Ecclesiæ dignitati, ipsiusque nominatim propugnandæ auctoritati dicavi : sed ubi Tu Patronus accesseris, multo etiam serenior affulgebit, animosque ad reliquum consummandum opus sufficiet, benignissimæ radius URBANITATIS.

Jussisti me pridem, EMINENTISSIME PRINCEPS, hunc a Te favorem sperare, qui me in extremis hisce oris terrarum commorantem nosse non es dedignatus; vilem homuncionem, in eminentissimo ipse constitutus dignitatis et sapientiæ fastigio. Nempe ut magni Numinis proprium est, cuncta intime pervadere ac rimari; ut Supremi Pastoris, nullam vel in ultimo orbis angulo, quantumvis abjectam oviculam gregis sui negligere; id videris Tuum esse voluisse, qui tam propinquo ad utrumque gradu accedis, ut intelligas quid singuli ubique moliantur ac designent operis, quod quidem ad Ecclesiæ videatur utcumque ornamentum pertinere.

Suscipe igitur, EMINENTISSIME PRINCEPS, lucubrationes has meas, quarum ultro sæpius apud varios e nostro ordine dignatus est meminisse. Eas si Tibi probari sensero, tanto impensius reliqua Divorum gesta dilucidanda

dilucidanda aggrediar : et si quid minus assequar ipse, exemplo fortassis alios provocabo, majore præditos eruditione; ut quæ me fugerunt, ipsi e ruderibus venerandæ antiquitatis exsuscitent. Fuit ea temporum nostrorum felicitas, ut multa Sanctorum corpora, dudum oblivione consepulta, reperta sint, ipsiusque auctoritate et munificentia URBANI in honorificentiore locum reposita. Annuant quoque illud Cœlites, ut pridem ignorata, vel fœde vitiata ipsorum Acta, veteri quidem habitu plenoque gravitatis, sed pura et a suo repurgata squallore, vulgentur. Tu conatus tenues meos, PRINCEPS EMINENTISSIME, qua hactenus, benevolentia provehe. Id te submitte obtestor, æternum

Eminentiae tuæ devotissimus cliens

JOANNES BOLLANDUS.

BENIGNO LECTORI.

Quæ in Præfatione generali ad ABBATEM LÆTIENSEM ante priorem tomum explicavi, hic non repeto : ea ut consulas, Lector, si tanti est tibi consilium in hocce ad or-
nando opere meum intelligere, rogo; aut saltem commentationes has de Sanctis prius ne censoria severitate notes, quam quæ isthic omnium exposita ratio est, perlegas.

Nam primum, quæ hic traduntur, non esse ea ejusmodi contendo, ut auctoritatem obtineant ac pondus, quod illa habent quæ sunt Ecclesiæ sacrosancto judicio comprobata: licet nihil a me dictum scriptumve existimem, quod non ejusdem Sanctissimæ Matris Ecclesiæ sit Decretis ac voluntati consentaneum : aut si quidquam imprudenti excidit, quod Summorum Pontificum legibus, aut Conciliorum scitis censi possit ullo modo repugnare, id ipse ultro abdicō, damno, respuo, ac repudio funditus. Nominatim vero ne ulla cujusquam, qui non videatur *per communem Ecclesiæ consensum, vel immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum virorumque sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientia ac tolerantia Sedis Apostolicæ, vel Ordinarii*, cultum venerationemque obtinuisse, miracula, vaticinia, arcanorum manifestationes, narrarem, sedulo cavi: quibus cœlestes jam olim honores decretos, aut pio populorum consensu, conniventibus Christianæ religionis Antistitibus, prærogatos, non putavi; eorum vel res gestas, etsi ab aliis traditas litteris, non edidi, vel iis certe *Beatorum aut Sanctorum*, dignitatis plenissimam, appellationem non tribui. Plane vero et ingenue testificor, cupere me ut universa quæ scripsi hic et edidi, eo solum loco habeantur, quo HISTORIA HUMANA, cui tantum esse fidei debeat, quantum singuli merentur, a quibus accepi, auctores. Si quid a me observatum, aut spectatum narro, nec alio firmatum testimonio; id sic accipi velim, ut ab homine traditum, qui errori sim, pro imbecillitatis humanæ modo, propriaque ingenii et judicii infirmitate, obnoxius; qui tamen et multum operæ ac temporis in iis, quæ trado, discutiendis posuerim, et mori millies malim, quam ut sciens quemquam fallam.

Hæc autem aliaque luculentius in ea Præfatione explicavi. Hic solum rogare te volui, Lector, ut quæ isthic scripsi, inspicere ne dedigneris. Intelliges qua occasione, qua Majorum auctoritate, quorum secutus exempla, ad hæc elucubranda accesserim : quamobrem hæc olim HERIBERTUS ROSWEYDUS noster, post Surium ac Lipomanum, sit aggressus; qualem universi operis formam adumbrarit; quid in eam rem coacervarit veterum monumentorum; quæ interea scripserit vulgaritque opera, quæ alia meditatus sit, perpetuo hortatore ac stimulatore, Lætiensium Monachorum sanctissimo Archimandrita ANTONIO WINGHIO : tum quid ego spectem, quatenus Rosweydi insistam vestigiis, in quam molem provehere opus nitar, cujus tum eidem, dum viveret, sapientissimo WINGHIO, tum aliis gravissimis viris, probata ratio est.

Perspicies deinde quem ordinem ac methodum sim secutus, ac quamobrem : ut primo Sanctorum, qui singulis diebus coluntur nomina grandiori sint caractere expressa, servata temporum quibus singuli vixerunt ratione: tum ut rejecti quidam in alios dies, quorum vel multiplex uno loco, vel eadem non eodem die variis in locis agitur solennitas; alii prætermissi omnino, quorum mihi de sanctitate non erat certo exploratum Ecclesiæ judicium. Prolegomenon quoque, seu præviarum ad quamque vitam dissertationum ratio est explicata, eorumque ac vitarum ipsarum partitio; cur miracula relata Sanctorum, Translationes, aliaque id genus, utque singulis capitibus brevia subjuncta scholia, sive annotationes, doctis non necessariae, vulgo utiles, et probatae viris eruditis. Ipsarum litterarum explicatum discrimen, et quæ alia ad perspicuitatem et Lectorum commodum excogitata, cujusmodi hæc sunt : Dies et annus mortis cujusque Sancti indicatus in margine, singularum tituli paginarum, in earum unaquaque nomen expressum scriptoris, a quo vita est, quæ isthic datur, composita: capitum divisio ac tituli : compendia in margine omnium quæ traduntur.

Tum Indicum explanata ratio est et varietas : quis eos concinnarit, qua industria ac
judicio.

judicio. Eorum duo, videlicet *Alphabeticus* Sanctorum, quorum quoque tomo gesta narrantur, vel illustratur natalis, et *Chronologicus* perbrevis, Vitis præfixi, post Præfationem. Reliqui quatuor ad calcem tomi cujusque rejecti, videlicet *Historicus*, nomina completens hominum quæ hoc tomo memorantur, etiam Sanctorum, sed non eorum quorum est in primo Indice peculiariter recensitus natalis, nisi ipsorum in aliis Divorum Actis iterum mentio fiat; *Topographicus* locorum; Grammaticus, vel *Onomasticus*, vocum barbararum vel abstrusiorum; et, cujus maxima erit utilitas, *Moralis*, earum rerum, quæ in concionibus, explanationibus Scripturarum, asceticis institutionibus, pertractari solent, non solum virtutum ac vitiorum. Singulis autem tomis sui sunt Indices.

Styli denique ratio est explicata; cur proprius cuique auctori assertus, nec expolitus qui rudis ac semibarbarus; cur meus obvius minimeque operosus. Invidiosæ disceptationes de quarumdam gentium Apostolis, Sanctis aliis, Scriptoribus, consulto a me declinatæ: aculeatus in neminem a mea discrepantem sententia, ne hæreticos quidem, extra eas controversias quæ ad fidem pertinent, stylus vibratus: Ordines religiosi qua decuit reverentia laudati. Demum quæ alia mediter opera, si Deus Sanctique annuerint, perspicies.

Satis prolixè in eadem Præfatione disputavi, quæ sit eorum Actorum, quæ edo, probabilitas: qui gradus Historicorum: horum quam multa postea interpolata opera, et quandoque perperam: quam multa ex fama et vulgi narratiunculis conscripta, quam illa fidem mereantur, quo a me studio discussa, ac ponderata. Multa ab hæreticis vitiata; ab aliis quoque conficta, vel fidem supra ornata, parum laudabili exemplo: vitata utraque mihi, qua licuit. Monui tamen ne temere commentitia et fabulosa esse quis ea conclamet, quæ ipsi fortassis paradoxa videntur, priusquam illa accurate examinarit. Neque enim viri prudentis est, ita præcipitem esse in iis, quæ non probat, continuo proscribendis ac damnandis. Apocrypha quoque esse multa ostendi, quæ non ideo falsa omnia, etiam veterum Patrum scripta nonnulla, et Sanctorum quidem, ut Alexandrini Clementis, et alia a S. Gelasio olim vetita in Ecclesiæ conventibus publice legi, quæ tamen privatim legi fructuose possint.

Exposui quibus adjutoribus, quibus scriptorum adminiculis, tum vulgatorum et publici jam juris, tum manu exaratorum, sim usus; ac præsertim quam amica, fideli, certa et constanti, GODEFRIDI HENSCHENI nostri opera; quam ille multa monuerit, suaserit, ipseque digesserit ac illustrarit: quam ob causam toto fere opere, plurali verbo offero, quæ invenisse me, ab amicis accepisse, observasse, contulisse, edidisse, prius etiam scripseram, ut cum eò communicem quam meretur laudem, ejus præsertim operis, cujus ab eo sperari posse absolutionem confido, si quid mihi humanitus eveniat; ut est egregia memoria, judicio, plurimarum disciplinarum scientia præditus. Quamquam neque ego hic ullam vel specto, vel inesse arbitror laudem, præterquam diligentiae; quam si Deo et Sanctis probavero, præclare me operam collocasse existimabo; neque idem fidus et indefessus adjutor meus, aut sibi aut ulli, præterquam Deo et Sanctis, quidquam ex suo labore accedere laudis exoptat.

De Martyrologiis Fastisque Ecclesiasticis tum Latinis, antiquis et recentibus, tum Græcis gentiumque aliarum disserui, sed brevius fortassis, quam multi optarent. Verum licebit alias, ut spero, plenius, cum pleraque ex iis edam; præsertim si, quod unice te rogo, Lector benevole, quæ nanciscere vetera ejusmodi Martyrologia communicaris, ut cum iis quæ habeo conferam, aut si nullum antea habui exemplar, id certe quod tuo beneficio nactus ero, tuo nomine publicem. Atque utinam quæ alibi latere dicuntur tum Græca Menologia, ut illud sæpius Baronio citatum, quod Basilii Imperatoris jussu ab 800 prope annis scriptum dicitur, tum Russorum Catholicorum, Syrorum, aliorum Kalendaria, consequi possim!

Postremo id te precor, ut quid a ceteris hujus mei operis lectoribus petierim, in animum inducas vel cursim pervolvere; et votis tu quoque annuas meis, et quæ me quantumvis sedulo omnia indagantem fugerunt Sanctorum Acta, Translationes, miracula, et quæcumque alia amplificandæ ipsorum gloriæ existimabis conducere, benigne suppedites: neu sinas defossos latere veteres illos maximipretii thesauros, sed ad communem Ecclesiæ utilitatem, tuamque, in publicum efferas. Habebunt gratiam posterī, referent Sancti.

Si quid scripsi, quod cum certioribus quæ habes monumentis non consentiat, non solum ignoscas velim, sed et moneas viamque commonstres. Libens retractabo. Esse me hominem scio, et labi posse, in tanto præsertim opere, et in rebus ita procul a finibus nostris atque ætate gestis. Cui sit ita cautum, ut non in auctorem aliquem minus solidum aliquando incidat, vel cum inciderit, non sequatur imprudens, aut non in investiganda veritate uspiam hallucinetur?

Nec difficile erit ad me in hanc urbem, ad quam ex omnibus Europæ provinciis, singulis fere hebdomadis, veredarii adventant, litteras dare, si voles. De aliis monumentis quæ majoris esse molis videbuntur, quo pacto possint huc deferri, dispiciam, ubi tuam cognovero propensam voluntatem.

Demum id te obtestor, ut Deum ac Sanctos pro me ores, ut horum adjutus patrocinio illius gratia, ita ipse quæ describo alienæ virtutis exempla imiter, itaque rationes omnes meas instituam, ut quæ nunc eminus speculor, coram aliquando contemplari merear ipsorum decora atque ornamenta.

INDEX

SANCTORUM

DECEN MEDIORUM DIERUM JANUARI.

Hic Index eos solum continet Sanctos, quorum natalis secundo tomo, sive decem mediis diebus Januarii, agitur; sive eorum res gestæ narrentur, sive tantum memoria illustretur. Quorum fit in aliorum Actis mentio, sed ad tertium tomum, aut alios menses natalis pertinet, eorum nomina tertio Indice, sive Historico referuntur, uti et horum quoque, si alibi hoc ipso tomo rursus, non in propriis Actis, occurrant.

Præfigitur cuique Sancto dies quo colitur. Additur ordo, laureola, locus mortis vel præcipuæ venerationis. Tum quidquid de eo hic traditur an Vita? quo auctore? unde? quid singula capita contineant? an præfixa? Prolegomena, sive præviæ de rebus ad eum Sanctum pertinentibus dissertationes? an in paragraphos distributæ? denique summa eorum quæ de unoquoque dicuntur, objicitur oculis.

Non est præfixa littera S aut B vel † ut in tertio Indice: nam cum omnes vel plerique Sancti sint aut Beati, qui hoc Indice continentur, non est necesse eum titulum ad differentiam usurpare. Litteræ A, B, C etc. quæ, ut in quatuor posterioribus Indicibus, certum expressæ paginæ spatium designent, raro additæ sunt, quia cum majori caractere impressa Sanctorum nomina sint, non est difficile unico oculi conjectu ea reperire: ideo nec ad marginem eadem consignatæ hic sunt litteræ.

Notæ contractionum hic usurpatæ, sunt istæ communiores: Mrol. Martyrologium. Mroll. Martyrologia. MS. manuscriptum MSS. manuscripta. Mlog. Gr. Menologium Græcorum. Men. Gr. Menæa Græcorum. M. Martyr. MM. Martyres. Presb. Presbyter. Ep. Episcopus. V. Virgo. VV. Virgines. Reliquæ obviæ sunt.

A

- 15 Abacuc Propheta. *Ex variis*, § 1. Reliquiæ inventæ, dies natalis. *Pag.* 276, § 3, unus an duo fuerint? 277
- 15 Ablebertus, sive Emebertus, Ep. Camerac. et Atrebat. Vita *ex variis collecta*. § 1. S. Ableberti veneratio 359. § 2. Parentes, sorores 360. § 3. Vita ex Breviar. Malbodiensi ibid. § 4. ætas sedes 361. § 5, mors, reliquiæ, cultus ibid.
- 16 Accursius Mart. Ord. S. Francisci in Mauritania a *pag.* 426 ad 435. Vide S. Berardius de Carbio.
- 17 Achilleus Confessor. *Ex Vitis PP. et men. gr.* 528
- 16 Adjutus Mart. Ord. Minor. in Mauritania, a *pag.* 426 ad 435. Vide S. Berardius de Carbio.
- 12 Aelredus, sive Ealredus, Ab. Rieval. in Anglia, *Prolegom.* Rievalis extracta. Aelredi natalis, scripta 30. Vita *ex Capgravio*, cap. 1. B. Aelredi adolescentia, ingressus in religionem 31, cap. 2, præfectura, virtutes, miracula 31, cap. 3, mansuetudo, morbus, obitus 32.
- 14 Agapitus M. in Africa. *Ex Marroll.* MSS. 217
- 18 Agatho M. in Ægypt. Acta MSS. 552
- 21 Agnes V. M. Romæ. *Prolegom.* 714. Vita auctore S. Ambrosio, collata cum MSS. cap. 1. S. Agnes nubere recusat 715, cap. 2. Lupanari flammisque superior, gladio percutitur 716, cap. 3. S. Emerentianæ cades: Constantiæ conversio 77. Acta *ex Menæis* 718
- De reliquiis S. Agnetis. *Prolegom.* §. 1 Basilicæ ac reliquiæ S. Agnetis Romæ 718. § 2, Ultrajecti 719. § 3, aliquæ in Gallia 720. Translatio reliquiarum ejus et S. Benigni Ep. e Gallia. Ul-

trajectam, *ex MSS.* c. 1, reliquiæ defossæ, revelantur Amolwino rustico 721, cap. 2. Inventæ a Lamberto Presb. 722, cap. 3. Festa profanantes puniti 723, cap. 4. Reliquiæ Ultrajectum translatae 723. Aliquæ olim translatae Constantinopolim inde in Hispaniam. *Prolegom.* 724. Narratio translationis *ex Domeneco* 724. Miracula S. Agnetis, *ex variis* 725, *ex Thoma a Kempis.* § 1, ope S. Agnetis pulsa ægritudo 726. § 2, Amissa pecunia recuperata 726. § 3, alia beneficia 727

- 13 Agricius Ep. Trevirorum. *Prolegomena.* Natalis, vita, patria, tempus obitus 54 et 753. Vita *ex MSS.* cap. 1, designatur Ep. Treviris 55, cap. 2, qualem repererit Ecclesiam 56, cap. 3, labores in ea excolenda 57, cap. 4, reliquiæ eo allatae 58, cap. 5, clavus Christi miraculis illustratus 58, cap. 6, fides Treviris radicata 60 et 753, cap. 7. Agricii mansuetudo, zelus, virtutes 60 et 753, cap. 8, discipuli, successor, obitus 61 et 753

- 17 Alba M. in Africa. *Ex Mroll.* MSS. 444

- 15 Alexander Ab. fundator Acæmetorum Constantinopoli. *Prolegomena.* § 1, Natalis, Vita 300. § 2, Acæmetorum origo, prima monasteria 301. § 3, S. Alexandri et Rabuli Ep. Edesseni ab eo conversi ætas, et tempus obitus 301. Vita auctore mon. Acæmeto ejus discipulo, *ex MS. Græco.* Præfatio Auctoris 302, cap. 1, S. Alexandri vita secularis, cœnobitica, anachoretica 303, cap. 2, fanum succensum, Rabulus conversus 303, cap. 3. Rabuli vita anachoretica, episcopatus; latrones a S. Alexandro conversi 305, cap.

- cap. 4, coenobium ad Euphratem constructum 306, cap. 5, iter per solitudinem et limites Rom. Imperii, miracula 307, cap. 6, Antiochiæ gesta, tolerata 308, cap. 7, monasterium Constantinopoli constructum 309, cap. 8, persecutio, mors, miracula 310
- 19 Ammonius Ep. Dertonensis in Italia. *Ex ferrario*. 591
- 18 Ammonius M. in Ægypto. *Acta ex mss.* 552
- 18 Ammonius miles Martyr in Ponto. *Ex Variis*. 552
- 16 Ananus M. Romæ Via Appia. *Ex Mroll. mss.* 367
- 13 Andreas Ep. Treviren. *Ex Florario ms. et Bravero*. 48
- 12 Anselmus M. Brixiae *ex Galesinio* 33
- 17 Antonius Magnus Abbas in Thebaide, *Prolegom.* § 1, Ægypti varia divisio. S. Antonii Natale solum 471, § 2, duplex ejus eremus, mons, monasterium 472, § 3, Exercitatio prima monastica in Ægypto 473, § 4, Ætas S. Antonii cum successione Imperatorum collata 474, § 5, Discipuli ejus in Thebaide inferiore 475, § 6, per reliquam Ægyptum 476, § 7, extra Ægyptum Monachatus per orbem dispersus 477, § 8, Vita S. Antonii Græce conscripta 477, § 9, in linguam latinam translata 478, § 10, ab hæreticis frustra impugnata 480, § 11, unde hic edita 481, § 12, ejus lectio utilis 482, § 13, S. Antonii publica veneratio 482, § 14, doctrina 483, § 15, disciplina monastica 484. Vita auctore S. Athanasio Episcopo. *Prologus Evagrii interpretis* 485. Prologus auctoris 486, cap. 1, S. Antonii pia educatio. Vita anachoretica 486, cap. 2, prima de diabolo victoria. Arcta abstinencia 487, cap. 3, secessus in sepulchrum. Variæ dæmonum oppugnationes 488, cap. 4, secessus in eremum, miracula, monasteriam extructa 489, cap. 5, ad hortatio ad fervorem spiritus 489, cap. 6, monita de technis dæmonum 491, cap. 7, de imbecillitate dæmonum 492, cap. 8, de discretione spirituum 493, cap. 9, superiora monita, exemplis ejus confirmata 493, cap. 10, peroratio et fructus exhortationis 494, cap. 11, desiderium martyrii, miracula 495, cap. 12, secessus ad interius desertum, tentationes 495, cap. 13, visitatio priorum monasteriorum 496, cap. 14, energumenum liberatio, abstentium notitia 497, cap. 15, donum curationum. Notitia status animarum 498, cap. 16, reverentia cleri, odium hæresis 499, cap. 17, disputatio cum philosophis 500, cap. 18, Epistolæ imperatorum ad ipsum, prævisa ecclesiæ afflictio 501, cap. 19, patrocinium afflictorum 502, cap. 20, postrema monita ad Pispiritanos monachos 504, cap. 21, præparatio ad mortem. Mors, sepultura 504, cap. 22, *Epilogus S. Athanasii* 505. *Epilogus Evagrii interpretis* 505
- Apophthegmata et collationes alioque ad vitam S. Antonii pertinentia, *Ex Cassiasio et Vitis PP.* cap. 1, renuntiatio seculi 506, cap. 2, poenitentia, patientia 506, cap. 3, tentationes, discretio 507, cap. 4, humilitas, mortificatio 508, cap. 5, amor Dei, intentio pura 509, cap. 6, amor et instructio proximi 509, cap. 7, Eulogii Alexandrini et alterius institutio 510, cap. 8, exercitatio S. Pauli Simplicis 511
- Translatio prima reliquiarum Alexandriam, secunda Constantinopolim. *Ex variis* 513. Translatio IIIV iennam Galliæ. *Prolegom.* 514. Historia translationis, *ex officiis Ord. Antoniani* 515. Alia *Ex Aimaro Falcone*, cap. 1, occasio profectionis Jocelini in Orientem 516, cap. 2, ejus peregrinatio. Obtentæ reliquiæ 517, cap. 3, ecclesia S. Antonii extructa 518, cap. 4, dedicata a Callisto II 519, cap. 5, ditata reliquiæ transpositæ *ibid.*
- Miracula S. Antonii, *ex variis*. § 1, Ignis sacer, miracula ad reliquias S. Antonii 520, § 2, Miracula in Belgio et Germania 521 et 758, § 3, imago aliaque promiscui cultus analecta 522 et 758, § 4, pœna in blasphemos aliosque impios 523 et 758, Ordo S. Antonii, cap. 1, ordinis origo, insigne 524, cap. 2, generales magistri, Abbates 525, cap. 3, alter ordo S. Antonii in Ægypto et Æthiopia 526
- 17 Antonius Monachus Romæ. *Prolegom. ex variis p.* 528. Vita *ex dialog. S. Gregorii* 528
- 21 Aptadius, Ep. Metensis, *ex Florario ms. et aliis* 768
- 21 Aquila M. Trapezunte, in Cappadocia, *ex Menol. gr.* 713
- 18 Aratus M. in Ægypto. *Acta ex mss.* 552
- 12 Arcadius M. Cæsareæ Maurit. *Prolegom.* Natalis, ætas, locus martyrii 3 et 752. *Acta ex Agonibus Mar. 4, Sermo S. Zenonis Ep. cum ms. collatus* 5
- 18 Archela, Thecla, Susanna VV. MM. Salerni in Italia *Prolegom.* 554. *Acta ex mss.* 555. Translatio *ex mss.* 556. Alia *Acta ex Italico Pauli regii, cap. 1, S. Archelæ et Sociarum, gloriosa mors* 557
- 19 Arsenius Ep. Coreyræus. Vita ex relatione Vicarii Jaderensis 761
- 18 Asterius M. *Ex variis* 554
- 13 Athanasius M. *Ex Menæis Græcis* 50
- 18 Athenogenes M. *Ex variis* 553
- 19 Audifax fil. SS. Marii et Marthæ, M. Romæ a pag. 578 ad 583. *Vide Marius.*
- 21 Augarius M. Diaconus Tarracone in Hisp. *Prolegom.* 703, *Acta ex mss.* 704
- 12 Aventinus M. in Ægypto. *Ex Mroll.* 7
- 21 Avitus II, Ep. Arvern. in Gallia. *Ex variis* 745
- B
- 19 Bassianus Ep. Laudensis in Ital. *Prolegom.* 585. Vita *ex Mombratio, cap. 1, Bassiani institutio, conversio* 586, cap. 2, fuga Ravennam, miracula 587, cap. 3, alia miracula, Episcopatus 587, cap. 4, dedicata basilica, mortuus suscitatus 587, cap. 5, SS. Ambrosii et Bassiani obitus 587, cap. 6, ejus opportunum pauperi patrocinium 589. *Vitæ Epit. ex Officio Eccl. Laudens.* 590
- 20 Basilides M. *Ex Men. Gr.* 621
- 20 Bassus M. *Ex Men. Gr.* 621
- 18 Bastammonius M. in Ægypto. *Acta ex mss.* 552
- 18 Bastamus M. in Ægypto. *Acta ex mss.* 552
- 18 Beatrix Atestina Sanctimonialis Ferrariæ. *ex Mussato, Joan. Bapt. Pigna, et Variis Martyrol.* 759
- 12 Benedictus Biscopius Ab. in Anglia. *Prolegom.* natalis, peregrinationes, monasteria, extracta, ætas 25. Vita *ex homiliu venerabilis Bedæ* 27. *Ex Guil. Malmesburiensi* 28. *Ex Matthæo. Westminsteriensi* 29
- 20 Benedictus eremita ord. Vallis umbrosæ in Etruria. *Prolegom.* 700. Vita *ex Italico Eudossii Locatelli* 700
- 14 Benjamin mon. M. in Arabia. *In Actis S. Theoduli Presb. a pag. 253 nomen* 244
- 16 Berardus de Carbio, Otto Presb. Petrus a S. Geminiano, Adjutus, Accursius, MM. ord. S. Francisci in Mauritania. *Prolegom.* § 1. Martyrii locus et tempus 426, § 2, cultus sacer 427, § 3. Vitæ scriptores 428. *Acta auctore Joanne Tissrando ex mss. Prologus* 429. *Lect. 1. Iter Martyrum*

- Martyrum in Lusitaniam 429. *Lect.* 2, Hispali tolerata verbera. Iter in Mauritaniā 430. *Lect.* 3, prædicatio, exilium, carcer, aqua divinitus obtenta 430. *Lect.* 4, varii cruciatus, tentationes, martyrium 431. *Lect.* 5, reliquiae collectae, miracula facta Marochii 431. *Lect.* 6, reliquiae in Hispaniam delatae, cum Miraculis 432. *Lect.* 7, Conimbricam 432. *Lect.* 8, visio in obitu Urracæ reginæ 432. *Lect.* 9, Conversio S. Antonii de Padua. Iter S. Francisci in Syriam 433. Miracula *ex annal. Lucæ Waddingi* 433. Alia Miracula *ex Marco Ulyssiponensi* 434. Bulla Sixti IV Papæ de eorum veneratione 433.
- 13 Berno ab. Cluniacensis *vita ex variis collecta* § 1, Bernonii genus, institutio monastica, præfectura Balmensis 106, § 2, restituta Balmæ disciplina 107, § 3, Cluniaci laus, situs, origo 108, § 4, diploma Wilhelmi ducis de construendo Cluniaco 108, § 5, constructio 109, § 6, alia monasteria constructa aut reformata 110, § 7, Bernoni testamentum 110, § 8, obitus Sanctitatis celebrata 111
- 3 Bertilia V. Mareoli in Artesia. Miracula *ex mss.* 769
- 18 Bessamonius M. in Ægypt. Acta *ex mss.* 532
- 12 Biccianus M. vel Ebicianus, in Africa, *Ex Mroll.* 7
- 19 Blaithmacus presb. hibernus M. *Prolegom.* 601. Acta *ex Walafrido* 601
- 15 Bonitus Ep. Claromont. *Prolegom.* Natalis, ætas, ecclesia 351. Vita *ex mss.* *Præfatio* 352, *cap.* 1. S. Boniti ortus, vita ante episcopatum 352, *cap.* 2. Episcopatus, virtutes 353, *cap.* 3, miracula 353 *cap.* 4, abdicatio episcopatus, vita monastica 354, *cap.* 5, peregrinatio Romana 355, *cap.* 6, reditus Lugdunum, obitus 356, *cap.* 7, reliquiae Clarummontem translatae 357. Historia casulæ S. Boniti. *Ex Vinc. Bellovac.* 358, eadem rhythmo antio, *ex mss.* 359
- 15 Britta V. apud Turones. *Prolegom.* 300. Inventio *ex S. Greg. Turon.* 300
- 21 Busiris conf. Ancyrae in Galatia. *Ex Sozomeno et aliis* 728
- C
- 19 Cacinanus, vel Cæcumarus M. in Africa. *Ex variis* 583
- 14 Cadeoldus Ep. Viennensis in Gallia. *Ex vita S. Clari et Mroll.* 257
- 15 Cælestius M. in Oriente. *Ex Mroll. mss.* 279
- 12 Cæsaria V. Arelate. Vita *ex Actis S. Cæsarii Ep. et aliis collecta* 11 et 752. Regula monasterii S. Cæsariæ a S. Cæsario Ep. scripta, § 1, de admittendis ac probandis 12. § 2, de disciplina et operibus domesticis 13. § 3, de humilitate, pietate, castitate, alienis defectibus aperientis 13. § 4, de cavenda proprietate et cura vestium 14. § 5, de Celleraria et infirmaria 14. § 6, de jurgiis et conviciis corrigendis 15. § 7, de colloquiis cum externis 15. § 8, de ægris, vestibus, suppellectile 15. § 9, brevis recapitulatio 16. § 10, de electione Abb. Regula non mutanda 17. § 11, psalmodiæ et juniorum ratio 17. § 12, ordo convivii. Epilogus 18. Approbatio regulæ 18, orationes in morte et exequiis Sororum 19
- 19 Caia M. in Africa, *ex variis Mroll.* 583
- 21 Caius M. *ex Mroll.* 705
- 19 Calista M. in Africa, *ex variis* 583
- 21 Candidus M. Trapezunte in Cappadocia. *Ex Men. Græc.* 713
- 12 Caroticus M. in Africa. *Ex variis Mroll.* 7
- 19 Cassianus M. in Africa. *Ex variis* 583
- 21 Castinus M. *ex Mroll. mss.* 705
- 12 Castulinus M. in Africa. *Ex variis Mroll.* 7
- 12 Castulus M. in Africa. *Ex variis Mroll.* 7
- 12 Castulus M. in Ægypto. *Ex variis Mroll.* 7
- 19 Catellus Episcop. Stabiensis in Italia. *Prolegom.* 591. Vita *ex monumentis Ecclesiæ Stabiensis collecta* 591. Alia vita 593
- 21 Celsius M. *ex Mroll. mss.* 705
- 20 Cendeus M. Nicomediæ. *ex Mroll. mss.* 661
- 15 Ceolulphus Rex Northumbriæ monachus. *Ex variis* 363
- 13 Ciminis M. Neapoli, *ex Mroll. mss.* 49
- 20 Chelidonia M. Nicomediæ. *Ex Mroll. mss.* 661
- 19 Claudius puer M. *ex Men. Græc.* 386
- 20 Clemens presb. Lugduni *ex variis Mroll.* 616
- 14 Clerus diac. M. *ex Mroll.* 214
- 21 Cœcilianus M. *ex Mroll. mss.* 705
- 21 Cœlestinus M. *ex Mroll. mss.* 705
- 19 Contestus, sive Contextus, Ep. Bajoc. in Gallia, *ex variis* 591 et 760, vita *ex mss.* 760
- 15 Cornelius M. in Oriente *ex Mroll. mss.* 279
- 15 Cresconius M. in Ægypto. *ex Mroll. mss.* 279
- 14 Crucessius M. in Africa, *ex Mroll. mss.* 217
- 12 Cyriacus M. in Achaia, *ex Mroll.* 6
- 18 Cyriacus M. in Ægypt. Acta *ex mss.* 532
- 13 Cyriacus M. Neapoli *ex Mroll. mss.* 49
- D
- 18 Dædalus M. *ex variis* 534
- 16 Danax M. *ex Menæis Græcorum* 367
- 14 Datius Ep. Mediolanen. Vita *ex variis collecta*, § 1, Datii episcopatus, scripta, in egenos pietas 249. § 2, Mediolanum Belisario traditum, a Gothis receptum et eversum 250. § 3, Datii iter Constantinopolim : fugati ex hospitio lemures 251, § 4, pro fide Catholica labores 251, § 5, obitus, veneratio 252
- 21 Datius. M. *ex Mroll. mss.* 705
- 18 Deicolus Ab. Lutrensis in Burgundia. *Prolegom.* 563. Vita *ex mss.* *Prologus* 564, *cap.* 1, variarum urbium Galliæ Patroni 564, *cap.* 2, S. Columbanus Luxovio ejectus 565, *cap.* 3, S. Deicoli Luthram adventus 567, *cap.* 4, injuria ei illata, vindicata 567, *cap.* 5, Luthrense monasterium ædificatum, dotatum 568, *cap.* 6, Deicoli obitus. Luthræ vastatio 569, *cap.* 7, bonorum Ecclesiæ invasores puniti 570, *cap.* 8, Luthra regiæ pellici addicta, ab hac aliis 571, *cap.* 9, SS. Deicoli et Columbini reliquiae 572, *cap.* 10, Luthra a B. Baltranno restaurata 573
- 13 Designatus ep. Trajectensis in Belgio *ex ms. Florario et aliis* 106
- 18 Didymus M. in Ægypt. Acta *ex mss.* 532
- 18 Dionysius M. in Ægypt. Acta *ex mss.* 532
- 18 Dionysius alter M. in Ægypto. Acta *ex mss.* 532
- 19 Dionysius puer, *ex Men. Græc.* 584
- 18 Dioscorus M. in Ægypt. Acta *ex mss.* 532
- E
- 12 Ealredus Ab. Rieval. *Vide Aelredus.*
- 12 Ebicianus, vel Biccianus, M. in Africa, *ex Mroll.* 7
- 17 Eleusippus M. frater tergeminus SS. Speusippi et Melasippi a pag. 437 ad 444. *Vide Speusippus*
- 14 Elias monachus M. in Arabia. *In Actis S. Theoduli Presb. a pag. 235, nomen* 244
- 14 Engelmarus Erem. M. in Bavaria. *Prolegom.* Natalis, ætas, Windbergense cœnobium et Comitatus 258. Vita *auctore anonymo* 259
- 21 Epiphanius Ep. Ticini in Italia. *Prolegom. ex variis* 728. Vita *auctore B. Ennodio Ep. ex mss. Prologus* 728, *cap.* 1, Epiphanii sancta adolescentia

- scientia 729, *cap. 2*, subdiaconi munus, injuriæ toleratæ 730, *cap. 3*, in diaconatu exercitu virtutes 730, *cap. 4*, Episcopatus : in eo benefacta 731, *cap. 5*, suscepta ad Anthemium Imp. pro pace legatio 731, *cap. 6*, pax sancita. Alia præclara opera 732, *cap. 7*, profectio Tolosana ad Euricum pro pace 733, *cap. 8*, Ticinum ab odoacre rege eversum : recreatum et restauratum ab Epiphania 735, *cap. 9*, cum Grothis Rugisque Ticini gesta 736, *cap. 10*, Theodoricus victor ad clementiam inductus 736, *cap. 11*, iter in Burgundiam pro captivorum redemptione 737, *cap. 12*, captivi dimissi a Gundebado et Godegisilo regibus 738, *cap. 13*, postrema legatis ægritudo, mors 740
- Translatio S. Epiphaniae Ticino Hildesheimium *Prolegom.* 741, *Historia translationis auctore Hildesheimensi coetaneo, ex Brawero, cap. 1*, Occasio transferendarum reliquiarum 742, *cap. 2*, reliquiæ refossæ et avectæ 743, *cap. 3*, miracula ad reliquias facta 744
- 15 Emebertus Ep. Camerac. *Vide Ablebertus*
- 13 Eno M. *ex Mroll. mss.* 49
- 13 Epiphania Domini octava, *ex variis.* 35
- 15 Ephysius M. Calari in Sardinia. *Prolegom.* Natalis, Acta, reliquiæ, cultus 279, *Vita auctore Marco Presbytero ex mss. cap. 1*, S. Ephysii ortus, militaris dignitas 280, *cap. 2*, conversio, cruce cœlitus objecta 281, *cap. 3*, victoria per crucem relata 282, *cap. 4*, fidei publica professio 283, *cap. 5*, tormenta divinitus lenita 283, *cap. 6*, idola subversa; impii puniti 284, *cap. 7*, blanditiæ, minæ, tormenta superata 285, *cap. 8*, martyrium, miracula 286, *cap. 9*, Translatio, templa 286
- 13 Erisinns, sive Herisus M. Neapoli *ex Mroll. mss.* 49
- 14 Eufra M. in Africa, *ex Mroll. mss.* 217
- 21 Eugenius M. Trapezunte in Cappadocia *ex Men. Gr.* 704
- 21 Eulogius, M. Diac. Tarracone in Hisp. *Prolegom.* 703, Acta *ex mss.* 704
- 19 Euphrasia V. M. Nicomediæ in Bithynia. Acta *ex Men.* 584, Alia *ex Nicephoro* 585
- 14 Euphrasius Ep. an Suffetanus, Thenitanus, Ili-turgitanus, Claromontanus? *ex variis* 214
- 14 Eusebius mon. M. in Arabia. *In Actis S. Theoduli Presb. a pag. 953, nomen* 244
- 20 Eusebius M. *ex Men. Græc.* 621
- 21 Eustatius M. Nicomediæ in Bithynia. *Ex Mroll. mss.* 714
- 12 Euthasia M. *ex Menæis Græc.* 3
- 20 Euthycius M. *ex Men. Græc.* 621
- 13 Euticius Ab. Balmæ in Burgundia. *Ex vita S. Odonis Ab. Martyroll. et aliis* 105
- 12 Eutropius Lector M. Constantinopoli. *Prolegom.* 8, *Vita ex Niceph. Callisto* 9
- 20 Euthymius magnus Abbas in Eremo sanctæ civitatis. *Prolegom.* § 1, Lauræ et cœnobii differentia. S. Euthymu, alioque circa Hierosolymam monasteria, et prima exercitatio 662, § 2, Euthymii sanctitas, dies natalis 663, § 3, vita, scripta 663, § 4, ætas S. Euthymii, discipulorum, successorum, et sex Patriarcharum Hierosolymitanorum 664, Acta auctore Cyrillo monacho. *Prologus, ex ms. latino* 665, *Vita ex ms. Græco et Lipomano, cap. 1*, S. Euthymii ortus et educatio 666, *cap. 2*, Studia sacerdotium, vita Anachoretica 667, *cap. 3*, recessus in speluncam, cœnobium S. Theoctisti extractum 668, *cap. 4*, conversio Aspebeti Ducis, filii Terebonis, ejusque familiæ 669, *cap. 5*, fuga in solitudinem Ruban et Zephon. Aliud monasterium constructum 670, *cap. 6*, secessus in novam speluncam.
- Laura ædificata 671, *cap. 7*, annona divinitus multiplicata, inobediens punitur 673, *cap. 8*, inconstantia monachorum emendata 674, *cap. 9*, zelus fidei contra nestorium. Alia virtutes 674, *cap. 10*, prædicationes, curationes 675, *cap. 11*, pluvia cœlitus impetrata 676, *cap. 12*, defensio fidei et synodi Chalcedonensis 677, *cap. 13*, Missæ sacrificium, communio 678, *cap. 14*, Eudociæ Imperatricis ab hæresi ad orthodoxam fidem reductio 679, *cap. 15*, S. Sabæ tirocinium S. Gerasimi virtus 680, *cap. 16*, varia misericordiæ opera. Mors Eudociæ Augustæ 681, *cap. 17*, obitus S. Theoctisti et aliorum Euthymii discipulorum 682, *cap. 18*, dies obitus sui a S. Euthymio, et S. Domitiani prædicta 683, *cap. 19*, obitus utriusque, sepultura 684, *cap. 20*, occasio commutandæ Lauræ S. Euthymii in cœnobium 685, *cap. 21*, cœnobii ædificatio 685, *cap. 22*, tres primi successores S. Euthymii, pax Ecclesiarum, oleum S. Euthymii 686, *cap. 23*, alii successores S. Euthymii. Sacrilegus punitus. Cyrilli scriptoris ætas 687, *cap. 24*, sacrilegium punctum 688, *cap. 25*, energumeni liberati 689, *cap. 26*, lethargus sublatu 690, *cap. 27*, perjurus et fur puniti 691, *cap. 28*, Epilogus, caussa scriptionis 692
- F
- 20 Fabianus Papa, M. Romæ. *Vita ex variis collecta* § 1, Fabiani electio, tempus sedis 616, § 2, gesta in pontificatu epistolæ 617, § 3, Philippus cum filio baptizatus 617, § 4, annus urbis Romæ millesimus 619, § 5, Philippi, utriusque virtutes christianæ 619, § 6, Philipporum et S. Fabiani cædes hujus reliquiæ 620 et 761
- 18 Facius conf. Cremonæ in Ital. *Prolegom.* 574, *Vita ex Ferrario* 575
- 21 Faustacius M. *ex Mroll. mss.* 706
- 18 Faustina V. Novocomi in Ital. *Prolegom.* 560, *Vita ex italico franc. Balarini* 560
- 16 Faustinus, sive Faustus, M. in Africa, *ex Mroll. mss.* 367
- 16 Faustus Ep. Reiensis in Gallia, *ex variis* 392
- 20 Fechinus ab Fourrii in Hibernia, *Prolegom.* 693, *Hymnus* 693, *Vita ex mss. cap. 1*, Fechini ortus, sancta pueritia, 694, *cap. 2*, monachi aggregati, infideles conversi 694, *cap. 3*, quædam admiranda 695, *cap. 4*, vindicta in blasphemus, aliaque miracula 696, mors S. Fechini *ex vita S. Geraldii* 696
- 13 Felicitas alia M. in Africa. *ex Mroll. mss.* 49
- 14 Felix Presb. Nolæ. *Prolegom.* § 1, sacrata publice memoria 219, § 2, duo SS. Felices Presbyteri 219, § 3, Acta utriusque ex Adone confusa 220, § 4, Acta S. Felicis Nolani celebrata a S. Paulino 221, § 5, ab aliis descripta 221, § 6, sepultura in Pincis ubi? 222, § 7, reliquiæ 223, *Vita ex S. Gregorio Turonensi* 224, Alia *Vita auctore S. Beda Presb. Prologus* 225, *cap. 1*, S. Felicis sacerdotium, confessio, pietas erga suum Episcopum 225, *cap. 2*, latebræ tempore persecutionis 226, *cap. 3*, humilitas, paupertas 227, *cap. 4*, miracula post mortem 227
- Alia *vita auctore Marcello Presb. ex mss. Prologus cap. 1*, patria, labores fidei caussa 228, *cap. 2*, Maximi Ep. semianimis refectio 229, *cap. 3*, S. Felicis latebræ, episcopatus recusatus, mors 230, miracula *ex S. Paulini scriptis collecta* 230
- 14 Felix Romanus Presb. Nolæ. *Prolegom.* 232, Acta *ex mss.* 233
- 13 Felix M. Neapoli. *ex Mroll. mss.* 49
- 19 Felix M. in Africa. *Ex variis* 583
- b Felix

- 31 Felix M. ex *Mroll. mss.* 705
 20 Felix M. Nicomediæ, ex *Mroll. mss.* 661
 12 Forgeolus M. Ep. Gratianopoli, ex *Saussaio et aliis* 25
 14 Firminus Ep. Mimate in Gallia, ex *variis* 218
 14 Florida M. in Africa, ex *Mroll. mss.* 217
 18 Florida M. Abitiniae in Africa, ex *variis* 554
 19 Florida M. in Africa, ex *variis* 583
 20 Florus M. Nicomediæ, ex *Mroll. mss.* 661
 18 Fortunatus M. ex *variis* 554
 17 Fortunatus M. in Africa, ex *Mroll. mss.* 444
 19 Fortunatus M. in Africa, ex *variis* 583
 21 Fructuosus Ep. Tarzaconen. in Hispania M. *Prolegom.* 703. *Acta ex mss.* 704
 14 Fulgentius Ep. Astigitanus et Carthaginensis in Hispan. *Prolegom.* § 1. Fulgentii natalis, ætas, episcopatus 253 et 770, § 2 eruditio, scripta, virtutes 253. *Vita ex Hispanico Antonii Quintanadueñas Soc. Jesu, cap. 1, Vita ante episcopatum* 254, *cap. 2, gesta in episcopatu, obitus* 255, *cap. 3, translatio, alii honores* 256, *cap. 4, probatio dictorum* 256
 16 Furseus Ab. Peronæ in Gallia. *Prolegom.* § 1, Fursei natalis, triplex translatio 399, § 2, vita multiplex 400, § 3, hymni duo ex *Arnoldo Wion* 400. *Vita ex mss. cap. 1, S. Fursei vita monastica, extasis* 400, *cap. 2, alia extasis. Varia a dæmonibus objecta* 401, *cap. 3, aliæ dæmonum criminationes* 402, *cap. 4, alia cœlestia visa* 403, *cap. 5, imminentes orbicalamitates ostensæ* 403, *cap. 6, monita cœlitus data* 404, *cap. 7, in Hibernia, Anglia, Gallia prædicatum Evangelium* 404
Miracula S. Fursei, cap. 1, miracula in Pontivo et Atrebatibus 406, *cap. 2, Peronæ* 407, *cap. 3, in morte et prima translatione* 407, *cap. 4, alia Miracula in I et II translatione* 408
Alia vita ex mss. Prologus 408, *cap. 1, regium genus* 409, *cap. 2, parentes ab avo morti addicti, proscripti* 409, *cap. 3, Fursei nativitas, Sancta adolescentia* 410, *cap. 4, mortui ab eo suscitati. Alia Miracula* 410, *cap. 5, varia in extasi visa* 411, *cap. 6, alia extasis* 412, *cap. 12, gesta in Gallia, obitus, translatio* 412. *Miracula. Prologus, cap. 1, miracula in Pontivo* 413, *cap. 2, in Atrebatibus, iter Romanum* 414, *cap. 3, gesta ab eo in Anglia* 414, *cap. 4, reditus in Galliam, ibi gesta* 415, *cap. 5, obitus, funus Peronam delatum* 416, *cap. 6, iterata corporis translatio. Miracula* 417, *Epilogus* 417. *Alia vita ex historia Angl. Bedæ* 418. *Translatio III ex mss.* 419.
 21 Gaddianus M. ex *Mroll. mss.* 705
 17 Genulphus Ep. Cadurcensis in Gallia. *Prolegom.* 445 et 758. *Vita ex mss. Lib. 1. Prologus, cap. 1, Genulphi parentes, adolescentia* 446, *cap. 2, apostolatus in Gallias* 447, *cap. 3, energumenus liberatus, multi conversi* 447, *cap. 4, aliæ mirandæ curationes* 448, *cap. 5, flagra, aliique cruciatus tolerati* 449, *cap. 6, præsiidiis et aliorum conversio* 450, *cap. 7, dæmones effugati, conditum cœnobium, patris obitus* 451, *cap. 8, variæ virtutes ac miracula* 451. *Lib. 2, cap. 1. S. Genulphi obitus, sepultura* 452, *cap. 2, translatio ad monasterium S. Salvatoris* 453, *cap. 3, aliæ translationes, miracula* 453
Vita alia ex Bibliotheca Floriac. Joannis Boscii, cap. 1, S. Genulphi parentes, ortus, institutio, 456, *cap. 2, Episcopatus consecratus in Gallias mittitur* 456, *cap. 3, miracula istic facta* 457, *cap. 4, tolerati cruciatus. Cadurcorum conversio* 459, *cap. 5, secessus ad Biturigas. Mors parentis* 460, *cap. 6, ipsius obitus, translatio* 460
Miracula ex eadem Bibliotheca Floriac., cap. 1, Gallia situs Francorum origo 461, *cap. 2, Me-*
rovingi et Karolingi Francorum reges 462 et 758, *cap. 3, Stradensis cœnobii fundatio* 463, *cap. 4, privilegia amplificatio* 464, *cap. 5, S. Genulphi corpus. Stradam translaturum* 465, *cap. 6, ad Nivernense territorium deportatum* 466, *cap. 7, Stradam denuo relatum* 466, *cap. 8, clientes contra Hungaros adjuti* 487, *cap. 9, monachi cædes vindicata* 468, *cap. 10, prædones sæpius repressi* 468, *cap. 11, miseris præstita beneficia* 470, *cap. 12, alia miracula, nova translatio* 470
 19 Germana M. in Africa, ex *variis* 583
 19 Germanicus M. Smyrnæ in Asia, ex *variis* 577
 14 Gerontius M. in Africa, ex *Mroll. mss.* 217
 19 Gerontius M. in Africa, ex *vartis* 583
 13 Glaphyra V. Amaseæ in Ponto. *Prolegom.* 53. *Vita ex Actis S. Basilei Ep. Amaseni* 54
 13 Glycerius M. Neapoli, ex *Mroll. mss.* 49
 13 Godefridus Comes Cappenbergensis, Ord. Præmonst. *Prolegom.* § 1, Godefridi natalis 116, § 2, Vita 117, § 3, nomen 118, §§ 4 et 5, comitatus 118 et 754, § 6, familia 120, § 7, ætas 121, § 8, conversio 112 et 254, § 9, Cappenbergæ cœnobium 113 et 754, § 10, catalogus præposit. 124, § 11, ecclesia Cappenbergensis, reliquiæ 125 et 754, § 12, alia cœnobia a B. Godefrido et fratre ædificata 126, § 13, efficax ejus exemplum 127 et 754. *Vita ex mss. edita a Nicol. Serrario Soc. Jesu. Prologus* 128, *cap. 1, B. Godefridi vita in seculo acta* 128, *cap. 2, conversio ejus, fratris, uxoris* 128, *cap. 3, S. Norberti virtutes, miracula, vaticinia* 129, *cap. 4, B. Godefridi constantia* 130, *capp. 5 et 6, aliæ virtutes* 131, *cap. 7, mundi contemptus, caritas proximi* 132, *cap. 8, sanctitas terrori est diabolis, Principibus venerationi* 133, *cap. 9, propositum varie impugnatum* 134, *cap. 10, humilitas, morbus, obitus* 134, *cap. 11, miracula* 135, *cap. 12, reliquiæ translatae* 136 et 1111, *cap. 13, genealogia* 137. *Mantissa ex capp. 32 et 33, de Vita S. Norberti* 138
Alia vita ex mss. cap. 1, B. Godefridi genus, vita in seculo acta 139 et 754, *cap. 2, conversio varie impugnata* 139 et 755, *cap. 3, virtutes religiosæ* 140 et 755, *cap. 4, mors, miracula* 141 et 755. *Alia vita metrica ex mss. § 1, B. Godefridus se suaque Deo dicat* 142, § 2, infestatur a socero 143, § 3, varii obstrepunt, mortem minantur 143, § 4 et 5, virtutes religiosæ, imperium adversus dæmonem 144
 13 Gumesindus Presb. M. Cordubæ, *Acta auctore S. Eulog.* 105

H

- 20 Hadoindus Episcopus Cenomanensis 763. *Vita ex ms. 764, cap. 1, gesta* 763, *cap. 2, buxidum cœnobium ædificat* 764, *cap. 3, testamentum* 766
 13 Heldemarus Eremita, fundator cœnobii Aroasiensis in Belgio. *Prolegom.* 112, Fundatio Aroasiæ, ex *mss. Prologus* 113, *cap. 1, situs Aroasiæ* 113, *cap. 2, institutio monasterii* 114, *cap. 3, Atrebatensis episcopatus a Cameracensi separatus* 114, *cap. 4, mors et epitaphium B. Heldemari* 115, *cap. 5, 6, 7 et 8. Acta et obitus Cononis Card.* 115, *cap. 9 et 10, reliquiæ Aroasiam allatae* 116
 16 Henricus Eremita in Anglia. *Vita ex Capgravo cap. 1. S. Henrici vita solitaria, abstinencia, patientia* 424, *cap. 2, constantia probata, prophetæ donum* 424, *cap. 3, obitus, sepultura, miracula* 425
 19 Henricus, Ep. Upsalensis in Suecia. M. *Prolegom*

- gom. 613. Vita ex mss. 613
- 13 Herisus, sive Erisinus M. Neapoli ex Mroll. mss. 49
- 21 Hermes, Ep. M. ex Mroll. mss. 705
- 21 Hermes M. in Africa, ex Mroll. mss. 706
- 13 Hermylus M. Singiduni in Mysia. Prolegom. 50. Acta ex Metaphraste cum ms. Græco collata. Quæstio prima, malæ S. Hermilo converberatæ 51. Quæstio 2 et 3, virgis cæditur 51 et 52. Quæstio 4, submergitur 53
- 18 Hero M. in Ægypto. Acta ex mss. 552
- 13 Hilarius Ep. Pictavensis. Proleg. 1, nominis celebritas, veneratio 64, § 2, vitæ Scriptores 65, § 3, patria, studia, conjugium 67, § 4, exilium, tempus obitus 68 et 753. Elogium ex S. Hieronymo 69. Vita ex Sulpitio Severo 70 et 71. Alia Vita auctore Fortunato. Lib. 1. Præfatio Auctoris 72, cap. 1, S. Hilarii conjugium, episcopatus, exilium 72, cap. 2, gesta in exilio, reditus in Galliam 73, cap. 3, mortui suscitatio, obitus filiæ, uxoris, et ipsius Hilarii 74. Liber 2, Prologus 75, cap. 1, ægri, cæci, contracti, leprosi, sanati 75, cap. 2, victoria obtenta, alia miracula 76. Miraculum de tempestate sedata ex Greg. Turon. 77, alia miracula ex Flodoardo 78. Alia Gallice scripta a Joan. Boucheto 78, 79. Translatio I, S. Hilarii, Proleg. ex variis 80. Sermo B. Petri Damiani 81. Translatio II, 83 et 84, reliquiæ variis in locis 84, 85 et 754
- 12 Hilarius mon. apud Brutios in Italia. Ex relatione P. Ant. Beattilli 752
- 13 Hespeas M. in Ægypto. Acta ex mss. 552
- 16 Honoratus Ep. Arelati. Proleg. Natalis, ætas, patria, acta, specus 379. Sermo S. Hilarii Ep. Arel. de ejus rebus gestis. Præfatio 381, cap. 1, S. honorati genus, sancta adolescentia 381, cap. 2, cum venantio fratre peregrinatio 382, cap. 3, secessus Lerinensis, fundatio monasterii 383, cap. 4, præclara Lerinensium institutio Honorati virtutes 384, cap. 5, conversio S. Hilarii, vita monastica 385, cap. 6, Honorati in Episcopatu virtutes 385, cap. 7, ægrotudo, obitus, sepultura 386, cap. 8, successor Honorati. Alia laudum analecta 387. Lectiones de S. Honorato ex vetere Breviario Eccl. Massilien. 388. Translatio S. Honorati Prolegom. 388. Historia translationis ex Vincentis Barali 389
- 16 Honoratus Ab. Fondis in Italia. Prolegom. Natalis, gesta, ætas, monasterium 396. Vita ex dial. S. Gregorii 396
- 21 Honoratus M. ex Mroll. mss. 705
- 18 Honoratus M. Abitinæ in Africa ex variis 554
- 19 Honoratus M. in Africa, ex variis 583
- 16 Honorius M. Romæ, ex Mroll. mss. 367
- 18 Horpresius M. in Ægypto. Acta ex mss. 552
- 17 Hortisianus M. in Africa, ex Mroll. mss. 444
- 18 Horus M. in Ægypto. Acta ex mss. 552
- 14 Hypatius mon. M. in Arabia. In actis S. Theoduli Presb. a pag. 235 nomen 244
- 19 Hypatius puer M. ex men. Græc. 584
- I
- 12 Jacobinus M. Brixie, ex Galesinio 33
- 16 Jacobus Ep. Tarentasiensis in Gallia. Prolegom. natalis, acta. Vita ex mss. Præfatio, cap. 1, S. Jacobi vita monastica 390, cap. 2, Episcopatus, templum ædificatum miracula 391, cap. 3, iter ad principem variis miraculis illustre 391
- 14 Januarius M. in Africa, ex Mroll. mss. 217
- 13 Januarius M. Neapoli, ex Mroll. mss. 49
- 19 Januarius M. in Africa, ex variis 583
- 13 Ida, sive Ita, V. in Hibernia. Proleg. 344. Vita ex ms. cap. 1, S. Idæ adolescentia, sacrata Deo virginitas 345, cap. 2, monasterium constructum, vita sanctissima 346, cap. 3, miraculorum gratia, unde? donum prophetiæ 346, cap. 4, pietas, hospitalitas, aliæ virtutes 347, cap. 5, varia miracula et prædictiones 348, cap. 6, aliæ prædictiones, obitus 349
- 17 Ingenula M. in Africa, ex Mroll. mss. 445
- 13 Ingenuus M. in Africa, ex Mroll. mss. 49
- 20 Innas M. ex Men. Græc. 661
- 16 Joanna V. Balneis in Italia. Prolegom. 423, vita ex Italico Seraphini Razzii 423. Alia ex Phil. Ferrario 424
- 12 Joannes II, Ep. Ravennas. Proleg. Vita ex Hieron. Rubeo 9
- 15 Joannes Calybita, propter Christum mendicus, Constantinopoli. Proleg. § 1, Natalis, vita, cognomina 311, § 2, patria 311, § 3, habitatio, ætas 312, § 4, reliquiæ 313. Vita ex ms. Græc. cap. 1, ortus, institutio 313, cap. 2, fuga, ingressus religionis 314, cap. 3, tentatio, recessus e monasterio 314, cap. 4, Vita sub tugurio in atrio parentum 315, cap. 5, colloquium cum matre, Evangelia ei reddita 316, cap. 6, manifestatio sui, obitus, sepultura 316. Alia Vita ex Lipomano, cap. 1, educatio, desiderium vitæ monasticæ 317, cap. 2, fuga ad monasterium Acemeterum 318, cap. 3, vita monastica, desiderium revisendi parentes 318, cap. 4, reditus, habitatio sub tugurio 319, cap. 5, manifestatio sui, mors, sepultura 319
- 14 Joannes mon. M. in Arabia. In actis S. Theoduli Presb. a pag. 235, nomen 242
- 17 Joannes monachus Romæ. Prolegom. 528. Vita ex Deal. S. Gregorii 528
- 17 Ionilla M. In Actis Tergeminerum, præcipue p. 437, 440 et 442
- 14 Isaac mon. M. in Arabia. In actis S. Theoduli Presb. a p. 235 nomen 244
- 14 Isaias mon. M. in Sina monte, ex Men. Gr. et aliis Mroll. 218
- 15 Isidorus mon. et Presb. Alexandriæ. Vita ex variis collecta, § 1, varii Isidori, hujus natalis, vita monastica 297, § 2, a Palladio invisitur 298, § 3, a Theophilo Alexandrino exagitur 299
- 23 Juetta, vel Jutta, vidua reclusa Hui in Belgio. Prolegom. 145. Vita auctore Hugone Floreffiensi, ex mss. Præfatio. Vitæ compendium 145, Prologus. Occasio et ratio scriptionis 146, cap. 1, 2, 3, 4, 5. B. Juetæ patria, adolescentia, vita in conjugio acta, obitus mariti 147, cap. 6, 7, contemptus secundarum nuptiarum, tentationes 148, cap. 8, patrocinium B. Virginis in periculo 149, cap. 9, eleemosynæ 150, cap. 10 et 11, mundi contemptus, servitium leprosis impensum 152, cap. 12, 13, prophetia, conversio patris 153, cap. 14, inclusio arcta 153, cap. 15. Visio prima 154, cap. 16, humilitas 154, cap. 17, 18, abstinencia, discretio 155, cap. 19, 20, improbitas, et conversio filii 156, cap. 21, templum et domus exstructa, aliæ virgines inclusæ 157, cap. 22, amotio infamis sacerdotis divinitus procurata 157, cap. 23, contemplatio multiplex 158, cap. 24, pudicitia puellæ ejus orationibus servata 159, cap. 25, comparatio ejus et Abrahamæ 160, cap. 26, 27, 28, 29, 30, 31 et 32, cognitio occultorum peccatorum et cogitatum, prædictio futurorum 161, 162, cap. 33, 34, 35, peccata propria condonata, Eucharistia cœlitus data, tentatio alterius curata 163, cap. 36, 37, 38, 39, 40, erga Eucharistiam devotio propria, aliorum socordia cognita, prædictio futurorum 164, cap. 41, 42, variæ virtutes. præparatio ad virtutem præcognitam 165, cap. 43, 44, 45, apparitiones et revelationes ei factæ, morbus 166, cap. 46, 47, 48, 49, 50, confessio

INDEX SANCTORUM

- confessio ultima, extrema unctio, obitus 167,
cap. 51, 52, 53, 54, 55, 56, miracula in obitu
et post obitum, sepultura 168, cap. 57, tem-
pus vitæ 169
18 Julius M. Abitiæ in Africa, *ex variis* 554
19 Julius M. in Africa, *ex variis* 583

K

- 13 Kentigernus Ep. Glascuensis in Scotia. *Prolegom.* patria, parentes, ætas, scripta, natalis, translatio 97. Vita *ex Capgravio*, cap. 1, S. Kentigerni ortus, institutio 98, cap. 2, miracula, secessus 98, cap. 3, Episcopatus, austeritas, virtutes 99, cap. 4, varia miracula 100, cap. 5, res gestæ in Wallia 101, cap. 6, reditus ad suos, zelus, miracula 101, cap. 7, colloquium cum S. Columba, obitus 103

L

- 19 Launomarus Abb. Curbion. in Gallia. *Prolegom.* 593. Vita auctore monacho Curbionem *ex mss.* *Prologus* 594, cap. 1, Launomari adolescentia, sacerdotium 595, cap. 2, vita solitaria, cœnobii institutio 595, cap. 3, varia ejus miracula 596, cap. 4, Curbionense cœnobium, facta ibi miracula 597, cap. 5, obitus 598
13 Lenogisilus presb. Busciaci in Cenomanis. *Proleg.* 773. Vita *ex mss.* *Prologus* 773, cap. 1, Lenogisili patria, baptismus, sacerdotium 774, cap. 2, reliquiæ divinitus obtentæ 774, cap. 3, Agnæfletis pudicitia miraculo defensa 775, cap. 4, utriusque obitus 775
18 Leobardus reclusus in majori monasterio apud Turones in Gallia. *Proleg.* 562. Vita auct. S. Greg. Ep. Turon. 562
17 Leonilla avia S. Tergeminorum M. a pag. 437 ad 444, *vide* Speusippus.
14 Leontius Ep. Cæsariæ Cappad. Vita *ex variis collecto* 63 et 753
20 Leontius M. Nicomediæ, *ex Mroll. mss.* 661
17 Leucius M. in Africa, *ex Mroll. mss.* 444
18 Liberata V. Novocomi in Italia. *Proleg.* 560. Vita *ex Italico Franc. Balarini* 561
16 Liberata V. Ticini in Italia. Vita *ex Philip. Ferrar.* 496
19 Lucianus M. *ex Men. Græc.* 584
21 Lucius M. *ex Mroll. mss.* 705
18 Lucinus M. Abitinæ in Africa, *ex variis* 554
19 Lucius M. in Africa, *ex variis* 583
19 Lucius alter M. in Africa, *ex variis* 583
14 Lueretius M. in Africa, *ex Mroll. mss.* 217

M

- 15 Macarius Ægyptius Ab. in Scithi. *Proleg.* § 1, S. Macarius discipulus S. Antonii Acta, obitus 287, § 2, S. Macarii Ægyptii natalis, ætas, scripta, elogium *ex variis* 288. Vita *ex ms. Græco.* cap. 1, calumnia depulsa, secessus in eremum 289, cap. 2, tentationes dæmonum detectæ, colloquium cum S. Antonio 289, cap. 3, responsum mortui, humilitas S. Macarii 290, cap. 4, varie documenta, mansuetudo 291, cap. 5, duorum juvenum conversio, vita et mors. S. Macarii lacrymæ 292, cap. 6, Cranii responsum, ethnici conversio, contemptus terrenorum 293. *Analecta ex Palladio* 294. *Ruffino* 295. *Vitis PP.* 296
14 Macarius Mon. M. in Arabia. *In actis S. Theoduli Presb. a pag. 235 nomen* 244
21 Maccalinus Ab. S. Michaelis in Gallia Belg. *Ex variis* 749
14 Macrina avia S. Basilii, Neocæsareæ in Ponto.

- Ex Mrol. Rom. SS. Basilio, Gregoriis Nysseno et Nazianzeno* 234
19 Majolus M. in Africa, *ex variis* 583
21 Majulinus M. *Ex Mroll. mss.* 705
14 Molachias Propheta *Proleg.* 233. Vita *ex S. Epiphanio* 233
19 Malardus Ep. Carnotensis in Gallia. *Ex variis* 599, obitus *ex vita S. Launomari* 599
16 Marcellus Papa M. *Proleg.* Natalis, ætas, epistol. Acta, imago 367. *Epitome vitæ ex lib. de Rom. Pont.* 369, Epitaph. auct. S. Damaso 369. Acta *ex mss.* cap. 1, SS. Cyriaci et Sisinnii comprehensio. S. Aproniani martyrium 369, cap. 2, Martyrium SS. Sisinnii, Saturnini, Papiæ, Mauri 370, cap. 3, Artemia et Jobia regiæ Virgines a dæmone per S. Cyriacum liberatæ 371, cap. 4, cædes SS. Cyriaci Crescentiani, Artemiæ, et aliorum, Marcelli constantia 372, cap. 5, S. Lucinæ pietas. Marcelli labores, martyrium 373. Vita alia auctore Ursione ab. Altimontensi *ex mss.* *Prologus* 373. *Liber* 1, cap. 1, S. Marcelli opera ac decreta 374, cap. 2, Sanctorum labores. Aproniani martyrium 374, cap. 3, Papiæ, Mauri, Cyriaci, etc. cædes. Marcelli constantia 375, cap. 4, in catabulo labores, mors 375. *Liber* 2, cap. 1. Reliquiæ S. Marcelli dici absconditæ 376, cap. 2, reperiæ et ornata 376, cap. 3, miraculis claræ 377, cap. 4, circumlatæ Sonegas usque 378, cap. 5, Namurcum deportatæ 378
20 Marcia M. Nicomediæ. *Ex Mroll. mss.* 661
14 Marcus Mon. M. in Arabia. *In actis S. Theoduli Presb. a pag. 235, nomen* 244
21 Marcussus M. *Ex Mroll. mss.* 705
19 Marcussus, sive Marcissus M. in Africa. *Ex variis* 583
16 Marinus Presb. M. Brixia. *Ex variis* cædes inventio 366
21 Marinus M. *Ex Mroll. mss.* 705
19 Marius et Martha conjuges, Audifax et Abachum filii MM. Romæ, *Proleg.* § 1, horum Acta, reliquiæ Romæ 578 et 759 § 2, reliquiæ in Germaniam et Galliam Belgicam translata 579 et 759. Acta *ex mss.* cap. 1, Marii et sociorum sancta opera 580, cap. 2, S. Valentini Presb. confessio, miracula 581, cap. 3, S. Asterii et domesticorum conversio et martyrium 582, cap. 4, SS. Valentini, Marii et sociorum cædes 582
16 Marius M. Romæ via Appia *ex Mroll. mss.* 367
19 Martha uxor S. Marii M. Romæ a pag. 578 ad 583. *Vide* Marius.
21 Martialis M. *Ex Mroll. mss.* 705
14 Martyres viii in Africa, *ex Mroll. mss.* 217
12 Martyres viii Nicææ in Bithynia, *ex Men.* 7
14 Martyres xxvi in Sina monte. *Ex Men. et aliis Mroll.* 218
12 Martyres xxxvi in Africa, cum SS. Zotico, Rogato, etc., *ex Mroll.* 7
12 Martyres xxxviii Ephesi. *Ex Mrol. Rom. Martyrium ex Actis S. Nicetæ per S. Theosterictum* 29
13 Martyres milites xi Romæ, via Lavicana, *ex Mroll.* 48
14 Martyres monachi xliii in monast. Raithu in Arabia. *Ex Mrol. Rom. et Men.* 248
14 Martyres monachi varii in Arabia. *In Actis S. Theoduli Presb. a pag. 235 ad 248.*
15 Martyres varii in Oriente, socii SS. Cornelii et Cœlestii, *ex Mroll. mss.* 279
13 Martyres varii id Ægypto, socii SS. Cresconii et Zenonis, *ex Mroll. mss.* 279
16 Martyres vii in Africa, *ex Mroll. mss.* 367
16 Martyres ix milites Romæ via Cornelia, *ex Mroll.*

Mroll. mss. 367

18 Martyres xiii Abitiæ in Africa, *ex variis* 554

16 Martyres xiii Romæ, *ex Mroll. mss.* 367

19 Martyres xxxviii Carthagine in Africa, *ex Mroll.* 584

19 Martyres DC in Africa, *ex variis* 583

17 Martyrius M. in Oriente, *ex Mroll. mss.* 444

15 Maura V. apud Turones, *Proleg.* 309. Historia inventionis, *ex Greg. Turon.* 380

15 Maurus Ab. Glannafoliensis in Gallia. *Prolegom.* 320. Vita auctore S. Fausto coætaneo *ex mss.* *Præfatio* 321, cap. 1, S. Mauri institutio, ardor pœnitentiæ 322, cap. 2, miracula in Cassino facta 323, cap. 3, discessus e Cassino in Gallias 324, cap. 4, miracula Vercellis et Agauni facta 325, cap. 5, S. Romani visitatio, mors S. Benedicti 326, cap. 6, adventus S. Mauri in Andegavos 327, cap. 7. Glannafoliensis cœnobii fundatio 328, cap. 8, Theodeberti Regis donationes. Flori ingressus in religionem 329, cap. 9, Flori obitus, Theodebaldi et Clotharii Regum donationes 330, cap. 10, S. Mauri mors, successores 331. Reliquiæ S. Mauri translate. *Proleg.* 332. Historia translationis, auctore Odone Ab. Glannafol. *ex ms.* *Præfatio I* 333. *Præfatio II* 334, cap. 1. Glannafolium a Gaidulpho eversum 335, cap. 2, a Rorigone restauratum 336, cap. 3, Fossatensibus traditum, ereptum 337, cap. 4, translate S. Mauri, reliquiæ, prædones repressi 338, cap. 5, cœlitum cantus, miracula 339, cap. 6, multati cœlitus improbi 340, cap. 7, reliquiæ in Burgundiam, inde Fossatum translate 341. Translatio brachii, *ex Leone Ostiensis* 342. Apparitio, *ex Pet. Diac.* 343

15 Maurus seu Mortuus-natus Eremita Hui in Belgio. *Prolegom.* 362. Vita *ex Natalibus SS. Belgii Molani* 362

20 Maurus Ep. Cœsenas, *Proleg.* 697. Vita auct. B. Pet. Damiani. *Prologus* 697, cap. 1, S. Mauri Episcopatus in eo gesta 698, cap. 2, translatio corporis, miracula 698, cap. 3, varia ad reliquias miracula 699

12 Maximus Ep. Tauremini in Sicilia, *ex Mroll. et Metaph.* 2

21 Meinradus Eremita M. in Helvetia. *Prolegom.* 745. Vita *ex mss.* cap. 1, S. Meinradi institutio, vita monastica, amor solitudinis 746, cap. 2, Vita solitaria in Nigra silva 748, cap. 3, cædes S. Meinradi 748, cap. 4, sumpta de homicidis supplicia 749

16 Melas Ep. Rhinocoloræ. *Prolegom.* 379. Acta *ex Sozomeno* 379

17 Melasippus M. frater tergeminus SS. Speusippi et Eleusippi, a pag. 437 ad 444 vide Speusippus

18 Menelapus M. *ex variis* 554

15 Menelaus M. in Ægypto, *ex Mroll. mss.* 279

12 Mertius, sive Meortius M. *ex Men. et Menolog. Græc.* 6

17 Merulus monachus Romæ. *Prolegom.* 528. Vita *ex dialogis S. Gregorii* 528

15 Michæas Proph. Vita *ex variis collecta*, § 1, reliquiæ inventæ, dies natalis 276, § 2, quis hic Propheta? 277

17 Milduwida sive Milgitha V. in Anglia, *ex variis* 540

17 Misselianus M. in Africa, *ex Mroll. mss.* 444

17 Mistrionus M. in Africa, *ex Mroll. mss.* 444

14 Missor M. in Africa, *ex Mroll. mss.* 217

17 Misurianus M. in Africa, *ex Mroll. mss.* 444

12 Modestus M. in Africa, *ex Mroll.* 7

19 Monachi Hyenses MM. in Scotia, *ex Act. S. Blaithe-maci* 601

18 Mosœus miles martyr in Ponto, *ex variis* 552

12 Moscentius M. in Achaia, *ex Mroll.* 6

17 Mucius M. in Africa, *ex Mroll.* 444

N

16 Naffianus M. in Africa, *ex Mroll. mss.* 367

12 Nainius M. Brixia *ex Galesinio* 33

12 Nazarius mon. Cusani in Hispania *ex Ferrario vita ex Hispanico Ant. Vincentii Domenecci* 25

17 Neon Exceptor M. In actis Tergeminorum 437, 430 et 444

20 Neophytus M. Nicææ in Bithynia, *ex Mroll. et Men. Gr.* 661

O

14 Odo Carthusianus Taliacotii in Italia. *Prolegom.* 260. Vita *ex Abr. Bzovio* 260

14 Odoricus de Portu-Naonis ord. Minor. Utini in Foro-Julii. *Prolegom.* 265. Vita *ex Annal. Minor. Lucæ Waddingi*, cap. 1, B. Odorici virtutes, miracula, obitus 266, cap. 2, miracula in sepultura 267, cap. 3, reliquiarum cultus, miracula 268. Peregrinatio ab ipsomet descripta, *ex mss.* cap. 1, iter in Orientem 268, cap. 2, in Indiam translatio reliquiarum iv MM. 269, cap. 3, iter per insulas Oceani Indici 271, cap. 4, per regna Manzy 272, cap. 5, per Cathay et Tibeth, conversio infidelium 273. *Appendix, auctoribus Marchisino et Henrico, ex mss.* 274

18 Oecomenus M. in Ægypt. Acta *ex mss.* 552

18 Orion M. in Ægypt. Acta *ex mss.* 552

16 Otto presb. M. Ord. S. Francisci in Mauritania, a pag. 426 ad 435. Vide Berardus de Carbio.

P

13 Pachomius M. *ex menæis Græc.* 49

18 Pansius M. in Ægypto Acta *ex mss.* 552

15 Pansophius M. Alexandria, *ex Men. Græc. et Mroll.* 270

18 Pantherus M. in Ægypto. Acta *ex mss.* 552

18 Papas M. in Ægypto. Acta *ex mss.* 552

18 Papias M. in Ægypto. Acta *ex mss.* 552

13 Papyrinus M. *ex men. Græc.* 49

21 Patroclus M. Trecis in Gallia. *Prolegom.* 706. Acta *ex mss.* cap. 1, S. Patrocii religiosa vita. Prima quæstio 707, cap. 3, secunda quæstio, capitis sententia 708, cap. 3, cædes, sepultura, oratorium 708. Alia Acta *ex Surio*, cap. 1, S. Patrocii religiosa vita 709, cap. 2, prima quæstio 709, cap. 3, secunda quæstio, sententia 710, cap. 4, mors, sepultura 710. *Translatio. Prolegom.* 711 et 767. Historia translationis *ex Vita S. Brunonis Archiep. Colonien.* 712, *Triumphus S. Patrocii ex Bernardo Wittio et aliis* 767

19 Paula M. *ex menæis Græc.* 584

14 Paulus mon. M. in Arabia. In Actis S. Theoduli Presb. a pag. 235 ad 248, nomen 242

14 Paulus M. in Africa, *ex Mroll. mss.* 217

18 Paulus M. Abitinia in Africa. *Ex variis* 554

18 Paulus M. in Ægypto. Acta *ex mss.* 552

19 Paulus M. in Africa. *Ex variis* 643

19 Paulus puer M. *Ex Men. Græc.* 584

18 Pethecius M. in Ægypt. Acta *ex mss.* 552

18 Petri Apost. Cathedra Romæ. *Prolegom.* Anniversaria dies aditi Episcopatus. Cathedræ hujus celebritas 545. Bulla Pauli IV de cathedræ hujus festivitate 546

16 Petrus a S. Geminiano M. ord. S. Francisci in Mauritania a p. 426 ad 435. Vide Berardus de Carbio.

12 Petrus M. in Ægypto, *ex Mroll. mss.* 7

12 Philoromus M. in Ægypto, *ex Mroll.* 7

19 Pia M. Carthagine in Africa, *Ex variis* 584

INDEX SANCTORUM

19	Picaria M. Carthagine in Africa. <i>Ex variis</i>	584	13	Sattus M. in Africa, <i>ex Mroll. mss.</i>	49
20	Pinnas M. <i>Ex Men. Græc.</i>	661	18	Saturnina M. Abitinæ in Africa, <i>ex variis</i>	554
18	Pinutus M. in Ægypto. <i>Acta ex mss.</i>	552	19	Saturnina M. in Africa, <i>ex variis</i>	583
18	Plesius M. in Ægypto. <i>Acta ex mss.</i>	552	21	Saturninus M. <i>ex Mroll. mss.</i>	705
14	Pontianus M. Spoletii. <i>Prolegom. 214. Acta ex mss. 215. Translatio Reliquiarum Ultrajectum. Ex variis</i>	217	18	Saturninus M. in Ægypto. <i>Acta ex mss.</i>	552
18	Potamon M. in Ægypto. <i>Acta ex mss.</i>	552	16	Saturninus M. in Africa, <i>ex Mroll.</i>	367
13	Potitus M. <i>Prolegom. 33. Vita ex mss. cap. 1, minæpatris, et doli dæmonis superati 36, cap. 2, miracula, conversio multorum 37, cap. 3, energumena sanata, idola eversa 38, cap. 4, martyrium 39. Alia Vita ex mss. Prologus Auctoris 40, cap. 1, S. Potiti pia adolescentia, constantia in fide 40, cap. 2, dæmonis insidiæ elusæ, patris conversio 41, cap. 3, leprosæ curatio, conversio multorum 42, cap. 4, filia Antonini energumena liberata 42, cap. 5, idola eversa, cœleste solatium 43, cap. 6, tormenta superata 44, cap. 7, martyrium 45, Hymni de S. Potito 46 47 48 753</i>	552	17	Saturninus M. in Africa, <i>ex Mroll. mss.</i>	444
21	Primus M. <i>Ex Mroll. mss.</i>	705	19	Saturninus M. in Africa, <i>ex variis</i>	583
19	Primus M. in Africa. <i>Ex variis</i>	583	21	Saturus M. <i>ex Mroll. mss.</i>	705
18	Prisca V. M. Romæ. <i>Prolegom. § 1, S. Priscæ natalis, acta, ætas, 547, § 2, ecclesia, reliquiæ 548. Acta ex mss. cap. 1, S. Priscæ comprehensio, prima quæstio 548, cap. 2, iteratæ quæstiones, eversa idola 549, cap. 3, Spathæ, feræ, flammæ superatæ 550, cap. 4, cædes, sepultura, translatio</i>	551	14	Saturus M. in Africa, <i>ex Mroll. mss.</i>	217
16	Priscilla matrona Romæ. <i>Ex variis</i>	366	12	Satyrus M. in Achaia, <i>ex variis Mroll.</i>	6
12	Probus Ep. Veronensis, <i>ex Ferrario et Mroll. 3</i>		13	Satyrus M. in Africa, <i>ex Mroll. mss.</i>	49
14	Proclus mon. M. in Arabia. <i>In Actis T. Theoduli Presb. a pag. 953 nomen</i>	244	20	Sebastianus M. Romæ. <i>Prolegom. § 1, Sebastiani natalis 621, § 2, Acta 622, § 3, basilicæ Romanæ 622, § 4, reliquiæ Romæ 623, § 5, contra pestem salutare patrociniū 624, § 6, veneratio Capuæ et Mediolani ob pestem propulsatam 724 et 761, § 7, reliquiæ Suessionem altatæ 625, § 8, reliquiæ variis locis in Gallia, Belgio, Hispanica 626 et 762, § 9, in Eberspergensī Bavariæ cœnobio 627 et 762, § 10, aliæ in Bavaria 628, § 11, reliquiæ ac cultus alibi 628 et 763</i>	
18	Proteus M. in Ægypto. <i>Acta ex mss.</i>	552		<i>Alia auctore S. Ambrosio, ut putatur, ex mss. cap. 1, S. Sebastianus martyres animat 629, cap. 2, Marcelliani et Marci graviter oppugnata constantia 629, cap. 3, S. Sebastianus nutantes confirmat 630, cap. 4, inferni pœnæ cœlique gaudia martyrum, amicis in culcata 631, cap. 5, opum deliciarumque usus 631, cap. 6, martyrum felicitas et gloria 632, cap. 7, ejus oratione et miraculis conversi Zoe et Nicostratus 632, cap. 8, Marcelliani et Marci constantia 633, cap. 9, ceteri a Sebastiano una cum captivis conversi 633, cap. 10, omnes a Polycarpo ad baptismum præparati 634, cap. 11, baptizati catechumeni, unaque Claudius cum filiis 634, cap. 12, errores gentilium confutati a Tranquillino 635, cap. 13, Verbi Incarnatio exposita 636, cap. 14, Chromatius urbis præfectus catechizatur 637, cap. 15, Chromatii confracta idola 637, cap. 16, instrumentis astrologiæ judicariæ confractis, sanatur Chromatius 638, cap. 17, Chromatii et Tiburtii baptismus 638, cap. 18, Chromatius, præfectura urbis abdicata persecutionis tempore Christianos alit 639, cap. 19, Sebastiani, Tiburtii et aliorum præclara facta in urbe 640, cap. 20, Zoes, Tranquillini et aliorum cædes 640, cap. 21, S. Tiburtii martyrium 641, cap. 22, Castuli, Marcelliani, Marci cædes 641, cap. 23, S. Sebastiani gloriosum certamen 642.</i>	
21	Publius Ep. Atheniensis M. <i>Ex variis Mroll. 702</i>			<i>Translatio reliquiarum S. Sebastiani Suessionem, auctore Suessionensi monacho. Ex mss. cap. 1, Hilduini in Urbem legatio 642, cap. 2, Rodoini consilium de petendis Roma reliquiis 643, cap. 3, Rodoini legatio, occasio petitarum S. Sebastiani reliquiarum 644, cap. 5, consultatio cardinalium 646, cap. 6, reclusum S. Sebastiani sepulchrum 646, cap. 7, reliquiæ Roma avectæ 647, cap. 8, varia in itinere miracula 643, cap. 9, pompa translationis ad cœnobium S. Medardi 649, cap. 10, variæ curatæ ægritudines 649, cap. 11, inflicta impio pœna, impensum auxilium 651, cap. 12, alia miracula : donariorum copia 651, cap. 13, æmulum obtrectatio repressa 652, cap. 14, Magnilocensis cœnobii origo 653, cap. 15, improbi reliquiarum nundinatores nefarie delati 653, cap. 16, reliquiarum temere susceptarum fraus detecta 654, cap. 17, linteo quo obvolutæ reliquiæ, miracula patrata 655, cap. 18, publicæ calamitates per reliquias depulsæ 656, cap. 19, Ludovici Pii Imp. et conjugis erga S. Sebastianum pietas 656, cap. 20, Ludovici Pii abdicatio,</i>	
19	Publius M. in Africa. <i>Ex variis Mroll.</i>	362			
Q					
21	Quinctinus M. <i>ex Mroll. mss.</i>	705			
19	Quinctus M. in Africa, <i>ex variis</i>	538			
12	Quinctus M. in Africa, <i>ex Mroll. mss.</i>	7			
13	Quirio M. <i>ex Mroll. mss.</i>	49			
R					
18	Recumbus M. in Ægypto. <i>Acta ex mss.</i>	552			
19	Remiguis, sive Remedius, archiep. Rotomag. <i>ex variis</i>	599			
21	Reposita M. <i>ex Mroll. mss.</i>	705			
19	Ricmirus abbas apud Cenomanos in Gallia. <i>Prolegom. Vita auctore cœtaneo. Ex mss. Prologus cap. 1, Ricmiri vita monastica, sacerdotium 541, cap. 2, varia miracula, 542, cap. 3, virtutes, mors, miracula</i>	543			
20	Rimmas. M. <i>ex men. gr.</i>	661			
12	Rogatus M. in Africa, <i>ex Variis Mroll.</i>	7			
21	Rogatus M. <i>ex Mroll. mss.</i>	705			
18	Romanus M. in Ægypto. <i>Acta ex mss.</i>	552			
17	Rubentius M. in Oriente. <i>Ex Mroll. mss.</i>	444			
S					
14	Sabas Ep. Serviæ. <i>Vita auctore Joan. Tomco Marnavitio. cap. 1, progenies regia, monachatus 261, cap. 2, Episcopatus Serviæ, obitus in monasterio Milescono 263, cap. 3, publica veneratio</i>	264			
14	Sabbas mon. M. in Sina monte, <i>ex Menæis Græc. et aliis Mroll.</i>	218			
17	Sabinus Ep. Placentinus en Italia. <i>Prolegom. 527, Miraculum ex S. Gregorio 527. Vita ex Ferrario</i>	527			
17	Salvius M. in Africa, <i>ex Mroll. mss.</i>	444			
18	Sarmata mon. M. in Ægypto. <i>Acta ex mss.</i>	552			
17	Sarta M. in Africa, <i>ex Mroll. mss.</i>	444			

- tio, captivitas 637, cap. 21, Ludovici ob votum Religionis dilatum anxietas. obitus 658. Epilogus 659. Reliquiæ SS. Sebastiani, Gregorii et Medardi a Calvinistarum furore servatæ : *Comment. Alexandri Salnovei ex mss.* 659
- 15 Secundina V. M. in Italia. *Prolegom. ex Vita S. Magni Ep. M.* 278. Actorum epitome ex *Ferrario* 279
- 13 Secundus, sive Secundinus M. Romæ, ex *Mroll.* 49
- 21 Secundus M. ex *Mroll. mss.* 705
- 19 Secundus M. in Africa, ex *variis* 583
- 18 Serapion M. in Ægypt. acta ex *mss.* 552
- 13 Servus-Dei mon. M. Cordubæ. Acta auctore S. Eulogio 105
- 21 Servulus M. ex *Mroll. mss.* 705
- 21 Solutor M. in Africa, ex *Mroll. mss.* 707
- 19 Spanus, sive Hispanus M. in Africa, ex *variis* 583
- 17 Speusippus, Eleusippus, Melasippus Tergemini MM. *Prolegom.* § 1, Tergeminorum cultus, acta, ætas, patria, 437 et 758, § 2, reliquiæ Elwangam translatae 438. *Vita ex mss. cap. 1*, Tergemini varie ad fidem invitati 438, cap. 2, idolis eversis plenius instruuntur 439, cap. 4, martyrio coronantur 439, cap. 5. *Vita alia auctore Warnahario. Ex mss. Prologus auctoris* 440, cap. 1, S. Benigni ad Lingonas adventus 440, cap. 2, Tergemini, aviæ, monitu, et somniis ad fidem invitati 441, cap. 3, eversis idolis fidem publice professi 442, cap. 4, varie cruciati, coronantur 443, cap. 5, avia aliique comites martyrii 444
- 13 Stephanus Ep. Bituric. ex *variis* 104
- 14 Stephanus Fundator monast. ad lacum Anserum. ex *Men.* 258
- 16 Stephanus Diaconus M. ex *variis.* Ejus cædes et inventio 366
- 13 Stratonicus M. Singiduni in Mysia superiore. *Prolegom.* 50. *Vita ex Actis S. Hermyl.* Atrocissime flagellatur 52, submergitur 53
- 14 Successus M. in Africa, ex *Mroll. mss.* 217
- 18 Successus M. Abitinæ in Africa, ex *variis* 554
- 19 Successus M. in Africa, ex *variis* 583
- 18 Sulpitius Ep. Traject. in Belgio, ex *variis* 560
- 17 Sulpitius Pius Ep. Bituric. in Gallia. *Prolegom.* § 1, SS. Sulpitii primus et secundus distincti 529, § 2, Sulpitii Pii, Vita 530, § 3, ætas 531, § 4, reliquiæ 531. *Vita auct. coætaneo. Ex mss. Prologus* 532, cap. 1, S. Sulpitii in seculari vita mores 532, cap. 2, in sacro habitu ante Episcopatum 532, cap. 3, in Episcopatu Vita Apostolica 533, cap. 4 et 5, varia miracula 534, cap. 6, iniquum tributum abrogatum 535, cap. 7, adscitus coadjutor, exercitia virtutum 535, cap. 8, infestationes dæmonum elisæ 536, cap. 9, præclara in varios beneficia 537, cap. 10, obitus, sepultura, miracula 538. *Alia Vita brevior auctore coætaneo ex mss. Prologus* 538, cap. 1, S. Sulpitii præclaræ virtutes 539, cap. 2, obitus, miracula 539
- 18 Susanna V. M. Salerni in Italia a. pag. 554 ad 558. *Vide Archelaa.*
- 21 Synoldus Trevis, ex *Schekmanno* 751
- T
- 15 Tarsitia V. Rutenis in Gallia. *Prolegom. ex Saussaio et Mroll.* 350. Genealogia ex *mss.* 350
- 12 Tatiana M. Romæ, ex *Mrol. Rom. et aliis* 2
- 18 Telerianus M. Abitinæ in Africa, ex *variis* 554
- 19 Tertulus M. in Africa, ex *variis* 583
- 17 Teussa M. in Africa, ex *Mroll. mss.* 436
- 18 Thecla V. M. Salerni in Italia, p. 554 ad 558. *Vide archelaa.*
- 14 Theocasia M. in Africa, ex *Mroll. mss.* 217
- 13 Theodorus Archiep. Senonensis, ex *Florario ms. Saussaio et aliis* 96
- 18 Theonas M. in Ægypto. Acta ex *mss.* 552
- 14 Theodulus Presb. filius S. Nili, mon. in monte Sina, ex *Men. Græc.* 249 et historia cædis SS. PP. in Sina, ab ipso Nilo descripta, cum parente eremum petit 237, captus a Barbaris occisus creditus, a patre lugetur 236 et 241, invenitur 245, ut mortem evaserit 246, sacerdotio initiatur 247
- 14 Theodulus Presb. Paulus, Joannes, Marcus, et alii monachi MM. in Arabia. *Prolegom.* 235 et 756. Historia cædis auctore S. Nilo monacho, cap. 1, S. Nilus in Pharan filium luget 236 et 756, cap. 2, cum filio eremum petit 237 et 756, cap. 3, flagitia a Divina providentia ad tempus quandoque dissimulari 237, cap. 4, Saracenorum mores 238, cap. 5. PP. Sinaitarum vita 239 et 756, cap. 6, cædes, monasterium direptum 240 et 756, cap. 7. S. Nilus cæsos luget, sepelit 241 et 756, cap. 8, cædes aliquot secularium 242 et 756, cap. 9, aliorum monachorum 243 et 756, cap. 10, rara mulieris constantia 244 et 757, cap. 11, legati ad Regem Saracenorem missi 244 et 757, cap. 12, variis perfuncti periculis ad Regem perveniunt 245 et 757, cap. 13, S. Nilus invenit filium Theodulum 245 et 757, cap. 14, ut mortem hic evaserit 251 et 757, cap. 16, ambo sacerdotio initiantur 247
- 18 Thonius M. in Ægypto. Acta ex *mss.* 552
- 19 Tiberitanus M. in Africa, ex *variis* 583
- 12 Tigrius Presb. M. Constantinopoli. *Prolegom.* 7. *Vita ex Niceph. Callisto.* 8
- 17 Timotheus M. in Africa, ex *Mroll. mss.* 444
- 16 Titianus Ep. Opiterginus in Italia. *Vita ex Philippo Ferrario* 395. Alia Vita ex Petro de Natal. 395
- 16 Tozzo Ep. Augustanus in Germania. *Prolegom.* Celebritas, reliquiæ, acta, ætas 419. *Vita ex gestis S. Magni, cap. 1*, Tozzonis et Magni societas, iter campidonam 420, cap. 2, Tozzonis pastoratus in Waldenhoven 421, cap. 3, episcopatus, obitus 422
- 15 Treverius monachus in Gallia. *Vita ex mss. cap. 1*, monastica professio, iter in Bressiam 397, cap. 2, Sancta Vita, mors 398, cap. 3, translatio, miracula 398
- 17 Turbon Exceptor M. in actis Tergeminorum 437, 440 et 444.
- V
- 18 Valens M. ex *variis* 554
- 18 Valens M. Abitinæ in Africa, ex *variis* 554
- 21 Valerianus M. Trapezunte in Cappadocia. Ex *men. Græc.* 713
- 16 Valerius Ep. Surrentinus in Italia. *Vita auctore Davide Romæo* 393. Miracula ex vita S. Renati eod. auctore 394
- 18 Venerandus Ep. Arvernensis in Gallia, ex *variis* 558
- 17 Veneria M. in Africa, ex *Mroll. mss.* 444
- 13 Veronica de Binasco V Mediolani. *Prolegom.* 169. *Vita auctore Isidoro de Isolani Ord. Prædic. Præfatio dedicatoria* 169. *Proœmium Vitæ* 170. Bulla beatificationis 171. Commendatio vitæ per Rufinum Belengerium 171. *Liber 1*, de moribus ejus, cap. 1, 2, 3, educatio, amor solitudinis, vita monastica 172, cap. 4, 5, 6, sancta conversatio Sororum monasterii S. Marthæ 173, cap. 7, 8, 9, 10, Veronicæ Confessarius, mores religiosi, donum lacrymarum, obedientia 174, cap. 11, 12, 13, humilitas, simplicitas, abstinentia

INDEX SANCTORUM

nentia in victu et somno 175, <i>cap.</i> 14, 15, 16, peregrinationes divinitus imperatae, zelus animarum 175 et 176. <i>Liber</i> 2, de divinis rebus sensu corporeo expertis. <i>Proemium</i> 176, <i>cap.</i> 1, 2, 3, 4, 5, apparitiones Christi, B. Virginis, Angeli, S. Augustini 177, <i>cap.</i> 6, 7, 8, 9, 10, 11, apparitiones Jesu, daemonis, sanctimonialis mortuae 177 et 178, <i>cap.</i> 12, 13, 14, 15, monita coelitus data, alia Christi pueruli apparitio, conspectus morientium agon 179, <i>cap.</i> 16, 17, 18, 19, 20, 21, verbera a daemonibus illata, panis ab Angelis solitus adferri 180 et 181, <i>cap.</i> 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, breviarii officiique Romani usus divinitus traditus, Angelica instructio 181 et 182, <i>cap.</i> 29, 30, Resurrectionis mysterium ostensum, familiaris Christi apparitio 182, <i>cap.</i> 31, Colloquia SS. 183. <i>Liber</i> 3, de ostensis in raptu. <i>Proemium</i> , <i>cap.</i> 1, 2, natura raptus 183, <i>cap.</i> 3, 4, 5, 6, 7, ostensa peccata, poenae damnatorum, ira Christi 184 et 185, <i>cap.</i> 8, 9, ostensa felicitas SS. reprehensio Angelica 185, <i>cap.</i> 10 et 11, poenae Purgatorii, apparitiones daemonum 186. <i>Liber</i> 4, de Vita Christi, <i>cap.</i> 1, ostensa Dominica Annuntiatio 186, <i>cap.</i> 2, Nativitas 187, <i>cap.</i> 3 et 4, Circumcisio et adoratio Magorum 188, <i>cap.</i> 5, 6, 7, Purificatio, fuga in Aegyptum, amissio pueri Jesu 189, <i>cap.</i> 8 et 9, Baptismus Christi, nuptiae in Cana Galilaeae 190, <i>cap.</i> 10, 11, 12, tentatio et transfiguratio Christi, conversio Magdalenae 191, <i>cap.</i> 13, 14, 15, solennitas palmarum, coena Christi triplex 192 et 193, <i>cap.</i> 16, 17, 18, 19, Passio et mors Christi 193 et 194, <i>cap.</i> 20, 21, 22, Resurrectio, Ascensio Christi, missio Spiritus sancti 195. <i>Liber</i> 5, de solennitatibus SS. <i>cap.</i> 1, 2, 3, ostensae festivitates SS. Philippi et Jacobi, Monicae, Inventionis sanctae Crucis 196, <i>cap.</i> 4, 5, 6, 7, 8, corporis Christi, Joan. Bapt. Petri et Pauli, Marthae, Mariae ad Nives, Dominici 197, <i>cap.</i> 9, 10, 11, 12, 13, 14, Assumptionis B. Virginis, S. Augustini, Hieronymi, Francisci, omnium SS. 198, <i>cap.</i> 15, 16, 17, 18, 19, 20, celebritas consecrationis Ecclesiae, Mariae Virginis in sabbato, S. Catharinae, Antonii Abb. Innocentium, Candelarum in die Purificationis 199, <i>cap.</i> 21, 22, 23, 24, 25, S. Josephi, Benedicti, Marci, Petri M. Catharinae Senensis, et Annuntiationis B. Virginis 200. <i>Liber</i> 6, de expositione multiplici revelata, <i>cap.</i> 1, 2, 3, 4, 5, expositio actorum in ramis palmarum, et triplici coena Christi 201 et 202, <i>cap.</i> 6, 7, 8, 9, gestorum in horto, Christi comprehensione et deductione nocturna 203, <i>cap.</i> 10, 11, 12, in deportatione crucis, crucifixione, morte 204, <i>cap.</i> 13, 14, 15, in sepultura, lotionem pedum 205, <i>cap.</i> 15 et 16, de vestibis Christi et SS. 205 et 206. <i>Liber</i> 7, de frequenti sumptione divinae Eucharistiae 206, <i>cap.</i> 1, 2, 3, 4, Eucharistia divinitus promissa, ab Angelis et Christo data 206 et 207, <i>cap.</i> 5, 6, 7, 8, colloquium cum Angelo et Deo, Eucharistia divinitus accepta 208, <i>cap.</i> 9 et 10, abstinencia die communionis, visa miracula circa Eucharistiam 209. <i>Liber</i> 8, de obitu et miraculis 209, <i>cap.</i> 1, mors Veronicae 209, <i>cap.</i> 2, 3, 4, funus, miracula ad corpus insepultum 210, <i>cap.</i> 5 et 6, miracula post sepulturam 211	13 Verus Ep. Vien. in Gall. <i>ex Mroll.</i> 104 21 Victor M. <i>ex Mroll. mss.</i> 705 17 Victor M. in Africa, <i>ex Mroll. mss.</i> 444 19 Victor M. in Africa, <i>ex variis</i> 583 17 Victoria M. in Africa, <i>ex Mroll. mss.</i> 444 12 Victorianus Ab. in Hispania. <i>Prolegom.</i> 20 Vita <i>Hispanice scripta a Franc. Didaco de Aynsay-Yriarte. Praefatio. cap.</i> 1, S. Victoriani ortus, institutio, virtutes 21, <i>cap.</i> 2, peregrinatio in Galliam et Hispaniam, 21, <i>cap.</i> 3, monasterium Assanense extractum, discipuli illustres 22, <i>cap.</i> 4, variae virtutes, obitus 23, <i>cap.</i> 5, variae corporis translationes 24 19 Victorianus M. in Africa, <i>ex variis</i> 583 17 Victoricus M. in Africa, <i>ex Mroll. mss.</i> 444 12 Victorinus M. in Africa <i>ex Mroll. mss.</i> 26 18 Victorinus M. Abitinæ in Africa, <i>ex variis</i> 190 21 Vincentia M. <i>ex Mroll. mss.</i> 705 17 Vincentia M. in Africa, <i>ex Mroll. mss.</i> 444 13 Vincentius M. in Africa, <i>ex Mroll. mss.</i> 49 19 Vitalis M. in Africa, <i>ex variis</i> 583 21 Vitalis Spoletii in Umbria, <i>ex Mroll. mss.</i> 706 20 Vitus M. Nicomediae, <i>ex Mroll. mss.</i> 661 13 Viventius Presb. Vergiaci in Burgundia. <i>Prolegom.</i> 85. Vita <i>ex mss. cap.</i> 1, S. Vincentii conversio, sacerdotium praedicatio 86, <i>cap.</i> 2, Navigatio Romam 88, <i>cap.</i> 3, secessus in eremum, mortui suscitatio 89, <i>cap.</i> 4, colloquium cum S. Hilario, mortui suscitatio 90, <i>cap.</i> 5, secessus in Olonicam insulam, inde in eremum, sociorum martyrium 91, <i>cap.</i> 6, obitus, miracula in morte 91, <i>cap.</i> 7, miracula post mortem 93, <i>cap.</i> 8, translatio reliquiarum 94 18 Ulfridus M. in Suecia, <i>ex variis</i> 574 20 Ursus M. Nicomediae, <i>ex Mroll. mss.</i> 601 18 Volusianus Ep. Turon. in Gallia M. <i>ex variis</i> 558
W	
18 Wolfredus M. in Suecia, <i>ex variis</i> 574 19 Wulstanus Ep. Wigorn. in Anglia. <i>Prolegom.</i> 602. Vita <i>ex Florentio Wigorn. cap.</i> 1, S. Wulstani vita monastica, Episcopatus 603, <i>cap.</i> 2, jura Ecclesiae defensa 604, <i>cap.</i> 3, per duellum arma compressa 605, <i>cap.</i> 5, obitus miracula 606. Alia vita <i>ex Willielmo Malmesbur. cap.</i> 1, vita ante Episcopatum 607, <i>cap.</i> 2, virtutes in Episcopatu 607, <i>cap.</i> 3, adversarii coelitus superati: vaticinia complura 608, <i>cap.</i> 4, aegritudo, obitus, miracula 609, <i>cap.</i> 5, post mortem gesta 610 Alia vita <i>ex Capgravio et Surio, cap.</i> 1, vita ante Episcopatum 610, <i>cap.</i> 2, Episcopatus miraculo assertus 611, <i>cap.</i> 3, virtutes et miracula 611, <i>cap.</i> 4, vaticinia, mors, miracula 612	
X	
18 Xene M. <i>ex Men. Græc.</i> 554	
Z	
15 Zeno M. in Aegypto, <i>ex Mroll. mss.</i> 279 18 Zeno M. <i>ex variis</i> 554 19 Zertulus M. in Africa, <i>ex variis</i> 583 18 Zosimus M. <i>ex variis</i> 554 12 Zoticus M. in Aegypto, <i>ex Mroll. mss.</i> 7 12 Zoticus M. in Africa, <i>ex Mroll.</i> 7 13 Zoticus M. Neapoli <i>ex Mroll. mss.</i> 49 18 Zoticus M. in Aegypto. <i>acta ex mss.</i> 552	

INDEX CHRONOLOGICUS

DECEM MEDIORUM DIERUM JANUARIJ.

Quæ hoc tomo de Sanctis, iis præsertim quorum x mediis diebus Januarii aguntur natales, memorantur, ea, non tamen omnia, sed præcipua, suis hic temporibus breviter assignatur, vel ex certis chronologicis notis vel probabili aliorum conjectura. Accuratiores ceteris editis tomis, atque universalior contexitur Chronologia.

In annis a Christi ortu computandis secuti sumus vulgarem et passim receptam epocham: in digerendis annis Imperatorum ante Constantinum, consulares Fastos aliosque proprios characteres.

Qui ante Christi ortum vixere Sancti, hoc tomo pauci occurrere; quorum proinde in hoc Indice habita ratio non est: fiet id alibi accurate.

Litteræ A B C etc., non sunt margini adscriptæ, ut in quatuor ultimis Indicibus, quia rarior hic earum usus, et quid sibi velint facile erit ex tertii Indicis præfatione cognoscere.

I SECLUM A CHRISTO NATO.

Anno Christi 41. Claudius I Imperium capessit, obit
an. 54, an. Chr. 43, Claudii 2 exeunte S. Petrus
Ap. Cathedram Romæ constituit 18 Januar.
545, 546
S. Prisca V. M. num sub Claudio I passa, quæritur
18 Januar. 547
Hoc seculo florent. S. Priscilla matrona romana 16 Januar.
366, monachi Esseni in Ægypto sub Marco
Evang. 473
Sub fin. sec. 1, floret S. Maximus Ep. Tauromini
in Sicilia 12 Jan. 2

II SECLUM.

Seculi 2 initio S. Publius Ep. Atheniensis 21 Januarii
702
Sub Adriano Imp. SS. Marinus Presb. et Stephanus
Diac. Brixiae 16 Jan. 366
Sub M. Aurelio. S. Pontianus Spoletii 14 Januar. 215
Anno 166. S. Potitus 13 Jan. 35

III SECLUM.

Tertio seculo. S. Clemens Presb. Lugduni in Gallia
20 Jan. 616
Sub Alexandro Imp. S. Tatiana M. 12 Jan. 2
Circ. an. 236. (juxta Ferrarium) Veronæ Episcopus
fuit S. Probus 12 Janu. 3
S. Andreas Ep. Treviren. moritur 13 Janu. 46
S. Antero Papæ 3 Jan. occiso succedit S. Fabianus
616
Anno 247. Cœpta est 21 Aprilis solennitas anni urbis
Romæ Millesimi et sequenti anno finita 456, 619
Anno 249. Philippus pater et filius Imperatores primi
Christiani a Decio occisi, an in odium religionis?
620
Anno 250. S. Fabianus Papa M. 20 Jan. 616
S. Antonius magnus nascitur 474
Sub Decio. Pansophius M. Alexandriæ 15 Jan. 278
Secundinu V. M. Anagninæ in Italia 15 Jan. 278
SS. Genitus et Genulphus filius a S. Sixto II Papa
in Gallias missi 16 Jan. 445
Anno 259. SS. Fructuosus Episcopus, Augurius et
Eulogius Diaconi martyrio coronati Tarracone

Basso et Æmiliano coss. feria vi 21 Jan. 703
Cir. an. 260. S. Arcadius M. Cæsareæ Maurit.
12 Jan. 3
Cir. an. Ch. 262. Sub Galieno Imp. xl milites MM.
Romæ 13 Jan. 48 Gallieni an. 12. S. Dionysius
Ep. Alexandrinus et Arsenoitæ monachi florent
in Ægypto 473
Circiter an. 269. SS. Asterius, Fortunatus, Zeno.
Zosimus, Menelapas, Dædalus, Valens MM.
18 Jan. 554
Anno 270. SS. Marius, Martha, Audifax, Abachum
MM. Romæ 19 Jan. 578
Sub Aureliano. S. Sabinianus M. Trecis in Gallia
19 Jan. 583
S. Patroclus ibidem 21 Jan. 706
Cir. an. 286. SS. Zoe, Tranquillinus, Nicostratus,
Claudius, Castorius, Tiburtius, Castulus, Marcellianus,
Marcus et Socii passi Romæ 640, 641
Cir. an. 287. S. Sebastianus M. Romæ 20 Januarii
621
An. 298 aut 302. Diocletiano Romæ Thermas ex-
truente damnantur milites Christiani ad opera.
369, 370

IV SECLUM.

Circiter an. 301. S. Macarius Ægyptius nascitur
287. Sub Diocletiano (qui an. 284 imperium
occupavit, abdicavit 304).
SS. Valerianus, Candidus, Aquila et Eugenius
Trapezunte 21 Jan. 704
S. Euphrasia V. Nicomediæ 19 Jan. 661
SS. Bassus, Eusebius, Eutychius, Basilides in
Græcia 20 Jan. 621
SS. Archelaa, Thecla, Susanna, VV. Salerni in
Italia 18 Jan. 554
SS. Sabas, Isaias et xxxvi monachi MM. in Sina
monte Arabiæ 14 Janu. 218
S. Ephysius M. Carali in Sardinia 15 Jan. 279
Seculi 4 initio. S. Felix Romanus Presb. Conf. Nolæ
obit 14 Janu. 232
S. Felix alter Nolanus Presb. et Confessor 14 Janu.
219
Anno 304. S. Marcellinus Papa, cui post aliquot
menses sufficitur S. Marcellus 368
Diocletianus abdicat Imperium. Sub ejus successo-
ribus

- Paulus martyrium passi* SS. Crescentianus, Cyriacus, Socii xxi Artemia filia Diocletiani 372
- An. 306. S. Hilarion exercetur in monasterio S. Antonii 474 et post duos menses redit cum quibusdam monachis in Palæstinam, ubi ante monachum nullus noverat 476
- Cir. an. 309.* S. Marcellus Papa M. 16 Jan. 367
- An. 313. Licinius uxorem ducit Constantini sororem 50
- An. 315. Martyrio coronantur SS. Hermylus et Stratonicus. Singiduni in Mysia superiore 13 Januarii 50
- Ad Cibalinam Pannoniæ oppidum victus a Constantino Licinius 50
- An. 320. *Constantini* 14. S. Basileus Ep. Amasæ in Ponto, quo tempore ibidem obiit S. Glaphyra V. 13 Januarii 53
- An. 325. Habita Synodus I, Œcumenica Nicææ 63
- An. 326. S. Antonius secedit in interius desertum, ubi mons S. Antonius dictus, et monasterium Pispiritanum extructum ad Nilum 474, 504
- Cir. an. 335.* Obit S. Agricius Ep. Treviren. 13 Janu. 54
- An. 336. S. Athanasius relegatus, Trevisa S. Maximino Ep. suscipitur 55, 57
- Cir. an. 337.* Obit S. Leontius Casareæ Cappad. 13 Januarii 63
- An. 340. S. Antonius admittit in monte ministerium Amathæ et Macarii 474 et 504, S. Macarius Egyptius in eremum secedit 287
- Cir. an. 347.* S. Antonius invisit S. Paulum eremitam et mortuum sepelit 504
- Cir. an. 350.* S. Magno Ep. Mediolanensi 5 Novemb. defuncto succedit S. Datius 249
- An. 355. Habita Synodus Mediolanensis Arianorum : iis non communicat S. Hilarius 68
- Relegati in exilium SS. Paulinus Ep. Trevir. Eusebius Vercellensis, Lucifer Calarit. Dionysius Mediol. 70
- An. 356. moritur S. Antonius 474 et 504 17 Jan. Missionem a militia impetrat a Juliano Casare S. Martinus 70
- Habita Synodus Biterrensis Arianorum : ejectus in exilium S. Hilarius 70
- Seculo 4.* S. Macrina avia S. Basilii obit Neocæsareæ in Ponto 14 Janu. 234
- S. Chariton alique extruunt in locis circa Hierosolymam Lauras Pharan et Succæ veteres, et tertiam ad Jordanem 662
- An. 358. S. Hilarius exul scribit librum de Synodis 71
- Cir. an. 358.* S. Martinus secedit in Insulam Galinariam : eum in Italia convenisse videtur S. Viventius 90
- An. 359. Habita Synodus Seleuciensis in Isauria : interfuit S. Hilarius, inde ad Constantium Imp. profectus 68, 74
- An. 360. Redit in Galliam S. Hilarius 69
- An. 364. Valentinianus Im. creatus, diviso cum Valente fratre imperio, Mediolanum venit : eum ibi convenit S. Hilarius 69
- An. 366 et tribus seqq. In Galliis semper fuit Valentinianus Imp. 69
- An. 367. Obit S. Hilarius Ep. Pictaven. 64 et 68
- An. 369. *Valentiniani et Valentis.* S. Eusebio Ep. Vercellensi ab Arianici occiso, ex Italia in Syriam navigant S. Hieronymus et Evagrius, ab hoc ante in Italia latine versa Vita S. Antonii : ab illo in Syria scripta Vita S. Pauli Eremitæ 479
- Cir. an. 370.* Macario socio Amathæ, qui S. Antonium sepelierat atque abbas dein fuerat monasterii Pispiritani, defuncto succedit Posthumius 475 et 476
- An. 377. S. Euthymius magnus nascitur 666
- Cir. an. 380.* S. Alexander fundator Acœmetorum, a militia ad vitam monasticam transit 302
- An. 387. S. Augustinus convertitur, quo tempore monasteria. Egyptiorum exemplo, in Gallia et in Italia condita; Afris adhuc ignota 476, 477
- An. 388. *ii consulu Theodosii Imp.* Palladius Alexandriam venit ad S. Isidorum 298
- A. Paulino Ep. Antiocheno successor designatur Evagrius 478
- An. 391. S. Macarius Egyptius Abb. in Scithi moritur. 15 Janu. 287
- Sub seculi 4 finem* Rabulus, dein Ep. Edessenus, convertitur ad fidem a S. Alexandro fundatore Acœmetorum 302
- S. Savino Ep. Placentino in Italia 17 Jan. defuncto succedit S. Maurus 527
- S. Busiris conf. Ancyra 21 Jan. 728
- Cir. An. 400.* S. Viventius Presb. obit in Gallia apud Pictavos 13 Janu. 85
- B. Theodorus Archiep. Senonen. 13 Janu. 96
- S. Martinus Ep. Turon. obit 559

V SECVLUM.

- Seculi 5 initio.* S. Venerandus Ep. Avernensis in Gallia 18 Janu. 558
- S. Melas, seu Melanes Ep. Rhinocoruræ, 16 Jan. 379
- Martyrinus passi SS. Tigrius Presb. et Eutropius Lector 12 Jan. 7
- An. 404. S. Isidorus mon. Presb. Alexandria, 15 Jan. 297
- S. Macarius Alexandrinus 476
- An. 406. Wandali trajecto Rheno Gallias ingressi 81 a
- S. Euthymius juxta Lauram Pharan in Judæa vitam anachoreticam auspicatur 667
- An. 409. iv Kal. Octob. fer. 3, Wandali Alani, Suevi Hispanias ingressi 81 b
- Cir. an 424.* Juvenalis ordinatur Ep. Hierosolymitanus 682
- An. 426. *Theodosio Juniore xii et Valentiniano ii coss.* Patroclo Ep. Arelatensi occiso sufficitur S. Honoratus 380
- An. 427. Theodoto Ep. Antiocheno defuncto succedit Joannes 302
- An. 428. Nestorius ordinatur Ep. Constantinopol. 312
- An. 429. S. Palladius mittitur ad Scotos a Cœlestino Papa 97
- A. Juvenale Ep. Hierosol. dedicatur Laura S. Euthymii 664, 670. Interfuit una Hesychius Presbyter Hierosolymitanus scriptor Ecclesiasticus 672
- Cir. an. 430.* S. Alexander fundator Acœmetorum obit Constantinopoli 300, 302
- S. Honorato Ep. Arelatensi 16 Jan. defuncto succedit S. Hilarius 379, 387
- Cir. An. 437.* Rabulo Ep. Edesseno mortuo subrogatur Ibas 302
- An. 440. Joannes Ep. Antiochenus obit 302
- Cir. an. 450.* S. Joannes Calybita obit Constantinopoli 311 et 312
- Seculo 5.* SS. Theodulus Presb. Paulus Joannes et alii monachi occiduntur a Saracenis juxta Sinam montem in Arabia 14 Jan. 235
- SS. Maura et Britta VV. apud Turones in Gallia putantur vixisse 15 Jan. 300
- An. 457. Marciano Imp. defuncto succedit Leo 665
- An. 458. Gennadius ordinatur Ep. Constantinopol. 312
- Juvenali Hierosolymitano Episcopo defuncto succedit

- cedit Anastasius 665, 682
 S. Sabas profectus ad S. Euthymium mittitur ad
 monasterium S. Theoctisti 665, 680
An. 462. Studitarum monasterium extruitur Con-
 stantinopoli 313
Cir. an. 466. S. Epiphanius creatur Ep. Ticin.
 728
Hoc seculo. S. Jacobus E. Tarentasiensis 16 Jan.
 390
An. 473. S. Euthymius abb. in Palæstina die sab-
 bathi 20 Jan. 662
An. 474. Leoni Imp. mortuo succedit Leonepos,
 huic Zeno pater 665, 684
An. 475. S. Gerasinus abb. in Palæstina obit 680
 Arelatensis synodus contra hæresim Prædestina-
 torum habetur 392
An. 477. Anastasius Ep. Hierosolymitanus obit, suc-
 cedit martyrius 665, 684
Cir. an. 480. Chrysippus scriptor Ecclesiasticus ex
 Monacho Euthymiano custos Sanctæ Crucis
 Hierosolymis moritur 682, 683
An. 481. Clodoveus I, R. Franc. incidit regnare 77
An. 486. Martyrio Episc. Hierosolymitano 13 *Apri-*
lis defuncto succedit Salustius 665
Cir. an. 490. S. Volusecanus Ep. Turonensis occi-
 ditur a Gothis, 18 Jan. 558
An. 491. Zenoni Imperatori succedit Anastasius
 665
An. 493. Salustio Episc. Hierosolymitano 23 *Julii*
 defuncto succedit S. Elias 665
An. 495. S. Joannes II, Ep. Ravennas, 12 Jan. 9
An. 496. S. Epiphanius Ep. Ticinensis obit 21 Jan.
 728
Sub seculi 5 finem S. Theodulus Presb. filius S. Nili
 obit monachus in monte Sina 14 Janu. 251
 S. Faustus Ep. Recensis in Gallia obit 16 Jan.
 392
Cir. 500. S. Sulpitius Ep. Trajectensis in Belgio
 18 Jan. 560

VI SECULUM.

- An.* 501. S. Cæsarius creatur Ep. Arelat. 41
An. 507. Clodoveus I cœdit Alaricum Regem Gotho-
 rum, ope S. Hilarii 76
 Hujus reliquiæ elewantur et ab angelis transfe-
 runtur 81
An. 511. Clodoveus I, R. Franc. obit 77
An. 518. Anastasio Imper. 1 *Julii* mortuo succedit
 Justinus senior 665
 S. Elias Episc. Hierosolymitanus obit 11 *Julii*
 succedit Joannes 665
An. 523. S. Maurus traditus disciplinæ S. Bene-
 dicti 321
An. 524. Joanni Ep. Hierosolymitano 22 *April.* de-
 functo succedit Petrus 665
An. 527. Justinianus ad Imperium assumitur *feria*
 5 in cæna Domini mense *Aprili* Justinus Imp.
 obit 2 Aug. 665
Sub Justiniano. Reliquiæ S. Antonii inventæ, trans-
 latæ Alexandriam 513
An. 530. S. Honoratus ab. fundis in Italia 16 Jan.
 396
Cir. an. 530. S. Cæsariæ V. Arelati 12 Jan. 41
An. 531. S. Sabas abbas 5 *Decemb.* 665
An. 539 *Indict.* xi. Mediolanum a Gothis crudeliter
 excisum 251
An. 543. S. Maurus (*Juxta baronii calculum*) mitti-
 tur a S. Benedicto in Gallias 321
Cir. an. 545. S. Datius Ep. Mediol. fidei causa exul
 Constantinopolim abit 251
An. 546. Quæstio de tribus capitulis Synodi Chalce-
 donensis agitari cœpta *sub Justiniano Imp.* 252
An. 547. Vigilius Papa de controversia trium ca-

- pitulorum silentium partibus indicit usque ad
 futuram Synodum 252
Hoc seculo. S. Ida V. in Hibernia, 15 Jan. 344
 S. Petrus Telonearius 20 Jan. 692
 S. Valerius Ep. Surrentinus 16 Jan. 393
 SS. Antonius, Merulus, Joannes mona. Romæ
 528
 S. Treverius Monachus in Gallia 397
An. 552. S. Datius Ep. Mediolanensis obit 14 *Ja-*
nuarii 249, 252
An. 553. Cyrillus monachus profectus in Lauram
 novam biennium insumit in scribendis vitis
 SS. Euthymii et Sabæ 665
An. 560. S. Victorianus Ab. in Hispania 20
Cir. an. 560. S. Kentigernus Ep. Glascuensis in
 Scotia floret 13 Jan. 97
An. 575. Sigebertus fil. Clotarii I Rex Australiæ
 anno regni 14 occiditur. Sub eo venit in Gallias
 S. Columbanus cum 12 sociis 565 et 566
Cir. an. 580. SS. Liberata et Faustina sorores VV.
 Novocomi in Italia obeunt 18 Jan. 561
An. 584. S. Maurus disc. S. Benedicti Ab. Glanna-
 foliensis in Gallia moritur, 15 Janu. 320, 321
An. 584. S. David Ep. Menevensis traditur obiisse,
 1 Martii 101
 S. Martinus Vertavensis dicitur obiisse, 24 Oc-
 tobr. 89
Cir. an. 594, obit S. Verus, sive Virus Episc. Vien.
 Gall. 13 Janu. 104

VII SECULUM.

- An.* 610. S. Deicolus abb. Lutrense monasterium
 inchoat 564
Cir. an. 615. S. Columbanus moritur 420
Cir. an. 617. S. Catellus Ep. Stabiensis in Italia
 creditur obiisse 19 Jan. 591, 592
Post. an. 619. S. Fulgentius Ep. Astigitanus et Car-
 thaginensis 14 Janu. 250
Sec. 7. S. Tarsitia V. apud Rutenos in Gallia, 15
 Jan. 350
 S. Fergeolus M. Ep. Gratianopoli 12 Jan. 25
 S. Fechinus abb. Fourrii in Hibernia, 23 Janu. 693
 Eodem forte tempore. Maurus Ep. Cæsenas in
 Italia, 20 Jan. 697
Cir. an. 625 S. Gallus ab. Moritur 420
An. 631. S. Enogatus Ep. Alethensis in Britan.
 Armor. obit 13 Janu. 104
Sub Dagoberto Reliquiæ S. Hilarii an Parisios trans-
 latæ? 83
Cir. an. 633. S. Leobardus Reclusus in majori mo-
 nasterio apud Turones in Gallia obit 18 Janu.
 562
Cir. an. 647, S. Sulpitius Pius Ep. Bituricensis
 obit 17 Jan. 529, 531
Cir. an. 653. S. Furseus Peronæ in Gallia 16 Jan.
 417
Cir. an. 654. S. Wichterpus Ep. Augustanus eique
 subrogatur S. Tozzo 420
An. 655. S. Magnus, sive Magnoaldus ab. in Ger-
 man. obit 420
Cir. an. 660. S. Malardus Ep. Carnotensis in Gall.
 obit. 19 Jan. 599
An. 661. S. Tozzo Ep. Augustanus 16 Jan. 419
An. 664. S. Gertrudis V. 361
An. 674. S. Benedictus Biscopius extruit monast.
 Wirmudense in Northumbria 26
Cir. an. 676. S. Mildwida V. in Anglia 17 Jan.
 540
An. 680. Pestis in Italia grassatur. Reliquiæ S. Se-
 bastiani a Catacumbis in Urbem devehuntur
 624
An. 682, extruit Girwicense monasterium S. Bene-
 dictus

dictus Biscopius	27
<i>an.</i> 696. S. Cadeoldus, sive Edaldus, Ep. Vien. in Gallia obit 14 <i>Janu.</i>	137
<i>An.</i> 699, fit Abbas Cantuar. S. Benedictus Bisco- pius	26
<i>Sub sec. 7 finem.</i> S. Avetus II Ep. Arvernensis in Gallia obit 21 <i>Jan.</i>	744
S. Ricmerus ab. ap. Cenomanos in Gallia 17 <i>Jan.</i>	541

VIII SECULUM.

<i>An.</i> 703. S. Benedictus Biscopius Ab. in Anglia moritur 12 <i>Januarii</i>	25
<i>Seculi 8 initio</i> S. Bonitus Ep. Claromontanus obit 13 <i>Januarii</i>	351
S. Ablebertus, sive Emebertus Ep. Camerac. et Atrebat. obit 13 <i>Januar.</i>	359, 361
<i>An.</i> 729. Osrigo Regi Northumbriæ succedit S. Ceo- lulphus	363
<i>An.</i> 738. S. Ceolulphus relicto regno fit monachus	363
<i>Sub Constantino Copronymo Imp.</i> martyrio coronantur xxxviii monachi Ephesi 12 <i>Janu.</i>	29
<i>Seculo 8.</i> S. Stephanus fundator monast. ad lacum Anserum 14 <i>Janu.</i>	258
Elwanga monasterium Sueviæ exstructum. Reliquiæ SS. Speusippi, Eleusippi et Melasippi transfe- runtur	438
<i>An.</i> 755. Ragenfrido arch. Rotomagensi ejecto, succedit S. Remedius frater Pipini regis	599
<i>Cir. an.</i> 771. S. Remigius, sive Remedius, arch. Rotomagi obit 19 <i>Jan.</i>	599
<i>Circa hoc tempus</i> SS. Blaithmacus Presb. aliiq. Hyen- ses monachi occiduntur 19 <i>Jan. annum</i>	793
conjectat Menardus	600

IX SECULUM.

<i>Sub seculi initium.</i> S. Arsenius Episc. Coreyræus creditur floruisse 19 <i>Jan.</i>	761
S. Aptadius Ep. Metensis 21 <i>Jan.</i>	768
<i>An.</i> 826, Reliquiæ S. Sebastiani Roma Suessio- nem transferuntur 9 <i>Decemb. die dominica</i>	625, 648
<i>An.</i> 828. Ludovici Pii 15 Pipini filii in Aquitania 14. Stradense monasterium in Gallia fundatur	463
<i>An.</i> 838. Abrogatur Ludovico Pio Imperium	657, 658
<i>An.</i> 835. B. Stephanus Bituric. Ep. obit 13 <i>Janu.</i>	104
<i>An.</i> 837 aut seq. Pipinus Aquitaniæ Rex obit	463
<i>An.</i> 840. Ludovicus Pius Imp. obit	463, 659
Lotharius filius imperat	659
<i>Seculo ix.</i> S. Euticius Ab. Balmæ in Burgundia obit 13 <i>Januarii</i>	105
<i>An.</i> 852. SS. Gumesindus Presb. et Servus-Dei mon. martyrio coronantur Cordubæ 13 <i>Januar.</i>	105
<i>An.</i> 855. S. Lotharius Imp. regno in filios partito Prumiæ monasterium obit 29 <i>Sept.</i>	545
<i>An.</i> 863. S. Meinradus Erem. in Helvetia occiditur 21 <i>Jan.</i>	745
<i>An.</i> 868. Normanni Galliam vastant. Reliquiæ S. Viventii et aliorum Arvernos deferuntur	95
S. Mauri Glannafolio Fossatum transferuntur	332
<i>An.</i> 869. Odo Abb. Glannafoliensis scribit historiam Translationis reliquiarum S. Mauri	333
Lotharius II Imp. obit	870

X SECULUM.

Anno 910. Caroli Simplicis R. Franc. II, Indic. 13.

Cluniacum monast. Burgundiæ ædificari cœptum	108
<i>Cir. an.</i> 920. Wilhelmus Pius Dux, Cluniaci cœno- bii fundator, obit	111
<i>Cir. an.</i> 924, monasterium S. Viventii in Castro Vergiaco extruit Manasses Dux Burgundiæ, reliquiis ejus eo translatis	85, 95
<i>An.</i> 928. B. Berno Ab. I, Cluniac. obit 13 <i>Janu.</i>	106, 111
<i>An.</i> 954. Lotharius succedit Ludovico IV Transma- rino Regi Franc. obit <i>an.</i> 986. Sub hoc reli- quiæ S. Antonii Constantinopoli Viennam trans- feruntur	514
<i>An.</i> 936. Reliquias S. Patrocli Trevis Susatum trans- fert S. Bruno Archiepiscopus Coloniensis	711 767
Reliquiæ S. Epiphaniæ Ep. Ticinensis Hildeshe- mium ab Odwino Ep. transferuntur 22 <i>Februar.</i>	741
<i>An.</i> 964. Reliquiæ S. Agnetis V. Ultrajectum trans- feruntur a Baldrico Ep. 31 <i>Martii ferias</i>	720
<i>An.</i> 968. Reliquiæ SS. Pontiani et Agnetis transfe- runtur Ultrajectum a Baldrico Ep.	217
<i>An.</i> 970. Transfertur metas a Deodorico Ep. corpus S. Leontii Ep. M.	64
<i>An.</i> 978. B. Maccalinus ab. S. Michaelis in Tieras- cia, et Walciodori, obit 21 <i>Jan.</i>	749

XI SECULUM.

<i>Cir. an.</i> 1030. Brachium S. Mauri Cassinum trans- fertur	349
<i>An.</i> 1039. Caput et aliæ reliquiæ S. Meinradi trans- feruntur ad Eremum 6 <i>Oct.</i>	746
<i>An.</i> 1043. S. Eduardus regnum Angliæ suscipit 3 <i>Aprilis</i>	604
<i>Cir. an.</i> 1054. Reliquiæ S. Marcelli in Altomonte, monasterio Hannoniæ, sub Ursione Ab. repe- riuntur	368, 376
<i>An.</i> 1062. S. Eduardi Regis 20. S. Wulstanus crea- tur Ep. Wigorniensis	603
<i>Cir.</i> 1087. Reliquiæ S. Nicolai Barium adferuntur	80, 114
<i>An.</i> 1088. Occupata a Pisanis Sardinia, inde Pisas transferuntur reliquiæ SS. Potiti et Ephysii	35
Transferuntur reliquiæ S. Victoriani ad castrum Alguezar; anno sequenti ad monasterium mon- tis Aragoniæ	24
<i>An.</i> 1089 et seqq. Ignis sacer grassatur; patrocini- o SS. Antonii et aleorum restinguitur 520 et 521	
<i>Cir. an.</i> 1090. Aroasiæ cella exstructa a B. Hilde- maro et sociis	114
<i>An.</i> 1093. S. Gregorius Ep. Armenus moritur in Germania	259
Atrebatensis Episcopatus denuo diversus a Came- racensi	114
S. Wulstanus Episc. Wigorniensis in Anglia obit 19 <i>Januar.</i>	602
<i>Cir. an.</i> 1095. Ordo S. Antonii instituitur 524, 525	
<i>An.</i> 1097. B. Godefridus Cappenbergensis nascitur	122
B. Heldemarus Erem. fundator Aroasiæ in Belgio moritur	112
Reliquiæ S. Antonii Lezatensis transferuntur ad monast. Lezatense et annis seqq. SS. Voluscani et Ferreoli Montis-Gaudium	549
<i>Cir. an.</i> 1099. Decedit S. Osmundus Ep. Sarisbu- riensis 4 <i>Decemb.</i>	44

XII SECULUM.

Seculi 12 initio. Bengelmarus Eremita in Bavaria oc-
ciditur 14 *Januarii*
258
An. 1105.

- An. 1105. B. Joanna V. Balneis in Italia obiisse putatur 16 Jan. 423
- An. 1106. Aroasiæ Ecclesia nova dedicatur a S. Godefrido Ambianensi et Joanne Taroanensi Episcopis 115
- An. 1107. B. Benedictus Erem. Ord. Vallis-Umbrosæ in Etruria 20 Jan. 700
- An. 1120. S. Henricus Erem. in Anglia 16 Jan. 424, 426
- An. 1121. B. Godefridus Cappenbergensis a S. Norberto conversus 122
- An. 1122. Cappenberga in cœnobium Deo oblata 31 Maii 122
- An. 1126. S. Norbertus creatur Archiep. Magdenburgensis 18 Julii die Dominica 121
- Cir. an. 1126. Windbergense cœnobium ord. Præmonstrat. extruitur 260
- An. 1127. B. Godefridus Cappenbergensis ord. Præmonstrat. obit 13 Januarii 121
- An. 1130. Rogerius ab Antipapa Rex Siciliæ appellatus 344
- Cir. an. 1130. Reliquiæ SS. Fulgentii et Florentinæ, Guadalupæ inventæ 256
- An. 1134. S. Norbertus obit 6 Junii feria 4 Pentecostes 121
- An. 1148. *Indict.* xi reliquiæ B. Godefridi Cappenbergam transferuntur 136, 755
- Cir. an. 1150. S. Henricus Ep. Upsalensis in Suecia M. 19 Jan. 613
- An. 1166. obit B. Aelredus, sive Ealredus Ab. Rievallen. in Anglia 12 Janu. 30
- An. 1171, aut 1172. B. Otto frater Godefridi Cappenbergensis obit 125
- Cir. an. 1181. B. Albertus Erem. in Senensi territorio moritur 7 Janu. 34

XIII SECVLUM.

- An. 1306. S. Franciscus habitum eremiticum assumit 427
- An. 1207. S. Franciscus. Ord. Minor. instituit 427
- An. 1218. Reliq. S. Wulstani Ep. Wigorn. transferuntur 603 et 609
- An. 1219. Assisii celebratur primum capitul. generale Ordinis S. Francisci *diebus Pentecostes*. Abit ipse ad Soldanum Babylonæ, mittit socios in Mauritaniam 427, 429
- An. 1220. SS. Berhard. de Corbio, Otto Presb. Petrus a S. Geminiano, Adjutus et Accursius, Ord. S. Francisci occiduntur in Mauritania 426, 427
- Urraca Regina Lusit. uxor Alphonsi II obit 482
- An. 1221. S. Antonius de Padua, tunc Fernandus Martini dictus, ex canonico monaster. Sanctæ Crucis Conimbricæ, ingreditur Ord. Fratrum Minorum 433
- An. 1226. S. Francisc. obit *die Dominico ab occasu solis inchoato, sive die Sabbathi in sero* 427
- An. 1228. B. Juetta, sive Jutta, vidua reclusa obit Hui in Belgio 13 Jan. 145, 169
- Cir. an. 1230. B. Odo Carthusianus Taliacotii in Ital. obit 14 Januarii 260

- Seculo* 13. S. Sabbas Archiep. Serviæ obit 14 Jan. 261
- An. 1262. B. Beatrix Atestina Sanctimonialis Ferrari. 18 Jan. 544
- An. 1272. B. Facius conf. Cremone. 18 Jan. 574
- An. 1287. Reliquiæ B. Joannæ V. Camaldul. transferuntur Balneum 424

XIV SECVLUM.

- An. 1321. Thomas de Tolentino, Jacobus de Padua, Petrus de Senis, et Demetrius, ord. Minor. occiduntur a Barbaris in India *mensè Aprili* 270
- An. 1331. B. Odoricus de Portu-Naonis ord. Minor. moritur Utini, in Foro-Julii, 14 Jan. 265
- An. 1391. Reliquiæ S. Honorati Ep. Arelatensis transferuntur in insulam Lerinum 20 Jan. 388, 390
- An. 1394. Reliquias aliquas S. Hilarii Comes Pictavensis obtinet et monasterio S. Hilarii Pictavis donat 84

XV SECVLUM.

- An. 1481. SS. Berhardus, Petrus, Otto, Adjutus, Accursius, Ord. Minorum Martyr. Canonizantur a Sexto IV Papa 435
- An. 1497. B. Veronica de Binasco V. Mediolani moritur 13 Januar. 169, 209

XVI SECVLUM.

- An. 1517. B. Veronica de Binasco beatificatur a Leone X, Papa 171
- Isidorus de Isolani ord. Prædicat. scribit Vitam B. Veronicæ de Binasco 170
- An. 1558. Paulus IV Papa de festo Cathedræ S. Petri Romæ Bullam promulgat 546
- An. 1562. Reliquiæ aliquæ S. Hilarii Pictavensis a Calvinistis comburuntur 83
- An. 1564. Suessio urbs Galliæ a Calvinistis capitur 27 Septemb. templa diripiuntur, reliquiæ violantur 569
- An. 1590. Reliquiæ SS. Marii et Marthæ inventæ Romæ 578
- An. 1594. Reliquiæ SS. Fulgentii et Florentinæ sororis transferuntur Murciam 256
- An. 1595. Corpus S. Sabbæ Ep. Serviensis annis 350, integrum, a Turcis comburitur 264
- An. 1599. Repertus fons S. Gerlaci in Belgio, cujus aqua olim nuncque salutaris 321
- An. 1600. Reliquiæ S. Joannis Calybitæ Romæ repertæ 313

XVII SECVLUM.

- Anno 1602. Godefridus de S. Bellino Ep. Pictav. impetrat Parisiis aliquas reliquias S. Hilarii 84
- An. 1630. Joannes Tomcus Marnavitiu edit Vitam S. Sabbæ Ep. Serviæ et aliorum Illyricorum SS. 262
- An. 1639. Reliquiæ aliquæ B. Godefridi Cappenbergensis transferuntur Antverpiam 754

XII JANUARI.

SANCTI QUI PRIDIE ID. JANUAR. COLUNTUR.

S. Maximus, Episcopus Taurominitanus in Sicilia.	S. Biccianus,	} Martyres, in Africa.
S. Tatiana, Martyr Romæ.	S. Caroticus,	
S. Probus, Episcopus Veronensis in Italia.	S. Castulinus et xxxvi socii,	
S. Euthasia Martyr.	SS. VIII Martyres Nicææ in Bithynia.	
S. Arcadius, Martyr, Cæsareæ in Mauritania.	S. Tigrius Presbyter,	} Martyres, Constanti-
S. Satyrus,	S. Eutropius Lector,	
S. Cyriacus,	S. Joannes II, Episcopus Ravennas.	} nopol.
S. Moscentius,	S. Cæsaria, Virgo Arelate in Gallia.	
S. Mertius, sive Meortius, Martyr.	S. Victorianus, Abbas in Hispania.	
S. Petrus,	S. Nazarius, monachus in Hispania.	
S. Philoromus,	S. Fergeolus, Episcopus Gratianopolitanus, Martyr.	
S. Zoticus,	S. Benedictus Biscopius, Abbas in Anglia.	
S. Castulus,	SS. XXXVIII monachi Martyres, Ephesi.	
S. Aventinus,	B. Aelredus, Abbas Rievallensis in Anglia, ord. Cisterciens.	
S. Zoticus,	S. Nainii,	} Martyrum Inventio Brixiae in Italia.
S. Rogatus,	S. Jacobini,	
S. Modestus,	S. Anselmi,	
S. Castulus,		
S. Quinctus,		

NOT. 1.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

- S. Petrus Abesalamites. *Menæa*. Is est Absalamus, de quo egimus III Januar.
- S. Fœlanus in veteri *ms.* *Conventus Dungalensis inter Hibernienses Sanctos refertur. Suspiciamus Felanum esse, sive Filanum, quem dedimus supra IX Januar.*
- S. Nicanor Diaconus, in quibusdam excusis *Kalendaris refertur hoc die. De eo egimus* x Januar.
- S. Valentiana, | Martyres, referuntur in vetustissimo
- S. Arabicus, | *ms. Conventus Dungalensis in Hibernia. Verum quod dubitemus num alteruter is sit, qui ab aliis Aventinus, vel Aventina appellatur, cujus in eo ms. nulla mentio est, ideo omisimus, dum aliunde majorem nanciscamur lucem. De Aventino infra.*
- S. Joannes Episcopus Hierosolymitanus, memoratur hoc die a Molano in addit. ad Usuard. a Galesinio, (qui addit, cujus res divinæ leguntur) Ferrario, et aliis. Accepimus instituti Carmelitani virum perquam eruditum commentarium meditari quo Joannis II, Episcopi Hierosolymitani 44, sanctitatem et publicam venerationem asserat. Ante eum fuit Joannes, septimus ejus Sedis, qui ultimis Trajani vixit temporibus. Joannes III, supra laudatus est in S. Theodosii Cœnobiarchæ vita. Alii deinceps aliquot eo nomine nuncupati eam Cathedralam administrarunt. Verum de Joanne II, agere se citati auctores ostendunt, dum Joannem Palæonydorum, sive ab Aqua-veteri, Batavum citant, quem Alemannum perperam quidam eorum appellant: hic vero lib. 2 operis tripartiti cap. 6, tradit eum hoc die obiisse. Idem refertur vi Martii in *ms. Florario SS.*
- S. P. N. Eliæ Thaumaturgi commemoratio hodie fit apud Græcos, ut patet ex eorum *Menæis*. Raderus eum esse censet anachoretam, qui a Ruffino lib. 2, de vitis PP. cap. 12, et Palladio in historia Lausiaca cap. 51, laudatur. At de ejus miraculis, a quibus Thaumaturgus sit appellatus, nulla ibi mentio. Alius celebratur in iisdem *Menæis* III Novembris. Elias Abbas. At quis sit Miraculorum patrator Elias, nobis non liquet. Plures hujus nominis in vitis PP. et alibi memorantur viri sanctitate illustres.
- S. Firiacus Episcopus. *ms. Martyrol. Ecclesiæ Bruxellen.* An forte Cyriacus, de quo hoc die? an Fiacrius xxx Augusti? At neuter Episcopus fuisse traditur. An Finanus?
- Joannes VI, Papa Martyr. *Martyrolog. Germanicum, et ms. Florarium. Catholicæ zelo religionis, caritate, reliquisque virtutibus illustris cumprimis Joannes Sextus fuit. Haud tamen alibi legimus aut coli publice, aut martyrium subisse, quod citata habent Martyrologia. Ejus mentio facta est in vita S. Agathonis Papæ x Janu. littera h.*
- Guilielmus Abbas S. Theodorici, ac deinde monachus ordinis Cisterciensis, auctor libri primi vitæ S. Bernardi, hoc die refertur a Chrysostomo Henriquez et Beatus appellatur, qui et vitam ejus in Fasciculo SS. Ord. Cisterc. describit. Ab Hugone quoque Menardo recensetur in catalogo SS. et BB. ejusdem ordinis. Nondum comperimus an colatur; ideo hic omitimus.
- S. Potitus Martyr a quibusdam hoc die colitur, ut videre est in Sanctuario Capuano Michaelis Monachi. Vitam dabimus xiii Januar.
- S. Hermylus, | Martyres. Galesinius in Notis. At
- S. Stratonicus, | *Mart. Roman. et Menæa atque ipse Galesinius in Martyrologio* xiii Januar.
- S. Hilarius, Episcopus Pictaviensis, a quibusdam Ecclesiis colitur hoc die, Idibus octava Epiphaniæ occupatis, ut Sanctuarii Capuani parte 4, adnotavit Michael Monachus, et nos in veteri *Kalendario Cameracensi* aliisque observavimus. Vitam ejus dabimus xiii Januar.
- S. Theodorus Euchaita Martyr. *Menæa*. Duo in Euchaitarum urbe sepulti feruntur Theodori, quorum alter Dux colitur vii Februar.
- alter Tiro ix Novemb.
- S. Eulelia Virgo et Martyr, Uxenti in Salentinis. Ferrar. qui in Notis addit eandem videri cum Eulalia Barcinonensi, de qua xii Februa.
- S. Pastor, | Martyres Nicomediæ, *ms. Martyrol. Ec-*
- S. Victor, | *clesiæ Bruxellensis. At Martyrol. Romanum* xxix Martii.
- 1 S. Theodora,

DE S. MAXIMO EPISC. TAUROMINITANO.

Theodora. Virgo Alexandrina. *Menæa. Colitur cum Didymo* XXVIII Aprilis.
 Alexander Martyr. *Menæa. Haud levis causa est suspicandi hunc pro Didymo relatum. Nam ut Didymus Theodoram Alexandriæ e prostibulo, sui capitis periculo, liberavit; ita Antoninam Alexander Constantinopoli, ut dicemus* III Maii.
 S. Germanus, Episcopus Constantinopolitanus. *ms. Florar. At Martyrol. Romanum* XII Maii.
 S. Basilla. *ms. Florar. De ea agemus* XX Maii.
 S. Joannes Episcopus, alias Papa et Martyr. *Carthus. Col. in Addit. ad Usuardum Andr. Saussaius in Martyrol. Gallicano adnotat S. Joannis Papæ agi hoc die Leodii memoriam. In vetusto quoque Kalendario monasterii S. Maximini ante complura secula exarato, et aliis pluribus Belgicis, habetur: Et S. Joannis Papæ. Quod de Joanne I, remur accipiendum. Colitur* XXVII Maii.
 Joannes II, Papa. *Maurolycus et Martyrol. Germanicum. Necdum comperimus an publice colatur. Id disquiremus, quo die a pluribus, licet alio videatur obuisse, occasione S. Joannis I, Papæ et Martyris, refertur* XXVII Maii.
 S. Eugenius I, Papa. *Usuardi edit. Colon. 1521, et Martyrol. Germanic. De eo nos* II Junii.

S. Claudius, Episcopus Vesontinus, *ms. Kalendarium Sanctorum ord. S. Benedicti. Vitam dabimus* VI Junii.
 S. Zoticus Martyr Tibure. *Martyrol. Roman. Notat Baronius, et Ferrar. in Catalogo SS. Italiæ, eundem esse qui Getulius dicitur, maritus S. Symphorosæ; et colitur, ut dicemus* X Junii.
 Joannes Papa III. *Maurolycus et Martyrol. Germanicum. Haud dum exploratum nobis est, an colatur, licet Henricus Spondanus in Epitome Annalium ad an. 572, num. 1, ita scribat: S. Joannes Papa obiit III Idus Julii. De die consentiunt reliqui. Ergo cetera examinabimus* XIII Julii.
 S. Agatho Martyr. *Galesinius, Martyrol. Germanic. At Romanum* VII Decemb.
 S. Olympia matrona, Constantinopoli. *Galesin. Martyrolog. Germanicum, Ferrar. Molanus in 1 edit. Hæc est S. Olympias vidua. De qua* XVII Decemb.
 S. Eugenia. *ms. Florar. Nos* XXV Decemb.
 S. Claudia, mater S. Eugeniae Virginis et Martyris, *in Martyrol. Germanico, Carthus. Colon. Addit. ad Usuardum, ms. Florario (in quo perperam Eulodia appellatur) refertur hoc die, rursusque in quem potius eam rejicimus* XXVII Decembr.

DE S. MAXIMO EPISCOPO.

TAUROMINII IN SICILIA.

SEculo I.
XII JANUARI.

Taurominium olim
urbs Episcopalis.

Tauromenium, quæ et Tauromenia, et plerumque Taurominium, Græcis Ταυρομένιον, et Ταυρομένηον, vulgo nunc incolis Taormina; antiqua et celebris Siciliæ urbs est, medio inter Messanam et Catanam intervallo. Olim proprium habuit Episcopum, ut ex Registro S. Gregorii Magni patet, cujus plures ad Secundinum Taurominitanum Episcopum extant epistolæ. Atque a Joanne Diacono memoratur S. Procopius ejusdem urbis Episcopus, an. 909 martyrio coronatus. Nunc Archiepiscopo Messanensi subest Taurominium, ut testatur Fazellus de rebus Siculis dec. 1, lib. 2. Primus isthic sedisse S. Pancratius traditur,

Apostolorum Principis discipulus de quo III Apr. agemus.

2 *Ei suffectus S. Maximus, cujus hodie natalem celebrari scribit Ferrarius in generali catalogo SS. his verbis: Tauromenii in Sicilia S. Maximi Episcopi a S. Petro ordinati. Eadem habet Octavius Cajetanus in Idea operis de Sanctis Siciliæ. De eo Metaphrastes 29 Junii in Commentario de gestis SS. Petri et Pauli: Et cum venisset (Petrus) Tauromenium, diversatur apud Pancratium virum sapientissimum. Quo in loco cum quemdam Maximum catechesi instituisset et baptizasset, et Episcopum ordinasset, Romam appellit. Plura de eo necdum comperimus.*

S. Maximi, 2
Episcopi, natalis.

DE S. TATIANA MARTYRE.

SUB
ALEXANDRO
IMPER.
XII JANUARI.
S. Tatianæ
natalis.

Acta similia
Actis S. Martinæ.

Forum initium.

Romæ S. Tatianæ Martyris agitur pridie Id. Januariæ natalis, ut habet Martyrol. Romanum, quæ sub Alexandro Imperatore uncis atque pectinibus laniata, bestiis exposita, et in ignem projecta, sed nil læsa, gladio demum percussa migravit in cælum. Acta ejus, quæ Baronius testatur extare in veteri ms. S. Mariæ Majoris Romæ, inde accepimus, sed omnino eadem sunt quæ S. Martinæ, ut 1 Januarii diximus. Inciditque nonnumquam suspicari unam et eandem esse Martinam et Tatianam. Certe vetus Romanum et cetera Latīnorum Martyrologia, Martinam celebrant, nullum, præter Romanum ac Molanum in Addit. ad Usuardum, Tatianæ meminit. Græci in Menologio, Anthologio, Menæis Tatianam habent hoc die, nusquam Martinam. Utut sit, visum non est integra hic dare Acta, ne et operis nostri moles frustra excrescat, et Lectori generetur fastidium, si eadem sæpius repetantur: præsertim quod ad oram illius Romani codicis hæc recenti manu adscripta sunt: Confunditur hæc historia in multis cum rebus gestis S. Martinæ Virginis. Ideo caute legenda, corrigendaque videtur, etc. Initium tantum et finem eorum Actorum hic dabimus:

2 Regnante cælo terræque Domino nostro Jesu Christo, adversante vero servo diaboli Rege Alexandro, quarto anno regni ejus edictum proposuit novum et inhonestum: sacrificare Galilæos, aut si non sa-

crificarent, morti damnarentur. Et misit Præpositos et Principes per diversa loca, ut Christiani vineti traherentur ad sacrificandum idolis, quod et polliciti sunt Imperatoris jussa in omnibus adimplere: et accipientes talia præcepta in multis litteris regalibus scripta circumferebant nova, expositionem sacrificii immundæ culturæ explentes, sicut jusserat eis Rex Alexander. Statunculas vero ostendentes Deorum, sacrificantibus maximos honores dari præcipiebant; non sacrificantes vero diversis pœnis interimerentur. Talia vero præcipiente Alexandro, jubet per omnia sacrificium consummari Romæ Apollini et sacrificia offerri; Christianos autem viros ac mulieres cum suppliciis violenter trahi ad sacrificandum Apollini. Ministri autem satanæ erant viri pessimi, Vitalis quidam habens dignitatem Comitum, et Bassus Cubicularius, et Cajus Domesticus. Isti destinati erant, ut devastarent cultores Christi.

3 *Finis vero ita habet: Et facta hac voce ceciderunt carnifices, et mortui sunt. Veniens autem Episcopus Rhetoricus cum omni Clero suo, et etiam cum omni Senatu Romano, et tollentes sanctum corpus ejus, condiderunt eam in thecam crystallinam in regione XII, glorificantes Deum qui est in cælis, quoniam his, qui confidunt in eum, mors secunda non habet potestatem. Rex autem comprehensus est a doloribus in eadem hora, et lacerans comedebat carnes*

Finis.

nes suas, et suspirans et tremens dicebat : Miserere mei Deus Christianorum, scio enim quia irritavi nomen tuum, vel etiam innocentem famulam tuam excruciaui. Juste enim in omnibus flammis poenarum affliges me, secundum opera mea retribues mihi, et omnibus qui abnegant te Domine. Vox autem de cælo facta est : Ingredere in clibanum ignis Alexander, et vade in interiores tenebras, quæ tibi præparatæ sunt, cum ignitis tormentis. Et factus est terræ motus magnus. Crediderunt autem in Domino mille animæ virorum, ac mulierum duo millia ducentæ. Consummata autem est passio Sanctæ Tatianæ mense XII, IX die ipsius mensis, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum, Amen.

Similia S. Priscæ Acta.

4 His quoque Actis similia sunt S. Priscæ, ut XVIII Januarii dicemus, nisi quod sub Claudio interfecta dicitur, Tatiana et Martina sub Alexandro, et hujus utriusque necem secuta funesta mors tyranni traditur. Utriusque, Martinæ, inquam, et Tatianæ separatim vitam edidit Italice Antonius Gallonius in lib. de Romanis virginibus. Nec illud omittendum ducimus, quod quæ Græcis, Baronio, Gallonio, Molano ceterisque Tatiana est, ea in Actis perpetuo fere Datiana appellatur.

Tatiana etiam Datiana dicta.

5 Galesinius x Januarii in Notis isthæc habet : In Græcia hoc ipso die S. Tatianæ Martyris, cujus præclara pro glôria Christi dimicatio, Græce scripta legitur. Menologium a Canisio editum, ejus martyrium ita recenset : Certamen S. Martyris Tatianæ, ex antiquiore Roma, Alexandro Imperatore, quæ propter Christi fidem oblata Imperatori, et in templum idolorum cum eo ingressa, precibus simulachra evertit, atque in terram collisit : quare in faciem verberatur, et uncis ejus palpebræ dilacerantur, deinde suspensa pectinibus laniatur, raso capite : postremo cum igni et feris objecta illæsa mansisset, securi percussa evolavit in cælum. Ast Anthologium a Clemente VIII approbatum : Hæc erat ex veteri Roma oriunda, Alexandri Imperatoris temporibus, patre ter Consule nata, et pro ritu Ecclesiæ Diaconissa, sed propter Christianam religionem ad Imperatorem deducta, et cum ipso in fanum idolorum ingressa, precibus simulachra dejecit, et humi afflixit, ac confregit. Quapropter os ejus everberatum est, et uncis palpebræ cum cute abrasæ, tum suspensa cæditur, et caput raditur. Postremo cum nec ab igne nec a feris læderetur, securi percutitur.

Ex variis Actorum compendium ex Græcis.

DE S. PROBO EPISCOPO VERONENSI.

XII JANUARIII.

S. Probi natalis.

Vita ex Ferrario.

Sextus Veronensis Ecclesiæ Antistes memoratur Probus, de quo hoc die Martyrolog. Romanum : Veronæ S. Probi Episcopi, addit Galesinius, et Confessoris. Vitam ejus scripsisse dicitur Augustinus Valerius Cardinalis; ex quo hanc epitomen confecit Ferrarius in catalogo SS. Italiæ.

2 Probus Veronæ Episcopus sexto loco post S. Senatorem circa annum salutis cccxxvi, Veronensem rexit Ecclesiam. Quo tempore Maximinus Imperator, qui Alexandro successerat, Christianos exagitabat. Hic sanctus Episcopus vitæ sanctimonia et egregiis virtutibus clarus, cum primis vero caritate præditus, munus Episcopale præclare gessit; atque pridie Id. Januar. ex hac vita discessit : cujus corpus in basilica S. Stephani humatum creditur.

3 Hæc Ferrarius, qui deinde in Annotatione hæc

monet : Dissident Veronenses de S. Probi corpore, alii enim in basilica S. Stephani sepultum tradunt, id ex tabula marmorea ibi extante probantes; alii vero in basilica S. Proculi, quod etiam ex tabula lapidea, ex constitutione Synodali, et ex imagine ejusdem depicta cum hac inscriptione, S. PROBUS demonstrant. Ipsi Veronenses viderint. De S. Senatore egimus VII Januarii, et licet isthic Ferrarius scribat Diocletiani et Maximiani ætate vixisse; ex ipsomet tamen ostendimus id dubium esse, cum S. Proculum ejus decessorem xxiii Martii dicat sub Claudio Maximino floruisse, hic quoque Probum successorem circa annum 236, eam Ecclesiam administrasse. Deinde, quod alibi quoque idem monet, omnium consensu receptum est S. Zenonem, octavum illius urbis Episcopum, sub Galieno Imperatore coronatum esse martyrio.

Corpus ubi

Quando vixit.

DE S. EUTHASIA MARTYRE.

XII JANUARIII.

Eodem die, inquiunt Menæa, Euthasia gladio cæsa est, adduntque hoc distichon :

Ipsi Deo Salvatori mundi offert
Caput suum amputatum Euthasia.

Hæc porro ignota alibi; nisi sit Euthalia, de qua xxvii Augusti plenius agetur.

DE S. ARCADIO MARTYRE

CÆSAREÆ IN MAURITANIA.

CIRCITER AN. CCLX.

XII JANUARIII. S. Arcadii natalis.

Celebrat S. Arcadii Martyris natalem Martyrologium Romanum his verbis : Eodem die S. Arcadii Martyris, genere et miraculis clari. Eadem habent Beda excusus, Ado, Notkerus, Bellinus, Maurolycus, et pleraque mss. etiam Usuardi nomen præferentia. Brevius vetus Martyrol. Romanum et ms. Centulense Arcadii Martyris. Ast antiquissimum Martyrologium monasterii S. Germani de Pratis Parisiis, vel ipsius Usuardi manu exaratum, ut quidam viri docti existimant, vel certe eadem ætate; aliudque ibidem a 400 aut circiter annis scriptum : In Cæsarea Mauritanie S. Arcadii Martyris, genere et miraculis clari. Galesinius : In Mauritania S. Arcadii Martyris, qui variis iisque novis suppliciis excruciat, demum in suo sanguine volutatus, certaminis, quod constantissime pro Christo Domino subierat, palmam accepit. Agit de eo quoque Petrus de Nata-

libus lib. 2, cap. 67, et Martyrologium Germanicum.

2 Duo controversa sunt, ubi et quando martyrium subierit. Acta habent in Achaia passum. Sed facile est ut mendum irrepserit. Chronicon Dextri nomine editum ad an. 110 Christi num. 8, ista habet : S. Arcadius Ursaonæ in Bætica patitur XII die Januarii. Ad quem locum Bivarius : Debemus Dextro loci tanti Martyris sanguine consecrati notitiam. Ursaoni quoque eum adscribit Rodericus Carus lib. 3 Antiquitat. Hispalen. cap. 5, idem Chronicon secutus, quod unicam esse lucem ait sacrarum Antiquitatum Hispaniæ. Recte; si omnino constaret Fl. Dextrum illius Chronici auctorem esse, aut alia proferrentur Ursaonensis Ecclesiæ monumenta. Est Ursao, aliis Urso, Genua Urbanorum, Orsona, nunc Ossuna, in diocesi Hispalensi oppidum, Ducatus titulo et academia illustre. De quo Ludovicus Novius v. cl. Hispaniæ illustratæ cap. 15 et Carus loco citato.

Ubi passus sit.

An Ossuna.

An potius Cæsareæ Mauritanie.

180. Verum quod supra Usuardus et Galesinius, idem addit Petrus de Natalibus lib. 1, cap. 43, ubi de S. Zenone agens Veronensi Episcopo, ejusque libros recensens, inter alia, scripsisse ait Epistolam (an fortassis martyrium voluit dicere?) Arcadii Martyris, tempore suo apud Mauritaniam passi. Legimus in ms. codice Ecclesiae S. Martini Ultrajectinae brevia S. Arcadii Acta, in quibus passim Caesareae Mauritaniae passus dicebatur.

NOT. 2.
quando vice-
rit.

3 Aetatem satis indicat Petrus, dum ait S. Zenonis tempore coronatum. At Gallieni tempore (non Constantii, ut vult Matthias Lamberti) floruisse S. Zenonem ejusdem Petri ac Martyrologii Romani aliorumque auctoritate receptum est : de quo nos ad ejus vitam 12 Aprilis. Bivarius, quod idem Petrus lib. 2, c. 67, secessisse ab Urbe Arcadium scribit propter rabiem persecutionis, addit, haud dubium Trajanæ, ex sui scilicet Chronici fide : itaque vult sibi ipsi illum auctorem repugnare. Matthias Lamberti scribit videri martyrium obisse Arcadium tempore Antonini : verum cur ita sentiat argumentum nullum profert.

Acta.

4 Acta S. Arcadii edita sunt olim in Agonibus Martyrum Lutetiae. Iis subjungimus S. Zenonis in ejusdem Martyris laudem sermonem, collatum cum veteri codice S. Mariae de Ripatorio, aliisque mss. sunt vero ambo ita etiam stylo similia, ut vel Acta ex sermone concinnata, vel ad ea Adumbratus esse sermo videatur. Eadem Acta ex S. Zenonis sermone expressit Lippelous, Rosweydyus, Gabriel Flamma, Henricus Adriani, Matthias Lamberti Episcopus Brugensis, aliique.

ACTA

Ex Agonibus Martyrum editis.

a
Dira perse-
cutio in Chri-
stianos.

Cum in a Achaia sævus debaccharetur furor, et diabolus suos satellites in Dei populum armaret, tota familia Christi variis turbabatur lupi sævientis incursibus, et in Deum et in ejus cultores gravissimum committebatur bellum. Per singula tecta, ubi Christi, ubi veri Dei cultor, sola opinione aut esse aut fuisse credebatur, scatebat publicum scelus : nec erat locus in quo non committeretur pro religione sacrilegium. Cogebatur Christi populus vanis superstitionibus interesse; et aut libamina incesta in cultum nefandi ritus profundere, aut victimas sertis corollisque ornatas trahere, aut redolentia thura succendere, et inter fumidos ignes nidoresque arvinæ, bacchantium ritu psallere; ut his illitis sacrificiorum exhibitionibus, a Christianorum mentibus Deus posset expelli.

S. Arcadius
tantisper
latet.

2 Sed dum hic bellum duri certaminis geritur et familia Domini, cælo spectante, provocatur; Arcadius Christi miles, videns urbem funesta confusione turbari, et singulos quosque ad ferale illud spectaculum trahi, contemptis facultatibus suis, censuit celeri ex ea urbe fuga id malum declinandum. Itaque foris inveniens latebras, aliquantulum temporis latuit, omni voto in abdito vigiliis, orationibus, et omni vitæ sobrietate Christo serviens. Verum cum sacrificiis invenitur absens, repente in ejus b domicilium grassantium satellitum hostilis et furore præceps irruit manus, sperans celeri festinatione famulum Dei præoccupari posse : quem propinquus Martyris, qui forte in illas aedes descenderat, pro posse defendit absentem. Hunc vero, eo quem quærebant non reperto, ad nefanda rapuerunt. Quem sibi oblatum crudelissimus Provinciæ Rector, jubet acri custodiæ observatione detineri, donec prodat locum, in quem Arcadius diffugisset.

Capitur pro
eo illius pro-
pinquus.

Arcadius ul-
tro se Judici
sistit.

3 Beatus vero Christi miles Arcadius id intelligens, jam pleno martyrii ardore fervens, continuo latebras, quas aliquamdiu foverat, deseruit; nolens neque Christi confessionem diutius dissimulari, neque propinquum suum sua caussa afflictioni relinquere. In urbem igitur rediens, voluntarie se Rectore Provinciæ obtulit. Si inquit, mea caussa propinquum

in vinculis detines, nunc absolve innocentem : nam ipse veni ut liberem insontem, plane dicturus, quæ ille de me tibi indicare non poterat; et eorum quæ petes redditurus pro me rationem.

4 Dixit Provinciæ Rector : Do huic fugæ tuæ veniam, omni futuræ pœnæ sublato timore; si vel sero sacrificare acquiescis. Cui Arcadius : Quid ais, ludicum vanissime? putasne istius perdendæ fugacissimæ vitæ metu, aut properandæ mortis minis famulos Domini posse terreri, cum sciamus scriptum esse : Mihi vivere Christus est, mori vero lucrum? Exco-gita quibusvis potes suppliciis graviora tormenta; quibus vis potes maximis furorum stimulis te accende; quibusvis in nos malitiis te exerce; nos a Deo vero non potes separare.

Intrepide ei
respondet.

Phil. 1. 21.

5 Statim igitur crudelissimus Provinciæ Rector, vipereo veneni sui felle commotus, cogitat quomodo nova et inaudita animadversione, nec solita in reos lege, in Martyris membra possit desævire : illi vilescunt ungulæ : inutiles illi videntur ictus plumbatarum : stat contemptus equuleus : negligitur (majoris pœnæ contemplatione) fustium imber : crudeli observatur menti novum stupendumque supplicium, quo se stulte putar in homine posse vincere Deum. Jubet tunc beatum Martyrem tradi sui furoris consciis; quibus nihil aliud mandat, nisi ut præ satietate pœnarum, præ optato vitæ discessu, Martyris spiritum cogant emigrare. Expectet, inquit, mortem suam, et per membra dissectus proprii laniatione corporis, trunco similis, vivum cadaver adspiciat : incidatur per singulas corporis juncturas, et omnis compago dissolvatur. A digitorum c condylis incipite; dein manus a lacertis dissociantur, lacerti a cubitis, mox a thorace dissuantur humeri : et sic ab articulis pedum gradatim ascendentes, facite articulos a pedibus, pedes a cruribus, crura a poplitibus; et quod supererit, femora a coxendicibus dislocate : et sit in artificio vestro mora : ut diuturnitate tormentorum, miseriam suam agnoscat, qui patriorum Deorum sacrificia fugiens alienum voluerit colere Deum.

Jubetur lente
per juncturas
incidi.

6 Tunc lictores acceptis immanis animi mandatis accedunt ad Arcadium, et ducunt ad victimæ locum, justis et vitæ perennis amatoribus exoptatum. Perductus autem Arcadius, orans et intuens in cælum stetit, Deo invocato, securus : et jam paraverat colla bipennis suscipiendis ictibus parata, putabat enim cita morte, se feralem Judicis rabiem posse satiare : cum subito jubetur manus extendere. Profert illico manus; et cum articulatim secaretur, orabat : Manus tuæ Domine fecerunt me, et plasmaverunt me; da mihi intellectum. Et carnifices magis deficiebant ab exequenda crudelitate, quam ipse quiescebat a laude. Insanus furore Judex primum amputandam linguam mandare nesciverat, quæ jugiter Dominum in collocatione martyrii confitens, tyrannum devictum ostendebat, et deos nihil esse; sed solum Christum verum Deum et victorem acclamabat. Et ipse jam summa parte truncatus, in dorsum supinari jubetur. Resupinus in terga, Deum magis glorificans, quod in martyrio cælum suspiceret, unde peteret auxilium; pedes alacris porrigit, et crura, et femora, simili crudelitate secanda : et protinus pedes articulis, crura pedibus, femora coxendicibus, venter quoque coxis, sæva carnificum arte viduantur. Et tanta fit martyrio constantia, tanta patientia, tanta denique gratiarum actio; ut crudeles adstantium oculi lacrymas continere non possent, et cælestem plane agnoscerent virtutem, quæ tantam caussaret patientiam et jam dolerent, qui aliquas illi intulerant molestias.

Præciduntur
illi manus ac
cetera men-
bra.

Deum laudat.

Spectatores il-
lacrymantur.

7 Nam post tot martyria, quot divulsæ compagum d articulæ, quot resecta sunt membrorum fragmenta; truncum Martyris corpus proprio sanguine innatat : et inter hæc omnia Martyris spiritus in morarum diuturnitate servatus perdurat invictus, ante se corporis

d
Arcadius
exultat, et
hortatur ad-
stantes ut
fiant Chri-
stiani.

ris sui impedimenta, et funeris sui exuvias præmit-
tens ad palmam : et videns laceras corporis sui partes
jacere in terra, dicebat : O vos felicia membra, quæ
meruistis Deo vestro famulari, numquam vos sic
amavi in corpore sita, ut nunc exulto vos intuens
separata : sic nos decuit ad tempus sejungi, ut tandem
nostro Regi occurramus in gloria; et pro mortalibus
membris vos eadem mihi restituamini immortalia :
vos estis nunc Christi; et me nunc Christi esse sen-
tio, quod semper super omnia optavi. Et adjecit :
Parum est hoc, o viri qui circumstatis, spectatores
insoliti theatri; hæc facile est tolerare, qui novit de
futura immortalitate cogitare. Deos vanos, qui vos
nihil juvare possint, relinquit. Deum meum, qui me
confortat, agnoscite, pro quo mori vita est, pro quo
pati deliciae : ejus amor non tepescit, ejus honor sem-
per crescit, ad quem pro tam parvo supplicio accedo
semper victurus, numquam amplius ab eo recessurus.

Moritur.

8 Et hæc dicens, sine ulla molestia, pridie Idus
Januarii, Christo Domino gloriosam reddidit animam.
Videntes autem gloriosi Martyris exitum, miraban-
tur etiam ii qui amore tenebantur idolorum : Chri-
stiani autem magis animabantur ad suscipiendum
martyrium, qui et sepelierunt corpus Martyris cum
honore, et reliquias ejus dispersas colligentes, ei
adjunxerunt, laudantes in Martyre Christum Domi-
num, qui dat pugilibus suis virtutem omnium supe-
randorum tormentorum, cui est honor et gloria in
secula, Amen.

Sepelitur.

a Alii, ut diximus, probabilis in Mauritania occisum asse-
runt; quidam Ossunæ in Hispania.

b Mattheus Lamberti interpretatur domum suburbanam, in
quam se Sanctus abderat, atque eum cum hospes isthic esse ne-
garet, elata voce sese prodidisse. Petrus de Natal. et Martyrol.
Germanicum, cum latitaret comprehensum a paganis, adductum-
que ad Judicem, utrumque Actis repugnat.

c Condylus, ἄρθρον, junctura est articulorum in digitis.

d Haud meminimus nos alibi hanc vocem feminina inflexione
legere.

DE S. ARCADIO SERMO

S. ZENONIS EPISCOPI VERONENSIS,

Cum veteribus MSS. collatus.

Acta SS. utili-
ter referun-
tur.

Dum Beati Arcadii Martyris gesta, cælestis trium-
phi honore sublimia, fidei Annalibus recensenda
mandamus, in agone immortalis laudis Christianus
semper ardor animatur : fit geminum de religiositate
commercium, cum ad cæleste præmium populus ac-
cenditur, et de Martyris meritis non siletur. Sed
quis illustris martyrii palmiferam tot tropæis coro-
nam competenti valeat sermone disserere, cum in
spiritali palæstra multiplex luceat sui numerositate
victoria; cum in uno corpore tot martyria videantur
esse, quot membra?

Persecutio ad-
versus Chri-
stianos.

2 Armaverat diabolus satellites suos in Dei popu-
lum veterano odio desertor antiquus, et totam fami-
liam Christi impastæ feritatis grassatione turbabat.
Indixerat in homine Deo bellum, et infaustæ super-
stitionis busto in nefas conscium toto mundo fune-
reum fecerat rogi. Scatebat per tecta culminum
publicum scelus : nec fuerat locus in quo non erat
pro religione sacrilegium. Cogebatur Christi populus
vanis superstitionibus interesse, atque in cultum
nefandi ritus, nunc aut libamina incesta profundere,
aut ornatas sertis victimas trahere, aut gravia nido-
ribus thura succendere, aut inter fumidos ignes pal-
lenti arvina funesto sanguine prolitare; ut illiciti
administratione ministerii Christianis mentibus Deus
posset expelli.

Latet tanti-
per Arca-
dius.

a

b

3 Sed dum bellum duri certaminis geritur, et fa-
milia Domini cælo spectante a probatur, Arcadius
beatissimus Martyr hujus inopinati nuntii horrore
perculsus, paululum distulit pugnam jam b debitus
ad coronam. Nam posteaquam turbare urbem fune-
sta conventionem cognovit, ac singulos quosque ad

funebre illud spectaculum trahi; contemptis universis
facultatibus suis, amputatis radicibus seculi, deli-
tescens, secessionis se commendavit umbraculo : c
utrumque Christiano explicans voto, ut et non lon-
gius videretur a prælio, et secedendo Evangelicæ
jussionis animaretur exemplo.

AUCTORI
S. ZENONE
EPISC.
c

Matth. 10. 23.

Perquiritur.

4 Ecce in ejus hospitium, velut in hostilem prædam
grassantium satellitum præceps irrumpit manus, spe-
rans occupatione festina Dei famulum posse depre-
hendi. Quem beati propinquus Martyris, qui in ejus
forte degebat habitaculo, absentem esse assiduus
vocibus inclamabat. Hunc vero profitentem, ad nefan-
dam custodiam noxiæ mentis d mancipis rapuerunt.
Quem oblatum sibi jubet crudelissimus Rector acri
observatione detineri. Ad futuræ gloriæ testimonium
tale Beatus Arcadius debiti martyrii quodammodo
sequestraverat pignus; in quo nec Christum relinque-
ret, nec propinquum. Statim itaque beatissimus
Martyr se latere non passus est : se ultro offerens
Judici, moram suam voluntariæ oblationis præjudiciis
excusavit. Cui cum provinciæ Rector, pristinae ejus
fugæ veniam sub pactione promitteret, si se vel sero
nefandis superstitionibus immiscuisset, talibus in
eum sanctissimus Martyr vocibus exiliit : Quid, in-
quit, vanissime omnium Judicum? putasne, aut de
lucis istius incongruis usuris, aut de properæ mortis
subitis damnis familiam Domini posse terreri, cum
sciamus Apostolica fide esse præscriptum : Mihi
vivere Christus est, et mori lucrum? Excogita qui-
bus potes supplicii tormenta graviora : majoribus te
furoris stimulis accende : quamvis cruciatus exerce
molem : nos a Deo non poteris separare.

Capitur ejus
propinquus.

d

Ultro se Ju-
dici sistit Ar-
cadius, eique
intrepide re-
spondet.

Philip. 1. 21.

5 Statim igitur crudelissimus Rector, viperei
veneni felle commotus, jubet non usitata animadver-
sione pœnarum, nec usuali in reos lege, carnificum
manus in Martyris membra sævire. Viluerunt ungulæ:
inutiles ictus visi sunt plumbatarum : stetit contem-
ptus eculeus : crebri fustium imbres, majoris pœnæ
contemplatione neglecti sunt. Excogitatur novum
stupendumque supplicium, quo se in homine vincere
crederet Deum. Jubet sanctissimum Martyrem furo-
ris sui consciis tradi : quibus nihil aliud imperat
mandatorum, nisi ut non præpropero discessu Mar-
tyris spiritus migraret ad cælum : Expectet, inquit,
mortem suam, et per membra distentus, proprii cor-
poris laniatione vivum se cadaver adspiciat. Incidan-
tur, ait, ab articulis manus, a cruribus pedes. Cui
B. Arcadius ait : O insane hominum, fraudavit te
furor tuus : adhuc erat in victima Domini, quod pos-
sis offerre. Amputandam linguam mandare nescisti,
quæ in collutatione martyrii prior solet Domino
confiteri.

Jubetur lenta
membrorum
præcisione
enecari.

6 Ductus est tandem B. Arcadius ad exoptatum
justis orationibus locum. Et intuens cælum, stetit
Deo spectante securus. Paraverat extensa futuris
ictibus colla : nudaverat gladiis venientibus jugulum :
putaverat se feralem Judicis amentiam citæ mortis
sorte satiare : cum subito manus jubetur extendere,
ac super cespitem nudus projectus in faciem e pedum
extrema nudare. Ecce inter ipsa supplicia vacare non
sinitur, sed orationis instar per carnificis tormenta
meditatur. Erexerat securim percussor insanus, et
signans oculis vulneris lineam, feralis ictus assidua
contemplatione vibrabat : hæserant confessionis suæ
glutino intrepidæ Martyri manus, nec salientes digiti
futuræ mortis exitio palpitabant. Tanta fuit in Mar-
tyris devotione constantia, ut omni corpore paratus
veniret ad gloriam. Mox itaque, ut devotum vulne-
ribus corpus carnifex vidit, statim cadentis securis
ictu nervorum connexa dissolvit, et cunctas compage
discussa juncturas corporis rupit : exilierunt sectæ
manus, et redeunte in se venarum meatu, paululum
stupore fugitivo, rursus in se rivos sanguinis, ruens
unda cruoris effudit. Dehinc poplitibus surisque por-
rectis,

Præciduntur
singula mem-
bra.

e

Mira Martyris
constantia.

eritis. a germana conjunctione naturæ, gladio sævi
lironis: plantarum limes inciditur, et obsequio pe-
dum corpus Martyris viduatur.

7 Numerent martyria, qui possunt numerare
supplicia: et in uno corpore quantum diabolus publi-
catus est furere, tantum agnoscatur Dominus trium-
phasse. Sed durat inter hæc Martyris spiritus, et
morarum numerositate servatus perstat vivus, parte
sui corporis jam sepultus: remoratur in luce deten-
tus, cujus membris jam plenus est tumulus. O dignus
gloriosi exitus finis! Ascensurus altitudinem cæli,
corporis sui impedimenta præmittit, et exequias fu-
neris sui ipse præcedit. Cui hæc comparanda confes-
sio? Machabæorum est jungenda numero. Eleazari

est adæquanda proposito, comparanda consilio. Ar-
cadius beatissimus Martyr adhuc demoratur in
seculo, et jam Martyr recitatur in cælo, ut sit nomen
Domini benedictum, qui regnat in secula seculorum,
Amen.

a Ms. *Ripat.* provocatur. b *al.* deditus.

c Ms. *Rip.* verumque Christianum exhibens voto.

d Manceps publicanum, et universum cujusvis rei redemptio-
nem, sectoremve significat; hic videtur pro satellite aut lictore
accipi. Sic alibi qui sicarios conducit ad aliquem necandum, aut
qui prædonum Dux est. Ita S. Cyprianus ep. 69, latrones man-
cipi, obsequio pleno humilitatis, obtemperant. Et paullo post
sese quasi explicans: Præpositus illic agnoscitur et timetur, quem
non sententia divina constituit, sed in quem factio perdit, et
nocens caterva consensit.

e Ms. *Rip.* pedem extendere, manum dare.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

SATYRO, CYRIACO, MOSCENTIO.

XII JANUARI.

Celebris est in omnibus Martyrologiis S. Satyri
memoria; socios pauciora recensent, nec satis
constat simulne occisi sint, an diverso tempore,
sed eodem loco. Utinam Acta, sicubi extant,
nanciscamur! Hic solum possumus Martyrologiorum
verba dare, tantillum saltem ad eorum illustrandum
nomen collaturi.

S. Satyri na-
talis.

2 *Usuardus*: Apud Achaïam natalis B. Satyri
Martyris, qui transiens ante quoddam idolum, cum
exsufflasset illud, signans sibi frontem, statim cor-
ruit; ob quam caussam decollatus est. *Consentiunt*
Martyrologium Romanum, Maurolycus, Bellinus, va-
riæque mss. At *Beda excusus, et plurima sub Usuardi*
nomine mss. moxque citandi auctores, addunt civem
Arabie fuisse. Idem habet *Ado.* Sed duo ejus mss.
exemplaria, Lobliense, et Leodiense monasterii S. Lau-
rentii, non apud Achaïam, sed apud Antiochiam, id
factum tradunt. Consentit vetus Romanum: Antiochiæ
Satyri Martyris. Notavit discrepantiam exemplarium
auctor ms. Florarii: Apud Achaïam, inquit, alias
Antiochiam, natale S. Satyri Martyris, civis Arabiæ,
decollati anno salutis 267, sub octava persecutione,
anno ejusdem nono. Galesinius in Martyrologio in
Arcadia id ait accidisse; sed in Notis monet restituen-
dum, in Achaia ms. monasterii S. Martini Treviris: In
Arabia Satyri Martyris, quo sufflante idolum corruit:
unde tentus, mox decollatus est. Consentit Notkerus
mox citandus.

Ubi passus.

Mortis ratio.

3 Ms. *S. Martini Tornaci*: In Achaia natalis Sa-
turi, Arabiæ civis; de quo fertur, quia dum ante
cujusdam idoli templum transiret, et idem idolum in
fronte insufflaret ac consignaret, statim corruerit.
Cujus cultores hoc videntes, Duci ducunt, narrantes
quod fecerat. Qua de caussa decollationis ictum ac-
cepit.

Quando occi-
sus.

4 *De tempore, diximus ab auctore Florarii statui*
annum Christi 267, qui erat Gallieni 14. Est in Gale-
sinii Notis grave mendum a librarii incuria: Passus
est, inquit, quo primum tempore Domitianus contra
Christianos persecutionem concitavit, anno Domini
circiter cccv. Immane quantum distant Domitianus
(qui an. Christi 96 occisus est xiv Kal. Octob. cum im-
perasset annos 15 et 6 dies) et annus Christi 305.
Verisimile est scripsisse Galesinium, xciv, sive vic, qui
fuit Domitiani 13, quo vehemens exarsit adversus Chri-
stianos persecutio. Unde vero hanc chronologiam hause-
rit Galesinius, non prodit.

5 Hactenus de solo Satyro, quem quædam mss. Ka-

lendaria Saturinum vocant. Solum Cyriacum refert
vetus ms. *Kalendarium monasterii S. Maximini: Et*
S. Cyriaci. ms. Rhinowiense: In Achaia Cyriaci.
Wandelbertus:

SS. Cyriaci
et Moscentii
natalis.

Plebs et Achæa suum pridie recolit Cyriacum.

Mendose edidit Molanus: Plebs Ithacia suum et in
priori editione, Itachia. At Cyriacum et Saturum habet
Notkerus: In Achaia Cyriaci. In Ægypto Philoromi.
In Arabia Satyri, qui transiens ante templum cujus-
dam idoli, cum exsufflasset illud, signans sibi fron-
tem, statim corruit. Tenentes eum ibidem observantes
duxerunt ad Ducem, et indicantes factum, decollatus
est. Eadem Rabanus, nisi quod cum aliis Martyrologiis
habeat, qui transiens ante templum cujusdam idoli,
insufflans. Annotat Henric. Canisius pro Moscentii
forte legendum Innocentii. Ambiguumeratin ms. S. Max.
an Inoscentii esset an Moscentii. At ms. S. Hiero-
nymi: Pridie Idus in Achaia Cyriaci, Muscenti,
Satiri. ms. Dungallense: Muscenti, Satyri, Zotici,
Cyriaci. De Zotico post.

6 *Meminit S. Satyri Petrus de Natalib. lib. 2,*
cap. 66, ubi non tantum prolapsus idolum ad Sancti
exsufflationem, sed et in pulverem redactum scribit.
Idem scribit Doubletius, insultasseque Martyrem misero
illi Deo, qui unico flatu dissiparetur. Operæ pretium
addere, quod eruditissimus Molanus hic notavit, suf-
flare idem esse ac jactare; exsufflare vero contemnere.
Sic S. Augustinus ep. 56, ad Dioscorum: Nomen
Anaxagoræ, quod propter litteratam vetustatem,
omnes, ut militariter loquar, litteratiores libenter suf-
flant. Et epist. 162, contra Donatistarum pertinaciam:
Conscinditur unitas Christi: blasphematur heredi-
tas Christi, exsufflatur baptisma Christi. Et postea:
Violatam pacem, conscissam unitatem, iterata baptis-
mata, exsufflata sacramenta, quæ in sceleratis quo-
que hominibus sancta sunt, plangimus et lugemus.
Sic Dungalus in prologo Responsorum contra Claudium
Taurinensem: Quia Christus exsufflatur etc.: Adver-
sus dissipatores Ecclesiæ, adversus exsufflatores
Christi, adversus blasphematores Sanctorum ejus.
Idemque postea sufflare eadem significatione usurpat:
Unus homo blasphemare, reprehendere, conculcare,
projicere, ac sufflare præsumat?

Sufflare, et
exsufflare,
quid signifi-
cent.

7 S. Satyri reliquiæ, inquit *Saussaius*, Maclovio-
polim in Armorica delatæ, celebrem ejus memoriam
ibidem reddiderunt. Nulla tamen in propriis officiis
Ecclesiæ Macloviensis ejus mentio fit.

S. Satyri reli-
quiæ.

DE S. MERTIO SIVE MEORTIO, MARTYRE.

SUB DIOCLET.
XII JANUARI.

Mertius, sive Meortius, fortassis Martius, a Græ-
cis celebratur hoc die. Ita *Menologium*: Eodem
die S. Martyris Meortii, qui verberatus per sep-

tem dies, migravit ad Dominum. *Fusius Menæa*:
Mertius Diocletiano imperante miles adversus Mau-
ros in aciem productus est. Sed idolis sacrificare
jussus,

S. Mertii na-
talis,

Acta ex Menæis.

jussus, nec persuasus, primum discingitur et exactoratur, deinde flagris conciditur. Cum vero supplicia tam fortiter sustineret, ut ne vocem quidem ullam mitteret, tyrannum in admirationem et stuporem dedit. Cumque tormenta sine fine ingererentur Martyri, in nulla tamen corporis parte lædi vel vulnerari posset, remissis suppliciis in carcerem abjectus est. Octavo post die magna vis cruoris et sanies e corpore profluxit, et locum multo fœtore complexit: ac demum exhaustus laboribus nobilissimus Martyr pretiosam animam in manus

Domini emisit. *Hactenus Menæa. Contigisse hoc Mertii certamen videtur, cum Maximianus Herculeus adversus Quinquegentianos Africam infestantes expeditionem suscepit. Fuisse hos, vel gentem unam, vel potius colluvionem e quinque gentibus conflata verisimilius est, quam, quod Cuspinianus et quidam alii scribunt, Romanos milites quinquagenarios. Videtur autem et a quinque gentibus nomen iis factum. Zonaras to. 1, in Diocletiano: πέντε πνὼν γεντιανῶν τὴν Ἀφρικὴν καταχόντων.*

Quando pa-
sus sit.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ÆGYPTIIS

PETRO, PHILOROMO, ZOTICO, CASTULO, AVENTINO.

XII JANUARI.

Horum Sanctorum Martyrum meminere antiqua Martyrologia. Nam ms. Florarium, Martyrol. Ecclesiæ Bruxellensis, aliaque mss. ita habent: In Ægypto, Petri, Aventini, Castoli. Notkerus: In Ægypto Philoromi, Carthusiani Colon. in Addit. ad Usuardum. In Ægypto Aventini et Castoli. Vetustissimum ms. S. Hieronymi: In Ægypto Philo-

romi, Zotici, Castoli, Petri, Aventinæ. *Idem omnes, præter Aventinum, recensentur in ms. Dungallensi, sed nullo adscripto loco, aliisque permixti, addunturque Valentiana et Arabicus: incertum an pro Aventino vel Aventina alteruter positus sit, et num his, an Africanis adjungi Martyribus debeant.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

ZOTICO, ROGATO, MODESTO, CASTULO, QUINCTO, BICCIANO VEL EBICIANO, CAROTICO, CASTULINO, ET SOCIIS XXXVI.

XII JANUARI.

De his Martyrologium Romanum: In Africa Sanctorum Martyrum Zotici, Rogati, Modesti, Castuli, et coronæ militum quadraginta. Horum nomina restituisse se in sacros Fastos fatetur Baronius ex veteri ms. testaturque eorum Acta penesse extare, quæ necdum nos vidimus. Martyrologium S. Hieronymi: In Africa Zotici, Castoli, Quincti, Rogati, Modesti, Bicciani, Carotici, Castolini. ms. Rhi-

nowiens. In Africa Zotici, Castoli, Quincti, Rogati, Modesti. *Meminit ms. Dungallense Quincti, Rogati, Modesti, Ebiciani (qui indubie idem est qui Biccianus) Corotis, qui Coroticus videtur) Castulini, (præter Castulum cum Ægyptiis recensitum) Valentianæ, Arabici, et aliorum xviii. Monuimus jam, dubium esse num horum alteruter sit Aventinus, vel Aventina inter Ægyptios relata. Nulla enim illud ms. loca abscribit.*

DE VIII SANCTIS MARTYRIBUS, NICÆÆ IN BITHYNIA.

XII JANUARI.

Eodem die, inquit Menæa, sancti octo Martyres Nicæni gladio perimuntur. Subditur deinde hoc distichon:

Occumbit octonarius gladio chorus,
Ut vitam in ævum consequi octonam queat.

Allusio est in numero octonario, qui faustus censetur, præsertim quod tot Christus beatitudines numerarit Matth. 5. De his vero Martyribus nihil alibi legimus. Plures Nicææ martyrium subiere. At non hoc simul numero.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

TIGRIO PRESBYTERO, ET EUTROPIO LECTORE.

SUB ARCADIO
IMPER. INITIO
SEC. V.
XII JANUARI.
Horum no-
mina in sacris
Fastis.

Baronius tom. 5 Annal. Eccl. an. Ch. 404, nu. 53, scribit S. Eutropii Lectoris diem natalem reddita Ecclesiæ pace, non Constantinopolitanæ tantum Ecclesiæ, sed toti Christiano orbi anniversaria memoria celebrandum, publicis Ecclesiæ annotatum esse tabulis, una cum Tigrio Presbytero eodem tempore martyrio coronato. In Græcorum Menæis, Menologiis, aliisque, qui penes

nos sunt, Fastis horum nomina non leguntur. *E Latinis referunt eos Molanus in addit. ad Usuardum editis an. Ch. 1568, ex quodam, quod non nominat, Martyrologio Galesinius et Martyrologium Germanicum: Sanctorum Martyrum Eutropii Lectoris, et Tigrii Presbyteri, et Olympiæ sanctæ matronæ, de quibus in historia tripartita lib. x, cap. scilicet 21. De S. Olympia, seu Olympiade, agemus xvii Decemb. cum*

Martyrol. Romano, in quo hoc die alii duo consi-
derantur his verbis : Constantinopoli SS. Tigrii Pres-
byteri et Eutropii Lectoris, qui Arcadii Imperatoris
tempore passi sunt.

2 Miraberis sane lector, inquit Baronius anno ci-
tato num. 52, sub Christiano eodemque Catholico
Imperatore pristina adversus pios esse revocata mar-
tyria. *Causam duplicem indicat in Notis ad Martyrol.*
quod pulso in exilium S. Joanne Chrysostomo, no-
luisse cum Arsacio intruso communicare, ac de
incendio basilicæ passi essent calumniam. Præter-
is hanc silentio voluit Socrates lib. 6 Hist. Eccl.
cap. 16, ubi post recensitum incendium ita scribit : Qui-
bus autem incommodis Optatus urbis Constantino-
polis Præfectus, religionis professione Gentilis, et
propterea Christianis infestus, Joannis amicos affe-
cerit, et quam gravia supplicia quamplurimis illorum
irrogarit, silentio prætereundum censeo. Exhorruit
plane, inquit Baronius, homo quantumlibet Novatianæ
sectæ errore a nobis divisus, adeo crudelia in Catho-
licos per magistratus exhibita cruciamenta recen-
sere. Ea paucis enarrat Sozomenus lib. 8 hist. Eccl.
cap. 24, quem locum non satis accurate perlegit Baro-
nus, dum an. 404, num. 52, eum unius Eutropii
tantum meminisse scribit, cum etiam Olympiadis ma-
tronæ et Tigrii Presbyteri tormenta recenseat. Ea com-
memorant quoque Palladius in dialogo, et Georgius
Alexandrinus in vita S. Joannis Chrysostomi, quam
dabimus xxvii Januarii. Hoc loco solum proferimus,
quæ ex variis collegit Nicephorus Callistus lib. 13,
hist. Eccles. cap. 21, 22 et 23.

3 S. Joannes Chrysostomus, qua S. Tigrium prose-
cutus sit benevolentia indicat epist. 12, S. Olympiadi
scripta : Ac nos, inquit, de rebus nostris persæpe ad
te scripsimus : tu vero (quo etiam nomine te prius
accusavi) raro id facis. Atque, ut intelligas id ne-
gligentia tuæ, ac non tabellariorum penuriæ, tri-
buendum esse; dominus meus beati Episcopi Maximi
frater cum nudius tertius venisset, ab eoque litteras
postulassem, negavit te sibi dare voluisse : atque
etiam Tigrium Presbyterum, cum item ab eo petiis-
set, num quid ad me scribere vellet, id quoque facere
recusasse. Itaque hoc ei velim exprobres, ac sincero
atquo ardenti nostro amatori, ceterisque omnibus,
qui cum Cyriaco Episcopo consuetudinem habent.
Hæc S. Chrysostomus Cæsarea. Eundem Tigrium
Pseudosynodus Chalcedone in suburbio Ruffini in loco,
qui Δεῦς, sive ad Quercum dicitur, congregata sibi cum
S. Chrysostomo sisti voluit, litteris huic in dialogo
Palladii ita inscriptis : Sancta Synodus ad Quercum
congregata Joanni, Libellos contra te accepimus,
mala continentes innumera. Occurre igitur, Sera-
pionem et Tigrim presbyteros assumens tecum : est
enim illis opus. Eadem habet Georgius Alexandrinus,
qui Trigion Presbyterum eunuchum, et Tigrionem,
in translatione Tilmanni Tigrin appellat.

VITA EX NICEPH. CALLISTO lib. 13.

Eo die quo magnum Ecclesiæ sidus, Joannes Chry-
sostomus, velut occidens in exilium abiit, ignis ex
medio throno, in quo doctrinæ illa lux considens co-
ruscaverat, a nemine conjectus, emicans derepente
per sacras catenas in sublime prorepsit, et ecclesiam
ex omni parte carpsit, eamque prorsus percurrens
depastus est : deinde tecto quoque consumpto, ad
tergum sacrarum ædium conversus, et vehementi
violentoque inde vento exceptus, proximam meri-
diem versus Senatus curiam, quamvis longiuscule
dissitam, invasit.

2 Cernere erat rem divinam fere, et valde admi-
randam. Flamma namque veluti animata esset, ædi-
ficia quæ in medio erant, præteriens transiliit; ne
videlicet proxima quæque carpando, humanum id

quispiam factum esset putaret : tribusque horis opus
tantum, quod longo durasset tempore, materia qui-
dem longe pretiosissima, forma autem multo pul-
cherrima constructum ad excidium vergens confla-
gravit. Porro incendium hoc proserpens, ædificiis
omnibus in circuitu consumptis, ab ædícula ea sola
se abstinuit, ubi sacra vasa sunt asservata. Ac ne id
quidem absque divino numine factum esse puto, ut
ne calumniatoribus occasio esset, sacrarum rerum
jactura insignem sycophantiam suendi, virumque
sanctum per reprehensionem carpendi. Flamma quæ
circiter crepusculum grassari cœperat, ad auroram
usque et ulterius progressa, materiam quæ reliqua
erat, occupavit et combussit.

3 Sedenim homines perversi, cum id, quod æquum
erat, conjicere atque intelligere inde deberent, occa-
sione potius alia arrepta, Joannis fautores criminati
sunt : atque in eos, veluti illi grassati incendium id
excitassent, a graviter animadverterunt : multosque
a Episcopos, nec paucos Sacerdotes, et Clericos,
aliosque item, qui in Joannis partibus erant, et cum
eo urbe exierant, statim comprehensos, Chalcedone
in vincula conjecerunt. Alii porro in urbe passim
obambulant, si quis eis ut Joannis studiosus indi-
catus esset, eum quoque citra moram rapuerunt,
atque custodiæ mandarunt, et ut anathemate virum
sanctum feriret coegerunt. Alios autem quibus Ec-
clesia malignantium exosa erat, exilia, bonorum
confiscationes, necesse, et tormenta varia disjunxerunt.
Erant autem isti, Episcopi et Sacerdotes, et mona-
sticæ philosophiæ sectatores. Oportebat etenim pa-
store bono impiorum manibus tradito, oves quoque
dispergi, et earumdem cum magistro ærumnarum
participes fieri.

4 Itaque alii custodias proximas compleverunt;
alii in ulteriorem missi continentem, vastum traji-
cere mare, insulas inhabitaturi, quum quidem mul-
tis prius tormentis essent affecti. Quæ vero illis in
profectione adversa acciderint, quænam oratio tra-
gicis verbis exposuerit? Feris enim et improbissimis
commissi hominibus, crudeliter et inhumaniter ab
eis sunt tractati : neque eis quapiam in re est parsum.
Et nonnulli quidem præter commiserationem omnem in
via ita tractati sunt. Nonnulli vero sine amiculo, cli-
tellarum instar, nudis injecti sunt mulis, haud aliter
quam hostiæ aut victimæ in caput deorsum trans-
versum sublatis. Despicientiam vero, convicia, ludi-
bria, graves sannas, illusiones, quæ acrius animum
penetrant; aut plagas, et alternata flagra, quæ mortem
optabiliorē reddidere, quæ verba satis expresserint?

5 Et quod in horum pudore et infamia sibi delicias
facerent, in lupanaria, atque alia fœdissima domi-
cilia, et non in honestas ædes diverterunt, aliisque
idoneis locis hos incluserunt execratione pleni homi-
nes. Quæ tamen parva prorsus et pro nihilo potius
isti habuere, quam ut a Joannis partibus sejungi se
paterentur. Quod si nonnulli eorum profugere po-
tuerunt, nihilominus, ipsi a seipsis pœnas sumpse-
runt, ad loca sola inviaque et extremas ad oras
seipsos condemnantes. Cum feris quippe illi quam
cum hominibus tam agrestibus et truculentis habi-
tare maluerunt.

6 Eo tempore maximo excitato motu, quoniam
plebem quietam deinceps per seditionem nihil motu-
ram esse constabat, Urbis Præfectus Optatus publice
pro tribunali de incendio hoc, et quæ conflagraverat
Senatus curia, quæstionem exercuit; multosque eo
sub prætextu graviter torsit. Quod enim supersti-
tionem Græcam profitebatur, in nostris malis veluti
delicias consecretans, et Ecclesiasticis cladibus illu-
dens, casu eo delectabatur, et Presbyterum quem-
dam, cui nomen erat c Tigrius, arripuit : eique ve-
stibus detractis, nudo flagris in tergo plagas intulit
et eo usque hominem excarnificavit, donec articuli,
ejus

Cap. 22.
S. Chryso-
stomi fauto-
res, ideo dire-
vexantur.

a

b

Multi infa-
miler et bar-
bare relegati.

Multi in loca
inhonesta de-
ducti.

Alii ultro ex-
tores.

Cap. 23.
Quæstio de
incendio.

c

Tigrius tor-
tus.

ejus

Occasio mar-
tyrii.

Acta de-
scripta.

Familiaritas
S. Tigrii cum
S. Joanne
Chrysostomo.

Cap. 21.
S. Chryso-
stomo rele-
gato incen-
dium Con-
stantinopoli.

Miraculose
quædam do-
mus, et vasa
sacra servan-
tur.

Ejus conditio,
ac virtutes.

ejus solverentur. Manibus enim pedibusque arcte vinctus, quam maxime fieri potuit, distentus est.

7 Tigrius vero iste genere barbarus quidem, et eunuchus non ab ipsa nativitate fuit. Et quoniam in herili domo, pro eo atque debuit, servitutem serviit, præclariorem quam pro servi captu laudem sibi comparavit. Quapropter libertate donatus, propter morum humanitatem et modestiam, multo intercedente tempore ad presbyterii evectus est dignitatem. Erat namque moderatus admodum, et æquabilitate vitæ insignis; erga indigentes, si quis alius, et ipse valde commodus; et in hospites, qui ad eum divertissent, benignus.

d
Eutropius
dire tortus,

8 Deinde d Eutropius etiam Lector productus est, cum quasi incendiarius per indices delatus fuisset. Et primum quidem boiis distentis sæpius tortus est, postea autem ei fustibus et clavis ossa comminuta : ungulis deinde membra, latera, et maxillæ concisæ : postremo flammam accensam inferioris corporis partibus is excepit. Atque ubi nihil est confessus, post eos qui dicti sunt cruciatus, custodiae inclusus est, quum juvenis et tenero maxime corpore esset. Ubi etiam correptis putredine membris brevi vitam finiit.

moritur in
carcere.

9 Verumenimvero grave mihi non fuerit, somnium quoque, quod de eo accidit, historiæ huic attexere. e Sisinio namque Episcopo dormienti, assistere visus est vir quidam forma et proceritate illustri, habitu etiam honesto et gravi, ad sanctiorem sacrificii aram, templi quod Stephano Protomartyri dicatum est. Consternata vero admiratione mente eum esse apparuit, quod viros bonos non invenerit, cujus rei gratia totam perambulaverit urbem : et quod in tanta proborum hominum penuria solus præclarus esset Eutropius. Hac visione propter novitatem rei Sisinius ad stuporem redactus, celeriter consurrexit, et cuidam Presbytero qui sub eo erat, somnium exposuit : eumdemque per urbem circumeuntem, si alicubi Eutropius quisquam adesset, inquirere jussit. Atque ille conjectura ductus, eum confestim esse dixit, qui nuper diutissime illata in quæstione sibi a Præfecto tormenta fortiter pertulisse ferebatur. Et in ipso carcere diligenter, si quis ibi Eutropius nomine esset, inquisivit : quem ubi invenit colloquutus cum eo,

e
Memorabili
somnia ejus
virtus decla-
rata.

et Sisinii somnio commemorato, flens ut pro se precaretur ab eo petiit. Hæc de Tigrio, et Eutropio.

a Extant hæcæus duo impia, inquit Baronius in Notis ad Martyrol. Arcadii edicta, quorum altero cobeat pios cum Arsacio communicare altero vero in eos, qui basilicam incendissent, inquirendum præcepit.

b De variis vinctis, relegatis, et aliter vexatis, alibi sæpius agemus, et potissimum ad vitam S. Joannis Chrysostomi. Episcopis et Presbyteris in vincula coniectis scripsit hic epistolam 118.

c Hæc de S. Tigrio ex Sozomeno desumpta sunt, cujus verba sunt lib. 8, c. 24. Eadem occasione etiam Tigrius Presbyter vestibus exutus, flagris in tergum cæsus, manibus ac pedibus vinctus et extensus, membris dissolutus fuit. Erat hic natione barbarus et eunuchus, sed non a nativitate. Cum autem in familia potentis cujusdam serviisset, ab hero probatus libertatem consecutus fuit. Deinde ad presbyterii dignitatem evectus progressu temporis apparuit ingenio mansueto atque miti, et erga pauperes ac peregrinos, ut si quis alius, benevolentissimus. Non obiit in hac tortura, cum de eo hæc legantur in dialogo Palladii : Reliqui de communione Joannis, partim quidem Attico communicant necessitate compulsi, et ad alias Ecclesias Thraciæ translati, partim nescimus ubi sunt. Aiunt Anatolium in Gallias concessisse. Presbyteri vero in Arabiam, et Palæstinam exularunt. Tigrius in Mesopotamiam relegatus est, etc. Eadem fere Georgius Alexandrinus : Tigrius, inquit, in Mesopotamiam relegatus, istic remansit. Atticus autem, cui Confessores illi vi communicare cgebantur, creatus est Episcopus Constantinopolitanus anno Christ. 406, mense Martio, Arcadio Aug. VI et Probo Coss. uti dictum ad ejus vitam viii Janu. num. 8.

d Sozomenus hæc ita narrat loco citato : Eodem tempore et Eutropius quidam Lector productus, ut eos indicaret qui ignem templo injecerant, quamvis illi et loris, et fustibus, et unguibus, latera, genæque discerperentur, quamvis insuper faces ardentes corpore sustineret, et quidem juvenis ac tenellæ cutis existens, nihil tamen se scire confessus est; qui quidem post ea tormenta includitur in carcerem, in quo non multo post moritur. In Palladii dialogo ita ejus obitus describitur : Eutropius beatissimus, virgo purus, cantor, cæsus, et latera ac frontem usque adeo sectus, ut supercilia quoque vellerentur : lampadibus postremo ad latera, ossibus jam nudatis utrinque admotis, in ligno moritur, mediaque nocte ab his qui hoc egerant sacerdotalis ordinis viris sepelitur, Deo illius mortis dignum testimonium perhibente, quod passionem Redemptoris esset imitatus. Audita enim psallentium cælum vox Angelicas patefecit excubias. Georgius Alexandrinus hæc aliquantulum explanat : Eutropius plane beatus, quique nequitiam contigit feminam, idem et cantor, immaniter cæsus, et secundum latera una cum superciliis et intermedio frontis nimia erasione discerptus est, ac tandem utrique ejus lateri redundanti oleo imbutæ lampades, et ad torturam adornatæ sic admotæ sunt, ut nuda apparerent ossa, donec in ligneis compedibus expiraret. Sepultus nocte intempesta, opera eorum qui sacerdotali fungebantur officio; hujus mortis testimonium perhibente Deo, per Angelicum cantum, quod Redemptoris esset passionem imitatus.

e Sozomenus Sisinium hunc (quem Sisinnium vocat) Novatianorum Episcopum fuisse scribit.

DE S. JOANNE II, EPISC. RAVENNATE.

CIRCITER
AN. VD.
XII JANUARI.
Tres SS. Joannes Ep. Raven.

Tres ab Hieronymo Rubeo memorantur Ravenates Episcopi, Joannes appellati, publico cultu ab Ecclesia dignati. Primus cognomento Angeloptes, sive qui Angelum vidit, S. Petri Chrysologi decessor, quem ipse vii Julii, Ferrarius xxi Novembris tradit e vita migrasse. Secundus in Martyrologio Romano xii Januarii celebratur, consentiente Rubeo : quem Ferrarius xxi Novembris refert, et cum Angelopte confundit. Præter hos, Joannes quidam, haud satis constat quotus, relicto Episcopatu eremiticam vitam complexus est, coliturque in agro Aretino. Ejus natalem contendit Rubeus ad xxi Novembris pertinere.

Secundi natalis :

2 De secundo igitur Martyrologium Romanum et Galesinius hoc die : Ravennæ S. Joannis Episcopi et Confessoris. Vitam ejus a Desiderio cive Ravennate scriptam Baronius et Galesinius testantur. Is esse videtur de quo Leander Albertus in Romanula : Genuit etiam urbs hæc (Ravenna) Desiderium Spretum æqualem nostrorum temporum, non insulsum scriptorem, uti ex libris ejus de amplitudine, de vastatione, et instauratione urbis Ravennæ pate. At cum eam vitam nondum viderimus, dabimus, quæ de eo tradit Rubeus libro 2 et 3 Histor. Ravenn. Is Gervasium Ricobaldum Ferrariensem, Ravennatis Ecclesiæ Canonicum citat, qui circa annum Christi 1300 vixit, opusque historicum collegit in sex digestum partes, quod et Pomerium inscripsit. ms. in bibliotheca Vaticana

Vita.

asservari idem Rubeus testatur; in bibliotheca quoque Petri Scriverii apud Batavos, Vossius.

VITA EX HIERONYMO RUBEO lib. 2 et 3.

a Neoni Ravennatis Ecclesiæ Antistiti vita functo (b Leone magno adhuc Pontifice) successit in Archiepiscopatum Joannes hoc nomine secundus : qui undique, et universali temporum calamitate, et propriis miseriis atque incommodis male affectus fuit. Nam hac tempestate Attila Hunnorum Rex, adjunctis Herulorum, Alanorum, Gepidarum, et Turcilingorum copiis, c in Gallias transgressus, quamquam ab Aetio Romano Duce, apud Tolosam d in campis Catalaunicis, e maxima clade superatus est; illi tamen haud ita diu post animus denuo rediit, evocatisque ad colloquium, apud f Curtam, quam hodie vocamus Budam, barbaris Regibus, hortatus est vehementer, Italiæ provinciam uti aggredi secum vellent; cui cum multis de caussis essent assensi, omnem pene Aquilonem secum trahens, per Aquileiensem regionem in Italiam iter parat.

a
b

c
d
e

Irruptio Attilæ in Italiam.

f

2 Adventu adeo ferocis tyranni, potentisque exercitus, ita animi Italorum deterriti sunt, qui præsertim Venetiam incolebant, ut relictis omnes nobilioribus civitatibus, in vicinas Adriatici sinus insulas sese receperint. Atque hinc præcipua ejus urbis

Venetæ urbis origo.

2 origo

quam nunc ingenti prodigio post mille et quatuordecim amplius annos, rebus virtutibusque omnibus *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26* *27* *28* *29* *30* *31* *32* *33* *34* *35* *36* *37* *38* *39* *40* *41* *42* *43* *44* *45* *46* *47* *48* *49* *50* *51* *52* *53* *54* *55* *56* *57* *58* *59* *60* *61* *62* *63* *64* *65* *66* *67* *68* *69* *70* *71* *72* *73* *74* *75* *76* *77* *78* *79* *80* *81* *82* *83* *84* *85* *86* *87* *88* *89* *90* *91* *92* *93* *94* *95* *96* *97* *98* *99* *100* *101* *102* *103* *104* *105* *106* *107* *108* *109* *110* *111* *112* *113* *114* *115* *116* *117* *118* *119* *120* *121* *122* *123* *124* *125* *126* *127* *128* *129* *130* *131* *132* *133* *134* *135* *136* *137* *138* *139* *140* *141* *142* *143* *144* *145* *146* *147* *148* *149* *150* *151* *152* *153* *154* *155* *156* *157* *158* *159* *160* *161* *162* *163* *164* *165* *166* *167* *168* *169* *170* *171* *172* *173* *174* *175* *176* *177* *178* *179* *180* *181* *182* *183* *184* *185* *186* *187* *188* *189* *190* *191* *192* *193* *194* *195* *196* *197* *198* *199* *200* *201* *202* *203* *204* *205* *206* *207* *208* *209* *210* *211* *212* *213* *214* *215* *216* *217* *218* *219* *220* *221* *222* *223* *224* *225* *226* *227* *228* *229* *230* *231* *232* *233* *234* *235* *236* *237* *238* *239* *240* *241* *242* *243* *244* *245* *246* *247* *248* *249* *250* *251* *252* *253* *254* *255* *256* *257* *258* *259* *260* *261* *262* *263* *264* *265* *266* *267* *268* *269* *270* *271* *272* *273* *274* *275* *276* *277* *278* *279* *280* *281* *282* *283* *284* *285* *286* *287* *288* *289* *290* *291* *292* *293* *294* *295* *296* *297* *298* *299* *300* *301* *302* *303* *304* *305* *306* *307* *308* *309* *310* *311* *312* *313* *314* *315* *316* *317* *318* *319* *320* *321* *322* *323* *324* *325* *326* *327* *328* *329* *330* *331* *332* *333* *334* *335* *336* *337* *338* *339* *340* *341* *342* *343* *344* *345* *346* *347* *348* *349* *350* *351* *352* *353* *354* *355* *356* *357* *358* *359* *360* *361* *362* *363* *364* *365* *366* *367* *368* *369* *370* *371* *372* *373* *374* *375* *376* *377* *378* *379* *380* *381* *382* *383* *384* *385* *386* *387* *388* *389* *390* *391* *392* *393* *394* *395* *396* *397* *398* *399* *400* *401* *402* *403* *404* *405* *406* *407* *408* *409* *410* *411* *412* *413* *414* *415* *416* *417* *418* *419* *420* *421* *422* *423* *424* *425* *426* *427* *428* *429* *430* *431* *432* *433* *434* *435* *436* *437* *438* *439* *440* *441* *442* *443* *444* *445* *446* *447* *448* *449* *450* *451* *452* *453* *454* *455* *456* *457* *458* *459* *460* *461* *462* *463* *464* *465* *466* *467* *468* *469* *470* *471* *472* *473* *474* *475* *476* *477* *478* *479* *480* *481* *482* *483* *484* *485* *486* *487* *488* *489* *490* *491* *492* *493* *494* *495* *496* *497* *498* *499* *500* *501* *502* *503* *504* *505* *506* *507* *508* *509* *510* *511* *512* *513* *514* *515* *516* *517* *518* *519* *520* *521* *522* *523* *524* *525* *526* *527* *528* *529* *530* *531* *532* *533* *534* *535* *536* *537* *538* *539* *540* *541* *542* *543* *544* *545* *546* *547* *548* *549* *550* *551* *552* *553* *554* *555* *556* *557* *558* *559* *560* *561* *562* *563* *564* *565* *566* *567* *568* *569* *570* *571* *572* *573* *574* *575* *576* *577* *578* *579* *580* *581* *582* *583* *584* *585* *586* *587* *588* *589* *590* *591* *592* *593* *594* *595* *596* *597* *598* *599* *600* *601* *602* *603* *604* *605* *606* *607* *608* *609* *610* *611* *612* *613* *614* *615* *616* *617* *618* *619* *620* *621* *622* *623* *624* *625* *626* *627* *628* *629* *630* *631* *632* *633* *634* *635* *636* *637* *638* *639* *640* *641* *642* *643* *644* *645* *646* *647* *648* *649* *650* *651* *652* *653* *654* *655* *656* *657* *658* *659* *660* *661* *662* *663* *664* *665* *666* *667* *668* *669* *670* *671* *672* *673* *674* *675* *676* *677* *678* *679* *680* *681* *682* *683* *684* *685* *686* *687* *688* *689* *690* *691* *692* *693* *694* *695* *696* *697* *698* *699* *700* *701* *702* *703* *704* *705* *706* *707* *708* *709* *710* *711* *712* *713* *714* *715* *716* *717* *718* *719* *720* *721* *722* *723* *724* *725* *726* *727* *728* *729* *730* *731* *732* *733* *734* *735* *736* *737* *738* *739* *740* *741* *742* *743* *744* *745* *746* *747* *748* *749* *750* *751* *752* *753* *754* *755* *756* *757* *758* *759* *760* *761* *762* *763* *764* *765* *766* *767* *768* *769* *770* *771* *772* *773* *774* *775* *776* *777* *778* *779* *780* *781* *782* *783* *784* *785* *786* *787* *788* *789* *790* *791* *792* *793* *794* *795* *796* *797* *798* *799* *800* *801* *802* *803* *804* *805* *806* *807* *808* *809* *810* *811* *812* *813* *814* *815* *816* *817* *818* *819* *820* *821* *822* *823* *824* *825* *826* *827* *828* *829* *830* *831* *832* *833* *834* *835* *836* *837* *838* *839* *840* *841* *842* *843* *844* *845* *846* *847* *848* *849* *850* *851* *852* *853* *854* *855* *856* *857* *858* *859* *860* *861* *862* *863* *864* *865* *866* *867* *868* *869* *870* *871* *872* *873* *874* *875* *876* *877* *878* *879* *880* *881* *882* *883* *884* *885* *886* *887* *888* *889* *890* *891* *892* *893* *894* *895* *896* *897* *898* *899* *900* *901* *902* *903* *904* *905* *906* *907* *908* *909* *910* *911* *912* *913* *914* *915* *916* *917* *918* *919* *920* *921* *922* *923* *924* *925* *926* *927* *928* *929* *930* *931* *932* *933* *934* *935* *936* *937* *938* *939* *940* *941* *942* *943* *944* *945* *946* *947* *948* *949* *950* *951* *952* *953* *954* *955* *956* *957* *958* *959* *960* *961* *962* *963* *964* *965* *966* *967* *968* *969* *970* *971* *972* *973* *974* *975* *976* *977* *978* *979* *980* *981* *982* *983* *984* *985* *986* *987* *988* *989* *990* *991* *992* *993* *994* *995* *996* *997* *998* *999* *1000*

dam, nocte repente ex profluvio sanguinis denariis moritur: cum ad multas uxores, quas habebat, aliam adolescentulam adjunxisset, quam tamen plerique Honoriam falso putant, ab Valentiniano traditam, annum Domini circiter quadringentesimum quinquagesimum quartum.

6 Extant *n* Simplicii Pontificis ad Joannem Archiepiscopum Ravennatem litteræ, quibus hominem acriter increpat, quod Gregorium quemdam, Mutinensem Episcopum fecisset invitum: minaturque severiori se in eum sententia usurum fuisse, nisi caussis esset iis retractus, quas *o* Projectus Episcopus, (is autem Forocorneliensis forte est, ab Petro Chrysologo consecratus, qui ab hoc Joanne Archiepiscopo sepulturæ traditus putatur,) præsens esset allaturus; mandari enim litteris illæ causæ ob turpitudinem non poterant: edicitque nisi abstineat invitis consecrandis, se illi ordinationes Ravennatis Ecclesiæ, atque Æmiliensis erepturum. Ut autem ea, quæ Joannis Archiepiscopi caussa ferre Gregorius cogebatur incommoda, aliqua compensatione leniret, decernit, ut prædio refuso, quod datum sibi ante annum fuisse Gregorius aiebat, ad Ecclesiamque denuo Ravennatem adjuncto, possessionem in Bononiensi, unde liberum triginta solidorum vectigal excipiebatur, assignaret Gregorio, dum viveret. Ecclesiæ tamen Ravennatis, jure proprietatis, ut ipse appellat, integro servato; ad quam, Gregorio vita functo, rediret. Scriptæ sunt hæ litteræ tertio Kal. Jun. *p* Severino Consule, qui annus est a Christo nato quadringentesimus octuagesimus secundus.

7 Deinceps Joannes cum Italiæ, Ravennæque præsertim a Theodorico Ostrogottorum Rege obsessæ, calamitates in dies crescentes intueretur, pacificatorem se inter eum et Odoacrem constituit. Sed cum utrimque in dispari rerum statu duræ conditiones ferrentur, nec propterea convenirent, passa est Ravenna ingentes difficultates famis et pestilentiae supra omnium fidem, sic ut sordidissimis quibusque, dictu etiam horrendis, non parceretur.

8 Sub idem tempus *q* Felice III, Pont. Max. vita functo, Gelasius successerat: apud quem Joannes Archiepiscopus *r* conquestus est, in multis Italiæ civitatibus, quæ ad sacros viros munera magistratusque spectant, ita esse, belli ac famis incommodo afflicta, in eamque vastitatem incurrisse, ut in multis Ecclesiis administri deessent. Quamobrem decreta Gelasius fecit complura, eademque amplissima, quibus antiquas leges, et temporum intervalla eorum qui initiari sacris deberent, sic constituit, ut minori temporis spatio circumscriberet, si quis e monacho Clericus fieret, multo majore si ex populari, (laicum appellat) rejectis bigamis. Quæ quoniam decreta adhuc extant ab ipso Pontifice ad Episcopos Lucanos, Brutios, Siculosque, anno salutis nonagesimo quarto supra quadringentesimum, v Id. Mart. Asterio et Præsidio Coss. missa, non est quod hic ea latius explicemus.

9 Paulo post Joannes idem Archiepiscopus, summis, credo, obsidionis incommodis jam confecta ætate male habitus, vitam cum morte commutavit. *s*

a Extat S. Leonis Papæ ad hunc epistola 37, data 1x Kal. Novembr. consulatu Marciani Augusti, anno nimirum Christi 451, perperam Leoni inscripta, pro Neoni.

b Sedit S. Leo ab an. 440, Indict. 8, Valentiniano V, et Anatolio Coss. ut habet Marcellinus Comes, usque ad an. 461. Dagalaifo et Severino Coss. Indict. xiv.

c Anno Christi 450, I Marciani, Valentiniano VII et Avieno Coss. cum sexennio ante, Theodosio XVIII et Albino Coss. Bledam fratrem et consortem peremisset Attila, ut scribit Prosper.

d Fæde hallucinatur Rubeus. Hoc prælium commissum est, ut habet Idatius, haud longe de civitate, quam effregerant, Metlis; sive, ut alii scribunt, in Campania Catalaunensi, ad Vidulam flumen.

e Jornandes ex utraque acie occubuisse scribit 162000. Paulus Diaconus lib. 15, hist. miscellæ 180000, Idatius 300000.

f Curta civitas est Pannoniæ inferioris Ptolemæo lib. 2, cap. 16, Curta urbs.

Lib. 3.

o

Joannes a Pontifice arguitur, merito.

p

Dura Ravennæ obsidio.

q

r

Joannes laborat pro disciplina Ecclesiastica.

Moritur.

s

Ravennæ parat Joanne Episcopo deprecante:

Roma abstinet ad preces S. Leonis.

h

i

k

l

Cur ila utrumque sit reverentus.

m

Moritur Attila.

tabula S. Europæ. Budam interpretantur alii quidam viri docti; quam solida conjectura, ipsi viderint.

g Supersunt etiamnum pleræque harum urbium; Alini fere sola rudera. Harum omnium direptio, quarundam eversio describitur lib. 15 Miscellæ.

h Anno 440, Indict. vii, Varane Cos. ut habet Marcellinus.

i De hac S. Leonis legatione ad Attilam suscepta, qua totam Italiam, ut ait Anastasius, a periculo hostium liberavit, agemus in ejus vita xi April.

k Hic fluvijs ex Alpibus ortus, per Benacum lacum fluit, urbemque deinceps Mantuam nobili stagno circumfundit, ac tandem Pado immiscetur; vulgo nunc Menzo, at priusquam Benacum influat, Sarca dicitur.

l Paulus Diaconus de solo Leone id refert.

m Idem Paulus : Tum Regem respondisse, non se ejus qui advenerat, personam reveritum esse; sed alium se virum juxta eum in habitu sacerdotali adstantem vidisse, forma augusta, et canitie venerabilem, illumque evaginato gladio sibi terribiliter mortem minitantem, nisi cuncta, quæ ille petebat explesset.

n Creatus est Pontifex an. Christi 467, Indict. v, Pusæo e Joanne Coss. ut habet Marcellinus : sedit annis 15, colitur 2 Martii. Extat hæc epistola tom. 2 Conciliorum, inter Simplicii epistolæ 2.

o Colitur xxiii Septemb. Fornocorelii, sive Imolæ.

p Obiisse eo anno Simplicium Marcellinus scribit. Ast aliæ complures Severino Cos. datæ leguntur ab eo epistolæ, ut recte Baronius ad annum sequentem ejus obitum referat. Videri tamen posset hic restituendum : Severo V. Cl. Cos. qui anno 470, cum Jordane Consul fuit. Nam sequentes aliquot Simplicii epistolæ ante Severini consulatum datæ reperiuntur.

q S. Felix III successit S. Simplicio : ipsi vero Gelasius an. 492.

r Testatur id ipse Gelasius ep. 9, quæ est ad Episcopos Lucanæ.

s Successit S. Petrus Junior, de quo agemus xxxi Julii. Quod Ferrarius in catalogo SS. Italiæ, scribit obsidionis tempore Joanni, II Petrum II suffectum, refutatur ex citata Gelasii epistola, in qua v Idus Martii 494, data mentio fit Joannis adhuc superstitis qui anno fortassis sequenti, aut non multo post, decessit.

DE S. CÆSARIA VIRGINE, ARELATE IN GALLIA.

CIRCITER
AN. CHR. DXXX.
XII JANUARI.
S. Cæsariæ
natalis,

Magni antistitis Arelatensis Cæsarii soror fuit Cæsaria, ab eo sanctimonialium cœnobio præfecta; cujus natalem xii Januarii agi scribunt Ferrarius in generali catalogo SS. et Saussaius in supplemento Martyrologii Gallicani : etsi hic eam rursus xiii Januarii referat. Ejus res gestæ an separatim sint traditæ litteris, haud nobis constat. Ex vita S. Cæsarii, a Cypriano discipulo ante annum Christi 560, vivente nimirum Childeberto Rege descripta, quam xxvii Augusti dabimus, paucula erui possunt.

2 Ex Cabilonensi territorio oriunda fuit. Cujus parentes æque prosapiæ quod est magnum et præcipuum honoris ac nobilitatis exemplum, super omnes concives suos fide potius et moribus floruerunt. Massiliæ in virginum cœnobio monasticis disciplinis erudita est, dum frater novum ei aliisque virginibus monasterium Arelate molitur. Etenim, inquit Cyprianus, obsidentibus Francis et Burgundionibus civitatem, jam Alarico Rege a victoriosissimo Clodoveo in certamine (anno dvii) perempto, Theodericus Italiæ Rex provinciam istam Ducibus missis intraverat. In hac ergo obsidione monasterium, quod sorori seu reliquis virginibus inchoabat fabricari, multa ex parte destruitur, tabulis et cœnaculis barbarorum ferocitate direptis pariter et eversis. Dumque laborem, quem festinus urgebat Cæsarius, manuque propria et sudore construxerat, everti videret ac destrui, geminato cœpit mœrore consumi.

3 Ac paucis interjectis : Inter ista igitur monasterium præcipuum sorori suæ parare cœperat, instar prioris normæ et singularitatis claustrî reædificavit. Ipse vero (siquidem nihil obviat mysterio quod congruit Christiano) quasi recentior temporis nostri Noe, propter turbines et procellas sodalibus vel sororibus in latere ecclesiæ monasterii fabricat arcam : evocataque a Massiliensi monasterio venerabili germana sua Cæsaria, quam inibi ideo divexerat, ut disceret quod doceret, et prius esset discipula quam magistra, in præparatis habitaculis cum duabus aut tribus interim sodalibus intromittit. Conveniunt inibi Virginum multitudines catervatim, facultatibus quoque et parentibus renuntiantes : respuunt mortaliū flores fallaces pariter et caducos : Cæsarii patris, Cæsariæ matris expetunt gremium, quatenus cum eodem accensis lampadibus regni cælestis januam præstolentur, et competenter ingressæ Christi perpetuis mereantur amplexibus inhærere; ita retrusæ, ut usque in diem transitus earum nulli liceat foris januam egredi de monasterio.

4 Demum de Cæsariæ obitu ac sepultura : Et ut auferre sacris, quas congregaverat, virginibus curam necessariæ sepulturæ; immobiles arcas, corpo-

ribus humanis aptissimas, de saxis ingentibus noviter fecit excidi : quas per omne pavementum basilicæ constipatis sterni fecit ordinibus, ut quæcumque congregationis illius de hac luce migrasset, locum sepulturæ paratissimum et sanctissimum reperiret. Non multo igitur post monasterii Matrem germanam suam Cæsariam sanctam ad præmia Christi migrantem, inter has, quas præmiserat, inibi ad medium throni, juxta eam quam sibi paraverat, condidit sepulturam : succedente eidem, quæ nunc superest, Cæsaria Matre; cujus opus cum sodalibus tam præcipuum viget, ut inter psalmos, atque jejunia, vigiliis quoque et lectiones, libros divinos pulchre scriptitent Virgines Christi, ipsam magistram habentes.

5 Hinc liquet non ad Cæsariam S. Cæsarii sororem, ut Surius et Vincentius Barralis existimarunt, scriptam esse a Cypriano S. Cæsarii vitam, cum ea ante Cæsarium obierit, sed ad alteram Cæsariam; post quam Liliola monasterio præfuit, Venantio Fortunato laudata. Perperam igitur scriptum a Saussaio in Catalogo Sanctorum, quorum natales ignoravit : Liliola Abbatissa religiosissima, informatrix S. Cæsariæ virginis et Abbatissæ Arelatensis, quæ ei successit. Imo Liliolæ S. Marcia Rusticula successit, ut xvi Augusti dicemus.

6 Ætas S. Cæsariæ ex ætate Cæsarii fratris colligi potest. Obiit S. Cæsarius anno ætatis suæ 73, initi Episcopatus 40. Constat vero eum ann. 500 Christi necdum Episcopum fuisse : nam eo anno, post consulatum Paulini junioris V. C. iterum, iii Kal. Octobr. data ad Æonium ejus decessorem a Symmacho Papa extat epistola. Attigit igitur minimum 541 Christi annum. Videtur anno 542, 27 Augusti mortuus. Nam ad ejus successorem Auxanium data est xv Kal. Nov. P. C. Basilii iterum, a Vigilio Papa epistola. Non enim verisimile est, si eodem anno obiisset Cæsarius, successorem tam cito eligi, confirmari, consecrari potuisse, ut missis nuntiis pallium a Pontifice Romano peteret idque 18 Octobris impetraret. Mortuus est autem Cæsarius anno a condito sororis cœnobio 30. Ipsa vero ante fratrem decessit, sed cum tamen e suis nonnullas præmisset. Unde conjicere licet circa annum fortassis 530 vita functam.

7 Ceterum laudata reperitur Cæsaria, interque Sanctas Virgines connumerata a Venantio Fortunato lib. 8, car. 4.

His Paulina, Agnes, Basilissa, Eugenia regnant,

Et quascumque sacer vexit ad astra pudor.

Felices quarum Christi contingit amore

Vivere perpetuo nomina scripta libro.

Has inter comites conjuncta Cæsaria fulget,

Temporibus nostris Arelatense decus;

Cæsarii monitis luci sociata perenni,

Sepulcra monialium.

Cæsariæ obitus.

Ei succedit Cæsaria altera,

huic Liliola.

Liliolæ S. Marcia Rusticula.

Cæsariæ ætas.

Laudatur a Venantio Fortunato.

Si

patria,

institutio monastica.

monasterium ei inchoatum, destruitur;

reædificatur.

Ei præficitur Cæsaria.

Si non martyrii, virginitatis ope.
Quos Liliola refert æquatis moribus ambos,
Et claram heredem proxima palma manet.

Et paulo inferius :

Si tibi dulce decus veneranda Cesaria præsens,
Præsule Cæsario non caritura tuo.
Illos corde sequens, mandataque corpore complens,
Ut teneas flores, has imiteris apes.

Notat Brawerus noster, alios codices habere Casaria;
diphthongum certe a Venantio expungi.

Regula S. Cæ-
sariæ.

8 Regula S. Cæsarii et S. Cæsariæ, sive a S. Cæsario sorori Cæsariæ et sociis sanctimonialibus conscriptæ, meminit S. Gregorius Turonensis lib. 9 Histor. Franc. c. 40, de S. Radegunde loquens quæ necessitate commota, ut ait, cum Abbatissa sua, quam instituerat, Arelatensem urbem expetunt : de qua, Regula S. Cæsarii atque Cæsariæ Beatæ suscepta, Regis se tuitione munierunt. Iterumque cap. 43, ipsa in epistola ad Episcopos Galliarum loquitur Radegundis : Insuper congregationi per me Christo præstante collectæ Regulam, sub qua S. Cæsaria degit, quam sollicitudo B. Cæsarii Antistitis Arelatensis ex institutione Sanctorum Patrum convenienter collegit, adscivi. Cui consentientibus beatissimis et hujus civitatis et reliquis Pontificibus, electione etiam nostræ congregationis, Domnamet sororem meam Agnetem, quam ab ineunte ætate loco filiae colui et eduxi, Abbatissam institui; ac me post Deum ejus ordinationi regulariter obedituram commisi : cuique formam Apostolicam observantes, tam ego quam sorores, de substantia terrena quæ possidere videbamur, factis Chartis tradidimus : metu Ananiæ et Saphiræ, in monasterio positæ, nihil proprium reservantes.

a S. Cæsario
scripta,

9 De eadem Radegunde, Agnete, et regula S. Cæsariæ Venantius Fortunatus lib. 5, cap. 2, ad Martinum Episcopum Galliciarum :

Cum Radegunde humili supplex pia postulat Agnes,
Ut commendatæ sint tibi, sancte Pater.

a S. Radegunde
adscita.

Et crescente choro per carmina sancta sororum,
Complaceant Domino, te duce, mite suo.

Atque adscita sibi servetur ab urbe Genesi
Regula Cæsarii Præsulis alma pii.

Urbem Genesi vocat Arelatum, quod ibi nobilis Martyr
Genesius colatur, de quo xxv Augusti. Iterum de Cæsarii sive Cæsariæ regula lib. 8, cap. 4.

Concipiente fide Christi Radegundis amore
Cæsarii lambit regula quidquid habet.

Ea post obli-
terata et igno-
rata.

10 Ceterum Regula hæc, inquit Brawerus noster, an formula certa vivendi Cæsariæ sorori ab ipso Cæsario Antistite præscripta, an, quod magis probes legum monasticarum certa fuerit quædam comprehensio, cujus in posteros disciplina abierit, ambigi video. Et pauculis interjectis : Itaque regulam hanc utramvis in partem accipias; a S. Benedicti quidem institutis discrepantem, arbitror equidem cum ipso Cæsario ex Lirinensi gymnasio profectam; quæ si legum certis capitibus olim descripta fuit, eam obsolevisse, dies ipsa docet, et illius ignoratus usus, et si Annalium Ecclesiasticorum scriptori hanc videam esse mentem, ut S. Cæsarii constitutiones velit in D. Benedicti instituta migrasse, et in hujus regulam, ut rivum in flumen, derivatas, sicut et ipsum Lirinense cœnobium S. Benedicti familiæ tandem cessit, id quod proclivem assensionem meretur, in tanta similitudine et asceticarum legum magna inter se cognatione.

Hic primum
editur.

NOT. 3.

11 Eam regulam diserte fatetur Baronius tom. 6, ad an. 508, n. 20, non extare. Brawerus sibi visam non esse declarat. Neque nos eam typis cusam remur. Quare facturos operæ pretium duximus, si eam hic daremus. Cogitamus quidem, si vitam viresque, Sanctorum patrocinio propitiatum Numen annuerit, priscorum Patrum Regulas et alia monastica instituta colligere, inque lucem emittere, adeoque et asceticas Sanctorum

præceptiones. Verum quia longinquum adhuc id est opus, ut hic pio Lectori illius orexin provocemus, Sanctæque Cæsariæ, cujus res gestæ fere ignorantur, vel sic gloriam illustremus, eam hic Regulam proferemus, absque tamen iis, quas post meditamur, notationibus. Multa in ea sunt, hausta ex epistola 109 S. Augustini.

REGULA MONASTERII S. CÆSARIÆ,

Sive Statuta sanctarum Virginum, a S. Cæsario Episcopo scripta.

a § I. De admittendis, ac probandis.

u

Sanctis et plurimum in Christo venerandis sororibus in monasterio, quod Deo spirante et juvante condidimus, constitutis, Cæsarius Episcopus.

Prologus.

Quia nobis Dominus pro sua misericordia inspirare, et adjuvare dignatus est, ut vobis monasterium conderemus; quomodo in ipso monasterio vivere debeatis, secundum instituta antiquorum Patrum, monita vobis spiritalia ac sancta condidimus : quæ ut Deo adjuvante custodire possitis, jugiter in monasterii cellula residentes, visitationem Filii Dei assiduus orationibus implorare, ut postea cum fiducia possitis dicere : Invenimus, quem quæsivit anima nostra. Et ideo vos sacras virgines, et Deo deditas animas rogo, quæ cum incensis lampadibus, et securâ conscientia, Domini præstolamini adventum, ut quia me pro construendo vobis monasterio laborasse cognoscitis, vestri me itineris socium fieri, sanctis orationibus postuletis; ut cum in regnum cum sanctis ac sapientibus virginibus feliciter introieritis, me cum stultis non remanere foris vestro suffragio obtineatis, orante pro me sanctimonia vestra, ut inter pretiosissimas Ecclesiæ gemmas micantem, favor divinus et præsentibus repleat bonis et dignum reddat æternis.

S. Cæsarius
virgines rogat
ut pro se
Deum precen-
tur.

2 Et quia multa in monasteriis puellarum ac monachorum inter se instituta distare videntur, elegimus pauca de pluribus, quibus seniores cum junioribus regulariter vivant, et spiritaliter implere contendat, quod specialiter suo sexui aptum esse prospexerint. Hæc sanctis animabus vestris prima conveniunt : Si qua relictis parentibus suis, seculo renuntiare, et sanctum ovile voluerit introire, ut spiritalium luporum fauces, Deo adjuvante, possit evadere, usque ad mortem suam de monasterio non egrediatur, nec in basilicam ubi ostium esse videtur.

Perpetua
clausura mo-
nialium.

3 Juramentum et maledictum, velut venenum diaboli, fugere et vitare contendat.

A juramento
et maledicto
abstinendum.

4 Ei ergo, quæ Deo inspirante convertitur, non licebit statim habitum religionis assumere, nisi ante in multis experimentis fuerit voluntas illius approbata : sed uni e senioribus tradita, per annum integrum in eo quo venit habitu perseveret. De ipso tamen habitu mutando, vel lecto in schola habendo, sit in potestate Prioris; et quomodo personam vel compunctionem viderit, vel celerius vel tardius studeat temperare.

Probandæ
candidatæ.

5 Quæ anteviduæ, aut maritis relictis, aut mutatis vestibus ad monasterium venerint, non excipiantur, nisi antea de omnibus facultatibus suis, cui voluerint, chartas, vel donationes aut venditiones faciant; ita ut nihil suæ potestati, quod peculiariter aut ordinare aut possidere videantur, reservent, propter illud Domini : Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ possides, et, Si quis non reliquerit omnia, et secutus me fuerit, non potest meus esse discipulus. Hoc ideo dico, venerabiles filiæ, quia sanctimoniales quæ possessionem habuerint, perfectionem habere non poterunt. Quam rem etiam et illæ quæ virgines convertuntur si implere noluerint, aut non excipiantur, aut certe vestimenta religiosa non permittantur accipere,

Rerum om-
nium abdicatio.

Math. 19. 21.
Luc. 14. 33.

cipere, donec se ab omnibus impedimentis mundi istius liberas fecerint.

Quid si minores sint, aut vivant parentes?

Act. 5.

6 Illæ vero quæ adhuc vivis parentibus substantiam suam in potestate habere non possunt, aut adhuc minoris ætatis sunt; chartas tunc facere compellantur, quando res parentum in propria potestate habere potuerint, aut ad legitimam ætatem pervenerint. Ideo hoc sanctis animabus vestris præcipimus, timentes exemplum Ananiæ et Saphiræ, qui cum totum dixissent se Apostolis obtulisse, partem obtulerunt, partem sibi infideliter reservaverunt; quod fieri nec decet, nec licet, nec expedit.

Qua ætate admittendæ.

7 Ancillam propriam nulli, nec Abbatissæ, liceat in servitio suo habere, sed si opus habuerit, de junioribus in solatium suum accipiat. Et, si potest fieri, aut difficile aut nulla unquam in monasterium infantula parvula, nisi ab annis sex aut septem, quæ jam et litteras discere, et obedientiæ possit obtemperare, suscipiatur. Nobilium filiæ, sive ignobilium, ad nutriendum, aut ad docendum, penitus non accipiantur.

a In ms. exemplari, quo usi sumus erat hæc Regula in brevibus capitula distributa, quorum post Prologum tituli simul erant descripti. Eos ideo hic omisimus quod nequam ab auctore additos existimemus, quippe qui etsi summarium eorum quæ traduntur fere contineant sæpe tamen non satis adæquate iis respondent. Deinde non nisi media pars hujus Regulæ ejusmodi erat distincta capitibus. Aliquot tamen capitulum titulos hic lubet subjicere, ut Lectori secus, ac coniecimus, fas sit, si visum erit, arbitrari.

1 In primis observandum est, ut de monasterio usque ad mortem suam nulla egrediatur.

2 A maledicto et a juramento abstineant.

3 De habitu non mutando, et obedientia exhibenda.

4 Ut nihil, ex his quæ secum exhibuit, sibi reservet, nec per seipsam eleemosynas faciat.

5 Ut nulla infantula, nisi a sexto anno, excipiantur.

6 Ut unaquæque, non quod ipsa voluerit, sed quod ei jussum fuerit, operetur.

7 Ut nemo cellulam peculiarem habeat.

8 Ut dum psallitur nemo loquatur.

9 Nemo filiam cujuscunque de fonte suscipiat.

10 Ut signo tacto nulla tardius veniat.

§ II. De disciplina operibusque domesticis.

Opus non eligendum.

Particularitas.

Nemo sibi aliquid operis vel artificii pro suo libito eligat faciendum : sed in arbitrio senioris erit, quod utile prospexerit imperandum.

9 Nulli liceat semotam eligere mansionem, nec habeat cubiculum vel armariolum, aut aliquid hujusmodi, quod peculiarius claudi possit : sed omnes divisim lectulis in una maneant cellula. Quæ vero senes sunt et infirmæ, eis taliter convenit obtemperari, vel ordinari, ut non singulæ singulas cellas habeant, sed in una recipiantur omnes, ubi et maneant. Numquam altiori voce loquantur, secundum illud Apostoli : Omnis clamor tollatur a vobis; quod fieri nec decet omnino, nec expedit.

Eph. 4. 31.

Silentium dum psallitur.

10 Similiter dum psallitur, fabulare omnino, vel operari non liceat.

11 Nullam cujuslibet filiam in baptismum, neque divitis neque pauperis, præsumat excipere; quia quæ suorum libertatem pro Dei amore contempsit, aliorum expetere vel habere non debet : ut sine aliquo impedimento Deo vacare jugiter possit.

Ne de fonte suscipiant.

Promptitudo obedientiæ.

12 Quæ signo tacto tardius ad opus Dei vel ad opera venerit, increpationi, ut dignum est, subjacebit. Quod si secundo aut tertio admonita emendare noluerit, a communione, vel a convivio separetur.

Correctio.

13 Quæ pro qualibet culpa admonita, castigatur, corripitur, arguenti respondere penitus non præsumat. Quæ aliquid ex his quæ jubentur implere noluerit, a communione orationis, vel a mensa, secundum qualitatem culpæ, sequestrabitur.

Opera domestica.

14 Quæ coquunt, singuli illis meri pro labore addantur. In omni ministerio corporali, tam in coquina, vel quidquid quotidianus exigit usus, vicibus sibi, excepta Matre vel Præposita, succedere debent.

15 In vigiliis, ut nemo per otium somno gravetur, ea opera fiant, quæ mentem non retrahant a lectionis auditu. Si quæ gravatur somno, aliis sedentibus, jubeatur stare, ut possit a se somni marcorem repellere, ne in opere Dei aut tepida inveniatur aut negligens.

AUCTORI
S. CÆSARIO.
EX MSS.
Somnolentia

16 In ipsis lanificiis faciendum suum opus quotidianum cum humilitate accipiant, et cum grandi industria implere contendant.

Opus lanificii.

17 Nemo sibi aliquid vindicet proprium, sive in vestimento, sive in quacumque alia re. Nemo cum murmuratione aliquid faciat, ne simili judicio murmuratorum pereat secundum illud Apostoli : Omnia facite sine murmurationibus.

Nihil cuiquam proprium.
Philip. 2. 14.

18 Matri post Deum obediant : Præpositam sufferant. Sedentes ad mensam taceant, et anino lectioni intendant. Cum autem lectio cessaverit, meditatio sancta de corde non cesset. Si vero aliquid opus fuerit, quæ mense præest sollicitudinem gerat, et quod est necessarium nutu magis quam voce petat. Nec solæ vobis fauces sumant cibum, sed aures audiant Dei verbum. Omnes litteras discant.

Mensa.

19 Omni tempore duabus horis, hoc est a mane usque ad horam secundam, lectioni vacent : reliquo vero diei spatio faciant opera sua, et non se fabulis occupent, propter illud Apostoli : Cum silentio operantes, et illud : In multiloquio non effugies peccatum. Et ideo hoc vobis omnino loquendum est quod ad ædificationem vel utilitatem animæ pertinet.

Lectio.

Silentium.
2. Thes. 3. 12.
Prov. 10. 19.

20 Cum autem necessitas operis exegerit, tunc loquantur. Reliquis vero in unum operantibus, una de Sororibus, usque ad tertiam legat, de reliquo meditatio verbi Dei, et oratio, de corde non cesset. Sit vobis anima una, et cor unum in Domino. Sint vobis omnia communia. Sic enim legitur in Actibus Apostolorum : Quia erant illis omnia communia, et distribuebatur unicuique sicut cuique opus erat.

Lectio in opere.

Act. 4. 32.

§ III. De humilitate, pietate, castitate, aperiendis alienis defectibus.

Quæ aliquid habebant in seculo, quando ingrediuntur monasterium, humiliter illud offerant Matri communibus usibus profuturum. Quæ autem non habuerunt, non ea quærant in monasterio, quæ nec foris habere potuerant. Illæ vero quæ aliquid videbantur in seculo, non fastidiant sorores suas, quæ ad illam sanctam societatem ex paupertate venerunt : nec sic de suis divitiis superbiant, quas monasterio obtulerunt, quomodo si eis in seculo fruerentur. Quid prodest dispergere, et dando pauperibus pauperem fieri, si misera anima diabolica infletur superbia? Omnes ergo unanimiter et concorditer vivite, et honorate in vobis invicem Deum, cujus templa esse meruistis. Orationibus sine intermissione insistite, secundum illud Evangelii : Orantes omni tempore, ut digni habeamini. Et Apostolus : Sine intermissione orate.

Humilitas in opum erogatione.

Luc. 22. 36.
1. Thess. 5. 17.

22 Cum vero psalmis et hymnis oratis Deum, id versetur in corde quod profertur in voce. Quodcumque operis feceritis, quando lectio non legitur, de divinis Scripturis aliquid ruminare. Ægrotantes vero sic tractandæ sunt, ut citius convalescant. Sed cum vires pristinas reparaverint, redeant ad feliciorum abstinentiæ consuetudinem. Non sit notabilis habitus vester : nec affectetis vestibus placere, sed moribus, quod vestrum decet propositum.

Attentio in psallendo.

Infirmæ.

23 Nulla in vobis concupiscentia oculorum; cujuscunque viri, diabolo instigante, consurgat. Nec dicatis vos animos habere pudicos, si oculos impudicos habeatis; quia impudicus oculus impudici cordis est, nuntius. Nec putare debet, quæ in virum non simpliciter convertit ad spectum, ab aliis se non videri cum

Custodia oculorum.

non facit. Videtur omnino, a quibus se videri non arbitrat. Sed ecce lateat, ut a nemine hominum videatur, quid facit de illo super inspectore, cui omnino latere non potest? Timeat ergo displicere Deo: cogitet ne male placeat viro. Quando ergo simul statis, si aut Provisor monasterii, aut aliquis cum eo virorum supervenerit invicem vestram pudicitiam custodite, Deus enim qui habitat in vobis, etiam in isto modo vos custodit.

24 Si quam vero liberius quam decet agere videritis, secretius corripite ut sororem. Si audire neglexerit Matri in notitiam ponite. Nec vos judicetis esse malevolas, quando hoc sancto animo indicatis. Magis enim innocentes non estis, et peccato ipsius participes vos facitis, si sororem vestram, quam castigando corrigere potuistis, tacendo perire permittatis. Si enim vulnus haberet in corpore, aut a serpente percussa, et vellet hoc occultare dum timet secari, nonne crudeliter hoc taceretur, et misericorditer proderetur? Quanto ergo magis consilia diaboli et insidias illius manifestare debetis, ne in deterius vulnus peccati augeatur in corde, ne concupiscentiæ malum diutius nutriatur in pectore? Et hoc facite cum dilectione sororis, et odio vitiorum.

§ IV. De cavenda proprietate. De cura vestium.

Quaecumque autem (quod Deus non patiat) in tantum progressa fuerit malum, ut occulte ab aliquo litteras, aut quælibet mandata, aut munuscula accipiat, si hoc ultro confessa fuerit, indulgentiam mereatur, et oretur pro ea. Si autem celans proditur vel convincitur, secundum statuta monasterii gravius emendetur. Simili etiam districtioni subiaceat, si vel ipsa cuicumque litteras aut munuscula transmittere sacrilego usu præsumpserit. Pro affectu tamen parentum ad cuicumque notitiam, si aliquam transmittere voluerit eulogiam panis, Matri suggerat; et si ipsa permiserit, per Posticiarias det, et ipsæ nomine illius transmittant cui voluerit, ipsa sine Præposita, aut Posticiariis, per se non præsumat nec dare nec accipere quidquam.

26 Et quamvis non solum cogitare, sed omnino nec credi debeat, quod sanctæ virgines duris se sermonibus vel conviciis mordeant; tamen si forte, ut se habet humana fragilitas, in tantum nefas aliquæ de sororibus ausæ fuerint, diabolo instigante, prorumpere, ut aut furtum faciant, aut in se invicem convicia mittant; justum est ut legitimam disciplinam accipiant, a quibus regulæ instituta violantur. Necesse est enim ut in eis impleatur illud, quod de indisciplinatis filiis per a Salomonem prædixit Spiritus sanctus. Qui diligit filium suum, assiduatur illi flagella. Et iterum: Tu virga eum cædis, animam ejus de inferno liberabis. Disciplinam tamen ipsam in præsentia congregationis accipiant, secundum illud Apostoli: Peccantes, coram omnibus corripiantur.

27 Et quia monasterii Mater necesse habet pro animarum salute sollicitudinem gerere, et de substantiola monasterii quod ad victum corporis opus est, jugiter cogitare, salutantibus etiam affectum impendere, et epistolis quorumcumque fidelium respondere; omnis lanificii cura, unde vestimenta sanctis sororibus ministrentur, ad sollicitudinem Præpositæ, vel Lanipendiæ pertinebit: per quarum industriam ita fideliter, cum zelo, et amore Dei, vestimenta quaecumque necessaria sunt, præparentur, ut quotienscumque sanctis sororibus opus fuerit, Præposita offerat; et Mater monasterii, quibus necesse fuerit, cum sancta discretione dispenset.

28 Quæ tamen vestimenta cum tanta industria in monasterio fiant, ut ea numquam necesse sit Abbatisæ extra monasterium comparare. Et non ad vos pertineat, quale vobis indumentum pro temporis con-

gruentia proferatur. Si autem hinc inter vos contentiones, et murmura oriuntur, si aliquæ ex vobis minus forte dignum aliquid acceperint, quam prius habuerunt; hinc vos probate, quantum vobis desit in illo interiore sancto habitu cordis, qui pro habitu corporis murmuratis. Tamen si vestra toleratur infirmitas, ut amplius quam usus quotidianus exigit habeatis, in uno tamen loco, sub communi custode, quod habueritis reponite, et claves de arcellis, vel presuriolis vestris Regestoraria teneat.

29 Nulla sibi aliquid proprium operetur, nisi cui Abbatisa præceperit, aut permiserit, sed omnia opera vestra in commune fiant, tam sancto studio, et tam frequenti alacritate, quomodo si vobis propria faceretis.

a Non est Salomonis hoc pronuntiatum, sed Jesu Siracidæ. Scripsit fortassis S. Cæsarius per Sapientem, et librarius reposuit per Salomonem. Quamquam par est Salomonis Prov. 13, 24 sententia: Qui autem diligit filium, instanter erudit.

§ V. De Celleraria, Infirmaria, aliisque.

Ad cellarium, ad posticium, vel lanipendium, tales a seniore eligantur, non quæ voluntates aliquarum, sed quæ necessitates omnium, cum timore Dei considerent. Et ideo quidquid ad manducandum vel ad bibendum pertinet, nulla de sororibus præsumat circa lectum suum reponere aut habere. Quaecumque autem hoc fecerit gravissimam districtiorem sustineat. Ante omnia coram Deo et Angelis ejus obtestor, ut nulla de sororibus vinum occulte aut emat, aut undecumque transmissum fuerit accipiat, sed quod transmissum fuerit præsentem Abbatisam, vel Præpositam, posticiariæ accipiant, et cavenariæ tradant, et per ipsius dispensationem, secundum institutionem regulæ, illi cui transmissum est, quomodo infirmitati suæ convenit, ita dispenset. Et quia solet fieri ut cella monasterii non semper bonum vinum habeat ad sanctæ Abbatisæ curam pertinebit, ut tale vinum provideat, unde aut infirmæ, aut illæ quæ sunt delicatius nutritæ, palpentur.

31 Lavacra etiam cujus infirmitas exposcit, minime denegentur. Sed fiat sine murmuratione, de consilio medicinæ, ita ut etiam si lavari nolit illa quæ infirma est, jubente seniore fiat, quod opus fuerit pro salute. Si autem nulla infirmitate compellitur, cupiditati suæ non præbeatur assensus.

32 Ægrotantium cura, sive aliqua imbecillitate laborantium, uni satis fideli, et compunctæ debet injungi; quæ de cellario petat quodcumque opus esse perspexerit. Et talis eligi debet, quæ et monasterialem rigorem custodiat, et infirmis cum pietate deserviat. Et si hoc necessitas infirmarum exegerit, et Matri monasterii justum visum fuerit, etiam cellariolum, et coquinam suam infirmæ in commune habeant. Quæ cellario, sive cavenæ, sive vestibus, vel codicibus, aut posticio, vel lanipendio præponuntur, desuper Evangelium claves accipiant, et sine murmure serviant reliquis. Si quæ vero vestimenta, calceamenta, utensilia, negligenter expendenda, vel custodienda putaverint, tamquam intervensor rerum monasterialium, severius corrigantur.

§ VI. De jurgiis et conviciis corrigendis.

Lites nullas habeatis, secundum illud Apostoli: Servum Dei non oportet litigare. Et illud: Abstine te a lite, et minues peccata. Aut si fuerint, quam celerius finiantur, ne ira crescat in odium, et festuca convertatur in trabem, et efficiatur anima homicida. Sic enim legitis: Qui odit fratrem suum homicida est. Et: Levantes sanctas manus sine ira et disceptatione. Quaecumque convicio vel maledicto, vel etiam criminis objectu læserit sororem suam, meminerit culpam satisfactione purgare. Quod vitium si iterare præsumpserit,

Ubi asserenda.

Nil proprium.

Esculenta et poculenta omnia in communi.

Balneo quæ utentur.

Infirmaria quales.

2. Tim. 2. 24.

Eccli. 28. 10. Non litigandum.

1. Joan. 3. 13.

1. Tim. 2. 8.

Alieni defec-
tus Matri aperiendi.

Litteras dare
aut accipere
nefas.

Eulogiæ.

Furtum, et
convicia ut
plectenda.

a
Eccli. 30. 1.

Prov. 23. 14.

1. Tim. 3. 20.

Vestimenta a
qua curanda.

præsumpserit, districtione severissima feriat, usquequo per satisfactionem recipi mereatur. Juniores præcipue senioribus deferant.

a 34 Si qua vero pro quacumque re *a* excommunicata fuerit, remota a congregatione, in loco quo Abbatissa jusserit, cum una de spiritalibus sororibus resideat, quousque humiliter perendo indulgentiam accipiat. Si autem, ut fieri solet, stimulante diabolo, invicem se læserint, invicem sibi veniam petere, et debita relaxare debebunt, propter orationes, quas utique quanto crebriores, tanto puriores habere debent. Quod si illa, cui venia petitur, indulgere sorori suæ noluerit, a communione removeatur, et timeat illud : Quia si non dimiserit, non dimittetur ei. Quæ autem numquam vult petere veniam, aut non ex animo petit; aut a qua petitur, si non dimittit, sine caussa in monasterio esse videtur. Proinde vobis a verbis durioribus parcite : quæ si emissa fuerint ex ore vestro; non pigeat ex ipso ore proferre medicamenta, unde facta sunt vulnera.

Præfectæ veniam an petent? 35 Quando autem vos, quæ Præpositæ estis, necessitas disciplinæ pro malis moribus coercendis dicere verba dura compellit, si etiam in ipso modos vos excessisse fortasse sentitis, non a vobis exigitur ut veniam postuletis; ne apud eas, quas oportet esse subjectas, dum nimium servatur humilitas, regendi frangatur auctoritas. Sed tamen petenda est venia ab omnium Domino, qui novit etiam quas plus juste corripitis, quanta benevolentia diligatis. Matri, quæ omnium vestrum curam gerit, et Præpositæ, sine murmuratione obediatur; ne in illis caritas contristetur. Ipsæ vero quæ vobis præsent, cum caritate, et vera pietate, discretionem et regulam studeant custodire. Circa omnes seipsas bonorum operum præbeant exemplum : corripiant inquietas, consolentur pusillanimes, sustineant infirmas; semper cogitantes Deo se pro vobis reddituras esse rationem. Inde et vos magis sancte obediendo, non solum vestri, sed etiam ipsarum miseremini, quæ inter vos quanto in ordinatione superiores videntur, tanto in periculo majori versantur : pro qua re non solum Matri, sed etiam Præpositæ, Primiceriæ, vel Formariæ, cum reverentia humiliter obedite.

a Vulgo negant Doctores potestatem ferendi censuras Ecclesiasticas posse feminis conferri. Dicuntur tamen Abbatissæ aliæque sanctimonialium Præfectæ excommunicare, cum a communi psalmodia, ceterisque religiosis conventibus, aut usu etiam divinorum mysteriorum tantisper suas jubent abstinere, in penam cujuspiam delicti. Consule Ægidium de Coninck tom. 2, de Sacramentis disp. 13, dub. 4, num. 33. Henriquez lib. 13, cap. 24, etc.

§ VII. De colloquio cum externis.

Qui viri in monasterium ingredi, et quando possint. Ante omnia propter custodiendam famam vestram, in secreta parte monasterii, et in oratoriis, exceptis Episcopis, Provisore, et Presbytero, Diacono, et Subdiacono, et uno vel duobus lectoribus, quos et ætas et vita commendat, qui aliquoties Missas facere debeant, nullus introeat. Cum vero, aut tecta retractanda sunt, aut ostia, vel fenestræ sunt componendæ, aut aliquid hujusmodi reparandum, artifices tantum et servi ad operandum, si necessitas exegerit, cum Provisore introeant; sed nec ipse sine scientia aut permissione Matris. Ipse vero Provisor in interioriorem partem monasterii, nisi pro his utilitatibus quas superius comprehendimus, numquam introeat; et numquam aut difficile sine Abbatissa, aut alia honestissima teste, ut sanctæ sorores secretorum usum, sicut decet et expedit, habeant.

An mulieres? 37 Matronæ etiam seculares, vel puellæ, seu reliquæ mulieres adhuc in habitu laico, similiter introire prohibeantur.

Abbatissa quæ ratione cum externis agat. 38 Observandum est etiam, ne Abbatissa ad salutantes in saluatorium sine digno honore suo, hoc est, sine duabus aut tribus sororibus, procedat. Episcopi, Abbates, vel reliqui religiosi quos magna vita

commendat, si petierint, debent ad orationem in oratorium introire. Observandum est etiam, ut janua monasterii opportunis horis salutantibus pateat.

39 Convivium etiam his personis, hoc est, Episcopis, Abbatibus, monachis, Clericis, secularibus viris, mulieribus in habitu seculari, nec Abbatissæ parentibus, nec alicujus sanctimonialis, numquam, nec in monasterio, vel extra monasterium, præparetis. Sed nec Episcopis hujus civitatis, nec Provisori quidem ipsius monasterii, convivium fiat. De civitate vero nec religiosæ feminae, nisi forte sint magnæ conversationis, et quæ monasterium satis honorent; et hoc rarissime fiat.

40 Si qua tamen de alia civitate ad requirendam filiam suam, aut ad visitandum monasterium venerit, si religiosa est, et Abbatissæ visum fuerit, debet ad convivium vocari; reliquæ penitus numquam : quia sanctæ virgines et Deo devotæ, magis Christo vacantes pro universo populo debent orare, quam corporalia convivia præparare. Si quis vero germanam suam, vel filiam, ut quamlibet parentem, aut sibi cognatam videre voluerit, præsentem Formaria, vel qualibet seniore, ei colloquium non negetur.

§ VIII. De ægris, vestibus supellectile.

Abbatissa nisi inæqualitate aliqua aut infirmitate vel occupatione compellente, extra congregationem penitus non reficiat.

42 Illud ante omnia te, sancta Mater, et venerabilis quæcumque fueris Præposita, etiam cuicumque cura committenda est infirmarum, Primiceriam etiam, vel Formariam admoneo et contestor, ut vigilantissime consideretis, si sunt aliquæ de sororibus quæ pro eo quod delicatius nutritæ sunt, aut defectionem forsitan stomachi frequentius patiuntur, et sicut reliquæ abstinere non possunt, aut certe cum grandi labore jejunt, si illæ propter verecundiam petere non præsumunt, vos eis jubeatis a Cellerariis dari, et ipsis ut accipiant ordinetis, et certissime confidant quod quidquid, dispensante aut jubente seniore, qualibet hora receperint, in illa repausatione Christum accipiant. Cellerariæ vero, et illæ quæ infirmis servituræ sunt, super omnem sollicitudinem, cura illis et diligentia infirmarum coram Deo et Angelis denuntietur. Hoc etiam moneo ut, propter nimiam inquietudinem, ad januam monasterii quotidianæ vel assiduæ eleemosynæ non fiant, sed quod Deus dederit ut possit usibus monasterii remanere, Abbatissa, per Provisorem ordinet pauperibus dispensandum.

43 Ante omnia observandum est, ut si filiæ aliquis, vel *a* aliquæ necessitudini ad se pertinenti, vestimenta vel aliquid aliud dederit, sive transmiserit, non occulte accipiat. Pro qua re omnibus quæ ad posticium observaverint, contestor coram Deo et Angelis ejus, ut nihil de monasterio permittant dare foris, vel in monasterium intus acquiescant excipi, extra conscientiam vel consilium Abbatissæ. Tamen si Abbatissa, ut assolet, cum salutatoribus occupata fuerit, posticiariæ Præpositæ ostendant quodcumque exhibitum fuerit. Quam rem si implere neglexerint, et illæ posticiariæ quæ permittunt, et illæ quæ excipiunt, non solum districtiorem monasterii gravissimam sustinebunt, sed propter transgressionem sanctæ regulæ, causam se necum ante Deum noverint esse dicturas. Ipsum vero quod transmissum fuerit, si illi opus ad usus suos fuerit, ipsa habeat. Si vero illa nihil indiget, in commune redactum, cui est necessarium præbeatur propter illud Domini mandatum : Qui habet duas tunicas, det non habenti. Indumenta vero ipsæ cum nova accipiunt, si vetera necessaria non habuerint. Abbatissæ refundant, pauperibus, aut incipientibus junioribus dispensanda.

44 Omnia

AUCTORI
S. CESARIO.
EX MSS.

Convivium
quibus præ-
bendum.

Ut cum pa-
rentibus
agent sancti-
moniales.

Abbatissæ
mensa.

Imbecilliori-
bus ultro sub-
veniendam.

a
Nihil dandum
aut accipien-
dum sine
venia.

Non habenda
superflua.
Luc. 3. 11.

44 Omnia vero indumenta, simplici tantum et læpido colore habeant. Numquam nigra, numquam laia, sed tantum laia vel lactena in monasterio, per industriam Præpositæ, vel sollicitudinem lanipendiæ fiant; et Mater monasterii, quomodo cuique rationaliter necessaria fuerint, dispenset. Tinctura in monasterio nulla fiat, nisi, ut supradictum est, laia et lactena; quia aliud humilitati virginum non oportet. Lectaria vero ipsa simplicia sint: nam satis indecorosum est, si in lecto religiosæ stragula secularia, aut tapetia picta resplendeant. Argentum in usum vestrum non habeatis, absque ministerio oratorii.

45 Plumaria, et acupictura, et omne polymitum, vel stragula, sive ornaturæ, numquam in monasterio fiant. Ipsa etiam ornamenta in oratoriis simplicia esse debent, numquam plumata, numquam holoserica, numquam bombycina: et nihil aliud nisi cruces aut nigræ aut lactena tantum operis assutio de pannis aut lacteis apponatur. Nam nec lacerata appendi, nec tabulæ pictæ affigi, nec in parietibus vel cameris ulla pictura fieri debet, quia in monasterio, quod non spiritalibus, sed humanis tantum oculis placet, esse non debet. Si vero aliqua ornamenta, vel a vobis, vel ab aliquo de fidelibus monasteriorum collata fuerint; aut usibus monasterii profuturis, vendantur, aut Sanctæ Mariæ basilicæ, si necesse fuerit, deputentur. Acupictura numquam nisi in mappulis aut facitergiis, in quibus Abbatisa iusserit, fiat.

46 Nulla ex vobis præsumat Clericorum, sive laicorum, nec parentum, nec cujuscumque virorum, sive mulierum vestimenta, aut ad lavandum, aut ad consuendum, aut ad reponendum accipere; ne per istam incautam, et inhonestam, ac inimicam familiaritatem, fama monasterii lædi possit. Quæcumque hoc observare noluerit, tamquam si crimen admiserit, ita districtione monasterii feriat.

a Videtur legendum, aliqua necessitudine.

§ IX. Brevis recapitulatio præcedentium.

Te vero sanctam ac venerabilem Matrem monasterii, et te Præpositam sanctæ congregationis, coram Deo et Angelis ejus, admoneo et contestor, ut nullius unquam vel minæ, vel oblocutiones, vel blandimenta, molliant animum vestrum, ut aliquid de sanctæ ac spiritalis regulæ institutione minuatis. Credo tamen de Dei misericordia, quod non nisi pro aliqua negligentia reatum incurrere, sed pro sancta et Deo placita obedientia ad æternam beatitudinem possitis feliciter pervenire.

48 Cum Deo propitio in exordio institutionis monasterii vobis regulam fecerimus, multis tamen postea vicibus ibi aliquid addimus vel minuimus. Pertractantes, enim, et probantes quid implere possitis, hoc nunc definivimus, quod et rationi, et possibilitati, et sanctitati conveniebat. Quantum enim diligenti experimento capere potuimus, ita Deo inspirante temperata est regula ipsa, ut eam cum Dei adjutorio ad integrum custodire positis. Et ideo coram Deo et Angelis ejus contestamur, ut nihil ibi ultra mutetur aut minuat.

49 Pro qua re quascumque schedas prius fecimus cacuas esse volumus. Hanc vero, in qua manu mea recapitulationem scripsi, sine ulla diminutione, rogo et moneo, ut Deo adutore fideliter ac feliciter impleatis, incessanter Dei adjutorium implorantes, ne vos venenoso consilio suo antiquus hostis impediatur, qui de ipso cæli fastigio sibi consentientes ad inferni profunda consuevit abstrahere. Unde sanctæ ac venerabiles filiæ, moneo, ut cum omni virtute et vigilantissima sollicitudine, suggestiones illius repellere studeatis. Et sic cum Dei adjutorio currite ut apprehendere valeatis, quia non qui cœperit, sed qui per-

severaverit usque in finem, hic salvus erit. Et licet, credam, quod ea quæ superius scripta sunt, sancta pietas vestra et semper memoriter teneat, et Christo auxiliante non solum fideliter, sed etiam feliciter implere contendat; tamen ut ea quæ constituimus sancto cordi vestro tenacius valeant inhærere, istam parvulam recapitulationem, quam manu mea scripsi, fieri volumus, quam rogo Deo inspirante, et libenter accipere, et jugiter studeatis cum Dei adjutorio custodire.

50 Hoc enim est, quod specialiter, absque ulla diminutione, a vobis volumus observari, ut nulla ex vobis usque ad mortem suam de monasterio egredi, vel in ipsam basilicam, in qua januam habetis, aut permittatur, aut per seipsam præsumat exire.

51 Ut nulla cellam peculiarem habeat. Ut familiaritatem, aut quamlibet societatem, nec cum religiosis, nec cum laicis, seu viris seu mulieribus secretam habeat. Nec sola cum solo loqui vel sub momento temporis permittatur: nec vestimenta eorum ad lavandum, vel tingendum, aut custodiendum, vel ad consuendum accipiat. Et, sicut in ipsa regula constituimus, nec quidquam ab intus foras occulte transmittere, aut a foris intus excipere audeant.

52 Nulla aliquid proprium nec foris possideat, nec intus habeat; nec ad ordinationem suam aliquid reservet: sed, sicut superius diximus, chartis cui voluerit tradat factis, ut ab omni impedimento sit libera, propter illud quod Dominus dixit: Si quis non renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Et illud: Si quis vult venire post me abneget semetipsum sibi. Qui semetipsum jussus est abnegare, qua fronte præsumit sibi aliquid de impedimentis mundi istius reservare, et non magis quod scriptum est contremiscit, ac metuit, quia impedimenta mundi fecerunt eos miseros? Et illud Apostoli diligenter attendite: Volo, inquit, vos sine sollicitudine esse. Et hæc fideliter observans, securam conscientiam dicat: Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo. Et illud: Omnia ut stercus arbitratus sum, ut Christum luci facerem.

53 Convivium nec Episcopo istius civitatis, nec alterius nec ulli virorum, sicut in hac regula statui-
mus, præparetur.

54 Epistolæ nullius hominis etiam nec parentum, occulte accipiantur; aut sine permissu Abbatissæ ullæ qualescumque litteræ transmittantur.

55 Moneospecialius, sicut jam diximus, vestimenta lucida, vel nigra, vel cum purpura, vel vibrina, numquam in usu habeantur, nisi tantum laia et lactena.

56 Capita numquam altiora ligent, quam hoc loco mensuram de incato fecimus.

57 Omnia opera in commune faciant.

58 Quæcumque ad conversionem venerit, in salutariorio ei regula frequentius relegatur. Et si prompta et libera voluntate professa fuerit, se omnia regulæ instituta complere, tamdiu ibi sit quamdiu Abbatissæ justum ac rationabile visum fuerit. Si vero regulam se dixerit non posse complere, penitus non excipiat.

59 Janua monasterii, numquam extra basilicam cum vestra voluntate, aut cum vestro permissu fiat: et vespertinis, et nocturnis, ac meridianis horis numquam pateat; ita tamen ut ipsis horis, et quando reficitur, claves Abbatissæ apud se habeat. Ipsa tamen Abbatissæ sanctæ congregationis, cui nihil possidere licet, aut aliquid peculiare habere permittitur, Deum ei contestor ut in quantum possibilitas fuerit, quæ necessaria sunt, ministare illis studeat.

60 Plumaria, et ornaturas, vestimenta purpurea, et omne polymitum, numquam in monasterio fiant propter illud Apostoli: Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, ut ei placeat cui se probavit.

Addita hæc
recapitulatio
a Cæsario.

Non egredien-
dum mona-
sterio.

Communica-
tio cum exter-
nis vitanda.

Omnium ab-
dicatio.

Luc. 14. 33.

Matth. 16. 24.

1. Cor. 7. 32.

Gal. 6. 14.
Phil. 3. 8.

Convivia.

Litteræ.

Vestes.

Admissio.

Janua.

Claves.

Ornatus.

2.Tim. 2. 4.

§ X.

§ X. *De electione Abbatissæ. Regula non mutanda.*

Electio Abbatissæ.

Quotiens sancta Abbatissa ad Deum migraverit, nulla ex vobis carnali affectu, aut pro natalibus, aut pro facultatibus, aut pro parentela aliqua, minus efficacem fieri velit; sed omnes Christo inspirante unanimiter sanctam ac spiritalem eligite, quæ et regulam monasterii possint efficaciter custodire, et venientibus responsum cum ædificatione, et compunctione, et cum sancto affectu sapienter valeat reddere: ut omnes homines, qui vos cum grandi fide et reverentia, pro sua ædificatione expetunt, Deum uberius benedicant, et de vestra electione, et de illius quam elegistis conversatione spiritualiter gratulentur.

Nihil mutantum in regula.

62 Et licet, filiæ et unice mihi in Christo caritate venerabiles, de sanctæ pietatis vestræ obedientia sim securus, tamen pro paterna sollicitudine, quia vos Angelis desidero esse consimiles, iterum atque iterum rogo, et per omnipotentem Deum vos contestor, ut nihil de sanctæ regulæ institutione minui permittatis, sed totis viribus eam custodire auxiliante Domino laboretis, scientes quia unaquæque propriam mercedem accipiat secundum suum laborem.

Adhortatio ad servandam regulam.

63 Et hoc ante omnia rogo, ut admonitionem nostram non transitorie accipiat sanctitas vestra, qui non ex nostra præsumptione loquimur, sed secundum quod scripturis canonicis legitur, antiquorum Patrum libris abundantissime continetur, vos cum grandi affectu et cum vera caritate salubriter admonemus.

Matth. 5. 19.

Et quia legitis, quod qui unum mandatum minimum neglexerit, minimus vocetur in regno cælorum, nolite humilitatis nostræ verba quasi minima despiciere, propter illud quod scriptum est: Qui vos spernit, me spernit. Et illud: Qui spernit modica, paullatim defluet. Quomodo enim in quocumque carnali certamine tantum unusquisque abjectior erit, quanto eum minor et inferior persona superaverit, ita et in spiritali luctamine in eo qui negligens fuerit in minimis, implebitur illud quod scriptum est: Qui universam legem servaverit, offendat in unum, factus est omnium reus. Hæc enim ego cum grandi non solum timore, sed etiam tremore cogitans, dum pavescit animus meus ne vos aliqua vel minuta peccata subripiant, non solum admoneo, sed etiam supplico, pariterque contestor, et cum grandi affectu caritatis adjuro, ut in illam æternam beatitudinem ad consortium Angelorum omniumque Sanctorum sine confusione veniatis, simul et cum Sancta Maria, vel cum omnibus virginibus coronas gloriæ accipere, et cælestem Agnum sequi vos feliciter videre promerear, ut toto corde, et toto animo mandata superius comprehensa studeatis implere, per quæ ad æterna præmia possitis feliciter pervenire.

Luc. 10. 16.
Eccli. 19. 1.

Jac. 2. 10.

Abbatissæ regulam mutare cupienti resistendum.

64 Illud etiam quod non credo, nec Deus pro sua misericordia fieri patiatur, si quocumque tempore quælibet Abbatissa de hujus regulæ institutione aliquid immutare, aut relaxare tentaverit, vel pro parentela, seu pro qualibet conditione subjectionis, vel familiaritatem Pontificis hujus civitatis habere voluerit; Deo vobis inspirante, ex nostro permissio, in hac parte cum reverentia et gravitate resistite, et hoc fieri nulla ratione permittite: sed secundum sacra sanctissimi Papæ urbis Romæ adjutoria, vos auxiliante Domino munire in omnibus studete. Præcipue tamen de infrascripta recapitulatione, quam manu mea scripsi, contestor ut nihil penitus minuat. Quæcumque enim Abbatissa, aut quælibet Præposita, aliquid contra sanctæ regulæ institutionem facere tentaverint, noverint se mecum ante tribunal Christi caussam esse dicturas.

Contumaces vi coercendæ.

65 Et si forte, quod Deus non patiatur fieri, aliqua de filiabus nostris tam pertinax animo, quæ hujus

regulæ recapitulationem salubriter, et secundum institutionem sanctorum Patrum scriptam implere contemnat, a sanctæ congregationis vestræ conventu eam accensæ zelo sancti Spiritus removete: et tam diu in cella saluatoria sit remota, quamdiu dignam pœnitentiam agens, humiliter veniam petat; et donec ad regulæ instituta se corrigat, intus non regrediat. Hoc ideo dicimus, quia timendum est, ne dum unius negligentia palpatur, et secundum regulam non corrigitur, aliæ quæ proficere poterant, vitientur. Sed credimus de Dei misericordia, quod dum sancte et spiritaliter agitis, et eas quæ negligentes sunt cum vera caritate corripitis, feliciter ac pariter ad æterna præmia veniatis, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et imperium in secula seculorum, Amen.

§ XI. *Psalmodiæ et jejuniorum ratio.*

Cum Dei adjutorio psallite sapienter. Ordinem etiam quomodo psallere debeatis, ex maxima parte secundum regulam monasterii a Lyrinensis, in hoc libello indicavimus inserendum. In primo die Paschæ ad Tertiam psalmi duodecim cum alleluaticis suis et antiphonis; tres dicantur lectiones, una de Actibus Apostolorum, alia de Apocalypsi, et de Evangelio tertia, hymnus: Jam surgit hora tertia. Ad Sextam psalmi sex cum antiphona, hymnus: Jam sexta sensim volvitur; et lectiones. Ad Nonam similiter dici debent psalmi sex, cum antiphona, hymnus: Ter hora trina volvitur. Lectio, et capitellum. Ad lucernarium directaneus brevis; et antiphonæ tres. Hymnus: Hic est dies verus Dei; quem hymnum totum Pascha, et ad matutinos, et ad vesperam psallere debetis; et ad duodecimam imprimis: Sol cognovit occasum suum: et psalmi decem et octo dicantur; antiphonæ tres, et hymnus: Christe precamur annue. Dei alia ad duodecimam, Christe qui lux es et dies, hymnus dicatur. Et sic omni tempore vicibus isti duo hymni dicantur. Lectiones ad ipsam Paschalem duodecimam duæ, una Apostoli, alia Evangeliorum de resurrectione dicantur. Ad nocturnos psallantur psalmi decem et octo antiphonæ minores cum alleluaticis suis, et lectiones duæ, hymnus, et capitellum. Hoc ordine toti septem dies sunt celebrandi. Post pascha vero ipsi nocturni dicendi sunt usque ad kalendas Octobris, et usque kalendas Augusti sexta feria tantum et Dominica vigilantur. Post Pascha vero usque ad Pentecosten sexta feria semel reficiendum est. Et post duodecimam sex missæ futuræ sunt, hoc est lectiones decem et octo memoriter dicendæ sunt; et post psalmi decem et octo, antiphonæ tres. Post nocturnos vero missæ tres ad librum fieri debent usque ad lucem.

Ordo psallendi.

a

67 Jejunium a Pentecoste usque ad kalendas Septembris. Ab hinc eligite quomodo debeatis jejunare, id est, quomodo virtutem vel possibilitatem viderit Mater monasterii, sic studeat temperare. A kalendis Septembris usque ad kalend. Novembris secunda, et quarta, et sexta feria jejunandum est: a kalendis vero Novembris usque ad natalem Domini, exceptis festivitibus vel b Sabbatho, omnibus diebus jejunare oportet. Ante Epiphaniam jejunandum est septem diebus. Ab Epiphania vero usque ad anteriorem hebdomadam Quadragesimæ, secunda, quarta, et sexta feria jejunandum est.

Modus jejuniorum.

b

68 Natalis Domini et Epiphania ab hora tertia noctis usque ad lucem vigilandum est, ita ut ante nocturnos Missæ sex de Prophetia Isaia. Et post nocturnos Missæ sex de Evangelio dicantur. In Epiphania ante nocturnos Missæ sex de Daniele fiant: post nocturnos de Evangeliiis Missæ sex. Quotidianis vero diebus ad Tertiam, Sextam, Nonam, seni psalmi cum antiphonis, hymnis, lectionibus, vel capitellis

De officio divino.

uis dicantur. Dominica vero die vel Sabbathorum, ad Tertiam psalmi sex; post quos lectiones tres, una de Prophetis, alia de Apostolo, tertia ex Evangeliiis; et post ipsas lectiones psalmi sex, antiphona una, hymnus, et capitellum. Cunctis diebus festis ad Duodecimam psalmi qui ad Tertiam dicendi sunt, antiphonæ tres jungantur, Lectiones vero de re, hoc est de ipsa festivitate dicantur.

69 A Kalendis Octobris usque ad Pascha addite secundos nocturnos, id est psalmos decem et octo; Lectiones duas, et hymnum. Ad primos nocturnos, in primo dicite: Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam, in fine: Rex æternæ Domine. A secundo nocturno: Magna, et mirabilia. Alia nocte ad primum nocturnum dicendum est: Mediæ noctis tempus est. At secundum: Æternæ rerum conditor. Ad secundos nocturnos imprimis incipite: Miserere mei Deus, miserere mei. Post nocturnos legantur orationes tres; psallantur Antiphona, et Responsus, et alia antiphona. Post hoc usque ad lucem impleantur Missæ quatuor. Si fieri potest numquam minuantur, numquam maturius, numquam tardius excitentur. Post hoc matutinales Canonici dicantur, privatis diebus cum antiphonis, festis vero diebus cum alleluia psallantur. Omni Dominica sex Missæ fiant, postea matutinæ fiant. Imprimis dicite directaneum parvulum, Confitemini, cum Antiphona, Cantemus Domino, et omnes matutinarum cum alleluia dicantur. Sabbatho enim et omnibus diebus festis vigiliæ celebrentur. In solemnitatibus vero ipsis impletis matutinis, et hymnum dicant, Te Deum Laudamus. In exteriori oratorio procedendum est, et dicendus est directaneus parvulus, post hoc canticum: Cantemus Domino, deinde benedictio trium puerorum, post benedictionem, hymnus: Gloria in excelsis Deo. Deinde dicenda est Prima cum psalmis sex, et hymnus: Fulgentis auctor ætheris. Lectiones duæ, una de veteri, alia de novo testamento, et capitellum. Hoc modo Dominica vel Sabbatho, et majoribus festivitatibus fieri debet. Ad vesperam simili modo in exteriori oratorio directaneus parvulus dicatur, et Antiphonæ tres, Hymnus una die: Deus qui certis legibus, altera die, Deus creator omnium. Omnibus vero diebus Dominicis, ad vigiliæ Evangelia legantur, sed semper in prima Missa una resurrectio legatur, altera Dominica, altera resurrectio, sic et tertia, sicque quarta. Et dum illa prima Missa in resurrectione legitur, et semper in prima Missa una resurrectio legitur, nemo sedere præsumat. Postea vero in illis quinque Missis quæ sequuntur, omnes secundum consuetudinem sedent. Quando festivitates Martyrum celebrantur, prima Missa de Evangeliiis legatur, reliquæ de passionibus Martyrum. Privatis vero diebus in vigiliis ordine suo libri novi vel veteris Testamenti legantur. In hyeme omni die post nocturnos tres Missæ fiant. Ante omnia ipsa lectio in vigiliis ita temperanda est, ut et desiderari et semper augere.... Et ideo per singulas orationes binæ, aut certe non amplius ternæ paginæ relegantur. Si vero evenerit ut tardius ad vigiliæ consurgant, singulas paginas, aut quantum Abbatissæ visum fuerit, legant: in cujus potestate erit, ut quando signum fecerit, qui legit sine mora consurgat, ut canonicus Missarum numerus possit impleri. Pro qua re ipsæ vigiliæ sic temperentur, ut quæ sanæ sunt post vigiliæ somno non opprimantur. Omni tempore post matutinos usque ad secundam horam legant, postea vero faciant opera sua.

Vigiliæ apud mortuas.

70 Quando aliqua defuncta fuerit, paucae sorores illam vigilent, usque ad mediam noctem, et legatur Apostolus. Post mediam vero noctem illæ quæ vigila-verunt usque ad matutinos requiescant, et reliquæ vigilantes unam Missam faciant de Evangeliiis, reliquas de Apostolo. Et hoc si aliqua senior de hac luce

migraverit. Si vero junior fuerit, de Apostolo fiant Missæ usque ad matutinos. Ante omnia studendum est, ut cum aliqua de sororibus defuncta fuerit, sancto Episcopo in notitiam deponatur, ut ipse eam usque ad basilicam, ubi ponenda est, psallendo pro sancta devotione deducat, et Clerici de Sancta Maria.

a De Lirino plenius agemus xvi Januarii in vita S. Honorati. Fuerat isthic monachus Cæsarius.

b Cur olim Sabbathi jejuniū vetitum in Ecclesia fuerit, ac deinde permissum, erudite ut cetera disputat Baronius tom. 1, ad an. 37, num. 202 et 203.

§ XII. Ordo convivii. Epilogus.

Ordinem etiam convivii huic regulæ inserendum esse credimus. Ciborum omnibus diebus in jejuniis tria, in prandio bina tantummodo præparentur. In festivitatibus majoribus ad prandium, et ad cœnam fercula addantur, et recentes a de dulciamina addendæ sunt. Quotidianis vero diebus in æstate ad prandium binos caldellos accipiant. Ad cœnam vero bini caldelli sufficiunt. Juniores vero ad cœnam, et ad refectionem binos accipiant. Pulli vero infirmis tantummodo præbeantur: nam in congregatione numquam ministrentur. Carnes vero a nulla unquam penitus in cibo sumantur, nisi forte aliqua in desperata infirmitate fuerit, jubente et providente Abbatissa accipiat.

Convivii ratio.

a

72 Vos tamen piissimæ sorores coram Domino Deo nostro obtestor et deprecor, ut humilitati meæ, vel sanctarum Matrum vestrarum, id est, institutoribus monasterii, et regulæ conditoribus, hanc in perpetuum gratiam referatis, ut pro nobis diebus ac noctibus intercessio vestræ caritatis invigilet, et publica oratione, vel in diurnis solemnitatibus, vel in nocturnis excubiis deprecatio vestræ sanctitatis obtineat, ut ascendens ante conspectum Domini petitio vestra dignum vel me Ecclesiæ suæ Pontificem, vel illas sanctæ congregationi vestræ constituat et concedat esse præpositas; et cum ante tribunal illius coeperimus creditori talentorum reddere rationem, si quæ sunt culpæ vel negligentiae, sive meæ circa curam Ecclesiæ, sive Matrum vestrarum erga sibi creditarum, intercessu vestro Dominus nobis remittere, et culparum vulnera remissionis medicina sanare dignetur, quia nec emendantur culpæ, nisi Sanctorum orationibus ille remiserit, nec remittit nisi fuerint emendatæ.

Rogat S. Cæsarius ut pro se et suis Matribus orent moniales.

73 Et quia propter custodiam monasterii aliqua ostia, sive in veteri baptisterio, sive in schola, vel in tetrino, vel in turre juxta pomerium, clausi atque damnavi; nullus illa unquam sub qualibet utilitatis specie aperire præsumat, sed liceat sanctæ congregationi resistere, et, quod fame vel quieti suæ incongruum esse cognoscunt, fieri non permittant.

Ostia a se obstructa vetat aperiri.

a Ita ms. videtur sensus hiulcus.

Cæsarius peccator regulam hanc sanctarum virginum relegendi, ac subscripsi, notavi sub die x kalendas Julii.

APPROBATIO EJUSDEM REGULÆ.

Paulinus Dilectissimo Fratri Cæsario a Hormisda. Exulto in Domino, dilectissime frater, et indesinenter exulto, ita apud te religiosæ studium vigere reverentiae, ut indefessæ sollicitudinis continuatione pervigiles, quatenus in Ecclesia Dei quicquid ad cultum ejus pertinet, b novis quoque profectibus augeatur: et de cetero non aliquid satis officio putes, nisi semper adjunxeris. Est tibi fideli cura specialis infixus propositus: et unde amabilis Deo Propheta cum diceret: Ego semper in te speravi Domine, devotionem hanc sibi non credens suffecisse, subjunxit: et adjiciam super omnem laudem tuam. Amor verus non est solitus esse contentus obsequiis: et defectum sui caritas

a

b

S. Cæsarii zelus ab Hormisda laudatus.

Psal. 70. 14.

caritas putat, nisi fervor dilectionis exæstuet. Videat licet inhærentem præcordiis fidem, ut secretorum speculator et cognitor, Deus non tamen dispensationem suam patitur oculi, aut thesaurum suum citra incrementum celari : jubet cultores suos arcanam reverentiam in aperto producere, et laudem suam personanti exultatione cantare. Hæc ideo, quia in Arelatensi Ecclesia, super Clericorum et monachorum excubias consuetas, puellarum quoque Dei noviter choros instituisse te, directis litteris indicasti, poscens ut in præfato puellarum monasterio a te nuper condito nullam potestatem c successores quandoque tui habere penitus permittantur; quatenus sacratæ Deo virgines ab omni inquietudine vel molestia absolutæ, omnipotenti Deo liberis mentibus valeant jugiter famulari.

2 Digna providentia sacerdotalibus institutis, ad pudicitiam decantandam Deo corda compungere, et sacro cultui de illis seminibus mysticis fructum virginittis offerre. Hoc esse summum votum suum in illis voluminibus sacris declaravit Apostolus dicens : Desponsavi vos uni viro virginem castam exhibere Christo. Quamobrem petitionibus fraternitatis tuæ libentissime annuentes, Apostolica auctoritate firmamus atque decernimus, ut nullus Episcoporum, successorum quoque tuorum, in antedicto monasterio audeat sibi potestatem aliquam penitus vindicare, nisi tantum pro Dei intuitu, pastorem sollicitudinem gerens, familiam Christi Domini ibidem positam, congruis quibusque temporibus (juxta quod condecet) sincero animo cum suis Clericis studeat visitare. Tum deinde æquum est, ut parili devotione uterque sexus locis sibi congruis consistens, Dei gloriam concinat, sicut stabili atque plenissima fide uterque spem redemptionis exspectat.

3 Quod autem venditionem ad dilectionem tuam, d donationemque in monasterio earumdem puellarum Dei ante factam, nostra postulas auctoritate roborari, sperans, ut Ecclesiasticorum alienatio prædiorum non præsumatur in posterum, nostris interdicta decretis; probamus propositum tuum, et desiderium in tantum fatemur esse laudabile, ut gaudeamus, vobis quoque eadem non licere. Sed non oportuit distrahi, quod Ecclesiæ servituris de Ecclesiæ substantia ratio suadebat prosus emptione concedi : boni operis fructum decet esset gratuitum. Expectanda est recti studii merces potius quam petenda, ne per utilitatem venditionis imminuatur remuneratio caritatis. Confirmamus tamen circa monasterium virginum a vobis vel venditum, vel donatum, et sub eadem via alienationem Ecclesiasticorum prædiorum decretis præsentibus exhibemus, quod per Sacerdotes omnes ad caritatis vestræ diocesim pertinentes, sub vestra dispositione perferte : æquum est enim ut quæ salubriter ordinantur generaliter obediant. Deus te incolumem custodiat, frater carissime.

e Marcellus Episcopus relegi et consensi.

Joannes consensi et subscripsi.

Severus consensi et subscripsi.

f Cyprianus relegi et consensi.

Contumeliosus Episcopus relegi et consensi.

Montanus Episcopus relegi et consensi.

Petrus in Christi nomine relegi et consensi.

a Non dubium quin hic sit S. Hormisda Papa, de quo vi Augusti. Is anno 514, Symmacho successit, obiit an. 523.

b Ms. habebat nobis.

c Ipse in suo testamento S. Cæsarius (tom. 6 Annalium Baronii an. 508,) fatetur Papæ Urbicani auctoritate hæc sancita.

d In eodem testamento enumerat quæ a se erant illi cœnobio donata.

e Est hic fortassis Saniciensis Episcopus, qui concilio Agathensi 2, subscriptus reperitur an. 506.

f Regensis hic Episcopus fuit, subscripsitque concilio Arelatensi IV, anno 524, Cærpentoratensi an. 527, Vasensi 2, an. 529, etc.

Incipiunt orationes supra defunctæ corpus; hoc est, quando migrat soror de corpore.

Pio recordationis affectu, fratres karissimi, memoracionem faciamus caræ nostræ ill. quam Dominus de tentationibus hujus seculi assumpsit, obsecrantes misericordiam Dei nostri, ut ipse tribuere dignetur placitam et quietam mansionem, omnes lubricæ temeritatis offensas, ut concessa venia plenæ indulgentiæ, quidquid in hoc seculo proprius error attulit, totum ineffabili pietate ac benignitate sua compenset. Per Dominum nostrum Jesum Christum filium suum.

Item alia.

Te Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, supplices deprecamur pro spiritu famulæ tuæ ill. quam de voraginibus hujus seculi ad te accersire præcepisti; ut digneris Domine dare ei locum refrigerii et quietis, liceat ei transire portas infernorum, et vias tenebrarum, maneatque in mansionibus Sanctorum, et in luce sancta, quam olim Abrahamæ promissisti et femini ejus. Nullam læsionem sustineat spiritus ejus, sed cum magnus dies ille resurrectionis ac regenerationis advenerit, resuscitare eam digeneris, Domine, una cum Sanctis et electis tuis. Deleas ei delicta atque peccata usque ad novissimum quadrantem, tecumque immortalitatis vitam, et regnum consequatur æternum. Per Dominum nostrum, qui venturus est, etc.

Supra sepulchrum, quando sepelitur.

Debitum humani corporis sepeliendi officium, fidelium more, complentes, Deum, cui omnia vivunt; fideliter deprecemur, ut hoc corpusculum a nobis in infirmitate sepultum, in virtute et ordine Sanctorum resuscitet; et ejus spiritum sanctis ac fidelibus jubeat aggregari : cuique in judicio misericordiam tribuat, quamque morte redemptam, debitis solutam, Patri reconciliatam, boni Pastoris humeris reportatam, Spiritu sancto protectam, in comitatu æterni Regis perenni gaudio, et Sanctorum consortio perfrui concedat. Qui vivit et regnat :

Item alia.

Omnipotens æterne Deus, qui humano corpori a teipso animam inspirare dignatus es, dum te jubente pulvis pulveri redditur, tui sane imaginem tuam Sanctis et electis, una cum Angelis et Archangelis jubeas sociari.

Item alia.

Præsta Domine Jesu Christe, defunctæ famulæ tuæ ill. remissionem ac solatium, ut quæ hodie destitutam se terrenis opibus cernit, nunc ad mirabilem splendorem læta Sanctorum consortio et requie gloriatur. Per Dominum nostrum.

Item alia.

Commendamus tibi, Domine, animam sororis nostræ ill. ut propter quam ad terras tua pietate descendisti, Patriarcharum tuorum sinibus insinuare non renuas. Migranti in tuo nomine de hac mobilitate incerta, sempiternam illam vitam atque lætitiā in cælestibus præsta Domine; Qui vivis et regnas Deus in secula seculorum, Amen.

DE SANCTO VICTORIANO

ABBATE IN HISPANIA.

AN. CHR.
DLX.
XII JANUARI.
S. Victoriani
natalis.

professio,

vita.

Victoria Allo-
racensis, pa-
trocinio
S. Victoriani
oblenta.

Reliquiæ ejus
ad castra de-
lata.

Pugna.

Osca Hergetum in citeriori Hispania antiqua urbs ac celebris, S. Victorianum Abbatem solenni cultu hoc die veneratur, quod Petro I, Aragoniæ Regi opem tulisse cælitus in ea urbe a Maurorum servitute vindicanda credatur. Victorinum quidam appellant. Ita Wion : In Hispania S. Victorini Abbatis, monet in Notis fuisse Abbatem Cæsaraugustanum. Eundem refert Dorganius, et Menardus in Martyrologio Benedictino. Ast Antonius Yepes centur. 1, ad an. 837, cap. 1, negat Benedictini instituti fuisse, si quidem vera sint quæ a Zurita aliisque scriptoribus Hispanis de ejus monasterii origine traduntur; a Gislelao nimirum constructum aliquanto ante ipsius ordinis Benedictini ortum. Verum et prius quam in Hispaniam veniret Victorianus, id aiunt ædificatum, et potuit regulam S. Benedicti sibi suisque jam ævo maturus adsciscere, (quod et de S. Romano tradunt) cum annis circiter viginti S. Benedicto supervixerit. Ferrarius in generali catalogo SS. Apud Cæsaraugustam in Hispania S. Victoriani primi Abbatis Asanensis. Idem iterum XIX Januarii : Apud Oscam in Hispania S. Victoriani Abbatis. Joannes Marietta lib. 22, ad eundem XIX Januarii diem illum revocat.

2 Vitam S. Victoriani Hispanice scripsit e veteribus monumentis Franciscus Didacus de Aynsa-et-Yriarte Antiquitatum Oscanar. lib. 2, cap. 38, 39, 40. Meminerunt ejusdem Sancti, Rodericus Archiepiscopus Toletanus lib. 6, cap. 1. Joannes Mariana noster lib. 10, cap. 2. Zurita lib. 1, cap. 32, et quotquot Alcoracense prælium commemorant.

3 Operæ pretium fuerit Marianæ narrationem hic dare : Oscanensis obsidio, inquit, (occubuerat ea inchoata Rex Sanctius Petri parens pridie Nonas Junii an. 1094) diuturna fuit atque semestris, ut quidam affirmant, alii ultra biennium productam fuisse contendunt. Obsessi fatigati omnibus malis, et ad supremam annonæ difficultatem redacti, Almosabenum Cæsaraugustæ Regem auxilio evocant, Garsiam Cabræ Comitem, et Gonsalvum virum principem : nam, in ea temporum fæce morumque labe, Christianos Mauris opitulari adversus Christianos religio non erat. Gonsalvus non venit, misit tamen validam suorum manum : affuit Garsias. Rex Maurus supremo conatu infinitam multitudinem Maurorum sub signis habebat. Cum his copiis Cæsaraugusta movent. Adducta erat res in maximum periculum, et extremum pene discrimen. Garsias ipse, sive sincero animo, sive benevolentiae simulatione, Petrum monet, nisi res perditas vellet, quamprimum rediret in patriam. Vicit tamen honesti respectus, et sacramenti religio, quo se fratres patri morienti obstrinxerant, nisi capta urbe non cessaturos. Urbi vicina planities protenditur, cui Alcoratio nomen est, hujus prælii eventu maxime nobilis. In ea planitie universi certaminis aleam subire constituunt, freti numine, cujus propitiandi causa corpus D. Victoriani in castra delatum erat. Concubia præterea nocte oblata Regi species augustior humana, monentis, ut prælium magno animo invaderet, de victoria certus.

4 In primo agmine Alphonsus curabat, in postremo Rex ipse, mediam aciem Lisana et Bacalla viri nobilissimi regebant : equites in fronte erant; ab his pugna cœpit. Mox legionum signa invecta adversus Barbaros, qui sua multitudine subjectos campos et vicinas valles compleverant. Acerrima pugna fuit, nulla eo seculo neque major periculo, neque feliciore eventu. Gemitus cadentium, clamor pugnantium, fragor armorum, nihil præterea exaudiebatur. Ex

urbe viros et feminas, uti Maurorum res erant, modo lætos, modo pavidos considerare fas erat. In noctem pugna producta, haud satis intelligebatur, utra pars meliora tulisset : nostri caussa, virtute, et scientia pugnandi; hostis superabat numero. In armis usque ad sequentem lucem perstitum : tanta erat cupiditas instaurandi pugnam, tantus instantis periculi metus priorum animos occupabat. Cum cognitum esset Mauros deseruisse castra, Almosabenum contenta fuga Cæsaraugustam petere, fugientibus insistunt : cædendi finem satietas, et defatigatio attulit. In pugna fugaque hostes quadraginta millia cæsi; ex nostris vix mille desiderati, pauci quidem, minorque pro tanta victoria numerus, neque ii genere aut laude bellica præstantes. Garsias Comes a nostris captus. Secundum pugnam lecta spolia. Campi cadaveribus strati, arma, tela, vestes, equi jacebant, corpora nondum plane extincta, trunci artus, perfossa ferro pectora, terra perfusa, inundansque sanguine. Quidam D. Georgium inter utrasque acies visum, ejusque præsidio victoriam partam aiunt.

5 Zurita idem de S. Georgio ex aliis monumentis confirmat, aitque ejus honori ipso pugnae loco a Rege ædem erectam : commissam vero pugnam XVIII Novembris, feria IV, non, ut vulgo traditur, XXV Novembris. At XVIII Novemb. an. 1094, incidit in Sabbatum, 1095, in Dominicam, 1096, in feriam III. Quo horum annorum contigerit, non satis inter auctores convenit. De XXV die eadem est difficultas. Idem Zurita, Rodericum Toletanum secutus, S. Victorianum Martyrem vocat. Coluntur quidem aliquot Victoriani Martyres, ast huc non pertinent.

Clades Sara-
cenorum.

Quo die con-
tigerit.

VITA

A FRANC. DIDACO DE AYNSA-Y-YRIARTE

Hispanice scripta.

PRÆFATIO AUCTORIS.

Gloriosum Abbatem Victorianum religiose cum primis veneratur civitas et diœcesis Oscana, quod ejus præcipue patrocinio a crudelissima Maurorum sit persecutione liberata. Nam a Sanctius Rex, ejusque filius Petrus, cum urbem hanc premerent obsidione, sacras sancti hujus viri exuvias arcæ inclusas ad castra deportari curarunt, non vanum, ut recte existimabant, ad victoriam momentum habituras : vel in hoc victoriosi Ducis Josue (pietatem imitati, qui quo Jericho urbe potiretur, arcam testamenti divino monitu jussit circum mœnia deferri, quæ ad ejus præsentiam vi quadam arcana convulsa corruerunt, ac cives cum Rege internecione deleti sunt. Certum quoque Petro, Regi inclito, a S. Victoriani corpore castris illato victoriæ omen, et præsidium fuit : Nam Oscam urbem feliciter expugnavit, b quatuor Reges Mauros cepit, atque interemit, ut alibi fusius narratum est a nobis. In gratiarum igitur actionem Ecclesia et diœcesis Oscana festo duplici S. Victoriani memoriam celebrat. Solebant vero duo de Magistratibus, quos Juratos vocant, cum aliis civibus, quotannis eo die in monasterio Montaragonii, ubi ejus reliquiæ asservantur, sacris interesse. Nunc, propter nescio quas præeminentiae contentiones, non ipsi eo se conferunt Jurati, sed duos de minoribus Magistratibus eo ablegant, qui binas offerunt candelas ceræ candidæ, vicens libras appendentes, easque in solemni supplicatione ipsi gestant, ac deinde ante Sancti sepulcrum statuunt.

a
S. Victoriani
patrocinio
Osca recepta.
Josue 6.

b
Ejus ibi fe-
stum.

*Pluvias im-
petrat.*

2 Si quando aut sterilitas agros infestet, aut sterilitatem pluviae penuria minetur, caput sancti viri ad aedem D. Virginis, de Salas dictam, deportant. Quoties vero id factum est, aut omnino in eum finem prolatum sancti viri corpus, semper immensa vis est imbrium consecuta. Quamobrem in veteri hujus diocesis Breviario dicitur S. Victorianus esse veluti fons aquae in tempore necessitatis.

Acta ejus.

3 Difficile fuit ejus Acta colligere, a nemine tradita litteris. Nam cum in asperorum montium recessu degeret, seculo maxime incurio et negligente, multa sunt oblivione sepulta. Eorum tamen aliquam epitomen continent Oscanæ et c Ilerdensis dioceseon Breviaria; fusius descripta extant in proprio S. Victoriani monasterio, plenissime in monasterio Montaragonio, ubi ejus sacrum reconditum est corpus, vitæque in antiquo Breviario manu exarata in membrana, quam mihi d Abbas, qui ei cœnobio nunc præest, tradidit in Hispanicum sermonem accurate conversam.

a Id plerique post Sanctii mortem a Petro curatum volunt, ipseque Aynzu lib. 1, cap. 11, ubi scribit, paucis annis ante S. Victoriani corpus fuisse a Sanctio thecæ argenteæ inclusum.

b Hinc regni Aragoniæ insignia, crux rubea in scuto argenteo, et quatuor Maurorum capita, vitta ceu diademate redimita.

c Ilerda, vulgo Lerida, urbs est Episcopalis sub Archiepiscopo Tarraconensi.

*Insignia Ara-
goniæ.*

d Joannes Briz Martinez, cujus extat insignis historia monasterii S. Joannis Rupensis, vel, ut alii vocant, Pinnatensis, vulgo de la Peña.

CAPUT I.

S. Victoriani ortus, institutio, virtutes.

*Utile Sancto-
rum vitas
scribere.*

Res est sane illustris ac prope divina, gesta et virtutes Sanctorum aut declarare verbis ad eorum qui vivunt emolumentum, aut litteris ad memoriam profectumque posterorum consignare. Inde quippe honor et laus in eum amplissima redundat, cujus gratia tantos labores generose sustinuerunt, æternæque præmia sunt consecuti. Ad illud vero non Patrum dumtaxat antiquorum, sed et ipsorum poetarum provocat exemplum. Quantam ii carminum varietate et elegantia, quanta copia et ubertate, Gentilium facinora et triumphos persecuti sunt? Si enim illi vana humanæ laudis, tenuisque gloriolæ titillatione incitati, ea retulerunt, quæ vel gesta erant, vel gerere certe potuerant, sed ita verbis ornata, ut non tantum gesta viderentur, sed vehementer legentium animos possent commovere; quanto potius nos oportet ea primum meditari, quæ ad Dei gloriam amplificandam pertinent, deinde quæ ad gesta Sanctorum illustranda, si non exquisita venustate verborum, at stylo certe humili et ad inflammandam pietatem accommodato; et quemadmodum Apostolus olim, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis? Quoniam vero hic materia redundat veritatis, nihil fabulis opus, ornatuque poetico: neque id Deo, qui veritas est, placere potest, si mendaciis ejus exornemus opera. Ejus igitur ope fretus, qui aperit ora mutorum, et ex ore infantium et lactentium perficit laudem suam; vitam, acta, miracula S. Victoriani describere aggrediar: quo ex opere voveo, ut Christo Domino nostro honor et laus accrescat in omni loco, in piorum vero hominum animis vehementius cælestium rerum desiderium accendatur.

1. Cor. 2. 4.

Psal. 8. 3.

*S. Victoria-
nus Italus.*

5 Patriam habuit S. Victorianus Italiam, parentes genere illustres, multo tamen fidei ac virtutis laude illustriores. Ii filium, mox ut in lucem prodiit, continuo baptizandum curarunt. Tenera ætate eam præ se tulit morum honestatem, ut jam tum virum perfectum eum intuentes judicarent. Veluti Duci suo auctoratus miles ejusque mox honorario donandus, membra sua obtulit arma justitiæ in sanctificationem, atque ante certamen, rationem ejus modumque se-

*Pietate et lit-
teris institui-
tur.*

dulo præmeditabatur. Eum Christus sibi jam tum eximium athletam præparabat, e seculi palæstra deinde ad spirituales cum dæmone hæresibusque congressus educendum. Ita studiis litterarum a primis annis erat deditus, vix ut se a Magistrorum conspectu avelli pateretur.

6 Cum humanioribus artibus esset excultus, quæ ceterarum aditum aperiunt scientiarum, fabulas poetarum, ceteraque profanæ eruditionis incantamenta repudiens, considerare ad Christi pedes cœpit, eique veluti doctori operam dare. Ex eo igitur cælestem ac salutarem doctrinam hausit in sacris reconditam voluminibus, in quorum lectionem assidue incumberebat. His in studiis tales in dies progressus faciebat, ut cum ætate morum gravitas, prudentia, judicii maturitas una crescerent. Nam virtutum ceterarum augmenta quid dicam? Ea litterarias progressionem non æquabant solum, verum etiam superabant. Quem non ille vigiliarum constantia, ciborum abstinentia, risus moderatione, carnis continentia, animi submissione, caritatis officiis superabat? Senes quoque quod in eo imitarentur habebant exemplum. Nemo illo in frequentandis divinis officiis ferventior, nemo in largiendis pro facultate eleemosynis liberalior. Mirabantur interea gestiebantque lætitia parentes illius, quod eum essent divino munere filium nacti, qui ceteris esset exemplum virtutis.

7 Cum his vacaret sanctus juvenis exercitationibus virtutum, ingenti omnibus esse cœpit admirationi, quippe qui in eo venerabilem senectutem contemplabantur, non annorum numero computatam, sed virtutum momentis æstimatam. Ergo passim omnium sermonibus celebrabatur. Quod ubi ille persensit, ingenti correptus est horrore, non secus ac qui lethiferum virus hausit. Metuebat videlicet ne assentatrices hominum linguæ ei virtutis meritum eriperent, cujus præmium a Deo solo expectabat, coronam justitiæ. Inde partim parentum facultatibus, partim aliena pietate collatis sumptibus, monasteria xenodochiaque ædificavit, eaque religiosis hominibus commisit: qui cum hospitium victumque præberent peregrinis, salutarem una monitionem verbo et exemplo iis, ceterisque mortalibus impenderent. Tandem de patria parentibusque deserendis agitare animo cœpit consilia, veritus ne seculi hujus felicitas a proposito fortasse virtutis juvenilem adhuc teneramque ætatem revocaret.

CAPUT II.

In Galliam, et Hispaniam peregrinatio.

Cum igitur recte secum statueret non posse se Christum perfecte sequi, nisi ejus amore omni se carnali affectu exueret; decrevit sanctus juvenis, cum aliquot ejusdem instituti sociis, ex Italia profugere. At vero gnarus non habere se hic manentem civitatem, quamdiu a cælesti patria exularet, ad illam aspirabat habitationem non manufactam, sed æternam in cælis. Transmissis festinato Alpibus in Galliam ingressus est, cujus incolas et prædicationis, et singularis exempli divino quodam splendore, mire ad omnium studium virtutum provocavit. Isthic vero, quoniam elongarat fugiens, eratque jam in solitudine, videbatur certam sibi libertatem securitatemque consecutus, quoniam nec caritas parentum, neque alia necessitudo eum a cœpto virtutis studio jam poterant avellere.

9 Cœpit igitur exteras quas apportarat merces distrahere, persuadendo lascivis honestatem, liberalitatem avaris, superbis humilitatem, iracundis mansuetudinem, dissidentibus pacem ac caritatem. Quoniam vero quod verbo hortabatur, exemplo multo validius inculcabat, magnum consequbatur suæ prædicationis fructum. Vir erat omnino sanctus, fide constans,

EX HISPANICO
FRANC. DED.
ATNSA.

*Sacris litteris
studet.*

*Floret virtu-
tibus.*

*Vanam glo-
riam fugit.*

*Monasteria et
xenodochia
ædificat.*

Abit e patria.

Heb. 13. 14.

*Venit in Gal-
liam.*

*Omnes ad vir-
tutemhorta-
tur.*

constans, spe firmus, ardens caritate, patientia in-
actus, in dandis consiliis prudens, affabilis, bene-
volus aequalibus, subditis benignus, corpore castus,
vultu placidus, denique omnium ornatu virtutum
conspicuus.

10 Vulgata ejus sanctitatis fama, magni ad eum
fieri concursus, non vulgi solum, sed et nobilium;
quorum alii corporis, alii animi salutem consequi
optabant. Nam curationum singularem a Deo gratiam
impetrarat. Ergo servus bonus, et fidelis dispensator
creditorum sibi bonorum, lac parvulis, robustioribus
ac perfectis solidiorem cibum dabat in tempore, ar-
guens, obsecrans, increpans : ac suis precibus varias
depellens aegritudines. Certus demum majoribus la-
boribus ampliorem tribuendam a Deo mercedem, in
variis Galliae provinciis multa aedificavit monasteria,
magnam Deo famulantium multitudinem congregans;
atque, ut bonus pastor ac pater, cum cura pastoralis
paternam conjungens pietatem, omnes assidue hor-
tabatur, ut indefessis virtutum gressibus ad religionis
fastigium eniterentur. Ita vero haereticorum usum
familiaritatemque execrabatur, ut secundum Aposto-
lum post unam et secundam correptionem eos om-
nino devitaret, satis id habens perspectum, nullam
esse societatem luci ad tenebras, nullam conven-
tionem Christo ad Belial.

11 Cum per universam Galliam late ejus fama spar-
geretur, omnesque vel Victoriani audito nomine,
spiritali quodam sensu laetitiae exultarent; timere
coepit ne quid animo suo paullatim a populari lauda-
tione inanis gloriosae surreperet. Rursus igitur de-
migrare inde constituit. Ac quemadmodum dilectus
similis capreae, hinnuloque cervorum fugit supra
montes aromatum; ita vir Dei cor erexit suum ut
exaltaretur Deus; atque importunum devitans homi-
num concursus, illius dumtaxat societatem expe-
tiit, cujus laeva sub capite ejus, et dextera cujus am-
plexabatur eum. Regnabat tunc in Italia Theodoricus,
qui cum tutor esset Amalarici nepotis sui admodum
adolescentis, a Hispaniam quoque ejus nomine admi-
nistrabat, b Consulibus Romanis Boetio et Symma-
cho. Generoso igitur humilitatis pede, omnem mundi
superbiam proculcavit Victorianus, Christi exemplo,
qui cum venturi essent homines, ut facerent eum
Regem, fugit seque iis subduxit. Victorianus certe
cum magna apud Gallos floreret opinione sanctitatis,
omnesque eum quovis honore ornandum et dignitate
proclamarent; fallaci humanae laudis illecebrae se
subducens, omnibus quae aedificarat monasteriis, in-
signi prudentia et virtute viros praefecit, assumptis-
que aliquot novae perigrinationis comitibus in Hispa-
niam venit. Quacumque vero iter agebat, exemplo
ac verbo omnes ad studium virtutis pertrahebat. Cur-
rebat enim non quasi in incertum, nec tamquam
aerem verberans, sed destinatum persequeretur; ad
bravium supernae vocationis Dei. Certans itaque vi-
riliter atque indefesse cum hoste, omnes ad similem
conflictum spirituales animabat. Superatis tandem
Pyrenaeis in Hispaniam intravit, regnante ut dictum
est, Amalarico sub Theodorici tutela, rem Roma-
nam administrantibus praedictis Consulibus; anno
Christi c.....

12 Cumque locum rerum divinarum meditationi
aptum reperisset, in latere asperi montis situm, cujus
adeo difficilis erat ascensus, vix ut eum caprae ipsae
silvestres possent superare, reliquam deinceps isthic
agere aetatem instituit. Hic spelunca non incommo-
dam habitationem praebat, quam irrigabat aquae
limpidissimae rivulus ex ipso montis cacumine scatu-
riens. Haud procul inde vicus erat cui Asanio nomen,
juxta quem aedificatum a d Gesaleico Gotho, Rege
Hispaniae, sumptu magnifico monasterium, praediis,
villis, redditibus dotatum, ac magnifico templo S. Mar-
tini Turonensis honori consecrato ornatum.

13 In ea specu vitam solitariam magna cum pietate
egit Victorianus, mundi voluptates ac commoda con-
temnens. Alimentum illi vile et modicum, idque aut
manuum opere comparatum, aut eleemosynae nomine
a vicinis ultro oblatum. Offerebat se Deo cum syn-
cero animi dolore, veraque cordis compunctione, cum
humilitate spiritus, et carnis mortificatione, solum
geminio lacrymarum imbre perfundens, altero nempe
praeteritam vitam abluens, quam veluti pulverem
pedibus conculcabat; altero ex rerum caelestium
sancta contemplatione expresso Christi rigans pedes.
Qua reverentia ac pietate sacerdotale munus exequere-
tur, indicio erant lacrymae, quas ubertim profun-
debat cum ad altare accederet, revolvens animo et
aeterni Patris erga hominum genus pietatem, et Filii
ejus mortem, unde caelesti quodam incendio corre-
ptus ipse se victimam faciebat. Erexerat ad latus spe-
luncae sacellum S. Michaelis nomine dicatum. In hoc
quo magis erat ab omni mundi strepitu remotum, hoc
frequentius ac ferventius coram inenarrabili illo di-
vinae pietatis Sacramento vota fundebat, totiusque
salutem Ecclesiae Deo commendabat: atque in hac
sancta exercitatione totum pene diem insumebat.

14 Non diu potuit in angusto specu abscondi civi-
tas in sublimi posita, neque lucerna sancti Spiritus
igne succensa. Illico ad eum ex finitimis villis, pagis,
oppidis confluere coeperunt plurimi, etiam genere ac
dignitate illustres, ab eo salutates pietatis praece-
ptiones hausturi: quos benigno sermone instruebat,
replebatque ingenti suae prudentiae admiratione. Ex-
plicari verbis non potest, quot ille caecis visum, vires
paralyticis, surdis auditum reddiderit: quam multos
februm ardore levarit vel solo jussu quandoque: ex
quot energumenis daemones fugarit.

a Annis 13 Hispaniam administravit Theodoricus, ab anno
Christi 511, usque ad 526, ut videre est in Chronico Lucae Tudensis.

b Fuerunt hi simul Consules an. 522.

c Habebat Aynsa, 442, mendum longe faedissimum: sed non
dubium quin librarii incuria.

d Is Alarici ex concubina filius, eo a Clodoveo Francorum
Rege anno 507, victo et interempto, Gothorum regnum invasit,
tenuitque infeliciter et ignave annis 4, pulsus tandem a Theo-
dorico.

CAPUT III.

Monasterium Assanense. Victoriani discipuli.

Postquam ejus paullatim per Hispanias nominis
vulgata est fama, tanta certatim advolvit omnis
sexus, aetatis, ordinis, multitudo, aut corporibus aut
animis medicinam implorans, ut nihil loco illo ante
deserto esset frequentius. Convenerunt deinde ad eum
cum ingenti plebeiorum hominum comitatu viri nobi-
les, atque ad ejus pedes prostrati rogare eum sup-
pliciter coeperunt, in plana commigrare dignaretur,
quod istius rupis difficilior esset accessus: ipsius igitur
Christi sequeretur exemplum, qui turbae se se-
quentis misertus descendit de monte in campestrum
locum: ut demum majorem duceret publicae utilita-
tis, quam suorum commodorum rationem. His tan-
dem victis precibus, ut prodesset pluribus, etsi invi-
tus, ex antro illo in planiora descendit.

16 Data illi primum ab iisdem migrationis hujus
auctoribus possessio non admodum ampla, perpetuo
jure ad posterostransmittenda, cui Arrasate nomen,
juxta flumen a Cinga, qui per montium angustias rap-
ido impetu decurrens, tandem aliis sibi rivis adjun-
ctis in Iberum influit. Hic Victorianus cellas aedifi-
care, sibi ac sociis singulas. Porro tantus erat ad
eum populi concursus, ut examen apum ad alveare
provolantium videretur: tantum erat erga eum om-
nium studium, ut quasi patrem reverentur, et vere
pater erat; tantam ducebat salutis eorum curam. In-
notuit nomen ejus non magnatibus tantum, sed et
Regibus ipsis.

17 Successerat Theodorico Amalaricus nepos ejus.
Sed et hic quinquennio post evivis abiit, regno glo-
riosissimo,

Ejus virtus,

*pietatis la-
crymae.*

*Missae sacri-
cium,*

*assidua preca-
tio.*

Discipuli,

miracula.

*Descendit in
plana.*

Luc. 6. 17.

a

*Monasterium
aedificat.*

*Theudes Rex
eum visit:
b*

c riosissimo ac *c* Christianissimo Regi Theudi relicto. Hic, ut Ecclesiasticæ propagandæ dignitatis ac pietatis erat studiosissimus, sæpe Sanctum visebat Victorianum, avide ejus audiebat monita, sequebatur consilia. Ei varia quærenti illud plerumque respondebat Victorianus, ut meminisset Prophetici oraculi : Honor Regis judicium diligit; quasi præcipuus Regis honor in eo situs sit, ut justitiam diligat, atque observet : utque ita temporalis regni administrationem disponderet, ne corona privaretur cælesti. Suadebat præterea Regi ut in ferendis decretis ita se Regem esse meminisset, ut et mortalem esse non oblivisceretur : neu se quod Rex esset nimium efferret, ne supremus ille Rex ob superbiam eum in profundum deturbaret.

Victorianus dignitates recusat.
Fit Abbas Assanensis.
18 Cum hæc tam prudenter suadentem Rex audiret, cerneretque in eo elucentem gratiam Spiritus sancti, statuit ad totius utilitatem Ecclesiæ ad majorem eum promovere dignitatem. Quod cum viro sancto suboluisset, omni conatu obstitit. Cum enim in quiete vitæ monasticæ gustasset quam suavis sit Dominus, nolebat ad Ægyptias carniū ollas reverti, et quam in Deo spem habebat, in incerto divitiarum collocare. Qui in monasterio Assanensi versabantur ascetæ, Regem obtestati sunt, sibi ut Victorianum Præfectum ac virtutis magistrum daret. Quo audito Rex, etsi alioqui majori illum ornare dignitate constituerat, motus tamen humili et religiosa eorum supplicatione, illum iis patrem, pastorem, doctorem dedit. Unanimi ergo religiosorum consensu, Cleri suffragio, acclamatione populi, Regis auctoritate, gubernacula illius cœnobii capessivit.

Revocat suos. ex privatis cellis in monasterium.
Psal. 132. 1. Act. 4. 32.
19 Eo munere suscepto strenue vigilabat super commissio sibi grege. Quidam e monachis foris vitam solitariam degebant in diversis oratoriis cellisque : eos ad cœnobium revocavit, certamque iis vivendi regulam ac normam præscripsit; bonum esse prædicans et jucundum habitare fratres in unum, ubi sit cor unum et anima una : necessarium esse junctis viribus adversus antiquum et vafrum hostem pugnare : plurimumque momenti adferre spiritualibus athleticis, si mutuo sese exhortationibus et exemplis ad strenue dimicandum excitent : magnas quidem hostis vires esse, sed multum eas debilitari plurium simul repugnantium virtute : non facile expugnari fidelium castra, quæ sunt caritate vallata. His aliisque scripturarum sacrarum monitionibus viam illis caritatis commonstrabat, erigebat virtutum vexilla, ipseque Dei exercitum Dux strenuus, caussas modosque vincendi docens, præibat : sicque nominis sui vim Victorianus implebat. Ita sanctus Abbas carnis appetitus frænabat, tricipitis serpentis fraudes elidebat, acie fidei, spei, ac caritatis. Boni illius pastoris exemplo, custodiebat magno studio oves Christi in loco pascuæ collocatas, ut omnes essent gemellis foetibus, et sterilis non reperiretur in eis, sed omnes in duplici vita fecundæ essent.

Discipuli ejus Episcopi:
d
Gaudiosus Tarrazonensis,
e
Aquilinus Narbonen.
f
Tranquillinus Tarracon.
Euphronymus Zamoren.
Vincentius Oscanus.
20 Multi sanctitatis ejus velut odore quodam pellecti suos ei liberos commiserunt, doctrina et probis moribus imbuendos, atque ex his multi variis deinde Ecclesiis præfuere, insigni virtutis commendatione. Nulla civitas erat aut Ecclesia, quæ si ex disciplina S. Victoriani nancisci Antistitem posset, non id sibi honori duceret. Ab hac institutione extitit *d* Gaudiosus magnæ virtutis Episcopus Turiasonensis. Hic inter illustria quæ patravit opera virtutum, multa donaria, prædia, villas, Ecclesiæ, seu monasterio S. Martini, cui S. Victorianus præerat, contulit perpetuo jure possidenda, quemadmodum etiamnum ea possidet. *e* Aquilinus Archiepiscopus Narbonensis, ad eam dignitatem ab hujus sancti gregis consortio vocatus. *f* Tranquillinus cum in eodem cœnobio monachus esset, eruditione ac sanctis moribus præstans, Archiepiscopus Tarraconensis est factus; quam digni-

tatem multis annis gessit, *g* Euphronymus monachus et S. Victoriani discipulus, Zamorensi infula donatus est. *h* Vincentio quoque ejusdem olim instituti Antistite gloriatur Sedes Oscanæ. Alii complures ejus sanctissima institutione formati, varias Hispaniarum Ecclesias rexerunt.

21 Sparsus late est odor bonus hujus monasterii, unde et suavissimi fructus. Ac quemadmodum ex horto concluso, aut apotheca aromatum, aut mixtione myrrhæ et thuris, magna exhalatur fragrantia odoris; ita et hujus monasterii opinio late spargebatur, magnamque excitabat venerationem : adeo ut multi eo concurrerent pietatis ergo, alii dona et anathemata mitterent ad ornatum monasterii splendoremque. Ipse quoque Rex Theudes, non solum regis muneribus vivus illud locupletavit, sed et testamenti tabulis multos ei fundos, villas, prædia legavit.

a Ita hic fluvius a Ludovico Nonio V. CL. describitur : Rapidus potius quam magnus inter Ilargetes ceterioris Hispaniæ populos est fluvius Cinga, a Pyrenæis montibus decurrens, Gallicam Flaviam urbem, nunc Fragua dictam, pertransit, et ibero sociales undas deferit.

b Ab exercitu jugulatus Narbonæ in foro, ut scribit Tundensis.

c Inepte sane homini hæretico hic tribuitur titulus. Theudas alius dicitur. Regnavit ab anno 331, ad 348, et licet hæreticus, pacem tamen concessit Ecclesiæ, ut auctor est Isidorus.

d Colitur 3 Novembris. Marietta lib. 3, cap. 91, scribit ignorari cæjas fuerit, aut quando vixerit. De eo pluribus agit Martinus Carillo in catalogo Ep. Turiasonen. Est Turiaso, vulgo Tarazona, urbs Episcopalis, sub Archiep. Casaraugustano.

e Non exstat in catalogo Narbonensium Præsulum apud Cl. Robertum Aquilini nomen. Sedisse eum oportet inter S. Rusticum, et Migetium, qui toto seculo ab invicem distant.

f Deest Tranquillini nomen in catalogo Episcoporum Tarracon. Franc. Padillæ.

g Hujus alibi necdum nomen reperimus. Hinc vero patet Zamoræ Episcopatum olim fuisse, quem tamen temporum iniquitate abolitum restituit Callistus II, quasique novum erexit; uti Bononiæ in Belgica II, patrum nostrorum memoria contigit.

h Primus hic est in catalogo Episcoporum Oscensium Martini Carillo.

CAPUT IV.

Variae Victoriani virtutes, obitus.

Non in superbiam animi elatus est ob hoc sui monasterii incrementum Victorianus; sed juxta Sapientis præceptum, quanto virtute major erat, tanto omnibus in rebus impensius sese humiliabat, tanto magis sese labori dedebat. Et quoniam nullo superbix assultu sinebat se ab arce humilitatis deturbari, tanta eum Deus gratia est muneratus, ut nullum non curaret ægritudinis genus. Solo manuum tactu cœcis videndi vim restituebat, debilibus vigorem, roburque corporis, paralyticis, energumenis, aliisque, quod quisque expetierat. Neque hanc ejus gratiam unquam fallebat eventus, nisi si accedentes quandoque fides defecisset.

23 Cum divina revelatione didicisset magnas in Hispania rerum mutationes futuras, Gothorumque extinguendum imperium, voluit qua licebat sui cœnobii incolumitati consulere. Igitur velut providus pater testamentum condidit, Christumque et Ecclesiam universarum rerum suarum heredes instituit. Jamque gravis ætate, jejuniis, vigiliis aliisque afflictionibus corporis pene exhaustus, assidue precabatur, ut brevi posset dissolvi et esse cum Christo, apud quem repositam sibi sciebat coronam justitiæ.

24 Cum ergo hora felicissimi transitus advenisset, quam jam ante suis prædixerat, omnes ad se convocavit, hisque eos verbis est allocutus : Carissimi filii, invitamur a Domino universorum. Persolvendum est vitæ debitum : hæc est necessitudo naturæ mortalis. Et quamquam Judicis præsentiam reformido, fretus tamen pietate Patris, lætus ab eo, invitatus ad cœnam nuptiarum Agni. At vos viscera mea, quos Ecclesiæ matri gratia genuit Spiritus sancti, solliciti estote servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Nulla unquam discordiæ pestilentia caritatem vestram dissolvat : numquam superbix virus humilitatem vitiet :

EX HISPANICO
FRANC. DID
AYNSA.

g
h

S. Victoriani
monasterium
celebre.

Cinga fl.

Zamorensis
Episcopatus.

S. Victoriani
humilitas.
Eccli. 3. 20.

Gratia cura-
tionum.

Prophetiæ do-
num.

Mortis deside-
rium.

Ejus prædi-
ctio.

Ultima ad
suos oratio.

Ephes. 4. 3.

licet : numquam avaritiæ scoria liberalitatem inquinat : ne terrenorum bonorum cupiditas, a sancto religionis proposito animos avocet vestros.

25 Hac pia cohortatione mœrentes suorum animos nonnihil solatus, sanctissimo corporis Christi viatico munitus est : oblatoque omnibus osculo pacis, beatissimum spiritum suum manibus Angelorum tradidit deferendum ad æternæ lucis mansiones, quas esse in domo Patris sui multas Christus professus est: ubi splendet solis instar justus in innumerabili cœtu justorum, sequentium Agnum sine macula. Circumdederunt illico venerabile corpus monachi ex imo corde suspiria ducentes ac lacrymas, ob tanti tamque pii pastoris ac patris jacturam. Mortuus est xii Jan. anno vii, regni a Athanagildi Gothi, cum b duodecim lustris monasterio præfuisset, omni deinceps dolore cariturus, cum alioquin, quæ ultra lxxx annos producit vita, labor sit et dolor. Ea igitur ætate cælestibus turbis adscriptus est æternum victor futurus Victorianus.

26 Conditum est corpus ejus sepulchro, quod ipse sibi vivus pararat, juxta altare S. Martini Confessoris, ut qua liceret jungerentur in terra sancti Confessoris, quorum animæ conjunctæ essent in cælis. Innumera quæ indies fiunt miracula, satis eum testantur æterna nunc frui beatitudine, gratia et munere Domini nostri Jesu Christi, qui vivit et regnat in secula seculorum, Amen.

27 Hæc fere continentur Breviario illo vetusto monasterii Montaragonii. Quæ vero in codice cœnobii S. Victoriani leguntur, licet sententia et rerum fide convenient, elegantia tamen, stylique curiositate multum discrepant. Nam cum ex hoc cœnobio in illud Montaragonii translatae sunt S. Victoriani reliquiae, una et illa authentica scripta advecta sunt.

a Athanagildus regnare cepit an. 554 fidem Catholicam occulte tenuit, ut ex S. Isidoro tradit Lucas Tudensis.

b Id cum iis quæ ante dicta sunt non congruit. Nam si in Hispaniam venit anno 522, obiit 560, qui potuit sexaginta annis monasterio præfuisse? Sed videtur manifeste Auctor hic ei 80 annorum ætatem tribuere : at quæ commemoravit ab eo gesta in Gallia, ea profecto ante 20 annum ætatis geri non potuerunt. Ita ergo hoc accipiendum videtur, quod 60 annos in Italia, Gallia, Hispania disciplinis monasticis exercendis tradendisque tribuerit.

CAPUT V.

Corporis variæ translationes.

Minime mirum videri cuiquam debet, hujus sancti viri corpus in cœnobio proprio S. Victoriani minime asservari. Est id quidem antiquissimum omnium, quæ tota Arragonia extant, monasterium. Nam a S. Joannis de la Peña fundavit Garcias Ximenius, primus Rex Suprarbis; etsi antea isthic sancti viri Otho et Felix jam anno septingentesimo habitarent. Monasterium S. Mariæ Alaoni, opus est Comitis Raymundi de Ripagorza anno nongentesimo octavo, quamquam credantur, ex non omnino certis conjecturis, olim isthic Abbates fuisse ac monachi b. c Montaragonii cœnobium erexit dotavitque Rex Sanctius, cum ad obsidionem Oscanæ urbis se pararet anno millesimo octuagesimo nono : d Rothense Alphonusus II, Arragoniæ Rex millesimo centesimo quinquagesimo quarto. e Vervelæ, Petrus f Atarez Borjæ dominus quinquagesimo octavo ejusdem seculi, ut fuse docet in catalogo Antistitum Arragoniæ D. Martinus Carillo Abbas Montarragonius. At monasterium S. Victoriani, g antiquitus S. Martini de Sarasa dictum, exstructum est a Rege Gesaleico Gotho h..... Mortuus est S. Victorianus anno i..... ut ait Hieronymus Blancas, Gothorum tempore.

29 At quando in peccatorum ultionem universa a Mauris vastata eversaue est Hispania; Catholici rabiem fugientes barbarorum, secum corpora Sanctorum abstulerunt, quæ in variis asservabantur colebanturque Ecclesiis, ut ab injuriis ludibriisque

Maurorum ea subtraherent, quemadmodum ex variarum patet Ecclesiarum monumentis, Toletanæ, Hispalensis, Caesaraugustanæ, Valentinæ, Complurensis, aliarumque, ut alibi dictum est a nobis de translatione k SS. Vincentii, Justi, Pastoris, Nunilonis, Alodiæ. Ita et S. Victoriani alio avectum est corpus, donec Montis Aragonii cœnobio donatum est. Nam illius cœnobii fundator Sanctius Rex, Sanctique filius Petrus id ad exercitum deportari curarunt, atque ejus ope illustres de barbaris victorias retulerunt; uti nostrares historiæ testantur, præsertim Hieronymi Suritæ. In æde Montaragonii cœnobii sacellum est S. Victoriano sacrum, in quo obsidio expugnatioque Oscanæ urbis depicta est, inque medio exercitus arca corporis S. Victoriani.

30 Idem liquet ex antiquis Breviariis Oscanæ et Jaccensis dioceseon. Nam in iis lectiones de Octava S. Victoriani ita habent : Reliquiæ ejus timore Abderrahmen Regis Panagorum fuerunt translatae ad S. Rufinam supra l Ainsam, ubi per ducentos et sexaginta annos manserunt. Sed divina misericordia operante, timore Paganorum sublato, Dominus Sanctius Rex Aragonum et Pampilonensis ad castrum Alquezar posuit vi Idus Aprilis in octava Paschæ anno ab incarnatione m millesimo octuagesimo octavo. Inde translatae sunt ad monasterium Montis Aragonum prope Oscan; ubi nunc caput cum toto corpore, dempto brachio, honorifice habetur. Ibidem pluries invocatur dum notabilis urget necessitas, et regulariter petitum obtinetur : est enim quasi fons aquarum tempore sterili. Atque in Breviario anno 1547 excuso, cum Jaccensi et Oscanæ Ecclesiæ Episcopus præesset n D. Petrus Augustinus, sexta lectio officii diei S. Victoriani sic habet : Postea vero timore Paganorum Hispaniam invadentium ad S. Rufinam supra Ainsam ejus reliquiae sunt delatae. Deinde vero anno Domini 1088, jussu Sanctii Regis Aragonum ad castrum de Alquezar sunt delatae : et demum ad monasterium Montis Aragonum sunt translatae, ubi nunc caput cum toto corpore, dempto brachio, honorifice habentur.

31 Gloriantur quidem S. Victoriani religiosi ejus penes se exuvias servari, arcæ argenteæ antiquissimæ inclusas, cui hæc insculpta est epigraphe : HIC JACET TOTUM CORPUS INTEGRUM DIVI VICTORIANI, PRÆTER BRACHIUM. Ea vero arca nunquam aperitur. At quando quispiam ex eo cœtu moriturus est, præmonet eos Sanctus triplici ictu arcam quatiens. Ea igitur admonitione excitati ardentius sese virtuti dedunt, ac si singulis mors esset denunciata, ac tandem anno evoluta unus e toto numero moritur. Sed an id Sancti hujus Victoriani corpus sit, an alterius cognominis, ac Martyris quidem, ut eum Surita appellat, certo statuere non possum. Fortassis utrobique partes aliquæ ejus reliquiarum servantur. Deus novit. Nobis certum est nihil definire, si quid Lector certius prehenderit, decernat quod æquum sibi videbitur. Sane cum Philippus II, variorum Sanctorum reliquias Reginae Margaretæ dandas undique colligeret, aliquæ ei S. Victoriani oblatae sunt ex Montaragonii cœnobio allatae. Obsecramus sanctum Christi Confessorem ut in hac vita cælestium gratiarum copiam nobis impetret, ac deinde gloriam sempiternam, Amen.

a De hoc monasterio edidit integrum volumen Joannes Briz Martinez ibidem Abbas. Agit de ejus fundatione Ant. Yepex tom. 3, ad an. Christi 718 et 719, aliique et nos infra xxix Maii cum de sanctis eremitis Voto sive Othone, et Felice. Situm est id cœnobium in finibus Aragoniæ et Navarrae, haud procul ab Jacca oppido.

b Id confirmat Briz Martinez lib. 2, cap. 19, ubi de ejus cœnobii principiis agit, uti et Martinus Carillo.

c Est id leuca una dissitum ab urbe Osca, Canonicorum regularium ordinis S. Augustini, ut scribit ejus cœnobii Abbas Martinus Carillo. Agit de eo fuse pluribus locis Aynsa-Yriarte.

d Vulgo de Nuestra Señora de Rueda. Est ordinis Cisterciensis.

e Est id ejusdem Cisterciensis instituti, juxta Tarraconam.

f Carillo :

k
S. Victoriani
meritis relata
victoria.

Tom. 1. lib. 1.

Corpus ejus
sæpius trans-
latum.

Servatur
nunc in cœ-
nobio Monta-
ragon.

Arca reliquia-
rum mortem
monachis de-
nuntiat.

S. Joan. de la
Peña.

Variæ SS. cor-
pora trans-
lata.

a
Fundationes
aliquot mona-
steriorum His-
paniæ.

b c

d

e f

g

h

i

f Carillo : D. Petrus Atares, Dominus Castelli de la Zarça, quod est Borja. Agit de eodem Petro et Vervela Garibay tom. 1, lib 2, cap. 13. g Carillo idem scribit.
h Iterum dormitavit hic librarius, scribens 442, quod corrigendum ex iis quæ ad caput 2, notavimus de Gesaleici regno.
i Scriptum remur, 560 excusum est 500 intolerabili mendo.
k De S. Vincentio agemus 22 Januar. de SS. Justo et Pastore 6 Aug. Nunilone et Alodia 22 Octob.

l Aynsa, aliis Ynsa, oppidum est Aragoniæ inter Oream et Urgellam.
m Imo 1089. Nam eo anno littera Dominicalis fuit G. inciditque Pascha in 1 Aprilis. Sed, ut mox dicitur, videntur illæ reliquæ translatae ann. 1088, ad castrum Alquezar; ann. 1089, ad Montisaragonii cœnobium.
n Frater hic fuit Antonii Augustini, ex Priore cœnobii Rothen-sis creatus an. 1345, ut scribit Aynsa-Yriarte lib. 3, cap. 24.

EX VARIIS.

DE S. NAZARIO MONACHO, CUSANI IN HISPANIA.

XII JANUARI.
S. Nazarii na-
talis.

Successit S. Victoriano in Asanensis monasterii regimine Nazarius, ut scribit Martinus Carillo. Idem est fortasse qui Cusani colitur XII Januarii; de quo Ferrarius in generali catalogo SS. Cusani in territorio Ruscinonensi S. Nazarii monachi. De Cusano monasterio egimus v Januarii, cum de S. Flaminiano. De S. Nazario isthæc scribit Antonius Vincentius Domenecus in historia SS. Catalauniæ, atque ex eo Antonius Yepes tom. 3, Chronic. ord. S. Benedicti ad an. 745, cap. 4.

Vita ex Do-
meneco;

2 Vita S. Nazarii Confessoris (cujus sanctum corpus cum magna veneratione adservat monasterium S. Michaelis Cusani, ordinis S. Benedicti, diœcesis Helenensis) excerpta ex Lectionibus matutinalibus ejusdem cœnobii.

professio mo-
nastica,

3 S. Nazarius natione Hispanus fuit. Cum matu-ram attigisset ætatem, mundique fraudes jam habe-ret compertas, ab iis profugere statuit. Neque diu

hoc pietatis decretum distulit: religioso mox habitu assumpto. Non facile est definire, cujus potissimum fuerit instituti: vulgo tamen creditur monachus Benedictinus fuisse; sed quod id mihi non omnino sit exploratum, Sanctorum ejus ordinis catalogo eum non adscripsi.

4 Magnos ille thesauros ac divitias congerere in virtutes, cælis ab ipso religiosæ vitæ tirocinio institit. Huc magna ejus caritas et misericordia spectabat. Peregrinos igitur excipere hospitio, vestire nudos, fame-licos cibo reficere, omni ope afflictos juvare. Quam miracula, Numini hæ illius probarentur actiones, magnis mi-raculis patefactum est. Nam et habitu suo, eoque penitus illæso, ardentem furnum extinxit. Vita tan-dem religiosissime acta, multisque cumulata meritis, sanctissime obiit, æternum in cælo victurus. Colitur festum. in eo cœnobio XII die Januar. festi duplicis celebritate.

DE S. FERGEOLO MARTYRE, EPISCOPO GRATIANOPOLITANO.

SEC. VI.
XII JANUARI.

Gratianopolitanæ Ecclesiæ tertiusdecimus Anti-stes recensetur a Joanne Chenu S. Fergeolus, quem Martyrem credimus, inquit. Consentit Claudius Robertus. At Saussaius: Gratiano-poli natalis S. Fergeoli Episcopi et Martyris, qui post Clarum ea in Cathedra sedens, cum boni pasto-ris munia expleret, justitiamque et Ecclesiasticam libertatem animo vere Pontificio tueretur, Sede de-

turbatus ab Ebroino tyranno, cum aliis plurimis sanctissimis Præsulibus, qui ejus nefandis molitio-nibus, ex Dei zelo, et proximi amore renitebantur; primum in exilium pulsus, deinde etiam dura nece jugulatus est: sicque laminæ Pontificali adjuncta martyrii pro justitia initi laurea, ad æternos trium-phos evolavit.

S. Fergeolus
sub Ebroino
passus.

DE S. BENEDICTO BISCOPIO, ABBATE IN ANGLIA.

AN. CHR.
DCCIII.
XII JANUARI.
Wirus flu-
vius.

Vedra Britannię fluvius est Ptolemæo, Bedæ Wirus, Wita aliis, vulgo nunc Anglis Were, qui Dumelmensem late rigat Episcopatum, Brigantum quondam provinciæ partem: tan-demque Oceano miscetur ad Wiran-muth, ut Beda vocat, nunc, teste Cambdeno, Monckswere-mouth, id est, Vedræ ostium quod ad monachos spectavit. Ratio nominis colligitur ex Malmesburiensi lib. 1, de gestis Reg. Anglor. cap. 3. Britannia, quæ a quibus-dam alter orbis appellatur, quod Oceano interfusa non multis cosmographis comperta est, habet in remotissima sui plaga locum nativitatis et educatio-nis Bedæ, Scotiæ propinquum. Plaga olim et suave halantibus monasteriorum floribus dulcis, et urbium a Romanis ædificatarum frequentia renidens; nunc vel antiquo Danorum, vel recenti Normannorum populatu lugubris, nihil quod multum animos alli-ciat prætendit. Ibi est Wira nec egenæ latitudi-nis, nec segnis gurgitis amnis, qui pelago influus naves serena invectas aura placido ostii excipit gre-mio. Cujus utrasque ripas Benedictus quidam eccle-siis insignivit, et monasteria ibidem construxit, al-terum Petri, alterum Pauli nomine, caritatis et regulæ unione non discrepantia. Utrasque Wiræ ripas

Bedæ patria.

Wirmudense,
et Jarawense,
monasteria.

ait ecclesiis insignitas, quia in pluribus fortasse vicis ea regione templa ædificavit. Alioquin S. Pauli monaste-rium, in Girwy, sive Jarraw, fere milliaribus quinque a Wira distat, juxta Tinam fluvium, de quo inferius in Notis.

2 S. Benedicti Abbatis, horum parentis cœnobiorum, natalem jam olim annua celebritate, haud diu post ejus mortem, egerunt Wirmudenses monachi, ut ex Bedæ homilia infra citanda liquet. Inscriptum est deinde Ro-mano Martyrologio nomen pridie Id. Janu. his verbis: In Anglia S. Benedicti Abbatis et Confessoris, Locum adscribunt Molanus et Galesinius: Wirmudæ in Anglia S. Benedicti primi Abbatis et Confessoris. At Me-nardus: Londini in Anglia S. Benedicti Abbatis, cognomento Biscopii. Wion: Wirmudæ in Anglia S. Benedicti primi Abbatis cœnobii SS. Petri et Pauli Londini, qui edoctus Romæ monasticam disci-plinam, reversus in patriam, eandem multiplicato fœnore propagavit. Fuit quidem Londini S. Petro dicatum cœnobium, quod vulgo Westmonasterium ap-pellatur, de quo v Januarii in S. Eduardi vita et alibi. At nihil illud ad Benedictum Biscopium. Hujus porro meminere præterea hoc die Dorganus, et Martyrologia Germanicum atque Anglicanum. At Trithemius lib. 3,

S. Benedicti,
eorum funda-
toris, festum
12 Jan.

in illis illustribus ord. S. Benedicti cap. 151, scribit Festum pridie Nonas Decembris celebrari. Quo in unico, eoque non antiquo, ms. *Kalendario SS. ordinis S. Benedicti isthæc habentur* : S. Benedicti Abbatiss monasterii S. Petri ad Girvum in Anglia, qui fuit Abbas et Pater Venerabilis Bedæ Presbyteri. S. Pauli fuit Girwicense cœnobium, ut supra dictum, diciturque rursum inferius; S. Petri vero Wirmudense. Beda tamen lib. 5, cap. 22, vocat Ceolfridum Abbatem monasterii beatorum Apostolorum Petri et Pauli, quod est ad ostium Wyri amnis, et juxta amnem Tinam in loco qui vocatur Ingrivum. Sic accipiendum quod in Anglicano Martyrologio dicitur, templum a Benedicto ædificatum, sanctis Apostolis Petro et Paulo fuisse consecratum. Et licet aliquantulum, ut dictum est, distarent duo illa monasteria, haberentque singulos Præpositos, uni tamen suberant Abbati, unumque censebantur monasterium. In pervetusto ms. Hibernico conventus Dungallensis xvii Janu. hæc habentur : Benedicti Abb. quæ de hoc accipienda suspicamur.

El 17 Jan.

Vita a Beda scripta.

3 Venerabilis Beda post epitomen historiæ gentis Anglorum fatetur, inter cetera scripsisse se, Historiam, inquit, Abbatum monasterii hujus, in quo supernæ pietati deservire gaudeo, Benedicti, Ceolfridi, et Werberti, in libellis duobus. Hos libellos necdum vidimus. Extat apud Capgravium vita S. Ceolfridi, sed non quæ est a Beda scripta. Dabimus hic quæ de Benedicto idem Beda scripsit in homilia, die ejus natali habita, tum quædam ex Guilielmo Malmesburiensi lib. 4, de gestis Pontific. Anglor. atque ex Floribus Historiarum Matthæi Westmonasteriensis. Ejus præterea meminere Ranulphus Cestrensis lib. 5, cap. 16. Florentius Wigorniensis sæpius, Nicolaus Harpsfeldius seculo 7, cap. 37, Antonius Yepes tom. 2, centur. 3, an. 703. Clemens Renerus de antiquitate Benedictinor. in Anglia, tract. 1, sect. 1, § 9. Joannes Capgravius ex Westmonasteriensi. Baronius tom. 8 Annal. ad an. 703, nu. 4 et 5. Alcuinus Flaccus ep. 49, ad Fratres Wirensis et Gyrensis Ecclesiæ. Sed quod Clemens Renerus a Benedicto et Ceolfrido nomen Alcuini in albo fraternitatis inscriptum ait; refelli potest ex vita ejus a cœvo scripta, cum ex ea constet illum an. 804 obiisse, 101 annis a Biscopii morte; puerum institutum esse ab Hechberto Bedæ discipulo. Fit vero in eadem vita, Benedicti mentio.

4 Etatem Benedicti sic possumus colligere. Ranulphus loco citato ita scribit : Hoc etiam anno (654, quo cæsus a Penda est Anna Rex Orientalium Anglorum) Benedictus Biscop Abbas et nutritius Bedæ Presbyteri, ministerque Regis Oswy, domum, cognatos, et patriam, amore Christi linquens, anno ætatis 35, Romam adivit, et doctior inde rediit. Idem refert Wigorniensis, sed anno 653, atque eum tunc annum vigesimum quintum ætatis egisse. Socium itineris primi habuit S. Wilfridum. Ita Malmesbur. lib. 3, de Pontif. Post annum datus a Rege (Ercomberto) in comitatum industrii juvenis Benedicti, qui postea Wirensis Abbas fuit, Romanum iter maturabat. Et Beda lib. 5, cap. 20, de S. Wilfrido loquens, Veniens, inquit, ad Reginam Eanfledam, Oswii uxorem, cui notus erat, ejusque consilio et suffragiis præfatus fuerat monasterio sociatus, indicavit ei desiderium sibi inesse beatorum Apostolorum limina visitandi : quæ delectata bono adolescentis proposito, misit eum in Cantiam ad Regem Erconbertum, qui erat filius avunculi sui, postulans ut eum honorifice Romam transmitteret. Quo tempore ibi gradum Archiepiscopatus Honorius unus ex discipulis beati Papæ Gregorii, vir in rebus Ecclesiasticis sublimiter institutus, servabat. Ubi cum aliquamdiu demoratus adolescens animi vivacis, diligenter his quæ inspiciebat, discendis operam daret, supervenit illo alius adolescens, nomine Biscop, cognomento Benedictus, de nobilibus Anglorum, cupiens et ipse Romam venire, cujus supra

Anno 653, vel 654, it Romam,

cum S. Wilfrido post Episcopo Eboracensi.

meminimus. Hujus ergo comitatu Rex sociavit Wilfridum, atque illum secum Romam perducere jussit. Qui cum Lugdunum pervenissent, Wilfridus a Dalfino civitatis Episcopo ibi retentus est, Benedictus cœptum iter gnaviter Romam usque complevit. Hæc Beda. Wilfridi, ut Malmesburiensis ait, mora iratus præcessit. At Wilfridus Archiepiscopi fultus consilio, et sublevatus marsupio, cœptam viam aggressus, socium brevi consecutus est; simulque Romam pervenerunt. Cum vero S. Honorius (post eorum ex Anglia discessum) vel an. 653, ut vult Wigorniensis, vel 654, ut Ranulphus, 30 Sept. obierit; inde quoque quando id susceptum sit iter statui potest.

5 Wilfridus Romæ aliquamdiu commoratus, tonsuram Ecclesiasticam Lugduni suscepit dum in patriam rediret : monasterium Ripin ab Alfrido Oswii Regis filio accepit, ut anno 661, refert Westmonasteriensis; ac tandem anno 664. Episcopus ordinatus est Compendii in Gallia ab Agilberto Parisiensi Episcopo, ut habet Beda lib. 4, cap. 28 et in epitome. Benedictus videtur annis pluribus Romæ substitisse, ac biennio in monasterio Lirinensi : inde Romam reversus, jussus est a Vitaliano Papa Theodorum Archiepiscopum in Angliam deducere anno 668. Unde corrigas quod in Notis ad Martyrologium scribit Baronius : Vixit Benedictus aliquamdiu Romæ, usque ad tempora Agathonis Papæ, a quo jussus est reverti in Angliam cum Joanne Archicantore ad imbuendum populum illum Romanæ Ecclesiæ disciplinis. Longius a vero recedit Pitseus, scribens, cum primum Romam venit, ab Agathone Papa benevole susceptum; postea in Lirinensi monasterio tonsuram accepisse Clericalem eodem anno quo Theodorus Cilix creatus est Archiepiscopus Cantuariensis. In Florentio Wigorniensis mendum agnoscas dum bisteritium ejus iter Romanum adnotat an. 668 et 671, priore anno sic scribit : Biscopius, qui et Benedictus, tertio (legendum videtur secundo) Romam venit. Quo tempore erat Romæ monachus Theodorus, Tharso Ciliciæ natus, seculari et Ecclesiastica philosophia præditus, Græce et Latine sufficienter instructus, probus moribus, annorum 66 ætatis. Hunc die vii Kal. Aprilium, Dominica, ordinatum Archiepiscopum, Biscopio (quia vir sapiens erat ac strenuus) Papa Vitalianus Britanniam perducendum, simul et Abbatem commendavit Adrianum.

Inde discedit anno 668.

Deducit Theodorum Archiep. in Angliam.

6 Anno 669, Archiepiscopus Theodorus, inquit idem Wigorniensis, die vi Kal. Juniarum, Dominica, Cantiam venit; et Benedicto (qui et Biscopius) monasterium B. Petri Apostoli, Abbatiss jure regendum dedit. Alii ab Egberto Rege illud ei donatum monasterium volunt. Anno 671. Venerabilis Abbas Benedictus, qui et Biscopius, ait idem, ubi duobus annis monasterio B. Petri Apostoli, Abbatiss jure præseset, Archipræsulis Theodori licentia, tertio de Britannia Romam profectus est. Cui in monasterii regimen successit Adrianus Abbas (cujus supra meminimus) vir natione Afer, sacris litteris diligenter imbutus, Græcæ pariter et Latine linguæ peritissimus.

Fit Abbas Cantuariæ an. 669.

Iterum it Romam 671.

7 Anno 672, inquit, Roma Benedictus Biscopius rediit, et ingressus Britanniam, patriam gentem solumque in quo natus est petit. Egfridum Transumbranæ gentis Regem adiit, qui confestim terram 70 familiarum, ut construeret monasterium ad ostium Wiri fluminis, illi dedit. Ann dein 674 Biscopius ad ostium Wiri fluminis, indict. 2. Non ergo an. 670, id conditum est cœnobium, ut scribit Pitseus.

Rediit 672.

Construit cœnobium 674.

8 Anno 676, scribit idem Wigorniensis, Benedictus Biscopius cum Ceolfrido religioso monacho, quarto Romam de Britannia petit : Ecclesiastica privilegia ab Agathone Papa, cum licentia, consensu, desiderio, et hortatu Regis Egfridi accepta, quo monasterium suum tutum ac liberum perpetuo redderetur, retulit. Accepit et Joannem Archicantorem B. Petri Apostoli Britanniam perducendum, ut in monasterio suo

It denuo Romam.

suo cursum canendi per annum edoceret. Verum cum supra ostenderimus, in vita S. Agathonis x Januarii, eum anno 678 exeunte sedere cœpisse, vel biennio fere moratus fuit Romæ Biscopius, vel alia in Gallia et Italia lustravit ex itinere monasteria, vel potius serius Romam profectus est; et ipse Wigorniensis hunc annum Christi 676, facit Agathonis secundum.

9 Anno 682, ut idem ait, Reverendissimus Abbas Benedictus Biscopius Presbyterum Easterwinum, suum patruelem, sanctitate insignem, de monasterio suo eligens, Abbatem eidem monasterio, regendi jure, præfecit. Egfridus REX, pro redemptione animæ suæ, etiam aliam 40, familiarum terram Abbati Benedicto donavit. Ubi missis monachis numero 22, et præposito Abbate Ceolfrido, sui per omnia adjutore strenuissimo, jussu Regis monasterium B. Paulo Apostolo, in loco qui dicitur Girvum, construxit. De hoc monasterio Westmonasteriensis ad annum 681 Monasterium apud Jarewe fundatum est. De quo loco Cambdenus: Infra hunc vicum (Gateshead) fere ad ipsum Tinæ ostium, Girwy, nunc Jarrow, cernitur, venerabilis Bedæ natale solum, ubi etiam monasteriolum olim floruit, cujus fundatorem et foundationis tempus docet hæc Inscriptio, quæ legitur in pariete ecclesiæ:

DEDICATIO BASILICÆ
S. PAULI VIII. KL. MAII
ANNO XVI. EGFRIDI REG.
CEOLFRIDI ABB. EIUSDEMQ.
ECCLES. DEO AVCTORE
CONDITORIS ANNO III.

Regnare cœpit Egfridus an. 670, Kal. Martii, ergo annus regni XVI, fuit Christi DCLXXXV. Inde patet falli Pitseum qui an. 673, conditum Girvicense monasterium scribit.

10 Tandem an. 703, excessit e vita Benedictus, anno ætatis 76, secundum Florentii Wigorniensis calculum, aut 86, secundum Ranulphi: non 38, aut 78, ut scribit Pitseus.

11 Sigebertus de illustr. Eccles. scriptoribus cap. 62, isthæc habet: Benedictus Abbas scripsit ad monachos librum, quem vocavit Concordiam regularum, multorum Patrum regulas regulæ S. Benedicti Cassinensis conferens, ut nulla Patrum regula a Benedicti regula discordet, imo Benedicti regulæ regulis omnium Patrum concordet. Quæ de S. Benedicto Biscopio intelligunt Trithemius de viris illustribus ord. S. Benedicti lib. 2, cap. 19, Clemens Renerus loco citato, Wion in Notis ad Martyrolog. Joannes Pitseus, Antonius Possevinus, Antonius Yepes, aliique: et videtur eadem fuisse sententia Sigeberti, dum eum refert inter Jonam Abbatem, et Theodorum Scotorum (forte Anglorum) Archiepiscopum, a Vitaliano missum. Alii, ut Hugo Menardus lib. 2 observationum ad 12 Februar. alteri Benedicto Abbati Anianæ in Septimania, ac deinde Indensi, sive S. Cornelii juxta Aquisgranum in Belgio, qui sub Carolo Magno floruit, illam Regularum Concordiam tribuunt. Id discutiemus cum ipsas edemus regulas, quod paullo ante promisimus cum de S. Cæsaria egimus.

12 Alia porro quædam scripsisse Biscopium tradit Pitseus, Exhortationes ad monachos, lib. 1. De suo privilegio, lib. 1. De celebratione festorum totius anni, lib. 1, et alia. At librum de celebratione festorum, erit forte qui suspicetur potius Joannis Romani Archicantoris opus esse, propter ea quæ dicentur inferius.

VITA EX HOMILIA VEN. BEDÆ.

Omnis, inquit, qui reliquerit domum vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam æternam possidebit. Qui enim terrenis affectibus sive possessionibus pro Christi discipulatu renuntiaverit, quo plus in ejus amorem profecerit, eo plures inveniet, qui se interno suscipere affectu,

et suis gaudeant sustentare substantiis; ejus nimirum possessionibus vitæque consortes, qui se pro Christo pauperem factum in suis domibus agrisque recipere, et majore prorsus quam uxor, parens, frater, aut filius carnalis devotione caritatis refovere delectentur. Centuplum namque quod ait, non numerum amantium in Christo, et servientium pro Christo fidelibus, sed universitatem perfectionemque, qua per caritatem invicem serviunt, ostendit. Cujus rei et in nobis ipsis, fratres carissimi, sæpe exemplum sumpsimus, cum alicubi pro rerum necessitate digredientes, cuncta nobis monasteriorum habitacula quasi propria patere cognovimus; cunctos in nostrum obsequium sincerissima devotione pronos aspeximus.

2 Et maxime in beatæ memoriæ Patre nostro B. Benedicto, cujus hodie venerandam assumptionis diem debita solemnitate recolimus, totum lectionis hujus tenorem videmus perfectissime compleri. Derelictis enim omnibus secutus est Christum, quando spretis eis quæ in a ministerio regali acquisierat vel acquirere valebat, cum esset nobilis natu, ad beatorum Apostolorum limina peregrinaturus advolavit: ut quia rudis adhuc in gente Anglorum fides et Ecclesiarum institutio florebat, ibi potius perfectam vivendi formam sumeret, ubi per summos Christi Apostolos totius Ecclesiæ caput eminet eximium. Ibi ergo eruditus in Christo, b illis in partibus attonsus, ibi est monasterialibus imbutus institutis: ibidem totum vitæ suæ c erat exacturus, si non Apostolica Domini Papæ prohiberet auctoritas, qui eum propter ducendum in Britanniam sanctæ recordationis Archiepiscopum d Theodorum in patriam redire præcepit.

3 Nec longo post tempore etiam Reges seculi cognito virtutum ejus studio, locum ei construendi monasterii, non ab aliqua minorum personarum ablatum, sed de suis propriis donatum dare curabant. Quem ille acceptum mox perfectissime juxta regularem disciplinam interius exteriusque constituit, non pro suo captu decreta nobis statuens, sed antiquorum e statuta certissima monasteriorum, quæ peregre didicerat, sibi suisque observanda proponens.

4 Nec cuilibet vestrum, Fratres, grave debet videri, si nota loquamur, sed delectabile potius æstimari, quia vera loquimur, quando Patris nostri spiritalia gesta narramus, cui manifesto miraculo Dominus, quod fidelibus suis promisit, adimplevit, quia omnis qui reliquerit domum vel fratres aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet in hoc tempore, et in seculo futuro vitam æternam. Reliquit quippe cognatos, quando patriam deseruit: accepit vero centuplum, quia non solum a cunctis in hac terra pro virtutum industria merita veneratione habitus est, sed et in Gallia atque Italia, Romæ atque in maris insulis, ab omnibus qui eum nosse potuerunt dilectus: adeo ut ipse Papa Apostolicus ad profectum monasterii hujus, quod illum nuper fundasse gaudebat, f Joannem illi Abbatem atque archicantorem Romanæ Ecclesiæ, sicut caritas vestra bene meminit, in Britanniam Roma deducendum præstaret, per quem idem monasterium morem canendi ac ministrandi canonicum juxta ritum sanctæ Romanæ atque Apostolicæ Ecclesiæ perciperet.

5 Reliquit domos et agros quos habuerat pro Christo, de quo agrum semper virentis paradisi, et domum non manufactam, sed æternam in cælis accipere sperabat. Reliquit uxorem et filios; non quidem uxorem acceptam, et filios ex carne natos, sed uxorem prorsus accipere, ex qua filios habere posset, castitatis amore contempsit, malens ad illa centum quadraginta quatuor millia electorum pertinere, qui cantant canticum novum ante sedem Dei et Agni, quod nemo potest dicere nisi illi. Hi enim sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, et sequuntur Agnum

AUCTORE
BEDÆ.

Centuplum
quomodo re-
cipiant a Deo
religiosi.

a
S. Benedictus
instituentus
Romam abijt.

b
c
Jubetur in
Angliam re-
dire.
d

Ædificat, or-
dinatque mo-
nasterium.

Recipit cen-
tuplum, ubi-
que honora-
tus.

f

Quomodo re-
liquerit om-
nia.

Apoc. 14. et 4.

Girvicense
monasterium
exstruit an.
682.

Moritur 703.

An Concor-
diam regula-
rum scripse-
rit.

Alia ejus scri-
pta.

Matth. 19. 29.

unum quocumque abierit. Et accepit centuplum, quando non in his solummodo, sed et in marinis eum partibus plurimi in domos suas recipere viantem, suorum fructibus agrorum reficere desiderabant: quando *g* patronum perplures illi, quando viri Deo devoti pro animi constantis excellentia, non minori quam conjugibus aut parentibus propriis dilectionis instantia serviebant. Accepit centuplum domus et agros, quando hæc in quibus monasteria construeret, adeptus est. Uxorem namque dimittere pro Christo, et in hoc centuplum accipere est: quia animarum centuplum majus esset tunc meritum caritatis, inter continentes propter fructum spiritus, quam inter lascivientes quondam propter desiderium carnis. Filios, quos carnaliter habere despexit, centuplum accipere meruit spiritales. Centenarius quippe numerus, ut sæpe dictum est, perfectionem figurate significat. Nos namque sumus filii ejus, quos in hanc monachicam domum pius provisor induxit: nos sumus filii ejus, si iter virtutum ejus imitando tenemus, si non a semita regulari, quam docuit, torpendo deflectimus.

Semper laborabat.

6 Meminimus namque fratres, qui illum nosse potuimus, didicere crebro auditu, quos post obitum illius in nostræ fraternitatis consortium pietas superna congregavit; quia quamdiu sospes erat corpore, pro gloria sanctæ Dei Ecclesiæ, et maxime pro hujus monasterii pace, honore, et quiete, semper laborare perstabat. Toties mare transiit, numquam, ut est consuetudinis quibusdam, vacuus et inutilis rediit: sed nunc librorum copiam sanctorum, nunc reliquiarum beatorum Martyrum Christi munus venerabile detulit; nunc architectos ecclesiæ fabricandæ, nunc vitrificatores ad fenestras ejus decorandas ac munientas, nunc cantandi, et in ecclesia per totum annum ministrandi secum magistros adduxit: nunc *h* epistolam privilegii a Domino Papa missam, qua nostra libertas ab omni extrinseca incursione vitaretur, apportavit: nunc picturas sanctarum historiarum, quæ non ad ornatum solummodo ecclesiæ, verum etiam ad instructionem intuentium proponerentur, advexit, videlicet ut qui litterarum lectione non possent, opera Domini et Salvatoris nostri per ipsarum contuitum discerent imaginum.

Quietis suorum studet.

7 Qui in his et in hujusmodi rebus ideo tam plura laborare studuit, ne nobis sic laborandi remaneret necessitas. Ideo toties transmarina loca adiit, ut nos omnibus scientiæ salutaris dapibus abundantes, intra monasterii claustra quiescere, et cum secura libertate Christo servire queamus. Qui etiam cum corporis infirmitate corripere, premereturque acerbius, semper *i* inter debitas gratiarum actiones, de monasteriorum, quas didicerat docueratque, regulis servandis, semper de Ecclesiasticis observationibus, quas per omnes civitates, et maxime Romæ, viderat; semper de locis sanctis, quæ se lustrasse juvenem meminit, loqui et iterare delectabile habebat. Sic longis virtutum studiis exercitatus, longo insuper animo semper infirmitatis martyrio excoctus, post centupla gratiæ præsentis munera, ad vitam transivit æternam.

Patiens in morbo.

Moritur.

Imitandus religiosi.

8 Unde necesse est, fratres carissimi, ut tamquam boni filii, et tanto parente digni, exempla ac præcepta illius in omnibus servare curemus; neque ulla nos a vestigiis tanti ductoris sequendis animæ vel carnis illecebra revocet: quatenus et ipsi, qui carnales affectus substantiamque reliquimus terrenam, qui uxores ducere, ac filios carnaliter procreare, Angelicæ conversationis amore, fastidivimus, augente spiritualium virtutum merito, et in præsentem centuplum accipere de societate Sanctorum, et in seculo venturo vitam possidere mereamur æternam; præstante gratia Redemptoris nostri, qui vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti Deus per omnia secula seculorum, Amen.

a Ita legendum conjicimus; excusum erat monasterio. At licet ei collatum sit Cantuariense S. Augustini cœnobium; id tamen hic non potest intelligi, cum multo post acciderit, sed potius obsequium Osuvio Northumbriæ Regi impensum, ut infra ex Westmonasteriensi dicemus.

b In Lerinensi insula, ut infra dicitur.

c Videtur desiderari, cursum, aut quid simile.

d De eo agemus 19 Septembris, egimus et superius 9 Jan. in vita S. Adriani. Roma discessit 27 Maii 668.

e Videtur præter regulam S. Benedicti, varia statuta tulisse; in aliis observata, vel ejusdem vel alterius etiam ordinis monasteriis.

f Plenius de eodem Joanne idem Beda lib. 4, cap. 18. Accepit (a beatæ memoriæ Papa Agathone) et præfatum Joannem Abbatem in Britanniam perducendum, quatenus in monasterio suo cursum canendi annum, sicut ad S. Petrum Romæ agebatur, edoceret: egitque Abbas Joannes, ut jussionem acceperat Pontificis, et ordinem videlicet ritumque canendi ac legendi viva voce præfati monasterii cantores edocendo, et ea quæ totius anni circulus in celebratione dierum festorum poscebat, etiam litteris mandando. Quæ hactenus in eodem monasterio servata, et a multis jam sunt circumquaque transcripta. Non solum autem idem Joannes ipsius monasterii Fratres docebat, verum de omnibus pene ejusdem provinciæ monasteriis ad audiendum eum, qui cantandi erant periti, confluebant. Sed et ipsum, per loca in quibus doceret, multi invitare curabant. Ipse autem excepto cantandi vel legendi munere, et aliud in mandatis ab Apostolico Papa acceperat, ut cujus esset fidei Anglorum Ecclesia, diligenter edisceret, Romamque rediens referret. Nam et synodum beati Papæ Martini, centum quinque Episcoporum consensu, non multo ante Romæ celebratam, contra eos maxime qui unam in Christo operationem et voluntatem prædicabant, secum veniens attulit, atque in præfato religiosissimi Abbatis Benedicti monasterio transcribendam commendavit.

Cantum Romanum ac ritus docet in Anglia Joannes Abbas.

Idem explorat fidem istius Ecclesiæ.

g Videtur hic aliquid desiderari.

h Lib. 4, cap. 8. Petiitque et accepit ab eo (Agathone) munimentum libertatis monasterii quod fecerat, epistolam privilegii ex auctoritate Apostolica firmatam, etc.

i Ita legendum videtur; non ut vulgo habetur, interim.

DE EODEM EX GUIL. MALMESBUR.

a **O**mnis reverentia custodita pace, solum Benedictum ausim propalare, qui Bedæ nutritus et Abba fuit. Hic Wiræ amnis utrasque ripas (qui apud Northumbros non incelebris famæ habetur) monasteriis prætexuit, sub Apostolorum Petri et Pauli nomine, caritatis et regulæ unione non discrepantibus. Hujus industriam *b* mirabatur, qui leget librum, quem idem Beda composuit, de vita ejus et ceterorum Abbatum suorum; industriam, quod copiam librorum advexerit, quod artifices ædium lapidearum, et vitrearum fenestrarum primus omnium Angliam asciverit; totum ævum pene transigendo talia, peregrinatus. Quippe studium advehendi cognatis aliquid insolitum, amor patriæ, et voluptas elegantiae asperos fallebant labores. Nec enim lapidei tabulatus in Anglia ante Benedictum nisi perraro videbantur, nec perspicuitate vitripenetrata lucem solaris jaciebat radius. Patientiam, quod in possessione *c* cœnobii S. Augustini apud Cantuariam libenter venienti Adriano cesserit, non reveritus Theodori Archiepiscopi supercilium, sed veneratus magisterium. Fuerat enim illius cœnobii Abbas ab Egberto Rege constitutus, sed, ut dixi, reverentiæ Theodori cessit: cui præceperat *d* Vitalianus Papa ut Adrianum juxta se locaret, speculaturum ne quid in Ecclesia more Græcorum novaret. Quod, dum per alienas terras cursitat diu absens, subintroductum a monachis suis Wirensibus se inconsulto Abbatem, æquanimiter, imo magnanimiter tulerit: domumque reversus parilem illi honorem in consessu, in omni porro potestate communicaverit. Quin et ictus paralysi tam valide, ut nihil artuum ei esset flexibile, tertium constituerit, quod alter (de quo diximus) eadem decoqueretur valetudine non mitius quam ipse. Cumque morbus jam crescens quateret vitalia, socio ad se accito solo nutu valedixit. Sed nec ille præstantius valuit redhibere officium, utpote qui propinquiorem tendebat ad exitum: nam ante Benedictum defunctus est. Hujus ergo corpus magno coemptum pretio *e* Adelwoldus Thorneiam advexit, et obscurioribus Sanctis lucifluum jubar invexit.

a

b

S. Benedicti industria,

patientia.

c

d

Subrogatur absenti Abbas.

Paralysi laborat.

Ejus reliquæ translata.

e

a Agit de Sanctis, quorum corpora in Thorneyensis canobii (haud procul ab urbe Eliensi in Cantabrigiensi Comitatu siti) ecclesia asservabantur.

b Videtur desiderari, et patientiam; quod habetur lib. 1, de gestis Reg. Angl. cap. 3, ubi eadem omnino et iisdem verbis refert Malmesburiensis.

c De eo monasterio egimus 6 Janu. ad vitam S. Petri Abbatis ejusdem monasterii num. 7. Pitseus scribit Benedictum videri hujus monasterii Abbatem electum absentem. Discesserat ex Anglia vivente adhuc Erconberto Rege Egberti patre, qui an. 664 obiit. At cum prius in Angliam appulissent Theodorus et Benedictus, quam Adrianus, ab Ebroino in Gallia tantisper retentus; tum Benedicto illud datum ab Egberto aut Theodoro, ut supra dictum est. d De S. Vitaliano agemus 27 Januarii.

e Episcopus Wintoniensis, de quo 1 Augusti. Obiit anno 984, cum sedisset annis 21. Unde conjici potest quo tempore facta sit hæc S. Benedicti, aliorumque Sanctorum, ad Thorneiense canobium translatio.

DE EODEM, EX MATTH. WESTMONAST.

Anno gratiæ 703, S. Benedictus Abbas Anglicus, post vitam laudabilem, glorioso fine in Domino quievit. Hic vir Dei de stirpe nobili gentis Anglorum progenitus est, et in adolescentiâ militiæ rudimentis addictus. Denique cum esset minister Oswii Regis, et possessionem non modicam, ipso donante, percipisset, caduca mundi omnia pro Christo spernens, Romam adiit, ut ibidem Ecclesiastica informatus disciplina militiam assumeret spiritualem, qua sibi prodesset et aliis, utilisque minister in Dominicæ posset cultura vineæ reperiri.

2 Inde vero rediens, apud Lirinensem insulam se monachorum cœtui conjunxit, tonsuram accepit: ubi per biennium regulariter institutus, ad limina sanctorum Apostolorum Petri et Pauli iterum repedavit. Quo tempore cum Papa Vitalianus Theodorum Cantuariæ Archiepiscopum in Britanniam a destinavit, ipse simul adveniens multas secum reliquias Sanctorum reportavit.

3 Qui postea Regi Northanhumbro- rum Egfrido conjunctus; confestim Rex ei terram 60 familiarum, ad construendum Apostolorum Principi Petro monasterium, contulit, ad ostium Wiræ fluminis, anno gratiæ 674, Indictione secunda. Sed et aliud monasterium ad honorem Doctoris gentium Pauli in Girwi non longe ab altero fabricavit, et a Rege præfato prædiis b 60 familiarum acceptis, multipliciter illud ditare curavit. Hæc autem monasteria religiosis implens monachis, Ceolfridum in uno, c Easterwinum in altero, Præpositos ordinavit. Hoc ideo fecit, ut tam in ejus absentia, quam in præsentia regularis semper custodia servaretur.

4 Huic denique famulo Dei Benedicto Beda venerabilis, et Doctor Anglorum, d traditur nutriendus, sub quo etiam ad ordinem e Sacerdotis legitur fuisse promotus. Quinques Romam petisse asseritur, qui semper rediens divinum locupletatus commodorum, subjectos instituere opere pariter et exemplo curavit. Tandem post vitam laudabilem victor vitiorum Benedictus, confessor Christi piissimus, carnis infirmitate victus, pridie Idus Januarii spiritum reddidit Creatori. Successit ei in onere et honore vir sanctus et ejusdem discipulus Ceolfridus, sub quo Beda Christi famulus, ad universalis utilitatem Ecclesiæ, de Scripturis sanctis laborem inchoatum laudabiliter adimplevit.

a Anno 668, ut supra diximus.

b Wigorniensis, ut ante diximus, 40.

c Capgrav. Eastwinum.

d Wigorn. an. 681. Bonæ indolis puer Beda cum esset septem annorum, suorum cura propinquorum, reverendissimo Abbati Biscopio datus est educandus.

e Ipse Beda testatur se anno vitæ suæ 30, qui videtur fuisse 704, aut forte 703, gradum presbyteratus, jubente Ceolfrido Abbate, suscepisse.

EX VARIIS.
Duo monasteria construit.

b

c

d

e

Beda admittit. Quin- quies it Ro- mam.

Moritur.

S. Benedictus juvenis mili- tat.

It Romam.

Degit in Li- rino.

Redit in An- gliam.

a

DE SANCTIS XXXVIII MONACHIS
MARTYRIBUS, IN IONIA.

SUB
COPRONOMO.
XII JANUARI.

Gloriosi Martyris Stephani, cognomento Junio- ris, Auxentianæ congregationis Archimandritæ, Acta dabimus xxviii Novembris; in quibus alio- rum complurium præclara pro sacrarum ima- ginum cultu certamina narrantur, ac præsertim Duode- quadraginta monachorum, qui ad extremos Ephesi fines in veteri balneo conclusi, itaque mori coacti sunt. Eorum natalis pridie Idus Janua. in Romano Marty- rologio consignatur his verbis: Ephesi Sanctorum xlii monachorum, qui ob cultum sanctarum imaginum sub Constantino Copronymo sævissime cruciati, martyrium compleverunt. Aut in Actis S. Stephani, a Jac. Billio editis, aut in Martyrologii tabulis inest mendum: hic enim dicuntur fuisse duo et quadraginta, isthic duodequadraginta; sive triginta octo.

2 Græci, inquit Baronius in Notis ad Martyrol. eosdem præcipuo honore habent. At nec in Menologio nec in Menæis eorum reperimus mentionem. Eorum agonem Theosterictus ipsorum collega, S. Stephano ceterisque concaptivis retulit, rerum inspector, at non etiam hujus temporis scriptor, ut putavit Baronius tom. 9, ad an. 767, num. 28. Nam quis hunc Theo- sterictum ut scriptorem citat? Aliud est quidpiam viva voce cuiquam commemorare, etiam descripturo et trans- missuro ad posteros, aliud propria manu litteris tradere. Tanto tamen majorem fidem hæc meretur narratio, quod erat Theosterictus toleratis pro fide ærumnis et tormen- tis clarus, ac deinceps in Cælitum album relatus est, ut xvii Martii ostendemus. Alius est Theosterictus ali- quanto junior, cujus extat apud Metaphrasten de S. Ni- cetæ Archimandritæ rebus gestis oratio, iii Aprilis.

3 Ita vero Theostericti habet narratio: Hæc eo (An- tonio Cretensi) commemorante, Patribusque lacrymis

madentibus, Theosterictus quidam, hoc nomen me- rito consecutus, vir senex ac sacerdotii dignitate or- natus, qui expio illo monasterio erat, quod Peleceta nuncupatur, atque et nasum abscissum, et genas ferventi pice ac bitumine illitas, miserumque in mo- dum ambustas habebat, (hos enim cruciatus pietatis caussa pertulerat) prodiens ipse quoque in medium, superioribus sermonibus hæc adjecit: Impossibile est, impossibile, inquam, est, ut vel hic ipse Antistes noster siccis oculis ista commemoret. Quanam enim oratione quispiam illius, qui tum Asiam cum imperio obtinebat, furorem complecti possit? cui Lachano- dracon quidem cognomentum erat, verum ipsius fel atque iracundia draconis quoque virus amaritudine superabat. Ad quem B. Stephanus: Narra, quæso, Pater, nihil omittens eorum quæ tum contigerunt, verum omnia oratione prosequens. Etenim per hu- jusmodi exempla, tum animi promptitudine, tum ro- bore impleti ad eundem zelum præparamur: si qui- dem voluntas Dei hoc tulerit, ut pro divina ipsius imagine nos quoque certamen subeamus.

4 Tum igitur Theosterictus inchoatum sermonem ad hunc modum prosequitur: Cum incruentum sa- crificium in monasterio nostro celebraretur (erat au- tem vespera sanctæ ac magnæ quintæ feriæ, in qua Christus Judæis tradendus erat) hic draconis nomen habens, tyranni jussu cum magna militum manu in monasterium impetum facit. Ac mysticum quidem sacrum evertit, mysticis videlicet hymnis protinus silentio compressis: lectissimos autem monachos duodequadraginta vinculis ferreis astrinxit. Reliquos vero partim verberibus crudelem in modum lacera- vit, partim eorum barbam pice illitam exussit, nari- bus

S. Theosteri- ctus Confes- sor, 17 Martii.

Fructus piæ narrationis.

38 Mona- chorum tor- menta, ac cæ- des.

Horum
SS. natalis.

Acta unde ac- cepta.

hæc prius amputatis. Quorum numerum ipse quoque
quædam, quemadmodum faciei meæ notæ certissime
testantur. Quibus impius ille nondum expletus, uni-
versum monasterium postea inflammavit, ipsas quo-
que ecclesias, una cum reliquis ædificiis concremans.
Mox autem prædictos duodequadraginta Patres ad
extremos Ephesi fines relegavit : ubi cum eos in ve-

teris balnei fornice conclusisset, ac deinde aditum
obstruxisset, ad hunc modum eos e vita migrare
coegit.

4 *Wion Martyrologio Benedictino hos inscripsit, quod ex quibusdam monumentis cognoverit, S. Benedicti regulam in illis partibus observari solitam.*

DE B. AELREDO SIVE EALREDO, ABBATE RIEVALLENSI IN ANGLIA.

AN. CH.
MCLXVI.
XII JANUARI.

Rievallense
cænobium.

In Eboracensi provincia fluvius est Rhius, qui, ut
Cambdenus in Brigantibus ait, multorum torren-
tum aquas secum in Derwentionem evolvit. Ab
hoc vallis quædam læta, amœna, fecunda, xxiii pa-
rochialibus ecclesiis ornata, Rhidal dicitur, quippe
quam Rhius intersecat. Isthic celebre olim ordinis Ci-
sterciensis cænobium fuit, ipsius S. Bernardi ætate a
Gualtero Especo fundatum. De quo Guilielmus Neu-
brigensis lib. 1, cap. 14. Sane paullo ante a nobili viro
Walterico Especo invitati, et felicitis memoriæ Abbate
Bernardo directi monachi Clarævallenses in Eborac-
ensem provinciam venerant, et in loco, qui nunc
dicitur Rievallis, (tunc autem erat locus horroris et
vastæ solitudinis) mansionem acceperant, præfato
viro tradente, et venerabili Trustino Episcopalem
cum affectu paterno favorem præbente. Eadem fere
commemoratur Harpsfeldius sec. 12, cap. 43.

Primi isthic
Abbates.

2 Primus hic Abbas fuit Willhelmus S. Bernardi
discipulus, vir laudatus, qui a Chrysostomo Beatus ap-
pellatur, referturque in Menologio Cisterciensi 2 Augu-
sti. Ei successit B. Ealredus : huic Silvanus, quem
idem 16 Aprilis celebrat. De iis hi versus referuntur
Nicolai Rievallensis a Joanne Picardo in Notis ad Neu-
brigensem :

Primitias cepit Villelmus : proximus illi
Aelredus majora tulit : Silvanus adauxit.
Tres sunt præcipue meriti vix imparis, ille
Primus, et alter ei successor, et iste supremus.
Claruit officio V denis et tribus annis :
Ter senis fuit Æ Pastor pius in Rievallē :
Ter denis ternisque simul S præfuit annis.
Tempora quattuor hic et quinquaginta recense.
Floruit, enituit, his Patribus atque Patronis,
Vallis amœna Rii, vallis sacra, vallis opima.
Anglia de tali præfulges inclyta sole.

Quando ædi-
ficatum sit il-
lud cæno-
bium.

Anno 1131, inchoatum esse hoc cænobium tradit Ro-
bertus de Monte continuator Sigeberti : Claravallis, in-
quit, duo cænobia uno die producit, scilicet Longi-
pontum et Rievallē, et post paucos menses Vacellas.
Eodem anno Valcellense auctarium ad Sigebertum isthæc
habet : Hoc anno inchoatum est monasterium S. Ma-
riæ, Valcellensis Ecclesiæ, in agro Cameracensi.
Consensit Miræus in Chronico Cisterciensi. Id si ita
est, ergo vel non ab inchoato, sed absoluto Rievallensi
cænobio Willelmi annos Nicolaus numerat, vel aliquod
inest mendum, cum a 4 Martii 1131 usque ad 12 Jan.
1166, quo obiit Aelredus, anni sint fere 35, ipse vero
Willelmo et Aelredo simul non nisi 31 tribuat. De anno
fundati illius cænobii varie disputat Chrysostomus Hen-
riquez in Notis ad Menologium 16 April.

B. Aelredi fe-
stivitas 12 Ja-
nuarii.

3 Obiit porro B. Aelredus pridie Idus Januarii, quo die
hæc de eo Chrysostomus Henriquez : In Anglia S. Aelre-
dus Rievallis Abbas, sacrarum litterarum scientia, et
morum integritate conspicuus; qui postquam digni-
tates sibi oblatas humiliter contempsisset, omnium
virtutum genere decoratus migravit a seculo, Sancto-
rum numero post mortem adscriptus. In Sancto-
rum album relatum fatetur ipse quoque Joannes Balæus,
licet hostis monachorum Catholicæque Ecclesiæ. At 3
Januarii refertur in Calendario Cisterciensi Divione
edito his verbis : Alredus Doctor, Abbas Rievallis. Et

Atibi 3 et 11
Januar.

in generali catalogo Ferrarii : In Anglia S. Ealfredi
Abbatis Rhievallensis. Sed quod in Notis addit Rho-
vallum, sive Rhyum oppidum, ubi eum fuisse Abba-
tem existimat, in Cantio esse, a Londino XLVIII millibus
passuum distans, næ ille longe fallitur : nam procul a
Londino, Cantique finibus abest Rievallis. Aliud est
Rhium oppidum Sussexiæ ad Cantii fines. Ast Hugo
Menardus xi Januarii : In pago Eboracensi S. Ealredi
Abbatis ordinis Cisterciensis. Demum Martyrologium
Anglicanum xvi Martii eum refert : in quo corrigendum
primo quod ordinis Benedictini dicitur fuisse, deinde
quod antiquo monasterio Rievallensi præfectus : nam qui
potest antiquum dici, quod ipso vidente atque etiam for-
tassis adjuvante erat ædificatum? Eodem quoque die
Ferrarius : In Anglia S. Altedi Abbatis.

et 16 Mart.

4 Varie porro Aelredinomen effertur : nam Aelredus,
Alredus, Ælredus, Elredus, Adelredus, Adilredus,
Altredus, Athelredus, Ealredus, Hailredus, Eleredus,
Ethelredus dicitur; quibusdam etiam Aluredus, Fer-
rario Ealfredus, Miræo Valredus. Priora duodecim ab
eadem proveniunt radice, Athel, sive Ethel, Edel, Eel,
Ael, quod nobilem significat; et rad, sive red, consi-
lium; ut sit Aelredus, Nobilis consilio : vel ab Al,
quod omne, vel omnino sonat, ut sit Alredus, omne
consilium, vel qui omnino consilio præstat. Ast Eal-
fredus, et Aluredus, omnino pacificus est, a fred, sive
vred, id est pax.

Varie ejus ex-
pressum no-
men.

Unde forma-
tum.

5 Vitam B. Aelredi descripsimus ex Legenda San-
ctorum Angliæ Joannis Capgravi, ab anonymo compo-
sitam auctore. Ejus meminit Trithemius lib. de Scripto-
ribus Ecclesiasticis, appellatque eum, virum in sanctis
Scripturis jugi studio exercitatum, et secularis phi-
losophiæ non ignarum, ingenio mitem, eloquio dul-
cem, devotione præcipuum. Guilielmo Eysengrenio
est, ad an. 1164, doctrina et eloquentia vir clarus,
sacrarum litterarum studiis doctus, et in primis
eruditus. Et ad ann. 1200, (videtur autem diversos
Alredum et Ethelredum existimasse) vir disertis-
simus, non minus vita quam eloquentia spectatus.
Extat Guilielmi Neubrigensis ad ipsum Aelredum epi-
stola, qua profitetur illius se hortatu historiam scribere,
licet eam ipso vivente non perfecerit. Recitat Joannes
Picardus in Notis ad Neubrigensem carmen quod Nico-
laus Rievallensis in Aelredi laudem cecinit :

Vita.

Laudes ex va-
riis.

Inclytus Ælredus, conditus aromate morum,
Et mellis favus, et dulcedo fuit monachorum.
Flore juventutis hunc Regis regia fovit;
Quæque nociva procul animoque manique removit.
De Jerico venit in Jerusalem, duce Christo.
Hic cito fructificat, spinas in lilia vertit :
Sparsa recollegit, et in unum fracta redegit.
Celsior hinc factus, post cælica præmia nactus,
Si libet et fas est hic dicere, vera retexam.
Nec reor ordiri quicquam de stamine falsi.
Maurus erat maturis moribus, et Benedictus
Exemplo; similis Bernardo, cælibe vita,
Virtutum specimen, vitiorum scopula, decusque
Ordinis et speculum, via pacis, fibula legis.
Prætulit exuvias Pauli Hieronymus auro
Cræsi : nostra pari decoratur gemma nitore.
Intitulant alios præconia multa : sed ipse

Pacificus

* in MS. Jo.
Picardi in
margine erat
additum Sco-
tiæ.

Pacificus Salomon fuit, et mansuetus ut agnus.
Antiquo de consilio, non multa revolve.

Scripta.

6 Multos B. Aelredus conscripsisse libros legitur, qui a Joanne Pitseo, Chrysostomo Henriquez in Phœnice reviviscente, aliisque referuntur. Eos solos vidimus, quos Richardus Gibbonus noster edidit; nimirum, Sermones 31, de onere Babylonis, in cap. 13 Isaïæ. Speculum caritatis, lib. 3. Compendium speculi. De spirituali amicitia, lib. 3. Homiliam de Jesu puero duodenni. Vita S. Eduardi, quam 5 Januar. dedimus, ipsius quoque esse factus perhibetur.

VITA AUCTORE ANONYMO.

Ex Legenda Joan. Capgravii.

CAPUT I.

B. Aelredi adolescentia, ingressus in Religionem.

Venerabilis Alredus cum infantulus in cunis jaceret, venit ad domum patris ejus Archidiaconus quidam, nomine Willelmus, vir quidem a præclaris genere, et secundum carnem Alredo propinquus. Is enim ad infantulum respiciens, videt faciem illius in speciem solis conversam, et splendidissimis coruscare radiis, ut suæ manus appositæ umbra succederet : tamque serenus innotuit parvuli vultus, ut tamquam in speculo perfecte videri posset. Affirmavit ergo Archidiaconus illum in oculis Dei magnum futurum, cui tanta gratia in sua infantia arrisisset.

a
Omen futuræ
sanctitatis.

Alredus puer
absentia co-
gnoscit.

b

2 Cum autem puerulus de puerorum ludo regressus domum intrasset, intuens eum pater dixit : Eia fili, inquit, quales nobis edicis rumores? Et ille : Archiepiscopus Eboracensis hodie obiit, pater mi. Ridet ille his auditis cum universa familia, et dixit : Vere fili, inquit, ille obiit, qui b male vivit. Et puer : Aliter iste, pater : nam carne solutus ultimum hodie valefecit mortalibus diem. Tertio vero post hoc die, quod puer prædixerat, cunctis de Episcopi obitu verum apparebat.

Incendium
mirabiliter
restringuit.

3 In hospitio Rievallis, Eboracensis diocesis et Cisterciensis ordinis, cum esset, pridie antequam ad habitum reciperetur, in cella Novitiorum ignis in domo illa accensus, usque ad laquearium juncturas sæviens vehementer prævalebat; ut culmen ædificii in momento consumere crederetur. Alredus cum ceteris ad mensam sedens, apprehendit scyphum, et extensa manu siceram, quam continebat, in medium flammaram cum fiducia projecit : et confestim flammam ignis exstinxit.

c
Carus Regi
Scotiæ.

4 Adolescens enim tanto amore a Rege Scotorum David complexus est, ut quasi secundus in curia ejus factus, ad Episcopatum eum promovisset, nisi ad Cisterciensem ordinem citius advolasset. Ita pium in omnibus et mansuetum se exhibuit; ut læsus non turbaretur ad iram, maledictis stimulatus non provocaretur ad vindictam : amorem pro odio, bonum pro malo, pro invidia obsequium semper reddere satagebat. Miles quidam videns illum a Rege præ omnibus amari, et plus ceteris honorari, illum persequi cœpit, et gravi odio insectari : quandoque etiam coram Rege illum verbis injuriis appetere. Cui ille : Bene, inquit, dicis, o miles, optime loqueris : et vera sunt omnia quæ dicis, et mendacium odis : meque, ut credo, diligis. Tandem miles ille considerans Alredum non turbari, a virtute in aliquo non avelli, penitentia ductus, veniam petiit : et firmum amicum de reliquo se illi fore spondit. Cui ille : Fateor, inquit, congaudeo penitentiae tuæ, et idcirco multo magis te amabo; quia odio tuo in amorem crevi Domini mei : et patientia mea per hoc excitata et probata, forte aliquantulum profeci apud Deum.

Patienter fert
injurias.

5 Veniens post hæc ad monasterium Ryevallense, et habitum monachorum suscipiens, et in vitæ conversatione proficiens, cum cura Novitiorum sibi injecta fuisset; quidam Clericus ordinem intrans valde instabilis effectus, velut arundo mutabilis ferebatur. Super quo motus Alredus, dixit Deo in corde suo : Da mihi animam hujus, et quod ipse minus habet salutis, licet indigno gratia tua concedere digneris, Domine Deus meus. Non multo post Frater ille ad seculum redire desiderans, rem Magistro indicat, et desiderium pravæ mentis suæ exponit. Cui Alredus ait : Noli, Frater, perire : nam non poteris, quamquam et velis. Et stultissimum est hoc ipsum velle, cujus contrarium cupiunt omnes Sancti : omnes enim salvari desiderant. Sed ille monita salutis non audiens, a monasterio recessit; et per devia saltus tota die vagabundus oberrat : et parum ante solis occasum ad viam rediens, subito infra murum monasterii transpositum sesensit. Alredus obviam illi occurrens amplectitur collum ejus, deosculatur faciem ejus, et dicit : Fili quid fecisti mihi sic? Ecce fleui pro te hodie multis lacrymis : et credo in Deum, quod sicut petii a Domino, et tibi promisi, non peribis.

AUCTORI
ANONYMO.
EX
CAPGRAVIO.
Fit Magister
Novitiorum.

In vocatione
nutantem mi-
rabiliter con-
firmat.

6 Fecit enim in probatorio cacellam testeam ad modum parvulæ cisternæ sub terra, cui per occultos rivulos aqua influebat. Ne autem deprehenderetur, os ejus lapide latissimo claudebat. In illam intrans sæpe aqua frigidissima calorem in se omnium extinxit vitiorum.

Pœnitentiæ
deditus.

a Ipsum quoque Aelredum Pitseus, Chrysostomus Henriquez in Phœnice cap. 7, et in Fasciculo lib. 2, dist. 26, cap. 23, genere nobilem fuisse tradunt.

b Tres repiriuntur Aelredo adolescente sedisse Eboraci Antistites, Girardus, sive Gerardus, qui anno 1108 obiit; Thomas, qui 1114, et Thurstinus, qui præfecturam diu administratam, ultro dimisit. At Thomæ ac Thurstini, a plerisque pietas laudatur. Girardus variis fuit vitiis infamis. Sed si de eo hic agi velimus, fuerit sane Aelredus, cum anno 1166 obiit, plusquam 57 annorum, imo minimum 67 qui id anno 1108, puer pronuntiavit.

c Hic Alexandro fratri successit anno 1125, ut habet Westmonasteriensis, qui virum magnæ sanctitatis et munificentiae vocat. Obiit 1152. Hinc porro corrigas quod scribit Pitseus, postquam Abbas jam esset creatus, innoluisse eum primum Regi Davidi.

CAPUT II.

Præfectura, virtutes, miracula.

Idem Frater, cujus animam Dominum rogavit ut sibi daretur, pristinae mutabilitatis incendio conflagratus a monasterio recedere volebat, et veniens ad Alredum tunc Abbatem de a Revesby factum, dixit : Domine gravitatem ordinis levitas mea non sustinet. Res omnes contrariæ sunt naturæ meæ : diuturnos labores non fero. Angor et crucior in mora longa vigiliarum : laboribus frequenter succumbo manuum : vestium asperitas carnem penetrat : voluntas mea delicias appetit seculares, et amores mundi et voluptates suspirat. Et ego, inquit Abbas, lautiores cibos et blandiora vestimenta tibi præparo : et omnia, quæ monacho debentur, portabiliora indulgeo. Nolo, inquit ille : licet mihi dedetis omnes divitias domus hujus. Et Abbas : Nec ego gusto cibum, donec invitum aut volentem te reducat Dominus. Currit alter ad portam, ut recedat; alter in cubiculum intrat, et orat. Lamentatur pius Abbas filium, et suspiriis intimis cordis erroneum plangit, et consolationem contemnit. Fugitivus autem ad portam veniens, januis apertis, quasi murum ferreum sensit : et sæpius exire tentans, cum proposito suum nullo conatu implere posset, ad Abbatem compunctus redit; et veniam petens, stabilitatem promittit. Cui Abbas dixit : Euge fili mi, bene venisti; vere misertus est mei Deus meus, qui te sanum reduxit :

Fit Abbas de
Revesby.

a

Iterum tenta-
tum, precibus
retinet.

8 Nec multo post brachium cujusdam Fratris tu-
more

Ægrum sanat.

inflatum, signo crucis tumorem fugavit, et sanitati reddidit.

9 Factus post hæc Abbas Rievallis, ita parcus in cibo exitit, ut eum non hominem, sed spiritum esse putares. Numerum monachorum usque ad centum quadraginta, et quingentos Fratres in monasterio suo ampliavit. Licet enim calculo, et arthritica passione, ante obitum per decennium vexatus fuisset, in humilitate tamen et patientia perseverans, Fratribus sæpius hoc dicere solebat : Filioli, loquimini quæ vultis, tantum non exeat de ore vestro verbum turpe, detractio in fratrem, et blasphemia contra Deum.

10 Scripsit enim vitam *b* S. Edwardi Regis et Confessoris, vitam *c* David Regis Scotiæ *d* S. Margarietæ Reginæ Scotiæ; *e* triginta tres homilias super onus Babylonis in Isaia; tres libros de spirituali amicitia; *f* de natura animæ, et quantitate, ac subtilitate, libros duos; multas quoque scripsit *g* epistolas : et quod in litteris commendavit, hoc in vita complere curavit. Digitum autem suum in os Fratris ejusdam muti posuit, et ipsum loqui præcepit, dicens : Loquere, mi Frater, in nomine Domini. Qui statim omnibus admirantibus respondit : Libenter loquor tecum, benedicte Domine. Et Alredi meritis confestim sanus effectus, laudes Domino referebat.

11 *h* Syncopis passio Fratrem quemdam perurgens vexabat, ut neque vox neque sensus in illo apparebat. Cui accedens Abbas dixit : Dilecte fili, salvet te Filius Dei. Nec mora : omnis dolor in eo conquevit.

12 Quidam Abbas ei subditus, multa convicia, impropria, et blasphemias Alredo inferens, eum injuste commovit, et spiritum ejus merito contra se provocavit. Cujus malitiam graviter ferens, ad cælum oculos, et manus elevans, dixit : Domine Rex æternæ gloriæ, sentiat, quæso, cito iste finem malitiæ suæ, quia tu scis falsa esse, quæ nomini meo nititur ascribere. Cumque Abbas ille cœnobium suum intrasset, in lectum decedit, et die septimo cum magnis cruciatibus vitam finivit.

13 Descendens in *i* Galwediam Alredus, invenit *k* Regulum terræ illius contra filios suos iratum, filios in patrem sævientes, et in se invicem fratres. Est autem terra illa fera, silvestris, et barbara; bestiales homines et barbarum omne quod gignit. Veritas ibi non invenitur, sapientia locum non habet. Nam neque fides neque caritas diu perdurat in ea. Castitas toties patitur naufragium, quoties libido voluerit, nec est inter castam et scortum ulla distantia : mulieres per menses viros alternant. Inter religiosos tamen quidam aliorum consilio et ductu satis religiosi existunt, sed propria industria raro perfecti. Sunt enim naturaliter hebetes, et animale habentes spiritum, voluptatibus carnis semper intendunt. Invenit itaque Alredus Principes provinciæ ira et dissensione turbatos : quorum odia et rancores nec *l* Rex Scotiæ humiliare, nec Episcopus mitigare suffecit, multoque sanguine terram polluerunt. Quos Alredus non tantum pacificavit, verum patrem filiorum habitum religionis suscipere inflexit : et qui multa millia hominum vita privaverat, vitæ participem æternæ fieri docuit.

14 In ore viri, qui aquam potando ranam deglutiverat, digitos imposuit, et elevatis oculis ad cælum, dixit : Domine Rex omnipotens, obsecro per filium tuum Dominum Jesum, respice super hanc creaturam tuam, et fac huic sicut vis et scis. Nec mora : rana ad digitos suos ascendit, et humore magno et putredine sequentibus, in terram cecidit.

15 Per quatuor ante obitum suum annos, ab omni vitæ præsentis jocunditate corpus absolvit : ob nimiam corporis maciem, et faciei extenuationem

cutis ossibus adhærebat. Parum namque comedens et minus bibens, ciborum appetitum incredibili abstinentia exstinxit : medicorum consilia sprexit, et pro Deo corporis remedia contemnens, animæ sanitati consulere satagebat.

16 Legebat autem libros, quorum lectio lacrymas elicere solet, et ædificare mores : et maxime Confessiones Augustini manibus assidue portabat. Sedebat sæpe in fovea in solo oratorii sui facta, cogitans quia pulvis esset : ubi lux Angelicæ visitationis resplenduit super caput ejus; et quasi cum hominibus, ita cum spiritibus cælestibus loquebatur : et cum solus sæpe esset, plurimorum voces cum illo auditæ sunt.

17 Spiritu quoque prophetiæ claruit : nam Fratribus quibusdam, antequam confiterentur, peccata jussit confiteri, et quæ occulte commiserant, prædixit, locum et tempus adjungens. Fratres duo cum nocte quadam in dormitorio exclamarent, et Fratres ad horrendam eorum vocem excitassent, Fratri illud in crastino Alredo referenti, dixit : Vere, fili, inquit, inter fratres nostros, nocte ista diabolus advenit, et aliquem seducere cogitavit, sed sine effectu attentatæ malitiæ cum confusione quantocyus abscedere compulsus est. Verumtamen aliquantulum ei quispiam consensit.

18 Post quemdam sermonem in Capitulo factum, inter cetera Fratribus dixit : Videte, Fratres, vitam vestram, corrigite mores, salutem vestræ intendite, quia pro certo affirmo, aliquis vestrum ad damnationem suam ad corpus Christi accedit, quem publicare nolo, ejus correctionem diligo, et rubori parco. His cum admiratione magna auditis, qui reos se cognoverant, venientes secreta cordis sui ei aperire festinabant.

a Alii Renesby scribunt. Monasterium fuit in diœcesi Eboracensi, a Rievallensibus erectum.

b Dedimus v. Janu. vitam S. Eduardi : sed ex iis quæ ibidem diximus, colligi potest alia de S. Eduardo ab Aelredo scripta, ac fortassis vitam, quæ isthuc extat, non esse genuinam illam ab Aelredo scriptam.

c Pitseus vitæ illius initium citat, Religiosus et pius Rex David, additque scriptum præterea ab Aelredo plactum mortis ejusdem.

d Matris ejusdem Davidis. De ea agemus x Junii.

e Solum extant 31 editæ a Gibbono.

f Pitseus habet : De natura animæ, librum unum. De dotibus animæ librum unum.

g Pitseus : Epistolarum trecentarum lib. 1.

h Est syncope, gravissima virium concisio, cum proximo mortis periculo. Ea syncops dicitur vulgo medicorum.

i Gallwallia aliis, et Gallo vidia dicitur, Ab Hibernis, inquit Cambdenus, qui olim occuparunt, et se Gael sua lingua contracte vocant, facta appellatione. Regio est Scotiæ, Hiberniæ Angliæque finitima, quam Novantes olim tenuere.

k Hic erat Fergusius, qui factus deinde Edenburgi ad sanctam Crucem Canonicus memoratur. Ucthedum ejus filium Gilbertus frater natus minor prælio vicit, et lingua excisa oculisque erutis misere vita et principatu exiit. Huic tamen postea Rolandus Ucthredi filius successit.

l Scribit tamen Cambdenus, Fergusium, post multas quas dederat turbas, eo a Malcolm adactum, ut filium Ucthedum obsidem dederit. Sed verisimile est B. Aelredi consilio id potius perfectum a Malcolm IV, nepote Davidis, quam armis.

CAPUT III.

Eximia mansuetudo; morbus, obitus.

Frater quidam aspicebat in visu noctis, et vidit coram facie ejus quoddam excelsum ædificium artificiose constructum, amplum, et venustum, unoque tantum ostio introitum ostendens. Fenestræ in illo nullæ, nulla foramina, nullum ibi lumen, nisi per parvum solis radium, qui ostio aperto infundebatur. Ligna domus omnia odorifera et fragrantia erant. Quanto propius accedebat, tanto in illius suavitate odoris amplius delectabatur. Et aspiciens per ostium, vidit lectum in pavimento positum; et in lecto jacentem Abbatem suum. Cum autem ingressus Abbatem mortuum videret, ubertim ejulare et flere cœpit. Et elevans

Et pia lectioni.

Apparent ei et colloquuntur Angeli.

Spiritu prophetiæ arcana cognoscit.

Item occulta suorum peccata.

Imminens ejus obitus. Fratri cui-dam in somno ostenditur.

elevans oculos ad tectum domus, vidit imaginem hominis relucens supra omne quod carnalis oculus in hoc mundo conspexit; totumque ædificium tamquam mille luminaribus illustratum refulsit. Per medium omnium membrorum imaginis ita clare vidit, ac si in parte altera præsens affuisset. In medio autem domus imago in aere apparebat, subtus vel supra nullo adjutorio suffulta. Nubecula tamen quædam subobscura, juxta umbilicum visa est, quæ non adhærebat luci figuræ, sed ibi parumper motabilis dependebat. Et ecce vir a latere assistens, vultu et habitu gratus, Fratri ineffabiliter admiranti ait : Quid miraris? Quare non potius respicis ad Patrem tuum, qui ante te jacet, ut æstimas mortuum? Et ille : Gloria, Domine, hujus imaginis oblivisci me fecit mortem dulcissimi Patris mei. Et alter : Non est mortuus Pater tuus. Nam et figura hæc, quam vides, anima illius est. Tantum autem in operibus ejus restat illuminandum, sicut illa nubecula, quæ circa umbilicum movetur imaginis. Quod cum fuerit illuminatum, migrabit ad Dominum. Et ut scias, inquit, quod hæc imago anima illius sit, ecce ingreditur corpus ejus. In ictu oculi, illa figura in corpus per os ejus illapsa, vidit statim Abbatem se movere, quasi vellet de loco consurgere. Et præ gaudio Frater ille ita valide exclamare cœpit; ut ceteros Fratres de lectis surgentes, eum excitare cogeret.

20 Per integrum ante obitum suum annum tussis sicca pectus ejus ventilans cum aliis infirmitatum generibus in tantum debilitavit eum, ut sæpe Missarum solemnibus celebratis in cellam rediens, per unam horam nec loqui, nec se movere prævalens, immobilis in stratu cubaret. Demum vocatis in unum Fratribus, inter cætera illis dixit : Deum invoco testem, quod nullius malitia, detractio, vel lite exarsi, ex quo habitum suscepi religionis, quæ aliqua commotione diei finem in corde meo valuit expectare, semper pacem et fraternam salutem, et propriam quietem diligens. Hoc gratia Dei animo imperavi, ne turbata mentis meæ patientia solis occasum pertransiret.

21 Dormienti cuidam Fratri Abbas infirmus apparet, dixit : Quando, Frater, putas transibo? Nescio Domine, inquit ille. Et Abbas : Pridie Idus Januarii migrabit ancilla Domini anima mea a domo sua terrena, quam hucusque inhabitavit. Et factum est ita. Nam secunda die post hæc circa quartam vigiliam noctis, pridie Idus Januarii, migravit ad Dominum a anno Domini MCLXVI et anno vitæ suæ quinquagesimo septimo.

22 Abbas iste adhuc vivens, cum passione colica, et torsione calculi multum vexaretur, et super matram juxta ignem sedens, inter genua caput prorsus habere videretur; supervenit Frater quidam, fremens atque crudeliter dentibus frendens, et manibus suis Abbatem cum matta apprehendit, et totis viribus in ignem projecit, clamans et dicens : O miser, ecce modo te occido, modo te morte dura perdo. Quid hic jaces fictissime? A modo non erit quod mentiaris, quia nunc utique morieris. Inter hæc monachi venientes, Patrem ab igne extrahunt, et zelo accensi in filium pestilentiae manus injicere voluerunt. Sed oblitus infirmitatis, et caritatis memor, præcepit illis Abbas, dicens : Nolite, quæso, nolite filii, Patrem vestrum tunica patientiæ spoliare. Non sum commotus, non sum læsus, turbatus, non sum, quia filius meus est qui me projecit in ignem, et per hoc purgavit, non peremit. Filius meus est : sed infirmus est. Ego quidem corpore non sum sanus : sed sanavit me in anima infirmus ille. Et apprehendens caput ejus deosculatur, benedicit, amplectitur, et quasi nil mali sensisset, vel passus fuisset, dulciter lenire studuit furorem irascentis in se sine caussa.

a Subscribunt alii, Pitseus, Gibbonus, Henriquez in Phœnice et Fasciculo; verum hic in Menologio, quod postremo edidit, scribit migrasse anno 1200, ætatis suæ 50. Trithemius floruisse scribit circa ann. 1200, Menardus 1161. Joannes Picardus ait translationi S. Eduardi interfuisse an. 1164. Probabile id quidem videri potest, etsi non recenseatur inter ceteros Abbates qui tum adfuere. Verum non 1164, sed 1163, 13 Octob. die Dominica, facta est illa translatio, ut supra 3 Januar. diximus.

AUCTORE
ARONIMO.
EX
CAPGRAVIO.
Diem obitus
sui cuidam
in somnis
prædicit.
Moritur.
a

Laborarat colica et calculo.

Ei, qui ipsum in ignem conjecerat, ignoscit.

SANCTORUM MARTYRUM

NAINII, JACOBINI, ANSELMII,

INVENTIO BRIXIÆ.

XII JANUARIIL.

Horum natalis ignotus :

hic Inventio.

Plures cum SS. Faustino et Jovita (de quibus xv Februarii agemus) coronati martyrio feruntur. Ex eo numero traduntur fuisse Nainius, Jacobinus, Anselmus; quorum quia nusquam natales reperimus, hic Inventionis memoriam consignamus, ex Petri Galesinii Martyrologio, in quo hæc habentur : Brixiae, inventio Sanctorum Martyrium, Nainii, Jacobini, et Anselmi : qui una cum beatis

Martyribus Jovita et Faustino, pro fide fortiter pugnando coronati sunt. Eadem habet Martyrologium Germanicum, in quo tamen Bainius pro Nainio. Ferrarius quoque eos refert ex Galesinio; negat tamen in tabulis Ecclesiæ Brixienensis usquam eorum extare memoriam. At Galesinius Brixienium Annales citat : quo tamen tempore hæc contigerit inventio, non exprimit.

XIII JANUARIi.

SANCTI QUI IDIB. JANUAR. COLUNTUR.

OCTAVA EPIPHANIE DOMINI.

S. Potitus, Martyr.

S. Andreas, Episcopus Trevirensis.

SS. XL Milites Martyres, Romæ via Lavicana.

S. Secundus Martyr, Romæ.

S. Eno, { Martyres.

S. Quirio,

S. Ingenuus,

S. Vincentius,

S. Sattus,

S. Saturus,

S. Felicitas,

S. Cyriacus,

S. Ciminus,

S. Zoticus,

S. Herisus, sive Erisinus,

S. Glycerius,

S. Felix,

S. Januarius,

S. Pachomius,

S. Papyrinus,

S. Athanasius, Martyr.

S. Hermylus Diaconus,

S. Stratonicus Commen-

tariensis,

S. Glaphyra, Virgo, Amasæ in Ponto.

Martyres, in Africa.

Martyres, Neapoli
in Campania.

Martyres.

Martyres Singidoni
in Mysia.

S. Agricius, Episcopus Trevirensis.

S. Leontius, Episcopus Cesareæ in Cappado-

cia.

S. Hilarius, Episcopus Pictaviensis in Gallia.

S. Viventius Confessor, Vergiaci in Gallia.

B. Theodorus, Episcopus Senonensis in Gal-

lia.

S. Designatus, Episcopus Trajectensis in Bel-

gio.

S. Kentigernus, Episcopus Glascuensis in

Scotia.

S. Verus, Episcopus Viennensis in Gallia.

S. Enogatus, sive Egnogatus, Episcopus Ale-

thensis in Britannia Armorica.

B. Stephanus, Episcopus Bituricensis in Gallia.

S. Gumesindus Presbyter, { Martyres Cor-

S. Servus-Dei monachus, { dubæ in Hisp.

B. Euticius, Abbas Balmensis in Burgundia.

S. Berno, Abbas Cluniacensis in Gallia.

S. Leogisilus Abbas, Vergiaci in Gallia.

B. Heldemarus eremita, Aroasiæ in Belgio.

B. Godefridus, Comes Capenbergensis, post

religiosus ord. Præmonstratensis, in West-

phalia.

B. Ivetta vidua, reclusa, Hui in Belgio.

B. Veronica de Binasco, Virgo, Mediolani.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

S. Julianus, { Martyres, Antiochiæ Ægypti. Raba-

S. Basilissa, { nus, et ms. Martyrol. S. Maximini

et Socii, { Treviris. De iis egimus ix Januarii.

S. Bartwaldus, Episcopus Cantuariensis. ms. Florar-

ium. Nos supra ix Januar.

S. Guillelmus Bituricensis Idibus Januarii traditur

sepulturæ Kalendar. Cisterc. editum Divione. Vitam

dedimus x Januar.

S. Cæsaria Virgo refertur hoc die a Saussaio, iterum-

que, quo eam dedimus xii Januar.

S. Hilarius Episcopus et Confessor, Parmæ. Galesi-

nius. Ferrarius in Catalogo SS. Italiæ ait S. Hila-

rium Pictaviensem Parmæ ut Patronum coli: Galesi-

nius vero in Notis tradit eum, qui isthic celebratur,

Parmensem Episcopum fuisse. Omittimus donec

certius quid eruamus.

S. Eugenius Episcopus. ms. Florar. At non addit,

cujus Sedis fuerit Episcopus. An forte Eventius est,

de quo infra?

S. Severus Episcopus et Confessor, apud Lugdunum.

ms. Florarium. Nullum inter Lugdunenses Episcopos

Severum reperimus; nisi sit Verus, quem tamen ut

Sanctum coli, nusquam legimus. Fortassis Severus

cujuspiam alterius Sedis Episcopus, isthic mortuus,

aut conditus est.

Monachi plurimi in Lindisfarnensi S. Cuthberti mo-

nasterio a paganis Aquilonaribus, Idibus Januarii,

interfecti memorantur a Rogerio Hovedeno i parte

Annalium ad ann. 793, Malmesburiensi lib. 3, de

gestis Pontif. Anglor. Westmonasteriensi ad an. 793.

Hugo Menardus eos veluti sanctos Martyres Marty-

rologio Benedictino inscripsit. Nobis nondum constat

an ab antiquis ut Martyres habiti cultique sint.

S. Barnitus Confessor, in Scotia. David Camerar.

Idem est, quem 3 Januarii a Ferrario relatum, isthic

quoque, non satis nobis notum, inter omittendos recen-

suimus.

B. Stephanus Abbas monasterii S. Laurentii Leodii.

Kal. SS. ditionis Leodiensis. Ejus mentio fit perho-

norifica in vita B. Wolbodonis Episcopi xxi Aprilis.

Beatum quoque indiget Jacobus Lobbetius noster in

epistola, qua Viam vitæ ac mortis tribus libris a se

explicatam, dedicat Gerardo Sani ejusdem cænobii

Archimandritæ.

Henricus monachus et eremita ordinis Cisterciensis

in Suevia, refertur hoc die, et Beatus appellatur a

Chrysostomo Henriquez in Menol. Cisterc. non tamen

exprimit an colatur.

Antonius Naetinus Tuneti in Africa a Mauris pro

Christi fide combustus. Ferrarius, et Octavius Ca-

jetanus noster.

Sancti monachi in monte Sina et Raithu interfecti

referuntur hoc die in Martyrologio Germanico. Vitam

eorum dabimus xiv Januar.

S. Tosso, Episcopus Augustanus. Ferrar. De eo age-

mus xvi Januar.

S. Evantius, sive Eventius, Episcopus Viennensis in

Gallia. Ferrar. Joannes Chenu, Joannes Boscius

in Bibliotheca Floriacensi, Saussaius in supplemento

Martyrologii Gallicani, iterumque quo et nos, die

iii Febr.

S. Bosa, Episcopus Eboracensis in Anglia ms. Kalen-

darium SS. ord. S. Benedicti. At Martyrol. Angli-

canum ix Mart.

S. Gregorius Theologus. Maurolycus, et Petrus de

Natal. lib. 2, cap. 69. Nos ix Maii.

S. Jacobus, Nisibenus Episcopus. Menæa. At Mar-

tyrol. Roman. xv Julii.

Encæniam sancti Prophetæ Eliæ in monasterio ad pro-

fundum lacum. Menæa. De S. Elia agit Martyrol.

Romanum xx Julii.

S. Arigius Episcopus Lugdunensis, hic refertur a

Ghinio. Agemus de eo x Augusti.

S. Januarii Episcopi et Martyris, reportatæ sunt hoc

die

die Neapolim reliquæ ab Oliverio Carafa Archiepiscopo Neapolit. Cardinale, ann. 1497, ut ad ejus vitam dicemus

xix Septemb.

S. Firmini Episcopi Ambianensis primi, et Martyris, Inventio et Translatio. *Ferrar. Maurolyc. Galesin. Petr. de Natal. lib. 2, cap. 70. Saussaius, mss. De ea agemus ad ejus vitam*

xxv Septemb.

S. Remigius, Episcopus Remensis, Francorum Apo-

stolus, hoc die obiit; colitur præcipue, quo die ejus facta est Translatio

1 Octob.

S. Berewardus, Episcopus Hildeshemiensis. *ms. Florar. Aliis Bertwaldus dicitur, de quo agemus*

xx Novemb.

S. Apra, sive Abra, Virgo, S. Hilarii Episcopi filia, a quibusdam occasione patris hoc die refertur. *De ea agemus*

xiii Decemb.

OCTAVA EPIPHANIÆ.

XIII JANUARI.

Officium hujus octavæ,

Octava Epiphaniæ in omnibus fere consignata est Martyrologiis, Romano, Bedæ, Rabani, Notkeri, Maurolyci, Bellini, Molani, Galesinii, et plerisque MSS. Agit de ea Amalarius Fortunatus lib. 4, de Ecclesiasticis officiis, cap. 34. Antiquum officium, teste Gavanto commentar. in rubr. Breviarii, sect. 6, cap. 7, erat de baptismo Christi, de quo nunc solum est Evangelium. In Breviario edito Venetiis anno 1521, (quod ipse citat, et congruit vetus Missale excusum anno 1508, quod penes nos est) officium hoc die fiebat semidu-

plex; quod etiamnum in Calendario Capuano servatur, ut videre est apud Michaellem Monachum. Breviarium concinnatum a Cardinale Quignonio, Pauli III auctoritate, editumque an. 1535, nihil de Octava, solum de S. Hilario officium habebat. In altera editione ejusdem Breviarii, restitutum est officium Octavæ, quod nunc est duplex.

2 Græci 14 Januarii celebrant Theophaniorum octavam, ut patet ex Menæis et Horologio. Ast in Anthologio quod Clemens VIII approbavit, notatur octava sanctorum Epiphaniarum 13 Januarii.

DE S. POTITO MARTYRE.

AN. CHR. CLXVI.

XIII JANUARI

S. Potiti nomen in sacris fastis, 1 et 3 Jan.

12 Jan.

13 Jan.

30 Jan.
8 Apr.

13 Nov.

Acta.

Nulla fere in veteribus Cisalpinis Martyrologiis, quæ quidem viderimus, S. Potiti Martyris memoria. *ms. Florarium, haud sane antiquum, Kalendis Januarii hæc habet: Romæ*

Potiti Martyris, pueri 13 annorum, qui in equuleo suspensus, lampadatus, ac tandem lapidatus est anno salutis CLX, et decollatus. At *ms. monasterii S. Martini Tornaci, quod ab aliquot seculis exaratum est, atque Eusebii, Hieronymi, Bedæ nominibus est prænotatum, 3 Januarii: Et natalis Potiti, qui sub Antonino Imperatore primo fustibus est cæsus, deinde carceri inclusus, et magno pondere ferri damnatus. Unde eductus, in equuleum est suspensus. Et cum esset jussus ab Imperatore secari, et canibus projici, eum milites tangere non poterant. Inde jussus est frigi in sartagine, frigusque plumbo superfundi. Post vero palo ferreo fixus a capite est usque deorsum. Quo ab Angelo erepto, jussit illi Imperator linguam abscindi, et oculos compungi. Et cum nec sic vinci posset, jussus est capite plecti, cum esset tredecim annorum puer. Sanctuarii Capuani a Michaelle Monacho editi parte 4 Kalendarium quoddam monasterii sanctimonialium S. Joannis, 12 Januarii isthæc habet: Passio erit S. Potiti Martyris.*

2 *Ipsis Idibus eum celebrat Martyrologium Romanum his verbis: In Sardinia S. Potiti Martyris, qui sub Antonino Imperatore et Gelasio Præsede multa passus, demum gladio martyrium consecutus est. In monasterio S. Potiti Neapoli, de quo infra, colitur 30 Januarii. Ferrarius 8 April. ista habet in generali Catalogo: Tuscanæ in Hetruria S. Potiti Martyris. Citat tabulas Ecclesiæ Tuscanensis, traditque ejus isthæc reliquias servari, cetera ignorari. De reliquiis post paullo. Idem Ferrarius 13 Novembris: Pisis in Hetruria Sanctorum Martyrum Ephysis et Potiti Sardorum, qui dies est translationis, de qua infra.*

3 *Acta S. Potiti descriperat Rosweidus noster propria manu ex vetustissimo codice M. Velseri, quæ cum alio ms. monasterii S. Maximini contulimus. Eadem, sed contracta, extabant in ms. Ecclesiæ S. Martini Ultrajecti. Eadem recenti stylo ornatus descripta acceperat Rosweidus ex Sicilia. Alia fusiora, ex primis illis, sed ab antiquo auctore, concinnata, Neapoli accepimus ab Antonio Beatillo nostro e pervetusto codice monasterii S. Potiti descripta, quæ cum illis damus, collata cum Lectionibus proprii officii ejusdem monasterii, quod a 100 prope annis, nutu Mariæ S. Felicis Abbatissæ, ordinatum excusumque idem nobis misit Beatillus: e quo officio hymnos aliquot subjungemus.*

4 *Agunt præterea de S. Potito Marius de Vipera in*

catalogo SS. Ecclesiæ Beneventanæ, a qua hoc die officio duplici colitur. Philippus Ferrarius in Catalogo SS. Italiæ. Michael Monachus Sanctuarii Capuani parte 4, Cæsar Eugenius Caracciolus in Neapoli sacra. Fertur Alexander Flaminius civis Tricaricensis vitam S. Potiti versibus exarasse, quam non vidimus; uti nec Joannis Mariæ Arcæ librum de SS. Sardinia, Franc. Faram de rebus Sardois, Dimæ Serpi chronica Sardinia.

5 *Baronius tom. 2. Annal. ad an. Christi 154, qui fuit Antonini Pii 16, secundum ipsum 15, enumerans varios Martyres sub eodem Imperatore martyrio nobilitatos, in Sardinia Potitum recenset. Ferrarius, de Vipera, Caracciolus anno 168, occisum aiunt, qui erat M. Aurelii Antonini Philosophicum L. Aurelio Vero 7. Posterior vita anno 166, eorumdem scilicet Imperatorum quinto exeunte, id factum tradit.*

6 *Idem Baronius non solum Sardum facit Potitum, sed in Sardinia occisum. Calari in Sardinia natum scribunt Ferrarius, Caracciolus, de Vipera. Vita recentior, e Sicilia transmissa, natione Sardum asserit. Vita ms. prior in infantia constitutum in civitate Sardica habitasse ait; posterior orientalium partium civem vocat, consentiuntque hymni et Lectiones. Eadem vita motæ in Isauria contra Christianos persecutionis meminit; Lectionis proprii officii, in Asiæ partibus. Unde non obscure colligit Monachus, origine Asiaticum fuisse, citatque alios mss. codices Neapolitanos, qui e Sardica urbe ortum tradunt; Flaminium qui Sardibus Lydiæ metropoli. Reperimus in quodam Rosweidi schediasmate isthæc exarata: Acta habent Potitum constitutum in Sardica, quæ est Daciæ vel Thraciæ. An inde origo de Sardinia? Sane in vita habetur, Potitum in monte inventum; et Dacia montosa. Unde Statius in equo Domitiani:*

Et attoniti vidit domus ardua Daci.

Item hic in fine de Apulia. Apulum, sive Apulensis colonia, Daciæ urbs. Ita ille. Unum illud modeste possumus pronuntiare: Non liquet.

7 *Ut Potiti ortu, ita et sacris ejus reliquiis plures civitates gloriantur. In Sicula vita post martyrii ejus narrationem hæc subduntur: S. Potiti corpus postea ex Apulia non minore honore, reverentia, et cultu, in Sardiniam Sancti patriam est perlatum, in illoque ubi deinde D. Ephysius Martyr egregius sepultus est loco, prope Calarim fuit reconditum; ac stetit, donec utriusque reliquias Pisani multo tempore Sardiniam occupantes, anno Domini 1088, in suam metropolim D. Mariæ virginis sacram transtulerunt: quo tum xiii Kalend. Septembris pervectæ, inde usque hactenus, ut summo honore cultu, reverentiaque habitæ sunt; ita*

EX VARIIS.

Alia de eo scripta.

Tempus martyrii.

Patria.

Reliquiæ translatae in Sardiniam;

inde Pisas.

quoque ab iisdem continuo Pisani praesentissimum
perierunt ac sentiunt auxilium. Translationis ipso-
rum festum conventu maximo, et summa devotione
civium, mensis Novembris Idibus celebratur. *Hæc*
ibi. Nihil XII Kal. Sept. in ullo Martyrologio de ea
Translatione reperimus.

8 *Baronius in eadem sententiam in Notis ad Mar-*
tyrologium: In Sardinia autem et Pisis agitur de Po-
tito et Ephysio Idibus Novembris; sed illa est Trans-
latio. *Ferrarius in Notis ad generalem catalogum*
SS. scribit ex Tabulis Ecclesiæ Pisanæ, eos tamquam
Patronos XIII Novembris, cum octava, celebrari. Addit
ex Francisci Furæ, ut ait, lib. 1 de rebus Sardois, Po-
titi corpus ex Apulia Noram ab Angelis esse delatum.
Amborum deinde, Potiti et Ephysii corpora, a Pisa-
nis rerum in Sardinia potitis, in suam urbem advecta.
De Ephysio agemus xv Januarii.

9 *Cæsar Engenius Caracciolus scribit, aliquot post*
Potiti martyrium annis, ejus corpus a Sardis Noram
deportatum, inde Calarim; tandem anno 1326, Pisas
una cum S. Ephysii corpore, ubi utrumque in magnifico
sacello intra Cathedralem basilicam conditum. Additque
ex Dimæ Serpi chronicis Sardois, cum Clerus Pisanus
illorum Martyrum cultum (incertum negligentia an qua
alia causa) intermisisset; jamque eorum festo seriale,
quod vocant, officium inchoaretur; utrumque spectabilem
adstitisse cum immensa Angelorum caterva, atque elata
voce officium de Martyribus auspicatos, Regem Marty-
rum Dominum, et quæ sequuntur occinuisse, monuisseque
Clerum ut idem officium prosequeretur: eo enim missos
Angelos a Deo ut neglectum ab ipsis festum celebrarent.
Stupefacti qui aderant, ceptum a Cœlitibus officium pro-
secuti, deinceps religiose peregerunt. Spectatur etiam-
num in Choro ejusdem basilicæ depictum cæleste hoc
ostentum. Ita ille.

10 *Potuerunt aut Pisis, aut antea Calari accepisse*
Tuscanienses hujus S. Potiti reliquias, festumque insti-
tuisse annue celebrandum vi Id. Aprilis, ut num. 2
dictum est: quamquam est alius fortasse Martyr Poti-
tus, quem illi venerantur. Scribit Marius de Vipera,
S. Potiti corpus a Christianis sepultum, postea Tri-
carici in ecclesia sanctissimæ Trinitatis in arca anno
sal. 1500 repertum coli cœpisse, et Patroni loco
haberi. Idem tradit Ferrarius in Notis ad generalem
catalogum SS. 13 Novemb. et Caracciolus qui suspica-
tur partem aliquam corporis isthic remansisse. Paulus
Regius in vita S. Januarii cap. 10, scribit S. Potiti
reliquias aliquas asservari in monasterio Montis Virginis.

11 *Jacobus Pintus noster lib. 3 de Christo crucifixo,*
tit. 4, loco 12, asserit caput S. Potiti etiamnum in Sar-
dinia extare. Agens enim de inventione variarum reli-
quiarum in Sardinia, num. 40, ita scribit: In altero
magnifico et insigniori sepulchro, una cum sacris
ossibus inventa est alia concreti sanguinis amphora
vitrea. In aliis alia reperta sacra corpora, non sine
eisdem, vel similibus sanctitatis vestigiis, et mar-
tyrii argumentis, odorisque fragrantia suavissima.
Inter argumenta, seu instrumenta martyrii illud
præclarum, et singulare, quod in insigniori sepulchro,
cum bona ossium parte collecta, et eo translata,
grandiori clavo transfixum caput a vertice ad guttur
inventum est: quod et si non expressum epitaphio
et illustratum Martyris nomine; satis tamen illustre
est, neminem Sardorum Martyrum præter Potitum,
eo tormenti genere martyrium passum. Cujus reli-
quias constat Martyrologis in Sardiniam ex Italia
translatas; sed inde Pisas, testatur antiquus codex
Ecclesiæ Pisanæ, quem ego legi; sed ad quam in-
sulæ partem olim ex Apulia translatae sint, Pisanus
codex non habet. Aiunt nonnulli, Noram. Forte
translatæ Nuram, vulgo Nurram; et aliæ ab iis quæ
Pisas translatae, mutuato Potiti nomine. Est autem
Nura, seu corrupte Nurra, contigua Turribus, ad
urbemque Turritanam spectans. Hæc ille; verum
quæ non omnia probamus. Nam etsi S. Potito trans-

fixum caput, non tamen eo tormento interemptus est;
nec existimamus quo supervixit tempore, hiantem in
vertice plagam gestasse; sed divinitus et ferrum extra-
ctum, et curatam plagam. Demus id tamen, at Nora,
vetus sane urbs, ad meridionalem insulæ oram refertur
a Ptolemæo tab. 7 Europæ; et suspicantur viri eru-
diti haud procul dextra Sæpri amnis ripa fuisse, ubi
nunc locus est Nori dictus, non longe ab oppido Servi.
Probatur ex Antonini Itinerario conjectura, in quo sic
habetur: A Sulcis Nura M. P. LXIX. A Caralis Nura
M. P. XXII Turris vero opposita insulæ parte ad Se-
ptemtriones vergebat. Nam quod ait neminem Sardoo-
rum Martyrum transfixo capite martyrium passum,
unde id constat? Cui prius fuere eorum Sanctorum,
quorum superioribus annis isthic reperta corpora sunt,
nota nomina, nedum certamina?

12 *Est Beneventi, ut scribit de Vipera, in S. Pon-*
titi honorem templum jam pridem excitatum, in ea
urbis regione quæ dicitur ad Calcarias, sed vetustate
collapsum. Neapoli quoque ædificatum illi templum
cum monasterio a S. Severo Episcopo, ut habetur in pro-
prio ejus officio Lectione 8. Fecit duo monasteria unum
S. Martini Episcopi et Confessoris, et aliud S. Potiti
Martyris. At de titulo monasterii S. Martini agemus
cum ipsius S. Severi ætatem examinabimus 30 Aprilis,
cum videatur ante Martinum obiisse Severus; sed potuit
a quopiam e successoribus, propter populi religionem,
dicari S. Martini honori, quod alio prius nomine esset
appellatum. Est vero nuper, Pauli V Pontificis assensu,
venditum id monasterium in gratiam Camilli Caraccioli
Principis Avellini, cujus palatii luminibus officiebat,
atque alio loco novum ædificatum, quod 30 religiosæ
ordinis S. Benedicti incolunt, quibus sacra sex Presby-
teri procurant. Ita Caracciolus.

VITA EX MS. M. VELSERI.

CAPUT I.

S. Potitus patris minas, dolos dæmonis vincit.

Factum est autem in diebus illis, S. Potitus dum
esset in infantia sua constitutus in civitate a Sardica,
Spiritus Dei super ipsum habitabat. Pater vero ejus,
nomine Hylas, idolis, et diis iniquis serviebat, et
multis verbis et blandimentis suadebat filio suo, ut
sacrificaret diis. S. Potitus dixit: O pater, non utile
verbum loqueris mecum, ut sacrificem dæmoniis.
Tunc pater iratus jussit S. Potitum sub custodia
mitti, et præcepit ut nemo ei escam ministraret,
neque aquam ei daret, dicens: Sine, videamus si
Deus tuus, quem te dicis colere, ipse dabit tibi panem.

2 Tunc S. Potitus fixo genu Deum deprecabatur,
dicens: Judica Domine nocentes me: expugna impu-
gnantes me. Te enim Domine Jesu Christe, desidero vi-
dere, quia tu es odor suavitatis. Tu humiliasti te pro
nobis peccatoribus. Adjuvet me dextera tua, sicut
misertus es Danielis in lacu leonum: sicut locutus es
Domine Jesu Christe in sancto Evangelio, dicens:
Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi
saturabuntur. Beati, qui persecutionem patiuntur
propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum
cælorum. Sanctus vero Potitus confortabatur a Spi-
ritu sancto, et facies ejus splendebat, ut radius Solis.

3 Pater autem ejus iterum accessit ad eum, di-
cens: Fili sacrifica diis, jussum est enim ab Antonino
Imperatore, ut quicumque non sacrificaverit diis,
multis et diversis pœnis interficiatur, aut feris tra-
datur. Dolet enim mihi quod te unicum filium habeo.
S. Potitus dixit: Quibus diis sacrificare debeo,
ut nomina ipsorum sciam? Pater ejus dixit: Non scis,
fili, Deum esse Jovem, et Arpam et Minervam?
S. Potitus dixit: Ex quo natus sum ex te, pater,
numquam audivi ut Deus Arpa dicatur, aut Ariana,
aut Minerva, quos tu dicis. O pater, si scires quanto
potens est Deus Christianorum, qui se humiliavit,
et salvavit nos, e crederes in ipsum. Non enim scis
pater

Nora urbs.

Templa S. Po-
tito erecta.

intermissum:

divinitus re-
stitutum.Ejus alibi quo-
que reliquæ.Caput an in
Sardinia.S. Potitus a
parente cru-
ciatur fame:cælitus corro-
boratur.

Matth. 5.

Reddit fidei
rationem.

b

c

d

e

Psal. 95. 5.

Matth. 10. 19.

Contemnit
tormenta.

Deos ridet.

f

g
Alio transfer-
tur.h
Orat pro pa-
tre.Præmunitur
ab Angelo
contra tenta-
tiones:diabolus sibi
sub specie
Christi, gi-
gantis, tauri
insidiantem
vincit;

Matth. 4. 10.

pater Prophetam dicente: Quoniam omnes dii gen-
tium dæmonia: Dominus autem cælos fecit. Hylas
dixit: Unde tibi ista verba? S. Potitus dixit: Ego
cui servio, ipse loquitur per os meum; sicut in Evan-
gelio dicit: Nolite cogitare quomodo aut quid loqua-
mini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.

4 Hylas dixit: Ergo fili nullam pœnam times? aut
cum fueris ductus ad Antoninum Imperatorem, quid
de te facturus eris, cum in multis pœnis fueris con-
stitutus? S. Potitus subridens ait: O pater, verbum
stultum locutus es: nam Dominus noster Jesus Chri-
stus, qui est redemptor animarum nostrarum, ipse
me confortabit servum suum. Non enim scis, pater,
quia in nomine Domini David singulus Goliath occi-
dit de saxo, et de gladio ejus amputavit caput ipsius,
et monstravit coram filiis Israel et coram socero
suo. Hylas dixit: Ergo in omnibus istis paratus es?
S. Potitus dixit: Credo in Deum Patrem et Filium,
et Spiritum sanctum, quia hæc omnia paratus sum
in nomine Domini pati. Sed tu, pater, crede in Do-
minum Jesum Christum, et salvus eris: isti enim
dii nihil sunt, et numquam aliquem salvum fecerunt,
aut aliquando prævaluerunt. Si vis scire, pater, die
ac nocte in igne ardent, et numquam extinguetur ab
illis ignis æternus. Quis ergo, pater, æramenta et
petras adoret, qui cum ceciderint in terram, erigere
se non possunt; sed *f* minutati fiunt, ut pulvis, et
vocem non emittunt, muti enim sunt. Vel ad serpen-
tes attendite, si momorderint nocere possunt; illi
enim hominem nocere non possunt: quanto magis
qui pro Christi nomine patitur, qui conculcavit leo-
nem et draconem?

5 Et admiratus est Hylas pater ejus, et in faciem
suam cecidit in terram, dicens: Vere Deus est cum
filio meo Potito. Væ enim mihi peccatori, ut filius
meus sapientior me inveniatur! Statim enim *g* nubes
de cælo rapuit S. Potitum, et deposuit eum in lo-
cum, qui dicitur *h* Ephirus. Ibi flectens genua sua
orabat, dicens: Deus Angelorum, Deus Archange-
lorum, exaudi me peccatorem servum tuum: non
enim sum dignus invocare te, quia peccata mea mul-
tiplicata sunt super me. Da intellectum patri meo,
ut cognoscat quia tu es Deus solus, et non gloriatur
diabolus super eum; sed mitte Spiritum tuum san-
ctum super eum, ut cognoscat te; et non separetur
a me, qui genuit me.

6 Et statim Angelus apparuit S. Potito, dicens ei:
Fiat tibi, sicut petisti: Deus enim tecum est, et ubi-
cumque invocaveris illum, paratus est tibi Deus.
Scias enim diabolus, qui est seductor animarum,
paratum esse ad impugnandum te; et cum multis
verbis fallacibus, suasurus est te, dicens tibi, quia
ipse est Christus. Ergo non adorabis eum, sed dic
illi: Si tu es Dominus Jesus Christus, flecte genua
mecum, et oremus. Observa enim calcanea ejus, quia
terram tangere non possunt. Et statim Angelus ab-
scessit ab eo. Tunc S. Potitus orans, dixit: Miserere
mei Deus, miserere mei, quoniam in te confidit
anima mea.

7 Et ecce diabolus stetit ante illum, dixitque illi:
Ecce ego ad te, Potite, veni: quid tantum crucias
animam tuam? vade ad domum patris tui, et epulare
ibi. S. Potitus dixit: Non destrues servum Christi.
Diabolus dixit: Non vides, quia ego sum Christus,
et dolui super lacrymas tuas, et veni ad te? S. Poti-
tus dixit: Si tu es Christus, oremus. Et attendens
calcanea ejus, terram non tangebant. Tunc humili-
avit se in orationem S. Potitus, dicens: Domine Jesu,
expelle a me iniquitatem istam, ut non gloriatur su-
per me servum tuum. Tunc videns diabolus, quia
non potuisset humiliare eum sibi, magis crevit cu-
bitis quindecim. S. Potitus hæc videns exsufflavit in
eum, dicens: Recede inimice; non enim suades ser-
vum Christi, sed sicut tibi Dominus dixit, recede
retro, et adora Dominum Deum tuum: jussum est

enim tibi, ut ipsi soli servias, et statim diabolus mu-
tavit colorem, et factus est sicut taurus, et clamavit
mugiens super militem Christi. Tunc S. Potitus facta
cruce, ante illum non potuit se jungere. Diabolus
amplius clamabat, dicens: O S. Potite dimitte me:
quid me obligasti? ardeo enim. S. Potitus dixit: Jura
mihi per sanctam Crucem, quæ te obligavit, quia jam
non noceas homini Christiano, et dimittam te. Dia-
bolus dixit: Per ipsam Crucem, per quam obligasti
me, jam tecum luctaturus non sum.

8 Et exiens dimissus, dixit: O quæ infantia me
exsuperavit! ut mihi sic illusisset! vae mihi! ubi mit-
tam sagittas meas? ad senem si misero, ille jam am-
plius sapere non potest: si in animal misero, ipsum
animal mutum est. Sed ingrediar in filiam Antonini
Imperatoris, ipsam enim unicam habet: et ostendo
virtutes meas. Et exclamavit diabolus, et dixit:
O Potite, usque in finem mortis tuæ, non dimittam
te, per fratres meos, et similes mihi, quia ingrediar
in cor Antonini Imperatoris, et Gelasii Præsidis, et
multis pœnis interficiam te. S. Potitus dixit: O tu
falsator inimice, in quas volueris pœnas ibo, et ex-
pugnabo te, non ego, sed Dominus meus Jesus Chri-
stus. Et statim recessit inde diabolus, et ibat blas-
phemando: Vae mihi, a quo infante superatus sum?

a Ms. S. Max. Serdicia. b Ms. S. Max. perdam.
c Vita Sicula Arphan. Ignotum nobis hoc idolum, uti et plu-
rima minorum gentium numina.
d Vita Sic. Arianus. Forte Adrianus Imper. qui in Deos rela-
tus, ut habet Eutrop. et alii. e Ita Ms. S. Max. ut Vels. credentes.
f Ms. S. Max. immutati.
g Vita Sicula: Hæc autem cum parum ad conversionem pa-
rentis valitura prospiceret sanctus juvenis, ab ejus elapsus ma-
nibus, pervenit in locum, etc. Ast in altera vita diserite asseritur
parentem convertisse.
h In Ms. Velseri erat Hierusalem; et appositam alia manu,
Ephirus, quomodo etiam habebat Ms. Ultrajectinum S. Max.
Ephyrus. Vita Sicula Ephris. altera vita, in Epirum. Hic deerat
folium in codice Velseri, supplevimus ex S. Maximini Ms.

CAPUT II.

Multos verbis et miraculis convertit.

Tunc S. Potitus descendens ad civitatem, quæ di-
citur *a* Valeriana, ingressus est in eam, et sedit in
medio foro. Tunc *b* Quiriaca matrona Agathonis
Senatoris uxor, *c* qui erat primæ cathedræ Senator,
lepram patiebatur, et nullus eam poterat curare. Tunc
S. Potitus humiliavit se in pauperem, et sedit ante
regias ejus, et aquam petebat sibi dari ab Eunuchō,
nomine *d* Hyacintho, dixitque ad eum Eunuchus:
Huc venisti aquam petere? S. Potitus dixit: Desi-
dero de ista domo aquam bibere, non tantum aquam,
sed fidem vestram desidero, ut sit pax super domum
istam, et gratia Domini mei Jesu Christi. Eunuchus
obstupefactus quod talia verba ab infante audiret,
admiratus est dicens: Unde es tu infans? aut quo-
modo est nomen tuum? S. Potitus dixit: Homo sum
ego, qui Domino meo Jesu Christo servio, qui est
redemptor omnium animarum, maxime fidelium, qui
leprosos et paralyticos curavit, cæcos illuminavit,
mortuos resuscitavit. Eunuchus dixit: Ergo si ser-
vus ipsius es, tu potes leprosos curare. S. Potitus
dixit: Salvat et curat Dominus meus Jesus Christus,
et ego per ipsum, sicut ipse in Evangelio dixit: Si
habueritis fidem, ut granum sinapis, dicetis huic
monti, transi hinc, et transit; et nihil impossibile
erit vobis. Eunuchus dixit: Ergo tu potes dominam
meam curare a lepra sua. S. Potitus dixit: Si cre-
diderit in Domino meo Jesu Christo, faciam eam sal-
vam. Eunuchus dixit: Nonne si tu eam feceris sal-
vam, dominus poteris esse super omnes facultates
ejus? S. Potitus dixit: Ego non desidero aurum, ne-
que argentum; neque divitias ejus concupisco: sed
solam animam ejus adjungere Christo Domino meo
desidero.

10 Et statim Hyacinthus Eunuchus nuntiavit ma-
tronæ hæc omnia quæ audierat ab infante. Et jussit
eum vocari ad se. Ingressus autem S. Potitus in cu-
biculum

Crucis signo
ligat.Multa minan-
tem dimittit.In civitate Va-
leriana men-
dicat.

a

b

c

d

Matth. 17. 19.

Ad leprosam
introducitur:

biendum ejus dixit : Pax huic domui Domini mei Jesu Christi. Quiriaca Senatoris uxor dixit : *e* Fac me salvam, et ego credo. S. Potitus dixit : Si credideris, salva eris, et bonum opus videbis cum tota domo tua. Quiriaca dixit : Quomodo possum credere? S. Potitus dixit : Baptizare in nomine Christi, et eris salva. Quiriaca dixit : Ego credo alium non esse Deum, nisi quem tu colis; tu fac quod facturus es. Tunc humiliavit se S. Potitus in oratione, et flevit dicens : Domine Jesu Christe, Rex Angelorum, redemptor animarum, tu dixisti ad discipulos tuos : In nomine meo leprosos munda, mortuos suscitare : et me exaudi Domine famulum tuum, ut fiat gratia tua super mulierem istam, et dicant gentes, quia tu es Deus, et præter te non est alius. Et statim sana facta est mulier illa, et splenduit caro ejus, sicut *f* radii solis : et credidit Quiriaca, *g* et domus ejus tota, et media civitas : et benedixerunt Deum, dicentes : Vere magnum lumen vidimus, et bonum desiderium per hunc infantem, qui redemit nos ex omni peccato. Tunc S. Potitus dixit : Ecce vidistis omnia mirabilia Dei : custodite mandata ejus, ut salvi sitis in secula seculorum. Et statim recessit de domo ejus.

a Nullam adhuc illius nominis civitatem reperimus. Valeriæ multæ, urbes ac regiones. Si Sardum agnoscamus Potitum, licebit suspicari urbem hic intelligi Sardiniam, quam Ptolemæus lib. 3, cap. 3, Valeriam vocat, licet Valentiam quidam scripsisse arbitrentur, quod mox Valentinus populos eadem insulæ parte, haud procul Carali, locet. *b* Ms. Vels. Quiriacis. *Vit. Sic.* Cyriaca.

c Ms. *Ultraj.* quæ erat prima in cathedra Senatus. *d* Ita vita Sic *Alia* Mss. Iacinto. *e* Ita Mss. Vels. et *Ultr.* At *S. Max.* Dic infans, omnia quæ audiui potes facere? *f* Ms. Vels. hic et supra, radia. *g* *Ferrar. et de Vipera habent, etiam* Agathonem Quiriacæ maritum esse conversum.

CAPUT III.

Energumenam sanat, idola evertit.

Tunc diabolus clamabat per os filiae Antonini Imperatoris, dicens : Nisi venerit Sanctus Dei Potitus de monte, et jusserit me, non recedo a filia tua, Antonine. Illa autem suspendebatur per capillos in aera : et erat tristitia magna in palatio Antonini Imperatoris : et promittebat diis multa, dicens : Deus Apollo, Deus Arpan, et Deus Jovis, si feceritis filiam meam salvam, offeram vobis taurum cum cornu deaurato. Diabolus dixit : Nisi venerit S. Potitus, non hinc exeo. Tunc Imperator misit Gelasium Præsidem cum quadraginta militibus ad comprehendendum S. Potitum. Et ascenderunt in montem, et invenerunt S. Potitum sedentem, et feras multas circa eum stantes. Quod ut vidit Gelasius Præses expavit, feræ autem steterunt contra illos. S. Potitus dixit ad feras : Revertimini ad loca vestra, neminem lædentes. Tunc Gelasius jactavit se de equo, et comprehendit eum. Sanctus vero Potitus dixit ei, ut quid cum tanta turba venisti ad me? Gelasius dixit : Tu es Potitus? At ille respondit : Ego sum peccator servus Domini mei Jesu Christi. Gelasius Præses dixit : Imperator te vocat. S. Potitus dixit : *a* Cum homine Christiano quam caussam habet? Tunc jussit militibus comprehendere eum, et manibus ligatis deducere ad urbem. Et cum venissent ad palatium, ingressus est Gelasius ad Imperatorem. Dixit ad eum Imperator : Ubi est, ad quem directus es? Gelasius Præses dixit : Magna mirabilia vidimus in isto puero, et pene ipsi mortui fuimus. Imperator dixit : Et quid vidistis in eo? Gelasius dixit : Omnes feræ circa eum adstabant; et cum vidissent nos, impetum fecerunt contra nos. Ille autem jussit eas, et statim recesserunt. Imperator dixit : Adducite illum in conspectu nostro.

12 Cum ingressus fuisset, dixit ad eum Imperator : Quis genus es tu? S. Potitus dixit : Christianus sum. Imperator dixit : Non scis præcepta Principum, *c* Qui non sacrificaverit diis, pereat? S. Potitus dixit : Ego hoc desidero. Imperator dixit : Fama tua pervenit ad me. Potes salvare filiam meam? Et si eam

feceris salvam, honorabo te divitiis magnis. S. Potitus dixit : Dii tui quare non eam faciunt salvam? Imperator dixit : Quid mihi sic superbe respondes? S. Potitus dixit : Si eam fecero salvam, credes in Deum, quem ego credo? Imperator dixit : Credo. S. Potitus respondit : Scio quia induratum est cor tuum : sed propter populum adstantem facio, ut videant et credant in nomine Jesu Christi. Tunc adducunt filiam Imperatoris, et stetit ante S. Potitum. Quod ut vidit diabolus, dixit ad eum : Quid est Potite? non tibi dixeram, quia te facerem invitum venire? S. Potitus dixit : O diabo! ecce contradico tibi : recede ab ista puella, quam Dominus Jesus Christus plasmavit. Ipse tibi imperat, diabo! ut discedas ab ea. Diabolus dixit : Et si me hinc expellis, tamen non te dimittam. Tunc S. Potitus insufflavit in faciem puellæ, et data alapa exivit diabolus, et factus est velut draco, ut universus populus videret; et multi ceciderunt in faciem dicentes : Vere magnus Deus hujus pueri.

13 Imperator dixit : Iste per maleficium facit omnia. S. Potitus dixit : Væ tibi, stulte Imperator, quia vidisti mirabilia Dei, nec sic credis. Ille enim cum vidisset filiam suam salvam, dixit : Gratias ago diis meis, qui eam salvam fecerunt. S. Potitus dixit : Erras Imperator, istam enim filiam tuam Dominus Jesus Christus salvavit. Imperator dixit : Dimitte verba quæ loqueris, et sacrificare diis meis : et faciam te in palatio magnum, et dabo tibi aurum et argentum et margaritas. S. Potitus dixit : Numquam tibi bene sit Imperator : aurum enim, et argentum et margaritas in cælo habeo, quod mihi repromisit Dominus Jesus Christus. Aurum tuum, et argentum, et omnia tua ignis consumet. Imperator dixit : Adhuc superbe loqueris? S. Potitus dixit : Pœnas tuas non timeo. Dominus enim meus Jesus Christus ipse me liberabit de manibus tuis. Imperator dixit : Ad injuriam loqueris. Aut sacrificare diis, aut jubeo te diversis exemplis perire. S. Potitus dixit : Pereas tu, et regnum tuum, si non feceris. Imperator dixit : Ad injuriam meam loqueris. Vide quam diu te sustineo. Dolet mihi de infantia tua, quoniam te feris traditurus sum. S. Potitus dixit : De te ipso dole, Imperator, quia magnus infernus tibi paratur, ubi cremaberis tu, et pater tuus diabolus, qui te obduravit.

14 Imperator ira commotus, jussit eum exspoliari, et fustibus cædi. S. Potitus dixit : Gratias ago Domino meo Jesu Christo. Tunc exspoliaverunt eum, et fustibus mactaverunt usque ad mortem. Et dum cæderetur, hilari vultu benedicebat Deum, dicens : Benedicam te Domine : quia hæc omnia propter nomen tuum patior; et nullum dolorem cædentium sentio. Imperator dixit : Quid vis? mori aut sacrificare diis? S. Potitus dixit : Quibus diis? Imperator dixit : Non scis Jovem esse Deum et Arpan, et Ariam, et Minervam? S. Potitus cum risu dixit : Videamus, quales sunt dii tui, et faciam quæ jubes. Imperator autem gaudio repletus, jussit eum duci cum multa turba; et ipse Imperator prior introibat in templum, et dixit : Gratias ago vobis dii, quia vix hunc infantem potui ad vos adducere. Erat enim turba hominum quasi decem millia. Et cum ingrederetur S. Potitus, oravit, et ceciderunt idola ante pedes ejus, et facta sunt velut pulvis minuta. Cum vidit Imperator, reus factus dixit : Quæ infantia me illudit? S. Potitus dixit : Ubi sunt dii, in quibus me dicebas sacrificare? Imperator dixit : Per maleficia tua deos meos exsuperasti. S. Potitus dixit : Si vere dii erant, quare se non defenderunt? Ecce, ut scias, Imperator, quantum potens est Dominus meus Jesus Christus, cui ego servio.

a Ita Ms. *S. Max.* At Ms. *Vels.* Cum homine Christi antiquam caussam habet. *b* Addit Ms. *S. Max.* Romam.

c Ms. *Vels.* Qui non sacrificaverit, dispereat. Ms. *S. Max.* Qui non sacrificaverit diis, periet.

CAPUT

Imperatorem id maleficiis tribuentem arguit.

Ejus dona et minas spernit.

Cæditur fustibus.

Idola evertit.

Imperatori insultat.

Matth. 10. 8.
Eam precibus sanat, et convertit, et multos alios.

f

g

Accersitur ad Imperatorem, ut filiam a dæmone liberet.

Feras verbo cohibet.

a
Vinctus ducitur ad Imperatorem.

b

Expellit dæmonem ab ejus filia.

c

CAPUT IV.

Glorioso martyrio perfungitur.

Ferro oneratur in carcere.

a

Angelus eum solvit, et carcerem illuminat, ac suavi odore replet.

b

Potitus in amphitheatro generose tyranno respondet.

d

Lampadatur. Exungulatur.

Objicitur feris.

Jussus discari, tangi non potest.

Multi convertuntur.

Ferventi oleo et plumbo torquetur.

Clavo transfigitur.

f g

Imperator confusus jussit eum in carcere recludi, et centum viginti pondo ferri in collum ejus mitti. S. Potitus dixit: Adjuro te Imperator, adhuc alia centum viginti pondo *a* adauge. Et fecerunt ministri sicut eis præceptum fuerat ab Imperatore, et ligaverunt S. Potitum, et signaverunt de annulo Imperatoris, ut nullus ad eum ingrederetur. Tunc S. Potitus oravit, dicens: Domine ad adjuvandum me festina: cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me: libera me de hac poena misericors, sicut liberasti Joseph servum tuum ab iniquitate dominæ suæ. Et statim Angelus apparuit ante eum: et reluxit carcer, sicut duodecim candelabra ardentia: erat autem facies Angeli, sicut nix de cælo, aut ut radii solis. Et statim factum est ferrum sicut cera liquefiens. Tunc S. Potitus dixit: Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, quia dignatus es visitare servum tuum. Sed magis conforta me in his pœnis, quas mihi excogitat Imperator Antoninus facere; ut magnificetur nomen tuum in universa terra, ut non gloriatur inimicus super servum tuum. Carcer enim sic olebat, quasi aromata. Nam et ipsi *b* custodes carceris admirantes attendebant per regias carceris, quomodo S. Potitus in carcere deambulabat cum Angelis.

16 Tunc Imperator misit præcones, ut qui non aspectaret spectaculum, gladio puniretur. *c* Et impletus est in amphitheatrum populus, quasi triginta millia expectantium: et jussit S. Potitum, de carcere adduci. Et ingressus S. Potitus amphitheatrum, facto signaculo Crucis, stetit ante tribunal. Tunc Imperator dixit: Ubi te vides? S. Potitus dixit: Video me in terra Domini mei stare. Imperator dixit: Ecce hodie interitus tuus erit; et quis est Deus, qui eripiat te de manibus meis? S. Potitus dixit: Erubescere jam Imperator. *d* Laudo frontem tuam, quia melior est canis quam tu, eo quia plus sapit.

17 Tunc Imperator jussit eum in eculeo appendi et *e* lampadari. Ille autem confidens in Domino, amplius refrigerium accipiebat. Iterum jussit eum exungulari. S. Potitus loquebatur dicens: Ubi sunt minæ tuæ Imperator? Populus autem clamabat, dicens: O infans in tantis pœnis positus securus pugnās? Vere quia Deus Petri operatur cum eo. Tunc deposuerunt eum de eculeo: et jussit eum feris tradi; feras dimitti, quæ cum venissent ad eum, acciderunt ante pedes ejus. Tunc S. Potitus dixit: Quid est Imperator? ecce superavit te Dominus Jesus Christus, ut scias quantum est qui credunt in Dominum Jesum Christum. Nam pœnæ tuæ non dolorem, sed refrigerium mihi præstant.

18 Tunc Imperator iratus, jussit membra ejus secari et canibus mitti. S. Potitus dixit: Gratias ago Domino meo Jesu Christo, magnam enim coronam mihi parasti, quam promisit Dominus diligentibus se. Dico tibi Imperator: corpus meum in potestate habes, animam autem tangere non potes. Ministri vero præceptum Imperatoris facientes se concidebant, illum autem tangere non poterant. S. Potitus dixit: Erubescere Imperator, superatus ab omnibus quæ mihi fecisti.

19 Populus autem clamabat: Magnus est Deus Christianorum. Tunc crediderunt in nomine Domini Jesu Christi quasi duo millia hominum. Imperator iterum jussit eum frigi in sartagine, addito oleo. Qui cum frigeretur, plumbum jussit solvi et super eum fundi. Ipse autem confortabat ut adjungerent amplius, quia magnum refrigerium in corpore suo sentiebat.

20 Tum vidit se Imperator in omnibus victum. Jussit acutum fieri adversus *f* statum ejus, *g* et allatum acutum jussit eum capite usque deorsum in

eum figi. Stabat in acutum S. Potitus, et amplius illi loquebatur. Tunc Imperator dixit: Ecce modo veniat Deus tuus, et liberet te de acuto. S. Potitus dixit: Dominus meus ipse me liberabit. Et adjiciens dixit: Respice Domine de cælo, et vide et libera me de hoc acuto, sicut liberasti S. Petrum de vinculis catenarum. Et elevans oculos suos ad cælos iterum dixit: Pater altissime, Creator cæli et terræ, cum unigenito Filio tuo Domino nostro Jesu Christo, et sancto Spiritu, jube acutum istum tolli de me, et figi eum in caput Antonini Imperatoris. Statim autem Angelus adveniens, tulit acutum de S. Potito, et fixit eum in caput Antonini Imperatoris. Imperator clamabat dicens: Miserere mei serve Dei; modo cognosco quia Deus tuus satis potest: libera me de acuto, quia cruciatur animea mea. S. Potitus dixit: Dii tui te liberent, sicut Dominus meus Jesus Christus me liberavit. Populus autem cum magna admiratione clamabat: O fides in hac infantia, quæ superavit idola; errant enim omnes qui in illis credunt.

21 Imperator clamabat: Miserere adolescens, quia morior. S. Potitus dixit: Non mereberis de isto acuto liberari, nisi venerit filia tua, non te liberabo de isto acuto. Magna autem turba erat; nam et omnes Senatores tristabantur. Tunc venit filia ejus, nomine Agnes, et cecidit ante pedes S. Potiti, dicens: Baptiza me in nomine Jesu Christi, quem tu adoras. Et baptizata est coram Deo et Angelis ejus. Tunc oravit S. Potitus, et sublatus est acutus de capite Antonini Imperatoris. Qui clamans voce magna dixit: Gratias tibi ago, Deus Apollo, et Deus Arphe, et Arriane, et Minerva, qui me liberastis de hoc acuto.

22 Tunc ira ductus jussit linguam ejus amputari, et oculos ejus compungi. Et incisa lingua S. Potitus psallebat, dicens: Benedicam Domino in omni tempore. Et iterum dixit: Deus judicium tuum Regi da, et justitiam tuam filio Regis. Quid est Imperator, quia linguam meam amputasti? putas me non posse loqui aut tecum certare? Superat te Dominus Jesus Christus qui superavit Pharaonem, et liberavit filios Israel. Quid amplius facturus eris in me? Imperator confusus in omnibus, vidit se superatum, nihil inveniebat quod ei faceret.

23 Tunc S. Potitus dixit: Non me poteris superare, nequissime Imperator, nisi gladio caput meum amputare. Sic Imperator gaudio repletus jussit eum decollari. Et dum duceretur ad decollandum S. Potitus, dixit: Deprecor te Imperator, ut ubi petiero, ibi me tu jubeas decollari. Quod permissum est a Principe. Tunc duxerunt eum in *h* Apolia, in loco qui dicitur *i* Milianus, inter *k* Sentianum et *l* Mulianum. Decollatus est autem S. Potitus super flumen qui dicitur *m* Banus, et visus est spiritus ejus sicut columba. Et abierunt ad corpus ejus et custodierunt eum tribus diebus, et sepelierunt eum, et fecerunt planctum magnum in illa die. Martyrizatus est autem Sanctus Dei Potitus sub Antonino Imperatore, Januariarum *n* Kalendas. Annorum enim erat tredecim; regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

a Ms. S. Max. adjunge. *b* Ms. S. Max. carcerarii. *c* Ms. Vels. Et impletus est amphitheatrum populo. *d* Ms. S. Max. Lauda.

e Ms. S. Max. per latera ejus lampades supponi.

f Ms. S. Max. Staturam. *g* Addit idem Ms. et calidum fieri. *h* Ita Mss. Vels. et Ultraj. At S. Maxim. et Vit. Sic. alique Apulia; et passim intelligunt Italiæ provinciam Apuliam, in qua nullum nominatum hic locorum apud auctores expressum reperimus. *i* Ita Mss. Vels. et Ultr. Deest loci nomen in vita Sic. et Ms. S. Max. In 2 vita et Lectionibus officii proprii Julia vocatur.

k Vit. Sic. Terentianum. Ms. S. Max. Lencianum. Ms. Ultr. Sincianum. Lect. Off. Sentiamini. *l* Altera vita Juntianum. Ms. S. Max. Junianum. Ms. Ultr. Milianum. Vit. Sic. Julianum. Lect. off. Juvamini. *m* Vit. Sic. Calavius Ms. S. Max. Calabius. Ms. Ultr. Urbanus. *2* Vit. Calabriticus Lectiones proprii offic. Calabiaricus. *n* Ita Ms. Vels. et Ultr. At S. Max. xi Kal. Februarii. Vita Sic. Idibus Januarii, consentit 2 vita.

ALIA

EX MSS

Clavus divinitus capiti tyranni infigitur.

S. Potitus baptizat filiam Imperatoris.

Præcisa lingua loquitur.

h

i k l

m

Plectitur capite.

n

ALIA VITA

AUCTORE ANONYMO.

Ex MS. cœnobii S. Potiti Neapoli.

PROLOGUS AUCTORIS.

Luc 12. 49.

Christus Dux
Martyrum.Finitis hujus
historiæ.

Dominus et Redemptor noster de cœlis per viscera virginea in theatrum hujus mundi desiliens, humanum genus, quod olim æmulationis fraude depravatum fuerat. Conditori omnium Deo Patri reconciliare cupiens, invisibilem ignem sanctæ fidei, et spei, caritatisque misericorditer attulit, ipso in sancto Evangelio asserente: Ignem veni mittere in terram, et quid, inquit, volo, nisi ut ardeat? ut quemadmodum in primis parentibus fervorem fidei

Frigidus in horto cantando fregerat anguis
Lividus et nigrum virus perfuderat ægris;

ita mediator Dei et hominum homo Christus Jesus mysticus Adam, per sancti calorem Spiritus invisibili fragiles animos miseraretur industria. Hoc siquidem conflagrati sunt sancti Prophetæ, Apostoli, Martyres, et omnes Sancti utriusque sexus fidelium, qui usque ad sui metas transitus ab ejus dilectionis ardore non tepuere. Et quis interim fuit eorum signifer, nisi idem Salvator omnium, qui in corpore suo crucem levans et ferens, præviis suo sanguine, tolerando passiones, Martyrum effectus caput est? Ad cujus vexillum, tolerando hujus temporis passiones, certatim diversæ Sanctorum phalanges, sub jugo caritatis ejus adversa subeuntes, cum palma victoriæ cucurrere, et præmia supernæ vocationis consecuti cum ipso sine fine lætantur.

2 Unde unum ex his legionibus Martyrem, non incongruum duximus recensere: et ejus passiones, prout Creator scientiæ indulserit, conscribentes, ad lucem veritatis diligentissime perducere; qui agonizando viriliter, æternis gaudiis inter eos nomine simul et opere potitus est, cujus triumphantes agones et tolerantiae fortitudines qui vult affatim noscere, si fides non absit, sequentia legat, ac ibi qualiter pugnando hostem superaverit, et Regem perpetuum, pro quo tanta perpessus, gloriosissime adierit, enucleatius perspiciet. Habet enim ad incrementum religionis suæ quid ibi credere debeat, quid sperare desideret, quidve amare delectet, per quæ ad civitatem supernæ patriæ perveniens contemplatur facie ad faciem omnium decus Sanctorum, ubi lux immensa Deus illustrat mentes hominum, atque ineffabilis summa felicitatis consistit. His ergo breviter præmissis ad narrationis gestæ ordinem properemus.

CAPUT I.

S. Potiti pia adolescentia, constantia in fide.

a b
Persecutio
sub M. Aurelio.c
d

Regnante igitur a Romanorum b quarto decimo Imperatore Antonino, anno scilicet ab incarnatione Redemptoris centesimo et sexagesimo sexto, orta est c quarta persecutio a Nerone per totum orbem Christianorum, præcipue in d Isauriæ partibus ita excrevit; ut jussu nefandissimi prædicti Cæsaris positus circa necessitudinum loca simulachris, nulli daretur prætereundi facultas, qui non adoraret et sacrificaret eis; quatenus qui obtemperaret, honoribus magis extolleretur: qui vero rebellis reperiretur, nudatus propriis rebus nece perderetur.

Potitus sanctus puer, patre ethnico.

4 Hac denique tempestate beatissimus Martyr Christi Potitus, orientalium partium civis, sub paterno jure adhuc puerulus in urbe sua subjectus, seu rosa desentibus ex pravorum vita florens effulserat. Quem ita Domini virtus omni probitate omnique sanctitate decoraverat, ut non sine quodam magno præsagio tale sortiretur vocabulum; dum et ille præceptis omnipotentis Dei obediendo fortiter consecutus sit, ut multos alios prædicando consequi fecerit

regna cælestia. Nam, ut Dominus ait in Evangelio, Matth. 10. 34. Non veni pacem in terram mittere sed gladium, hoc quodam modo gladio percussus, ita se a nefanda patris superstitione sequestraverat, ut non natura, sed nomine tantummodo putari videretur filius. Et quod corporaliter cum ipso conversabatur, nec aliqua eum illexerat mundana persuasio, seu paternæ gentilitatis redemptio, ut prædicationis suæ stimulo valeret eum de mortis umbra eripere, et cælesti vitæ patriæ fide sincerissima reddere. O mira potentia Domini! Siquidem olim suis fidelibus, dixerat pollicens: Si habueritis fidem, ut granum sinapis, dicetis huic monti. Transi hinc, et transibit: Operabatur autem jam tunc per famulum suum simile miraculum, quando talia et tanta pravorum mentium a sodalitate culturæ dæmonum, impulsione prædicationis tanti viri abstrahens, cupiebat trahere ad veritatis et æternæ vitæ consortium.

Matth. 17. 19.
Alios convertit.

5 Denique cum esset pater ejus, Hylas nomine, idolis deditus, et clarus secundum seculi dignitatem, ac prædives opibus, et non haberet ad posteritatem stirpis suæ alterum filium, qui illius hæredicaret facultates, cœpit eum multis suasionibus per varios amplexus et oscula, per diversorum affatuum blanditias, extorquere ab æquitate fidei, et ut deos suos adoraret, adhortari. Cui Sanctus Dei sic ait: Non das mihi salubre consilium, pater; nam si, ut asseris, filius tuus essem, et paterno me amore dilexisses, id mihi consulere satageres quod saluti animæ meæ proficuum, non quod perditioni fuisset. At quia non boni judicii est, cupio ego tibi magis consulere, et de veritatis via disserere, ut Creatore totius mundi tuique agnito, satisfacias de tantis talibusque nefandis erroribus, quibus irretitus es; quatenus ab iis omnibus correptus, merearis aliquo modo perfrui propitiationis ejus clementia. Sin alias tibi videtur, scito te cum tuis idolis amodo et deinceps per omnia contemptum.

Paternas illecebras contemnit.

6 Ad hæc indignatus pater ejus jussit eum in custodiam mitti, sperans terroribus, quem non blandimentis valuerat emolire; et ut nulla ei esca ministraretur præcepit, dicens illi: Sine, videamus si Deus tuus veniet, quem colis, tribuere tibi cibos. Recluso autem eo in custodia, fixis genibus ita cœpit Dominum lacrymis exorare: Deus fortitudinis, Deus pietatis, Deus æternæ, Domine Jesu Christe, sine quo nullus vivit, qui pro salute humanæ fragilitatis dignatus es de cælis descendere, respice propitius ad preces humilitatis meæ, et miserere mei, sicut es misertus Danieli in lacum leonum misso; ut quemadmodum illi auxiliari dignatus es, ita me spem in nullo præterquam in te habentem roborare et confortare digneris protectione dexteræ tuæ, ad gloriam et laudem sancti nominis tui. Nunc autem Deus vitæ meæ licet impotens pro puerili ætate viribus sim, tamen ea fiducia eaque ad te accedo confidentia, ut ea omni solamine terreno destituto, quæ humana non prævalet imbecillitas, tuæ gloriæ majestatis suffarcire dignetur potentia. Hæc illo orante, ita Domini virtus affuit, ut confortante Spiritu sancto facies ejus sumeret jucunditatis splendorem. e

Fame torquetur.

Divinitus corroboratur.

e

a Michael Monachus testatur in Breviario Capuano Officium quidem Octavæ extare, sed cum quinta et sexta de S. Potito lectione, quarum hoc initium est: Regnante igitur quartodecimo Romanorum Imperatore M. Antonino Vero, qui æquo jure primus regnavit cum Lucio et Aurelio Commodo annis decem et novem et mense uno, regnantibus usque adhuc singulis Imperatoribus; currente scilicet ab Incarnatione Redemptionis nostræ centesimo sexagesimo sexto anno, Imperii vero ejus sexto anno, orta est quarta persecutio videlicet per totum orbem Christianorum a Nerone Imperatore, maxime in Asiæ partibus ita excreverat, ut jussu nequissimi Imperatoris prædicti simulacra ubique posita si quis adesset qui non adoraret, vel sacrificaret, ejus facultas publicaretur, et qui in hoc sacrificaturus deesset, nudatus propriis rebus morti traderetur, etc. Mone vero idem Monachus has lectiones sine dubio initium esse longioris textus: recte. Sunt enim ex hac vita uti et ex quæ in proprio officio S. Potiti in ejus monasterio Neapoli recitantur, concinnata.

Porro

Porro hic quædam corrigenda, ut recte idem monet. M. Aurelius Antonino Pio socero successit anno Christi 161, 6 Martii sociumque sibi et consortem adscivit L. Ælium Verum, qui cum eo 9 aut, ut alii habent, 11 [annis] imperavit; M. Aurelius vero annis 19, mensibus 11.

b Imo decimus septimus fuit. Imperarunt enim hi ante, Cæsar, Augustus, Tiberius, Caligula, Claudius, Nero, Galba, Otho, Vitellius, Vespasianus, Titus, Domitianus, Nerva, Trajanus, Adrianus, Antoninus Pius.

c Alii plures numerant, at qui solum decem, veluti 10 Ægypti plagas statuunt, ii primam a Nerone motam vocant, secundam a Domitiano, tertiam a Trajano, quartam a M. Aurelio. Perperam in Breviario Capuano hæc efferuntur, quasi hanc ipsam quartam Nero concilarit. Sic et Lect. 1 off. S. Potiti: orta est persecutio a Nerone per totum orbem Christianorum.

d Lectiones propr. off. et Breviar. Capuan. Asiæ.

e Lect. 2, prop. off. dicitur divinis deliciis crebro refectus in carcere; et Lect. 4, secundo in carcerem a patre retrusus.

CAPUT II.

Dæmonis insidiæ elusæ. Patris conversio.

Propter quod gaudens et exultans glorificabat Dominum, dicens: Gratias tibi ago Deus meus, qui me indignum famulum tuum de tuis donis spiritualibus complere dignatus es, quæ quanto plus sumuntur, tanto plus ambiuntur. Proinde precor, Deus Angelorum atque Archangelorum, cujus viscera pietatis et misericordiæ omnibus patent, qui non vis mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat, ut exaudias me famulum tuum toto ad te pro genitore meo corde clamantem. Da ei agnitionem veritatis tuæ et fidei intelligentiam, et aperi ei tuorum donorum scientiæ thesauros ad cognoscendum te Creatorem omnium Deum, quatenus tua gratia repletus, non gloriatur de eo Christiani nominis inimicus, quin imo glorificetur virtus tua.

8 Ad ejus orationem mox adstitit Angelus Domini confortans eum, et dixit: Fiat tibi sicut petisti, et hoc tibi notum sit, athleta Christi, quod Deus omnipotens, cui te corde toto commisisti, semper est tecum, et quodcumque ab eo poposceris absque dilatione impetrabis. a Tantummodo animadvertens provideto, quod arripere debes armaturam Dei adversus imminentes insidias antiqui hostis, quæ ingerendæ sunt tibi per usurpationem nominis Christi. Tu vero ne credens cedas illi, sed eum magis satage orationibus et precibus a te repellere. Et hæc dicens discessit Angelus perpetuæ lucis ab eo.

9 Sanctus igitur Confessor et Martyr Christi Potitus fretus potissime misericordia Domini psallebat illi: Miserere mei Deus, miserere mei, quoniam in te confidit anima mea, et in umbra alarum tuarum spero donec transeat iniquitas. Vix expleverat hæc, cum subito apparuit incentor malorum: Ecce, inquit, dignatus sum venire ad te, o innocens homo, ut non afficias multum animam tuam; sed potius revertere et epulare cum patre tuo b. Nam Christus, si credere non ambigis, ego sum. Condolui lacrymas tuas, idcirco descendi te consolari. Cui S. Potitus ait: Vade retro Satana inimice veritatis, quia nec vigorem animi destruere, nec suadere vales famulo Dei. Verumtamen si tu es Christus, ut asserere audes, et non potius Antichristus, flectentes genua oremus. Orante autem Sancto Dei, et dicente: Domine Jesu Christe expelle hunc inimicum nominis tui sancti, auctoremque iniquitatis a me, et projice eum in abyssum, ubi deputatus est cum satellitibus suis; factus est adversarius ille statura procerus, et mugiens dedit vocem adversus tirunculum Christi. Contra quem ipse signo crucis munitus: Desine, inquit, maligne spiritus, tentare milites Christi; quia non terrere valebis, quem ipse jam signo crucis suæ passionis redemit. Adhanc jussionem statim ut fumus evanuit. Vox inimici articulata audiebatur, proclamans: o quæ infantia me exsuperat! vae mihi! ubi sagittas meas jaciam? ubi quiescām? si provectoris ætatis hominem adiero, non multo facilius vincor, quam ab

hoc puero victus sum. Nisi forte ingredi potuissem in Antonini Imperatoris filiam, quam unicam habet, et in ea prævalens aliquo modo victor exitissem?

10 Igitur Domini innocens præsidio sancti Spiritus innixus gratiarum actiones Deo omnipotenti non desinebat agere, qui in tot ei adversitatibus dignatus est auxiliari. Interea pater ejus adveniens jussit eum de custodia extrahi, quem ita alloquitur: Cum totius orbis universitas generis humani obtemperet decretis Imperatoris, et cultoris divorum numinum, et nullus est qui non eorum quærat eminentissimam potestatem habere propitiam, qua obstinatione cordis nescio sis offensus, ut sanctissimis cupiens privari munitionibus, et multatus justissimis eorum arbitriis pessime mori. At sane quoniam edicta Cæsaris ubique discurrunt, ut qui non libaverit sacris diis, diversis pœnis afflicti, ferarum rictibus tradantur; antequam ad veritatis experientiam venias, accede et subdere decretis illorum; ne acerrime florem adolescentiæ tuæ amittens, cum dolore nimio me orbatum ad inferos deducas: quandoquidem cum te unicum filium habeam doleo te nimis in his superstitionibus, quibus involutus es, perdere. Et S. Potitus: Dic, inquit, pater, quibus numinibus parere debeat. Et Hylas: Primum Jovi, deinde Arphan, et Minervæ. Et sanctus Innocens: Si nosces, inquit, o pater, quantus et qualis est Deus Christianorum, qui humiliavit se ut nos perditos saluti restitueret, nullos unquam deos haberes, nec diceres: sed magis dæmones, qui nec sibi nec alicui prodessent, omni modo computares. Quinimo si prophetæ credere voluisses, audires illum de diis asserentem, quod omnes dii gentium dæmonia sunt, Deus autem noster cælos fecit.

11 Audiens hæc pater, vehementer admirans ait: Unde tibi hæc verba? Et puer: Spiritus ipse Deus, cui ego servio, loquitur per os meum, qui in suo Evangelio prohibuit dicens: Nolite cogitare quid loquamini: Et genitor: Ecce, inquit, de pœnis et cruciatibus meis haud tibi curæ est, cum vero ad immanissimos cruciatus Antonini Imperatoris perveneris, quid acturus es? Et Christi Martyr: Deus, qui est redemptor animæ meæ, ipe est tutor corporis mei. Nam nescis quidem quoniam in nomine Domini David solus, non armis et galea protectus, Goliath saxo percussit, et amputavit ipsius caput gladio; qua de re gloriosus coram filiis Israel et socero suo inventus est?

12 Ad quem pater: Ergo, ut video, omnia sustinere paratus es pro Deo tuo. Et Domini puer: Sic credo in omnipotentia Patris et Filii et Spiritus sancti, quod pro nomine sancto ejus non solum omnia perpeti, sed etiam mori promptus inveniar. De te sollicite considerare necesse est, qualiter evadere æternas pœnas atque interitum Satanæ queas. Quoniam isti dii tui, quos inaniter colens veneraris, nihil sunt; nec aliis inferre salutis aliquid valent, cum tartarus eos excipiens cruciet, ubi inextinguibilis ignis cum verme immortalis sine fine vivere comprobatur. Nam si ad narrationis ejus apicem credere voluisses, hos, quos deos putas, homines scelestissimos et facinorosissimos esse arte diabolica circumventos, absque omni reperire cunctatione valeres, quos lex universalis judicat immisericorditer fore puniendos. Ergo si tales forte advenerint, in terram melius redigantur et cineres quam erigantur. Quis rationalis patitur eos colere, cum et divina vox asserat dicens: Similes illis fiant, qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis. Et si ita est, imo quia ita est, restat ergo ut unus Deus vivus et æternus credatur in substantia deitatis, et trinus in personis, et rector universorum visibilium et invisibilium, cujus virtute omnes qui persecutionem patiuntur propter ejus gloriosum nomen, immunes periculis reperiuntur, quin

AUCTORE
ANONYMO,
EX MSS.

Rursus a patre tentatur.

Patri fidem suadet.

Psal. 98. 5.

Matth. 10. 19.

Tormenta contemnit.

Deos ridet.

Ps. 113. 8. et
Ps. 134. 18.

Verum Deum prædicat.

Orat pro patris conversione.

a

Armatur contra tentationes.

Dæmonem oratione et signo Crucis superat.

b

etiam aliorum casibus non sine magna potestate interdicerere praevalent, perhibente illo : Signa eos qui in me credunt hæc sequentur : Dæmonia ejicient, serpentes tollent, super ægros manus imponent, et bene habebunt.

13 Cumque ista et his similia diceret S. Potitus, stupefactus pater, et ultra quam credi posset admirans : En, inquit, modo novi quod verus sit Deus Christianorum, qui tanta et talia loquitur per hunc puerum, quemadmodum numquam expertus sum. Denique si non esset in eo aliqua divina virtus, minime quiverat iste ex corde suo omnia hæc proferre, sed, ut video, ipse loquitur per filium meum. Itemque congemiscens ait : Væ mihi peccatori, qualem sophiæ sagacitatem tenere videor, quando sapientior me de his omnibus filius meus omnimode comprobatur? Plane nunc corde video, fide credo, quod non sit similis huic, qui talem gratiam intelligentiæ meo tribuit gnato, ut omnem ambiguitatis squalorem a me emundans, ad veracissimam lucis me valeret perducere rationem. Hæc dicente patre, gratias referens S. Potitus Deo, catechizans et docens eum omnem fidei normam, fidelissimum Christi servum in sanctæ matris Ecclesiæ gremio, Deo annuente, mirabiliter collocavit.

a Lect. 6 prop. off. diserte promittitur ei ab Angelo patris conversio.

b Nulla hic aut in priore vita mentio fit matris, veluti tum superstitis : ast in off. prop. Lect. 7 dicit inter alia dæmon : Compater lacrymis tui patris, et matris tuæ miserare suspiria.

CAPUT III.

Leptosæ curatio. Conversio multorum.

His ita gestis, sanctus vir Domini, cujus votum dissolvi jam et esse cum Christo multo melius erat, a patria sua in Epirum, ubi est a Gargara civitas, convolans, ibi Christum prædicabat. Deinde descendens in unam civitatem earundem partium, quæ dicitur Valeria, sedens in foro plures suo dogmate ad gratiam Christi fidei perduxit. In qua erat matrona quædam, nomine Cyriaca, cujusdam Senatoris Antonii uxor : is primæ cathedræ Senatus, dives opibus et familiis valde, sed b leprosus, cui nulla medicorum ars proficere valebat, sed tamen de die in diem desperata jam carere vita mortis finem opperiebatur. Ad cujus domum in similitudine pauperis properans, pro foribus consedit et aquam cuidam ejus famulo eunuchō, nomine Jaquinto, quem prætereuntem forte viderat, bibere postulavit. Quem cum intuitus fuisset chermaphroditus, despiciens inquit : Huccine venisti laticem petere? Cui Sanctus : Non, inquit, tantum pro lymphæ stilla huc veni, quantum pro vestræ salutis commodo, quatenus agnoscentes fidei veritatem, gratiam aliquo modo recipere valeatis Domini mei Jesu Christi, sitque pax ejusdem semper abundans domui isti. Talia prosequente Sancto, stupefactus spado : Unde es, inquit, puer? et quod nomen tibi est? B. Potitus respondit : Ex humo sum genitus, sicut et tu, servus fidelissimus Domini nostri Jesu Christi qui est Salvator omnium animarum fidelium et corporum; nomine quidem Potitus nuncupor. Cui eunuchus : Ergo si famulus ipsius es, poteris dominam meam a lepra curare. Auditum est quidem multa eum mirabiliter egisse in hominibus olim : Si ipse est, nempe valet nihilominus et hoc efficere. Et Sanctus : Si fides vera non absit, potens est Domini nostri Jesu Christi virtus salvare eam nunc, quomodo salvavit tunc Centurionis servum, et plures alios. Et eunuchus : Hoc, inquit, certo scias, precor, quia si ad pristinæ salutis incolumitatem eam perducere quiveris, tu eris omnium facultatum ejus dominus. Et Christi athleta : Ego non cupio tam opulentiam illius habere, quam ejus animam Deo omnipotenti suo Creatori conglutinare.

15 Ad hæc spado : Præstolare ergo paullulum, donec intimentur hæc omnia dominæ meæ. Cui cum retulisset jussit eum introduci. Ad quam cum ingressus esset, dixit : Pax Domini mei Jesu Christi sit huic domui. Et salutata ab eo honorifice ait Senatrix : Dic puer poteris hæc omnia, quæ prolata sunt, ad perfectionis summam perducere? Cui Sanctus : Si credideris, ait, cum tota domo tua in Patrem et Filium et Spiritum sanctum, non solum ad corporis integritatem, verum etiam ad instaurationem animæ, pervenire valebis. Cui Cyriaca Senatrix ait : Quo pacto hæc assequi valeam edissere quantocius. Nam minime alium Deum in cælo et in terra colere et adorare decrevi, nisi illum per quem salutis utriusque substantiæ meæ experimentum capiam.

16 Hæc audiens S. Potitus prosternens se in orationem cum lacrymis ait : Domine Jesu Christe fili Dei vivi, qui de sinu Patris veniens, per uterum Virginis mortalem carnem induens, mortalibus apparuisti, ut mortis vinculis coarctatos ad veram libertatem vitæ perpetuæ perduceres; quique etiam quibusdam ex eis dedisti potestatem filios Dei esse, ad facienda signa et prodigia, scilicet ad effugandos dæmones, mundandos leprosos, mortuosque suscitandos; exaudi me nunc orantem ad te, et tribue huic mulieri poscenti sibi salutem corporis sui, quatenus tua miseratione salvata benedicatur sanctum et gloriosum nomen tuum in secula seculorum. Expleta autem oratione, continuo catechizans baptizavit eam in nomine sanctæ Trinitatis : ad cujus invocationem subito splenduit caro ejus, et est Deo auxiliante sanissima reddita.

17 Videntes autem hoc sui omnes baptizati sunt in nomine Domini. Prædicante igitur in eadem urbe et docente B. Potito multi venientes baptizabantur. Cui Dominus tantam gratiam conferre dignatus est, ut intra exiguum temporis spatium crederet fere mediæ civitatis populus Dominum Christum, et gratias agerent, dicentes : Benedictus es Domine et Salvator omnium, qui dignatus es per hunc famulum tuum eripere nos de laqueo venantium et potestate Principis hujus mundi. Post hæc sanctus Dei cultor Potitus prodiens inde abiit haud procul a civitate super unum montium, et ibidem morabatur serviens Deo.

a Nullam hujus nominis in Epiro urbem adhuc legimus. Nota Troadis Gargara.

b Potius ipsam Senatoris (qui hic Antonius, alibi Agatho dicitur) uxorem leprosam fuisse, et infra patet et ex priore vita.

c Haud est verisimile, androgynum ad honoratæ matronæ obsequia adhibitum. Sed existimavit hic Auctor, eam vocem eunuchum significare.

CAPUT IV.

Filiæ Antonini energumenæ liberatio.

Eodem autem tempore habens Antoninus filiam, nomine Agnetem, obsessam a dæmonio, de qua superius fecimus mentionem, non sine magno tædio cum toto eam palatio mœrebat. Inde etiam voto astrinxerat se diis suis, dicens : Deus Apollo, Deus Jupiter, Deus Arphan, subvenite filiæ meæ salvantes eam, et offeram vobis taurum cum cornibus a sanctissimis vestri juris delubris. At vero diabolus magis magisque discerpens clamabat per eam : Nisi venerit Potitus de monte, non hinc excedam. Ad cujus vocem Cæsar perquirere cœpit, quis foret iste, quem tantus dæmon acclamaret nomine. Cujus fama comperta, misit unum illustrem ex amicis suis, nomine Gelasium, qui in illis temporibus Præsidatus officio fungebatur, cum quadraginta militibus, dicens : Ite quantumcunque reperietis eum, citate festinanter.

19 Qui cum abiissent ascenderunt Gargara, ubi idem morabatur cum bestiis. Si quidem virtus Domini ita aderat ei, ut bestiæ, ferina rabie mutata, submissa cervice venientes tutarent eum. Ergo ut visi sunt ab eis, impetum unanimiter fecerunt adversus

Ad eam introducit.

Pro eo orat.

Eam baptizat, ac sanat.

Multos ibidem convertit.

Secedit in montem.

a Perquiratur jussu Antonini.

*Feras verbo
cohibet, ut ci-
cures.*

*Perducitur
Romam.*

*Sistitur Cæ-
sari.*

*Idololatra
arguit.*

*Dæmonem e
filia Impera-
toris expellit.*

sus eos. Qui territi admodum in fugam conversi sunt. Sed beatissimus Christi Confessor, qui non solum pati, sed et mori pro Christo cupiebat, intelligens jam sibi martyrii tempus imminere, conversus ad bestias dixit: Præcipio vobis in nomine Domini Jesu Christi, ut lustra vestra adeatis, neminem lædentes, neminem contingentes. Hæc eo dicente mox discesserunt. Videns hoc Præses miratus oppido jactavit se eminus de equo, approximansque illi dixit: Tunc es Potitus? Cui Sanctus: Quamlibet indignus et peccator ego sum. Ut quid te tantus ac talis vir cum tanta multitudine ad me tantillum fatigare voluisti? Porro tunc Domini puer erat annorum tredecim. Ecce, Gelasius Præses ait, præcellentissimus Augustus de te audiens vult te desideranter videre. Cui Sanctus: Et quæ, inquit, ratio est Cæsari cum hominibus Christianis? Quamquam ergo contra fidei religionem facere videar, veniam tamen vobiscum. Hæc dicens ingressus est viam, veniens cum Præside Romam. Ubi ingressus, demisso cum militibus Sancto propriens se Præses ad palatium nuntiavit illum Cæsari affuturum. Cui Cæsar dixit: Et ubi est? Et respondit Præses: En cum militibus subsequitur me. Et Cæsar: Ubi eum reperistis? Gelasius dixit: In uno montium cum feris et bestiis, non longe ab urbe Valeriana reperimus. Ubi si ille defuisset, mortem omnes dumtaxat opperiebamur. Et Augustus: Quomodo? inquit. Et Præses: Omnes bestię instar muri eum circumdederant, quæ aspectantes nos, impetum apertis rictibus dederunt adversum nos; sed jubente illo statim recesserunt. Cui Antoninus dixit: Præsentetur jam aspectibus nostris.

20 Tunc vero exiit Gelasius, inveniens præ foribus stantem, introduxitque illum. Quem videns Antoninus Imperator ita alloquitur: Cujus generositatis et religionis es puer? S. Potitus respondit: Ex Orientalibus partibus oriundus, et verissimus Christi servus sum. Et Cæsar: Audivimus, inquit, opinionem nominis tui, quod per invocationem nominis cujusdam potestatis filiæ nostræ possis mederi, et pristinæ salutis salvationem ei præstare. Propterea te accersiri præcepimus, quatenus per te ad suæ mentis integritatem redacta, municeps bonorum et divitiarum Imperii nostri, maximusque in hoc palatio florere merearis. Audiens S. Potitus dixit: Divitiæ tuæ et honor tuus alteri tribuatur; quia non ideo penitus abnegavimus nostra, ut concupiscentes non sine magno crimine utamur alienis. Tamen isti dii tui, quibus confidentes toto pectore colitis, quare non salvarunt eam? Et Cæsar: Cur, inquit, nobis sic acrius respondes? Et Sanctus: Quia abnegantes relinquitis omnipotentem Deum vivum in cælis, et adoratis potius creaturam quam Creatorem et Salvatorem omnium, qui potestatem habet mortificandi et vivificandi; et cupitis vos liberari ab obsidione malignorum spirituum, qui vos jam mancipatos in æterna sua maledictione retinent. Attamen si ipsum omnium Redemptorem credidissetis, prorsus omnia possibilia fuerant credentibus. Et Augustus: Non aliter ego credere spondeo, nisi quomodo tu doces, si filiam meam ab infestatione tanti inimici liberare et ad suæ mentis integritatem perducere valebis. Cui S. Potitus ait: Certissime novi, quod obstinatus corde es, et credere recusas; tamen propter multitudinem istius spectaculi, ut videant opera Domini mei Jesu Christi et glorificent Patrem ejus qui in cælis est, feratur ipsa puella in medium.

21 Mox quidem allata ante sancti viri præsentiam; cujus virtutem ut sensit obsessor inimicus, exclamare cœpit per os ejus, dicens: Quid est Potite? animadvertis modo, quod ipse sum, quem superatum modo paullulum ante gloriabaris? Numquid prædixeram tibi illuc me iturum ubi superari ego, magisque tu superare valeres? Proinde ergo huc venire te feci

ut si etiam hinc me ejiceres, tunc te penitus dedererem. Tunc Sanctus Christi et Martyr Potitus insufflavit in faciem præfatae puellæ, dicens: Dominus meus Jesus Christus filius Dei omnipotentis, cui omnis creatura cælestis et terrestris obtemperat, ipse tibi in virtute sancti Spiritus interdicat et imperat, execrabilis dæmon, ut exeas et recedas ab hac creatura sua, et ulterius non habeas potestatem introeundi in eam. Et data ei alapa, protinus visus est exire de ore ejus draco teterrimus, et valde horribilis. Quem videns adspectantium caterva, in magnum stuporem versa, non sine ingenti præconio voces ad cælum repetentes: Vere, inquit, vere magnus est Deus hujus pueri, qui tale prodigium per eum exhibere dignatus est. Sicque factum est, ut crederent ex eis multi in Dominum Jesum Christum, collaudantes et benedicentes eum.

a Deest auratis ut patet ex priore vita.

CAPUT V.

Idolorum eversio. Cæleste solatium.

Videns ergo homo nefandissimus Antoninus Imperator, admirans vehementer dixit: Ista equidem per maleficia sunt, non per divini numinis potestatem. Constantissimus Martyr et Confessor Christi Potitus dixit: Infelicissime atque ab omni experientia rationis aliene, qui debuisti sine hoc indagare Deum tuum, qui te creavit, quique animam tuam tibi præstitit, ut per hoc intelligere valeres ad qualem beatitudinis gloriam esses profuturus, et adorans venerareris eum, gratiasque ageres illi; nec saltem modo credis, quando tanta et talia per me famulum suum peregit? Antoninus dixit: Gratias nempe ago diis meis, qui sanitatis remedia misericorditer ei præstiterunt. Et Christi tirunculus: Erras, inquit, Imperator. Hanc quippe filiam tuam, quam per deos tuos astruis erutam a dæmone esse, potuerunt in illam eum immittere, non foras abigere. Sed, si advertere volueris; Domini mei Jesu Christi affuit virtus, quæ illam restituit incolumem, et ad pristinæ sospitatem salutis redegit.

23 Cui Cæsar: Audi me Potite, et ad consilium nostri moderaminis aurem cordis tui accommoda. Accede, et sacrifica diis nostris, et decorabo te, ut præfatus sum, honoribus multis, et magnus et gloriosissimus in hoc palatio eris. Christi miles ad hæc: Numquam, ait, bene sit tibi Imperator, ut his divitiis indigeam, quæ a me veluti stercus cloacæ reputatæ sunt: sed divitias et honores ab æterno Rege opperior, quæ mihi jam in cælesti regno reservata custodit, quæque numquam ablata minuuntur, sed semper augmentantur. Siquidem te et regnum tuum cum tota gloria seculi hujus, ignis inextinguibilis consumet.

24 Et Cæsar: Nescis, infelix, decreta invictissimorum Imperatorum, quod quicumque non libaverint sponte omnipotentibus diis, diversis pœnis interficiantur? Et Christi athleta: Ego hoc libentissime cupio, et votis omnibus exopto. Attamen notum sit tibi, quia Deus omnipotens, qui est liberator animæ meæ de æternalibus pœnis, ipse erit et tutor corporis mei in his momentaneis, quæ mihi facere conaris. Cui Imperator: Aut obtemperans sacrifica diis, aut tanta et talia tormentorum genera experieris, quanta numquam arbitratus es experiri. Et Sanctus: Deliras tu et regnum tuum, si non dicta per omnia factis compenses. Cæsar dixit: Ad hunc modum ad imperium altitudinis meæ loqueris? Sed tantum te suffero, quantum annos tuos in tenerrima ætate prospicio; alias morsibus ferarum jam te jactari fecissem, si obstaculum nostræ clementiæ defuisset. Beatissimus Christi Martyr ait: Quidquid minaris, crudelissime Imperator, pro Christo patienti animo

ACCTORI
ANONYMO.
EX MSS.

*Imperatorem
id maleficiis
tribuentem
increpat.*

*Ejus munera
aspernatur.*

*Minas con-
temnit.*

Altitudo
Antistiti

domino sustinebo, et ob hoc gaudia aeternae vitae recipere gloriosissime spero. Te autem cum patre tuo diabolo, cujus instinctu hoc machinaris, tartarea Charybdis absorbebit, ubi sine fine cruciaberis non consumendus.

Caditua fustibus.

25 Ad hæc infelicissimus Cæsar ira repletus jussit eum spoliari et fustibus mactari. Quod quidem factum est. Cumque diu cæderetur Martyr Christi Potitus, opitulante Christi misericordia, ac si nullius aliquid doloris sentiens, gratias Deo omnipotenti agebat, dicens : Magnificans glorifico te Deus meus, quia jam dignatus es me servum tuum recensere fidelissimos tuos inter testes.

Idola oratione
evertit.

26 Cæso autem eo, fecit idem crudelissimus Imperator suis illum in tribunalibus sisti, cui et dixit : Ut quid vis tam pessime mori? Sacrifica diis. Beatissimus Potitus respondit : Quibus diis libare debeam? nomina eorum innotescite. Et Cæsar : Ignoras Jovem, et Arphan, et Minervam, esse sanctissimos deos? Innocens Christi Martyr subridens inquit : Ego tales aliquando numquam novi. Tamen videte quos refertis, ut decentius vestris præceptionibus parere valeam. Ad hæc Imperator gaudio refertus, exiliens de tribunali, ad templum Jovis cum totius populi spectaculo properat. Ubi ingressus cœpit adorare simulachra, dicens : Gratias vestræ omnipotentiae refero numina, quoniam, licet duriter, tamen dignati estis vestro præsidio illius pueri emollire verecundiam, et clementissimis vestris producere visibus. Et hæc dicens, jussit accersiri S. Potitum, cui ait : Ecce isti sunt, quos dixeram tibi, Potite, dii immortales, quibus paullulum antea contemnens derogaveras. Prosternere nunc celsitudinibus illorum, quatenus sedatis sævissimis furiis illorum, tibi propitiare valeas illorum sententiam. Sanctus igitur cum ingressus esset fanum, subito se prosternens cum lacrymis humo, orationem fudit. Cujus precibus ruentia protinus idola redacta in cinerem sunt tetrum. Quorum casus ut vidit execrandissimus Cæsar, plaudens manibus congemuit dicens : O quæ infantia me superavit! Cui Sanctus : Ubi sunt nunc dii tui, quibus me placari præcipiebas excellentissime Cæsar? Et Augustus : Per beneficia nempe tua video illos esse superatos. Et Domini puer : Si vere, inquit, dii tui omnipotentes erant quod aiebas, quare se non defendentes custodierunt? Ergo ut scias quanta sit Domini Jesu virtus, cui ego servio, animadvertite et intellige, quod non sit ei similis in cælo sursum et in terra deorsum, qui tanta et talia virtute sua peragere valet.

Ferro gravatus includitur
carceri.

27 Ad hæc Antoninus Imperator confusus, jussit eum furibundus gravissimi ponderis ferro coaretari et retrudi in carcerem, ut nullus ingrederetur ad eum ut saltem parumper aquæ ministraret : et præcepit carcerem annulo suo signari. At ubi ingressus est Martyr Christi Potitus, statim ad arma sua solita confugit, dicens : Deus innocentiae restitutor et amator, qui ad te corde clamantibus in tribulatione et in necessitate adjutor et liberator usquequaque esse probaris, quique cum defecerit virtus sperantium in te, non derelinquis nec desistis auxiliari. Exaudi nunc servum tuum subveniens mihi, sicut exaudire dignatus es Joseph retrusum Ægypti in carcere, et libera me de his ponderibus nexuum, quæ præ imbecillitate corporis exigui sufferre non valeo; ut cognoscant omnes, quod non sit alius Deus faciens mirabilia, nisi tu solus semper, qui vivis in secula seculorum. Hæc eo orante, subito resplenduit carcer totus, et in ipso splendore astitit Angelus Domini confortans eum; et liquefacta sunt continuo vincula ejus sicut cera. Tantæ interim suavitatis fragrantia eundem locum circumdederat, ut præ nimio odore concurrentes custodes carceris, et intuentes eum tanto lumine coruscare, ipsumque

Solvitur ab
Angelo, et caelesti lumine
atque odore recreatur,

Sanctum Angelico famine frui, stupefacti et conterriti fugerunt insinuantes Imperatori quæ viderant. Sanctus autem Potitus tali levamine roboratus, tantoque beneficio divini numinis suffartus, gratiarum cœpit actiones persolvere Deo dicens : Laudo et benedico te, Deus omnipotens, qui dignatus es me servum tuum invisere et confortare. Quaeso ergo te protector meus, ut non desinas consolari me solita clementia pietatis tuæ contra multifaria machinamenta tormentorum nefandissimi Antonini Imperatoris, quatenus tui præsidii munimine adjutus, magnificetur gloria majestatis tuæ, et universa mirabilia enarrent in generationem et generationem.

CAPUT VI.

Varia tormenta divina virtute superata.

Interea Cæsar Antoninus auditis iis quæ a custodibus visa sunt, jubet sibi amphitheatrum parari, ac præconem mitti, ut ad illud omnes confluerent, et qui se eo excusarent, capite plecterentur. Cujus edicto omnium concursus efficitur, et amphitheatrum completur. Tunc Imperator sedens pro tribunali præcepit sibi beatissimum Martyrem Potitum exhiberi. Qui cum ductus fuisset, ut intravit amphitheatrum, Crucis Dominicæ signaculo se muniens, adstitit intrepidus ante tribunal Cæsaris. Quem torvus aspectu, iratus animo, Antoninus ita alloquitur : Dic Potite, ubi te conspicias astare? Et Sanctus : Intellure, inquit, Creatoris Domini mei omnipotentis. Et Augustus : Ignoras quod hodie ad tui interitus spectaculum istud amphitheatrum completum est? Et quis est ille Deus qui te de manibus meis eripere valebit? Cui Sanctus : Erubescere jam potest frons tua, nequissime Imperator, quoniam insipientius caput tuum esse cernitur a canis respersum, quod omnipotentiam Dei mei omni modo expertus, modo asserat tua improbitas me non posse de manibus tuis eripi et liberari.

Sistitur Imperatori in
amphitheatro.

Blasphemum
tyrannum increpat.

a

29 Et Cæsar : Quid, inquit, per multa variaris? Quod nunc præfatus loquor, per veritatis efficaciam consequeris. Et jussit mox eum in equuleo suspendi et lampades ardentes ejus lateribus applicari. Quo gesto beatissimus Martyr confisus in Domino, ac si in alieno corpore pati videretur, ita facto animo, hilarique vultu sustinebat pœnas, collaudans et glorificans Condito rem omnium Deum, qui virtute fortitudinis suæ lampades ardentes ad refrigerium, imo ad nihilum redegerat. Videns igitur tantam constantiam Sancti et animositatem impiissimus Cæsar, indignans valde : Visne, ait, Potite, ut addamus ad refectionem tantæ suavitatis et delectationis tibi aliquid, quatenus de una ad alteram pertransiens possis absque fastidio talibus deliciarum epulis uti, ac lætius delectari? Cui innocens Martyr : Quam maxime inquit, id cupio. Desiderabilia enim sunt hæc mihi super aurum et lapidem pretiosum, et dulciora super mel et favum. Et Augustus : Addatur ergo ad dignitatem honoris tui quantum sufficienter competit; ferantur scilicet ferreæ ungulæ, et unguletur. Quo peracto, Sanctus Domini toto pectore aiebat Cæsari : Ubi sunt minæ tuæ Imperator? perpauillum antea me promittebas humiliare, numquid superavi eas? Vide ergo et intellige, quod non mihi pœnæ tuæ dolorem accommodent, sed potius magnum exultationis gaudium.

In equuleo
suspensus
lampadibus
urit.

Ferreis ungula raditur,

b

30 Tunc videns se Imperator valde confusum, amplius indignari cœpit, præcipientesque deponi eum mox de equuleo, jussit tradi rictibus ferarum. Ad cujus vestigia itidem feræ venientes, deposita omni ferina rabie, et occurrentes humiles capite osculabantur pedes ejus. Ad hæc constantissimus Martyr insultare truculentissimo Imperatori cœpit : Quid dicis inquires, nequissime Cæsar? putasne, expertus es virtutem

Objectus feris,
non læditur:

Insultat tyranno.

virtutem Domini mei Jesu Christi? an adhuc dubites? Etenim animadvertite quanta sit omnipotentia virtutis ejus. Quod si adhuc aliquid ambiguitatis in tuo obstinatissimo pectore restat, age nunc, et perfice quæ cœpisti, ut pervenire ad majora horum mirabilia valeam, quæ in me famulum suum Dominus dignatur efficere.

31 Hæc eo dicente, sævissimus Imperator furore succensus jussit eum membratim ferro secari. Ad cujus vocem lictores cupiebant explere quod fuerat jussum, nec valebant. Nam sicut tentabant quodcumque ex membris ejus abscindere, ita Domini virtus opitulabatur, ut saltem ad exiguum attingere valerent. Pro quo etiam Beatissimus Potitus gratias Redemptori omnium referebat, et jucundo ac sincero animo dicebat Cæsari : Crudelissime et omni virtute pietatis private, intueri quanta et qualia sunt beneficia Dei mei omnipotentis, quoniam per exquisita tormenta me cupis perdere, et non solum in anima quæ immortalis est, sed nec in corpore habes potestatem sine voluntate Dei quicquam mali perpetrare. Et quoniam ita est, restat ergo ut cognoscas te nunc esse in utroque fortiter convictum a Domino meo Jesu Christo, pro cujus amore omnia hæc libenter sustineo.

32 Aspectante interea multitudine totius amphitheatri hæc, glorificantes crediderunt ex eis circiter duo millia in Dominum Jesum, hujusmodi voces dantes ad cælum: Vere Deus Petri et Pauli est in puero isto, et non potest alius credi sub cælo, nisi ipse qui tantas virtutes et signa per hunc dignatus est ostendere. Tunc videns hæc tyrannus Imperator fremuit, et ex imo pectoris proluxa suspiria trahens, dixit : Potite, per maleficia tua omnia superas, tamen habemus fortiora tormenta, quæ nequaquam possunt deludi, quemadmodum per magicas artes sunt cetera delusa. Hæc dicens continuo fecit ferri sartaginem ignitam cum oleo, et Sanctum in ea jussit poni. Quin etiam desuper plumbum ferventissimum fundi. Quibus peractis sanctus Innocens Dominum Jesum confitendo benedicebat, et placido vultu clamabat : Adjuro te, inquit, Cæsar per gloriam Augustalium tuorum fascium, ut de ipso plumbo mihi ad sufficientiam addi facias, quia magnum mihi refrigerium præstat.

a In priore vita : melior est canis, quam tu.

b In priore vita dicitur exungulatus. At prop. off. Lect. 7, Jussit lictoribus, ut ferreis pectinibus carnem illius discerperent : quod adeo immanissime perfecerunt, ut ossa articulatum detegerent. Et Hymno 7, unci pectinum clavis lacerus.

CAPUT VII.

Tyranno et cruciatibus superatis, mors.

a Audiens hæc crudelissimus Imperator, magis ac magis furore accensus, præcepit post hæc fieri clavum ferreum, dicens : Videamus, si veniens iste Deus tuus, in quo te confidere dicis, te eruet de ipso ferro acuto, aut si per calliditatem tuam aliquo modo eum possis evadere. Cui B. Potitus dixit : Non aliter credo in ejus pietatis misericordia, nisi quod, sicut sua potentia liberavit me de tot præmissis generibus pœnarum, ita me et de acuto clavo, quem mihi minaris, eripiet. Tunc, ut protulerat, crudelissimus Antoninus fecit præfatum clavum calefieri fortiter, et sic in capite fortissimi Martyris configi.

34 Ipse autem Sanctus cælesti præsidio suffultus, statim oculos in cælum erigens, Salvatorem omnium cœpit invocare dicens : Domine Deus meus, Pater altissime, qui semper in necessitatibus meis adesse dignatus es, qui liberasti sanctos Apostolos tuos, retrusum scilicet unum a ferreis nexibus, alterum viperei virus periculo, quæso te, ut exaudias me servum tuum et mittere digneris sanctum Angelum tuum de cælis, qui liberet me de hac pœna, quam

nefandissimus Antoninus in me exercuit, retribuens illi secundum nequitiam ejus crudelitatis, ut juxta Vatis sententiam incidat in foveam quam fecit, et convertatur hic dolor in caput ejus, et in verticem ejus iniquitas ejus descendat; quatenus hoc saltem discrimine expertus, desinat quantumlibet de tot talibusque ulterius excogitare fidelissimis tuis famulis. Hæc eo orante mox Domini virtute dolor ab almi Martyris capite abstractus, et in verticem iniquissimi Antonini confixus est, qui magnis vocibus cœpit protinus inclamare S. Potitum, dicens : O serve Dei Potite miserere mei, deprecare Deum tuum ut eripiat me de hoc intolerabili exitio, quia crucior in eo valde. Nam modo certissime credens agnosco, quomodo potentissimus sit ipse Deus, et non est alius præter eum.

35 Tunc Christi servus gratiarum actiones non desinebat Deo Creatori omnium agere, dicens : Glorifico et benedico nomen tuum Deus magne et omnipotens, qui adjuvisti et consolatus es me. Et insultans aiebat Cæsari : Dii vero tui quare non subveniunt tibi, quemadmodum Deus meus subveniens auxiliatus est mihi? Obsecra nunc eos ut venientes misereantur tibi et liberent. Omnes autem circumstantes videntes hoc, in laudibus Dei conversi, dicebant : O qualis et quanta est potentia istius pueri Dominatoris, cujus virtute plagas et lampades unguarumque laniatus derisit, nec non ferarum rabiem sedavit, et sartagines ignitas cum plumbo effuso extinxit; tandemque idolis cum Antonino Imperatore devictis, semetipsum sospitem atque incolumem exhibuit! Et quis sapiens rationalis intellexit hæc, et non desistat adorare tales dæmones, et colens veneretur unum Deum æternum, qui fecit cælum et terram?

36 Interea Antoninus atrocissimus angustiatum et torquetur, stridensque vocibus aiebat : S. Potite adjuva me, et miserere mei, quia morior in hac pœna. Cui Sanctus dixit : Nisi tua filia venerit, quam Dominus meus Jesus Christus sanavit, minime curaberis. Eadem hora tristabatur omnis Senatus, quorum jussu accersita est puella. Quæ cum venisset, prosternens se cum lacrymis solo, deosculari cœpit pedes sanctissimi Martyris, dicens : Baptiza me famule Dei in nomine omnipotentis Dei tui, quem prædicas. Statimque catechizans baptizavit eam in fide sanctæ Trinitatis. Et recedente illa, expandens manus suas ad cælum B. Potitus dixit : Deus universitatis Conditor et Redemptor, qui nullius indiges bono, sed bonus essentialiter æternalis existis, qui tuæ benignitatis clementia solem tuum oriri facis, et imbres fundis super justos et injustos; quique tuis fidelibus promittere dignatus es, dicens : Petite et accipietis, quærite et invenietis; exaudi me nunc pro Antonino Imperatore ut eripias eum de intolerabili dolore, ad laudem et gloriam atque potentiam magnitudinis tuæ. Licet enim Domine execrandus et crudelissimus sit, sufficere tamen ei poterit æterna damnatio, quæ illum subsequi post hanc vitam miseram debet. Expleta vera oratione, dolor ablatus est a cervice ejus, et sanus effectus est.

37 Quo dolore cum sensisset nequissimus Imperator se erutum, gratias cœpit agere dæmonibus suis, dicens : Actiones gratiarum vobis referre non destituo, dii sanctissimi et omnipotentes, qui dignati estis me vestris virtutibus ab hac eruere angustia. Cui Sanctus dixit : Adhuc errorem patitur sensus tuus Imperator, quandoquidem Deus omnium fidelium exauditor ipse tibi præstitit salvationis et salutis remedium, non dii tui, qui non potuerunt in æterno interitu sibi auxiliari, ubi modo cruciantur. Tunc vehementer iratus Imperator jussit linguam ejus amputari et oculorum luminibus orbari. Quo expleto, puer Domini Potitus benedicere et glorificare Deum potissime cœpit, dicens : Benedicam Dominum in omni

AUCTORE
ANONYMO,
EX MSS.
Is Sancto
orante, infigitur
capiti ty-
ranni.

Insultat ei Po-
titus.

Baptizat ejus
filiam.

Math. 7. 7.
Eum dolore li-
berat.

Præcisa lin-
gua loquitur.

Jussus ferro
dissecari,
tangi non po-
test.

Multi conver-
tuntur.

Oleo fervente
et plumbo,
perfunditur.

Clavo ignito
configitur.

annal tempore; semper laus ejus in ore meo, qui in
meum innisit canticum novum, hymnum Deo
nostro. Et hoc psallens superna gratia roboratus,
exclamans: Quid acturus es, inquit, crudelissime
Imperator amplius? an forte quod incidi fecisti lin-
guam, et lumina mea tolli, ideo te adscribi victorem
conaris? Ecce, si noscere non dissimulas, superavit
te Deus Dominus meus Jesus Christus per me nunc,
sicut olim per sanctum Moysem Pharaonem Ægypti,
obduratione tui similem, quando in signis omnimodis
et portentis ab ejus dominationis oppressione brachio
extento populum suum liberavit? Nisi fors mucrone
decernas caput meum abscindi, et pro remedio so-
lummodo in corpore meo vincere arbitreris.

38 Ad hæc stupefactus nimis Imperator et con-
fusione repletus extemplo ut proposuerat dedit capi-
talem sententiam. Quo audito beatissimus Christi
Martyr et Confessor Potitus, gestiens et exultans,
Antonino Imperatori dixit: Precor tuam execrabilem
potestatem, Cæsar, ut ubi petiero ubi me puniri jubeas.
Cui Cæsar Antoninus: Fiat, inquit, et juxta propo-
situm tuæ postulationis vota tua rite firmentur. In
hoc edicto traditus est lictoribus. Qui eum ac-
cepissent, pervenientes duxerunt ad locum quemdam
inter Sentianum et Juntianum, qui vocatur Julia, super
ripam unius fluminis, nomine Calabritici, et ibi eum
gladio ferierunt. Cujus sancta anima in columbæ
specie visa est carnis ergastulo ad alta poli trium-
phans properare, ubi cum Christo regnans gaudiis
felicibus in perpetuum fruitur. Porro ejus exuvias
venientes Christicolæ cum omni veneratione colle-
gerunt, et condientes sepelierunt sub die Iduum Ja-
nuariarum, ad laudem et gloriam Salvatoris nostri
Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et
regnat per infinita secula seculorum. Amen.

*a In Lectionibus propr. off. dicuntur sequentia esse gesta in
loco qui dicitur Julia, super ripam fluminis Calabiarici, ubi sibi
tribunal erigi Tyrannus jusserat.*

a HYMNI DE S. POTITO.

Ex Officio proprio monasterii S. Potiti Neap.

I.

Ostella Christi fulgida,
Potite Martyr inclyte,
Obscura culpæ nubila
A mente nostra discute.

Tu clarus inter Martyres
Fulges, ut inter sidera
Sol, ac ut inter candida
Ligustra candent lilia.

Luces ut ardens lampada,
Humana lustrans pectora;
Ut sal per orbem spargeris,
Humana siccans vulnera.

Non sic Potite cynnama
Attrita spirant, moribus
Ut tu modestis, florida
Ætate, fragras seculo.

Post clara mortis funera
Illustris inter Angelos
Tanto refulges lumine,
Quanto per orbem nomine.

*a Erant perquam incorrecte editi hi hymni, totumque officium.
An sint majoris poematis pars, an ad hanc solum rem compositi,
ignoramus. Sunt certe quidem non inelegantes.*

II.

Claret Eois puer ortus oris,
Claret illustri patre, claret alta
Matre, quid mirum quod in urbe clara
Clareat infans?
Id magis mirum, quod ab axe claro
Sol eum Christus potiore luce,
Inter atratas rutilum tenebras,
Traxerit ad se.

Ut rosam e spinis, veluti coruscum
Sidus a terra nebula Potitum
Traxit infantem pius auctor orbis
Matris ab alvo.

Traxit, ut vero sibi sole nato
Bruta despectet simulachra: trino
Numine ac uno potiat, omni
Quo calet æstu.

Martyr o mi, dum frueris Tonante,
Virgines curæ tibi sint, quotannis
Festa condentes tibi: dexter adsis,
Dum sacra complent.

Dum tibi dulces modulantur hymnos,
Thura dum sacras adolent per aras,
Dum parant lychnos, et olente fanum
Flore coronant.

Dum crocum, calthas, violas, ligustra,
Cum rosis nardum, thyma cum marino
Rore, sic dextra, ut calathos per ædem
Undique spargunt.

A Dei regno pie Martyr audi
Virginum suspiria; cerne fletus,
Vota, singultus, ut odora defer
Lilia Jesu.

Summa laus uni Triadi per ævum,
Quæ velut parvo tribuit Potito
Lauream, nobis prece donet ejus
Gaudia Divum.

III.

Potite Martyr inclyte,
Dum sacra reddis annuo
Ritu colenda Virginum,
Adsis choro psallentium.

A Solis ortu pullulas
E stirpe pravi germinis,
Velut rosarum flosculus
E stirpe dura veprium.

Parente natus ethnico,
Afflaris aura Spiritus,
Quo falsa calces numina,
Crucis trophæum provehis.

Cupressus, ut crinitulo
Viburna præstat vertice;
Virtute sic tu parvulus
Præcellis omnes maxima.

Non sic, Potite, cynnama
Attrita spirant, moribus
Ut tu modestis, florida
Ætate, fragras seculo.

Tu prædicator promptulus
In urbe fulges propria,
Jesum parenti prædicas,
Fidemque pandis civibus.

Laus Unitati triplici,
Pro qua Potitus sanguine
Fuso, potitur Martyrum
Palma, in columbæ imagine.

IV.

Jesu decora cælitum
Corolla, Jesu Martyrum
Spes, cerne nos, dum militis
Tui canamus prælium.

Cur Antonine perfuris,
O Cæsar angue dirior,
Leone sævo sævior?
Cur bile turges vitrea?

Non sculpta adorat marmora,
Nec ligna credit numina;
Aurum Potitus despicit,
Nec thura libat belluis.

Dura contemnit verbera,
Tetrumque spernit carcerem,

*Hymnus ad
matutinum.*

*Antiphonæ ad
1 Nocturnum.*

Nec

Antiphonæ
in 1
Vesperis.

Plectitur ca-
pile

Sepelitur.

Antiphonæ in
utrisque Ves-
peris et Lau-
dibus.

NOT. 6.

Hymnus in 1
Vesperis.

Nec voce blanda flectitur,
Minas nec horret efferas.

Flagella sicut lilia
Sumit, et illa dedicat
Deo flagranti pectore,
Sicut rosarum flosculos.

Olor nec albus gestiens
Aguas subintrat vitreas,
Olivum ut intrat bulliens,
Amore Jesu, parvulus.

V.

Phoenix ut inter cynnama
Exusta fit vivacior;
Sic hic lebete fervido
Mersus, resurget fortior.

Potitus instar Angeli
Factus fide fortissimus,
Numen Minervæ despicit,
Jovique thura denegat.

Cunctis est æqua regula,
Dulcore firmat debiles,
Virtute fortes roborat,
Utrosque amore confovet.

O miles, o fortissime
Athleta Jesu, a sanguinem
Dum corpus unda profluit,
Ad astra mittis spiritum.

Sic torque victor aurea
Collum venustas saucium :
Sic morte vitam laureas,
Vita triumphans perpeti.

O ter beate parvule,
Qui sufferendo laurea
Donaris. o quam strenue
Mortem triumphas mortuus!

a Haud satis assequimur sententiam.

VI.

Ingens Dei potentia,
Et Martyris victoria,
Crudelis ira Præsidis
Et belluarum mititas!

Quæcumque sævit dentibus,
Cornu, vel ungue bellua,
Ad Martyris vestigia
Ut mitis est ovicula.

Tormenta sic amplectitur,
Ut grata cæli munera;
Sic blandimenta respuit,
Ut dira mortis vulnera.

Per hæc, Potite, pignora,
Quæ Jesus ultro contulit,
Sacris roga virgunculis
Candentis Agni nuptias.

Post quem canendo gestiant
Plenis oliva lampadis;
Odora dent vaccinia,
Stolis amictæ candidis.

A vanitate seculi,
A carnis æstu lubricæ,
Et a maligno dæmone
Has tu, Potite, libera.

Deo sit uni gloria,
Qui nos ab omni protegat
Malo, precatu Martyris,
Ac regna det cælestia.

VII.

Ardet o felix anima, ardet igne,
Igne divino, rabiem tyranni
Voce demulcet placida, silendo
Mitigat iram.

Flagra ceu flores (quibus ante Jesum
Serta contextat) patitur, cruenta

(O Dei virtus!) veluti smaragdos,
Vulnera suffert.

Carcerum vinclis puer arctus, uncis
Pectinum clavis lacerus, lebetem
Intrat ignitum : calido triumphat
Mersus olivo.

Vincit, immanes patiendo pœnas,
Cæsarem : lassat lanios, flagella
Mente tranquilla subeundo : victor
Cum nece pugnat.

Angeli verbo monitus, propinquam
Haud secus mortem cupit, ac perennis
Januam vitæ, requiem laborum,
Præmia pugnae.

Unde transfixo capiti cruento
Clavo, et immerso jugulo mucrone,
Spiritus felix super alta fudit
Astra Potitus.

Morte sic victa, viridante lauro
Verticem cingit : sacra colla comit
Torque gemmata : fruitur Tonante
Martyr in ævum.

Si caro prurit, niveum pudoris
Irriga rorem : Sathanæ sagittas
Frange, si dirus jacit hostis; armis
Arma retunde.

Pompa si cœci peritura seculi
Ridet, æternæ moderare vitæ
Gloria : pulsus fame, peste, bello,
A lare nostro.

Laus sit æternæ Triadi perennis,
Et Patri, et Nato, et tibi ubique sancte
Spiritus : Martyr quibus alme nostra
Vota referto.

VIII.

Grate mi puer aure dextra,
Quas tibi laudes recinunt sacratæ
Virgines Sancte, ac modulos pudico
Pectore promptos.

Hi tibi pro thure et olente nardo,
Pro thymi fasce, et calatho rosarum,
Dantur : ut gemmas et odora, quæso,
Balsama sume.

b Ut puer primum dubiæ dolosum
Attigit vitæ bivium; relicta
Mox via lata, studuit per arctum
Scandere callem.

Totus in sacris vigilat, caduci
Nil cupit : Divum veneratur ædes :
Percolit summa pietate trinum
Numen et unum.

Sic jugo Christi puerile collum
Subdit, et stivam retinens aratri,
Ut decet, sulcat bonitatis arvom
Vomere pacis.

Non minus cælum precibus fatigat,
Quam pio cultu : lacrymis nigramentem
Abluit noctem, Sathanam repellit
Dulcibus odis.

Diva scrutatus monumenta Vatum,
Sacra degustat rudimenta Jesu :
Tum Liam stringens, fruitur Rachele,
More Jacobi.

Ut sibi nomen peperit Potiti
Martyr insignis, potiundo dulce
Cælitum nectar, peritura sprebit
Cuncta sub astris.

Sprebit ætatis roseum tenellæ
Flosculum, sprebit titulos avorum,
Purpuram, fasces, galeam, curules,
Prædia, census.

a Ita excusum, videtur verbum desiderari. b Non coherent hæc
inter se, cum post singulas Lectiones binæ fere semper strophæ po-
nantur, quarum plures simul ad unius hymni formam descripsimus

Antiphona ad
2 Noctur-
num.

a

Hymnus ad
Laudes.

NOT. 7.

Hymnus ad 2
Vesperas.

IX.

Pauper ad nudum properare Jesum
Pergit amplexa Cruce. Fit supernæ
Prævius Doctor patriæ, fit alti
Præco Tonantis.

Grande virtutum jubar, æqua morum
Norma, doctrinæ schola Christianæ,
Mitis exemplar pietatis, almæ
Lux bonitatis.

Gratus hic mundo fuit a tenellis
Unguibus; matris fuerat ab alvo
Gratior cælo, magis est in astris
Gratus utrique.

Hic feras passus rabidas, leones
Calcat immanes, dominatur ursis :
Sed prius vincens superat furentem
Præsidis iram.

Mortuus mundo, Sathanæ, parenti,
Ac sibi; cælo, Superis, Tonanti
Vivit illustris Domini Potitus
Martyr in ævum.

Ergo si talis tibi vita fulsit
Seculo, nobis super astra regnans
Impetra optatæ bona pacis arrham
Gaudia cæli.

Vernat ut candens rosa rore tacta,
Rore ceu vernat foliis apertum
Lilium, vernat veluti profusus
Rore hyacinthus.

Lux patri factus, meliora vivo
Pandit exemplo documenta : quod nam

Egerit primum, sociis agendum
Præcipit actu.

Unde pro Christi nece tu cruentam
Eligens mortem, velut agnus ensi
Colla flexisti, o pie Martyr, o mi
Dive Potite.

O pia, o felix anima, o beate
Spiritus, terræ spoliū caducæ
Deserens carnis, superas ovando
Scandis in arces.

X.

Non pius lædit liquor, aut eburna
Membra tam candens oleum, nec ignis
Quid pili tangit minimum : pudorem
Flamma veretur.

Martyr a summo, precor, axe gratis
Gratiam per te . . . præstet orbis
Auctor, ac sacris faveat puellis
Numine fausto.

Centuplum reddant oleæ, per arva
Semen in fruges vireat, Falernum
Vineæ fundant decuplum, precante
Te, pie Martyr.

Pace nos dulci refove, salubrem
Aerem cura, scelerum reatus
Qua vales purga prece, Martyr, ante
Judicis iram.

Pro tuis regnum meritis Latinum
A fame, a bello tueare, quæso,
Quæso ut a peste, a tonitru, a corusco
Fulmine serves.

Varia Respon-
soria

DE SANCTO ANDREA TREVIRENSI EPISCOPO.

CIRCITER
AN. CCXXXVI.
XIII JANUARI.

Quando vix-
erit.

Andreæ Trevirorum sanctissimi Præsulis gesta
aut prodita non sunt litteris, aut deinceps, ut
pleraque ejus avi, interciderunt. Duodecimus
eam cathedram insedit, ut Demochares, Clau-
dus Robertus, Petrus Cratepolius narrant. De eo isthæc
scribit Christophorus Brawerus noster Annal. Treviren.
lib. 3 : Inter hæc Anastasio (de quo 20 Decemb.) mor-
tis acerbitate a grege Treverico abstracto Christi

liberatoris nostri anno supra ducentessimum vigesimo
septimo, Andreas in eodem vigiliarum munere suffe-
ctus Episcopus. Ac paullo inferius ad annum 235, An-
dread Episcopum Treverorum posthæc seu sua mors
seu gladius persecutoris abstulit; pro illo Treviris An-
tistes xiii obtigit Rusticus ejus nominis primus. An-
dread Martyrem vocat Auctor Florarii ms. et hoc dierefert:
Apud Trevirim, inquit, Andreæ Episcopi et Martyris.

An Martyr.

DE SS. XL MILITIBUS MARTYRIBUS ROMÆ VIA LAVICANA.

CIRCITER
AN CHRIST.
CCLXII.
XIII JANUARI.

Horum MM.
natis.

Idem ambi-
gue relati
cum aliis.

Quadragenarius numerus, inquit S. Augusti-
nus tr. 17 in Joannem, sacratus nobis in qua-
dam perfectione commendatur. Quare cum
alia hoc numero sancta sunt olim, tum sæpius
Christi milites lauream quadragenæ retulere; ut qui
ix Martii Sebastæ in Armenia, et qui xiii Jan. Romæ.
De his Usuardus, Martyrol. Roman. Bellinus, Mau-
rolycus, aliique : Romæ via Lavicana coronæ sancto-
rum militum xl quas sub Gallieno Imperatore pro
confessione veræ fidei percipere meruerunt. De
iisdem vetus Romanum, Beda, Ado : Romæ via La-
vicana coronæ militum xl sub Gallieno Imperatore.

2 Notkerus, et Bedæ ms. Bavaricum ita habet : Romæ
via Lavicana Secundinæ, Coronæ, et militum xl sub
Gallieno Imperatore. ms. Martyrol. S. Hieronymi : Ro-
mæ Secundi. Via Laviana coronæ militum xv, et alibi
Quosquonio, Enonis. ms. Hibernicum : Coronæ, Serdi,
et aliorum xxv. ms. Florarium : Romæ via Lavicana co-
ronæ militum xl quas sub Galieno Imperatore pro con-
fessione veræ fidei percipere meruerunt anno salutis
263 persecutionis vero octavæ anno quinto. Deinde in-
terjectis aliorum Sanctorum nominibus, Romæ passio

S. Quirionis et aliorum numero xl sub Galieno Im-
peratore anno salutis 263, anno octavæ persecutionis
quinto. Unde ambigi potest, 1 an Secundus, sive Secun-
dina, aut Secundinus, sodalis fuerit et consors martyrii
illorum xl; 2 an non Corona nomen sit proprium; 3 an
Romæ, vel juxta Romam, passi sint Quirio et Eno; 4
an bis xl fuerint. Dum aliud innotescat; Secundum
sejungemus; Enonem item et Quirionem : coronam,
cum plurimis Martyrologiis citatis, appellative sumemus :
secundam quadragenariam turmam omitemus.

3 De mortis genere nihil ab antiquis traditur. At
Galesinius ita scribit : Romæ via Lavicana sanctorum
xl Martyrum, qui Galieno Imperatore ob Christianæ
fidei confessionem securi percussi sunt. Eadem fere
Petrus de Natalibus lib. 2, cap. 72. Quadraginta
milites ex temporali tirocinio ad Christi militiam
transierunt. Qui omnes Romæ via Lavicana sub
Imperatore Galieno pro confessione fidei decollati,
coronas martyrii a Domino percipere meruerunt,
Idibus Janua. ut dicit Ado.

4 Tempus cædis eorum jam diximus a ms. Florarii
Auctore statui annum Christi 263, qui erat Gallieni 10,

Mortis genus.

Tempus mar-
tyrii.
non

non quintus octavæ persecutionis, sed potius ab inhibita atroci illa Valeriani persecutione, quæ inter decem octava est, tertius. At Martyrologium Germanicum anno 260, occisos habet. Verisimile est post captum Valerianum id contigisse, cum absolute dicantur sub Gallieno coronati. Captus est autem Valerianus a Persis anno 260. Quo tempore Gallienus (ut inquit Orosius lib. 7, c. 22,) tam claro Dei judicio territus, tamque misero collegæ permotus exemplo, pacem

Ecclesiis trepida satisfactione restituit. Idemque Eusebius testatur lib. 7, cap. 12, ubi rescriptum Gallieni recitat, quo jubebat loca religiosa olim Christianis adempta restitui, vetabatque iis negotium facessi. Verum illæ Sanctorum interea cædes, præter ejus sententiam, Præsidum improbitate perpetratæ sunt. Agit de hisce rebus Baronius in Notis ad Martyrologium et tom. 2 Annalium, an. 262, n. 76, et seqq. et Galesinius in Notis ad Martyrologium, et alii.

DE S. SECUNDO SIVE SECUNDINO, MARTYRE ROMÆ.

XIII JANUARI.

Hunc quoque S. Hieronymi dedit Martyrologium : Romæ Secundi. Bedæ ms. Bavarium : Secundinæ, Coronæ, et militum XL. Idem habet Notkerus. ms. Hibernicum : Co-

ronæ, Serdi, et aliorum xxv. Pro Serdi scriptum fortassis fuit Secdi, id est Secundi; et vetus ille scriptor, quisquis fuit, Serdi legit. An hic cum prioribus occisus sit, nos latet.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ENONE ET QUIRIONE.

XIII JANUARI.

Duo nobis hos sanctos Martyres suggessere mss. prius antiquissimum his verbis : Et alibi Quosquonio, Enonis. Quid illud tamen Quosquonio sibi velit, haud assequimur. ms. Florarium utcumque rem explanat : Romæ, inquit, S. Quirionis,

et aliorum numero XL, sub Gallieno Imperatore, anno salutis 263, anno octavæ persecutionis quinto. De his XL jam diximus. Quirio Romæ passus in hoc ms. dicitur; in priore solum habetur, alibi; egerat vero ante de iis qui via Lavicana. Res obscura.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS, INGENUO, VINCENTIO, SATTO, SATURO, FELICITATE.

XIII JANUARI.

Idem ms. Martyrologium S. Hieronymi hos exhibet his verbis : In Africa Ingenui, Vincenti, Satti, Felicitatis et ms. Hibernicum : Idibus Ingenui, Satii, Vincentii, Saturi, Felicitatis. Mendum inesse suspicamus in ms. Rhinawiensi : In Neapoli, inquit, Vincentiæ. In Africa Ingenii. Legendum vide-

tur : In Africa Vincentiæ (vel Vincentii) Ingenui. Neapoli.... Galesinius : In Africa sanctorum Martyrum Ingenui et Cyriaci. Sed eum quoque vitioso codice usum existimamus, cum in nostro antiquissimo diserte Cyriacus Neapoli tribuatur, ut mox dicemus.

DE SANCTIS MARTYRIBUS CYRIACO, CIMINO, ZOTICO, HERISO SIVE ERISINO, GLYCERIO, FELICE, JANUARIO, NEAPOLI IN CAMPANIA.

XIII JANUARI.

Sæpius citatum vetus ms. Martyrologium S. Hieronymi hæc habet : In Campania Neapolim, Cyriaci, Cimini, Zotici, Herisi, Glyceri, Felicis, Januari. ms. Rhinaw. jam citatum : In

Neapoli Vincentiæ. In Africa Ingenii. Galesinius, ut jam diximus, Cyriacum refert, sed Afris adscribit. ms. Hibernicum : Cymini, Zoticii, Ciriaccii, Erisini, Glycerii, Felicis, Januarii.

DE SANCTIS MARTYRIBUS PACHOMIO ET PAPYRINO.

XIII JANUARI.

Varii Pachomii.

Celebratur XIV Maii S. Pachomius Abbas Tabennensis : XXVI Novembris S. Pachomius Episcopus Ægyptius, Martyr. Tertius Pachomius monachus Tabennensis, unus e præcipuis magni Pachomii discipulis, in ejus vita memoratur; non constat nobis an uspiam colatur. Quartus XIV Maii a Maurolyco, Carthus. Colon. Martyrol. Germanico, aliisque

refertur, Abbas in Scithica Ægypti regione, de quo agit Heraclides cap. 11. Verum is Pachon dicitur Palladio cap. 29. Ab his omnibus diversus est is quem hoc die referunt Menæa Græcorum : S. Pachomius, inquit, et Papyrinus in flumen dejecti, martyrio coronantur. Nihil præterea de iis comperimus.

DE S. ATHANASIO MARTYRE.

XIII JANUARI

Plures memorantur in sacris Fastis Athanasii Martyres. Hunc Græcorum referunt Menæa virgis examinatum; eoque laudant disticho :

Virgis Athanasi teipsum offers,

Festinans quidem mori, vivere vero meliori bono.

Plures Athanasii Martyres.

Alludit ad Athanasii nomen, quod immortalem significat. Nullus ex ceteris Athanasiis Martyribus hoc necatus supplicio legitur in Januar. S. Athanasius Commentariensis cum Zosimo, post fidei confessionem, tolerataque tormenta, in specu obdormivit xxiii April.

S. Athanasius, antea magus, sed a S. Georgio conversus, gladio cæsus xxiii Jan. S. Athanasius Lector, quo interemptus supplicio sit non proditur, sed junguntur illi necis socii Aristocles Presbyter, et Demetrius Diaconus. v Julii S. Athanasius Diaconus Hierosolymis flagris quidem concisus est, sed ad extremum ferro necatus. xxiii Augusti S. Athanasius Episcopus ense percussus est Tarsi. Ex quibus concludimus nullum eorum esse Athanasium quem hoc die Græci venerantur.

DE SANCTIS MARTYRIBUS HERMILO ET STRATONICO, SINGIDUNI IN MYSIA SUPERIORE.

AN. CHR.
CCCV.
XIII JANUARI.

Singidunum urbs est Mysiæ superioris, Ptolemæo lib. 3, cap. 9, tabula 9 Europæ, ad Danubium; aliis Singidonum, vulgo nunc Hungaris Zenderin. Hic martyrio coronati sunt imperante Licinio SS. Hermylus Diaconus, et Stratonicus Commentariensis. De quibus Molanus in Addit. ad Usuardum : Die decimatertia sanctorum Martyrum Hermyli et Stratonici. Galesinius : In Græcia SS. Hermili et Stratonici. Plenius Romanum Martyrol. Singidoni in Mysia superiori sanctorum Martyrum Hermyli et Stratonici, qui post sæva tormenta sub Licinio Imperatore in Istrum flumen demersi sunt.

Horum natalis in Fastis Latinis.

2 Christophorus Patricius et Proconsul Mitylenæus : Hymnis celeberrime Martyrem Stratonicum, et certaminis socium Hermylum. Eosdem refert Horologium Græcorum; at minus Menologium Maximi Cytheræi, solum Hermylon. Menologium editum ab Henrico Canisio : Natalis sanctorum Martyrum Hermilli et Stratonici sub Rege Licinio. Erat autem Hermillus in ordine Diaconatus, qui pro Christi confessione post verbera et dilaniatas carnes, et alia tormentorum genera una cum Stratonico in flumen Istrum conjicitur, ubi uterque beatum finem consecutus est. Plenius Menæa, mox proferenda. In Anthologio officium fit de Octava, solus Canon de sanctis Martyribus psallitur.

et Græcis.

3 Galesinius in Notis ad 12 Januari : In Græcia SS. Hermyli et Stratonici Martyrum, Sed error hic fortasse librarii est. Sanctuarii Capuani parte 4 in primo Calendario monasterii monialium S. Joannis, 16 Januari isthæc habentur : Et S. Hermuli M. At rursus Menologium Græcorum 1 Junii : Eodem die sanctorum Martyrum Hermilli et Stratonici. Et Menæa : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τῶν ἁγίων Μαρτύρων Ἑρμούλου καὶ Στρατονίκου τελεῖται δὲ ἡ αὐτῶν σὺναξις ἐν τῷ ἐκτελεσθῆναι τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ ἐν τῇ ὁρίᾳ, καὶ ἐν φέρμῳ πόλει, καὶ ἐν τοῖς Σπουδαίου πλησίον τοῦ ὀρφανοτροφείου.

Aliis diebus alibi commemoratio.

4 Acta horum sanctorum pugilum ab auctore anonymo descripta, atque a Metaphraste relata, Latine edidit Lipomanus et Surius, quæ ad Græci codicis fidem recensita in quatuor Quæstiones, quot de Hermilo habitæ sunt, distribuimus. Eorum epitomen hanc exhibent Menæa.

Acta.

Rete navigium est Hermilo et Stratonico, Communis portus, in profundum mersis.

Eadem ex Menæis.

Hermylum et socium decima tertia suffocavit Ister. Hi temporibus Licinii Imperatoris vixerunt. Erat Hermylus ordine Ecclesiastico Diaconus. Qui cum coram Imperatore Christi nomen confiteretur, primum æreis quibusdam ferulis maxillæ illi converberantur : exin innumeris plagis laceratur. Interea Stratonicum familiarem suum, ipsius cruciatuum commiseratione permotum, ad fidem libere confiten-

dam provocat. Nam cum Hermylus virgis ferreis ita cæderetur atrociter, ut jam venter corque aperta hiarent, conversus eumque intuitus Stratonicus illacrimavit. Illico proditus est, quod ejusdem esset religionis. Interrogatus ergo ab Imperatore, Christianum se profitetur. Itaque verberibus quoque multatus, in Istrum flumen cum Hermilo mergitur, ubi uterque beatum finem consecutus est. Agitur vero eorum synaxis in æde S. Michaelis Archangeli in Oxia.

5 Hactenus Menæa. Est Ὀξία regio quæpiam urbis Constantinopolitanæ. Ex iis quæ ante ex Menæis protulimus, conjici potest plures his sanctis Martyribus ædículas fuisse, aut sacella, nimirum in Fyrmopoli, inque Spudæi ædibus juxta orphanotrophium. Diximus x Januarii in vita S. Marciani cap. 3, num. 21, ab eo reparatam ædem S. Stratonici, quæ in Rhessio, loco suburbano, videtur fuisse : quod existimamus de hoc Stratonico intelligendum.

Sacella.

6 De tempore quo interfecti sint sancti Martyres, ita statui potest. Post prælium ad Cibalin Pannoniæ oppidum, quo (anno Christi 315, Coss. Constantino IV, et Licinio IV, viii Id. Octob. ut habent Idatii Fasti) victus primum a Constantino est Licinius, Constantinus omni Dardania, Mæsia, Macedonia potitus, numerosas provincias occupavit, ut habet Eutropii Breviarium lib. 10. Ac post alterum in Thracia prælium, pactis induciis, inquit Zosimus lib. 2, visum est inter ambos esse debere societatem, et fœdus mutuum; ita quidem ut Constantinus imperaret Illyriis, et nationibus ceteris, quotquot ulterius essent porrectæ : Licinius Thraciam et Orientem et ultiores provincias haberet. Et clarius Sozomenus lib. 1, cap. 7. Post prælium circa Ciberales commissum, Dardanii, Macedones, et quotquot circa Istrum accolunt, Hellas quoque et tota Illyria, ditioni Constantini subjugata est. Singidunum igitur ac Mysia deinceps Constantino paruit, ut non potuerint isthic a Licinio exerceri judicia. Unde consequens est eodem anno Christi 315, illos esse martyrio coronatos. Anno Christi 313, Coss. Constantino III, et Licinio III, huic suam Constantinus sororem collocavit. Inde gestum adversus Galerium Maximinum a Licinio bellum. Tum sævire in Christianos Licinius cum bellum adversus Constantinum machinaretur. Ita Paulus Orosius lib. 7, cap. 28. Maxentius sæpe multis præliis fatigatus, ultime ad pontem Mulvium victus et interfectus est. Maximianus (imo Maximinus) persecutionis Christianorum incentor executorque infestissimus apud Tarsum dum civile bellum contra Licinium disponit, interiit. Licinius repentina rabie suscitatus omnes Christianos e palatio suo jussit expelli. Mox bellum inter Licinium ipsum et Constantinum efferbuit. Sed Constantinus Licinium sororis suæ virum in Pannonia primum vicit, etc.

Tempus martyrii.

Ea

Ea tamen persecutio ibi solum ingruerat, ubi commorabatur Licinius, ut testatur Socrates lib. 1, cap. 2. Pace inter eos restituta, tum Licinius, quod idem scribit, assentari Constantino, amicitiam simulate cum eo jungere, se astringere jurejurando numquam quidquam se moliturum, in quo aliqua tyrannidis significatio existeret. Etsi paullo post crudeliter toto Oriente sævire cœperit, ut idem narrat, et Sozomenus lib. 1, cap. 7, et mox in vita S. Glaphyræ dicitur. Potuit tamen hæc Sanctorum cædes fuisse commissæ antequam cum Constantino amicitiam iniret Licinius, cum solum Cæsar esset : ast in Actis diserte Imperator dicitur.

ACTA EX METAPHRASTE,

AUCTORE ANONYMO,

Cum Græco ms. recens collata.

QUÆSTIO I. In Hermylum : malæ ei con- verberatæ.

*Persecutio Li-
cini.*

Impio imperante Licinio, et magnum circa idola studium adhibente, ut ea honorarentur sacris et sacrificiis, impendebat mors gravis omnibus Christianis, civitatesque propter ipsos indagabantur, et regiones, vicique, et agri, et familiæ curiose perquirebantur : et quicumque Christianum unum deferebat ad Imperatorem, videbatur is esse ei benevolus et dignus maximis honoribus. Quocirca et ipse, et quicumque ei suberant, hac in re magna utebantur diligentia : cum ille quidem variis diis, hi vero Imperatori gratificarentur impio et scelerato.

*S. Hermylus
defertur.*

2 Ad hunc ergo Licinium aliquando in sublimi sedentem tribunali accedit quidam ex ordine militari, divinum deferens Martyrem : Est, dicens, vir quidam Hermylus nomine, qui ordinem obtinet Diaconi; qui jam dudum quidem ritus colit Christianorum, deos autem et te subsannat, et nihili facit, o Imperator. Hæc cum audisset Licinius, non distulit, nec rejecit; sed iis qui aderant mox præcepit, eum ubicumque esset comprehenderent, et ad tribunal adducerent. Atque illi quidem cum in omni loco scrutati essent, et eum alicubi orantem, et sanctas manus tollentem comprehendissent, ei significant jussum Imperatoris. Is vero statim alacer alacres est secutus, nihil ignavum nec molle ad spectu præse ferens, quibus ex rebus manifesta fit animæ affectio; sed gaudens potius, et magna repletus voluptate, quod propter Christum passurus esset. Imperatori ergo se stitit.

*Sistitur Lici-
nio.*

3 Ille vero : Responde, inquit, et aperte significa : An te Christianum fateris esse, sicut audivimus? Hic vero : Non solum hoc, inquit, cum præclara sententia et voce confiteor; sed etiam, quod Deo, qui sub visum non cadit, sum consecratus, et ei assisto, ut qui illius factus sim Diaconus. Imperator autem volens se ostendere urbanum et valde ingeniosum : Ergo te, inquit, diis diaconum, hoc est, ministrum exhibe.

*Idola et Casa-
rem ridet.*

Martyr autem in risum vertens ejus promptum et versatile responsum : Videris, inquit, mihi esse surdus, o Imperator, aut etiam stultum agere. Dixi tibi me ministrare Deo, qui non cadit sub aspectum : non autem horum, qui videntur, aut potius ne vident quidem, esse Diaconum; quos ipse, ut qui falleris, perinde ac deos colis, cum sint lapides et ligna omnino inanima, et surda opera manus humanæ, et quæ iis qui sapiunt, sunt potius ridenda, quam adoranda.

Cæditur.

4 Non tulit Imperator dicendi libertatem, sed statim quibusdam instrumentis æneis, ad sumendum supplicium confectis, jubet genas quidem verberari Martyris, præconem autem hæc proclamare : Ne sis lingua nimium profusus, o Hermyle, honora Imperatorem, diis sacrificæ, et liberare a supplicio. Is autem, etiam si sic verberaretur, perinde ac si nihil subiret molestum, contra Tyranno etiam exprobrabat imbecillitatem, ut qui dubii perplexique esset animi,

et plane victus, et ideo non secus ac ii qui sunt pusilli et abjecti animi, ex ira inferret supplicium. Deinde etiam clariori voce utens : Plagas, inquit, quæ numquam desinunt, et divinas manus experieris; quod eo, qui te fecit, relicto, surdis et mutis diis attendis, et quod est gravius, aliorum veluti saluti invidens contendis ad eundem trahere interitum.

AUCTORE
ANONYMO,
EX
METAPHRASTE

5 Postquam autem visum est Imperatori sufficere supplicium, et ira aliquid remisit de nimia acerbitate tradit Martyrem carceri, et tres dies jubet in eo manere; Fortasse, dicens, ducetur poenitentia vanæ suæ pertinaciæ. Martyr itaque abiens in carcerem, psallebat : Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo. Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi caro. Jam autem ingrediens custodiam : Qui pascis Israel, dicebat, attende, qui deducis velut ovem Joseph. Qui sedes super Cherubim, manifestare, et veni ad nos servandos. Sed sic quidem Martyr, et sic quæ erant gravia et molesta, propter Christum pati voluit. Christus autem quomodo se habuit? Num famulum contempsit? Num illo patiente, neglexit ipse consolationem? Et quomodo fuerit hoc nostri Dei, benignitatisque, et clementiæ, quæ omnem superat cogitationem? Non ergo defecit opem ferens, sed etiam incitavit ad animi fortitudinem, et ad eum Angelum mittit consolatorem, dicentem : Hermyle, esto bono animo, et noli timere : loquere, et noli tacere : decerta, et noli timere. Mox enim vinces tyranni machinas, et desuper feres præclaram coronam martyrii. Sic Deus armat potius adversus tyrannum, qui non apparet. Sic accingit virtute, et docet quidem manus ad bellum, dat arcum autem æneum : ponit brachia et clypeum salutis.

*Retruditur in
carcerem.*

*Ab Angelo
confortatur.*

Psal. 17.

QUÆSTIO II. Virgis cæditur.

Post tertium certe diem, cum tribunal ascendisset Licinius, protinus divino adducto Hermyle : Num modo, inquit, statuisti diis sacrificare, et ab imminentibus terroribus minisque et periculis liberari? An adhuc inquit, ferris per præcipitium, et eadem rursus te cepit amentia? Ad hæc fortiter admodum Christi miles, et pro dignitate ejus, qui illum armaverat : Semel, inquit, dixi tibi, o Imperator, et oportet contentum prioribus, de iisdem non movere amplius. Est enim mihi Deus in cælis, cui soli vivo, et cui mox me ipsum hostiam offerre propero : et a quo spero maximum mihi venturum auxilium. Videam ergo, inquit Imperator, an is qui cælos habitat, satis tibi afferet auxilii. Statimque jussit, et viri sex raptim, quod jussi fuerant exequentes, viri manibus robusti, immites, et crudeles animo, cædem, et furorem spirantes, cum humi Martyrem extendissent virgis cædebant crudelissime. Atque illi quidem sic faciebant, mortali Regi servientes. Martyr autem, perinde ac si nihil haberet commune cum carne quæ sic patiebatur, neque dolorum ullum sensum caperet, intrepide et quiete perseverabat in oratione, et Deo attendebat. Hæc autem erat oratio :

*Constanter ty-
ranno respon-
det.*

*Cæditur vir-
gis.*

7 Domine Deus meus, qui propter me sub Pontio Pilato flagella et plagas tolerasti, ipse me rursus propter te patientem confirma, ut possim cursum præsentem perficere, ut cum socius fuero perpessionis, dignus quoque sim, qui splendoris efficiar socius. Et talis quidem fuit ejus oratio, vox autem protinus audita est desuper, dicens : Amen, Amen Hermyle, post tres dies liberaberis a præsentibus molestiis : præclaras autem et magnificas accipies præsentium laborum remunerationes. Et vox quidem Martyr magnam attulit audaciam et animi fortitudinem; lictoribus autem magnum incussit timorem : omnesque repente in terram procidentes tremebant, et trepidabant, adeo ut nec ipse Imperator, nec ulli alii fuerint immunes ab animi perturbatione, sed omnes

*Voce cælesti
confirmatur.*

Augustinus
Augustinus
84
METAPHRASE
Psal. 33. 4
et 5

Reducitur in
carcerem.

Stratonicus ei
compatitur.

Hermylus
luce et voce
cælesti ani-
matur.

Iterum intre-
pide tyranno
respondet.

ne æquo moti fuerint : etiam si ille præ impietate incutiens, et gravissime furens, noluit intelligere si bene ageret, nec malitiam odivit, ut dicam cum divino Davide, nec ullam Dei hæc facientis miracula, vel minimam accepit notitiam : sed in carcerem rursus obscurum et tenebricosum lucisque expertem tradidit Martyrem.

8 Sed mentem adhibere oportet orationi, et Dei sapientiæ arcanum intelligere. Hinc enim proficiscitur id, quod est orationis jucundissimum, et est athletæ conjuncturum commilitonem. Is enim, cui in custodiam fuerat Sanctus creditus, et qui curam gerebat carceris, erat ei valde amicus et familiaris. Quis ille? Stratonicus ille sapiens, qui videbatur quidem eadem sentire quæ amicus, et esse in religione ejusdem sententiæ, nondum autem audebat pietatem libere profiteri, neque Josephi occultam superaverat disciplinam; se amici tamen misereri, et ejus ægre ferre cruciatus, ostendit multorum oculis. Sed de Stratonico quidem illo sapiente in præsentia dicere differamus, ea enim persequitur oratio, quæ ad divinum pertinent Hermylum, nec patitur eorum abrumpi consequentiam.

9 Martyr ergo Hermylus ingrediens carcerem, hæc opportune canebat et prudenter : Dominus illuminatio mea et Salvator meus, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo? Dum appropinquant super me nocentes, ut edant carnes meas; qui tribulant me et inimici mei, ipsi infirmati sunt et ceciderunt. Si consistent adversus me castra, non timebit cor meum. Si insurgat adversus me bellum, in hoc ego sperabo. Sic dixit; et statim lux mirabilis desuper in ipsum erumpit ad confirmandum id quod canebatur : et vox rursus illinc est audita, jubens athletam bono esse animo, et psalmum similiter confirmans, et sicut erat ei pollicitus, post tertium diem finem esse venturum.

QUÆSTIO III. Rursum cæditur; unaque Stratonicus.

Sequenti autem die cum procedendum esse significasset Licinius, et præsedisset in tribunali, proclamari jussit per præconem, ut duceretur Hermylus. Ille vero læto animo ductus est, lætis oculis, et cor habens plenum voluptate, externus enim adspectus hoc aperte significavit. Subridens autem et caput movens Licinius, et veluti Sanctum aperte ludificans : Age, inquit, quam tibi conducibilis fuit illa obscura custodia? Quomodo hoc quod intercessit spatium tibi revera attulit aliquam sententiæ mutationem, et persuasit jussis cedere Imperatoris, et diis reddere ea, quæ debentur? An adhuc nobis opus erit tormentis adversus tantam tui cordis duritiem? Martyr autem : Mihi quidem, inquit, tetrum illud et tenebricosum domicilium magnam lucem conciliavit : et nunc mea versatur anima in tranquillitate, et voluptate, et inexplicabili illuminatione, quæ futuri mihi spem bonam porrigit. Ego autem valde miror, quemadmodum quæ in te habitant tenebræ, nullam suscipiunt mutationem : sed semper profundæ et concretæ insident tuis animæ oculis, quæ nequaquam sinunt adspicere veritatem.

11 Cum tam aperte impietatem Imperatori exprobrasset, Licinius illi vehementer et cum magna respondens acerbitate : Nihil aliud, inquit, ut videtur, didicisti, nisi solummodo appetere contumeliis : quod quidem est linguæ intemperantia, et animæ audacia, et, ut semel dicam, amentia. Sed tamen responde, et dic aperte : Diisne sacrificabis, et nobis cedes sic imperantibus, an tecum agere oportet ut mereris? Christi autem Martyr Hermylus : Habes, inquit responsa, o Imperator, et nihil eorum a nobis amplius audiveris : fac deinceps quod velis, et exequere ea quæ statueris. His ira percitus Lucinius, jubet eum

porrectum supinum virgis figura triangulis in ventre verberari. Et erat quidem hoc grave tormentum, et corporibus humanis minime tolerandum. Anguli enim virgarum, non secus ac quidam enses, carnes vehementer tangebant. Sed athletæ, etiam cum verberaretur tam immisericorditer, unum erat solatium, nempe Christum fixis oculis adspicere : unum benignum medicamentum, preces quas ad illum fundebat, quas plagis jucunde adspergebat, dicens : Domine, ad adjuvandum me festina. Ille vero cito ei adfuit, et faciens ut ferret dolores facilius, et annuntians ejus consummationem. Imperator igitur, ut qui esset irritatus eo quod non pareret, et egregiam illam athletæ pro pietate constantiam, existimaret esse suæ contemptum potentiæ, manebat adhuc puniens, et vi se ei persuasurum arbitrans. Quocirca jussit ejus ventrem perfodi aquilarum unguibus : Donec suis, inquit, oculis sua videat intestina. Propter quæ dixit Martyr : Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum. Sicut ex adipe et pinguedine repleta est anima mea, et labiis exultationis laudabit os meum. Et hæc quidem sic. Quæ autem sunt deinceps consecuta, quomodo?

12 In animo quidem habebat tyrannus rursus in custodiam dare athletam, ut eum deinde puniret acerbius. Egregius autem Stratonicus (jam enim postulat oratio, ut ad finem deducam promissum) cum vidisset Hermylum sic patientem, nec ei posset omnino opem ferre; faciebat id quod poterat, amici miserebatur, et acerbum dolorem capiebat, vultusque ejus conciderat, et ex ejus oculis guttatim profluebant lacrymæ. Quo factum est ut cum sic se haberet, non potuerit latere : sed cum quidam ex commilitonibus eum tristem vidissent et mœrentem, et causam rei deprehendissent, ad Imperatorem accedentes, Stratonicus, inquit, o Imperator, Stratonicus custos carceris, aperte ostendit se erroris et Christianismi societatem habere cum Hermyle. Videtur enim ejus misereri, et magnum ejus causa nutrire in animo dolorem. Ille vero cum statim accersivisset Stratonicum, rogavit an esset amicus Hermyle. Discipulus autem veritatis minime est mentitus nec sustinuit ignavam et pusilli abjectique animi pietatem apud se occultare. Sed tempus esse arbitratus, ut hæc Dei otiosa cognitio prodiret ad opus, et magnum sibi pararet fructum per confessionem, se esse amicum Hermyle, et Christianum protinus est confessus, et eos qui colunt simulacra amentes judicare. Timeo enim, inquit, ego solum Deum, qui fecit cælum et terram.

13 His commotus Imperator jubet eum gravissimum subire supplicium. Id autem erat, ut ex illis virgis plagas nudo toto corpore acciperet; atque eousque, donec ipsa vox eum deficeret. Et sic quidem Licinius. Martyr autem etsi esse tot malis implicatus, amicum fixis adspiciebat oculis, et eum in auxilium vocabat, eoque utebatur ad Christum intercessore, dicens : Hermyle, ora pro me Christum, ut cum erga ipsum firmam ac stabilem servavero confessionem, possim facile superare tyranni insidias. Interim autem ipsum quoque deridebat Licinium, cœcis diis sacrificare prohibens, et veri Dei vindictam ei intentans; in cujus manus incidere, vere terribilem habet, et inevitabilem perfectumque interitum.

14 Licinius autem cum vidisset S. Stratonicum satis saucium, pareit eum amplius punire. Pareit : non sensu humanitatis aut propenso ad misericordiam animo, sed ut locum daret poenitudini, cum eum prius tormento terruisset. Et ideo eum in præsentia tradidit in custodiam. Ille vero etsi esset in custodia, Jesum ducebat suam esse consolationem, et cum eo per preces colloquebatur, Domine, dicens, ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum. Fer opem nobis, Deus Salvator noster, propter gloriam

Virgis trigonis verberatur.

Recreatur divinitus.

Tortus exultat.

Lacrymis proditus Stratonicus, Christum confiteatur.

Flagellatur atrocissime.

Voce divina corroboratur.

riam nominis tui. Et simul vox divina est consecuta, dicens : Cursum consummavistis, fidem servastis. De cetero reposita est vobis corona justitiæ, quam cras accipietis.

QUÆSTIO IV. *Ambo submerguntur.*

*Hermylus
rursus conciditur.*

Cum autem jam esset dies, adductum Hermylum rursus interrogavit Licinius, an diis sacrificaret. Ille autem: Eadem quæ prius, inquit, o Imperator, do tibi nunc responsa. Quamobrem ure, puni, scinde, fac de me quicquid tuo insederit animo. Didici enim non timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Hæc cum audivisset Imperator, et desperasset fore omnino, ut Sanctum in aliam traduceret sententiam, eum suspendit in ligno, et jubet dire concidi. Sed etsi ejus carnes tam acerbe scinderentur, non ignorabat undenam esset salus justorum, nempe quod a Domino, et quod est eorum defensor in tempore afflictionis. Et ideo: Esto mihi adjutor Domine et Redemptor, dicebat assidue, et perinde ac si videretur aliquem desuper audire dicentem : Noli timere : sum enim tecum, et Deus tuus ego sum.

16 Veritus ergo Licinius, et ex auditione veluti conturbatus, ex ligno deducit Martyrem et eum condemnat, ut in Istro fluvio intereat, jubens ut in eum jaceretur : stultus fortasse arbitratus, quod sic passus Hermylus omnino interiret, et nec venerabilis quidem ejus corporis futura esset inventio. Ad ipsum autem adducto Stratonico, visus est suggerere et admonere ea quæ essent utilia : Crede, inquit, mihi o miser, crede, et diis velis sacrificare, ne tu eadem quoque patiaris, quæ amicus, et ambo subeatis eandem pœnam contumaciæ. Respondens autem Stratonicus: Revera, inquit, miser fuero, si tibi parens, cum ille sit mortuus propter Christum, ipse velim vivere. Licinius autem: Quid ergo? Vis mori cum Hermilo? Maxime quidem, inquit divinus Straton-

Ambo in Istrum jubentur projici.

cus. Etenim, inquit, si oportet amicos communes habere calamitates, oportet omnino eos quoque bonis frui communiter. Quid autem nobis fuerit jucundius aut honorificentius, quam pati propter Christum? Propter quæ cum desperasset Imperator fieri posse, ut persuaderet Stratonico, similem quoque in eum fert sententiam, et eodem fine utrumque condemnat : quos etiam revera par finis excepit, communisque beatitudo et exultatio.

17 Ad mortem itaque ducebantur Martyres, dicentes : Gloria in altissimis Deo, et in terra pax, in hominibus bona voluntas: qui quidem est hymnus conveniens iis, qui sunt bonum aliquod consecuturi; non eorum, qui deducuntur ad mortem, aut ad aliquam aliam caussam tristitiæ. Postquam autem jam pervenissent ad fluvium, in rete injecti ab iis, quibus hoc datum erat negotium, transmittuntur in profundum. Cum suscepisset autem fluvius corpora Sanctorum, et quanto oportuit fluente esset sanctificatus, ea rursus tradit manibus fidelium: ut qui talem, quem admodum arbitror, thesaurum apud se diutius abdere non sustinisset, et tanti boni jactura afficere Christianos, cum prima eorum non apparuisset bonitas. Tertio ergo die postea, in loco deserto jacentia, visa sunt corpora Martyrum: in quæ cum incidissent quidam viri pii, et quorum erat officium venerari corpora Sanctorum, et ea optantibus manibus pie ac religiose suscepissent, et sacros hymnos cecinissent, et quæcumque mos est Christianis, peregissent; in quodam loco, qui octodecim stadiis abest a civitate Singedone, ea simul deponunt, ut eis essent omnia communia, et amica in Christum confessio, in carcere habitatio, in flumine demersio, superna quies, in uno loco corporum depositio; gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri simul cum sancto Spiritu gloria, potentia, honor et adoratio, nunc et in secula seculorum, Amen.

Merguntur in flumen.

Emergunt eorum corpora, et sepe- liuntur.

DE S. GLAPHYRA VIRGINE, AMASÆ IN PONTO.

CIRCITER
AN. CHRIST.
CCCXXIV.
XIII JANUARI.
S. Glaphyræ
natis,

Glaphyra, virgo Itala, vere γλαφύρα, id est elegans, pietate magis et castitate, quam forma, celebratur in Romanæ Ecclesiæ tabulis ad XIII Januarii hoc elogio : Amasæ in Ponto S. Glaphyræ Virginis. At Græci xxvi Aprilis in Menæis: Glaphyra in pace quiescit, adduntque hoc distichon :

Θεὸν Γλαφύρα ψυχικῶν δι' ὁμμάτων,
Οὐ γλαφυρῶς νῦν, ἀλλὰ τηλαυγῶς βλέπει.

Deum Glaphyra animæ oculis

Non profunde nunc, sed dilucide intuetur.

gesta,

Ejus gesta Joannes Presbyter Ecclesiæ Nicomediensis descripsit in Actis S. Basilei Episcopi, quocum ante mortem collocutum se testatur. Ea Acta a Lipomano Surioque edita, xxvi Aprilis integra dabimus; hic ea solum quæ ad Glaphyram pertinent. Cum vero ex Eusebii chronico constet S. Basileum anno Constantini 14, Christi 324, occisum esse, probabile est eodem anno Idibus Januarii mortuam fuisse Glaphyram.

VITA EX ACTIS S. BASILEI.

Auctore Joanne Presbytero Nicomediensi.

Licinius propter Constantinum favet Christianis, simulate.

Post justam Maximini pœnam et divinitus invectam iram, Licinius cum totum Orientem sub se haberet, magno cum apparatu ad nostræ regionis urbem Nicomediam venit, una cum conjuge sua, ut in regia domo habitaret, et Orientis Imperium gubernaret. Jam vero primum summa quædam pax repente per totum nostræ regionis orbem, post vehementes illas insanientis idololatriæ commotas fluctuationes ac pugnas, Licinii arbitrio atque opera invecta est. At bonarum rerum inimicus diabolus, pie viventium tranquillitatem ac lætitiā non diu ferre potuit. a Licinio

enim ipsi exemplo non fuit eorum Tyrannorum, qui antea fuerunt, eversio ac pœna, ne et ipse talis esset sed ea quæ justa sunt faceret, atque in illis perseveraret. Nam cum feliciter, quod cupiebat, ei processisset, quæque sperabantur, in ejus potestatem venissent; ostendit non longe postea, qualemnam animum haberet, et cujusmodi revera esset; quod videlicet per simulationem et sub quadam simulatæ fidei specie atque integumento, cum maximo illo Imperatore Constantino versatus fuerat, quo tempore Constantini res gestas considerans, animum suum occultabat.

2 Tunc igitur cum totus scelestus esset et nefarius, totusque ad diaboli voluntatem se accommodasset; solius et veri omnipotens Creatoris Dei confessionem reprobavit: idque post jusjurandum illud, quod Dei amantissimo Imperatori Constantino sæpius exposuit, nullo unquam tempore se a Christianorum fide defecturum, sed illius se fore propugnatorem. Quæ sua promissa pro nihilo faciens, Græcorum cultui se ipse totum diligenter tradidit, ardenti zelo in rebus illis execrabilibus permanens, et ubique idolis ipsis sacrificia offerens. Qui et violenter Senatorias mulieres abripiens, in conspectu hominum turpe atque intemperatum facinus committebat, non matribus neque filiis parcens, quo minus intemperanter cum illis coiret. Ad hæc per omnes gentes infinitas calamitates meditari non desistebat.

3 Hæc cum magni Constantini germana soror videret atque audiret, eaque ferre non posset; litteras ad pium virum et Dei amicum Constantinum clam misit, quibus significabat quæ Licinius facere ausus fuerat. Ille enim superstiosæ hominum culturæ studiosus,

Rursus idola colit, vivitque incontinenter.

Christianos ex Aula ejicit.

Abbas, et ipsi Deo invisus Licinius, omnes Christianos homines e domo sua procul fugavit. Quare aperte se Christidivino patrocinio nudum ac destitutum ostendit.

4 Cum igitur sine impedimento aliquo talia diutius ab illo fierent; una quædam puella, ex earum numero quæ in Reginæ ministerium ardenti studio affectæ erant, e genere Christianorum exorta, moribusque et temperantia florecent, cum hæc cognosceret, et ad stuprum a Licinio provocata, cum eo misceri exhorreret; simulque ne propter zelotypiam ac suspicionem a domina sua *b* affligeretur, arcanum illud Reginæ ipsi aperire ausa est: Hæc, inquit, Imperator constituit mihi facere. Benignus enim, qui ejus cubiculi Præfectus est, cum tamquam magnum aliquod donum se mihi collaturum speraret, hoc significavit. Te igitur obtestor per Deum illum qui cæli et terræ Dominus est, quem et ipsa times, et Imperator Constantinus colit, ne sinas virginitate mea, nefario coitu vitata, me privari.

5 Hæc cum Regina didicisset, et puellæ ipsius æquam mentem ac propositum libenter amplexata esset, illam primum occultavit, eo nomine, quod delirio correpta, moritura videretur. Postea vero opportunum tempus nacta, multum auri et argenti regiumque ornatum, ac omnem supellectilem, necnon pueros illi dedit; eamque misit in Armeniæ regionem: atque illis hominibus, qui eam deducebant, præcepit, ut nullo modo, quæ fierent, alicui patefacerent, quænam scilicet, aut unde esset illa puella, quoad Dominus ipse providisset. Illi vero virili veste eam ornarunt, cumque Reginæ de puellæ custodia et benignitate in eam servanda fidem certam dedissent in eum locum, in quem jussi fuerant, proficiscebantur. Ac si qui ab illis quæsivissent, quisnam ille esset; Tribunum quemdam esse respondebant.

6 Dei autem providentia factum est ut illi in urbem Amaseam venirent; erat autem urbs illa *c* Ponticæ provinciæ metropolis. Glaphyra igitur (hoc enim erat puellæ nomen) cum urbem munitissimam vidisset, ejus loci specie delectata est: et pueros suos admonuit, ut, si Christianorum genus illic invenissent, in ea urbe permanerent. Cum vero adolescens quidam, qui ad Quintium urbis illius cumprimis illustrem virum pertinebat, audivisset viros illos Christianos esse, et quærere si qui ejusdem fidei essent in urbe illa, ad Quintium pertulit quod audierat: qui nihil moratus, eos convenit, ac rogavit ut in domo ipsius esse vellent, et si gratum eis esset, illic manerent: dicens se quoque Christianum esse, et eo in loco Christianum Episcopum habere virum egregium, et dignum qui cum Apostolis ipsis conferri posset.

7 Illi ejus verbis obtemperantes, et in ejus domo

partem quandam capientes, apud clarissimum virum Quintium permanserunt; et Episcopum ipsum convenere, qui Basileus appellabatur. Erat vir ille admodum eloquens, omnique virtute et spirituali prudentia refertus. Cum vero a Glaphyra ipsa quæsitum fuisset, quænam et unde esset; respondit se Italæ genere, et Christianam esse, et ex parentibus Christianis, ancillamque Reginæ illius, quæ Constantini Augusti soror, et Licinii Regis uxor erat. Adjunxit etiam deinceps, quænam fuerat causa ut ad eum locum veniret. Illi cum hæc audivissent, præceperunt ut neque ipsa, neque quisquam illorum, qui ad eam pertinebant, cum aliquibus versaretur; ne aliquo modo urbis Præfecto delati essent, et calamitatis alicujus causa ea res ipsis foret. Beatus vero Episcopus Basileus dixit, ad Dei gloriam illam discessionis causam pertinere.

8 Illis ipsis diebus templum Ecclesiæ causa Episcopus construebat: nam usque ad illud tempus non fuerat intra urbem Christianis ipsis locus aliquis sanctus. Casta igitur illa Virgo Glaphyra multum auri et argenti ad templi ædificationem contulit, et omnes fere suas facultates ad omnia ea suppeditabat, quæ B. Basileus jussisset. Quinetiam et ad dominam suam scripsit, ubinam esset, et apud quem manere sibi proposuisset. ac de sacro illo ædificio certiore eam fecit, petens, ut plus pecuniæ ad eam mitteret, qua templum sanctum Christianis compleri posset. Id libentissime fecit magni Constantini soror, quæ et plurimas pecunias et multa dona ad eam misit. Scripsit etiam et litteras ad Episcopum, quibus puellam ei commendabat.

9 Temporis intervallo, iniquioris dæmonis arte factum aiunt, ut Glaphyræ litteras Benignus ille de quo diximus, invenerit. Quibus lectis cum audisset puellam vivere, et apud quemdam virum Amaseæ esse, Regi Licinio hoc patefecit. Qui cum mirum in modum furore accensus fuisset, illa ipsa hora ad provinciæ Præsidentem edictum misit, quo jubebat Basileum ipsum et famulam Glaphyram ferreis vinculis ligatos ad eum mitti. Prius igitur quam Regis litteræ ad Præsidentem venissent, Dei providentia factum est, ut Glaphyra ipsa ex humanis rebus discederet. Corruptor autem ille et inhumanus Præses, cum Regis edictum accepisset, sanctissimum Episcopum Basileum comprehendit, et ferreis vinculis adstrictum ad Regem misit. De Glaphyra autem scripsit quod mortua esset.

a Eadem Nicephorus lib. 7, cap. 44, Eusebius lib. 1, de vita Constantini cap. 1, et alii scribunt.

b Baronius legit, abigeretur.

c In Ponto Galatico collocatur a Ptolemæo lib. 3, cap. 6, tab. 1, Asiæ.

S. Basileo Episcopo indicat, quæ sit.

Pecunias ei tradit ad templi ædificationem:

aliasque ab Augusta impetrat.

Litteris ejus interceptis, jubetur capi.

Moritur.

DE S. AGRICIO SIVE AGRÆCIO, EPISCOPO TREVIRENSI.

Vicesimus septimus Trevirorum Antistes memoratur a Claudio Roberto, et Christophoro Brawero nostro, S. Agricius, qui Demochari est vicesimus quartus. Ejus natalem Beda et Martyrol. Romanum Idibus Januarii ita consignant: Treviris S. Agricii Episcopi. Rabanus locum omittit: Eodem die S. Agricii Episcopi. ms. S. Maximini in plerisque cum Rabano consentiens: Eodem die S. Agritii Trevirorum Archiepiscopi. At mss. quædam Adonis, aliæque Bedæ nomine insignita: Treviris Agricii Confessoris. Martyrologium vetus Coloniense, et Bruzellense Viola SS. ms. Florarium, ac plurima mss. sub Usuardi nomine: Treviris S. Agricii Episcopi et Confessoris, admirandæ sanctitatis et doctrinæ viri: qui cum esset Antiochenæ civitatis Præsul, ad petitionem S. Helenæ missus est a S. Silvestro Papa ad Treviros convertendos, qui post tempora Eucharii, Valerii, et Martini, ad pristinum paganismi vomitum ex magna parte redie-

rant. Ubi vir sanctus ut alter Eucharius populum ab antiquo errore idololatriæ eripuit: ibique in pace vitam finivit. Eadem fere habent Carthusiani Colon. in Addit. ad Usuard. Maurolycus, Galesinius, Molanus, Ghinius, et alii. Agunt de eo quoque hoc die Miræus in Fastis Belgicis, et fusc Saussaius: hic tamen perperam Mauricio scribit successisse; nam Mauricius I illius Sedis xv Antistes sexaginta prope annis Agricium præcessit; Mauricius II, S. Feliciem II, secutus est.

2 IX Januarii refertur in Martyrologio Colon. Agelius Confessor, qui Carthusianis in Addit. ad Usuardum ibidem, et Florario est Agecius, Martyrol. Germanico Agrecius, Maurolyco Agretius. Videtur hic noster esse, qui multis Agritius vulgo et recte Agricius et Agræcius, ut ipse se subscribit Concilio I Arelatensi; perperam Maurolyco hoc die Agnitius.

3 Vitam S. Agricii scripsisse traditur ante annos jam fere 600 Lambertus de Legia. Eam nec vidimus; nisi illa

Nomen varie expressum;

Vita.

Abbas, et ipsi Deo invisus Licinius, omnes Christianos homines e domo sua procul fugavit.

b

Glaphyra virginitatis tunc dæ studiosa.

Alio mittitur ab Augusta, dissimulato habitu.

Venit Amaseam.

c

Benigne excipitur a Quintio.

CIRCA AN. CHRISTI CCCXXV. XIII JANUARI.

S. Agricii natalis.

NOT. 8.

illa ipsa sit quam ex vetusto codice monasterii S. Maximini hic damus. Ejus epitomen edidit Antonius Liber Susatensis, seu quisquis secundæ partis Legendæ, ut eam vocat Molanus, est auctor. Agit de eo fuse Christophorus Brawerus noster, lib. 4 Annalium Trevirensium, quæque hic narrantur pleraque solide confirmat. Agit et auctor ms. Historiæ Trevirorum. Lupus in vita S. Maximini ms. vita S. Paulini Episcopi Trevirensis. Agrippinensia Chronica. Cratopolius, etc.

Quando se-
dere cœperit.

4 De ejus ætate id solum possumus pronuntiare, anno Christi 314, sedisse; nam eo anno, Aniano et Volusiano Coss. subscripsit Concilio Arelatensi I, non II, ut volunt Miræus, Ghinius, et quidam alii recentiores cum hoc plusquam 100 annis ab Agricii morte habitum sit. Atque hinc subruantur quæ operose auctor vitæ et Brawerus de Agricio Antiochia evocato ab Helena et S. Silvestro, idque post Dominicæ Crucis inventionem, disputant. Reliquiæ ab Helena postea fortassis ad Agriciū sibi familiariter notum missæ sunt. Quod autem passim canunt Antiochenum antea fuisse Patriarcham, id nec Brawero sat probatur: existimat enim solum e Clero Antiocheno delectum; aut certe Patriarcham Antiochiæ designatum, Helenæ studio traductum ad æque nobilem Cathedram; aut Orientalibus motibus offensum ultro cecisse, cum spes amplæ messis alio alliceret. Saussaius ait cum Romæ magna sanctitate floreret, polleretque doctrina excellenti, a S. Silvestro Papa ordinatum Episcopum: de genere silet. Haud satis perspicimus, quid caussæ fuerit ut inde e Syria petere Antistitem oportuerit, cum in Gallia multi tum essent viri omni laude præstantes. Quid quod Agrœciorum in eadem Gallia celebre nomen? Nisi quis ab hoc accepisse ceteros nomen studio quodam religionis, ut passim nunc fit, arbitretur. Nam præter Senonensem Agriciū, sive Agrœcium, qui 13 Junii colitur, Agrœcius Antipolitanus Concilio Agathensi Messala V. C. Cos. an. Chr. 506 Subscripsit, et Aurelianensi IV. Opilione V. Cl. Cos. an. Chr. 524, ejus nomine Cataphronius Presbyter; et Matisonensi II, anno Guntramni Regis 24, Christi 585, Agrœcius Ep. Ecclesiæ Glannatinæ. Meminit et Gregorius Turonen. Agrœcii Tricassium Antistitis. Ausonius in Professoribus Burdegalensibus epigram. 15, Censorium Atticum Agrœcium Rhetorem laudat, quem et genere clarum prædicat.

An fuerit Pa-
triarcha An-
tiochenus.

Agrœcii plu-
res in Gallia.

5 Alter pro Agricii nostri ætate constituenda character hic est: S. Athanasius a S. Maximino Agricii successore honorifice susceptus est, ut scribit S. Hieronymus in Chronico: id vero an. Chr. 336, Constantini 30 contigit, ut constat ex Theodoro lib. 1, c. 31. Unde corrigas ms. Florarium, in quo dicitur S. Agricius obiisse anno 344, et Annales Trevirorum mss. qui anno Dominicæ Incarnationis 368 Episcopum esse factum tradunt; verum istorum Annalium scriptor videtur aliam quandam secutus annorum supputandorum rationem. Existimamus igitur cum Brawero circiter annum 335, vita functum Agriciū. Concilio Nicæno ut interfuisse suspicemur facit auctor Chronici Altisiodorensis ita scribens: Fertur quoque S. Agrœcius Senonensis Archiepiscopus prædicto adfuisse Concilio. Id de Trevirensi potius accipimus, qui tum vivebat; nam Senonensis 140 post annis sedet.

VITA

Ex ms. monasterii S. Maximini.

CAPUT I.

S. Agricius designatur Trevirensis Episcopus.

Cum igitur piæ recordationis femina Helena, venerabilis Regina, pretiosissimæ Crucis inventionem Hierosolymis celebrata, Romam ad filium fuisset reversa; dumque ob multarum gentium tunc temporis ad Dominum conversarum salutem, debito caritatis tripudio gauderet, ob tenebras vero infidelitatis sibi secundum carnem consanguineæ, Trevericæ videlicet

S. Helena de
Trevirorum
conversione
sollicita.

civitatis, justo nihilominus pietatis studio doleret, utpote quæ cum gaudentibus gaudere, cum flentibus flere per misericordiæ viscera sciebat; non prius palpebris dormitationem, non oculis somnum, non temporibus requiem indulgebat, non denique gemitibus inenarrabilibus, aut precibus incessabilibus prius abstinebat, quam tandem apud Deum et sanctum Papam Silvestrum obtinebat, quod suæ prædicatorem patriæ directum iri annuebat.

2 Quamvis autem non modicum temporis, quamplurimum laboris in tam piæ supplicationis devotione, gloriosa Virago Helena consumpsisse sciatur, illud tamen non ignoratur, quod non minori caritatis ac devotionis studio tum ab ipsa, tum etiam a Papa Silvestro diu multumque invigilatur, donec tandem dignus et idoneus tam gloriosæ dignitatis, tam famosæ antiquitatis loco, visitator et prædicator divinæ respectu misericordiæ inveniatur. Revolutis enim sanctus Pontifex Silvester Annalibus, ejusdem civitatis gesta antiquissima continentibus, ejus excellentiæ nobilitatem et antiquissimam dignitatem sagaciter indagavit, eamque tam propter ædificiorum firmissimam præeminentiam, quam propter civium nobiliorum omnibus Galliæ ac Germaniæ civitatibus adeo præstare didicit, ut merito nomen secundæ Romæ, ipsorum judicio Romanorum, suscepit. Qui studio sagacitatis illud etiam ad memoriam revocavit, quod B. Petrus ejusdem loci auctoritatem in tantum aliquando notavit, quod non alium, quam discipulum Domini, scilicet Eucharium ex septuaginta duobus unum, eidem genti prædicatorem delegavit.

3 Quapropter non modicis nimirum deliberationis fluctibus æstuabat, qui dum tantæ auctoritatis urbem auctori omnium Deo subdere desiderabat, eum excellentiæ locum, quem usque ad sua tempora eadem civitas obtinuerat, ipse, in aliquo minuere metuebat. Denique vir sanctus cum muliere sancta, in tam pii desiderii positus angustia, divinæ misericordiæ viscera, quibus non unquam justorum frustrantur desideria, sensit tandem amplissima. Fit enim subito una vox omnium Patriarcham prædicans Antiochenum, nomine Agriciū, eumque solum, utpote omnium illius temporis Episcoporum præcellentissimum. Trevericæ civitatis dignitati sufficientem et aptum, maximeque idoneum, sicut unanimiter prædicavit, ita constanter communis omnium assensus asseveravit.

4 Nec mora: Legati tanti viri competentes auctoritati Antiochiam pro sancto Patriarcha Agricio Romam deducendo, cum litteris supplicatoriis et caritatis perfectæ monitoriis, diriguntur. Dum ergo ad sanctum Patriarcham pervenitur; dum caussa adventus tam verbis caritativis Missorum, quam litteris deprecativis mittentium aperitur; etsi difficile est narratu, facile tamen est cogitatu, quam fortissimis paternæ pietatis ac fraternæ caritatis spiculis cor tam benigni vulneratur patris; fortissimis quidem, quia fortis est ut mors dilectio; pietatis autem, propter relinquendos quos Christo genuerat filios; caritatis vero propter generandos, et ad veram, quæ Christus est, lucem educendos, qui in tenebris adhuc positi infidelitatis, lumen nondum viderant veritatis. Vicit tamen in sancta a psychomachia caritas perfecta, mori pro Christo non timida, et ob hoc patriam parentesque, filios etiam cum uxore, ac cum totius mundi, ut ita dicam, omni suppellectile relinquere securo. Quid multa? ductu sanctæ caritatis vir sanctus Agricius Romanæ visitat Præsulem civitatis. Quem ille cum gloriosa Imperatrice Helena debita suscipiens reverentia, suæ illi replicant voluntatis secreta, suæ illi revolvunt caritatis decreta, prædicandi videlicet officia in urbe Treverica, communi omnium judicio, velut unius hominis judicio, in illum collata.

AUCTORE
ANONYMO.
EX MSS.

Trevirensis
urbis laus.

Agricius desi-
gnatur Trevi-
rensis Episco-
pus.

Evocatur Ro-
mam.

Cant. 8. 6.

a

5 Hic

Acceptum
Annotum
1180
Suscepit unus
impositum.

5 Hic autem licet aliquamdiu obtentu timoris suae relinquendae prolis humiliter excusaretur, eisque operationem boni utpote domesticis fidei maxime a se debere objectaret; perfectae caritatis interventione ab huiusmodi mox vacuatus est timore, dum ei summæ Sedis Pontifex cum muliere sancta, non solum hominis sed et mundi totius subiectione dignissima, humili huius rei supplicatione se prosternebant. Huius itaque voti mulier sancta compos effecta, quantum in Dei laudibus, quantum in gratiarum ejus actibus exultaret, ex illo caritatis studio, quod in externas quoque nationes operabatur, aperte declaratur.

b
c
d
Varias reli-
quias ab He-
lena accipit.

6 Igitur Regina quæ adstitit a dexteris Domini in vestitu deaurato, velut apes diversis ex floribus nectareum mellis favum componit, sic et ista de diversis Sanctorum reliquiis composuit thecam, in qua B. b Matthiam Apostolum de Judæa per ipsam translatum reposuit, c clavum quoque quo corpus Dominicum confixum in cruce fuerat, cum cultello quo idem Dominus noster Jesus Christus in sacratissima utebatur cœna, ac cæteris d reliquiis Domini in eadem theca recondidit. Qua dignitate admirabili et optanda volebat munire et insignire suam regionem : ut quæ erat toti mundo columna restitutionis per inventionem sanctæ Crucis, esset et speciale decus aliquatenus patriæ suæ. Has autem Sanctorum reliquias civitati Trevericæ libentissime per seipsam inferre voluisset, si filius corporali ejus præsentia, atque animi prudentia vel ad modicum carere potuisset. Sic votis ejus obsistente filio, sancto Patriarchæ Agricio, quem illi patriæ prædicatorem atque Primatem delegerat, easdem venerandas reliquias sub Christi testimonio commendat, et etiam pro ejusdem civitatis cura pastoralis quamplurimum supplicat.

Illustri præ-
rogativa or-
natur a Papa.

7 Prædictus autem Romanæ Sedis Episcopus S. Silvester, qui ei tam præcipuæ auctoritatis Episcopatum regendum commiserat, sollicitus nimirum providere satagebat, ne status dignitatis, quem eadem civitas eatenus, ut dictum est, inviolatum obtinuerat, per aliquam successorum suorum negligentiam, vel per injustam quorumlibet mutari potentiam, aut, quod absit, deinceps valeat labefactari : tale namque privilegium per manus sancti Patris Agricii huic loco deferendum idem Papa Silvester conscripsit, per quod antiquam ejus dignitatem, et præcellentem nobilitatem, perpetua stabilitate confixit : cujus hic exemplar inserere non videtur abs re, quod hunc ordinem verborum scitur continere :
e Sicut in gentilitate propria virtute, sortire et nunc Trevir super Gallos specialem et Germanos primatum, quem tibi præ omnibus harum gentium Episcopis in primitivis Christianæ religionis Doctoribus scilicet Euchariorum, Valerio, et Materno, ac per baculum suum caput Ecclesiæ Petrus signavit habendum, suam quodammodo minuens dignitatem, ut te participem faceret. Quem ego Silvester ejus servus, successione indignus, per Patriarcham Antiochenum Agricium renovans confirmo, ad honorem patriæ Dominæ Helenæ Augustæ, ejusdem metropolis indigenæ, quam ipsa felix per Apostolum Matthiam de Judæa translatum cum clavo ceterisque reliquiis Domini magnifice ditavit, et specialiter provexit. Huius privilegii conscii nocivi æmuli communione dirimantur, quoniam anathemate maculantur.

a Est ψυχραχία, quæ vulgo dicitur acris usque ad extremum contentio. Hic videtur accipi pro animæ lucta. b Confirmat hæc de reliquiis Brauerus : De S. Matthia iterum infra cap. 6, num. 26.

c De clavis, quibus Christus cruci suffixus est, multa curiose disputat Brauerus ; probatque multorum gravium scriptorum testimoniis, singulos Christi pedes singulari clavo fuisse terebratos, ut fuerint universim clavi quatuor. At plures asservari variis locis memorantur : nempe quidam ex iis ad primorum figuram efformati, atque eorum consecrati tactu fortassis, editisque miraculis celebres religiose asservati sunt.

d Enumerat eas Brauerus ex veteri additamento ad Eusebii

Chronicon. Dentem S. Petri, sandalia S. Andreæ, caput S. Cornelii Papæ.

e Recitat eadem Brauerus ex vetustissimis, ut ait schedis ; et addit pervetustos versiculos diplomatæ indices :

Accipe primatum post Alpes Trevir ubique,
Quam tibi Roma nova lege dat et veteri.

CAPUT II.

Qualem repererit Ecclesiam.

Hoc ergo de manu Pontificis Summi suscepto privilegio, de manu autem Reginae gloriosæ pretiosissimo reliquiarum assumpto thesauro, Galliæ Belgicæ a viro Dei visitatur regio. Qualis itaque in verbi divini dispensatione, quantus in miraculorum coruscatione vir Deo plenus Agricius in hac fuerit profectio, ab illo non poterit dubitari, qui vel ipsius probatissimam sanctitatem, vel reliquiarum, quas ferebat, gloriosam dignitatem, debito venerationis obsequio noverit mirari. Nam verbi quidem divini in agro Dominico seminandi, quantam habuerit scientiam, per ipsam nominis ejus instruimur efficientiam. Quid enim a Agricius nisi agri (subaudi colendi) sciens interpretatur, cum hoc non plus nominis ipsius compositio loquatur, quam et ipsa ejusdem agri pulcherrima cultura, perpetuæ frugis indeficienti gaudens tritura, hoc ipsum testatur? Indeficienti ideo dicimus, quia licet universitatis conditrix personalis Trinitas atque essentialis unitas primitivo sancti Evangelii fulgore, per horum trium operariorum, videlicet Euchariorum, Valerii, et Materni perpetim remunerandum laborem, Trevericam metropolim dignata sit visitare, atque Apostolicæ auctoritatis quadam parilitate ceteris undique secus Ecclesiis adeo eminentius sublimare, ut quamdiu huius mundi sphaera conoeides volvatur, Trevericus Antistes omnibus Galliæ ac Germaniæ Præsulibus, jure paterno meritoque avito, hoc est in prædecessoribus ac successoribus, speciali Patriarchia præferatur; et ob hoc infinita gratiarum actio justissimæ ordinationis divinæ providentiæ, ab omnibus ejusdem civitatis habitatoribus debeatur; defectum tamen tam sanctæ caritatis ordinatio in nobis, pro dolor, patiebatur, cum antiquus humani generis adversarius disturbandæ pacis Ecclesiasticæ infatigabilis operarius, tantam per membrasua; Diocletianum scilicet et Maximianum, nec non Rictiovarum procellam movit persecutionum, quod ubicumque terrarum orbe aliquis Christianæ religionis conservator, vel videbatur vel audiebatur, sine mora aut idolis sacrificare compellebatur, aut diversis et exquisitis tormentorum generibus interficiebatur.

Venit in Belgicam,

a

Trevirensis
Ecclesiæ di-
gnitas.

Labefactatur
persecutione
Diocletiani.

9 Cujus persecutionis quanta fuerit immanitas, quamplurimis sanctorum Martyrum corporibus Romana probat civitas. b Agaunus quoque testatur, ubi S. Mauritius cum sociis suis eodem tempore trucidatur. In urbe autem Treverica quam innumerabilem Sanctorum millia huius tyrannidis fervente procella fuerint occisa, in sanctorum Martyrum c Fusciani et Victorici et Gentiani passione hoc ordine verborum aperte docemur : Rictiovarus pondus Præfecturæ sibi dedit commovens in Sanctos, et eorum sanguinem sitiens, nullum patiebatur vivere, si forte sibi suppetere posse aliquem invenire ex eis. Ingressus itaque Treverim civitatem, quæ sita est prope ripam fluminis Mosellæ, tantam ex eis in ea cædem exercuit ut sanguinis rivuli defluentes in flumen aquæ permixit : eam in suum colorem converterent, ut naturali claritate remota, peregrino magis quam proprio colore ruberent, ubi et subditur : Inhumatis etiamtum Sanctorum corporibus unda præbebat tumulum, quo redintegrata compage membrorum futuro ea repræsentaret judicio.

b

c

10 Legimus etiam in vita d S. Hildulphi Trevirorum Episcopi, quod inter magnifica opera, quæ idem B. Hildulphus multiplicia gessit, corpus Beatissimi Maximini ex crypta, ubi illud B. Paulinus Præsul

d

SS. Agricii, Nicetii, Maximi, et aliorum corpora a S. Hildulpho translata.

e
f
g
h
Puteus plenus reliquiis Martyrum.

i
k

l
m

Ecclesia S. Paulini.

o

S. Athanasius Treviris exul.

Puteus Martyrum.

Præsul dignissimus ex Aquitania revectum tumulaverat, in domum qua nunc veneratur, quam etiam ipse Hildulphus Episcopus a fundamentis susceptam ad perfectum deduxerat, *e* iv Calendas Junii transtulit, cum quo pariter sanctorum Pontificum Agricii et *f* Nicetii, necnon trecenta *g* prædictorum Martyrum corpora, in eadem magnifice reposuit basilica, quem locum et sua supellectile, et suis fundis ditavit, et *h* cœnobitis replens centenum numerum constituit.

11 Præterea sicut omnium relatione majorum nostrorum adusque nostram pervenit notitiam, Christiani qui admodum pauci præfatæ tempestatis procellas declinaverant, quemdam ingentis capacitatis puteum vetustate neglectum, et aquis exhaustum, ex eorumdem ossibus Sanctorum impleverunt, in quo etiam *i* B. Athanasius apud B. Maximinum hospitatus, ob earundem amorem reliquiarum dicitur *k* moratus fuisse, ibique normam fidei Catholicæ in psalmo cujus initium est, *l* Quicumque vult, composuisse; qui psalmus in *m* Mediolanensi postea recitatus est Concilio, et comprobatus.

12 In horum quoque veneratione Sanctorum, necnon sanctæ Dei genitricis honore, reparata tandem per B. Agricium Christiana religione, *n* B. Felix ejusdem metropolis Episcopus, vir tantæ apud Deum dignitatis, ut frequentibus adeo Angelorum uteretur colloquiis, eumque adhuc in carne positum, operatione magnificaret virtutum, præcelsæ operositatis, ac præclaræ dignitatis monasterium construxit, in quo postea sancti Patris *o* Paulini corpus a Phrygia translatum, dum debito honore fuisset collocatum, totum ejusdem loci obtinuit principatum.

- a Ab agro quidem ductum nomen, sed Græca derivatione.
- b De S. Mauricio et sociis Agauni (qui Vicus S. Mauricii nunc dicitur, haud longe supra Lemanum lacum situs) interfectis, agemus 22 Septemb.
- c Horum Martyrum Acta, e quibus illa citantur, dabimus 11 Decemb.
- d Vitam S. Hildulphi dabimus 11 Julii.
- e Agil de hac translatione Brawerus in Hildulpho lib. 7, et nos 29 Maii.
- f S. Nicetii vitam dabimus 5 Decembris.
- g Thebæorum, ut habet vita S. Hildulphi, et Brawerus lib. 7.
- h Hoc est celeberrimum S. Maximini monasterium, ubi inter Confessionis adyta sub altari recondita sunt hæc corpora, cum inscriptione; ut ait Brawerus, non veterrima:

Isthic præcipui requiescunt corpore Sancti, Agritius Præsul, Maximinusque Beatus, Nicetius meritis sociatus et ordine Sanctis. Continuis precibus quorum locus iste tuetur.

Alia quæpiam facta videtur S. Agricii translatio. Nam in quodam non ita vetusto ms. Martyrologio, 18 Octobr. isthæc habentur: Translatio S. Agricii Episcopi et Confessoris. Nisi fortassis prior illa translatio, non eodem quo S. Maximini, licet ad eundem locum, facta sit die.

i Anno Constantini 30, ut scribit Theodoretus lib. 1, cap. 31, ab eodem Imperatore, calumniis Arianorum, relegatus est Treviros S. Athanasius, egitque isthic annos duos, menses quatuor, ut testatur idem Theodoretus lib. 2, cap. 1. Non ergo 7 annos hic latuit in sicca cisterna, ut vult Trithemius de illustr. Eccl. scriptor, et quædam Treverica mss. Imo ex aliis antiquis scriptoribus constat, benigne a Constantino juniore Cæsare et Maximino Episcopo esse habitum. Illud de cisterna, in qua 6 annis continuis latuit, postea sub Constantio in Oriente contigit, ut ad ejus vitam dicemus 2 Maii.

k Testatur Brawerus alte omnium animis insitam esse opinionem, Athanasium occultasse se qua in angustiis et interioribus Martyrum Thebæorum plenis cœnobii S. Maximini sacrariis cryptivæ puteus ostenditur, quem et ipsis cœnobitis venerari solenne ad hunc usque diem anniversario florum ac lucernæ cultu, seu hanc, quam diximus, ob caussam, seu, quod hospitalitatem B. Maximini patroni, et Athanasii in Treviros adventum olim forte pia recordatione usurparint majores, etc. Hæc Brawerus, qui nonnulla citat, non sane recentia, monumenta, quibus continetur puteum neglectæ vetustatis a Christianis oppletum ossibus cineribusque Martyrum; adeoque isthic condita 300 Thebæorum Martyrum capita. Hinc inquit, credula inter faciles in incuriososque acceptum fama, reliquiarum amore juxta delituisse Athanasium.

l Baronius tom. 3 Annal. ad an. 340, nu. 11 et seqq. vult Romæ conscriptum hoc symbolum, exhibitumque Concilio Romano II, sub Julio. Et nu. 14, fabellam vocat illam Trevirensium traditionem. At rationibus, quas profert, non aliud probat quam non latitasse isthic, sed solum exulasse Athanasium, habitumque a Cæsare et antistite honorifice. Brawerus sententiæ dubius, ita promuntiat: Etsi ejus confessionis apud Treviros exhibendæ caussam vix ullam satis idoneam perspicimus, trahantque nos

qui Romæ potius eam fidei profitendæ necessitate Athanasio impositam edisserunt, quando ejus apud Julium Rom. Pontificem ab Eusebio Ariano oppugnata clam litteris integritas; non diffiteri tamen licet, veri an falsi rumoris incremento, passim scriptores ab annis amplius 400, solis eam Treviris gloriam tribuere, pro Romanis vix quemlibet unum stare. Quin si Athanasium dixerimus Galliæ populis fidem cupiisse testari suam, et adversus improbas opiniones hoc symbolo velut fluctuantium obfirmare pectora; haut ita nobis multum, opinor, refragabitur ista latibuli vanitas, quacum hæc Athanasii meditatio consistere quin possit, sapiens nemo dubitet. Hæc ille. Et sane vitam, quam damus, scriptor latebrarum non meminit, solum frequentasse locum ait, ibique symbolum composuisse. Ac præter Trithemium jam citatum, idem refert Otho Frisingensis lib. 4, Chronic. cap. 7. Ibidem manens in Ecclesia Trevirorum sub Maximino ejusdem Ecclesiæ Episcopo, QUICUMQUE VULT, a quibusdam dicitur edidisse.

m Illud videtur intelligi Concilium cujus meminit Liberius Papa ep. 2, ad Constantium, 8 annis ante habiti; nam quod anno post datam eam epistolam, nimirum Arbetione et Lolliano Coss. celebratum est, Arianorum fuit. At prioris Acta omnia intercederunt.

n Hic est Felix II, Trevirorum xxxii Episcopus, de quo agemus 26 Martii.

o S. Paulini Ep. Trevir. vitam dabimus 31 Augusti. At 13 Maii agitur Translationis memoria.

CAPUT III.

Labores in excolenda vinea Domini.

Sed nos dum vel Sanctorum pietatem mirando, vel tyrannorum crudelitatem execrando, breviter singula notamus, a suscepto sermone, Sancto videlicet Agricio aliquantisper deviavimus. Denique illuc nos oportet redire, unde hujus injectionis occasionem constat prodire. Diximus nempe hunc sanctum Patrem Agritium in agro Dominico cultorem indeficientem fore, divinæ frugis trituram conservis suis præbere; unde sicut ob fidei profectum, cum gaudentibus convenit gaudere, sic ob ejusdem fidei defectum par est cum flentibus flere. Quoniam enim superabundavit prædictorum iniquitas tyrannorum, refriguit et defecit caritas multorum. Quia vero sanctæ caritatis ardor in B. Agricio abundabat, indeficientem in ara Domini ignem, hoc est, permanentem jugiter caritatis frugem, in populo fideli, velut in agro, parabat. Omnes enim infidelitatis spinas ibidem tam longissimi temporis spatio exortas, sicut agricola fortis agri colendi sciens ita radicitus extirpavit, ut nulla se deinceps incredulitatis radix ibi subministravit. Sicut enim diligenti supputatione collegimus ducentos et unum annos inter S. Materni ex hoc mundo gloriosum excessum et B. Agricii felicem in hanc urbem ingressum esse cognoscimus: quo temporis spatio intercurrente cessavit hujus Sedis Episcopatus, paganis ipsam civitatem obtinentibus. Merito itaque hunc Sanctum præscientia Dei Agricium nominavit, cui agrum diuturna positione, et culturæ intermissione durissimum, et vomeris jam penitus oblitum colendum destinavit. Recte, inquam, Agricius est vocitatus, cui ager Domini commendatus ita est, omnibus tribulorum ac spinarum antiquis succrementis, id est, omnium vitiorum ac spurcitiarum vetustissimis impedimentis per ipsius agriculturæ scientiam purgatus, ut nullus in hoc agro postea se erigeret iniquitatis dominatus. Vomerem quippe ejus prædicationis dirigebat ille, cui Psalmista clamat: Gressus meos dirige secundum eloquium tuum Domine, ut non dominetur mei omnis injustitia.

14 Nec mirum, si illum dextera Domini dirigebat, quem omnium mandatorum ejus tam promptum executorem esse cernebat, ut Sedem nobilissimam Ecclesiam scilicet Antiochenam, cum omnibus quos in ipsa Christo genuerat filiis, necnon cum omnibus totius mundi concupiscentiis reliquerit intrepidus, et sanctæ caritatis ordinem in gentem converteret caritatis expertem, et potius in dæmoniis quam in Domino confidentem; suum in hoc secutus prædecessorem ejusdem Antiochenæ Sedis primum sessorem, Apostolorum videlicet Principem; qui dum Ecclesiam Antiochenam in Christo fundasset, et uberem in ea

caritatis

AUCTORI ANONYMO. F. A. MSS.

Symbolum Athanasii ubi scriptum.

S. Agricius Ecclesiam Trevirensensem excolit.

Psal. 118. 133.

S. Petro comparatur.

caritatis frugem multiplicasset, dum tandem juxta
quoque exemplum magistri, scilicet Domini Jesu
Christi, perfectæ caritatis summam esset ostensurus,
sicut divina providentia ordinavit, Romam Christum
prædicaturus, et pro ipso inibi passurus intravit.
Majorem enim hac, ut ait Dominus, caritatem nemo
habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

Joan. 15. 13.

Hunc ergo magistrum antecessoremque suum Apo-
stolum Petrum B. Agricius virili est æmulatione per
omnia secutus; dum et eandem Ecclesiam Antioche-
nam, quam ipse Apostolorum Princeps Christo primus
gemerat, iste Sanctus quasi in Domino parturivit;
quando ei maternæ pietatis viscera libenti procuratione
impertivit; et quando eam per paternæ curæ strenui-
tatem adusque virilis animi eductam ætatem Christo
commendavit; et urbem Trevericam, a secundam
videlicet Romam, sicut Petrus primam, Domino lu-
craturus intravit.

15 Quod autem exemplum quoque martyrii ipsius
B. Petri S. Agricius libentissime fuisset secutus, si
Domini voluntas extitisset, nulla est ambiguitas.
Spero et confido, verissimeque credo, illum testem
habere, qui cordis ejus vidit desiderium, et corda
novit singulorum, quia si inter multos ad martyrium
vocatus fuisset, primus nomen daret, manus tenderet,
equuleum ascenderet, et dilectioni Crucifixi, quæ
fortis ut mors extitit, dura sicut infernus æmulatione
responderet; neque inveniretur impar alicui Martyri
ad coronam exultans et ovens, velut ad thalamum
sponsi, et ad nuptialis convivii celebres epulas ultro
curreret, impatienter properaret, corpus gratanter
tormentis attrectandum præberet, tanta gratulatione,
ut et inter verbera solemnizaret, atque in craticulis
adustus et pene consumptus solenniter gauderet. Sed
non defuit B. Agricio Confessori corona martyrii,
qui peregrinationis hujus molestias, labores, dolores,
atque cuncti hujus seculi ærumnas libenter solo mar-
tyrii b.... qui sancte et juste vivendo, passioni Do-
mini nostri Jesu Christi adeo se reddidit consimilem,
ut jamjam vellet resolvi, et esse cum Christo, qui
eum solummodo ad hoc judicavit, ut pro multiplici
victoriæ agone, multiplici eum tandem susciperet
præmiorum remuneratione.

a Ausonius certe in Mosella ita canit :

Salve amnis, laudate agris, laudate colonis,
Dignata imperio debent cui mœnia Belgæ.

ubi non recte arbitratur Elias Vinetus Nivomagus intelligi, qui
vicus nunc infra Treviros ad Mosellam, vulgo Numagen. Nam
Augustam Trevirorum ex Ammiano Marcellino constat fuisse
Imperatorum sedem.

b Videtur deesse, amore superavit.

CAPUT IV.

Reliquiæ Treviros ab eo allatæ.

Constat enim liquido nullum tunc temporis san-
ctiorem ipso fuisse, quem contigit portitorem fuisse
sacramentorum super aurum et topazion pretiosorum,
quibus totum genus humanum ineffabile debet tripu-
dium : dico autem clavum ter beatum, per quem Deus
et homo suspensus est in ligno, in quo velut in statera
pretium nostrum seipsum appendens, debitum no-
strum solvit, atque in ipso Crucis ligno moriens po-
tum suum cum fletu temperavit, de diabolo perpetuo
tripudio triumphavit, et mundum suo cruore redemit.
Hunc ergo clavum, si solum, absque aliarum Domini
reliquiarum conjunctione, iste Sanctus portaret, nullas
antiqui hostis insidias, nullas membrorum ejus barba-
ricas minas formidaret; quin eas utpote dudum hujus
clavi cuspidem in Domino contritas, aut dicto citius fuga-
ret, aut forte duelli congressum cum ipso tentantes
facile pro libitu superaret. Ceterum quod alias quoque
Domini reliquias, non minus quam clavum ipsum vene-
randas portaret, et privilegium prædictum testatur, et
Ecclesia in urbe Treverica in honore Principis Apo-
stolorum ab ipso dedicata, pro ipsis in sui thesauri

Unum de cla-
vis Christi at-
tulit Treviros.et alias Reli-
quias.

gazophylacio servatis, in Domino gloriatur. Quibus
quam stupenda reverentiæ magnitudo debeat, pa-
tenter ut æstimo declaratur, si unum quod suæ san-
ctitatis dederunt indicium ad memoriam revocetur.

17 Verissima namque majorum relatione didici-
mus, quod quidam religiosus multum ejusdem me-
tropolis Episcopus, dum diversas hominum æstima-
tiones de istis Domini reliquiis audiret, dicentibus
aliis a tunicam Domini esse inconsutilem, aliis autem
purpuream vestem, qua erat tempore passionis indu-
tus, quibusdam vero putantibus illud pignus amoris
caligas esse mundi Salvatoris, dum has, inquam,
opiniones veritatis exquisitione plurimum desidera-
ret dissolvere, communicato tam populi quam Cleri,
necnon ordinis monachici consilio, triduanum per
totam civitatem indixit jejunium, rogans omnes hu-
militer quatenus a Deo peterent unanimiter, ut per
suam pacem et licentiam alicui ex ipsis tanti sacra-
menti concederet intuentiam. Peracto igitur jejunio,
Clerus et populus convocantur in domum S. Petri,
quæ hujus est conservatrix thesauri, ubi unus de tota
multitudine præcipuæ religionis et devotionis mona-
chus electus, occultum Domini visurus, et Præsuli
manifestaturus, arcam, in quam B. Agricius hunc
reposerat thesaurum, reseravit : sed mox ut oper-
torium introspecturus levavit, occultum Dei judicium,
contra quod nullum est consilium, visum ei clausit
oculorum. Unde factum est, ut omnes, qui pruden-
tioris consilii, et acrioris apud ipsos erant ingenii,
per inductam tanto viro cæcitatem in hoc Dei judi-
carent esse voluntatem, ut nunquam ad hoc con-
tuendum peccator admitteretur, cujus aspectus nec
justo concederetur. Post illius itaque horæ transi-
tionem, nemo attentavit hujus arcæ apertionem.

Volens illas
reliquias visu
explorare,
percutitur
cæcitate.

a De hac tunica, quod variis locis asservari dicatur, erudite
disputat Brouverus, et Calvinus egregie retundit maledicum os, lib. 4,
Annal. Treviren. Agiturque rursus de ejusdem tunicæ Inventione
sub Joanne I. Antistite an. 1196, facta, lib. 13, cujus cum auctor
hic non meminisset, qui alia multa minus ad rem spectantia alle-
gat, satis manifeste liquet antea vixisse.

CAPUT V.

Clavus Christi, miraculis illustratus.

Ne quis autem per hujus miraculi stuporem clavo
Dominico aliquam, quod absit, paret derogationem,
secum videlicet hujusmodi volvens meditationem :
Hæ fortassis Domini reliquiæ majoris sunt meriti ipso
clavo Domini. Tale enim nihil dixisti de ipso, quippe
qui nec visum intuentium se tollit oculorum, nec ma-
nus refugit tangentium se peccatorum. Hoc, inquam,
stultitiæ modo ne quis desipiat, ad omnium notitiam
volumus ut veniat, quod sicut hæ quæcumque sunt
Domini reliquiæ occulto judicio uni soli visum ade-
merunt, sic clavus Domini aperto miserationum ejus
indicio quam plurimis erat et visus reparatio, et dæ-
monum de obsessis corporibus fugatio, diversorum
quoque morborum efficacissima curatio : quorum non
pauca nos ipsi præsentialem vidimus; non modica
ab illis qui hæc nihilominus viderant religiosus viris
ac sanctimonialibus feminis veraci adeo relatione
didicimus, ut de his non minus certi simus, quam si
nos eadem perspexerimus. Horum autem enumera-
tionem idcirco non suscepimus, quia melius de his
silendum esse diximus, quam pro magnitudine rei
parum dicere.

Miracula per
clavum Chri-
sti facta.

19 Unum tamen, quod dedit idem clavus Domini
suæ pretiositatis insigne, silentio nolumus præter-
ire. a Nam cum frater Imperatoris Ottonis I (tres
enim fuerunt) Bruno vocatus, meliores Lotharingiæ
Episcopatus, Treverensem scilicet, et Coloniensem,
necnon maximam regni hujus partem in sua haberet
potestate, non bono, ut pater, spiritu instinctus,
hunc ipsum, de quo loquimur, festivæ memoriæ ac
salutis nostræ clavum, quo nescitur, transferre
clam, ne dicam furtim, volebat. Corrupto siquidem
hujus

a S. Bruno Epi-
scopus Colo-
nien. conatur
auferre hunc
clavum.

hujus Dominici thesauri custode, alium huic tam simillimum fecit parari, ut vix, aut minime, verus a falso per aliquam ambos intuentium diligentiam valeat separari.

20 Hunc ergo dum pretio ductus custos de manu Episcopi prænominati suscepisset, dumque opportunum nefando furto tempus se invenisse putaret, machinatum diu dolum tandem perficere frustra conatur. Transposito namque hoc adulterino clavo in venerabilissimi Dominici clavi sacello, ipsum pretiosum nostræ redemptionis testamentum in syndonem mundam diligenter convolvit, quo in sinu suo collocato, adire parat dominum suum Episcopum calle citato. Sed, ut aperte intelligi daretur, quam speciali amoris privilegio Trevericam Ecclesiam per B. Agriciū sponsatam Christo amplecteretur, miraculum in primis Domini miraculis merito ferendum, ac toti mundostupendum, in ipso redemptionis nostræ clavo a Domino exhibetur. Dum enim custos ille perfidissimus, tamquam transfuga vilissimus, pretio iniquitatis corruptus, terga fidei dedisset, ejusque pretiosam arrham de gremio sponsæ Trevericæ asportare pararet, (mira res!) sanguis non modicus de clavo ipso in syndonem profusus, item inde in sinum camisiæ tam multus manavit, ut omnia illius miserrimi portitoris sui viscera pavore frigescerent. Qua de re confusus, et reatum suum et episcopi publice confiteri coactus, facto mox omnium conventu, quos diuturnus campanarum sonitus, tantique miraculi rumor insolitus nec auditus a seculo poterat evocare, statuto in medio eodem fure nefando, extenso coram omnibus sanguinolento panno, ipsoque fusore hujus sanguinis sacratissimo clavo; una vox omnium Deum laudantium elevatur. Quæ cum repetita sæpius iteratione, diu multumque fuisset frequentata, communio omnium, qui ibi aderant, consilio prudentiorum, competens tam præcipuo sacrilegio poenitentiae sententia, in illum miserum, ne dicam custodem, est dictata. Dies quoque ipsa, in qua hæc miserationum Dei nobiscum sunt divinitus celebrata, in Martyrologiis statim est notata, duodecimo videlicet Kalendas Julii. Huic autem inaudito licet Domini miraculo, si quis, quod absit, aurem credulitatis dubitat præbere, potest adhuc et eundem sanguinis notas habentem pannum, et eundem adulterinum clavum, in domo S. Petri (si permittitur) videre.

21 Illud etiam festivitatis præcelsæ præconium, de hoc verissimo infirmitatis nostræ remedio, quamvis a teste nequissimo salutis nostræ hoste, per os mulieris ab ipso possessæ, suscepimus silendum esse non putamus. Nam mulier quædam, nomine Wini-berga, de civitate oriunda, quæ vulgo *b* Reginsbyrch vocatur, duris adeo et insolubilibus antiqui hostis nexibus ligabatur: quæ quamvis ab illo loco usque huc plurima Sanctorum domicilia circum ducta fuisset, nullam tamen levigationem aliquatenus sensit. Dum ergo in urbem hanc Trevericam, misera hæc ad mortem pene perducta fuisset; dumque omnes, qui ejus quæ patiebatur tormenta viderant, nunquam tam miserabiles hominis cruciatus se vidisse dixissent; omnibus ejusdem loci congregationibus, tam crudeles torturas hominis illius miserantibus, complacuit, quatenus vices orationum, et exorcismorum singulæ in singulis diebus ac noctibus, pro ejus liberatione suscipere.

22 Cum autem hujusmodi vicissitudines ordinatim observantes frustrati labore diu multumque Canonici et monachi fuissent; venit ordo hujusmodi excubiarum ad monasterium sanctimonialium feminarum. *c* Cumque et ipsæ celebratis quam plurimis frequentationibus orationum, adhibitis non paucis minationibus, per diversas quas habent reliquias nihil profecissent, inito consilio clavum Domini clam sibi faciunt deferri. Hunc igitur mox ut custos ille

portaturus in manus susceperat, dæmon ex muliere alta nimis voce exclamat: Ah mulieres perfide hoc consilio vicistis me, quod clavum Dominicæ passionis paratis mihi adhibere. Dum autem ex ipsis aliquæ eum interrogarent, respondit dæmon: Ecce modo de domo S. Petri ad meum exportatur supplicium. *d* Tunc vero assumpto adjutorio Presbyterorum, tormentis eum cogunt exorcismorum, quatenus eis citius insinualet, quæ pars Dominici corporis caussa fuisset clavi sanctificationis. Tum ille, quamvis sit caput mendacii, dum tamen potestatem non haberet tacendi veritatem: Vere, inquit, dico vobis, quod hic qui adfertur clavus *e* per dexterum Domini pedem in cruce fuit confixus; et quia ibi victor extitit de me, non possum ei hic resistere: hunc enim qui portat hujus victoriae insigne, jam scio ad domos huic monasterio contiguas venisse. Vix itaque idem portitor pretiosissimi thesauri, limen ejusdem contigerat monasterii, cum dæmon maximum dans igitur mugitum, et mulieris multum discerpens corpusculum, tandem reliquit illud præmortuum. Unde satis est credibile ad hoc maxime testimonium clavo Domini perhibendum corpus mulieris ejus ab ipso esse pervasum; præsertim cum nec antequam ipsi clavo hoc testimonium dedisset, ab illa ullatenus divelli potuisset, nec postea vel modicum in eam oratus fuisset.

23 Nec minus est ideo putanda veritas esse manifestata, quia ab ore adversarii fuit prolata: cum nemo sit qui nesciat, quod nulla unquam hujus rei controversia inter amicos oriatur, cui et ipsa adversariorum vox licet invita, veraci tamen laudis testimonio suffragatur; sic enim in Evangelio audimus, quod multa dæmonia ab hominibus per Christum expulsa abierunt, dicentia: Scimus quia tu es filius Dei. Sic et Pythonissa quædam B. Paulum verum Christi esse Apostolum per plateas eum sequendo, tamdiu prædicabat, donec ipse spiritu Pythonis ab ea expulso eam sedaret. Sic et B. Nicetii Trevericæ metropolis strenuissimi Archiepiscopi virtutes quam plurimas, a dæmone quidam correptus, in domo S. Petri coram maxima multitudine Cleri et populi, præsentem Rege *f* Theodeberto memorabat; cum contra ejusdem Regis scelera non pauca ibidem nudabat.

24 Hunc autem B. Nicetium si breviter et veraciter volumus laudare, possumus eum B. Nicolao Myrensi Episcopo ex maxima similitudine miraculorum, in vita sua ab utroque gestorum merito coequare. Sicut enim ille piissimæ sanctæque memoriæ Nicolaus in hac adhuc positus peregrinatione, Christianos a maris tempestate in nominis sui invocatione misericorditer liberavit; sic iste ineffabilis meriti Nicetius Episcopus, paganos quoque ad sui nominis invocationem, per cujusdam, qui solus inter eos aderat Christianus, ductos sub monitionem, a simili maris periculo dignoscitur liberasse, scilicet cum maneret adhuc in corpore. Quod cum aliis æque magnis, vel etiam majoribus vitæ ejus miraculis, B. Gregorius Turonensis Episcopus in libro miraculorum quæ scripsit dum memorat, Confessorum quolibet sanctissimo hunc Sanctum in nullo esse inferiorem confirmat.

a Hanc eandem historiam narrat Bramerius lib. 10, at lib. 4, videtur indicare hoc sacratissimi clavi furtum tentatum a Theodorico Metensi Episcopo, Brunonis æquali. Brunonis vitam dabitur 11 Octobr.

b Ea est Ratisbona, de qua 8 Januar. in S. Erardi vita.

c Non possunt feminæ sacros exorcismos adhibere energumenis, quod virorum est, et eorum quidem tantum qui peculiari ritu ad hoc sunt initiati. Possunt tamen et precibus ad Deum fuis obtinere ab eo ut pessimum dæmonem ex miserorum abscedere corporibus jubeat: imo et divinitus concepta fiducia verbis quoque pro imperio abigere, ut 3 Januarii in S. Genovefæ vita et alibi vidimus.

d Nisi simplicitas excusaret, posset ejusmodi curiosa interrogatio merito reprehendi: quippe quæ non ad comprimendum superbissimi dæmonis fastum, sed fovendum potius facere videatur.

e Bramerius lib. 4, Trevirensis hic clavus, quem terebrasse Christi

AUCTORE
ANONYMO
EX MSS.

liberatur per
sacrum huic
clavum.

An creden-
dum huic esse
clavum dex-
tri pedis, quod
dæmon dixit?

Luc. 4. 41.

Act. 16. 16.

Digressio in
laudes S. Ni-
cetii.

de glor. Conf.
c. 94.

Miraculo pro-
fluentis a cla-
vo sanguinis
deterretur.

Anniversaria
miraculi me-
moriam.

Energumena
adducitur
Treviros:

ACCTORE
ANONYMO,
EX MSS.

Christi dextrum pedem, majorum habet traditio, prodigiis et
rari exempli miraculis est insignis, etc. At lib. 10. Servant inter
Ecclesiae suae praecipua ornamenta Treviri clavum sacratissim-
um, quo Christi Domini nostri sacrosancta dextra in crucem
suffixa atque perterebrata creditur.

(Hic Metensium Rex fuit, Theodorici F. Clodovei Magni N.
regnavitque ab anno Chr. 534 ad 547. Quae hic de energumeno,
illius prodente scelera eadem S. Gregorius Turonensis in vita
S. Nicetii, quam 5 Decembris dabimus, et Brauerus lib. 5.

CAPUT VI.

Fides alle radicata Treviris per Agricium.

Laus S. Agri-
cii.

Hæc ergo dum qualicumque dicendi modulo, de
speciali amoris prærogativa, de ipso amantissimi
Domini clavo breviter notamus, non parvum, ut au-
tumo, laudis cumulum portitori suo beato Patriar-
chæ Agricio per hæc quoque paramus. Quæ enim
cujuslibet turbinis procella contra hunc præsumeret
tonare, qui solus erat dignus, tam incomparabilem
nostræ redemptionis thesaurum, in Galliarum metro-
polim, scilicet Treverim, portare?

Reliquiæ S.
Matthiæ Tre-
viris.

26 Præterea ossa B. Matthiæ Apostoli portavit :
quæ dum celebratis debitis tanto viro sepulture so-
lemniis, ossibus sanctorum Christi Confessorum
Eucharîi, ac Valerii adjunxit, Episcopatum Treve-
ricum perpetuo Apostolatus honore sublimavit. a
Baculum quoque Apostolorum Principis Petri de
manu ipsius in fraternæ mortis consolatione, nec
non Apostolicæ dignitatis honore susceptum, huic
loco B. Eucharîus intulisse non ignoratur. Qua
propter sicut privilegium in Romano armario repo-
situm testatur, quod omnis ejusdem Apostolorum
Principis in Romana Sede successor baculi susten-
tatione non utitur.

a
NOT. 10.

Baculus S. Pe-
tri.

Treviri post
S. Agricium
numquam a
fide defece-
runt.

27 Igitur Trevirorum civitas, quamvis antiqui
hostis fœcibus aliquamdiu sordidata, aliquamdiu fuerit
deformata, meritis tamen, et intercessione sanctæ
Imperatricis Helenæ, ita est per B. Agricium ab
omnibus infidelitatis sordibus purgata, ita est ad
imaginem Dei Creatoris sui per ipsum reformata, ut
a tempore ipsius in hoc loco Patriarchatus sanctæ
Christianitatis status nequaquam sit in ipsa la-
befactatus; sed illud fidei signaculum, quo eam
B. Agricius Christo reformavit, inviolatum hactenus
conservavit, et sine fine conservabit, dum sine inter-
missione in sua clamabit oratione : Signatum est
super nos lumen vultus tui Domine; quoniam tu Do-
mine singulariter in spe, constituisti me. Spes enim,
ut ait Apostolus, non confundit, quia caritas Dei
diffusa est in corde hujus Ecclesiæ per Spiritum
sanctum, qui datus est ei per impositionem manus
B. Agricii Patriarchæ, firmissimæ utique fidei petræ.
Namque diocesis Treverica nequaquam in fidei
Catholicæ structura vacillavit, postquam eam Domi-
nus super hanc petram fundavit.

Psalm. 4. 7 et
10.

Rom. 5. 5.

S. Agricius
S. Petro con-
fertur, et va-
rie laudatur.

28 Igitur sicut Treveris secunda Roma idcirco
vocatur, quia materialis structuræ mirabili operosi-
tate illam quondam æmulabatur; ita nimirum S. Agri-
cius alter quodammodo Petrus potest vocari, dum
eum in spiritualium ædificiorum, hoc est, Dei tem-
plorum, ædificatione quam plurimum scitur imitari.
Sicut etiam hæc eadem urbs Treverica per B. Pe-
trum Apostolum, qui in duodeno sidere Apostolicis
apicis primatum, ob veræ fidei constantiam, prome-
ruit, a priscae gentilitatis errore est mancipata,
atque piissima sancti Spiritus paracliti operatione a
veteri hominis præjudicio liberata; cum videlicet
per tres præcipuos sanctæ Trinitatis cultores ab eo
est visitata; ita nunc non quilibet rudis vel novitius
tantæ urbi iterum est a Romanæ Sedis Præsule præ-
dicator delegatus, sed vir per omnia Apostolicus,
qui vicem summi Apostolorum obtinere sufficeret
Agricius. Oportuit enim, ut ubi ille antiquus humani
generis prædo implicatissimum idololatriæ labyrin-
thum, jam denuo construxerat, illuc benignus libe-

rator Deus fortissimum bellatorem dirigeret. Neque
enim maximis infima conveniunt. Decebat itaque
modis omnibus ut inexpugnabilis Trevericæ infide-
litis murus tanti arietis præduris cornibus dirue-
retur, ut sicuti dudum a Romano Principe fastus
ejus, ut in historiis habetur, est edomitus, ita nunc
a Romanæ Sedis spirituali Principe sacrilegia ejus
superstitio per gladium spiritus, quod est verbum
Dei, salubriter vinceretur. Nulli quippe fas fuit Tre-
vericam aciem cedere, nisi tantum celsitudini Ro-
manæ. Nam sicut consequens fuit, ut per Aposto-
lorum Principem Romani principatus cacumen
debellaretur; sic quoque conveniens videbatur ut
per successoris ejus Agricii, Patriarchæ videlicet
Antiocheni, fide armatam constantiam munitio Tre-
verica, acsi minor Roma in deditionem cederet
Christo. Quod autem populus ejusdem civitatis ver-
bum sanctæ Trinitatis prius a tribus, postea ab uno
prædicatore suscepit, unitatem Deitatis, quæ est in
personis Trinitatis ejusdem, typice significat, sicut
ait Apostolus : Unus Dominus, una fides, unum ba-
ptisma. Et sicut primus Patriarcha Abraham juxta
radicem Mambre tres vidit, et unum odoravit. Hunc
ergo sanctæ caritatis ordinem personalis Trinitas
et essentialis unitas nobiscum celebravit, cum nobis
fidem sanctæ Trinitatis per B. Agricium ministravit,
qui suorum vestigia antecessorum, trium videlicet
ejusdem fidei in hac urbe prædicatorum, unice ser-
vavit : dum eundem, quem ipsi prædicaverunt Do-
minum, eandem fidem, idem baptisma, validissimæ
auctoritatis concordia in hoc loco roboravit.

a De hoc baculo agemus 28 Janu. in vita S. Valerii, S. Materni
14 Septemb. S. Eucharîi 8 Decemb. Meminerunt Harigerus in
Materno cap. 6, Otho Frisingensis lib. 3, cap. 13, Brauerus lib. 2.

Ephes. 4. 5.
Genes. 18.

NOT. 11.

CAPUT VII.

Ejus mansuetudo, zelus, ceteræque virtutes.

Quantis autem vitæ corporeæ periculis, quantis
miraculorum spiculis, tam durissimum Trevericæ
infidelitatis murum Sanctus iste, ritu peritissimi
agonistæ, perforaret, antecessorum, ut dictum est,
negligentia nostrorum non claret. Verumtamen per
eum, quem scimus B. Eucharîum cum sociis suis
inibi habuisse receptum, possumus hujus quoque
Sancti ingressus conjicere intellectum. Legitur enim
in vita B. Eucharîi, quod cum quodam die cum so-
ciis urbem Trevericam, verbum vitæ prædicaturus,
intraret, Pontifices Capitolii zelo contra eos accensi,
maximam partem populi adversus eos concitaverunt,
et expellentes eos extra civitatem lapidibus obruere
cœperunt. Quos contra S. Eucharîus cum suis arma
corripuens orationum, ita omnem illam sævientium
turbam cælitus obligavit, ut alii ipsorum extensis ad
jaciendum brachiis starent inflexibiles, alii nihilo-
minus pro colligendis ad idem opus lapidibus deor-
sum inclinati terræ pronis cervicibus inhærent,
et omnes secundum uniuscujusque motum corporis
tandiu immobiles permanerent, donec promissa viro
Dei obedientia credulitatis, statum prioris ab eo re-
ciperent sospitatis. Qui mox ab eo baptizati, anima-
rum quoque perpetuam sanitatem ab illo receperunt,
qui ipsi paullo ante mortem corporalem sæviendo
intenderunt.

Acta S. Agri-
cii obscura.

Digressio de
S. Eucharîo.

30 Unde non incredibile esse videtur, si istarum
progenies viperarum, antiquæ malitiæ venenum in
hunc quoque B. Agricium similiter transfudisse dice-
retur, et ab eo, utpote peritissimo animarum medico,
similis medicinæ antidotum recepissem putaretur. Nisi
hoc forte attendamus, ut istam quantæcumque fero-
citis turbam, manus tamen ab hoc S. Agricio id-
circo continuisse credamus, quia non in ea disciplinæ
virga, qua S. Eucharîus ad illos intravit, sed in spiritu
lenitatis, et ingressu humilitatis, omnes motus cru-
delitatis,

S. Agricii
mansuetudo,
et humilitas.

Sap. 8. 1.

delitatis, omnes gestus cervicositatis sapienti suavitatis consilio humiliter sedavit; sicut scriptum est: Sapientia vincit malitiam, attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter. Nec mirum si per humilitatem vincebat, qui hanc et in seipso ineffabiliter habebat, et in ossibus B. Mathiæ Apostoli afferebat, individuum etiam ipsius nomen mitissimæ humilitatis adjutorium gerebat, quippe qui et nomine et merito altissimæ humilitatis esse probatur, dum Mathias parvus Dei, hoc est humilis interpretatur, dum qui ob ejus meritum humilitatis thronum possedit Apostolicæ dignitatis. Ceterum parva sunt quæ vel de Mathiæ Apostoli, vel de Agricii Patriarchæ humilitate notamus, si ineffabile meritum ipsius Domini et Salvatoris nostri reliquiarum pensamus, quibus ipse formator ac forma veræ humilitatis, usque ad mortem, mortem autem crucis humiliatus, vetustos humanæ superbæ solverat reatus.

Comparatio
SS. Eucharistie
et Agricii.

31 Ut ergo de ceteris taceamus, merito pacificum habebat ingressum, qui corporis Dominici sacramenta totius humani generis veneratione dignissima, ferebat; quorum adminiculo dudum cum inimici essemus gratiæ Dei juxta communis captivitatem orbis, diaboli nexus, quibus innodati fuimus, lora projecimus, atque per adoptionis gratiam, filiorum Dei libertatem cælestis nacti sumus. Quid plura? Eucharistia virga Apostolorum Principis Petri armatus urbem Trevericam visitavit; quæ dum suum erga illum furorem exagitaret, percussit eam, ut dictum est, rebellantem ut sanare posset obtemperantem. Adhibuit ei prius virgam disciplinæ, ut postea adhibere posset curam salutaris medicinæ. Beatus vero Agricius pretiosis Domini reliquiis, nec non ossibus Beati Apostoli Mathiæ ditatus, eandem civitatem intravit, quam non legitur percussisse, sed scitur ab omnibus animarum languoribus potenti adeo curationis manu sanasse: ut ex eo tempore acceptabili ac salutis nostræ efficaciam, quo ipse S. Agricius Patriarcha, infirmitatis nostræ medicus, hanc speciosis evangelizandi pedibus intravit, jam non sit clamor amplius, neque luctus, nec dolor ullus damnatæ ab illo infidelitatis errore in populo ejusdem civitatis.

Ceteris Belgis
et Germanis
prodest
S. Agricius.

32 Nec tamen unius contenta fuit tugurio civitatis latitudo quæ in hoc S. Agritio erat caritatis: sed sicut ab una arboris radice maxima ramorum multitudo circumquaque distenditur, ita unicæ caritatis et suavitatis oleum, postquam ab ipso in hanc Ecclesiam est effusum, in totum etiam Galliæ Belgicæ, nec non Germaniæ maximæ capacitatis sinum ex ipsa transfunditur. Quod dum a capite hujus Ecclesiæ Trevericæ in totam Galliam ac Germaniam, velut in barbam aliquam descendit, sicut huic barbæ perpetuam tribuit fidei viriditatem, ita capiti suo perpetuæ servat benedictionis principalitatem. Quod usque hodie monstratur, dum domus beatæ Imperatricis a Helenæ, quæ rogatu ejusdem mulieris sanctissimæ a beato Patriarcha Agricio in honore Principis Apostolorum Petri in Sedem Episcopalem metropolis dicata, et incomparabilis meriti thesauro, clavo videlicet ac ceteris Domini reliquiis, est nobiliter ditata, specialiterque honorata, prima nimirum Galliæ ac Germaniæ Sedes est, et vocatur.

a
Ecclesia metropolitana ex
palatio Helenæ.

33 In hoc igitur, quod semen prædicationis Patriarchæ istius in tot gentium nationes diffundebatur, merito et ipse, sicut primus Patriarcha Abraham, pater multarum gentium nominatur. Non enim, ut ait Apostolus, hi qui secundum carnem, filii sunt Abraham, sed qui secundum spiritum. Ipse autem Abraham, Treveris vero comparetur Saræ: quia sicut in illa præ nimia annositate jam totus libidinis incentivus vel seminis conceptivus sanguis frigerat; hoc est enim scriptum de ea, quod jam desierant ei fieri muliebria; et sicut in ætate jam decrepita potius vitæ exitum expectabat, quam prolis conceptum

Galat. 3.

Trevis Saræ,
Agricius
Abrahæ com-
paratur.
Gen. 18. 11.

sperabat; ita gens Treverica in infidelitatis annositate senuerat: et velut in Sara calor conceptivus tepuerat, sic in corpore gentis istius fervor caritatis conservativus nihilominus frigerat. Unde propter senilem, ut ita dicam, vitiorum ætatem, nihil minus quam animæ sperabat nativitatem: sicut et Nicodemus desperavit cum Dominum interrogavit: Quomodo potest homo nasci cum sit senex? Sicut misratio Dei omnipotentis, fratres carissimi, propter Abraham fidelitatem, Saræ licet decrepitæ tamen dedit fecunditatem; ita propter B. Agricii fidem et humilitatem idem miserationum Dei respectus Trevericam fecundavit licet vetustam sterilitatem: et tamquam lignum, quod ab agricola prudentissimo secus decursus aquarum plantatum, perpetuam foliorum viriditatem, ac perpetuam fructus servat onustatem; ita Sanctus iste, de cujus ventre aquæ fluxerunt vivæ, spiritalem commissi sibi divinitus agri fecunditatem in totam extendit posteritatem. Ritu namque vitis veræ palmites quam plurimos produxit de se, quos dum melliflui liquoris sui repletos sapore, in aliorum item procreationem ex se fecit abundare, perennem vitæ æternæ liquorem in vinea Domini fecit perdurare.

AUCTORE
ANONYMO,
EX MSS.

Joan. 3. 4.

NOT. 12.

a Confirmat id Braverus ex aliis auctoribus, et superstitionibus monumentis: propenditque in sententiam hujus scriptoris de Helenæ patriâ, nempe Trevirensis fuisse, quod ait jam olim in ea Ecclesia decantatum, et in usus publici Breviaria transfusum. Adstipulatur Otho Frisingensis lib. 3, cap. 45 his verbis: Hanc Helenam ex pago Treverorum oriundam dicunt, unde eandem Ecclesiam plurimum eam decorasse tradunt. Et Gotfridus Viterbiensis Chronici parte 15, Hanc Helenam quidam ex patria Treverorum oriundam asserunt. Alius de regno Persarum, ubi Constantius ad tributa colligenda transmissus eam legitur contigisse. Citat pro eadem sententia Braverus Bonnensis Ecclesiæ in antiquis membranarum haud spernenda documenta. At Nicephorus Callistus lib. 7, cap. 18. Drepani in Bithynia Constantio natum esse Constantinum ex Helena hospitis filia in concubinam et a patre oblata. Cedrenus autem: Ex Helena prima sua uxore genuit Constantinum, qui Magnus est cognominatus, apud urbem Baciæ. Eutropius Constantino infestus, ejusque honori passim derogans, tamen lib. 10, solum eum vocat Constantii ex obscuriore matrimonio filium, ubi et auctor Miscellæ lib. 11, cap. 2, et Paulus Diaconus lib. 10, rer. Roman. S. Ambrosius in funere Theodosii, matre stabularia natum tradit. Justus Lipsius lib. 4, de magnitudine Romana cap. 11, et in Notis, Nicephoro subscribit, præcipue Julii Firmici ductus auctoritate, qui vivente Constantino ita lib. 1, Astronomicum cap. 4 scribit: Dominus et Augustus noster ac totius orbis Imperator, pius, felix ac providus Princeps, Constantinus scilicet maximus, Divi Constantii filius augustæ ac venerandæ memoriæ Principis, qui ad liberandum orbem a tyrannicis immoderationibus, et ad comprimenda domestica mala, favore propitiæ majestatis electus est, ut per ipsum servitutis squallore deterso, securæ nobis libertatis munera redderentur; nique captivitatis juga, fatigatis jam et oppressis cervicibus, poneremus, quem pro nostra semper libertate pugnantem, incertissima inter casus humanos nunquam belli fortuna decepit, apud Tarsum genitus, etc. Tarsum vero hanc, non Ciliciæ metropolim, sed Bithyniæ oppidum, ipsamque Drepanum a curvatura littoris dictum (nam δρεπανος falx est Græcis) contendit Lipsius. Notavimus supra 9 Januarii ad S. Eustratii vitam Tarsum oppidum eo tractu fuisse.

S. Helena an
Trevirensis:an potius Bi-
thynia:

In Britannia natum Constantinum contendit Baronius, pleneque in mendacis assertionem Nicephori censet. Unum illi præcipuum argumentum e Panegyrico qui ipsi Constantino dictus: Pater tuus, inquit, liberavit Britannias servitute, tu etiam nobiles illic oriundo fecisti. Ast ortus ille et natalis Constantino in Britannia, non vilis, sed imperii fuit; ut præclare Lipsius, et Braverus ex Huberto Giphario. Coeli Ducis Colcestriæ ac deinde Britannorum Regis filiam Helenam faciunt Westmonasteriensis ad an. Ch. 302. Henricus Huntindoniensis lib. 1, Historiar. Ranulphus Cestrensis lib. 4, cap. 26. Nicolaus Harpsfeldius, et alii recentiores plurimi. Sed hæc 18 Augusti in S. Helenæ vita excutere licebit. Validum e Firmico argumentum est; non tamen ejusmodi, ut, licet Constantini natales Tharso asserat, etiam Helenam Belgicæ eripiat. Potuit isthic e Belgica Constantium comitari conjux vera, etsi non pari nobilitate, ipse quippe Claudii Cæsaris nepos erat. Si, ut ait Nicephorus, concubina fuisset non id siluisset Eutropius.

an Britannia.

NOT. 13.

CAPUT VIII.

Discipuli successor cælitus designatus, mors.

Inter multos itaque a sancto Dei Pontifice Agricio humectatos palmites duo honestæ proceritatis processerunt, qui tamquam præclara Ecclesiæ Dei sidera refulserunt, et velut candelabra duo, sive olivæ binæ in templo Domini suæ claritatis lumen circumqua-

S. Maximinus
et S. Paulinus
S. Agricii di-
scipuli et suc-
cessores,

que dederunt, Maximinus videlicet, et Paulinus Trevericæ metropolis Antistites, qui virtutum jubare relucentes, et melliti eloqui doctrina exuberantes, in agro Domini fideliter laborando, et bene vivendo, exempla sequacibus proponendo, atque usque ad supernæ vocationis suæ diem inchoati certaminis cursum feliciter percurrando, divinarum lectionum auctoritate muniti, velut boni pastores a B. Agricio pastore piissimo instructi et imbuti, pro creditis sibi ab Episcopo ovibus contra saviæ rabiem luporum viriliter dimicabant.

35 Enimvero vero B. Agricius non plus quam civitas in monte posita poterat abscondi, dum favus doctrinæ, quæ de labiis ejus stillavit, non solum vicinarum gentium esuriem satiavit, sed in partes longe remotas felicitis rumor abundantiae in brevi se dilatavit. Unde a B. Maximinus, et ejus spiritalis filius egregiæ indolis Paulinus gloriosa tanti viri fama percussus nativum Aquitaniæ solum relinquunt, et sæpe dictam Galliæ Belgicæ metropolim, fontem vitæ a B. Agricio bibitori petierunt. Quos ille suscipiens cum omni benignitate, in omni vitæ custodiens sanctitate, tanta in eos usus est doctrinæ spiritalis studiositate, ut si esset possibile tota in eorum lactatione scripturæ sacræ ubera vellet exprimere. Dubitabile itaque non est, fratres mei, spiritu prophetico hunc virum sanctum fuisse prædoctum, quantum in domo Dei forent necessarij tales agonistæ, quibus tam præcipuum disciplinæ studium scitur impendisse: ut dum ipsi ab hoc præclaro Christianæ militiæ instructi magistro, omnia Arianae infidelitatis tela postmodum viriliter propulsarent, illud sapientis ejusdam præconium, de hoc suæ salutis monitore dicere non dubitarent:

Si quid ab ore placet, laus monitoris erit.

36 His vero robustissimæ caritatis geminæ columnis in templo Dei super firmam adeo petram fidei ab hoc S. Agricio locatis, ut quamdiu domus Dei harum fulcimentis sustentaretur, nullius turbinis flamine, nullius impulsus conamine status ejus labefactaretur; tandem justæ divinæ ordinationis providentiæ placuit, ut Sanctum suum Agricium jam nimio senio gravatum, de ista valle lacrymarum vocaret, eumque pro decurso viriliter hujus mundi stadio æternæ retributionis donare vellet bravio, Angelico ad eum utitur colloquio, quo ei et suæ vocationis tempus insinuavit et divina auctoritate mandavit, quatenus alterum e duobus suis, imo Christi discipulis, quos ad virilis robur scientiæ jam educaverat, Maximinum videlicet, utpote ætate priorem, Pontificatus successorem ordinaret, et Episcopatum Apostolica censura sibi commissum, divina illi auctoritate commendaret.

37 Non est incredibile, Fratres, huic sancto Patri Agricio prophetiæ spiritum haud defuisse, cui constat Angelorum colloquium familiare fuisse. Quod autem desideratissimo Angelicæ relationis oraculo, ineffabili mentis tripudio exultavit, eventus probavit. Convocato itaque, absque retractatione aliqua, ingenti totius civitatis populo, cum omni mentis alacritate suæ dissolutionis tempus in proximo esse, quod ab Angelo Dei se dixit didicisse; hoc quoque non minori vultus et animi alacritate patefecit, quod ab eodem Angelo Dei divinitus sibi injunctum fuisset, ut B. Maximinum in ordine Pontificatus sibi subrogaret, eumque absque dilatione Pontificali benedictione manu propria donaret.

38 Eodem tempore erat vir quidam probatæ sanctitatis, nomine b Quiriacus, qui dum in sancta consuetudine haberet, ut per singulas noctes oratoria Sanctorum circuiret, contigit ut dum nocte quadam juxta solitum orationis suæ circuitum, S. Eucharii ingressus fuisset oratorium, astantem sibi videret Angelum Dei, qui et ipse præcepit ei, ut B. Maximino jussu Dei intimaret, ut Pontificatus honorem a

S. Agricio sibi deferendum suscipere non dubitaret. Quod quidem vir Dei Quiriacus, prout jussus erat, B. Maximino indicare non tardavit. Sed ipse altissimæ humilitatis, quæ erat in magistro suo, honestus imitator, et propriæ fragilitatis fortis æstimator de se vilia judicavit; seque velut tantæ honoris celsitudini minus sufficientem humiliter excusavit. Postquam vero Dei voluntatem cum magistri sui auctoritate, et totius populi et Cleri studio quam maximo, in hac re vidit concordare, noluit et ipse nutum Dei amplius morando prolongare.

39 Consentientibus igitur et gaudentibus cunctis sanctus discipulus Maximinus a sancto magistro Agricio c consecratur, et infula Pontificali de manu ipsius decoratur. Quæ res dum juxta Dei voluntatem et hominum necessitatem rite fuisset ordinata; non est gratia benedictionis æternæ a beato Agricio prolongata. Non multum enim spatium temporis post hæc intercessit, cum inter inclytos Christi Confessores, et egregios mundi hujus triumphatores, a retributore bonorum omnium Deo collocandus, et miræ cælestis gloriæ corona coronandus, in Januarii Idibus carne solutus, hinc ad cælestia decessit.

40 Cujus sacrosanctum corpus multimodis Christianæ militiæ passionibus, velut aurum purissimum purgatum, et tamquam in ara crucis crematum, insignis Præsul Maximinus cum suo spiritali filio Paulino per omnia Apostolico viro, ut postea in Arriano claruit bello, cum maxima populi ac Cleri frequentia debita sepelivit honorificentia, in eo videlicet d loco, eoque positionis modo, quo ipse Pater humillimus adhuc in carne positus dictaverat, ipsisque suis discipulis suæ præcepta sepulturæ proprio ore ordinaverat.

41 Quomodo dubitari valet, Fratres, hunc S. Agricium multipliciter de manu Dei coronari, pro multiplicibus scilicet suæ structuræ ædificiis super fundamentum, quod est Christus, vel hætenus in hac Ecclesia constructis, vel per omnia deinceps tempora construendis? sicut enim omnis structuræ supereminetia a fundamento erigitur cunctasque consistendi vires inde sortitur; sic ad B. Agricium fortissimum nostræ fidei fundamentum merito post Dominum refertur, quidquid in hoc templo Dei, quod nos sumus structuræ Dei, culturæ Dei, ædificationis Dei, vel usque modo superinferebatur, vel amodo superinferendum esse speratur. Unde non immerito inæstimabiliter a Domino coronatur, per quem ipsi, qui est mundi cordis perpetuus habitator, incomparabilis pretii in æternum mansura habitatio in nobis paratur. Verbum caro factum est, et salutari ipsius suorumque successorum doctrina nobis patefactum habitabit in nobis.

42 Instar itaque præclaræ cujuslibet structuræ materialis hujus Ecclesiæ statum quasi quoddam ædificium fabricæ spiritalis quoquo modo descripsimus, cujus fundamentum B. Agricius posuimus, cætera autem huic structuræ appendentia, imo ipsam gloriosam hujus domus Dei magnificentiam quam plurimum augmentia, parum quidem compendiosalicer recapitulatione, in hujus tamen materiæ locavimus compositione; eo videlicet locutionis ordine, quo ipsa hujus compositio materiæ unumquemque ex istis lapidibus vivis rationabili occasione nobis videbatur offerre. Hi sunt autem inæstimabilis pretii lapides in domo Dei fulgentes, Maximinus, Agricius qui et primus, atque Nicetius Præsules præclari, sanctitate conspicui: qui templum Domini non parum decorantes, quam plurimum firmantes. De his itaque divæ memoriæ Patribus, Maximino videlicet atque Nicetio, necnon Agricio, ob cujus nominis titulum et memoriam, hæc cunctaque descripsimus, retulimus fidem atque firmam spem habere debemus, quod quantum faciem templi hujus præsentialiter exornant tantum et plus perpetualiter sufficiunt faciem placare

Consecratur
Episcopus,
c

Moritur
S. Agricius.

Sepelitur.
d

Quantum ei
debeat Eccle-
sia Treviren-
sis.

Epilogus.

NOT. 15.
Laus SS. Agri-
cii, Maximi-
ni, Nicetii.

Judicis

Maximus
Antistites,
de 77

Fama S. Agri-
cii.

a

Prævidet
quanti sint fu-
turi sui disci-
puli.

Moriturus, di-
vinitus jube-
tur successo-
rem sibi con-
secrare Ma-
ximum.

Ejus cum An-
gelis familia-
ritas.

b

S. Maximinus
divinitus mo-
netur; ut Epi-
scopatum sus-
cipiat.

Judicis. et conscii Domini nostri Jesu Christi, qui vivit et regnat in secula seculorum, Amen,

a *Vita S. Maximini 29 Maii* : Maximinus divino instinctu genitale solum relinquens, atque in Belgicam Galliam commigrans, in Trevirorum urbe substitit, et spectati Præsulis Agricii magisterio se informandum submisit, in quo tanta ubertas gratiæ spiritualis eminebat, ut apicem dignitatis ornaret titulo sanctitatis. Cujus rei fama tum et alios diversis ex partibus, tum etiam hunc Maximinum accierat. *Idem de Paulino alibi.*

b *De hoc S. Quiriacio agemus 6 Martii.*

c *In S. Maximini vita, solum dicitur S. Agricius illum suis benedictionibus confirmatum post se futurum designasse Pontificem. Post Agricii autem obitum, S. Maximinus consensu sacrorum ordinum, totiusque plebis annisu a vicinis Episcopis Pontificali est excellentia sublimatus. Idem scribit Brawerus.*

d *De sepulture S. Agricii primo loco, inquit Brawerus, veterum discrepant sententiæ : quippe S. Maximini cœnobii documentis, isthic a multis seculis reconditum veneratumque, sicut etiamnum testatissimum est. At publicis nihilominus Trevericorum gestorum litteris sepultus proditur apud corpus S. Eucharii : qui locus in D. Mathiæ monasterio veterum erat Episcoporum sepulture dicatus, ubi et S. Agricii extitit quondam titulus. Ceterum hæc res avorum memoria minus prudenter animaversa, exempli pravi dissensionibus locum aperuit; cœnobitis pio non magis quam pertinaci utrimque studio, corpus beati Præsulis sibi vindicantibus. At rebus attenta cura discussis et ad liquidum exploratis, Richardi excellentis memoriæ Pontificis sententia fuit, relicta in medio primæ sepulture caussa, quod a majoribus facilius constaret, in uno B. Maximini cœnobio beatissimi Pontificis et cineres colendos et honorandam memoriam. Ita ille. Caput traditur Colonia asservari.*

EX VARIIS

Sepulchrum S. Agricii.

NOT. 14.

DE S. LEONTIO EPISCOPO CÆSAREÆ IN CAPPADOCIA.

CIRCITER
AN. CCCXXXVII.
XIII JANUARI.
SS. PP. conc.
Nicæni lau-
dati a Grego-
rio Presbyte-
ro.

Trecentos et octodecim sanctos Patres, qui concilio Nicæno interfuerunt, historica oratione laudavit cum anonymus scriptor apud Metaphrasten x Julii, tum Gregorius Presbyter Ecclesiæ Cæsarensis (sive, ut est in Græco, Georgius) qui initio septimi seculi vixisse se his verbis ostendit : Et nunc apud eos omnes celebratur et nominatur Nicæa, apud quos sanctorum horum trecentorum decem et octo Patrum honorata est synodus. Quantum autem illi pro ea laboraverint, et quantam ejus curam gesserint conjicere licet ex ea re admirabili quæ nostra ætate facta est. Nam cum ingrati fuissent Assyrii, et, per quod eis parta est salus, Romanum imperium depopulati essent et vexassent; et omnia (quid enim aliud dicendum est?) barbarica consumerent insolentia, permansit intacta a Babylonica omni contumelia, etc. Agit de Cosroe juniore, qui a Mauricio Imper. restitutus in regnum, postea Romanos multis cladibus attrivit, donec ab Heraclio tandem debellatus est. Scripsit autem hanc sanctorum Patrum laudationem Gregorius, rogatu Theophili Episcopi Nicæni.

S. Leontii
natalis.

2 Horum porro Patrum quidam peculiarem in Ecclesia venerationem obtinent; Leontius Cæsareæ in Cappadocia Episcopus, qui unus e primariis fuit, Idibus Januarii. Quo die ista habentur in Martyrologio Romano: Cæsareæ in Cappadocia, S. Leontii Episcopi, qui sub Licinio adversus Gentiles, et sub Constantino adversus Arianos plurimum decertavit.

Labores pro
fide.

3 Ejus multi quidem, inquit Gregorius Presbyter, etiam antequam veniret ad Nicænam synodum, emanarunt sudores propter fidem; multi autem per ipsum Martyres et victores athletæ prostraverunt adversarium; multique ejus usi vitæ magisterio cæli cives effecti sunt : quorum unus magnus ille inter victores Gregorius fuit, qui et reliquias sanctarum Martyrum Ripsimes et Gajanæ invenit, et incontinentem Tiridaten dejecit primum, post etiam ad fidem adduxit.

S. Gregorii
Armeni gesta.

4 S. Gregorii Armeni vitam dabimus 30 Septemb. in qua tum de nece, inventione, honoribus SS. Ripsimes et sociarum, quæ 29 Septembris coluntur a Latinis, 30 a Græcis; tum de S. Gregorii ordinatione agitur. Anace patre cum tota familia interfecto, deportatus fuerat Cæsaream, ubi et Christianam hausit religionem : postea in Armeniam cum Tiridate reversus, plurima ab eo fidei caussa perpressus, in profundo barathro annis plurimis mirabili Dei providentia sustentatus; dein, ut Tiridaten ejusque Proceres furore divinitus ob Ripsimes et sociarum cædem immisso liberaret, eductus, fidei quoque mysteriis illum ac regnum prope universum imbuat. Quare tandem ab eo missus est Cæsaream ad Leontium, ut ab eo Episcopus consecraretur, addita epistola, quam magna animi submissione Rex scripserat. Hac accepta epistola, inquit auctor vitæ S. Gregorii, Leontius magnum Gregorium et legatos accepit honorifice, et cum eum simul adhibitis aliis, qui aderant, Episcopis, consecrasset cum pari humanitate dimittit et honore.

Consecratio
per Leon-
tium,

Id quando acciderit, inde colligi potest, quod Ripsime, ut Diocletiani Imperatoris libidinem declinaret, fugerat in Armeniam; neque multi videntur usque ad Tiridatis conversionem anni intercessisse. Fortassis eo tempore id contigit, quo Licinius in gratiam Constantini aliquam Christianis quietem indulxit. Baronius ad annum Christi 311 refert, ubi nu. 23 et sequentibus de Gregorio agit.

5 Eodem tempore, a Sancto quoque fortassis Leontio, filii. in Ecclesia certe Cæsareensi, Orhanes et Arostanes, quos Gregorius ex legitima conjuge olim juvenis susceperat, ad omnem Christianæ virtutis absolutionem instituti sunt : et prior quidem jam et gradu Presbyter erat, et officio Ecclesiastes, alter vero solitariam vitam complexus Deo vacabat : suntque ambo in Armeniam a Tiridate, tribus illustribus ad eos accersendos missis Legatis, perducti : Arostanes post Nicæno concilio interfuit; isque esse videtur qui Aristæus in subscriptionibus appellatur, Diospontanus in Armenia majore Episcopus, aliis Acrities, et Aristarces.

6 Deinceps, ut a Leontio Gregorius, ab Archiepiscopo Cæsareæ Cappadociæ consecrari magnæ Armeniæ Episcopus consuevit. Ita Nicon Græcus auctor (quem Baronius tom. 3, ad an. 311, num 24, aliique Sanctum appellant, putantque sanctum illum monachum esse qui 26 Novembr. colitur) in fragmento libri de Armeniorum erroribus : Deinde cum magnus Gregorius, qui fuit magnæ Armeniæ Episcopus, cavisset Armeniæ Episcopum a nullo alio esse ordinandum quam ab illius temporis Cæsareæ Cappadociæ Archiepiscopo, ubi ipse quoque ordinatus est; et horrendæ execrationes et anathemata in eos sit intentatum qui aliter faciunt; hæc quidem illi transgrediuntur : a Syriæ autem Amerano universalis eorum Episcopus ordinatur. Sin autem magnum Gregorium hæc constituisse; ostendant nobis ejus ad filios constitutiones, et os eis obturabitur.

Episcopus pri-
marius Ar-
meniæ a Cæsa-
reensi conse-
crandus.

7 Anno Christi 325, Paullino et Juliano Coss. habita est Nicææ œcumenica prima synodus. Adeam cum proficisceretur Leontius, Nazianzo (quod oppidum est Cappadociæ secundæ) cum aliis Episcopis transiit, videturque ad Gregorii Theologi parentes divertisse, eoque præsentem vel baptizatum vel ad baptismum catechesi imbutus S. Gregorius Theologi pater, post illius loci Episcopus. Ita filius in laudatione funebri 1 Januarii, num. 13. Ac proinde cum res ita nata fuisset, ut ad profligandum nuper exortum Arii insanum dogma, quo Divinitas scindebatur, permulti Episcopi Nicæam properarent; Deo sese veritatisque præconibus tradidit, ac desiderium profitetur, communisque salutis auxilium ab iis poscit : in quibus illustris quoque Leontius erat, qui metropolim tum nostram moderabatur.

Leontio præ-
sente baptis-
mum poscit
pater S. Gre-
gorii Theo-
logi.

8 Quæ in concilio ediderit Leontius suæ eruditionis documenta, licebit ex ipsius concilii Actis qualiacumque ea extant, colligere : ubi præclaræ ejus de altissimis

Interest Ni-
cænæ synodo
Leontius :

nostræ

nostræ religionis mysteriis disputationes lib. 2 edit. Alfonsi Pisani nostri. Et lib. 4, in Catalogo sanctorum Episcoporum, per quos Nicaena sancta et magna generalis synodus, ea quæ in ipsa per Spiritum sanctum judicata sunt, omnibus super terram Dei Ecclesiis transmisit; inter primos ponitur Leontius Cæsareæ Cappadociæ, Ecclesiæ Domini ornamentum, Ecclesiis per eandem Cappadociam, et Galatiam, Pontum, Diospontum, Paphlagoniam, Pontum Polemoniacum, Armeniam parvam et magnam.

et cum eo Hermogenes.

9 Videtur, uti cum Alexandro Alexandriae magnæ Episcopo concilio interfuit Athanasius ejusdem Ecclesiæ Archidiaconus; et cum Macario Hierosolymitano, Eusebius postea Cæsareensis; ita et Hermogenes Leontio adfuisse. Nam Basilii utriusque in Cæsareensi cathedra successor in epistola 82, ad Patrophilum Episcopum ita scribit: Arium primum secuti, postea ad Hermogenem sunt mutata sententia conversi, qui ex diametro hostis erat Aarii improbatæ opinionis, quemadmodum manifestum est ex fide quæ primum ab illo viro Nicææ pronuntiata est. Fuit vero Hermogenes, ut idem ostendit ep. 74, Cæsareæ post Leontium Episcopus. Neque hic adstipulamur Baronio an. 325, nu. 33, existimanti Basilium hic memoria lapsum: qui enim potuit non recordari quid decessores sui in ea re egissent, quam ipse in dies pertractaret?

Leontius senior.

10 Superstitem fuisse ad annos complures Leontium ex Gregorii Presbyteri conjici oratione potest, qui quæ de Patribus Nicænis indefinite scribit, præcipue videtur de Ecclesiæ, in qua ipse degebat, asserere Antistite voluisse. Ita ergo habet: Illi autem non secus ac limpidi fluvii ex uno Nicææ fonte divisi, ad suum quisque gregem pervenerunt, fructum referentes beatæ peregrinationis salutare mundi symbolum. Et cum veneranda senectute, et in vitæ ex virtute profectu suæ parœciæ illustrassent curriculum, beatam fortem sunt consecuti.

11 Benignus autem et clemens Deus servorumque suorum amator beneficus, qui eos glorificat qui ipsum glorificant, cum eorum animas dignas censuisset, ut fruerentur deliciis in cælo repositis; non sine munere ac præmio dimisit eorum castissima corpora, sed miraculo quod est præter opinionem, per hæc quoque suos honoravit ministros. Communem enim mortem tamquam naturalem eis somnum induxit. Unde quæ hos Patres suscepere corpora, manserunt in uniuscujusque parœciis minime dissoluta. Horum autem fortasse sunt multi quoque alii testes, qui in locis viderunt id quod dicitur, et qui Sanctos ipsos, veluti quodam somno tenerentur, cum aliquando eorum ape-

Ejus corpus diutissime post mortem incorruptum.

rirentur loculi, in eis sunt complexi. Quin etiam sumus quoque nos hujus non falsi testes spectaculi. Angelis enim parisi Leontii Cæsareensium Ecclesiæ sanctissimi Præsulis, (interjicit in parenthesi, quæ supra de ejus ante Nicænam synodum laboribus retulimus) hujus inquam, pretiosas reliquias complures nobiscum videre, quæ neque pilos abjecerant, neque ungues amiserant; erant autem plenæ omni unguentorum fragrantia.

12 Hinc liquet primum ad 300 annos illud sancti Præsulis corpus mansisse incorruptum, tanto enim post intervallo scripsit Gregorius 2° non continuo, ut est a Nicæna synodo domum reversus, diem obiisse. Sepultus est autem in S. Hesychii Martyris basilica. Ita enim dicitur in vita S. Basilii 14 Junii: Simulque concurrentibus duodecim Episcopis et multitudine civitatis, deposuerunt eum in arcarismum marmoreum in templo sancti et gloriosi Martyris Hesychii, ubi et Leontius ante eum Episcopus cum ceteris dormit. Hunc arbitramur esse Hesychium Antiochenum Martyrem, quem Latini 18 Novembris, Græci 10 Maii venerantur. Ghinius fœde hallucinatur, dum obiisse eum scribit circa annum 311, dum patrem ait baptizasse: voluit forte S. Gregorii Theologi patrem dicere, ast illum quoque non baptizavit Leontius, sed vel baptismo ejus vel catechesi interfuit, ut diximus. Denique Angelum pacis vocat Ghinius ex verbis, ut profitetur, Gregorii Presbyteri: at Gregorius ἰσχυρὸν, sive Angelis parem appellat.

Ejus sepultura.

Ghinius correctus;

13 S. Leontii reliquiæ, ut scribit Saussaius, ab Oriente in Italiam translatae Vicentia in Gallias Othone imperante delatae sunt, atque Metis in ecclesia S. Vincentii repositæ, ibidem cultu condigno observantur. At Sigebertus in Chronico ad an. 970 scribit a Deoderico Episcopo corpus S. Leontii Episcopi et Martyris Metas deportatum. Alius colitur Nicentiæ Leontius Martyr 20 Augusti, at non est Episcopus.

S. Leontii reliquiæ.

14 Quædam scripsisse Leontius videtur testante S. Athanasio orat. 1 contra Arianos: Si scripta ista ab orthodoxis proficiscerentur, qualia sunt magni illius et Confessoris Hosii, Maximini Galliæ, aut ejus successoris, aut Philogonii et Eusthatii Orientis Episcoporum, aut Julii et Liberii Romanorum Pontificum, aut Cyriaci Mysiæ, aut Pisti et Aristæi Græciæ Episcoporum, aut Silvestri et Protogenis Daciæ, aut Leontii et Eupsychii Cappadociæ Episcoporum, etc. nihil esset quod in his scriptis suspicari: sincera enim et simplicia Apostolicorum virorum ingenia sunt. Cujusmodi vero illa fuerint scripta, haud compemimus.

Scripta.

NOT. 16.

DE S. HILARIO EPISCOPO PICTAVIENSI IN GALLIA.

§ 1. S. Hilarii nominis celebritas, publica veneratio.

AN. CHR.
CCCLXVII.
XIII JANUARIJ.
Urbs Pictavorum.

Pictones Aquitaniæ populi, Ptolemæo Πήκτορες, in tres hodie tribuuntur Episcopatus, Maleacensem, Lucionensem, omniumque celeberrimum Pictaviensem: hujus sedes civitas Pictavorum, sive Pectaborum, ut habet vetus nostra ms. notitia provinciarum; deinceps Pictavis, Pictavum, urbs Pictava, Pictaviensis civitas, Pictavia, et Pictavium dicta: quæ an Augustoritum, Limonumve Ptolemæi sit, disquirant alii. Quando isthic Episcopalis erecta sit Sedes, non proditur. Cl. Roberti aliorumque catalogus primum Antistitem exhibet S. Victorinum, scriptis et martyrio Diocletiani persecutione obito illustrem, ut 2 Novembr. dicemus, a quo Christianæ religionis præceptis imbutos Pictavos Probo et Carino Imperatoribus asserit Galesinius.

2 Demochari, Chenu, Roberto decimus memoratur S. Hilarius, qui in mss. ab eodem Roberto citatis nonus est, omisso nimirum Pascentio I, quem rectius fortassis Maxentium I, dixerimus, S. Maximini II, Trevirensis Episcopi fratrem natu majorem, qui sedisse jam tum videtur, cum ille ad S. Agricium (de quo jam actum) Treviros profectus est. Et ipse tamen jam an. 336 Episcopus erat Maximinus, cum isthuc relegatus Athanasius est. Hunc vero Maxentium quidam cum S. Maxentio incluso, de quo 26 Junii, plures cum Maxentio II, (si fuit secundus aliquis, quem vulgo statuunt decimum quintum ejus Sedis Episcopum) confundunt. Nam quod Maxentium, Maximinum, ac Jovinum (qui 1 Junii colitur) volunt S. Hilarii discipulos fuisse, haud satis probamus; cum Hilario Maximinus haud paullo fuisse ætate provector videatur.

Ejus Episcopus Hilarius.

3 Porro Hilarium adhuc superstitem Fratres Concilii Parisiensis I, an. Ch. 362, fidelem Dominici nominis

Laudatus a
SS. PP. S. Hieronymo.

minis prædicatorem appellant S. Hieronymus lib. 17, comment. in c. 61 *Isaiæ* ad hæc verba : Gloria Libani ad te veniet, sic ait : Ne longo sermone sensum traham; vir sanctus et eloquentissimus Martyr Cyprianus, et nostri temporis Confessor Hilarius, nonne tibi (*Eustochium Virginem alloquitur*) videntur excelsæ quondam in seculo arbores, ædificasse Ecclesiam Dei? Ab eodem appellatur in Psalm. 58, Hilarius, beatus Antistes, et inter procellas mundi magnus sustentator Ecclesiæ : quando nimirum, ut ait lib. adversus *Luciferianos*, ingemuit totus orbis, et Arianum se esse miratus est. Ubi et addit : Alii intra suam communionem remanere : alii ad eos Confessores qui sub nomine Athanasii exulabant, cœperunt litteras mittere : nonnulli initam societatem meliorum desperatione planxerunt : pauci vero (ut se natura hominum habet) errorem pro consilio defensavere. Periclitabatur navicula Apostolorum : urgebant venti : fluctibus latera tundeantur; nihil jam supererat spei. Dominus excitatur, imperat tempestati; bestia moritur, tranquillitas redit. Manifestius dicam : omnes Episcopi, qui de propriis fuerant exterminati, per indulgentiam novi Principis redeunt. Tunc triumphatorem suum Athanasium Ægyptus exceperit : tunc Hilarium de prælio revertentem Galliarum Ecclesia complexa est : tunc ad reditum Eusebii lugubres vestes Italia mutavit, etc. Idem Hieronymus præclaris Hilarii doctrinam encomiis celebrat, quorum nonnulla infra citabuntur.

S. Augustino,

4 Neque Hieronymo Augustinus cedit : nam lib. 6, de Trinitate cap. 10 : Non mediocris auctoritatis in tractatione Scripturarum, et assertionem fidei vir extitit Hilarius, et lib. 1, contra Julianum, cap. 3, Ecclesiæ Catholicæ adversus hæreticos acerrimum defensorem, venerandum quis ignorat Episcopum Gallum? et lib. 2, de doctrina Christiana cap. 40, ubi quod ab Ethnicis bene scriptum sit, in nostrum usum convertendum ostendit, his utitur verbis : Nonne aspicimus quanto auro et argento et veste (*scientiæ Ethnicorum*) suffarcinatus exierit de Ægypto Cyprianus, Doctor suavissimus et Martyr beatissimus, quanto Lactantius, quanto Victorinus, Optatus, Hilarius?

Cassiano.

5 Cassianus quoque lib. 7, de Incarnat. cap. 24, Hilarius vir virtutum omnium atque ornamentorum, et sicut vita ita eloquentia insignis, qui et magister Ecclesiarum et Sacerdos non per sua tantum merita, sed etiam per profectus crevit aliorum; et inter procellas persecutionum ita immobilis perstitit, ut per invictæ fidei fortitudinem etiam Confessoris ceperit dignitatem. Recentiorum innumera prætermittimus testimonia, et multa aliorum SS. PP.

Ejus natalis
13 Jan.

6 Eam Confessoris dignitatem sacræ omnium prope Ecclesiarum sanciant tabulæ. Nam (ut vetus Romanum Sanctique Hieronymi Martyrologia omittamus, in quibus breviter solum de more nomen locusque exprimitur) Centulense, Bedæ prænotatum nomine, ita habet : Pictavis S. Hilarii Episcopi et Confessoris, fide et virtute magnifici. Bedæ excusus, Ado, plurima mss. Pictavis S. Hilarii Episcopi et Confessoris, qui ob Catholicam fidem quadriennio apud Phrygiam relegatus, inter alias virtutes fertur quod mortuum suscitaverit. Eadem fere Usuardus, Bellinus, Martyrologium Romanum. In Adone ms. S. Laurentii Leodii additur : Filiam etiam suam, Apram nomine, ad virginitatem conservandam in exilio positus, per epistolam cohortatus sit. Rabanus : Et in Pictavis depositio Hilarii Episcopi et Confessoris egregii; qui sub Constantio Augusto hæretico propter fidem Catholicam in Phrygiam in exilium pulsus est. De quo inter alias virtutes refertur, quod orando mortuum suscitaverit. Consentiant ms. S. Maximini, Notkerus, Martyrolog. Coloniense. Plura e vita accepta narrant Martyrologium Germanicum, Ghinius, Saussaius in Martyrologio Gallicano. Florarium ms. et Viola Sanctorum, Patrum statuunt mulierum parturientium, ne mortuos

pariant foetus, propterea fortassis quod puerum non initiatum baptismo suscitavit ad vitam, quo et vitam hauriret spiritalem.

EX VARIIS.

7 In veteri Missali Romano Venetiis excuso anno Christi 1508, nulla S. Hilarii mentio extat. Ex Appendice ms. Sacramentarii S. Gregorii ejus festivitatem citat Gavantus. In Romano, opera Cardin. Quignonii, auctoritate Pauli III, edito anno Ch. 1535, omisso de octava Epiphaniæ officio, colebatur XIII Januarii S. Hilarius. Verum in eodem Breviario dein recognito, Octava Epiphaniæ restituta est, festumque S. Hilarii in XXXI reiectum, quo die et in antiquo Breviario Ebo-rensium adnotatur. Tandem Martyrologio Romano hæc clausula adjecta est : Ejus autem festivitas sequenti die celebratur : itaque XIX Kal. Februarii semiduplici officio, in Romana ac plerisque aliis peragitur Ecclesiis.

Variis diebus celebratus.

8 Hoc XIII Januarii refertur in Calendariis mss. et Olim 13 Jan. seculo XV excusis Missalibus, Suecico et secundum ordinem S. Dominici; Breviariis, Antverpiensi et Britannico ad usum Ecclesiæ Sarum sive Sarisberiensis; item sub initium seculi XVI editis Breviariis, Bruxelensi, Brugensi, Ultrajectino, Rotomagensi, Windeshemiensi, et aliis; in quibus post officium de Octava S. Hilarii commemoratio adjungitur. In Breviario Sarum lectiones secundi nocturni ejus vitam brevi compendio exhibent. Eodem die Wandelbertus :

Idibus Hilario Pictavæ militat urbis

Plebs devota, suo Pastor quam fulsit honore.

9 Pridie Iduum celebratur in quarto Calendario codicis Capuani ms. et 5 Kalend. Breviarii Capuani impressi, apud Michaellem Monachum parte quarta Sanctuarii : S. Ylarii Episcopi et Confess. atque Doctoris lect. 3, quas notat idem monachus, ex Actis a Fortunato descriptis esse compositas. Eodem die in veteri Calendario Cameracensi aliisque refertur.

Et 12.

10 At XIV Jan. ista habet Galesinius : Pictavis in Gallia S. Hilarii Episcopi et Confessoris. Hic Episcopus factus pastorale munus summa cum laude gessit. Catholicæ fidei defensor, multis Arianorum petitis insidiis, tandem dolo Saturnini Arelatensis Episcopi in Phrygiam relegatur. Inde quatuor post annos ad Ecclesiam suam revocatus, ita egit, ut pastoralis suo studio Gallia universa, repudiata Ariana impietate, Catholicam fidem tueretur : aliis præterea rebus mirabiliter, divineque gestis, et doctrina clarus migravit ad Dominum, Valente et Valentiniano Imperatoribus. Molanus quoque in 2 editione ad hunc diem Usuardi verba transtulit. Martyrol. Ord. Prædicatorum : Pictavis in Gallia Natalis S. Hilarii Episcopi et Confessoris, qui ob Catholicam fidem, quam strenue propugnavit, quadriennio apud Phrygiam relegatus, inter alia miracula mortuum suscitavit. Migravit in cælum Idibus Januarii, sed ejus festivitas hodie celebratur. Festum duplex. Calendarium Breviarii Audomarensis : Hilarii Episcopi et Confessoris, magnum duplex pro et post, id est a primis vespere ad secundas inclusive, ut ex officio patet, in quo de ejus vita Lectiones novem, hymni tres, oratio, antiphonæ, et responsoria propria leguntur.

Ac 14.

§ II. S. Hilarii vitæ scriptores.

Quotquot hac ætate Sanctorum vitas collegere, ii omnes S. Hilarii gesta pluribus prosecuti sunt : fusissime Joannes Gillotius cum ejus opera Parisiis, anno 1572, edidit; et Joannes Bouchetus parte 1 Annalium Aquitaniæ, cap. 6, ac novem sequentibus; Baronius quoque tom. 3 et 4 Annal. Eccles. His omissis cœvos scriptores, aut certe antiquos proferemus : primo quidem S. Hieronymum lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, ubi opera ab eo scripta breviter recenset : tum Sulpitium Severum qui lib. 2 hist. Eccl. labores ejus pro religionis Catholicæ defensione adversus Arianos in variis conciliis et exilio susceptos enarrat. Deinde Fortunatum, qui vi-

Vita unde hic descripta.

vitam ejus et miracula a morte patrata duobus libris comprehendit, quos cum variis mss. contulimus. Miraculum his unum addemus ex S. Gregorio Turonensi lib. de gloria Confessor. cap. 2, plura ex Flodoardo lib. 4 hist. Ecclesiae Remensis cap. 48, nonnulla e Boucheto. Demum varia de reliquiarum translationibus discutiamus.

12 Unum hoc loco vocari a quopiam in quaestionem potest: Quis hic sit Fortunatus, quis Pascentius Papa, cujus jussu conscripta Hilarii vita. Fuit Venantius Honorius Clementianus Fortunatus Presbyter Italicus, qui extrema ætate, cum diu in Gallia habitasset, creatus tandem Pictaviensis Episcopus, egregia doctrinæ et religionis laude floruit. Eum vitæ hujus auctorem asserit Joannes Trithemius lib. de scriptoribus Eccles. qui tamen librum unum non duos citat. Idem Bouchetus in Annalibus Aquitaniæ, Bellarminus de Scriptor. Eccles. Possevinus in Apparatu sacro, Vossius de scriptoribus Latinis, Molanus in notis ad Usuardum, Matthias Lamberti in vita S. Hilarii a se Belgice edita, Jacobus Tigheou in vita Gallice edita, Henricus Fabricius in vita Germanica, alique sentiunt. Eadem Surii mens fuit, scribentis auctorem Fortunatum tunc adhuc Presbyterum; quem post Pataviensem Episcopum fuisse addidit in tertia editione Garneveltius, et claruisse circa annum Christi 570 sed Pictaviensem, ut opinamur, voluit scribere. Gillotius in editione operum S. Hilarii, vitam ex Surio præmittit, prætitulatque ipsis Surii verbis: auctore Fortunato tunc adhuc Presbytero, in propria de gestis S. Hilarii commentatione, auctorem vitæ solum Fortunatum vocat, alterum Fortunatum citat Fortunatum Episcopum Pictaviensem, qui claruit circa annum 590 ut videatur duos agnovisse Fortunatos. Baronius in Notis ad Martyrol. Roman. Fortunatus, ait, res gestas Hilarii duobus libris conscripsit, sed ex multis vix pauca perstrinxit: habet et Venantius Fortunatus de eodem epigramma lib. 2, non tamen distinguit Fortunatos Baronius, cum unum eundemque censeat tom. 4 ann. Eccl. an. Christ. 369, num. 25. Extat, inquit, de eodem S. Hilario epigramma Venantii Fortunati, qui itidem edidit duos libros, quorum prior de vita, posterior de miraculis S. Hilarii inscripti habentur.

13 Christophorus Brawerus noster in vita Venantii Fortunati quam præfixit ejus poematis a se vulgatis et illustratis, eum ob Surii auctoritatem hujus quoque operis parentem agnoscit; licet subtimide ob styli varietatem. Ita ergo scribit: Hujus itaque (Surii nimirum) præsertim indicio constat, primo quidem Fortunatum S. Hilarii Pictavorum Episcopi vitam duobus libris, qui ad xiv Januarii leguntur, scripsisse, exilius tamen, nec qua solet ubertate, ut manus alienæ vestigium agnoscere queas. Extat ad eam vitam præfatio Pascentio Patavorum Episcopo inscripta, qua pro insita modestia se obnixe purgat, quod inter ingentia flumina, Euphraten puta S. Hilarii et B. Hieronymi Nilum, siccos fuerit ausus cursus extendere suos. Hæc ille.

14 At Pascentius non Patavorum, sed Pictavorum Antistes fuit, tertius ejus nominis. De quo Claudius Robertus: xxix Pascentius III. Ei dicat vitam S. Hilarii Fortunatus, eum appellans Dominum sanctum et meritis beatissimum Papam. Successit Pientio ex jussu Regis Chariberti, cum antea Abbas basilicæ S. Hilarii esset. Ita Greg. Turon. lib. 4, cap. 18. Obiit autem Charibertus regni anno 9, Christi proinde 570, nec multis post ejus mortem annis præfuit Pascentius. Nam tempore Sigeberti Maroveus Episcopatum urbis adeptus est, inquit idem Turonensis lib. 9, c. 40. Ast occisus est Sigebertus an. Christ. 575, regni 14, ætatis 40, ut idem Greg. Turon. lib. 4 in fine.

15 Claudius Robertus scribit Venantium Fortunatum venisse ex Italia in Galliam an. Christ. 575. Post mortem igitur Pascentii III. Citat Reginonis et Sigeberti Chronica: ille isthic Fortunati non meminit, hic

ita scribit ad eum annum: Fortunatus poeta veniens ab Italia claret in Gallia. Citius venisse patet ex carm. 4, lib. 6, ubi Charibertum Regem adhuc superstitem laudat. Imo cum anno 567 obierit Athanagildus Gothorum in Hispania Rex, quo conciliante, filias ejus Brunichildem Sigebertus, Gelesuintham Chilpericus duxere; liquet ambarum nuptias ante eum annum contigisse. At Fortunatus, quem prius in Sigeberti regnum venisse observat Brawerus, jam tamen in Aquitaniam abierat, cum isthic excepta est Gelesuintha. Ita namque lib. 6, car. 7, ipse canit.

Post aliquas urbes Pictavas attigit arces,

Regali pompa prætereundo diem:

(Inclutus ille quibus vere amplius Hilarius oris

Et satus et situs est, ore tonante loquax:

Trax, Italus, Scythæ, Persa, Indus, Geta, Dacæ,
Britannus

Hujus in eloquio spem bibit, arma capit.

Sol radio, hic verbo, genitalia lumina fundit,

Montibus ille diem, mentibus iste fidem.)

Hanc ego nempe novus conspexi prætereuntem

Molliter argenti turre rotante vehi.

16 Verum esto, inquires, magna fuerit notitia familiaritasque mutua et Venantii Fortunati et Pascentii III, alium tamen Pascentium compellat auctor noster, ut liquido collegi ex ejus præfatione videtur, in qua enutritum a S. Hilario asserit: Me dignatus es, inquit, o Pascenti, perurgere, quo de actibus sacratissimi viri Hilarii Confessoris, qui te ab ipsis incunabilis ante sua vestigia, quasi peculiarem vernulam, familiariter enutrivit; ut impensi muneris vel verba rependerem (ms. rependeres) et si non plene vel quadam ex parte complexa perstringerem; quatenus dum gregis auribus vox (toties scilicet audita) quodammodo, et vita Pastoris, antiquissimi (oculis percepta) resonaret, et ille probaret ministerium et ipse non celares affectum. Hæc Fortunatus. At Pascentius III, annis fere ducentis ab obitu S. Hilarii creatus est Episcopus. Alius fuit Pascentius, quem secundum statunt, qui Maxentium decessorem S. Hilarii, Pascentium I, vocant. Is proxime S. Hilario successit, et forte vel ideo electus, quod in ejus domo a puero ita esset educatus, ut in eo doctrinam, zelum, pietatem magistri fas esset agnoscere. Eum discipulum S. Hilarii appellat Bouchetus. Is videtur S. Hieronymum rogasse, ut Hilarii vitam scriberet; quod ille recusavit, ut hic dicitur, attentare, quia huic materiei se imparem eatenus judicaverit ut taceret.

17 Pergit auctor: Et cum consultius sit mihi mirari, quam loqui, æquabilis fuerat hæc B. Ambrosio de fratre scribenda mandare, cui verba virtutibus conjuncta sunt. Potuit S. Ambrosius Mediolanensis ante Episcopatum, vel in natali sibi Gallia, vel in Italia, consuetudinem cum celeberrimo Antistite Hilario, vir ipse illustris, et si aliquanto ætate minor, contraxisse; præsertim cum Insubres excoluisse post exilium Hilarius tradatur, ubi vel publicam vel privatam rem fortassis tunc curabat Ambrosius, post paullo Liguriæ æmiliæque præpositus. Ruffinum audi lib. 10, hist. Eccl. cap. 30 et 31. Singulas quasque Ecclesias abjurata infidelitate ad sanitatem rectæ fidei revocabat Eusebius Episcopus Vercellensis, maxime quod Hilarium, quem dudum cum ceteris Episcopis in exilium trusum esse memoravimus, regressum jam et in Italia positum, hæc eadem erga instaurandas Ecclesias fidemque Patrum reparandam reperit molientem. Nisi quod Hilarius, vir natura lenis et placidus, simulque eruditus, et ad persuadendum commodissimus, rem diligentius et aptius procurabat. Qui etiam libros de fide nobiliter scriptos edidit, quibus et hæreticorum versutias, et nostrorum deceptiones, et male credulam simplicitatem ita diligenter exposuit, ut et præsentibus et longe positos, quibus ipse per sese disserere viva voce non poterat, perfectissima instructione corrigeret. Ita duo isti viri, velut magnifica quædam mundi lumina, Illyricum, Italiam, Galliasque suo splendore

Senioris Pascentii ætas.

An S. Hilarius S. Ambrosio notus.

S. Hilarius in Italia laborat.

An Venantius Fortunatus ejus auctor.

Stylus non qui in aliis ejus scriptis.

Quando vixit Pascentius Episcopus.

Quando Fortunatus.

splendore radiarunt, ut omnes etiam de abditiis angulis et abstrusis hæreticorum tenebræ fugarentur. Hæc Ruffinus de S. Hilarii in Italia laboribus, in quam rursus postea rediit cum Mediolani Valentiniano Imperatori subdolum Auxentii fidem conatus est patefacere. Tunc igitur coaluerit inter eum Ambrosiumque amicitia tam arcta, ut fratres hic Auctor vocet.

18 Gregorius Turonensis lib. de gloria Confessorum, cap. 2, ait virtutes multas ad S. Hilarii sepulchrum ostensas narrari, quas liber vitæ ejus continet, non indicato auctore, quod alibi facit ubi a Venantio Fortunato id præstitum : ita cap. 96. Albinus autem Confessor, cujus nuper vitæ liber a Fortunato est conscriptus Presbytero, etc. et cap. 43, relato de S. Severino Episcopo Burdegalensi miraculo, subdit : Vitam tamen hujus postquam hæc scripsimus a Fortunato Presbytero conscriptam cognovimus, et lib. 5, hist. Franc. cap. 8, de S. Germano Episcopo Parisiensi ita scribit : Si quis tamen strenuus virtutes, quasi in corpore fecit, sollicite vult inquirere, librum vitæ illius, qui a Fortunato Presbytero compositus est, legens, cuncta reperiet. Ejusdem carmen citat lib. de gloria Martyrum, c. 42. Factus Episcopus Turonensis S. Gregorius an. 572, obiit circa an. 596, 17 Novemb. Ei Venantius Fortunatus sua dicavit poemata. Nam Turones profectus ad S. Martini visitandum sepulchrum, cum se Gregorio Episcopo mirifice probasset, multos versus ejus rogatu vario argumento fecit, ejusque vitam prope omnem enarravit. An non ex hac mutua utriusque benevolentia conjici potest, minime omissurum fuisse Gregorium Fortunati nomen, si cum hujus quoque vitæ scisset auctorem?

19 Quid si vita antiquior Hilarii, Pascentio illi antiquo dicata, a Fortunato denuo recensita, aucta, editaque est? Bouchetus certe passim in Annal. Aquitanix et Saussaius xxv Novemb. S. Justum Presbyterum et S. Hilarii discipulum scribunt ejus vitam tradidisse litteris. Eam ex archivis Ecclesiæ Pictaviensis altero miraculorum libro auctam ediderit fortassis Venantius Fortunatus; atque uti modo qui vitas Sanctorum antiquitus scriptas solum publicarunt earum auctores vulgo habentur citanturque, Metaphrastes, Lipomanus, Capgravius, Surius, aliique ita auctor vitæ creditus sit, adeoque nomen ejus forte procemiis intrusum, cum ante Justi legeretur. Addiderit etiam præfationem aliam ad Pascentium juniorem. Quare cum duobus Pascentiis dicata a duobus auctoribus vita esset, unus idemque existimatus fuerit Pascentius, unicus auctor Fortunatus, omissa posteriore, quæ sola erat ejus, præfatione. Verba Saussai de Justo sunt : Postmodum S. Justus profectus ad S. Hilarium Episcopum Pictaviensem, singulare tum lumen religionis, ascitus ab ipso in disciplinam et contubernium, ob nitidos mores et perspicuam Spiritus sancti gratiam Presbyter ordinatus est, atque ad Petracorienes directus, prædicatione Evangelica cum fideles confirmavit, tum plerosque Ethnicos convertit; hæreticos autem, qui Arianismum exitiosa manu spangebant, forti reluctatione repressit. Deinde reversus ad S. Hilarium, præcipuus ei hæsit assecla ac cooperarius, cui et morienti cum assisteret et odorem percipit suavissimum, et lumen perspexit splendidissimum, quo ille spiritum beatum exhalando totum cubiculum perfudit. Is Justus ille est, qui sedulus beati Antistitis comes gloriosa ejus facinora, quæ viderat, veraci stylo descripsit. Ex cujus charta, quæ diu a posteris multa religione servata est, Hildebertus eruditissimus suo ævo Episcopus testimonia tamquam exploratæ auctoritatis Turonis in Patrum consessu laudavit. Nec vero solum gestorum S. Hilarii fidelis scriptor fuit Justus, sed et morum ac miraculorum suspiciendus imitator. In quibus mira frequentique captivorum liberatione Pictavis inclaruit. Quem ideo Pictavienses evidentia ejus sanctitatis commoti, in demortui S. Hilarii locum sufficere cogitarunt, atque reipsa sublegissent, ni humilitatis discipulus, tanto se oneri ratus

imparem, semet mature subduxisset. Verum ista hæc tenus.

20 Bouchetus sancti illius Justi vitam citat, quam necdum vidimus. Hildebertum vero idem vocat Hildebrandum Episcopum Cenomanensem, qui vitam S. Hilarii scripserit tempore Henrici et Alienoræ Ducum Aquitanix et Regum Angliæ, quorum nuptiæ inciderunt in annum Chr. 1151, testante Westmonasteriensi, cum tamen necdum Rex esset Henricus. Verum nullus tum Cenomanis sedit Hildebrandus. B. Hildebertus anno Christi 1129, ex Cenomanensi factus Archiepiscopus Turonensis, obiit 19, Decembr. an. 1136, vitamque scripsit S. Hugonis Abbatis Cluniacensis, quam 19 Aprilis dabimus, et carmine vitam S. Mariæ Ægyptiacæ, atque aliorum Sanctorum.

21 Verum ut demus a S. Justo aliove scriptam primum S. Hilarii vitam, ac Pascentio fortassis illi seniori dicatam; probabilius tamen existimamus, eam quæ in manibus est, a Venantio Fortunato, sive ex veteribus monumentis erutam atque expolitam paullulum, (unde illa fortassis styli a reliquis ejus operibus diversitas) sive compositam de integro. Nam eadem est primo et secundo libro Pascentii compellatio: at secundum librum constat esse Venantii vel ex eo quod miraculo primo narrat vixisse tum, cum ista scriberet, Probianum Episcopum Bituricensem, qui anno 555. Concilio Parisiensi II interfuit, et III, ann. 557, obiitque ante an. 573, cum ejus successor Felix eo anno Concilio Parisiensi IV subscripserit. Nam quod Pascentium dicit ante S. Hilarium, veluti peculiarem vernulam educatum, indicat in Ecclesia Pictaviensi a puero institutum, non aliunde adscitum. Quæ de S. Hieronymo dicuntur, nisi sint ex priori vita transscripta, ita possunt exponi, ut velit tam illustria esse Hilarii gesta, ad quæ vel ipse S. Hieronymus conscribenda non facile esset accessurus; et quærendum quempiam S. Ambrosii similem, qui, ut ille fratrem Satyrum, ita Hilarium dignis efferat laudibus. Nam si alioquin prior liber a coævo scriptus auctore, cur non Concilia post exilium habita in Gallia recenset? cur eum vocat antiquissimum Pastorem, qui nuper vixisset?

§ III. S. Hilarii patria, studia, conjugium.

Passim Venantius Fortunatus eum Pictaviis genitum, situm, et satum ait, ut lib. 2, car. 16 et alibi, præsertim lib. 8, car. 1, de seipso scribens :

Pictavis residens, qua Sanctus Hilarius olim Natus in urbe fuit, notus in orbe Pater.

Auctor vitæ solum Aquitanum appellat : Igitur B. Hilarius, inquit, Pictavorum urbis Episcopus, regionis Aquitanix partibus oriundus fuit, quæ ab oceano Britannico fere millibus nonaginta sejungitur. Saussaius asserit in pago Claro, non procul a castro Passavantix, ipso in Pictaviensi agro, nobili familia, cui a Mureto nomen, patre Francario natum. Est Clarus vicus, castrumque Passavantia in agro non Pictaviensi, sed Andegavensi ad fluvium Laionem, qui in Ligerim influit. Testatur Bouchetus cap. 6, Annal. Aquitanix a nonnullis existimari oriundum ex Santonum oppido Burgo (forte Talliaborgo) ad Carantonum fluvium; ab aliis ex inferiori Pictavorum agro, loco quem Naliers vocant. Burgensem appellat D. Antoninus par. 2, tit. 11, cap. 3. Qua tamen voce Bouchetus significari alicubi observavimus. Addit ipse Bouchetus in æde parochiali S. Hilarii Clissonii (Clesse vocat, juxta Mortanium Pictavorum) parentum ejus repertum sepulchrum fuisse, viginti annis antequam opus suum ederet, nimirum circa an. Ch. 1500. Patrem Francarium appellat, nomen matris non exprimit. Distat Clissonium quinque leucis ab urbe Namnetum, septem Mortanio, ad fluvium Sebtim.

23 Bouchetus, eumque secutus Saussaius, aiunt primis ætatis annis obtuso ingenio fuisse; et Romam primum, deinde in Græciam profectum, sapientiæ et raræ eruditionis ac eloquentiæ, assiduo decennii studio,

Ex variis.

Forte et Hildebertus Cenomanensis.

Venantius Fortunatus vel scripsit, vel expolivit.

Fortunatus S. Gregorio Turon. amicus.

An S. Hilarii antiqua vita a Fortunato erudrata editaque.

S. Justus S. Hilarii discipulus ejus vitam scripsit.

Patria S. Hilarii Pictavum,

aut saltem Aquitania;

aliis Clarus vicus,

aliis Burgum oppid.

Parens ejus.

Ubi studuerit.

EX VARIIS

studio, ornamenta comparasse, etc. Quæ forte nituntur vultu D. Hieronymi, qui eum ab Heliodoro Presbytero, dein Episcopo Altinensi, in litteris Græcis adjutum scribit, epist. ad Marcellam: Quo, inquit, tam familiariter uteretur, ut ab eo quæ intelligere non posset, quomodo ab Origene essent dicta, quæreretur. Sed hæc Doctorum potius invicem consulentium collationes erant. Gillothus ait de institutione litterarum, et ubinam bonis artibus sit imbutus, quibusve præceptoribus profecerit, nihil reperiri.

An adultus ad fidem sit conversus.

24 Deducunt nonnulli ex ipsius verbis lib. 1, de Trinitate, eum jam adultum ex lectione librorum Moysis et Prophetarum fuisse ad Christianam fidem conversum, et lavacro regenerationis ablutum. Verum erit fortassis, qui ex iis verbis deducat, non tam conversum quam ex vera contemplatione ad altiore sanctissimæ Trinitatis, quibusdam velut gradibus, pervenisse cognitionem, qua mens in novam dicitur nativitatem per fidem vocata, et ad cælestem regenerationem obtinendam potestati suæ permissa. De baptismo certe dudum ante Episcopatum suscepto ipse lib. de Synodis in fine testatur: Regeneratus pridem, et in Episcopatu aliquantisper permanens, fidem Nicænam numquam nisi exulaturus audivi: sed mihi Homousii et Homiusii intelligentiam Evangelia et Apostoli intimaverunt. Ubi studium sacræ scripturæ indicat. Optimum semper fuisse Christianum scribunt Vincentius Bellovacensis lib. 14, cap. 25, et ex eo S. Antoninus loco citato. Fortunatus infra in vita: A cunabulis tanta sapientia primitiva lactabatur infantia, ut jam tunc potuisset intelligi, Christum in suis causis pro obtinenda victoria necessarium sibi jussisse militem propagari.

Conjugatus ante Episcopatum,

post continens.

25 Conjugem duxit, filiamque ex ea suscepit. Deinde, ut Fortunatus addit, seipsum propria disciplina coercere intentus, quasi futuram speciem indicans, ut irreprehensibilis in templo Christi præpararetur Sacerdos. In Breviario Romano dicitur in matrimonio quasi monachi vitam egisse. Sciebat enim semper aut Episcopos virginesse, aut postnuptias continentes, aut viduos qui unam tantum habuissent uxorem, at certe post sacerdotium in æternum pudicos, ut post a S. Hieronymo scriptum est: cujus hæc exprobatio Joviniano facta lib. 1, adversus eum, continentiam Episcoporum confirmat; ut miremur Bouchetum negare ab antiquis assertam. Certe confiteris, inquit Hieronymus, non posse esse Episcopum, qui in Episcopatu filios faciat; alioquin si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur.

Filia quando nata.

26 Quando nata sit Hilario filia, inde patet quod tempore exilii parentis jam nubilus fuerit. Bouchetus conjugium iniisse ait dudum ante obitum Constantini Magni, qui decessit anno Chr. 337, atque ante annum 340, Episcopum creatum. Aliquantisper se in Episcopatu mansisse, ut supra dictum est, testatur, ante turbas ab Ariano in Gallia excitatas, atque ἐπορεύσας et ἐπορεύσας ex sacra Scriptura, non ex synodo Nicæna, didicisse.

§ IV. Exilium, tempus obitus.

Conciliabula Arianorum.

Habita est in Gallia synodus Arelatensis an. Ch. 353. In ea, aut certe Bitterrensi, de qua mox, a Saturnino Episcopo Arelatensi Arianæ factionis, damnatus Hilarius quasi quem audiri ut Episcopum non oporteret; ut de se lib. contra Auxentium testatur. Successit an. Chr. 355, synodus Mediolanensis. De ea ipse Hilarius in libello ad Constantium: Eusebius post Arelatensem synodum, cum Paulinus Episcopus tantis istorum sceleribus contraxisset, venire Mediolanum præcipitur, collecta jam illic malignantium synagoga. Acti tum plerique orthodoxi in exilium Antistites, Arbetione et Lolliano Coss. ut Sulpicius infra nu. 2. S. Hilarius, ut lib. ad Constantium ait, se post Sanctorum virorum exilia Paulini, Eusebii, Luciferi, Dionysii, a Saturnini, et Ursatii, et Valentis communione cum Gallicanis Episcopis separavit.

Non communicat iis Hilarius.

28 Eum tunc adhuc in Gallia fuisse, ex Sulpicio Severo de vita S. Martini constat. Hic enim anno 356, a militia missionem impetravit a Juliano Cæsare, ut primum hic in Gallias venit, exercitumque apud Vangionum civitatem coegit. Exinde S. Martinus, inquit Severus, relicta militia S. Hilarium Pictavæ Episcopum civitatis, cujus tunc in Dei rebus spectata et cognita fides habebatur, expetivit, et aliquamdiu apud eum commoratus est. Tentavit autem idem Hilarius, imposito Diaconii officio, sibi eum arctius implicare, et ministerio vincere divino. Sed cum sæpissime restitisset, indignum se esse vociferans, intellexit vir altioris ingenii, hoc eum modo posse constringi, si id ei officii imponeret, in quo quidam locus injuriæ videretur. Itaque Exorcistam eum esse præcepit. Quam ille ordinationem, ne despexisse tamquam humiliorem videretur, non repudiavit. Nec multo post admonitus per soporem, ut patriam parentesque, quos adhuc gentilitas detinebat, religiosa sollicitudine visitaret, ex voluntate S. Hilarii profectus est, multisque ab eo adstrictus precibus et lacrymis, ut rediret, mœstus (ut ferunt) peregrinationem illam aggressus est, contestatus fratres, multa se adversa passurum. Hæc Severus, qui prosequitur iter S. Martini in Italiam, habitationem Mediolani, et fugam ad insulam Gallinariam, ex eaque reditum cum S. Hilario ab exilio in Italiam et inde in Galliam reverteretur. Quare idem Severus censendus est duo Concilia, Arelatense et Biterrense, brevitatis causa conjunxisse, dum scribit: Ceterum a nostris tum apud Arelatem ac Biterras oppida Galliarum Concilia fuere. Nam Biterrense non immediate post Arelatense, sed interposito Mediolanensi coactum est.

S. Martinum Exorcistam consecrat.

29 In Biterrensi ergo, eodem anno 356, cum hæresim Arianam, præcipuis Episcoporum proscriptis, ingerere pararet apertius audaciusque Saturninus, gravissimum fidei periculum longe ante prævidens S. Hilarius, Gallicanis Episcopis per factionem pseudoapostolorum ad Biterrensem synodum compulsis, cognitionem hujus hæreseos obtulit. Sed hi timentes publicæ conscientiae, audire ingesta ab eo noluerunt: putantes se innocentiam suam posse Christo mentiri, si volentes nescirent, quod gesturi postmodum essent scientes. Ejectus tum Sede sua a Constantio Hilarius est, atque exinde toto tempore in exilio detentus, ut ipse lib. adversus Constantium de se scribit. Et S. Hieronymus infra lib. de scriptoribus Eccles. Hilarius urbis Pictavorum Aquitaniae Episcopus factione Saturnini Arelatensis Episcopi de Synodo Byterensi Phrygiam relegatus.

Ejicitur in exilium an. 356.

30 Quarto exilii ejus anno, Christi 359, habita est synodus Seleuciensis in Isauria, ad quam evocatus idem venit Hilarius. Inde Constantinopolim profectus, audientiam Constantii poposcit, ut de fide coram adversariis disceptaret. Sed jussus redire in Gallias, per Illyricum et Italiam splendore doctrinæ suæ hæreticorum tenebras dissipavit, adeoque circa finem anni 360, ad suos in Galliam pervenit. Quo anno dicitur ab Hieronymo in Chronico, Gallia per Hilarium Ariminensis perfidiæ dolos damnasce: quod tamen potissimum factum in Concilio Parisiensi 1, habito anno Liberii Papæ II Juliani Aug. 2, Christi 362. Hanc Hilarii inter redeundum verbi divini prædicationem extollunt Socrates lib. 3, cap. 8. Sozomenus lib. 5, cap. 12, et Rufinus § 2, citatus.

Interest concilio Selenicæ.

Remittitur in Galliam.

NOT. 17.

31 Sexto tandem anno postquam redierat, in patria obiit, inquit Severus. Cum vero dies obitus putetur incidisse in Idus Januarii, referendus videtur ad annum Christi 367, quo Valentinianus et Valens Imperatores tertium imperii annum explebant, et quartum auspicabantur 25 Februarii. S. Hieronymus in Chronico: Hilarius Episcopus, inquit, Pictavis moritur. Ad eorundem Imperatorum annum tertium plurima mss. apud Pontacum, et excusum ab Auberto Miræo ea revocant verba; quo videlicet anno dicitur ibidem, Gratianus

Moritur, 13 Januar. 357.

nus

nus Valentiniani filius Imperator Ambianis factus, quod ix Kal. Septemb. Lupicino et Jovino Coss. contigit, ut ex Idatio constat. At Gregorius Turon. lib. 1, hist. Franc. c. 36, aut ut alii distinguunt, 39. Quarto, inquit, Valentiniani et Valentis anno S. Hilarius apud Pictavos, plenus sanctitate et fide, multis undique virtutibus editis, migravit ad cælos. Quartum vocavit annum, quod cum proximo mense Februario essent inchoaturi. Ita Hermannus Contractus anno Valentiniani et Valentis 4, Christi 367, verba S. Hieronymi suo Chronico inseruit: Hilarius Pictavis Episcopus moritur. Eundem obitus annum statuit Hararus ad ejus vitam et alii.

Non 369, nec
10 annis post
Conc. Arimi-
nense venit
Mediolanum.

32 Existimat Baronius anno 369 obiisse, propter verba Auxentii Ariani Mediolanensium Episcopi ad Valentinianum et Valentem suggererat, etiam importuna interpellatione, Hilarius, (ut ipse libro contra Auxentium scribit) Auxentium blasphemum esse, et omnino hostem Christi habendum: adjeceratque, eum aliter credere quam Rex ipse et alii omnes haberent. Quibus rebus permotus Imperator, audiri eos a Quæstore et Magistro præcepit, considentibus una Episcopis fere decem. Ibi Auxentius fidem subdole mentitus, tum alia quædam falso asseruit, tum epistolam ad Imperatores dedit, cujus hoc principium est: Ego quidem, piissimi Imperatores, existimo non oportere sexcentorum Episcoporum unitatem, post tantos labores, ex contentione paucorum hominum, refricari, abjectis decretis ante annos decem, sicut et scripta manifestant. Baronius anno 369, num. 6, omnino censet Concilium Ariminense habitum anno Ch. 359, Eusebio et Hypatio Coss. hic intelligi. At si vera isthic scribit mendacissimus hæreticus, qui potuit anno 369, Idibus Januarii obiisse Hilarius? Non nisi sub finem anni 359, aut etiam serius absoluta est synodus Ariminensis, cum clausi jam septimum mensem agerent intra unam urbem injuria hyemis et inopia confecti, ut Severus infra. Ab exitu vero anni 359, ad initium 369, non potuit bona fide annos 10 numerare Auxentius. Quid quod postquam ea ille scripsit, Mediolano reversus in Galliam est Hilarius, librumque contra Auxentium scripsit? Ut si de Ariminensi synodo accipi illa debeant, atque ab ea numerari anni 10, usque ad hanc Mediolani habitam disceptationem, spatiumque Hilario tribui et repetendæ Galliæ, et conscribendæ ad Episcopos contra Auxentium epistolæ; necessario fatendum sit eum vir anno 370, saltem Idibus Januarii, obire diem potuisse. De reditu suo ipse testatur: Cum hoc mysterium impietatis, inquit, diu occultatum jam non taceretur; diceremque fingi omnia, fidem negari, Deum atque homines illudi; jubeor de Mediolano proficisci, cum consistendi in ea invito Rege nulla esset libertas. Sed sit sane de synodo Ariminensi in epistola Auxentii sermo: at numeros corruptos esse fatendum est; sicque fortassis non x annis sed v, aut iv scripserit. Nam non sexcenti Ariminum Episcopi convenere, sed supra quadragintos non multi. Ita Severus infra num. 4. Ita missis per Illyricum, Italiam, Africam, Hispanias, Galliasque Magistris Officialibus acciti, aut macti (forte coacti) quadringenti et aliquanto amplius Occidentales Episcopi, Ariminum convenere. Athanasius epistola de synodis Arimini et Seleuciæ, circa initium: οἱ δὲ ἐν τῇ Ἀριμίνῳ συνηλθόν ἦσαν δὲ ἐν αὐτῇ Ἐπίσκοποι ὃ καὶ πλείον. Convenerunt illi Ariminum: erant autem Episcopi quadringenti, et Amplius, et circa medium: Τούτοις ἐπὶ μαρτυροῦσιν οἱ νῦν ἐν τῇ Ἀριμίνῳ συνηλθόντες Ἐπίσκοποι ὃ καὶ πλείους. Iis attestantur et qui nunc Ariminum convenere Episcopi quadringenti et plures.

Non fuere in
Ariminenst
600 Episcopi.

Concilia in
Oriente et Oc-
cidente habita
post mortem
Constantii
contra Aria-
nos.

33 Omnino ergo existimamus S. Hilarium, contra Auxentium acturum, Mediolanum venisse, et Valentinianum convenisse, cum hic ipso intercalari die anni bissextilis 364. Imperator creatus, diviso cum fratre Valente mox iv Kalend. Aprilis imperio, Mediolanum discessit, ut scribit Ammianus Marcellinus lib. 26, cap. 10. Tunc enim, ut lib. 12, historiæ miscellæ cap. 3, refer-

tur, Episcopi Hellesponti, Bythyniæ, et quicumque consubstantialem Patrem et Filium prædicabant, Legatum ad eum miserunt Hypatium Heracleæ Perinthis Episcopum quatenus dignaretur interesse. Is cum adisset Imperatorem, et Episcoporum legationem intimasset, respondens Valentinianus: Mihi, inquit, cum subjecto populo de hujusmodi negotiis curiose agere fas non est. Ut ergo videtur vobis Sacerdotibus, facite. Idem refert Sozomenus lib. 6, cap. 7. Subsecutum mox Concilium Lampsacenum, habitum an. Chri. 364. Nec segniore Orientalibus interea Occidentales præsertim Gallicani fuere Episcopi, ut patet ex epistola synodica Parisiis antea missa ad Orientales Episcopos, in qua mentio fit litterarum de subjecta controversia ab Orientalibus Episcopis ad S. Hilarium missa, ut magis inter se conjuncti orthodoxam fidem protegerent. Extat ea epistola apud Sirmondum tomo 1, Concil. Gall. missa, ut ipse opinatur, an. Christ. 362. In ea Auxentium, inquirunt, et Ursacium, ac Valentem, Caium, Megasium, ac Justinum, excommunicatos, habemus, secundum litteras vestras; et certe, ut diximus, juxta fratris nostri Hilarii professionem, qui se pacem cum his, qui horum sectantur errorem, habiturum negavit, etc.

EX VARIIS.

34 Abiisse porro, seu propria sive Coepiscoporum auctoritate, ex Gallia Mediolanum videtur Hilarius, quamprimum eo adventare Imperatorem intellexit, cujus animus contra Auxentii dolos ac versutias erat præoccupandus. Fuit autem Mediolani Imperator mensibus Junio, Julio, Augusto, Novemb. et Decemb. Joviano Aug. et Varraniano Coss. an. Ch. 364, ac sequenti, Valentiniano et Valente AA. Coss. toto pene anno. Ita rescripta facile xl, hinc per orbem missa, in Codice Theodosiano testantur. Si anno 369, hæc acta contra Auxentium ab Hilario sunt, cur tam diu distulit? cur periculum neglexit? Cur non opportunius tempus in ipsa Gallia oblatum arripuit? Nam Gratiano et Dagalaifo Coss. an. 366, a Maio, integro fere anno, adfuit Rhemis, ut testantur rescripta plurima. Anno deinde insequenti 367, cum graviter ægrotasset, ut testatur Ammianus lib. 27, cap. 12, et Zosimus lib. 4, Lupicino et Jovino Coss. levatus est Gratianus Aug. apud Ambianos in tribunali a patre suo Augusto Valentiniano die ix Kal. Sept. Ita Idatius. Et cur epistolam suam Auxentius inscripsit, Beatissimis ac gloriosissimis Imperatoribus Valentiniano ac Valenti Augustis? Cur non et Gratiano jam Augusto, cujus nomen fere apponi solitum quam plurima eorum Rescripta commonstrant? sequentibus etiam annis, fere in Transalpinis regionibus commoratus est Valentinianus Augustus, ut pluribus docet perquam erudite Browerus noster lib. 4, Annal. Trevirensium. Et quidem, ut Ammianus Marcellinus testatur lib. 27, cap. 22, anni tempore jam recente (368). Valentinianus cum Gratiano Rhenum transgressus, bellum Alemannis intulit; quibus in monte non procul a Nicri fonte devictis, milites ad hiberna, Imperatores Treviros reverterunt. Sequitur annus Christi 369, quo contra Auxentium S. Hilarius Valentinianum Mediolani convenisse dicitur. At de eo anno ita Browerus: Annus insequens, quo Viventium habuerunt Galliæ Præfectum, ab Valentiniano et Gratiano pene totus in ordinanda Rep. et reparatione cum limitis, tum etiam exercitus, Treviris absumptus. Indicant hoc Rescripta ferme omnibus anni partibus hinc ad diversos provinciarum Magistratus transmissa. Quindecim Treviris Valentiniano Nobilissimo et Sex. Aurelio Victore Coss. data legimus. Sed de anno obitus S. Hilarii isthæc sufficiant.

S. Hilarius
Valentinia-
num Medio-
lani convenit.

Quando isthic
fuerit Valen-
tinianus.

An. 366, 367,
368, 369, fere
semper in
Galliis fuit.

ELOGIUM S. HILARII

Ex S. Hieronymo lib. de Script. Eccl.

Hilarius urbis Pictavorum Aquitaniæ Episcopus, factione Saturnini Arelatensis Episcopi, de synodo Byterensi Phrygiam relegatus, duodecim a adversus

Scripta S. Hi-
larii.

a

Arianos confecit libros. Et alium librum *b* de synodis, quem ad Galliarum Episcopos scripsit. Et in Psalmos commentarios, primum videlicet et secundum, et a quinquagesimo primo usque ad *c* sexagesimum secundum, et a centesimo decimo octavo usque ad extremum; in quo opere imitatus Origenem, nonnulla etiam de suo addidit. Est ejus et ad Constantium libellus, quem viventi Constantinopoli porrexerat. Et alius in Constantium, quem post *d* mortem ejus scripsit. Et liber *e* adversus Valentem et Ursatium, historiam Ariminensis et Seleuciensis synodi continens. Et adversus Præfectum *f* Salustium, sive contra Dioscorum: et liber *g* hymnorum et mysteriorum alius. Et *h* commentarii in Matthæum: et *i* Tractatus in Job, quos de Græco Origenis ad sensum transtulit: et alius elegans libellus contra Auxentium: et nonnullæ ad diversos *k* epistolæ. Aiunt quidam scripsisse eum et in *l* Cantica Canticorum, sed a nobis hoc opus ignoratur. Mortuus est Pictavis, Valentiniano et Valente regnantibus.

a Vulgo de Trinitate inscribuntur. *b* Hunc apud Treviros se manu sua descripsisse testatur S. Hieronymus lib. 1, ep. 5, ad Florentium, inscribitur de Synodis adversus Arianos. Anno Ch. 338, ut ibidem num. 10, docet Baronius, scriptus est in exilio ad Episcopos Galliarum. *c* Imo ad sexagesimum nonum.

d Tres extant libri adversus Constantium: quis eorum a morte ejus scriptus sit, disceptatur. Erasmus in præfatione operibus Basileæ 1550 editis præfixa, priorem ad mortuum vult scriptum, quo modo deinceps inscriptus in aliis etiam editionibus. Caussam addit: Fortiter enim conviciatur, cum ceteri ad eundem duo, quorum alterum scripsit vivo, alterum etiam porrexisse creditur, blandius loquantur. Idem in annotationibus marginalibus irridet S. Hilarium, quod Constantio minetur audacter, sed post obitum. Baronius an. Christ. 360, num. 3, contendit omnes tres scriptos esse vivo adhuc Constantio, et librum quem S. Hieronymus testatur post obitum scriptum non extare. Bellarminus de script. Eccles. opinatur finem scriptiois hujus libri concurrisse cum fine vitæ Constantii, itaque post mortem ejus fuisse vulgatum, quem vivo tradendum putarat S. Hilarius scribens. Certe cum sub principium primi libri dicat: Post sanctorum virorum exilia Paulini, Eusebii, Luciferi, Dionysii, quinto abhinc anno; patet anno 359, vel 360 vivente adhuc Constantio scriptum esse, saltem illud exordium: fuerunt enim sancti illi viri an. 335, Lolliano et Arbetione Coss. relegati. *e* Hujus fragmenta ex bibliotheca Pet. Pithæi eruit Nicolaus Faber, et evulgavit an. Christ. 1598, quæ deinceps cum operibus excusa. Consule Fabri præfationem.

f S. Hieron. lib. 2, ep. 1 ad Magnum oratorem Romanum: Brevi libello quem scripsit S. Hilarius contra Dioscorum medicum, quid in litteris possit, ostendit. Non extat. Julianus Aug. IV, et Secundus Salustius Promotus Coss. fuerunt an. Chr. 363. Hic tum Præfectus erat Galliarum, Juliano percarus. Dioscorum ejus in Præfectura Vicarium fuisse putat Baronius an. Chr. 362, num. 260. *g* Asserit Gillotius, a nonnullis S. Hilario tribui hymnum de S. Joanne Baptista. Ut queant laxi et de ligno Crucis: Pango lingua gloriosi prælium certaminis. Constat certe ex Concilio Toletano IV, habito an. Chr. 633, can. 12, seu 13, hymnos aliquot S. Hilarii cani in officio Ecclesiastico. *h* Alii Canonem in Matthæum inscribunt, quod carptim titulos aliquot exponat. *i* Solum extat fragmentum a S. Augustino lib. 2, contra Julianum ex iis insertum. Meminit hujus operis Cassiodorus Instit. divin. lect. cap. 6. *k* Non tamen duæ epistolæ ad S. Augustinum, nec carmen in Genesim ad Leonem I, hujus sunt; quæ S. Hilario Episcopo Arelatensi, de quo agemus v. Maii, adscribuntur a Gillotio et aliis. *l* Non extat, nec alibi citatum legimus.

VITA S. HILARII.

Auctore Sulpitio Severo l. 2, hist. Eccl.

Cum sententiam Arianorum, quam de Athanasio dederant, nostri non reciperent edictum ab Imperatore proponitur, ut qui in damnationem Athanasii non subscriberent, in exilium pellerentur. Ceterum a nostris tum apud *a* Arelatem ac Biterras oppida Galliarum, Episcoporum Concilia fuere. Petebatur, ut priusquam in Athanasium subscribere cogerentur, de fide potius disceptarent: nec tum demum de re cognoscendum, cum de persona judicium constitisset. Sed Valens sociique ejus prius Athanasii damnationem extorquere cupiebant, de fide certare non ausi. Ab hoc partium conflictu agitur in exilium *b* Paulinus. Interea Mediolanum convenitur, ubi tum aderat Imperator. Eadem illa contentio nihil invicem relaxabat. Tum *c* Eusebius Vercellensium, et Lucifer a Caranalis Sardiniae Episcopi relegati. Ceterum Dionysius Mediolanensium Sacerdos, in Athanasii damnationem se consentire subscripsit, dummodo de fide

inter Episcopos quaereretur. Sed Valens et Ursatius ceterique, metu plebis, quæ Catholicam fidem egregio studio conservabat, non ausi piacula profiteri, intra palatium congregantur. Illinc epistolam sub Imperatoris nomine emittunt, omni pravitare refertam: eo nimirum consilio, ut si ea æquis auribus populus recepisset, publica auctoritate cupita proferrent; sin aliter fuisset excepta, omnis invidia esset in Rege, et ipsa venialis quia etiam tum *d* catechumenus, sacramentum fidei merito videretur potuisse nescire.

2 Igitur lectam in ecclesia epistolam populus avversatur. Dionysius, quia non esset assensus, urbe pellitur: statimque ejus in locum *e* Episcopus subrogatur. Liberius quoque urbis Romæ, et Hilarius Pictavorum Episcopus, dantur exsilio. *f* Rhodanum quoque, et Dosanum Antistitem (qui natura lenior, non tam suis viribus, quam Hilarii societate non cesserat Arrianis) eadem conditio implicuit: cum tamen homines parati essent Athanasium a communione suspendere, modo ut de fide inter Episcopos quaereretur. Sed Arrianis optimum visum, præstantissimos viros a certamine submovere. Ita pulsi in exsiliū, quos supra memoravimus, abhinc annos *g* quinque et quadraginta, Arbetione et Lolliano Coss. Sed Liberius paullo post Urbi redditur, ob seditiones Romanas. Ceterum exules satis constat totius orbis studiis celebratos, pecuniasque eis in sumptum affatim congestas, legationibus quoque eos plebis Catholicæ ex omnibus fere provinciis frequentatos.

3 Interea Arriani non occulte, ut antea, sed palam ac publice hæresis piacula prædicabant: quinetiam synodum Nicænam pro se interpretantes, quam unius litteræ adjectione corruperant, caliginem quandam injecerant veritati. Nam ubi *ὁμοούσιον* erat scriptum, quod unius est substantiæ: illi *ὁμοιούσιον*, quod est similis substantiæ, scriptum esse dicebant: concedentes similitudinem, dum adimerent unitatem: quia multum ab unitate similitudo distaret, ut, verbi gratia, pictura humani corporis esset homini similis, nec tamen haberet hominis veritatem. Sed quidam ex his ultra processerant, anomœousiam, id est, dissimilem substantiam confirmantes. Eoque his certaminibus processum, ut istiusmodi piaculis orbis terrarum implicaretur. Nam Italiam, Illyricum, atque Orientem Valens et Ursatius, ceterique, quorum nomina edidimus, infecerant. Gallias nostras Saturninus Arelatensium Episcopus, homo impotens et factiosus, premebat. Osium quoque ab Hispania in eandem perfidiam concessisse, opinio fuit: quod eo mirum atque incredibile videtur, quia omni fere ætatis suæ tempore constantissimus nostrarum partium, et Nicæna synodus auctore illo confecta habebatur: nisi fatisciente ævo (etenim major centenarius fuit, *h* ut S. Hilarius in epistolis refert) deliraverit. Quibus rebus perturbato orbe terrarum, et morbo quodam Ecclesiis languentibus, segnior quidem, sed non minus gravis cura Principem exercebat: quod licet Arriani, quibus favebat, superiores viderentur, necdum tamen de fide inter Episcopos conveniret.

4 Igitur apud Ariminum, urbem Italiæ, synodum congregari jubet: idque *i* Tauro Præfecto imperat, ut collectos in unum non ante dimitteret, quam in unam fidem consentirent; promisso eidem consulatu, si rem effectui tradidisset. Ita missis per Illyricum, Italiam, Africam, Hispanias, Galliasque magistris officialibus, acciti aut *k* macti quadringenti et aliquanto amplius Occidentales Episcopi, Ariminum convenere: quibus omnibus annonas et cellaria dare Imperator præceperat. Sed id nostris, id est, Aquitanis, Gallis, ac Britannis indecens visum: repudiatis fiscalibus, propriis sumptibus vivere maluerunt. Tres tantum ex Britannia, inopia proprii, publico usi sunt, cum oblatam a ceteris collationem respuissent; sanctius putantes fiscum gravare, quam singulos. Hoc ego Gavidium Episcopum nostrum, quasi obtrectan-

Militur S. Hilarius in exilium.

Conc. Nicæni depravatio per Arianos.

Conc. Ariminense anno 359.

a Concilia Arelatense, Biterrense,

b Mediolanense.

tem referre solitum audivi; sed longe aliter senserim: laudique attribuo Episcopis, tam pauperes fuisse, ut nihil proprium haberent, neque ab aliis potius quam fisco sumerent, ubi neminem gravabant, *l* ita in utriusque egregium exemplum. De reliquis nihil memoria dignum traditur, sed redeo ad ordinem.

5 Posteaquam omneis, ut supra dictum, in unum collecti sunt, fit partium secessio. Ecclesiam nostri obtinent; Arriani, tum ædem tum de industria vacantem, orationis loco capiunt: sed hi non amplius quam octoginta. Reliqui nostrarum partium erant. Igitur frequentibus Conciliis nihil actum, nostris in fide manentibus, illis de perfidia non cedentibus. Ad postremum placuit, decem Legatos mitti ad Imperatorem, ut quæ esset partium fides et sententia cognosceret, sciretque pacem cum hæreticis esse non posse. Idem Arriani faciunt, mittuntque numero pari legatos, qui adversum nostros coram Imperatore confingerent. Sed ex parte nostrorum leguntur homines adolescentes, parum docti, et parum cauti: ab Arrianis autem missi, senes, callidi, et ingenio valentes, veterno perfidiæ imbuti, qui apud Regem facile superiores extiterunt. Sed nostris mandatum, ne quo modo cum Arrianis communionem inirent, omniaque integra synodo reservarent.

6 Interim in Oriente, exemplo Occidentalium, Imperator jubet cunctos fere Episcopos apud Seleuciam Isauriæ oppidum congregari. Qua tempestate Hilarius, quartum jam exilii annum in Phrygia agens, inter reliquos Episcopos, per *m* Vicarium ac Præsidentem data evectionis copia adesse compellitur; cum tamen nihil do eo specialiter mandasset Imperator. Iudices tantum generalem jussionem secuti, qua omnes Episcopos ad Concilium cogere jubebantur, hunc quoque inter reliquos *n* volentes miscuere, ut ego conjicio: Dei nutu ita gestum, ut vir divinarum rerum instructissimus, cum de fide disceptandum erat, interesset. Is ubi Seleuciam venit, magno cum favore exceptus, omnium in se animos, et studia converterat. Ac primum quæsitum ab eo, quæ esset Gallorum fides: quia tum Arrianis prava de nobis vulgantibus, suspecti ab Orientalibus habebamur, trionymam solitarii Dei unionem secundum Sabellium credidisse, sed exposita fide sua, juxta ea quæ Nicææ erant a Patribus conscripta, Occidentalibus perhibuit testimonium. Ita absolutis omnium animis, intra conscientiam communionis, nec non etiam in societatem receptus, concilioque ascitus est. Agi deinde cœptum: repertique pravæ hæresis auctores, atque ab Ecclesiæ corpore avulsi. In eo numero fuere, *o* Georgius ab Alexandria, Acacius, Eudoxius, Uranius, Leontius, Theodosius, Evagrius, Theodolus.

7 Sed confecta synodo, decreta ad Imperatorem legatio, quæ gesta insinaret. Damnati quoque ad Regem profecti, satis freti sociorum viribus, et Principis societate. Interea Legatos Ariminensis Concilii ex parte nostrorum compellit Imperator uniri hæreticorum communioni: eisdemque conscriptam ab improbis fidem tradit, verbis fallentibus involutam, quæ Catholicam disciplinam, perfidia latente, loqueretur. Namque Usiæ verbum tamquam ambiguum, et temere a Patribus usurpatum, neque ex auctoritate Scripturarum profectum, sub specie falsæ rationis abolebat, ne unius cum Patre substantiæ Filius crederetur. Eadem fides similem Patri Filium fatebatur: sed interius aderat fraus parata, ut esset similis, non esset æqualis. Ita dimissis Legatis, Præfecto mandatum, ut synodum non ante laxaret, quam conscriptæ fidei consentire se omnes subscriptionibus profiterentur. Ac, si qui pertinacius obsisterent, dummodo is numerus intra quindecim esset, in exilium pellerentur. Sed regressis Legatis, licet vim regiam deprecantibus, negata communio.

8 Enimvero compertis quæ decreta erant, major rerum et consiliorum perturbatio: dein paullatim

plerique nostrorum, partim imbecillitate ingenii, partim tædio peregrinationis evicti, dedere se adversariis, jam post reditum Legatorum superioribus, et ecclesiam nostris inde detrusis obtinentibus. Factaque semel inclinatione animorum, catervatim in partem alteram concessum: donec ad viginti usque nostrorum numerus imminutus est. Sed hi quanto pauciores, tanto validiores erant: constantissimusque inter eos habebatur noster *p* Fægadius, et Servatio Tugrurum Episcopus. Hos, quia minis et terriculis non cesserant, Taurus precibus aggreditur, ac lacrymans obtestatur, mitiora uti consulerent. Clausos intra unam urbem Episcopos jam septimum mensem agere: injuria hiemis et inopia confectis, nullam spem reversionis dari: quis tandem esset finis? sequerentur plurium exemplum auctoritatem saltem ex numero sumerent. Et enimvero Fægadius paratum se exilio, atque ad omne supplicium, in quod deposceretur, profiteri, se ab Arrianis conceptam fidem non recepturum. Ita in hoc certamine aliquot dies tracti. Ubi parum ad pacem proficiebant, paullatim et ipse infractionior, ad extremum proposita conditione evincitur. Namque Valens et Ursatius affirmantes, præsentem fidem Catholica ratione conceptam, ab Orientalibus, Imperatore auctore, prolatam, cum piaculo repudiari, ut quis discordiarum finis foret, si quæ Orientalibus placuisset, Occidentalibus displiceret? Postremo si quid minus plene præsentis fide editum videretur, ipsi adderent, quæ addenda putarent: præbituros se, in his quæ essent adjecta, consensum. Favorabilis professio pronis omnium animis excepta: nec ultra nostri repugnare ausi, jam quoquo modo finem rebus imponere cupientes. Dein conceptæ a Fægadio et Servatione professiones, edi cœpere: in quis primum damnatur Arrius, totaque ejus perfidia: ceterum non etiam Patri æqualis, et sine initio, sine tempore Dei Filius pronuntiatur. Tum Valens, tamquam nostros adjuvans, subjecit sententiam, cui inerat occultus dolus: Filium Dei non esse creaturam sicut ceteras creaturas; fefellitque audientes fraus professionis. Etenim his verbis, quibus similis esse ceteris creaturis Filius negabatur, creatura tamen, potior tantum ceteris, pronuntiabatur. Ita neutra pars vicisse se penitus, aut victam putare poterat: quia fides ipsa pro Arrianis, professiones vero postea adjectæ pro nostris erant: præter illam quam Valens subjunxerat, quæ tum non intellecta, sero demum animadversa est. Hoc vero modo Concilium dimissum bono initio, fædo exitu est consummatum.

9 Igitur Arriani rebus nimium prospere et secundum vota fluentibus, Constantinopolim ad Imperatorem concurrunt: ibi repertos Seleuciensis synodi legatos, vi regia compellunt, exemplo Occidentalium, pravam illam fidem recipere. Plerique abnuentes injuriosa custodia ac fame vexati, captivam conscientiam dedere. Multi constantius renitentes, adempto Episcopatu in exilium detrusi, atque in eorum locum alii dati. Ita optimis Sacerdotibus aut metu territis, aut exilio deductis, perfidiæ paucorum cuncti concesserant.

10 Aderat ibi tum Hilarius, a Seleucia Legatos secutus, nullis certis de se mandatis, opperiens Imperatoris voluntatem, si forsitan redire ad exilium juberetur. Is ubi extremum fidei periculum animadvertit, Occidentalibus deceptis, Orientales per scelus vinci; *q* tribus libellis publice datis audientiam Regis poposcit, ut de fide coram adversariis disceptaret. Id vero Arriani maximopere abnuere. Postremo quasi discordiæ seminarium et perturbator Orientis, redire ad Gallias jubetur, absque exilii indulgentia. Verum ubi permensus est orbem pene terrarum, malo perfidiæ infectum, dubius animi, et magna curarum mole æstuans, cum plerisque videretur non ineundam cum his communionem, qui Ariminensem synodum recepissent, optimum factu arbitratus, revocare cunctos ad

EX SULPITIO
SEVERO.
*Lapsus Occidentalium
Episcoporum.*

p

Fraus Arrianorum.

*Orientales
Episcopi dire
vexantur.*

*S. Hilarius
remittitur in
Galliam,*

*sed adhuc
caul.*

Legati ad Cæsarem milituntur.

*S. Hilarius
interest Concil. Seleuciensi,*

m

n

o

*cum legatis
abit ad Imperatorem.*

q

Fortunatus
Lapsos Epi-
scopos redu-
cit.

Moritur.

Remendationem et pœnitentiam, frequentibus intra Gallias conciliis, atque omnibus fere Episcopis de errore profitentibus, apud Ariminum gesta condemnant, et in statum pristinum Ecclesiarum fidem reformant. Resistebat sanis consiliis Saturninus Arelatensium Episcopus, vir sane pessimus, et ingenio malo, pravoque: verumetiam præter hæresis infamiam, multis atque infandis criminibus convictus, Ecclesia ejectus est. Ita partium vires amisso duce infractæ. *r* Paternus etiam a Petrocoris æque vecors, nec detrectans perfidiam profiteri, sacerdotio pulsus: ceteris venia data. Illud apud omnes constitit, unius Hilarii beneficio Gallias nostras piaculo hæresis liberatas. Ceterum Lucifer tum Antiochiæ longe diversa sententia fuit. Nam intantum eos, qui Arimini fuerant, condemnavit, ut se etiam ab eorum communione secreverit, qui eos sub satisfactione vel pœnitentia receperant. Id recte, an perperam constituerit, dicere non ausim. Paullinus et Rhodanius in Phrygia defuncti. Hilarius sexto anno postquam redierat, in patria obiit.

a Coniungit Auctor brevitatis ergo duo concilia, ut § 4 monuimus. Arelatense anno 333, inde Mediolanense 335, Biterrense 336, habita sunt. Consule Baronium annis citatis et Sirmondum tomo 1, Conciliorum Galliar. *b* S. Hilarius in fragmentis: In Arelatensi oppido frater et comminister meus Paulinus Ecclesiæ Trevirorum Episcopus, eorum se perditioni simulationique non miscuit. Et qualis fuit illa sententia, exponam, a qua referens voluntatem indignus Ecclesia ab Episcopis, dignus exilio a Rege est iudicatus. De S. Paulino agemus *xxi Augusti*. *c* Colitur S. Eusebius *1 Augusti*, Dionysius *25 Maii*. De Lucifero agemus *20 Maii*. Putat Giselinum a Caralis legendum: recte. Calaris Ptolomæo lib. 3, aliis Caralis, clarissima Sardinia civitas et sedes nunc regii Præfecti. *d* Sub mortem baptizatus est ab Euzebio Ariano Episcopo. Socrates lib. 2, cap. 46. *e* Carolus Sigonius legit: Episcopus Auxentius subrogatur. De eo intruso agunt S. Athanasius epist. ad solitariam vitam agentes. S. Ambrosius in orationibus ad Valentinianum. *f* Baronius an. Ch. 336, num. 109, corrigit ex antiquiori exemplari, uti et Catellius, Rhodanum quoque Tolosanum Antistitem. Meminit ejus exilii S. Hieronymus in Chronico. Rhodanus dicitur in vita S. Athanasii et apud Marianum Scotum. Nusquam adhuc reperimus catalogo Sanctorum adscriptum, cum tamen constet in exilio æque ac S. Paulinum Trevirensem esse mortuum. *g* Scripsit Severus ante, omne tempus se in Stiliconem Consulem direxisse, qui fuit cum Aureliano an. Chr. 400, et convenit cum hoc anno 333, quo habitum Concilium Mediolanense; ex quo plurimi missi in exilium nondum tamen S. Hilarius. *h* Sigonius suspicatur verba hæc glossema esse, quod auctor alibi nominet Hilarium omisso titulo Sancti. Deinde locus ille non reperitur, ubi S. Hilarius dixerit tum centenario majorem fuisse Hosium. Sed nullæ ejus extant epistolæ; quas tamen scripsit. Dixit certe quidem Hosii deliramenta lib. 1, contra Constantium; ut vere videatur non bene de eo sensisse. Alii Hosium excusant, ut Baronius et Bivarius in Dextri Chronicon an. 360, num. 2. *i* Taurus Præfectus Prætorio Italiae fuit. Ejus meminit Marcellinus lib. 21. Illi Præfecto reliqui Magistratus parebant. Hæc acta anno 339. Biennio post Taurus cum Florentio Consul fuit. *k* Forte coacti. Galesinius apud Giselinum, acciti numeratique. *l* Sigonius, vite in utriusque egregium exemplum. *m* Dux erant Phrygiæ Pacatiana et Salutaris, habebantque singulæ vicarium et Præsidentem. Consule Notitiam Imperii Orientalis. *n* Sigonius legit volentem; cui si noluisse, iudices vim facturi non fuissent. *o* Agunt de his S. Athanasius lib. de synodis, Socrates lib. 2, cap. 31. Sozomenus lib. 4, cap. 21, ibi Uranius Tyri, Acacius Cæsareæ Palæstinæ, Eudoxius Antiochiæ Episcopi vocantur. Acta synodi describit S. Hilarius lib. contra Constantium, ubi præsentem se adfuisse præfatur: adfuerunt universim Episcopi 150.

p Al. Fægadius, Scæbadius, Phœdarius, Febadius; rectius, censente Scalligero, Phœbadius, vulgo S. Fiary, Episcopus Agenensis in Aquitania, colitur 23 Aprilis, successit ei Gavidius, quem hic citat Severus. S. Servatius, seu Servatio 13 Maii colitur. *q* Tres hi libelli non extant. Alii erant a libris adversus Constantium, de quibus ante actum. Vide Baron. an. Christ. 360, num. 3. *r* Deest in catalogo Episc. Petragoricensium apud Joannem Chenu et Claudium Robertum: sed ante annum Christi millesimum tantum septem enumerant Episcopos.

VITA

AUCTORE FORTUNATO.

LIBER I.

PRÆFATIO AUCTORIS.

Domino sancto, et meritis beatissimo Patri, Pascentio *a* Papæ Fortunatus.

Religiosi pectoris studio sollicitante commonitus, Papa beatissime, divinis in actibus cum sacri con-

versatione propositi jugiter exercitarius intentus, et intendis exercitandus: ut facile sit perspicuum, ad culturam Ecclesiasticæ disciplinæ et fuisse te genitum et esse provectum; cum irrefragabiliter veteris dispositionis Catholici dogmatis fundamenta custos observas; et ad ædificationem plebis amantissimæ, veluti bonus instructor adjiciendo aliquid, culmen fabricæ continuare festinas, non sine timore divino. Cujus operis amore præventus, me dignatus es perurgere, quo de actibus sacratissimi viri Hilarii Confessoris, qui te ab ipsis cunabulis ante sua vestigia, quasi peculiarem *b* vernulam, familiariter enutrivit, ut impensi muneris vel verba *c* rependerem, et si non plene, vel quadam ex parte complexa perstringerem: quatenus dum gregis auribus vox quodammodo et vita pastoris antiquissimi resonaret, et ille probaret ministerium, et ipse tuum non celares affectum.

2 Sed cum mei ingenii brevitatem mensuro, adeo B. Hilarii immensitatem fortem cognosco, ut pene mihi videatur æquale, tam istud posse dicere, quam digito cælum tangere: præsertim quod etiam Beati (ut audio) Hieronymi torrens illud eloquium recusaverit attentare, qui huic materiei sese imparem eatenus judicaverit, ut taceret. Ego vero, cui nullius scientiæ irrigua fluentia succurrunt; quem vix stillicidii pauperis attenuata gutta perfudit, nihil proprio de fonte respirans; qua temeritate inter ingentia flumina, Euphratem B. Hilarii, et Nilum Hieronymi, siccos velim cursus extendere, cum de illo, etiam doctissimi viri quidquid dicere potuerunt, minus est quam meretur? Et cum virum sanctissimum consultius mihi sit mirari quam loqui, æquabilius fuerat hæc B. Ambrosio de fratre scribenda mandare, cui verba virtutibus conjuncta florebant. Tamen etsi cum mea verecundia vobis quidem obedientiam, et illi impendo, de quo non digne loquor, fortasse injuriam: sed concedi per veniam credimus, quod devotione peccatur. Et ne protracta pagina fastidium potius generet, quam provocet auditorem, nunc de ejus vita proponamus.

a Ita Venantius Fortunatus in præfatione poematum, quæ S. Gregorio Episcopo Turonensi dicavit: Domino sancto et dote meritorum sacris altaribus adscito pariter et educto Gregorio Papæ Fortunatus. Hoc nomen Papæ latius olim patuit, quam ut in solum Romanum Pontificem conveniret, et passim occurrit vel leviter veterum monumenta Patrum, qui seculo 4 et 5 vixerunt, inspicienti: ut ad citatum locum observat Braverus. De Pascentio Episcopo Pictaviensi, et Fortunato scriptore supra actum.

b Alii vernaculum. *c* Ms. S. Max. rependeres.

CAPUT I.

S. Hilarii conjugium, Episcopatus, exilium.

igitur B. Hilarius Pictavorum urbis Episcopus regionis Aquitaniæ partibus *a* oriundus fuit, quæ ab Oceano Britannico fere millibus *b* nonaginta sejungitur. Apud Gallicanas familias lampade nobilitatis non obscurus, imo magis præ cæteris gratia generositatis, nitore pectoris addito ornatus, quasi refulgens lucifer inter astra processit. Cujus a cunabulis tanta sapientia primitiva lactabatur infantia, ut jam tunc potuisset intelligi, Christum in suis caussis pro obtinenda victoria, necessarium sibi jussisse militem propagari. Denique conjugem habens et filiam, ita plenitudine Domini venerabiles animos Ecclesiasticæ regulæ tradidit informandos, ut adhuc in laicali proposito constitutus, divino nutu Pontificis gratiam possideret: ita seipsum propria disciplina coercerebat intentus, quasi futuram speciem indicans, ut irreprehensibilis in templo Christi præpararetur Sacerdos.

4 Nam quod inter mortales adhuc valde videtur difficile, tam cautum esse quemquam, qui se a Judæis vel hæreticis cibo suspendat; adeo vir sanctissimus hostes Catholicæ religionis abhorruit, ut non dicam convivium, sed neque salutatio fuerit cum his prætereunti communis. Vitabat hæc Davidico suffultus exemplo, ne cum hæreticis mensam participando fieret

Pascentius incitat Fortunatum ad hanc vitam scribendam.

b

c

Excusat hic suam tenuitatem.

a

b

S. Hilarii patria,

genus,

studia,

conjugæ, filia,

innocentia.

Hæreticos aversatur adhuc laicus.

Ps. 68. 23.

fieret illi in scandalum. O quam perfectissimum laicum, cujus imitatores ipsi etiam esse desiderant Sacerdotes : cui non fuit aliud vivere nisi Christum cum dilectione timere, et cum timore diligere! Cujus sequaces currunt ad gloriam; divertentes ad poenam : credenti succedunt præmia; recusanti tormenta. Qui omnes de piæ religionis opere commonens, nunc alios de confessione inæstimabilis sanctæ Trinitatis informans, nunc reliquos promissione regni cælestis invitans, non cessabat in plebem verba veritatis, fructu fidei redundantia, seminare.

5 Quo cognito de S. Hilario, quoniam tantum lumen, etsi voluisset, latere non potuit; (quippe necessarium, ut alienas tenebras in lucem transferret;) concordante favore populi, aut potius Dei spiritu proclamante, vir olim mysteriis deputatus, aliquando sacris altaribus Sacerdos electus est. Crescebat in eo quotidie opinio, famulatrix virtutum : nec erat fama ejus contenta circumjectas tantum Gallias illustrare, sed exterarum nationes et regiones implebat, meritorum gratia percurrente, idque actum est, ut in toto orbe velociter beati Pontificis gloria militaret.

6 Igitur c Constantii Imperatoris tempore, cum Ariana hæresis, venenata de radice d flore toxico pullularet, tunc vir sanctissimus timore nudus, fidei fervore vestitus, quasi signifer belligerator per medias acies inter hostiles fremitus, inter hæreticos gladios se ingerebat, Christi caritate securus : nihil de sua morte formidans, illud solum metuens, ne præjudicium religioni, quod absit, illatum prævaleret. Hinc a e Valente et Ursatio Episcopis, qui prava credulitate Ecclesiam Dei turbare pertinaciter insistebant, Imperatori persuasum est, ut virum eruditissimum, de quo loquimur, et Dionysium Mediolanensem, et Eusebium Vercellensem exilio condemnaret. Nihil enim poterat ante insuperabilem S. Hilarii facundiam hæreticus obtinere : sperabat enim hostis fidei, aliquas se nebulas splendori Catholico posse prætereundere, si retrusus exilio vir talis a certamine defuisset : quoniam si quis perversus voluit cum illo conflare, ac si mutus et claudus, nec verba poterat proferre, nec responsionibus currere; sed quasi natans in pelago, ante fluctum ejus eloquentiæ mergebatur. Itaque in Phrygiam, Asiæ regionem, missus exilio, ad augmentum virtutis gratias egit : quia quantum pro nomine Christi longius discedebat de solo proprio, tantum merebatur fieri vicinior cælo.

7 Qui dum ad locum pervenisset optabilem, nobis tacendum non est, quod illi divinitus concessum est. Nam eo tempore, sancto sibi Spiritu revelante, cognovit quod Beatissimam f Apram filiam suam, quam cum matre Pictavis reliquerat, quidam juvenis nobilissimus, prædives, pulcherrimus, conjugii vinculo sibi quæreret adnectendam. Sed ipse interventu orationis assiduæ, cælestem illi sponsum sine contaminatione providerat. Mox opportunitate reperta, manu propria subscriptam filiae direxit epistolam, sufficienti sale conditam, et velut aromaticis unguentis infusam, quæ tenetur Pictavis pro munere conservata : indicans ei quod talem sponsum anxius pater illi providisset, cujus g nobilitas cælos ascenderet, pulchritudo rosarum et liliorum comparisonem præcederet, oculi gemmarum lumen obnubilarent : vestis candorem nivis opprimeret, ornamenta inæstimabili fulgore vernarent, divitiæ intra se regna concluderent, sapientia incomprehensibilis emanaret, dulcedo favi mella postponeret, pudicitia incontaminata persisteret, odor suavitate frigaret, thesauri sine defectione constarent. Addit ergo monitis, ut filia nulli se prius a matre divisa conjungeret, quam ut patrem expectaret sibi pollicitum, et sponsum pariter cum promissione venturum. Quod Apra dulciter excipiens, et quasi sponsum futurum in epistola pa-

tris amplectens, admonitionem secuta est, nulli se in conjugio resolvens. Sed qualiter ad illum sponsum pervenerit locus in sequenti servatur.

a Pictavis natum scribit S. Hieronymus ad Paulam et Eustochium in præfatione lib. 2 Comment. in epist. S. Pauli ad Galatas : Hilarius, inquit, Latinæ eloquentiæ Rhodanus, Gallus et Pictavis genitus est. Vide prolegomena § 3. b Alii octoginta.

c Constantius cum fratribus Constantino et Constante cepit imperare 22 Maii anni 337, solus vero anno 350. Tunc Ariana perfidia, quæ se Constantini Magni, ac deinde in Occidente Constantis metu hactenus aliquantulum continuaverat, caput erexit.

d Alii floris toxici. e Sulpitius Severus lib. 2 hist. Principes mali istius habebantur a Singiduno Ursatius, Valens a Mursa, etc. S. Athanasius Apol. 2, contra Arianos homines Pannonios vocat, et disput. 1, contra Arianos ait a principio ut novitios catechismo ab Ario institutos. De Singiduno egimus paullo ante cum de Hermylo et Stratonico. Mursa, Ptolemæo Mursia colonia, oppidum est Pannoniæ inferioris. f Aliis Abra dicitur, colitur 13 Decemb. Hinc colligit Bellarminus epistolam ad Apram, certo a S. Hilario scriptam, quam spuriam dixerat Erasmus.

g Hæc ex ipsa epistola desumpta sunt.

CAPUT II.

Gesta in exilio, reditus in Galliam.

Interea cum toto orbe Arianae hæresis perversitas pullularet, dato generaliter Imperatoris edicto, jussum est, ut omnes orientales Episcopi apud a Seleuciam Isauriæ oppidum convenirent, disceptaturi quid sentirent de fidei veritate. Tunc inter reliquos, b quarto jam exilii anno, de Phrygia S. Hilarius in prædictum locum, c data sibi pergendi evectione, ad synodum venire compellitur.

9 Qui quoddam castellum dum adisset, die Dominico ingressus est templum : moxque d Florentia puella gentilis, irrumpens multitudinem populi, voce magna servum Dei illuc advenisse testata est : et ad pedes ejus accurrens, non cessavit petere, nisi signum crucis ab ipso sibi fieri fideliter impetrasset. Quam Florentius pater secutus, et cuncta familia, in nomine Domini meruerunt pariter baptizari. Quæ Florentia, relictis parentibus, vestigiis ejus inhærens, usque Pictavos perducta est. Patrem vero se habere, non a quo generata est, sed per quem regenerata est, prædicabat.

10 Cumque Seleuciam pervenisset, magno favore a cunctis exceptus est, eo quod divina misericordia talem prudentissimum virum, et singularem eruditione compertum, in spectaculum mundi produxerit, ubi erat de fide censendum. Hinc post examinationem agnitis hostibus et oppressis, decretis in scripto conditis : prospera gerens synodi ad Imperatorem dirigitur legatio : cum qua perrexit S. Hilarius, quamvis ei non fuisset injunctum, metuens ne adhuc contra religionis dogmata respiraret damnata perfidia.

11 Sed disserere longum est, qualiter in Ariminensi synodo composita mentione, aliud ex alio referens fraus hæretica, serpentino lapsu subrepperit : et quomodo postea Legatis Seleucensibus per Imperatoris iniquitatem ipsa est illata calumnia. Quod athleta Christi B. Hilarius agnoscens, graviter dolet apud Ariminum diaboli prævaluisse mendacium ; intantum ut et Orientales partes similiter composito pravitatis fuco inficeret. Imperatori autem tribus libellis oblatis, preces effudit, ut in ejus conspectu collectis adversariis, esset ei contra hæreticos disceptandi de religione licentia, ne veritatem falsitas obumbraret, ne iniquitas æquitati prævaleret, ne Imperator Deo resisteret, ne fidei perfidia rebellaret.

12 Unde Valens et Ursatius, conscientiae reatu perterriti ; quoniam si daretur facultas certandi, mox se recognoscebant Hilarii contentione prosterni, sollicitant Imperatoris animum, jam magna ex parte captivum, ut ipsum Dei virum redire ad Gallias perurgeret, dicentes, illo præsentem hæretica non posse machinamenta proficere. Quo obtentu, ad Gallias compulsus revertitur, putans amplius se pati exilium, quod illic perturbationem Ecclesiæ relinquebat, termino disceptationis non consecuto. O beatum Pontificem,

Proficiscitur ad concil. Seleuciense.

a

b

c

d

S. Florentiam baptizat.

Post concilium adit Imperatorem.

Poscit publicam cum hæreticis disputationem.

Remittitur in Gallias.

ficem, qui in summo discrimine, inimico etiam sibi iudice, adiit tribunal Imperii, sine timore tormenti! Vere totis visceribus diligebat Christi regnum, qui non formidabat in principatu Constantium. Nam quod se pro Domino sic ingerebat aperto periculo, optabat martyrium, si non defuisset percussor: et tamen animus sumpsit gloriam, etsi tempus non intulit poenam. Sed hunc ipsum divino nutu tum servatum testificor, pro correctione multorum. Nam pene totum mundum gravi errore confusum, factis sæpius in Gallia synodis, per Hilarium fuisse ad viam veritatis adductum, confitetur lingua multorum. Quid autem interest, vel sibi pro æterna vita factum fuisse Marti-
tyrem, vel amplius vixisse, reliqui ne perirent? Igitur sanctissimam animam etsi gladius persecutoris non abstulit, ipse tamen palmam martyrii non amisit.

13 Itaque dum regrederetur Hilarius ad propria, tunc B. Martinus, æque meritorum lumine non absconsus, qui ab eodem S. Hilario exorcista est *e* postea constitutus, cognito ejus adventu, Romam festinanter occurrit. Quem cum jam præterisset cognosceret, eum usque ad Gallias est consecutus. Neque enim Martinus, qui adhuc catechumenus Christum chlamyde sua tectum videre meruit, illi devotus occurreret, nisi per omnia mysteriis plenum in eo spiritum prævidisset. Nec mirum, si ille, qui Deum prius vidit in paupere, postea illum habitare cognosceret in Doctore.

14 Illud etiam nobis non convenit tam nobile præterire miraculum. Nam cum *f* circa Gallinariam insulam propinquaret, relatione agnovit vicinorum, ibidem ingentia serpentium volumina sine numero pervagari: et ob hoc quamvis illis hæc insula videretur vicina, propter inaccessibilem tamen locum longius illis videbatur esse, quam Africa. Quo audito, vir Dei sentiens sibi de bestiali pugna venire victoriam, in nomine Domini, præcedente Crucis auxilio, descendit in insulam, eoque viso serpentes in fugam conversi sunt, non tolerantes ejus adspectum. Tunc baculum figens in terram, quasi metam, quousque deberent excurrere, virtutis potentia designavit: nec amplius libertas est illis occupare, quod vetuit; tamquam si hæc insula non sit terra, sed pelagus, dum semper illam partem verentur attingere: facilius erat illis mare transire, quam vocem. O immutabilem terminum, de sermone plantarum! Apparet, quantum est melior Adam secundus antiquo. Ille serpenti paruit: iste servos habet, qui possunt serpentibus imperare. Ille per bestiam de sede Paradisi projectus est: iste de suis cubilibus serpentes exclusit. Deposuit anguis antiquum mendacium, qui didicit implere mandatum. O Hilarii dulce medicamentum et *g* meracum, ante quem sine mora venena fugata sunt. Addidit terram hominibus, quia in loco belluæ incolæ transmigrant. Sed revertamur ad ordinem.

a Initia hæc synodus 27 Septemb. an. Chr. 339, coram Lauricio Isauriæ Præsidente, et Leona Comite, Socrates lib. 1, cap. 31.

b Idem scribunt Severus supra, et Gregor. Turonensis lib. de gloria Conf. cap. 2.

c Severus, data evectionis copia, id est, ut Sigonius exponit, tuti itineris fide. Ita legitur lib. 12 Codicis, de cursu publico: Evectionum copiam, cum proficiscendi ad nos necessitas fuerit, serenitas nostra largita est.

d Saussaius in appendice ad Martyrol. Gallicanum, ex monumentis Ecclesiæ Pictaviensis refert ejus natalem 1 Decemb. Alia celebris Virgo a S. Hilario instituta S. Triasia colitur 16 Augusti.

e Videtur hæc vox postea glossema alicujus, et perperam irrepsisse, cum sine ea sensus constet; et dicatur S. Martinus a Sulpitio Severo in ejus vita, ante exilium S. Hilarii Exorcista ordinatus. De occurru ita idem Sulpitius: Cum S. Martinus S. Hilario comperisset Regis pœnitentia potestatem indultam fuisse redeundi, Romæ ei tentavit occurrere, profectusque ad Urbem est. Cum jam Hilarius præterisset, ita eum est vestigiis prosecutus.

f Ad Gallinariam insulam S. Martinus, teste Sulpitio in ejus vita, et Sozomeno lib. 3, cap. 13, ob persecutionem Auxentii Mediolano secesserat: ex qua prodiit salutaturus ab exilio reducem Hilarium. Est hæc insula, ut ait Sozomenus, parva et ædificiorum expers, in mari Tusco sive Ligustico, contra montes Ligusticos et Albingaunum, unde nunc vulgo, Isola d'Arbenga dicitur Italis. Varro lib. 3 de re rustica cap. 9, et Columella lib. 8,

cap. 2, tradunt a copia gallinarum rusticarum, sive silvaticarum dictam. Templum isthic S. Hilario deinde erectum narrat Bellovacensis lib. 14, cap. 31, occasione hujus miraculi: Quidam puer, inquit, dum ad sepem obdormivisset, jacens ore aperto, ingressum in se serpenti paravit. Quo comperto parentes ejus statuerunt eum secum ire ad basilicam S. Hilarii in Gallinaria insula post serpentium exterminationem exstructam. Et quia nullus (ut fertur) potest ibi vivere serpens, timebant forte ne puero insulam ingresso, coluber in ejus ventre moreretur: sed hoc in Sancti pietate constituentes, festinanter ad locum percurrunt, intrantesque mox se pavimento ecclesiæ prosternunt, Deum et S. Hilarium pro salute pueri gementes deposcunt. Tunc ore pueri evomitur, imo quasi jussus coluber progreditur, progressusque, veneno statim coram omnibus effuso qui aderant, moritur. Idem miraculum commemorat Bouchetus parte 1, cap. 15. Sed Pictavis in basilica S. Hilarii, non in Gallinaria insula vult curatum puerum fuisse. Verum in os ejus subisse serpentem ait non procul ea insula e qua angues omnes ac serpentes S. Hilarius olim fugarat. Eam insulam ait apud Pictones esse et Dyve appellat. Certe ms. Ripatorii hic ita habet: circa Dives Galliarum insulam. Eam Bouchetus ad rupes Primalienses sitam opinatur. Haud procul Rupella Yves vicum exhibent tubulæ in Alnesio, et pontem d'Yves; forte isthic et insula illa d'Yves fuerit: nisi alia in Pictaviensi diocesi circa Montcoriorum, a Divo amne insula Diva, aut Divi dicta sit.

h Alti meritum.

CAPUT III.

Mortui suscitatio, obitus filiae, uxoris, et ipsius Hilarii.

Cum de exilio regressus introivit Pictavis, summo favore plaudebant *a* omnes pariter, eo quod Ecclesia recepisset Pontificem, grex pastorem: et acsi omnes cum ipso tunc redissent ad patriam, ita sine illo se exules fuisse deflebant. Itaque B. Martinum in *b* vico Tegiaci dum præcepisset consistere, virtute divina mervit ibi B. Martinus mortuum suscitare.

16 Denique post aliquot dies infans quidam sine baptismi regeneratione defunctus est, duplici morte damnatus: præsentem amiserat lucem, et poena futuri seculi non carebat. Tunc mater extincti, quæ jam mater non erat, dum filium non habebat, provoluta ad pedes S. Hilarii, præcedentibus lacrymis, nati sui corpus effudit, exclamans: Martinus adhuc incipiens, catechumenum mortuum revocavit ad vitam: tu Pontifex redde, rogo, filium, aut mihi, aut baptismo. Qui populi Pater agnosceris, ut mater ego vocer, quæso, obtineas. Sic illa plus lacrymis petente, quam verbis, commotus est pietate vir Dei, et spectante populo, ad consueta arma recurrens, in terram prosternitur. Mox paullatim defuncti pallor in ruborem convertitur: frigida membra revocato spiritu intepescunt: oculi apertis palpebrarum januis peregrinum lumen agnoscunt: vox adducto aere de pectoris domicilio conflata profertur: gressus suis vestigiis redivivus extenditur: atque in anterioris fundamenti statum, tota fabrica renovatur. Quid plura? Tamdiu jacuit Sacerdos in pulvere, donec pariter surgerent, senex de oratione, infans de morte. Ecce vita laudabilis, quæ de alterius corpore necem precibus fugavit: spoliavit tartarum, spem habens in Christo. Mors ibi jura non tenuit, ubi Hilarius vim orationis ingessit. Sed tanta res non potest nostris verbis plus ornari, quam ipsius meritis. Nunc vero memorandum est, quod supra *c* promisimus, qualiter miracula reliqua hoc subjecto miraculo cumulavit.

17 Denique cum Beatissimam Apram filiam suam, ad quam de exilio destinavit epistolam, incolumem invenisset, alloquitur eam, quomodo dulcedo poterat patris, et facundia oratoris. Quid dicam? Alloquitur illam Hilarius, cujus eloquentiæ post ipsum comparare aliquem vix audemus, nisi qui fuerit Spiritu divino, ut ille, repletus: tentat ejus animum, si velit sponsum attingere, quem patris gratia providerat. Tunc libenter ac desideranter, ut celeriter ei jungeretur, orabat. Quam voluntatem pius pater agnoscens, intentus orationibus, non cessavit, donec sine dolore, sine contagio, se præsentem, filia de mundi ludibrio migraret ad Christum: quam propriis manibus, ut decuit, venerandæ tradidit *d* sepulturæ. O funeris gloria,

a Summa gratulatione excipitur Pictavis.

b

c Mortuum suscitavit.

e

d Apræ filia mortem cælitus obtinet:

d

Multas synodos celebrat.

e S. Martinum itineris et virtutis imitatorem habet.

f Ex parte Gallinariæ insulæ serpentes in perpetuum fugat.

g

Gallinaria insula.

gloria, quæ melior habetur quam vita : quia quod terræ subripuit, in cælum transmisit. Vere, ut ego considero, plus fuit, quam resuscitari, sic mori. Certa enim salus est, non contaminari peccatis. Quanti cuperent, rebuscum vitatraditis, talem transitum comparare, si mercatorem forsitan invenirent! Quid distat inter vivificati infantis, et filiae mortificatæ mysterium, nisi quod illum resuscitavit ad baptismum, hanc destinavit ad regnum; et quod in illo adhuc spes peccandi restabat, hæc immaculata vitam finierat?

demde uxori.

18 Quod cum vidisset mater B. Apræ, a Pontifice postulat, ut et ipsa, si mereretur, erepta de mundi crimine, cum filia præsentaretur ad regnum. Cujus vota considerans, assidua oratione, et ipsam ante se transmisit ad gloriam. *e* Quis æstimaturus est, talem virum ita dilexisse Dominum, conjugis et filiae affectu contempto? Tamen in hoc magis illas amasse cognoscitur, cum per ipsum lumini perpetuo transferuntur.

e

f

Hilarii libri,

g

eruditio,

Matth. 10. 16.

19 Quis vero abundantiam rigantis ingenii contendat evolvere, aut ejus verba verbis valeat exæquare? Qualiter ille indivisæ Trinitatis libros *f* stylo tumente contexuit, aut scripta Davidici carminis *g* sermone cothurnato per singula reseravit! Quam fuit in discretionem providus, in tractatu profundus, per litteraturam eloquens, per virtutem mirabilis, in complexionibus multiplex, in resolutione subtilis, astutus juxta prophetiam, imo prudens, juxta Domini vocem, ut serpens, columbæ simplicis gratiam non amittens! Ipse conditi sal ingenii, fons loquendi, thesaurus scientiæ, lux doctrinæ, defensor Ecclesiæ, hostium oppugnator. Cujus dicta qui legerit, non credet dicere, sed tonare. Hoc fuit ultra hominem sapere, tam caute de religione censere. Sed qui vult ipsum agnoscere, ejus exilia memoret, merita respiciat, volumina relegat, dicta perpendat, signa quotidiana percenseat. Qui dum superstes fuit in hoc seculo, aut scripsit Ecclesiasticæ fidei documenta, aut pugnando calcavit hæretica crimina, aut petenti tribuit miraculorum suffragia : quæ, volente Domino, usque in hodiernum diem ejus orationibus perseverant. Sed mea lingua non sufficit singulatim de Spiritu sancto, qui per eum operatus est, et locutus, sicut illi dignum est, cuncta proferre. Det mihi pius veniam, quia multa præterii, qui vix pauca conscripsi.

varii labores,

mors.

h

20 Ita beatissimi Hilarii de præsentī seculo vita, Valente et Valentiniano regnantibus, cum gloria *h* migravit ad Christum, terra plorante, cælo gaudente, eodem Jesu Christo præstante, qui cum Patre et Spiritu sancto, vivit et regnat Deus in secula seculorum, Amen.

a S. Hieronymus in dialogo contra Luciferianos : Tunc Hilarius suum de prælio revertentem Galliarum Ecclesia complexa.

b Sulpicius in ejus vita : Cum ab eo gratissime fuisset Martinus exceptus, haud longe sibi ab oppido monasterium constituit; quo tempore se ei quidam catechumenus junxit, quem deinde a morte ejus meritis resuscitatum narrat. Locus monasterii aliis Tyacus, Legudiacus, et Goteloicacus dicitur, in Brevariario Sarum Lugduniacus.

c Al. prætermisimus.

d Saussaius 13 Decembr. ait purissimum hujus corpus a S. Hilario in ecclesia SS. Joannis et Pauli extra urbicos muros sepultum. At si statim a patris reditu obiit, nondum ea ecclesia SS. Joanni et Paulo erat dicata, quippe qui nondum subierant martyrium.

e Saussaius ibidem : Pone ejus tumulum Virginis beatæ, ejusdem mater in omni pietate consummata paulo post meruit sepeliri.

f S. Hieronymus lib. 2, ep. 1, ad Magnum oratorem Romanum, Hilarius inquit, meorum Confessor temporum et Episcopus, duodecim Quintiliani libros et stylo imitatus est et numero.

g Idem lib. 2, epist. 14, ad Paulinum : S. Hilarius Gallicano cothurno attollitur, et cum Græciæ floribus adornetur, longis interdum periodis involvitur, et a lectione simpliciorum Fratrum procul est.

h De obitu ita Bellovacensis lib. 14, c. 51 : Post multa igitur et magna miracula S. Hilarius infirmatus, cum obitum suum imminere cognosceret, fecit ad se venire Leontium ejusdem civitatis Presbyterum, quem maxime diligebat. Dumque imminente nocte cum exire, et si quid foris audiret nuntiare jussit-

set, et ipse voces tumultuantis populi civitatis se audisse reverens exposuit. Et cum juxta eum vigilaret, finem ejus expectans, media nocte jubetur exire, et quid audire possit jacenti referret : qui dum se audisse nil renuntiat, mox nimia claritas, quam etiam Presbyter sufferre non poterat, intravit ad eum, et sic paulatim recedente lumine migravit ad Dominum. S. Leontius, aliis Leonius, et Leo, S. Hilarii in exilio comes, colitur 1 Februarii.

LIBER II DE EJUS MIRACULIS.

PROLOGUS.

Domino sancto, et meritis beatissimo Patri Pascentio Papæ, et in Christo florigera perenniter caritate vernantibus Ecclesiæ Pictavensis habitatoribus, Fortunatus.

Cum veteres infidelium conditores voluminum eloquentiæ suæ pompam cunctis ostendere, causa provocaverit opinionis inflatæ; dum inter Regum vota seu funera, id est prospera vel adversa, confuso vocis ordine, quodammodo *a* nisi sunt cantare pariter et plorare; ut vel hi qui dixerunt, vel de quibus locuti sunt, saltem in libris viverent, etsi vacuis actibus inaniter defecissent; cur ego melioris spei sollicitatus instinctu, patiar reticere summi Confessoris ventia merita, et victorias, non sine, quod absit, vindictæ cælestis incursu : cum vix debita solverem, si de B. Hilarii indeficientis lampadis splendore, infatigabili voce, die continuata cum nocte pariter decantarem? Qua vero vel irretitus inscitia, vel impulsus offensa, in ea voluntate sub gravi torpore persisterem; ut cum illi decepti plurimo tractatu, de resoluta umbrarum imagine nonnulla conficerent, et in pulverem redacta cadavera falsis quasi laudibus animarent; ego de Sanctis permanentibus, et, quod est felicius, in regno Christi quotidie florentibus, nihil referrem : præsertim ubi diversa diversarum partium videtur esse causa mercedum, quod gentiles fructum laboris sui in inani tantum favore voluerunt consistere; nos autem oporteat in beatorum virorum intercessione plantare? Quibus hic si verba solvimus, illic gaudia comparamus. Idcirco reddat illi mobilis lingua præconium, a quo prius pectora hunc conceperunt affectum. Nam bonis ejus aperte creditur invideri, si quæ de illo cognovimus, silentio videantur abscondi.

*Causa scrip-
tionis.*

a

*Sanctorum
quærenda in-
tercessio.*

2 Merito itaque cum ceteris, et me de se loqui compellit, qui etiam mutos, ut loquantur, absolvit. Sed quam plura superstes in corpore fecerit, vel quanta operatus sit, postquam æternam in requiem, plaudentibus Angelis, ad Christum victor de mundi certamine transmigravit etsi non potui, annorum vetustate subripiente, contingere; attamen vel quæ præsentī tempore miracula misericors præbuit, cupio indigenti memoriæ non fraudare : ut quisquis hæc fidei, sicut condecet, auditu perceperit, et præterita se cognoscere gaudeat, et similia fieri virtute Confessoris in futurum confidat.

*Multa Hilarii
miracula
ignota Au-
ctori.*

a Ms. Ripal. visi.

CAPUT I.

Ægri, cæci, contracti, leprosi sanati.

Igitur Probianus cum dubio jam vitæ penderet in fine, et spem convalescendæ infantiae mors invida parentibus subripere festinaret, nec parvuli funus acerbum considerans, nec desideria ingemiscantis senectutis spectans, avida, quidquid invenit, extra fortem cuncta concludens, sola tamen intercessione B. Hilarii restiterat moribundo salutis occasio. Quem Franco suus genitor, et Periculosa mater, quæ magis converso nomine filii periclitabatur in nece, jam quasi defuncti præmeditantes exequias, cum ingenti luctu et fletu in Confessoris tabernaculum detulerunt. Tunc S. Hilarius ab auctore suo secretæ artis exhibens medicinam, consuetus de dispendio funeris reddere compendia

*Probianus
moribundus
sanatur,*

ACTUS
FURTIVUS

compendia sanitatis, subito membrorum fluentem fabricam verbo operante erexit, et in statum pristinum, tanquam si nihil in ea fuisset solutum, reformavit: moxque parentum lacrymas lætitiæ mole superveniente siccavit: gemitus voto succedente præcluserit; ubi jam per dolorem non erat, sed præ gaudio, quod plorarent. Quas pœnas, quæ tormenta, mors ipsa tunc pertulit, quando illud quod credebat invadere, sic amisit? Profecto quando alterum victrix ferire non potuit, sese jam victa percussit. Qui tamen Probianus postea apicem promeruit obtinere a Pontificis, et usque in hodiernum diem ad luminaria sui medici, singulis annis vitæ debitor tributa persolvit.

Is postea Episcopus, quod annis vota solvit.

a

b

Leprosi duo mundantur pulvere sepulcri S. Hilarii.

c

Post ad Ordines promoti.

d

e

f

Manus contracta sanatur.

Cæco visus redditur.

g

4 Illud quoque nobis est tam singulare miraculum, pro gloria collatoris, ad memoriam populi revocandum. Nam cum a b Cadurcis venissent duo homines, lepræ maculis immutati, spem suæ salutis in S. Hilarii intercessionem fundantes persistebant, de pulvere, qui ab ejus sepulcro abstergebatur, sua cum aqua lavantes capita, et membra reliqua perungentes. Tam diu sibi talem curam fideliter impenderunt, c donec infirmitatis ipsius ulcerosa varietas de corpore, quod captivaverat, captiva migraret; ut decepta suis solatiis, colorem, quem invaserat, inviolatum relinqueret: et quam secum attulerat, turpitudinis speciem non teneret. Post innumerabilia itaque vulnera, membris omnibus instaurata est cutis una. Vultus ille diuturna deletus sorde, sua cœpit in ambobus repingi imagine, nec agnosci, qualis fuerat per infirmitatem. Per fidelissimum namque pulveris lavacrum Pictavis purificus illis inventus est Jordanis, et non ipsi ad fluvium, sed ipsis fluvius hic occurrit: ex quo tam prædicabilis patuit miseratio Confessoris; quod et laborem eis longinqui itineris abstulit, et salutis vota porrexit. O quam inæstimabili clauerunt documenta virtutum, ubi sepulcri immunditiæ mundaverunt maculas lepræ! Cujus hoc facere cura potuisset artificis, qui de tali pulvere ferret beneficia medicinæ? Ex quibus d Castrius Diaconus, et e Crispus Subdiaconus institutus, ad ejus obsequium usque in finem suum, per quem sanati sunt, adhæserunt. Et merito illius elegerunt sustinere jugum f Domini, a quo a pœna liberi sunt effecti.

5 Quædam puella in hanc vitam veniens, dexteram mortuam traxerat, natura formante, et debilem manum in speciem globi collegerant nervorum fila contracta: fluxa suo stamine digitorum tela marcebat. Tunc occurrens ad Beatissimi Hilarii sepulturam, intercessionem ejus vivacibus est officiis ordinata. Paullatim mobilis vigor articulos stupentes et ungues irrepsit. Post longa tempora manus illi tunc nata est, cum sensit munera Confessoris. Extincta venit matris ab utero, viva rediit de sancti sepulcro. Ecce quam larga remuneratoris est pietas, ut quæ natura non genuit, hic membra suppleret.

6 Nec illud quidem præterire convenit, quod cæco post vota g felici successit. Nam cum ad B. Martini limina pro recipiendo lumine intentus properaret, in S. Hilarii præteriens templum ingressus est. Quo dum vigilias officio solito Cleri celebrarent, mane facto, apertis oculis, ipse diem cœpit aliis nuntiare, qui semper egebat audire. Apud quem una semper nox erat, tenebras illi S. Hilarius ea nocte purgavit. Qui numquam viderat ornamenta diei, cœpit illi novus sol miræ claritatis nasci. Tunc illi fabricata sunt omnia, quando eorum meruit videre facturam: et ut ita dicam, quodammodo illi post se mundus est natus; cum factus est agnitus. Cæcus ad B. Martini ecclesiam festinabat accedere; iste hunc in suo templo dignatus est illuminare. Quanta micat gratia donatoris, qui prævenit desideria supplicantis?

a Bouchetus cap. 13, et Claudius Robertus hunc aiunt esse Probianum, sive Probatianum, Episcopum Bituricensem xxiv, qui anno Pelagii Papæ 2. Childeberti 44, Christi 533, subscripsit Con-

cilio Parisiensi II effbiennio post præfuit Parisiensi III, adeoque attigit tempora Venantii Fortunati, ut § 2 diximus.

b Cadurcorum metropolis in Aquitania prima Cadurcum, ad Oldum fluvium, urbs Episcopalis sub Archiepiscopatu Bituricensi.

c Bouchetus nono die sanatos scribit.

d Bouchetus, Casterius.

e Ms. Ripat Crispio. Bouchetus Crispo; et addit hoc miraculum contigisse statim post translationem reliquiarum, de qua infra.

f Al. dominii. g Felix appellatur a Boucheto.

CAPUT II.

Victoria obtenta, alia miracula.

Quid dignum etiam referam de tam regali mysterio, quod ab ipso est in Regem collatum? Denique a Clodoveus Rex dum contra hæreticam gentem pugnaturus, armatas haberet acies, b media nocte meruit de basilica beati viri lumen super se veniens adspicere, admonitus etiam ut festinanter, sed non sine venerabilis loci oratione, adversus hostes conflictaturus descenderet. Quod ille diligenter observans, et orationi occurrens, tanta prosperitate, altero pro se pugnaturus, processit ab bellum, ut intra horam diei tertiam, ultra humana vota sortiretur a Domino victoriam. Ubi multitudo occisorum cadaverum c colles ex se visa sit montium erexisse. Ecce terribiliter formidanda prodigia, et delectabiliter amplectenda miracula! Parum illi fuit pro solatio Regis, signum ostendere luminis, nisi aperte monitus addidisset et vocis. Simile quoddam contigit Israeliticæ gentis tempore hujus caussa virtutis. Nam ibi columna ignis populum præcesserat; hic figura lampadis admonebat. Vellem nosse, quod fuerit tanti ardoris secretum mysterium, tam manifeste prolatum. Sed quantum ipso inspirante videor agnoscere, non tacebo. Nam contra hæreticas acies, sicut olim in corpore, non cessavit spiritu dimicare; d ita credebat sibi contra Alaricum Arianum iterum bellandi redire constantiam. Quanta fuit illi semper pro cultu Catholicæ religionis aviditas, cum in requie posito, adhuc sollicitudinis non desit ubertas! Nam qui tunc in synodo ad confundendum hostem verba fidelia protulit, hic in campo arma tractavit victoriæ.

a

b

Clodoveo lumine ac voce promittit obtinere victoriam.

c

d

8 Mulier in vico Tonaciaco, dum aquam ad opus suum deportaret die Dominico, (non est meum nosse, quo præventa peccato) manus ejus attracta est, venarum arefacto discursu. Tunc revelatione commonita est, ut ad Sancti limina, si vellet salva fieri, properaret. Quo illa fidens nuntio, tanquam cum ipso sanitatis suæ præviatore, læta cucurrit. Et dum in ecclesia psalleretur, similiter in absolutione die Dominico, quo præcesserat pœna, secuta sunt gaudia. Ecce consuetudinem patroni singularis amabilem, qui ut inveniatur quod præstet, et causas exquirat. O beatum Hilarium, omnium corde, ore, voce cantandum! Cujus tam larga benignitas est, ut non solum se alicui non abscondat, sed ultro ingerat! Veniamus ad alios venerandi fructus miraculi.

Rursus manus contracta curatur.

9 Quædam paralytica, annis adulta puella, sine vitæ vivebat officiis. Cui intra funus extincti corporis tantum superstes anima palpitabat, et in toto cadavere lumina quasi sola vigeant, ac velut mortua in se membra vigilantes oculi custodiebant. Non lingua torpens intra palati cameram volubilis excurrebat: nec imo ducta de pectore vox collata poterat per verba disponi: non manus, cum soluta languesceret, naturæ debita servitia dissolvebat: neque pes instabilis e membrorum ruinas sustinebat. Adhuc totius corporis infabricata massa torpebat. Quæ in ejus solennitatis die intra ecclesiam posita, cum ingenti favore, spectantibus omnibus, est erecta. Sicque in unius debilis corpore miracula plura Sanctus complexit: attenuata genuum vestigia roboravit, linguam rigentem flexibilitati vocis et facilitati aptavit, ad usum lanificii debiles quondam palmas armavit,

Paralytica sanatur.

armavit, lineamenta viscerum gratia pii muneris animavit. Aliquando igitur vetus infans in verba prorupit, et quod est conspicuum, voce prima lactis alimenta quæsit. Ergo ut talis cibus inter omnes posceretur, quid aliud datur intelligi, nisi quando sanata est tunc prius credidisse se nasci?

*Repellitur do-
num, nolentis
offerre.*

10 Nec illud tam fidele mysterium oblivione noxia subtrahatur. Itaque cum duo negotiatores ad Beati basilicam occurrissent, habentes formam ceræ quasi socialiter in commune; quidam ex his alloquitur alterum, ut eam, etsi tam parvam rem, tamen tanto Confessori vel libenter offerrent. Sed incassum sua verba in animo socii nolentis expendit. Ipse tamen cum collega suo in oratione prosternitur, ceram illam occulte ante tremendi sepulcri cancellos exponit. Mox ad omnem æqualitatem ceræ ipsius forma se divisit, et parte illius fidelis oblitoris accepta, pars altera, videntibus pluribus,volvendo usque ad alios cancellos, nutu divino cum omni contumelia est repulsa: quasi nollet Sanctus invadere, quod alter illi devotus non obtulit: et quoniam semper abhorruit, quod ex fide non venit; tam certus in iudicio quam misericors est in voto. O quam incorruptibilis arbiter claret! *f* Castior est iste in examinatione doni, quam in electione florum illa, quæ ceram casta producit. Tunc itaque ille, qui offerre noluit, admissi criminis se teste confusus, et immensi pudoris reatu percussus, postquam vidit sibi a radice suæ conscientiæ tantæ turpitudinis opprobria pullulasse, et in faciem occultæ cogitationis facinora revelata adspexit, consideravit, ingemuit et deflevit: ut saltem lacrymarum fonte rigante dilueret, quod corde delinquente fœdavit. Qui postea majora obtulit exactus, ceræ iudicio castigante.

11 Item cum juxta consuetudinem, quadam nocte cereus ibi illuminatus fuisset, casu super sepulcrum ejus, qui intercessione sua mortuos vivificat, ardens corruit, ita ut super *g* mafortem, quo cecidit, sine læsione aliqua perarderet. Nam in quantum fuit cerei longitudo, cera jacens inventa est, papyro consumpta, tamquam si confinium cera ipsa fecisset inter ignem et pallium, ut ab ipsa inveniretur defendi per quam potuisset exuri. Attendite beneficium: ut obediretur Confessoris præcepto, quam semper scit subdere et consumere, hic ceram ignis expavit: quam ad arrendi auxilium sumpserat, ipsa ei visa est repugnasse. Sed inter hæc illud potius admonet, ut dicatur in virtute Confessoris, quas edidit cera flammæ, extinxisse, et converso ordine illud a quo vorari potuit præfocasse. Diversæ species suam visæ sunt naturam mutasse: ne quid enim hic incendia læderent, pallium pro marmore, cera fuit pro flumine. Sed quantum est apud illum cerei lumen extinguere, qui cœcorum lumen accendit? aut cum ad alterius cadaveris sepulturam oculorum ignem redintegrat, quam facile credimus de sepulcro proprio ut flammæ expellat?

13 Vellem adhuc insatiatus sacratissimi viri miracula, quasi peculiariter decantare: sed vereor, ne unde meam cupio devotionem ostendere, auditoris animum, fastidio nascente, videar obturare. Da mihi pie veniam de textus hujus parvitate; da casui culpam: ne dum hominis cupio vitare fastidia, videar incurrere Confessoris offensam, de quo exigua dicerem, si libros implerem. Sed præsumo plurima de te minus dicere, ut de te legere populum brevitatis plus invitet, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, Amen.

a Chlodovæus I regnavit ab anno circiter 481, per annos triginta, ad annum circiter 511, qui quinto ante mortem anno, ut testatur Gregorius Turon. lib. 2, cap. 43, Christi 507, cum Alarico Gothorum Rege Ariano dimicavit in campo Vocladensi, decimo ab urbe Pictavorum milliario, ac cæso ejus exercitu Regem ipsum suapte peremit manu.

b Gregorius Turon. Veniente Rege (Chlodoveo) apud Pictavos, dum eminus in tentoriis commoraretur, pharus ignea de basilica S. Hilarii egressa, visa est ei tamquam super se advenire,

scilicet ut lumine beati Confessoris adjutus Hilarii, liberius hæreticas acies, contra quas sæpe idem Sacerdos pro fide conflixerat, debellaret. Eadem habent gesta Regum Francorum a Frchero primo, deinde a du Chesne tomo 1, scriptorum Galliæ edita. Fredegarius Scholast. historiæ Francorum epitomata cap. 35, ait Chlodoveum multis muneribus ecclesiam S. Martini et S. Hilarii ditasse, quorum fultus auxilio hæc cernitur implese. Legenda etiam gesta Francorum Roriconis monachi apud eundem du Chesne, et vita S. Rémigii per Hincmarum.

c Al. tanta jacuit in loco, ut collis ipse ab hoc visus sit se erexisse in altum.

d Al. Credebat contra Alaricum Arianum iterum rediisse Constantium. Qui sensus haud satis constat Alludit tamen certe ad certamina ab Hilario contra Constantium Augustum suscepta.

e Al. membrorum structuram sustinebat. Al. membra ruitura sustentabat. *f* Al. cautior.

g Ad. cap. 6, primæ vitæ S. Gudilæ 8 Januar, nu. 21 alia significatione hoc verbum acceptum. Consule onomasticon Rosweydi.

ALIUD S. HILARII MIRACULUM.

Ex S. Gregorio Turon. de glor. Confess. cap. 2.

Hilarius beatissimus quarto exilii anno ad urbem propriam est regressus, impletoque operis boni cursu, migravit ad Dominum. Ad cujus beatum sepulcrum multæ quidem virtutes ostensæ narrantur, quas liber vitæ ejus continet. Sed tamen duo leprosi in eodem loco mundati sunt. Mons enim erat in *a* Gabalitano territorio, cognomento *b* Helanus lacum habens magnum: ad quem certo tempore multitudo rusticorum, quasi libamina lacui illi exhibens, lintamina projiciebat, ac pannos qui ad usum vestimenti virilis præbentur, nonnulli lanæ vellera, plurimi etiam formas casei ac ceræ vel panis, diversasque species, unusquisque juxta vires suas, quæ dinumerare perlongum puto. Veniebant autem cum plaustis potum cibumque deferentes, mactantes animalia, et per triduum epulantes. Quarta autem die cum discedere deberent, anticipabat eos tempestas cum tonitruo et coruscatione valida: et intantum imber ingens cum lapidum violentia descendebat, ut vix se quisquam eorum putaret evadere. Sic fiebat per singulos annos, et involvebatur insipiens populus in errore. Post multa vero tempora, quidam Sacerdos ex urbe ipsa Episcopatu adsumpto accessit ad locum, prædicavitque turbis ut absisterent ab his, ne cælesti ira consumerentur. Sed nequaquam ejus prædicatio a cruda rusticitate recipiebatur. Tunc inspirante divinitate Sacerdos Dei basilicam in honore B. Hilarii Pictaviensis eminus ab ora stagni ædificavit, in qua reliquias ejus locavit, dicens populo: Nolite filioli, nolite peccare ante Dominum: nulla est enim religio in stagno. Nolite maculare animas vestras in his ritibus vanis, sed potius cognoscite Deum, et amicis ejus venerationem impendite: adorate autem S. Hilarium Dei Antistitem, cujus hic reliquiæ sunt conditæ: ipse enim potest pro vobis apud Dei misericordiam intercessor existere. Tunc homines compuncti corde conversi sunt: et relinquentes lacum, omnia quæ ibidem projicere erant soliti, ad sanctam basilicam conferebant: et sic ab errore, quo vincti fuerant, relaxati sunt: sed et tempestas deinceps a loco illo prohibita est: nec ultra in hac solennitate, quæ Dei erat, nocuit, postquam beati Confessoris ibidem sunt reliquiæ collocatæ. *c*

ALCTORE
FORTUNATO.

a
b

*Ad Helanum
lacum rustica
superstitio.*

*Tempestas an-
niversaria a
diabolo.*

*S. Hilarii re-
liquiis com-
pressa super-
stitio et tem-
pestas.*

c

a Gabali Cæsari lib. 7, Γαβαλλοι Ptolemæo, Γαβάλεις Straboni, Gabales Plinio, hodie le pays de Givaudan. Sidonius carmine 24 terram Gabalum satis nivosam vocat. Montem habet altissimum Loseram, in cujus radicibus oritur Elaveris fluvius, ubi in proxima valle est urbs Episcopalis Mimate, de cujus Episcopo S. Firmino xiv Januarii agemus.

b Alias Helarum. Bouchetus, la fontaine et lac des Helles, videtur pars Loseræ, cum quo sub Cevennis montibus continetur, quibus ab Aquitania Galliam Narbonensem separat Ausonius carm. de Narbon. hi aliis Cebennæ, Cævennæ, Gebennæ, Gebenici, et Cemmeni dicuntur.

c Bouchetus scribit hanc ecclesiam, haud procul Rupella distantem, sua ætate parochialem fuisse, dictam S. Hilarii de Palude. Verum cum S. Gregorius dicat in Gabalitano fuisse, qui potuit esse Rupellæ vicina?

*Epilogus li-
bri.*

ALIA MIRACULA.

Ex Flodoardi historia Remensi lib. 4, c. 48.

Sunt hic Remis *a* ecclesiæ duæ in honore S. Hilarii : una infra civitatem, in qua nuper quædam puella contracta et paralytica divina est erecta virtute. Altera quæ est antiquior ecclesia ante portam Martis sita, quam *b* S. Rigobertus Pontifex antecessoribus nostris Clericis ad sepulturam ipsorum dedit. Quæ dudum scilicet ante discessionem vel expulsionem Domni *c* Artaldi Episcopi crebris illustrabatur miraculis. Unde et tunc ab eo, civibus quoque suffragia ferentibus, tectis ac novis est reparata laquearibus. Nam quidam cæcus nomine Paulus, admonitus in somnis ut ad eandem pergeret ecclesiam, lumen ibi recepturus advenit, et recuperato lumine (nec mora) videns abscessit.

2 Quidam ex Episcopi famulis cum ad ipsam pergeret ecclesiam, piscatorem cum piscibus ante fores ecclesiæ obvium habuit : quos apprehendens velut empturus abstulit. At pauper ille piscator, ut inde sibi cum S. Hilario conveniret, devotionum clamores lugubri mente in eum ingressit. At ille despicens hujuscemodi voces, ecclesiam quasi Missam auditurus intravit. Ubi dum staret, subito corruit, graviterque vexatus ejicitur. De qua vexatione non parvo tempore laboravit. In hujus ecclesiæ cœmeterio quidam *d* Scotigena Dei servus olim sepultus est.

a Plurima per Galliam S. Hilario erecta templa vicorum nomina indicant. Aliæ ecclesiæ in Remensi territorio referuntur ab eodem Flodoardo lib. 1, c. 25, antiquitus ei erectæ. Fabricavit enim S. Theodulphus (qui *i* Maii celebratur) basilicum in honore S. Hilarii, quo cursum sui duplicaret laboris, etc. Erat Abbas monasterii S. Theodoricus tribus a civitate millibus separati, ut ibidem Flodoard. cap. 24, colitur S. Theodoricus *i* Julii. vixerunt ambo seculo sexto.

b S. Rigoberti vitam dedimus iv Januar.

c Artaldus, sive Artoldus, xxxvi Episcopus Remensis ordinatur an. 932. De ejus expulsionem Flodoardus testis oculatus lib. 4, c. 28.

d Ille est S. Merolilanus, cujus vitam dabimus xix Maii.

ALIA MIRACULA,

a Joanne Boucheto Gallice scripta.

Pictavensem S. Hilarii basilicam adiit mulier quædam, inopia ac virium languore ex æquo pressa. Ibi prece ad Deum sanctumque Antistitem fusa, levi sopore corripitur, sibi que Sanctum videre visa est, monentem ut ad *a* S. Petri ædem se conferret, ejusque imploraret opem, præsentem continuo expertura. Paret illico, viresque recuperat.

2 Quo tempore in Aquitaniam Dani irrupere, dirasque late strages dedere, ex iis quidam homo nefarius Christo se nomen dare et baptismo tingi velle professus est; pollicitus plurimum se illi provinciæ allaturum emolumenti, si se suscipere de sacro fonte Comes *b* Arnulphus voluisset. Annuit Comes. Baptismo ablatus est barbarus, non ut serio religionem Christianam complecteretur, sed ut ritus illius curiose exploraret. Albis igitur de more indutus, in Chorum ecclesiæ ad S. Hilarii sepulcrum introducit. Sudum erat et innube cælum : subita tamen vis venti, candidum, quo indignum erat, amictum a capite ac corpore ejus revellit, varioque turbine per basilicam circumfremens, in auras evanuit. Barbarus in avita obstinatus superstitione abscessit.

3 *c* Mulier quædam, Goda nomine, cæca tibiisque ita misere contractis, ut absque alieno incedere adminiculo nequiret, Dei Sanctique Hilarii invocavit auxilium, ecclesiamque Pictavensem religiose visitavit; ubi visum gradiendique facultatem divinitus adeptæ est. Verum vix domum redierat, cum et luminibus rursum est, et tibiis capta. Pictavos redit : incolumis denuo abscedit. Idque tertio evenit. Tandem in vicinis commorari ædibus statuit, quas denuo

curata coemit, temploque verendo, et aliis id genus obsequiis religiosam Sancto servivit servitutem. Hoc vero idcirco aiunt accidisse, quod in priori illo domicilio nescio quid identidem perpetrabat delicti, quo divinam provocabat ultionem.

4 Miserat Frotbandus monasterii S. Genovefæ Parisiis Abbas, S. Hilarii reliquias ad propinquum quempiam vicum, altari inserendas. Id dum fieret vasti duo serpentes, qui sub eo delituerant, cum tetro sibilo prodeunt, atque templo egressi, subito extinguuntur. Adeo serpentibus nusquam tuta statio est, ubi S. Hilarii fuerint pignora : quippe qui et serpentes olim fugarit, et serpentinæ hæreticorum linguas vicerit.

5 Quædam, insidente corpus cacodæmone, sensibus erat ac ratione orbata : Pictavos ad S. Hilarii ædem perducitur : funduntur ad Deum ac Sanctum preces : effugatur dæmon : illa omni deinceps ejus infestatione, adeoque et ægritudine caruit.

6 Circiter annum Christi millesimum octogesimum, Pictonum Comes *d* Guilielmus Gauffredus (is qui *e* Monasterium-novum Pictavis condidit) primo diluculo ad preces matutinas, quæ in S. Hilarii æde peragebantur, duobus solum comitatus famulis, pedisequo altero, altero cubiculario, adibat : ingressus offendit pedibus fasciculum strophio involutum, tolli a famulo jubet, et, cum in eo libras viginti quinque minus quatuor denariis colligatas didicisset, diligenter asservari. Romam deinde cogitans, fasciculum una deportari a famulo imperat, ut, quem cui restituere fas esset ignoraret, eum isthic Deo dicaret. Jam Alpibus superatis ad virum nobilem sibi amicum divertit. Inter cœnandum varii habiti de Sanctorum sepulcris, miraculis, patrociniis sermones sunt, prædicante præcipue Guilielmo quæ ad S. Hilarii reliquias quotidie fierent Pictavis portenta. Refellere hospes dicta : quippe qui vix anno elapso, Compostella revertens, Pictavos venerit, ac summo mane S. Hilarii ædem viseret, et brevi (quod comites jam præcessissent) facta precatatione, denarios quatuor obtulerit : sed cum egressurus excidisse sibi reliquum viatici, libras circiter viginti quinque sudario involutas animadvertisset; omnia nequidquam perscrutatus, multisque fuis ad S. Hilarium precibus vacuus abscesserit. Intellexit Guilielmus eum ipsum nempe fasciculum esse, quem reperisset : quærit igitur ex hospite, num eum, si coram produceretur, agnoscere fasciculum posset. Hospes vero ne sibi illudat rogat. Afferri Comes fasciculum jubet, quem illico ut exposuit, hospes agnovit, multoque certius cum nummis numeratis deesse quatuor denarios vidit. quos Sancto obtulerat. Deo igitur gratias agere ac Sancto, ipsique Comiti, haud minus miraculi novitate exultanti.

7 Guilielmus Rufus, cum altera careret tibia, singulari tamen erga S. Hilarium pietate, ejus ædem equo vectus, etsi satis alioquin tenui re domestica esset, frequens adibat; equum ad templi valvas, dum feretrum religiose veneratur, relinquere erat solitus. Præteriens quidam primo mane, in equum insilit, ad urbis se portam proripit, (jam enim urbis muris circumdata S. Hilarii basilica erat) sed egredi vi quadam occulta prohibitus est : ceteras obit portas, nec ulla non arcuit transitu furem. Avertit ea res illius a cœpto jam flagitio animum. At si equum ad basilicæ ostium reduceret verebatur ne Prætor manum sibi injiceret, repeteretque furti pœnas. Committiteum tantisper familiari sibi femina custodiendum : ipse ad templum abit, consilium in arena capturus. Rufum reperit graviter equi jactura perturbatum, tantumque non succensentem S. Hilario, qui sibi equum sivisset eripi. Solabantur, qua fas erat, hominem ejus cœnobii monachi : cum ecce fur in conspectum se dedit, et sive turbatæ mentis indice vultu, seu

Serpentes fugati.

Energumena curata.

d e

Res amissæ repertæ.

Furtum impeditum.

a
Paralytica anata.

b

c
Cæcus illuminatus.

Fur punitus.

d

Infirmæ sanata.

a

Barbari simulatio detecta.

b

c
Cæca et contracta tertio curata.

seu quo divino instinctu agnitus, apprehensus, fas-
susque crimen est : cujus ei, equo restituto, venia
data.

8 Quo tempore Henricus Angliæ Rex conjuxque
ejus *f* Alienora rerum in Aquitania potiebantur, vul-
gatus divina vindicta morbus est, ignotus ac feralis.
Is igne quodam, qui cerni tamen non poterat, depa-
scebatur membra : tetra tantum ulcera ac plagæ can-
cro haud absimiles habebant. His multi extinguebantur
mortales, ante in furorem nescio quem acti. *g* Haud
satis etiamnum quod genus istud luis fuerit conjicio,
nisi si Venerea illa fuit, quam vulgus Neapolitanam
vocat. Multis tunc in mentem venit S. Hilarii opem
implorare. Et visitata religiose ejus basilicæ cælestem
retulere medicinam. Hujus beneficii, ut fit, didita in
populos fama, excitati plurimi undatim confluebant,
tum infirmi ipsi, tum eorum parentes et amici. Fuit-
que pia quædam matrona, quæ divina inflammata
caritate ultro curandis miserorum fœda tabe fluentium
ulceribus impendit operam, dum in ipsa basilica sa-
cras vigilias peragerent. Ea nocte quadam S. Hila-
rium Pontificali habitu, aliis comitantibus Episcopis,
singulos isthic excubantes circumeuntem et aqua
aspergentem vidit, qui omnes postridie incolumes
exitere. Tradit vero qui id litteris consignavit, tri-
plex fuisse isthuc convenientium ægrorum discrimen :
alii enim visitato Sancti feretro convaluere, alii dum
isthuc peregre adventarent, alii simul suis erant ædi-
bus egressi.

9 Repertus erat a templi custodibus piarum pre-
cationum libellus, argento eleganter ornatus. Hunc
sustulit quidam, non furtive usurpaturus, sed descri-
pturus dumtaxat preces. Adolescens quidam
furti accersitur : et quæstione habita, alias fatebatur
crimen tormentis victus, negabat alias : ergo torqueri
acrius jubetur, manu bullienti aquæ immersa. Ad-
fuere spectatores plurimi, interque eos qui librum
subdlexerat. Palam in ecclesiæ meditullio aquæ bul-
lienti inseritur manus adolescentis, neque doloris
aut noxæ quidquam perpetitur. Dum vero eam e vase
educit, gutta in faciem adstantis rei excussa est. Hic
ille ingenti torqueri dolore, facie illi fœdum in modum
intumescere. Ergo fateri publice quod erat gestum :
itaque adolescente absoluto, ipse quoque dolore libe-
ratus est.

10 Aliud simile memoratur miraculum. Sacellanus
quidam falso crimine arguebatur, ut qui unam e sacris
Ecclesiæ trabeis, quas cappas vocant, esset furatus.
Inficari ille crimen, paratus etiam igne refellere.
Usitatum ea ætate apud Pictavos genus probationis,
a Gothis olim acceptum. In ipsa basilica ingens ex-
truitur rogos. Ille fuscis ad Deum Sanctumque Hila-
rium precibus, fide plenus ac divinæ opis fiducia,
per medias graditur flammæ, ne libatis quidem mi-
nimo ignis ardore vestibus. Et continuo alius qui fla-
gitium designarat deprehensus, vestisque recupe-
rata est.

11 Adolescens quidam Pictavis, ab ipso ortu sur-
dus ac mutus, cum multos videret ad S. Hilarii con-
fluere sepulcrum, cœpit ipse quoque illius ecclesiam
frequentare, ejusque curatores ac ministros : sacristis
et custodibus navare in verrenda æde, peragendisque
nocturnis vigiliis operam. Quadam ergo nocte dum
solus isthic excubat, ad Sancti tumulum accedit, di-
ducit in crucis formam brachia, pie illum ut sibi ad-
sit obtestatur. Adstitit oranti Hilarius Pontificio
cultu, et quid se vellet quæsiit. Audiit antehac sur-
dus, responditque cupere se, si Deo ita collibisset,
ejus ope audiendi loquendique sibi facultatem imper-
tiri; at Sanctus : Audies, inquit, Deo id mihi gratifi-
cante : ut loquaris quoque S. Martini tributum est
patrocinio, ab is ad illius tumulum, gratias illi actu-
rus. Audiit ergo, intellexitque postridie quæcumque
sibi dicerentur, solitisque gestibus vale templi custo-

dibus dicto, Turones abiit. Ibi cum pernoctare in
S. Martini æde vellet, repulsus a custodibus est.
Foris ergo ante ipsas valvas noctem vigil exegit, ad
Deum identidem Sanctumque Martinum fundens pre-
ces. Evicit deinde postridie nutibus gestibusque a
sacristis ut intra ipsam ædem insequenti nocte per-
manere sineretur. Hic vero egregio animi ardore pre-
canti S. Martinus adstitit, et ut loqueretur edixit.
Locutus est tum ac deinceps expedite. Rem postridie
omnem retulit : quæ tamen credita non est, donec
Pictavensium est testimonio confirmata.

12 Qui duo hæc miracula litteris tradidit, idem
testatur se cum Myra reverteretur, quo *h* S. Nicolai
sepulcrum veneraturus abierat, conspexisse quodam
loco eversæ collapsæve ecclesiæ muros; atque ex sene
isthic reperto sciscitatum, quæ ea fuisset ædes, di-
dicisse, olim S. Hilario Episcopo Pictavensi positam.
Nam cum is ab exilio, in quod erat a Constantio re-
legatus, rediret, sub noctem eo appulsum, cum nulla
prope domus aut tugurium esset, ad quod diverteret
in cavum quoddam e saxo sepulcrum (cœmeterium
enim isthic erat) subiisse, ibique noctem exegisse.
Cum postridie inde abiisset, aquam ex eodem sepul-
cro limpidissimam manasse; ea qui ægri abluebantur,
continuo restitutos sanitati. Re vulgata, undique
plurimos confluisse, eorumque donariis constru-
ctam, cujus ruinas cerneret, ecclesiam fuisse, quæ
bellicis tumultibus neglecta collapsaque jam esset.
Addit idem scriptor se illud quoque sepulcrum humi-
dum vidisse.

13 *i* Vasatis (urbs est Vasconia) celebritas agi S.
Hilarii consueverat, omneque servile opus a primis
vesperis religiose intermittere. Mulier tamen quædam
solita ecclesiæ lineam lavare sepellectilem, publica
populi contempta pietate, nescio quid sarcire vesti-
menti ausa, ingenti primum dexteræ manus dolore
correpta est, quæ dein ita contracta est nervis con-
vulsis, ut cubito jungeretur. Intellexit eam sibi
divinitus neglectæ religionis pœnam infligi. Multis
ergo cum lacrymis Sanctum ut sibi ignoscat obtesta-
tur. Nec tamen ante insequentes ferias sacræ Pente-
costes, ut pristinus dexteræ vigor restitueretur,
obtinuit. At cum tunc sero in Cathedrali, quam verri
curarat, ecclesia esset, in somnum incidit, ac videre
sibi magnificum sepulcrum visa est, ex eoque pro-
deuntem Antistitem, ac sese his compellantem ver-
bis : Deum offendisti, neglecto Ecclesiæ de mea
celebranda festivitate præcepto; ideoque pœnas de-
disti : at tuæ nunc exauditæ sunt preces, pristinam-
que recuperabis sanitatem. Simul ejus dextram pre-
hendit, inque priorem situm restituit. Experrecta
validam sibi, ut prius, manum sensit : profecta ergo
Pictavos gratias S. Hilario coram egit; ejusque om-
nino quale dormienti objectum erat, sepulcrum est
venerata.

14 Imperante Aquitanis Guilielmo Gauffredo
Pictavensi Comite, ejusque filio Guilielmo; e *k* Bur-
gundia, unde erant oriundi, vir quidam nobilis Picta-
vos venit, consanguineum, ut aiebat, Ducem salu-
taturus. Aliquanto post reditum ad suos paranti
varia Dux munera obtulit. Quæ ille omnia urbane
recusavit; verum, si Ducis gratia consequi id sibi
fas esset, cupere se dixit fundos quosdam, quos in
Burgundia Canonici Pictavenses, suæ domui conti-
guos, pleno domini jure possiderent, mercari. Acturum
se Dux cum Canonicis spondit. Assensere
Canonici, legitime iis transscribente Duce vicum
Arsaium in Alnesio prope Rupellam. Insequenti nocte
visendum se in somnis Burgundioni illi S. Hilarius
obtulit, itaque eum affatus est : Huc venisti, hospes,
ut suis Ecclesiam meam possessionibus spoliare? Impegitque
illi ter quaterve Pastorale pedum in caput. Excussus
homini sopor, valide una vociferanti. Advolant famuli : somnium iis haud inane ex-
ponit,

EX
GALLICO JO.
BOUCHETI.
loquelam ad
sepulcrum
S. Martini.

Morbi varii
curati.

Festi viola-
trix punita.

curata.

Avaritia cas-
tigata.

g
Ardentium
morbus sive
sacer ignis,
curatus.

Innocentia de-
fensa.

Herum reo
proditio.

Surdus audi-
ditum impe-
trat.

ponit, plagasque a S. Hilario inflictas ostentat. Dux re comperta, Canonicos et priorem vicum (Longumrete vocant) et Arsaium quoque habere jussit.

15 Cæcus quidam diu multumque S. Hilarium videndi facultatem oravit, ac Pictavos profectus dies complures iisdem votis precationibusque exegit. Nocte quadam S. Hilarium in somnis videre sibi visus est, isthæc sibi edicentem: Crastina luce duos hujus Ecclesiæ Canonicos (nomen expressit utriusque) reperies: eis a me denuntia, ut flagitiosam suam vitam corrigant; ni fecerint, pœnas brevi daturos.

Ut vero fidem habeant, cum in Missa solemnī, quæ ipso die in eadem fiet basilica, sacrum trisagion de more concinetur, visum recuperabis perspicaciorem firmioremque quam omni retro vita habueris. Experrectus, nec vanum ratus somnium, cum ad Sancti basilicam ductus, duos illos invicem colloqui Canonicos didicisset, eos adit, et proprio quemque nomine compellat, ac visa auditaque refert. Sprevere quidem illi dicta, ceu levīa somniorum terculamenta; tamen quod sibi suorum conscii scelerum essent, non nullo sunt timore percussi; et alterius, quo minæ confirmabantur, præsagii exitum studiose opperiebantur, uti et ipsorum collegæ ceterique ejus Ecclesiæ Sacerdotes, quibus visum sibi redditum iri cæcus indicarat. Ubi ergo ad trisagion ventum est, hominem circumstant et simul tertio SANCTUS erat decantatum, aperiri ambos ei oculos, iisque illum clare et distincte cernere cuncta intuentur; et Deo Sanctoque Hilario gratias agunt. Hildebrandus, qui hoc descripsit miraculum, negat sibi compertum an mores duo illi Canonici emendarint, hoc constare eos paullo post e vivis excessisse.

16 Gregorius Archiepiscopus Turonensis lib. de gloria Confessorum, cap. 53, scribit, intra ipsum Pictavorum terminum, qui adjacet civitati Namneticæ, id est in vico *l* Ratiatensi, *m* Lupianum quemdam in albis transeuntem requievisse, qui fertur a B. Hilario Antistite donum baptismatis suscepisse, sed mox migrasse a corpore: cui a Deo bonorum omnium largitore tanta est gratia attributa, ut ad ejus sepulcrum cæcus visum, paralyticus gressum, mutus mereretur eloquium.

17 Idem Gregorius eodem libro cap. 52 narrat, Thaumastum *n* juxta expositionem nominis sui admirabilem sanctitate, *o* Momociacensis urbis Episcopum, de eadem urbe, incertum qua de re, expulsum, Pictavum oppidum petiisse; ibique præsentem vitam in bona perdurantem confessione finivisse: et sepulcrum habuisse ante ipsum atrium B. Hilarii: de quo tumulo erasus a multis pulvis et haustus, ita dolori dentium febriumque medebatur, ut qui hauserant mirarentur effectum. Nam ita ea benedicto assidue expetebatur, ut jam non uno loco sarcophagus adpareret transforatus. Arbitror unum esse e sepulcris quæ in S. Bartholomæi visuntur sacello: unum enim pluribus locis perforatum est, et pulverem ex eo etiamnum cultro abraderē feminæ consueverunt, parvulorumque suorum escis commiscere ad colicos dolores sanandos. Plura sunt ejusmodi sepulcra, quibus nonnulli parentes S. Bartholomæi conditos arbitrantur. Verum nec certum ejus rei testimonium vidi, neque assequi possum, quis eorum corpora e Palæstina advexisset Pictavos, nisi fortassis adhuc superstites *p* S. Martialem huc sunt secuti, uti S. Amator et S. Verona.

18 Si universa persequi miracula voluero, quæ isthic S. Hilarii meritis nostra memoria patrata sunt, ingens contexam volumen: nam quingenti minimum, quibus turbata mens motaque gradu ratio erat, isthic sibi restituti sunt: paucique adeo eo adducuntur, quin aliquanto post tempore vel sanentur omnino vel moriantur. Imploratur quoque ad repellendas contra orthodoxam religionem tentationes: ab adolescentibus quoque, qui obtusior ad

condiscendas litteras ingenio sunt; et sane quamplurimi mihi jurejurando affirmarunt se præsentem Sancti opem in ea re expertos.

a Est ea Cathedralis, ut ex Boucheto et Cl. Roberto patet.

b Ranulphus legendum videtur, sive Rannulphus, aut Ragnulphus; qui Comes Pictavensis Ademaro dicitur, Reginoni Dux Aquitanicæ. Is anno 867, Hastingum Normannorum Ducem, qui se in quadam basilica communierat, oppugnans, sagitta ictus, triduoque post mortuus est; ulciscente Numine, ut in gestis Normannorum dicitur, quia S. Hilarii basilicam injuste usurparat.

c Hoc miraculum a Fortunato narrari scribit Bouchetus. Pluribus usi mss. in nullo id reperimus. Adjectum fortassis ad Aquitanica exemplaria quæ ipse legit.

d Is Boucheto est quartus illius nominis, diciturque successisse parenti Guilielmo Capiti-stupæ anno 1025, obiisse anno 1086.

e Abbatia SS. Joannis Evangelistæ et Andreæ Monasteriini, a Guilielmo Gaufrido, sive Goffredo ædificata, perfecta traditur amplisque possessionibus dotata anno 1077, quamquam multa deinde Guilielmus quintus, quem Sanctum vocant, ut 10 Februarii dicemus, adjecit.

f Filia hæc fuit Guilielmi V, conjux primum Ludovici VII, Galliarum Regis; sed ab eo consanguinitatis prætextu repudiata, Henrico Normannicæ Duci, qui deinde Angliæ Rex fuit secundus ejus nominis, nupsit an. 1151.

g Ignis sacer fuit, qui vulgo S. Antonii dicitur, de quo 3 Janu. in Miraculis S. Genovefæ pluribus actum.

h Ejus reliquiæ Barium allatæ circa annum 1087, ut 9 Maii dicemus.

i Vasatium urbs Cossio dicitur Ausonio in Parentalibus car. 24. Κόσσιον Ptolemæo lib. 2, cap. 7. Vasatæ Paulino; civitas Vasatica in Notitia provinciarum, et in ms. nostro. forsitan vitiose, Vasateta; vulgo nunc Bazas, aut Vasas, ut Vinetus scribit.

k Testatur certe du Chesne lib. 1 historiæ Vergiacæ ab antiquis Scriptoribus, Guilielmum Aquitanicæ Ducem, qui Ranulpho successit et Cluniacum condidit, Principem Burgundiæ appellari, propter amplissimas in Burgundia possessiones.

l Bouchetus interpretatur Raiz.

m Colitur 1 Julii S. Lupianus Confessor: an hic nos latet; ut potius alium existimemus inducimur, quod 17 Februarii in Claramonte agi dicitur translatio S. Lupiani Confessoris.

n Mendose igitur in ms. et apud Bouchetum Theomestus dicitur: nam Θεομαστός idem est quod admirabilis. Nec hujus in Martyrologio Gallicano nomen reperimus.

o Bouchetus Moniacensis. At meminit idem Gregorius lib. 9, histor. Franc. cap. 29, oppidi Momociacensis.

p De ipsius S. Martialis ætate disquiremus 30 Junii S. Amator S. Martialis discipulus, Cadurcorum Apostolus, celebratur in Martyrologio Gallicano 20 Augusti; S. Verona, vel Veronica, quæ faciem Christi crucem gestantis tersisse traditur 15, ab aliis 4 Februar.

TRANSLATIO I S. HILARII.

Postquam e vivis excessit Hilarius deliberatum quo præcipue tumulari eum loco oporteret. Auctor est Bouchetus par. 1, cap. 14, suasisse quosdam ut in Episcopalis palatii sacello, quod construxerat, conderetur, ubi nunc abbatia S. Hilarii de cella: alii ipsum sibi in æde SS. Joannis et Pauli, ubi uxorem ac filiam sepelierat, monumentum locasse; ea videri standum ipsius extrema voluntate. Hanc cuncti sententiam ingenti assensu accipere.

2 Funus comitati Sacerdotes, Patricii plebsque numerosa, lacrymis ubertim manantes universi, multis colluculentibus cereis. Conditorium erat muris et fornice, ligneo illo quidem, sed eleganter inaurato tectum. Huc dum effertur corpus sancti Antistitis, paralyticus biennium jam lecto affixus, prætereuntium fortassis excitus strepitu, et quid rei esset edoctus, sustulit in cælum oculos ac manus, precatus Deum, ut pii Præsulis, quem cælo jam receptum crederet, patrocinio vires sibi restitueret. Vix conceptæ preces erant, et vigore pristino membris diffuso, proripit se de strato, funebremque pompam assequitur. Locatum Hilarii corpus inter conjugis Apræque filiæ corpora medium est: marmorei singulis tumuli fuere, sive tum positi, seu proximis post annis; certe reperti in translatione.

3 Ante paullo quam Galliarum regno Clodoveus potiretur, Pictavenses quidam, homines religiosi, lapideam imposituri monumento testudinem, refodi circum terram jussere. Tum fenestra in dextro latere reperta, pariesque olim applicitarum candelarum fumo denigratus. Quæ res argumento fuit, olim monumentum illud in propatulo fuisse, et per fenestram illam patuisse ad ipsum Sancti tumulum prospectum: verum cum bellicis tumultibus

Ranulphus Dux Aquitanicæ.

Monstier-neuf abbatia Pictavis.

Vasata.

S. Lupianus.

INITIO SECVLI VI.

Locus sepulture S. Hilarii.

Funus.

Paralyticus sanatus.

Sepultura.

Apertio sepulcri.

11
BAPTISTARUM
MIRACULA.

Visus redditus: moniti discuti.

l m

S. Lupianus a S. Hilario baptizatus, clarus miraculis,

n

o

S. Thaumastus ad S. Hilarii sepulcrum sancte mortuus.

p

Plurima S. Hilarii miracula.

Odor mira-
culosus.

Translatio
impedita.

Aquitania va-
stata a Wan-
dalis:

templum
S. Hilarii
eversum.

Ejus Transla-
tio.

Quo die aga-
tur.

Per Angelos
facta.

tumultibus eversa sæpius ecclesia fuisset, opertum terra fuisse illud sacellum, ne qua sancto corpori inferretur injuria. Porro suavissimus ex ea fenestra odor exhalabat: qui sacro quodam horrore cæmentariorum corripuit animos, ut negarent se, quippe peccatis coopertos, id morili audere. Terni Sacerdotes, animis primum exomologesi serio expiatis, fenestram ingressi, retulere fornicem auro oblitum, tres sub eo marmoreos tumulos esse, medium Hilarii. Transferendas in urbem sacras reliquias cives censuere. Sed Sacerdotum uno postridie extincto, altero paralysi, tertio cæcitate percusso, haudquaquam Superis id probari consilium rati, obstructa fenestra destiterunt.

4 Quæ vero bella fuerint, quorum tempestas Pictavis Sanctique Hilarii templo perniciem attulerit, facile intelliget, qui veteres illas Galliarum strages meminerit. Quippe etiam ante Francorum irruptionem, Wandali primum et Alani Gallias trajecto Rheno pridie kal. Januar. ingressi, Arcadio VI et Probo Coss. ut tradit Prosper, id est, Christi anno 406 et ut Beda scribit lib. 2, histor. Angl. cap. 11, multæ cum his aliæ gentes totas per Gallias sævierunt. Atque ut S. Hieronymus tum scribebat, Aquitaniæ, Novemque populorum, Lugdunensis et Narbonensis provinciæ, præter paucas urbes populati sunt cuncta: quas et ipsas foris gladius, intus fames vastavit. Tum vero, ut Bouchetus asserit, pars urbis Pictavensis, ipsaque S. Hilarii eversa est basilica. Hispanias ingressi sunt iidem Wandali, Alani, et Suevi æra ccccxlvii, iv Kalend. Octob. feria iii Honorio viii et Theodosio iii Coss. ut habetur in Idatii Chronico, id est, anno Christi 409.

5 Paulo post Aquitania Gothis tradita, qui eam annis circiter 93 tenuerunt. Victi tandem hi a Clodoveo anno Christi 507 et cessere Francorum imperio Pictavi. Tum S. Hilarii translata reliquiæ ubi Catholicæ pietati securitas constitit. Ejus translationis historiam dabimus, ut est a B. Petro Damiano sermone 2, tom. 2, exposita. Agi festiva ejus memoria solet xxvi Junii et i Novembris. Et hoc quidem die S. Hilarium celebrant Usuardi Lubecæ ann. Christ. 1475, excusum Martyrologium, Bellinus, et ms. Florarium, nulla translationis facta mentione. Hanc expressere Molanus in addit. ad Usuard. et Martyrologium Germanicum ibidem, uti et xxvi Junii Maurolycus; utroque vero die Galesinius, Ferrarius, Saussaius, Bouchetus par. 2, cap. 4, putat Translationem contigisse 26 Junii, quo die deinceps solennitas celebrata, obtenta etiam a Pontificibus amplissima indulgentia. Ferrarius ait in tabulis Ecclesiæ Pictaviensis illi diei adscriptam, quod i Novemb. festo omnium Sanctorum impeditus sit.

6 Saussaius hoc elogium habet i Novemb. Pictaviæ in Aquitania translatio S. Hilarii Episcopi et Confessoris, Angelorum ministerio facta, qui beatissimi Confessoris corpus, pretiosum divinæ glorificationis organum, a veteri monasterii suburbani templo, in cuius crypta conditum fuerat, ad novam basilicam urbicam, quam Tredelinus notæ pietatis Abbas divino monitu erexerat, deferentes, in locum ipsi præparatum honorifice reposuerunt: Episcopo spectante et stupente, qui dedicationis templi absolutis solemnibus glebam, imo gemmam, adeo pretiosam, post nocturnas preces, quibus cum Abbate et monachis insistebat, transferre e veteri situ ad ordinatum sacrarium disponebat: cuius miræ anticipationis gratias Deo uberes cum assistentibus rependit, qui Angelico potius, quam humano famulatu cari sibi Antistitis novas honorasset exequias. Idem brevius xxvi Junii: Pictavis translatio S. Hilarii Episcopi et Doctoris Ecclesiæ illustrissimi, qua sacratissimum ejus corpus de tumulo, ubi jacebat, Angelico ministerio eductum, atque ad novam cœnobii, quod in ejus honorem Tredelinus Abbas condiderat, basilicam mirabiliter evectum est. Utroque die de eadem agit translatione. In Supplemento rursus eodem xxvi Junii: Pictavis

translatio S. Hilarii; quæ verba in Indice ad calcem libri referuntur ad 2 translationem, cuius nusquam meminit. Abbas Tredelinus, qui Tredelinus et Tridolinus in homilia Petri Damiani apud Surium hoc die, et operibus S. Hilarii præfixa; Fridelinus est, sive Fridolinus, ut in editione operum Petri Damiani Romana 1606 et Lugdunensi 1623 appellatur; colitur autem vi Martii.

7 Duo S. Hilarii templa sunt in urbe Pictavorum, unum monasterii ordinis S. Augustini, vulgo S. Hilarii de Cella, ubi creditur habitasse et obiisse. Ejus cœnobii Abbas Pascentius, ut supra diximus, seculo sexto Episcopus Pictavensis factus. Aliud est collegiale, cuius Decanus utitur ornamentis Episcopalibus, nec Canonicus ullus in collegium cooptatur, quin ante omnia de ejus moribus inquiratur. Ita Chopinus lib. 1, sacræ Politicæ titulo 8 num. 7, et ex eo Claudius Robertus. Hoc templum est, ut du Chesne ex Boucheto tradit, quod olim sanctis Martyribus Joanni et Paulo a S. Hilario extructum fuerat, ubi ipse dein cum uxore et filia sepultus est. Id enim denuo, veteri sæpius everso, reedificatum, intra urbis muros nunc inclusum, vulgo basilica S. Hilarii major dici solet; sive S. Hilaire le grand.

DE TRANSLATIONE S. HILARII

SERMO B. PETRI DAMIANI.

Gaudeamus et exulemus, dilectissimi, dum ad recolenda B. Hilarii sublimia merita solemniter convenimus. Ipsa quippe nos insignis vocabuli dignitas provocat, ut mens nostra spirituali lætitia affecta plausibiliter hilarescat. Nihilominus et hoc dignum est, ut dum glebam corporis ejus tenuemque pulvisculum tanto præferri apud homines honore conspiciamus, quantum gloriæ pondus in cælestibus possideat, ubi verus et incomparabilis honor est, mens nostra perpendat. Sed libet jam translationis hujus historiam succincte transcurrere, ut nulli deinceps de præclara solennitatis hujus origine prorsus expediat dubitare.

2 Porro autem dum Confessor Christi Fredelinus B. Hilarii monasterium, quod in Pictavensi a suburbio situm est, laudabiliter b regeret, ibique sanctæ conversationis insignibus disciplinis et præclara morum honestate polleret, B. Hilarius illi per c visionem manifestus apparuit, et inter alia nonnulla hoc illi quadam vivaci imperii auctoritate mandavit, ut videlicet ipse, simul et d Pictavensis Episcopus ad e Regem Francorum, qui tunc rerum moderabatur habenis, incunctanter accederent, et sumptus impendia, quibus ampliari et augustius fieri monasterium posset, fiducialiter postularent. Quibus verbis insuper addidit, ut instaurato noviter monasterio, locum sibi sanctus Abbas congruum provideret, in quo corpus ejus, facta translatione, recondere. Quos nimirum felicitis oraculi legatione perfunctos, Rex clementer ac benigne suscepit, eisque magnifica regiæ liberalitatis munera contulit.

3 A fundamentis ergo monasterium per latomos ac cæmentarios denuo construentes, et pollucibiliter instaurantes ministri Domini, tamdiu cœptis indefessi laboribus institerunt, donec non modo surgentis structuræ machinam ad consummationem usque perducerent, sed etiam utrinque parietes, hoc est, intus et extrinsecus radiantis musivi decore vestirent. In quo videlicet opere, ubi regii muneris summa defecit, Episcopus ex Ecclesiasticis facultatibus supplere, quod deerat, non cessavit. Tandem itaque monasterio, non modo consummata fabricæ structura perfecto, verum etiam sacerdotalis officii benedictionibus dedicato, mox demoliti sunt tumulum, in quo sanctum fuerat corpus humatum.

4 f Constituto igitur die, in quo sancta membra transferrent, præcedente nocte, dum Episcopus, si-

Templa duo
S. Hilarii Pi-
ctavis.

Honoranda
SS. reliquiæ.

a
b
S. Hilarius
jubet reliquias
suas trans-
ferri.
c
d
e

Instauratur
ejus monaste-
rium.

f

Ex B. Petri
transfertur
corpus ab An-
gelis.

mul et Abbas in vigiliis et orationibus jugiter pernoctarent, repente conspiciunt, quod beati Angeli de tumulo, qui jam terebratus fuerat, sanctum corpus educunt, et in locum, qui sibi prae paratus fuerat, propriis manibus inferunt.

q
h
Alibi mona-
steria in ejus
honorem ex-
structa.
i
k

5 His itaque peractis, B. Hilarius S. Fridelinum per visionem admonuit, ut q Scotigenam quemdam sibi cognatione propinquum in cœnobii regimine substitueret, ipse vero ad h Gallinariam insulam in honorem ejusdem B. Hilarii ædificaturus ecclesiam properaret. Qui beati Sacerdotis imperio mox humiliter paruit, et non solum illud quod jussum fuerat, sed et alia i quatuor monasteria in ejus honorem construxit. Quamquam B. Fridolini k vita, in qua hæc referri perhibetur historia, in manus nostras nequaquam devenerit. Sed quod hic scriptum est, indicio fraternæ relationis innotuit. Hæc igitur hujus sacræ solemnitis est causa : hæc veneranda celebritatis hodiernæ materia, ut in Translatione sacri corporis merito gaudeat plebs devota fidelium, cui dependit exequias exercitus Angelorum.

Miracula
S. Hilarii ad-
huc viventis.

6 Porro autem ex occasione venerandæ Translationis hujus, et cetera beati viri gesta nobis in memoriam redeunt, ut quæ longis ante temporibus sunt peracta, vestris nunc reducta conspectibus quodammodo recentia videantur et nova. Mox enim ut disputare de venerabilis viri gestis incipimus, protinus occurrit memoriæ, quam impenetrabilis Ecclesiæ murus hæreticorum telis obstiterit, quam insuperabilis præliator perversum Arianorum dogma gratia Catholicæ veritatis obtinuerit. Nec illud vacat, quod cum adversus hæreticorum perfidiam pugnaturus, Seleuciam Isauriæ oppidum peteret, puella gentilis divinitus edocta, tanti Sacerdotis denuntiavit adventum, atque ideo cum patre Florentio, totaque familia divini baptismatis meruit suscipere sacramentum. Nec illud excidit insigne miraculum, quod in Gallinaria insula immanium serpentium venenata rabies virtutem tam præclari Pontificis ferre non potuit, sed tamquam fulmineo fragore perterrita, vilis etiam baculi metam, quam ipse præfixerat, transcendere non præsumpsit. Sed et illud memoriæ consequenter occurrit, quod idem egregius Pontifex puerum sine gratia regenerationis extinctum, non modo matri resuscitatum et incolumem reddidit, sed et veræ fidei rudimentis instructum sanctæ Ecclesiæ filiis aggregavit.

Cur Moysi
sepulcrum
ignotum,
S. Hilarii ita
gloriosum.
Deut. 34. v. 8
et 6.

7 Hæc igitur, et alia multa virtutum ejus insignia nobis ex occasione venerandæ hujus Translationis occurrunt, quæ nos ad amorem Dei et devotionem præclari hujus Sacerdotis accendunt. Plane cum multorum Translationes justorum sancta veneretur Ecclesia, quæ diligentia procuratæ sunt hominum; quanto devotionis studio hæc est solemniter recolenda, quæ facta est manibus Angelorum? Sed quid est, quod Moysi corpus ipse per se Dominus sepelivit, et tamen sepulcrum ejus hominibus innotescere noluit? Beati vero Hilarii corpus non modo coram hominibus per Angelos transtulit, sed et tanti honoris gloriam ad totius Ecclesiæ reverentiam sublimavit? De Moyse quippe scriptum est : Mortuus est ibi Moyses servus Domini in terra Moab, jubente Domino : et sepelivit eum in valle terræ Moab contra Phogor : et non cognovit homo sepulcrum ejus usque in præsentem diem. Quid est ergo, quod ille nescitur, iste vero quotidie cum tanta gloria Christianæ devotionis invisitur? Quid est, inquam, quod Moyses ab hominum notitia remouetur, nisi ut tollatur occasio, nequi tam Deo carus et familiaris extitisse cognoscitur, divinus honor illi ab Israeliticæ plebis perfidia præbeatur? Reliquorum vero Sanctorum corpora non celantur, ut dum Christianæ devotionis frequentantur accessu, et per illos fiant rutilantia signa virtutum, et istis accrescat felicitum cumulus meritorum. Præterea nonnulli fideles idcirco post mortem tumulis

editoribus includuntur, ut sui memoriam viventibus ingerant, quatenus eis impendere pietatis opera non omittant. Hinc est quod sepultura vocatur ex more MEMORIA, scilicet ut per eam memorentur vivi, et percipiant refrigerium mortui.

8 Sed quid est, quod nonnulli Sanctorum tantopere studuerunt suis providere sepulcra corporibus? Abraham nempe quadragintis argenti siclis a filiis Heth speluncam duplicem comparat, Jacob et Joseph ad eandem speluncam totum jam animi desiderium tendunt, et corpora sua post obitum illo perferenda deposcunt. Quid ergo est, quod sancti Patriarchæ, qui se pulverem et cinerem esse perspicue perhibent, qui certe corpora et corporalia quæque cælestium contemplatione despiciunt, in Chananæorum terra corpora sua quiescere tanto desiderio concupiscunt? Cur illum præ ceteris mundi partibus quieti suæ prævident locum, nisi quod humanæ salutis auctorem illic noverant de suo semine nasciturum? Hinc est, quod Jacob filium suum Joseph obsecrat, dicens : Si inveni gratiam in conspectu tuo, pone manum sub femore meo, et facies mihi misericordiam et veritatem, ut non sepelias me in Ægypto, sed dormiam cum patribus meis, et auferas me de hac terra, condasque in sepulcro majorum. Cur autem ad confirmandæ sponsonis indicium, Jacob manum filii supponi suis femoribus petiit, nisi quia illum, qui summa veritas est, de proprio semine propagandum esse cognovit? Illis igitur terræ finibus beati viri jam medullitus aggliscebant, quam per spiritum jam cernebant Salvatoris vestigiis atteri, quam in interioribus oculis jam videbant pretioso dominici corporis sanguine purpurari, ut illic eorum corpora suam expectarent resurrectionem, ubi resurrecturum esse cognoscebant ipsum beatæ resurrectionis auctorem.

9 Ad hunc et nos dilectissimi, perspicuam nostræ mentis aciem dirigamus. Ad hunc dum pedum progressionem non possumus, æstuantis desiderii festinatione tendamus, et dum Sanctorum quorumlibet reliquiis dignæ devotionis reverentiam exhibemus, ad illud unum et singulare corpus nostræ mentis dirigamus obtutum, quod in paternæ majestatis gloria credimus ineffabiliter sublimatum. Illa nimirum est terra, cui tunc beati Patriarchæ atque Prophetæ suspirabant, lacte scilicet et melle mananti. Lac siquidem de carnis uberibus profluit, mel vero de superioribus venit. Et quia substantia Domini corporis ex Virginis visceribus prodiit, divinitas autem ex paterna majestate descendit, recte corpus Salvatoris terra dicitur repromissionis. Quæ nimirum terra lacte simul ac melle fluere dicitur, quia in Redemptoris nostri corpore, et substantia veræ, et dulcedo est ineffabilis deitatis. In ipso enim (sicut Apostolus ait) habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter. Et alibi : Deus erat in Christo reconcilians mundum sibi. Ad hanc viventium terram ille nos dignetur inducere, qui terræ nostræ mortalia non dedignatus est tolerare, quatenus sicibi lacte et melle vescamur, ut Salvatoris nostri præsentia, et melliflua divinitatis ejus dulcedine satiemur : qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia secula seculorum, Amen.

a Saussaius supra 1 Novemb. ait, e veteri suburbano templo ad novam urbicam basilicam translatis reliquias; adeoque S. Fridolinum Abbatem fuisse monasterii S. Hilarii de Cella.

b Bouchetus par. 2, cap. 4 scribit, eum post visionem hanc, ad majorem auctoritatem Translationis, creatum fuisse Abbatem, ex Populi consensu. Canisius in vita S. Fridolini ab Episcopo et Clero coactum, imò reluctantem a S. Hilario admonitum, ne huic oneri se subtraheret, sed impositum laborem pro Dei gloria et monasterio patienter sustineret; neque de Dei voluntate ambigeret : qui illum ad illud obeundum officium vocarat, ultro copiosam ad illud debite exequendum gratiam daturum. Sine mora itaque huic jugo colla submittens, pro baculo peregrationis pastorale pedum arripere.

c Canisius supra S. Hilarius erga S. Fridolinum se familiarissimum et fidelissimum exhibuit, in spiritu ei sæpius apparuit,

Cur Patriarchæ in terra Chanaan sepeliri voluerint.

Gen. 47. v. 29 et 30.

Cur Christi corpus Terra promissionis dicatur.

Col. 2. 9.

2. Cor. 5. 19.

ruit, voluntatem Dei annuntiavit, et plurima futura praedixit. *Et post paulo* : Saepius ei adfuit, in negotiis et rebus plurimis bona consilia et instructionem dedit.

d *Bouchetus par. 2, cap. 4, putat fuisse Adelphium Episcopum, qui Pictavis vicesimus quintus praefuit apud Claudium Robertum. Consentiunt tempora* : Nam anno Clodovæi 36, Chr. 511 subscripsit Concilio I Aurelianensi. e *Hic erat Clodovæus, a quo mensæ adhibiti Episcopus Adelphius et S. Fridolinus; quando scyphus crystallinus auro gemmisque ornatus in quatuor confractus partes, absque fractionis vestigio a S. Fridolino redintegratus est. Ita Canisius cap. 12, et Bouchetus supra.*

f *Bouchetus de hac Translatione ita scribit* : Dicta translationi futuræ dies 26 Junii. Confluit clerus, populusque ad suburbanam S. Hilarii aedem. Episcopus, peracto Missæ sacrificio, preces indicit : cum Fridolino interea cryptam ingreditur : reliquias S. Hilarii exportant, quas capsæ inclusas reppererunt; transferuntque quo Sanctus jusserat, ubi in hodiernum usque diem asservantur. Plurima inter transferendum perpetrata miracula. Admirabile quoddam lumen cryptam ipsam perfudit odorque suavissimus : ægri plurimi sanitate donati. Post Translationem, templum tamen illud vetus monasteriumque jubente Clodovæo reparatum est.

g *Bruschius de monasteriis Germaniæ in Secani, vocat S. Fridolinum Scotorum et Hiberniæ Regis filium. Bouchetus oriundum ex inferiori Scotia, quæ Hibernia dicitur. Addit hic duos ejus nepotes advenisse, quos fratris filios dicit Canisius cap. 14. Bouchetus ait 12, aut 13 annis antequam suos Annales ederet in ecclesia S. Hilarii eorum corpora inventa fuisse adeo integra, ac si quatuor tantum dies fuissent sepulta.*

h *De Gallinaria, insula deserta, ante actum. Mendum hic suspicamur in omnibus exemplaribus, atque ad insulam Secaniam Rheni restituendum. Secanis vel Secanica insula, inquit Bruschius, in Rheno sita, a secato Rheno dicta, vel Seccingense cœnobium, vulgo Seckingen, septem supra Basileam leucis : quæ optime exhibetur in fragmento chartæ Vopelianæ apud Theodoricum Piespordium in stemmate Habsburgo-Austriacorum. Latius de gentium migrationibus ait a Divo Hilario ad Sequanos Apostolum missum : Bouchetus, divina inspiratione discessisse Pictavis ad Burgundos et Sequanos (en Savour) et in horum insula obisse. De adventu ejus in insulam Secanicam, habitatione, ædificatione monasterii, atque obitu, pluribus Canisius in ejus vita, et nos vi Martii.*

i *Quatuor hæc templa in honorem S. Hilarii a S. Fridolino erecta enumerat Bruschius* : Ad Mosellam monasterium Hele-ram, seu Hylariacum, quod nunc S. Naboris cœnobium existimatur. Quod etiam annotavit Claudius Robertus. Deinde in Vosagi altis cacuminibus. Tertium Argentinæ. Inde per Burgundionum provincias ambulans, ad Curiam Rhætorum venit : ubi rursus de S. Hilarii nomine ecclesiam construxit. Agit de iis Canisius cap. 18 et 19, qui cap. 14 et 18, meminit reliquiarum S. Hilarii, quarum particulas jussus fuerit secum deferre. Bouchetus supra : Secum detulit partes reliquiarum S. Hilarii, et ædificavit ad ejus honorem quatuor aut quinque templa.

k *Vitam S. Fridolini scripsit B. Notgerus Balbulus monachus S. Galli, qui centum fere annis ante B. Petrum Damiani vixit, sub Ottone I et II Imperatoribus. Eamne an aliam citet sanctus hic Auctor, atibi disquiremus.*

TRANSLATIO II S. HILARII.

Parisiosne dein a Dagoberto asportatæ S. Hilarii reliquiae sint, an Pictavis perpetuo asservatæ cultæque, a recentioribus disputatur : neque utri parti assentiamur, expeditum nobis est pronuntiare.

2 *Alcuinus Flaccus homilia de natali S. Willebrordi diserte asserit, sua ætate, regnante nimirum Carolo Magno, altero post Dagoberti obitum seculo, Pictavis fuisse Hilarii exuvias : Beatius, inquit, fecunda Pictavia B. Hilarii Pontificis reliquiis exultat, quam venditionum et emptionum alteratione. B. Petrus Damiani in sermone de Translat. supra num. 7, supponit suo tempore, id est circiter annum Christi 1060, adhuc fuisse Pictavis : Quod Deus, inquit, non modo coram hominibus per Angelos transtulit, sed et tanti honoris gloriam ad totius Ecclesiæ reverentiam sublimavit. Idque mox explicat : Ubi quotidie cum tanta gloria Christianæ devotionis invisitur.*

3 *Bouchetus tum in miraculis supra relatis, idem testatur, tum par. 2, cap. 4. Huc spectat quod Aimoini continuator scribit lib. 4, cap. 44, de auxilio Pictavensibus præstito a S. Hilario : Secundo anno post hæc, inquit, obsedit supradictus Hugo Magnus (Hugonis Capeti parens) Pictavos : sed nihil ei profuit. Dum enim obsideret eandem urbem, quadam die intonuit Dominus terrore magno, disruptitque turbo papilionem ejus a summo usque deorsum : stuporque magnus invasit illum cum exercitu suo, ita ut vix evaderent : statimque in fugam versi recesserunt ab*

urbis obsidione. Fecit autem hoc Dominus per intercessionem B. Hilarii, qui semper tutor et defensor fuit illius urbis.

4 *Ipsæ Aimoinus lib. 4, cap. 17 et 33, describit templum S. Dionysii a Dagoberto exstructum; et cap. 20, spoliatum ab eodem templum S. Hilarii his verbis : Inter alia Ecclesiarum Galliæ spolia ex occasione basilicæ D. Dionysii exornandæ, direptas valvas fusili ære fabrefactas a templo S. Hilarii Pictavensis fertur abstulisse : quas dum per Oceanum in Sequanam devehî jussisset, ut per eam Parisios usque ducerentur, una earum fluvio absorpta, nec postmodum fuisse reperta. At nihil de S. Hilarii reliquiis; nihil ceteri vetusti scriptores, ut fuse Bouchetus part. 2, cap. 5. Gesta Dagoberti edidit plurima Du Chesne tom. 1, scriptorum Galliæ, a coævis, aut certe antiquis scriptoribus tradita litteris; verum nullus ejusmodi Hilarii reliquiarum translationis meminit.*

5 *Primum qui factam eam scripserit, ait Bouchetus monachum fuisse S. Dionysii, auctorem magni Chronici Franciæ idiomate Gallicano. Jacobus du Breul lib. 4, antiquitatum Parisiensium vocat hunc Guilielmum Nangium, qui florebat an. Chr. 1300. Hunc secutus Robertus Gaguinus lib. 3, hist. Francor. Ambos tamen hos, quod alia sane enormia peccent, negat Bouchetus fidem mereri. Verba Gaguini sunt : Tamquam D. Dionysii obsequiis omnia deberentur, æneas ingenti pondere valvas, lavacrum insuper, ubi baptismatis mysterium Sacerdotes explebant, una cum D. Hilarii corpore, nulla compensatione sacrilegii facta, ad D. Dionysium mari ex Pictavis transtulit Dagobertus Rex. Nec tamen tota præda potitus est : altera enim portarum, dum navi per Oceanum exportanda committitur, in fluctus delapsa perpetuo latuit. Verum quia male agentibus occasio aliqua peccandi in promptu suffragatur, causam sacrilegii esse dicunt, Pictavorum rebellionem, quos ut compesceret Dagobertus, omnia ad se belli jure pertinere ratus, postquam agros pervasisset, urbem quoque depopulatus esset, mœnibus omnibus dirutis solum arare, et in eo salem disseminare ad inducendam sterilitatem jubet. Hæc Gaguinus ex magno Chronico; in quo additur novam urbem distincto a priori loco fuisse reædificatam. Quæ quam credibilia videri debeant, vel ipsa templa loquuntur, quorum quædam aliquot ante Dagobertum seculis extitisse feruntur, asserente Boucheto. Qui fatetur aliquod sacrum pignus S. Hilarii, non Hilarii, esse in abbacia S. Dionysii, cui etiam sacellum sit consecratum. Et sane fuerunt plurimi in Gallia Hilarii. Duodecim celebrat Saussaius in Martyrologio Gallicano.*

6 *Quid quod recentiores igni a Calvinistis absumptas superiore seculo scribunt? Ita Laurentius Surius in Commentario rerum in orbe gestarum ad an. Chr. 1562. Pictavii quoque suæ atrocitatis exempla insignia isti perdit et miseri ediderunt. Grassatum est quoque ab istis horrendum in modum in templa et ædes Canonicorum. Asservabantur ibi ossa Hilarii sanctissimi Pontificis, quem D. Hieronymus non immerito vocat tubam Latini sermonis contra Arianos, atque etiam Radegundis Reginæ Franciæ, cujus fuit eximia in Deum pietas, et vita sanctissima : aliorum quoque Sanctorum. Hæc ossa et sacras reliquias illi impuri nebulones projecerunt et more suo combusserunt. Et Saussaius 1 Novemb. cum de priore translatione a S. Fridolino facta egisset, addit : Unde est, quod fidei avitæ desertores ingenti pudore suffundantur qui beati Dei amici membra, quæ purissimorum spirituum opera Christus voluit contrectari ac in thalamo quietis ac gloriæ reponi, stupendo ausu, præscindendisque manibus, eo ex loco ad fœdandum non tam opprobriis, quam ipso suo profano contactu inquinandum eruerunt, flammisque, quibus digni erant, non exhorruerunt absumere. Hæc Saussaius, qui tamquam indubitatum supponit, corpus ex eo loco, in quo a S. Fridolino*

EX VARIIS

Spoliatum
S. Hilarii
templum a
Dagoberto.

Qui transla-
tionem fac-
tam scribunt.

Monasterium
Seckingense.

Alia templa
S. Hilarii, a
S. Fridolino
erecta.

An translatae
Parisios reli-
quiae S. Hila-
rii.

Auctores qui
id negant.

Pictavi a
S. Hilario de-
fensi.

Feruntur reli-
quiae an.
1562, a Calvi-
nistis combus-
tae.

dolino fuerat depositum, fuisse ab hæreticis sublatum.

Alia argu-
menta pro
Translatione.

7 At non sola Nangii aut Gaguini auctoritate sancti Doctoris exuvias sibi S. Dionysii ascetæ vindicant; sed tum vetustis sui cœnobii monumentis, tum majorum constanti relatione. Testatur certe Jacobus Dubletius Historiæ ejusdem cœnobii lib. 1, cap. 42, sacellum in eodem extare sacrum augustæ Dei Matri Sanctisque Hilario Pictavensi Episcopo et Patroclo Gratianopolitano Episcopo ac Martyri, horumque amborum isthic corpora asservari: ac Hilarii quidem donasse olim Dagobertum, Pictavis sublatum, cum Pictones adversus se cum Vasconibus tumultuantes domuisset.

* hic est An-
tipapa, Cle-
mens vii di-
ctus.

8 In theca porro, cui sacra hæc inclusa pignora sunt, bina reperta diplomata; prius his expressum verbis: In nomine Domini. Hujus publici instrumenti series ac tenor cunctis evidenter pateat, quod anno a nativitate ejusdem Domini 1394, Indict. 11, die vero festi nativitatis beatæ Mariæ Virginis, octava mensis Septembris, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris ac Domini nostri, Domini * Clementis divina providentia Papæ anno 16, coram Reverendo in Christo Patre ac Domino, Domino Guidone, miseratione divina Abbate monasterii S. Dionysii in Francia, Parisiensis diœcesis, necnon venerabilibus et religiosis viris Fr. Philippo Gaudefredi Eleemosynario, Petro Bidaudi Decretorum Doctore et Officiali, Joanne de Fonteneto Præceptore, et Guilhelmo Roquemont Cantore ejusdem monasterii, in ecclesia ejusdem, videlicet in capella S. Hilarii, in mei Notarii publici, testiumque subscriptorum præsentia personaliter constituti, Illustris et Excellentissimus Princeps Dominus Comes Stampensis, ac venerabilis, ac circumspectus vir Dominus Anselmus Thesaurarius Ecclesiæ S. Hilarii Pictavensis, asserentes se pro parte Illustrissimi Principis et Domini, Domini Ducis Bituriæ et Alvernæ, Comitisque Pictavensis, ad dictam ecclesiam B. Dionysii missos, humiliter petentes, et requirentes a dicto Domino Abbate necnon Conventu ejusdem loci, quasdam pecias seu particulas Reliquiarum ejusdem S. Hilarii, dicto Domino Duci ab eisdem promissas, ut asserabant. Qui quidem Domini Abbas et Religiosi supradicti, petitioni et requisitioni dictorum Dominorum Comitum et Thesaurarii benigniter annuentes, dictis Dominis Comiti et Thesaurario quamdam particulam seu peciam ejusdem Sancti, a parte posteriori versus aurem dextram ad modum trianguli, continentem in longitudine et latitudine spatium trium digitorum, vel circiter, nomine ipsius Ducis, et pro ipso traderunt benigniter et concesserunt; necnon maxillam inferiorem seu mentonem ejusdem capitis. De et super quibus dicti Domini Abbas et Religiosi petierunt sibi fieri atque tradi per me Notarium publicum subscriptum publicum instrumentum. Acta fuerunt hæc in ecclesia et loco præfatis, anno, Indict. mense, die et Pontificatu prædictis, præsentibus nobili viro Domino Joanne Moncelli Milite, necnon Joanne de Vivario et Nicolao de Bohemia Domini nostri Regis Aurifabris, una cum pluribus aliis testibus ad præmissa vocatis specialiter et rogatis. Et ego Joannes Meresse Clericus Belvacensis diœcesis publicus Apostolica et Imperiali autoritate Notarius præfatus, requisitioni, petitioni, concessioni et Reliquiarum traditioni, ceterisque omnibus et singulis supradictis, cum dicta die, ut præmittitur, agerentur et fierent, una cum prænominatis testibus præsens vocatus interfui, eaque sic fieri vidi et audiui, et ob hæc præsens instrumentum manu aliena sumptum concessi; et in præmissorum testimonium hic me subscribens signum meum publicum apposui requisitus et rogatus.

Comes Picta-
vensis reli-
quias aliquas
S. Hilarii Pa-
risiis petit et
obtinet.

* Joannis.

9 Alterum diploma ita habet: Joannes Regis quondam Francorum * filius, Dux Bituricensis et Alvernæ, Pictavensisque, Boloniæ, et Alvernæ Comes,

ac par Franciæ universis præsentibus litteras inspecturis, salutem. Notum facimus, quod nos a Reverendo in Christo Patre, necnon dilectis nostris Abbate et Conventu monasterii B. Dionysii in Francia, habuimus et recepimus per donum nobis per ipsos factum, maxillam inferiorem seu mentonem, et quamdam peciam a parte dextra capitis B. Hilarii, per ipsos ex reliquiariis eorum præfati monasterii extractis: quas Reliquias nos propter magnam devotionem, quam erga ipsum B. Hilarium, et maxime in sua Pictavensi, cujus Abbas sumus, Ecclesia, ejus nomine dedicata, gerimus, ipsi Pictavensi Ecclesiæ B. Hilarii, tenore præsentium significamus per nos esse elargitas. In cujus rei testimonium his nostris præsentibus apponi jussimus sigillum. Datum in hospitio nostro de Nigella Parisiis, 10 die mensis Septemb. anno Domini 1394. Per Dominum meum Ducem, vobis et Dominis meis Comitibus Stamparum, et de Sancio præsentibus. Signatum Gontier. Meminit quidem hujus donationis Bouchetus: at de alio quopiam Ilaro, seu Hilario, interpretatur. Verum qui potuit Dux ignorare, si orbi universo notum erat, S. Hilarii, extare Pictavis reliquias?

Eas mona-
sterio S. Hila-
rii Pictavis
donat.

10 Anno 1601, Kalendis Julii, die Dominico (ut idem scribit Doubletius) Petrus Verinandus Nobiliacensis in Pictonibus (aliud apud Atrebatas Nobiliacum, quod vulgo S. Vedasti) cœnobii Prior, et Joannes Bourdillonius Supprior, magno Priori monasterii S. Dionysii totique congregationi libellum supplicem obtulere, flagitantes ut particula sibi reliquiarum S. Hilarii tribueretur. Dentem unum et digitum obtinuerunt, atque ad suum cœnobium deportarunt.

Aliæ donatæ
Nobiliacensi
monasterio.

11 Eodem die Curioni et Ædituis Romanæ-villæ San-Dionysianorum clientibus, ad ecclesiæ suæ dedicationem exiguum S. Hilarii ossiculum, dens S. Petri Exorcistæ, S. Patrocli Episcopi Gratianopolitani ac Martyris ossiculum, impertita.

Item Ecclesiæ
Romanæ-
villæ.

12 Cum vero audisset Godefridus de S. Bellino Pictavensis Episcopus, Nobiliacensibus benigne concessas gloriosi sui prædecessoris reliquias, ipse quoque ad congregationem San-Dionysianam ejusque magnum Priorem scripsit. Epistolam e Gallico versam hic reddimus: Domini. Reversi a vobis Prior et Supprior Nobiliacensis sitæ in Pictavensi mea diœcesi Abbatia, nobis nuntiarunt non modo favore sese vestro atque ope omni adjutos adversus Abbatis sui commendarii conatus, quos tantisper vestra opera compresserunt: sed et S. Hilarii olim Pictavensis Episcopi, unius ex Nobiliaci patronis, donatos esse reliquiis. Quam ob rem et gratias ego vobis ago ingentes, et in spem adducor fore ut aliquas ipse quoque consequar in cathedrali mea ecclesia collocandas, quam ego omni ornatu spoliata, nudos dumtaxat parietes ostentantem, accepi. Eo si me beneficio cumulaveritis, tum id grata prosequar memoria, tum omnium quæ in hac ecclesia fient precationum perenni participatione munerabor. Sed velim si petitioni meæ annueritis, eas reliquias inclusas obsignetis, ut illasquæ sunt Nobiliacum allatæ. Collocabuntur vero loco quam fieri poterit maxime decenti et idoneo. Salutem vobis, qua possum animi submissione voveo, Domini. Paulo inferius: Humilis Vester Frater ad omnia obsequia devotus, de S. Bellino Episcopus Pictavensis.

Petit aliquas
Episcopus Pi-
ctavensis.

13 Cum aliæ ab eodem Antistite et Capitulo Ecclesiæ Pictavensis scriptæ litteræ essent, missa est Pictavos pars sincipitis S. Hilarii, cujus rei hoc consignatum publicis tabulis testimonium est: Godefridus de S. Bellin, Dei et sanctæ Sedis Apostolicæ gratia Episcopus Pictavensis, necnon Decanus et Capitulum Ecclesiæ Pictavensis, Illustrissimo Principi Ludovico a Lotharingia Abbati, necnon magno Priori, Religiosis et Conventui celeberrimi monasterii S. Dionysii in Francia Ordinis S. Benedicti Parisiensis diœcesis salu-
lutem

Donantur ei
aliquæ.

lutem in Domino. Partem sineipitis Beatissimi Hilarii, olim Pictavensis Episcopi (cujus sacrum corpus ex hac nostra civitate in vestrum monasterium translatum vetustissimorum Patrum vidit ætas, et nos historica fide proffitemur) in Ecclesia nostra Pictavensi, non sine magna Christi fidelium hic degentium consolatione, honorifice, ut decet, collocandam; per vos ad requisitionem nostram nobis impertitam et donatam agnoscimus, ac præsentium tenore certificamus. In cujus rei fidem et testimonium præsentibus manu nostra signatas, per nostrum et Capituli nostri secretarios fecimus signari, nostrique et Capituli nostri solitorum sigillorum appositione communiri jussimus et fecimus. Datum Pictavis die vigesima quinta mensis Novembris, anno Domini 1602. *Paullo inferius* : Ego Godefridus Pictavensis Episcopus manu propria. Michelet scriba, de mandato dicti Capituli, Bellin, de mandato dicti Domini Reverendi Pictavensis Episcopi.

Item Auscensi Archiepiscopo.

14 Anno 1604, 28 Novemb. Auscensis Archiepiscopus dentem et ossiculum S. Hilarii ab eodem S. Dionysii cænobio impetravit. Hæc fere Dubletius. Missarum porro Pictavos Godefrido Episcopo reliquiarum meminit et Claudius Robertus in catalogo Pictavensium Episcoporum num. 97. At quæ ab hæreticis violatæ, eæ ipsæ nimirum fuerint, quas Lutetia Joannes Dux acceperat. Corpus fuisse ad S. Dionysii monasterium translatum scribit præter alios Andreas du Chesne in Antiquitatibus Pictonum. Jacobus du Breul qui utramque sententiam tuentur enumerat auctores, ipse ad utram accedat, non exprimit.

Aliquæ reliquiæ S. Hilarii Beneventi.

15 Alibi extare aliquæ S. Hilarii reliquiæ feruntur. Marius de Vipera scribit aliquas Beneventi in ecclesia S. Sophiæ esse, et in ipsius honorem templum extra portam auream excitatum, quod Benedictinorum olim monachorum fuit, nunc Capitulo Cathedrali annexum. Antonius Vincentius Domenecus in catalogo SS. Catalaunice ad xi Augusti de reliquiis agit S. Hilarii Arelatensis, licet perperam 14 Januarii celebrari scribat.

Aliquæ Waslerii in Belgio.

16 Est in Belgii finibus, haud procul a Lætiensi monasterio, Waslerium, sive Wallerium, vulgo Wallers, vicus, celebris hominum concursu ad visendas ho-

norandasque S. Hilarii reliquias confluentium. Ostenditur autem isthic os brachii, inclusum thecæ argenteæ ad similitudinem brachii humani efformatæ.

Isthic S. Hilarii festum insigni religione celebre agitur xiii Januarii, quam illi diem vigesimam appellant, a Nativitate scilicet Christi. Proprium recitatur perantiquum de S. Hilario officium. Minor tum populi frequentia, ob hibernos imbres ac frigora. At Kalendis Maii pene innumera confluit multitudo. Encæniam quippe illo die aguntur : fit tamen de sanctis Apostolis Philippo et Jacobo officium, instituiturque solennis supplicatio.

Festa isthic S. Hilarii :

17 Iterum quintus dies Maii maxima celebritate a populo peragitur, spectabili hominum concursu, habendaque supplicatione. Eod die allatæ isthic primum S. Hilarii reliquiæ existimantur, licet nihil traditum litteris reperiatur. Totum de eo officium recitatur. Dicata ei, ut patrono, Ecclesia est, ac summa illius ara, aliudque a dextris sacellum, in quo omnibus sextis feriis decantatur Missa de S. Hilario pro sodalibus qui S. Hilarii dicuntur. Plurima isthic appensa ad parietes anathemata, fulcra, tibiarumque ligneæ, ac cereæ, recuperatæ sanitatis monumenta. Eas vero Sancti reliquias in thecam argenteam includi curavit Carolus Croius Chimacensis Dynasta, qui Ludovicam Albrettam sororem Regis Navarræ uxorem duxerat, anno 1518, suntque amborum gentilitia insignia thecæ ipsi insculpta.

et Sodalitas S. Hilarii.

18 Præcipue ad avertendam apoplexiam, podagram, nephriticos dolores, S. Hilarii imploratur patrocinium. Nuper etiam Nicolao Pulaino Maconiensi visum isthic restitutum ferunt. Infinita prope alia edita miracula dicuntur, quæ brevi fortassis descripta vulgabuntur, ut spem superioribus annis fecit D. Philippus Piermanus, Præmonstratensis ordinis ad S. Foillanum Canonicus, Pastorque Waslerii.

Miracula.

19 Opere pretium ad extremum fuerit S. Hilarii epitaphium dare, quod e vetusto codice eruisse se Claudius Robertus testatur :

NOT. 18.

Hilarius cubat hac Pictavus Episcopus urna,
Defensor nostræ terrificus fidei.
Istius adspectum serpentes ferre nequibant :
Nescio quæ in vultu spicula Sanctus habet.

Epitaphium S. Hilarii.

DE S. VIVENTIO PRESBYTERO, VERGIACI IN BURGUNDIA.

CIRCITER AN. CHR. CD. XIII JANUARI.

Vergiacum castrum, et monasterium.

S. Viventii translatio duplex.

In Versiaco monasterio Idibus Januarii natalis agitur S. Viventii Confessoris, ut habet Martyrologium Romanum. Est Versiacum, sive Vergiacum, (aliis Verziacum, Vertiacum, Versiatum, Versiachum, Vernacum, Verdiacum, Virzeium, Virgeium, Vergeium, Verginiacum ; Gallice Vergy, Verge, Vergie, Vergey, Vergier ;) est, inquam, non in Pictavensi situm diocesi, ut in Romani Martyrologii Topographia scripsit Ferrarius ; sed in Burgundiæ Ducatu, haut procul Nuithonio, sive Nuitio oppido. Arx fuit olim munitissima, in edito colle exstructa, unico eoque perdifficili accessu : Henricus IV, Francorum Rex muros dejecit. Subtus eam monasterium S. Viventii condidit, amplisque possessionibus dotavit Manasses Comes circiter annum Christi 924, cujus genus integro volumine prosecutus est doctissimus Andreas du Chesne, perduxitque usque ad Cleriadum Vergiacum aurei velleris Equitem, Comitum Champlitensem.

2 In hoc monasterium transferendas S. Viventii reliquias curavit Manasses. Sed hæc secunda translatio fuit. Nam Pictonum fines populantibus Normannis, ad Arrenensem civitatem deportata sancti Confessoris pignora, Agilmarus Episcopus in monasterio collocavit, quod in Burgundiæ partibus, in Comitatu Amauso, sex millibus ab Arari flumine, in avito fundo construxerat. Hoc quoque a Normannis everso, Vergiacum Ma-

nasses fundavit ; eoque S. Viventii et aliorum Divorum reliquias transtulit, fortassis et S. Leogisoli, de quo infra. Ludovicus Gollutus in suis Rerum Burgundicarum commentariis lib. 2, cap. 38, et lib. 4, cap. 20, eundem Manassem Prioratus S. Viventii prope Dolam facit auctorem, cum idem tamen esse cænobium videatur, quod est ab Agilmaro Episcopo ædificatum, nisi id fortassis Manasses deinceps restauravit. Sed hallucinatur Gollutus, dum Prioratum illum juxta Gravionem castrum locat, Gravionem vero castrum Dolanum interpretatur, cum Gratio in Pictavis fuerit, prima S. Viventii sedes, ut mox patebit.

3 Locum vero sacris ejus feriis celebrem pleraque Martyrologia Vergiacum nuncupant, quæ proinde post tertiam translationem composita auctave licet conjicere : nam si antiquiora essent, Gravionem locumve alium exprimerent. Vetustissimum certe Usuardi MS. exemplar, quod Parisiis in monasterio S. Germani de Pratis asservatur, ita habet : In monte Versiaco S. Viventii Confessoris. Unde patet, quod quidam viri eruditi existimarent, non esse illud ipsius Usuardi manu exaratum. Abest et locus et Viventii nomen a vetustissimo quoque codice nostro, qui olim Augustini Hunnæi fuit. Molanus et Carthusiani Colonienses in eorum classem eum rejiciunt, quos ipsi ad Usuardi Martyrologium adjecerunt. Desideratur et in Parisiensi ejusdem Usuardi

Ejus natalis in martyrologiis celebris.

editione ann. 1536. At Lubecana anni 1475, *Florarium*, aliaque plurima MSS. Belgicarum Ecclesiarum : Versiaco natale S. Vincentii Confessoris Christi. *Bellinus* : Ipso die Versiacho S. Vincentii Confessoris. *Maurolucus* : Ipso die Verdiaco monte S. Vincentii Confessoris Samaritani, tempore Hilarii prædicti. *Vetus Coloniense Martyrologium* : Verziaco natale S. Vivencii Presbyteri et Confessoris Christi, qui ad Prædicationem B. Gregorii credidit; quem cxx ætatis suæ anno defunctum apud Gravionem castrum B. Maxentius Abbas sepelivit. Celebrat quoque ejus natalem *Martyrologium Germanicum*, et alii quorum quidam Inventium, nonnulli Juventium, et Iventium vocant.

Translationis
memoria,
13 Jan.

4 Translationem hoc die agi existimavit Galesinius : In Verdiaco monte, inquit, Translatio S. Viventii Confessoris. Is e Samaritanis parentibus Christiani nominis hostibus natus, B. Georgii Antiochiæ Evangelium prædicantis opera ad fidem conversus, ac deinde Sacerdos factus, Angeli monitu Antiochiam venit; qua in urbe Deciani Præsidis filiam a dæmonio liberavit. Romam denique proficiscens, in itinere multa miracula edidit. Natus annos centum et viginti migravit ad Dominum. Citat in *Notis vitam a Mombrizio tom. 2. Adone (Vincentio voluit scribere) Belvacensi lib. 13, cap. 99, et Equilino lib. 2, cap. 71 editam* : apud quos omnes, uti et in vita quam damus, dicitur. Idibus Januarii apud castrum Gravionem defunctus. Ast in monasterio Vergiacensi secunda feria post diem Pentecostes reliquiarum ejus Exceptionis memoria singulis annis recolitur, ut infra dicitur. Ea feria anno 924 in diem 17 Maii incidit; quo die MS. *Florarium* : Sanctorum Episcoporum et Confessorum Vincentii et Honorati et Syri et Martialis Confess. atque ita plures conglobatim referuntur, ut sæpe in eodem libro, quorum tamen non sunt neque Acta, neque honores ac triumphus conjuncti. Honoratus Episcopus est Tolosanus, qui eodem die commemoratur in alio quodam recenti MS., colitur vero 22 Decembris. Syrus Episcopus Ticinensis, cujus eo die translationem, 9 Decembris natalem plurimi celebrant. Martialem suspicamus Lemovicum esse Apostolum, qui 30 Junii colitur. Viventius, sive, (ut auctor Florarii alique 13 Januarii eum appellant) Vincentius Episcopus appellatur, uti in titulo vitæ in MS. Andreae du Chesne, non quod gradu et ordine Episcopus fuerit, sed quod propter Apostolicæ vitæ dignitatem inter sacros Antistites a religiosa plebe venerationem sit consecutus. Solennem illam Exceptionis memoriam, peragi vii Idus Junii, habet historia Translationis in Vergiacis a du Chesne edita. At non incidit is dies in feriam secundam Pentecostes anno 924, sed 930 et 941. Fortassis horum annorum alterutro latum de ea deinceps agenda celebritate decretum. Aut error in numeros irrepsit, legendumque fuit : xvi Kal. Junii, pro vii Id. Junii.

Natalis S. Benedicti, socii
S. Viventii.

5 Nullo horum dierum Viventium memorat Sausaius in *Martyrolog. Gallicano*; sed 23 Octobr. ex antiquis Ecclesiæ Pictavensis monumentis ista promit : Benedictus Episcopus de Samaria cum Presbytero, (hic Viventius est) et quadraginta sociis ob Paganorum sævitiam fugiens, venit apud Pictavos ad B. Hilarium, quem audierat e Phrygia regressum, et eremum juxta castellum petiit, ubi in excisa ..... Deo serviens usque ad obitum permansit, ibidemque sepultus est. S. Benedictum eo die referunt Usuardi exemplaria excusa et MSS. ac recentiora passim *Martyrologia* his verbis : In pago Pictavensi S. Benedicti Confessoris, absque ulla S. Viventii mentione, aut sociorum, quorum plurimi pro fide dicuntur interempti, etsi eorum nobis necdum compertus est natalis. Meminit Verziaci et S. Viventii, Glaber Rodolphus in vita S. Guilielmi Abbatis Divionensis supra 1 Jan. cap. 5, num. 18, ubi dicitur huic commissum ab Henrico venerabili Duce monasterium etiam Verziaci castri

* Forte spectu.

ex latere situm, ubi antiquus Confessor Christi Sanctus requiescit Viventius.

6 Vitam S. Viventii, ex veteri *Legendario Cælestium Parisiensium* descriptam, nobis pro sua singulari humanitate communicavit Andreas du Chesne V. CL. quam cum MS. S. Mariæ de Ripatorio collatam hic damus, etsi correctionis, quod ad chronologiæ ac chorographiæ rationem attinet, haud uno loco indigentem. Translationis accuratior historia est, quam tamen ab eodem compositam auctore tum ipse censet du Chesne in Vergiacis lib. 1, par. 2, cap. 3, tum ex stylo colligi potest. Scripta videtur haud multo ante annum Christi millesimum : nam et Gisleberti Ducis in ea mentio fit, quem tradit du Chesne an. 936 obiisse; et illa aliquam multos a Translatione usque ad historiæ descriptionem annos fluxisse indicant : Ac Dei genitricis ipsiusque B. Viventii nomini dedicatus nunc usque locus isdem et cognominatus habetur. Extabat in MS. S. Martini Ultrajecti brevior nec satis accurata S. Viventii vita. Extat et in Vincentio Bellovacensi, ut ex Galesinio ante retulimus, in Bonino Mombrizio, ac Petro de Natalibus, sed Translatione prætermissa, quam solam in Vergiacis vulgarat du Chesne, partemque in Normannicis.

Vita S. Viventii unde
descripta.

7 Antiquiora extitisse S. Viventii Acta, ac fortassis sinceriora, hujus vitæ scriptor ostendit, cum cap. 8, num. 43 de Algimaro Claromontano Antistite ita scribit : Qui venerabilis Pontifex sæpius relegens conversionem ac actus S. Viventii simplices ac pene incultos, atque inertis sermone descriptos, deosculansque dicebat : O beata ac benedicta priorum rusticitas, quæ plus studuit optima operari, quam loqui; et magis novit sancta honestaque esse, quam dicere. Ejus fortassis historiæ auctor S. Maxentius Pictavensis Abbas fuit, qui, ut in vita num. 32 dicitur, audita illustrissimi viri fama, ad requirendum vel visitandum, seu potius se suis orationibus commendandum venerat, et partim audita, partim visa quæque stylo currente depinxit. Sed quis ille fuerit Maxentius non reperimus. S. Maximini Trevirensis frater Maxentius Episcopus fuit, et ut alibi diximus probabilius videri, Viventio Hilarioque senior. Alius colitur 26 Junii Maxentius Abbas, qui nomen dedit nobili apud Pictones oppido ad Separim flumen sito. Verum hic Maxentius Clodovæi Magni vixit ætate, centum ab obitu S. Viventii annis, ut ex ejus vita patet, et S. Gregorio Tironensi lib. 2, hist. Franc. cap. 37. An huic suum visenti sepulcrum apparuerit S. Viventius, cujus deinde gesta ac miracula mandarit litteris; an potius alius Maxentius (familiare in ea provincia nomen) extiterit, nolumus divinare. Fuit certe, cum primum in Pictavensem ditionem ab urbe Agathensi profugus venit S. Maxentius, non incelebre monasterium cui præerat B. Agapitus; a quo ille in disciplinam receptus, cum antea Auctor diceretur, Maxentius est appellatus, fortassis ab antiquiore, ut fit, ejusdem cænobii Maxentio Abbate vel Fundatore.

Antiquior,
S. Maxentio
auctore.

Quis ille fuerit
Maxentius.

VITA

AUCTORE ANONYMO,

Ex duobus veteribus MSS.

CAPUT I.

S. Viventii conversio, sacerdotium, prædicatio.
Conversio S. Cleopatroniæ.

Post gloriosam Domini nostri Jesu Christi resurrectionem, et mirabilem ejus in cælos ascensionem, sanctique Spiritus in discipulos adventum, corroboratis eorum cordibus, quos attigerat, omni sublato timore terreno cœperunt palam sancti Apostoli prædicare Verbum Dei, ut in omnem terram exiret sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum. Contradictibus autem adversariorum ministris persistebant

a bant sancti *a* milites omnia tormentorum genera patientissime pro amore Christi sustinere. Unde contigit ut in tempore Diocletiani quidam Cappadocus, nomine *b* Georgius, Antiochiam prædicans verbum Dei perveniret, quo Daciani Præsidis nequissimi idola minutatim quæque, aurea vel argentea, seu qualibet arte sculpta, per virtutem sanctæ crucis in pulverem redigere fecit.

S. Viventius convertitur. 2 Quidam ergo juvenis, Samariæ civis, nomine Viventius, ortus parentibus non infimis, gentilitatis tamen errore detentis, doctus secundum paganorum ritum litterarum studiis, audita prædicatione B. Georgii, visisque sacris ejus miraculorum factis credidit unum Deum in Trinitate consistentem, Patrem et Filium et Spiritum sanctum. Tali denique ac tanta inspiratione repletus petiit se celerius baptizari, solidatus in fide sanctæ et individue Trinitatis : erat enim vir miræ simplicitatis, omnium adornatus bonarum virtutum studiis, firmans se orationum undique muniis, et vigiliarum pernoctando custodiis. Non longe vero post per ceteros Christianorum sacratissimos Præsules, qui videntes ejus benignissimam conversationem, et firmissimam in fide Catholica soliditatem, gradatim per Ecclesiasticos conscendendo gradus sacerdotale officium meruit adipisci.

Christum prædicat. 3 Deinde beatus Deique cultor Viventius Sacerdos effectus, verbum prædicationis longe lateque disseminans, ad patris matrisque pervenit hospitium; qui condolens perditioni eorum, hortatur eos argumentose ab idolorum cultura secedere, et Deum vivum ac verum, Creatorem omnium creaturarum fideliter credere, et cum omni cordis puritate veraciter adorare, quia ipsius est potestas in cælo et in terra sine fine. Videns autem se nihil proficere, caussa orationis genibus in terra fixis, erectis ad cælum palmis, invocans misericordissimum Deum, cum lacrymis pro iis avidissime cœpit orare, quatenus mererentur divina inspirante gratia collustrari, et ad baptismi gratiam conduci. Tandem surgente beatissimo Sacerdote ab oratione, afflante divino Pneumate, jam jamque paullatim scintilla lucis æternæ corda eorum collustrantur lucide, ita ut exhortationes filii obaudirent libentissime. Præclarus autem Sacerdos videns eos cordetenus aurem accommodasse, nimium corde exhilaratus, reddens prius multiplices Deo gratias, iterum exponit eis fidem sanctæ et individue Trinitatis, resurrectionemque mortuorum omnium, judicium quoque futurum, et coronam Beatorum, atque pœnam pessimorum. Denique efficitur pater spiritualis, qui prius extiterat filius cum sanguine carnis.

Clam e patria discedit. 4 Baptizatis igitur parentibus ipsis, cum ceteris quos prædestinaverat providentia divinitatis, occulte deserens terram suæ nativitatis, ignorantibus suis parentibus cunctis, peregrinam magis elegit ducere vitam, quam inter sacrilegos diutius commorari, dicente Psalmista : Cum sancto sanctus eris, et cum viro innocente innocens eris, et cum electo electus eris, et cum perverso perverteris. Proficiscens etenim per longa terrarum spatia Dei famulus, nequaquam cessabat a prædicationis verbo, aut divinitatis ministerio, nihil secum tollens ex omnibus quæ sunt in carnis desiderio : quia illud Domini præceptum semper retinebat corde : Nihil tuleritis in via, et in quamcumque domum intraveritis annuntiate pacem illi.

Jussu Angeli abijt ad domum Daciani. 5 Dum hæc ita gererentur, et fatigatus nocte quadam ob longitudinem itineris se sopori dedisset, Angelus Domini eum blandis alloquens sermonibus fatur : O sancte Viventi, Sacerdos Altissimi, confortare et esto robustior ut viriliter agas, quia sanctæ orationes tuæ, et preces ad aures piissimi Conditoris pervenerunt : ideoque velociter surgens revertere et idola Daciani *c* Asianorum nequissimi Pro-

curatoris in urbe *d* Thessalonica signaculo sanctæ crucis conteras minutatim : quo facto liberabis filiam ejus, quæ decem et octo annis diabolicam patitur vexationem : non enim lætatur Deus in perditione morientium, qui eam vult eripere de faucibus malignorum, et ad agnitionem sui nominis conducere, ut consortio potiatur Sanctorum. Et dicto citius dicescit Angelus. Sacerdos autem a sopore expergefactus, gratias referens Deo, cordeque exhilaratus, reliquam partem noctis duxit pervigilem sacris cum orationibus. Igitur Pater beatissimus post sancti admonitionem Angeli tertia die Thessalonicam veniens, per venerandæ crucis signaculum redacto in pulverem nequissimi Præsidis fano cum omnibus simulacrorum titulis, eodem silenter die se continuit, altera siquidem die reversurus.

6 Post denique ingressus cubiculum *e* Cleopatronicæ pessimi filiae Daciani, et flexis solo poplitibus cœpit orare cum lacrymis dicens : Exaudi me Domine Jesu Christe altissime servum tuum te deprecantem, et in tua misericordia confidentem, et ne aspicias peccata nostra vel parentum nostrorum, sed propter gloriam nominis tui libera hanc puellam a faucibus Zabuli, quo per eam in te credant plurimi, quia non est alius Deus præter te Domine, qui vivis et regnas sine fine. Cumque omnes respondissent, Amen; surgens ab oratione, et benedicens aquam cum exorcismo ac crucis signo, dedit ei bibere, et ait : Exorcizo te immunde spiritus per Patrem et Filium et Spiritum sanctum, ut ex eas et recedas ab hac famula Dei, ut abhinc libera suo devota serviat Creatori. Ad hanc nempe vocem coactus dæmon exiens cum clamore, dirisque ejulatibus, elisit ante pedes viri Dei puellam exanimem, quam sacer mox signo crucis edito restituit incolumem. Ejectus itaque dæmon, ac taliter a beato Dei tirone victus, magnis cœpit ejulatibus perstrepere, et quasi deprecatoria ratione conquirere, dicens : Obsecro te, o Sacerdos Christi, noli me mittere in abyssum, sed permitte ut introeam in sacrilegum Dacianum. Beatus etenim Viventius teterrimum videns spiritum, inquit : Adjuro te, nequissime spiritus, in nomine unigeniti filii Dei vivi qui immolatus est pro salute generis humani, ut non amplius noceas ullam ex omnibus ejus creaturis, sed per deserta et arida gradiens loca gehennali te citissime non cesses committere igni, qui tibi præparatus est æternaliter, tuisque omnibus sociis. Ad hanc ministri Dei vocem inimicus et totius bonitatis invidus, magnos cunctis astantibus terrores incutiens foetoresque relinquens, evanuit. Recedente itaque dæmone Sancti imperio glorificaverunt Deum cuncti qui aderant, viso tali miraculo.

7 Præterea electus Dei athleta convertens se ad Cleopatronicam Præsidis filiam, magnifica voce, constipatis multis populorum globis, his affatur eam sermonibus : O virgo sacrata, et ab ipso omnipotente Deo electa, Dominus meus Jesus Christus misit me ad te, ut ostendam tibi viam salutis, per quam quisque gradiens homo potest pertingere ad perpetuam Angelorum vitam, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quam scilicet ipse præparavit diligentibus se. Deinde exponens ei fidem individue Trinitatis, mysteriumque sacri baptismatis, tropæum quoque venerandæ Crucis, omnimodis ostendit rectitudinem Catholicæ fidei. His et aliis plurimis verbis puella auditis, credidit in Deum creatorem omnium creaturarum, et baptizata est ab eodem viro Dei cum ducentis fere hominibus promiscui sexus, qui ibi aderant, glorificantes Deum ac dicentes : Vere servus Dei es tu, o Beate Viventi, et verbum ejus in ore tuo verum est. His ita gestis, beatus Sacerdos per tres menses prædicans in eadem urbe populo Dei verbum, baptizavit ex eis non minimam

EX 888
d

Signo crucis
idola evertit.

e
Orat pro Cleo-
patronia fi-
lia Daciani.

Liberat eam
a dæmone.

Convertit
eam cum 200
et multis aliis.

Varia facit
miracula.

nimam multitudinem, quia videbant signa et mirabilia quæ per Dei gratiam faciebat. Veniebant ergo ad eum omnes qui variis detinebantur infirmitatibus, quos ipse invocato Christi nomine curabat : cæcis visum, claudis reddens gressum, leprosos mundans, dæmones ab obsessis corporibus ejiciens, et alia multa medicamina infirmis salubriter præbens.

a MS. du Chesne ministri. b Mombril. Vincent et Martyrolog. Colon. supra citatum; Gregorius. Sed hic magnus est Georgius, qui ex nobili Cappadocum prosapia ortus, in Legenda Jacobi de Voragine, et pluribus MSS. dicitur passus sub Daciano Præsidente imperantibus Diocletiano et Maximiano, et Palæstinum Christo favente devicisse. Quæ discutimus xxiii April.

c MS. du Chesne : Christianorum nequissimi persecutoris. d Ita MSS. ambo, ast alii Besilonica. Galesinius supra, Antiochia. e Petrus de Natal. Eupatronæ. Vincentius Cleopatræ. Colitur vii Martii, ut habent Martyrolog. Germanicum, Carthusiani Coloniens. in Addit. ad Usuardum, Ferrarius, alii, ut ad eum diem dicemus.

CAPUT II.

Navigatio Romam. Dona Cleopatroniæ.

Beata igitur Cleopatronia, bonis operibus ornata, diebus vitæ suæ Deo devote serviens in operibus mansit bonis, primam conservans stolam baptismatis. Vere beata, quia habet partem in resurrectione prima, per orationum munia, per largitatis xenia. Quadam itaque nocte cum se fatigata sopori dedisset, admonita visione Angelica, de thesauro sibi superfluo duo fabricari fecit candelabra, aliaque utensilia ad Ecclesiasticum cultum pertinentia, quæ cuncta ad Apostolicam Sedem Principis Apostolorum Petri per strenuos misit legatos, a Benedictum scilicet Antistitem, Sanctumque Viventium Sacerdotem, deprecans sibi præparari hospitium per tanta interca-pedinis terrarum spatia, quatenus tandem adire quiret Sanctorum limina.

9 Interea Daciani rabies acerrime ob suorum con-fractionem idolorum grassabatur in Christianos. Audientes autem hæc sancti viri Benedictus videlicet Præsul, et Sacerdos Viventius, prodiderunt Cleopa-troniæ quod eis Spiritu sancto docenteolvebatur in mente, dicentes : O castissima Virgo devota Christo, confortetur cor tuum ut viriliter agas, quoniam per te multi credituri, et hæreditatem patriæ cælestis sunt accepturi. Nos tamen hac in regione manere nequaquam possumus, ne publice ab hac scele-ratissima generatione arguamur absque ullo interfici fructu. Unde melius nobis videtur hinc abire, et Dei nostri segetem, quæ jam parata ad metendum fore videtur, in horreum ejus colligere. Nec tamen qua volumus parte, sed transmeato mari quocumque Domini dispositio gressus nostros voluerit dirigere. Tum Virgo sacrata haud minime tristis effecta provolvens se cum lacrymis ad eorum vestigia, percipere meruit ab eis benedictionis gratiam.

10 Enimvero proficiscentes simul ambo, suorum memores sodalium, gressu fixo, ac tractato invicem quo cuncti possent pariter abire consilio, alter ab altero discessere, uno tamen termino ad mare rever-suri disposito. Beatus siquidem Præsul dum rever-teretur, ecce viri obviam ei, qui reducentes eum ad Dei Virginem, quæ iterum deprecatur pallium, quod prius omiserat, Romam ab eo perferri. Quo acce-pto, accersitoque sibi comite suo filiolo, Promoto nomine, cœpit revertens abire. Interim sanctus Sa-cerdos Viventius collectis secum in Christo quadra-ginta fratribus onustisque camelis cum septem etiam servis ad littus usque maris noctu proficiscitur : et non invento juxta pactum Præsule contristati sunt cuncti pro ejus absentia.

11 Perpersimus vero Dacianus hauriens quorum-dam relatu eos taliter abiisse, missis apparitoribus volebat per sartaginem velut cremia uri, ac mul-tis doloribus ipsos pati per rotas etiam ferreas, quas ad hoc paraverat. Videns vero B. Viventius,

ceterique sui sodales tyrannos cum evaginatiis gla-diis eminus venientes, magno perculsi timore con-cito navim petiere, ac nutu divino velivole discessere. Inimici etenim ut viderunt eos sic aufugisse, cym-balia comantes aplustria, findendo Neptunia, exten-sis circumquaque lacertis provolare lembum citissime remis fecere. Videres nautarum pugnam fugientium et insequentium : Sancti ut evaderent; pessimi ut eos punirent, elaborare. Sed inter hæc auxilium quæ-ritur divinum, incumbitur tabulati fundo cum lacry-mis et gemitu, palmis ad cælum expansis invocatur Adjutor potentissimus. Protinus ventorum flamine iniquorum pelluntur navalia, atque equitum Pha-raonis more demersi pelago cremabundi remittun-tur orco, ita absorpti maris edulio, orante sancto Dei viro.

12 Sanctis siquidem navigantibus per altum pe-lagus subito eis nascitur magna difficultas ob sodalis absentiam. Nam Euro retorquente divino instinctu eorum scapham, more vertiginis illico ita fixa per-stitit ac si radicitus alte arbor terræ fixa teneretur. Diu namque simul cuncti incassum laborantes, paul-lisper substitere attoniti, quoniam inanis eorum labor ad nihilum redigeretur, intumescens undique secus maris fluctibus ob nimium ventorum flatum. Elabitur spes ultra vivendi : attamen exhortante eos B. Viventio, expansis ad cælum palmis uno simul corde cum voce invocant misericordiam Conditoris, qui sperantes in se nullatenus dereliquit. Subito namque extenditur aqua circumcirca, et per sexago-num convoluta lymphæa domus efficitur intacta per-manente navi taliter inclusa : sicque Deo protegente salvantur incolumes per centum quadraginta quatuor horarum spatia.

13 Dum etenim talia Sancti per altum paterentur salum, beatus Præsul Benedictus cum Promoto filiolo suo ad littus pervenit. Non inventis quoque fratribus secundum eorum placitum, tristis oppido effectus, orationi se cum puero contulit, completa-que oratione substitit, et ecce vox lapsa de cælo inquit : Noli timere, o Benedicte nomine et actu, sed esto fidens in Domino, cujus regimine totus regitur orbis. Ipse enim mittet Angelum suum ductorem tui, inveniesque quos desiderat anima tua salvos et incolumes : nam tentavit eos Dominus, quia timore ter-reno tremebundi te non expectantes fugerunt. Beatus vero Præsul tali affamine confortatus, expanso supra mare pallio, muniens se Crucis signaculo, ascendit super illud cum suo filiolo, habens guber-natorem omnium creatorem; atque recto tramite per-venit ad locum, quo navis sodalium detinebatur a gurgite. Tunc (mirabile dictu) pallium revolvebatur in gyro super quod sanctus stabat Præsul cum filiolo : ob quod tremefactus erectis ad cælum cum palmis luminibus Deum deprecatur attentius. Dum hæc in-terim aguntur, in sese retorquens procella Deo jubente detecta protinus puppi invicem se contem-planantur Sancti. O miranda atque nimium stupenda Dei miracula! quis putas fletus, quod gaudium in-ter eorum amplexus? Ideo laudetur in omnibus Chris-tus, quia isti totam cum magno gaudio duxere diem in hymnis et laudibus benedicentes Deum : siqui-dem eatenus perduxit eos Angelus ad littora boni portus. Ipsi denique firmata protinus anchora, pro-stratique solo orationis caussa gratias referunt Deo, qui eos de tantis eruit periculis.

14 Peracta igitur oratione dum fatigati consedis-sent eorum archimagirus defecisse stipendium victus promit, unde et ab Episcopo deprehenditur, sed et confortando fratres blande leniens, inquit : Potens est Deus parare mensam in deserto. Inde Beatus surgens Viventius, decantando cursum paullulum sequestratus a ceteris ibat pedetentim per littus ma-ris. Cum ergo eminus alta prospiceret littora, ecce magnus

Navi fugit
S. Viventius
cum sociis 40.

Hostes inse-
quentes sub-
merguntur.

Ipse naufra-
gium evadit.

S. Benedictus
cum filio su-
pra pallium
per mare ad
S. Viventium
fertur.

Fame labo-
rantibus exili-
e mari piscis.

S. Georgius.

S. Cleopatro-
nia.

S. Cleopatro-
nia Angeli
monitu mitti
Romam do-
naria.

u.

Daciani per-
secutionem
declinant
S. Benedictus
Episcopus et
S. Viventius.

Valedicunt
S. Cleopatro-
nia.

Pallium ab ea
accipit S. Be-
neditus.

magnus piscis exiliens a profundo gurgite, sicque palpitans remansit in littore. Vir autem Domini concito gressu ad socios reversus gaudens nuntiavit eis, dicens : Laudate Dominum, fratres, qui non deserit usquam sperantes in se : præcepitque ministris ut irent, et præparato pisce sumerent secum quantum per hebdomadam cunctis ad esum sufficeret. Præparatores quapropter injuncto sibi officio quantocyus peracto, positaque mensa gaudentes discubere fratres, et refecti dono Dei multiplices illi retulerunt gratias, et laudes.

15 Revertente Leucothea, plane sequentis diei, disposito calle profecti, venientes *b* Signorissa, manserunt inibi aliquantis diebus. Quo etiam locatis ad opus Cleopatroniæ hospitii pergentes habebant semper ductorem Angelum Domini, et quocumque mansissent, sic semper prædictæ Virgini manendi præparabant hospitium. Cumque Romam pervenissent, prolatis candelabris cum ardentibus cereis, ceterisque xeniis prætaxatæ Virginis, posuere cuncta ad Beati sepulchrum Petri : et finitis Dei secretorum ministeriis ad templum Beati venerunt Pauli, indeque loca circumeuntes Sanctorum suarum gratia orationum, ad Apostolorum Principis reversi sunt domum.

a S. Benedictus Episcopus de Samaria dicitur in antiquis Ecclesiæ Pictavensis monumentis supra citatis ex Saussaio. Colitur xxiii Octobr.

b Signorissa hæc forte Sinuessa, oppidum maritimum in finibus Latii et Campaniæ. Huic conjecturæ satis congruit iter reliquum Romam versus.

CAPUT III.

Secessus in eremum. Mortui suscitatio.

Benedictione denique a beato Papa gratanter accepta cum eulogiis, lene carpentes iter *a* Herbedilicam attigerunt urbem. Manserunt ergo in prælibata urbe per dies videlicet octo inter se colloquentes, et gratias Deo quotidie pro piissima ejus misericordia, et bonis omnibus sibi ab eo collatis referentes. Receptis igitur in tanto spatio viribus, post grata inter se, dulciaque colloquia placuit eis ab invicem sequestrari, et loca eremi remota ab omni frequentia populi manendi solitarie appeti. Sacer igitur Viventius multis perfusus lacrymis beato fertur dixisse Pontifici : Omnipotens Deus, qui nos de tantis eruit periculis, sit custos ac prævisor nostri a deceptione hostis antiqui, ut sicut fuimus in terris socii, sic tribuente pio Domino simus participes gaudii regni cælestis. Cum enim cuncti flentes respondissent Amen, osculatis et benedictis a Præsule residuis, pars cum eo ex fratribus profecta parsque cum socio relicta ab invicem separantur.

17 Eo sane tempore quo ista gerebantur, necdum firma habebatur illis in partibus Christianitas, sed adhuc maxime error gentiliūolvebatur. Ideo quidam ex his qui restiterant fratribus, nomine Domninus, Dei electus Sancto dixit Viventio : Domine, si placet tuæ benignitati, declinantes a facie impiorum istius civitatis habitantium percunctetur cujusque eremi vastitas, si forte poterimus aliquam invenire speluncam, quo aliquamdiu latitando serviamus Creatori nostro diu noctuque. Placuit Dei famulo ceterisque sibi junctis consilium hujusmodi, quia sic Dominus suis in Evangelio præcepit discipulis, et ipse prius quod jusserat fecit, quando pro Herode delatus est ad Ægyptum, dans nobis exemplum. Perlustrantes autem Herbedilicam circumquaque provinciam, contigit eis Beatum obviare Vertavensem *b* Martinum, a quo clementissime salutati et caussa itineris audita suscepit eos humanitus necessaria ministraturus.

18 Nec prætermittendum reor, quod omnipotens Deus per servos voluit perspicuum delucidare miraculum. Cum inter se divina sererent colloquia, et

alternatim nectarea perfunderentur spiramina; en subito semivivum cursim ferens cadaver improba præ oculis eorum nudatis pellibus pectoris, sese flendo infert et ejulando mulier : vocatoque ex nomine quem numquam prius noverat : O Sacerdos Christi beatissime Viventi, inquit, velociter succurre mihi miseræ, nec moreris filium meum sacri unda baptismatis perfundere priusquam præsentiscareat spiritu vitæ. Hæc matre interim prosequente, puer tandem inter ulnas matris moritur sine baptismi regeneratione. Respiciens flebilis mulier extincti nati cadaver, quæ jam non mater dum filium non habet, cum ingenti gemitu rugituque projecto eo ante pedes viri Dei præcedentibus lacrymis infit : O Viventi serve Dei viventis, redde mihi filium, quem tuis adhuc conspectibus attuli vivum. Cui Sanctus : Ut quid talia mulier a nobis peccatoribus, quæ sanctorum Apostolorum et Martyrum sunt, requiris? Nos enim ista minime præsumimus. Tunc illa voce reciproca ingeminans ait : Rogo, filium, si non mihi, vel baptismo redde, ut et pius voceris ipse pater spiritalis, egoque mater utcumque vocer, obtineas. Illa in prece ita perdurante, B. Martinus Vertavensis sancto Sacerdoti Viventio dixit : Simul oremus omnipotentem Deum, frater carissime, qui quatri-duanum resuscitavit Lazarum, quo propter gloriosissimam suam misericordiam dignetur misereri huic orbata mulieri, unicum resuscitando filium, quem a nobis quærit vivificandum. Qui continuo pariter ad orationem conversi, flectentes genua cum lacrymis tamdiu Christo Regi Regum preces fundunt, quousque anima suo corpori, ingensque gaudium redditur matri. Erant autem dies pueri a nativitate bis deni. Quem baptizatum matri incolumem reddens, præcepit ne cuiquam hujus factum rei quoquo modo intimaret.

19 Hinc beatus quidem Christi Sacerdos duobus apud Sanctum morans Martinum Vertao manendo mensibus, fratribus in commune caussam sui itineris exposuit vel laboris : intantum etenim flamma divini Pneumatis illorum jugiter pro nectareo ejus dulcoramine sermonis inardescabant corda, ut pene jam viderentur relictis cunctis mundialibus omnimodis rebus sublimia cælorum petere penetralia. Hæc Patre luculenter serente dum adhuc Vertao degeret, didicit quorundam relatu *c* Justinianum nequissimum Imperatorem, qui Sanctos Dei ubique persequens, quoscumque religioni Catholicæ deditos varie tormentando trucidabat, a Senatu turpiter interemptum, orcoque deductum, et inter flammivomas ollarum Vulcani latebras perpetualiter cremandum, hoc pro munere tali ditatum.

20 Exin maritima petiturus cum Aventio et Domnino, ceterisque suis complicitibus proficiscitur : quem Martinus Abbas pariter cum suis valedicens et confortans eos in Domino prosequitur, benedicentesque semutuo, in pacis etiam osculo diu amplexati, haud sine lacrymis sequestrantur, alter cœnobio, alter vero cymba subvehente altissimis se committit gurgitibus sali, habens ductorem et gubernatorem Angelum Domini. Hinc Deo jubente prosperantur venti, tumentia æquorantur undarum Neptunia tranquillitate optabiliter concessa, orantibus et sine interruptione psallentibus Sanctis, ceterisque impellentibus remis. Tandem prospere littus cujusdam insulæ, cujus vocabulum est Vertime, gratanter applicuere. Quid plura? disponente Dei gratia invenitur spelunca, quasi ex concavo manibus Angelicis præparata marmore, quo habitantes longe solitariam, Deo gratanter referendo laudes, duxere vitam.

a Herbadilla, ut Morlaix in vitis Sanctorum Britonum scribit, civitas fuit Britannicæ Armoricæ haud procul a Namnetum urbe, Gallicæ Herbauges; quæ terræ hiatu absorpta legitur, quod S. Martini Vertavensis concionibus ad fidem Christi noluerint cives converti. Ademarum in MS. Chronico apud du Chesne meminit Rainonis Comitum Arbatilicensis, qui una cum Ranulpho Duce

Romæ offerunt S. Cleopatroniæ munera.

a

Ab invicem discedunt.

Viventius cum sociis in eremum abit.

Matth. 10. 23.

b

Excipitur a S. Martino Vertavensi.

EX MSS.

Puerum sine baptismo mortuum suscitavit.

Hortatur omnes ad pietatem.

c

In quamdam insulam abit cum sociis.

In spelunca habitat.

Herbadilla.

Aquitaniæ adversus Normannos dimicavit. S. Amandus 6 Februarii, et S. Alanus 27 Novemb. ex Herbatilico pago oriundi videntur. in Aquitania eadem hæc fortassis regio est.

S. Martino
Vertavensis.

b S. Martinum Vertavensem scribit Morlaix an. Ch. 527, natum, Archidiaconum factum a S. Felice Episcopo Namnetensi an. Ch. 560 et vitam decessisse 589, 24 Octob. quo die vitam ejus dabimus. Est autem Vertavum monasterium, aliis Vertanum, quod mox dicitur adisse S. Viventius, vulgo Vertou, duabus ab urbe Namnetum leucis dissitum, extractum a S. Martino, qui inde Vertavensis dicitur, an. Chr. 575, ut quidem tradit Albertus Magnus de Morlaix; hoc tempore Prioratus subjectus Abbati S. Jovini de Marnais in diocesi Pictavensi. Quis vero hic non videat rationem et temporis et loci admodum confusam? Capite sequenti refertur reditus S. Hilarii ab exilio, qui incidit in annum Chr. 360 annis ducentis ante extractum ab hoc Martino Vertavum. Quomodo cum eo S. Viventius Vertavi egit, atque ejus monachos adhortatus est ad studium virtutis, et mox S. Hilarium ab exilio reducem prosecutus, castellum Gravionem ab eo impetravit? Eadem locorum confusio. Egreditur Roma: mox pervenit Herbedilicam et Vertaum, quæ loca Galliz ad Ligerim fluvium. Ingre-ditur insulam: ex ea sub adventum S. Hilarii egressus, appellit mox eo loci ad continentem, in quem piscis ei ac sociis in annonam e mari exilierat cum Romanam peteret, et esse prope Signorissam, unde Romanam petiit. Nonne probabiliori conjectura diceretur S. Viventius Roma discessisse, forsitan in Galliam Cisalpinam, aut certe in Etruriam aut Liguriam, ibidemque moratus ad annum circiter 358, quo tempore ibidem aderat S. Martinus, postea Episcopus Turonensis, tum recens ad Christum conversus, qui ut furorem declinaret Arianorum coactus fuit secedere in insulam Gallinariam, e qua prodiit, cum S. Hilarius ab exilio rediret, ut in hujus vita dictum est? Cum hoc S. Martino conjici potest S. Viventium, forte ibidem, collocutum; ejus exemplo insulam aliquam cum suis in mari Ligustico aut Tyrrheno ingressum, atque ad reditum S. Hilarii eam inhabitasse. Inde in Galliam, ad S. Hilarium abiisse, excitatum ab eodem S. Martino cui ejus sanctitas apprime perspecta erat. Nulla Herbedilicæ, Vertavi, aut Martini Vertavensis mentio fit in vitæ S. Viventii compendio apud Bellovacensem, Mombritium, aut Petrum de Natalibus, ut non immerito censeatur ingesta ab imperito scriptore ea digressio, occasione vicinorum nominum. De Vertavo ita Philippus Ferrarius in nova Topographia Martyrologii: Vertanum monasterium, S. Martino, in Campania in monte Massico apud Carinulam civitatem, quod etiam vulgo monte Massico appellatur. Hoc monasterium quondam sanctitate, postea opibus floruit. Sic ab Episcopo Equilino lib. 9 scribitur. Sed quibusdam videtur Martinus, non in Campania Italiæ, sed in Galliis vixisse, ut ex Gregorio Turon. liquet xxiv Octob. Martinus Abbas sub Justino juniore. Turon. de gloria Confess. Hæc Ferrarius. Verum qui ab Equilino lib. 9 c. 102 describitur Martinus, Marcus dicitur a S. Gregorio Papa l. 3. Dialog. c. 18 neque aut hic aut Equilinus meminerunt Vertani, seu Vertavi, monasterii. Utrumque et S. Marcium in Campania et S. Martinum in Vertano monasterio refert Martyrologium Romanum. Ast Baronius in Notis, et eum secutus Ferrarius S. Martinum confundunt cum S. Martino Abbate apud Santonas, discipulo, S. Martini Turonensis, quem refert Gregorius Turonensis. de Gloria. Confess. cap. 57, de quo agemus cum Martyrol. Rom. vii Decemb.

S. Marcus.

c Infame mendum, cui non facilis occurrit medela. Suspiciamus Julianum Apostatam intelligi, turpiter in visceribus accepto vulnere interemptum. Sed quod dicatur a Senatu occisus Christianorum Ducum conspiratio in ejus necem, quæ vulgo jactata fuit, innuitur.

CAPUT IV.

Colloquium cum S. Hilario. Mortui suscitatio.

Tempore eodem contigit beatum de exilio Pontificem a Hilarium reverti: unde repletur terra gaudio ineffabili, quoniam longe lateque per omnes provincias regni nomen tanti Pontificis divulgatum, celeberrime a viris Catholicis diligebatur. Cumque tam venerabilis opinio delata Sancto fuisset Viventio, protinus gaudenter mare cum sociis adiens, cymbali ductu transmeato gurgite idem attigit portum, quo ingentem pridem repererat piscem. Inde dirigendo carpens iter citato calle cum recto tramite venit Pictavis: conspectique se invicem salutantes divus protelatur Mercurius, quoniam uterque seminiverbius. Perspiciens igitur sanctus Dei Pontifex Hilarius tantam in Dei viro Pneumatis prudentiam, religionisque industriam, percunctatur unde et quo vel quare. Accepto denique responso sacer infit vir Apostolicus: Pessimus Christianorum persecutor Dacianus, de quo loqueris mihi, carissime frater, scelerata periit morte, velut decuit, habenturque jam b quatuordecim plus minus anni, unde et pax cunctis Christianis copiosa ac data ab exilio revertendi gratia, tranquilla manent omnia. Ideo, Pater almiflue, si ad propria disponis redire, poteris usquequaque divertire secure. Cui Sanctus respondit Viventius: Ut ipse

S. Hilarium
adit.

a

b

intueri potes, Pater sanctissime, manifestante simul canitie cum rugosa fronte, plenum me dierum fore, nec vacat uspiam molestare vetustissimos artus defectiva lassitudine. Si igitur in conspectu tuo gratiam merui invenire, cordetenus tuam cum omni supplicatione deponco clementiam, quatenus aliqua tuæ possessionis mihi concedatur particula, qua defunctus corpore queam sepeliri, sicque postmodum proselyti fratres.

22 Venerabilis enimvero Pater Hilarius ovanter ait: Quidquid paternitati tuæ libuerit, sanctissime frater, libentissime impertiri curabo. Sed nominatim vellem exprimeres intimando quæ tuo rimantur corde. Tunc Sanctus: Est tibi, Reverende Præsul, possessio quæ videtur nobis ad id, quod petimus, valde congrua, quam videlicet Castellum c Gravionem rustici vocant, hanc, si placuerit tuæ d synceritati, poscimus illico dari. Sanctus igitur Antistes Hilarius, animo valde jocundus ex supradicto protinus castro implens quod petitur, facta donationis charta, corroboratam et plenissime confirmatam beato contulit viro perpetualiter habendam. His taliter dispositis, gratia remeandi petit sibi Beatus licentiam dari Viventius. Hinc se invicem valedicentes, corroborati benedictionis signaculo, sed et pacis osculo cum inexplibili fletu vix sequestrantur alter ab altero.

23 Cum interea Dei electus a prætaxato Præsule regrederetur Viventius, eminus extinctum sibilo serpentis conspiciit puerum, qui paullisper gradum figens substitit, seseque signaculo muniens vivificæ Crucis ad extinctum ire perrexit cadaver; hymnidice quoque psallendo more solito cum sodali suo, nomine Marino, lustraturus qualiter propriam amiserit vitam, pervenit. Circumspectoque mœstifero cadavere infesti vulnus invenit serpentis. Sed hominum multitudo plus quinquaginta, ob famam boni operis illum sequentes, plangendo pedibus tanti viri terratenus provoluti precantur ejus meritis puerum resuscitari. Tunc faustissimus Dei amicus misertus lacrymarum populi, ad præclarissima recurrens precum libamina, ita exorsus est: Exaudi me Domine Jesu Christe te deprecantem, et de tua sancta misericordia præsumentem, qui tuis in Evangelio pollicitus es fidelibus, majora facturos opera fideliter credendo. Ne aspicias peccata mea, sed fidem horum in te fidelissime credentium, teque obnixe precantium: resuscita nunc sub oculis omnium præsentem puerum, quatenus tuum, quod est mirabile, laudetur nomen per secula. Enimvero confirmante populo finem mirificæ obsecrationis, Amen dicendo, Dei Sacerdos de pulvere, puer surgens de funere rediviva sorte attonitus palens resedit in tellure. Cui vir Domini porrigens manum, erexit incolumem, f ac commendato viris pro tanto exhilaratis miraculo præcipiens, ne cuiquam id propalaretur sub jurejurando cunctos ad propria remeare jussit. Sed puer præsentem redditus vitæ novum vicinis nequit occultare miraculum.

24 Operæ pretium videtur inserere quod vivat in laude. Cum interim cœptum excellentissimus Dei famulus iter insequeretur, extensa procul acie lumen videns populi multitudinem promiscui sexus expectantem se in littore cum B. Aventio, ceterisque complicibus, celeri gressu ad eos usque pervenit. Salutatis etenim fratribus cum ceteris omnibus, percunctatur quid sibi velit præsens concio: refertur venisse ob sui gratiam, sanitatisque medelam. Divinus, hoc audito, medicus ex misericordia largitoris fisus, hortatur cunctos fratres, Altitonantis quærere præsidia. Quimox unanimiter ad orationem conversi alta protrahentes suspiria, pugnis tundendo pectora, cælorum pulsant intima, per lacrymosa flumina Dei movent clementiam ad pietatis gratiam. g Sancti sic fuso munere surgunt simul a pulvere, plebis sanato vulnere, mente simul cum corpore. Quæ tunc ibi lætitia

S. Hilarius ei
donat Castellum
Gravionem.

c

d

e

S. Viventius
puerum mortuum
suscitat.

Miraculum
jubet sileri.

f

Multos sanat.

g

titia rimatur et præcordia, extollendo præconia dant voces ad sublimia. Videres quosdam ruere, cognatos et amplectere membratim vel requirere pro sospitatis munere. Haud inventis vestigiis, aut nebula in oculis, luminibus clarissimis lustrantur membra corporis. Gloria hinc altissimo Patri simul ac Filio, cum Spiritu paraceto a cuncto datur populo. Tunc salutatis omnibus data pace fidelibus honoratur Viventius, quem laudat omnis populus. O beate Viventi, valde enim potes admirari, sed virtus tua vel meritum non potest enarrari.

a S. Hilarius a Constantio remissus in Galliam, cum necdum imperaret Julianus, ut ad ejus vitam dictum. b Hoc iterum mendum, chronologiæ imperitum et negligentem scriptorem arguit. c Claudius Robertus Grinionem appellat. Antiqua Ecclesiæ Pictavensis monumenta apud Saussaium referunt eremum juxta castellum petiisse S. Benedictum, qui cum Presbytero S. Viventio, et quadraginta sociis Pictavos ad S. Hilarium venerat. Necdum ergo ab invicem discesserant sancti sodales.

d MS. Ripat. serenitati. e Idem MS. fortissimus.

f MS. du Chesne accomodato.

g Hæc ex hymno quopiam officii S. Viventii sumpta videntur.

CAPUT V.

Secessus in Olonicam insulam, inde in eremum. Sociorum martyrium.

Prolixius denique fama Sancti pervolante ægre ferens populi frequentiam, anxietatis nimia perturbatione percussus, fugiendo solitarius perquiritur locus: navali remigio finditur pelagus: attingitur insulæ limes a Olonicæ, anchoratur itaque cymba, præparantur tuguria, quasi secure Domino ibidem servituri. Protinus maxima oritur difficultas: en terribilis energumenorum in sublime vocis ululatus attollitur. Confestim vir Spiritu Dei plenus rabiem daemonum intelligens, munitus crucis signaculo cum contubernaliibus ad locum diri cruciatus amore Dei ductus absque interapedine dirigit gressus. Erant quippe inibi viginti a daemonibus miserabiliter possessi, qui quoscumque poterant pessimis dilaniabant morsibus. Siquidem Beato propinquante fortissime in eum dentibus coeperunt stridere, vocibus fremere, dicentes: Ut quid ad nos Viventi? ergone ut a nostris non velleres sedibus venisti? Tunc Sacerdos ad suos: Hoc genus non expellitur, nisi oratione fortique jejunio. Prostrati denique ad orandum solo jejunii tribus expletis sine intermissione diebus cum imbre lacrymarum terram corpore premendo, altaque polorum mente transvolando, optatum meruerunt impetrare quæstum. Finita plane oratione aquam mox Dei tyro consecrans, bellum cum inimicis, exorcizando et aquam spargendo super energumenos consecratam, fortissimum aggressus est. Quibus devictis, omninoque expulsis mundantur virorum corpora: ac veste mutata jubet eos cibo potuque refici, et ad propria reverti. Quod videntes incolæ, cunctipotentem pro posse vel nosse laudantes et benedicentes, debitas retulere gratias. Sanctum quoque obnixè provoluti pedibus cum nimiis cogitabant questibus, ne unquam sequestretur ab eis.

26 Nec pretereundum reor illud insigne miraculum, quod omnipotens Deus pro suo dilectissimo dignatus est ostendere famulo. Nam juxta castellum Gravionem immanissima adjacens erat vastitas eremi, quam dimissis fratribus adire vir Dei disposuerat ad ducendam scilicet solitariam inibi vitam. Sed eo eunte accidit obviasse latrones, qui gavisii circumdederunt illum, exquirentes Daciani thesauros, quos pro certo apud eum reconditos esse putabant. Sancto autem id penitus abnegante, pessimi instigante malignitatis spiritu nimium furore permoti manus injecerunt, ac durissima ministrantes supplicia, circumcirca trahendo, ad ultimum per manus eorum gladio interimendum crudeliter affirmant. Quibus Domini Confessor intrepide respondit: Omnia in manu Dei sunt, fiat ideo voluntas ipsius, si ab eo permissum

est vobis. Arreptis igitur protinus gladiis ut eum truculentissimi latrones trucidarent, primus eorum latera suo gladio transfixa miserabili morte ruens se interemit; secundus rapido cursu saltum adiens sese suspensum quercui adhæsit: tertius quoque arreptus a dæmone vita privatur tali ultione; quartus amissis luminibus humanis destituitur solatiis; quintus rabie plenus, propriis manus et brachia cum toto corpore dilanians dentibus, amittit præsentis gaudia vitæ; sic in ordine sextus præpete cursu in mare per præcipitium mersus pastu corpore datur piscibus, orco spiritu cum ceteris suis complicitibus traditur sine fine cruciandus.

27 Fortissimus etenim Dei athleta Viventius reditis omnipotenti Deo gratanter laudibus, cum hymnis et canticis spiritualibus cœpto alacriter procrastinato itinere quo tendebat ad eremum pervenit. Inventa autem Dei instinctu spelunca in rupe concava, quam intrans serviturus Deo die noctuque usque ad suæ stetit limitem vitæ. Et quoniam hoc illi semper mansit in corde, quo a frequentia populi subtractus posset habitare secum solitarius, contra carnis vitia et totius benignitatis æmulum orando cum lacrymis pugnatus. O virum ineffabilem et laude dignum, qui quanti sit meriti lingua nec mens cujusquam valet explicare.

28 His ita gestis non modica inter reliquos mœstitia oritur Fratres ob tanti Patris absentiam: quoniam quidem ab eis more diligebatur paterno, a quo quaquaversum tuti Deo disponente per orationem servi sui dilectissimi manebant omnino securi. Et quid plura? perquiritur hac illacque discurrendo mutatis animis cum vultibus, ac dolendo cum nimiis fletibus, magno quatiante singultu. Inito denique altiori consilio, quoniam in præsentia non inveniebatur insula, quo longius per vasta eremi loca eum quærere deberent, si forte Deus illos aut ad eum perducere, aut certe ad quosque impios, quo pro nomine ejus paterentur, vellet destinare. Relicta itaque protinus Olonica, profunda silvarum lustraturi loca, et vastitates eremi, simul dum plangentes pergunt, illis obviam subito nequissimus princeps latronum et persecutor Christianorum adest c Dacianus cum suis satellitibus. Quos sine mora ut vidit jussit apprehendi, sibi que præsentari, volens perquirere cujus essent religionis. Ipsi autem servi Dei, ut a sanctissimo Patre fuerant edocti Viventio, magis elegerunt pati pro nomine Christi quam sanctæ Trinitatis fidem aliquantis per denegare. Ut autem a spurcissimo perquisitum est Daciano de religionis eorum officio, una simul voce, Spiritus sancti repleti gratia, numquam se a Christianitatis divelli respondent jure. Tum pietate carens nequissimus citissime eos jubet gladio in suo conspectu necari. Factum est hoc anno d LXV egressionis ex terra nativitatis eorum: e quæque prior sit ætas. Ita relictis terræ globis cælum spiritus capessunt concedente Christo Dei filio.

a MS. Ripat. Holonica. Est autem Olonia regio arenosa, sabulorumque multo abundans in inferiori Pictorum ditione, ad Oceanum Aquitanicum, inter Rupellam et ostium Ligeris fluvii, in diocesi Lucionensi. Hujus tractus Rupellæ vicinior, ut creditur, olim exundante Oceano aquis late obrutus fuit: post desiccata paludes, ob situs commoditatem solique ubertatem, coli ac frequentari cœperunt. Ita fere Massonus in descriptione Franciæ per flumina. Hic portus est vicusque S. Benoit: an a S. Benedicto Episcopo S. Viventii socio? b MS. du Chesne malignitate. c Iterum nomen irrepsit Daciani. Videtur auctor omnes sceleratos Dacianos appellare. d MS. Ripat. LXII. e Hic aliquid deest.

CAPUT VI.

Revelatio instantis obitus. Miracula in morte.

Revertatur ad ordinem pristinum, opus exequendo Patris clarissimum. Enimvero cum omnipotens Deus jam famulum suum fame et siti et ætate senili nimio fatigatum a labore vellet quiescere, ne afflicto tanto onere solus absque humano deficeret solatio, excitavit cujusdam spiritum viri, qui ex servili conditione Sancti

EX MS.

b

In eremo sancte vivit.

Socii cum mæsti perquirunt:

c

a latronibus interficiuntur.

d

e

Olonia.

a Fugit in Olonicam insulam.

Viginti energumenos sanant.

Latrones volentes eum interficere, seipsos occidunt.

S. Viventius invisitur jam senex a Gundicaro.

Sancti Viventii, licet undique secus foret procreatus, tamen in rebus humanis valde opulentus, nomine qui dicebatur Gundicarus. Hic igitur audito domini sui præconio, quem numquam noverat corpore, plurimum diligens mente, Deo inspirante, relictis possessionibus cunctis, præparatisque viaticis longissimum aggredditur iter. Hinc per rura et oppida, civitates, vicos et castella directo tramite, Angelo ducente nusquam deviando, tandem ad Beati perducitur cellam. Videntes autem se invicem prægaudio se amplexantes flebant. Benedixit igitur faustissimus Sacerdos omnipotentem Deum, qui dignatus est sui reminisci, et sibi adjutorium ex propriis præstitit servis. Percunctatur caussam itineris, et indagacionem viæ longioris invenit, ut præfatum est, Deo disponente per Angelum omne factum.

30 Neque hoc mihi videtur fore reticendum, quod in eo divina gratia contulit memorandum. Nam cum se corporea persensit infirmitate quidpiam tangere, priusquam mortis suæ appropinquaret limitem, jussit Gundicaro castellum adire Gravionem, et quoscunque potuisset infirmos sibi præsentari, quo Dei misericordia ante obitus sui diem, aliquam dignaretur impendere ejus orationibus virtutem. Qui protinus voci obediens jubentis, congregans cæcos, surdos, et mutos, debiles, et claudos, infirmorumque copiosam multitudinem, tam ex castello Gravione quam ex vicis circumquaque adjacentibus, omnes ad cellam Dei perduxit servi, quos etiam sequebatur multitudo virorum ac mulierum. Videns autem eos Dei miles infatigabilis divino Flamine plenus, ita orditur inquit : Omni tempore, mei fratres carissimi, in prosperis et in adversis Deum benedicere, laudare, credere, et adorare debetis, quia ipse est benignus et pius, justus et misericors, et in omnibus bonis misericorditer exaudibilis. Si etenim vere creditis vos ab eo posse salvari, continuo ab omnibus his infirmitatibus, quibus nimium estis irretiti, eritis absoluti. Illis etenim respondentibus se fidei mente in Deum credere, et ab ipso sanari posse, debitas Deo sanctus Sacerdos retulit laudes. Flexis igitur solo genibus, erectisque ad cælum luminibus, Deum precatur attentius, præmissis psalmorum titulis, dicens : Exaudi Deus deprecationem meam, intende orationi meæ : item : Exaudi Deus orationem meam, et ne despexeris deprecationem meam : intende mihi et exaudi me pro servis et ancillis tuis, ut sanes eos omnes propter sanctum et gloriosum nomen tuum, ut videant potentiam virtutemque tuam, et laus tua maneat sine fine. Dum verò Sanctus adhuc terram premeret corpore vim faciens cælo, fit strepitus infirmorum ob gratiam sanitatis maximus : mirantur cæci mundialia cernentes, exiliunt claudi, leprosi sese intuentur mundati, paralytici resolutis nervorum globis compaginantur ad pristina. Quid plura? cuncta infirmorum corpora ita sanitate firmata se sentiunt, ut nunquam se melius habuisse confirmarent. Tunc omnis populus voce consona Deum laudantes, sanctum Sacerdotem Dei servum fore protestantur. Inde famosissimus Dei athleta blande illos alloquitur dicens : Tempus meæ resolutionis imminens compellit, ideo supplici vos moneo precatu me peregrinum sepeliri in ea, quæ mihi a B. Hilario per chartam data est, possessione. Quod omnes se facturos unanimiter sponderunt. Osculatis itaque omnibus, atque munitis signaculo crucis, quique gaudentes redierunt ad propria. O felicem per omnia virum, et valde venerabilem, qui et multis largitus est suis meritis sanitatem, et sibi ipsi per Christi gratiam promeruit beatam feliciter æternitatem.

31 Memorandum etenim videtur, nec reticendum, ab Angelis hunc frequentius visitatum : quia quanto tutius ab hominibus voluit esse segregatus, tanto ei aderat Angelorum visitatio sollicitius. Et quoniam vir

iste sanctissimus Spiritus sancti vigore roboratus, virtutibus plenus, vicens sanctitate, ac caritatis ardore semper divinis occupatus officiis, orationibus, et vigiliis, spiritum non relaxabat a supernis, sed quidquid ad cultum divinæ pertinet religionis incessanter implere curabat. At dum his intentus fulgeret plurimum bonis, nocte quadam dum fessus ad recreanda corporis membra paullisper se sopori dedisset, cum magna luce Angelus adest, vocans eum ex nomine, ore inquit augusto : O viventi Sacerdos Dei altissimi, non est tibi flendum sed magis gaudendum, quoniam audivit Deus orationes, et vidit lacrymas tuas : instat enim gloriosum tuæ vocacionis et præsentis ævi tyrocinio tempus, quo jungeris consortio Sanctorum laureatus, centeno diademate fructus complexo epulaturus Christi convivio, manens sine fine cum ipso. Notum itaque hoc tibi pro certo fiat sexto hinc die, octavo scilicet ab Epiphania, hæc omnia Christo concedente complenda.

32 His ita prolatis Angelus continuo receptus in astris, Sacerdos expergefactus a somnis, valde ex tam mira visione hilaris, ad orationem et gratiarum actionem se ocyus contulit. Sanctus itaque Maxentius Abbas Pictavensis, qui audita illustrissimi viri fama ad requirendum vel visitandum; sed potius se suis orationibus commendandum venerat, his aliquantisper interfuit, et partim audita, partim visa quæque stylo currente depinxit. O sanctissimum Dei hieroprepem, cui polorum hierarchia in proximo migraturo divina profert oracula! O valde mirabilis et nimium veneranda fides Sacerdotis! Nuntiatur ejus vocatio, quo certior foret de præmio.

33 His etenim talibus gestis quidam intererat, qui a matris utero cæcus nunquam lumen præsentis vitæ meruit quippiam percipere. Hic plane audita visione Angelica, secum corde cœpit rimari, et, ut verbis ipsius proloquar, intra cordis arcana apud se tractans, dicebat : Putas fieri posse me unquam quod natura negando non dedit, istius hominis Dei intercessionem percipere? Nonne audivimus per Dei filium, qui suis promiserat majora facere sequacibus, cæcum non solum illuminatum, sed quod deerat in eo perfectum? Venio igitur; forsitan per illius potentiam, ejus hic servus me illuminare velit Viventius. Fisus ergo de misericordia Dei accedens ad Sacerdotem dixit : O Sacerdos omnipotentis Dei, per illum te deprecor, miserere mei; ora Deum pro peccatis meis, et ut aperiuntur oculi mei. Ad hæc homo Dei : Si ex toto corde te per ipsum credis posse illuminari, non solum cum hominibus et ceteris animantibus corpoream percipies lucem, verum etiam cum Angelis et Sanctis hominibus æterna mereberis Dei claritate perpetualiter frui. His prolatis misericordissimus Pater oratu supplici mox meruit impetrare petitionem cæci. Discedentibus patenter undique tenebris, fenestræ aperiuntur binæ frontis, nato ipsi lumine solis, cunctisque ornamentis diei, cuncta ei noviter sunt fabricata, quia eorum tunc prius meruit propriis oculis intueri facturam : et si fas sit dici, illi post se mundus videtur nasci, cui primitus datur videri. O quanta est misericordia Dei, qui servum suum a propriis noluit frustrari promissionibus, ut Deus per se prius imperfectum supplens hominem, ut magister bonus per servum implens promissum, illuminando a natiuitate cæcum! Et hujus miraculi prætaxatus Abbas Maxentius haud experts, imo coævus, qui nec minus sanctitate plenus, virtute robustus omnibusque bonis refertus expectabat eventum rei ex promissione Angeli, diemque vocacionis S. Viventii.

34 Transactis in ordine diebus quinque adest gratulabunda, solemnique Epiphaniæ dies octava. Sed videtur nobis non prætereundum quid omnipotens Deus per servum suum voluit eadem operari die. Nam cum populi circumcirca degentes tam per B. Maxentium,

Diem mortis intelligit.

Invisitur a S. Maxentio.

Cæco a natiuitate visum impetrat.

Ultimo die vitæ celebrat.

Jubet ad se ægros convocari.

Omnes precibus sanat.

Prædicat suam mortem.

Ab Angelis sæpe visitatur.

tium, quam etiam per Gundicarum diem B. Viventii finitimum cognoscerent, confluentes undique, infirmos secum quosque curandos ad sanctum Sacerdotem adduxere : quos vir Dei vociferantes audiens, motus pietate, postposita infirmitate propria, plus pro eis sollicitus surrexit utcumque oblaturus sacrificium. Quo expleto simul cum S. Maxentio flexis genibus pro indulgentia miserorum cœpit compellare omnipotentem Deum, dicens cum lacrymis : Exaudi me Domine, quoniam benigna est misericordia tua, secundum multitudinem miserationum tuarum respice in me, et super populum istum variis infirmitatibus detentum : sana eos Domine per potentiam et misericordiam tuam magnam, ut notum sit omnibus quia non est Deus præter te, Domine, qui tuam non vis perire facturam. Finita autem oratione protinus omnes recepta sanitate, Deum pura mente cœperunt laudare, sanctumque Sacerdotem benedicere. Inter hanc maximam multitudinem erant viginti quatuor de quorum desperabatur vita : alii ex illis a dæmonibus vexando confracti, alii cæcitate et senio provecti, alii paralyti constructi, alii lepra candidati, alii lymphatici, alii nervis et compagibus dissoluti, manibus aliorum devecti, nunc suis lætantur vadere plantis.

agros sunat.

Moritur natus annos 120.

Captivos miraculose liberat.

Anima ejus suscipitur ab Angelis, frustra obstrepentibus diaboli;

Jacob. 1. 12.

Sepelitur corpus.

35 Nec mora denique, vel aliqua interpolatione postponitur Angeli promissio : sed statim post tanti miraculi signum non solum dies, sed et hora, grassante corporis incommodo, cum jam fracta ævo membra deficerent, plenus dierum in senectute bona, annorum numero CXX vernans meritorum splendore, terrena commendaturus membra terris, Angelorum interesse choris, celsa conscensurus spiritus cælestis, munitus Christi Eucharistia ultimum diem clausit. Cum subito hora eadem vectes solutis seris concidunt, cippi dissiliunt, bacæ cum catenis et boiis minutatim franguntur, carcerum barathra splendore coruscantia cuncta reddunt aperta, custodes pavore perterriti fugiunt, latrones ceterique vincti absolvuntur, et quique fuere damnatitii in eodem Gravione castello, Dei virtute, meritisque B. Viventii pristinae redduntur libertati.

36 Beato quoque Maxentio divinitus revelatum est, quod sanctam egredientem animam a corpore, Michael Archangelus cum turba Angelorum occurrens suscepit deducendam in cælis. Protinus ab Aquilone, sinistra scilicet parte, affuit Plutonica innumerabilis caterva sanctam blasphematura animam, dicens : Hic homo noster est socius, qui per fugam timidus coronam amisit martyrii, dicente Christo : Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se : Inobediens et transgressor Dei mandatorum non deberet sociari servis ejus, sed potius nobiscum, quia nostri in hoc est similis. Hæc proferentibus falsidice Zabuli ministris, et alia multa, Angelus Gabriel cum agmine multiplici occurrens adest, factoque magno cum nubibus tonitruo, et ingentibus fulgoribus dispergitur malignorum globus missus in momento in inferiori inferno. Inde cum hymnis et Angelorum canticis cælicola deducitur anima victrici patientia feliciter coronata. Interim B. Maxentius cum ceteris Christi fidelibus sanctum sepulturæ tradit corpus, exequisque rite peractis ad propria remeant cuncti.

CAPUT VII.

Miracula post mortem.

Nec ea videntur opportune silentio premere, quæ post transitum ejus miracula Dominus propter dilectum sibi famulum misericorditer est dignatus ostendere. Nam transacto post gloriosum ejus obitum quinquennio, volens Dominus servum suum miraculorum signis propalare in terris, quatenus magis

Cæca ab Angelo monetur, ut mittat ad sepulchrum S. Viventii munera.

magisque fides augmentando polleret, misit Angelum suum de cælis; qui veniens Antiochiam, cubiculo filia *a* Regis cælesti lumine referto, ante lectum soporantis quamquam cæcæ substitit puellæ, vocataque ex nomine blandis eam alloquitur verbis, inquit : Juliana surge, et ad Europam ocyus lustratores cum donariis mittens, his scilicet, vestimento sacerdotali, calice, patena, et cymbalo, jube nullatenus cessari, donec inveniatur Sancti *b* polyandrum Viventii, quod etiam superædificetur oratorium in nomine Jesu Christi; datisque inibi prædictis xeniis statim amissum recipies lumen vitæ præsentis, et si indubitanter credideris, lumine perpetuo non carebis. Et dicto citius discessit Angelus. Mane autem facto quantocyus puella procrastinare *c* nitens Angeli jussa, missis exploratoribus cum denominatis sacramentorum eulogiis, Sancti jubet perquiri mausoleum, velociusque construi basilicam, sibi que festinanter ab iis renuntiari. Euntes etenim legati, prosperante gratia Christi, recto perducuntur itinere ad tumulum Sancti. Implentur ejus jussa, polyandrum locatur infra, quo et invenitur Sacramentorum codex, per quem idem Sacerdos Missarum sacramenta, et Deo sacrificia offerre consueverat. Quibus patrat is nobilis invenitur puella videns, investigataque dies et hora percipitur, qua ad ejus tumulum proni pro ea ejus adoravere legati.

Ex mss.

a

b

c

Eo facto visum recuperat.

38 Neque hoc silendum quod vult omnipotens Deus propalandum. In ipsa etenim die, qua puellam Deus ita voluit illuminare, affuit nihilominus sed a natiuitate cæcus ejusdem oratorii liminibus, qui mox ingressus, lumen, quod numquam habuerat, meritis tanti patroni percipere meruit. Sic in his duobus quasi duo nascuntur testamenta : in puella scilicet lex Mosaica, quæ pridem virgo et puritate casta, sed postmodum oboculata, quoniam a via veritatis recesserat; vir autem numquam videns populus gentilis non incongrue potest exprimi, qui numquam lumen divinitatis habuit : Christo nempe misericorditer veniente pariter illuminantur per unam diem qui est Christus; ita ut quotquot crediderunt ex Judæis similiter ut gentiles filii Dei sunt vocati : et ita in duobus testamentis lumen diffunditur æternitatis, sic et quadrifidum per quadrifida totius orbis climata, sicut quatuor oculorum acies sol verissimus radiatur Christus Verbum, quod est quatuor Evangeliorum.

Alius cæcus visum recipit.

39 Post hæc autem insignia atque Catholice divulgata miracula, accidit latrunculos advenisse, et ejus ecclesiam infregisse, perque fenestram noctu intrasse. Captis igitur sacerdotalibus indumentis cum vasis, quibus Eucharistia Christi solet contineri, pallium quoque simul altaris, quæ nimirum vel pro bono opere nunquam debuissent esse ausi contingere, prohibente eos divina lege, impudenter cuncta, quæ inventa inibi fuerant, præripientes congesserunt. Quo facto ut vere amentes ecclesiam ab intus gyrauerunt, dum exire furtim vellent, nequaquam, per quod intraverant, foramine ullatenus invento, Deo providente; primus ex eis dum quasi per industriam alta conscenderet, uno pede lapso, altero in foramine retento, maceriæ sic miser pendebat miserrime, quasi versa vice pedibus cælum pergeret, capite et manibus terram vellet tangere, cum non taliter cælestia adquiruntur beneficia, sed potius infernaliam promerentur æternaliter tormenta. Alius dum simili modo per gyrum evadendi sibi locum quæreret, infelix plenus impia austeritate, quo non debuisset, volens nolensque ad sancti sepulchrum corporis pervenit. Quo (mirabile dictu) inhærentes circuli cum uncinis appensi ita se alterutrum catenatim conglobarunt, capto tam per indumenta, quam etiam per membra iniquo fure, quatenus nequaquam se in alteram posset partem divellere. Tertius nihilominus et ipse furiosus perveniens ad locum quo monachorum

Fures expulsi ejus basilica, egredi non possunt.

rum Sancti dependebat in basilica cymbalum; qui arrepto quasi hilaris malleolo dulcem cupiens audire tinniendo sonum, percussoque eo subinde sæpius sæpiusque tota repletur aula sonitu. Unde custodes sine mora expergefacti directis paventes oculorum aciebus in gyrodeprehendunt se a latronibus circumventos, qui ocyus prosilientes, captisque furibus cuncta quæ ipsi surripuerant receperunt, furesque institis servaverunt usque ad diem nexos. Mane autem jam facto cœperunt tractantes inter se de nece eorum perquirere; sed omnipotentis Dei misericordia, (quæ semper in Beato resplendit Viventio) singulorum citatim perlustrans corda, datur protinus illis evadendi facultas, reffectis prius corporeis sufficienter alimentis.

40 Eo autem tempore percusso divina ultione Daciano, surrexit pessimus in eodem solio Rex, nomine *d* Rictiovarus, in India et Asia regnaturus, qui nominis sui etymologiam nimium exponens rigorem suum, cum hiato oris linguaque trisulca, avaritiæ facibus exæstuando pessime in Christianos cœpit exardescere, varie scilicet eos deludens. Nam quoscumque per varia promissionum genera a sanctæ Christianitatis lege poterat sequestrare, suisque numinibus inclinare, hos velut amicitie gratia sibi socios præ ceteris amicorum turbis exaltatos habebat. Quos autem nequibat, quoniam fundati supra firmam petram viriliter resistebant, per crudelissima tormentorum machinamenta debacchando perdere satagebat. Hoc in India et Asia per annos tres et menses sex gestum est. Etenim hæc tanta pro minimo ducens, congregata undique secum hostili multitudine, plenus amentia *e* cum Nasarac Deo suo Romanas tali cum expeditione partes irrumpere non distulit, quas per duorum annorum curricula depopulando vastatas, pessimam Romanis tribulationis angustiam vallatim proponens, quo se verteret quatenus Christicolæ cæde pessima exterminaret, consulta Dei sui Nasarac et Principum suorum perquirere satagebat. Unde accepto quasi divinitus responso, partes *f* Longobardorum adire disposuit.

41 His sacerdotes et Longobardorum Principes auditis, ab omnipotenti Deo constituunt esse quærendum auxilium. Missa denique in omni parte regni legatione, indictoque jejuniis cœperunt fientes et plangentes peccata sua, Dei misericordiam quærere, quo Sanctorum suorum intercedentibus meritis daretur eis indicium liberandi a tanti infestatione inimici. Adest enim divina subita propitiando clementia, quæ non spernit preces ad se devote clamantium. Quidam militum se in promptu proponens silentio manu porrecta indicto, ita adorsus est fame deserto proloqui dicens: Si tantillæ pusillitatis personæ dignaremini audire verba, puto me probaturum aliquid contra tantam perfidiam Deo concedente profuturum. Hodie, ni fallor, ut mihi visum est, tricesimum et annuale volvitur tempus, quo jussione vestra urgente quemdam carcerali mancipatione constringentes peregrinum, nomine Viventium, cum duodecim latronibus ergastulo clausimus, cujus cum vestimentum ad victuale nobis opus voluissimus distrahere, nequaquam nobis est data uspiam copia venundandi, et ubicumque ponebatur in nocte fugabantur noctium tenebræ pro immanissima ejus claritudine. Unde et nos vehementer perterriti hæsitantes pro tam mirabili actione, sed et pro ipsius viri evasione, quem Angelus Domini solutum a nostris vinculis, velut B. Petrum de custodia Herodis liberum, abire fecit; inito super hoc consilio, tandem sorte didicimus idem indumentum cum reliquiis, quas ab eo tuleramus, de sancta scilicet Cruce, et de S. Bartholomæo, deberi ad ecclesiam deferri in honore Sancti dicatam Petri: quod ita et factum est. Et hoc mihi ratum videtur super tam paventi negotio: Prædictas Pontificum manibus circumferendo reliquias, quæratur cum

actione Litaniarum misericordia omnipotentis Dei ab omni populo, sæpius invocato Christi Sacerdote Viventio, ne exterminari permittat cultores Christianitatis a tanta rabie artis diabolicæ. Placuit denique cunctis tam salubre consilium, et resumptis viribus fiducialiter hæc omnia impleverunt. Dum etenim hæc agerentur, impiissimus cum nimio furore Rictiovarus ad supradictam B. Petri perveniens basilicam, protinus interrogat quorum numinum cultui deservirent. Tunc Pontifices, ceterique Christianorum populi, divinitatis auxilio freti, una voce se Christianos esse testantur. Iratus igitur scelestissimus Rictiovarus jussit eos omnes per diversa tormenta celerrime interimere. Principes autem Sacerdotum cum omni Christianorum plebe Deum fiducialiter invocant, Sanctum Viventium suppliciter implorantes, quatenus ab infestatione tam diri celerrime liberarentur inimici. Nec mora: terræmotus magno cum tonitruo, ignitis crebro volantibus catapultis sævissimo crudeliter perempto, nec unus superstes relinquitur ex suo omni populo. Christiani itaque cuncti superstites tanta Dei mirabilia videntes, magna cum voce gratulationis exultando: Te Deum laudamus cecinere gaudentes.

42 His ita gestis, Christiani volentes perquirere quid de simulachro deberent agere relicto, suscipientes indumentum B. Viventii posuerunt super illud. Tunc dæmon qui in eo latitabat magnis cœpit vocibus clamare ut tolleretur, promittens se fateri cuncta quæ vellent. Sed cum non acquiescerent, voce qua poterat confitetur se fuisse ad crucem Domini Jesu dum crucifigeretur, requirendo peccatum in eo quod non erat. Hæc eo loquente, fulgurante cælesti fulmine percussus disparuit. O Dei sacerdotem per virtutem omnipotentis Dei laudandum! O quam pretiosissimum indumentum, per quod diabolus vincitur, imperialis dira persecutio sedatur, virtus divina patefacta laudatur!

43 Denique Pontifices et Principes cum omni plebeia manu, tanto exhilarati miraculo, collectisque tam miræ multitudinis spoliis, invicem consulentes qualiter Deo, sanctoque fidei suo Viventio pro tantæ liberationis miraculo grates et munera persolverent, sagaci investigatione perquirebant. Enimvero altiori reperto cum industria investigatione consilio, cuncto id ipsum peroptante populo, digno construitur apparatu basilica in Dei omnipotentis honore, Beatique Viventii nomine, ubi nunc usque divina adsunt beneficia, præstante Domino nostro Jesu Christo, cujus laus, honor, et imperium, cum Patre et Spiritu sancto sive fine manet in secula seculorum, Amen.

a Reguli cujuspiam, aut Præfecti.

b πολυάνδρον sepulchrum est aut cœmiterium, ubi multi homines sepeliuntur. c Potius volens.

d Hic rursus temporum locorumque perturbata ratio et μεταφορικῶς adscita nomina Rictiovarus sub Diocletiano Galliarum Præfectus fuit, ut in Actis SS. Crispini et Crispiniani 25 Octob. S. Macræ Virg. et Martyris supra 6 Januarii, et alibi passim. Ab eo hic tyrannus alius, Wandalus forte aut Gothus alter Rictiovarus dictus. Irrepsisse nomen Indiæ et Asiæ ex negligenti schedarum litura sequentia indicant, ubi is dicitur tamquam ex vicino loco accessisse ad basilicam S. Petri. Forte Rex Vandalorum intelligitur, qui circa ann. Chr. 407, has regiones depopulatus, egressus ex Arctoïis plagis, quas Indiam aut Asiam auctor facit; aut Hunnorum Dux quispiam, qui a Mæotide palude et Asiaticis regionibus prodierant.

e Ms. Ripat. Narasac. Mombricitus vocal Nazaret Deum.

f Nulli adhuc tum in Gallia Italiave Longobardi erant.

CAPUT VIII.

Translatæ reliquiæ Arvernorum, inde in Burgundiam, primo Amausum, post Vergiacum.

Est igitur memoriæ commendandum, qualiter post multiplices miraculorum claritudines a loco, ubi primitus reconditum beati Confessoris Viventii corpus fuerat, ad aliud translatus sit territorium. Nam

Impii divinitus interfecti, ope S. Viventii.

Veste S. Viventii fugatur e simulachro dæmon.

Ædificatur S. Viventio ecclesia.

Vestis S. Viventio erepta vendi non potest, et noctu lucet.

Matth. 24. 12. cum

Normanno-
rum incur-
siones.

a

b

S. Viventii
Arvernos de-
lata reliquæ.

c

Agilmarus
Episc. Cla-
rom.

d

e

Monasterium
S. Viventii
condit:

eo defert reli-
quias.

f

Normanno-
rum irruptio
in Burgun-
diam.

g

A. Richardo
Duce deleti.

cum in Gallicanis, tum etiam in ceteris quibusque terrarum provinciis illud Apostoli impleteretur præconium, superabundante videlicet iniquitate refrigeret caritas multorum, subsecuta est tam dira quam frequens ultio in Christianis, per manus paganorum. Denique, exigentibus peccatorum cumulis, egressa a Septentrionali plaga a Normannorum gens, gladio et igne consumpsit inferiorem Galliarum partem ad mare usque, sicuti Ungrorum superiorem usque Germaniam. Anno quoque Incarnationis Dominicæ octingentesimo sexagesimo octavo post Ludovicum ac cæteros præpotentes Reges, regnante b Carolo Juniore, supra modum grassatæ sunt undique prædictorum infestationes paganorum, deficientibus tam Regum quam ceterorum nostrorum Principum ad repugnandum viribus. Ergo vulgali plebe passim gladio et fame pereunte, igne pariter concremabantur hominum res et ædificia quæque, præcipueque Sanctorum loca et Ecclesiæ universæ. Eorum vero ministri, id est, Clerici et monachi crudelius damnabantur, altaria funditus eversa dehonestabantur, sepulchra etiam Sanctorum absque reverentia violabantur. Siquidem hæc clades sicuti primitus, ita acerbius in insulis seu territoriis occidentalibus ac mari contiguis desævit.

45 Tunc innumerabilia sanctorum Confessorum ac Martyrum corpora a propriis mausoleis per fidelium manus sublata, et ad alias confugii gratia delata provincias. Eo namque in tempore venerandus Confessor et Christi Sacerdos Viventius in Pictavense territorio, Gravione scilicet castello veterrimo, quod ei Deificæ Trinitatis in orbe clarisona tuba Hilarius jubar Pontificum in vita condonans perpetuo stabilivit, honorifico quiescebat cultu : cujus nempe ossa diligenter ipsius monachi colligentes ob timorem prædictæ cladis cum maximo utriusque sexus famulantium comitatu, aliorumque Sanctorum pignoribus ad Arvernensem detulerunt urbem. Erat autem tunc temporis Præsul ipsius urbis c Agilmarus, vir nobilis ac Deo devotus, ac cum ceteris hujus rei per omnia executione laudabilis. Hic quippe ad instar magni Hilarii quidquid in dominio B. Viventii erat dulci aviditate suscipiens, ac si geminos fratres aut filios verbis et opibus consolans, secumque eis parare condigne diversorium gestiens, immorari attentius hortabatur. Qui venerabilis Pontifex sæpius relegens conversionem ac actus S. Viventii simplices ac pene incultos, atque inertis sermone descriptos, deosculansque dicebat : O beata ac d benedicta priorum rusticitas, quæ plus studuit optima operari quam loqui, et magis novit sancta honestaque esse quam dicere! Interea erat eidem Præsuli in Burgundiæ partibus in e Comitatu Amauso possessio a proavis latifundiis propagata, distans sex millibus ab Arari flumine, ita propriis innexa copiis, ut nihil extra se indigeat quærere; solo videlicet opulentissimo, aquis et sylvis, pratis ac vineis abundantissima. In qua etiam statuens monasterium cum claustris et monachorum convenientissimis habitaculis, nomini Beati illud dedicavit Viventii, simulque universa quæ possidere videbatur tam in prædicto Comitatu quam in plerisque aliis, cum plurimis auri argentique donariis prædicto contulit loco. Ibi deinde beatum Confessorem cum universo ipsius comitatu famulantium collocavit, in quo etiam loco per aliquod temporis intervallum honestissime quievit.

46 Contigit etenim post aliquot annorum curricula, repullulante paganorum sævitia, atque invadente f Astingo Normannorum Principe cum suis Burgundionum fines, ut prædicta B. Viventii nuper data possessio cum tota pene provincia ab eisdem Normannis de populata incendio cremaretur. Præterea paullo pos trespectu supernæ misericordiæ fortificati viribusque resumptis quidam Francorum ac Burgundionum primores, Duce g Richardo præeunte,

cum jam terna cæde quod supererat iidem Normanni delere molirentur, irruerunt in eos h in pago Carnotense, tantaque strage illos deleverunt ut ulterius in exterorum fines minime raptim exire tentarent.

47 Dehinc extitit quidam militiæ studiis ac seculi industria clarus vir strenuus Manasses, prædicti scilicet Ducis Richardi amicissimus, atque post illum in totius Burgundiæ indeptus ducamine, cujus etiam filius i Gislebertus ejusdem Burgundiæ Dux postmodum fuit. Qui videlicet Manasses post multa secularis vitæ negotia peracta, suorum memor quærens remedia peccaminum, cum consilio suæ uxoris, Hermengardis nomine, fratrisque sui k Walonis Æduorum urbis Pontificis, ceterorumque nobilium amicorum suorum cœpit ædificare monasterium in territorio Augustudunensi, tutissimo in loco montis Vergiaci castri, ad quod etiam B. Viventii ossa cum multorum corporibus aliorum Sanctorum deportari fecit, ac Dei genitricis, ipsiusque B. Viventii nomini dedicatus nunc usque locus iisdem et cognominatus habetur. Quem etiam tam isdem Manasses, quam conjux ipsius, Hermengardis nomine, post ejus obitum diversorum utensilium cumulis ac possessionibus locupletissimum reddiderunt; sicque ab omni seculari subjectione liberrimum, universalis Papæ Romani providentiæ commiserunt.

48 Ibi ergo nunc usque digne veneratur beatus athleta Christi Viventius, ac frequens claret miraculis et virtutibus, cujus Exceptionis memoria singulis annis secunda feria post diem Pentecostes in jam dicto loco Vergiacensi festive semper recolenda, Æduensis Pontificis aliorumque religiosa virore devotione est instituta, ad laudem et gloriam Salvatoris nostri, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia seculorum secula, Amen.

a Singulas Normannorum in Galliam irruptiones recenset du Chesne in Normannicis, antiquorum scriptorum verbis.

b Hoc tempore regnabat Carolus Calvus, qui ann. 840. Neustriam sortitus, sive Occidentalem Franciam; post mortem Lotharii et Ludovici fratrum, etiam Imperator anno 875, factus, obiit Nonis Octob. an. 877. Et sane eo regnante multas Normanni intulere Aquitanicis provinciis, ubi S. Viventius colebatur, calamitates. Verum Carolus Junior vulgo appellari solebat, calamitates. Verum Carolus Junior vulgo appellari solebat, calamitates. Verum Carolus Junior vulgo appellari solebat, calamitates. Verum Carolus Junior vulgo appellari solebat, calamitates.

Carolus Ju-
nior.

c Agilmarus subscripsit Concilii Pontigonensi an. Chr. 876, et Tricassino II, 878, nominatur in epistola Joannis VIII Papæ 47, ad Ludovicum Balbum Regem, et in diplomate Caroli Crassi dato pridie Id. Junii anno ab Incarnatione Domini 883, regni Caroli 8, imperii 3.

Agilmarus
Ep.

d MS. du Chesne bene docta.

e In MS. Ripatorii adscriptum erat margini, recentiori manu: Comitatus Amausanus.

f In Chronico Turonensi, apud Andream du Chesne in Normannicis, dicitur Hastings anno Lotharii primo, id est Christi 841, cum innumera Danorum multitudine Franciam ingressus, oppida, rura, vicos ferro, flamma, fame depopulatus, et anno Lotharii 16, Christi 856, Hastings per pelagus Italiam rediens, Lunam civitatem cepit, et ibi remansit, et factus est Carolo Calvo ex inimico amicus. Eadem a du Chesne referuntur ex Chronico monachi Floriacensis, in quo Alstagnus dicitur, additurque: Iste Alstagnus vulgo Gurmundus verso nomine solet nominari. In Chronico Reginonis Dux Nortmannorum memoratur Hastings an. Ch. 867 et 874. Verum Rollo Nortmannis præfuit in subsecutis irruptionibus, ut sequentia indicant.

Hastings,
Dux Norman-
norum.

g Chronicon monasterii Bezuensis apud du Chesne: Cum nemo repertus sit, qui eis (Normannis) posset ultra aut auderet resistere, fuit illis temporibus (post annum 888,) quidam Dux nostrarum partium, Richardus nomine, qui a justitiæ studio dictus est et ipse Justificator. Hic pro libertate patriæ, partim zelo successus, plurimum vero pro Ecclesiis Dei defendendis, Dominum habens adiutorem, expugnare illos aggressus est. Et infra: Ad Divionem eos (Normannos) aspirare nec loci firmitas, nec Ducis nominatissimi permisit metuenda bellicositas. Quinimo occurrens eis præfatus Dux Richardus in loco vocato Argentoiolo, commisso cum eis prælio, cæsa est eorum quamplurima multitudo: sicque Dani cum Nortmannis retroredire sunt coacti.

Richardus
Dux Burgun-
diæ.

h Idem

Ex MSS.

h

i

k

Vergiacense
monasterium
a Manasse
Duce funda-
tum.

S. Viventius
ibi miraculis
claret.

Normannos
vincitopi Dei-
part

In Idem Chronicon monasterii Bezuensis : Anno 894 Incarnati Verbi, xiii Kal. Aug. in sabbatho, cum obsiderent Normanni Carnotinam urbem, et jam esset penitus capienda; supervenientes Richardus, et Robertus cum suis, Dei auxilio et B. Mariae patrocinio roborati, fecerunt stragem maximam Paganorum, a paucis qui remanserunt obsides capientes. Pluribus de ea re agit Dudo S. Quintini Decanus lib. 2, de moribus et actis Normannorum, et monachus Floriacensis in Chronico, qui victoriam et Ducum strenuitatem et patrocinio Deiparæ adscribit: huic soli rei gestæ gloria tribuitur in Chronico Turonensi, et gestis Dominorum Ambaziensium a du Chesne editis. In his ad annum a morte Regis Odonis septimum sic legitur: Quo tempore Rollo

Normannorum Dux Carnotum obsedit. Qui cum Gentilis adhuc esset, visa camisia B. Mariæ, quam Carolus Calvus a Bizantio attulerat, a Carnoto fugatus est. Est vetus membrana citata a Petavio par. 1. Rationarii temporum lib. 8, cap. 11, in qua id an. Chr. 911, accidisse legitur, quando ad Carnutum oppidum ab Richardo et Roberto Ducibus pugna commissa est, cæsique Normanni.

i De Manasse, Ermengarde, eorumque filio Gisleberto pluribus agit du Chesne lib. 1, Vergiacorum par. 2, cap. 3 et 4 et alii ab eo in probationibus allegati.

k XLII Episcopus Eduensis, sive Augustodunensis, fuit, apud Claud. Robertum. Plurima de eo du Chesne ex variis.

DE B. THEODORO ARCHIEPISCOPO SENONENSI.

CIRCITER
AN. CD.
XIII JANUARI.

Undecimus Senonensis Ecclesiæ Antistes recensetur a Demochare, Joanne Chenu, Claudio Roberto Theodorus. Eum Beatorum albo adscriptum tradit Saussains in catalogo Sanctorum et Beatorum, quorum ignoravit natales, ubi hæc scribit: BB. Theodorus, et Sindinus, seu Sidinius, continua serie Metropolitæ Senonenses cum S. Ambrosio proximo superioris successore; ob radiantia merita sanctitatis sepulti sunt honorifice in ecclesia San-

ctorum Martyrum Gervasii et Protasii apud Senonas. De iis in natali S. Ambrosii, iii Septembris. Natalem Theodori assignat MS. Florarium Idibus Januarii, his verbis: S. Theodori Senonensis Episcopi et Confessoris. Demochares hæc de eo scribit: Theodorus creatur 356, obiit 394, præfuit 39 annis. Subscribit Chenu. At Claudius Robertus, testatur in MS. Chronico referri ad annum 403.

D. Theodori
natalis,

ætas.

DE S. DESIGNATO EPISC. TRAJECTENSI IN BELGIO.

INITIO
SEC. VI.
XIII JANUARI.
Episcopatus
Tungrensis:

Civitas Tungrorum in Germania II, jam olim, ut ex antiquissima Provinciarum notitia patet, Episcopali Cathedra insignis fuit: quæ quo tempore instituta sit, non proditur ab antiquis. Nam quos obscura traditione acceptos posterioris ævi scriptores recensent ante S. Servatium, ii Trevirenses fuere. Opinanturque perquam probabiliter viri quidam eruditi, a Treviris primum et Christiana religione imbutos, et sacra petere solitos esse Tungros, usque ad Constantini Magni tempora. Qua de re agemus 13 Maii, cum S. Servatii vitam dabimus. Servatius vel imminere Tungrorum civitati exilium cælitus edoctus, vel qua alia causa, Trajectum, tribus circiter leucis inde dissitum, migravit, ibique excessit e vivis. An ei mox quisquam successerit, an variis Hunnorum, Wandalorum, Alemannorum, Francorum incursionibus pervastata Gallia Belgica, Sedes aliquamdiu vacarit, haud nobis integrum est promittere. Sub tempora certe Clodovæi I, Francorum Christiani Regis ac deinceps sedisse Trajecti Antistites constat. Secundus a S. Servatio in catalogis vulgatis refertur Agricolaus, de quo 5 Februarii agemus.

2 Tertius ab Agricola S. Designatus a Claudio Roberto aliisque memoratur. Ejus natalem Idibus Januarii consignat Sacrarium SS. patriæ Leodiensis, et Ferrarius, qui rursus eum xviii Kal. Februarii refert. Et MS. Florarium hoc 13 die: Apud Trajectum superius (nam aliud est inferius, quod vulgo Ultrajectum) depositio S. Designati Tungrensis Episcopi et Confessoris. Hic suscitavit tres mortuos milites, qui suas possessiones Ecclesiæ dederunt. Obiit anno salutis 525 alii volunt obiisse anno 508, alii 511. Tungrensem vocat Episcopum, quia etiam translata Trajectum Sede, tamen quidam ex Antistibus Episcopos Tungrorum se dixere; tum quia ipsum in Tungris erat Trajectum, erantque vere Tungrorum Episcopi, tum ad conciliandam ex Sedis antiquitate auctoritatem. Ita Concilio Aurelianensi V, ann. Chr. 549 Domitianus Episcopus Ecclesiæ Tungrensis subscripsit.

3 Idque etiam postquam ad Leuticum Eburonum oppidum Sedes est Trajecto a S. Huberto translata, videtur valuisse. Extat enim Zachariæ Papæ epistola anno 744, data ad diversos Episcopos Galliæ et Germaniæ, inter quos numeratur Fulcarius Tungrensis, qui tamen tertius fuit a S. Huberto. Imo idem Zacharias epistola ad Bonifacium Archiepiscopum data an. xxxii Constan-

tini, P. C. ejus an. xi, Indict. v, Christi an. 751, ita scribit: Et idcirco B. Petri Apostoli auctoritate sancimus, ut supradicta Ecclesia Moguntina perpetuis temporibus tibi, et successoribus tuis, in Metropolim sit confirmata, habens sub se has quinque civitates, id est Tungris, Coloniam, Wormaciam, Spiraciam, et Trectis, et omnes Germaniæ gentes, quas tua fraternitas per suam prædicationem Christi lumen agnoscere fecit. Licet vero ipsum Trajectum ab indigenis accolisque Trectis quoque appelletur, vulgo Tricht, a Mosæ trajectu ducto nomine, tamen Trajectum inferius, vulgo Utrecht dictum, intelligit, in sua epistola Zacharias. Quod autem Tungris civitatem nominat, Sede jam Leodii constituta, inde quoque fieri potuit, quod in Curia Romana nec temere nec cito vetera Episcopatum nomina antiquantur. Constat enim nobis, non ita pridem in Romano catalogo adhuc Morinensem Episcopatum fuisse, qui a tot annis vel extinctus vel in tres minores dioceses distractus est.

4 Alioquin Baudemundus monachus in vita S. Amandi ante annos fere mille conscripta, illum ejusque decessorem absolute Trajectenses, sive ut habent MSS. quibus usi sumus, Trejectenses Episcopos scribit, et Trajectensem Ecclesiam iis commissam. Eodemque modo loquitur Harigerus cap. 44 et cap. 50, ubi de S. Remacleo agit. At Notgerus in vita S. Remacii, eum Tungrensi vel Trajectensi Ecclesiæ Antistitem datum scribit, a Trajectensibus postulatum. Sed hæc alibi plenius.

5 Designatisolum nomen expressit Harigerus. Ægidius Aureæ-vallis elogium hoc addidit: qui placens Deo factus est dilectus, et vivens inter peccatores justus, assumptus est in requie sempiterna. Quod de tribus militibus suscitatis habet Florarium, id Joannes quoque Placentius refert, vocatque Ducis Dalensis filium ex filia Scotorum Regis. Quod quidem ille non confinxit, sed ex fabulosis Trajectensium Chronicis haustum temere credidit, quemadmodum et alia complura, quæ ut nihil omnino habent probabilitatis, ita nec refutari quidem merentur. Miramur idem Democharem scripsisse in catalogo Trajectensium Episcoporum lib. de divino Missæ sacrific. cap. 37. Arripuit id pro gloria Scotorum David Camerarius, natalemque ejus statuit 8 Aprilis ubi Dysignatum ac Designatum eum appellat.

Trajectenses
Episcopi.

Designati
gesta obscura.

Trajectum
translatus.

S. Designati
Episcopi
natalis.

Cur Tungren-
sis dictus.

Etiam Leodi-
enses dicti
Tungrenses.

DE S. KENTIGERNO EP. GLASCUENSI IN SCOTIA.

SEculo VI.
XIII JANUARIJ.
S. Kentigerni
patria:

Septemtrionalia Britanniae Picti tenere, sive e Scythia longis navibus, ut Beda tradidit, ad-
vecti, sive, ut alii conjiciunt, genuini Britanni,
qui ante Romanorum adventum eas oras coluerunt,
quique servitutem exteræ gentis perosi eo se receperunt.
Ii tandem a Scotis debellati, vel penitus extincti sunt,
vel in eorum certe nomen nationemque coaluerunt. Ex
iis ortus traditur S. Kentigernus, qui deinde Sedem
Episcopalem Glascuæ erexit, etsi alii Scoto patre natum
voluere, ut mox dicemus.

natalis:

2 Ejus natalis Idibus Januarii agitur. Ita Carthu-
siani Colon. et Molanus in Addit. ad Usuardum, et
Martyrologium Germanicum: In Scotia S. Kentegerni
Episcopi Glascoensis et Confessoris. Eum quoque hoc
die referunt MS. Florarium, Martyrolog. Coloniense,
Ferrarius, Wion, Menardus, Dorganius inter Sanctos
Benedictinos eum connumerant: at si vera sunt quæ in
ejus vita traduntur, diu ante S. Benedictum monachus
fuit. Perperam quoque illud traditum a Wione: Hic
Episcopali Sede dimissa cœnobium construens, sex-
centis sexaginta tribus fratribus præfuit, et sancti-
tate plenus quievit in Domino. Monasteria quidem
construxit, et cum monachis habitavit, non tamen di-
missa Pastoralis cura; quod Wionem temere secutus au-
ctor quoque Martyrologii Anglicani scripsit, et Hugo
Menardus, 1 Julii isthæc habet MS. Florarium et Mar-
tyrologium Coloniense: In Scotia Translatio S. Ken-
tigerni Episcopi et Confessoris. Quæ ea Translatio
sit, aut quando contigerit, nos latet.

Translatio:

Vita:

3 Vitam S. Kentigerni scripsisse traditur S. Asa-
phus, nobili genere in Britannia ortus, optimisque dis-
ciplinis et pietate a Kentigerno institutus, præpositus-
que monasterio, quod is ad Cluydæ Elwique fluminum
confluentes in Britannia excitavit, tandemque Episcopus
isthic constitutus, cum ad Scotos revertit Kentigernus:
ipsumque, oppidum deinceps S. Asaphi appellatum ab
Anglis, Britannis Llan-Elwy. Ea vita an extet, haud
scimus: damus, quam Joannes Capgravius in suam
Legendam retulit. De S. Asapho agemus 1 Maii.

Laudes, in
aliis scripto-
ribus.

4 Meminere S. Kentigerni scriptores alii complures.
Joannes Major lib. 2, de gestis Scotor, cap. 7. Hector
Boetius lib. 9, ubi S. Columbam tradit sacro colloquio
cum eo congressum, multa de Christianæ religionis
arcanis pie et erudite coram Brudeo Rege disseruisse.
Aliquanto post tempore una ad castrum Calidoniae
(Downkeldense nunc oppidum dici ait) profectos, in cœ-
nobio, quod Convallus suadente Columba recens
extruxerat, sex mensibus commoratos, Atholis, Ca-
lidonis, Horestis, ac vicinarum regionum incolis,
Christianæ pietatis præceptiones tradidisse. Leslæus
lib. 4, ubi apud Orcadianos, et occidentalem Scotiæ
populum, nec non et apud alias gentes in divinis ef-
fatis interpretandis, illisque vita ac moribus pie effin-
gendis, diligenter tradit elaborasse, plurimisque vi-
ventem et defunctum claruisse miraculis. Laudatur,
quod jure quis miretur, a Joanne quoque Balæo, appel-
laturque homo ad promovendam religionem veram
natus. Meliori fide a Joanne Pitseo celebratur, qui ta-
men fallitur dum in Elgua civitate Cambriæ natum,
fuisseque S. Columbæ comitem individuum scribit.
Agit quoque de S. Kentigerno Georgius Conæus V. CL.
lib. 1, de duplici statu religionis apud Scotos. Ni-
colaus Harpsfeldius lib. 1, cap. 28. Franciscus Godwi-
nus in catalogo Episcoporum Asaphensium. Guilielmus
Camdenus in Flintensis Comitatus descriptione. David
Camerarius lib. 3, de Scotorum pietate, ubi varia citat
Glasguensis Bibliothecæ monumenta.

Effigies.

5 Ægidius Gelenius in Hierothea, in æde metrop.
Coloniæ testatur extare B. Geronis Episcopi Coloniensis
(de quo 27 Junii agemus) antiquam statuam, ad cujus

latus dextrum S. Kentigernus, ad sinistram S. Dutachus (de quo 8 Martii) expressus. Tenet Kentigernus
dextra pedum Episcopale, sinistra annulum in ore sal-
monis; propter miraculum videlicet, quod in vita refer-
tur. Perfunctorie videtur legisse Gelenius quos de
S. Kentigerni rebus gestis citat auctores: neque enim
Harpsfeldius scribit in Glascoensi urbe natum; neque
a suis pulsum ex Albania, Asapho Episcopatum tradi-
disse; huic enim Elguensem, sive Lanelwensem Eccle-
siam commisit cum Glascuam e Wallia rediret: neque
pulsum aliquando negat Boetius; aliud est enim quod
ille commemorat ad Caledonios iter, aliud in Walliam.

6 Porro S. Kentigerni sive Kentegerni, aut Kinti-
gerni (ita enim a variis scribitur) incerti natales, ætas
obscura. Matrem habuit Thametem, aut Themini, Lothi
Pictorum Regis filiam, ut Camerarius, Boetius, Harps-
feldius, Pitsæus, Conæus scribunt, qui et Divam appel-
lant, et Conæus quidem Kentigernum ait non minus
maternis meritis quam propriis virtutibus conspicuum
fuisse. Ea seu vi compressa, seu dolo, a nobili adolescente
(quem quidam Eugenium III Scotorum Regem fuisse
arbitrantur) cum utrum gereret, auctorem prodere, vel
revera sibi ignotum, vel ne in discrimen eum vocaret,
pertinaciter fertur recusasse. Conæus et Camerarius la-
bem illam natalium dissimularunt: atque adeo hic illum
parentum studio ad pietatem scribit a prima pueritia
fuisse egregie institutum. Testatur Leslæus tradi a non-
nullis Eugenium III, ex Anna Aurelii Britonum Re-
gis sorore, et hærede Pictorum Regis legitima Divum
Kentigernum suscepisse. Neque id sane fraudis suspi-
cione caret, quod plurimum ex eadem Scotorum ac Bri-
tannorum gente Sanctorum par ortus narratur, Fursæi,
Davidis, Kentigerni etc. Fortassis cum veterum quis-
piam scripsisset patres ignorari, arripere posteri occa-
sionem comminiscendi stupro esse susceptos; ut Melchi-
sedechum Regem nonnulli vere patre ac matre caruisse
existimarunt, quod S. Paulus scripserit ejus ignorari
genealogiam. Si tamen ita genitus Kentigernus est,
maculam, ut recte Harpsfeldius, ita omnem delevit,
ut merito cum quocumque ejus seculi viro sancto
conferri posset, omni laude virtutis.

7 De ejus ætate id solum possumus statuere, vixisse
seculo a Christi nativitate sexto, circiter annum 560, Ætas
nam tum S. Columba floruit, quem illius fuisse æqua-
lem constat. Quod ad annos 185 fertur vitam produ-
xisse, atque ex iis 160 in Episcopatu exegisse, parado-
xum est; licet id Gelenius nitatur stabilire S. Servatii
Episcopi Tungrensis exemplo, quem nonnulli 373 annos
volunt vixisse: verum hoc quoque, ut alibi dicemus, fa-
bulosum est. Scimus multos tum alibi, tum in Scotorum
ac Britonum gente longævos reperiri: verum ea S. Ken-
tigerni ætas adstrui non potest. Nam ut demus ad
S. Gregorii tempora pervenisse, et anno 608, quod in
Anglicano Martyrologio dicitur, excessisse e vivis, ergo
anno 423, editus fuit in lucem; atqui a S. Servano
Episcopo S. Palladii discipulo, mox ab ortu baptizatus
est; Sanctus vero Palladius non nisi sub annum 429,
missus est ad Scotos a Cælestino. Quid quod alii Eu-
genio III, natum volunt, eundemque Eugenium
anno 535, regni gubernacula capessivisse non admodum
grandem natu? Idem rerum Scoticarum scriptores Lo-
thum Kentigerni avum Constantini Aurelii Britonum
celeberrimi Regis æqualem faciunt, aut etiam juniorem:
quippe qui ei adhuc adolescens suppetias contra Hengi-
stum jam rerum in Britannia potentem, exeunte seculo
quinto, tulerit. Gelenius obiisse Kentigernum scribit
anno 560, unde sequeretur anno 375 natum fuisse. At
quem ipse citat, id non habet Godwinus, sed circa an-
num 560, cœnobium inter fluvios Elwyd et Elwy con-
didisse, ecclesiamque construxisse. Malgone, sive Ma-
glocuno,

glocuno, Britonum Regulo obsistente primum, mox placato atque opem ferente.

8 Postremo nonnulla traditur reliquisse S. Kentigernus eruditionis suæ monumenta. Enumerantur isthæc a Pitseo : Ad Rodericum Regem epistola una, una ad Principem avarum. Orationes octo, de obitu S. Davidis, de observatione fidei, de caritate mutua, de pace Christiana, de hospitalitate tuenda, de Scripturarum lectione, de oratione continua, de obedientia hominis. Eadem recenset Balæus, additque scripsisse Manuale suorum ministeriorum, libro uno. Horum scriptorum cum nihil ipsi viderimus, legerimusve ab aliis citatum, fidem esse penes duos hos scriptores, et quem ambo sequi se profitentur Lelandum, volumus.

VITA EX JO. CAPGRAVIO,

AUCTORE ANONYMO.

CAPUT I.

S. Kentigerni ortus, institutio.

Rex quidam in Septemtrionali Britanniae plaga, paganis implicatus erroribus, filiam ex uxore sua genuit speciosam; quæ sæpius audita servorum Dei prædicatione ad agnitionem veritatis, idolorum cultu penitus abdicato, meruit pervenire. Et licet baptismi gratiam nondum consecuta, viam tamen mandatorum Dei mente devota et humili custodire satagebat : orationibus crebris et eleemosynis dedita, quantum ad metum patris pagani licebat, Ecclesiasticæ disciplinæ et operibus bonis sedula insistebat.

2 Mariæ Virginis integritatem secundam venerando admirans, et diligens, præsumptuosa audacia, et quadam temeritate feminea, in conceptu et partu illi assimilari, et eam imitari desiderans, assiduis precibus Regem cælorum et Dominum super hoc deprecari sæpius cœpit. Elapso demum temporis spatio inventa est illa in utero habens : et magnificans Deum, desiderium suum adimpletum esse simpliciter credebat. Quod enim in ea natum est, de complexu humano suscepit : sed ipsa multoties asseruit, et juramento constrinxit, quod a quo, vel quando, aut quomodo conceperit, in conscientia non habebat. Populus enim diœcesis S. Kentegerni stultus et insipiens ipsum de Virgine conceptum et natum adhuc astruere non veretur. Sed quis aut quomodo sator terram araverit seu severit, cum Domino dante benignitatem, terra fructum optimum protulerit, absurdum sane diutius indagare arbitramur.

3 Cum autem Rex a filia minis et blanditiis quis eam gravidasset inquireret, omnis virilis consortii se expertem jurejurando protestatur. Offensus itaque Rex, legem a majoribus suis promulgatam prævaricari se nolle constanter affirmabat. Erat enim lex a diebus antiquis in gente illa servata, ut puella in domo paterna fornicata et gravida inventa de montis supercilio præcipitaretur, et corruptor illius capite plecteretur. Statuitur igitur puella, jussu Regis, in montis fastigio, Duncpelder ab incolis vocato, ut deorsum præcipitata membratim dirumperetur. Illa vero graviter ingemiscens, et in cælum suspiciens, Redemptoris misericordiam et auxilium manibus in cælum erectis cum multis lacrymis implorabat. Cum ergo de monte præcipitata caderet, non est collisa, nec læsa, sed placido lapsu et suavi ad terram descendit.

4 Pagani enim magicis Christianorum artibus hoc adscribentes, Rege consentiente, in navicula parva de corio facta sine omni remigio per aliquot milliaria fortunæ et mari puellam solam et omni humano auxilio destitutam exponebant. Protegente tamen illo, qui ventis imperat et mari, multo velocius ad portum alium navicula percurrerebat, quam a quovis velifico

cursu, aut multorum remigantium propelleretur annisu.

5 Egressa autem de navi puella, in loco a Collenros dicto, angustiae partus apprehenderunt eam : et sine obstetricis cujusquam solatio peperit. In eadem hora b S. Servanus post matutinas orationi intentus, audivit Angelicos cœtus melliflua præconia et laudes Deo in aere resonare. Mane vero accedens ad locum, et visa matre cum filio, patria lingua dixit : Mochoe, Mochoe, quod Latine dicitur, Care mi, Care mi. Et subjunxit : Benedictus, qui venisti in nomine Domini. Suscepit ergo eos, et enutrivit ac baptizavit, vocavitque matrem Tanea, et puerum Kientier, quod interpretatur capitalis Dominus.

6 Profecit ergo puer bonæ indolis in disciplinis litterarum, et in exercitiis sanctarum virtutum, et præ cunctis consortibus suis, in oculis S. Servani dilectus fuit : illumque c Munghu, quod Latine dicitur Carissimus amicus, ex consuetudine appellavit. Quo nomine usque in hodiernum diem vulgus eum vocare, et in necessitatibus suis invocare crebrius consuevit.

a Perperam Pitseus natum asserit in Elgua civitate Cambriæ. Rectius Camerarius institutum ait in Culrossano S. Servani cœnobio

b Servanum appellant Major, Conæus, alique : Camerarius Sernanum. De eo agemus i Julii.

c Camerarius Mungho, Harpsfeld. Munga.

CAPUT II.

Miracula, secessus a S. Servano.

Videntes condiscipuli Sancti primum quod a patre spiritali plus omnibus amaretur, oderant eum, nec quidquam ei pacifice poterant loqui. Insidiabantur, conviciabantur, invidebant, et detrahebant illi. Quamdā aviculam, ob ruborem corpusculi a rubescam vocatam, de manu S. Servani alimoniam accipere, scapulis ejus et capiti, seu gremio insidere, oranti vel legenti assistere, alarum plausu et vocis suæ sono affectum illi ostendere solitam, inter se mutuo tractantes, caput a corpore avellunt, et extinguunt, Kentegerno absenti crimen imponere non verentes. Puer autem volucrum in manibus suscipiens, et caput corpori applicans, fusa ad Deum prece, signaculum Crucis impressit, et avis vitæ reddita seni de ecclesia revertenti more solito applaudens, obviam prosilivit.

8 Statuit autem S. Servanus, ut unusquisque puerorum per septimanæ circulum, ne aliqua negligentia ob defectum luminis divino obsequio in noctibus eveniret, ignem diligenter dum dormitum irent subcinerarent. Accidit quadam nocte solemnī, dum Kentegrinus puer vice sua ignem custodiret, condiscipuli sui, invidia excitati, totum ignem infra monasterii septa clanculo extinguerent. Vigiliarum tempore Kentegernus ignem monasterii extinctum reperiens, ramum cujusdam coruli viridis arripiens, in nomine sanctæ Trinitatis data benedictione insufflavit, et confestim igne cælitus emisso ramus ingentem flammam produxit, et absque sui detrimento ardere cœpit. Accensis autem candelis lumen in ramo amplius visum non est.

9 Cocus S. Servani b invalescente infirmitatis molestia, vitalem spiritum exhalans, juxta morem sepe litur. Sequenti vero die instigatione ac prece omnium discipulorum ac amulorum primum sanctus senex Servanus per Sanctum et terribile nomen Domini Kentegrinum adjurans, in virtute sanctæ obedientiæ imperavit, ut in resurrectione sui servi quid posset saltem attentaret. Adolescens vero adjurationem exhorrens, de tumulo humum projici jussit, et prostratus cum lacrymis misericordiam Domini imploravit, dicens : Domine Jesu Christe, vita et resurrectio mortuorum,

a Parit Kentigernum.

b Auditus cantus Angelorum.

Kentigernus cum matre baptizatur.

Instituatur a S. Servano.

c

a Avicula ab invidis occisæ vitam restitui impetrat.

Signo crucis ignem elicit.

b Cocus S. Servani resuscitatur.

11
Kentigernus

Scripta.

S. Kentigerni
genus.

Matre cate-
chumena, in-
certo patre
conceptus.

Mater e
monte præ-
cipitatur il-
læsa.

Liberatur a
naufragio.

CAPUT III.

EX
CAPITULO*Episcopatus, austeritas, aliæque virtutes.*

Procedens inde vir Dei, in loco nomine *a* Glasghu in multa abstinencia vixit : donec Rex et Clerus regionis *b* Cambrensis, cum ceteris Christianis licet paucis, ipsum plurimum renitentem in Pastorem et Episcopum eligerent. Accito autem de *c* Hibernia *d* uno Episcopo, more Britonum et Scotorum in Episcopum ipsum consecrari fecerunt. Mos enim in Britannia inoleverat in consecratione Pontificum, tantummodo capita eorum sacri chrismatis infusione perungere, cum invocatione sancti Spiritus, et benedictione, et manus impositione. Insulani enim quasi extra orbem positi, emergentibus paganorum infestationibus, canonum erant ignari. Ecclesiastica ideo censura ipsis condescendens excusationem illorum admittit in hac parte. Sanctus autem Kentegernus hujus ritus errori, sicut infra dicitur, plenius satisfecit. Cathedralem Sedem in urbe Glasguensi constituit, et magnam congregationem secundum formam primitivæ Ecclesiæ viventem ibidem ordinavit. Extendebatur autem diocesis sua secundum limites Cambrensis regni, a *e* muro scilicet illo famoso ad arcendum hostes a Britonibus, a mari ad mare quondam constructo, usque ad flumen *f* Fordense, id est, ad mare Scoticum.

14 Anno ætatis suæ vicesimo quinto consecratus est Episcopus : et omni tempore vitæ suæ post triduum, et multotiens quadriduum cibum sumpsit, panem scilicet et lac, vel caseum, aut butyrum. A carnibus et vino, et omni quod inebriare potest, omnino abstinit. Si vero in itinere, aut cum Rege esset, a consueto rigore abstinendo se temperabat. Postmodum tamen ad sua regressus, quasi *g* genere crimen illud in se vindicans, abstinenciam ampliabat.

15 Utebatur ad carnem asperrimo cilicio : deinde melote expellibus caprinis confecto, et cuculla stricta, super quam alba candida contextus stolam jugiter gestabat, et Pastoralem virgam, non sphaericam, et auratam ac gemmatam; sed de simplici ligno tantum reflexam : habens in manu librum manualementem, semper paratus ad ministerium suum, cum necessitas aut ratio deposcebat.

16 Jacebat autem in saxo instar monumenti cavato, habens capiti lapidem, et projectis aliquantibus cineribus et cilicio substrato, potius somnum hauriendo, quam carpendo, se a sopore excutiebat. Sicque hausto modicæ quietis sopore, nudum in aquis frigidis se immergens totum psalterium decantabat. Hanc enim consuetudinem, nisi itinera aut ægritudines prohiberent corporales, nec grando, nix, aut pluvia aliquatenus defraudare poterant. Sed et tunc aliquo spirituali exercitio opus illud redimebat.

17 Sopitus enim erat in corpore suo stimulus carnis omnis : unde et vice quadam discipulis suis simpliciter asseruit; *h* non amplius ad speciosissimæ puellæ visum vel tactum, quam ad durissimi lapidis se stimulatam. In judicando autem aut corripiendo non personam, sed causam attendebat. Omnis ejus substantia, pauperum ærarium semper fuit. Multotiens dum sacra divina tractaret, columba nivea, rostrum quasi aureum habens, capiti ejus insidere consuevit. Crebro etiam dum sacris astaret mysteriis, nubes lucida obumbravit caput ejus. Aliquotiens non ipse stare videbatur; sed *i* columna ignea, cujus fulgore intuentium intuitus obtusi sunt. Dum vice quadam sacra mysteria celebraret, nebula quædam odorifera totam ecclesiam implevit, ineffabili suavitate omnes perfudit, et variis incommodis laborantes perfectæ sanitati restituit.

18 Omni Quadragesima a conspectu hominum separatus deserta loca petebat, solas radices herbarum in

mortuorum, qui mortificas et vivificas, deducis ad inferos et reducis, cui vita et mors famulantur, qui suscitasti Lazarum quadriduanum; resuscita hunc mortuum, ut glorificetur nomen sanctum tuum super omnia in secula benedictum. Nec mora : qui sepultus fuerat, a mortuis resurgens, reproborum supplicia et justorum gaudia quæ vidit, postmodum enarravit, multosque de malo ad bonum convertit, et bonos ut in melius proficerent suis verbis confirmavit.

10 Asserebat se rebus humanis indicibili dolore exemptum, et ante tribunal tremendi Judicis adductum : ibique vidisse plures accepta sententia in tartara præcipitari, alios ad loca purgatoria destinari, quosdam ad cælestia gaudia cum magna exultatione elevari. Cumque sententiam suam tremulus expectaret, se esse illum pro quo dilectus Domini Kentegernus oraret, audivit; et a quodam lucido viro ad corpus reduci, vitæ et sospitati pristinae restitui jubetur : atque ut correctiori vitæ deinceps invigilaret, ab eodem ductore suo sedulo commonetur. Idem enim cocus habitum religionis assumens, et de virtute in virtutem proficiens, septennio supervixit. In cujus tumbæ operculo qualiter resuscitatus fuerat a S. Kentegerno litteris exaratur.

11 Sancta itaque Kentegrini conversatio, quæ multis proficiendi præbebat exemplum, æmulis ejus majoris odii erat seminarium. Intelligens ergo vir Dei eorum invidiam, simul et timens populi favorem et honorem, loco cedere deliberavit : revelatumque est ei propositum suum in oculis Domini gratum fore et acceptum. Igitur clam recedens ad Mallenam fluvium venit, qui ex maris rheumate influente alveum suum excedens, omnem transeundi spem penitus ademittit. Dominus autem qui mare rubrum divisit, et populum Israel siccis pedibus per medium ejus quondam eduxit, ipse Mallenam fluvium servo suo divisit : erantque quasi muri a dextris et a sinistris ejus. Deinde brachiolum marinum per pontem transiens, repentino impetu aquas alveum implere et transitum cuilibet negare vidit. Locus autem ille in posterum transmeabilis fuit; et pons aquis maris deinceps contextus nulli ulterius transeundi præbuit facultatem. Mallena etiam fluvius cursum suum relinquens, in Ledonis fluvii alveum deinceps se retorsit : sicque duo fluvii usque tunc divisi a die illa commixti sunt.

12 Etece S. Servanus seniles artus baculo regente fugientem secutus, supra ripam stetit, et ejulando clamans dixit : Heu me! fili carissime, lumen oculorum meorum, baculus senectutis meæ, quare me deseris? cur me derelinquis? Recogita, quæso, quomodo ex materno profusum utero te suscepi, nutriti, docui, usque in hanc horam educavi. Noli derelinquere canos meos. Sanctus vero in lacrymas resolutus, dixit : Vides, Pater, divinum esse quod agitur, nec consilium Altissimi immutare, aut voluntati non obtemperare valemus. Rogo, inquit Servanus, ut, sicut ante fecisti, prece tua salum divides, denudes solum, ut solus pertransiens per siccum perveniam ad te. Efficiar enim tibi de patre filius, de doctore discipulus, et usque ad finem vitæ comes individuus. Sanctus tunc multo fletu madefactus, ait : Regredere, quæso, Pater mi, et discipulos tuos doctrina et exemplo instrue, et disciplina corrige. Retributor omnium bonorum retribuat pro universis beneficiis, quæ mihi exhibuisti. Bonum enim certamen certasti, cursumque jam consummasti. Ego enim pergam quo me misit ille, qui me segregavit ex utero matris meæ. Et sic mutua data benedictione ab invicem discesserunt. Sanctus autem Servanus in senectute bona rite migravit ad Dominum.

a Rubecula videtur, de qua pluribus Gesnerus.

b Camerarius scribit hunc cocum casu repentino extinctum.

*Refert ille
quid viderit,*

*fit religiosus,
7 annis su-
pervivit.*

*Kentegernus
alio abt, flu-
mine mira-
culose diviso.*

*S. Servanus
frustra ei re-
ditum persua-
dere conatus,
paullo post
moritur.*

*S. Kentegernus
fit Epi-
scopus.*

*Glasgux Se-
dem consti-
tuit.*

*Ejus absti-
nentia,*

*asperitas ve-
stitus,*

vile pedum.

*Somni lecti-
que ratio.*

*Psalterii le-
ctio in aqua
frigida.*

*Sopitus in eo
fomes libidi-
nis.*

*Sanctitas va-
riis portentis
declarata.*

et cibum sumens : aliquoties vero totum illud tempus Domino virtutem tribuente, absque cibi sustinulo transigebat. In Cœna tamen Domini multitudinis pauperum et leprosorū pedes cum lacrymis lavans et tergens, ac crebris osculis demulcens, eis postmodum in mensa diligenter ministrabat. In die Parasceves plagis virgarum, et nuditate, et crebris genuflexionibus, diem cum nocte continuavit. Sabbato autem sancto, et usque ad horam resurrectionis Dominicæ, tempore divini officii excepto, in quodam sepulchro se flagellando latitabat.

19 Nondum renatos in sua diœcesi ad fidem convertit. Apostatas et hæreticos sua doctrina sana ad sanctæ Matris Ecclesiæ gremium revocavit. Dæmonum simulacra ubique subvertit : nonnullas ecclesias construxit : parochias certis limitibus distinxit : et ubique lucrum animarum quærendo, proficiscens non equo vectus, sed more Apostolorum pedes ire volebat.

a Est Glasca, sive Glasgwa urbs Scotiæ Archiepiscopalis, ad Cluydam flumen. Hic S. Kentigernus quiescit, ut scribit Joannes Major lib. 2, cap. 7. in ejus honore templum Glasguense fundatum est, nulli templo in Scotia in ornatu aut in Canonicorum multitudine et præbendis pinguibus secundum. Georgius Cœnaus de duplici statu religionis apud Scotos lib. 1, scribit S. Kentigernum Glasgoensis civitatis patronum esse ac tutelarem.

b Britannia pars ea quæ inter Sabrinam et Devam flumina ad mare Hibernicum jacet, Cambria olim, et nunc quoque indigenis, Anglis Wallia dicitur : in varios olim principatus, sive minora regna, divisa, ut ex Gilda patet. Incolæ, veterum Britanorum Romanorumque soboles, sex seculis et ultra Anglis restiterunt, varia fortuna. Hic Rex Cambrensis videtur intelligi, qui vicina Scotia tenuit, procul quidem a moderna Cambria sive Wallia, sed tamen diu a Britannis contra Anglo-Saxones defensa, unde et provinciæ nomen Cambria sive Cumbria, vulgo Cumberlând. Quando in Cambriam sive Walliam modernam S. Kentigernus migravit, post dicemus.

c Hinc conjici potest, in Cumbria tum permixtos fuisse Britan- nis Scotos : cur enim alioquin ex Hibernia, et non e remotiore Wallia accerseretur, ubi plures erant variarum Britanniarum urbium, quas jam barbari occuparant, Episcopi?

d Joannes Major lib. 2, cap. 2, tradit S. Servanum a solo S. Palladio Episcopum consecratum, et subdit : Ex isto patet quod Episcopum in necessitate ab uno Episcopo consecratur, et non est de Episcopi essentia quod a tribus ordinetur. Peccant tamen aliter ordinantes, ubi Episcoporum trinitas haberi potest. Est ea sententia aliorum quoque Doctorum auctoritate non impro- babilis.

e De hoc muro egimus supra 7 Janu. ad cap. 1, vitæ S. Ceddæ, lit. G.

f Est id nobilissimum æstuarium, quod putatur Ptolemæo Boderia, aliis Bodotria dictum, Scotis Forth, et Frith, Anglis Eden- borrow Frith, ab Edenburgo illustri civitate ad illud æstuarium sita, quam antiqui Castrum alatum, Hiberno-Scoti Dun-eaden, id est, oppidum Eaden vocant, sive alatum; nam adain alam Britannis significat. Ita fere Cambrdenus.

g Videtur legendum severe.

h Cautè hæc legenda, ne temere quis ejusmodi apathiam affe- ctans, in laqueos incidat diaboli.

i Camerarius hic columbam denuo ponit.

CAPUT IV.

Varia miracula.

Ne autem panem suum otiosus comederet, manibus suis in agricultura laborare consuevit. Et cum boves semel sibi deessent, a cervos de saltu in nomine Do- mini ad se venire, et loco boum terram arare præcepit. Qui statim obtemperantes et mansueti effecti, terram arare, ad pascua ire, et ad opus consuetum redire solebant. Tandem in unum de cervis labore fatigatum lupus irruens suffocavit, et voracem inglu- viem ex ejus cadavere saturavit. Quo audito S. Ken- tegrinus, manum contra silvam extendens, dixit : In nomine sanctæ Trinitatis præcipio, ut lupus qui mihi damnum intulit, satisfactorius sine mora accedat. Et ecce lupus de silva prosiliens cum ululatu corruit ante pedes ejus. Cui Sanctus : Surge, inquit, et in nomine Jesu Christi præcipio tibi, ut loco cervi, quem devo- rasti, aratro applicatus ares ex integro quod restat arandum. Lupus itaque verbis Sancti obediens, et cervo copulatus, b novem jugera arando explens, libere abire permittitur. Et cum multi convenissent ad spectacu- lum, Sanctus aperiens os suum, dixit : Viri fratres, quid admiramini aspicientes verbum hoc? Credite

mihi, antequam homo inobediens suo Conditori exi- steret, non solum animalia, sed etiam elementa obtem- perabant illi. Nunc vero ob ipsius prævaricationem omnibus in adversa versis, leo lacerare, lupus devo- rare, serpens sauciare, aqua submergere, ignis com- burere, aer corrumpere, terra sæpe ferrea effecta fame subruere consuevit : et ad cumulum consueti mali, homo non solum hominem, sed ipse homo in seipso peccando contra seipsum sponte desævit. Sed quoniam plerique Sancti in vera innocentia, et pura obedientia, in sanctitate, dilectione, fide, et justitia coram Domino perfecti inventi sunt, quasi antiquum jus, et naturale dominium a Domino recuperant, dum bestiis et elementis, morbis et mortibus imperare solent.

21 Et cum totam annonam pauperibus erogasset, assumpta arena, vice seminis in terram sparsit : et messis tempore triticum optimum terra producens, omnes hoc audientes Deum in Sancto ejus laudare et benedicere fecit.

22 Dum enim victualia pro Fratribus vice quadam non haberet, et Regem Cambrensem, nomine c Mor- ken, adiit, penuriam suorum insinuans, ut suam ino- piam illius abundantia, juxta Apostoli monita subve- niendo suppleret, humiliter petiit. Ille vero ore blasphemus ironice dixit ad eum : Jacta curam tuam in Domino, et ipse te enutriet : quoniam nihil deest timentibus Deum, sicut ceteros admonere consuevisti. Tu vero cum timeas Deum, et mandata ejus observes, omnibus bonis, et victu etiam necessario indiges? Ego autem, qui nec regnum Dei quæro, nec justitiam ejus, omnia mihi prospera et rerum affluentia (ut cernis) arrident. Inanis ergo est fides tua, et falsa prædicatio tua comprobatur. At vir sanctus sacræ Scripturæ tes- timonio, et rationum assertionibus, et exemplis, mul- tos justos et sanctos egestate et siti in hoc seculo affligi, reprobos rerum affluentia, honorum fastigiis sæpe sublimari, asserebat : pauperes vero divitibus patronos fore, quorum beneficiis sustentantur, divi- tesque pauperum patrocinio, sicut vites ulmi susten- taculo, indigere evidenter edocuit.

23 Tandem Rex verba ejus non ferens sic respon- dit : Si confidens in Deo tuo, absque humano suffra- gio, d omnia blada, quæ cernis in horreis contenta, admansionem tuam transferre poteris, libenter annuo, et postulationibus tuis de cetero devotus obtemperabo. Sanctus autem Dei elevatis in cælum oculis et ma- nibus, orationem cum lacrymis fudit ad Dominum. Et ecce eadem hora fluvius Clud subitus decurrens subito intumescere, ripas transcendere cœpit, et horrea Regis integra cum farre usque ad locum ubi Sanctus manere solebat, nomine Mollingdenor, secum traxit. Ita illæsa ab aquis omnia inventa sunt, ut nec arista humecta apparebat.

24 Instigante Regem in odium Sancti amico ejus, nomine Catheu, contumeliis et conviciis, furore com- motus, vice quadam ipsum affecit et calce percussum ad terram prostravit. A circumstantibus Sanctus le- vatus omnem injuriam patienter tolerabat. Catheu vero mali hujus incentor cachinnans equum ascendit : et ante januam de equo corruens fracta cervice expi- ravit. Regis pedes tumor invasit, tumori dolor suc- cessit, morsque dolorem subsequitur.

a Simile quid refertur in vita S. Leonorii Episcopi i Julii.
b Camerarius scribit civitatem alio antea nomine appellatam, deinceps Glascu dici cœpisse, quæ vox lupum et cervum significet.
c Id est, Magnum-caput, videtur agnomen fuisse illius Reguli, quem Camerarius Martium vocat.
d Id est, omne triticum.
e Hic fluvius Glascuam alluit. Clyd dicitur infra nu. 36.

CAPUT V.

Res gestæ in Wallia.

Insurrexerunt contra Sanctum filii Belial, de co- gnatione Regis Morken, conspirantes in mortem ejus.

Spectantes ad vitæ innocentiam hortatur.

Arenam serit, et fruges metit.

Psal. 54. 23.

Blasphemum Regem monet.

d Ejus horrea ridicule sibi donata, miraculo trans- fert.

Percutitur a Rege, a Deo vindicatur.

Abit Men- vram.

a ejus. Divina igitur revelatione admonitus, versus
b *a* Meneviam, ubi S. David virtutibus floruit, iter
 aggredditur. Juxta *b* Caerleum multos ad fidem con-
 vertit, et ecclesiam construxit : et cum S. David
Monasterium aliquantisper moram trahens, a Rege terræ illius
 construit.
c Sedem Episcopalem ibidem constituit. Subregulum
Inimicum cœ- quemdam illi minas inferentem, et de loco expellere
 citate percus- cum injuria nitentem, et cœcitate a Deo percussum,
 sum, sanat. prece ad Deum fusa sanavit, et adiutorem et prote-
 ctorem in posterum habere meruit.

d 26 Congregati sunt autem in monasterio illo
Varie suos *d* novies centum, et sexaginta quinque Fratres, sub
 occupat. regulari disciplina in magna abstinencia Deo ser-
 vientes. Trecentos enim illitteratos agriculturæ et
 pecorum custodiæ extra monasterium deputavit,
Assidue cani alios trecentos operibus infra monasterium exer-
Deo laudes cu- cendis, et cibariis præparandis assignavit, et trecen-
 rat. tos sexaginta quinque litteratos divinis officiis jugiter
 celebrandis intitulavit. Nec facile quemquam illorum
 egredi, sed tamquam in sanctuario Domini assidue
 commorari instituit. Divisit enim per turmas et con-
 ventus collegium : ut uno conventu servitium Dei
 in ecclesia terminante, alter continuo intrans illud
 inchoaret : quo consummato alius sine mora introiret.
 Sicque turma una exeunte, et altera ingrediente,
 oratio sine intermissione ab ecclesia illa ad Deum
 fiebat : et benedicendo Dominum in omni tempore,
 semper laus Dei in ore illorum resonabat.

Asaphum 27 Erat inter illos quidam, nomine Asaph, genere
sanctum dis- et specie clarus, ab ipso pubertatis flore virtutibus
cupulum mo- et miraculis fulgens, qui vitam Magistri in omni
nasterio præ- sanctitate et abstinencia jugiter sequi satagebat. Et
ficat. cum S. Kentegrinus more solito Psalterium nudus
 persolvisset in aquis, nimio frigoris rigore correptus,
 jussit puero Asaph ignem, quo calefieri posset, sibi
 afferre. Qui festinans ad clibanum, et non habens in
 quo prunas deferret, vivos carbones in gremio sus-
 cepit, nulloque adustionis signo in veste apparente,
 coram Sancto projecit. Quem vir Dei in posterum
 carum habens, curam monasterii illi delegavit, et in
 Episcopatu successorem suum instituit.

Orantis facies 28 Servo Dei quodam die prolixius orationi in-
splendet. tento, facies ejus quasi ignea apparens, stupore et
 extasi circumstantes replevit. Intuebantur enim
 faciem ejus tamquam vultum Angeli stantis inter
 illos. Completa oratione gravissimis lamentis se
 dedit. Et cum discipuli caussam tristitiæ humiliter
 ab eo peterent, paullisper in silentio residens, tan-
 dem ait : Noveritis, filii carissimi, *e* S. David decus
Britanniæ, Patrem patriæ, carnis carcerem modo
egressum regna cælestia penetrasse. Credite mihi,
quia non solum Angelorum multitudo in gaudium
Domini sui illum introduxit, sed et Dominus noster
Jesus Christus ei obviam procedens, ad portas Pa-
radisi, gloria et honore coronavit eum, me vidente.
Scitote etiam quod Britannia tanto lumine orbata
tanti Patroni lugebit absentiam, qui gladio Domini
propter malitiam inhabitantium semievaginato super
illam, ne penitus usque ad interneccionem extractus
percuteret, semetipsum opponebat. Tradens tradet
Dominus Britanniam exteris nationibus, Deum igno-
rantibus : sed et a paganis ab indigenis evacuabitur
insula : Christianæ legis religio usque ad præfinitum
tempus dissipabitur in ea : sed in pristinum statum,
imo meliorem miserante Deo iterum reparabitur.

f 29 Vir autem Dei septies Romam adiens, *f* S. Gre-
 gorio spirituali Anglorum Apostolo, totam vitam
 suam, electionem, et consecrationem, et omnes
 casus, qui ei acciderant, seriatim enodavit. Sanctus
 vero Papa illum virum Dei et Spiritus sancti gratia
 plenum intelligens, consecrationem ejus, quam a
 Deo noverat provenisse, confirmavit : ipsoque mul-

totiens petente, et vix impetrante, quæ deerant con-
 secrationi ejus supplens, in opus ministerii a Spiritu
 sancto illi injuncti destinavit.

30 Occurrit autem viro Dei Clericus quidam pere-
 grinus et eloquens, requisivitque qui esset, et unde
 venisset. Prædicatorem veritatis, et viam Dei in
 veritate docentem se esse respondit. Quem Spiritu
 sancto revelante, Pelagiana hæresi irretitum agno-
 scens, cum a via iniquitatis eum avertere non posset,
 utriusque hominis interitum vicinum illi fore denun-
 tians, a sua diœcesi jussit eum expelli. Qui fluvium
 quemdam transire tentans, aquis suffocatus ad tar-
 tara descendit.

a In promontorio, quod Octopitarum Ptolemæus dixit, Britanni
 Pebidiauc, et Cantred Devi, Angli S. Davids land vocant, oppi-
 dum est, nunc sane pertenuc. Menew, sive Menevia, Britannis
 Tuy Dewy, id est, Domus Devi, Saxonibus olim David-mynster,
 Anglis nunc S. Davids; a S. Davide ejus loci Antistite, cujus vitam
 dabimus i Martii.

S. Davidis op-
 pidum.

b Duplex est in Britannia Caerleon : prior ad Devam flumen,
 prope æstuarium quod Seteia Ptolemæo dicitur, pro Deia, ut cen-
 set Cambdenus. Urbs autem est præclara, Ptolemæo Deunana,
 Antonino Deva a flumine, Britannis Caer-Legion, Caer-Leon
 Vaur, Caer-Leon ar Dufyr Dwy, et per excellentiam Caer; Anglis
 olim Legea-cester, nunc West-chester, et Chester. Nomen a
 Legione vicesima victrice deductum. Allera est, quæ Antonino
 dicitur Isca, Legio II, Britannis Caer-Leon, et Caer-Leon ar Usk,
 id est, urbs Legionis ad Iscam fluvium, quem Britanni Usk et
 Wysk appellant; quibusdam Osca dicitur. Hic S. Dubritii, de
 quo 14 Novemb. agemus, Sedes fuit. Utra hic earum urbium in-
 telligatur, haud paratum est edicere Isca propius Meneviam
 S. Davidis sita est, in Monumethensi Comitatu. Devam e Scoto-
 rum provincia, et Cambria Meneviam terrestri itinere petentes,
 pertransire oportet estque non longe a S. Asaphi urbe dissita, ubi
 commoratus est S. Kentigrinus.

Cestria,

Caereon,

c Isthic etiamnum Episcopalis est Sedes, ubi Cluida fluvius,
 alius ab eo qui Glasguam alluit, (Godwinus Elwyd vocat) atque
 Elwy fluviolus confluent, in Flintensi Walliæ Comitatu. Vulgo
 nunc Angli S. Asaphi civitatem appellant, Britanni Llan-Elwy.
 Balæus Elviam et Elguam vocat.

S. Asphi civi-
 tas.

d Cambdenus, 663, e quibus solum 63 divinis rebus peragendis
 vacarent. Godwinus 660, 60 sacris celebrandis tribuit. Balæus et
 Pilseus 363, litteris egregie eruditos discipulos habuisse scribunt,
 ac fere totidem aliis operibus occupatos.

e Traditur obiisse S. David anno 384, cum sedisset annis 63,
 vixisset 146, quæ ad ejus vitam i Martii expendemus.

f Si toties Romam profectus est S. Kentigrinus, cur demum de
 sua ordinatione interpellavit S. Gregorium?

CAPUT VI.

Reditus ad suos, zelus, miracula.

In Cambrensi regno omnibus Kentegrini inimicis
 diversis cladibus et vario morborum genere con-
 sumptis, regionis incolæ viam Domini relinquentes,
 et tamquam canes ad vomitum reversi, ad idolola-
 triæ ritum prolapsi sunt. Cælum igitur, terra, mare,
 et omnia quæ in eis sunt subtraxerunt eis obse-
 quium, et consuetum adiutorium : famesque super
 terram multo tempore prævaluit. Suscitavit tandem
 Dominus Regem, nomine *a* Rederech, a discipulis
 S. Patricii in Hibernia baptizatum, qui in toto corde
 quærens Dominum, fidem Christi reparare in re-
 gnum studebat. Direxit cum litteris ad S. Kentegri-
 num nuntios, obsecrans per nomen Domini et obte-
 stans, ne Pastor oves diu desolatas, et sine custodia
 destitutas, ulterius deserendo sui subtrahat curam :
 indignum esse asserens, ut sponsus sponsam, pastor
 ovile, Præsul Ecclesiam suam derelinquat, pro cujus
 amore animam ponere debet, ne mercenarius fiat.
 Denuntiavit et defunctos esse, qui quærebant ani-
 mam ejus.

Apostata cæ-
 litus puniuntur.

a

S. Kenteger-
 nus in Sco-
 tiam revoca-
 tur.

32 Admonitione igitur Angelica S. Asaph succes-
 sorem suum constituit, et cum sexcentis sexaginta
 Fratribus terram Cambrensem repetere cœpit. Cui
 Rex cum ingenti multitudine obviam processit, lau-
 dans Deum. Quos cum Sanctus benedixisset, ait :
 Quicumque saluti hominum invident, et verbo Dei
 adversantur, in virtute Domini nostri Jesu Christi
 protinus discedant, ne credituris aliquod impedi-
 mentum ingerant. Quo dicto, sub nimia celeritate ingens
 larvarum multitudo, statura et visu horribilis, a
 cœtu illo exiens, omnibus videntibus aufugit : ex
 quorum

Dæmones
 conversionem
 impediunt
 fugat.

quorum visione timor magnus et tremor omnes apprehendit. Confortans eos Sanctus et corroborans, in quales crediderant denudavit, et ad credendum Deo viventi corda omnium astantium excitavit. Evidenti namque ratione ostendit idola muta, figmenta hominum vana, et igni potius quam numini deputanda. Elementa etiam, quibus inesse credebant numina, creaturas esse docuit, ex conditoris expositione, ad usum hominum et ministerium ac adiutorium esse plasmata. Woden vero, quem principalem Deum crediderunt et Angli, de quo originem duxerant, cui et *b* quartam feriam consecraverant, hominem fuisse mortalem asseruit, et Regem Saxonum, a quo plures nationes genus duxerant. Hujus, inquit, corpore in pulverem resoluta, anima in inferno sepulta æternum sustinet ignem.

33 Cumque multa ad fidem pertinentia in planicie campi, nomine Holdelin, plebi prædicasset; terra, in qua sedet, in oculis omnium *c* crevit in monticulum altum, et manet ibi usque in diem hodiernum. Omnes enim hæc mirabilia videntes, in fide instructi, baptismum susceperunt. Conversis ad Dominum Cambriæ habitatoribus, cælum dedit pluviam, et terra prius sterilis protulit fructum suum. Rex itaque Redereth dominium et principatum super universum regnum obtulit Kentigrino: illumque Regem, se patriæ rectorem sub ipso nominari voluit; sicut Constantinum S. Silvestro fecisse cognovit. Sicque nominis sui interpretatio impletur, nam Ken caput, tiern Albanice Dominus Latine interpretatur.

34 Regina nomine Langueth, diu sterilis, prece famuli Dei concepit, et filium peperit: quem *d* in memoriam S. Paterni Sanctus baptizans vocavit Constantinum, qui patri succedens omnes prædecessores suos divitiis ac sanctitate præcessit. Pictorum patriam, quæ modo *e* Galwediam dicitur, ab idololatria et pravitate hæretica, doctrina sua purgavit. *f* Albaniam convertit: ecclesias construxit, et monasteria multa fundavit. Misit ex discipulis suis ad Orcades, Norwegiam, et *g* Islandiam luce fidei imbuendas.

35 Ubicumque fere pergebat vel prædicabat, cæcis visum, surdis auditum, claudis gressum, mutis loquelam, furiosis sensum reddebat: dæmonia ejiciebat, paralyticos erigebat, leprosos mundabat, et omnes languores curabat. Multotiens ex tactu vestimentorum suorum, et crebro ex particulis cibi et potus ejus sumptis, multi ægroti sanitatem consequuti sunt. Aliquotiens etiam ex umbra corporis ejus, velut alter Petrus, infirmi curari meruerunt. Numquam vel pluvia, nive, vel grandine vestimenta ejus maduerunt. Nam dum aeris inclementia ingruente imber inundans deflueret, et spiritus procellæ in circuitu ejus desæviret, immobilis quandoque stans, quandoque gradiens a cujusdam stillæ injuria illæsus semper extitit et intactus. Idipsum etiam turba discipulorum suorum in ejus præsentia suis meritis sæpissime est experta.

36 Contigit Reginam, pulchritudine cujusdam militis illectam, adulterium commisisse, et pretiosum quemdam annulum ob immensum amorem sibi a Rege commendatum *h* eidem militi contulisse. Qui annulum digito imprudentius imposuit; et Rex per secretarium suum hoc advertens, et iram dissimulans, accito milite venatum perrexit. Discopulatis canibus, et sociis per loca diversa dispersis, Rex solus cum milite juxta ripam fluminis Clyd, in fervore diei soporis ac quietis gratia iter direxit. Fatigatus autem miles, et nihil mali suspicatus, extenso brachio dormire cœpit. Conspecto itaque in digito ejus annulo, Rex turbatus vix manus a gladio, et ab effusione sanguinis ejus continens, annulum de digito suaviter extraxit, in flumen projecit, et excitato milite ad suos rediit. Cumque vultu minaci minas et impropria inferens annulum a Regina expeteret, et

illa secrete militi in vanum mittens in medium proferre non posset; triduanis induciis a nobilibus vix impetratis, carceri mancipatur. Regina autem lacrymosis precibus rem gestam S. Kentigerno per nuntium exposuit, et ab illo unico propitiatore suo salutem et auxilium postulavit. Sanctus autem Pontifex ante adventum nuntii totum agnoscens, nuntio cum hamo ad ripam fluminis Clyd festinare præcepit, et piscem primo extractum, scilicet *i* yscium, qui et salmo dicitur, ad se reportare. Quo facto, et exenterato, annulum in ventre piscis repertum Reginæ transmisit, et illa Regi cum exultatione obtulit. Contristatus Rex pro illatis Reginæ injuriis, et veniam flexis genibus petens gravissimam ultionem in delatores se illaturum juravit. Cui Regina: Absit, inquit, Domine mi, ut mei causa quidquam mali quisquam patiat: sed tibi ex toto corde indulgeo, si omnem rancorem animi tui, sicut ego, accusatori meo remittas. Cunctis ergo Reginæ clementiam admirantibus, vocato Kentigerno illa reatum confessa, vitam suam de reliquo emendare curavit.

37 Rex quidam Hiberniæ audita Regis *k* Rederet liberalitate et munificentia, joculatorem in arte sua peritum mittens, tentare voluit, si famæ late diffusæ veritas responderet. Cumque peracta quadam solennitate munera speciosa ei Rex conferret, et ille accipere renuens, talia in terra sua se satis habere posse assereret; requisitus quid vellet accipere, ait: Si vis, inquit, ut bene remuneratus recedam, detur mihi discus moris recentibus plenus. Et timens Rex, ne honori ejus et famæ derogaretur, si jocolator irremuneratus abiret, cuncta retulit Episcopo sancto. Et cum hyemis tempus esset, ad Deum preces vir Dei fudit, et dumum moris recentibus plenum ostendit. Et tollens discum, et moris implens jocolatori dedit. Quo viso miraculo, post paucos dies, relicta arte sua, melioris vitæ viam ingrediens, divino se mancipavit obsequio.

a Hic Rodericus filius Tothail, in Petra Cloithæ regnavit, ut habetur in vita S. Columbæ. Erat Petra Cloithæ, sive aliis Petra Cluid, vulgo tum Alcluid, sive Ar-cluid, id est, supra Cluidam, Britannorum arx munilissima, quam aliquot seculis contra Anglos et Pictos tenuerunt. Sed SS. Columbæ et Kentigerni temporibus videntur cum Scotis amicitiam coluisse, et hic fortassis Scottus fuit Rodericus. Dicitur nunc Alcluid, Dunbritton, id est, oppidum Britannorum, et metathesi quadam Dunbarton: estque propugnaculum munilissimum ad Levini et Cluidæ confluentes.

b Wodensdach inde dictam, et a Belgis Woensdach, id est, Wodeni dies. Recensetur Woden inter majores Hengisti Britanniarum occupatoris. Tacitus lib. de moribus Germanorum, ex quibus Angli, ait eos Deorum maxime Mercurium colere. Lipsius Wondam vel Wonstam vocatum scribit, a lucro; potius quam Wodam.

c Idem de S. Davide Menevensi memoratur.

d Colitur S. Paternus 16 Aprilis. Fuit S. Davidis æqualis. Sed cur in ejus memoriam baptizatus, Constantinus appelletur, haud assequimur: nisi fortassis legendum sit in S. Paterni monasterio, aut ecclesia, in Ceretica, sive Cardiganensi Walliæ provincia, oppido quod etiamnum Lhan-Badernaur, id est, templum Paterni magni appellatur.

e De Galwediam, sive Gallovidia, supra egimus 12 Januar. in S. Ealredi vita.

f Albania Scotorum provincia est, olim Ducatus titulo insignis. Quamquam Scoti veteres, teste Cambdeno, Scotiam Albin vocant, se Albinnich. Ceterum Albaniam, quæ Braid Albin appellatur, fortis et bellicosa gens incolit, veterum Scotorum genuina soboles.

g Islandia insula est ad Boream, glaciali cælo, ut ipsum indicat nomen, sub Daniæ Regis imperio. Quidam viri eruditi veterum Thulen esse existimant, negant alii.

h Camerarius casu deperditum annulum scribit, vocatamque in suspicionem Reginam innocentem, lacrymabundam adisse ad S. Kentigernum: hunc prece fusa ad Glottam flumen perrexisse, jussisse obvium piscatorem mittere in flumen rete, hunc unicum extraxisse salmonem, cujus ori manum Sanctus inseruit, facto prius signo crucis, annulumque eduxit, atque adstanti et stupenti Reginæ restituit; piscem vero in aquam denuo abiecit.

i Hanc vocem pro lucio sumi a quibusdam, diximus 5 Janu. in vita S. Eduardi cap. 3, lit. K. Sed et salmonibus abundare quosdam Angliæ fluvios tradunt auctores.

k Camer. Regis Scotiæ.

annulo in pisce reperto, absolvitur:

i

se emendat.

k

Mora recentia cælitus impetrat hyeme Sanctus.

Rodericus Rex Scotorum

Dunbritton.

Woden.

S. Paternus.

Albania Scotiæ.

CAPUT VII.

Colloquium cum S. Columba. Obitus.

a
b
S. Columbam
ad se venien-
tem religiose
excipit.

a **S.** Columba, qui ab Anglis Columkillus vocatur, in illo cœnobio, quod in insula *b* Hy construxerat, virtutibus clarus, sancti viri famam audiens, ad illum venire, visitare, videre, et familiaritatem ejus habere cupiebat. Et cum multa discipulorum turba de monasterio egressus, cum loco appropinquaret ubi sanctus Episcopus manebat, in tres turmas omnes discipulos divisit. Similiter et Pontifex suis trifarie distinctis cum canticis spiritualibus illis obviam processit. In prima turma erant juniores, in secunda proveciores, in tertia senes decora canitie venerabiles, et canebant dicentes : In viis Domini magna est gloria Domini, et via justorum recta facta est : et iter Sanctorum præparatum est. Ex parte S. Columbæ canebant : Ibunt Sancti de virtute in virtutem : videbitur Deus eorum in Sion, cum alleluia. Et ait Columba discipulis suis : Video *c* columnam igneam, in modum coronæ aureæ, in tertio choro super Episcopum sanctum descendentem, et lumen claritatis cælestis super eum. Et appropinquant ad invicem Sancti in amplexus mutuos et oscula sancta ruunt.

c
Columna
ignea cælitus
illustratur.

Furtum divi-
nitus puni-
tum.

39 Venerunt cum S. Columba quidam filii Belial, ad furta et peccata assueti : de grege sancti Pontificis pastore injuriis affecto arietem rapientes, caput ejus auferunt : aries vero concito gradu ad gregem currens corruit, et caput in lapidem mutatum manibus tenentis firmiter adhæsit. Confusi ergo iniquitatis filii, ante pedes S. Kentegerni prostrati, veniam cum lachrymis postulabant. Qui benigne eos redarguens, ne ulterius fraudem, furtum, vel sacrilegium committerent admonuit, a reatu absolvit, et corpus arietis illis tradens ad sua remisit. Caput tamen in saxum conversum in miraculi testimonium usque hodie in eodem loco custoditur. In signum quoque mutæ dilectionis alter Sanctorum alterius baculum suscepit : et baculus, quem S. Columba contulit Episcopo, apud *d* Ripum in ecclesia S. Wlferi multo tempore in magna reverentia habitus est.

Sancti invi-
cem baculos
donant.

Crucem mira-
culose erigit :

item aliam.

40 Cum crucem quamdam miræ magnitudinis lapideam in cœmeterio Glascuensi multi viri erigere non valerent; fusa ad Deum Sancti prece, Angelus in nocte de cælo descendens, Crucem illam erexit, benedixit, sanctificavit, et recessit. Ibi enim virtute divina sanitatem perfectam multi postea meritis Kentegerni consequi meruerunt. Aliam Crucem in locis illis de sola arena maris erexit : quam nulla aeris inclementia usquam dissolvere valet : ubi variis languoribus gravati, furiosi, et dæmoniis vexati sanantur.

e
Mirabile con-
struit molen-
dinum.

Mentum fas-
cia sustentat.

41 Fabricavit autem molendinum super fluvium *e* Gladum, quod nullam annonam furatam molere præsumit : neque molam, neque ejus rotam post horam nonam sabbati, donec celebretur Dominica dies, rotare aliquis potest.

Moriturus
suos hortatur.

42 Vir Dei nimia tandem senectute confectus, cum nervorum compago pene emarcens dissoluta fuisset, quodam subligari lineo per medium capitis, et de sub mento circumducto mentum et maxillas sustentavit, ut ad proferendum quæ vellet expeditior redderetur. Demum convocatis discipulis suis de observatione sanctæ religionis mutæ caritatis, pacis, hospitalitatis, et lectionis, ac orationis instantia hortabatur eos. De sanctorum Patrum decretis, sanctæque Romanæ Ecclesiæ institutis firmiter custodiendis; fortia

dedit ac dereliquit præcepta. Quidam autem, qui illum arctius dilexerunt, cum lacrymis prostrati dixerunt : Scimus, Pater et Domine, quia cupis dissolvi et esse cum Christo; sed nostri, quæsumus, miserere, quos in Christo parturisti. Quidquid humana fragilitate deliquimus, semper in conspectu tuo confitentes, ad arbitrium discretionis tuæ emendare curavimus. Pete ergo a Domino dari nobis posse ex hac valle lacrymarum ad gaudium Domini tui tecum commigrandi. Credimus enim, quia quidquid petieris a Deo, dabit tibi Dominus. Indecens autem nobis videtur, ut Pontifex sine Clero, Pastor absque aliquo de grege suo, pater absque filiis intret ad gaudia Domini sui. Sanctus enim pietate commotus, collecto flatu ut valuit, dixit : Voluntas Domini de omnibus nobis fiat, et sicut melius novit, et ei placuerit de nobis omnibus disponat. Et ecce Angelus Domini cum ineffabili fulgore et claritate apparens circumfulsit eum, et dixit : Kentegerne electe et dilecte Dei, exulta et lætare, quoniam exaudita est oratio tua, et præparationem cordis tui audivit auris divina. Fiet enim tibi super discipulis tuis sicut vis. Cras egrediemini de corpore mortis hujus ad vitam indeficientem : et Dominus erit vobiscum, et vos eritis cum eo in perpetuum. Et quia tota vita tua in hoc mundo juge fuit martyrium, placuit Domino ut mitiorem ceteris hominibus habeas vitæ finem. Fac tibi in crastinum calidum parari lavacrum, in quo ingrediens absque angustia gravi in manus Dei reddes in pace spiritum tuum. Post te etiam fratres in lavacrum ingressi, et mortis vinculis absoluti, in splendoribus Sanctorum cælestia regna tecum penetrabunt.

EX
CAPGRAVIO

Cupiant cum
eo mori.

Omnes postri-
di morituros,
ex Angelo co-
gnoscit.

43 Recedente Angelo, miri odoris fragrantia locum, et omnes habitantes in eo inæstimabiliter respersit. In parato igitur lavacro vir Dei ingressus, elevatis oculis et manibus in cælum, quasi in placidum resolutus somnum, inclinato capite tradidit spiritum. Elevato autem a discipulis de lavacro corpore sancto, singuli fratrum antequam aqua frigeret in lavacrum immersi, ad æthereas mansiones cum Patre sancto commigrarunt.

Odore suavi
perfundun-
tur.

Moritur cum
omnibus suis.

44 Sanctus itaque Kentegrinus cum esset centum octoginta quinque annorum, anno Episcopatus sui centesimo sexagesimo, signis præclaris et prodigiis, Idibus Januarii migravit ad Dominum. Ad cujus tumultum in Glascuensi ecclesia cœcis visus, surdis auditus, claudis gressus, mutis loquela, leprosis munditia, paralyticis membrorum valetudo, furiosis sensus, restituuntur : impii, sacrilegi, perjuri, et pacis Ecclesiæ suæ violatores, et sancti loci inquinatores, condigna pœna plectuntur.

Ætas ejus pro-
digiosa.

Miracula ad
sepulchrum.

45 Quidam de Glasgu vaccam nocte quadam furtive abducens, vacca viva et ad pedes ejus ligata, divino nutu extinctus reperitur. Multi quoque carnalis flagitii perpetrato contagio, pollutis gressibus locum sanctum temerare non verentes, quandoque repentina morte multati, sæpe membris mutilati, aut incurabili morbo puniti sunt.

Fures et luxu-
rii isthic
puniti.

a S. Columbæ vitam a S. Adamnano scriptam dabimus 9 Junii.

b Hæc inter Ham insulam et Scotiam jacet, Iona dicta, Bedæ Hy et Hu, Paulo Jovio Hiona et Chilca, vulgo Columkill a S. Columbæ cella, qui et ipse Columkill dictus. Celeberrimum hoc quondam cœnobium fuit.

c Camerarius columbam.

d Camer. Ripuun. an hoc Rippon sit, illustre quondam a S. Wilfrido in ditione Eboracensi extractum monasterium, an aliud quodpiam oppidum, haud scimus.

e Camer. Cludam.

DE S. VERO SIVE VIRO, EPISC. VIENNENSI IN GALLIA.

CIRCITER
AN. DCCIV.
XIII JANUARI.
Tres Veri
Episcopi
Vienn

Tertii natalis

Tres Ecclesiam Viennensem Veri administra-
runt Antistites : primus Trajani vixisse ætate
traditur, coliturque 1 Augusti; alter concilio
Arelatensi I (non II ut in Notationibus ad Mar-
tyrologium scribit Baronius) anno Christi 314 inter-
fuit; tertius floruit temporibus Childeberti, filii Sige-
berti, et colitur 13 Januarii, licet Joannes Boscius in
Bibliotheca Floriacensi et Joannes Chenu scribant X
Kal. Junii obiisse, quo die illius nomen in nullo reperi-
mus Martyrologio.

2 Ast Idibus Januarii isthæc habent Ado, Beda vul-
gatus, Molanus et Carthusiani Colonienses in Addit. ad
Usuardum, Florarium, Martyrologium Germanicum,
variaque MSS. Apud Viennam S. Veri Episcopi qui
præsedet Ecclesiæ post S. Evantium. Eundem refert
Galesinius, et cum prolixiore elogio Saussaius. Mar-
tyrologium Coloniense et MS. Martyrologium Bruxel-
lense Severum vocant; Ferrarius Virum, uti et Gre-
gorius Turonensis; Cl. Robertus, Boscius, Chenu, Verum
et Virum, eumque vigesimum septimum ejus urbis Epi-
scopum statuunt, Demochares vigesimum sextum. Fer-
rarius existimat hunc eundem esse qui 1 Aug. colitur.

3 De eo S. Gregorius Turonensis hist. Franc. lib. *Episcopatus*,
8, cap. 39: Obiit et Evantius Viennensis Episcopus,
(anno, ut paullo ante dixerat, Childeberti II qui erat
Christi 586) in cujus Sedem Virus Presbyter, de Se-
natoribus, Rege eligente substituitur. De S. Evantio
agemus 3 Februarii. Falluntur Boscius et Chenu, dum
sedisse eum scribunt sub Tiberio ac deinde Mauricio Impe-
ratoribus, cum Tiberius anno 582, 14 Aug. obierit. Sub
S. Vero S. Desiderius Diaconus Ecclesiæ Viennensis
fuit. Ita Ado in Chronico, sub imperio Mauricii: Vien-
nensis Episcopus Verus claruit. Hujus tempore De-
siderius Augustodunensis genere, in ordine Diaco-
ni Ecclesiæ Viennensi serviebat.

4 Baronius in Notationibus ad Martyrol. 1 Augusti
ait S. Gregorii Papæ extare ad S. Verum scriptas lit-
teras. Eas necdum vidimus. Extant ad S. Desiderium *tempus Sedis*,
ejus successorem datæ mense Julio, Indict. 14, anno
Christi 596, unde constat antea obiisse S. Verum. Saus-
saius scribit, conspicuis gloriæ, qua fruitur Beatus, *miracula*,
indicii in tumultu clarificatum. Nihil de eo aliud re-
perimus.

DE S. ENOGATO SIVE EGNOGATO EPISCOPO ALETHENSI IN BRITANNIA.

ANNO DCCXXI.
XIII JANUARI.
Aletha urbs.

Aletha, sive Aletum, urbs quondam in Armo-
ricis fuit, ubi, ut habetur in veteri Notitia Im-
perii, Præfectus militum Martensium agebat,
sub dispositione viri spectabilis Ducis tractus
Armorici et Nervicani. Hanc urbem, ut in vita
S. Maclovii Episcopi 15 Novembr. scribit Sigebertus
Gemblacensis, fluvius, nomine Rinctus ex uno latere,
ex altero alluebat mare. Fluvius hic in altera S. Ma-
clovii vita apud Boscium mendose Kinctus dicitur. Is
Dinanum nunc urbem pulchram et spatiosam alluit,
vulgoque Rance appellatur. Visuntur etiamnum Ale-
thæ ruinæ, castrique et domorum vestigia, vico qui
Guic-Aleth dicitur; non Aleth-Cuc, aut Quidaleth, ut
quidam scribunt. Consueverunt Britanni locorum nomi-
nibus sæpenumero præfigere has voces Guic, quod oppi-
dum significat; Landt, sive Lan, quod ecclesiam; Ploue,
sive Plou', quod plebem, seu ruralem paræciam; Loc,
quod locum. Sic Guic-Aleth, id est, oppidum Aletha;
Guic-Sané oppidum S. Sennani; Landt-Houarné, ec-
clesia S. Hervæi; Plou-Armel, paræcia S. Armagilli;

Loc-Mazhé, locus S. Matthæi; Loc-Ronan, locus S. Ro-
nani. Ita fere Albertus Magnus de Morlaix: Aletha
Sedem Episcopalem Macloviopolim transtulit S. Joan-
nes de Craticula anno 1141, ut ad ejus vitam 1 Fe-
bruarii dicemus.

2 Alethæ vero quintus a S. Maclovio, sive Ma-
chuto, sedit S. Enogatus, quem 13 Februarii obiisse
scribunt Cl. Robertus, Augustinus Pazius, Joannes
Chenu; quo die a Ferrario et Andrea Saussaio in Mar-
tyrol. Gallicano, iterumque in supplemento, refertur. At
Macloviopoli colitur 13 Janu. ut ex propriis ejus Eccle-
siæ officiis patet. Evogotum vocat Ferrarius, Morlaix
Egnogatum, Cl. Robertus Enogatum, et Evogatum,
ceteri Enogatum.

3 Morlaix scribit anno Christi 628 ineunte creatum
Antistitem, cum rerum in Armorica Britannia Hoel III *Quando vixe-*
potiretur, Romanam Ecclesiam Honorius I admini-
straret; obiisse vero 13 Januarii, anno 631 juxta Dina-
num paræciam extare, ejus de nomine appellatam. Nihil
de eo aliud comperimus.

DE B. STEPHANO EPISC. BITURICENSI.

AN. CH.
DCCCXXV.
XIII JANUARI.

B. Stephani
natalis,

Bituricensis Ecclesiæ quadragesimus tertius An-
tistes recensetur a Joanne Chenu et Demochare
Stephanus, a Cl. Roberto quadragesimus quar-
tus; rectius forte quadragesimus quintus, cum
Ebrouinum constet ante eum sedisse, quem ille postponit.
Ab eodem autem Roberto Beatus, ab illis Sanctus ap-
pellatur, ab Andrea Saussaio solum piæ memoriæ. At
Chenu, qui peculiari studio Archiepiscoporum Bituri-
censium res gestas digessit, ait quiescere eum in eccle-
sia S. Austregisilli de castro juxta Bituricam urbem,
et ibidem pie coli. Constantinus Ghinius, qui Sanctum
quoque vocat, refert eum 13 Februarii; at ceteri jam
citati, hoc die.

2 Cl. Robertus scribit interfuisse conventui ad Theo-
donis villam pro restitutione Ludovici Pii 835, citatque
Baronium, in quo id non reperimus; nec omnino verum
est, cum isthic Aiulfus Archiepiscopus ejus successor
adfuert. Necdum id verum esse queat, quod idem ait
Robertus Concilio II Aquisgranensi anno 836 inter-
fuisse. Chenu ait anno 835 Idibus Januarii obiisse,
cum sedisset annis 8, temporibus Gregorii IV Papæ,
qui a 24 Septemb. 827 ad finem fere 843 Ecclesiam
gubernavit. Fuit, ut inquit Robertus, ita modestus, ut
uno Sacerdote et uno famulo contentus esset; illud
in ore frequenter habens: Bona Ecclesiæ patrimonia
esse pauperum. Idem commemorat Saussaius.

DE S. MARTYRIBUS CORDUBENSIBUS

GUMESINDO PRESB. ET SERVO-DEI MONACHO.

AN. CH.
DCCCLII.
XIII JANUARI.
Horum natalis,

Acta.

Sanctorum Martyrum Gumesindi Presbyteri, et Servi-Dei monachi natalem hoc die refert Martyrologium Romanum, Wion, Menardus, Dorganus; Ferrarius 19 Januarii, quo celebrari feruntur in Ecclesia Cordubensi, officio semiduplici, cum commemoratione SS. Marii et sociorum. Eorum martyrium describit S. Eulogius lib. 2. Memorialis SS. cap. 9, atque ex eo Antonius Yepes tom. 4. Franciscus Pisa in descriptione Toleti lib. 3, cap. 7, et fusius Martinus de Roa noster in historia SS. Cordubensium. Meminit eorum Mariana noster lib. 7, cap. 13. Baronius tom. 10, ad an. 852, num. 11. Marietta, Villegas, Ambrosius Morales. Monet vero Roa, Gumesindi nomen frequens esse inter Hispanos, vulgoque Gomez efferri; quod argumento est magnam adversus hunc sanctum Martyrem populi semper extitisse pietatem.

ACTA, AUCTORE S. EULOGIO.

S. Gumesindi patria,

a b institutio,

Sanctus Gumesindus Presbyter ex oppido Toletano olim cum utroque parente puer adhuc parvulus Cordubam veniens, votivo genitorum affectu, per sacrum clericatus ordinem cælesti adscriptus militiæ, apud basilicam a Sanctorum trium, qua b Faustus, Januarius et Martialis Martyres præsentibus corporum suorum favillis quiescunt, pædagogorum educatione

in Dei timore clarescit. Ubi post aliquod tempus in sancto Diaconii ministerio consecratus; demum cujusdam e Campaniæ Cordubensis Ecclesiæ Sacerdos adolescens præficitur. Inde ad urbem descendens, cum B. Servo-Dei monacho, qui tunc in supradicto d sanctuario adhuc juvenis cum Paulo Presbytero reclusus manebat, e Principibus et iudicibus ambo assistentes, sub confessione ceterorum f occubuerunt, Idibus Januarii, Æra octingentesima nonagesima. Quorum corpora furtim a Christianis sublata, in g basilica S. Christophori Martyris, quæ est ultra amnem, in parte meridiana, religioso cultu extant recondita.

a Ita vulgo tunc appellatam fuisse docet ex Ambrosio Morale Yepes; nunc S. Petri dicitur, ut tradit Roa.

b De his agemus 13 Oct. Coluntur alibi 28 Septemb. ut etiam Morales annotavit.

c Planities est ingens camporum, quos veteres a fertilitate laudarunt Vulgo nunc Campiña dicitur, sive, ut Latine effert Morales, Campienna.

d Sanctuarium hic templum Sanctorum significat, ut observavit Morales.

e Hanc persecutionem moverunt Abderrahmanus eo nomine secundus Cordubæ Rex, et Mahomad ejus filius. Mariana.

f Plexi capite, ut habent plerique auctores Hispani.

g Monasterium hoc fuit ultra Bælim amnem. Roa aliique in campo, qui Veritatis dicitur, sepultos tradunt, ubi nunc cella est S. Juliani, ut ex murorum ruinis aliisque indiciis conjicitur.

c
sacerdotium,
d
e
f
utriusque
martyrium,
g
sepultura.

DE S. EUTICIO ABBATE BALMÆ IN BURGUNDIA.

SEculo IX.
XIII JANUARI.

Balmense monasterium,

reformatum a B. Bernone,

imitatore B. Euticii.

Illustria duo in Vesontino Archiepiscopatu visuntur cœnobîa, Balmæ dicta: unum Virginum ad Dubim flumen, Vesontionem inter et Montem Belicardum, Palma aliis, Gallis Baulme les Nonnains. Inchoatum id fertur, quarto post Christum seculo, a S. Desiderato, perfectum ab ejus successore S. Germano Martyre, Vesontinis Episcopis; quorum hic xi Octob. ille xxvii Jul. colitur; at xiii Decemb. S. Othilia Virgo, quæ eo loco educata. Quibus diebus isthæc discutiemus. Alterum virorum est monasterium Balma in eadem superiore Burgundia, quod hodieque florere asserit Aubertus Miræus in Fastis Belgicis et Burgundicis, in elogio S. Bernonis, de quo mox.

2 Ludovicus Pius Imperator in quadam sanctione Aquisgrani anno Ch. 817, lata constituit, quæ regni sui monasteria dona et militiam facere deberent, quæ sola dona sine militia, quæ nec dona nec militiam, sed solas orationes pro salute Imperatoris vel filiorum ejus, ac stabilitate imperii, habita nimirum facultatum cujusque ratione. Porro secundæ classi monasterium Balma, ut satis opulentum, quod dona sine militia daret, accensetur. Septuaginta circiter lapsi dein sunt anni, quibus omnis vigor religionis Balmæ consenuit. Eum S. Berno, monachus antea Æduensis, tum Abbas Balmensis, denuo suscitavit, consuetudinibus S. Euticii, præscriptis, ut pluribus infra in vita S. Bernonis dicitur, ex MS. vita S. Hugonis monachi Æduensis, fidsimi ejus in restituenda Balmæ disciplina administri, de quo xx Aprilis. Joannes Italus Cluniacensis monachus lib. 1, vitæ S. Odonis Abbatis sui, quam xix Novembris dabimus, scribit monasterium hoc in valle Balma nuper a Bernone Abbate constructum; imo instauratum, ut mox in hujus vita patebit. Fuerunt autem (addit Joannes) institutores ejusdem loci imitatores cujusdam Patris Heuticii, cujus vitæ meritum conversationis qualis fuerit, huic operi inserere nolui:

obitum vero qualem meruerit vestræ memoriæ commendare curavi.

3 Fuit isdem vir temporibus Ludovici Magni Imperatoris, carus videlicet Regi, omnibusque amabilis. Nam cum esset laicus, et peregrinis studiis eruditus, deserens ea, unde superbire solet humana fragilitas, totum se dedit beatorum Patrum regulis et institutionibus: ex quibus nempe auctoritatibus diversas consuetudines sumpsit, unoque volumine conligavit. Deinde non multo post monachus est effectus, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Decurso enim vitæ præsentis stadio, circumstantibus undique Fratribus, subito emisit spiritum. Contigit interea, dum a discipulis pii Patris pararentur obsequia; ecce rediit vivus, qui fuerat mortuus. Illis vero attonitis et mirantibus dixit Pater Heuticius: Deo gratias. Scitis quia ex his quadraginta annis unum tantum diem non memini me cibum sumpsisse, nisi prius flevissem: hodie namque sublato mœrore, consolatus est me Dominus, et inter choros Angelorum tribuit mihi requietionis locum. Dicens hæc quievit perpetue. Ipse enim Pater Heuticius institutor fuit harum consuetudinum, quæ hactenus in nostris monasteriis habentur. Quas vir venerabilis Adhegrinus intuens, quantocyus Patri nostro Odoni curavit nuntiare. At ille sumptis secum centum voluminibus librorum, mox ad idem demi-gravit monasterium.

4 Hoc unicum de vita S. Euticii superest solidum atque antiquum monumentum. Descripserunt id plerique qui ejus meminerunt: Vincentius lib. 24, sepeculi historialis, cap. 33 et 39. D. Antoninus par. 2, tit. 13, cap. 16 et alii recentiores. Franciscus de Rivo in Chronico Cluniacensi, jussu Jacobi de Ambasia Abbatis sui, qui ab anno 1485, ad 1510, præfuit, conscripto, hæc addit; dubites an alibi lecta, an potius e citatis verbis

B. Euticii vita monastica,

scripta.

mors,

pœnitentia,

gloria.

ANNO 176.
B. Bernonem

deducta : Berno, inquit, vigorem disciplinæ, quem a S. Euticio loci Balmensis cœnobii fundatore suscepit, successor virtutis illius egregie sequebatur. Eadem planius exponit Arnoldus Wion in Appendice ad Martyrologium monasticum, quod diem ejus natalem ignoravit : S. Euticius, ait, fundator monasterii Balmensis, ibidemque Abbas primus, nec non et S. Bernoni primi Cluniacensis Abbatis in monasticis disciplinis institutor etc. Sequuntur Possevinus noster in Apparatu sacro; Claud. Robertus in Gallia Christiana, in Balma et Cluniaco num. 1, Andreas du Chesne in Notis ad vitam S. Odonis; Saussaius in appendice Sanctorum quorum sibi ignotos natales fatetur, cum tamen antea illum XIII Januarii retulerit : sed quem in appendice Sanctum vocat, isthic Piis seu Beatis tantum adscribit; Miræum secutus, qui in Fastis cum XIII Januarii B. Bernonem celebrasset, adjungit B. Euticius, quem etiam Balmæ fundatorem existimat, non tamen Gigniæ et Æthicensis cœnobii, quod a Saussaio non satis perpensum. Menardus XIV Januarii : In Burgundia S. Euticii Abbatis. Lib. 1, observationum addit Abbatem eum primum Balmensem scribi in vita S. Hugonis Augustodunensis, in qua nulla penitus S. Euticii mentio. Antonius Yepes tom. 4, Chronic. Bened. ad an. 910. Euticius perpetuo Sanctum appellat.

Nomen ejus in
sacris Fastis.

Consuetudi-
nes S. Euticii,
Balmæ ser-
vata.

Cura boni te-
stimonii.

§ Consuetudines nonnullæ referuntur a Joanne Italo in vita S. Odonis, quas hic addimus, quod in iis S. Euticius agnoscere videatur, sintque earum nonnullæ etiam cælestibus prodigiis confirmatæ, ut ex eadem S. Odonis vita liquet : Mos, inquit, ejusdem loci fuerat ut Magister scholæ solus cum solo puero, nec quoquam iret, saltem nec ad naturæ digestionem. Sed nec solus puer secretius illi loqui præsumeret, sed propter bonum testimonium, alium e pueris, aut unum ex fratribus in comitatu vel locutione semper assumeret. Si autem nox foret, vel casu accidente puer peteret, sine lucernæ lumine et alio fratre extra dor-

itorium pedem non auderet protendere. Tempore vero refectionis, nunquam deerat lectio utrisque mensis. Micas vero quæ ex sectione panum fiebant unusquisque ante se diligenter colligens, priusquam lectio finiretur, cum gratiarum actione sumebant. Finita itaque lectione, nec eas, nec cibum alium ultra sumere aliquis audebat. Has autem micas sacrationes aliis cibis esse fatebantur.

Micarum col-
lectio.

6 Est et alius inter eos taciturnitatis modus. In incompetentibus namque horis nemo intra claustra ejusdem monasterii audebat loqui, nec se cum alio fratre jungere. Quando vero duodecim celebrantur lectiones, nullus intra prædicta claustra, præter ad Capitulum sequenti die audet loqui. Octava enim die Natalis Domini et ejus Resurrectionis summum silentium noctu dieque fiebat in illis. Brevissimum quippe istud, illuc significare fatebatur æternum silentium. Nam quoties necessitas ad exposcendum res instabat, toties diversa signa invicem fiebant, ad perficienda quæ vellent, quas puto Grammatici digitorum et oculorum notas vocare voluerunt. Adeo nempe inter eos excreverat ordo iste, ut, puto, si sine officio linguæ essent, ad omnia necessaria significanda sufficere possent signa ipsa.

Ratio silentii.

7 At vero inter cotidianos dies et reliquas octavas Sanctorum talis discretio tenebatur. Etenim in cotidianis diebus inter diei noctisque cursus, centum triginta octo canebant psalmos; ex quibus quatuordecim nos dempsimus propter pusillorum animos, * exceptas peculiare orationes, quas nostri hactenus frequentant fratres, quæ videlicet modum psalterii videntur excedere. Similiter duabus missis, identidem litanis. Per singulas vero horas Canonicas, bis flectebant genua. In octavis, quas diximus, septuaginta quinque tantum canebant psalmos inter prædictos cursus, et semel flectebant genua, et bis reficiebant. Sunt namque alia quamplurima, quæ arbitror propter fastidiosos lectores huic operi digne esse parcenda.

Modus divini
officii.

* forte et cer-
tas.

VITA B. BERNONIS PRIMI ABBATIS CLUNIACENSIS.

§ I. B. Bernonis genus, institutio monastica, præfectura Balmensis.

ANNO
CXXXVIII.
XIII JANUARI.

Paradini de
B. Bernonis
patre opinio
refutata.

Quo genere, quibusve parentibus B. Berno sit ortus, haudquaquam exploratum est. Guilielmus Paradinus de antiquo statu Burgundiæ cap. 12, Brunonem appellat, et filium Chilperici Regis, qui in præcipitiis Juræ montis avibusque rupibus toto orbe celeberrimum cœnobium inchoavit absolvitque in honorem Ovantii et Lupicini. Immane quanta hæc rerum temporumque confusio. Cœnobium hoc construxerunt SS. Romanus et Lupicinus, quibus successit S. Eugendus, vulgo S. Ovant, et Paradino Ovantius. Hujus vitam dedimus I Januarii, illorum daturi XXVIII Februarii. His Chilpericus Rex necessaria monachis sustentandis alimenta de fisco præberi jussit. Sedem is habuit Janubæ, quæ posteris Geneva dicta est. Rex ipse Burgundionum circiter annum Chr. 460, ut pluribus alibi ostendimus. Francorum Regem alii hunc Chilpericum dixerunt, et seculo integro juniorem. Ita sentit Baronius tomo 7 Annal. Eccles. anno 579, num. 30, et in Notis ad XXVIII Februarii, ubi cum circiter annum Domini 565, asserit regnasse. A neutro horum potuisse S. Bernonem seculo nono progigni, nemo non videt.

Item Golluti
de matre,

2 Guilielmus Gollutus lib. 4, rerum Burgundicarum cap. 16, et alibi S. Bernonem natum scribit matre Jua Burgundiæ Comitissæ, quæ plurimum in dotando cœnobio Cluniacensi Willelmum Aquitaniæ Ducem juverit. Hæc Iva eadem est quæ aliis Eva, Ava, Avia, Anna, Alba, et Albana dicitur, uxor Warini, sive Guérini, Comitissæ Matisconensis, et Cabilonensis, ut auctor est Andreas du Chesne in Bibliotheca Cluniacensis,

Notationibus ad testamentum Willelmi, et l. 1 Vergiacorum par. 2, c. 1, ubi hos conjuges illustris Vergiacæ familiæ primos progenitores statuit. Autbertus Miræus in Fastis Belgicis et Burgundicis hoc XIII Januarii Avam dicit Guilielmi Ducis conjugem. Verum Ingelberga ei conjux fuit, ut ipse testatur in suo Testamento Willelmus. Avam hanc, seu Ivam, aut Avanam conjicit du Chesne, Willelmi aviam maternam fuisse, quæ præter Theodoricum Comitem Matisconensem genuerit Ermengardem, dein nuptam Bernardo Comiti Bituricensi et Arvernensi, ac Marchioni Nivernensi, quem Willelmi patrem scribit lib. 1, vitæ S. Geraldii Comitis Aureliacensis S. Odo, ipsi Willelmo admodum carus, ut testis est Joannes Italus Odonis discipulus in ejus vita. Baronius tomo 10, Annal. Eccles. an. 912, num. 18, ait Bernonem fundasse ex bonis aviæ suæ Comitissæ Cluniacense cœnobium, et Sigebertum citat : perperam; quod Sigeberti Chronico ad annum Ch. 895, adscripserit interpolator quispiam, ex dono Avæ Comitissæ constructum Cluniacum. An forte simili occasione lapsus Gollutus, Ivam hanc, seu Avam, Bernonis matrem dixit?

Baronii de
avia.

3 Alii denique parentum nomina non exprimunt, tamen genere illustres fuisse asserunt. Nam ex quadam Comitum clarissima familia natus dicitur in Chronico Chronicorum an. Ch. 1493, excuso, et in supplemento Jac. Philippi Bergomatis. Ex Comite monachus Baronio supra, et Boucheto par. 3 Annal. Aquitaniæ cap. 1, qui Brenonem et Brunonem vocat. Ex Comite Abbas Chronico Sigeberti supra, Chronico Lemovicensi ad an. Ch. 890. Vincentio lib. 26, cap. 53, S. Antonino par. 2, tit. 15, cap. 16. Tritthemio in Chronico Hirsaugiensi ad an. 892, et aliis. Bouchetus ex Bel-

Bernonis ge-
nus.

patria.
gica

gica vult oriundum, alii patria Burgundum, aut in Burgundia claruisse. E Comitibus Burgundiæ Abbabatem nuncupant Franciscus de Rivo in Chronico Cluniacensi, Arnoldus Wion in Notationibus ad XIII Januarii, Miræus, et alii. Wernerus Rollevinck in fasciculo temporum Willelmum Comitem Burgundiæ, et Bernonem Ducem Aquitaniæ scripsit; præpostere. Hæc de Bernonis genere et patria, cetera deinceps certiora.

4 Fidissimus Bernoni vitæ monasticæ in S. Martini cænobio socius S. Hugo fuit, cujus vitam 20 Aprilis dabimus. Id porro cænobium Augustoduni a Brunehilde Regina, Sigeberti Francorum in Austrasia Regis uxore, de consilio S. Siagrii Episcopi Æduensis fundatum scribit Aimoinus lib. 4 de gestis Franc. cap. 1. Verum incursione Normannorum eversum, a Badillone Comite, annuente Carolo Calvo, est restauratum, ipseque isthic Badillo cum nepote Badillone deinde monachus fuit. Ne tamen a solis tironibus inhabitaretur, monasterium S. Savini viros numero decem et octo, eosque monachorum religiosissimos e Diœcesi Pictavensi submisit. Inter hos præ ceteris vitæ sanctitate eximii, nominantur S. Hugo, Oddo mitissimus, et humillimus, Joannes. Abbas constitutus Arnulphus, sub quo fama bonorum operum loci ipsius in longinquum propagante, multi relinquentes mundi hujus vanitates et pompas, iter mandatorum vitæ perpetuæ arripientes ibidem convertebantur. Hæc pluribus in vita S. Hugonis. Aderat isthic quoque jam tum monachus Berno; sed qua occasione a Deo vocatus non exprimitur. Tam inflammato certe studio in virtutem incumbabat, ea religiosæ prudentiæ opinione, ut dignus judicaretur qui aliis, et quidem solutiorem agentibus vitam, monachis præesset. Tunc igitur, inquit Auctor, per diversa terrarum, procul et in vicinis cænobiis, humiliter exposcentes, rogabant sibi dari ad regimen suorum, correctionemque morum, de personis monachorum ejusdem monasterii: quod utique noverant cunctis excellere in religionis sanctitate. Balmense igitur cænobium erat tunc temporis omni regulari restrictione destitutum; ad ejus regimen invitati, communi consilio delegerunt prætaxati Christi tirones unum, ex sui vigoris regularis tenore acerrimum, ac sanctitate præditum, nomine Bernonem, qui, ut rerum exitus perdociuit, divinitus electus extitit. Qui Abbas constitutus in præfati cænobii regimine, semper quæ Dei sunt præ oculis habens, magis animarum lucris quam rebus transitoriis insistens, multiplicem in brevi ovilis Christi coadunavit gregem. Cui etiam more solito ut in ceteris Domnus Hugo per omnia fidissimus adjutor extitit, qui creditum sibi talentum a Domino, ut epibata sagacissimus, amplificare studebat. Hæc ille. Balma jam ante inter locupletiora monasteria censebatur, ut in B. Euticii vita diximus.

§ II. Restituta Balmæ disciplina.

Ea Balmense cænobium caritate et industria complexus est Berno, tandem ei ornatus splendorisque addidit, ut etiam haud multis ab obitu ejus annis, illius Fundator sit habitus. Nam Joannes Italus lib. 1 vitæ S. Odonis, de Balma ita scribit: Placuit Adhegrino, socio S. Odonis, Romam pergere. Arrepto tandem eundi itinere devenit in finibus Burgundiæ, pervenitque in quamdam vallem, quæ Balma dicebatur ex nomine. In ea namque erat monasterium nuper a Bernone Abbate constructum: divertitque illuc et ab eo officiosissime secundum regulam S. Benedicti, intra domum hospitum est susceptus: ibique more hospitis aliquo tempore commorari voluit, non tamen ut aliquo eorum indigeret, sed ut mores habitantium locique consuetudines posset cognoscere. Fuerunt autem institutores ejusdem loci imitatores cujusdam Patris Heuticii.

6 Balmæ fundatorem fuisse B. Eutricium, subque

eo Bernonem monachicum institutum arripuisse scribunt recentiores, de Rivo, Wion, et alii supra citati, his solum nisi Joannis Itali verbis jam relatis. Fortassis de consilio S. Euticii; si non ita pridem obierat, aut vitam monasticam Augustoduni auspicatus est Berno, aut Balma illuc, sanctiori disciplina excitus, migravit; postmodum vel ideo Balmensibus Abbas datus. Abunde tamen ejus imitator factus dicetur, si quas ille ex diversis sanctorum Patrum regulis et institutionibus uno volumine collegerat consuetudines, eas ipse Balmensibus præscribens, ad pristinum illos excitavit studium virtutis.

7 Quas dum id molitur perruperit difficultates, idem Joannes, S. Odonis patientiam expositurus, his verbis describit: Erant, inquit, in eodem cænobio Balmensi quidam Fratres, quorum vitam moresque reperietis in sequenti narratione. Ii audientes, quod domnus Odo conversationis gratia illuc advenisset, fingunt se interrogare. Itaque cum ab eo de hoc quod sciscitabantur, responsum accepissent, aiunt dicentes: Omnes nos quærimus hanc congregationem fugere, ut possimus animas nostras salvas facere, et tu e contra tuam hic velis perdere? Quibus cum respondisset, quare hoc dicerent; rursum adjiciunt: Nostis consuetudinem Bernonis Abbatis: At ille: Nusquam, inquit. Et ille: Heu, heu! si sciretis quam dure scit ille monachum tractare! Corceptionem vero suam sequuntur verbera, et rursus quos verberat, compedibus ligat, domat carcere, compedibus affligit, jejuniis atterit. Et hæc omnia perpessus, nec sic suam potest miser impetrare gratiam. Hæc audiens domnus Odo, pedetentim titubare de ingressu cœpit. Quem prædictus intuens Adhegrinus, mox prosiliens inquit in medium: Odo Paternoli trepidare, ista verba non sunt fantis, sed administrantis; animadvertite, et quia per eorum ora diabolus loquitur inde. Mox illi confusi, retrorsum redeunt. Pater namque Odo cum Adhegrino collega suo ad suavissimum Christi jugum colla submittunt.

8 Domnus vero Adhegrinus, ut ibidem dicitur, in unam se coarctavit cellulam, et permittente Bernone Abbate per triennium mansit in ea: nam P. Odoni, qui erat vir scholasticus, laboriosum scholæ imposuerunt magisterium. Quo in officio consuetudines monasterii, quas in vita S. Euticii dedimus, visus a nonnullis non observasse, in Capitulo vehementer increpatur. Imo Abbas suus Berno volens probare adhuc patientiam ejus, fingit se irasci, et protulit sententiam excommunicatione connexam, ut illa die ei ultra veniam non peteret. Ille autem abiens, provolutus Fratrum pedibus rogat ut eant et vice sua eidem Abbati veniam petant. Quod et factum est. Tandem admirans Berno Abbas tantam in juvene constantiæ patientiam, mox eum convocat, et more Regulæ ipsam commotionem benedictione sanat, atque posthinc carior factus est illi; maxime post hoc miraculum, quod S. Odo de se quasi de alio solebat narrare.

9 Erat quidam, inquit, in eadem congregatione sub S. Bernone Frater tali usus consuetudine; nam cum sederet ad mensam totam mentem suam lectione præoccupabat. Die quadam contigit, ut collectis ex more micis, priusquam eas sumeret, præfatus Abbas lectioni finem imponeret. Sed ille quid ageret prorsus ignorabat: nam eas post finitam lectionem non audebat comedere, nec dimittere, ne casu perirent. Clauso vero pugillo dignum esse censuit, cum post Versum ab ecclesia essent regressi, reservandas fore Patri monasterii. Factumque est ut ab oratorio sunt regressi, mox se pedibus prostravit Patris. Qui cum interrogaretur, cur veniam peteret, et ille quod factum fuerat, patula manu vellet ostendere, omnes prædictæ micæ in margaritarum speciem sunt conversæ. Glorificantes igitur Dominum, mirabiliter stupefacti sunt. Deinde præcepto Patris in quoddam ornamentum ipsius Ecclesiæ intentæ sunt.

10 Accepta

E. VARIUS
Quomodo
S. Euticii
imitator

Quidam ei de-
trahunt, et
Odonem ten-
tant.

Odonis patien-
tiam probat.

Odonis obe-
dientia, atque
erga Berno-
nem reveren-
tia, miraculo
illustrata.

religiosa vita
Augustoduni,

Balmensis
præfectura.

S. Odonem in
illud cæno-
bium suscipit.

10 Accepta deinde a S. Bernone licentia parentes iussit: in reditu adducit Virginem, quæ ad nuptias invita erat cogenda. Cum Berno ea, quæ de Virgine gesserat, audisset, turbato aspectu, cur sine licentia hæc agere præsumpsisset, graviter eum cœpit increpare. Mox ille in terram proruit, ejusque pedibus provolutus veniam precabatur. Post hæc Patris jussu a terra elevatus, post reiterata interrogatione respondit, dicens: Domine Pater, ex quo me miserum suscipere es dignatus, in quantam considerare valui, numquam tibi aliud curæ fuit, nisi de animabus lucrandis. Nam ceteri Abbates hoc student, qualiter rebus possint abundare, et hominibus placere. Tu vero pietate misericordiaeque fretus soli Deo placere satagis, propter lucrum animarum. Qua de re imitator tuus desideravi esse, ideo hanc Virginem volui lucrari ad laudem tui nominis. Quamvis enim me etiam tarde vincerent ipsius lacrymæ, non sum tamen oblitus tuam increpationem, quam certissime sciebam me non posse evadere. Sed malui potius pii Patris flagello cædi, quam reus pro ejus anima inveniri. Et utinam omnes mulieres in hac provincia commorantes, quæ carnali vinculo retinentur, potuissem lucrifacere, et tu me per singulas debuisses piissimo tuo more flagellare. His et similibus verbis Patris commotionem delinivit, sed tamen talem obedientiam ei protinus injunxit: Vade, et quemadmodum scisti eam de seculo eruere, ita scias quotidie alere ac sanctis monitis instruere, donec intra paucos dies etiam ne poeniteat aliquando, et revertatur suadente diabolo ad seculum. Cœpitque posthæc Pater Odo per singulos dies cibum ei portare, et Patrum præcedentium exemplis eam instruere, donec intra paucos dies eam ad quoddam monasterium duceret, ac sacris Virginibus sociaret, ubi sancte narratur obiisse.

§ III. Cluniaci laus, situs, origo.

Auctor vitæ S. Hugonis Eduensis, Hoc denique, ait, cœnobio, Balmensi, domi forisque diversis bonorum copiis referto, plurima ad ipsius exemplum per eosdem viros, S. Bernonem et S. Hugonem, aut noviter fundata, seu in melius reformata claruere monasteria. Tum Cluniaci origines describit. Cujus cœnobii, atque ex eo in varias orbis plagas propagatæ Cluniacensis congregationis mirificas e variis Pontificum diplomatis, ac Sanctorum scriptis, laudes congerit Cl. Robertus; ut quod a mari ad mare uberes fructus honestatis produxisse asseratur quod Paradisus appetitur, quatuor fluentis Evangeliorum irriguus, et spiritualis campus, in quo cælum et terra congregitur: quod comparetur fonti aquæ vivæ, qui veræ religionis pietate ad se venientes, et inibi Deo servientes, plenissime abluit: quod dicatur speculum religionis monasticæ; Forma multis provinciis religionis; Commune pietatis asyllum; Nobilius regni Franciei membrum; Curia, in qua Deo sacra resultant præconia; Lavaacrum animarum; Hortus Dei; Ordo in quo Deus posuit mysterium reconciliationis, et negotium salutis; Urbs fortitudinis, de qua egrediuntur millia per Episcopatus, per Abbatias, per regna et Principum coronas. Quod inde quatuor prodierint Pontifices Maximi, et pene innumeri Antistites; quod denique amplius bis mille cœnobiis caput extiterit. Consule ipsum Robertum, ac Wionem in Ligno vitæ.

12 Situm esse hoc monasterium scribit Glaber lib. 3, cap. 5, in pago Matisconensi super Graunam fluvium, aliis Gronam; qui inde, teste Papyrio Massono, versus Septentrionem fluere perseverans, quarta parte leucæ a Cabillino influit in Ararim. Fuit vero ea monasterii atque ecclesiæ ejus amplitudo, ut ex MS. quodam Chronico tradat idem Robertus, isthic hospitio exceptum Innocentium Papam cum 12, Cardinalibus 2, Patriarchis, Archiepiscopis tribus 15, Episcopis, cum adessent simul

Constantinopolitanus Imperator, Rex Franciæ cum matre, sorore, et fratre Comite Artesia, filius Regis Castellæ, et filius Regis Aragoniæ, Dux Burgundiæ, Comites sex, et multi alii Principes et Barones, cum infinita militum multitudine: nec tamen monachos unquam caruisse dormitorio, refectorio, monasterio, Capitulo, Infirmario, cellerario, coquina. Degere in eo monachi circiter ducenti sexaginta consueverunt, ut ex bibliotheca Cluniac. liquet. Certe in choro templi sedilia monachorum visuntur ducenta viginti. Templi regificum ornatum describit Paradinus. Nos, his omissis, præcipuum illud decus spectamus, tot conspicuos sanctimoniales Antistites ac monachos, quorum pridem et populi Christiani pietate et Romanæ Ecclesiæ auctoritate consecrata memoria est. Saussaius circiter quadraginta Martyrologio Gallicano inseruit. Nos Kalend. Januariis celebravimus S. Odilonem sextum Abbatem, hoc XIII, B. Bernonem omnium parentem colimus, alios suo quemque die producturi.

13 Jacobus Severtius lib. de Episcopis Matisconensibus observat ex Bugnonio, Leduardum XIII, Matisconensem Episcopum a Carolo Magno (cujus Archicancellarium ex ipsis regis litteris vocat) Cluniacum, sive fundum, in quo postea conditum est cœnobium, velut in augmentum dotis Ecclesiæ Cathedralis S. Vincentii accepisse. Leduardo an. Ch. 793 defuncto, successores eam possessionem tenuisse usque ad Hildebaldum XVIII, ejusdem Sedis Pontificem. Hic villam Cluniacum, aliis quibusdam possessionibus et bonis in pago Nivernensi atque Arvernico sitis permutans. Warino Matisconensi Comiti et Avanae ejus conjugi transscripsit. Ludovicus Pius Imperator anno Imperii sui XII permutationem suo diplomate confirmavit, quod integrum refert du Chesne. Mortuo deinde Warino, Avana quidquid in Cluniaco possidebat Willelmo Aquitanorum Duci testamentario jure concessit, ut mox in hujus testamento dicitur. Hinc fortassis, Bugnonius, Paradinus, Sanjulianus, Severtius aliique monasterium Cluniacense a Warino ante constructum, a Willelmo fuisse reparatum existimarunt.

§ IV. Diploma Willelmi Ducis de construendo Cluniaco.

Superest etiamnum Willelmi Ducis diploma, (testamentum vocat, ut ea passim ætate) de cœnobio Cluniacensi construendo conscriptum anno Caroli Simplicis 11, Christi 910, Indictione 13. Aliquam ejus partem ex bibliotheca Cluniacensi, in qua integrum legitur, hic damus:

Omnibus in unitate fidei viventibus, Christique misericordiam postulantis, quisibi successuri sunt, et usque ad seculi consummationem victuri, notum sit, quod ob amorem Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, res juris mei sanctis Apostolis, Petro videlicet et Paulo, de propria trado * dominatione, Cluniacum scilicet, quæ sita est super fluvium qui Grauna vocatur, cum cortile et manso indominicato, et capella quæ est in honore sanctæ Dei Genitricis Mariæ et S. Petri Apostolorum Principis, cum omnibus rebus ad ipsam villam pertinentibus: villis siquidem, capellis, mancipiis utriusque sexus, vineis, campis, pratis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, farnariis exitibus et regressibus, cultum et incultum cum omni integritate. Quæ etiam res sunt sitæ in Comitatu Matisconense vel circa, suis unaquaque terminis conclusæ.

15 Dono autem hæc omnia jam dictis Apostolis ego Willelmus et uxor mea Ingelberga, primum pro amore Dei, deinde pro anima senioris mei Odonis Regis, progenitoris ac genitricis meæ, pro me et uxore mea, salute scilicet animarum nostrarum et corporum: pro Avanae nihilominus, quæ mihi easdem res testamentario jure concessit, pro animabus quoque fratrum ac sororum nostrarum, nepotumque atque omnium utriusque sexus propinquorum, pro

sancti Abbat-
tes.

Cujus antea
possessio fue-
rit.

* forte dona-
tione.

Willelmus
quæ donavit,

in quem
finem.

Cluniaci præ-
conia,

situs,

magnitudo,

fidelibus nostris qui nostro servitio adhærent, pro statu etiam ac integritate Catholicæ religionis. Postremo vero sicut omnes Christiani unius compage caritatis ac fidei tenemur, ita pro cunctis præteritorum scilicet, præsentium, sive futurorum temporum Orthodoxis, hæc donatio fiat. Eo siquidem dono tenore, ut in Cluniaco in honore sanctorum Apostolorum Petri et Pauli monasterium regulare construat, ibique monachi juxta regulam B. Benedicti viventes congregentur, qui ipsas res perenni tempore possideant, teneant, habeant, atque ordinent. Ita dumtaxat, ut ibi venerabile orationis domicilium votis ac supplicationibus fideliter frequentetur, * conversioque cælestis omni desiderio, et ardore intimo perquiratur et expetatur: sedulæ quoque orationes, postulationes, atque obsecrationes Domino dirigantur, tam pro me, quam pro omnibus, sicut eorum memoria superius digesta est.

* conversatio-
que.

Qui præcipue
admittendi.

Abbatibus libera
electio.

* promulga-
tam.

* conti-
nuanda.

Opera miseri-
cordiæ.

Subscription-
es.

Papæ com-
missum id mo-
nasterium.

16 Præcipimus siquidem, ut maxime illis sit hæc nostra donatio ad perpetuum refugium, qui pauperes de seculo egressi, nihil secum præter bonam voluntatem attulerint, ut nostrum supplementum fiat abundantia illorum. Sint ipsi monachi cum omnibus præscriptis rebus sub potestate et dominatione Bernonis Abbatis, qui quamdiu vixerit secundum suum scire et posse eis regulariter præsideat. Post decesum vero ejus habeant iidem monachi potestatem et licentiam quemcumque sui ordinis, secundum placitum Dei, atque regulam S. Benedicti * promulgatam, eligere maluerint Abbatem atque Rectorem; ita ut nec nostra, nec alicujus potestatis contradictione contra religiosam dumtaxat electionem impediatur. Per quinquennium autem Romæ ad limina Apostolorum ad luminaria ipsorum * concinnanda decem solidos præfati monachi persolvant, habeantque tuitionem ipsorum Apostolorum atque Romanum Pontificem defensorem, et ipsi monachi corde et animo pleno prælibatum locum pro posse et nosse suo ædificent. Volumus etiam ut nostris, successorumque nostrorum temporibus, prout opportunitas atque possibilitas ejusdem loci se dederit, quotidie opera misericordiæ pauperibus indigentibus, advenis, peregrinantibus, summa intentione exhibeantur. etc....

17 Actum Bituricæ civitatis publice. Willelmus Ego hanc auctoritatem fieri et firmari rogavi, ac manu propria roboravi. Sigillum Ingelberge uxoris ejus. Sigillum Madalberti peccatoris Bituricensis Archiepiscopi. Signum Adalardi Episcopi Claromontani, aliorumque triginta novem illustrium virorum. Clausula demum hæc additur: Anno undecimo regnante Carolo Rege, Indictione xiii, Ego Oddo Levita ad vicem Cancellarii scripsi et subscripsi.

18 Ordericus Vitalis lib. 11, historiæ sui temporis de Willelmo hæc scribit, quæ et du Chesne in Bibliotheca Cluniacensi ex eo recitat: Ratum est, et chartis insertum legentibus liquido patescit, quod G. Aquitanicus Cluniacense cœnobium in allodio suo construxit, et illud Romam pergens, Romano Pontifici devotissime commisit. Nec id frustra fieri voluit: nam ipse tunc xii aureos Papæ obtulit, et exinde totidem singulis annis dari decrevit, etc.

§ V. Cluniacense cœnobium construitur.

Bernonis ho-
spitalitas.]

Auctor vitæ S. Hugonis Aduensis ita Cluniacum constructum commemorat: Erat igitur, inquit, tunc temporis Guillelmus Arvernorum Dux et Aquitanorum primorum Celticæ provinciæ liberalissimus: cujus familiares milites sæpius ipsum Balmensem frequentabant locum, qui a præfato Abbate, nec non et a Fratribus ejusdem loci affectuose excipiebantur. At ipsi revertentes ad Dominum suum, quidquid boni vel honestatis ibidem conspexerant, oppido diligenter illi referebant. At ille, ut erat vir omni bonitate conspicuus, cœpit mente tractare, si quo modo valeret reperire

locum hujusmodi religionis usibus congruum. Qui protinus mittens ad virum Dei Bernonem, mandavit illi ut ad se quantocyus deveniret. Ipse vero illico occurrens ei devenit ad eum in locum revera a Deo bonorum omnium largitore præelectum, atque æternæ salutis prædestinatum, cognomento Cluniacum: ad quem cum venisset, habens secum clarissimum Hugonem, cujus consultu universa agebat.

20 Statim vero jam dictus Princeps dum suscepisset eos sommo cum amore, patefecit eis suæ mentis desiderium, de constructione videlicet cœnobii, quod optabat, explere si divinitas annueret illi. Qui dum circumquaque loca circumstantia perspicaciter intuiti fuissent nullum ad hujusmodi congruentiam tamabilem reppererunt locum, sicut Cluniacum. Sed cum diceret isdem Dux propter infestationem canum venatoriæ industriæ, quæ ibidem semper morabatur, fieri non posse; fertur Abbas facete ac jucunde, ut erat vir prudentissimus, tale eidem Duci dedisse responsum: Tolle, inquit, canes exinde, et immitte monachos. Tu enim ipse bene nosti quod præmium restet tibi canum a Domino, vel quæ merces monachorum. At ipse cum summa exultatione gaudens, suscepit verba viri Dei, et ait: Saniore, Pater, prudenter es usus consilio, et sine fictionis fūco: nunc quoque fiat cooperante Christo, ut tua hortatur benignitas.

21. Denique protinus cœptum opus est, atque in brevi perfectum, et tunc in honore Principis Apostolorum Petri consecratum. Perparva tamen primitus Fratrum conciola in eodem est constituta loco, quoniam isdem Princeps dominium in promptu non habebat, quod daret. Sed quam ingens copiosaque seges ex illo paucissimo semine procedens excrevit, soli Deo notum constat, non cuiusquam mortalium hominum: optimam tamen loci famam inclyte norunt.

Belgicus, et Celtes, Aquitanus, Wester, et Auster. Hæc auctor æqualis S. Odilonis Abbatis, cui Glaber quoque cœvus subscribit lib. 3, hist. Franc. cap. 5. Ad ultimum quoque, inquit, prædicta videlicet institutio (ordinis S. Benedicti) jam pene defessa, auctore Deo, elegit sibi sapientiæ sedem, vires collectura ac fructificatura germine multiplici, in monasterio scilicet cognomento Cluniaco, quod etiam ex situ ejusdem loci adclivo, atque humili tale sortitum est nomen: vel etiam, quod aptius illi congruit, a cluendo dictum; quoniam cluere, crescere dicimus: insigne quippe incrementum diversorum donorum a sui principio in dies locus idem obtinuit. Construxit igitur prædictum cœnobium primitus Pater monachorum * Balmensis monasterii Berno vocatus, jubente Wilhelmo piissimo Aquitanorum Duce, in pago Matisconense, super Graonam fluviolum. Quod etiam cœnobium in primo non amplius, quam quindecim terræ colonias, dicitur in dotem accepisse, Fratres tamen duodecim numero inibi memorantur convenisse. Ex quorum veluti optimo semine multiplicata stirpe Domini exercituum innumerabilis magnam cognoscitur repleta. Qui quoniam his, quæ Dei sunt, videlicet justitiæ, et pietatis operibus incessanter adhæserunt, idcirco bonis omnibus repleti meruerunt, insuperque futuris mirabile reliquerunt exemplum. Nam post præfatum Bernonem suscepit regiminis curam sapientissimus Abbas Odo.

22 Ipse etiam Odilo in vita S. Majoli decessoris sui, Cluniaci tum exordia tum incrementa B. Bernoni attribuit: Favente, inquit, Willelmo Christianissimo Aquitanorum Principe, beatæ memoriæ Abbas, Berno nomine, in partibus Burgundiæ cespite Maticensi, pago qui vocatur Cluniacus, monasterium cœpit construere, et in quantum potuit in eadem constructione elaborare studuit, et piæ devotionis affectum laborioso certamine ad laudabilem perduxit effectum. Hujus enim merito et exemplo plures tranquillum portum monasterii requirentes, convertuntur de seculo.

Occasio stru-
endi Clu-
niaci.

Tenuia initia.

Unde nomen.

* Balmensis.

Incrementa.

Bernonis ex-
emplo et me-
rito.

*Vita per hunc
Abbas non
S. Odo.*

23 B. Petrus venerabilis Abbas Cluniacensis IX, *Epist.* 17, lib. 6, S. Odonem dicit primum Cluniacensis ordinis Patrem. Eundem Sigebertus lib. de scriptoribus Ecclesiasticis et in Chronico ad an. Ch. 937. Rodericus in fasciculo temporum ad an. 914. Tritthemius lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, et alii, appellant primum Abbatem Cluniacensem. Quia nimirum Odo quod Berno inchoarat, perfecit, et quam plurima Benedictini ordinis cœnobii ad Cluniaci normam pristinamque disciplinam revocavit. In Chronologia Abbatum Cluniacensium dicitur Anno Incarnationis Domini cæ 910, Willelmus Dux Aquitanorum venerando Petro Pauloque venerandum Cluniaco construxisse monasterium, ibique sanctiss. Bernonem ordinasse Abbatem, qui, ut Deus dedit et ipse potuit, congregationem sibi commissam quoad vixit satis strenue rexit, regnante Carolo Rege. Et mox : idem Pater Berno ordinatur a S. Gedeone Archiepiscopo Besontionensi. Eadem referuntur in Chronico Francisci de Rivo.

A quo ordinatus.

24 Sed quod de S. Gedeone dicitur, minus expeditum videtur. Nam unicus fuit, et Bernone multo antiquior, Gedeon, qui Autberto Miræo VII Aug. in Fastis Belgicis et Burgundicis, Chiffletio in Vesontione, Cl. Roberto in Gallia Christiana dicitur XXXVI Vesontionensium Antistes, et sedisse anno Ch. 773, tempore Caroli Magni. Ei successit Bernuinus, a quo simili errore dicitur in citatis Chronicis S. Odo ordinatus. E vetustis Vesontinorum monumentis constare docet Chiffletius, hunc Constantini VI, Romanorum Imperatoris auxilium ad Ecclesiæ inopiam relevandam coram implorasse. Imperavit autem Constantinus cum Irene matre ab anno 780 ad 790, solus deinceps ad 797. Idem Bernuinus, ut auctor est Eginartus anno 811, Caroli Magni testamento subscripsit. Chiffletius ergo censet S. Odonem a Berengario Archiepiscopo XLI, (de quo plura in vita S. Maimbodi XXIII Januarii) et initiatum sacerdotio et Abbatem consecratum, ac pro B aut Ber. Berengarii nota, Bernuini suppositum nomen. Cumque aut conjectura haberetur, aut certo aliquo testimonio constaret, Bernonem inauguratum fuisse Abbatem ab eo Archiepiscopo Bisontino, qui S. Odonis consecrationem proxime præcesserat; facile fuit Gedeonem Bernuini decessorem scribere pro Theodorico, qui Berengarium immediate antecessit. Theodoricum enim verisimile est Bernonem, (qui prius Abbas fuit cœnobii Balmensis in diœcesi Bisontina, quam Cluniacensis) an. 910 Abbatem consecrasse. Hæc Chiffletius. At B. Bernonem diu ante hunc annum Abbatem Balmæ fuisse constat. Et ipse Theodoricus plures annos Vesontinæ Ecclesiæ præfuit. Nam an. Chr. 876, Ind. 9, sub Carolo Calvo interfuit synodo Pontigonensi : annis viginti post Ecclesiæ S. Stephani villam Pauliaci impetravit a Zuenteboldo filio Arnulphi Imperatoris, Rege Lothariensium : ut ex MS. codice, idem tradit Chiffletius.

Ejus jussu liberos scribit Odo, et fit Sacerdos.

25 Berengarius aut quisquis S. Odonem consecravit Sacerdotem, sodalis amicus Patris Bernonis dicitur in vita S. Odonis, apud quem obtinuit, ut de illius præcepto Odo tres libellos ex Hieremiæ vaticinio componeret. Nam isdem Episcopus ob hanc causam ad monasterium Balmam perrexit. Eadem utriusque familiaritas in S. Odonis consecratione innuitur : Prævidens itaque Pater Berno (verba sunt ejusdem scriptoris) honestissimum virum fore futurum Odonem, promovit eum. Et accersito Episcopo sine suo velle consecrare eum fecit Sacerdotem.

§ VI. Alia monasteria construuntur, aut reformantur.

Plurima a B. Bernone aut noviter fundata, seu in melius reformata claruisse monasteria, jam supra ex S. Hugonis vita relatum est. In iis Gigniacum numerant plerique, in Lugdunensi diœcesi situm; perperam ab Antonio Yepes tom. 4, ad an. 910, cum Balmensi confusum. Chronica Lemovicence et Sigeberti, Chronicon

Chronicorum, Vincentius, S. Antoninus, Tritthemius, Gigniacum an reformavit, an fundavit. Wion, supra citati, Bernonem ex Comite Abbatem Gigniacensem, cœnobii a se fundati dicunt : imo cœnobium Cluniacense deinde in cellam Gigniacensem construxisse. In vita S. Hugonis inter reformata videtur censi : Interea, inquit auctor, (fundato nimirum jam Cluniaco) Gigniaco, nec non Vizelliaco, aliisque quam plurimis ditioni illorum subactis atque strenue emendatis, alacriter in divino proficiebant cultu, Hugo scilicet et Berno. Ast infra § 7, videtur ipse Berno asserere, a se in honorem S. Petri constructum, nisi id dicat quia ædificiis, disciplinaque ornarat. De Vizelliaco ab Hugone ejusque sociis emendato, agemus XX April. et alibi. Berno in Testamento suo, de quo § sequenti, Widonem succedere sibi jubet in cura cœnobiolorum Gigniacensis, Balmensis, Æthicensis et cellæ S. Lauteni. Gigniaco XVI minores cellas subesse observat Claud. Robertus : num earum aliquæ extractæ a Bernone, ideoque Gigniacensis ipse dictus Fundator, in dubio relinquimus. Gigniacum ipsum lapsu temporis Prioratus solum titulo censi cœpit, Cluniaco subjectum : erant tamen (verba sunt ex catalogo Abbatiarum et Prioratuum Cluniacensium descripta) computato Priore triginta duo monachi, sed per definitionem factam anno Christi MCLXVI, fuerunt reducti ad numerum XXV, et debent ibi celebrari tres Missæ continue cum nota, et sunt ibi x officarii claustrales perpetui.

27 Balmense quoque monasterium juri Cluniacensi addictum a Pontificibus Eugenio III, Anastasio IV, et Adriano IV, ut hic in diplomati anni 1155 confirmat, quod Fratres ibidem congregati, per quos et odore bonæ opinionis, et religionis decore splendescere ac florere debuerat, veterem hominem cum suis actibus sequebantur, ideo in peccatis eorum diabolo suadente contabuit. Fredericus Imperator suo etiam diplomate jus Cluniacensibus datum confirmavit. Haud parum tamen deinceps controversiæ ac simultatis fuit inter Balmenses et Cluniacenses, horumque Abbates et Archiepiscopos Vesontinos. Quæ omnia uti et Balmensis cœnobii possessiones recenset bibliotheca Cluniacensis. In eo vero cœnobio ex statutis Cluniacensibus quadraginta monachos ali oportere tradit Claud. Robertus. Florere etiamnum monuimus ex Miræo supra in S. Euticio.

Balma post subjecta Cluniaco.

28 Alia Berno monasteria curavit, tradiditque moriens S. Odoni; Masciacum scilicet ac Dolense, quod alii Burgidolense vocant. Hoc in diœcesi Bituricensi situm, ad fluvium Angerim, seu Indrum, quinque et quadraginta Prioratibus præest, pluribus Ecclesiis parochos præficit. Fundatum traditur ab Ebbone, qui aliis Abo, et Eblo, fuitque Willelmi Ducis Aquitanorum et Cluniaci fundatoris frater natu minor, ut vult Claud. Robertus. Diploma donationis conscriptum est in urbe Biturica IV Non. Septemb. anno regni Caroli Simplicis 29, Ch. 920. Subscripserunt Ebbo et Hildegardis conjuges, Gerontius Archiepiscopus Bituricensis, et Episcopi Lemovicensis B. Turpinus de quo XXVI Julii, atque Arnaldus Claromontanus. Hujus cœnobii mentio fit in vita S. Genulfi lib. 2, cap. 17, infra XVII Januarii, et IV Novemb. in vita S. Lusoris.

Burgidolense monasterium.

29 Masciaci haudum certo assequi situm ac natales potuimus. Du Chesne in Aquitania collocat, et a Ludovico Pio Imperatore constructum opinatur. Fortassis et id quoque a Bernone sanctiori redonatum disciplinæ. Ejus in vita Ludovici Imper. meminit auctor coætaneus tom. 2 scriptorum Galliæ. Et quidem multa sunt, inquit, ab eo in ejus ditione reparata, imo a fundamentis ædificata monasteria, inter quæ monasterium Masciacum decimum numeratur.

Masciacense.

§ VII. Testamentum S. Bernonis.

Ex quo divina dispensatio post diluvium constituit ut homo homini præset, quicumque secundum Deum tam in veteri testamento quam in novo aliis præfuerunt, quantum possibile fuit, procurarunt, ut consultum

consultum subditis in posterum esset. Quod et B. Benedictum et alios quamplures nostri ordinis instructores fecisse, sibi successores dum adviverent elegisse, multa documenta probant. Quapropter tam regalis potestas, quam sacerdotalis auctoritas, sed et Principum sublimitas, necnon et reliquorum fidelium, quos forte hanc scripturam audire contigerit, *ignoscat universitas; quod ego Berno omnium Abbatum extremus Abbas, supremum diem jam vicinari agnoscens, duos ex nostris fratribus, Widonem videlicet meum *a* consanguineum, atque Oddonem adæque dilectum, una cum Fratrum consensu mihi succedere delegavi. Ac post meum decessum, vice mea Deo largiente fungi præcepi. Ita scilicet ut dilectus noster prædictus Wido cœnobio Gigniacensi, Balmensi, Æthicensi, cum cella quæ dicitur *b* S. Lauteni, et cum omnibus rebus ad prædicta monasteria pertinentibus regulariter præsit, præter villam quæ dicitur Alafracta, et res quasdam quæ fuerunt Domni Samsonis in eodem pago consistentes; et quartam partem caldariarum quæ sunt sitæ in loco qui dicitur *c* Leodonis, et medietatem prati, quod fuit Domni Saymonis. At vero carissimus frater Oddo Cluniacum et Masciacum, atque Dolense monasterium ita cum rebus ad eadem loca pertinentibus Deo favente suscipiat ut ea pro viribus regulariter disponat. His igitur ita dispositis obsecro vos per reverentiam quam sanctæ fidei et religioni debetis, o Principes et seniores quicumque terrenarum rerum iudices estis, ut hanc scripturam mea vice loquentem in quolibet nostro conventu libenter audiat; et sicut lex divina jubet, bonis consentientes sitis, et tam Prælatos prædictos, quam et monachos, et loca cum rebus ab ipsa pertinentibus, in eo statu, quo et per regalia præcepta, quin etiam et per Apostolica privilegia dudum sancita sunt, et nunc a me decretum est, permanere consentiat. Quod si quælibet, vel inter ipsos, vel aliunde controversia, quæ nobis discernenda sit, forte succreverit, justitiam sustentetis, et calumniam reprimatis; quo fiat illud quod in auctoritatibus nostris insertum est, ut omnium bonorum, quæ in præfatis locis geruntur, sicut adjutores fueritis, ita quoque participes esse possitis. Villam autem quæ dicitur Alafracta, cum omnibus ibidem pertinentibus, et quartam partem de caldariis quas Leodonis habemus, verum etiam jam dicti prati medietatem ad Cluniacum trado, eo tenore, ut per singulos annos census duodecim denariorum Gigniaco pro vestitura reddatur. Nec injustum videatur, si Cluniaco easdem res assigno, quoniam ibi sepulturam mihi locavi, et locus ipse quasi posthumus morte Domni Guillelmi quondam inelyti Ducis, atque nunc mea *d* imperfectus deseritur. Et certe pauperior est possessione, et numerosa fraternitate. Et ut hoc inferam, si post filios priores, et priorem locum, quibus Testamentum feci, nobis alios divina largitas, et locum, et filios ampliare dignata est, ratum debet videri, ut posteriores filii non exhæredentur; sed aliqua pars hæreditatis nostræ eis proficiat, qui quamvis in alio loco, tamen eidem Domino, id est, B. Petro, in cujus nomine, utrumque locum construximus, servituri sunt.

31 De cetero tam Prælatos quam et omnes Fratres, præsentem videlicet et futuros, per misericordiam Dei qui præsens respicit, deosco, ut inter vos unanimitas ita perseveret, quatenus modum conversationis huc usque retentum, tam in psalmodia, quam in observatione silentii, sed et in qualitate victus et vestitus, et insuper in contemptu rerum propriarum, si non melius, saltem sicut huc usque fecistis, sic deinceps custodiat. Si autem, quod absit, ab aliquo eorum fuerit pertinaciter erratum, præcipimus per sanctæ regulæ auctoritatem ut utriusque loci Priores ad corrigendum errorem sibi mutuo suffragentur. Si quis autem, quod absit, hanc nostram

institutionem in aliquo fregerit, deterreat eum vox divina quæ dicit: Maledictus qui transfert terminos proximi sui, id est, institutionem Præceptorum suorum, et conatus ejus penitus frustretur. Dispositio vero nostra, quæ, ut credo, per caritatem utrisque locis cupit esse consultum, Deo disponente, et B. Petro patrocinate, inconvulsa permaneat. Signum Bernonis Abbatis, qui hanc chartam fieri et firmari rogavit. Signum Widonis moderni Abbatis, qui hoc consensit. Signum Oddonis Abbatis. Signum Geoffredi. Signum Wandanberti. Anno quarto regnante Radulpho Rege.

a Nepotem discipulumque Bernonis, vocat Chronicon Cluniacense. *b* Colitur S. Lautenus 2 Novemb.

c Eugenius III, Papa in diplomate dato Autissiodori, anno Pontificatus sui 3. Christi 1147, Indict. 10, 25 Augusti, vocat Burgum Ledonis; et venditionem quamdam, seu donationem inibi monasterio Cluniacensi factam a Willelmo Matisconensi Comite memorat. Vide Bibliothecam cluniacensem.

d Joannes Italus scribit lib. 2, S. Odonem ceptum pridem a Bernone ædificium perfecisse. Eo tamen usque ab hoc deductum est, ut Ludovicus IV, Ultramarinus, Caroli Simplicis filius, in quodam suo præcepto id asserat per manus Bernonis reverendi Abbatis constructum. Quod et in vita S. Hugonis traditur, atque a S. Odilone in vita S. Majoli et Glabro Rodulpho supra.

§ VIII. Bernonis obitus, sanctitas celebrata.

Authertus Miræus Fastis suis hoc xiii Januarii adscribit B. Bernonem; sed mortuum ait Cluniaci anno Christi nongentesimo decimo, quo scilicet anno Testamentum Willelmi Ducis de cœnobio hoc construendo consignatum meminerat, atque hoc forsitan scribere voluit. Potius nunc eo anno ipse obierit Willelmus, ob conscriptum tunc Testamentum, addubitetur. Obisse certe eum ante Bernonem, ex hujus Testamento constat. Ademarus in Chronologia Abbatum S. Martialis Lemovic. Hujus Abbatis (de Fulberto VI loquitur) decimo nono anno obiit Guillelmus Dux, Comes Arvernensis, qui Cluniacum cœnobium ædificavit. Ejusdem Fulberti anno sexto, teste eodem Ademaro, S. Geraldus apud Aureliacum obiit iii Idus Octobris. Ad hujus vitam quatuor libris descriptam a S. Odone, observat du Chesne, obitum S. Geraldus et sextum annum Abbatis Fulberti incidisse in annum Ch. 907. Obitus igitur Willelmi Ducis et xix annus ejusdem Fulberti anno Ch. 920 terminantur. Ad præcedentem annum, aut certe 918 eum refert Chronologia Abbatum Cluniacensium.

33 Baronius tom. 9 Annal. Eccl. vult B. Bernonem decessisse anno Ch. 912. Hoc eodem anno, inquit ibidem num. 17, Berno Abbas ordinis S. Benedicti Gigniacensis, Cluniacensis cœnobii et instituti fundator moritur. Citat Sigeberti Chronicon, cui id potius interpolator quispiam attexit. Perperam uterque. Ipse Guillelmo superstes Berno, ejus mortem luget in proprio suo Testamento. In Chronologia Abbatum citata dicitur Berno obiisse Idibus Januarii anni 926. Consentit de Rivo in Chronico Cluniacensi, ubi memoratur Cluniaci præfecturam annis sedecim gessisse suscepisse nongentesimodecimo, quod et inde Wion describit in annotationibus ad xiii Januarii. Denique Testamentum, in quo mortem sibi propinquam non temere præsa-git, conscriptum est anno quarto regnante Radulpho Rege. In quo autem mendum agnoscendum, aut non nisi Idibus Januarii anni 928 obiit. Non enim Radulphus, sive Rodulphus, Burgundiæ Dux ante accitus est, et apud Suessionas in Regem unctus, quam Robertus regni invasor occubisset contra Carolum Simplicem prælio dimicans. Contigit ea pugna, teste Flodoardo, anno 923 die Dominica xvii Kalend. Julii, ut scribit Odorannus. Petrus de Natalibus lib. 11, cap. 64, initium ordinis Cluniacensis consignat an. Ch. 912. Abbatis Bernonis primo, a quo sedecim anni ad 928 fluxerunt.

34 De obitu S. Bernonis et ordinatione S. Odonis ita in hujus vita legitur: Per illud tempus exitiali languore cœpit decumbere B. Berno. Mox vicinos Episcopos accersivit, et ab omni ordine se deposuit: insuper et flebili voce se reum indignumque tali ministerio proclamabat præfuisse. Rogabat autem inter hæc

Quando Willelmus Pius Dux obierit:

quando B. Berno.

Mortuus præfectura se abdicat, alium eligi jubet.

* an cognoscat.

a

B. Berno constituit sibi in variis monasteriis successores Abbates, assentientibus Fratribus.

d

Hortatur ad observationem disciplinæ.

hæc verba Fratres, ut sibi quem vellent, Patrem eligerent. Tunc manibus Fratrum Pater noster captus, et quasi violenter constrictus, ac proclamantibus omnibus ut ordinaretur, coram Abbate suo vi est ductus; et cum nec sic vellet cedere et locum Pastoris subire, superatus est tandem Episcoporum consensu et excommunicatione. Ordinatus itaque ille, intra modicum tempus Pater Berno migravit ad Dominum, cui est honor et gloria in secula seculorum, Amen.

35 *Et mox lib. 2.* Igitur Pater Odo electus et Abba ordinatus, mox contra eum prædicti veterani persecutores insurgunt. Ille autem malens locum dare, et beate quiescere, quam contentiose vivere, derelicto eodem monasterio, et quæ ibi fuerant a Domino Bernone Abbate parata, atque ei paterno more tradita, abiit Cluniacum, et cœptum pridem perfecit monasterium. Sequuti sunt autem eum seniores loci illius. Quid igitur? num S. Odo prius designatus fuerit Bernonis in Balmensi præfectura successor, imo et consecratus? Fortassis ob subortam monachorum contra eum seditionem Berno postmodum quod statutum erat mutavit, et Widonem Balmæ, ipsum vero Odonem Cluniaco præfecit, ut ex ejus Testamento colligi potest.

36 Balmæ obiit Berno, an Cluniaci dubium est. Hic sibi sepulturam locavit, ut ipse in Testamento ait, ubi in veteri ecclesia retro altare S. Benedicti sepultus traditur in Chronico Cluniacensi. Inter sanctos Abbates Cluniacenses, ait Baronius, Odonem primo loco, ejusque successores Majolum, Odilonem, Hugonem, numerat S. Bernardus, (epist. ad Guilielmum Abbatem Cluniacensem.) Ceterum nec primus Odo, nectantummodo recensiti egregia sanctitate floruisse

narrantur; sed ante Odonem primus numeratur atque laudatur Berno Abbas, cui successit Odo. Dicitur Berno in vita S. Hugonis vigoris regularis tenore acerrimus, ac sanctitate decoratus; S. Majola in vita S. Odilonis beatæ memoriæ Abbas; auctori Chronici chronicorum, Philippo Bergomati, aliisque ob sanctitatem et clarissimam doctrinam mirifice laudatus; Tritthemio vir integerrimæ conversationis, vir fide ac religione præclarissimus, multis virtutibus insignis: et iterum vir sanctitate et religione venerabilis, ordinis S. Benedicti in Cluniacensi monasterio gloriosus restaurator. Omitto aliorum testimonia.

37 Fastis Belgicis ac Burgundicis nomen ejus inscripsit Miræus, Martyrologio Gallicano Saussaius, et Beatum ambo indigetant, reliqui Sanctum. MS. Kalendarium Sanctorum ordinis S. Benedicti xiv Januarii: S. Bernonis ex Comite primi Abbatis Cluniacensis. Consentiant hoc xiii Januarii Martyrologia monastica excusa, Hugonis Menardi, Benedicti Dorganii, Arnoldi Wionis, cujus hæc verba sunt: In monasterio Cluniacensi S. Bernonis primi ejus loci Abbatis, magnæ sanctitatis viri. Allegatur auctoritas Kalendarii Cluniacensis, quod non vidimus. In Chronicis Cluniacensibus, Sanctissimus appellatur. Martinus Marnier, et Andreas du Chesne in Bibliotheca Cluniacensi Sancti titulum ejus nomini perpetuo præfigunt: uti et Antonius Yepes, sed in eo impertiendo viris pietate illustribus honore minime parcus: addit hic Bernonis reliquias Cluniaci in magna haberi veneratione. Ferrarius quoque ita scribit: Cluniaci in Burgundia S. Bernonis Abbatis. Petrus de Natalibus Sanctis eum accensuit, quorum diem natalem ignoravit, et lib. 11, cap. 64, brevem vitæ pertextuit epitomen.

Ejus sanctitas et doctrina audata.

Nomen sacris Fastis inscriptum.

DE S. LEOGISILO ABBATE, VERGIACI IN BURGUNDIA.

XIII JANUARI.

Primarium Vergiaci Patronum S. Viventium Presbyterum supra hoc ipso die retulimus, ubi et de loci situ, monasterii ædificatione, Vergiacorum nobili familia egimus. Miramur a citatis isthic auctoribus S. Leogisoli Abbatis nec nomen exprimi nedum Acta narrari, ne a du Chesnio quidem in præclaro illo et laborioso de Vergiacis opere, ut non immerito dubitari queat, hic an alibi Abbas fuerit. Certe cum S. Viventii reliquiis alia quoque multa Sanctorum corpora Vergiacum deportata narrantur in ejus vita; quorum nomina cum a nemine prodantur, fortassis inter eos Leogisilus fuit, alterius cujuspiam monasterii Abbas. Nam si postea vixit, mirum est nusquam illius mentionem fieri.

2 Alioquin ejus natalem Ferrarius in catalogo gene-

rali Sanctorum xiii Jan. consignat his verbis: In territorio Æduensi S. Leogisoli Abbatis Vergiaci: notatque in Kalendario Ecclesiæ Augustodunensis, et monumentis cœnobii Vergiacensis ejus extare memoriam. Saussaius in supplemento Martyrol. Gallicani: In territorio Æduensi S. Leogisoli Abbatis, cujus hodie est clara et sancta recordatio in cœnobio Vergiacensi ejusdem diœcesis. Petrus de Natalibus lib. 11, cap. 130, Longisius Confessor, cujus festum agitur Idibus Januarii. Celebratur etiam in antiquis Martyrologiis Swollensi et Coloniensi, MS. Florario, Usuardo Lubecæ edito an. 1475. MSS. Ecclesiæ Bruxellensis, S. Pauli Ultrajecti, aliisque compluribus, his verbis: Ipso die S. Longisi Confessoris. MS. monasterii Albergensis Longinum vocat. Aliud de eo non reperimus.

Ejus nomen in sacris Fastis.

DE B. HELDEMARO EREMITA FUNDATORE AROASIE IN BELGIO.

AN CH.
MXCVII.
XIII JANUARI.
Aroasia
origo, situs,
nomen.

Viguit sanctitatis opinione, in Belgio præsertim, a quingentis jam fere et quinquaginta annis, Aroasiensis Canonorum regularium congregatio; quam tres viri religiosi Heldemarus et Conon Presbyteri, ac Rogerus laicus instituere circiter annum 1090, in loco Aroasia dicto, unde et nomen accepit. Sita est Aroasia altero lapide a Bapalma Artesiæ oppido, vulgoque Arouage, vel Arouaise, appellatur: sed, sævientibus inter Belgas et Francos bellis sæpius everso monasterio, multum a pristino splendore descivit.

2 Commendatur Aroasiensium institutum a Jacobo de Vitriaco vetusto et gravi scriptore in historia occidentali cap. 23, his verbis: Sunt alii regulares Canonici, qui de Aroasia nuncupantur; eo quod prima hujus institutionis Abbatia, quæ caput est omnium aliarum, sic vocetur, in diœcesi Atrebatensi sita. Hi siquidem

fundamentum regulæ B. Augustini retinentes, ut carnem suam cum vitiis, et concupiscentiis arctius crucifigerent, carnes a refectorio suo subtraxerunt. Camisiis insuper non utuntur, sed cum tunicis laneis nocte in dormitorio suo quiescunt. Quasdam etiam alias institutiones necessarias et honestas, supra prædictum fundamentum prudenter ædificantes, contra imminentia pericula sibi præcavescentes, addiderunt. Et quoniam nihil magis virtutem religionis conservat ubi plures sunt Congregationes et Conventus, quam respectus ad unum Superiorem, qui diversa sub se membra regit et continet, quasi summum et supremum caput; semel in anno sub primo et principali Abbate generale concilium celebraturi conveniunt, ut omnes unanimiter hujus ordinis Abbates, secundum quod religioni viderint expedire, corrigant

ejus austeritas,

monarchia,

Institutum
laudatum:

visitatio.

gant corrigenda, resecant superflua, instituant, et addant quæ fuerint superaddenda, vel secundum temporum aut rerum mutationem, quæ fuerint commutanda commutent, et novis supervenientibus ita vetera rejiciantur, quod vetustissima veterum, prima scilicet antiquorum Patrum instituta, firmiter et invariabiliter observentur. Principalis siquidem Abbas filias suas, inferiores scilicet Abbantias, per se vel per viros idoneos studiose visitando, quantum religioni subministret fulcimentum, ne per negligentiam defluat, vel per dissolutionem status religionis enervatus corruat, ex his liquet conventibus et congregationibus, quæ ex uno tantum Abbate pendentes et uni soli Superiori intendentes, cum corrumpente plerumque corruunt, cum non habeant unde alias fulciantur. *Hæc ille, qui et plura subjungit, quamobrem singulæ se tueri haud facile queant religiosorum hominum familiaræ, nisi in fœdus et societatem, quasque corpus unum cum aliis coalescant.*

Idem ordo laudatus.

3 Robertus de Monte Sigeberti continuator, Jacobi de Vitriaco æqualis, ad annum 1114 ita scribit : In civitate Belvacensi a Conone Sedis Apostolicæ Legato Concilium celebratur. Hic est Cono unus ex illis religiosus, qui eremiticam vitam apud Truncum Berenger primo duxerunt, et Arroasiani ordinis auctores extiterunt, qui ordo usque hodie floret et crescit.

Introductus in Ecclesiam Dublinensem a S. Laurentio,

4 Ea porro de Arroasensium virtute late vulgata erat fama, etiam ante horum Scriptorum ætatem, ut S. Laurentius Dublinensis Archiepiscopus Ecclesiæ suæ secularibus Canonicis ut id susciperent institutum persuaserit idque qua licuit ipse quoque suscepit. Ita ejus vitæ, quam 14 Novemb. dabimus, auctor anonymus. Ideo vir sanctus et timoratus, honestatis amator, et zelator religionis, operam dedit et industriam, ut clericos seculares, qui in Cathedrali Ecclesia Dublinensi fuerant instituti Canonici, secundum interiorum et exteriorum hominem commutatos in melius in regulares Canonicos transformaret. Et ut hoc ipsum summi Pontificis auctoritate confirmaret, duos de suis Canonicis misit Romam, propter usum et consuetudinem Arroacensis ordinis, per quos sancti viri desiderium adimpletum est, fecitque regulares stare cantores circa altare ut laudarent nomen sanctum Domini, et dedit in celebrationibus decus, et in sonos eorum dulces fecit modulos. Ut igitur B. Laurentius suo Domino securus militaret, spiritualis certaminis milites electos ordinans, armis eorum et signis se muniens, habitum prædictum regularium Canoniconum, et vivendi normam suscepit, et studuit observare. Nam pene continue dum ei licebat, cum eisdem Canonicis in refectorio comedebat, locis et horis debitis silentium observabat, ad matutinas singulis fere noctibus eorum cum eisdem intrans una cum eis vigilas, et laudes Domini celebrabat. Sciens igitur scriptum, quia vigilia honestatis tabefaciet carnes, devotione fervens vigilabat in orationibus, et attenuabat carnem suam. Finitis enim laudibus matutinis, pausatim euntibus ceteris, ipse in ecclesia remanebat, etsi non semper solus, tamen ut solitarius, et ibat ex consuetudine ante signum Dominicæ passionis, ubi velut in speculo vitæ contemplabatur serpentem æneum elevatum in stipite crucis, et ejus dulci memoria sanabatur a languoribus suis, psallebatque Domino cum tremore, et nunc stando, et nunc sedendo, nunc etiam flectendo genua, totum psalterium resonabat. Affirmatum est equidem a fratribus religiosus, qui præ ceteris frequentius orationibus insistebant, quod vir sanctus cum cruce prædicta dulcissimum habebat colloquium, de qua multa mirabilia memorantur, quæ magna peregrinorum veneratione a multis temporibus frequentatur. Facto vero die exibat in cimiterium, et illic aliquantisper deambulans commendationem defunctorum fidelium percantabat. *Vixit S. Laurentius seculo 12 relatus in album Sanctorum ab Honorio III, an. 1223.*

ab ipsomet susceptus.

Eorum statuta et consuetudines ab ipso servatæ. Eccli. 31. 1.

5 De eadem congregatione agunt plurimi e recentioribus : Joannes Molanus in Natal. SS. Belgii ad 4 Maii. Authbertus Miræus in Originibus Canoniconum regularium cap. 10 et 26, et in Chronico. Christianus Massæus lib. 16 Chronicor. Guilielmus Gazæus in Gallica, et Heribertus Rosweyds noster in Teutonica Belgii Ecclesiastica historia. Ferreolus Locrius in Chronico Belgico. Gabriel Pennottus in historia Canoniconum regularium lib. 2, cap. 38 et 62.

ALBERTUS
ANONYMUS,
EX MSS.
Idem ordo ad
alii celebra-
tus.

6 Natalem Heldemari, qui cum Canone, dein Cardinali, eam congregationem primus instituit, hoc die ita consignat Philippus Ferrarius : Hæc die memoria B. Heldemari, fundatoris cœnobii Aroasiensis. Beatum quoque appellat Gazæus et Arnoldus Raissius in Auctario ad Molani Natales. Recensetur et in Fastis Sanctorum Rosweydi, qui sua manu vitam illius ex monumentis ipsius Aroasiensis monasterii descripserat, sive potius, ut apparet, præfationem libri diplomatum de fundis et privilegiis eidem monasterio olim donatis. In ea quoque Sanctus appellatur in titulo Epitaphii.

Heldemari
fundatoris
natalis.

FUNDATIO MONASTERII AROASIÆ, Ex fide digno codice MS. PROLOGUS.

Quoniam paucitas dierum hominum finitur brevi, et quasi militia est vita hominis super terram, in hujus mundi campo pugnantium per temporum successiones, gesta fortia et præclara penitus ignorantur, et pro brevitate temporis, facili ejus transitu (quo nihil excurrit velocius) elabuntur, nisi tenacibus exarata litteris, ad posterorum memoriam aliqujus industria transferantur. Cum enim juxta illud poeticum, Ætas omnia ferat; et procaciter insistens transeuntibus oblivio, quidquid apud homines agitur, ventre suæ capacitatis absorbeat; sola viriliter ei se opponens, et adversus eam, quidquid habet virium, exerens, felicem memoriam scriptura perpetuat; et ne quid elabi possit obtinens, quidquid transierit supervenientibus generationibus, quasi præsens sit jugiter, repræsentat. Hujus igitur rationis intuitu religiosi et Deo dediti viri, qui mundum, et ea quæ in mundo sunt, pro Christi nomine relinquentes, et quidquid possederunt commune facientes, Crucifixum Dominum, crucem suam post Christum bajulando, sequuntur, temporalia cuncta non affectu, sed in usu necessitatis habentes, ea quæ ad suam fratrumque necessitates sufficere possint, admittere solent. Et ne a contemplationis arce et optima parte Mariæ nec puncto temporis disturbentur, Marthæ sollicitudinem quibusdam de suis delegare student. Quia cum Rachelis amplexibus affectuosius delectentur, solam in Lia oculorum lippitudinem, non autem fecunditatem ventris abhorrent : sed quia Christum audiunt persæpe loquentem : Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret; nunc autem quia de mundo non estis, propterea odit vos mundus; a mundi filiis in possessione dumtaxat temporalium, quæ de mundo habent, et mundi sunt, persecutionem continuam patiuntur. Ad quorum reprimendam instantiam ea quæ possederunt litterarum stipulatione servare, et ne processu temporis elabantur, ad posterorum memoriam transferre nituntur. Ad exerendum etiam spiritualem gladium adversus eos, qui supra his, quæ de munificentia Regum et Principum, vel oblationibus fidelium possident, ipsos impetierunt, Christi vicarios adsciscunt, et ad confirmationem sibi collatorum, tam minorum quam diocesanorum Pontificum litteralibus instrumentis, bulla vel sigillo ornatis, se muniunt. Sed quia tam conferentium, quam confirmantium tot sunt privilegia, quot eleemosynæ, non abs re visum est, quibusdam Ecclesiarum Prælatibus in unum corpus cuncta redigere, ne dum feruntur, exploduntur, leguntur, instrumenta vel sigilla rumpantur : et ut legentes

Authentica
instrumenta
piarum dona-
tionum et
privilegio-
rum in unum
corpus redi-
genda.

Joan. 15. 19.

dum in unum omnia collecta perspexerint, quid cui negotio conveniat, quomodo collatis confirmatio respondeat facilius agnoscere et tenacius retinere possint.

2 Horum igitur provocatus exemplis, Ego omnium ministrorum Ecclesiæ minimus, Fratrum Aroasiensium servus indignus, cuncta, quæ apud nos scripta erant, ad possessiones hujus Ecclesiæ pertinentia, sub uno corpore colligere studui. Et ut facilius invenias, quod volueris, ipsum corpus per singula capitula distinguere, et distincta cum suis numeris in principio hujus operis afficere, dignum duxi. Libet autem in hac præfatiuncula paullulum evagari, et de tempore foundationis, et meritis fundatorum hujus Ecclesiæ, quæ a majoribus nostris relatione didici, rationem reddere: sub quibus etiam Præsulibus et Pastoribus sive Patronis, domus ista usque ad hæc tempora nostra vigerit, futurorum memoriæ commendare.

CAPUT I.

Situs monasterii Aroasiæ.

Hic itaque locus super stratam publicam constitutus in silva, quæ dicitur Aridagamantia situs, (quæ quidem silva a castro, quod dicitur *a* Dusta, usque ad fluvium *b* Sambre tunc temporis continua protendebatur;) olim spelunca latronum fuerat: unde et hunc quidam Truncum Berengarii ab ejusdem nominis latronum Principe vulgo denominant, pro eo quod post mortem ejus solitos esse ferunt satellites illius, trunco, quod cavaverant, captos a se quoslibet præsentare; infra quod quidam ex ipsis, quasi idem Berengarius loquens, summam captivis redemptionis imponebant, quam nulli minuere vel mutare liceret.

4 Sed in *c* historia passionum Luglii et Lugliani Hybernensium, *d* quorum corpora apud castrum, quod Mons Desiderii dicitur, in ecclesia venerantur, perspicue scriptum legitur, quod iidem Sancti per has regiones transeuntes, per manus impiorum, prædicti videlicet Berengarii, et fratrum suorum Bovonis et *e* Helcelini, et eorum complicum fuerint martyrio coronati. Sed quia hoc scelus in pago Teruanensi fuisse asseritur perpetratum, luce clarius apparet eosdem impios, non in hoc tantum loco, sed et in finitimis circumquaque locis, et maxime per stratas publicas longe lateque discurrentes, quamdiu licuit, suam exercuisse et protelasse malitiam.

a Locrius hujus vitæ exordium ex Aroasiensis cænobii MSS. monumentis edidit, et hic legit Enera, quod oppidum est Francorum inter Bapalmam et Corbeiam. *b* Locr. Sombre. Sabis est, vulgo Sambre, qui supra Landericiacum Hannoniæ oppidum oritur, misceturque Mosæ ad Namurcum civitatem.

c Quam dabimus 23 Octob. *d* Hæc omissa sunt a Locrio. Reliquia eorum in Lillieriensi oppido asservantur.

e Locr. Hescelini. In SS. Luglii et Lugliani historia (nisi mendum sit ab incuria librarii) Escelmus dicitur.

CAPUT II.

Institutio ejusdem per Heldemarum et Cononem.

Post multos itaque decursi temporis annos, in hoc adhuc loco latrocinii et insidiis pleno, in Episcopatu Cameracensi, et confinio Flandrensis et Veromandensis Comitatus, circa annum Dominicæ Incarnationis *a* MXC, ut certius invenire potuimus, in Trinitatis nomine congregati Eremitæ tres (ut ubi abundavit delictum, superabundaret et gratia) cellam sibi ad serviendum Domino statuunt, oratoriumque in honore S. Trinitatis et S. Nicolai Pontificis, cuius ex *b* recenti translatione crebra tunc per orbem evulgabantur miracula, construunt; tectumque ejus, et parietes myricis et foliis, sive ramusculis claudunt et contegunt.

6 Horum primus Heldemarus nomine, Tornacensis genere; alter vero Cono gente Teutonicus; ambo

sanctitate præstantes, officio Presbyteri, professione Canonici, cum fratre Rogero laico de proxima villula *c* Tranloy nato; religionis hic Canonice fundamenta jaciunt, et non timentes latronum insidias (quia justus ut leo confidit) omnes etiam transeuntes sua fide et innocentia, sed et corporali præsentia securos inter insidias reddunt. Ex his duos, Heldemarus videlicet et Cononem, in Anglia, ad quam eos studendi cura traxerat, ferunt Canonice religionis habitum suscepisse, et sub Rege Anglorum *d* Guilielmo, et Regina Mathilde religiosissima, Capellania ipsorum officium tenuisse.

7 Sed cum Regum mollia contempsissent, dum valedictis Anglis suffragia Sanctorum devotionis gratia vellent invisere, prædicto laico hic invento, qui sæpe solus inhabitabat eremum, ex desiderio gratæ solitudinis, quam diu concupiverant, adhæsisse. Quorum Heldemarus *e* ætate et merito qualis et quantus fuerit, quomodo pauper spiritu, et innocens actu, temporalia cuncta contempserit, parumque vel nihil terrenum possederit, vel possidendum hic acquirere voluerit; quomodo etiam signis miraculorum, ut ferunt, et in vita et post mortem claruerit, quomodo Prioratum Canoniconum Viromandensis Ecclesiæ sibi oblatum refutaverit, quia hæc proprium expetunt libellum, malui reticere, quam summam tangens, pro eo quod ad alia vocor, pauca aut non digna tanto viro dicere.

a Is annus hoc disticho expressus,

Anno milleno Domini deciesque noveno,
Norma Berengarii Trunco nova cœpit haberi.

b Anno 1087, corpus S. Nicolai Barium Apuliæ allatum est, ut 9 Maii dicemus. *c* Locr. Transloy. *d* Hic est Guilielmus I, Normannus, qui anno 1066 Angliam occupavit, obiit an. 1087, 9 Sept. *e* Videtur deesse primus.

CAPUT III.

Divisio Atrebatensis Episcopatus a Cameracensi.

Eodem sane tempore gravi schismate laborabat Ecclesia, dum summus Pontifex *a* Urbanus, et prædecessoris sui *b* Gregorii septimi, qui laicos omnes personas Ecclesiasticas per annulos et baculum investientes excommunicaverat, decreta servaret, et per totam latinitatem firmiter observari præciperet. Et quia dolente capite solent et cetera membra dolore, ipsa quoque Cameracensis Ecclesia, defuncto *c* Gerardo Episcopo suo, per duos *d* Walcherum scilicet et Manassen, qui de Episcopatu contendebant, graviter usque ad cædes et homicidia disturbatur. Hinc vero occasione capta *e* Atrebatenses Clerici, favente sibi Widone *f* Lemovicorum Archiepiscopo, et Francorum Rege *g* Philippo, summum Pontificem Urbanum adeunt, et per ejus manum Cameraco tacente quemdam Lambertum *h* Guisnensem, anno Domini *i* MXXIII Episcopum sibi ordinari faciunt, et Ecclesia sua a dominio Cameracensis exempta, cum suæ libertatis privilegiis suo deinceps Episcopo gaudere cœperunt; unde et parochiis Episcopatus utrimque recisis, *k* Rochenias hujus loci matrem Ecclesiæ, infra terminos Atrebatensium contigit remanere.

a Urbanus II, consecratus iv Id. Martii 1088, obiit iv Kal. Aug. 1099. *b* B. Gregorius VII, consecratus x Kal. Maii 1073, obiit 25 Maii 1085. Anno sequenti, die Pentecostes electus est successor Victor III, obiit xvi Kal. Oct. 1087. *c* Gerardus II, Cameracensis et Atrebatensis Episcopus obiit ii Aug. 1092.

d Gualcherus appellatur in Lobiensi MS. exemplari chronici Sigeberti; in editio ne Miræi Gualterus. *e* Ex antiqua Notitia provinciarum constat Atrebatenses æque ac Cameracenses proprium olim habuisse Episcopum. Sed cum vastatæ a barbaris Galliæ essent, utraque Sedes diu caruisse Antistite existimatur, ac tandem S. Vedasto simul commissa; cui qui tertio loco successit Vedolphus, is domicilium fixisse Cameraci traditur, ita tamen ut Atrebatensis Ecclesia suo titulo duos semper habuerit Archidiaconos, et non nisi in ea illius diæcesis Episcopalia tractarentur. Ita fere ex MS. Thuani Cl. Robertus. Quomodo vero peculiarem Episcopum impetrarint, fuse commemorat Locrius in Chronico ad an. 1095.

f Existimabat Rosweyds legendum Remorum; quod sciret nimirum Lemovices non habere Archiepiscopum, neque ad eorum Episcopum eam rem pertinere, sed ad Remensem Belgicæ secundæ Metropolitanum. At Remis nullus tum Wido sedit, sed Raynoldus,

Auctor fuit
religiosus
Aroasiensis.

Auctor fuit
religiosus
Aroasiensis.

Situs Aroasiæ.

a

b

Martyrium
SS. Luglii et
Lugliani.

c

d

e

f

g

h

i

j

k

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

Aroasiæ cella
edificata.

a

Heldemari
patria.

Prov. 28. 1.

studia,

d

sacerdotium,

solitaria vita,

e

paupertas,

miracula,

humilitas.

a

b

c

d

e

f

g

Divisio Atrebatensis Episcopatus a Cameracensi.

h

i

k

Atrebatensis
Episcopatus
antiquus.

dus, qui Atrebatensibus adeo non favit in hac caussa, ut etiam jubente Pontifice abnuerit Lambertum consecrare. Regebat verotum Lemovicensem Ecclesiam Guido de Loron, qui fortassis patronum se Atrebatensibus præbuit apud Regem aut Pontificem.

g Hic Philippus I, ab anno 1060, ad 1108, Francis imperavit. Quid hoc in negotio egerit, non prodit Locrius, qui litteras recitat Urbani Papæ ad Robertum Flandriæ Comitem (cujus soror nupta erat Philippo) ei novam suæ provinciæ ex restitula hac Episcopali Sede dignitatem gratulantis. h Fallitur ergo Jacobus Guisius, qui patria Insulensem facit. Alii existimant non solum Ghisnis oppido oriundum, sed ex illustri Ghisnensium Comitum familia. Fuerat Ivonis Carnotensis auditor, Cantor Ecclesiæ S. Petri Insulis. i Non nisi 1095, et ab ipso quidem Urbano Romæ ordinatum scribit Locrius. k Vicus est Aroasiæ propinquus, qui infra cap. 5, Rochini appellatur, et in privilegio Lamberti Episcopi Rochennies, aliis Rocquennies.

CAPUT IV.

Mors S. Heldemari.

Episcopante igitur Atrebatî Lamberto, sanctæ memoriæ Heldemarus a quodam nomine tenus Clerico, qui se cum eis Deo servituum simulaverat, interfecto prius ab ipso innocente Rogero laico, lethaliter vulneratur. Ipse tamen homicidæ plene indulgens, et pro eo Dominum rogans, imo et osculum, si præsens esset, offerre cupiens, nunquam postea curatus ad plenum, infra annum tamquam emeritus Idibus Januariis hominem exuens ad meliora transfertur.

EPITAPHIUM

S. HELDEMARI FUNDATORIS

Cænobii Aroasiensis.

Quem tegit iste lapis, nostri decus exstitit Orbis, Martha labore gregi, mente Maria sibi.
 Mente vicens, actuque potens, signisque refulgens, Infima despiciens, solaque summa petens.
 Hæc Heldemarus loca fundans, ipsa salubri, Arida quæ fuerant, rorifer imbre rigat.
 Furis hic impuri transfossus tempora ferro, Martyr martyrii præmia consequitur.
 Idibus huic Jani vitam sine fine, quietem Absque labore, diem dat sine nocte Deus.
 Sancte Heldemare Presbyter Eremita ora pro nobis.

CAPUT V.

Cono Aroasiam ædificiis et prædiis amplificat.

Cujus meriti et loci successor et hæres Cono, qui et Hugono, gente Teutonicus, in brevi socios, licet paucos, sed religione præditos, congregat. Et cum probitate et religione præminens esset universis, illustrium et proborum hinc sibi amorem conciliat. Unde et a prædicto Lamberto Atrebatî Episcopo tota illi parochia de Rochini possidenda in perpetuum, cum libertatis a privilegio, anno Dominicæ Incarnationis mxcvii condonatur. Multa quoque prædia hunc locum adjacentia a Castellano et liberis Peronensibus conferuntur. Locus, qui Margellas, cum aquis et pascuis illi contiguis, ab Odone Hamensi confertur : et oratorium ibidem construere b a Balderico Noviomensi Episcopo petenti conceditur.

12 Everso igitur ligneo oratorio, per venerabilis Cononis industriam, ecclesia in hoc loco lapidea construitur, et ac Godefrido Ambianensi, et d Joanne Tervanensi Episcopis anno Domini m cvi, ix Kal. Octob. permissu et rogatu Lamberti Atrebatî Episcopi, dedicatur. Quem cum monachi S. Quintini de monte super cœmeterio suo graviter impeterent, et ab e alodiis, quæ utrisque communia et indivisa tunc erant, penitus deturbare vellent, proborum hominum, qui forte aderant, tunc fretus consilio et auxilio, ad Sedem Apostolicam eos appellat; et commissa pauperulæ suæ domus cura, familiari suo Richero Priori de f Lisques hac de caussa de suo monasterio evocato, Paschalem Papam, qui Urbano successerat, g Trecis repertum super emancipatione sui cœmeterii sollicitat, et quod petit, impetrat et confirmat.

13 Revertensque cum privilegio Apostolico, et cœmeterii sui libertate ex mandato summi Pontificis a monachis impetrata, parvo tempore elapso, omnibus hic ordinatis, ad Pontificem summum, qui eum ad se redire præceperat, Romam recucurrit. Eum summus Pontifex secum retentum, tam vitæ merito, quam doctrina satis approbatum, in Prænestina civitate (milliario ab urbe Roma h trigesimo tertio distante) ex consilio Fratrum collateralem sibi i Cardinalem ordinavit Episcopum. Post hæc etiam præ ceteris Cardinalibus ab eo eligitur, ut fiat Legatus, Sedis Apostolicæ per provincias Galliarum.

a Privilegium hoc recitat Locrius, in Synodo Atrebatensi datum an. 1097, in quo ista ad Cononem Lambertus : In adventu enim tuo, et bonæ memoriæ Domini Heldemari Magistri et Consacerdotis tui etc. b Scripserat Rosweyodus ab Alderico. At nullum hujus nominis reperimus Noviomensem Episcopum. Baldericus, auctor Chronici Cameracensis, sedit ab anno 1098 ad 1112.

c Hic est S. Godefridus, de quo agemus 8 Novemb. d B. Joannis Episcopi Tervanensis vitam dabimus 27 Janu. e Sic appellantur fundi aliæque possessiones liberæ, quæ non sunt feuda, nec alterius hominem, sive vasallum faciunt. f Est Lisques, sive Licques in Bononiensi, olim in Tervanensi diœcesi. Isthic primum Canonici seculares constituti feruntur, non regulares; ac tandem a Milone Episcopo Tervanensi introducti Præmonstratenses circiter annum 1131. g Paschalis II, anno Christi 1106, in Gallias profectus, anno deinde sequenti Concilium Trecis celebravit.

h Imo potius vicesimo tertio. Ita Tabulæ : Roma, via Prænestina, Gabios xii, Præneste xi. Antonini itinerarium : Prænestina, ab Urbe Gabios xv, Præneste xi. Sed forte in priori numero xv pro xii positum. Strabo ait Præneste Roma distare stadiis 200, id est millibus passuum circiter xxv. Hodie alii xvm, alii xx millia numerant. Sed observatum a viris doctis, veteres Romanos minutioribus usos milliariis.

i Ciacconius ait Chunrado Cardinali Prænestino, suffectum. Sed hallucinatur in multis. Scribit enim ordinis Ambrosiani fuisse; Aroasiani dicere debuit. Tum. Hic, inquit, unus ex his religiosus fuit, qui eremiticam vitam apud Truneum Berenger primitus duxerunt, et Arrossiæ ordinis in Dairbatensi diœcesi, sub regula S. Benedicti auctores extiterunt. Cum non sub regula S. Benedicti, sed Augustini, Aroasiæ, apud Truncum Berengarii, in diœcesi Atrebatensi vixerint. Denique ait in Galliis Cardinalem creatum, cum hic diserte asseratur Romam ad Pontificem rediisse.

CAPUT VI.

Reliquias S. Savini ad Aroasiam mittit, et oratorium super sepulcrum S. Heldemari exstruit.

Hic ad nos manum adhuc incorruptam carneam a S. Savini Martyris atque Pontificis, et multorum Sanctorum reliquias, de concessione prædicti Papæ anno Domini mxcii transmittere studuit. Et Legatus jam factus ad nos veniens, super sepulcrum ejus Heldemari, Magistri sui, oratorium construi fecit, et ipse illud vestimentis sacerdotalibus et Leviticis ibidem oblatis in honore S. Mariæ Magdalenæ consecravit.

a Plures celebrantur Sabini Martyres ac Pontifices, ut 7 et 30 Decemb. atque alibi dicemus. Cujus hæ sint reliquæ nondum comperimus.

CAPUT VII.

Conon Concilium Belluaci celebrat.

Hinc rediens convocatis Remensi, Senonensi, Bituricensi Metropolitanis, et Suffraganeis eorum Episcopis, civitate Belluaco generale Concilium anno a mxcvi celebravit.

a Robertus de Monte supra citatus, anno 1114, celebratum hoc concilium scribit; uti et Baronius, qui pluribus locis tomo 12. Cononis constantiam adversus hostes Apostolicæ Sedis prædicat. Hujus porro concilii mentio fit in vita S. Godifridi 8 Novemb.

CAPUT VIII.

Cononis mors.

Tandem expleta legatione, qua in Hierosolyma et per totam Syriam sub a Calixto et b Honorio summis Præsulibus (c quorum tempore fuerat) reversus ad propria, Præneste civitatem Sedis suæ, spiritu suo ad Deum evocato, v Id. Aug. gleba sui corporis honoravit anno Domini d mxcvii.

a Callistus II, creatus est Pontifex anno 1119, 1 Febr. obiit 13 Decemb. 1124. b Honorius II, Callisto successit, obiit 14 Febr. 1130. c Jam ante Paschalis II, tempore in Syria fuerat. Sed et a Gelasio II, in Germaniam missus Conon, Coloniae et Fridlariæ concilia celebravit; ut refert Baronius ad an. 1118, nu. 20. d Non potest hoc anno obiisse, si sub Callisto et Honorio legatione functis.

CAP.

ANONYMO
EX MSS.

Fil. Cardina-
lis.

h

i

Legatus in
Galliam mit-
titur.

Læditur Hel-
demarus:

Ignoscit ho-
micidæ:

moritur:

claret mira-
culis.

Cono eisucce-
dit.

a
Huic variado-
nantur.

b
Ecclesiam no-
vam con-
struit.

c d

e

Cæmeterii M-
bertatem re-
cuperat a
Paschale
Papa.

f

g

a

Reliquias
mittit Aroa-
siam.

Oratorium su-
pra sepul-
chrum B. Hel-
demari ex-
struit.

Concilium
Belluacense
celebrat.

a

Mittitur in Sy-
riam.

a b

c

Moritur.

d

CAPUT IX.

Reliquiæ a Conone ad Aroasiam allatæ.

17 Nonas Maii anno a Christo nato 1112, ab urbe Roma allatæ sunt in ecclesiam S. Trinitatis et S. Nicolai in Aroasia reliquiæ beatorum Martyrum Sebastiani, Hippolyti, sociorumque ejus. Quatuor coronatorum. Felicissimi. Agapiti. Cæcilie Virginis. Julittæ. Item sepulcri Domini. Præsepî Domini. Manu Domini Paschalis Papæ II, et Domini Cononis Episcopi Cardinalis Prænestinæ civitatis, qui Legatus erat in Gallias, et postea in omnem Syriam, postquam rexisset monasterium Aroasiense.

CAPUT X.

Aliæ in Aroasia reliquiæ.

- b 18 De sancta Cruce. b S. Ignatii.
De sancta spongia. S. Laurentii.
De petra calvariæ loci. S. Antonii.
S. Augustini Episcopi. S. Gulgulphi.
a S. Monicæ. S. Calixti.
S. Vedasti. S. Victoris Martyris.
S. Joannis Baptistæ. S. Agathæ.
S. Joannis Evangelistæ. S. Margaretæ.
c S. Andreæ Apostoli. c S. Castulæ.
S. Jacobi minoris. S. Cordulæ.
S. Christophori.
d et plurium aliorum, quorum nomina ignorantur.

a Has reliquias tradunt Walterum Priorem Aroasiensem Ostia Aroasiam detulisse anno 1162. Quod ad 4 Maii examinabitur.

b S. Ignatii Antiocheni costas duas isthic asservari scribit Raissius, et Halloix noster in vita S. Ignatii cap. 13.
c Castullam vocat Raissius, atque fuisse e sodalibus S. Ursulæ.
d S. Apolloniæ dentem, ut idem ait Raissius.

CAPUT XI.

Nomina a Phil. monasteriorum, quæ olim in monasterio Arcasiensi fuere subjecta.

19 Abbas Aroasiæ caput sui Ordinis, et Pater generalis totius sui Ordinis, habet Ecclesias speciales xxviii, videlicet.

Ecclesiam de Hinniaco.	De Bethleem in Ale-
B. Mariæ de Bolonia.	mannia.
S. Crispini in cavea Sues-	De Falempino.
sionensi.	B. Mariæ de Atreo.
S. Ulmari in Bolonia.	S. Patricii in Hibernia.
De Scizonio.	De Dulci-valle.
De Bello-loco.	De Formezella.
S. Joannis de Chocques.	S. Mariæ de Nemore.
De Zinnebeca.	De S. Eligii fonte.
De Eccoult in Brugis.	B. Nicolai de Tornaco.
De Warneston.	De Calviaco.
De Castriciis.	S. Leodegarii Suessio-
De Castellione.	nensis.
De Dodouilla.	De Mareolo.
S. Joannis in Valencenis.	De Claro-fageto.
De Vratislavia in Polonia.	

a Hæc cænobia accuratius exponit Miræus, atque ex eo Pennotus : sed duo omittunt, videlicet De Formezella et de Calviaco ; nam etsi hoc nominet Miræus, putat tamen idem esse cum monasterio Fontis S. Eligii. De singulis occurret alibi agendi occasio, in variis Sanctorum, præsertim Belgarum, vitis.

B. GODEFRIDUS CAPPENBERGENSIS, EX COMITE CANONICUS ORD. PRÆMONSTRAT.

Commentatione historica illustratus

A JOANNE GAMANSIO SOCIETATIS JESU.

§ I. Natalis B. Godefridi.

AN CH.
MCXXVII.
XIII JANUARI.

B. Godefridi
natalis 13
Januar.

I dus, seu XIII diem Januarii tum vita tum scriptores ceteri B. Godefrido natalem statuunt; et in primis MS. Florarium SS. ista habet hoc die : Godefridi Comititis Camperbergensis. Canisius in Martyrol. Germanico : In monasterio Elstad beata memoria Godefridi Comititis Capenburgi. Ghinius in Natalib. SS. Canonicorum : Magdeburgi natalis B. Godefridi Comititis, errat in Magdeburgo, inde enim jam recesserat, inque itinere Ilmstadii, sive Elfstadii, mortuus, ut vita cap. 10. Novissime Joan. Chrysostomus vander Sterre Abbas S. Michaelis Antverpiæ in Natalib. SS. ord. Præmonstraten. In cænobio Ilmstadiano B. Godefridi ex Comite Cappenbergensi Canonici ordinis Præmonstratensis. Item in Hagiologio et Sideribus. Cujus, et Serarii annotationes nobis usui, in loco notavimus. Mosander, Haræus, Fasti Mariani, hoc etiam die vitam compendio narrant.

non 7 Maii aut
25 Nov.

2 Unde perperam ab Ferrario in generali Catalogo SS. refertur 7 Maii : In Germania S. Gothfridi Comititis Cappenbergensis et monachi. Citat quidem Martyrolog. monasticum, sed ejus auctor Wion nec verbo meminit; item Canisium, Cratopolium, seu Mersæum : sed hic diem certum non ponit, ille vero solum 13 Jan. Miræus in Fastis Belgicis de eodem 25 Novembris; non quod Godefrido, sed ipsius coarvo, ejusdem exempli, patriæ, religionis, Comiti B. Ludovico Arnsteinio natalem adscribat, etsi per lapsum amanuensis, qui 25 Novembris, accepit pro 25 Octobris, seu viii Kalendas Novembris, vero natali B. Ludovici. Vander Sterre adjicit in Natalibus, 12 Feb. Capenbergæ susceptio nem, et 16 Septemb. Depositionem reliquiarum B. Godefridi; omittit vero celebriorem Translationem primam Ilmstadii factam 13 Januarii. De illis tamen extra vitam cap. 12 num. 57, 58, 59, nemo alius.

Translatio.

3 Ceterum jam undecimo post ejus obitum anno,

Christi 1138. Wernerus Monasteriensium Antistes Sanctitas publicis litteris, quas infra referemus, eum appellat felicis recordationis, et sanctæ opinionis. Otto Episcopus, sanctæ recordationis. Post vero vitæ scriptor passim, item omnes superius citati, excepto Florario, Baronius tom. 12, anno 1126. Spondanus, Serarius, alique cum sanctitatis præconio Beatum, aut beatæ memoriæ, Fasti Mariani Sanctum, appellant. Quibus accedit Wernerus Rolevingius Carthusiæ Coloniensis alumnus, scriptor eruditus et prius, quod tam Fasciculus temporum et alii sine nomine impressi libelli, quam inedita volumina testantur, quorum complura in MS. insigni Bibliotheca ejusdem Carthusiæ visuntur. Hic de Westphalorum laudibus l. 3, c. 8, sanctos viros, et reliquias Mestphaliæ recensens, addit : in Campenberch, cænobio ordinis Præmonstratensis, B. Gotfridus Comes. Mersæus quoque in Catalogo SS. Germaniæ : S. Godefridus Comes Cappenbergensis, vir juxta mundum clarus, in militia strenuus, consilio prudens, verum in timore Dei, et pietate non minus promptus et eximius. Claruit sub Henrico IV, Imperatore anno Domini 1124. Cum apud seculum esset clarissimus, et gloriam mundi vanam esse et caducam perpenderet, relictis omnibus, ipsum suum insigne ac permagnificum castrum in monasterium consecrari invitis suis fecit. Ipse deinde monasticum habitum sub S. Norberto assumpsit, et hujus sancti viri consilium et vestigia sequi non erubuit, neque tædedit. Factus est velut alter Wilhelmus ille Aquitanus Dux 28 Maii. sub Carolo Magno. Hic Godefridus non sine sanctitatis opinione obiit. Utrum sit relatus inter Sanctos, sive de eo facta sit apotheosis, ignoratur.

4 Mosander et Serarius aiunt, quod quidem sciant, Canonizatio in Sanctos nondum relatum. Constat tamen certe allaboratam ab Archiepiscopo Moguntino jam pridem, ut referretur. Utinam sicut S. Norberti capta canonizatio, et ob

ob publicos motus intermissa, per Abbatem Parcensem juxta Lovanium in Belgio, censura Molani excitatum, ut Miræus in Chronico Præmonstrat. ait ad an. 1578, est resuscitata, ita simili zelo gloriæ Sanctorum ordinis et patriæ gentis, de integro procuretur Godefridi. Ast Cappenberga accepimus, in publicis precibus invocari olim et celebrari solitum fuisse: quod tamen intermissum pridem sit; nec qua utrumque auctoritate factum sit, sciri.

§ II. Vita.

Vita B. Godefridi e MSS. partim et impressis, est triplex. Prima proluxa satis, et, nisi omnia fallunt, primigenia. Auctor in prologo diversis locis vel metuit periculum ingratiitudinis, si Dei magnalia in B. Godefrido professionis suæ filiis exhibita posteritati non commendentur; vel præcavet se suscepta commendatione, nulli alteri eadem tractaturo præjudicatum velle; vel arguit inertiam communem in tam diuturno silentio rerum præclare gestarum. Quæ omnia nihili sunt, alius ante si vitam conscripsit. Porro hanc Ilmstadio e MS. superioris cænobii Præmonstrat. primus revocavit in lucem ut Baronius prædicat tom. 12, lucis ipse jubar Germaniæ Ecclesiæ Nicolaus Serarius noster, adjectis pauculis notis. Ab eo accepta, uti in novissima Surii editione, hic adfertur, sed aptius aliquanto capitibus et paragraphis interpuncta.

6 Scriptor huc usque est anonymus, tamen Ecclesiæ Cappenbergensis Canonicus, omnium et suo ipsius præfantis testimonio: De B. Godefrido Comite Cappenbergensis cænobii, hoc est, loci nostri, fundatore. Paria habet num. 12, 52, 54 et aliis. Cappenbergæ tamen aut alibi locorum, vix cum B. Godefrido vixerit; quod gesta ejus a se observata nulla narret, quin adeo diserte præmittit: Conabimur ea quæ sub oculis Fratrum nostrorum acta vel dicta sunt, explanare. Et n. 25: Hæc senior noster, quæ assidue oculis suis intuitus est, veraci ac fideli mihi testimonio prosecutus est. Similia passim nu. 26, 37, 39, 46 et alibi. Verum tamen post B. Godefridi tam Cappenberga, quam e vita discessum, ibidem esse versatum, ex Fratrum Godefrido familiarium ejusque famulorum narratione crebro citata, et aliunde, comprobatur nu. 12 et 46. Nobis adhuc ignorantibus ejus transitum Cappenbergæ, cap. 11, num. 52 et alibi. Præterea ibidem adhuc an. 1149, vixit in posteriori translatione B. Godefridi cap. 12. Vossius l. 2. de Historicis Latinis cap. 49, scribit circa Lotharii II, Imperatoris tempora claruisse incerti nominis monachum Præmonstratensem, scriptorem vitæ æqualis sui Godefridi Comitis Cappenbergensis. Ast scriptor ipse num. 56, regnante Conrado, qui successor fuit Lotharii an. 1137, aut 1138 defuncti, factam esse primam translationem testatur an. 1148, quam postea vel cum ipsa vita primum conscripsit, vel saltem adscripsit.

7 Idem porro pluribus locis, de se loquens solo, multitudinis numero utitur; ac simul quæ Præmonstratensium totique Cappenbergensium familiæ communia, ut in proœmio metum communis ingratiitudinis, publicæ negligentiae ac taciturnitatis culpam, sibi cum auctoritate sumit expianda. Quod cum præsides congregationum ipsi facere, aut si alios facere jubent, illud plerumque præmonere soleant; videtur Cappenbergæ functus officio Præpositi. Quod etiam prope convincit altum ubique silentium de nutu jussuque majorum, quo adactus hanc sit scriptorem aggressus; quod fere nemo illius ævi scriptorum, si in cænobio sub aliena degit disciplina, non præfari solet. Tum illa num. 59. Nos etc. huic nostro Joseph (Godefrido) votis assiduis domum (Cappenbergensem) delegemus gubernandam. Neque ex temporis ratione alius fuit quam Otto eo nomine primus, ordine secundus isthic Præpositus, qui anno 1125, ut infra dicitur, Cappenbergam veniens, circa initia imperii Lotharii, dein ibidem ab anno 1135 Fratribus præfuit, potiore parte sub Conrado Rege usque ad an-

num 1155, quo mortuus ut infra. Ceterum hujus eruditionem produnt multa ex sacris profanisque litteris ad rerum splendorem, legentisque oblectationem, scriptioni eleganter aspersa.

8 Huic vitæ appendicem addidimus ex vita S. Norberti tum MS. tum per Joan. Chrysostomum Abbatem post accuratam cum variis MSS. collationem edita, capita duo, quæ totam conversionem B. Godefridi illustrent; ideoque in MS. Ilmstadiano, quo usus Serarius, alterum saltem adjicitur; at sine vitæ illius citatione...

9 Altera vita MS. est e superiore, ut prologi finis, ac reliqua narratione verborum ac periodorum consensus ostendit, compendio quidem, sed accommo, digesta, et præter rerum temporumque ordinem meliorem, etiam miraculo uno auctor. Scriptor se Canonicum Cappenbergensem innuit, cum Cappenbergam castrum Ecclesiam nostram, ejusque Comites nostros Comites appellat. Et forsitan alibi etiam Episcopus fuit, quod addat: Plures de Fratribus nostris extra nos in diversis locis Episcopatus, Abbatias, Præposituras, Prælaturas, et dignitates alias sunt adepti, ubi illud extra nos interpretatur nonnemo præter nos. Sed refragari ipse videtur, cum Episcopos ab Ecclesia nostra assumptos dicit. Non ille Cappenbergensem, aliamve cujus erat professus, sed Ecclesiam propriam, peculiari nexu sibi Episcopo devinctam, nostram Ecclesiam potius appellaret. Dein illud extra nos, non ad solos Episcopos, sed ceteros etiam minores Antistites ibidem extenditur; adeoque magis probatur Præpositum Cappenbergæ fuisse, et quartum quidem ordine B. Hermannum Comitum de Are, qui susceptam an. 1171 Præposituram moriens anno 1210 reliquit.

10 Dato etiam fuisse Episcopum; ast ubi, aut quis fuit? Wernerus Monasteriensium XXI, ut aliquis suspicabatur, certe non fuit; quod nec ille Præmonstratensis, et jam anno 1152, defunctus, quo successorem accepit Fridericum, teste Frisingensi infra nullo modo attigerit tempora Episcopatus B. Isfridi, quem auctor inter alios citat Episcopum sibi æqualem vel superiorem. Is enim B. Evermodo Raceburgensi Episcopo circa annum 1177, mortuo subrogatus est. Ita Miræus in Chronico Præmonstrat. Helmoldus Annal. lib. 2, c. 26. Krantzius Metropol. l. 6, c. 40 et Wandaliæ lib. 5, cap. 42. Ex his emendandus in supplemento Surii Mosander, hanc ipsam vitam, mutato nonnihil stylo contractam, adferens, et asserens a contemporaneo B. Godefridi esse conscriptam.

11 Præter has duas, tertiam vitam MS. Latino versu, asservat vander Sterre. Quartam et recentem Historiæ SS. Præmonstratensium rhythmo Germanico conscriptæ inseruit Christophorus Pilckman, Abbas Steinfeldæ domus Dei, et ordinis per Westphaliæ Bohemiamque instaurator zelosus. Quintam denique dedit anno 1633 in Bibliotheca Præmonstratensi Joannes Pagius Theologus Parisiensis, Præmonstratensis Canonicus, et ordinis Syndicus. Ast eas ex prima MS. Serario, Mosandro, aliisque nove tantum collectas, omitimus: quidquid tamen aliunde inserunt excerpimus.

§ III. Nomen.

Godefridus, Godfridus, Gotfridus, Gofridus, Gaufridus, Gaudefridus etc. idem nomen inflexione tantum diversa, tum divinam vel bonam pacem, tum hominem pacis ejusmodi studiosum significat; duciturque a Teutonico Frid, quod pax, barbæ Fredum est; cui propiora sunt Godefredus, Gothofredus, Gottofredus, Gaufridus etc. apud Lanovium in schediasmate de Cancellariis: item Manfredus, Fredegundis, Alfredus, etc. In legibus Ripuariorum 18 apud Hermannum Comitem Nuenarium, Fredum explicatur, compositio, qua quis pacem a Principe impetrat. Lazius l. 3, de migrat. gent. ait: Vrede, pax; Frid hodie: inde Freda, muleta pro pace violata.

13 Porro nomen hoc isto ævo, viris illustribus familiare

AUCTORI
JO. HAMANS.

Appendix ex
vita S. Norberti.

Alia vita auctore B. Hermannus de Are, ut conjicimus;

non Wernero Monasteriensis,

NOT. 20.

Alia vitæ.

Etymon nominis Godefridi.

Fredum quid et Freda.

Admodum
in
M. S. de
Lipsia

diare fuit; Electori Trevirensi, Comitibus Loraniensi Barbato ejusque filio; Namurcensi, Arnsbergensi, aliis, et nominatim Duci Bullonio, qui, cum noster adhuc Godefridus admodum adolescens esset, in terram sanctam movit feliciter, ibique decessit, cujus sigillo in vita Venerab. Petri Eremitæ per D'Oultremannum legitur incisum Godefridus, antiqua orthographia, etiam Romana (ut Lips. de pronunt. ling. Lat. c. 13.) G in C aut K, non tam ob aliquam affinitatem, permutante, quam C seu K lenis et mollis, hactenus innominatæ litteræ, usum veterem attestante : quem exquisita Disceptatione philologica de natura et usu litterarum c. 7, Reverendiss. et Prænob. Ecclesiæ Monaster. Decanus, Mindensis Canon, D. BERNARDUS A MALLINCKROTT, asseruit nuper, ac dilucide ostendit in Germanicis Gott, Deus, geben, dare, etc. velut Kott, Kebe pronuntiari solitis. In omnibus enim istis etsi G scribatur, tamen K lenē effertur : qua in re quotquot idiomatis nostri cognitionem habent, sive superiores illi Germani sint, sive nostrates, Belgæve, suffragatores me habiturum confido. Ita ille, cujus eximia humanitate plurima nobis, ad hanc de B. Godefrido concinnandam commentationem, suppeditata sunt.

in littera in-
C et K mutata.

§ IV. Comitatus.

Comitis dignitate arci ditionique Cappenbergicæ annexa Godefridum excelluisse, præter vitæ scriptores, ipse Suevorum Princeps in Cæsareo conventu cap. 7, magnifice testatur : et Rolevinckius in laudibus Westphaliarum lib. 1 cap. 1, inter Westphaliæ Comitatus, domus que illustres recenset Cappenberg. Erant autem isthic Comites, quales hodiernum occurrunt, in una provincia plures, ejusdem tamen provinciæ Comites passim omnes vocantur, etsi portionem aliquam singuli, aut titulum dumtaxat obtineant. Ita prorsus Cappenbergensis in Westphaliæ provincia Comes Godefridus, vitæ c. 1, Comitatus agebat officium, et in vita MS. S. Norberti c. 31, dicitur Comes quidam Westphaliæ præpotentissimus. Eo ergo tempore quando universa Westphalia in Episcopatus a Carolo Magno constitutos, Ducatus, Comitatusque dividebatur; ut modo, complures etiam Comites certo terrarum districtu in eadem Westphalia dominatum exercebant; velut etiamnum haud pauci exercent, vel seorsim singuli, vel pluribus in unum, ut terris, ita terrarum titulis per acta varia pactaque concurrentibus. Imo toto hoc commentario vilitate B. Godefridi aliquot Westphaliæ Comites nominantur, etiam hodie illustres. Complures item apud Historicos proprii Westphaliæ Saxoniarque Duces; Magnus ex Bilingiis, Godefrido adhuc puero, reliqua vero vita Lotharius Comes Supplinburgi et Arnsbergæ, tandem Imperator. His inferior, illis par aut superior ad inferioris Lupiæ tractum Comes Cappenbergensis arce et Comitatu suo, uti alia Westphaliæ parte arx et stirps Arnsbergica eminebat, de qua cap. 4, etc. quod in stemmatis, quippe mortalium, assolet alternis fieri. Ideo vitæ S. Norberti cap. cit. titulus additur Godefrido Comitis Westphaliæ præpotentissimi; et ibidem Castrum Cappenbergense dominatum Westphaliæ tenere, et quidem totius, ut vita brevior habet; nimirum ampliorem præ reliquis, ac præcipue tota diocesi Monasteriensi, in qua sola Cappenberg ad Comitatus, ac Stromberg ad vicecomitatus, sive Burggraviatus sacri Romani Imperii dignitatem erecta erat, vide § 5.

B. Godefridus
Comes West-
phaliæ,

et Princeps.

Ad hæc Serarius notat. 6, observat vitæ S. Norberti c. 32, Godefridum vocari Principem: utique tum quia inter primores patriæ, tum quia regia stirpe natus, opulentia, dominatu, Principibus par erat aut major; quemadmodum ibidem Comes Campaniæ Theobaldus vocatur nobilissimus Franciæ Princeps. Et Godefridus ipse formularum gnarus, vitæ c. 9, num. 42, ita Fridericum socerum Comitem Arnsbergium alloquitur : Princeps et unus ex hujus seculi primis ore vulgari nominaris.

16 Gentilitia quondam Cappenbergensium Comitum arma fuisse : scutum aureum in summo latum modice lunato aut nullo fastigio; ad imum cuneatius et pinnatum, ut fere prisca Samnitum, et posteriora veterum Nobilium. Mediam scuti regionem, tertiamque totius aræ partem implet fascia punicea, velut militare cingulum. Apici insidet adversa rectaque galea, quæ septenis clathris diducta et illustrata, uti Marchionum solent; plumantibus corymbis ceu cristis, folia larga et reflexa exprimentibus, inlecta; quibus miscellaneo coloris punicei aureique metalli jubare alternis effulgentē exornatis, cassis ipsa pone juxtimque ac parmula extima, pulchra diffusionē ambitur. Eadem Ducum amplæ ac liberæ ditionis privilegio ita coronata est, ut ex aurea circulari bracteola, margaritis intexta, quatuor exsurgant aureæ quercus frondes, totidem echinis per aquæ intervalla prodeuntibus. Ab vertice cassidis erigunt sese, velut ad inferendum terrorem, gemina cornua aurea, dorsis obversis, scutario synbolo singula media obligante. Horum similiumque insignium ritus explanat Lipsius lib. 3, de milit. Rom. et plenius Silvester Petrasancta in Tesseris gentilit. cap. 26. Atque hæc genuina insignia hodie in Cappenbergensi curia Monasterii Westphaliæ, in cænobio ipso sepulchroque BB. Godefridi et Ottonis, depicta visuntur, solo scuto absque galea. Eadem ipsorum Comitum heredes adm. R. D. Cappenbergæ Præpositus, et RR. DD. Canonicorum conventus, etiamnum retinent. Iisdem consentiunt, citra extimum ornatum, insignia Episcopi Monasteriensis, atque urbis ipsius, nisi quod hæc cristis inornentur : Cathedralis vero Ecclesiæ imaginem S. Pauli umbilico tenus scuti fasciæ imminetē exhibent.

Insignia Cap-
penbergicæ
familie:

17 Elogia S. Norberti Icone 22, in scuto ovali (quod aliis quoque usurpatum, haud scio an ex veteri rei tesserariæ norma) fascias binas exhibent, scutique coronidem unionibus in summo ambitu confertam, quæ Comitum est propria. Serarius noster scutum argenteum duplici prasina fascia distinctum sculpi curavit; galeam quinque clathratam; inque apice brachia duo sursum elata, manibus protensis, typis scutariis manicata, interque ea globulum galeæ insidentem ac pavonina cauda fastigiatum.

NOT. 21.

perperam
alibi ex-
pressa.

§ V. Comitatus sedes.

Cappenberg, princeps Comitum sedes, in Westphalia, diocesis Monasteriensis, a Luna ad Lupiam flumen sito oppido milliari ferme distat. Locus excelsus est, munitus et amœnus; ait Serarius Notat. 2, Castrum per totam Westphaliā opinatissimum; B. Hermannus de Scheida B. Godefrido æqualis infra; permagnæ honestatis ac spectabilitatis; vita numer. 23, positum loco spectabili, situque admodum salubri et delectabili; numer. 5, qualem sane primos arcium conditores ruri elegisse constat, et scriptis humanissime litteris describit BERNARDUS A MALLINCKROTT: Celebris, inquit, olim in Cappenbergæ tractu venatio, quam loci genius adhuc suadet, saltu spatioso undique cænobium ambiente, prospectuque plaga meridionali Marchiæ Comitatum versus, procul patente, in montes Westphalicos, agros, pagos, oppida complura, Tremoniam, Camenam, Unnam, Hammonem, Lunam etc. Ad saltus confinia, qua metropolim Monasterium respicit, adjacet planicies compascua duarum horarum longitudine, vulgo Die magheide : quæ in Speculo Saxonico inter præcipua regalia banna, id est districtus terrarum silvarumque et venatorum campos, vulgo Wildtbahn, refertur. Præterea isthic patriæ munimentum stetisse indicio est tum apparatus bellicus Friderici Arnsbergensis obsidionem molientis, in vita numer. 20, tum situs excelsior antiquitus munimentis eligi solitus; cujus generis in Monasteriensi ditione rarior montibus, iisque parum editis insessæ, alterum tertiumve reperio; Strombergam, olim Burggraviatum Imperii, et Horstmariam, quæ potens dynastia fuit. Quartum illis montanum castrum accenseri

Cappenberg
in diocesi Mo-
nasteriensi,
loco amœno.

et munito;

NOT. 22.

in provincia
Dreni,

NOT. 23.

Carolo Magno
et Francorum
Regibus fre-
quentata.

accenseri potest Huneburgum, de quo § 6. Sub Magno Carolo Egbertus Saxoniae cis Visurgim Comes habitavit in eadem præterlabentis Lupiae ora, seu, ut Uffingus in vita ejus conjugis S. Idæ 4 Sept. apud Surium, in provincia Dreni; quod nomen (etiam Francorum Annalibus usurpatum) adhuc obtinet tractus ille Monasteriensis Ecclesiae, ad dexteram Lupiae ripam a Cappenberga in finibus ejus sita, oppidum Lupiam usque, olim Bructerorum sedes. Hertveldiae, vico Lupiae imminente, basilica ab eodem Egberto Comite Westphaliae constructa fuit, vicinisque ejus prædiis dotata, inque ea ipsi et uxori, isthic considere solitæ, monumentum sepulchræ locatum. Hovestadt adjacens Egberti curia fuisse creditur; et Eckelburg vicus cum arce, quasi Egberti Burgus. Neque Susatum amplius dimidia hora abest, jam ab Dagoberti Regis et S. Cuniberti ævo celebre.

19 Supparem Cappenbergæ antiquitatem prodit brevioris vitæ prologus: Temporibus B. Ludgeri primi Episcopi Monasteriensis et Caroli Magni Regis inhabitabatur semper mons Cappenberg. Nec abhorret jam tum fuisse recensitum inter Firmitates, seu loca provinciae firmiora, quæ uti et civitates, præter domicilia ruri reliqua (recensentur non pauca in Actis SS. Ewaldorum, Swiberti, Ludgeri, ac veterum donationum litteris) provinciales Carolo ad Bocholdiam victori cessere, in quibus saltem ipsa Cappenberga est numeranda. Cujus etiam arcis antiquos possessores ab ejusdem Caroli sororis filia ortum traxisse tradit vita longior c. 13. Quin id temporis montem istum saltumque a propriis Westphalorum Regulis, aut Widekindi Carolive Præfectis, habitatum, et asseclis frequentatum cum adhærente banno regio, seu venatorum campo, præter rarum situs, solique ultra flumen fertilissimi præstantiam, persuadet Francorum Dagoberti, Martelli, Pipini, Carolomanni, hac in Frisiam Saxoniamque prioribus annis sæpius iterata belli ac pacis expeditio. Neque infrequens Carolo Magno istac, Rheno ad Lupiam trajecto, transitus, qui variis locis apud du Chesne tom. 1, Histor. Francicæ astruitur. Annales ex MS. Tili: Anno DCCLXXX fuit Synodus ad Duriam; et inde per actus, (id est, vias, ut Festus verbo actus. Varr. l. 4 de Ling. Lat. Actus iter in agris, quod agendo teritur, ut viæ qua vehebant) partibus Saxoniae ad Lippeham; et Saxones voluerunt resistere, in loco qui dicitur Bothslotz, et non potuerunt, sed fugientes reliquerunt omnes civitates eorum, et Franci aperta via introeuntes in Westfaelos, conquisierunt omnes. Alii Annales ex MS. Loiselii: An. 779 iter per actus est partibus Saxoniae ad Lippiaham. Transiit Rhenus fluvius, et Saxones voluerunt resistere in loco qui dicitur Bohhot, auxiliante Domino non prævaluerunt, sed ab inde fugientes reliquerunt omnes firmitates eorum, et Francis aperta est via, et introeuntes in Westfalaos conquisierunt eos omnes. Iterum Annales ex MS. Tili: An. 785 Dominus Rex transiit ad Lippiaham et ingressus est Saxoniam, et misit filium suum contra Westphalos. Eginhartus in Annal. de eadem expeditione ait: An. 784, cum exercitu in loco, qui Lippeheim vocatur, Rhenum trajecit. Hic et alibi, ut posterioris loci varia est lectio Buoholz, Bouholtz, Bolhoz, Botolz, Bozols, Boucholt; ita quoque prioris, Lippia, Lippeam, Lippiam, Lippiaham, Lippiaham, Lipihaam, id est notiore dialecto, ut Eginartus Lippeheim. Utrumque designat Wernerus de laud. Westph. l. 2, c. 5. Anno 779 exercitu traducto in loco qui dicitur Lippekant prope Wesaliam, ex adverso Saxones prope Bocholdiam castra posuerunt, volentes impedire Regem. Nimirum ut Roerort, Angerort, Iseloort, Roræ, Angeræ, Isalæ fluviorum, ora et extremum; ita Lupiae Rheno se committentis ipsa crepido et adjacens utrimque ripa, Lupiae angulus vel extremitas, seu Lippekant vernacule dicitur, ut alibi Mosæ tractus die Maeskant. Comes Nuenarius Comment. de Gallia Belg. inquit: Wesaliae ad moenia Lupia Rheno conjungitur. Hanc Caroli Magni temporibus

Luppiamundam vocatam comperi, quemadmodum Angræmunda, et Ruræmunda quoque dicuntur, nam ostium hoc modo Germani soliti sunt appellare, velut fluminis effluentis os, fauces, labrum. Præter ista Carolus, Rheno apud Lupiae fines et fauces transmissus, nunc ad ejusdem et Paderæ fontes, per interjectum Cappenbergæ agrum pace belloque progreditur; nunc Tremoniae sedem regiae domus vel annonæ collocat, ut to. 4, Theatri Urbium dicitur; nunc Sigeburgum vicinum expugnat, recuperat; nunc Heresburgi hibernat cum uxore ac filiabus, etc.

20 Quod si eo jam ævo Cappenberga stetit, fit verisimile prius seculis aliquot, ante illa Frisiorum Saxonumque contra Francos diuturna bella, initio castellum fuisse veterumve Burgum, aut turrim, et stationem insignem priscorum Bructerorum, qui populi regionem Lupia Amisiaque fluviis præcinctam obtinuerunt, ut clarum est ex Tacito Annal. 1, Cluverio in Germania; quibus eadem regione post Chamavi et Angrivarii succedere, Trajani Imp. ævo. Quod testatur et lætatur Tacitus de Germanorum moribus: Juxta Tencteros Bructeri olim occurrebant: nunc Chamavos et Angrivarios immigrasse (in eorum sedes) narratur (primo anno principatus Trajani an. Christi 97, quo anno de Germania istum librum conscripsit) Tacitus pulsus Bructeris ac penitus excisis vicinarum consensu nationum, seu superbiæ odio, seu prædæ dulcedine, seu favore quodam erga nos Deorum. Nam ne spectaculo quidem prælii invidere. Super LX millia non armis telisque Romanis, sed, quod magnificentius est, oblectationi oculisque ceciderunt. Prælii locus incertus, vicinus tamen alicui præsidio Romanorum, ut spectari potuerit. Qui tantæ cladi superfuere de Bructeris, Rheni ripam Agrippinae appositam insedere ut Cluverius demonstrat Germ. l. 3, c. 13, ex Nazarii Panegyri. et Gregorius Turonensis l. 2, c. 9, de Arbogaste Theodosii Imperatoris Duce, inquit: Collecto ergo exercitu, transgressus Rhenum, (Agrippinae Coloniae, ut præmiserat) Bructeros ripæ proximos; pagum etiam quem Chamavi incolunt depopulatus est. Hinc conficitur, nec abs re, hisce Bructeris quia confines Chamavi, eos ab illo vetere Bructerorum excidio, Lupiam quoque transgressos, aliquam regionis partem, sive pagum insecdisse; a quibus hodierni oppidi Camene, seu Caemen, milliari a Lupia distantis, velut altera ripa æquali spatio semoti montis aut burgi Chamavorum, Chamenburg et Chamenberg, nomen profluxerit. Primum integra voce permansit hactenus; alterum cum ætate unius litteræ mutationem per varium linguæ sermonisque flexum subiit, ut Campenberch, et Capenburgum nonnullis, ut infra § 9, Capenberg, et Capenberga usitatius appelletur. Neque litterula unica extrita et usu variata magis obstare potest, quam plures et litteræ et syllabæ alibi recisæ obstare censeantur, quo minus veterem primamque significationem retineant, ut Aliso, Elsen; Susatum, So est; Monasterium, Munster; et alia sexcenta. Porro quali gradatione a Siga et Sigambris (ut eruditi consentiunt, Junius in Batavia, Cluverius in Germ. l. 3, c. 8, 9) derivata sunt, Sigen, et Sigena Comitatus Nassovii oppidum, Sigeburgum, seu Sicamburgum, ut vocat Kærius in oblonga Rheni Tab. ad Roræ et Lenæ confluvium; Sigeburga illustris ad amnem Sigam Abbatia; simili prorsus a Chamavis Caemen, Camenburg, Camenberg, seu Capenburgum, Capenberga sunt propagata. Itaque si prius Bructerorum nullus illic burgus aut statio, certe Chamavorum fuit posterius, omnino opportuna ad fluvium, ditionem eorum lambentem aut interlabentem; in silva omnem fere provinciam obtinente; in monte totius regionis fere unico excelsoque et medio, ipsam Camenam, et ulteriora montium Sicambriae, seu Westphaliae et Surlandiæ; pagum Tortmannorum, sive Tremoniam, ut to. 4 Theatri Urb. ceteraque camporum et silvarum longissimo et latissimo ductu sub oculos subjiciente. Quem vita longior c. 1, indicat istis verbis, loco spectabili; et vita brevior initio: Capenberch a situs sui qualitate, mons speculationis interpretatur

AUCTOR:
JO. GAMANS

Nomen a veteribus Chamavis ductum videtur.

Interpretatur: quasi ex Gapen, et Kapen, quod accolis, etiam priscis, fuit spectare, et speculari, fere otiosorum more. Placuit vero ista ad etymologiam, in vetustis plerumque incertam, utrique scriptori alludere.

Interpretatur: quasi ex Gapen, et Kapen, quod accolis, etiam priscis, fuit spectare, et speculari, fere otiosorum more. Placuit vero ista ad etymologiam, in vetustis plerumque incertam, utrique scriptori alludere.

§ VI. Familia.

Probati viri genus est virtus: tamen illa ut veniens e corpore pulchro, ita et claro stemmate gratior est. Hoc decus Godefrido vitæ scriptor cap. 13, tribuit: Antiqui possessores Cappenbergensis castri, de Magni Caroli et Widekindi Regis progenie per Imezam, quæ Xanctis quiescit, (quia, ut aiunt, sororis suæ filiam Carolus, tamquam pacis obsidem, Widekindi filio dedit uxorem, et a ejus posteris curtem Wifde obtinemus) descendisse traduntur. Scio illustrium cunabula frequenter veterum Imperatorum, Regum, ac in primis in Saxonis Genealogiis Carolinorum et Witi-kindeorum insignibus præteri, ut iis nacentes familiæ fabulis, ceu fasciis, involutæ, grandiores primo ortu appareant. Tamen eo argumento, velut comparato ad vetustam nobilitatem subruendam telo, passim magnificis natalibus pro libitu illudere, cum præter incertum præsummentis metum, ratio illos nulla confutat, hominis est, ut levissime dicam, rerum probabilium momenta haud serio expendentis. Quare Imeza Caroli Magni ex sorore neptis, etsi hactenus parum ex scriptoribus nota, haud tamen ideo temere explodenda; cum ejus familia jam ab annis 500, proprio nomine, maritique certo sepulturæ loco, certis posterorum fundis, ex longa temporum et majorum attestatione cognitis, confirmetur.

22 Pari argumentatione Brawerus utitur Annal. Trevirens. lib. 8, an. 809, non in Ada modo asserenda, sed et Officia. Adam e tenebris jam ante Lazius Bruschiusque eduxerant, prolata etiam sepulchri epigraphe, ADA ANCILLA CHRISTI, SOROR CAROLI MAGNI: clarius vero tum idem Brawerus in Annalibus, tum in Maximiniani cænobii defensione eam Zillesius vindicavit. Officiam, sive Efficiam ex MSS. Rutilensium codicibus Brawerus eruit, quam monasterii olim Benedictinorum post Carthusiensium, Treviros inter et Theodonis villam, fundamenta ad fastigium produxisse, ac in oratorio S. Stephani sepultam; ædemque a Leone Papa B. Xysto Papæ consecratam constans est et temporum serie propagata tradito. Porro Fauchetus in Antiquit. et Magistrat. Franciæ; et gemini Sammarthani in historia Genealogica Franciæ to. 1, l. 3, c. 5, recensent Caroli Magni sorores tres ex matre Bertha, Rothaidem, Adelheidem, tenella ætate extinctas, Metique sepultas; Gisela (aliis Itisbergam) Abbatissam, sanctæ conversationis feminam, quam a morte matris velut alteram matrem coluit idem frater Carolus, ut ad illius vitam **21** Maii dicetur, et tradit idem Bruschius in monasterio Campidona; ubi plures adjungit ejusdem Berthæ ex Pipino filias, Adam ancillam Christi, Bertham Rolandi strenui Ducis matrem, Symphorianam Amberti Ducis conjugem, illustri prole secundam. Has omnes asserit Lazius de migrat. Gent. l. 3, in catalogo Carolingorum, (præter Adelheidem, cujus non meminit) Regis Pipini, qui Magno Carolo parens fuit, esse filias ex altera uxore Leutburgi, quam, non quidem harum parentem, legitimam tamen Pipini uxorem agnoscit Bruschius, et Leutburgim, vel Talatinam vocat, feminam Saxoniam. Ast ambo hallucinantur, cum prima et unica fuerit uxor Pipino Bertha, marito an. 768, **24** Septemb. defuncto, ad mensem Julium an. 783, superstes. Fauchetus et Sammarthani filias illas ex concubina susceptas volunt, si tamen vere Pipini filiæ fuerunt. At fuisse, duas saltem illas a Browero in lucem assertas, haudquaquam ambigo. Pro Symphoriana item, et Bertha, stant sui singulis liberi posterique, non improbatum a Genealogis etiam præstantibus. Ambæ vero illæ innuptæ, cum primistribus ex Bertha, Mosellam, inter Metim ac Treviros, vivæ domiciliis, mortuæ sepulchris illustrarunt, atque ad ejus Rhenique marginem certos a parente Carolo fundos possederunt, Ecclesiis diversis postmodum consignatos. Harum quoque neptis

ex Ludovico Pio, B. Ritzæ, item scriptoribus incognitæ, ad Confluentiam domos ac fundos extitisse testantur Ecclesiæ S. Castoris monumenta, ubi sepulta miraculis et cultu piorum claret. Proinde has omnes eo tantum argumento, quod ab Historicis, solos fere filios recensentibus, omittantur, natalium sedibus, fundis, tumulis, codicillis exturbare, iniquum est, ne dicam sacrilegum. Et cum filia Regum Francorum, vel suo vel parentum genio ductuque, ad Rheni et Mosellæ Ripuariam præcipue degerint, minus videri mirum debet Imezam nuptui traditam ultra Rhenum, juxtaque eum Xanctis esse sepultam.

23 Ceterum eadem Imeza num jam dictarum aliqua Caroli sororum, an alia consanguinea vel etiam affini tantum, quæ sororio nomine sapius honorantur, orta sit, non liquet. Referunt Sammarthani genealogiæ Hugonis Capeti scriptorem (Pontum, ut arbitror, Thiardæum, scriptis clarum, Cabilonensem Episcopum) tradere, Bertam Carolomanni Suessionum et Germaniæ Regis filiam, a patruo Carolo Magno, Regi aut Duci Saxonum Widekindo post initam concordiam, fidemque Christi susceptam, in conjugium datam. Id tamen a me alibi necdum observatum; nec ullus filia Carolomanni, sed tantum filiorum, ut historici solent, meminit: eosque una cum Berta matre, Verona capta, in Franciam deductos adhuc adolescentulos ait Paulus Æmilius in Carolo Magno. Nec multo grandiores obisse, videtur probare reliquæ ætatis in historicis silentium. Nihil alioquin obstat Berthæ et Imezæ nominum diversitas, cum ea in Genealogicis vix æstimetur, si rerum sit consensus; quæ aliqua apparet, eo quod vetus sit et frequens uxorem fratris ab altero fratre sororem dici.

24 Sive ergo Bertha fuerit Caroli fratria, sive Imeza sororis filia; eam ipse magno et seniori, post sancto, Widekindo, pacis tantum obsidem; sed uxorem ejus filio, ut ætate juvenili supparem, dedit. Ast utri filiorum? an Wigberto natu majori ac heredi in Westphalia? an Widekindo juniore, domino ditionis Salam inter et Altim, ut volunt Genealogi, Lazius, Grantzius, Emminius, Bertius in Germ. l. 2, cap. 11? De primo suadet Cappenbergæ, Westphaliæ pars, et ab illius patrimonio ampliore post decisa. Verum utrique sua conjux apud eosdem: Wigberto filia Rabbodi Regis Frisorum Sinicilla, vel Smicilla, Widikindo Nilada, vel Inlada, suique ex illis liberi. Forte bello Saxonico, cujus dux fere et auctor Widekindus, dubio procul ætate jam maturus ac præstans robore, post annos plures composito, alterutrius filii uxor obierat, ut secundam duceret Imezam. Ut sit, illud conjugium confirmat, quod circa idem tempus, eodem Lupiæ tractu, vir potens et illustris Egbertus Comes Carolo Magno gratissimus, eoque favente et agente, ex ipsa Gallia Comitum summo loco nati filiam regali indole uxorem S. Idam acceperit, et cum ea Westphaliæ ab eodem Carolo præfectus ad Lupiam consederit, ut **4** Septembris dicemus. Quidni et Carolus neptem suam potentissimo Angariæ ac Westphaliæ Duci nuptum dederit? præsertim cum Ducum istorum ac popularium animis in pacem Christi que fidem incertis et asperis, suaviter Deo ac Francorum genti adjungendis, nihil fuerit opportunius partibusque federatis jucundius?

25 Hinc primi Capenbergæ possessores nati; et non una tantum sobole serieque: cum infra Otto Episcopus Monasteriensis, Comes de Bentheim, dicat se de Cappenbergensium Comitum consanguinitatis linea descendere, eosque consanguineos nostros appellet. Vitæ quoque Scriptor ait: Quorum hodieque in multis excellens claret magnanimitas. Unum hinc Hermannum Comitem, una cum devotissima ejus conjugē Gerberge de Huneburg, Dei cultorem præcipuum necessario inducimus. Unus hic ex multis, probus in paucis, miraculis clarus in vivis Hermannus, avus B. Godefridi, de quo in vita cap. 1.

26 Avia paterna fuit Gerbergis de Huneburg. Litteræ Ludovici Pii apud Crusium in Annal. Suevicis p. 2, l. 1, cap. 12, et in Vindiciis Eccles. Wirtenbergiæ,

Imeza harum alicujus, aut fratris filia;

nupta Widekindi Magni filio,

ad pacem firmandam.

Hermannus avus B. Godefridi,

Gerbergis avia, an Sueva;

Imeza Caroli Magni sororis filia.

Plures Caroli sorores.

bergiæ, testantur arcem Huneburgum, altero ab Hala Suevorum milliari, ejusdem Imperatoris jussu destructam, in fabricam ecclesiæ cœnobii Murrhartensis ab ipso fundati cecisse, interque ceteras res donatos xxx ministros, et post : Nomina autem ministrorum ex arce Hunneburgo, deinde : Necnon alios strenuos Equites ejus arcis Diethanum, Waldmarum, Tilum, et Widedkindum. Ex istis ministerialibus vel Equitibus, nobilitatis gradu præstantioribus, an ex Comitibus de Honeburg et Hohenburg in eisdem Vindiciis et Metropoli Hundii, et alibi celebratis, Gerbergis orta sit, incertum. Secundum probabilius videri potest, ex confirmatione foundationis monasterii Alpirsbacensis ord. S. Benedicti facta per Henricum V, Argentiniæ an. 1123, ubi inter complures Comites medius adducitur Folmarus Comes de Huneburc, qui Gerberge nostra ætate aliquanto posterior, B. Godefridi æqualis fuit. Reliqui certe, qui in eodem diplomate testes adhibentur, Alsatiæ vicinarumque ditionum Comites Ducesque : ut conjici queat, et Folmarum, et Gerbergim ex eodem tractu oriundos fuisse.

an potius
Westphala.

27 At propius ex ipsa Westphalia Hermannō adduci conjur Huneburgica potuit. Nam (ut suis nos litteris docuit sæpius laudatus BERNARDUS A MALLINCKROTT. V. Cl.) haud procul Horstmaria, in eodem montium seu collium tractu, quo arx illa Monasteriensis Episcopi sita est, in parochia Laer celebri a primitiis fidei Christianæ (ibi per SS. Ewaldos cum miraculo plantatæ, teste Wernero Rolevinck ejusdem loci cive de Westphaliæ laudibus l. 2, c. 1, et l. 3, c. 8, aliisque) visuntur etiamnum expressissima vestigia destructi castrî Huneborg, pro istius seculi more triplici gyrato murorum ambitu quondam muniti; quod ex parte dominum agnoscit sororium meum Gasparem Valken, dominum in Rokel et Laer; isque locus hodie et multis retro annis est fagis obsitus. Nec dubito illic antiquitus familiam de Huneburg sedes habuisse, et cognomen traxisse. Vulgus nostrum opinatur ab Hunnis aliquando isthic considentibus appellationem mansisse : (idem et in Huneburgo Sueviæ refert Crusius.) Comites an Barones fuerint, et quæ occasio destructionis, dicere non habeo. Nec fuit prisceis temporibus tam accurata distinctio, quin sæpe iidem hoc loco Comites, alio Domini vel dynastæ appellentur. Quia tamen in diœcesi tota Monasteriensi, præter Capenbergenses Comites et Strombergæ Burgravios, nullos alios reperio; (forte tamen erunt Benthemii, pro usu ejus temporis ex parte inter Comites referendi : inferior enim Comitatus Ultrajectino Episcopo in spiritualibus fuit subditus) et Vechtenses, Ahusenses, Horstmarienses, Lonenses, Ottenstainenses, Gemenses, non nisi titulum Domini usurparunt; putarim etiam ad eandem classem Huneburgicos pertinere.

pater, patrui,

mater,

uxor.

28 Hermannō porro ac Gerbergi tres nati filii : priores duo intercepti insidiis ac trucidati sunt, ut c. 13. Eorum alter Otto fuerit, parens Gerbergis Abbatissæ sanctissimæ, de qua cap. 2. At Godefridus horum frater, deinde uxorem duxit Beatricem de Suevia, quæ Beatum nostrum ei peperit. Mater vero Beatricis, avia Godefridi, Comitissa de Hohenloe juxta Sueviam, soror fuit aviæ Friderici II, Sueviæ Ducis. Vide infra cap. 13, num. 61. Beato denique ipsi Godefrido nupta nobilissimæ domus Arnsbergensis filia. Adeo ut mirum non sit eum cum fratre tum Henrico Cæsari, tum Friderico Sueviæ Duci, utriusque ex regia Francorum et Suevorum stirpe oriundo, aliisque antiquitate ac dignitate præstantissimis familiis, per matrem, uxoremque agnatum censi; et ab Egberto Episcopo infra virum nobilissimum ex terra nostra, seu Westphalia, vocari.

29 Genealogiam vero, etsi imperfectam, locupletius tamen exhibet antiquum Capenbergæ MS. Carolus Magnus sororis suæ filiam, Imezam nomine, Widekindi Regis filio, uti pacis obsidem, in matrimonium dedisse scribitur : ex his (post plures generationes) nascitur Hermannus primus, Comes in Capenberg,

Fundatorum avus, qui duxit Gerbergem ex nobilissima familia Huneborg, sive Humberg, ex qua dictus Comes Hermannus suscepit tres filios, quorum natu minimus Godefridus dictus, Godefridi Fundatoris pater; duo majores, quorum nomina non constant, ab Eckerico occisi sunt in silva Grevenlo. De quibus superstes Godefridus uxorem duxit ex Suevia, nomine Beatricem, ex qua genuit Godefridum et Otto- nem filios, item filias duas, Beatricem et Gerbergem; illa hic in cœnobio Virginum sacro velamine suscepto vixit et mortua fuit : hæc clam abducta nupsit nobili cuidam Wernero de Erperode. Porro defuncto Godefrido B. Godefridi patre, vidua nupsit Henrico Comiti de Rietbeck, fratri Comitis Friderici in Arnsberg. Ex hac Comes Henricus suscepit unicam filiam, nomine Eleicam, quæ postea matrimonio juncta Engelmaro Comiti de Oldenburg, peperit Henricum, Christianum, et Ottonem fratres, et Eleicam matrem Simonis comitis in Teckeburg. Godefridus autem monasterii Capenbergensis fundator duxit filiam Friderici Comitis in Arnsberg, nomine Juttam, ex qua nullam prolem suscepit. Otto autem in cœlibatu ordinem ingressus fuit.

§ VII. Ætas.

Hanc vita explanate docet cap. 11. Idibus Januarii migravit ad Christum anno Dominicæ incarnationis mxcxvi, ætatis autem ferme suæ xxx. Consentit minor vita, atque Anselmus Gemblac. in auctario ad Sigebertum. Verum annus ille accipiendus est veteri Gallicæ Ecclesiæ ritu annum a Paschate ordientis; qui calculus Monasterii et Capenbergæ ad an. 1310, viguit, quo demum abrogatus in Synodo Coloniensi sub Henrico Archiepiscopo, ut in S. Engelberti vita tradit Gelenius. Non ergo juxta modernam Romanamque aram, anno 1126, ut Baronius tom. 12, Mudzardus Histor. Eccles. Belgicæ to. 2, Vander Sterre in vita S. Norberti Belgice scripta lib. 3, cap. 1, sed anno 1127, diem suum obiit B. Godefridus.

Moritur B.
Godefridus
an. 1127,
13 Jan.

31 Cum enim ante mortem Capenbergæ cum fratre præmonstratum sit missus, ut dicitur cap. 10, num. 48, ac post annum revocatus ad Norbertum jam Archiepiscopum, num. 49, inchoato an. 1126, 13 Janu. obiisse non potuit; quod anni istius ætate primum electus sit in Archiepiscopum Norbertus, ut paullo post vitæ contextus docebit, et ipsa narratio mortis, quæ illi obvenit an. 1134, feria 4 Pentecostes, viii Idus Junii, seu, ut inscriptio sepulchralis habet, anno eodem 6 Junii : et consentiunt Anselmus Gemblacensis, Urspergens. Trithem. in Chronico Hirsaug. Baronius to. 12. Ex quo necessum est, ut Norberto electo, sub autumnii finem, ante natalem Domini adfuerit; atque inde Patris accepta benedictione, Ilmstadium declinans, ibidem anni sequentis 1127, die 13, decesserit. Quia si a tempore obitus S. Norberti anni præcedentes usque ad annum 1126, relegantur, octo plane anni minus uno mense conficiuntur, quibus præfuit Archiepiscopus; eorumque primus erit annus idem 1126, quo, ut ex vita relata mortis dies sexta Junii indicat, eodem mense, aut sequente ineunte ante annos octo electus, ac xv Kalend. Augusti, seu 18 Julii, ut Biblioth. Præmonstr. tradit lib. 2, c. 32, die Dominica, deductus est in Cathedram Archiepiscopalem. Quæ in vita cap. 41, satis probantur ferventi studio Canonorum Magdeburgensis Capituli, Spiræ in comitiis coram Rege Lothario ac principibus de tribus sibi propositis S. Norbertum in vestigio eligentium. Non potuit, inquit scriptor, se homo debilis defendere, non licuit ei cogitare, nec cogitando quicquam de se ordinare : sed quam cito raptus est, a Rege fuit laudatus, et ab omnibus astantibus approbatus, ab ipso etiam Romanæ Ecclesiæ Legato confirmatus. Deducitur homo onus grave aggravatum secum portans, deducitur ad locum quem non noverrat : trahitur, inquam, etc. Itaque eligentium fervorem, mox abducentium, ardor exceptit. Ista evolventi

cum prius
visisset
S. Norbertum
Archiepiscopum.

electum an.
1126.

patet, perperam in Biblioth. Præmonst. S. Norberto Archiepiscopo tribui annos octo minus uno mense, ac una statui annum mortis 1134, 6 Junii, et ingressus in Archiepiscopatum an. 1127. Inter enim utrumque terminum medii sunt tantum anni septem uno mense minus, cum octoni esse deberent uno mense minus, vel ultimus saltem annorum imperfectus, ut vult Baron. to. 12.

32 Neque illis octo annis adjici debent menses aliquot, ut vult auctor vitæ Belgicæ S. Norberti lib. 3, c. 1, quod in Candida militia se fusius ait probaturum. In vita enim et MS. et impressa ubique octonis tantum annis ipsius Archiepiscopatus definitur, nulla mensium accessione qui ad septenos aut undenos excurrerent facile, si Norberti mors octavo anno Episcopatus finito, vel mox finiundo, in sextum Junii incidit manifesto vitæ testimonio: adeo ut etiam novem annos uno mense minus, neque octo tantum Archiepiscopus dici debuerit virisse. Dein ratio petita ex vita B. Godefridi morientis anno 1126, 13 Jan. et ante mortem accedentis Norbertum jam archiepiscopum, infirma est; quod ille annus, ævi istius Ecclesiæque computu, eodem modo explicari debeat, et ita explicatus distincto ordine initia Archiepiscopatus, finemque reddat. Denique an. 1125, quo electum refert citata vita, et Historia Eccles. Miltzardi to. 2, et Elogia S. Norberti Icone 25, cujusque caussa illos aliquot posteriores illius anni menses adjicere oportet, Norbertus in Westphalia Capenbergæ, et ad Rhenum et alibi versatus est. Inde Præmonstratum veniens, Ratisbonam Romanque eodem anno abiit, eoque exeunte reversus, dein Spiram proficiscitur anno 1126, et archiepiscopus eligitur. Adstipulantur ex cænobio Steingadensi ord. Præm. in Bavaria Tabulæ gestorum S. Norberti compendiarie apud Serratum Lairvelt in Optica regular. Speculo CXI. Anno dehinc 1126, in Archiepiscopatum Parthenopolitanæ, alias Magdeburgensis, Ecclesiæ electus est Spiræ. Item Dodechinus Mariani Chronicon ad ann. 1200, continuans: Anno 1126 Arnoldus Spirensis Episcopus obiit, pro quo Sigefridus constituitur, Norbertus vir religiosus Ecclesiæ apud Wormatiam præficitur. Ubi electionis locum variat, urbemque cujus Ecclesiæ præfectus, retinet: sed hanc Magdeburgum, illum Spiram fuisse, ex ceterorum consensu liquet. Neque isto tempore Wormatiæ vel Cathedra vacabat, teste Bruschio to. 1, de Germ. Episc. et Eisingreinio in Episc. Spirens. vel aliquis erat, aut alias fuit Norbertus. Pater ex catalogis Episcoporum Wormatien. apud Bruschium, Democharem, Cl. Robertum, Mersæum, Bertium, Eisingrein. At si apud Dodechinum postrema prioribus, juxta rei gestæ seriem, præponantur, istud etiam clarius eluceret. Arnoldus Magdeburgensis Episcopus occiditur. Norbertus vir religiosus Ecclesiæ, apud Wormatiam, præficitur. Ista confirmat Trithemius in Hirsaug. an. 1127. Mortuo Archiepiscopo præfato Ruttgero, et Arnoldo qui Episcopatum invaserat a civibus interfecto; clerici ad Imperatorem nuntios mittentes, Episcopum sibi dari petunt. Casu Norbertus isthic adfuit. Crantzius in Metrop. l. 6, c. 12, Magdeburgensis Ecclesia ad initium regni Lotharii tumultuabatur super Episcopis; tres enim de ejus Pontificatu contenderunt. Horum itaque unus Arnoldus, et ideo a Dodechino dictus Episcopus, etsi catalogus Magdeburgensis cum non recenseat apud Crantzium et alios. Præfuit nihilominus Ecclesiæ Merseburgensi, ut testatur Albertus Stadensis, et una in anno electionis S. Norberti consentit. Anno MCXXVI Arnoldus Merseburgensis Episcopus occiditur. Rotchero successit Norbertus in Sedem Magdeburgensem. Et Compilatio Historica to. 1, Pistorii Scriptorum Germaniæ: An. Domini 1126, Norbertus Archiepiscopus in Magdeborch claruit.

33 Atque hinc refelluntur ceteri, qui ineuntem Archiepiscopatum ejus referunt vel ad an. millesimum centesimum vigesimum septimum, ut Robertus Sigeberti continuator, Baronius tom. 12, vel an. 1128, ut Trithe-

mius in Hirsaug. Miræus in Præmonst. Chronico. Post hæc tandem Godefridus Præmonstrato evocatus, ad Archiepiscopum Norbertum an. 1126, accedit in autumno; et cum benedictione dimissus, Ilmstadii decessit an. 1127, 13 Januar. ut etiam in Chronico Belgico Miræus annotat: Godefridus Capenbergensis in Westphalia olim Comes etc. in Domino obdormit.

34 Eo nunc fatali anno stabilito, in promptu est natalis designatio. Si enim anno 1127, 13 Janu. annos ferme 30 natus moritur, ergo an. Christi 1097, nascitur moriturus.

Nativitas B. Godefridi anno 1097.

§ VIII. Conversio.

Exemplo prius quam sermonibus Norberti (et vero illud efficacius est) provocatus ad studium eximie pietatis est Godefridus. Nun ante inter eos notitia intercesserit, sive ex convictu in Aula Cæsaris, sive quod non longe a Sanctis Clivæ oppido (ubi Præpositus fuerat Norbertus, et ipse illustri in eodem tractu familia ortus) aberat Capenbergæ; et habebat Godefridus ad Wesaliam Sanctos prope amplas possessiones; non habeo pronuntiare. Unum constat ex Norberti vita, fama creberrime ac celeberrime ob insignia tanti hominis percurrente, compunctum esse paupertatis spiritu Comitem quemdam Westphaliæ præpotentissimum, Godefridum nomine, qui accessit ad eum eo quod de eo multa audisset. Audierat vero tum fortassis admirandam ejus conversionem, tum quæ gesserat Colonia, cum isthuc anno 1121, Septembri mense profectus, ut reliquias novo quod meditabatur Præmonstrati templo obtineret, ut in historia Inventionis S. Geronis, apud Surium 24 Novemb. commemorat, qui adfuit, Rudolphus Abbas. Ibi, ut in ipsiusmet vita Norberti cap. 22, dicitur, libentius in sermone et confessione audiebatur, quod ipsum prius juvenem noverant, et modo mirabiliter immutatum videbant: et quia populorum consuetudo novitatis imitatrix esse solet, multi ad verbum et exhortationem ipsius tam laici quam Clerici concurrentes, imitatores paupertatis Christi effecti, ipsum secuti sunt. Triginta secum Præmonstratum duxit. An eum tunc convenerit Godefridus non statuo. Jacta in ejus animo tum semina videntur, quæ deinceps in uberrimos fructus adoleverunt. Et cæpit vel inde fortassis conjugis fratrisque, haud perinde subito expugnari faciles, paulatim animos sollicitare.

Conversio cæpta an. 1121.

36 Serio tandem absoluteque anno 1122, Deo se, illosque ac bona mancipavit; quo, ut brevioris vitæ prologus habet, castrum Capenberg fit domus religionis. Qui tum adesse potuerit Norbertus, perspiciet qui vitam illius legerit. Colonia Præmonstratum reversus an. 1121, ipsa die natalis Domini regulam S. Augustini cum suis professus est, ut cap. 23 refertur. Dein Christi crucifixi apparitione templi ædificandi loco designato cap. 26, fundamentum effossum per Episcopum Laudunensem consecratum cap. 27. Tum exivit denique ad prædicandum, exivit iterum seminare semen non suum, sed Dominicum; relictis qui præessent cæpto operi, relictis qui præessent reliquis omnibus, cap. 28, ac visitata ex itinere, ut reor, Floressia, monasterio inchoato 25 Januarii, ejusdem anni 1121, sive, ut nunc inimus calculum, 1122, ad Mosæ Rhenique tractum iterum perrexit: patet ex cap. 2, vitæ Godefridi nu. 9, ubi hæc habentur: Apparuit in Westphalia sub ipso fere tempore eximium quoddam jubar Ecclesiæ, memorabilis ille Dei præco Norbertus. Ejus crebris adhortationibus cessit Otto Godefridi frater. Uxori quoque, ne divino Spiritui ultra repugnaret, ipse tandem persuasit Godefridus: qui 31 Maii, anno ætatis suæ 26, Christi 1122, Capenbergam Deo in Præmonstratensis familiæ domicilium obtulit. Adstipulantur Mersæus in catalogo, et Miræus in Chronico Præmonstratensi et Belgico, certaue traditio Ecclesiæ Capenbergensis, atque antiqui numerales versus, quos, ut alia complura, ad laudem sui sancti fundatoris humanissime Canonici Capenbergenses nobis submisere:

perfecta an. 1122, oblata Deo Capenbergæ.

reLLIglone

reLLIgone nItet Digne norIbertVs aVita :
CappenbergIaCI ChrIsto fIt CopIa CastrI.

37 Auctor Bibliothecæ Præmonstratensis id anno 1123, factum scribit tum in B. Godefridi, tum in S. Norberti vita, citatque Chronicon, quod Cappenbergense, alibi Westphaliæ appellat : sed quæ ex eo depromit, sumpta sunt ex vita B. Godefridi, ab ipso anni adjectione interpolata : Apparuit, inquit, in Westphalia circa hæc tempora, anno scilicet Domini 1123, eximium quoddam jubar Ecclesiæ, memorabilis ille Dei præco Norbertus. Hinc vero illi sic sentiendi occasio, quod cum iv Kalend. Maii, aut, ut in titulo capitis decimi octavi habet, quarto die Maii, consecrationem ecclesiæ Præmonstratensis anno 1122, contigisse existimet, non videtur Norbertus, qui interfuit, abire postea in Westphaliam potuisse, ibique Godefridum convenire, ac fratrem ejus diu reluctantem ad religiosam vitam inducere, et tandem 31 Maii iisdem omnia sua Deo offerentibus adesse : quare id in annum sequentem transtulit. Ast illam ecclesiæ Præmonstratensis dedicationem mensi Maio præmature nimis adscribit. Norbertus enim Colonia reversus, ac professione in Nativitate Domini 1121, nuncupata, cepit tandem templum moliri; de quo eadem Bibliotheca et ipsa Sancti vita cap. 27 : Crevit celerrime ædificium, et sub tempore novem mensium perfectum et consummatum est, et a supra dicto Episcopo Laudunensi consecratum. Cum ergo non prius quam Januario aut Februario mense coeptum sit, quomodo inde ad proximum Maium novem intercesserint menses? Verisimilius est, Octobri aut Novembri mense absolutum dedicatumque. Etenim et cum ipso dedicationis die, per affluentis populi impetum motum esset altare majus, et lapis dissolutus, neque proinde sacris idoneus, iterandæ consecrationi in Octavis B. Martini diem secreto cum Episcopo instituit Norbertus. Haud ergo pridem ante prior illa facta consecratio erat : neque enim templi ita celeriter extracti et consecrati usus diu exoptatus, tanto intervallo, a Maio in Novembrem, differretur.

38 In die vero Assumptionis beatissimæ Virginis Mariæ, ut scribit auctor vitæ cap. 4, n. 23, quæ summa nobis est solennitas, hujus loci ambitus ab Antistite est consecratus; eodem ipso anno, ut Mersæus et Miræus scribunt, traduntque Capenbergenses, Antistes autem ille Theodoricus de Winzenburgh fuit, qui aliis Henricus. Is olim legitime electus, sed ab Henrico IV schismatico Cæsare Burchardum intrudente exturbatus, et ab Henrico V iterum; Burchardo tandem, dum Constantinopolim ab Imperatore mittitur Legatus, in itinere extincto, vel prioris electionis auctoritate, vel nova Capituli suffragatione restitutus est, anno (ut plerique consentiunt) 1121, civium contumacia gravibus malis perdomita a Ludero Saxone, aliisque Principibus; arma fortassis etiam jungente B. Godefrido, cujus virtutem bellicam et cum ipsis Monasteriensibus similitates vitæ auctor memorat. Tradunt hæc Urspergensis, Gobelinus, Crantzius, Mersæus, aliique, et nonnulli quidem satis intricate. In ea Theodorici restitutione, fortuito incendio Ecclesia cathedralis parsque urbis maxima conflavit. Quare ipse, ut Crantzius scribit, reparationi structurarum, et reformationi morum plurimum necessariæ institit, perfecitque ad bonum modum, priusquam finem vivendi faceret; quem fecit anno 1127, Episcopis pluribus fatali.

39 Qui vero ab Antistite consecratus dicitur loci ambitus, is claustrum solum cum sacello quodam B. Virginii dicato complectitur. Ecclesia enim post ædificata est reliqua jam arce ad religiosum conventum aptata, celebraturque ejus dedicatio X Septembris. Eodem prorursus anno modoque Floreffix initio cænobii Norbertus ecclesiam parvam cum dormitorio, seu ambitu claustrisque dormitoriis fere substrui solito, ædificavit.

40 Godefridus paullo post cum fratre, ut in vita c. 2, n. 9, dicitur, mutato seculari habitu, tonsuram religionis cum habitu sacre professionis assumpsit. Non

tamen simul ac castrum oblatum Deo 31 Maii, vel dedicatus ambitus ac sacellum 13 Augusti. Sed ut trium cænobiorum, quæ moliebatur, utilitatibus expeditius consuleret, socerique et aliorum adversariorum retunderet impetus, laica tantisper veste, obsequiis et comitatu famulorum, sed modesto, usus est; ut vita locis pluribus docet. Nam num. 31, dicitur gladio adhuc accinctus ivisse ad visitandum Varlarensis cænobium cum famulo suo Giselberto, et cap. 8, nu. 40. Oportebat quodam tempore hunc Dei servum, adhuc ferentem gladium cum Fratrum ita poposcisset utilitas, ad Imperatoris Henrici cognati sui venire colloquium. Plura id genus occurrunt. Tandem anno, ut conjicere licet, 1124, sacram vestem induit, comamque attondit.

§ IX. Capenberga cænobium, Ecclesiæ Monasteriensis filia.

Plura Godefridus cænobia condidit. Principem inter ea locum obtinet Capenberga, quæ Canisio in Martyrologio Capenburgum; Florario, Rolevinckio, Roberto de Monte, Campenberga dicitur, sed in veteribus diplomatis ac vita Cappenberga et Capenberga : quam vocem brevioris vitæ scriptor, ut supra nu. 20, diximus, Teutonica notatione speculationis montem interpretatur, a gaepen, sive kapen, intueri, aut spectare, et berg, quod montem significat. S. Norbertus montem sanctificationis dexteræ Domini indigitavit. Multis mons hic ostentis cælitus illustratus, aureæ columnæ, civitatis nive candidioris, Angeli præconio, Spiritus sancti descensu, clari luminis exortu, aliisque; ut alterum censei Præmonstratum quæat. Ordinis certe in primo suo ortu in Germaniam adsciscendi, stabiliendi, lateque propagandi, dur auctorque Capenberga : S. Norberto quoque unice in deliciis fuit, qui ejus peculiaris habitus Præpositus; quem titulum, quoad ipse vixit, nemo alius gessit, etsi indubie disciplinam domus quispiam curabat, Cuno primum, dein forte, qui Præpositus post creatus est, M. Otto.

42 Insigne Pilckmanni extat de Capenberga elogium, quod in Chron. Præmonst. ad an. 1157, recitat Miræus :

In Westphalia præcipuum nostri ordinis monasterium est Cappenberg etc. Ex illo tamquam primario prodierunt diversa alia, utpote Clarholtz, (in dynastia Rhedensi, prope Lipstadum, ac fundatorem agnoscit Ludolphum de Steinfurt) Præpositura Canonicorum; sicut et Cappenberga ipsa adhuc Præpositura est, licet omnium aliarum sit mater Ecclesiarum. Item Præpositura dicta Vaerle prope Coesfeldiam in diocesi Monasteriensi. Item Præpositura virorum dicta Scheida in Comitatu Marcano. Item abbatia Wedinghausen dicta prope oppidum et arcem Arnsberg. In hac abbatia ego nunc pro reformatione commoror. Ita Pilckmannus. Wesaliensem item Ecclesiam Capenbergæ filiam asserit Bibliotheca Præmonstrat. in synopsi monasteriorum quæ adhuc an. 1320, supererant. Item Servatius Lairveltz Opticæ regular. Spec. 112, ubi et aliam addit ejusdem filiam Sanctam-Vallem, cænobium quod quidam dicunt esse diocesis Verdensis.

43 Usitatus pluribus Ecclesiis ad dignitatis eximie commendationem titulus est, ut filiæ dicantur Ecclesiæ Romanæ; Moguntina quidem specialis, ut auctor est Serarius lib. 1, cap. 1, rer. Mogunt. Coloniensis fidelis, ut Mersæus; Leodiensis unica, ut Guicciardinus. Minus hoc quidem, vetustum tamen Ecclesiæ Monasteriensis et Capenbergæ, ac mutuum decus, quod hæc, etsi libera, nullique obnoxia, illius dici se filiam voluit. Id Wernerii Episcopi gratiæ datum : et paterno animo eam congregationem complexus ipse posterique Antistites. Fidem faciunt diplomata, quorum aliqua ex Ægidii Gelenii V. Cl. luculenta sacrarum antiquitatum penu deprompta, hic dare visum. Primum est Wernerii, sive Warneri, qui ab anno circiter 1131, ad finem 1151, Mimigardevordensem rexit Ecclesiam; Cappenbergæ sepultus, licet sepulturæ locus ignoretur. Diploma sic habet :

44 Wernerus D. G. Monasteriensis Episcopus. Quia

AUCTORI
JO. GAMANS.

NOT. 24.

Capenbergæ
dignitas san-
ctitasque præ-
monstrata.

Mater fuit
aliorum cæ-
nobiorum.

Filia Ecclesiæ
Monasterien-
sis.

NOT. 25.

non anno
1123.

Dedicatio ec-
clesiæ Præ-
monstraten-
sis.

Dedicata Ca-
penberga a
Theodorico
Episcopo;

id est, clau-
strum cum sa-
cello.

Quando habi-
tum mutavit
Godefridus.

in ea re diploma Wernerii Episcopi Monasteriensis.

Quia Episcopalis est officii religiosos quosque fovere, et eorum bona manutenere, vel etiam pro posse suo ampliare, quatenus illi tanto devotius, quanto liberius minusque indigenter, divinis laudibus insistere valeant; Notum facimus tam futuris quam praesentibus, quod felicitis recordationis et sanctae opinionis Comites de Capenberg Godefridus et Otto, cum seculo renuntiarent, et castrum in claustrum converterent, ministeriales centum et amplius, cum praediis quibus inbeneficiati erant, cum uxoribus et parvulis omnique posteritatis spe, S. Paulo et Ecclesiae Monasteriensi contulerunt, Dominicalia tantum quaedam sua, quae suis usibus specialiter deputarunt, fratribus Christo servituris assignantes. Postea desiderante me, et cum Prioribus nostris instante et satagente, Magister Otto Praepositus et D. Otto Fundator loci, ceterique Fratres ipsam Ecclesiam Capenbergensem, eatenus ab omni subjectione liberam, utpote de libero patrimonio fundatam, Monasteriensi Ecclesiae in filiam concesserunt. Quo tandem impetrato Majores nostri, omnesque majoris Ecclesiae Canonici, Ecclesiam Capenbergensem amore et beneficiis dignam judicarunt. Sicque eorum consilio et unanimi consensu, Ecclesias Ahlen et Werne Ecclesiae Capenbergensi donantes, stipendiis Fratrum illorum superaddidimus, ut in iis vices nostras fideliter agant, et universum fructum earum percipiant, liberam habentes facultatem praedicandi, poenitentias injungendi, Missas celebrandi, baptizandi, infirmos visitandi, mortuos sepeliendi, et omnia quae ad curam Pastorem spectant exequendi. Fecimus haec pro salute animae nostrae, et pro animabus praedecessorum nostrorum Canonicorum, vinculo anathematis innodantes seu Ecclesiasticos, seu seculares personas, quicumque modo seu repetendo, seu aliqua occasione inquietando praefatos Fratres vexare praesumpserint. Testes sunt Henricus majoris Ecclesiae Praepositus. Albertus Decanus major. Engelbertus Praepositus. Baldeminus Lisbornensis Abbas. Gadeschalcus. Joannes. Anselmus Decanus in Warendorff. Hartwicus Cantor. Ernestus Cellerarius. Rabado custos. D. Udo, Wilhelmus, Canonici. Laici vero Nobiles, Richardus de Ahahausin, Theodoricus de Hamone, et frater ejus Weremboldus, Cossuinus, Rudolphus. Ministeriales vero, Bernhardus de Dulmania, Wolfardus villicus, Fridericus Dapifer, Gerwinus Pincerna, Rudolphus de Weinhovel, Ludolphus frater ejus. Lupertus de Ahlen, Hermanus de Dahte, Etmarus de Lunen, Boldemarus de Wischels, Hermannus de Sendenhorst, et alii quamplures. Acta sunt haec an. Dominicæ Incarnationis MCCCXVIII. Alii scribunt anno sequente, ut proinde descriptum illud mendii suspitione non vacet.

43 Sequitur nunc ejusdem rei attestatio seu Charta Domini Ottonis Praepositi Capenbergensis, post mortem Wernerii Episcopi conscripta, ut innuunt ista, piæ memoriæ D. Wernerio, et iterum erat vir in ejusmodi rebus valde prudens.

Charta Ottonis Praepositi Capenbergensis.

In nomine sanctæ et individuae Trinitatis, Otto D. G. Capenbergensis Ecclesiae Praepositus. Notum facimus tam futuris quam praesentibus, qualiter desiderante ac rogante ob honorem et amplificationem Episcopatus sui piæ memoriæ D. Wernerio Monasteriensi Ecclesiae Episcopo, tam ego quam dilectus frater noster Otto praefata Ecclesiae nostrae devotus cum piissimo germano suo Comite fundator, consensu omnium Fratrum, ipsam Ecclesiam nostram, eatenus ab omni subjectionis jure liberam, utpote de libero et amplo patrimonio fundatam, prænominatæ Monasteriensi Ecclesiae in filiam concessimus. Quod ea intentione, ea spe et consilio fecimus, quatenus tam temporalis Episcopus, quam omnes ejus successores, sed et omnes Monasteriensi Ecclesiae nostrae Fratres affectuosius et propensius diligerent, et quaecumque eorum studiosius manutenerent ac defensa-

rent. Unde et idem Pater noster, ne ingratus videretur, quod voluntati ac desiderio ejus assensum praebuimus, ut erat vir in ejusmodi rebus valde prudens ac providus, mox ut ad ejus manum devenerunt, duas Ecclesias Ahlen et Werne Ecclesiae nostrae donavit; et insuper facultates et possessiones ejusdem Ecclesiae, ubi et quantum ei opportunum erat, pro remedio animae suae alacriter ampliavit, manutenuit, et defensavit. Nos igitur non solum de praesenti sed et de futuro solliciti, idcirco supramemoratae concessionis tenorem praesentis chartae monumento notum esse volumus; ne quis succedentium Episcoporum, vel etiam successorum nostrorum, aut ipsius rei gestae ignorantia, aut aliqua non simplici interpretatione, aliquod in hac re Ecclesiae nostrae nocumentum quaerat et inferat: quin potius, praedicti viri felicem devotionem imitando, bona omnia et studiose praevideat, mala omnia viriliter ab ea repellat. Hujus igitur paginae observatoribus sit pax, et peccatorum remissio a Patre et Filio et Spiritu sancto, Amen.

46 Proximo diplomate praeter Antistitum priorum et Praemonstratensium in Westphalia id temporis Praepositorum nomina, etiam Capenbergæ Borkensem Ecclesiam et praerogativam Filiae confirmat Episcopus Otto; de quo Crant. Metrop. l. 7, c. 33. Monasteriensi Ecclesia Episcopum meruit, post Hermannum, insignem virum Bremensis Ecclesiae Praepositum, natum de Bentheim Comitem, de Capenberg Comitis propinquum.

In nomine sanctæ et individuae Trinitatis, Otto D. G. Monasteriensi Episcopus. Quoniam generatio advenit, Notum facimus cunctis Christi fidelibus tam posteris quam modernis, quod sanctae recordationis Comites Godefridus et Otto consanguinei nostri, cum pro salute animarum suarum seculo renuntiarent, centum et quinque ministeriales valde commendabiles, cum possessionibus quibus inbeneficiati erant, cum uxoribus et parvulis omnique posteritatis spe, S. Paulo Apostolo contulerunt, castrum Capenbergense in claustrum convertentes, et militiam secularem in militiam spiritualis exercitii commutantes. Dehinc post aliquot annorum curricula, cum cœnobium Capenbergense in religione proficere videretur, desiderante ac rogante piæ memoriæ D. Wernerio Monasteriensi Ecclesiae Episcopo, Magister Otto Capenbergensis Ecclesiae Praepositus, et D. Otto ejusdem loci fundator, consensu omnium Fratrum, ipsam Ecclesiam Capenbergensem, eatenus ab omni subjectionis jure liberam, utpote de libero et amplo patrimonio fundatum, prænominatæ Ecclesiae Monasteriensi in filiam concesserunt; ea utique spe, ut tam ipse venerandus Episcopus, quam ejus successores, et omnes Monasteriensi Ecclesiae Fratres in Capenberg affectuosius semper ac propensius diligerent. Proinde jam dictus Episcopus ne videretur ingratus, quod ejus desiderio satisfactum fuerat, duas Ecclesias Ahlen et Werne, pro anima sua, pro animabus priorum suorum, omniumque majoris Ecclesiae Canonicorum, jam dictis Fratribus contulit: quas Ecclesias iidem Fratres usque ad Praesulatus nostri tempora inconcusse et quiete possederunt, pro eo quod omnes D. Wernerii successores, videlicet Fridericus, Ludovicus, Hermannus, venerabiles Episcopi, Fratribus de Capenberg favoribiles ac clementes extiterunt; memores bonorum quae supradicti Comites S. Paulo contulerunt. Quocirca praedictas Ecclesias Ahle et Werne, earumque decanias, ab antecessoribus nostris Ecclesiae Capenbergensi collatas, et tam ipsorum, quam etiam Romanorum Pontificum auctoritate confirmatas, sed et Ecclesiam Boreck a praedecessore nostro Hermanno Fratribus ejusdem collatam; Nos quoque auctoritate nostri firmanus officii, paginam hanc sigillo nostro munientes; omnemque hominem, qui his contravenire et hæc temere tentaverit cassare, excommunicationis sententia in virtute Spiritus sancti obligantes. In quo facto

Diploma Ottonis Episcopi Monasteriensis.

facto nos antecessorum nostrorum vestigiis inhærere, et Capenbergensium Comitum, de quorum consanguinitatis linea descendimus, nos benigne memores esse intimamur; simulque Capenbergensium Fratrum orationibus adjuvari præoptamus. Hujus rei testes sunt Hermannus Capenbergensis Abbas. Wernerus Lisbuensis Abbas, alique Prælati, videlicet Jordanus Varlarensis, Fridericus Claholtensis, Hermannus Schedensis, Magister Bernhardus Bremensis, Ulricus de Engeren. Datum in Capenberg, anno Dominicæ Incarnationis mcc.

Archidiaconatus in Alen et Werne Capenbergensibus datus.

47 Alen et Werne olim absque muris vici, hodie opida sunt diœcesis Monasteriensis; ubi etiamnum Decani et Pastoris officio funguntur, curantque animas Canonici Capenbergenses: sed vicaria plerumque aliorum Sacerdotum opera, utriusque loci, Archidiaconique munus exercet ipse Præpositus. De his addunt Capenbergensium litteræ: Wernerus ex tam liberali donatione, suaque propensione in hanc Ecclesiam ei an. 1139, jus Archidiaconale, seu Bannum Ecclesiasticum, in Alen et Werne, perpetuis temporibus administrandum concessit, etiam in filiam Ecclesiæ Cathedralis Monasteriensis assumpsit.

Alia ex filiatione prærogativa, jam antiquata.

48 Illud quoque præcellentia olim Capenbergensis Ecclesia habuisse scribitur, ut Præpositus ad electionem novi Episcopi Monasteriensis, non secus atque alius ex Prælatibus ejus Ecclesiæ, suffragii edendi causa evocaretur. Præpositi Capenbergensis munus erat, Episcopum electum Archiepiscopo Coloniensi confirmandum suis litteris præsentare. Ad hæc, si Præpositus cum duobus Sacellanis dedicationi Ecclesiæ, aliisque summis festivitatibus in Choro interesset, Decano assidebat, ipsique et Sacellanis, ut ceteris, eo die oblationes erogabantur. Idem in Comitibus et conventibus Episcopo et Decano proximus erat. Denique si Canonicus Capenbergensis obiisset, ejus memoria velut Monasteriensis Ecclesiæ Canonici, ibidem peragebatur, et vicissim Monasteriensium Capenbergæ. Quæ vetustæ fraternitatis, ac filiationis, de qua jam egimus, argumenta sunt: sed in nullo hodie usu.

§ X. Catalogus Præpositorum Capenbergæ.

Operæ pretium fuerit, hic Capenbergæ Præpositorum nomina adjungere, partim ex Capenbergensium, partim D. Mallinckrott V. Cl. litteris:

1. S. Norbertus.

I. S. Norbertus, postea Archiepiscopus Magdeburgensis; qui licet nomen Præpositi sibi non vendicavit, attamen monasterium hoc ipse per intervalla, tum per alios quibus id commisit, rexit, vitæque monasticæ fundamina jecit, auxiliante quodam fratre dicto Cuno, qui in absentia S. Norberti vices Præpositi supplevit, anno autem 1130, præposuit Ottonem I.

2. M. Otto I, dictus Legatus.

50 II. Magister Otto I, dictus Legatus: hic ob multiplicem ac variam rerum cognitionem et experientiam, ab Archiepiscopis, Episcopis, ceterisque Prælatibus, ad ardua quævis negotia expedienda adhibitus fuit: diversas namque cum in Germania, tum in Italia, apud summum Pontificem, aliosque Magnates alibi legationes, summa industria ac laude, obivit, unde Legatus dictus. Quare ob felicem legationis expeditionem Princeps et Status patriæ quadam vice notabilem ipsi pecuniæ summam, triginta scilicet puri et examinati argenti marcas, dono dederunt, quibus suorum consensu duas vineas in villa dicta Reimagen, alteram in plano, alteram vero in monte, qui Keldenich dicitur, sitam, comparavit; ut quicquid istic divini numinis largitate vini proveniret, in Capenbergensis Ecclesiæ utilitatem cederet. Sed istæ dictæ vineæ a successoribus per commutationem quamdam abalienatæ. Cum autem esset SS. Theologiæ Doctor, sive Magister, uti tunc dicebantur, instructissimam librorum suppellectilem huic Ecclesiæ comparavit. Præfuit annis 22, sepultus ante altare S. Joannis Baptistæ, an. 1152.

51 Monet Mallinckrott ex aliis tabulis, ab anno 1135 ad 1153, præfuisse; quo anno in Kalend. Aprilis obiit. Idem Otto in defensione cœnobii S. Maximini Trevirensis, sententiæ Conradus II, Regis datæ Spiræ pridie Nonas Januarii Indict. ix, an. MCXLVI, post S. Bernardum Clarævallensem, Fridelaum Augiensem, Benedictum Vicenburgensem, N. Morbacensem, præsens testis adscribitur: Magister Otto Præfectus Capenbergensis, et post ipsum Gerlandus Floreffiensis. Illud Præfecti nomen, Ottoni Præposito, et Gerlando Abbati hic tributum, vix alibi, unaque locus dignior Capenbergensi, præ Floreffiensi, qui Pater Abbas et tertius universi ordinis. Quin et ipsa Floreffia aliquanto Capenbergæ prius Ordini accessit. Abbatem certe consecratum primum accepit a S. Norberto an. 1128, eumque unum ex iis Abbatibus sex, qui paullo post generale Capitulum primum celebrarunt; ut habet vita S. Norberti c. 47, hæc posterius suum Præpositum; ut est videre in hoc catalogo.

AUCTORE JO. GAMANS.

Idem alibi nominatus.

52 III. B. Otto Comitis Godefridi germanus frater, insignis cultor B. Virginis et S. Joannis Apostoli, laudabiliter præfuit annis 18, obiit anno 1172, sepultus in sanctuario. Ex alio indiculo D. Mallinckrott: Jam vero tertius Ecclesiæ nostræ Prælati concordibus suffragiis designatus est D. Otto Comes, B. Godefridi germanus, pius fundator noster; qui officio cum annis fere 16 functus esset, ex hac vita migravit an. MCLXXI, vi Kal. Feb. attumulatus B. Godefrido in tumba, e regione summi altaris in superiori choro, (sanctuarium appellant) elevata atque extuberrata: quæ quidem tumba ab eo tempore numquam aperta legitur. Prædictus D. Otto fundavit anno Domini 1122, cœnobium Virginum juxta Wesaliam, olim dictum Averdorps, quod jam ob inæqualia tempora vel bellitumultus penitus destructum est. Alii Ottonis mortem consignant 23 Februar. De eo rursus infra.

3. B. Otto II.

53 IV. B. Hermannus Comes Arensis, ex Lothario et B. Hildegunde natus, fundator cœnobii Marensis; summa cum laude præfuit annis 40, obiit anno 1210, 6 Augusti, sepultus in choro. De hoc citatus D. Mallinckrotti catalogus: Quartus Ecclesiæ nostræ gubernacula suscepit D. Hermannus Abbas, Merensis cœnobii fundator: qui cum annis 40, admodum laudabiliter præfuisset, beato fine quievit anno a Redemptoris nostri exordio MCCX, v Idus Augusti, sepultus in choro. Et hic quidem prælaturæ suæ tempore Abbatis nomen tenuit, quod statim a successoribus mutatum est: quæ de causa id factum, non constat.

4. B. Hermannus.

V. Andreas, præfuit annis 22, an. 1232, sepultus in sacello B. Virginis.

Successores triginta quatuor.

VI. Hugo, præfuit annis 25, ad 1257, sepultus ante S. Joannis Baptistæ.

VII. Arnoldus, præfuit annis 13, moritur anno 1270, sepultus ante S. Nicolai.

VIII. Bruno, præfuit annis 2, mensibus 9, obiit anno 1273, 7 Octobris, sepultus ante S. Stephani.

IX. Ericus, præfuit annis 2, mensibus 6, sepultus in sacello B. Virginis anno 1275.

X. Hartlenus, præfuit annis 19, sepultus ante S. Augustini an. 1294.

XI. Otto III, præfuit annis 2, minus aliquot septimanis, sepultus ante S. Augustini anno 1296.

XII. Warmundus, præfuit annis 2, cum dimidio; moritur anno 1301, sepultus ante altare S. Stephani.

XIII. Joannes ab Eule, præfuit annis 4, et dimidio, sepultus ante S. Nicolai anno 1306.

XIV. Wenemarus, præfuit annis 2, cum dimidio, moritur anno 1308, sepultus ante S. Augustini.

XV. Theodoricus, præfuit annis 11, obiit anno 1319, sepultus in sacello Præpositi.

XVI. Ludovicus, præfuit annis 18, sepultus ante S. Augustini 1337.

XVII. Theodoricus ab Erm, præfuit annis 2, cum dimidio, sepultus in sacello D. Præpositi anno 1340.

XVIII. Wilhelmus, præfuit annis 2, sepultus ante S. Joannis Baptistæ an. 1342.

XIX. Hermannus, praeuit annis 25, sepultus in sacello B. Virginis anno 1367.

XX. Adolphus de Recke, praeuit annis 16, moritur anno 1383, tumulatus in sacello D. Praepositi.

XXI. Everardus Fridach, praeuit annis 5, sepultus in sacello D. Praepositi anno 1388.

XXII. Bernardus de Horst, praeuit annis 17, sepultus ante S. Nicolai anno 1405.

XXIII. Arnoldus de Boenen, praeuit annis 10, mensibus 7, moritur anno 1415, sepultus in sacello Praepositi.

XXIV. Fridericus Rogge, praeuit annis 29, mensibus 3, sepultus in sacello Praepositi an. 1444.

XXV. Hermannus de Königsberg, praeuit annis 10, hebdomadibus 10, obiit anno 1455, sepultus ante altare sanctae Crucis.

XXVI. Lambertus Deipenbroick, praeuit annis 13, 9 mensibus, et 9 diebus, obiit an. 1469.

XXVII. Bernardus a Galen, Decretorum Doctor, praeuit annis 14, mensibus 11, obiit anno 1484, sepultus in sacello Praepositi.

XXVIII. Ludolphus de Boenen, praeuit annis 8, obiit an. 1492, sepultus ante S. Annæ.

XXIX. Theodoricus de Oelden, praeuit annis 19, obiit an. 1511, sepultus in choro.

XXX. Godefridus Hane, praeuit annis 12, obiit ad 1523.

XXXI. Joannes Ketteler, praeuit annis 15, moritur anno 1538.

XXXII. Joannes Harman, praeuit annis 8, mensibus tribus, moritur an. 1546.

XXXIII. Hermannus Ketteler, praeuit annis 10, obiit anno 1556.

XXXIV. Conradus Nagell, praeuit annis 16, moritur anno 1572.

XXXV. Godefridus de Velmede, praeuit annis 11, obiit an. 1583.

XXXVI. Wenemarus ab Hoete, praeuit annis 30, moritur an. 1613.

XXXVII. Theodorus ab Hane, praeuit annis 11, obiit anno 1624.

Huius successit R. D. Joannes Reinardus Schade, modernus Praepositus XXXVIII.

§ XI. Ecclesia Capenbergensis. Reliquiæ.

Capenbergæ, ut in ejusmodi arcibus, sacellum primitus fuit; eo Godefridi Capellanus Eppo, in vita nu. 40, Claustro ædificato, una sacellum B. Virginis (vetusne illud, an, quod potius reor, novum majus aptiusque?) dicatum ab Antistite, 15 Aug. 1122. Mox amplior cepta construi basilica. Urgebat opus, ut alibi, Norbertus; acriusque ipsi Fundatores, rati sic firmiter Dei cultum iri stabilitum. Ac tum quoque Godefridus ipse domum hospitalem, ut nu. 45, dicitur, per se construxit. Illius vero basilicæ, secundum Virginem Deiparam, Petrus et Paulus Apostoli, tutelares primum adoptati, ut patet ex Honorii II diplomate, quo ordinem Praemonstratensem an. 1126, Indict. 4, xiv Kal. Martii confirmavit, recitaturque a Pagio lib. 2, Biblioth. Præmon. cap. 28. Exin Joannes Evangelista præcipue Patronus habitus, ut ex vita nu. 61, patet, ob præclaras ejus allatas isthuc reliquias. Ex intra auream crucem inclusæ, quæ Crux S. Joannis Evangelistæ in Capenbergh ab antiquo dicta. Unde vero cum adepti thesaurum sint Capenbergenses, tum in vita nu. 61, traditur, tum veteri hac illius cænobii scriptura.

55 Noscant universi congregationis nostræ Fratres, quod imperante Henrico IV, fuit matrona quædam prænobilis, nomine Uhlildis, mater Henrici Ducis de Bavaria, qui filiam Lotharii Imperatoris duxit in conjugem. Hæc matrona clarissima mittens ad Imperatricem Constantinopolis materteram suam, petivit sibi dari portionem aliquam de multiplicibus, quibus illic abundare solent, reliquiis. Cujus illa ac-

quiescens precibus inter cetera transmisit crucem auream, cum gemmis, et catenulis aureis; in qua reclusus est sanguis naturalis de corpore Christi effusus, in tribus panniculis conglutinator: capilli Domini nostri Jesu Christi: pars Crucis Christi: particula de tunica Domini: lacrymæ, quæ fluxerunt de corde Mariæ matris Christi: crines B. Mariæ: flores B. Mariæ, quos in manu habuit, dum Angelus ei Christi Incarnationem nuntiavit: de vestibulis ejusdem Beatae Virginis: capilli, crines, et barba S. Joannis Evangelistæ: in tribus panniculis abundanter de sanguine B. Joannis Baptistæ: et reliquiæ S. Augustini, et S. Catharinæ. Hujus Uhlildis filiam, nomine Juttam, Fridericus Suevorum Dux duxit uxorem, obtinens cum filia crucem præfatam, quam in omnibus bellis collo suo appendit, propter victorias, quas consecutus est per eam.

56 His ista gestis factum est ut Comites de Capenberg Godefridus et Otto, relictis omnibus, Christi se jugo subjicerent, et habentes juxta Sueviam castra duo multum solemnia, ministeriales plurimos, et mannos ad duo millia; hæc Friderico Duci præfato, cognationis gratia, quia horum Comitum avia, et hujus mater sorores erant, benigne tradiderunt: quibus pro debita recompensa, licet modica, Dux idem Suevorum quadringentas reddidit marcas, et Crucem memoratam; quam jam dicti Comites incomparabiliter acceptabant libentius pecunia jam præscripta. Norbertus autem initiator ordinis nostri, et primus Ecclesiæ nostræ Pater, per pecuniam hujusmodi in Curia Romana confirmationem obtinuit nostri ordinis universi. Has igitur reliquias venerabilis Otto, Comes olim et tertius Ecclesiæ nostræ Præfatus, quia præcipuus B. Joannis dilector, ad nos lætabundus deduxit, reponens eas in capite deaurato: a quo successores ejus cum cruce separabant easdem. Crucem igitur prædictam auream cum gemmis, et catenulis aureis, et reliquiis memoratis, Ego Otto Comes jam dictus, cum piæ memoriæ fratre meo Godefrido Capenbergensis Ecclesiæ devotus fundator, toti Congregationi Capenbergensi conservandam in ea fide committo, qua Christus matrem suam sanctissimam charo suo Joanni in cruce pendens commendavit.

57 Hactenus MS. Capenbergense. Postrema ex syngrapha aliqua Ottonis sumpta, sed interpolata. Ea Crux cum catenulis et gemmis integra conservatur. Deaurato vero illi capiti versus sequentes inscripti:

Hic quod servetur de crine Joannis habetur.

Te prece pulsantes exaudi Sancte Joannes:

Tu pius Ottoni succurre precando datori.

De ceteris jam relatis reliquiis, ac similibus, agetur alibi. Apostoli præcipue ob sacros ejus pilos veneratio increbuit. Visuntur aliis locis capilli B. Virginis, S. Joannis Baptistæ, S. Mariæ Magdalænæ, et aliorum Divorum, Christique ipsius. Imo et lacrymæ Christi, publica veneratione, officioque divino, tum alibi, tum in primis Origniæ ad Æsiam flumen in Picardia, præclaro nobilium Virginum cænobio, et Canoniorum collegio, coluntur. Ad hæc ipsius Joannis dentem veneranda custodit, ac publice quotannis spectandum exponit Metensis Ecclesia, illuc, ipso vivente, a S. Patiente ejus discipulo allatum, ut 8 Januarii in hujus vita diximus. Sancti quoque Antonii Magni barba, Colonix Agrippinæ in S. Cuniberti æde asservatur ac circumfertur, annui sudoris prodigio ad statum urbis locum celebris. Petri Eremitæ barba Hui ad Mosam in pretio est.

58 Uhlildis porro, sive Wulfhildis, (quæ prima venerabile hoc pignus ex Oriente missum excepit) Maginone, sive Magno, Saxonix Duce, et Sophia Colomanni Hungarorum Regis sorore nata; Henrici IX, post Welfonem II, fratrem suum Bavarix Ducis, uxor fuit: eumque Conradi, Henrici, et Welfonis, Judithæ, Sophiæ, Mathildis, et Wulfhildis patrem fecit, quos omnes vel factis vel conjugii nobilitatos recenset

Andreas

inde Capenbergam.

NOT. 26.

Similes alibi reliquiæ.

Ecclesia Capenbergensis.

Ejus Patroni.

Reliquiæ.

Ea primum ex Græcia in Bavariam allatæ;

Andreas Brunnerus noster Annal. Boic. parte 3. Juditha certe Friderico Suevorum Duci, de quo supra actum, nupsit, eique Fridericum Imperatorem progeniuit, supra sexum magnanima mulier.

Alia Capenbergæ reliquia.

59 Alias Capenberga Divorum reliquias habuit: ipseque eo permultas Colonia attulisse S. Norbertus existimatur. Verum pleræque ab Hassico milite an. 1634, 17 Maii dissipatæ confractæque sunt, incredibili immunitate, monasterio temploque expilato; atque ipsa eversa tumba, qua sanctissimorum Comitum Godefridi et Ottonis, quingentis prope annis corpora quieverant, intra sanctuarium; ac tunc eorum quoque ossa, fæde dispersa et conculcata sunt.

§ XII. Alia cœnobîa, a B. Godefrido et fratre ædificata.

Varlarensis cœnobium.

Alia Godefridi atque Ottonis studio ac facultatibus condita cœnobîa sunt, Ilmstadium præsertim ac Varlaria, Hujus m. 10 et 31, mentio est, appellaturque Varlar, Varlare, Varle, Varlarensis cœnobium, et in diplomate Honorii II Vuallar, in vita brevior Valar, alibi Valarensis Ecclesia. Prædium fuit matronæ Monasteriensis, nobilis et opulentæ: in jus deinde Capenbergensium Comitum venit, structumque ab iis cœnobium, cujus insignia S. Odulphi (de quo 12 Junii agitur) referunt imaginem. Nova loco celebritas parta prælio memorabili, quo an. 1454, Walramus de Moerse Ericum ab Hoia, Sedis Monasteriensis invasorem profligavit 18 Julii, qui anniversaria deinceps celebritate peragi cœpit. Ita ejus Ecclesiæ Necrologion: Ordinatum est hoc festum ipso die Arnulphi Confessoris ad honorem sanctæ et individuae Trinitatis; et in crastino ejus festi memoria defunctorum, qui pro defensione Ecclesiæ, et in obedientia sanctæ Sedis Apostolicæ mortui sunt. Varlarensis cœnobii fundationem hoc diplomate Egbertus Monasteriensis Antistes confirmavit:

Ejus fundationis confirmatio.

61 In nomine sanctæ et individuae Trinitatis. Veritas, quæ mentiri non potest, suos esse fratres per semetipsum asseruit, qui Patris sui cælestis voluntatem fecerint: nec de ipsius æterni Patris voluntate nos dubios reliquit, cum domos vel agros relinquenti, seque sequenti, hic centuplum, et in futuro æternam vitam promisit. Quod ego Egebertus Mimigardevordensis Ecclesiæ, licet peccator, Episcopus, meis temporibus contigisse cum multis bonis gavisus sum; quando unus a ex terræ nostræ nobilissimis, Otto videlicet, Godefridi Cappenbergensis Comititis filius, ab omnibus, quæ in mundo possidere videbatur, liberrime se b exuens, solumque Deum partem sibi in posterum eligens, ad principalem Ecclesiam Divi Pauli quæ est in Mimigardevordensi civitate, cum multis aliis bonis, quibus eundem locum liberaliter et gloriose amplificavit, etiam Ecclesiam quæ est in Varle, cum omnibus ad eam pertinentibus, ob sui parentumque suorum, sui que unanimi fratris Godefridi, æternam memoriam; ejusdem fratris, qui eodem zelo accensus fuerat, benignissimo consensu, subscripta determinatione contradidit. Ipse sane voluit et petivit, c ut nos petitioni ejus, quia justa fuerat, assensum præbuimus, ut in præfata Ecclesia secundum B. Augustini regulam canonicus d ac perpetuus ordo servetur, ita ut ejusdem monasterii Fratres liberam super Præposito suo electionem habeant: Episcopus eum investiat, nullique nisi soli Episcopo obedientiam servet. Si vero, quod absit, in electione sua Fratres partes fecerint, saniori parti Episcopus faveat. Baptizandi, prædicandi, sepeliendi libera ibi, sicut justum est, habeatur licentia. Advocatus ibi nullus sit, nisi quem ipsi Fratres unanimiter elegerint: qui si incommodus vel inutilis fuerit, si semel, bis, vel tertio correctus non emendaverit, alium eligendi liberam habeant facultatem. Hanc traditionem, tam legitimam, tam ab omni calumnia absolutam, si quis tam nefarius, tam salutis suæ immemor, an-

a al. ex terra nostra nobilissimus.

b al. cruens.

c al. et

d al. in perpetuum.

nullare, mutare, vel minima in parte labefactare præsumpserit, omnes suas sanctiones cassari et evacuari experiatur; in proditoris Judæ sorte deputetur; et perpetuo anathemati, nisi resipuerit, subiaceat. Quod ne attentare quis imposterum audeat, præsentem inde kartam conscribi, eamque Episcopali banno meo confirmari, communicque tam B. Pauli, quam mei sigilli impressione insigniri procuravi, subscriptis idoneis testibus. Bruno majoris Ecclesiæ Præpositus. Guntranus Decanus. Engelbertus Custos. Gerhardus Magister scholarum. Henricus, Hermannus, Helwardus Canonici liberi. Comes Engelbertus. Bernardus. Wicholdus. Hermanus et frater ejus Bernardus. Rudolphus, et frater ejus Ludolphus. Burchardus. Theodoricus, et frater ejus Werenboldus. Ministeriales, Hermannus Camerarius, Wolffhardus, Thietmarus, Bernhardus, Luitbertus, Geltmarus, Waltherus, Luitbertus, Bartholomæus, Bertramus, Ludegerus, Matzo, Rengerus, Hermannus, et quam plures alii. Actum Dominicæ Incarnationis anno mcccxxxix, Indictione septima, regnante pio et victoriosissimo Rege Lothario, anno regni ejus quinto.

JO. GAMANS.

62 Primus Varlarensis Præpositus, ut loci annotationes habent, fuit ipse Otto fundator. Successit Henricus e Comitibus de Cosfeldt. Est autem Cosfeldia oppidum diœcesis Monasteriensis ad Berkelam fluvium, Wesaliam inter et Monasterium, horæ fere aut paullo ampliore itinere a Varlar cœnobio distans: ubi non tantum jurisdictionem Archidiaconalem et utramque parochialem ecclesiam Varlarenses obtinent, sed in temporalibus etiam diversa possident, interque cetera duo molendina: quin et fundus ipse oppidi ad eosdem pertinet. Quo nomine plerique civium annue denarios aliquot persolvunt.

Primi isthic Præpositi.

63 Ilmstadium quinque leucis Francofurto distat, in Wederavia, filia Præmonstrati, cui tamen (ut in Optica regularium, speculo 112, Servatius Lairvelt tradit.) Cella Dominorum, sive superior; prope Herbipolim sita, providet. Elofstadium ab undenario numero Eloffi, quod suavius vulgo nunc Elff effertur, ei nomen factum quidam autumant, testante Serario. In vita brevior mendose, ut reor, Eldenstat, in Appendice Flostat, tum Elephstadt, Elepstat, Flostatense cœnobium ex librorum incuria; rectius alibi Elffstat, Elvestat, in Martyrologio Canisii Elstat, usitatus Ilmstat. Mortem hic Godefridus obiit. Pars magna reliquiarum ejus isthic asservata, ut ex vita m. 57 et 58 liquet. Fundatum anno 1122 et deinceps, non 1119, ut Lairvelt scribit, qui quod Ottonem primum ibi Præpositum fuisse scribit, nullius vetusti scriptoris auctoritate confirmat. Operibus præfuisse dum construeretur, ex cap. 6. m. 32, conjicias.

Ilmstadium cœnobium.

64 In tribus hisce cœnobîis, multorum Fratrum et Sororum, ut infra ex S. Norberti vita dicetur, usque in hodiernum diem viget congregatio, et in cultu divino floret honesta religio. Gigas in catalogo Monasteriensium Episcoporum, in Theodorico: Hoc tempore Godefridus et Otto fratres germani, Comites Capenbergenses ordinem Præmonstratensem amplexi, arcem suam in monasterium converterunt; et præterea sex collegia e bonis suis, tria virorum, et totidem virginum fundarunt et sufficienter dotarunt. Fuere hæc virginum collegia, ut alia itidem principio ejus ordinis, vel solo pariete a virorum cœnobîis interclusa, vel non magno certe intervallo disjuncta. Ilmstadiense extat etiamnum, diciturque, inferius, quia in valle situm, jactu lapidis a superiore semotum. Alterius ad pedem montis Capenbergæ rudera etiamnum conspiciuntur.

Tria cœnobîa Virginum.

65 Aliud Virginum cœnobium a Godefrido et fratre ædificatum juxta Wesaliam, dictum olim Averdorps, vulgo das Hohecloister, id est, altum monasterium; cujus meminere Brunus to. 4, Theatri urbium, Bertius lib. 3, rer. Germanic. ms. Chronicon Cliviæ, in Arnolfo xvii, Comitæ isthæc habet: Quo tempore Godefridus et Otto Comites de Cappenberch, e castro eorum Cappenberch ejusdem ordinis (Præmonstratensis) Abbatiam instituerunt: aliud quoque virginum monasterium

Aliud Wesalia.

AUCTOR
ANONYMUS
DE S. GODEFRIDO

monasterium extra muros Wesaliæ super Lippiam condiderunt. *Eo post everso, Virgines intra oppidum resident, jam Canonice seculares.*

§ XIII. Efficax B. Godefridi exemplum.

B. Godefridi
exemplo con-
versi. frater,
conjugæ.

Nullos B. Godefridus e carnali conjugio liberos suscepit: at Christo plurimos peperit. Longum fuerit vel nomina percensere eorum, qui ejus moti exemplo religiosam vitam complexi sunt. Primarii Otto ejus germanus ac Jutta conjugæ fuere: de illo supra actum, ageturque rursus in vita. Hæc sacrum velamen, (Capenbergæ, ut creditur, sumpsit, ac cellulæ inclusa aliquamdiu vixit: unde eam raptor Franco vi abduxit, restituit Godefridus in vita cap. 4, num. 21. Qualis ea cellula fuerit, conjici potest ex vita Ludovici Arnsteinii, a Brawero nostro in Sideribus Germaniæ edita, ubi isthæc habentur: Paratur primo omnium Dominae Gudæ Comitissæ (de Bonneburg, in sinistro montis latere mansio specialis, ubi mutato habitu clausa semper, nusquam progrediens, strictioris cibi parcitate ante habitas delicias et numerosa quondam fercula redimebat. Per fenestram modicam divina frequenter auscultabat officia, psalmis et orationibus intenta. Porro Jutta multa et opulenta prædia sibi retinuerat, quorum deinde colonos manumisit, fundique jus iis concessit. Ea existimantur fuisse quæ etiamnum libera prædia appellantur, juxta Beckumb diocesis Monasteriensis oppidum, vulgo die frey Beckumbsche hofen. Post Hervordiam evocata, illustri Dominarum collegio (olim a B. Widekindo Angriæ fundato, translato dein Hervordiam cum ipsius beati Ducis ossibus) præfecta est Abbatissa.

NOT. 27.

SOROR.

67 Soror quoque B. Godefridi Beatrix, in eodem Præmonstratensi Virginum cœnobio ad Capenbergæ pedem, cum cognata sua Alheide Comitissa de Oldenburg, sub sancta Virgine Hadwige Priorissa, quæ multis clauis fertur miraculis, in religiosa disciplina et sanctitate omnem vitam traduxit.

plurimi alii
viri femina-
que illustres.

68 Perpulit et Theobaldi Comitum animum Godefridi conversio, ut infra dicitur, ut et ipse seculum relinquere paratus esset. Sileo Namurci Comitem Godefridum, quem vander Sterre Balduinum ex mss. Floreffiensibus appellat. Hermannus Comes de Are et Meer, quartus Capenbergæ Præpositus, cum matre Hildegunde Comitissa Murensi, et Hadwige sorore; Ludovicus Arsteinus cum Guda uxore; Henricus Arnsbergæ Comes B. Godefridi ex uxoris fratre nepos; non alia validius inducti ratione sunt, quam illius exemplo, ut insolita ac prope incredibili conspiratione, spe præcisa omni posteritatis, sese, arces avitas, amplissimos Comitatus, Deo consecrarent. Quid Godefridi famulos et clientes dicam? Quid B. Hermannum Scheidensem? Hic quidem certe, cum antea Judæus fuisset, hoc velut itelo confossum sibi animum testatur in historia suæ conversionis, cujus fragmentum recitat vander Sterre ad vitam B. Hermannii Josephi Steinfeldensis. Eodem ex fonte, Comitum de Are, sive, ut hodie vocant, Nievenar, ac præcipue Theodorici in Steinfeldia dotanda, aliisque cœnobiis, munificentia.

VITA

AUCTORE ANONYMO ORD. PRÆMONST.

Edita a Nicolao Serario Soc. JESU.

PROLOGUS AUCTORIS.

Isaïæ 63. 7.

Ps. 113. 3.

Cur hanc vi-
tam auctor
scribat.

Inæstimabilem beneficiorum Dei magnitudinem humani pectoris angustias excedentem propheta sanctus considerans, quodam loco compunctus ait: Miserationum Domini recordabor, laudem dicam ei super omnibus quæ retribuit nobis. Alius item Propheta supernæ donationis infinitas in se divitias obstupescens, nec dignas gratiarum actiones apud se invenire sufficiens: Quid retribuam, inquit, Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi. Unde nos quoque auctori omnium de tot donis ac bonis suis ingrati esse mentuentes, divina quædam aggredimur commen-

dare magnalia; nobis quidam, hoc est, nostræ professionis filiis specialius exhibita, generaliter vero piorum omnium utilitati non mediocriter profutura. Verum non sublimitate sermonis, sed in Spiritus sancti cooperante gratia, humili ac simplici eloquio dicenda dicemus; quippe qui nemus in domo Domini plantare legali decreto prohibemur. Solummodo res divinitus gestas memoriæ mendare intendimus, nullique meliori ac doctiori hæc eadem diligentius tractaturo præjudicamus. Unde nec æmulorum dentes luridos formidare debemus. Oculum enim columbinum, ut ait quidam Sanctorum, gratanter suscipit pulcherrima ac modestissima caritas; dentem vero caninum vel evitat cautissima humilitas, vel retundit solidissima veritas.

Deuter. 16.
21.

2 Enimvero nostram imprimis arguimus negligentem inertiam, et inertem negligentiam, quod hactenus de beato viro Godefrido Comite, Capenbergensis cœnobii, hoc est, loci nostri fundatore, in laudem quippiam dicere negleximus, qui tamen tanti viri meritis et industria, ut parum dicam, omnibus hodie bonis repleti sumus. Non enim satis eloquor, quid de hoc viro parturiat cor meum, dum attendo et perpendo sanctissimæ conversationis ejus insignia, tanti viri tam voluntariam paupertatem, tam humilem simplicitatem, ac simplicem humilitatem, tam felicem denique omnium ipsius consummationem. Et ecce ter beatus iste Comes verus, quia verum Regem comitatus, et perseveranter imitatus est, ipse, inquam, in perenni tripudiat gloria, nobiscum autem memoria ejus cum benedictione perseverat in secula. Memoria enim illius, ut scriptum est, in compositione odoris facta, opus pigmentarii manet in seculum seculi, quasi mel, et ut musica in convivio vini. Conabimur itaque de hoc Sancto aliqua locuturi, et gratas compendii metas non excedere, et ea quæ sub oculis Fratrum nostrorum acta vel dicta sunt, piis ac timoratis auribus explanare.

Excusatio tar-
ditatis.

CAPUT I.

B. Godefridi vita in seculo acta.

Temporibus gloriosi Henrici, qui hujus nominis quintus Romanum administravit imperium, fuit in Westphaliæ provincia electus ac dilectus Dei Godefridus, qui nobilissimis ac regiæ stirpis ortus parentibus, in timore Domini Comitatus agebat officium: pater ejus Godefridus, mater Beatrix dicebatur. Hic vero reverendissimus atque inter Dei amicos computari dignissimus, avum habuit Hermannum Comitem, qui ut majorum celeberrima relatione cognovimus, cum esset eleemosynator præcipuus, misericordiæ operibus intentus, a tumultu militaris insolentiae quietissimus, adhuc vivens hujusmodi miraculum operatus est. Cæcus quidam in illius degebat eleemosyna, qui die quadam ostensum sibi divinitus asserbat, quod visum recepturus esset, si aquam, de qua manus Comes ablueret, oculis admovisset. Aquam igitur tulit, oculis adhibuit, protinus vidit. Ad a sepulchrum vero ejus hodieque nonnulla ostensarum virtutum demonstrantur indicia, quæ oculis meis vidi, quæque illic in testimonium reliquerunt hi, qui sanitate recuperata sospites inde reversi sunt.

Godefridi pa-
rentes, genus,
Comitatus.

Hermannus
ejus avus vir
sanctus, in
vita et post
mortem cla-
rus miracu-
lis.

a

4 Hujus itaque tanti viri nepos Godefridus noster, ab ipsis jam adolescentiæ primordiis cœpit Deo devotus existere, et scintillante in se flamma inspirationis divinæ, omni sæculari dignitati, universæque suæ facultati satagebat renunciare. Fuit enim vir mansuetissimus, suavitate venerabilis, benignitate laudabilis, oculis stellantibus mirum in modum graciosus, facundus eloquio, prudens in consilio, militiæ quidem exercitio strenuus, sed Regi supremo militare, nudamque crucem Christi nudus bajulare inardescens quantocyus.

Godefridi mo-
res sancti.

5 Interim vero si quando militari apparatu, seu bellico

*Insolentias
militares de-
testatur.*

bellico procinctu, personæ suæ necessitate detentus fuit, se ab omni circum manentium injuria vel infestatione cohibuit. Cum autem interdum discursantes milites prædari, et aliena, ut assolet, usurpare conspiceret, attestante quodam familiari ejus tunc ministro, postmodum autem Fratre nostro, manus ad cælum expandit, lacrymas fudit, hisque verbis omnipotentiam Salvatoris exoravit dicens : Domine Jesu Christe tuæ bonitatis altitudinem tuam imploro, ut me de medio iniquitatis hujus eripias, et in die illo paratum et immaculatum inveniri præcipias. Scio enim, arbiter justissime, quod in meum redundat caput, quicquid a meis delinquitur, omnisque dissimulationis meæ negligentia, tua merito districtione punietur. Cujus petitionis fructu quemadmodum privatus non fuerit, (nec enim Dominus privabit bonis eos, qui ambulant in innocentia,) subsequentium rerum tam fidelis quam mirabilis declarabit historia.

a Nulla sepulchri, publicæ venerationis, anathematum superest memoria : nec mirum, post tot bellorum tempestates.

CAPUT II.

Conversio ejus, fratris, uxoris.

*Præsagium
condendi in
Capenberg
cœnobii.*

Igitur dum habitaret in castro quod Capenberg dicitur, loco nimirum spectabili, situque ipso admodum salubri et delectabili, de loco eodem quod divino quandoque mancipandus esset servitio, diversis fidelissimarum visionum ostensionibus revelatum est a Domino. Presbiter enim quidam, Wiemannus nomine, in visu noctis aspexit quasi columnam auream in Capenberg exurgere, atque ipsius cæli fastigia penetrare. Quo visu divinæ laudationis claritudinem illic exercendam frequenter intellexit, et astantibus quod futurum erat, verissime longe ante prænuntiavit.

7 Unus præterea ex amicis felicissimi Comitis, Egobertus nomine, cum esset in itinere proficiscens ad Comitem, noctu vidit Capenberg urbem fore nive candidiorem, quæ usque ad alta nubium sublimiter conscendens, ipsum cæli cacumen vertice pulsare videbatur.

*a
b
Gerbergis Go-
defridi co-
gnata sancti-
tate illustris.*

8 Quid referam de *a* patruī illius filia, quæ Gerbergis nuncupata, Monasteriensis *b* cœnobii extitit Abbatisa? Hæc ergo multa religione venerabilis cum beatum virum unice diligeret, et tam pro ipso, quam pro subditis frequentium orationum excubaret pervigilio; quodam tempore somno parumper arrepto, vidit sibi juvenem vultu sidereo renitentem, et verba hæc sæpius ejus in auribus iterantem : Locus Capenbergensis habitationis quam idoneus foret conventui spiritualis congregationis; Quod illa jocundissime audiens (jam enim diu idipsum concupierat) cum beato viro retulisset, ille prudenter atque humiliter in hunc modum respondit : Neptis dilectissima, potens est Dominus Deus hoc pro suo velle ordinare, nam ego id per me nequaquam sufficio adimplere.

9 Et revera divina hoc providentia juxta verbum ejus consequenter adimplevit, nec beatum virum sui cordis tam pio fraudavit desiderio. Apparuit enim in Westphalia sub ipso fere tempore eximium quoddam jubar Ecclesiæ, memorabilis ille Dei præco Norbertus, vir nimirum admirabilis gratiæ, prædulcis eloquentiæ, summæ continentiæ, informator ac propagator religionis Canonice, servorum Christi aggregator, cœnobiorum non paucorum fundator, tam habitu quam voce strenuissimus veræ poenitentiae prædicator, ac per omnia illius prophetice jussionis executor, qua dicitur : Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri. De hujus porro vitæ sanctitate, Archiepiscopatus dignitate, sancti quoque transitus felicitate, si quis ad plenum dicere voluerit, singularis profecto libri, ad hoc solum instituti, magnitudine opus erit. Tanti ergo prædicatoris cum circumquaque fragraret opinio, vir beatus una cum germano fratre venerabili Domino Ottone sitienter præconem salutis adiit, verbum

*Godefridus
hortatu
S. Norberti se-
culum relin-
quit, cum
fratre, et
uxore.*

exhortationis devotus accepit, actumque est Deo miserante, uti etiam præfatus Otto sensim atque gradatim seculum calcare inciperet, idemque sanctitatis propositum, quod in beato fratre suo jam dudum eminebat, arriperet. Quid multis immorer? Uterque paullo post, mutato seculari habitu, tonsuram religionis cum habitu sacræ professionis assumpsit : uterque sub regula B. Augustini, ac sub obedientia memorati Fratris Norberti, Domino militare devovit. Vir Deo dignus Godefridus conjugem suam Frederici Comitis filiam, sacrum sumere velamen adhortationibus piis ac salutaribus effecit.

10 Ipse quoque cum esset major natu cum unanimi fratris consensu castrum ipsum Capenberg, et omnia sua Deo fideliter offerens, in die B. Petronillæ Virginis usibus ea pauperum Christi delegavit, tria videlicet exstruens cœnobia, hoc est Capenberg, Varlar, Elofstad, quæ singula prædiis suis copiose locupletans, eadem sub memorati Patris Norberti ordinavit providentia.

a Gelenius in S. Engelberti vita lib. 3, cap. 42, tradit Ottonis Bavari filiam, Henrici Crassi sororem; Ottoni B. Godefridi patruo nuptam fuisse, ei videlicet qui cum altero fratre ab Eckerico trucidatus. b S. Mariæ, Trans aquas dicti, ordinis Benedictini. Aliud isthic ejusdem ordinis cœnobium, S. Ægidii, sed posterius fundatum. Transaquense Lothario Saxone anno 1121. Theodorici Antistitem reducente, cum pluribus aliis ædificiis conflagrasset creditur : Gerbergis studio, piique Antistitis; forte et Godefridi liberalitate restauratum.

CAPUT III.

S. Norberti virtutes, miracula, vaticinia.

Placuit itaque Spiritui Sancto, qui in præcone veritatis habitabat, quique per illum loquens in agro Dominico fructus mirabiles operari dignatus est; placuit, inquam, ei, ut in prænotatis cœnobiis Fratres regulam Beati profiterentur Augustini, eo quidem tenore, uti regulam eandem aliquanto districtius, *a* quam eatenus usitatum fuerat, observarent, esu scilicet adipis et carniū abstinendo, austeriore quoque habitu *b* poenitentiae rigorem exhibendo. Nam et amicus Sponsi Joannes non exquisitis, imo naturalibus et sylvestribus cibis pastus est, et ab ipso Salvatore coram turbis ad eremum confluentibus, de vestitus asperitate laudatus est. Et ecce hic ordo noster, divina prosequente clementia, longe lateque protenditur, et, ut vere confidimus, multo latius in futurum protendetur. Unde nec ambigere præsumimus, quin sancto dictante Spiritu, et inchoatus fuerit, et divinæ ordinationis nutu promulgatus. Numquid enim non vineam istam in brachio excelso ipse Dominus, dux itineris transtulit Ægypto? Nonne ipse gentes, hoc est, prædones, et iniquos hujus loci habitatores ejecit a conspectu nostro? Radices vineæ hujus ipse plantavit, quæ jam usque ad mare, imo et ultra mare palmites suos, opitulatione dexteræ cælestis, extendit? Vereamur ergo id quod sequitur in psalmo, videlicet, ne singularis ferus, hoc est, antiquus noster adversarius, vineam hanc dextera Dei plantatam exterminet. Quod utique idem exterminator, quo pacto, nisi quorundam cœnobiorum nostrorum scissura et singularitate magis efficere solet? Contra orandus est vineæ plantator atque mundator, uti palmites suos dignanter excolat; incensa igni et suffossa ab increpatione sui vultus perire concedat; vineam tenellam ac novellam in abundantia suæ benedictionis quandoque perficiat.

12 Ipse autem præfatus Pater Norbertus præ ceteris Capenbergense cœnobium affectuosius diligebat; de quo etiam loco, quod non silebo, in conventu Fratrum aliquando residens asserebat : Fratres, inquit, carissimi, cum aliquando non longe hinc positus essem, vidi certissime super locum hunc descendentem Spiritum sanctum. Contemplabar quoque alio tempore magnæ claritatis lumen in circuitu loci hujus exortum atque diffusum. Proinde, dilectissimi, glori-
ficat

*AUCTOR
ANONYMO,
EX SESARIO*

*Tria fundat
cœnobia.*

*Regula, insti-
tutum, pro-
pagatio ord.
Præmonstret.*

a

b

Matth. 3. 11.

Psal. 79.

*S. Norberti vi-
sio duplex de
loco Capen-
berg.*

forte Deum nostrum, quia hic profecto est mons sanctificationis illius, mons, inquam, est, quem acquisivit dextera ejus. Hæc ego in eodem Fratrum conventu positus audiui, ne quis forte perfidia nobilosus, perspicue derogare præsumat veritati.

13 Audiui nihilominus eundem orthodoxæ veritatis assertorem in communi Capitulo hæc, quæ sequuntur, prosequentem : Scio, inquit, unum ex professionis nostræ Fratribus, cui de regula nostra studiosius indaganti, non quidem suis meritis, imo confratrum suorum orationibus. Beatus visus est Augustinus, qui auream regulam a latere suo dextro prolatam illi porrexit, seque ipsum luculento ei sermone intimavit, dicens : Quem vides, Augustinus ego sum, Hipponensis Episcopus. Ecce habes regulam, quam ego conscripsi, sub qua si bene militaverint confratres tui, filii mei, securi Christo astabunt in extremi terrore judicii. Et quidem ista humiliter tamquam de alio prosecutus est : nos tamen ipsum fuisse, cui hoc revelatum est, indubitanter advertimus.

14 Sed et duo illius magnalia, quæ in hoc gesta sunt loco, dignum non arbitror præterire silentio. Quodam tempore famem Westphaliæ affuturam, et ipsos etiam Fratres parumper castigaturam in spiritu prædixit; quæ juxta viri Dei præscientiam adeo gravis evenit, c ut plerosque dira inedia calamitas exstingeret.

15 Accidit ergo die quadam Fratribus ad refectio- nem ituris, cum hospitibus ac pauperibus erogarent quicquid sibi abstinendo subtraherent, ut panis deesset alimonia, ita ut etiam unde fieret inveniri non posset. Cumque vir Dei sæpius intimasset quod scriptum est : Non affliget Dominus fame animam justi; ecce subito per fideles suos Dominus tantam panis abundantiam transmisit, quod Fratres et sufficienter refecti sunt et advenientibus cum alacritate obtulerunt. Atque postmodum ex die illa numquam Fratribus defecerunt opportuna subsidia.

16 Tempore item alio cum vir sanctus quemdam vellet ex Fratribus pro caussa monasterii destinare, inveniens illum valida prostratum febre, injunxit ei causam obedientiæ in virtute Christi, solo verbo usus imperii : Vade, inquit, et revertere, jamque amplius noli febricitare. Statim ergo Frater recuperatis viribus perfecit quantocyus, quod a Patre sancto fuerat jussus. Ita viri Dei sermo et causam obtinuit, et morbum diutinum repente fugavit.

17 In prædicto quoque loco Frater erat laudabilis, cui amicus fidelissimus, pro cujus defuncti anima multis invigilaverat precibus, nocte quadam astitit, eique familiari colloquio dixit : Frater mi, gratias tibi ago, quod hactenus etiam cum ceteri amici vel affines immemores essent mei, tu nostri memoriam nullatenus omisisti. Et nunc adhortor, ut stabilis et immobilis in tuo persistas proposito, nec de ordine vestro, tamquam alium potiore inventurus, fluctues animo, quia nimirum salubriorem, animæque tuæ commodiorem tibi demonstrare non valeo. Nam et huc veni nuntiare tuæ caritati, quod orationes confratrum tuorum quotidie recitantur super altare aureum, quod est ante oculos Domini. Hortor quoque, ne unquam obedientiæ subterfugas imperium. Nulla enim virtute, coram Deo, sublimius ac fructuosius consequeris meritum.

18 Ait Propheta, quod lingua canum Dei sit ex inimicis ab ipso. Conversi enim ex inimicis Judæis multi facti sunt, et hodie fiunt lingua canum, pro domo Domini contra inimicos latrantes. Et quasi quæreret, Unde tantum bonum; respondet; Ab ipso, hoc est, a gratia ejus, non a seipsis. Hoc diximus propter gratiam, quam operatus est Deus in Fratre in tempore nostro d Hebræo, qui post multos errorum circuitus, Dei munere præventus, cœpit ardenti desiderio fidem Christianam inquirere. Disputabat

ergo cum Christianis, conferens de Lege ac Prophetis, cui cum dicerent ex verbis Apostoli, quod velamen maneret super cor ejus, cogitabat, hoc non melius tolli, quam signaculo crucis : cœpitque signare se, occulte tamen propter metum Judæorum. Et quia Judæi signa petunt, jejuniis et orationibus intentus cœpit efflagitare signum a Domino, quo posset advertere, si Dei gratiam percipere mereretur. Quod cum obnixius ageret, ecce videt se Christi throno assistentem, et crucem auream super humerum Dominicum refulgentem, cernensque quosdam ex Judæis prope astare : Nonne, inquit, recognoscetis ipsum hunc esse, de quo Isaias loquitur : Et factus est principatus super humerum ejus? Talique signo jam plene conversus satagebat aliquos etiam suorum de Judaica liberare perfidia, et veniens Mogontiam in domum cognatorum, germanum suum admodum parvulum manu apprehensum de medio Judæorum callide foras civitatem tentabat educere. Sed operante maligno per plateas gyrando una cum puero cœpit errare, ita ut portam, quam egrederetur, invenire non posset. Cumque nimis in ambulando gyrovagus vexaretur, intelligens demum ex maligno hunc fieri errorem, crucis vexillo frontem armavit, et mox apertis oculis portam inveniens lætabundus aufugit. Sicque secum erepto puero in brevi de hinc baptismi gratiam percepit cum illo, ac presequente cælesti dono, simul cum eodem non longe post, nostræ militiæ societati adunatus est.

a Quid Regulæ S. Augustini superadditum sit a Norberto, docet ejus vita cap. 24, Jacobus de Vitriaco histor. Occident. cap. 22. Biblioth. Præmonst. lib. 1, cap. 3. b Lanco videlicet ac niveo; quia, ut ipse ait vitæ cap. 24, auctoritate et usu Ecclesiæ pœnitentes in laneis sunt. Solent certe majores nostri peregrinationes vovere obeundas nudis pedibus, in lancis, sive absque lineis vestibus. Prius alioquin solis ovinis pellibus induerat se Norbertus; quem habitum in concilio Frideslariensi coram Legato Apostolico accusatus, mutavit. c Urspergensis : An. 1123, hyemem asperissimam, ver tempestuosum, fames validissima ac mortalitas sævissima secutæ, tantam stragem per universas provincias, maxime tamen de vulgaribus dederunt, ut pene tertia pars populi notaretur occubuisse. Post refert, feria quarta Pentecostes 28 Maii, fruges vitesque pruina; et quidquid reliquum fuit, 16 Junii tempestate et pluvia instar diluvii effusa subversum fuisse. De eadem fame ejusque causis agit Robertus de Monte. Cœpit ergo anno 1123, carior esse annona, sequenti grassata est fames. d Hic est B. Hermannus; qui Colonia natus, (nam non nisi an. 1423, ea urbe interdictum Judæis) vir doctus, disputatione cum Ruperto Tuitiensi aliisque habita conversus, institutum Præmonstratense complexus, Scheidano ejusdem ordinis cœnobio in Comitatu Marcano præfectus, sanctissime vixit. Corpus de tumulo elevatum a Joanne Gelenio Archiepiscopi Coloniensis in spiritualibus Vicario : cujus frater Aegidius V. Cl. plura de eo in Fastis SS. Coloniensium brevi editurus.

CAPUT IV.

B. Godefridi varie probata constantia.

Sed hæc hactenus. Jam deinceps ad beatum Comitem reflectamus articulum, et qualiter serpens antiquus virtutes ejus videns et invidens, per satellites suos illi obviare tentaverit, jam nunc adducamus in medium. Ubi primum sancti viri religiositas innotuit, Fridericus a Comes profanus et Antichristianus potius quam Christianus, avaritiæ facibus accensus infremuit, fallaciæ commenta exquisivit, dicens filiam suam arte circumventam, hereditatis quoque debitæ portionem fraudulenta illi seductione sublatam. Qua occasione diversis beatum virum affecit injuriis, multis vexavit contumeliis, cum ille tamen expeditissimam de omnibus redderet rationem, et impudentem ejus vesaniam, prout dignum erat, confidenter argueret. Verumtamen infelix ille non quiescens, et plus aloes quam mellis habens, cum aliquando suorum concione vallatus, complura genero minaretur, multis astantium tamen ob tanti viri reverentiam lacrymas continere non valentibus, vir Dei conscientiae vallo munitus, quo grassanti vesaniæ aspirate fas non erat, omnem furoris illius impetum securus irridebat; vocatoque demum uno ex familiaribus suis ait : Forte infelix iste me captivare disponit

Judæi duo conversi, signo Crucis confirmatur : arripiunt institutum Præmonst. 2. Cor. 3. 15.

Isa. 9. 6.

B. Godefridus a socero vexatur.

a

Minas ejus contemnit,

disponit, tu vero Patri Norberto dicito, quatenus etiamsi incarceratus fuero, ne quem pro mei absolute labore vel exiguum impendat. Ego enim pro lege Dei mei non solum incarcerari, sed etiam in carcere mori utinam condignus inveniar. Ego in carcere Deum meum deprecabor, in carcere misericordiam et miserationes ejus alacriter præstolabor. Opto siquidem, ut quemadmodum scopa usu detrita novissime flammis injicitur, sic corpus meum Christi exhaustum servitio, tribulationis demum igne consummetur. Ecce quanta beati viri constantia, omnia quidem pro Christo perpeti decernebat, sed pius Dominus nostris eum adhuc profectibus reservabat.

Sorori mors infelix.

20 Fridericus præterea inexplibili stimulante avaritia, (Quid enim non mortalia pectora cogit auri sacra fames?) castrum Capenberg, obsidere, ipsumque Patrem Norbertum pro muris suspendere minitans, (nam quis metus aut pudor est unquam prope-rantis avari?) eousque mala malis adjiciens iram sibi thesaurizavit, donec Altissimus, quipatiens est redditor, condigna illum animadversione percussit: quem et unus e Fratribus ante denuntiatio ejus interitum a leone horrendo transglutiri per visum agnovit.

21 Sed nec sic serpens ille, uno licet succiso capite, a veneno suæ conquievit invidiæ, sancto quidem viro tribulationem et dolorem exuscitans, sed in his quamquam invitatus majorem illi virtutis occasionem subministrans. Hæc enim est inscrutabilis abyssus judiciorum Dei, quæ diabolum cum membris suis electorum cogit deservire profectui, cujus profundum et beatus Apostolus intuebatur, cum diceret: Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti. Sola enim est divina vis, cui et mala bona sunt, dum eis competenter utendo, ne quid in regno ejus temeritati liceat, boni alicujus effectum elicit. Quod in sequentibus luce clarius elucebit. Matronam igitur, quæ sacrum velamen assumpserat, Franco quidam scelestus diabolico rapuit instinctu, qui beato viro inermi forte obvianti, tantamque illius nequitiam pie persequenti, cum armatus et elatus diceret: Tunc ille es, qui detrimentis meis operam dare perhiberis? Vir sanctus quemadmodum scriptum est, In timore Domini fiducia fortitudinis; et Justus quasi leo confidens absque terrore erit, constantissime respondit: Ego detrimentis tuis nequaquam invigilo, quin potius hostis antiqui dentibus, cujus mancipium factus es, te summe eruere desidero. Cumque ille vesaniens gladium arriperet, dicam, dicam (magnus ab integro seclorum ut noverit ordo) dicam quomodo vir Dei tamquam ad victimam agnus ductus, sine voce astitit, cervicem protinus tetendit; sed nutu divino conterritus ille ferire non prævaluit. Numquid ergo hunc virum Christi Martyrem non dixerim, qui non solum animo, sed et jugulo præparato, tam incunctanter se ingerebat martyrio? Quis hunc athletam separet a caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Denique raptam suam variis laborum anfractibus requisitam cellulæ demum restituit, et raptor ille morte pessima, quæ peccatorum est propria, non longe post lancea perfossus interiit.

Godefridi in conviciis patientia;

22 Quid autem de nonnullis insensatis ministerialibus, et servis etiam infimis referam, qui multis illum pulsavere conviciis, dicentes eum amentem factum, sequi falsarium et impostorem illum Norbertum, tam sublimem hujus mundi gloriam stulte deserere, seque desolatos, et quasi acephalos relinquere? Verum inter omnia hæc athleta noster dum omnes excipit assultus, permanet ejusdem patientia, fortis ad omnes telorum nimbos, reddit et has contra venerando pectore voces: Si diligeretis, inquit, me, gauderetis utique, quia ad Deum meum tendo, quia naufragium seculi hujus præterire desidero, quia Creatori meo proximari concupisco.

23 In die vero Assumptionis beatissimæ Virginis Mariæ, quæ summa nobis est solemnitas, quando et hujus loci ambitus ab Antistite consecratus est, quis digne commemoret, quales tentationum impetus, quantos impulsionum fluctus evicerit, aliis eum hinc trahentibus, aliis inde retrahentibus, ac mira improbitate suggerentibus, ne tantæ honestatis, tantæque spectabilitatis castrum desereret, cum et ipse Antistes carnem sapiens, et cor in terra trahens, alterius ei mansionis concambium repromitteret? Sed Christi miles invictissimus, et vere super Christum fundatus, inter imbres et flumina, tot quoque ventorum flamina, immobili persistens tolerantia, nec terrore teri potuit, nec turbine frangi. Fortis enim est ut mors dilectio, et aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem. Nihil servo Dei de multiplicis possessionis suæ complacere specie, quia sola pretiosæ margaritæ, hoc est, caritatis divinæ claritas fulgebat in mente. Ministeriales centum et quinque, præter alias donationes gloriosas, cum sufficientissimis possessionibus Monasteriensi Ecclesiæ donavit, præter eos, quos Ecclesiæ Coloniensi, aliisque locis, prout ipsi oravere, contradidit.

CAPUT V.

Aliæ præclaræ ejus virtutes.

Tandem ergo compositis rerum morumque secundis in commune bonis, postquam a concussione dura respirare datum est illi, claustroque fovere pacificos sensus, et in otia solvere curas, quantum purgatissimis moribus enituerit, Deum testor, quod humani sermonis inopia nullatenus explicabit. Studebat primum in omnibus sui despectum appetere, indigna quælibet atque extrema servitia non abhorre-re, oblatam sibi a Fratribus venerationem humillime declinare. Alto enim corde retinuit, quod a Magistro humilitatis accepit dicente: Discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris.

Humilitas.

Matth. 14. 29.

25 Verbum Dei audiens, seu orationem Domino fundens, uberrimis profluebat lacrymis, quæ satis in illo declarabant ardorem ac devotionem internæ puritatis. Qua de re unus quoque seniorum testabatur dicens: De hoc viro sancto illud ego frequentius videns admiratus sum, quod cum una nobiscum ad communem discumberet refectionem, non modo mira ciborum pollebat abstinentia, verum etiam tam uberrimis atque creberrimis lacrymarum rigabatur fluentis ut stupens hæc intra me reputarem: Deus bone, quid in hoc agitur homine beatissimo? quæ putas horum ratio gemituum? quæ tantarum causa est lacrymarum? Num ex nimia spiritualis lætitiæ se conficit abundantia, gratias nimirum agens et amantissima consideratione perpendens divina, quæ hoc loco ipse in perpetuum ordinavit, ministeria, quæque jam nunc adeo videt in sui fervere præsentia? Num, inquam, pro his magnificis Dei beneficiis, in tantum gratulatur, ut a lacrymis tam affluentibus temperare non valeat? An vero potius tam immenso, tam impatienti, tam inconsolabili rapitur æternorum desiderio bonorum, ut illius intuitu, terrenorumque fastidio nihil omnino ei nisi flere libeat? Utriusque profecto causæ salubris et laudanda religiositas, utriusque compunctionis beata talique Dei servo condigna sublimitas. Hæc senior noster, quæ assidue oculis suis intuitus est, veraci ac fideli mihi testimonio prosecutus est.

Compunctio et assidue lacrymæ:

26 Semen præterea verbi divini fecundo corde percepit, tantaque ac tam crebra exhortationis gratia diffusa erat in labiis ejus, ut Pater Norbertus de ipso gratulatorie dixisse perhibeatur: Postquam ego in prædicationis cursu lassatus defecero, Godefridum filium meum suscitabo more cervorum, qui cum se venatorum instantia supra vires lassari persenserint, alios pro se cervos exagitandos suscitare memorantur.

prædicandi gratia:

AUCTOR
ANONYMUS
EX SERARIO
item in bonis
Deo dicandis

Cantic. 8. 6
et 7.

fur. Proinde vel unum ex dictis ejus, quod a Fratribus didici memorabile, piæ menti non ingratum erit advertere. Cum Fratres exhortaretur non curare labia iniqua; et detrahentium inepta mendacia, quia imperitos tantum falsus honor juvat, et mendax infamia terret: Mendacium, inquit, diu subsistere non valet, veritas autem stabilis perseverat et solida. Mendacium enim in præcipiti sedet equo, veritas autem in asino. Et recta plane similitudo, veritatem sedere in asino, quia Dominus meus qui ait: Ego sum veritas, in asino sedere dignatus est.

27 Corpus etiam suum et Apostolico castigabat exemplo, ac perenni frangebat jejunio; sciensque, quod Summa quies nil velle super quam postulat usus Debitus, ut simplex alimonia, vestis et una Infirmos tegat, ac recreet mediocriter artus, modicis omnino contentus erat, aquam frequentius bibens, et pane solo excepto, vix aliud quippiam alimenterum sumpsit.

28 Cum autem Fratres quidam tepidi de rigore ordinis relaxando illi suggererent, vir sanctus Dei Spiritu plenus hac similitudine respondit: Qui magnum fluvium navigio transmeare proponunt, longe superius a destinata ripa navigare incipiunt, quia violentia retorquentur incessabili, et velint nolint, cum fluvio quodammodo descendere compelluntur: Ita et nos fratres, qui hoc mare magnum, et spatiosum manibus pertransire contendimus, ubi sunt reptilia, quorum non est numerus, adjungere ascensum, nostrum roboremus propositum, quia humanæ torpor negligentiae semper in descensu est: et vereor plurimum, ne in futurum ordo noster descendendo vel prolabendo nimium, (quia qui modica spernit, paullatim defluit) ad temporis pristini relabatur decursum.

CAPUT VI.

Etiam in seculo sancti mores.

Quodam tempore cum cives Monasterienses adversus Comitem nostrum, seculari adhuc habitu detentum, jurgia concitarent, et bella moverent, unus ex ministris ejus cum suis complicitibus, in viciniam illam excurrens, prædam congregavit copiosam, animalia quoque multa, quæ diripuerat, stante in porta Comite, tamquam gloriabundus adduxit. Cumque vir pius æquitatis amicus, inquirens quid hoc esset, rem didicisset ex ordine, continuo sancta indignatione permotus, ministris astantibus: Ite, inquit, dicite prædoni iniquo, ne nostros umquam præsumat adire conspectus, donec eis, quos impie læsit, satisfaciat, omnibus quæ rapuit ad integrum restituitis. Si enim homines civitatis illius ad præsens nobis, prout forte sumus digni, adversantur, numquid ob hoc præsumptor iste villanos et innocentes quosque, nostri sub nominis umbra, deprædabitur? Ad hoc ille perterritus, et nil tunc minus auditurum sese arbitratus, quantocyus discessit, ex rapina nil sibi retinere præsumens, sua cuique multa cum sollicitudine resignavit. Itaque cum in Godefrido multa stupeamus mirifica, ea plus mirari solemus, quæ in seculari dignitate bona executus est.

30 Inter cetera cælestis gratiæ dona, eximia quoque in viro Dei, necdum seculi rebus exuto, abundabat compassio. Nec leprosos, aut quamlibet infimæ conditionis ægrotos despexit; adeo ut, stupentibus ministris, pauperrimo cuidam apud se languenti pius atque humillimus visitator assideret. De sordidissimo ejus vasculo una bibere non exhorruit, per omnia infirmanti se contemperans; et, juxta Apostolicam eruditionem, ita subveniens, quemadmodum sibi vellet subveniri, si eadem vel simili ægritudine laboraret.

31 Illud quoque de hoc liberalissimo Dei servo nequaquam regam silentio, quod gladio adhuc accinctus, dum iret ad visitandum Varlarense cœnobium cum famulo suo Giselberto, quem postea Conversum

vidimus, occurrit mendicus eleemosynam petens. Mox vir misericordissimus nullatenus ferens vacuum abire pauperem, Giselberto ait: Remansit, oro, quicquam in oculis? Respondit ille, Etiam Domine: Da, inquit, pauperi. Quo facto, rursus quæri jussit, siquid adhuc foret residuum, iterum ergo datum est pauperi. Sed nec sic quievit sancti viri larga benignitas, quousque tertio quoque totum quod remanserat, pauperi donaretur. Ita Trinitatis Deificæ verus confessor et cultor, sine trino munere inopem præterire nequaquam passus est. Famulo quoque suo dixit: Demus, quæso, egenis quidquid valuerimus, quatenus Dei nostri bonitas novellam plantationem Fratrum nostrorum in Capenberg et Varlare confirmare dignetur.

32 Cujus germanus Otto, quod prætereundum non est, cum esset apud Elofstat, illis in partibus divinæ servitutis cultum dono Dei ampliavit. Manegoldus enim vir nobilis et potens, ejus erant castra duo, Hagen, et Wirberg, ab adversariis suis una cum filio interemptus est. Remansit autem totius possessionis heres unica filia, nomine Aurelia. Quam multis uxorem petentibus (erat enim satis elegantis formæ) venit Otto, et dato ei perpetuæ castitatis consilio, noctu eam non sine vitæ periculo, voluntariam abduxit. Deinde Pontificali et regali auctoritate subnixus, multis et variis exegit laboribus, quod simul cum Aurelia hereditas tota divinis ministeriis mancipata est. Castrum igitur Hagen ipse delevit incendio, in altero autem fratrum et sororum hodie viget religio.

CAPUT VII.

Mundi contemptus, caritas erga proximum.

Quantæ vero puritatis, quantæque simplicitatis devotione Godefridus cuncta reliquerit, et ex responso ipsius, quo Eucruvino satisfecit, plenissime declaratum est. Ea namque tempestate, qua raptam a Franccone matronam laboriose requisivit, fama, quæ tam pravi fictique tenax quam nuntia veri est, mox undique percrebuit, Comitem Godefridum penititudine ductum, suam recepisse conjugem, Fratresque omnes de castro, quod jam religiosi occupaverant, cum injuria perturbasse. Talibus figmentis ad Mosam usque divulgatis, venit de finibus illis Eucruvinus, nostri Henrici germanus, eundem Henricum secum sperans abcessurum: et salutato Comite, cum benigne susceptus foret, causam adventus sui requisitus, exponebat dicens: Veni, Domine, fratrem meum, qui apud vos Conversus est, quem et unice diligo, pristinae revocare professioni, quia jam pridem vos, receptis omnibus, universos Fratres expellere cœpisse, longe lateque nuntiatur. Tunc vir Dei alaeri vultu respondit: Quid ergo? Nonne tuis, amice, oculis in præsentiarum comprobis, ficta esse omnia? Miror quidem valde tantæ impudentiæ figmenta. Qua enim temeritatis audacia mihi ea usurparem, quorum hodie nulla proprietas omnino mihi residua est, quæque Dei solius sunt attributa servitio? Scis tu, Deus meus, quod etiamsi filios nutriendos ex femina illa suscepissem, stipem potius necessitatis nostræ ostiatim mendicando, parvulosque in cervice mea gestando conquirerem, quam eorum quippiam, quæ Dei sunt atque servorum ejus, aliquatenus temerare auderem. Hæc audientes qui aderant, tantam tanti viri sinceritatem, altissimamque paupertatem usquequaque non sine fletu mirati sunt.

34 Tempore quo maxime Friderici Comitis adversus virum Dei fervebat persecutio, quemadmodum ab eodem furore suo vel ad modicum tyranni refracta fuerit immanitas, occultare non debeo. Accidit ut illis diebus apud a Trajectum fieret, præsentem ac jubente Imperatore Henrico, Comitum, Marchionum, aliorum conventus nobilium; ubi et ipsum contigit

Zelus Ottonis fratris ejus.

Godefridi constans voluntas in rebus Deo dicatis.

a

contigit adesse Fridericum. Dum ergo tractatis nonnullis Imperii negotiis seorsim in secretario suo consideret Imperator, considentes forinsecus Principes, ut assolet, multa inter se vario sermone ferebant. Cum ecce unus *b* Suevorum Princeps bene Christianus, dissimulans omnino se, quis esset Fridericus, agnoscere, coepit illum facetissima urbanitate, in illius senatus audientia, confutare, hoc modo Godefridi nostri, ejusque fratris conversionem inducens: Paullulum, inquit, o Heroes et commilitones dignamini advertere. Auditum est, et celebri sermone vulgatum in finibus nostris memorabile gratiae Dei miraculum, quod videlicet Capenbergenses Comites duo, divina inspiratione compuncti, omnia sua Domino Deo nostro reddidere, ita ut omnis hereditas ipsorum in obsequium pauperum Christi, Deo jugiter servientium, cedat in perpetuum. Felices nimirum viri multumque beati, quibus a Domino tantae virtutis est collata ingenuitas, tamque sublimis propositi feliciter est consummata voluntas, qui nostris diebus universis Christi fidelibus magnificum sanctitatis ac voluntariae paupertatis largiti sunt exemplum, seipsos quoque non dubitantes humiliter in eorumdem Dei pauperum aggregare consortium! Sed ecce (o nefas!) quidam in vicinia illa filius diaboli, Fridericus nomine de *c* Arnesberg, tantae sanctitatis bonum, ut fama est, praepedire nititur, atque nubilo coecatus avaritiae in ipsum Deum, quod nullus ambigit Christianus, infelicia bella machinatur. Ego vero si Deo nostro hic pessimus mortalium aliquando praedo praevaluerit, minus libenter ipsi Deo me deinceps servitutum profiteor, qui tantam nominis sui injuriam propulsare noluerit. Nec tamen desperare queo, in conflictu isto Dei futuram esse victoriam. Inter haec autem irrisoria Principis verba, infelix ille gravissima confusione dejectus, huc illucque vultum declinabat, loquentis aspectum ferre non sustinens, nec in tali conventu, praescientiae impietate, vel mutire praesumens.

*Pro captivis
intercedit.*

35 Hoc tamen compertum nobis et certum est, quod post conventum illum regressus domum, aliquantum coepit agere mitius, missoque nuntio, virum Dei magna cum lenitate deprecatus est, ut dignaretur Arnesberg ad suum venire colloquium. Hic sperans eum de animae suae remedio quippiam tractaturum, paucis fidelium suorum assumptis in Assumptione B. Mariae Virginis confidenter venit ad locum. Ubi dum captivos, compeditos, et incarcerationes plerosque reperisset (semper enim homo crudelissimus habebat, quos in catenis maceratos affligeret) super his, more suo, viscerali flexus elementia, primo omnium pro his rogaturus accessit. Verum ad omnes supplicationum blanditias ille velut pelagi rupes immota resistebat, non tantae solemnitatis gratiam, non tanti viri reverentiam, non denique lamentabilem captivorum miseriam dignatus advertere.

*Soceri ejus in-
fausta mors.*

36 Quid autem mirum si eo tempore homo saevissimus nullum pietatis admisit remedium, qui et ipsa mortis suae hora nullius preces, nullius consilium admittens, nec unum quidem ex captivis relaxare voluit. Mortuus est impius tam tetri, ut aiunt, putoris molestia, ut matrona quae illi assidebat, ipsa etiam post paullulum expiraret: et percussione tyranni gratulantes captivi, tunc demum absoluti sunt; frustra tamen, quia ex eis nonnulli diuturno carceris squalore infirmati spiritum in brevi reddiderunt.

*Ostentatas ab
eo opes con-
temnit.*

37 Dolente autem Godefrido, causam sibi, pro qua vocatus esset, non aperiri, assumptum eum circumducere coepit Fridericus, murorum aedificia, vel ceteram suppellectilis suae varietatem ostentando: cum tamen vir sanctus omnia haec irrideret, et cuiusdam suorum, qui idipsum mihi attestatus est, innuens, haec auribus ejus instillaret: Existimat hic homo, me hujusmodi vanitatibus oblectari, sed ego hac vice velut ex necessitate morem ei gerere com-

pellor, cum tamen pro cunctis ejus, quas ostentat divitiis, putris calami pretium non commutarem. Paucis deinde illum exhortatus, omnis protinus dilationis impatiens, festinavit ad reditum. Semper enim seculi tumultus molestissime ferebat, paradisum aestimans claustrale silentium, et dilectae sibi solitudinis quietem omnibus Cræsi superponens divitiis.

38 Post hæc vero, cum persecutoris sui cognovisset interitum, veræ compassionis affectu, memor clementiae, immemor malitiae, lacrymas fudit, per Spiritum in se habitantem sciens ad quæ vel quanta supplicia talis anima justo Dei raperetur judicio. Venerunt quoque sub idem tempus nonnulli ex ministris ejus dicentes: Ecce Domine, qualis et quam ampla vobis abvenisset hereditas, si hujus mundi gloriam, quam possidere valebatis, non ultro placuisset abjicere. Quos ille indignantis vultu reverberans: Quid est, ait, quod pro magno jactatis? Numquid non omnia relicturus eram, quemadmodum et iste moriendo reliquit? Ecce interiit, nec jam sumet omnia, neque descendet cum eo gloria ejus. Scis tu Domine Deus, quod etiamsi sic futurum praevidissem, nequaquam ob hoc tamen conversionis distulissem gratiam, nisi forte ad amplius dilatandam laudationis tuae servitutem. Quid porro magnum feci ea relinquendo, quæ ipsa naturæ conditione mecum permanere non poterant? Nonne

*Æterna sola
aestimanda
docet.*

Omnia quæ tempus peragit, quæque exitus aufert, Vilia sunt brevitate sui?

Respondete quaeso. Num si vobis opulentissimam civitatem una siliqua comparare daretur, siliquam illam tam lucroso commercio eligeretis subtrahere, plus diligendo siliquam, quam civitatem amplissimam? Ad quod illi cum respondentes dicerent: Hoc factu stultissimum: Longe, inquit, stolidior, longaque vesanior est, qui quamlibet amplam hujus mundi substantiam pro regno cælesti commutare dissimulat. Quis gloriabitur, imo quis merito de hoc remunerari postulabit, si auctori suo restituat, quod ab ipso accepit? Et tamen pius Dominus, etiam in hujusmodi nobis occasionem salutis constituit, quod sola nimirum dignatione fit ejus inexhaustæ bonitatis.

a Inferius nempe, quod vulgo Ultrajectum. Hic anno 1122 natalem Domini celebravit Henricus V, ut Urspergensis, et Crantzius Saxoniae l. 5, cap. 43. b Fuit hic fortassis Fridericus II, Dux Sueviae, Henrico V, Cæsari, avunculo suo, apprime gratus, vir, ut Frisingensis scribit, in bellis fortis, in negotiis ingeniosus, vultu et animo serenus, in sermone urbanus, etc.

c Aliis Arnesburg, Arnsburg, Arnsberg. Brunus to. 4, Theatri urbium: Sunt qui Angersberg haud secus quam Arnsberg legunt, quasi ibi Angariae Ducatus inceperit. Ab aquila ductum nomen, et monte in quo situm: et gestarunt olim Comites, nuncque Archiepiscopus Coloniensis Arnsbergæ dominus, albam in scuto rubeo aquilam. Arx etiamnum valida est injugo montis, in cujus acclivi geminum pendet oppidum vetus et novum, ad radicem cœnobium ordinis Præmonstratensis Wedinckhusen, quasi Widekindi (fortassis magni illius et Sancti) domum dicas: id Henricus hujus Friderici nepos fundavit, idem ipse institutum professus anno 1157.

CAPUT VIII.

Sanctitas ejus terrori est diabolis; Principibus venerationi.

Novi præterea unum e Fratribus magnæ sanctitatis et gravitatis virum, qui mihi secum de Godefridi meritis conferenti, hoc sermone respondit: Eia Frater, quis est hodie mortalium, qui merita sanctitatis ejus ad plenum aestimare sufficiat? Ego tanti miraculi exhibitionem per sacram illius praesentiam praesens expertus sum, ut longe inferius reputarem si vel cæco mihi visum, vel claudo gressum, seu etiam surdo restauraret auditum. Solo enim intuitu, sacrique vultus ejus efficacia quotidie infestum a me repellebatur daemonium. His auditis obstupui, fateor, et hæc referenti: Per illum, inquam, te obtestor, qui est vera caritas, ne hujus tam fructuosæ, tamque divinæ rei me fraudes notitia. Tum ille: Eo, inquit, anno quo primum mutato habitu monasterium petii, multis me tædiis hostis antiquus, multisque tenta-

*Dæmonum in-
festatione
quemdam
verbo, aspec-
tuave liberat.*

tionum aculeis incessanter aggressus est, ita ut ipsum dæmonem scapulis meis quodammodo insidentem, et intolerabiliter me ab omni operis devotione retardantem, continua vexatione sentirem. Hunc ego dæmonem aliquando vehementius insistentem, cum pro posse reluctans, in oratione coram altari sancto prostratus, divinum invocarem auxilium, Dominus mihi etiam visibilem ostendit, habitu deformem, vultuque teterrimum. Quotiescumque igitur sic affligabar, currebam et inquirebam sancti viri præsentiā, et continuo eo viso, quasi quodam rore perfundebar, moxque fugam dæmonis, et mirabile tam corporis quam spiritus sentiebam refrigerium. Quod si præsensem forte videre non valebam, sed tantummodo solam vocem ipsius audire merebar, confestim non dissimili consolationis gratia refrigeratus sum, adeo ut nullatenus ambigere possem, talia in eo operari præsentiissimam Spiritus sancti efficaciam. Quo Spiritu ille illustratus, meas quoque me tacente cognovit angustias, et velut omnia in se mea expertus incommoda, congruam quoque consolationis vocem formabat dicens : Frater mi, consolare, viriliter age, et quoties in tantum affligeris, ut ne unam quidem orationem coram Domino fundere prævaleas, sustine tempus miserendi ejus, atque in spe futurae consolationis Dei respira, certissime sciendo, quia juxta Prophetæ veridicam vocem : Si abjecit, et miserebitur secundum multitudinem miserationum suarum. Ita me dulcissimo sermone, et mellita Dei melle lingua refovebat, sicque annum fere continuum agonizabam, et quocumque die virum Dei casu aliquo videre vel audire non merui, gravissima, ut præfatus sum, dæmonis infestatione conterebar. Hæc ego dicta vel acta sancti Fratris nostri nequaquam passus sum tegi silentio, quatenus pia omnis cognoscat anima, quanta in Godefrido nostro reposita fuerit supernæ gratiæ magnitudo.

40 Oportebat quodam tempore hunc Dei servum, adhuc ferentem gladium, cum Fratrum ita poposcisset utilitas, ad Imperatoris Henrici cognati sui venire colloquium. Erat autem Capellanus ejus Eppe, qui postmodum tanti viri exemplo conversus est, cui tamen interim non valde fuerunt accepta conversionis Domini sui principia. Hunc ergo cum paucissimis famulis assumens, dum iter agredi tentaret, ille ausus est dicere : Qualiter, o Domine, tuum Imperator adventum excipiet? quali putas vultu te egeum aspiciet, et pauperem habitu, vel crine deformem? absque solita militum frequentia modo ad se venientem? Cui vir Dei placidissime respondit : Hoc, Frater, Deo nostro totum committo, in cujus manu cor Regis est, et quocumque voluerit, inclinabit illud. Cum ergo venisset ad palatium, Imperator, licet variis occupatus negotiis, eum videns, rejectis omnibus a longe cucurrit in amplexus ejus, exclamans atque dicens : O cognate dilectissime, Deo nostro immensas gratias ago, quod te videre hodie merui. Nec enim hac die talem ac tantum, tamque mihi præcipuum virum me visurum aestimavi. Ita miro susceptum amore, magno quoque eum honore detinebat, et præ ceteris, ad Capellani ruborem, familiarius habitum, demum non absque affectuoso mœrore dimisit in pace.

CAPUT IX.

Propositum ejus multis modis impugnatum.

Antistes quoque porro Monasteriensis, cum suggerentibus plurimis, castrum Capenberg, ne in partem servorum Christi cederet, obtinere niteretur, plurimaque loca beato viro in concambium cunctis acclamantibus offerret, ipse super petram vere fundatus constantissime resistebat, ita respondens Episcopo : Frustra, Pater, universi conantur, quicumque terroribus vel blandimentis propositum nostrum de loci hujus mutatione Dei dono inspiratum, impe-

dire laborant; quia nulla feram ratione, ne, me superstite, deinceps in hoc loco mundanæ vanitati serviatur, quin potius id elaborare necesse est, ut ubi hactenus licentiosa militum grassabatur incursio, illic amodo cælestis obsequii succedat assiduitas : sufficiunt enim præteriti dispendia temporis ad stultorum voluntatem consummandam, qui ambulaverunt, ut scriptum est, in luxuriis et desideriis suis. Mihi credite, etiamsi quadruplo tantum possessionum

42 Sed et tyrannus, quem sæpe jam diximus, tremendum verborum ejus fulmen expertus est, cum foret ex illis unus vir iste, de quibus legimus, quod si quis eos nocere voluerit, ignis de ore ipsorum egrediens, devorabit inimicos eorum. Dum enim ingentis libertatis memor Godefridus, contra se Leviathan, mundi despectu, suscitaret, mox conturbati sunt Principes Edom, robustos Moab obtinuit furor, indignati sunt habitatores Chanaan : quorum præcipuus Fridericus avaritiæ flamma succensus (halitus quippe diaboli prunas ardere facit) possessionibus Comitum, filia occasione, inhiabat, instabat, exercitum adversus Comitum ductabat, crebro placitabat, impietate pro pietate utebatur. Condicta igitur die in magnæ multitudinis frequentia, collatis multis hinc inde sermonibus, demum vir Dei innocentis puritate conspicuus, atque liberrimus, hujusmodi fulminea sancti Spiritus jacula in illum contorsit, dicens : Eia, miser homo, quid tantopere infimis et caducis rebus æstuas? Quid finitimis inhias contempto limite agellis? Numquid tu solus habitabis in medio terræ? Numquid mundum vorabis universum! Esto; Et quid tibi proficit, si totum mundum lucreris, animæ vero tuæ detrimentum patiaris? Tu quidem filia nobis occasionem adducis, verum universi novimus, quantus te insatiabilis avaritiæ obsideat morbus, qui, mundo teste, nec defuncti fratris tui filia pepercisti, sed eadem avaritia vesaniens, captivitatis eam injuriis affecisti. Inter hæc verba mirabili confidentia, multorum cum stupore, mentum illius apprehensum concutiens adjecit etiam hæc : Ecce facies tua jam jamque marcere incipit, ecce caro vultus tui jam contabescit, velis, nolis, jam tempus imminet, quo resolveris in pulverem, et redigetur in lutum cervix tua. Princeps, et unus ex hujus seculi primis, ore vulgari nominaris : sed timendum æstimo, ne in futuro seculo non inter primos, verum nec inter novissimos ac despectissimos computari merearis. Tunc ille irridens cum timore respondit : Vos quidem, o Domine, non tam a Deo Dei Spiritu repleti estis, quin ego fieri queam salvus æque ut vos, et vester ille servus seductor Norbertus. Ita ergo ignis, ut dixi, de spirituali cælo descendens, veritatis inimicum urebat atque consumebat, cruciabat non illuminabat.

43 Nec multo post infelix ille mortuus est, et respiravit mundus a tali peste liberatus. Nam et Fratres universos nunc minitendo, nunc militari manu terminis eorum proximando, tantis aliquando terroribus concusserat, ut unanimiter una cum Godefrido ac Patre Norberto facta invicem confessione, tamquam oves occisionis cervices pararent, et portis ultro apertis, martyrium indubitanter atque alacriter expectarent. Sed Dominus qui servos suos, quos per vasa iniquitatis probat, de temptationibus novit eripere, iniquos vero in diem judicii cruciandos reservare, egressum ejus, insaniam, ac superbiam sua potentia irridens, circulum in naribus, et frænum in labiis ejus posuit, et per viam qua venerat, omni quidem labore frustratum, sed voluntate non immutatum redire coegit. Et ille quidem præfatis Christi pauperibus,

1. Pet. 4. 3.

Apocal. 11. 5.
Peccatores habere reprehendit.

Exod. 15. 15.

Friderico Comiti mortem prædicat.

a

Dire a socero infestatur.

ATQVE
FUGAM
DE MONIS

Thre. 3. 32.

Ab Henrico
Imperatore
honoratur.

Proverb. 21.
1.

Constantia
ejus in di-
canda Deo Ca-
penberga.

pauperibus, tamquam Saul malum David quærebat cunctis diebus; verumtamen Dominus non tradidit illos in manu ejus, istos per tribulationes axaminans, illius vero malitiam mire tolerando contemnens.

a *Gobelinus* *at.* 6, *cap.* 48. An. 1123. Fridericus Comes Westfalie de Arnsburg, homo ferocissimus, mortuus est; qui castrum Weuelsburg, antiquitus Hunnorum tempore constructum, restauraverat uno anno ante obitum suum; a quo totam viciniam multiplicibus angariis vexare non cessavit. *Consentit Gelenius in Engelberto l. 3, cap. 42 et alii.*

CAPUT X.

Humilitas, ægritudo, mors.

Cum autem in medio Fratrum positus Godefridus, vita refulgeret Angelica, Fratres eum universi, prout dignum erat, honorabant, et pristino dignitatis nomine Comitem interdum nuncupabant. Sed ille, cujus exemplo humilitatis vitam quisque suam dispicere cogebatur, hoc honoris vocabulum vehementer expavendo refugit, Fratribusque dixit: Per caritatem Christi vos obtestor dilectissimi, ne me servum omnium vestrum deinceps unquam tali vocabulo contristetis. Sub hoc enim nomine me in multis excessisse profiteor: meos quoque sub hujus auctoritate nominis plurimum deliquisse, dolens et gemens recognosco. Sed minimum est hoc humilitatis indicium, cum aliquando etiam, quod ad confutandam superbiam nostram silere non possum, se cloacarium domus nostræ humillima seu extrema servitute dejectus exhibuit.

45 Porro caritatis et eleemosynæ tantus amor eum devinxerat, ut ipse domum hospitalem, quæ a hodie cernitur, per se construeret, per se quoque inibi pauperum pedes, Dominicæ institutionis minister et custos, frequenter ablueret, ac nummos distribuendo singulis misericordiæ opus impenderet, paternum circa eos affectum gerens per omnia, ita ut cum B. Job veraciter loqueretur affectu: Pater eram pauperum, et cor viduæ consolatus sum. Item: Si comedi buccellam meam solus, et non comedit pupillus ex ea, quia ab infantia mecum crevit miseratio, et de utero matris meæ egressa est mecum. Dispersit enim omnia et dedit pauperibus, ut justitia ejus maneat in seculum seculi, et cornu ejus exaltetur in gloria.

46 Evangelici etiam præcepti non segnis imitator inimicos innocentiae puritate diligebat, omnesque obtrectatorum injurias fortissimus patientiæ custos magnanimitate æquanimitate sufferebat. Recolo quoque verbum bonum, quod a quodam familiarium nostrorum, qui optime noverat sanctum virum, in hunc modum lætus accepi: Vere, inquit, Frater, quid amplius tibi dicam? Vir de quo agis, fundatus erat supra firmam petram.

47 Quis ordo fidelium ampliora his virtutibus expetat miracula, cum hæc ipsa sint tam admirandæ sanctitatis insignia? illa nimirum sunt divinæ operationis prodigia, quæ cum reprobis non possunt haberi communia, et de quibus Propheta gratulatur dicens: Tu es Deus qui facis mirabilia. Verum præter has, aliasque spiritalis gratiæ dotes, quas profecto mortale non capit ingenium, nec digne promit eloquium, vir sanctus mirabili atque inæstimabili ad Christum transeundi flagrabat desiderio, ac inenarrabilibus anhelabat suspiriis, propter quod et Dominus properavit educere illum de medio iniquitatis. Nam et frequenter, sociis in itinere quolibet residendo pausantibus, ipse quemadmodum in exequiis mortuorum membra componi solent, manus et brachia sua composuit supinus, dicens clamore intimo, gemituque vehementissimo: O si veniat hora illa nostri transitus! o si ad hanc horam aptare ac præparare me digneris Domine Deus meus!

48 Denique ut summi etiam Patriarchæ non deesset obedientia, dictum est illi a Patre Norberto: Exi de terra tua, et de cognatione tua, et de domo patris tui, et veni in terram quam monstravero tibi. Ad

quod sine mora implendum obedientissime paruit, jamque discessurus una cum venerabili Domino Ottone fratre suo: Ecce, inquit, frater mi, si quid hactenus residuum fuit, quod non perfecta renuntiatione calcavimus, jam funditus in nomine Christi deseramus, nihilque ultra proprium retinentes ad iter obedientiæ alacriter properemus. Venit ergo ad locum vere, juxta *b* nomen suum, a Domino præmonstratum, electum, ac prædestinatum, ubi et origo nostri ordinis cœpit, ubi cum fratre Acolythus ordinatus est, ibique quamplurimos Angelicæ suæ conversationis exemplis roboravit.

49 Post annum vero revocatus ad Patrem Norbertum jam Archiepiscopum Magdeburgensem, cum seculi pompam vel strepitum sancti viri ægre ferret aspectus, Domino electum suum remunerare disponente, lenta cœpit pulsari ægritudine, acceptaque benedictione Patris Norberti, ad Elofstadense declinavit cœnobium, ubi hoc ordine post non multos dies migravit.

50 Cum languoris molestia sensim per dies ingravesceret, aderat ei devota sollicitudine germanus ejus Otto cum nonnullis Fratribus, quibus ipse transitum suum jam jamque desiderare perhibebat. Cumque astantium unus diceret: Absit Domine. Nequaquam nos desolatos relinquetis, nobis adhuc pernecessarius estis: vir beatus velut indignantis vultu respondit: Eia Frater, quid est quod loqueris? Ut quid, oro, pœnitentiæ habitum suscepimus, ut quid etiam pro Christo tota die mortificari contendimus, si non per labores hos quantocyus ad Christum emigrare concupiscimus? Optandum mihi est via breviori pergere, atque ad conspectum vultus Christi, quem semper optavi, maturius pervenire. Ad hæc dicta cum germanus ejus gravi se mœrore conficeret, consolans eum Beatus ait: Idcirco, mi frater, universa propter Deum abdicavimus, quia nos ad hujus horæ necessitatem perventuros, hoc est, morituros, certissime noveramus, præoptantes atque satagentes, ne hujus nos procella discriminis obruat imparatos. Amplectamur ergo hanc a corpore peregrinationem, faciamus de necessitate virtutem, gaudentes et gratias agentes quod de labore ad requiem, de miseria ad beatitudinem transmigramus. Nec enim poterimus operum nostrorum retributionem desideratam percipere, nisi contigerit hinc per mortis gustum exire. Quia vero initium est retributionis in obitu securitas mentis, videres illum nihil hæsitantem, nihil pavitantem, quinimo vehementer exultantem, ita ut liquido in hoc Sancto recognosceres, quod fidelis servus vicinæ mortis tempus agnovit, de gloria retributionis hilarescit. Vigilantem enim illum invenit Dominus, castimonie zona præcinctum, et lucernas exemplorum lucis gestantem in manibus.

51 Deinde cum sacri olei fuisset liquore inunctus, pacis osculum Fratribus dedit universis, ita dicens: Ego quidem, Fratres, gratia ordinis ac zelo divini honoris, quosdam vehementius quandoque allocutus sum. Unde si quem vestrum offendi, quæso, ne dedignetur ignoscere. His dictis, non sermone responsum, sed fletibus, pariterque contristatis omnibus paullo post fratri sic locutus est: Frater mi, audio vocem dicentem: Exite obviam ei. Et facto item intervallo, cum frater qui ei sedulus assidebat, ab eo inquireret, quid spei haberet, vir sanctus Latino sermone respondit: Magnam spem habeo. Jam enim pro toto mundo paullo diutius in hoc nollem morari exilio. Post hæc paullulum conquievit, apertisque mentis oculis cum ingenti subito exultatione dicebat: Beneveniunt nuntii Domini creatoris mei. Quo dicto debitum Creatori reddidit spiritum, atque Idibus Januar. quo die baptismum Christi sancta recolit Ecclesia, beata illa anima carne soluta, æternæ regenerationis induit candidatum: anno Dominicæ Incarnationis MCXXVI, ætatis autem suæ ferme xxx, migravit

AUCTOR
ANONYMO.
EX SERARIO.
Mittitur Præmonstratum.

b

Egrotat Ilmstadii.

Fratrem
aliosque solatur, lætissimus morte instante.

Veniam petit a suis.

Pie moritur.

Non putitur
se Comitem
appellari.

Vilissima ministeria obit.

pauperibus
famulatur.
a

Job. 29. 16 et
13, et cap.
31. 17.

Diligit inimicos.

Math. 7. 25.

Psal. 71. 18.
Ad mortem
anhelat.

Gen. 12.

Apparet Ger-
bergi in ma-
gna gloria, et
coronatus.

migravit ad Christum, cui est honor et gloria in se-
cula seculorum, Amen.

a Superest etiamnum domus cum sacello S. Nicolai. ante mo-
nasterium sita. Erogant Capenbergenses omnium rerum decimas
in pauperes. b Nomen a Christi apparitione factum loco autu-
mant quidam: alii dictum prius Pratum monstratum, sive Pre
monstre, scribunt. Vita S. Norberti cap. 19, dicitur: Elegit lo-
cum valde desertum et solitarium, qui ab incolis antiquitus
Præmonstratum vocabatur.

CAPUT XI.

Miracula post mortem.

Apparet Ger-
bergi in ma-
gna gloria, et
coronatus.

Porro Gerbergis Abbatissa, de qua præfati sumus,
unice sanctum virum diligens, sæpius eum disceden-
tem contestata fuerat, uti vel vivus vel mortuus
in brevem visitaret. Cum ecce illi, in ipso transitu, ap-
paruit miro decore redimitus, aureoque diademate co-
ronatus. Quem illa, transitu ejus ignorans, cum requireret
dicens: Quid est dilectissime, quod sic coronatus
incedis? Ille respondit: Noveris me modis in dilationis
interstitio, sine ullo gravis examinationis periculo, ad
summi Regis migrasse palatium, ideoque tamquam Re-
gis filium beata immortalitate coronatum. Quod ne ali-
quatenus dubites, ecce scripturam in diademate meo di-
gestam agnosce. Respondit et attendit, atque hoc modo
digestum invenit: Induit me Dominus vestimento salutis,
et indumento lætitiæ circumdedit me, et tamquam
sponsam decoravit me corona. Tum illa non ignorans
quod scriptum est: Gloria et honore coronasti eum;
item: Posuisti Domine super caput ejus coronam de
lapide pretioso, divinum advertit fideliter oraculum,
statiisque, nobis adhuc ignorantibus, a Missas pro eo
celebrari fecit, cum ecce frater ejus post ferme dies
decem veniens, felicem illius transitum hora eadem,
qua nepti apparuit, completum, omnibus denuntiavit.

Isaie 61. 10.

Psal. 8. 6.

Ps. 20. 4.

a

Claret mira-
culis.

b

c

Dolore den-
tium quam-
dam liberat.

53 Post excessum sancti viri plurima sanitatum
beneficia per illum Dominus operatus est, quæ nobis
quidem, ad quos vix famæ tenuis perlabitur aura,
nec omnia comperta sunt, nec facile a quoquam sigil-
latim enumerari possunt. Duo tamen ex pluribus
operæ pretium reor attingere. Est locus, in quo b
sanctimonialium cohabitavit multitudo, c Eltene nun-
cupatus, ubi una ex sanctimonialibus acerrimo den-
tium dolore laborabat. Cumque ingravescente per
singulos dies incommodo nihil obtinere posset reme-
dii, turbata mens consilium denuo invenit. Misit
enim Dominus in mentem ejus beati viri memoriam,
quem adhuc viventem bene notum habebat, et morte
obita de virtutibus ejus præclara multa compererat.
Hinc toto cordis affectu cœpit implorare, quatenus
suis apud Deum precibus tanto subveniret dolori.
Mira res: ubi completa est pie credentis et de sancto
viro præsumptis oratio, dolor omnis aufugit continuo.

Item alium.

54 Eodem quoque doloris periculo quidam ex no-
stris, qui Sancto adhuc viventi familiaris extiterat,
permultum vexatus et infirmatus est. Dictum est illi
et consultum, uti ad brachii minuendum sanguinem
phlebotomum posceret: quod agens, nihil omnino
salutis consecutus est. Novissime cum edidicisset
prædictum sanctimonialis remedium, cœpit et ipse
nostrum fideliter invocare patronum. Fecit hoc, et
mox curatus est.

Ad matutinum
excitat somno-
lentum.

55 Hic Dei famulus spiritu nobiscum est, gaudens
cum Apostolo, et videns ordinem nostrum ac firma-
mentum fidei, quæ est in Christo. Cum enim e Fra-
tribus unus ad hymnos matutinos processurus cele-
rius surrexisset, paullulum forte resedit in lectulo,
et repentino sopore concidentibus ejus oculis, egressa
est processio. Moxque vir Dei clarus astitit dormi-
tanti, et vocans eum ex nomine: Frater mi, ait,
surge quantocyus; quia chorum jam ingreditur con-
ventus. Ad cujus illico vocem surrexit, et citato
gradu Fratres procedentes consecutus est.

a Abundans hæc piæ femine cautela fuit; nisi aut verita est,
ne qua fraus apparitioni subesset, aut in gratiarum actionem
offerri Deo sacrificia voluit. b Ea voce non solæ monachæ signi-
ficantur, sed et Canonice, ut patet ex Regula sanctimonialium

canonice viventium, in Gallicanis conciliis Sirmondi, et Miræo;
imo et virgines viduæque, continentiam in seculo, aut sacro su-
scepto velamine, aut peculiari modestioris habitus ratione, pro-
fessæ. c Pighius in Hercule Prodicio: Trans Rhenum e regione
Clivorum in Altino monte, ubi nunc nobilium virginum est cœ-
nobium, quod Altense nominant. Id Wichmannus Comes circiter
an. 960, condidit, ampleque dotavit, ecclesia S. Vito dicata, com-
misitque Luthardi filiæ, primæ Abbatissæ; quam secuta Athela
neptis. Ottones variis illud privilegiis ornarunt, atque Essen-
diensi, Quedelburgensi, Gandersheimensi illustribus cœnobiis par
esse sanciverunt. Diplomata recitat Gelenius in Engelberto: in iis
Eltnon, Heltnon, Altenis, Altena, Eltica appellatur; vulgo Elten-
bergh, aut Hoch-Elten; nam inferius haud a monte procul Neder-
Elten jacet.

CAPUT XII.

Translatæ Capenbergam reliquiæ.

Anno Dominicæ Incarnationis MCXLVIII, Indi-
ctione XI, præside Sedi Apostolicæ Papa Eugenio,
regnante glorioso a Dei cultore Conrado, et de pere-
grinatione sancti sepulchri b redeunte, ut Fratrum
Capenbergensium satisfaceret desiderio, venerabilis
Dominus Otto, Elostad profectus est, convocatisque
Fratribus dixit, se memorabilis Godefridi germani
sui ossa Capenberg transferre, jam tandem oportere.
Hoc enim, inquit, dum extremum hic spiritum age-
ret, a me toto postulavit affectu, quod et hactenus
mea neglectum desidia, nunc demum opportunum
est, ut sine dilatione gratanter adimpleatur. Illico
contristati omnes, æqualis omnium tremor ac pertur-
batio; una singulorum voluntas, eademque sententia,
numquam se tanti fundatoris ac domini sui fraudandos
præsentia, vel patrocínio carituros. Istum, aiunt, lo-
cum desolare venistis, vos qui patronum ipsius hinc
auferre contenditis: quod si ullatenus præsumptum
fuerit, omnes nos a majore ad minorem de hoc cœnobio
in præsentiarum effugatis. Nobis enim oblati, et no-
bis per divinæ gratiæ ordinationem donatus est. Quod
ergo Deus nobis concessit, homo qualiter auferre præ-
sumit? Ad hæc venerabilis Otto respondit cum suis: Po-
teramus quidem, Fratres mei, vos Apostolicæ Sedis
litteris ad hujus rei necessitatem etiam invitos com-
pellere, poteramus liberius et audacius quodammodo
vobiscum agere, si non magis optaremus omnia con-
summari vestræ universitatis assensione concordi.
Jam siquidem diximus, quod hoc vivus expetivit, quia
cœnobium Capenbergense præ ceteris diligebat, sed
et ego, quod diffiteri non valeo, id me promptius execu-
tutum jamjam migraturo coram Fratribus pollicitus
sum. Illi e contrario, ut supra, se discessuros jacti-
tant, nec id ullius unquam terrore potestatis ela-
borandum, ut huic in tanto loci sui detrimento,
consensus unanimitatem adhibeant. Et cum infinita
surgeret altercatio, venerabilis Otto magno curarum
fluctuans æstu, nunc huc, nunc illuc celerem dividit
animum, in partesque rapit varias, perque omnia
versat. Novissime vocatis majoribus hæc alternanti
potior sententia visa est, et ipsorum consilio ad hoc
deflecti consensit, ut reliquias illas c partirentur,
quatenus et illius, et nostri cœnobii perpetuæ stabi-
lilitatis et pacis forent tuitio.

Corpus Ca-
penbergam
auferrino-
lunt Ihnsta-
dienses:

partem si-
nunt.

c

57 Denique cum id ipsum ægre permissum fuisset,
atque ipso die transitus ejus, memorabiles reliquiæ
cum magni frequentia concursus, de minori ad ma-
jorem transferrentur ecclesiam, hoc quod ejusdem
cœnobii Fratres divinitus accidissem mihi fideliter
attestati sunt, ad Christi gloriam reticere non debeo.
Matrona enim quædam amplæ satis familiæ, Matthia
nomine, quæ eatenus febribus urebatur, nec ab ali-
quo curari poterat, per ejus medici omnipotentiam,
qui per suæ humanitatis præsentiam socrum Simonis
a febribus liberavit, ad Godefridi reliquias repente
sanata est. Unde ipsa quoque non ingrata deinceps
ad sacram ejus tumbam præ ceteris attentius excu-
babat, et sanctas reliquias indefessis orationum sua-
rum frequentabat maneribus.

Febris, ejus
meritis, de-
pulsæ.

58 Post hæc, pridie Idus Februarii, portio reli-
quiarum, quæ nobis obvenerat, a Fratribus nostris,
cum

Pars reliqui-
arum affer-
tur Capenber-
gam.

Eckerico, ut postea nimirum in placito, sive iudicio, aut dicta
 non quod C. mitum eadem hæc vox significet, sed quod cum
 Loo diceretur, additum sit ut C. mitum loo, sive Greven-
 dicatur. Quid autem Loo significet haud satis inter scriptores
 convenit. Superioribus Germanis lo, loo, lohe idem est quod
 flamma ardore prunarum: ita quos Latini Comites ab alta
 flamma, ipsi ab Hohenlo, vel Hohenlo, et Hohenlohe vocant, ut
 Lazius aliique observarunt. Inferioribus, ut Westfalibus ac Belgis,
 vel silvam significat, ut hic et apud Divum lib. 2. rer. Braban-
 tic. vel locum altum, ut vult Lipsius in Lovanio lib. 1, cap. 2,
 Goropius lib. 1. Origin. aut loca altiora, præcipue tamen aquis
 et vennis, id est, paludibus adjacentia, hac voce indicari, sic
 Loo-veen, Veen-loo, Loen quoque eadem no. ione usurpant; sic
 Stadthoen, Stadthoo, Westfalibus oppidum. Sic Comitatus Lossensis
 in Belgio, vulgo Loen, quod utrinque paludibus Donnerstag et
 Peel emergat aliquanto altior. Borchloen in eodem oppidum,
 olim Locastria, quasi castrum-Loo. Sic Cambdenus in Britan-
 nia, Comitatus Cestrie locum Stanlaw, exponit saxeum collem.
 Plurima in Belgio loca hac addita voce efferuntur, Tongerlo,
 Tessenderloo, Staveloo, Calloo, Westerloo, etc. Kilianus in Ety-
 mologico præter superiorem significationem ait Loo prisce de-
 pressum dici: sed auctorem nullum profert. e Nec sequentia
 satis videntur cum prioribus coherere. f Natalem ejus, ut Dei-
 paræ Virginis. Assumptionem vocat, quod, ut illa, ab obdormi-
 tione sua corpore quoque in caelos translatus credatur; quod alibi
 excutiemus. Utriusque festum Græci περὶ τοῦ τοῦ appellunt; quod
 proprie translatio est: quo modo Genebrardus in Calendario
 Græco xvi Septemb. (qui dies S. Joanni apud Græcos sacer est)
 hanc vocem etiam interpretatus est.

g Tertia hæc est appendix, qua aliunde assuta, ut priores, pars
 vitæ habita. h Ex hac familia ortus videtur Conradus de Rit-
 bech Osnaburgensis Episcopus xxxii. Sunt qui hic Comitem de
 Ritberge legendum putent. Est Ritberga arx illustris in Westphalia
 non procul Lippia. i Risci certe Ritbergenses Comites ex Arn-
 bergicis orti fuere, ut Kleinorgius tradit. Ultima heres Adelheidis
 Ottoni Holensi Comiti nupta: ejus filius Conradus Ritbergica in-
 signia ac titulum sumpsit. Plura de Arnbergicorum familia ha-
 bet Gelenius ad vitam S. Engelberti. i Hujus filius fuit Fredericus
 Bellicosus, B. Godefrid. gener. De Henrico agit Godefridus a. 6,
 cap. 58, an. 1111, atque inter obsides ab Henrico V. Pontifici da-
 tos unum fuisse Henricum fratrem Frederici Comitis Westfalæ
 de Arnburg. k Henecius in Appendice chronici Alberti Staden-
 sensis, in stemmate Oldenburgico de hac scribit: Elica, alias
 Lucca, Comitissa Cappenbergensis. Sed fallitur: erat quidem
 Eilece mater, vidua Comitis Cappenbergensis, sed secundis tediis
 Comiti Ritbergensi nupta, cui Eilecam peperit.

DE EODEM B. GODEFRIDO.

Ex vita S. NORBERTI Cap. 32.

Eo tempore fama creberrime et celeberrime ob
 insignia tanti hominis percurrente, punctus est
 paupertatis spiritu Comes quidam Westphaliæ præ-
 potentissimus, GODEFRIDUS nomine; qui accessit ad
 eum, eo quod de eo multa audisset: sed cum adhuc
 majora, Spiritu sancto perdocente, qui per eum ope-
 rabatur, invenisset, omne consilium suum et volunta-
 tem ei aperuit. Et qui se totum jam Deo devoverat
 interius, sine mora de omnibus relinquendis, et de
 paupertate voluntaria amplectenda perdocetur exte-
 rius. Erat enim dives, potens in armis, utpote homo
 juvenis, in prædiis multis, servis et ancillis satis lo-
 cupletatus, quibus statim omnibus abrenuntiatis, se
 et sua omnia Deo per manus hominis Dei disponenda
 contradidit; ea siquidem conventionem interposita, ut
 propriæ domus, castri videlicet Capenbergensis,
 transmutaret fastigia, consecrandi gratia; ut ubi
 regnaverat vitiorum execratio, virtutum ibidem lo-
 cum faceret divinæ benedictionis consecratio.

2 Quid faceret juvenis certamen gravissimum bel-
 laturus? Gravissimum bellum vere dixerim; quia erat
 illi uxor et frater eo junior, qui per omnem modum,
 quodcumque disposuerat facere, contradicebat. Con-
 tradicebant etiam homines sui a feudati, servi et an-
 cillæ, et cuncti ministeriales ejus. Contradicebat Co-
 mes Fredericus pater uxoris suæ, atque ex magna
 parte eleemosynam quam fecerat, de dote filiæ suæ
 esse dicebat. Quid dicam? manus ejus contra hos
 omnes, et manus horum omnium contra eum. Geritur
 bellum non armis materialibus, sed fide; non con-
 tentionibus, sed ratione; non armatorum multitu-
 dine, sed Angelorum suffragio, et spe cælestis galea-
 tum, et superna loriceatam virtute. Vicit tandem
 humilis importunitas, quam opportune plantaverat
 et comitabatur spes cælestis beatitudinis et perfecta
 humilitas. Vicit quidem, quia uxor consensit; et

frater, leonino furore deposito, agnam mansuetu-
 dinem assumpsit, et Religionis habitum, quem ipsum
 Comitem Godefridum velle noverat, uterque suscepit.

3 Gavisus est Pater Norbertus, gavisus est et Co-
 mes; et redditis omnibus Cæsari quæ Cæsaris erant,
 et quæ Dei Deo retentis, tres de propriis allodiis Ec-
 clesias, ordinante Patre Norberto, construxit. In
 quibus Fratribus impositis, et Religione ordinata,
 cum Dei servitium eleganter impleteretur, non defuit
 tentatio et malignorum spirituum persecutio. Nam
 Comes Fredericus, pater uxoris Comitis, ambitioni
 suæ indulgens, eo quod castrum Capenbergense do-
 minatum Westphaliæ tenuerat, præhendens esse do-
 tem filiæ suæ, comminatus est Fratribus, quod nisi
 quamcunq; abscederent ab eo, omnes interficeret.
 Aliquoties etiam cum equitatu suo illuc usque acce-
 debat, Patri Norberto comminans, quod si ipsum te-
 neret, cum asino suo eum suspenderet, ut æqua
 lance experiretur, quis eorum ponderosior esset.
 Tam superbæ locutioni qui aderant Episcopi aut alii
 Principes contradicebant; et pro hoc etiam verbo
 iram Dei super eum comminabantur. Jam enim
 Pater ille Norbertus circa Rhenum, et ultra Rhenum
 apud omnes pluris habebatur; nec æque ferre pote-
 rant, si a quoquam comminaretur ei vel malediceretur.

4 Fratres vero Capenbergenses in arcto positi, nec
 ullum habentes liberatorem, præter Deum, de manu
 potentis et iniqui, miserunt ad Patrem suum ut
 adjuvaret eos, pariterque superbi hominis arrogantia
 verba nuntiantes. Quo nuntio accepto, collectis viri-
 bus fidei et spei in eum et per eum qui dixit: Confi-
 dite, ego vici mundum, ad ipsum se totum contulit,
 et publice pronuntiavit se cum asino suo terram il-
 lius ingressurum, et copiam sui se facturum. Quid
 multa? Quamvis iter longum esset, tamen asinum
 suum mutare noluit, sed transito Rheno, mox cum
 asino suo inermis et debilis terram illius Frederici
 Comitis intravit: b nec longe post atrocissimus ille
 hostis languore correptus interiit; et finem malitiæ
 simul reddidit et vitæ. Igitur animadvertendum est,
 quis et cujus miles iste fuerit, qui in asino residens,
 vibrato a longe iræ Dei gladio, in ultionem sui et
 Fratrum suorum, hostem perforavit, et de immani
 tyranno triumphum accepit. Sic pacatis omnibus,
 Fratribusque Deum timentibus electis, in tribus, ut
 præmissum est, Ecclesiis de eodem allodio servitium
 Dei omni tempore agendum ordinavit, videlicet Ca-
 penbergensem, Elophstadensem, et Varlarensem; in
 quibus multorum Fratrum et Sororum usque in ho-
 diernum diem viget Congregatio, et in cultu divino
 floret honesta Religio.

a MSS. passim, feudati. b Alia MSS. a Chrysostomo vander
 Sterre citata, hic habent: Dirupto ventris thorace idem Frede-
 ricus sedens in prandio medius crepuit.

Multa de tanto Patre narrari possunt, sed tamen
 plurima prætermittuntur; quia non contingit uni ali-
 cui scire cuncta quæ per eum Deus operatus est.
 Erat enim vere lucerna ardens, satis temporibus mo-
 dernis spectabilis, lumen non sub modio, sed super
 montem positum: et tam in Germania quam in Fran-
 cia magnum nomen ejus habebatur et manifestum.
 Unde contigit, ut cum in Franciam reverteretur, et
 fama de conversione supradicti Principis, mirantibus
 multis, divulgaretur; eo quod cum habitu in religio-
 nem mutasset, et castra et castrorum militiam, et
 totum Comitatum destruxisset; servitioque Dei cun-
 cta mancipasset; exemplo hujus commotus et com-
 punctus quidam nobilissimus Princeps Franciæ,
 Comes videlicet Theobaldus, hominem Dei adiit, de
 salute sua, et de remissione peccatorum suorum si-
 mili modo consilium quæsitus. Considerans autem
 hominis Dei facundiam et vultus elegantiam, et ma-
 turitatem in verbis et responsis ejus, pietatis affectu
 mens ejus in amore dulcedinis Dei et omnis mansue-
 tudinis

Item uxor
 ejus, ac fra-
 ter.

Socer cum in-
 festat.

Joan. 16. 33.

male perit.

b

Cap. 33.

Theobaldus
 Comes vult se-
 culum relin-
 quere exem-
 plo Godefridi.

Convertitur
 B. Godefri-
 dus.

tudinis sic perfusa est, ut statim seipsum totum, cum tota sua possessione, viri Dei subderet potestati. Erat enim et ipse homo prudens et bene doctus, et sanam doctrinam et sapientiam verborum Dei sapienter in corde suo et laudabiliter colligebat.

6 Sed vir Dei e converso videns generosi Principis cor nobile, nobilemque et devotam quam de seipso bene dividens offerebat oblationem, et holocaustum quod de cunctis rebus et divitiis faciebat, paucis diebus respondendi acceptis induciis, Domino Deo consilium hoc attentius commendabat. Intellexerat enim quod Princeps ille amplissimas haberet facultates, et castra quamplurima, nec cuncta facile possent destrui et mancipari cuidam Religioni, tum propter Regni imminutionem, tum propter multorum aliorum Principum nobilium, qui sub eodem Principe Principes feudati erant, destructionem. Audierat etiam, ipsum esse largissimum in dandis eleemosynis, in ecclesiis, claustris, et ceteris Religiosorum officinis ædificandis; addens quoque ceterarum necessitatum grande subsidium. Audierat similiter hunc patrem esse orphanorum, sponsum viduarum, pauperum dapiferum, insuper solamen Lazarorum: nec in eo vir per omnia discretus, alterius consuetudinis vitam præsumebat ordinare, quem a Deo horum omnium ministrum considerabat electum fuisse.

7 Expectabat autem ille responsum de contemptu mundi et renuntiandis omnibus: cui homo Dei, accepto divinitus post datas inducias consilio: Non erit, inquit, ita: jugum enim Domini, ut cœpisti cum jugo conjugalis societatis portabis; et semen tuum cum benedictione patrum tuorum præcedentium terram tuam largissimam obtinebit: quia nobis non est licitum in te destruere, quæ de te divina dispositio voluit ordinare. Ad hæc intulit Princeps: Si sic, ait, necesse confirmas, Reverende Pater, ex Dei voluntate; Domini est terra, et plenitudo ejus, nec ex ea quisquam aliquid nisi per ipsum obtinere debet. Quia igitur ab ipso hoc præcipis, non habeo contradicere; sed certum tibi sit, quia nullam in matrimonium ducam, nisi quam Dominus Deus per te mihi voluerit copulare. Penset igitur quilibet auditor, quanta fuerit in viro virtus discretionis, qui de duobus Principibus alterum fecit cuncta relinquere; alteri vero præcepit, tamquam nihil habenti, cuncta possidere. Consideravit quippe in altero, quod aliena etiam ab egenis raperet: consideravit vero in altero, quod propria indigentibus largiri non cessaret.

ALIA VITA.

Auctore anonymo, *a* ex mss.

CAPUT I.

B. Godefridi genus, vita in seculo acta.

Temporibus *b* B. Ludgeri primi Episcopi Monasteriensis, et Caroli Magni Regis, inhabitabatur semper mons Kappenberg. Qui mons quod aliquando divino mancipandus esset obsequio, longe ante per visiones fidelium revelatum est a Domino. Anno igitur Domini m^{cc}xii castrum hoc Kappenberg fit domus religionis: a quo tempore plures de Fratribus nostris extra nos in diversis locis Episcopatus, Abbatias, Præposituras, Prælaturas, et dignitates alias sunt adepti, qui Ecclesias, quas rexerunt, in bonis pluribus perfece-
NOT. 29.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 30.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 31.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 32.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 33.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 34.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 35.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 36.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 37.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 38.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 39.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 40.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 41.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 42.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 43.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 44.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 45.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 46.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 47.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 48.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 49.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 50.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 51.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 52.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 53.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 54.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 55.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 56.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 57.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 58.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 59.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 60.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 61.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 62.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 63.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 64.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 65.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 66.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 67.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 68.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 69.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 70.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 71.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 72.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 73.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 74.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 75.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 76.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 77.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 78.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 79.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 80.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 81.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 82.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 83.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 84.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 85.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 86.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 87.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 88.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 89.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 90.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 91.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 92.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 93.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 94.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 95.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 96.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 97.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 98.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 99.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 100.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 101.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 102.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 103.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 104.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 105.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 106.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 107.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 108.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 109.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 110.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 111.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 112.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 113.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 114.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 115.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 116.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 117.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 118.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 119.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 120.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 121.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 122.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 123.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 124.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 125.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 126.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 127.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 128.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 129.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 130.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 131.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 132.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 133.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 134.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 135.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 136.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 137.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 138.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 139.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 140.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 141.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 142.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 143.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 144.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 145.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 146.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 147.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 148.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 149.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 150.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 151.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 152.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 153.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 154.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 155.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 156.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 157.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 158.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 159.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 160.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 161.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 162.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 163.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 164.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 165.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 166.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 167.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 168.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 169.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 170.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 171.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 172.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 173.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 174.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 175.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 176.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 177.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 178.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 179.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 180.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 181.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 182.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 183.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 184.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 185.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 186.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 187.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 188.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 189.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 190.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 191.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 192.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 193.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 194.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 195.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 196.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 197.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 198.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 199.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 200.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 201.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 202.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 203.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 204.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 205.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 206.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 207.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 208.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 209.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 210.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 211.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 212.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 213.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 214.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 215.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 216.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 217.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 218.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 219.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 220.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 221.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 222.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 223.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 224.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 225.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 226.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 227.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 228.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 229.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 230.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 231.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 232.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 233.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 234.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 235.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 236.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 237.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 238.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 239.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 240.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 241.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 242.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 243.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 244.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 245.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 246.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 247.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 248.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 249.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 250.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 251.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 252.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 253.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 254.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 255.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 256.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 257.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 258.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 259.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 260.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 261.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 262.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 263.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 264.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 265.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 266.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 267.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 268.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 269.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 270.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 271.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 272.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 273.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 274.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 275.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 276.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 277.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 278.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 279.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 280.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 281.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 282.
Episcopi inde assumpti.
c d e
f
g h
NOT. 283.
Episcopi inde assumpti.
c d e</

APERTI
LACRYMA
TE
NOT. 41

Sua Deo di-
cat

NOT. 42.
suis obmur-
murentibus.

Honoratur ab
Henrico V
Imp.

Infestatur a
socero.

Socer a quo-
dam Principe
false irride-
tur,

NOT. 43.

ordine sævientem, ad sanctitatis propositum, quod ipse habebat, induxit; et conjugem suam, quæ omnino renitebatur, et quæ fuit unica Friderici Comitis de Arnsberg, per quam (quæ sola fuit heres) adepturus erat totum dominium sui soceri si secularis permansisset, sacrum sumere velamen adhortationibus salutaribus effecit, et castrum ipsum Kappenberg ac omnia sua Deo fideliter offerens, in die Petronillæ Virginis, usibus ea pauperum Christi delegavit: et præter plures Ecclesias Sororum, quas fecit, tria cœnobia Fratrum in Kappenberg, in Valar, et in Elvenstat, construxit, quæ singula prædiis suis locupletavit. In quibus ordinavit, ut Fratres usu adipis et carniuin abstinerent.

7 Pro caussis his ministeriales sui, et servi infimi, nimis illum pulsaverunt conviciis, dicentes eum amentem esse factum, quod sequeretur falsarium et impostorem illum Norbertum, ad cuius instinctum tam sublimem huius mundi gloriam stulte desereret, et eos quasi desolatos et acephalos relinqueret. Quibus inter alia multa sic respondit: Si diligeretis me, gauderetis utique, quia ad Patrem vado.

8 Et licet præmissa et his similia sustineret a suis, Principes tamen in remotis positi, admirantes de factis ejus, summe venerabantur eum. Et Imperator Henricus consanguineus suus, ad quem prius ante conversionem solemniter et in comitatu magno venire consueverat, et ad quem post conversionem, quando Fratrum poscebat utilitas, pauper, egenus, et crine deformis, cum paucis venerat, quam cito vidit Comitem, rejectis cunctis quæ ad manus erant, eum gratiosissime recepit, ruens in ejus amplexus, exclamans atque dicens: O cognate dilectissime, Deo nostro gratias immensas ago, quod te hodie videre merui; nec enim hac die talem, tantum, tamque mihi præcipuum virum me visurum existimavi.

9 Fridericus Comes profanus, avaritiæ facibus accensus, infremuit, fallacia commenta exquisivit, dicens filiam suam arte circumventam; hæreditatis quoque debitæ portionem fraudulenta illi seductione sublatam. Qua occasione diversis virum sanctum affecit injuriis, multisque vexavit contumeliis, affirmans Kappenberg, quod filiæ suæ dotem esse dicebat, et quod dominatum totius Westphaliæ tenuerat, eandem filiam privari non debere.

10 His diebus Comitum, Marchionum, aliorumque conventus Nobilium apud Trajectum coram Henrico Imperatore fuit congregatus; inter quos Fridericus Comes de Arnsberg venerat memoratus. Dum ergo tractatis negotiis consederent, ecce unus Suevorum Princeps, dissimulans se omnino agnoscere quis esset Fridericus, cœpit illum facetissima urbanitate in illius Senatus audientia confutare, hoc modo Godefridi ejusdemque germani conversionem inducens: Paullulum, inquit, Heroes et commilitones, dignemini advertere. Auditum est et celebri sermone vulgatum in finibus nostris memorabile gratiæ Dei miraculum, quod videlicet Kappenbergenses duo Comites, divina inspiratione compuncti omnia sua et se ipsos Deo reddidere, felices nimirum viri illi, qui nostris temporibus universis Christi fidelibus magnificum sanctitatis et voluntariæ paupertatis largiti sunt exemplum. Sed ecce (o nefas!) quidam in vicina illa filius diaboli, Fridericus nomine de Arnesberg, tantæ sanctitatis bonum, ut fama est, impedire nititur; atque nubilo coactus avaritiæ, in ipsum Deum, quod nullus ambigit Christianus, infelicia bella machinatur. Ego vero si Deo nostro hic pessimus mortalium aliquando prævaluerit, minus libenter illi Deo me deinceps servitutum profiteor, qui tantam sui nominis propulsare noluerit injuriam. Inter hæc irrisoria Principis verba infelix ille gravissima confusione dejectus, huc et illuc vultum declinavit, loquentis aspectum ferre non sustinens, nec in tali conventu pro conscientiæ impietate vel mutire præsumens.

11 Erat autem Fridericus ille talis, qui semper captivos, compeditos, incarcerationatos multos habuit, quibus in hora mortis suæ ad nullius preces clementiam exhibebat, nec per confusionem præmissam se emandavit. Nam P. Norberto comminatus est, sic intonans, quod si ipsum haberet, cum asino suo eum suspenderet ut æqua lance probaret quis eorum ponderosior esset; et Fratres universos, nunc minando, nunc cum militari manu terminis eorum proximo, tantis aliquando terroribus concusserat, ut unanimiter cum Godefrido et P. Norberto, facta invicem confessione, tamquam oves occisionis cervices pararent, et portis ultro apertis martyrium indubitanter atque alacriter expectarent. Sed eundem per viam qua venerat, omni labore frustratum, nec voluntate mutatum, Dominus redire coegit.

12 Cujus postea mentum vir Dei in magna multitudinis frequentia, collatis hinc inde multis sermonibus, apprehendit, dicens: Miser homo, quid tantopere caducis et infimis rebus exæstuas? Velis nolis, jam tempus imminet, quo resolveris in pulverem. Sic vir Dei pro Christo mori summum gaudium æstimavit. Ait enim: Opto siquidem, ut quemadmodum scopa longo usu detrita novissime flammis injicitur, sic corpus meum Christi exhaustum servitio, tribulationis demum igne consummetur.

13 Dum Fridericus impius juxta viri Dei verbum, scitum et dignum recepisset interitum, quem unus de Fratribus ante denuntiata ejus mortem a leone horrendo deglutiri per visum agnovit; ecce Franco quidam scelestus conjugem beati viri, quæ jam sacrum velamen sumpserat, diabolico rapuit instinctu. Cui vir Dei inermis uxorem repetens occurrit: cumque Franco insaniens ad occidendum virum Dei gladium arriperet, idem vir Dei, tamquam agnus ad occisionem ductus, sine voce adstitit, et cervicem protinus tetendit: sed nutu divino territus ille ferire non potuit. Tandem vir Dei raptam suam, variis laboribus requisitam, cellulæ restituit, et raptor ille non longe post lancea perfossus interiit. Ex his fit fama, quæ volat ad Mosam, quod Godefridum de habitu pœniteret, religionem et Fratres abjecisset, et uxorem resumpsisset.

14 In die Assumptionis B. Mariæ Virginis, quando noster ambitus consecratus est, quis digne commemoret quales tentationum impetus, quantos impulsuum fluctus evicerit, aliis hinc eum trahentibus, aliis inde retrahentibus, ac mira improbitate suggerentibus, ne tantæ honestatis, tantæque spectabilitatis locum desereret? Cum et ipse Antistes, carnem sapiens, alterius ei mansionis concambium repromitteret? Sed Christi miles nec terrore terreri potuit, nec turbine frangi. Ait enim: Nulla feram ratione, ut deinceps de hoc castro mundanæ vanitati serviat. Mihi credite, etiamsi quadruplo tantum possessionum recompensationes offerrentur, numquam castrum hoc seculi negotiis occupari consentirem. Ministeriales etiam centum et quinque, uxores et liberos eorum, omnes copiose inbeneficiatos, cum aliis donationibus gloriosis, Monasteriensi donavit Ecclesiæ: præter alia multa, quæ Ecclesiæ Coloniensi, aliisque locis, prout locorum provisores oravere, contraxerat.

CAPUT III.

Virtutes religiosæ.

Postquam vero a concussione dura respirare datum est illi, claustroque fovere pacificos sensus, quam tunc purgatissimis moribus enituerit, Deum testor quod humani sermonis inopia nullatenus explicabit. Iste Sanctus mira pollebat abstinencia, et frequentius tantum solo pane et aqua se pavit. Qui cum simul ad refectionem communem discumberet, aut cum oraret, aut verbum Dei audiret, pro desiderio æternorum uberrimis atque creberrimis lacrymarum

homo cru-
delis.

mortem Nor-
berto et fra-
tribus minan-
tus,

reprehendi-
tur a Gode-
frido, gau-
dente adver-
sis;

male perit:

uti et Franco
raptor.

Godefridi
constantia in
bonis suis Deo
dicandis,

NOT. 44.

abstinencia.

pietas.

humilitas. marum profluebat rivulis. Studebat insuper in omnibus despectum sui appetere, indigna quæque et extrema servitia in tantum non abhorreere, quasi se cloacarium exhiberet. Oblatam insuper sibi a Fratribus venerationem humiliter declinavit : leprosos aut ægrotos quosque non despexit, et de sordidissimo vase infirmitatis potum sumpsit : caritatis etiam et eleemosynæ tantum habebat amorem, ut domum hospitalem per se ipsum construeret, ubi pedes pauperum abluit, nummos et eleemosynas distribuit, circa omnes cor gestans paternum : nomen Comitis sibi dari tamquam venenum respuit : inimicos insuper omnes propter Deum dilexit : obrectatorum injurias patientissime sustulit : et Fredericum Comitem prædictum cum putore magno expirantem Davidico more planxit, fundatus enim erat supra firmam petram.

Studium religiosæ disciplinæ. 16 Cum Fratres quidam tepidi de rigore ordinis modicum relaxando illi suggererent, vir Dei, Spiritu sancto plenus, respondit : Qui magnum fluvium navigio transmeare proponunt, longe superius a destinata ripa navigare incipiunt, quia fluminis violentia retorquentur : ita et nos Fratres, qui hoc mare magnum et spatiosum manibus pertransire contendimus, ubi sunt reptilia quorum non est numerus, ad jugem nostrum ascensum roboremus propositum, quia humanæ torpor negligentiae semper in descensu est : et vereor plurimum ne, quia qui modica negligit paulatim defluit, ordo in futurum descendendo, ad pristinum teporem relabatur.

Eloquentia, S. Norberto probata. 17 Exhortationis etiam tanta gratia diffusa erat in labiis, ut B. Norbertus de ipso gratulatoris dixerit : Postquam ego in prædicationis cursu defecero lassatus, Godefridum filium meum pro me suscitabo, more cervorum, qui cum venatoris instantia se super vires lassari senserint, pro se cervos alios exagitandos suscitare memorantur. Hunc Patrem Norbertum B. Bernardus Abbas, ob prædicationis dulcedinem, cælestem fistulam appellat.

Tentationes alienas sua præsentia discit. 18 Fuit vir magnæ sanctitatis et gravitatis, quem eo anno quo venit ad ordinem, hostis malignus multis tentationibus infestavit; ita ut ipsum dæmonem scapulis suis insidentem, et ab omni devotione retardantem continuo sentiret eundem. Etiam idem Frater cum orando se coram altari prosterneret, et divinum auxilium invocaret, frequentius vidit dæmonem deformem, habitu vultuque teterrimum : quotiescumque sic affligebatur, currebat et inquirebat sancti viri præsentiam : quo viso ab eo dæmon fugit ; et mirabile tam corporis quam spiritus refrigerium sensit. Si vero Frater iste Comitem præsentem videre non potuit, ex tunc quam cito vocem ejus audivit, gratiam, ut prius, recepit. Novit insuper vir Dei per Spiritum sanctum, nullo mortalium sibi revelante, quantas Frater iste molestias hujusmodi pateretur : ad hunc ergo tempore passionis talis frequenter properat, eumque per annum agonizantem egregie consolando roborat.

Secreta cælitus cognoscit. 19 Denique ut ad summi Patriarchæ obedientiam sibi non deesset obedientia, dictum est illi a P. Norberto : Exi de terra tua, et de cognatione tua, et de domo patris tui, et veni in terram, quam monstravero tibi. Ad quod sine mora implendum paruit, et discessurus una cum D. Ottone fratre suo ait : O ecce frater mi, si quid hactenus residuum fuit, quod non perfecta renuntiatione calcavimus, jam funditus in Christi nomine totum deseramus, et ad iter obedientiæ alacriter properemus. Venit igitur ad locum vere juxta nomen suum a Domino præmonstratum ubi et origo ordinis nostri cœpit : illic cum fratre suo est Acolythus ordinatus, ibique Fratres uterque quam plurimos Angelicæ suæ conversationis roborerunt exemplo. Nam omnes Fratres humilitate prævenire certabant, sicut eos prius dignitate seculari præcesserant.

20 Præterea vir iste sanctus mirabili et inestimabili ad Christum transeundi flagrabat desiderio : nam et frequenter sociis in itinere pausantibus, ipse quemadmodum in exequiis mortuorum membra componi solet, manūs suas et brachia componebat supinus, dicens clamore cordis intimo : O si veniat hora illa transitus nostri ! o si ad hanc horam aptare me digneris Domine Deus meus ! Propter quod Deus properavit educere eum de medio iniquitatis.

CAPUT IV.

Mors, miracula.

Post annum revocatus a Præmonstrato ad Norbertum, jam Archiepiscopum Magdeburgensem, cum seculi pompam vel strepitum sancti viri ægre ferret aspectus. Domino jam electum suum remunerare disponente, lenta cœpit pulsari ægritudine, acceptaque P. Norberti benedictione, ad Elvenstadense declinavit cœnobium : ubi languoris molestia cum per dies ingravesceret, aderat ei germanus suus cum aliis Fratribus, quibus ipse transitum suum se jam jamque desiderare perhibebat. Cumque adstantium unus diceret : Absit Domine, nequaquam nos desolatos reliqueris ; vir beatus velut indignante vultu respondit : Eia Frater, quid est quod loqueris ? ut quid oro habitum pœnitentiæ suscepimus, ut quid etiam pro Christo tota die mortificari contendimus, si non per labores hos quantocyus ad Christum emigrare contendimus ? Optandum est mihi via leniori pergere, atque ad aspectum vultus Christi, quem semper optavi, maturius pervenire. Ad hæc dicta cum germanus ejus gravi se mœrore luctuque conficeret ; consolans eum vir beatus, inter alia multa sic ait : Idcirco, mi frater, universa propter Deum abdicavimus, quia nos morituros certissime noveramus ; nec poterimus operum nostrorum retributionem desideratam percipere, nisi contigerit hinc per mortis gustum exire.

22 Dein cum sacri olei liquore fuisset inunctus, pacis osculum dedit Fratribus universis, ita dicens : Ego quidem zelo ordinis et divini honoris quosdam vehementius quandoque allocutus sum : a unde si quem offendi de vobis, quæso mihi dignetur ignoscere. His dictis non sermone responsum est, sed fletibus, et contristatis omnibus paullo post sic fratri locutus est : Frater mi, audio vocem dicentem, Exite obviam ei. Et facto iterum intervallo, cum frater, qui ei sedulus assidebat, ab eo inquireret, quid spei haberet ; vir sanctus Latino sermone respondit : Habeo spem magnam ; jam enim pro toto mundo paullo diutius in hoc nollem demorari exilio. Post hæc paullulum conquievit, apertisque mentis oculis, cum ingenti subito exultatione dicebat : Veniunt nuntii Domini Creatoris mei. Quo dicto, Idibus Januarii migravit ad Christum, anno Dominicæ Incarnationis MCXXVI, ætatis autem ferme suæ trigesimo.

23 Porro Gerbergis Abbatissa, patruī sui filia, de qua præfati sumus, unice sanctum virum dilexit : quem discedentem a se sæpius monuit, ut vel vivus vel mortuus eam in brevi visitaret. Ipsi ergo in suo transitu, facto in diocesi Maguntinensi, apparuit in Monasterio miro decore redimitus, aureoque diademate coronatus. Quem illa, transitum ejus ignorans, requisivit, dicens : Quid est, dilectissime, quod sic coronatus incedis ? Et ille : Noveris me modo, sine dilationis interstitio, sine ullo gravis examinationis periculo, ad summi Regis migrasse palatium, ideoque tamquam Regis filius beata immortalitate vestitum. Quod ne aliquam dubites, ecce scripturam in diademate meo digestam agnosce. Respexit, attendit, et hoc modo digestum legit : Induit me Dominus vestimento salutis, et indumento lætitiæ circumdedit me, et tamquam sponsam decoravit me corona. Tunc illa divinum oraculum advertit hoc

At 1038
ANONYMO
EX MSS
Anhelat ad
mortem.

Evocatur
Magdeburgum.

Ægrotat Ilm-
stadii.

NOT. 51.
Fratrem mor-
tuum conso-
latur.

Veniam petit.
a

NOT. 52.
Moritur.

Apparet ipsa
hora Gerbergi
cognatæ in
Westphalia.

esse, statimque Fratribus in Kappenberg hujusmodi transitum intimavit, et Missas pro eo celebrari fecit. Postea ad decem dies Dominus Otto Comes veniens, felicem fratris transitum eadem hora, qua nepti apparuit, cum lætitia omnibus nuntiavit.

24 Est locus dictus Eltene, in quo habitat Sanctimonialium multitudo; quarum una acerrimo dolore dentium laborabat, quæ cum nullum haberet remedium, venit in mentem ejus B. Godefridus, quem dum viveret agnovit. Hunc ergo toto cordis affectu cœpit implorare, quatenus suis apud Deum precibus tanto subveniret dolori. Mira res; nam mox dolor omnis aufugit. Eodem quoque dolore quidam de Fratribus nostris vexabatur, qui sancto viro adhuc viventi familiaris fuit: hic quam cito nostrum invocavit patronum, curatus est.

25 Fuit apud Kappenberg pastor quidam religiosam ducens vitam. Is quodam tempore usque ad mortem infirmatus est, et in ipso languore positus multitudinis malignorum spirituum phantasiis pulsabatur. Cum igitur jam tandem esset desperatus, nocte per se priore est admonitus, quatenus locum sepulturæ ejusdem Godefridi Comitis visitaret, et de bona viri eleemosyna reficeretur: fecit hoc, et mox sensit se toto corpore sanum, fugitque subito phantasticus error ab ipso.

26 Fuit Sacerdos quidam de Fratribus nostris, quem *b* fistulæ per multos dies adeo debilitaverant, quod vix moveri potuit: hic alienis manibus ad ecclesiam portabatur. Interea dies anniversarius Godefridi Comitis occurrit: et ecce Frater iste difficulter repens ad ecclesiam pro vigiliis viro Dei celebrandis pervenit in chorum. Ubi medullis intimis, ac totus perfusus lacrymis, salutis flagitabat auctorem, quatenus interventu viri Dei sospitatem recipere mereretur. Oravit et exauditus est: nam indilate Godefrido subveniente, sensim mox properat vanescere morbus, projicitur baculus, subsequiturque salus.

27 Cum unus ex Fratribus nostris ad hymnos matutinales processurus celerius surrexisset, paululum forte resedit in lectulo, et repentino sopore concidentibus oculis ejus, egressa est processio: moxque vir Dei clarus adstitit dormitanti, et vocans illum ex nomine, Frater mi, ait, surge quantocius, quia chorum jam ingreditur conventus: ad cujus illico vocem surgit, et citato gradu sequitur præcedentes. *c*

a Alterum MS. verum. *b* Videtur morbi genus indicari, quod Westphalis die pistelen dicitur, sive defluxiones humorum.

c Præter ista miracula, memorat Pilckmannus, ad reliquias B. Godefridi cæcum illuminatum, contractum erectum, claudum curatum.

ALIA VITA METRICA

AUCTORE ANONYMO,

A ex pervetusto MS. Capenbergensi.

§ I. B. Godefridus se suaque Deo dicat.

Spiritus aspira; mea tu pius intima gyra;
Dextram tu regito, carmen et incipito.
Mandemus chartæ, metri vel pauperis arte,
Nostro pro modulo, de Domini famulo.
De Christi fido *b* cultore pio Godefrido,
Qui decus Ecclesiæ, sol erat et patriæ:
Ex cujus vita nituit Westphalia tota:
Splenduit in tenebris vir merito celebris.
Inclutus iste satis, regalis nobilitatis
Lampade magnificus, vir fuit Angelicus.
Hic Comes est verus, quia facto rem comitatus
Ornavit meritis officium Comitis.
In Domino fidens, mundanaque gaudia ridens,
Non opibus tumuit, sed magis abstinuit,
Sprevit et abjecit; Sanctis habitacula fecit
Christi, pauperibus, Fratribus, hospitibus.
Castrum mutari præcepit, et evacuari
Prædonum cœtu belligeroque metu.

Templum mutavit, Conversis castra dicavit,
Laudeque perpetua psallere fecit ea.

Tum manibus plenis sua distribuebat egenis,
Mandans assidue Fratribus, *c* ut viduæ
Sustentarentur; inopes omnes alerentur:

Fovit enim miseros *d* ut proprios pueros:

25 Omnes pupillas, majores atque pusillas,
Ut pater excoluit, dum super his doluit.

Præcepti finis dilectio de peregrinis

Sanctum commovit: nam domus his patuit;
His *e* et opem victus impendit vir benedictus,

Vir cœcis oculus, debilibus baculus,

Patronus patrum, pia consolatio matrum,

Vir robur juvenum, præsidiumque senum,

Vir sacer et justus, quamvis pietate venustus,

Vir bonus et patiens, nil reprobum faciens:

Cujus honestatis dotes vel strenuitatis

Quomodo dinumero cum careant numero?

Ipse domum struxit, ad quam pius agmina duxit

Membrorum Domini, quæ modo commemini.

Hisque pedes lavit, mensam cum pane locavit,

Nummos distribuit cuilibet, ut potuit.

Nec sufficit ei, quod egentum pauperiei

Mens sale condita subveniebat ita;

Quin et inops factus, ad Fratris pauperis actus

Sese dejiceret, cunctaque perficeret.

Cunctis pareret, *f* quæ Patris norma juberet,

g Jussis Prælati promptulus arcta pati,

Cujus ad edicta patriaque domoque relicta,

Devotus nimium pertulit exilium.

Angelicus vultu, venerandus paupere cultu,

50 Pauper, pauperibus umbra, medela, cibus.

a Hanc vitam sero nacti sumus, studio D. MALLINCKROTT V. CL. Canonicorumque Capenbergensium: nam propinquos rivulos frustra consecrati, cum jam prior pars hujus commentationis subjecta esset prælo, eo recurrimus, hausturi liberius de fonte. Verum erat codex ille Capenbergensis ita et a tineis exesus, et vestustate ipsa pene assumptus ac mendis refertus, ut subinde eruere genuinam lectionem vix licuerit. Auctor, Capenbergensis Canonicus fuit; idem fortassis qui priorem vitam scripsit: presse sane eam metro reddidit, ast ordine fere concinniori. Et quod reliquiarum nulla hic mentio fit, conjicere licet ante earum translationem esse scriptam. *b* MS. auctore. *c* d MS. et. *e* MS. ex ope. *f* MS. quia. *g* MS. jussit.

§ II. Infestatur a socero.

Sed quia (ceu nostis) semper fremit invidus hostis,
Hæc minime patitur, talia persequitur.

Commovet arma foris, *a* jacet intus tela doloris,

Scandala molitur, quæ valet aggreditur.

Suscitat et quemdam, personam dico pavendam,

Armis terribilem, nequitiis habilem.

Iste virum miræ laudis præsumpsit adire,

Armis concutere, fraudibus appetere.

Ipsius ille tamen fuerat socer, unde juvamen

Debebat potius fœderis ut socius.

Sed fraudis gnarum, prædonis pectus avarum,

Intuitu scelerum non reputat generum.

Ingerit imo minas, terrores, atque rapinas,

Lecta militia tendit ad exitia.

At summus custos, solitus defendere justos,

Elusit tumidum, reppulit et cupidum.

Qui Saulis more multo bacchando furore,

In famulum Domini sævit inops animi.

Sed veluti David Saulis molimina cavit,

Sic reprobi facinus destituit Dominus.

Insuper antiquus draco suadet quod vir iniquus

b In generum placitat, fictitium recitat.

Nam subtracta sibi deposcit debita scribi,

Invidia tabens, nil rationis habens.

75 Nam plus debebat is, debita qui repetebat;

Quodque brevi spatio deseruit ratio.

Nam vir facundus, nulli virtute secundus,

Accitus placito, non tamen ex merito;

Certius est certo quod claruit ore diserto,

Ostenditque *c* reum qui maculavit eum,

d Prænum confutans, nulla formidine *e* nutans,

Sed

opera miseri-
cordia.

c

d

obedientia.

f

g

Præfatio.

a

b

B. Godefridi
genus,

contemptus
mundi,

Socer eum
armis infe-
stat;

b

fictum ab eo
debitum in
judicio erigit.

c

d *e*

Refellit eum Godefridus. Sed ratione potens, justitiaque nitens.
 Sic pro te, Christe, Sanctus sustollitur iste,
 Per mala perficiens, dura pie patiens.
 Ut sit enim dignus lauro, par redditur auro.
 Flamma quod ex varia purificat scoria.
f Hostis et invitus licet *f* insidiando peritus,
 Auet ei meritum, dum parat interitum.
 Quot tentamentis impugnat, tot documentis
 Erudit hunc nolens et nimis inde dolens.
 At virtus mentem quia corripit insipientem,
 Sic miserans miserum corripit hic socerum :
 Quid miser insanis! quam gloria vexat inanis,
 Urit avaritiæ pestis et invidiæ!
ejus avaritiam redarguit. Divitias quare sic insectaris avare?
 Quis status est hominis? nonne putredo, cinis?
g *g* Num quamvis dives fueris per secula vives?
 An quis opum cumulum detulit ad tumulum?
 Restat nonne mori? mors cui, dic, parcit honori?
h **100** Qualescumque sumus nonne *h* favilla et humus?
i At non pœnarum dolor *i* excruciebat avarum :
Inferni pœnas inculcat. Flammeus inde vigor, frigoris inde rigor.
 Sic malus aretatur, ut frigore nunc patiatur,
 Alterutretque vicem flamma rotando picem.
k *k* Illic vermis edit morsu, draco vipera lædit,
 Semper ubi fletus continuusque metus.
 Dentes cum strident, stridores tartara rident :
 Tempore nunc placito talia perspicito.
l Prospice ne quæstus turpis tibi præparet æstus,
 Et *l* quæ supplicia nutrit avaritia.
 Membris eductus si veneris ad loca luctus,
 Stringit te penitus mors sine spe reditus.
m *m* Tum gratis fundes lacrymas, vel pectora tundes :
 Nam quis tunc redimit, mors ibi non perimit,
 Tortor ubi durat, nec votum flebile curat,
 Dæmonis in facie sulphura cum glacie?
 Nunc quos fraudasti vel inique despoliasti,
 His sua restitue, deque tuo tribue.
hortatur ad pœnitentiam. Sic rogo procura mala devitare futura;
 Sic metuenda pave, jamque cavenda cave.
 Defle commissum, sic evasurus abyssum :
 Invenies etiam fructibus his veniam.
 Sic incantabat sapiens, aspisque negabat
 Auditum crebris sueta tegi tenebris.
125 Hic docet æterna; placet illi tetra caverna,
 Cordis tartarea dum latet in fovea.
n *n* Cujus erat finis qualem dictavit *n*....
 Qui reprobum stygio destinat exitio.
Dolet audita ejus morte. At servus Domini, comperta morte tyranni,
 Fletibus incubuit, utque David doluit :
 Agnoscens vere talem tormenta manere,
 Qui non pœnituit raptave restituit.
 Sic erat affectus pietatis flendo reiectus,
 Qui super hunc doluit, huic mala quæ voluit.
 Ecce sequar morum, quos patrum vita piorum
 Nobis proponit, pagina ceu meminit.
 Perdit primatum Samuel, populique reatum
 Votis attenuat, ne mala gens pereat.
 Hæc cum bacchatur, Moysem lapidare minatur;
 Ille tamen precibus præstat opem trucibus.
 Hæc exempla boni sectatur vita patroni,
 Sanctis præfatis æquiparanda satis.
 a MS. jacet. b Solum in priori vita dicitur Fredericus arcem Capenbergam veluti filiæ dotem repetiisse. c MS. eum. d Forte pravum. e MS. natum. f MS. invidiando. g MS. Nam. h MS. favillat humus. i MS. excruciebat. k MS. Illis. l MS. quia. m MS. Tam. n Quod hic deest, legi in MS. non potuit, uti nec quæ inferius.

§ III. *Franco raptor mortem ei minatur : famuli amicique varie obstrepunt.*

Hic nec omittatur quod Martyr jure vocatur
 Ille Dei famulus, cujus erat jugulus
 Ensi prædonis in spe subjectus agonis.
 In spe martyrii non pavidus gladii.
 Matronamque sibi cum jam rapuisset, eamque

Franco deveheret, nec revehi sineret :
 Obvius est factus raptori flens homo sanctus
150 .... Forte via : mens patet ecce pia.
 Quippe furens ille cum dat *a* convicia mille,
 Inque Dei famulum vertitur ad capulum,
 Mucronem stringens, ut perficiat scelus ingens;
 Iste parat *b* tumulum sanguinis in titulum.
 Ut Comes hoc gessit, dextram miser ille repressit:
 Nec peragens odium, continuit gladium.
 Iste tamen voto fervens ac pectore toto
 Testis erat roseus, sanguine purpureus.
 Jure coronatur, cui mens tam firma dabatur,
 Cuique fides valida, spes erat et solida.
 Intus vexabant famuli, qui cœpta vetabant;
 Dumque reclamabant, murmura multa dabant,
 Dicentes : Quare præsumis hoc tolerare?
 Hic vecors nimium perdidit ingenium.
 En desolamur, et tamquam decapitamur.
 Quis jam (pro facinus) noster erit dominus?
c Hunc captivemus igitur, vinclisque domemus,
 Dum sensus redeat, sic neque desipiat.
 Multum delinquit, qui sic sua membra relinquit,
 Quo magis evaderet seu caput et gereret.
 Sic sic pulsatus doctoris verna beatus
 Omnia sustinuit, sicque pie monuit.
 At noster Præsul non rectus denuo consul,
 Sancto consuluit, institit, et voluit,
 Ut *d* servaretur locus hic, aliisque daretur,
 Laude Dei resonus propositoque bonus.
 Dicens, Westfalis fieri dispendia, talis
 Ac tam magnifici perditione loci :
 Hoc acclamabant reliqui, Sanctumque gravabant,
 Ipsum dum variis detraherent studiis.
 Sed frustra nisi, *e* veluti cedrum Paradisi
 Possent concutere, quo minus excutere.
 Dum patuit telis, pulsabaturque querelis,
 Omnibus eminuit, nil mali sustinuit.
 Stabat fundatus in petra vir memoratus,
 Flamina non metuens, flumina despiciens.
 Et respondit eis, tamquam vere Pharisæis :
 Frustra nitimini, me famulum Domini
 A voto cœpto deflectere, sicut inepto :
 Reddere disposui, quod bene proposui.
 Ipsum castellum, de quo violentia, bellum,
 Cædes, et varia prodierant spolia,
 Ipsum mutabo penitus, Christoque dicabo,
 Ut resonent in eo cantica digna Deo.
 Nullius terror, sed nec cujuslibet error,
 Hoc a corde meo tollet, agente Deo.
 Num debebo pati, prædones ut scelerati
 Hic latebras quærant, priscaque fœda gerant?
 Num debebo pati, plures ut despoliati,
 Ob mala quæ tulerant, limina nostra terant,
 Se deplorantes, et in altum vociferantes,
 Ut iudex Dominus puniat hoc facinus;
 Se lamentantes, et amaro corde precantes,
 Ut locus hic pereat, et Comes intereat?
 Num precor ista sinam, non propulsando rapinam?
 Absit : non patiar, ne reus efficiar.
 Tantum, Rex Christe, tibi complaceat locus iste,
 Quem tibi sincero munus amore fero.
 Sed neque solamen subtraxit, dulceque *f*....
 Cum prædux humilis spem tribuit famulis,
 Dicens : Gaudete potius, Dominumque timete;
 En ego reddo Deo me Dominoque meo.
 Et mihi jungantur, caput et sua membra sequantur :
 Me quisquis sequitur, par meus efficitur.
 Servi personæ paritas datur æqua coronæ;
 Quin etiam potior, si fuerit probior.
 Una fides, unus baptismus, et Deus unus,
 Quantumvis humilem reddit ei similem.
 Hæc attendentes, ad Christum vertite mentes,
 Qui sine persona dat sua cuique bona.
 His accenduntur quidam, Dominumque sequuntur,
 Mirantes equidem verba virique fidem.

NUCTIORE
 ANONYMO.
 EX MSS.

a
 Mortem minanti jugulum præbet.
b

A famulis stultus habetur.

c

d
 Episcopo arcis dedicationem dissuadenti resistit.

e

f

Quidam e famulis fiunt religiosi.

a

a MS. convivium. b Forte jugulum. c Prior vita non memorat ea procacia venisse famulos, ut vincendum conclamarent.
d MS. reservaretur. e In MS. additum erat, sunt: perperam.
f Forte famen.

§ IV. Religiosæ ejus virtutes.

Huic fuit indulta lacrymarum gratia multa,
Flebat enim secum, vota ferendo precum.
225 Quin etiam flebat, quando Conventus edebat,
Illic ipse sedens, atque parumper edens.
Nam jejunabat crebro, corpusque domabat,
Hausit amara libens, sæpe fluente bibens;
Et sunt mirati Fratres lumenta Beati,
Quod nec desineret, quando cibum caperet.
a At secum fatur aliquis: Cur sic lacrymatur?
Æstimo propterea quod videt obsequia
Christi fervere, lætatur et ipse videre,
Hic ubi jam pridem nemo putare quidem
Posset, tale bonum fieri de monte latronum,
Prædonumque domo? Sanctus b ob hoc flet homo.
Aut etiam plangit, et eum dolor intimus angit,
Pro desiderio, quo cupit exilio
Tentus præsentī, convivere Cunctipotenti,
Mundo posthabito, corpore deposito.
Nec consolatur, penitus donec mereatur
Hoc fungi dono perpetuoque bono.
Aut vice pleraque pro caussa plangit utraque,
Nunc grates memorans, nuncque mori properans.
Et merito: namque caussam commendat utramque
Cum titulo fidei gratia multa Dei.
c Hæc mihi narravit, c qui præsens ista notavit
Quæ retuli meditans pluribus et recitans.
Constans ipse satis in proposito pietatis,
d 250 Segnibus obstabat d dogmaque tale dabat:
Omni nos hora nitamur ad anteriora;
Præstet ubique rigor propositique vigor.
Nemo lassetur, ad fortia quisque paretur,
Nemo resolvatur; ampla corona datur.
Afficior grate super ordinis integritate,
De lapsu vero sedulo mœstus ero.
Normam prætendo super ordine non metuendo:
Exemplum capiat quilibet, ut sapiat.
Nonne trahunt proram sursum per fluminis oram,
e Qui se navigio e crediderint fluvio.
Cur? quia pelluntur undis, minimeque sinuntur
Undarum strepitu currere pro libitu.
Impetus undarum, vehemens impulsus aquarum
f Cursum navis agit, f inferiusque trahit.
Exemplo tali, Fratres, in spirituali
Ordine res geritur, si bene perspicitur.
Ecce laboramus, ut in ordine proficiamus,
Licet propositum, nil agitur vetitum.
Religio floret, dilectio mutua fervet,
Omnes prospiciunt, avia despiciunt.
Sed post fervorem timeo restare teporem;
Ultimo prospicio prona tibi hoc vitio
Vos vexilliferi, constantes atque severi,
Non cum segnitie stemus in hac acie.
g 275 Cum galea, scuto, gladio g fungamur acuto
Sit simul in dextra lancea cum pharetra.
Loricæ tegumen, teli non desit acumen;
Hac ne militia vos feriant vitia.
Tergum non demus, magis hostis terga fugemus.
Ut quod iter teneat posteritas videat.
Quod si sectari non vult, nobis reputari
Pro culpa nequeat, cum via dux pateat.
Sancti vexati sunt olim, nec superati,
Nullo supplicio, vel prece, vel pretio:
Horum miremur vestigia, nec pigritemur
Spe confortati quæque molesta pati.
Sic est affatus nutantes iste Beatus,
Accendens tepidos, et solidans trepidos.
Vere laudandus vir plane magnificandus,
Qui verbo movit, utiliter docuit.
h Sed quis miretur, si dogmate clarus habetur

Assidue lacrymatur.

etiam mensæ
tempore; quæ
caussa.

b

c

d
Suos hortatur
ad rigorem
disciplinæ.

e

f

g

h

Vir tam conspicuus, moribus innocuus?
Ejus doctrina fuit afflictis medicina,
Dulcia persuadens, pneumatis i imbre madens.
Pectore jucundo clarebat et ore rotundo,
Multos ædificans, cordaque lætificans.
Ipseque Norbertus sacro Pater ore disertus
Munus id obstupuit, quod minime tacuit.
Nam congaudendo dixit: Cum multa dicendo
300 Lassatus fuero, spe maculatus ero;
Hic quod facundus lingua, sensuque profundus,
Pro me Doctor erit; hoc equidem poterit.
Nam socium lassus ut suscitāt in grege cervus,
Cum fugit in vanum qui timet ora canum.
Hic excurret ita pro me, linguaque perita
Multis proficiet, instruet, erudiet.
Vir sacer audivit, quod custodire cupivit;
Nam non fugit eum, sic docuisse Deum:
Quod sum mansuetus, humili quoque corde quietus,
Ex me colligite, discite, conspiciate.
Restat mansuetis internæ pausa quietis,
Qui fuerint humiles corde, mihi similes.
Præterea mitis fuit hic sine turbine litis,
Vocibus his parens, atque timore carens.
Quanto nobilitas major seclique potestas,
Tanto præ famulis claruit hic humilis.
Turbidus expavit dum quis k nomen replicavit
Antiquum Comitit: Quidque, rogo, facitis?
Quid me turbatis? inquit, talique gravatis
Nomine, l quod vereor, quoque minus moveor?
Multum quippe mali gessi sub nomine tali,
Hoc m nomen Comitit obstitit illicitis.
Hoc lamentandum nunc est, fletuque piandum,
Ut maculas animæ purificent lacrymæ.
325 Amodo jam vester famulus vocor atque minister,
Qui n nova proposui, pristina postposui.
a Forte Ac. b MS. ab. c MS. quia. d MS. dogma tale.
e MS. crediderit. f MS. inferius trahit. g MS. fungamus.
h MS. Si. i MS. inde. k MS. nomine. l MS. qui.
m MS. nomine. n MS. modo.

Ejus doctrina,
et facundia,
i

mansuetudo,

humilitas.

k

l

m

n

§ V. Adversus dæmonem imperium.

Multa viri clari possunt bona commemorari,
Unde queat sciri splendida vita viri.
De cujus gestis ait verax mihi testis:
Eia quis referat, hic homo quantus erat!
Experto quivis credat: nam credere si vis,
Me patet expertum grande viri meritum.
Non esset tanti, mihi si morbum toleranti
Dextram porrigeret, moxque malum a fugeret.
Non sic mirarer, si cæcus luce bearer,
Clausus dirigerer, debilis erigerer;
Quantum...endo fecit, me refovendo
Hortatus comedens intuituque medens.
Nam cum fugissem mundum, Christumque petissem, Dæmon tiro-
Vexavit nimium me grave dæmonium. nem dire ve-
Jugiter infestans, tantoque dolore molestans, xat:
Ut flerem, gemerem, peneque deficerem.
Cumque requirebam Sanctum, mox hoste carebam: præsentia
Pro justi merito dæmon abijt subito. vel voce Gode-
Hic audiretur tantum, vel conspiceretur, fridi fugatur.
Hoste fui liber: fugit enim coluber.
Voce vel ore viri periit violentia diri:
Gratia sublimis jure stupenda nimis.
Rite fuit dignus, coram quo prædo malignus
350 Non staret penitus, judicium veritus.
Tam sacrum vultum metuebat apostata multum,
Et fugit pavitans, in tenebris latitans;
Contignisque locis reverendæ fulmine vocis
Territus excluditur: quod merito geritur.
Nam licet b instaret vehemens, Fratremque gravaret,
Incumbens scapulis, artubus et tremulis;
Jure tamen cessit, fugit, furiasque repressit,
Cum præsens aderat, qui leviter poterat
Hosti præsentī virtute jubere potenti,
Cujus vultus ei pars erat exiti.

Sensit

AUCTORI
ANONYMO,
EX MSS.
Auctor cum
invocat.

Sensit præsentem latro perditus Omnipotentem
In Sancti facie, voceque justitiæ.
En lumen clarum fugat horrorem tenebrarum :
Insidias vanas perdit hebes Satanas.
Gloria Christe tuo tibi fulgeat in Godefrido,
Qui servos humiles glorificare soles
Qui tantum signum, tam celso paupere dignum,
Declaras : ideo clarior ut sit eo,
Das illi rorem verbi, linguæque vigorem
Qua pavidum doceat, et reserare sciat.
Sic consolatur, pectus velut c intueatur,
Dum virtute Dei cor patet hujus ei.
Cui sapiens fatur : Frater mi, quando gravatur
Mens tua tam variis dæmonis insidiis;
375 Ut jam te credas occumbere, d ne, rogo, cedas,
Obluctando spei, viribus ac fidei
Constans persiste, quam transeat impetus iste,
Hic dolor et gemitus prætereat penitus.
Forte nec orare potes, haud tamen efficiare
Inde pusillanimis, sed geme cum lacrymis.
Si nec flere datur, tolerantia possideatur;
Mens tua sustineat, gratia dum redeat :
Dum tempus flendi, tempus veniat miserendi :
Illud adest animo, quod placuit Domino;
Hic exspectetur, qui percutit atque medetur,
Mortua vivificat, tristia lætificat.

c
Godefridus
hortatur tiro-
nem ad con-
stantiam.
d

Sic os mellitum, dulci sermone peritum,
Dulciter insonuit, suaviter admonuit.
O vir digne Deo, felici clare tropæo,
Cernua vota tui suscipito famuli.
Hæc retuli de te, sed inertī more poetæ,
Obruor ingenuæ pondere materiæ.
Nunc ita, dulcis here, precor hæc tibi pauca placere,
394 Ut demum videam te patriamque tuam. e

a MS. fugiet. b MS. restaret. c MS. intuebatur. d MS. jam.
e Atque hæc quidem d e B. Godefrido hactenus nacti sumus.
Plura expectamus ex eadem Westphalia Rhenique confinibus de
Sanctis illustrissimi ordinis Præmonstrantensis. Intelligentque qui
hæc addixere, ejusdem ordinis Antistites, num jure queri potuerit
Augustinus Wichmannus Brabantia Marianæ lib. 3. cap. 76. Porro
de viris sanctitate vitæ vel doctrina illustribus qui in hac Societate
(Jesu) floruerunt, et impensius Deiparam venerati sunt; aut qui-
bus ipsa singularem favorem exhibuit, consule Kalendarium
Marianum Antonii de Balingem, qui de iisdem aliisque aliorum
Ordinum et statuum fusius, licet de Ordine nostro ejusque Ma-
rianis clientibus parce admodum : quod Societatis scriptoribus
nescio quo fato fere solenne est in plerisque suis libris de qua-
cumque etiam materia conscriptis. Cum tamen de S. Norberto
ac Nohertinis plurima quoque in communem utilitatem scri-
benda subpetant, et apud Deum non sit distinctio Græci neque
Judei : apud homines autem antiquitas habeat locum, et sene-
ctus sum præferentiam; quæ in ordine nostro Præmonstra-
tensi, quingentorum, et quod excurrit, annorum est. Hæc ille.
At si nolint quidam sua communicare, an queri possunt non edit
nisi forte velint nos infami plagio aliena sublegere, ut Maximi-
lianus Habbeckius noster Waverana sua sibi crepta, sequæ inscio
edita referebat B. Godefridi nonne primus vitam publicavit, et ope-
ribus inseruit Serarius? nonne B. Ludovici Arensteinii Brawerus?

DE B. JUETTA SIVE JUTTA, VIDUA RECLUSA, HUI IN BELGIO.

AN. CH.
MCCXXVIII.
XIII JANUARI.

Huum oppi-
dum Belgii,
antiquum.

Huum, sive Hoyum, Gallia Belgicæ celebre op-
pidum est, ad Mosam flumen, quatuor supra
Leodium Eburonum metropolim leucis. Origo
ambigua, testata, antiquitas. Nam ecclesiam
isthic a S. Materno tertio Trevirorum Antistite, Apo-
stolo Tungrorum propin quarumque gentium, S. Mariæ
Deiparæ positam. Theodwinus Leodiensis Episcopus in
diplomate quodam anno Christi 1066, dato testatur :
ejusque mentio fit in S. Domitiani Trajectensis Epi-
scopi, qui sexto seculo floruit, vita ante annos amplius
quadringentos exarata, quam 7 Maii dabimus. Condi-
tum ab Antonino Augusto oppidum, et Benefactum ap-
pellatum tradit cap. 38. Harigerus Lobiensis, qui Ot-
tomum secundi tertique vixit ætate. Nihil ex antiquioribus
suppetit, quo id firmemus. Quod Juhonum civitatem,
quam lib 13 Annalium scribit Tacitus ignibus terra
editis correptam, hanc ipsam interpretabatur Pighius,
Huionumque legendum censebat, nec Lipsio nec aliis
viris doctis probatum est. Nam ut in agro vicino fossilis
e terra lapis eruatur, igni alendo idoneus; at non urbem
oppidumve, sed civitatem arsisse Tacitus ait, id est,
villas, arva, vicos. Ea passim civitatis Cæsari notio
Tacitoque, ut gentem iisdem institutis viventem signi-
ficet. Deinde ambigit Lipsius, et merito, ne ea gens in
Germania ipsa alibi fuerit, non in Belgica. Fuit certe
Colonix Agrippinæ propinquior quam Huum nunc sit;
nam in illius moenia ignes ferebantur. Est oppidi Huensis
pars potissima in Condrusio, pars, quæ cis Mosam, in
Hasbanio : valido et insigni ponte junguntur. Isthic in
Mosam Hoius, sive Hoiolus annis influit, apud Con-
drusios vico Buzinio ortus. Nomenne is oppido dederit,
an ab eo acceperit, incertum.

2 Hic, quod ad rem nostram attinet, complures San-
cti publico cultu celebres, Maurus 15 Janu. Mengoldus
8 Februar. Domitianus 7 Maii, Joannes Agnus 25 Julii,
aliique, quibus addi Juetta, sive Jutta, religiosissima vi-
dua merito debet. Eam refert Molanus in addit. ad Usuar-
dum et Martyrol. Germanicum his verbis : In territorio
Leodiensi obiit Juetta reclusa, vidua valde sancta.
Agit de ea idem Molanus in Natalibus SS. Belgii, ubi
beatam matrem Juettam vocat, uti et Hugo Menardus.
At Ferrarius : Floreffiæ in territorio Leodiensi
B. Juettae reclusæ. Verum aliquot a Floreffia, nobili

Hic B. Juetta,
celebris san-
ctimonix
fama.

Præmonstratensis ordinis in diocesi et Comitatu Na-
murcensi cænobio, leucis abest Huum. Sacrarium
SS. provinciæ Leodiensis excusum, hoc die : S. Juetta
vidua, reclusa Huensis. Beatam quoque appellant Mi-
ræus in Chronico Cisterciensi, Chrysostomus Henriquez
in Menologio, Andreas Saussaius in Martyrologio Gal-
licano, Valerius Andreas aliique.

3 Vitam Juettae scripsit Hugo Floreffiensis Canon-
icus, ordinis Præmonstratensis, non Benedictini, ut te-
mere Wionem secuti tradidere Possevinus et Vossius.
Fuit vero Hugo Juettae non modo æqualis, sed et fami-
liaris, ut pluribus vocis ipse testatur. Eam passim San-
ctam, Sanctam Dei, sanctam beatamque mulierem
appellat : an tamen solemniter sit albo Cœlitum ad-
scripta, haud comperimus. Vitam hanc edimus ex ve-
tusto Autberti Miræi V. CL. codice : edidit et Chry-
sostomus Henriquez in Liliis Cistercii. Meminit Juettae
Rosweyldus noster in Annalibus Ecclesiasticis Belgii ad
annum 1227 quo illam existimavit obiisse, uti et Mi-
ræus, cum constet in octava Epiphaniæ feria quinta
esse defunctam anno 1228, cujus priores menses antiquo
more in anno præcedenti censebantur. Ejusdem Juettae
vitam Teutonico sermone edidit Rosweyldus, in qua eam
perpetuo Sanctam appellat. De alia Jutta, virgine re-
clusa, magistra S. Hildegardis, agemus 22 Decemb.

Ejus vita.

VITA

AUCTORE HUGONE FLOREFFIENSI.

Ex MS. Autberti Miræi V. CL.

PRÆFATIO IN VITAM

devotissimæ feminae Juettae inclusæ.

Cum scriptum sit experimentoque discatur, Nemo
repente sit summus; noverit sequentia lecturus,
quod Domina Juetta per arctum, continuum, longum
quoque religionis exercitium, ad eam, quam obtinuit
a Deo, gratiam pervenit. Præventa siquidem divi-
nitus, datam sibi gratiam in se vacuum esse non
permisit, sed ut negotiatrice industria, sibi creditum
talentum lucro multiplici cumulare semper satagit :
placere soli curans, a quo se judicandam timebat, et
sperabat remunerandam, juxta illud : Unusquisque
29 propriam

Juetta sensim
pervenit ad
perfectionem.

propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem. Idecirco juvencula sibi merito timens a seipsa, in fervore spiritus insurrexit in seipsam, animum applicare Deo per divinum timorem, per compunctionem, per orationes devotas ac diuturnas, mentem, prout licebat, divinis et salutaribus assidue occupare sciebat scripturis; et experimento docta, quod anima Deo fit eo vicinior amabiliorque, quo remotior a desiderii carnis et curis temporalibus. Inde Apostolus: Qui in agone contendit, ab omnibus se abstinere. Quam fuerit inimica suæ carni, dicam ex parte ad ædificationem multorum magis quam imitationem.

2 Statim ab initio suæ conversionis post mortem mariti, mores ut mentem mutavit: longe faciens a se quæ pretiosa et copiosa in vestibus, annulis, ac monilibus habuerat ornamenta: eo ipso dans videntibus intelligi, secundas eam nuptias non affectare. Accinxit ferro carnem, tabulis plumbeis a pectore et dorso dependentibus, cilicio, staminea, vel sacco pro camisia utens. Annis aliquibus ante obitum suum ex consuetudine Cisterciensis ordinis (cujus ordinationi se devoverat) habere tunicam ad carnem acquievit.

3 Exemplo Danielis inter delicias esse sobria laboravit: et, ut paucis plura coniciantur, quo poterat occultius cum aliis comedens, quæ minoris erant saporis, et viliora quæque sibi sumenda applicabat. Multotiens esuriens ac sitiens, vultus ac sermonis hilaritate saturitatem simulavit: in ipsis quibusque vilibus corpori necessaria frequenter negavit. Pulmento sola de farina confecto cineres admiscuit, ubi cum pane siligineo vel furfureo, talibus absque voluptate necessitati satisfaceret. Lecto sine pluma præter capitale, corpus fatigatum jejuniis, vigiliis, verberibus, genuum flexionibus, psalmis, orationibus, lacrymis, pectoris tusionibus, et aliis hujusmodi piis laboribus, vestita parce reficiebat. In veste mediocri, nec sordida nec sumptuosa, sermone raro ac maturo, verecundo vultu, modesto incessu, sollicita sui circumspectione, religione rationabili, talem se cernentibus studuit exhibere, ut ad boni æmulationem, et laudem Dei universos provocaret. Curavit providere bona coram Deo et hominibus, cavens pro posse notas suspicionis, dare vel accipere peccandi occasiones. In confessione suorum reatum tam frequens, tam scrupulosa fuit, ut auditores quandoque culparent, quod, ubi non erat, culpam sibi ascriberet.

4 Inter hæc et similia quam multas, quam graves ancilla hæc Christi passa est insidias diaboli, a mundo vel carne tentationes, multorum præcipue cognatorum ac domesticorum injurias, blasphemias, contradictiones, impedimenta, damna et opprobria, scire potuit sola quæ sustinuit.

PROLOGUS.

In vita et conversatione ancillæ Christi Juettæ inclusæ de domo leprosorum prope Hoyum.

Venerabili in Christo Patri ac Domino a Joanni, Dei gratia Floreffiensi Abbati, Frater Hugo ejusdem ecclesiæ Fratrum omnium tam vita quam vitæ novissimus merito, cum orationibus et salute id quod est, licet modicum sit quod est:

Quamquam non dubitem, Pater reverende, inter eos qui vestro subsunt regimini plures reperiri posse, qui operi huic, quod dedisti mihi ut facerem, et studiosius intendere, et consummare illud, ut arbitror, possent efficacius; quia tamen opera Dei revelare honorificum est, et ex præcepto monemur colligere quæ de mensa benedictionis Christi superaverunt fragmenta ne pereant; humiliter inclino cervicem jubentis imperio: quin imo etsi pro inobedientiæ mora de vultu vestro iudicium meum prodeat, non renuo excipere correptionem quam merui, dorsum ultro offerens in flagella paratum.

6 Attamen ne morarum causa extitisse videatur omnino sine causa, noverit in Domino paternitas vestra, quod cum primo mihi de virtutibus Sanctæ hujus summam quædam perstrinxistis, obmutui hærens stupensque valde in memet tam de novitate operum Dei, quam de virtutum Sanctæ apud Deum excellentia, mansi paullulum attonitus: rebusque perpensis demum prout potui, propensius bonum esse existimavi ponere ori meo custodiam; tum propter linguas detrahentium Deo in hominibus, cujus cum testimonia credibilia sint nimis, ipsi tamen animales, Spiritum non habentes qui vivificat, credere quod non vident nesciunt, et in eo quod gratiam operantem in iis qui digni gratia sunt operari, aut diffidunt, aut derogant, exortes se gratiæ Dei ostendunt; tum etiam quia insufficientem et minus me sciens idoneum ad hæc, præsumptionis argui verebar, si forte sub pondere materiæ gravis succumbere infecto me contingeret opere, tamquam sub onere fasciculi deprimens. Etenim si paullo intueri libet anteacta, perpendere potestis de facili quod non sine causa totiens subterfugi, quo minus mandatum vestrum exequerer tam in loquendo quam in scribendo pro temporis et rerum varietate, quamquam multipliciter jussus; sed potius tamen, quia filii generationis hujus non tam mirari et laudare norunt quæcumque dicta seu gesta, etsi minus laudabiliter, in filiis alienis, quam minoris eadem æstimare licet commendabiliora forte in domesticis; cum tamen omnis illorum auctoritas summaque laudum sit in eo quod alieni sint, et istorum contemptus in eo, quod domestici. Tum vero, quia totum perlustrans in circuitu meo me, non invenio talem me, quod digne possim eloqui justitias Domini non rectus, aut Sanctorum gloriam prædicare non sanctus. Verumtamen quia spes est fiducia futurorum bonorum ex gratia Dei, et bona conscientia; et venerabilis feminae, de qua scribere proposui, apud spirituum justorum iudicem Deum plus possint merita mihi ad veniam, quam mea mereatur ad poenam iniquitas, levabo ad ipsum oculos meos, unde spero auxilium mihi: et inhabitatorem ejus Spiritum sanctum invoco, ut cepta hujus operis pio dignetur favore prosequi, quin imo etsi forte fuerit quocumque modo debile principium, melior fortuna sequatur.

7 Sed nec exigat meus a me Lector adulterinos Ethnicorum flosculos aut splendidam eloquii venustatem, cum juxta ipsos philosophos de verbis controversia haberi non debeat, dum constat de factis. Et alia quædam dicat auctoritas, quod ibi solum compositio verborum quæritur, ubi teste virtute veritas ipsa se non commendat. Proinde licet perhorrendi criminis sit, quidpiam de Deo falsi dicere, etiamsi ad laudem ejus pertinere videatur; quia non minori scelere laudatur in Deo falsitas, quam vituperatur veritas, quæ Deus est; ne quis tamen fabulosarum me rerum inventorem aut somniorum commentetur interpretem, quia animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei, testem invoco eum qui veritas est, nihil me huic indidisse operi, nisi quod vel a vobis audivi, o Pater, qui sanctæ hujus mulieris virtutes et opera ex ipsius confessione novissima cognovistis, vel certe ab ea quæ omnium operum ejus testis verax adhuc superest, tamquam comes individua et unica sodalis in domo, cui de ipsa scire datum est quantum ipsa de se sciri voluit, et homini datum est scire. Etenim quia scriptum audierat, Tempus tacendi et tempus esse loquendi, quædam de iis quæ fecit ei Dominus, quando secreto erat in tabernaculo ejus, ante obitum suum manifestari voluit, et manifesta sunt; quædam vero, quæ celari voluit, celata sunt, nec revelabuntur donec thronis positus aperiantur libri, et antiquus dierum sedeat in concilio Sanctorum, iudex omnium generalis.

a Joannes de Hoyo, nonus Floreffiensis monasterii Abbas fuit, ut scribit Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica.

TRACTATUS.

Cur diu distulerit Auctor eam scribere.

Elegantiam cur non affectet:

unde hauserit quæ scribit.

Ecc. 3. 7.

Joannis Abbatis jussu historia hæc scripta.

TRACTATUS.

De vita et conversatione ancillæ Christi
Juettae inclusæ de domo leprosorū prope
Hoyum.

CAPUT I.

B. Juetta pa-
tria, mores
integri in ado-
lescentia.

Fuit in Episcopatu Leodiensi, oppido quod vulgo Hoyum nuncupatur, puella claris civium orta natalibus, ætate juvencula, matura sensibus, pulchra facie, ornata moribus, casta corpore, pudica gestibus, omnium oculis gratiosa, Juetta nomine. Hujus parentes cum secundum statum seculi hujus, bonis abundarent temporalibus multisque rerum copiis, quæ prima omnium mortales æstimant, cœperunt cum cognatis et amicis tractare de nuptiis filiæ, quam unice diligebant, quæ jam infantia fines egressa nubilus apparebat, annorum quasi tredecim. Sed et ipsa cum secundum carnis speciem speciosa esset admodum et faciei venustæ, utpote quam juventutis primi flores, decor naturæ, specimenque virgineum invicem admixtis dotibus subornabant, a non paucis civium filiis, qui ei tam genere quam rebus non multo æstimabantur inferiores, a parentibus ejusdem in conjugium petita est.

CAPUT II.

Quod virum contra voluntatem suam accepit.

Nubit invita.

At puella prudenter animadvertens, quod nondum experimento didicerat, grave jugum legem esse matrimonii, fastidiosa onera ventris, pericula partus, educationes liberorum; et præter hæc omnia, casus virorum dubios, curam familiæ reique familiaris, insuper et laborem quotidianæ sollicitudinis attendens, renuebat omne conjugium: instabatque quibus modis poterat nunc patri, nunc matri supplicans, ut eam manere absque viro dimitterent. Sed non posse fieri quod volebat intuens, instantibus nihilominus amicis et patre, oppidoque eam compellentibus, ut eorum acquiescens consiliis virum acciperet, quia voluntati omnium diutius resistere non potuit, adolescenti cuidam e civibus quamvis unica virgo cum esset, desponsata est.

Abhorret ab
usu conjugii.

10 Nuptiarum igitur elapso tempore, cum mutata esse videretur in statum vitæ alterius, a rigore tamen voluntatis præhabita et desiderio pristinae libertatis ejus animus permutari non potuit. Experimento etenim discere cogebatur, quod ne quandoque sibi contingeret verita fuerat ab initio semper: cœpitque adeo usum abhorreere conjugii, et omnem viri copulam detestari, quod, sicut postmodum est confessa, si necdum fecisset quod fecerat, ad faciendum id eam nulla amicorum persuasio, nullusve timor, aut potestas ulla superior inclinasset. Faciebat autem hoc non ea intentione ut tanto securius quanto liberius cogitare posset quæ Dei sunt, aut quomodo placeret Deo, si a viro esset libera; sed naturali quodam mentis impulsu agitabatur interius complexio munda cordis, quo dedignabatur foris caro carnis delectationi subesse, et curis secularibus intricare animum prout expetebat, et expetit usus, et ordo conjugii.

CAPUT III.

De dolore quem patiebatur ex odio conjugii.

Recordabatur interdum dierum adolescentiæ suæ, quibus sine sollicitudine vixerat, ex quorum memoria torquebatur tanto anxius interius intro animus, quanto perpendebat attentius, quam diversa essent et divisa ab invicem in differenti sui essentia tempus et tempora universæ rei sub cœlo. Sic mirum in modum excrecebat vis doloris per dies singulos, et in progressu temporis paullatim carpebat vires: donec tumescente vulnere auctum est malum, et factus est novissimus error pejor priore. Ex vehementia

siquidem mœroris continui, cœpit animum ejus tædere vitæ suæ, et sic in quamdam mentis acediam deveniens, tanto solutionem conjugalis debiti odio habere cœpit, quod ut libera fieri posset a viro, viri mortem ultro videbatur optare: et vere sic erat. Quod tamen peccatum quia ad ejus laudem dixisse videor, quam severa distractione postmodum vindicaverit in se, quamquam mirabiliter ejus a Domino consecuta indulgentiam fuerit, in sequentibus explicare proposui. Quid plura? Quocumque se verteret vel quæcumque attentaret, utrobique luctus, ubique dolores, undique suspiria. In omnibus viis suis tribulationem et dolorem inveniebat. Et cur hoc, nisi ut nomen Domini invocaret? Interdum enim sola vexatio intellectum dat auditui.

CAPUT IV.

De visitatione ejus a Domino.

Sed cum nec sic converti vellet, vel intendere ad gratiam quæ ultro se offerebat recusanti, imo et insequeretur fugientem; quia tamen nec volentis, nec currentis, sed miserentis est Dei, qui operatur in nobis et velle et opus bonum; expandit demum super eam rete miserationum suarum per prævenientis gratiæ suæ donum Dominus, ut non esset locus ultra effugiendi manus ejus. Ascendente quippe Jesu in naviculam cordis ejus, quæ in medio maris jactabatur magnis fluctibus, cessavit ventus, id est, cogitationes repressæ sunt, quæ ad profundum desperationis eam impellebant: quia, ut dicit auctoritas, in quocumque Deus adest per gratiam, mox universa bellorum virtus conquiescit. Facta est etiam tranquillitas magna, quia quanto propior Deus homini efficitur per gratiam, tanto amplius expulso tentationum turbine mens securior effecta, in conditoris sui amorem sese intus caritatis igne resoluta transfundit. Tum vero per ea, quæ facta sunt ei a Domino, intellexit creatura suum creatorem: et depulsa caligine cordis, ejus obductu apertis oculis nihil viderat, illustranteque ei in faciem sole justitiæ, cœpit et ipsa intendere in faciem vocantis se Domini, et experimento cognovit, quod nisi quia Dominus adjuvisset eam, paullo minus habitasset in inferno anima ejus. Nec mirum. Respicens enim erat jam Dominus in adjutorium ancillæ suæ, auferensque ab ea cor lapideum, dedit ei cor carneum intelligendi voluntatem suam, et faciendi eam, colendi quoque ipsum in hostiis et muneribus, id est, tam in castigatione corporis proprii, et vitæ restrictioris effectum, quam eleemosynarum largitione, et orationum instantia, ceterisque bonorum fructibus operum, qualibus hostiis promeretur Deus. Subitoque mutata est in feminam alteram, et deposito vetere homine cum actibus suis, renovata est in agnitione ejus, qui creavit eam: et ecce facta sunt novissima illius dissimilia valde prioribus, haud dubium quin respectu malorum ejus bona optima. Surrexerat siquidem in adventu Austri Aquilo, a quo omen malum panditur, et ante faciem sancti Spiritus, qui ei obumbrare venerat, sparsa nebula frigoris ejus sicut cinis est; sublataque de medio nube, quam prius ipsa sibi opposuerat, libere jam ad Dominum ejus oratio pertransibat.

AUCTORI
HUGONI
EX MSS.
Tædio conjugii, optat mortem.

Liberatur ea
tentatione.

Dat se studio
virtutum.

CAPUT V.

De morte viri sui, et de liberis quos ex eo suscepit.

Interea viro suo, incertum quo Dei judicio, viam universæ carnis ingresso, vidua, ut concupierat, facta est, cum vixisset cum eo annis quinque a virginitate sua. Susceperat autem ex eo tres liberos, quorum unum in albis Deo reddidit; duosque reliquos enutrivit, donec infantia limites prætergressos, unum litteralibus addixit studiis, altero secum retento domi quia

Moritur vir
ejus.

Tres ejus filii.

quia junior erat, nec studii laborem sufferre poterat
 aetas adhuc infirma.

14 Post decessum igitur viri, ubi compos rerum
 esse cœpit, licet juvenula esset annorum decem et
 octo adhuc et faciei venustæ, ita se in cunctis, quæ
 agenda erant, religiose et prudenter servabat, ut
 plures in admirationem sui traheret et exemplum.
 Quæ cum a plerisque honestis secundum seculum vi-
 ris, tum propter sui pudicitiam, qua passim ab aliis
 commendabatur, tum propter carnis speciem, et co-
 piam rerum, quæ non modica ei remanserat, petere-
 tur in uxorem, numquam ad consensum conjugii
 potuit ejus inflecti animus promissis, aut precibus
 quorumlibet; rebus potius, quam verbis edocta, prout
 in libro experientiæ didicerat, quantum different ab
 invicem status in quo nunc erat, et status vitæ præ-
 teritæ.

CAPUT VI.

*Quod pater ejus eam voluit tradere secundo
 marito.*

Ea tempestate præsidebat Leodiensi Cathedræ bo-
 næ memoriæ Dominus^a Radulphus Episcopus, ejus
 et rerum dispensator et expensarum creditor erat
 pater ipsius Juettæ tam in castro, quam in oppido
 Hoyensi, et, ut vulgo dicitur, erat ejus Cellerarius,
 quia, ut dixi, admodum vir erat dives. Qui ob mul-
 tam sui strenuitatem, prudentiamque et fidem dile-
 ctus et familiaris Episcopo adeo factus est, ut cum
 ejus provisione et consilio cuncta agerentur, quæ in
 omni circa regione agenda forent. Qui, ut posterita-
 tis suæ lineam protenderet, cœpit pulsare animum
 filiæ monitis quibus poterat, instans opportune, im-
 portune, ut nuptiis consentire, et per hoc amicorum
 suorum consiliis et voluntati acquiescere vellet. Sed
 videns ejus immutabile propositum in perseverantia
 viduitatis, et omnia quæ ei proponebantur surdis eam
 præterire auribus, suspicatus per Episcopum fieri
 posse, quod per affines non poterat, accessit ad eum,
 et expositis ei rebus et caussis, prout erant secum et
 cum filia, supplex expetiit, ut de nuptiis cum filia
 sermonem habere vellet. Episcopus annuit libentis-
 sime, adduci jubens filiam ad se, optimeque se ei per-
 suasurum de nuptiis spondit. It nuntius, adducitur
 juvenula ante conspectum Episcopi, et Magnatum
 qui Episcopo assidebant, visaque multitudine militum
 hominumque diversi generis, qui domum repleverant,
 expavefacta est timore pariter et pudore, confusa
 nimis: cum ecce Episcopus videns eam quasi con-
 sternatam pudore, propius eam accedere jubet: blan-
 deque consolans et secretius alloquens, de nuptiis
 cœpit replicare sermonem, persuasilibus verbis eam
 allicere tentans, ut suis acquiescens consiliis, et pa-
 tris voluntati, virum accipere vellet.

16 Illo vero perorante tacitam quidem, sed ab alto
 fundebat orationem, cum multa cordis devotione ad
 Deum, ut ab imminente eam liberaret angustia tem-
 poris, salvo viduitatis proposito, quam soli ei jam
 voverat, et usque in finem illibatam ei conservare
 habebat in cordis desiderio. Nihilominus tamen quanto
 cautius, et sapientius poterat ad singula Episcopo re-
 spondens, viduitatem sibi magis placere quam nup-
 tias; viduitatem se vovisse, hancque velle Christo
 exsolvere se protestabatur quamdiu viveret. Et ecce
 allegantibus contra singularem personam feminae
 viris sapientibus et astutis, repente, et præter spem
 affulsit ei divinæ favor clementiæ de supernis, et im-
 mutavit omnino cor Episcopi, ut qui persuasor exti-
 terat nuptiarum super omnes, consultor fieri incipe-
 ret continentiae vidualis contra omnes. Adjutor ei
 factus est, et protector contra adversantium persua-
 siones et consilia. Requisitoque ab ea palam cunctis
 qui aderant, quid e duobus eligere vellet, cuive ma-
 gis inclinaret animum, continentiae aut sponsalibus;
 illa se Christum elegisse in sponsum, nec virum mor-

talem in ejus injuriam se ullo pacto admittere posse
 humiliter et verecunde confessa est. Nec ego te, in-
 quit Episcopus, super hac tua voluntate aut propo-
 sito, quod professa coram me es, de cetero vexabo,
 nec vexari ab altero permittam. O filia mi, constans
 esto, et ne timeas. Credo enim et confido in Domino,
 quod qui cœpit in te opus bonum perficiet: et utinam
 perficiat ad honorem sui, et tui profectum usque in
 finem! Benedicensque eam dimisit in pace, patrem-
 que illius sollerter admonuit, ne deinceps eam super
 aliquibus nuptiis molestare præsumeret.

17 Ipsa vero quasi post triumphum effecta securior,
 liberatori suo Deo gratias egit, et postmodum ad ejus
 obsequium, et ad omne opus bonum magis se ei re-
 cognovit, tamquam accepto beneficio, obnoxiam; ne
 in vacuum gratiam Dei recipiens, dati immemor, et
 gratiæ videretur ingrata. Frequentabat sane eccle-
 siam Dei jugiter, nunc palam cum aliis, nunc occulte
 sola, sine intermissione Dominum orans, ut introi-
 tum suum et exitum, id est, principium et finem pro-
 positi sui, quod ipse jam in ea operari cœperat, usque
 in finem corroborare vellet semper. Nec solum hoc,
 sed et noctibus surgebat ad confitendum Domino in
 matutinis singulis noctibus; adeo quod matutinarum
 tempus nullum præteriret, quocumque torpore aut
 negligentia, nisi manifesta caussæ necessitas, aut
 corporalis forte obstaret infirmitas.

^a Sedit Radulphus ab anno 1167, usque ad 3 Augusti 1191.

CAPUT VII.

De tentationibus ejus.

Videns igitur diabolus inflexibilem ejus constan-
 tiam in nocturnis Dei laudibus, tentavit quoquo modo
 ejus impedire propositum; ut quod diebus non pote-
 rat, vel noctibus saltem præoccuparet gressus ipsius
 et semitas, vel abstrahendo eam a matutinis, vel si
 illud efficere non posset, ne tam mane ante lucem
 surgeret timores eidem incutiendo nocturnos. Deni-
 que egredienti ostium domus suæ noctibus ut iret in
 ecclesiam, vel etiam in ipsa via gradienti frequenter
 se dabat obviam sathan ipse; nunc in leonis, nunc
 in effigie ursi, nunc in serpentum diversi generis,
 aut silvestrium specie animalium, nunc in simiarum,
 aut Æthiopum similitudine, hic frendens, hic ru-
 giens, hic ludens, hic blandiens, hic minitans, hic
 insiliens; nunc prohibere volens viam ne procederet,
 nunc perterrere in via, ut fugientem et pavidam alie-
 nare posset a sensu, sicut pluries contigisse multis
 dubium non est. Porro in primis antequam usum
 hujusmodi phantasmatum habuisset, aliquantulum
 pavescens exhorrebat; post tamen per Dei gratiam
 resumptis viribus, ut figmenta cognovit dæmonum,
 invocato Christi nomine, et signo se Crucis sanctæ
 muniens, subsannans sprexit, transivitque per me-
 dios excursus et occursus phantasmatum intrepida.

19 Sic milleartifex inimicus homo, diabolus devi-
 ctum se despectumque a juvenula sentiens, omnes-
 que fraudum suarum dolos et artes omnino eam
 vilipendere, quia sperabat in Domino, ad alia se ten-
 tationum genera convertit, nova eudens arna, nova
 bella parans, novos insidiarum modos adinveniens et
 artium genera, quibus rigorem fortissimi pectoris in
 mulieris corpore emollire posset: ut si a totali pro-
 posito mentis eam avellere non posset, tamen in ali-
 qua sui parte sinceritatem ejus intentionis posset
 offuscare. Quia enim in primo congressu victus ab
 ea est, dum acquiescere noluit carni et sanguini, id
 est, cognatis et amicis, ut virum acciperet; nec in
 secundo per Episcopum et humanæ sapientiæ profun-
 dum altitudinemque inclinare potuit; nec in tertio
 quidem congressus per se cum omni cohorte noctur-
 norum phantasmatum prævalere potuit, quin semper
 post pugnam efficeretur femina fortior, ad perpetuam
 confusionem devicti, et perennem gloriam trium-
 phantis

*Sedulo vacat
 pietati.*

*Quotidie in-
 terest matuti-
 nis.*

*Noctu ad tem-
 plum euntem
 dæmon infe-
 stat.*

*Ab ea signo
 Crucis supe-
 ratur.*

*Iterum eam
 tentat.*

*Admiranda
 deus omnia
 facit.*

*a
 Pater ejus
 Episcopi Leo-
 diensis Recep-
 tor et Oecono-
 mus,*

*conatur ei se-
 cundas nup-
 tias persua-
 dere;*

*etiam per
 ipsum Episco-
 pum.*

*Huic sapien-
 ter respondet.*

*Probat ejus
 propositum,
 eamque juvat
 Episcopum.*

AUCTORI
HUGONE.

Job 41. 6.

Job 40. 16.

phantis in ipsa Dei; fortius multo aliis, et nequius quarto quartum victrici famulæ bellum indixit, in quo Dominus evidenti virtutis suæ gratia pro ea pugnavit et vicit: quia Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Manifeste siquidem, et sine intermissione aggrediebatur eam impugnans acriter vetustus ille quondam Behemoth, id est, diabolus, ut absque respiratione bello bellum forti fortius succederet, et exhaustis in priori viribus debilior redderetur ad agonem alterum, faciliusque succumberet femina fidelis. Bene quippe et eleganter de eodem Behemoth, id est, diabolo, dixit ad B. Job Dominus: Corpus ejus quasi scuta fusilia compactum squamis se prementibus, una uni adhæret, et ne spiraculum quidem incedit per eas. Qui quo post omnes congressus tentationum suarum quieturus veniat, quasi ad cubile totius suæ malitiæ, post quod non ei locus divertendi alter, liquet ubi paullo ante de eo præmissum est: Sub umbra dormit in secreto calami in locis humentibus, quia nimirum in iis habere requiem dicitur, qui ab omni opere bono, ut calamus, intus existentes vacui, ventum tamen retinent, id est, peccati suggestionem per delectationis assensum, et humentes dicuntur per fluxæ operationis effectum. Quemadmodum vero in hoc ultimo congressu viriliter agens de hoste triumphaverit, perpaucis explicare curabo si possum.

CAPUT VIII.

Quomodo B. Virgo liberavit eam a quodam periculo.

Juvenis quidam in amore ejus exarscit.

Habebat quemdam in oppido inter amicos amicum juvenem, qui licet forte linea consanguinitatis eam non attingeret, erat tamen filiorum ipsius consanguineus, ut arbitror, ex patre. Hic prætextu familiaritatis pristinæ, curam se habere simulans filiorum et matris viduæ, frequentare eam solebat, et colloqui ei quasi pro utilitate rerum necessariarum ejus et filiorum, quos intime se diligere ostendebat quasi proximus. Quia igitur gutta cavat lapidem si crebro stillat, et alluvione terra paullatim consumitur; cœpit tandem juvenis ex frequenti colloquutione juvenculæ, et aspectu mutuo laxare animum in amorem ejus, impudico oculo nuntio existente impudici cordis jugiter; quamquam illa nihil rerum hujusmodi suspicaretur in homine, et in omnibus quæ cum ipso agere habebat aut loqui: casto eum corde, et oculo intueretur simplici. Porro amoris sui jaculum, quo sancium habebat pectus, intro retinens, nec foris aperire ausus, torquebatur tanto acrius intus in corde, quanto secretius fovebat vitium, nec evaporare sinebat calorem, qui tectus sub cinere fortius æstuabat. Licet ei rem, sicut erat, amorisque vitium palliaret propinqui secundum carnem viri nomen; subministrabat tamen ardoris materiam cordi nequam perniciose foris opportunitas, qua crebrius cognatam invisere ei male licebat, et alloqui quasi pro rebus domesticis multiplicibusque caussis, in quibus exhibebat se velut manum dexteram ejus. Attamen cum malum, quod habebat in corde, aperire ei interdum proponeret, retrahebat eum hinc pudor, inde timor; timor, quo verebatur ab ea argui, patique cum dedecore repulsam; pudor vero, quo timebat, si fama rei veniret in publicum, a communibus hinc inde utrorumque parentibus, et amicis, lasciviæ suæ notam luere confusione perpetua. Sed quid?

Eum arguit
Juetta.

21 Tandem amor improbus omnia vicit. Cum enim diutius se continere non posset præ amoris magnitudine, nactus demum opportunitatem loci et temporis, quo secretius ei locutus confusionem suam confessus ei est, et quomodo pro ejus amore cruciatus eum invasisset interior, omni morte gravior et amarus valde. Illa audiens quorsum tenderet loquentis sermo, nec eum proloqui passa, faciem suam a viro avertit

indignans, et a verbis hujusmodi dure compescens eum, aspere satis locuta corripuit eum prout dignus miser erat. Metuens tamen ne forte deterius ei quidquam contingeret sisie confusum abjiceret a se, velut sapiens medica blandis sermonibus exhortabatur eum, ut ad eradicandum de corde vitium illiciti amoris, tota intenderet virtute: divinum insuper si hæc facere vellet spondens auxilium, et gratiam Dei de cælo affuturam. Esto, inquit, o dilecte mi frater, quod nec propter Deum, quem timere offendere in hoc casu necesse plurimum est, nec propter salutem animarum, quam negligere impium nobis est, non custodientes nos, peccare vellemus, et animas dare in perditionem; prohibere nos deberet saltem certe vel sola peccati infamia, et honoris periculum mundani; quo si vel scintilla facti hujus ad aures transiret hominum, efficeremur ambo absque dubio opprobrium vicinis nostris, et derisio his qui in circuitu nostro sunt.

22 Sic juvenem diligenter admonitum in pace dimisit a se, suppliciterque Dominum exoravit, ut de pinguedine gratiæ suæ mittere dignaretur rorem benedictionis, et refrigerium spiritus sui æstuanti in camino tentationis juveni: ne ipsa, quæ tribulationis ei materia effecta fuerat, aut peccati cujuscunque ei caussa aut perpetuæ damnationis efficeretur occasio. Ipse vero licet pro repulsa verecundiam passus recessit; nihilominus in lubricæ mentis suæ lascivia perseverans, et licet corporali frequentia ei communicare tam præsumptuose non auderet, sicut heri et nudius tertius, propter id tamen vesani amoris non minus in pectore stulti æstuabat incendium. Attamen illa ab ea die et deinceps custodiebat se ab eo, et licet forte æstimaret eum correxisse errorem, et a cœpto revocasse animum, non se tamen audebat ei credere sicut prius, in hoc non sibi parcens, sed viro.

23 Interea caussa quædam extitit, quod ad domum cujusdam ex consanguineis venit in sero, et post cœnam vix ab ea extortum est, ut cum amicis eadem nocte permanere vellet qui aderant, quamquam multipliciter id est elaboratum ab eis. Quid multa? Casu advenit juvenis memoratus in domum, tamquam amicus ad amicos, et ab amicis ad pernoctandum retentus, ipsa tamen non æquo accipiente id animo, licet dissimulante, ne aliqua caussæ suspicio a quoquam deprehendi posset aut vera aut verisimilis. Post cœnam disponitur de lectisterniis, et femina prudens cogitans quæ fortuito contingere possent, lectulum sibi fieri præcepit cum altera quadam puella seorsim ab aliis in inferiori parte domus. Porro totam pene noctem illam duxit insomnem, sollicitè præcavens ne si furem venire contingeret, ipsa inveniretur non vigilans; et in præjudicium pudicitiae suffossa domo conscientiae, damnum rei familiaris, id est, salutis incurreret. Et ecce intempestæ noctis silentio, cum diabolus jam misisset in cor viri, ut lectulum dormientis præsumptuosus attingeret, surrexit clam de stratu suo tentare volens, si quo modo prævalere adversus feminam posset viribus, aut dolo. Ibatque palrans per circuitum domus gyrans velut amens, velut ebrius errans a vino.

24 Cum ecce ad sonitum offendentis in nocte, ancilla Christi dormitans, non dormiens, expergiscitur, remque, ut erat, suspicata tremens ac timens inhorruit, et præ pusillanimitate spiritus fere defectum cordis passa est. Quid tamen ageret? Quo se verteret? Si fugere vellet, non erat fugiendi locus: si resistere, fortior erat vir: si clamare, timebat notam infamiæ, quæ tam illi, quam sibi ad perpetuam confusionem cedere posset, si fama rei prodiret in publicum. Angustiæ ei erant undique, et quid primum ageret prorsus ignorabat. Ingemiscens tamen in cælum, protensisque manibus ad sanctam Dei genitricem omnium miserorum spem, et refugium gloriosam Virginem

Pro eo oral,
ejusque declinat colloquium.Idem noctu
ei in amica
domo insidiat.

Juetta D. Virgini se commendat.

Mariam, cui se attentius illa nocte commendaverat, cum tota cordis devotione et contritione spiritus eam interpellabat, ut ei subveniret in tali ac tanta angustia animæ, et liberaret eam ab instantis necessitate temporis propter ineffabilem misericordiam suam, qua numquam deseruit sperantes in se. Factum est autem, ut hæc ea orante, et juvene stulto pro negotio suo perambulante in tenebris, vicinus efficeretur jam lectulo, satis tamen eo observante ne a quoquam deprehendi posset in domo. Et ecce sicut aqua frigida animæ sitiienti, sicut sanitas ægro, misero salus, naufragio stella, lumen in tenebris, Regia cæli, Domina terræ, Angelorum gaudium, hominum salus, Dei mater, et filia filii, Virgo Maria devotam suam consolatum veniens in specie mulieris splendidæ faciei, et habitus, quasi de superiori domus cœnaculo in inferius per gradus cœnaculi descendere visa est, gradiens in multitudine virtutis suæ, ita ut mulier venientem ad se pleno et vero videret intuitu : ille autem licet sonitum gradientis attenderet, videre tamen eam non potuit, quia indignum se beatitudinis hujus effecerat. Hæsit tamen miser, stabatque stupefactus, quia invaserat eum horror mentis nimis, et nesciens quo se primum vertere vel quid agere posset, tamquam fur deprehendi in furto metuens, ad stratum suum tremebundus aufugit, vix pro loco refugii vel lecto contentus ad præsens : nec apposuit ultra venire ad locum, in quo famula Christi quiescebat. Per omnia benedictus Deus, qui non derelinquit sperantes in se.

CAPUT IX.

De eleemosynis ejus.

Post hæc autem magis se Christo, et ejus matri sanctissimæ perpetuæ virgini Mariæ perpendens obnoxiam, tamquam pro impensione beneficii, devotorem se ad eorum laudes et obsequia exhibuit ab ea die et deinceps : adeo quod tam in eleemosynarum collatione, quam castigatione corporis, ceterisque virtutum operibus vehementer in brevi profecisse visa est. Nec sub silentio prætereundum mihi videtur, quod tantam erga pauperes compassionem habebat, quod si quandoque contingeret aliud eam non habere præmanibus quod pauperibus erogare posset, etiam linteamina propria, vel alteram quamlibet supellectilem domus nunc particulariter, nunc integre, tam sibi, quam pueris suis distrahens, in usus pauperum erogaret. Quod tamen patrem minimelatare potuit : qui videns supellectilem domus filiæ per dies singulos magis minui, timensque ne pueros contingeret exhereditari per distractionem bonorum, quæ fiebat a matre, abstulit quidem ei filios aliquamdiu, ut rerum minus esset compos ipsa, nec vendere posset jus hereditatis ipsorum absque conscientia, qui quasi pueros a mamburnire videbatur. Quos tamen ei in brevi post restituit, eo quod diutius sine eis mater esse nollet, quia tenerrime eos diligebat.

26 Sedit autem post obitum viri sui vidua in oppido annis circiter quinque, curam habens domus, et filiorum, quos utique educabat quanto studiosius poterat in omni timore Domini. Qui licet Domini timor initium sit sapientiæ, quia tamen perfecta nondum in ea caritas erat, quæ foras mitteret ei timorem, quæ ut nascitur, plerumque perfecta non est, metuens tam sibi, quam filiis cavere volens in posterum, de voluntate et consilio patris consensit in hoc, ut pecunia quæ sibi proveniebat ex substantiâ sua, publicis negotiatoribus accommodaretur, ut supercrescentis lucri negotiantium particeps esset, sicut multi et honesti secundum seculum viri idem facere consueverant, licet non absque peccati, sicut nec sine quæstus emolumento. Quod tamen peccatum, quamvis modo quam grave et grande sit evidenter apparet, tunc tamen temporis aut omnino veniale æstimabatur aut nullum. Cogebat insuper eam ad faciendum hoc, et

cum voluntate patris, paupertatis verecundia, quam filiis proventuram timebat, quippe qui velut orphani amisso patre, absque patris erant providentia, tum honestas nominis, qua plerique, etsi pauperes sint, pauperes tamen existimari verecundantur, non quod paupertatem malum esse reputent, et non a Deo, sed quia decedentibus divitiis decedit simul et honor nominis, et fama vilescit inter affines, non attendentes illud viri sapientis :

Pauperies si læta venit, ditissima res est.

Itemque illud Lucani :

————— O vitæ tuta facultas

Pauperis, exiguique laris! O munera nondum

Intellecta bene!

Audi de hoc insignem illum poetam philosophumque Boetium

Heu primus quis fuit ille,

Auri qui pondera tecti,

Gemmasque latere volentes

Pretiosa pericula fodit?

Et paullo post :

Utinam modo nostra redirent

In * motus tempora priscos!

Sed sævior ignibus Ætnæ

Fervens amor ardet habendi.

Ideoque

O quam felix nimium prior ætas,

Contenta fidelibus arvis!

Nec inertī perdita luxu,

Facili quæ sera solebat

Jejunia solvere glande :

Non Bacchica munera norat

Liquido confundere melle,

Nec lucida vellera Serum

Tyrio miscere veneno.

Somnos dabat herba salubres,

Potumque lubricus amnis,

Umbras altissima pinus.

Sed væ! quid non agis auri sacra fames? Tibi filii seculi hujus serviunt in sudore vultus sui : tuis gaudent vexari mercibus filii Adam : interdum et cum periculo corporis et animæ tibi colla subjiciunt, et dorsum inclinant quique terrigenæ et filii hominum, simul in unum dives et pauper, masculus et femina, servus et liber, religiosus et iniquus, secularis et professus. Et quidem ab omni conditione, sexu, et ordine curritur in facinus avaritiæ per fas et nefas; ac si dicant singuli singulis :

Occupet extremum scabies : mihi turpe relinqui est. Clamat quotidie præco noster in Ecclesia Paulus, alloquitur omnes, et a nemine attenditur, omnes enim quærent quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi : Est, inquit, quæstus magnus pietas cum sufficientia. Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quod nec auferre quid possimus. Habentes autem alimenta, et quibus tegamur, his contenti simus. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et in laqueum diaboli, et desideria multa, et nociva ac inutilia, quæ mergunt homines in interitum et perditionem. Et paullo post : Tu autem homo Dei hæc fuge. Sectare vero justitiam, pietatem, fidem. Quia sicut dicit, qui fidem veram de Deo habet, non cupit in miseriis fieri dives, nec pluris est ei mundus quam Deus.

27 Scrutare meus o Lector, et vide quomodo sub pallio pietatis, et necessitatis titulo circumvenerit simplicitatem feminæ simplicis serpens antiquus, et inimicus generis humani milleartifex diabolus, a cujus fraude et insidiis nec Apostolo quidem absque timore esse licebat, qui ait : Timeo autem ne sicut serpens seduxit Evam astutia, ita corrumpantur sensus vestri, et excidant a simplicitate, quæ est in Christo Jesu. Facile potuit tentare feminam, et tentans prævalere ad horam, qui ausus fuit Apostolorum Principem expetere ad cribrandum sicut triticum, et forte fecisset

Honestā paupertas laudata.

Boet. 1. 2. met. 5.

* mores.

Timoth. 6. 6.

Ibid. v. 11.

2. Cor. 11. 3.

ab ea apparente defenditur.

Juettæ gratitudo :

liberalitas in pauperes.

Pecuniam suam exponit ad quæstum.

b

cisset quod expetiit nisi pro eo orasset Christus, qui exauditus est pro sua reverentia. Sed quid! Numquid qui dormit non adjiciet ut resurgat? Utique, quia numquam dereliquit Dominus sperantes in se. Nullus enim speravit in Domino, et confusus est, quoniam pius est Dominus. Cum ceciderit, ait Propheta de justo, non collidetur. Quare hoc? Quia Dominus supponit manum suam, ut sublevet per gratiam eum qui per culpam ceciderat. Evolutis siquidem diebus aliquot, intelligens mulier fidelis per aspirantem sibi divinitus gratiam, quod multum et in multis Deum offenderat in via hac, qua ambulabat, licet forte in simplicitate minus recta, detestari facinus illico, et abominari cœpit hujusmodi commercium; insuper et pro jam perpetratis congruenti seipsam addixit pœnitentiæ, orationibus, jejuniis, et eleemosynis, exinde vigilantius intenta. Quia enim, ut quidam Sanctorum ait, non sufficit a malis recedere, et mores commutare in melius, nisi et de anteactis satisfaciatur Domino per pœnitentiæ lamenta, cooperantibus eleemosynis, maluit judicare seipsam temporaliter, quam æternaliter judicari a Domino, et vindicans se de se punire satagebat, ulciscens in se, quod dolebat commisisse se.

*Excusatio
peccati ejus.*

28 Verumtamen non ignorans ego plerosque indignari legentes hoc opus debere, quod scripto hujus tamquam peccatrici feminæ, demandari jussa sint actus et vita, quasi Dominum a femina peccatrice tangi Pharisaico more, fastuque cum Simone murmurantes Leproso; perpendant, quæso, qui hujusmodi sunt, quod nemo mundus in conspectu Dei, nec infans quidem unius diei. Et in carne peccati absque peccato vivere præter cursum naturæ ordinemque carnis est. In multis enim, ut ait Jacobus in Canonica, offendimus omnes. Et Joannes: Si dixerimus, inquit, quia peccatum non habemus, nosipsum seducimus, et veritas in nobis non est. Itemque Propheta: Omnes justitiæ nostræ ante te, quasi pannus menstruatus. Unde quis gloriabitur mundum se habere cor? Prorsus nemo. Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei, id est, remissione peccatorum, per quam Deus apparet gloriosus, cunctis peccatoribus aliis existentibus: ut indigeant cuncti remissione, ipse solus absque peccato, ut solus peccata remittat.

29 Nec miretur quis feminam in hujusmodi commercio quasi fuisse circumventam, quia forte non sine Dei judicio, quod sicut occultum ita et multiplex est, hoc ei contigisse permissum est. Quid enim si lapsa per culpam est, quia resurrexit tanto fortassis melior post culpam, quanto ante culpam minus circumspecta, minusve cauta in acie stare potuit? Si femina minus prævaluit contra fortem, quid mirum cum columnæ cæli, fundamenta Ecclesiæ et capita, minus fortes facti sunt in bello? Quid faceret virgula deserti, ubi concussæ et pene excussæ sunt cedri Libani? Quomodo subsisteret pauper muliercula, ubi ceciderunt fortes in bello, gloriosi terræ Principes, summique præcones Legis et gratiæ, Petrus videlicet, et David Sacerdos et Propheta? Nec mireris si Petrum dixerim Sacerdotem, cum lapsus est: jam enim a summo Pontifice Christo Jesu usum ministerii hujus, id est, claves acceperat, et ordinem, id est, dispensationem mysteriorum primum in partibus Cæsariæ, ubi data ei a Domino est potestas ligandi pariter et solvendi in collatione clavium; secundum in Jerosolymis post cœnam Domini ultimam, ubi data ei similiter est potestas conficiendi in verbis Domini: Accipite, et dividite inter vos, hoc est corpus meum: hoc facite in meam commemorationem; licet tamen, ut plerique asserunt, post resurrectionem Christi per ejus insufflationem, et donationem sui Spiritus, utriusque ministerii plenitudinem cum majori quodammodo acceperit præmissorum efficientia.

30 Et ut ad Sanctorum gloriam de Sanctorum

lapsibus aliquid loquar, lapsus est eximius Prophetarum David, ut nemo confidat nimis in percepta tam virtutum gratia quam gloria meritorum; sed qui gloriatur, in Domino gloriatur. Lapsus Apostolorum Princeps Petrus est ut sciret lapsorum culpis ignoscere, lapsus et ipse. Lapsus Doctor gentium est Paulus, ut ubi abundavit peccatum, superabundaret gratia. Lapsa et Apostolorum Apostola Maria Magdalena est, ut appareret benignitas, et humanitas Salvatoris nostri Dei, non ex operibus justitiæ quæ fecit, sed secundum suam misericordiam qua salvam eam fecit. Lapsa denique et hæc mulier est, ut non gloriatur in conspectu Domini omnis caro; et humilior post culpam resurgeret, tamquam jugiter habens in se unde dolor continuus ad humilitatem eam inflecteret semper. Nihil enim, ut dicit auctoritas, ad humilitatem sic inclinatur, quomodo peccati præteriti memoria ad pœnitentiam provocans, cum nulla bonorum æstimatione, qua mens in vanam possit gloriam extolli. Utest illud B. Gregorii in Moralibus: Sæpe justitia nostra ad examen divinæ justitiæ redacta, injustitia est: et plerumque sordet in conspectu districti Judicis, quod fulget in æstimatione operantis. Unde Dominus, ut abundaret justitia nostraplusquam Phariseorum, eleganter instruxit suos, dicens ad discipulos: Cum feceritis, inquit, omnia, dicite: Servi inutiles sumus; quod debuimus facere, fecimus. Et hoc ideo, quia quamdiu in hoc corruptibili carnis pulvere per corpus subsistitur, nescit homo utrum dignus sit odio an amore. Verumtamen cum septies in die cadat justus, et resurgat; impiorum vero pedes currant in malum semel, et memoria eorum ante Deum non sit auptius; scimus tamen quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, etiam id ipsum quod cadere videntur in facie hominum; proficit enim eis hoc ipsum, ut dicit auctoritas, ad humilitatis conversationem et augmentum virtutis, ut humiliores resurgant, fiantque in posterum cautiore, et sciant juxta Apostolum, videantque quomodo caute ambulent. Sola etenim humilitas virtus est, ut dicit auctoritas, quæ custodit hominem in tentatione, ut illi non crepent in fornace, qui non habent ventum superbiæ. Sed de his hucusque dixisse sufficiat.

31 Satisfaciens igitur fidelis mulier de commissis, ut prædictum est, contribulati cordis et corporis sacrificium Domino jugiter offerebat, carnem propriam crucifigens cum vitiis, et concupiscentiis. Et quia visum est ei bonum et utile inde sibi Deum placare offensum, unde offenderat inoffensum; cœpit primo Deo in pauperibus restituere, quod minus juste metuebat se plerumque ab aliis accepisse; nihil sibi reservare tutum rata, quod alterius et non suum extitisset. Deinde ostium suum aperuit viatori, peregrinos hospitio recipiendo et hospites: communicabatque panem suum esurientibus egenis, quorum omnium curam pro modulo suo, necessitatesque supplebat; nunc privatim, nunc publice, ut quasi seipsam pati in singulorum passionibus singulis factis ostenderet.

32 Ceterum, quia difficile, imo quasi impossibile est inter seculares seculariter non vivere; in mundo, qui in maligno positus, conversari, et mente mundo non teneri, quia qui tetigerit picem inquinabitur ab ea; cogitavit femina prudens non sufficere ad perfectionem virtutis suæ dare pauperibus pro Christo, nisi et seipsam Christo impenderet: cœpit totius vitæ suæ statum, quem gerebat, quasi nihili æstimare, si non ad pensum vitæ emendationis adhuc superadderet, sciens sibi a vero reddendum fore Samaritano, quidquid in collationem tam sui, quam eorum quæ habebat, pro Christo supererogaret, ultra id quod ad salutem sufficiebat animæ. Perpendensque de facili id non posse fieri quamdiu inter seculares viveret, (mores enim, ut quidam ait, a convictu formantur :) nec posse perfecte se habere cor sursum

AUCTORE
HUGONE
*Cur id Deus
permittat.*

Luc. 17. 10.

*Etiam lapsus
electis coope-
ratur in bo-
num.*

Ephes. 5. 15.

*Profusior
post in elec-
mosynis
jucta.*

*In peregrinos
benefica.*

*Vult solitaria
vacare pie-
tati.*

Psal. 36. 24.
*Agnoscit
usuræ iniqui-
tatem.*

Luc. 7.

Jac. 3. 2.

1. Joan. 1. 8.

Isa. 64. 6.

*Varii Sancti
lapsi.*

Matth. 16.

Luc. 22.

ALTIORI
HYGIANE.

sursum nisi et facientenus relinqueret mundum, et ea quæ in mundo sunt. cœpit concupiscere aliquem solitudinis locum, ubi reliquum vitæ suæ tempus redimeret, astricta magis ejus servitio, cui servire regnare est.

a *Id est, tueri. Mamburnus, mandiburnus, manburnus, mandiburgus, tutorem significat pupillorum, patriæ aut urbis curatorem, quibusdam locis Advocatum vel Procuratorem fisci regii, aut urbis Syndicum. Etymon Teutonicum est. a mondt quod os significat, et bar sive haer, quod paratum, præsens, nudum, apertum; quia os esse debeat publice vis, quorum tutelam, sive mundum, mundiburdium, mandiburdium suscepit. Consule Kilianum, et Matthiam Martinium in Lexico.* b *Si periculi particeps sis, aut id justa æstimatione redimas, nec aliunde negotiatio illa tuo statui vetita sit, nullum admittes peccatum; ut pulchre exponit Lessius de jure et justitia lib. 2, disp. 25, dub. 3 et passim nostri Theologi: licet alii quidam dissentiant.*

CAPUT X.

Quomodo abrenuntiavit seculo, et servivit leprosis.

Leprosorium
Huense.

Erat in territorio ejusdem villæ locus haud procul extra muros super Mosam fluvium, ubi mansio erat infirmorum, qui vulgo dicuntur leprosi, unde et locus nomen accepit. Fuit in eo loco ecclesiola quædam vetus, et præ nimia vetustate sui pene casum minitans, in qua interdum Missarum agebantur sacramenta infirmis, licet raro. Nam quia pauper erat locus, et nulli Ecclesiæ redditus, vix inveniebatur qui Missam in loco celebrare vellet, aut bis in hebdomada, nisi religiosi quique Sacerdotes, quos interdum devotio eo trahebat, aut caritas invitabat. Nempe cum essent numero brevi et paucissimi incolæ ejus loci, aut rarus esset tunc temporis qui leprosis communicare, ne dicam servire, dignaretur, cogitans mulier religiosa, adhuc pene juvencula, utpote annorum circiter viginti trium, quod sicut inter cuncta humanitatis officia, nihil vilius quam servire leprosis, ita et nihil huic excellentius merito, recordataque scripturæ dicentis: Quanto magnus es, humilia te in omnibus; cœpit velle ex toto se ad eosdem transferre infirmos, relictis omnibus quæ possidebat, ut et vilior in conspectu fieret hominum, et gratiosior in conspectu efficeretur Dei, qui humilia respicit, alta vero cognoscit a longe. Petebat enim semper a Domino præ cunctis virtutibus virtutem humilitatis veræ, quæ religionis fundamentum est stabile: nec exterius periclitari quis de facili posset per culpam, cui humilitas jugis in corde, beneficium virtutis intro semper impendit. Denique ut humilis humilior fieret adhuc, (humilibus Deus dat gratiam) coram humilibus, id est, leprosis, et decumbentibus humiliare se voluit, cunctorum necessitatibus humiliter subserviens, ut semper eam humiliorem efficeret intus quotidiana servitus, foris repræsentatio ministerii vilis. Sed quid diutius immorer dictis, cum factis illa moras omnes abruperit? Quod pio conceperat animo intus, cito extra perducere ad effectum voluit, ne propositum tam salubre, tentatio ulla rei alterius disturbarer, aut vitæ sollicitudo præsentis alteraret, quia temporaneus nimis nemo, tardus vero omnis esse potest ad opus bonum: sæpe enim nocuit differre paratis.

Ecclesi. 3. 20.

Studiosa hu-
militatis
Juetta.

Servit lepro-
sis, omnibus-
admirantibus.

34 Dispositis ergo rebus, domo, et filiis, invitis amicis omnibus et patre, quia mater jam dudum ejus religiosa vita discesserat, ad memoratum se locum transtulit admirantibus universis totius habitatoribus villæ, mulierem juvenculam, quæ in meliori statu consistere secundum seculum videbatur vitæ, divitiarum, et ætatis, sprete mundana gloria, tantam appetere miseriam, et miseriam omnibus miseriis graviolem, videlicet servire, et cohabitare leprosis. At illa quasi tunc primum vivere et esse inciperet, accinxit fortitudine lumbos suos, et roboravit brachium suum per omnia, et in omnibus viriliter agens circa frequens ministerium infirmorum, et in tantum humiliavit se in oculis omnium; ut etiam ea quæ viles personæ agere dedignabantur servitutis officia, ipsa vultu hilari, et fide non ficta perficeret.

33 Dilatataque est intantum fama nominis ejus in brevi, quod ab omni circa regione venirent ad eam personæ venerabiles utriusque sexus, et religiosi videre eam. Videbant siquidem eam ponentem infirmis mensam, fundentem aquam manibus, insuper et pedes manusque leprosorum lavantem, cum ipsimet eos lavare non possent; vestimenta eorum lavantem et excutientem, leprosos decumbentes lectulo ponentem, de lectulo levantem, et cuncta sancta obsequia fideliter exhibentem, et indefesse cum tanto studio, et reverentia, ut in omnibus esse Christum crederet, et Christum revereri videretur in singulis. Super hoc multi intuentium compungebantur, multi ejus exempla imitari gestiebant, multi virtutis ejus amore accendebantur ad faciendum simile: quidam etiam ex iis qui videbant, aut in seculo efficiebantur meliores, aut sanctæ conversationis studium relicto seculo amplexabantur: plures quoque, qui quod videbant imitari non poterant, precabantur ei prospera, et perseverantiam in iis omnibus, omnes tamen ædificabantur in melius in ejus aspectu et alloquio, licet non æqualiter omnes, sed unusquisque in suo ordine, prout Deus unicuique divisit.

Construnt
multi ad eam
videndam.

CAPUT XI.

Quomodo ipsa optavit fieri leprosa.

Nec sub silentio prætereundum videtur, quod ut magis a Domino posset mereri sancta mulier, suppliciter Deum exorabat, ut si de ejus gratia fieri posset, efficeretur et ipsa leprosa, ut nihil ei in virtutis deesset consummatione et gratia; mundoque huic magis efficeretur vilis et despecta. Siquidem hujus rei desiderio et gratia manducabat et bibebat cum leprosis, lavabatque se de aqua balnei ipsorum: minuebat quoque eis ipsamet sanguinem ut sanguine eorum inficeretur, ut sordes attraherent sordes, et lepra efficeret lepram, et morbus traheretur a morbo. Vide, quæso, humilitatem mulieris humillimæ. Vide eam quæ sufficit, eam quæ abundat, eam quæ superabundat: sufficit in eo quod leprosis cohabitabat, abundat in eo quod serviebat, superabundat in eo quod ut leprosa et ipsa efficeretur optabat. Vide fidem firmissimam, certissimam spem, caritatemque perfectam in omnibus. Vide, quæso, feminam plusquam virum agentem. Considera laborem, sollicitudinem approba, commenda intentionem, propositum lauda, amplectere studium, virtutem imitare congaude devotioni, desiderium sequere, admirare perseverantiam in his omnibus; perseverantiam dico non diei, non anni unius aut duorum, sed continue annorum circiter undecim.

Optat fieri le-
prosa.

Undecim an-
nis servit le-
prosis.

37 Inter hæc tamen sedulæ officia servitutis, et lippitudines Liæ, non obliviscebatur Racheliticæ pulchritudinis: sed velut Moyses nunc in castris populi sollicitudinem gerens, nunc in tabernaculo fœderis Dei expectans responsa. quidquid ageret, foris, intro tamen semper ipsa eadem perseverans, non diebus, neque noctibus vacabat a colloquiis divinis et oratione. Et licet circa frequens ministerium Marthæ foris videretur occupata semper, et turbare erga plurima; cum Martia tamen æternæ veritatis contemplationi intus semper intenta, pulchra varietate distinguebatur a singulis: ita quod si in officio Marthæ eam videres, semper Martham æstimares, si vero Mariam, alteram quam Mariam semper equidem esse minime dubitares. In his autem omnibus tantam ei Dominus contulerat gratiam, ut qui semel ejus usus fuisset colloquio, vix ab ejus consortio divelli posset. Unde et factum est ut plures tam de memorato oppido, quam de villulis circumjacentibus viri et feminae, dulcedine familiaritatis ipsius allecti, relictis quæ habebant in seculo, ad eundem se transferrent locum, plerique etiam cum rebus suis ut ejus fruerentur colloquiis et disciplinis instituerentur.

Semper in-
tentæ orationi.

Varii eam
imitantur.

CAP.

CAPUT XII.

Quomodo spiritum habuerit prophetiæ frequenter.

*Prædicat amplianda lepro-
sorum ædificia
etc.*

Verum cum locus idem divitiis pauper et omni abundans rerum penuria, ædificiaque aut pauca aut semidiruta; nihilominus tamen confortans beata mulier universos: Viriliter, inquit, agite et confortetur cor vestrum in Domino, quia adhuc modicum, et faciens faciet Dominus misericordiam suam cum domo hac, et dilatabit terminos ejus, et ædificabitur Domino ecclesia grandis in loco isto. Et erunt Sacerdotes psallentes in ea jugiter, et construuntur ædificia de novo omnia, morabunturque in eis conventus diversorum, et prosperans prosperabitur locus iste, et erit sublimis memoria ejus in terra hac, servieturque in eo Domino in sanctitate et justitia coram ipso omnibus diebus usque in æternum. Verumtamen ne nos mora terreat quasi deferri debeant quæ prædico vobis, usque in senectam et senium credite in Deum, et scitote pro certo quod oculi mei videbunt hæc quæ prædico; nec enim præteribit generatio hæc donec omnia fiant. Visa sunt autem omnia hæc ante oculos audientium tamquam deliramenta aut somnia dormientium, quia numquam aut vix contingere posse sperabant diebus suis, quod mulier prædixerat fidelis. Quomodo autem id præscierit, manifestum est, quia Dominus ei revelare dignatus est. Quando autem aut quali ordine hæc ei sint ostensa, quia humilitatis caussa aperire cuiquam noluit, nescit usque in hodiernum diem. Constat autem certissime, quod spiritum prophetiæ frequenter habuerit a Domino, sicut in sequentibus evidenter poterit intelligi.

CAPUT XIII.

De conversione patris ejus ad Dominum per ejus merita et orationes.

Orat pro patre.

Convertitur pater ejus.

Interea orante Beatissima ad Dominum ut illuminaret oculos patris sui, ne quando obdormiret in morte miserabilis vitæ, quam gerebat; exaudivit Dominus orationem ejus, misitque de excelso ignem in ossibus patris ejus, et spiritum ei compunctionis immisit, quo et præteritorum actuum suorum poenitudine repente est correptus, et concepit affectum vitæ suæ emendandæ in melius spiritumque timoris Dei. Subitoque mutatus in virum alterum, abrenuntiare seculo totaliter voluit: sed quia hoc sine Episcopi licentia et assensu fieri tutum sibi fore non est arbitratus, utpote rerum suarum dispensator; nactus tandem opportunitatem loci et temporis, Episcopum adivit, aperuitque ei supplex intentionis suæ propositum, et quidquid habebat in cordis desiderio humiliter eidem exposuit. Qui intelligens ex voluntate labiorum ipsius cor ejus visitatum a Domino, licet carere ipso difficile posset in suis negotiis, noluit tamen bonum ejus propositum, quod ad salutem pertinebat animæ, impedire, propter aliquod lucri emolumentum temporalis, licentiamque ei, quam postulaverat, benigne annuit.

*a
Consilio Episcopi experitur prius religiosum institutum.*

40 Attamen diligenter eum admonuit, ne districtioris vitæ sibi propositum assumeret tam præpropere, ne voti eum contingeret poenitere forte, et fieret novissimus error pejor priore: consulitque ei ut se transferre vellet ad *a* Novum-monasterium, claustrum ordinis regularium, situm in suburbio prædicti oppidi, ubi per aliquod tempus degens cum Fratribus sustineret, donec videret utrum processu temporis sufferre posset rigorem disciplinæ arctioris; et in hoc saluti ejus consulens, quia bene noverat complexionem viri: timebat enim valde Episcopus ne non pati diu deberet alicujus professionem ordinis. Annuit ille consilio et monitis Episcopi: assumptumque hominem secum Episcopus ipsemet ad cœnobium usque

perduxit, et cum summa diligentia eum Patri monasterii, necnon et Fratribus commendatum dimisit, rogans et præcipientis universis, ut tantum ei honoris et gratiæ impendere singuli studerent, quantum suæ ipsius personæ si præsens esset cum eis. Et statim factum est ita.

*AUCTORE
HUGONE.*

41 Porro procedente tempore, videns quod nimius ei honor exhiberetur a Fratribus, quodque laute nimis viveret et laxè, tam in vestitu, quam in victu; nec hoc expedire eo quod homo erat peccator, et indigeret poenitentia, accepta licentia a Patre monasterii, de consilio filiæ, cellulam sibi construi fecit in latere ecclesiolæ, ubi mansio erat infirmorum et filiæ, in qua perpetuæ reclusioni se mancipare disposuerat, ad luenda et diluenda per poenitentiam peccata quæ commiserat. Reminiscens tamen voti quod aliquando B. Jacobo voverat, videlicet quod ejus inviseret limina in Hispaniis, primum ire disposuit, post reditum suum a B. Jacobo, reclusurum se in cellula memorata proponens, sicut filia pariter et ipse condixerant. Sed secus factum est, quam conditum: nam etsi homo proponat, Deus disponit, et multo disponit Deus homini melius, quam homo proponere possit, quamvis plerumque bonum videatur homini quod proponit. Rediens enim homo completo peregrinationis voto, mutavit consilium, sed non propositum, nisi forte in melius, consilioque usus saniori tam religiosorum, quam filiæ, intravit ordinem Cisterciensem, et deposito veteri homine cum vestibus suis, induit novum in cœnobio Villariensi: ubi postmodum religiosam valde vitam ducens, et probatus factus per omnia, in pace et poenitentia laudabili diem clausit extremum. Inventa sunt autem in corpore defuncti aspera poenitentiae indicia, quibus vivens fuerat usus homo Dei, id est, cilicium ad carnem, et cinctoria quædam ferrea, quibus carnem suam mundo huic crucifixerat, et mundum sibi, ut ejus spiritus soli viveret Deo.

Honorem fugiens discedit e monasterio.

Vult se recludere.

Peregrinatur ad S. Jacobum:

Fit monachus Villarii.

Pie et austere vivit.

a Est id juxta muros Huenses, a Petro Eremita ædificatum, ut 8 Jul. ad ejus vitam dicemus.

CAPUT XIV.

Quomodo includi se fecit ancilla Domini Juetta.

Sic patre, sic filio, qui in albis decesserat, ad sedes transmissis feliciter æthereas, senioreque filio destinato similiter in monachum ad Ecclesiam a Aureæ-vallis, ordinis Cisterciensis, quasi exoneratam se sentiens a cunctis vitæ sollicitudinibus præsentis, sub districtioris adhuc voti proposito mulier devota Domino servire disposuit; omissoque ministerio Marthæ, in partem Mariæ, quæ optima est, totam se contulit atque in cellula, quam patri secus ecclesiam: construxerat, per manum venerabilis viri Abbatis Aureæ-vallis, qui præsens tunc aderat, se fecit includi, columba Christi jam reipsa et quasi specie tenus fieri incipiens, in foramine petræ et in caverna maceriæ. Exultavit siquidem eo die quasi in die desponsationis, quasi in die lætitiæ cordis sui, ac si Christo jam obviam ferretur in aera: cœpitque cum tanta lætitia cordis sui accingere lumbos suos fortitudine ad currendam viam angustam et actam quæ ducit ad vitam, ac si nihil esset quidquid pro Christo ante fecerat, ut quasi factis dicere videretur: Nunc, cœpi, sicque facta est hæc mutatio dextræ Excelsi.

*Senior Juetta filius fit monachus in Aurea-valle.
a*

Ipsa includi se curat:

43 Posteriorum igitur oblita totisque se viribus in anteriora extendens, sequebatur ad palmam supernæ vocationis: cum ecce diabolus videns propositi ejus constantiam, et quasi eam obfirmasse faciem suam ut iret Jerusalem, sumpto sibi in auxilium universo Amalec, qui populus interpretatur lingens, id est, universo genere cogitationum malarum, delectationumque carnis, cunctisque vitiorum agminibus, quibus impediri potest iter salutis, dedit se obviam ancillæ Dei, ut si corpore non posset, vel corde saltem

Variis temptationibus impugnatur.

Amplius
de iure

Hebr. 13. 5.

1 Cor. 10. 13.

Corpus mace-
rat.

urgeret reverti eam super ollas carniū Ægypti, quibus tanto perniciosius quanto delicatius in Ægypto mundi huius fuerat enutrita. Verum ipsa perpendens victoriam fieri non posse ubi pugna non est, nec coronari posse quemquam nisi vicerit, quia non coronabitur nisi qui legitime certaverit; sciensque fidelem esse qui repromisit dicens: Non te deseram neque derelinquam in tempore malo. Fidelis enim, ait Apostolus, est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, id est, virtutis augmentum, ut non solum sustinere possitis sed et vincere; sumpsit in omnibus scutum fidei et orationis, in quo omnia tela inimici ignea patienter exceperit et extinxit. Et quia incentivum carnis et cogitationis iniquæ dæmonium non ejicitur nisi in oratione et jejunio; castigabat corpus suum, et in servitute illud redigens, carnem spiritui, ancillam dominæ servire cogebat, mundum crucifigens sibi, ut nec mundum diligeret, nec ea quæ in mundo sunt; et se crucifigens mundo ut mundus nihil suum in ea recognosceret, velut in duobus mortuis neuter neutrum videt.

a Aurea-vallis, vulgo Orval, ordinis Cisterciensis Abbatia in Ducatu Luceburgensi, tribus fere ab Ivodio oppido leucis.

CAPUT XV.

De visione prima quam vidit, et quomodo per beatam Virginem Mariam liberata est.

Sed o quam occulta judicia tua, o stelliferi conditor orbis! o quam investigabiles viæ tuæ Domine Deus! Venite et videte omnes qui timetis Deum, quam terribilia opera ejus, et omnes viæ ejus judicia: et quis cognoscet ea? Ecce enim ut justus justificetur adhuc, et sanctus sanctior fiat, bonus melior, et melior optimus, apposuit Dominus facere cum ancilla sua misericordiam et iudicium: et non solum propter eam sed propter nos, ut quæcumque facta sunt ad doctrinam nostram facta sint, quia sæpe corripitur justus ut timeat peccator:

Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet loquitur Poeta. Ecce post diuturnam et laudabilem conversationem vix ulli imitabilem, post juges corporis afflictiones et lacrymas, post tantum pœnitentiæ rigorem et virtutum gratiam, monetur ad satisfactionem adhuc de præteritis; et heu! ut modo se habet mundus iste, de minimis. Quid est quod agitur dominator Domine? Homicidia et facta excessuum enormium luisse poterat mulier hæc, et tu de minimis eam sollicitas, quasi nondum de levioribus tibi sit satisfactum, gravioribus certe deletis per pœnitentiam jam dudum. Magna remisisti quia misericors es, et cur minora non condonas? Sed proprium tibi est mirabilem esse in Sanctis tuis, investigabilem in operibus, inperscrutabilem in judiciis: temerarium vero homini, mirabilium tuorum discutere velle profundum. Justus quidem tu es Domine Deus, si disputem tecum; justus, et rectum iudicium tuum, quia mirabilem te esse nihil est aliud quam Deum esse, et Deum te esse nihil est aliud quam esse mirabilem.

45 Igitur excursis diebus aliquot, postquam habitare secum cœpit in cellula, nocte quadam, cum post orationes et lacrymas lectulo reclinasset caput, rapta per spiritum vidit, et ecce Filius hominis bajulis descendens manibus, sedit tamquam Judex ad iudicandum, adstantibus in circuitu ejus diversis Angelorum ordinibus. Vidit etiam a dexteris sedentis in throno considentem Judici feminam reverendæ faciei et habitus, quæ inæstimabili decoris gratia transcendere videbatur omnem mundi pulchritudinem, ut merito nil aliud posset æstimari quam illam esse, cujus pulchritudinem sol et luna mirantur, Regina cælorum, Angelorum Domina, mater Dei, gloriosa virgo Maria.

Cujus ad imperium, ut quidam ait, cælestis regia pendet. Quid plura? dies illa iudicii, dies iræ, tribulationis et angustiae iudicandis, nec quispiam inter omnes reperiri poterat qui non ad iudicantis aspectum horroremque iudicii contremisceret.

46 Discussumque est de actibus singulorum singulis, donec iudicium ad ipsam in ordine devolutum est. Illa quomodo aut quid Judici respondere posset ignorans, gravem pro quodam commisso sententiam ferendam contra se cognovit in spiritu, et intremuit cœpitque flere amarissime. Quid faceret? quo se verteret a facie imminenti sententiæ, cum non pateret fugiendi locus? Erexerit tandem ad considentem Judici misericordiae matrem oculos humefactos a fletu, et ut sui misereretur, supplex manibus expansis ad eam cum gemitu postulare cœpit, affectibus oculorum et cordis, quia appropinquare ei, ut sibi videbatur, aliter non poterat. Quid multa? Appropinquabat hora ut tristis in eam sententia ferretur: et ecce surrexisse visa est de solio gloriæ suæ mulier quæ sedebat in dextris, et ante thronum Judicis filii sui unigeniti humillime procumbens, ut ancillæ suæ misereretur, rigoremque iudicii vertere dignaretur in misericordiam, affectuosissime rogare cœpit. Judex quasi faciem averteret indignans, graviter peccasse feminam in se, et digne meruisse pœnam concionabatur cum matre. Cum e contra mater: Verum est, inquit, o fili, quod peccavit quidem a diebus juventutis suæ, sed digne satis peccata per diuturnæ luit lamenta pœnitentiæ: licet peccatum, pro quo nunc patitur, singulariter forte sicut debuit non deplanxerit, quia ignorans peccavit, et peccati sui magnitudinem non plene cognovit usque modo. Sed mihi, quæso, peccatum et peccati pœnam condona, fideique meæ dimitte eam quæ peccavit: non enim separabor a te, donec cum remissione peccati impendas ei beneficium amoris tui et effectum gratiæ. Sed quid est vel esse potest quod matri filius, sponsus sponsæ, amicus amicæ, caro sanguini valeat denegare? Os enim ex ossibus ejus, et caro de carne ejus est. Fiat, inquit Filius, o mater, quod petis: ego quidem ei peccata remitto; ipsam vero tibi committo, tuo nomini tuoque eam specialiter assignans amoris et obsequio. Et ex illa hora accepit eam misericordiae mater in sua, blandique consolans lugubrem, et per manus illam assumens, manibus Filii repræsentat, qui osculo oris sui eam sibi reconcilians, reddidit eam matri suæ, Mater, inquit, ecce filia tua: hanc tibi commendo, velut propriam, velut ancillam perpetuo peculiarem: hancque ut tuam custodi, protege, et gubernas. Hæc eo loquente solutum est iudicium, cessavit visio, restitutaque sensibus corporeis mulier fidelis est. Et qui audivit ex ore ejus testimonium perhibuit, et scimus quia verum est testimonium ejus.

47 Porro si scire quis velit quid vel quale extiterit peccatum, pro quo tam gravis eam manebat sententia, illud idem esse arbitror quod in primordiis libri huius commemoravimus, videlicet quod, ut a lege viri libera effici posset, mortem viri ultro expetierat: quod tamen peccatum, quia inter peccata cogitationis vel voluntatis illicitæ comprehenditur, quasi unum de levioribus aut corrigere neglexit, aut confiteri tamquam oblivioni traditum; maxime cum in ejus intentione non perseveraverit forsitan diu. Constat tamen quod ex visione hac non mediocriter profecerit in perfectione virtutum, et cautior facta est postmodum in cunctis operibus suis.

CAPUT XVI.

De humilitate ejus magna.

Recordabatur siquidem dierum adolescentiæ suæ, et delicta juventutis suæ commemorans, singula quoque districta animadversione discutiebat; ita quod etiam in pluribus agnosceret culpam, ubi culpa non erat;

Intercedit pro ea ne tristi feriat sententia, D. Virgo.

Consolatur eam D. Virgo: cui a filio commendatur.

Quod fuerit peccatum ei in iudicio obiectum.

Semper peccatorum suorum deinceps memor.

Monetur divinitus ut pœnitentia peccata levia expiet.

Videt Christum quasi ad iudicandum consedisce.

erat; graviter excessisse se conquerens in singulis. Et sic semper proponebat sibi peccata quibus peccasse se confitebatur Domino, necnon plerisque Sacerdotibus, qui eam devotionis causa veniebant invisere, semper peccata sua replicabat, ut pro se Dominum exorarent suppliciter deprecabatur. O humilitas quam vera! quam rara in cordibus filiorum Adam! quam mirabiliter et diffuse in corde Sanctæ hujus pleno gurgite superenatas, ut etiam descendat super nos memoria abundantiae suavitatis tuæ, qui elongavimus a te nimis, et manemus in loco horroris per defectum gratiæ, et vastæ solitudinis, per raritatem virtutum et diversas vitiorum facies et occursum! Ecce enim beata mulier indulta sibi remissione peccatorum omnium, ut audistis, non se in vanam extulit gloriam, non est exaltatum cor ejus, neque ambulavit in magnis, sicut quidam jactare se de hujusmodi in conscientiis solent et gloriari apud se; sed secretum suum sibi celare voluit, nec alicui illud propalare in finem, ut humiliter de se sentiret semper dum nulli ejus innotesceret meritum, qui aut laudis ejus præco aut virtutis existeret prædo. Deprædari enim, ait quidam, desiderat, qui publice thesaurum suum in via portat. Idcirco femina humilis venientibus ad se suum semper exponebat defectum, aut si quid minus bene minusque aliquando gesserat perfectum, ut sicut in ore extra, sic in corde intus haberet, unde dolorem suum plangeret semper, et talem se servaret intus qualem se foris ostendebat; ut humilis in oculis Domini, in oculis suis, et in oculis quoque esset hominum. Sic excrescebat in virtutibus per dies singulos: nec tamen bona, quæ agebat, bona reputabat; quia nescire se dicebat utrum placeret Deo quod agebat, licet bonum sibi forte videretur, et bonum illud homines æstimarent. Unde bonum quod operabatur, quamvis operaretur in spe, tendebat tamen semper ad amplius: tantoque se efferebat altius ad perfectionis culmen, quanto se minus ascendere virtutum conquerebatur gradibus; nec sursum se cor habere ad Dominum, a quo tamen numquam aberat per sancti amoris desiderium, quia qui adhæret Deo unus spiritus est.

CAPUT XVII.

Quod cibum et potum sumebat in pondere et mensura.

Præter hæc omnia, cibi et potus tam districtam sibi abstinentiam indixerat, ut ipsum panem, quem edebat, et potum, cujuscumque esset liquoris, etiam aquæ, qua frequentius utebatur, die nulla sumere vellet nisi in pondere et mensura, ne plus minusve sumens una die quam altera adversarium sibi suscitarer in carne propria, dum curam carnis ageret in desideriis. Unde et factum est quod tanta eam membrorum debilitas et cordis pariter defectio invasit, quod nisi de consilio virorum prudentium religiosorumque, qui eam visitabant, et maxime eorum qui ex auctoritate habebant ei præcipere, paullatim a rigore propositi temperasset, (quod vix tamen ab ea extortum est, licet summo cum labore) deficiente in ea natura, prorsus defecisset et corpus jam pene emortuum. Proponebantur ei siquidem quam plurimæ Patrum auctoritates et Scripturarum testimonia a Sacerdotibus et viris litteratis, quibus ejus animum ad dispensationem tenendæ discretionis inflecti posse sperabant.

CAPUT XVIII.

De virtute discretionis incidentia quædam satis necessaria.

Temperantia enim, ut ait auctoritas, in omni bono opere opus est, ut cœptum obsequium gradatim provehatur potius quam per inconsiderantiam minuatur. Unde Apostolus Timotheum instruens: Modico, ait,

vino utere propter stomachum et frequentes tuas infirmitates. Super quem locum dicit B. Augustinus: Prudenter sibi Deus serviri vult, non ut nimia abstinentia debilitetur quis, et post medicorum suffragia requirere eum necesse sit. Item in regula, Carnem, inquit, vestram domate jejuniis et abstinentia cibi et potus, quantum valetudo permittit. Itemque Hieronymus: Tantum tibi jejuniorum impone, quantum sufferre possis. Et Apostolus postquam exhortans in epistola ad Romanos fideles dixerat: Obsecro, fratres, exhibere vos corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem; consequenter addidit dicens: Rationabile obsequium vestrum, id est, cum discretionem faciatis quæ præmissi, ne quid nimis, sed cum temperantia castigetis corpus, ne naturæ defectu dissolvi cogatur, sed vitiis mori.

51 Et quia scriptum est: Omnia fac cum consilio, et post factum non poenitebis; cœpit tandem mulier sancta acquiescere religiosorum consiliis, quæ tantis Scripturarum auctoritatibus fulciebantur manifestis, didicitque obediens esse in iis, in quibus primum obedientiam hujusmodi autumaverat non habere meritum, vixitque postmodum tanto religiosius quanto serviebat Domino sapientius. Nec scandalizentur, quæso, auditores mei in eo quod paullulum mulier hæc a cœpto rigore temperavit, quorumcumque persuasionem aut monitis, tamquam inconstantia argui possit; sed attendant quod hujusmodi retrogressus non est decidivus, quasi de bono ad malum, de magno ad minus, et ideo de virtute ad vitium: sed processus potius dici debet in virtutibus; eo quod quantumcumque videatur magna virtus quælibet, si discretionem non gubernetur nec virtus esse potest nec virtutis materia. Discretio enim cum virtutum omnium mater dicatur et sit, quanto se magis quisque elongat ab ea, quæ summa virtutum virtus est, tanto magis inclinatur ad vitium quod contrarium est virtuti: et quanto vicinior vitio efficitur, tanto se magis elongat ab eo qui Dominus virtutum et Rex gloriæ est.

52 Et sicut nihil jocundius est, quam esse cum Deo qui summum bonum est, sic nihil infelicius est quam esse sine ipso, cum quo non esse triste malum et summa est miseria. Non enim, ut quidam ait, esse cum eo qui vita est et omnia est, prorsus nec vivere nec esse est. Quod autem nimius abstinentiæ rigor non tam virtus quam vitium sit, audi quid dicat Scriptura: Noli esse nimium justus, quia est justus qui perit in justitia sua. Unde B. Augustinus: Quisquis rebus prætereuntibus restrictius se agit, quam se habeant mores eorum, cum quibus vivitur, aut intemperans aut superstitiosus est. Qui vero sic eis utitur, ut metas excedat bonorum inter quos vivit, aut signum est aliquid, aut omnino flagitiosus est. Et ut paullulum audiamus vel Ethnicos de commendatione discretionis, audi quid dicat Poeta.

Virtus est medium vitiorum utrimque redactum. Itemque:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,

Quos ultra citraque nequit consistere rectum: Sed

———— medium tenere beati.

Numquam enim diabolus tam facile religiosorum perturbat animos, sicut per speciem boni, quia tanto minus ejus caventur insidiæ, quanto minus attenditur sub specie latere virtutis, qui et transfigurat se in Angelum lucis, ut minus fugiatur, et perniciosius animas electorum pertrahat ad præcipitium. Unde universas artium ejus insidias, quas nulli hominum sensus comprehendere possunt vel ad plenum intelligere nisi per Spiritum sanctum, adeo beata mulier suspectas semper habebat, ut in omnibus viis suis consideraret diligenti studio omnes operum suorum gressus et semitas, ut saltem in his, in quibus tentator locum aliquem malignandi invenire posset, diutius non persisteret si vel ea quoquomodo inchoasset.

CAPUT

AUCTORI
HUGONI
Necessaria di-
cretio et mo-
deratio.

Rom. 12. 1.

Eccli. 32. 24.
Juxta mode-
rationem ad-
mitti.

Qui discretio-
nem negligit,
recedit a Deo.

Discretio a
Scriptura, Pa-
tribus, et Eth-
nicis laudata.
Eccl. 7. 16
et 17.

Alios rogat ut
pro se orent.

Cibum et po-
tum, etiam
aquæ, sumit
in mensura.

Magnam debi-
litem con-
trahit.

Tim. 5. 23.

CAPUT XIX.

*De malignitate et conversione filii sui.**Filius ejus dis-
solute vivit.*

Quapropter videns se diabolus nihil posse proficere in sancta Dei, ad callida se vertit argumenta malitiæ et nequitiae; domesticum et familiare suscitans ei malum in carne propria, id est, in filio, qui adhuc foris erat in seculo cum amicis, ut mens intenta filiolo aliquantulum temperaret a Dei laudibus, tamquam quæ filii uteri sui mater misericors oblivisci non posset. Is enim filius male adultus, mox ut infantiae exiit annos, in sensum reprobum totum se ipsum contulit : et quidquid habebat vel habere poterat in usus expendebat pessimos, cum coætaneis juvenibus æque lascivis, quibus luxus cordi est et amare vitia, quos quasi victor jam omnium, omnes immanitate scelerum superabat. Qui tandem diu in criminum vitioso mari navigans, decidit in Scyllam desperationis miser, ut nihil omnino intentatum relinqueret, quidquid luxurianti occurrebat animo. Quid plura? De multis et maximis vitæ suæ periculis frequenter erutum, matris orantis pro eo jugiter orationes conservabant, et merita, de quibus quandoque et præter spem hominum utcumque evasit semper impunis.

*Orat pro ejus
conversione
mater.*

54 Demum nuntiantur matri actus et vita infelicis filii, quem mater vellet ante mortuum aut se nunquam genuisse, quam vitam nuntiari sibi de eo hujusmodi. Instat tamen orationibus, rigatur lacrymis, affligit corpus, humiliat animam, tundit pectus, vel lit caput, torquetur intus et extra pro filio obnoxio mater innoxia, duo offerens, unum optat e duobus, aut mortem sibi, aut filio vitam; vitam dico, non qualemcumque, sed vitam qua Deo vivitur. Nulla enim mors amarior ei esse poterat, quam omni morte gravior vita quam ducebat filius; nec spiritui ejus bene esse poterat, quamdiu caro de carne ejus, id est filius, tam pessime vivens, membrum esset diaboli, refuga Dei, incentor malorum, bonorum persecutor, filius perditionis sibi, matri lapis offensionis, et petra scandali proximis. Sic equidem exercebatur et scopebat spiritum suum, laborabatque denuo parturire gestiens ut pareret Deo, quem mundo pepererat prius, fieretque filius Dei per adoptionis gratiam, qui servus peccati et filius erat iræ ex propriæ merito iniquitatis. Aperit nunc amicis dolorem, quem intro patiebatur pro filio : nunc advenientes quosque ad se consolandum precatur, hortatur singulos, universos devotissime exorat, ut pro moriente filio Dominum interpellent, tanto celerius exaudiri sperans pro misero, quanto plures plurium pro eo Domino offerrentur preces et vota.

*Et alienas
preces implo-
rat.**Advocatum
ad se filium
monet.*

55 Inter hæc tamen rogat filium adduci ad se : vocatus adest ante fenestram cellulæ ancillæ Christi, cruenta bestia. Alloquitur filium mater, arguit, increpat, obsecrat cum omni humilitate et modestia, producit lacrymas indices doloris interni; et in quanta sit amaritudine anima ejus intus, quia verba sunt mentis signa secundum Grammaticos, ex signis facile conjici poterat exterioribus. Ad vocem igitur gementis, et defluentes per maxillas lacrymarum rivulos, velut ad hireini stillicidium sanguinis, scinditur obstinati cordis adamas, mollitur affectus, inclinatur cervix, lentescit rigor pertinax, compungitur peccator, fatetur culpam, agnoscit errorem, precatur veniam de præteritis, spondet de futuris spem meliorem correctionis secuturam in brevi : vexatio quippe matris intellectum dabat auditui ejus, licet ad tempus. Timebat etenim si diutius sineret iis doloribus propter se affici matrem, cujus sanctitatem noverat jam dudum, ne judicium divinæ ultionis eum in eo quo erat loco prosterneret, unde etiam præter fugam nihil meditabatur. Ideoque quanto citius potuit, accepta a matre recedendi licentia, quia

nulla societas luci ad tenebras, consolatur mœrentem, rogat ut a lacrymis temperet et parcat ultra doloribus : demumque ut excusaret excusationes suas in peccatis, causas malorum adscribit partim adolescentiæ, partim sociis criminum, tamquam qui ipsum ultro allicerent ad vitia : nec amodo sollicitari eam debere de sui ad Dominum conversione, eo quod bona ei de se nuntiari posse non dubitaret in proximo : et sic in corde et corde cuncta locutus, egressus est a facie Domini infelix Cain.

*Is fide spon-
det emenda-
tionem.*

56 Rediens ergo ad socios scelerum reviviscit in scelus : copulantur iterum sicut spinæ se completentes invicem peccator et peccatum, redit canis ad vomitum, sus lota volutatur in volutabro luti denuo, reus in sterquilinio. It rumor : fama facti volat ad matrem de perditione filii : torquetur iterum, secundo Martyr efficitur, redeunt ad genas lacrymæ, necdum prioribus plene detersis, rursus planctus, rursus clamores, rursus suspiria. Concurrent et accurrunt vicini, parentes, et amici, et versa vice consolantur, instant, monent, et supplicant, ut temperet dolorem, parcat lacrymis, ne causa mortis pro filio efficiatur sibimet. Sed renuit consolationem ullam accipere mater fidelis pro filio, quia non est. Misertus tandem Dominus, et finem laboribus ancillæ suæ imponere volens, exaudivit vocem fletus ejus, et orationem ejus suscepit, reddiditque ei filium qui perierat sic. Audiens, ut prædiximus, mater venerabilis sinistros rumores de filio, rursum præcipitem se ruentem in vitia ut prius, turbata nimis, nec se ultra cohibere valens præ dolore, revocavit eum ad se, et plenam per Spiritum sanctum concipiens fiduciam, præcepit ei in virtute nominis Christi, ut aut a malis suis totaliter in instanti resipisceret, aut omnino exiret de provincia, ne rumores hujusmodi ad ipsam de cetero pervenire possent. Pariturum se miser spondet, et exire de terra velle, dummodo aliquid pecuniæ habere posset præ manibus quo sustentaretur in via. Quid multa? Creditur ei summa quædam pecuniæ super partem hereditatis propriæ. Qua accepta peregre profecturus venit Leodium, ibique disponens aliquamdiu facere moram dedit pecuniam suam ad usuram aliquot diebus.

*Jubet Juetta
eum vel se
emendare, vel
exire e pro-
vincia.**Abiturus e
patria, venit
Leodium.*

CAPUT XX.

De horribili visione, quam filius suus vidit.

At cum venit plenitudo temporis a Patre misericordiarum præfiniti, tempus, inquam, miserendi ejus, vidit nocte quadam per spiritum, quasi tractum se ad tribunal Judicis, et tristem ab eodem Judice mortis atque pœnarum excepisse sententiam, traditumque sathanæ in interitum carnis. Acceptum siquidem deduxerunt tortores, et irruentes in miserum crudeliter absque miseratione ceciderunt, horrenda laceratione sævientes in ipsum, animamque ei de corpore fuscinulis et forcipibus flammivomis extrahere nitebantur, æternis concremandam ignibus, et ardoribus sempiternis sine fine cohabitaturam. Inter has passiones corporis ut sibi videbatur et timores animæ recusantis egredi, timores, dico, omni morte graviores, omni diriores passione, cum levaret oculos suos circumspiciens undique, ut videret si esset qui auxiliaretur, repente adstitit quasi quidam Principis nuntius, qui ait tortoribus illis : Nolite cedere ultra eum, nec mittatis ad animam manus ultra, quia triennii adhuc inducias a Domino accepit ob matris suæ merita : et videbimus utrum emendari in melius debeat ex hac gratia quam accepit, necne. Dixit : et dimissus a tortoribus, vitæ et lectulo redditus est, et quasi verberum ictuumque adhuc dorso sentiret cicatrices inesse, quas de nocte pertulerat, tota die per plateas et vicos civitatis incedebat tristis et mœrens, ac si suspensus animo quid primum ageret, vel quo se verteret, prorsus ignoraret. Æstimabat enim

*Per spiritum
videt se per-
trahendum
in infernum :**ob matris pre-
ces dari sibi
inducias
trium anno-
rum.*

se visum videre adhuc, et quidquid faciebat opus credebat visionis nocturnæ.

38 Surgens autem et quasi post multos circuitus errorum, veniens in forum rerum venalium jam die media, stabat hærens animo, et ecce obvia ei facta est mulier conspicuæ faciei et habitus, quam tamen non agnoscebat, nec se aliquando vidisse meminerat; salutansque ipsum dixit : Salutat te mater tua, o juvenis, demandatque tibi ut revertaris ad eam, quia necesse tui habet. His dictis mulier pertransiit, nec videre eam amplius potuit ille. A virtute tamen verborum, quæ audierat, statim motus et mutatus in virum est alterum, dispositisque quæ habebat, absque omni dilatione reversus est ad matrem et ad fenestram cellulæ ejus. Quem mater diligentius intuens, quia jam longius putabat peregre profectum : Tu quis es? ait. At ille : Ego sum, inquit, filius tuus. Quid vis, quia vocasti me? Paullulum hærens illa, nec reminiscens eum se mandasse per aliquem, fluctuabat animo, quid sibi vellet res hujusmodi, divinum tamen esse quod agebatur penitus non diffidens, inter spem vero et metum adhuc posita, et certius instrui volens de præmissis : Quomodo, ait, venisti fili mi et quænam est voluntas tua? Veni, inquit, ad te paratus facere voluntatem tuam : tantum edicito quid me facere velis. Narravitque per ordinem cuncta quæ ei acciderant, et quod in simplici corde venisset, cum jurejurando protestatus est. Hæc illa audiens, intelligensque opus Dei esse quod gerebatur, et non hominis; elevatis in cælum oculis, protensisque manibus ad Dominum cum lacrymis : Gratias, ait, tibi Deus, gratias tibi, bone Pater, quoniam exaudisti vocem ancillæ tuæ, nec fraudare me voluisti a desiderio cordis mei antequam morerer. Ecce jam læta moriar converso filio uteri mei ad te Deum meum, et superstite relicto eo in gratia tua. Sic detinens apud se per dies aliquot filium, congratulabatur ei tamquam si de morte revocatus esset ad vitam. Et vere sic erat. Sumebant autem panem pariter cum gratiarum actione et lætitia spiritus. Nec arbitrandum reor quod omnino pertransirent epulæ spirituales matris cum filio absque lacrymis, ut merito et juxta simplicem textum historiæ dicere posset femina laudabilis : Potum meum cum fletu temperabam, et calix meus inebrians quam præclarus est!

39 Evolutis igitur diebus aliquot, cum persuadere tentaret filio, ut ad aliquod cœnobium se transferre vellet Cisterciensis ordinis, respondit ille, nulla se id facturum ratione, nisi primo sacras litteras didicisset. Mirari omnes, quibus res innotuit, cœperunt, et quasi aut non sanæ mentis esset hic sermo, aut puerilis omnino, ridere nonnulli : verumtamen consulendum fore arbitrati sunt quidam altius intelligentes rem, prout erat, ceteris, ut secundum verbum juvenis transmitteretur ad scholas, saltem diebus aliquot in brevi enim sciendum fore, utrum sermo hic esset a Deo an non. Quid multa? Remittitur ad prima rursum elementa adolescens jam pene vir adultus, et in brevissimo spatio temporis plus quam credi possit profecisse visus est; ita ut etiam eos qui ab infantia scholas frequentaverant in brevi spiritu sapientiæ et intellectus transcenderet ampliori. Nec mirum. Nulla quippe in discendo mora est, ubi in docendo Spiritus sanctus magister est, qui ubi vult spirat, quantum, quando, et quomodo vult. At ubi competenter instructus est, secundum consilium matris transtulit se ad Ecclesiam a Trium-fontium Cisterciensis ordinis, et in tantum profecit quod post non multum temporis sacerdotii gradum feliciter adeptus est, defunctusque post diuturnam et laudabilem pœnitentiam ibidem in consummatione virtutum.

a Trium-fontium monasterium in diœcesi Catalaunensi situm est, ordinis Cisterciens.

CAPUT XXI.

De consummatione operum, quæ beata mulier futura prædixerat.

Fama itaque mulieris sanctæ, velut fragrantia odoris aromatici, jam diffusius inolescente circumquaque per provinciam, adjunxit se ei religiosa quædam mulier ac timens Deum, Margareta nomine, et alii quidam promiscui sexus et ætatis, viri et feminæ, cupientes sanctissimæ mulieris institui disciplinis. Et benedixit Dominus loco eidem et personis propter ancillæ suæ merita, adeo quod divites facti sunt tam in temporalium sufficientia rerum cum caritate, quæ nullas in angusto novit angustias, ut quidam ait; quam in multiplicatione personarum commanentium in loco, sicut olim Spiritu sibi revelante Sancta Dei prædixerat, antequam quidquam fieret a principio. Ædificiis veteribus dirutis nova ædificata sunt, domus magnæ et multæ, ecclesia grandis et ampla sumptuosique operis satis, Sacerdotes tres celebrantes divina in ea jugiter, redditusque eis procurati competentes. Cellulas etiam duas extra muros ecclesiæ ad Occidentem fieri instituit, unam sibi, alteram cuidam juvenculæ, eximiæ virtutis et gratiæ, Agneti nomine, quæ eodem tempore ut soli Deo viveret, mundo moriens, in ea, de benedictione et licentia Domini Leodiensis Episcopi, inclusa est. Alteram quoque puellam, quam secum ex eodem oppido oriundam nutrierat ab infantia, bonum habentem testimonium, probatæ conversationis, opinionis ac famæ, quia salutem ejus ferventi sitiabat spiritu, de licentia itidem Episcopi secum in cella propria fecit includi, quæ tamen necessaria eidem jam seni plurimum fore comprobata est in ministerio. Hæc testis virtutum ejus, et operum relatrix vera, post decesum Sanctæ hujus non absque dispensatione divina, ut arbitror, relicta est, ut per ipsius testimonium constare posset hominibus, quæ vel qualis extiterit meriti apud Altissimum, cujus conversatio et sanctitas mundo fuit hætenus tam abscondita.

61 Nec sub silentio prætereundum est, quod perfectis quæ loco aut operibus competeabant, consummatisque omnibus, sicut in præsentiarum cernere est, antequam ex hoc seculo ancillam Dei migrare contingeret, universa pene debita expensarum sumptuumque sunt soluta, quibus omnia initiata, acta, peractaque ad unguem sunt. Testor siquidem Deum Deique virtutem, a veridicis personis ac laude dignis me nuper accepisse, quod in initio totius structuræ magnorumque operum vix triginta solidos argenti Sancta Dei præ manibus habuerit, quibus operari cœptum est : et ita Deus cuncta postmodum administravit, necessaria operibus consummandis, quod vix sciri queat usque hodie, unde vel quomodo perfecta sint omnia hæc. Disciplina quoque in diebus ejus admodum invaluit in loco, adeo quod regulariter et secundum ordinem viverent omnes tam leprosi quam incolumes, seorsum viri per se, et seorsum feminæ, communi cibo potuque et vestibus contenti omnes, secundum institutionem a Patribus editam.

CAPUT XXII.

De quodam Sacerdote, qui propter infamiam amotus est.

Post hæc autem excrescente innumerosa segete servorum et ancillarum Dei in eodem loco, recondenda in thesauros domus Domini, concreverunt simul et zizania, licet tamen inimico homine seminante suborta, cito disponente vero agricola sublata sint de medio, ne modicum fermentum totam corrumpere massam. Nec enim possunt esse discipuli sine Juda, nec granum absque palea, nec Abel esse potest quem Cain malitia non exercet. Fuit Sacerdos quidam in loco manens, qui oculum male demiserat

AUCTOR
HUGONI
EX MSS.

Multi se Juet-
læ instituen-
dos tradunt.

Locupletatur
leprosorium.

Ecclesia ædi-
ficatur, do-
musque am-
plissima.

Alia virgines
inclusæ.

Sumptus ad
ædificandum
ei mirabiliter
suppedilatus.

Loci illius di-
sciplina.

Per ignotam
mulierem re-
vocatur ad
matrem.

Ei seriam
emendatio-
nem spondet.

Addiscit litte-
ras.

a
Fit mona-
chus.

Pie vivit.

*Sacerdos non
caste istic con-
versatur*

*Turbatur ea
re Juetta.*

*Solatur eam
D. Virgo.*

*In necessita-
tibus ad
D. Virg. re-
currit.*

*Quam con-
juncti inter se
Jesu et Ma-
ria.*

in concupiscentiam cujusdam juvenulæ, quæ cum Sancta hæc morabatur, in ejus ministerio foris cel- lam, in domo tamen una. Qui ut minus notaretur et licentius eidem juvenulæ loqui posset, quia in proposito deprehendi metuebat, familiarem se admodum ancillæ Dei exhibebat sub falsa specie religionis, et intantum jam ipsam frequentabat, quod sinistra quædam suspicio a nonnullis falso de ipsis habita est, quod quasi amor beate mulieris non casto intenderet Sacerdos idem. Loquebatur autem ei ille in dolo, quasi sub obtentu ædificationis animarum, ut licentius et absque nota intendere posset conspectui ejus quam diligebat, et frui alloquio. Quid plura? Intantum processit hic sermo inter domesticos, donec Sanctæ Dei a familiaribus suis res, ut putabatur, innotuit. Expavit illa ad sermonem quem audierat, et plusquam dici possit facies ejus immutata est, et vel scintillulam suspicionis habitæ in cor ascendisse cujuspiam, suspirans ingemuit. Veruntamen animo perplexam valde eam reddidit sermo hic, et quid ageret prorsus ignorabat. Verbum enim oris sui, sermonem labiorum suorum denegare viro impium ducebat, sed et a loco propellere ante terminum anni, quem ad annum conduxerat, sine caussa non decebat; occasionem vero scandali proximis dare nolebat, si ad privata colloquia virum ultra admitteret; ex cujus tamen ore numquam se meminerat audisse verbum irreligiosum aut minus decens religionem, unde confusione dignus esset ulla.

63 Cum sic in diversa fluctuaret animo, recurrit ad solita orationum suarum præsidia, et specialiter custodem suam advocatamque beatam Dei genitricem devotissime interpellabat, ut ipsa eam viro salva tam pace sua, quam illius honore, liberare dignaretur. Nec distulit exaudire ancillæ suæ vocem misericordiæ mater, sed semivigilanti nocte in somnis placido apparens vultu et amica facie, dilectam suam consolatum veniens, ait : Noli turbari, filia mi, sed confide : audiavi enim orationem tuam, vidi lacrymas tuas, et in proximo est ut fiat quod vis. Dixit : et post modicum demandatum a Decano eidem est Sacerdoti, ut ad alium locum transiret quem denominabat, celebraturus ibidem, quod et fecit.

64 Nec sub silentio prætereundum videtur, quod a tempore visionis, quam diximus, familiare solatium in beata Virgine matre Domini habebat beata mulier hæc in cunctis necessitatibus suis et tribulationibus si quas haberet. Unde et tantus amor ad ipsam et devotionis fervor accrevit in dies, quod in crebra genuum flexione et orationibus privatis, soli ejus venerationi et obsequio videretur intenta.

65 Quibus etiam adeo sine intermissione vacabat semper, quod præ amoris magnitudine, quem transfuderat in matrem, videretur sibimet quasi oblita esse filii, cum tamen uni sine altero serviri non possit, nec uni displicere quis dum alteri placeat; quia matris honor laus est filii, et gloria matris filii voluntas. Non enim mater sine filio, nec filius sine matre honorari digne potest aut vere diligere. Unum quidem sunt in affectu, unum in effectum, unum in carne, unum in spiritu, unum in gratia, unum in gloria, secundum hominem dico unum et idem, caro et sanguis, mater et filius, Christus et Maria. Caro enim Jesu, caro Mariæ est, multo specialius quam Joseph Judæ, aliorumque fratrum, quibus dicebat : Frater enim et caro nostra est. Caro siquidem Jesu, quamvis gloria resurrectionis fuerit glorificata, et potenti super omnes cælos ascensione exaltata; eadem tamen mansit semper et manet carnis natura quæ de Maria suscepta est. Ipse idemque conceptus, genitus, et passus, resurgens a mortuis, carnem quam de carne Mariæ suscepit, super astra ad Patris Dei dexteram transvexit, honorans omnem humanam naturam et maxime maternam. Et quidem si natura est matris filius, conveniens est, ut sit filii mater,

non quantum ad æquam pertinet administrationem, sed quantum ad eandem reciprocam substantiam, ut homo de homine, caro de carne, mater a filio, filius a matre, non ad unitatem personæ, sed ad unitatem corporalis substantiæ. Si enim gratia unitatem quamdam facere potest sine proprietate specialis naturæ, ut ait Augustinus, sicut idem Filius ad Patrem ait : Pater sancte serva eos quos dedisti mihi, ut sint unum sicut et nos unum sumus; hoc est, ut ipsi sint per gratiam, quod nos sumus per divinitatis naturam. Itemque ipsi sint in me, et ego in te : quod intelligendum est ut supra. Quanto ergo magis cum gratiæ unitate, quæ Mariam amplior manet, tam jure quam merito, ipsa quoque specialis natura unum efficit matrem et filium, filium et matrem, Christum et Mariam? Hoc enim os ex ossibus Mariæ, et caro de carne ejus est.

66 Ad hanc ergo ineffabilem mirabilemque gratiæ unionis essentiam et inseparabiles mutuæ fructificationis amplexus matris et filii, rapiebatur sancta Dei famula frequenter in spiritu, et de torrente voluptatis amborum bibebat, et inebriabatur, licet tamen adhuc in via, non in patria; in spe, non in re; in speculo et in ænigmate, non facie ad faciem; in pace quidem, sed non in idipsum. Rapiebatur vero, sed sive in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit. Constat tamen quod licet eadem corporis et membrorum eorumdem videretur existere species raptu spiritu, nec membra tamen habebant actum, nec in corpore illius erat sensus aut vox. Nunc matris, nunc filii fruebatur præsentia, aspectu, et alloquiis, nunc amplexabatur pedes, nunc osculabatur manus, nunc in pectore recumbebat Jesu, nunc Mariæ jocundabatur amplexibus, sentiebatque de Domino in bonitate, quam suavis in se, quam dulcis in Maria matre, quam immensus in majestate, quam humilis in carne, quam inenarrabilis splendor gloriæ et inperscrutabilis figura substantiæ Dei, Deus filius Patris; quam suavis in utero, dulcis in gremio, suave jugum in brachiis, onus leve in humero, matri filius, Mariæ Christus; quam gloriosus in dextera Patris, quam copiosus in matris gloria; quam denique bonum, quam suave, quam jocundum, cum Christo et Maria esse, matre et filio.

67 Deum mihi testem invoco, licet mira quæ dico, et minus forte credibilia multis, fore non ambigam, quia animalis homo non percipit ea quæ Spiritus sunt, ea quæ dicturus sum acceperis me ab eo qui secretorum ejus conscius et Confessor in extremis extitit, cujus testimonium pro constanti habeo quod verum sit.

CAPUT XXIII.

De multiplici contemplatione ejus.

Raptam siquidem se aliquando in spiritu confessa est, novem Angelis a dexteris, novem similiter a sinistris circumdari, binis et binis de singulis Angelorum novem ordinibus; eosdemque Angelos vestibus eam auro desuper contextis per totum induisse, pretiosis insuper eam adornasse monilibus, necnon et lapidibus, seu gemmis, quarum species varietatem et nomina, prout in libris Prophetarum expressa sunt, in ipso raptu spiritus intellexit, cognovit, et distinxit, cum tamen tam lapidum virtutes ac nomina quam Angelorum ordines distinctos et officia nesciret tam bene sensibus humanis discernere, sicut singula quæque vidit, didicit, et cognovit, rapta in spiritu, tamquam mulier simplex indoctaque, et rerum hujusmodi ignara prorsus. Testata quoque est sic se circumamictam varietate coronatamque gloria et honore, Angelorum obsequio deductam, et adductam ante thronum Dei et Agni, offerentibus eam Domino sic Angelis paratam et ornatam tamquam sponsam viro suo. Ibi quid viderit vel audierit, cum tamen occulta sapientiæ Dei eam vidisse et audisse non sit dubium,

Joan. 17. 11.

*In contempla-
tione Jesu et
Mariæ sæpe
raptur
Juetta,*

*Unde sequen-
tia acceperit
Auctor.*

*Juetta rapta
veste pretiosa
ornatur.*

*Adducitur ad
Christum ut
sponsam.*

dubium, quia confiteri noluit licet satis admonita, nec scire nos nec loqui possumus, praesertim cum non licere credam ea homini scire vel loqui.

*Sublimia non
contempla-
tur.*

69 Requisita de simplici unius Dei essentia in distantia trium personarum numero, humiliter respondit, se rerum hujusmodi et contemplationis immeritam, et insufficientem penitus, nec expedire fragilitati corporeae ut tantis et tam mirabilibus super se impenderet animum; ne si forte plus sapere vellet quam oportet sapere, et perscrutari majestatem, opprimeretur a gloria. Absque gravi enim defectu cordis et consumptione virium, mentem ad contemplationem aeternae individuæque Trinitatis raptam, aiebat avelli non posse a cogitatione invisibilium, nec sensibus restitui corporeis plerumque et sine corporis sensuumque et vitae periculo, maxime quamdiu creatura ingemiscit a servitute corruptionis hujus in libertatem gloriae filiorum Dei.

*An anima
rapta pro aliis
possit orare.*

70 Requisita quoque utrum ad speciem invisibilium rapta mens, quorum libet familiarium suorum vel amicorum reminisci potest, ut pro eorum salute Dominum quem praesens intueretur efficacius exoraret, dixit, quod licet Dominus plerisque tantam impendat gratiam, quod in ipsa aeternorum visione ejuspiam statum, qui et hoc ipsum meruit per gratiam, agnoscere possint, rogare tamen Dominum, quem praesentem aspiciunt, pro quibuslibet nequeunt, nec aliquid velle praeter quod ipse velle eos vult: quia quamdiu in eo rapti sunt, unum efficiuntur cum ipso cum quo sunt. Qui enim sic adhaeret Deo, unus spiritus est, et quanto altius sustollitur mens ad invisibilium gloriam, tanto minus circa visibilia speciesque sollicita potest esse corporeas. Diffundit enim se mens tota in amorem sui conditoris, subsistensque mirabiliter in ipso, obliviscitur omnium quae extra ipsum sunt; adeo quod et corpus proprium ei sit fastidio cum reverti ad illud necesse est, eique jam ex dulcedine contemplationis Dei et praeteritae suavitatis memoria fiat oneri quod voluptati esse consueverat; et quasi quodammodo mortis occasio, quod salutis et vitae praesentis extiterat caussa.

*Post raptum
fastidit corpo-
ralia.*

71 Ipsa vero beata mulier licet cum raperetur non se circa Trinitatis essentiam, qua Deus in tribus personis ante tempora Deus unus et una est substantia, elevari per contemplationem diceret, sed solummodo detineri circa ea, quae humanitatis Christi sunt, qua homo de Virgine nasci voluit in fine temporum, cum quando ex necessitate redire ad corpus eam oportebat proprium, et miseræ angustias conditionis, quae diutius eam cum Domino non sinebat esse, ac si a dilecti sui brachiis avelli renueret, distendebatur, clamabat,angebatur tamquam vim patiens, tamquam mulier parturiens agebatur hac et illac, suspirabat ut femina amoris impatiens, ita quod etiam ad aspectum cibi corporalis cum ei praeretur, vel ad usum eorum quae vitae sunt humanae necessaria, mirabiliter averteretur indignans; sed quasi semper his caritura, mens caelestibus intenta adhuc, vix se infra corpusculum compescebat, ac si solum id esset medium, quod ab amplexibus eam retraheret dilecti. Licet autem multa confiteri noluerit, quae ex caelestium didicit contemplatione, plura tamen eam audisse et vidisse arcana certissimum est, et occultorum habuisse scientiam sicut ex consequentibus luce clarius videri potest, quae per ipsam Dominus operatus est, licet temporibus diversis, etsi non liceat nobis universa scire quae soli ostensa sunt ei per Spiritum sanctum.

CAPUT XXIV.

Depuella, quae ejus orationibus mirabiliter custodivit Dominus in quodam magno periculo.

Fuit sane inter alias virgines, quas ipsa Christo educabat, virgo quaedam juvencula, quam praeter ceteris

unice diligebat, instruebat, et exhortabatur, eo quod in specialem filiam ab annis eam infantiae jam dudum adoptaverat. Haec praeter aliis consortibus suis in disciplina ferventior, in jejuniis magis abstinens, prior in vigiliis, in orationibus devotior, profusior in lacrymis, in responsis gratiosior, in exteriori corporis habitu patiens, humilis, et modesta. Tandem commendantibus propositum vitae ejus et virtutum gratiam ceteris, quia tamen scriptum est, ne laudaveris hominem in vita sua, intellexit femina laudabilis revelante sibi Spiritu, quod in brevi ruitura a perfectione hac eadem foret juvencula, et propter eam plures scandalum perpessuri in proximo; sed et quibusdam familiaribus suis hoc ipsum indicare curavit. Sæpe tamen clam puellam advocans admonebat, ut caute et diligenter se observans omnem sibi adhiberet sollicitudinem in custodiendo se contra inimici tentationes et insidias, de quibus plurimum timeret, ne ipsi praevalerent ad tempus, sicut a forte per Spiritum intellexerat. Expavit illa ad loquentis vocem, et propter sermonem, quem audierat, concidit vultus ejus, et facies ejus omnino immutata est, eo quod nullius horum sibi esset conscia, responditque cum attestatione jurisjurandi, intentionem cordis sui puram esse, et propositum bonum habere se perseverandi in eo quod coeperat, nec aliquid se scire unde conscientiae suae pertimesceret.

73 O nihil umquam tutum apud diabolum! Clericus quidam adolescens, loco familiaris et personis, sub specie falsae religionis et habitu, puellae illi intendere coepit, frequentiusque ei colloquens de iis quae ad animarum spectare viderentur salutem, cum talis ipse haberetur intus a puella, qualem palliabant verba honesta foris; post multiplices sui commendationes in invicem, et alligationes affectuum spirituales, dilectionis mutuae sponderunt sibi in alterutrum fidem et fidei summam. Sic ut exhortaretur, imo exhortari crederetur, juvenulam in melius semper, et corroborare propositum vitae atque conversationis ejusdem: frequenter veniebat ad agnam Christi lupus rapax, ad praedam praedo, ad innocentem nocens, profanus ad sanctam, ad virginem pollutus, et sub praetextu sermonum Dei, quos miser loquebatur foris, ignem iniqui amoris nutriebat intus et celabat.

74 Denique cum diutius se continere non posset, quin venenum effunderet, quod dudum animo gestaverat; et si apertis ei verbis conscientiae suae malum aperiret, nihil adversus eam se posse proficere timeret, longe alia eam via aggredi disposuit, ut subito sagittaret in occultis immaculatam. Sed quomodo putas? Audi mirum, quia mira dicturus sum: audi et vide si in diebus patrum tuorum factum est quod fecit hic homo; si tamen hominem dicere debeam qui fecit. Perpende, quid serpens, imo diabolus fecerit in serpente, ut primum seduceret hominem; et quid homo hic ut persuadere juvenulae praecipitium posset. Vide dolum dolo fortiolem, astutiolemque serpente, imo diabolo invenies hominem hunc, si factum facto compensetur, et adaequetur res rei, caussa caussae, dolus dolo.

75 Primo quidem protestatus quod salutem puellae diligebat ut propriam, et post hujusmodi sermones persuasorios, gravia ab imo suspiria pectore trahens, et quasi resolutus ad lacrymas, unum se de ipsa scire dicebat, unde intantum doleret animo quod non esset dolor similis sicut dolor ejus, utpote dolor quem nulla alleviare consolatio posset. Requirenti puellae causam tristitiae, respondit se ejus dolere perditionem, perditionem dico, non qualemcumque sed animae ejus, quam utique diligebat ut suam. Revelatum quippe sibi dicebat in spiritu, quod nulla spes salutis ejus esse poterat quamdiu esset in eo statu et loco in quo erat: causam allegans esse manifestam, scilicet celebris eam esse famae nimis, nimis ob me-
rita

*Religiosa vir-
ginis lapsus
periculum di-
vinitus prae-
noscit, et prae-
dicat.*

*Religiosa vir-
ginis lapsus
periculum di-
vinitus prae-
noscit, et prae-
dicat.*

a

*Impudicus
Clericus cum
ea saepe de re-
bus piis agit.*

*Insidiatur
ejus pudici-
tiae.*

*Suadet fugam
ex eo loco, ne
ob vanam glo-
riam pereat.*

rita commendari ab aliis, nimis in honore haberi in loco, unde elevatum cor, et in vanam elata mens esset gloriam; nec salvari eam posse, donec relictis omnibus secederet in locum, ubi nemo eam agnoscere, aut meritum sanctitatis ejus extollere posset, qui aut virtutis præco, aut salutis prædo existeret. Credidit stulta sermonibus pessimi, quem optimum existimabat fore, et ad fugienda mala, quæ quasi jam imminetia fingebat, infelix ire pollicetur, si viæ ducem habeat cui posset confidere. Et ego, inquit ille, ne amplius te sinam periclitari, sine qua nulla mihi posset esse salus aut gaudium cordis, ego, inquam, quia nullus tibi melior me aptiorque ad viam esse potest, quidquid mihi contingi debeat post hæc, deduci te faciam vel ipse deducam ad locum, quem novi optimum tibi et aptum valde religioni, ad quem si veneris proculdubio salvari poteris. Tantum viam tuam ne reveles alicui, nec confessionem hanc propositumque tam salubre et animæ tuæ tam necessarium, ne frustra laboraverim pro te, ulli hominum manifestes.

b 76 Assensit illa omnibus, nullique negotium *b* proditionis aperiens, dispositis clam rebus suis, prout cautius potuit, statuto die et hora Deo se committens fideique hominis maligni, a finibus illis egressa est, et lupum ovis, victima carnificem, extra provinciam usque secuta. Qui videns eam suæ traditam potestati, et facturam cuncta quæ vellet suspicatus, tandem occulta cordis sui eidem aperire ausus, ut sibi assentire vellet sponte de die in diem replicabat sermonem. At illa audiens quorsum tenderet loquentis sermo, tandem licet sero se delusam esse cognovit, et deceptam a Clerico, flevitque amarissime.

Varie ejus pudicitiam tentat. Attamen sperans in Domini bonitate cui serviebat in spiritu, licet ambularet cum juvene in simplicitate cordis sui, nulla ratione, nullaque vi aut timore mortis, se ei assensuram constanter asserebat; etsi temporalem ei corporis vitam auferre milleque eam mortibus interimere posset. Propter hoc tamen non desistebat juvenis nocte eam ac die infestans: magisque in amorem ejus succensus æstu libidinis, promissis, minis, interdum quoque et vi virginem aggrediebatur, sed nihil proficiebat. Duravit autem pugna hæc, non die uno, aut parum, sed mensibus pene sex jugitur, quibus deducebatur agna Christi a carnifice de civitate in civitatem, de loco ad locum.

Puella mirabiliter servatur; orante pro ea Juetta. 77 Incedebant duo simul in via, comedebant simul, simul quiescebant, interdum et lectulo uno dormiebant: sed tantam ancillæ suæ contulerat Dominus gratiam, quod numquam ei juvenis prævalere potuit; sed nec carnem quidem suam nudam contingere permissus aliquando est, totius spatio temporis quo fuerunt pariter. Prævaluit siquidem adversus malitiam totius temporis fides, quam venerabilis Juetta in Domino habebat pro filia, luctus quoque, dolores, ac suspira, orationes et lacrymæ, quibus incessanter semetipsam Domino holocaustum offerebat pro filia quam amiserat.

Promittitur Juetta reddenda intacta. 78 Porro revelaverat Dominus auriculam ancillæ suæ, quod redderet ei filiam, quam velut mortuam lugebat, sanam et incolumem, intactamque a viro virginem, ut erat prius. Super hac promissione fideli, recepit mulier fidelis consolationem, et lugentibus propter eam amicis et iis qui eam noverant, sub jurejurando pollicita est, fisa de Domini auxilio, quod filiam suam receptura in proximo esset, salvo per omnia pudicitiae titulo, et virginitatis pudore, cum qua discesserat a loco. Et non cecidit ex omnibus verbis in terram, quin universa contingerent, quemadmodum ipsa prædixerat.

Viri sancti consilio et ope redit in patriam. 79 Gyrens siquidem omnia in circuitu Clericus idem cum puella, tandem post multos circuitus errorum, forte fortuitu Metim ire disposuit. Et cum appropinquaret civitati, contigit eos transitum habere juxta cellulam Inclusi ejusdam, viri, ut opinio habebat, sanctitatis eximiæ, ipsaque, licet invito juvene,

divertit ad cellam, tamquam requiescere volens paululum fessa ex itinere. Nactaque opportunitate loquendi viro eidem, in confessione seriatim exposuit ei rei gestæ ordinem, necnon et universa quæ ei acciderant, et ut sui miseretur eripiens eam ab homine iniquo, si posset, cum lacrymis humiliter deprecata est. Annuit auditis libentissime vir Dei, et recludi eam in domo faciens per quosdam familiares suos, qui eo tunc aderant, juvenem, qui ut sua ei redderetur uxor minis instabat et clamoribus, dure argutum, prout dignus erat, cum dedecore propulit a loco, puellamque per manus fidelium suorum Metim usque deduci faciens, Inclusæ cuidam commendari fecit custodiendam. Cum qua puella eadem moram faciens diebus aliquot, inventis tandem in civitate quibusdam mercatoribus de terra et cognatione sua, consanguineis suis, qui inventa ea gavisi sunt gaudio magno valde, domum cum honore ab eis reducta est. Suscepit itaque veneranda Mater Juetta filiam, quam amiserat, cum lacrymis et gaudio cordis, Deo gratias agens qui desiderium cordis ejus ei tribuerat, omnibusque diebus vitæ cum ipsa puella in gratiarum actione permansit, jejuniis et orationibus servientes Domino pariter die ac nocte. Porro puella eadem usque ab obitum venerabilis Juetta permansit cum ipsa, et post ejus transitum consecrata Christo virgo manet usque hodie.

a Videtur legendum fore. *b* Henriquez legit, perditionis.

CAPUT XXV.

Comparatio quædam a B. Abrahamæ et ancillæ Christi.

Sane, ut mihi videtur, magis huic mulieri sanctæ præstitum est temporibus nostris, quam in diebus Patrum nostrorum Beatissimo Abrahamæ, qui, ut in gestis Patrum legitur, neptem suam, id est, filiam fratris, puellam virginem, quæ ab ipsis cunabulis Christo sponsam se devoverat, eo modo pene amisit, quo beata mulier amisit istam; sed aliter ille illam, aliter ista recepit istam. Illa seducta a quodam sub specie falsæ religionis, et corrupta est cum esset virgo, mansitque annis pluribus postmodum in peccato suo: ista seducta quidem sub specie boni, licet haberet jugem cum hoste conflictum, nec promissis allici, nec minis aliquibus a voto castitatis avelli potuit, aut ad peccati pertrahi consensum. Illius orationes meruerunt apud Dominum, ut saltem post peccata ad pœnitentiam rediret agendam in loco, de quo exierat, ejus filia: istius hoc effecerunt apud Deum merita, ut cum ea integritate corporis et sanctimonia quam prius habuerat, rediret ejus filia ad locum habitationis pristinæ, nec unde pœnitentia indigeret perpessa; quippe cui nec peccatum, nec viri dominari iniquitas potuit vel ad momentum. Ille ut reduceret filiam suam de cella professionis suæ egressus est mutato schemate: isti nec quærere filiam, sed nec mittere quidem permissum est ei pro filia, nec tamen fraudare eam voluit Dominus a desiderio suo, quin redderet eam ei post modicum, et ultra omnem spem præsumptionemque hominis. Et ecce plusquam Abraham hæc: vere siquidem a Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris.

a S. Abrahamæ Eremitæ, et Mariæ neptis ejus vitam dabimus 16 Martii.

CAPUT XXVI.

De quodam Clerico sacrista majoris ecclesiæ in Hoyo.

Item fuit Clericus quidam in *a* ecclesia B. Mariæ perpetuæ virginis, quæ est in oppido Noyensi, sacristæ gerens officium. Hic mulierem quamdam ex eadem villa, honestæ, ut falso putabatur, conversationis, adamans, tandem instinctu diaboli cum turpitudinis operandæ locus non esset sibi, ut videbatur, aptior secretiorve, quia in ecclesia dormiebat, in ecclesia

Major gratia Juetta hic collata, quam Abrahamæ eremita in nepte.

Peccata occultata carnis cognoscit.

ecclesia cum eadem de nocte peccavit. Nec diu tamen quod factum fuerat latere potuit venerabilem Juetam : cognoverat enim per spiritum cuncta quæ acciderant, personas, tempus, locum, et horam. Primo siquidem mulierem, quia aliquantulum ei extiterat familiaris, accersiri ad se faciens, exposuit ei ea quæ per spiritum viderat, et super gestis dure eam, prout merebatur, arguit. At illa verecundata nimium, quia deprehensam se in peccato suo timebat, cuncta quæ acciderant ei per ordinem confessa est, et de ipsius voluntate et consilio satisfacturam se de commissis Domino et ejus sanctissimæ genitrici, quam se nimis offendisse in eo quod tantum scelus in loco nominis ejus perpetraverat, metuebat, libenter ac devoto spopondit animo : sicque domum rediit, Deo gratias agens, quem curam habere salutis ipsius, sicut per famulam ejus intellexerat, manifestissime cognovit.

82 Clericus vero, ut et ipse pœnitentiam ageret de peccato suo, vocatus a famula Dei semel et iterum, venire contempsit, quia obcœcaverat diabolus oculos cordis sui, ne eum agnosceret per quem et a quo monebatur ad pœnitentiam per ministerium ancillæ suæ, cui et revelata fuerant hæc, ut arbitror, propter salutem ipsorum. Tandem admonitus ille per internum a Sancta Dei, ut ad ipsam aut veniret, aut satisfaceret Domino de commissis in instanti, alioquin sciret sibi Dei imminere judicium in brevi; nihilominus neglexit conscius ipse sibi, Sed post modicum temporis secundum verbum beatæ mulieris Clericus idem subitanea mirabiliter infirmitate interceptus, miserabiliter interiit, absque omni Ecclesiastica communione et Sacramento.

a Hæc primaria est totius oppidi, a S. Materno, ut supra diximus, constructa, restaurata et ampliata a Theodwino Episcopo.

CAPUT XXVII.

De quodam Decano ejusdem Ecclesiæ.

Veniam autem ad visiones et ad revelationes Domini, de quibus utcumque non silebo, licet multa præteream : quia si universa, quæ comperta mihi sunt, huic meo libello vellem inserere, facilius me tempus quam sermo desereret. Fuit Decanus quidam in Ecclesia B. Mariæ, vitæ, ut dicitur, laxioris, et, super omnia quibus implicabatur vitiis, ultra modum avaritiæ studens quæ est idolorum servitus, adeo quod et fœneratorem eum plerique extitisse publicum asserant. De hoc rapta in spiritu vidit beatam misericordiæ Matrem Virginemque Mariam quasi sedentem in concilio Sanctorum, et graviter Judici filio suo de ipso Decano conquerentem, eo quod ecclesiam suo consecratam nomini, turpibus factis et lucris violasset : sed consolari se velle in hoc, quod in brevi a justo Judice Christo filio utique suo egressura esset super ipsum sententia, scilicet quod æternis tradendus gehennæ esset suppliciis, ubi per os ejus, nares, et oculos ignis, quem vivens sibi succenderat, laxis evaporaret habenis, propter peccata utique sua, quibus iram meruit.

84 Soluta igitur tam præsentis judicio quam visionis gloria, confestim Decanum, ut sibi locuturus venire vellet, mandavit : et venienti ad se in confessione aperuit universa quæ viderat vel audierat de ipso, suasitque cum obsecrationibus, ut errata corrigeret, et pœnitentiam agere vellet de præteritis, et de futuris cessare, dummodo patientia Dei ad pœnitentiam eum expectaret. Audiens ille et sicut aspis surda obturans aures suas ne admitteret correctionem obsecrantis, recessit talis qualis advenerat, si non pejor tamen, de iis quæ sibi relata fuerant, tamquam de somniis noctium, nihil aut parum curans. Sed ut adimpleretur sermo quem beata Virgo dixerat, post modicum temporis idem Decanus miserabiliter ex hac luce subtractus est satis.

CAPUT XXVIII.

De femina quadam ex eodem oppido, quæ leprosa effecta est.

Simili modo et ordine per spiritum rapta alio itidem tempore, terribilem et asperam nimis a Judice sententiam ferri vidit contra quamdam ex eodem oppido feminam notam sibi, pro quibusdam occultis excessibus, ita quod in ipso Sanctorum concilio videbatur ignis egredi a secretiori loco artuum ejus, et quasi superiores corporis partes reliquas devastare penitus. Reversa igitur mulier fidelis ad se, intellexit futuram in proximo super illam manum Domini ad flagellandum eam, accersirique eam mandavit ad se, et per ordinem ei narravit quæ de ipsa viderat, et ut lubricæ voluntati suæ et operibus peccati renuntians, converteretur ad Dominum in toto corde suo, persuasibilibus eam verbis arguere cœpit, ac si quæ eidem plaga corporalis mitteretur divinitus, libenter ipsam acciperet, tamquam a Domino missam. Quem enim diligit Dominus corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit.

86 Sane post modicum, egressa est secundum verbum beatæ mulieris contra eandem manus Domini percutiens carnem ejus lepra pessima, adeo ut a planta pedis usque ad verticem non esset in ea sanitas. Religiosam tamen vitam postmodum duxisse visa est in eodem loco, quo Sancta Dei manebat ; ita quod, ut arbitror, ignis iste vastatorius, id est, lepra, purgatoria ei peccatorum suorum effecta sit pœna, ut sancta mente et corpore transiret de hoc mundo ad Patrem, consumptis peccatis omnibus per correptionem et pœnam, quæ præcessit, corporis.

CAPUT XXIX.

Quod scientiam cogitationum habuerit per Spiritum sanctum.

Nec dignum fore silentio reor, quod tantam ancillæ suæ contulerit Dominus in præsentī gratiam, ut discretionem haberet cogitationum, et intentionum cordis scientiam, per Spiritum sanctum qui habitabat in ea, intantum ut et sociæ suæ, quæ secum commanebat, necnon et plerisque aliis qui adhuc supersunt veritatis testes, si quid haberent in corde quod vellent occultari ab ea, quod tamen scire præter Deum arbitrabantur neminem, absque dilatione cum ad ipsam veniebant, exponeret tam familiariter tamque integre singulis edicens singula quæ habebant, ac si omnia conscientiæ eorum arcana nuda et aperta oculis ejus essent. Unde et frequenter contigisse dubium non est, quod ii qui male occultorum suorum consilii erant omnimodis vitabant ejus obtutibus præsentari, tinentes ab ea argui super iis de quibus cordium suorum neminem admittere testem volebant præter se.

CAPUT XXX.

De quodam Fratre Præmonstratensis ordinis.

Frater quidam Ordinis Præmonstratensis adolescens, qui specialiter Sanctæ huic ab infantia commendatus fuerat in filium spiritualem, secus cellam ejus transitum habens sine Abbatis sui egressus licentia, cum turbatam haberet conscientiam et cor fluctuans in diversa, nutu Dei correptus. nec ausus præterire, divertit ad cellam sociæ tamen ejus inclusæ, alteri quasi per compendium loqui volens et abire. Cumque sedendo ad fenestram domus inferioris loquerentur mutuo ad invicem, et Sancta hæc in superiori parte domus soli intenta Domino orationibus vacaret, repente cognovit per spiritum et personam et statum juvenis, qui inferius loquebatur.

89 Descendens igitur præter solitum, cum non vocaretur a quoquam, venit in spiritu vehementi ad

*Eum admoni-
tum, hortatur
ad constan-
tiam.*

*Offert se pro
eo ita pugna-
turam, ut ipse
tamen merce-
dem perci-
piat.*

*Clerici cujus-
dam interio-
rem animi
statum cognos-
cit.*

Fratrem : Quis esset, et unde veniret, quid vellet, quo iret, utrumne per Abbatis sui egressus esset licentiam, cuncta per ordinem requisivit ut nesciens, cum sciret tamen omnia. Ille verecundatus quia in operibus manuum suarum se deprehendi videbat, quid respondere Sanctæ Dei posset consternatus animo non inveniebat, cum abscondita cordis sui eam intueri cerneret : sed dimissis in terram oculis rubore pariter et confusione indutus, stupens, hærensque obmutuit, malens, ni fallor, non se venisse ad præsens quam hujusmodi objectionibus tam manifeste confusum. Quod ipsa intelligens, ut sapientissima materfamilias vino asperæ correctionis oleum benignæ consolationis admiscuit, dulcibusque sermonum propositionibus juvenem ad virtutis amorem, et contemptum vitiorum instruebat, et variis Scripturarum testimoniis, quæ per Spiritum sanctum didicerat, contra diaboli tentationes animabat : addensque : Etsi contingat, o dilecte mi fili, quod importune nimis contra te tentationum insurgant aculei et motus, ita quod videatur tibi contra eos te resistere non posse; exurge fili, et ne obdormias in morte : resume constantiam, indue fortitudinem, præcipe tentatori diabolo ex parte Domini et ancillæ suæ humilis, ut te dimisso in pace, convertat frameam suam in me. Ego siquidem pugnabo pro te fili, et si sors mihi contulerit de inimico triumphum, tua sit virtus, tua merces, præmium, et corona : tantum viriliter age, fili, et confortetur cor tuum in Domino. His et hujusmodi instructum sermonibus juvenem dimisit a se, orans Dominum ex toto corde, ut fortitudinem ei perseverantiamque in bonis præstaret operibus, dirigeretque viam ejus in conspectu suo semper. O quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis tuis filia Principis! o quam vulneratæ caritatis tu es! Intantum desideras salutem eorum quos diligis, ut quasi salutis tuæ oblivisci videaris, dum ut alios subleves, onera tibi imponis ultro aliorum : ostendis affectum, etsi auctoritatem dare non possis. Non enim coronabitur nisi qui legitime certaverit, id est, lex agonis expetit, ut qui coronari vult, pugnet ipse pro se, non pro ipso alter, et coronetur ipse qui vicerit, non qui pugnare non vult. Qui enim pugnare non vult, non potest vincere nec pro victoria coronari, quia ubi non est pugna non est victoria; ubi deest victoria, deerit certe et corona.

CAPUT XXXI.

Item de quodam alio Clerico.

Item vice quadam altera, quidam male conscius sibi cum necesse haberet loqui paullisper cum ea, cujus mentio superius habita est, divertit ad locum. Et cum, ut supra dictum est, loquerentur ad invicem in cellula inferiori, repente Sancta Dei, cum oraret in superiori, cognovit per spiritum et personam et statum ejus qui loquebatur subtus. Et sociam suam proprio advocans nomine : Quis esset cui loqueretur, seisciscitur; atque ut eum detineret donec adveniret ipsamet, sollerter admonuit : eo quod idem necesse haberet in Domino confortari tamquam tentationum importunitate jam pene oppressus nimia. At ille jam forte discesserat, metuens sanctissimæ mulieris confundi auctoritate et præsentia, tamquam ejus, quam occulta conscientia suæ universa per Spiritum sanctum scire non dubitabat : et vere sic erat. Nam post ejus discessum indicavit sociæ suæ de ipso, et ut pro eo attentius oraret Dominum, studiose, satis institit, valde enim desiderabat salutem adolescentis.

CAPUT XXXII.

De quodam Presbytero, cujus peccatum cognovit per Spiritum sanctum.

Item fuit Sacerdos quidam in oppido Hoyensi, qui satis honestæ opinionis habebatur, et hic in quodam

loco majoris ecclesiæ dormiebat. Erat autem in eodem oppido matrona quædam honestis pollens moribus : quæ inter cetera virtutum opera, intantum Dei genitricem B. Mariam diligebat, quod infra tam noctis quam diei spatium centum eam vicibus flexis genibus devotissime salutaret salutatione Angelica, quæ est Ave Maria gratia plena etc. nec ei quin matutinis singulis interesset noctibus, obstare quidquam poterat, nisi sola corporis fortasse infirmitas. Prædictus vero Sacerdos videns eam sæpius solam remanere in ecclesia, ex crebra illius allocutione in concupiscentiam ejus exarsit, iniquitatemque concepta animo mutuis occursibus et salutationibus privatis cœpit parturire; donec postmodum quod male conceperat peperit effectum, detestando sceleris exemplo. Ex mutuis itaque aspectibus et colloquiis familiaribus nimis, fervore religionis et devotionis studio in femina tepescentibus, improvida securitas torporum inducere cœpit, negligentiamque virtutis præhabita, et propriæ salutis efficiens parere dispendium, donec prodeunte velut ex adipe iniquitate ipsorum, transierunt ambo in affectum cordis, et dormiente ostiaria in fervore diei, percussi sunt in inguine pariter, atque horis sibi invicem determinatis, in sacro ecclesiæ loco, ubi videlicet et Presbyter dormiebat, multo tempore convenerunt. Quia enim peccatum quod per poenitentiam mox non diluitur suo pondere trahit ad aliud, peccati pondere oppressi, traditi sunt in reprobum sensum, ut peccati causa prioris efficeretur poena subsequentis peccati, ac contumeliis afficerent corpora sua in semetipsis in loco tam sacro : fieretque novissimus error pejor priore, dum peccatum in usu et quasi per consuetudinem vitiosam habitu, in peccati vasis computresceret tamquam quatruiduanus foetens in monumento.

92 Quid multa? Tandem venit miseræ mulieris terminus qui præteriri non potuit vitæ, febreque correpta lectulo decubuit. At Presbyter detestandus timens diffamari per ejus confessionem si confiteri eam cuiquam contigeret, aut forte ex metu venturæ mortis a peccandi ultra voluntate ipsam debere corrigi, mandavit decumbenti per anum quamdam, quam mediatricem verborum suorum ac secretorum ipsimet sibi dudum effecerant, ne confessionem hujus faceret; quia constare sibi dicebat, infirmitatem ejus hanc non esse ad mortem. At illa credidit verbis mendacibus plusquam debuit, et decepta est, sicque miserabiliter innixa vanis spebus, viam universæ carnis ingressa est.

93 Nocte igitur insecuta beata mulier rapta per spiritum, vidit beatam Dei genitricem unigeniti filii sui provolutam pedibus expetere vindictam de nefando illo Presbytero, eo quod ancillam ejus, quæ tanto eam amoris studio et obsequio laudum coluerat in vita sua, tam pessime seduxerat, et perditionis ejus causa extitisset perennis. Mane vero facto accersiri mandavit Sacerdotem ad se, et narravit ei cuncta per ordinem quæ de ipso viderat. Primo expavens ille, et vehementer, quis eum accusasset, admirans, cum neminem peccati sui conscium præter anum memoratam haberet, cœpit quidem excusare se modis quibus poterat : et postmodum non esse credendum omni spiritui allegans, multiplicabat verba, et rationes verisimiles proponebat Sanctæ Dei ad faciendas excusationes in peccatis. At illa replicans quæ viderat, Dico, inquit, tibi per salutem peccatricis Juettæ, (sic enim se appellare solita erat semper) sero cum issem cubitum me nescire hæc, nec unquam mentionem eorum a quoquam audivisse mortalium usque hodie. Attamen scito prænoscent, quod si non in brevi poenitentiam egeris de commissis, et quam nimis te offendis agnoscis, beatam Virginem non placare studueris, iram Domini vindictamque tibi in proximo imminere senties. Presbyter auditis hujusmodi sermonibus, tandem se ini-

Pia mulier, ex crebra allocutione Sacerdotis, intepescit, et cum eo fornicatur in templo.

Ejus fraude, impænitens moritur.

Juetta D. Virginem videt petere ut puniatur Sacerdos.

Eum monet.

que

que contra Dominum egisse lacrymabiliter confessus, ac quasi jam jamque adesse crederet iudicium Domini super se, præ doloris et timoris angustia velut parturiens clamare cœpit, ac faciem suam unguibus delaniare, capillosque capitis sui detrahare visus, caput parieti impingebat, solum se miserum clamitans, et mille dignum mortibus fore.

94 Tunc beata mulier, ne in desperationem miser incideret, consolari eum cœpit, dicens adhuc sibi locum esse pœnitentiæ, et tempus miserendi ejus; præstabilem Deum super malitiis esse hominum, et nolle mortem peccatoris, soli miseræ desperandum, quæ tam miserabiliter obisset; sive enim lignum ceciderit ad Austrum, sive ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit. At ille ad horam quidem tactus dolore cordis intrinsecus, spopondit se per omnia secundum mulieris sanctæ voluntatem et consilium vitam suam in melius emendaturum, insuper et ordinem Cisterciensem intraturum in brevi, ad pœnitendum cunctis diebus vitæ suæ in posterum, et tempus velle præteritum de cetero bonis redimere operibus. Sed mox ut a facie ancillæ Dei est egressus oblitus omnium quæ voverat, projecit sermones Sanctæ retrorsum, et cum adulteris portionem suam reposuit: sed non diu. Nam post pusillum funibus peccatorum suorum miserabiliter interceptus, extremum efflavit spiritum; et ipsam quam ad orcos paullo ante præmiserat, paullo post desperabiliter insecutus est.

CAPUT XXXIII.

Quomodo ipsa orans sub divo audivit vocem dicentem sibi: Dimissa sunt tibi peccata.

Cum adhuc maneret in illo inclusorio, quod sibi fecerat, ut dictum est, pater suus, necdum inclusa, dictis matutinis intenta devotioni, ut frequenter solebat, stabat una vice jubilans Deo. Quam videns anus, quam sibi commorari faciebat ad suæ domus et filiorum custodiam, quasi compatiens a lecto clamavit ei: Bona Domina, quare non itis quiescere? Ad quam vocem quasi revocata ab amplexu et colloquio præsentis amici, exivit, ut erat, nudis pedibus in indignatione spirituali, ac prope domum solam sub divo orationi stando se reddidit. Reddit quoque illi se amicus cum prima potiorique delectatione. Facta etiam in mentis excessu videre videtur sibi quasi in firmamento circum grandem luminosum, et circa circum quasi personas cingulo tenus apparentes. Cumque visionis jocunditate teneretur, audivit, a dicto circulo vocem acceptione dignam dicentem sibi: Dimissa sunt tibi peccata tua, si denuo te custodieris. Ad quam vocem rediens ad se, cecidit, et mox febre correpta domum repedavit. Hæc et alia ab ejus ore ego qui narro, ex multa unicæ, ut puto, dilectionis familiaritate extorsi. In quibus de sermone inculto, quam de inutili silentio, malui reprehendi.

a CAPUT XXXIV.

Qualiter B. Joannes Evangelista communicavit eam, suo Sacerdote id sibi negante.

Volens aliquando ex devotione communicare, convenit Sacerdotem, humiliter petens ab eo divinâ Sacramenta sibi indulgeri. Qui prætendens nescio quam excusationem, bene petenti bona negavit. Frustrata vero mulier desideriorum, quasi indignam se totam confert dolori et lacrymis; quibus in secreto fatigata diu somno suavi divinitus abstrahitur. Dormienti adesse visus est beatus Evangelista Joannes, dicens: Vis communicare? Respondenti cum devotione, Volo; ait Sanctus: Sequere me. Illa præcedentem quasi sequens in ecclesiam, quam murus solus a domo separabat, in qua dormiens videbat hæc ipsa mulier, vidit B. Joannem præparari ad Missam celebrandam.

Celebranti per ordinem Missam totam, non modo interesse sed et coadesse ita mulieri concessum est, ut illius Sacramenti secreta quæ nescierat eatenus, ibi didicerit. Vidit quam fieri nesciebat fractionem, et de particularum trium una a celebrante vidit se communicari. Exutus sacris post celebrationem Sanctus Joannes dixit ei iterum: Vis dicam tibi, quare tuus proprius Sacerdos te communicare rogatus recusavit? Ausus non fuit sanctum Christi corpus tangere, quia recenter suum corpus interfecerat, interfeceratque animam suam factus unum corpus cum meretrice. Reddita communibus sensibus post tanta mulier, sicut audierat, ita pro vero a suo super hoc tam mansuete, tam secrete, quam decebat, convento Sacerdote accepit. Narravit mihi istud sub titulo *b* confessionis, multum rogans ut nulli quoad viveret in corpore revelarem.

a Hoc caput omisit Henriquez. b Non est hæc legitima ad Sacramenti Pœnitentiæ perceptionem confessio; ac ne fas est quidem aliena aperire peccata, nisi cum tuis ita connexa, ut hæc sine iis intelligi nequeant; et tum quoque quantum citra detractationem liceat, disputatur. Verisimile est, scivisse Juettam non posse Auctorem, alibi degentem, nec inde ortum fortassis, in Sacerdotis illius devenire notitiam, præsertim si is jam mortuus erat. Deinde ut divinitus Sacerdotis illius flagitium cognovit, ita celesti instinctu impulsa videtur, ut singulare hoc sibi indultum beneficium aperiret.

CAPUT XXXV.

Quomodo ipsa liberavit quemdam monachum orationibus suis a quodam periculo tentationis.

Licet vera dicat auctoritas; Nemo scit quæ sunt hominis nisi spiritus qui in ipso est; subaudis, Nemo scit a se vel ex toto: legimus tamen plerosque Sanctos cognovisse et facta absentia et cogitationes aliorum per spiritum, sicut Helizeum, B. Benedictum, Prophetas quoque in utroque sexu futura ante diu prænosse. Nec tamen eam, de qua hic agitur, nostro sensu præsumptuose majoribus comparamus. Verum tamen audientes ab æquissimo dispensatore, Volo et huic novissimo dare sicut et tibi, credibile fieri potest de facili, menti piæ isti ad ædificationem quorundam correctionemque eorum, secreta a Domino revelata. Quidam monachus, ordine novus, et juvenis ætate, anno primo factæ professionis ex Abbatis sui licentia patriam visitans et parentes, inter alios, alias, et alia, quæ minus utiliter objici solent a claustris exeuntibus ab eo qui insidiatur in abscondito quasi leo in spelunca sua, juveniculæ cujusdam ex secreto colloquio familiaritatem comparavit. Illa recedenti pulcherrimam contulit telam petens in sui memoria et mutæ familiaritatis incremento cooperturam facere monachum in suo capitali. Detulit ille xenium, sed cujus reliquit præsentiam, memoriam secum tulit: a qua mente vulneratus, inexperto conflictu, cogitationibus et motibus libidinis aliquamdiu laboravit. Non curans aut minus intelligens adhuc, ex conversionis ac ætatis novitate, tentationis periculum, vel detrimentum conscientiæ, cum valde remotus esset a persona, nec omnimoda inesset voluntas peccandi, diu distulit istud dicere vel confiteri.

98 Contigit autem post annum et amplius, ut Domina Juetta, cui notus, familiaris, et amicus erat idem juvenis, quia carne propinquissimus; opportunitatem nacta cum eo loquendi, amicabiliter ac secrete diceret ei: Recolisne carissime, qualiter illa de persona, nominans eam, te per mensem eo tempore vexaverunt cogitationes inordinatæ? Scito te magis orationibus alienis, quam tuis meritis tam cito liberatum. Quapropter si consilio meo salubriter tibi placet acquiescere, cooperturam, quam contulit illa tibi, et in tuo sub alia habetur cervicali, amovere non tardabis. Stupefactus audiens, plus solito colloquiis ejus cœpit delectari, et consiliis acquiescere, habens eam apud se in magna reverentia, nomenque illius aliis commendans.

CAPUT

AUCTORI
HUGONE
EX MSS.

Ab eo cujusdam Sacerdotis peccatum intelligit

b

Matth. 20. 11.

Monachus munere a puella accepto, tentatur contra castitatem.

Juetta id divinitus intelligit.

Spondet ille pœnitentiam; mox redit ad vomitum, et male perit.

Divinis fruitur amplexibus Juetta.

Intelligit dimissa sibi peccata.

a

Negata communionem, indignam se reputat.

A S. Joanne communio-nem percipit.

CAPUT XXXVI.

Quomodo ipsa revolvendo in mente tempore Missæ Domini passionem, plus delectabatur quam orationes vocales proferendo.

Sacrum quomodo audire solita.

Requisita Domina Juetta a quodam monacho Cisterciensis ordinis, familiarissimo sibi, quam diceret in Missæ secretis orationem, quasi cum admiratione quadam sciscitanti respondit: Putasne dicam aliquid? Ita congratulatione et delectatione Christi dilecti mei præsentis sum occupata, ut aliquid ore dicere mihi nec vacet nec libeat. Quid ad hæc illi, qui ibi ubi Christus personaliter, etsi non patens veritas et virtus passionis adest in persona Christi præsentis, sed latens sub specie panis ac vini ad fidem corroborandam, passus, tamen pro salute sua a præsentibus fide Patri Deo præsentatur, factus in altari sicut in cruce Sacerdos et sacrificium mirabiliter et ineffabiliter; afficiuntur tædio, aliquibus frivolis tempus redimunt, imo perdunt temporis illius irrecuperabilem fructum? Cui revera fructus et utilitas Missæ palato intellectuali saperet, Missis omnibus interesse affectaret. Ibi conceditur homini facere, quod Angelo non licet: ibi medicina conficitur ad singulare remedium fragilitatis humanæ. In fide ac devotione omnes præsentibus celebrant, divinisque communicant uno in celebrante Sacerdote.

Bis a Christo Eucharistiam accipit.

100 Felix hæc, de qua sermo nobis, dicere veraciter potuit: Bonum est mihi hic esse; quam Christus Dominus propria manu bis in Missæ secreta sui corporis sacramento incorporare sibi dignatus est. Quis a tempore, quo Christus in cœna corpus suum præsens præsentibus dedit, huic audivit simile? Hæc et similia de illo, cui proprium est in parvis et humilibus gratiam copiosorem ad correptionem confusionemve superbiorum ostendere, piis mentibus facillime persuadentur credibilia.

Orans, statim ad Christum amplexus recipitur.

101 Tantam apud dilectum dilecta gratiam invenerat, ut quodcumque, quotiescumque ad orationem secretam animo se conferret, in amplexus et oscula dilecti mox exciperetur. Et in tantum quandoque divinæ jocunditatis et gloriæ jubar mens ipsius sublimabatur, ut corporalis infirmitas pondere splendoris depressa invitam cogeret dicere: Recede, o dilecte mi, secede cedens et coaccedens infirmitati volentis, sed non valentis, semper sic esse. Ecce secundum B. Gregorium, quale est offensum et iratum cernere, quem tranquillum ac favorabilem non potest mentis humanæ debilitas sustinere. Ibi proculdubio conceperat quem habebat ad omnium salutem caritatis affectum, cujus adeo tanta vis erat, ut ad congratulationem, compassionem, consolationem, correptionem, et ædificationem, videntibus et audientibus eam universis ejus sermo valeret, prævaleretque dilectio. Quis referre valeat quot qualesque, a quot quibusve malis revocavit, ac bona vocavit, provocavit ad optima, misit ad nova diversorum claustrorum disciplinæ regularis tirocinia, remisit ad dimissa? Ibi secretorum accipiebat cognitionem.

Non potest vim divinæ consolationis ferre.

Plurimos convertit.

CAPUT XXXVII.

Quomodo prædixit cuidam Clerico, quod Presbyter suus in ecclesia negligenter celebravit.

Absentia cognoscit.

Inde ei revelare adstanti sibi cuidam Ecclesiæ Curato dixit: Tuus in illa tua villa vicarius in tui et ipsius periculum celebrat. Accepto ac si divinitus oraculo, licet juvenis Clericus, festinavit tamen probare quod audierat. Et veniens ad ecclesiam suam invenit in altari fragmenta hostiæ consecratæ, quæ per negligentiam consecrantis a mystica fractione exciderant.

CAPUT XXXVIII.

Qualiter cum magno gemitu prædixit religiosæ cuidam feminæ, ab alto virginitatis in profundum fornicationis corruisse.

Absentis peccatum divinitus videt.

Cum aliquando cum Domina Juetta familiares et mulieres honestæ residerent, inter mutua colloquia magnum subito cum gemitu emisit suspirium. Interrogata ab aliis doloris causam, uni earum mente maturiori respondit: Hodie, prohi dolor! maxima columna corruit. Audiens et dubitans, personam convenit, quæ se quasi deprehensam admirans, ultro confessa est sciscitanti, ab alto virginitatis in profundum fornicationis se corruisse.

CAPUT XXXIX.

Quomodo prædixit cuidam mulieri quemdam morbum esse habituram, propter quem ab ecclesia cogeretur amoveri.

Prædicat cuidam morbum.

Item prædixerat ante mortem suam dudum Domina Juetta cuidam honestæ ac religiosæ mulieri, quod infirmitatem pateretur, causa cujus ab Ecclesiæ plebisque consortio cogeretur amoveri. Adstans igitur morituræ dicta mulier dixit Dominae Juettae: Pia Domina, quid erit de eo quod pluries mihi prænuntiastis? Hoc, inquit, anno continget. Sicut audivit ita et passa est infirmitatem gravem satis et insuetam, soli notam patienti, nec humanæ curæ curabilem. Audiens extortas a variis et validis doloribus varias validasque vociferationes amentemne putes, cum mente sana cum Apostolo possit gloriari: Quando enim infirmor, tunc fortis sum et potens. Itemque: Etsi qui foris est homo noster affligitur, is tamen qui intus est renovatus confortatur.

2. Cor. 12. 10.

2. Cor. 4. 16.

CAPUT XL.

De puella eunte ad Sacramentum, quæ plus afficiebatur placere cuidam Clerico, quam Christo Domino.

Solemni die Dominicæ Nativitatis contigit aliquando puellam, quæ ceteris familiarius Dominae Juettae adhærebat, post mysteria ab ecclesia revertentem, quam hilarem ac sospitem dimiserat, dictam Dominam suam infirmatam lecto decumbentem reperire. Interrogata quid haberet: Causa, ait, meæ hujus subitæ infirmitatis visio tristis est, quam mihi Dominus hodie revelavit. Puella precibus preces adjiciens audivit ab ea: Vidi, inquit, inter multos accedentes hodie pro reverentia diei ex more ad communionem sanctam, dæmones cum gaudio uni personæ ad altare procedenti officiosissime deservire. Nam velut sponsam novam dextra lævaque incedentem, eorum quidam sublevabant vestes, alii ante retroque colligebant et supportabant. Pervenientem miseram sic ad communionem sumendam, hostiam quidem in os ipsius mitti a Sacerdote, Christum vero cælum conscendere corporaliter inspexi. Visionis hujus notitia per eam quæ audierat ad aliquos perveniens, nec illam latuit quæ fuerat proprie in causa. Sapienter itaque ad cor rediens, confessa est opportune, et tacita persona sua sciri permisit culpam ad correptionem vel ædificationem proximorum. Eninvero cum ad salutare mysterium accedens affici timore debuisset a præsentia Judicis, et pietate Redemptoris devotionis ardore succendi, magis in aspectu Clerici cujusdam, qui præsens in Presbyterio cum aliis cantabat, delectabatur, afficiebaturque (prohi dolor!) placendi ei desiderio, quam Christo, cui se probatam tenebatur exhibere.

Divinitus cognoscit quamdam indigne communicare.

106 Cogitandum siquidem omni accedenti ad illum cibum salutare, qualis sit, quid accipiat, et ad quid: qualis, quoniam si dignus ad illud, et Sacramenti

*Quid cogitan-
dum acceden-
ti ad commun-
ionem.*
Joan. 6. 58.

menti veritatem sumit et virtutem. Qui manducat me, inquit, vivit propter me. Si indignus, veritatem revera corporis et sanguinis Christi sumit, sed non virtutem; et quidem ad iudicium. Quid? A bonis et malis indifferenter Christus corporaliter totus a singulis integerque sumitur sub specie transsubstantiatæ rei. Ad quid? Ad vitam vel ad mortem; pro fide meritoque sumitur. Quod dicta persona solam visa est recepisse hostiam, Christi corpus quasi habitaculum abominans immundum, cælum ascendisse visum est; factum credi potest ad meritum sumentis declarandum.

CAPUT XLI.

*Admonitio utilis ad eos qui detrahunt virtuti-
bus Sanctorum hujus temporis.*

Cujusve putas existat gloriæ mulier hæc in cælestibus jam cum Deo regnans, o qui me legeris, quæ in terris adhuc tanti a Deo habita est, ut internis cælestium secretorum consiliis tam frequenter admissa, mediatrix quodammodo haberetur ad correctionem multorum, inter cælestia et terrestria, visibilia et invisibilia, inter Deum et homines. Nec immerito. Audi quid dicat quæ non mentitur veritas: Confiteor tibi Pater, Domine cæli et terræ, ait, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Quibus, inquit, parvulis? Parvulis, ni fallor, spiritu; id est humilibus, qualium est regnum cælorum. Et quidem humilitatem in hac laudare necesse non est, quam omnes in ea noverunt quos umquam eam videre contigit, boni et mali. Enimvero Deum testem invoco, numquam vidisse me in incessu, in motu, in alloquio, universisque gestibus, quos in ea perpendere aut videre potui, magis humilem corde, mitem, verecundam, morigeratam, modestam, sapientem, pudicam, simplicem, magisque super peccatores et afflictos pia habentem ad compatiendum viscera.

108 Quia vero longum est seriatim cuncta perstringere, quæ per ipsam pietas operata est divina; multa enim sunt valde, et longe excedentia ingenio mei paupertatem; jam, velut nauta lassus, optatum littus expetens, ad beatam resolutionem ejus dirigam meæ narrationis antennam: quia si universa quæ de virtutibus ejus comperta mihi sunt a veridicis relatoribus et fide dignis, explicare vellem, nec tempus mihi puto suppetere posse nec otium. Ideoque ne sermo prolixus fastidium lectori meo generet, præteriens multa brevitatis studio, quæ laudi ancillæ Christi competere non incongrue possent, ad finem tendo cœpti operis, quamque mirabilis et gloriosa extiterit beata ejus depositio carnis, breviter si possum edisseram: quia, ut Sapiens ait, quibus pauca non prosunt, nec plura proderunt ad credendum virtutes Sanctorum temporis hujus.

109 Scio equidem et vere scio, multos exercitatos magis habere sensus in rebus dubiis ad interpretationem mali quasi boni, et inde sibi efficere dispendium salutis, unde materiam virtutis habere possent, si non Spiritui gratiæ facerent contumeliam in eo quod vasis gratiæ derogare videntur, in quibus ipsum operari Spiritum, prout vult, manifestissimum est. Nec mirum tamen. Plures enim multo nunc, quam pridem, inveniuntur in Ecclesia Dei homines animales, spiritum non habentes; qui cum credere in aliis quod non sentiunt in se, aut nolunt, aut nequeunt, quia forte datumeis non est desuper ab eo, a quo omne datum optimum, statim aut impossibile judicant, quod de Sanctis audiunt, aut frivolum reputari decernunt, mentientes non fidem adhiberi debere iis quæ nulla Patrum auctoritate fulciuntur; somnia prorsus esse aut truffas, quas vetulæ aut mulierculæ pauperes, vilesque personulæ visiones Dei annuntiant esse, dum præ vigiliis noctium vacui effectæ capitis, quæ vident

phantasmata imaginationum, revelationes putant mysteriorum. Sic miser animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei: et hoc quare? Audi Apostolum ad Corinthios, qui ait: Stultitia enim illi est, et non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur: stultitia, inquam, secundum, sensum hominis, qui nihil æstimat posse fieri, nisi quod novit quomodo fiat. Et ideo non potest intelligere, scilicet spiritualia quæ audit, quia spiritualiter examinatur; id est, examinatio et comprobatio fit eorumdem spiritualium tantum spiritualiter, id est, a spirituali. Vel aliter: Animalis non intelligit spiritualia, quia per spiritualia examinatur, id est, in eo quod audita improbat, probatur quod est animalis, nec ob aliud ei proponuntur spiritualia, nisi ut per ea examinetur, id est, probetur foris, qualis intro sit, spiritualis scilicet an animalis. De his hucusque, quia sapienti paucis sat dictum est. Nos vero revertamur ad propositum nostrum, ne animali occasionem dare videamur. Verumtamen, ut ait Hieronymus, nullius hic persona tangitur, quia generalis disputatio de vitio est, et qui de præmissis irasci voluerit, primo quod talis sit fateatur necesse est.

CAPUT XLII.

De eo quod obitum suum longe ante præscivit.

Igitur mulier fortis postquam triginta sex ferme annis in cellula sua Regi militaverat Angelorum; atque animus cedere nescius senectuti ad merendum magis sumeret incrementum in dies, et in corpore semigelido devotionis fervor rigorque pœnitentiæ indefessus vigeret, adhuc semper idem ipse permanens; disposuit electam suam remunerare Dominus tamquam emeritam jam in sui amoris obsequio, et propter bonum certamen quod certaverat, cursumque consummatum feliciter, dare ei coronam justitiæ: revelavitque ei per Spiritum imminere dissolutionis suæ diem, anno ante integro et paullo amplius. Ipsa vero familiaribus suis quibusdam, personis utique religiosis, hoc ipsum indicare secreto curavit, atque, ut instantius pro se Dominum exorarent affectuosissime deprecari; ut si quidquam in ea esset quod minus correctum perfectumque minus foret, adhuc Dominus ei secundum magnam misericordiam suam fidelium suorum precibus ac meritis indulgeret.

111 Interea appropinquabat B. Mariæ Magdalenæ festivitas annua, quam ipsa inter Sanctos alios speciali devotione venerabatur, amoris, laudum, et obsequii, dilexeratque ab ineunte ætate semper. Factum est autem, ut ipsa die festivitatis memoratæ, dum Missarum solemnina in ecclesia agerentur, ipsa in cellula superiori orans esset sola, et B. Mariam Magdalenam pro peccatis suis anxie interpellans. Licet enim delicta juventutis suæ, et conversationis offensas pristinae, per diuturnæ lamenta pœnitentiæ, remissa sibi dudum fore ex ipsius ore Domini, ut supra est ostensum, non diffideret; quia tamen scriptum est: Beatus homo qui semper est pavidus, cœpit quemdam iterum parturire spiritum timoris ex venturæ mortis angustia, quam sibi in proximo imminere sciebat, et recordatione districti iudicii Dei, in quo et justum salvari vix, et potestatibus tremendum Angelicis Scriptura sacra commemorat. Filii hominum usquequo non graves corde? Horrenda mors mortalibus cunctis. Timendum prorsus discrimen horæ mortis, quia nil certius morte, nec quidquam hora mortis incertius. Ut quid diligitis vanitatem? Mors seni in januis, in insidiis est juveni. Quadraginta et sex continue annis et amplius servivit Domino mulier hæc, et timet iudicium: peccator putas et impius ubi parebunt? Sanctissimo Sanctorum Martino in morte sathan adstitit, nec ipsi Sancto Sanctorum omnium Christo homini pen-

*Atque post
Hic
EX MSS.*

1. Cor. 2. 14.

Matth. 11. 25.

*Justitæ humi-
litas et aliar
virtutes.*

*Multa omittit
Auctor.*

*Animales ho-
mines Sancto-
rum revelati-
ones conte-
munt.*

*Divinitus co-
gnitum diem
mortis suæ,
prædicat.*

Prov. 28. 14.
*Sollicite ad
mortem se pa-
rat.*

Job 40. 18.

Ecclesi. 41. 1.

amenti defuit in cruce, cujus cornu, ut in Tobia super
exultatione piscis legitur, præsumptuosus insedit,
ut videret si Christus maculam peccati haberet ali-
quam, qui peccata mundi relaxare venerat : tibi
autem putas o homo non appropinquabit? Absorbe-
bit, ait Dominus ad B. Job, fluvium, et non mirabi-
tur, et habet fiduciam quod Jordanis quoque influat
in os ejus. Idcirco loquitur Sapiens : O mors quam
amara est memoria tua homini justo, quanto magis,
quæso, peccatori et impio? Ego vero etsi multi mul-
tos fore beatos æstiment, solum hunc vere beatum
fore autumo, qui non confundetur cum locuturus est
inimicis suis in porta, supple mortis, per quam
exeunt filii Evæ omnes simul in unum, dives et pau-
per. Sed quo me ducit oratio?

CAPUT XLIII.

De eo quod B. Maria Magdalena ei apparuit.

Apparet ei B.
Magdalena.Amplexatur
pedes Christi
Juetta.Dimissa sibi
peccata intel-
ligit.

Igitur, ut loqui cœperam, cum orans esset famula
Christi, repente per spiritum rapta vidit, quam inter-
pellabat, B. Mariam Magdalenam prope assistere.
Cujus dum ad pedes procidens amplecti eos et deos-
culari vellet, illa eam per manum elevans assumpsit,
et, ut sibi videbatur, tenente illa manum dexteram
ejus, sic est deducta, donec ad sanctissimos Domini
Jesu pedes usque pervenerunt simul ambæ, ibique a
deducente se dimissa est. Ubi cum indicibili ardore
spiritus, et dulcedinis affectu procidens, cum eosdem
Domini pedes diu deosculans fletibus irrigaret uber-
rimis, nec eorum dulcedine exatiari posset, dixit ei
aureum illud os Domini : Dimissa sunt tibi peccata
tua, quoniam dilexisti multum. Ad hanc vocem sibi
reddita est, et velut avulsus ab uberibus infans ad
ubera redire gestiens, vim quodammodo passam
mulier fidelis se conquerens ab avulsione pedum
Christi ejusque dulci præsentia, singultus cœpit
emittere mirabiles atque suspiria; adeo quod sociam
quoque ejus, quæ in inferiori orans erat cellula, stu-
por quidam horrorque mentis invaderet nimius, et
quasi novum quid accidisset, domum ipsam mira-
bili quadam et magnifica refusam gloria miraretur
et crederet. Ascendensque ad ipsam in superius cœ-
naculum rem, ut apud se primo conjecerat, invenit.
Interrogans quippe quid vidisset, dicere eidem re-
nuit, sed tandem terribilibus ab ea sacramentis et
obsecrationibus adjurata, rem, ut acciderat, con-
fessa quidem ei est, sed quoad ipsa viveret celandum
omnimodis id sub internuntiatione commisit.

CAPUT XLIV.

De quadam virgine, pro qua Dominus eam
exaudivit.

Fuit eodem tempore Virgo quædam, religiosa ex-
istens admodum, mulier sane boni testimonii inter
suos, quæ votum habebat super se reclusionis, si
tamen effectum consequi hæc sua posset intentio.
Porro a Leodiensis Episcopus, qui tunc erat tempo-
ris, cum plures in sua diœcesi reclusas haberet, ita
postmodum durus et gravis petentibus se pro hujus-
modi effectus, quod nemo eorum qui ejus animum
agnoscebant, rogare eum ultra pro caussa hac præ-
sumebat. Unde præfata mulier, licet voluntatem
haberet permaximam desideriumque ingens solvendi
quod voverat, tamen quia nullæ preces valerent quæ
Episcopo porrigerentur, quamquam id attentasset
sæpius, fere in desperationem prolapsa, jam non
audebat instare amplius, ut Episcopus rogaretur
idem, eo quod non exaudiret quemquam. Videns
igitur et considerans, quod ubi deest humanum, di-
vinum necesse est ut impleretur auxilium, accessit
ad Beatissimam hanc, exponens ei causam pro qua
venerat, et ut pro se deprecaretur Dominum humili-
ter expetiit, quia pro certo sciebat orationem ejus

Prædicat fu-
tura.

de facili a Domino non exaudiri non posse. Atten-
dens igitur ancilla Domini devotionem mulieris, et
anxietatem spiritus ejus pro re dicta, misericorditer
eidem compassa, admonuit habere fidem, concipere
spem, caritatem non deserere, et securam esse præ-
cepit, quia adimpleret in brevi omnipotens deside-
rium cordis sui. Sic confortata paullulum illa deces-
sit, firmissimam habens spem in verbis ejus quæ
promiserat, sciens negotium remanere infectum non
posse, dummodo instare ipsa vellet ut fieret. Atta-
men quia animo amanti tardum est omne quod desi-
derat, transierunt dies non multi, et ecce revertitur
ad famulam Domini mulier iterum, jam velut pro
debito exigendi caussa quod pridem acceperat in
promissis. At illa tota concipiens mente Spiritum
sanctum : Vade, ait, filia, et omnino nil dubites,
quia absque dubio consequeris jam quod tanto desi-
derasti tempore. Illa quasivoti sui jam compos facta
læta recessit, et brevi post elapso tempore rogari
iterum fecit Episcopum pro se, ut videret si temperas-
set adhuc Episcopus animum, et mansuesceret rigor
diu præhabitus. Quid multa? Paucis rogatus promptis-
simus annuit, deditque sine contradictione licentiam,
quam vix ulli libenter umquam dederat aut raro.

a Is fuit Hugo de Petraponte, qui creatus anno 1200, obiit
anno 1229.

CAPUT XLV.

De transitu ejus, et de iis quæ in eo
contigerunt.

Præsciens igitur in spiritu venerabilis femina ap-
propinquare suæ dissolutionis diem, cœpit anxari
et esse magis sollicita de filiabus suis, quas Christo
lucriferat, quasque usque in tempus istud in disci-
plina Domini benignissime enutrierat : crebrius
quoque eas convocans ad se, et semper ad meliora
exhortans instruebat. Intantum siquidem tenera in
dilectione earum facta est, quia non diu se cum eis
præsciebat esse mansuram, quod aliquantulum etiam
orationibus et psalmis parcere videbatur ut frequen-
tius eis colloqueretur et plenius disciplina instrueret
Christi : nunc privatim, nunc publice, nunc particu-
lariter singulas, nunc simul omnes castigans, admo-
nens, et confortans, exhortabatur, ut nihil eis in
virtutum consummatione deesset, scirentque quo-
modo post ejus transitum conversari deberent, ac in
amore Christi perseverare jugiter.

113 Sic se habente cum filiabus matre, magistra
cum discipulis, appropinquabat tanto magis, quanto
expectata diutius, gloriosa Christi nativitas : cujus
ultimo festivitatis die, id est, die octavarum sanctæ
Epiphaniæ Domini ex hac luce migrare debebat.
Cumque transissent in orbem dies aliqui festivitatis
ejusdem, ecce media nocte sanctæ apparitionis Do-
mini, cum ad confitendum Domino surgere vellet,
sicut consueverat, vi lenta correpta febrium, viribus
corporis cœpit omnino destitui. Ad sonitum ergo et
vocem se plangentis exurgens socia ipsius, quæ cum
ea erat in domo, accurrit : sed nolens sancta anima
ea noctis hora propter se tumultum excitari aliquem
in domo propter quiescentes, ac si modicum patere-
tur frigus, nam hyems erat, operiri se paullulum
rogat denique sociam redire pausatam. Sed mole-
stia febris sumente incrementum in dies, ita rumor
per viciniam adesse resolutionis ejus diem; fit plan-
ctus et dolor universis, qui eam noverant : quere-
banturque singuli amittere tamquam proprium, quod
omnibus damnum extabat commune.

Filiæ suas
spirituales
sæpius adhor-
tur.Morbo corri-
pitur.

CAPUT XLVI.

De confessione ejus ultima.

Interim ea optante plurimum præsentiam Domini
Joannis Floreffiensis Ecclesiæ Abbatis, ut loqui ei
posset antequam decederet, nec in tantillo voluit eam
Dominus

Dominus fraudare a desiderio suo. Qui cum eo tempore in multis Ecclesiæ suæ negotiis occupatus in partibus esset remotis valde, ita ut nec ubi inveniri posset, sciri a quoquam posset, venit tamen opportuno satis tempore ad partes illas forte fortuito tunc iter faciens, et penitus eorum quæ gerebantur ignarus. Audiens vero eam infirmari quæ multum dilexerat ipsum in vita sua, qui et ipse eam videre desiderabat, accurrit anhelus, et confringi faciens ex parte parietem cellulæ in qua decumbebat introivit: et videns eam jacentem in lectulo, hæsit paullulum admirans, quia clarus ei vultus et facies erat serena, admodum color vividus, verba jocunda, gestus soliti, ora ridentia, totaque talis ut nullum in ea signum perpendi de facili posset ægritudinis. Verum ipsa viso eo gavisa est valde, factaque ei peccatorum suorum confessione, multa quæ huic libello inserta sunt, licet mallet ea occultari quam sciri a pluribus, eidem sciscitanti aperuit: sicque valedicens ei, quia non visura eum amplius erat, rogansque ut pro se Dominum oraret, in pace eum dimisit, quia in procinctu erat itineris.

CAPUT XLVII.

De filio suo Abbate, quem resignare volebat officium suæ Prælationis antequam decederet.

Filio quoque suo seniori, qui erat tunc temporis Abbas a Aureæ-vallis, ut prædiximus, mandari per nuntium fecit ut ad se veniret, volens ipsum inducere ad hoc ante obitum suum ut administrationis suæ resignare officium vellet, eo quod molesta ei dudum extitisset et gravis admodum ipsius filii prælatio, cum tamen nullus sciret molestiæ causam. Qui cum eo tempore venire non posset ut dicitur, venit tamen post transitum matris, sed eam quam videre venerat, sepultam reperit. Attamen ut mortua mundo, meliori se vita cum Christo vivere ostenderet, et mortuam se posse quod non poterat vivens, vix eidem filio Abbati sepulcrum invisere licuit, cum ecce subito per nuntium revocatus a Patre b Abbate, ultro postulavit absolvi, et obtinuit.

a Extat apud Claudium Robertum catalogus Abbatum Aureæ-vallis, in quo hujus deest nomen; reponendum inter Petri Leodiensis, qui ann. 1214, dicitur obiisse, et Henrici de Sathanaco qui 1228 nomina.

b Clarevallensi nimirum: nam Aurea-vallis Claræ-vallis filia censetur.

CAPUT XLVIII.

De extrema inunctione famulæ Dei Juettæ.

Interim morbo ingravescente, timentes quæ circa ipsam erant, ne absque sacri unctione olei eam forte migrare contingeret, rogaverunt unanimiter eam omnes, ut se inungi permittere vellet. Non est, inquit illa, o filiæ meæ necesse adhuc inungi, sed feria quinta, hora nona, ut proposui, qui dies post tres dies erat affuturus, ut arbitror. Nolite, inquit, timere vos, aut sollicitari de me, quia in veritate dico vobis non me de hac vita decessuram, donec omnia mihi Sacramenta Ecclesiastica fiant. Illis e contra instantibus die altera ut inungeretur, quia timebant ipsius defectum, eo quod unde recrearetur natura non sumeret quidquam; videbant enim eam clausis oculorum luminibus non moveri, utpote quæ mentem ad invisibilia transfuderat totam, et invisibilium amorem totis visceribus inhiabat, ac si nihil commune haberet jam cum mundo; videns pia mulier filias pro se contristari et mœstas esse propter tarditatem unctionis: Ecce, ait, quia instare vos video, ut fiat quod ut die fieret altero proposueram, et non sine causa, ne vos contristem amplius, en, ait, voluntas fiat vestra, non mea: facite quod vultis. Sicque inuncta et omnibus communita Sacramentis, debito

cum honore ac reverentia: Ecce, ait, feci quod petistis, ne turbaretur ultra vester animus; verumtamen sciatis non transiturem me modo, sed die et hora quam prædixi. Requisita demum secreto a familiaribus quare Sacramenta hæc usque in feriam quintam voluisset differre, respondit, ideo se voluisse hoc, quia sciebat beatam Dei genitricem, cui pridem fuerat a filio commissam, unctioni suæ interesse debere die illo, et post completa Sacramenta illa, responso ab ipsa venerabili Domina Dei genitrice Maria pro se, Amen, deducendam se ab ea fore ad perpetuas beatorum spirituum mansiones. His auditis compunctæ sunt valde, dolueruntque plurimum unctionis tam repentinæ contra tam felix propositum ipsius voluntatemque se extitisse causam.

CAPUT XLIX.

De die transitus ejusdem.

Interea expectantibus cunctis diem et horam quando Dominus venturus esset ancillam suam invisere, educereque de tenebris ad lucem, de exilio ad patriam, de terris ad cælos, de regione umbræ mortis in terram viventium, repente illuxit dies tertia, scilicet feria quinta octavarum Epiphaniæ Domini, dies, inquam, ei diu desiderata, tamquam dies redemptionis novæ, reparationis antiquæ, felicitatis æternæ; ipsi quidem dies salutis, solemnitatis, et lætitiæ; iis autem qui convenerant, dies calamitatis et miseriæ, dies doloris et fletuum: non quod ipsius non congratularentur gloriæ, quam intime diligebant, sed quod tantæ matris dulci solatio videbant se irrecuperabiliter in posterum debere destitui. At cum a plerisque, qui ejus noverant prodesse multis in carne præsentiam, rogaretur, ut ad multarum emendationem animarum aliquamdiu permanere in corpore vellet adhuc, tamquam certissime scientes eam permanere si vellet; nihil illa suæ serelinquere voluntati respondit, nec in quamlibet se inclinare partem, in qua non voluntas esset Domini. Permanere quidem in carne adhuc paratam se, si vellet Dominus, propter eas, dissolvi vero et esse cum Christo, multo sibi fore optatius; verumtamen in omnibus his non sua, sed voluntas fieret Domini. Hora itaque diei illius nona, sive paullo amplius, sentiens dilecta Deo anima per spiritum, adventum adesse sponsi et sponsæ, id est, Christi et Mariæ, dicto illo psalmi versiculo: In manus tuas commendo spiritum meum, redemisti me Domine Deus veritatis, hilari vultu, propansis manibus, oculisque elevatis in cælum, quasi venienti applaudens exire nitebatur obviam cum lampade virtutum et bonæ conscientiæ oleo: cum ecce assumptam de corpore animam, velut alterum Moysem e fiscella sublatum scirpea, filia Regis Virgo Maria, Regi filio velut depositum fidele repræsentat, sublimandam in filiam regni et heredem. Et qui in domo circa ipsam erant, ac si in extasi rapti essent spirituum, repleti sunt mira quadam et indicibili gratia mirificæ suavitatis et elevationis mentium, adeo ut ipsius Dei ac Domini nostri Jesu Christi præsentiam nemo esset qui ambigeret.

CAPUT L.

De gloria morientis, et claritate vultus ejus.

Siquidem splendida facta est facies ejus egrediente anima ultra æstimationem hominis: et quasi jam circumdari eam floribus rosarum cerneret et convallium liliis, totius partes corporis atque membrorum obduxerat rubor quidam roseus albedini partim decenter admixtus per totum, adeo ut intuentibus in eam nihil aliud videretur esse, quam divinum quiddam, et cælestis obumbratio quædam gratiæ in corpore mortuo, ac caro faciei resplendens, futuræ quasi glorificationis signa præostenderet.

CAPUT

AUCTORI
HUGONE
EX MSS.
Prædicit diem
et horam
mortis.

D. Virgini a
Ch isto com-
mittitur.

Ejus resigna-
tio.

Pic moritur.

Præsentis di-
vino solatio
replentur.

Splendescit
ejus facies in
morte, ac cor-
pus.

Abbati Floref-
fiensi confite-
tur, et multa
de vita sua
aperit.

Filius ejus,
quod illa desi-
derarat, Ab-
batis munus
dimittit.
b

Inungitur
Juetta.

CAPUT LI.

De motione elementorum in obitu ejus, et mirabili avium concentu.

Aliud quiddam dicturus sum, in quo etsi auctoritatem forte miraculi præstare non possum, dulce tamen ad audiendum auribus est, et ad rememorandum suave. Cum tota die illa usque ad horam transitus Sanctæ, talis ac tanta temporis et aeris intemperies esset, ut cælum et terra, pluvia et venti, nix, grando, et procellarum cuncti spiritus, quasi conjurasse viderentur in diem illum, ut nec ostium domus suæ de facili quisquam auderet egredi; ac si mota se ob mortem ancillæ Domini elementa cuncta faterentur; (mira dicturus sum) ecce contra fenestram cellulæ, in qua agonista Christi agonizabat, multitudo insedit innumerabilis avium volucrumque diversi generis, et quasi congaudentes decedentis gloriæ, diversarum vocum concentuumque modulatione suavi aures intendentium demulcebat, ac si diebus factum cerneret æstatis. Perseveravitque concentus avium ille, donec campanarum cessaret sonitus, quæ pro ejus obitu pulsabantur.

In serena
aura, aves e
regione cellæ
ejus concinunt.

CAPUT LII.

De quadam muliere curata.

Item contigit eadem hora feminam quamdam venerabilis vitæ ac nominis, de ipso oppido Hoyensi, quæ per frequentes vigilias noctium, defectum passa capitis, non bene compos mentis ac sensuum extiterat a multo tempore, audire sonitus campanarum, quæ pro ipsa pulsabantur. Sentiensque per excessum quasi mentis quod pro transitu matris eadem resonarent signa, cogitansque eam transvehi ad cælos, cum multa meditatione ac desiderio spiritus quasi prosecuta est longius abeuntem: congratulaturque gloriæ ejus, quam valde in vita sua dilexerat semper. At ubi ad seipsam reversa est, sanitati pristinæ reddita est plene, nec dolorem malumque hujusmodi experta postmodum ab ea die et deinceps.

Quædam im-
pos mentis,
curatur.

CAPUT LIII.

De subita mutatione aeris facta in transitu ejus.

Nec sub silentio prætereundum est, quod ubi memoratus avium cantus una cum campanarum sonitu audiri desiit, tanta in momento aeris serenitas, quiescentibus procellis, ventis et pluvia, subsecuta subito est, cælum arridere, terra et aer sole sibi reddito applaudere cœperunt, ac si cuncta in beatæ mulieris occursum elementa obsequium præstare crederes, exultare, ac lætari quasi in diebus æstatis.

Post ejus mortem aer serenatur.

CAPUT LIV.

De muliere, quæ per spiritum cognovit ejus transitum.

Altera quoque mulier ex oppido memorato devotionis eximie vitæque laudabilis, eadem hora orans in domo erat: cum ecce subitam immutationem considerans cæli, et aeris serenitatem tam lucidam; nec sine caussa id factum apud se conjiciens, intellexit per revelationem Spiritus Dominam Juettam inclusam ex hoc migrasse seculo, ideoque ob ejus reverentiam congaudere elementa ascendenti, affectu quo poterant, obsequiumque præstare honoris ei, quam ipsum creatorem suum honorare videbant suæ præsentia majestatis.

Quædam pia
mulier orans
intelligit ob
ejus obitum
illam eximiam
tationem fieri.

CAPUT LV.

De iis quæ facta sunt post obitum.

Elapsis interim diebus non multis, ut aliquod Ma-

ter sancta relinqueret consolationis vestigium iis, qui pro sui amissione præsentiae corporalis consolari non poterant, scirentque se sollicitudinem habere personarum ac loci multo efficacius jam cum Christo viventem, quam dum carnis adhuc cum eis teneretur ergastulo, contigit res hujusmodi. Siquidem cum vivente ea quædam agenda existerent, maxime de rebus et caussis pertinentibus ad consummationem ecclesiæ et operum, quæ facta fuerant in loco, quæ sine decreto et confirmatione Leodiensis Episcopi perfici omnino non poterant; multotiens quidem laboratum pro eis est, sed non elaboratum. Post transitum vero ejus recens factum, apparuit cuidam familiari suæ feminæ religiosæ ac timenti Deum, Margaretæ nomine, quæ in dictæ Ecclesiæ operibus necessaria fuisse probatur admodum, quæque magis pro consummatione eorum, quæ adhuc restabant, operum erat sollicita, multos pro eisdem passa labores. Hæc, ut supra memoravi, ab initio Sanctæ Dei associata est, et collaboravit ei in cunctis operibus quæ facta sunt, bona fide et labore plurimo, ut in præsentiarum videre est. Apparens igitur isti una noctium in somnis, in forma decora valde, et quasi ei videretur compati de iis, quæ restabant, consummandis, læta facie et tamquam ad ambulandum se parans ipsam invitans dixit ei: Margareta, sequere me, quia Leodium vado. Hæc dicens disparuit visio. Surgensque mulier summo mane ad viam se præparat, cum tamen ea nocte ceciderit nix permulta valde, et quanta, ut arbitror, diebus nostris numquam cecidisse visa est aut raro. Assumpta ergo quadam puella altera secum de Humbrikurt, quam et ipsam mirabiliter a diebus juventutis primæ beata mulier Juetta, ab ipsis pene nuptiis et amore seculi abstraxerat, pergunt ambæ desiderio vocantis se et perficiendi negotii, et cum maximo tandem labore et dolore ad Episcopum usque pervenerunt: cui aperientes causam viæ suæ, propitium valde et ad omne beneplacitum voluntatemque ipsarum ultra omnem æstimationem hominis favorabilem invenerunt: cum tamen ob infirmitatis ejusmodi molestias, qua Episcopus idem decumbebat, eo tempore difficilis ad eum haberetur accessus nimium. Et ut perfecerunt omnia secundum velle cordis sui, reversæ sunt cum gaudio ad propria, ita tamen quod neminem hujus beneficii auctorem interpretatæ sunt alium, quam venerabilem Juettam, quæ præcesserat et præparaverat viam earum ante ipsas: et vere, ut arbitror, sic erat.

Apparet cui-
dam curanti
ut ædificia
perficiantur.

Expeditionem negotiorum ei impetrat.

CAPUT LVI.

De sepultura corporis ejus.

Transiit ergo venerabilis mater Juetta, ut prædixit, et quia sperabatur filius ejus Abbas Aureæ-vallis venturus, expectatum est de sepeliendo corpore tribus diebus et ultra, ut idem filius maternis exsequiis interesset, pro quo jam missum fuerat. Qui cum, ut præostensum est, venire non posset, per Dominum Joannem Floreffienssem Abbatem, qui audita morte ejus jam advenerat, corpus ejus in ecclesia debito cum honore terræ mandatum est, beate resurrecturum in gloria, dum mortale hoc induet immortalitatem, et conversa fuerit justitia in iudicium, et in victoria absorpta fuerit mors.

Sepelitur ab
Abbate Floreffienssi.

127 Migravit autem ad Dominum anno gratiæ a millesimo ducentesimo vicesimo septimo, Idus Januarii, feria quinta, ipsa die Octavarum sanctæ Domini apparitionis, apparens et ipsa vultui Dei munda prorsus ab omni labe tam originalis peccati, quam actualis, lacte candidior, vitro purior, pretiosior auro obrizo, præparata et ornata, tamquam sponsa viro suo.

a
Quando mortua sit.

a More nimirum Gallorum antiquo, annum auspicantium a Paschate: cum alioquin anno 1228, non 1227, incidere octava Epiphaniæ in feriam quintam.

CAPUT

CAPUT LVII.

Anni vitæ ejus septuaginta qui numerus non vacat a mysterio.

Series vitæ ejus.

Octavo et decimo ætatis suæ anno vidua facta est, cum vixisset cum viro suo annis quinque : et quinque post ejus decessum mansit vidua inter suos. Servivit dehinc leprosis annis decem, ut perfectionem adimpleret Decalogi. Deinde soli vacavit in cella Do-

mino annis circiter triginta sex, qui omnes sexaginta novem annos efficiunt. Sicque anno ætatis suæ septuagesimo, qui est annus relaxandæ captivitatis veri Judæi de terra Babylonis in Hierusalem, liberata et ipsa est a servitute corruptionis hujus, et translata ad visionem veræ pacis Jesu Christi Domini nostri, qui est pax nostra pacificans quæ in cælis et quæ in terra sunt, interficiens inimicitias in semetipso super lignum Crucis; cui honor et gloria cum Patre et Spiritu sancto in secula, Amen.

AUGUSTO
HUGON
EX MSS

DE B. VERONICA DE BINASCO, VIRGINE, MEDIOLANI.

AN. CH.
MCCGCCXCVII.
XIII JANUARI.

Binascum Longobardiæ oppidum est, medio fere Ticinum inter ac Mediolanum itinere, quod Leander Albertus honestum et frequens castellum vocat, traditque ad Bacinas Latine dictum Alciato, qui isthuc magnificam habuit villam, Binas aliis. Hinc orta sub annum 1445 Veronica est, quæ vicesimosecundo anno ætatis religiosum institutum Mediolani in S. Marthæ cænobio complexa, tandem anno 1497, 13 Januarii, feria 6, sancte mortua, viginti post annis, Leonis X auctoritate, in eodem monasterio coli cæpit. Ejus meminit Ferrarius in generali catalogo SS. his verbis: Mediolani in cænobio S. Marthæ, depositio B. Veronicæ de Binasco Ordinis Prædicatorum.

B. Veronicæ
patria,

natatis.

2 Sitne illud S. Marthæ cænobium, Prædicatorum institutione olim formatum, haud possumus pronuntiare: nihil in Veronicæ vita reperimus, unde id conficere fas sit; S. Augustinus, ac S. Martha ceu peculiaries Patroni identidem memorantur. Fortassis hoc scribendi præbita Ferrario est ansa, quod Isidorus Isolanus Prædicator, cujus alia quædam præclara extant monumenta, vitam Veronicæ descripserit. Ea anno 1518 Mediolani, typis Gotardi Pontici edita est.

professio.

vita.

3 Quod nacti sumus exemplar in membrana excusum, scholiis erat, auro, minio, colore vario, exaratis illustratum : quæ, etsi pietatem rerumque sacrarum reverentiam eximiam sapiebant, addere tamen omnia superfluum duximus. Bibliopola, a quo id in Italia emptum est, asserebat Cardinalis S. Cæciliæ Sfondrati fuisse, ejusque studio scholia illa adjecta. Innuebat, ut remur, Paulum Æmilium Sfondratum, non ejus patrum Nicolaum Sfondratum, qui Pontifex Maximus Gregorius XIV, dictus est : fuit alioquin uterque tituli S. Cæciliæ Cardinalis; nam Franciscus Gregorii XIV parens, tit. S. Anastasiæ Cardinalis fuit. Ast omnium horum ætate anteriora sunt horum scholiorum nonnulla, ut ad lib. 3, cap. 6, dicitur. Erat in eodem volumine officium de B. Veronica, manu exaratum, ac Missa, quæ omittenda duximus.

ad hanc scho-
lia.

raptus, et re-
velationes.

4 Multa in extasi vidisse memoratur Veronica, quæ viri docti respuunt ut suspecta falsitatis, circa vitæ Christi mysteria : verum isthæc fortassis obscurius ab ea narrata, ita scriptor exposuit; aut ipsa ex rerum istarum præceptis animo imaginibus retulit, cum immensam vim divinæ lucis et dulcedinis, quarum nullas habebat in phantasia species, exprimere non posset. Atque id in aliorum quoque Sanctorum raptibus et revelationibus licebit subinde observare.

INEXPLICABILIS MYSTERII GESTA

B. VERONICÆ VIRGINIS

PRÆCLARISSIMI MONASTERII S. MARTHÆ

URBIS MEDIOLANI,

SUB OBSERVATIONE REGULÆ DIVI AUGUSTINI.

DEDICATORIA.

Christianissimis Francorum Regibus Francisco et Claudiae jugalibus, a Mediolanique Ducibus invictissimis, Frater Isidorus de Isolanis Mediolanensis, Ordinis Prædicatorum, humani divinique Regni felicitatem.

Quisquis ab orbe condito, Franciscæ Claudiaeque maximæ spei Reges, mortalium stratagemata magno et excellenti ingenio nosse sategerit; ea quibus Catholicæ veritatis cultores viri præclarissimi fulsere, majori ceteris admiratione digna esse persuasum habebit, fatebitur, constantissimoque asseverabit ingenio. Nempe si Judæos, genus electum Deo institute, sapiens, præclarum; si philosophos, animi nobilitate præcipuos; si legislatores insignes spectatosque; si Reges, altissimos principatus majestate; si magnificentissimos urbium conditores; si Duces illustrissimos, bellorum, inquam, fulgura, ac viros denique litteratissimos, qui in omni gente, quæ sub cælo est, claruere, ad unum justissimi throni examen evocaveris; Christianis incomparabiles omni ex parte invenientur. Solis Judæis notus nonnumquam Deus felicissimus creditus est : qui sacrificiorum pia sacra eidem Deo cæli libantes spiritu præcelluere prophetico. Philosophi viri præ ceteris mortalibus naturæ secretiora lustrantes, eruditi, elegantes, immortalis animi signa admirandis operibus dedere. Legislatores æqui prudentes, gnarique rerum humanarum, tot tantisque rebus publicis institutis, orbem universum auxisse videntur. Reges pientissimi, magnarumque mentium pectora sortiti, divites, præclari, stabiles, historiographos illustres effecerunt. At qui bella gessere Duces inclyti, nobiles, ingenui, pacem armis servaverunt, magnisque tropæis inter mortales benefici placidique commemorari satagerunt. Litterarum denique eruditissimi cultores pectoribus altis omnia excoluisse, illustrasse, immortaliaque reddidisse videntur. Sed, o Christum Deum immortalem! o hominem in tempore quidem natum, sed cunctorum habenas perpetuo moderantem! o Deum altissimum, cujus divini sectatores Judæorum dogmata cælesti lumine perspicua facientes ante mortalium oculos posuerunt; et holocausta in melius permutantes sancti Spiritus adventu Prophetas superavisse non ambigimus. Enimvero philosophantium litteraria instituta Christianis comparata dogmatibus, exilia, impolita, cæca, foeda, deformiaque, duce vero, ac periculis ostendantibus inveniuntur. Jam Christiano

Christiano-
rum gesta
maxime cele-
brari debere.

ACTUS
TERTIUS
SCENA
PRIMA

lumine Reges amplissimi sapientes effecti apud Superos inexcogitato mortalibus diademate coronari peroptant, magnique Duces arma Christo referunt. In Christianæ profecto familiæ laudibus dicendi copia ægra fatiscit, nubila gravisque sedet: secundis etiam felicibusve flantibus Euris velox ac constans fons eloquentiæ manans deficit, habet, et languet. O Christianorum divinas gentes! o rempublicam mirificam, divina honestate obsignitam, præstantissimam, optimam, quæ humanos animos non inter sidera inani figmento locat, verum beatis enumerat spiritibus, sanctoque vivendi genere post fata beat!

2 Quamobrem, Franciscæ Rex invictissime, Glaudiaque conjux magnanima, a quibus Italia pacem optatissimam inaudito triumpho genere prævio demum accepit; Celsitudini vestræ volumen secreta continens cælestia offerre institui. Cui enim circumspicius honestiusve virginea gesta Christianam fidem extollentia dicare fas erit, quam Regibus Christianissimis? Tu enim es ille Christiani exercitus Imperator, O Franciscæ Rex invictissime, quem Catholica religio, Crucis munimine insignitum, Christi nominis hostes superaturum præstolatur, obsecrat, certoque numine sperat. Jam jam videre videntur omnes Christiani Imperii fines Michaellem Archangelum sacrum crucis signum ante te deferentem, voce magna clamantem et dicentem: Hæc dicit Dominus Christo meo Francisco, cujus apprehendi dexteram ut subiciam ante faciem ejus gentes et dorsa Regum vertam: Ego ante te ibo, et gloriosos terræ tibi humiliabo. Te vero, Glaudia, Reginam constantissimam labenti orthodoxæ Reipublicæ veluti suffragia allaturam plurimi venerantur, colunt, et exceptant. Verumenimvero in cælum oculos mentis attollite nonnumquam, o Reges tantæ spei, et justa Dei judicia considerate, quibus ab immortalis Deo electos Principes immeritos didicimus reprobari, sive dum justitiam pessumdant, sive dum Romanum Pontificem minime venerantur, sive dum naturæ deliciis laxant habenas. Vos itaque, in quibus domus Dei pene diruta atque Imperium militantis Ecclesiæ inclinatum recumbit, magni Dei tremenda numina pertimescere rogamus: obsecrantes per viscera misericordiæ Dei nostri, quo humanarum divinarumque rerum secundos successus vobis afferant, confirment, consolidentque usque in diem Christi Jesu.

3 Cogor itidem mea quantulacumque litteraria dona Tuæ inscribere Majestati, o Franciscæ Rex maxime, ne detestandum ingratitudinis crimen subeam. Superioribus etenim mensibus per tuas litteras injunxisti viro undique clarissimo Joanni de Selva Senatus tui Mediolani æquissimo Præsidi, ut tuis elemosynis me aleret, quamquam varia Italiæ regna pro meorum Superiorum imperio sæpenumero peragrarem. Accipite igitur Reges Christianæ Reipublicæ lumina diva Virginea gesta, Veronicamque virginem incognitæ mortalibus sanctitudinis numinibus vestris tutelaribus annuerate. Valet felices. Ex ædibus Divæ Mariæ Gratiarum, Mediolani, in solemnibus S. Michaelis Archangeli MDXVII.

a Occuparat paullo ante Mediolanum, aliasque Insubrum urbes Franciscus I, Galliarum Rex.

PROOEMIUM IN VITAM

B. VERONICÆ MEDIOLANENSIS,

Fratris Isidori de Isolani Mediolanensis Ordinis Prædicatorum et vitæ regularis professoris.

Cælestibus divinarum litterarum prodeuntibus arcanis, didicimus infelici tempestate circum nostra tempora dilabente homines futuros, qui integritate animi, fide, speque inviolabili, pietate insignes, fru-

gales, ac eximia sanctitudine superis civibus familiares, in præceps ruenti per abrupta vitiorum humano generi præsto adessent, et tamquam splendidissima lumina orbem universum illustrarent. Horum quamquam præclarissima virtus plurimis mortalium abscondita latebit; eos tamen summus opifex tanto amore prosequitur, ut una se cœnaturum mystico verbo sponderit. Si quis, inquit, aperuerit mihi, intrabo et cœnabo cum illo. Hæc quidem munere providentissimo Christi maximi imperii militantis Ecclesiæ jura moderantis evenire non ambigimus, fatemurque, ac sole clarius obstrictis oculis lumen fidei clarissimum non abjicientibus explorata redduntur.

3 Enimvero cum præliaretur Principum gladio adversus Christianam Rempublicam humani generis sævissimus dæmonum exercitus, objecit insatiabili homicidæ Deus pietissimus colla Martyrum, Virgines quoque præclarissimas, quarum lacteo sanguine debaccharetur. Retulere invictissimo tropæa, et sanguine proprio laureati supernæ terrenæque Hierusalem muros magnificentiores amplioresque effecerunt. Terga dans victoribus Sathan altera bella suorum militum impiæ turbæ novis armis dimicaturæ injungit. Arma quidem refert victus; at hæreses infelicia mortalium ingenia edocet. Hinc Arrius, Sabellius, Ebion, ac plerique falsa sanctitudinis imagine deceptos homines innumeros ad tartara demiserunt. At Christus cælestibus fulgidus armis viros delegit, quibus divina Spiritus sancti munera quam largissime donavit. Hi fuere Catholice veritatis Doctores innumeri, os et sapientiam a Patre luminum accipientes, quibus resistere non potuerunt orthodoxæ sapientiæ hostes teterrimi. Sequuti tandem hypocritæ tristes, qui Christiano titulo insigniti, vita turpi, iniquis moribus, verbis sceleratissimis Christi Maximi jussa haud in magno ponunt discrimine. Quis etiam supercælestium foetorem sulphureum putei ardentis horum impietatis ferre patienter queat? Hos feminei sexus sanctitudine (ut viros divinos præteream) præclarissimo ingenio, rerum divinarum certissimis periculis ad se petram allidit Christus, qua confringuntur, atteruntur, et inanissimi sole clarius ostenduntur.

6 Plurimæ quidem feminae Christianæ religionis nostra tempestate floruerunt, quarum gesta impiis incredibilia censentur, pii vero lumine fidei illustres eadem Dei mirabilia demirantur, credunt, ore prædicant et fatentur. Quis enim non admiretur feminam singulis hebdomadis passionis Christi dolores experientem? Quis non obstupescat Christi Maximi stigmata in corpore portantem, futura præloquentem, suprema Dei immortalis arcana Angelis docentibus clarissime intelligentem? Ambigendum minime Angelum tenebrarum lucis Angeli speciem sæpenumero mentiri: sed credo equidem (nec vana fides) id hominum genus ab Deo esse, regi, et instrui, qui cælestia alto ingenio meditantes in divini amoris novas erumpunt flammas, ac supra naturæ vires demiranda experti mirabilia docent, contemnuntque omne quod in mundo est, ut Christum lucrifaciant. Hæc probandorum spirituum an ex Deo sint lex est, hæc ratio, hinc modus. Quos ubi dignoverimus, captivandus est intellectus noster in obsequium Christi.

7 Quamobrem Veronicæ Virginis incomparabilis, quæ me annos adolescentiæ agente diem obiit, magnum sui nominis titulum mortalibus, præsertim Mediolanensibus, relinquens, gesta conscribere orsus aggredior. Collegere primum isthæc, Christi Maximi imperio, Benedicta femina sanctimonialis grandævæ cœnobii Divæ Marthæ, Veronica revelante, Thadæaque Ferrariensis, ex Bonaliorum familia, ejusce professionis, (quam a secretis Veronicæ esse voluit Salvator) oculatissima equidem indagatrix Virginis Veronicæ actorum. Tribus voluminibus ea conscripsit Benedicta materno eloquio, quæ Latinitate donantes eisdem

Apoc. 3. 20.

Martyres contra tyrannos decertant,

Doctores contra hæreticos,

Confessores et Virgines contra hypocritas.

Miranda quæ sanctis femina accidere.

A quibus acceperit auctor, quæ de Veronica scribit.

Regem et Reginam ad magnam pro fide Catholica agenda, hortatur Auctor:

et ad timorem Dei.

Rex Auctorem suo sumptu ulit

Miseris Ecclesiæ temporibus, Sanctia Deo excitantur:

eisdem tantummodo ordinem addidimus. Neque volumina manu Benedictæ conscripta diversa continent, sed duo archetypi sunt, tertius vero ab utroque exceptus ad verbum transscriptus est. Sunt et apud mortales nunc plerique rerum Veronicæ probatissimæ virtutis testes. Nos equidem cæleste hoc opus exorsi sumus divina miseratione, neque enim nos dignos arbritratur, qui talia Latino sermone doneamus. Verum cum nostræ exilitas conditionis candidæ veritati aut addere quodpiam nequeat, aut minuere. Evangelica sententia in medium afferenda est : Spiritus ubi vult spirat, et vocem ejus audis, et nescis unde veniat, aut quo vadat : sic est omnis qui natus est ex Spiritu. Sed cum benignum sit et plenum ingenui pudoris fateri per quos profeceris, quemadmodum obnoxii animi est, et infelicitis ingenii indicium existit, obtreptione alienæ scientiæ famam sibi aucupari; fatemur Benedictam Veronicæ gesta conscribentem, divinos armores spirantibus verbis uti; quam nos frigidi pectoris imitari nequimus. Quæ igitur latenti energia carent nostra volumina, etsi in tanta scriptorum turba in obscuro sint, nobilitate tamen ac magnitudine rerum scriptarum me consoler. Utcumque erit, juvabit tamen rerum gestarum memoria pro virili parte, et meipsum consuluisse. Enimvero (ut nobilis historici verbis iterum utar) si me amor negotii suscepti non fallit, in harum rerum cognitione hoc præcipue salubre ac frugiferum tibi aderit, quoniam omnis exempli documenta in illustri posita monumento intuebere. Inde tibi quod imitere capias : inde fœdum inceptu, fœdum exitu quod vites. Ceterum opus præsens multifariam divisimus, satis ingenuo Lectori facientes. Per libros enim et capita secta volumina sensum augent, et ignavis vigorem intervalla præstare consueverunt.

BULLA LEONIS X.

Permittentis coli festum B. Veronicæ.

Leo Papa X, dilectis in Christo filiabus Matri et monialibus monasterii B. Marthæ Mediolani salutem et Apostolicam benedictionem.

Cum, sicut venerabilis frater a Dionysius Episcopus Macloviensis apud nos et Sedem Apostolicam pro carissimo in Christo filio nostro Francisco Francorum Rege Christianissimo, nobis nuper pro parte vestra exposuit; Vos summopere cupiatis quondam Veronicam, dum in humanis ageret, vestri monasterii monialem professam, ob singulares exemplaris vitæ virtutes, jejunia, orationes, vigilias, et quamplures alias virtuosas et Deo gratas et acceptas operationes, quas adhuc vivens gratia divina sibi assistente operabatur, ita ut pium sit credere eam in cælum esse relatum; cum ob crebra quæ suis intercessionibus Dominus noster indies post ipsius obitum operatur miracula, tum ob singularem devotionem quam ad eam geritis; et ut devotionis fervor accrescat et bonorum operum sectatrices indies magis atque magis efficiamini, ut liceat vobis eam in ecclesia et monasterio vestro pro Beata colere et venerari, ac in ecclesiis et sacellis vestris ejus imaginem depingi facere. Quare præfatus Dionysius Episcopus et Orator nobis vestro nomine humiliter supplicavit, ut huic vestro tam pio honesto desiderio satisfacere, pro nostri pastoralis officii debito, de benignitate Apostolica dignaremur.

9 Nos igitur qui fideles quoslibet, et præsertim feminei sexus sub suavi religionis jugo Domino famulantes, ad devotionem et venerationem Sanctorum et Sanctarum Dei, quantum possumus libenter excitamus; et ut imitatrices illorum existere valeant, earum piis desideriis ex magno devotionis fervore prodeuntibus libenter annuimus, hujusmodi supplicationibus

inclinati, vobis quod pro vestra speciali consolatione eandem Veronicam in vestris ecclesiis et sacellis ut Beatam venerari, et illius imaginem depingi facere, sine incursu alicujus demeriti, vel idololatriæ, seu conscientiæ scrupulo, possitis et valeatis, auctoritate Apostolica et tenore præsentium, de Apostolicæ auctoritatis plenitudine concedimus pariter et indulgemus, constitutionibus et ordinationibus Apostolicis ceterisque aliis in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Per hoc autem non intendimus quod catalogo Sanctorum adscripta sit, donec ad illius canonizationem actualiter processum fuerit. Datæ Romæ apud S. Petrum, subannulo piscatoris, die quintadecima Decembris MDCXVII, Pontificatus nostri Anno quinto.

Evangelista. a tergo

Dilectis in Christo filiabus Matri et monialibus monasterii B. Marthæ Mediolanensis.

a Dionysius Brissonettus LXIX Episcopus Macloviensis, vir sanctissimus, missus quoque fuit pro S. Francisci de Paula canonizatione ad Leonem X Legatus, ut 2 Apr. dicemus, et B. Joannis de Craticula prædecessoris sui beatificationem obtinuit, de quo 1 Febr.

COMMENDATIO HUIUS LIBRI

Ad Patrem monasterii S. Marthæ.

Rufinus Belingerius J. U. Doctor, Archipresbyter Ecclesiæ SS. Naboris et Felicis de Pustino Papiensis diœcesis, Reverendissimi in Christo Patris et Illustrissimi Domini D. a Hippolyti, miseratione divina Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Tit. S. Luciae in Silice Diaconi Cardinalis Estensis, Administratoris Archiepiscopatus Ecclesiæ ejusdem, Vicarius Generalis, Venerabili in Christo Patri D. Jo. Antonio Borsano, Ecclesiæ S. Pauli Mediolani Presbytero parochiali, salutem in Domino et caritatem.

Hoc præsens opusculum veluti rosa prima omni suavissimo sapore referta, quæ ex sacro cœnobio hujus inclytæ civitatis decus et ornamentum venerabilium Sanctimonialium S. Marthæ Mediolani, uti ex saporifero rosario, Spiritus sancti rore irrigata, divina gratia illibata custoditaque, ac Angelica manu decerpta, tibi potius quam alii jure dicari et donari debuit : earundem enim sancto regimini, judicio totius civitatis, et non casu, Pater spiritualis et animarum suarum justissimus Rector delectus fuisti. Conveniens quippe erat, ut illæ sacræ Sanctimonialium omni laude dignissimæ, te virum optimum et pari laude dignum in talem Patrem et animarum suarum custodem plene haberent : et ut quando eas, ut decet, exhortaris (prout facis sæpissime) ad ferendam crucem propriam cum patientia et humilitate habeas solum libellum hunc, ex quo sumens non aliunde, sed ex ipsismet, amplissima documenta, si eas ad humilitatem, si ad obedientiam, si ad paupertatem, castitatem caritatemque et alia hujusmodi similia exhortari volueris, ex rosario isto modum et exemplum habebis amplissima.

11 Et ut facilius id agnoscas, libet hujus Virginis vitam carptim transcurrere, quo facilius ejus merita possis contemplari. Pluribus testimoniis edocti et certi sumus Beatissimam Veronicam mediocribus ortam parentibus, prius sese Deo dedicasse quam Deum potuisset per ætatem cognoscere; et anno jam majorem virginitatem suam consecrasse Christo, quem sua in majestate sedentem mirabili visione contemplata est; et, arcana cælestis aulæ vidisse, quæ effari non potest lingua mortalis. Habitum vero S. Augustini devote extorsit in cœnobio antedicto, mundanas

B. Veronicæ vitæ compendium.

Varia virtutes.

Joan. 3. 8.

Liv. lib. 1.

a

Dionysius Episc. Macloviensis Legatus Regis Galliarum apud Pontificem.

Permittit Pontifex Veronicam ut Beatam coli, ejusque imaginem pingi.

mundanas delicias a se abdicavit, orationi se totam dedit, ceteras Sanctimoniales ut idem facerent et docuit et persuasit : ægrotantibus summa diligentia et caritate ministravit : diabolicas tentationes et assiduas malignantium spirituum pugnas clypeo patientiæ et fidei galea superavit. Nullum ab ea verbum non religiosum, non sanctum excidit : omnis sermo ejus de moribus fuit et de religione, de pietate, de contemptu mundi, de amore Dei et proximi, de cælesti patria. Nemo ad eam accessit, qui non doctior meliorque abierit. Doctrina ejus infusa non acquisita fuit : prius magistra visa est, quam discipula. Summa hujus Virginis abstinencia fuit et mirabilis vitæ austeritas : quippe quæ vini et carniū usum prorsus abjecerit. Ad cibum veluti ad supplicium pergebat : ad communionem altaris quæ illi frequens erat, quasi ad cælestes nuptias invitata esset, summa cum alacritate, humiliter tamen et devote, proficiscebatur. Nullæ illi plumæ : sed ex duris asseribus lectum sibi confecerat : ultra tres horas interdiu noctuque non dormiebat : reliquum omne tempus vigilando, orando, prædicando, misericordiæ opera agendo, contrivit. Luctabatur quam frequentissime cum dæmonibus. Sed dicebat cum Apostolo : Cum infirmor, tunc fortior sum. Rapiebatur sæpe a Spiritu, et in aere suspensa divinis contemplationibus pascebatur, adeo ut extra se acta et percussa nihil omnino sentiret.

12 Migravit Virgo hæc in cælum ætatis suæ anno quinquagesimo secundo, et corpus aliquamdiu servatum, tandem in præfato monasterio conditum est, non sine maxima populi devotione ac reverentia; cuius tactu plerique ægroti sanitatem sunt consecuti. Postea quoque Virgo jam cælo recepta, vota supplicantium benigne audivit, et ut a sponso et Domino suo Christo exaudirentur curavit, et curat usque in præsentiarum. Quæ omnia cum nota fuissent, fama publica referente, etiam Sanctissimo D. N. D. Leoni Papæ X, per breve suum Apostolicum, quod vidimus, legimus et tractavimus, edixit ipsam beatam Virginem in cellulis commonialium suarum et earum ecclesia posse depingi, eamque uti beatam, privatim tamen, et non publice posse coli et venerari. Ideirco cum omnia præmissa nobis notissima sint et vera, ordinavimus præsens opusculum, uti verum in omni sui parte, et Christianæ religioni conforme, posse et debere imprimi, quibuscumque in contrarium facientibus minime obstantibus. Vale et pro me Deum rogare digneris.

a Hippolytus Estensis, *Herculis I, Ferrariensis Ducis filius, Strigoniensis Archiepiscopus fuit, deinde Agriensis et Novariensis, ut scribit Ciacconius. Recensetur a Cl. Roberto inter Mediolanenses Episcopos centesimus vicesimus, postque eum Hippolytus II.*

VITÆ LIBER I.

De moribus ejus.

CAPUT I.

De ortu et parentibus Veronicæ Virginis.

Est apud Insubres oppidum, quod Binaschum dicunt, medio itinere inter Papiam ac Mediolanum. Illic ex familia humili Nigrorum orta est Veronica Virgo. Ruri colendo ejus pater insistebat, atque rerum nonnullarum vilis pretii mercationibus. Quamobrem a teneris annis, parentum jussu ac pauperie, agris purgandis Veronica incubuit. Neque vero terrenis egens divitiis Veronicæ familia, virtutum præstantia caruit. Asserunt enim plerique illius patrem haud mediocris innocentiae virum extitisse, rectum, simplicem, Catholicumque. Qui equum aut jumentum quodpiam cum vendere se contingeret, ementibus latentes jumentum sui defectus magna simplicitate aperire consueverat. Talibus itaque nata parentibus

Virgo Veronica, admirabile nomen Dei ipsa stirpis suæ humilitate clarius illustri mortalium nobilitati reddidit.

CAPUT II.

De desiderio cælestium.

Divini amoris face vehementer succensa Virgo Veronica, parentum jussa capessens, purgandis agris plurimis comitata feminis, sæpius incumbibat. Erat autem mirum in modum cogitabunda, sodales fugiens solave operari peroptans. Cumque operans solitudine oblectaretur, videntibus procul plurimis, lacrymas ubertim emittebat. Quid vero in Virgine lateret ignaræ sociæ demirabantur. Inspectabant siquidem. Virginem omni morum honestate pollentem inter operandum lacrymas effundere, verba jocosa surdis auribus obaudire, concentibus non oblectari, parce comedere, parcius bibere, parentibusque omni humilitate in cunctis obsequi. Non erant hæc Virgini rara, sed continua. Noctes vero et dies cum plerique Virginem talia agere præter ætatem admirarentur, magnum quid profecto in ea latere arbitrantur.

CAPUT III.

De apparitione B. Virginis.

Concepto religionis voto, assiduis precibus Veronica efflagitabat ab monasterii Divæ Marthæ Matre sancto habitu indui. Cui suadebat Mater eadem litteras perdiscere. Satagebat itaque Virgo satis jussa Matris perficere. Quamobrem totam diem rebus domesticis cum a patre insistere cogeretur, nocte vigilans litteris perdiscendis intendebat. Precabatur vero Deum pientissimum Matremque beatissimam, quo sibi præsto adessent in litterarum acquirenda notitia, a qua prohibebatur frequenti manuum opere. Apparuit tandem Virgini Dei immortalis genitrix fulgentissimis vestibus cærulei coloris induta. Quo territa visu Virgo Veronica præ timore in terram pene delapsa est. At Mater pientissima propior virginis timenti effecta, dixit : Ne timueris filia mea : neque plurimum coneris litteras nosse. Meæ nempe voluntatis est, trium tantummodo litterarum peritiam te habere : Prima coloris albi erit, secunda nigri, tertia rubei. Enimvero animo viribusque receptis Veronica audentior effecta ait : Tunc Virgo beata existis mater Domini ? Quæ respondit : Dei omnipotentis genitrix sum. Cui Veronica : Hocce numquam crediderim, quod ipsa vilis femella cum sim, indigna existam ad quam Mater Dei veniat. Arbitror potius te diabolum fore, qui me deceptum veniens hujusce eximiæ mulieris speciem induisti. Cui mater Dei : Ne ambigas, filia, me matrem Christi esse : ipsa enim ego sum. Audi vero trium litterarum significata. Album quidem elementum signat cordis munditiam, cui nanciscendæ totis animi votis te incumbere jubeo. Caveto ne quando quodpiam amore illicito prosequaris. Omnis vero tua dilectio in Filio meo meque tota mente figenda est. Verum littera nigra docet, ut numquam scandalum sumas ab proximi operibus. Peragant licet homines opera mala, tu tamen impiis semper compatiere, satagesque cuncta in meæ voluntatis ordinem mente deducere. Preces quoque assiduas pro errantibus fundes coram Deo filio meo. A murmuratione teipsam semper custodies, sive tibi, sive proximo mali quodvis illatum fuerit. Quod ad elementum spectat rubricatum, jubeo te quotidie saltem partem passionis filii mei quam attentissime meditari. Si ceteras litteras perdiscere poteris, recte; sin minus, hæ tres mente numquam excidant. Quisquis animi puritate claruerit, ille coram filio meo splendescet. Qui vero murmurationi studuerit, anima ejus erit veluti nigredine decolorata

abstinencia :

pietas :

vigiliæ :

luctacum dæ-
mone :
2. Cor. 12. 10.
raptus crebri :

miracula a
mortis :

cultus priva-
tus et imago
permissa a
Pontifice.

Solitudinis
amans, jocos
et cantus re-
spuit, ex pie-
tate.

Noctu litte-
ras discit.

Apparet ei
D. Virgo, ju-
bet 3 tantum
litteras dis-
cere.

Dubitat de vi-
sione.

Trium litte-
rarum expli-
catio.

Veronica
agros purgat.

Ejus parens
vir probus.

decolorata neque Deo beneplacens. At meditantis filii mei sævam mortem animus, divino amore rubescet : cui ab alto divina munera (malisequidem ignota) donabuntur. Et hæc dicens summi Opificis mater evanuit.

4 Enimvero litteras posthæc Veronica haud magnipendit, Matris Dei verba in corde suo conferens rebusque ipsis observans. Quamobrem habitum Sororum, quæ divinis officiis decantandis minime ad dictæ sunt, induere satigit, in eoque diem obiit. Et hæc evenerunt anno ab Natali Christiano sexagesimo tertio supra millesimum et quadringentesimum, anno quoque tertio anteaquam Veronica religionem subiret.

CAPUT IV.

De modo vivendi manasterii D. Marthæ urbis Mediolani.

Jam fere centesimus ac quinquagesimus annus dilabatur, a supra annum ortus Dominici millesimum quingentesimum ac decimum septimum; quo a nonnullis mulieribus venerabilibus cœnobium Divæ Marthæ urbis Mediolanensis initiatum fuit. Terrenis divitiis carens, rerum spiritualium copia locuples habebatur. Vixere enim illæ primævæ Sorores innocentissime, ac potius Angelico quam humano more. Apostolico privilegio Confessorem deligunt Sacerdotem secularem, cujus consilio atque auctoritate in spiritualibus gubernantur ac temporalibus, præsertim cum magni ponderis quodpiam actitandum evenit. Harum Sororum vivendi genus sub Divi Augustini regula militat. Hujus quoque religionis propago per multas Italiæ partes cœnobia construxit. Didicimus veridica assertione Sororibus hujusce cœnobii Divæ Marthæ, in exordio institutionis summa pace Deo famulantibus, inter cetera mirabilia hoc sæpenumero accidisse. Cum enim Soror quæpiam diem obiisset, aperto sepulchro cadavera ultro cedebant, locum ampliorem nuper defunctæ concedentia. Hocce conspicatam se apertissime Agnes de Fidelibus Mater aliquando præfati monasterii, femina virtutibus præstans, asseveravit.

a Videtur Auctor hic velle dicere, circiter annum Christi 1367, edificatum fuisse hoc monasterium. Non enim 1667, quem verba videntur exprimere, potest intellexisse.

CAPUT V.

De moribus et vita Sororis Michaelinæ Ariminensis.

Nobilis quædam mulier Ariminensis, nupta viro præpotenti, cum Mediolanum concessisset negotiis nonnullis urgentibus, hospitium delegit cœnobium Divæ Marthæ. Hæc vita, moribus, ac sanctitudine, exemplisque Sororum, mente concepit monasterium sub pari vivendi norma Arimini instituere. Quod in patriam rediens toto studio perfecit. Condito autem ab se cœnobio multos per annos præfuit. Denique post fata, innumeris claruisse miraculis fertur. Virum quoque ejus eremiticam vitam duxisse plurimi referunt, sanctoque fine demum quievisse. Hæc est Michaelina, quam apud Superos conspexit Veronica solenni Divi Patris Augustini celebritate. Cujus ideo meminimus, ut clarior reddatur vivendi mos cœnobii D. Marthæ.

CAPUT VI.

De moribus et vita Sororis.

Minime hoc loco prætereundum censeo, in monasterio Divæ Marthæ admirabilem quampiam fuisse Sororem, nomine Justinam, patria vero Mediolanensem. Hæc munere peculiari orationis assiduæ claruit. Incidit vero phthisin : quamobrem sæpenumero sanguinem evomebat. Ea ægritudine triginta labentibus

annis ægrotavit. Quo temporis spatio semotam ab ceteris cellulam inhabitans, orationique fere semper intenta, jejuniis et abstinentiæ nequaquam parcebat. Sola sedebat ante oratorium, ab ipsa eadem sua in cella locatum. Ibi beatissimæ Matris Dei imaginem affixerat, quam summopere venerabatur, frequentiori ejus memoria vehementissime oblectata. Exultabat, jocundabatur, cordeque gestiebat summi Opificis matris recordatione hilarior effecta. Quapropter hisce sanctitudinis exemplis excitabantur Sorores ad rerum divinarum ardentissime subeundos amores. Totam fere noctem ducebat insomnem, orationi vacans; somnoque victa sese quieti laxabat, caput pectori reclinans. Naturæ vero ad summum concedens strati caput ipsum ad quiescendum applicabat. Hoc vivendi genere triginta annorum spatium transegit. Terreni nihil optavit, ad cælestia semper inhians. Toto satagebat studio ut seipsam contemneret.

8 Verum Justinæ exitu appropinquante, concentus sanctorum Angelorum in sublime et Sorores clarissime audierunt. Nesciebant Justinæ obitum instare: demirabanturque harmonias cælestes, quas puerorum voces primum arbitratae sunt. At campanulæ signo facto pro moriente Justina accurrerunt Sorores, satagebantque ultimum spiritum exhalantem intueri. Enimvero circa Justinæ cellam concentus Superiorum frequentior audiebatur, altaque cælorum paullatim petens, deficiente Justina defecit. Admirantibus autem Sororibus cælestem harmoniam post cineres Justinæ, antiqua mulier orationi diu incubuit, petens a Domino beatissimaque matre sibi revelari, cur in obitu Justinæ concentus Angelici mortalibus personuerunt. Ea femina post assiduas orationes audivit vocem dicentem : Soror Justina loca Martyrum inhabitat. Obstupuit vehementer illa. Quamobrem magis magisque orabat dicens : O mi Domine Deus, quo merito inter Martyres locum gloriæ accepisse Justinam crediderim, quando nullum ipsa a tyranno perpessa fuerit supplicium? vereor satis, ne vox illa diaboli fuerit artificium. Oranti denique vox tertio repetit : Soror Justina loca Martyrum incolit; subintulitque : Nam ingentia pertulit supplicia, ægritudine dira nimis triginta annorum spatio perdurante.

9 Hæc est Justina quam Veronica manu palmam martyrii gestantem apud Superos aliquando vidisse se asseruit. Non defuere asserentes munera cælestia se accepisse Justinæ precibus. Verum cum post Justinæ fata multos per annos cadaver ejuspiam Sororis eo sepulchro tradendum foret, separatim fuit caput Justinæ a reliquo corpore : illicoque sanguis ex eo profluxit. Locatum est vero caput in loco quodam, donec expleto funere nuper defunctæ Sororis, statuerent quid agendum. Interea Soror quæpiam simplicitate ducta, caput accepit et aquis pluviabilibus sanguinem abstergebat. Cumque multa aqua eodem sanguine rubesceret, supervenere Sorores. Advenit quoque Sacerdos monasterii Pater, largoque sanguine Virginis inaniter fuso vehementius indoluerunt. Cogitaverant enim venerabilius ipsum caput recondere. Idem quoque caput in loco quopiam minus reverenter locatum, sæpius nullo pellente decidit. Quocirca jussu Patris cœnobii inter Sanctorum reliquias custoditur.

CAPUT VII.

De ejus Confessore.

Quoniam Confessoris Veronicæ Virginis frequentior habenda est mentio, de illius moribus nonnulla prænotanda censui. Fuit igitur patria Mediolanensis, ex nobili familia virorum de Alzate, nomine Thadæus. Is cum in seculo vitam cælibem duceret, ejusdam anachoretæ consilio sacris initiatus est. Vir equidem magnæ religionis, rebus divinis sacra-

rumque

Filice in monasterio S. Marthæ.

a Monasterii S. Marthæ origo,

sanctitas.

miraculis illustrata.

Michaelina cœnobium Arimini exstruit, eique præest :

miraculis claræ.

Justina 30 annis phthisi laborat.

AUGUSTI
ISIDORO
ISOLANO.

Erga D. Virginem mire devota.

In ejus morte auditur concentus Angelorum.

Inter Martyres in cælo collocata.

Apparet Veronicæ.

Alia circa ejus reliquias portenta.

rumque rerum cultui devotius semper insistebat. Non caruit quoque scientia, quæ Sacerdotem semper exornat. Electus fuit Thadæus Sacerdos a Sororibus Divæ Marthæ in Confessorem, pro indulto Apostolico mense Junii, ab Veronica vero jam habitu religionis assumpto ante duos menses. Vixit post Veronicæ cineres Thadæus : virginemque illum mortalia reliquisse nonnulli veridica assertione perhibuerunt.

CAPUT VIII.

De moribus nonnullis Veronicæ post susceptum habitum sanctæ religionis.

Gemina vita claruit Veronica : contemplationi ap-
prime vacans, ac rerum exteriorum exercitiis sedulo incumbens. Litteras ignorabat, horarum beatæ Virginis lectione dempta, cui frequentius intendebat. Cœnobii pauperie cogente imperioque Matris, Veronica devagabatur : panem per urbis Mediolanensis vicos ostiatim quæritans. Cogebatur itidem civitatis nonnumquam egredi mœnia, ac villas circuire, ad victum monasterii necessaria perquirens. Domum regressa assiduæ meditationi passionis Salvatoris ac propriorum criminum operam navabat. Lacrymarum autem ea copia ab oculis ejus fluebat, qua exuberantia flumina viderentur. Nullæ voces, nulli strepitus, nullive motus lacrymis jungebantur. Quocirca multos per annos Virginis latuit sanctitudo. Flentem Veronicam tametsi pleræque Sorores animadvertierint, nil tamen peculiare in ea fore arbitrabantur. Tanti studii semper fuit Veronica divinum munus alto pectore secretius custodire. Placida facie blandisque oculis domi semper videbatur, corporeque robustior, nullos diffugiebat labores. Vindemiæ ac messis tempore nonnumquam eleemosynas petens, longius ab urbe secedere consueverat.

12 Quamquam tribus annis post susceptum sanctæ religionis habitum, capitis ac stomachi doloribus laboraverit, invicta tamen mente frugique femina supra quam dici queat, neque corporeos labores, neque spiritualia opera prætermisit. Si quando cœnobii Mater laboribus Virgini quasi ægrescenti parcendum jussisset, aiebat Veronica : Fortis ego ipsa sum viribus : qua de re nefas crediderim quos possum haud subire labores. Operandum est mihi dum valeo, dum tempus adest, dum sufficit ætas. Infelicium omnium sortem miserabatur, cupiebatque cunctis præsto adesse. Corporis sui valetudinem, quietem, ceteraque hujuscemodi nihili pendebat, Dei immortalis interiori oblectata dulcedine. Talia tantaque peragens, viginti præterlabentibus annis vitam duxit omnis religionis exemplar, ac divino amore vehementer incensa.

CAPUT IX.

De lacrymarum uberi gratia.

Diximus, atque iterum repetere abs re non erit, insigni lacrymarum munere Veronicam claruisse, quas et privatim et publice emitte cogebatur. Satagit nonnumquam fluentes retinere lacrymas, qua de re raucedine vocis vehementi laboravit. De se villa et abjecta sentiens horrebat Veronica interiora sua quoquomodo Sororibus patere. Voluit aliquando lacrymarum violenta retentione ægrotantem Veronicam Mater monasterii medici ope uti, quæ subridens dixit : Leviuscula est hæc ægritudo. Cras sospes inveniar. Oranti Veronicæ, meditantique, ac pro suis criminibus dolenti, lacrymæ præsto semper aderant. Nullis motibus, nullo fremitu, nullave voce emissa, profluentes lacrymas in Virgine Sorores demirabantur.

14 Qua tempestate rapi primum ad supernas delicias cœpit, Christum Maximum audivit dicentem :

Intellige filia mea, lacrymas passionis meæ gratia ab meditantibus manantes mihi quam gratissimas fore. At cum mei genitricem cœlorum Reginam inexcogitato amore prosequar, gratior mihi est dolorum quos in passione mea perpessa est, attenta miditatio.

15 Retulit Thadæa a secretis Veronicæ, luce quam divinitus apparente tantam lacrymarum copiam effudisse, qua vestes humectatas nimium conspexerit, ac solum, veluti si aquæ vas illic effluxisset. Ob novum vero ardorem mentis propter contemplata Salvatoris Christi mysteria, fluxus ille lacrymarum vehemens exortus est. Cogitavit nonnumquam Thadæa vas terreum in Virginis cella servare, quod Virginis raptæ ad Superum choros oculis supponeret, fluentesque lacrymas colligeret. Id quidem Angelo ministro, tandem effectum est. Fuit autem vas lacrymarum collectum; ponderis librarum duarum Mediolanensium. Tacendum hoc loco minime censeo, Sorores quasdam affirmavisse, flentis Veronicæ ad Superos raptæ lacrymas, quæ tunc uberes emittebat, ante pectus Virginis stetisse immobiles; deinde ad usus corporeos Virgine regressa hinc inde defluxisse, veluti suapte natura aquas dilabi conspicamur.

CAPUT X.

De obedientia ejus.

Nil actitare volebat Veronica nisi Superiorum imperio, quibus singula quæque interiora et exteriora subiciebat, rata non posse se errare si Majoribus paruisset. Quamobrem munera cælestia Veronicæ in lucem facillime prodierunt. Interrogata enim a Majoribus pro sua auctoritate jubentibus, arcana pandebat. Solatia spiritualia, orationes, meditationes, Angelorum colloquia, Dei quoque miro incensum pectus amore, obedientiæ voto posthabuit. Aiebat Virgo, oraculum cæleste referens, quam gratissima Deo, quæ pro sinceræ obedientiæ voto peragunt homines. Quapropter quidquid Virgini mandabatur, continuo lubens ac jocunda celeri præstabat exitu. Optanti plerumque Veronicæ nocturnas vigilias prævenire, id ausa minime fuit inconsultis Majoribus. Illis vero non annuentibus Virgini aliquando in cælestibus vacanti dixit Jesus Deus immortalis : Scito filia mea, mihi gratius fore te Superioribus obsequentem minime ante nocturnas excubias surgere. Mihi enim summopere placent communis vitæ acta : ac præsertim quæ voto obedientiæ peraguntur. O mihi per jocundum obedientiæ munus, qua de cælo descendi factus obediens ad mortem. Hæc Christus. Quocirca probantibus Superioribus devagabatur Veronica, oclusa manebat, humilitatis operibus studiose incumbibat, maximos obedientiæ fructus mente pervolvens. Impium ac nefas arbitrabatur, vel leviusculo Superioris mandato quoquo modo reluctari.

CAPUT XI.

De humilitate.

Præclarissimo humilitatis munere Veronica ita claruit apud Deum et homines quosque, qui eam inter mortales dignoverunt, ut incredibilia quæ in ipsa fulsere dona Dei, clariora ac certiora redderent magna sanctæ humilitatis opera. Semper de se vilia et abjecta sentiebat, eademque loquebatur. Nullo Dei beneficio dignam se arbitrabatur, femellamque criminum fascibus onustam asserebat. Quamobrem abjecta opera nusquam loci detrectabat, verum despectissima quæque efficere volebat. Inde multos per annos curam gallinarum reclamantibus sæpe Sororibus gessit, nacta eo ministerio solitudinis, cujus erat cupientissima, aptiorem locum. Præclara hac humilitate nitens voluit aliquando inter Sorores psalmos in choro decantare,

Incredibilis vis lacrymarum ex meditatione Passionis.

Omnia sua arcana, jussa aperit.

Obedientiam quanti fecerit;

etiam Christo probante.

Insigniter humilis.

Curam gallinarum gerit.

* videtur legendum noluit.

Veronica mendicat pro monasterio.

Contemplationi dedita.

Profuse lacrymatur.

Semper laborat.

Conatur lacrymas continere.

Meditatio dolorum Dei paræ.

Ab Angelo
modum can-
tandi docetur.

decantare, posteaquam ab Angelo etiam omnem psalmodiam modumve decantandi officium didicerat.

Petit a Christo
ne innotescat
hominibus.

18 Quid protelabor longius? Numquam aliquid effecit Veronica profundæ humilitatis decore non ornatissimum : verba, mores, incessus, obsequia, risus, blanda tristisque facies, universa denique miram in ea humilitatem præ se ferebant. Cum omnibus domesticis usque adeo modeste se agebat, ut omnium videretur ancilla. Quocirca indies proficiebat gratia, virtutibus et sapientia apud Deum et homines. O quoties Virgo hæc lacrymas uberes dedit, altoque corde suspiria traxit, hinc vilissimam feminam se credens, illinc vero divinas alloquutiones Angelorumque solatia experiens! Angebatur, dolebat, excruciebaturque vehementissime quemvis de se alta sentientem suspicata. Quare summis ac quotidianis precibus ab Christo Maximo nitebatur obtinere, magnisque obsecrabat gemitibus ne quisquam nosset quæ providentissima Dei Majestas sibi dederat cælestia sanctitudinis dona. Humilitate victa Veronica plurima conticuit, sanctitudinis famam opinionemve perhorrescens. Cum mirum in modum torqueretur Veronica, quod rapi ad cælestia nonnulli eam cognovissent, illico soluta sensibus abstrahitur, supernaque ad cælum vehitur ope. Tum Christum conspicatur blandis oculis se intuentem ac dicentem : Scito filia mea cælestes gratias te accepisse ab me Deo immortalis, non tui ipsius tantummodo gratia : nam mihi gratæ pariter sunt animæ ceterorum. Asseris te vilissimam creaturarum omnium esse : at exploratum habeto, o filia mea, nullius me personæ acceptatorem fore : sexus, conditionis, fortunæ, nobilitatis, ignobilitatisve omni posthabito gradu lubens mea effundo munera cui voluero. Mihi itidem quam gratissimum esse intellige quod de te indigna sentias. Hinc celebritates Sanctorum apud cælestem Hierusalem decrevi toto labentis unius anni spatio te inspecturam. Quæ cum mortalibus explorata fient, apprime incitabuntur ad veneranda tota mente sincerisque affectibus Sanctorum solemnia. Hæc Christus.

CAPUT XII.

a De simplicitate.

Videt Christum
formam
pueri.

Putat alias
idem vidisse.

Erat suapte natura Veronica candida simplicitate nitens, ut virtutum omnium exemplar videretur. Vultus, oculi, labia, alterna cum Sororibus ac domesticis colloquia, simplicem cælestis Virginis animum præ se ferebant. Celebris die octavarum Corporis Christi anni millesimi quadringentesimi octuagesimi septimi Sacerdote rem sacram agente, Virgo sub corporeis obtutibus conspicata est Jesum sub infantis forma albis indutum, medium inter geminos Angelos inambulans super altariolo, quod ante Eucharistiæ conservationis locum stabat. Circumdabant itidem infantulum Angeli plurimi. Perseveravit autem ea visio ab Missæ exordio adusque calcem. Cumque arbitraretur Veronica, jucunda simplicitate pollens, eadem Sorores omnes vidisse, dixit Matri cœnobii ejusque Sorori Vicariæ : Vidistisne infantem Missam agente Sacerdote super altari semper deambulans? Quibus respondentibus : Minime; rubore perfusa est Virgo, statuitque totis conatibus in posterum celare quæ vidisset. Admirabantur denique Sorores Virginis puritatem, simplicem quoque vivendi morem, quibus cuncta patienti et placida audiebat aure, cedebat omnibus, atque ad sui amorem pertrahebat.

a Monet Scholiastes, hoc caput magni esse ponderis, quippe quod præcipue requiritur in canonizatione Sanctorum, ut patet ex Glossa in cap. Gloriosus, de reliquiis et veneratione Sanctorum in 6.

CAPUT XIII.

De victus parcitate, ac somni tenuitate.

Ab Angelo
modum can-
tandi docetur.

Pane et aqua
vescitur.

Lecto cilicino
utitur.

Præter consuetudinaria jejunia suæ religionis, præterque communem vivendi severitatem, Veronica in cibo et potu temperatissima fuit : nedum adeo modica, ut admiratu dignum esset. Ardentissimo tenebatur desiderio vesci pane et aqua simplici, quod innumeros dies peregit. Totum aliquando diem cibi nihil capere frequentior illi mos erat. Eo præsertim die cibum omnem fastidiebat, quo Christi corpore depascebatur. Universam vero prope noctem in contemplandis divinis rebus porrigendisque ad Deum precibus duxisset insomnem, si Majorum jussa minime obstitissent. Isthæc raptus ejus longas perlegenti moras in sequentibus libris explorata fient. Erat illi lectus cilicinus, quem tegebat lintheamine ex his quibus Sorores pro religionis institutis utebantur. Nos illius cilicini stratus portiunculam habere satagemus, super aurum et lapidem pretiosum proculdubio præstantiorem. Enimvero Angelico pane Veronicam sæpenumero nutritam non ambigimus; quam rem suo loco aptius explicandam censemus.

CAPUT XIV.

De itinere ejus ad urbem Novocomensem.

Præcipit ei
Christus in
raptu, ut eat
Novocomum.

Arcana cui-
dam Fr. Mi-
nori aperit.

Raptæ ad Superos Veronicæ nonnumquam mandavit Christus Jesus, dicens : Volo, filia mea, te Novocomensem urbem adire comitantibus Sororibus Thadæa ac Simona, quam absentem licet, domum ego ipse incognito mortalibus modo perducam. Iter autem arripies xvi Calendas Novembris. Erat vero annus ille millesimus quadringentesimus octuagesimus nonus. Res demiratu digna : absens Simona vespere præfatum diem antelabente cœnobium applicuit, atque sole oriente una ad Novicomi urbem concessere, hospitium diligentes apud feminam quampiam oclusam gratia observandæ vitæ solitariae. Dixerat autem Christus Veronicæ : Est in monasterio Divi Francisci senex quispiam, cui nomen Joannes, famosissimus inter Sacerdotes qui secularium confessiones audire consueverunt : hunc nominatim evocatum certiore efficies de talibus apud eum latentibus. Quod Veronica studiosissime effecit. Stupebat, demirabatur, imoque pectore suspiria trahebat senior Joannes in Virginis sermone, quo soli Deo ac sibi cognita aperiri audiebat. Quocirca peculiari veneratione Veronicam Virginem in posterum præfatus Frater Joannes ordinis Minorum semper prosequutus est.

22 Anno itidem nonagesimo quarto supra millesimum et quadringentesimum, sexto Nonas Junii, Christi Salvatoris jussu Veronica Novumcomum profecta est. Nam ab eodem didicerat Salvatore, virum esse ea in urbe, qui multos per annos mortalis criminis pondere pressus Veronica suffragante salvandus esset, peccati quoque speciem, originem, ac modum resurgendi ab eodem scelere, Christo significante, Veronica plenissime intellexit. Quapropter virum conveniens eundem exhortata est efficacissime, ut Deo conciliaretur, eo crimine posthabito. Audivit vir ille quam jocundissime Veronicam, satisque ejus consiliis faciens, viam salutis est ingressus. Verum Spiritu divino acta Veronica, pleraque cœnobio feminarum urbis Novocomensis ingressa est : ubi verbum salutis, suprema humilitate ac cælesti virtute disseminans, fructus cælestes produxit, et attulit.

Ibidem pec-
catorem mo-
vet ad peni-
tentiam.

CAPUT XV.

De zelo animarum.

a
Multas reli-
quias de oc-
cullis peccatis
admonet.

Habet urbs Mediolanensis a plurima sacrarum mulierum cœnobîa, ex quibus nonnulla Christi Dei imperio sæpenumero Veronica adivit, evocans proprio nomine feminas, quarum crimina reprehendebat, mentiumque pandebat occulta, dicens : Ego, Soror mea carissima, Deo mandante tibi significaverim, te tali crimini addictam, quo injuriam divino affers numini. Age pœnitentiam, et erit tibi propitius conditor omnium. Mihi enim isthæc providentissima Dei majestas nota efficere dignata est in salutis tuæ cæleste suffragium. Quamobrem Veronicam plurimorum saluti consuluisse in urbe Mediolanensi non ambigimus.

a Accipimus ab Erycio Puteano V. CL. catalogum MS. Ecclesiarum urbis Mediolanensis, in quo Sanctimonialium cœnobîa 41. recensentur.

CAPUT XVI.

De ejus legatione ad a Alexandrum VI Pontificem Maximum, Christi jussu.

a
Disponitur a
Deo ad iter
Romanum.

Legatio virginis Veronicæ, Christo summo Rege mandante, hoc ordine peracta est. Anno nempe nonagesimo quarto supra millesimum et quadringentesimum, superna regna spiritu tenenti Veronicæ Christus dixit : Volo, filia mea, te in regionem longinquam proficisci; neque caussam attulit idem Dominus ac Salvator. Cumque rerum futurarum ignara præceptum divinum demiraretur Veronica, dixit ei Dominus : Est meæ voluntatis ut Parmam eas. Post multos vero dies addidit Dominus, dicens : Statui te Florentiam proficisci, magnum quempiam Ecclesiæ Præsulem alloquuturam. Suspicata est Virgo hocce Dominico sermone futurum tandem ut Romam iret Christi Maximi præcepto, ac legationis fungendæ gratia ad summum Pontificem, qui tunc erat Alexander VI. Talibus autem præmissis piissimus Salvator sponsæ suæ mentem disponebat componebatque ad longum iter facilius subeundum. Quocirca statutum tempus nonnumquam Christus immutavit. Est enim apud divinam providentiam secundarum caussarum lex fere semper inviolabilis. Potuisset siquidem Deus animi constantissimam virtutem ac vires una cum præcepto Virgini immittere, sed modum secundarum agentium Christus ipse observavit, prima caussarum. Denique anni spatio devoluto, Salvator Virgini dixit : Eia filia mea sollicitius te præpara ad longum iter jamjam peragendum. Ne vero timueris, sed securior proficiscere, quoniam ad quascumque deveneris urbes, castra, villasque, ego tecum semper ero. Nihil eorum quæ ad victum conducunt, tibi tuisque deerit. Comitem assumes Sororem Thadæam, quam a secretis tuis esse volui.

25 Nacta itaque quatuor virorum venerabilium comitatum Veronica virgo, cum Thadæa socia Romanam versus iter arripere instituit in Idus Septembris anni Dominici nonagesimi quinti supra millesimum ac quadringentesimum. Ea vero fuit pecuniarum sibi elargitarum copia, quæ se ac omnem societatem aluerit abundanter. Igitur compositis rebus ad iter necessariis, Sororibus audientibus, ac exteris plurimis adventantibus, qui virginem diligebant venerabanturque, dixit Veronica : Ego Romam proficiscor divino imperio ad summum Pontificem. Neque hæc legatio mihi apertius aliquando injuncta fuit, nisi nocte tantum superiore. Verum decimo octavo die Romam applicuit Virgo Veronica omnisque societas ejus incolumis, nulloque discrimine acta. Romæ substitit octo dierum spatio; Florentiæ pariter. Ac deinceps Mediolanum decem et octo diebus præterlabentibus rediere.

It Romanam.

26 Romæ posita cum summum Pontificem adire studeret Primatum suffragiis, dixerunt plerique : Hocce magni momenti negotium existit, quandoquidem nobilissimi viri ab remotissimis Christiani Imperii finibus advenere ut summum alloquantur Pontificem, suisque frustrantur votis usque adhuc. Enimvero die statuto ab Salvatore palatium Pontificis Virgo ingressa est. Quod ubi Alexander cognovit, egressus magna comitante caterva, in angulo aulæ cujuspiam consedit, Virginemque evocavit. Accessit illa, sanctoque exosculato pede, legationem Christi perfecit quam secretissime. Expleto secretiori colloquio Pontifex socios Virginis evocat : quibus benedictis, immortalis Deo immortales gratias egere. Obtinuit etiam Veronica ab eodem sanctissimo Pontifice plenam delictorum remissionem, Indulgentiasque Stationum urbis Romæ Sororibus omnibus monasterii Divæ Marthæ. Post hæc surgens Alexander Pontifex, abeunte Veronica dixit viris præstantissimis, qui forte tunc aderant : Honoretis hanc mulierem, sancta quippe femina est. Verum plurimorum utriusque sexus hominum Virginem salutatum advenientium tumultus horrens, sequenti die post summi Pontificis alloquutionem, excitatus est. Veronica virgo Roma recessit. Haud mediocri veneratione Virginem Florentini prosequuti sunt. Quamobrem talibus nimium afflicta, ecclesiarum ejusce urbis cœptam visitationem omisit. Ab Placentinis itidem Veronica venerationis præclara signa accepit : quocirca in monasterio sui ordinis dies multos hospitata, plurimos audire coacta est. Verum cum Padum pertransisset Virgo, sequenti tranatione naves pontificæ naufragium perpessæ sunt, Veronica vidente. Sanctitudini autem Virginis adscribere qui aderant, quod nec hominum quispiam, nec jumenta adversi quicquam timore dempto subierint.

*Facile admit-
titur :*

*obtinet Indul-
gentias :*

*honoratur
Romæ et alibi.*

a Is sedit ab 11 Augusti 1492, usque ad 18 Aug. 1503.

LIBER SECUNDUS.

De divinis rebus secundum sensus corporeos ab Veronica expertis.

PROOEMIUM.

Post descriptos mores Veronicæ virginis, quæ velut astrum purissimum in nocte mundi istius refulsit, immensum pelagus mihi aperiri video. Quæ enim divina sensibus experta est, explicanda sese objiciunt. Ea vero tantæ majestatis existunt, ut ipsis etiam sanctis Patribus demiratione dignissima censeriqueant. Legimus nempe apud veteris instrumenti sacros codices Deum maximum varia sub rerum sensibilibus imagine Patres allocutum, Angelosque familiares eisdem se præstitisse : at post nostræ mortalitatis ab Christo Deo indutam naturam, aperto Marte dæmones cum viris sanctissimis conflictasse, eosque verberibus attrivisse et vulneravisse didicimus. Demiramur itidem lucem cælestem mortalibus rebus immixtam plurimos conspectasse, atque Christi Dei immortalis amore succensos malis incredibilia hominibus peregissee. Quid quæso horum in Veronica non emicuit? Ipsa enim quotidiano Angelorum consortio oblectata, ac sublimioris profectus ardore succensa, Dei colloquio perfruita, desiderio et intentione cælestium, vice magni luminis coruscavit. Ipsa ab dæmone sævissime verberata, ipsa luminis cælestis aspectu potita, ipsa denique extinctis universis vitiis, cunctisque virtutibus consummatis, illam B. Pauli Apostoli sententiam : Conversatio nostra in cælis est, opere ac virtute, omnique studio didicit adimplere. Ist hæc secundo volumine prosequemur. Quibus orsis tantum operis ut successus prosperos dent Superi, votis ac precationibus exoptamus.

*Varia visio-
nes et por-
tentia Vero-
nicæ.*

Philip. 3. 20.

CAPUT

CAPUT I.

*De apparitione Jesu cruci affixi.**Christus crucifixus ei apparet.**Vehementer dolet.*

Posteaquam multos per annos Veronica assiduæ contemplationi Passionis Christi Maximi incubuit, quapiam nocte post nocturnas laudes, in sacris ædibus longiorem moram, Sororibus abeuntibus, protraxit : cui Christus cruci affixus plagis lividus, corona spinea caput comprimente, lacrymabilis, in altari sub obtutibus corporeis apparuit. Splendore vero incredibili imago illa Crucifixi omnem ecclesiæ ambitum illuminavit, moxque evanuit. Ea visio cor Veronicæ gladio passionis Christi pertransivit et animam. Quamobrem mirum in modum excruciabatur vehementissimo Christi Jesu amore languens. Fuerat paullo ante gladius acutus Virgini criminum suorum amara recordatio. At tantis acta cogitatibus Veronica columnam lapideam, cui forte hærebat, amplexata est. Cogitationum namque fluctibus laborans vires omnes amiserat. Interea rivulis lacrymarum ab oculis Veronicæ manantibus, vocem grandi ejulatu perstreptentem audivit, quam nullius fuisse mortalium arbitrata est. Ea voce nusquam territa Virgo orationi incubuit adusque solis ortum.

CAPUT II.

*De apparitione D. Augustini.**Ter ei apparet S. Augustinus.*

Anno ab virgineo partu octuagesimo septimo supra millesimum et quadringentesimum, vacanti Veronicæ orationi nocturnæ apparuit B. Augustinus trina vice, diebus plurimis singulæ apparitioni interjectis. Ea luce circumseptus erat, qua omnis locus, quo oclusa Virgo latebat, sicut dies illuminaretur. Contegebatur Augustinus cappa serica, vesteque purpurea. Divini cujuspian aspectus videbatur in capite fulgentissimam mitram gerens. Horruit primum Veronica claritudine immensa, dein cælestibus gestivit gaudiis. Enimvero visione in cælum dilapsa angebatur Virgo, dolebat, lacrymabaturque, ultro citroque loquidatum non fuisse, criminibus suis (ut ipsa asserebat) id promerentibus. Hinc proficiscebatur, ut isthæc præclara sibi cælo demissa munera ab Deo, an a fallaci essent dæmone, plurimum hæsitaret. At cum rapiente ad divina cœpit, Christo Maximo significante, didicit certo certius ea ab Deo prodiisse. Plurima quoque intellexit quibus omnis tristitia versa est in gaudium.

CAPUT III.

*De lumine cælesti.**Effectus divinæ lucis in ejus animo.*

Meditanti in loco secretiori Veronicæ Passionem Salvatoris, ac pro suis criminibus lacrymas uberes fundenti, divina lux media noctis caligine apparuit, et claritas Dei circumfulsit eam. Cumque tertia nocte id luminis conspexisset, verita est ne ab dæmone sibi pararentur insidiæ : nam humillima talibus indignam se autumans, excruciabatur, orabatque ne quando super ea lætaretur inimicus. Interea Matris imperio Mediolano recedens, Rosatum oppidum non procul ab urbe concessit, eleemosynas petitura. Cui oranti rursum lux illa cælestis supereffulsit. Aiebat Virgo ea luce se primum terreri, deinde inenarrabilibus affici gaudiis, et in Salvatoris novos amores erumpere. Posteaquam plurimis diebus summum opificem exoravit, ne luce illa deciperetur, eremum desertosque adire locos mente concepit, solitudinis suavissima quiete Deo famulatum gratiorem præstatura.

CAPUT IV.

*De apparitione Angeli eremum dissuadentis.**Statuit in desertum secedere.**Angelus id dissuadet.*

Deserta petendi Veronica vehementissimo incensa desiderio, decrevit captato Sacerdotis atque Matris cœnobii consensu, ceteris insciis abire. Postridie vero Annuntiationis Dominicæ anni millesimi quadringentesimi octuagesimi septimi, Virgo totam noctem duxit insomnem, orans et meditans in loco quopiam secretiori, ubi imaginem beatæ Virginis affixerat. Verum post lectas beatissimæ Matris horas, psalmos pœnitentiales cum litanis, officium quoque mortuorum bis persolvit. Tum lucerna extincta meditationi animum dedit. Cui extemplo Angelus Domini nive candidior magnaue luce refulgens apparuit, profundæ noctis tenebras ab loco depellens. Expavescit Virgo de lumine. Cui Angelus : Netimeas, ego enim Dei nuntius sum : lux quam toties conspicata es, divina fuit. Haud recesseris, gratia petendi eremum; quia sic est voluntas Dei. Scito quoque eremi cultum salutis animæ tuæ adversari. Et hæc dicens, alta cælorum petiit, gaudiis cælestibus Virginem affectam relinquens. Quamquam beatissimi spiritus præsentia mirifice Virgo fuerit oblectata, tristabatur tamen quod longiori sermone nuntium cæli non fuerit allocuta. Quocirca adusque lucem vigilias dolens protraxit.

CAPUT V.

De frequenti apparitione Beatæ Virginis Mariæ.

Interrogata nonnumquam Veronica secretius (quod secretum esse voluit donec viveret) asseruit, sæpenumero decantantibus Sororibus vespertas aut matutinas horas, conspectasse se oculis corporeis cælorum Reginam, Angelis circumvallatam; candidaque nimium veste ornatissimam, et plerumque cærulei coloris. Stabat mundi Imperatrix non procul ab altari, circumstantibus Angelis. Celebritate visitationis B. Mariæ et Elisabeth, utraque sibi apparuit. Perseverabat ea visio sæpius adusque divinarum laudum calcem, aliquando citius abibat. Talibus tantisque inspectis, novam cordis mutationem, novos affectus, novaque de divinis rebus gaudia Virgo experiebatur. Cum isthæc Majorum imperio secretius aperuisset, inania equidem illi adjudicassent, nisi candida simplicitate ac cælesti prudentia Virginem Veronicam pollere certo certius dignovissent.

*a Sæpe apparet ei D. Virgo.**Una et S. Elisabeth.**a Præclare hic annotat Scholiastes : Certum habent futuræ felicitatis indicium, quæ veris mentis affectibus mundi Reginam venerantur.*

CAPUT VI.

De ipsa ab dæmone verberata.

Cum in oppido Binaschi, Matris cœnobii mandato, Veronica oleemosynam peteret, die quopiam desumpto prandio, locum conscendit secretiorem domus mulieris quæ Virginem hospitio exceperat. Orantem vero hostis humani generis continuo verberibus affecit, abiitque tumultuosus, ac tristificos strepitus dans scalam dissolvit ligneam gradibus hinc inde projectis. Demirati fuere qui strepitus insolitos audierant, ac præcipue materfamilias, ignari, ea diaboli potentia Veronicam persequentis acta fuisse. Retulit quoque Virgo in defossum locum se aliquando projectam ab dæmone comite Sanctimoniali arbitrata id fortuna evenisse.

Verberatur a dæmone.

CAPUT VII.

*De apparitione Jesu sub specie infantis.**Apparet ei
Christus for-
ma infantis.*

Singulis diebus octavarum Corporis Christi anni ab Salvatore nato millesimi quadringentesimi octuagesimi noni, divinis præsens officiis, eo loco, ubi sanctum Domini corpus servabatur, Jesum albis indutum, infantis formam gerentis Angelico comitatum obsequio, Veronica oculis inspexit corporeis. Jesus autem nonnumquam in altari deambulans, aliquando armariolum ingrediens, sæpiusque egrediens videbatur.

CAPUT VIII.

*De alia apparitione Jesu sub infantis forma.**Christum vi-
det et Angelos
insupplicatio-
ne.*

Extremo præfatarum octavarum die Sacerdos adveniens, Clerico comitatus, ut circum templi Divæ Marthæ moenia sanctum Domini corpus efferret; astantibus Sororibus quæ ardentes cereos manibus detinebant, sublata de armariolo sacro Eucharistia, sensibus utenti Veronicæ visus est Jesus sub infantis pulcherrimi forma, Angelorum agmine circumsepti. Cumque Sacerdos Christi corpus circumferret, ab Angelis ipse attolli videbatur. Illi nempe undique assistebant. Interea Angelicus concentus personuit Veronicæ auribus: quocirca illico sensibus exiliens, raptu potitur. Neque vero mente rapta Jesum sub infantis imagine latitantem contemplari destitit, ea visione perseverante, donec Sacerdos sacratissimum a panem circumportavit. Post hæc Virgo ad sidereas mansiones altius ab Angelo devecta, altissima quædam edidit.

a Cave Lutheranam impanationem hic suspiceris. Sacra consecratione panis substantia destruitur. proque ea et sub ejus speciebus verum Christi corpus constituitur, quod tamen panis etiam appellatur Joan. 6, sed mysticus.

CAPUT IX.

*De ipsa ab dæmone sæpius verberata.**Sæpe verbera-
tur a dæmone.*

Tantium impatiens munerum hostis nequam, cœpit impii furoris arma adversus Virginem exercere. Irruit enim sæpenumero in eam tamquam leo rugiens, ac verberibus attrivit. Nigrescebant nonnumquam Veronicæ oculi post tumorem atroci verberere demonis. Hæc ubi primum conspexere Sorores, sciscitabantur quænam foret tantæ oculorum deformitatis causa. At Matris cœnobii præcepto rem Virgo, invita licet, aperuit. Ah quotiens serpens antiquus Veronicam impetiit, strepitibus pedum, tritione, frequentique adinstar bovis anhelitu. Accubuit aliquando dæmon præ foribus loci, ubi Virgo Salvatoris Passionem meditabatur, horrendas remugiens ambages, ac tandem ore rabido clarius dicens: Quidnam actura es tuo cum Christo? Haudquaquam verearis te fore damnandam. Humeros caputque Veronicæ quapiam vice insiliit, Virginem premens, quæ veluti magni lapidis collisa pondere excruciabatur. Cumque Virgo immobilis perseverasset, ejus caput ictibus multis percussit, quamobrem ingenti capitis dolore laboravit. Is vero dolor diei naturalis tempus minime excessit. Chlamydem quoque ejus pertrahens, se Virginem necaturum affirmabat. Plurimos fremitus nunc ostii collisione, nunc ascensu ac descensu scalæ cujuspiam, ac pleraque furentis signa dabat, quibus Veronicam a cœptis desistere conabatur.

*etiam minis
mortis.**Timet ne ob
peccata sua
hæc permit-
tantur a Deo.*

11 At Virgo animo non degener, tantummodo pertimescebat ne ob criminum suorum demerita eam potestatem Deus hosti antiquo concessisset. Quapropter precabatur Deum frequentissime, lacrymasve uberes fundebat, divinæ miserationis aures propulsans. Latuere isthæc multotiens Sorores, quoniam Virgo locum orationis delegerat remotiorem, in quo legumina condita servabantur, quibus dispensandis

ipsa præerat. Quo diruto gratia instaurandi cœnobii, orationis quoque locum secretiorem Virgo immutavit. Quam acrius persequens diabolus, usque adeo verberibus afflixit, ut res palam prodierit. Apparebant autem verberum dira signa, doloresque vehementissimi suboriebantur singulis corporis membris nigrescentibus. Posteaquam divina ope mens Virginis ad cælestia rapi cœpit, strepitibus omissis crudelius ab dæmone torquebatur. Aiebat Veronica dæmonis verbera sæva nimis fore, utpote ad instar mallei ferrei aut lapidis durissime percutientis, nec nisi expertos isthæc exprimere posse. Divina vero agi providentia asserebat, hisce ægritudinibus natisque doloribus ægrescentes citius liberari. Ad hæc usque tempora dæmonis nullam speciem corporeis oculis haud inspexit: quod futurum Angelica revelatione cognoverat. Verum tribus annis Veronica hocce bello adversus dæmonem præliata, divini semper solatii invictissima retulit triumphos.

CAPUT X.

De ipsa ab dæmone verberata.

Sacro die Dominico infra octavas Epiphaniæ, posteaquam Veronica rapta mente ab Angelo, vidit beatissimam Matrem Dei, ob amissionem pueri Jesu vehementissime indolentem, veluti in quarto libro latius prosequemur, mane in cella orationi animum dans, Sacerdote quopiam in templo Missam agente, dæmonem advenientem persensit: qui Virginem aggressus, tantis illam attrivit verberibus, quantis numquam affecerat: nec a verbere cessavit, donec expletis mysteriis sanctimonialis quæpiam forte fortuna Virginem adiit. Demiratur femina Veronicam solo jacentem, tota facie nigrescentem, nec loqui nec spirare valentem; dissolutæ siquidem videbantur Virginis corporis omnes compages, et illius quæque membra languere. Tantopere vero ab torquente impio dæmone Virgo premebatur, ut nec Jesu quidem nomen sanctissimum proferre posset. Divino tandem suffragio locuta dixit: Domine Deus meus, pro tuæ voluntatis beneplacito en lubens moriar. Quo dicto, reliquit eam sathanas semiexanimem ac toto corpore contremiscentem. In lacrymas itaque prorupit quæ venerat mulier, miserabilem Veronicæ calamitatem compassa. Tum quænam infelicissimi eventus origo extiterit, sciscitatur. Respondet Veronica: Dæmon fuit, quem vulgato nomine a Malatascam vocitabat. Sanctimoniali igitur suffragante lectum supremo labore conscendit. Accurrunt Sorores reliquæ, flentesque Virginis miserantur æumnas. Nec mora; Veronicæ mens raptu potita ad sidereas evolavit mansiones. Ad corporeos autem usus regrediens sospes pene inventa est: nam eodem die lecto consurgens in refectorio communi cibum sumpsit, ac postera die plurimos labores circa ministeria cœnobii subire haud pertimuit.

*Dire cœditur
a dæmone.*

a Hæc vox malam peram, sive sacculum sonat.

CAPUT XI.

De allocutione cujusdam Sororis defunctæ.

Laborantem extrema ægritudine Sororem sanctimonialem, cui nomen Liberata fuit, cujusque pectus magno Dei zelo incensum sancta conversatione credebatur, annuente Matre cœnobii, rogatam fecit Veronica in hæc verba: Soror mea carissima, te totis animi votis exoro, ut cum ex hac luce migraveris, impetres a Domino, quatenus mihi apparere valeas, ac me certiore efficere, quodnam sit id quo amplius in divinam Majestatem peccaverim; mihi quoque Deum concedere satagito priorem inter Sorores te post tua fata sequi. Quod ubi munus obtinueris,

*Post verbera,
rapitur, et
mox sana red-
ditur.**Mortuam
quandam ro-
gat.*

nueris, me certiorefficiēs ante mensis spatium, obitus mei quod supremam horam præcedere continget. Eo etenim tempore ad corpoream sarcinam deponendam Sacramentorum perceptione, orationibus; lacrymisque perfusis, Deum mihi conciliare conabor. Talia vero semper pro summi Dei beneplacito mei gratia obsecrabis. Annuit Veronicæ Liberata, quæ fato concessit xii Calendas Decembris anni ab ortu Dominico millesimi quadringentesimi octuagesimi septimi, dans mortis sæva signa, faciei immutatione deformi, oculorum motibus, linguæ corrosione adusque sanguinis effusionem, fremitibus ac totius corporis tumore ingenti: mortuæ autem cadaver ad priorem formam reversum est. Timuere Sorores timore magno, ne forte damnationis æternæ ea forent præludia.

14 Verum natali D. Stephani Protomartyris anni sequentis obdormientem Veronicam vox similis voci Liberatæ dum viveret excitavit. Arbitrata est Virgo vocem defunctæ nuntiavisse sibi diem obitus, at post tres dies, posteaquam Veronica in loco secretiori noctis intempestæ silentio orationem Domino fudit, vocem liberatæ se vocantem audivit. Ea voce vehementi terrore concussa virgo exanimis pene effecta est. Cui Liberata dixit: Ego quidem, o Veronica, Soror Liberata sum. Scito vero te in plerisque defecisse, ac præcipue ea in re, et explicuit peccati genus speciemque. Tibi cuncta pepercit divina miseratio sacræ confessionis medio. Cautior esto in posterum, atque te multa passuram adversa intelligito. Cœnobii quoque Matrem continuo certiorefficiēs, coactas in unum Sorores admonere, ut a murmure caveant, grande enim illud crimen est, quo nonnumquam in Deum peccant. Agito etiam eidem gratias, ipsaque Mater Sororibus meo nomine referat pro præstitis mihi suffragiis, quibus purgatorii ignibus eriperet. Æquo animo ferre Matrem hortor ventura infelicia, nam apud Deum majori corona donabitur. Interea Virgo receptis viribus audentiorque effecta ait: Cur, o Soror, tam dira mortis signa animam exhalans ostendisti? Cui Liberata: Vidi diabolum terrificæ speciei me cogentem Christum Deum abnegare. Enimvero Salvatoris imperio illico mihi mors suffocatione necante subsecuta est. Dæmonis igitur horrenda species, durum cum eo certamen, morsque violenta nimis horrida signa dare coegerunt. Vale Soror, tecum enim amplius demorari nequeo. Cui Veronica: Rectene circa te agitur? Respondit Liberata: Recte. At aurora illucescente personantem pro salutatione Virginis beatissimæ campanam Veronica audivit, et vox Liberatæ omnino conticuit.

CAPUT XII.

De audita voce cælesti mandante fieri nonnulla.

Thadæus Sacerdos, qui monasterii Divæ Marthæ curam gerebat, vir religiosus et timens Deum, malignantium verbis acerbis ac minis persequabatur: quapropter dolebat vehementissime Sacerdos, Sororesque pariter turbantur, Deum Maximum assidue obsecrantes, quo pastorem animarum suarum a labiis iniquis liberaret, eidemque præsto adesse dignaretur. At Veronica tacta cordis dolore intrinsecus, lacrymis obortis, genua flectens, et duplices tendens ad sidera palmas, talia sæpius oravit: Amantissime Deus, Christum tuum, Sacerdotem et ministrum, pastoremque bonum animarum nostrarum, quæ tibi famulamur, ac tuæ (o utinam digno nomine) sponsæ vocitatur, nostros miseratus errores ab malignantium insidiis protege. Adjuva in te sperantem, et salvum fac ab inimicis. Post longas itaque preces, postque uberes lacrymas Veronica nocte quapiam

excubiis celebratis audivit vocem clarissime dicentem: I nunc citius Veronica, et Sorori Thadææ significato, ut oratione Beatæ Virginis prius dicta psalmum centesimum decimum septimum, cujus initium est, Confitemini Domino quoniam bonus, Deo persolvat: quod Thadæa perfecit, plerasque Sorores rogitans idipsum agere ea die, nedum multos per annos. Hac oratione obstructum est os loquentium iniqua, et viri sanguinum ab iniquitate cessaverunt.

CAPUT XIII.

De quapiam apparitione Jesu sub infantis forma.

Claræ et Seraphinæ geminis Sororibus cœnobii Divæ Marthæ extrema ægritudine laborantibus, advenit Sacerdos viaticum ministraturus: cum itaque sanctum Domini corpus manibus attolleret ab altari recedens, conspexit Veronica infantem Jesum Angelis circumseptum: cælestia pangebant carmina beatissimi Spiritus. Quæ audiens Veronica, extemplo corporeos reliquit usus. At Sacerdos sacris ministratis abiit. Veronica ubi spiritu ad terrestrem sedem remeavit, dixit Sororibus: Ego semper Sacerdotem comitata spiritu interfui quibuscumque actis, cum exhiberetur Eucharistiæ Sacramentum ægris Sororibus. In cujus rei clarissimum argumentum singula recensuit.

CAPUT XIV.

De viso Sororis morientis agone.

Morienti Seraphinæ interfuit Veronica intuens corporeis oculis sæva bella hostis antiqui, quibus animam exhalantem vexabat. Angelus siquidem lucis astabat præsto decedenti affuturus. Objiciebat e regione dæmon Seraphinæ gravia quæpiam, nedum verba levia, silentii non observationem, ac ea quæ mortales nullius momenti arbitrantur: memorabat vero eadem improperans. At lucis Angelus confesam fuisse omnia Seraphinam respondebat. Tum impius sathan alia in medium deducebat; qui confessionis accepto responso confusus abibat. Seraphina itaque ultimum dante spiritum, Angelum Domini lætantem apprime Veronica conspexit: quamobrem æternæ damnationi animam Seraphinæ minime addictam intellexit, quod itidem sequenti nocte, cælestia regna perlustrans, certius Virgo dignovit, Domino significante ignibus purgatorii Seraphinæ spiritum alligatum.

CAPUT XV.

De viso alterius Sororis morientis agone.

Sexta luce post Seraphinæ fata, humanis rebus excessit Clara: cujus morientis certamen, quamquam longius extiterit, mitius tamen fuisse Veronica dixit: mundi nempe Reginam ibidem affuisse conspexit. Verum Sororibus Claram obiisse opinantibus, quod nulla vitæ signa daret, os Sororis Thadææ auri Veronica jungens, humili voce dixit: O si quæ ipsa video tu cerneres? nondum Claram spiritum reddidisse arbitraris. Quod rei probavit eventus, continuo enim oculos aperuit, caput dimovit, omnisque sensus officio usa est. Posthæc ad extrema veniens animam exhalavit. Tunc Veronica Thadææ inquit: Nunc proculdubio Clara obiit: nam beatissimam Virginem alta cælorum petivisse animadverterat.

19 Quæ sors Claræ post fata evenit, Virgo raptu potita, Domino revelante cognovit. Purgatorio enim addictam esse certior effecta est. Asseruit Veronica peculiari Dei munere sibi exploratum esse, paucis admodum suffragari ita Apostolicas litteras, ut Purgatorii pœnas aliquo modo experiri non cogantur. Tantus siquidem est divinæ justitiæ rigor, tantaque

mortalium

Veronica videt Christum ut infantem in Eucharistia.

Spiritu comitatur Sacerdotem.

Dæmon morientis varia objicit.

Hanc Veronicam intellegit in purgatorio detineri.

Cuidam morientis adesse D. Virginem videt.

Ea tamen in purgatorio detinetur.

Apparet ei mortua, et varia indicat.

Calumniæ oratione depulsæ.

ASCIENDI
ISOLANO.

*Dæmon aqua
benedicta su-
gatur.*

mortalium indispositio. Animadvertita autem Veronica in præfatarum Sororum mortis agone dæmonem magno impetu morientes aggredi, ut eos terreat, et eum aquæ sanctæ aspersione fugari. Heu quid magnorum criminum onusti pondere, quid homicidæ, quid adulteri, ac vani homines in extremis patientur; quando virgines a teneris (ut aiunt) unguiculis Domino sacratæ, cælibemque vitam usque ad funus ducentes, tam sæva prælia passæ fuerunt? Meminerint hi, quæso, qui confessionis sacræ fructus existant. Eo etenim Sacramento os adversantis dæmonis obstruitur. Mortalia liquerunt Seraphina ac Clara Virgines præfata mense Octobrio dilabente anni millesimi quadringentesimi octuagesimi octavi.

CAPUT XVI.

De ipsa ab dæmone crudelius verberata, soloque Salvatoris aspectu sospite effecta.

*Præmonita ab
Angelo, crudeliter a dæ-
mone verbe-
ratur.*

Kalendis Martii anni sequentis Virgini apud Superos vacanti Angelus Domini nuntiavit diens: Forti animo esto, quoniam propediem verbera sæva nimis ab dæmone patieris. Post biduum vero in cubiculo orantem prima noctis vigilia aggrediens dæmon ferox, crudelibus verberum ictibus affecit. Horruit ingenti pavore Veronica dæmonem furiis invectum venientem, et commota sunt viscera ejus. Egit gratias summo Opifici Virgo pro acceptis flagellis, indignam pariter se arbitrans, quæ talia pro Salvatoris nomine sustineret: post lectulo compositos artus verberibus attritos, mox surgere cogitur, atque scalam, laborans licet, descendere. Cumque satis naturæ fecisset rediens, ubi scalæ extremum attigit, ab dæmone acrius torquetur; et quadruplici aucto verbere seminecem Virginem spiritus nequam reliquit. Tum Veronica ampliores laudes Deo immortalis dixit pro quadruplicatis flagellis. Vires deinde magnanima virgo excitans scalam conscendit, lectuloque composita totam noctem duxit insomnem. Dolebat enim undique et undique cruciabatur. Verum die illucescente venere Virginem visitatum Sorores, toto quidem corpore ægram, sed capite magis quam ceteris membris attritam.

21 Diram nimium Veronicæ sortem commiserantibus Sororibus, personuit campana pro Missæ celebratione: quamobrem abeuntibus illis, sola sedens Veronica continuo ad Superos rapitur. Asseruit vero ad terrestrem regressa sedem, Salvatorem hac oratione se hortatum fuisse: Scito filia mea, hisce horis te verbera sustinuisse quibus instante meæ Passionis tempore cœnam ultimam desumpsi cum matre piensissima. Tum nobis lacrymantibus cœnaculum est ingressa Magdalene tantarum lacrymarum caussam sciscitatura. Cui virgo Antonium imitata dixit: Ubi eras, bone Jesu, ubi eras? Quare in principio non affuisti ut me juvares? Respondit Christus: Ego filia mea, hic eram; neque si non affuissem sæva verbera sustinere potuisses. Secundum meæ voluntatis beneplacitum verberibus affecit te dæmon impius, lubensque vires eidem abstuli: non enim adversum meam jussa quicquam potest sathan. Hic ergo eram, o filia mea. Ego quidem columnæ alligatus cum flagellarer, neminem consolantem inveni; tu vero me suffragia, animum, viresque donantem præsto habuisti. Quamquam nullum ego crimen admiserim, pungentem spineam coronam tamen, flagella, et diram crucem crudeli vulnere sum perpressus. Cur non tu ipsa patiare quæ totiens peccasti? Mysteria meæ Passionis tibi nota effeci perinde atque tunc Hierosolymis agerentur, ut sufferendo mihi compati edisceres. Verum ego injuste dolui, tu juste pro tuis affligeris criminibus.

22 Cui Veronica: Cur mihi vili femellæ et abjectæ nimium, multisque onustæ criminibus, altissima

mysteria explorata efficere dignatus es? Respondit Dominus: Plura equidem admisisti delicta, quæ te hisce indignam muneribus constituunt; tu vero tantis affecta es cælestibus donis sola mea bonitate donante. Quocirca tuis minime isthæc meritis adscribas, sed meæ tantummodo pietati, quæ hominum vultus aut dignitates nequaquam respicit. Cuncta enim ex mea voluntate pendent, profluunt, et donantur. Potuissem quoque ego te omni scientia replere, qua mundi sapientibus quibusvis præstares, quæ omnes nodos humanæ divinæque sapientiæ dissolveres: verum summopere mihi placet quod te indignam ac talibus immeritam arbitreris, quodque dona tua cælestia mortales latere cupias. Humilitas enim ignorata malis, et nemini ignota piorum, mihi semper placuit. Hæc Christus Deus immortalis. Dixit Veronica, plurima se tunc ab Salvatore audivisse quibus ingentia percepit solatia, quæve aperire nefas opinabatur; prolixior nempe fuit Christi Maximi sermo. Cujus hilari vultu ac blandis nimium divinæ præsentiae oculis ad corporis officia rediens sospes inventa est. Omnis dolor, omnisque ægritudo divini aspectus medicina recessit, totius corporis sola nigredine perseverante.

*Humilitas
Deo grata.*

CAPUT XVII.

De palmula delata ab Angelo.

Cum laboraret ancipiti ægritudine Soror Thadæa, obsecranti Veronicæ assidue pro illius salute, cælorum Regina palmulam ab alto demisit, quæ vitæ longioris a Domino eidem concessæ signum foret. Id quidem muneris Dominica in Ramis accepit Veronica, quod sibi transmittendum antea dignoverat. Est palmula illa argentea ad instar olivæ arboris, vario ornata colore, pro muneribus diversis menti Thadææ a Deo collatis, ceu Virgine beatissima revelante Veronica edidicit. Habet tabellam veluti trunco affixam, cui divina nomina inscripta fuere, Jesus Maria. Servatur adhuc palmula eadem præcipua veneratione Divæ Matris et virginis imperio in cœnobio Divæ Marthæ quam nos quoque vidimus et manibus contrectavimus.

*Veronica cui-
dam longio-
rem vitam
impetrat.*

CAPUT XVIII.

De pane delato ab Angelo.

Solenniis Divæ Marthæ venere mulieres nonnullæ nobilitate insignes Virginem Veronicam visitatum; quæ contemplationi vacans, hominumque consuetudinem fastidians, ac nemini conspicua videri peroptans, in remotiorem domus locum consulto fugit, atque tegente lignorum congerie totam diem latuit. Quæsita nec usquam inventa, pane ab Angelo Domini delato pascitur. O Salvatoris pietatem ineffabilem! O Dei nostri immensa misericordiæ viscera, quæ Virgini innocentissimæ latitanti atque jejunanti annonam panis, ut Patribus manna, ab alto demisit! Celebris quoque die Nativitatis Dominicæ anni ejusdem jejuna virgo perseverans, panem ab Angelo pariter accepit. Posthæc vero minime eo munere donata fuit Veronica adusque trium annorum tempora devoluta.

*Fugit conspe-
ctum secula-
rium.*

*Bis ei panis
ab Angelo de-
latus.*

CAPUT XIX.

De ipsa diebus jejuniorum pasta tantum pane ab Angelo delato.

Erat Veronicæ consuetudo, dies Lunares, Mercurios, et Veneres jejunare, et ea quidem parcitate, qua pane et aqua simplici tantum uteretur. Quocirca triennio dilapso post ea, quæ superiori capite scripsimus, solo pane ab Angelo delato pascabatur. Cœpit autem Angelus Domini cælestem hanc alimoniam Virgini deferre celebri die Catharinæ Martyris anni

*Feria 2, 4, 6
jejunat in
pane et aqua.*

ab

*Panem tum ab
Angelo 4 an-
nis accepit.*

ab Natali Christiano millesimi quadringentesimi nonagesimi tertii. Singulis autem diebus jejuniorum unico pane candidissimo et recenti mediocrisque magnitudinis ab Angelo delato Virgo contenta, cibum omnem fastidiebat. Sic egit Angelus Domini cunctis diebus vitæ ejus, quibus in posterum pane et aqua simplici vescebatur. Hocce tempus triennio obitum Virginis præcessit. Testabatur Veronica unico pane Angelico, quamquam mediocri, magis magisque se saturatam, quam si quatuor communiore panes desumpsisset.

CAPUT XX.

De duplicato pane Angelico ob gratiam Sororis Thadææ.

*Eo pulsa al-
terius ægri-
tudo.*

Ægrotanti vehementissime Thadææ Virgo integerrima, fide speque inviolabili, multis efflagitavit precibus ac obtinuit vitam longiorem. Duplicatum vero post hæc panem accipiens, alterum ægrescenti Thadææ dedit : quem comedens illico convalescere cœpit, ac propediem plenissimæ sanitati reddita, suam incolumitatem in Virginis merita retulit. Post nactam incolumitatem affirmavit Thadæa, Veronica tradente, Angelicum quoque se panem sæpenumero desumpsisse. Enimvero ad tantæ rei fidei adstruendam Thadæa portiunculam ejusce panis Sacerdoti ad manducandum obtulit. Hocce grande prodigium panis Angelica manu delati Thadæa in funere Veronicæ sciscitantibus passim aperuit. Præerat autem ea tempestate cœnobio Divæ Marthæ. Exploratum quidem habebant Sorores Veronicam tres dies omnis hebdomadæ pane et aqua tantummodo utentem jejunare; at pane Angelico illam vesci nesciebant. Quamobrem Virgo rem omnino latere peroptans accepta portione panis, quam in communi Sororum refectorio desumere consueverat, cellam ingrediebatur, fingens se panem oclusam comedere, quem secreto pauperibus erogabat. O Veronicam Virginem Angelicam! o pectus cæleste! o feminam incomparabilem, quæ ægros inter mortales degens. Angelici panis cælestis edulii et pasci meruit et nutriri.

CAPUT XXI.

De ipsa frequentius ægrotante dæmonis verberibus, ac sospite redeunte post raptum.

Frequentius verberavisse Veronicam hostem humani generis didicimus, quæ raptu cælestibus potita gaudiis sospes redibat. Quamobrem in proverbium inter Sorores monasterii Divæ Marthæ versum erat, cum Veronicam dæmonis verberibus ægram (quod frequentius eveniebat) et sensibus abstractam ad cælestem aulam evolasse cernerent : Ad medicum, aiebant, Soror Veronica profecta est, nam fere semper incolumis regrediebatur. Eo proverbio Sorores lætabantur, magis magisque gaudebant, cum optimam valetudinem divino miraculo nactam Virginem Angelicam intuerentur.

CAPUT XXII.

De ipsa edocta psalterium a Deo.

Repetendum hoc loco est Veronicam religionis habitum subeuntem litteras ignoravisse, horis supremæ Virginis exceptis, quas lectitare consueverat : quapropter multos per annos imperio Matris monasterii panem ostiatim perquisivit. Hujus ancillæ suæ humilitatem respiciens summus Opifex, totum psalterium illum edocuit, tantoque munere divinarum litterarum sapientiam infudit, ut psalmos quosque David et legeret et intelligeret. Latebat vero hocce munus cæleste mortales quosque, studio Vir-

*Scientia psal-
terii ei divini-
tus infunditur.*

ginis, summaque enitebatur ope, quo homines de hujusmodi sententia dejiceret. Id enim Virgo incredibili humilitate decora, totis animi votis optabat : quippe nihil in se boni operis offendens, vilis in conspectu omnium apparere satagebat, ac sanctitudinis suæ famam summopere indolebat. At indignam tantorum munerum se omnino arbitranti indies majora cælitus donabantur.

CAPUT XXIII.

De ipsa edocta ab Angelo officium secundum morem Romanæ Curia.

Mense Februario anni ab ortu Christi Maximi millesimi quadringentesimi nonagesimi quarti, qui secundus annus fuit, quo Angelico pane Veronicam Deus aluit; Angelus Domini magna luce coruscus adveniens octo dierum spatio omne Romanæ Curia officium Virginem edocuit, ac varios mores religiosorum, qui Romanam sequuntur Curiam in divinis laudibus persolvendis. Dixit autem Thadæa hujus rei conscia Sororibus : Ego ab Virgine intelligens Angelum eam divina edocturum, brevium mihi concessum eidem tradidi : at singulis diebus librum repetens chordulas folia signantes comperiebam, in quibus dierum illorum officia scripta continebantur : quocirca Angelici ministerii certior efficiebar. Hæc illa. Thadæa vero certior adhibendâ est fides, cum ipsa actorum Veronicæ fuerit oculatissima fides.

*Officium Ro-
manum ab
Angelo edoce-
tur.*

CAPUT XXIV.

De Angelo eidem suffragante in divinis horis persolvendis.

Virgini Veronicæ divina officia plenissime ab Angelo edoctæ, idem nonnumquam præsto affuit in persolvendis eisdem. Psalmos alternis Angelus et Virgo semper genu flexo dicebant, responsoriaque et antiphonas. At sexta lux mensis Martii prima fuit, qua Angelo suffragante psalmos Veronica concinuit. Volvebat Angelus voluminis folia. Virginem instruens quonam modo integre singula persolveret. Posthæc psalmos plurimos alternis pariter dicebant. Quibus peractis Angelus Domini aiebat. Tu sola reliquum perficito. Tum Superum regna petens revertebatur ad Deum qui miserat illum.

*Angelus cum
ea horas reci-
tat.*

CAPUT XXV.

De descriptione Angelicæ speciei.

Asseruit Veronica eo lumine Angelum Domini circumseptum adventare solitum, quo noctis mediæ densissimis tenebris divina lectitare cupienti, neque igne neque ocularibus egeret. Ea itidem mortalibus incognita luce prohibebatur Virgo, ne Angelicam speciem diu satisve intueretur. Angelicam faciem media fronte cornu parvum gestantem inspexit, stolamque collopendentem, et alas habere veluti moris est pictoribus Christianis Angelos, corpora omnia transcendentes, pingere. Purissimæ undique lucis emittebat radios, præcipue diebus celeberrimis, alæque præsertim magis magisque fulgebant. Ascensus mentis in divinos amores et laudes alæ signant : qui Christianæ religioni addictis, cælestis Hierusalem civium imitatione, ferventior altiorve adesse consuevit. Nihil profecto, aiebat Veronica, a nobis videtur, quod Angelicæ claritudini comparari a mortalibus queat. Neque splendor ille inanis censendus est, lucis enim Angelo abeunte nox obscurior mihi per-severabat, cogebat quoque lumine ignis uti et ocularibus, si forte cœpta divina officia perficere voluissem. Hæc Veronica.

Angeli forma.

CAPUT XXVI.

*De composito ab ea volumine Angelo dictante.**Liber a Veronica compositus, Angelo dictante*

Composuit Veronica opus præclarissimum Angelo dictante, quod divina ira ab mortalium oculis creditur ablatum, Virgine adhuc vivente. Futurum vero affirmavit, ut cœnobio Divæ Marthæ volumen ipsum providentissimo Dei munere aliquando restitueretur. Quod utinam nostra detur tempestate, quæ Angelicis dogmatibus proculdubio mirumque in modum eget. Verum aureo calamo Angelo afferente accepto præfatum librum Veronica conscripsit, quem juxta palmulam Sorores cœnobii Divæ Marthæ peculiari veneratione custodiunt. Vidimus nos ipsi calamum, Angelica ministeria Veronicæque sanctitudinem ea in re magis magisque demirati.

CAPUT XXVII.

*De Angelico solatio ægrotanti eidem præstito.**Ægrotans ab Angelo recreatur.*

Torquebatur sæpenumero Veronica doloribus iliaceis, et ab iniquo dæmone durioribus flagellis attrita, vehementissime dolebat. Ad eam vero intempestæ noctis silentio veniens Angelus e cælo, lumine splendoris sui confovebat. Tum matutinas horas una persolvebant. Peracta divinarum laudum particula aiebat Angelus Domini : Quiesce paullulum filia, quoniam acerrimo dolore languens summopere affligeris. At Virgini genua flectenti mandabat plerumque ut pedibus staret. Posthæc mortalibus ignota supernæ Hierusalem arcana beatissimus spiritus Veronicæ aperiebat : mortuo quoque fabulabantur pro Angelico beneplacito. Mos itidem fuit divino nuntio subinferre : Eia filia, divinum officium prosequamur. Sic faciebat Angelus Domini quoties Veronica plurimum affligeretur.

CAPUT XXVIII.

*De ipsa peculiari munere divino singula quæque memorante in Romano breviario conscripta.**Notitiam accipit a Christo totius Romani breviarii.*

Celeberrimo Nativitatis Dominicæ die, anni millesimi quadringentesimi nonagesimi quinti, Veronicæ raptu potitæ ac superos choros perlustranti, Christus Maximus significavit, dicens : Hodie, filia mea, præclarissimo munere te prosequi volo. Enimvero quidnam foret futuræ rei probavit eventus. Virgo nempe ad sensus regressa, quidquid in Romano breviario legitur, ejus se memorem esse dignovit. Quamobrem opus numquam illi fuit libro uti, aut in officiorum mutationibus, aut in quovis discrimine ad divina officia spectante. Sciscitantibus quoque Sororibus idipsum Veronica asseveravit. Nulla vero Sororum ancipiti animo fluctuabat in Virginis sermone, scientibus illis et patenter animadvertentibus, quæ in ea fiebant mirabilia, fieri Deo operante, et sermone confirmante sequentibus signis.

CAPUT XXIX.

De ostenso resurrectionis Dominicæ mysterio.

Nocturnis excubiis resurrectionis Dominicæ anni millesimi quadringentesimi nonagesimi quinti, affuit Veronica non in choro, sed in angulo ecclesiæ, humiliori voce psallens : neque enim ceteris Sororibus psallentibus aliquando misceri se voluit humilis, suæ vocationis servandæ gratia. Cumque psalmus ultimus decantaretur, Angelus Domini, quem singulis diebus Dominicis ab humero dextro, atque præcipuis celebritatibus majori lumine radiantem Virgo inspectabat, ei dixit : Surge filia, et ad tuam

cellam pergito. At Veronica Angelica jussa illico capessens, celerius cellam adiit, tametsi cælesti lumine vicina loca clarescere conspicaretur, ejus tamen cellula ampliore claritudine radiabat. Ingressa vero pessulum ostio dedit. Enimvero corporeis oculis Jesum Dei Filium Angelorum multitudine circumseptum intuita elevatur adusque loci testudinem. Jussa vero altiori voce antiphonam, Regina cæli lætare, Alleluia, suavissime concinuit. Tum Salvator Virgini sub imaginibus corporeis mysteria cuncta peracta die sancto Paschæ demonstravit. Singulas quoque apparitiones Jesu Maximi, atque imprimis, cum beatissimæ Matri visus creditur, hæc quidem sub obtutibus corporeis vigilanti Veronicæ providentissima Dei Majestas ostendere dignata est.

*Christum videt festo Paschæ.**et mysteria eodie peracta.**De Christo in ejus cella inambulante.*

Postridie celebritatis Pentecostes anni millesimi quadringentesimi nonagesimi sexti, anteaquam psalmodia horæ nonæ ab Sororibus in templo decantaretur, cellam Veronicæ Virginis, levandi animi gratia, veluti consueverat, Thadæa adiit. Ostium vero clausum sæpenumero propulsans, nullum omnino responsum accepit. At Thadæa accuratissime introspectans rimula, vidit locum lumine cælesti fulgentissimum, omni ex parte oclusum. Medio lumine inambulabat Veronica psallens altiori voce, veluti cantanti mos est : neque Veronicæ vox hominis videbatur, sed concentus cælestis præ dulcedine suave sonantis harmoniæ. Sic Virgo exultabunda diu multumque processit, psallens, Virgineum denique vultum demiratur Thadæa effectum hilariorem, ridenti similem, ac dicentem : Deus meus, hujus ignara id nunc dicere nequeo. At paullulum subsistens psalmodiam prosecuta est adusque horæ nonæ calcem. Noluit vero Thadæa Nonæ officio interesse, psalmodiæ perseverantis suprema dulcedine tracta. Asseruit Thadæa tantæ suavitatis vocem exitisse Veronicæ tunc psallentis, ut supernis gaudiis nimium nimiumque gestiens quænam verba proferret Virgo haud intelligere potuerit.

Cernitur in lumine ambulans et psallens intra cellam.

37 Finita psalmorum modulatione, divinaque luce abeunte, aperuit Veronica ostium : quam Thadæa statim complexa est, dicens : Parcat tibi Deus, Soror mea, quæ mihi diu pulsanti numquam aperire dignata es. Cui Veronica : Nostin quæ mihi Salvator dixerit? Grandi munere te hodie donatam fuisse scito, quando tibi cælitus datum fuerit animadvertisse ea quæ vidisti et audivisti. Cui Thadæa : Dicito mihi, cur divinas laudes in longum protraxeris. Respondit Veronica : Omnem psalmodiam horæ nonæ una cum Salvatore persolvi. Cui Thadæa : Cur dixisti : Deus meus, hujus ignara id nunc dicere nequeo? Ad quam Virgo : Jusserat Salvator me quæpiam dicere quæ ignorabam. Illa vero me docuit idem ipse Deus immortalis. Affirmavit nonnumquam Thadæa actorum Veronicæ indagatrix, dicens : Ego sæpius, virgine Veronica extasi cælestis Hierusalem superna regna perlustrante, illius cellam clarescere quamquam immensa claritudine inspectaverim; numquam tamen Virginem conspici distinctius potui, quam cum Christo deambulans psalleret. Quisquis es qui isthæc demiraris, legito Divæ Catharinæ Senensis præclarissima gesta, quibus facili ingenio Veronicæ Virginis electæ ex millibus ad sanctitudinem venerandam incitaberis. Habuerunt quoque Veronicæ tempora per Italiæ urbes plurimas Virgines talibus tantisque affectas ab summo Opifice donis ineffabilibus. Admiranda est profecto earum virginum puritas, earumdemque deliciarum omnium contemptus, integerrimæ itidem et cælestis vitæ, quæ tamquam splendidissima luminaria sua sanctitudine universum orbem illustraturæ emergerunt.

Indicat se cum Christo Nonam decantasse.

CAPUT XXXI.

De allocutionibus Sanctorum.

Cum ea coram
colloquantur
Sancti, suis
festis.

* 26 Aug.

Post visas Sanctorum celebritates apud Superos, quas liber quintus aperiet, Veronica per singula solennia toto anno præterlabentia cælestes Sanctorum colloctiones promeruit. Exorsa vero est hæc divina consolatio in nativitate B. Joannis Baptistæ. Iis quidem diebus, qui Sanctis pluribus dicati sunt, una Virgini Divæ illæ mentes apparebant, colloquebanturque dulcius, atque in superna fluentis fontis vitæ inhiabat Virgo cælestis. Mortalium omnium mentes superabant ea colloquia; neque ab cælicolis exposita mysteria satis capere possunt hominum quamvis præclarissima ingenia. Mense Augusto celebrat Ecclesia S. Zephyrini Papæ ac Martyris natalitium * : quo die omni humana mente altius solatium experta est Veronica. Nam post cælestem sermonem Zephyrinus Angelico carmine dulcissime concinuit. Hæc quidem apparitiones Superum sub obtutibus corporeis Virgini Veronicæ evenerunt, luceque cælesti circumamicti Sancti adventabant. Quamobrem Thadæa ab Veronicæ secretis affirmare consuevit : Ego anno eodem longa ægitudine laborans, sociam noctibus diebusque plurimis Virginem habui, ad quam lumen cælitus descendere intuebar, audiebamque Virginis loquentis sonos; sed voces minime percipere poteram. Toto quoque unius anni spatio ab singulis Divis, chorisque Angelicis reprehensionem sustinuit Veronica, quibuscumque criminibus ab se in Deum admissis : quocirca ingenti timore percita confundebatur primum, deinde misericordias Domini decantabat, qui sibi cuncta pepercerat.

LIBER III.

De raptu Veronicæ Virginis ac plerisque ostensis.

PROOEMIUM.

Implex ab-
stractio a sen-
sibus.

Raptus præ-
ter naturam
triplex:

ab ægritu-
dine,

a dæmone,

a Deo.

Ezech. 8. 3.

2. Cor. 12. 2.

in Conviv.

Mentis hominum abstractio a sensibus corporeis, qui exteriores vocitantur et sunt, nonnulla naturalis est, modum ordinemque naturæ sequens, alia præter naturam invenitur. Quam naturalem appellamus, producit vehemens animi applicatio ad quodvis ingenio rationabilique mentis examine appensum. Quamquam enim animi plurimæ sint virtutes, una tamen est intentio, qua rerum humanarum vel divinarum contemplationi vacante; inanes oculorum acies, auditus, ac ceterorum sensuum actus inveniuntur; levi vero motu ad corporis usus redit, quod quam facillime ad sensuum opera animi intentio revocetur. Hæc studiosis notissima, quotidianaque existunt. Quæ præter naturam est abstractio, raptus a divinis litteris nuncupatur. Is quidem raptus aut ab ægitudine provenit, aut a malo spiritu, aut a divino numine. Sunt enim pleræque ægritudines humoribus decurrentibus per spirituum corporeorum nerviculosa itinera eisdem spiritibus iter occludentes, quamobrem inane jacet corpus et immotum. Arreptitii vero alienationem a sensibus patiuntur cacodæmone operante. At plurimos sapientum numina Superum a sensibus evocavisse sacri codices referunt. Ezechiel nempe Propheta de se loquens ait : Spiritus elevavit me inter cælum et terram, et adduxit me in Hierusalem in visione Dei. Itidem Paulus Apostolus inquit : Scio hominem in Christoraptum usque ad tertium cælum.

2 Socrates (ut scribit Plato) a solis ortu usque ad solem alterum orientem inconnivens, immobilis, iisdem vestigiis, et ore atque oculis in eundem locum directis, cogitabundus et abstractus a corpore stabat. Plato frequenter contemplationis intentione

longe secessit a corpore. Ejus discipulus Xenocrates singulis diebus integram horam abstrahebatur a corpore. Porphyrius Plotini discipulus scribit Plotinum saepe solitum a corpore mutare vultus; tunc miram quædam invenire, quæ postea scriberet : quater autem affuisse se asserit iis Plotini miraculis. Seipsum vero, cum ageret octavum et sexagesimum ætatis annum, a numine correptum semel inter contemplandum affirmat. Multis annis ante istos idem fecisse Heraclitum et Democritum legimus. Horum meminimus etsi a ambigentes an bonorum spirituum opera raperentur, arbitrati tamen quod raptu vero potiti fuerint. Sed quid Philosophos in medium deducimus, nostrorum quando præclariora facinora raptus divini veritatem astruant? Divus enim Thomas noster Aquinas, cujus præconia nunc silentio prætereunda censemus, nonne præclarissimo Dei munere ad superas vivens rapiebatur mansiones? Catharina Senensis, cujus vitam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ imperio veneramur, colimus, adoramus, nonne mortalis a sensibus segregata, cælestes perquisivit domos?

3 Verumenimvero qui de prudentia et moribus Veronicæ Virginis periculum fecerunt, ejus raptum ægitudini nequaquam adscribunt. Qui vero a dæmone rapi Virginem arbitratur, divina illius acta, sanctitudinem, innocentiamque ad mentem revocet. Quis enim sanæ mentis asseverare ausit, Virginem post raptum ad terrestrem sedem remeantem divinos amores spirantem, futura præloquentem, mentis secreta reserantem, cælestes domos describentem, terrena quæque magis magisque parvipendentem, a dæmone raptam extitisse? Sathan Christi Maximi sævissimus hostis creditur, adversum cujus cælestia dogmata impia semper molitur. At Virgo Veronica singula Salvatoris gesta raptu potita ediscens, mortalibus Christi Dei immortalis cultum etiam post cineres exponit, prædicat, fatetur, adorat. Quamobrem Lector ingenue, te per Christi sacra rogaverim, ne sequentibus libris a nobis conscripta fide vacuus perlegas, ea cogniturus quæ te æternis triumphis donare queant.

a Merito quidem ambigit; præsertim cum Plotinum constet magis deditum, familiari dæmone usum. Socratis illa a sensibus alienatio fortassis naturalis fuit.

CAPUT I.

De raptus initio.

Annum agenti quadragesimum secundum Veronicæ Virgini, posteaquam adversus dæmones plurimos nacta est triumphos, rapi ad superna palatia donatum est. In raptus quidem initio, nocte tantum sensibus exiliens in cælesti vacabat Hierusalem. Deinde Missæ sacra cum ageret Sacerdos quispiam ea præsentem, ac præsertim post divinæ Eucharistiæ desumptionem, raptu potiri consuevit. Orans quoque ac meditationi incumbens, sæpenumero ad Superos evolabat. Spiritu sursum elevato, immotum manebat corpus, nullaque arte fieri poterat, ut spiritus ad sensuum organa rediret; quidquid molitum foret a quibusvis incredulis ut ad sensus regrederetur, illa nihilo magis cadavere movebatur. Poplitibus deflexis, in modumque orantis, et sæpenumero ante altare Virginem abstractam, nonnumquam lecto jacentem, aliquando stantem offenderunt Sorores. A sensibus segregata aliquando voces humiles emittebat; quibus ubinam foret animus Virginis quoquo modo animadverti potuisset. Immobilis, ut plurimum, persistebat, nisi cum Salvatoris patientis motus effigiabat, aut beatissimæ Virginis gestus divino imperio imitari cogebatur. Rapta multarum horarum spatio superna tenebat regna.

Isidoro
Isolano
Raptus gen-
tilium sapien-
tium

Raptus San-
ctorum.

Raptus Vero-
nica esse a
Deo.

Corpus raptus
tempore im-

CAPUT II.

*De effectu raptus.**Qualis post
raptum.**Voluit in raptu
deprehendi.*

Ad corporeos regrediens sensus Veronica post Superum lustratas regiones, divino amore vehementissime flagrabat : lacrymis perfusa nonnumquam revertebatur, aliquando hilaris gaudensque nimium et exultans redibat. Ægra et ita ægra ut vulneribus affecta se movere nequiret, post raptum continuo sospes inveniebatur. Inde inter Sorores cœnobii Divæ Marthæ ægrescente Veronica, atque sensibus egressa, versum erat in proverbium : Ad medicum Soror Veronica profecta est. Raptu potita sedebat plerumque graviter afflicta, ac veluti longo itinere superato infirmi roboris erat. Nihil illi tam molestum erat, quam a quopiam raptu deprehendi. Haud potuisset spiritus ejus in corpore nonnumquam perseverare, (cælestibus quippe gaudiis affecta, humana quæque fastidiebat) nisi peculiari Dei munere junctus, retracta atque mortificata membra excitasset, vivificassetque.

CAPUT III.

*De cognitis ab ea peccatis hominum, ac præcipue Sacerdotum.**Scelera mul-
torum Vero-
nicæ ostendit
Christus.*

Virgini Veronicæ raptu potitæ sæpenumero Christus ostendit, quæ impii mortales admitterent crimina, quibus divina bonitas ad iram concitatur. Aiebat vero Christus Veronicæ : Attendito filia mea, quantis sceleribus in me peccent Sacerdotes mei, qui deinde omni veneratione posthabita, infrunita fronte ad altare meum accedunt, divinam oblaturi hostiam. Considerato quoque filia mea, quanta erga illos utar patientia. Ego ipse Christos meos patientissime suffero, qui polluto corde et immundis labiis et manibus me sub Sacramento contingunt. Talibus profecto impii sceleribus aperta terra deglutiri promererentur. Exspecto autem illos patienter apertisque misericordiæ visceribus, ut emendati ad me redeant : quod si eos non pœnituerit, fiet illis iudicium sine misericordia. Quamobrem te atque eos, qui mihi puro corde famulantur, ad lacrymas excito, utque assiduas coram me preces effundant pro quibusvis a via veritatis errantibus, ac præsertim pro sceleratis Christis meis, Spiritu meo suadente, perhortor.

CAPUT IV.

*De a ostensis pœnis damnatorum.**Varia pœne
variorum sta-
tum in in-
ferno.*

Superum regna tenens Veronica, a Christo Deo immortalis, quem tunc Angelorum circumdabat chorus, ad tetros inferorum carceres ducitur. Vidit autem Christo duce, damnatorum loca plurima. Primus quidem profunda nimis voragine horrendus erat. Dixit vero Dominus, Virginem allocutus : Hic est principum ac dominorum, qui æternis addicti fuere suppliciis, locus infelix : quod sequitur antrum est nobilium, eorumve qui superbia tumentes, æterna bona contempserunt. Tertius, quem conspicias, locus est, ubi fœneratorum animæ cruciantur; quorum tam magnus illic numerus videbatur, quot esse homines in universo orbe minime Veronica arbitratur. His proximior erat pauperum carcer, erantque ceteris pauciores. Tum antrum immane vidit, ubi religiosorum animæ durioribus affligebantur tormentis. Dixit autem Christus : Hi sunt, filia mea, qui religionum divinos mores professi, propriæ salutis deinceps immemores, mihi plurimum adversati fuere. Ist hæc memorans Salvator, tristes vultus præ se ferebat ac terrificos. Angeli quoque tristes admodum facies ostendebant. Multa itidem tormentorum loca perlustravit Veronica inexcogitatæ turpitudinis, va-

riaque pœnarum genera pro variis inflicta sceleribus. Eorum miseriæ et infelicitati accedebat, quod crudelissimorum dæmonum opera sæva tormenta subibant. Enimvero cum animam quampiam fuisset intuita, quæ veluti vase bullientis aquæ oclusa torquebatur, dixit Dominus : Hæc anima fuit infelicis illius sanctimonialis, quam aliquando dignovisti : talia tantave patitur pro murmuris crimine, proque positis ejus maleficio inter Sorores litibus, ac præcipue quod in Superiores linguam laxaverit. Noluit vero miserabilis femina ea scelera confessionis sacramento delere, quocirca impœnitens obiit.

^a Annotat Scholiastes hanc locorum pœnarumque distinctionem Angelico ministerio Veronicæ cogitativa descriptam, quæ intelligendi ratio maxime consentanea est naturæ mentis humanæ adhuc corpori junctæ.

CAPUT V.

De ostensa horribili facie Christi flagella mundo comminantis.

Qua die festa Divi Thomæ Apostoli celebrantur, spiritum ad Superos relaxans Veronica vidit Christum alto sedentem solio, cujus iratis vultibus quæque contremiscere videbantur : audivit quoque Dominum Majestatis dira nimis flagella mundo comminantem propter innumera scelera undique ab impiis perpetrata mortalibus. At pia Mater mundi Regina Filium Deum in hæc verba precabatur : Noli, quæso, fili mi, tantis humanum genus atterere suppliciis : parce peccantibus : miserere delinquentibus, tu qui misereri eligis potius quam irasci. Cui Filius : Satis superque, o Genitrix pietissima, præstolatus sum, si forte scelera desererent homines : jam amplius eos sustinere nequeo, quoniam in deteriora crimina quotidie dilabuntur; nullo timore nullove rubore a viis suis pessimis divertunt. Inspice Mater, quantis me ad iracundiam provocent. Dimitte jam me ut irascatur furor meus, et deleam eos de terra. Tum mater pleraque pietatis signa dabat, Deum filium rogicans ut humano generi misereretur. Stabat immota mente Deus, neque iratus matris precibus flectebatur. Denique pia Mater talia obsecrans peroravit : Volo, fili mi, isthæc flagella te continere adusque anni tempus dilapsum, quo mortales impietates suas missas facere queant, et ad te Deum converti. Annuit Filius Genitrici, cujus votis satis semper facere consuevit, dixitque : Ego per anni decursum nedum multos per annos humani generis compatiar sceleribus, tuis precibus tuave pietate, flagellis parcens. Et placatus factus est Dominus a malignitate, quam dixit facere mortalibus.

9 Post hæc Veronica tremebunda ad corporeos usus regressa est, asserens Christi et Matris ultro citroque loquentium sermones duarum horarum spatium superavisse. Quas vero lacrymas, quos singultus, quæve suspiria Virgo Veronica dederit, et super errantes pia gestans viscera, et facie visa Salvatoris supra quam dici queat tremenda, haud facile explicaverim. At inter lacrymas Sororibus advenientibus dixit : Cavete, o Sorores dilectissimæ, a criminibus, ne forte horrenda nimium Salvatoris irati facies vos apprehendat. Heu! heu! quantum terroris mortalibus pariet irati Dei immortalis, Christi Maximi aspectus! Quid, quæso, acturi sunt criminosi in die tremenda judicii? Ah Domine Deus custodi nos ac dirige, ut in novissimo magni judicii die audire mereamur : Venite benedicti Patris mei. Noli, rogaverim, nostrorum scelerum impietatem attendere. Hæc Veronica. Paria vidisse se asseruit Virgo solenniis Purificationis beatæ Virginis.

*Sanctimonialis murmuratrix dam-
nata.**D. Virgo filio
humanum
genus perdere
volenti sup-
plicat.**Obtinet indu-
cias mortali-
bus.**Terribilis
Christi irati
aspectus.*

CAPUT VI.

De cognitis futuris flagellis Dei non post multos annos.

Die sancto Parasceves anni millesimi quadringentesimi octuagesimi noni, inter multa sibi cælitus ostensa, conspexit Veronica plurima Dei *a* flagella, quæ non post multos annos impiæ hominum reipublicæ immittere statuerat. Erant vero illa sæva nimis, ignotique iudicii. Nullum genus hominum, nullamve conditionem, manum Dei percutientis evasuram dignovit. Quamobrem lacrymabatur uberrime, omnium vices dolens. At Angelus Domini jussit ne cuiquam ostensa sibi flagella aperiret.

a Adscribit Scholiastes, vereri se, ne multa sustineat hominum genus ab anno 1524 et sustinuit revera, sensim invalescente in Septentrionalibus oris hæresi. Sed ridiculus hic est, qui in ceteris gravis et pius, dum horum causam malorum a sideribus petit, licet alius adjungat, unde merito isthæc poterat augurari; ait enim: Non autem spiritu hæc timeo cruditus Prophetico; sed sideribus docentibus, Principum Christianorum schismate, ac ceterorum perfidia, ingratitude, levique reverentia nominis Christiani. Ita ille.

CAPUT VII.

De revelata Sororum negligentia.

Oranti nonnumquam Virgini Veronicæ pro cœtu Sororum sui cœnobii, post animi ab usibus corporeis elationem, dixit beatissima mundi Regina: Tuæ hæ Sorores, quarum gratia assidue Deum immortalem deprecaris, negligentes admodum in divinis rebus exequendis inveniuntur. Optant quidem supernis affici muneribus, sed labores subire renuunt. Patientur omnino necesse est, si donorum Dei participes esse cupiunt. Cui Veronica: O Mater dulcis ac Domina, exploratum habes humanæ conditionis fragilem statum: nemo sane bona quævis operari potest, nisi præstante Filio tuo Domino nostro Jesu Christo. Ad quam Mater Dei: Fateor te vera dicere: sed o filia mea memorare omnis vitæ meæ decursus, quem tibi jam dudum exposui. Memori, inquam, conde pectori, mea *a* sanctificatione dempta, (nam ego in utero matris sanctificata fui) nihil aliquando me a Deo meo accepisse, nisi laboribus corporis et animæ præviis. Interea Sororum cœtus in choro litanias beatæ Virginis decantare cœperunt, atque antiphonam, Salve Regina, nam sabbatum erat, quo die mos est monasterii Sororibus talia persolvere ob honorem Dei Genitricis. Dixit ergo divina Mater: Contentus hic mearum litaniarum atque antiphonæ, Salve Regina, mihi quam acceptissimus est. Exposuit itidem Virgini Veronicæ mundi Regina, quæ præstantiores laudes litanis atque antiphona Salve Regina continerentur, modum quoque in earum concentibus congruentem. Noluit vero eadem Virgo aperire beatissimæ Matris imperio.

a Potior nunc pars Theologorum, in ipsa conceptione divinæ gratiæ munere sanctificatam Deiparam asserit, ut nec ad punctum temporis labe ulla fuerit inquinata.

CAPUT VIII.

De visa Sanctorum felicitate.

Oranti Veronicæ pro cœnobii sui cunctis Sororibus, ac corporeis solutæ sensibus, dixit aliquando Christus: Felicitatem quam Sororibus tui monasterii, ceterisve electis meis dare statui, tibi nunc palam efficere volo. Innumerabiles Sanctorum beatitudines se conspexisse Veronica asseruit, quarum potiores erant illæ, quas Ecclesiæ sanctæ Dei Pastoribus idem ipse Deus largiri disposuerat. Aiebat quoque Christus Sacerdotes vocitans Christos, sanctimoniales vero Christas, quæ nomina juxta veterum Doctorum morem omnibus divina gratia præditis convenire

possunt: Majores ego ceteris beatitudines Christis meis virginitate pollentibus disposui, minores vero feminis. Mihi profecto quam gratissimi existunt Christi mei virginitate decori: quos ita amo, ut etiamsi crimen quodpiam commiserint quatumlibet grave, eos custodire proposuerim a labiis iniquis et a lingua dolosa. Veh autem illis, qui Christos meos sive in occulto, sive palam sagittabunt: nam destruam eos, et evellam de terra.

13 Vidit quoque Virgo dispares beatitudines paratas his qui lubentes mundum contempserunt, hisque qui coacti cœnobium ingressi sunt, et vim denique in virtutis placidæ amorem convertentes, dignum Deo famulatum præstare sategerunt. Quam vero conjugati habituri sint gloriam, minorem ceteris omnibus asseruit. Nulla beatitudinis genera prædicabat Virgo, in cor hominis ascendere posse, nec ea voce proferri. Vidi ego, aiebat Veronica, apud Superos Sanctorum procedentium celebritates, quarum nonnulla dicere queo, sed de felicitate Sanctorum quibusvis præparata nihil omnino lingua exprimere valet. Sunt mortalia quæque hisce comparata nullius omnino momenti. Satagendum nobis est, ut per bona opera felicitatis æternæ ineffabilia præmia attingamus. Si cuiquam vestrum, o Sorores amantissimæ, daretur contemplari Superum gloriam, nullus labor nullæve vigiliæ abejus vos revocarent proposito, animus nedum vester quoquo modo tepesceret. Fidelis est Deus immortalis, munificus, ac magna nimis donans præmia diligentibus se: pro minimis enim quibuslibet divinæ Majestatis amore peractis inexcogitata reddit præmia. Omne bonum quamvis desursum sit, descendens a Patre luminum, sine quo nil recte operari valeamus, agendum tamen quod in nobis est, mensque præparanda divinis.

14 Audite Sorores amantissimæ: Obsecranti mihi aliquando divinam misericordiam pro criminosis respondit Christus: Mea gratia ipsi se frequentibus sceleribus indignos efficiunt. Agant quod in se est, et gratiæ munus cæleste illis præsto aderit: qui enim eos sine ipsis creavi, nolentes minime salvabo. Cavete, o Sorores, omni sollicitudine ne Dei nostri viscera misericordiæ quovis crimine offendatis: dixit enim aliquando mihi Dominus et Salvator meus Jesus Christus: Ego graviora judico ea, quibus in me peccant sacrarum religionum cultores pro accepto magno munere religionis, quam quæ ceteri admittunt scelera, gravissima licet: nam qui majora accepit, amplius amare tenetur, et custodiendæ innocentie debitor assiduus extat. Quocirca in die Judicii pro modici temporis amissione, ac pro quibusvis otiosis verbis aut leviuseculis criminibus reddemus rationem, sævasque luemus poenas. Summopere nosmet custodiamus ne in sponsum dilectissimum Dominum Jesum Christum ignoranter peccemus, et ab ineffabili mihi ostensa beatitudine quoquo modo deficiamus. Hæc Veronica.

CAPUT IX.

De reprehensione ei facta ab Angelo.

Narravit aliquando Sororibus Veronica candida simplicitate præclara, dicens: Missæ sacra agente Sacerdote quopiam die, juxta altare genuflexam Sororem curiosius inspexi sola mentis stabilitate: verum cum a corporeis sensibus me abstrahi contigit, Angelus Domini, qui mihi adesse consueverat, me tanta severitate increpuit, ut diem extremum clausura fuerim, si corpori mens mea juncta foret talia sustinens. Heu quam ingens fuit horror ille arguentis Angeli! quam dura verba! quam terribiles vultus! Inter cetera vero reprehendentis Angeli isthæc verba fuere: Siccine egisti cordi laxans habenas? cur oculis divagata es? cur Sororem illam curiosius inspexisti? Profecto haud leviuscule in Deum peccasti. Regrediens autem

ACCITORI
ISODORO
ISOLANO.

Virginitas
quam Deo
grata.

Immensa, licet
dispar,
gloria San-
ctorum.

Imminentia
dei flagella
videt.

Negligentiam
Sororum in
rebus divinis
a D. Virgine
cognoscit.

Litaniæ et Sal-
ve Regina,
gratissimæ
D. Virgini.

Gravius puni-
entur reli-
giosi.

Ob otiosum
aspectum re-
prehenditur
ab Angelo.

ISIDORO
ISOLANO
Pœnitentiam
subil jubente
Christo.

Virgo ad corporeos sensus trium dierum spatio innumeras effudit lacrymas. Dixit quoque Christum grave quodpiam sibi demandasse ad peragendam pœnitentiam ejusce instabilitatis oculorum. Secretius itidem demandatum servare virginem jussit Christus Maximus, quamobrem affirmare consueverat Veronica dicens : Quando Missæ sacris intersum, nec quidem caput movere ausim, metuens divinæ Majestatis ultionem.

CAPUT X.

De ostensis pœnis purgatorii.

Videt pœnas
infernæ et
purgatorii.

Subito raptu potita Veronica, pœnis tartareis primum decursis, Angelo duce singula tormentorum genera, quibus animæ apud inferos purgantur, admirabunda conspexit. Diversus quidem damnatorum et purgatorii videbatur locus, sed nulla inter pœnas distantia. Idem enim ignis erat, iidemque tortores. Variis torquebantur suppliciis pro varia criminum perpessorum impietate. Exposuit quoque Angelus Domini Veronicæ primos purgatorii aditus, innumerasque animas sacris initiatorum, et utriusque sexus maximam turbam incredibilibus tormentis affectas inspexit. Ait autem Angelus Domini : Scito filia mea, animas pro quavis levi inobedientia in Superiores, ac segnitie in exequendis divinis, isthæc tormenta sustinere. Præstat inter earum crimina inane murmur erga Superiores, et quarundam sanctimonialium in suum Confessorem : quapropter pro eodem scelere nunc acrius affliguntur : nam confessionis sacramento Deum sibi olim propitium efficientes, patientur donec Deo placuerit. Liberarentur autem orationibus, Missis, ac elemosynis. Tanti est momenti murmur, quod nisi crimen illud confessione sacra expiassent, æternis suppliciis forent addictæ.

Propter quæ
ad purgato-
rium eant ani-
mæ.

Murmuratio-
nis pœna.

17 Interea conspicatur animam quampiam Virgini quando corpori juncta erat cognitam, magnis ejulatibus vehementissimos dolores enuntiantem. Vox illa Veronicam usque adeo terruit, ut tremebunda continuo ad corporea officia redierit. Testatæ fuerunt geminæ Sorores Ursula ac Magdalena, quæ redeunti ad sensus tunc Veronicæ affuerunt, Virginem vehementis tristitiæ, timidi doloris, ingentisque horroris signa dedisse, manuum percussione, motu capitis, voceque flebili. Dixit autem Virgo : Heu! heu! quas hodie pœnas, quæve tormentorum genera vidi! Sit mihi fas dignota loqui, resque pandere alta purgatorii caligine mersas. Inter verba solo dilabatur Veronica : febris vehemens Virginem arripuit, signaque toto corpore virgineo, igne veluti micantia, magnitudinisque instar palmæ manus apparuerunt. Affirmavit Virgo animas quaspiam dignovisse, quas pro meritis proque earundem fama sanctitudinis dum regerent artus, jam dudum divina frui visione arbitrabatur. Tacuit eorum nomina, divinæ offensæ noxam incurrere pertimescens. Enimvero post hæc dixit Veronica adstantibus Sororibus : Hortor vos, o Sorores amantissimæ, a murmure totis animi studiis cavere : grande enim illud est, et Deo odibilis magis quam mortales opinentur. Quod si vera forent ea quæ divino cultui adscripti utriusque sexus homines murmurantes dicunt, cessandum tamen a murmure foret, propter divinæ Majestatis offensam : nos enim a seculi negotiis ad divinas laudes evocamur, non ad murmura prosequenda. Haud vereamini magna et inexcogitabilia tormentorum genera parata esse his qui purgatorii ignibus alligabuntur. Hæc Veronica.

Febri laborat
ex visione pur-
gatorii.

CAPUT XI.

De apparitione dæmonum sub variis animantium speciebus.

Singulis diebus anni unius apparitione dæmonum, Deo primum significante, Veronica summopere affli-

cta fuit. Harum apparitionum prima evenit nocte celebritatis Corporis Christi. Abdæmone vero nequam tunc assumpta species bovis fuit, ignes undique spirantis, terrificæque mugientis. Pertinuit vehementissime Virgo, præsertim quod voce impia repeteret diabolus : Ego te omnino hisce cornibus ad inferos deferam. Verum ingenti terrore perterrita febre acuta corripitur, qua etiam sacrae Eucharistiæ Sacramentum desumere ea solemnitate vetita fuit. Raptæ vero Virgini ad Superum regna dixit Christus : Equidem, o dulcis filia mea, timuisti dæmonis horrendam nimis imaginem : verum scito meæ esse voluntatis, ut singulis diebus anni unius singuli dæmones tibi fiant visibiles sub speciebus crudelium animantium ac volucrum : ne timueris, quoniam ego tecum sum. Ad sensus vero regressa corporeos, incolumem se effectam persensit jocundo Salvatoris aspectu, cujus sermo ad unguem perfectus est, dæmonibus quotidie sæva nimis sub imagine Virgini apparentibus. Extremo denique die veluti aggregato exercitu cuncti simul advenere, quos intrepida Virgo aspexit. Divi Antonii virtutem ac merita in virgine Veronica profecto admirari non desinit, quicumque corde Catholico utriusque gesta altaque mente nesse satergit.

Integro anno
quotidie vidit
dæmones.

Febri corripi-
tur ex terrore,
viso dæmone.

LIBER QUARTUS.

De ostensa Christi Maximi vita.

CAPUT I.

De ostensa Annuntiatione Dominica.

Celebritate Annuntiationis Dominicæ Veronica Angelo duce sæpius ad Superos spiritum relaxans, inter cetera Angelum Domini pulchritudinis ac potestatis inenarrabilis conspicata est. Verum Angelus Veronicæ ductor ait : Hic est Gabriel Dei nuntius, qui pro humana salute hodie Virgini beatissimæ Christi Incarnationem divinitus nuntiavit. Hic nempe ingressus ad eam, legentemque Virginem comperiens magno fulgore terruit, dixitque : Ave gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. Quæ cum audisset turbata est in sermone ejus, et cogitabat qualis esset ista salutatio. Et ait Angelus ei : Ne timeas Maria, invenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum. Hic erit magnus, et filius Altissimi vocabitur. Et dabit illi Dominus Deus sedem Patris sui, et regnabit in domo Jacob in æternum. Tu quoque maxima mulierum futura es, quæ Regina cæli et Mater Dei vocaberis. Dixit autem Maria ad Angelum : Quomodo fiet istud quoniam virum non cognosco? Et respondens Angelus ea retulit quæ in Evangelio scripta leguntur. Dixit autem Maria : Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Post hæc illico concepit de spiritu sancto Filium Dei. Exurgensque Maria non post multos dies abiit in montana. Verum scito, ait Angelus Veronicæ, Gabrielem omnia mysteria passionis et gaudii, omnemque Salvatoris vitam et mores a exposuisse Virgini beatissimæ, antequam Christum conciperet, quæ nutu Dei Evangelistæ conticuerunt. Quibus animadversis ad sensus rediens Veronica, sacris interfuit mysteriis, sanctumque Domini corpus desumpsit.

Videt Gabrie-
lem Angelum.

Omnia myste-
ria vitæ Chri-
sti D. Virgini
in Annuntia-
tione explica-
ta.

a Quippe quæ mystice, ut vult Scholiastes, in verbis continentur Angelicis.

CAPUT II.

De ostensa Nativitate Domini.

Biduo ante Dominicæ Nativitatis solemnia, cum nocte Veronica sensibus ad sidereas mansiones evolasset, vidit Superos Hierusalem cælestem veluti exornantes

exornantes pro novi triumphi futuris gaudiis; quamquam si mille terrarum orbes forent, atque hominibus repleti, majestatem tamen supernae domus exprimere minime possent linguae hominum, aut aeterni sermonis indefessa series. Exornabant itaque ornatissima palatia caeli, more humano Angelica gaudia significare Virgini Veronicæ cupientes beatissimi spiritus. Videbatur omnis ille aditus ornatus aureus, undique refulgens, nimium nimiumque decorus. Ad sensus vero rediens Veronica mysterium intellexit.

Cæli ornatus.

Videt in spiritu D. Virginem euntem in Bethleem.

a

Mendicat pro monasterio.

Rursus rapta, videt D. Virginem in stabulum ingredi.

3 At nocte vigilæ Nativitatis Dominicæ, sensibus exiliens, Virginem beatissimam asello insidentem, grandis alvi veluti propediem parituram inspexit. Erat Virgo Diva ætatis teneræ, modicique aspectus, ita ut puella videretur. Assistebat eidem Joseph vir ejus, habens ancillam comitem, Virginis gravidæ gratia, famulumque bovem deducentem. Profectus est Joseph ut profiteretur, a nomenque suum scriberetur cum Maria Virgine uxore prægnante, atneque serui, neque ancillæ nomen visum est Veronicæ ab Imperatoris scriba annotari. Tum subito ad sensus corporeos redeuntem Veronicam monasterii Mater evocat, jubetque altera sanctimoniali comitante per urbem Mediolanensem eleemosynas quærere; quod opus tota die exercuit, hora prandii dempta.

4 Vespere igitur rediens Veronica, continuo orationis locum adiit. Nec mora: extasi correpta, in Bethleem, ubi Virginem cum Joseph ac ceteris reliquerat, spiritu se invenit. Errabant Virgo beata ac familia Joseph tota urbe quærentes hospitium, posteaquam a loco Cæsareæ professionis reversi sunt, nec inveniebant: tanta etenim multitudo virorum ac mulierum ejusce rei gratia eo convenerat, ut domus singulæ undique plenæ conspicerentur. Quamobrem tristior Joseph divagabatur. Verum locum quempiam deveniens tectum undique, quemque nulla continebat hominum habitatio, dixit beatissimæ Virgini: Opportunum censeo nos locum hunc ingredi, nocte enim obscuriori vicos circuire amplius nos minime decet. Annuens Virgo asino statim descendit. Dixit autem Maria: In proximo est tempus pariendi. Cui Joseph: Ibo et auxiliatrices tibi feminas perquiram. Subrisit Virgo. Ait vero Joseph: Ne rideas, nam talibus indigebis; abiitque intempestæ noctis silentio.

5 Tum Veronica ad sensus regrediens proximum tempus ad nocturnas horas persolvendas adesse cognovit. Perseveravit autem orationi et meditationi incumbens adusque matutinas inchoatas. Cumque sensibus exiliisset, Virginem beatissimam eo in diversorio invenit ubi eandem reliquerat. Conspexit vero Jesum mundi Redemptorem, natum ex Virgine infantem parvulum; quem altera manu tenens Virgo et mater, altera fœnum colligebat, quo lectulum infanti sterneret. Deinde *b* velum e capite accipiens, dimidium corpusculum infantuli textit; ejusque alteri lateri fœno hærente. Aderat minime Joseph, cum Virgo peperit, qui cito reversus cum tribus feminis, locum eximio splendore illustratum reperit. Ea luce mulieres veluti territæ ingredi nequibant: at Joseph introiens natum infantem adoravit. Joseph duæ mulieres audentius secutæ idipsum egere, tertia præforibus procumbens clamabat: Quæ audio non credam nisi videro. *c* Ingressa tandem, Virginiq; beatissimæ proximior effecta manum extendit, qua subito arescente indoluit vehementissime. At exclamantem præ dolore mulierem Angelus Domini alloquitur, dicens: Pete a Virgine veniam, infantemque continge, et liberaberis. Mandata perfecit mulier, et fide non vacua sospes evasit. Abeuntes itaque mulieres nuntiabant audire volentibus: Quia natus est Salvator mundi.

6 Sed redeat oratio ad Jesum in præsepio jacentem, quem Virgo Diva genua flectens, et duplices jungens

palmas, adoravit. Bos et asinus anhelitibus calefaciebant, et humiliaverant se veluti adorantes et clamoribus magnis veluti laudantes. Tum Angelus Domini adveniens pluribus excelsior parvulum Jesum adoravit. Facta est autem cum eo multitudo Angelorum adorantium, et dicentium: Gloria in excelsis Deo. Concentus undique cælestes personabant, quos mortalium infirma pectora sustinere minime possent, nec eorum portiunculam vocibus explicare. Enimvero ea luce præsepe Domini fulgebat, qua omnis regio claresceret, et nox sicut dies illuminaretur. Et pastores erant in regione eadem vigilantes et custodientes vigilias noctis super gregem suum. Hi nova luce exterriti, ceciderunt in facies suas: et ecce Angelus stetit juxta illos, et claritas Dei circumfulsit illos, et timuerunt timore magno, et dixit illis Angelus: Nolite timere; ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Salvator mundi in civitate David. Euntes vero illum adorete. Et hoc vobis signum, invenietis infantem pannis involutum et positum in præsepio. Et venerunt festinantes, in cælum semper aspicientes præ stupore et admiratione eorum quæ viderant et audierant. Sequebantur et illos pecora et greges clamantes ac si nova isthæc admirarentur. Cum vero applicuissent loca, unde tanta lux prodibat, adoravere. Et invenerunt Mariam et Joseph et infantem positum in præsepio. Enimvero dum hæc agerentur, Angelus Domini Veronicam admonuit, ut animalia terræ, arbores omnes, lapides et elementa, sidera quoque cæli animadverteret signa dare lætitiæ ob honorem nati Salvatoris. Quibus mente conspectis, ante infantem Jesum se fore Virgo attendebat: quæ Jesum adorans, nec loqui, nec infantem pertingere valebat. Cumque plurima conspexisset Veronicæ spiritus, quæ nobis referre noluit, ad res corporeas rediit. Trium vero Missarum posteaquam celebrationi interfuit, ab Angelo rapitur adusque horam divinæ Eucharistiæ percipiendæ. Asseruit autem Virgo Veronica divina secreta tunc se dignovisse, quæ neque mortalibus enarrare fas est, neque verbis explicare hominem, nedum attingere mente posse arbitraretur, si talia verbis prosequeretur humanis.

ACCITORI
ISIDORO
ISOLANO.

alia ejus notis mysteria

vocationem pastorum:

alia admiranda.

7 Desumpto corporis Dominici mysterio, raptu potitur Veronica. Cui Angelus Domini cuncta quæ evenere *d* mirabilia in ortu Christi clarius permonstravit. Mellifluos cælos considerabat, veluti si nix per cuncta mundi spatia e cælo descenderet: at alto cælo aureum circulum intuita est, in cujus medio Virginem brachiis infantulum gestantem; Romæ olei fontem emanare, templumque quoddam dirui cælitus inspexit, infantem quoque illico natum loquentem audivit, singula infantuli verba intelligens; avem pariter quampiam humana verba prominentem; ac pleraque mortalibus nunc incognita miracula evenisse Veronica dedit natali Salvatoris, quæ silentio veneranda esse censebat. Hic quidem Veronicæ raptus adusque vespertini officii horam perseveravit.

Varia Christo nascente alibi facta.

a *Handquaquam, quod hic innuitur, exploratum habetur, Josephum ac Virginem sponsam, ante hujus partum professos esse; cum præsertim multorum Patrum testimonio constet Christum ipsum hoc censu fuisse descriptum.*

b *Id quidem et alii tradidere. At quæ socordia ea fuisset divinæ parentis, apta lintea non præparasse? profecto nec in vulgari femina toleranda. Munda ac nitida concinnasse, variæ revelationes doctorumque virorum consensus persuadet.*

c *Scripsere idem PP. nonnulli, quod ex apocryphis haustum censet Baronius. Plura hoc capite, imo et toto libro objecta Veronicæ narrantur, quæ fidem non reperiunt. Fortassis vel auctor, vel quæ prima scripto complexa est Veronicæ vitam ac revelationes Benedicta monacha, non assecuti quæ obscurius narrabantur, immutavere ornando, vel attexuere ex propria ratiocinatione. Aut potius cum rapta est Veronica, externis sensibus, violentia infundentis se divini luminis aut consolationis oppressis sopitisque, internis intellectum ad cælestia absque ullis phantasmatibus speculanda raptum quoquo modo subsequentibus, phantasia earum rerum*

rum

Videt infantulum Jesum recens natum:

b

c

Antiqua
historia
1501. 4

rum ratione quadam propria expressit imagines, quarum insitas ante species habebat : unde sibi reddito, cum se sciret admiranda passam divinitus, neque jam obnoxio phantasmatibus intellectu ei posset aut exponere aut explicite meminisse, quorum reminiscen-
tiam phantasia ingerebat, retulit. Scholiastes certe identidem inculcat cuncta hæc gesta esse Angelis imagines rerum corporearum efformantibus in Virginis cogitativa.

d De his portentis consule Baronium anno Christi 1, quædam solide refutantem.

CAPUT III.

De ostensa Circumcisione Salvatoris.

Inter Missarum solemnia Circumcisionis Dominicæ Veronica sensibus egressa, ornatissimum a templum adiit: ignara vero cujus regionis foret, affuit illico Angelus Domini, loca quæque templi Veronicam edocens. Erat in templo altare præclara magnificentia decorum nimis, ante quod stabat senex reverendi cujuspiam aspectus: aderat quoque vidua venerabilis, ac plerique promiscui sexus. Interea infantem Jesum quispiam attulit, quem senex accepit in ulnas. Idem vir b duo paria columbarum, duoque turturum seni obtulit. Enimvero Mater Maria et Joseph, quasi tristes, Jesum procul aspiciebant. Denique senex infantem fascia nudavit, acceptoque cultro lapideo pelliculam circumcidens paxillum carnis exemit. At infantulus ejulans et clamans vehementissimo dolore matrem affecit; qua itidem flebili voce territa Veronica ad sensus regreditur tristis et lacrymis perfusa. Tota quoque die tristior perseveravit, quasi vocem infantis auribus personantem audiret. Condo-
lebat enim infantulo Jesu, ac Beatissimæ Matri, quam ingenti affectam dolore dignoverat in circum-
cisione filii.

a Probabilius est in ipsa spelunca circumcisum, quod S. Epiphanius tradit Panarii lib. 1, hæresi 20.

b Purificationis et Circumcisionis mysteria confudit aut Isolamus, aut prima scriptrix Benedicta, aut ipsa Veronica.

CAPUT IV.

De ostensa adoratione Christi a Magis.

Vigilia Epiphaniæ Domini cum Missæ sacris interesset Veronica, e sensibus exiliens, ab Angelo ad partes Orientis ducitur. Vidit autem Angelum Domini Regi provinciae illius nuntiantem, quia natus est Salvator mundi, hortantemque ad eum adorandum proficisci. Nec mora: ad aliam ducitur Orientis regionem, cujus Regi paria Angelus Dei significavit. Tum ad remotiorem oram profecta Veronica Angelo comite, paria significari Regi provinciae illius per Angelum Domini inspectat. Posteaquam longa terrarum spatia decurrit Veronica, mens ad corpus regressa est. At vespere facto cum sol occubisset, orationi animum dans Veronica rapitur, et ab Angelo statim ad Orientis oram perducitur. Animadvertit vero tres Reges in unum convenisse: qui cum mutuo loquerentur, quisque quæ viderat et ab Angelo audierat de novi magni Regis ortu enarrabat. Dicebat autem: Quis dux noster erit? Statuere tandem ut una ad novum Regem adorandum properarent. Tum variis rebus pro regii itineris majestate compositis, dromedarios, animalia grandis staturæ et visu ferocia, Reges ascendere Virgo contemplatur. Et ecce stella ceteris fulgentior antecede-
bat eos, quam Reges secuti sunt. Videntes autem stellam gavisii sunt gaudio magno, et dicebant: Hoc signum magni Regis est. Asseruit Veronica Angelo duce per longas terrarum intercapedines secutam fuisse tres Reges, qui pariter dromedariis insidentes festinabant. Reges magna virorum turba comitabatur, plura animalium genera in suo habens comitatu. Cumque iter prosequerentur Reges, audiebat illos loquentes de his quæ viderant et audierant ab Angelo nativitatibus Dominicæ nuntio.

10 Interea ad corporeos sensus regressa est Veronica mens. Enimvero illucescente die Missam egit Sacerdos quispiam in templo D. Marthæ, cui affuit Veronica: quæ post Eucharistiæ adorationem raptu potita, adiit Jerosolymorum regnum, ubi Herodes Rex imperabat: et ecce tres Magos advenisse offendit, quibus obviavit Herodes: audiens autem a Magis Regem novum natum superbia intumuit et invidia, dissimulansque alto corde dolorem, gaudia præferebat pro novi Regis nativitate. Tum aulam componi regiam, mensas parari, cibosque pro regia dignitate afferri. Herodem tresque Magos una discumbere, discumbentes quoque plurima de novo Rege nato in medium deducere inspexit Veronicæ spiritus.

11 Post hæc ad corporeos usus regrediens, Sacerdotem divina celebraturum animadvertit. Quibus perfectis Eucharistiæ Sacramentum una cum Sororibus percipiens, iterum extasi corripitur, et ab Angelo ad locum ubi Herodes erat cum Regibus perducitur. Recedentibus vero Magis dixit Herodes: Ite, et interrogate diligenter de puero, et cum in-
venitis renuntiate mihi, ut et ego veniens adorem eum. Qui cum audissent Regem abierunt. Stella autem nusquam comparuit donec cum Herode Reges moram traxerunt. Animadvertibat Veronica Herodem Regibus blandientem, Regesque Herodi gaudia ostendentes. At Magos in itinere positos persensit Virgo dicentes: Quo ibimus duce stella amissa? Nec mora: et ecce stella quam viderant Magi in Oriente antecede-
bat eos, donec veniens staret supra ubi puer erat. Videntes autem stellam Magi gavisii sunt gaudio magno. Erant autem procul a loco cum stellam stantem inspectarunt: qui descendentes de jumentis, acceptis muneribus, et omni posthabita familia, soli ierunt ad locum, super quem stellam stare demirabantur. Inter hæc Angelus Domini Virgini Matri nuntiavit Reges advenisse ad adorandum infantem Jesum. Visa est autem beata Virgo tunc vehementer horruisse. Regibus ingressis Virgo et Mater assurrexit, quam Reges venerati sunt. Tum Virgo resedit infantem Jesum gremio locans lineæ veste circumamictum. Infantis tibiæ nudæ videbantur, aderatque Joseph servo comitatus. Anteaquam Reges infantulum contingentes adorarent ter genu flexere, diuque ad invicem disputarunt, quis eorum prior adoraret: denique junior primus accessit, pedes infantis exosculans, et quam capite gestabat coronam ante pedes infantuli solo reponens, quem Jesus infans benedixit. Sic quoque egere ceteri. Cumque adorarent singuli, audivit Veronica diu multumque Reges locutos, nihil vero intelligere se potuisse asseruit. Adoratione peracta obtulerunt munera aurum, thus et myrrham, quæ Joseph accepit. Angelus autem Domini Veronicæ omne mysterium munerum aperuit. At Reges specie corporis præstantes fuisse dicebat Veronica, aureis vestibus usque ad genua indutos, junioremque Regem, qui primus adoraverat, veluti effectum seniore et unius ætatis cum reliquis duobus demirans intuita est. Posteaquam recessere Magi, una tantum nocte per vicina hospitium demorati sunt. Vidit autem Veronicæ spiritus Angelum Domini in somnis apparentem Regibus, ac mandantem ne redirent ad Herodem. Quo responso accepto, per aliam viam reversi sunt in regionem suam. Post Regum abscessum Angelus Domini mentem Veronicæ ad locum ubi Herodes erat perduxit. Vehementer iratus videbatur una cum omnibus qui aderant, quod abeuntes Magi ad se reversi minime fuissent. Jussit quoque per præcones omnibus nuntiari, ut quicumque inventos Reges ad se perducerent magnis muneribus donarentur. Posthæc ad corporeos usus rediens Veronicæ mens Sorores vespere jam magna ex parte decantavisse comperit.

congressum
cum Herode.

discessum
Hierosolyma.

ingressum in
stabulum,

adorationem.

CAPUT

CAPUT V.

De ostensa Purificatione Beatæ Virginis.

Solenni Purificationis beatæ Virginis die geminas extases passa est Veronica, alteram nocte, alteram post Missarum celebrationem, sacratæque hostiæ desumptionem. Priore quidem sup̄a mortalium ingenia plurima vidisse se asseruit, quæ Dei immortalis imperio conticuit : at secunda extasi, quæ supra trium horarum spatium perduravit, in templum ab Angelo adducta fuit. Erat autem templum miræ pulchritudinis, in quo vir senex lineis indutus cum subobscuri coloris capitiō juxta altare stabat, tum Jesum infantem parentes, parque turturum et duos pullos columbarum afferre videt, quos Virgo Mater et Joseph sequebantur. Templum introgressi Jesum seni præsentarunt, qui genua flectens, timens ac tremens accepit eum in ulnas suas, et ingenti gaudio infantem Jesum exosculatus est lacrymans, ac dicens : Nunc dimittis Domine servum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum. Dixit vero Angelus Domini ad Veronicam : Hic est Simeon Propheta. Cum itaque diu infantem in ulnis detinuisset, Matri illum tradere difficulter videbatur : pendebat enim a Salvatoris facie senex ille præ dulcedine Dei, quam se percipere verbis et gestibus edocebat. Verum cum Matri infantem tradidisset, dixit : Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Et ecce Anna mulier grandæva nimis aspectuque venerabilis, Spiritu prophetico incitata, ipsa hora superveniens confitebatur Domino, multa de Jesu infantulo prædicans. At Virgo beata Simeonis verbis territa valde est. Jesus quoque infans subtristior, et supra ætatem maturiori facie videbatur. Cujus quidem gravioris aspectus ab ipso ortu a Veronica visus est semper extitisse Salvator. Pauperioribus panniculis, cum in templo præsentaretur, Jesum indutum Veronica conspexit. Post hæc intuita est celebritatem candelarum, quam in sequenti volumine prosequemur.

CAPUT VI.

De ostenso itinere Beatæ Virginis deferentis infantem Jesum in Ægyptum.

Nocte sequenti festum Epiphaniæ, raptu potita Veronica, in domum quampiam ducitur ab Angelo, ubi Joseph et beata Virgo erant. Vidit autem Angelum apparentem in somnis Joseph, (erat enim nox) et dicentem : Surge et accipe puerum et matrem ejus, et fuge in Ægyptum : futurum est enim ut Herodes iratus quærat puerum ad perdendum eum. Qui consurgens stravit asinum, et Virginem una cum puero eidem imposuit. Accepit pariter Joseph tres ancillas comites, deducens bovem cum tribus asellis, quos servi quidam dirigebant. Erant asini onusti rebus domesticis, quibus in quotidianis alimentis familiæ egent. Perrexerunt autem festinanter per viam nemoris, qua transeundum Angelus Domini Joseph edocuerat.

14 Videbatur quidem Veronicæ illius divinæ multitudinis se sociam esse, ambulareque cum ambulantibus, et singula dicta audire, gestaque Angelo docente intueri. Ingresso enim cælesti comitatu nemus, ingens animalium multitudo diversi generis advenit, qua terreri visa est beata Virgo : verum animalibus mansuescentibus, infantemque adorantibus omnes læti proficiscebantur. Veronicam Mater Virgo alloquebatur, secretaque divina pandebat, mandans ne cuiquam ea nota faceret. O quoties itineris longitudine beatissimam Virginem lassam nimis Veronicæ mens inspexit, affligebatur enim plerumque ingenti calore Virgo et Mater, ciborumque penuria. Sub palmæ umbra consederunt, cujus ramum nutu infantis afferri longius inspexit. Extemplo fons erupit, quo omnis ille comitatus sitiens satis superque naturæ fecit. Ex

eadem aqua etiam hydrias, quas secum detulerant, impleverunt. At Virgo beata, ubi pauxillum membra sopori dedit, vires assumens vas quodpiam aqua implevit, panniculosque quibus infantem circumvolvebat abluit. Post hæc rebus compositis iter cum longius prosequerentur, sole fervescente petiit Virgo Mater ab Joseph sub arboris frondosæ umbra quiescere, cui annuens Joseph Virgini de asello descendenti præsto fuit.

54 Post hæc Veronica ad sensus rediit lassitudine plurimum afflicta, quasi tam longi itineris regiones mente et corpore peragrasset. Quæ diximus nocte tantum Veronica conspexit : luce autem diei orta rapitur itidem ad locum ubi beatam Virginem cum infantulo Jesu ac reliquo comitatu dimiserat. Cumque iter prosequerentur, ibat Veronica juxta asellum, cui beata Virgo insidebat, quam cum verbis cælestibus Virgo et Angelus confoverent nihil respondere poterat. Mansere verba Reginæ cælorum alto pectore condita Veronicæ, quibus admiranda gaudia se percepisse asseverabat. Arduum iter ubi per nemora peregerant, domum quampiam ingressi sunt : illam latrunculi inhabitabant, qui omnes fugere, sæva animalium multitudine perterriti, arborumque tuta loca ascendentes, uno dempto, qui omnem societatem quam humanissime excepit. Eos, qui fugerant, rogavit Joseph descendere et suum repetere hospitium, cui numquam assensere latrones. Inter quæ ad corporeos usus Veronicæ spiritus revertitur. Noluit Veronica aliquando secreta cælestia, quæ toto itinere beata Virgine loquente didicerat, explicare, paucis dumtaxat, quæ sequuntur, exceptis. Dixit itaque beatissima Mater inter cetera Veronicæ : Vides filia mea, quibus laboribus hoc iter peragraverim : majora quoque his vivens pertuli, per varias tribulationes semper ambulans. Scito autem, o dulcis filia mea, nullam gratiam a Deo immortali mortales obtinere posse, nisi mente et corpore prius affligantur, laborentque vehementer. Nonnulla vero hoc loco conticenda censeo, quæ beata Virgo subintulit Veronicam erudiens, aptius ea litteris demandaturus, si Deus annuerit.

CAPUT VII.

De ostensa amissione Jesu, cum factus esset annorum duodecim.

Tertia noctis hora Dominicæ diei, qua decantatur Evangelium amissionis Jesu cum esset annorum duodecim, rapitur Veronica adusque mediam noctem. Eo temporis spatio ab Angelo mente adducitur domum quampiam, ad quam tunc applicuerant Maria Mater Domini et Joseph Hierusalem redeuntes a festi celebritate. Existimans autem mater esse filium cum Joseph, neque puerum Jesum inveniens, acriter indoluit. Dixit autem ad Joseph : Ubinam est filius meus? qui respondit : Nescio. Arbitrabar vero illum tecum fore. Tum utrique altius suspiria traxere : existimantes autem puerum esse in comitatu, statuerunt ut divisim quisque Jesum perquireret, et venerunt eadem hora iter diei, et requirebant eum inter cognatos et notos. Domum Elisabeth Zachariæ primum adiit Virgo, quam dolens a Elisabeth interrogat an forte filium amisisset? Qua respondente, Sic; Elisabeth Virgini dolenti sociam se præstitit. Iere autem una domum b Annæ matris beatissimæ Virginis, quæ pariter filiæ comitem se exhibuit. Dolentes itaque requirebant eum inter cognatos et notos. Mater vero tantis afficiebatur angustiis, ut dolore pene deficeret. Joseph quoque per omnia vicina discurrebat, sed et affines et vicini quidam hoc actitabant. Quamvis Angelus Domini Veronicæ spiritum comitaretur post beatam Virginem, intuita tamen est singula ab Joseph acta cum Jesum perquireret.

17 Tum ad sensus rediens indoluit vehementissime, quod plurimum affligi beatam Virginem filium

Mysterium
Purificatio-
nis.

Mysterium
fugæ in Ægy-
ptum.

Videt Chri-
stum adorari
a feris:

DUCTORI
ISIDORO
ISOLANO
fontem mira-
culose erum-
pere.

Veronica
quasi ex iti-
nere lassâ.

Reliquum Vir-
ginis iter vi-
det:

latrones fu-
gientes.

Mysterium
amissi Jesu
duodennis in
raptu agno-
scit.

a

b

ADPULSUS
FUGIT
LITAVIT.
Veronicæ do-
lor

queritantem animadverterat. Hæc dies est qua in-
genti cōpia lacrymarum effusa fontem fluentem oculos ejus dixisses. A dæmone verberibus affecta est Veronica, veluti in secundo libro diximus. Jacentis itaque Veronicæ ac languentis, ita ut non remaneret in ea anhelitus, spiritus e sensibus exilivit, et ab Angelo ducitur ad plateam templi Salomonis. Erat autem ibidem mater Jesu feminis comitata pluribus una Christum querentibus. Cumque virorum ingens multitudo adesset, hominem quempiam audivit beatissima Virgo turbis dicentem : O rem admiratione dignissimam, ut puer unicus adversus tot Legisperitos disputare ausit, quos ita confudit, ut responsionum ignari elingues facti videantur. At Diva Mater propius accedens hominem diligentius sciscitatur, remque ad plenum intelligens, dixit : Hic est filius meus dilectus in templo disputans. Templi vero ingressa locum ubi disputatio exercebatur, viderunt qui aderant puerum Jesum, alto loco, ceu pro tribunali, sedentem in medio Doctorum, audientem, et interrogantem illos. Ubi Jesus matrem vidit, surgens venerationis signa dedit : deinde residens disputationem coeptam longius prosecutus est. Expleta disputatione descendit Jesus de loco, et ad matrem pergens maternæ venerationis ampliora signa exhibuit : quem mater dulcius complexans, osculaque libans tanto digna filio, dextera ejus apprehensa dixit : Fili quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus et ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos : Quid est quod me quærebatis? Nesciebatis quia in his quæ Patris mei sunt oportet me esse? Tum mater conticens apprehensa dextera filium deducebat, sinistram tenente Elisabeth. Sic medius puer Jesus inter beatam Virginem et Elisabeth, domum gaudens repetebat, exultante pariter omni turba, quæ matrem comitabatur.

Christi inven-
tio.

Reverentia
erga matrem.

18 Verum toto hoc itinere Veronica Virginem semper comitata, cum Nazareth redirent Virgini beatæ proximior erat, cui summi Dei genitrix dixit : Considerato, amantissima filia, quos dolores, quasve subierim angustias in amissione dilecti filii mei : quamobrem intellige nil a Deo haberi posse nisi magnis perpeisis laboribus mentis et corporis. Sic mihi pariter evenit : mea dumtaxat excepta sanctificatione. Inter Virginis verba puer Jesus blandis oculis Veronicam inspectabat, dilectionis eidem signa permonstrans. Nazareth domumque omni illa turba ingrediente, Joseph cum cognatis et notis illo pariter devenerunt. Gaudebant vero omnes et lætabantur invento puero Jesu applaudentes. Hæc ubi Veronica conspexit, ad sensus corporeos remeavit.

Dolor D. Virginis illo tri-
duo.

19 Jacebat autem Veronica ægra vulneribus a dæmone acceptis; quam Sorores, quæ ei sedulæ deserviebant, rogarunt, ut quæ viderat ea in extasi Sororibus aperiret, quarum votis satishumanissima Virgo fecit. Interrogantibus quoque Sororibus quis foret pueri Salvatoris aspectus, quæve illius vestimenta, respondit : Erat color vestimentorum pueri Jesu cæruleus, pulcher valde; faciei vero aspectus puerilis admodum videbatur et jocundus, capilli ejus fuere crispantes, et candidi sicut nix. Ejusce autem venustatis videbatur puer Jesus, quæ nullis umquam verbis a se explicari posset. Verum cum beatam Virginem viderit, omnemque illius comitatum eo in habitu in quo tunc erat, asseruit Veronica Matrem beatissimam vestem cærulei coloris indutam fuisse. Elisabeth autem vestis erat coloris subnigri clarioris, quem materno eloquio Mediolanenses morelum vocitant. Asseruit quoque singula in disputatione Salvatoris dicta, sive ab eodem, sive a Legisperitis audivisse se, et intellexisse, quæ ubi ad sensus rediit corporeos mente omnino exciderunt.

Forma et ha-
bitus pueri
Jesu.

a Citius vita functam Elisabetham vulgo existimant. Cedrenus (qui tamen biennio post Christi ortum necatos infantes scribit) ait, Elisabetham tunc assumpto Joanne in solitudinem exiisse, inque

spelunca dies 40, cum delitisset diem suum obiisse : Joannem in solitudine ab Angelo institutum, ibique enutritum esse ac commemoratum, donec Christus in publicum prodiiit.

b Annam quoque prius mortuam esse probabile est.

CAPUT VIII.

De ostenso baptismo Salvatoris.

Agente Sacerdote Missarum solemnia diei Dominicæ post octavas Epiphaniæ, sensibus egressa Veronica ab Angelo ducitur ad ripam Jordanis fluminis, ubi Christus stare videbatur. Et ecce Joannes Baptista festinabat clamans : Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Cumque ad Salvatorem venisset adoravit pronus in terram. Dixit autem illi Jesus : Baptiza me Joannes. Respondit Joannes : Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me? Cui Dominus : Sine modo, sic enim decet nos implere omnem justitiam. Verum Joannes posteaquam magnæ humilitatis signa ostendit, terque renuit Salvatori manus baptizans imponere, assensit tandem, et baptizavit Jesum veste deposita fluenta Jordanis jam ingressum. Erat vero Joannes vestitus pilis camelorum et zona pellicea circa lumbos ejus, et timens ac tremens imponebat aquas capiti Salvatoris, quæ per totum corpus illius defluerunt. At Salvator inter decurrentes undas immobilis perseverabat, super quem descendit Spiritus sanctus in specie columbæ niveo candore apprime fulgentis, crucemque medio capite gestantis, et vox altius intonuit dicens : Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Post Patris vocem semper columba Christum a allocuta est, donec in cælum evolavit. Dixit Veronica se verba singula columbæ loquentis cum Christo intellexisse, quorum postea recordata non est. Aderant quoque Angeli quatuor, Salvatoris vestimenta brachiis tenentes, nam quæ tunc invisibiliter Angeli egere in Salvatoris obsequium, veluti sub obtutibus clara mente Veronica conspexit. Ascendens Jesus de aqua suffragantibus Angelis induit vestimenta sua; tum flumen ingressus Jesus Joannem baptizavit. Post hæc ad sensus regrediens Veronica Missæ celebrationi interfuit, atque cum ceteris Sororibus pransura discubuit.

Videt Christum a
S. Joanne
baptizari.

Columbæ mi-
raculum.

Angelorum
obsequium.

a Elsi plurima Christo mirabilia evenere, quæ tradita litteris non sunt; hanc tamen columbæ locutionem haud putamus fuisse ejusmodi quæ audiri ab hominibus, nedum intelligi posset.

CAPUT IX.

De ostensis nuptiis factis in Cana Galileæ.

Discumbens itaque Veronica, ab Angelo rapitur mente in Cana Galileæ : vidit vero cœnaculum præclarum, in quo mensa varia ciborum genera continens posita fuerat. Stabant autem Christus materque ejus, sponsus et sponsa, plurimique in eodem loco. Mensam primum Jesus manu dextera benedixit, psallentibus ceteris veluti religiosorum mos est. Tum residentibus cunctis Salvator in capite mensæ cathedra locatus discubuit : ad cujus dexteram Mater beatissima consedit; quam sequebatur sponsa, ad lævam vero sponsus se posuit ceteris subsequentibus. Verum in calce mensæ Veronica Angelo comitata stare videbatur, quæ agebantur cuncta prospectans. Aiebat Virgo isthæc visa referens, Salvatorem eximio ornatum habitu extitisse, ac capite pulcherrima quædam gestasse. Mater vero beatissima albis induebatur vestibus, sponsus et sponsa rubricatis. Qui continuo deserviebant, quinque numero fuere; duo quidem cibos afferebant, duo allata dividebant, quintus vero architriclinus erat. Hic etsi cunctis præesset, vino tamen effundendo peculiariter intendebat. Inter cibos carnes erant assæ varia arte conditæ, aderant quoque cochlearia, quibus pulmenta convivæ desumebant. Fractio panis a Salvatore fiebat manibus, ut ferro reliqui perficiebant. Posteaquam diu convivati sunt, deficiente vino dixit mater Jesu ad eum : Vinum non habent.

Videt in spi-
ritu nuptias
in Cana Ga-
lileæ.

Convivii ri-
tus.

habent. Dixit ei Jesus : Quid mihi et tibi est mulier? nondum venit hora mea. Dicit mater ejus ministris : Quodcumque dixerit vobis facite. Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ. Dicit Jesus ministris : Implete hydrias aqua, et impleverunt eas usque ad summum. Dicit eis Jesus : Haurite nunc et ferte architriclino. Et tulerunt, ut autem gustavit architriclinus aquam vinum factam, et non sciebat unde esset, ministri autem sciebant, qui hauserant aquam, vocat sponsum architriclinus, et dicit ei : Omnis homo primum bonum vinum ponit, et cum inebriati fuerint tunc id quod deterius est, tu autem servasti bonum vinum usque adhuc. Verum aquam illam in vinum nigrum conversam fuisse Veronica testabatur. Alimentis tandem e mensa sublatis, vasa quædam afferri vidit lignea præclare elaborata, quibus ex saccharo delicatiora quædam composita servabantur, quæ a tragimata vocamus. Tum detulere nonnulli pleraque instrumenta, quibus concentus admirabiles personabant, choreas quoque duxere sponsus et sponsa ac multi, Salvatore et beata Virgine semper sedentibus. Affirmabat Veronica concentus choreasque harum nuptiarum, non nisi cælestia solatia excitavisse, Salvatoris aspectus spiritualibus gaudiis cuncta replente. Post hæc ad terrestres usus Veronica remeans, rogantibus diu Sororibus (nam in communi refectorio adhuc residebat) hujusce visionis seriem explanavit. Satis Sororum votis quamquam invita faceret Virgo, candida tamen simplicitate, Matrisque monasterii imperio cogeatur secreta palam facere, quæ magnis gaudiis apud se servare consueverat.

a Τραγίμματα sunt bellaria mensæ secundæ.

CAPUT X.

De ostensa tentatione Christi in deserto.

Dominica prima Quadragesimæ post desumptum Dominici corporis Sacramentum, evolavit Veronicæ mens Angelo duce in desertum locum, ubi septem horarum spatio moram traxit. Vidit autem ibidem Christum veluti mortali carne circumdatum, pallidum nimis ac macie postrema confectum; illius quoque vestimenta attrita videbantur. Dixit vero Angelus Domini : Quem intueris venientem humana specie velatum, dæmon est humani generis hostis. Forma viri erat instar eremitæ, facie multos per annos se abstinuisset ostendentis, manu corollam gerebat, gremio vero lapides; quos ubi ante Christum deposuit dæmon, dixit : Video te vehementer famescere; si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Qui respondens dixit : Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Tunc mutata priori specie assumpsit eum diabolus super locum excelsum et dixit ei : Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim, quia Angelis suis Deus mandavit de te, et in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Ait illi rursus Jesus : Scriptum est : Non tentabis Dominum Deum tuum. Iterum diabolus horribiliorem effingens formam, assumpsit eum in montem excelsum valde, et ostendit ei omnia regna mundi et gloriam eorum, et dixit ei : Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraveris me. Diabolus tunc supra modum terribilem speciem indutus undique ignes spirabat. Cui dixit Jesus : vade sathan. Scriptum est enim : Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies. Tunc reliquit eum diabolus horribiles dans sonitus, ita ut mons igneus effectus funditus dilabi videretur ac dirui. Et ecce Angelorum cœtu circumdatus Salvator extemplo in locum ductus est miræ pulchritudinis. Quis foret locus ille numquam Veronica dignoscere potuit. Veste præclara primum Angeli ministrantes circumdederunt Jesum, cujus extrema circumtenebant venerandæ divinæ Majestatis gratia. Concentus deinde varios prompserunt,

quos indefessi sermonis æterna series explanare nequiret. Mensam quoque parari, candidos afferri panes Angelico ministerio conspexit. Deinde Christus Maximus longiori oratione Veronicam allocutus est. Post hæc Virgo ad corporeos usus regressa est.

CAPUT XI.

De ostensis quibusdam Salvatoris gestis.

Tacenda nonnulla censem, quæ Veronicæ mens Angelo agente vidit, quod nil nisi ea quæ Evangelistæ referunt animadverterit. Sunt vero illa Salvatoris transfiguratio in monte Thabor, sanatio cæci nati, resurrectio Lazari, ac pleraque.

CAPUT XII.

De ostensa conversione Mariæ Magdalænæ ac quibusdam aliis.

Feria quinta ante Dominicam palmarum, extasi Veronicæ mens correpta, ab Angelo ducitur ad locum ubi Christum proponentem parabolam quinque talentorum et vidit et audivit. Aderat concionanti turba virorum et mulierum ingens, in medio turbæ sedebat femina altiori sede locata, cujus ornatus capitis ac vestium, oculi instabiles, motus capitis nunc ad lævam, nunc ad dexteram, impudicam nuntiabant. Expleta similitudinis enarratione Salvator exclamans dixit : O animum criminibus onustum! quæ talentum Domini in terram fodisti, talibus tantisque admissis sceleribus ad me libens revertere, et ego suscipiam te. Tum impudicos oculos mulier in Christum direxit blandius : at Christus terrificas oculorum acies feminæ objecit ea virtute, ut mulier sede descendens solo consederit lacrymans et ejulans. Mox ornamenta singula deposuit, quæ Martha soror accepta servabat. Soluta tandem crine imo pectore dum suspiria traheret, omnium qui aderant oculos in se convertit. Expleto sermone abiit Jesus sudore et laboribus vehementer afflicto. Tum Simon Leprosus Christum ad prandium evocavit; cui annuens domum Simonis continuo ingressus est.

25 Magdalena vero ad Marthæ lares reversa est. Magdalenam Veronica Angelo duce sequitur, inspectatque cubiculo clausam crimina deflentem. Martha vero, a Marcella suffragante, satagebat circa frequens ministerium, gestiens præ dulcedine Dei qui sororem ab errore converterat. Verum Magdalena intelligens Christum in domo Simonis cibum sumere, accepit vas unguenti pretiosi, et domum ingressa Simonis, Veronicæ spiritu isthæc semper animadvertente, unxit primo caput Jesu, deinde pedes, et domus impleta est odore unguenti. Videbatur Christus vehementer afflicto præ lassitudine, et Simon ungentem feminam indefessis oculis observabat. Cœpit quoque Magdalena lacrymis pedes Jesu rigare, et capillis capitis sui tergebat, atque unguento ungebat, singula crimina quæ per omne tempus vitæ suæ admiserat voce proferens, veluti confitentium mos est. Fluebat vero lacrymarum tanta copia, ut rivuli viderentur oculi flentis Magdalænæ. Asseruit Veronica quæque crimina Magdalænæ audivisse, cum illa ad pedes Christi flens exponeret omnibus adjectis circumstantiis, quæ delicta aut graviora efficere solent, aut in diversum genus trahere.

26 Post hæc talia subintulit Magdalena : O me felicem naeta sororem Martham, quæ meæ salutis origo ab inferni faucibus me eripuit! O Martha soror dignissima, quæ tanto zelo meam optasti salutem! quam totiens corrigentem contempsi, calumniis prosequens! Ah quotiens superbo ore tibi dixi : Vive tuis moribus, tuum quæsito Prophetam; me vero mea vota sequi patere. Sed tu Domine Pater misericordiarum peccatrici remitte horrenda facinora. Misere-

AUCTORI
ISIDORO
ISOLANO
Cibo et cantu
recreatus ab
Angelis Christi.

Vide Magda-
lenam obtulu-
et voce Christi
compungi :

ungere pedes
Christi, et
confiteri pec-
cata.

Martha pro
sororis con-
versione diu
laborarat.

Aquæ in vi-
num mutatio.

a
Tripudium.

Tentatio
Christi :

secunda :

tertia.

rere mei, miserere mei, quia infelix Martham sororem piissimam concupiscentiæ gratia sequi nonnumquam aspernata sum. Jesus autem tacebat, tristi facie feminam lacrymantem prospectans. Simon quoque mala corde versans, Magdalenam torvis oculis inspiebat. Quod animadvertens Christus, parabolam duorum debitorum eidem proposuit. At post longioris sermonis alterna responsa ad mulierem conversus Jesus dixit : Remittuntur tibi peccata tua, vade in pace : illam quoque Salvator erigens benedixit, quæ tanto veniæ munere indignam se arbitrans, vocem extulit, lacrymasque accrevit. Martha vero flentem sororem in cubiculo esse arbitrans illo accessit, quam non inveniens vicinam Simonis domum adisse cogitavit, quamobrem illico sororem Martha sequitur, ubi tantarum lacrymarum causam didicit, magis magisque gavisæ est. Post hæc Angelus uti sensibus mentem Veronicæ jussit.

a De S. Marcella S. Marthæ pedissequa agemus 29 Julii.

CAPUT XIII.

De ostensis Christi ingressu Hierusalem in die palmarum, atque cœna facta in domo Marthæ.

Nocte Dominicæ palmarum raptu potita Veronica ab Angelo Hierosolymam perducitur. Ibi Christum asinæ insidentem contemplata, animadvertit asinæ dorso discipulos vestimenta composuisse instar sellæ. Vallabant Christum discipuli beatissima Virgine, Martha, et Magdalena, ac mulieribus plerisque longius post terga sequentibus. Commota est autem universa civitas, suburbiaque accurrerunt; et quænam tanta forent gaudia perquirebant. Jesus autem lacrymabatur, dicens : Hierusalem, Hierusalem si cognosceres quæ ipse novi, et tu fleres. At piissima Jesu mater filium lacrymas emittentem conspectans, flevit. Lacrymabantur pariter mulieres quæ aderant, ac præcipue Magdalena. Verum Angelus Domini duplicem populum Veronicæ ostendens, ait : Populus hic, quem gaudiis affectum intueris, populus est gentium, alter tristes vultus præ se ferens Hebræus existit. Pueri vero Hebræorum tollentes ramos Olivarum sternebant vestimenta sua in via, et clamabant dicentes : Benedictus qui venit in nomine Domini. Asseruit Veronica arbores a palmarum et olivarum signa venerationis ostendisse pertranseunte Christo; at sola arbusta quæ cannæ vocitantur nusquam deflexisse; puerorumve grandem fuisse numerum ætatis annorum decem. Hi soli Christo applaudebant, gentibus loco viciniore, et ab Hebræis remotiores. Quid vero isthæc protenderent, Angelus Veronicæ tunc aperuit, veluti in sexto libro apertius explicabitur. At ubi Salvator præviam templo plateam attigit, asina suffragantibus discipulis descendit, ad locumque altiorem profectus, coram frequenti populo sermonem habuit. Cumque verba complisset Jesus, sudoribus laboreque anxius videbatur. Martha, quæ Christum continuo sequebatur, memor nullum cibum ea die Christum sumpsisse, neque quempiam illum invitavisse, per medios populos fervore incitata Spiritus transiit, et domum suam venire illum una cum discipulis rogavit : cui blandius Salvator annuit. Tum concito gradu Martha domum properat, cœnæque parandæ, Marcella suffragante, incubuit, satisque fecit.

28 Interea Angelo Domini Veronicam admonente, quod cœnæ cuiuspiam Dominicæ interfutura esset, ad sensus regressa est. Erat autem media dies Dominicæ in ramis, decantatoque completorio a Sororibus Veronica ceteris cum Sororibus commune ingressa est refectorium, nam adhuc jejuna erat. Sumpto levi cibo, interiore cogente Spiritu surrexit, atque cellam ingrediens in orationis exordio rapitur; cujus men-

tem Angelus Domini perduxit domum Marthæ, in quodam castello positam : ubi Salvatorem cum discipulis cœnam benedicentem inspexit. Verum residente Domino, discubuit quoque mater ejus stante discipulorum turba. Matrem ordine suo Maria Jacobi et Salome atque aliæ mulieres sequebantur a latere dextro Christi, ad lævam vero consedebat Joannes, Magdalena ad pedes Jesu posita. Asseruit Veronica cibos omnes, qui delicatiores extitere atque varii, ut nobilissimam mensam decet, carnibus lacticiniisque caruisse, ceu Christiana religio tempore Quadragesimali uti consuevit. Inter servos et ancillas Martha sollicitior apparebat, Magdalena ad pedes Jesu semper perseverante. Dixit vero Martha ad Jesum : Domine, non est tibi curæ, quod soror mea relinquit me solam ministrare ? Dic ergo illi ut me adjuvet. Et respondens Dominus hilari facie, dixit : Martha, Martha sollicita es, et turbaris erga plurima. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Martha vero lætanter verba Domini accipiens, exultabat uberius sororem Magdalenam Deum munere veræ conversionis donavisse, quamobrem alacrius ferventiusque ministerio frequenti intendebat. Cœna peracta gratias omnis illa turba, Salvatore inchoante, Altissimo egit. Posthæc Veronicam Salvator evocat, nonnulla mandans Sororibus significanda. Inter loquendum vero animadvertit Apostolos discumbere, ut cibum sumerent, b nam Salvatore cœnante solus Joannes ex Apostolis discubuerat.

a Scholiastes monet hæc veluti parabolam accipiendam.

b Id sibi imaginata erat Virgo, ex peculiari fortassis in Joannem pietate.

CAPUT XIV.

De ostensa cœna Christi et beatæ Virginis.

Nocte cœnæ Domini Virgo raptu potita, ab Angelo perducitur Berthanium in domo Marthæ : positam vero mensam conspexit in cœnaculo quopiam, sedentesque Christum ac beatam Virginem, ceteris exclusis, quod secretius essent collocuturi. Sermo erat inter matrem et Natum de futura filii passione. Hortabatur genitricem Genitus patienter ventura perferre, neve nimium sua tristaretur absentia. Nam me, aiebat Filius, necesse est Hierusalem proficisci, et ultima facta cœna cum discipulis crucis mortem subire, instaurandi humani generis gratia. At pia mater suspiria imo pectore trahebat, lacrymabaturque multiplici ratione, filium dehortans illud iter aggredi. Tum Natus divinarum Litterarum oracula in medium afferebat, æternique Patris obedientiam, qui propterea illum in mundum miserat. Videre autem sibi videbatur Virgo Veronica Divam Matrem narrantis ab ore filii pendentem, sæpiusque solo dilabentem sæva cum tormenta intelligeret, quæ se passurum filius exponebat : erigebat vero Natus Genitricem dulciusque consolabatur. Totam noctem talibus intenti colloquiis mater ac Filius transegere, neque cibi quicquam desumpserunt. Cum e mensa tandem surrexissent, conspiciatur Veronica Christum ante matrem genua flectentem, maternamque benedictionem rogantem, at humilis mater pariter genuflexo idem obsecrat a Deo filio sibi donari. Posteaquam longius protracta est hæc pia altercatio, lacrymis ab utriusque oculis semper fluentibus, mater Filium primo benedixit, deinde matrem Genitus. Nec mora : genitrix pietissima voce magna exclamavit dicens : Ne quæso, fili mi, recesseris. Elevatam matris vocem omnis Marthæ domus audivit. Cucurrit extemplo Magdalena amoris igne succensa, quæsitque tantarum causam lacrymarum, cui mater : Isthæc a filio meo pete, nam Hierusalem adire statuit, dira mortis supplicia subiturus. Magdalena vero ad pedes Jesu accedens lacrymis perfusa rogabat dicens : Noli Magister mi Hierosolymam ire, impium

Videt triumphum diei palmarum.

b

Videt cœnam Christi ultimam cum B. Virgine.

Veronica interest cœnæ in domo Marthæ

impium enim nosti Judæorum consilium. Cui Dominus : Nequaquam me talia rogaveris : quoniam proficisci me oportet, et sævos sustinere cruciatus. Post ubi parvo temporis spatio substitit, abibat. Cumque mater in uberiores prorupisset lacrymas, dixit Magdalena : Citius, o Magdalena, tuum sequens Magistrum a rogato illum nomine meo ut redeat. Abiit Magdalena, et verba matris Nato retulit. Filius vero regredi Magdalenam jubet, matrique verbis ac societate præsto adesse. Rediit Magdalena cuncta nuntians, in lacrymasque magis et magis utraque prorupit. Asseruit Veronica cuncta ex ordine vidisse atque lamentabilia verba pleraque audisse, quæ mater ac Magdalena plorantes tunc dixere. Cumque Salvator abiret, animadvertisse illius faciem immutatam ingenti dignam miseratione, pallidamque nimis effectam, ita ut alter videretur.

a Verba a sensu, non a ratione prodeuntia, inquit Scholiastes; cumque natura ac filii majestate cogentibus doleret Mater, reprehensione carent, nedum meritis plena existunt exuberantque. Hæc ille, quæ Christi quoque in horto orantis exemplo confirmari possunt, si vere gesta sunt, et non solum a Veronica cogitata.

CAPUT XV.

De ostensa cæna Domini.

Post ubi Veronicæ spiritus cuncta in domo Marthæ peracta conspexit, Angelo duce illico ad Christum Hierusalem proficiscentem venit. Erat autem tunc cum Jesu socia multitudo discipulorum, quamvis ex domo Marthæ solum Christum recessisse Veronica viderit. Ingressus Salvator Hierusalem, audivit Virgo, quænam verba erudiens discipulos dixerit, atque inter cetera mandavit, dicens : Euntes parate nobis ut manducemus Pascha. Introeuntibus autem vobis civitatem occurret vobis homo quidam amphoram aquæ portans, sequimini eum in domum, in quam introierit, et dicetis patrifamilias domus : Dicit tibi Magister, ubi est diversorium ubi Pascha cum discipulis meis manducem? Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum, et ibi parate. Affirmavit Veronica amphoram vas haud mediocris pulchritudinis extitisse. Conspexit itidem cœnaculum, in quo discipuli nonnulli cœnæ parandæ intenti erant, ceteri autem Christo assistebant eos erudienti. Erant omnes tristes vehementer. Nova quæpiam verba a Salvatore audiebant, et ea quæ fieri mandabat, tristibus acti cogitationibus attendebant, satis minime intelligentes. Enimvero cunctis paratis discubuit Christus, et discipuli cum eo. Et cœna facta surgit a cœna, et ponit vestimenta sua : et cum accepisset linteam præcinxit se; deinde misit aquam in pelvim, et cœpit lavare pedes discipulorum, et extergere linteo, quo erat ipse præcinctus. Venit ergo ad Simonem Petrum, et dixit ei Petrus : Domine tu mihi lavas pedes? ac reliqua quæ Evangelista narrat Joannes. Ablutos singulorum pedes deosculabatur Salvator. Aiebat Veronica cœnaculum illud eximie fuisse pulchritudinis, in cujus parte parata erat mensa quadrato margine non multum a terra elevata, altero vero cœnaculi latere pelvis positæ conspiciebantur quibus usus est Salvator in pedum lotionem. Postquam ergo lavit pedes eorum, accepit vestimenta sua, et cum discubisset accepit panem et benedixit, fregit, deditque discipulis dicens : Accipite et manducate, hoc est corpus meum. Similiter et calicem dicens : Hic est calix novi testamenti. Deinde dixit Jesus : Amen, amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me. Aspiciebant ergo se invicem discipuli hæsitantes de quo diceret. Mirabatur pia turba obstupescere atque, nonnulli quoque lacrymas ciebant. Omnem Dominicum sermonem audivit Veronica, et discipulos ultro citroque loquentes. Expleto sermone Dominico singulos discipulos complexus est Salvator : abiensque docebat eos de regno

Dei. At spiritum Veronicæ Angelus Domini comitabatur post Salvatoris vestigia. Egressus est autem Jesus cum discipulis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse, et discipuli ejus : et assumpto Petro, Jacobo et Joanne vidit Veronica Christum genua flectentem et orantem, Angelumque Domini calicem futuræ passionis ostendentem. Post trinam Salvatoris orationem, ecce videt Judam venientem cum cohorte; Jesum autem ei obviantem, et dicentem : Quem quæritis? Responderunt : Jesum Nazarenum. Dicit eis Jesus : Ego sum. Quo tertio peracto, cohors et Tribunus et ministri Judæorum comprehenderunt Jesum, et ligaverunt eum. At Salvatoris comprehensionem hoc modo se animadvertisse Veronica asseruit. Videbantur Judæi eorumque impia turba nimis lupi famescentes quando in agnum irruunt, Jesum ad terram primo dejecerunt, pugnis faciem ejus omneque corpus percutientes. Tum catenam ferream collo divino imposuerunt, trahentes eum, omnesque Jesu stanti insultabant. Ensium deinde parte, qua manu tenetur, percutiebant Jesum, dum traheretur, ac lapidibus atterebant, donec ad torrentem Cedron venerunt, ubi præcipitem illum in torrentem dantes catena diu traxere, vocibus impiis acclamantes.

AUCTORI
ISIDORO
ISOLANO.

gesta in
horto :

comprehen-
sionem Chri-
sti.

CAPUT XVI.

De ostensis præsentatione Christi ante Judices, sententia mortis, ac Crucis delatione adusque montem Calvariæ.

Ingressis Judæis Christum deducuntibus Hierosolymam, conspicatur Veronica duci Jesum coram Anna et Caipha. Itidem intuita est singula quæ ante Judices Salvator perpessus est. Asseruit Veronica virum, qui in faciem percussit Christum, manum habuisse tectam chirotheca ferrea, fuisseque eam percussionem sæviorem, ita ut sanguis stillaret descenderetque in barbam ac collum Salvatoris. Ubi ad columnam ligatum Jesum Judæi verberarunt, sanguinis imber e sacro ruit corpore. Caput spinis deinde coronarunt cruore incrudescente; vestemque purpuream ei circumdederunt. Erat autem vestis lacera nimis ac indecora. Oculos ejus illico vitta occluserunt, genua flectentes, et illudentes ei, ac expuentes in faciem ejus. Jesus vero, ut agnus mansuetus, tacens stabat. Lata tandem sententia mortis a Pilato; inspexit Veronicæ spiritus Judæos magnis clamoribus crucem humeris Jesu imponentes, milites armis ac vocibus perstreptantes populorumque rumores. Conabantur quidem summa celeritate Christum ad supplicii locum perducere. At Jesus agnus immaculatus semianimis stabat, deficiebantque amissis viribus artus. Tantæ molis erat dira Crux cælestibus humeris, propter sævos cruciatus attritis. Aiebat Veronica Christum Prætorium exivisse Pilati, Crucemque bajulasse ea diei hora qua ad Primæ persolvendas laudes convenire Sorores consueverunt. Quare Veronica in posterum semper vehementissime indolere consuevit, cum campanulam monasterii pulsantem ad horam primam audire contingeret.

Alapa Christo
inflicta.

Alia tor-
menta.

Bajulatio cru-
cis.

32 Cumque Christus crucem bajulans iter per urbis vicos prosequeretur, en inspectat Veronica prope- rantem matrem lacrymis perfusam, quam comitabantur Joannes et Magdalena ac pleraque mulieres. Satagebat Virgo et Mater Filium contingere, sed a turba repellabatur. Dixit vero Maria ad Joannem : Quæso te, qui vicos urbis nosti; per devium aliquod compendio me deducito, quo tandem Natum meum contingere queam. Jussa capessens Joannes sociam multitudinem ad bivium deducit, ubi lapis stabat erectus; eo transiens Salvator matrem animadvertit obviam sibi prodeuntem, dixitque : Meos, o Mater, adjunxisti dolores. In mutuos vero prorumpentes complexus pro

Occursus ma-
tris.

Videt gesta
ante ultimam
cœnam, et in
ea :

lotionem pe-
dum :
Joan: 13.

institutionem
Eucharistiæ :

AGRIUS
ISOLAN

pro verbis lacrymas uterque dederunt. Erat autem tanta utriusque ubertas ut maternæ lacrymæ Nati lacrymis miscerentur. Interea Crux Salvatoris humero hærens solo dilabatur, quam homo quispiam suscipiens tenuit, donec a Matris amplexibus Christus eriperetur. Cogentibus autem ministris tartareis Christum iter prosequi, homo ille nequam crucem humeris cælestibus imposuit. Verum cum Salvator tardiuscule incederet trabis ingenti pondere pressus, Simoni crucem bajulandam imposuerunt. Nos visa quamquam ab Virgine Veronica angusto sermone perstrinxerimus, fuere tamen illi singula ostensa perinde atque tunc Hierosolymis agerentur.

CAPUT XVII.

De ostensa Crucis affixione ac morte Christi.

Posteaquam Salvator impia nimis circumseptus turba montem ascendit Calvariæ, veste exutus nudus apparuit. At cum Filius Regis omnipotentis nudaretur horrendis vulneribus novus cruor emanavit, juncta quippe erat vestis vulneribus sanguine coagulato. Post igitur humores commotos fluebant sanguinis rivi plagis scaturientibus; a capite enim usque ad pedes non erat in Filio Dei sanitas. His intererat Virgo et Mater turbis immixta, singula animadvertens, lacrymasque magno veluti turbine ciens, quæ ubi divinum Filii corpus nudum intuita est, velamen e capite subduxit, filioque projecit, quod accipiens Jesus se præcinxit. Dixit Virgo Veronica crucem, quæ magnæ molis erat, in terra positam juxta Salvatorem se vidisse, supra quam se extendens Salvator renibus ligno hærentibus brachia lubens expandit. Tum circumdederunt eum canes multi, et tauri pingues super eum os suum aperiebant. Acceptis vero clavis cum foramina Crucis a fabro facta longius distarent, ut manibus et pedibus pertingi non possent, fune brachia manusque circumligaverunt, diuque trahentes compage corporis soluta enodarunt, ac præcipue ossa humeris hærentia collisa loco naturæ cesserunt. Clavo primum manum dexteram cruci affixere, deinde sinistram malleis perstreptentibus veluti si trabes jungerentur. Id pariter egere circa pedes, quamobrem omnia Salvatoris membra locis naturæ divulsa sunt. His quam crudelissime peractis, inaudita feritate sacrum corpus in altum erexere ministri sathanæ, quo ineffabilem Christi pendens dolorem facillime qui aderant animadverterent. Conspexit Veronica erectam Crucem ministris volentibus in terram decidisse: quæ res pientissimo Salvatore dolores in immensum coacervavit. Cumque crucem iterato erigerent, aut a dextris pendere aut a sinistris satagebant, quamobrem vulnera magis magisque latiora fiebant, doloribus vehementissime auctis.

34 Denique Cruce offirmata, Diva Mater et Virgo Filii corpus viribus exhaustum toto cum sanguine fuso, ac collis undique nervis in aera videns flebili voce exclamavit: Heu me, o fili mi, en tuorum verborum eventus infelices. Ecce mihi abs te prænuntiata tempus locusque adsunt, quibus te videns contingere nequeo. Nunc Simeonis verba prophetica in me completa fateor: Et tuam, inquit, ipsius animam gladius pertransibit. O fili dulcissime, quam pungentissimus, quam acutissimus est gladius hic, quo tantis te cruciatibus in cruce pendentem conspicio. Talia perstabat memorans Mater pientissima, sæpius a in terram præ mœroris magnitudine dilapsa; quam Magdalena erigebat, suffragante caterva mulierum comite. Aspiciebat nonnumquam in Salvatoris faciem Virgo et Mater dicta quæpiam prophetica semper exclamans, tum solo hærebat præ doloris magnitudine. Sic vero perseveravit, donec Filius animam Patri reddidit. Aiebat Veronica Angelo duce singulos motus Christi Jesu pendens in Cruce se animad-

vertisse, præsertim corona spinea premente, cum non haberet ubi caput reclinaret, quod deinceps versus pectus pendere sinebat. Enimvero Christo dicente: Sitio, pia Mater exclamavit: Heu me, o fili mi, ego te olim lacte pavi, at nunc tibi potum præbere nequeo. Atque inter verba solo dilabatur exanimis. Conspicata est Veronicæ mens appropinquante hora mortis Jesu pendens in Cruce illum transformari, et lacrymis profusis irriguas genas ejus humectari, nullam vero vocem inter lacrymas dixit Veronica Salvatorem emisisse, aut clamorem præter ea quæ Evangelistæ dicunt. At Mater omni pietate divinum prosequens Filium, cum animadverteret eum morti proximior, vicinior eidem effecta, dixit: Jam te, o fili mi, morientem intueor. Visne tuæ Matri doloribus omnifariam affectæ quicquam dicere? Cui Christus: Mulier ecce filius tuus. Deinde oculos in Joannem elevans, ait: Fili, ecce mater tua. At mater exclamans dixit: Nunc scio, o fili mi, quod me Matrem missam facias. Quænam hæc o fili divine permutatio? Talia postquam Virgo et Mater lacrymis plena dixit; Christi Jesu Regis omnipotentis Filii facies est effecta pallidior, oculis caligantibus. Toto denique corpore immutatus Salvator voce magna exclamans, dixit: Consummatum est. Et hæc dicens emisit spiritum.

a Nihil fortissima virago tunc egit quod ejus dedeceret dignitatem, ut solent insanæ quædam matres præ doloris impatientia comas vellere, lacerare genas, aliaque id genus, ut contra quodam solide disputat Petrus Canisius noster lib. 4, de Maria Deipara cap. 27 et 28. Fuit tamen dolor illius ejusmodi, qui non modo virum defectionem, sed et mortem potuerit afferre, nisi divinitus esset corroborata.

CAPUT XVIII.

De ostensis mirabilibus, quæ in morte Christi evenerunt, atque illius sepultura.

Mortuo Salvatore exanimis Mater et Virgo solo adhæsit, quam difficillime ceteræ mulieres ad sensus redire sategerunt. Dixit Veronica, ea hora, qua Christus animam Patri tradidit, se conspicatam solem tenebras induisse, petras scissas, monumenta aperta, vehementem terræ motum factum, plurimosque percutientes pectora sua reverti. Longinum latus Salvatoris lancea percutientem: aquas quoque et sanguinem largissime de latere Christi emanavisse: Longinum a lumine oculorum pariter recepto ad Deum converti. Vidit insuper, cum Longinus latus Christi Jesu lancea perforasset, beatissimam Virginem jam erectam denuo in terram colapsam. Aiebat quoque, his expletis, omnes ad propria reversos fuisse, dumtaxat Joanne ac beatissima Virgine, Magdalena, ac mulieribus quæ in Evangelio sepulchro Domini deseruisse leguntur, exceptis. Aderat quoque Veronica Angelo comitata.

36 Lamentabantur autem omnes et lacrymabantur aspicientes in faciem Christi, cupiebantque vita functum de cruce ponere nec valebant. Venere Joseph et Nicodemus, quos intuita Mater beatissima horruit primum, deinde gaudii signum dedit. Erant autem nigris induti vestibus, capiciis ad oculos usque descendentibus, ejulabant quoque, vehementissimum dolorem præ se ferentes. Hi beatam Virginem primum complectentes venerati sunt, deinde Joannem, lacrymabilia itidem verba altiori voce emittebant. Tum Christum adorarunt, corpusque illius contemplati magis magisque lamentabantur. Scalas vero prominentibus ascendentes, clavis evulsis, ac Joseph cadaver interea sustinente, deposuerunt in gremium Matris id summopere peroptantis: quod ubi Mater excepit novo vulnerata dolore, ter Filium exclamavit. Vocem lacrymantis Genitricis lacrymabiliorem effecere qui aderant, lamenta lamentis addentes. Cunctos superabat pia Mater vociferans uberrimasque lacrymas effundens. Posthæc in monumentum corpus Jesu posuerunt,

Mors Christi.

Prodigia in morte Christi

a

Deposito de cruce.

Sepultura.

Christus nudus velo Matris præcinctus.

Vi cruci affixus.

Ut Crux erecta.

Mæror Matris.

a

posuerunt, lapideque magno os monumenti clausere. Pia quamquam Mater neque filii corpus e gremio eripi pateretur, neque sepultum derelinquere vellet, assensit tamen invita, Joannisque mandato. Abiit denique Joannes Matrem socians, unaque montem Sion adiere. Semper autem Veronica comes affuit, Angelo duce, qui, cum ingressa domum quampiam esset Beata Virgo ceterique, Veronicam ad videndum templum Salomonis continuo perduxit.

a *An verisimile sit Longinum cecum militasse, et destinatum vulnus inflixisse, cui crura, ut aliis, non confringerentur, dicemus 15 Martii ad ejus vitam. Quidam alii id scriptores tradidere.*

CAPUT XIX.

De ostenso templo Salomonis.

Veronica videt in spiritu templum Salomonis.

Ingressæ templum magnificentissimum Veronicæ raptu potitæ Angelus Domini dixit : Quem vides locum, templum est Salomonis. Affirmavit Veronica numquam templum se vidisse ejusce magnitudinis ac decoris, neque se satis scire cui illud compararet, quando templum majus urbis Mediolanensis incomparabiliter excedere videretur : arbitrabatur vero in universo orbe hisce ornatam muneribus domum minime comperiri. Undique in eo columnæ a coloris chrysei fulgentes ac ingeniosissime elaboratæ erectæ stabant. Lustrans quoque loca terræ sanctæ Veronica, Passionis sæva tormenta Christo Maximo subeunte, singulorum clarius reminiscebatur deinceps, perinde ac si corporeis sensibus affuisset. Viso templo Salomonis, continuo Veronicæ spiritus Angelo comite ad Limbum Patrum, ubi anima Christi erat, descendit. Conspicata vero animarum sanctarum liberationem Veronicæ mens ad mortales sedes remeavit.

38 Animadvertendum, Christi Maximi passionis quamquam mysteria quam brevissime a nobis perstricta sint, Veronicam Virginem tribus noctibus dierum Mercurii, Veneris, ac sabbati vidisse, singulis noctibus nonnullis sibi ab Angelo ostensis. Dicebat itidem Veronica tantæ fuisse crudelitatis diram Christi Jesu passionem, ut eam nulla adhuc mortaliū lingua nullumve scribendi genus satis superque explanaverit. Est ingenti profecto admiratione dignum, quod Veronica testabatur; nam per anni unius decursum singulis sextis feriis, tria mysteria sibi ostensa fuere, comprehensionis scilicet, colligationis ad columnam, et conclavationis. Omnibus vero sextis feriis mensis Martii ejusce anni universa ex ordine gesta in passione Salvatoris sibi ostensa conspexit. Dixit vero aliquando ei Dominus Jesus hoc se propterea effecisse, quoniam feria sexta mensis Martii passus fuerat. In ordine autem mensis incertum numerum esse ejus sextæ feriæ volebat, quo mortales pari veneratione dies illos prosequerentur.

a *Scholiastes : Ut sunt illæ, inquit, quæ in ecclesia Lateranensi Romæ habentur.*

CAPUT XX.

De ostensa resurrectione Domini.

Die sancto Paschæ desumpta divina Eucharistia, raptu Veronica potitur adusque horam prandii. Hoc initium fuit raptus illius Sororum sub obtutibus : nam antea latebat sola nocte sensibus exiliens. In hujus itaque extasis spatio Angelo duce Veronicæ spiritus domum sitam in monte Sion, in qua beatissima Mater lacrymans perseverabat, primum adiit. Nec mora : et ecce Magdalena a Virgine Matre dimissionem petit, ut ad monumentum Christi prodeat. Qua abeunte vultus Virginis Matris novo gaudio immutari conspexit, aucta vero paullatim lætitia, in risum tandem prorupit Virgo beata. Tum subito a mortuis resurgens Christus cælesti splendore coruscus, ac veste candida circumamictus, locum eum ingressus est : cui mater obviam procedens, post mutuas salutationes Filium quam jocundissime complexa est. Quamobrem

Videt Christum matri post resurrectionem apparentem.

Veronica lætitiam beatissimæ Virginis fuisse nuntiam adventus Dei Filii postea dignovit. Extemplo mens Veronicæ ea domo relictæ, Angelo duce, Magdalenam euntem ad monumentum insequitur, cunctaque animadvertit, quæ Evangelia referunt. Christum in hortulani specie vidit, dein Apostolis apparentem, atque forma peregrini sumpta discipulis euntibus in Emaus se jungentem. Omnem quoque sermonem Christi, mulierum, ac discipulorum admirabunda perdidicit. Quatuor denique mulieribus posteaquam apparente Christo in die Resurrectionis conspicata est, quarum nomina Angelus conticuit, ad sensus corporeos regressa est.

40 Verumenimvero intelligens Virgo Sorores raptam se animadvertisse, vehementer erubuit, et ita erubuit ut toto simul corpore contremisceret. Consolabatur vero ancillam Christi verbum, quod aliquando a Salvatore acceperat, dicente : Ego filia mea, tibi donata munera cum voluero manifesta efficiam, secreta quoque lubens servabo. Hoc loco minime silentio prætereundum est, per singulos dies Dominicos unius anni labentis datum Veronicæ fuisse portiunculam mysteriorum Resurrectionis Dominicæ videre, Christumque Maximum nonnumquam ei dixisse : Scito filia mea, quodcumque a me petitur ob honorem meæ resurrectionis atque in die Dominico, id proculdubio me largiturum, si modo rogatum animæ rogantis conducet. Quare jubeo ut orans in hunc modum obsecret : Domine ob honorem tuæ sanctissimæ Resurrectionis talia mihi concede, si tuæ fuerit voluntatis, atque saluti animæ meæ expediens.

Veronica humilitas.

Utilis memoria Resurrectionis Christi.

CAPUT XXI.

De ostensa ascensione Dominica.

Nocte Ascensionis Dominicæ post nocturnas excubias locum petiit secretiorem Veronica : oransque raptum patitur, cujus mens ab Angelo perducitur ad grande cœnaculum, in quo erat Christus qui a mortuis resurrexerat, beata Virgo, Apostolique. Audivit autem Christum dicentem : Hora est, qua ascendam ad Patrem meum. Circumspectitque Veronica beatissimam matrem, et omnes qui convenerant, tristitia affectos; quibus Salvator solatia præstitit, dicens : Non turbetur cor vestrum, non relinquam vos orphanos. Ecce ego vobiscum semper ero, mittamque vobis paracletum Spiritum, qui vos inenarrabili gaudio afficiet. Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos. Cumque hæc ac multa talia dixisset egissetve, levatus est, et nubes suscepit eum ab oculis eorum, innumero vallatum Angelorum exercitu. At choris Angelicis Veronica continuo se mixtam comperit, ascendebat quoque Christo ascendente quasi eundem comitata. Enimvero singulos cælorum orbes Christo transcendentī novæ Angelorum legiones obviabant novis semper carminibus cælestia pangentes. Afferebant plerique incensi odores, ac thymiamatum genera diversa, quibus per singula momenta celebrior reddebatur Filii Dei ascendentis triumphus. Jesu Maximo denique cælum ingresso empyreum, Patrem ac Spiritum sanctum, veluti eidem obviantes contemplatur. Erat in supremo cæli cacumine locata sedes ornatissima ad dexteram Patris, in qua Christus sedens ineffabili gloria circumseptus effulsit. Tres quidem personæ Patris et Filii et Spiritus sancti, videbantur, una quoque natura, unusque Deus. Talia tantaque cælitus conspicata Veronicæ mens adusque horam undecimam more Mediolanensi, cælestia perlustravit gaudia.

Ascensio Christi.

CAPUT XXII.

De ostensa missione Spiritus sancti.

Celeberrimi diei Pentecostes nocte, Veronica superna tenens regna, vidit in supremo cæli cacumine Christum

ANNO
1500
1501

Christum ante Deum Patrem genua flectentem ac dicentem : Nosti, o mi Pater sanctissime, cum apud mortales essem, Matri meæ et discipulis meis me pollicitum fuisse Spiritum sanctum eisdem demissurum. Cumque hodierna dies huic missioni apta existat, annue, quæso, quo id perficiam. Cui Pater æternus : Quando Fili dilectissime omnia tibi a me tradita fuerint, ut libet promissum sanctum mittito Spiritum. At continuo Veronica ad terrestrem sedem remeavit. Erat autem in orationibus et meditationibus perseverans usque ad desumptum sanctæ Eucharistiæ sacramentum : quo percepto sensibus exiliens Veronicæ spiritus, perducitur ab Angelo in cœnaculum grande plenum hominibus, inter quos erant Maria mater Domini, Apostoli omnes, Martha, Magdalena, Marcella, et plerique qui convenerant utriusque sexus orantes : et factus est repente de cœlo sonus, et replevit totam domum ubi erant sedentes, et apparuerunt illis dispersitæ linguæ tamquam ignis, seditque supra singulos eorum. Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, et cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis. Facta autem hac voce convenit multitudo : tum Apostoli et qui convenerant, veluti ebrii, exeuntes, verbum Domini prædicabant gentibus. Stupebant autem omnes et mirabantur; alii vero irridentes dicebant : Quia hi ebrii sunt. Universa itaque in missione Spiritus sancti acta, perinde ac Hierosolymis evenere, Veronica vidit. Neque miraculo caruit hæc visio : nam ad sensus rediens Veronica cum Sorores pransæ essent, mente et corpore igne illo divini Spiritus ardebat, et eliquebatur cor ejus præ dulcedine mirabili. Jamque templares egressæ Veronicæ obviavit Soror Thadæa, quæ in Veronicæ complexus irrumpens, quod illam apprime diligeret, venerareturque Dei dona quæ in ea experiebatur, persensit omne corpus Veronicæ Virginis vehementissime calescere. Cumque mutuo contactu ipsa quoque concalesceret incognitam divini amoris flammam in se experta, arbitrabatur Veronicam grande quodpiam cœlitus eo die accepisse.

LIBER QUINTUS.

De ostensis Sanctorum solenniis apud Superos.

CAPUT I.

De ostensa solennitate Sanctorum Jacobi et Philippi.

Calendis Maii inter Missarum solennia Veronicæ mens Angelo duce ad sidereas rapitur mansiones. Ibi supernæ Hierusalem cives per choros sectos hoc ordine procedere vidit. Duo viri innumeram turbam præibant, vestibus amicti sideribus ac sole fulgentioribus, atque coronas pari splendore ornatissimas capitibus gestantes. Est mortalibus inexplicabile dictu, quanta fulgerent claritate, gloria, ac majestate duces illi omnis cælestis exercitus. Ad horum latera stabant bini Angeli aureis thuribulis odorem incensi dantes : alios quoque Angelos ad medium processionis pariter stantes advertit : at concentus suave nimium sonantes pro supernæ Hierusalem inexcogitatis gaudiis undique personabant. Enimvero viros illos innumeri Angelorum exercitus sequebantur. Post quos Apostoli, deinde Martyrum grandis multitudo, tum Summi Pontifices Romani, una cum Archiepiscopis, Episcopis, minoribusque Sacerdotibus junctis turbæ Sanctorum omnis generis; quique vestes aureas induebant, margaritis et lapidibus prætiosis intextas, coronati auro ac radiantibus gemmis, divinis gestiebant gaudiis. Nulla profecto mortalium pompa huic cælesti comparanda est, quam nec cogitatione quidem attingere possumus, aut quovis di-

cendi genere digne prosequi. Est enim immensa claritudo, quæ nostris oculis neque cerni neque verbis explicari queat. Verum Angelus Domini, qui Veronicæ præsto aderat, dixit : Duo viri alios præeuntes, Divi sunt Apostoli Jacobus et Philippus. Turbas singulas, quæ forent, eidem pariter expressit. Conspexit autem Veronica immensæ gloriæ Deum sedentem in throno pulcherrimæ undique lucis radios emittente, quem Sancti omnes procedentes adoraverunt. Vultu sereno ac divinæ nuntio lætitiæ Deus immortalis quosque inspectabat, eos benedicens dextera altius protensa. Post hæc tribunal immenso septum lumine binaque sede divisum, atque inter ceteras sedes altius Jacobus et Philippus conscenderunt : quos ubi omnis Sanctorum turba sigillatim venerata est, singuli ad proprias abiere sedes, quæ toto Paradisiacæ regionis spatio locatæ divinitus apparebant. Post quæ Veronica Superos relinquens, uti sensibus corporeis jussa est.

CAPUT II.

De ostenso festo sanctæ Crucis.

Inventionis sanctæ Crucis die solenni, rapta Veronicæ mens ad superas sedes talia se animadvertisse retulit. Erat juxta divinum tribunal locus purissimæ undique lucis radios emittens. Illic erecta stabat Crux aurea, grandis : radiabant in Cruce lapides pretiosi ad manus humanæ quantitatem. Erat autem splendor ille eo fulgore perlucens, cui mortalium res nulla comparanda sit. Nec mora : et ecce beatissima cæli Regina, Divaque Magdelana, quas virginum exercitus comitabantur, adoraturæ Crucem veniunt. Tum felix Regina prior genua flectens, Crucem sanctam venerata est : at Crux inclinata Virgini eam exoculari cupienti facilem se præbuit. Locum, ubi dextera Christi clavo affixa fuit, Virgo primum deosculabatur, deinde locum e regione, tum capitis, postea lateris, de quo fluxit sanguis et aqua, partem, demum pedum loca exosculando magni amoris gaudia demonstrans adoravit. Idem egit Magdelana. Verum cum hæc adoravissent, advenit Salvator medius inter Joannem Baptistam et Joannem Evangelistam, qui pariter Crucem venerati sunt. Post hæc Salvatore ac beatissima Matre quopiam loco cælesti residentibus, universi cives cælestes pari ritu Crucem adorarunt; Virginibus incipientibus, quæ binæ capita demittentes summæ venerationis signa dabant. Interea adorantibus illis sanctam Crucem, duo Angeli juxta eam stantes aureis thuribulis odorem incensi diffundebant : cumque cælestes domos universi repeterent, ad terrestrem quoque sedem Veronicæ spiritus remeavit.

CAPUT III.

De ostensa solennitate sanctæ Monicæ ac nonnullorum Sanctorum.

Quo a die natalia Divæ Monicæ matris excellentissimi Doctoris Augustini celebrat Ecclesia, cælestia perlustrans regna Veronicæ animus, vidit supernæ civitatis cives ejus ob honorem ineffabili pompa gradientes, eadem actitantes quæ primo capite hujus libri recensuimus : at Diva Monica una cum filio vestibus induta quæ immortalem gloriam decent, cunctos præibat; veluti duos Apostolos Jacobum et Philippum præcessisse diximus. Paria conspexit Veronicæ mens in festis toto labentibus anno. Erant quidem varia processionum capita ducesque, pro Sanctorum diversis solenniis; nam festo conversionis B. Augustini Divus Ambrosius, qui Augustinum ad fidem perduxerat, una cum eodem beatissimo Augustino ceteros præibant, vestium ornatu ac splendore fulgentiores; solenniis vero Divi Bernardini Ordinis Minorum, præeuntes fuere Divus Franciscus

Videt Crucem in cælo adorari.

Processio solennis in cælo.

S. Monicæ et aliorum SS. festivitates.

et

et Bernardinus, quos sequebantur SS. Ludovicus ^b Rex siciliæ, Antonius Patavinus, Ludovicus Rex Franciæ, ac Bonaventura Doctor præclarissimus. Quamquam singulis diebus per anni decursum Virgo Veronica ad Superos spiritum relaxans, celebrari ob honorem Sanctorum, qui per varia orbis spatia a Catholicis venerantur, talia conspexerit; nos tamen ea missa faciemus, et meditanda pio lectori illa relinquemus: ne eadem repetita, quæ maximis gaudiis Veronica jam beatæ vitæ stabilem statum mortalis attingens animadvertibat, tædia pariant. Verum si quo forte die peculiare quoddam in medium afferendum arbitrabimur, id quam brevissime satagemus.

^a 4 Maii.

^b S. Ludovicus Episcopus Tolosanus, Regis Siciliæ Caroli II, filius fuit: colitur 19 Aug.

CAPUT IV.

De ostensis solenniis Corporis Christi.

Magna cele-
britas venera-
bilis Sacra-
menti.

Magna et inenarrabilia apud Superos peragi Veronicæ contemplanti hac die dixit Angelus Domini: Scito, filia, tantæ dignitatis esse hodiernam festivitatem, ut omni mortalium studio sit proseguenda, ob divinæ Eucharistiæ adorandam majestatem, veluti in cælesti Hierusalem superos cives actitare cernis. Nam Throni, Dominationes, Principatus, et Potestates, Cherubin et Seraphin divinum tribunal in rotæ similitudinem circumsepientes, candidi ac purpurei coloris alternis vestibus tegebantur. Erant inter illorum choros innumeri thuribulis aureis incensantes, quique concentus in excelsis ciebant. Post hos ordines ante Angelos atque Archangelos beatissima cæli Regina media inter Martham et Magdalenam, Apostolis, Patriarchis, Prophetis ac reliqua Sanctorum turba comitantibus, ter se inclinans Deum Filium adoravit. Cui assurgens Filius Matri honores reddebat. Tum Virgo Christi tribunal conscendit, seditque a dextris Filii: nam Joannes Baptista, quem residentem a dextris Christi semper viderat Veronica, surrexit a solio, locumque dextri lateris Reginæ reliquit; juxta quam Martha et Magdalena consederant. Deo immortal tandem ab omni cælesti curia adorato, rotæ cælestium spirituum se composuerunt. Evanescebant vero Sancti omnes posteaquam rotæ divinæ coordinati fuissent, sola Angelica militia in rota apparente. Postremo Regina mundi de solio divino consurgens post trinam adorationem abiit magna cælestium spirituum et Sanctorum comitante caterva. Recedens divino vultui numquam terga vertebat, vero eosdem incessanter contemplabatur, quoniam divina felicitate Beati semper vident faciem Dei. Posthæc ad terrestrem sedem mens Veronicæ remeavit.

CAPUT V.

De ostensa Solennitate sancti Joannis Baptistæ.

Cum solenni nativitatis Joannis Baptistæ die Veronica cælestes perquireret domos, Angelum, qui eam dirigebat, talia dicentem audit: Attentior esto filia, quoniam apud cælicolas nunc festa Baptistæ inchoantur, quibus aderit Christus Maximus tota comitante cælesti Hierusalem. Extemplo Veronica Christum alto descendente solio conspicit: aurea vestis viridi contexta colore illi erat, quam Angeli pro divinæ Majestatis ampliori veneratione circumtenebant. Capite ornamentum gestabat, cujus gloriam nunquam attingere satis potuit. Nullus inter supernos cives eo capitis ornatu fulgebat, quamvis præstantissimis decorarentur singuli muneribus. Baptista atque Joannes Evangelista albis induti vestibus, quæ aureos radios emittebant, manibus lilia sole magis radiantia detinebant. Maria mundi Regina,

Christi et
Sanctorum eo
die vestes et
ornatus.

ubi e throno descendit, inter Martham et Magdalenam media gradiebatur, post Patriarcha est Prophetas, qui peculiari habitu pollebant. Candida veste Regina cæli tegebatur, quam circumdabant Angelorum chori indumenta circumtenentes. Marthæ ac Magdalenæ vestimenta tametsi super aurum et lapidem pretiosum desiderabilia forent, nunquam tamen Magdalenæ quis color existeret scire Veronica potuit. Post Angelorum exercitus Elisabeth Baptistæ mater, juncta Annæ matri beatissimæ Virginis proficiscebatur; insequente turba virginum, quam dinumerare nemo poterat: has præibant Maria Jacobi et Maria Salome. Omnibus autem Sanctis diversa inerant gloriæ insignia pro meritis; alii aureas coronas, torques quidam, agentea nonnulli dona vermiculato opere ornatissima præferebant. Personante vero omni cælesti curia suavissimis concentibus, processere singuli Christum Maximum adoraturi, medium inter Joannem Baptistam et Joannem Evangelistam, ceu semper Christum Veronica consueverat intueri, beata nimium sede locatum. Posthæc Veronica spiritus ad terrenos usus Angelo duce regressus est.

CAPUT VI.

De ostensa solennitate sanctorum Apostolorum Petri et Pauli.

Solennia Apostolorum pari ordine celebrari vidit mens Veronicæ divina ope ad cæleste palatium rapta. Habitus quidem sanctorum Apostolorum candidi coloris erat radios emittentis aureos, mortalibus omnino inexplicabilis. Petrus palmam et claves manibus gerens, habitu Pontificio induebatur. Paulus aureum ensem, palmam, et lilia detinebat. Uterque ineffabili pompa procedens Dei immortalis majestatem primum adoravit, quos deinde omnis cælestis curia consecretans, divino numini honores attulit.

CAPUT VII.

De ostensa celebritate S. Marthæ hospitæ Christi.

Inter lustranda solennia Divæ Marthæ virgini Veronicæ ostensa fuit ingens multitudo sanctimonialium, quæ albis indutæ, Martham cælesti pompa incedentem, illico sequebantur. Dixit vero Angelus Veronicæ: Hæ sunt feminæ Deo sacratæ monasterii quod Martha vivens instituit.

CAPUT VIII.

De ostenso loco Sanctæ Mariæ de Nive et solennitate S. Dominici institutoris Ordinis Prædicatorum.

Ter Veronicæ spiritus Angelo duce hac die ad sidera evolavit, primo quidem raptu Romam Angelo ductore perducitur: locum vero quemdam conspectans copiosa nive circumtectum, beatissimam Matrem Dei Angelis vallatam illic adesse animadvertit. Tum Angelus inquit: Hic locus existit, ubi nix ab alto descendit Regina cæli jubente, ut hoc miraculo excitatus Joannes Patricius in illius honorem templum conderet. Nec mora: miræ magnitudinis basilicam Veronica admirans intuetur. Cui Angelus Domini: Hocce templum est ob venerationem beatæ Virginis conditum. Secundo raptu Angelo docente audit cælestes concentus Veronica, viditque maxima quæpiam fieri ob honorem Matris Dei, quæ distinctius minime retulit. Tertio vero raptu Angelus Veronicæ ostendit Divum Dominicum more Prædicatorio indutum, cui socius alter ejusce professionis jungebatur: splendebat mirum in modum illorum vestes, quos Angeli plurimi sequebantur, tum Fratrum Ordinis Prædicatorum millia millium post

Templum
S. Mariæ ad
Nives.

Innumeri
SS. ex Ordine
Prædicatorum.

AVVIRE
Immo
Eiusa No.

gradiebantur, Sororibus ejusce religionis innumero numero sequentibus. Cælesti pompa Deum Maximum, Divumque Patrem Dominicum omnes adorant, eo ritu, quem in reliquis solennitatibus Veronicæ ostensum fuisse supra meminimus.

CAPUT IX.

De ostensa Assumptione Beatæ Virginis.

Assumptio
D. Virg.

Raptu potita Veronicæ mens hac die solenni, Reginam mundi veluti animem exhalantem intuetur, quam carne solutam resurgere pariter vidit. Jamque igitur cælorum Regina revixerat, ejusque corpus illico ab Angelis in altum delatum vidit. Auro undique tegebatur, splendorem dans omni humana cogitatione altiore. Verum antequam superas attingeret sedes per medium Purgatorium deducta est Virgo beata : nullas perpessa fuit pœnas, imo quæ purgabantur, animas magnis gaudiis sua affecit præsentia. Mox ad supremum cælorum verticem progrediens Virgo beata obvium habuit Christum Maximum tota comitante cælesti Hierusalem. Personabant undique cantica divina, ut post mutuos amplexus duplici corona Virgo donata a Deo filio, alta nimis sede locatur. Non procul a Regina cælorum a circumsedere Martha, Magdalena, atque Anna mater ejus, una cum sororibus quas circumdebant chori Angelorum gaudia dantes cælestia. Post hæc ad humanos usus Veronicæ mens regreditur.

a Recte Scholiastes : Non est hoc referendum ad diem assumptionis primum, sed anniversarium.

CAPUT X.

De ostensa liberatione animarum facta ab Angelis in Assumptione Beatæ Virginis.

Hac die ubi primum Veronica sacramentum Eucharistiæ desumpsit, mox inter Missarum solennia abiit mens ejus, Purgatorii fines concedens. Inspexit autem divini cujuspian aspectus virum, miræque pulchritudinio veste contextum, cujus nomen Veronica numquam scivit, quem Angelorum ingens numerus sequebatur. Ingressa itaque est ea multitudo cui mixta erat Veronica, Purgatorii sedes. Tum coram viro tot animæ adductæ fuerunt, quot non capit homines urbis Mediolanensis media pars, singulas vero singuli Angeli captarunt, et eas quas apud mortales custodiere. Videbantur quidem animæ incendio rubricatæ cum ignem exhibant purgatorium, quæ mox ignibus erutæ nive candidiores efficiebantur. Coronatæ itaque viridi fronde omnes ante thronum Dei immortalis ab Angelis statuuntur : at animæ coronas ante sedem Dei posuerunt, quas idem Deus immortalis sereno vultu placidisque et blandis oculis benedicens beatissimæ Matri offerebat. Hæc ubi vidit, ad corpus Veronicæ mens regreditur, tantis affecta gaudiis, ut carne vivere diu se non posse arbitraretur. Asseruit Veronica plurima se conspexisse ea celebritate Assumptionis, gaudiis vehementissimis per singulos raptus affecta ; verum jucundissimus omnium fuit cum e purgatorio erui animas attendit.

CAPUT XI.

De ostensa festivitate Divi Augustini.

Hocce peculiare celebritate Divi Augustini Veronica spiritu e sensibus exiliens animadvertit. Divus enim Pater Augustinus Pontificio habitu ornatissimus, vestemque habens interiorem rubri coloris, medius inter Sanctos Nicolaum Tolentinatem, et Guilielmum sacerdotali more indutos coronatosque procedebat, mitra auro et lapidibus pretiosis nimium radiante, ædiculam auream incredibilis ornatus manu gestabat. Non capit humana mens, quæ fuerit

S. Augustini
ornatus.

ea pulchritudo, eximius, splendor, præclaraque magnificentia. Hos primum sequebatur Eremitarum numerus copiosus, deinde Canonici regulares albis vestibus induti, post quos turba magna religiosorum coloris grisei subobscuri, quo plerique Ordines vestiuntur sub Augustini regula militantes. Virorum multitudinem Sorores ejus ordinis, sub quo degebat Veronica, mox subsequi animadvertit. Dixit vero illi Angelus Domini : Hæ sunt tui monasterii tuæque religionis Sorores. Illa quidem est Michaelina Ariminiensis, propior est Mater, quæ te sanctæ religionis habitu donavit, quæ pariter Michaelina vocabatur. Quæ sequitur, Margarita ; quæ vero Martyris instar palmam gerit, Justina est : plurium quoque nomina minime conticuit Angelus. Dignovit inter illas Veronica geminas Matres, quæ in suo obierant monasterio ipsa præsentem, ei hilari aspectu blandientes. Verum cum vestes quarundam aliis splendiores forent intellexit Veronica habitu clariori indutas Sorores mundum perfectius contempsisse. Post hæc innumeras Sorores subsequentes animadvertit, aliæ nigris induebantur, albis vestibus plurimæ. a Septem horarum spatio, quo raptus perseveravit, omnis ille cœtus supernam Patris Augustini solennitatem vix perfecit, cœlestis lætitiæ signis tota personante cœlesti Hierusalem.

a Scholiastes : Horæ ad Virginis mentem sunt referendæ, quibus imagines ab Angelo formatas (vel potius propria imaginatione præceptas, sed vel ab Angelo commotas nunc, vel ex sympathia, divina patiente intellectu et voluntate, ultro excitatas) decucurrit. Longior enim est Superiorum solennitatis specialis, nec ulla hora dici separatur ab eis, ut mortalibus evenit.

CAPUT XII.

De ostensa celebritate S. Hieronymi.

Cum apud Superos festivitatem Divi Hieronymi, cælestia regna perlustrans, Veronica contemplaretur ; Hieronymum vidit, cui socius Augustinus erat, Gregorio et Ambrosio subsequentibus. Albis omnes vestiebantur, Hieronymo lilia manu detinente, ac pileum more Cardinalium capite gerente. Pileus aurea corona circumbabatur pulchritudinis mortalibus ignotæ. Præcedentium ingens nimis caterva fuit, Sacerdotum ac virorum illustrium ; quam copiosissima multitudo religiosorum postibat, alii nigri coloris vestibus tegebantur, plerique grisei subobscuri, albis plurimi induebantur. Singuli gestiebant, divina gaudia promentes, cælestemque curiam inenarrabili replebant harmonia ob venerationem Divi Patris Hieronymi.

Forma et habitus S. Hieronymi.

CAPUT XIII.

De ostensa festivitate S. Francisci.

Francisci meritis vidit Veronica mente rapta ad superas mansiones, animas quasdam a Purgatorii pœnis erui Angelorum ministerio. Illius habitus erat candida vestis, quæ sui ordinis indumenta tegebat. Enimvero Prædicatorum, Sacerdotum, laicorum, ac tertii habitus virorum innumerabilis fuit multitudo ; quæ Franciscum cælesti pompa incedentem consecrabatur. Sorores omnes ejusce professionis præibat Diva Clara, S. Ursula comitante.

CAPUT XIV.

De ostensa solennitate omnium Sanctorum.

Tantæ majestatis apud superos fuisse hodiernam festivitatem retulit Veronica, ut viginti horarum spatio Sanctorum chori vix processerint. Ist hæc autem scribenda tantummodo censuimus. Divus enim Franciscus a omnes præibat religiosos propter veram paupertatem, quam vivens semper complexus est. Franciscum sequebatur Divus Dominicus magna Fratrum suorum circumseptus caterva. Tum beatissimus

a

CAPUT XVIII.

*De ostensa solennitate SS. Innocentium.*AUCTORE
ISIDORO
ISOLANO.

Aiēbat Veronica Superos hac die peculiare festum celebravisse: nam mente rapta innumeros infantes vidit albis indutos, interiores vestes habentes purpureas. Gestabant singuli manibus lilia ac palmarum ramos, capitibus eorum novo ornatu et inter cælicolas fulgentibus. Turba Martyrum, quam dinumerare nemo poterat, infantes circumvallabat. Altis vocibus cantabant canticum novum ante sedem Dei. Tum per circulum quique sedem Dei immensa claritudine radiantem circumsepiebant: quamobrem undique divinum tribunal infantium pulchritudine præclarus reddebatur. Post hæc ad humanas sedes Virginis animus remeavit.

Ornatus SS.
Innocentium.

CAPUT XIX.

De ostensa festivitate Sancti Antonii Abbatis.

Celebritate divi Antonii Abbatis Veronica corporeis soluta vinculis, superna ope ad cæli lares vehitur: cumque juxta morem Superi procederent, circumspexit in ordine procedentium priores esse Divos Antonium et Paulum primum eremitam. Hi albis induebantur, lilia ob vir initatis honorem manu gerentes. Eximius ineffabilisque fuit illorum ornatus ac splendor, quos eremitarum ingens numerus postibat. Ultima vero ordinis serie quidam religiosi nigris circumtecti ac capitibus bireta portantes incedere vidit: numquam in superna Hierusalem ejusce habitus viros intuitam se Veronica asseruit; quorum quamquam grandis foret turba, non tamen ceterarum religionum numerum attingebant. Itaque Superum cœtus ob venerationem Divi Antonii egere ea quæ in reliquis festivitibus actitasse frequenter memoravimus.

Habitus Antonii et Pauli in cælo.

CAPUT XX.

De visa celebritate candelarum in die Purificationis.

Celebri die Purificationis Beatæ Virginis, Veronica mens subito raptu potita post consideratam præsentationem infantis Jesu in templo, quam superiore libro descripsimus, illico ad basilicam inexcogitata pulchritudinis perducitur. Ibi altare ornatissimum erat, juxta quod Sacerdos divini cujuspian aspectus sacras vestes induebat, veluti sacra mysteria celebraturus: at Veronica admiranti Flaminem tanto spirituum circumdatum numero Angelus dixit: Hic est Christus Maximus, qui rem divinam facturus est. Extemplo Introitum Angelicus concentus inchoat. Est mortalibus inenarrabilis Salvatoris habitus ille sacerdotalis: undique lapides et margaritæ cælestem dabant pulchritudinem. Erat amictus aureus sapphyreis crucibus contextus, ac pulcherrima quapian arte ornatissimus. Stola manipulusque eundem habebant decorem. Vestis vero, quam planetam vocitamus, nimie fulgore auri, lapidum pretiosorum, ac margaritarum inæstimabilis gloriæ videbatur. Decem Diaconi aderant præclarissimis tecti vestibus, more Diaconorum. Decem quoque Subdiaconi Diaconibus ministrabant. Hi gemini stabant, et discolor vestium habitus erat, priores quidem albis vestiebantur, qui sequebantur purpureis, tum albis proximiores, reliqui purpurati. Conspiciebantur cornua altaris duo, sex Diaconi thuribula aurea tenebant, quatuor erant Angelico habitu conspicui, duo fulgebant. Ab exordio Missæ ad usque calcem thura dantibus Diaconis semper fumus incensi ascendit. Quis Salvatoris vocem Missarum sollennia concinentem describere ausit? Illa clarior distinctiorque beata gaudia præstabat, et cælestem curiam inenarrabili replebat

Videl' in spiritu quasi celebrantem Missam Christum.

sinus Pater Augustinus, cujus sectatores, diversorum ordinum, omnium religionum numerum excedere videbantur. Tum Divus Basilius; demum Benedictus venerabilis sanctitatis, quos turbæ monachorum circumgradiebantur. Gestabant singuli manibus quodpiam insignis gloriæ; feminis sanctimonialibus aut breviaria aut corollas miræ pulchritudinis manu gerentibus. Ornatissimi erant nonnullarum libri spectatissimæque corollæ. Dixit autem Angelus Domini Veronicæ: Ornatus præstantior librorum corollarumve mulieribus donatus est a superna curia, quoniam in persolvendis horis divinis attentiores ferventioresque extitere. Quamquam omnis illa superna Hierusalem variis concentibus exsultaret Angelorum, nullus tamen a facie Dei oculos divertebat: tantæ jocunditatis erat vel unicum verbum ab ore Dei procedens auribus percipere; cunctas enim præcellebat delicias, quæque gaudia superabat vox illa divina.

Pia lectio horarum divinitus honorata.

a Scholiastes: Cautissime attendendus est hic Sanctorum præeuntium aut sequentium ordo. Non enim gradus gloriæ eorum simpliciter exprimitur, sed solum in ordine ad præsentem necessitatem; imo forte ad solam imaginativam Virginis.

CAPUT XV.

De ostensa celebritate consecrationis Ecclesiæ.

Quarto Idus Novembris cum solennia consecrationis ecclesiæ annuo more celebrarentur, subito raptu Virgo potita circumspexit apud cælicolas templum haud grande, ineffabilis pulchritudinis. Erant illius muri ex smaragdo sapphyroque lapidibus pretiosis conditi; at ornatus lapidum is erat, quem describere mortales nequeunt. In templo concentus personabant cælestes, quibus excitati Imperatoriæ et Regiæ majestatis ac præstantissimarum dignitatum viri, auro coronati, templum adoraturi ingrediebantur. Ponebant vero singuli coronas suas ante thronum Dei, qui in templi medio locatus residebat. Post innumeras turbas magnificentissime procedente circumspectata Veronicæ mens ad mortales remittitur, gaudiis vehementissime affecta cælestibus. Asseruit autem in hac festivitate Imperatorium quoddam ac Regia pompa dignum præ ceteris se animadvertisse.

CAPUT XVI.

De ostensa celebritate in sabbatis ob honorem beatissimæ Virginis.

Rapiebatur Veronica ab Angelo singulis sabbatis toto uno anno labentibus ad Superum regna; ubi cælestia solennia circumspectans, videbat Superos omnes procedere ob honorem Matris Dei, post quæ ea jocunditate Virgo beatissima in Veronicam oculos dirigebat, ut mortali corpori se nusquam junctam Veronica recordaretur. Aiēbat quoque: Ego divis cœtibus mente præsens mortalium omnium obliviscabar, neque tristius quicquam excogitare potuissem, quam ad corruptibilia reverti.

Rapietur omnibus sabbatis Veronica.

CAPUT XVII.

De ostensa festivitate S. Catharinæ Martyris.

Hocce peculiare tantummodo nunc scribendum autumo, quoniam junctam Catharinæ Martyri, inenarrabili gloria progredientem, celebri festivitate ejusdem Catharinæ Martyris, vidit Veronica Virginem quampiam albis indutam non Martyrem, pari majestate fulgentem, cujus nomen Angelus conticuit. Ego vero pia devotione arbitror Catharinam Senensem Ordinis nostri Prædicatorii fuisse, quam Christus Maximus sponsæ quoque titulo insignivit in Ecclesiæ militantis imperio.

ATTOR
ISIDORO
ISOLANO

replebat harmonia, Angelorum concentus supra modum sua dulcedine superans. Grata quamquam fuerit nimium vox Subdiaconi Epistolam decantantis, gratius tamen Diaconus Evangelium concinuit. Interea cum secreta persolveret Christus Sacerdos Maximus, duo Angeli albos cereos populo, qui templum repleverat, dividebant. Tum velum Angeli ante altare oblationis excipiendæ gratia extendebant. Ubi ad populum faciem vertit Salvator, ecce Virgo beatissima, duabus comitata feminis præstantissimis, cereum Salvatori obtulit, manumque illius exosculata est. Sic egere Virginis comites, sic ministri altaris singuli, sicque populus omnis qui aderat. O quantis optavit animi votis Veronica isthæc videns, cereum tenere, cujus oblatione Salvatoris manum exosculari potuisset. Ubi tandem cunctos Christus benedixit, ad usus corporeos regressus est Veronicæ spiritus. Dolebat vero atque excruciabatur lacrymis profluentibus, se dignam minime fuisse quæ manum Salvatoris exoscularetur, idque suis criminibus adscribebat, cujus rei gratia anxia pauxillum obdormivit. Eo somno longo Salvatoris sermone solatia mira percepit. Conticuit vero eadem Virgo dicens: Non licet illa homini loqui. Viros intuitam se Veronica asseruit; quorum quamquam grandis foret turba, non tamen ceterarum religionum numerum attingebant. Itaque Superum cœtus ob venerationem Divi Antonii egere ea quæ in reliquis festivitibus actitasse frequenter memoravimus.

CAPUT XXI.

De ostensa solennitate S. Joseph.

Quo die Divum Joseph sponsum beatissimæ Virginis præcipua solennitate veneramus, Superum tenens regna Veronicæ spiritus, conspexit Joseph albis indutum atque lilia manu tenentem virginitatis signa, maximeque gloria quosque cæli cives præeuntem. Plura quoque festa celebrari Veronica vidit apud cælicolas, ac præsertim ob honorem duorum Martyrum, quorum nomina ignoravit.

CAPUT XXII.

De ostensa festivitate S. Benedicti.

Ornatus S. Benedicti.

Cum natali Divi Benedicti cælicolum interesset choris, Angelo duce, mens Veronicæ, eundem Divum Benedictum intuita est, candida veste tectum inenarrabilique circumdatum gloria. Altera manu gestabat lapidem pretiosum, cujus nimio fulgore ac radiis præpedita fuit ne distinctius cognosceret quidnam foret. Dixit vero: Arbitrata sum aliquando lillii speciem habuisse lapidem illum: sed grandis erat ejusce decor, atque mihi imperceptibilis. Abbatum ac monachorum, quos nigræ albæque vestes coeperiebant, quique Divum Benedictum cælesti pompa decore sequebantur, magnus erat numerus.

CAPUT XXIII.

De ostensa celebritate Annuntiationis Beatæ Virginis.

Quæ vidit die quo Annuntiationem Dominicam recolimus apud cælestem Hierusalem festa peragi, asseruit Veronica peculiaris fuisse majestatis. Tanto primum micabat splendore Christus Maximus inter Joannem Baptistam et Joannem Evangelistam medius procedens, Joseph patre sequente et admirabili gloria gestiente, quem nulla mortalium pectora capere possent. Gaudebat lætabaturque vehementissime Veronica vultum memorans Salvatoris: omnis vero cælestis curia alternis turmis hominum et mulierum exultabunda incedens, cælestia personabat gaudia.

Erat singulorum habitus præcipuo decore refulgens. At beatissima Virgo alba circumtegebatur veste, cui a manibus ad humeros et ab humeris ad manus radii aurei contexti inerant. Medio pectore mediisque humeris radii aurei divino lumine splendebant: vestis quoque limbus ante et retro duplici radiorum aureorum contextu decorus nimis erat, veluti in lineis vestibus celebrantium Sacerdotum intuemur. Gemino quoque diademate micantibus gemmis coronata gradiebatur Virgo beatissima. Illius vero vestem circumtenebant Angeli pro Matris Dei ampliori veneratione. Tandem Altissimi adorato throno, venerataque Dei Matre a cælicolis cunctis, Superum solennia Veronica reliquit decurso septem horarum spatio cum rapta isthæc contemplaretur.

CAPUT XXIV.

De ostensa festivitate S. Marci Evangelistæ.

Vidit hac die cælestem ad solennitatem progressa Veronicæ mens, Divum Marcum sub specie leonis albi, oculis aureis pleni, cujus inexcogitabilis erat pulchritudo, ac dignitas, apud Superos prodeuntem. Marco tres Evangelistæ jungebantur, Mathæo hominis, Luca vituli, Joanne vero Aquilæ formam gerentibus. Horum alæ invicem collidebantur, divinis concentibus Superum choros replentes. Quid enim cælo terrisque dulcius insonuit Evangeliorum vocibus? Marcus palmam gestans ac coronatus aureo diademate inexcogitatum ægris mortalibus splendorem emittebat. Tali exultabundus processit pompa Marcus per choros supernæ Hierusalem, omnibus cælicolis divina gaudia consuetosque honores Altissimo redendentibus.

CAPUT XXV.

De ostensis solenniis S. Petri Martyris ac Divæ Catharinæ Senensis una die apud Superos celebratis.

Tertio Kalendas Maii, Christo Maximo significante, Veronica intellexit triduo sequenti Sanctorum festa in cælis tantummodo se conspecturam, quo dilabente spatio multis in cælo Sanctorum interfuit celebritatibus: verum totam fere noctem festivitatis S. Petri Martyris Prædicatorii ordinis, Veronica corporeis soluta sensibus superna ad cælum vehitur ope: ibi Divum Petrum Ordinis Prædicatorii Patri Dominico junctum terrestribus ignota gloria inter Superos progredientem inspexit. Uterque habitu fulgebat Prædicatorio, uterque ab omni Hierusalem peculiari veneratione prosecutus est, comitante magna turba Prædicatorii habitus. Inter hæc Divam Catharinam Senensem, cujus Comes erat Domitilla Martyr et Virgo, pari procedentem gloria intuetur. Est mortalibus inexplicabilis illarum Virginum splendor ac majestas, quæ Dei thronum inenarrabili circumventum lumine, primo adorantes ab omnibus Superis cælestes honores acceperunt. Multas per horas hic raptus perduravit, utpote qui a Missæ celebratione post usque decantata officia vespertina perseveravit. Asseruit Veronica eo mentis excessu cælicolas se animadvertisse Divi Petri Martyris ac Divæ Catharinæ Senensis festivitati celebrandæ una semper intentos.

Celebritas
S. Petri.

26 Enimvero ineffabile est quibus interfuerit tropæis Veronica ob venerationem Sanctorum quorundam ac Sanctarum tota sequenti die usque ad noctis interstitium. Hæc itaque solennia per anni decursum Veronica in splendoribus rapta Sanctorum vidit, quæ nos angusto sermone quamvis prosecuti fuerimus, divinæ tamen contemplationi insistentibus immensum volumen parient. Tantæ enim majestatis asseruit nonnumquam Veronica, cum Sororibus quæpiam aperiret,

Ingentia cæli,
gaudia.

aperiret, fuisse eam Sanctorum gloriam, ut silentio potius venerari debeat, quam infirmis raucisque mortalium ineptiis aperiri. Hortata vero est Sorores Veronica dicens: Paucula quædam ego vobis, o Sorores dilectissimæ, divino imperio enarravi, ut rebus mundi contemptis ad æternæ solennitatis gaudia mentes vestras excitare conemini. Nullus vos terreat labor, nullove affectæ tædio a divini amoris flamma corda vestra tepescere sinite. Grandia nimium apud Superos nobis parata præmia vidi, quæ carne junctus spiritus meus explicare nequit. O si vel unius animæ divinos viventis honores vobis inspectare ab alto donaretur, mortalibus ea munera incognita equidem fateremini, neque enim ullæ visibilium rerum species supernæ illius dignitatis formam exprimere queunt. Multa itidem vobis, o Sorores, conticeo Christo mandante. Hæc Veronica.

LIBER SEXTUS.

De expositione multiplici revelata Veronicæ.

PROŒMIUM.

Huic volumini præfandum arbitror, apud sacros codices sensum moralem personantes, et piorum gesta nonnumquam præsignare malos, et bonorum typum impios gerere. Quis enim ambigit Regis Assueri imperium Dei immortalis scepra significare? Salomonis vero Regis delicias Canticorum oraculis descriptas? Nonne beatissimo illo eloquendi genere Christi et Ecclesiæ, justissimi animi divinos amores, cælestia præludia, incognita malis solatia, ac blandientem summum Opificem suspirantibus ad æterna gaudia mortalibus produnt, explicant, præloquuntur? Quamobrem divinarum litterarum interpretationi consentiunt sensus morales, quos sextus liber aperit; in quo plura referuntur, quibus etiam summis viris præcipua conferatur instructio.

CAPUT I.

*De expositione quorundam visorum
Dominica in ramis palmarum.*

Scripsimus in libro superiore Virginem Veronicam mente raptam, quæ gaudia, quosve honores Salvator in die palmarum acceperit, animadvertisse; inter illa vero arbores palmarum et olivarum humilitatis signa dedere, solæ cannæ immotæ stabant. Dixit autem Salvator Virgini: Hæc signant homines, quos ego per gratiæ donum inhabito, semper humilia de se sentire, humilia operari, humilia loqui, hominum laudibus contemptis. Capita semper flectunt et cervices, ubi pro divinæ Majestatis adoratione quodpiam actitandum aut loquendum evenit. Cannis vero similes adinveniuntur superbi, humanæ ambitionis cupidi, inflatique cogitationibus iniquis. Est tantæ pravitatis inanis gloriæ crimen, quo tametsi miraculis homo claresceret, eo arrogantiae tamen vitio illum odio prosequi cogor. Caveant autem mortales ne ad olivæ vel palmarum ramos accipiendos ab Ecclesiæ Sacerdotibus accedant, nisi peccatorum prævia confessione, actu vel proposito. Statuat unusquisque prius dimittere proximo offensas, et divinam sibi omnino satagat conciliare Majestatem. Hisce decorus operibus, digne palmarum ramos efferet. Hæc Christus Deus immortalis.

CAPUT II.

*De revelato a Salvatore modo decantandi
nonnullos psalmos.*

Eodem quoque Palmarum die post mente inspectam cœnam in domo Marthæ, Salvator Veronicam

allocutus est in hæc verba: Sæpe temporibus retroactis coram me preces effudisti pro universis Sororibus tui cœnobii, verum illis meo nomine significato, quod hæc quæ officiis decantandis addictæ sunt desides nimium existunt. Odia quædam animo versant, et corde mirum in modum devagantur. Reprehensæ non abstinere, quin præfato errore vehementer delinquant. Illo conveniunt ut meum nomen laudibus prosequantur, non ut inanibus deserveant cogitationibus. Eisdem pariter meo imperio dicito, quando canticum Benedicite omnia opera Domini Domino, psallentes inchoaverint, et pausam in medio versus protraxerint, memorentur se nomen meum laudare, et benedicere. Ejusdem quoque reminiscantur in singulis pausis hymni præfati, ac psalmorum Laudate Dominum de cælis, Beati immaculati in via, et, cum invocarem exaudivit me Deus justitiæ meæ. Salvator itidem in multorum psalmorum decantatione quamvis idem fieri Veronicam edocuerit, id tamen secreto servare Virginem jussit. Hæc pariter subintulit Christus: Meo nomine citius Sororibus isthæc explanabis, quoniam talia amplius tibi significanda minime mandabo. Jubeo itidem ut eadem omnibus posteris Sororibus indicentur. Vocem unaquæque audentius promat, inimicitias oblivioni mandans: hæc est enim voluntas mea. Cui Veronica: Exploratum habes, o Domine Deus meus, nihilo mortalium fragilia pectora ab alto donari nisi ipse præstiteris. Tu animos illarum tuo amore succende, ut fervore Spiritus tui concepto, tibi Domino famulentur. At Christus Veronicæ respondit: Vera quidem fateris, o filia mea, sed ut sibi vim inferant necesse est, voluntatem propriam abnegantes: discant meo exemplo pati, ac dolores, vulnera, et labores, a me perpassos mente animove pervolvant. His sibi frena imponent, et carnis incentiva devincant. Posthæc de quibusdam altissimis Christus disseruit, quæ mortales latere voluit. At corporea officia mens Virginis repetens nocturnas excubias adesse signo campanæ dignovit.

CAPUT III.

*De expositione morali actorum in ultima
cœna Christi cum beatissima Virgine.*

Hebdomadæ sanctæ diebus anni Dominici millesimi quadringentesimi nonagesimi, divina ope corporeis solutæ sensibus Veronicæ Salvator Christus Jesus recensita quæque suæ passionis mysteria exposuit, in hunc modum dicens: Memorare filia mea, agentem me ultimam cœnam cum Matre, eademque sci-scitante mei caussas mœroris, parumper substitisse anteaquam responsa darem. Aiebat siquidem Mater: Novi profecto, o Fili, te moriturum Hierosolymis, sed tempus minime exploratum habeo. Sic profecto a quovis actitandum est: nam diligentius præcogitandum est, an danda responsio scandalum proximi, mentis iras, aut Dei offensam producere debeat. Ad mentem pariter ducito, o filia, Matrem meam passionis meæ cognito tempore solo protinus seminecem dilapsam; viresque cum recepisset dixisse: Heu o fili mi, inter innumeros tui amore toleratos dolores hic profecto meam ipsius animam pertransibit. Is est modus pœnitentium ac peccata plangentium, nam ob amorem talium criminum acutos gladios corda, pœnitentium pertransire convenit, instar cruciatuum Matris meæ: tametsi dolor nullus mortalium eorum, qui voluntarie pro peccatis adversa subeunt, æquari queat Matris meæ doloribus, quos in diebus meæ passionis ipsa perpessa est. Cumque in crimina mortalia labitur homo surrecturus ab eisdem, interius semimortuus primum concidere debet, diuque in angustiis perseverare; matre mea suis doloribus id præsignante. Tanto etenim temporis spatio saltem

AUCTORE
ISIDORO
ISOLANO.

in doloribus recogitatorum criminum persistendum est, quanto mater mea solo hærens tunc jacuit. Mirum in modum autem iste dolor pro peccatis assumptus conspectui meo pergratus invenitur.

Qualis esse
amor debeat.

5 Memento quoque filia mea, ea hora Magdalenam ingressam ad nos magna voce exclamavisse præ dolore futuræ meæ passionis, quam me exponente intellexerat. Ea vox ingentis amoris flammam, quo me prosequeretur, indicat. Ego quoque diligere ab hominibus pari amore me cupio. Dicet quispiam : Admirandum minime est, si tantopere me diligeret Magdalenam, quando ad viam salutis eam evocaverim nullo labore prævio. At Martha plurima sororis gratia subiens, divinæ gratiæ munus Magdalenæ promeruit. Nullus profecto spiritualia dona Deo largiente percipiet, nisi prius dura superare studuerit. Optant quidem plerique cælestis patriæ fructus prægustare, sed sudores perpessi tædio afficiuntur, desidesque effecti numquam voti compotes comperiuntur.

Parentibus
inseciis non
excundum
domo.

6 Quid vero signet benedictio materna, quam genuflexus ab eadem petii, audi filia mea. Quisquis mortalium parentibus viventibus gaudet, illos veneretur : numquam domum exire cupiens ipsis inseciis iter arripiat, quoniam parentes sive carne sive spiritu sint, talibus honorantes minora admittunt crimina, aut innoxii domum repetunt. At genitrix mea cum a me benedici exoraverit, humilitatis exemplum cunctis intelligere volentibus dedit. Verum cum ait : Cœcutiunt mihi hac hora cor et corpus, typum gessit tenebrarum hominum eorum, qui adstrictos se esse dignoscentes, scelera sceleribus addunt. Sed Magdalenam me sequens ut ab itinere revocaret, peccatoris indicium est; cui mea consecranti vestigia viscera misericordiæ Altissimi invocare, et exclamare semper fas est. Et quemadmodum Magdalenam diu perstitit rogans, pœnitentes agere pariter decet. Aperui autem ad Matris unicum solatium resurrectionem meam futuram tertia die, ut criminosi saltem tertia die a peccati morte resurgere discant. Enimvero sicut Mater pietissima Magdalenæ nuntianti resurrectionem futuram tertia die, respondit : Quæ, rogo, Magdalenam, his tribus decurrentibus diebus occurrent? Ita criminibus onusti quæ eis contingere queant nesciunt; subita nempe morte præoccupari possunt. Demum fides in sola Genitrice mea perseverans docet conversum ad viam veritatis inviolabilis fidei sacramenta servare. Perpetuo vero odio perpetrata delicta prosequens, de misericordiæ Dei largo munere numquam diffidat. Ego enim cuncta peccatori remittam crimina.

CAPUT IV.

De expositione morali actorum in ultima cœna Christi cum discipulis.

Judæ crimen
cur non pa-
lam prodidit
Christus.

Memento etiam, o filia mea, in ultima cœna cum discipulis meis me dixisse : Qui intingit manum mecum in paropside, hic me traditurus est. Hoc signat quantumcumque latentia crimina me posse palam efficere. Nohi vero Judam proditorem ceteris aperire discipulis, ne forte verecundia induraretur cor ejus, sed occultum illius crimen esse volui, expectans si forte ad me conversus pœnitentiam actitaret, qui humanitate abusus impœnitens obiit. Est quoque Judæ damnatio omnium peccantium norma. Sola enim obstinatione errantes quique æternis ignibus, perpetuaque miseratione carentes adjiciuntur. Discant itidem mortales meo exemplo injurias proximo remittere, et hostium crimina ceteris non pandere. Quamobrem ut Judæ proditoris scelus omnino lateret, sacram illi licet indigno Eucharistiam exhibui. Dixit quoque Dominus : Reminiscere filia mea, me discipulis mortem meam nuntiavisse, qua apprime doluerunt. Hoc typice indicat pœnitentem oportere mor-

talia sua crimina Sacerdoti explicare, quæ ubi divisa a venialibus Sacerdote declarante intellexerit, doleat toto corde, Apostolorum doctus exemplo. At cum discipulis pacem mandans dixerim : Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis, fraterna caritas illo sermone edocetur. Non enim qui pace proximi caruerit intrabit in regnum cælorum; nec qui fraterna communione privatur, electorum numero adscribi poterit. Enimvero jubens ego ipse Apostolis ut ceteris in virtutibus exemplo forent, quosque erudiri ne proximis scandala male agendo præberent; bona suspicentur, quæ actitare ceteros viderint, pia semper gestantes viscera. Ubi scelus quodpiam mortales animadverterint, cogitent apud semetipsos dicentes : Hodie mihi, cras tibi. Noverint tandem omnium qui mortalibus adstricti sunt criminibus, catenam meo collo alligatam, apud diabolum captivitatem præsignavisse. Enimvero captionem meam in ultima cœna significavi, ut qui me sequi cupiunt contemni ab hominibus discant. Nulla enim mortalium lingua explicare poterit, quam mihi placeat ille contemptus, utilisque sit ipsis voluntarie contemni appetentibus.

Athena peccata
non judi-
canda

CAPUT V.

De expositione morali quorundam actorum post ultimam cœnam Christi cum discipulis.

Dixit itidem Dominus : Ego cum Judæ proditoris pedes ablueri dignatus sum, quanto sint amore prosequendi hostes re ipsa docui : quam gratissima enim mihi profecto est inimicorum dilectio. At cum in montem olivarum proficiscerer cum discipulis, dolentibus nimis præ mœnore eorum quæ illis mihi ventura declaraveram, dixi tandem : Jam finem, quæso, imponite o discipuli mei luctui. Signant vero ea verba, mortalia omnia ad corpus spectantia fine concludi, animam vero immortalitatem perpetuam possidere, sive æternis fuerit donata gaudiis, sive inferorum pœnis addicta. Aiunt plerique animos hominum cum corpore interire; sed hi falluntur nimium, nimiumque errant a via veritatis, ignari, stulti, ingrati, et conscientiæ claritate carentes. Attendunt nequaquam miseri mea ab alto illis demissa munera. Ego enim eis animum ad imaginem et similitudinem meam donavi. Ego eos pretiosissimo sanguine meo redemi. Ipsi vero mortalitatis animorum opinione stulti, mundi deliciis ebrii, impia adversum me admittunt scelera; a quibus si conversi non fuerint, æternæ damnationis pœnas luent. Verum luctus discipulorum amorem, quo me toto corde prosequerentur, indicat. Hic est amor, quem ab hominibus exspecto, quemve discipulorum dilectio figurat. Hominum sat mihi solus amor, pro tantis a me acceptis muneribus, quos sanguine proprio de tenebris et umbra mortis eripui, quorum profecto animas ego tanta dilectione prosequor, ut omnes salvas esse cupiam. Quocirca præstolor, exspectoque iterum atque iterum, ut juste et sancte vivant : quod ubi ad extremum usque spiritum renuerint, cogor justitiæ jura adversus eorum scelera exercere.

Christus Di-
scipulos sola-
tur.

CAPUT VI.

De expositione morali eorum quæ Christo oranti in horto evenerunt.

Dixit pariter Dominus : Multa mihi evenere, o filia mea, cum in monte Oliveti oravi Patrem ut transiret a me calix passionis, quæ sigillatim tibi non explicabo, quod ea in plerisque locis scripta comperiuntur. Factus fuit tunc sudor meus sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram, quo dabatur intelligi pari dolore affici decere eum, qui mortale crimen admisit. Fuit vero mentis meæ cogitatio tam vehemens,

Unde Christi
sudor sangui-
neus.

mens, ut dignota voluntate Patris, qua statuerat me omnino mortem sævam perpeti debere, omnia ossa mea trementia locum a natura institutum mutaverint. Caro quoque indoluit usque ad cordis medullas, et ossibus amplius hæreere visa non est; quamobrem aqua et sanguis e corpore meo sudoris vice ubertim profluxerunt. Verum cum signum Crucis, cui hærebat spongia, calici impositum mihi Angelus nomine Patris mei detulit, cui ego ipse configendus eram, usqueadeo pertinui, ut membratim concidere me arbitrarer. Quamquam nullus pœnitentium dolor meo comparandus sit dolori, utpote qui quosque cruciatus superarit; angi tamen omnes peccatores jubeo, ac eos præsertim qui nefanda admittunt scelera, inter quos iniquiores sunt sacris addicti, veluti aliquando me ostendente animo rapta vidisti. Quocirca satagat mortalium quisque quotidie mysterium quodpiam sævæ meæ passionis meditari. Sudor itaque sanguineus carne adversus spiritum durius repugnante defluxit, vimque naturæ ego intuli, satis imperio Patris mei factururus. Imitentur me qui impia perpetrant scelera quotidie, et pro divinæ legis servando jure, suaque salute tandem nanciscenda, adversum carnis incentiva dimicent; vim sibi inferre conentur ut peccata devitent, quemadmodum ego ipse paterna jussa capessens, reluctantem carnem devici. Meditentur quoque me dira tormenta pro humani generis non mei ipsius salute subiisse. Est et aliud quo me sequi homines edocentur: nam desidiam et inanes cogitationes extinguere orantes meo exemplo discant. His autem qui immota mente orare sategerint, munera cælestia promitto, humilitatem, sui ipsius contemptum, caritatem, et cum fratribus cordium unionem. Numquam a mortalibus explicari posset quam mihi grata sit pax sancta inter fratres reperta, quantumque divini fructus afferat. Hinc oritur, ut attentissime orantes sæpenumero rapiantur, sensuum officioque careant, quoniam ingenti amore mihi tunc juncti, animi una intentione in me solo feruntur.

CAPUT VII.

De expositione morali eorum quæ acciderunt in comprehensione Salvatoris.

Sed cum in horto oravissem ad Patrem, venere milites ut me comprehenderent: quibus ego obvians inter cetera dixi: Ego sum. Hoc meo exemplo discant criminibus onusti, omnia etiam minima sua aperire Confessori. Quod si a facie Confessoris se absconderint, me numquam latere poterunt. Quisquis ad reatus confessione sacra purgandos accesserit, dolens, corde contritus, stabilique mente scelera omnino posthabendi eat; qui vero confitens peccandi affectum retinet, illius mihi ingrata confessio existit, reusque apud me invenitur, quod sacramento indignus abutatur. Memorare o filia mea, quo furore, quave rabie insanientes Judæi, vinctum me per montem Oliveti pertraxere: unguibus enim pedum meorum tunc caro cessit. Hocce genus itineris utinam ad crimina properantes animadverterent, menteque volutarent dicentes: Heu me miserum et infelicem! ego his pedibus per scelera curro, at Christus Deus meus montem Oliveti pedibus crudelissime descendere coactus est, ne iniquitatum viam amplius ingrederer. Quod ubi evenierit talia cogitantem criminosum propria dolore peccata, ne differat ad Sacerdotem accedere, confessionis sacramentum rogaturus.

11 Enimvero quod in diversa tractus et apud plebsque deductus semper tacuerim, significat hominem cælestia appetentem numquam rixari fas esse: quamquam noxius a quopiam arbitretur, et innocens existat, taceat tamen meo exemplo, nam qui contentionibus studet, arrogantiae vitio laborat, scelus admittit, et eos cum quibus contendit præcellere se opinatur.

At ego minimum omnium jubeo hominem me sectantem se credere, meæ solius tractum dilectionis amore.

CAPUT VIII.

De expositione morali trinæ abnegationis Petri.

Dixit quoque Dominus: Ad mentem reducito o filia, me discipulis prænuntiasse, Petrum, qui tanto amoris zelo me prosequabatur, ter me abnegaturum fuisse, antequam gallus bis vocem daret. In domo vero a Annæ bis me negavit; tertio quoque cum Malchus, cujus ipse auriculam absceiderat, assereret Petrum esse de numero discipulorum meorum. Posthæc Petrum respexi dolore et amore intrinsecus me moventibus. Et statim gallus cantavit, et recordatus est Petrus verbi quod dixeram ei, et egressus foras flevit amare, mente revolvens se esse quem ego prædixeram, ter me abnegaturum. Ist hæc signant, o filia mea, eos qui mihi famulantur, criminibus suis me abnegare, veluti Petrus actitavit. Hi quoque sunt qui amore meo languere se ostendunt, inter quos præcipui inveniuntur sacris addicti, tam gravia scelera, qualia aliquando tibi ostendi, admittentes. O utinam qui Petri exemplo peccant et errantem sequuntur, pœnitentem sequerentur! Nam ego eis misereri polliceor. Sed heu corde obstinato, quod diabolus inhabitat, in ærumnis suorum peccatorum perdurant usque ad extremum halitum. At me cum oporteat justitiæ exercere vindictam, æterno supplicio deputantur, majoribus attriti tormentis quam ceteri. Sunt vero illorum cruciatus inexplicabiles, ceu aliquando te vidisse nosti meo imperio meque ostendente.

a Videtur potius triplex negatio in domo Caiphæ contigisse. Vide Baronium an. Chr. 34, nu. 71.

CAPUT IX.

De expositione morali Joannis nuntiantis beatissimæ Matri comprehensionem Christi.

Memorare itidem o filia mea, me ad columnam ligato, Joannem propere abiisse nuntiatorum Matri meæ, quæ mihi sæva contingebant. Nam cum lares applicuisset ejusce domus, ubi tunc Mater mea et Magdalena morabantur, ostium percussit, strepitum dans ingentem, actus amore vehementi quo me prosequabatur. Venit Magdalena percutienti responsura, et dixit: O Joannes, ubinam, quæso, est Magister meus? Joannes vero præ doloris magnitudine lacrymas uberes pro voce dedit, minime responsum præstare valens. His, o filia mea, edocentur homines meo amore succendi Joannis exemplo: et meæ passionis audientes mysteria dolere et excruciiari lacrymis profusis, ceu Joannem egisse intelligunt. Novi equidem neminem tanto dolore affici posse passionis meæ caritate, quanto Joannes et Magdalena doluerunt. At nec ipsi tantum doloissent, nisi hoc illis meo peculiari munere præstitissem. Sed opto omnes homines satagere ut corde affligantur ob passionis meæ venerationem veluti mihi compatiētes: quod si vel sola lacrymula egerint, magnum aliquid se egisse arbitrentur: nulla etenim mortalium lingua exploratum efficere potest, quantum jocunditatis mihi, et quantum commodi illi afferat illa lacrymula.

14 Dixit quoque Dominus: Mente tua non excidat, o filia mea, Joannem profectum ad Matrem meam dixisse: Filius tuus, o Domina, comprehensus fuit a Judæis et ligatus, ne tardes te rogaverim, neve moreris, si ipsum videre cupis. His verbis erudiuntur homines, ubi criminis quodpiam se admisisse animadverterint, ne differant Sacerdoti medio confessionis sacramento aperire, aut saltem conteri cum proposito quam citius confitendi. Tunc mater mea respondit: Propere, o Joannes, Hierusalem una concedamus.

Hujus

AUCTORE
ISIDORO
ISOLANO.

a

Caritas fraterna ad orationem confort.

Dire per montem Oliveti raptatus Christus.

dolor de passione Christi.

Utile Christo condolere.

Peccata nostra expianda.

Rixæ vitandæ.

Hujus verbi typo discant pariter impii statim a peccato resurgere. Verum ingressa Hierusalem Mater mea cum nox foret, vidit ignis lumen a longe in domo quapiam illucescere : eo concessit Mater, comperitque fabrum lignarium; hominem interrogat Mater dicens : Nostine ubinam forte sit Filius meus? Cui faber : Tuum ego ignoro natum; hoc vero exploratum habeo, Judæos virum quempiam apprehendisse, qui dicitur Jesus Nazarenus. Et hoc ligno a Crucis die illucescente configendus est. Tum mater exclamans dixit : O crux quos in te cruciatus sustinebit filius meus! o crux quotiens in te morietur filius meus! Hærebat autem lingua Matris palato per singula verba. Posthæc Magdalenam Mater complexa dixit : Vide o Magdalena, cui cruci affigendus sit Magister tuus et filius meus. Hæc verba meæ genitricis reum mortalium criminum, talia exclamare ex toto corde hortantur : O Deus meus, ego profecto dignus sum, quem pro scelerum meorum sordibus interimas. Cum vero ad portas mortis corporeæ proximior fuerit, oret totis animi votis, dicens : O Deus bone, quænam post exitum mea sors futura est? Tametsi confessionis sacramento me mundaverim, ignoro tamen quæ mihi post fata succurrant.

a An hæc ita contigerint, haud liquet. Verisimile est Virginem Matrem si intra urbem ea nocte non fuit, sed Bethania accersita est a Joanne, et quo diventeret amicas ædes habuisse, et quo res loco esset per Joannem explorasse. Crucem autem jam tum fabricatam consentaneum est Judæorum furori.

CAPUT X.

De expositione morali eorum quæ evenere in deductione Christi a prætorio Pilati usque ad montem Calvariæ.

Dixit etiam Dominus : Memor esto o filia mea, domum Pilati xiens quomodo inaudita deducebar sævitia : factus enim eram opprobrium gentibus, et commotio capitis in populis. Me vero intuita Mater facie deformem non dignovit, quamobrem dixit Magdalenæ : Nostin o Magdalena quis sit filius meus et Magister tuus? Hoc verbo ostenditur, quod qui me inter mortales dignoscere minime satagerint, et ego illos in conspectu majestatis meæ nequaquam sum cogniturus. Enimvero cum Genitrix pientissima Joannem rogatum fecit, ut quoniam me contingere nequibat præ multitudine populorum, et vicos Hierusalem ignoraret, deduceret eam compendio ad locum quo transiturus essem; indicat quemcumque mortalis criminis pondere pressum, mihi nunquam futurum proximiorum. At ego genitricem intuitus discensve : Adauxit in immensum dolores meos, o Genitrix, præsentia tua; doceo quosque in confessione crimina celantes et sancta Eucharistiæ sacra sumentes indigne, homines quidem latere plerumque, sed me Deum nunquam; quinetiam crimina criminibus addere, sacramentum mei corporis ad sui damnationem percipientes. Enimvero cum me supremo labore ascendentem versus Calvariæ montem inspectaret Mater flebilis, dixit : Heu o fili mi, quonam modo altiore montem tanto pressus pondere conscendere poteris? At hæc verba erudiunt hominem mortalis peccati obnoxium reatum mente recolere, et magno cordis dolore talia asserere : Heu me miserum! heu me infelicem! quonam modo ad videndam faciem Creatoris deveniam? Neque oblivioni tradideris Simonem Cirenæum meam crucem humeris coactum detulisse, quo citius ad extremum supplicium proficiscerer : quod peccantibus indicium est nulla misericordia eos me persecuturum post cineres.

CAPUT XI.

De expositione morali eorum quæ circa Christum evenerunt, posteaquam ad montem Calvariæ crucifigendus devenit.

Ait quoque Dominus : Posteaquam montem Calvariæ ascendi, Matre inspectante, quæ se a turba veluti paupercula mulier separaverat; impii milites sævæ mortis mihi pararunt supplicia. At mater undique flebilis et tristis dixit : Jam cor mihi et corpus omne ac vestes in tenebras convertuntur : et quis mihi tantæ obscuritatis modum dabit? Qui sermo tenebras peccantium signat. Sunt vero illæ tanta cœcitatibus, ut mortalium silentio potius quam verbis aperiri fas sit. Verum cum Judæi, qui me circumdabant instar canum, diros darent sonos me cruci affixuri, Matris pientissimæ animam gladius doloris pertransivit. In altum vero postquam cruci confixum elevarunt, Mater vehementissime cruciata dixit : Heu me, o fili mi, quem toties per vicos et plateas a turbis venerari intuita sum, nunc in aera turpissime elevatum conspicio! Cumque non haberem ubi caput reclinarem, subintulit : Non habes, o fili, ubi caput tuum reclines. Discant his verbis qui carnis delicias quæritant sæpius meditari me semper apprime laboravisse. In cruce vero quas sustinuerim angustias quis enarrabit? Enimvero morti proximior dixi Matri : Mulier ecce filius tuus. Et ex ipsa hora accepit Joannem in suum. Cui quamvis Reginam mundi se fore nosset, obtemperavit tamen, humillime obediens mihi semper existens. Hoc matris meæ exemplo qui magistratibus pollent, et ceteros anteeunt dignitatibus, discant præsto adesse inferioribus, et si opus fuerit nonnumquam obsequi. Animadvertens denique pia Genitrix me spiritum Patri traditurum, complexa est crucem, in qua pendebam, iis affecta doloribus qui humano eloquio exprimi nequeunt.

CAPUT XII.

De expositione morali eorum quæ evenerunt circa Christum mortuum.

Posteaquam in cruce pendens Patri spiritum reddidi, venere plurimi milites furiis invecti, ac præcipue Longinus, qui lancea latus meum sævissime vulneravit. Sanguis vero pretiosissimus lancea decurrens manum militis attigit, qui continuo oculos deliniens, lumen oculorum quo carebat recepit, et mentis tenebras una depulit. En qui me duro affligerat vulnere, in quem ego ipse pro suis criminibus vindicem manum exercere poteram, salute mentis et corporis sola mea pietate donatus est. His ducti exemplis homines noxas dimittant omni nocenti se, bonum pro malo reddentes : hoc enim mihi quam gratissimum est. Grandia quoque munia injuriarum immemores a me præstolentur, quoniam præmia digna ferent. Verum ubi pia Genitrix crudele vulnus mihi a Longino illatum conspexit, examinis fere solo dilapsa est. Conspectanti quoque eidem Joseph ab Arimathia venientem quorundam comitante catterva, pariter accidit. Verebatur enim ne adversus corpus meum mali quodpiam moliretur. Cui Joannes : Ne timeas, o Domina, nam adveniens turba amica est, non hostis. Tum Virgo genua flexit Deo Patri gratia referens, auxilium sibi mittere dignanti. Hæc vero erudiunt quosque, ut cum post adversa auxilium a Domino persenserint, illud primo cognoscant, et haud ingrati mihi summo opifici gratias agant. Dixit itidem Dominus : Memorare quoque Joseph ab Arimathia, ubi locum attigit crucis, in qua mortuus ipse pendebam, inter cetera exclamavisse : Heu! heu! Præceptor noster, Judæorum invidia sæva

Longinus illuminatus.

nimis

nimis morte decessit. Quibus verbis et me diligere summopere se ostendit, et æmulatione multa fieri scelera, quibus plurimi æternæ damnationis sententiam subeunt, veluti aliquando me docente didicisti.

*Deposito
Christi de
cruce.*

18 Verum Nicodemo crucem ascendente, et clavos, quibus configebat, eripiente, Joseph corpus meum sustinuit. At pia mater me indefessis oculis intuens, brachia protendebat, veluti me dilabentem suo gremio exceptura. Hæc o filia mea indicant, fas esse quemvis studio meditandæ meæ passionis quam attentissime incumbere, quibuslibet semotis cogitationibus, quæ animum divertere queant. Ea vero meditatio ignibus caritatis, exemplo Matris meæ, exardescat : nam qui multum diligit, valde dolet ob dilecti calamitates ; et qui parum amat, haud multum torquetur. Sed cum ceterorum dolor meæ passionis gratia assumptus, Divæ Genitricis doloribus sit incomparabilis ; satagant homines a negligentiae somno excitari, ne pro accepto passionis meæ munere ingrati reperiantur ; ego autem ampliora quam ipsi petierint eis donabo. Mihi enim admodum pergrati existunt, qui passioni meæ meditandæ accuratissime student. Ipse tandem e cruce depositus Matris genibus sum exceptus. Magdalena vero pedes meos rigante lacrymis, pia mater faciem meam uberiore lacrymarum copia diluit ; post hæc exclamavit trina voce filium invocans. Tum singula Prophetarum oracula, quæ de me prænuntiant, repetens, lugubri nimis sermone lamenta inexplicabilia dedit. Discant hoc exemplo poenitentes super se flere nimis, et pro singulis criminibus tristes dare voces. Corda enim contrita nequaquam ego sperno, nedum ingenti amore prosequor.

*Meditatio
passionis.*

CAPUT XIII.

De expositione morali eorum quæ circa sepulturam Christi acta fuere.

Longiori oratione funus meum Matre prosequente, dixerunt Joannes et Joseph : Hora præsens nocti jam vicinior extat : quamobrem sine Mater flebilis tui nati ac præceptoris nostri aromatibus condire corpus in sepulturam. Respondit pientissima Genitrix : Cogitasne Joannes Filium sine matre sepulchro te posse tradere ? Inter verba vero ejulatus imo pectore trahabat. Velo demum corpus meum circumtexit pia mater, suffragantibus qui aderant. Cum autem luminaria accensa circumspectaret, funeris venerandi gratia altius exclamavit. Enimvero cum ad monumentum venissent, expandit se mater super corpus meum, tristi nimis voce exclamans : Heu me ! ubinam te o fili mi relinquo ? Lacrymantibus vero qui aderant, dixit Joannes : Sine jam Mater corpus sepulchro locari, quoniam advesperascit, et inclinata est jam dies. Plurimi equidem tanto affectu terrena sequuntur, quanto mater mea meipsum. Aiunt corde et ore : Quibus nos hæc nostra terrena relinquinus ? Temporalia tantummodo cogitant, animi felicitatem pessumdantes. Memorantur minime novissima, et quænam illis sit futura sors post cineres. Denique recedens a monumento Mater piissima lamentabili voce repetebat : Heu me ! quomodo sine te, o fili mi, vitam ducere potero ? Talia dicere errantes a via salutis convenit, et peccatorum sordibus involutos. Exclamet itaque errans a via salutis corde contrito, et voce tristi dicens : Heu me ! quomodo sine divinæ gratiæ cælesti munere vivam ? qui tot et tanta crimina admisi ! Quiderit si subita morte præoccuper ! Non tot admissis sceleribus anima mea æternis ignibus addicetur ? Hæc ubi voce protulerint cordis, ne desperent, sed fide et amore in cælum erecti viscera misericordiæ meæ præstolentur. Sic gratiæ donum promereri poterunt, ac fideles in finem usque perseverare. Dixit itidem Dominus : Pia mater fidem semper invio-

latam servavit, cui fides nulla mortalium comparari fas est. Quisquis igitur instar Divæ Genitricis fidem rerum divinarum usque in finem integerrimam custodiet, satagens mea jussa capessere, me animo volutans, affectusque componens, ille semper mecum est, et ego cum illo ; ac divino circumventus lumine æternis tandem bonis potiétur.

CAPUT XIV.

De expositione morali ostensæ ablutionis pedum ante institutionem Sacramenti Eucharistiæ.

Toto anno cum inspectasset Veronica passionis Salvatoris singula mysteria, angebatur, ancepsque mente fluctuabat, cur Christum semper pedes abluentem discipulorum ante cœnam viderit ; quando id postquam cœnavit Jesus factum fuisse Evangelistæ referant : quamobrem summum opificem sæpe Virgo precabatur, obsecrans hujusce rei nosse rationem. Quinto itaque Kalendas Octobris anni Dominici millesimi quadringentesimi nonagesimi, post sæva verbera ab dæmone illata Virgini, eidemque animo superas sedes tenenti reseravit Dominus plurima, quibus et corporis salutem et mentis ineffabilia percepit gaudia. Post hæc Veronica Dominum alloquitur in hæc verba : Cur, o mi Domine Deus, lotionem pedum ac cœnam tuam ultimam ordine præpostero juxta Evangelicæ veritatis irrefragabilem doctrinam mihi demonstrasti ? Cui Dominus : Fateor, o filia mea, pedum lotionem paracta cœna me effecisse, quo Judas impius tantæ humilitatis operibus animadversis a cœpto scelere desisteret ; ego enim illum pro arbitrio voluntatis actitare sinebam, quem noveram proditoris meæ intentum insidiis. Verum poenitudinem negligens, quod conceperat obstinato animo executioni mandavit. Tibi autem ordine præpostero cœna et pedum lotio fuere ostensa, hocce mysterio, quod nunc tibi aperio : nempe qui ad divinæ Eucharistiæ sacramentum accedunt, utrumque hominem prius abluisse oportet, interiori enim exteriorique munditia fulgere debent. At plurimi turpitudine criminum inquinati ad corporis mei sacra percipienda proficiscuntur nullis conscientiæ stimulis agitati : quocirca magno scelere affecti delinquant, ad sui damnationis perpetuæ occasionem. Hos ego libero arbitrio uti permiserim, veluti Judæ contigit. Hæc itaque ratio existit, hocve mysterium præposteræ ostensionis cœnæ pedumque lotionis.

*Lotio pedum
prius quam
cœna Vero-
nicæ ostensa.*

CAPUT XV.

De expositione morali colorum vestium Christi.

Veronicæ spiritum aliquando ad Superos relaxanti Angelus Domini dixit : Memorare o filia, Christum Dominum vestes diversorum colorum gestantem te animadvertisse : nonnumquam etiam albis indutum, aliquando viridis, quandoque rubei, sæpe cærulei coloris veste indutum intuita es. Candida vestis mentis innocentiam et puritatem signat, qua homines fulgere debent in conspectu Domini : et hi præcipue qui sacris addicti sunt. Scito vero filia mea, puritate carentem, gratiam a Deo numquam accepturum. Instabilia quidem sunt hominum corda, nec malos cogitatus effugere possunt : at satagendum est diligentibus mentis puritatem, ut inanes cogitationes extinguant quamcitiùs, corde dolentes se talibus affici. Caveant quoque cetera, quæ munditiæ mentis adversari solent : his e cælis munera dabuntur, quoniam quam gratissimi Deo existunt. Scito vero filia mea, plurimos in Ecclesia esse Prælatos, nedum religionum vinculis adstrictos, mentis puritatem

*Varii colores
vestium Chri-
sti.*

*Quid candida
vestis signi-
ficet.*

ISOLANI

haud magni facientes. Hi negotiis secularibus ac plerisque ad rem non spectantibus se implicant in proximorum scandalum et sui damnationem. Præstant hi materiam iniquis cogitationibus, et quas elidere in semine deberent, ampliori studio fovent : adibunt tandem tartareas domos, nisi conversi resipiscant.

quid viridis

22 Enimvero Christi indumenta viridis coloris auromicantia ac mortalibus inexplicabilis pulchritudinis, gloriam apud Superos indicant futuram, eorum qui voluntatis meæ jussa sequuntur, dum spiritus hos regit artus. Nemini quidem exploratum est an dignus sit odio vel amore. Si qui vero sunt, pauci reperiuntur, Deo sic volente, ut magis magisque homines crimina caveant; utque majori studio virtutibus nanciscendis incumbant, excolendæ menti animum applicent, et ingratitude pro acceptis a Deo beneficiis radicitus evellant. Hoc vivendi genus Deo immortalis quam gratissimum existit, quod sectati fulgebunt apud Superos, veluti radiare vidisti ineffabilis pulchritudinis indumenta Christi viridia.

quid rubra :

23 Dixit quoque Angelus Domini : Vestimenta rubricata indicant passionem, quam Christus mortali carne circumdatus pro humani generis redemptione subiit. Ceterum vestis cærulei coloris humilitatis typum gerit. Hanc qui possederit plurimis clarescit virtutibus, inter quas caritas et pax erunt, a quibus orandi sollicitudo claro fonte proveniet. Est Deo pergrata oratio; qua media mortalibus e cælo ineffabilia munera proveniunt. Sunt qui dicant, nos humiles esse nequimus, nisi Deus dederit. Vera equidem fatentur, sed hos vim sibi inferre oportet adversum semetipsos dimicantes, seipsos haud magni facientes, et humilibus semper consentientes.

quid cærulea.

CAPUT XVI.

De expositione morali vestium Sanctorum.

Dixit etiam Angelus Domini : Ego tibi, o filia mea, Sanctorum festivitates toto anno dilabentes ostendi, veluti apud Superos celebrantur. Sanctos quidem contemplata es his indutos vestibus, quibus mortales vestiebantur, ut intelligeres quis singulorum foret status, quæve beata conditio : at exploratum habeto, nulla veste indui supernæ Hierusalem cives, nisi gloriæ. Candida itaque Virginum indumenta, cum liliis quæ manu gestabant, mundissimæ virginitatis gloriam significant. Palmæ, quas nonnullæ Virgines deferebant, martyrii coronam indicant. Ostendi quoque tibi majores Confessores a minoribus gloria separatos; Fratres pariter ex Ordine Minorum Divum Franciscum ducem sequentes, quorum alter altero præstabilior videbatur, intuita es in habitu sui ordinis; quo exploratum haberes, quis eorum mundum perfectius contempsisset, et seipsos. Conspicata pariter es sub Divo Patre Augustino militantes, qui varii quamquam extiterint habitus, suæ tamen religionis observatores fuerunt. Animadvertisti itidem Divum Dominicum cum suis sectatoribus ejusce religionis indutum habitu. Attendisti Divos Benedictum et Basilium in suarum religionum variis indumentis ut eos dignosceres in cælesti Hierusalem, habitu vitæ mortalis indice; sola enim divini muneris gratia apud Superos distant, non vestium quovis discrimine. Quamobrem decurso anni spatio quo singulas contemplata es Sanctorum celebritates, Superos talibus indutos minime conspexisti. Disce igitur vestimenta Sanctorum beatitudinem eorumdem tibi demonstravisse. Cumque mysteria passionis Christi intuebaris aut beatissimæ Virginis Mariæ, tibi ostensa cognoscito perinde atque tunc Hierosolymis acta fuere. Verum discolor ille vestium Christi Maximi superius expla-

Quid ostensa vestes Sanctorum significant.

nata præseferbat. Deus enim immutabilis omnino est, nulli vestium aut cujusvis alterius rei mutationi subjectus. Repeto denique tibi unicum inter Superos esse gloriæ discrimen. Præcellunt vero Sanctorum beatitudines omnem tibi ostensæ dignitatis præclarissimam speciem.

LIBER SEPTIMUS.

De frequenti sumptione Divinæ Eucharistiæ.

PROCEMIUM.

Est divinæ Eucharistiæ Sacramentum supercæleste, suprema adorandum veneratione, assiduisque precibus prosequendum. Deus enim noster est, nos Angelico fovens edulio. Quamobrem post singula hujus libri capita a orationes more Catholico varias subscripsimus, gesta enarrata ampliori honore afficere totis animi votis peroptantes.

a Has omisimus, ne libri moles frustra excrescat, cum nihil ad historiam faciant.

CAPUT I.

De Sacramento Eucharistiæ promisso Veronicæ, peculiari Dei munere.

Hactenus maxima Dei dona, admiratione mediocri haud prosequenda, Veronicæ cælitus demissa explicare curavi; nunc vero multis inaudita seculis, et summa nostræ tempestatis miracula in sexu peracta femineo, certissima narratione aggredior. Anno itaque nonagesimo supra quadringentesimum et millesimum a natali Christiano, decima luce mensis Junii, qua die Corporis Christi solennia celebrabantur, Veronicam mente ad Superos raptam in hæc verba Christus est allocutus : Scito filia mea, futurum, ut Sacerdos, cujus gratia assiduas apud me preces effundis, servet portiunculam divinæ hostiæ præcipua mei corporis celebritate ab eo consecratæ tibi exhibendam; cumque ad eam accipiendam ierit, illam minime comperiet, quam latenter mea cælesti gratia operante percipies. Virginem extasi correptam Mater monasterii talia submurmurantem forte audivit, nam tanta dulcedine in mentis excessu Virgo indes facta sanctior trahebatur, ut nulla arte excitari posset. Erat illi mos multa tunc ore proferre, quibus interiori allocutione cum Jesu Salvatore Maximo et cum Regina mundi Maria, quæ secreta haberet, animadvertere licuisset. Condebant pectori nonnumquam dimidiata licet verba Sorores, nactæque tempora Virginem sciscitabantur. Faciebat plerumque Virgo satis interrogantibus, atque secretius cuncta reserabat. Aliquando quidem humili voce respondere : Non sinit me Deus meus ea dicere. Grandia enim nimis vidi, quæ nullis unquam verbis a mortalibus explicari possent. Quamobrem annua solennitate Corporis Christi decurrenteangebatur dolebatque, ne forte tale quodpiam perpessa, Sororibus palam fierent sua dona cælestia. Inde apud Christum immortalem in hæc verba sæpenumero conquirebatur : Cur, o Deus meus, me Sororum omnium minimam vis cognitam esse quam tanto munere donaveris.

Quadam in raptu submurmurat Veronica.

CAPUT II.

De sumpta Eucharistia Angelo ministro.

Nocte sabbati a infra octavas Corporis Christi anni sequentis, Veronica Virgo post vigilias nocturnas in cella contemplationi vacans, rapta mente in cælestibus audivit vocem suave sonantem : Surge filia, et accipe dignissimum Sacramentum, quo te donaturus est Deus tuus. Tum Virgo vehementissime admirans,

ac

*Hostiam e
manu Angeli
accipit.*

ac divini ardoris flammis magis manisque succensa, ad sensus spiritum illico excivit. Undique lumine cælesti loco clarescente, conspexit Angelum Dei nive candidiorem sanctum Domini corpus dextra tenere; quod ubi Angelus ori Virginis apposuit, omnis illa visio evanuit. Hostia sumpta Virgo ad supernas delicias evolavit, rapta perdurans adusque solis ortum.

4 Illucescente die advenit Sacerdos, Sororum auditurus confessiones, servatumque Sacramentum divinæ Eucharistiæ pro more cœnobii eisdem traditurus. Enimvero cruciabatur Virgo, ne numero hostiarum deficiente, quod ab Angelo factum fuerat, a Sororibus intelligeretur. Rogabat autem Dominum in hæc verba : O mi Domine Deus, cui nihil impossibile existit, age tuo imperio ut integer numerus hostiarum inveniatur : quam mihi Angelus ministravit, tu illam tua potenti virtute numero ceterarum denuo adijunge. Facta securior post fusas preces, confessione prævia, cum reliquis Sororibus ad sumendum cæleste Sacramentum Virgo gaudens prodiit. Invento autem hostiarum integro numero, admirabunda, immortales summo opifici gratias egit. Duobus annis Confessor cœnobiique Mater præclarum hoc facinus dignoscen-
tes secreto pectori servaverunt. Talia divinitus gesta, Dei jussa Virgo persolvens, nota cuiquam nisi Dei voluntate, faciebat. Hæc Divi Barnabæ festo evenerunt anno millesimo quadringentesimo nonagesimo primo.

a Non intra octavas Corporis Christi id potest contigisse, sed primo sabbato post octavas. Nam Pascha eo anno incidit in 3 Aprilis, festum Corporis Christi in 2 Junii, octavæ in 9 festum S. Barnabæ quod undecimo peragitur, in sabbatum.

CAPUT III.

De sumpta Eucharistia manu Salvatoris.

Post octavas Corporis Christi, nocte sequentis illico feriæ sextæ anni millesimi quadringentesimi nonagesimi tertii, Virginem Veronicam in cælesti Hierusalem vacantem Angelus Dei alloquitur dicens : Filia, significato Sacerdoti ut portionem sacratæ hostiæ tibi servet; statuerat enim Sacerdos Sororibus ægris divini Sacramenti partes omnes eo die distribuere. Virgo ad sensus rediens Angelicum mandatum Matre monasterii significante Sacerdoti retulit. Paruit Sacerdos, arbitratus, quod more Virginis singulis sabbatis sanctum Domini corpus sumere consuetæ proxima die servatam portionem eidem daret. Admirabatur etiam atque etiam futuri eventus ignara Virgo nova Angeli jussa. Nocte itaque labentis sabbati in cella existens Veronica, ad supernos rapitur choro, audivitque Angelum dicentem sibi : Surge filia et ecclesiam ingrediens sanctum Domini corpus ea veneratione prosequere, qua consuevisti cum ad communionem accedere te contigit. Post secundam vero genuflexionem intubere splendidissimam nubem tibi obviantem, et quid hæc portentant scies postea. Tertia genuflexione peracta quæ conspicias memori pectore serva. His dictis Virgo ad sensus regressa obstupuit, Angelica verba animo pervolvens. Tum Veronica repente surgens, ecclesiam versus iter arripuit, talia verba veluti submurmurans : Quidnam rogo, caussæ est, o Deus et Domine mi amantissime, qua me intempestæ noctis silentio ecclesiam ingredi cogis? At ubi Virgo templum introivit, duos ardentes cereos conspexit, alterum in altari, alterum candelabro cuiquam solo manenti affixum. Mos erat Sororibus eos accendere cereos pro veneratione Corporis Christi, verum gemina genuflexione peracta calicem Eucharistiam continentem, aperto loci reservationis ostiolo, in altari reponi nullo penitus deferente inspectat. Tertio inclinata cum genua flectere incipit, tanto splendore nebulam coruscantem conspexit, ut semividens efficeretur, atque ejusce nebulæ fulgoribus oculos nusquam divertere posset. Est deinde intuita e calice hostiam

*Angelico mo-
nitu nocte
templum adit.*

in patena reponi, et velum, quo calix operiebatur, extendi; tum Angelos splendidissimas vestes varii coloris indutos, cælestique harmonia alternatim concinentes, et videns et audiens genu flexit tertio. Surgens vero sancto Domini corpori obviam, evolantem enim ad os divinam hostiam animadvertit. Nec mora : novi concentus vocibus concordēs Angelicis inenarrabili suavitate illico personare cœperunt. Egressa est autem e nube clara vox Latino sermone suave nimis ac dulciter dicens : Accipe corpus meum o filia mea : tum materno eloquio subintulit : Ego ille sum, in quem semper credidisti. Fatebatur Virgo ineffabilibus se affectam gaudiis vocem Dei concentibus mixtam Angelicis audiens, quibus etiam millies animam exhalasset, nedum corpus humanum, Deo peculiari munere non conservante, tanta taliaque sustinere potuisset, quæ Virgo cælestis oculis auribusque corporeis tunc percepit. O inæstimabilis dilectio caritatis! ut virginem consolareris corpus tuum manu propria ei concedere dignatus es. O pietissimum Deum! o munera mortalibus incognita malis! o Virginem Anglicam, quæ vivens humanitus cælestibus gaudiis interesse meruit divinitus!

6 Erat moris huic Virgini, antequam sacramentum Eucharistiæ deglutiret, in secretiori loco secedere, quoniam pectori dilapsa a corruptibilibus abstrahebatur animus ejus, horrebatque rapta videri a Sororibus : quocirca sacra mysteria in ore persentiens tanta velocitate cellam adiit ut momento spatium illud peregerit, arbitrata nec se terram, nec quas ascenderat scalas contigisse. Cellam ingressa tertiam noctis horam campana personante esse cognovit. Necdum Eucharistiam Virgo deglutierat : quo peracto a sensibus segregata ad solis ortum perduravit. Asseruit Veronica se abeunte nubem candidissimam Angelis circumseptam, quam diximus, in templo perseveravisse. O Veronicam Virginem incomparabilem, quæ Abacuc in ictu oculi per longa spatia delati miraculum experta est! O cælestem Christi Maximi sponsam, quæ Catharinæ Senensis gloriam admirabili Dei immortalis Jesu Christi familiaritate attigisse videtur! o mentem Deo gratissimam, quæ manu Salvatoris Eucharistiam percipiens Divo Dionysio par munus obtinuit.

CAPUT IV.

De manifestatione prædictorum.

Virgo cælestis Veronica ejusce, quem diximus, eventus mysterio cogitabunda nimium nimiumque effecta, obstupescebat Deum immortalem se abjectam ac vilem tanto munere affecisse. Quamobrem a Matre monasterii interrogata, jussaque arcanum cordis aperire, rem gestam enarravit, universa sincera fide reserans. Aiebat quoque dolens : Satis superque vereor, ne sacræ pars hostiæ in calice desit, verum fiduciam habens in Domino, cui hostiæ portionem calici restituere difficile non est, teste periculo superiore, confessione peracta ad suscipiendum sanctum Domini corpus pro more ea die sabbati ante Sacerdotem venit, tum Sacerdos sacras indutus vestes armarioli, in quo Eucharistiam pridie condiderat, aperto ostiolo calicem intuetur; in cujus patenæ medio velum quod extensum illi imposuerat complicatum invenit. Admiratus Sacerdos quod calicem contrectasse, se dempto, neminem arbitraretur, ad medium altaris vas sacrum defert : at divinam hostiam minime reperiens tanto timore ac tremore concutitur, ut vix subsistere potuerit. Virginem vero intuitus, extasi correptam dignovit. Sacris autem relictis mœstus abibat, ni monasterii Mater eidem rem gestam exposuisset : quapropter stupore affectus, tantum negotium Reverendissimo Archipræsuli Mediolanensi exposuit; quod audiens

Pastor

*Ab ipso Chri-
sto Eucharis-
tiam accipit.*

*Ab ipso Chri-
sto Eucharis-
tiam accipit.*

*Celerrime ad
cellam redit.*

*Cuncta aperit
Matri mona-
sterii.*

*Res hæc defer-
tur ad Epi-
scopum.*

Assumpta
Virginitas
Sua est illi

Pastor lacrymas emisit, animadvertens viscera misericordiæ Dei in Virgine talia tantaque perfecisse; neque Deum esse personarum acceptorem, sed in quoscumque fideles servos et ancillas etiam nobilitate honoribusque carentes sua munera cælitus effundere. Enimvero humilis Veronica dolebat rem hanc palam effectam fuisse. Aiebat quoque sua inconsideratione actum ut portiuncula hostiæ divinitus suo loco red- dita non fuisset, oratione nempe arbitrabatur id po- tuisse assequi.

CAPUT V.

De Sacerdote mandante Virgini ut præfata gesta aperiret.

Conqueritur
cum Christo
cur se notam
faciat.

Cupiens Virginis Confessor gestum ab Veronica intelligere, illam sciscitatur, quæ satis imperio ju- bentis faciens subintulit : Nuper ad Superos tracta cum Salvatore et Domino Deo nostro Jesu Christo conquesta sum, cur me vilem nimis et inter Sorores novissimam placuerit suæ divinitati notam efficere, quam tali tantoque munere donavisset. Respondit mihi Deus meus, verba quæ vult me secretius custo- dire, ait deinceps : Scito filia mea, me hac de causa velum super calice complicatum reliquisse, ut Sacer- dos intelligeret illic non adesse sacram hostiam. Tum congregatis in unum Sororibus Sacerdos præclarum facinus exposuit, exhortans eas ad juste sancteque vi- vendum, habendasque gratias summo opifici, qui tantæ sanctitudinis Virginem in suo monasterio col- locavisset. Thesaurus enim fuit incomparabilis, quo si usæ fuerint, participes fient amicitia Dei. Manda- vit insuper Sororibus, Veronica rogante, ne id cui- quam dicerent, donec diem clausisset extremum : nam Virgo humilis a Christo id petierat, seque voti compotem arbitrabatur asserebatque. In ea siquidem extasi, qua post Sacerdotem hostiam non invenien- tem sensibus exilivit, talia rogantem Virginem Mater monasterii audivit, ac plurima de rebus altissimis verba, ceteris Sororibus ea hora præstantibus. Verum Sacerdos dona Virginis Veronicæ, omni humana cogitatione altiora, mente animove pervolvens vere- batur nonnumquam diaboli versutia ea fieri : quod Virginem Deo propalante non latuit, dixitque Veron- icæ Deus : Tempus aderit, quo ambiguitatem omnem Confessor tuus missam faciens, a me isthæc fieri fir- missime credet. Neque vero hoc ancipiti animo usque adhuc crimen aliquod admisit.

CAPUT VI.

De quadam revelatione Angelica.

Quædam ex
Angelo intel-
ligit.

Post tertiam diem a sumpto dextera Christi sacra- mento, Angelus Domini Virginem sensibus egressam alloquitur, dicens : Scito filia mea, divina verba, quæ ex nube candidissima prodeuntia audisti, videlicet : Ego ille sum, in quem semper credidisti, Deum tibi materno protulisse eloquio ut intelligeres Deum esse, non Angelum, a quo sacra mysteria perceperas. Intellege pariter o filia mea, id genus afflictionis, tre- moris et timoris Sacerdotem Deo volente sustinuisse sacra hostia non inventa, quod aliquando incredulus extiterit, ambigens ea quæ in te expertus est mira- bilia a Deo esse. Dixit quoque Angelus Domini : Velum, quod extensum intuita es, ingenti est vene- ratione servandum. Cerei vero custodiendi quidem, sed minori reverentia. Hæc autem, o filia, ex parte Dei omnipotentis tibi significaverim.

CAPUT VII.

De colloctione inter Deum et Veronicam.

Cum sub idem tempus Virginis Veronicæ animus ad divinas res delatus fuisset; Deum secum loquen-

tem ita allocuta est : Quidnam caussa est, o mi Do- mine Deus, quod me vilem et ineptam ancillulam tuam, pro manifestatione superni muneris sola tua pietate accepti eo rubore perfuderis, quo inter Sorores conversari non ausim? Mente etenim revolve meam exilitatem, nullamque virtutem, dein me co- gnitam, cui tantum munus concesseris. O Deus meus, quænam, quæso, hujusce meæ confusionis exi- stit ratio? Nosti equidem amantissime Deus, quæ ipsa agere institueram, ne mysterium supremum quod in me virtutibus carente operari dignatus es notum effi- ceretur. Vereor profecto ne me cœcam tunc effece- ris, nihil agere aut loqui valentem, quamobrem con- fusa perstiti meis peccatis exigentibus. Tum Virgini Deus talia respondit : Cur, o filia mea, hac de re confunderis? Recolito me tibi dixisse homines mea dona cognituros cum voluero. Intellige filia mea, me fuisse qui mentem ac memoriam tibi subripui, ne forte quæ cogitaveras expleres. Mihi nempe placet voloque grande mysterium gentibus manifestari : non hæc tua laus, sed mea omnis existit. Quam- obrem tu ac quicumque talia animadverterint, meo nomini laudem tribuant non tibi. Ego enim Deus immortalis meis dono muneribus quos mihi delegi, non eorum meritis, verum mea sola bonitate. Quo- circa pro mei gloria tibi præcipio, o filia mea, quo satagas quæ tibi evenere quando manu mea sacram desumpsisti Eucharistiam litteris demandari, quate- nus post obitum tuum plurimis exploratum fiat, me Deum omnipotentem, altum illud mysterium in te operatum fuisse, meo solo munere, et ad mei, non tui ipsius laudem. Quapropter humilis virgo divina jussa capessens ardua licet viderentur, nactaque tempus Sororem Benedictam, cujus supra memini- mus, evocat, rogatque rem gestam omnem conscri- bere, ac singula divina et Angelica verba ad Dei omnipotentis laudem perpetuumque honorem.

Conqueritur
blande cum
Deo quod se
notam reddi-
derit.

Curat hæc,
Christo ju-
bente, con-
scribi.

CAPUT VIII.

De accepta sæpenumero divinitus sacra Eucharistia.

Optabat summopore Virgo Veronica, contempla- tionis alumna, sacra corporis Christi mysteria per- cipere, atque præsertim die Dominico, ut desiderio Superum ardens, juncta Dei filio, magis magisque core ejus incenderetur. Verum ne Sororibus materiam præberet cogitandi, quod ceteras bonitate præstaret, effugiensque singularitate notari, nemini vota sua exponebat, neque ad Eucharistiam sumendam acce- dere instituerat, nisi cum reliquæ Sorores pro suæ religionis more illam desumerent in festis solenni- bus. Torquebatur autem vehementissime Virgo tali tantoque succensa desiderio. Ea tempestate quotiens Missarum intererat solenniis, ardens desiderio sacra mysteria sumendi, ea solatia experiebatur quæ sa- cramentum reipsa sumens experiri consueverat. Quocirca Deus immortalis crescente Virginis affectu, cælitus illi et latenter sacram Eucharistiam propi- nabat in hunc modum, nam portiunculam divisæ hostiæ a Sacerdote intuebatur Virgo fenestram chori subintrantem, et in os ejus volitantem; qua desumpta, ut plurimum ad sidereas sedes evolabat. Videbant quidem Sorores Virginem sensibus egressam, rei vero causam ignorabant. At hic modus sumendi di- vinam Eucharistiam tota fere virginis ætate dum vi- xit, perseveravit, ac præcipue Sacerdote Thadæo Missam agente, eoque numquam animadvertente hostiæ defectum. Innotuit vero divinum hoc facinus, Sorore Thadæa, cujus jam sæpe meminimus, ape- riente post Veronicæ extrema fata. Verumenimvero satis divino imperio, quo nil sanctius nilque melius esse arbitrabatur, tandem faciens, statuit divina mysteria

Sæpe ad eam
particula ho-
stia miracu-
lose defertur.

Cogitationes
divinitus co-
gnoscit.

mysteria publice frequentare, atque illis diebus quos peculiari Dei præcepto delegerat. Audire etiam Sorores Virginem extasi correptam talia nonnumquam proloquentem : O mi Domine Deus, qua, quæso, die me jubes tui corporis mysteria reipsa percipere? Tum parumper conticens, veluti divinum præstolata responsum, diem a Salvatore statutum voce repetebat. Deo itidem prius mandante diem noverat sæpius sumendæ Eucharistiæ, nam talia voce promebat rapta ad Superos : Tuæ igitur beneplacitum est voluntati eo die tui corporis me sacra percipere.

12 Denique diva Virgo Veronica tantum perfectionis gradum conscendit, ut numquam Sacerdoti confiteretur nisi prius edocta fuisset a Salvatore quotiens et quomodo defecisset. Raptam vero Virginem plerumque audire Sorores dicentem : O amantissime Deus meus, nosti me hodie ad Sacramenta confessionis et Eucharistiæ accessuram, quocirca te rogaverim ut mihi significare digneris, in quibus tibi peccaverim, quæ dicere Confessori debeam. O seculis multis inauditum profecto miraculum ! Numquam peccatum quodpiam confitebatur Virgo, nisi id primum Deo revelante didicisset, ac confitendi modum.

CAPUT IX.

De abstinentia ejus in die communionis, et de sumptione quadam divinæ Eucharistiæ.

Thadæa, quæ Dei imperio a secretis Veronicæ erat, sæpius asseruit Veronicam Virginem cibum nullum sumere consuevisse eo die quo Dominicum corpus desumpsisset. Quamquam prandio cum ceteris interesset, jejuna tamen perdurabat, Sororibus id non advertentibus : sola Thadæa Virginis conscia isthæc attendebat. Veniens quoque Sacerdos plerumque ministrandæ Eucharistiæ gratia, Virgini nequibat, Veronicæ animo ad Superos delato. Cui Salvator ipse abeunte Sacerdote proprii corporis mysteria propinabat. Hunc modum sumendi divinam Eucharistiam Virgo Veronica communionis spiritualis nomine prosequabatur. Hæc Thadæa a secretis Veronicæ verbo et scripto aperuit, posteaquam Virgo diem clausit extremum.

CAPUT X.

De visis mirabilibus circa mysteria sacra, ac cognitio ab ea mentium occultis.

Sub idem tempus quotiens sacra mysteria Sacerdoti peragenti aderat, in hostiæ elevatione intuebatur Veronica oculis corporeis minime rapta infantem parvulum eximiæ pulchritudinis, Angelis circumseptum. Super calice vero admiranda quædam videbat et magni splendoris, quo numquam clarius discrevit, quidnam foret, quod tanto circumdatum lumine admiraretur. Perseverabat autem omnis isthæc visio sancto Sacramento in altari perdurante.

13 Enimvero Sororibus sacra mysteria sumentibus, donatum est Veronicæ cælitus nosse earundem mentes, quæve majori gratia, et quæ minori ad sanctum Domini corpus accederent. Inspectabat etiam geminos Angelos thura dantes sacris adusque completam communionem, grandem pariter sanctorum Angelorum numerum Sacerdoti assistentium, et se peculiariter comitantium attendebat. Plurima denique missa faciens unum haud tacuerim admiratione dignissimum : nam celebrantem una dierum quempiam Sacerdotem Veronica superno lumine illustrata dignovit indigne sacra peragere, utpote reum mortalis criminis : odio enim proximi mente laborabat. At evocatum ad se Sacerdotem Virgo monuit divino jussu, ne in posterum ad divina mysteria accederet nisi primum proximo reconciliaretur. O Veronicæ

mentem Angelicam ! o Virginis pectus, divinum profecto armariolum ! o felicem nimium nimiumque cælestem Virginis Veronicæ animum, qui mortali corpore circumdatus, divina mysteria oculis corporeis et videre meruit et contemplari !

LIBER OCTAVUS.

De transitu et miraculis Veronicæ Virginis.

PROŒMIUM.

Quotiens providentissima Dei majestas, quæ pro suo imperio universi temperat actiones, quodpiam supra naturæ jura perficit, id miraculum proprio nomine prosequi sacra dogmata consueverunt. Nam labentis solis orbem detinere, maris undas ad parietis instar constituere, manna Patribus plueri annis quadraginta, urbis mœnia tubarum clangoribus solo æquare, mortuos ad vitam revocare, ægrotis salutem continuo reddere, solius Dei immortalis opus censeatur. Neque enim creatura quæpiam talia in universo agere potis existit, nisi divino quodam munere peculiari donetur, quo Dei instrumentum fiat. Verum pro veritate astruenda, quæ mortalium mentes superet, Deum immortalem miracula operari non ambigimus. Quamobrem Christus Maximus, Apostoli, innumerusque Sanctorum exercitus, fidem orthodoxam miraculis comprobarunt. Qui mortales quoque immortalidignam laude vitam ducunt, eorundem sæpe numero precibus miracula perpetrantur. Talibus nempe operibus humanarum mentium de cuiuspiam sanctitudine dubitantium ambiguitas certa redditur. Hinc Virginis Veronicæ meritis, postquam sidereas domos adepta est, miracula Deum effecisse credimus. Quisquis igitur admirabundus Veronicæ maxima dona haud in magno discrimine posuerit, miracula, quæ hoc ultimo libro scribere instituimus, perlegat, meditetur, veridicæque hominum assertioni hærens sub Veronicæ magnis tropæis animo captivum se sponte præbeat.

CAPUT I.

De morte ejus.

Diem obiit extremum Veronica Virgo cælestibus præclara moribus, anno vitæ suæ quinquagesimo secundo, a suscepto vero sanctæ religionis habitu trigesimo. Nam Idibus Januariis anni a Salvatoris ortu nonagesimi septimi supra millesimum et quadringentesimum, posteaquam febre ac variis ægritudinibus lecto decubuit sex mensium spatio, spiritum Deo reddidit. Horam diemque exitus palam fecit Confessori ante quintum diem futurum feria sexta, hora Completorii. Verum cum morti propior Virgo foret, Sacerdos qui Virgini præsto aderat simulans se abiturum, a Veronica dimissionem petiit; qua non annuente Completorii campana personuit. Jamque faciem Virgo in diversa mutaverat, et altero signo campanæ perstrepente spiritum exalans ad cælestem remisit patriam, animi quietem corpore præseferente. Nam veluti sopore suavissimo obdormiens vale mortalibus rebus fecit. Dixit vero Sacerdos adstantibus Sororibus : Hæc est hora, qua se mundum relicturam Veronica mihi ante quintum diem patefecit. Hocce secretum apud me latere volui, exploraturus an ita futurum esset, quamobrem recessurum me fingebam. En, o Sorores, isthæc nunc intelligite ob venerationem tantæ Virginis, quæ nunc mortalia deseruit. Cum talia multa de Virgine in medium deduxisset Sacerdos, in gemitus ac lacrymas cunctæ Sorores eruperunt. Verum cum ex more cadaver ablueretur, albescere nimis ex omni parte visum est. Hoc profecto ingenti admiratione dignum existit, quando

Quæ peccata confitenda, a Christo edocentur.

Die communionis semper jejumat.

Videt in hostiæ elevatione infantem in altari.

Videt Sororum communionem de-

Al-
Isidoro
Isidoro

Cur a Deo miracula fiant.

Diem et horam suæ mortis prædicit Veronica.

Moritur.

A morte candidior.

Virgo dum viveret subobscuri coloris fuerit, facies quoque novum induit decorem. Aqua vero lotionis a Sororibus quibusdam servata nonnullis salutem contulit.

CAPUT II.

De celebrato funere.

Delatum Virginis corpus in sacras aedes, innumera populi multitudo concurrens veneratura convenit: quocirca adusque quintum diem insepultum jacuit. Mediolanensium Archiepiscopus æger Vicarium primo misit, qui Virginis corpus inviseret, deinde funus indicens primarios templi majoris Sacerdotes, ut tantæ Virginis cadaver post populorum visitationem sepulchro honorificentius traderetur, convocaret. Duravit ad quintum usque diem populi visitantis Veronicæ corpus concursus: aderat siquidem crepusculo cujusque diei, quo insepultum jacuit, turba grandis ante virgineum corpus, haud secus quam Sanctorum reliquias adorans. Vespere autem vix ecclesiæ valvæ ocludi poterant turba premente: plerique vero beneficia cælestia accepisse se prædicabant. Quinta tandem die a Virginis obitu, venerabilibus prius procuratis exequiis, sepulchro traditum fuit corpus incorruptum, palpabileque veluti viventium corpora perdurant.

CAPUT III.

De moto divinitus brachio, cum in feretro cadaver ejus jaceret.

Nocte, quæ diem sepulchri virginei præcessit, affuere Mater cœnobii ejusque Vicaria ac Sorores nonnullæ, una cum nobili matrona Mediolanensi Antonia de Stampis, admirantes in Virginis cadavere novam pulchritudinem veluti per singulos dies auctam: obstupescabant roseam faciem rubore perfusam, manuum venustatem, ungulum rubedinem, et totius corporis decorem cælestem. Verumenimvero dum admirarentur Virginis cadaver, manum sinistram elevat altius, primumque pectori superponit, deinde in modum crucis dexteræ sinistram jungit. Extimuerunt quæ aderant mulieres, ac præcipue Vicaria, quæ corpori proximior erat Datum forte fortuna fuerat munere peculiari quatuor nobilibus viris admodumque honestis, ut ea nocte in ecclesia anteriori pernoctarent: quibus etiam apertum fuit ostiolum, quo ex Sacerdotis manu divinam Eucharistiam percipere Sororibus mos erat: hi testes hocce admirabile facinus multis prædicarunt, asseverantes pariter unguium immutatum colorem oculo tenus se contemplatos fuisse. Quidnam vero talia protenderent Sorores numquam satis intellexere. At si a Virgine acceptam a Christo gloriam apud Superos talia præsignasse asseruerimus, paria veterum hujuscemodi miraculorum dogmata fidemque astruimus.

CAPUT IV.

De miraculis quæ evenere quamdiu corpus insepultum jacuit.

Laboraverat vivente Veronica Soror quædam, nomine Daria, nondum religionem professa, ingenti manus dolore, gravique ejusce tumore: hæc ubi corpus virgineum fide plena contigit, incolumitatis donum accepit.

6 Mulier quædam habens virum sex mensium spatio nervorum intolerabili dolore ægotantem, Veronicam, quam nuper defunctam populi tumultu dignoverat, rogavit pro viri salute: at nocte sequenti suavissimo somno vir quievit; quod numquam eidem laboranti acciderat. Mane itaque mulier exclamans corpus Virginis adiit, remque cunctis qui aderant

patefecit. Vir autem de die in diem convalescens omnimodæ sospitatis munus accepit.

7 Christophorus ex Laudensium stirpe Mediolanensis civis, humeri vehementi dolore afflictus, socio quopiam comite accessit ad Virginis funus, precaturus Deum ut Veronicæ meritis sanitatem sibi impertiret. Verum cum templum turba populorum premente non nisi difficulter ingredi posset, ait socius: Cur, quæso, huc advenisti? Cui Christophorus? Ut pro salute, inquit, mea Virginem hanc deprecarer. Irrisit ille hominis votum, dicens: Admiror vehementer tui itineris ad hunc locum causam hanc extitisse, quando Sanctis relictis, quos approbante Ecclesia merito exorare vales, ad incognitam mulierem accesseris. Vix ille verba compleverat; et Christophorus illico incolumem se esse animadvertens, in socium virgineæ sanctitati detrahentem subito irrupit. Quamobrem inter populum tumultus exortus est.

8 Diebus funeris Virginis Veronicæ, hospitata in cœnobio Divæ Marthæ duæ Sorores monasterii Annuntiationis ejusce religionis, urbisque Terdonensis demorabantur: altera, cui nomen Honorata erat, tumorem tibiæ incidit, cujus dolore a negotiis, quorum gratia Mediolanum concesserat, impediebatur. Hæc magno licet labore sacram ædem adiit, manumque virgineam fide non vacua ac supplex rogans contigit: quo peracto stratum repetit, luceque orta tumefactione ac dolore deficientibus, illius febris vestigia nulla persensit.

9 Arcis Mediolanensis custos filiam habebat febre continua diu laborantem, quæ nullis medicorum suffragiis quoquo modo curari poterat: audiens illa Veronicam diem obiisse, populumque ad eam venerandam concurrentem, votum maxima fide concepit, vovitque se vestem sericam templo Divæ Marthæ donaturam, si precibus Virginis incolumis redderetur: addidit quoque Missam solennem in præfato templo ut statuto die Sacerdotes decantent se effecturam. Non abiire vacuæ illius preces: continuo quippe liberata est. Laborabat quoque humore e tibia manante eadem femina, quæ febre sanata humore paullatim exsiccato rectam valetudinem ad plenum assecuta est.

10 Mulier quædam tertii ordinis Divi Francisci, nomine Jacobina de Oligio, anhelitus difficultate plurimum vexata, audiens populi catervas ad vota Virginis properantes, iter arripuit versus sacras aedes Divæ Marthæ: quas ubi magnopere laborans attigit, vovit Deo se cereum eidem templo oblaturam, palamque effecturam miraculum, si Virginis precibus sanitatem consequeretur: voto peracto domum sospes regressa, rem deinde Sororibus Divæ Marthæ aperuit.

11 Caruerat multo tempore usu brachii, angebaturque vehementer illius dolore, mulier quædam, nomine Mafiola de Glusiano: quæ corpus Virginis venerata, brachium ægrum ejus manui junxit: persensit illico ægritudinis solatium; et sequenti nocte incolumem se animadvertens eo morbo amplius minime laboravit.

12 Duo nobiles Mediolanenses germani, simultatibus inter se ortis, statuere quodam die gladiis mutuo inter se congregari, alterque alteri mortem intentabat. Nemo erat, qui ab hoc fraternæ cædis proposito illos revocare posset: verum eorundem soror, nomine Luchina, ante Veronicæ corpus talia ad beatissimam Matrem Dei se vertens oravit, dicens: O pientissima errantium mater te obsecraverim, si virginis Veronicæ ea est gratia in conspectu Filii tui, qualem esse concursus hujus populi docet; averte, quæso, a fratribus meis impia quæ præcogitarunt fata, atque inter illos veram pacem componito. Mira res! fratrum corda ita ad invicem convenere,

ut

Humeri dolor.

Tumor et dolor tibiæ.

Febris.

Anhelitus difficultas.

Brachii dolor.

Odia fraterna sedata.

Corpus ejus honoratur a populo.

Sepelitur.

Mortua brachium movet.

Miracula.

Manus curata.

Nervorum dolor sublatus.

ut sequenti die cibum una caperent; veniam alter ab altero petiit, obtinuitque : in mutuos vero amplexus prorumpentes germani veræ pacis signa dedere, atque eadem die, qua mortem sibi uterque intentaverat. Hæc a Luchina præfata accepimus, quæ munus aliud a Deo se accepisse asseruit precibus virginis Veronicæ, quod minime aperire voluit.

Dolor capitis curatus.

13 Paupercula quædam mulier vehementi capitis dolore laborans, cum corpus Virginis propter adstantium multitudinem contingere nequiret, panniculum projecit, quo tempora cingens salutem statim accepit. Panniculum vero extunc tanti fecit mulier, ut præstantissimis feminis illum apud se habere rogantibus, numquam annuerit. Verebatur enim ne amplius is sibi restitueretur.

Dolor dentium.

14 Cum a Sacerdotibus virgineum corpus sepulchro foret tradendum, et capsæ ligneæ jam esset impositum, adstantibus Sororibus cunctis, Soror quædam, nomine Marcella, vehementi dolore dentium vexata, digitos Virginis dentibus suis apposuit, statimque dolor omnis abcessit, et fide non vacua salutem percepit. Hæc quidem insepulto Virginis corpore evenere miracula. Credimus quoque ampliora tunc contigisse, quæ miræ ingratitudinis oblivione perierunt.

CAPUT V.

De miraculis quæ evenere post corpus sepultum.

*Corpus Veronicæ 30 diebus incorruptum.
Dolor stomachi in perpetuum depulsus.*

Trigesimo die ab obitu Virginis apertum fuit mausoleum, in quo corpus conditum fuerat, quod ex omni parte incorruptum Sorores cunctæ viderunt. Torquebatur vero magno stomachi dolore Daria, cujus in superiori capite meminimus, quæ manum virginis stomacho apponens, plenum salutem statim promeruit. Ea quoque ægritudine deinceps numquam Daria vexata fuit.

Sanitas oblenta.

16 Comitissæ Borelæ uxor, matrona præstans, Veronicam rogavit pro viri incolumitate, longiori febre laborantis; qui continuo e strato surrexit, et equum ascendens domo recessit. Matrona vero satis voto factura Missas quinque celebrari curavit, imaginemque Virginis ad illius sepulchrum depingi.

Loquendiusus et sanitas recuperata.

17 Nobilis mulieris Elisabeth de Crotis filius, repentino morbo loquendi usum amiserat, cujus mors cum propior videretur, rogavit mulier Veronicam, quo suis meritis filio loquendi vis redderetur, ut moriturus confiteri sua crimina posset. Voto emissio natus loquitur, et post confessionis sacramentum plenam tandem salutem de die in diem convalescens promeruit. In ejus rei fidem Elisabeth ceream imaginem virgineo affixit sepulchro.

Humeri dolor depulsus.

18 Blancha Lucia magnifici cujusdam Comitissæ filia, uxorque Gasparis Stanghæ, viri nobilis, numquam sanctitudini Veronicæ fidem adhibuit : quæ cum sæpenumero humeri dolore vexata fuisset, evenit ut in templo Divæ Marthæ vespas audiens, eodem dolore torqueretur, elevans vero oculos ad sepulchrum Veronicæ oravit, dicens : Numquam ego qui-

dem, o Veronica, his quæ de te feruntur fidem adhibui, quod si tuis precibus dolore, quo etiam nunc premor liberaverit me Dominus, cunctis quæ de te fama hominum prædicat, fidem præstabo. Mox autem dolor ille recessit : quo in posterum minime laboravit. Eadem quoque femina Veronicæ precibus a capitis dolore febreque ad plenum convaleuit. Testabatur deinceps cunctis se corde assentire, quæ de Virginis Veronicæ sanctitudine ferebantur : quamobrem ceream imaginem ejus tumulto appendi curavit.

item capitis ac febris.

19 Pauperis cujusdam mulieris germanus, longa nimis ægritudine torquebatur; qui cum sæpenumero exhortatus fuisset ut crimina sua confiteretur; nec aliquando annuisset, loquendi more tandem privatur : excruciabatur soror vehementissime, timens ne humana impenitens frater relinqueret. Quocirca Veronicæ vovit mulier, si fratri loquela redderetur, qua crimina confiteri posset, cereolum sepulchro ejus se oblaturam. Continuo vero vir ille locutus est, summaque diligentia peccata confitens prope diem corporis salutem superfluens munus accepit. Facinus hoc mulier multis aperuit ob venerationem Virginis Veronicæ.

Loquela viresque recepta.

20 Blancha conjux Laurentii Marcellini, nobilis Mediolanensis, filiam impubem habebat morbo cicatricum plurium humorem stillantium laborantem, cumque genæ, manibus pedibusque eadem cicatrices hærent, mortem natæ pia quamquam mater optabat, verebatur enim ne membrorum officiis filia privaretur. Verum ad Veronicæ suffragia mater confugiens plenam incolumitatem filiæ tandem promeruit, nam voto emissio paulatim convalescens sanctitudinis Veronicæ fidem astruxit.

Morbus curatus.

CAPUT VI.

De quodam puero sanato a vulnere manus.

Millesimo quingentesimo decimo septimo, quartodecimo Kalendas Februarii, Camillus Falco, Magistri Dominici filius, scholarum quondam Domini Thomæ Crassi rectoris et generalis, hora vigesima cum apud patrem ante ignem staret legens Veronicæ gesta, ac cepto cultello manum sinistram perforavit, ita ut pars cultelli summa ex parte extaret. Ad cujus periculi magni dolorem et clamorem accurrens mater, magnitudine vulneris deterrita succurrere filio non potuit, sed tantum virum admonuit : puer autem interritus sibi cultrum detraxit, patrem et matrem ne flerent exhortans, cumque nullo vulneris tumore doloreve afficeretur, semper cecinit. Et quamquam Magister Dominicus pro filio medici opera septem diebus usus fuerit, hæc tamen non humana sed divina ope atque auxilio effecta sunt; cum idem Magister Dominicus pueri pater ad numen Veronicæ statim conversus illi filium commendasset, diceretque puer majori patrem affici dolore, quam ipse afficeretur, cum id (ut ipse puer dicebat) auxilio Veronicæ sibi contigisse asseveraret.

Vulnus sanatum.

XIV JANUARIIL.

SANCTI QUI XIX KAL. FEBRUAR. COLUNTUR.

S. Malachias Propheta, in Judæa.
 S. Euphrasius Episcopus.
 S. Clerus, Diaconus Martyr.
 S. Pontianus Martyr, Spoleti in Italia.

S. Paulus,
 S. Successus,
 S. Victorinus,
 S. Saturus,
 S. Missor,
 S. Gerontius,
 S. Lucretius,
 S. Januarius,
 S. Agapitus,
 S. Crucessius,
 S. Eufra,
 S. Florida,
 S. Theocosia
 et alia octo,

Martyres, in Africa.

S. Firminus, Episcopus Gabalitanus in Gallia.
 S. Sabbas,
 S. Esaias
 et alii xxxviii,
 monachi Martyres, in Sina
 monte.
 S. Felix, Presbyter Nolæ in Italia.
 S. Felix, Presbyter Romanus, Nolæ.
 S. Macrina, avia S. Basilii, Neocæsareæ in
 Ponto.

S. Theodulus Presbyter,
 S. Paulus,
 S. Joannes,
 S. Proclus,
 S. Hypatius,
 S. Isaac,
 S. Macarius,
 S. Marcus,
 S. Benjamin,
 S. Elias et alii,

Monachi Martyres
 in Arabia.

Sancti xliii monachi cœnobii Raithu, Mar-
 tyres.
 S. Theodulus, Presbyter monachus in monte
 Sina.
 S. Datus, Episcopus Mediolanensis.
 S. Fulgentius, Episcopus Astigitanus et Car-
 thaginensis in Hispania.
 S. Cadeoldus, Episcopus Viennensis in Gallia.
 S. Stephanus fundator monasterii ad lacum
 anserum.
 B. Engelmarus, Eremita et Martyr in Ger-
 mania.
 B. Odo Carthusianus, Taliacotii in Italia.
 B. Ordericus de Portu Naonis, ordinis Mino-
 rum.

NOT. 56.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

S. Felix,
 S. Januarius,
 Confess. Ita *Kalendarium præfixum*
Officiario Curatorum Ecclesiæ Camera-
censis, editio cura Maximiliani a Ber-
gis Episcopi anno 1562. At Martyres
sunt, a nobis relati supra vii Januar.

Octavæ Epiphaniarum hoc die consignantur in Me-
 næis. Incipiunt enim Græci suas octavas a die festum
 consequente, sicque nono demum die concludunt.

S. Hilarius Episcopus Pictavensis hoc die officio se-
 miduplici colitur, referturque ejus in pluribus Mar-
 tyrologiis nomen. Vitam dedimus xiii Januar.

B. Eutychius Abbas. Menardus. De eo egimus
 xiii Januar.

S. Berno, primus Abbas Cluniacensis. MS. *Kalen-*
darium ord. S. Benedicti. Egimus de eo xiii Januar.

Festum sacratissimi nominis JESU a multis hoc die ce-
 lebratur, ut videre est apud Ferrarium: ab Ecclesiis
 Belgicis plerisque xv Januar.

S. Felix Presbyter et Martyr Romæ, in Pincis dictus,
 quod pincis, id est, subulis occisus sit a pueris,
 memoratur a Petro de Natal. lib. 2, cap. 73 et Mar-
 tyrologio Germanico. Nihil de hoc alibi præterquam
 in Jacobo de Voragine, legimus. Celebris est memoria
 S. Cassiani graphiis puerorum interfecti 13 Augusti,
 at non Romæ, sed apud Forum Syllæ, sive Cornelii,
 quæ nunc Imola. De Pincis infra hoc ipso die, cum
 de S. Felice Nolano agemus.

S. Felix Martyr memoratur in libro qui Panis quoti-
 dianus inscribitur, fustibus cæsus, carcere ferreisque
 catenis maceratus, mulis indomitis per vicos raptatus,
 tactu Angeli curatus. Sed locus martyrii non proditur:
 nec nobis nunc in mentem venit, quis is sit ex pluri-
 mis ejusdem nominis Martyribus.

S. Memorius Archiepiscopus Beneventi. Ita MS.
 quoddam, non tamen antiquum: In Benevento S. Me-

mori Archiepiscopi. Non meminit ejus Marius Vi-
 pera in catalogo Beneventanorum Antistitum, aut
 Sanctorum.

Maugina sancta virgo, Daimeni filia, laudatur a
 S. Adamnano in vita S. Columbæ lib. 2, c. 5. Re-
 censetur in catalogo præcipuorum Sanctorum Hiber-
 niæ, nullo adscripto certo die natali. Camerarius
 xiv Januarii refert, et Mancinam vocat, apud He-
 bridianos miraculorum gloria celeberrimam. Non
 in Hebridibus, sed Clocheri, sive Gloghariæ, quæ
 urbs est Episcopalis Tironiæ provinciæ in Ultonia
 apud Hibernos, vixit, ut ex S. Adamnano patet.

Trainæ, Siciliæ urbe (de qua egimus 2 Januar. in
 S. Silvestro) dedicatio Ecclesiæ, hoc die facta a
 D. Arnulpho Episcopo, ut in Idea operis de SS. Si-
 ciliæ scribit Octavius Cajetanus noster. Rochus Pir-
 rhus in Notitia Ecclesiarum Siciliæ, anno 1081.
 Indict. 4 factam scribit ex veteri quodam diplomate.

Bernardus instituti Cisterciensis, in cœnobio Salesi-
 niensi, vulgo Salsen, haud procul Namurco urbe
 Belgii, sanctimonialium Confessarius fuit: is San-
 ctus appellatur in Sacrario Comitatus Namurcensis,
 a Chrysostomo Henriquez Beatus, a Saussaio Piis
 accensetur.

Theodardus Conversus in monasterio Villariensi ejus-
 dem ordinis in Brabantia, virtutibus et revelationi-
 bus clarus, et Beatus prædicatur ab Henriquez hoc
 die. Præclara de eo narrantur in libro de viris illu-
 stribus illius monasterii cap. 34. Inter Pios eum
 numerat Saussaius, et Theodorum appellat.

Octavæ S. Raimundi fit in sacro ordine Prædicatorum
 hoc die commemoratio; ut ex proprio ejusdem ordinis
 Martyrologio patet.

Heyleka Reclusa sanctissima et vere nominis sui Colo-
 niæ ad S. Andream, refertur hoc die in *Kalendario*
Cisterciensi

Cisterciensi: ast 15 Januarii ab Henriquez, qui Beata appellat. Honorifice ejus meminit Cæsarius lib. 6, cap. 5. Sepulta est in crypta sub choro, a multis annis occlusa.

S. Maura, } virgines in agro Turonico in Gallia. Mar-
S. Britta, } tyrol. Germanicum et Ferrarius. Nos cum
S. Britta, } Martyrologio Gallicano de iis agemus

xv Januar.

S. Ida, sive Itta, virgo in Hibernia. Catalogus SS. Hiberniæ excusus. Nos xv Januar.

S. Hagne Martyr, in tenebrosum conjecta carcerem, memoratur in Menæis. Sed eadem est quæ Agnes, ut ex adjuncto disticho ostendimus xxi Januar.

S. Andreas Corsinus, Episcopus Fesulanus refertur hoc die a Ferrario: obiit 6 Januarii: colitur ab Ordine Carmelitarum xxx Januar.

S. Antonius Martyr in Lituania, hoc die suspendio necatus est. Ejus ac Joannis fratris, et Eustachii acta dabimus xiv Apr.

B. Alexander filius Regis Scotiæ, in monasterio Fusiensi, vulgo Foigny, diœcesis Laudunensis in Gallia bubulcum egit ignotus, a morte etiam miraculis clarus, ut testatur Thomas Cantipratanus lib. 2, cap. 10. Refertur hoc die ab Hugone Menardo et Saussaio; a Chrysostomo Henriquez 4 Maii; in Kalendario Cisterciensi Divione excuso iii Maii.

S. Basilius Magnus olim hoc die coli consuevit, ut patet ex Breviario Romano Cardinalis Quignonii. Colitur nunc xiv Junii.

S. Felix Presbyter, Romæ via Portuensi martyrio perfunctus, a multis MSS. Usuardi nomine prætutatis, Florario, Maurolyco, Galesinio, Carthusianis Coloniensibus in addit. ad Usuardum, Martyrologio Germanico, et Coloniensi, aliisque hoc die refertur. De eo et S. Adaucto agemus xxx Aug.

S. Januarii Episcopi et Martyris secunda Translatio, e monasterio Montis Virginis Neapolim, hoc die festo duplici in diœcesi Neapolitana celebratur. Facta est 13 Januarii, ut supra monuimus anno 1497. De ea

agemus

xix Septemb.

S. Firmini Episcopi Ambianensis et Martyris Inventio, refertur in Carthusianorum Additionibus ad Usuardum, Martyrologio Coloniensi, et Germanico, ac MS. Florario, hoc die; ab aliis pridie, ut diximus. De ea agemus in Sancti ipsius vita xxv Septemb.

S. Fidei virginis et Martyris Translatio, Agenno Conchas, hoc die facta memoratur. De ea agemus cum illius referemus martyrium vi Octob.

S. Felix Abderitanus Episcopus cum aliis plurimis ab Hummerio relegatus, hoc die refertur in Diario historico Eliæ Reusneri, et trucidatus dicitur, perperam. Colitur xii Oct.

S. Julianus Sabas senior in Syria, Valentis Imperatoris tempore. Martyrolog. Romanum. Sed ab eodem Martyrologio, et Græcis in Menologio et Menæis celebratur xviii Oct.

S. Felix Tiptizensis Martyr. MS. Florar. et Ambrosius Leo. Est hic Africanus ille Antistes, de quo xxiv Octob.

S. Hilarius Diaconus Martyr Viterbii. Martyrol. Gallo-belgicum. At Romanum iii Novemb.

S. Beunous, sive Beno, Presbyter, hoc die celebratur in Martyrologio Anglicano, et Ferrarii Catalogo generali. Menardus II Novemb. eum refert; alii III, quo nimirum S. Wenefrida, ab eo ad pietatem instituta, colitur. Gesta utriusque plane permista sunt. Quare in eum diem Beunonem quoque rejicimus, nisi quid certius de natali ejus interea eruamus.

S. Felix Martyr, a S. Augustino tract. in psal. 127, laudatus hoc die refertur a Jacobo Doubletio: colitur vi Novemb.

S. Felix Episcopus Nolanus in duobus vetustis MSS. Kalendaris quæ citat Michael Monachus, et MS. Legendario Capuano refertur hoc die et Confessor appellatur. Sed, ut idem ostendit Monachus, Presbyter est, a S. Paulino laudatus, qui et in MS. Usuardi Episcopus appellatur. Nam qui Nolæ Episcopus fuit Felix, martyrio occubuit xv Novemb.

DE S. MALACHIA PROPHETA.

XIV JANUARI.

S. Malachia
natis, 14 et
3 Januar.

23 Apr.

15 Maii.

Non fuit An-
gelus, nec
Esdras.

Malachias Propheta, non minus puritate vitæque sanctimonia, quam nomine, Angelus Dei, colitur a Latinis XIX Kal. Febru. et in Ecclesia quidem Hierosolymitana officio semiduplici, ut ex proprio Kalend. didicimus. Eo die Mart. Romanum: In Judæa S. Malachiae Prophetæ. Apud Græcos III Non. Jan. ut ex Menæis ac Menologio patet; eoque die Molanus et Canisius eum retulere, Galesinius quoque in Notis: Hoc ipso die fit in Ecclesia Constantinopolitana de S. Malachia Propheta; sed ix Kalend. Maii anniversarium ejus diem adscriptimus, adducti certa Martyrologii veteris auctoritate. Ast eo die nihil penitus de eo habet. Meminit illius ad eum diem Petrus de Natal. lib. 4, cap. 82. Perionius obiisse scribit Idibus Maii.

2 Vitam ejus breviter descripsit S. Epiphanius libro de vitis Prophetar. capite vigesimo secundo. Auctor Synopsis de vitis Prophetar. quæ vulgo S. Dorotheo tribuitur. S. Isidorus Hispalensis lib. de vita et morte SS. vet. Testamenti cap. 51. Agunt de eo fusius interpretes sacrae Scripturæ; nominatim Cornelius noster, qui solide errorem refutat Origenis, arbitrati eum vere Angelum fuisse, sed humanam naturam sibi hypostatice unisse. Opinionem quoque eorum qui existimarunt Esdram ac Malachiam eundem fuisse, docte refellit Cornelius, et Bellarminus lib. de scriptoribus Ecclesiasticis.

VITA EX S. EPIPHANIO.

Malachias Propheta, e tribu a Zabulonis, post reditum populi e Babylonia, b Sophæ in provincia Zabulonis natus est; atque etiamtum adolescens eximia

vitæ integritate enituit. Multa de adventu Domini, deque mortuorum judicio vaticinatus est: prædixit implendos commutandosque Moysis ritus ac caeremonias. Et quoniam velut sanctus et mansuetus in honore apud populum habebatur, Malachias ab eo vocatus est, hoc est, c Angelus. Erat enim imprimis decora et venusta specie. Sed et quidquid ille vaticinans denuntiasset, d eadem die apparens Angelus sua interpretatione declarabat, quemadmodum contigit e interregni tempore, uti in libro f Schophthim, sive Judicum, legimus. g Obiit vero sanctus Propheta adhuc juvenis, et in agro suo ad patres suos appositus est.

a Menæa et Menologium, de tribu Levi.

b 'Εν Σοφᾷ. Dorotheus in Supha. Menæa, ἐν σοφᾷς. Adrichomio Sopha, locus est in terra Zabulon. Perperam ergo Petrus de Natal. in Sophim, quæ civitas est Judææ, dicta postmodum Ramatha, sive Arimathia. Nam hæc in tribu Ephraim sita erat longe a Zabulon, neque simpliciter Sophim appellata, sed Ramathaim Sophim, sive Ramatha in monte Sophim.

c Malachi Hebræis, id est, Angelus meus; Græcis ac Latinis Malachias, id est, Angelus Domini.

d Videtur Cornelius id inter Rabbinorum commenta recensere.

e Græce est ὡς περ καὶ ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀναρχίας. Nam Judic. 2, 1 dicitur: Ascenditque Angelus Domini de Galgalis ad Locum flentium, et ait: Eduxi vos etc. Inepte vero Joachimus Zehnerus, dum Lutherum et Rabbinos, quam Orthodoxos Patres, sequi mavult, Phineem Eleazari filium hic intelligit. Quis enim aliquando Propheta sibi opera Dei, ut populi liberationem, etc., adscripsit, nisi præfatus, Hæc dicit Dominus, aut quid simile? Non negamus Angeli nomen Sacerdotibus tribui aliquando, et aliis; sed verba Scripturæ proprie accipienda sunt, nisi quid obstat.

f Raderus putat intelligi librum quartum Esdræ, ubi sub finem capituli primi dicitur: et Malachiae, qui et Angelus Domini vocatus est. At certum videtur ad illum locum libri Judicum respexisse Epiphanium.

g Esdra Sacerdote, ut scribit Petrus de Natal. jam humanis exemplo, Neemia adhuc superstite.

DE S. EUPHRASIO EPISCOPO.

XIV JANUARI.

Natalis S. Euphrasii.

Euphrasius Episcopus XIX Kal. Feb. celebratur in Martyrologio Romano, S. Hieronymi, Usuardi, (etsi absit a duobus vetustissimis exemplaribus monasterii S. Germani Parisiis) Bellini, Maurolyci, Galesinii, aliisque his fere verbis: Eodem die S. Euphrasii Episcopi. Molanus in 1 editione Addit. ad Usuardum, Carthusiani Colonienses, Canisius in Martyrol. Germanico Eufrosium vocant; Felicius Euphragium, et cum Maurolyco Martyrem facit. Plurimi Clerum Diaconum ac Martyrem ei jungunt, de quo mox agemus.

An is Sufetanus Episcopus?

2 Locum ubi floruerit S. Euphrasius, antiqui retinent. Galesinius in Africa subisse martyrium scribit: In Africa sanctorum Martyrum Euphrasii Episcopi, Cyriaci Diaconi, et sociorum: qui a Vandalis pro Catholicæ fidei defensione teterrimis excruciatii suppliciis, nobili martyrio coronati sunt. In Notis pro Euphrasio Eustratium legendum monet, esseque Sufetanum illum in Byzacena provincia Episcopum, qui aliis Eustachius dicitur, coliturque 28 Novembris, Geiserici temporibus exilio multatus.

An Thonitanus?

3 Baronius in Martyrologio Romano: In Africa S. Euphrasii Episcopi; suspicaturque in Notis esse Eucrathium, ad quem extat Cypriani epistola 61, qui etiam interfuisse reperitur concilio Carthaginensi sub eodem Cypriano celebrato. Vicesimus nonus est inter eos qui illi concilio subscripsisse leguntur, Euehratius a Thenis, quæ civitas erat maritima in Byzacena provincia, ad Syrtim minorem, Ptolemæo Θέζυζα aliis Thæna. Porro Thonitanum illum Antistitem, Pamelius ex MSS. Euehratium scribendum contendit: aliis est Eucharistius, Eucharitius, Eugratius. Hoc die coli, nihil est quod persuadeat.

4 Franciscus Bivarius in Comment. ad Dextri Chro-

nicon an. 54, nu. 3. S. Euphrasium Apostolorum discipulum, qui cum aliis Episcopis, Hispaniarum Apostolis, celebratur 13 Maii in Martyrologio Romano, hoc die tradit martyrio coronatum. Illiturgi, quæ nunc vicus est vix leuca distans ab Andujar, sive Anduxar, urbe ad Bætim sita supra Cordubam; diciturque is vicus Anduxar el viejo, ut auctor est Ludovicus Nonius V. CL. in Hispania sua cap. 21. Occupata vero a Mauris Hispania deportata scribit Bivarius S. Euphrasii reliquias in Gallæciam ad locum cui Valdeomao nomen, ubi nunc Prioratus S. Juliani de Samos: earum partem anno 1396, Philippi II rogatu, monasterio S. Laurentii in Escuriali, partem urbi Anduxar datam, idque lapidi, quo sancti Pontificis sepulchrum tegitur, insculptum. Ceterum quia idem Bivarius in Kalendario, et Ferrarius in generali catalogo SS. testantur 18 Maii coli S. Euphrasium, de eo isthic agemus, sive idem sit qui 14 Januarii refertur a variis, sive ab eo diversus.

an potius Illiturgitanus?

5 Alius S. Euphrasius memoratur a Joanne Savarone in originibus Claromont. Decimustertius Arvernensis Episcopus, quem hoc die celebrari in Martyrologiis existimabat Rosweyodus; nobis non omnino id liquet. Laudat ejus hospitalitatem S. Gregorius Turonensis lib. 2, histor. Franc. cap. 36, et Sanctum vocat, uti et lib. 3, c. 2. Subscripsit Euphrasius concilio Aurelianensi I, anno Christi 511, ejusque nomine Paulinus Presbyter Agathensi an. 506. Vixit quatuor annos post Clodovæi obitum, ut S. Gregorius Turonensis testatur: obiit ergo anno 516 ineunte, vel sub finem præcedentis, vicesimo quinto Episcopatus sui anno. Extant ad hunc epistolæ duæ Ruricii Lemovicensis Episcopi, ejusque una ad Ruricium, to. 5 Antiquæ lectionis Henrici Canisii. Miramur ejus nomen in Martyrologio Gallicano non extare.

vel Claromontanus?

DE S. CLERO DIACONO MARTYRE.

XIV JANUARI.

S. Cleri natalis.

Clerum Diaconum Antiochiæ pro Christianæ religionis defensione plexum capite, retulimus VII Januarii. Alium hoc die, sed diverso lethi genere coronatum, plurima exhibent Martyrologia; et quædam cum Euphrasio conjungunt. Ita Petrus de Natalib. lib. 11, cap. ultimo; nu. 34. Euphrasius Episcopus, et Clerus Diaconus XIX Kalend. Februarii passi sunt. Multa Belgicarum Ecclesiarum MSS. Martyrologia, sub Usuardi fere nomine: Eodem die S. Eufrasii Episcopi; et Cleri Diaconi et Martyris, unius de antiquis, qui post multa tormenta in mare præcipitatus, martyrium consummavit. MS. Adonis monasterii S. Laurentii Leodii, et MS. Bedæ Domus professæ Societatis Jesu Antverpiæ: Eodem die natale S. Cleri (MS. Leodiense Clari) Diaconi, de antiquis, qui post multa tormenta in mare præcipitatus est. MS. Lætiense et S. Martini Tornaci: Eodem die Clerici (MS. Lætiense Clerichi) Diaconi multis tormentis affecti et in mare mersi. Maurolycus: Item Cleri Diaconi in mare mersi. MS. Centulense: Eodem die S. Cleri Diaconi et Martyris, de antiquis. Meminerunt quoque ejus Carthusiani in Addit. ad Usuardum, Belli-

nus editionis Parisiensis an. 1521. Felicius, Martyrol. Coloniense. MS. Hibernicum: Glyceri discipuli et Diaconi, et quibusdam interjectis: Clerici Diaconi.

2 Martyrii locum indicat vetus MS. S. Hieronymi: In Antiochia Lucerii Diaconi. MS. Rhinawiense: In Antiatia Glycerii Diaconi. Notkerus: In Antiochia Glycerii Diaconi, de antiquis, multa tormenta passi, et in mare demersi. Chronicon Hispaniense, quod Flavio Dextro tribuitur, ad annum Christi 54, num. 2, ista habet: Quem (S. Indalecium) Clarus Diaconus comitatur: qui Diaconus cum multis Clericis, prope Carthaginem Spartariam, non procul a portu civitatis in mare crudeliter detruduntur. Bivarius Euphrasio martyrii socium ait fuisse, Petri de Natalibus motus auctoritate. Mirum est, si prope Carthaginem novam, sive Spartariam, Christum prædicavit, occubuitque Clerus, ab Ecclesia Carthaginensi non coli. Varie porro ejus nomen effertur; appellatur enim vulgo Clerus, a quibusdam Clarus, Clericus, Clerichus, Glycerius; a Felicio et MS. Martyrologio Ecclesiæ Bruxel-

Ubi passus.

Nomen varie scriptum.

DE S. PONTIANO MARTYRE, SPOLETI, ET ULTRAJECTI.

SUB M.
AURELIO.
XIV JANUARI.

Agitur S. Pontiani Spoletini Martyris natalis 14 Januarii (quo et martyrium subiit) Spoleti in Umbria, et Ultrajecti in Belgio (illuc enim ejus translata reliquæ sunt) atque in ordine Windesemensi, a quo novem Lectionum officio, Ultra-

jecti festo duplici celebratur. Plurima illius eodem die meminere Martyrologia. MSS. Centulense et Societatis Jesu Antverpiæ, utrumque Bedæ adscriptum: Apud Spoletum S. Pontiani Martyris, temporibus Antonini Imperatoris; Addit. MS. nostrum, sub Judice Fabiano.

S. Pontiani natalis 14 Januarii.

Idem

Idem habet MS. Ecclesiæ S. Mariæ Ultrajecti, sed Spoletum Thuscæ civitatem facit, quæ est Umbriæ. MSS. monasterii S. Martini Treviris et quadam alia: Spoleti Pontiani Martyris. Plurima Belgicarum Ecclesiarum MSS. Usuardi nomine: Apud Spoletum, S. Pontiani Martyris, temporibus Antonini Imperatoris: quem Judex pro Christo vehementissime virgis cæsum jussit super carbones nudis pedibus ambulare; a quibus illæsus, equuleo et uncinis ferreis jussus est suspendi, et sic in carcerem trudi: ubi Angelica visitatione meruit confortari. Post quæ plumbo fervente perfusus, tandem gladio percussus est. Eum quoque hoc die referunt Rabanus, Notkerus, Ferrarius in generali catalogo SS. Rosweyodus, Liber qui Panis quotidianus inscribitur, MS. monasterii S. Maximini, Saussaius, alique.

Translatio
3 Jan.

2 Ast 19 Januarii Beda vulgatus. Eodem die S. Pontiani Martyris. addit MS. Bavaric. apud Spoletum, temporibus Antonini Imperatoris, sub Judice Fabiano. Usuardi antiquiora exemplaria eodem die recitant elogium, quod num. 1 dedimus. Consentit Bellinus, Martyrologium Colon. et Romanum, ac Maurolycus; nisi quod in quibusdam Judicis Fabiani nomen exprimitur, et leonum, quibus Sanctus objectus est, fit mentio. Eodem quoque die cum Ado, Ferrarius in catalogo SS. Italiæ, Petrus de Natalib. lib. 2, cap. 102. Cornelius Grasius, et plerique alii referunt; quo die vetus Romanum Martyrol. Et Spoleti, S. Pontiani Martyris xix Kal. passi, xv, sepulti, xiv, in sepulchro mutati, quando celebrior dies ejus agitur.

Memoria
utroque die.

3 Utrouque die de eo agit Molanus; et quidem 14, ista scribit: Passio S. Pontiani Martyris pretiosi, temporibus Antonini Imperatoris, sub Judice Fabiano: cujus reliquiæ habentur in Trajecto inferiori. At 19. Apud Spoletum translatio S. Pontiani Martyris; recitatoque elogio, quod ex Usuardo supra dedimus, isthæc addit: Consummavit autem martyrium suum xix Kal. Februarii; et sublatum corpus ejus a Christianis sepultum est xv Kal. Celebris vero dies ipsius agitur xiv Kal. Februarii, quando iterum sacrum ejus corpus mutatum est. Carthusiani Colon. in Addit. ad Usuard. 19 Jan. eadem habent quæ reliqua Usuardi exemplaria: At 14. Apud Spoletum S. Pontiani Martyris, quem Usuardus infra xiv Kalendas Februarii ponit, die quo (ut aliquibus placet) sepultus, hoc vero passus fuit. MS. Adonis monasterii S. Laurentii Leodii. 14, Januarii, Acta fuse narrat; 19, ista habet: Eodem die apud Spoletum translatio corporis S. Pontiani Martyris, cujus martyrium xix Kal. Febr. consummatum prælibavimus. XIV, natalem, XIX, translationem consignant quoque MS. Florarium, Canisius in Martyrol. Germanico et Galesinius; testaturque hic in Notis, a quibusdam Pontium appellari. Constantius Felicius 14 Januar. ista habet: Pontianus Martyr, qui Spoleti sub Antonino Imper. a Fabiano Præsede, post varios cruciatus, capite plexus est. Hic alius videtur ab eo qui 19 Novemb. celebratur. Recte nam is est. S. Pontianus Papa. At 19 Januar. idem Felicius: Pontianus Martyr, qui Spoleti a Fabiano Judice, sub Antonino Caracalla, post varia tormenta, plexus capite est. Non sub Caracalla, sed M. Aurelio occisus est, ut post videbimus.

4 Martyrio igitur coronatus est Pontianus 14 Januar. 18, sepultus; 19, translatus ejus corpus, sive, ut ex veteri Romano Martyrologio, atque Adone vulgato et MS. dictum est, in sepulchro mutatum est, aut ut interpretamur, in aliam thecam transpositum. At Saussaius 14 Januarii ita scribit. Apud Trajectum, translatio reliquiarum S. Pontiani Martyris, qui Spoleti, Antonino Imperatore, miris dirisque ob assertam pietatem tormentis excruciatu a Fabiano Judice capite tandem plexus, ipso extremo glorioso agone gloriosum fidei certamen adimplevit hac ipsa die;

Translatio
Ultrajectum.

qua itidem sacratissimum ejus corpus, post aliquot seculorum curricula ex Italia in Gallias a Baldrico Trajectensi Præsule translatus fuit. Ast 19. Ipso die Trajecti susceptio pretiosi corporis S. Pontiani Martyris, qui hodie Spoleti in Umbria sub Antonino martyrium peregit. At rursus 2 Septemb. Apud Trajectum susceptio reliquiarum S. Agnetis virginis et Martyris, quas Baldricus Antistes hujus Sedis ex Italia allatas, cum sacris beatorum Martyrum Pontiani et Benigni lipsanis sua in cathedrali Ecclesia perenni cultu prosequendas collocavit. De translatione inferius, deque Agnete et Benigno suis locis; at fallitur Saussaius, quod, ut ex indice topographico patet, existimat has reliquias Trajectum superius, sive ad Mosam, translatus.

5 Acta S. Pontiani ab fidelibus memoriæ prodita dicuntur, qui eum sepelierunt, ut scribit Galesinius. Ea nos ex Bonino Mombrizio et vetustis MSS. Trevirensi S. Maximi, Eystadiensi, Rebdorffensi. S. Mariæ de Ripatorio, Ultrajectino accepimus; quæ Surius olim phrasi expolita vulgarat, ac deinde Cornelius Grasius; et paulum contracta Vincentius Bellovac. lib. 10, cap. 104, 2 pars Legendæ, Petrus de Natalib. lib. 2, cap. 102. Franciscus Haræus. Belgice Heribertus Rosweyodus, et Henricus Adriani; Germanice Henricus Fabricius. Verum plura perpessus sanctus Martyr est pro Christianæ religionis defensione, quam quæ iis Actis narrantur. Iis enim illa solum videntur perstringi, quæ ante illius, postque S. Concordii cædem ei irrogata sunt tormenta. Ast ex Actis S. Constantii Perusini Episcopi, quæ 29 Januarii dabimus constat Assisii in custodia detentos fuisse SS. Concordium et Pontianum: atque ad eos properantem Constantium, in milites incidisse, a quibus ad Cladium amnem atrocibus plagis multatus; sed cum eæ ab Angelo persanatae essent, dimissus est, militibus male ab eo, ceu mago, sibi metuentibus. Ingressus igitur S. Constantius, inquirunt Acta, ad Concordium et Pontianum, qui illic (Assisii) dudum tenebantur in vinculis et carcere, ad constantiam eos hortatus est, quam ipsi præclaro responso professi, a satellitibus cum eo abducti sunt Hispellum; inter quod oppidum et Fulginium S. Constantius trucidatus est. Abeuntes autem milites inquirunt Acta, Concordium et Pontianum in urbem Spoletanam ad crudelissimum Antoninum (vel Præsidem isthuc ab Antonino missum) remeantes duxerunt. At si die 29 Januarii, quo colitur, occisus est S. Constantius, necesse est Concordium et Pontianum anno integro post in vinculis retentos fuisse; quo tempore multa graviaque pertulerint.

Acta ejus res
gestæ ex Actis
S. Constantii
Episcopi.

6 In anno mortis Pontiani variant recentiores. Rosweyodus an. Christi 146, occisum putat, qui fuit Antonini Pii 8. In postremi Surii editione ponitur annus 160, ejusdem Augusti 22. MS. Florarium: Apud Spoletum S. Pontiani Martyris, temporibus Antonini Imperatoris, qui martyrio coronatus est anno salutis 213, nono anno quintæ persecutionis motæ primo per Severum Imperatorem, anno imperii ejus undecimo. Videtur intellexisse in Actis, uti et Felicius supra, Antoninum Caracallam, qui anno 211, Severo patri successit. Baronius quoque to. 2 Annal. memoria lapsus est, dum an. 154, (quem Antonini Pii 15, facit) nu. 3, scribit: Martyr quoque effectus est Spoleti Pontianus, et alli plures in Italia, et rursus an. 175, M. Aurelii (ut ipse computum init) 13, nu. 7. Tunc etiam Julianus illustris Martyr passus est Soræ, Spoleti Concordius Presbyter et Pontianus. Cum excitatis Actis S. Constantii Episcopi constet, eodem tempore in carcere detentum fuisse cum Pontiano Concordium, qui a S. Pio Papa Subdiaconus erat creatus; (ut 1 Januar. diximus,) Pius autem a 18, Antonini Pii, Christi 156, ad 5. M. Aurelii, Christi 165, sederit; confici certo potest errare eos qui ante 156, occisum esse Pontianum volunt.

Tempus martyrii.

ACTA

ACTA EX VETERIBUS MSS.

Temporibus Antonini Imperatoris facta est persecutio Christianorum, ut idolis immolarent. Insidiabantur infideles fidelibus, et Christianum nomen quasi inquinamentum quoddam perhorrebant. Igitur ex imperio Antonini Imperatoris directus est *a* Fabianus Judex in *b* Spoletinam civitatem, ut ibidem ad culturam idolorum Christianos homines compelleret. Cumque in eam civitatem devenisset, sedit pro tribunali, et omnem populum convocari jussit. Cum ergo congregatus ad eum omnis fuisset populus, his verbis ad eos exorsus est, dicens: Piissimus Imperator Antoninus direxit me in hanc civitatem, ut si quis praeceptum ejus non servaverit, ut diis omnipotentibus sacrificet, capitali puniatur sententia. Et multi de populo consenserunt, ut idolis sacrificarent; et multi permanserunt in fide Domini nostri Jesu Christi, tolerantes multas passiones, ut animas suas Domino in martyrio consecrarent. Impius vero Fabianus multas persecutiones Christianis intulit: et cum post turbam egrederetur, ubi Christianos ad sacrilegium provocaret, multi ad palmam martyrii pervenerunt; et fremebat ut leo quærens quem devoraret.

2 Erat quidam vir in timore Domini stabilitus, nomine Pontianus, qui noluit idolis immolare, et a ministris ejus comprehensus est, et ante tribunal Judicis adductus, Tunc Fabianus Judex dixit ei: Quis vocaris? Pontianus respondit: Quod a parentibus meis mihi nomen impositum est, Pontianus vocor; majus autem nomen, Christianus. Fabianus Judex dixit: Juvenis bene nate amove incredulitatem tuam; error enim te invasit, ut derelinquas piissimos deos, et colas hominem, qui persecutionem passus est de civitate in civitatem, et *c* tandem mala morte crucis patibulo vitam finivit, et te non poterit adjuvare. Accede ergo, et adora misericordes deos, et noli seduci humanis maleficiis; quia Deus tuus, in quem credis, non te potest liberare de manibus meis. Respiciens ergo in eum S. Pontianus dixit: Immundi sermones tui non me possunt seducere, neque Imperator tuus avertere me potest a Domino meo Jesu Christo, ut adorem idola surda et muta, quæ non possunt liberare cultores suos.

3 Tunc iratus Fabianus Judex propter injurias ejus, S. Pontianum exspoliari, et virgis cædi jussit, et non dimitti, donec videretur sanguis ejus ut fluvius in terram manare. Cumque cessarent ministri, S. Pontianus dixit Fabiano: O, horribilis vultu et abominabilis cum diis tuis non erubescis? Vides, quia non sentio poenas, quas mihi intulisti? Credo enim in Dominum meum Jesum Christum, quia ipse te confundet, quemadmodum solet confundere patrem tuum diabolum. Tunc iratus Fabianus Judex jussit ut supra carbonem ambularet nudis pedibus; et ei duo judicia proposuit, dicens: Aut thura in istis carbonibus pone, aut nudis super eos plantis ambula. Sanctus vero Pontianus signum Christi in fronte sibi fecit, et coepit supra ipsos carbonem arduentes nudis pedibus ambulare, et dicebat: Ecce ego in nomine Domini nostri Jesu Christi ambulo super carbonem arduentes; mitte et tu, si potes, in nomine Jovis tui manum in aquam calidam, et liberet te Juppiter tuus. Iratus Fabianus Judex jussit eculeum sibi præparari, et ferreos *d* dentes fieri longitudinis trium digitorum, et ibi Sanctum Dei suspendi. His autem factis ministri defecerunt, et exclamaverunt dicentes: Væ nobis, quia nos magis torquemur, quam hic detestabilis. Manus nostræ jam defecerunt; et uncini fracti sunt. Nihil facere possumus.

4 Tunc impius Fabianus jussit eum in ima carceris concludi. Venerunt itaque ad eum omnes religiosi, et confortabant eum, ut in agone martyrii

constanter certaret. Audiens hæc invidus Fabianus, jussit eum de carcere tolli, et in amphitheatrum induci, et præcepit ut duo leones ad eum ducerentur, qui erant diri, ut ossa ejus comminuerent. Cumque relaxarentur bestiae, S. Pontianus oravit, dicens: Domine Jesu Christe, salva me de ore leonum, ut enarrem nomen tuum fratribus meis. Dum compleret orationem, venerunt ad eum ipsi leones rugientes. Et cum vidissent illum, ita sunt mansueti effecti, ut inclinarent capita sua, et adorarent B. Pontianum. Quod cum vidisset omnis populus, exclamavit voce magna, dicens: Vere magnus est Deus Christianorum: dimittatur Sanctus Dei.

5 Tunc videns Fabianus seditionem in populo fieri, jussit eum iterum in carcerem retrudi, et ibi eum per duodecim dies relinqui, donec fame confectus spiritum exhalaret. Cumque reclusus esset in carcere, ecce circa mediam noctem apparuit ei Angelus Domini in imo carceris cum cibis cælestibus, et confortavit eum, dicens: Forti animo esto, et viriliter age. Post duodecim dies venerunt ministri, ut tollerent corpus ejus; existimabant enim eum mortuum esse præ nimietate famis; et invenerunt illum psallentem, et dicentem: In Domino confido, non timebo quid faciat mihi homo.

6 Renuntiaverunt Judici ministri, quia nihil mali sensit Pontianus. Tunc Fabianus Præses præcepit ut educeretur de carcere; et jussit liqueferi plumbum, et perfundi dorsum ejus. Et dum hæc audissent ministri, attulerunt æneum cacabum, et fecerunt eum cum plumbo fervere, et nuntiaverunt Præsidi paratas esse poenas. Audiens hoc Præses, ait: Extendite eum in lectum ferreum, et perfundite eum; forte exterritus sacrificabit diis. Tunc ministri tollentes cacabum æneum perfuderunt dorsum S. Pontiani. Et sicut enatat aqua in marmore, sic et plumbum de dorso ejus enatavit. Et dixit ad Præsidentem: Ecce Deus meus de omnibus suppliciis tuis me eruit; et non erubescis? Judex impius Fabianus dixit: Audi me Pontiane, et sacrificare diis, et salva animam tuam. S. Pontianus dixit: Obmutesce infelix, et noli auribus meis hanc injuriam facere; quia dii tui dæmonia sunt, muta et surda, qui nec te nec se possunt adjuvare.

7 Audiens hoc Fabianus Judex iratus est valde, et dixit: Contemptor deorum Pontianus, qui diis sacrificare noluit, spiculatori tradatur, et caput ejus ab eo abcidatur. Quo dicto eduxerunt eum, et ibi genua figens, sanctam orationem fudit ad Dominum, dicens: Gratias tibi ago omnipotens Deus, qui me ad hanc horam perduxisti, ut per agonem passionis diabolum confunderem in tuo sancto nomine. Et nunc, Domine, suscipe spiritum meum in pace. Et cum hæc diceret percussit eum spiculator, et statim Pontianus consummavit martyrium xix Kalendas g Februariarum. Et advenerunt Christiani per noctem, abstuleruntque corpus ejus a *h* ponte sanguinario, et sepelierunt eum in pace, non longe a muro civitatis Spoletinae, in fundo qui appellatur Lucianus; et sepultus est *i* quinto decimo Kalendas Februarii, et dederunt omnes gloriam Deo qui vincit inimicos, et coronat Sanctos: ipsi honor et gloria in secula seculorum. Amen.

a Mombrit. Fabianus. *b* Ita MSS. et fere veteres scriptores, qui urbem ipsam Spoletium dicebant, quæ recentioribus est Spoletum, civesque Spoletani, uti et hic habet Mombritius. *c* Mombrit. lapidatus est. *d* MS. Rip. uncinos. Mombrit. uncinos, his impactis laniari Martyris corpus volebat tyrannus. Alias rei ad supplicia, eorumque cadavera in cloacam, unco tracta. Vide Baronium in Notis. *e* Al. rixarentur, itaque legit Surius, bestiis autem corrixantibus Rosweygd. frendentibus. *f* Cornelius Grasius ait duodecima nocte apparuisse Angelum, quod non est verisimile.

g Mombrit. Septembr. Al nullo in Martyrologio ejus mentionem eo die reperimus. *h* Rosweygdus stellagie vertit, quod Teutonice scenam, pegma, theatrum significat. Fabricius et Adriani bloet brugge, quod sanguinis pontem sonat: et videtur locus fuisse ad pontem fortassis, qui quod de reis ibi supplicium sumeretur, Pons sanguinarius dictus. *i* MS. Rip. terdecimo.

Objicitur leonibus, nec lædatur.

e

Jussus fame necari, pascitur ab Angelo.

f

Plumbo liquefacto perfunditur.

Plectitur capite.

g

h

Sepelitur.

i

DE TRANSLATIONE S. PONTIANI SPOLETO ULTRAJECTUM.

AN. CH.

DCCCCLXVIII.

S. Pontiani
reliquiæ Spo-
leti: pars Ul-
trajecti,

Asservantur Spoleti S. Pontiani reliquiæ in ec-
clesia ejus nomini dicata, sitaque extra urbis
muros. Ossa tamen aliquot in Belgium a Bal-
drico XV, Ultrajectino Antistite deportata sunt.
De his præter superius citata Martyrologia, MS.
S. Lamberti Leodii: Apud Spoletum passio S. Pon-
tiani Martyris, in civitate Trajectensi translata. Et
Martyrologium Gallo-belgicum: Spoleti (urbs est, et
Ducatus in Italia) obitus S. Pontiani Martyris, sub
Antonino Imperatore; ac Præside Juliano (imo, Fa-
biano) flagra, prunas ardentes, plumbum liquefactum,
rabiem leonum perpassi. Corpus Ultrajecti quiescit.
Erant solum ut diximus, ossa aliquot, in ingenti condita fe-
retro, quo vulgo corpus S. Pontiani contineri dicebatur;
quod in pluribus aliis Sanctorum reliquiis alibi obser-
vare licebit. Ea porro sacra pignora sub initium Belgi-
corum tumultuum, furori hagiomachorum subducta sunt,
atque apud probos ac pios homines etiamnum asservantur.

eo translata a
Baldrico Epi-
scopo.

2 Meminit hujus translationis Molanus in Indiculo
SS. Belgii ita scribens: S. Pontianus gloriosus Be-
neventi (imo Spoleti) Martyr, festum habet celebre
per diocesim Trajectensem XIX Kal. Februar. Bal-
dericus enim XV Episcopus, Pontiani et Agnetis
sancta corpora secum ex Italia transtulit et in Traje-
ctensi Ecclesia honeste ingenti devotione reposuit.
Obiit is Præsul anno 977. Eadem idem Molanus in
Natalib. SS. Belgii, Gulielmus Gazæus in historia
Ecclesiastica Belgii et alii. Translationem ita descri-
bit Joannes Beka in Baldrico: Hic Episcopus anno
Domini DCCCCLXVI transcendens Alpes devenit in Ita-
liam, ubi pro quibusdam utilitatibus Ecclesiæ, Regis
Ottonis exquisivit præsentiam. Demum idem Antistes
valedicens Regi corpora sanctorum Martyrum, Pon-
tiani, Benigni, et Agnetis secum transtulit ac in
Ecclesia Trajectensi cum ingenti devotione reposuit.
Eadem Teutonice recitat Rosweyda in Ecclesiastica hi-
stor. Belgii, et Dionysius Mutzardus, De Baldrico hos
antiquos versus profert Heda:

Præsul Baldricus Trajectum magnificavit,
Funditus a Danis eversum quod reparavit;
Nobilis atque pius est omni stemmate dignus,
Per quem venerunt huc Pontius, Agna, Benignus.

Quando hæc
contigerit
translatio.

3 In officiis propriis Ecclesiæ Ultrajectinæ hoc die
lect. 6 ista habentur: Cujus (Pontiani) corpus juxta
muros urbis Spoletanæ primo sepultum, postea
anno 966, cum Otto Romæ Imperator effectus in
Germaniam victor rediret studio pii Præsulis Balde-
rici, Ultrajectum ad pontificalis Sedis aulam delatum
est. Unde ejus festum celebre per totam diocesim
die 14 Januarii colitur. Eadem habet Molanus in Na-
talibus; eadem fere Haræus. Gazæus vero: Pars ma-
gna sacrarum ejus reliquiarum inde (Spoletum) ab
Ottone Imperatore asportata anno 966, donataque
est Ultrajectino Antistiti Balderico, ad suæ Eccle-

siæ ornatum ac præsidium. In MS. S. Martini Ul-
trajecti, post Acta S. Pontiani isthæc habebantur: Anno
Dominicæ Incarnationis DCCCCLXVI, anno vero XXXI
regni Ottonis, imperii IV, corpus B. Pontiani Mar-
tyris, Ottone Imperatore Romæ effecto, ab Italia in
Germaniam victore reverso, prolatum est, Trajecto
videlicet pio Præsulis Baldrici studio acquisitum;
qui hujusmodi affectum Deo propitio perduxit ad per-
fectum. Mox voti compos talem una cum suis thesau-
rum diu desideratum adeptus, cum gaudio et honore
suscipiens, intra Pontificalis Sedis aulam locavit, ubi
nunc colitur, veneratur, invocatur a fidelibus.

4 Sed chronologia passim ab his non est accurate
observata. Otto Magnus anno Christi 961, in Italiam
cum exercitu profectus, an. 962, a Joanne XII Impe-
rator coronatus est, an. 963, in Germaniam rediit, quo
anno frater ejus S. Bruno Coloniensis Archiepiscopus,
Baldrici discipulus, 11 Octob. obiit. Anno 966 sub au-
tumnum rursus in Italiam abiit Otto an. 967, Pascha Ra-
vennæ cum Joanne XIII celebravit; filium deinde in
Italiam evocavit, ut est in Appendice Regimonis. Hic in
nativitate Domini coronam a beato Apostolico imperii
dignitatem suscepit, ut ipsemet parens in epistola ad
Herimannum et Thiadericum Duces narrat, apud Wi-
tichindum Corbeiensem lib. 3, sub finem. Tum igitur
profectus in Italiam videtur Baldricus, sive sponte sua
comitatus eo est Ottonem II Regem, sive ab Ottone I
evocatus. Nam anno 967, Otto Imperator, ut scribit
Lambertus Schafnaburgensis, misit Legatos suos ad
Wilhelmum Archiepiscopum (Moguntinum) et alios
Principes, ut Ottonem filium suum cum omni digni-
tate regali ad Italiam mitterent; quem ipse susci-
piens Romam perduxit, ut Papa Joannes posterior
Imperatorem faceret: quod et libenter fecit.

An. 967 vide-
tur ivisse in
Italiam Bal-
dricus.

5 At cum diutius commoraturi in Italia viderentur
Imperatores, rediit in Belgium cum sacris pignoribus
Baldricus. Quo vero die solemniter in suam Ecclesiam
ea intulerit, haud comperimus. Saussaius supra, 14 Ja-
nuarii statuit translationem ad Ecclesiam Ultrajecti-
nam; 19 susceptionem, Sanctique natalem; (at hoc
saltem perperam:) iterumque 2 Septembris suscepio-
nem earundem reliquiarum. At quæ 2 Septembris in
aliis quoque Martyrologiis consignatur S. Agnetis (for-
tassis Pontiani quoque et Benigni) translatio, ea facta
est anno 1421, per Fredericum Blanckenheimium Epi-
scopum, ut 21 Januarii dicemus. Ast in quodam non ita
veteri MS. ista leguntur ad 14 Maii: Item translatio
S. Pontiani Martyris de Spoletum ad Trajectum inferius.

An. 968 reti-
quas in Bel-
gium attulit;

quo die,

6 Viget porro etiamnum Ultrajecti, etsi publice abdic-
tis Ecclesiæ Catholicæ sacris, consuetudo hoc die xenia
largiendi; quibus octavo post die, festo S. Agnetis, mu-
tua repræstantur: hocque Poncen et Agneeten vocant,
quasi dicas ad S. Pontiani, Sanctæque Agnetis hono-
rem munera impertiri.

Poncen et
Agneeten.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRICANIS, PAULO, SUCCESSO, VICTORINO, SATURO, MISSORE, GERONTIO, LUCRETIO, JANUARIO, AGAPITO, CRUCESSIO, EUFRA, FLORIDA, THEOCOSIA, et aliis octo.

XIV JANUARI.

Vetustissimum Martyrologium MS. Hibernicum:
Pauli, Successi, Victorini, Saturi, Missoris,
Gerontii, Lucreti, Januarii, Agapiti, Cruces-
sii, Eufrae, Floridæ, Tue.... Casiæ et alio-
rum octo. Per antiquum MS. S. Hieronymi: Et in Africa
Pauli, Successi, Victorini, Saturi, Missoris, Geronti,

Luctiri, Januari, Floridæ, et Theocosia. Videtur pro
Theocosia in MS. Hibernico Casia poni, et Tueus. Dis-
cernet, si quod aliquando proferatur his duobus simile
Martyrologium XIX Januarii quidam recensentur ho-
rum nonnullis cognomines Africani Martyres.

DE S. FIRMINO EP. MIMATE IN GALLIA.

XIV JANUARI.

Mimate urbs.

S. Firminus
Episcopus
quando vire-
rit.

Civitate Gavalitanorum, quam viri eruditi proprio nomine Anderitum dictam fuisse autumant, eversa; Mimate, vulgo Mende, sive Mande, antea viculus intra montes Cebennicos, in profunda valle situs, sed veterum Episcoporum domicilio sepulchrisque nobilis, caput extitit gentis, muris incincta, ornatæque Episcopali Sede sub Bituricensi Archiepiscopo, etsi seculari jurisdictione ad Galliam Narbonensem spectet, ut pluribus prosequitur Guilielmus Catellius lib. 2 Historiæ Occitanicæ cap. 11.

2 Veneratur porro Ecclesia Mimatensis proprio officio, 14 Januarii, S. Firminum Antitestem suum. Quo is tempore vixerit, haud asseritur: ab eodem tamen Catellio et Joanne Chenu; rencensetur medius inter S. Privatum, qui ut 21 Augusti dicemus, Gallieni et Valeriani tempore a Croco Alamannorum Rege interfectus est; atque inter Genialem, qui concilio Arelatensi I, subscripsit anno 314. Genialis Diaconus de civitate Gabalum, provincia Aquitanica. Claudius Robertus post S. Veranum, qui sub Valente virissee traditur, (si tamen is Gavalitanus Episcopus fuit, et non perperam accipitur pro Verano Episcopo Cabelliarum, qui anno Christi 585, concilio Matisconensi II subscripsit, quod 14 Novembris ad ejus vitam disquirimus) et S. Hilarium, qui concilio Arvernensi anno 535 interfuit, ut 25 Oct. dicemus, cum locat. Sed Leonicum, cujus nomine Optimus Diaconus concilio Agathensi anno 506 subscripsit, omisit Robertus; et imperfectum esse Gavalitanorum Episcoporum catalogum patet ex S. Privati vita, e qua isthæc citat Catellius: S. Privatus Episcopus Sedem habebat in viculo Mimatensi, quod qui ante eum Episcopi illic fuerant, eo loco et commorati et sepulti essent, atqui ante Privatum solus commemoratur S. Severianus, de quo 25 Januarii, ut suspicari liceat Firminum fortassis ante Privatum sedisse.

3 Fallitur tamen Ferrarius qui in generali catalogo SS. ita scribit: Gabalis in Gallia S. Firmini Episcopi primi ejusdem urbis, nam S. Severianum primum fuisse omnes consentiunt. Saussaius quoque post S. Veranum sedisse scribit, cum tamen in Supplemento Martyrol. S. Veranum patria quidem Gabalitanum faciat, sed Cavellicensem Episcopum. Ita vero 14 Jan. scribit: Mimate Gabalorum S. Firmini Episcopi et Confessoris, qui in florenti Ecclesiæ ætate, cum fides Catholica jam de Ariana perfidia triumpharet, præcipuisque Doctoribus et sanctissimis Patribus religio Christiana toto jam orbe diffusa perfulgeret; post S. Veranum hujus Sedis factus Antistes, sua sanctitate et doctrina, propriæ non modo Cathedræ magnum decus invexit, sed Galliæ quoque universæ uberi ornamento ac subsidio fuit, eximio præstantis suæ virtutis fulgore, et vigilantia solertiaque pastoralis indefesso studio. Denum exacto cum magno animarum lucro divino munere, radians signis ac meritis, ad beatitudinem evolavit.

4 Ejus corpus, inquit Chenu, adservatur apud oppidum Canonicam in templo cœnobii. De eo Ferrarius in Notis: Ejus corpus cum diu latuisset, eo revelante inventum, in oppido, cui Canonica nomen est, in territorio Gavalitano, honorifice conditum est, ut Odo Gisseius vir doctus Societatis Jesu nuper nos certiores fecit. Id porro oppidum vulgo la Canourgue dicitur. De eadem Inventione Saussaius in Supplemento Martyrologii ad 14 Januarii: In oppido Banacensi tractus Gabalitani in aula S. Martini, revelatio S. Firmini Episcopi Mimatensis et Confessoris, cujus et beatus transitus hodie recolitur. Corpus vero sacratissimum in ipsa ecclesia S. Martini, ad aram S. Juliani magna veneratione observatur, ubi et crebris beatus Confessor rutilat miraculis, quæ in solatium fiunt opem ejus pie poscentium.

Ejus elogium
c.c. Saussai.

Reliquiæ.

DE SANCTIS MONACHIS MARTYRIBUS SABBA, ESAIA, ET ALIIS XXXVI, IN SINA MONTE ARABIÆ.

SUB DIOCLET.
XIV JANUARI.

Sinae montis
monachi,
Martyres.

Mæ eorum
classes.

Sina, qui et Sinai, Arabiæ mons, Moysis Prophetæ memoria acceptarumque cælitus legum, toto orbe celeberrimus fuit; nec Christianorum postea exsors sacrorum, quorum aliqua etiamnum vestigia supersunt, monachorum circum sita asceteria, sed variis Græcorum Egyptiorumque erroribus vitata. Describit ea Petrus Bellonius Cenomanus lib. 2, Observation. cap. 62, et sequentibus. Plurimi alioquin olim isthic sanctissimi viri degere, ut 30 Martii, cum de S. Joanne Climaco erit sermo, et alibi, ostendemus. XIV Januarii varii sancti Patres a Græcis Latinisque celebrantur, quorum alii Diocletiani, alii Theodosii junioris ætate a Saracenis isthic interfecti fuere. Nam ut primum solitariam colere vitam pii homines cæpere, opportuna visa isthæc loca sunt, quæ tum vetustis illis sacrata religionibus essent, tum altissimam quietem præberent, rupibus prope inaccessis: fortassis et latebræ primum hic captatæ iis quos tyrannorum metus Egypto Syriave exegerat, qua eadem causa incultas Thebaidos solitudines aditas primum habitatasque supra 10 Januarii in S. Pauli vita diximus.

2 Porro duas illas Martyrum classes, quas hoc 14 Januarii die coli diximus, confudit Martyrologium Romanum: In monte Sina, inquit, sanctorum triginta octo monachorum a Saracenis ob Christi fidem interfectorum. Et Molanus ac Menologium Græcorum: Die decimaquarta sanctorum Patrum in Sina

et Rhaiti interfectorum. Christophorus quoque Patrius: Raithu etiam Abbates et montis Sinæi. Distinguit S. Nilus in historia cædis suorum æqualium infra nu. 28. Mortui autem sunt consummati septimo die post Theophania, qui est quartusdecimus mensis Januarii. Et mox: Interrepti vero sunt alii quoque multis ante temporibus, quorum ipsorum quoque commemorationem, propter viæ longitudinem, et eorum qui congregantur multitudinem, eodem die peragunt.

3 Diserte de prioribus his Menologium ab Henrico Canisio editum: Certamen sanctorum Patrum in Sina interfectorum a Saracenis, temporibus Diocletiani et Petri Alexandrini: fuere autem Patres interfecti xxxviii, ex quibus Hesaias et Sabas reperti sunt vivi, alii vero mortui sunt inventi. Menæa et Anthologion a Clemente VIII, approbatum sub eodem titulo Patrum in Sina interfectorum, primum agunt de iis quorum cædem S. Nilus descripsit, tum de vetustioribus his illa subdunt: Longo vero ante tempore, Diocletiano imperante, Alexandrinam Ecclesiam Petro administrante, occisi alii sunt, qui et ipsi in Sina monte degebant. Egressi enim ejusdem montis accolæ Saraceni, cum eorum Tribunus esset extinctus, multos occiderunt sanctorum anachoretarum, ceteris in munitionem confugientibus. Apparuit vero Saracenis noctu flamma velut universum perurens montem, quæ

Priorum martyrium.

quæ ad cælum usque efferri videbatur. Illi prodigio territi, abjectis armis profugere. Fuere vero qui primum interfecti sunt, triginta octo; quorum corpora diversis truncata vulneribus. Duo ex ipsis spirantes adhuc reperti Sabbas et Esaias. Quibusdam præcisæ penitus ferro cervices erant, aliis una parte pellis hærebat, quorundam dissecta per medium corpora. Eos duo sepelierunt monachi, qui et hæc retulere.

Quæ isthic munitio.

4 Hactenus Menæa. Quod vero memoratur hic munimentum, ὄχυρον, in quod se quidam recepere monachorum, id in monte Oreb, Sinæ vicino, fuisse conjicere licet, in cujus vertice planitiem extare scribit Bellonius lib. 2, cap. 63, inque ea templum exstructum loco quo Elias commoratus esse dicitur: altius porro gradus lapide solido excisos, atque portam, quæ olim ad graduum initium claudi solebat, ut id latus sejungeret; ut qui præsidium isthic collocare velit, descensu ex monte in eum locum facile arceat. Non tamen hic tunc præsidium Romanorum militum arbitramur fuisse, saltem Diocletiani ætate, sed perfugium quoddam accolarum, in quod sua deportarent, planam regionem incurstantibus Saracenis.

Quot fuerint.

5 Ambigat quispiam, quosnam primum interfectos, numero xxxviii, Menæa asserant; an prius isthic memoratos, S. Nili æquales, an vetustiores. Hi videntur intelligi. Nam S. Nilus etsi accurate etiam minima per-

secutus, nec Phylarchi, sive Tribuni, extincti, neque actorum in fugam, ignis portento, barbarorum, meminit; nec superstites Esaiam ac Sabbam commemorat, sed solum Theodulum Presbyterum nondum omnino exanimum repertum refert. An, ut omnino asserere Menæa et Anthologion videntur, inter triginta et octo censendi Sabbas et Esaias, haud æque perspicuum; cum xl. Patres coli memorentur, nec tot S. Nili tempore videantur occisi, et plures multo sint, si utrique simul jungantur: nisi forte quadragenario numero celebrantur, qui plures fuere, quod is numerus ipso loco non uno mysterio consecratus olim sit. Ferrarius in generali catalogo SS. In monte Sina sanctorum Martyrum xl monachorum. Sed fallitur dum in Notis scribit eosdem videri, qui in Martyrologio Romano in Raithi regione cæsi referuntur. Multis enim milliaribus ab Oreb et Sina distat Raithu, ut infra dicemus. Horum xl Martyrum memoriæ dicatum videtur monasterium, de quo Bellonius lib. 2, cap. 63. Ad cujus (montis Oreb) radices exiguum monasterium Saranda Pateres nuncupatum, situm est. Voluit forte τεσσαράκοντα Πατέρες scribere. Et diserte sequenti capite vocat monasterium quadraginta Patrum; sive ibi commorati interemptique sint, sive solum eorum isthic agatur celebritas, ad quam olim frequens confluere populus e longinquis etiam locis consuevit, ut ex S. Nili verbis superius relatis patet.

Eorum monasterium.

DE S. FELICE CONFESSORE PRESBYT. NOLANO.

§ I. S. Felicis sacrata publice memoria.

XIV JANUARI.
S. Felicis nomen in Martyrologiis,

Illustre cum primis S. Felicis Presbyteri nomen, tum quia innumera ad ejus sepulchrum patrata a Deo miracula, tum quod præconem nactus Paulinum, de quo infra. Confessorem an Martyrem dicas, haud interest, licet mirari se Ferrarius scribat in Catalogo SS. Italiæ, a quibusdam inter Confessores censer, quem Ecclesia universalis inter Martyres celebret. Breviarium Romanum et Paulinus passim Martyrem nuncupant; at ceteri, non omnes, nec iidem semper id mox patebit. Multos ille quidem cruciatus perpassus est, non iis tamen immortalis; quin adeo incolumis plures supervixit annos. Ejus omnia meminere Martyrologia; sed quorundam proluxiora elogia mendo haud carent. Vetustiora fideique puriora primum dabimus. MS. S. Hieronymi: Nola civitate Campaniæ. S. Felicis. MS. Rhinaw. In Campania Nola Felicis Confessoris. MS. Centulense, Bedæ præferens nomen: Apud Nola Campaniæ S. Felicis Confessoris. Wandelbertus:

S. Hieronymi,

Wandelberti.

Quam nonam et decimam constat Februi ante Kalendaras

Esse diem, Felix sacer et Confessor honorat.

Usuardi,
Rabani.

2 Usuardi plurima eaque probatæ notæ MSS. prætereque Parisiensis editio et Molani, Rabanus, atque alia, Bedæ insignita nomine, MSS. Apud Nola Campaniæ natalis S. Felicis Presbyteri et Confessoris, de quo B. Paulinus scribit Episcopus, quia cum a persecutoribus in carcerem mitteretur, et cochleis ac testulis vinctus superpositus jaceret, per noctem ab Angelo solutus atque eductus est. Eadem habet utrumque MS. Usuardi quod in monasterio S. Germani Parisiis asservatur, nisi quod Episcopum pro Presbytero vocat; additque alium S. Felicem Presbyterum et Confessorem, de quo nos infra. Bellinus: Apud Nola Campaniæ natale S. Felicis in Pincis Presbyteri et Martyris, de quo S. Paulinus, cetera ex Usuardo. Eadem ratione MSS. Ecclesiæ S. Gudilæ Bruxellis, Florarium, aliaque addunt: sepultusque est juxta urbem in loco qui dicitur Pincis, ubi virtutibus fulget. MS. Kalendarium monasterii S. Joannis Capuæ: Deposio S. Felicis in Pincis, Presbyteri et Confessoris. Aliud MS. Capuanum Kalendarium in Sanctuario

Bellini.

MSS.

Michaelis Monachi: SS. M. Felicis in Pincis Presbyteri et Martyris, et Felicis Nolani Episcopi et Confessoris. Sed de Pincis postea quæremus.

3 Martyrologium Romanum: Nolæ in Campania natalis S. Felicis Presbyteri, qui (ut S. Paulinus Episcopus scribit) cum a persecutoribus post tormenta in carcerem mitteretur, et cochleis ac testulis vinctus superpositus jaceret, nocte ab Angelo solutus atque eductus fuit: postmodum vero cessante persecutione cum vitæ exemplo ac doctrina multos ad Christi fidem convertisset, clarus miraculis in pace quievit. Galesinius: Nolæ in Campania S. Felicis Presbyteri et Confessoris. Hic in falsos deos vehementius invectus, in carcerem ab infidelibus detruditur, et adstrictus vinculis, ab Angelo nocte solvitur ac liberatur.

Romano,

Galesinii.

4 Petrus de Natal. lib. 7, cap. 138, hunc Felicem 30 Apr. refert. Maurolycus quoque et Ferrarius: Nolæ in Campania Felicis Presbyteri et Confessoris. Monet Ferrarius diversum esse ab eo qui 14 Januar. colitur. Erit igitur Romanus, qui Nolæ quoque mortuus. Ast amborum acta non confundit Petrus, ut Ferrarius putavit, sed de solo agit Nolano. Idem Ferrarius, 31 Augusti coli Venetiis S. Felicem Presbyterum ac Confessorem testatur, habereque parochialem sibi dicatam ecclesiam; sed ipse eundem esse arbitratur, de quo hic agit Romanum Martyrologium et Breviarium. Eundem scribit Michael Monachus Capue frequentissime cultum; ut patet, inquit, ex ecclesiis in partibus Castelli ad mare, in Murone, prope S. Priscum, in terra Capuana in partibus S. Clementis et Bellonæ.

Celebris memoria, etiam aliis diebus.

§ II. Duo SS. Felices Presbyteri.

Ambrosius Leo Nolanus rer. Nolanar. lib. 2, cap. 13, scribit ob unum S. Felicem Presbyterum Confessorem, tum ei tum pluribus cognominibus Divis cæremonias ac sacella Nolæ increvisse adeo, ut solorum Nolanorum videantur credanturque esse Divi Felices. Verum et in hoc fallitur, quod Felicem illum Romanum Presbyterum, Circeiis a Probo Tribuno Nola deductum, ibique mortuum, existimet: eundem esse qui a S. Paulino tot natalibus laudatus est; et neminem unum e Divis Felicibus Nolæ natum. Natus est S. Felix Episcopus

plures SS. Felices.

*Episcopus Martyr, de quo 13 Novembris; natus Felix Presbyter, Hermiae Syri filius, cujus praeipue encomia S. Paulinus prosecutus est. Vixit tamen obiitque Nolæ Romanus ille Felix; occisus quoque ibidem fertur Felix Tubzocensis, sive, ut Baronius legendum putat, Tibi-
rensis, in Africa Episcopus, qui 24 Octobr. Venusiæ in Apulia colitur. Omitto alios, quos Nolæ alibi asse-
renus. Ast omnium fœde perturbatæ, ut compendiò in Martyrologiis traduntur, res sunt; adeoque et Episcopus, et Afer ille, et Martyr Romanus via Portuensi sepultus, huc translati. Fortassis quod primarium illum, Hermiæ filium, alii Martyrem, alii Confessorem, quidam etiam Episcopum scriberent, ut § I diximus; factum ut alius Felix Martyr, Confessor alius, et Episcopus denique aliunde huc revocarentur. Alii Romani Martyris Felicis germanum Felicem Presbyterum eundem cum Nolano arbitrati, hunc Romani fratrem fecerunt, et res ab iis gestas confunderunt.*

Elogia eorum memoriaque confusa in Martyrologiis.

6 Cum ergo Romanus Presbyter, Nolæ, in ecclesia, die Dominico, peracto sacrificio, pace populo impertita, obiisse scribatur; id Nolano Hermiæ filio tribuit Martyrologium Germanicum. Idem tradit Coloniense Martyrologium, et in Pincis sepultum : Apud Nolam campaniæ, inquit, natale S. Felicis Presbyteri et Confessoris, de quo Beatus scribit Paulinus Episcopus, quia cum a persecutoribus in carcerem mitteretur, et cochleis et testulis vinctus superpositus jaceret, per noctem ab Angelo solutus atque eductus est. Tandem pace reddita ad Ecclesiam suam rediit, et ibi in pace quievit. Nam Dominica die, mysteriis confectis, data pace, coram omnibus se in pavementum oraturus projecit : mox beati viri anima de carnis ergastulo egressa, post gravia pro Christo tormenta quæ patienter tulerat, felicia regna conscendit; sepultus juxta urbem in loco qui dicitur Pincis, ubi claris semper fulget virtutibus. Eadem pauculis verbis variatis memorat MS. Martyrologium S. Mariæ Ultrajecti, et paullo fusius Ghinius.

Bedæ.

7 Beda vulgatus : Apud Nolam Campaniæ B. Felicis Presbyteri. Hic a Maximiano Nolaniæ urbis Episcopo, presbyterii honore prælatum est. Qui cum multa a perfidis pro nomine Christi pateretur, volentibusque omnibus ejusdem urbis ut Episcopus levaretur, non consensit : sed alterum eligens ad Pontificatus honorem, ipse duodecim post annos, cessante persecutione, Dominica die, mysteriis confectis, data pace omnibus, se in pavementum oraturus projecit : moxque beati viri anima de carnis ergastulo egressa, felicia regna ipse vere felix conscendit : sepultusque est juxta urbem ab Elpidio sancto Presbytero in loco qui dicitur Pincis, ubi claris fulget virtutibus.

Nothkeri.

8 Nothkerus etiam relegatum tradit, quod soli videtur Romano Felici accidisse : In Campania, inquit, Nola civitate, Felicis Presbyteri, cujus Episcopus Maximus cum persecutione territus fugisset in eremum, B. Felix captus et vinculis astrictus, ante Præsidentem est adductus, et fustibus cæsus. Deinde in equuleo tortus, et in carcere vinculatus, et cochleis ac testulis superpositus; nocte ab Angelo Domini, confractis catenis, et scisa trabe, qua pedes ejus astringebantur, Sacerdotem suum requirere jubebatur. Quem cum senio prægravatum, fame consumptum, gelu constrictum, clausis oculis, strictisque dentibus, semivivum vixque spirantem ægre tandem aliquando reperisset, et non haberet quid defecto seni porrigeret; ecce subito de sentibus uvam pendere miratus, in os Confessoris expressit, ac refocillatum atque humeris impositum ad civitatem perduxit, ac sub tugurio ejusdem viduæ clanculo pavit. Deinde captus, et in exilium trusus, cum multos ibidem per signorum ostensionem converteret; post inde regressus, cum iterum ad tormenta quæreretur, sed divina providentia occultatus, apud Nolam multis virtutibus illustrissimus emeretur, adeo ut cunctus populus eum

sibi Pontificem postularent, non consensit; sed alio pro se ordinato, ipse nihilominus per duodecim annos Dei servitio insistens, Dominica die, mysteriis confectis, migravit ad Christum, sepultusque est non longe ab urbe Nola, in loco qui dicitur Pincis.

9 Franciscus Maurolycus : Apud Nolam Campaniæ, Felicis Presbyteri, qui coram Dracone Præsidente multa contra deos gentilium disseruit, frater minor natu alterius Felicis, de quo III Kalend. Septembris : et cum Maximianum Episcopum suum latentem, inedia geluque afflictum refocillasset, post cruciatus, vincla, et exilium ad montem Circaum ad lapides cædendos, miraculis clarus, contempto Præsulatu, migravit ad Christum, sepultus juxta urbem in Pineis ab Elpidio Presbytero. Mox et Romanum Martyrem Felicem, quem in III Kalend. Septemb. rejecerat, subjungit.

10 Mista quoque omnia in MS. vetusto Domus professæ Societatis Jesu Antverpiæ : Apud Nolam Campaniæ S. Felicis Presbyteri. Hic a quodam Nolaniæ urbis Episcopo presbyterii honore præditus est. Deinde vero persecutione ingruente de nomine Christi comprehensus, et in exilium deportatus beatus Martyr in monte qui vocatur Circeio, ubi lapides excidebantur, ut ipse cum damnatis pari modo cæsor lapidum esset : ubi Probi cujusdam Tribuni filiam liberavit, uxoremque ejus ab hydropisi morbo curavit, ipsumque Probum cum uxore et filia et pluribus aliis in Christo baptizavit. Ipse vero B. Felix post duodecim annos, quos apud Nolam cessante persecutione fecerat, Dominica die, mysteriis confectis, data pace omnibus, se in pavementum oraturus projecit : mox beati viri anima de carnis ergastulo egressa, post gravia pro Christo tormenta quæ patienter tulerat, felicia regna ipse vere felix conscendit : sepultusque juxta urbem ab Elpidio venerabili Presbytero, in loco qui dicitur Pincis, ubi claris semper fulget virtutibus.

§ III. Acta ex Adone utriusque Felicis confusa.

Apud Nolam Campaniæ, natale B. Felicis Presbyteri. Hic a Maximo Nolaniæ urbis Episcopo presbyterii honore præditus est. Cum autem Imperatorum decreta Christianos insequi præcepissent, Maximus Pontifex jam senio prægravatus, putans se non posse ferre supplicia, silvarum saltus adiit. Quos dum turbidus de persecutione pererrasset, affectus fame, gelu attritus, solo corrui semivivus. a At B. Felix Presbyter captus, et vinculis adstrictus, ante Præsidentem Dracem adductus, cum multa de portentis deorum, quod nihil essent, disputaret; eumque Præfectus immolare impelleret, respondit : Inimici estis deorum vestrorum. Ad quæcumque enim me deorum vestrorum templa duxeritis, hoc eis eveniet, quod evenit illis, ad quem meum fratrem Felicem vos duxisset pœnituit. Sed si vultis probare virtutem Domini mei Jesu Christi, me ad b Capitolium ire jubete, ut ipsum Jovem principem dæmoniorum vestrorum ruere faciam. Mox impius Judex compressis auribus suis jussit eum fustibus cædi, deinde equulei tormentis applicari : inde carceri includitur, in quo non mediocribus vinculis adstrictus, cochleis, ac testulis superpositis extenditur. Et ecce nocte media Angelus Domini confractis catenis, scissaque trabe, qua pedes ejus conclusi tenebantur, ait illi : Surge et egredere, ac require Sacerdotem tuum, inventumque reduc ad urbem, et absconde, ne inedia ac fame depereat, donec desinat persecutio. Dumque B. Felix egressus Sacerdotem et Episcopum suum requireret, invenit illum solo prostratum, clausis oculis, strictisque dentibus vix spirantem. Et cum anxie requireret, quid alimenti defecto seni porrigeret; ecce subito de sentibus uvam pendere miratur : de qua aliquibus granis in os Confessoris Christi expressis, paullulum senior

SS. Felices Presbyteri et Confessores duo confusi ab Adone.

a

b

nior refocillatus surrexit. Quem humeris impositum Felix ad civitatem detulit, et sub tugurio ejusdam viduæ commendatum, alimentis pavit. Deinde captus in exilium deportatur beatus Martyr in monte qui vocatur *c* Circeis, ubi lapides excidebantur, ut ipse cum damnatis pari modo lapidum cæsor esset. Ubi Probi ejusdam Tribuni filiam a dæmonio liberavit, uxoremque ejus ab hydropisi morbo curavit, ipsumque Probum cum uxore et filia et pluribus aliis in Christo baptizavit. Post deinde cum regressus esset, crescente persecutione iterum mittitur persecutor ex numero apparitorum, qui B. Felicem teneret. Quem cum sollicitè requireret, et eundem Felicem interrogaret, si nosset ubi Felix Presbyter lateret; *d* Hac, inquit, Felix parte abiit. Persecutore discendente, Felix latebram petiit. Sed nec mora, persecutor ipse subsequitur. At Martyr inter parietes dirutos occultebatur, ubi in ipso primo domus introitu araneorum telæ dependentes intus neminem tunc intrasse fidem fecerunt. Qua visione delusus inimicus abscessit. Sic Martyr ad alium locum demigrans, a muliere quadam per tres menses pastus est: cujus tamen faciem, dum iisdem latibulis celaretur, nullo modo vidit. Postmodum vero apud Nolam Pontificem dæmoniorum ad Christum convertens, templum Apollinis, prius dæmone, qui responsa dabat, expulso, divina virtute dejecit. Virtutibus itaque adeo illustris, cum vellet universus populus Nolanus ut levaretur Episcopus, non consensit, sed alterum in Sede Pontificali eligens, ipse post duodecim annos, quos apud Nolam cessante persecutione fecerat, Dominica die, mysteriis confectis, data pace omnibus, se in pavementum oraturus projecit: moxque beati viri anima de carnis ergastulo egressa, post gravia tormenta, quæ patienter tulerat pro Christo, felicia regna ipse vere Felix conscendit. Sepultusque juxta urbem, in loco qui dicitur Pincis, ubi claris semper fulget virtutibus, ab Helpidio venerabili et sancto Presbytero. *e* Hic etiam beatissimus Martyr et Confessor hæreticis invictissime restitit.

a MS. Lobienſe, et S. Laurentii Leodii: At B. Felix captus ante Præsidem Dracum adducitur, nolensque sacrificare, post nimiam fustigationem, et equulei tormentum carceri includitur: ubi noctis medio vinculis ac trabe, qua strictus tenebatur, ab Angelo solutus, ut surgat, Sacerdotemque suum quærere abeat monetur. Cumque egressus Sacerdotem et Episcopum suum requireret, etc. Quæ præter Dracci Præfecti nomen, omnia S. Felici Nolano conveniunt: cum ea quæ edita sunt a Rosweydo, sumpta sint ex alterius Actis, uti et alia quædam etiam in illis duobus MSS.

b Hinc patet, Romæ hæc gesta; quamquam alibi quoque Capitolia. *c* MS. S. Laurentii: Circeus.

d Aliter omnino Beda infra, et alii. Ado Turonensem sequitur.

e Sequentia desunt in MS. utroque; et recte: nam qui tunc, in Campania præsertim, hæretici? Videntur illa potius S. Felici II, Papæ convenire, de quo 29 Julii agemus.

§ IV. S. Felicis Nolani Acta celebrata a S. Paulino.

Hoc felicior Felix noster, quod Paulinum nactus laudatorem, quem genere, adeptis in Rep. honoribus, eloquentia, Episcopatu, sed præcipue Christiana humilitate ac religione clarissimum, ipsa Romana Ecclesia veneratur vicesimosecundo Junii. Hunc ævo florentem spectata coram Felicis ad tumultum miracula permoverant, ut quietam isthuc sanctamque exigere vitam statueret. Id ubi tandem tribus post lustris præstare aggressus, quotannis ejusdem S. Felicis natalem XIX Kal. Februuar. novo natalitio carmine celebrabat. Horum carminum decem hactenus fuere in manibus; neque plura scripta essent, sat constabat: donec non ita pridem prolatum in lucem opusculum est Dungali vetusti scriptoris, qui ante annos octingentos Ludovici Pii et filiorum vixit ætate. Hic sacratissimæ Crucis, sanctarumque reliquiarum et imaginum adversus Claudii Taurinensis Episcopi sententias propugnans, quindecim enumerat natales a Paulino cantatos, et fragmenta ex iis qui hactenus ignoti, producit.

13 *Ipsius autem Paulini pulcherrimum hoc præfigit encomium*: Paulinus Episcopus vir eruditissimus et sanctissimus, sicut et multi de eo testati sunt, nobilem librum quindecim carminibus distinctum, in honore et laude S. Felicis Martyris edidit: in quo quanta miracula et virtutes, per ipsius merita et intercessionem, divina largiente clementia, ad suum fieri quotidie tumultum, et maxime die Natalis ejus anniversario disseruit, non facile a quoquam excerpti et deflorari potest, quia cuncta flores, aromata, rosæ, lilia suaveolentia ac melliflua sunt. Verissime hæc pronuntiavit Dungalus. Subscribet qui attente ipsa Paulini poemata perlegerit; mirabiturque Georgii Fabricii Chemnicensis impudentiam, Paulinum sugillantem, quasi Divorum invocationem et merita sic exaggeret, ut Filii Dei meritum obscurat. At bene, quod illius sæculi, vere heroici, errore id peccasse Paulinum fateatur. Quod vero aliud seculum beatius fuit, aut doctissimorum virorum eruditione ac religione florentius?

14 Nec felicius historiam Grammaticus ille quam Theologiam tractat; dum Paulinum ait Sub Maximo et Quinto Episcopis Nolanis Presbyterum fuisse, iisque in pontificatu successisse: propter religionem aliquando exulasse, et in carcere detentum fuisse indeque incolumem Angeli beneficio evasisse: idque ipsum de se scribere. Ac post, quod ex Magdenburgicis Centuriatoribus hausit, Marciano imperante vixisse. Annis prope viginti ante Marciani imperium decessit, grandis natu: sed quod illud longævitatis prodigium fuisset, si S. Maximi ac Diocletiani tyranni temporibus jam tum Presbyter fuisset? Minus quidem idem deinde Fabricius, fallitur tamen, dum S. Felicem Episcopum scribit, sed Catholicorum quosdam, duces habet. Si sobrius aut Paulinum legisset aut quæ jam relata scripsisset, animadvertisset de Felice priora ab eo, non de se memorari.

15 Paulinus igitur iis qui supersunt natalibus, Felicis res gestas, miracula, templi ejus a se restaurati ornatum, concursum populorum, aliaque præclara memorat. Ejusdem et in epistolis meminit, e quibus infra quædam dabimus. Sæpius Dominædium suum appellat, ut epistola 9, ad Severum: Habes ergo a me libellos duos, unum versibus natalitium de mea solenni ad Dominædium meum cantilena, cui corpore ac spiritu quotidie, lingua autem quotannis pensito dulcissimum voluntariæ servitutis tributum, in die festo consecrationis ejus immolans Christo hostiam laudis, et reddens Altissimo vota mea. Et epistola 12, ad eundem: Basilica igitur illa, quæ ad Dominædium nostrum communem Patronum in nomine Domini Christi jam dedicata celebratur, quatuor ejus basilicis addita, reliquiis Apostolorum et Martyrum intra apsidem trichora sub altaria sacratis, non solo B. Felicis honore venerabilis est. Et epist. 28, ad Victricium: Quem Dominus experiri voluit potentiam apud se sancti sui Confessoris dilectissimi Felicis Dominædii nostri. Unde patet falli Ambrosium Leonem, qui lib. 2, de Nola cap. 11, scribit de ecclesia cathedrali: Templo autem D. Paulini, dedicatio templi fuit Dominedio: Deus enim tum Dominedius vocabatur; quod verbum in ore jurantium ac invocantium Deum usque ad nostra tempora servatum audimus.

§ V. Acta S. Felicis a variis descripta.

Ex S. Paulini natalibus brevem S. Felicis vitam concinnavit S. Gregorius Turonensis lib. 1, de miraculis cap. 104, quam cum MS. Ripatorii, et aliis contulimus. Aliquanto fusiores Venerabilis Beda, quam et Surius edidit. De ea ipse Beda in indiculo operum suorum post epitomen historiæ gentis Anglorum: Librum vitæ et passionis S. Felicis Confessoris, de metrico Paulini opere in prosam transtuli. Aliam Marcellus Presbyter scripsit, dicavitque Leoni Episcopo Nolano, cujus meminit Baronius in Notationibus ad Martyrol. et Mola-

Ex 888118
Paulinus a
Dungalo lan-
datus

Fabricius
Chemnicensis
notatus:

iterum.

Paulinus
S. Felicem Do-
minædium
appellat.

Vita S. Felicis
scripta a va-
riis.

S. Felicis na-
tales 15 a
S. Paulino
scripti.

nus ad Usuard. Hanc ex veteri codice manu exarato Ecclesiæ S. Audomari descripsimus. Sed aberant minacuta, quæ tamen se scripsisse idem auctor testatur. Ex Paulini epistolis quædam subnectemus. Ab his haurere qui alii gesta Felicis tradidere litteris. Latinis ac peregrinis, Jacobus de Voragine, Vincentius Bellovacensis lib. 18, cap. 39. Franciscus Haræus, Zacharias Lippe-
lous, Henricus Fabricius, Matthias Lamberti, Heribertus Rosweyda, Petrus Ribadeneira, Gabriel Flamma Alfonso Villegas, alii, Jacobus Dubletius pro Nolano hic Tinsanum Felicem dedit, de quo 6 Novemb. agitur.

17 S. Damasus Papa his Felicem versibus celebravit :
Corpore, mente, animo, pariter te nomine Felix,
Sanctorum numero Christi sacrate triumphis,
Qui ad te sollicito venientibus omnia præstas,
Nec quemquam pateris tristem repedare vianem.
Te duce servatus, mortis quod vincula rupi,

Versibus his Damasus supplex tibi vota rependo.
Nempe et Romani frequentes ad S. Felicis monumen-
tum confluebant, ut scribat Paulinus Nat. 3 diei hujus
honore Romam rarecere, dum porta Capena multa
millia Nolam tendentium profundit; ipsaque turbis con-
fertis longe latet via Appia.

18 In Africa quoque grande hujus nomen Felicis,
celebris miraculorum fama. S. Augustinus Bonifacium
Presbyterum gravi crimine accusatum, una cum accusa-
tore, cum neuter convinci posset, cogit Nolam peregrinari,
ubi, inquit, terribiliora opera Dei non sanam
cujusque conscientiam, multo facilius aperirent, et
ad confessionem vel pœna, vel timore compellerent.
Et mox subdit : Multis enim notissima est sanctitas
loci, ubi B. Felicis Nolensis corpus conditum est,
quo volui ut pergerent, quia inde nobis facilius fide-
liusque scribi potest, quidquid in eorum aliquo divi-
nitus fuerit propalatum. Inde colligitur consuevisse
isthic falsum argui, vel paratis pejerare incusso cælitus
horrore, vel pœna jam prolato perjurio irrogata.

19 Meminit S. Felicis idem Augustinus libro de cura
pro mortuis capite decimo sexto ita scribens : Hinc et
illa solvitur quæstio, quonam modo Martyres ipsis
beneficiis quæ dantur orantibus, indicant se interesse
rebus humanis, si nesciunt mortui quid agant vivi.
Non enim solis beneficiorum effectibus, verum etiam
ipsis hominum aspectibus Confessorem apparuisse
Felicem, civibus vel iniquis pie a se dilectis, cum
a Barbaris Nola oppugnaretur, audivimus, non in-
certis rumoribus, sed testibus certis. Baronius tom. 8,
ad an. 410, num. 46, id eo anno opinatur contigisse,
cum post Romam direptam, Nola quoque ab Alarico
Gotho occupata, captusque S. Paulinus.

§ VI. S. Felix Nolanus an in Pincis sepultus.

Etas S. Felicis a Paulino non exprimitur. Inepte
Christophorus Phreislebius circa Theodosii tempora
vixisse scribit. Henricus Fabricius circiter annum
Christi 300, obiisse existimat; sed quæ tum pax Eccle-
siæ? Haræus circiter 310, Michael Monachus non longe
post annum 312, quo data pax Ecclesiæ. Est hæc alio-
rum quoque et probabilis opinio.

21 Decessisse ævi meritique plenis diebus tradit
S. Paulinus. Plures antea citati, die Dominico, sacris
peractis, populo bene precatum, ultro humi stratum ob-
dormivisse tradiderunt, quæ sunt ex alterius Felicis
Actis sumpta.

22 Ab Elpidio Presbytero sepultum Bedæ vulga-
tum Martyrologium, Ado, alique asserunt. Non memi-
nere Turonensis, Marcellus, Beda in historia vitæ,
Paulinus : imo hic ab universo populo curatum spendide
et religiose funus describit Natali 6. Ex actis S. Felicis
Episcopi huc translatus ita enim habent : Tunc Elpi-
dus Presbyter, homo græcus furatus est corpus
B. Felicis, et posuit in ecclesia civitatis Nolæ in
partes Campaniæ. Andreas Ferrarius intra puteum

reconditas ab Elpidio S. Felicis Episcopi reliquias scribit,
supraque eas sub annum 320, imperante Constantino,
ædiculam ædificatam, ac tandem ecclesiam Cathedralem.

23 Obscurior aliquanto de loco sepulturæ S. Felicis
Presbyteri quæstio est. Multa Martyrologia superius
citata, ac Breviarium quoque Romanum, sepultum ha-
bent prope Nolam in loco quem in Pincis appellabant.
At non pauca quoque mss. Martyrologia sub nomine
Usuardi hoc die S. Felicem Romanum Presbyterum et
Martyrem, fratrem S. Felicis Confessoris, de quo infra,
referunt his verbis : Romæ via Portuensi, loco qui
Pincis dicitur, S. Felicis Presbyteri et Martyris;
qui tempore Diocletiani et Maximiani capitis ampu-
tatione gloriosa morte coronatus est. Idem habent,
sed paullo fusius, Carthusiani Colonienses in Addit. ad
Usuardum, et Martyrologium Germanicum. Idem de
hoc scribit Petrus de Natal. lib. 2, cap. 74. Citat Mi-
chael Monachus ms. Martyrologium Capuanum, et alia
mss. in quibus Felix in Pincis dicitur, non qui Nolæ,
sed qui Romæ colitur. At subdit : Standum est aucto-
ritati Romani Breviarii. Et licet de hoc loco, qui
dicitur in Pincis, nulla mentio apud Ambrosium, qui
res Nolas diligentissime scripsit; tamen quia cer-
tum est fuisse Romæ familiam Pinciæ, quid pro-
hibet opinari aliquam villam a Pinciis Romanis
possessum Nolæ, et locum a Pinciis, in Pinciis,
vel Pincis, vulgo appellatum? Volunt tamen Nolani in
pago Cœmeterio vetus episcopium fuisse, et locum in
Pincis; estque isthic puteus qui magna religione aditur,
quod olim sanguine Martyrum plenus dicatur fuisse.

24 At cum S. Paulinus, Marcellus Presbyter No-
lanus, Ambrosius Leo ejus non meminerint, et supra
ostenderimus multorum Acta Felicium confusa, quid
prohibet opinari, locum, in quo alter conditus est Felix,
huic attributum? Quid si nullus ejusmodi locus fuit in
Pincis dictus? Conjecturam promimus, quam, ut lubebit,
stabilient respuente peritiores. Anastasius Bibliotheca-
rius in Hadriano I inter templa ab eodem Pontifice re-
staurata ornatave recenset basilicam S. Felicis in Pi-
neis, his verbis : Basilica vero B. Felicis posita in
Pineis, quæ in ruina erat, et tectum ejus distectum
existebat, facto eodem tecto noviter ipsam ecclesiam
renovavit, etc. Baronius ad an. 798, numero vigesimo
nono in Pinciis scribit, sive ita habuit codex ms. sive ita
legendum judicavit. In Pineis habet Maurolycus, et
quædam mss. licet de Nolano agant. Certe regio est urbis
Romæ, nunc XIV, quæ a Pineis nomen sortita est, cen-
setque Octavius Pancirolus, a pinu quapiam id natum.
In eam forte regionem e via Portuensi, haud longe se-
mota, relatum sancti Martyris Felicis corpus, eique ba-
silica erecta, quæ vel non extat, vel nomen mutavit.
Fuisse S. Felicis Romæ basilicam patet ex S. Gregorio,
qui homiliam 13 in Evangelia isthic habuit; sed quod
Baronius in Notat. ad Martyrologium scribit fuisse
S. Felicis Confessoris, id in Gregorio non habetur.

25 At de S. Felicis cognomine quo vulgo in Pincis
appellatur, ista commentatur Jacobus de Voragine :
Felix, prænomine in Pincis, dicitur vel a loco in quo
requiescit, vel a subulis quibus passus perhibetur;
nam pinca subula dicitur. Aiunt enim quod cum ma-
gister puerorum extiterit, et eis nimium rigidus fue-
rit, tentus a paganis cum Christum libere confiteretur
traditus fuit in manibus puerorum quos ipse docuerat,
qui eum stylis et subulis occiderunt. Ecclesia tamen
tenere videtur quod non Martyr extitit, sed Confes-
sor. Deinde alia subdit; in quibus eum cum S. Felice
Martyre Romano, et S. Felice Nolano Presbytero con-
fundit, atque Episcopum facit. Verum nullus in sacris
Fastis memoratur Felix stylis et graphiis puerorum
interfectus, sed Cassianus, de quo 13 Augusti agemus.
Felicem sic confixum graphiis, quæ pinças quoque vocat,
refert et Petrus de Natalibus lib. 2, cap. 73, ut supra
in omissorum catalogo monuimus; at capite sequenti
S. Felicem Presbyterum et Martyrem Romanum, quem
passum

An in Pincis.

Ibi is locus.

Videri Roma esse.

Jacobus de Voragine memoria lapsus.

Felix.

Ejus ope servatus S. Damasus.

Ad eum concursus Romanorum.

Ad ejus tumulum perjuria detecta.

Apparet variis, Nola obessa.

Etas ejus.

Mors.

An ab Elpidio sepultus.

Pincius mons.

Lux ex sepulchro S. Felicis.

*Reliquiæ ejus
aliquæ Bene-
venti,*

Romæ,

Ibidem Fel-
cis Episcopi.

Ex his manna
fluit,

Abstract
S. I. R. E. ...
T. R. O. N.

*S. Felicis eru-
ditio.*

Deos ridet.

c
Cruciatur,

Educitur e
carcere ab
Angelo.

S. Maximum
semimortuum
refovet,

d
Recusat Epi-
scopatam.

omen felicitatis.

Araneam
telum ejus late-
bris prætensa,
effugit perse-
cutores.

g h
i
Nutritur a
muliere, nec
eam videt.

Post mortem
miraculis
claret.

Quidam boves
amissos, ejus
ope, recupera-
rat, et oculum

alter oculum
unco transfi-
xit.

n

Energumeni
curati.

p

inter parietes dirutos, per modicum ingressus adi-
tum, oculi voluit. Nec mora : persecutor insequitur,
sed Deus sollicitudinem quærentis elusit. Nam jussu
divinitatis, araneæ per aditum, quo Martyr ingres-
sus fuerat, telarum prætendunt stamina. At illi per
vestigium persequentes, dum locum explorare nitun-
tur, exordia telæ conspiciunt, dixeruntque ad semet-
ipsos : Putasne per hæc fila homo transiit, quæ
sæpius tenuitas muscarum erumpit. Et illusi provi-
dentia Dei, discesserunt. Beatus quoque Felix,
g data nocte, h secessit ad alium locum, in quo per
i tres menses a muliere quadam ciborum alimenta
suscipiens, data pace, Ecclesiæ suæ ac populo restau-
ratur; numquam tamen mulieris ministrantis faciem
vidit, aut ab ea suspectus est, dum in latibulo mor-
raretur.

4 Igitur in pace quiescens, sepultus est juxta ur-
bem, multis se declarans virtutibus in populis, de
quibus pauca perstringam. Erat enim quidam pau-
per habens duos boves ad exercendam culturam
suam, nec ei erat alia possessio, nisi quod ab his
potuisset tellurem scindens vomere laborare. Accidit
autem ut quadam die lassus de hoc opere veniens,
his dimissis se hospitio reconderet. Nec mora :
fur rapax adfuit, qui eos clam capiens, secum ab-
duxit. Egressusque pauper in crastino, nihil invenit.
Deinde quærit per devia, circuit silvas, scandit
montium ardua : sed nec vestigium quidem depre-
hendere potest. Redit ad propria, dat voces in fletu,
atque cum uxore ac liberis plangit, dicens : Væ
mihi, quia juvenis l defectis hoc anno fame morie-
mini. Quid plura? Accedit lamentans ad sepulchrum
B. Felicis Martyris : dat cum fletu gemitum, exorat
ut ei virtus ejus, quæ perdiderat reddi obtineret a
Domino. Egressus autem a templo, m ante ipsam
atrii januam agnoscit boves suos, et ait : O magna
virtus Martyris, quæ mihi perditum tam velociter
restitui fecit. Ingressusque iterum prosternitur ad
pavimentum, et gratias agens, cum rebus regressus
est suis : oculumque hominis hujus, quem cæcum
habebat, Martyris illuminavit.

5 Ad hujus quoque cellulæ parietem, quo beatum
corpus tumulo conditum requiescit, adhæret appen-
dens porticus, in qua dependens fune lychnus lumen
loco consueverat ministrare. Ille autem cui hoc erat
officium contueri ad ejus compositionem, accedens,
laxato fune discessit, quasi oleum petiturus. Cumque
omnia tenebris nocturnalibus tenerentur operta, et
funis cum uncinulis in medio portici submissior de-
penderet, n quidam de adstantibus in vigilia Sancti,
nebula cellulæ, quæ de exusta surrexerat papyro,
fatigatus, foras egreditur. Cumque per porticum
illam præteriret, unus de uncinulis funis faciem exce-
pit hominis venientis, illato acumine transfigens
oculum ejus. At ille dolorem sentiens, extensis cele-
riter palmis, vultus periclitantes cum ipsis obteg-
it oculis, clamans non mediocri ejulatu, ac dicens :
Succurre, deprecor, sancte Sacerdos, et proximum
te facito pereunti, qui loco proximus adstas. Emitte
sacras per occulta medicamina manus, et extrahe
malum quod adversatur lumini, ne lumine viduatus
abscedam, qui lumen miraculorum tuorum cernere
veni. Ad hujus lamentabilem vociferationem exhi-
bito qui aderant lumine, advertunt hominem trans-
fixo oculo de fune pendere. Cumque profluente san-
guine, nullus manum ad eruendum auderet apponere,
Martyris virtus adfuit immensa beati, quæ sic un-
cum o abstraxit, ut nec oculum erueret, nec visum
penetraret, et sanguinis decurrentis fluentum strin-
geret : sic eruto ferro de oculo, dolore palpebrarum
resedato, virtus Martyris sancti declaratur in po-
pulo. Energumenos autem ad hanc sacratam athletæ
Christi ædem, probatos atque purgatos sæpius scri-
psit p hic auctor.

a MS. Ripatorii. Maximiano. De eo agemus 15 Januar.
b Ita et Ado supra, atque alii. Plures secessisse scribunt, ut se
gregi suo reservaret. c At S. Paulinus nat. 4.

Primus supplicii de carcere textitur ordo.

d S. Paulinus depositum a Felice Episcopum scribit, sub proprio
tecto, quod unica anus servabat. Viduam fuisse plures alii conj-
ciunt.

e Ex aliis patet hanc novam persecutionem ante Maximi mor-
tem contigisse. Turonensem sequitur Vincentius Bellovacensis
lib. 18, cap. 39.

f Repugnat S. Paulinus, qui respondisse ait : Nescio Felicem,
quem quæritis.

g MS. Rip. clara nocte.

h Idem S. Paulinus tradit, egressum videlicet, latebrasque
mutasse.

i Ita Breviarium Romanum, Vincentius, Harazus, alii. At Paul-
linus sex totos menses isthic scribit latuisse.

k Addit MS. Rip. Ab Elpidio venerabili Presbytero, in loco
qui dicitur Pincis. l Al. perditis.

m Aliter longe hoc narrat Paulinus nat. 6, uti Beda infra.

n Theridius is fuit, qui litterarum Severi ad Paulinum bajulus
memoratur ep. 14 et 38, mirifice laudatus a Paulino car. 13, qui
et hoc miraculum prolixè narrat nat. 7.

o Ipse manu unum eduxit Theridius, ut Paulinus scribit, Fe-
lice dubiam ejus mentem manumque firmante.

p Paulinus. Ita natali 3.

Martyris ostendit meritum, cum jure potenti
Dæmonas exercet, devinctaque corpora solvit.
Nam sibi Felicem cæcis incumbere pœnis
Pestiferi procures tristi clamore fatentur,
Occultasque cruce gemitu testantur aperto,
Velatumque oculis mortalibus, at manifestum
Auribus, et multo præsentem numine produnt.
Cum captiva intra deprensus corpora, Christum
In Sancto fulgere suo clamantque probantque.
Membrorum incussu tremuli, capitumque rotatu;
Tormentisque suis, sed non sua corpora torquent,
Clamantes proprios aliena per ora dolores
Orantum veniam : latet ultor, pœna videtur.
Tum si quos graviore malo violentior hostis
Vinxerit, ista dies divino munere solvit.
Cernere tunc passim est sacra purgata medela
Pectora liminibus sterni, jam mente refectos
Gratantes jam voce sua : concurrunt hiantum
Turba tremens hominem; mistæ inter gaudia cunctis
Prosiliunt lacrymæ : præsens Deus omnibus illie
Creditor : immensi Felix est gloria Christi.

Et natali 6.

Unde igitur tantus circumstat limina terror?
Quis tantos agit huc populos? quænam manus urget
Dæmonas? invitosque rapit? frustra que rebelli
Voce reclamantes compellit adusque sepulchrum
Martyris, et sancto quasi fixos limine sistit?

At præcipue natali 7.

Cernitur illa dies spectari sueta per omnem
Vipeream sobolem, sævos cum dæmonas urget,
Occultaque manu communes verberat hostes.
Sed tamen hac ipsa mirum in virtute notatur.
Quod licet in toto cruciatus dæmonas anno
Exagitet, jubeatque hominum discedere membris,
Prodeat plerosque tamen, quo longior hostes
Pœna malos agitet; vel ut illi, qui meruere
Vasa malis fieri, ut meritum, tardante medela,
Plenius omne luan decreto tempore crimen :
Sive hoc natali studet indulgere diei,
Ut paucis alias det opem, quod plura benignus
Natali det dona suo. Nam cum ista propinquat
Elabente dies anno, tunc crebrior instat
Et gravior. Videas tunc ægra examina cogi
Densius, et certam repeti prope festa salutem.
Tunc solito gravius succensi dæmones ardent,
Flebilis ululant, et vi majore subacti,
Ultima jam tormenta gemunt : nec abire sin untur
Excessu facili; sed miris ante agitati
Et variis male suppliciis, tolluntur in altum
Suspensi solito sublimius, et patiuntur
Aeris in vacuo, vinclisque latentibus hærent
Pœnali per inane mora; per non sua quamvis
Corpora, vexatos hostes sua pœna fatigat.
Solvuntur pœnis, cum pœnas ferre videntur
Corpora, et immunes animæ spectant aliena
In membris tormenta suis : homo dæmone capto
Liber agit, quia non hominis, sed dæmonis est crux.

Ac paullo inferius :

His etiam potiora, tamen spectata profabor.
Ante alios illum, cui membra vetustior hostis
Obsidet, ad sacri pia limina Martyris, ægra
Excussus de plebe rapi, admotumque sacratis
Ante fores Sancti cancellis, corpore verso
Suspendi, ped bus spectantem tecta supinis.
Quodque magis mirum atque sacrum est, nec in ora relapsis
Vestibus, ut rigidis, aut ad vestigia sutis.
Corporis omne sacrum casto velatur operto.
Scilicet ut divini operis reverentia tectis
Corporibus maneat, nec pœna dæmon in ipsa
Qua cruciatur ovet, nudis prodendo pudorem
Artubus, illæso gravius torquetur honesto,
Recta licet versis sedeant cum tegmina membris.

Dæmones a
S. Felice in
possessis cor-
poribus tor-
quentur, in-
deque ejicim-
tur.

præcipue hoc
die.

Mirabiliter
pedibus sur-
sum corpora
tollunt.

Similia

*Fit id alibi
quoque.*

Similia memorat Severus in Dialogo 3, de vita S. Martini: Si quando exorcizandorum dæmonum curam S. Martinus reciperet, solitum accidere, ut plures sublati in sublime pedibus penderent, nec defluerent tamen vestes super faciem, nec verediam faceret nudata pars corporum.

Demum natali 8, certum hominem narrat enormis πολυφαγίας dæmonio liberatum.

Denique de multis unum loquar, ut sit ab uno
Discere, dæmoniis sensus constare ferinos.
Quidam homo, non longum tempus, tam prodigiali
Dæmone distentus fuit, ut jam non domo notos
Ille cibos hominum, vel si congesta daretur
Multa mensa dape, in facili consumeret haustu,
Verum et gallinas habitantium limine raptas,
Mox ut sustulerat, rapido discerneret ore,
Et pluma incoctas non suffocante voraret.
Quin et funeream saniem sitiēbat, et ossa
Lambebat, pecudum projecta cadavera mandens,
Obscænus conviva canum. Hic modo dæmone tanto
Sobrius, ecce procul conductum exercet agellum:
Et curante Deo sancta Felicis in aula
Redditus ipse sibi, clara satis ind. ce monstrat,
Felicem merit s et Christi nomine fortem,
Immites domitare feras, et vincere flammās.

Ac tandem natali 15.

Non hominem, sed eum potius laudare videbor,
Quo Felix auctore potens, venerabile nomen
Obtinet, et medicas dat opes; quibus ægra revisit
Corpora, captivasque animas, vi dæmonis atri
Absolvit, superante Deo: nec in hac ope tantum
Munificus Felix operatur munera Christi,
Et de vipereo fortissimus hoste triumphat.

VITA

AUCTORE S. BEDA PRESBYTERO.

PROLOGUS.

Felicissimum B. Felicis triumphum, quem in Nola Campaniæ civitate, Domino adjuvante, promeruit Paulinus ejusdem civitatis Episcopus versibus hexametris pulcherrime ac plenissime descripsit; qui quia metricis potius, quam simplicibus habiles sunt lectoribus, placuit nobis, ob plurimorum utilitatem, eandem sancti Confessoris historiam planioribus dilucidare sermonibus, ejusque imitari industriam, a qui martyrium B. Cassiani de metrico opere Prudentii, in commune apertumque omnibus eloquium transtulit.

a *Eam vitam 13 Aug. dabimus; quis ejus sit auctor, necdum nobis compertum; antiquum certe, hinc discimus. Ex Prudentii περὶ στεφανῶν libro, hymno 9, edidit Surius; Mombrilius, quæ hic citatur, prosa redditam.*

CAPUT I.

S. Felicis sacerdotium, confessio, pietas erga suum Episcopum.

Igitur Felix natus est in Nola quidem Campaniæ, sed a patre Syro, nomine Hermia, qui de Oriente Nola veniens, ibidemque quasi indigena inhabitans, genuit filium Felicem: eique defunctus reliquit hereditatem substantiæ locupletis, cui tamen ipse promissæ in coelestibus hereditatis dona præposuit. Habuit autem et fratrem cognomine sui patris, id est, Hermiam, cum quo patrimonium divideret terrenum. Qui longe a Felicis moribus agens, atque ideo felicitate indignus perpetua effectus est. Nam terrena solummodo bona diligere studuit, et Cæsaris potius, quam Christi esse miles elegit.

a *Felicitas, Ordinum susceptio.*
3 At contra Felix, nominis sui mysterium factis exequens, mox a puero se divino famulatu subiecit, et crescente gratia virtutum, primo Lectoris officium in Ecclesia suscepit, ac post ad Exorcistæ gradum proventus, immundos ex obsessis corporibus spiritus ejicere cœpit. Cumque in hoc ministerio virtutibus clarus extitisset, non mora, condignum meritis presbyterii gradum subiit nec minor gradu, mente et opere remansit, sicut etiam adveniens tentationum turbo probavit.

4 Nam tempore eodem exorta infidelium persecutio, gravi Ecclesiam certamine pulsavit: nec tamen portæ mortis, portas filiæ Sion, ut non nuntiarent

laudem sui Creatoris, avertere potuerunt. Cumque magistri auctoresque perfidiæ primum suæ vesaniæ conflictum contra ipsos veritatis ac fidei Dominicæ magistros intendissent, primosque Episcopos vel Presbyteros Ecclesiarum, ad terrorem minorum, aut morti tradere, aut ad negandam fidem cogere conspirassent; factum est, ut ministri erroris et infesti furoris, Nola quoque pervenientes, Episcopum urbis illius, nomine b Maximum, virum doctrina, pietate, atque ætate venerabilem, ad tormenta quærerent. Quod ille animadvertens, memor Domini præcepti, quo dictum est: Cum vos persecuti fuerint in civitate ista, fugite in aliam, petit ad tempus secessum loci remotioris, relicto ad tuitionem civitatis Felice Presbytero, quem filii loco complectebatur atque heredem suæ Sedis accipere desiderabat.

5 At persecutores ubi Episcopum invenire nequiverunt, nihil morati, manus in Felicem mittere contendunt, eumque primum, quasi maximam post Episcopum urbis arcem, a constantia famosæ suæ virtutis dejicere, vel blandiendo promissis, vel penis terrendo satagunt. Comprehensus ergo Felix ab adversariis furentibus, sed ipse multum de interna Spiritus sancti consolatione confisus, mittitur in carcerem tenebrosam: ubi manus simul et collum ferrea vincula stringunt, nervo pedes arctantur. Fragmenta quoque testarum subter eum sternerantur, ne inter horrorem et frigora longæ noctis ligatus, vel somnum vel requiem capere aliquam continuo horum acumine compunctus, fineretur.

6 Interea Episcopus, qui ad montium latibula hostem fugiendo secesserat, et ipse non minore martyrium passione gerebat, quam si ferro vinctus, aut testis superpositus, vel flammis esset urendus. Urebat namque animum illius cura maxima sui gregis, urebat et corpus fames, una cum gelidæ rigore hiemis: qui inter spineta sine tecto et alimento jacens, noctem una cum die pervigil, sollicitis continuabat in precibus. Nec difficile membra senilia, et longis exhausta jejuniis, tanta vis malorum comprimens, vel ad mortem usque coegit.

7 Sed ut superna pietas apertissime, quanta sui cura vir ille dignus esset, ostenderet, mittitur e cælo Angelus, qui B. Felicem Confessorem vinculis exemptum, ad quærendum recreandumque ac domi revocandum Antistitem ocys venire præciperet. Erant autem plures eodem in carcere clausi: sed Angelus adveniens, soli Felici, qui pietatis gratia vinctus erat, apparuit, luce splendens corusca, et ipsam quoque domum gratia lucis adimplens: cujus voce simul et luce Felix motus intremuit, ac primum quidem se somnii imagine illudi putavit. Angelus surgere illum, et se sequi exeundo præcepit. Qui stupens ad imperium jubentis caussabatur se exire non posse, quia et vinculis, et claustris carceris, et custodum diligentia teneretur. Porro Angelus iterata voce surgere illum propere, nihil obstantibus vinculis, jussit; et dicto citius catenæ de manibus et collo ejus, compedesque cecidere de pedibus. Eduxit autem illum foras miro rerum ordine, aperta sibi quidem janua carceris, sed ceteris clausa: ita ut per ipsos custodes, quibus clauderetur, ignaros rerum iter agerent, ipso Angelo instar columnæ Mosaicæ, et ducatum Felici et lumen, usque dum hostium manus evaderet, præsentiae suæ fulgore præbente.

8 Ut autem pervenit B. Felix Confessor ad locum deserti, quo Episcopus secesserat, invenit eum ægra suspiria tenui flatu trahentem. Et quidem gavisus, quod eum viventem invenerit; contristatus vero est multum, quod inventum morti proximum vidit. Itaque complexatus et osculatus est Patrem, cœpitque tentare, si forte crebro anhelitu sui oris, et sui fotu corporis aliquid caloris posset gelidis ejus artubus afferre. Cum vero diu laborans, neque clamando,

*AC. P. 1000.
VEN. BEDA.
S. Maximus
Episcopus
persecutio-
nem fuga de-
clinat.*

Matt. 10. 23.

Felix capitur.

*Maximus mi-
seriis confici-
tur.*

*Felix ab An-
gelo educitur
e carcere.*

*Episcopum
penecanti-
mem refovet.*

neque tangendo aliquid sensus vitalis in ejus posset vel animo excitare vel corpore, sed neque ignem aut alimentum in proximo, quo eum rigentem ac tabescentem recrearet; tandem invento salubri consilio, flectit genua sua ad Patrem Domini nostri Jesu Christi, suppliciter obsecrans, ut ipse cœlitus eum juvaret, quo ministerium pietatis, quod jussus erat, ergo Patrem suum explere valeret. Nec mora: exauditus vidit pendentem vicinis in sentibus uvam: et illius esse munus agnovit, qui naturarum conditor atque auctor omnium, et aquam de petra produxit arida, et ipsam eum voluit in vinum convertit. Lætatusque multum hoc munere divinæ pietatis, tulit racemum, atque ad os Episcopi morientis admovit. Sed quia ille strictis dentibus instar mortui, utpote omni sensu et cordis et animæ carens, oblatum sibi gustum prorsus accipere nesciebat; tandem sanctus Presbyter Felix, felici manuum suarum luctamine aperuit arida ejus labia, et sic ori ejus, resoluta uva, quantum potuit succi salutaris infudit. Quo gustato, mox Pater sensum et animæ recepit et corporis: aperiuntur deinde oculi, linguaque, quæ siccis hærebat faucibus, ad loquendum soluta est.

*Episcopo re-
velatus erat
ejus adventus.*

9 Et ubi plene reviviscens, Felicem esse, qui ad se quærendum venisset, agnovit, paterna illum pietate complexus, et quare tam sero veniret, conquestus est: Ubi, inquires, tam diu demoratus es fili? Nam te jam dudum Dominus ad me venturum promiserat. Vides autem, quia etsi fragilitate victus corporis, ad horam cessi; solidam tamen animi fidelis constantiam servavi, sicut etiam loci hujus, ad quem successi, status indicat. Poteram quidem ad vicum aliquem, sive aliam urbem, ubi ab hostibus essem tutus, intrare, si mihi vilis fides, et cara hæc vita fuisset. Nunc autem cuncta hominum refugia declinans, ad deserta vero montium confugiens, divinæ tantum me gratiæ tuitionique credidi, ut videlicet me ipse quocumque modo vel ordine vellet, aut in hac vita conservaret, aut in futuram transferret. Neque vero me spes, quæ in Deum erat, fefellit, sicut tuo manifeste probatur adventu, per quem ab ipso, ut ita dixerim, limine mortis sum revocatus ad vitam. Unde, nate mi, complere festinus cœptum pietatis opus curato, et impositum me humeris tuis, domum reportare satage.

*Eum domum
reportat.*

10 Quibus dictis, Felix celerrime quod jubebatur explevit revectumque humeris Antistitem, suam ad domum retulit, quam unica servabat anus. Intantum autem Antistes venerabilis a mundi erat rebus alienatus, ut illi de omni turba domus et summa census, anus una superesset. Pulsatis ergo foribus, hanc suscitavit Felix, surgentique ac januam aperiendi dedit et commendavit Episcopum. c Tunc Episcopus pro impenso sibi officio pietatis, B. Felici debitam gratiarum retulit actionem, et imposita capiti ejus dextera, paterna illum benedictione donavit. Qui egressus inde, paucis diebus et ipse in domo sua, donec persecutionis turbo cessaret, delituit. Quod dum fieret, deservit latebram, et lætantibus de suo adventu civibus, sese lætum reddidit, ac per omnia digrediens, solabatur et confortabat verbo exhortationis animos singulorum, qui acerbitate præmissæ tempestatis non modicum fuerant conturbati. Nec solum vero verbo, sed et suo illos docebat exemplo et prospera mundi et adversa despicere, sola æternæ patriæ gaudia quærere, solam superni judicis iram formidare,

*Omnes sola-
tur.*

a Qui, ut S. Paulinus nat. 5, scribit, emeritis sub Cæsare vixerat armis.

b Colitur hic 15 Jan. ut dicemus.

c Nocte una hæc omnia gesta tradit Paulinus nat. 4.

CAPUT II.

Latebræ tempore persecutionis.

a Rursum mota persecutione, quæritur Felix, veniuntque hostes usque ad habitaculum ejus, illum ocyus rapere ac morti tradere sitientes: b qui tum forte ab ædibus suis absens, in medio civitatis cum amicis consistebat, et more sibi solito verbum fidei circumstantibus turbis prædicabat. Quem eo loci esse audientes adversarii, mox strictis gladiis accurrunt: sed pervenientes ad eum, mutato divina provisione, aut vultu ipsius, aut corde illorum, ne quam eum, quem optime noverant, agnoscere valebant. Interrogantibus ergo ipsum, ubi esset Felix, intellexit vir prudentissimus, divinitus actum esse, ne eum agnoscerent, ridensque inquirentibus, Nescio, inquit, Felicem, quem quæritis: nec prorsus fefellit, nemo enim seipsum facie novit.

a
Non agnoscitur a persecutoribus.
b

12 Qui statim relinquentes eum, diverterunt alio, et quos forte obvies habebant, interrogabant, ubi esset Felix: e quibus unus, prorsus causæ ignarus, et furere eos credens, cœpit objurgare eos dementiæ, qui præsentem non possent agnoscere eum, cum quo loquebantur: pariterque eis quo discederet ille, quem quærebant, ostendit. Qui gravius furentes, statim vestigia B. Felicis insequuntur. At ille, appropinquantibus eis admonitus tumultu præcurrentis civitatis, et clamoribus attoniti adventu hostium vulgi, secessit locum in secretiorem qui nil quidem munimenti firmioris habens, semirutum tantum muri erat fragmine præseptus. Sed mox ut virum Dei recepit, miro eum divinæ manus est opere tutatus. Repentino enim rudere concrevit ibidem agger, qui eundem locum præcluderet, sed et aranea divino nutu, cui omnis creatura deservit, confestim nutantes ipso in loco telas suspendit. Quo cum pervenissent, obstupuerunt hostes, et presso gradu loquebantur mutuo, dicentes: Nonne stultum est nos huc hominem quærendo ingredi, cum liquido apparet neminem hic præisse? quia si quisquam intrasset, nequaquam hic aranearum fila integra remanerent, quæ etiam, muscæ perrumpentes minimæ, nonnumquam scindere solent. Constat ergo quia qui huc secessisse Felicem dixit, astu fecit, ut nos ab ejus inventione longius abstraheret. Ergo recedamus, ac omittamus hic hominis latebras scrutari, ubi ipsa loci facies neminem intrasse præmonstrat. Sic delusi, discedunt propere, frementes, et non minus, quam in Felicem, rabida mente frendentes in eum, qui se in loca talia suis dolis induxerat. Ubi multa claruit sapientia pii conditoris ac protectoris nostri. Certe nonnumquam muri urbium altissimi ac munitissimi, cives suos obsidentibus adversariis produnt magis, quam liberant: et humilem Christus famulum suum a persequentibus armatis hostibus tremulis aranearum cassibus, ne inveniri vel capi posset, abscondit. Vere ut venerabilis Pater Paulinus de his loquens, ait; ubicumque Christus adest nobis, et aranea murus fiet: at cui Christus abest, et murus aranea fiet.

Latet, araneæ tela subito præseptus.

Nat. 5.

13 Discesserunt ergo, incumbente jam vespera, hostes; et Felix, illis abeuntibus, liberius alias petit latebras, gaudens de adjutorio divinæ protectionis secumque decantans: Nam etsi ambulem in medio umbræ mortis, non timebo mala quoniam tu mecum es. Die autem facto, secessit in locum, inter ipsa ædificiorum tecta secretiorem, ubi sex mensibus continuus ab hominum quidem notitia omnium segregatus, sed divinæ gratiæ præsentia fruius, manebat absconditus, videlicet juxta vocem Psalmistæ, in abscondito vultus ejus a conturbatione hominum: qui etiam miro illum atque hominibus inusitato ordine tanto temporis spatio pavit. Manebat namque in vicinis ædibus quædam mulier Deo devota, cujus ministerio

Atibi latet, et ab ignara pia muliere pascitur sex menses.
Psal. 30. 21.

ministerio nescientis scienter ipse, qui est totius scientiæ fons et origo, Dominus utebatur. Coquebat enim panes mulier, coquebat alias escas in cibaria domus suæ, et facta in excessu mentis, eo loco inferebat has, ubi Felix Confessor latebat ibique sumendas illi ponebat, ita ut neque huc se intrasse neque redisse umquam scire posset : sed præparatas escas domi se posuisse credens, ita semper abibat, ponendæ memor, et mox positæ immemor escæ. Et sic B. Felicem ferunt sex, ut dixi, mensibus in iisdem latebris obscuri et angusti tecti mansisse, ab humana quidem societate sejunctum, sed numquam civium supernorum præsentia desertum ; et parco nimirum victu, sed cælitus ministrato, vitam duxisse felicem.

Quo tempore perhibetur etiam divinæ *d* colloctionis dono sæpius dignus fuisse habitus. Erat autem iisdem, in quibus morabatur, habitaculis, cisterna vetus, de qua ipse in primis pauperem potum hauriebat : sed hæc cum nimio æstatis esset siccata calore, non tamen beato Confessori, unde viveret, defuit. Etenim pius conditor ac provisor salutis nostræ, qui quondam sicco aere cetero, unum solummodo vellus pluvia cælesti perfudit, ipse suo Confessori, silenti prorsus ac sereno aere, prout opus habebat, *e* occulti roris gratiam, qua sitiens recrearetur, ministravit.

a Jacobus de Voragine scribit ante novam hanc persecutionem Felicem ad Episcopatum promotum; plures, postulatum. At Paulini certior fides.

b Petrus de Nat. lib. 7, cap. 138 scribit, domo a gentilibus circumdata, egressum per medium illorum transivisse, ita ut eum videntes non agnoscerent : quæ hinc refellas.

c Breviarium Rom. Haræus, alii, tres tantum menses habent; sex Paulinus.

d Ribadeneira, Rosweyd. etc., a Christo, et sæpius ab Angelis visitatum asserunt; Paulinus sæpe Christi alloquio dignatum, ciboque ejus manu præbato pastum.

e Petrus de Natal. an vere? Et dum ex nimia siccitate æstivo tempore in ejus puteo aqua defecisset, orante Sancto pluvia larga descendit, et puteum abundanter replevit. At Paulinus :

Nam nimis, ut fit, tunc torrida solibus æstas
Et puteum quoque siccat, qui parca latenti
Pocula præbuerat. Sed, ne sitis ureret illum
Carnea, qui Christum sitiendo ferebat et istam
Corporis afflicti pœnam, delata sereno
Inque globum tenuem nubes collecta, per arcum
Impluvii, dulcem sitientis in ora liquorem
Influxit, quasi pressa manu, cœloque vacantem
Velleris ætherei succo lactante refecit.

CAPUT III.

Humilitas, paupertas.

Completo autem hoc tempore, admonitus est oraculo divino procedere de latebris, eo quod jam persecutionis turbo pertransisset. Qui ut repentinus apparuit in publico, gratissime, ab omnibus, quasi a Paradiso veniens, susceptus est. Cœpit autem ex tempore fidem confirmare omnium, quæ sævitia tempestatis erat non minimum convulsa. Interea Deo dilectus Antistes Maximus, longa provectus ætate, diem clausit ultimum. Nec mora : Felix in Episcopatu omnium judicio eligitur, qui et Confessor existens invictissimus, et Doctor suavissimus, quæque bona ore docebat, ipse cuncta opere compleret. Verum Felix, ut etiam humilitatis quantam in corde haberet sublimitatem insinuaret, verecunda se voce, ne hunc gradum suscipere deberet excusavit, dicens compresbyterum suum Quintum, multo dignius honorem præfati gradus posse subire, eo quod is septem diebus ante, quam ipse, ad ordinem presbyterii fuisset promotus. Quod ita, ut postulabat, expletum est : susceptumque Episcopatus officium ita idem Quintus administravit, ut humiliter beatissimo Confessori submissus, illum pro se sermonem ad populum facere juberet, et ipse plebem officio, Felix doctrina regeret.

15 Qui videlicet Felix, cum constantia confessionis et virtute humilitatis, etiam summus voluntariæ paupertatis amator extitit. Possederat namque ex paterna hereditate prædia multa, domosque ac divitias plurimas, sed tempore persecutionis proscriptus, cuncta

amiserat. At vero pace Ecclesiis reddita, cum posset jura sua repetere, nequaquam ultra volebat : sed a amicis suadentibus, ut debita sibi jura reciperet, quæ recepta cum fœnore magnæ mercedis dispergere ac dare pauperibus posset, nullatenus id facere consentiens, forti sententia suggestiones eorum repellerebat, dicens : Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Absit enim, ut res, quas caussa confessionis perdidit, repetam : absit, ut terrenas opes, quas cœlestium bonorum contemplatione semel contempsi, quasi hæc minus sola sufficiant, ulla ratione reposcam : quin potius pauper spiritu sequar Jesum, quo opulentiùs regni cœlorum dona percipiam : nec diffidendum quin ille, qui me et vinculis tenebrisque diri carceris eripuit, et ab hominibus secretum tanto tempore pavit, etiam cetero vitæ meæ spatio jactantem in se cogitatum meum enutriet. Hunc retinens animum, beatus Confessor, tria tantum jugera ruris modici, et hæc conducta, et unum hortulum proprii juris, unde viveret, habuit. Sed et utraque, *b* ne uno quidem famulo adjutus, propria manu coluit : fructum autem ejusdem suæ messis vel hortuli adultum, cum pauperibus semper communicare gaudebat. Eandem autem et in habitu parcimoniam vir beatissimus sectabatur, ita ut simplici tantum vestimento, et quod numquam vel sibi sufficeret, esset contentus : si quid vero superesset, pauperibus erogaret : et si forte aliunde contingeret, ut geminum haberet indumentum, mox nudum meliore refovit.

a Inter hos præcipua Archelais, sive ut MS. habet, Arcilais. tam sancta fide, ut ait Nat. 3, Paulinus, quam stemmate clara, dives opur: vidua.

b Fallitur ergo Ribadeneira, ejusque interpretes Rosweydus et Ganisius, qui opera quoque in eo horto colendo alterius usum scribunt.

Paulinus diserte : ——— tria macri jugera ruris,
Nec proprio sub jure tenens, conducta colonus
Ipse manu coluit, famulo sine, pauperis horti
Possessor.

CAPUT IV.

Miracula post mortem.

Tali ergo vivens pietate, vir et nomine et merito Felix, plenus dierum atque operum bonorum defunctus est, ac viam patrum secutus, æterna est receptus in gloria : sicut etiam signa, quæ in ecclesia, in qua sepultus est, sunt facta perplura, testantur.

17 *a* Erat enim quidam rusticus, pauper rebus, sed fide integer : qui angustam pauperiem duorum solummodo boum possessione sustentabat, vel ipse videlicet his utens, vel vicinis utendos pacta mercede commodans : quos cum multa inops cura diligeret atque servaret, quadam nocte furto ablato perdidit. At mane facto cum eos furatos certissime comperisset, amissa omni spe suæ quæsitiois vel inventionis, petit rapido cursu ecclesiam S. Felicis : ibidemque adveniens, ante fores domus sanctæ prosternitur, fixoque in terram vultu, implorat et obsecrat S. Felicem reddere sibi boves, quos perdidit, testatus multum cum lacrymis, numquam se inde, nisi boves receperit, exiturum. Quod cum die toto voce quidem rustica, sed fidelissima mente fecisset, superveniente vespera ejectus est violentia turbæ; et sacris propulsatus ab ædibus, venit ad suam domum, nec omittit continuis in lamentis noctem ducere pervigilem. Verum quia omnis qui petit, accipit; et qui quærit, invenit; et pulsanti aperietur; et sicut Psalmista ait, desiderium pauperum exaudivit Dominus; medio noctis tempore, cum ceteris hominibus quiescentibus, ac rebus omnibus quietis, ipse solus, excitante se suo dolore ac paupertate, pervigil jaceret; (mirum dictu) contigit venire subito ad ejus ostium boves, quos quærebat : divino videlicet nutu, et prædonibus erepti, et ad domum domini per loca avia inter tenebras noctis erroresque revocati, pulsantesque cornibus ostia ejus, in quo manebat, tugurii, jam sese advenisse

ACCTORE
VEN. BEDA

1. Cor. 6. 12

Agnum ipse-
met colit.

b

Ejus vestitus

Divinis collo-
quiis fruitur.

d

Potum cælitus
accipit.
Judic. 6.

Potus S. Felici
divinitus
præbitus.

Mortuo S. Ma-
ximo, recusat
Episcopatum.

Bona sua tem-
pore persecu-
tionis proscri-
pta non vult
repetere.

Moritur.

claret mira-
culis.

a

Quidam ejus
ope amissos
boves recipit.

Luc. 11. 10.

Psal. 9. 38.

Atque
et dolore ocu-
lorum libera-
tur.

Basilica S.
Felicis ædifi-
cationem im-
pediens domus
igne absumi-
tur.

S. Paulinus
sancta cruce
incendium
restringit.

b

c d

advenisse signabant. Sed ille multum tremens, non jam boves suos, sed fures sibi rursus adesse credens, diutius fores aperire tardavit, donec iidem boves, quasi caussam tardantis domini intelligentes, per mugitus quoque emissos, se esse, qui ad ostia domestica pulsarent, demonstrarent. Receptis autem bobus, rusticus non rustice, sed docte ac fideliter agens, festinavit primo mane debitas redditori suo gratias rependere. Assumens enim secum boves, venit ad ecclesiam S. Felicis, omnibus et illo iter facientibus, et ibidem perveniens, beneficia, quæ a Sancto percipisset, lætabunda voce replicans et ostendens. Et quia multum plorans, vel inquirendo suos boves, vel in recipiendo præ gaudio, oculorum quoque aciem non minimum læserat, et hujus detrimenti solatium a B. Felice quærens accepit: sicque domum rediit, duplici gratiæ cœlestis munere lætatus.

18 Cumque in honorem ejusdem beati Confessoris augustior ecclesia ædificaretur, erant in proximo ipsius ecclesiæ duo rustica ædificia, importuna situ, simul et deformia visu, quæ omne decus ecclesiæ non parum sua obscuritate fœdabant. Volens autem venerabilis ac Deo dilectus Antistes Paulinus tolli hæc ædificia, et emundari loca, in quibus sita erant, postulabat eos, ad quorum possessionem pertinebant, hanc B. Felici præbere reverentiam, ut ad illustrandum decorandumque locum ecclesiæ ejus, privata sua tecta paterentur auferri. At illi preces ejus rustica obstinatione spernentes, magis se animas dare, quam suas possessiones relinquere posse dicebant. Cumque Episcopum tæderet rusticos rixa vincere, victi sunt potentia manus divinæ. Nam nocte quadam quiescentibus cunctis, subitus ignis ex una cellarum earundem exoriens, vicina paullatim ædificia petere cœpit, ita ut magis magisque suis incrementis adauctus, et prope et longe posita habitacula cuncta consumpturus esse videretur. Tunc tantis excitati fragoribus et globis ignium, cives accurrerunt, ut vel incendium, si possent, omnes aquam fundendo restinguerent, vel de suis singuli domibus quæcumque possent igni præripientes auferrent. Cumque se nil valere posse conspicerent, cœperunt quærere divinum, ubi humanum cessabat, auxilium. Advolant ergo, duce Episcopo, ad ecclesiam S. Felicis, flectuntque genua, supernæ auxilia protectionis implorantes, divertuntque inde ad ecclesiam beatorum b Apostolorum, quæ continua erat ecclesiæ B. Felicis, et inde per intercessionem Apostolicam cœlestis præsidii dona flagitantes. Ubi postquam oratum est, rediit domum Episcopus, sumptamque de ligno Dominicæ crucis non grandem c astulam, d misit in medium incendii furentis: statimque immensa illa volumina flammaram, quæ tanta virorum manus aquas spargendo extinguere nequiverat, ipse lignum addendo restinxit. Tanta etenim sanctæ crucis erat virtus, ut sese natura relinqueret, et ignis, qui omnia solet ligna vorare, ipse ligno Dominicæ passionis velut exustus absumeretur. Ubi vero tempestas tanta sopita est, et mane redeunte, cives dira noctis opera considerare venerunt, credentes se non parva tantis incendiis damna esse perpressos, inventum est nihil prorsus exustum, nisi quod debebat exuri. Ex illis etenim domibus duabus, de quibus prædiximus, quas et homines consumere atque auferre disposuerunt, unam flammis absumptam videbant. Quo facto, multum erubuit rusticus ille, qui sua tecta contra decorem sanctorum ædificiorum stolidam obstinatione defenderat, cernens se invitum nulla mercede perdidisse, quæ in gratiam Sanctorum sponte nolebat amittere. Et mox ipse, quod igni superfuerat de suis ædibus, propria cœpit manu abolere, quatenus ocyus omnis circa ecclesiam beati Confessoris locus congrua Sanctis claritate ac luce redderetur insignis. Ablata autem omni rudera fœditate ac sordium earundem,

perstabat beatus Antistes Paulinus ecclesiam, quam cœperat, ad perfectum deducere: cujus ædificium omne tribus annis perfecit, et in picturis, atque omni ornatu suo debito fine conclusit: in qua felicissima B. Felicis vita et passio in æternum memorabilis celebratur: qui die quartadecima mensis Januarii, consummato cursu certaminis gloriosi, percepit coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.

Explicit liber de vita et confessione S. Felicis, quem ego famulus Christi Beda, de metrico opere beati Episcopi Paulini, simplici sermone transtuli.

a Commemorat hoc miraculum nat. 6, Paulinus.

b Extat nunc ecclesia Nolæ, sive vetus illa, seu potius, ut censet Ambrosius lib. 2, cap. 12, ex ejus ruinis excitata; at non Apostolorum, sed Apostoli solum, appellatur.

c Sic Paulinus: vicit brevis astula flammam. Ea vox alibi sæpius usitata Paulino. Quasi abstulam dici a tollendo Isidor. lib. 17, Orig. cap. 6, tradit. Aliis auctoribus assula dicitur.

d At Paulinus:

De crucis æternæ sumptum mihi fragmine lignum
Promo, tenensque manu adversis procul ingero flammis,
Ut clypeum retinens pro pectore, quo legerem me,
Arceremque hostem collato umbone relisum. Non ergo abiecit in flammam, sed ei opposuit. manu retinens.

Templum
S. Felicis
ædificat, et
ornat.

Astula, vel
Assula.

ALIA VITA

AUCTORE MARCELLO PRESBYTERO.

Ex veteri MS. Ecclesiæ S. Audomari.

PROLOGUS.

Domino sancto atque in Christo florentissimo a Leoni Episcopo, Marcellus Presbyter.

Studium me tuæ sollicitudinis commonet, laudabilem sancti Presbyteri et Confessoris Felicis vitam, a Beatissimo Paulino antecessore vel Coepiscopo Ecclesiæ vestræ luculenter heroico versu digestam, prosæ sensibus explicare. Sed quia de tanta operis luce ingenii mei caligo diffidit; et ubertatem materiæ, styli non valet sterilitas jejuna complecti; orationibus sanctitatis vestræ adjuvari desidero, ut sensus mei pigra vestigia difficiles verborum actus, Christo ducente, transcendant: qui inter obedientes fluctus madidum iter populo transeunte siccavit, qui duras montium rupes manantium aquarum fonte molivit, qui in tenero parvulorum ore inligata resolvit verba murmurantis infantiae: hunc deprecor ut de immenso benevolentiae suæ lumine sopitam cordis mei noctem in vigilia suæ lucis excitare dignetur; quatenus tanti operis viam indigno minime sermone curramus.

a Meminit Baronius to. 7, an. 535, nu. 54 et an. 536, num. 73. Leonis Episcopi Nolani ab Agapito Papa cum aliis Constantinopolim legati: an idem hic sit, nos latet.

a
Leonis Epi-
scopi Nolani
hortatu scri-
pta hæc vita.

CAPUT I.

S. Felicis patria, parentes, labores fidei causa.

Ad gloriam Domini nostri Jesu Christi pertinet, et ad salutis magnæ remedium, Sanctorum merita virtutesque narrare: ut et Christianas mentes in amorem Catholicæ religionis major desiderii ardor accendat, et fidelium credulas aures sanctior de B. Felicis miraculis pascat auditus. Qui ex Oriente ad a nos suæ nativitatis deduxit originem, ut in patre Hermia veniens nostris in regionibus nasceretur. Nec enim decuit tantæ fidei ornamentum in alia gigni patria, quam in ea, quæ sacratissimos Patriarchas, Prophetasque sanctiloquos; b*** et unde ipsa Apostolorum lumina per universum orbem Evangelicæ prædicationis luce fulserunt, inde B. Felix olim Deo deditus pietatis suæ nobis detulit in Syro patre suffragia: qui ob amorem paternæ urbis omni Nolum dilexit affectu, et quamvis duos filios habuisset Felicem et Hermiam, substantiam suam c uni tantum B. Felici moriens dereliquit.

3 Justissimus vero Confessor terrena bona despicens,

a
S. Felicis pa-
tria, pater,
frater.

b

c

*Hereditatem
cum fratre
dividit.*

*Eo militiam
sequente.*

*ipse litteris
et pietati va-
cat.*

Fit Sacerdos.

*Fugiente Epi-
scopo, Eccle-
siam fovet.*

*Comprehen-
ditur.*

*In testarum
fragmentis
sternitur.*

*Lumine cæle-
sti recreatur.*

ciens, opulentos cœli thesauros idonea jam mente captabat : et in amore Christi cupidus paternas divisit cum fratre pecunias, ut solius Domini bona perciperet. Alterna fratres tenuit vitæ conditio : Heremiam mundus, Felicem Christus obtinuit. Ille caduca sequi maluit, hic meritis firma possedit. Ille præsentia, iste futura dilexit. Ille heres proprii patris, iste coheres Christi cognoscitur. Ille terreno Regi militans, sterilem laboris fructum tolerando duram vitam sub fasce transegit : hic Chrisum tota mente diligens, armis fidei militavit. Qui pueritiæ suæ primordia ita spiritalibus disciplinis instituit, ut et servitium Deo redderet, et liber meritis probaretur. In primis vero ætatis suæ annis officium Lectoris accepit, inde Exorcistæ gradum potiori dignitate sortitus est, ut ordinatione paulatim cresceret, qui fide jam creverat. Sed dum in eo gradu constitutus plurima in Christo virtutis signa monstraret, ad dignum presbyterii sacerdotium servitio ducente pervenit.

4 Et ut sacratissimum caput ejus duplex gratiæ corona præcingeret, Christianæ persecutio legis effecit. Quæ furore impietatis armata, pietatis jura turbabat, et fideles perfidos sanctos sacrilegos judicabat : et ut odia circa justos furoris exerceret insani, innocentes nocenti sorte perdebat. Eodem fere tempore Nolanam urbem sanctis legibus Maximus gubernabat Episcopus, qui Ecclesiæ suæ populos nunc mentis pietate, nunc oris solamine confortavit, et grandævum ætatis suæ senium Sancti baculo Felicis oblectans, paterna mente complexum heredem sibi, metu persecutionis abscedens, consilii tacita dispositione substituit et ignorante B. Felice ad montium deserta discessit. Quem venerandus Confessor pro desolati gregis miseratione perquirens, circa Ecclesiæ septa, fugiente sene, sollicitudinem boni Pastoris implevit. Hunc piissimis operibus insistentem, stimulata diabolo paganorum turba comprehendit, et tam sanctæ cervici quam manibus ferrea vincula nectentes, liberum fidei lumen injuriosa carceris nocte clausurunt. Et ne cogitantibus crudelis ad nocendum deesset inventio, in eodem custodiæ loco acutissima testarum fragmenta substraverunt, ut quæsitum in cruciatibus somnum, lectus pœnalis arceret. Sed consilium perdidit inaudita crudelitas. Nam Dominus ei et beneficium luminis præstitit, et quietis, quia in eo ipso compatiebatur, quem pro coronæ præmio pœnam sustinere permiserat. Vinculus quidem membrum erat, sed liber spiritu vagabatur. Tot patientiæ palmas meruit, quot subdita pœnas caro sustinuit.

a Hinc patet ipsum Marcellum Nolanum fuisse, et quod mox scribat, nostris in regionibus nasceretur.

b Aliquid deest.

c Fallitur hic auctor. Nam Paulinus de Felice loquens :

——— Multoque relictus in auro,

Dives opum vigit, quamvis non unicus heres.

Terrenas cum fratre sui cognomine patris

Obtinuit Felix. Et paulo post :

Iste heres tantum proprii patris, iste coheres Christi.

CAPUT II.

S. Maximi Episcopi semianimis relectio.

*Ut S. Maximo
fere exhausto
subveniat, ab
Angelo edu-
citur e car-
cere*

Interea B. Maximus in solitudine montium, ad quam carnificum manus fugiendo pervenerat, vitam æger in ærumnis agebat, non duro catenarum ferro vinctus, sed solo relictus gregis desiderio torquebatur : et nunc famis deformis jejunium, nunc algorem senilis ætatis et frigoris sustinebat. Qui noctis dieique tempus pervigili prece continuans, inter aspera montium in oratione prostratus, consolationem tribulationi lacrymosa supplicatione poscebat. Membrorum dolorem fortior cordis dolor excluserat. Sed licet fidelissimi senis mentem solida in Christo constantia roboraret, carnis tamen infirma fragilitas frigore famæque confecta, spiritus sui substantiam fabrica de-

ficiente linquebat. Hac cœlestis Pater miseratione permotus, non pertulit Pontificis sui vitam in obscura montium asperitate transire : quamvis eum sicut Eliam volucris servitio potuisset, qui et Prophetam inter famulantia leonum ora cibus spiritualibus educavit. Ergo Sacerdotem Confessoremque sereno Deus vultu respiciens, non passus est senem in solitudine tabescere : sed, ut eum digno consolationis comite visitaret, B. Felicem de carceris custodia liberavit, per quem attonito gregi probatum fide posset revocare Pastorem, atque suis humeris sanctum oneri pondus imponens ad propriæ Ecclesiæ septa reduceret. Sed fere silenti nocte venit Angelus, et inter afflictos, quos arcta custodiæ vincula constrinxerant, Felicem solum respexit, quem reum caussa pietatis effecerat. Tunc loquente sibi Angelo, et mœoris ab eo dolor abscessit, et marcentes carceris tenebræ cum ministris subita luce fulserunt : turbatusque tanto nuntio, fidei tamen aure Angelicæ virtutis verba captabat. Sed primo agi somniis cuncta credens, respondit se retentum catena sequi non posse, quod et carceris claustro et custodis terroribus teneretur. Quem morantem vox divina increpans, catenarum vincula dissolvit, et dormiente custode, in auxilium B. Felicis Angelica virtus invigilat. Quo faciente libera fugienti datur occasio, nec claustro retineri poterat, quippe cui janua Christus extabat. Fit per eos custodes via, per quos adimi solet inclusis. Ipse enim Christus famuli sui Felicis libera fecit a catenarum ferro vestigia, qui Apostolum suum Petrum, ut cruentam Herodi prædam diriperet, de carcere liberavit.

6 Discedente vero Angelo, beatus Confessor Christi mandata custodiens, ad deserta montium et defessi senis habitacula, licet per ignotum iter, Domino tamen ducente, pervenit : invenitque eum inter extrema vitæ suspiria defectis animam flatibus perurgentem. Qui postquam B. Felix cari parentis membra cognovit, osculatus notissimos vultus, super pectus senis jacens, calorem gelidis membris et ardorem fidei piis complexibus revocabat. Sed nec sensus in corpore tepefacto, nec mobilis pulsus extabat. Similis quoque mortuo jacens, modico flatu salutis occultatæ vestigium in extremo vitæ lumine retinebat. Cujus postquam famulus Dei Felix deficientia fame ora conspexit, tristis ingemuit, quia neque unde calefaceret argentem habebat, neque ad reficiendum senem aliquod in deserto erat compendium. Cogitanti siquidem in ea hora cibum Christus opposuit, quia de spinosis sentibus super caput justi media hieme pendere uvam permisit. Hanc B. Felix celeri legit obsequio. Cujus liquorem supra gelida ora senis expressit, et distillanti musto morientibus labris succum vitæ diffudit. Refectusque subito jucundo et cœlesti remedio, clausos pene morte oculos in januam salutis aperuit. Mox notis faucibus rediens vox animata resonuit, et pari complexu gaudentes, arguens B. Felicem de tarditate, talia senex verba reddebat : Dic mihi, præcipuum gratiæ pignus Felix, et in Christo fidele remedium, quænam te cessantem mora retinuit? Dudum te ad me venire Dominus nuntiavit. Ego enim si fragili ad tempus corpore discessi, firmo tamen pectore perduravi, sicut et locus docet, et membrorum victa fragilitas, in qua me cernis trahentem lucis extrema. Ergo susceptum tibi opus a Deo perfee, et me supra humeros tuæ pietatis imponens ad commune ovilis habitaculum care porta subvectum. Gaudens tanto munere B. Felix devotæ cervici carum pondus imponens, ita levior effectus est ut ferri magis quam ipse ferre videretur, cujus pedes ad festinandum pietas veloces effecerat. Ad suæ cellulæ mox eum tecta perduxit, quæ unica anus servans, tanti Sacerdotis meritum commendabat, et pro omni servitorum turba vel pompa facultatum,

*MARCELLO
EX MSS.*

*Eum semi-
mortuum
reperit :*

*divinitus
oblata uva re-
fecit :*

*suis humeris
domum re-
portat.*

ANTISTITE
HYDROPHOBUS
ET ALIIS

sola famulo Christi suffecerat. Hanc B. Felix pulsatis januis excitans, carum oneris pignus sub Christi obsecratione commendat, ut tantam fidei gemmam in Domini iudicio præsignet incolumem.

CAPUT III.

Cetera S. Felicis gesta, mors.

Qui postquam beatum reduxit Antistitem, ipse paullulum profanorum cessante terrore, ex occultis latebris liber egreditur, et pavidum gregem de recenti persecutione salutifero sermone confortans, adversum tentationes mundi armis fidei resistere præmonebat, ut constanti pectore, et carnificum gladios prompta fide luderent, et intolerabiles cruciatus patientia virtutis expellerent. Dum hæc Confessor Christum sitientibus, inculcaret, collecta adversus S. Felicem impiorum turba perfuruit, quæ Sanctorum invida pietati ad B. Felicis domum armata gladiis et fustibus properavit. At ille in media urbe consistens Christianis mentibus verbum caritatis infundens, futuræ vitæ præmia suadebat. Hunc strictis ensibus insipiens malignantium turba perquirens, præsentem cernens videre non potuit, quippe cujus perfidia et oculis cæcabatur et mente. Quæ ita civem suum cognoscere non poterat, ut cum eo loquens ipsum magis de Felicis interrogaret abscessu. Quo negante, præteriit. Et occurrentes per spatia platearum de B. Felice singulos inquirebant. Cunctisque negantibus, quidam increpans eos caussæ cœlestis ignaros, indicat eum fuisse, cum quo illi loquentes nec cognoscere nec tenere potuerunt.

8 At illi cum magna vulgi frequentia redeuntes, amissam furoris sui prædam per vestigia sequebantur. At B. Felix imminetia quærens vulnera declinare, ad latebram desertæ maceriæ Christo favente pervenit. In qua ita squalida loci facies erat, ut ad nullos ante usus apta, nisi tunc ad tegendum Dei famulum videretur. In ea se beatus Confessor prementibus inimicis abscondit. Ingressoque eo, ita aditum loci aranea textit, ut deteriore situm ruinæ sordenti reficeret. Dum ad eum locum furor adpropinquasset hostilis, negabat quempiam hominum ibi intrasse, ubi tremulos sinus aranei non rupisset, dum aliquando unius muscæ impetum ferre non possent. O sapientia Dei innumeris plena semper suffragiis, quæ ex infirmis fortia mundi condemnas. Nec enim quidquam sine te præcelsæ murorum turres prævalent, aut constructa munimina. Ecce levis aranea Sanctum tuum textit, et fortem murum de fragili subtilitate contextit.

9 Tunc egressus ex eo latibulo B. Felix, silentio tacitæ noctis usus, ad cujusdam compluvii secreta pervenit. Et dum ibidem latitaret, a nesciente a vidua, jubente Deo, quotidie pascebatur, quæ præparatas escas credebat se domi reponere, ignorans divinitatis occulta consilia. Sed Dominus propitium se omni justo tribuens, et illum pasci voluit, et perire mulieri non fecit obsequium. Dum diu sufficientibus ab ea dapibus aleretur, puteus fere, unde illa sancto viro pocula ministravit, accenso tunc æstatis ardore siccaverat. Et dum arida B. Felicem sitis urgeret misericordiæ Deus nubem madenti globo collectam per angustum compluvii locum in sitientis ora dulci rore diffudit. Satiatusque spirituali poculo ardorem fidei duplicavit.

10 Sed postquam reddita pace, impia persecutionis tela cessarunt, admonitus a Deo latebram sanctus Confessor egreditur indubitanter. Quem post longum spatii tempus fidelium turba conspiciens, Domino laudes de Pastore reddito referebat, quod eum fugata mortis desperatione salvasset. Et tunc fere B. Maximus Episcopus benedicens S. Felicem pro mercedis compensatione, quod eum humeris suis

vexerat, ad Dominum pergens de hoc migrarat seculo. Quo defuncto, Pastorem sibi Felicem universa petebat Ecclesia. At ille se velut indignum judicans beato seni Quinto, quod eum in ordinationis gradu diebus septem fere præcesserat, obtulit sacerdotii dignitatem, vixitque sub eo Antistite Presbyter, meritis et occulta virtute laudabilis. Ille populum tantum officio, Felix regebat eloquio.

11 Aliam quoque palmam pii Confessoris agnosceite. Qui ita avaritiam seculi opulentia suæ virtutis sprexit, ut proscriptas a profanis possessiones, oblatas sibi pacis tempore reparare noluerit. Sed nec, donante sibi sancta b Arcula, de prædio curavit accipere; placidoque corde in Christo jam dives, offerentis munera deridebat, et promissionis æternæ dona considerans, egenas divitias fidei pretio recusabat. Nihilque aliud præter tria jugera horti, sed et hæc ab aliis conductæ, possedit, quæ propria manu colens, quæsitum labore olus cum paupere dividebat. Nec duas umquam tunicas habuit. Et si quando secundam Domino donante promeruit, mox egeni membra contextit. Interdum suam vestem cum paupere comutabat : gaudebatve in habitu mendici procedere, qui candido fidei cultu vestitus, occultos thesauros in cordis sui palatio retinebat, egenus mundo, dives sibi. Quid enim pretiosius faceret, nisi ut Christum imitaretur, qui post cœli regna formam servi suscepit, ut jacentem culpæ nostræ conditionem humiliando se Deus in lucem novæ libertatis erigeret?

12 Ergo B. Felix tali virtute mirabilis, ad Dominum de hac luce migravit, ut et in vita præcipuus, et in pretiosa videatur morte laudabilis. Tanta enim cineribus miracula Christus contulit, ut eis et dæmones confiteri faceret, et salvandi permetteret potestatem. Nam et alias ejus multas innumerasque virtutes, quas Deus, tam in hac vita a genti quam post ejus obitum, ad ejus gloriosam memoriam dignatus est perficere, nulla potest lingua narrare. Ex quibus nos, pro Dei gloria et ejus meritis, pauca narrabimus. Post longos itaque et innumeros agones B. Felix migravit ad Dominum, et depositus est nonadecima Kalendas Februarias, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor, gloria et imperium in secula, Amen.

a Paulinus solum sanctam Deo mulierem vocat.

b Sportulam vocat S. Cyprianus ep. 34, ut et sportulis iisdem cum Presbyteris honorentur, et divisiones menstruas æquatis quantitibus partiantur. Idem ep. 66, eos qui ab Ecclesia victus stipendia accipiebant, sportulantes vocat. De his agit Baronius lo. 4, ad an. 57, nu. 78.

MIRACULA S. FELICIS

EX S. PAULINI SCRIPTIS.

Quia nobis, quæ scripsisse se testatur Marcellus, miracula desunt, aliqua e S. Paulino dabimus, Gregorio Turonensi ac Bedæ omissa. Solebat quidem Paulinus, quæcumque sibi amicisque cœlitus fausta evenirent, S. Felicis patrocinio accepta scribere : nec immerito; cum favorem Numinis, a quo bonum omne tribui necesse est, Sancti mortalibus, præsertim sibi devotis, concilient. Ergo epistola 28 ad S. Victricium Rotomagensem Episcopum, scribit, Ursum gravi ægritudine ac præsentis mortis periculo, S. Felicis meritis liberatum. Carmine 13 ad Cytherium scribit, Martinianum, dum Capua Nolam mulo vehitur, medio itinere ab eo exterrito excussum in saxa et rubos prono vultu, nihil tamen incommodi accepisse, S. Felicis eum manu allevante.

2 Natali 8 narrat solitum amnem, vicinis e montibus labentem, dum subitis forte imbribus augesceret, ita in S. Felicis ædem ruere, ut vicina ei domicilia violentus concuteret : at Sancti ipsius virtute ejus aversum alio impetum esse, ut procul a basilica, insolito volvatur alveo. Quis ille fuerit amnis, haud divinamus, cum Nolam nullus

Recusat Episcopatum.

b

Prædia præscripta, post persecutionem non repetit.

Amanis paupertatis,

Miraculis post mortem clarus.

Meritis S. Felicis quidam sanatus,

alius in lapsu adjutus.

Annis violentia aversa.

persecutionibus non agnoscitur

Tela araneæ lectus latet.

a vidua ignara alitur.

Cœlitus potatur.

nullus nunc alluat : nisi fortassis torrens fuit, aquis pluviis exundans. Omni quoque die undique frequentes Nolam confluere scribit ibidem S. Paulinus, tum sanos ut vota persolvant, tum infirmos quoque ut medelam ambiant. Multos quoque peregrino a littore advectos, grates referre ante ejus aram prostratos, et narrare ut confecta procellis navi servati, Deo miserante, ipsiusque Felicis manu educti, e profundo emerterint.

3 Epistola 36 (ad Macarium, vicari præfectura Romæ fungentem, ut existimat Rosweyds, cum videlicet ipsum, cujus natalem 2 Januar. retulimus) illustre hoc in genere miraculum prolixè commemorat. Id hic, pauculis recisis, quæ Paulinus pro facunda sua pietate aggerat, dare visum : Opera Domini, inquit, prædicare honorificum est; quæ mihi caussa hujus epistolæ fuit : quia patrisfamilias hujus, quem ad unanimitatem tuam prosequor : Secundiniani negotium, ut probabis, non potest sine Domini gloria, et laude narrari. Sicut enim dixit in Evangelio, Pater meus adhuc operatur, et ego operor, ita et nunc facit : neque desinit bonus Dominus fidem nostram evidentibus veritatis suæ excitare, ac vere provocare documentis. Itaque in diversis (ut scriptum est) argumentis apparens nobis Salvator Deus, terra marique pro nobis operatur; et quod in singulis agit, multorum fidei salutique procurat. Vide enim quam admirabile et prædicabile opus sit, quod Jesus Dominus in uno sene cum Angelis suis sanctis operatus est. Hæc enim caussa est supradicti amici et fratris, qui est vir in Christo fidelis.

4 Hieme superiore compulsus in Sardinia (cum ceteris quippe naviculariis) invehendas fiscalibus horreis fruges ministerio propriæ navis accipere, non expectato tempore soliti a comæatus, ante æstivam temperiem onustum navigium vi publica urgente dimisit. Illico (ut mihi retulit) in proximo freto exorta tempestas, temere de portu solutam multarum navium classem, a cursibus destinatis retorsit, et fregit in littore. Hujus navem in quodam ejus insulæ loco, quem Ad pulvinos vocant, ne similiter illideretur, anchoris fundare conati sunt; sed hiemis ejusdem violentia prævalescente, rumpentibus vinculis, nautæ exterriti scaphulam demiserunt; vel ut navi fortius continendæ revocatis et altius stabilitis anchoris subvenirent; vel ut seipsos, si possent, a discrimine navis eriperent. Sed illos statim cum fragili perfugio lembuli sui arripuisse in scopulos procella dicitur, et superfusus fluctibus obruisse. Unum ex omni numero nautarum senem sentinando deputatum, vel metu immemores, vel ut vilem animam contemnentes, relinquunt.

5 Interea destituta nautis et anchoris navis auferitur in pelagus. Senex ille, qui nescierat se relictum, ut jactari volviq̃ sensit, ab intimo navis emersit; vacua mare undique et undique cælum videt : cum et metum et periculum misero solitudo cumlaret, sex dies et noctes jejunos condidit. Fuerunt enim illi lacrymæ panes die ac nocte : tum ipsum jam mortis, quam vitæ cupidior, finemque pœnarum animæ exitu desiderantem, misericors et miserator Dominus adire cominus, et verbi cibo animare dignatus est. Refert ipse adhuc lacrymans felicitatem periculi sui, nec sine lacrymis cordis, et gaudio spiritus audiri potest, ut compellatus adeunte Christo, ut confortatus hortante sit, ut arborem jussus inciderit, quam excidi in eo tempore remedium navis erat. Sed quod multi atque validissimi sine suo et navis periculo facere vix possunt, solus et debilis arripere non audens, Dei verbo ausus est. Bis tantum et leviter, ut a senili manu tactus magis quam ictus securi, malus ita prosiluit a vulnere, ut longe extra navem in undas expulsus tuto ceciderit. Deinde variis, ut marina jactatio et navalis instructio poscit, officiis, cum aut artemone armari oportebat, aut sentinam depleri necesse erat, nomine Victoris vocatus a Do-

mino porrigere tantum specie agendi manum, ad quamlibet operum jubebatur. Non enim in multa et varia circa hunc senem mirabilium divinarum gratia hoc quoque Dei munus prætereundum videtur, quod etiam nomen accepit, quo nunc et regeneratione censeatur, et ab hominibus, et ab Angelis scribitur : gentilitio enim signo Valgius vocabatur, qui nunc Victor a Domino dicitur, et est victor in Domino, qui illi aptum ad opera sua idipsum nomen imposuit : quia videlicet et in mari de tempestatibus atque naufragio per adjutorium Christi, et nuper in terra per ejusdem gratiam de peccatis et diabolo triumphavit; videlicet ut totus in Christo novandus neque in nomine neque in homine veteri permaneret.

6 Mira fides, et ineffabilis pietas Domini Salvatoris, qui senem, si forte somno piger lentius ad gerenda consurgeret, et molli manu ante præpalpans ne trepidus expergefieret, vellicata blande auricula suscitavit, cum leniter adnitens senex a primo statim conatu suo manibus Angelicis res effectas videret. Vix rudentem quasi ducturus attigerat, cum velum videret jam exsinuatum in contos suos, supparum stabat, vela navis faciebat. Aqua rimis navis accepta mergere tentaverat : et post unum vel alterum brevis sentinaculi haustum humore destitcto, siccataque navi, quod ageret non habebat; stupens laborem sibi sine labore præcerpi, et actum suum occulta manu præveniri : si bene occulta dicitur quæ tam perspicuum præstabat auxilium. Sed nec ipsi operatores simplicibus innocentissimi senis oculis subtrahebantur : nam sæpe vidit armatos (videlicet de exercitu cœli) milites excubare navigio, et cuncta nautici muneris administrare. Nec sane navem illam nisi Angeli nautæ decebant, cui gubernaculum erat mundi Gubernator. Ipse enim Dominus nunc suo vultu coruscus, ut in Apocalypsi describitur, et coma fulgidus : nunc Confessoris et amici sui, Domini mei communis patroni Felicis ore venerabilis in puppi sedebat, (sicut nautico usu dicitur) ad temones, vel potius, pro temonibus, quos cum anchoris pariter et nautis in illo naufrago littore navis amiserat : infelix feliciter, ut pro amissis omnibus, viris et armis suis, aut Domini Martyrem aut Dominum Martyris obtineret. Narrat gaudio lacrymans senex, se ad ipsius pedes nunc Domini nunc Martyris gubernantis sibi, solitum procubare, etiam familiarius ipso allectante, in genibus quoque ac sinibus sacris beatum, et afflatibus divinis odorum reclinati capitis pulvinar habuisse. Dubitemus nunc Patriarcharum sinus fidelibus in Christo servis patere, cum immensa ejus bonitas etiam catechumenum tunc istum, vel suo, vel Sancti sui foverit gremio?

7 Et aliquando post : Denique non solum navem, sed ipsum quoque, cujus caussa navem tuebatur, regens, et in eo discreta carnis et spiritus officia dispensans, noctu securum requiescere, die vigilare sollicitum jubebat : se pro dormiente vigilaturum, et vigilantem cooperaturum esse promittens. Nempe illum in iis verbis Domini recognosces affectum, quo semper ita spem nostram fovet, ut sollicitudinem non relaxet : ita infirmæ carni consulit, ut spiritus promptus esse non desinat. Et ideo sic dormire permisit seni fesso, ut ne seni quidem et fatigato sine vigilandi negotio securitatem remitteret; ne scilicet resolveretur in somnos inertes, et inciperet non solum corpore, sed et mente dormire.

8 Ac deinde : Viginti tres dies homo non modo a terris, sed ab hominibus exclusus, omnium ventorum ludibrium, omnis terræ exul, diversi maris hospes, et exsors generis humani, inter fluctus et belluas maris in vago erraticæ navis hospitio, jejuniis, senio, timore confectus, quæso te, numquid natura sua perduravit? Cui ergo obscurum sit, Deum in illo fuisse? Eum dixi Deum, qui facit mirabilia solus; qui vocat

S. PAULINO

Juvatur ab Angelis,

Apoc. 1. 14.

a Christo quoque et S. Felice :

in eorum sinu reclinat caput.

Jubetur interdum quiescere.

23 diebus jactatur.

ea

Naufragi servati.

Joan. 5. 17
Senex in navi mirabiliter servatus.
Act. 1. 3.a
Classis tempestate dissipata.

Senex in navi periclitans a Christo recreatur,

variâ eo jubente agit, ut navim servet.

ea quæ non sunt, tamquam quæ sint; cujus ope enabat toto navis secreta pelago, et invisibili gubernatore quasi vacua et tam gravi mole se promovens, clausis intra cameras suas homine cum frugibus, velut illa diluvio feta mundi seminibus arca, fluebat, nec uno mari jactata cursum cum tempestatibus immutavit. Primo ad Urbem acta, *b* Romani portus Pharus vidit. Deinde Campaniam longis tractibus legit: mutatisque turbinibus in Africæ littora transvolavit; atque ab ipsis rursus abrepta, Siciliam transeunt, circa quam concita et verticosa crebris, ut ferunt, *c* insulis freta, et periculosos etiam sub gubernatore navibus cursus inter ambages et obices insularum, tam directo otiosus senex inoffensoque navigio præterivit, ut quasi divina navis, et immisso divinitus spiritu sapiens, sua sponte cavenda vitaret, sequenda peteret, et utiliter ac perite per necessarios obitus flecteretur, vigesimo demum tertio die, miserante jam Domino, finem errorum atque discriminum in Lucanis positura littoribus.

9 Quibus propinquant Dominus æternus, ut indefessa ejus bonitas usque ad terminum susceptæ sibi navigationis operaretur mirabilia sua, tacito suæ adspirationis instinctu, compulsos a littore in duabus naviculis piscatores obviam misit; qui navem hanc eminens conspicati, primo aspectu territi refugerunt: plenam enim armatorum, et *d* Liburnæ æmulam sibi visam ipsi postea retulerunt: deinde magnis et sæpe repetitis senis nostri vocibus aliquando revocati, ratione secum habita, et agente sic Domino, nihil sibi ab ea navi, timendum, in quam vocarentur, intellexerunt. Accessere navigio, vacuumque militibus esse, quod longe stipatum viderant, vix seni contestanti, et ascensa tandem navi, suis oculis crediderunt. Ubi receptos senex prandio, quod pridie jussus a Domino præpararat, excepit; multaue mercede copiosis amissorum nautarum panibus saturavit, atque donavit. Quibus stipendiis læti famulantibus lembulis suis, quasi emeritam gravi e bello et de certamine coronatam, quippe ut superstitem naufragii, victicem ventorum et fluctuum navem, ad portum suum *e* remulco præeunte duxerunt.

10 Post paulo: Quid huic, quæso, obfuit seni persona sentinatoris, et in nautis vilissima, inops habitus, et *f* mastruca Sardorum? Nam pellibus sutis vestiebatur, cum illum Dominus virtutum, Rex gloriæ, et alloquio suo beabat, et illuminabat aspectu, et gremio sopiebat: profecto et id ipsum in eo diligens, quod Eliæ meloten, et prævii Joannis habitum veste setigera imitabatur? Tandem: Quæras forsitan quibus hic meritis vetus navita, semper in tenebris ignorantiae demoratus, et tam ab operibus justitiæ, quam a scientia veritatis alienus obtinuisse videatur, quod paucissimis certe operariis, quamquam a custodia matutina usque in noctem totius diei pondus, et æstum sustinuerint, facile conceditur. Respondebit tibi Apostolus profecto, quia sine poenitentia sunt gratiæ et donationes Dei; et quia non ex operibus justificabitur omnis caro. Tempus est gratiæ, et fides ad justitiam deputatur, quia de lapidibus filii Abraham quotidie suscitantur. Nunc enim tempus acceptum, nunc dies salutis, quo pacis et laudis hostias immolamus, et sacrificium Deo spiritus contribulatus est: et in homine templum Dei, et in corde credenti

salutaria, et in defæcatis pectoribus sancta sanctorum. Quare qui cor contritum et humiliatum non spernit, ipse nostrum senem placitam sibi naturalibus bonis hostiam in odorem suavitatis accepit. Nam ingenita simplicitate tam purus animi semper fuisse perhibetur, ut peccare nescierit. Jam in extremæ ætatis senecta puer et malitia parvulus, non solum gratiæ, sed et mentis infantiam gerit. Nuper enim (ut supra dixi) renatus in Christo, et Domino dedicatus est, per quem mala vitæ, per quem aquas mortis evasit.

11 Demum cujus rei causa prolixam illam scripsit epistolam, Macarium isthæc rogat: Tu studium piæ devotionis intende; et patrono hujus Secundiniano, cui navem Christus omnipotens, pro hujus salute servatam, jam desperanti reddidit, toto fidei tuæ affectu adesto. Munus enim Christi adseres. Ne patiaris invidia diaboli per hominem improbum Secundiniano eripi, vel jam ereptum negari, quod illi de naufragio redonavit Deus. Procurator Christiani viri, fratris nostri Posthumiani, esse dicitur, qui eam navem in Brutiorum littore, quo possessio Senatoris adluitur, adlapsam, avarior mari et sine myoparone piraticam in terra agens occupavit, et captam vacuefecit: nam etiam nunc in ipso littore inanis manet, ut damnum oneris frustra in pelago servati et in terra perditum contestetur. Depositæ jam sæpe apud Judicem provincialem super hoc latrocinio querelæ, sed Pharus noster induravit cor suum; forte ut in ipso mirabilia fiant: et conventus per officia primo vi rebelavit, postea Romam profugit. Hæc Secundinianum meum necessitas ad Urbem, et itinere terreno, peregrinari cum suo unico nauta coegit. Non ambigo, fratrem nostrum Posthumianum, et interventu tuo, et sua fide atque justitia, commovendum. Quare hoc moderamine intervenire debemus (quod profecto facias, etsi nullus admoneam) ut pari labore defendas, et excuses optimo Senatori, id est, Christiano viro, reum suum; ita ut prædoni ipsi sufficiat impunitatis lucrum, nobis ab ipso Dei munera recipere contentis.

a Commeatus sæpe pro abundi facultate, aut re annonaria; hic pro itu reddituque classis commeantis accipitur. Ita Suetonius in Nerone cap. 20. Captus modulatis Alexandrinorum laudationibus, qui de novo commeatu Neapolim conflexerant. *Cæsar lib. 5, bel. Gall.* Duobus commeatibus exercitum reportare constituit. *b* Sæpe portus Romani mentio fit, qui et simpliciter Portus, Portus Urbis, Augusti portus. Is erat juxta ostia Tiberis, ad dextrum ejus alveum, quo insula sacra, sive Libanus almæ Veneris cingitur. Nec solum portus erat, isque duplex, exterior et interior, sed et oppidum insigne: paucis nunc tectis habitatur, sed rudera illustrium ædificiorum templorumque ostentat. Sedes isthic ab antiquo Episcopalis. In Portu Pharus fuit, sive alta turris unde nocturni ignes ostendebantur; ut in illa turri insula Phari ad Alexandriam. De Romana hac Pharo Juvenalis satyra 12.

Tandem intrat positas inclusa per æquora moles, Tyrrhenamque Pharon, Et Valerius Flaccus: Non ita Tyrrhenus stupet Joniusque magister, Qui portus Tiberine tuos claramque serena Arce Pharon linquens. Et ipse S. Paulinus carm. 13, de Martiniano loquens: Intraret ut Portum Phari.

Eam a Claudio Cæsare erectam scribit Suetonius lib. 4, cap. 20. c Aëliæ videtur innuere, sive Vulcanias, ad Septemtrionem Siciliæ, quarum sæpe mentio, præsertim Liparæ. Quamquam et Egades haud longe a Lilybæo promontorio, Libyam versus, jacent. *d* Navim bellicam, qualibus expeditis piraticam exercere Liburni Illyrici populi soliti, dein etiam ad prælia uti ipsi Romani, quod mira celeritate pollerent.

e Remulco duci, trahive naves magnæ dicuntur, cum astu ventoque destitutæ a scapha præeunte, et remis acta impelluntur. *f* Genus vestis Sardæ: Hinc mastrucarii (sive mastrucati) latrunculi in Sardinia, Ciceroni memorati, orat. de provin. Cons.

alioquin innocens.

Navis post injuste spoliata.

Commeatus.

Portus Romanus.

Pharus in eo.

Liburnæ naves.

Remulcus.

DE S. FELICE CONF., PRESBYT., ROMANO, NOLÆ.

Frequentissimum Fastis mendum, ut qui cognomines Divi, eorum Acta mista fœdus vitentur, quo plus alieni singulis affingitur decoris. Id Felici Nolano, alterique Romano Presbyteris, evenisse jam monuimus, egimusque de illo prolixè. Hunc pauciores memorant, quia ejus ad illum gesta transtulere.

Alii Romanum Martyrem hic retulerunt, quia cum duos Felices legerent coli hoc die, et unum quidem Felicis quoque Martyris fratrem; Martyrem Romanum, Nolanumque Hermiæ filium, S. Paulino laudatum, fratres temere censuerunt.

2 Alii distinxere Presbyteros duos Romanos, quorum senior

64
3. 11. 20

Gen. 7. 17

b

c

d

In Lucaniam appellit.

e

f

Rom. 11. 29.
Rom. 3. 20.

Gratuito id a Deo consecutus, necdum baptizatus;

INITIO
SEC. IV.
XIV JANUARI.
Duo Felices
Presbyteri
confusi.

Alterius no-
men in Mar-
tyrologiis.

senior Romæ via Portuensi martyrium subiit, junior tormentis superatis relegatus, Nolæ tandem Confessor decessit, et tertium Nolanæ Ecclesiæ Presbyterum. Testatur Michael Monachus, in Breviario Capuano tres recitari lectiones, de Romano Martyre primam, alteram de fratre Confessore, tertiam de Nolano, qui perperam tamen in ea Episcopus appellatur. Usuardi quoque MSS. duo supra citata, celebrato Nolano Felice, sed mendose Episcopo appellato, subdunt: Item eodem die S. Felicis Presbyteri et Confessoris. MS. Ecclesiæ S. Guldilæ Bruçellis: Apud eundem locum (Nolam) Felicis Presbyteri, fratris præcedentis (scilicet, Hermiæ F. mendose; potius sequentis, nam Romanum Martyrem mox subjicit) qui pro confessione Christi fortiter certavit: sed Ecclesia ipsum Confessorem potius quam Martyrem tenet.

3 Plenius de eodem Rabanus et MS. S. Maximini Treviris: Eodem die natalis est Felicis germani ipsius (mendum, jam ante perstrictum) quem Dracus Urbis Præfectus idolis immolare coegit, et fustibus cecidit, atque in exilium deportari jussit, ubi et quadratos lapides cæderet, sed per virtutem Dei plures ibi convertit ad fidem, (huc usque MS. S. Maximini; pergit vulgatus Rabanus:) hoc est, Probum Tribunum, et eos qui secum erant. Deinde idolum Apollinis destruxit: in quo loco fideles postea templum Deo construxerunt. Post duodecim vero annos, ipsa die Dominica, confectis mysteriis, perrexit ad Dominum Jesum Christum. Hic dici Episcopus videtur in quarto Kalendario Capuano, quod citat Monachus: S. Felicis in Pincis, inquit, Presbyteri et Martyris; et Felicis Nolani Episcopi et Confessoris. Nam qui alius memoratur Felix Episcopus, is Martyr fuit. A quibusdam videtur 30 Aug. celebrari, ut ex Ferrario diximus supra § 1, nu. 4.

4 Hujus Acta descripserat Rosweyodus ex vetustissimo MS. Claudii Puteani, quæ cum Mombratio, et MSS. S. Maximini et S. Martini Treviris, S. Mariæ de Ripatorio, Nicolai Belfortii, contulimus. Eadem fere Vincentius Bellovacensis lib. 18 c. 40 recitat, et Petrus de Natal. lib. 2, cap. 75, quæ Ado aliique cum Actis alterius Felicis confuderunt, ut supra fuse dictum.

ACTA EX VETERIBUS MSS.

a Factum est post completionem beatissimi a Felicis
b Presbyteri, alius Felix germanus ejus junior b nomine
c et actione, et ipse Presbyter, cum adductus fuisset
ad iniquissimum c Dracum Urbis Præfectum, cœpit
eum compellere ut idolis immolaret. Quibus B. Felix
Presbyter ait: Puto, quod estis inimici deorum
vestrorum affecti, ad quoscumque me duxeritis in
deorum templis, hoc eis eveniet, quod d illis evenit,
ad quos meum fratrem vos duxisse jam pœnitet. Sed
si vultis probare virtutem Domini mei Jesu Christi,
ad Capitolium ire me jubete, ut ipsum Jovem prin-
cipem dæmoniorum vestrorum ruere faciam.

Fustibus car-
ditur.
e 2 Audiens hæc Draccus Præfectus clausit aures
suas, et jubet eum fustibus cædi, atque exilio depor-
tari in montem, qui vocatur e Circeius, ubi lapides
quadrati excidebantur, ut ibidem omnibus diebus
vitæ suæ S. Felix hoc faceret. Adveniens igitur in
prædictum locum, invenit ibidem cujusdam Probi
Tribuni, qui præerat loco, filiam a dæmonio vexari.
Qui invocato nomine Domini Jesu Christi, statim
filia ejus salvata est. Tunc Probus Tribunus cum
vidisset hoc miraculum factum in ejus filia, misit se
ad pedes ejus, clamans et dicens: Vere tu verus es
homo Dei sanctus: et exinde jam non permisit peni-
tus, ut ibi injuriæ subjaceret. Erat autem iste Tri-
bunus et nomine et opere Probus, civis Nolanus: cui
etiam nuntiatum est quod uxor ejus f morbum hydro-
picum incurrisset. Cui S. Felix ait: Noli tristari, tu
tantummodo crede quod Christus meus verus est

Deus, et salva erit uxor tua. Qui cum diceret, Credo; benedicens oleum, misit ad eam, ex quo peruncta post triduum salva facta est.

3 Tunc collega Probi Tribuni perrexit ad g Con-
sulare, et ita egit, ut h eum vinctum duceret, quod
eum Christum confitentem audivit. Venientes autem
ex officio ut eum tenerent, manus eorum in dolorem
conversæ sunt, ita ut ululatum diræ vocis emitte-
rent. Quibus B. Felix ait: Dicite, quia Christus
verus est Deus, et dimittet vos dolor. Qui cum cla-
marent, Verus est Christus Deus, statim a dolore
liberati sunt. Universi autem qui aderant crediderunt
Domino, et baptizati sunt.

4 Expleto autem i Tribunitii sui tempore Probus
una cum S. Felice reversus est k Nolam. Erat autem
ibi Pontifex dæmonum, qui quasi divinabat miseris
et paganis hominibus. Hic videns S. Felicem, cecidit
ad pedes ejus dicens: Domine, vidit te Deus meus
venientem, et fugit; cui cum dicerem, Quare fugis,
respondit mihi: Virtutem hujus Felicis, qui cum
Probo Tribuno venit, ferre nullatenus possum. Si
ergo Deus meus sic te timet, quanto magis ego te
timere et venerari debeo? Dicit ei B. Felix: Ego
servus Christi sum, ipsum time et venerare. Qui
audiens credidit Christo. Cum autem ibi maneret
S. Felix, et hortum sibi excoleret, venerunt nocte
qui ejus olera raperent: et invenientes ibi l vandas,
tota nocte, Luna lucente, laboraverunt. Videbatur
autem eis, quod furtum facerent. Illi autem mane
inveni sunt laborantes. Quos cum vidisset S. Felix,
ait eis: Adjuvet vos Dominus, filiolii. Illi autem
mittentes se ad pedes ejus confessi sunt quid voti
eorum fuisset, et quid Dominus procurasset.

5 Factum est autem deinceps ut veniret S. Felix
ad templum, quod in m vicino erat, in quo divinus
esse dicebatur Apollo dæmon paganorum. Et videns
populum intrantem, dicit eis: Si vere divinus est
Apollo, dicat mihi, quid ego clausa manu retineo.
Erat autem in manu ejus Evangelium breve, in quo
erat scriptura orationis Dominicæ. Et cum non pos-
set ullus indicare, nec sacerdos, nec vates eorum,
minister Apollinis; dixit ad eos S. Felix: Miseri
quid erratis: dicite mihi quid vobis præstat Apollo
iste ut eum colatis? Qui dixerunt: Furta detegit, et
divinat siquis n alicujus læsionis quærit articulum.
Quibus S. Felix dixit: Hæc a Domino Jesu Christo
melius consequemini; sed in ejusdem Apollinis deje-
ctione non contristemini. Ego enim ei impero, ut
ultra non audeat vobis dare responsa. Videntes autem
Pagani a nullo eis dari responsum, sed magis a
S. Felice in omnibus mirabilia magna fieri, cæcos
illuminari, dæmonia effugari, variis languoribus
detentos curari, atque vicinos morti per ejus oratio-
nes ad vitam restitui; projecerunt simulachrum
Apollinis in pavementum, et in eodem loco orato-
rium fabricantes, crediderunt universi Domino Jesu
Christo.

6 Supervixit autem beatissimus Felix Presbyter,
in eadem civitate per annos duodecim. Quicumque
autem ibi veniebat ex paganis, ut o Christianum
exinde rapere conaretur, et in judicium offerret,
statim a dæmonio replebatur. Cumque Christo credi-
disset, a S. Felice mundatus, Deo gratias referens,
Christianus abscedebat, qui paganus advenerat. Post
duodecim vero annos, ipsa die Dominica, confectis
mysteriis dansque pacem universo populo, projiciens
se in pavementum in orationem, perrexit ad Domi-
num Jesum Christum, qui vivit et regnat cum Deo
Patre in unitate Spiritus sancti per immortalia secula
seculorum, Amen.

a Martyris Romani, qui cum Adaucto colitur 30 Augusti.
b Mombr. animo. c Hic Maurolyco et Bedæ Draco dicitur;
Martyrologio Coloniensi Draccontius; Surio, MS. Centulensi
Draceus; MS. S. Lamberti Leodii, et Petro de Natal. Dracus;
quibusdam MSS. Draceus; Adoni et aliis plerisque Draceus.

EX ●●
Hydropicu
sanat.

g
h

Volentes eum
comprehen-
dere puniun-
tur: baptizati
liberatur.

i
k

Fugat ex ido-
lis dæmonem.

l

Fures inscii
ejus hortum
colunt.

m

Apollinem
mutum red-
dit.

n

Confringit
idolum.

o

Volentes
S. Felicem
capere pu-
niuntur.

Pie moritur.

d. *Serapi, Mercurio, Dianæ.*
 e. MS. Belfortii : Circaerius. MS. S. Max. Circus. Vincentius, MS. Cl. Puteani Circeio Circaum promontorium est Italix haud procul Tarracina, et in eo olim oppidum, colonia Romana, vulgo Circei. Græcis Circaum, et Circeæ. Oppidi vestigia etiamnum visi sunt in monte, sive promontorio, ut scribit Cluverius, dicta vulgo La citta vecchia. Oppido collapse arx condita isthic est, tutum aut quis Pontificibus a tyrannorum sævitia refugium, ut in Latio scribit Leander. In radicibus deinde montis Circei castellum est S. Felicitas. Porro promontorio a Circe venefica nomen, quam isthic habitasse aiunt, ubi illius olim sanum fuit. Mons vulgo nunc Monte Circello dicitur.
 f. Petrus de Natal. addit, in urbe Nolana.

g. Vinc. Consulares. Quatuor Consulares, qui per Italiam jus dicerent, creati olim ab Hadriano; post octo fuerunt. Hic intelligitur Consularis Campanæ, de quo in Notitia imperii Occidentalis agitur.

h. Petrus Probum comprehendi iussum scribit.
 i. Ita MSS. pleraque. quædam Tribunatus.
 k. Addunt quidam codices, in civitatem suam. MS. S. Max. Nolanis. Vinc. et quædam MSS. Nolanum, villam fortassis in agro Nolano.

l. Mombr. Sarculo. Vanga Italix idem est quod bipalium.
 m. MS. S. Max. vico.
 n. Al. aliquid læsionis. al. aliquas læsiones.
 o. Momb. et MS. Puteani : Christum. Belf. cum.

DE S. MACRINA, AVIA S. BASILII, NEOCÆSAREÆ IN PONTO.

SEC. IV.
XIV JANUARI.

S. Macrina,
avia S. Basilii.

An S. Gregorii Thaumaturgi discipula.

Basilii Magni illustre genus fuit, ut S. Gregorius Nazianzenus orat. 20, tradit. Avia paterna Macrina, nutrix illi fideique orthodoxæ ac pietatis magistra. Ejus XIV Januarii Martyrologio Romano inscriptum nomen, his verbis : Neocæsareæ in Ponto S. Macrinæ, discipulæ B. Gregorii Thaumaturgi, aviæ S. Basilii, quæ eum educavit in fide.

2 Baronius in Notat. ad Martyrologium scribit eam temporibus Decii Imperatoris et successorum vixisse Neocæsareæ in Ponto, eruditam a magno illo Gregorio Thaumaturgo. Grandis natu fuit Macrina si ab ipsius ore Gregorii (qui post synodum Antiochenam anno Gallieni 12, Christi 263, contra Paulum Samosatenum celebratam, haud diu videtur superstes fuisse, ut ad vitam ejus 17 Novemb. dicemus) fidei hausit doctrinam : cum ex S. Basilii, quem nutrit et instituit, ætate colligi possit, minimum ad Constantii ac fratrum pervenisse exordia. Verba Basilii sunt ep. 73, (in edit. Scotti 69,) ad Neocæsarienses : Fidei vero nostræ quæ poterit esse evidentior probatio, quam quod ab avia beata femina, quæ ex vobis erat oriunda, (Macrinam dico, illustrem illam) educati, ab ea edocti sumus Beatissimi Gregorii verba, quæcumque ad eam consequentia memoriæ conservata et ipsa custodivit, et nos adhuc infantes edocuit, et pietatis dogmatibus informavit. Græca illa, περ' ἧς ἐδιδάχθημεν τὰ τοῦ μακαριωτάτου Γρηγορίου ῥήματα, ὅσα πρὸς αὐτὴν ἀκολούθῃ μνήμης διασωθέντα αὐτῇ τε ἐφύλασσε, καὶ ἡμᾶς ἐτι νηπίους ὄντας ἐπλάττε, καὶ ἐμόρφου τοῖς τῆς εὐσεβείας δόγμασι, ita videntur intelligi posse, ut et ipsa penes se memoriæ beneficio conservavit, quæ Gregorium docentem audierat adolescens; et, decursu quodam memoriæ ac traditione, quæ is olim docuerat, a parentibus suis ac magistris ipsa didicerit, nepotemque docuerit. Sic in eadem epistola discipulum se ejusdem Gregorii ipse Basiliius gloriatur : Idem, inquit, vobis ac nobis et magistri divinatorum mysteriorum et patres spirituales fuerunt, qui a principio vestram fundarunt Ecclesiam : Gregorium dico magnum illum et quotquot post illum Episcopalem apud vos thronum susceperunt, alter post alterum velut astra quædam exorti, iisdemque incessere vestigiis.

S. Basilii fidei
magistra.

3 Aviæ porro institutionis hujus idem meminit Basiliius ep. 79, (Scotto 73,) ad Eustathium Sebastenum. Etsi enim, inquit, reliqua nostra omnia ejusmodi sint, ut merito propter ea ingemiscere debeamus; unam hoc tamen audeo gloriari in Domino, quod nunquam falsas opiniones habuerim de Deo : neque aliter sentiendo, animi postea judicium mutaverim : sed quam a puero sententiam de Deo, a beata matre mea, et ab avia mea Macrina hausì, illam justis incrementis auctam in meipso conservaverim. Non enim alias post alias maturescente judicio assumpsi, sed tradita mihi ab iis principia absolvi et ad perfectionem deduxi. Epistola quoque 64, testatur se Neocæsareæ educatum apud aviam suam, vel nutricem; utrumque enim significat vox τρέφει. De matre S. Basilii S. Emmelia ac patre Basilio agemus 30 Maii.

4 Basilii frater S. Gregorius Nyssenus in vita Macrinæ sororis, 19 Julii ita scribit : Macrinæ virgini nomen erat, sic a parentibus appellatæ, quod olim insignis quædam in nostra familia Macrina fuerat, patris nostri videlicet mater, quæ tempore persecutionum pro Christi confessione pugnaverat. Hæc certamina utcumque exponit S. Gregorius Nazianzenus orat. in laudem Basilii, atque ex eo Baronius to. 2, an. 304, nu. 53, et seqq.

5 Aliarum quidem familiarum, vel etiam sigillatim cujuslibet hominis, alia sunt decora et laudum ornamenta, vel majora vel minora, quæ instar paternæ cujusdam hereditatis, vel longinquius vel propinquius exorsæ, ad posterum devolvuntur : huic autem a utriusque parentis insigne atque ornamentum pietas fuit, quemadmodum nunc oratio declarabit. Persecutio erat, et quidem atrocissima et formidolosissima : iis loquor, quibus ea persecutio nota est, quam b Maximinus excitavit, qui cum multos, qui paullo ante extiterant excepisset, crudelitæ suæ perfecit, ut ii omnes humani fuisse viderentur; incredibili quadam audacia furens, modisque omnibus impietatis palmam ferre contendens. Hunc athletarum nostrorum plerique superarunt, alii ad mortem usque, alii pene usque ad mortem dimicantes; ideo videlicet relictæ, ut victoriæ suæ essent superstites, nec in ipso certamine animam efflarent, sed aliis virtutis c aliptæ, vivi martyres, spirantes columnæ, d tacitaque præconia relinquerentur.

6 e Horum numerum auxerunt patris ejus parentes, quibus, cum omne pietatis genus coluissent, eximiam tempestas illa coronidem invexit. Etenim illi quidem ita animo constituti et comparati erant, ut ea omnia facile perpessuri, ob quæ Christus eos, qui certamen ipsius nostra causa susceptum imitantur, corona donat : verum quoniam certamen quoque legitimum ipsis esse oportebat, (lex autem martyrii hæc est, ut nec in certamen ultro prorueamus, et persecutoribus ipsis et infirmioribus athletis consulentes, nec cum præsentibus sumus, certamen detrectemus : illud quippe temerarii ac præcipitis est animi, hoc timidi et ignavi) in hoc quoque legislatorem reverentes, quid moliantur? vel potius quoniam divina providentia, omnia eorum consilia gubernante, ducuntur? Ad quamdam Ponticorum montium silvam (illic aut permultæ sunt et densæ et valde amplæ ac spatiosæ) cum paucis admodum tam fugæ comitibus, quam cibi ministris confugiunt. Atque hic quidem alii temporis diuturnitatem admirentur, (siquidem in annum pene septimum, eoque amplius protractum illis exilium fuisse narrant) et vivendi rationem corporibus generosis angustam et insolentem, ut verisimile est; quodque item sub dio agentes, algoribus, caloribus, pluviis divexati fuerint, postremo quod in molesta hujusmodi solitudine hominum societate et commercio caruerint. Quæ res quam calamitosa et acerba iis fuisse putanda est, qui frequenti satellitio cingi atque honorari solebant.

7 Ego autem quod majus est majori dignum admiratione

Persecutionem pro fide passa.

Tempore Maximiani Galerii,

a

b

c

d

e

cum viro in solitudine latet 7 annis.

Cibos lautiores expetentibus,

ratione exponam. Nec mihi quisquam fidem abrogabit, nisi qui nihil magnum esse existimarit, persecutiones et pericula Christi caussa suscepta, prave certe quidem atque admodum periculose sentiens. Suaviores quasdam epulas generosi homines expetebant, ut qui temporis longinquitate fracti ac debilitati essent, ac necessariorum ciborum fastidium contraxissent. Nec idcirco tamen Israelitarum sermonibus utebantur, (non enim queruli et murmuratores erant, ut illi cum Ægyptum reliquissent, fameque in deserto premerentur) nimirum solitudine meliorem sibi que magis exoptandam Ægyptum esse, ut quæ luculentam iis ollarum, et carniū, aliarumque omnium rerum, quas illic reliquerant copiam subministraret; nec enim jam, qua vecordia erant, gravis ipsis lateritius labor et argilla videbatur: verum alia, quæ sanctitatem majorem fidemque sapiebant, loquebantur. Quid enim, dicebant, fierine hoc nequit, ut Deus ille miraculorum, qui peregrinum populum et profugum ita copiose in deserto aluit, ut et panem plueret, et aves effunderet, non solum necessariis, sed etiam delicatioribus cibis eum nutriens; qui mare scidit, solis cursum retardavit, amnem repressit; aliaque deinde subjungentes quæcumque ab eo olim gesta, (solet enim in hujusmodi rebus animus veteres historias libenter persequi, Deique gloriam ex multis miraculis celebrare). Idem etiam, inferebant, nos quoque pietatis athletas hodierno die lautioribus obsoniis pascat. Feræ multæ, quæ divitum mensas, quales, quondam nobis etiam erant, effugerunt, in his montibus latitant: multæ esculentæ aves supra nos, qui eas expetimus, volitant: quorum quid omnino est, quod, te vel solum annuente, non facile capi

possit? Hæc eorum verba erant: ac præda verborum comes erat, obsonium sponte oblatum, convivium nullo labore instructum, cervi e tumulis repente apparentes: quam magni! quam pingues! quam ad eadem prompti et parati! Propemodum eos conjiceret, quod non citius vocati essent, moleste ferre. Illi capitum nutu trahebant: hi sequebantur: quo insectante et cogente? nemine. Quibus equis? quibus canibus? quo latratu et clamore venatico? quibus juvenibus viarum exitus occupantibus, ut venationis leges postulant? orationis tantum justæque petitionis vinculo constricti. Quis vel nostra vel omnium qui umquam fuerunt memoria, talem venationem capturamque cognovit? O rem admirandam! Ipsi prædæ suæ dispensatores erant: quantum voluntas ferebat, detentum est: quod supererat, ad silvas in secundam mensam relegatum est. Loci extemporales, cœna nitida, convivæ grati, miraculum hoc habentes velut præludium speratarum rerum. Ex quo etiam ad eam dimicationem, ob quam hæc illis præsto erant, alacriores redditi sunt.

a *Græce est: τῶ δὲ γονοῖν ἀμφοτέρων τὸ εὐσεβὲς ἐπίσημον. Alii γενοῖν legunt. Bellius vertit: utriusque generis decus.*

b *Imo Maximianus Galerius, qui passim a Græcis Maximinus appellatur. De hac persecutione agit Baronius an. 304, fuse. Successit tunc quoque in solitudinem S. Gordius centurio, de quo 3 Jan. egimus.*

c *Ἀλεῖπτης est qui athletas ungit in gymnasio, ab ἀλείφειν, ungere.*

d *Quia non voce, sed præfectorum laniatorumque membrorum ostentatione, pietatem inculcant.*

e *Græce: σὺν πολλοῖς δὲ τοῖς ἀριθμουμένοις καὶ οἱ πρὸς πατὲρ τοῦτω πατέρες. Bellius vertit: Cum multis autem aliis, et quidem celebribus paterni illius proavi. At Baronius de parentibus S. Basilii Magni hæc accipit in Annalibus, et Notat. ad Martyrol. 30 Maii; quæ tamen solum de patris ejus parentibus, Macrina nimirum ejusque marito, dicta sunt. f Ταῦται arbitri, promicondi.*

cervi ultro se maclandos offerunt.

f

DE SANCTIS MONACHIS MARTYRIBUS

THEODULO PRESBYTERO, PAULO, JOANNNE, PROCLO, HYPATIO, ISAAC, MACARIO, MARCO, BENJAMIN, ELIA ET ALIIS, JUXTA SINAM MONTEN IN ARABIA.

SECULO V.
XIV JANUARI.
Horum SS.
natalis.

Interfectos a barbaris initio quarti seculi monachos octo et tringinta in monte Sina, aut ad ejus radices, supra memoravimus. Eodem die, quo illorum vel perpetrata cædes erat, vel agi consueverat celebritas, alii altero post seculo ibidem trucidati, quos cum prioribus ut diximus, *Martyrologium Romanum* ulique confudere: distinxit in *Notis Baronius*. *Galesinius* de posterioribus, ut ex *Notationibus* patet, deque *Raithunis Martyribus* ita scribit: In Græcia sanctorum monachorum, qui in Sina monte, et Rhaiti regione habitantes, orationibus assidue dediti, in omnique pietate se exercentes, ob religionem interfecti sunt. *Eadem* habet *Martyrologium Germanicum*, sed XIII Januarii.

Acta a S. Nilo monacho scripta,

2 *Horum certamen S. Nilus monachus descripsit, a se oculis spectatum. Erat Nilus in utraque philosophia magno Chrysostomo usus Præceptore, ut Nicephorus Callistus lib. 14, cap. 53, testatur, qui sequenti capite de eo ita scribit: Admirando autem Nilo patria Constantinopolis fuit, cujus etiam propter egregiam generis nobilitatem Præfectus fuit. Potentia autem et opibus affluens, asceticam illis prætulit vitam: quippe qui ad exemplum divini Davidis, ad domum Dei abjici, quam in tabernaculis peccatorum habitare maluerit. Et cum eloquentiæ vi polleret, divinæque gratiæ nervis validus esset, scripta varia, quæ vitæ monasticæ exercitium instruunt, reliquit, verbis et sententiis ita composita ut lectoris animum gratia incredibili recreent. Scripsit quoque divinorum Patrum*

in monte Sina obitum martyrium, facundia et affectu tanto, ut satis inde colligere liceat, quam eximia doctrina juxta et virtute vir is fuerit: ubi etiam suas et filiorum res paucis commemorat, miserabiliter veluti in tragœdia captivitatem eorum exponens, cum barbari Blemmyes excursionem suam cædem ingentem fecere: quod opusculum tamquam spirituale quoddam oblectamentum studiosis reliquit. *Hæc Nicephorus. Colitur S. Nilus 12 Novemb. quo die de aliis ejus scriptis agemus, quorum quædam extant to. 5, Bibliotheca Patrum par. 2. Eadem fere quæ hic Nicephorus, habent Menæa Græcorum et Anthologion: Hi religiosæ vitæ desiderio, omnibus rebus mundanis valere jussis, solitudinem incolebant. Quibuscum et B. Nilus degebat, qui urbis Constantinopolitanæ Præfectus fuerat: qui et eloquentia clarus et sancti Spiritus gratia potens, nobilissimos libros edidit, qui ad religiosæ vitæ exercitationem pertinent; atque horum sanctorum Patrum vitæ rationem, captivitatem, cædemque descripsit. Interfecti sunt enim illi a Barbaris, Blemmyis dictis qui ab Arabia usque ad Ægyptum et mare Erythræum solitudinem pervastarunt.*

3 *Baronius quoque in Notis ad Martyrologium cum de Raithunis agit Martyribus, Blemmyas Saracenosque confundit: Cæsi sunt, inquit, iidem sub incursionem Sarracenorum qui dicti sunt Blemmii. At diversos esse a Saracenis Blemmyas patet ex Vopisco, qui in Aureliano ita scribit: Præter captivos gentium barbararum, Blemmyes, Axomitæ, Arabes Eudæmo-*

Non a Blemmyis, sed Saracenis occisi sunt.

nes

4. (1000)
S. Nilo.

nes, Indi, Bactriani, Hiberi, Saraceni, Persæ, cum suis quique muneribus. *Et paullo post* : Illum Saraceni, Blemyes, Axomitæ, Bactriani, etc. veluti præsentem pene venerati sunt Deum. *Ammianus quoque* Saracenos *latissime sumptos ad* Nili cataractas porrigi et confinia Blemyarum *scribit. At de Blemyis infra.* *Hanc autem Sanctorum cædem perpetrata ab iis qui Arabiam Petræam incolunt, manifestum est ex ipso S. Nilo infra cap. 4. Cujus historiam a Lipomano olim ac deinde a Surio editam, cum Græco MS. contulimus.*

Tempus cr.
dis.

4 Zacharias Lippelous hanc Sanctorum cædem contigisse ait anno 499, Anastasii 9. Cedrenus scribit anno Anastasii 10 et 11, populosos esse Saracenos Phœnicen et Syriam : at non est verisimile S. Nilum, qui Chrysostomi, 100, jam fere annis mortuū, discipulus fuerat, tunc adeo vegetum expeditumque, ad iter esse potuisse. Agitur horum sanctorum Patrum simul et Theoduli celebritas, ut infra ex Menæis dicetur, in templo sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, juxta orphanotrophium, quo eorum translatae sunt reliquiae.

Reliquiae.

a HISTORIA

AUCTORE S. NILO MONACHO.

CAPUT I.

S. Nilus in Pharan filium luget.

Cum post incursionem Barbarorum errarem ego, veni in b Pharan. Quidam autem ex iis qui aderant, cum audiissent me laudare vitam eremiticam, ipsi quoque ex se multa adjiciebant encomia, dicentes eam esse plenam tranquillitate, liberam ab omni perturbatione; c ut quæ animæ statum, quæ in iis quæ non videntur philosophatur, silentio et quiete amplificet, et per hæc progredientem ducat proxime ad Dei cognitionem : quam quidem esse extremum expetendorum, et extremam beatitudinem, omnes qui fuerunt a seculo Sapientes, tamquam una lingua et uno animo opinantur.

Laus vitæ solitariae.

2 Cum lacrymantibus autem defixisque oculis eos attenderem, et miserabiliter admodum ejulassem; (sedebam enim valde conturbatus propter eas, quæ mihi acciderant, molestias, ipsoque vultu manifeste annuntiabam meam calamitatem) postquam illi hæc viderunt, adhuc fortasse volentes producere seriem orationis, cum a recta paullulum declinassent, et simul in orbem circumsedissent, et deinde paullulum siluissent, rursus loqui aggredientes, deligenter et cum quadam commiseratione me rogarunt caussam, cur sic essem perturbatus. Ubi autem ad eorum rogatum flevi adhuc lamentabilius, (majorem enim mihi commovit animi perturbationem interrogatio eorum quæ acciderant, et rursus coegit cogitatione res tamquam præsentem intueri) illi rursus statim : Numquid, dixerunt, o senex, eorum quæ a nobis dicta sunt, aliquid fuit tibi caussa doloris? an errorem nostræ deflexit sententiæ, nos dicere falsumprehendisti? Non parvam enim intrinsecus tristitiam ostendit et ipse adspexit et lacrymæ oculorum. Sed sic illi quidem. Ego autem ei dixi :

S. Nilus doloris caussam interrogatur.

3 O Patres et fratres, quid vobis primum dicam? Ad quid autem respondebo, cum jam nubes mœroris, menti meæ offundat tenebras? Nam sum quidem ipse quoque vestræ, ut videtis, sententiæ. Solitudinis autem sciens quanta sit utilitas, eam d olim sum admiratus : et cum propter ejus desiderium statuissem omnia relinquere, domum, patriam, cognationem, amicos, consanguineos, facultates, totum illi me dedidi : sed ea mihi eum perdidit, qui erat omnium carissimus; ut solum, ut videre licet, reliquit, desertum ab omni consolatione : et propterea eam non sinit omnino laudare animi perturbatio, cum desiderii veluti tyrannidem vicerit grave malum, quod acci-

dit. Sed (o stultitiam!) progressus sum ad philosophandum, relicta filii lamentatione, et mihi invenit otium cogitatio, quæ nunc quoque nihil aliud susceperit cogitandum, præter cædem e Theoduli. Mihi enim perpetuo ejus remanet simulacrum, alias aliter visione apprehendens, variis modis factam fuisse interemptionem, et flebilem vocem mihi audire videor : et eum ob ictum humi se temere volutantem adspicio, illa mente apprehendens, quæ par erat præsentem visu didicisse. Hei mihi, miserande fili, sive adhuc vivis, sive mortuus es! O acerbam servitutem, si mortem effugisti! O insepultam sepulturam, si te barbaricus ensis confecit! Quid servitutem lamentabor? Quid mortem deflebo? Nam si vivis superstes, (quod non sinit, ut existimem, probabilitas : quando enim non fuit manus barbarica prompta ad occidendum, inserviens iræ, semper humanum sanguinem sitiens?) quomodo nunc tecum agitur? flagella omnino quotidiana? et jussa plane inhumana, minæque citra veniam, et violentia. His quoque accedunt opera gravissima, quæ tuas vires excedunt, et custodia, quam effugere non datur; et libertatis spes omnino nulla : imo vero metus quoque mortis quotidianus, qui prope habetensem; eo enim scit barbarus metiri suam iram, ut qui non loris, nec viminibus uti solet ad verbera, sed parvis et magnis delictis unam pœnam imponat, mortem : quando etiam absque peccato, aut ebrietate debacchans, aut temerario cedens impetui et inconsideratæ appetitioni, facile aliorum ludere interitum dedit consuetudine.

Theodulum
filium deflet.

vel misere
servientem,

4 Sin autem es mortuus, ubinam accepisti occisionem corporis? undenam processerunt fluentia tui sanguinis? Quomodo palpitasti atro cruore conspersus, et miseris pedibus mortiferam saltans saltationem? Quomodo supplex fuisti ei, qui te interimebat, barbaro, ejus sævitiam volens emollire miserabilibus gestibus? Nam alter alterius vocem minime intelligebatis; in qua quis apte et concinne componens precationem, iratam animam sæpe flectit ad misericordiam. Quisnam locus tuum cepit corpus? Quænam feræ tua membra dilaniarunt? Quænam aves repletæ fuerunt tuis carnibus? Quodnam sidus oriens vidit tui ventris abdita, et adspexit tua effusa viscera? Quidnam immanes ferarum vicit dentes, vel quia reliquum fuit satietati, aut quia propter duritiem mansit non confectum? quod quidem aprico est Soli expositum, et propter solitudinem, sepulturam minime est consecutum? Si quis hoc allatum mihi dedisset, aut me duxisset et juxta id statuisset, haberem saltem aliquam parvam doloris consolationem, tamquam vivum et sentiens relictum membrum alloquens, seu os, seu caro, seu pilus esset id, quod visum fuisset. Nam quorum in calamitatibus moderatæ sunt res adversæ, habent magnum ut in malis commodum, et se revera secunda quadam explent voluptate, dum eos, qui ad ipsos attinent, in morbo diu curant, et videndi satietatem tempore accipiunt, eisque assident deficientibus et agentibus animam, et extrema verba audiunt, eosque dum efferuntur, sequuntur, et sepulcro vident extremum impositum signaculum. Quæ quidem omnia ei, qui luget, magnam afferunt consolationem; deductio, inquam, et sepultura, et amicos commiseratio, levantia animi ægritudinem.

NOT. 37.

vel occisum.

5 Ego autem quonam horum consolabor dolorem, qui nec sciam quidem quomodo sit mortuus, neque mortui habeam simulacrum visione expressum, quale erat in fine? Quorum enim aspectus memoriæ non mandavit figuras, eorum sunt formæ instabiles et minime terminatæ, et alias aliter expressæ et simulacrorum varietatibus deceptam cruciantes cogitationem. O malorum incertitudinem? O incertam calamitatem! Nescio quid primum defleam : quid conquerar, ignoro : mortuum lugebo, an vivum? vinctum, an omnino sublatum de medio? acerbam tolerantem servitutem,

d

vitutem, an cæde miserabili interemptum? Captivus enim, est obnoxius et subjectus omni contumeliæ, pœnisque ac suppliciis vel invitus submittitur, utpote quod sitin ejus domini potestate, quam velit ferresententiam. O qui mihi in hodiernum usque diem fuisti omnium, quæ erant in vita, socius, et solus captivus servitutis fecisti periculum! Fuisti socius longæ peregrinationis, sensisti mecum ærumnas in terra aliena, fuisti in solitudine particeps afflictionis. Isaac, in iis quæ patri videbantur, imitatus es obedientiam. Quomodo ergo nunc solus subiisti extremam calamitatem, et solus exantlas mala captivitatis? Cur ergo propter clementiam ensis evasi periculum? Cur non me aliis quoque mortuis adjecit crudelis dextera? Sed mihi parsum est, ut mala fortasse majora experirer: et quod meæ brevi invideretur liberationi, ut modo longum de te luctum sentirem. Sed magna quidem animi ægritudo hæc mihi præbet dicenda. Quoniam autem vos quoque video mecum tangi misericordia, et non aliter esse affectos, quam ipse, qui est passus (ejus autem, quod dico, signum est et intensa auditio, et continui gemitus) omnia mea vobis singulatim, ut se habent, narrabo: et maxime, si vos ad me audient dum breve otium accommodaveritis, et nulla res necessaria vos vocet ad propria. Nam ipsi quoque scitis gravem esse narrationem, si distrahatur animus, atque adeo tædium præbere et molestiam.

a Titulus in MS. Græco hic erat: Νεῖλον μοναχόν, εἰς τὴν ἀναίρεσιν τῶν ἐν Σινᾷ καὶ Ραίθου ἁγίων πατέρων ἀναιρεθέντων. Κε εὐλόγησον. Nili monachi in cædem sanctorum Patrum in Sina, et Raithu occisorum. Domine benedic to. Qui titulus ab alio appositus videtur: neque enim de Raithum Patribus agit S. Nilus.

b Pharan, sive Faran. urbs est Saracenis vicina apud Eusebium et S. Hieronymum, tridui spatium distans ab Aila, non ab Aula Pharaonis, ut legit et exponit Bonfrerius noster. Memoratur et in sacris litteris desertum Pharan, sed remotius a sinu Arabico, ad quem oppidum Pharam locat Ptolemæus tab. 4 Asia, in Arabia Petrea.

c Græce est: ὡς ἐμφυλοσοφοῦσαν τοῖς ὁρωμένοις, πλατύνων ἡσυχίαν τῆς ψυχῆς τὴν κατὰστασιν, καὶ διὰ τούτων ὁδὴν προβαίνουσαν, ἐγγύς ἄγων τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Ut quæ animæ tranquillitatem in rebus aspectabilibus philosophantem, quiete et silentio amplifcet, et per hæc recta progredientem, proxime ad Dei cognitionem adducat.

d Hinc, atque ex iis quæ sequenti capite dicuntur, et ex S. Theoduli ætate jam sacerdotio matura, confici potest annos saltem aliquot egisse in solitudine Nilum, priusquam hæc acciderent.

e Sur. Theodosii, mendose.

CAPUT II.

Cum filio, uxore consentiente, eremum petit.

Hæc cum illi audivissent, et vultu et voce ostendentes se a libenter facere quod rogassem; Quod aliud, dixerunt, est otium præstabilius, quam curare cor excruciatum, et exinanire dolorem animæ, quæ molestia afficitur? Levatur enim anima ægritudine, cum narratione eorum, quæ sunt molesta, veluti exinanitur animi ægritudo, non secus ac nubes aliqua, a qua distillant guttæ pluviae, utpote quod caligo paullatim expurgatur. Sicut rursus feritur silentio, perinde ac si pus aliquod humidum assidue redundet et in vulnere pullulet, nec habeat qua evacuari possit. Visi sunt itaque dicere probabilia. Cum illi certe sic dixissent, ego promissum exequi incipio, sic dicens:

7 Mihi misero, o amici, fuere duo filii; et hic, qui mihi modo fuit luctuum occasio, et alter qui remansit apud matrem. Post hos susceptos, dissolvi cum mea uxore consuetudinem, sive ad successionem generis, sive ad obsequia senectutis sufficere hos arbitratus. Me autem traxit quoddam vehemens desiderium, ut huc venirem, eramque toto animo erectus ad quietem et silentium, neque aliud poteram animo cogitare, aut aspicere, præter hoc. Quando enim cujuslibet rei desiderium animum invaserit, ab omnibus rebus eum per vim abstrahit, etiam a rebus bonis, et in quas est studium conferendum; et fert ad id quod desideratur, propter nullum laborem aut

defatigationem desistens appetitione. Cum ergo juberet mihi, ut peregrinarer, nec liceret repugnare sic jubenti tyrannice, accepi filios (erant autem adhuc admodum parvuli) et adduco ad matrem: et unum quidem ei trado, alterum autem apud me detineo: et dixi quod constitueram, et constanter asserui fore, ut nequaquam ab hac traducerer sententia.

8 Illa autem prius quoque erudita minime contradicere, et tunc meum videns vultum rogari minime ferentem; vim non ferens, nec omnino valens continere lacrymas, permittit ut peregrinarer, b potius cedens necessitati, quam voluntate consentiens. Cum enim videret firmum ac stabile judicium, et apud se consideraret dolorem separationis; eo neglecto, quod sibi esse posset molestum, id spectabat, quod mihi futurum esset gratum; malens vinci in iis, in quibus, etiamsi vellet, non poterat vincere. Scitis autem omnino, quanta res sit disjunctio eorum, qui fuerunt uniti conjunctione legitimi matrimonii, et qui facti sunt corpus unum, arcana ejus, qui conjunxit, consilio. Non minus enim in his molesta est separatio, quam si corpus secaret gladius. Ego autem virtutem sum admiratus cupiditatis, quando vidi eam vicisse et naturam, et diuturnum habitum: quanta enim esset, conjectabam ex eo, quod vincula c solvi insolubilia, quæ sola mors novit solvere, quæ propterea quod desit sensus, efficiat ut careatur molestia. Sensus autem vivis vehementiorem atque adeo intolerabilem immittit dolorem; ut qui et consuetudinem revocat in memoriam, et naturalem affectionem: cujus ego, propter majoris boni desiderium, nullam ducebam rationem, ut qui magis proposito festinarem ad secessum. Eamefecit amatorem hujus quietis et silentii, et deduxit ad eam, quæ desiderabatur, solitudinem: effecitque ut diu jucunde viverem, magna fruens tranquillitate, et secundo vento ad scopum tendens: donec procella, quæ nescio unde et quomodo spiravit, illam invexit tempestatem, quæ sanctorum corporum vexavit catervas innumerabiles, etiamsi non profundo obruit. Solum enim contrivit, neque tamen ulla eos mercium jactura affecit. Nam cum totum onus in se recepissent gubernatores, atque ex pelago ad cælum proras detorsissent, iis, quæ solutæ erant, tabulis relictis prædonibus, ad Dei portum appulerunt.

a Sur. ægre ferre. Reclamant Græca: ὕψει τε καὶ φωνῇ τὸ πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἐνεδίδες ἐνδεύζοντες.

b Non vult invitam in continentiam consensisse, sed viri peregrinationi non ausam obniti.

c Ita MS. Græcum. Sur. solvit.

CAPUT III.

Divina providentia quandoque dissimulat ad tempus flagitia.

Illi autem rursus sermonem excipientes; et quonam modo, dixerunt, o frater, fuerunt Sancti interempti? et quomodo, qui Deo citra reprehensionem serviebant, traditi sunt impiis et scelestis hominibus, et fuerunt dexteræ ludibrium barbaricæ? Et cessavit virtus providentiæ in tali actu considerans, neque insultum prohibere aggrediens, neque rursus impudentes ferire cœcitate; aut etiam iniquas exiccans dexteras, quæ adversus pios extollebantur, qualia beatis viris sæpe facta esse narrant Scripturæ? Babylonii enim, aiebant, qui adversus Ezechiam aliquando injuste bellum moverunt, reversi sunt re infecta: et nec potuerunt injuriam facere iis, quos populabantur, et præterea amiserunt multos ex suis copiis, ut qui omnes cum toto fuerint exercitu sopiti, exigui autem vivorum numerus mane fuerint, erant enim interreptorum centum et octoginta quinque millia: quomodo autem fuissent interrepti, aut quis interemisset, non poterant omnino dicere: sed

Ei se junctum optat.

ca consentiente abit cum filio in solitudinem.

b

c

Quiete dtu in ca vivit.

NOT. 58.

NOT. 59.

Rogatur ut mala sua exponat.

Filiis susceptis contulit se ab uxore:

NOT. 60.

4. Reg. 19. Isaia, 37.

Caedes copiarum Sennacherib.

in una nocte unius Angeli opera fuit tanta cædes facta per silentium, et jacebant omnes, existimabanturque potius dormire, quam esse mortui: ut qui nec ictum haberent gladii, animæque eis simul totæ ablatae fuerant; vere mortui, et nullum habentes vestigium occisionis, diu dubium fecerunt id, quod acciderat. Proximum enim pungebat unusquisque a somno excitans, at ille penitus erat immobilis: vocabat, et mutus manebat: scrutabatur corpus, et non erat saucium: in naribus quærebat spiritum, et erat eo quod quærebat destitutum: donec sol mane illucescens, ostendit quid accidisset, colore eorum, qui interempti fuerant, ostendens signa mortis.

10 Et rursus qui Eliseum invaserant a Assyrii, et Sanctum quærebant ad cædem; et qui Lot obsidebant Sodomitæ; ab Angelis in domo percussi sunt cœcitate, in irrisionem, et ludibrium dati iis quos quærebant, quoniam eos omnino volebant afficere injuria. Nam hi quidem apponentes manus palpando quærebant ostium; illi autem nesciebant, quonam tenderent, forte prope habentes eum, qui querebatur, sed ad eum non valentes accedere. Atque unum quidem inermem tanta hostium captiva sequebatur multitudo, quæ fossis et præcipitiis facile poterat deleri, si is qui ducebat voluisset: quæ tunc demum fuit salva, quando visum recepit Prophetæ providentia, et potuit videre viam, quæ eos ad sua ferebat. Neque vero hæc solum, sed etiam cum Prophetæ aliquando Regem impium argueret iniquitatis, quoniam a ratione aliena ira motus, armaverat dexteram ad illius cædem; sic nutu Dei mansit dextera omnino sublata et plane immobilis, perinde ac si esset statuæ potius, quam hominis; non aliam ob causam, nisi ut Prophetæ corpus maneret illæsum. Quomodo ergo, qui nuper morte fuere affecti, mortui sunt citra auxilium; et eorum, qui interemerunt, animus rem facile confecit, cum nihil grave ulla ex parte occurrisset?

11 Ego autem rursus loqui aggrediens, Sed quid vobis opus est, inquam, de providentia movere sermonem? Quis est autem idoneus ad comprehendendum arcana Dei judicia, ut in tanta rerum difficultate Domini dispensationis æquitatem ostendat? Imbecilla enim est humana ratiocinatio ad ea perscrutanda, et decidit superata, propterea quod non pateat via comprehensioni, ut quæ non inveniatur causam rationi consentaneam, quam accommodet iis quæ fiunt. Multa enim sæpe ejusmodi facta sunt: et finem consecutæ sunt malorum insidiæ, cum interim justitia silentio præterierit ultionem eorum, quæ fuerunt perpetrata, et vindictam cohibuerit: quandoquidem omnino tempus judicii expectat talium rerum inquisitionem. Quomodo enim Abelem, cui Deus dedit testimonium pietatis, invidia motus interemit Cain, qui primus parentes affecit tristitia, cum nunquam vidissent mortuum, nec omnino mortis fecissent periculum? Quomodo ergo is absque supplicio præterierit, qui Deum sic ad iram provocavit ob primam cædem perpetratam, et in nova creatione minuit genus, quod modo cœperat crescere, et neque ut fratris est misertus ejus, qui ortus et educationis ei fuerat socius, et in tanta terræ amplitudine conversatur erat una cum parentibus, et eis ablaturus molestiam solitudinis? Quomodo autem Nabuthem lapidibus obrui inique se gerens jussit Jezabel, quod ei non cessisset possessione vineæ? Quomodo autem una Doeg rhomphæa ceciderunt b trecenti sexaginta Sacerdotes: aut rursus infinita justorum multitudo de medio sublata fuit in Hierusalem, ferisque et volucris exedenda est exposita? Quorum etiam Psalmographus confexens lamentationes, Posuerunt, inquit, morticina servorum tuorum escas volucris cœli, carnes Sanctorum tuorum

bestiis terræ. Effuderunt sanguinem ipsorum tanquam aquam in circuitu Hierusalem, et non erat qui sepeliret. Quomodo autem Prophetarum quoque sunt mortui et Apostolorum chori violentis et iniquis manibus; secti, occisi, lapidibus obruti: qui non solum nihil morte dignum fecerant, sed multi quoque ex iis beneficio affecerant eos, qui interemerunt? Mitto enim dicere de ætate infantium, qui mala non fuerant experti, quemadmodum alii quidem jussu Pharaonis in fluvii aqua fuerunt suffocati, alii vero jussu Herodis gladio crudeliter perierunt: qui prius quam quæ erant vitæ jucunda gustassent, mortalis doloris fecere periculum, ne omnino lateret educatus is Rex, quem suspicabatur.

12 Et in his quidem omnibus quievit Judex relinquens impune ferri, et citra ullum impedimentum homicidarum insolentiam. Diem enim judicii posuit terminum remunerandi ea, quæ facta fuerint. Et ideo interea est patiens, ut qui legum transgressionem et vitæ actæ rationem in illud tempus reservet.

13 Sed hæc quidem nec sunt præsentis temporis, nec meæ dicendi facultatis, ut dixi antea, et magno tempore et cognitione indigent, ut ea divinæ justitiæ, ut par est, exæquantur. Quæ autem urgent, ut eloquar id quod mihi accidit, ea jam dicam: et fortasse levius me habebo, dolore parum remisso. Non fero enim memoriam illius, quod re ipsa vidi; ut qui nescio quo modo illius rei fecerim periculum, cujus ne recodationem quidem possum facile sustinere: propemodum autem ipsis quoque succenseo oculis, qui mihi causæ fuerunt figurarum, ad quas dum cogor adspicere, habeo dolorem perpetuo pungentem, et noctu quidem in somniis, interdum autem vexantem cogitationibus. Neque enim me dormientem cura omnino remittit; neque sinit dormire absque sollicitudine. Sed tunc quoque me quædam conturbat visio eorum, quæ facta sunt, et ostendunt simulacra recentem occisum et palpitantem; et veluti propter casum recentem rursus dolorem renovant. Necesse est ergo, cum consequentia hoc postulet orationis, narrare prius vitam Sanctorum, qui erant in illis locis, et exponere vitam barbarorum, qui invaserunt: ut concinne compactum, ut par est, sit corpus historiæ, nullo prætermisso ex iis, quæ debeant cognosci a studiosis.

a Alibi quoque Assyrios dici reperies, qui Syri, sunt; et contra Syros, qui vulgo Assyrii.

b Ita MS. at Sur. sexcenti triginta sex. 1, Reg. 22, 18, solum octoginta quinque a Doeg interfecti memorantur.

CAPUT IV.

Saracenorum mores.

Atque a gens quidem, quæ dicta est, habitat solitudinem, quæ ab Arabia usque ad Ægyptum, rubro mari et Jordane hinc inde terminis distenditur; b quæ non artem, non mercaturam, non agriculturam umquam exercet: sed solum habet gladium, quo sibi victum suppeditet. Aut enim feras venantes solitudinis, vivunt vescentes carnibus; aut prædas agentes de iis, qui incidunt in eas vias, quas insident, quæ sunt ad usum necessaria sibi quomodocumque comparant. Quando autem eis utraque defuerint, et rerum necessariorum laborarint inopia, tunc jumentis (sunt autem ea cameli c dromades) pro cibo utuntur, belluinam et sanguinariam vitam omnino eligentes. Per cognationes enim aut per contubernia ipsi unum occidentes, et modico ignis calore carni molientes duritiem, ut solum cedant eorum dentibus, ita (ut semel dicam) aluntur insturcanum.

15 Deum non cognoscentes, nec qui intelligentia apprehenditur, nec qui fuerit fabricatus manibus; d astrum autem adorantes matutinum, et orienti ei sacrificantes ea, quæ meliora judicant ex spoliis, quando

In diem judicii multa reservantur.

a

b

Latronum Arabum vitæ.

c

numen.

d

4. Reg. 6.
Gen. 19.

Alia divinæ protectionis exempla.

a

3. Reg. 13.

Sæpe Deus improbos hic non punit.

b

Psalm. 78, 3.

hostiæ,

quando ex incursione quæ fit pro prædis agendis, ad eos pervenerit aliquid aptum ad occisionem. Pueros autem offerre, est eis magnum studium, qui præstant et specie, et vigore ætatis. In quibusdam autem congestis lapidibus eos mane sacrificant. Quod quidem, o amici, me valde conturbat et angit, ne forte forma pueri habens aliquid quod sceleratos moveret et alliceret ad impium cultum de more faciendum, ad id quod videbatur visa fuerit utilis; et castæ corpus animæ ab impuris oblatum sit hostia sævis, et qui cæde delectantur, dæmonibus: quia qui hæc offerunt sacrificia, nulla solent moveri misericordia puerorum qui occiduntur, etsi omnia faciant, etiamsi rogantes lamententur vel Sirenium vocibus. Quod si quando eis ad sacrificium tale corpus defuerit, camelum colore album et minime vitiosum, in genua inclinantes, ter circumeunt jacentem, cum tota populi multitudine in orbem obeuntes. Præit vero et circuitioem et canticum, quod ab eis in astrum factum est, aut ex Regibus quispiam, aut ex sacerdotibus, qui sunt senectute venerabiles. Qui post tertiam circuitioem, cum nondum canticum finierit populus, et extremam hymni partem adhuc in lingua habeat, stricto ense valide percutit ejus cervicem, et primus magno studio gustat sanguinem: et sic reliqui cum gladiis accurrentes, aliqui quidem aliquam parvam pellis partem excindunt cum pilis; alii autem quodlibet rapientes, ex carnibus abscindunt: alii autem usque ad viscera procedunt et intestina, nullam hostiæ partem relinquentes non confectam, quæ possit deinde videri a sole apparente: neque enim abstinent ab ossibus et medullis, perseverantia vincentes fortitudinem, et tandem diuturnitate superantes repugnantiam. Atque hic quidem est barbarorum ritus vitæ et religionis: et sic viventes in solitudine, loca locis commutant, illic castra metantes, ubi jumentis pabulum invenerint et aquam copiosam.

sedium mutatio.

Saraceni.

a Arabia Petræa ab occasu parte Ægypti, a Septemtrione Palestina, a Meridie Arabia felice, ab ortu Deserta terminatur. A sinu maris rubri qui juxta Pharan montes Melanes, sive Nigri, protenduntur fere usque ad Judæam, ut habet Ptolemæus. Ab occasu horum montium versus Ægyptum Saraceni habitant, qui et Ismaelitæ: sed Saracenos se, ut Georgius Cedrenus scribit, appellarunt, indigne ferentes serviliter se Agarenos vocari, ab Agar matre Ismaelis. Quam derivationem rejicit Salmasius, mavultque a Saraca urbe Arabiæ deduci. Idem Scenitæ Arabes dicti, quod sub tabernaculis habitarent; et Nomades, quod pascua mutarent, vagi et instabiles: quamquam et alii in eadem Arabia Scenitæ ac Nomades, utraque mare rubrum: qui omnes Saraceni videntur deinceps nuncupati; nam Ammianus Marcellinus lib. 14. Saracenorum exordiens initium ab Assyriis ad Nili catartactas porrigi scribit, et confinia Blemyarum. Idem lib. 22, de Ægypto: Qua Orientem e regione prospicit. Elephantinam et Meroen urbes Æthiopum, et Catadupos, rubrumque pelagus et Scenitas prætenditur Arabas, quos Saracenos nunc appellamus.

Dromades.

b His consentanea de Saracenis scribit lib. 14. Ammianus, et nationem perniciosam vocat.

c Id est, cursores, a pernecitate dicti: ejusmodi sunt quibus crura oblonga, gracilia et substricta corpora sunt. Dicuntur et dromidæ ac dromedæ.

d In tertia vita S. Simeonis Stylitæ per Metaphrasten 5 Januar. num. 20, dicuntur multi Ismaelitæ orgia Veneris (quæ iis dea erat) abdicasse; ubi ex Evagrio diximus auream Veneris statuem a quodam eorum Duce liquefactam, erogatamque in pauperes. Et in vita S. Hilarionis: Colunt Eluseni Venerem ob Luciferum, cujus cultui Saracenorum natio dedita est.

CAPUT V.

Patrum Sinaitarum sancta vita.

Eremitarum abstinentia admirabilis.

Qui autem vitam solitariam exercent et quietam, cum pauca quædam loca elegerint solitudinis, ubi possint necessitatem corporis utcumque recreare aquæ abundantia; alii quidem fixis tuguriis, alii vero absconsi in antris et speluncis, sic vivunt virtutem persequentes. Et pauci quidem norunt alimentum ex frumento, nempe quicumque sterilem solitudinem possunt cogere studio et diligentia, ut producat frumentum: qui parvo quodam ligone parum terræ, ejusque malæ operantur, et quantum cogit usus ad

vivendum cum egestate. Multi autem vescuntur crudis oleribus et baccis, mensam minime artificiosam, et nullis condimentis instructam amplectentes, eorum qui obsonia condiunt, et panem conficiunt, curiositatem multum valere jubentes: ne si in curando corpore multum temporis ponerent, negligentes essent in eo, in quo potius oportet perseverare: sed pura mente Deum colerent, nec carnum crapula gravatam habentes cogitationem, neque ciborum varietate ventris voluptati blandientes. Ii enim non solum renuntiarunt omni qualitati jucundorum, sed etiam, propter redundantem quandam abstinentiam, rursus quoque ad quantitatem, suam extendunt contentionem; tantum sumentes ex rebus maxime necessariis, quantum sufficiat ad vivendum, et ne violenta morte extincti, priventur mercede rerum bonarum et honestarum operationis. Propterea alii quidem cibum capiunt die Dominico, totos septem dies jejuni permanentes: alii vero tempus dimidiant, bis in hebdomada alimenta recordantes: alii vero post unam diem. Et hi quidem omnes per hoc studium abstinentiæ ostendunt se id diligere, quod nullius indiget, et propemodum se contendere cum vita Angelorum: serviunt tamen legibus naturæ, et flectuntur corporis necessitatibus sed vix tandem, quando senserint suas vires defatigari magnis virtutis laboribus.

17 In his nummus Cæsaris nec ad auditionem quidem usque est cognitus. Nam neque venditionem sciunt, nec emptionem. Unusquisque enim unicuique gratis præbet id, quod est ei opus; gratis vicissim accipiens id, quod sibi deest. Olerum autem et baccarum fructus, et rarus panis, est mutua liberalitas, quæ ex eo quod adest ostendit signa caritatis, et animi munificentiam vel in his parvis donis abunde indicat. Sed nec invidia, quæ bona opera maxime sequi est solita, illic unquam locum habuit: nec eum, qui bonis minus abundabat, ejus qui magis resplendebat, excellentia incitavit ad invidiam. Sicut nec hunc adversus illum extulit arrogantia, ad gloriosam de se persuasionem seducens, ut res recte ab eo gestæ, magnos ei facerent spiritus. Qui enim virtute præstabat, non propriis laboribus, sed Dei virtuti adscribens universum, poterat se moderate gerere: ut qui sibi persuaderet, non se esse rerum bonarum et honestarum per se opificem; sed esse instrumentum gratiæ, quæ in ipso operatur. Et qui rursus in his erat inferior, forte propter imbecillitatem corporis, vel lubens seipsum demittebat humilemque reddebat, animi socordiæ, non naturæ imbecillitati, defectum attribuens. Sic ergo alius alio, et omnes omnibus sunt moderatiores, non in magnifica de se persuasionem, et in ingentibus spiritibus, sed in copiis virtutis studentes excellere. Ideo enim fugientes terram quæ habitatur, incolunt solitudinem, non hominibus, sed Deo ea quæ a se recte geruntur volentes ostendere; a quo etiam eorum, quæ recte gerunt, sperant remunerationem. Hominibus enim manifestas reddere, quæ ex Deo fiunt, actiones, simul promptum perdit animi studium et mercedem: illud quidem emolliens arrogantia, hanc vero minuens laudibus, quæ proficiscuntur ab hominibus. Qui enim ob ea, quæ facit, quærit humanam gloriam, accepta quam quærebat mercede, ab ea quæ est, excidit, ut qui superatus sit ab humana gloria, et ideo vera privatur.

18 Faciunt autem suas habitationes non sibi invicem propinquas, sed satis procul distantes, ut qui viginti et eo amplius stadia absint alius ab alio: non propter odium, (quomodo enim, qui sic inter se affecti sunt, ut dictum est?) sed in magna quiete et silentio volentes mores instituere ac formare ad id, quod Deo placet, et studentes cum Deo indivisam habere consuetudinem. Quod quidem ut in turba ac tumultu

Intervallum cellarum.

Agg. 1. 6.
Prov. 3. 34.
secundum
LXX.

mutuæ ex-
hortationes.

præcipue ad
gulam caven-
dam,

et vanam glo-
riam.

Agg. 1. 6.

Prov. 3. 34.
secundum
LXX.

Moyſis et Eliæ
imitatores.

tumultu recte fiat, aut est difficile, aut nec omnino quidem potest fieri. Diebus autem Dominicis ad unam veniunt ecclesiam, et inter se conveniunt post unam hebdomadam : ne rursus perfecta separatio dirumpat vinculum concordiae, paulatim inducens oblivionem suorum inter se officiorum. Solet enim quæ est nimis intensa solitudo mores efficere ingratos et agrestes, qui longa consuetudine dediscunt caritatis societatem et communionem.

19 Divinis itaque communicant sacramentis, et se invicem excipiunt convivio exercitationis eorum, quæ convenit, eloquiorum, et se invicem instruunt adhortationibus, quæ ad mores pertinent. His enim maxime opus habet vita studiosa virtutis ad certamina, adversariorum latentes artes publicans; ne iis capiatur aliquis, qui ignorat pugnandi rationem. Quibus enim non adsunt rerum materiæ et imagines, iis otiosum quidem est peccatum ad operationem. Omne autem bellum in mente consistit. Hic mors est ut plurimum facilis et incerta iis, qui cernunt quæ sunt extrinsecus; ut quæ constet in assensione voluntatis, quæ caret testibus. Ideo imperitos, et qui ad luctam nunc primum accedunt, pulchre instituentes qui ad certamen recte sunt instituti, per abſtinentiam quidem fortiter consulunt resistere vitio gulæ. Nam qui ciborum se dedit voluptati, facile prosternitur ab eo, quod est sub ventre, vitio, eo quod a minore vineatur, majorem casum pollicens. Et hæc quidem, ut diximus, suadent iis, qui sunt adhuc recentiores, ii qui jam sunt proveci, et longo tempore et exercitatione consecuti sunt satis magnam earum rerum experientiam.

20 Sibi autem inter se invicem prohibent perfectiores vanam simul gloriam et superbiam, jubentes ea cavere non secus ac petras, quæ latent in mari prope portum; ut quæ post multum laborem navigationis, ferunt ad extremum et grave periculum eos, qui in maximis vitiorum fluctibus, et tempestate immundarum cogitationum, navem nequaquam frangerunt. Multi enim, qui nequaquam fracti fuerant insultibus tentationum, sed totum cursum illæsi confecerant, cum sæpe post victoriam confisi essent habitui eorum quæ recte gesserant, aut in eos, qui se videbantur negligentius gerere, se erexissent, ceciderunt casu valde lacrymabili. Nam privat quidem vana gloria iis mercedibus, quæ dantur propter laborem, et facit operationem iis qui laborant inutilem. Est autem cum damno arrogantia ac superbia, et novit magnum conciliare periculum, ut quæ Deum inficietur esse honestarum rerum cooperatorem, et rerum recte gestarum sibi adscribat potestatem. Atque de illis quidem sic dicit Propheta : Qui congregat mercedes, congregat in sacculum perforatum; ut quæ nondum injiciantur, et jam effluent; quæ non diu maneant in dolio, sed mox e dolio prætercurrant. Talis est enim vana gloria : habet interitum, qui cum lucro concurrat : ut quæ in ipso opere debeat id, quod ex eo reddit. Dicit autem de aliis is, qui scripsit Proverbia; Dominus, inquit, superbis resistit, infensum hostem exhibens eum, qui fuit contemptus, iis qui contempserunt.

21 Et ideo animo cogitantes cives illius solitudinis, Moysem, inquam, et Eliam, magno studio contendunt exercere illorum a fastu et arrogantia alienationem; æquum esse arbitantes, ut quorum incolunt regionem, eorum quoque imitentur virtutem. Neque enim Moysem extulit ad arrogantiam magnitudo imperii; neque enim Eliam tumefecit miraculum sacrificii. Manserunt autem semper servantes eundem statum in omni tempore, et non cum rerum mutationibus suos una mutant spiritus. Moyses quidem in hac solitudine Ægyptiorum fugiens insidias, dum pasceret oves Jethro, fuit spectator admirabilis illius visionis : ut qui tunc didi-

cerit rubi fruticem esse edaci igne potentiorum, et in media flamma viride germen florere viderit. In hoc monte legislator, tunc quidem solius Judaicæ, nunc autem omnium gentium constituitur, cum per naturæ cognationem in totum genus gratia pervaserit. Fulserunt enim super candelabrumpositæ vitæ degendæ leges, etiamsi fuerunt aliquando absconsæ sub modio dictionis, antequam explanarentur. Porro autem inclytus quoque Elias huc venit fugiens Jezebel : et cum in hac terra dormisset, experrectus invenit panem subeinericium et vas aquæ. Hanc ille habitavit speluncam, melote corpus indutus, antiquo suorum majorum indumento : et hic vidit Deum in aura tenui, vocem audivit denuntiantem ea quæ visa fuerant. Est autem hoc postremum et primum indicium virorum fortitudinis. Illam per totam vitam habitant solitudinem, quam Israelitæ cum solum transissent, murmurarunt, cum parato e cœlo divino alerentur nutrimento, et de mensa conquerentes illi, quadraginta dies non tulerunt absentiam ejus, qui illis præerat : neque vero sciverunt ita ut oportet, liberum suum administrare arbitrium : sed statim defecerunt, ad impietatem libertate abutentes. Hi toto tempore philosophantur in solitudine, egenes rebus necessariis, et sunt sibi ipsi magistri pietatis.

NOT. 61.

CAPUT VI.

Patres occisi, monasterium direptum.

Sed quid opus est plura dicere? Iis sic affectis, et sic Deum colentibus, repente insperata veluti procella, eis alicunde phalanx ingruit barbarica et summo mane cum paullo ante desiissent hymnos canere, pios invaserunt impii. Ego autem tunc quoque illic aderam cum filio : a sancto enim monte descenderam, visitaturus Sanctos, qui erant in rubo, quod jam diu ante facere consueveram. Et statim instar canum rabidorum irruentes, inconditis vocibus et nihil significantibus aerem repleverunt, et rapuerunt quæcumque hyeme Sanctis parata erant ad cibum. Siccant enim illi ex fructibus, quicumque sunt utiles et possunt omnino permanere; et eis consolantur naturæ necessitatem. Cum ergo nos ipsos eos fecissent afferre, educunt omnes ex ecclesia : et cum exuissent centonibus, nudos ad occidendum per seriem ordinant eos, qui ætate præstabant. Deinde vero circumstantes, stringunt enses : et cum oculos ira repleverunt, et ardentem adspectum oblique quodammodo circumagerent, et sancti loci Sacerdotem jussissent primum collum porrigere, inferunt, non ambo (duo enim erant circa eum) sed alius post alium, utrimque enses in ejus tergum infligentes, cum is neque præ dolore ejulasset, neque vultum avertisset, et nec vel parvum doloris ostendisset vestigium; sed se tantum signasset, et oris susurro dixisset; Benedictus Dominus. Atque pervasit quidem unus ictus a dorso usque ad maxillam, cum per aurem transisset; alter vero ab humero pervenit ad mamillam. Et sic vir divinus sensim conversus honeste ac decore cecidit, nihil nec interfectionis, nec nuditatis, quod turpe esset, ostendens. In ejus autem corpore florebat quædam gratia, et nuditatis tegebat deformitatem. Hoc autem vespere et rebus et verbis propemodum prædixerat vir ille admirabilis; eos, qui in cœna aderant, benignius quam consuisset alloquens, et dicens : Quid enim scimus, an rursus ante mortem nos simul congregatura sit mensa et convivium?

23 Deinde post illum capiunt et interimunt eum, qui una cum sene habitabat, qui ipse quoque erat et senex tempore, et satis afflictus laboribus exercitationis ; et rursus puerum, qui eis ministrabat. Hic autem fuit modus interfectionis. Jubebat unus ex barbaris colligere aliquem ex iis, qui erant effusi, fructibus

Barbari monasterium invadunt ac diripiunt.

Sacerdotem monasterii occidunt.

Item senem alium ac puerum.

fructibus Ille autem ut placebat ei qui jusserat, diligenter terræ assidens, sinum relaxabat, manibus attrahens ea, quæ erant apposita; ut ei qui jusserat, videretur aptus ad ministerium, et ideo vita ei concederetur. Sed nihil profuit, neque sic barbaricam emollit ferociam. Alius enim, qui retro adstabat, ensem e vagina clam strinxit. Ille vero sive eum trahi sentiens, sive etiam cædem alioqui præsagens, tamquam perterritus vultum parumper retro circumagit. Qui autem adstabat, eum terruit et clamore barbarico, et contortis oculis. Et sic quidem cum is rectum ensem in jugulum defixisset, magnis viribus eum ab hepate adegit ad thoracem. Ille vero, priusquam is revelleretur, jacebat mortuus, ut qui vel timore periisset, aut propter certitudinem et opportunitatem vulneris non pervenisset ad mortis cognitionem, quæ a vasis corporis cito exemit animam, et eam repente liberavit a vinculis, a quibus vix recedit, ut quæ sit colligata violentis nexibus Creatoris. Reliquos autem nos, nescio quam re impulsis, abigunt, gestu manus fugere permittentes; in ea autem cruentos adhuc enses gestabant. Et alii quidem currebant per convalles, festinantes ad montem pervenire. Eis enim ad illum non patebat aditus, propter gloriam eo quod Deus super ipsum steterit, et populo aliquando responderit.

Quidam sistentur abire.

Barbaris Sinai inaccessus.

NOT. 62.

CAPUT VII.

S. Nilus cæsos luget, sepelit.

Nilus in montem evadit, identidem ad Theodulum respectans.

Ego autem plane hæseram attonitus, ut quem retineret inopia consilii, et ab adolescentis vinctus essem visceribus, et nec omnino poteram recedere, nec volebam omnino conservari, constrictus firmo naturæ vinculo : donec puer annuens oculis, et ut recederem (hei mihi) significans, vix persuasit, ut abirem. Et pedes quidem antea processerunt, et eos nescio quo modo sequebatur corpus, quod ferebatur; cor autem nolebat recedere, vultum ad puerum assidue convertens, et jactum oculorum ad se minime valens congregare, qui non ad iter aggrediendum erat attentus, sed ad tergum convertebatur miserabiliter. Perrexisti itaque ego quoque ad montem, sequens eos qui præcedebant, et e specula contemplabar infelicem puerum, qui abducebatur, qui ipse quoque non libere circumspiciebat, sed clandestina ad me conversione furtim fallebat eos, qui abducebant. Tale enim est naturæ vinculum : non solvitur separatione corporum, sed intenditur vehementius, cum hoc quoque in brutis animantibus similiter fieri cernere liceat. Et vacca quidem quæ abducitur miserabiliter mugit et frequenter, assidue conversa ad vitulum, qui est abstractus, et habitu oculorum indicans doloris magnitudinem. Quin etiam equus privatus eo, qui una pascitur, quoniam caret sermone, hinnitu dolorem significat, amicum frequenter revocans.

25 Ego autem cum nescio quomodo pervenissem ad montis cacumen, etsi non haberem mentem quæ una cum corpore ambularet, volens videre filium veluti e specula, non poteram amplius adspicere, ut qui propter longum intervallum absconsus esset a meis oculis. Restabat itaque mihi deinceps perplexus et anceps animus, et a me ad Deum verba fiebant, et filium deflente captivum, et Sanctos interemptos vehementer deplorante : O beati, dicebam, et ter beati, ubi tandem nunc sunt labores vestræ abstinentiæ? Ubi sunt perpersiones tolerantiae? Multorum igitur certaminum coronam accepistis? Hæcne sunt vobis reposita præmia longæ decertationis? Num justitiæ est vanus cursus? Num temere suscipitur pro virtute perperissio, quod vos interficiendos absque auxilio reliquit providentia; nec justitia restitit interimentibus, sed vires habuit manus iniqua adversus sancta corpora, et gloriatur iniquitas se adversus pietatem victoria esse potitam, omnino fremens et gestiens

Deflet Sanctorum cædem.

tamquam adversus superatam veritatem? Quomodo veterem flammam non nunc quoque accendit rubus? Quomodo non accedentes sceleratos exussit incendio? Quomodo autem non eos dehiscens terra accepit, ut cum alias simul cum tabernaculis et cognationibus totam Core devoravit synagogam? Quomodo autem Sinai montis siluerunt prodigiosi terrores, tonitruum sonitu et tristitia caliginis, et innumerabilibus fulgurum coruscationibus impios non terrefacientes? Sed otiosa fuit vindex potentia, nec eos qui injuriam faciebant, fulminibus et procellis recte puniens, neque eos valida manu liberans, quibus fiebat injuria; ut cum ipsi postremo docti experientia vim animadvertissent miraculorum, cognoscerent robur admirabile virtutis inexpugnabilis. Sed in ipso rubo et in monte, in quo fuit lata lex, ceciderunt pii absque ullo auxilio, perinde ac hostiæ expertes rationis. Ubinam tandem fuit potentia, quæ in mari submersit Ægyptios, et profundum eis effecit sepulchrum? Ubi autem, quæ grandinis percussit lapidibus alienigenas, qui bellum gerebant adversus Israelitas, et sine sanguine et labore victoriam dedit suo populo, et quæ rursus aliquando eis terrorem incussit, cum aggredierentur terram sanctam, et eos inter se convertit ad pugnam nescientes, ut qui versarentur in tenebris, se socios suos occidere, et non posse suos qui interficiebantur, agnoscere? Ubinam tandem suum occultavit auxilium, non protegens eos, quibus parabantur insidiæ: sed sævorum quidem leonum olim iram adversus eos qui ipsis objecti fuerant, et ignis inexpugnabilem refrenavit potentiam, efficiens ut eos revererentur, et ostendens eos esse pietate claros; horum autem quomodo dubiam fecit virtutem, eos relinquens omni defectos auxilio, et efficiens ut omnino existimarentur indigni auxilio?

26 Sed hæc quidem dicere nos fortasse persuasit animi ægritudo et dolor, et ab eo quod erat decens nos exturbavit. Danda est autem venia dolori, qui persuadet ei cui ægre est, multa loqui præter animi sententiam, victo fortasse a rerum adversarum magnitudine. Nam justos quoque sæpe divinum reliquit auxilium, eos tradens Tyrannis variis tormentis cruciandos, et impia morte afficiendos : ut eorum qui decertabant, virtutis, ostenderetur spectata probitas, et eorum fides tamquam fax resplenderet, de fiducia nihil remittens usque ad mortem, sed totam esse vanam Tyrannorum insaniam patiando arguens. Nam ii quoque, qui nunc remanserunt Sancti, a solitudine minime volunt recedere, ei, quæ promiscue et indifferenter in urbibus agitur, vitæ mortem præferentes. Quod ipsum quoque visum est iis, qui sunt interempti, ut potius mererentur, quam sustinerent vitium, quod versatur in ea parte orbis quæ habitatur. Sciebant enim mortem animæ esse morte corporis graviolem; et eam, quæ est in peccato, aperte esse magis periculosam ea quæ affertur gladio : quoniam hæc quidem habet parvum, et qui est ad tempus tantum, dolorem; illa vero longum supplicium, et quod nunquam desinit. Et ego quidem hæc dixi.

Divinæ providentiæ reverentia.

27 Barbari autem cum multos alios interemissent, et depopulati essent in solitudine, satis magnam viam confecerunt : et cum die jam inclinato præbuisset nobis nox de cetero potestatem ambulandi sine metu, de monte descendentes, conversi sumus ad sepelienda corpora. Et alios quidem invenimus diu ante mortuos; Sanctum autem Theodulum adhuc spirantem, et qui posset utcumque loqui. Ei itaque assidentes, et quæ acciderant deflentes, pernoctavimus; rogante nos sene, ne hæc nobis viderentur aliena. Satanæ enim esse morem, eos qui tententur, a Deo expetere. Quam multos inquit, ex Jobi domo interemit, alios quidem igne, alios vero ense, alios autem eversa domo perdens? Sed ne vos, inquit, ea quæ fiunt, conturbent. Scit enim agonotheta, quo judicio tradat athletas adversario; ut qui præclara præmia et bra-

Nilus cum sociis it ut occisos sepeliat.

Theodulus egregie eos consolatus, moritur.

Amici
S. Nini.

via proposuerit iis, qui plagas æquo animo accipiunt, eaque talia, qualia ostendit magnus Job, qui omnia accepit duplicia quæ jam visa fuerant periisse, vel potius longe majora, et quæ citra ullam excedunt comparationem. Quæ enim oculus non vidit, et auris non audiuit, et in cor hominis non ascenderunt, ea Deus paravit iis, qui pro ipso decertarunt, et pietatis præmiis suam vitam gloriose coronarunt. Sic enim Deum decebat munificum superare labores remunerationibus, et coronis superare certamina, et illa præbere athleticis, quæ neque sperabantur, neque expectabantur ab iis, qui ea quæ dantur accipiunt, ut et reddat mercedem quæ debetur, et gratiam efficiat remunerationem, propter insignem honorem. Hæc dixit, et præsentem salutavit osculo, quamdiu loqui et linguam movere ei virtus præbuit. Mortuum autem nos multis lacrymis prosecuti, terræ cum aliis mandavimus, et cum tenebræ adhuc incertum ad vos facerent aditum, huc venire potuimus.

28 Ex iis autem, qui fuerunt interempti, duo quidem vocabantur Paulus et Joannes; Presbyter autem, Theodulus. Mortui autem sunt consummati septimo die post Theophania, qui est quartus decimus mensis Januarii. Omnino enim viris piis ac religiosis ipsa quoque temporis et nominum cognitio digna est magno studio, qui memoriæ Sanctorum volunt esse participes. Interempti vero sunt alii quoque multis ante temporibus, quorum ipsorum quoque commemorationem, propter viæ longitudinem, et eorum qui congregantur multitudinem, eodem die peragunt.

Alii eodem
die Martyres
coluntur.

NOT. 63.

CAPUT VIII.

Aliquot secularium cædes.

Quidam po-
stridie immo-
landus profu-
gita Barbaris,

Nobis hæc adhuc loquentibus, nuntiatur quidam salvus evasisse e castris : et paullo post ad nos accedit, timoris vestigiis nondum ex oculis depositis, nec animi perturbationem adhuc valens reprimere; et magno adhuc cursu et animi angore anhelans et conturbatus, perinde ac si prope essent, et futurum esset ut assequerentur ii, qui persequabantur. Deinde rogatus, quomodo effugisset, Me, aiebat, et tuum filium in cœna loquentes denuntiabant fore, ut diluculo astro sacrificarent, aramque excitarunt, et ligna apposuerunt, ignorantibus nobis, cur hæc fierent. Mihi autem hæc dixit clanculum unus ex conceptivis, qui eorum vocem intelligebat. Ego autem illi significavi consilium barbarorum, et quod nisi nobis fuga salutem pepererimus, non nobis vivis mane sol illucesceret. Ille autem veritus ne comprehenderetur, remansit, dicens : Quod Deo visum fuerit, ubicumque sit, non effugiet aliquis, etiamsi lateat in adytis. Ego autem in tenebris, cum vidissem omnes somno gravatos, (torpescerat enim eos nimia ebrietas) humi pronus primum serpens, ne, si quis vigilaret, me recta corporis umbra proderet : deinde a castris parum remotus, cursu ad hunc scopum contendendi, timoris pennis portatus velociter, quæ apud illos statuta erat, cædem vel me ratus fuga evasurum, vel si etiam comprehenderer, constituta morte me nihil gravius passurum esse ratiocinatus, et alioqui certo malo præferens spem incertam. Quod enim, si manerem, non licebat omnino effugere periculum, verisimile erat posse me evadere, si pedum auxilio meam salutem credidissem. Accepi enim, multos sæpe a pedibus plus esse auxilii consecutos, quam a plurimis defensoribus. Ecce ergo me mea fefellit opinio, sed eis, quibus post Deum credidi, sum servatus, et adsum apud vos, ut videtis, nullo malo affectus.

30 Meis autem oculis adhuc insidet metus crudelitatis Barbarorum, et eorum facta scelerata me in stuporem adducunt, et impleor horrore propter ea quæ ab eis facta sunt. Cum dominum enim meum una cum Prætoře munus obeuntem Reipublicæ, et ad vos revertentem offendissent in solitudine, ad se abdu-

Barbari quos-
dam secula-
res concii-
ant,

xerunt cum omnibus eorum facultatibus : et alterum quidem, qui restiterat, cum famulis membratim discerpunt; meum autem una cum filio (erat autem is, ut nostis, valde juvenis) sequentem abduxerunt. Sole autem jam appropinquante horizonti occasus, figunt tabernacula, ubi eos vespera apprehenderat : et cum ex nostris spoliis magnum fecissent convivium, eum et filium adhibent convivam, jubentes eum bono esse animo, et nihil extimescere. Salvus enim, aiebant, et illæsus domum reverteris cum filio, cum sufficiant alii, ut sint duarum animarum pretium redemptionis. Et videbantur paullo post impleturi promissum, alios dolo, permittendo, ut ad sua redirent : aquam autem portare, et ad viaticum panes afferri jubebant, ad hoc ut commentum videretur probabile, ut spes vitæ ex viatico apud eos fraudem haberet fide dignam dolusque barbaricus et scena videretur esse vera cura, quæ eorum gereretur. Duos autem ephebos juvenes, procurantes scilicet, ut iis esset iter securum, una emittunt, qui eos deducerent. Quibus jusserunt clanculum, ut cum essent aliquantulum remoti a castris, eos conciderent. Cum eos ergo circumstitissent, qui eo modo, quo dictum est, deducebant, illico ii qui esse videbantur servatores, et si alii invasissent, eorum, ut par erat, propugnatores, ii ipsi fiunt præter spem occisores : et mactant quidem filium ante patrem, ut videndo mortem sui filii, et suæ mortis faciendo periculum, ei dolorem conduplicarent. Protinus autem illum quoque multis interimunt vulneribus, eorum infidelitatem et insidias magna voce deflentem. Audiavi enim alterum quidem flentem miserabiliter, alterum vero valide clamantem, et ad unumquemque ictum graviter ejulantem, et veluti laboribus concedentem ut plagas dimetirentur. Atque ipse quidem bonis promissis sic deceptus, miserabilem passus est interitum. Oportebat enim ipsum ex aliorum malis sua divinare, quod scilicet mors quidem minime vitari posset, esset autem potius toleranter ferenda cum exspectaretur. Malum enim quod venit præter expectationem, omnino perturbat cum advenerit. Quod autem est expectatum, cum ad id experiendum paratam invenerit rationem, existimatur levius, ut quod jam sit meditatam, et effecerit ut ejus adventus nequaquam sit novus et alienus.

31 Vespere enim in cœna, in qua eum præbibendo invitabant poculis et benignis verbis, volentes ludere ludum sibi consuetum et gratum, (erat autem id, quod ad delectationem agebatur, hominis cædes) mittunt ut bibat uni filiorum calicem, cum alterum paullo ante mactassent. Ille autem vix quidem accepit invitatus, ut cujus appetitus esset metu mortuus ante corpus. Accepit tamen metuens. Bibens enim, significabat se necessitate adductum id facere, ut qui violentis ostenderet sonis id a se fieri præter animi sententiam. Non enim quiete fauces permeabat potus, sed in genis quodammodo restagnans, ad mentum veluti ad rupem aliquam asperam, cum maximo sonitu devorationis, vix pervasit thoracem. Cum sic ergo tandem per vim potum accepisset, mittunt qui eum interficeret. Erat autem is juvenis. Nam eis quoque cædes committunt, ab ineunte ætate provocantes eos ad crudelitatem. Ille autem ob ebrietatem Bacchico furore percitus, ad tam inhumanum opus magno contendit studio, quam ex actione capiebat voluptatem, risu indicans : et ad jacentem accedens, primum quidem eum ferit in colli vertebra, et cum propter ossium duritiem parum scidisset, protinus illinc quidem tollit ensem, per jacentis autem latus eum transadigit. Deinde cum rursus in prima vertebrae sectione certius et opportunius percussisset, revertitur exiliens, manu ensem in aere quatiens. Puer vero præ dolore diu quidem palpitavit et subsultavit, et ejulans volutatus est in sanguine. Tandem autem cum in spiram convolutus, caput inclinasset ad ventrem, et pedes ad illud contraxisset, ut qui vellet erigi

puerum om-
nino crude-
liter.

erigi illa conversione, ad prunas appositas se devolvit. Cum vero majorem, ut est consentaneum, ex igne sensisset dolorem, rursus quidem pedibus et manibus necessario, instar piscis subsiliebat, assidue erigens partem quæ torrebatur. Cum vero non posset amplius sibi ipsi opem ferre, utpote quod una cum sanguine excretæ essent vires, rogo liquefactus interiit, duobus simul affectus suppliciis, nempe ensis et ignis.

Ad fontem deveniunt.

32 Die autem sequenti postquam hoc fecissent, ambulantes in solitudine, non recta via, sed aberrante, locaque aspera et difficilia, modo hic, modo illic obeuntes, altosque et arduos montes circumeuntes, et per non tritas et confragosas et propemodum invias valles pedibus ingredientes, longo remotum spatium vident locum paullatim herbescentem: et cum ex viriditate conjectassent esse locum aptum ad diversandum, aut etiam existimassent illic aliquos habitare monachos, scopum suum eo convertunt, tamquam a mari ad portum iter jumentis dirigentes. Cum autem venissent, vident locum, qui nihil erat deterior quam putarant, nec falsa visione eorum spem fefellerat. Nam et erat aqua in eo copiosa, et antequam gustaretur sua visum delectabat puritate. Ori autem allata, parvam arguebat esse visus delectationem, si conferretur cum voluptate gustus: eratque fœnum aptum ad pabulum animalium. Cum ergo camelos exonerassent, illos quidem libere dimittunt ad pascendum; ipsi autem statim currunt ad aquam, eam bibentes, se adspergentes, lavantes, et nescientes, quomodo simpliciter uterentur, illa liberali et profusa aquæ abundantia.

CAPUT IX.

Alii monachi occisi.

Dum autem ad eam choros ducerent, et fontem laudibus celebrarent, vident in latere montis quoddam parvum domunculæ vestigium, omnesque uno spiritu eo currunt, cursu alius alium superare contendentes, et cum appropinquassent, circumfusi sunt speluncæ. Ea autem erat in ostio paucis extructa lapidibus, ne si esset nimis magnus hiatus, feris facilem præberet ingressum. Deinde cum intro accurissent pauci et singuli, (non capiebat enim multos) virum educunt specie et habitu venerandum: eumque ducebant trahentes, nihil omnino conturbatum, et qui neque expalluerit, neque illiberale aut triste aliquid ostenderit aut locutus sit: et cum eum supra quamdam petram posuissent, lapidibus (non enim habebant enses) interficiunt scelerati, ridentes et sua voce pæana decantantes.

34 Deinde rursus parum progressi, alterum comprehendunt adolescentem, pallidum, macilentum, et qui adspectu aperta præ se ferebat vestigia abstinentiæ: et ipsum similiter lapidibus interficiunt, multas voces emittentem, quibus agebat gratias, et fatentem se eis debere, quod cum adhuc virtutum sequebatur, et vita eduxissent. Dicebat enim, se non parum timere finis incertitudinem, ne mentis fortassis lapsus, aut quædam externa necessitas liberæ animi voluntatis mutaret constantiam, persuasam aut coactam alia sentire, quam quæ apud Deum sunt certa, et extra controversiam.

35 Non multum illinc processerant: et ecce appareret locus quinam herbidus, et multis densus arboribus: et rursus quam maxima potuerunt barbari celebritate ad ipsum concurrerunt. Cum autem appropinquassent, in parvam quamdam incidunt domunculam, in qua exercebatur adolescens, cujus magnus et excelsus animus, existimatus est vel ab ipsis barbaris dignus admiratione. Neque enim his ostendere latentia quædam monasteria, et ea ratione mortem effugere sustinuit: hoc enim ei polliciti erant barbari. Sed neque in hoc, ut exiret e domo, neque ut omnino tunicam exueret, obedivit: indicare quidem

eos, qui poterant latere, dicens prodicionem; omnino autem obedire, quicquid per vim cogeretur, pusilli et abjecti dicebat esse animi. Iis enim, qui exercentur, dicit oportere adesse magnum et excelsum animum, et non fas esse cedere aut metui aut minis, etiamsi id videatur magnum habere periculum. Consuetudo enim fit via ad majora: et timiditas, quæ semel didicit dominari, jubet etiam magna bona contemnere, atque adeo ipsam etiam pietatem postremo prodere, quando metus malorum timiditate confectum animum invenerit. Si enim nunc, inquit, facile prodidero liberum mei animi arbitrium, timens ne brevi moriar; quomodo si proponantur supplicia, et minæ intententur tormentorum, ad impietatem non facile transfugiam, cum doloris vacuitatem assueverim utili præponere? Quocirca cum vobis plane denegetur ea quæ speratis consequi, ne cunctemini ea, quæ vultis, facere. Neque enim loca, in quibus viri pii habitant, etsi sciam, indicabo: sed nec extra ostium vobis jubentibus egrediar, neque vestem exuam, ut me quis adhuc sentientem et mei liberi arbitrii compotem, cernat nudum, et contueatur corpus, quod in hodiernum usque diem meis non est con-

castitas,

36 Sic eum libere loquentem cum non tulissent scelerati, sed adversus generosum ejus animum essent acerrime commoti, tot eum plagis interficiunt, quot potuit ejus corpus capere. Unusquisque enim volens suam iram in eum re ipsa ostendere, non existimabat priorum enses sufficere ad vindictam, nisi cum ipse quoque suum gladium sua manu tinxisset, sic indignationem suam posset consolari. Cum plures itaque mortuum quam vivum illum magni et excelsi animi virum jam sauciassent, ita recesserunt, animis ægre ferentes, quod non ad majus supplicium eis suffecisset corpusculum.

37 Post hunc autem tres nobis occurrunt, iter facientes per solitudinem, qui adhuc ferventem eorum iram paullulum sedarunt, ut qui eorum in illam furoris defectus suppleverint. Quomodo enim agrestes feræ, aut canes venatici, si ostensa solum fuerit præda et evaserit, ad majorem provocantur insaniam, quod eam non fuerint consecuti, et quod rursus inciderit, majori studio persequuntur, secunda cautione priori medentes ludibrio, ita ad eos qui apparuerant, currentes, cædem spirantes scelerati, cum enses strinxissent priusquam appropinquarent, cum tanta in ipsos processerunt crudelitate, cum quanta si ipsum accepissent qui eos irritaverat.

38 Cum autem nondum enses in vaginas misissent, sed nudos manu tenerent, calidoque et exhalanti sanguine inquinatos, in eo loco in quo ambulabant, vident posita duo monasteria, non ex adverso quidem itineris, sed ex obliquo ad alteram manum. Erat autem, quod inter ea intercedebat spatium triginta stadia: inter eum vero locum, in quo eramus quindecim: unumquodque tamquam a centro ad circuli lineas, quæ sunt in circumferentia, pari mensura distantia. Divisi itaque processerunt, dimidia pars ad utrumque eorum, tota præda quam collegerant, in regione relicta cum jumentis. Et eum quidem, qui erat ad Austrum, quomodo interfecerint, aut quemnam, nequaquam cognovi. Eum vero qui erat ad clima Boreale, postquam jam prope accessissent illum, qui ex multo cursu tela in pharetris sonantia senserat, et fugere cœperat, ipsi arcus intendentes multis jaculis transfixerunt.

cædes atrocissima.

Tres alios occidunt Barbari:

item duos alios.

Eremitam lapidibus maculant:

item alterum gaudentem.

Adolescentis eremitæ admiranda constantia,

runt. Deinde cum ipsum, ut pronus ceciderat, comprehendissent, non sinunt eum mori cum iis solis, quæ prius acceperat, vulneribus, cum tot haberet plagas quæ ad id sufficerent; sed cum adhuc spirantem et animam agentem supinum convertissent, statim dissecant a pube ad thoracem: respirantia autem per dissectionem viscera, et lateribus circumfusa, contis utrimque conturbabant, donec ea quoque dilaceraverint, priusquam recederent. Post hæc autem ego quidem aufugi, ut prius dixi; filio autem tuo quidnam factum sit nescio. Nam eum quidem vivum reliqui: sed qui de vita nequaquam bonam spem conceperat propter mortem, de qua surraturum fuerat.

CAPUT X.

Mulieris constantiæ exemplum.

Cum hæc ego audivissem, et nocturnam haberem visionem in auribus resonantem; (in somnis enim legebam epistolam, quæ ab aliquo ex familiaribus mihi data fuerat: quæ quidem priusquam explicaretur, ita habebat in plicatura; Domino meo post Deum et Patri, Beatus Theodulus) quonam modo oportebat meam tunc affectam esse animam, o fratres, si modo adhuc habebam animam? Cor mihi dissecabatur, viscera divellebantur, vires dissolvebantur; sudor omnibus omnino distillabat membris, cum audivissem nuntium somnio convenire, qui mihi non amplius faciebat dubiam aut ancipitem mortis suspicionem; sed potius confirmatam duobus testimoniis, somnio, inquam, et significationibus ejus qui fuerat conservatus.

40 Quid deinde? Cum ipsa vox jam mihi esset extincta, neque flere neque lamentari poteram, sed ad eum solum fixis adspiciebam oculis, donec quædam mulier ex iis qui illic erant, cujus etiam filius ab eis fuerat interfectus, (is autem erat, quem quæ præcessit oratio, significavit fuisse insignem propter magnum excelsumque animum) me recreavit, et ut me a vehementi dolore colligerem effecit. Postquam enim illa intellexit interfectum esse filium, et adversus eos qui interemerant strenue decertasse, actione ipsa quoque in eum suam ostendit cognationem, ut quæ vera ac germana ejus mater apparuerit: et cum se splendida veste protinus induisset, et ad lætitiā totum mutasset habitum, manus in cælum extendit, et ad Deum Servatorem tales voces emisit: Tibi Domine commendavi filium, et est mihi salvus nunc et usque in secula. Tibi credidi adolescentem, et mihi fuit custoditus vere salvus et invulneratus. Non enim quod sit mortuus, neque quomodo vitam finierit, reputo, sed considero quod omnis peccati effugit periculum. Non quod corpus sit sauciatum, et mortem acerbam sustinuerit; sed quod puram animam et nulli reprehensioni affinem illinc tulit, et spiritum immaculatum tuis commendavit manibus. Ego cædes bravia numero: ego plagas, tot esse coronas censeo. Atque utinam tuum corpus plures plagas cepisset, o fili, ut tibi ex eo plures accederent mercedes! Hinc quod te gestarim utero, reddidisti mercedem. Hinc me remuneratus es propter dolores, quos ego sensi in partu. Hinc mihi dedisti honorem propter educationem. Quid ergo? Non me quoque es accepturus participem præmiorum? Communis enim fuit labor utrisque. Tu certasti, et ego sum quoque tibi particeps certaminis. Tu certasti, et ego tuo gratulor certamini. Tu iræ restitisti barbaricæ, ego autem resisto naturæ tyrannidi. Tu mortem videlicet contempsisti, ego autem viscera despicio. Tu cædis dolorem tulisti patienter; ego cum mihi lanientur viscera, fero tormenta. Mea tuis sunt æqualia et non inferioria: tu vincis acerbitate doloris, ego autem supero longitudine temporis. Nam etsi tibi valde magnum dolorem mors attulerit, una tamen hora mors præteriit. Ego vero longum traho dolorem, et

eum moderate fero, philosophans et certo sciens te apud Deum vita vivere, in quam nullus cadit interitus; et credo fore, ut brevi mea illic curetur senectus, quando mihi quovis modo confractum fuerit hoc vas testaceum, et ad id quod illic est ævum profecta fuero. Beata ego in matribus, quæ Deo talem exhibuerim athletam. Rursus quoque ego beata: vere confido enim fore ut deinceps glorier, cum tu in Christum fueris resolutus, et una cum eo futurus sis perpetuo, et deliciarum, quæ numquam desinunt sis particeps.

41 Hæc ego audiens, erubescēbam, quod tam moliter et tam pusillo animo ferrem casum pueri; et mihi esset minor virtus animi quam femina: et eorum qui aderant, memovebat verecundia. Deinde illam quidem admirabar, meipsum autem irridebam, ut qui egregiæ illius mulieris verba acciperem, perinde ac mei sugillationes; et illius moderationem, meam judicarem insaniam. Nam cum existimassem me jure posse cum Deo conqueri propter ea quæ passus fueram, tunc recte cognovi me esse lapsum; quod mulieris exemplo didicissem, esse cujusvis mali insul-tum tolerabilem.

CAPUT XI.

Mittuntur ad Regem Saracenorum legati, et cum iis Nilus.

Visum est autem Concilio eorum, qui Pharan incolebant, postquam audiissent quæ renunciata fuerant, non præterire silentio id quod ausi fuerant Barbari, sed hoc Regi significare eorum. Et ad eum quidem mittunt duos ex iis qui apud ipsos vocantur a Hemerodromi, accusantes quod inita infregissent fœdera. Sunt autem juvenes, ephebis paullo ætate majores barbæ propemodum primam emittentes lanuginem, qui his rebus inserviunt, et nihil ferunt præter arcus telaque ac jacula, et silices ignem ejicientes: hæc enim eis in via sunt ad vitam utilia; illa quidem venationem, hi vero ignem præbentes ad coquendum: lignorum enim et fruticum est eis utique magna in omni loco copia, cum nullus quæ nascuntur secet in solitudine.

43 Cum ii autem illam viam conficerent, nos egressi sumus ad efferenda corpora: et cum accessissemus, invenimus eos, qui quinque ante diebus interempti fuerant, nihil passos ex iis, quæ verisimile erat passurum esse mortuum, qui multis ante diebus esset mortuus, non male olentes, non putrefactos, et nihil læsos ab iis quibus innatum est ut perdant, a carnivoris, inquam, avibus aut feris agrestibus. Tanto autem ante tempore eos fuisse interfectos, dixit b puer c Magadonis: hoc enim erat nomen Senatori, qui a Barbaris fuerat interemptus. Erat vero, qui occisus erat in d Bethrambe quidem, Proclus; Hypatius autem, qui in e Geth; Isaac vero, qui in monasterio Salael; Macarius autem et Marcus, qui fuerunt occisi in ea, quæ est extrinsecus, solitudine; Benjamin vero in ea, quæ est extra f Ælem. Eusebius autem in g Thola et Elias h in Aze. Porro autem ipsorum quoque duorum alterum invenimus, qui multa vulnera habebat lethalia; sed adhuc vivebat et spirabat. Quem quidem cum portassemus, in cella deposuimus, conversi ad sepulturam aliorum corporum. Cum autem ad ipsum rediissemus, vivum quidem non amplius offendimus, apud hydriam autem invenimus jacentem jam mortuum. Nam cum omnino siti laborasset propter inflammationem vulnerum, postquam bibit, cecidit pronus in genua, in hoc habitu eum mortuum relinquirentem anima. Cumque ei ut ceteris justa fecissemus, egressi sumus, ut sciremus quidnam significaretur a Principe Barbarorum.

44 Jam autem nobis Pharan ingredientibus, aderant qui missi fuerant, ab eo afferentes litteras, quæ et pacem confirmabant, et ad se venire jubebant eos qui

Ejus exemplum sibi proponit S. Nilus.

NOT. 63.

Mittuntur ad Barbaros legati, Hemerodromi.

a

Corpora occisorum diu incorrupta.

b

c

d

e

f

g

h

Barbarorum Rex paratus est sarcire injuriam,

S. Nili somnium.

Mulieris in nece filii constantia.

qui affecti fuerant injuria; et maxime eos qui attinebant ad captivos adhuc viventes. Quod si quis etiam vellet sumere pœnas de iis qui occisi fuerant, dicebat se esse paratum dare auctores ad supplicium. Quinetiam se profitebatur omnia daturum spolia iis, ex quibus prædæ actæ fuerant. Nolebat enim solvere leges pacis, ut qui lubenter esset cum eis confœderatus, propterea quod ex iis utique accepisset solatium: agnoscebat enim eis non parvum afferre emolumentum, quod cum eis intercedebat commercium, ut qui in suæ egestatis necessitatibus aperte adjuvarentur eorum abundantia. Cum dona itaque parassent, et legatos constituissent tamquam ad renovandam pacem, quæ jam dissoluta fuerat, die sequenti et ipsos emittunt, et nos qui bona utique spe eramus venturi.

a Quasi diurni cursores. Sic Aristoteles de mundo, loquens de Regibus Persarum: ἡμεροδρόμοι τε, καὶ σκοποί, καὶ ἀγγελοφόροι. Budæus vertit: Cursores etiam exploratoresque et statores. Petrus Aleynius: Qui a pedibus de die sunt, exploratores, nuntii.

b Sur, filius. Græce est παῖς, et infra οἰκέτης, id est, famulus.

c Græce est Μαγάδωνος, et in margine Μαγάδωνος, ut et infra nu. 54. Surlus et Lipomanus hic Megadonis legunt, infra Megadonis. d Sur, Bethrabe. e Non est hæc Geth Palæstinorum satrapia, sed vallis quæpiam circa Sinam. f Sur, Eliam. Est Elim ejus regionis locus haud procul a Rhaithu canobio, ut infra dicemus. g Græce ἐν θαλάῳ. In viâ S. Joannis Climaci per Daniëlem monachum θαλάς appellatur hic locus, in Menæus θαλάς, diciturque ad quintum lapidem a basilica monasterii montis Sina abfuisse: ibi Climacus 40 annis habitavit. h Græce ἐν Ἀζῳ.

CAPUT XII.

Variis perfuncti periculis, ad Regem perveniunt.

Octavo autem die ambulantes (duodecim enim diebus iter conficiebatur) a aquæ penuria laboravimus, magnaue nos sitis urgebat necessitas; morsque deinceps sperabatur, quæ semper imminet inopiæ. Dicebant autem utique prope esse fontem ii, qui locorum habebant experientiam: idque multos solabatur laborantes, futuri expectatione, quæ malo præsentī medetur. Currebant itaque multi ante multitudinem, properantes invenire illud quod quærebatur, et desiderantes eo secure frui, cujus laborabant inopia, alius alio conversi, prout unumquemque ducebat spes assequendi. Deinde etiam oculis considerantes, firmo fixoque obtutu procul intuebantur, oculorum lumine tamquam lucerna id, quod latebat, indagantes.

46 Ibam autem ego quoque, paullatim sequens eos qui præcurrebant, ut alii quidem fortasse dixerint, qui præ senectutis imbecillitate non possem eos assequi, qui magis valebant viribus; ut ego autem dico, qui nollem nimium inordinato pede facere injuriam honestati et gravitati morum. Adhuc enim valebam viribus, necessitate ad id quod urgebat, magis animi impetum impellente, quam natura ei insitum fuerat.

47 Ex adverso autem mei itineris erat fons positus; latebat autem in medio cujusdam collis. Iis itaque, qui ex utraque ejus parte despergebantur, semper relictis, pergebam in medio ejus quæ hic aut illic futura erat inventionis, conjectans me non procul abfuturum. Cum vero me paullulum inclinassem, quando accessi ad dorsum collis, et primus vidi fontem, et barbaros multos ei circumfusos: et cum sic in immanes incidissem hostes, neque conturbatus sum eo quod acciderat præter expectationem, neque magno fui timore affectus. Sed cum essem medius inter timorem et gaudium, de eo quod evenerat, me tali solabar consideratione. Aut enim dicebam me apud ipsos inventurum filium, et prompto et alacri animo cum ipso servitutum, servitutis molestiam levantem voluptate adspectus; aut omnino esse interimendum, et sic esse liberandum a gravi, quæ me premebat, molestia. Sed ii quidem exilientes, ad me permixtim accurrerunt: cumque me comprehendissent, qui tamquam mutus stabam, utpote cogitandus, inhumane trahebant. Qui autem ad inquirendam aquam mecum missi fuerant, iis conspectis, et non-

dum ipsi penitus ab iis visi, silentio conversi, clam statim redierunt, pronos non secus ac serpentes se per terram trahentes, et sic se fuga subripiētes. Ego vero etsi ab eis vincirer, traherer, convellerer, (Quid enim non grave patiebar?) eorum quidem neque ullam ducebam rationem, neque ullum sensum accipiebam; sed tota mente versabar in inquirendo filio, illumque oculis scrutabar, in omnem partem circumspiciens, sicubi viderem eum, quem desiderabam.

48 Cum hæc autem fierent, non multum tempus præteriiit, et ecce ex nostris copiis aderant viri bellicosi. Qui cum super tumulum sublimes apparuissent, magnam perturbationem attulerunt barbaris. Postquam enim militari clamore significarunt adventum, nullus fuit qui in loco manserit: nudus autem totus locus repente ostendebatur, qui paullo ante plenus erat corporibus. Saluti enim consulere festinans fugiebat unusquisque, secum nihil valens accipere: tantusque timor eorum, qui apparuerant, ex tanta securitate eis irruit, ut nec ad persequentes quidem se omnino converterent, verentes ne comprehenderentur; putarent autem se habere, qui retro semper sequerentur, et qui strictos haberent gladios, et verberarent aliquos, et multos de medio sustulissent, et suam perturbationem esse existimarent adventum adversariorum: donec longum fugæ spatium eis concessit, ut respirarent, præbens facultatem circumspiciendi, et videndi eos qui persequabantur. Efficit enim metus, ut quæ sunt continentia, putentur semper majora, et plura visione apprehendantur, quam rei habeat veritas, plus quam capere possint eorum vires, res veluti augente timiditate. Atque illi quidem sic soli fugiebant, illic relictis omnibus, quæ habebant, impedimentis. Qui autem accesserant, cum ex iis quæ invenerant magnam accepissent utilitatem, illic reliquum diei transegerunt.

49 Deinde cum sequenti die cœpissimus ambulare, et quatuor dierum iter confecissemus, in castra pervenimus. Cumque significatum esset advenisse legatos, ii vocati sunt, ut convenirent Amanem, hoc enim erat nomen Regi Barbarorum. Ad quem cum attulissent munera, benignum responsum nacti sunt, et acceperunt prope illum tabernaculum, benigneque et comiter ab eo sunt tractati: donec diligens et accurata perscrutatio omnia manifesta reddidit, quæ ad illam jam factam pertinebant incursionem. Atque illa quidem ab eis brevi peracta sunt tempore.

a Diodorus lib. 2, de Nabathæis Saracenorum vicinis: Regionem partim desertam, partim aquarum indigam, minimaque sui parte frugiferam, incolunt. Vita igitur his prædatoria est, et accolas longe lateque incursantes latrociniiis vexant, nec bello facile domantur. In regione enim arida puteos opportunis locis depressos habent, extraneis ignotos, qui tutos ipsis in fuga receptus præbent. Cum enim quo loco reconditæ sint aquæ sciant, facile iis apertis largo potu fruuntur. At peregrini illos persequentes, cum per fontium illorum ignorantiam aquatione destituantur, potus neffectu primum intereunt, partim multis defatigati ærumnis ægre domum revertuntur, etc.

CAPUT XIII.

S. Nilus filium tandem invenit.

Mihi autem cor vehementer palpitabat, et ad nuntium suspensio animo erigebat: omnis autem sonus cujuslibet rei, mihi videbatur susurrare famamejus, de quo eram sollicitus: erantque aures paratæ vocum sonis, et mens attendebat eos tamquam nuntios, spectans quisnam esset mihi renuntiaturus aut vitam aut mortem filii. Quando autem veniebant non admodum læto vultu, mœstum significari nuntium eorum tristitia conjectans: Non opus est, aiebam, ut loquimini. Calamitatem enim visus nobis renuntiat, et etiam ante linguam clamat animi motus, quod dicendum erat sermone, gestu prius eloquens. Non fallar ergo orationibus, neque decipiar verbis compositis ad persuadendum, non enim attendam sermones, qui possunt omnino figurari ad probabilitatem, cum in ipso vultu videam animi perturbationem. Hoc est

84 enim

Actus
S. Nilus

Diffugiunt
Barbari.

Legati ad
Amanem
Regem per-
veniunt.

Nilus inquit
sedulo de filio.

NOT. 66.

NOT. 67.

NOT. 68.

a
Aquæ penuria
in eremo.

S. Nili gravi-
tus.

S. Nilus fon-
tem quærens,
in barbaros
incidit.

Aliaque
a quo.

enim aperta illius imago, ut quod exprimat internam ejus affectionem, non secus ac speculum. Neque enim potest ille vultus lætitiā ostendere, qui concidit mœrore et plenus est tristitia. Aut ergo citra fictionem dicite verum mihi roganti, aut scitote vos hoc vestris jam dixisse vultibus, sicut etiam dixi antea. Quid enim prodest verbis paullulum consolari eum, qui cruciatur; postea autem majori afficere molestia, quando quod angit verum deprehensum fuerit?

a
Eluzam pro-
piscitur, ut
eum quærat

51 Cum itaque jurejurando frequenter affirmas- sent, non esse mortuum Theodulum, vivere autem venundatum cuidam in civitate a Eluza, consulebant ut irem in civitatem; dicebant enim me illic inventu- rum filium. Sed ne sic quidem dolorem vel modice curarunt. Quid tum enim, cogitabam, si vivit, et major quidem metus mortis est dissolutus, servit au- tem venundatus, et ne mecum vivat, est prohibitus? Non facit enim omnino puram voluptatem necessitas, quæ impedit appetitionem liberi arbitrii, et animi libertatem retinet aliena voluntate. Postea tamen pro- fectus sum ad eam, quæ mihi significata fuerat, civi- tatem, cum duobus, quos mihi dederant, viæ ducibus.

In via intel-
ligit eum libe-
rum vivere.

52 In via autem quidam nobis occurrit adolescens, qui sequebatur animalia, quæ portabant onera. Is autem me prius viderat in castris, et quæ ad me per- tinebant omnia accurate didicerat. Is cum fuisset Eluzæ, et quæ de filio meo dicebantur, audiisset, quod scilicet captivus adductus esset a barbaris, ei de me significavit: acceptisque litteris, veniens affe- rebat tamquam bonum nuntium. Cum autem me vi- disset eminus, cœpit accedere subridens; et ego quo- que, cum virum agnovissem: ubi vero prope fuimus, ipse quidem me læto vultu alloquitur, et dexteram extendens, eam pone divertit, et volam manus appli- cans humero, epistolam summis digitis extrahit ex pharetra, et eam mihi reddit, filium meum nuntians vivere, et hortans ut essem bono animo, et non per- inde ac si esset servus, spem haberem bonis vacuum. Nam is, qui emit, inquit, est Sacerdos Christi sa- cramentorum: et filius cœpit quidem ipse quoque esse in ordine sacro, ut cui sint credita prima mu- nera Ædituorum: magnam autem mox futuri pro- fectus spem ostendit, ut qui brevi tempore magnam virtutis dederit periclitationem, et morum bonitate effecerit, ut hoc omnes statuerent. Ego autem, ut qui essem et inops et domo carens, eum benignis verbis sum prosecutus, et ei bona multa sum precatus, quo- niam nihil habebam, quo hominis bonum honorarem ministerium: universum autem permisi Dei provi- dentia, et pro inexpectata lætitia ei cum lacrymis egi gratias, qui mihi, ut erat verisimile, cœpisset solvere ingentem calamitatem, et veterem reddere prosperitatem.

Templum
adit.

53 Postquam autem veni in civitatem, primum quidem sanctum templum quæsi, tamquam caussam bonorum, et ei eum quem par erat honorem tribui, solum rigans lacrymis, et implens Dei ædem vocibus lamentationum: et illinc deductus, veni in domum, in qua manebat filius, multis præcedentibus et mei adventus felicem nuntium significare studentibus. Noverant enim omnes ex fama, quæ præcesserat, me esse, qui vulgo jactabar, patrem pueri, qui apud ipsos fuerat venundatus: nec ullus erat, qui non vultu signa gaudii præ se ferret. Unusquisque autem cum tamquam suum vidisset, de quo omnis spes pe- rierat, hilari vultu exilientes, se mei animi affectioni consentire ostendebant. Postquam autem januæ appropinquavimus, cum eum vocassent, et me venire dixissent, ducunt salutaturum. Cum nos vero alter alterum ego et ille vidissemus, neque lætari, neque admirari primum cœpimus, sed ambo potius lamen- tari, vultus lacrymis inquinantes et similiter vestes quæ tegebant pectora. Et ille quidem accurrit non admodum cognoscens, eram enim in capillis et veste sordidatus, ita ut non possem facile cognosci. Iis ta-

men qui renuntiaverant, ut videtur, potius credens quam oculis, venit passis manibus, ut mihi vehementi animi impetu circumfundendus. Ego autem etsi multi essent circa eum, ipsum agnovi protinus, ut qui adhuc eandem haberet vultus figuram, quæ assidua ejus meditatione aperte erat meæ impressa memoriæ: et cum non potuissem continere gaudium, mihi repente dissolutum fuit robur corporis: et cum cecidissem, hianti ore humi jacebam, existimatus a nonnullis esse mortuus. Diuturno enim mœrore, nisi quod res- pirabam et videbam, a mortuo nihil omnino diffe- rebam. Cum me autem comprehendisset et esset complexus, qui defecerat, animum vix mihi restituit, fecitque ut cognoscerem quis essem et ubi essem, et quemnam meis cernerem oculis. Eum ergo vicissim complexus, eisdem excepi nexibus, insatiabiliter diu- turnum explens desiderium. Deinde ad loquendum conversus, ego me excusabam, et persuadere volebam me fuisse auctorem omnium, quæ senserat, malo- rum; ut qui eum eduxissem extra patriam, et eum fecissem incolere regionem, quæ continenter diripi- tur: et vere erat ita ut dicebam. Quando enim um- quam eam, quæ genuerat, incolens, aliquid depre- candum sensisset, cum ex omni parte in pace ageret, et nullum haberet ejusmodi metum insidiarum. Va- leant, qui quæ sunt in fatiis, opinantur esse inevita- bilia, et ex fato iis qui patiuntur imponunt necessi- tatem.

a Elusa, vel, ut hic dicitur, Eluza, MS. 'Ελουζα, Stephano Ελουσα, Ptolemæo 'Ελουσα, in vita S. Hilarionis apud Lipomanum Luza, Græce λούζα, civitas fuit Ismaelitarum, Palæstinæ vicina. Ste- phanus: Elusa civitas nunc quidem (Justiniani ævo, quo Hermo- laus Stephani ἐθνικὴ in compendium redegit) tertie Palæstinæ, olim Arabiæ. In Concilio Chalcedonensi nominatur Aretas Epi- scopus Elusæ civitatis Palæstinæ secundæ. Scribit S. Hierony- mus in vita S. Hilarionis ipsum oppidum ex magna parte semi- barbarum esse, propter situm leci; et coli isthic Venerem consuevisse ob Luciferum, cujus cultui Saracenorum natio de- dita erat.

Invicem am-
plectuntur.

NOT. 69.

CAPUT XIV.

Ut mortem evaserit Theodulus.

P ost hæc rogabam, ut mihi narraret quæ ei acci- derant eo tempore; quo fuit apud barbaros. Neque enim amplius molesta erat enuntiatio, cum præter- iisset jam periclitatio. Nam quomodo post morbum sanitas, et curatio post vulnera lætificat, et non affi- cit molestia; ita etiam rerum tristium narratio post liberationem, vel maximam habet voluptatem, quan- tum prius dolorem habuit experientia. Ipse autem cum gravem e profundo gemitum edidisset, et oculos lacrymis implevisset: Quid juvat, inquit, o pater, eorum quæ sunt molesta, reminisci? Solet enim effi- cere recordatio ut ejus qui passus est recrudescant vulnera, etiamsi auditorum aures forte demulceat, alienis alioqui malis delectationem afferens. Sed quo- niam scio fore, ut nequaquam cesses, donec ea, quæ desideras, tibi scire licuerit; admirabilem enim even- tum meæ salutis, vis efficere argumentum glorifica- tionis, quomodo soles de rebus omnibus Deo agere gratias, audi, magni animi virtute tuos implens spi- ritus, ne ad asperos et difficiles casus eorum quæ everunt, ipse quoque miserabiliter fractus paternis visceribus, me quoque flectas ad luctum et lacrymas, et ejulatibus lamentationis confundas orationem; ut- pote quod luctus sæpe vocem interrumpat, et non sinat quempiam ea quæ vult lingua narrare libera. Atque magnam quidem actus partem omnino vobis aperte narravit post fugam famulus Magadonis. Illa ergo rursus referre, simul et supervacaneum fuerit et molestum. Quæ autem post fugam illius even- runt, necesse est, quoniam tu hoc mihi jubes, dicere.

Theodulus ro-
gatus narrat
quæ sibi eve-
nerint.

55 Visum fuerat barbaris, ut dixit (omnino enim dixit ille) nos mactare: et quæ pertinent ad sacrifi- cia, jam vespere parata erant omnia, ara, ensis, libamen, phiala et thus. Summo ergo mane certa erat mors, nisi Deus erat prohibiturus, sicut certe prohibuit.

Ducitur ad
filium.

prohibuit. Postquam autem ille, cum me suam non celavisset fugam, aufugit, quia et propter longum viaspatium incertamque persecutionem, dubium erat, an eum possem assequi, quod non solum tempus (erat enim vespera) usque ad mane, esset sufficiens discrimen ei qui fugeret, sed etiam itineris incertitudo faceret, ut nescirem quonam modo possem eum persequi. Quis enim est tam egregius simul investigator, et tam bona conjectura præditus, ut in tanta latitudine solitudinis, itineris inveniat vestigia? est enim tota aspera et lacunosa, et quæ nullum omnino ostendat vestigium quod acceperit. Cum hæc ita se haberent ego pronus jacebam, vultum quidem humi defigens, propter angustias autem afflictionis mentem sursum erigens, et sic Deum universorum tacite et apud me rogans, utpote quod nihil ex iis, quæ ad hanc vitam pertinent, ad nullam rem utilem me posset deducere et attrahere, propter celerem necessitatem; sed efficeret, ut essem potius sobrius et vigilans, et soli Deo mentem adhiberem, et a spe in eum penderem.

Vigil et anxius mortem expectabat captivus.

Deum ferventer precatur.

56 Quocirca dicebam : O Domine et Deus, qui solus es opifex universæ, quæ cernitur et quæ mente intelligitur, creaturæ; habes in manu tua corda eorum quæ es fabricatus, et convertis sæpe ad misericordiam ferociam impetus alieni a ratione, quando volueris justo et rationi consentaneo iudicio, eos qui tuæ potestatis sententia morti traduntur, conservare, qui sedas iras ferarum agrestium, quæ prosiliunt ad humana corpora devoranda; qui vim ignis hebetasti, et solo nutu tuo pueros tuos illæsos conservasti, et eorum pilos et colorem arcana tua et admirabili potentia, flamma reddidisti potentiora; tu me quoque serva Rex Christe, qui nulla spe nitor auxilii, qui mox inimicorum iudicio sum vita privandus, qui (ut est verisimile) jam sum mortuus : et ne permittas, o Domine, ut meus sanguis sit libamen dæmonibus, neque mearum carnum nidore lætificentur mali spiritus. Statuerunt me astro sacrificare matutino, *a* quod cognomen accepit ex vitio libidinis. Sed ne permittas, Domine, ut corpus meum, quod in hodiernum usque diem castum est conservatum, sit hostia dæmonis, qui cognomen accepit ab intemperantia. Muta autem cor ferinum ferarum vere immanium ad clementiam et mansuetudinem, qui mutasti iram in Esther inflammata Assueri Regis Mediæ, et ejus immitem animum convertisti ad misericordiam, Salva animam, quæ tibi servire proposuit. Redde me patri seni et tuo famulo filium rudem malorum, et qui, quod ad propositum, attinet, sum pius Dei cultor futurus. Non enim propter metum periculi hanc nunc incipio confessionem, ut videatur promissum rependi pro salute. Certaminis enim necessitatem anticipavi libera mea cogitatione. Ostende fidem esse ad salutem pedibus perniciores, et tuam spem esse quavis fuga tutiorem. Effugit mortem is, quem mecum erat mane sacrificandus, et fuga sibi salutem peperit. Ego autem mansi, expectans quod tibi videretur, et sum in manibus inimicorum, tuo confidens auxilio. Ille suis pedibus, ego tuæ credidi potentiæ. Ne sit divina expectatio ad salutem infirmior spe corporis. Conservatus est ille, qui tenebris usus est ad fugam, et recte quidem sit conservatus. Ad me jam pervenit lux diei. Tu deinceps me conserva tua sapientia, qui vivis lucem largiris ad tuæ exequenda præcepta.

Orto luci ferociter Deum orat.

57 Me sic orantem cum acerbis lacrymis, crepusculum insomnem occupavit. Cumque respexissem, vidi jam luciferum prodeuntem ex horizonte. Surgens autem ab eo loco in quo jacebam, sedi manus meas complicans genibus, et faciem super ea inclinans, sinum implebam lacrymis : et rursus corde clamabam ad eum, qui me poterat eximere, intensa vi spiritus; Mirifica, dicens, mecum Domine tuam misericordiam, qui solus habes vitæ et mortis po-

testatem, sicut mirificasti cum Sanctis, qui olim constituti fuerunt in necessitate, et liberati fuerunt ab omni afflictione; ut nos habeamus fiduciam te invocandi, et confidendi fore ut liberemur ab iis in quibus sumus malis, cum illos habeamus tui exemplar auxilii. Tu redemisti Isaac, qui jacebat ad ipsam aram occisionis, et patrem, qui tincturus erat enssem sanguine, sono vocis retraxisti. Tu Joseph eripuisti a fratrum dextera, quæ cædem moliebatur : et rursus cum ei paratæ fuissent, insidiæ, ab injustis liberasti vinculis et custodia, et post longum luctum patri reddidisti regnantem. Tu hujus patrem Jacob redemisti a necessitatibus, cui frater similiter invadebat, servans in Mesopotamia. *b* Qua ratione etiam Mosem custodisti, qui Ægyptiacam fugiebat tyrannidem. Tu cum duos pueros mortuos oratione Prophetica e lecto fecisses surgere, præbuidisti viduis matribus. Tu ipse, o Domine, in quem non cadit mutatio, qui hæc divina virtute fecisti admirabilia; tu quoque me nunc exaudi, et largire vivum patri eum qui te Altissime suum duxit esse refugium, et solve luctum, qui superat omnem consolationem : et da iis, qui norunt nomen tuum, ut admirentur vim tuæ potentiæ o Rex maxime celebrande.

58 Cum ego autem in his essem, surgunt repleti tumultu, utpote quod sacrificii tempus præteriiisset : jam enim sol lucebat super terram : et cum non invenissent alterum, neque scirent quidnam eo factum esset, me interrogarunt. Postquam autem respondi, me nescire, cum essem apud eos, siluerunt et neque minati sunt neque ostenderunt ulla signa iracundiæ. Tunc quietus ac compositus fuit mihi spiritus, et Deo benedixi, qui non despexerat mei humilis orationem. Me autem deinceps subiit audacia et fiducia, cum Deus omnino hæc mihi concessisset : cumque juberent ut nefariis vescerer, contradixi; et luderem cum mulieribus, non parvi imperantibus, donec venimus prope terram, quæ habitatur. Tunc enim cum nescio quid communiter consultassent, introducunt in vicum, qui dicitur Subaita, et iis qui illic erant, significant se me velle vendere. Cum autem nihil agerent, sed re infecta sæpe reversi essent, utpote quod nullus vellet dare plus quam duos aureos, tandem ubi eduxissent, et ut mos illis erat, nudum ante vicum statuissent, enssem collo meo imponunt, si nullus me emat, dicentes se me statim interfekturos. Ego autem iis qui ad emendum veniebant, supplex eram, manus extendens, ut darent quantum petebant barbari, et ne viderentur parci, cum pretium darent humani sanguinis, dicens me esse pretium propediem redditurum et ei qui emisset, lubenter si vellet esse servitutum, confitens eum esse dominum etiam post redditum pretium, qui meam vitam emisset. Quidam itaque mei misertus clamantis et lacrymantis, vix tandem me emit : et ex eo hic, ut vides, emptus sum, ut multa dicam breviter. Video enim te perturbatum, et non longe abesse a lacrymis, et esse planctu confusurum gaudium. Hæc quidem sum passus, pater, et passus, fui liberatus. Te autem deinceps Deum glorificare convenit pro mea hac inopinata, et quæ præter spem et expectationem reddita est, salute.

a Nam φωσφόρος, ἄστρον Ἀφροδίτης, Lucifer stella Veneris.

b Lipomanus Ubi, Græce ἔνθα. At non in Mesopotamia servatus est Moses, sed apud Madianitas Arabes, haud longe a mari rubro habitantes. Scriptum forte fuit ἐνθάδε hic, aut ἔνθα eadem significatione acceptum.

Serius expectis barbaris mortem evadit.

Venditur.

NOT. 70.

CAPUT XV.

Nilus et Theodulus sacerdotio initiantur.

Sed tu quidem, dixi, o fili, innumerabilia tolerasti pericula, et multas sustinuisti mortes expectatione, etiamsi Dei gratia ejus effugeris periclitationem. Idem enim est, mortem vere sperare et eam discere experientia, mitto dicere, quod etiam graviorem. Non enim tantum affert dolorem dissectio, quantum quæ

Votum S. Nili pro filio.

Altitudo
s. An-

Offert s.
Theodulus
patri socium
ad intensius
Dei obse-
quium

quæ eam præcedit expectatio, quæ sensum doloris longo quodam metu extendit, et facit ut vere maneat, quæ speratur, molestia. Ego autem in tempore illius afflictionis os meum ad Dominum aperui, et continentiae et alterius malorum perpessionis professus sum austeram servitutem, si te vivum solummodo reciperem : et audiui in somnio vocem dicentem : Stabiliet Dominus, stabiliet verbum quod egressum fuit ex ore tuo. Non oportet autem, o fili, transgredi professionem, nec eum fallere qui divino responso confirmavit promissum.

60 Cum sic bonum finem votum acceperit, ego quoque o pater, inquit puer, tecum prompto et alacri animo laborem suscipiam, et promissi ero socius, quandoquidem fui gratiæ quoque particeps, et beneficii maximum percepi fructum. Nam tu quidem luctum, ego autem mortis evasi periculum : cum etiam universum a Deo in tuam gratiam factum sit. Se enim Jephthe, qui pro consequenda in bello victoria votum fecit, inserviit filia, sui cæde et sacrificio, dans seipsam futuram hostiam propter conservandam patris existimationem; quisnam ego fuerim, si non velox et præcurrens sim debiti paterni exolutor? idque cum sum Deo redditurus debitum, qui scit exolutionem rursus secunda rependere gratia; et quod redditur debitum, non accipit tamquam debitum, sed hoc accipit fœnori, et se confitetur debere exolutionem in remunerationem grati animi debitoris : qui semper quidem profundit gratias, et se semper scribit esse debitorem iis, qui fœnori accipiunt beneficia : et eorum omnino redditionem, reputat liberalitatem et magnificentiam : ut et semper incipiat benefacere, et tamquam debitor referat gratias. Quamobrem cum me in evolvendo promptum socium habeas, pater, incipe reddere. Omnino autem Deus, qui nostras novit vires, convenienter eis exiget debitum : nec majores postulabit labores, quam possit robur præstare, naturæ sciens imbecillitatem. Ego autem his quoque verbis sum precatus : O si fili hæc detur ad opus reducere, et in rebus ostendere, ut et promissum suum finem accipiat, sitque votum efficax, et merces consequatur labores. Hoc est enim finis et terminus universi operis quod fit ex

Deo, ut obsignentur actiones remunerationibus, et certamini coronæ ferant testimonium : quandoquidem quæ digna datur merces solet esse argumentum, quod sit opus probatum, et sunt præmia certum testimonium decertationis. Sed hæc quidem sic habent.

61 Eorum autem qui illic erant, vere pius, et religiosus Episcopus cum nos diu curasset, et a priori afflictione nos non parum recreasset, rogabat non mediocriter ut nos apud eum maneremus, benigneque pollicebatur, se nostri curam habiturum in omnibus. Næ videretur autem vim afferre, quod reputaret pretium datum pro filio, nec nimis jure domini exigere ut maneremus, permisit ut faceremus quidquid videretur ex nostra animi sententia : in hoc solo in nos exercens tyrannidem, quod sacri ordinis jugum vel invitis nobis imposuerit. Nos enim reputantes onus ministerii, ægre ferentes deflebamus, ut quod nostris esset viribus superius, et vix solis Sanctis conveniret, quod ad vitæ gerendæ rationem attinet. Nam illis quoque visum est grave, et vocati confessi sunt dignitatem esse majorem, quam ut eis conveniret : et Deo contradicebant, producentes suam indignitatem, et recusabant ordinationem, caussantes imbecillitatem; etsi omnibus, qui nunc sunt, essent ad munus aptiores, et ex rerum honestarum exercitatione majorem in colendo possent habere ad Dominum fiduciam. Ille autem dicebat, munus convenire laboribus, et certaminis perpessionibus dabat mercedem, ut putabat, dignitatem.

62 Volentes autem discedere, et domum proficisci, liberali viatico prosecutus, utpote quod longa esset via, et ut Dei gratia nos comitaretur precatus, quæ deinceps nobis pacem conciliaret, sic dimisit : cum nec de dominio se arroganter jactasset, ut aliquis fortasse alius, ejus quem emerat, auctoritatem prædicans; sed etiam quod videbatur fuisse infortunium, levasset multa consolatione; et opinionem insolentiae, vitasset moderatione. Mihi autem hic desinat oratio ubi rerum gravium cessavit periclitatio, quæ Dei gratia post multam afflictionem, lætioris vitæ præbuit principium : qua detur nobis omnibus frui et nunc, et in futuro seculo, virtute et bonitate sanctæ et consubstantialis Trinitatis. Amen.

Ambo invitati
fiunt Sacerdotes.

Discedentibus
benedicit
Episcopus.

DE SANCTIS XLIII MARTYRIBUS MONACHIS COENOBII RAITHU IN ARABIA.

XIV JANUARI.

Sanctis Patribus Sinaitis Raythunos subjungimus, etsi ignoremus ætatem, quia uno encomio a Molano, Galesinio, Christophoro Patricio Græco Menologio, et XIII Januarii a Martyrologio Germanico, utrique simul celebrantur, ut supra diximus, cum de Sinaitis ageremus. De his seorsim Martyrologium Romanum : In Ægypto in Raithi regione sanctorum quadragintatrium monachorum, qui pro Christiana religione a Blemmiis occisi sunt. Et Menologium Henrici Canisii : Eodem die natalis sanctorum Patrum XLIII in Raitho jugulatorum a Blemmyis in mari rubro, ubi sunt duodecim fontes, et septuaginta arbores palmarum. Fusius etiam Menæa, ut infra, quæ tamen solum λγ', id est, triginta tres habent. Prius ubi Raithu situm fuerit, qui Blemmyæ, quærendum; quia hos Baronius Saracenos vocat, illud in Ægypto statuit.

2 Haud procul mari rubro situm fuisse Raithu sanctissimorum monachorum asceterium in confesso est : cis sinum Arabicum fuisse in ipsa Ægypto existimavit præter Baronium Ortelius, Raderus in Notis ad librum S. Climaci ad Pastorem, Rosweyds in tabula geographica ad vitas Patrum. Et videtur id innui in Nicolai narratione apud Moschum cap. 16. Cum essem aliquando in Raythu, inquit, missi sumus tres fratres in ministerium in Thebaidem. Cum ergo per desertum iter faceremus, etc. Nam cum Thebais in Ægypto

fuerit, in eam iter ex Arabia expeditum non erat, nisi navigio mare rubrum trajiceret, circumiretque intimum ejus sinum versus Heroum urbem. Ast hæc forte brevitatibus caussa prætermisit. Certe lib. 6, vitarum PP. interprete Joanne, libel. 3, num. 11 ita habetur : Narrabat quidam solitarius fratribus qui erant in Raythum, ubi sunt septuaginta arbores palmarum, in locum ubi applicuit Moyses cum populo quando egressus est de terra Ægypti. At constat ex 15 cap. Exodi palmas illas fontesque in Arabia fuisse, in loco Elim dicto : ita fortassis planities appellata, in qua aliquo dissiti intervallo fontes illi, et circa eos palmæ; versus mare autem Raithu, sive id tum loco nomen, seu id postmodum impositum. Eodem spectat quod Joannes Moschus cap. 120 refert : Narraverunt nobis Pharonitæ piscatores, dicentes : Die quadam ivimus in Buchrin trans mare rubrum. Et cum plurimos pisces cepissemus, reversi sumus et venimus prope Pereleum, volentesque transfretare in Raythu prohibiti sumus a ventis contrariis, etc. Videtur ergo situm fuisse monasterium illud in ora orientali maris rubri, haud procul a Phara oppido : eratque inter Raithunos et Sinaitas, ut ex S. Joanne Climaco patet, magna familiaritas. Appellatur porro in Menologio Ραῖθος, Rhai-thu; in Menæis Ραῖθος, et Ραῖθὼ secunda longa; in Menologio Canisii Raithum; Galesinio, Molano, Martyrologio Romano Raithis regio; lib. 5, vitarum PP. libel. 8,

an potius in
Arabia.

Varie appel-
latum.

Horum
SS. natalis.

Braithu an
in Ægypto.

libel. 8, nu. 16, Raythum; *Ruffino lib. 3, num. 188*, Ragitham; *lib. 7, de vitis PP. cap. 33, nu. 3*, Ragita. Ita enim hic dicitur: Abbas Motois venit aliquando de loco qui vocatur Ragita, in partibus Gebalonis, apud *Ruffinum*: Abbas Muthues venit aliquando de loco qui vocatur Ragitham, in partibus Gebalonis. At *lib. 5 de vitis PP. libell. 15, num. 27*, ubi eadem refertur historia: Perrexit aliquando Abbas Mathois de Raythu in partibus Gebalon.

3 *Hæc de Rhaithu, nunc de Blemmyis. Eos inter Æthiopes recenset Plinius lib. 5, cap. 8, sed illud de iis fabulosum*: Blemmyis traduntur capita abesse, ore et oculis pectori affixis. *Solinus cap. 31*. Blemmyas, sed non eos qui vicina rubro mari incolunt, credunt truncos nasci parte qua caput est, os tamen et oculos habere in pectore. Ita duas Blemmyarum gentes facit, quæ una cæteris. *Strabo lib. 17*. Infra vero, ex utraque parte Meroes insulæ, secus Nilum versus mare rubrum, Megabari et Blemmyes habitant, Æthiopum subditi, Ægyptiis finitimi. Et post Ægypto loquens: A Septemtrione ora importuosa et Ægyptio pelago munita, ab ortu et occasu desertis montibus Libycis et Arabicis, ut diximus: cetera Austrum versus Troglodytæ, Blemmyes, et Nubæ, et Megabari colunt, qui supra Syenen Æthiopes. Eodem fere situ eos collocat *Ptolemæus tab. 4 Africæ*. Plura de Blemmyis *Procopius lib. 1, de bello Persico*, ubi scribit eos tum Isim, Osyrim, Priapum colere, tum humana hostia Soli litare, qui mos Justiniani jussu sublatus: colere vero eos ait media regionis inter Auzo-

midem civitatem et fines Ægypti. Denique *Ammianus supra citatus cum de Sinaitis ageremus*, Sacarenos, latissime id nomen accipiendo, a Mesopotamia usque ad confinia Blemmyarum porrigi scribit, non etiam sub Saracenis censerit Blemmyas. Sunt alioquin Blemmyes et Trologdytæ, teste *Strabone*, nomades, sive vagi, neque multi, neque bellicosi: quamquam olim viderentur, propterea quod sæpe latronum more incautos adoriebantur: in eo nimirum Saracenis similes.

4 Ab his igitur, incertum quo tempore, *XLIII Patres monasterii Rhaithu interfecti sunt. Rem gestam ita commemorant Manea*:

Ut prius Rachel filios, nunc Abbates

Luget Rhaitho, concisos gladiis,

Hi beati Patres religiosum agonem exegerunt, ubi duodecim sunt fontes, ac palmæ septuaginta. Cum trecenti Blemmyæ vastis trabibus mare Æthiopicum transmisissent, venerunt in locum quemdam, ibique navigio reperto, ac consensu in regionem Pharanitarum appulerunt. Occurrere iis Pharanitæ, sed profligati sunt, desideratis suorum septem et quadraginta. Barbari conjugibus liberisque Pharanitarum abductis, ad castrum properant, ubi sancti Patres ecclesiam habebant. Hi vero clausis foribus mortem opperiebantur. Ingressi Barbari, cum nil pecuniæ invenissent, omnes trucidarunt, et cum prioribus captivis ad mare se receperunt, minimeque reperto navigio, (id servitiamerserant, profugerantque) in furorem acti, captivos omnes jugularunt: deinde in socios versi, omnes mutuis vulneribus conciderunt.

Cædes XLIII monachorum in Raitu per Blemmyas.

DE S. THEODULO PRESB. MONACHO IN MONTE SINA.

SUB. FINEM
SEC. V.
XIV JANUARI.

Luculente a S. Nilo Theoduli filii eximie virtutes supra memoratæ, cum Patrum Sinaitarum cædem daret, quam ille, ad senis parentis solatium, cælesti ope evasit. Tamen quia nec Martirii lauream tulit, et superstes fortissimis illis suis commilitonibus fuit, peculiariter referri meruit, etsi ad ejus præconium omnis illa superior pertinet laudatio. De eo igitur ita hoc die *Ferrarius*: Ibidem (in monte Sina) S. Theoduli monachi. Et *Menologium Canisii*: Eodem die S. Theoduli. Hic fuit filius Nili viri sapientis, qui relicto seculo in montem Sina se contulit, ubi cum filio vitam monachi exercuit.

2 *Plenius Menæa*: Ipso die commemoratio S. P. N. Theoduli, filii Nili Sapientis.

Theodulum convenienter prædicabo

Theodulum (id est, Dei servum) re et nomine.

Hic filius fuit Nili Sapientis, qui cum Præfectus esset urbis Constantinopolitanæ, spreta mundi gloria, in montem Sina concessit, ibique vitam monasticam cum hoc suo filio egit. His igitur aliisque isthic degentibus et ad religiosæ vitæ exercitationem gnaviter incumbentibus, repente irruere barbari; a quibus alii trucidati sunt Patres, Nilo fuga elapso; Theodulus vero ejus filius captivus abductus est cum alio quodam adolescente, vinclis adstrictus. Barbari vero posititis tentoriis, mactare, ac stellæ ante Solem exorienti immolare ambos parabant. Verum cum et

alter profugisset, et ipsi alto sopore pressi non nisi orto sole, stellaque jam depulsa evigilassent, Theodulo pepercere. Eum dein venalem exposuere: sed cum nemo mercari pluris duobus aureis eum vellet, quidam stricto gladio interimere eum cogitabat. Tunc illum Episcopus redemit ac manumisit: qui vita tandem pie peracta defunctus est. Agitur horum Sanctorum Patrum simul celebritas in veneranda S. Pauli Apostoli basilica, quæ est in orphanotrophio.

3 *Hæc Menæa; quæ rursus 12. Novembris cum de S. Nilo agunt*; Conditus est, ut fertur, inquit, et ipse Nilus, et filius ejus Theodulus cum aliis religiosi Patribus, in venerando templo sanctorum Apostolorum, in orphanotrophio, sub altari, Justino imperante isthuc translati. Sed mendose eadem *Menæa eo die, vixisse S. Nilum sub Mauricio Imperatore volunt, qui, ut supra ex Nicephoro retulimus, S. Joannis Chrysostomi discipulus fuit. Et qui potuere a Justino juniore transferri ejus filique reliquiæ, si sub Mauritio vixit qui tertius a Justino imperavit? De translatione Nicephorus lib. 14, cap. 54. Quem (Nilum) vita functum, Justinus posterior inde translatus, in basi sacratoris mensæ, in eo quod ab ipso, Petro et Paulo Apostolorum Principibus ad Orphanotrophium constructum est, templo reposuit. Imperavit Justinus junior a fine anni 565 usque ad 4 Oct. 578.*

Translatio.

DE S. DATIO EPISCOPO MEDIOLANENSI.

§ I. S. Datii Episcopatus, scripta, in egenos pietas.

Datius, qui Dacius aliis, ac Dasius, vir pietate doctrinaque eximius, Mediolani (ut traditur in *Actis Eccl. Mediolan. et a Joanne de Deis in catalogo successorum S. Barnabæ ex bibliotheca Vaticana et MS. Cardinalis Sirlleti collecto*) familia Aliatia, cum primis illustri, ortus. Quæ ante Episcopatum gessit, haud sunt prodita litteris: quæ deinceps, varii obiter perstrinxere. Tempus quoque ipsum initi

Episcopatus, definiri certo haud potest. Si duobus ac viginti, ut plerique volunt, annis sedit; electum esse circiter annum Christi 530, infra ex anno obitus deducere licebit. Principia publice pacata habuit: cum singulari Amalasuentæ prudentia et æquitate res Gothicæ regerentur.

2 Decessorem Datii S. Magnum, XXVIII, ejus Ecclesiæ Antistitem, statuunt citata ejus Ecclesiæ Acta, Joannes de Deis, *Ferrarius in catalogo SS. Italiæ 14 Januar. et 5 Novembris Magni natali, et Josephus Ripamontius Histor. Mediolan. decade 1. lib. 7, ubi*

55

isthæc

Blemmyæ populi.

S. Theoduli natalis.

Filii epitome ex Menæis.

AN. CH.
DLII.
XIV JANUARI.

S. Datii genus,

Ex variis
scriptis.

isthac scribit. Post Eustorgium, qui factus Episcopus a Felice IV, decesserat octavo sui Pontificatus anno, atque in basilica Laurentiniana fuerat sepultus; rexerat has Ecclesiae vices, atque statum hunc temporum Magnus e Trincheria gente, nec ultra triennium. Huic deinde successerat Datus, ob sapientiae studia, peritiamque casuum qui versarentur in vita, magnis negotiis aptus. Quippe tradere gesta posteris, humanasque fraudes in monumenta referre, cura et labor illi. Accedebant caelestia dona probitatis et candoris, vulgoque sanctos inter Episcopos ferebatur. *Hæc ille. Paria citati auctores. Ast Eustorgium II, 6 Junii ostendimus ante Felicis IV, tempora sedisse. Magnum vult Erycius Puteanus lib. 1, histor. Insubricæ, et Claudius Robertus in appendice ad Galliam Christianam, Datio successisse. Id 5 Novembris disquiremus.*

scripta.

3 Historiam sui temporis scripsisse Datium et vitas prædecessorum suorum asserit Joannes de Deis. *Annalium libros ab eo compositos memorant Acta Ecclesiae Mediolan. Puteanus, alii. Possevinus noster Chronicon appellat, in quo præter alia testetur lib. 1, cap. 10, a sanctis Patribus Ambrosio et Augustino, statim a baptismo ejusdem Augustini, toto populo obstupesciente, canticum illud TE DEUM LAUDAMUS, alternatim et ex tempore cantatum fuisse, inde vero ab universa Ecclesia frequentari cœpisse. Hæc Possevinus, atque ex eo Vossius de Historicis Latinis. Meminit et Relationum Datii Anastasius Bibliothecarius de vitis Pontificum, in Sylverio. Tunc obsessa, inquit, est civitas annum unum et portus Romanus a Gothis, Patricius vero Belisarius pugnando vicit Gothos, et postmodum fugerunt Gothi Ravennam post annum unum. Eodem tempore tanta fames fuit per universum mundum, ut Datus Episcopus Mediolanensis relatione sua hoc evidenter narraverit, eo quod in partibus Liguriæ mulieres filios suos comedissent penuria famis, quas retulit ex Ecclesiae suæ fuisse familia. Eadem de fame hac et Datii relatione habentur lib. 16, historiae Miscellæ cap. 15. Præter belli instantiam angebatur insuper Roma famis penuria. Tanta siquidem per universum mundum eo anno, maximeque apud Liguriam fames excreverat, ut sicut vir beatissimus Datus Mediolanensis Antistes retulit, pleræque matres infelicium natorum comederent membra. Possint tamen hæ Relationes, videri fortassis epistolice narrationes.*

miseriordia
in egenos.

4 Hic viscera misericordiae effuderit optimus Antistes; nec penum ipse solum horreaque tum propria tum Ecclesiae exhaustit, sed miserorum apud alios patrocini-um suscepit, Gothicamque etiam imploravit munificentiam. Testis est M. Aurelius Cassiodorus, qui S. Datio, ut ex horreis regis annonam pauperibus vili pretio divenderet, potestatem tribuit, ab eo haud dubie exoratus ut publicæ calamitati succurreret. Ita ergo ad eum scribit lib. 12, variarum, ep. 27.

Epistola ad
eum Cassio-
dori.

5 Datio Episcopo Mediolanensi Senator Præf. Prætor. Minus prodest bonum jubere, nisi hoc per viros sanctissimos velimus efficere. Auget enim beneficium voluntas recta justorum: et quidquid sine fraude geritur, hoc vero donantis meritis applicatur. Decet enim ut munificentiam Principalem Sacerdotalis puritas exequatur. Num cui est studium, bonum de proprio facere, laudabiliter post aliena vota complere. Et ideo sanctitatem vestram petimus (cujus propositi est divinis inservire mandatis) ut de horreis Ticinensibus et Dertonensibus panici speciem, sicut a Principe jussum est, tertiam portionem esurienti populo, ad viginti quinque modios per solidum distrahi sub nostra ordinatione faciatis: ne cujusquam venalitate ad illos perveniat, qui se de proprio videntur posse transigere. Accipiat minus habens munificentiam Principalem. Egentibus visum est, non divitibus subvenire: fundit potius qui mittit in plenum: nam illud potius reconditur quod vasis vacuis

Vili pretio
pauperibus
regiam an-
nonam ven-
dere permit-
titur.

congregatur. Quapropter sanctitas vestra miserationis officia non putet injuriam: quia totum vobis dignum est, ubi pietas invenitur. Siquidem aliena desideria fideliter gerere, hoc est bona propria perfecisse. Ad quam rem Deo juvante procurandam, illum atque illum curavimus destinare: qui sanctitatis vestrae ordinationibus obsecuti, nihil ex se faciant, sed tantummodo vobis obedire contendant. Solidi vero quanti ex supradicta quantitate panici poterunt congregari, vestra nobis relatione declarate, ut apud Arcarium reconditi ad supramemoratam speciem reparandam futuris reserventur, Deo auxiliante, temporibus, more vestis redivivæ, cujus adunatio per fila resolvitur, ut in novam faciem splendido potius decore * taxetur.

* forte taxa-
tur.

6 Hæc ille, cum insigni Datii commendatione a beneficentia in pauperes, fidelitate, pietate. Ripamontius hujus epistolæ eam vult fuisse inscriptionem. Cassiodorus Datio Archiep. Med. sanctissimo; at quo eam in exemplari legerit, non indicat. Baronius to. 7, Annal. scriptam existimat anno Christi 534. Guilielmus Fornerius in Notis ad Cassiodorum, post consulatum Belisarii, quo tempore adversus Witigem Gothorum regem, Belisarius Romam vi obtinens resistebat. Verum id contigit post consulatum Belisarii anno tertio, Indict. 15, an. Christi 537, quo anno Romam obsideri cœptam scribit Marcellini continuator, et Procopius lib. 2, de bello Gothico, traditque hic post anni unius et novem dierum obsidionem circa æquinoctium vernum anni 538, liberatam. Puteanus, antequam Mundilas Mediolanum occuparet, Cassiodorum ait Datio scripsisse, Sigonius non nisi post Mediolanum eversum eam epistolam refert.

Quando ea
scripta sit
epistola.

§ II. Mediolanum Belisario traditum: a Gothis receptum et eversum.

Continuator Marcellini Comit. Indict. 1, Joanne solo Cos. id est, anno Christi 538. Adhuc, inquit, Vitige in obsidione Romæ morante. Joannes Magister militum, cum Batze, Conone, Paulo, Remaque inlustribus, magnoque exercitu apparato ad Italiam properant, castraque ad portum Romanum conlocant, laboranti Romæ subveniunt. Quorum adventum Vitiges cernens, trium mensium temporis cum Belisario pacta confirmat, suosque legatos ad Imperatorem transmittit.

Roma Gotho-
rum obsi-
dione libe-
rata.

8 Eadem pluribus Procopius, qui harum tempore induciarum scribit S. Datum ad Belisarium venisse, auxiliumque contra Gothos implorasse: Sub idem tempus, inquit, Mediolanensium Sacerdos Datus, civiumque primores nonnulli Romam venerunt, enixeque Belisarium orarunt, ut paucos secum præsidarios mitteret: posse se nullo negotio, non Mediolana modo, sed et omnem Liguriam Gothis ademptam, Imperatori recuperare. Urbs hæc Liguribus habitata, medio fere inter Ravennam et Alpes, quæ in Galliarum confinibus sunt, sita est itinere: quare utrimque octo circiter dierum homini expedito via patet. Princeps inter Occidentis urbes secundum Romam, tam magnitudine quam incolarum frequentia et ceteris fortunæ bonis existit. His itaque orationibus cum Belisarius polliceretur, eorum se petitionibus satisfacturum, eodem tamen in loco hibernaturus permansit.

Contra Go-
thos auxilium
rogat Datus.

9 Ne suspiceris autem virum sanctissimum rerum novandarum temere populo vel auctorem fuisse vel adjutorem. Atroces injurias irrogatus civibus, pactamque sacrorum orthodoxorum libertatem violatam, facile et Barbarorum immitia ingenia, et numquam non perfida hæresis, persuadent. De hac legatione ita pronuntiat Baron. an. 538, nu. ultimo: Hic ergo Datus vitæ sanctitate insignis, ut vindicaret a Gothis iisdemque Arianis populos spirituali regimine sibi subditos, omnem adhibuit diligentiam. Quo exemplo satis in-
telligas,

quo jure.

telligas, non mereri calumniam, neque invidiam Episcopos illos pati debere, qui ne sub hæretico Principe degant, omnem lapidem movent. Acerbius hinc quoque in Datium impiorum odium exarsit, ut tandem caussa fidei exactum ad Constantinopolitanam urbem perrexisset, testetur S. Gregorius infra citandus.

quando;

10 *Ferrarius perperam hanc legationem ad annum sequentem 539 refert. Magis aberrat Joannes de Deis, a quo scribitur S. Datus multas a Gottis perpressus injurias, magno civium Mediolanensium numero profectus ad Constantinopolitanam urbem ad Imperatorem Justinianum, a quo Belisarium Ducem in Italiam mitti impetravit ad Gottorum gentem debellandam. Cui etiam maximo adjumento fuit ad hoc præstandum. Sed duplicem Datii projectionem permiscet. Ad Romanam redeamus.*

impetrat.

11 *Roma obsidione Gothorum liberata, variisque urbibus Justiniano assertis, Belisarius Mediolanum, inquit Procopius. Isauros Thracesque ad homines mille transmisit. Isaurs Ennem præfecit, Paulum Thracibus; omnium tamen Mundilæ imperium demandavit. Et mox : Mediolanum contendunt, civitateque cum tota Liguriæ regione potiuntur. Tum vero Datus, ut Ripamontius scribit, in hunc modum suppetiis impetratis, ac urbe liberata, parens haud dubie publicus habebatur. Agit de his quoque rebus S. Antoninus par. 2, cap. 4, tit. 12, § 3.*

Obsidetur a Gothis Mediolanum;

12 *At non diuturna hæc urbi felicitas ac lætitia. Vix enim Græcum militem cum Mundila admiserat, cum obsessa est a Gothis. Nam missus a Vitige Urajas, urbem acriter oppugnat. Burgundiones quoque a Theoderberto Francorum Rege auxilio missi Barbaris. Neque jam aut in Datio Pontifice, (si in urbe cum ceteris obsessus est, ut Baronius et Ripamontius scribunt) aut in Mundila et Græcis opis sat erat. Quas enim Roma copias adduxerant, in circumjecta Mediolano distribuerant oppida; trecentis tantummodo secum militibus retentis. Belisarius ubi percepit Mediolanum a Gothis obsessum, Martinum eo et Vliarem Duces cum non spernendis copiis mittit. Ille ad Padum flumen moras nectunt, ignavia et metu. Mundilas, (forte et Datus, si adfuit) primoresque Mediolanensium Paulum Romanum ad eos ablegant : qui cum natatu trajecisset, Martinum et Vliarem ad progrediendum incitavit. Ut in urbem ille rediit, hi quoque ad ingenium revertuntur; utque moram excusent, Belisario scribunt, Padum non posse transmitti, impediens Gothis. Hic Narsetem jubet copias cogere et succurrere obsessis. Favebat Datii Pontificis, inquit Ripamontius, ingenio simul et sanctitati Narses, ac viri illius caussa salvam esse cupiebat urbem. Justinum ergo et Joannem continuo mittit. Hic cum ex Emilia movet in morbum incidit: nec miles ægroto Duce progressus.*

non succurrentibus Græcis.

deditum,

crudeliter excisum.

13 *Interea obsessi cum vim diu sustinuissent, fame victi sunt. Est, inquit Ripamontius, in ipsius Datii Annalibus (horribile dictu) materna cura tostus infans, et eodem conditus utero, qui nondum ex puerperio esset reffectus. Hac communi necessitate ad extrema redacti Mundilas ac cives, in deditionem venere. Sed nulla fides crudelitatem remorata est. Tamquam infra pacta rebelles essent, miserabili prorsus strage sævitum est in muros, ædes, ipsosque homines. Interfecta virorum trecenta millia. Horruit ad numerum Puteanus, et triginta millia scripsit. Heu, nimium id quoque, nisi trecenta scripsisset Procopius. Feminae, quas ætas formaque commendaret, in servitutem libidinemque Burgundionibus datæ. Reparatus, defectionis ad Romanos auctor primarius, minutatim concisus est, et canibus in escam projectus. Birgentius ejus socius fuga elapsus, per Dalmatiam Constantinopolim pervenit.*

Quid S. Datio tunc factum.

14 *Datum quoque clam effugisse victorum crudelitatem Baronius et Ripamontius putant. Ghinius in Natalib. SS. Canoncorum scribit, (qua fide?) Datii persuasu Mediolani civitatem ab Gothorum devastatione liberatam. Continuator chronici Marcellini Comit*

trahit Indict. II, Appione solo Cos. id est, anno Christi 539, Gothos Mediolanum ingressos muros diruisse, prædamque potitos, Romanos omnes interfecisse, Mundilam Paulumque Duces abduxisse Ravennam. Erit qui probabile existimet, captum quoque fuisse Datum; sed Cassidori veteris amici gratia libertati deinde restitutum. Sigonius certe lib. 18, de Occidentali imperio, eum a clade fuisse Mediolani supponit; quo tempore citatam ante Cassidori epistolam scriptam, et summa tunc in Liguria totaque Italia annonæ penuria laboratum contendit. Id si factum est, certe et Dacii industria urbs illa a tanto funere resurgere cepit. Bernardinus Corius, qui omnia tunc gesta fœde confundit, tradit urbe eversa Episcopum cum aliis summa ædis Sacerdotibus, Noxetæ domicilium fixisse.

§ III. S. Dacii iter Constantinopolim, fugati ex hospitio lemures.

Belisarius, inquit continuator chronici Marcellini Comit, Indict. III, Justino juniore solo Cos. id est, anno Christi 540, Ravennam ingreditur, Regem Vitigem et Reginam, cunctasque opes, Gothosque nobiliores tollens secum, ad Imperatorem revertitur. Verum Gothi trans Padum residentes, rebellare disponunt, Regem sibi statuentes Heldebadum; aliis Heldibaldum, et Ildibaldum. Mox Indict. IV, Basilio solo Cos. anno Christi 541, Heldibaldo occiso Eraricum sibi ordinant Regem, quo etiam occiso Indict. V, post consulatum Basilii, Totilam in regnum manciparunt, virum acrem ac sagacem, qui plurimum bella non tam ferro, quam clementia et benignitate feliciter gessisse traditur. At religioni certe Catholicæ haud æquus fuit, præcipueque Antistites homo hereticus infestavit. Documenta haud levia dabimus 1 Martii in S. Herculano II, Episcopo Perusino; 21 Martii in S. Benedicto Abbate; 22 Maii in S. Fulgentio Episcopo Utriculano; 10 Octob. in S. Cerbonio Populoniensi, et alibi.

Regnat Totilas.

16 *Sub hoc Principe S. Datum fidei caussa exactum, circiter annum 545 suspicamus, Sigonium secuti. Ut Constantinopolim tunc petierit, et quæ in itinere gesserit, commemorat S. Gregorius lib. 3, Dial. cap. 4. Ejusdem quoque, inquit, Principis tempore, nempe Justiniani, cum Dacius Mediolanensis urbis Episcopus, caussa fidei exactus, ad Constantinopolitanam urbem pergeret, Corinthum devenit. Qui dum largam domum ad hospitandum quæreret, quæ comitatum illius totum ferre potuisset, et vix inveniret, aspexit eminus domum congruentis magnitudinis, eamque sibi præparari ad hospitandum jussit. Cumque ejusdem loci incolæ dicerent, in ea hunc manere non posse, quia multis jam annis hanc diabolus inhabitaret, atque ideo vacua remansisset; vir venerabilis Datus respondit, dicens : Imo ideo hospitari in eadem domo debemus, si hanc spiritus malignus invasit et ab ea hominum habitationem repulit. In ea sibi igitur parari præcepit, securusque illam, antiqui hostis certamina toleraturus, intravit. Itaque intempestæ noctis silentio, cum vir Dei quiesceret, antiquus hostis immensis vocibus, magnisque clamoribus cœpit imitari rugitus leonum, balatus pecorum, ruditus asinorum, sibilos serpentium, porcorum grunitus, stridores soricum. Tunc repente Datus tot bestiarum vocibus excitatus, surrexit, vehementer iratus, et contra antiquum hostem magnis cœpit vocibus clamare, dicens : Bene tibi contigit, miser tu ille es qui dixisti : Ponam sedem meam ad Aquilonem, et ero similis Altissimo. Ecce per superbiam tuam porcis et soricibus similis factus es : et qui imitari Deum indigne voluisti, ecce (ut dignus es) bestias imitaris. Ad quam ejus vocem, ut ita dicam, dejectionem suam malignus spiritus erubuit. An non erubuit, qui eandem domum ad exhibenda monstra quæ consueverat, ulterius non intravit? Sicque postmodum*

Fugatur S. Datus :

in domo dæmonibus infesta hospitatur :

eos fugat.

modum fidelium habitaculum facta est : quia dum eam unus veraciter fidelis ingressus est, ab ea protinus mendax spiritus atque infidelis abscessit. *Eadem narrat S. Antoninus par. 2, cap. 9, tit. 12, § 8. Petrus de Natal. lib. 11, cap. 99. Vincentius Bellovac. lib. 22, cap. 74, ac Ripamontius paullo ornatus, hic tamen ut a S. Gregorii simplicitate, ita et a veritate paullulum quandoque recedit.*

§ IV. Pro fide Catholica labores.

Hoc ipso tempore celebris illa de Tribus capitulis exorta controversia est. Scripti olim fuerant a Theodoro Mopsuestiæ Episcopo de fide commentarii, in quibus ita duas in Christo naturas asserebat, ut Nestorianæ hæresi duas personas statuenti præmonstrasse viam videretur. Iti post Nestorii damnationem ab ejus fautoribus sparsi in vulgus, variis post Ephesinam synodum anno 431, habitam altercationibus agitati, præcipue oppugnante eos Rabula Episcopo Edesseno. Ibas Rabulæ successor epistolam scripsit ad Marin Persam, in qua Cyrillum Alexandrinum acerrimum Nestorii adversarium ac Rabulam decessorem suum, æque ac Nestorium redarguit; Theodorum vero collaudat. Tamen in concilio Chalcedonensi anno 451 receptus est Ibas, cum prius Nestorio et Eutycheti anathema dixisset. Ad idem concilium admissus Theodoretus Cyri Episcopus, etsi contra ejusdem Cyrilli anathematismos aculeatum commentarium ediderat. Hæc enim recenti adhuc Orientales inter et Ægyptios dissidio tum condonari visum est oportere; cum præsertim jam Catholice Ibas Theodoretusque sentirent.

18 Integro post seculo suscitatus est, qui sub cineribus latebat, ignis. Nam ipse Justinianus Imperator, Theodoro Cæsareæ Cappadociæ Episcopo, Acephalorum patrono, instigante, anno 546 librum edidit quo Theodorus Mopsuestenus, Ibas epistola, Theodreti contra Cyrillum commentarius damnarentur. Intercessere principio Catholici, rati concilii Chalcedonensis convelli auctoritatem. Nec erat profecto Imperatoris rem ejusmodi moliri. Pervicit is tamen, et Mennam Patriarcham Constantinopolitanum aliosque coegit subscribere. Tum Apostolicæ quoque Sedis Apocrisarium, inquit Baronius an. 546, nu. 45, ibi degentem Stephanum Diaconum ut id faceret, vehementer rogavit. Sed tantum abest ut illum ad id præstandum impellere potuerit, ut eundem maximum suis conatibus expertus sit adversarium, sicut et Datium Mediolanensem Episcopum, qui tunc item erat Constantinopoli. Iidem vero Vigilium Romanum Pontificem monuerunt absentem. Imo et Datius Mediolanensis Episcopus, inquit Facundus Hermianensis lib. contra Mocianum Scholasticum, cum aliis Sacerdotibus talium prævaricatorum communionem ferendam esse non duxit : ideoque ut ex epistola Vigilii Papæ ex itinere ad Mennam scripta ibidem refertur, cum aliis consacerdotibus, et multis filiis Ecclesiæ ab ejusdem Mennæ se communione subtraxit.

19 Interea Imperator ipsum Romanum Pontificem evocat Constantinopolim. Propere ab urbe solvit Vigilium in Siciliam, ibique hiemavit. Isthuc ei Datius occurrit, deque omnibus quæ gesta Constantinopoli essent edocuit, ut ipse testatur in citata epistola Vigilius. Quæ alia interim acta sint, idem Facundus lib. 4, defensionis Trium capitulorum, cap. 3, atque alii prosequuntur. Ut Constantinopolim pervenit Vigilius, conflictatus, inquit Ripamontius, omni rerum veritate, propugnatores acerrimum et participem omnium consiliorum habuit Mediolanensem. Quæ isthic gesta, omnia hic commemorare necesse non est. Pauca, quibus interfuisse Datium constat, perstringemus, etsi usque ad obitum nusquam illius aut industria aut fides Vigilio defuit.

20 Coacta triginta Episcoporum, qui Constantinopoli aderant, synodo, jussit Vigilius quemque scripto quæ sentiret, et quibus rationibus sentiret, exponere. Post

alia, decretum tulit, Datio, præsentem, utrique parti probatum, ut de controversia usque ad proxime cogendam synodum utrimque sileretur. Ita ipse in libello sentiret, qua Theodorum Cæsareensem decreti illius violatorem, auctoremque malorum omnium, sacerdotio et communione privavit : Illud quoque, inquit, magnopere nobis cum clementissimo Principe, præsentibus etiam Mena Constantinopolitanæ civitatis et Datio Mediolanensis Antistite, aliisque tam Græcis quam Latinis Episcopis, cum quibus omnibus etiam tu, Theodore, pariter affuisti; nec non et præsentibus Judicibus, ac Proceribus, universoque Senatu convenit, ne usque ad memoratam concilii definitionem quidquam de præfatis tribus capitulis fieri intentaretur. Lata est ea adversus Theodorum sententia XIX Kalend. Septembris, imperante Domino Justiniano perpetuo Augusto anno vigesimo quinto, post consulatum Basili V. CL. anno undecimo, id est, anno Christi 551. Adfuit tunc quoque Datius. Ex persona, inquit Vigilius, et auctoritate B. Petri Apostoli, cujus licet exigui locum gerimus, cum Datio Mediolanense, Joanne Marsicano, etc., fratribus et Coepiscopis, hac Theodorum Cæsareæ Cappadociæ civitatis quondam Episcopum sententiæ promulgatione, tam sacerdotali honore et communione Catholica, quam omni officio Episcopali seu potestate spoliatum esse decernimus.

§ V. S. Datii obitus, publica veneratio.

Si XIV Januarii, quo tabulis Ecclesiasticis inscriptus, diem obiit Datius, id anno Christi 552, contigisse necesse est. Non prius, cum anno superiori XIX Kal. Septemb. superstes fuerit, ut ante dictum est. Non posterius, cum eodem ipso anno 552, quo adversus Totilam Narses exercitum duxit, successor Datii necdum consecratus Ravennam evocatus est. Patet id ex Pelagii Papæ, qui Vigilio an. Christi 554, post consulatum nempe Basili XIII, Indict. II, in Sicilia calculi doloribus extincto, successerat, epistola ad Narsetem, et refertur tum in tomo 2 conciliorum, tum in Gratiani Decreto cap. Non vos. 23, quæst. 5 in fine : Recolere debet Celsitudo vestra, inquit, quid per vos Deus fecerit tempore illo, quo Istriam et Venetias tyranno Totila possidente, Francis etiam cuncta vastantibus, non ante tamen Mediolanensem Episcopum fieri permisistis, nisi ad clementissimum Principem exinde retulissetis, et quid fieri debuisset ejus iterum scriptis recognovissetis; et inter ubique ferventes hostes Ravennam tamen et is qui ordinabatur, et is qui ordinaturus erat, providentia culminis vestri deducti sunt.

22 Idem ex Victoris Tunnunensis Chronico liquet : Datius, inquit, Mediolanensis Episcopus Constantinopolim venit, et damnationi Trium capitulorum consentiens, eo die percussus occubuit. Narses Eunuchus ex Præposito Patricius Totilam Gothorum Regem apud Italiam mirabiliter superat ac perimit, et omnes ejus divitias tollit. Hæc Victor Trium capitulorum obstinatus usque ad schisma defensor; eodem anno Datii obitum eademque Totilæ consignans, perperam tamen eum faciens annum decimumquartum post consulatum Basili, Christi nimirum 555. Baronius in Annalibus Narsetis victoriam anno 553 refert, melius in Notationibus ad Martyrologium, anno 552, qui fuit decimus octavus belli Gothici anno 535 capti : eoque bellum terminant Procopius et continuator chronici Marcellini, Indict. xv, ut hic notat, post consulatum Basili xi.

23 Hinc primum eos refellas, qui Datium scripserunt interfuisse concilio Væcumenico, capto, ut habent Acta, imperii D. Justiniani anno xxvii, post consulatum Basili anno xii, die IV Nonas Maias, Indict. I, id est, anno Christi 553. Errandi occasio prabita, qui id scripsere, Auctori Actorum Ecclesiæ Mediolanensis, Ripamontio, Puteano, aliisque, quod particularibus antea synodis a Vigilio coactis adfuerit.

Datio præsentem, Vigilium indicit partibus, 547.

non obtemperantem depunit, 551.

Obiit S. Datius an. 552.

non serius.

Eodem anno victus. Totilas.

Non interfuit Datius concilio Væcumenico.

nec rediit Me-
diolanum.

24 Secundo liquet falli *Ferrarium et Ripamontium*, asserentis reversum esse *Mediolanum Datium*, isthucque decessisse. Fœde alioquin iidem aliique in anno obitus *Datii hallucinantur*. *Ferrarius* 545, statuit, secum ipse pugnans; *Ripamontius* 556 alii 561, quibus subscribunt *Acta Ecclesiæ Mediolanensis et Joannes de Deis*, dum sub *Vigilio Papa* (qui anno 538, relegato *S. Silverio*, legitime anno primum 540, regere *Ecclesiam cepit*) electum volunt, sedisse tamen annis viginti duobus. Et diserte *Joannes de Deis* sub *Pelagio I et Joanne III*, scribit vixisse, quorum hic illi suffectus anno 560. *Claudius Robertus* ab anno 521 ad 561 sedisse *Datium* scribit.

25 Ejus reportatum est corpus *Constantinopoli Me-*

diolanum, inque *S. Victoris æde* conditum; tunc fortassis, cum eam urbem *Narses* restauravit. Inter *Sanctos quoque* relatus. Adscriptum multis locis in *Litaniis Ecclesiæ Mediolanensis*, et in libro pervetusto MS. de *Sanctis ejusdem Ecclesiæ*, docet *Galesinius*, qui hoc eum in *Martyrologio* celebrat elogio : *Mediolani S. Datii Episcopi et Confessoris*. Is cum *Ecclesiam Mediolanensem* duos et viginti annos religiose administrasset, *Episcopalium virtutum laude* clarus quievit in *Domino*. *Martyrologium Romanum* : *Mediolani S. Datii Episcopi et Confessoris*, ejus meminit *B. Gregorius Papa*. Agunt de eo quoque *Molanus* in *Addit. ad Usuardum*, et *Martyrologium Germanicum*.

Is post rece-
ctus, cultus-
que ut San-
ctus

DE S. FULGENTIO EPISCOPO ASTIGITANO ET CARTHAGINENSI.

§ I. S. Fulgentii natalis, ætas, episcopatus.

Sanctorum *Hispalensium Antistitum* *Leandri et Isidori frater* fuit *Fulgentius*, quem quidam primo, alii octavo *Januarii* tradunt obiisse. Colitur is diversis diebus in variis *Ecclesiis* : nam *Hispalenses* olim *VIII* nunc *XIV Januarii* officio duplici secundæ classis eum venerantur. In *Placentina diœcesi XIX Januarii* duplici secundæ classis cum octava, *Berzocanæ* autem, ubi ejus et *S. Florentinæ sororis* corpora diu quiescere, celebratur *XV Januarii*; in *Carthaginensi Episcopatu XVI*, officio primæ classis cum octava. *Ferrarius* in generali catalogo SS. *VIII Januarii* ista habet : *Astigi in Hispania S. Fulgentii Episcopi, et VI Februarii* : *Hispali in Hispania S. Fulgentii Episcopi Carthaginensis*. An ejus isthic illo die celebrari festum consueverit, nos latet, modo certe *XIV Januarii* agitur. Idem *Ferrarius XVI Januarii* : *Carthagine in Hispania S. Fulgentii Episcopi et Patroni*.

2 *Fulgentii meminere quotquot Leandri et Isidori gesta* prosequuntur, ac separatim nonnulli. *Vitam dabitur*, quam libro de *Sanctis Hispalensibus Hispanice* edidit *Antonius Quintanadvennas noster*. De ætate tamen, episcopatu, scriptis *Fulgentii moveri quæstio* potest, haud enim satis inter scriptores convenit. Citat *Franciscus Padilla* *historiæ Ecclesiæ Hispaniæ* centur. 7, cap. 13, et refutat. *Rodericum Yepes* in *vita S. Florentinæ asserentem*, *S. Leandrum juniorem* fuisse *Fulgentio* : ceteri hunc medium locant inter *Leandrum et Isidorum ordine* nascendi. Quo tamen natus sit aut obierit anno, veteres non produnt. Subscripsit *Decreto Gundemari Regis* æra 648, sive anno *Christi* 610, et *synodo Hispalensi II*, habitæ *Idibus Novembris*, anno 9. *Sisebuti*, æra 657, sive anno *Christi* 619. Unde liquet falli, primo *Thomam Trugillo*, qui tomo I, *Thesauri concionum*, *VIII Jan.* scribit, circiter annum *Christi* 600, obiisse. Secundo *Franciscum Tarapham et Lucium Marineum Siculum*, qui morienti, adfuisse *Leandrum fratrem* scribunt; *Marineus præterea funus* a *Reccaredo Rege* curatum : at *Leander et Reccaredus* minimum 18 annis ante illam *Hispalensem synodum* mortui erant. *Quintanadvennas* anno 638, ait obiisse, natum vero in *vita S. Leandri* scribit cum parentes ab *Agila Rege Hispalim* fuissent relegati : atque ita cum *Agilam* constet anno 554, occisum, vixisse *Fulgentium* oportet circiter 86 annos. Idem tamen in *Notis Maximum* citat scribentem anno 560. *Fulgentium natum* : at quod tunc ejus parentibus religionis gratia irrogatum fuisse exilium dicemus, regnante *Athanagildo*, rei *Catholicæ æquo*, si non etiam addicto? Demum obiisse scribit *superstite Isidoro germano* : ast *Isidorum auctor est Redemptus* ejus discipulus mortuum æra 674, *Christi* anno 636. Et certe *Honoratus Isidori successor* interfuit *concilio Toletano sexto* æra 676, *Christi* 638. V *Id. Januarii*. *Joannes Marietta* vult anno 620, obiisse *S. Fulgentium* : certum est, non prius; si quidem mense *Januario*. Idem vixisse annos 66 asserit, quod et *Mari-*

neus, Vasæus, Tarapha : ast *Paulus Spinosa* cum *Ambrosio Morale* 60. *Padilla* non diu post *concilium II Hispalense* fuisse *superstitem* conjicit, quod nulla deinceps ejus mentio fiat.

3 Hæc de ætate, parum expedita. Nunc de episcopatu, *Astigitano et Carthaginensi*. Est *Astigis*, vulgo nunc *Ecija*, *Bæticæ urbs antiqua*, quippe *Romanorum* (ut videre est in *Hispania Ludovici Nonii V. CL. cap. 18*) colonia, *Augusta firma nuncupata*, ad *Singulim fluvium* sita, qui nunc *Chenil* dicitur, et haud inde procul in *Bætîm* influit. *Episcopos olim proprios* habuit : e quibus præter *Fulgentium ejusque decessorem Pegasium*, et *Abentium successorem*, de quibus infra, *Stephanus concilio Toletano septimo* æra 684, et octavo æra 691, subscripsit; *Theodulfus duodecimo* æra 719, et decimotertio æra 721. *Decimoquinto* æra 726. *Nasidarbus per Desiderium Presbyterum*; *Arvidius decimosexto* æra 728. Nunc *Episcopo proprio caret Astigis*, sed *Archidiaconatus est Ecclesiæ Hispalensis*, ut scribit idem *Nonius*.

4 *Carthago nova*, quæ et *spartaria*, *Pœnorum opus*, inter principes olim *Hispaniæ urbes* habita, insigni portu quantævis classis capaci, a *Wandalis Gothisque eversa* fuisse traditur; sed parentum nostrorum memoria a *Philippo II. Hispaniæ Rege* instaurata atque egregie munita. *Episcopum proprium*, etiam ipsorum *Gothorum* temporibus habuit, sive is *Carthagine*, sive, quod quidam volunt, *Murciæ* (quæ magni nunc nominis, et regni caput, inter *Carthaginem et Valentiam*, ad *Straberum*, sive *Setabim fluvium*) sederit. Nam præter *Hectorem*, qui *concilio Tarraconensi* æra 554, sive *Christi* anno 516. *Episcopus Carthaginensis metropolis*, sive, ut alii codices habent a *Loaisa citati*, in *Christi nomine* *Episcopus*, subscripsit; laudatur a *S. Isidoro* cap. 29, de *viris illustribus*, *Licinianus*, sive *Lucinianus*, *Carthaginis spartariæ Episcopus*, qui temporibus *Mauritii Imperatoris Constantinopoli veneno*, ut ferunt, extinctus ab æmulis.

5 *Astigi Episcopus* fuit *Fulgentius*, ut ex *conciliis Hispaniæ*, et *Isidori per Braulionem* elogio patet. An *Carthagine*, disputatur. Negat omnino *Prudentius Sandovallius* et alii, qui putant id esse traditum a recentioribus, quod natus sit patre *Severiano Carthaginensis provinciæ Hispaniæ*, ut de *Leandro* agens scribit *Isidorus*. Vidimus e *bibliotheca Laurentii Ramiresii V. CL. Chronicon et Adversaria MSS.* quæ *Luithprando Ticinensi* tribuuntur, in his isthæc habentur : *S. Fulgentius bis fuit Episcopus Carthaginensis*, inde translatus *Astigim*, et postremo *Carthaginem*. Ubi paucos annos (duos videlicet) vixit in hoc episcopatu. Sed quæ sit horum *Adversariorum auctoritas*, haud satis nobis exploratum. Recentiores plures, qui saltem sedisse *Carthagine* tradunt; citat paullo inferius *vitæ scriptor*.

Episcopatus
Astigitanus.

Carthaginen-
sis.

An utrumque
gesserit Ful-
gentius.

§ II. Eruditio, scripta, virtutes.

Varia reliquisse *Fulgentium ingenii sui monumenta* asserunt recentiores, quorum nec *Isidorus* ejus germa-

Quæ scripse-
rit.

mus, nec Ildelfonsus, nec alii veteres meminere. Mariana lib. 6, cap. 1, Scripsit Fulgentius, inquit, librum de fide Incarnationis aliisque nonnullis questionibus, qui ad nostrum tempus conservatur. Enumerant Joannes Vassæus, Sandovallius, Quintanadvannas, Fulgentii commentarios in Evangelia, Esaiam, XII Prophetas minores, Pentateuchum, libros Regum: Addunt Quintanadvannas et Sandovallius commentarium in Psalmos. Paulus Spinosa lib. 2, Antiquitatum Hispanensium ait quædam eum Hebraice scripta reliquisse. Mirum est ea opera non proferri in lucem; quorum aliquin quia antiquiorem neminem testem habemus, neque affirmata opinione nostra esse ea volumus, nec pro vanis prætermissa.

7 Alii probabilius compositos ab eo existimant tres Mythologiarum libros, qui Fabii Furii Fulgentii Placiadis nomine feruntur. Christianus certe auctor fuit, qui passim quas exponit Gentilium ridet fabulas; et diserte sub finem præonii libri primi: Ergo nunc de Deorum primum natura, unde tanta malæ credulitatis lues stultis mentibus inolevit, edicamus. Et in fabula Mercurii: Si furtis præfuere Dii, non erat opus criminibus iudicem, ex quo culpæ habuere cœlestem auctorem. Quin et sacrorum voluminum profert testimonia, ut lib. 2, in fabula Herculis et Omphales, et de iudicio Paridis fabula 1, lib. 2, ubi ista addit: Prima igitur (vita) contemplativa est, quam apud nos Episcopi, Sacerdotes, ac monachi, apud illos philosophi gesserunt. Dubitat Sigebertus an horum auctor librorum sit S. Fulgentius Ruspensis: Quod si, inquit, is est ipse Fulgentius, qui tres libros Mythologiarum scripsit ad Catum Presbyterum Carthagini; hic certe omnis lector expavescere potest acumen ingenii ejus, qui totam fabularum seriem, secundum philosophiam expositarum, transtulerit, vel ad rerum ordinem, vel ad humanæ vitæ mortalitatem.

8 Eo potius inclinamus, ut Astigitano Antistiti adscribamus, quam Ruspensi, hos libros. Illud quidem quod inter Barbaros degerit Auctor, commune ambobus. Id in præfatione indicat: Non paves, inquit (Calliope,) musicum tuis receptare dogma penatibus; cum Barbarorum morem auscultaverim ita litterarios mercatus penitus abdicare, ut hos qui primis elementorum figuris vel proprium nomen descripserint, cassata inquisitione in carnificinam raptassent? Ast huic illa magis videntur propria, quæ in eadem præfatione: Addebatur his, quod etiam bellici frequenter incursus pedum domi radicem infigere jusserant, quo portarum nostrarum pessulos araneorum cassibus oppletos quispiam non videret. Et post: Intuemur arva, quibus adhuc impressæ bellantium plantæ muricatos, quod aiunt, sigillaverant gressus: et formidine menti nondum extersa, hostes in vestigiis pavebamus. Terrorem enim pro sui memoria miles hostis heredem reliquerat. Sed Troadum in morem ostentabamus alterutrum loca, quorum recordationem aut interneccio celebrior faciebat, aut præda. Tandem inter sentosa nemorum fruteta, quæ agrestis olim deseruerat manus, etc. Nec silet quæ fuerint bella, Francos scilicet inter ac Gothos, vel inter Gothos ipsos in Gallia Narbonensi, quæ ipsorum erat: Arbitrabar agrestem secure adipisci quietem, ut procellis curarum celantibus, quo in torpore urbana tempestas exciderat, velut halcyones niduli placitam serenitatem villatica semotione tranquillior agitassem: sopitisque in favilla silentii raucisonis jurgiorum classicis, quibus me Galagetici quassaverant impetus, defæcatam silentio vitam agere creditabam: ni me illuc quoque mœrorum improbiior angina sequeretur, felicitatisque noverca fortuna, quæ amarum quoddam humanis interserit semper negotiis, me quasi pedissequa sectaretur. Ac tandem, de Leovigildo fortassis aut Reccaredo Rege loquens: Sed quia numquam est malum immortale mortalibus, tandem Domini Regis felicitas, adventantis velut solis crepusculum, mundo tenebris dehiscens, pavores

abstersit. Denique præterquam quod stylo Ruspensis Fulgentii opera, et hi Mythologiarum libri plurimum differunt; Carthaginensis, Murciensis, aliarumque Hispaniæ Ecclesiarum traditione Fulgentio Leandri germano hos tribui, virorum gravium testimonio deducimus.

9 Non tamen ejusdem est Opus mirificum, sive Fabii Claudii Gordiani Fulgentii V. CL. libri xxiv, per singulos singulis litteris secundum ordinem diminutis. Ruspensis esse, absolute pronuntiat Sigebertus. Scripsit libros, inquit, quos prætitulavit Sine litteris; librum scilicet de Adam sine A, de Abel sine B, de Cain sine C, et ceteros secundum litterarum consequentiam. Ejus operis xiv priores libros ex vetusto cœnobii sui codice nobis descripsit Christianus le Roy Lætiensis in Hannonia monachus, vir eruditus cumprimis ac religiosus, gnarusque operis nostri de Sanctorum vitis adjutor, eoque tristiori nobis funere elatus 8 Septembris 1637, cum ob bellicos tumultus, occupato jam a Francis Landericiaco et Malbodio, ad urbem Montes se recipere Lætienses essent coacti. Ceterum in eo Lætiensi codice novem posteriores libridesunt. Ante Episcopatum a Ruspensi Fulgentium elucubratum hoc opus opinatur Aubertus Miræus V. Cl. Libyem se certe non uno loco Auctor fatetur, idque opus Xenophontis poetæ Græci imitatione aggressum. Conjectet aliquis Claudium fuisse, Gordiani filium, Fulgentii patrem; qui ex Italia, quo Genserici furor parentem exturbarat, reversus in Africam, avitis possessionibus ac domo spoliatus, merito illud libro 1, in publicas rapinas invectus, queri potuit: In his non lugentium luctus intenditur, non miserorum gemitus condoletur; sed solius colligendæ pecuniæ quoquo modo pernox computus ducitur.

10 Subjiciemus analecta quædam de S. Fulgentii virtutibus. Accurate is parere suos Decretis Conciliorum et sacris canonibus cogebat: ipse quoque in se apprimere severus, inedia se, vigilia, aliisque corporis afflictationibus macerabat. Ita Marietta, et Spinosa. Lucius Marineus inter cetera de eo ista scribit: Ceterum cum Ariana hæresis Christianos a Dei cultu conaretur abducere, convocato multorum Episcoporum et Hispanorum Principum concilio apud Toletum, Fulgentius concionibus suis et miris operibus Arianos omnes fortiter oppressit, et Christianos qui a fide Christi non nihil erant alienati, summa prudentia et exemplis ad exemplum Dei cultum reduxit. Brevius Vassæus: Interfuit concilio Toletano, in quo damnata est Ariana hæresis, et omnis Paganorum perfidia. Videtur uterque auctor Concilium Toletanum III intelligere, æra 627, anno Christi 589, 4 Reccaredi Regis habitum, in quo S. Leandri præcipue industria atque eruditio spectata, Ariana vero hæresis condemnata est. Interfueritne Fulgentius nobis non constat: nondum certe tum Astigitanus Episcopus erat, neque subscriptus reperitur. Tarapha nulla facta concilii Toletani mentione, Arianos omnes, inquit, cum vir esset eruditissimus, miris operibus suis fortiter oppressit. Potuit tamen concilio illi interfuisse sive Presbyter jam, sive adhuc privatus magnamque obtinuisse auctoritatem, quippe qui illustri ortus genere, Reccaredi Regis avunculus, exilium pro fide sub Leovigildo sororio perpeusus, doctrinæ prætereun opinione floreret.

11 Visitur etiam Astigi domus quam Fulgentius incoluisse creditur, in sanctimonialium virginum cœnobium conversa. At Mariana Florentinæ sororis domum monstrari Astigi scribit.

VITA

Hispanice scripta

ab Antonio Quintanadvannas Soc. JESU.

CAPUT I.

Vita ante Episcopatum.

Natus est Fulgentius Severiano Carthaginis Hispanicæ Duce, sive militum Præfecto, et a Theodora Theodorici

at non item
libros singulis
alphabeti lit-
teris carentes.

Alia S. Ful-
gentii virtu-
tes,

zelus.

domus.

a

An Mytho-
giarum li-
bros,

an S. Fulgen-
tius Ruspensis,

videri Asti-
gitani esse:

*S. Fulgentii
parentes,*

b

c

institutio.

d

e

f

doctrina.

g

h

libri,

i

k

l

m

n

cognomen.

o

zelus,

p

exilium.

Theodorici Ostrogothorum Regis *b* filia, cujus in Leandri et Isidori fratrum ejus historia supra meminimus. Cum essent pii parentes Catholicæ religionis gratia Hispalim *c* relegati, nobile hoc pignus, Fulgentium, inquam a propitio numine susceper, domesticaque disciplina ad omnem morem honestatem ac virtutum heroicarum decus formarunt. Accessit Etherii institutio; Episcopi, ut reor, *d* Bastitani, qui concilio Toletano *e* anno primo Flavii Gundemari Regis interfuit; vel Eutherii Episcopi, ad quem Vigilii Papæ extat *f* epistola.

2 Hinc litteris egregie excultus Fulgentius, atque in primis non vulgari variarum peritia linguarum, Græcæ, Syriacæ, Hebraicæ, Gothicæ, Latinæ, *g* Italicæ, *h* Arabicæ; sed præcipue divinorum librorum intelligentia. Argumento sunt edita ab eo volumina, etsi multorum memoriam tempus abolevit: memorantur ejus eruditissimi commentarii in Pentateuchum, libros Regum, Isaïæ et duodecim minorum Prophetarum oracula, Psalmos, Evangelia. MS. ejus volumen asservat regium cœnobium *i* Oniense, instituti Benedictini. Alius codex, ab annis *k* minimum ducentis litteris Gothicis descriptus, extat in sanctæ Cordubensis Ecclesiæ bibliotheca, qui Liber de fide inscribitur. Composuit hunc Fulgentius cum Carthagine exularet, et Scarilæ Abbati monasterii S. Leocadiæ dedicavit. Liber vero de Verbi incarnatione, qui in secundo Concilio Hispalensi citatur, opus est *l* S. Fulgentii Episcopi Ruspensis, gente *m* Toletani, quem quidam cum nostro confundunt, nominis similitudine decepti, et ipsorum proprii et Ecclesiarum quas rexerunt, cum ille *n* Carthaginis Africanæ, hic Hispanicæ Præsul fuerit. Hunc vero non esse illius libri auctorem vel inde patet, quod in eo concilio, in quo hic noster intererat, citatur cum Sancti titulo, quæ appellatio coram adstanti nequaquam tribueretur. Libri Mythologiarum vulgo ei adscribuntur. Ab his aliisque præclaris operibus, habitisque ad populum de fide Catholica sermonibus, cognomen adeptus est Doctoris illustris, et celebris in toto orbe Doctoris, quo illum citat S. Julianus *o* in concilio Toletano XV.

3 Par erat eruditione ejus zelus animi, quo ad propugnanda Catholicæ religionis dogmata ferebatur. Eximius studiorum illius quæstus, crebræ cum Ariani disputationes, quibus illorum confutabat errores. Incidit in ea tempora bellum quod adversus parentem Leovigildum *p* S. Hermenegildus gessit. Eadem Fulgentii, quæ plurimorum aliorum Antistitem, insigniumque virorum fuit fortuna. Hispali Carthaginem in avitum solum pulsus est: ubi gravissimos labores ærumnasque tulit. In angusto domicilio comorans, assidue et hæreticos refellebat, et animabat Catholicos. Complures ad S. Hermenegildum, sororis suæ filium captivum litteras dedit, quibus ad fidei intrepidam professionem, martyriique certamen adhortabatur.

a Aliis Turtura dicitur, aliis Theodosia. *b* Idem hic Auctor ante in S. Leandri vita, uti et alii, non Theodorum, sed ipsum Severianum, Theodorici Regis ex Sanctia filium faciunt. Consentit Lucas Tudensis æra 549 et 610. At si id verum est, cur Amalasuentam filiam, et non Severianum filium sibi Gothi, mortuo Theodorico Regem adsciverunt? Sandovallius Theodorici II, Gothorum in Gallia Regis filium facit Severianum: at non fuit is Amalarici, ut existimat, tutor aut patruus, a cujus avo Eurico occisus est. *c* Ab Agila Rege, ut hic Auctor scribit in vita S. Leandri, sicque ante annum Christi 554, quo occisus Agila.

d Basti, vulgo Baza, civitas olim Episcopalis in citeriore Hispania, nunc Accitano Antistiti subest. *e* Æra 648, sive anno Christi 640. Nondum tamen Episcopus fuit, cum Fulgentium erudit. cum Theodorus ejus decessor æra 627. Christi anno 589, concilio Toletano III, subscripserit. *f* Data Joanne V. C. Cos. cui isthic collega additur Volusianus, qui in Fastis Cuspiniani et aliis deest. Fuit autem ille annus Christi 538. *g* Quatuor in Italia eo tempore præcipuæ gentes erant, quæ propria usæ sermone, (præter Francos, qui quandoque isthuc belli causa irrupere) Romani, Græci, Gothi, Langobardi: ex earum permistione linguarum Italica nata est; at non omnino verosimile est, jam tum adolescente Fulgentio ita eam aut receptam usu aut excultam fuisse, ut eam addiscere qui primas illas nossent, operæ pretium ducerent.

h Multo etiam de hac magis ambigimus: nam quod illi cum Arabibus adolescenti fuisse commercium dicemus? Probabilius de Punica, Coptica, Maurica, Gallica, liceret suspicari. De Arabica tamen etiam Marineus Siculus. Joannes Vasæus, Sandovallius testantur. At Thomas Trugillo cum de hoc Fulgentio agit, una Ruspensem laudat, quem Ghaldæ, Arabicæ, et Hebrææ linguæ peritum fuisse, ait, non probat. *i* Illustris hujus cœnobii foundationem narrat Antonius Yepes Annalium Benedictin. centur. 6, an. 1011, cap. 1 et 2, Mariana lib. 8, cap. 11. *k* Padilla centur. 7, cap. 13, scribit volumen illud videri plusquam 500 annorum. Idem tradit Martinus Roa. Ejusdem libri meminit Mariana lib. 6, cap. 1. *l* Est id luce meridiana clarius, si ipsa legantur verba concilii cap. 13, quæ sunt ex cap. 2, S. Fulgentii Ruspensis de Incarnatione et gratia. *m* Ita plures alii Auctores Hispani. Vitæ ejus scriptor *οὐζυγος* 1 Januar. tradit in Tellepte civitate provincie Byzacenæ natum; avum vero ejus Senatorem Carthaginensem fuisse. An oriundus ex Hispania, in nemine adhuc antiquorum legimus. S. Isidorus lib. de scriptorib. simpliciter Afrum vocat, uti et Padilla cent. 7, cap. 13. *n* Magna ille quidem Carthagine pro Catholica religione certamina subivit, ejus tamen Sedis Episcopus non fuit, ut ex vita patet. *o* Habitum illud est æra 726 an. Christi 688, præsidente Juliano Metropolitano Toletano. At de S. Fulgentio Ruspensi isthic sermonem esse arbitramur. Ita enim habet: Tertium sane quartumque capitulum contentes, non solum sensum, sed et ipsa pene verba ex libris BB. Ambrosii atque Fulgentii nos prælibasse monstravimus, quibus ea prædictos viros dogmatizasse scimus. Quos quia celebres in toto orbe Doctores feriat Ecclesiarum Dei vota percenseant, non illis est succedendum, sed potius subcumbendum: quia omne quod contra illos sapitur, a rectæ fidei regula abhorre sentitur.

p 13 April. S. Hermenegildi vitam dabimus. Obsessus est a patre Hispali an. 582, qua sequenti anno cum aliis pluribus urbibus et castellis expugnata, captus est Cordubæ Hermenegildus; atque anno post interfectus. Ita Joan. Bielar.

CAPUT II.

Gesta in episcopatu, obitus.

Omnis illa cum Leovigildi morte sedata est tempestas, secutaque et reip. et religionis toto regno mutatio. Utinam omnes quæ Regum morte fiunt mutationes, talis semper animorum conversio sequeretur! Gubernacula Recaredus suscepit, *a* extorres Episcopos aliosque restituit. Reversus igitur Hispalim Fulgentius, illustri semper sanctitatis et doctrinæ fulgens splendore. Inde Carthaginem denuo profectus, ut Dominico Antistiti in regenda diocesi auxilio esset, cui et paullo post vita functo in Cathedralam successit. Præfuit circiter octo annos pari sanctimonie ac sapientie laude; quippe qui et Cleri mores severiore disciplina adstringeret, et populi spiritualia emolumenta promoveret, et hæreses extirparet. Astigitanam Ecclesiam tunc *b* Pegasius administrabat: in qua nescio quid turbarum extitit, ad quas componendas censuit Rex ei Ecclesiæ præficiendum Fulgentium, ratus ejus prudentia ac sanctitate et rem tantam expediri et pacem posse secure stabiliri. Itaque evenit. Nam et felicem exitum, et gloriosum lucrum Fulgentii sollicitudo consecuta est, cum Ecclesiæ illius augmento, Arianæ perfidiæ ruina, amplificatione Catholicæ religionis. Frequens ad populum dicebat, suæque Ecclesiæ et temporariis et spiritualibus invigilabat emolumentis, ad quæ mirum quantum gnavi Antistitis præsentia ac sollicitudo valet. Anno Christi dcx concilio Toletano interfuit, quod Flavius Gundemarus Rex convocarat; an. dcxix. Hispalensi cui Isidorus præerat: suntque *c* isthic quædam inter Astigitanam, Cordubensem, ac Malacitanam Ecclesias decisæ controversiæ.

3 Gravis jam atate et morbis Fulgentius, ea solum caussa, ut creditur, *d* Astigitanam insulam posuit, concessitque Carthaginem, salubrius sibi isthic cœlum fore ratus. Aut sane, quod S. Justæ Archipresbyter tradidit, secundo lectus est Ecclesiæ illius Antistes, non jam Carthagine fixurus Sedem, sed Murcia, quo erat, diuturnis bellis excisa Carthagine, translata: quæ mutatio Gundemari Regis decreto confirmata est. Exegit vero Fulgentius sive Murcia sive Carthagine, sex circiter annos, singulari studio animique exercitatione ad exitum sese comparans: qui unus ei toto vitæ decursu assidue propositus scopus fuit; atque esse deberet iis qui in illustri fortassis constituti gradu dignitatis, sibi que de præsentibus blandientes felicitate, minus se violento mortis debito obnoxios

QUINTANA
VENNAS

Fit Episcopus
Carthagine,

dein Astigi:
b

c

d
redit Cartha-
ginem:

parat se ad
mortem:

obnoxios cogitant. Mortis meditationem inflammata aeternae beatitudinis desideria comitabantur.

6 Porro cum migraturum se brevi praesagiret, S. e Braulionem, et, quem velut germanum unice diligebat, f Laurum Gaditanum Episcopum rogavit, ut sibi animam agenti praesto essent. Fuit ea pretiosa mors in conspectu Dei: quippe sacro viatico aliorumque praesidio sacramentorum munitus, psalmos pie recitantibus, lacrymasque ubertim fundentibus Episcopis, animam exhalavit, Angelorum mox obsequio ad thronum gloriae deportatam. Contigit haec ejus gloriosa migratio, uti Marcus Maximus scripsit, anno dcccxxxviii cum Romanum Imperium Heraclius, Sedem Apostolicam Honorius, S. Isidorus Hispalensem Cathedram, regnum Hispaniae Cyntila tene- ret. Satis inter omnes convenit mense Januario excessisse: de die variant auctores, aliis primum ejus diem, aliis 16, prodentibus: antiqua breviaria octavum habent: nunc decimoquarto colitur.

a Rodericus Toletanus scribit (et assentitur Mariana lib. 5, c. 13.) Leovigildum, dum infirmitate acriter torqueretur, praecipisse filio Reccaredo ut Episcopos ab exilio revocaret, et Leandrum Hispalensem et ejus germanum Fulgentium Astigitanum, qui doctrina Ecclesiastica fulgebat insignis, tanquam patres audiret, et eorum monitis obediret. Sed nondum Astigi Episcopum fuisse Fulgentium manifestum est ex sequentibus de Pegasio decessore. In quo et Trugillo falsus, qui mortuo Leovigildo, rediisse ad Ecclesiam suam (Astigitanam) Fulgentium scribit, et in ea sanctissime vitam finivisse. b Anno Christi 589, aera 627. Reccaredi 4, subscripsit concilio 3 Toletano servandus Diaconus illius nomine. c Actione 1 et 2. d Contigit id ante aera 671, sive annum Christi 633 quo concilio Toletano 4, subscripsit Abentius Astigitanae Ecclesiae Episcopus. Sed gravissime fallitur Auctor dum Gundemari Regis auctoritate confirmatam hanc mutationem scribit, cum is septem annis ante concilium Hispalense obierit. e Colitur S. Braulio sive Braulius, 26 Martii. f Ab aliis Laureanus vocatur, Laura a Marietta.

CAPUT III.

Translatio, alii honores.

Conditum ejus corpus ab Episcopis in Cathedrali basilica Carthagine: sed triginta quatuor ab obitu ejus annis, Hispalim a translatum est, cumque germanorum ejus Leandri, Isidori, ac Florentinae reliquiis locatum, in aede SS. Ruffinae et Justae, quam in eum finem aedificarat S. Leander, ea urbis regione qua nunc ejus eremitorum visitur ad portam Cordubensem. Supra sepulcrum crux argentea erecta, cui eorum epitaphium insculptum. Potita est nobili hoc thesauro Hispalis usque ad incursionem Mauro- rum. Tunc enim in montes b Guadalupae oppido propinquos SS. Fulgentii et Florentinae corpora, atque Deiparae imago Guadalupensis deportata. Isthic recondita, ignotaque mansere ad Alphonsi XI tempora, quibus Fulgentii ac Florentinae corpora ad Berzocanam pagum reperta. Pars Carthaginem ac Murciam deinceps delata, pars ad Cathedralem Abulensem Ecclesiam, atque ad Guadalupaeum coenobium.

8 Singulari veneratione cultus a Christianis est Fulgentius inde a primo post ejus excessum seculo, multisque coelitus miraculis illustratus. Extat festi illius memoria in vetustissimis Hispalensis Ecclesiae breviariis. Retenta diu ea religio, dein annis aliquot interrupta, restituta tandem anno mdcxxiv sancitumque ut officio de Doctore, duplici secundae classis, celebretur. Primae classis solemnitas cum Octava ei ut Patrono Carthagine et Placentiae exhibetur: hic, quod Berzocanae sub Placentina diocesi ejus extent reliquiae; illic vero, quod eam olim Ecclesiam rexerit. Veneratur eum quoque, velut sui instituti alumnum, uti graves auctores tradidere, ordo S. Benedicti. Astigis ejus doctrina, exemplis, Cathedra, nobilitata, praecipuum illum a Divis tutelarem sibi adoptavit: statuitque ut collegium Societatis Jesu, quod insigni munificentia et pietate coeptum, constanti ad praestandos sumptus magnitudine animorum, perfectum est, S. Fulgentio dicaretur: utque eximii illius Doctoris patrocinio ac tutela gauderent praeclarae isthuc

erectae scholae, tam illustri urbe dignum opus; in quibus omni instituitur virtute et scientia juvenus, Grammatica, Rhetorica, Philosophia, Theologia. Celebratur qui illi sacer est dies publica Cleri, religiosorum ordinum, Capituli supplicatione: iidemque solemnitati, quae in collegio eodem peragitur assistunt.

9 Meminere S. Fulgentii antiqua c breviaria Hispalensis Ecclesiae, d S. Ildefonsus, e Primus Cabilunensis Episcopus, f Rodericus Archiepiscopus Toletanus, g Marineus Siculus, h Franciscus Tharapha, i Maurolycus, k Julianus Petri, Marcus Maximus, Luitprandus, l Joannes Vasæus, m Joannes Mariana, Ambrosius Morales, Laurentius et n Franciscus de Padilla, o Prudentius Sandovallius, p Rodericus Carus, Rodericus Yopez, Æmilianus, q Christophorus Brawerus, atque alii qui vitas Sanctorum, ac historias Hispalensem, Carthaginensem, Placentinam, Guadalupensem, ac Regum Gothorum scripsere, ac praecipue r Martinus de Roa e Societate Jesu, gravis auctor et eloquens.

a Ejusdem translationis meminit Marineus, Tarapha, Primus Cabilunensis. Disputat de ea pluribus Padilla.

b Hujus oppidi muros annis Guadalupae (Mauris Guada aquam aut flumen significat) alluit, qui deinde in Anam cadit. Imaginis Virginis Deiparae a S. Gregorio ad S. Leandrum missae. hic cum aliis reliquiis a Sacerdotibus aliquot Hispalensibus in marmoreo sepulchro, adjunctis litteris in rei memoriam, ingesta tellure conditae, ac deinde tempore Alphonsi XI, circa annum Christi 1330, inventae, historiam breviter commemorat Ludovicus Nonius V. Cl. in sua Hispania cap. 61 et fusius Gabriel Talavera monasterii Guadalupae (quo est ordinis Hieronymiani) Prior, in Historia Guadalupensi. A Guadalupa duabus aut tribus leucis distat Berzocanam, tradit Franc. Padilla Centur. 7, cap. 14. Berzocanum alii vocant. Hinc S. Fulgentii et S. Florentinae sororis reliquias Murciam translatae a Sanctio de Avila Episcopo Carthaginensi. anno 1594, scribit Marietta. c Edita, ut ad marginem indicat Auctor, an. 1510, 1531, 1555, 1558. d Nusquam in Ildefonsi editis operibus Fulgentii nomen reperimus: meminit S. Braulio, in elogio Isidori. e In Topographia sanctorum Martyrum, edita cum Maurolyci Martyrologio, verbo Carthago nova. f De reb. Hispan. lib. 2, cap. 14. g De reb. Hispan. lib. 5. h Canonicus Barcinonensis lib. de Regibus Hispaniae in Luyba II. i In Martyrologio I Januarii, ubi de S. Fulgentio Ruspensi agens, isthuc addit: Fuit et alius Fulgentius Carthaginis novae Episcopus, et Leandri ac Isidori Pontificum Hispalensium frater. k In Adversariis num. 462.

l In Chronico rer. Hispanic. ad an. 591. m Lib. 5, cap. 13 et lib. 6, cap. 1. n Historiae Ecclesiast. Hispan. centuria 6, cap. 50 et centur. 7, cap. 13. o In vita S. Leandri, ubi tradit monachum Benedictinum fuisse sed nullo vetusti scriptoris testimonio id confirmat, uti nec Constantinus Cajetanus, qui in vita S. Isidori vocat Fulgentium religionis Benedictinae jubar lucidissimum.

p Lib. 2, Antiquitat. Hispal. cap. 11. q In Notis ad vitam et regulam S. Leandri. r Lib. 2, de SS. Astigitanis cap. 5. Quem librum diu antea quassatum, insperato nacti sumus, parte jam hujus Vitae excusa.

CAPUT IV.

Probatio eorum quae relata sunt.

Natum Hispali Fulgentium testatur Maximus aera 598 Fulgentius nascitur Hispali patre exule in ea urbe, excisa Carthagine. Luitprandus nu. 226. Fulgentius et Isidorus nati sunt Hispali.

Fuisse prius Carthagine Episcopum asserit Episcopus Cabilunensis, Marineus Siculus, Tarafa, Vasæus, Laurentius Padilla, Æmilianus, Breviarium Hispalense editum an. 1510 et 1531, certaue ea habetur traditio. At prius Astigi sedisse contendit. P. Roa alique. a Maximus Fulgentii fere aequalis, priorem sententiam confirmat an. 598. Fulgentius ex Carthaginensi Episcopo Hispaniae, fit Episcopus Astigitanus in Batia, ut seditio exorta ex Praesule sedaretur. Arbitror ab aliis prius Astigitanae Ecclesiae tradi praefuisse, quod Carthagine obierit, cum ante Astigitanus fuisset Episcopus, aut fortassis quia revera secundo Carthaginensis Episcopus factus, uti tradit Julianus advers. num. 563. S. Licianus, inquit, praecessit in Sede Dominicum et Fulgentium bis Episcopum Carthaginis. Idemque repetit nu. 570 et 571.

De obitu ejus Carthagine, et translato Hispalim corpore, Breviaria et auctores citati. Versus cruci insculpti sunt isti:

Crux

Corpus trans-
fertur Hispa-
lim:

a

b

absconditur:

reperitur.

Festum S. Ful-
gentii.

Collegium So-
cietatis ei di-
catum.

c
d e
f
g h i
k
l m
n
o p
q

r

a

EX VARIIS.

Crux hæc alam gerit geminorum corpora fratrum
 Leandri Isidorique, priorum ex ordine vatum,
 Tertia Florentina, Deo devota perennis.
 O quam composite concors hæc digna quiescit !
 Isidorus medius disjungit membra duorum.
 Hi quales fuerint, libris inquirito Lector :
 Cognosces et eos bene cuncta fuisse locutos.
 Cum quibus hic recubat Fulgentius. Inspice tres hos
 Spe certa plenosque fide super omnia claros :
 Dogmatibus cernas horum crevisse fideles,
 Ac reddi Domino quos impia cura tenebant.
 Utque viros credas sublimes vivere semper,
 Aspiciens pictos sursum contende videre.

*Epigramma S. Ildephonsi de S. Fulgentio,
 relatum a Juliano Perez.*

Fulgenti, nova Carthago quem reddidit auris,
 Teque nimis felix postmodo patre fuit :
 Inde patrem recipit te gaudens Astigis unda,
 Qua fruitur Bætis, teque magis fruitur.
 Corrigis effrænes mores, vitamque tuorum
 Erudis exemplo Doctor et eloquio.
 Hispalis ipsa tuos cineres cum fratribus aptat :
 Tres eadem fratres continet urna simul.

a Imo jam ab eo citati Tarapha, Marineus. Vasaus.

DE S. CADEOLDO, SIVE EDALDO, VIENNENSI EPISCOPO IN GALLIA.

CIRCITER
 AN. DCCXCVI.
 XIV JANUARI.
 S. Cadeoldi
 natalis.

nomen,

successor,

ætas,

reliquia
 S. Pauli ei a
 Papa missæ.

Viennæ in Gallia XXXIV Episcopus sedisse S. Cadeoldus traditur. De quo Ado in Martyrologio, Beda vulgatus; Molanus et Carthusiani Colon. in Addit. ad Usuardum, Galesinius, Ferrarius : Apud Viennam Cadeoldi Episcopi. addunt Wion et Hugo Menardus : et Confessoris, admirandæ sanctitatis et parsimonie viri. Refert eum quoque in Martyrologio Benedictino Dorganius. Varie ejus effertur nomen : est enim Adoni vulgato Cæoldus; MS. S. Laurentii Leodii, Caocoldus; MS. Florario et MS. Bavarico Bedæ, Cæoldus; Carthusianis Colon. Eoldus; Molano, et Martyrol. Germanico, Caldeoldus; Claudio Roberto, Caldeolus, Cadeolus, Edaldus; Joanni Chenu, et Joanni Boscio in Bibliotheca Floriac. Edaldus, Evaldus, Cadeoldus, Cadeolus; Wioni Cadeoldus, Cadoldus, Caldeolus; Antonio Demochari Caldeolus, et Landalenus; ceteris Cadeoldus.

2 Mendum irrepsit in catalogum Episcoporum Viennensium apud Democharem, Chenu, Robertum, Boscium; ubi Sindulfo successisse traditur Edictus, huic Cadeoldus, inde Dadolenus, Bobo, Georgius. Interfuit Sindulfus Concilio Remensi sub Sonmatio circiter annum Christi 630. Cabilonensi Landalenus circiter 650. Ad Edictum traditur Agatho Papa, ejusque successor Leo, litteras dedisse initio anni 682, ut supra ad ejus vitam X Januarii nu. 5 diximus. Unde conficias Landalenum, quod voluit Demochares, non esse Cadeoldum; aut certe non successisse Edicto : sed potius Dadolenum, qui aliis Dolinus, Dolomus, Dodolinus; eumque ante Edictum reponendum videri. Et Saussaius quidem in Supplemento Martyrologii Gallicani 1 Aprilis eundem Dadolenum et Landalenum esse existimat, ut ad eum diem dicemus : at XIV Januarii Cadeoldum Edicto successisse scribit.

3 Cadeoldo Viennensem Ecclesiam administrante, rerum potitum in Oriente Justinianum, apud Francos Clodoveum Dagoberti filium ac Theodoricum, scribit Boscius; et S. Willebrordum a Sergio Papa consecratum Episcopum, Justinianum quoque imperio exutum. Ast in Clodoveo falli videtur : nam Clodoveus Dagoberti filius anno 660 decessit, quando Cadeoldus Edicti successor necdum Episcopatum erat adeptus. Potius Clodoveum III, Theodorici filium scribere debuisset : hic enim anno Christi 690 regno admotus, Justiniani Rhinotmeti 6 tenuitque id ad 694, Sergii Papæ 7, quo Justinianus naribus truncatis relegatus est. Sequenti vero anno Episcopalis infulus ornatus ab eodem Sergio est Willebrordus.

4 Recitat Boscius hanc Joannis V, Papæ, qui a 22 Julii 685 ad 2 Augusti 686 sedit, epistolam ad Edaldum, sive Caldeoldum : Joannes Episcopus Edaldo Viennensi Archiepiscopo. De officiis Missarum, de quibus in litteris vestris requisistis, sciat caritas vestra, quia varie apud diversas Ecclesias fiant :

aliter enim Alexandrina Ecclesia, aliter Hierosolymitana, aliter Ephesina, aliter Romana facit : cujus morem et instituta debet servare Ecclesia tua, quæ fundamentum sancti habitus ab illa sumpsit. Venerabilis pallii usum per sanctum Presbyterum vestrum Felicem tibi destinavimus, nolentes te privari antiquo B. Petri munere; simul mittentes de capillis S. Pauli, ut esset Ecclesiæ vestræ illius intercessionem solatium, per cujus discipulum suscepit primum religionis honorem. Benedictio Apostolorum vos ab imbre malignorum custodiat. Quem hic Pontifex S. Pauli discipulum, primumque Evangelii apud Viennenses præconem memorat, is est S. Crescens, de quo 29 Decembris, et 27 Junii agemus. Joannes Chenu dicit ad Cadeoldum misisse Joannem Papam pretiosa munera; reliquias nimirum S. Pauli Apostoli. Quod vero Concilio Cabilonensi ait subscripsisse, uti et Wion, jam diximus minus probabile videri. Ferrarius 19 Januarii in Notis, hanc epistolam vult esse Joannis IV, Papæ, qui ab anno 639 ad 2 Oct. 641 sedit.

5 Ex monacho, inquit Wion, et Abbate Grimanense, ut habetur in vita S. Clari Abbatis apud Surium tomo 1 factus est Viennensis Episcopus. Chenu quoque : Monachus ordinis S. Benedicti et Abbas Grimonensis Viennæ, S. Edito in Episcopatu Viennensi suffectus est. Idem tradit Saussaius. In vita S. Clari 1 Januarii, cap. 2, nu. 3 ista habentur : Erat tunc temporis vir strenuus et Deo placitus Viennensis Ecclesiæ Pontifex Cadoldus. Monasteria tam viro- rum quam sanctimonialium sub sancta professione viventium, pia districtione, tam in civitate quam extra muros civitatis, hæc præcipue erant quæ regebat : Grinianensium cœnobîa, a sanctis Pontificibus urbis fundata; in quorum maximo ossa beatissimi Ferreoli Martyris condita venerabantur. Sanctimonialium beatæ Virginis Columbæ triginta monachas habens. Et pluribus aliis recensitis subditur : Alia quoque venerabilia Sanctorum in unum conversantium habitacula ad sexaginta, sub cura Pontificis degentia, in Viennensi diœcesi satis ordinabiliter sita erant. Ex quibus nemo confecerit eum monachum fuisse, nisi aliunde id testatum sit, nedum Abbatem Grinianensem potius, quam S. Petri, S. Marcelli, S. Vincentii, aut alicujus alterius ex enumeratis isthic cœnobîis. Quod vero Saussaius scribit, horum cœnobiorum nonnulla construxisse Cadeoldum, et universa aluisse, id ex vita S. Clari elici non potest : potest vero, quod addit, universa fovisse, ac rexisse maxima cum pietate et singulari prudentia.

6 Joannes Boscius obiisse S. Cadeoldum scribit XIV Kal. Februarii; quo die Ferrarius : Viennæ in Gallia S. Edaldi Episcopi. Ceteri XIX Kal. Februarii eum referunt. Alius Eoaldus, sive Evoldus, ejusdem Ecclesiæ Episcopus fuit, de quo agemus 7 Julii.

VITA S. STEPHANI

FUNDATORIS COENOBII AD LACUM ANSERUM.

Ex Menæis Græcorum.

SEC. VIII.
XIV JANUARI.

a
b
S. Stephanus
lustrat Syriæ
monasteria :

c
d
e
f
cohabita
S. Germano :
g

monasterium
ad Lacum an-
serum insti-
tuit :

sancte mori-
tur.

h

Sanctus Pater noster a Stephanus, ex Oriente profectus, nobilis, quemadmodum magnus Job, a puero religiosam vitam æmulatus, b cœnobii virorum ad Jordanem et solitudinem, necnon et c S. Euthymii, et Sabbæ, et Theodosii asceteria lustravit : et explorata singulorum vivendi ratione, postea d Leone Isaurico imperante Constantinopolim venit, hospitio ab sanctissimo Patriarcha e Germano f acceptus. Apud quem aliquamdiu moratus, plurima ab eo didicit, magnumque inde fructum percepit : atque in rebus agendis salutari cum consilio juvit. Hinc illud est cœnobium, quod ab g Anserum lacu nomen accepit, ab ipso conditum : in quo ipse vixit, et magnum numerum monachorum coegit, quos in religiosa disciplina et per exhortationes pias in Domino excoluit, ut ad perfectionem ætatis plenitudinis Christi aspirarent. Cum ergo vitam præclare exegisset, et ex præsentibus experimentis futuræ felicitatis et consortii gustum percepisset et demonstrasset, cum jam hinc emigraturus esset, præmissa cum gloria anima, (quemadmodum qui puriorem mentis aciem habebant viderunt, multisque aliis denarraverunt) e terrestri domicilio ad cœlestem aulam h evolavit.

a Raderus ad hunc diem : De multis, inquit, hoc nomine sanctis viris Joannes Moschus in Limonario. Quis tamen sit hic Stephanus, ad Lacum anserum Abbas nondum legi. Verum Joannes Moschus nihil de hoc S. Stephano scribere potuit, quo centum et amplius annis senior fuit : nam Moschi corpus Roma, ubi obierat, anno 619, vel 620. Indictione 8, delatum fuisse ad monasterium S. Theodosii Cœnobiarchæ diximus supra XI Januar. in prolegomenis; Stephanus vero sub Isaurico Constantinopolim venit.

b Pleraque describuntur a Joanne Moscho in Limonario, seu Prato spirituali, qui est liber 10, de vitis Patrum, nonnulla a Theodoretō in Philotheo.

c S. Euthymii vitam dabimus XX Januar. S. Sabbæ V Decemb. multa de ipsis, ac horum situ monasteriorum diximus ad vitam S. Theodosii XI Januarii et dicemus ad vitam S. Euthymii.

d Imperium adiit Indict. 43, Martii 23, an. Ch. 717. Interit Junii 18. Indict. 9, an. Ch. 741.

e Hunc celebrabimus cum Martyrol. Rom. XII Maii.

f Imo ab eo ex Palæstina evocatus, ad regendos monachos disciplina solutos, dicitur in Menologio Græcorum citato a Baronio tom. 9, ad annum Ch. 730, num. 7.

g Græce Ὁ ἁγὸς Ἰωάννης ὁ ἀνὴρ. Non procul Constantinopoli esse arbitratur Raderus. Constantinopoli sanctitate claruisse ait Baronius ex Menologio.

h Menæa hoc die cum referunt. al Menologium a Baronio citatum anniversariam diem illius agit XIII Januarii. Sepultum in monasterio a se condito hoc distichon innuit :

Τῷ ἁγῷ Ἰωάννῳ τὴν μονὴν δειμαμένην,
Θεῷ Στεφάνῳ λάκκῳ ὠρύχθῃ τάφου.
Qui Lacus anserum cœnobium construxit,
Divino Stephano lacus sepulchri effossus est.

DE B. ENGELMARO EREMITA MART. IN BAVARIA.

INITIO
SEC. XII.
XIV JANUARI.
B. Engelmar
natalis,

vita,

sanctitas,

vita scriptor,

scriptoris
ætas.

Ferrarius in generali SS. catalogo, XIV Januarii : In Bavaria B. Engelmar eremitæ, et iterum XXIV ejus rationem nullam affert. Hoc certe, sive proximo post octavam Epiphaniæ die, interfectum esse, infra patebit. Citat ille Annales Baviaræ. Henricus Canisius tomo 6, Antiquæ lectionis origines Windbergenses ex ejusdem cœnobii vetusto codice vulgavit, inque iis B. Engelmar gesta; quæ elegantius reddidit Raderus to. 1, Baviaræ sanctæ, citans Bruschi schedas, ut in B. Wilhelmo ibidem fatetur, ineditas; ac deinde Brunnerus Annal. 11, nu. 8, titulo S. Engelmar eruenta mors. Quod sanctitatis honestamentum ei recte tribuitur, cum in vita jam ab annis prope 500, scripta cella S. Engelmar, cœlitusque designati Martyris patrocina celebrentur; et Raderus testis sit hodieque Winburgi celebrari.

2 Illarum porro originum et vitæ scriptor, instituti Præmonstratensis sectator fuit, ac cœnobii Windbergensis alumnus. Testatur ipse : Anno 1142 ab incarnatione Dominica, gubernante monarchiam Rege Conrado, præsidente diocesanæ nostræ Ecclesiæ venerabili Henrico Episcopo; anno primo ingressio- nis venerandi Patris et provisoris hujus loci Gebhardi, etc. et paullo post : Consecravit autem ea altaria D. Stileo Olmuciensis Episcopus, de provincia quæ est Moravia, vir magni nominis et meriti, tam spiritualibus quam laicis acceptus et gratus personis, amator religionis quantum ad professionem nostri ordinis, scilicet Præmonstratensis.

3 Virisse autem sub ejusdem monasterii, adeoque ordinis, primordia videtur. Nam de Rudberto primo Windbergensi Præposito loquens, ait : Supradicto Rudberto, olim duntaxat populari Presbytero, nunc autem et aretioris conversationis æmulo. Et ante de B. Guilielmo loquens : Per quem (prophetiæ spiritum) cum multa prædixerit, ut nobis beatæ recordationis altrix ejus Comitissa Luitkardis retulit, etc. Videtur priorem libelli partem, vitamque S. Engelmar ipso adhuc superstite Rudberto scripsisse, quod particula illa nunc indicat; cetera deinceps adjecisse, ut quæque

gesta sunt, usque ad majoris basilicæ dedicationem anno 1167, Indict. 1, IV Kal. Decemb.

4 Ejus fides constat, quod referat solum vel a se coram inspecta, vel ab oculatis accepta testibus. Verum quod Sanctis natalem duntaxat diem adscribat, anno, quod in promptu erat, non expresso, scriptor indiligens censetur Brunnero libro citato, nu. 2, Engelmarus quidem quo aut ætatis aut Christi anno obierit, penitus silet : quo ad secundam eremum transierit, veluti per transennam indicat, dum S. Gregorii ejus in anachoreticis magistrî mortem memorat, quæ 23 Septembris 1093 contigit.

5 Inter Reginum Hissumque annes, quorum hic e regione Passavi, ille Ratisbonæ Danubio miscetur, ad Bohemiæ confinia, celebri et ampla ditione sese Pogiensis Comitatus extendit, ut Aventinus 7 Annal. et Hündius to. 3, Metrop. cœnobii Windbergensis ortum progressumque memorantes tradunt. Pogen vulgo, et Bogen appellatur, quod quidam arcem interpretantur, (estque ea vocis Bogen notio :) inde alii originem familiæ de Arcu ad lacum Benacum in Italia repetunt : alii veterum Boiorum hic superesse vel in nomine vestigia divinant. Quæ Comitatus illius pars ad Septemtrionem ac Bohemiam vergit, vulgo Waldt, sive silva, nuncupatur, ab Hercynio saltu, qui, ut omnem eam olim ditionem obtinuit, ita etiamnum, et quidem ingentibus alicubi silvis, præcingit.

6 In hunc igitur saltum anno 1093, Passario demigravit, commoratusque est circa Windi montem, sive Windbergam, Pogiensi municipio et arce montana haud procul, Straubinga, sive Strubinga, ad alteram Danubii ripam posterius extracta secundo milliari distantem : ubi aliquot annis post ab Adelberto Comite extractum est, quod etiamnum viget, Windbergense amplissimum cœnobium, ordinis Præmonstratensis, loco peramano. In Baviaræ chorographia studio Petri Weineri accurata, visitur locus quidam intra ipsum saltum Hercynium, Engelmannswaldt, sive Engelmar silva dictus : num isthic illius eremitica mansio fuerit, an cella sepulchro imposita, quæ supplicantium confluxu in ampliorem vicam

vicum dilatata, Comitis Adelberti dono fundatione cœnobii Windbergensis accessit, haudquam compertum habemus.

7 Quod Raderus scribit : Engelmarus circa Windburgi, postea conditi, saltus et nemora cum socio sedem fixit, de cœnobio (quod æque ac pagus ipse Windberga passim nuncupatur) accipi debet : nam et pagus et ecclesia adventu Engelmarî antiquiora sunt. Constat ex citatis loci originibus, Winth quemdam, sive Windum, gente Saxonem, primum loci incolam, et nominis auctorem, isthic ecclesiam (incertum tamen quo anno) construxisse honori Deiparæ Virginis et omnium Sanctorum, plurimis isthuc allatis reliquiis, et in altari per se conclusis lapidibus absconditis et collocatis, præsentem Azelino Presbytero. Ex vero reliquiæ isthic expressis nominibus recensetur. Huic Windo frater senior fuit, ut ibidem narratur, ejusdem nominis, in illius ædificatione ecclesiæ adjutor, qui de Saxonia tempore Ludovici Regis, deducentibus Hunnis, in eas oras advenerat. Videtur id contigisse sub Ludovico Rege Arnulphi Imperatoris filio, qui anno Christi 912, regni 12, obiit : nam eo regnante sæpius Germanicas provincias, ac nominatim Saxoniam et Thuringiam populati sunt sive Hungari, ut ex Reginonis continuatore, Hermano Contracto, Lamberto Schafnaburgensi et aliis liquet. Quo calculo, Windbergæ nomen ac templum integro seculo Engelmarî ortu priora concludit. Atque hæc est honorabilis et amabilis antiquitas Windbergensis Ecclesiæ, ut anonymus originum scriptor ait.

8 Ante Engelmarum quoque, eidem loco, ut idem auctor scribit, tantis Sanctorum pignoribus (a Windis fratribus) gratificato, non minimum gratificationis addidit emeritis et veteranus Christi miles Willihelmus, qui longis peregrinationibus ad varia Sanctorum sepulchra, ac laboribus fractus, isthic eremiticam vitam peregit, Luitkarde pia semina, Hertwici II, Comitis Pogensis uxore, Alberti I, fundatoris Windbergensis matre (non conjuge, ut Raderus, eam cum Hadwige nuru confundens, scribit) ei annonam ministrante. Is huic suæ altricis, quæ diu post superfuit, cladem Saxonum ad Vostrutum fluvium prædixit, quæ anno 1075, contigit, ut ex Schafnaburgensi et aliis patet. Albertus I, qui et Windbergensis monasterii fundator, in bulla qua Eugenius II, anno Christi 1126, Alachii superioris fundationem secundam, sive restaurationem confirmat, to. 2, Metropolis Hundii, vocatur Adelbertus Comes de Windeberch; atque ab Henninges tom. 4, Stemmat. Windbergensis. Qua nomenclatura, ab arce (eo fortassis ipsa loco sita, ubi deinde monasterium locatum) ducta, distinguî videtur ab altera Pogiensium familia, cujus a Frederico, fratre Assuini, avi Alberti, capta, princeps hoc tempore, in sejuncta ditone erat Frederici filius Fredericus Advocatus Ratisbonensis Ecclesiæ, memoratus in eodem Honorii diplomate.

9 Vixit Engelmarus, inquit Raderus, anno post alium Virginis partum 1088, quod Ferrarius reddit : cessit e vita circa annum salutis 1088. Ast anno 1093, cessit e vita Gregorius Episcopus, ac post Engelmarus in solitudinem Windbergæ vicinam secessit : ubi Martyr occubuit non multis post annis. Brunnerus ad annum 1096, ejus cædem refert : sed fallitur dum VII Id. Januarii jugulatum scribit, ubi Raderus ad ipsa regalia; nam auctor fere cœvus diserte asserit post octavas regaliū id contigisse.

VITA, AUCTORE ANONYMO.

ex tom. 6 Antiq. lect. Hen. Canisii.

Præterea suggerente venerabili Rudberto Presbytero, et annuente b præfato Comite Adelberto, cessit in dominium hujus loci silvestris cella S. c Engelmarî, de quo nos plura scribenti futuris scriptoribus occasionem dare cupientes, diligentis inquisitionis initia ponimus. Denique reperimus eum natione

fuisse Baioarium, genere et opere d georgium, hoc est, terræ colonum : sed abdicatis terrenis desideriis propriisque facultatibus pro amore Christi derelictis, eremiticæ vitæ disciplinam cœpisse sub eruditione S. Gregorii Armeniorum quondam, ut ferunt, Archiepiscopi, sed tunc uberiori spe cœlestis præmii voluntariam paupertatem cum peregrinatione circa e Pataviam sectati. Quo defuncto, secundum quod ipse prædixerat, Nona Calendarum Octobris, circa meridiem, f hora qua illa famosissima solis Eclipsis accidit, quam non solum maxima mortalitas, sed et Hierosolymitana sequebatur expeditio g, auctore Papa Urbano II, contulit se B. Engelmarus in solitudinem requietionis suæ : factaque inibi mansionem, cœpit laboribus manuum suarum juxta Psalmistam et Apostolum vivere, et nihilominus vigiliis ac jeuniis et orationibus conditoris sui gratiam spiritu fervens quærere.

2 Cumque pro bonitate et religione sua valde acceptus esset omnibus, qui in circuitu ejus erant, socius suus novus Cain appellandus, invidia ductus potioris ei divinitus collatæ gratiæ; seque dolens inæqualem apparere, remotis arbitris non exhorruit in illum manus extendere : percussumque nive et ruderibus operire. Fertur enim post octavam Epiphaniæ proxima die facinus hoc perpetrasse, et usque ad Pentecosten variis simulationibus et dissimulationibus occultasse. Ultra vero solemnitatem sancti Spiritus non debuit tanti sceleris reus latere, quoniam ipsius etiam est mundum de peccato arguere. Igitur novi Abel sanguine ad Dominum clamante, vagus et profugus factus est recens Cain ille, qui singularem eremi potestatem, cum æquipollentiæ favoris humani post mortem B. Engelmarî speraverat obtinere, exemplo Judæorum, qui propter obtinendum locum occiderunt Christum, sed propter occisum Christum perdiderunt locum, et dispersi sunt in omnem ventum.

3 Veniens autem quidam vulgaris Sacerdos, h inventum corpus vulgariter sepelivit, videlicet non secundum sublimitatem sanctitatis, sed secundum humilitatem paupertatis. Hujus enim diligentiae pietas et merces servabatur supradicto Rudberto, olim dumtaxat populari Presbytero, i nunc autem et arctioris conversationis æmulo, uti scilicet digno dignum monumentum præpararet, in quo tunc sacra ossa ejus transponerentur; cum etiam ecclesia lapidea ejusdem Rudberti patrato, super eum constructa dedicaretur, anno videlicet Incarnationis Dominicæ millesimo centesimo trigesimo primo, Romanorum præsulatum et regnum concorditer gubernantibus Innocentio II, et Lothario III.

4 A prima tamen sepultura divino instinctu tamquam lex obtinuit, ut singulis annis in media Pentecostes hebdomada populus ibi confluat, et cœlitus designati Martyris patrociniæ devotus requirat. Nam sicut fideles in verbis suis adhuc superstites viri pronuntiant, cum ille locus aliquando nullum habitatorem haberet, et vilis ædícula sepulchrum venerabilis Eremitæ protegeret, ipsique forte noctu præterirent, prospexerunt ibi numerosa luminaria divinitus accensa, mirabili claritate radiantia, seque non solum ad introspectiendum, sed etiam ad introeundum provocantia : insuper odorati sunt et suavissima aromata, absque specie aromatica. Præterea plures infirmi et afflicti medelas et ereptiones ibidem perhibentur experti : sed quia nobis ignoti sunt, notos expectamus de quibus scribamus. Futuris namque temporibus majorem Dei gloriam speramus illic apparituram.

a Duo capita præmiserat de Windbergæ nomine et ecclesia, ac B. Wilhelmo.

b Ante de B. Wilhelmo loquens hæc scripserat : Hertwicus honoratæ memoriæ Ratisponensis Episcopus capellam dedicavit. quam super eum (B. Wilhelmum) Comes Adelbertus in somnis admonitus

ANONYMO
S. Engelmarus colonus
d

instituitur a
Gregorio Episcopo ad pietatem,

e
f

g
fil eremita.

labore manuum vivit,

a socio ex invidia occiditur:

h
sepelitur ejus corpus:

i
transfertur:

pie visitatur.

cœlesti lumine honoratur,

et suavi odore;

aliis miraculis illustratur.

Nominis et ecclesiæ origo.

B. Wilhelmi in eo tractu commemoratio.

Comites Windbergenses.

Tempus martyris B. Engelmarî.

a
b
c

ALTISSIMO
UTRUMQUE

admonitus pro medicamento gravis infirmitatis ædificavit. Sedil Hartwicus, ut *Hindius* tom. 1 *Metrop.* ab anno 1105 ad 1126.

c *Aventinus* in *Nomencl.* ait : Angel et engel aculeum, cardinem, limitem, nobis Germanis Boiis valet, unde Angilomarus, Engelmaier, est augmentans limitem. *Ultima vocabuli pars, præter augmentum, Heutero in veteri Belgio rumorem significat, Junio Batavia cap. 23, significat Præfectum, sive Meier, usitato etiam hodie in oppidis pugisque Belgicis ac Germanicis nomine.*

d *ἡμετέριος* est colonus. e Quæ vulgo Passavium, olim Batava, ut diximus VIII Janu. ad vitam S. Severini cap. 6, num. 27, *Raderus* Patavium Venetiæ intellexit; scribit enim Gregorium dimissa clam pontificatus dignitate in Italiam peregre advenisse, et circa Patavium versatum. *Rectius Brunnerus* : Engelmarus ruri educatus et ab agro stivaque ad cultum animi transgressus, Gregorio Armeniæ Pontifici in Boica exulindisciplinam se dederat.

f *Urspergen.* Anno 1093 eclipsis solis facta est IX Kal. Octob. hora tertia, et mortalitas magna subsequuta. *Dodechinus* in *Appendice Mariani* : Eclipsis solis facta est hora tertia diei, et draco visus est. Anno 1094, pestilentia magna fuit.

g Anno 1095, exente in concilio Claromontano decreta, 1096, suscepta, duce primario Godefrido Bullonio.

h Engelmarum, inquit Brunnerus, sol liquata nive prodidit.

i *Catalogus Abbatum Windbergensium apud Hindium ita habet* : Rudbertus popularis sacerdos sacro ordine Præmonstratensi indutus anno Incarnationis Christi 1125, hujus Ecclesiæ Præpositus primus regere cœpit. Rexit annos 13. Ostendimus supra XIII Januarii eo anno Ita isbonum venisse S. Norbertum. Tum nimirum jacta Windbergensis canonici fundamenta, aut potius cum isthac Roma rediit initio anni 1126, nam in Apostolica confirmatione ordinis facta XIV Kal. Martii 1126, nulla mentio fit Windbergæ, cum cætera monasteria, eorumque prædia, vineæ, mansi, etc. accuratissime memorentur.

k In *Canisiana* editione, librarii incuria, legitur : anno millesimo centesimo primo. *Lotharius* anno 1125, Imperator creatus est, *Innocentius II*, anno 1130, Pontifex Romanus.

l *Alibi apud Germanos usitata feria quarta Pentecostes ad Sanctorum sepulchra supplicationes.*

DE B. Odone CARthusIANO, TALIACOTII IN ITALIA.

CIRCITER
AN. MCCXXX.
XIV JANUARI.

B. Odonis sanctitas.

vita.

locus habitationis.

Odonis quidem Carthusiani in nullo Martyrologio nomen reperimus : miraculis tamen certe, et religioso hominum ad ejus sepulchrum concursu, ita a quatuor jam seculis, et quod excurret, celebrem fuisse constat, ut *Gregorius IX*, Pontifex Maximus, qui ab anno 1227, ad 22 Augusti 1241, sedit, de eo in Sanctorum album adscribendo egerit. Vitæ ejus ex monumentis Curia Romanæ edidit to. 13, *Annal. Abrahamus Bzovius* ad an. 1240, nu. 13, atque ex eo brevius *Georgius Garneveltius* in catalogo Sanctorum quorundam Carthusianorum adjecto ad vitam Nicolai Albergati.

2 Est Taliacotium, ubi is vixit, (vulgo Tagliacozzo, Bzovio Taliacorum, Sabellico, ut testis est *Leander*, Taliequitium) honestum in primis castrum eodem teste *Leandro*, et populi frequentia multis hujus regionis urbibus non impar; situm Tibur inter lacumque Fucinum, huic propinquius.

VITA EX ABR. BZOVIO.

a b

Circa a hoc tempus vixit Odo b Novariæ natus. Is Carthusiensium ordinem professus, tantum in religiosa vita profecit, ut sanctitatis ejus fama divulgata, electus fuerit in Abbatem monasterii civitatis c Jaderæ in provincia Sclavoniæ. Quo cum pervenisset, ab Episcopo et diocesano loci istius tot passus est opprobria, ut paci ac tranquillitati consulens, honori et oneri cedere eligeret. Quare ad Clementem III, Pontificem Maximum accedens, officium prædictum, eo quod persecutiones Episcopi supportare non posset, ubi illud debite exequi vellet, in manibus ejus renuntiavit.

B. Odo Abbas electus, multa patitur:

munus resignat.

Taliacotii degit.

d

2 Ex Romana Curia discedens, Taliacorum venit, ibique aliquantulum itinere confectus, quiescere cupiens, ab Aduhisa religiosissima femina, quæ SS. Comæ et Damiani monasterii Abbatissam agebat, hospitio est receptus. Cumque post paucos dies discessum pararet, Aduhisa inspecta senis prohibate, quiete, humilitate, ac pietate, considerataque utilitate, quam præsentia viri sancti monasterio conferre poterat, precibus humilibus cum aggressa est, ne inde recederet, sed in dicto monasterio vitam degeret. Quod cum Odo institutum proprium sibi non permittere diceret, Aduhisa accersito nepote suo. D. Berando de Taliacoro, eum ad d Clementem III, Pontificem Maximum (cui sanguine juncta erat) misit, ut ab eo Odoni, quem vitæ sanctæ exemplum sibi præsens optabat, licentiam manendi in suo monasterio, impetraret. Romam ergo profectus, litteras sigillo plumbeo munitas id concedentes a Pontifice obtinuit, eidemque detulit.

3 Aduhisa itaque desiderii compos, cellulam parvam juxta placitum Odonis, ad latus monasterii ex-

truxit, in qua vir Dei lectum ligneum instar craticulæ, et stratum de vili sacco, sarmentisque asperis confecit; ibique vitam sanctissimam duxit. Vestimentalanea aspera portabat, desuper straminea : cilicio ad nudam carnem continuo utebatur. Carnem numquam gustavit. Omni tempore, præterquam diebus Dominicis, jejunabat, in cibo quadragesimali, ac pluries tantummodo parum panis sumebat. Tempore Quadragesimæ quotidie, exceptis Dominicis, corpus suum disciplinis affligebat. De cellula tantum ad ecclesiam exibat in qua sacris Missæ solemnibus devotissime et cum lacrymis peractis prædicabat. Venientes ad se admonebat et animabat in bono. Si quid temporis supererat, quantum senilis ætas patiebatur, illud in manualibus exercitiis consumebat : unde etiam calli in juncturis manuum ejus apparebant.

Ejus austeritas in vestitu, ac victu :

solitudo :

labor manuum :

4 Miraculis pluribus claruit. Nam Joannes Bartholomæus de Taliacoro scrofulas ex utraque parte gutturis passus, viro sancto supplicans, ab eo signo crucis est liberatus.

scrofulas sanant :

5 Cum aliquando Presbyter Nicolaus de Monacho Odoni aquam propinasset ut biberet, statim ac eam recepit in vinum conversam sensit.

aqua ei in vinum vertitur.

6 Silvaticus quidam dolore hemicranie continuo afflictus, cum nullam sibi medicinam prodesse expertus esset, accedens ad Odonem, supplex petiit medelam. Cui vir sanctus respondit : Quid me tentas frater, hominem peccatorem, putridam carnem gerentem? recede a me. Sanet te Dominus Jesus Christus filius Dei vivi. Quibus dictis, cum lacrymari cœpisset, Silvaticus sanitatem obtinuit, Deumque in Sancto benedixit.

Hemicraniam curat.

7 Fere centenarius, cum debitum naturæ persolvere cogeretur; XIII Januarii, convocato Clero eum ad amorem Dei admonens, subjunxit : Cras in hac ora migrabo a seculo : rogo vos ex parte Dei, nullum mihi mundanum conferte honorem, sed tantum in vili sacco, quem me nunc portare videtis, corpus reponite, et crucem hanc ligneam (quam propriis manibus confecerat) ad caput meum in tumulo collocare. Postera itaque die, cum hora, qua moriturum se prædixerat, advenisset, summa cum devotione orabat dicens : Expecta me Domine, ecce venio ad te. Interrogatus autem a circumstantibus Clericis, cuinam hæc diceret, respondit : Jam Regem meum video : jam in conspectu ejus assisto, porrigendoque manus sursum, erectus de strato, migravit e vita, numquam aliqua carnis pollutione inquinatus.

Prædicit obitum suum.

Christum videt.

Moritur.

8 Tempore transitus ejus Nicolaus quidam, cujus guttur scrofulæ occupaverant, accurrens ad Odonem morientem, deducta illius manu, scrofulas tangens, eas fugavit.

Scrofulas sanant.

Cedit ei alter mortuus.

9 Post mortem innumeris miraculis Deus sanctitatem viri testatus est. Nam cum ante fores ecclesiæ SS. Cosmæ et Damiani Clerici corpus ejus sepulturæ traderent, in tumulo, in quo reponi debuit, alterius cujusdam mortui ossa dispersa jacebant, statimque ac corpus B. Odonis illuc delatum est, ossa illa per se cedendo locum semet in unum collegerunt, et cumlaverunt in angulo monumenti.

Subet se honestius sepe-liri.

10 Cumque pene 40 annis ibi quievisset, Archiepresbytero Oderisio apparuit, monens eum ut præciperet Abbatissæ quantocyus corpus suum in locum honestiorem transferre. Quod Oderisius phantasticis delusionibus adscribens, mandatum exequi neglexit. Sed secundo ac tertio eidem Sanctus apparens, severius admonuit, ne desiderium suum contemneret. Quare Oderisius Abbatissæ visionem iteratam retulit : quæ congregato Clero castri, corpus ejus in ecclesiam SS. Cosmæ et Damiani transferri curavit. Dum autem Clerus ad debitas cæremonias peragendas se præpararet, plebs moræ impatiens variis instrumentis ligneis ac ferreis tumulum, ex quo corpus transferendum erat, aperire tentavit. Quod tamen sine miraculo facere non potuit, donec Clero accedente, aqua benedicta conspersus tumulus, ac thure suffumigatus, absque aliqua difficultate ab eisdem discoopertus est. Statimque odor suavissimus, mentes hominum ad devotionem excitans, ex corpore beato spirare cœpit, corpusque illud integrum, et, ut aliqui ex iis quibus in vita notus erat asserebant, nec colore quidem deperdito, inventum est.

Miracula in tumuli apertione.

Corpus post 40 annos incorruptum.

Cæcitas ejus ope sublata: et strumæ :

morbi alii :

pulsa dæmonia :

e

f

sanata epileptica :

11 Ad quod accedens Palumba uxor Joannis de Montescianensi, privatalumine oculi dextri sexennio, sanata est : idemque filiæ suæ evenit. Nicolaus quoque Blasii a scrofulis tunc liberatus est. Sepultus est itaque honorificeprope altareSS. Cosmæ et Damiani.

12 His autem quæ in translatione ejus contigerant divulgatis, infirmitatibus oppressi, atque auxilio in quibusvis necessitatibus destituti, undique ad tumulum Sancti confluentes, gratiam per intercessionem ejus obtinebant. Maria de Tibure dæmoniaca 18 annis, mordens noxie homines, ac in facies omnium expuens, adducta ad tumulum Beati, exclamans, Senex cur me affligis? plures spiritus malignos (ut ipsamet fatebatur) evomuit.

13 Alia quoque mulier de territorio e Celanensi 30 annorum, a nativitate dæmoniaca, liberata est.

14 Nobili virgini filiæ Berin. de f Pilio, caduco morbo intantum afflictæ, ut tribus diebus veluti exanimis absque loquela maneret, Beatus in somno ap-

parens, eam signo crucis signavit, monens ut ad sepulchrum ejus accederet : quo facto convaluit.

15 Filiam quoque Nicolai Ray de Sorbo per 7 annos contractam, ei apparens sanavit. Maria deg Cellis lumine sinistri oculi 20 annis privata, asthma 7 annos passa, in inguine fistula tribus annis cruciata, ad tumulum beati viri liberata est. Martinus ex eodem loco manibus et pedibus contractus, surdus ac mutus, visitans sepulchrum divi viri, sanus domum reversus est.

16 Theodorus Joannis Porrei, et Rogerus miles de Luculo, ambo surdi; Joannes quoque Girandus de Talacozio, duobus annis lumine oculi dextri privatus, contactu crucis ligneæ, quæ ad Sancti caput in sepulchro inventa erat, liberati sunt.

17 Monachus quidam h Cryptæ ferratæ podagra et chiragra afflictus, audita virtute Odonis, cum nonnihil de pannis illius accepisset, et Sanctum invocasset, pristinam sanitatem recuperavit.

18 His et aliis plurimis miraculis Gregorius IX, summus Pontifex permotus, hoc an. MCCXL, Pontificatus sui XIII, IV Id. Decembr. Abbati Turonensi Reatinæ diœcesis, et F. Petro Custodi FF. Minorum Marsicano, Marsicanæ diœcesis, commisit inquisitionem vitæ et miraculorum ejus Divi. Ex quorum instrumento publico, nobis ab Illustri et R. D. Paulo de Angelis Abbate, et SS. D. N. Pauli V, propter virtutes et doctrinam familiari ac commensali, communicato, exscripsimus.

a Annum 1240.

b Garneveltius habet, Novariæ.

c Iadera, vulgo Zara, urbs est Liburnorum in Illyrico, Archiepiscopalis. Ptolemæo tab. 3, Europæ Ἰάδερὰ κολωνία dicitur. Sic et Plinius lib. 3, cap. 21. Rursus in continente colonia Iadera, ut mirum sit ab Aub. Miræo V. CL. in Notitia Episcopatum insulam dici, nisi eam ævi velustas a continente avellerit, quod tamen non produnt geographi. Iader insula in Indice Pliniano reperitur, sed mendose. Verba Plinii sunt lib. 3, cap. 26, ubi de mille amplius insulis agit, quibus Illyrici ora frequentatur Contra Iader est Lissa. Ast Iader eadem est quæ Iadera, cui Lissa objacet, insula, aliis nomine appellata. d Sedit a 6 Jan. 1188, ad 10 Apr. 1191.

e Circa Fucinum (lacum in Marsis celebrem, millibus passuum ferme 67, ad Urbe distantem) castella sunt, inquit Leander, Sanctapetritum, ad D. Jonæ, Paternum etc. Hæc tamen omnia cum populi frequentia, tum opibus Celanum longe vincit, juxta montium altissimorum radices modico in colle Meridii versus, quod nobilissima Ciborum Genuensium familia possidet, Fucinoque lacui vulgatum hac memoria nomen Celani præbuit.

f Vicus est, aut castellum, Pilium, Leandro quoque in Æquicolis memoratum.

g Leander : Dehinc summo in montis vertice Cellæ, tam difficili asperoque aditu, magis ut esse haudquaquam possent. Vicinæ sunt Taliacotio. h In Tusculano Ciceronis, quod Plinio teste lib. 22, cap. 6, olim Syllæ Dictatoris fuerat, S. Mariæ de Crypta ferrata, Græcanici instituti D. Basilii cænobium est.

Ex Bzovio

contracta, lusca. asthmatica :

g

contractus et mutus :

surdi duo :

luscus :

chiragricus : h

inquiritur in virtutes et miracula ejus : ad cano-nizationem.

VITA S. SABBÆ, ARCHIEPISC. SERVIÆ.

a

Auctore a Joanne Tomco Marnavitio.

CAPUT I.

Progenies regia S. Sabbæ. Monachatus.

b SEC. XIII. XIV JANUARI. c Tres SS. Sabæ.

d

Rascia origo,

Tres hujus nominis, hactenus illatos cœlo, præclaros sanctitate viros, catholica veneratur ecclesia. Horum primus et c antiquissimus Sabba natione Cappadox, in Palæstina plurimorum monachorum pater, quinto seculo christiano post defensum Chalcodonense concilium contra hæreticos, sancto fine claruit. Alter d Gothus sub finem ejusdem seculi, a Gothorum rege Athanarico martyrio affectus, egregie triumphavit. Tertius est Sabba noster, Simeonis Stephani Rasciæ regis præclara soboles, qui decimo tertio seculo, morum sanctitate, regiam suorum progeniem illustravit. Rasciæ regnum, cum præter admodum paucos nostrates, qui illius meminere, vix aliquis ex externis attigerit scriptoribus, breviter hic aliqua de eo, simulque regibus ipsius, perstringemus. Tellurem hoc regnum eamdem plane compre-

hendit, quæ ante Romanum imperium Dardania, mox e Mœsia superior; sub imperatoribus vero, qua Danubium attingit, Daciæ Aureliani et Ripensis, sub declinationem Romanæ majestatis iterum prisco nomine Dardaniæ recuperato, denique inclinato imperio ac ferme extincto, f Sirbia, Serbia, ac Servia, a Sirbis populis a Tanai fluvio populariter eo commigrantibus, postremo regnantibus in ea Nemanïæ familiæ principibus, Rascia, sive a Russis, vel Ruthenis, qui cum Sirbis Danubium transierant, sive ab antiquis Tauriscis Justino, Plinio, Ptolemæo, ibidem notis, et eodem loci descriptis, seu demum a Rasca non admodum nobili fluvio, per tellurem eamdem stagnante, dicta est. Rasciæ nomen sub finem duodecimi christiani seculi obtinuit, Nemiania stirpe rerum potiente.

2 Hujus gentis auctor g Stephanus, in Tuglo Bosnensi oppido genitus, cum Lubimirum filium magni animi juvenem reliquisset, is virtute quæsitum h

58

Tarnovium

e

antiqua vocabula,

f

g Principes, h

AUCTOR
TOMCO
MARNAVITIO.
k i

Tarnovium territorium, ad *i* Drinam fluvium in Savum undas volventem, *k* Uroscio filio cum dignitate nominis a principibus Bosnensibus concessa, transmisit. Hic Dessam filium, Dessæ tres liberos, dynastia semper adaucta, reliquit hæredes, Miroslavum nimirum, Chressimirum et Nemaniam, magnos comites appellatos. Horum postremus, egregia opera vicinis navata principibus, depressis vel loco *l* pulsis inferioribus regulis, iis præsertim qui originem suam ad sanctissimi principis Magni Constantini posteros referebant, *m* Nissensemque urbem cum adjacenti territorio, sub Constantinopolitanorum imperatorum tutela, archontis titulo, tenuerant, magnam sibi auctoritatem inter populares comparavit. *n* Ea tempestate Fredericus Romanorum imperator, dum ad sacrum Palæstinæ bellum, iter per Illyricanas intendit provincias, a Nemaniam in urbe Nissa regie opulentia *o* excipitur hospitio, non solum, sed maximis præterea auctus muneribus, magna pompa ad Thracium deducitur littus. Imperator, indignum ratus adeo magnanimum hospitem absque aliquo grati animi argumento a se dimittere, regis Serviæ titulo decoratum, perpetuum cum posteritate Romani imperii declaravit amicum.

Reges:
S. Sabæ anus,

pater,

3 Hac occasione regnum amplissime dilatatum Tihomilo, et Simeoni, Stephano nuncupato, filiis illud obiens reliquit, sed majori filio brevi patris fatum subeunte, universa potestas in Simeonem recidit, qui per Bulgariæ, Macedoniæ, Epiri, Dalmatiæque fines dilatato regno, Stephani nomine retento, novos titulos inde sibi comparavit: a quo consuetudo in posterum introducta, ut primogenito in regno succedente, alter ab illo frater, magnus Serviæ jupanus appellaretur. Tanta hic dexteritate regnasse fertur, ut omnium illius ætatis principum gratiam et amicitiam conciliatam haberet. Constantino Strascimiro dicto, ejus majores rex Nemaniam parens suus Nissensi principatu spoliatur, non solum ablatas ditiones cum principatu *p* restituit, sed Gelizam quoque sororem ejus uxorem sibi accepit, ex qua nobilissimam filiorum triadem, ut mox dicemus, suscepit; licet ea mortua *q* Eudociam, Alexii Imperatoris filiam *r*, facem familiæ suæ, postea duxerit. Romanum tamen inprimis pontificem coluit, et loco patris in omnibus habuit, ut videre est ex litteris Stephani ejus filii, magni Jupani Serviæ ad *s* Innocentium III, summum pontificem datis, quibus postquam illum tamquam patrem suum spirituales salutavit: Nos, inquit, semper consideramus in vestigia sanctæ Romanæ ecclesiæ, sicuti bonæ memoriæ pater noster. Ita ille. Moriens itaque tres filios pius princeps ex uxore Geliza reliquit, Vuksanum, Vencianum et Rascum. Vuksanus, Latinis *t* Vulkanus appellatus, tamquam primogenitus, regnum Dalmatiæ et *v* Diodiciæ obtinuit; fratri Venciano, Stephano voce Græca interpretato, Serviæ Rasciæque principatu, cum titulo magni Jupani, fraterna æque ac christiana caritate concessio: inter quos et præfatum Innocentium pontificem plures epistolæ intercessere, ut in ejusdem pontificis decretali libro est videre.

S. Sabas monachus in Atho monte,

x

imperantibus
Constantinopolitani Latinis:

4 Rascus tertio loco genitus, vivente adhuc patre, cum ab infantia animum ad pietatem adjecisset, indeque præ cæteris fratribus a patre diligeretur, ubi primum adolescere cœpit, aulicas turbas pertæsus, insciis genitoribus, domo prolapsus, ad sacros viros qui juga montis *x* Athos, ex Macedonia in Ægeum mare altera crepidine procurrentis incolebant, sese recepit; qui locus ea tempestate Thebaidis Syriæque sacras solitudines referebat, confluentibus in illum vere sacrosanctum montem, idcirco a Græcis ἅγιον ὄρος appellatum, ex universo Oriente non solum, sed et ex Occidente, solitariæ vitæ undique amatoribus: præsertim cum per ea tempora Constantinopolitani imperii clavus, sicuti et ejusdem ecclesiæ temperamentum,

penes Latinos exstaret. *y* Ineunte enim tertio decimo Christiano seculo, Balduinus, comes Flandriæ, iturus in Palæstinam, prius opera Venetis Jadrensi bello navata in Dalmatia, cum mox eisdem conjunctis viribus, Alexio Isaaci Angeli filio, qui per Alexium Comnenum tyrannum solio paterno fuerat dejectus, in avitum regnum restituto, paulo post eodem principe, vix regni gustatis primitiis, per Murzuphlum unum ex proceribus græcis, regno vitæque deturbato, Constantinopolitanum imperium impio parricidæ eripuerat, illudque cum sociis diviserat, ita ut fascibus regni apud ipsum manentibus, patriarchalem thronum Veneta natio suppleret, Ægei maris insulis eidem genti concessis; Bonifacio vero, Montisferati marchioni, regno Thessaliæ cum *z* insula Creta; Gothifredo, Francico dynastæ, Athenarum et Achaiæ principatu: ita ut universa Græcia Europæa ad Romani pontificis obedientiam transitum faceret; ejus summa potestas per eas oras viguit *aa* sexaginta annorum spatio, dum post Balduinum Henricus ejus frater, tum Petrus Antissiodorensis, hujusque filius Robertus, et demum alter Balduinus habenas Græcanici regni tenuerunt. Qua occasione Constantinopolitanis præsulibus, sicuti Græciæ, ita etiam adjacentium regionum populis in catholica unitate retinendis, toto nisu intentis, pietas extincta ferme per eas partes brevi revixit. Exemplo filii pius pater, regno duobus natis relicto, valedicens Eudociæ, Alexii regis Græcorum filiæ, quam post mortem prioris duxerat conjugis, in Papicio monte, teste Niceta, monasticam vitam arripuit.

y

z

aa

pater ex Rege monachus.
Lib. 3. Alexii Angeli.

a Edidit hanc Vitam in libro, qui Regiæ Sanctitatis Illyricanæ fecunditas inscribitur, ac Romæ editus est an. Christi 1630, Ferdinando III, tunc Hungariæ Regi, dein Cæsari Augusto, dicatus, et eminentissimo cardinali Francisco Barberino. Ipse autem Tomcus postea creatus est episcopus Bosnensis. Nos Vitam in capita partiti sumus, et scholia addidimus. [Eadem Vita S. Sabbæ, commentariis illustrata et præfatione aucta prodit Venetiis, anno 1789, opera et studio Joan. Paulovich Lucich. Marnavitijs plane ignoravit Vitæ, ex quibus Trifolium nostrum Serbicum confecimus; sed contra adiit fontes, nunc ignotos.]

b Imo plures, ut hoc opere nostro ostendetur. Nam præter Julianum cognomento Sabbam, quod Senem vel Priscum significat, de quo agemus 18 Octobris, alium hoc ipso 14 Januar. dedimus Sabbam monachum Sinaitam et martyrem. c Celeberrimus, non antiquissimus. Natus est Imp. Theodosio XVII consule an. Ch. 439, mortuus an. 531, quinta Decembris, ut breviter dictum 20 Januar. ad Vitam S. Euthymii num. 12 et 13, in prolegomenis.

Plures Sabbæ Sancti.

d Acta ejus dabimus 12 Aprilis: in his dicitur martyrio coronatus quinta die sabbati post Pascha, hoc est, pridie idus Aprilis, Valentiniano et Valente imperatoribus, consulatum gerentibus Modesto et Arintheo an. Chr. 372, quo Pascha incidit in 8 Aprilis. Obiit ergo seculo quarto, non sub finem quinti, et Magno Sabba senior est.

e Quibusdam Mysia. Ptolemæus lib. 3, cap. 9, Mysiæ superioris partem Macedoniæ proximam a Dardanis incolit scribit, alii aliter: quorum operæ pretium non duximus, sententias in medium afferre.

f De Serviis et Rascis consimilia scribit Leunclavius in Pandectæ historiæ Turcicæ cap. 37. De celebriorum civitatum situ agit in epitome rerum Hungar. Petri Ranzani, indice 2.

g Ab hoc forte familiæ auctore Stephani nomen omnibus illius gentis regibus commune deinceps fuit, ut alibi Cæsaris, Pharaonis, Ptolemæi, etc., quod tradit Basilii Joannes Heroldus in tabula Genealogica ad Nicetam, Gregoram et Chalcondylam.

Stephani Rasciæ Reges.

h Ternoviza modernis Geographis, prope fontes Drinæ fluvii, qua Servia attingit Dalmatiam, intra ejus olim fines inclusa. [Apud auctores indigenas vocatur Travunia, hodie Trebigne.]

i Drinus Ptolemæo lib. 2, Geogr. cap. 17. Ab eodem, inquit, monte Dalmatiæ, alius amnis defluit Drinus nomine, qui in Saum fluvium exit.

Drinus fl.

k Thurocius in Chronico Hungarorum part. 2, cap. 63. Uros magni comitem vocat, ejus filia circa an. Ch. 1130, nupsit Belæ II, Cæco, Regi Hungariæ, atque Geisam II peperit, qui dein rex fuit.

l Ideo Manuel imperator bellum illi indixit, apud Nicetam lib. 5. Audierat Manuel, inquit, Serviorum principem, inquieto et insatiabili ingenio hominem, Stephanum Neemanem justo audaciorum factum, finitima quæque invadere, ac populares suos graviter premere ferro grassantem, suæque fortunæ oblitum Crabatiam et Cattarorum dominatum sibi vindicare, etc. Obiit Manuel an. Chr. 1180, cum paucis ante annis Neemani bellum intulisset, et ad fidem sibi servandam coegisset.

m Ptolemæo Nesus Dardaniæ urbs, Antonino et Cedreno Naisos, modernis geographis Nisi, ad Ibarem fluvium, qui a Morava absorptus in Danubium effluit. De ea urbe quorundam imperatorum sede multa erudite disputat Michael Alfordus noster lib. de Constantini patria cap. 1, sect. 2, § 3.

Naisus urbs Dardaniæ.

n Capta a Saladino Hierosolyma 4 Octob. an. 1187, Fredericus vere sequente iter in Orientem suscepit.

o Arnoldus

o Arnoldus Abbas Lubecensis lib. 3. Chronici Slavorum cap. 29, post descriptum iter imperatoris ultra Savum flavium, addit : Quingenti servi pabulatum exeuntes sagittis ab hominibus illius regionis, qui Servii nuncupantur, interfecti sunt. Altera autem die venit dux ejusdem gentis, et fecit Domino imperatori hominum, suscipiens ab ipso terram suam jure beneficiario.

p Regia Sede Naiso Bodonem, sive Budonium, [imo Vidinum,] quod oppidum, Danubio adjacet, translata; cujus meminit Thurocius par. 3, cap. 33.

q Erat Alexii Angeli tertia filia, quam eo in Palæstina oberante Isaacius patruus despondit Stephano filio Neemanis, Triballorum Principi. Nicetas lib. 3, Alexii. [Fallitur Nicetas, teste ipsomet S. Sabba, aiente S. Simeonem nunquam ad secundas nuptias convolasse.]

r Nupta dein alteri Stephano, hujus filio, de quo incestu, ejusque ultione, consuli potest Nicetas. [Consulatur potius Pejacevicius pag. 153, qui Nicetam mitius interpretandum esse prudenter observavit.]

s Præfuit ecclesiæ ab 8 Januar. 1198 ad 17 Julii 1216.

t Nicetæ Βόλκος, Volcus dicitur, [id est Lupus.]

v Ptolemæo Doelea urbs, Latinis fere Dioclea, Diocletiani patria. Regio, cujus illa erat caput, eodem nomine dicta videtur, quare et Doeleatæ populi apud Ptolemæum.

x Cantacuzenus ob frequentiam monasteriorum sanctum montem passim et cælestem civitatem appellat lib. 2, cap. 39, ipsos monachos viros sanctos lib. 2, cap. 40, a Deo afflatos, lib. 4, cap. 24, cæteris sanctimonia præstantes lib. 3, cap. 34. Adhuc hoc tempore sub Turcis, teste Leonclavio in Pandecte Historiæ Turcicæ cap. 17, supersunt viginti tria monasteria, quorum singula olim a 200 aut 300 monachis fuere inhabitata; nec exiguus nunc eorum numerus est.

y An. Ch. 1204, 12 Aprilis, feria 2, hebdomadis 6 Quadragesimæ capta est a Latinis Constantinopolis, teste Niceta, apud quem, uti et Nicephorum Gregoram, Georgium Logothetam, Græcos et plures Latinos, descripta hæc imperii mutatio.

z Niceta vult Cretam a Genuensibus occupatam. Blondus Decade 2, lib. 6, a Venetis. aa Inno 58 tantum, cum Constantinopolis a Græcis recuperata sit anno 1261.

CAPUT II.

Archiepiscopatus Serviæ. Obitus in Milescono monasterio.

Quo tempore regius adolescens Rasco, Sabbas inter cœnobitas dictus, post magna virtutum incrementa, ad maturam ætatem progressus, mortuo Theodoro Serviensi episcopo, in ejus locum vel invitus sufficitur. Urbem Serviæ, ne quis totum regnum pro ea accipiat, Joannes Cantacuzenus imperator ita illam describit : Servia urbs non parva, ad confinia a Botiæ et b Thessaliæ jacet; ædificata est super montis ardua prominentia, statimque a principio semetipsa altior, sicut est, accedenti apparet. In ipso autem jugo montis desinit, triplici muro distincta et interseptâ, ut foris existimes tria esse oppida, aliud post aliud; utrimque vallibus profundis circumdatur. Hæc et plura cap. 19, lib. 4. Cujus ecclesiæ cura, post instantissimas populorum regisque ac magni Jupani fratrum preces, tandem suscepta, ita suo pastorali muneri fecit satis, ut Constantinopolitanus patriarcha in omnibus suæ curæ partibus, quacumque Illyricæ linguæ usus habebatur, ei suas vices cum amplissima auctoritate demandaret; unde vulgo tamquam alter c patriarcha est habitus. Præcipua tamen ei cura fuit circa Serviensem ecclesiam, quam, ob schismaticorum vicinitatem, silvescentem potius agrum, quam bene cultam vineam, invenerat : quam obrem totis in eo viribus incubuit, ut ab erroribus repurgatam cultui pietatis catholicæ restitueret. Quo in negotio pastorali ipsius sollicitudini magno adjumento fuit, auctoritas regii sanguinis, fratrumque regnantium favor, spectatissimæ pietati conjunctus. Præsertim cum non ita pridem, utriusque principis christiana industria, concilium nationale in illis partibus, Romani pontificis d Innocentii auctoritate, fuisset celebratum, præsentibus Joanne sedis apostolicæ capellano et Simone subdiacono legatis, in eoque saluberrimæ constitutiones, pro reformatione cleri, tam Dalmatiæ quam Serviæ et Diocliæ, editæ fuissent, subscribentibus Joanne e Dioclen. et Antibaren. archiepiscopo, Dominico archipresbytero Antibaren. episcopisque Petro Scutaren. Joanne Polatien. Petro Drivasten. Dominico

Suacien. Natali Dulcinen. Theodoroque f Servien. magno applausu Vuksani regis, Vencianique principis : in eo siquidem comprobatum fuit, quantas vires pietas cum auctoritate regia conjuncta in excolendis silvescentibus ecclesiarum agris habeat; cum brevi tempore non tantum Serviensis ejus sponsa, sed omnes circumcirca positæ christianæ plebes in antiquum pietatis nitorem reflorescerent.

6 Pastoralis ejus indefessæ sollicitudini, regio sanguine roboratæ, dos altera summis quibusque præsulibus imprimis necessaria, discretio nimirum, proxime juncta accessit; cum enim populi sibi per vices Constantinopolitani throni commissi, ex Græcis, Latinis, Illyricisque, ritu scituque discrepantibus, constarent; mistisque sedibus plerumque inter se agerent; ita eorum saluti promovendæ, ita pacis inter eos conciliandæ, christiana dexteritate prudentiaque se gessit, ut ex diversissimis gentibus, moribus, animis, omnium in sui amorem et observantiam adtractis, eos tamquam unius familiæ plebeculam, caritate mutua conjunctos efficeret. Adauxit præstantiam discretionis, in nobilioribus stemmatibus rara virtus, affabilitas; qua ut neminem ad se accedentem exclusit, ita non nisi lætum abscedere permisit; in perlustrandis et adeundis piorum gregibus, nulla locorum distantia, asperitate, gentiumve ferocia deterrereri potuit unquam, quominus ad omnes accederet, cunctisque paternas aures et pectora aperiret.

7 Aliquando tum priscae educationis memoria, tum muneris exsequendi officio, cum ad cœnobita sancti Montis, quem ex Macedonia in Ægeum procur-rere diximus, accessisset, sacramque illam turbam, plurimis g lauris, id est domiciliis, juxta diversarum linguarum proprietates, distinctam inviseret; subiit præclarum inter præcipua loci cœnobium, in quo plurima juvenus, juxta illorum temporum consuetudinem, secularem postea vitam actura, inter Deo sacratos viros, instituebatur. De quorum statu speque cum loci præsidem interpellasset, isque prorsus in ejuscemodi juventute educanda, utpote quæ nec minis, neque flagellis ab innata ferocitate quicquam remitteret, oleum et operam amitti con-quereretur; sanctus vir, præside in partem, sed coram senioribus, accepto, interrogavit hominem, utrum expediret teneras arborum plantas ita ab injuriis temporum servare munitas, ut radicatæ inter septa murorumque arcta propugnacula, et solis et venti sævitiem ignorarent, et utrum ab ejuscemodi planta maturæ arboris unquam sperare posset incrementa? Cumque ille respondisset, nil minus quam quid tale ab ejuscemodi cautela; tum Sabbas : Ergone ingenuis parentibus, claroque sanguine nata soboles, durius quam arbor vilissima, cuique inservitura, erit educanda? Et quid mirum nobilissimorum natalium prolem, nullis virtutum incrementis augeri, dum sævissimarum ferarum instar, carceribus, flagris, omni denique inhumanitatis rigore, inter viros Deo sacratos ad divina æque ac humana fastidienda adigitur? Et qui fieri poterit, inquiens, ut unquam vel vestri vel rerum a vobis propositarum capiantur affectu, dum vos durissimis exactoribus immaniores experiuntur? Tenella planta juventutis a rigidioribus tempestatum turbinibus est illa quidem præservanda, eo tamen temperamenti tenore, ut suaviores salubrium ventorum auræ, jucundioresque solis radii, minime illis opportuno tempore denegentur. Quod si fiat, et juveniles plantas beneficentissimorum agricolarum spem non elusuras, et iisdem agricolis nulla vel minima fastidia allaturas. Statuarios etiam, metallorumque fabros, nequaquam perpetuis ictibus efformando signo insultare, sed aliquando post mal-leos ad limaturas, et ab iis ad unctiones, et molliores extensiones, manum admovere. Quin interdum

AUCTORE
TOMCO
MARNAVITIO.
f

moderatus et
industrius in
variis natio-
nibus pacifice
regendis.

diligens in
visitanda
diœcesi :

invisit mona-
steria in
monte Atho :

g

monet Præsi-
dem in eru-
dienda juven-
tute nimis
severum.

ne

Dioclea.

Athos mons a
monachis ha-
bitatus.

Sabbas fit
Serviæ Ar-
chiepiscopus,

a b

et Vicarius
Patriarchæ
Constantino-
politani,

c

Concilium na-
tionale cele-
brat.

d

e

Alvise
Tasso
Marsilio

ne limaturis plus nimio rigeant, vel unctionibus pul-
veri inhærendo modum præbeant, ventorum auræ
solaribusque radiis exponi. Humanis quoque corpo-
ribus non eosdem cibos omnibus conducere, sed pro
naturæ diversitate alimenta subministrari debere.
Eandem rationem in animis pertractandis, ad vir-
tutem efformandis adhibendam. Secus ex hominibus,
universali reipublicæ detrimento, belluas fieri: idque
eorum culpa, qui belluinis modis similes sibi juvenes
informant. Iterum atque iterum mente revolverent,
an ullibigentium plantas audiverint, quæ ubi primum
radices tenellas solo infixerint, maturos fructus pro-
ferant? Pristinos ætatis annos in memoriam revoca-
rent, examinarentque an prima adolescentia, ea judi-
cii gravitate, morumque præstantia viguerint, qua
jam graves annis aliis exemplo prælucere? Ipsa
frugum semina prius humida sub tellure nisi putre-
scant, in herbam assurgere nequaquam; herbam
porro non nisi post alternantes tempestatum anni
vices ventorumque pluviarumque simul, ac radiorum
solis indulgentia in aristam et spicam, ipsaque de-
mum victualia grana coalescere. Iis plurimisque aliis
paternis monitis, et piæ juventutis jugum, ad illam
diem vix tolerabile, saltem inutile, ne perniciosum
dicam, allevavit, et ipsis moderatoribus, molestis-
simæ curæ onus reddidit suavissimum.

Archiepisco-
patus relicto fil
monachus:

8 Hisce dotibus Serviensi ecclesia aliisque ple-
bibus egregie institutis, post plures annos in pasto-
rali officio utiliter exantlatos, pristinæ solitudinis,
et uni sibi vacandi desiderio, tandem obtinuit, ut
solutus ab ecclesiæ suæ vinculo, antiquos montis
Athos recessus repeteret: ita tamen, ut et alibi mo-
nasticam vitam agentibus, aliquando sui præsentiam
non denegaret. Hinc dierum meritorumque plenus,
dum in Milescevo cœnobio intra avitas ditiones
constituto, terrena sarcina deposita volavit ad cœlos
die quartadecima Januarii, circa quinquagesimum
tertiidecimi seculi annum *h*.

moritur 14
Janu.

h

Botiæa regio.

Castoria urbs.

a Botiæa, regio Mæcedoniæ, media inter Albaniam et Thessa-
liam modernam. Hinc apud Cantacuzenum lib. 2, cap. 32, ex Al-
bania per Botiæam et Thessaliam devenitur Thessalonicam.
Urbs in ea magna apud eundem auctorem cap. 24, Castoria, quæ
lib. 1, cap. 54, munitissima dicitur, propter lacum quo cingitur,
quo modo exhibetur a modernis Geographis; ex lacu fluvius Castor
in Thernaicum, nunc Thessalonicensem, sinum effluit, eaque ora
Botiæa importuosa est Cantacuzeno lib. 3, cap. 63.

b Idem Cantacuzenus lib. 3, cap. 58: Servia urbs ad confinia
Thessaliæ; et lib. 2, cap. 28: Thessalia Botiæa confinis. Est ergo
Thessalia apud eum pars Mæcedoniæ ad Thessalonicam urbem,
ubi supra num. 4 regnum Thessaliæ constituit Bonifacius mar-
chio Montisferrati.

Patriarcha
Serviæ.

c Hinc forte posteri patriarchæ titulum usurparunt. Bulla In-
nocentii VI, inscripta Joannichi patriarchæ Serviæ exstat apud
Waddingum, tomo IV Annal. Minor. ad an. Ch. 1354, ut pluribus
dicitur ad vitam S. Petri Thomasi, 29 Januarii.

d Hic est Innocentius IV, qui sedit a 24 Junii 1243, ad 13 De-
cemb. 1254.

e Petro Diocleni et Antibarensi archiepiscopo pallium misit
Alexander II, anno Ch. 1062, ut ad eum annum refert Baronius
tomo XI, num. 113. Eum Serviæ primatem scribit Miræus lib. 4
Notitiæ episcopatum, eique hic enumeratos episcopos subjicit,
sed aliter singulas fere sedes appellat, ut apud eum videre est.

f Miræus Sierbiensem vocat. an a Serviensi, cui S. Sabbas præ-
erat, diversa? [Negat Pejacevicius, Hist. pag. 168.]

g Lauras in Atho constituit Cantacuzenus lib. 1, cap. 31, lib. 3,
cap. 34, etc. De Lauræ et cœnobii differentia agemus 20 Januar.
ad vitam S. Euthymii § 1, in prolegomenis.

h [Obiit S. Sabbas anno 1237, non in cœnobio Milechevo, sed
Ternobi, in Bulgaria; unde in illud cœnobium translatus est.]

CAPUT III.

Publica veneratio.

Vitæ ejus fusiori stylo prosequendæ non defuit oc-
casio ex iis monumentis, quæ, a solitariis viris Athon
incolentibus collecta, ad memoriam posteritatis ha-
bentur transmissa. Verum cum ea Græca fide labo-
rare non ambigamus, utpote posterioribus temporibus
conscripta, quibus extincto Latinorum imperio in
Græcia, latinæ quoque sinceritatis puritas evanuit,
Palæologis regnantibus principibus. Quæ tamen ad
nostra tempora, sanctitatis ejus comprobandæ admi-

S. Sabbæ cor-
pus 350 annis
integrum,

randa contigere, breviter subtexam; et quidem præ-
clarum illud et sanctitate celeberrimorum virorum
proprium, corpusculi nimirum ejus integritas, per
trecentos quinquaginta annos, magno peregrinorum
concursu celebrata fuit, tanta omnium membrorum
consistentia, ut recenter extincti hominis cadaver
appareret: indicio absque dubio puritatis ejus an-
gelicæ: cujus sacræ reliquiæ violatio quanti steterit
sacrilegis nostra ætate, admirando successu specta-
tum est.

magno con-
cursu honora-
tur:

10 Siquidem Sinanus, summus Ottomanicæ aulæ
purpuratus, alter Pompeius, sive Belisarius habitus,
quippe qui Tunetano regno in Africa ex Hispanorum
manu *a* erepto, Persico regno in Asia ad extremas
angustias magnis reportatis *b* victoriis redacto, de-
mum in Europa, capta munitissima urbe *c* Jaurini in
Ungaria, Germaniæ Italiæque, ne dicam christiani
orbis propugnaculo, cum plurimis aliis magni mo-
menti arcibus et oppidis per Ungariam, cum post tot
victorias et triumphos accepisset, christianos jugo
Turcico pressos, S. Sabbæ opem implorantes, nona-
gesimo quinto anno sextidecimi christiani seculi,
d Strigonensem urbem Ungariæ metropolim, Visse-
gradum Pannoniorum olim regum sedem, Vaciam
pariter, et Chanadium episcopales urbes cum aliis
plurimis, per Ungariam, Transylvaniam, Slavoniam-
que et Croatiam, in christianam libertatem vindi-
casse, Transylvanorum principe Sigismundo, et
Michaele Valacchorum, a Turcarum amicitia rece-
dentibus; Bulgarosque ac Servios, S. Sabbæ imagine
militaribus vexillis exornatis, cum præfatis sentire
principibus, et occulta agitare consilia, coacto cen-
tum millium militum exercitu, in Serviam irrupit,
belloque reliquiis sancti episcopi indicto, ad Mile-
scevum oppidum, ubi magna veneratione cultæ ha-
bebantur, advolat, ac sacrum corpus tumulo extra-
ctum, flammis incendit sacrilegis. Constans adhuc
fama, Turcarum æque ac christianorum testimonio
roborata, perseverat, ubi primum flamma sancti viri
corpus invasit, ab ipso rogo, ad cœlum usque, magna
barbarorum confusione, mille coloribus speciosam
diutius iridis instar perseverasse nubeculam, incer-
tum, cœlestisne tutelæ circa sacras reliquias indicem,
an infelicissimæ cladis Turcarum, quæ sacrilegum
facinus statim est consequuta cum ipsius impii ducis
infami post cladem interitu, portentum: a paucis
siquidem Ungaris et Valacchis, potentissimi exerci-
tus imperator, ad illam diem victor ubique, fusus,
inter præliandum, proprii equi morsibus in paludem
dejectus, in turpem fugam coactus; cum post fugam
iterum instaurato milite, cum Sigismundo Transyl-
vano, longe inferioribus copiis stipato, manu collata,
fortunam tentare voluisset, iterum fusus et fugatus,
Byzantium ex fuga repetens, cujus virtus militaris
ex Asia, Africa, Europa triumphos retulerat, ubi
semel eadem virtus impio sacrarum reliquiarum
afflata est incendio, Deo, qui capillos capitis servo-
rum suorum sacrosancto numero vult esse intactos,
barbaricum sacrilegium vindicante, perpetuo dede-
core, funesto fine vitam conclusit.

a

b

c

ob defectio-
nem et victo-
rias Christia-
norum eum
colentium,

d

comburitur
anno 1595, a
Turcarum
Duce;

quem mox
ultio divina
oppressit.

11 Quam porro cultum et honorem Deus reliquiis
servi sui exhibitum gratum habuerit, quibusque be-
neficientiæ suæ muneribus ejusmodi cultores cumu-
laverit, nobile monumentum in familia Cossacia, inter
patricios Venetos illustrissima, est videre. Hæc enim,
quamvis beneficio regum Bosniæ ac Serviæ amplissi-
mum principatum, ex intimis Dalmatiæ visceribus ad
Dardaniam mediterraneam, decem dierum itinerati-
onis in longitudinem obtinuisset, non alio tamen quam
S. Sabbæ Ducatus nomine illum appellavit; ipsosque
duces regnantes Custodes sepulchri S. Sabbæ dici
et esse voluit, adeo ut in ipso stemmatis gentilicii
ornamento leonem clavem attollentem superpositum
gestet. Hinc licet ante centum annos principatu ab
immani

Cossacii Pa-
tricii Veneti

olim Ducatum
S. Sabæ obti-
nebant,

Custodes se-
pulchri
S. Sabæ dicti.

immani hoste occupato, vertere solum coacta fuerit, tanti sancti patrocínio, summorum principum affinitatibus eminentissima, inter Venetos locum patriciorum retinens, eorumdem proventuum reliquiis vitam traducit, quos olim florentibus eorum rebus respublica Veneta pro *e* Catharensis urbis proprietate, ducibus S. Sabbæ solvere pacta conditione tenebatur : adeo nulla diuturnitate temporis impensa Dei famulis obsequia benignitate divina destituuntur.

Colitur S. Sabas 14 Januarii ab Illiricis.

12 Viget Illyricanæ non solum ecclesiæ, sed ipsis, quorum intolerando iugo maxima ex parte eadem premitur ecclesia, Turcis nobilis annua celebritate ad undevigesimum kalendas Februarii S. Sabbæ memoria : quam, fracto tyrannico iugo, ejusdem sancti patris ac cæterorum regiæ fœcunditatis Illyricanæ sanctorum patrocínio, futuram semper faustam speramus. Hæc de sanctissimo præsule, ipsis hodie christiani nominis hostibus Turcis, et unionis catholicæ eversoribus schismaticis, nedum catholicis nostratibus, culto inprimis : cujus sacræ reliquiæ licet ab impuro Sinano fuerint flammis combustæ, manet tamen et sacro loco, et sancti viri tumulo, in eodem sacro loco, ubi semel quievit, idem honos, qui prius, assidua Illyricorum peregrinatione sollemniter attestatus. Et quidem Nemanæ familiæ principum, mira solidæ pietatis ad eorum penultimum *f* Stephanum parricidam, non solum, sed etiam opera græculæ conjugis Helenæ (adeo hujus generis Helenæ perpetuo regnis ferales exstiterent) catholicæ Romanæ unitatis ab avis suis religiosissime cultæ, desertorem, alioqui magni animi virum, exstitit observantia, ut ex innumeris per universum Illyricum ad ipsa sacræ Palæstinæ loca, sacratis ædibus Deo dicatis a fundamentis, vel regali splendore ornatis, bona ex parte adhuc inter Turcicos furores exstantibus, est videre.

Pietas Regum Rasciæ erga S. Nicolaum :

13 Gratissimum porro omnium piorum hujusce familiæ operum Deo fuisse pretiosissimam illam ex puro argento amplissimæ formæ iconiam, divo Nicolao in Barensi basilica ab Uroscio Stephano rege dicatam, vel inde apparet, quod ab eo tempore, quo in venerandi sacrarii penetralibus ejusdem basilicæ pretiosa servatur iconia, nulla temporum calamitas, aut offensi Dei vindex ira, Barensi urbi, vel regioni proximæ incubuit, quæ aspectu solo cœlo gratæ imaginis, per vias urbis circumlatæ, non resederit, aut

conquieverit, ut Vitæ S. Nicolai et iconiæ ipsius disertissimus et eruditissimus scriptor et illustrator Antonius Beatillus, Barensium civium decus *g*, superius a nobis, sed numquam satis superque laudatus, ingenti volumine nuper edito testatur : cujus iconiæ nobilem descriptionem, ut apud *h* illum lector magna voluptate poterit contemplari, ita regiæ inscriptionis epigrammate sub ipsa sacra iconia insculpto ut hic valeat delectari, illud ipsis verbis expressimus.

14 Anno Domini mcccix, mense Junii, secunda indictione. Uroscius rex Rasciæ et Dioce læ, Albanæ, Bulgariæ, ac totius Maritimæ de Culfo Andriano a mari usque ad flumen Danubii magni, præsens opus altaris, iconiam magnam argenteam, lampades et candelabra magna de argento fieri fecit, ad honorem Dei, et beatissimi Nicolai ejus, Obrado adstante Decatara, filio Desislava, fidei et experto, a prædicto rege, super dicto opere deputato, et nos Rogerius de Invidia protomagister, et Robertus de Barolo magister in omnibus præfatis, opus de prædicto mense Junio incepimus, et per totum mensem Martium anni sequentis, tertia indictione, fideliter complevimus.

15 Quo elogio pietatis, maximi Nemanæ regum, variis connubiis vicissim meis atavis junctorum, finem pro nunc, regiæ sanctitatis Illyricanæ fœcunditati, finem imponimus : regique seculorum immortalis et invisibili, soli Deo reddimus honorem, virtutem, et gloriam, et benedictionem in secula seculorum, Amen.

a An. Ch. 1374.

b Ipsos Turcas sæpe a Persis profligatos, ideoque Sinanum an. Chr. 1379 relegatum scribit Spondanus.

c An. Ch. 1394. Describitur ea obsidio lib. 28 historiæ Hungariæ a Nicolao Istuanffo. Recuperatum est eximio stratagemate a Comite Swartzenburgico an. 1398, idem lib. 31.

d Agit de interceptis his urbibus et victoriis Christianorum contra Sinanum, idem Istuanffus lib. 29.

e Catarus urbs Dalmatiæ in sinu Risonum sita, civibus frequens, agrum amplum et bene habitatum habet. Ita Coriolanus Cæpio Dalmata lib. 3 Gestorum Petri Mocenici imperatoris Venetæ classis contra Othomanum.

f Ad hunc missus est S. Petrus Thomasius, ut ad illius Vitam dicitur 29 Januar. cap. 3 et in Prolegom. § 1. Bullæ pontificiæ Innocentii VI, ad hunc Stephanum, ejusque conjugem Helenam, et filium Orosium, exstant apud Waddingum post vitam ejusdem S. Petri in Annalibus Minorum ad an. Ch. 1354.

g Potissimum in Vita S. Irenæ virginis et martyris.

h Lib. 7, cap. 26, ubi plura de his regibus commemorantur.

AUCTORE
TOMCO
MARNAVITIO.
g

h

anathematis illi dicati inscriptione.

Marnavitiis iis sanguine junctus.

Catarus urbs.

DE B. ODORICO SIVE ORDERICO, DE PORTU-NAONIS ORD. MIN., UTINI IN FORO-JULII.

ANN.
MCCCXXXI.
XIV JANUARI.
Portus-Naonis et Utinum urbes :

Portus Naonis, sive Portus Noanus, *Ital*is Pordonono, *Germanis* Portnaw; et Utinum, sive Utina, vulgo Udine, *Fori-Julii* civitates sunt : hæc ampla, et totius regionis caput, ac Sedes Patriarchæ Aquileiensis : illa minor, muris tamen cincta. Ea Aliquando Austriæ Archiduces potiti, se passim Dominos Portus Naonis scribunt. Ejus insignia in Maximiliano II, Imperatore describit Joannes Jacobus Chiffletius de aureo vellere num. 63. Plurimum utramque urbem exornavit B. Odoricus, sive Ordericus : Utinum morte, ortu Portum Naonum. In utraque monasterium est ordinis S. Francisci. Utini condidit Raimundus Turrianus, ex Episcopo Comensi Patriarcha Aquileiensis, circa an. Ch. 1279, ut eo anno num. 30, Lucas Waddingus tomo 2, Annal. Minorum. Id nunc tenent qui Conventuales vocantur, ut auctor est Franciscus Gonzaga par. 2, de origine Seraphicæ religionis, provinc. S. Antonii, Conv. 6, Originem alterius in Portu Naono non reperimus. Ejus meminit Gabelius, de quo mox, qui hoc monumentum B. Orderico ibidem in Ecclesia erectum recitat : B. Odorico a Portu Naonis Ord. Min. Conv. qui omnibus ferme infidelium regionibus peragratis maximas Indiæ provincias ad

fidem convertit, vivensque mortuum ex tumulo post sex dies excitavit. F. Hier. Ast. Pos. MDXCIV.

2 Vitam B. Odorici conscripserunt Petrus Rodulphius lib. 1, historiarum Seraphicæ religionis, Marcus Ulyssiponensis par. 2, Chronic. Minorum lib. 8, cap. 18, 19, 20, 21. Lucas Waddingus tomo 3, Annal. Minorum an. Ch. 1331. Citant ambo vetusta Chronica, et Miracula LXX authentica, Patriarchæ Aquileiensis jussu conscripta a Meliorantio Canonico Utinensi et Maphæo Cassino, quæ non vidimus. Joannes Baptista Gabelius a Portu Naonis in folio patenti edidit Utini an. Ch. 1635, hymnum in laudem B. Odorici, versu Jambico dimetro, cum aliis quibusdam antiquis sanctimoniarum publice testatæ monumentis. Ipse etiam B. Odoricus præter varios sermones et epistolas scripsit historiam peregrinationis suæ ac librum de diversis ritibus et conditionibus hujus mundi, ut tradunt Henricus Willelottus in Athenis Orthodoxorum sodalitiis Franciscani, et ex eo Possevinus noster in apparatu sacro, ac Vossius de Historicis Latinis : verum ea ipsa est historia peregrinationis, et a Waddingo num. 14, liber de Mirabilibus mundi appellatur, ubi hæc de eo profert ex Rodolphio fere descripta. Mirabilia, inquit, sunt quæ

ejus Vita,

et scripta :

hic B. Orderici monumentum :

se vidisse in illis regionibus recenset : scripsit enim, seu potius dictavit, dum jaceret infirmus, Fr. Guilielmo de Saxonia Scriptori, ita jubente, et importune imperante Fr. Guidotto Ministro provinciae S. Antonii quaecumque vidit prodigiosa in regionibus Orientis, inscriptusque est liber de Mirabilibus mundi, in quo plura judicabit lector incredibilia, nisi fidem adstruat vel extorqueat sanctitas auctoris, in *pervertuto Codice MS. quem beneficio Joannis Gamansii nostri obtinuimus, extat ea historia sub hoc titulo: Descriptio terrarum Fr. Odorici de Foro-Julii, cum appendice rerum ab eo narratarum* Fr. Marchisino de Bayadon Ordinis Minorum. Quae omnia una cum brevi relatione obitus et miraculorum descripsit in hoc nostro Codice Fr. Henricus de Glats ord. Minorum Pragae an. Ch. 1340, ab obitu B. Odorici 9. *Præcipua solum decerpimus, quae B. Odorici zelum demonstrent in Christianae religionis propagatione indefessum planeque magnanimum, quo adscitis quamplurimis sociis eodem tempore velle videbatur universum Orientem fidei lumine collustrare. Reliquam ejus vitam ex Annalibus Wadingi mox proponimus ut sanctitas auctoris cognita ejus scriptis fidem conciliet.*

antiquum
sanctitatis
ejus testimo-
nium.

3 De hac ejus historia, vitae sanctitate, et publica veneratione Bartholomaeus Pisanus sacrae Theologiae Magister lib. 1, de conformitate vitae S. Francisci ad vitam D. N. Jesu Christi par. 2, conformitate 8, ita scribit : In loco Utini jacet sanctus Frater Odoricus, qui zelo fidei partes adiens infidelium, fructum multum in conversione gentium fecit, et partes ipsorum infidelium pro majori parte personaliter visitavit. Et licet de conditionibus, habitationibus et moribus praefatorum esset informatissimus, ac veridice posset effari; voluit tamen trinum habere mandatum ad scribendum mirabilia praefatorum : et sic obedientia adstrictus breve quoddam opus edidit de mirabilibus ipsorum infidelium. Demum ad provinciam nativam rediens, scilicet S. Antonii, Utini obdormivit in Domino. Cujus mors in conspectu Domini gloriosa. Signa multa post mortem fecit, et facit Sanctus iste. Propter quae in Patriarchatu Aquilegiensi est canonizatus. Hic Frater Odoricus quemdam Fratrem Minorem sex dies habentem in monumento, precibus sororis a mortuis suscitavit, quem vidit suscitatum F. Henricus Generalis Minister, ut mihi Magistro Bartholomaeo dixit ipse ore tenus. *Henricus iste cognomento Alferus electus est Minister Florentiae an. Ch. 1387, atque anno Ch. 1399, in Capitulo generali Assisii approbavit librum Bartholomaei Pisani. Unde constat intra duodecim annos intermedios haec scripta fuisse, 50 aut 60 annis ab obitu B. Odorici. Idem Pisanus conformitate 11, haec iterum confirmat : Custodia, inquit, Forojulii habet locum de Utino, in quo jacet Frater Ludovicus Odoricus suis virtutibus in Patriarchatu Aquilegiensi canonizatus, qui quasi totum orbem perambulavit praedicando et informando.*

et publicae ve-
nerationis:

alia monu-
menta publici
cultus:

4 Franciscus Gonzaga part. 1, inter Seraphici ordinis Beatos hoc Orderico elogium tribuit : B. Odoricus Forliciensis, vir sanctus atque devotus, qui Asiam et Indiam zelo fidei evangelizando peragravit, in conventu Utinensi feliciter obdormivit in Domino, quique in Patriarchatu Aquileiensi inter Sanctos relatus est, et sanctorum quatuor Martyrum corpora de civitate Heroues ad superiorem Indiam, in civitatem Carram, non sine ingenti miraculo, per mare transtulit, quo anno Marcus Ulyssiponensis cap. 21, § 1, ait Festum ejus quotannis in diocesi Aquileiensi celebrari. Quod Gabellus in suo de B. Orderico hymno sic cecinit :

Patri beato protinus
Antistes aras construit,
Diemque sacrum Fratribus
Indicit, urbe supplice.

Adsculpi hymno curavit Gabellus ejusdem Beati Indis

aliisque barbaris praedicantis pervetustam imaginem, quae in ecclesia S. Udalrici de Villanova extra muros Portus Naonis reperitur. Aliam ejus effigiem dedit Rodolphus, his adscriptis versibus :

Lumine fax oculis veluti fugat undique noctem,
Erroris nebulam sic Odorice fuga.

5 Hieronymus Montenianus Utinensis hoc carmine sanctitatem B. Odorici testatus est, apud Rodolphum et Willotum supra :

Qui tibi vota canunt, aegrotis redde salutem :

Si qua pericla, tuis impiger adfer opem.

Sit procul a nobis crimen quodcumque nefandum:
Quilibet exoptet nil, nisi grata Deo.

Da Pater istius conservatoribus aedis

Sacrae, quod valeant omnia rite geri.

Devotis solitum praestes Odorice favorem,

Servetur per te Monteniana domus.

Obiit anno Christi 1331, in crastinum octavae Epiphaniae circa horam nonam inquit Rodulfus. Wadingus addit feriam tum fuisse secundam, diei XIV Januarii. Marcus tempus Tertiarum assignat.

vota et facta.

NOT. 72.

VITA

ex Annalib. Minor. Lucae Wadingi.

CAPUT I.

B. Odorici variae virtutes. Miracula in vita.
Obitus.

Beatus Odoricus a provinciae S. Antonii, ex portu Naono oppido Fori-Julii oriundus, in tenera adolescentia Ordinem Minorum professus, super nudam carnem semper habebat cilicium vel ferream lorica; panem dumtaxat, et aquam in cibum admittens, una tunica contentus, excalceatus incedens, crebris flagellis in suum corpus severe animadvertibat. In oratione assiduus et humilitatis religiosae studiosus sectator, noluit assentiri dignitatibus Ordinis communi Patrum suffragio sibi collatis. Ex Ministri sui licentia in eremum secessit, ubi solitariam vitam per longum tempus traduxit. Adeo profecit in virtute et sanctitate, ut miraculis coruscaret, et plurimos ad Christi fidem, et Minorum institutum alliceret.

2 Lucrandarum zelo animarum universum ferme orbem pervagatus est.... Postremo rediit in Europam, post annorum sexdecim continuam peregrinationem, disseminato ubique Evangelii semente, et sacro baptismate intinctis ultra viginti millia Paganis, Saracenis, aliisque infidelibus. Ita squalore et inedia mutata est facies ejus, et a sole denigrata, ut parentes eum minime potuerint cognoscere....

3 In hac peregrinatione multa passus : accidit ut in quadam provincia, in qua sub poena capitis cautum erat, ne ullus Christianus sub tecto reciperetur, valde aegrotaret, et sub umbra cujusdam arboris per dies multos decumberet, nec quidquam in gravi et prolixa infirmitate comederet, praeter decidentem ex arbore fructum, et aquam ad ejus radices placide manantem. Paullulum convalescens accessit ad vicinum flumen, repertumque in eo praeterlabens pomum comedit, ac tantam illico virtutem sensit et robur, ut animose ambulaverit dies novem, nihil bibens aut manducans. Vidit beatissimam Virginem Mariam multis Virginibus, Martyribus, et viduis associatam, gloriose procedentem, ut piam feminam, quae multis annis Domino inviolata virginitate servivit, mox morituram consolatione et honore afficeret; sicut ipsa eidem Oderico, ex nomine ad se vocato, narravit, producto colloquio ad integrum milliarium, eodemque invitato ut languenti sacram praerberet synaxim....

4 Redeunti occurrit i daemon in via, mala illaturus propter multam, quam ei eripuit, praedam animarum, et propter novum quem contra eum conscribere militem tentabat, praedixitque irritum fore ejus conatum,

a
Ad an. Ch.
1331, num.
13.
Odoricus in
Ordine Mino-
rum austere
vixit:

b
secedit in ere-
mum:

c
d
num. 14.
animas Chri-
sto lucraturus
Orientem per-
vadit.

e
f
num. 15.
aegrotat diu
sub arbore:

g
h
a D. Virgine
sibi appa-
rente recrea-
tur:

i
num. 16.
i
daemonem si-
gno crucis
pellit:

conatum, neque iterum rediturum in Tartariam. Ille importunum et insolentem invasorem signo crucis repulit : sed verum esse probavit, quod dixit. Nam ut in Italiam an. mcccxxx, applicuit, et Pisas pervenit, ut inde navigaret Avenionem, rerum Orientalium statum Pontifici significaturus, et operarios pro magna illa messe Tartarorum petiturus; dum audiret calamitates Ordinis ex fuga *k* Cæsenatis et intrusione Corbarii ortas vehementer doluit, cupiitque quancycus ad Curiam accedere, ut laboranti sodalities, si qua posset succurreret, et consodalibus adlaboraret.

5 Sed in gravem incidens morbum vidit S. Franciscum sibi in magna nube interius lucida, exterius obscura apparentem, et dicentem : Ego pro te et pro reliquis vadam, et *l* curabo quæ tu concupiscis. Induere fortitudinem et surge, revertere ad nidulum tuum; ibi morieris : non enim hæc civitas, quæ tantopere vero restitit Pontifici, meretur te vel mortuum possidere. Obsecutus voci paternæ, statim curavit se deferri ad provinciam suam S. Antonii, non obstante corporis languore, et itineris longitudine. In civitate Utinensi decubuit, ibique, quem diximus, ad Ministri præceptum librum dictavit. Cum vero infirmitate gravaretur, et post generalem peccatorum confessionem absolveretur a Sacerdote, dixit : Utere Reverende Pater tibi potestate tradita, quantumvis mihi Dominus nunc significaverit se condonasse omnia mea peccata, attamen tamquam humilis filius libenter me sub jicio clavibus Ecclesiæ. Paulo post accepta sacra synaxi et extrema unctione, placide obdormivit in Domino.

a Provincia hæc in antiquo Provinciali secundum ordinem Fratrum Minorum, scripto ab auctore Anglo, in opere cui nomen Polychronicon, circa an. Ch. 1314, (ad quem annum exhibetur a Waddingo) dicitur Provincia Marchiæ Tarvisinæ : cui suberant quatuor Custodiæ. At Bartholomæus Pisanus lib. 1, par. 2, conform. 11, appellat Provinciam S. Antonii, et in has quatuor Custodias distinguit : Paduanam, Venetiarum, Fori-Julii, et Veronensem, in quibus enumerat Conventus duodequadraginta. Triplicem Pisani catalogum exhibet ex codice impresso, et MSS. Vaticano et Aræ-cælitano Waddingus tomo 4, an. Ch. 1399 et sequenti. Plenius eandem provinciam describit Franciscus Gonzaga parte 2, in eaque an. Ch. 1387, extitisse testatur Conventus Fratrum quadraginta, monasteria monialium novemdecim, et S. Antonio de Padua ideo dicatam quod sacrum ejus corpus Patavii servetur.

b Marcus Ulyssiponenis, plurimo anni tempore.
c Idem Marcus : aliquot annis, additque diabolum horribili forma apparuisse B. Odorico, ut a precibus eum averteret. Verum ab hoc Christi milite, viva fide armato, magno animo repulsum.
d Idem Marcus duas feminas ab eo signo Crucis sanatas scribit, quarum alteri morbus in genis erat incurabilis, alteri manus ab cunabulis languida.

e Iter infra ipsos B. Oderici verbis damus.
f Marcus septemdecim. g Marcus, integro anno.
h Marcus hunc, aut similem potius, D. Virginis apparitionem, ita describit : Pervenerat B. Odoricus in urbem infidelium, in eaque ad fidem Christi converterat partem cum filio, assumptoque hoc itineris comite, sæpius a Deo ejusque sanctissima Matre meruit visitari.
i Idem Marcus ait dæmonem apparuisse sub forma mulieris gravidæ.
k Michael Cæsenas Minister Generalis fugit Avenione ex aula Pontificis Joannis XXII, Pisas ad Ludovicum IV Imperatorem et Petrum Corbarium ex Minorita Pseudopapam. Miserum tunc Ecclesiæ statum passim describunt auctores : quidam satis invidiöse : breviter et nervose Waddingus an. Chr. 1328.
l Ita hoc anno 1330, die 26 Augusti Petrus Corbarius in publico consistorio, misericordiam humiliter, alligato ad collum fune, imploravit et obtinuit a Joanne XXII.

CAPUT II.

Miracula in sepultura.

Ipsa eodem die, quo obiisse supra monuimus, voluerunt Fratres post Vesperas corpus ejus sepelire : sed impediit Castaldus Rector civitatis, Fratris Odorici carus amicus, dicens : Non expedit, ut tantus vir statim absque honore tradatur sepulturæ : expectate usque in crastinum, et ergo cum universis urbis Proceribus convenimus, ut honorifice funus peragatur. Annuerunt Fratres, et exequias die sequenti solemniter celebrarunt, posito cadavere pretioso in loculo in omnium conspectu. Accedebat universus populus,

osculabatur manus et pedes, et vestimenta decerpibat. Præ reliquis adfuit nobilis matrona soror Patriarchæ Aquileiæ, septem mensibus brachium dolens contractum; quod dum magno fidei ardore brachio applicuit Odorici, repentino clamore se sanata esse circumstantibus ostendit. Ad apertum miraculum commotus populus, vere Sanctum esse proclamavit; accurreruntque alii languidi et infirmi, et curati sunt omnes. Noluerunt itaque permittere, ut adeo cito terræ mandaretur optima languentium medicina, sed per integros dies voluerunt insepultum.

7 Avidæ omnes reliquias colligebant, ex habitu scindebant fragmenta, pilos capitis et barbæ evelebant, tentavitque quædam Heroïna forfice a auriculam abscindere; sed mirabiliter effectum est, ut nullatenus potuerit forfices occludere, vel adnectere, quos ad secandum dilataverat. Hac intentata corporis injuria Fratres commoti, in arca condiderunt, et tertia die sub vesperam egregius Concionator Ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ Professor, universam ejus vitam et pie gesta pro sermone recitavit ad populum. Quarta die translatum est corpus ad aliam arcam nobiliorem, tribus seris munitam, præsentem Domino b Pagano Patriarcha Aquileiæ, et Decano Canonicorum Utinensium; talemque emisit mirificum odorem, ut suspicionem ingesserit aromaticæ conditionis. Unus ex eis volens probare, an ita esset, ad omnes ferme corporis partes, manus applicuit et nares, juravitque non humanum aut terrenum, sed cælestem se sensisse odorem, eodemque fragrasse manus, quibus sanctum corpus tractavit, per dies septem.

8 Deposito in novo loculo sancto cadavere, primum, in quo jacuit, pii viri in minutissimas assulas desciderunt : sed uno incaute avideque secante digito mutilavit, hærente pelle dumtaxat. Linteolo mox involvit, et assulæ colligatum suo loco direxit, abiitque ad chirurgum remedium adhibiturus. Explicato vero digito ita integer et illæsus apparuit, ut nec sectionis vestigium appareret.

9 Post c multos dies Patriarcha desiderabat videre, quo in statu esset sanctum cadaver, vocatisque Rectore et Consulibus civitatis, ac conventus Guardiani, qui tres capsulæ claves habebant, fecit exhumari. Extractum ex arca corpus repositum fuit super altare, suavissimum emittens odorem, adeoque mollia, tractabilia, et candida erant universa membra, ut viventi potius quam mortuo simile videretur, ac color ruborque faciei vegetior et pulchrior tunc fuisset, quam dum viveret. Non potuit Patriarcha se a lacrymis continere; extraxitque anulum e digito suo, et posuit in indice B. Odorici, exhibita prius flexis genibus reverentia, universaque familia devotis precibus se ejus meritis et intercessioni commendavit.

10 Extruxit ei confestim nobile sepulchrum, speciosam et nobilem aram erexit, atque sacellum picturis et multo cohonestavit ornatu, atque hinc judico sumpsisse fundamentum d Pisanum, ut minus proprie diceret, eum in Patriarchatu Aquileiensi esse canonizatum. Curam imposuit Meliorantio Canonico Utinensi, et Maphæo Cassino, ut sancti viri miracula diligenter perquirerent : qui septuaginta authentica conscripserunt, et Guidoni Candido Episcopo Mutinensi remiserunt, ut eundem inter Sanctos annumerari diligenter et efficaciter curaret in Curia Romana.

a Ita etiam Rodulphius. Sed Marcus ait feminam hanc tentasse digito præscindere, ac subito exanimem humi collapsam.
b Paganus Turrianus Mediolanensis, ex Episcopo Patavino creatus Patriarcha, obiit an. Ch. 1333, ut ex vita MS. B. Bertrandi successoris, de quo VI Junii scribunt Ferrarius in catalogo Sanctorum Italiæ, Bzovius an. Ch. 1350, num. 25. Ast Onufrius in Chronico Ecclesiastico eum XIII annis vult sedisse, ab anno 1317, ad annum 1330, eoque obiisse : quod hinc quoque refelli potest.
c Marcus ait id die Veneris, quinto ab obitu die, contigisse, eaque de causa, quod nonnulli Medici ob carnis mollitiem, et odoris suavitatem, de ejus obitu dubitarent.
d Ejus verba supra in prolegomenis dedimus.

CAPUT

EX LUCA WADDINGO. Contracto brachio laborans sanatur

Auricula ei præscindi nequit.

Odor suavis e corpore exhalatur.

num. 18. Cui-dam digitus sere abscissus subito redintegratur.

Oderici corpus viventi simile, post plures dies :

sepulchrum ara et sacellum ei erigitur,

Miracula 70 authentica.

k calamitati Ordinis con-dolet :

apparet ei S. Franciscus :

Utinensi pie moritur.

Provincia S. Antonii de Padua,

Alia B. Oderici miracula.

num 17. Exequiæ solennes apparentur.

CAPUT III.

Variae supplicationes ad ejus reliquias, miracula.

num. 19. Sol-
lennem ad re-
liquias sup-
plicationem
instituunt
Foro-Julien-
ses et Carni.

Crebrescentibus itaque miraculis, et divino quodam æstu hominum animos succedente, absque omni humana opera aut cura, subito totius populi et provinciae Foro-Julienensis accrevit devotio in utroque statu Ecclesiastico et seculari. Confluebant undique ad visitandum ejus sepulchrum Castellani cum consortibus et filiis, Foro-Julienenses Nobiles, populares, cives, et rustici, mixtim certatimque ex oppidis, agris concurrentes cum Crucibus et vexillis in forma supplicationis publicæ pedestres, et magna ex parte flagellantes se, accesserunt in tanta multitudine, ut aliquando convenerint sexdecim Cruces et vexilla diversarum urbium, villarumque, ex regionibus a Carneae et Foro-Julii.

a
b
Abbatissa
Civitatis Aus-
triae cum suis,

12 Abbatissa monasterii majoris *b* Civitatis Austriae, cum toto suo collegio, composito consuetoque ordine supplicandi pedites venerunt Utinum. Et similiter Abbatissa Aquileiensis, cujus monasterium per septem leucas distabat ab Utino. In hujus gratiam (erat enim nobilissima) praesentibus Rectore et Consulibus urbis extractum est sanctum corpus ex loculo, et multis accensis cereis collocatum super altare. Accedentibus binis et binis sanctimonialibus, ut pedes exoscularentur, cecidit fortuito quidquam ex alto super tibiam sancti viri, et vulnus infixit. Ex cicatrice statim recens et rubicundus sanguis effluxit, quem adhibitis linteolis collegerunt Rector et Consules aliquoties, panniculis sanguine tinctis concessis Abbatissae et Monialibus. Ita perseveravit hic populorum concursus, ut totis diebus et noctibus ecclesia Minorum fuerit plena populo. Quin etiam ex longinquis regionibus veniebant multi Dei servum veneraturi. Comitissa *c* Goritiae cum magna solemnitate et devotione eo concessit. Ex Sclavonia et Germania multi adveniebant Heroes.

et alia, coram
qua recens *c*
Divi corpore
sanguis fuit:

num. 20.

c
Comitissa
Goritiae,
Slavi et Ger-
mani.

d
Depellitur
diutina infir-
mitas,
incurabilis
fistula in gut-
ture.

13 In *d* Vellacho in finibus Pannoniae magnificatum est nomen ejus, sanante Domino nobilem Heroïnâ, gravi et diutina infirmitate laborantem, ad contactum ejus tunicae, quam illuc asportavit quidam Professor Theologiae Minorita, qui adstitit morienti.

14 Fr. Michael a Venetiis Concionator Minorita, et socius aliquando servi Dei in Oriente, septem annis laborans incurabili fistula in gutture, habensque guttur ipsum perforatum, cum magna fiducia accessit ad sepulchrum, oravitque his verbis: Frater Oderice, amice et comes carissime, per caritatem, per amicitiam et societatem, quam longo professi sumus inter infideles, et per meritum tuae sanctitatis supplico, rogo, et obtestor, ut me digneris liberare per intercessionem tuam a molesto et gravi hoc morbo. Ita oravit in vigilia Pentecostes post Matutinum praesentibus duobus Fratribus, et apposita gutturi lorica, quam gestabat vir sanctus, repente et perfecte convaluit, ita ut ipso eodem die populo praedicaverit miracula Dei.

curvatura
spinae orsi:

15 Die sequenti curru evecta accessit ad sepulchrum mulier Patavina, spina dorsi ita confracta, ut incurvata caput ad genua ferme demiserit, et hoc pacto decem annis incesserit: tribus diebus orans et vigilias exercens, repente convaluit tertia die, rectoque corpore absque baculi aut alterius adjumento rediit in patriam.

mortuus re-
suscitatur.

16 Quemdam Fratrem Minorem sex diebus habentem in monumento, propter preces sororis ad vitam revocavit. Hunc Fratrem a mortuis resuscitatum se vidisse et allocutum fuisse, retulit Henricus Alferus Astesanus, Ordinis Minorum Generalis Minister, Bartholomæo Pisano; uti ipse testatur, dum de hoc servo Dei quaedam enarrat. Multa sane vivens et

mortuus patravit miracula: cæcos illuminavit, surdos fecit audire, mutos loqui, claudos ambulare, contractos, et diversis infirmitatibus oppressos mirabiliter sanavit.

a Rodolphus: De toto Foro-Julio et tota Carneae longo ordine procedendo conveniebant. Est autem Carnia, aliis Carniola, a Carnis populis dicta, Forojuliensibus proxima, Archiducibus Austriae subjecta. In ea olim Japides et Liburnos habitasse tradunt.

Carnia.

b Olim Forum-Julii fuisse ubi modo Civitas Austriae est, tradunt Leander, Porcacchius, Laxius, alii. Mediam percurrit amnis Natiso, ponte lapideo nobili junctus, ut scribit Leander. Utino decem millibus passuum distat. In ea olim conventum Minorum fuisse legitur in catalogo Pisani. Apud recentiores Geographos civalde de Friuli vocatur.

Civitas urbs.

c Goritia Ptolemæo Julium Carnicum, Amaseo Norcia, ut Leander auctor est. Comitatus titulo jam olim nobilis, ad Austriacos devoluta, inter quos Maximilianus I, Imperator Comes Goritiae primum inscriptus in tabulis Theodorici Piespordii legitur. Situs hic Comitatus in confinibus Fori-Julii, Istriæ, et Carniolæ. Goritiae conventus Minorum signatur in catalogo Pisani.

Goritia.

d Vellachum, Villachum, aut Villacum, Carinthiae oppidum, situm in planitie, altissimis rupibus septum, ad Dravum fluvium, cujus ora ponte lapideo istuc connectuntur.

Villacum.

B. ORDERICI PEREGRINATIO

ab ipsomet descripta.

CAPUT I.

Iter in Orientem.

Licet multa et varia de ritibus hominum, et conditionibus hujus mundi, a pluribus enarrentur; sciendum tamen, quod ego Fr. Odericus de Foro-Julii, Ordinis Fratrum Minorum, volens transire ad partes infidelium, ut aliquod lucrum facerem animarum; (et hoc de licentia Prælatorum meorum, qui hoc concedere possunt secundum regulæ nostræ instituta) multa, magna, et mirabilia audiavi a fide dignis, et quædam propriis oculis conspexi. Nam primo transivi per mare *a* Maius, et veni *b* Trape-sondam, quæ Pontus antiquitus vocabatur. Hæc civitas bene sita est: ipsa enim schola quædam est Persarum, Medorum, et eorum omnium qui sunt ultra mare. Ibi vidi quoddam mirabile, quod mihi plurimum placebat. Nam vidi quemdam hominem secum ducentem plusquam quatuor millia perdicum. Iste homo per terram veniebat, perdices vero per aera volabant: illas perdices ducebat ad quoddam castrum, nomine *c* Tegana, distans a Trape-sonda tribus dietis. Et cum homo ille voluit quiescere vel dormire, omnes perdices illæ submittebant se circa eum, more pullorum qui collocant se juxta gallinam: et hoc modo deducit eas Trape-sondam usque ad palatium *d* Imperatoris, qui de eis tot accipiebat quot volebat: alias autem perdices homo ad locum, ubi eas acceperat, reducebat.

Venit Trape-
sondem:

a b

c

d

e

f

lustrat Ar-
meniam
majorem.

g

2 Hinc recedens veni ad *e* Armeniam majorem, in quamdam civitatem, nomine *f* Caricon, quæ quondam multum bona fuit et opulenta; et adhuc esset, si eam Saraceni et Tartari non vastassent: nam abundat pane et carnibus et aliis victualibus, præter vinum et fructus: ipsa enim est multum frigida. Et dicunt gentes illæ, quod altior sit terra omnibus aliis quæ inhabitantur. Habet et multas bonas aquas; cujus ratio videtur esse, quod venæ aquarum illarum scaturire videntur a flumine Euphrate, quod per unam dietam distat ab ipsa. Hæc autem civitas est via media eundo Tauris a Trape-sonda. De hac recedens veni ad quemdam montem, qui vocatur Sarbi Sarbolo: in hoc territorio est mons ille in *g* quo arca Noe requievit. Hunc libenter ascendissem, si me voluisset mea societas præstolari. Cum tamen illuc ire voluisset, dicebat gens illa quod nullus unquam ascendere potuit, quia hoc dicitur Deo altissimo non placere. Ab inde recedens, transivi *h* Thauris, civitatem magnam et regalem, quæ *i* Suors antiquitus vocabatur. Hæc civitas nobilis, melior est provisionibus quam aliqua de mundo. Nam nihil est comestibile, nihil alicujus utilitatis, necessitatis, aut mercimonii,

cimonii, ejus illic copia non reperiatur magna. Est etiam multum bene sita, nam quasi totus mundus huic civitati pro mercimoniis correspondet. De hac dicunt Christiani, quod plus de censu recipiat Imperator ille, quam Rex Franciæ de toto suo regno. Penes hanc civitatem est unus mons magnam habens copiam salis, de quo unusquisque recipit quantum sibi placet, nemini quidquam persolvendo. In ista civitate diversæ nationes Christianorum commorantur, quamvis ipsi Saraceni per omnia dominantur. Multa quidem et alia sunt illic quæ per singula scribere nimis longum esset.

3 Ab hac civitate Thauris recedens per decem dietas, veni ad quamquam civitatem, nomine Soldolina. In hac moratur Imperator *k* Persarum tempore æstivo, quia frigida est: in hyeme autem vadit ad aliam, quæ vocatur Axam, quæ sita est super unum mare, quod dicitur Abacut: hæc magna est et calida habens in se bonas aquas. Ad hanc ducunt multa mercimonia. Recedens ab ista cum quadam societate Tartarorum, transivi versus Indiam superiorem, ad quam cum sic irem per multas dietas, applicui ad unam civitatem trium Magorum, nomine *l* Casan. Hæc regalis et magna extitit, sed Tartari eam plurimum destruxerunt. Hæc civitas abundat pane et vino, et habet alia multa bona. Ab hac usque in Hierusalem, quo Magi venerunt, sunt fere quinquaginta dietæ. Vidi et alia multa in illa quæ scribere non curavi. Post hæc ivi ad quamdam civitatem, nomine *m* Gest, a qua distat mare Arenarum per unam dietam, quod mare est valde periculosum et mirabile. In Gest est copia victualium et omnium bonorum quæ necessaria sunt humanæ vitæ. Ficuum autem illic abundantia est: uvæ autem siccæ et virides ut herba, et multum munitæ, illic uberius reperiuntur, quam in alia parte mundi. Ista est civitas de melioribus quas Persarum Imperator possidet in toto regno suo. De hac dicunt Saraceni, quod in ea nullus Christianus possit vivere ultra unum annum. Ab hac transiens per civitates et terras, veni ad quamdam civitatem, nomine *n* Coprum, quæ antiquitus civitas magna fuit. Hæc maximum damnum quondam intulit Romæ. Ejus autem muri bene quadraginta miliarium sunt capaces: in ea sunt palatia integra, et multis victualibus hæc abundat.

4 Ex hac recedens, per multas civitates et terras perrexi ad terram quæ vocatur Ur, cujus situs est multum pulcher, et est cunctis victualibus plena. Penes hanc sunt montes cum pascuis animalium habentes illic melius manna, et in majori copia, quam alicubi in terris aliis reperitur. In ipsa quandoque quatuor bonæ perdice habentur minori quam uno grosso Veneto. In ea sunt pulchri senes: ibi viri nent et filant, mulieres vero non. Hæc civitas correspondet a capite Chaldææ versus Tramontanam. Inde exiens ivi in Chaldæam, quæ est *o* regnum magnum, et circumeundo perveni juxta turrin Babel, quæ per quatuor dietas forte distat ab ea. In hac Chaldæa sunt pulchri viri, mulieres vero turpes. Viri illi cooperti vadunt et ornati sicut hic mulieres incedunt: mulieres vero turpes non: portant autem super capita sua fasciola aurea de perlis pretiosis. Mulieres viles tunicellam usque ad genua pertingentem, et habent manicas ita largas, quod usque ad terram in longum prætenduntur. Istæ vero mulieres ambulant discalceatæ portantes scrobullas usque ad terram; et tiaras non habent, sed earum capilli undique disperguntur. Viri sequuntur eas, sicut in aliis terris post viros mulieres incedunt. Sunt et multa alia quæ non expedit declarare.

a Antiqui Pontum Euxinum appellavere. Hac etiam ante B. Odericum ad Tartares profecti sunt Nicolaus Paulus et Matthæus Paulus fratres, illiusque filius Marcus Paulus, cujus historia hinc lucem accipiet, et vicissim dabit.

b Hæc est Trapezus, de qua Ptolemæus lib. 5, Geograph. cap. 6,

tabula 1, Asiæ. Isthic domicilium habuisse dicuntur Minores in catalogo Polychronici; et a Pisano custodia Trapezundarum, in vicaria Orientis, constituitur.

c Rodulphius Zancha.

d Cum Turci Asiam, modernis Natoliam dictam, interciperent, et in ea dominum regni Turciæ constituerent, non potuerunt, inquit Aylonus Armenus lib. de Tartaris cap. 13, civitatem Trapezondæ, nec ejus pertinentias occupare, propter castra fortissima et munimenta; et sic permansit in potentia Imperatoris Constantinopolitani ad terram illam regendam. Unum vero Gubernatorem annuatim consueverat transmittere Imperator, qui Dux dicebatur: unde accidit, quod quidam ex illis Rectoribus, seu Ducibus, rebellis effectus, tenuit terræ dominium pro seipso, et fecit se Regem; et ille qui nunc tenet, Trapezuntis fecit se Imperatorem vocari.

e Armeniæ tum proprius Rex erat; fortassis tunc adhuc Osinus, qui anno Christi 1311, a Clemente V, petiit, ut ex speciali privilegio sibi liceret sex e Minoribus retinere. Ita Waddingus eo anno num. 2. Quæ tum fuerit regni amplitudo describit Aythonus cap. 13, qui cap. 23, refert ab Aythono Rege Armeniæ, cujus ipse nepos erat, ad Christi fidem Magnum Can Imperatorem Tartarorum fuisse conversum.

f Rodulphius Achæream vocat, atque a Scyths eversam: a Rodulphio, eadem pæne in omnibus servata phrasi, descripsit Waddingus. Forte illa Marco Paulo Veneto Arzinga dicitur lib. 1, cap. 13, et Aythono cap. 13.

g De eo Armeniæ monte pluribus Adrichomius, Bonfrerius noster, aliique interpretes sacræ scripturæ ad cap. 8, Geneseos v. 4. Meminit hujus traditionis Paulus Venetus loco citato.

h In Catalogo Polychronici, dicuntur duo fuisse Taurisii Minorum domicilia. Ibidem Fr. Jacobus de Camerino, et Fr. Bartholomæus Accola an. Chr. 1321, degebant; de quibus Waddingus ad eum annum num. 1, Fr. Jordanes, ordinis Prædicatorum, ex India scripsit Prædicatoribus et Minoribus in Thaurisio degentibus de quatuor Martyribus Minoritis. Epistolam recitat Waddingus num. 14. Taurisii Rex Abaghas Fr. Hieronymum Ascobanum aliosque Minoritas Legatos misit ad Concilium Lugdunense II. an. Ch. 1274. Consule Waddingum tomo 2, anno citato num. 6, et Marinum Sanutum Torsellinum lib. 3, par. 13, cap. 8, citatum a Waddingo an. Ch. 1289, num. 6, De Taurisio agit Marcus Paulus Venetus lib. 1, cap. 17.

i An Saraca, vel certe Zazaca, quæ in Media Ptolemæo eo fere loco, ubi a modernis Geographis Tauris, constituuntur, qui tamen vulgo veterum Ecbatana esse aiunt.

k Persarum regnum quale eo tempore fuerit, scribit Aythonus cap. 7.

l Plurimorum antiquorum Patrum opinio est, venisse Magos e Perside. Qua de re agit Baronius an. Ch. 1, num. 24, Baradius tom. 1, lib. 9, cap. 8 et alii.

n An hæc est Jasdi Paulo Veneto lib. 1, cap. 20, memorata? incolæ sunt Mahometani.

o Comum dicta videtur a Rodulphio, a Waddingo Karum, et forte Crermam a Paulo Veneto lib. 1, cap. 21. Ceterum Waddingus et Rodulphius aliis locis neglectis iter ita contraxerunt, non absque mendis: Ad urbem Tauris, inquit Rodulphius, vicienis a Babylone diebus longinquam permeavit. Inde Comum perrexit, et varias percurrans urbes Job Persarum extremum oppidum adiit, mox et per Ichthyophagos, Oros, et Gedrosios ad mare Indicum progressus Ormes celeberrimum emporium vidit. Non videtur Waddingus hanc B. Oderici historiam integram habuisse. Populi hi Orientis antiqui, quorum non meminit B. Odericus, Gedrosii inter Carmaniam et Indum fluvium sunt. Ori et Ichthyophagi in tractu maritimo juxta Carmaniam, et Gedrosiam. Sed et ad oram maris Arabici juxtaque Troglodytas Ichthyophagi fuere, atque alibi.

o An hæc Ur Chaldæorum, ex qua evocatus est Abraham Geneseos 11.

p Chaldææ regnum describit Aythonus cap. 11.

CAPUT II.

Iter in Indiam. Translatio reliquiarum IV Martyrum.

Abinde recedens veni in *a* Indiam, quæ est infra terram, quam Tartari multum destruxerunt. In ea autem sunt homines pulchri, tantum dactylos comedentes, quorum quadraginta duæ libræ minori pretio habentur quam sit unus grossus Venetus. Ex hac India recedens, transivi per multas terras. Veni ad mare Oceanum. Prima autem civitas, quam inveni, vocatur *b* Ormes, multum bona, et bene murata, et est magnorum mercimoniorum.... In hac contrata utuntur homines navigio, quod vocatur Jassefutum. In unum illorum ego ascendi, in quo nullum Fratrum potui reperire. In illa ergo navi per viginti octo dietas, veni in *c* Chanaam, in qua pro Christi fide gloriosum martyrium sustinuerunt *d* quatuor nostri Fratres Minores, sicut inferius est conscriptum. Hæc bene sita est, et habet copiam panis, vini, et arborum diversarum, et fuit antiquitus valde magna. Nam fuit civitas Regis *e* Ponti, vel Parti Regis, qui

60 cum

EX
SCRIPTIS

Trapezunti-
nus Impera-
tor.

Tauris urbs.

a

Abit in In-
diam:

b

c

d

e

Chaldæum.

regnum Per-
sarum,

k

l

m

n

o

cum Alexandro Magno praelium commisit. Hic autem populus idolatrat : nam adorant ignem, serpentes, et arbores. Istam terram regunt Saraceni, qui eam violenter ceperunt, et nunc subiacet imperio Daldili. In hac reperiuntur diversa genera bestiarum, et potissime leones maximæ quantitatis. Sunt vero et simiæ, et cathi magni, et noctuæ magnæ; item mures ita grandes ibi sunt, sicut in terris nostris canes qui dicuntur Depi; imo canes illic capiunt mures, quia murilegi, seu cathi, nihil ad hoc valent, et multæ sunt ibi aliæ novitates.

f
reliquias 4
Martyrum se-
cum asportat :

Psal. 67. 36.

per eas incen-
dium evadit :

g

ventum pro-
sperum im-
petrat,

h

earum parte
in mare de-
missa :

i

6 In hac Chanaa passi sunt quatuor Fratres Minorum martyrium gloriosum f. .... Istorum corpora bene quatuordecim diebus jacuerunt recentia et integra, sicut eadem die qua martyrium subierunt. Quod videntes Christiani in terra illa, acceperunt corpora, et ea cum magna reverentia (quod longum esset dicere) sepulchro tradiderunt. Tunc ego Fr. Odoricus de Foro-Julii audiens felices Fratres ex hoc mundo per martyrium migrasse, et illuc veni, et apertis sepulchris suscepi ossa eorum humiliter et devote, et pulchris roaliis involuta corpora in Indiam superiorem, ad unum locum Fratrum nostrorum, cum uno Fratre socio et famulo portavi. Omnipotens quoque Deus, qui per Prophetam mirabilis in Sanctis suis dicitur, etiam per istos Sanctos sua voluit mirabilia demonstrare. Cum enim sacra illa ossa per viam sic deferrem, in domo cuiusdam hominis hospitio me recepi, et cum socio pergerem ad quiescendum, ossa illa meo capiti supposui, et dormivi. Ecce subito domus a Saracenis mihi mortem intendentibus est accensa, et socio cum famulo citius domo exeuntibus, ego in flammis unicus sum relictus. In arcto igitur positus accepi reliquias sacras, et invocato Dei auxilio, in uno domus angulo me collegi. Mira Dei clementia, qui se pie invocantibus non elongat! Tres anguli domus toti comburantur, g illo tantum salvo, in quo cum fiducia residebam. Me tandem sine læsione ignem egrediente tota illa domus, et quamplures illi conjunctæ penitus cremantur.

7 Aliud quoque accidit mihi per viam illam eunti : cum enim irem per mare versus civitatem, quæ Polumbum dicitur, ubi piper abundanter crescit, defecit totaliter necessarius nobis ventus. Quapropter idololatræ Deos suos invocantes, ut eis prosperum ventum reddere dignarentur; nec in aliquo profecerunt. Deinde Saraceni orando multum laborabant; nec vero poterant ventum suis supplicationibus obtinere. h Post hæc mihi et socio meo mandarunt cuncti qui erant in navi, dicentes : Vos surgentes adorate Dominum Deum vestrum : si vestris orationibus salutem consequamur, honorem vobis maxime impendemus; sin autem, vos cum ossibus istis in pelago submergemus. Tunc nos cum tremore surgentes, tamen spem habentes in Domino, qui maxime adest his qui tribulato sunt corde, orationes Deo et multas Missas celebrare promisimus Virgini gloriosæ. Cum autem nec sic ventum optatum haberemus, ego clamavi ad Dominum Jesum Christum, ut per merita istorum Fratrum dignaretur nostrum desiderium exaudire. Et accipiens de reliquiis sacris os unum, dedi famulo nostro occulte, præcepique ut iret ad caput navis, et illud os in mare mergeret sine mora. Quod cum factum esset, mirificavit Dominus Sanctos suos, et nos clamantes ad se sub nomine eorum mirabiliter exaudivit. Nam mox venit ventus optatæ prosperitatis, qui nos cum salute perduxit ad portum.

8 Cum autem Polumbum venissemus, aliam navim ascendimus, ut ad superiorem, sicut dictum est, Indiam navigaremus. Transivimus vero ad quamdam civitatem, i Sandon nomine, ubi duo loca Fratrum nostrorum sunt constructa, et ibi sanctas reliquias poneremus. In ista autem navi erant bene septin-

genti homines idololatræ, præter quosdam alios mercatores : k isti autem idololatræ hanc habent consuetudinem, quod priusquam applicant ad portum, totam perquirant navim considerantes quid in ea sit; et maxime si ibi inveniunt ossa mortuorum, mox illa in mare projiciunt, tenentes illam fidem, quod propter hæc pericula in mari eis eveniunt et in aquis. Cum autem sic scrutarentur in navi, licet essent in magna quantitate, numquam tamen illa invenire vel tangere potuerunt, Domino Deo, qui absconderat animas eorum in abscondito faciei suæ, ossa eorum ab infidelibus occultante. Pervenimus ergo ad locum Fratrum, ibique ossa eorum beatorum Martyrum cum magna, sicut decuit, reverentia condidimus et honore. Et sic usque in hodiernum diem Deus omnipotens miracula non solum in fidelibus, sed etiam in infidelibus operatur, nam idololatræ et Saraceni, cum morbo aliquo detinentur, accipiunt de terra illa, in qua beati Martyres suum sanguinem effuderunt, et illam abluentes, ipsam loturam bibunt, et multi mox ab omni ægritudine liberantur præstante Domino nostro Jesu Christo.

9 Notandum, quod in imperio quod l Ezaminibar nominatur, ad quod ego Fr. Odoricus applicui, piper nascitur, et non in aliqua parte mundi : nemus, in quo crescit ipsum piper, continet octodecim dietas... A capite istius nemoris versus Meridiem est civitas nomine Polumbum, de qua supra actum est, ibi nascitur melius zingiber de universis terris : tot et tanta sunt mercimonia in illa, quod multis, nisi viderent, incredibile reputatur.... Ab hoc regno per decem dietas est aliud regnum, nomine m Mobar, magnum et latum, habens sub se multas civitates et terras. In hoc positum fuit corpus n B. Thomæ Apostoli, ecclesia vero ejus nunc idolis plena est, juxta quam quindecim domus Nestorianorum sunt, qui sunt Christiani, sed pessimi hæretici.... Rex hujus insulæ dives est in auro et argento et lapidibus pretiosis, illic enim tot bonæ perlæ reperiuntur, sicut in aliqua parte mundi. Sunt illic alia multa, quæ scribere longum esset.

a Hinc Indiam etiam orditur Aythonus cap. 6.

b Armusia aliis, quam Maffæus et Jarricus nostri in historiis Indicis describunt, ille pluribus locis, hic tom. 2, lib. 2, cap. 1, et seq. ubi iter ex Europa Armusiam bis quotannis a mercatoribus suscipi solitum refert. Multa quoque de Armusia memorat Nicolaus Trigautius noster in vita Gasparis Barzæi viri Apostolici qui isthic Evangelium prædicavit. Hermes dicitur Hæthono, quod ab Hermete Philosopho artificiose sit fundata.

c Tonam vocat Rodulphius Waddingus anno supra citato num. 41 Thanam. Tanam appellatur in Vicaria Aquilonis, in custodia Saraie apud Pisanum; qui addit in loco de Sarai sepultum esse Cataganti fratrem Imperatoris Tartarorum, conversum ad fidem per Minores.

d Occisi sunt Kalendis Aprilis tres, Fr. Thomas de Tolentino, Fr. Jacobus de Padua, et Fr. Demetrius Laicus : triduo post Fr. Petrus de Senis an. Ch. 1321.

e Imo Pori, ut alii.

f Martyrium hoc cum altero MS. collatum dabimus suo loco. De iis agunt Rodulphius ad calcem libri 1. Marcus par. 2, lib. 7, cap. 33, et seqq. Waddingus anno citato.

g Addit Waddingus : perfante suavi aura, quæ ex somno exsurgentem in medio ignis mirifice recreabat.

h Waddingus aliter sequentia : Navarcha, inquit, Armenus Christianus sua lingua, quam Fr. Odericus callebat, dixit, ut cum socio Fratre Deum rogaret, et ab eo obtineret, quod falsi Dei exhibere non poterant.

i Rodulphius, Zaithum. Waddingus, Zaitonem.

k Aliter ea narrat Waddingus.

l Videntur intelligi regno, quæ Eli et Melibar Paulus Venetus vocat lib. 3, cap. 33 et 34 moderni Malabar.

m Maabar Paulo Veneto lib. 3, ca. 23. Modernis Coromandeliam.

n Idem tradit Paulus cap. 24 et 27. Corpus S. Thomæ Meliapor in ora Coromandelica repertum est Joanne III Lusitanorum Rege. De ea inventionem agunt Vasconcellius in Anacephalæosi, et Maffæus lib. 8 historiæ Indicæ, nosque infra XXI Decembris.

CAPUT III.

Iter per insulas Oceani Indici.

De hac terra recedens ivi per mare Oceanum versus Meridiem, et infra a quinquaginta dietas perveni ad

hæ frustra ab
impiis in navi
quæruntur :

k

clarent mira-
culis.

l

Odoricus alias
Indiæ provin-
cias lustrat.

m

n

u

b
Lustrat insu-
las maris In-
dici,

Lomori,

ad quamdam terram, nomine Lomori *b*, in qua ita est immensus calor, quod omnes tam viri quam mulieres incedunt nudi, et nulla se parte corporis operientes. Illi me videntes multum deridebant, dicentes : Deus Adam nudum creavit, cur tu vestitus ambulas contra naturam ?... Terra in se bona est et abundans blado, risi, amaraco, lignis aloe, et camphora, et multis aliis bonis rebus. Ad hanc insulam mercatores veniunt de longinquo, portantes secum homines, quos illi interficiunt ad edendum. In eadem insula est quoddam territorium, nomine Zumptloc, in quo habitat hominum quaedam generatio singularis : hi quodam ferro parvo et calido cauterizant se in duodecim locis in facie consignando, et hoc faciunt tam viri quam mulieres : isti cum his qui nudi incedunt continuum gerunt bellum. In hac terra magna est rerum copia diversarum. Post hoc est aliud regnum, nomine Resengo, versus Meridiem, et multa, quæ sunt illic, propter prolixitatem scribere non curavi.

c
Javan,

11 Penes hoc regnum est una magna insula, nomine *c* Java, quæ bene tribus millibus milliariorum circumdatur. Rex hujus Java sub se septem Reges possidet coronatos. Hæc insula multum bene inhabitatur, et est de melioribus Indiæ una. In ipsa nascitur camphora, cubebæ crescunt, et melegetæ, nucesque musquatae, et multæ species pretiosæ. Illic est magna copia victualium, præter vinum. Rex habet unum palatium tam pretiosum et mirabile, quod multis impossibile videretur. Scalæ hujus palatii sunt magnæ et altæ. Harum graduum unus est aureus, et alius argenteus; pavementum ejus habet unum laterem de auro, alterum de argento : muri quoque ejus intrinsecus laminis aureis sunt vestiti.... Est tamen tectum hujus domus de auro purissimo fabricatum. Can autem magnus Catay sæpius fuit in bello cum isto Rege in campis, de quo semper iste solenniter triumphavit. Sunt etiam ibi plura alia quæ non pono.

d
Pacen,

12 Penes istam terram jam dictam est alia, quæ dicitur *d* Pacen, (aliqui tamen appellant Thalamsym) cujus Rex multis aliis insulis dominatur. In hac terra reperiuntur arbores farinam producentes.... cum homines farinam habere volunt, operantur isto modo : Arborem enim circa pedem securi incidunt : ex qua incisione quidam *e* liquor defluit; quem colligentes, ponunt in saccis ex foliis factis, et hos saccos dimittunt in sole per dies quindecim ad siccandum. In fine vero illius quindenæ, ex proprio liquore farina optima reperitur : quam ex tunc per duos dies ponunt in aquam marinam: postea lavant aqua dulci, et sic conficiunt bonam pastam, et ex illa faciunt quidquid volunt, sive cibos et pulmenta, et panem multum bonum, de quo ego Fr. Odoricus non solum pro necessitate, sed etiam pro delectatione pluries manducavi. Hic vero panis exterius pulcher est, interius aliquantulum niger apparet. In fine hujus terræ est mare mortuum versus Meridiem, cujus aqua semper currit, etsi aliquis casu circa ripam vadens in ipsam ceciderit numquam ulterius invenitur.... Ab isto regno per multas dietas est aliud regnum nomine Zapa, pulchrorum habens in se copiam victualium et bonorum. Rex hujus terræ, ut dicebatur quando eram ibi, habebat filios et filias bene ducentas : nec mirabar de hoc cum plures habuerit uxores. Hic Rex habuit quatuordecim millia elephantorum domesticorum, qui nutriuntur a villanis sibi subjectis, sicut apud nos boves et alia animalia conservantur....

Insimezan,

13 De hac terra navigans per mare Oceanum reperi multas insulas et terras, quarum una vocabatur Insimezan. Hæc insula est ita magna, quod bene duo millia milliarium per circuitum habet.... Rex istius terræ bene trecentas perlas in collo suo portat.... Habet etiam unum pretiosum *f* lapidem bene ita magnum, quem sicut una manu gestare

possem, et sic tamen in manu eum portat. Ipse quasi flamma ignis insipientibus apparet : creditur ibi, ita nobilis, quod non possit in mundo pretiosior inveniri. Verumtamen magnus Imperator Tartarorum Cathay hunc lapidem ab isto Rege, nec vi, nec pretio, nec aliquo umquam ingenio potuit obtinere.... Alia est insula, nomine Sytan, circuitus cujus est *Sytan*, plusquam millia milliarium; in qua sunt serpentes innumeri, et alia animalia silvestria maximæ quantitatis et præcipue elephantes. In hac terra est mons quidam magnus, de quo dicunt gentes illæ, quod super eum luxit Adam filium Abel centum annis. In supremo hujus montis quædam planities pulchra, in qua est unus lacus non multo magnus, sed profundus. Hujus lacu aquas gentes errore delusæ dicunt esse lacrymas, quas fudit Adam et Eva pro filio suo Abel, cum tamen videatur ipsa aqua de terræ visceribus scaturire.... In descensu hujus aquæ de isto monte fodiuntur rubini optimi, et boni adamantes, et alii lapides valde boni. Unde dicitur quod Rex plures habeat pretiosas gemmas et perlas, quam aliquis in hoc mundo....

14 Ab inde recedens versus Meridiem ad quamdam insulam applicui, nomine *g* Dodyn, quod interpretatur immundum. Ibi mali inhabitant homines, edentes carnes crudas, et aliam immunditiam, quod est abominabile et dicere et audire : habent et hanc malam consuetudinem, quod pater comedat filium, et filius patrem, maritus uxorem, et contra, quod agitur isto modo : Si pater infirmatur, filius accedit ad sacerdotem idolorum, dicens : Domine, pater meus ægrotat : consulite Deum nostrum, utrum possit vivere, an non ? Tunc sacerdos cum eodem euntes ad idolum aureum vel argenteum, orationem faciunt, dicentes : Domine, tu es Deus noster, et nos te pro Deo colimus et adoramus : petimus ut nunties nobis, utrum talis homo ab ægritudine possit liberari. Tunc dæmon quandoque ex idolo de convalescentia respondet; jubens pro curatione illius in fine aliquas fieri cerimonias et oblationes, et docens filium, quomodo nutriat patrem, et qualiter usque ad plenam sanitatem ei debeat deservire. Si autem dicat ipsum evadere non posse; tunc sacerdos accedit ad infirmum, et ponens unum pannum super os ejus, ipsum suffocat, et extinguit. Post hoc cadaver illud in frustra concidit, et præparat ad comedendum. Et tunc parentes et amici cum histrionibus de civitate illa ad hoc convivium invitantur. Epulantur itaque cum canticis, et gaudio magno valde. Post hujus ossa accipientes sepulturæ tradunt cum magna solennitate. Si autem aliqui de cognatione ad hoc convivium non fuerint vocati, hoc illi pro verecundia maxima reputabunt. Hos ergo ego Fr. Odoricus pro tali ritu plurimum reprehendi. Inter alia, quibus rei hujus irrationabilitatem argui, dixi : Si canis occisus, ab alio cane non comeditur, cur vos existentes homines rationabiles facitis vos bestiis viliores ? Ad quod illi responderunt : Hoc ideo facimus, ne vermes eum lacerent, et ex hoc ejus anima sustineat pœnas magnas. Quamvis prædicarem illis, quantum valebam et potui, numquam tamen ab hac perfidia discedere voluerunt. Multæ sunt ibi novitates aliæ, et mirabilia quæ non scribo, quia vix aliquis credere posset, nisi qui propriis oculis hæc vidisset.

g
Dodyn, ubian-
thropophagos
conatur ad
humanitatem
deducere.

a Ita Waddingus ex Rodolphio. Numerus in MS. haud satis distincte erat expressus.

b Addunt iidem : ubi abscondito polo arctico, antarcticus videtur. Incolas Necuræ insulæ ita nudos incedere solitos scribit Paulus Venetus.

c Paulo Veneto lib 3, cap. 10, insula Java magna in circuitu suo dicitur patere tribus millibus milliarium; at Java minor dividitur in octo regna cap. 13.

d Paceni Regis et regni pluribus locis meminit Massæus noster. Pacemense regnum appellat Osorius lib. 7 de rebus Emmanuelis. Id non multum distat a Malacensi regione, situm in Septemtrionali parte Sumatræ.

e De

Ex ipso
capite

e De simili liquore agit Paulus Venetus cap. 16, in regno Samara insulæ Javæ minoris, et cap. 22, in insula magna Seilan.

f Paulus Venetus cap. 22 rubinum vocat, et a Rege Seilani insulæ possessum, cui pro eo magno Chamo egregiam urbem ait fuisse oblatam.

g Idem cap. 21, anthropophagos constituit in insula Angania.

CAPUT IV.

Iter per regnum Manzy.

De magnitudine hujus inferioris Indiæ a multis, quibus hæc nota est, diligentius exquisivi: qui omnes uno ore protestantur, quod bene viginti quatuor millia contineat insularum, in qua etiam sunt sexaginta quatuor Reges coronati: major pars Indiæ ab hominibus inhabitatur. Cumque navigarem per mare Oceanum versus Orientem per multas dietas, ad unam nobilem a provinciam Manzy ego deveni, quam superiorem Indiam vocamus. De ista sollicitè quæsi a Christianis, Saracenis, et idololatriis, ab omnibusque Officialibus magni Can; qui omnes eodem modo fatentur, quod hæc Manzy habet bene duo millia magnarum civitatum, quæ tam grandes sunt quod bene Tarvisium et Vicentia intra muros ipsarum cujuslibet possent stare: unde tanta multitudo hominum est illic, quod apud nos multum incredibile videretur. Est etiam ibi copia panis, vini, risi, carni, piscium, et omnium quæ ad humanos usus necessaria requiruntur. Hujus provinciæ homines omnes sunt artifices et mercatores, qui numquam depauperantur, nec unquam aliquis eleemosynam sibi petit. Viri sunt corpore satis pulchri, sed pallidi, habentes barbam ita raram et longam sicuti murilegi, id est cati: mulieres nimium sunt formosæ. Prima civitas hujus provinciæ, quam intravi, vocatur Soustalay, quæ bene est ita magna sicut tres Venetiæ essent. Hæc distat a mari per unam dietam, posita super unum flumen, cujus aqua propter ipsum mare adscendit ultra terram bene duodecim dietis. Omnis populus hujus civitatis, et totius provinciæ Manzi, idola colunt. Civitas autem ista sola plus habet de navigio et mercationibus, quam tota Italia posset habere. In hac etiam civitate bene centum libræ zingiberis recentis possunt haberi uno minori grosso Veneto....

16 Ab inde recedens, et per multas terras et civitates transiens, veni ad nobilem civitatem Saiton. Illic est copia bonorum omnium, quæ necessaria sunt humanæ vitæ. Tres etiam libræ et uncie zingiberis minori dimidio grosso emuntur. Hæc civitas ita est magna, sicut bis Bononia ab omnibus æstimatur. Multa sunt illic monasteria religiosorum idola colentium. In uno monasterio ego fui, in quo erant tria millia religiosorum illorum, qui sub cura sua habebant undecim millia idolorum. Et inter illa unum videbatur ita magnum sicut S. Christophorus depingitur circa nos. In hora qua isti diis suis dant ad manducandum contigit me interesse, et vidi quod omnia cibaria, quæ illis offeruntur a populo, sunt calidissima; et isti sic calida coram diis suis elevant, ita quod vapor in eorum facies ascendit. Et hoc modo ipsos asserunt comedisse; substantiam vero ciborum ipsorum sumunt, et pro suis usibus reservant. De hac exiens versus Orientem, veni ad quamdam civitatem, nomine b Suctio, quæ in circuitu triginta milliaria dicitur habere; in qua sunt majores galli quos vidi, gallinæ vero ita magnæ non sunt, sed sunt albæ sicut nix, plumas et pennas non habentes, sed lanam deferunt sicut pecus. Hæc civitas est pulchra valde, et sita supra mare. Recedens inde in octodecim dietis, transivi per multas terras et civitates, et veni ad unum montem magnum, in cujus latere nigra animalia morabantur; ex alio autem latere ejusdem montis animalia sunt albæ.... Transiens hinc in octodecim dietis, per multas civitates et terras, veni ad unum flumen magnum, ibique

applicui ad unam civitatem, quæ per transversum istius fluminis erat sita....

17 Hinc recedens veni in quamdam civitatem c Chamsana, quæ dicitur Civitas-coeli. Hæc major est omni alia quam conspexi. In circuitu enim fere habet centum milliaria, et populosissime inhabitatur, imo raro est domus, quæ non decem vel duodecim suppellectibiles, id est, familias in se habet. Habet duodecim portas principales; et prope æqualiter, forte ad octo milliaria, sunt civitates, majores quam esset civitas Venetiarum et Padua. Unde itur bene per sex vel septem dietas per unum illorum burgorum, et videtur modicum measse. Hæc civitas sita est in aquis lacunarum, quæ stat sicut civitas Venetiarum. Ipsa etiam habet plusquam duodecim millia pontium, et in quolibet morantur fortes homines custodientes hanc civitatem pro magno Cane. A latere hujus civitatis labitur unum flumen, juxta quod ipsa sita est, sicut Ferraria juxta Padum.... Illic est copia panis, vini, carni, et aliqua genera potus nobilissima, et omnium victualium abundantia reperitur. Hæc est civitas regia, in qua Rex Manzy morabatur. In ea nostri Fratres quatuor prædicti ad fidem Christi unum potentem hominem converterunt, in cujus domo ego continue hospitabar, et ille mihi aliquando dixit: Ara, id est, Pater, vis venire ad perdeductionem conspiciere civitatem? Tunc consentiente me, ascendimus simul in unam barcham, et ivimus ad quoddam magnum monasterium religiosorum, qui sunt illic. Et evocato ad se uno ex illis, dixit: Vides hunc Rabi Francum, id est, virum religiosum? Iste venit a regionibus ubi sol occidit, et nunc vadit Cambalech, ut roget pro vita magni Can. Ideo aliquid sibi ostendas, ut si aliquando reversus fuerit..... novum et rarum in Chamsana ego vidi. Ille autem respondit se velle aliquid libenter demonstrare. Deinde magnas duas sportas accepit plenas, quæ mensæ superfuerant fragmentorum, et aperta porta nos in quoddam viridarium introduxit. Erat autem in eo monticulus quidam plenus arboribus amœnis: acceptoque uno tintinnabulo cœpit pulsare. Ad cuius sonitum mox animalia multa et diversa de illo monticulo descenderunt, sicut essent simiæ, cati,... et plura alia, et quædam quæ faciem hominis videbantur habere. Et cum videremus de bestiis usque ad tria millia circa ipsum ordinate convenisse, ille paropsides posuit, et illis sportis secundum naturæ suæ... distribuit illis cibum. Et cum comedissent, iterum cymbalum pulsans, animalia ad loca propria remeabant. Ego autem multum ridens illi seni dixi: Edissere mihi, quid ista significant. Ait ille: Istæ sunt nobilium virorum animæ, quas nos hic pascimus amore Dei. Ad quod ego: Istæ animalia non sunt animæ, quæ spirituales sunt, sed solum bestię corporales. Respondit ille: Non sunt animalia, sed animæ defunctorum. Et adjecit: Sicut hic quilibet nobilior fuit, sic anima ejus in nobilior animal transformatur: animæ vero rusticorum vilibus animalibus se conjungunt. Et licet multa sibi dicerem et prædicarem, nunquam tamen ipsum ab hac perfidia potui revocare. Si quis velit hujus civitatis magna et mirabilia, quæ in ea sunt, scribere, vix unus quaternio possit omnia continere.

18 De hac recedens per sex dietas veni ad aliam civitatem magnam, nomine Chyleso, bene muratam, ad quam sunt quadraginta pontes lapidei pulchriorum de hoc mundo. In hac civitate fuit prima sedes Regis Manzy, hæc bene a gentibus inhabitatur. Hinc exiens veni ad fluvium magnum, nomine Tannay.... Cum autem per istud flumen transissem, per multas civitates veni ad unam, nomine Janzi, ubi locus est Fratrum Minorum..... Ab hac civitate est quædam alia civitas in capite fluminis Thanay, nomine Mensy per decem milliaria ab illa, quæ habet majus et pulchrius

c
Chamsana,
sive Quinsay,

ubi metempsychosin ab incolis creditam refutat;

Chyleso,

a
Ingreditur
regnum
Manzy:

lustrat urbes,
Soustalay.

Saiton.

b
Suctio.

chrius navigium cunctis terris, omnes naves ibi sunt albæ sicut nix zesso depictæ, et multa sunt illic aliis variis decoribus ordinata. Recedens ab hac per octo dietas per multas civitates et terras, per aquam dulcem veni ad civitatem quamdam, nomine Lensium, quæ sita est super unum flumen Tharamorim nomine. Hoc flumen per medium Chathay transit cui damnum magnum infert cum inundat, sicut est Padus transiens versus Ferrariam. Cum autem irem per hoc flumen versus Orientem, transiens per multas civitates et terras, per plures dietas, veni ad civitatem nomine Sucumat, quæ ibi quo major carentia serici solet esse, tunc quadraginta libræ habentur octo solidis grossorum minorum. In ea sunt mercimonia, et copia panis et vini et omnium victualium.

a Hic describi regnum Sinarum vix dubium erit ei, qui hæc contulerit cum iis quæ Nicolaus Trigautius noster de hoc regno et Christiana apud Sinas expeditione scripsit. Mangi appellat Paulus Venetus, et in novem regna divisum scribit cap. 64, lib. 2.

b Videtur Suceu Trigautio dici lib. 4, cap. 4, qui asserit instar Venetiarum super aquas, sed dulces, ædificatam.

c Quinsai, Civitas-Cœli dicitur Paulo Veneto cap. 63 et 64, ejusque etiam circuitum statuit circiter centum milliarium, in eaque reperiri ait pontium lapideorum duodecim millia, ob fundum, ut Venetiis, paludinosum.

CAPUT V.

Iter per regna Cathay et Thibet. Conversio infidelium.

In recedens per multas civitates et terras versus Orientem, veni ad illam nobilem civitatem a Chambalech, quæ vetus est et antiqua in provincia Chatay. Hanc ceperunt Tartari, et abinde a dimidio milliari unam civitatem, nomine Thayde, construxerunt. Hæc duodecim portas habet, et intra quamlibet earum sunt duo milliaria magna; et numquam civitas bene per homines habitatur. Harum civitatum circuitus plus ambit quam quadraginta milliaria magna. In civitate magnus Cham sedem imperii sui habet, palatium ibi magnum habet cujus muri per quadrum se extendunt, infra quod spatium multa sunt pulchre palatia ædificata.... Ego Fr. Odoricus mansi ibi tribus annis et festis regiis sæpius interfui. Nam nos Fratres Minores in hac curia habemus locum pro nobis specialiter deputatum, et nos semper oportet primos procedere, et dare Domino Regi nostram benedictionem. Diligenter etiam de ipsis histrionibus inquisivi a Christianis, Saracenis, cunctisque idololatræ, non modo ab illis qui per me ad fidem Christi conversi sunt, quorum plures in illa curia sunt magni Barones aspicientes solummodo ad personam Regis...

20 De hoc imperio Chatay recedens versus Orientem in quinquaginta dietas, transeundo per multas civitates et terras, veni in terram Pretesoan, de qua centesima pars non est, sicut olim dicitur fuisse: cujus autem principalis civitas Tozan vocatur, quæ sola de melioribus est in terra, multas et sub se habet civitates,... Deinde per multas dietas veni ad provinciam quæ Kansan vocatur. Hæc provincia est una de duodecim partibus magni Canis. De hac recedens veni ad unum magnum regnum, nomine b Tibet, quod ipsi Indiæ contiguum est et subjectum est magno Cani, ibi panis et vini abundantia reperitur. Gens hujus terræ moratur in tentoriis ex filtris magnis factis, civitas principalis tota est ex muris albis et nigris.... In hac civitate moratur Abbassi, quod sonat PAPA in illa lingua. Iste caput est omnium idololatrarum quibus secundum morem suum distribuit gradus et beneficia dignitatum.

c 21 c In terra hac omnipotens Deus nostris Fratribus contra immundos spiritus magnam contulit potestatem. Nam sic eos ejiciunt ab obsessis corporibus, sicut qui ex facili de domo expelleret unum canem: ideo multi a dæmonibus obsessi, et catenis ligati, ad ipsos Fratres per decem dietas et amplius adducun-

tur. Illi autem, qui sic a dæmonio liberantur, mox se permittunt et petunt sacro baptismate purificari. Tunc Fratres idola filtro facta, quæ isti coluerant, accipiunt portantes secum Crucem et aquam benedictam, ad ignem pro hoc paratum deferunt ad cremandum. Tunc omnes de contrata illa conveniunt ad spectaculum, cupientes videre qualiter dii vicinorum suorum a Fratribus comburuntur. Et cum Fratres idola in ignem projiciunt, frequenter agente diabolo prosiliunt extra ignem. Tunc ipsi benedicta aqua ignem aspergunt et idola penitus incinerantur. Indignatus ergo Sathanas cum suis, quia vasa diu possessa amisit, in aere vociferatur, dicens: Videte qualiter de meo habitaculo cum injuria sum expulsus: propter hoc multi de gentibus illis ad baptismi gratiam convertuntur.

22 Aliud quoque stupendum et terribile ego vidi. Cum enim irem per unam vallem, quæ sita est super flumen deliciarum, multa corpora mortuorum ibi vidi. Audivi etiam in hac valle cantum diversi generis musicorum, maxime autem citharæ, quæ ibi mirabiliter pulsabatur. Unde propter tumultum, clamorem, et cantum istorum, timor mihi maximus incumbbat. Hæc vallis longa est, scilicet octo milliarium terræ, in quam, ut dicitur, si quis intraverit, ibi moritur, et numquam de cetero revertitur. Et licet hoc pro certo audiverim, tamen intrare volui, confidens in Domino, ut viderem finaliter quid hoc esset. Et cum intrassem, ut dixi, vidique corpora mortua, quæ innumerabilia videbantur. In uno latere hujus vallis, in quodam saxo, vidi faciem hominis; quæ sic aspectu erat terribilis, quod præ timore nimio putabam me spiritum exhalare. Idcirco illud Evangelicum, Verbum caro factum est, ore meo continuo proferebam: ad ipsam autem faciem accedere non audebam, sed tremens ac stupens ab ipsa septem vel octo passibus ego steti: deinde transivi ad alium finem vallis: super montem arenosum ascendi, de quo circumspiciens nihil videbam penitus præter unam citharam, quam pulsari audiebam. Cum autem essem in vertice montis, juveni illic argentum multum, quasi squamas piscium congregatum; de quo accipiens posui in gremio, et quia non indigui, nec de eo multum curavi, iterum illud in terram projeci, et sic protegente me Deo absque periculo exivi, et ad habitationes hominum remeavi. Saraceni vere omnes, cum rescirent me hanc vallem pertransisse, et sine periculo evasisse, reverentiam mihi exhibebant dicentes me esse beatum et sanctum. Illos autem mortuos, nescio qua delusione ac phantastica imaginatione decepti, dicebant esse homines, dæmonum infernalium.

23 Ego Frater Odericus de Foro-Julii testificor coram Deo et Jesu Christo, quod omnia hæc, quæ hic scripsi, aut propriis oculis vidi, aut a majori parte fide dignorum hominum hæc audivi. Multa alia vidi, quæ non scripsi, quia hominibus terrarum nostrarum impossibilia viderentur, nisi qui eas in terris infidelium, sicut ego peccator, adspexissent.

a Paulus Venetus Cambalu vocat, et pluribus describit lib. 2, cap. 9, 10, 11, de magno Chamo agit cap. 12, 13, et seqq. Hanc civitatem hoc tempore Pechinum, seu Pequinum dici, et Sedem Sinensium Regum esse arbitratur Trigautius noster lib. 4 de Christiana expedit, apud Sinas cap. 3. Alii aliter sentiunt. In Chambalech templum erexit Joannes de monte Corvino anno Chr. 1299. Idem Archiepiscopus Cambaliensis creatus an. Ch. 1307. Additi Episcopi septem suffraganei, constituendi in vicinis civitatibus, omnes ex ordine Minorum. Ita Waddingus. Vicariatus Tartaria nominatur in Catalogo Polychronici duplex, Aquilonaris, et Orientalis; in illo septemdecim loca, in hoc quatuordecim, Minores habebant. Pisanus illum vocat Vicariam Aquilonis, hunc vero Vicariam Tartariæ, ubi in Chambalech in palatio magni Cani habent Fratres locum.

b Regni hujus Tibet meminit Paulus Venetus lib. 2, cap. 36 et 37, sed accurate a se perlustratum describit Antonius Andrada noster in epistola ad R. P. Mutium Vitellescum Generalem Societatis nostræ, missa ex urbe regia Caparangua 15 Augusti 1626, quæ vario idiomate excusa exstat.

c Waddingus ad an. 1331, num. 15, quæ hic Odoricus a Fratribus, ab ipsomet gesta scribit.

EX IPSIS
SCRIPTIS.
Multi ad
fidem conver-
tuntur ab ejus
sociis.

combustis
idolis.

Varias præ-
stigas dæmo-
nis contemnit
et superat
B. Odoricus.

Libri Epilo-
gus.

APPENDIX.

Auctoribus Marchisino, et Henrico.

*Hymno cum
sociis cantato.
excepit in iti-
nere Magnum
Chanum Im-
peratorem.*

poma offert :

Ego Frater Marchisinus de Baiadon, Ordinis Fratrum Minorum, protestor, quod a Fratre Odorico prædicto dum adhuc viveret, audiui plura quæ non scripsit. Dixit enim quod semel dum Chan magnus Imperator Tartarorum iret de Cambalech Sandon, ipse Frater Odoricus erat cum quatuor Fratribus Minoribus sub umbra unius arboris juxta viam, ubi ipse Chan erat transiturus. Et cum jam appropinquare cœpisset unus Fratrum illorum, qui erat Episcopus, indutus Pontificali ornatu accepit crucem, et impositam baculo in altum erexit. Tunc hi quatuor cœperunt altis vocibus hymnum, Veni Creator Spiritus, decantare. Quo audito ipse Chan quæsivit a vicinioribus sibi Principibus, quid hoc esset. Cui responderunt illos esse quatuor Rabanth Franci, id est, religiosi Christiani. Et vocans eos ad se, et visa cruce erexit se in curru, depositoque galerio capitis sui humiliter deosculabatur crucem. Et quia statutum est, ut nullus audeat appropinquare currui suo vacuis manibus, idcirco Frater Odoricus parvum calatum plenum pomis pulcherrimis obtulit ei pro xenio. Et ille duo poma sustulit : et de uno comedit, alterum vero in manibus gestans tum recēssit. Ex quo luculenter apparet, quod ipse Chan aliquid sapit de fide Catholica, et hoc per inductionem Fratrum Minorum, qui in Curia sua continue morantur. Istud autem galerium, quod ob reverentiam deposuit, prout audiui a Fratre Oderico, ex gemmis et perlis pretiosis factum est, et plus valet quam tota marchia Tarvisina.....

2 Beatus autem vir Odoricus, cum anno Domini millesimo trecentesimo trigesimo de partibus infidelium ad suam provinciam remearet, scilicet Marchiam Tarvisinam, Curiam summi Pontificis, videlicet Domini Joannis XXII, adire disposuit, ut ab eo licentiam peteret, quod quinquaginta Fratres de quibuscumque provinciis collectos, qui voluntarii essent, ad eundem, secum duceret ad seminandum fidem in partibus transmarinis. Cum autem recederet de Foro-Julii, unde natus erat, et venisset Pisis, gravi infirmitate correptus est. Eapropter ad locum suum redire compulsus est : et veniens in Utinum, quæ est civitas de Foro-Julii, anno Dominicæ Incarnationis mcccxxxi, postridie Idus Januarii, de hujus mundi naufragio transiit ad gloriam Beatorum. Sed innumeris virtutibus, et multis miraculis nunc coruscat : nam ad tumulum ejus cæci, claudi, surdi, muti, et alii diversis morbis prægravati, per merita ipsius accipiunt gratiam sanitatum a Domino Jesu Christo. Hoc testatus est litteris suis in Curia Papæ Patriarcha Aquileiensis, in cujus diocesi hæc fiunt. Et protestatur Styria et Carinthia, et multi de Italia et regiones plurimæ circumquaque.

3 Ego Frater Henricus, dictus de Glatz, qui prædicta omnia transscripsi existens Avenione in Curia Domini Papæ anno Domini supradicto, si non intellexissem ibidem de felice Fr. Odorico, et sociis qui secum fuerant, tot perfectiones et sanctitatis ejus opera, vix aliquibus hic per eum descriptis credere potuissem : sed coegit me vitæ suæ veritas dictis ejus fidem credulam adhibere. Scripsi autem hæc anno Domini trecentesimo quadragesimo in Praga, circa festum omnium Sanctorum, et copiosius ea audieram in Avenione.

*ut novos so-
cios accersat,
redit in Euro-
pam :*

moritur :

*claret mira-
culis.*

*Epilogus Hen-
rici, qui hæc
transcripsit.*

XV JANUARIII.

SANCTI QUI XVIII KAL. FEBR. COLUNTUR.

S. Abacuc,	{	Prophetæ, in Judæa.	S. Maura,	{	Virgines apud Turones in
S. Michæas,			S. Britta,		
S. Pansophius, Martyr Alexandriæ.			S. Alexander, Abbas et institutor Acœmeto-		
S. Secundina, Virgo et Martyr, Anagninæ in			rum, Constantinopoli.		
Latio.			S. Joannes Calybita, monachus Acœmetus,		
S. Cresconius,	{	Martyres in Ægypto.	et propter Deum mendicus, Constantinopoli.		
S. Zeno,			S. MAURUS, Abbas Glannafoliensis in Gallia.		
S. Menelaus			S. Ida, sive Ita, Virgo in Hibernia.		
et alii,			S. Tharsitia, Virgo, Rutensis in Gallia.		
S. Cornelius,	{	Martyres in Oriente.	S. Bonitus, Episcopus Arvernorum in Gallia.		
S. Cœlestius			S. Ablebertus, sive Emebertus, Episcopus Ca-		
et alii,			meracensis in Belgio.		
S. Ephysius, Martyr in Sardinia.			S. Maurus, sive Mortuus-natus, Eremita, Hui		
S. Macarius Ægyptius, Abbas.			in Belgio.		
S. Isidorus, monachus et Presbyter Alexan-			S. Ceolulphus, Rex Northumbriæ in Anglia,		
driæ.			dein monachus.		

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

- S. Martina, Virgo et Martyr, *tempore Pauli III, Papæ culta fuit hoc die officio trium Lectionum, ut patet ex Breviario Romano, quod Cardinalis Quignonius concinnavit. Colitur jam officio semiduplici XXX Januarii. Acta dedimus die ejus natali* I Janu.
- S. Macarium Alexandrinum, discipulum S. Antonii, *refert hoc die Felicius. De eo egimus* II Janu.
- S. PAULUS THEBÆUS, PRIMUS EREMITA, *colitur hoc die officio semiduplici ab Ecclesia Romana, et refertur a Molano, Felicio, Menæis etc. ab aliis XIX Januarii. Vitam dedimus* X Janu.
- S. Designatus, Episcopus Trajectensis. *Ferrar. De eo egimus* XIII Janu.
- S. Pontianus, Martyr Spoletinus, *memoratur hoc die in Viola SS. Hoganoæ an. 1508, excusa. Ejus Acta dedimus* XIV Janu.
- S. Fulgentius, Episcopus Astigitanus, *Berzocanæ, ubi ejus corpus diu quievit, colitur XV Januarii; aliis diebus alibi. De eo egimus* XIV Janu.
- Sacrum conjugium B. Mariæ Deiparæ et S. Joseph, *celebratur hoc die officio duplici ab Ecclesia Nannetensi, ab aliis alio die, ut XXIII Januarii dicemus.*
- Festum sanctissimi nominis JESU a quamplurimis Ecclesiis Belgicis et aliis agitur hoc die, et plurimis inscriptum est Martyrologiis. PP. Minorum rogatu (qui tamen XIV Januarii id. celebrant, uti et Servitæ, atque alii) anno 1530, institutum scribit Petrus Galesinius in Notis. Potius confirmatum, aut restauratum dixisset: nam prius viguisse, patet ex vetustis Breviariis et Martyrologiis diu ante Clementis Pontificatum tum cuspis tum manu exaratis. De ea Catholicorum pietate, ejusque antiquitate, præclara sunt quæ habet Antonius Quintanadvennas noster lib. de SS. Hispalensibus.
- S. Lucerius Diaconus, Antiochiæ. MS. Martyrologium S. Hieronymi, in quo et antea VII Janu. Lucerius Diaconus, qui aliis Clerus; uti et XIV Lucerius, qui Clerus. Hicne ab utroque diversus sit, ambigimus.
- S. Clarissima, Martyr sub Diocletiano in Græcia, *memoratur a Ferrario, qui citat tabulas Græcorum: in quibus tamen nullam Clarissimam reperimus, nisi sit Epiphane, vel Epiphania; de qua XII Julii agitur.*
- Sanctos sex Patres in pace finitos referunt hoc die Menæa. Quinam illi sint, an aliis forte diebus separatim religioso cultu celebres, haud scimus.
- S. Mauri Abbatis corpus asservari in vico Membrillar, juxta Badajoz Hispaniæ urbem, et festum illius agi
- XV Januarii, scribit Joannes Marietta lib. 18, cap. 12, et se ex incolis sedulo quæsisse, quis esset ille Maurus Abbas, an S. Benedicti discipulus, qui hoc die colitur, an alius aliquis; nihil certi discere potuisse, nisi esse ibi corpus S. Mauri Abbatis.
- Eligius quidam a S. Mauro Abbate, ut in ejus Vita infra hoc ipso die narratur, gravissima ægitudine liberatus, dein in Lirino insula monachus fuit. Recensetur a Vincentio Barrali Salerno inter Sanctos illius sacrati asceterii, cum tamen de eo aliud nihil proferrat, nisi testimonium illud sanitatis recuperatæ, et vitæ religiosæ susceptæ. Sanctis quoque in Martyrologio Gallicano annumerat Saussaius.
- Bigitanus Episcopus in Scotia, *memoratur a Ferrario, et Camerario. Adhuc nobis ignotus.*
- Isidorus, Episcopus in Sicilia, discipulus S. Gregorii Papæ, a Constantio Felicio statuitur hoc die. Felicium sequitur Wion, sed cujus Sedis Episcopus fuerit, fatetur pervestigare se nequivisse. Wionem citant et sequuntur, absque alia auctoritate, Menardus, Dorganus, Octavius Cajetanus, Ferrarius, Rocchus Pirrus.
- Alfredum, vel Alfridum, Regem Northumbriæ, Sanctum appellat, et monachum fuisse scribit Arnoldus Wion lib. 4, Ligni Vitæ cap. 6. Wionem secuti sunt Wilsonus et Ferrarius, qui ambo hoc die eum retulere; ille vero in posteriori editione Martyrologii Anglicani XIV Martii. Videtur Wion loco Bedæ lib. 3, cap. 13, perperam intellecto inductus ut monachum crederet, cum Beda non Alfredum, sed Drithelmum, Alfridi rogatu in monasterium receptum testetur. Wernerus Rolevinck a Wione citatus, non Alfredum Nordhaninbrorum, sed Adjulfridum, vel Alfridum, aut potius Æthelredum, Merciorum Regem monachum factum scribit, de quo nos IV Maii. Alfridus Northumbriæ XIX Kal. Januar. mortuus est anno 705, succedente Osredo, filio, ut scribunt Wigorniensis et Westmonasteriensis. De Aelfrido Occidentalium Saxonum Rege, atque Angliæ monarcha, agemus 28 Octobris.
- Bamba, sive Wamba, Hispaniæ Rex, Sanctus indigitatur a Benedicto Dorganio hoc die, et Wione. Honorifice translatus est ejus corpus Philippo II, curante. Haud tamen omnino adhuc exploratum nobis, an ut Sanctus colatur.
- Godefridus, sive Gaufridus de Perona, Prior Clarævalis, a Chrysostomo Henriquez in Menologio Cisterciensi Beatus prædicatur; a Saussaio Pii accensetur.
- Conanus,

- Conanus, sive Cunanus, Marganensis in Wallia Abbas instituti Cisterciensis, a Chrysostomo Henriquez in Menologio refertur hoc die, et Beatus appellatur. Illustria sunt, quæ de illius virtutibus narrat Silvester Giraldus in Itinerario Cambriæ lib. 1, cap. 7. Verum an Sanctorum, aut Beatorum catalogo legitime insertus sit, nos latet. Abesta Martyrologio Anglicano.
- Heylecka, Reclusa sanctissima, Coloniae, refertur hoc die a Chrysostomo Henriquez in Menol. ab aliis XIV Janu. ut isthic diximus.
- S. Sulpitii Pii, Bituricensis Episcopi, Translatio, in plurimis hoc die consignata Martyrologiis, Bedæ vulgato, Adonis, Saussai, Menardi, aliis. De ea agemus ad ejus vitam xvii Janu.
- S. Marius, } Martyres. MS. Martyrol. cænobii
S. Martha, } S. Maximini Treviris. Acta eorum dabimus xix Janu.
- S. Stephani templum in monasterio S. Euthymii hoc die dedicatum anno 460, ut ad ipsius S. Euthymii vitam cap. 16, nu. 99, dicitur xx Janu.
- S. Anastasius Persa, monachus et Martyr, refertur hoc die in Menologio Græcorum. De eo agemus xxii Jan.
- S. Elidius Martyr, Arvernus, Ferrar. De eo et S. Præjecto, agemus xxv Janu.
- Institutio sacræ militiæ Calatravæ sub S. Raymundo Abbate Fiterii anno 1159, his ipsis verbis in Calendario Cisterciensi Divione excuso consignata est. De ea agemus ad ipsius B. Raymundi vitam i Febru.
- S. Maximus, sive Maximianus, Episcopus Nolanus, de quo in gestis S. Felicis Presbyteri XIV Januarii actum est, refertur hoc die in Martyrologio Romano, et aliis. Colitur ab Ecclesia Beneventana, quæ aliquibus ejus reliquiis gloriatur, VIII Februarii, ast in sua, id est, Nolana, quam sequemur, vii Febru.
- S. Cointa, Virgo et Martyr, Alexandriae. Carthus. Colon. in addit. ad Usuard. Nos viii Febru.
- S. Aceas, Episcopus Hagulstadiensis in Anglia. David Camerar. at Martyrologium Anglicanum xix Febr.
- S. Probus Episcopus Reatinus, refertur hoc die a Galesinio, iterumque ab eo et pluribus aliis xv Martii.
- S. Josephi nutritii Christi commemoratio videtur aliqua hoc die celebrari ab Ecclesiis Germanicis; nam eam hic consignant Carthusiani Colonien. Martyrol. Colon. et Canisius. De eo agemus xix Martii.
- S. Prochorus, unus e LXX Christi discipulis, hoc die

inscriptus reperitur Calendario Coptico. Colitur ab Ecclesia Romana ix April.

- S. Antonina Virgo, una de sodalibus S. Ursulæ, refertur hoc die in nova editione Martyrologii Anglicani. Celebratur ejus Translatio XIX Januarii; solemnius feria 2 Pentecostes. De ea agemus xi Maii. atque in historia Ursulana xxi Octob.
- S. Mauritii Translationem, Augustæ Taurinorum hoc die summa celebritate recoli tradit Ferrarius. De ea agemus, cum illius gloriosi Martyris Acta dabimus, xxii Septemb.
- S. Firmini, Episcopi Ambianensis et Martyris, inventio recoli hoc die in quibusdam Ecclesiis consuevit, ut patet ex veteri Missali Cameracensi: ab aliis XIII Janu. ut diximus. De ea agemus die ejus natali xxv Septemb.
- S. Romedius, sive Remedius, Confessor, colitur hoc die Tridenti, ut auctor est Ferrarius, qui i Junii agi ecclesiæ ipsius dedicationem scribit, obiisse ipsum XIII Januarii. Ast in Vita, quam e veteribus MSS. to. 3, Bavarix sanctæ exhibet Raderus noster, consentientibus quibusdam Martyrologiis, dicitur obiisse et coli i Octob.
- S. Remedius, Episcopus Remensis. Canisius, Carthus. Colonien. in addit. ad Usuardum. Martyrolog. MS. S. Hieronymi, sed auctum, ut vel hinc patet; est enim S. Remigius de quo agemus i Octob.
- S. Charitina Martyr. Menolog. Græcorum. Eadem videtur quæ in eodem Menologio, ac Martyrologio Romano et aliis, refertur v Octob.
- S. Cosmas, Episcopus Maiumæ, refertur in Menæis hoc die et iterum, uti et in aliis plurimis, xiv Octob.
- S. Felix, Episcopus Tubizacensis in Africa. Carthus. Colon. in addit. ad Usuard. et Canisius, Acta etiam, quæ in MS. Ultrajectino, et in Agonibus Martyrum Lutetiæ excusis extant. De eo cum Martyrologio Romano et aliis agemus xxiv Octob.
- S. Macarii, Aberdonensis in Scotia Patroni, ecclesiæ dedicationem memorat hoc die Ferrarius in Notationibus ad generalem SS. catalogum. Lestæus et Conæus hujus S. Macarii meminere. Camerarius festum ejus celebrari solere tradit xiii Novemb.
- S. Maximus, Abbas juxta Aureliam, refertur in MS. quodam Calendario SS. ord. S. Benedicti. Colitur xv Dec.

DE SS. PROPHETIS ABACUC ET MICHÆA.

§ I. Reliquiæ utriusque inventæ. Dies Natalis.

XV JANUARI.

Coluntur sancti Prophetæ Abacuc et Michæas ab Ecclesia Hierosolymitana, (cujus Calendarium exhibet Waddingus to. 3 Annal. Minor. ad an. Ch. 1342,) officio semiduplici, hoc die. Quædam vetera MSS. Martyrologia solius Abacuc hic meminere; vetus Romanum et cetera Latina utriusque. Beda, Ado, Usuardus, Rabanus, Notkerus, Bellinus, Maurolycus, Galesinius, Canisius, sub Arcadio et Honorio repertas sanctorum horum Prophetarum reliquias tradunt; Romanum Martyrologium sub Theodosio seniore: In Judæa, inquit, SS. Habacuc et Michæa Prophetarum, quorum corpora sub Theodosio seniore divina revelatione reperta sunt, et recte, ut patet ex Sozomeno, Nicephoro, et aliis. De Inventionem primum, deinde de singulis separatim agemus.

2 Sozomenus lib. 7, historiæ Ecclesiasticæ cap. 28, Abacuc, et post eum non longo intervallo Michæas, inter Prophetas primi, circa hoc tempus apparuerunt. Amborum autem corpora (ut intellexi) per divinam in somnis visionem indicata sunt Sebenno tum temporis Eleutheropolis Episcopo. Erat autem nomen ejus civitatis Cela, quæ antea Cila vocabatur, in qua repertus fuit Abacuc. At Barathsatia locus est circiter decem stadiis ab ea civitate distans, in quo Mi-

chææ sepulchrum erat, quod Monumentum fidele vocabant indigenæ, ignari quid dicerent, Mephseemana lingua patria appellantes. Satis igitur opportuna et hæc ad Christianæ doctrinæ celebritatem, sub hoc imperio contigerunt. Cassiodorus historiæ Tripartitæ lib. 9, cap. 49, ex Sozomeno paraphrasticè: Abacuc et Michæa Prophetarum corpora (sicuti aucti) hoc tempore sunt ostensa revelatione divina, cum Zebennus tunc Eleutheropolitanam gubernaret Ecclesiam, in vico qui prius vocabatur Ceila, in Berethasia prædio quod distabat ab urbe ferme stadiis decem. Circa hunc locum sepultura Michææ fuit, quam nescientes quid dicerent provinciales: O fidelem memoriam vocitabant.

3 Idem quoque narrat Nicephorus lib. 12, cap. 48, qui Celam olim Ceilam cum Cassiodoro dictam scribit; ubi inventæ, locum vero ubi Michæus inventus est appellat Berathpasia, sepulchrum, vocatum ab accolis Nephse meemana: at Cornelius a Lapide noster præfatione in Michæam, Nephse meemana, id est, Animam fidelem, vel Corpus fidele; nam anima pro corpore, etiam mortuo, metonymice sumitur. Demum addit Nicephorus: Prophetæ Zebeno in somnis apparentes, seipsos qui essent indicaverunt. Vide Baron. tom. 3, anno 406, sub finem, licet pridem ante inventa sacra pignora fateatur. Sigebertus anno 396, habet hanc inventionem.

§ II.

SS. Michææ
et Abacuc na-
talis;

reliquiæ divi-
nitus reve-
lata.

quando

§ II. Quis hic Michæas Propheta?

Duo Michææ
Prophetæ;

hic posterior:

ejus patria.

sepulchrum
in ecclesiam
conversum.

vaticinia.

Eundem esse Michæam Prophetam sextum inter XII minores, et illum qui sub Achabo Rege floruit, existimat Epiphanius de vitis Prophetarum cap. 13, et Dorotheus in Synopsi, atque alii: sed vel ex eo refelluntur, quod ille a Joramo Achabi filio occisus sit, ipso Epiphanio teste, hic sub Joathan prophetarit, facile 150 annis post. Sed nec nomina, nec patriæ, nec tribus utriusque Michææ conveniunt. Nam Michæas ille lib. 3, Reg. cap. 22 מִיכָיָהוּ Machaiehu vocatur, hic מִיכָה Michah; quamquam facile evenire potest ut vocabula aliter uno loco, alio aliter efferantur; et in omni lingua suppetunt exempla, suntque hic radicales litteræ eædem. Ast ille ex tribu Ephraim erat, ut ait Epiphanius, et verisimiliter in Samaria; hic ex tribu Juda in vico Morasthi natus.

5 De hoc ita scribit Cornelius a Lapide noster in Præfatione commentar. in Michæam. Hic Michæas oriundus fuit de Morasthi, qui fuit viculus in tribu Juda juxta Eleutheropolim, ad Orientem ejus. Chaldæus, Clarius, Arias et Vatab. putant esse eundem cum Maresa; a Maresa enim vel Mereset deductum videtur Hebræum nomen patronymicum Morasthi, id est, Morasthites, quod hic Michææ attribuitur. Verum S. Hieronymus docet, Morasthi nomen esse loci distincti a Maresa. Unde ipse in Epitaphio Paulæ scribit suo tempore ibidem extitisse sepulchrum Michææ, illudque conversum fuisse in ecclesiam, quam S. Paula invisit religionis ergo. Sic et Adrichomius, et alii in Descriptione terræ sanctæ; sic et Remigius, Haymo, Rupertus, Hugo et Liranus hic. Fuit ergo Michæas oriundus ex tribu Juda, non Ephraim, uti censuit Epiphanius, Isidorus et Dorotheus in Synopsi: unde cap. 1, v. 9, ait, venit usque ad Judam, tetigit portam populi mei, usque ad Jerusalem. De Maresa vero quasi de peregrina dicit v. 15, Adhuc heredem adducam tibi, quæ habitas in Maresa. Hæc Cornelius.

6 Et paucis interjectis: Argumentum Michææ est, taxare idololatriam, vitiaque ex ea nata, ac præsertim oppressionem pauperum, tam Samariæ quam Jerusalem; puta tam decem tribuum, quam duarum. Et quia Samaria idololatriæ vitulorum initium dedit, eamque communicavit Judæ sub Achaz impio Rege, hinc primo excidium Samariæ per Assyrios, deinde excidium Hierosolymæ per Chaldæos comminatur; stragemque et captivitatem populi præsertim Principum tam laicorum quam Ecclesiasticorum, qui in scelere duces fuere populo, prænuntiat. Post hæc tristitia, de more læta subjungit; eosdemque consolatur, promittens lætum reditum e Babylone per Cyrum, et lætorem ex peccato, morte, et gehenna regressum ad gratiam, vitam, et Ecclesiam tum militantem tum triumphantem, per Christum, quem in Bethlehem nasciturum prædicit.

7 Consule Franciscum Riberam nostrum, et alios interpretes qui fusius singula disputant ac Jacobum Sallianum anno mundi 3290. Menæa Græcorum hunc habent 14 Augusti, sed cum altero confundunt, ideoque plurimis annis prophetasse scribunt, tamen (quod ridiculum videri potest) a Joramo occisum. Erat, inquiunt, Michæas Jorami filius, natus Boratæ, et tribu Ephraim, prophetavitque annos quatuor et octoginta: præcessit natalem Christi sexcentis et sex annis: multaque fecit Achab Regi Judæ, a cujus filio Joramo e medio sublatus est, suspensus, quod ipsius impietatem et majorum reprehenderet. Mortuusque in Morathe sepultus est, solus in terra sua prope cimiterium Enacim, sepulchrum ejus notum est. At Menologium Michææ Prophetæ unius e XII minoribus natalem statuit 14 Augusti, alterius vero e tribu Ephraim 5 Januarii.

Cum priore a
quibusdam
imperite con-
fusus.

§ III. Abacuc Propheta unus an duo?

Abacuc unus
an duo?

Epiphanius, Dorotheus, Isidorus, et alii cum Germanico Martyrologio, unum tantum agnoscunt Habacuc, eum qui octavus recensetur inter minores Prophetas, quique ab Angelo ad Danielelem in lacum leonum deportatus est. Contrarium censet cum multis Jacobus Sallianus noster anno mundi 3327. Ezechix 19 et alibi, cui assentiri videtur Cornelius præfat. in Habacuc et alii Interpretes. Idem Cornelius in cap. 14 Danielis v. 32 ita scribit: Nota, licet tempore excidii Hierosolymæ per Chaldæos, multi Judæi abducti fuerint in Babylonem, alii fugerint in Ægyptum, vel in alias regiones; tamen nonnullos remansisse, vel rediisse in Judæam, inter quos fuit hic Habacuc. Quæres: Fuitne hic idem cum Habacuc uno e 12 minoribus Prophetis? Affirmare videtur S. Hieronymus præfatione in Habacuc, Epiphanius, et Dorotheus in Synopsi, Pererius et Pintus hic. Verum Torniellus et alii id negant, idque verius videtur. Nam noster hic Habacuc illo fuit posterior. Ille enim fuit ante captivitatem Babylonicam; nam eam prædixit: hic vero post eam vixit sub Evilmerodach: nisi dicas eum ad multam ætatem vixisse. Si enim eum ponas hoc tempore fuisse 75 vel 80 annorum, potuit esse unus idemque; unde tam hic quam ille vocatur Propheta.

9 Nobis quidem videtur multo probabilius, diversos fuisse, tamen quia non omnino est certum, eos hic non distinguemus. Menæa 2 Decemb. Erat Abacuc e tribu Simeonis Saphati filius. Prædixit captivitatem, et templi et urbis Hierosolymorum expugnationem valde deploravit. Quando Nabuchodonosor venit Hierosolymam, fugit Propheta in Ostracenam, et mansit apud Israelitas. Postquam reversi sunt Chaldæi ad reliquias Judæorum, qui Hierosolymis et in Ægypto remanserant, se contulit, et inseruit messoribus agri paterni. Cum autem accepisset prandium, denuntiavit suis: Abeo in regionem longinquam, statimque redibo. Si autem moratus fuero, ferte prandium messoribus. Raptus inde in impetu Babylonem, Propheta Danieli cibum attulit, qui erat in lacu leonum. Subitoque adstitit rursus messoribus suis prandentibus, nec ulli quicquam dixit eorum, quæ facta erant. Intellexit etiam populum brevi e Babylone reversurum, et biennio ante reditum extinctus est, et in agro suo humatus. Hic portendit Judæis fore ut in templo ingens viderent lumen et spectarent gloriam Dei, prædixit etiam eversionem templi, quæ futura esset per gentem ex Occidente venturam. Tunc etiam velum Dabir in parvas rupturas scissum, et duo columnarum capitella ablatum iri, nec quemquam cogniturum ubi lateant. Hæc autem ab Angelis in solitudinem deferentur, ubi primum condita est arca testamenti. Et in ipsis sub finem cognoscetur Dominus, qui illuminabit eos quos serpens persequitur a principio.

ejus tribus,

exilium,

esca Danieli
allata,

Daniel. 14.

vaticinia.

10 Eadem fere habet Epiphanius de vitis Prophetarum cap. 18. Dorotheus de vita et morte Prophetarum: Iste octavus est. Accepit et ipse divino munere ut de resurrectione Christi vaticinaretur, ad hunc modum loquutus: Videte contemptores, aspice et admiramini, et disperdimini, quoniam opus ego operor in diebus vestris, quod non credetis si quisquam vobis narraverit. Oraculum hoc Paulus concine de resurrectione Domini Jesu Christi Antiochiæ Pisi-diæ usurpavit. Hic Abacuc erat de tribu Simeon ex agro Bithicuchar. Cetera fere cum iis quæ habet Epiphanius conveniunt. Isidorus de vita et morte Sanctorum cap. 47. Abacuc de tribu Symeon, in agro Bethacat ortus est, et hic ante biennium reversionis filiorum Israel de captivitate, in agro Sabarta vita decessit. Plura reperiet qui volet apud Interpretes sacræ Scripturæ, ad cap. 14 Danielis, et ad ipsius Habacuc Prophetiam.

Habacuc. 1 5.

Act. 13. 41.

tempus mor-
tis.

DE S. PANSOPHIO MART., ALEXANDRIÆ.

SUB DECIO.
XV JANUARI.

S. Pansophii
nomen in
Martyrolo-
giis.

In nullis se Divorum Fastis reperisse S. Pansophii nomen, præterquam in Græcorum Menæis ad XV Januarii, scribit in annotationibus ad Menæa nondum vulgatis Raderus noster. At Petrus Galesinius, sed postridie, præclaro eum elogio celebrat : Alexandriæ, inquit, S. Pansophii Martyris. Hic e Nilo Alexandriæ Proconsule natus liberalibus disciplinis institutus, mortuo patre primum omne patrimonium pauperibus in eleemosynam contulit; tum in solitudinem secessit, ubi septem et viginti annos orando vitam egit. Post Christianæ religionis apud Augustalium Præfectum, Decio fidei hoste, accusatus, tamdiu verberibus cæsus est quoad spiritum Deo reddidit. Eadem fere habet Canisius. Ferrarius breviter : Alexandriæ S. Pansophii Martyris, sub Decio. Plenius Menæa hoc die.

ACTA EX MENÆIS GRÆCOR.

Et Pansophium amplius cædite impostores,
Sic enim illi plures plectetis coronas.

S. Pansophii
genus,

Alexandrinus hic erat, Nilo patre Proconsulis di-

gnitatem adepto natus : opum copia, indolis dexterritate, et paterna virtute, ad summum pervenit tum profanarum tum sacrarum disciplinarum apicem. Post patris obitum, facultatibus in pauperes profusis, a solitudinem petiit, atque omnibus terrenis commodis abdicatis, Christum solum secutus, annos septem et viginti in desertis locis exegit, cum solo assidue colloquens Deo, et mente ab his infimis abstracta, in cælo conversans.

2 Cum igitur tanta virtus diutius latere non posset, ad Augustalem, Alexandriæ Præfectum, qui Decii imperio bellum Christianis intulerat, delatus est. Ad eum perductus, ex ipsismet eorum fabulis, inanes et fallaces Gentilium superstitiones redarguit, et tyranni fastum repressit : quare immaniter cæsus et lauream martyrii adeptus est.

a De piorum hominum a vulgi turbis secessu, et quibusdam monasticæ atque anachoreticæ vitæ rudimentis sub Dionysio Alexandrino Episcopo, his ipsis Pansophii temporibus, agnus XVII Januarii ad vitam S. Antonii § 3.

b Augustalem dici Egypti Præfectum ex Notitia imperii patet.
c Decius cæsis Philippis imperium invasit anno Christi 249, ut pluribus dicemus 20 Januarii ad S. Fabiani Papæ Acta.

DE S. SECUNDINA, VIRGINE ET MART., ANAGNIÆ.

SUB DECIO.
XV JANUARI.

S. Secundinæ
natis,

Acta.

Anagnia urbs est Latii, caput Hernicæ gentis, olim, etiam Christianorum ævo, celebris. Hic S. Secundina virgo martyrio coronata est, inscriptaque Martyrologio XV Januarii his verbis: Anagninæ S. Secundinæ Virginis et Martyris. De illius Actis ita scribit Baronius in Notis ad Martyrologium : Ejus res gestas, præter illas quæ missæ sunt Romam ab Ecclesia Anagnina, reperimus etiam in vet. cod. MS. nostræ bibliothecæ, quarum præfatio sic exorditur : Martyrum triumphos etc. Has nos consequi adhuc non potuimus, nec Silvanus Razzius, ut lib. de feminis sanctitate illustribus queritur. Dabimus ergo earum epitomen, quam ex veteri codice Ecclesiæ Anagninæ concinnavit Philippus Ferrarius in Catal. SS. Italiæ.

2 In vita S. Magni Episcopi, quam dabimus XIX Augusti, ista de S. Secundina habentur : Eodem autem tempore, quo Cornelius Romam ingressus est, sub Decio Cæsare et Valeriano Præfecto, cœpit persecutio diabolica personare adversus Christianos : et dum B. Magni fama ad Imperatoris pervenisset notitiam, una cum Valeriano Armentario cum iracundia miserunt xxx milites, qui B. Magnum cum festinatione ad eos perducerent, aut cæde nimia eum interficerent. Et euntibus eis ad sanctum Dei Episcopum, ut nobis a quibusdam fidelibus intimatum est, occurrit eis in quadagesimo milliario ab urbe Roma, in via Latina, invidus diabolus : et cum vidisset milites venientes, misit vocem excelsam ad eos, dicens : Viri optimi, qui ab Imperatore missi estis ad sacrilegum Magnum, prius unum consentite mihi, quia est in civitate Anagnia Virgo, nomine Secundina, quæ est et ipsa docta et persuasa a Magno mago et seductore : quare Deos blasphematis, et jussa Imperatoris contemnitis. Ducite eam ad Imperatorem, ut aut sacrificet, aut interimatur : et sic postea ad contra illum sacrilegum Magnum sententiam dandam venite; quia et ego statim ab illo reversus sum, qui multas malas injurias de Imperatore et omnibus suis facit. Hic autem fortiosem se vobis esse dicit, sicut et antecessores ejus Petrus et Paulus.

3 In vita S. Magni edita a Thoma Angelo Bay, hæc non de Magno, sed de ipsa Secundina dicit diabolus : Modo reversus sum ab illa, quæ multa mala minatur, et injurias Imperatoribus facit. At ubi vos audivit venientes ad se, ita et de vobis facit. Sed pergunt MSS. Acta : Illi autem milites stantes auscultabant

verba ejus. Hæc cum diabolus diceret iterum persuasit eis, ut irent in civitatem Anagniam, et perquirerent Christi sponsam. Et invenientes hominem quemdam paganum, nomine Tarquinium, in ejus ingressus diabolus, duxit milites, et tradidit eis sanctam Virginem Christi Secundinam. Qua comprehensa coeperunt ei dicere : Cujus sponsa es? aut quem confiteris? Ad quos Virgo Christi Secundina respondit : Ipsius sum discipula, qui pro nobis omnibus unicum filium suum passioni et morti tradidit, ut nos redimeret. Christum ipsum Dominum et Salvatorem habeo sponsum : ipsum confiteor, et illi soli servio. Tunc iniqui milites dederunt eam sub custodiam, quousque pervenirent ad virum sanctum et beatum Magnum.

4 Eadem commemorat aliter paullo Franciscus Maria Torriggus in Vita Italica S. Magni : Interea pervestigantibus sanctum Episcopum Decii satellitibus, ipsi Imperatori via Latina iter agenti occurrit specie humana cacodæmon quadraginta millibus passuum ab Urbe; eique singulari artificio indicat, Anagninæ mulierem esse, Secundinam nomine, sacris Christianis a Magno imbutam, quæ cunctos a Deorum cultu avertat, pertrahatque ad Christum. Jubet is Secundinam Anagninæ perquiri : sed cum isthic inventa non esset, prodita est a Gentili quodam Tarquinio, atque a lictoribus comprehensa, cum induci non posset ut Diis sacrificaret, Fundos perducta est, ibique XV Januarii martyrium consummavit.

5 Occurrit igitur dæmon Imperatori vel cuiquam ejus Præfecto, via Latina inter Pictas tabernas et Compitum Anagnium. Quod id contigisse dicitur tempore, quo Urbem ingressus est Cornelius; Thomas Angelus Bay, habet, tempore quo Cornelius Roma egressus est, cum nimirum Centumcellas se recepit, ut ad ejus natalem dicemus XIV Septembris. Fundi, ubi occisa dicitur Secundina, etiamnum nomen retinent. Quod Ferrarius XIX Augusti aliquot diebus ante Magnum, et ab iisdem satellitibus, passam esse Secundinam scribat, haud possumus assentiri. Ab iisdem fortassis satellitibus capta, sed non nisi quinto post mense occisa.

ACTORUM EPITOME

Auctore Philippo Ferrario in Catal. SS. Ital.

Secundina Virgo Anagninæ, quo tempore S. Magnus Episcopus captus et martyrio affectus est, et ipsa

eruditio,

a solitaria vita,

b

c

cædes.

a Tarquinio prodita:

ubi passa?

quando?

S. Secundina comprehenditur:

Ea a S. Magno conversa, a dæmone indicata satellitibus,

palmis cædi-
tur :
lictore con-
vertit :

sponte in cus-
todia rema-
net :

ipsa Decio Imperatore, ab ejus satellitibus com-
prehensa, carceri diutino mancipatur, ex quo post
quinque menses educta, cum nec minis, nec promis-
sis a Valeriano Præfecto a Christiana religione re-
moveri posset, primum palmis cæditur : sed ministri,
voce de cœlo ad eos facta, Vos oratione Secundinæ
vivitis, ad Christum convertuntur; ab eaque in car-
cerem reducta instructi, deinde baptizati ad octodecim
Virgini abeundi potestatem fecerunt. Postera die
ante Præsidem tracta, cum in sancto proposito con-
stantissima reperiretur, vestibus exuta dirissime
cæditur, ingenti ex ejus corpore splendore, quem
carnifices et milites adstantes ferre non poterant,

egrediente : illaque quo acrius cædebatur, eo fortior
tortoribus imbecillitatem exprobrabat. Illud etiam
mirabile contigisse fertur, quod pro sanguine ex ejus
corpore lacero lac profluxit, et suavissimus odor ex-
halabat. Quibus populus animadversis, Virginem, ut
pro ipsis intercederet ad Deum, deprecabatur. Cum-
que Virgo sancta oraret, tonitruo ingenti facto spiri-
tum Deo reddidit. Cujus animam Angeli, Veni
sponsa Christi, accipe coronam quam tibi Dominus
præparavit in æternum, cantantes, in cœlum deduxe-
runt, Corpus vero a Christianis in vico Salapi nomi-
nato conditum, postea in civitatem translatum est.

AUCTOR
PHILIPPO
FERRARIO.
cæditur,
splendenti
corpore :
lac pro san-
guine fundit :
cantu Ange-
lorum
evocatur.

DE SS. MARTYRIBUS ÆGYPTIIS CRESCONIO, ZENONE, MENELAO ET SOCIIS.

XV JANUARIII.

Plures nobis Menelaos ac Zenones exhibent sacri
fasti, at non simul. His Cresconius jungitur,
et alii. Ita vetustissimum MS. S. Hieronymi :
In Ægypto Crisconi, Tyrsi, Lauci, Gauniti,
Zenonis, Menelai. MS. Hibernicum Conventus Dun-
galensis : Cisoni, Tirsii, Celavi, Lauci, ...nitii.
MSS. monasteriorum Lætiensi et S. Martini Tor-
naci : Eodem die in Ægypto sanctorum Martyrum
Crisconi et Tyrsi. at MS. Rhinow. In Ægypto Cre-

sconii, Genonis. Memoratur alius Thyrsus, qui vide-
tur martyrium Alexandriæ fecisse, XXXI Januarii,
cum aliis Thyrsus, Leucius, Callinicus, quorum Acta
XXVIII Januarii dabimus, aliis hujus mensis diebus,
incertum quâ causa, in variis Martyrologiis referun-
tur : propterea omisimus hic Thyrsus, Laucum, Gau-
nitum; ne iidem fortassis sint, licet magis opinemur
diversos esse.

DE SS. CORNELIO ET COELESTIO, ET ALIIS MARTYRIBUS IN ORIENTE.

XV JANUARIII.

Ignoti hi penitus nobis; in duobus expressi vetustissimis
Martyrologiis : alterum est S. Hieronymi, atque ita

habet : Et in Oriente Corneli, Coelesti, et ceterorum.
Alterum Rhinawiense : In Oriente Cornelii, Coelesti.

DE S. EPHYSIO MARTYRE, CARALI IN SARDINIA.

SUB DIOCLET.
XV JANUARIII.
S. Ephysii na-
talis,

Carali, quæ vulgo nunc Calaris, Sardinia primaria
urbe S. Ephysius colitur, sive Ephysius, aut Ephysus.
Baronius nomen ejus Martyrologio Romano ita inscri-
psit ad XVIII Kal. Februarias : Caralis in Sardinia
S. Ephysii Martyris, qui in persecutione Diocletiani
sub Flaviano Judice plurimis tormentis divina virtute
superatis, demum abscissis cervicibus victor migra-
vit in cœlum.

Acta,

2 In Notationibus subdit idem Baronius : Hujus
martyrii Acta e Sardinia missa accepimus. Agit de
eodem Fara de rebus Sardois. Eorum actorum com-
pendium recitat Philippus Ferrarius in Catalogo
SS. Italiae, ex vita, inquit, per Marcum Presbyte-
rum scripta, ut Joannes Franciscus Fara auctor est,
ac ex monumentis Ecclesiae Pisanæ, et ex Jo. Maria
Arca lib. de SS. Sardiniae. Subdit deinde : Multa
etiam MSS. quæ vidimus, continent inverisimilia,
quapropter purgatione aliqua indigent.

a Marcio
Presbytero
scripta,

3 Ea Acta ad Heribertum Rosweydam e Sicilia
missa : a quo, nusquam expressum; suspicamus ab Octa-
vio Cajetano, Is vero illa prænotavit : Consignata illa
quidem Acta sunt, ejus testificatione, qui se his
omnibus præsentem, hortatuque, ut affirmat, ipsius
S. Ephysii (sic enim illum scribit) fideliter veraciter-
que descripsisse omnia, in fide eorumdem profite-
tur. Is vero Marcus quidam Presbyter fuit, ut ex
ejusdem subscriptione patebit inferius. Cujus narra-
tionem illam ex pervetusto Pergameno codice MS.
archivii Ecclesiae Calaritanæ sub folio 211, et cum
hoc titulo, PASSIO S. EPHYSII MARTYRIS, huc, rebus
nusquam, rescriptisve, aut epistolis; in cetero verbis
aliquantum ex instituto nostro immutatis, sincere
traducimus. Hæc ille. Maluissimus primigeniam ipsius

unde hic e-
dita.

Marci narrationem. Plane similia sunt Actis S. Pro-
copii, quæ ex Metaphraste VIII Julii dabimus.

4 De SS. Ephysii et Potiti reliquiis ex Sardinia Reliquia.
Pisam translatis, festo solenniter Idibus Novembris agi
solito, diximus ad S. Potiti vitam XIII Januarii in festum,
Prolegom. nu. 7, et sequentib. De crypta ubi olim Carali
S. Ephysii reconditæ reliquiæ fuere, ubi ipse in custo-
dia detentus creditur, ita scribit Seraphinus Squirrus
ordinis Capucinorum Theologus, in Sanctuario Calari-
tano par. 1, lib. 3, cap. 17.

5 Calaritanæ urbis regione, quam Estampache templum,
vocant, via S. Annæ, haud procul aede et crypta
S. Restitutæ, mediocre visitur templum, præclaro
Martyri Ephysio sacrum. Curant id Sodales qui
S. Ephysii dicuntur, atque aulæis ceteroque ad splen-
dorem apparatu egregie exornarunt. Nam et fre-
quentia isthic sacra peraguntur, et Martyris ipsius
aliæque magnifice celebrantur feriæ. Est vero istud
totum fere profundæ cryptæ superstructum. Car-
cer hic fuit, quo detentus gloriosus Martyr Ephy-
sius asseritur. Quinquaginta gradibus lapideis in
eam descenditur, estque mediocris magnitudinis : ad
medium in ipsa rupe excisum habet quasi exiguum
cubile, solo ad putei normam depresso ad octo cir-
citer palmos, adeo angustum, vix ut hominem seden-
tem capere queat. In hunc locum compactus S. Ephi-
sius fuit. Prosequitur deinde succincte S. Ephysii acta.
Capite 18, narrat repertam in ea crypta columnam mar-
moream, adhuc sanguine tinctam, Martyrum indubie,
ipsiusque adeo Ephysii. Addit repertas sub altari, quod e
regione cubilis illius aut ergastuli S. Ephysii in eadem
crypta erat erectum, S. Edictii reliquias an. MDCXVI.
Quem arbitratur a S. Ephysio cum aliis conversum.
De

templum,
Sodales,
crypta.

MAURITI
Mauritius
P. 111

De eo agemus XIII Martii. Ejusdem cryptæ meminit Franciscus Squivellus, Archiepiscopus Calaritanus, in narratione Inventionis sanctarum reliquiarum ad Paulum V, Pontificem Maximum missa.

ACTA

ex iis quæ tradidisse litteris Marcus Presbyter, testis oculatus, dicitur.

CAPUT I.

S. Ephysii ortus, militaris dignitas.

Cum impius et crudelis idololatra Diocletianus accepisset Imperium, non distulit *a* suum adversus Christum odium evomens universaliter in Christianos edicere, ac tum quidem edicta per singulas provincias, civitates, urbesque, et loca Syriæ, in qua aderat, mittere promulganda; exequendaque mandare, quorum exemplar in *b* Italicam ejusdem regionis civitatem, (in qua Ephysius *c* Stratilates sub materna disciplina, ob præproperam patris Christophori viri quondam Christianissimi mortem, commemorabatur) sub hoc augusto et universali rescripto pervenit: Rex magnus et Imperator Diocletianus, omnibus populis, tribubus, et linguis salutem. Placuit exaltatione nostri Imperii Deorum nostrorum ampliare et honorificare culturam, quoniam ipsi sunt per quos mundus regitur totus. Quicumque ergo in fide illius Galilæi inventi fuerint permanere, aut diis nostris thura ponant, et sacrificent, aut atrocissimis pœnis consumentur. Nolumus enim varios sacrificiorum ritus fieri, ne forte dii nostri irascantur, cum debeant misereri. Una erit omnibus lex et cultura, una doctrina, atque una religio, et nullus a nostra separabitur fide. Si quis ergo inventus fuerit, cui hæc nostra displiceat epistola, et quæ in ea præcipimus noluerit adimplere, quicumque fuerit, punietur, et nostram dominationem in toto mundo fieri cognoscet. Nam qui dixerint se Christianos esse, et deorum culturam affirmabunt nullatenus esse tenendam, sique nostris obedire noluerint præceptis, omnibus quæ excogitari possunt subjiciantur tormentis. Qui vero ex ipsis ad nostram convertuntur magnificam Deorum culturam, de nostro accipient palatio auri et argenti plurimum. Hoc autem ideo facimus, quia Deos nostros propitios habere volumus, et, ut nostro propitientur Imperio, eos exaltare cupimus. Et quoniam cum festinatione partibus vestris appropinquare disposuimus, propter Imperii nostri altitudinem, et debitam Deorum nostrorum reverentiam exurgentes, sacrificia ponite, thura incendite, festa celebrate; quatenus eorum claritas et potestas in finem usquequaque permaneat, et nostri altitudo Imperii.

2 Strata sibi his præmissis via promissæ visitationi, ad exactiorem prædictorum omnium executionem incumbens, Antiochiam pervenit. Cives cujusvis ætatis, sexus, conditionis, certatim ei obviam egrediuntur, pars cantu, pars musicorum instrumentorum pulsu stipantes eum in civitatem introducunt, summa omnium plane lætitia et hilaritate. Ille in Deorum suorum honore et cultu promovendo impiger, seu in Christi odium, et Christianorum necem propensior, sive in utrumque impie fervens, proxima die Primores potioresque Antiochiæ viros accersiri ad se jubet; atque ab iisdem præsentibus, quam fidem profiterentur, incipit percunctari. Illi vero respondentes, inquirunt, eam se inviolate observare, quæ sit permanentium Deorum, Jovis nempe, Junonis, Saturni, Mercurii, Apollinis, et Minervæ, ceterorumque cœlestium ut aiebant, numinum: quo quidem responso hilaris effectus Imperator, primum iisdem ipsis Diis gratias agens, Antiochenos ob eorum fidem donis ornavit amplissimis.

3 Inde circumfusa etiam juxta vicinias Imperatorii adventus fama, *d* Æliam quoque urbem advolavit: ibi *e* Alexandria nobili ora stirpe Christophoro viro primario quondam nupserat; qui etsi vir probissimus, et Christianæ religionis observantissimus extiterat, illa tamen eo præmortuo idolorum cultum, quo viri tempore occultius, forte ipsius timore, retinuerat, exercueratque remissius; eo apertius exhibebat, incumbebatque in illum ferventius. Susceperat ex prædicto suo conjuge unicum filium, cui Ephysi nomen fuerat impositum. Huic immatura patris morte, reliqua fuerant maternum iniquitatis lac, et educatio, ac simul ejusdem impietatis disciplina, qua illum ipsa, vano idolorum cultu imbutum, quem etiam Curialium honorum procuracione promovere, eorundemque functione confirmare, et simul gloriæ cupida ad aliquod dignitatis fastigium tendebat evehere.

4 Quo desiderio adeo arsit mulier, ut, vel quod sibi persuaderet Diocletianum singulas provinciæ urbes, ac sic nec Æliam ut Antiochiam invisurum, vel certe quod levitati muliebri satis est consentaneum, moræ, omnis impatiens, ea ad illum cum Ephyso unigenito implendi studio perrexerit. Mox adventans adit Aulam Imperatoriam, Diocletiani que alloquendi copiam quærit. Is visa muliere, primum ab assistentibus provincialibus sciscitari, cujusnam illa esset; respondentibusque ipsis, ob illius quam habebant notitiam, Æliæ civitatis primariam, nobilem, et prudentem esse; iterum quærit Diocletianus, an haberet virum necne, quamque religionem profiteretur. At iidem, eam plene agnoscentes, Christophoro cuidam aiunt Christiano viro nupsisse; nunc vero eo viduatam esse, et augustam Deorum religionem sequi. Unde lætus Imperator propius ad se mulierem jussam accedere, poscit quid quærat, quid velit. Tum vero Alexandria, quæ linguam Græcum callebat optime, a latere Ephysum suum habens, ac ore supplex Augustæ Majestati loquitur: Rex magne et Imperator in æternum vivas; veni ad Imperii tua altitudinem, quo totus floret, et regitur mundus: habeo siquidem hunc unum filium, Ephysum nomine, quem ad te, Domine Imperator, adduxi ut in tuo sit conspectu, unus ex assistentibus miles.

5 Hunc ut vidit Imperator aspectu decorum, formosumque, et juvenili ætatis flore virentem, recepit hilariter, adeoque ipsius in illum affectio, ac simul Ephysi æstimatio crevit apud eundem, ut magnam sui exercitus partem mox ei concesserit, commiseritque provinciam Christianos persequendi, et ad hoc eum in Italiam cum ipsismet copiis confestim transmiserit. Hoc itaque sibi imposito onere, dum sese profectioni accingit, Dux novus Imperatori refert audisse, Christianos prius mortem optare et pati, quam ut Christi, quem colunt, religionem abnegent, derelinquantve. Ad hæc Ephyso Diocletianus, carcere omni penitus ratione Christum Deum dici posse, hoc sophismo tentavit: Nulla ratio, inquit, videtur esse cur Christus debeat dici Deus: cum enim a Principibus Judæorum reus mortis judicatus, et ante Pilatum eorum Præsidem flagellatus, septies sputis et colaphis, et corona spinea delusus, et tandem in cruce suspensus, et mortuus fuerit; patet ipsum non fuisse Deum, qui de tantis injuriis, et de crucis supplicio se ipsum non potuit liberare: proinde in illum credentes poteris rationibus confutare; et nisi ad Deorum nostrorum culturam redierint justissime condemnare.

a Non videntur hæc statim initio imperii Diocletiani contigisse: nam ipse in Occidentem, Apro interfecto, revertit, et lentius persecutionem adversus Christianos movit, quoad Carinus vixit, ut 20 Janu. in vita S. Sebastiani cap. 18 dicitur: eo occiso sævire cepit; serius tamen in Syria, ut ex Eusebio alibi dicitur.

b Haud scimus an alibi Syriæ urbs Italica memoretur.

c Στρατηλάτης, Ducem militarem significat. Id tunc necdum congruebat Ephyso nomen.

d Ælius Adrianus cum Hierosolimam a Tito eversam restaurasset,

d
e
Alexandria
ethnica vi-
dua,

*filium ei com-
mendat:*

*qui ab eo præ-
ficitur parti
copiarum,*

*jussus Chri-
stianos perse-
qui.*

Diocletianus
lato contra
Christianos
edicto,

venit Antio-
chiam,

civesque ido-
lis addictos
donis ornat.

*rasset, de suo nomine Æliam dixit, qui et multas civitates Adri-
nopolis appellavit, Spartiano teste, ut ipsam Carthaginem, Athe-
narum partem. Ferrarius scribit Æliam apud nullum auctorem
reperiri. Reperitur apud Eusebium, Dionem, alios.
e Ferrarius Alexandram appellat.*

CAPUT II.

Ephysii conversio, cruce cœlitus objecta.

Tum vero jam procinctu existens Ephysus, ordi-
natis mox militibus, facultateque ab Imperatore
exeundi accepta, vale matri primum, deinde ceteris
omnibus, quos norat, dixit: sicque in mandatam ad-
versus Christianos provinciam Italiæ iter arripit. Et
primum quidem in locum *a* Transci dictum accedit,
indeque præ solis ardore nimio noctu equitans tendit
in *b* Uritaniam. Undique ei in itinere innumera exit
obviam multitudo, salutatumque reverenter excipit
honorifice. Verum cum iter suum pedetentim, et
noctu, ut dictum est, prosequuntur, stadiisque
adhuc fere xxx abesset ab Uritania; hora noctis cir-
citer tertia auditus ingens cœli fragor Ephysum tur-
basque militum perterruit adeo vehementer, ut magis
mortui, quam exterriti solum, videri omnes possent.
Mox vero de tanto sonitu egressa ad ipsum Ducem
vox est, proprio eum nomine appellantis, ac per
apostrophem. Quis esset, unde venerit, quove ten-
deret, sciscitantis. Ille licet prævio fragore admodum
adhuc perturbatus, animis tamen in responsionem
sumptis, ait se filiam Alexandriæ Æliæ civitatis
primariæ mulieris, Antiochia egressum, a Diocle-
tiano potestatem in Italiam adversus Christianos
proficiscendi accepisse; nempe ut eos, ni Christum ab-
negent idolisque offerant sacrificia, diversis tormen-
tentis suppliciisque afficiat atrocissimis. Ad hæc
repetita in aere voce his verbis replicatum Ephysus
est: O Ephyse, et tu per martyrii palmam ad me
huc venies.

7 Quibus quidem ille, veluti Saulus alter, mente
paullo clarius jam intueri incipiens, respondit:
Quæso Domine, ostende te mihi, ut videam magni-
tudinis tuæ potentiam. Unde eo ipso momento ei
crux micans in similitudinem crystalli apparuit in
aere, voxque hæc simul audita est: Ego sum Chri-
stus, Filius Dei vivi, quem crucifixerunt Judæi, et
tu persequeris. Ad quæ respondenti adhuc ignoranter
Ephysus, meminisse se a Diocletiano audisse, illum a
Principibus Judæorum damnatum, multisque delusum
opprobriis suppliciisque, ac tandem crucis morte
crudelissima affectum fuisse: atque ita deinde argu-
mentanti, si Filius Dei esset, cur hæc omnia tunc
ipse sustinisset, a quibus se divina virtute poterat
eripere; subdidit porro in amplissimum amoris sui
pignus eadem in aere voce Christus? Ephyse, ab hac
hora vas dilectionis eris, et ego ostendam tibi hæc
omnia. Dico tamen tibi, quia nisi omnia, quæ dixisti,
patienter sustinuissem, et judicatus ab impiis, quos
judicare debeo, non fuisset, quæ Prophetæ prædixe-
runt adimpleta non essent, et a captivitate diaboli
humanum genus eripi non posset: et nisi in ligno
sensus fuisset, Patriarchæ et Prophetæ, de in-
ferni claustro non exiissent: ac si mortem non gu-
stassem qui mortui erant peccatis ad vitam redire non
potuissent. Gaudentique jam inde admodum Duci,
postremum hoc adjecit Dominus: In virtute crucis,
quam tibi ostendi, vinces omnes inimicos tuos, et
pax mea semper tecum erit.

8 Post hæc recondita loquentis voce, non minus
favorabili, quam insperato divino illo colloquio non
mediocriter recreatus est corroboratusque in Christo
Ephysus, relatis ad milites gestis his omnibus, ex
illis plerosque ita stimulavit corroboravitque, ut cum
ipso pariter gratias agentes, gloriam Deo summam
darent, ipsumque prædicarent amplissime. Proxima
inde nocte Cajetam Ephysus cum copiis suis perve-
nit, eamque ut primum est ingressus, convocatos

omnes civitatis aurifabros interrogat, scirentne an
possent vas aureum quo plurimum se indigere aiebat
quanto citius conficere. Ad quod singuli, verentes ne
Crucem intelligeret, nescire se præsto responderunt
unanimis. Quibus ideo dimissis, alium quemdam,
quem ea in arte esse peritissimum perceperat, no-
mine Joannem, accersivit, eique ostensa Cruce, quam
dextra ipse gerebat, similem sibi ex auro argentoque
studiose ac diligenter elaborandam celandamque
commissit. Verum hic pariter ob hoc inde est com-
motus, quod et sciret Galilæos Christianosve illud
salutis signum credere, et Diocletianum eo utentes
omnino variis tormentorum generibus cogi ab ipso
desistere vel tandem interfici præcepisse; ideo etiam
amplius sibi metuens, quod desperaret se tale opus,
uti necessarium esset ad vitandas laboris sui pœnas,
in abscondito adeo posse perficere, ut nemo vel sci-
ret, vel referret. Cujus quidem timoris causa reperi-
ta, Ephysus Joannem in secretum ad abditum locum
perduxit, ubi per certam loci solitudinem, promissumque
ipsi secretum, adeo ut nequaquam unquam
id resciret Imperator, hominem obtestatur, ut depo-
sito penitus timore ejus annueret petitioni, aurumque
et argentum, quantum ad id sufficeret, offerens, ac
multos se illi honores largituros promittens, ad ex-
tremum pro minis negat eum, infecto quod postula-
bat, opere, ab se ullo pacto dimissum iri.

9 His igitur persuasus Joannes Ephysus annuens
tandem petitam ab eo crucem ex commisto auro ar-
gentoque pretiosissimam, miro artificio elaborat.
Verum ea absoluta, dum sequentem diem expectat,
quo Duci eam perferat ac tradat, crescit in ea opus,
artificiumque. Etenim præter opificis cœlaturam (res
mira!) noctu tres insculpuntur imagines, suo quæque
nomine litteris descripta, in ipsius scilicet crucis titulo
EMANUEL, dextro cornu MICHAEL, lævoque GABRIEL.
Hinc expectatus Joannes diliculo, dum crucem
Ephysus ferendam assumens auctum in ea artificium
suum cernit præter Ducis mandatum; novus invadit ti-
mor, diuque ille supradictas imagines eradere conatus,
nequivit usquam, nec quatenus archisculptoris Dei
voluntati propria dissentire tentaverit, factoque tamen
umquam valuit efficere. Postridie itaque Ephysus,
ante solis ortum, per noctis obscuræ tenebras ad Joan-
nem, nimium sibi visum opus protrahere, se con-
tulit, videndæ recipiendæque crucis desiderio: quam
cum præter præscriptum suum tribus illis figuris
cœlatam aspiceret, divini opificii inscius, præcepti
sui transgressori Joanni in primis succensuit qui-
dem acriter; sed respondente eo in cruce ex man-
dato dumtaxat composita, appensaque per noctem
parieti, tres illas imagines se penitus inscio scul-
ptas, mane dum eam acciperet illi pridie defe-
rendam, apparuisse; Ephysus mox eventum hunc
Dei nutui tribuens, lætior crucem suam extulit:
eamque deinde summo honore amorisque sensu, ac
non sine lacrymis, veneratus, purpura involutam
recondit, ac tandem inde actis Deo gratiis plurimis,
Joannis operam artificiumque largissime compensa-
vit.

a An Trani urbem Apuliæ intelligit, quæ olim Turenium?

*b Ejusdem Apuliæ est Uria sinus, atque Uria oppidum circa
Sipontum montemque Garganum, an hic Uritania est circumjecta
regio, Cerbalo amne irrigua? Sed qui potuit e tractu Sipontino
nocte sequenti cum copiis Caietam pertingere? Nam qui Appiano
memoratur Uritanus ager, longius etiam distat, circaque Raven-
nam et Faventiam jacet.*

CAPUT III.

Victoria per Crucem relata.

Per id tempus quidam Romani imperii hostes non-
nullas ejusdem in Italia terras invaserant, virisque
ac mulieribus in servitutem redactis, nihil penitus
intactum liberumve reliquerant. Quo nuntio ad Ephysum
delato, is ægre id ferens, continuo sese cum
copiis itineri prælioque accingit, ac sanctissimæ

*Al. Marcus
MARCO.
EX MSS.*

*curat sibi
crucem au-
ream confici.*

*cui tres ima-
gines divini-
tus additæ:*

*eam ipse ve-
neratur.*

*perque eam
promissa ei
victoria:*

*et multos de
suis convertit:*

*Contra hostes
moturus,*

Augusti
Mare,
per
Uincem adu-
rat

crucis vexillum potissimum secum gerens, apud se toto itinere proponit, tum se demum hoc sibi signum ad auxilium et victoriam concessum probaturum. Ideoque simul a turbis parumper amotus, equo desiliens, chlamydeque nobili militari indumento exutus, illam, quam gestabat, crucem in edito et sublimi loco collocatam, maximo cum honore, summaque reverentia et devotione adorat, flexisque ad Orientem genibus, et effusis lacrymis, firma fide in hæc plane verba oraturus irrupit: Fiat mihi Domine in auxilium promissio tua, et spes mea, quam habeo in te; tu es enim Christus, filius Dei vivi, quem credunt et adorant Galilæi. Per te ergo, et per sanctæ Crucis tuæ signum, gentes has, quæ in sua confidunt feritate, comprime, atque prosterne.

a Christi ani-
matur:

11 Quam quidem illius orationem subsecuta sunt, mox hæc solantis, promittentisque; Christi verba: Ephyse ne timeas, viriliter age, et confortare, ego enim tecum sum Dominus Deus tuus. Quibus mirum in modum recreatus, alacrisque ac plane intrepidus exurgens, resumpta chlamyde ad suos accelerat, narraturus. Ergo ubi ad eos pervenit, tam militibus quam qui ad profectionem hanc civitatum advenerant, animos ad pugnam addens: State, inquit, fratres mei, viriliter a dextris, et a sinistris meis, et pugnate adversus inimicos nostros; Deus enim nobiscum est, qui per sanctæ ac triumphalis crucis signum de illis nobis victoriam præstabit. Iterumque eosdem ipse, ut inimicos nullo modo pertimescant, sed nudatis gladiis intrepide percutiant, hortatur. Illi vero ejus sermone et hortatu pariter in prælium accensi, roboratique, ac salutifero sanctæ crucis signo, victoriæ medio ab Ephyso proposito, confidentes, ineunt certamen unanimes, statimque ac necdum fere conser-tis manibus a Saracenos prædam non solum, sed et arma hinc inde, quasi disperditis penitus viribus, projicientes, fugant partim, partimque profligant, et occidunt, adeo ut cæsis eorum duodecim millibus, reliquis fugam capessentibus, tam prospero, sanctis-simæ crucis auspiciis opeque, ab Ephyso sit pugna-tum eventu, ut nullo penitus ex suis occiso, perditove aut læso, pacatas illas liberasque omnino populi Ro-mani terras unica et fausta illa quidem die reddi-derit.

ope sanctæ
Crucis victo-
riam repor-
tat:

a

baptizatur:

in Sardiniam
navigat con-
tra barbaros:

partec opia-
rum ab hosti-
bus cæsa,

12 Itaque hac tam admirabili divinæ crucis virtutis probatione, omnibus quæ sibi de eadem promissa erant, fidem adhibet constantem, et firmissimam Ephyse, eaque armatus suscepto sacro baptismate, idola penitus abhorret, et animum sancto divinarum Scripturarum studio applicat. Interea vero non multo post tempore nuntiatur barbaricam quamdam gen-tem, Sardinia insulam occupantem, omnia ibi cru-deliter et impie undique devastare et depopulari, multamque et validam eam esse: cum confecto apta-toque navali exercitu, cum viginti circiter navibus eo properat, miseræ insulæ succursurus. Ad dum classem appropinquare barbari conspiciunt, resistendi animo cum armis ad littus undique conveniunt, fac-tisque undique copiis, pugnandi avidi classis ad-ventum expectant tum quidem diu; sed cum ipsa non appelleret, sublata pugnae copia in proprias habita-tiones, quibusdam in specula excubiisque relictis, singuli sese recipiunt.

13 Orta dein in mari tempestate, infausto vento, quindecim ex Ephysi navibus, quamvis in reliquis ipse superfuit, ad littus illud tandem perlatae, rede-untibus iisdem Barbaris per speculatores monitis, prædæ fuerunt, cæsis quotquot aderant militibus. Inde Dux quod non ita procul abesset, suorum hinc luctus, hinc occisiones hostium audiens, ac sic illos quidem ab his omnino trucidatos sentiens, perterritus licet repen-tino et infelici eventu, misericordiam tamen præpo-tentis Dei agnoscit, atque ad ipsum adinstar inutilis servi contrito abjectoque corde, hac oratione recurrit: Non me, Domine, tempestas aquæ demergat, neque

me profundum absorbeat, neque super nos urgeat puteus os suum: non me derelinquas Domine, ne barbarica gens exaltetur, et dicat, Ubi est Deus eo-rum? Sed intende de cælo, et vide, et ne patiaris nos fluctibus maris opprimi, sed fac illud placidum, quia tu es gloriosus nunc, et per omnia secula. Vix abso-lutis his Ephysi precibus summa in pelago facta est tranquillitas.

precibus tem-
pestatem se-
dat:

14 Unde is cum superstitibus navigationis cursum, Deo propitiante, pacate prospereque ulterius prose-quentes, meridianam Sardinia oram circumeuntes, Occiduum versus ad fluvium regionis Arboreæ tandem appulerunt. Per quem quidem remigio altius sub-euntes, relictis deinde navigiis, eductisque et extra-ctis inde equis, armis, ac ceteris omnibus, quæ de-ferebant, stadiis circiter tribus fluvii oram occupant: ac mox postea conscensis equis milites catervatim viciniam totam peragrant, lustrantque diligentissime, quidque sibi tum facto esset satius secum ipsi sin-guli, simulque etiam omnes accurate perpendunt, et consultant. Neque vero interea obdormiunt Barbari, sed advenis continuo fiunt obviam: verum cæsis eo-rum plurimus, Ephysi milites nonnullos quoque vin-ctos ad castra et Ducem adducunt, a quibus discunt loci et provinciæ, quod prædiximus, Arboreæ no-men.

in Sardiniam
appellit:

barbaros fu-
gat.

15 Proxima deinde nocte dum se tumultu fatiga-tum somno Ephyse tradit, tertio ei apparens Chri-stus orbis conditor servatorque, Gaudium, inquit, tibi sit semper; age viriliter Ephyse, et confortetur cor tuum. Unde ille experrectus, omni mentis abjecta formidine, suis quoque timorem militibus excutit, Christum, referens probare eos quidem hactenus vo-luisse, nunc vero certo illum cum ipsis deinceps permansurum; monetque ideo et hortatur in con-tinenti terra intrepide oberrent, considerentque. Nec mora: copiae una cum Duce progredientes ulterius, ad locum Tyrum appellatum in occurrentes sibi et ad pugnam paratos Barbaros incidunt. Tum vero dum magno adversarii hinc inde exercitus clamore ad conserendum manus invicem sibi appropinquant, a dextris suis ad Orientem Ephyse virum equo albo insidentem. Eunuchus, Augustalis palatii cubi-culario, haud admodum absimilem conspicit, gla-dium utrimque acutum, in ejusque apice sacrosanctæ Crucis effigiem gerentem; statimque ut eum intuetur has voces palam ad se jactantem attentius auscultat: Hoc nimirum (de cruce aiebat) venerandum signum Regis est omnium hominum. Hinc Ephyse accepta redditaque salute equo desiliens, bellicumque instru-mentum exuens, in terram pronus adorat illud re-verenter, ac porro de Rege, cujus paullo ante me-minerat, interrogans, responsum accepit ab illo hujusmodi; se nempe ab eodem Rege, de quo scisci-taretur, missum ei in auxilium cum gladio illo, quem manu gestantem cerneret, quo ille inimicos Barbaros illos esset debellaturus, cujus virtute adepta victoria mittentis Regis numquam desineret meminisse. Tan-demque absoluta legatione, divinoque illo munere per Legatum dextræ Ephysi imposito, ac eo secum ire in hostes jusso, Barbari ad pugnandum accurren-tes, solo amborum aspectu adeo sunt exterriti, ut vel ante cœptam dimicationem fugam penitus omnes capesserent. Quos continuo Ephyse cum suis inse-quens, victoria ei e cælo per Angelum illum submi-nistrata, omnino profligavit, tota illa inde Provincia reliquis Barbarorum superstitum cervicibus servi-tutis jugo subactis, suo libera dominio remanente.

Christus ei in
somnis victo-
riam pollice-
tur:

Angelus ei
gladium tra-
dit:

hostes profligat
virtute
sanctæ cru-
cis.

a Quas ea ætate terras habitarent Saraceni, diximus 14 Janua-rii. Nec classes tunc in mediterraneo mari struere, nec tantas procul ab domo copias mittere potuerunt. Posterioris ævi scriptor hæc tradidit, quando Africam, Siciliam, Hispaniam tenuere Sa-raceni.

CAPUT IV.

Fidei publica professio.

a
*Calari Christi-
stium prædi-
cat :*

*Diocletiano
renuntiat se
Christianum
esse factum;*

et matri :

*ab hac conci-
tatus Imp.*

b
*Julicum in
Sardiniam
mittit,*

*qui eum, ni
Christum de-
serat,*

*crudeliter oc-
cidat.*

Postea vero non adeo dudum Calarim *a* civitatem potiori urbaniorique populo, et omnibus facultatibus refertam proficiscitur : ibique, ex milite prædicator effectus, Christianam fidem disseminare totis viribus contendit. Qua in re, velut in ceteris pene omnibus, cum sibi Deum propitium adiutoremque esse intelligeret, et Crucis beneficia erga se adversus hostes plurima maximaque conspiceret, militi cuidam e suis strenuo hujusmodi epistolam dedit ad Diocletianum Imperatorem deferendam : Diocletiano Magno Imperatori Ephysus Dux. Cum Imperii tui sapientia tanta ac talis fieri debuisset, ut per eam totus mitesceret mundus; miror valde, quare tam turpes colas deos, qui ex quocumque metallo fabricati, nec sibi nec aliis valent proficere; quorum capitibus stercora aves cœli projiciunt; quorum oculi non vident, non audiunt aures, manus non palpant, non ambulant pedes. Hos deos dicere sapientia Romana non debet, sed Christum Deum vivum esse credere, qui omnia ex nihilo creavit. Unde, o Imperator, altitudo Imperii tui omni remota ambiguitate cognoscat me Christum filium Dei vivum colere, ipsumque adorare, et ab ejus fide nulla me posse amplius re divelli.

17 Harum latori socium dedit Ephysus alium militem, qui matri verbis nuntiaret, se suosque Dei optimi maximi gratia, et sanctissimæ Crucis virtute, victores in Romani Imperii hostes extitisse, barbaram Sardiniae gentem superasse, ac se demum Christiano caractere in sacro baptismo esse insignitum. Hæc ut audit mater, mœrens e vestigio questum de filio ad Imperatorem perrexit, adstansque multis cum lacrymis Augustum salutatur : captat illius ad Imperialis dominationis coruscatione, et regni amplitudine benevolentiam : exponit deinde universalem, intaminatumque Deorum cultum; odiumque in filium movens, dolet, et queritur eum a communi et augusta religione aversum, deos ipsos aspernari, ac de medio tollere contendere; ideoque ipsi conviciatur, Magum et Galilæum vocitat; reum Imperialium mandatorum contemptus et perduellii facit : ac demum supplicat Imperatori, ut ad illum mittat aliquem, qui eum cogat a tanta, ut aiebat, dementia resipiscere, redireque ad cultum Deorum, quos Romanus orbis ubique colat et veneretur.

18 Qua Alexandriæ oratione, crevit Imperatoris accepta ex prædictarum litterarum Ephysi lectione iracundia, non aliter quam flamma oleo injecto. Unde continuo de præsentium aliquot suorum consilio *b* Julicum militem quemdam ad se vocatum Judicem in Christianos Calaritanæ regionis constituit, jussitque ut selectis aliquot nobilibus Antiochiæ civibus, epistolaque quam porrigebat accepta, sese Calarim quanto posset citius conferret, utque ibi inventum Ephysum Alexandriæ filium apprehenderet, et variis tormentorum generibus, si ab errore et stultitia sua nequiret abduci, cruciatum, ad extremum occideret. Audivisse enim aiebat, illum deorum fidem abnegasse, eorumque deridere cultum, quorum ipse virtute ac potentia orbem regeret; credere vero in Christum illum, quem Judæi diversis tortum modis supplicio tandem crucis infami affecerint. Mandavit porro idem Augustus Julico, ut primum quidem studeat Ephysum ad sua reducere numina, et eapropter ampliorem illi honorem gloriæ, et divitiarum cumulum polliceatur. Quod si his hortationibus eum nequeat allicere, omni e contrario penitus honore, omni potestate, auctoritate, et copiis spoliatum, quolibet tormentorum genere terreat, ac dilaniatis dein, si nihil aliter possit, laceratisque immaniter cunctis ejus membris, extremo tandem supplicio, eoque acerbissimo afficiat, ceteris ejusdem sectæ hominibus exemplo futurum,

ut et illi eam deserant, et reliqui imposterum ab ipsa deterreantur.

a Ferrarius scribit S. Juvenalem, de quo agemus 28 Maii, tunc Episcopum Caralitani fuisse.

b Ferrarius Julium appellat.

CAPUT V.

Tormenta humano divinoque solatio lenita.

Julicus itaque Imperatoris mandata nequaquam detrectans, mox cum civibus illis sibi ascitis, navigationem in Sardiniam arripit, Calarimque delatus, interim dum lustrat locum, ad Ephysum præmittit, qui nuntiet se illum invisum salutatumque, debitamque ei reverentiam (majori quippe dignitate erat Ephysus) exhibitum venire. Annuit nuntio Ephysus, paratumque se ait Julicum, quandocumque veniat, recipere. Quo responso Ephysi ad Judicem delato, mox ipse ad Ducem accedit, salutatur, deosculatur, atque inter discurrendum de plurimis invicem, ut moris est, aperta Ephysus adventus sui causa Julicus Augustalem epistolam porrigit. Qua quidem Dux accepta perlectaque, cæcitate et amentia Imperiali indignatus : Stulti, inquit, et fatui Principis mandata, neque peragenda, neque auscultanda sunt. Unde noveris Julice, me Christianum esse, et Christi famulum, Diocletianique præcepta vilipendere, ejusque epistolam pedibus conculcare. Tum vero Judex, ut venerat ab Imperatore instructus, jussusque primum blandiri Duci, dicit Augustum in palatio cupere eum amplioribus honoribus evehere, indigere quippe ipso Diocletianum, hortari demum ideo augusta jussa ne contemnat, ei credat, ac Diis sacrificet.

20 At respondit Ephysus, sacrificium se Deo suo Jesu Christo offerre quotidie, cujus præcepta custodiat, et Diocletiani non curet, quod sacram Scripturam sic monentem audierit : Nolite timere eos qui occidunt corpus, quoniam animam non possunt occidere; sed eum potius timete, qui potest animam et corpus perdere in gehennam. Ecce vero corpus meum, subdit, pœnas quascumque pro Christo paratum sustinere. Judex ad hæc Ducem monere, ut his sermonibus absterneat; et dicere se eos, solum quod amicus esset, impune ferre. At Dux contra in his persistens, Dixi, inquit, me Christianum esse, ejusque crucem die noctque adorare, qui in Judices omnes, Principes, Reges, et Imperatores terræ, ac in universum genus humanum plenam absolutamque habeat potestatem.

21 Quibus tandem in iram versus, assistentibus sibi militibus Judex Ephysum ligari, ligatumque in carcerem detrudi, imperat : statimque die postera, pro tribunali sedens, educi illum, vinctumque ante se jubet consistere. Cum ecce ethnicus hinc inde populus Calaritanus eo festinat, Præsidi que questum accedit, Ephysum deorum suorum derisorem, blasphematorem, deturbatoremque, ac regionum edictorum effractorem esse vociferans. Cujus clamoribus majori accensus ira Judex sanctum athletam adeo immaniter fustibus in præsentia sua mulctari jussit, ut sexdecim militum manus mutatis vicibus plectentium fatigari feriendo ipsemet viderit. At hoc tam atroci spectaculo permotis nonnullis, præque humana commiseratione sustinentis Ephysi, ejusque pulchritudinis, et florentis ætatis in lacrymas prorumpentibus, constanter aiebat Dux fortissimus : Viri fratres et patres, nolite flere super me, sed super vos, quia diaboli estis errore decepti, et quorum animæ, nisi convertimini, erunt in æterna damnatione; hanc statim orationem subdens : Domine Jesu Christe, qui errata corrigis, et elisa redintegras, esto in adiutorium mihi, et corrobora servum tuum, quatenus diabolicam omnem artem conculcare valeam.

22 Interea dum hæc agebantur, qui cum eo ex suis superstitionibus erant milites, ab ejus conspectu sese nequaquam unquam subtraxerunt; quinimo animi corporisque

*Marco
EX MSS.*

*Julicum Præ-
sidem hono-
rifice excipit.*

*ab eo blandi-
tiis tentatur :*

Matth. 10. 28.

*generose re-
spondet.*

*comprehendi-
tur :*

*caeditur fusti-
bus,*

*summa con-
stantia,*

*adstantibus et
miserantibus
suis militi-
bus :*

AVERTIT
MARTYR
ET

corporisque præsencia ei semper assistentes, ipsius carnes, tum etiam ferreis uncis ex Judicis præcepto laniari discerpique viderunt, donec costis ossibusque denudatis ipsimet carnifices eum jam exanimem esse asseverarunt. Verum bellator ille fortis et patiens intentam in Christo et Domino suo spem habere, voce, quæ ei extrinsecus sola esset, continuæ orationi incumbente testabatur. Hinc et quod adveniente jam vespere non videretur illius sævius cruciandi temporis satis superesse, eum in carceres detrudi Judex mandat, secumque interim, qua ratione postea igne torqueat concremetque, cogitat. Tum vero Caplicarius, seu carceribus præpositus quidam, Terentianus nomine, ob summam, quæ alias sibi cum Ephysio intervenerat durabatque, necessitudinem, clausis ostiis secreto collectum amicum, albaque involutum syndone curat quidem quam potest humiliter et benevole. Verum Angeli extemplo ægrum visitant e cælo, ac proprio se ei ore prodentes, Angelos esse ad consolandum eum a Deo missos asserunt; negataque eorum confessioni ab Ephysio fide, ne sibi sacrosanctæ crucis signum in frontibus efforment, signo se Crucis a Martyre postulato confirmant. Credens igitur Ephysus Angelorum præsentiam, sic humilis eos affatur : Scio equidem, quod tribus pueris in caminum olim Babylonicum projectis, atque in eo orantibus, missus est Angelus Domini de cælo, qui ignis flammam extinxit : sed ego quid operatus sum boni, ut ad me mitteret Dominus Angelos suos?

benevole curatur a Præfecto carceris:

visitatur ab Angelis,

quos jubet se cruce signare ad certitudinem visionis:

a Christo sanatur et corroboratur.

23 Hoc Ephysi sermone, Angeli cognita amplius viri sanctitate, Deum ipsi enixe rogant, ut sui ipsius conspectu tantam Martyris sui humilitatem abiectionemque dignetur in præsentiarum compensare. Quorum quidem exaudita oratione, Ephysio in carcere Christus Dominus summo coruscantem lumine videndum se obtulit, sanumque illum erigens, timorem jussit expellere. Ne timeas, inquit, Ephyse serve mi, neque minas tyranni expavescas; quoniam ego tecum sum, nec te deseram. Viriliter age et confortetur cor tuum : tu enim hoc in loco multum mihi populum acquires, et oves congregabis innumeras. Hinc vero Ephysus maximo correptus timore, in terram cadens, ad preces e vestigio recurrit, oratque præsentem Dominum hoc modo : Dominator Domine Deus, cui nullus resistere potest, secundum multitudinem miserationum tuarum miserere mei, et ne memineris iniquitatum mearum antiquarum : respice in me Domine, quoniam tu creasti me, atque cognoscere te mihi dedisti. Delicta ergo juventutis meæ, quibus te irritavi, teque graviter offendi, ne memineris piissime Deus. Quibus mox replicat Dominus : Pax tibi Ephyse, dulcis amice, confortare mecum iterum, ac viriliter age, accipies enim coronam vitæ, et per martyrium gloriam æternam consequeris.

CAPUT VI.

Idola subversa, impii puniti.

Videri a ministro Præsidis non potest:

Sic habita finitaque et Domini et servi, Christi scilicet ac Ephysi conversatione, colloquioque; nonnullis post actis diebus misit ad Terentianum unum ex ministris, qui sciscitaretur, ac referret, si viveret adhuc Ephysus, necne. Minister narrat illi, quæ transacto tempore, a quo in carceribus esset Martyr, audissent. Minister ejus videndi desiderio ad locum, ubi is aderat accedit, inclinatusque se eum versus aptius videndi caussa. Verum cum Sanctus acclamaret viso ministro, Ecce ego; et ille videre se illum nequire diceret; respondit Ephysus : Quoniam diaboli sagitta cor tuum vulneravit, et idola vana, surda, et cæca coluisti, cæcus eris, et videre me non poteris, et in tenebris eris et in tenebris ambulabis. Invisio itaque Ephysio minister domum reversus, hero senioribusque assistentibus refert omnia.

25 Non dudum post tribunal accedens Judex, sisti

sibi Ephysum mandat. At hic dum Prætorium ingreditur, facie ipsius solis instar coruscante, et corpore sine ulla fustium vel uncorum plaga, cicatriceve, aut plagæ nota existente; Calaritanum omnem populum præsentem rapuit in admirationem, tanto miraculo attonitum, ac suspicientem quanta præter naturæ vires admiranda Deus in Sancto suo esset operatus. Unde non potuerunt uno fere ore omnes Deum ipsum Christianorum sanctissimum potentissimumque non exclamare, ac eum in auxilium suum invocare, et deprecari. Cujus quidem tam frequentis et sancti populi applausus impatiens Judex, ex ipso tribunali assurgens, signo silentii manu facto, elata voce sic concionem aggreditur : Fratres carissimi, a fide vestra, quam usque in hunc diem inviolatam tenuistis, extranei nequaquam efficiamini : in istum, qui insanus effectus est, nolite credere. Scitis enim Deos nostros esse felices, et cuncto mundo auxilium præstantes, quos ideo Imperator et omnis orbis colat. Ipsi vero hunc servum suum Ephysum plasmaverunt, et ut ad sensum redeat sanum effecerunt.

vultu splendenti ad tribunal sistitur,

populo Christum laudante :

26 Contra autem Ephysus non minus alte quam audacter in hunc modum respondet : Dominus Deus Jesus Christus unigenitus Dei filius, secundum carnem de Virgine natus, et pro humani generis redemptione crucifixus, efformare me ad imaginem et similitudinem suam dignatus est, non dii tui lapidei, vel ex quocumque metallo facti, quos surdos vanosque sacra Scripturæ attestantur. Sed si vis, deorum tuorum templa ingrediamur, ut quis me Deus ex ipsis plasmaverit, ut ais, agnoscamus, et in quem credere populi isti debeant videamus. Lætus tum Judex nihil magis quam Ephysi aversionem certam inde expectans, a Prætorio ad ædem usque Apollinis viam verri, linteisque et mollibus pannis totam sterni curat. Ac ea quidem sic parata incedentem ejusdem Judicis præcepto Ephysum, et ad prædictum Apollinis templum properantem, mulieres in muro hinc inde obambulantes hortabantur, et ad eum conversæ exclamabant : Ephyse Dux, quoniam honorabilis es mulieris filius, convertere et sacrificia diis. Idem Duci repetit pars populi alacris. Sed porro universa fere Ethnicorum multitudo cujusvis sexus et conditionis læta hilarioremque Judicem stipans, Ephysum ad prædictum templum sequebatur.

ducitur cum pompa ad templum Apollinis, velut sacrificaturus :

27 Cum Sanctus cunctis prope jam ad ostium delatis Julicum invitat, et admonet primum ingredi, primumque diis suis sacrificare, ut ipsi illi suum adventum honoremque gratulentur. Qua Ducis invitatione exultanti animo suscepta ingressus Judex ad Apollinem statim exclamat his vocibus : Magne Deus Apollo, vosque præpotentia numina, ecce Ephysus servus vester, ad vos venit sacrificaturus vobis : suscipite ergo propter deprecationem meam servum vestrum, atque cum illo gaudentes misericordiam ei vestram impendite : vos enim estis qui miseremini ad vos redire volentium. Moxque ipse ad Ephysum regressus foras : Ingredere, dixit, Ephyse, dulcis amice : dii enim te expectant recipere, et tibi indulgentiam præstare. Cujus quidem Divus Martyr blasphemiam iniquitatemque tantam ulterius non valens tolerare : Pereas tu, increpat acriter, et dii tui, et omnes, qui illos colunt. Ad quam Sancti increpationem valida adeo febris Judicem corripuit, ut se prope mori sentiret : temploque simul cum idolis corruente penitus, is adeo in illo eventu perterritus, ut e vestigio navim conscendens, relicto Calari in vices suas Flaviano quodam non minus impio, in patriam remeare contendit.

imprecatione templum cum idolis evertit,

Præsides febri correpto.

CAPUT VII.

Blanditiæ, minæ, tormenta superata.

Substitutus itaque Judex Flavianus, eodem ferme momento adduci sibi fortem illum Ducem præcipit : eumque, quoniam antecessor tormentis novissime nihil

Flaviani Judicis blanditias et minus contemnit :

nihil profecisset, verbis primum et illecebris, ac minis postea tentare aggreditur : redeat hortatur ad sanam mentem, et ab illa stultitia sese revocet, sic eum præmia, dona, honoresque ab Imperatore consecuturum, ac tormentorum poenas vitaturum proponit, idemque suadere contendit Augusti amicitia, suique ipsius benevolentia, qua se illum prosecuturum, et ei quicquid postulet concessurum pollicetur : ac tandem e contrario absterr et minis, plurimis variisque tormentorum generibus propositis. Sed constans et strenuus victor, Miror; respondit, te virum rationis participem ad tantam insipientiam devolutum, ut credas me vel per blanda verba, vel per tormentorum minas, posse a Deo vivo et vero separari, et diis tuis surdis ac vanis, manibus hominum fabricatis, quibuscumque promissionum illecebris sociari. Non enim est hominis sensum habentis, ligna et lapides colere, vel pro auro et argento Deum cœli relinquere. Ego autem Deum Patrem adoro, et Filium et Spiritum sanctum, ac sanctæ et vivificæ Crucis lignum venerabile.

29 Hæc ita sancto Martyre clara elataque voce prosequente, micante e cœlo fulgore in conspectu iniquissimi Judicis, stipantiumque militum, Sancti facies non minus meridiano sole resplenduit. Verum illi hoc licet portento exterriti, dicere tamen sibi ad invicem dignum esse morte Ducem Martyrem non desiverunt. Ex quibus vel unus, Archelaus nomine, Principem Flavianum salutans, gladio suo capiti Ephysi sese obtulit amputando. Cum auditis decollationis suæ sententiis eorum, gestisque prædictis attentis, ad militem illum accurrens parata cervice eum est quidem hortatus, ut feriret. Sed is dum manum ad feriendum attollit, decidit ita ei gladius, ut amplius illum nequiret erigere. Quibus visis perpensisque a Judice et præsentibus jubetur invictissimus athleta catenis collo injectis in carcerum custodia reponi, dum, ut ipsi aiunt, quid eo fiat investigent. Perrexit in carceres hilaris Ephysus, quantumvis catenarum pondere prægravatus. Statimque ac est illos ingressus, positus in terra genibus orare in hunc modum cœpit : Domine Jesu Christe fili Dei vivi, qui totum mundum illuminasti, et per crucem tuam a potestate diaboli liberasti, ne derelinquas me usque in finem. Nunc vero, Domine, gratias ago tibi, quia tu me creasti, et me peccatorem ad te convertisti : tu enim omnes peccatores, qui ad te redeunt, recipis, et qui a via veritatis errant illuminas et exaudis. Nunc Domine exaudi me servum tuum, et perfice in bonum desiderium meum, ut merear introire in regnum tuum. Quæ quidem oranti illi hac voce e cœlo emissa responsum est : Pax tecum Ephyse serve mi carissime : scias quod tecum sum ego, et non deseram te, quia multa pateris pro me, et adhuc patieris.

30 Peractis itaque proximis octo diebus Flavianus tribunal repetens, jubet iterum sisti Martyrem, hortaturque ut antequam eum flammis tradat deos suos veneretur. Cui quidem Ephysus, corpus suum in illius esse potestate inquires, monet ut quicquid eo velit faciat sine præstolatione. Regnabo enim ego, subdit, cum Deo meo in æternum, et tu miser cum diabolo cruciaberis sine fine. Replicat perfidus Præses, vana illius verba ineptaque ferre se amplius non posse; quippe qui per magicas artes de militis manu corruere gladium fecit, maximo suo et militum stupore. Verum quod Sanctus nihili penderet minas tormentorumque objectiones omnes, his magis magisque confirmatus in Christo tyrannum increpare, filium diaboli vocitare, promissa tormenta ab illo proposita deridere; Patrem sibi esse Jesum Christum, Regem cœli et terræ, et Dominum suum potentissimum profiteri, qui Flavianum, et diabolum ejus parentem inferno alligaturus, æternisque ignibus

esset addicturus. Unde magis accensus Judex, illi se dejerat effecturum, ut diis suis ipse sacra faciat. At ridens imperterritus Christi miles, sævius tyrannum objurgat, immanem bestiam et agrestem vocat : quærit cur talia minetur, ac veluti rabidus canis frustra latret, cum illum ipse non timeat, nec deos ejus, ignemve, ferrum, catenas aut reliqua quæcumque tormenta inferre possit.

31 Ad hæc autem ille Flavianus : Corpus tuum, inquit, reipsa igni faciam apponi, vulneraque vulneribus imprimi, resinam, picem, oleum, et omnem pinguedinem candentem subministrari, et acri demum aceto omnes tuas plagas aspergi mandabo. Statimque Sanctum ministris imperat in pavimento violenter extendi, muneribus, quæ in sacrificium offerret, ejusdem dextræ impositis. Parent ocysime Judicis imperio ministri; cum vir sancta fortitudine præditus, duabus jam prope horis in pavimento extensus, projectis e manibus muneribus illis profanis, Spiritus sancti ope, prædicta illa omnia tormentorum genera sibi illata gloriose superat. Unde non oblitus Deo adjutori suo gratias agere, cœpit cum regio Propheta canere : Impulsus, eversus sum ut caderem, et Dominus suscepit me : fortitudo mea, et laus mea Dominus, et factus est mihi in salutem. Dextera Domini fecit virtutem : dextera Domini exaltavit me. Ac mox Flaviano ceterisque ejusdem farinae circumstantibus interrogantibus, quid miser diceret, quid loqueretur, cur plangeret, subjecit : Propter peccata mea plango, ne forte animam meam impedian, quoniam multa mala commisi : unde corpus meum lutum et pulverem conspiciens, si pro Deo centies posset occidi, ob animæ meæ salutem lætarer plurimum. Dæmones enim in animarum perditione valde congaudent : quibus tu (Flavianum intuens) ad exurendum perpetuo sociaberis.

32 At ille Sanctum eisdem vinctum catenis in carcerem detrudi mandat, alteraque die iterum sibi ad tribunal, dum ibi sederet, adduci. Tum vero primum extensas ei manus conteri penitus jubet : deinde dum interim in ipsa extensione sinitur, inito cum ceteris consilio, fornacem ingentem accendi e vestigio curat, et statim Martyrem in eam projici. Projicitur ipse quidem, at sanctæ et salutiferæ Crucis signo munitus patienter fortiterque flammas ferens, canit hilaris : Igne me examinasti Domine, et non est inventa in me iniquitas : tamquam aurum in fornace probasti me Domine. Oransque subdit : Nunc, Domine, clementiam tuam posco, ut, qui liberasti tres pueros de camino ignis ardentis in Babilone, eruas me de medio istius, ut gentes istæ videant mirabilia tua, et glorificent nomen tuum in æternum. Nec est a Christo repulsam passus tam bene meritis orator : etenim illæso eo in mediis incendiis remanente, erumpentes a clibano flammæ, Flavianæ iniquitatis executores circumstantes uno momento combusserunt.

33 Hinc ex adstantibus quoque huic spectaculo populis, alii portento attoniti Flavianum compellere, ut Ephysum cito dmitteret, veriti, ut aiebant, ne nisi id præsto fieret, mox cuncti quoque simul pari facto corripentur. Alii Christianos sese profiteri, et palam clamare sanctam se Christi crucem adorare, Imperatoris præcepta respuere, Deorumque sacrificia abhorreere atque detestari ; deinde ad Ephysum conversi dicere : Tecum, sanctissime Pater Ephyse Dux noster, tormenta et mortem pati pro Christi nomine parati sumus. Alii vociferari virum sanctum et justum, vitæ æternæ et felicitatis perpetuæ indicem, talia sustinere non debere : non deficientibus tamen ex eodem cœtu, qui contra affirmarent, imperii edicta, et sacrificiorum antiquorum ritus nequaquam esse contemnendos.

AUCTORI
MARGO.
EX MSS.

crudeliter
torquetur
duabus horis :

Psal. 112.

contritis ma-
nibus, in ar-
dentem fornacem conjici-
tur :

manet illa-
sus ;

satellitibus
combustis :

multi conver-
tuntur.

CAPUT VIII.

*Martyrii consummatio. Miracula.**Accepta mortis sententia.*

Quos illorum omnium clamores ferre amplius non valens Judex, imo eum invadente mortis metu, tribunal prætoriumque reliquit, habitaque nocte proxima consultatione, mane illud repetens, capitis tandem sententiam tulit in Christi Martyrem sanctissimum, ex hoc ferebreviculo recitatum : Ephysum rebellem, nostris diis credere nolentem, eorumque sacrificia per superbiam respuentem, Imperatoris atque totius mundi religionem vanam putantem, eamque dissuadentem, nostris precibus aures suas nullo modo inclinantem, honores et hujus vitæ gaudia pro nihilo habentem, contumelias, derisiones, opprobria, vincula, carceres et tormenta pro Galilæo illo crucifixo libentissime tolerantem, capite præcipimus obtruncari.

Nuras dicitur :

35 Lata hujusmodi a Flaviano sententia, condemnatum arripiunt Ephysum ministri, Nurasque constitutum ad solitum supplicii locum perducunt. Quo pervectus, tortorem beatus Martyr fratrem appellans, rogat ut antequam eum feriat, orandi sibi inducias largiatur. Permissusque Martyr a tortore ut quantum vellet id ageret, elatis in cælum oculis, expansisque manibus, hanc Christo pie devoteque orationem effudit : Domine Jesu Christe, qui ante mundi principium de Patre genitus, per uterum intactæ Virginis Mariæ in hunc mundum venire dignatus es, et homo fieri, propter nos ac salutem nostram, et sedes a dextris virtutis Dei, esque nobiscum, sicut ipse promisisti, usque in finem seculi, dabisque nobis post diem iudicii corporis et animæ beatitudinem, exaudi orationem meam, et auribus pietatis tuæ percipe lacrymas meas, et propitius esto mihi. Concede itaque Domine, ut martyrii mei, quod pro te libenter suscepi, cursum consummem feliciter. Adsit mihi misericordia tua, ut nullum impedimentum patiatur anima mea : humani generis adversarius non appropinquet mihi, nec me manus contingat inimici. Peto etiam, Domine, ut hanc Calaritanam populi civitatem ab hostium incursu custodias, et ut desinant cives ejus idola vana colere, dæmonum figmenta respuant, et cognoscant te verum ac vivum Deum Dominum nostrum Jesum Christum : quicumque vero ex eis ægri fuerint, vel si aliquo modo maris fluctibus supra vires constricti, si barbaris gentibus oppressi, si peste afflicti extiterint, postquam ad me servum tuum supplices recurrerint, salventur, et ab angustiis suis liberentur, per te Domine Jesu Christe, Deus de Deo lumen de lumine, qui vivis et regnas cum Deo Patre et Spiritu sancto in æternum. Qua oratione per præsentem Christianos voce hac, Amen, conclusa, videt Sanctus apparentem sibi Christum Dominum, auditque suis precibus his verbis cum hortatu annuentem : Ephyse dilecte mi, tuas preces audiui : veni, accipe coronam tuam semper mansuram, quia bonum certamen certasti, cursum consummasti, fidem servasti.

*orat pro Calaritanis :**a Christo invitatur ad gloriam :**plectitur capite :**sepelitur :*

sacrilega impiorum Ethnicorum ultione vendicatum, inde non procul in loco celebri ex parte Orientis hymnis et psalmis decantatis, Deoque datis laudibus, et actis gratiis reverenter est reconditum. Ibi vero deinde sanctus Martyr innumera patravit miracula. Nam ex hac eadem Marci narratione cæci ibi visum receperunt, mundati sunt leprosi, fugati humanis corporibus dæmones, surdis auditus, incessus claudis est restitutus : ac etiam ubicumque pro qualibet necessitate ipsi Divo Ephysio supplicatum est, præsto ipse et cum effectu semper adfuit.

claret miraculis.

CAPUT IX.

Translatio, templum.

Martyrizatus est autem beatus Christi Martyr Ephysus octavo decimo Calendas Februarii apud Calaritanam civitatem in insula Sardinia, in loco qui dicitur Nuras, et sepultus est ex parte Orientis, imperante Diocletiano Imperatore, et Flaviano Principe, cujus passionem ego Presbyter Marcus dum a principio usque ad finem vidissem, hortatuque ipsius beati Martyris Ephysi fideliter veraciterque descripsi, præsentibus atque posteris profuturam, ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in secula seculorum, Amen.

S. Ephysii vita a Marco scripta :

38 Ceterum et hic quoque dico, Divum Ephysum una cum S. Potito Pisas ex hac insula esse asportatum : quo vero singulariter ex loco, plurimum confert dicere. Peninsula est modici spatii juxta propugnaculum illudrecenter ad Barbarorum frequentes antea descensiones cohibendas exstructum, quod vulgo Turris et Collallas dicitur, in qua quidem peninsula, quæ vestigia ædificiorum oppidive cernuntur ex quadratis quibusdam lapidibus, Arabicis litteris inscriptis, dignoscitur fuisse Saracenorum opus : quæ vero hinc extra peninsulam passibus aliquot versus et ad castrum usque Pulæ, latiori spatio existunt, vel ex ipsis D. Ephysi actis genuinum Noræ situm magis indicant, quod ei loco præfati Sancti sepulchrum juxta ejusdem acta, ut visentibus plane innotescit, adstat ex parte Orientis.

*corpus Pisas translatum ;**locus martyrii et sepulchri,*

39 Enimvero illud est eo in templo, quod Sancti nomini perstat nuncupatum, inter prolata distinctorum a nobis locorum vestigia extra eam peninsulam, atque hoc quidem templum quadrato constans ex lapide ad Occidentem fere duobus aditibus, latiore in medio, angustiore a sinistris patet, utroque sursum arcuato; latitudo ejus passuum sex in tres fornices, et trinum trinarum columnarum ordinem deducitur, ad longitudinem passuum decem : medius fornix passus tres latus, ceteris duplo altior, ad Orientem super ara majori desinit in semiorbem. Columnæ hinc inde tres quadrata figura exstructæ ex quadrato lapide, crassitie quatuor pedum, et ab extremis muris in has, atque ab una earum ad aliam ducti per longitudinem arcus, erecto desuper muro, contextunt mediæ quidem testudinis utrumque, collateralium vero intrinsecum fundamentum. Hæ autem latæ sunt passus duos, et in sinistra ab ingressu arcus superiori, hoc est ad Orientem, qua parte ara est, fenestra una, in dextra duæ, duobus inferioribus arcubus respondent : quarta ipsi aræ superstat, sub ipso majori ac medio fornice. Porro a dextro aræ cornu ad extremum dextræ testudinis..... patet quidem scalarum aditus ad Orientem duobus gradibus : sed hinc aliis quatuor a Meridie contra Septentrionem ad duarum sepulturarum aperturam mediis in lateribus factam pervenitur, adeo ut ipsæ ante aram facta quoque experientia quatuor circiter aut quinque pedes subsint; exstructæ quidem non in transversum, sed juxta ipsam templi longitudinem, inferior stracto tegmineque constat lateritio hoc quidem

templi descriptio :

dem in acutum desinente. Erectis eum in modum lateribus ab utraque stracti ora per longum, hinc altera superstat paullo latior altiorque strata, marmore candido, et in arcum per longitudinem operta quadrato lapide : ceterum paris latitudinis utraque quinque circiter vel sex pedum. Atque hunc Divorum, primæ in primis Ephysi, secundæ vero deinde Potiti ab ejus ex Apulia translatione depositionis locum, hæc eorum monumenta extitisse, tenacissima traditione perhibetur, quæ et situ cum ipsis D. Ephysi actis, collato; et templi nuncupatione, ac ipsa demum utriusque sepulchri structura satis superque confirmatur.

40 Hinc alia sub Sancti ejusdem invocatione alibi

erecta, illud quidem extra oppidum, vulgo dictum Villasor, Marchionatus ejusdem nominis caput. At hoc aliud in suburbio Calaris, Stampache dicto, longe famosius est, tum ex eo quod subterraneam cryptam ejus firma traditione fuisse creditur S. Ephysi carcerem, ex quo subterranea quoque porticus ad aliud antrum subtus Divi Venerei templo, in vico ejusdem nominis, uno a Calari miliari, pertingit; tum quod idem oratorium est Confraternitatis sanctissimi Gofelonis, seu sacrosanctarum Christi plagarum primariæ Romanæ tituli ejusdem aggregatæ, cujus Sodales cæruleo habitu in Confraternitatis exercitiis et pietatis officiis induti procedunt.

MACCO
EX MSS
alia celebrior

DE SANCTO MACARIO ÆGYPTIO PRESBYTERO ET ABBATE IN SCITHI.

§ I. S. Macarius S. Antonii discipulus.

Plures fuere Macarii, vastarum Ægypti solitudinum inquilini. Celeberrimi in Martyrologiis duo, quorum alter Alexandrinus, sive Urbanus appellatur, alter Ægyptius : ambo Magni Antonii discipuli, ut ex Ruffino et Sozomeno infra XVII Janu. in Prolegomenis ad ejusdem S. Antonii vitam dicemus; non quia sub ejus disciplina primum ad pietatem vitamque monasticam eruditi sint; sed quia eum convenerint aliquando, et salubribus ab eo monitis informati sint : qua ratione alii quoque sese Antonii discipulos prædicarunt : et vero fuit ille communis, ut isthic dicemus, vitæ monasticæ Magister.

2 Colitur a Græcis uterque hic Macarius XIX Januarii, ut ex Menæis ac Menologio patet; licet Anthologium solius Ægyptii meminerit. Latinorum fastis recentioribus hic XV Januarii, ille II, adscriptus. At paullo antiquiora Martyrologia, ut II Januarii monuimus, illud fere statuunt discrimen, quod qui XV, colitur, eum S. Antonii discipulum vocent, alterum non item. Quam ob causam censebat Rosweyodus, ut in quadam scheda notatum ab eo reperimus, Ægyptium II, Alexandrinum XV, reponi oportere : hunc enim præcipue Antonii discipulum fuisse, cui ipse dixerit Antonius, ut auctor est Palladius in Lausiaca cap. 20, Ecce Spiritus sanctus requievit super te, erisque mihi deinceps hæres mearum virtutum. Nam quod Ruffinus lib. 2, cap. 28, eadem de Ægyptio prædicat, eum quasi hæreditatem gratiarum et virtutum B. Antonii possedissee; Rosweyodus in Notationibus ad lib. 2, de Vitis PP. nu. 49, monet, Videndum num Ruffinus Palladium, vel alium, quem Latine expressit, male ceperit. Recte quoque ibidem pronuntiat intricatam plane rem de duobus Macariis.

3 At qua causa intricata? Quia nimirum posteriores scriptores, ac præsertim Martyrologiorum concinnatores, cum memorari a S. Athanasio in S. Antonii vita Macarium ejus discipulum cernerent, a posterioribus vero scriptoribus Palladio, Ruffino, et aliis, qui Ægypti Libyæque deserta lustrarunt, potissimum duos prædicari Macarios Alexandrinum et Ægyptium, et utrumque cum Antonio locutum, alterutrum existimarunt celebrem illum ejus discipulum, atque in Pispirensis cænobii præfectura successorem extitisse, hi Ægyptium, illi Alexandrinum, ut cuique verisimilior id ratio persuaserat.

4 Verum utroque ille Macarius senior fuit. Nam Ægyptius, ut mox dicemus, anno Christi 391, decessit, 90 natus annos, quorum 60, vixerat in solitudine : in eam igitur secesserat sub annum 341. S. Antonius, ut suo loco ostendemus, obiit anno 19 Constantii, Christi 356. At Fratres duos, Amatham et Macarium, quindecim annis ante in interiorem montem secum duxerat, et modico intervallo sejunctos instituerat, eique illi ministrabant, ut S. Athanasius in S. Antonii,

S. Hieronymus in S. Pauli Vita tradunt. Ipso ergo tempore, quo Scithicam solitudinem petiit Macarius Ægyptius, aut etiam aliquanto ante, in interiorem illum montem alter ille ductus Macarius est, longo jam virtutis experimento probatus. Nam antea Æconomus videtur Pispiritani cænobii ad Nilum siti fuisse, ut colligitur ex Palladio cap. 25. Cronius quidam, inquit, mihi narravit Presbyter Nitriæ: Cum essem, inquit, junior ab initio, et propter animi angorem et tristitiam fugerem ex monasterio mei Archimandritæ, errans perveni ad montem S. Antonii. Sedebat autem B. Antonius inter Babylonem et Heracleam in vasta solitudine quæ fert ad mare rubrum, circiter 30 milliaribus a fluvio. Cum ergo venissem ad ejus monasterium, quod est prope fluvium, in quo sedebant ejus discipuli Macarius et Amathas, in eo qui Pisper appellatur loco, qui eum etiam cum dormisset sepe-lierunt; expectavi quinque dies ut convenierem S. Antonium. Dicebatur enim accedere ad hoc monasterium, aliquando quidem post decem dies, aliquando vero post 20, aliquando vero post quinque, prout expediebat pro beneficio eorum, qui veniebant ad monasterium, et post pauca : Accidit autem ut alio die veniret Magnus sero vespere, ut narravit Cronius, amictus chlamyde pellicea. Ingressus est ergo suum monasterium; erat autem hæc ejus consuetudo, ut alloqueretur Macarium, et eum interrogaret : Frater Macari, veneruntne huc aliqui? Respondebat Macarius : Venerunt. Dicebat autem Magnus : Suntne Ægyptii an Hierosolymitani? Dederat autem Magnus ei signum dicens : Cum videris venisse aliquos, quibus est minus negotii, dic : Adsunt Ægyptii. Quando autem videris venisse aliquos religiosiores, et paullo consideratiores, dic : Sunt Hierosolymitani. Rogabat ergo Magnus pro more dicens Fratri Macario : Sunt Ægyptii Fratres, an Hierosolymitani? Respondet Macarius, dicens : Est mixtura. Hæc autem ante annum 340, gesta sunt quæ narravit Cronius. Non igitur ille Macarius, Ægyptius est, qui non nisi eo aut potius sequenti anno eremum petiit. Multo etiam minus dici potest Alexandrinum fuisse, qui Ægyptio junior, ne-
tquam ei muneri admotus a Magno fuisset Antonio; cum ipso Cronio, a quo hæc Palladius didicit, junior esset, ut ex Ruffino colligere est.

5 Locis quoque longissime invicem dissitis habitavere hi Macarii : Antonii monasterium in Thebaide erat ad Nilum flumen. Habitabat vero Macarius Ægyptius in Scithi, Alexandrinus in Celliis, quæ loca in Libya sunt. Ut mirum sit 11 Januarii scribere de Alexandrino Usuardum et alios : In Thebaide S. Macarii Abbatis; nisi de illo Pispiritano scripsere, cujus aloquin non reperimus in Martyrologiis nomen, at magis etiam illi congruunt, quæ hoc die XV, in nonnullis habentur. Ita vetus Romanum a Rosweydo vulgatum : Macarii Abbatis, Antonii discipuli. Notkerus : Item Macarii Ab-
batis,

ei intimus,

ejus monaste-
rii ad Nilum

Æconomus,

ei familiaris;

longe alius a
duobus illis;

forte olim 2
aut 15 Jan.
cultus:

alia ejus ec-
clesia;

ANN. CCCXCI.
XV JANUARI.

Duo SS. Ma-
carii :

utriusque na-
talis :

uter dicatur
S. Antonii di-
scipulus?

qua causa?

Alius anti-
quior,

batis, discipuli S. Antonii. *Beda vulgatus, Usuardus, Rabanus, Ado, Bellinus, et MSS. plurima et pervertusta*: Item B. Macarii Abbatis, discipuli S. Antonii, vita et miraculis celeberrimi. *Maurolycus quasi hunc significet*, Apud Ægyptum in Thebaide, inquit, B. Macarii etc. *Galesinius quoque*: In Thebaide S. Macarii Abbatis. Hic B. Antonii discipulus, religiosæ disciplinæ, sanctimonix, et miraculorum laude floruit. *Sed in Notis significat se de Ægyptio agere.*

6 Plura de Pispiritano illo, sive Thebæo Macario infra ad Vitam S. Antonii, præsertim § 5. Prolegomenam. Successit ei in præfectura Antoniani cænobii S. Posthumius, sive Pasthumius, qui an non Poemen, sive Pastor sit, alibi disquiremus, Posthumii vitam qui scripsit, (sicut referentium jactavit oratio, qui conversionis ejus ordinem noverunt, ut in Præfatione scribit, iis verbis fortasse illius sese æqualem innuens) idem de Macario ait: De quo sæpe diximus, corpus sepelisse Magistri, cum spiritus ejus vocatus est ex seculo. At ubi illud dicit, et sæpe quidem? Idem fortassis Macarii illius vitam litteris tradidit, quæ non extat. Ast ex eadem illa Posthumii vita hic Macarii illius senioris obitum referemus.

7 Nota facta est, inquit, S. Macario, scilicet B. Antonii discipulo, conversatio Posthumii, et celebre ejus factum est nomen; visumque est illi ad hunc abire in eremum. Nam idem Macarius ab illustri viro Antonio monachorum fere quinquaginta millia suscepit gubernanda. Ejusdem igitur Macarii exitus de seculo appropinquabat, et Dominico gregi, quis post ejus excessum magisterii nomine subrogaretur inquirebatur. Sanctus itaque Macarius cum ad Sanctum venisset Posthumium, excepit eum libenter, præcipue cujus jam ab Angelo famam audierat. Non ergo ille ut hospes, sed ejus subtiliter explorare propositum venerat. Porro Macarii adspectibus Posthumii complacuit conversatio, et eum suadere cœpit, ut S. Antonii anachoretarum Principis non gravaretur visitare reliquias. Sed cum omni virtute reniteretur, et abire penitus nolisset, in somnis Posthumius sine aliquo cunctamine ire jussus, Divinæ contradicere non poterat majestati. Itaque cum Macario aggreditur iter, multitudinem congregationis monachorum, quæ a solo gubernabatur Macario, ingressus, de quo sæpe diximus, corpus sepelisse Magistri, cum spiritus ejus vocatus est ex seculo. Qui cum se in extremo vitæ istius temporalis adspiceret, advocato ad se S. Posthumio, ita exorsus est ei: En Frater, tempus resolutionis meæ instat: quapropter, audiens bonum testimonium de te, finem senectutis meæ debilitatis supposui gressibus ad pertingendum usque ad te. Nunc igitur bene fecisti venire mecum. Suscipe ergo paterno amore gregem Dei ad regendum. Noli querere, quod tibi utile est, sed quod multis ut salvi fiant: ne ergo neges suscipiendi honoris gratiam, mercedem a Domino recepturus tempore opportuno. Tunc S. Posthumius pedibus ejus provolutus, ait: Carissime Pater, quomodo mihi tam magnæ multitudinis curam imponis, rustico homini, litteras nescienti? Provide igitur ex eis meritum hominem, qui possit cum sollicitudine tantas animas regere populorum. Tunc Macarius ait Posthumio: Excusationes non audio, neque caussas recipio: hi enim omnes sub tua ditione manebunt, nec alius est tantæ abstinentiæ vir, qui possit istius populi gubernare animas, ac sollicitè pertractare: et ut certius dicam, dilectissime Frater, te electione sua Dominus designavit ad suscipiendum hunc ministerii locum: nequaquam ergo cœlesti poteris contradicere jussioni. Nihil ex hoc Posthumius locutus est Macario: sed dum ejus verba secum in animo volveret, Macarius emisit spiritum: statimque populorum ingens turba intente ad funus currunt. Ibi psallentium multitudo, diversis hymnorum vocibus, quasi uno ore laudes

Deo canebant, donec corpus ad sepulchrum deduceretur humandum: nemo tamen vehementer dolebat, eo quod S. Macarius tam velociter monasterium relinqueret, quoniam Dominus similem ei Posthumium gregi suo magistrum providerat.

8 Hæc ibi. Quod dicatur tam velociter monasterium reliquisse, argumento est non diu ei post S. Antonii aut S. Sarmatæ mortem præfuisse, nec ad 391, quo S. Macarius Ægyptius decessit, pervenisse. Mendum videtur, cum monachorum fere quinquaginta millia dicitur gubernanda suscepisse: quinque legendum; itaque habet titulus vitæ S. Posthumii: Vita B. Posthumii Patris quinque millium monachorum.

§ II. S. Macarius Ægyptius.

Nunc de S. Macario Ægyptio agendum. Presbyter hic fuit, quod de Pispiritano non traditur. Agitur ejus natalis a Latinis XV Januarii; licet quod in plerisque Martyrologiis ejus extat elogium, in alterum jam memoratum Macarium, aliquanto etiam aptius, quadret. Expressius eum celebrant recentiora; Coloniense anno 1490, excusum: Apud Ægyptum B. Macarii Abbatis discipuli B. Antonii, vita et miraculis celeberrimi: qui contra aereos spiritus, et in curationibus hominum, et in denuntiationibus futurorum divinam gratiam consecutus, sexaginta annos in desertis implevit, ad quæ tricenarius ingressus est. Hic interrogatus a quodam, quomodo sic corpus suum siccum esset: respondit: Timor Dei etiam ossa exsiccat. Similia habet MS. Martyrolog. Ecclesiæ S. Gudilæ Bruxellis, aliaque.

10 Vitam ejus Græcam nacti sumus ex Bibliotheca Regis Christianissimi; cujus hæc erat inscriptio: Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου. Vita et conversatio S. Macarii Ægyptii. Ea continet quæ sparsim extant de illo in vitis Patrum, nisi quod quæ Ruffinus lib. 2, et Palladius in Lausiaca narrant, vir attigit; quæ propterea separatim subjungemus. Aliam Latinam ex MS. Codice Bodecensis cænobii Canonico-regularium in diœcesi Paderbornensi accepimus a Joanne Gamansio nostro, sed quæ fere ex lib. 3, 5, 6, 7, de Vitis PP. ipsismet auctorum verbis erat consarcinata, et quædam huic tribuebat Macario, quæ sunt Alexandrini propria.

11 Sozomenus lib. 3, histor. Eccles. acturus de præstantibus, qui quarto seculo floruerunt, monachis, ita Macarium utrumque celebrat cap. 13. Exordium vero capiam ex Ægypto, et duobus monachis, qui Macarii nominabantur, quique cum summa laude monasteriis in solitudine Sceti et monte, qui ibi est, positos præerant. Quorum alter in agris Ægypti, alter in urbe natus (erat enim Alexandrinus genere) et ita institutis civilibus educatus, ut ἀστικός, id est Urbanus, appellaretur. Ambo autem viri sanctissimi, divina præscientia et sapientia eximia imbuti, dæmonibus terribiles, rerum denique mirabilium et sanationum effectoros. Ægyptium vero fama est mortuum ad vitam revocasse, quo homini, qui contra sentiret, posset persuadere mortuorum fore resurrectionem. Vixit annos circiter nonaginta, quorum sexaginta in solitudine contrivit. Qui simul, ut studio monasticæ et severæ disciplinæ, cum adhuc adolescens esset, se dedit, sic in eo excelluit, ut a monachis Παῖδαριος, hoc est, Adolescens senis mores et gravitatem præ se ferens, nuncuparetur. Ubi autem annum jam ætatis egit quadragesimum, presbyter ordinatus est.

12 Socrates lib. 4, hist. Eccl. cap. 18, eadem fere de illis prædicat: In numero, inquit, monachorum, qui eo tempore vixerunt, duo viri erant pietate et sanctimonia eximii, qui eodem nomine (uterque enim vocabatur Macarius) nuncupati fuerunt: quorum alter ex superiore Ægypto, alter ex urbe Alexandria oriundus, uterque multarum rerum causa, ut disciplinæ monasticæ,

S. Macarii
Ægyptii na-
talis.

Elogium et
miracula ex
Sozomeno.

Socrate,

Te nota.

Vita ejus olim
scripta vide-
tur:

adit S. Post-
humium:

deducit eum
secum, Deo
jubente,

defert ei cu-
ram sui mo-
nasterii.

et moritur.

monasticæ, vitæ pie institutæ, morum præstabiliū, et miraculorum denique ab ipsis editorum, percelebris et illustris. Ægyptius Macarius morbis tam multos liberavit, tot dæmones ex hominibus, qui eisdem agitabantur, ejecit, ut res ab eo per Dei gratiam gestæ opus separatim desiderent. Erga illos, qui in ipsius congressum venirent, severitate cum reverentia temperata usus est. *Similia habet Nicephorus lib. 9, hist. Eccl. cap. 14. Suidas etiam verbo Macarius: Duo, inquit, fuerunt ejusdem nominis, atque decantati propter exercitia studiorum, vitam, mores, atque disciplinam. Alter quidem Ægyptius, qui miracula edebat, ac religiosa cautione in eos qui se conveniebant erat severus: alter Alexandrinus per omnia similis Ægyptio etc.*

Suida;

locus habitationis.

13 *Præcipue Scithium, sive Scetin, aut Scithicam in Lybya solitudinem inhabitavit, cujus situm ex Rufino indicavimus 2 Janu. ad alterius Macarii vitam cap. 9. Nam et is, licet præcipue in Celliis commoraretur, sæpius tamen ad seniore hunc Macarium in Scithi divertebat, habebatque etiam isthic cellulam, atque aliam in Nitria. Distabat Nitria quinquaginta millibus passuum Alexandria, ut ad vitam S. Antonii dicemus. Ab eo loco decem millibus distabant Cellia, a multitudine dispersarum in eremo cellularum dicta, ut auctor est Rufinus lib. 2, de vitis PP. cap. 20. At Cassianus: Cellæ, seu Cellia, inter Nitriam et Scythin, a monasteriis Nitriæ quinque millium, octoginta millium solitudine ab eremo Scythi.*

ætas,

14 *Ætas S. Macarii sic statui potest. Palladius venit Alexandriam secundo consulatu Theodosii Magni Imp. id est, an. Ch. 388, ut ipsemet testatur cap. 1, hist. Lausiacæ. Triennio versatus in monasteriis quæ sunt circa Alexandriam, abiit in montem Nitriæ; ut testatur cap. 7, anno videlicet 391. Cum toto anno in monte habitasset, ut ibidem scribit, venit in intimam solitudinem, in Cellia videlicet, anno 392. Dormierat autem anno, antequam ipse ingrederetur in solitudinem, Macarius Ægyptius. In Celliis novem annos habitavit Palladius cum Macario Alexandrino, qui adhuc triennio post ejus inde abitum in vivis fuit. Recessit autem e solitudine Palladius an. 399, aut 400, nam an. 401, jam Episcopus ordinatus interfuit synodo Constantinopolitanæ, ut dicetur ad vitam S. Joannis Chrysostomi.*

15 *Natus est igitur Macarius Ægyptius circiter annum Christi 301, Diocletiano et Maximiano imperantibus: secessit in eremum an. 341. Valentis Imp. tempore, Lucii Præfecti jussu cum Alexandrino Macario aliisque sanctis Patribus extorris deportatus est in insulam quamdam Gentilium, quos omnes Christo adjungere, uti Rufinus commemorat lib. 2, histor. Eccles. cap. 4. Socrates lib. 4, cap. 19. Sozomenus lib. 6, cap. 20.*

exilium,

scripta.

16 *Hujus S. Macarii esse feruntur homiliæ Græcæ, quas Joannes Picus in Senatu Parisiensi classium inquisitoriarum Præses anno 1559, Latine reddidit. At Gennadius Massiliensis unicam ei tribuit epistolam; ita enim scribit cap. 10, Macarius, monachus ille Ægyptius, signis et virtutibus clarus unam tantum ad juniores professionis suæ scripsit epistolam: in qua docet, illum perfecte posse servire Deo, qui conditionem creationis suæ cognoscens, ad omnes semetipsum inclinaverit labores, et luctando atque Dei auxilium adversum omne, quod in hac vita suave est, explorando, ad naturalem quoque perveniens puritatem, continentiam, velut naturæ debitum munus obtinuerit. Eam epistolam esse censet Autbertus Miræus, quæ in MSS. reperitur hoc exordium: Milites ergo Christi, quæ aliis Regula S. Macarii scribitur.*

VITA EX GRÆCO MS.

CAPUT I.

Calumnia depulsa. Secessus in eremum.

Beatus Macarius de semetipso referebat dicens: Dum essem junior, atque in cella residerem in

Ægypto, tenuerunt me, et Clericum ordinaverunt in vico. Ego vero nolens acquiescere, in alium locum profugi: et venit ad me secularis quidam vir pius, qui quod manibus eram operatus tollebat, mihi ministrabat. Accidit autem ut virgo quædam in eodem pago diabolica tentatione in fornicationem laboraretur: cumque jam uterum gestaret, interrogata est, a quo esset imprægnata; ipsa vero: Ab isto, inquit, anachoreta. Exeuntes vero pertraverunt me in vicum, et suspenderunt ad collum meum fictiles ollas, et ansas vasorum, et circumduxerunt in pago per vias cædentes, ac dicentes: Hic monachus filiam nostram corripuit: tollite, tollite eum: et pæne ad mortem me ceciderunt. Superveniens vero quidam seniorum dixit: Quamdiu peregrinum hunc monachum cædetis? At, qui mihi solitus erat ministrare, sequebatur retro, pudore suffusus; nam et ipsum multis contumeliis affecerant, dicentes: Ecce solitarius ille, cui tu testimonium tribuebas, quid perpetravit. Et dixerunt puellæ parentes: Non dimittimus eum, nisi de alimentis ei præbendis fidejussorem dederit. Cumque ei, qui mihi ministrabat, innuissem, fidejussit. Atque ad cellam reversus, dedi ei quotquot habebam sportulas: Vende, inquit, has, et conjugi illi meæ cibum præbe, dicebam vero cum animo meo: Ecce, Macari uxorem tibi reperisti, oportet te nunc amplius laborare, ut eam alas: et dies noctesque operabar, eique mittebam. Cum vero miseræ illi tempus pariendi advenit, dies complures in acerbo cruciatu exegit, neque parere omnino valuit. Mirantibus qui aderant, et quid hoc esset quærentibus: Scio, inquit, quia videlicet monacho illi falsum crimen imposui, cum ille flagitii sit expers, quod juvenis iste admisit. Advolat minister meus, et gaudio gestiens ait: Non potuit puella illa parere, donec confessa est, insontem esse te criminis, quo te falso accusarat. Ecce vero universi vici illius habitatores huc convenire cupiunt, ut cum gloria irrogatæ tibi injuriæ veniam flagitent. Ego vero his auditis, ne me homines affligerent, surrexi, atque inde in Sceten profugi. Hoc principium est causæ, ob quam huc veni.

2 *d* Venit aliquando Macarius de Scithi in montem Nitriæ, *e* ad oblationem Abbatis Pambo, et dicunt ei seniores: Dic verbum Fratribus Pater. Ipse vero dixit: Ego nondum factus sum monachus, et vidi monachos. Cum enim sederem aliquando in cella mea in Scithi, vexabant me cogitationes meæ dicentes: Abi in eremum et considera quod illic vides. Perstiti in ea animi mei lucta quinque annis, dicens: Ne forte a dæmonibus fit hæc suggestio. Sed cum perduraret illa cogitatio, discessi in eremum, et lacum reperi, inque medio aquarum insulam: veniebant vero feræ solitudinis potatum ex eo lacu, vidique in medio earum duos homines nudos, et cohorruit corpus meum; existimabam enim spiritus esse. Ut me vero illi trepidantem conspexere, sic me sunt allocuti: Ne metue, et nos homines sumus. Dixi eis: Unde estis aut quomodo venistis in hanc solitudinem? Et responderunt: Ex cœnobio sumus, et facta est nobis consensio, et egressi huc sumus, ecce quadraginta anni sunt: unus nostrum est Ægyptius, alter Libycus. Et percunctati sunt et ipsi dicentes: Quomodo nunc regitur mundus? Adhucne aqua suis temporibus fluit? adhucne mundus consueta abundat fertilitate? Respondi: Omnino. Et ego eos rogavi, qua ratione fieri monachus possem? Dixerunt: Nisi quis renuntiaverit omnibus quæ in mundo sunt, non potest fieri monachus. Dixi vero iis: Ego infirmior sum, neque valeo uti vos vivere. Responderunt ii mihi: Si non potes ut nos, sede in cella, et defle peccata tua. Et interrogavi eos: Hieme frigus non sentitis, neque æstu corpora vestra aduruntur? Dixerunt: Deus nobis hanc dispensationem fecit, ut neque hieme frigeamus, neque nos æstus lædat. Ideoque dixi vobis, quia necdum

ACCTOR
ANONYMO.
EX MS.
GRÆCO.

Macarius in-
vilus fit Cle-
ricus:
innocens pa-
titur fornica-
tionis calum-
niam:
b

puella in
partu pericli-
tata, et calum-
niam fassa,
c

ne honoretur,
fugit in Sce-
then:

d
e
3 annis sug-
gestionem ex-
plorata,

penetrat in
ulterius de-
sertum:

ibique duos
eremitas nu-
dos reperit,

frigus et ca-
lorem non
sentientes.

AL. SYM.
GRÆCO.

necdum monachus factus sum, sed vidi monachos. Ignoscite mihi Fratres.

a Hæc eadem referunt Ruffinus lib. 3, de Vitis PP. num. 99, et Pelagius lib. 3, libello 15, num. 25. b Pelagius: Appenderunt in collum meum cacabatas ollas et ansas vasorum, et miserunt me circumdantem in vico illo per viam cædentes, etc. c Ruffinus: Nam me juvenis vicinus noster ille compressit. d Hæc excerpta ex lib. 6, de Vitis PP. interprete Joanne Subdiacono, libello 3, num. 4. e Joannes: In die oblationis, ad monasterium Abbatis, Pambo. Colitur S. Pambo i Julii. Ejus vita describitur a Palladio lib. 8, de vitis PP. cap. 10.

CAPUT II.

Tentationes dæmonum detectæ. Colloquium cum S. Antonio.

a Videt dæmonem cum variis phialis aduentem monachos:

b

c

d

e

f

Idem Abbas Macarius Ægyptius in loco omnino deserto habitabat, eratque in eo solus qui anachoreticam vitam ageret. Inferius vero alia erat eremus, in qua plurimi habitabant Fratres. Observabat autem senex viam, et conspiciat dæmonem adventantem specie humana, ut juxta ipsum transiret. Videbatur vero tunica indutus linea undique perforata: ac per foramina suspensæ erant b ampullæ. Dicit ei senex: c Magne, quo vadis? Vado, inquit, commonefactum Fratres. Dicit senex: Et ut quid tibi ampullæ istæ? d Potiones, inquit, varias Fratribus porto. At senex: Istas omnes? Respondit: Plane. Si quæ uni minus placeat, alteram offero; si nec hæc, iterum aliam: saltem vel una ex omnibus ei arridebit. Hæc cum dixisset, abscessit. Perstitit senex vias speculans, donec ille reverteretur. Et videns eum ait: Salve. Ille vero respondit: Unde mihi salus? Dicit ei senex: e Quare? Respondet: Quia e omnes duri et intractabiles mihi effecti sunt, et nemo mihi acquiescit. Ad- dit senex: Neminem ergo isthic amicum habes? Unum, respondet, adhuc habeo monachum isthic fratrem, et is mihi credit, et quando me videt convertitur uti ventus. Qui, inquit senior, vocatur iste Frater? At ille: f Theopemptus? Hæc cum dixisset, abscessit.

4 Consurgens vero Abbas Macarius in inferiorem solitudinem proficiscitur. Quo cognito Fratres acceptis ramis palmarum ei obviam prodierunt: ceterum quisque cellam præparabat, existimans quod ad se diverteret senior. Ipse vero percunctatur, quis Theopemptus vocaretur in eo monte. Quem cum reperisset, ad ejus cellam abiit; qui eum magna lætitiæ significatione suscepit. Cumque colloqui secreto cœpissent, ait senex: Qui tecum agitur, Frater? Ille vero: Per preces tuas, recte. At senex: Non te cogitationes tuæ impugnant? Ille, Interim, inquit, bene sum. Pudebat enim eum fateri. Tum senex: Ecce, inquit, quot annos in rigidiore hac versor exercitatione, et honore afficior ab omnibus: et mihi hoc ætatis, spiritus fornicationis negotium facessit. Ad hæc Theopemptus: Crede Pater, etiam mihi. Senex vero simulabat et alias cogitationes sibi esse molestas; donec eum ad confitendum induceret. Deinde quærit, qua ratione jejundet. Ad Nonam, inquit. Jejuna, ait, usque ad vesperam, et te exerce, ac de Evangelio aliisve Scripturis aliquid semper meditare. Et si te aliqua invaserit cogitatio, numquam deorsum respicias, sed semper sursum: et celeriter tibi Dominus auxilium feret. Cumque idoneis Fratrem illum monitis informasset, ad propriam eremum reversus est senex. Rursumque speculatus conspicitur eundem dæmonem, eique ait: Quo tu rursus? Denuo, inquit ille, commonefactum Fratres: hæcque effatus pertransiit. Cum vero reverteretur, dicit ei Sanctus: Qui se habent Fratres? Male, inquit. At senior: Quid ita? g Agrestes, ait, et duri sunt omnes, quodque pejus est, quem amicum habebam, obaudientem mihi, et ipse nescio quo modo subversus est, nec ipse mihi nunc aures præbet; sed ceteris austerior effectus est. Et juravi non amplius isthuc reverti, nisi post tempus. Et hæc locutus abscessit, sene relicto. Sanctus vero ad cellam suam rediit.

prudencia sua tentatum curat.

g

5 h Venit Abbas Macarius ad Abbatem Antonium in montem: cumque ostium pulsaret, ad eum egreditur, et, Tu quis es? inquit. Ille vero: Ego sum Macarius: et clauso ostio intravit, reliquitque eum foris. At videns ejus patientiam, aperuit ei; et amice eum complexus; Pridem, inquit, desiderio tenebar te videndi, audiens quæ a te gererentur: magnaue eum hospitalitate refecit; erat enim multo labore fatigatus. Vespere autem facto madefecit sibi Abbas Antonius ramos palmarum: dicitque ei Abbas Macarius: Sine ut et ego mihi infundam. Ille vero: Infunde. Cumque fascem magnum fecisset, madefecit. Atque una consistentes, colloquentes de salute animarum, i plectam faciebant. Ipsa vero plecta per fenestram in speluncam descendit. Et egressus primo mane B. Antonius videt cumulum plectarum Abbatis Macarii et ait: Multa virtus de istis manibus egreditur.

inter laborandum colloquitur de rebus piis cum Antonio,

i

6 k Dixit Abbas Macarius de desolatione Scete, Fratribus: Quando videritis cellam exædificatam juxta paludem, scitote quia prope est desolatio ejus: quando videritis arbores, jam ante janua est: quando vero videritis pueros, tollite melotas vestras et discedite.

k tradit signa desolationis eremi.

7 l Dixit iterum cupiens Fratres consolari: Venit huc aliquando puer cum matre sua, qui a dæmone vexabatur, dixitque matri suæ: Surge, vetula, eamus hinc. Illa vero respondit: Nequeo pedibus incedere. Dixit ei puer: Ego te gestabo. Et miratus sum dæmonis improbitatem, qua ratione voluerit eos hinc fugare.

l

a Narrant eadem Ruffinus lib. 3, num. 61. Pelagius lib. 3, libel. 18, num. 9, et Paschasius lib. 7, cap. 1, num. 8. b Ruffinus, vascula parva, Paschasius, vasa parva. c Pelagius, major. Ruffinus et Paschasius, maligne. d Alii gustum. e Pelagius: Quia modo omnes sanctificati sunt, et nemo mihi acquiescit. f Ita etiam Ruffinus, at Pelagius Theoctistus, Paschas. Theopistus. g Pelag. Quia tota sancti sunt. h Excerpta ex Pelagio lib. 3, libel. 7, num. 9, ubi Macarius Magnus cognominatur. i Hæc vox Plecta sæpe alibi in Vitis PP. occurrit. ducitur a Græco πλετον, plectum aut flexum, subinde Flexa legitur. Habenæ sunt e palma, junco, sparto, aut simili re contextæ; ex quibus sportæ, canistra, aliaque ejusmodi conficiuntur. Græce est σείρα, quod infra num. 42, Ruffinus funiculum vertit. Vide Cassianum Collat. 18, cap. 19, et Rosweydydum annot. 8, in lib. 3 de Vitis PP. k Pelagius hæc re censet libel. 18, num. 11. l Ibidem num. 10.

CAPUT III.

Responsum mortui. Humilitas S. Macarii.

Dixit Abbas Sisoës: Quando eram in Sceti cum Abbate Macario, surreximus metere cum eo b septem nomina. Et ecce vidua colligebat spicas post nos, assidue lacrymans. Vocavit igitur senex agri illius dominum, aitque ei: Quid habet hæc vetula, quod assidue ploret? Ille vero: Habuit vir ejus depositum cujusdam, et subito mortuus est, neque indicavit ubi illud posuerit: cupitque nunc qui id depositum ei credidit, ipsam ejusque liberos in mancipia sibi vindicare. At senex: Dic ei ut ad nos veniat, ubi requiescimus c ab æstu. Cumque illa venisset, dicit ei senex: Quid assidue ploras? et ait: Vir meus mortuus est, cum depositum a quopiam accepisset, neque indicavit moriens, ubi id collocarit. Et ait ei senex: Age, commonstra mihi ubi eum sepelieris. Assumptisque secum Fratribus, cum ea profectus est. Cumque ad locum venissent, dicit ei senex: Recede hinc ad domum tuam. Cumque preces fudissent, sanctus senex mortuum inelamat, dicens: Ubi posuisti alienum depositum? Ipse vero respondens dixit: In domo mea absconditum est sub pede lectuli. Et dixit ei senex: Dormi iterum usque in diem resurrectionis. Videntes vero Fratres præ timore corruerunt ad pedes ejus. Dixitque eis senex: Non propter me factum est hoc, nihil enim sum ego; sed propter viduam illam ejusque orphanos fecit rem hanc Deus. Hoc enim est magnum, quia sine peccato vult Deus animam esse, et si quid petierit, accipit. Veniens autem nuntiavit viduæ illi, ubi esset depositum illud.

Ipsa

a mortuo responsum elicit ut viduæ succurrat.

*Alexandrinos
pastillos ægro
affert :*

Ipsa vero illud sumens reddidit domino suo, filiosque suos liberavit. Audientes vero glorificaverunt Deum.

9 Dixit Abbas Petrus de S. Macario, quod cum venisset aliquando ad quemdam eremitam, invenissetque eum male habentem, quæsivit, quidnam comedere vellet, nam in ejus cella nihil erat. Cumque diceret, cupere se pastillos; Alexandriam illico vir magnanimus excurrit, atque hos laboranti attulit. Neque id miraculi cuiquam innotuit.

10 Dixit iterum : Cum in simplicitate Fratres omnes gubernaret, dixerunt ei quidam : Cur ita te habes? Ipse vero ait : Duodecim annis Domino meo servivi, rogans ut mihi gratiam largiretur; et omnes mihi suadetis eam nunc dimittam.

*d
ob vini hau-
stum aquæ
abstinentia
se castigat.*

11 *d* Dicebant de Abbate Macario; Quod si forte vacasset cum Fratribus, sibi legem constituerebat, ut quando vinum inveniebatur, propter ipsos Fratres biberet : sed pro uno vini calice, die integro nec aquam biberet. Fratres igitur volentes eum recreare, dabant ei : senex cum gaudio suscipiebat, ut semetipsum postea cruciaret. Ejus vero discipulus id cernens dixit Fratribus : Per Dominum ne detis ei; alioqui in cella seipsum domat. Fratres hoc cognito, deinceps vinum ei non præbuerunt.

12 *e* Revertens aliquando Abbas Macarius a palude ad cellam suam, palmarum ramos portabat. Et ecce occurrit illi diabolus in via cum falce : et cum vellet eum percutere, non potuit; dixitque ei : Magnam a te vim patior Macari, quia adversum te nihil valeo. Ecce enim quidquid tu facis et ego facio. Jejunas, et ego *f* : vigilas, et ego omnino non dormio. Unum est tantummodo, in quo me superas. Et dicit ei Abbas Macarius : Quod est istud? Respondit diabolus : Humilitas tua : et ideo adversus te nihil possum *g*.

*f
humilitate
dæmones su-
perat :*

*g
h*

13 *h* Interrogaverunt quidam Patrum, Abbatem Macarium Ægyptium, dicentes : Quomodo sive comedas, sive jejunes, corpus tuum semper siccum est? Et dixit eis senex : Lignum versans ardentia virgulta, semper ab igne consumitur. Ita si homo mundaverit mentem suam in timore Dei; ipse timor Dei exedit corpus ejus.

*timore Dei
carnem do-
mat,*

*i
k l*

14 *i* Descendit aliquando Abbas Macarius ex Sceti in *k* Terenuthen, intravitque in *l* fanum quoddam, ut isthic dormiret. Erant vero isthic antiquitus ethnicorum sepulta corpora, ex quibus unum arripuit capitique supposuit, tamquam *m* plumatium de scirpo. Dæmones igitur cernentes ejus fiduciam, succensuerunt, volentesque eum terrere, vocabant quasi quamdam mulierem, dicentes : Heus *n* mulier veni nobiscum ad balneum, alter vero dæmon de sub ipso tamquam ex mortuis respondit. Peregrinum quemdam habeo super me, et non possum venire : senex autem non expavit, sed præfidens tundeat corpus illud, dicens : Surge, vade in tenebras, si potes. Quod cum audissent dæmones, clamaverunt voce magna, dicentes : Vicisti nos. Et fugerunt confusi.

*magnanimus
indæmonum
terroribus :*

o

*lassus divini-
tus transpor-
tatur.*

*p q
r*

15 *o* Dicebant de Abbate Macario illo majore, quod ascendens de Scete, et portans sportas, fatigatus re-sedit, et oravit dicens : O Deus tu vides quod non prævaleo. Et subito inventus est *p* ad flumen *q*.

16 *r* Habebat quidam filium paralyticum in Ægypto, et tulit eum ad cellam Abbatis Macarii : et relicto eo ad ostium flente, longius recessit. Respiciens igitur senex videt puerum, et dicit ei : Quis te huc tulit? Et dicit : Pater meus reliquit me hic et abscessit. Dicit ei senex : Consurge et apprehende eum, et subito sanus effectus surrexit, apprehenditque patrem suum : et sic abierunt in domum suam.

*paralyticum
sanat.*

a Eadem habentur lib. 6, de Vitis PP. interprete Joanne, libello 2, num. 8. *b* Græce est ἐπὶ τὸ ὄνομα. MS. Bodecense, septem Fratres. *c* Joannes : in caumate. *d* Rufinus lib. 3, num. 53. Pelag. libel. 4, num. 26. *e* Rufinus num. 124, Pelag. libel. 15, num. 26. Paschas, lib. 7, cap. 13, num. 6. *f* Addunt alii : Ego nullo umquam cibo reficior. *g* Addunt Rufinus et Paschasius : Hæc dicente inimico, et extendente B. Macario manus suas ad orationem, spiritus immundus inter auras evanuit. *h* Pelagius libello 3, num. 8. *i* Idem libel. 7, num. 10. *k* Terenute, Therenutum,

Terenutis, locus vicinus; quo ex Scithi levi negotio commeabant ut patet ex Rufino num. 199. Pelagio libel. 15, num. 11, etc.

l Pelag. vertit monumentum. Græce est τὸ πόν. *m* Ita Pelag. Græce est ἐμπεριον, qua de voce alibi egimus. *n* Græce ἡ δαίνα, id est, aliqua talis. Pelagius vertit, Nonna illa. *o* Rufinus lib. 3, num. 213, et Joannes lib. 6, libel. 2, num. 6. *p* Joannes, supra flumen. *q* Addit Rufinus : Unde adhuc multis aberat intervallis.

r Idem refertur a Joanne lib. 6, libel. 2, num. 6. At Rufinus lib. 3, num. 122, paralyticum a B. Besarione Abbate narrat sanatum; ubi Rosweydsus margini annotavit : Besarion nescius paralyticum sanat. De S. Besarione agemus 17 Junii.

CAPUT IV.

Varia documenta. Mansuetudo.

a Abbas Macarius major dixit Fratribus in Sceti *b* postquam dimisit congregationem : Fugite Fratres Et dixit ei quidam seniorum : Pater, quo fugiemus ultra hanc solitudinem? Ipse vero digito ad os appposito, ait : Istud fugite et intravit in cellam suam, ostiumque clausit, et sedit.

*a
b
Præscribit
taciturnita-
tem,*

18 Dixit idem Abbas Macarius, si quempiam increpare volens ad iracundiam commoveris, propriam passionem imple : non enim ut alios salves, teipsum perdes.

*et mansuetu-
dinem;*

19 *c* Idem Abbas Macarius dum esset in Ægypto, invenit hominem habentem jumentum, et rapientem quæ in cella habebat : et ipse ut peregrinus adstans furi, *d* juvabat eum in onerando jumento, et cum magna quiete illum deduxit, dicens : Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium quod nec auferre quid possumus. Dominus dedit; sicut voluit ipse, ita et factum est. Benedictus Deus in omnibus.

*d
sua furantem
adjuvat :*

20 *e* Interrogaverunt quidam Abbatem Macarium, dicentes : Quomodo debemus orare? Dixit eis senex : Non opus est multum loqui, sed extendere manus, et dicere : Domine, sicut vis et scis, miserere. Si vero imminet *f* bellum : Domine miserere. Et ipse scit, quæ nobis expediant, et facit nobiscum misericordiam.

*e
docet orandi
modum :*

f

21 *g* Dixit Abbas Macarius : Si facta est tibi despectio quasi laus, et paupertas ut divitiæ, et indigentia ut affluentia; non moreris. Impossibile enim est recte credentem, et in pietate operantem incidere in spurcitiam passionum, et dæmonum errores.

g

22 Dicebant, quod duo Fratres peccaverant in Scethi, et separavit illos Abbas Macarius urbanus, et venerunt quidam ac dixerunt Abbati Macario majori Ægyptio : et dixit : Non sunt Fratres qui separati sunt, sed Macarius ipse separatus est : amabat enim eum. Audiit Abbas Macarius, quod segregatus esset a sene, et fugit ad paludem. Exiit igitur Abbas Macarius major, et invenit eum a *h* culcibus perforatum, et dicit ei : Tu Fratres segregasti, et ecce reversuri erant in vicum. Ego te separavi, et tu ut speciosa virgo ad intimum conclave huc confugisti. Ego vero advocatos Fratres interrogavi, dixeruntque nihil eorum esse gestum. Vide igitur et tu Frater, ne et tibi dæmon illudat. Nihil enim vidisti; sed suspice pœnitentiam pro peccato tuo. Ipse vero ait : Si vis da mihi pœnitentiam. Videns vero senior ejus quietem dixit : Vade et jejuna tres hebdomadas, singulis hebdomadis comedens. Hæc enim erat exercitatio ejus, semper integram hebdomadam jejunare.

*Macarium
Alexandri-
num nimis
severum pu-
nit :*

h

23 Dixit Abbas *i* Moyses Abbati Macario in Sceti : Volo quiescere, et non permittunt Fratres. Et dixit illi Abbas Macarius : Video, quia natura tua delicata est, et non potes abstrahi a Fratre. Sed si vis quiescere, vade in solitudinem interioriorem ad rupem, et ibi quiesces. Et hoc fecit, et requievit.

*jejunium
trium hebdo-
madum im-
ponit :*

*i
promittit mo-
nacho quie-
tem in solitu-
dine :*

24 *k* Accessit ad Abbatem Macarium Ægyptium Frater quidam, et dicit ei : Abba dic mihi verbum, quo salvus fiam. Dicit ei senex : Vade ad monumenta, et maledic mortuis. Descendens igitur Frater conviciis ac lapidibus eos appetiit. Et veniens seni id renuntiavit, et dicit ei : Nihil tibi dixerunt? Nihil, inquit. Tum senex : Vade cras iterum, et lauda eos. Abiit

k

*inculcat in-
differentiam,*

Abiit ille, eosque laudibus cœpit demulcere, dicens : Apostoli sancti, et justi : atque ad senem reversus dicit ei : Laudavi. Senex vero : Nihil responderunt? Nihil, inquit. Dicit ei senex : Vides quoniam neque cum injuriis eos affecisti, responderunt; neque cum laudibus celebrasti, locuti sunt? Ita et tu si cupis salvus fieri, esto veluti mortuus, neque aut injuria hominum, aut gloria movearis ut mortui, et poteris salvari.

25 Transiens Abbas Macarius cum Fratribus per mgyptum audivit puerum dicentem matri suæ : Abba, dives quispiam me amat, et odi eum; et mendicus odit me, et amo eum. Et cum audisset Abbas Macarius miratus est. Dicunt ei Fratres : Quodnam est hoc verbum Pater, quod ita mireris? Dicit eis senior : Vere Dominus noster dives est, et amat nos, et nolumus eum audire; inimicus vero noster diabolus mendicus est, ac nos odit, et ejus amamus immunditiam.

26 Rogabat eum Abbas l Poemen cum multis lacrymis dicens : Dic mihi verbum, quo salver. Respondens senex dixit ei : Res quam quæris abscessit nunc a monachis. Accessit Abbas Macarius ad Abbatem Antoninum, et cum illi esset locutus, reverterunt in Scetim, et venerunt Patres obviam illis, et ut locuti sunt, dixit illis senex : Dixi Abbati Antonino, quod oblationem in loco hoc nostro non habeamus. Et cœperunt Patres de aliis loqui, neque quid dedisset responsi aut ipsi petierunt, aut ultro eis senes dixit. Hoc igitur dixit quidam ex Patribus, quod si viderint Patres, Fratres nescire petere quod ipsis utile est cogebant seipsos sermonem inchoare, nisi vero coacti sint a Fratribus, non proseguuntur sermonem; ne non interrogati loquantur, et sic otiosus sermo reperiatur.

27 Interrogavit Abbas Isaias Abbatem Macarium, dicens : Dic mihi verbum. Dicit ei senex : Fuge homines. Dicit ei Abbas Isaias : Quid est fugere homines? Senex vero dicit ei : Sedere in cella tua, et deflere peccata tua.

28 Dixit Abbas m Paphnutius, discipulus Abbatis Macarii, quia rogavi Patrem meum dicens : Dic mihi sermonem. Ipse vero dixit : Neminem injuria affeceris, neminem judicaveris, ista serva, et salvus eris.

29 Dixit Abbas Macarius : Non dormias in cella Fratris habentis malam famam.

30 Accesserunt aliquando Abbatem Macarium Fratres in Sceti, et nihil invenerunt in cella ejus, nisi putridam aquam. Et dixerunt ei : Abba, veni superius in vicum, et recreabimus te. Dicit eis senex : Nostis Fratres pistrinum istius in vico? dicunt ei : Novimus. Dicit senex : Et ego novi. Nostis et villam istius, quam fluvius alluit? Respondent : Novimus. Dicit eis senex : Et ego novi illam. Quando igitur volo, non egeo opera vestra, sed mihi ipsi apporto.

31 n Dicebant de Abbate Macario, quod si Frater quispiam ad eum ut sanctum et magnum virum accessisset, nihil ei loquebatur. Si vero dixisset ei quispiam Fratrum, tamquam eum nihili faciens : Abba quando o agebas camelos, et furabaris nitrum, et vendebas illud, p non te verberabant custodes? Si ista quis ei diceret, loquebatur ei cum gaudio, si quid eum rogasset.

32 q Dicebant de Abbate Macario majore, quod factus esset, ut scriptum est, Deus quidam terrestris : quia quemadmodum Deus mundum tegit, ita et Abbas Macarius tegebat defectus quos videbat, quasi non audiret.

a Pelag. libel. 4 num. 27 et 28. b Pelag. addit : Post missas Ecclesie. c Ruffinus lib. 3, num. 73. Pelagius lib. 5, libel. 16, num. 6. Paschasius lib. 7, cap. 3, num. 4. d Alii : Carricavit animal cum illo. Gloss. vet. carrico, onero. e Ruffinus lib. 3, num. 207. Pelagius lib. 5, libel. 12, num. 10. f Pelagius : Si instat bellum in animo. Ruffinus. Si tentatio irruerit aut impugnatio, dicendum est : Deus auxiliare nobis. g Paschasius lib. 7, cap. 38, num. 2. h In vita S. Macarii 2 Januarii, cap. 3, num.

47, alia occasio habetur, quare culicibus se exposuerit ultro, et sex quidem mensibus, ob culicem manu sua peremptum.

i S. Moyses anachoreta colitur XXVIII Augusti. k Hoc multo fusius refertur in antiqua versione Palladii in appendice ad vitas PP cap. 9. l De S. Poemene agit Martyrologium Romanum XXVII Augusti. m Plures fuere Paphnutii. Non est hic qui colitur XI Septembr. de quo agitur in vita S. Antonii; nam is Episcopus fuit, antequam anachoreticam vitam suscipere Macarius. n Ea narrat Paschasius lib. 7, cap. 12. o Paschasius, eras camelarius. p Idem numquid vapulabas a magistris? q In sententiis Patrum Martini Dumiensis cap. 107.

CAPUT V.

Duorum juvenum conversio, vita et mors.
S. Macarii lacrymæ.

a Referebat Abbas b Bitimius, quod dixerit Abbas Macarius : Cum sederem aliquando in Scithi descenderunt duo juvenes peregrini eo, et unus quidam c barbam habebat, alter vero incipiebat principium barbæ mittere. Et venerunt ad me dicentes : Ubi est cella Abbatis Macarii? Dixi : Quid eum vultis? Responderunt : Audientes de ipso et Sceti, venimus ut eum videamus. Dico eis Ego sum. Et compuncti dixerunt : Hic volumus manere. Ego vero cernens eos delicatos et in divitiis enutritos, dixi ipsis : Non potestis hic sedere. Et dicit major : Si non possumus hic sedere d, imus alio. Dico ego cum animo meo : Quare abigo eos, et scandalizantur? Ipse labor faciet illos sponte hinc fugere. Et dico eis : Venite, facite vobis ipsi cellam, si potestis. Et dixerunt : Ostende nobis locum, et faciemus. e Dedi autem eis securim, et sportam plenam panibus, et salem. Ostendi etiam illis duram petram dicens : Excidite hinc, et ferte vobis ipsis ligna de palude; et cum imposueritis tectum, sedete. Ego autem existimabam futurum ut propter laborem discederent. Interrogaverunt autem me : Quid operantur hic? dico eis : Plectas. Et accipio ramos palmarum de palude, et ostendo eis initium plectæ, et quomodo consuere oporteret; et dixi : Facite sportas, et præbete custodibus f, et ferebant vobis panes.

34 Post hæc igitur discessi ab eis. Ipsi patienter cuncta quæ dixeram fecerunt, neque ad me venerunt tribus annis. Et permansi cum animo meo luctans, et dicens : Ecquæ eorum est operatio quod non venerunt me interrogatum de cogitationibus suis? qui procul habitant, veniunt ad me, et hi ex propinquo non venerunt : sed neque ad alios iverunt, nisi solum ad ecclesiam cum silentio accipere oblationem. Et oravi Deum jejunans una hebdomada, ut mihi ostenderet operationem eorum. Surgens vero post unam hebdomadam adii ad eos, ut viderem quomodo sederent. Et cum pulsassem aperuerunt, et g salutarunt me tacentes. Et cum fecissem orationem, sedi. Innuens vero major minori ut exiret, ipse sedit plectam texens, neque quidquam loquens. Et hora nona pulsavit, et venit junior, et fecit parum pulmenti, et apposuit mensam innuente majore, et posuit in ea tres h paximates. Et stetit tacens. Ego vero dixi : Surgite comedamus. Et surgentes comedimus, et tulit i lagunculam, et bibimus.

35 Cum vero vespera esset dicunt mihi : Discedisne hinc? Ego vero dixi : Non : sed hic dormio. Et posuerunt mihi stoream in angulo, et tulerunt zonas suas, et k semicinctia sua : et simul sese ad somnum capiendum composuerunt ante me in matra. Cumque se reclinassent, oravi Deum ut mihi revelaret operationem ipsorum. Et apertum est tectum, et facta est lux magna sicut per diem. Ipsi vero lumen non viderunt, et ut putarunt me dormire; tetigit major ille minorem in latere, et surgunt ac se præcingunt, tolluntque manus in cœlum : et videbam eos, ipsi vero me non videbant. Et vidi dæmones venientes ut mutescas super minorem, et alii quidem incipiebant ori ejus insidere, alii vero oculis. Et vidi Angelum Domini habentem romphæam ignitam, et circumvallantem eum, et pellentem ab eo dæmones. Majori vero

nón

amorem Dei.

discretionem
in utilibus pe-
tendis,

fugam homi-
num :

m

recusat oblata
commoda :

n

sui contemplu
gaudet

o

p

q

tegit alienos
defectus.

a b

c

d

Duos juvenes
delicatos pro-
bat :

e

f

eos post trien-
nii exercita-
tionem visi-
tat,

g

h

i

k

divinitus in-
telligit eorum
perfectionem,

tutclam An-
gelorum.

et psallentium
efficaciam :

l

m

mortuos pie
honorat :

n

flens provocat
alios ad de-
flenda pec-
cata.

o

humilitate
vincit dæmo-
nem:

p

q

r

unius ficus
furtum in
pueritia fa-
ctum deplo-
rat.

non valebant appropinquare. Sub tempus vero matu-
tinum, iterum se reclinaverunt. Ego vero simulavi
me primum evigilare, uti et ipsi quoque. Dixit mihi
senior hunc tantum sermonem : Vis dicamus duode-
cim psalmos? Omnino, inquam. Psallebat ille minor
quinque psalmos, senos versus, et unum Alleluia. Et
ad unumquemque versum exhibat lampas ignis ex ore
ejus, et ascendebat ad cœlum. Similiter autem, cum
major ille os suum aperiebat psallens, ut *l* funiculus
ignis exhibat de ore ejus, et pertingebat usque in cœlum
Et ego quoque oravi parum ex pectore, et descen-
dens dico : Orate pro me. Ipsi vero *m* ad meos pedes
provolvuntur tacentes. Cognovi igitur quod major
ille perfectus esset, minorem vero adhuc impugnaret
inimicus. Intra paucos deinde dies major ille Frater
dormivit, et tertio post die minor. Et cum venirent
aliqui ex Patribus ad Abbatem Macarium, ducebat
eos in cellam istorum, dicens : Venite, videte mar-
tyrium horum minorum peregrinorum.

36 *n* Miserunt aliquando ad Abbatem Macarium in
Scethi seniores montis, advocantes eum, et dicunt
ei : Ne fatigetur omnis populus ad te veniens, si ipse
ad nos veneris, ut videamus te antequam peregrine-
ris ad Dominum : Cum vero in monte esset, convenit
omnis populus ad ipsum : et rogabant ipsum seniores,
ut sermonem haberet ad Fratres. Ipse vero audiens
dixit : Ploremus Fratres, et producant oculi nostri
lachrymas, antequam eamus eo, ubi lacrymæ nostræ
perurant corpora nostra. Et fleverunt omnes, et ce-
ciderunt in facies suas, et dixerunt : Pater ora pro
nobis.

37 Alias *o* rursum dæmon accessit ad Abbatem
Macarium cum cultro, volens pedem ejus percutere,
et propter humilitatem ejus non valens, dicit ei :
Quæcumque habes et nos habemus : sola humilitate
differtis a nobis, et superiores estis.

38 *p* Dixit Abbas Macarius : Si memores sumus
quæ ab hominibus nobis mala fiunt, tollimus virtu-
tem recordandi Deum. Si vero memores simus ma-
lorum quæ dæmones excitant, *q* erimus imperfora-
biles *r*.

39 Dixit Abbas Paphnutius, discipulus Abbatis
Macarii, quod dixerit senex : Quoniam cum essem
puer, cum aliis pueris pascebam boves, et ivimus
furatum ficus : et dum currunt, una ex iis cecidit,
et sumens comedi eam; et quoties ejus reminiscor,
sedeo plorans.

a Ruffinus lib. 3, num. 195, et Joannes lib. 6, libel. 3, num. 2.
b Joannes, Vindemius. *c* Ruffinus, ad plenum doctus.

d Idem, quid ergo faciemus? *e* Græce est, Dedit autem eis
senex. *f* Addit Ruffinus, Ecclesiae. *g* Idem Ruffin. Viso homine
Dei, adoraverunt utrique in terra. *h* Græce παξιμάδας, id est,
panes bis coctos. Suidas παξιμάς ὁ δίνυρος ἄρτος ἐστὶ δὲ ἡ λέξις
Ρώμας. *i* Per Romanos hic Lipsius de Mililia Romana lib. 5,
dial. 11, intelligit Græculos illos Romanos in imperio Byzantino,
qui sic dixerunt. Imo ipsa lingua Thracica, hodie Græcis vernacula
Ρωμαϊκή dicitur, ut infra dicemus ad vitam S. Joannis Calybitæ.
Paximates, seu Paximatia, aut Paxamidia pluribus explicat Ros-
weyds in Onomastico ad Vilas PP. *i* Græce βυκάλιον. *k* Græce
ἀναλάβους. *l* Græce est, χοῖνον. Joannes vertit fumus. *m* Ita
Joannes. Græce est ἄβζλον μετάνοιαν. *n* Ea refert Pelagius lib. 5,
libel. 3, num. 9. *o* De priori accessit dæmonis actum num. 12.
p Pelagius lib. 5, libel. 10, nu. 34. Paschasius lib. 7, cap. 37,
nu. 4. In sententiis S. Martini Dumiensis, num. 15. *q* Dumien-
sis : sine perturbatione erimus. *r* Addit Paschasius : Scientes
quod ab initio bona Deus creavit, diabolus vero mala superse-
minavit. En sunt perditiones innumeræ.

CAPUT VI.

Cranii responsum. Ethnici conversio.
Contemptus terrenorum.

a
Ex cranio
cognoscit
damnatorum
pœnas,

b

Dixit Abbas Macarius quod ambulans aliquando
in eremo, inveni cranium mortui in terra jacens : et
cum illud movissem virga palmea, locutum est mihi
cranium; et dixi ipsi : Tu quis es? respondit mihi :
Ego fui sacerdos idolorum et gentilium, qui isto loco
morabantur. Tu vero es Abbas Macarius, *b* qui habes
Spiritus Sanctum Dei. Quacumque hora misertus
eorum qui sunt in tormentis, oraveris pro eis, paul-

lulum solatii accipiunt. Dixit ei senex : Quale est
istud solatium, et quæ tormenta? Dixit ei : Quantum
distat cœlum a terra, tantus est ignis, in cujus medio
stamus a pedibus ad caput, undique perfusi, nec licet
cuiquam faciem alterius intueri. Sed facies cujusque
ad tergum alterius adhæret. Cum ergo oras pro no-
bis, ex parte videmus faciem mutuam. Hoc est so-
latium. Et flens senex dixit : *c* Væ diei, in qua natus
est homo! Dicit ei sanctus senex : Estne aliud pejus
supplicium? Respondit Cranium : Majus supplicium
est subtus nos. Dicit ei senex : Quinam isthic sunt?
Dicit ei cranium : Nos, ut qui Dei cognitionem non
habuimus, *d*... hi vero qui cognoverunt Deum et
negaverunt eum, nec fecerunt voluntatem ejus, hi
sunt subtus nos. Et sumens senex cranium istud,
defodit illud in terra.

41 *e* Dicebant de Abbate Macario Ægyptio, quod
ascenderit aliquando ex Sceti in montem Nitriæ,
utque loco appropinquavit, dixit discipulo suo : Præ-
cede paullulum. Cumque is præcederet obvium habuit
sacerdotem Gentilium cursu concito venientem et
lignum grande portantem; et exclamans ait illi Fra-
ter : Heus, heus dæmon, quo vadis? Conversus ille
verberibus eum male mulctavit, et reliquit eum se-
mianimem, sublatoque ligno abscurrit. Et progresso
paullulum, occurrit ei Abbas Macarius currenti, di-
citque ei : Salvus sis, salvus sis laborator. Ille mira-
tus, ad eum venit ac dicit : Quid in me boni vidisti,
ut me salutares? Respondit senex : Quia vidi te labo-
rantem, et nescis quod ignoranter laboras. Dicit ei
ille : Et ego salutatione tua compunctus, cognovi te
ex parte Dei esse. Alius vero malus monachus mihi
occurrens injuria me affecit; et ego eum ad mortem
verberavi. Agnovitque senex discipulum suum esse,
et apprehendens pedes ejus, sacerdos dixit : Non di-
mittam te, nisi feceris me monachum. Perrexeruntque
sursum, ubi erat ille monachus, et sustulerunt, de-
portaruntque eum ad ecclesiam montis. Et videntes
cum eo sacerdotem illum, stupefacti sunt, et fecerunt
eum monachum. Et multi Gentilium propter illum
facti sunt Christiani. Dicebat igitur Abbas Macarius :
f Malus sermo etiam bonos, malos facit : et bonus
sermo etiam malos facit bonos.

42 Dicebant de Abbate Macario, quod absente eo
intravit latro in cellam ejus. Ipse vero reversus ad
cellam invenit latronem onerantem sua supellectile
camelum. Ipse vero intrans in cellam, accepit de vasis,
et cum eo camelum quoque onerabat. Cum vero one-
rassent, coepit latro camelum verberare, ut surgeret,
neque consurrexit. Videns vero Abbas Macarius, quod
non surgeret, ingressus in cellam invenit parvum sar-
culum, idque efferens imposuit camelo, dicens : Fra-
ter hoc quærit camelus, et pulsans eum pede senior
dicit : Surge, et statim surrexit, et paullulum pro-
gressus propter ejus sermonem, iterum resedit, neque
surrexit, donec eum exonerarent. Omnibus ei vasis
ademptis surrexit, et sic discessit.

43 *g* Abbas Aio rogavit Abbatem Macarium dicens:
Dic mihi verbum. Dixit ei Abbas Macarius : Fuge ho-
mines, sede in cella tua, et defle peccata tua, nec ames
loquacitatem hominum, et salvus eris *h*.

a Hæc caute legenda, quia non quadrant cum placitis Theolo-
gorum Scholasticorum, qui in horum explicatione multum desu-
darunt. Referuntur a Ruffino lib. 3, num. 172, et Joanne lib. 6,
libel. 3, num. 13, ab hoc iisdem pene verbis, in tertia tamen per-
sona de ipso Macario. Aliquanto magis discrepat Ruffinus, ad
quem in annotationibus longe aliter, ex MS. Aquicinctino ab
Rosweydo referuntur, his verbis : Abbas Macarius dum ambula-
ret per desertum, hominem quemdam mortuum primum in terra
invenit jacentem, et posito baculo super eum, ait : In nomine
Jesu Christi surge. Et statim qui jacebat mortuus, surrexit, et
jactavit se ad pedes S. Marcarii, et coepit proclamare, quemadmo-
dum ducebatur ab angelis Satanae ad locum tormentorum, et
propter petitionem ejus fuisset ab Æthiopibus dimissus. Cui cum
interrogaret Macarius, in quo loco fuisset destinatus, ille alte in-
gemiscens ait : Quantum cœlum distat a terra, tantum ignis est
altus, in quo medio eram missus. His autem auditis senex lacry-
mas effudit, dicens : Væ homini illi qui mandatâ Dei transgres-
sus fuerit. Verum cranium interrogatum respondisse, cum Ruf-
fino

AUCTORE
ANONYMO,
EX MS.
GRÆCO.
et refrige-
rium tenue,

c

ac durius
Christiano-
rum suppli-
cium.

d

e

Gentilem a
suo discipulo
ad iram et
verbera con-
citatum,

amica saluta-
tione conver-
tit.

et monachum
facit.

f

juvat latro-
nem sua fu-
rantem.

g

docet, latere,
silere, flere.

h

Joanne
Palladii
in
refrigerium
damnalis ob
preces pro eis
oblatus.

Joanne. et collectore hujus vitæ testantur Græcorum Menæa
atque Anthologion auctoritate Clementis VIII, ab Antonio Arcudio
editum, et gravissimus auctor S. Joannes Damascenus, cujus, in
libro, De iis qui in fide dormierunt, hæc sunt verba : Macarius ex
cranio arido sciscitando de defunctis pleraque edidicit. Et quia
faciebat pro consuetudine sua pro defunctis preces, scireque de-
siderabat, numquid illis prodessent, et an consolatio inde prove-
niret; Deus animarum amator, volens hoc servo suo pluribus et
certis argumentis patefacere, cranio, quod exaruerat, verbum ve-
ritatis inspiravit. Prorupit enim cranium in hæc verba : Quando
pro mortuis offers preces, consolatiunculam sentimus. *D. Thomas*
in 4 dist. 35, ar. 2 refutatis variarum opinionibus ad 4, ait : Illud
adjutorium non erat, quod pœna eorum diminueretur, sed in hoc
solo ut ibidem dicitur, quod eo orante concedebatur eis, ut mu-
tuo se viderent: et in hoc aliquod gaudium non verum, sed phan-
tasticum habebant, dum implebatur hoc quod desiderabant : sicut
et dæmones gaudere dicuntur, dum homines ad peccata pertra-
hant, quamvis per hoc eorum pœna nullatenus minuatur; sicut
nec minuitur gaudium Angelorum per hoc quod malis nostris
compati dicuntur. *Eadem est solutio Durandi et aliorum. Quidni*
alicujus accidentarii augmenti pœnarum data dicatur ad tempus
remissio? Simile quid habetur in vita S. Brandani XVI Maii.
Fortassis conjicere liceat hæc ab aliquo S. Macarii discipulo relata
perperam fuisse. Raderus suspicatur a sacrificulo de animabus in
purgatorio detentis dictum fuisse. Dionysius Carthusianus lib. de
quatuor novissimis art. 32, historiam hanc de cranio citat, omis-
sis iis, quæ hic dicuntur de relaxatione pœnarum damnatorum,
forte quod hanc rem dubiam reperiret, et inter Doctores contro-
versam. Quid si non anima respondit, sed mendacii parens dia-
bolus in cranio, ut supra num. 14?

b Græce est πνευματοφόρος, spiritifer.
c Addit Joannes : Si hæc est consolatio supplicii. Ejus loco Ruf-
finus : Væ diei illi, in quo homo mandata Dei transgressus est.
d Suppleat defectum alii sic : vel ad modicum habemus aliquid
misericordiæ. e Ruffinus lib. 3, num. 127.
f Ruffinus : Sermo superbus et malus etiam bonos viros con-
vertit ad malum; sermo vero humilis et bonus etiam malos mutat
in melius. g Ruffinus lib. 3, num. 189.
h Ruffinus : et quod super omnes virtutes est, tam linguam
coercere quam ventrem.

ALIA VITA

ex Palladii hist. Lausiaca, cap. 19.

S. Macarii
morum gra-
vitas,

Primum virtutes narrabo Macarii Ægyptii, qui
vixit nonaginta annos integros. Ex his in solitudine
annos sexaginta. Cum triginta annos natus ascendis-
set, essetque ætate junior, tam toleranter tulit labores
exercitationis totum decennium, ut magna quadam et
insigni dignus haberetur discretione; adeo ut voca-
retur παιδαγωγέων, id est, in puerili ætate senex;
quoniam citius quam pro ætate profecerat virtutibus.
Cum enim esset quadraginta annos natus, et potesta-
tem accepit contra spiritus et gratiam curationum,
et spiritum futurorum prædictionis; dignus quoque
est habitus honorando a sacerdotio. Cum eo habita-
runt duo discipuli in intima solitudine, quæ vocatur
Scete : ex quibus unus quidem erat ei minister, qui
semper prope ipsum inveniebatur, propter eos qui
veniebant ut curarentur; alter autem seorsum sedebat
in cella.

sacerdotium,
a

2 Procedente autem tempore, cum Sanctus per-
spicaci oculo prævidisset, dicit suo ministro, Joanni
nomine, qui postea factus est Presbyter in loco S. Ma-
carii (presbyteratu enim dignus fuerat habitus magnus
Macarius) : Audi me Frater Joannes, et per æquo
animo meam admonitionem, eaque tibi proderit : ten-
taris enim, inquit, et te tentat spiritus avaritiæ. Sic
enim vidi : et scio quod si meam æquo animo tuleris
adhortationem, in Dei timore consummaberis, et in
ejus opere, et in isto loco, et laudaberis, et ad tuum
tabernaculum non appropinquabit flagellum. Quod si
non audieris, in te veniet finis Giezi, cujus vitio
laboras. Contigit autem ut Sancto quidem non obe-
dierit post ejus mortem, sed obedierit eique Judæ alli-
gavit laqueum propter avaritiam : et post alios quin-
decim aut viginti annos, cum bona pauperum sibi
usurpasset, ita laboravit elephantia, ut non inveni-
retur integer locus in ejus corpore, in quo quis pos-
set figere digitum. Hæc est prophetia S. Macarii.

prophetia de
discipuli avaritia pu-
nienda,

4. Reg. 5.

3 Ac de cibo quidem et potionem supervacaneum est
dicere, cum nec apud iis socordiores monachos, qui
sunt extra, inveniri possit ingluvies, aut ulla citra
delectum et discrimen vivendi ratio alia ab iis qui

abstinencia,

sunt in illis locis; cum propter inopiam rerum neces-
sariarum, tum etiam propter zelum qui est in Deum,
unoquoque contendente vincere proximum diversis
vitæ institutis.

4 De alia autem exercitatione cœlestis hujus viri,
Macarii, inquam; dicebatur hic Sanctus esse assidue
in extasi, et b majori tempore cum Deo versari, quam
hujus mundi rebus occupari : cujus etiam feruntur
diversa miracula.

assidua ec-
stasis :

b

5 c Ægyptius quidam libidinosus, captus amore
cujusdam mulieris ingenuæ, quæ viro nupserat, cum
non posset eam inescare propter pudicitiam et casti-
tatem erga conjugem virginitatis, convenit improbus
præstigiatores, dicens : Aut eam incita ut me amet,
aut arte tua effice ut ejus maritus eam dimittat. Cum
ergo præstigiator satis ab eo accepisset, usus est suis
præstigiis et incantationibus : et cum non posset
ejus animum movere ut ei assentiretur, efficit ut vi-
deretur equa iis qui eam intuebantur. Cum ergo foris
venisset ejus maritus, aspexit uxorem suam in forma
equæ : cumque in suo lecto cubuisset, alienum ei vi-
debatur, quod in suo cubili equa jaceret. Flet ergo
ejus maritus, et lamentatur, quod rem non inveniat :
et quod existimans se alloqui bestiam, responsum
non assequatur, præterquam quod solummodo eam
videbat irasci. Unde magisangebatur animo, cum in-
telligeret eam esse suam uxorem, curiosis autem ho-
minum artibus esse mutatam in equam. His de caus-
sis accersit vici Presbyteros, et domum adducit, et
eis eam ostendit : sed nec ii cognoverunt calamitatem
quæ ei acciderat. Tribus ergo diebus neque fœnum
comedit ut equa, neque panem ut homo, utroque
alimento privata.

mulieris, quæ
equa videba-
tur.

c

6 Tandem ut Deus glorificaretur, et videretur vir-
tus S. Macarii, ascendit in cor mariti ejus, ducere
eam in solitudinem ad sanctum virum : et cum eam
capistro ligasset ut equam, duxit in solitudinem. Dum
autem appropinquassent, steterunt Fratres prope
cellam S. Macarii cum ejus marito contententes, et
dicentes : Cur huc adduxisti hanc equam? Is autem
dicit : ut misericordiam consequatur, Sancti oratione.
Illi vero dicunt ad eum : Quid mali habet? Ille eis
dicit : Quam videtis equam, ea misera erat uxor mea;
neque scio quemadmodum mutata sit in equam : et
jamsunt tres dies, ex quo nihil comedit. Ii autem cum
hæc audiissent, referunt ad servum Dei Macarium,
eo jam intus pro illa orante : ei enim Deus revela-
verat, ipsis ad eum venientibus, et ideo orabat ut
sibi declararetur causa, propter quam hoc evenerat.
Respondit autem S. Macarius Fratribus qui ei re-
nuntiaverunt quemdam illuc equum adduxisse, di-
cens : Equi vos estis, qui habetis equorum oculos;
illa enim est femina, ita ut est creata, non transfor-
mata, sed sic solum apparens oculis eorum qui sunt
decepti. Quæ cum esset adducta, aquamque bene-
dixisset, et in ejus nudæ caput infudisset, super ejus
caput est precatus, statimque effecit ut omnibus vi-
dentibus videretur femina. Cum autem jussisset ei
cibum afferri, fecit ut comederet, et eam sic curatam
dimisit cum suo marito, Deo agentes gratias. Eam
autem admonuit vir Dei, sic dicens : Numquam ec-
clesiam deseras, numquam abstineas a communione
Christi Sacramentorum. Hæc enim tibi acciderunt,
quod jam quinque hebdomadis non accessisti ad in-
temerata nostri Servatoris Sacramenta.

adventus ei
revelatus.

curatio per
aquam bene-
dictam :

frequentis
communione
fructus.

7 Alia est actio magnæ ejus exercitationis. Magno
vitæ suæ tempore a cella sua in dimidium usque sta-
dium fodiens cuniculum, summam effecit speluncam :
et si quando complures ei essent molesti, occulte e
sua cella egrediens, ibat in speluncam, neque quis-
quam eum inveniebat. Narravit autem nobis quidam
ex studiosis ejus discipulis, quod recedens usque ad
speluncam per cuniculum dicebat viginti quatuor
orationes d; et rediens, totidem.

Macarii seces-
sus a turbis,
et assidua ora-
tio.

d

e

8 e De eo exiit fama quod mortuum suscitavit : ut
persuaderet

persuaderet hæretico, qui non confitebatur esse resurrectionem corporum, et fuit constans hæc fama in solitudine.

9 Ad hunc Sanctum adductus est aliquando a matre propria lamentante adolescens, qui vexabatur a dæmone, a duobus adolescentibus ex utraque parte constrictus. Hunc autem ita vexabat dæmon : Trium modiorum panes postquam comedisset, et amphoræ unius Cilicensis aquam bibisset, utraque eructans, cibos resolvebat in vaporem. Ab eo enim, non secus ac igne, consumebantur quæ comederat et biberat. Est enim ordo quoque dæmonum qui dicitur igneus. Sunt enim dæmonum quoque, sicut hominum, differentiæ, non mutata essentia, verum voluntate distincta. Hic ergo adolescens cum ei mater non suppeditaret, sæpe sua comedebat excrementa, et lotium bibebat. Flente ergo ejus matre, et alienam sui filii mœrente calamitatem, et Sanctum valde obtestante et rogante, illum accipiens invictus Christi athleta Macarius, supplex pro eo Deum oravit. Post unum autem aut alterum diem, remisit dæmon vexationem. Tunc ergo dicit matri adolescentis Sanctus Macarius : Quantum vis ut filius tuus comedat? Illa autem respondit, dicens : Rogo te, jube eum solum comedere decem libras panis. Eam autem increpans, ut quæ nimium dixerat, dixit : O mulier cur hoc dixisti? Cumque septem dies orasset cum jejunio, expulso ab eo pernicioso dæmone ingluviei, constituit ei vescendi rationem ad tres usque libras panis, quas deberet ipse comedere si operaretur. Cum hoc modo, Dei gratia, puerum emundasset, eum matri reddidit.

10 Has res admirabiles et præter opinionem fecit Deus per S. Macarium, cujus immortalis anima nunc est cum Angelis. Eum ego non conveni : obierat enim anno antequam ego ingrederer in solitudinem.

a Ergo quod supra dictum est, eum Clericum ordinatum in vico, ac deinde in alium vicum effugisse, et postremo in solitudinem, erit accipiendum non de sacerdotio, sed de aliquo inferiore ordine. Nam in solitudine exegisse annos 60, vixisse universim 90. omnes consentiunt : unde sequitur anno ætatis trigesimo in eam abiisse, cum antea tamen aliquamdiu vilam anachoreticam, quatenus id fieri ea ætate in vico fas erat, egisset.

b Ita Rosweyds. Hervetus autem : et majori tempore vel cum Deo, vel in rebus versari cœlestibus.

c Huic simile de virgine quadam mox ex Ruffino referemus.

d In Heraclide additur, Dominicas.

e Id fusius a Ruffino narratur.

ALIA VITA

ex Ruffino lib. 2, de Vitis PP. c. 28.

Narrabant autem nobis, quidam ex Patribus, qui ibi erant, quod in locis illis duo Macarii, quasi duo cœli luminaria refulsissent : ex quibus unus Ægyptius genere, et discipulus B. Antonii fuit ; alius Alexandrinus. Quibus ut vocabula nominis, ita virtutes animi, et cœlestium gratiarum magnificentia concordabat. Uterque enim Macarius, uterque abstinentiæ exercitiis et virtutibus animi æqualiter pollens, hoc solo alius præcellens, quod quasi hæreditatem gratiarum, et virtutum B. Antonii possidebat. a Hinc denique ferunt, aliquando cum homicidium in locis vicinis fuisset admissum, et innocenti cuidam impingeretur crimen admissi, confugisse ad ejus cellulam eum, qui calumniam patiebatur ; affuisse etiam eos, qui perurgebant, allegantes et dicentes periclitari seipsos, nisi comprehensum legibus traderent homicidam. Is vero, cui crimen impingebatur, cum sacramentis affirmabat conscium se non esse sanguinis illius. Et cum diu ab utraque parte certamen haberetur, interrogabat S. Macarius, ubi sepultus esset, qui dicebatur occisus. Cumque designassent locum, cum omnibus, qui ad perurgendum hominem venerant, pergit ad sepulchrum : atqui ibi, fixis genibus invocato Christi nomine, ait ad eos qui adstant : Nunc Dominus ostendet si vere reus est hic qui perurgetur a vobis. Et elevata voce ex nomine

vocat defunctum. Cumque ei de sepulchro vocatus respondisset, ait ad eum : Per fidem Christi te obtestor, ut dicas, si ab hoc homine, qui calumniam patitur, occisus es. Tunc ille de sepulchro clara voce respondit, dicens, non se esse ab eo interfectum. Et cum obstupefacti omnes decidissent ad terram, ac pedibus ejus advolverentur, rogare cœperunt, ut interrogaret eum, a quo esset occisus. Tunc ille, Hoc, inquit, non interrogabo. Sufficit enim mihi, ut innocens liberetur, non est autem meum, ut reus prodatur.

2 Aliud quoque ejus genus miraculi ferebatur. Cujusdam in vicino oppido patrisfamilias virgo filia, per phantasias magicas videbatur hominibus in equum animal versa, ut putaretur equa esse, et non puella. Hanc adduxerunt ad eum. Tunc ille percontatus, quid vellent? aiunt parentes ejus : Equa hæc, quam vident oculi tui, puella virgo et filia nostra fuit : sed homines pessimi magicis artibus in animal hoc, quod vides, mutaverunt eam. Rogamus ergo, ut ores Dominum, ut commutet eam in hoc quod fuit. At ille ait : Ego hanc, quam ostenditis mihi puellam video, nihil in se pecudis habentem : hoc autem, quod dicitis, non est in ejus corpore, sed in oculis intuentium. Phantasiæ enim dæmonum sunt istæ, non veritas rerum. Et cum introduxisset eam cum parentibus intra cellulam, fixis genibus orare Dominum cœpit, simulque et parentes rogat secum Domino supplicare, et post hoc perungens eam oleo in nomine Domini, omni fallacia visus expulsa, virginem videri omnibus, ut etiam sibi videbatur, effecit.

3 Alia quoque minor puella ad eum deducta est, cujus obscœna corporis ita omni ex parte computruerant, ut consumptis carnibus, interiora quoque et secreta naturæ nudarentur, ac vermium ebulliret inde innumera multitudo, ita ut nec accedere quidem quisquam ad eam posset præ fœtoris horrore. Hæc cum allata a parentibus, et projecta fuisset ante fores ejus, miserans virginis cruciatus, Æquo animo, inquit, esto, filia : hæc tibi ad salutem Dominus, non ad interitum dedit : unde providendum est magis, ut sanitas tua nullum tibi periculum conferat. Et cum institisset orationibus per septem continuos dies, et oleum benedicens, in nomine Domini perungeret membra ejus, ita eam sanam reddidit, ut muliebris in ea naturæ nulla forma, nulla species appareret ; sed esset ei inter viros conversatio absque fæmineæ suspicionis obstaculo.

4 b Aiebant præterea aliquando venisse ad eum hæreticum quemdam c Hieracitam, quod genus hæreseos invenitur apud Ægyptios. Hic cum per multam loquendi artem plurimos Fratrum, qui habitabant in eremo, conturbaret, ausus est etiam coram ipso fidei suæ asserere pravitatem. Cui cum resisteret senior et contradiceret, ille verba simplicia argumentis calididis eludebat. Sed cum videret Sanctus, fidem Fratrum periclitari, Quid opus est, inquit, nos verbis contendere, ad subversionem audientium? Exeamus ad sepulchra Fratrum, qui nos præcesserunt in Domino : et cui nostrum concesserit Dominus suscitare mortuum de sepulchro, sciant omnes, quia illius fides probatur a Deo. Sermo hic omnibus, qui aderant, Fratribus placuit. Processerunt ad sepulchra, et hortatur Macarius Hieracitam, ut evocaret mortuum in nomine Domini. At ille, Tu, inquit, Domine, qui proposuisti, prior evoca. Et Macarius posternens se in orationem ante Dominum, ubi sufficienter oravit, elevatis sursum oculis suis ait ad Dominum : Tu, inquit, Domine, quis ex duobus nobis rectam fidem teneat, ostende elevato mortuo hoc. Et cum hæc dixisset, Fratris cujusdam nomen, qui nuper fuerat sepultus evocavit. Cui ille cum de tumulo respondisset, accedentes Fratres continuo quæ superposita fuerant auferunt, et eductum eum de sepulchro, resolutis fasciis, quibus constrictus erat, exhibuerunt viventem. Hieracita

A. RUFFINO.
a mortuo testimonium exposcit :

virginem
præstigiis in
equam versam

oleo benedicto
et oratione restituit :

aliam oleo benedicto mirabiliter sanat.

b
c
Hæreticum ut confulet,

mortuum suscitavit.

Portentosa
ingluviei dæmonem

e quodam expellit.

a
S. Macarius
ut innocentem homicidii suspicionem liberet,

cita vero, ubi hæc vidit, obstupefactus in fugam vertitur. Quem Fratres quoque insequentes, extra terminos terræ illius exturbaverunt. Multa etiam et alia ferebantur de eo, quæ nimis prolixa sunt ad scribendum : sed ex his paucis etiam cetera ejus opera noscuntur.

a Idem narratur lib. 3, de Vitis PP. num. 41.

b Idem narratur in Appendice ad Lausiacam cap. 9, iisdem verbis; a Cassiano autem collat. 13, ca. 3, variatis circumstantiis quibusdam : Sicut et ab Abbate Macario, inquit, qui habitationem Scythiæ solitudinis primus invenit, mortuum suscitatum esse reminiscimur. Nam cum hæreticus quidam, qui Eunomii perfidiam sectabatur, sinceritatem Catholice fidei arte dialectica subvertere conaretur, magnamque jam hominum multitudinem decipisset; rogatus a Catholicis viris, qui ruina tantæ subversionis gravissime movebantur, B. Macarius, ut simplicitatem totius Ægypti ab infidelitatis naufragio liberaret, advenit. Quem cum hæreticus arte dialectica fuisset aggressus, et Aristotelicis ignorantem spinis vellet adducere; B. Macarius Apostolica multiloquium ejus * brevitate concludens. Non est, inquit, in verbo regnum Dei, sed in virtute. Eamus igitur ad sepulchra et nomen Domini super mortuum, qui primus inventus fuerit, invocemus, ac, sicut scriptum est, ostendamus ex operibus fidem nostram, ut manifestissime recte fidei documenta ejus testimonio declarantur, et perspicuam veritatem non inani disputatione verborum sed virtute signorum, et illo quod non potest falli indicio comprobemus.

* auctoritate.

Hæreticum ad suscitandum mortuum provocat, Jacob 2. 18.

qui clam profugit :

suscitat mortuum Macarius, et quædam interrogat.

3. Reg. 18.

Hierax hæreticus.

Quo audito hæreticus coram circumstanti plebe pudore constrictus, cum ad præsens præbere se conditioni propositæ simulasset assensum, seque affuturum in crastinum promississet, postero die expectantibus universis, qui studiosius ad conditum locum, spectaculi hujus cupiditate, confluerant, exterritus de conscientia suæ infidelitatis aufugit, ac protinus ab universa Ægypto transmigravit. Quem cum B. Macarius usque ad horam nonam cum populis præstolatus pro sua conscientia declinasse vidisset assumens plebem quæ ab illo fuerat depravata, ad condita sepulchra perrexit. Hunc autem Ægyptiis morem Nili fluminis inexit alveus, ut quoniam universa illius latitudo terræ, instar immensi pelagi, non parvo anni tempore solita aquarum eruptione congegitur, ita ut nulla tunc cuiquam humandi copia humani corporis tribuatur, nisi post transvectionem decursam; corpora vero mortuorum pigmentis condita redolentibus in editoribus cellulis recondantur. Nam madens ebrietate continua terre illius solum humandi arcet officium. Si qua enim cadavera defossa suscepit, evomere ad superficiem suam inundationum nimietate compellitur. Cum igitur antiquissimo cuidam cadaveri B. Macarius astitisset ait : O homo si venisset huc mecum hæreticus ille filius perditionis et astante ipso nomen Christi Dei mei invocans exclamasset, utrumne coram his, qui pene ejus fuerant fraude subversi, surrecturus fuisses? Edicito. Tum ille consurgens annuentis voce respondit. Quem interrogans Abbas Macarius, quidnam fuisset aliquando frueretur hac vita, vel qua hominum fuisset ætate, aut si nomen Christi tunc temporis cognovisset? Ille se sub antiquissimis Regibus vixisse respondit, Christique nomen asseruit illis se nec audisse temporibus. Cui rursus Abbas Macarius : Dormi, inquit, in pace cum ceteris in tuo ordine, a Christo in fine temporum suscitandus. Hæc igitur ejus virtus et gratia quantum in ipso fuit, semper fortasse latuisset, nisi eum necessitas totius provincie periclitantis, et erga Christum plena devotio amorque sincerus, istud exercere miraculum compulisset. Quod utique ut ab eo fieret, non ostentatio gloriæ : sed caritas Christi et totius plebis extorsit utilitas, ut Beatum quoque Heliam fecisse, Regum lectio manifestat, qui ignem de cælo super hostias impositas pure idcirco descendere postulavit, ut periclitantem Pseudopropheta præstigiis fidem totius populi liberaret. Hæc Cassianus.

c Hierax, qui et Hieracas, Ægyptius hæreseos Manichæorum particeps, novam Hieracitarum sectam procudit : negavit resurrectionem carnis, conjugatis et infantibus regnum Dei interclusit, filii Dei æternam nativitatem nescivit, Spiritum sanctum Melchisedecum dixit. Agunt de eo S. Epiphanius hæc. 67, S. Augustinus hæresi 47, S. Hilarius de Trinit. lib. 6. Baronius an. Ch. 288 ubi hanc historiam adducit, Jacobus Gualterius in Tabula Chronologica, seculo 3, cap. 21. Cassianus ait hæreticum hunc perfidiam Eunomii fuisse sectatum. De ea agunt SS. Basilus, Augustinus, Gregorii Nyssenus et Nazianzenus, Epiphanius, atque citati a Baronio an. Chr. 360, a num. 35. Gualterio seculo 4, cap. 17. Synodus Constantinopolitana prima anno 381, Eunomium cum Macedonio damnavit.

ALIA ANALECTA

De S. Macario, ex Vitis PP.

a Inculcat memoriam præsentis Dei,

Heb. 4. 12.

a Sanctus Abbas Macarius commonebat sæpe discipulos suos, et docebat eos dicens : Mementote semper, quia ante conspectum Domini omnipotentis conversamini, qui prospicit omnium hominum cogitationes, et singulorum corda scrutatur. Quod etiam et sanctæ Scripturæ testantur, et Apostolus docet, et dicit : Vivus est enim sermo Dei et efficax, et acutior omni gladio ancipiti, et pertingens usque ad animæ divisionem ac spiritus, compagum quoque e medullarum, discretor cogitationum et intentionum

cordis : et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus; omnia autem nuda et aperta sunt oculis ejus. Ideoque si nos, Fratres, pulsaverit delectatio carnis, et concupiscentia fornicationis, festinemus repellere et abjicere de corde nostro sordidissimam et pessimam cogitationem, invocantes intentissime adjutorium Domini nostri Jesu Christi in orationibus ac jejuniis; ut virtute potentiæ suæ eripiat nos, et protegat, et conterat Satanam sub pedibus nostris. Oportet ergo, ut etiam nosmetipsos pœnitendo, et a peccatis abstinendo corripiamus, dicamusque ad animam nostram : Quoniam delectatio quidem corporis, quæ te male oblectat, ad modicum tempus est : nam tormenta et cruciatus animæ et corporis in igne æterno gehennæ in perpetuas permanent pœnas. Illud etiam admonentes animam nostram, dicamus : Sierubescis homines similes tui peccatores, ne videant te peccantem, quare non magis revereri et timere debes Majestatem Dei omnipotentis, qui omnium secreta cordium considerat, sicut et Apostolus ait : Omnia nuda et aperta sunt oculis ejus? Talibus ergo cogitationibus si increpamus nosmetipsos, continuo timor Domini venit in corde nostro, et in amorem castitatis confirmatur anima nostra, etiam et ad omnia præcepta Domini facienda incitatur, adjuvante nos gratia Domini nostri Jesu Christi, qui servientibus sibi in sanctitate et castitate promisit cœlestia et æterna donare in illa gloria futuri seculi vita, cum Angelis sanctis in perpetui luminis splendore semper gaudere.

et pœnæ æternæ :

Heb. 4. 13.

2b Quodam tempore orante B. Macario Abbate vox ad eum personuit, dicens : Macari, necdum ad mensuram duarum mulierum pervenisti, quæ in proxima pariter habitant civitate. Quo audito senex exurgens, arrepto baculo in designatam pervenit civitatem. Cumque ostium quæsitæ domus atque inventæ pulsaret, egressa una ex illis, cum magna exultatione eum suscepit. Quas utrasque senex convocatas, ita est allocutus : Propter vos tantum laborem veniens ex solitudine longinqua sustineo, ut opera vestra cognoscerem, quæ mihi vos condicite ac narrate. Cui illæ sic dixerunt : Crede nobis, sanctissime Pater, quia nec præsentis nocte a maritorum lectulis fuimus separatæ. Qualia ergo opera a nobis exquiris? Sed senex in precibus persistebat, ut ei vitæ suæ ordinem declararent. Cui tunc illæ compulsæ dixerunt : Nos nulla inter nos sumus parentelitatis affinitate conjunctæ : contigit autem ut duobus fratribus jungeremur, et cum his quindecim annis in domo una pariter permanentes, neque turpe verbum altera dixit ad alteram, neque litem aliquando commisimus, sed in pace hactenus viximus; et pari consensu tractavimus, quatenus pariter relictis maritis, in congregatione religiosarum Virginum proficisceremur, et multis precibus hoc a conjugibus non valuimus obtinere. Quo non adepto, inter nos et Deum posuimus testamentum, ut usque ad mortem nostram seculare verbum non loqueremur omnino. Quæ cum audisset B. Macarius, dixit : In veritate non est virgo, neque maritata, neque monachus, neque secularis; c sed Deus tantum propositum quærit, et spiritum vitæ omnibus ministrat.

mittitur ad duas mulieres, ipso superiores in virtute,

licet conjugatæ essent,

sed linguam egregie refrenantes :

c

3 d Dixit Abbas Macarius : Culpa est monachi, si læsus a Fratribus, primus in caritate purgato corde non occurrit. Nam Sunamitis non meruisset recipere Elisæum Prophetam in domum suam, nisi quia cum nullo e alio habuit caussam. Sunamitis enim in persona est animæ, Elisæus vero in persona Spiritus sancti figuratus : quia nisi pura sit anima, non meretur suscipere Spiritum Dei. Ita ira inveterata excæcat oculos cordis, et animam excludit ab oratione f.

d docet quomodo excipiendus Spiritus sanctus e

a Hæc ex antiqua versione Palladii, (quæ extat in Appendice ad Vitas PP. apud Rosweydam) cap. 9.

b Ex lib. 3, de vitis PP. cap. 97. Eadem narratur lib. 6, lib. 3, num. 17, interprete Joanne et diserte huic Macario tribuuntur.

c Joannes

e Joannes : Sed secundum uniuscujusque propositum Deus omnibus præstat Spiritum sanctum.

d Hæc sumpta sunt ex lib. 7, interprete Paschasio, cap. 37, nu. 4. Eadem referuntur a S. Martino Dumienti in sententiis Patrum nu. 16, et sub titulo Incerti a Joanne lib. 6, libel. 1, num. 7.

e Dumientis, habuit aliquam caussam.

f Joannes addit pro antapodosi: Quacumque ergo hora recedit anima a seculari confusione et perturbatione, adveniet ei Spiritus Dei, et tunc poterit parere cum sit sterilis.

EX VITIIS
PATRUM

DE SANCTO ISIDORO MONACHO ET PRESBYTERO, ALEXANDRIÆ.

§ I. Varii Isidori. Hujus natalis.

AN. CHR.
CDIV.
XV JANUARI.
S. Isidorus
collega S. Ma-
carii.

Macario Abbati, cujus jam Acta dedimus, collegam statuunt hoc die S. Isidorum antiqua Martyrologia fere omnia. Romanum antiquum a Rosweydo editum : Macarii Abbatis, Antonii discipuli, et Isidori. Romanum itidem antiquum Bellini de Padua : Apud Ægyptum B. Macarii Abbatis, discipuli B. Antonii, vita et miraculis celeberrimi. Item S. Isidori in sanctitate vitæ, fide et miraculis præclari. Consentit modernum Martyrologium Romanum; Usuardus, Beda vulgatus, Rabanus, Ado, Notkerus; MSS. Centulense, S. Lamberti Leodii, S. Mariæ Ultrajecti, S. Gudilæ Bruxellis, aliaque : in quibus omnibus illi conjunguntur et iisdem fere verbis celebrantur.

discipulus
S. Antonii;

2 Ruffinus lib. 2 Hist. Eccl. cap. 4, ita refert S. Antonii discipulos : Patres monachorum, vitæ et antiquitatis merito, Macarius, et Isidorus, aliusque Macarius, atque Heraclides, et Pambus, Antonii discipuli, et maxime in Nitriæ deserti partibus habebantur viri, qui consortium vitæ et actuum non cum ceteris mortalibus, sed cum supernis Angelis habere credebantur. Et cap. 8 : Quos ipsi vidimus, et quorum benedicti manibus meruimus, hi sunt : Macarius de superiori eremo, alius Macarius de inferiori, Isidorus in Seyti, Pambus in Cellulis, etc., et invectiva 2, Ut ad eremi magistros veniam, quibus et attentius et frequentius vacabamus, ubi Macarius Antonii discipulus, et alter Macarius, et Isidorus, et Pambus, omnes amici Dei, qui nos hæc docebant, quæ ipsi a Deo discebant. Hæc Ruffinus. Qui Isidorum inter duos Macarios Ægyptium et Alexandrinum collocat, atque ex S. Antonii discipulis censet, de quibus ad hujus Vitam in Proleg. § 6 agemus. Cum S. Antonio egisse Isidorum testatur Palladius in Historia Lauciaca, sive lib. 8 de Vitis PP. cap. 3, Beatus ergo, inquit, Isidorus xenodochus, qui B. Antonium convenerat, narravit mihi se ab eo audivisse rem dignam quæ mandetur litteris. Et subnectit martyrium S. Potamienæ, atque historiam suam ab ejus vita, quam § sequenti dabimus, auspicatur.

diversus a
S. Isidoro
Episc. Hermo-
polis,

et altero Isi-
doro Orige-
nista;

3 Alius ab hoc est S. Isidorus Episcopus Hermopolis et Confessor, in vita S. Paulæ a S. Hieronymo laudatus, et in vita Melaniæ apud Palladium cap. 117. Sed a Laurentio Barrensi cum hoc confusus, quem cum Martyrologio Romano II Januarii retulimus. Alius fuit in Thebaide Isidorus, Pater mille monachorum, apud Ruffinum lib. 2, de Vitis Patrum cap. 17, et Palladium cap. 71, qui inter Origenistas numeratur a S. Hieronymo mox citando. Hunc tamen hoc die coli putarunt recentiores nonnulli, aut forte cum Isidoro Presbytero confuderunt. Maurolycus : Item S. Isidori vitæ sanctimonia signisque celebris, et Abbatis in Thebaide, plurium quam mille monachorum Patris. Galesinius : Eodem die S. Isidori item Abbatis, fide ac vita, tum rebus pie divineque actis præclari, cujus cura mille et amplius monachi regebantur. Eadem scribunt Felicius et auctor Martyrologii Germanici. Ideo ista hoc die ad Martyrologium annotavit Baronius : Longe alium hunc existimato ab illo Isidoro, quem laudibus prosequitur Socrates lib. 6, cap. 9. Sozomenus lib. 8, cap. 12 et 13. Ruffinus

lib. 2, cap. 4, et Evagrius Ponticus (Heriberto Ruffinus) in Vit. Patrum : nam ille ad Origenistas defecit, illorumque Dux inventus est, ut S. Hieronymus de illo scribit epist. 61, ad Pammachium, et ad Ctesiphontem contra Pelagianos : hic autem potius alibi, quam in Ægypto vixisse videtur : nam de alio Isidoro Ægyptio superius actum est IV Nonas Januarii.

4 Verum quem Baronius hoc loco ignoravit tertium Isidorum, eum postea agnovit to. 3, an. Ch. 340, nu. 50. Quod autem pertinet, inquit, ad Athanasii Romam adventum, reperimus duxisse secum inter alios Isidorum illum, de quo plura Palladius, qui eum mirifice commendat. Imo quod Romæ Procerum uxoribus notus infra dicatur, ex iis videtur, quos laudat S. Hieronymus in Vita S. Marcellæ; Hæc, inquit, ab Alexandrinis prius Sacerdotibus, Papaque Athanasio, et postea Petro, qui persecutionem Arianæ hæreseos declinantes, quasi ad tutissimum communionis suæ portum Romam confugerant, vitam B. Antonii adhuc tunc viventis, monasteriorumque in Thebaide, Pachumii, et Virginum, ac viduarum, didicit disciplinam. Certe fide præclarus dicitur in Martyrologiis, et mox in Actis, et S. Antonio notus, aut ejus etiam discipulus. Nam de eo in Ruffino lib. 2, Hist. Eccl. agi, non de Origenista adjuncti socii, sancti et orthodoxi, persuadent, et loca Annalium Baronii Notationibus Martyrol. adscripta in posthuma editione confirmant.

cum S. Atha-
nasio venit
Romam :

5 Hoc a S. Isidoro pronuntiatum apophthegma refert Socrates lib. 4, cap. 18, cum de Piore discipulo S. Antonii egisset : Isidorus dicebat quadraginta annos, ex quo peccatum in animo senserat, jam præteritis, ac numquam vel cupiditati vel iræ consensisse. Ab Isidoro transit Socrates ad Pambonem, ideoque de Isidoro Presbytero eum agere arbitramur. Putarunt Laurentius Barrensis et Rosweyds in Notationibus ad Palladium num. 1, præter Socratem citatum, de eodem agere Sozomenum lib. 6, cap. 28, et Nicephorum lib. 11, cap. 34, quod nobis non sufficienter probatur. Certius de eo agit S. Hieronymus epist. 22, ad Eustochium de custodia Virginitatis. Quidam ex Fratribus, inquit, Nitriæ parciior magis quam avarior, et nesciens triginta argenteis Dominum venditum, centum solidos, quos lina texendo acquisierat, moriens dereliquit. Initum est inter monachos consilium (nam in eodem loco circiter quinque millia divisus cellulis habitabant) quid facto opus esset : alii pauperibus distribuendos esse dicebant, alii dandos Ecclesiæ, nonnulli parentibus remittendos. Macarius vero et Pambo et Isidorus et ceteri, quos Patres vocant, sancto in eis loquente Spiritu, decreverunt infodiendos esse cum eodem dicentes : Pecunia tua tecum sit in perditionem. Macarius hic est Alexandrinus, qui e Celliis forte evocatus aut ultro adfuit, nam in monte etiam cellam habebat, uti etiam S. Isidorus. Cum Melania Roma venisset Alexandriam, B. Isidorus Presbyter et Xenodochus eam deduxit ad Abbatem Pambo in solitudinem, ut ex ore ipsius Isidori scribit Palladius cap. 10, et ex eo Baronius tom. 4, an. Ch. 388, num. 34. Quæ etiam huic S. Isidoro tribuit in citationibus novis ad Martyrologium.

40 annis ten-
tationi resi-
stit :

damnat mo-
nachum pro-
prietarium :

Melaniem in
solitudinem
ducit.

§ II. A Palladio invisitur.

Ex Palladii historia Lauciaca cap. 1 et 2.

Cum ergo primum venissem in Alexandriam civitatem, a secundo Consulatu Theodosii Magni Imperatoris, qui propter suam rectam in Christum fidem nunc est cum Angelis; in ipsa civitate incidi in quemdam virum admirandum, et omni ex parte ornatum sermone, moribus, et scientia, nempe Isidorum, qui erat et Presbyter et b Xenodochus Alexandrinæ Ecclesiæ. Is dicebatur prima quidem juventute versans in solitudine, peregisse certamina exercitationis. Cujus etiam c cellam vidi ego in monte Nitriæ: offendi autem eum senem septuaginta annos natum; qui cum vixisset alios d quindecim annos, in pace obiit. Hic Sanctus usque ad horam obitus nihil e lineum gestavit extra vittam, non balneo est usus, non tetigit carnes, numquam a mensa recessit repletus ad satietatem. Erat autem corpore a Dei gratia tam bene temperato, ut omnes qui ignorabant ejus victus rationem, persuasum haberent eum laute vivere et opipare. Hujus virtutes animæ si velim sigillatim narrare, narrantem me tempus deficiet. Qui erat adeo mitis, benignus, et pacificus, ut etiam f infideles, ejus inimici propter rectam in Christum fidem, vel ejus umbram revererentur ob insignem viri bonitatem.

7 Tantam autem habuit spiritalem gratiam et cognitionem sanctarum Scripturarum et comprehensionem divinorum dogmatum, ut etiam in ipso convivio hora solita refectionis Fratrum, Sancti hujus fieret mentis excessus, mutusque evaderet ipse et obstupesceret: et cum rogaretur, ut quæ in excessu evenerunt narraret, diceret: Mente sum peregrinatus ab aliqua raptus contemplatione. Scio ego eum sæpe in mensa fuisse lacrymatum: et cum rogaretur causam cur esset lacrymatum, audiavi eum dicentem: Pudet me vesci cibo a ratione alieno, cum sim ratione præditus, et versari deberem in paradiso deliciarum, replendus ambrosiæ nutrimento, propter eam quæ nobis a Domino data est potestatem. Is erat g Romæ notus cuncto Senatui et Procerum uxoribus, quo tempore cum B. Athanasio Episcopo prius recesserat, deinde cum h S. Demetrio Episcopo. Is cum abundaret opibus, et iis quæ sunt ad usum necessaria, non scripsit testamentum decedens, non i pecuniam reliquit, non rem ullam suis sororibus quæ erant Virgines; sed eas Christo commendavit dicens: Deus qui vos creavit, vobis quoque victum providebit, sicut et mihi. Erat autem k conventus, Virginum, quæ erant cum sororibus ejus, septuaginta.

8 Is cum ad eum venissem l adolescens, et rogarem, ut ad vitam cooptarer monasticam, mea adhuc ætate lasciviente, et non opus habente sermonibus, sed laboribus qui carnem subigerent, duraque et aspera vivendi ratione quæ corpus compesceret; is, inquam, tamquam bonus domitor pullorum, duxit me extra civitatem m ad eas quæ dicuntur. Cellæ eremiticæ, circiter quinto ab urbe lapide. Et me tradit cuidam n Dorotheo exercitatori Thebano sexagesimum annum agenti in spelunca, et jubet me implere apud ipsum tres annos ad domandas animi perturbationes (sciebat enim senem agere vitam admodum duram et asperam) et postquam annorum numerum implessem, rursus ad eum reverterer mandavit, ob reliquam doctrinam spiritalem. Cum autem non potuissem apud eum implere numerum trium annorum, eo quod in morbum incidissem vehementem, ab eo recessi ante tempus præstitutum.

a Is erat annus Christi 388, quando Theodosius anno decimo Imperii cum Cynegio secundum gessit Consulatum.

b In Heraclidis Paradiso: susceptor atque provisor pauperum Fratrum.

c Sic et Macarius Alexandrinus cellam habebat in monte Ni-

triæ, licet in Cellis habitaret, ut refert Palladius cap. 20, et 11 Januarii in ejus Vita num. 8.

d Hinc colligitur pervenisse ad annum circiter 404.

e In Heraclidis Paradiso: non linteus usus est, nisi eo quo velaret caput. Græce est in MS. Veneto apud Rosweydam, ἐπὶ τοῦ φακίου in MS. Regio, et Palatino, quorum hoc edidit Meursius, illud Fronto Ducæus ἐπὶ τοῦ φακίου. Illud significat vittam seu capitis tegumentum. Suidæ, Photio, Joanni Moschō: hoc censetur a Latino Faciali deductum. et linteum, quo facies sudore manans tergitur, valet. Ita Rosweyda in Onomastico.

f In Heracl. Parad. pertinacissimi inimici. Vetus Interpres: Inimici ejus et infideles gentiles. Græce ὡς καὶ αὐτοὺς τοὺς ἄπιστους ἐχθροὺς αὐτοῦ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ὁρθὴν αὐτοῦ πίστιν αἰδέσθαι quibus verbis etiam hæretici indicantur.

g In Heracl. Parad. Notus Romano Senatui feminisque primatibus. Vetus interpres: Notus cum esset Romano Senatui, et omnibus matronis magnificorum et illustrium virorum. Græce Γνωστός ᾧ Ῥώμῃ κατὰ Ρῶμην συγκατέτω, ταῖς τε γυναῖξιν τῶν μεγιστάνων.

h Videtur Demetrius hic esse Metropolitans Pisinuntius in Galatia secunda, qui pro S. Joanne Chrysostomo cum aliis 40 Episcopis Constantinopolitanæ Synodo interfuit, atque inde Chalcedonem ad Pseudo-Synodum Legatus, a Theophilo Alexandrino plurima perpressus est, eo tempore quo Constantinopoli aderant Nitriotæ monachi ab eo expulsi, de quibus § seq. Chrysostomo in exilium misso idem Demetrius Romam profectus est causamque Joannis apud Innocentium Papam peregit. Reliquia Demetrii gesta, exilia verberaque interseruntur Actis S. Chrysostomi, an colatur, et quo die. huc usque non reperimus.

i Græce νόμισμα. Vetus interp. nummum. In Heracl. Parad. solidum.

k Ita et SS. Antonii et Pachomii sorores ἐν παρθενῶνι, in parthenone Deo sacrarunt suam virginitatem.

l Viginti annorum, ut colligitur ex Epistola ejus ad Lausum Præpositum.

m Græce, εἰς τὰ ληγόμενα ἐρημικὰ ad ea quæ vocantur solitudinum loca, ut Heraclides; secretiora loca, ut vetus interpres. Atque hæ Cellæ a Cellis illis celebribus Lybyæ, sive Celliis, de quibus actum est in Prolegomenis ad vitam S. Macarii.

n Dorothei hujus meminerunt Sozomenus lib. 6, cap. 29, et ex eo Cassiodorus hist. trip. lib. 8, cap. 1, et Nicephorus lib. 11, cap. 25.

§ III. A Theophilo Alexandrino agitur.

Ex Actis S. Joannis Chrysostomi.

Multa de eodem Isidoro referuntur in Actis S. Chrysostomi. Ubi Georgius eum ita describit: Secundum ea tempora vir quidam erat Alexandriæ, nomine Isidorus, ordinatione beati ac vere magni Athanasii Presbyter, annum agens ætatis octogesimum, quem Romanorum plurimi probe norant, ob causam et tractationem rerum Ecclesiasticarum; quippe qui a multis retro temporibus Romam adiisset, peregrinorum et hospitum Alexandriæ exceptor. Quæ ex Palladii dialogo sumpsit Georgius. Conveniunt singula; quippe qui ante in Histor. Lausiaca anno Ch. 388, erat septuaginta annos natus anno Chr. 397, aut sequenti (nam de illis temporibus supra agitur) octogesimum ætatis annum necessario agebat. Hunc eundem initio summe amavit Theophilus Episcopus Alexandrinus, et defuncto Nectario Constantinopolitanam ei cathedram tradere studuit, ut docet Sozomenus lib. 8, cap. 3 et 12. Quod ita narrat Georgius Alexandrinus in Vita S. Joannis Chrysostomi: Theophilus, inquit, Alexandriæ Episcopus multum adhibuit studii, ut ejus (Joannis) convelleret gloriam suis insectationibus, quibus relatis, pergit. Accedit his, quia Isidorum quemdam cum haberet suæ ditionis, magnopere contendebat eum præficere, et ad Episcopatum suo suffragio promovere. Eum siquidem maximopere amabat Theophilus, quia sua olim causa is in se recepisset negotium plenum periculi. Quid id fuerit mihi edisserendum est. Theodosius Imperator cum adversus Maximum tyrannum prælio congrediretur ac decertaret, Theophilus per hunc Isidorum munera quædam ad Imperatorem mittens, duplices Isidori manibus epistolas tradidit, præcipiens ut et dona et litteras ei offerret, qui victoria esset potitus. His obeundis cum suam navaret operam Isidorus, Romamque advenisset, in omnem occasionem imminabat, ut nosset in quem inclinaret victoria. Atqui res nequaquam diutius latuit. Quum enim is, qui epistolas fuerat suffuratus, eas ipso præsentem legis-

Constantinopolitanis Episcopis a Theophilo olim destinatus;

missus antea ab eo ad victorem cum muneribus.

set,

set, hanc ob causam Isidorus timore correptus repetivit Alexandriam. Hæc erat occasio quare erga eum Theophilus fuerit propensioris studii ac favoris.

10 *Quam ob causam incurrerit Theophili odium, ita narrat Socrates lib. 6, cap. 9* : Isidorus Theophilo, inquit, jam olim amicissimus, tunc tamen inimicissimus factus, idque ob hanc causam : Theophilus adversus Petrum quemdam, primum Ecclesiæ Alexandrinæ Presbyterum gravissimo odio inflammatus, eum Ecclesia expellere cogitavit : eique istud objectavit crimen, quod mulierem sectæ Manichææ ante ad sacra mysteria admiserat, quam illam ab errore Manichæorum avertisset. Verum ubi Petrus docuerat, se mulierem ab illa secta traduxisse, eamque de sententia Theophili in Ecclesiam recepisse, Theophilus iniquo animo tulit, perinde ac si calumniis a Petro fuisset appetitus. Nam dixit, se facti illius omnino fuisse ignarum. Idcirco Petrus Isidorum testem advocavit, Episcopum Theophilum non ignorasse, quod de muliere factum esset. Eodem tempore Isidorus Romæ urbe primaria versabatur, a Theophilo ad Damasum Episcopum Romanum missus, ut Flavianum Episcopum Antiochiæ cum illo in gratiam reduceret. Nam omnes qui favebant Meletio, cum Flaviano propter iuramentum, ut a me supra declaratum est, discordarunt. Isidorus igitur Roma reversus, et a Petro ad testimonium dicendum vocatus, affirmavit mulierem sectæ Manichææ de sententia Episcopi Theophili in Ecclesiam receptam fuisse, eumque ipsum mysteria ei impertivisse. Itaque Theophilus iracundia exardescens, præ vesania utrumque ab Ecclesia exturbavit.

11 *Eadem narrat Sozomenus, Georgius, et Metaphrastes in Vita S. Chrysostomi. Alia additur odii causa in Palladii dialogo* : Nosti, inquit, et ipse virum, quando cum Acacio profectus, Flaviani ad Theophilum communionem detulit, quæ viginti annis segregata fuerat, B. Evagrii gratia, qui multa certamina in laboribus Ecclesiasticis pertulit. Huic itaque Isidoro vidua quædam ex principalibus civitatis mille aureos dedit, adjuvans eum ante altare venerandum, coemptis ut vestibus pauperulas Alexandriæ mulieres indueret, ignorante Theophilo, ne, si sciret, acceptos lapidibus emendis impenderet; quædam enim ædificandi rabies, Pharaonis instar illum obsedit, minime Ecclesiæ necessaria. Verum ista missa facio : quod autem de Isidoro magis urget attende. Acceptam pecuniam Isidorus pauperibus impendit ac viduis. Hoc comperto, Theophilus (nihil enim ipsum latebat ex his quæ ubique aut gererentur, aut dicerentur, quod haberet rerum atque operum exploratores, ne aliter dicam) Isidorum advocat perturbatus modice, et, an ita se res habeat, sciscitatur. Nihil ille cunctatus, rei seriem pandit. Quod ille audiens, habitum mutat, et qui ante paullulum modestus ac mitis interrogando videbatur, paullo post intumuit totus, Isidori accepto responso, effigiemque mutavit.

12 Ac parumper se intra silentium continens, velut canis clam impetitus, post duos menses congregatis Sacerdotibus, Isidoroque præsentem chartulam profert, Hanc, inquiens, Isidore, contra te accepi, jam decimus octavus annus evolutus est. Et quoniam occupatus fui, rem interim oblivioni tradideram. Nunc vero cum alias requirerem chartas, inveni hanc de te chartulam diu latitantem. Quid ergo ad eam respondes? Continebat illa Sodomorum crimen. Ad hæc Isidorus respondit Theophilo : Concedamus verum esse, quod et chartulam accepisti, et memoria excidit, non fuit qui libellum dedit, evocandus? Ad hæc Theophilus : At puer non aderat, navigabat enim.

Et Isidorus : Non aderat tunc, ut dieis, Episcopo. Post navigationem non aderat? Secundo anno non aderat? non tertio? Et nunc, si adest, adstare hominem jube. Theophilus cum ipsa veritatis evidentia vinceretur, in diem alterum iudicium differt, deprecatusque adolescentulum quemdam, promissionibus multis ad accusandum Isidorum instruit, datis illi, ut aiunt, aureis quindecim. Ille hæc omnia retulit matri. Mater id minime probavit, partim integritate iudicii, partim legum metu dissuasa : cogitansque ne forte calumniam passus Isidorus ad Principem iudicem provocaret, accedens omnem scenam pandit Isidoro, aureos quoque illi ostendens, quos a Theophili sorore mercedis nomine, contra insontem accepisse dicebat. Quæ cum ob alia plurima, tum ob hoc præcipue dignas persolvit pœnas, mortua, cum illi mamillas medicus curandi causa ferro tentaret. Ad hæc Isidorus mansit domi, Dominum deprecans. Adolescens vero hinc leges metuens, inde Theophilum magis irritandum non ignorans, ad utilem recurrit Ecclesiæ murum, venerandaque apprehendit altaria.

13 Ita Theophilus muto iudicio Isidorum Ecclesia eliminat, gravia illum deliquisse pronuntians, honestamque faciem injustitiæ imponens. Ad hæc veritus Isidorus, ne forte graviore indignatione concitatus, salutem quoque suam Theophilus insidiaretur (et ista enim, ut aiunt, moliri consuevit) cursu rapido contendit ad Nitriæ montem, repetens monasticum ordinem, in quo juvenis fuerat nutritus; ibique intra cellulam residens orabat, patientissimum Dominum interpellans. Interea Theophilus sibi conscius quam indecenter egisset, incertamque victoriam suspectam habens, litteras ad vicinos Episcopos mittit, mandans, quosdam de monte ex primoribus abjici, atque interiore eremo monachos pelli. *Prosequitur persecutionem monachis Nitriensibus illatam*, quod Isidoro affecti, viderentur, solumque apud Theophilum intercederet odium Isidori. Ergo trecenti sumptis continuo melotis suis in Palæstinam concedentes Æliam occupant. Verum Theophilo illos persequente, ingenti necessitate loca in dies mutare compulsi, tandem regiam ad urbem pervenerunt, in qua divina manu ad curam indigentium Joannes ordinatus Episcopus : procumbentesque ad ejus genua, orabant, ut opem ferret animabus calumniam passis, atque vastatis horum studio, qui hoc potius, quam benefacere consuevissent. Stetit Joannes, ut vidit quinquaginta electorum hominum canitiem venerandam, sacris sudoribus infectam compunctusque, juxta Joseph, pro fraternitatis studio in lacrymas solvit, percunctatus ab iis quisnam aper de silva, aut singularis fera huic fecundissimæ ac lætissimæ viti invidisset..... Mansiones illis in ecclesia, quæ Anastasia dicitur, ad requiem tribuens, ipse quidem necessaria victui non suppeditabat, sed eis religiosæ mulieres ministrabant, ipsis quoque ex opere manuum necessitates suas ex parte suppletibus. *Inter has præcipua fuit S. Olympias, quæ colitur XVII Decembris. Hinc odium Theophili in S. Joannem accrevit, ut S. Isidorus Pelusiotæ lib. 1 epist. 152 ad Symmachum de S. Chrysostomo scribens testatur* : Pium virum, inquit, ac divinarum rerum doctrina præditum expugnavit Theophilus, odium videlicet atque inimicitiam, quam adversus eum, qui quo ego nomine appellatur (*Græce Τὸν ἐπὶ ὁμῶνρον*) improbitatis atque importunitatis suæ velut propugnaculum nactus. Unde clare refellas Metaphrasten, qui hæc ipsi S. Isidoro Pelusiotæ omnia attribuit : de quo agemus IV Februar. Plura de Isidoro aliisque monachis a Theophilo pulsos dicentur ad Vitam S. Joannis Chrysostomi.

EX VARIIS

ejectus ex ecclesia Alexandria,

ad eremum redit;

hinc pulsus cum 300 monachis,

confugit ad S. Joannem Chrysostomum,

ideo Theophilo magis exosum.

DE SS. VIRGINIBUS MAURA ET BRITTA, APUD TURONES IN GALLIA.

XV JANUARI

SS. Mauræ et
Brittæ reve-
latio.

annua memo-
ria.

Harum cor-
pora celesti
lumine,

et iterata cu-
rum appari-
tione,

CIRCITER
AN. CDXXX.
XV JANUARI.

S. Alexandri
ignotus nata-
lis :

Latebant harum Virginum corpora ac nomina : utraque ipsæ prodiderunt. Rem omnem breviter litteris consignavit S. Gregorius Turonensis de gloria Confessorum cap. 18. Acta vel conscripta non sunt, quod uni Deo ac Cœlitibus notam vitam egere, procul hominum turbis ac luce; vel intercideret in illa Galliarum per Francos, Wandalos, Hunnos aliosque barbaros vastitate. Ætas quoque incerta. S. Martini temporibus, aut non multo post, vigente, quam sedulo excoluerat, Christiana pietate, vixisse eas liceat suspi- cari. Reperta corpora sunt dum Turonensem Ecclesiam S. Euphronius, S. Gregorii decessor, administraret, sexto nimirum seculo, quippe qui Concilio Parisiensi III, anno 557 et Turonensi II, anno 567 interfuerit, ut ad ejus natalem dicemus IV Augusti.

2 Aliæ affini nomenclatione celebrantur sanctæ so- rores Maura et Brigida, quæ in Bellovacis martyrium pro virginitate tuenda fecere, ut fuse narrat Petrus Lo- vetus V. CL. lib. 2, Antiquit. Bellovac. cap. 13 et tribus sequentibus. Earum elevatio solenni celebritate recolitur Dominica post Christi ascensionem, inscripta Martyrologio Gallicano a Saussaio V Maii. At Turo- nicæ illæ minime dubium quin sacris quoque honoribus ornatae ab Euphronio et posteris sint; quo die, id nos latet. Idem Saussaius XV Januarii retulit, in Supple- mento Martyrologii Gallicani : pridie Canisius, Ferra- rius, Molanus in priori editione Usuardi.

INVENTIONIS HISTORIA

EX S. GREGORIO EP. TURONENSI.

Infra ipsum terminum Turonicum erat mons par- vulus, sentibus, rubis, vitibusque repletus agresti- bus, et tanta densitate labruscæ contextus, ut vix aliquis intro posset inrumpere : ferebat enim fama, duas Deo sacratas Virgines in illo loco quiescere, scilicet cum in vigiliis dierum festorum, luminibus accensum divinitus a fidelibus sæpius cerneretur, unus audacior et animi fretus auctoritate, ad locum accedere sub obscura nocte non metuit. Atque ce- reum miri candoris immenso lumine fulgurantem aspiciens, admiratusque diu, discessit, aliisque quæ viderat nuntiavit.

2 Tunc uni de incolis loci se Virgines per visum ostendunt : exponunt se ibidem esse sepultas, ac sine

tecto, imbrium injuriam diutius ferre non posse : hic vero si sibi vellet esse consultum, incisis vepribus te- gumen tumulis adhiberet. Expergefactus vero, inruen- tibus aliis cogitationibus, tradidit oblivioni quæ vide- rat. Alia vero nocte apparuerunt ei iterum, vultu minaci terribiliter comminantes, nisi locum tegeret, anno præsentis ab hoc seculo migraret. Territus igitur vir ille visu, accepta secure, stirpe succisa tumulos detexit : invenitque validas de cereis guttas in modum libani odore nectareo effragrare.

3 Tunc deputatis bobus et plaustro lapides congre- gat, et data æstate oratorium superædificat : explici- toque opere B. Euphronium, qui tunc Turonicam regebat Ecclesiam, ad benedicendum invitat. Sed ille jam defessus senio, excusat abire, dicens : Vides, inquit, fili, quod senuerim, et hiems solito asperior ingruat : descendunt pluviae, ac venti cuncta turbine perflant, inflantur flumina, et ipsæ quoque viæ a fre- quentatione imbrium effusæ pene in lutum sunt dis- solutæ. Et nunc non convenit ætati meæ ista modo properare itinera. Hæc audiens vir ille discessit a conspectu Sacerdotis, abiens valde moerens. Verum ubi Sacerdos membra quieti laxavit, vidit duas Vir- gines adstare sibi : quarum senior tristi vultu sic infit : Quid tibi ingratae extitimus, Beatissime Ponti- fex? quid molestiæ intulimus regioni tibi a Deo com- missæ? Cur nos despicias? cur ad consecrandum locum, quem nobis vir fidelis ædificavit, venire dissimulas? Veni nunc, obsecramus per nomen omnipotentis Dei, cujus nos sumus ancillæ. Hæc effata, genas lacrymis rigabat obortis.

4 Expergefactus vero senex, vocat Ecclesiasticæ domus rectorem, dicens, Peccavi non eundo cum ho- mine; ecce enim vidi duas Virgines me ob id incre- pantes, et vereor Dei offensam incurrere, si illuc distulero ambulare : acceleransque iter, viam ingre- ditur. Igitur eunte illo quievit pluvia, Austrorumque violentia sæva succubuit. Ipse quoque feliciter, con- ficiens iter, benedicto loco cum pace regressus est. Nam referebat plerumque vultum incessumque Vir- ginum; et unam quidem dicebat prolixiorem, alteram minorem statu, non merito; utramque tamen nive candidiorem : quarum unam Mauram, Brittam alte- ram vocitabat, dicens se ab earum ore hæc nomina cognovisse.

reperta cum
miraculo :

conditum
isthic Orato-
torium,

rogatur ab
ipsis SS. ut
dedicet Epi-
scopus;

coque illuc
tendente
tempestas
quiescit.

SS. statura et
nomina.

DE S. ALEXANDRO, FUNDATORE ACOEMETORUM, CONSTANTINOPOLI.

§ I. S. Alexandri natalis, Vita.

Duos hoc die damus illustres sanctitate Acœme- tos; alterum natu grandem, auctorem ejus in- stituti Alexandrum; juniorem alterum, atque in ipso prope flore ætatis cœlo transscriptum, Joannem, cognomento Calybyten, qui ad Alexandri nuper vita functi reliquias, plurimis miraculis, ideoque et piorum hominum concursu, celebres, sexennium exegit. Et hunc quidem Latinorum Græcorumque fasti XV Ja- nuarii exhibent; illius nusquam expressum natalem repe- rimus. Fit tamen honorifica ejus mentio in vita S. Mar- celli Abbatis, qui ab eo sacratum habitum suscepit, et tertius ab eo Acœmetorum monasterio præfuit; cujus natalis agitur XXIX Decembris. Eo quoque die signari Alexandri nomen poterat : sed quoniam Joannes, etsi non ab eo sit in monachorum numerum cooptatus, tamen

quia diu ante Marcellum diem suum obiit; merito inter Acœmetos, quorum quidem religiosa peragatur memoria, S. Alexandri primogenitus censeri appellarique potest : eaque caussa illi Alexandrum, parentem filio, comitem damus, aut ducem potius, propterea quod ex ejus vita plurima, quæ de Acœmetis adhuc perperam tradita, illustrabuntur.

2 Eam Vitam nacti sumus e bibliothecæ Regis Chri- stianissimi MS. codice, vetustate quibusdam locis exeso, eoque mutilam; præclaram alioqui, et nondum typis vulgatam, aut ulli citatam, quod quidem viderimus, recentiorum. Auctor monachus Acœmetus fuit, ab ipso Alexandro præceptionibus asceticis eruditus ad virtutem. Id ipse non uno loco significat. Nam cap. 4, cum Chri- stum narrasset S. Alexandro apparuisse, id se ab illius ore didicisse scribit : καὶ τοῦτο αὐτὸς ἡμῖν ὁμολόγησεν, ὡς ἐκ προσώπου ἑτέρου, et cap. 8 profitetur se ea scribere, quæ

cur hic data
ejus Vita?

ejus auctor
S. Alexandri
discipulus :

quæ oculis ipse viderit, et curiose observavit : καὶ ἡμεῖς μὲν, inquit, τὴν φιλαδελφίαν καὶ τὴν στοργὴν ἐπιδεικνύμενοι, ἅπερ ἐθεασάμεθα. *Alia ex Rabbuli, ab Alexandro ad fidem et vitam anachoreticam conversi, dein Edessæ Ecclesiæ præfecti, relatione tradit : Τελειωθέντος τοῦ μακαρίου, ὡμολόγησε τοῦτο ὁ Πάββουλος ἔμπροσθεν Ἐπισκόπων καὶ μοναχῶν καὶ ἀληθὴς ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ νέου μαθητοῦ. Supervixit Alexandro hic Auctor, in monasterio quod in Bithynia a Joanne ejus successore inchoatum, Marcellus deinde perfecit; in quod deinde S. Alexandri translata ὅσια λείψανα καθ' ἐκαστὴν ἡμέραν ἐθαυματούργουν, ut cap. 8, dicitur; illudque subjungitur votum : Τένοιτο δὲ πάντας ἡμᾶς ἀξίους μαθητὰς γενέσθαι τε καὶ εὐρεθῆναι καὶ τυχεῖν διὰ τῶν πρεσβειῶν αὐτοῦ, ὧν αὐτὸς μέτοχος ἐγένετο. Hæc de Auctore.*

alibi laudatus
Alexander.

3 Ipsam porro vitam solidissimam, omnique acceptatione dignissimam, tum rerum omnium exacta descriptio, et consequentia persuadet, tum consentanea aliorum scripta, ac præsertim Vita S. Marcelli, in qua dicitur Alexander, vir virtute incomparabilis, plenus sapientia, plenus pastoralis sollicitudine et diligentia curaque animarum. Baronius quoque tomo 6, Annal. an. 459, num. 18, memorat Alexandrum Abbatem, hujus instituti, (Acœmetorum, quos ipse Acœmetas vocat, minus fortassis usitate, cum ἀκοιμήτος dicatur Græce, vigil, insomnis, de quo mox) auctorem, et S. Marcelli institutorem.

§ II. Acœmetorum origo, prima monasteria.

Andreas Saussaius V. CL. in Martyrologio Gallicano hoc die S. Joannis Calybitæ vitam brevi epitome complexus, ait eum e patria fugientem Arometi monasterium remotissimum petiisse. Debit Acœmetorum scribere, sed cujusmodi illud, aut ubi terrarum situm fuerit, silet. In Flustis Marianis, in Syria; in Martyrologio Gallico idiomate Leodii vulgato, Hierosolymis statuitur. Jacobus Canisius noster in Petri Ribadeneiræ Flore SS. Latine verso, parte 2, de SS. Extravagantibus, ad XX Februarii, ait S. Eucherium Episcopum Aurelianensem, Christi crucem amplexum, cœnobiumque Acœmetorum ingressum, monachum induisse etc. et multa ibi de Acœmetis annotat. At quantum deviat! Gemneticum S. Eucherius ingressus est, quinque leucis a Rotomagensi urbe dissitum, instituti Benedictini; circiter annum 640, a S. Philiberto, sumptum præbente Dagoberto Rege, fundatum, ut XX Augusti ad S. Philiberti vitam dicemus. Dicitur quidem post S. Alexandri decessum late per orbem propagata Acœmetorum religio, hic cap. ultimo. Et in Vita S. Marcelli : Quomodo ex magna Eden quatuor dicunt manare fluvios, ita etiam ex Marcelli tabernaculo cœpit per universum fere orbem terræ profundum purum et jucundissimum et salutare fluentum, illa, inquam, accuratissima vitæ, quæ ab eo agebatur, imitatio. Præterea autem supernarum potestatum ministerii, quod nullo somno interruptitur, zelus cum hinc cœpisset, venit ad primam et urbium Reginam; deinde ad alia quoque transiit loca imitatio. Sed hæc de Oriente accipienda : quamquam fuerunt etiam in Occidente, qui similem sacrarum precationum disciplinam suis præscriberent, aliis tamen statutis temperatam.

Acœmetorum
institutum

late per
Orientem pro-
pagatum.

Eorum cœno-
bia, ad Eu-
phratem,
Crithenium,

Constantino-
poli,

5 Primum ejus rationis cœnobium erexit ad Euphratem Alexander, ut cap. 4, dicitur. Ad ejus normam alia ab ejus discipulis ipso vivo condita, et quibus Crithenium cap. 6, laudatur. Sed in his institutum, non nomen Acœmetorum viguit. Demum Constantinopoli aliud ipse construxit, in quo e vita migravit. De eo cap. 7, et 8, atque in vita S. Marcelli ista habentur : Καὶ τότε μὲν ὁ Θεὸς Ἀλέξανδρος πρὸς τῷ ἱερῷ οἴκῳ τοῦ μεγάλου ἐν μάρτυρσι Μηρᾷ τὴν ἀσκήσιν ἐπιδείκνυτο. Ὑστερον δὲ καὶ πρὸς αὐτῷ τῷ τοῦ πόντου στόματι σεμνὸν ἰδρύεται φροντιστήριον, τοῦ δὲ καὶ νόμον εἰσάγει, καινὸν μὲν, ἀλλὰ τὰ ἀπαντάχοῦ κάλλιστον, μηδέποτε τῶν εἰς

Θεὸν ἔμνων τὸ συνεχὲς διακόπτεται, ἀλλὰ τῇ καταδιαχρῇ τῶν λειτουργούντων ὑπαλλαγῇ τὴν ἄσκησιν ταύτην, καὶ ἀπανστον τῷ δεσπότῃ προποιεῖσθαι δοξολογίαν. Et tunc quidem divinus Alexander in templo magni Martyris Menæ exercebatur; postea autem in ipso quoque ostio Ponti venerandum statuit monasterium : in quo novam quidem, sed longe omnium pulcherrimam legem posuit, ut hymnorum ad Deum numquam interrumpetur perpetuitas; sed per vices mutatis ministris hæc numquam silens et numquam quiescens tribueretur Deo glorificatio.

6 Hoc post Alexandri deces sum in Bithyniam translatus est, a Joanne ejus successore, in locum Γορῶνα appellatum, quem et Ἐιρήναϊον dixerunt, διὰ τὸ θορύβων ἐκτὸς εἶναι, quod procul a turbis et strepitu abesset. Ἰωάννου δὲ, ut in vita S. Marcelli dicitur, τὸ πρᾶγμα ὄνομα τῷ τόπῳ δόντος, ἐκ τῆς διηγεοῦς πρὸς Θεὸν ὁδῆς τῶν Ακοιμήτων ἄχρι τῆς δεῦρο τὸ φροντιστήριον ὀνομάζεται. Τὸν γὰρ αὐτὸν Ἀλέξανδρον τύπον καὶ Ἰωάννης ζηλώσας ἐκ διαδοχῆς τῶν ἀδόντων τὴν πρὸς Θεὸν ἀκοιμήτον ἐποιεῖτο δοξολογίαν. Cum Joannes autem ex re ipsa nomen loco dedisset, propter perpetua quæ ad Deum fiunt cantica, in hodiernum usque nominatur monasterium Acœmetorum, id est, Non dormientium. Nam cum eandem formam, quam Alexander habuerat, imitatus esset Joannes, eorum qui per vices canebant, nullo somno interruptam faciebat glorificationem.

7 Joanni haud diu post translatus monasterium vita functo, subrogatus est Marcellus, sub quo ea colendi numinis ratio late sparsa, venit etiam, aut potius rediit, ad primam et urbium Reginam Constantinopolim : quando Studius quidam vir præclarus, ut ait Nicephorus lib. 15, cap. 23. Roma Constantinopolim venit, et Divo Præcursori templum erexit, in quod monachos ex monasterio Acœmetorum induxit, quod divinissimus Marcellus extruxerat; in quo perpetui hymni Deo canerentur, sodalitate monachorum in tres cœtus divisa. Hinc Studitæ orti, quorum multis seculis eluxit virtus et eruditio, et præsertim gloriosa adversus Iconoclastas Imperatores certamina, de quibus IV Februarii ad S. Nicolai Studitæ vitam, XI Novembris ad S. Theodori, et alibi sæpe.

aliud Con-
stantinopoli,
quod Studii
dictum.

8 Hinc manifestum unde Acœmetorum fluxerit nomen. In Vita S. Joannis Calybitæ a Lipomano edita, ita appellati dicuntur, quod numquam cubare soliti essent. At vero id glossema videtur interpretis, aut cujuspian librarii. Ita Carthusiani Colonienses in addit. ad Usuardum XXVII Februarii habent S. Joannem septem annis in monasterio stetisse. Rosweyds in Notis ad cap. 26. Philothei, nu. 76, Stylitas vocat ἀκοιμήτους, quod S. Simeon Stylites isthic referatur manibus in cœlum extensis stetisse tota nocte, nec a somno delinitus, nec a labore superatus. Sic et monachi Palæstinæ in Lauris degentes laudantur ab Evagrio lib. 6, cap. 31, Κοινὰς τὰς πρὸς τὸν Θεὸν λιτὰς διημερεύουσι τε καὶ διανυτερεύουσι, οὕτω σφᾶς ἐκθλίβοντες, οὕτω τοῖς πόντοις πιέζοντες, ὡς τᾶφων ἄνευ νεκροῦς αὐτοὺς ὄραν. In precibus, quas ad Deum fundunt, die noctuque perseverant, ita se atterentes, ita laboribus affluentes, ut insepulti mortui videantur. Verum et Palæstinarum monachorum, et Stylitarum diversum ab Acœmetis institutum fuit. De utrisque illis actum alibi. Alexander præclaram continuandæ per vices precationis instituit methodum : quam Canisius et Ferrarius in Catalogo SS. Italiæ perperam ita interpretati sunt, quasi iidem absque intermissione in divinis laudibus excubarent, et somni perparum aut omnino nihil caperent. At recte Baronius to. 6, Annal. an. 459, nu. 16, scribit eos juges die noctuque pervigiles Deo laudes obtulisse, tripartito tempore, sibi invicem succedentes.

Unde Acœ-
metorum, vel
Non dormien-
tium, nomen?

§ III. S. Alexandri ætas, tempus obitus.

Quot annos vixerit Alexander, nusquam diserte ex-

TITULUS.

pressum. Quinquaginta in religiosæ vitæ exercitatione posuisse, in proœmio vitæ et cap. 8, asseritur. Prius vero quam ei sese exercitationi daret, adolescentiam in studiis litterarum Constantinopoli exegit; militiam annis aliquot secutus, atque aliquamdiu Ἐπὶ ἔργων functus munere : ut haud multo minor viginti quinque annis videatur ad monasticam vitam accessisse.

monastica,
50 per annos;

10 Hæc omnis in sex veluti flexus aut præcipuas functiones partita illi fuit. Primum enim, quadriennium in Syria sub Elia Archimandrita rudimentis cœnobiticis datum : septennii anachoresis secuta : adjecit inde ad conciliandos Christo Gentiles animum, et Rabbulum cum suis, triginta item latrones, atque alios convertit, miraculis etiam patris, ac cœlitus elicto igne; quod evenisse dicitur triginta ante obitum illius annis. Postea viginti ipsos annos monasterio trans Euphratem præfuit, et quadringentos in eo monachos instituit ad virtutem; ut cap. 4, memoratur. Tum peregrinus, in solitudine Euphrati vicina, Antiochiæ, Palmyræ, atque in variis monasteriis quinque facile annos exegit; tres quidem, quibus annonæ sterilitate castella dicuntur laborasse, antequam ad urbem Antiochenam accederet : quartus fertilitatis fuit : altero post tandem Constantinopolim venit, ibique quinque reliquos vixit.

11 Hæc de Alexandri ætate. Nunc qui Christianæ epochæ ea congruat, quærendum. Theodotus Antiochiæ Episcopus erat, cum isthic degeret Alexander, ut cap. 6, dicitur. Is autem anno 421, ordinatus, annis sex eam rexit Ecclesiam, ut ex Theodreti epistola 83, patet, quam ex codice Vaticano recitat Baronius to. 6, Annal. an. Chr. 444, nu. 23. Qua de re actum pluribus VIII Januarii in S. Attici Vita. Cum eam Ecclesiam teneret Theodotus, Alexander hic noster Antiochia mendici habitu recessit, et Constantinopolim paullo post venit. Quam hic persecutionem passus cap. 8, scribitur, ea videtur a Nestorio concitata ejusve asseclis. Capessiverat eam Sedem Nestorius IV Id. Aprilis, Felice et Tauro Coss. ut auctor est Socrates lib. 7, cap. 29, qui Christi annus erat 428. Idem anno 431, ab Ephesina Synodo damnatus, solioque exturbatus est. Nec videtur Alexander illi damnationi superstes fuisse, aut saltem diu : plane ut probabile sit, circiter 380 annum Christi, militiæ nuntium remisisse, ac dein quinquaginta annorum curriculo strenue ac feliciter peracto, e vita decessisse sub annum 430. Quid, quod ejus discipuli domicilio in Bithyniam translato, hoc Ἐπερχομένων appellarunt, qui demum pacem et quietem reperissent, procul insectantium tumultu? suffragantur quæ dein ab iisdem gesta Accemetis.

tempus mor-
tis.

Rabbulus ab
eo conversus,

inde Episco-
pus Edesse-
nus.

Nestorianis
resistit;

ideo laudatus
a S. Cyrillo.

12 Illud quoque declarandum videtur, Rabbulus, qui et Rabbulas, Rabulas, Rabula dicitur, quo tempore Edessenam administravit Ecclesiam. Is ante annum 400, ab Alexandro fidei mysteriis eruditus; constructo urori ac filiabus monasterio, in eremum secessit, atque annis aliquot anachoreticam vitam duxit. Dein Episcopus ordinatus, annis 30 Edessenæ Ecclesiæ præfuit, ut cap. 3, dicitur. Illi Ibas successit, qui in epistola ad Marim Persam, quæ extat Act. 10. Concilii Chalcedonensis, et to. 6, Annal. Baron. an. 448, nu. 66, Rabbulam perstringit, et tyrannum civitatis Edessenæ appellat, propterea quod cum Acacio Melitenensi Theodori Mopsuesteni libros damnarat. Hæc vero non ante annum 435 contigerunt, quo, cum Nestorii libri a Theodosio Imp. jam XV, Cos. III Nonas Augusti interdicti incendioque damnati essent, ut dicitur L. ult. C. Theodos. de Hæreticis; Nestoriani, ut Nestorium non nova docuisse ostenderent, Diodori Tarsensis et Theodori Mopsuesteni scripta, affinem tradentia doctrinam, publicarunt : quibus Rabbulus atque Acacius resistenterunt, ut testatur etiam Liberatus in Breviario cap. 10. Extant in Concilio V. Œcumenico confessione sive Collatione V, quas tunc invicem hi et Cyrillus scripsere, epistolarum fragmenta. Atque inter alia Rabbulo ita Cyrillus scribit. Semper quidem tua splenduit sanctitas, præcipue autem modo facta omnibus Orientalibus columna et fundamentum veritatis, et sicut quemdam

pestiferum expellens morbum, novæ et abominandæ hæreseos Nestorii blasphemiam. Videtur ergo etiam post annum 435, aliquamdiu fuisse in vivis Rabbulus. Ubi is decessit, subrogatus est Ibas, superstitie etiamtum Joanne Antiocheno; nam huic S. Proclus Constantinopolitanus Antistes scribit, apud se Ibam Edessenum hæreseos Nestorianæ a suis Clericis insimulatum. Ex-
tant eæ litteræ collatione VI, concilii V, quod propter tria Capitula præcipue convocatum, quorum Capitulorum secundum erat de citata Ibæ ad Marim epistola. Successit Theodoto, de quo supra, in Antiochena Cathedra Joannes anno Christi 427, sedit annis tredecim, ut diserte scribit Theodoretus ep. 83, ante citata. Obiit ergo an. 440, quo anno ejus obitum consignavit Baronius in Appendice tomi 5, ad ann. 436, cum prius eo anno decessisse illum scripsisset : quod in Epitome quoque observavit Spondanus; at non Gualterius in Tabula Chronographica, et Petavius in Chronologia lib. 13, de doctrina tempor. qui Theodoti mortem referunt ann. 427, Joannis 436, additque Petavius, cum sedisset annos xiii, ut calami aut memoriæ lapsus liceat agnoscere. Præfuerat jam, superstitie Joanne, anno uno alterove Edessenæ Ecclesiæ Ibas.

sugillatus a
successore
Iba.

13 Unde confici potest circiter annum 437, decessisse Rabbulum, qui S. Alexandro septem annos superstes, narravit facta olim ab eo miracula, jam grandis natu, cæcus oculis corporis, cum mente acutum cerneret, ut jam vidimus. De cæcitate meminit Theodorus Lector Collectan. lib. 2. Μετὰ τὴν πρὸς τοὺς ἀνατολικούς συμβίβασιν συγγράψαι λέγει τὸν Θεοδώριτον κατὰ τῶν δώδεκα κεφαλαίων Κυρίλλου. Παβουλὰς Ἐδέσης Ἐπίσκοπος τυφλὸς ἦν. Ἀνδρέας δὲ τῶν Σαμοσάτων ἐνεκάλει ὡς γράψαντα κατὰ τῶν δώδεκα κεφαλαίων Θεοδορίτου. Post reconciliationem cum Orientalibus, Theodorus contra duodecim Capita Cyrilli scripsisse fertur. Rabbulas Episcopus Edessenus cæcus erat. Andreas vero Samosatenus accusavit eum, quasi contra duodecim Capitula Theodoriti scripsisset.

mortuus cir-
citer an. Ch.
437.

sub finem vitæ
cæcus.

VITA

Auctore monacho Accemeto, ejus discipulo,

ex veteri Græco MS.

PRÆFATIO AUCTORIS.

Sanctissimus ac beatissimus Alexander, vir Apostolicus, et vobis Christum diligentibus, et mihi disceptationis proponitur argumentum. Illud enim mihi licere existimo, ut et virtutem imitatione, et verbis præclara ejus facinora coner exprimere. Benignissimo igitur Deo adjuvante, cujus hic vir, quo de sermo est, extiterit, et unde illa ei exercitationis ratio modusque, exponam. Novimus, cunctos, qui cœlestibus cumulati beneficiis a propitio Numine sunt, illius agnoscere beneficentiam, illius delectari operibus, illius laudes prædicare, et cum Apostolo in has prurumpere voces : O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus! Spectemus igitur exitum victoriosi athletæ, qui inter nos vitam egit, et numquam interruptum, veluti Sol hic aspectabilis, cursum peregit.

S. Alexander
exemplar vir-
tutum,

Rom. 11. 33.

Matth. 17. 16.

2 Atque hic solus in hac nostra vere, ut Salvator noster testatur, perversa generatione, ita eluxit, ut geminam sibi coronam pepererit. Etsi igitur omnes, qui scribendæ historiæ dedunt operam, hic faticere necesse sit, rerum narrandarum magnitudine eorum obruente facultatem; tamen quia silentium nostrum volentibus illius virtutem imitari infructuosum futurum sit; quemadmodum qui seculi negotia tractant mercatores, quæstus proventuri gratia, mortis etiam periculo sese objiciunt; nos quoque propter eorum qui imitari voluerint, emolumenta, facilius ad hanc dicendi temeritatem devenimus, ac tempori obsecuti partem aliquam recensebimus magnanimi hujus athle-
tæ

tæ præclare factorum; nam ut universa pro dignitate exponamus, fieri nullo modo potest. Eia igitur principium proponamus certaminis, et præstantem hunc athletam fide egregie instructum fuisse commonstre-
mus. Alexander, cujus memoria est in benedictione, toto corde, totisque viribus Deum dilexit, ipsisque id patefecit operibus : et quod nullum Divinorum mandatorum sit prætergressus, fructus testatur: in-
dicium id Christus ipse præscripsit : A fructibus eo-
rum cognoscetis eos. Neque suæ dumtaxat salutis curam gessit, verum orbem terrarum universum sub-
jugare Christo studuit; atque id quoque ex parte per-
fecit. Et velut in manibus haberet eorum qui per
ipsum salvarentur mercedem, ita firmo pectore, ani-
moque invicto, quinquaginta per annos alienam, im-
pentius tamen propriam, assidue salutem curavit.

CAPUT I.

S. Alexandri vita secularis, cœnobitica, anachoretica.

Beatus hic ex Asia illustri genere oriundus, in in-
sulis habitavit: Constantinopoli vero arte Gramma-
tica accurate eruditus, atque omni morum honestate
et temperantia conformatus, ad maturam pervenit
ætatem: dein in militum *a* Prætorianorum classem
allectus, brevi pervidit quam humana omnia infirma
sint et instabilia, quamque gloria omnis mundana
velut flos fœni celeriter defluat: eoque res has sublunares ut fluxas aspernatus, mentis oculos in alterius
longeque melioris vitæ bona intendit. Ergo veteris
novique Testamenti libros indefesso studio pervolvens, in sanctis tandem Evangelii invenit inexhaustum, nullique rapinæ obnoxium thesaurum, ita eos
qui viva fide accedunt invitantes: Si vis perfectus
esse, vade, vende quæ habes, et da pauperibus, et
habebis thesaurum in cœlo, et veni, sequere me.

4 Hoc ut audivit et sincere credidit, continuo et
patrimonium omne, et castrensia bona (nec exigua
illa, qui in eo esset Prætorianæ militiæ gradu, et in-
signi præditus cum temperantia, tum animi magni-
tudine) in mendicos et pauperes profundit. Cupiebat
enim propter propositam spem, procul a patria, cognatis,
amicis secedere, ut in solius Christi adlegeretur
familiam. Et audierat in Syria cœnobia esse sanctorum
virorum, quorum præclara et laudabilis esset
conversatio. Eo igitur cum venisset, multis precibus,
tandem obtinuit, ut in monasterium admitteretur
religiosissimi Archimandritæ Eliæ, cujus erat celebre
in iis regionibus nomen, propter eximiam et morum
sanctitatem, et domesticæ disciplinæ institutorumque
rationem.

5 Isthic quadriennio moratus egregios in virtute
progressus fecit, alacre et indefessum iniens certamen,
atque in cunctis reverenter obtemperans; vitam
autem divinarum Scripturarum norma regens. Cum
vero.... non reperiret, quod quæ in commune instituitur
vita, ut norunt earum rerum studiosi, summam illam
egestatem, et curarum omnium vacuitatem sancto Evangelio
consentaneam, *b* minus experiri videatur, Præfectis omnes
Fratrum necessitates sollicitè curantibus; servus Dei
Alexander, spiritu fervens, assidue illam audiens Domini
vocem, vetantis vel in crastinum sollicitos esse, qui multis
passeribus præstemus,angebatur et perturbabatur animo,
neque ulterius continere se poterat. Nec fas erat quidem,
ut principio statim iis de rebus faceret sermonem: oportebat
enim eum prius omni spirituali instrui armatura, quæ est
psalterium.

6 Cum vero quadriennii spatio desiderium suum
explesset, non propter ingenii tarditatem diutius in
illa disciplinæ exercitatione immoratus; sed quod
exacte intelligeret, de quo quisque versus esset pronuntiat,
tunc oratione et obsecratione ad Deum fusa, hausta-
que cœlitus intelligentia, nihil, præter

Præpositi mandatum, jam mortale spectare sustinuit,
verum sumpto Evangelio continuo Præfectum adit,
itaque eum compellat: Pater verane sunt omnia quæ
in Evangelio conscripta? Elias autem vere Pater et
pastor rationalium ovium, insolitam interrogationem
miratus, ratusque eum maligni dæmonis fraude in
aliquam prolapsus incredulitatem, nihil quidem statim
illi respondit; verum prona facie solo affixus,
Fratres hortatur, ut orent pro eo, laqueis, inquit,
diaboli irretito. Cumque duarum horarum spatio pro
eo cum lacrymis fudissent ad Deum preces, assurgit
Archimandrita, ex eoque sciscitatur: Frater, unde
hæc tibi incidit cogitatio? Hic ille rursus quærere,
Verane sint quæ in sancto scripta Evangelio sunt?
Respondentibus, verissima esse, quia Dei verba: Cur
non ergo, inquit, illa exequimur? At illi: Nemo *c* servare
illa potest. Tum vehementi quodam spiritu correptus,
ac veluti præteritum omne tempus damnans, et ad
nihilum redigens, salutatis Fratribus, sumpto
secum Evangelio egreditur, executurus quæ scripta
sunt, et sanctos Patres nostros imitaturus. Ergo
Eliæ vatis exemplo abit in solitudinem; in qua septem
exegit annos, nulla terrenarum rerum pulsatus sollicitudine;
Spiritu sancto actus ejus omnes perpetuo dirigente.

a Græce est Ἐπαρχικός. Est Ἐπαρχος Præses, Prætor, Præfectus
Prætorio. Fortassis innuitur gessisse eum aliquam præfecturam;
ut Ἐπαρχικός non Prætorianum, sed Præfectorium significet.

b Videtur id dicere Auctor; Cum suadeat in Evangelio Christus,
ut rebus omnibus abdicatis, totos non illius providentiæ committamus,
nec de cibo aut vestitu omnino cogitemus, id perfectius impleri
in anachoretico vitæ genere, ubi necessaria res non propria
industria parentur, non Præfectorum sollicitudine curentur, sed
ab una Dei manu expectentur. Verum, etsi, propter et hanc eminentem
de divina ope fiduciam, et assiduum cum dæmone luctum
absque hominum aliorum auxilio et solatio, sublimior ea videatur
vivendi ratio, quam quæ in cœnobia ducitur; tamen potest hæc
et debet, in iis saltem qui aliis non præsumunt, omnino perfectissima
inesse sollicitudinis vacuitas. Cur enim de crastino cogitent, de
cibo, potu, vestimentis, quibus abunde paternæ Dei cura prospicit,
vel Præsidium vigilantia, vel aliorum hominum, imo et brutorum
quandoque animalium, atque Angelorum etiam ministerio? Laudabilis
tamen fuit antiquorum consuetudo, qui diu in cœnobia exercitati
in solitudinem abibant, vel ad tempus, vel in perpetuum, ut
quietius vacarent Deo, plura incommoda paterentur, dæmonem
veluti singulari certamine vincerent.

c Hæc ab infirmitate nimia missa vox est. Si de præceptis agatur,
servari cum divinæ gratiæ auxilio omnia possunt, non ita tamen,
quin subinde homo, saltem leviter, labatur; si de consiliis, et illa
quoque cum eadem gratia suscipi atque impleri queunt; licet quisque
expendere ante debeat, quod monuit Christus, ne altius ædificium
moliatur, ne gravius bellum aggrediatur, quam exequi possit
ejusdem gratiæ fultus præsidii.

CAPUT II.

Fanum succensum. Rabbulus conversus.

Ubi vero visus est fidem caritate radicans, mentem
quoque ad Evangelii prædicationem adjecit, ne cum
otioso et nequam illo servo damnaretur. Cum ergo
audisset civitatem esse quamdam, in qua improbi
dæmonis etiamnum dominaretur superstitio; nam et
festivas idolorum peragebant ferias, et in nefandis exultabant
gestiebantque flagitiis; succinctus lumbos in præparationem
Evangelii, ingressus in celeberrimum eorum fanum, Divina
a quadam virtute illud succendit evertitque. Eoque perfunctus
certamine, nequaquam ex eo loco profugit, sed in ipso templo consedit.

8 Concurrere interea populares ingenti furore, eique
necem intentare: qui mox tamen incredibili ejus libertate
mansuefacti discedebant. Ille vero a Dei gratia custoditus,
in Apostolicam illam vocem prorupit: Et ego homo sum
similis vestri patibilis; atque in his quoque vanissimis rebus
tempus aliquando contrivi. Fugite judicium æternum. Regnum
vobis cœleste annuntio. Et multo tempore hæc facientes....

9 .... *b* urbis Præfectus, quod et divitiis et facultatibus
præstaret... deinceps vero idolorum exterminator, et præco
factus veritatis. Hic insano correptus defendendæ
superstitionis studio, magna voce populum ita affatur: Fratres
et Patres, patrios Deos ne deseramus:

ΕΙΣ ΤΟΝ
ΕΑ ΜΣ.
ΓΡΑΕΟ.

septennio de-
git in eremo.

sincero Dei
amore

Matth. 7. 16.

suam et proximo-
rum salu-
tem curavit.

a
A militia con-
versus

lectione sacræ
Scripturæ,

Matth. 19. 21.

bona sua pau-
peribus distri-
buit:

fit monachus
in Syria:

b
Matth. 6. 34.
Luc. 12. 7.

quadriennio
perfectioni
studet:

Præpositum
consulit de
Evangelica
paupertate:

Matth. 25. 28.
Fanum idolo-
rum succen-
dit.

a

idololatras fu-
ribundos mili-
gat:
Act. 14. 14.

b

habuit.
Præfectum
præfidenter
secum dispu-
tantem confu-
tat

deseramus: at sacrificia iis ritu solito offeramus. Dii Galilæo huic minime auxilantur. Neque ab eo injuria lacesiti, velut si obsequiis essent deliniti, opem illi ferent. Ecquid magnus est Deus Christianorum? Dein sua fretus potentia et nescio quibus diaboli præstigiis offusam habens mentem, dicit multitudini: Ego solus ad eum accedam, ejusque magiam ac fraudem dissolvam, et Deos ulciscar, nosque omnes ab eo contumelia affectos. Magna ergo cum insania ad eum accedit, cumque eo disputaturus, cœpit jactabundos hosce proferre sermones: Ut certaminis moderatorem c,.... justitiæ, denuntiem;... capesamus armaturam, qua omnem, vim roburque hostile elisit, et non solum principatus et potestates, et dominationes æternæ illius caliginis, et spiritales nequitias evertit; sed totum orbem terrarum obsistentem repulit. Omnia igitur frustra expertus adversarius, semperque divina virtute prostratus, ac nihil omnino valens efficere tandem universalem hominum pugnam ciet: varie his sanctum athletam aggrediuntur.

vim ac minas
contemnit:

10 Ille vero neque regiam reveritus est potestatem, neque Præfectorum timuit minas, neque populi contumeliam, neque Antistitum perversas adhortationes, nec quæ alia intentabantur, ut abduci sese a veritate pateretur. Verum eos omnes qui contradicebant confudit, recta vitæ ratione, et fide perfecta. Audierat enim Apostolum dicentem: Quis nos separabit a caritate Christi? tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius?....

Rom. 8. 33.

fidei mysteria
Præfecto ex-
ponit:

11 ..... dominorum nostrorum Deorum evertisti; et non solum populum, sed et nos omnes ad te attrahere vis, ac tui similes efficere, sacrilegos ac Deorum omnium contemptores. Dic igitur veritatem: Quam spem habetis vos Christiani, qui ita vitam vestram contemnitis, talia audentes? Beatus subridens, ait: Nos vero neutiquam vitam nostram contemnimus, ut dicis, sed æternam vitam expetentes, præsentem hanc negligimus. Scriptum enim est nobis: Qui perdidit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam inveniet eam. Ille vero: Qualem spem expectatis, ubi ab hac vita migraveritis? At Beatus: Nos volentibus veritatem addiscere, et transferri a tenebris ad lucem, hujus vim sermonis operibus ostendimus. Nec opus est fabulis multiloquio involutis, ut vos Ethnici existimatis.

Matth. 10. 39.

Scripturas
explical:

12 At ille: Et ego paratus sum omnem vestram insaniam addiscere, qua non solum nos conturbasti, verum et Deos contumelia afficere non cessas. Tum Sanctus: Audi, inquit, Dei nostri virtutem, et mysteria fidei nostræ, cœpitque illi explicare Dei erga homines benignitatem, et sacrarum Scripturarum virtutem, exorsus a prima mundi conditione, usque ad Crucis dispensationem. Et persisterunt invicem his de rebus conferentes die illa ac nocte tota, cibi omnis somnique expertes. Scriptis igitur consignatas ostendens sanctorum virorum virtutes, quamque de Deo habuere fiduciam, atque in eum quasi libertatem, evolvensque a Deo dictata volumina, in eum devenit locum, ubi Elias traditur ter ignem e cœlo elicuisse. Cumque plura jam ille capita audisset, hic obloqui cœpit, ac sibi scilicet victoriam polliceri: Ista omnia, inquit, mendacia sunt: res vestræ confictis fabulis constant. Utilia tibi suadeo, ut nobiscum diem festum agas, et Diis sacrificia offeras. Et quæ in eos perpetrasti, quia benigni sunt, eorum tibi veniam atque impunitatem, quia ignorantia adductus ea fecisti, tribuent. At Beatus: Si Dii erant, cur non a primo mane in vesperam ad se clamantes exaudiebant, ignemque largiebantur? Et quidem Dei servus Elias solus erat, omnes tamen pseudoprophetas Divina virtute interfecit: eoque orante ne plueret propter dementem hominum in colendis idolis vesaniam, annos tres et sex menses nullus omnino e cœlo nubes decidit: donec ipse Dominus servi sui severitatem, ob humanitatem erga viduam, inflexit, atque

3. Reg. 18.
98 et 4. Reg. 1.

eo miracula
Eliæ non cre-
dente.

3. Reg. 18. 40.

ad benignitatem eum induxit, ut jusjurandum suum solveret, et pro hominibus ad se funderet preces. Dixerat enim: Vivit Dominus, si erit annis his ros et pluvia, nisi juxta oris mei verba. Neque irritum servi sui jusjurandum esse voluit Deus; verum ut dixit propheta, ita evenit.

3. Reg. 17. 1.

13 Irridens autem dicit B. Alexandro: Si hæc vera sunt, si talis est Deus vester, et famulos suos ita actutum exaudit, precare et tu illum, ut coram nobis ignem demittat. Id si fecerit, dicam non esse Deum ullum nisi Deum Christianorum. Sin vero, falsa sunt quæ apud vos scripta extant: nam et tu, ut dicis, servus es Dei illius. Beatus autem Alexander firmiter credidit absque hæsitazione; et Deus ejus petitioni annuit. Et quia scriptum est, Omniaabilia sunt credenti, ait illi: Invoca et tu Deos tuos, quia multi sunt, ut coram nobis ignis decidat. Deum ego Deum meum precabor, et veniet ignis, consumetque positas ante nos storeas. Rabbulus vero ait: Non habeo ego talem potestatem; verum ora tu. Sanctus ergo his auditis, fervens Spiritu, surrexit, dicens: Oremus, et stans versus Orientem, manusque extendens, sic oravit, ut ipsa moveretur creatura; venitque ignis et storeas consumpsit per domum jacentes, ut generosus noster pugil prædixerat, ipsos vero minime læsit. Rabbulus repentino hoc viso miraculo, veritus ne et ipse incendio hauriretur, magna voce exclamavit: Magnus Deus Christianorum. Volentem vero prodigium hoc late prædicare, obtestatus est, adeoque jurejurando obstrinxit Sanctus, ne se vivo cuiquam id narraret quod et ille præstitit. Annis vero triginta post hoc miraculum elapsis, Sancto jam vita functo, Rabbulus illud coram Episcopis et monachis narravit; et verum est testimonium novi discipuli. Licet vero hoc ex miraculo statuere, eadem quoque ratione exustum ab eo delubrum illud fuisse.

ac simile a
Sancto exi-
gente.

Marc. 9. 22.

oratione
ignem e cœlo
elicit:

jubet id sileri
miraculum.

14 Rabbulus hoc viso miraculo, mansit cum B. Alexandro hebdomadem unam, accuratius cuncta perdiscens, quæ ad sermonem pertinent veritatis. Cumque ex ipsis operibus penitus etiam illi esset persuasum, poposcit sese deinceps illuminari, et cœlesti initiari baptismo, cum jam sanctum Pascha instaret. Verum inimicus veritatis cernens undique suum subverti dominatum, conatus est novum hunc discipulum æternæ vitæ exortem facere. Persuadet ergo illi, ut non in ipsa urbe baptismum suscipiat, sed in quodam Martyrum templo, tribus inde dissito stationibus, illuminationis suscipiat sacramentum: procuravit autem ut in eodem ipso templo Canonica quædam ipso tempore ab infausto corripereetur genio. Cum ergo illi templum essent ingressi repererunt eam veluti epileptica ægritudine humi stratam. Quam cum Rabbulus vidisset, avertit se ut abiret, dicens: Non fio Christianus; hæc enim omnino a Diis puniuntur, quod Christianam sit religionem complexa. Et me quoque eadem manent.

Rabbulus bap-
tismum petit:

mox resilit
visa Canonica
energumena:

15 Sanctus vero ut exterritum eum vidit, jamque a proposito resilientem, Deum obnixè precatur, ut pessimi dæmonis technas elidat, novique sui discipuli misereatur. Tribus ergo horis elapsis, vix tandem illi persuadere potuit, dicens: Hæc inimici fraus est. Illa suorum criminum pœnas exolvit, quodque sanctum habitum, quem gerit, inhonorarit. Et si ingredi libuerit, neque illud ex ejus ore dæmon ipse fateatur, non postulo deinceps verbis meis habeas fidem. His ille auditis, induci se passus est, ut templum denuo ingrederetur, probaturus num vera essent, quæ Sanctus dixerat; jam enim e templo recesserat. Ingressi ergo reperiunt illam a Deo punitam, magna voce confitentem, quam ob causam dæmonis tradita esset potestati. Rabbulus auditis ejus pravis actibus, et cernens ita se rem habere ut Sanctus dixerat, ait: Vere illa flagitiorum suorum pœnas exolvit. Ac deinde sincera fide sacrum suscipit baptisma.

sed fatente
dæmone, eam
propter sua
peccata pu-
niri,

baptizatur.

16 Alia

veste interim crucibus undique repleta.

Cives baptismum petunt,

et prius confractis omnibus idolis,

impetrant,

feruentes in fide.

Alexander docet pauper-tatem Evangelicam : Matth. 6. 33.

Rabbulum contradicentem,

cum liberis et aliis ducit in solitudinem :

iis recentes cibos affert Angelus.

16 Alia plurima per eum Deus fecit miracula. Nam cum a cœlesti prodiret lavacro, inventa est ejus vestis undique crucibus a summo ad imum referta : quæ res haud leve attulit ad ejus roborandam fidem momentum. Cives vero conspecta hac repentina mutatione et miraculis, cum uxoribus et liberis Christo crediderunt; itaque prompto animo, ut prius etiam quam de rebus divinis pro more habendis sermonibus instituerentur, festinarent sigillum sacri baptismatis accipere.

17 Sanctus vero Alexander experiri volens, num serio crederent, edicit omnibus: Prius operibus fidem probate; ac deinde consignabimini. Si quis igitur idola domi suæ habeat, ea proferat in medium, et propriis manibus confringat. Quæ emu illi audissent, certatim (quis enim in eo segnis esset?) sua et parentum idola comminuebant: licebatque eo die isthic mirabilia divina contemplari. Si quis fidem mentiri, atque abdere idola voluisset, non poterat. Quisque enim priusquam ab alio accusaretur, contendebat propria sua efferre: noverant enim mutua arcana. Atque ita ipsi, cum omni quisque familia, purgati sunt, et exiguo tempore in fide confirmati, omnes sacro baptismo dignati sunt; ac deinde cum uxoribus et liberis eo studio fidei propagandæ exarserunt, ut Principes coacti sint eos omnes qui veritati adversarentur, exilio multare.

a Igne cœlitus elicto, ut infra innuitur.

b Dolendum has expleri lacunas alterius codicis opera non posse. Rabbulum hunc esse, sive Rabulam, ex sequentibus patet. At quæ urbs illa fuerit, nobis non constat. Viguisse adhuc plurimis locis ea tempestate idololatram in Syria, patet ex S. Porphyrii Vita 26 Februarii.

c Hæc lacuna fortassis Rabuli Thrasonicam orationem absorbit, nisi quæ sequuntur illius pars sunt.

CAPUT III.

Rabbuli vita anachoretica; uxoris filiarumque monastica. Ejus Episcopatus. Latrones ab Alexandro conversi.

Sanctus ergo cum videret omnes fide suscepta gestientes, Deoque gratias agentes, ait eis : Hactenus lacte estis nutriti; at si quis solidi cibi esse participes cupit, et perfectus Christianus fieri.... possessiones suas, et det pauperibus : nec sollicitus sit de crastino, et habebit thesaurum in cœlis. Sed quærat, juxta quod scriptum est, regnum cœlorum et justitiam Dei, et hæc omnia affatim ei adjicientur. Hæc gravia et dura visa sunt quibusdam, qui amplas habeant facultates. At Rabbulus discipulus dixit : Non sum ego perfectus Christianus? at qua ratione possum hæc facere? Quis enim multitudinem domesticorum meorum nutriet, si id egero? Hic mera fraus est. At si vis, ipso facto id mihi persuade, et me liberosque meos vel die uno sustenta; tum demum credam quæ dicis. Si id in urbe præstare haud vales, quid si in solitudinem exierimus? Respondit B. Alexander : Sume liberos tuos, atque alios quot volueris, et in quampiam illos deduc solitudinem; et si vestri curam non gesserit Dominus, ne mihi deinceps fidem habeas. Rabbulus ait : Id si feceris, exequar universa quæ scripta sunt.

19 Assumptis igitur liberis suis, et quot voluit aliis, maxime B. Alexandrum cupiens tentare, in vastam eos solitudinem deducit, numquam humano, ut videbatur, calcata vestigio. Cumque die toto iter egissent, sub horam undecimam substituerunt in medio duorum montium. Et Rabbulus quidem vias circumspiciens ridebat. B. Alexander autem juxta consuetudinem statim precationi se dedit. Cumque simul vespertinum hymnum complissent, fiducia magnanimiti athletæ sui respondit piissimum numen. Misit enim Angelum rustici specie, jumentum agentem mundis et calidis onustum panibus, et duabus ollis obsoniorum utrimque dependentibus, in quibus olera erant et legumina. Tunc B. Alexander Rabbulo dicit :

Surge, accipe, et noli incredulus esse. Is vero longo tempore attonitus hæsit, ita secum ratiocinans : Unde in loco deserto rusticus homo tot et tales habuit panes? Et nos quidem toto die incedentes vix in hunc pervenimus locum : omnino igitur ipsum oportet noctu domo discessisse, ut huic tandem hoc tempore perveniret : necesse proinde est, ut hodie panes illi cocti non sint : unde ergo calidi sunt? Atque hæc animo volvens, admirabatur Christi virtutem. Dicit autem ei qui advenerat : Unde venis? aut quis te huc misit? Angelus vero : Meus me Dominus misit. Sumptis ergo cibis illum qui rusticus videbatur dimiserunt : qui ad exiguum spatium progressus, subito videri desiit. Suscipientes cum gratiarum actione quæ iis a Domino Jesu missa erant, manserunt isthic ea nocte. Postridie in urbem reversi sunt.

20 Rabbulus autem hoc miraculo in fide confirmatus, volens absque ulla distractione divinæ vacare contemplationi, quæ Reip. erant, ei resignat; uxori, quæ ejus erant, restituit, et filiabus atque ancillis. Acquievit vero uxor viri sui consilio, constructoque monasterio in eo cum filiabus et ancillis Deo toto corde servivit. At Rabbulus servos manu misit, quæ rationi consentanea essent vitæ subsidia iis largitus; possessiones vero ac vestes divdens, pretium in pauperus erogavit. Atque in eremum secedens eo assidua exercitatione processit, ut non videretur humano amplius corpore circumvestitus, in jejuniis, vigiliis, precibus perseverans, et cum Christo indesinenter colloquens, dolens de præterita ignorantia.

21 At benignus et misericors Deus, qui solus mala non recordatur, qui dixit, Glorificantes me glorificabo, id quoque promissum erga eum complevit, neque diu bonum suum servum abscondit, sed velut luminare mundo ostendit. Nam cum decessisset a Episcopus Edessenus, universa civitas ac circumjecta regio eum Pastorem poposcit. Plurimorum igitur suffragiis diligitur populi Princeps. Est autem b Edessa metropolis Mesopotamiæ.

22 Ordinatus Episcopus, portus quidam divinæ cognitionis factus est, non solum Syriæ, Armeniæ, Persidi, sed et toti propemodum orbi terrarum. Erectæ in ea urbe sunt jam olim divino nutu linguæ Syriacæ scholæ in vicinarum civitatum commodum. Nam viri principes atque alii locupletes liberos suos eo institutionis gratia ablegant. Sacrum igitur principatum adeptus Rabbulus studuit, cooperante Spiritu sancto, omnes in veram et stabilem fidem adunare, et scilicet quæ Magister suus, sedulo actitare. Et vere de eo licet illud pronuntiare : Sufficit discipulo si sit sicut et magister ejus. Exponam vero et aliud Beati hujus benefactum, proderit enim legentibus. Viduarum et pupillorum erat pater. Exteros Gentilium filios bis in mensem e schola ad se evocabat, eosque verbum veritatis docebat. Ac suscepto sancti Spiritus signaculo, eoque pacto maximum consecuti emolumentum in patriam revertebantur, et successu temporis bonis assueti moribus, eosdem liberis suis in hoc usque tempus inserunt. Ita in illis quoque partibus Christi gratia effulsit. Id vero egit non duobus aut tribus, sed totis triginta annis. Et hæc illius præclara facinora ac virtutes, propter magistri ejus certamina retulimus : nec enim illo minus laboravit. Et vere illud possum asserere ejusmodi fuisse ejus acta, ut Elisæi Prophetæ conditionem exæquare videatur. Et hæc quidem novus ille discipulus.

23 At pater ratione præditi gregis Alexander, eum ita præclare affectum intuens, et intelligens posse eum aliis ad Christum viam commonstrare; reliquos vero pro temporis opportunitate fidei obedi-re; animo exultabat, ipsa re expertus, omnia possibilia esse credenti, et paratum esse Deum optima largiri eum rogantibus. Ceterum perpendebat, quid a se nunc Christus exigeret. Populus vero omnem movebat lapidem, ut eum secum retineret propter

AUCTORI
EJUS DISCIPULO.
EX MS.
GRÆCO.

Rabbulus,

consentiente uxore et cum filiabus sanctimonialem vitam amplexa, secedit in eremum, ibique sancte vivit :

creatur Episcopus Edessenus :

a

b

suorum salutem studet :

Matth. 10. 25.

pueros Gentiles in fide instruit :

30 annis vivit in episcopatu.

vir sanctus. 4. Reg. 2. 9.

Marc. 9. 22.

Alexander, ne Episcopus fiat, clam profugit :

immensam qua eum omnes complectebantur caritatem, ut eum quoque Pastorem sibi deposcerent. Quod cum ille didicisset, meditabatur clam urbe excedere. Cives autem perspecto ejus consilio, ut ne, quem vere Patrem agnoverant, eo privarentur, custodes ad portas urbis statuerunt, qui diu noctuque ne ipse profugeret caverent. Cum ergo præreptam sibi egrediendi facultatem videret, nocte in sporta dimissus e muro est a discipulis, uti Beatus olim Paulus, atque ita urbe excessit.

24 In solitudinem bidui itinere progressus, incidit in e latronum latibula, in quibus dux latronum morabatur, qui triginta sub se habebat viros sceleratos, quos nec urbs ulla nec regio effugit, quin eorum nefariis flagitiis fœdaretur. Hæc cum a multis audivisset Alexander, precatus est Deum, obsecrans sibi improborum illorum animas daret, quas ipsi vicissim offerret. Videns Deus optimum ejus propositum, annuit postulatis. Nam cum in ducem latronum incidisset, ei fidei mysteria exposuit. Qui ejus verbis compunctus, ac sincere credens, gratiam sancti baptismatis suscepit. Cum vero divino eo munere esset dignatus, et primum a sacro lavacro egressus, dicit ei B. Alexander : Petisti quidpiam cum ad sacrum lavacrum accederes? Omnino, inquit ille. Quid vero petisti? ait Alexander. Ut, inquit, Deus brevi animam meam suscipiat. Cumque hebdomade una supervixisset, et præteritorum scelerum vehementer eum pœniteret, octavo die ad Deum migravit.

25 Qui ei adhærebant viri triginta insolitum hoc prodigium contemplati, et ipsi ad S. Alexandrum accedunt, flagitantes ut et ipsos dona Christi dignaretur : et sincero animo Dominum nostrum Christum confessi, baptismo quoque abluti sunt. Tanto vero tamque inflammato studio fidem complexi sunt, ut illam latrocinii domum in monasterium converterint, atque ibi ea animi contentione virtutem coluerint, ut brevi coram Deo pretiosi inventi sint. B. Alexander, ut eos vidit sufficienter jam in fide perfectos, qui et alios possent instruere, Præsidem eis constituit, leges præscripsit, amplius eorum animos confirmavit, et bene precatus iter antea susceptum prosecutus est, gaudio exultans.

a Agemus 30 Janu. de S. Barse, vel Barso, Episcopo Edesseno, cujus successor S. Eulogius, an. 381, Concilio Constantinopolitano interfuit, et colitur 3 Maii.

b Plura de Edessa alibi, quæ hic "Αἰδεσσα dicitur. Eusebius lib. 2, hist. Eccl. cap. 1. Usque ad hanc ætatem (Constantii nempe imperium) ab eo tempore (quo S. Thaddæus Apostolus Edessenos convertit Begemque Abgarum) tota Edessenorum civitas, Christi confessioni constanter adhæret. Theodoretus, Rabbuli æqualis, Philothei cap. 8. Est autem Edessa civitas maxima et populo frequentissima, et quæ pietate insigniter exornatur.

c S. Hieronymus in vita S. Malchi, quam dabimus 21 Octobr. De Bercea Edessam (60 millibus inde distantem) perguntibus, vicina est publico itineri solitudo, per quam Saraceni incertis sedibus huc atque illuc vagantur, et latrocinia, ut sequitur, late exercent.

CAPUT IV.

Cœnobium ad Euphratem constructum.

Bidui itinere ad Euphratem pervenit, eumque trajecit spiritualis Jacob. Hic cum fixum dolium reperisset, interdium quidem preces in montibus peragebat, nocte autem a in eo dolio morabatur. Ille virgam gestans idem flumen transmisit, orans panem quo vesceretur, quaque operiretur vestem sibi tribui, atque isthic viginti annis habitavit. Quæ cum memoria repeteret B. Alexander, Deum obtestatus est, ut sese alterum veluti Jacob efficeret. Annuit benignissimus Deus. Ergo suam illiusque sortem conferens, ita cum animo suo loquebatur : Ille pastor erat ratione carentium ovium, egorationalium fieri cupio : ille post septimum annum merita frustratus est mercede; ego post annos septem a Domino meo gratiam consequar : ille viginte per annos homini servivit, quatuor sibi uxores comparavit, ex iisque prolem suscepit; ego annis viginti Domino meo serviens,

quatuor diversarum linguarum choros illi b congregavi : ille fratrem metuens, octo gregibus ordinatis eique obviam missis, vitam servavit; ego per octo choros Deo hymnos concinentium, salutem suscipio : ille duodecim filios carnales habuit; ego duodecim ex divinis Scripturis lectiones. Hæc meditabatur, per intervalla in illo ante scripto dolio degens.

27 Convenerunt autem ad eum viginti annorum spatio viri quadringenti, contententes præclara et inculcata ejus institutione in familiam Christi adscisci, inducti ab eo ut dignos sese præstarent regno cœlorum. Erant hi quatuor linguis distincti, videlicet Latini, Græci, Syri, Ægyptii. Hos in octo choros partitur, ut alacriter et assidue canerent et psallerent Deo laudes, constructo ordinatoque monasterio. Normam vero et officia duodenis ordinibus descripsit, juxta eam precationem quam auspicatus erat in dolio. Licet vero etiam in hoc fidem admirari generosi athletæ, quod cum tot Fratrum curam gereret, nulla omnino earum rerum quæ ad quotidianos usus accommodatæ sunt, sollicitudine angebatur, sed juxta Evangelium solum quæ in diem necessaria erant procurabat : quod supererat, in omne pauperibus largiebatur. Habebant vero cuncti singulas tunicas, atque in his omnibus singularem percipiebant ex divinis sermonibus voluptatem, et futurorum spe nutriebantur.

28 Attendebat autem servus Dei Alexander iis quæ in traditis divinitus voluminibus descripta sunt, ita accurate et sedulo, ut ne unus quidem eum apex præteriret; sed fieret omnium magnorum virorum, quorum tradita litteris gesta, imitator. Et primum in regula sanctæ institutionis, normam Apostolicam suscipit, statuitque c Tertiam, Sextam, Nonam, et simul Nocturnum. Deinde vero expendit, quid Deus exigat, et reperit ubique septimum numerum prædicari, quemadmodum dicitur, Septies in die laudem dixi tibi; et illud statuit exequi : quod et perfecit, septies interdium, ac noctu septies concipiens preces. Septennio hunc secutus est tenorem.

29 Inquisivit postea denuo, quid aliud exigatur; et reperit dictum a Propheta : Et in lege Domini meditabitur die ac nocte. Quærebat ergo secum, qui fieri id posset, atque ita ratiocinabatur : Equidem si id fieri non posset, sanctus Spiritus per Prophetam id minime nobis præscripsisset. Et volens rem tantam petere a Deo, non audebat, ratus esse eam humanis altiore viribus. Tunc illius subit animo, Christum quotidie nos ita hortari : Petite, et dabitur vobis; pulsate, et aperietur, et : Omnis qui petit accipit; et pulsanti, aperietur, et rursus : Omnia possibilia sunt credenti. Hæc secum animo revolvens, ait : Si Dominus noster, ut est benignissimus, hortatur nos ut a se bona omnia postulemus; quid nos propter inertiam nostram negligimus petere : Et triennio integro perseveravit, jejuniis et orationibus vacans, et obsecrans Deum die ac nocte, ut quod cœlestium virtutum est opus, ab ipso perfici posset in terra. At benignus et misericors Deus cernens boni servi sui caritatem, et desiderium; ac studium inflammatum, hoc quoque illi concessit, clare illi apparens, et dicens : Statue petitionem tuam, et stabilietur in terra, usque ad consummationem seculi, juxta verbum tuum. Et hoc ipse nobis veluti ex alterius persona confessus est. Nam quemadmodum olim beatus Apostolus Paulus, alterius assumpta persona revelationem sibi factam enarravit, ita et Apostoli imitator Alexander.

30 Cum igitur hoc illi patefactum esset mysterium, regulam quærebat juxta quam id perfici opus posset : et perspecta naturæ imbecillitate, hærebat anceps animi. Omnem enim veterem ac novam perscrutatus Scripturam, et, quotquot omni ætate extiterunt, viros magnos contemplatus, neminem reperit, qui mirabile hoc opus in terris exacte peregisset, cujus imitatione suum expleret sanctum desiderium ad multarum salutem animarum. Magistrum igitur sibi legit architectum

discipulos congregat,

Matth. 6. 34.

numquam de crastino sollicitus

c septies orandi regulam servat : Psal. 118. 164.

Psal. 1. 2.

perpetuæ hymnodicæ instituendæ gratiam, Matth. 7. 7 et 8. Marc. 9. 22, triennio ferventer petit;

a Christo sibi apparente impetrat :

2 Cor. 12. 2.

24 ordines psallentium constituit.

Atque
Græco.

2 Cor. 11. 33.

Ducem latronum convertit, qui in albis moritur :

socios convertit,

qui omnes præclari monachi evadunt.

Edessa urbs.

a Habitat ad Euphratem :

cum Jacob Patriarcha confertur :

architectum universorum : et quemadmodum hic in prima mundi creatione quosdam terminos limitesque præfixit, ita et vitam ipse ordinat, dicens : Deus in prima rerum conditione horis quatuor et viginti diem ac noctem definivit : nos igitur quatuor et viginti ministeriis cursum diei ac noctis perficiemus, Deo hymnos accincentes. Salvator noster jubet nos conservis nostris mutuas offensas septuagies septies condonare : et nos cum totidem *d* genuflexionibus mittamus ad Deum preces. Dominus meus diem et noctem augeri ordinate constituit : et nos tali constitutione hymnos indesinenter illi offeramus. Salvatorem meum in terra Angeli glorificaverunt : et nos cum Angelis glorificemus. Et jussit omni divini officii acoluthia absoluta, Lectionibus servatis, ministeriis peractis, cum illis hymnologiam sanctorum Angelorum nocte ac die septuagies septies decantari; ea est autem : Gloria in altissimis Deo, et in terra pax, in hominibus bona voluntas.

Matth. 18. 12.
d
multas genu-
flexiones. etc.

Luc. 10. 1.

*designat qui
prædicent
Ethnicis :*

150 *secum
ducit in ere-
mum,*

Trophimo reliquis præfecto.

31 Hæc cum egregia instituta in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti sanxisset, denuo, scrutatur quid exigeret Deus; et reperit in Evangelio, ex omni discipulorum numero delectos esse septuaginta, qui regnum Dei nostri evangelizarent: Deum precatur ut et e suis parinumero deligat, fidei zelo inflammatos, qui valeant Gentilibus Verbum Dei prædicare. Et hoc quoque ei Deus concessit, atque ex omni turba discipulorum ejus, uti ille postularat, septuaginta fide potentes designavit. Narrabo rem, uti gesta est, ex fide. Cum octo essent ordines perfecta fide exculsi, quique longo tempore cum gaudio ac jubilo cordis ad Deum preces et hymnos fundebant; ita secum ratiocinabatur Sanctus: Ne quando in hac tanta curarum vacuitate negligentia aliqua surrepat, rursumque carnalem, ut fieri solet, afflictionem inducat, ac simul centum quinquaginta nominatim accersit, generosos Christi pugiles, vere lorica fidei tectos, et galea salutis, et gladio sancti Spiritus armatos, itaque illos affatur: Fratres, probemus nos ipsos, num simus fide perfecti, et peragremus solitudinem hanc horrendam Gentilium, ostendamusque operibus, non solum verbo, quod ex corde crediderimus Deo. Volebat igitur primum in Ægyptum proficisci, et Gentiles isthic, qui a se fabrefacta idola venerabantur, catechesi instruere; et ducebatur a Spiritu sancto. Illi autem ejus vere discipuli audito hoc consilio constituerunt incessanter eum sequi. Beatus vero Alexander omnino cupiebat ex eo loco migrare, neque hoc ulli indicavit. At simulans, se Fratres, qui in eremo essent, visitare velle, monasterio virum quietum et sanctum, ac vere Patrem præficit, Trophinum nomine, quem cum idoneis monitis instruxisset, ceteros pro more esset adhortatus, facta oratione, discedit.

a *Græce est* : ἐν αὐτῷ τῷ πύθῳ.
 b Προσεκίωσα, in ejus domum vel familiam adscivi. Non ergo hæc principio dicta commemorantis ad Euphratem.
 c Hunc servatum Apostolis psalmodiæ ritum, patet ex Actibus Apostolorum cap. 3 1, et cap. 10.9. Quæ de consuetudine alii plura.
 d Evagrius lib. 1, hist. Eccles. cap. 21, genus flexiones crebras ac prope assiduas Syris monachis in usu tradit fuisse εἰσι δὲ γονάτων αὐτοῖς συγκαί καὶ ἀδελφάποι κλίσεις. Genuum frequentes inflexiones et inclinationes usurpant. De Magni Simeonis Stylitæ admirandis inclinationibus egimus 3 Janu. in ejus vita.

CAPUT V.

Iter per solitudinem et limites Romani Imperii. Miracula.

Transmittit rursus cum discipulis, quos delegerat, Euphratem Alexander : inde in Persicam solitudinem abeunt, nihil omnino secum rerum necessariarum deferentes, præter descriptas in membranissacas litteras. Unica induti tunica versabantur in inculta solitudine, assidue die ac nocte canonem sacrae hymnodiae exequentes. Contigit deinde, ut magis eorum virtus probaretur, eos corporis necessitatibus tentari : nam multis diebus solis arborum baccis victi-

*Cum suis in
eremo baccis
victitat :*

tabant, itaque incedebant. Oblocuti autem sunt viro sancto triginta ex iis, eumque ita affati, ut olim illi S. Moysen : Eduxisti nos in hanc solitudinem ut fame enecares. Et cupiebant clam ad monasterium reverti; idque inter sese agitabant consilium. At viro sancto divinitus id patefactum est; ut nihil eum celabat Deus, cum vere, ut alter Moyses, esset fidelis in omni domo ejus. Convocat igitur eos, et ut incredulos increpat, verbisque castigatos dimittit, ut ad monasterium unde discesserant revertantur, magna voce inclamans : Credite mihi Fratres, hodie visitabit nos Deus, et vestram incredulitatem arguet.

33 Cumque haud longo spatio recessissent, misit
Deus, qui prædixerat Sanctus, Tribunos Romanos et
milites, qui cuncta iis bona attulerunt, rogaruntque
ut ad ipsorum *a* castella diverterent, iisque benedi-
cerent. Sunt enim ad confinia Romanorum ac Persa-
rum castella, Barbaris opposita, decem ac viginti in-
vicem distantia milliariis. At Fratres qui stationem
suam reliquerant, hos eminus adventantes conspi-
cati, ac vere rati evenisse quod vir sanctus prædi-
xerat, confirmati sunt in fide, et quidam eorum
poenitentia ducti ac humi procumbentes, valedixerunt
fraternitati : alii vero qui cum eo erant, abierunt in
interiorem solitudinem, et isthic usque ad mortem
permanserunt. Beatus vero Alexander jussus a Spi-
ritu sancto, quemadmodum et olim beato Apostolo
Petro accidit, cum militibus illis ire, continuo eos
sequitur, et totum obiens *b* limitem, omnes in fide
confirmabat, pauperes nutriens ut Pater, divites vero
ut egentibus beneficerent, adhortans. Tantus autem
ejus verbis factus est motus animorum, ut multi ta-
bulas ac lites adversus creditores instructas, coram
eo prolatas comburerent.

34 Consuerunt autem quidam viri scelerati divitiis affluentes, et diabolicis tenebris involuti, et dixerunt : Accessisti huc, ut nos depauperares. Hos vero divinis beneficiis ingratos execratus est Sanctus, atque in eorum *c* castro tres ipsos annos omnino non pluit. Postea vero intellecta plagæ hujus causæ, unanimes concurrerunt, ut ejus rei auctores *e* castro exterminarent. Qui terrore perculsi ad ecclesiam confugerunt, et profusis lacrymis noxam diluerunt : ceteri vero metuentes ne et ipsi paria paterentur, *d* Romanos Episcopos adire, ut cum litteris legatos mitterent^a ad B. Alexandrum, quem audierant Antiochiæ esse. Hujus igitur rei diligentem curam gessere, arbitrati eum Antiochiam abiisse ut Ducem exercitus contra ipsos interpellaret. Episcopi eo audito, Sanctum continuo per litteras obsecraverunt, ut pro castro apud Deum intercederet, atque incolarum misereretur. Ut litteras legit vir sanctus didicitque populi calamitatem, amare coram Deo collacrymavit, et, Quis ego sum, inquit, Domine, quod ita me exaudisti, et populum innocentem afflixisti? Gratias tibi semper ago Domine, quia me peccatorem exaudisti. Et nunc benignitatem tuam deprecor, ut miserearis pauperum, et trium illis annorum sterilitatem fructuum ubertate, compenses, eaque re mihi declares, servum me tuum esse. Hæc precatus, minimeque ambigens, quin Deus postulata esset largiturus, homines illos dimisit, dicens : In nomine Domini nostri Jesu Christi ite fratres. Evenit vero, ut prædixerat, talisque circa illud castrum anno quarto fertilitas extitit, qualis antea numquam. At vero in viros deinceps ira Dei desæviit : nam intra paucos dies liberi eorum extincti sunt, pecora a Barbaris abacta, domus a latronibus direptæ; plane ut omnes intelligerent, hæc illis omnia evenisse propter viri sancti indignationem.

35 Sanctus cum omnem solitudinem peragrasset, cum Fratribus assidue psallentibus, venit in civitatem Salomonis, cujus in libris regnorum mentio fit, quam in solitudine ædificavit, *e* Palmyram. Cives Fratrum multitudinem eminus conspicati, (Judæi enim

AUCTORI
EJUS DISCIPULO.
EX MS.
GRÆCO.
Exod. 16. 3.
*murmurantes
quosdam re-
mittit ad cœ-
nobium.*

ceteris cibos
afferunt Ro-
mani milites;

6

Act. 10.
quorum ca-
stella visit,
b

*magno quæ-
stu spirituali :*

quorundam
avaritia trien-
nii siccitate
castigata;
c

d

quam preci-
bus suis pro-
pulsat;

at fontes divi-
nitus puniti :

*a Palmyrenis
exclusus cum
suis,*

ALPHABETI
TITULI
GRÆCO.

cibos a Bar-
baris accipit :

suos prom-
ptam obedi-
entiam et mor-
tificationem
docet.

Palmyra urbs.

Petri fratris
sui cœnobium
invisit :

ejus explorat
virtutem :

Gen. 18.

Matth. 25.

a
Antiochia ar-
cetur ab Epi-
scopo :

noctu ingres-
sus.

enim sunt, licet dicantur Christiani) ubi propius ac-
cesserunt, portas illis ocluserunt, ita invicem collo-
quentes : Quis tot homines alit? si in urbem ingre-
diantur, omnes famempatiemur. Utid Sanctus vidit,
Deum collaudavit, dicens : Bonum est confidere in
Domino, quam confidere in homine. Bono animo
estote Fratres; quando minime expectamus, visita-
bit nos Deus. Barbari vero, qui in iis locis degebant,
exhibuerunt eis non vulgarem humanitatem. Cum
tribus diebus in eremo morarentur, misit Deus juxta
verbum viri sancti f camelarios quatuor mansionibus
ab urbe distantes, qui omnes varia iis bona attule-
runt. Accipientes ea, et Deo gratias agentes iis fructi
sunt ipsi, et hortante viro sancto etiam cum mendicis
illius urbis, quæ missa sibi erant, participarunt.

36 Quidam vero e Fratribus viri industrii ex com-
miseratione consilium inierunt, ut propter præteri-
tam molestiam multitudo Fratrum tantisper recrea-
retur : atque ex ipsius sententia paraverunt diversa
fercula, quæ sciebant Fratribus conducere. Et vo-
lens eos docere ut superiores esse se humanis pas-
sionibus scirent oportere, dum illi omnia sollicite
parant, repente juxta consuetudinem accipit sancti
Evangelii volumen, atque in viam se dat, dicens :
Gloria in altissimis Deo, et in terra pax, in homini-
bus bona voluntas, (consueverat enim, cum profi-
cisci vellet, id agere) præcipiens ne quid eorum quæ
præpararant attingerent. Ergo illi cuncta jam facta
dimiserunt, suumque prosecuti sunt iter.

a Græce est : εις τούς καστέλους αὐτῶν. ac deinde κάστροι γάρ
εἰσι μεταξύ Ῥωμαίων καὶ τῶν Περσῶν.

b Græce : καὶ διελθὼν διὰ παντὸς τοῦ λιμήνου. Theodoretus Philo-
thei cap. 2, ait ad Euphratem limitem esse Romani imperii. Fe-
stus Rufus de Adriano scribit : Invidens Trajani gloriæ, sponte
Armeniam et Mesopotamiam et Assyriam reddidit, ac medium
inter Persas ac Romanos Euphratem esse voluit.

c Græce : εις τὸ κάστρον ἐκεῖνο. et mox : ἐκ τοῦ κάστρου.

d Græce : προσήλθοντοῖς Ἐπισκοποῖς τῶν Ῥωμαίων.

e 3 Reg. 9. 18. Edificavit ergo Salomon... Palmiram in terra
solitudinis. 2 Paralip. 8. 4. Et ædificavit Palmiram in deserto, sci-
licet Syriæ superioris. Ptolemæus, alique et noster hic auctor,
Παλμυρῶν scribunt. Distat ab Euphrate itinere unius diei.

f Græce : Καμηλαρίους.

CAPUT VI.

Antiochiæ gesta, tolerata.

Cum quadridui essent itinere progressi, pertige-
runt ad locum, ubi illius frater uterinus magnæ
congregationis erat Archimandrita : statuit autem
explorare an secundum Evangelium ambularet; et
Fratre uno secum assumpto, januam pulsavit. Janitor
vero, Præstolare, inquit, tantisper; sine primum ad
Præpositum referam : et tunc ingredieris. Non ac-
quievit Alexander, sed secutus est Fratrem, explo-
rare cupiens num adversus Fratrem illum commove-
retur Præpositus. At sanctus illius frater Petrus (id
enim erat ei nomen) illum post triginta annos con-
spicatus, continuo agnovit; (Natura enim ingenera-
tum est, ut etiam inter ignota proprium agnoscamus)
et humi procidens pedes ejus complexus, rogabat ut
quod factum erat condonaret. Sanctus vero auste-
rius illum increpans, ait : Pater noster Abraham
ipsemet prehensabat peregrinos, iisque ministrabat.
Dominus vero noster Jesus Christus eadem nobis
præcepit. Et excusso vestimento suo, discessit.
Sanctissimus autem Petrus et Fratres omnes cum
fletu rogabant, ut vel diem isthic unum moraretur :
nec annuit; verum ad paupertatem eos et divinum
amorem hortatus, abiit Antiochiam.

38 Antiochenus autem Episcopus a Theodotus
cum improborum quorundam hominum et hypocri-
tarum instinctu sinistram de Alexandro opinionem
animo imbibisset, ubi didicit eum in urbem advenisse
cum grege assidue psallentium monachorum, jussit
injuriis ac plagis affectos expelli. Qua facta nefariis
hominibus potestate, immaniter Dei servos divexa-
runt, atque urbe exturbarunt. Sanctus vero cernens
diaboli conatum, clam media nocte cum Fratribus

in urbem ingreditur; cumque veteres quasdam ther-
mas reperisset, hic juxta morem suum assiduam in-
stituit hymnodiam. Episcopus vero eorum intellecta
audacia, graviter quidem stomachatus est, manum
tamen iis rursus injicere ausus non est : metuebat
enim turbas, quæ veluti unum e Prophetis Sanctum
reverebantur, audientes et cernentes quæ patrabat
prodigia; unde relictis ecclesiis ei adhærebant, ad-
mirandæ ejus doctrinæ attendentes.

39 Cernens autem quantam vim sua habuisset in
audientium animis adhortatio, ac paratos esse omnes
exsequi imperata, plurimumque sibi honoris et gloriæ
deferri, opportunum tempus ratus, statuit et paupe-
rum ejus urbis curam suscipere. Atque in hoc admi-
rari licet viri sancti magnanimitatem, quod rerum
omnium egenus, undique extorris, studio suo curare
ac moliri xenodochium valuerit. Convocatus igitur
ad se opulentiores et pro divina, quæ ei inerat, pru-
dentia admonitos permovit, ut xenodochio necessaria
præberent. Insigni quoque usus libertate Ducem
exercitus, et Episcopum arguit, quod multa quæ
essent muneris sui negligerent. Et, ut verbo absol-
vam, Pædagogus erat et Magister omnium.

40 Hæc atque alia cum viderent quotidie Clerici,
mirari quidem videbantur, tamen pristinam animo
retinebant b invidiam. Malchus vero quidam Sub-
diaconus, homo superbus, ad Episcopum accessit,
dicens : Unicam hanc habebam sustentationem, ju-
diciorum potestate : et eam mihi Alexander mona-
chus ademittit; nec solum eam, sed et Ecclesiæ gloriam :
et facti sumus omnibus ludibrio, assiduum Pæda-
gogum nacti. Hic est præstigiator ille, qui adversus
S.P.N. c Porphyrum urbem concitavit, et plurima
ei conscivit mala. Hic est, qui oculos hæreticorum
fuligine infecit. Hic est, qui Episcopis, et Præfectis,
fortassis etiam et dæmonibus, terrorem incutit; ubi-
que sui similis. Hic mortem contemnit, et facessit
omnibus molestiam. Et nunc huc ingressus eadem
agit. Hic igitur si in civitate permanserit, nobis
ex ea erit jam alio abeundum, quia omnibus deinceps
ludibrio erimus. Sed precor Angelum vestrum, ut
mihi potestas detur eum urbe exturbandi.

41 Ea accepta potestate, cum turba d lectica-
riorum aggressus est virum sanctum, et effreni abre-
ptus iracundia statim illi alapam infligit, dicens :
Egredere ex hac urbe sceleste. At beatus veluti
agnus innocens nihil respondit, sed mansueto animo
illam hominis tulit procaciam, id solum effatus : Et
erat nomen servo illi Malchus. Adstantes hoc ita ad
rem apposito sermone audito, viri prudentiam sunt
admirati. Cum ergo multi adversus sanctum virum
convenissent, nihil ei incommodare valuerunt, po-
pulo eum defendente. Hæc ergo renuntiant Episcopo.
Posteaquam inter se contulere, Ducem adeunt,
unumque id beneficii et gratiæ loco postulant, ut
Sanctum e Chalcidem Syriæ urbem releget, ac Fra-
tres cum eo urbe pellat. Verum benignus Deus hac
illorum improbitate ad majus usus est bonum : ut
discessurus e Syria vir sanctus post viginti annos
spirituales suos filios maxima cum providentia re-
viseret. Quod cum factum esset, in urbem regressus,
omnes in fide confirmat. Cum vero aliquo tempore
isthic moraretur, observabatur a satellitibus, metu
Præsidentum, atque a civibus qui magno illius desi-
derio tenebantur. Intellecta autem improborum ho-
minum machinatione, stupebat et Dei longanimita-
tem, et ipsorum animi cæcitatem.

42 Post aliquod vero tempus voluit iterum in per-
egrinum aliquem locum abire, et valedicere iis qui-
bus jam sexto valedixerat. Et cum propter edictum
Ducis palam egredi non posset, mutato habitu, men-
dici specie noctu discedit; factoque dierum aliquot
itinere devenit in locum quemdam, ubi illustrium
pietate virorum monasterium reperit, Crithenium
dictum; atque in illud ingressus cunctos salutavit.

Mirabatur

magni fit a
populo :

xenodochium
erigit :

omnes libere
monet :

b
accusatur
apud Episco-
pum ab invi-
didis Clericis :

c

d
a Malcho Sub-
diacono alapa
cæditur :

Joan. 18. 10.

a Duce Orien-
tis, urbe pelli-
tur :

e

clam redit :

mendici ha-
bitu discedit :

venit in Cri-
thenium cœ-
nobium,

a suis funda-
tum,

quædam cor-
rigit.

Veni Con-
stantinopo-
lim, 24 c
Crithenio se-
quentibus :

a
multise ei
jungunt,

quos egregie
instruit :

b

multos e po-
pulo erudit ad
virtutem :

Mirabatur vero cernens præclara instituta ac disci-
plinam, et maximam sanctorum Fratrum caritatem;
secum vero ita ratiocinabatur : Vitæ institutum
agnosco : disciplinam a me inventam videre hic vi-
deor. At quis eam has in oras invexerit, miror. Tan-
tum itineris confeci, at nihil uspiam vidi simile.
Ignoti tamen mihi Præsidum vultus. Hæc cum animo
volveret, intelligit quis illud cœnobium instituerit;
fuisse nimirum quempiam e suo grege : et Deo gra-
tias egit, qui sibi in iis partibus laborum suorum
fructus ostenderit. Eorum ergo collaudata caritate
et alacritate, exiit rursus ut diaboli laqueis detentos
venaretur. Sancti vero Fratres cernentes eum cun-
cta diligenter examinantem, et improbantem horti
occupationem, ut quæ possit perfectæ virtuti afferre
impedimentum, sancto Spiritu compuncti, intellexe-
runt hunc esse magnum illum spiritualium ovium
pastorem Alexandrum, qui in Orientis partibus tanta
splenduisset virtutis celebritate.

a Theodorum Episcopum Antiochenum, de cujus Sedis tempore
supra egimus, multis laudat Theodoretus : at nempe Porphyrium,
de quo mox, et Theodorum Mopsuestenum, ei conjungit, lib. 5,
cap. ultimo ; ut facile sit agnoscere; haud satis defæcatam eam
laudem esse.

b Haud alia validior, ad subruendam pietatem et virtutem ma-
china, quam Cleri invidia. Ea Christo olim mortem conscivit :
ea multorum Christum imitantium sanctos conatus elisit.

c Magna vero laus est Alexandri quod Porphyrio homini scele-
rato restiterit Hic mortuo Flaviano, in cathedram Antiochenam
intrusus sub annum 404, ut ex Palladii dialogo de vita S. Chryso-
stomi patet. Villagas quidam Nisibius Presbyter tunc Romam ve-
nit, exponens monasteriorum Mesopotamiæ gemitum et ejulatum,
quodque inter alia, ordinationem de Porphyrio factam, ut illicitam
ac nefariam execrarentur. Indubie tunc inter illos Mesopotamios
zelotas S. Alexander fuit.

d Græce : μετὰ πλάθους λεκτικαρίων. De his agit Meursius in
Glossario. Mortuos efferebant.

e Chalcidicæ caput diei minimum itinere Antiochia distat. De
ea alibi.

CAPUT VII.

Monasterium Constantinopoli constructum.

Inde abeuntem illum viginti quatuor e Pratribus
secuti sunt, Christi milites, habentes thoracem ju-
stitiæ, et galeam salutis, necnon gladium Spiritus,
obsecrantes ut ab eo offerrentur Christo irreprehen-
sibiles. Sanctus vero tantam cernens Fratrum ala-
critatem, et zelum, ac fidem, et quid sibi hæc vel-
lent perpendens, didicit sancti spiritus arcano
quodam motu, sese in iis quoque partibus ad certa-
men vocari : eaque stimulatus cogitatione ad illud
animum comparat, et Christum obtestatur, ut brevi
ejus circa se voluntas fiat. Exaudiit haud diu post
preces ejus benignus Deus. Et cum a juxta ædem
sancti Martyris Mennæ moraretur, intra paucos dies
convenerunt ad eum generosi athletæ Christi ex
omnibus istarum partium monasteriis, sane sentien-
tes. Erant vero universim e tribus nationibus, Ro-
mani, Græci, Syri, numero trecenti; et hos in sex
choros distribuit, ut assiduam obirent hymnodiam,
docuitque eos paupertatem; et juxta pristinam regulam
omnia ordinavit effecitque ut intra breve tempus
omni virtute efflorescerent; et virtutis iis ostendit
fundamentum : præfecit quoque iis b Quinquagenarios
et Decuriones secundum Regulam. Et erant
omni hora perseverantes in divina doxologia.

44 Cum ergo videret populus constitutum certa-
men, assiduam confessionem, absolutam paupertatem,
atque insolita quædam opera non sine miraculo
perfecta, revera tamquam ad benefactorem et magi-
strum alacriter concurrebant, atque ab eo de fide et
futura vita edocebantur. Et brevi tempore factus
est omnibus portus salutis, ac Pædagogus justitiæ.
Et si ipse siluisset, vita tamen ejus magna voce cla-
mabat, ac Dei præcepta adulterantes assidue argue-
bat; si qui inemendabiles manerent, eos qua utebatur
libertate percellebat. Maxime vero cernentes tantam
paupertatem et integritatem, et nihil eos præter
membranas, in quibus sacræ litteræ descriptæ erant,
possidere, et indesinenter hymnodiam peragere, et

veluti incorporeos vivere in corpore, attoniti Deum
collaudabant, qui etiam in his partibus adeo admi-
randa ostenderet mysteria : terrena enim, ut ante
scripsi, contemnebant, ac nulla omnino præsentium
cura tangebantur.

45 Cogitarunt vero quidam increduli gratiam ten-
tare, et manserent inter Fratres die ac nocte, vo-
lentes explorare, unde alimenta Dei famulis præbe-
rentur : cernebant enim in dies escam illis paratam
assidue reperiri, qua ipsi sufficienter vescerentur;
residuum vero mendicis distribui, et nulla eos cra-
stini cura angi. Sanctus vero cum sancti Spiritus in-
stinctu didicisset eorum cogitationes, dicit Fratri se
sequenti, nemine fores pulsante : Exi, et sume quæ
a Domino missa sunt. At priusquam ille ad januam
pervenisset, venit vir quidam candida indutus veste,
et fortiter januam pulsavit. Qua aperta, reperit
Frater cophinum refertum mundis panibus et calidis;
eum vero qui januam pulsarat, nusquam vidit. Erat
enim Angelus, qui virum cum panibus isthuc stite-
rat, et discesserat. Dicit igitur Frater ei qui adve-
nerat : Quis te huc misit ? At ille : c Panes ex furno
extrahebam; cum mihi vir adstitit procerus, can-
dido amictu, graviter me urgens, ac dicens : Affer
panes hos omnes servis Altissimi. Cumque locum
ignorarem, jussit me sequi huc usque : ille est qui
fores pulsavit, atque illico videri desiit. Hæc cum
audisset Frater ille, sancto Abbati renuntiat, cum
Fratres jam mensæ accubuissent. Accipiens ille ca-
lidos panes apposuit. Quos cum gratiarum actione
sumentes, quod superfuerat pauperibus fratribus
largiti sunt. Obstupuerunt vero hac viri fiducia, qui
secundum Scripturam de crastino minime esset sol-
licitus. Is vero cupiens Fratribus fidem inserere, in
medium advocat eum qui panes attulerat, ut ex
ipsius ore cuncta cognoscerent. Atque ita animæ Fra-
trum cum timore et amore ei devinciebantur. Et hæc
agebat, non ut sibi gloriæ quidquam accederet, sed
quia in certamen erant deinde descensuri, exercebat
illos prius, et animas eorum fideroborabat, ne cum in
mediam arenam processissent, diffidentia deficerent.

46 Commemorabo autem e plurimis miraculis
nonnulla, quæ multis fuere manifesta. Volo enim vel
per hæc demonstrare, generosum hunc athletam
fuisse in domo Dei alterum Moysem. Consueverat vir
sanctus responsa a junioribus discipulis exigere.
Contigit igitur ut quidam ex ipsis, a Fratribus di-
vina providentia rationabiliter gubernatis, egressus,
per urbem temere vagaretur. Eo divinitus cognito
Alexander, advenienti illi occurrit, atque in ænig-
mate eum arguit, id solum vernacula ejus lingua
effatus, Κλέπτα, fur. Ac deinde siluit, scire volens
num eo verbo ad pœnitentiam moveretur, et pecca-
tum confiteretur. Ideoque nequitiam curiose rem
inquisivit, ne hostis veritatis eum ad excusandum
præ verecundia delictum induceret. Ille vero haud
quaquam clare intellexit Patri culpam suam perspec-
tam esse; sed lepore quodam id ab illo pronuntiatum
existimavit; atque in cœpto progressus est. At san-
ctus pastor pro eo lamentabatur et obsecrabat Deum :
et volens ei significare se prius illius peccatum probe
cognitum habuisse, commoda oblata occasione, ca-
stigmat eum et a conspectu removet. At rursus indu-
ravit Satan as cor ejus, et nolebat respondere. Verum
post triduum compunctus, et se respiciens, statuit
pœnam deprecari. Cumque id animo volveret, con-
tinuo id Sancto revelatum est, et sequenti se Fratri
ait : Abi, et dic Fratri isti : Quandoquidem emolli-
tum est cor tuum, et tui te peccati pœnitet, ego te
quoque pœna absolvo. Ut id Frater audivit, ex se-
cundo hoc miraculo facile intellexit, primum quoque
delictum ei clare perspectum fuisse : et illud quoque
cum lacrymis confessus est. Et salvatus est frater,
Magistri vestigiis post hæc inhærens.

47 Aliud commemorabo miraculum, humana na-

AUCTORE
EJUS DISCIPULO.
EX MS.
GRÆCO

divinitus in-
telligit,

c
panes sibi ac
suis Angelo
jubente
afferri.

Matth 6. 34.
ea re suorum
fiduciam ex-
citat :

Fratri cujus-
dam pecca-
tum divinitus
cognoscit,

et pœniten-
tiam.

GRÆCO
suorum sani-
tati prospici-
at

uquam divina
virtute calefa-
cit.

tura altius. Curam gerebat vir sanctus bonæ tem-
periei propter infirmos Fratres. Ollas igitur habebat
fictiles, easque jussit repleri, et calefieri : et quatuor
Fratres constituit, qui quotidie per vices eam rem
curarent. Quodam igitur die uni eorum oblivio sur-
repsit; (aut Deus potius eam evenire oblivionem per-
misit, ut viri virtus innotesceret,) eo igitur die ne-
glecta res est : nam cum aqua frigida eas mane
replevissent, abierunt. Instante igitur hora, et ne-
cessitate jam iis quod opus erat in memoriam revo-
cante, erubescabant Fratrem respicere, ad Abbatem
vero accedere eique id referre non audebant. Quidam
tandem ex ipsis sumpta audacia, ad eum adit, et
dicit : Ligna non habemus, et aquam non calefecimus.
Sanctus vero : Cur mane non monuistis? Sed,
ut video, tentare me nunc cupis. Vade : calefacta
est. Et adhuc ambigentes ingressi, repererunt ollas
bullientes. Certum tamen erat, neminem eo die
quidquam supposuisse. Atque in hoc denuo sancti
viri fidem admirati sunt Fratres. Et hæc quidem ex
parte retulimus, ut ex paucis alia plurima probare-
mus, atque illud cumprimis, omnia ei possibile fuisse,
eo quod esset fide perfectus.

a Græce : πλησίον τοῦ οἴκου τοῦ ἁγίου μάρτυρος μὴνᾶ. Sic in Vita
S. Marcelli 29 Decembris : ὁ θεὸς Ἀλέξανδρος πρὸς τῷ ἱερῷ οἴκῳ τοῦ
μεγάλου ἐν μάρτυρι Μηνᾶ τὴν ἀσκησὶν ἐπιδείκνυτο : Divinus Alexan-
der exercebatur (non in templo, ut Latine apud Lipomanum per-
peram versum est, sed) apud templum magni Martyris Menæ.
Constantinopoli silam fuisse hanc ædem, patet ex sequentibus, et
diserte exprimitur in Vita S. Marcelli. Eodem hanc a Constantino
Magno edificatam fuisse tradit Nicephorus lib. 7, cap. 49. De ea
agemus ad Vitam S. Menæ, sive Mennæ, XI Novembris.

b Græce : Πεντηκοντάρχους καὶ δεκάρχους.

c Græce : ἄρτους ἐκ τοῦ φούρνου ἐξέβαλλον.

CAPUT VIII.

Persecutio, mors, miracula.

Semper ad-
versus dæmo-
nem victor,

eo agente

a
hæreseos insi-
mulatur :

Psal. 18. 23.

fremente dia-
bolo,

liber evadit :

Cum ergo, obsecundante Numine, præclare mi-
nisterium implesset, et discipuli ejus insignes in fide
progressus facerent, et in psalmis, ac hymnis, et
canticis spiritualibus exultarent, atque in pace vi-
verent, non tulit hæc cernens inimicus : sed veluti
in militari acie fieri solet, ita sanctum athletam ag-
gressus est. Nam in illa primum quidem eminus telis
geritur res; deinde gladiis exertis unanimes concur-
runt, et fortiori parti cedit victoria. Idem hic egit
hostis veritatis. Postquam quinquaginta per annos
invictum hunc Ducem oppugnavit, neque eum valuit
proturbare, at vim belli semper proprium in caput
traxit; nunc tandem in eum cum toto diabolico exer-
citu irruit, et turbam hominum in ejusdem advocat
belli societatem; ac rursus adversus Dei servos telum
vibrat. Defertur ergo ad Præfectos Alexandrum mo-
nachum a hæreticum esse, et velle Dei Ecclesiam
tetra contagione corrumpere. Sed cum vir sanctus
assiduus precibus omne quod objectum erat generose
dissipasset, nec umbræ quidem illius poterant re-
sistere. Solet enim a veritate prodi et convinci
mendacium; at si in obscuris rebus verum dixerit,
justitia tempestate jactatur. Stetit igitur Alexander,
inermis ille quidem et nudus, ut videbatur, sed pru-
dentia indutus. Cernens enim Dei servus multitudi-
nem populi adversum se a diabolo commotam, ista
e sacris litteris protulit : Sederunt Principes, ad-
versum me loquebantur; servus autem tuus exerce-
batur in tuis justificationibus. Nam et testimonia tua
meditatio mea est; et consilium meum justificationes
tuæ. Adhæsi testimoniis tuis Domine, noli me con-
fundere.

49 Tunc hostis veritatis coram eo adstitit, exclamans :
Quid me punis ante tempus serve Dei? Habeo
proprium Dominum et Judicem. Constituti igitur
Judices haudquaquam rectum reddentes judicium,
contra magnum Judicem judicarunt. Id vero egerunt
ut dimissus populo exhiberetur a satellitibus diaboli.
Ipse vero divino fretus auxilio per medium illorum
ibat. Eos enim pavor quidam cœlitus immissus oc-

cuparat, et dissipatum est eorum consilium. At sancti
Fratres preces pro eo fundebant ad Deum. Et quod
olim sub sanctis Apostolis, idem hic quoque evenit;
idem enim utrobique id fecit Deus.

50 Ut vero bellum, Christi virtute, sopitum est,
non conquievit tamen hostis veritatis; verum omnia
movit, omnia periclitatus est, ut perennem illam
hymnologiam abrumperet, quod illa præcipue ad-
versus eum esset instituta. Et rationem reperit, qua
eam penitus dissolveret, ut quidem rebatur; memor
urbes quandoque et provincias a suis civibus esse
proditas. Ita ergo Beatum aggreditur adversarius,
et collectos contribules in belli provocat societatem.
Comprehendunt hi Alexandrum cum sanctis Fratri-
bus injiciunt iis vincula, plagas imponunt incurabi-
les. Tunc ergo assiduam hymnologiam ad dies
aliquot intermiserunt. Et factus est revera planctus
Fatribus, et sanctis virtutibus. Jussi sunt qui prius
eorumdem Fratrum Pastores extiterant, singuli suos
recipere.

51 Atque ita dimittitur Dei servus Alexander solus,
ut existimabant. At solus non erat. Secum enim
Christum habebat. Ut vero ille dimissus est, conve-
nerunt unanimes, veluti tuba evocati Fratres omnes,
atque eo ipso die in divino ministerio consueta ser-
vata regula est, itaque omnes erant affecti, atque si
nihil durum essent perpessi : imo veluti spirituali
reperito thesauro, ita exultabant : proficiebant etiam
in Domino, pluribus aliis sibi adjunctis Fratribus.
Si quis enim voluerit universum orbem peragraré,
et non Romanum dumtaxat imperium, sed et barba-
rorum adire provincias, reperiet Sancti hujus vigere
ubique discipulos. Tunc enim illustre cœnobium
Acœmetorum ipsi construxerunt, et alia plura et
maxima.

52 Si voluero magnanimi hujus athletæ virtutes
cunctas ordine percensere, quemadmodum S. Paulus
Apostolus ait, narrantem me dies deficiet. Quis enim
ea est præditus dicendi facultate, ea sancti Spiritus
gratia, ut quinquaginta annorum possit certamina
explicare? Ego vero fieri vix posse existimo, ut apud
incredulos, et honestatis inimicos, ea referantur,
quæ vel supra modum magnifica, vel humanam su-
perant imbecillitatem, propterea quod ipsi carnales
sint. Fideles vero, et recta nobiscum sentientes,
quique proximorum bona velut propria existimant,
suscipient nos vera narrantes, non ignorantes a Do-
mino promissum, cum arefactam ficum mirarentur
discipuli : Non solum quæ ego facio, sed his etiam
majora facietis, illud quoque : Omnia possibile sunt
credenti. Nos vero scimus recte et ex virtute actam
vitam omnibus miraculis esse altiore, qualem per-
fectus hic magister egit. Ibi ergo sermonem abrum-
pemus, ubi ille vitam finivit. Hic vir beatus annis
quinquaginta assidue luctatus, numquam succubuit,
non fractus adversis, persecutionibus, nuditate,
fame, siti, sed in his gaudens, et cum libertate docens
verbum veritatis, et magnam congregans hominum
multitudinem, ac Christo offerens; quod et in ho-
diernum usque diem ejus agunt discipuli. Cum in his
ergo illius semper eluxisset virtus, tandem ad bea-
tum, curis liberum et quietum a laboribus finem per-
venit, cumque sancte obdormisset, sepultus est in
Bithyniæ finibus, in loco qui Gomoni dicitur.

53 Post ejus decessum, crevit, ipsius precibus,
discipulorum numerus, et cœpta perseveravit disci-
plinæ ratio, uti diximus, non iis solum locis, sed
ubique terrarum. Nam qui ipsorum congregationi
præerant, monasterium est a nobis, dignum ejus
sancta conversatione, quod propter assiduam ipso-
rum et numquam somno interruptam doxologiam
Acœmetorum, id est Non-dormientium, fuit cogno-
minatum. Huc illius sacræ translatae reliquiæ sunt.
Ut vero etiam isthic ostenderet benignissimus Deus
se eos qui gloriam suam amplificare contendant, gloria
quoque

cum suis
vinctus ver-
beratur :

dissolvitur
congregatio,

eodem die
denuo coa-
lescit,

et crescit.

Heb. 11. 32.

Joan. 14. 12.

Marc. 11. 20.

Marc. 9. 22.

moritur
S. Alexan-
der :

ad novum
monasterium
transfertur
ejus corpus.

quoque exornare, et quæcumque ab eo gesta atque instituta sunt, suo esse nutu gesta, sua sententia comprobata, sanctæ ejus reliquiæ quotidie plurima edidere miracula : adeo ut immundi spiritus ne nomen quidem illius audire sustinerent, velut igne quodam ita illius percussi nomine.

Scriptor visa narrat.

54 Et nos quidem fraternam ejus caritatem beneficentiamque ostendimus. et quæ vidimus ipsi, pro nostra tenuitate, solam sectantes veritatem, retulimus. Speramus autem divina providentia futuros alios, qui sancto afflati Spiritu, majori quam nos

scientia præditi, elegantius hæc sint explanaturi, ad ædificationem et utilitatem eorum, qui hoc vivendi genus voluerint complecti. Eveniat utinam nobis, ut digni illius efficiamur discipuli, atque ejus precibus consequamur ea, quibus ille nunc fruitur, gratia et indulgentia Domini nostri Jesu Christi, ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

a Erat tunc Constantinopoli Episcopus Nestorius, qui gnarus quo zelo Catholicam fidem et pietatem alibi propugnasset Alexander, (et viderat ipse Antiochiæ eum quoquo modo submovere cupiebat, ne suis ille nefariis conatibus adversaretur.

DE S. JOANNE CALYBITA, PROPTER CHRISTUM MENDICO, CONSTANTINOPOLI.

§ I. S. Joannis natalis, Vita, cognomen.

SECUL. V.
XV JANUARIII.

S. Joannis Calybitæ natalis 15 Janu.

et 27 Februar.

non 15 Sept.

Vita versa a Sirleto,

alia a syn-
chronis,

alia e Græco MS. hic primum edita.

Alexium, abdicatis opibus, spretis honoribus, deserta conjuge, sponte sua exulem, dein paterna in domo peregrinum, in luculento patrimonio egenum, novum philosophiæ genus colentem, sub initium quinti seculi Christiani, Innocentio I, Pontifice, Honorio et Arcadio Imperatoribus, mirata est Roma. Par prope exemplum, annis circiter quinquaginta post, vidit Constantinopolis, nova Roma : quamquam, ut mox dicemus, nonnulli etiam veteri illum Romæ vendicent. Hujus agunt Græci ac Latini natalem XV Januarii quo die Menologium ab Henrico Canisio editum : S. Joannis Calybitæ filii Eutropii Senatoris et Theodoræ. Ejusdem quoque mentio fit in Græco Menologio, ejusque Epitome a Christophoro Patricio concinnata; itemque in Anthologio : at plenius in Menæis, quæ, præter elogium a Matthæo Radero nostro olim Latine versum, editumque prima parte Viridarii Sanctorum, integrum exhibent Ecclesiasticum ejus diei officium, variis odis, hymnis, antiphonis contextum. Consonant recentiora Latinorum Martyrologia, quæ infra citabimus.

2 Maurolycus, Canisius, Carthusiani Colonienses in Addit. ad Usuardum, Petrus de Natalibus, XXVII Februarii ejus memoriam consignarunt; plerorumque verba infra proferemus, cum de Joannis patria agemus. Raderus libro jam citato, et Rosweyda noster in Annotationibus ad lib. 9 de Vitis PP. num. 76 adnotarunt eum XV Septembris, cum eo die in nullo Martyrologio aut Kalendario illius adscriptum nomen adhuc legerimus.

3 Illius Vitam e veteri MS. Cryptæ Ferratæ Latine vertit Guilielmus Sirletus tunc Apostolicus Protonotarius, qui deinde S. R. E. Cardinalis fuit. Eam Aloysius Lipomanus, atque ex eo Laurentius Surius, vulgarunt : ab his accepere Zacharias Lippelous, Philippus Ferrarius, Gabriel Flamma, Petrus Ribadeneira noster, Joannes Franciscus Buodinus atque alii. Ediderat pridem ejus compendium Petrus de Natalib. lib. 3, cap. 136. Ejus vitæ auctorem scribit Galesinius esse Simonem Logothetam, sive Metaphrasten Simeonem, ut ex aliis locis colligere est in ejus ad suum Martyrologium Notationibus.

4 Quin alia antiquior extiterit, vix ambigeret licet : nam cum erectum illi templum ab ipsis ejus parentibus, atque alii habiti honores sint, et, ut infra dicitur, omnia ejus gesta ab ingressu in monasterium publice innotuerint; quis non panegyricas in eum dictas, ac traditam litteris vitæ ejus historiam existimet fuisse? Atque hinc fortassis illa transcripsit Logotheta : Viri justi et perfecti vitam, honeste, pure, et cum virtute actam, vobis qui concordēs in hunc locum convenistis narrare in animo habeo : vixit enim ille temporibus nostris.

5 Aliam e MS. codice Bibliothecæ Vaticanæ nactus erat Rosweyda noster, quam Latine ex fide versam hic damus; multo, quam altera sit, puriorem et genuinam magis. Nam prior illa a librariis aut interprete quibusdam glossematis interpolata videtur. Unde quidem acceperit Galesinius prioris illius auctorem esse Logothe-

tam, nescimus; Baronius Metaphrastæ tribuit seu scriptori, seu collectori. Hujus quoque non ineruditus auctor fuit. Scribit idem Baronius in Notat. ad Martyrologium : Legimus alia mss. (Acta) ab illis paullo diversa. De eo meminit Nicephorus lib. 13, cap. 23. Claruit secundum eundem auctorem, Leonis Imperatoris temporibus, licet mss. sub Theodosio eum vixisse dicant. De ætate post agemus. At cum Theodosii non meminerint Acta illa e bibliotheca Vaticana, alia lecta Baronio oportet fuisse.

6 Duplex Joanni cognomen fuit, Calybita et Propter Deum mendicus. Utriusque minime obscura ratio. Conjuncta subinde ambo; alias alterum solum expressum. Titulus vitæ e Vaticano codice ita habet : βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ διὰ Χριστὸν πτωχοῦ. Vita et conversatio S. P. N. Joannis propter Christum mendici. Tum in Vitæ proæmio : Ἰωάννης ἐκείνος ὁ πτωχὸς μὲν ἐπικληθεὶς, πλούσιος δὲ γεγονὼς τὸν πλοῦτον τοῦ πνεύματος. Joannes ille, Mendicus quidem cognominatus, sed magnis Spiritus divitiis locupletatus. Georgius Cedrenus in historiarum compendio ad annum Leonis Imper. quintum, qui erat 461 Christi, etiam Mendicum appellat. Κατὰ μὲν γὰρ ἀνατολὰς ἀπὸ τοῦ νεωρίου ἐπεκτεινόμενος μέχρι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ πτωχοῦ πρὸς δύσιν. Ad ortum a navali profectum incendium, usque ad ædem Joannis Mendici, quod est ad Occasum, quo de incendio actum X Januarii ad Vitam S. Marciani Presbyteri cap. 4, litt. a. At Calybitam appellat Nicephorus infra citandus, Joannes Zonaras to. 3 Annal. de eodem illo agens Constantinopolitanæ urbis incendio, quod pervagatum scribit in longitudinem a Bosporo versus ædem S. Joannis Calybitæ. μέχρι τοῦ ναοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ καλυβίτου. Utrumque nomen conjungere Menæa : Μνήμη τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ διὰ Χριστὸν πτωχοῦ, ὃς καὶ καλυβίτης ὠνομάσθη. Memoria S. P. N. Joannis propter Christum mendici, qui etiam Calybita nominatur. Dicitur vero Calybita ἀπὸ τῆς καλύβης, quod sub tugurio habitavit. ea vox a καλύπτω, tego, operio, deflexa.

7 In Kalendario præfixo antiquo Missali Ecclesiæ Vesontinæ, quod olim fuerat Caroli de Novo Castro Archiepiscopi ejusdem urbis, qui obiit anno 1498 scriptum erat hoc die S. Joannis Caliniti, quod nomen Molanus in prima Usuardi editione et Galesinius expressere : licet hic in Notis Calybitam scribendum moneat, et ille in secunda editione ita correxerit. Inscriptum erat videlicet, thecæ fortassis reliquiarum ejus, Ἰωάννου Κολυβίτου. Græci litteris Latinis scripsere Joannis Caliviti, pro quo posterī Caliniti legerunt. De his reliquiis et inscriptione infra.

§ II. S. Joannis patria.

Sæpius in Martyrologiis usuvenit, ut quo loco Sancti cujuspiam extant reliquiæ, ei ita tribuatur, quasi vitam isthic degerit, aut martyrium subierit, ita XXII Januarii : Romæ ad Aquas Salvias S. Anastasii Persæ monachi etc. et XXXI : Romæ via Portuensi sancto-

Joannes cognominatus Mendicus,

et Calybita:

mendose Calinitus.

Τὰ ῥωμαῖα

Joannes an
Romæ natus.
an Constanti-
nopoli quæ
nova Roma?

rum Martyrum Cyri et Joannis, qui post multa tormenta pro confessione Christi capite truncati sunt, cum ille in Perside passus sit, hi in Ægypto. Idem S. Joanni Calybitæ accidit; cui posita Romæ ædes, reliquiis eo allatis, quibusdam persuasit eum Romæ habitasse. Quamquam edita a Lipomano Acta, in urbe Roma natum habent. At quis est in historiis vel medio-criter versatus qui nesciat Constantinopolim Novam Romam, et secundam Romam esse appellatam: Socrates lib. 1 hist. Eccles. cap. 12 Ἰσὴν τὴν τῇ βασιλευσούσῃ Ῥώμῃ ἀποδείξας, Κωνσταντινούπολιν ὀνομάσας, χρημαλίζειν δὲ δευτέραν Ῥώμην νόμῳ ἐκύρωσεν, ὃς νόμος ἐν λιθίνῃ γέγραπται στήλῃ καὶ δημοσίᾳ ἐν τῇ καλουμένῃ στρατηγίῳ πλησίον τοῦ αὐτοῦ ἐφίππου πρὲθκε. Æqualem eam dominatrici Romæ effecit Constantinus, et Constantinopolim nominavit, ac secundam Romam nuncupari lege sanxit; quæ lex lapideæ columnæ incisa, publice in loco qui Strategium, sive Prætorium dicitur, juxta ipsius Imperatoris equestrem statuam, est collocata. Sozomenus quoque lib. 2, cap. 2, νέαν Ῥώμην Κωνσταντινούπολιν ὀνόμασε. Novam Romam Constantinopolim appellavit Constantinus. Itaque illud in Oriente nomen invaluit, ut Romam fere antiquam Romam appellarent, sive Romam quæ est in Italia. Quin Thracia ipsa, cujus caput Byzantium, ideo Romania dicta; lingua Græca passim Ῥωμανία. qua de re plura habet Simon Portius in libro quem λεξικὸν λατινικόν, Ῥωμανικόν, καὶ Ἑλληνικόν inscripsit.

Romæ natum
videri;

9 Patriam igitur habuit Joannes Romam, sed novam, sive Constantinopolim. Petrus de Natalibus lib. 3, cap. 156, ambigue scripsit: Joannes monachus filius Eutropii Magistri militum urbis Romæ. Hunc secuti Carthusiani Colonienses in addit. ad Usuardum XXVII Februarii: Item B. Joannis monachi filii Eutropii Magistri militum urbis Romæ: qui cum in omni sanctitate annis septem in monasterio stetisset, Romam rediit; in domo parentum incognitus permansit; et in extremo vitæ præsentibus se revelans, inter eorum brachia expiravit. Maurolycus quoque eodem die: Romæ Joannis monachi, qui diu peregrinatus, in ædibus paternis incognitus mansit; seque ante obitum Eutropio et Theodoræ parentibus manifestavit. Canisius ibidem: Item Romæ S. Joannis monachi, filii Eutropii Romani Tribuni, et Theodosiæ: hic xv annos natus clam a parentibus profugit in monasterium, ubi septem annos exegit in omni obedientia et sanctitate: Romam deinde reversus, in paterna domo ignotus, veluti pauper peregrinus, sub tugurio habitavit, assiduis jejuniis et precationibus vacans. Tandem sese parentibus aperuit, atque in eorum brachiis expiravit. At cum XV Januarii Calybitam idem referat Canisius, videtur diversum ab hoc existimasse. Constantius Felicius XV Januarii: Joannes Calybita Romanus nobilissimus, filius cujusdam Tribuni militum, monachus factus: deinde ignotus multis annis Romæ vixit sub exiguo tugurio, paterna in domo, maxima cum paupertate, ubi et sanctissime obiit.

in insula Ti-
berina:

10 Et hi quidem omnes, cum simpliciter ei Romam patriam tribuant, Romam veterem intelligunt. Disertius Baronius in Martyrologio: Romæ S. Joannis Calybitæ, qui aliquamdiu in angulo domus paternæ, deinde in tugurio in insula Tiberina ignotus parentibus habitavit, a quibus in morte agnitus, clarus miraculis in eodem loco sepultus est: ubi postea in ejus honorem ecclesia constructa est, prius ita scripserat sub annum 1584. Romæ S. Joannis Calybitæ, qui Hierosolymam peregrinatus, diu post inde rediens, in tugurio juxta domum paternam delituit in insula Tiberina, ubi celebri memoria colitur. Verum ea editio suppressa, et correctæ, ommissa illa Hierosolymitana peregrinatione.

quo argu-
mento?

11 Octavius Pancirolus in Thesauris absconditis almæ Urbis, regione 9, ecclesia 2, scribit Romanum fuisse, et Constantinopoli, in cænobio paullo antè constructo mona-

chum factum; Romam deinde reversum. Romanum cum fuisse eo conatur argumento probare, quod 100 aureos in naulum dicatur dedisse, ut proinde longinquam eam fuisse navigationem necesse sit. Poterat, et fortassis efficacius, illud urgere quod in Vita a Lipomano edita, dicatur ad fluminis ripam accessisse, et deinde ivisse ad fluminis ripam; cum nullum Constantinopoli flumen sit.

12 Verum si nobis licuisset Græcum ipsum codicem Cryptæ Ferratæ videre, fortassis interpolata hæc a quopiam deprehendissemus. Pretium naviculario datum, majus fuit quam vulgo pro minime longa navigatione pendere solet, tum ut soli ipsi navigium vacaret, tum ut fidem ne falleret. Quis tamen credat quantulum in puerile symposium dederant parentes, eo contentum fuisse nautam, ut Roma ad Ponti Euxini fauces usque tenderet, indeque reverteretur? Et si in flumine reperta ea navis Romæ, non fuit sane ejusmodi quæ procellas ferre Ægæi Ionique maris posset.

13 Melius ergo Molanus in Annotationibus ad Usuardum nu. 7, Joannes qui Calybam, sive tugurium, inhabitavit, patria fuit Romanus; hoc est, ut arbitror, Constantinopolitanus. Pronuntiat id diserte Galesinius in Notis: Fuit, inquit, civis Constantinopolitanus Eutropio Patricio et Theodora natus. Neque id quisquam in dubium revocabit, qui quæ de Acemētis supra in Vita S. Alexandri dicta sunt expenderit. Nam si is qui Joannem e patria abduxit Acemētus fuit, et Constantinopolim eum duxit, ut vult Pancirolus, quæ illa fuit ratio itineris, ut ipse Constantinopoli Hierosolymam iturus, in Italiam ac Romam venire? Nam isthac rediisse solius Joannis gratia credi posset. Sin alibi Acemēti in Italia Galliæ fuerunt; ubi? quis eorum meminit.

Potius Con-
stantinopoli
natus,

14 Constantinopolitanum fuisse cum Menæa asserunt: Οὗτος ἦν ἐν Κωνσταντίνου πόλει, υἱὸς Εὐτροπίου συγκλητικοῦ καὶ Θεοδώρου. Erat hic Constantinopoli, Eutropio Senatore et Theodora natus; tum Vita e MS. Vaticano multo disertius: ἐν τῇ λαμπρᾷ πάντῃ καὶ βασιλίδι τῶν πόλεων, τῇ Κωνσταντίνου φησὶ, νέαν δὲ Ῥώμην οἶδε πᾶς ὀνομάζειν, ἀνὴρ τις ἐκόμα πλουτὴρ πολλῶ, ζῶν ἐπὶ γυναικὶ, καὶ τῷ τοῦ στρατηλάτου τιμώμενος ἀξιώματι ὀνοματῇ ἀνδρὶ Εὐτρόπιος, τῇ γυναικὶ Θεοδώρα. et nu. 8 ait cænobium Acemētorum non procul a patria Joannis abfuisse; ideoque divina providentia factum ut lateret. Deinde templum ei jam vita functo ibidem parentes posuere: Καὶ ναὸς αὐτῷ παρὰ τῶν τεκόντων ἱερός ἀνεγείρεται, καὶ τὰ ἐκείνου πάντα παρ' αὐτῆς τε τῆς ὑποδεξαμένης μονῆς, καὶ τῶν θεραπόντων πᾶσιν ἀνακαλύπτονται. Fuitque illud templum, ut ante ex Zonara et Cedreno diximus, ante annum 5 Leonis, Christi 461 ædificatum.

Vita id te-
stante.

§ III. S. Joannis habitatio, ætas.

Hæc de Joannis patria. De instituto Acemētorum, et monasterio in Bithynia a Joanne et Marcello Abbatibus constructo, egimus in S. Alexandri vita. Situm hoc erat vix LX stadiis Constantinopoli, in ipsis Bospori faucibus, in loco qui Τορὼν dicebatur; appellatumque Ἐρημνίον, quod pacem isthic quietemque sibi nacti monachi viderentur, procul strepitu populi, et iis turbis quas in eos Constantinopoli per nefarios homines dæmon concitaret; postea Acemētorum sive Non-dormientium dictum. E regione ejusdem monasterii, ut 29 Decembr. in S. Marcelli vita dicitur, tacet in Thracio littore Sosthenium, de quo Petrus Gyllius lib. 2, Bospori Thracii cap. 14, et alii. Hinc corrigas quod in Fastis Marianis scripsit Brunnerus noster, Joannem in Syria monachum egisse, quodque in Gallico Martyrologio Leodii excuso, Hierosolymis habitasse. Nam quod Maurolycus ait diu peregrinatum, omnino abest a vero. In illo porro commoratum fuisse Acemētorum cænobio, quod statuimus, testatur Nicephorus lib. 15, cap. 23. Studius, inquit, quidam, vir præclarus Roma Constantinopolim venit, et Divo Præcursori templum erexit, in quod monachos ex monasterio Acemētorum induxit, quod divinissimus Marcellus extruxerat, in quo

S. Joannes in
monasterio
Acemētorum
in Bithynia
vixit;

quo perpetui hymni Deo canerentur, sodalitate monachorum in tres coetus divisa. In ea mandra Joannes quoque Calybita monachicis disciplinis institutus est. ἐφ' ἧ δὴ μόνδρα καὶ Ἰωάννης ὁ Καλυβίτης τὰ μοναχῶν ἐτελέσθη. Quid dici clarius potest?

16 Nunc ætas disquirenda. Ferrarius in Catalogo SS. Italiæ in Notis ita scribit : Sub quo Imper. vixerit, non ita certum est, cum apud alios sub Theodosio, apud alios vero sub Leone illum vixisse legatur. Utrumque verum puto; vixisse scilicet et sub Theodosio IV, qui modico tempore imperavit, et sub Leone III. Iconomacho circa annum Domini dccvii. Ast in ipsa vitæ narratione præmiserat sub Leone natum; quomodo ergo potest sub Theodosio Leonis decessore vixisse? Sed longe aberrat. Baronius in Notat. ad Martyrolog. § 1 citatis, ait claruisse eum secundum Nicephorum Leonis Imp. temporibus, licet mss. sub Theodosio eum vixisse dicant. Omnino sub Theodosio vixit; et sub eo, aut Marciano fortassis, mortuus est; quod ita confici breviter potest : Templum ei Constantinopoli erectum erat, ante incendium illud, de quo supra, quod Leonis anno 5, vel 9 contigit. Ergo aliquamdiu ante obierat. S. Alexander Acæmetorum parens, ut ante scriptum, Constantinopolim venit sub annum 425 obiit circiter 430. Postea in Bithyniam migrarunt ejus discipuli, quibus Joannes præerat : huic S. Marcellus suffectus. Ab hoc sacrum habitum suscepit Calybites : nam cum ita studiose ex Acæmeto monacho quæsierit de ipsorum instituto ac vivendi ratione, manifestum videtur non fuisse tunc Constantinopoli ejusmodi cænobium, quod propter inusitatam aliis divinæ doxologiæ rationem vitæque sanctitatem omnium in se convertebat animos, nec potuisset sagacissimum adolescentem latere. At reducti sunt in urbem Acæmeti a Studio viro consulari sub Gennadio Episcopo qui anno 458 Anatolio successit, seditque annis 13. Unde conficitur Joannem vel extremis temporibus Theodosii, vel Marciano imperante, mortuum esse, cum vixisset annos fere XXII. Et fortassis Studio injecta voluntas Acæmetis cænobium ædificandi, cum Joannis præclare vulgatæ sunt virtutes, et constitit eum Acæmetorum disciplina fuisse informatum. Cedrenus anno Leonis 6 qui erat Christi 462 ædificatum Studitarum monasterium scribit. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει Σπούδιος τὸν ναὸν ἔκτισε τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ, καὶ μοναχὸς ἐκ τῆς μονῆς τῶν ἀκοιμήτων ἐν αὐτῷ κατέστησε. Eodem anno, proximo, ut ipse statuit, post incendium illud de quo supra, Studius templum S. Joannis Baptistæ ædificavit, et monachos e cænobio Acæmetorum in eo collocavit. Baronius id retulit anno 459. Falli certum est eos qui ad annum 467 aut serius Calybitæ obitum retulerunt. Marcellus Archimandrita ad annum 485, et ultra pervenit.

§ IV. S. Joannis Calybitæ reliquiæ.

Sancto filio Eutropius et Theodora templum Constantinopoli ædificarunt, illudque, magnifice exornarunt. In eo illius asservatæ reliquiæ sunt : postea Romam aliquæ et Vesontionem translatae. Testatur Saussaius in Martyrologio Gallicano, Constantinopoli a Francis subjugata, cranium S. Joannis inde Vesontionem advectum, atque in S. Stephani basilica maximo honore reconditum esse, ubi etiamnum inter potiora religionis monilia, et quietis publicæ pignora ac præsidia conservetur. Locupletatae sunt Divorum pignoribus, quæ fere innumerabilia Constantinopolim ex toto Oriente congesta erant, multæ Occidentales provinciæ, ac præsertim Belgicæ, eo tempore quo Flandri Constantinopolim tenuerunt ab anno 1204 ad 1261. De his reliquiis Molanus in Addit. ad Usuardum : In Burgundia S. Joannis Caliniti Confessoris, cujus sanctum corpus in civitate Constantinopolitana feliciter quiescit, multis fulgens miraculis : pretioso vero capitis ejus thesauro urbs Chrysopolitana incomparabiliter ditatur. Vesontionem Chrysopolim a

variis mediæ ævi scriptoribus appellari, alibi adnotavimus ex Joannis Jacobi Chiffletii V. CL. Vesontione part. 1, cap. 12. Idem Molanus in posteriori editione ista de Joanne habet : Die XV, S. P. Joannis Calybitæ : cujus pretioso capitis thesauro urbs Chrysopolitana incomparabiliter ditatur. Galesinius : In Burgundia S. Joannis Caliniti et Confessoris : cujus sacrum corpus, multis clarum miraculis, Constantinopoli quiescit, caput Chrysopoli religiose asservatur. Eadem fere Canisius eodem die.

18 Chiffletius Vesontionis parte 2, in Vitale II Archiepiscopo 69, ita illius capitis meminit : Joannes de Corcondrayo Scholasticus et Canonicus, dein Decanus Bisontinus, a duobus Græcis Episcopis Avenione accepit interpretationem quarumdā Græcarum vocum, antiquo caractere inscriptarum circa thecam, in qua S. Joannis Calybitæ venerandum caput in Bisontina S. Stephani ecclesia servabatur; quo nomine Episcopi illi publicum iustrumentum confecerunt Avenione XVII April. an. Christi 1321. Indict. 4. Pontifice Joanne XXII.

19 Extat Romæ in insula Tiberina ecclesia S. Joannis Calybitæ, de qua agit Pancirolus reg. 9, eccl. 2, testaturque traditam eam esse congregationi, quam instituit B. Joannes de Deo, de quo agemus VIII Martii, atque ab ea erectum insigne nosocomium. Addit deinde cum sub annum 1600, religiosi hi Fratres ecclesiam suam instaurarent, reperisse, cum aliorum Sanctorum reliquias, ut Marii, Marthæ, de quibus XIX Januarii; tum S. Joannis Calybitæ corpus, id est, ut interpretamur, corporis partes aliquas. Verisimile est has reliquias, ut aliorum plurimorum, Constantinopoli Romani allatas sub Iconoclastis Imperatoribus; aliquas tamen Constantinopoli remansisse, unde caput postea Vesontini adepti sunt. Idem Pancirolus testatur aliquas S. Joannis Calybitæ reliquias asservari in æde S. Blasii 3, regionis 1.

20 Fuisse alios quoque Calybiticam vitam, Joannis nostri exemplo, secutos conjicere licet ex historia Miscella lib. 22, cap. 30, ubi de S. Andrea in Crisi, ut postea a sepulturæ loco appellatus est, ista habentur : Eodem quoque anno (Christi 761.) Constantinus persecutor Andream memorabilem monachum, qui dicebatur Calybites, apud Blachernas flagris in hippodromio S. Mamæ peremit. Do hoc plenius agemus xvii Octob.

VITA AUCTORE ANONYMO,
ex MS. Græco Bibliothecæ Vaticanæ.

CAPUT I.

S. Joannis Calybitæ ortus, institutio.

Res est sane tyrannica parentum amor, et vincula naturæ insolubilia, ac desiderium semper ardens, quod restingui numquam potest. Sed tamen Dominus, ut hæc prompte contemnamus, hortatur, et crucem tollamus in humeros, ac se alacriter sequamur : quia majorem ipse nobis amorem, quam parentes, exhibuit. Joannes vero, de quo nunc agimus, magna animi alacritate hoc Christi præceptum implevit : Joannes ille, Mendicus quidem appellatus, sed magnis Spiritus divitiis locupletatus. Ideo altius aliquanto rerum ab eo gestarum repetenda est narratio; et diligentibus Deum animabus, velut via quædam ad virtutem, proponenda; quam et ipse, a se decursam, commonstrare volentibus potest. Ita porro se habet.

2 In clarissima illa urbiumque Regina Constantinopoli, quæ nova Roma vulgo appellatur, vir quidam multis affluebat opibus, Stratelatae, sive Ducis exercitus, ornatus dignitate. Nomen viro Eutropius, uxori Theodora erat : pii ambo, neque solum seculari potestate illustres, sed et morum probitate conspicui. His tres filii fuere : quorum duos dignitatum splendor ceteraque vitæ felicitas suscepit. Minimus

EX VARIIS.

thecæ inscriptionis examinata :

aliquæ reliquiæ et templum Romæ.

Alii Calybitæ.

S. Joannes Mendicus appellatus,

Constantinopoli, nobili genere natus,

CAPUT II.

Fuga, ingressus Religionis.

Græco.
Matth. 20. 16.

Psal. 39. 5.
litteris et pietati studet.

natu fuit præclarus hic Joannes, qui nascendi quidem ordine postremus; tamen, ut cum Evangelio loquar, primus evasit. A tenera ætate, singulari parentum cura educatus, doctrinæ ac disciplinis vacabat: hisque malebat multo, quam pecunia ditari, non respiciens ad vanitates et insanias falsas: uti egregie divinus David canit. Cum vero duodecimum ætatis annum attigisset, studia diligenter, templa vero nocte dieque frequentabat; veluti surculus quidam nobilis, divinorum auditione oraculorum, quæ vere sunt decursus aquarum, assidue irrigatus; et virtutis fructum jam tum dulcissimum proferens.

3 Accidit autem ut quidam ex ea monachorum congregatione, quos Acœmetos, id est, Insomnes vocant, divino incensus Ierosolymam visendi desiderio, priusquam illud susciperet iter, negotii cujuspiam gratia Constantinopolim ingressus, juxta Ducis palatium hospitaretur. Eum Joannes conspicatus, et unico monachi intuitu, quasi ab igne torris inflammatus, quærere ex eo cœpit, cur et unde venisset, quod ejus esset monasterium quisve ejus congregationi sapienter præesset. Hic vero et familiam et Antistitem indicavit, et caussam quæ Constantinopolim sese evocasset aperuit, ac consilium quoque futuræ peregrinationis: sentiebat enim auditum sitientem spiritualium cogitationum. Rursus eum interpellans optimus adolescens sciscitatur, quomodo in monasterio degerent, et quæ ipsis essent exercitationes. Cumque hæc particulatim monachus explicaret, benigne iis afficiebatur Joannes, et dulcia faucibus ejus erant viri eloquia, et super mel ori ejus. Ac mox eum ejusmodi instituti desiderium cepit, et sudorum spiritualium cupido. Denique manu ejus apprehensa, occulto eum sacramento obstringit, ut Hierosolymis redux, nequaquam se prætereat, sed secum clam assumat, ut discessum parentes minime percipiant: deinde religiosæ familiæ adscriptum detondeat. Jam enim me nuptiis copulare, inquit, cogitant parentes, et ad dignitates evehere, et mundanæ gloriæ rebusque vanis affigere: quod est ei qui vere liber esse et dici vult, aperta servitus. Me vero ardens tenet vitæ vobiscum agendæ desiderium; propterea in vestrum cooptari numerum vehementer expeto: et hoc existimo veram esse gloriam, et stabilem honorem, et pignus quoddam futuræ beatitudinis. Assensus ei est monachus, pactumque jurejurando sancivit: ac sic iter agressus est.

4 At divini amoris scintilla nutriebatur et augescebat in Joannis animo, multisque erga Christum desideriis inardescebat, et ei adesse, et intellectu cum eo versari optabat. Quid ergo: Divinum Evangelium sibi comparari a parentibus postulat: more vehementer amantium, qui jucundissime eorum, quam, sermonibus assidue immorantur, et sufficiens desiderii hoc rentur esse solatium. Parentes itaque, ac mater præsertim, (calidissimum facillimumque circa puerorum desideria negotium est) cum libenter filii petitionem acceperant; maxime quod nec vestem peteret exquisitam, nec præclara ac honorifica calceamenta, nec aliud simile, ut sunt juvenum cupiditates, sed rem ita seriam ac divinam; Evangelium comparant, idque materiæ præstantia, atque artis ornatu, et admirabili quadam scriptionis elegantia, interius exteriusque illustrant; ut illecebrosus quodammodo liber esset, soloque aspectu ad continuum sui usum alliceret ac studium, Joannis animum. Neque cernebant qualis ipsum intus stimulus, acerrimi, inquam, erga Christum amoris, ad hoc moveret: sed ejus rei ignari, illud curarunt. Assidua enim illius exercitatio contrectatioque inductura erat ipsius etiam naturalis in parentes amoris oblivionem, reique tam arduæ atque inexpugnabilis, ipsius, inquam, naturæ contemptum. Sed ille, ut cupierat, accipit a parentibus Evangelium.

Jam vero etiam monachus redierat, non frustratus promissa. Hic fons aquæ oculis cervi, Joanni est visus, et mille ipsum voluptatibus complevit. Quocirca festinavit ut accensum in se desiderium opere expleretur, optatumque tandem finem consequeretur: sumptoque ex ædibus Evangelio expectavit monachum, quasi cum eo, ut heri ac nudiustertius, aditurus ad scholam. Metuebat quippe parentum in se amorem, matris potissimum lacrymas; ne divini desiderii in se ignem extinguerent. Discessum itaque celat, et scholam quidem non adit; sed celeriter ad mare contendit. At servorum illum quispiam sequebatur. Et hunc Joannes dimittit, cujuspiam negotii prætextu, sapienter prudenterque omnino, rem omnibus ignotam præordinans. Ipse ac monachus ad littus abeunt: et nave illico conscensa, ac secundo usi vento, ad monasterium quam celerrime evolant, Joannis auro nautarum manus corroborante, itaque celerefficiente cursum navis.

6 Cum exscendissent, atque ad monasterii Præfectum una adiissent; monachus cuncta quæ ad Joannem pertinebant, exponit particulatim, generis nobilitatem, dignitatem parentum, eorumque in ipsum amorem, paratos honores, procuratas nuptias: deinde pueri erga res divinas studium, pacta secum inita et jusjurandum, denique fugam ac discessum. Intuitus Joannem monasterii Præfectus, ætatisque imbecillitatem ac priorem vitæ conditionem perpendens; et veritus, ne ita delicate educatus, laboris ac molestiæ rudis, non posset tam laboriosum vitæ genus sustinere; sed brevi discederet et jugum exercitationis abjiceret; (norat enim ferventes juvenum impetus, in quæcumque animi propensionem ostenderint, nec stabiles, nec perpetuos, sed fastidiosos esse ac mutabiles) his ille perpensis ipsum ad se accitum paterne adhortatus est, atque ita illius propositum tentare cœpit: Rem, inquit, fili aggredieris et educationi tuæ et ætati admodum repugnantem: adhuc enim puer es, et hactenus commode ac moliter enutritus: nostra vero vita laboriosa est et aspera, et cum perpetua afflictione conjuncta. Vereor igitur ne illa imbecillitas, omnis hactenus incommodi ignara, ubi laboris plurimum offenderit, immoderatione statim frangatur, et adhorrentem ab omni laborum tolerantia virtutis negligentiam complectatur; ut non in te solo deinde hæreat, sed ad multos alios hæc labes pervadat. Oportet igitur te quadraginta dies in monasterio commorari, et ipsa experientia discere quæ in eo agantur. Et si postea videris ea animo tuo viribusque convenire, tum fasti tibi erit ad nostrum accedere institutum, ac desiderium explere.

7 Hic vehementer angi fervens spiritu Joannes, et nihil omittere, quod animum mollire illius posset ac flectere: instanter orabat: perseverantiam jurejurando sanciebat in genua provolutus: atque ex inflammato animi affectu totus lacrymis colliquescebat; nullas inducias negotio dandas ratus, sed quamprimum se tonderi postulans, Fratrumque choro adjungi. Id autem faciebat, non simpliciter propter magnam ejus rei cupiditatem; sed ut parentum studia eluderet, prudenter statuens, simul atque spem omnem præcisum iri. Non habens igitur quod opponeret tam multis his precibus calentibusque lacrymis, obsecutus est monasterii Antistes: ac consuetis super eum precibus recitatis, et omnibus quæ monachis lex præscribit impletis, statim pueri comas detondet, simulque, ut vere loquar, omnem mundanum terrenumque sensum resecat; et monasticum ipsum habitu induit, ac suo allegit gregi: ut eodem die Joannes et ad monasterium venerit, et monachus sit factus, non veste solum, sed re quoque ipsa.

8 Nihil

Clam parentibus fugit:

difficulus admittitur obtemperantiam,

et adolescentum impetus instabiles:

incredibili fervore impetrat,

ut induatur monachali veste,

et attondeatur:

statuit secum deserere:

paciscitur cum monacho de fuga clam instituenda:

petit a parentibus Evangelia;

impetrat elegantissima.

perquiritur a
parentibus
frustra.

8 Nihil vero necesse est perquisitum a parentibus filium commemorare. Liqueat enim si ipsi parentes, hic illorum filius, et filiorum carissimus et præstantissimus erat. Verum et hinc fortassis rursus dubitatio emergat. Si enim inquisitio facta est, quomodo latere usque in finem potuit puer; cum neque procul abesset, neque longo ab urbe intervallo monasterium distaret? Sed promptum est dicere, (omnino ab opere ipso et fine sumpta causa) Deo occultante, et rem hanc gubernante, latuisse, ne lateret animæ nobilitas, et bonum consilium isthæc dirigere et volens et valens.

CAPUT III.

Tentatio, recessus e monasterio.

Sancte et
exemplariter
vivit:

Joannes igitur sextum jam annum cum monachis degit, demissionis animi et obedientiæ præbens potius exempla ceteris, quam ab iis accipiens; ceterarumque virtutum velut regula ipsis et exemplar, mirabile omnibus, perpaucis imitabile effectus. Vehementer hæc communem humani generis hostem torquebant. Neque ferre id diutius valens, ad consuetas artes convertitur, fraudes ei et insidias struens, et simpliciter mala detestantem supplantare ac vincere cupiens, qui inde ab initio semper bonis obstitit. At simili prorsus modo repulsus est: tutus enim cœlesti ope armisque virtutum erat Joannes.

tentatur desi-
derio paren-
tum:

10 Aliud igitur ipsi bellum infert, bellum sane grave et formidolosum. Reducit enim illi in memoriam parentum amorem, patris viscera, dolores matris, ceterasque naturæ necessitates. Ad desiderium eum provocat carissimi omnibus et dulcissimi parentum conspectus. Jamque alte adolescentis animo, eorum amor impressus, consumebat ejus corpus, et valide macerabat, multa abstinencia confectum, ut mors jam illi imminere videretur. Igitur familiæ Præses, ita ipsum extenuatum cernens, nimiam ejus reprehendebat, inediam, hanc occasionem esse tabis existimans, asserens, violentas sibi manus inferre, non virtutis esse, sed summæ omnino amentiae. Hic vero ex veritate vivens, omnisque fraudis ac simulationis expers; Non ex abstinencia, inquit, o Pater, nimiaque austeritate est tabes corporis mei; sed a bello certe gravissimo, quod ex ipsa mihi natura, is qui a Superis bello pulsus est, hostis intulit. Ad desiderium enim nescio quo modo parentum me com-monens, mihique acrem illos videndi cupiditatem injiciens conficit, ut perspicere potes, et consumit me, quemadmodum ab igne liquefit cera; et capere omnino vel brevissimam quietem mihi mentem non patitur. Propterea te oro, Pater, ut mihi ad eos redditum permittas. Hostis enim speravit hoc modo supplantare me, et perturbare gressus meos ad Deum tendentes. Ego vero confido sanctis tuis precibus fore, ut et parentum videndorum desiderium expleam, et hostis, pugnante mecum Christo, non modo spem infringam, sed et cladem illi inferam.

caluclia fere
contabescens,

petit faculta-
tem disce-
dendi:

precibus pro
eo indictis,

11 His præter omnem spem auditis, monasterii Antistes, vehementer omnino percussus, cœpit priorem illi fervorem ad memoriam revocare: quomodo et ipse inexorabilis fuerit primum, neque admittere eum in monasterium voluerit: qualia ad ipsum verba fecerit: qualia eum præmonuerit, quæve sit adhortatus. Deinde aliquantulum subsistens et dictis illacrymans, atque hoc edens animi interius afflicti argumentum; diluculo suos convocat monachos, et in commune omnibus pro ipso precatis, amarum quid suspirans et confusus, in uberes prorupit lacrymas. Talem enim Joannes ejus animo desiderii stimulum infixerat: eratque revera ovis pastori desiderabilis et indivulsa: Proficiscere, inquit, o fili, Deo hujus itineris rectore ac duce, ex mandato ejus ac voluntate. Ille propter se unum omnibus simul Fratribus plorantibus complorans, nec veluti se dimittentes

animatus ab
Abbate disce-
dit:

dimittens, sed parentum desiderio et invitus ab illis divulsus, et tyrannidis potius opus quam propositi sui ratus, singulos complexus et iis lugentibus, vehementi et ipse tristitia oppressus a monasterio discedit; identidem ad illud respectans, donec ex oculis tandem subtractum est, memoria interim spiritualium quæ in eo suscipiuntur certaminum, et suavissimæ Fratrum consuetudinis viscera illi effodiente.

12 Ut videri illi monasterium omnino desiit, statim resumit animum, seseque ex omni illo collegit mœrore ac perturbatione. Tum pauperem quemdam pannis obsitum in via offendit, et, Salve frater, inquit, et viæ comes. Exiit deinde se tunica, eaque pauperem induit. Pannos vero illius sibi sumit: jamque dissuta illa lacerna, mendicus vero ejus erat veste amictus; et lætabatur uterque, hic præsentia intuens, sperata ille, Christi imitando egestatem, et demissionem adamando.

CAPUT IV.

Vita sub tugurio in atrio parentum.

Jam mare trajecerat Joannes, et paternæ domui proximus in solum se abjicit, animoque sursum ad Deum erecto, corde et oculis ad lacrymas commotis, Domine Deus, inquit, qui mirabilem hanc et concordem creaturam moderaris; qui cœlum manu propria efformasti, sapiens tuum opus et illustre ac honorificum; qui amorem in parentes naturæ indidisti fortem et inexpugnabilem, et te tamen pluris quam ipsam fieri naturam jussisti, ut et rationem ostenderes affectionibus naturalibus validiorem, et nobile animi propositum naturam vincere posse; qui propter sola corda nostra, cuncta creasti; cujus palpebræ interrogant filios hominum; tu Domine nosti quod a puero te sitivit anima mea, et naturæ oblitus sum propter te, nec amoris parentum rationem habui; sed opes, honores, delicias tua causa contempsisti, omnia amori in te meo postponens, Ipse me nunc quoque, tyrannicum in morem a maligno afflictum, adjuva, et ne derelinquas me; sed complaceat tibi ut per ea generose eum prosternam, per quæ mihi ipse insidias struxit.

Venit in pa-
triam:

14 Hæc Deum religiose precatus, abjicit se ut mendicus et peregrinus ad parentum januam, ignotus omnino esse iis cupiens, quos sat ipse agnoscebat; atque ita sapientissime mederi et vincere vim naturæ. Cum jam illuxisset, essentque atria de more patefacta, intuitus ipsum is qui curam domus gerebat, pannis misere obsitum et veste lacerum, ac sordide adjacentem; Quis sit quærit, et unde venerit. Oblitterarat enim nimia corporis tabes speciei illius notas, et omnia plane obscurarat indicia. Quomodo igitur, inquit, sic prostratus jaces ad introitum, per quem Domini mei egredi consueverunt? Ille pauperem se esse confitebatur, et vestem habebat, quæ hoc, ipso etiam tacente, satis proderet. Indicabat etiam victus indigentiam, ac tecti sub quo commoraretur carentiam. Non igitur me repellas, inquit (tui enim memor ero mendicus) sed miseratione meæ egestatis ductus, sine ita miserum in hoc me angulo jacere. Talia dominus famulum rogabat, nec erubescibat mendicationem, nec se dominum manifestabat; illum imitari volens, qui divitias Deitatis et dominationem in carnis paupertate occulit: etenim erat etiam ipse eruditus corde in sapientia, quemadmodum canit David; et sapientem in malitia, intelligentia boni spiritus studebat destruere. Illum ergo miseratus paternæ domus curator ob vilem et omnino lacerum vestitum, et umbratilem illum ac tabidum aspectum digressus est, permittens ut isthic commoraretur.

jacet ad fores
domus pater-
næ:

in angulo pa-
terni atrii
commoratur:

Psal. 89. 12.

15 Jacebat igitur in atrio parentum filius, angusto quodam tugurio tectus. Agon vero hic major etiam erat, et Gymnasium quoddam inter se pugnantium divini amoris ac naturalis: naturalis quidem in egressu

tugurium
sibi exstruit:

Magnum
Animum
Luce
Luce
maentem lu-
ciam patitur :

egressu et ingressu patris ejus ac matris, memoriam magis vividam commoventis, et ipsi versantis viscera et cor dissolventis, ac suaviter ablandientis, et in agnitionem ut veniret cogentis; Divini vero resistentis et in contrarium abnitentis, et animum ipsius vehementer concitatum, et ad naturalia inclinantem, ratione quasi fræno cohibentis, ac victorem ita præter opinionem efficientis. Qualem vero luctam habebat! Quos fluctus cordis sustinebat, deliciis servos videns affluentes paterna in domo, sese autem esurientem, squallidum, tecti et amictus egen-tem! Hæc forti animo ferebat Joannes, Dei sese amore corroborans; ideoque continenter ita precabatur: Dominator Domine, qui paternam hanc domum mihi postliminio aspicere dedisti, et ipso parentum frui aspectu; qui meus vere pater et creator es; tu mihi vires largire ut hostem superem tua virtute, ac penitus prosternam; ne parentum desiderium tui me desiderio exuat, ac spem in te meam infringat. Hæc et his similia Deum orans annum integrum ad parentum limen exegit magnanimus ille, neglectus et contemptus: inimico fortassis hunc ei despectum curante, ut gravius opprimeret magnum illum profecto et admirabilem ejus animum.

ludibrio ha-
betur :

cibos a pa-
rente submis-
sos.

distribuit
pauperibus :

16 Cum integrum hic annum esset commoratus, omniumque ludibrio expositus jacuisset; patientiam illius demirari pater cœpit, nec levissime suspicans se parentem esse exulis illius, peregrini, tecto carentis, mendici. Incessit ipsum deinde talis cogitatio; non esse rationi consentaneum, divinum hominem in atrio suo jacere: et propterea ejus (filii nempe) sibi deinceps curam gerendam esse existimavit: ac cibos Joanni copiosos quotidie de sua mensa mittebat. Ipse vero pauca quædam, quæ ad necessariam corporis sustentationem vix sat essent, delibans, cetera largiebatur pauperibus, alios præ se cupiens laute vesci. Ac sic inedia carnem maceravit suam ut interior forma in exteriori veluti in speculo quodam relucere propemodum videretur.

a matre jubetur inde pelli,
ne eum quoti-
die videat.

17 Mater vero acerbo dolore intima illi lancinante viscera, ignorabat eum prope adesse quo orbatam se querebatur; atque omnino ita affici animo refugiebat, ut ei post evenit. Gravis sane matri res et acerba, et multam post agnitionem poenitentiam habens, neque tunc medelam admittens. Etenim quadam vice magnifice et splendide domo cum stipatoribus et pedissequis egrediens, vidit Joannem putida tabe exhaustum, et laceris centonibus indutum, sordibus et squallore obsitum, tum terticum nescio quid ex nimia inedia, et agreste tuentem: et mox veluti malum quodpiam omen, desideratum (heu!) filium aversata; præcipit ductoribus ut e media ipsum trahentes via in aliquem angulum summoveant, ne multo, inquit, transeuntem me impleat fastidio. Hæc illa dicebat omnino ignara, eum se expellere quem medio in corde perpetuo ferebat: atque eum non sustinebat videre, quem non videns, ipsum dulcem ceteris solum amarum arbitrabatur luctuosumque spectaculum. Sic igitur Joannes misere ejectus est e materno conspectu: non tamen accubare ad domum desiit: sed prope iterum jacebat, angustum tugurium, ut diximus, fabricatus.

CAPUT V.

Colloquium cum matre. Evangelia ei reddita.

Insigni pa-
tientia prædi-
tus.

Tertium sic annum perseveravit athleta ab amore parentum valide impugnatus et ab ipsis expulsus a domesticis sine commiseratione despectus, a servis injuriis affectus, et, quod omnium maxime intolerabile, a matre abominationi habitus. Et nec ita abjectus magnus hic vel acerbum lamentari, vel verbum ad movendam commiserationem proferre, vel omnino explicare familiam, in animum induxit. Hoc enim mirum sane, quod quos desiderabat, et a quibus ipse

amplius expetebatur, ab his per ignorantiam execrationi habitus, expulsus, et verbo sese valens expedire, patienter tolerabat omnia, bello naturæ tam difficili se opponens. Hæc videns occultorum inspector Deus, secundum quietem ei apparet, et benignissime salutato mortem intra triduum denuntiat, et copiosa laborum præmia, præclaras coronas, et honorificam absolutamque remunerationem promittit. Experrectus autem statim flere præ voluptate affectuose ac dulciter cœpit; ac simul gratias agere Deo pro felici illo nuntio ac visione, simul et pro parentibus ex animo orare.

a Christo se
intra triduum
moriturum
intelligit :

19 Deinde accersit familiæ præfectum, rogatque ut hæc Dominae referat: Pauper ille, qui ante vestibulum jacet, per tuam te benignitatem obtestatur ne propter vilitatem et inopiam suam verearis ad eum accedere, Christum reverita qui figuram ejus induit, quem nosti iis qui a dexteris stant perspicue dicere: Infirmus ei pauper eram, et visitastis me: præterquam quod et est mihi, inquit, ad te sermo, qui non otiosus, scio, nec inutilis videbitur. Ille vero his egeni verbis inductus cuncta Dominae indicat. Quæ secum diu multumque considerat, quid tandem esset sibi pauper ille dicturus: rem simul viro renuntiat, et an conveniat sibi illa pauperis visitatio sciscitatur: qui mox ut ad pauperem adeat hortatur, et, Pauperes, inquit, o mulier, Deus elegit. Cum vero differret illa ac cunctaretur, et quod divinus ait David, consilium inopis erubesceret, (res enim contempta vir pauper, et si quid habeat studio dignum, multosque præcellens) Joannes sentiens appropinquantem et prope jam in januis mortem etiam post mortem humilis esse et abjectus, omnique carere honore cupiebat, ut post paullo diceretur, iterum hæc matri renuntiat: Jam ultimam in eo peregrinationem. Te vero, si me jam aspectu non dignaris, sera tandem et inutilis subibit poenitudo. Tunc mater multa ratiocinari, num quid sibi tandem necessarium esset dicturus: ipsum enim eam cor quodammodo feriebat, sollicitam an de carissimo filio sibi pauper quidpiam posset nuntiare.

matrem ad se
evocat :

Matth. 25, 36.

Psal 13. 6.
cunctantem,
iterum rogari
curat ut ve-
niat :

20 Imperat ergo quibusdam ministrorum ut pauperem ex tugurio abstractum ad se adducant. Adductus ad eam Joannes, jamque proximus matri filius, desiderantem vicissim desiderans, mutuo oculorum conjectu salutantem resalutans; adhuc tamen continebat linguam et animum, et naturæ impetum reprimibat. Magnus profecto et admirabilis animus. Deinde humili voce ac specie: Quæ a vobis, inquit, in me pauperem et peregrinum collata sunt, ea ad communem Dominum scitis pertransire; ipsius enim hæc vox est: Quodcumque feceritis uni de fratribus istis minimis, mihi fecistis. Quoniam vero jam mihi vitæ finis instat, ultimum hoc a te petere coram Deo omnium scrutatore ac teste volo: Ne aliis me mortuum funeralibus, neu in alio me loco sepelias; sed his ipsis, ut nunc sum, laceris pannis involvi patiaris ibique tumulari, ubi tugurium meis ipse manibus construxi. Assensa est mater, fidemque ei certam dedit, nequaquam se matrem rata. Hoc enim illius providerat mens, ad fidem faciendam occasionem arripere priusquam agnosceretur.

adducitur
ad eam :

Matth. 25. 40.

petit in laceris
suis vestibus
et tugurio se-
peliri :

21 Hæc igitur pauper spiritu obtestatus et consecutus, dat ipsi Evangelium: Sit hoc vobis, inquit, tibi ac Domino meo conjugi tuo, tutum in hac mortali vita præsidium, et futuræ pignus salutis. Libenter ac benigne id mater ab eo accepit. Mirabatur vero vehementer unde et quomodo tale quid pauperi illi obtigisset. Cum igitur sus deque librum versaret manibus: Valde, inquit, hic similis est ei quem olim Joanni comparavimus: et simul in mentem revocavit filium; dolorque innovatus est, atque eum affectuose inclamabat, et validius incendebat luctum. Et nec sic Joannes naturæ succubuit, ut familiam confiteretur. Sero igitur et vix seipsam colligens mater, ad conjugem suum se confert, donum ostendit; atque admodum similem hunc carissimi sui libro esse ait,

dat matri
Evangelia :

vel

vel eundem certe quem ei curarint. Ut eum ille vidit, illico agnovit, commotumque ei contremuit cor, et, Hic ille est, o mulier, ait, et nequaquam alius; sed idem ipse, quem nos aliquando carissimo filio comparavimus. Sed pauperem illum adeamus, et quæramus, unde et quomodo hunc sit consecutus, quantumque fluxerit temporis ex quo dominus ejus effectus est. Cito enim et aliud, quod inquirimus, ex ipso intelligemus.

CAPUT VI.

Manifestatio sui. Obitus. Sepultura.

Continuo igitur ad Joannem accedentes interrogant, discutiunt, juramento adstringunt, ut cuncta sincere aperiat, et nihil ipsos celet. Ille finis jam propinquus, atque ita præventus, maxime cavens ne perjurio caperetur, alte ac flebiliter ingemiscens, atque in lacrymas effusus, vere affectionibus humanis fortior, latentem ipsis Joannem detegit: Ego sum diu vobis quæsitus, inquit, Joannes; atque hoc Evangelium ipsum illud est, quod vos circa meum a vobis discessum petenti comparastis. Quibus pater et mater intellectis, accurate filii indicia oculis observant, certoque ipsum ex vultu, voce, aliisque signis agnoscentes, pene linquebantur animis, lætitia simul et luctu immenso oppressi; lætitia quidem, quod sic expetitur sibi reperissent; dolore vero, quod simul ac reperissent, e mediis ipsum manibus amitterent.

23 Itaque extremum illum jam complexi, eique circumfusi, magno eum affectu inclamabant complorantes: O expetite multum, inquebant, ac luctuose nobis fili! o viscerum dissolutio! o parentum vulnus! o aculeus medio cordi penitus infixus! ut nobis jam repertus acerbius, quam prius amissus animum sauciasti! Tunc enim ablandiebatur aliqua nobis spes reditus, et vehementia doloris spei dulcedine leniebatur; nunc autem et ipsum tollis nobis spei solatium, ac si ideo repertus fores, ut nos amplius excruciares, utque solum ostenderes desperatum tuum reditum. Utinam tacitus mortuus esses! utinam moriens ut vivens, sic latuisses! Sic enim non acutiorem nobis affectum fecisses; non latius infixisses vulnus. O inventio jactura infortunatio! O expetiti conspectus, cupidos frustrati! Oportebat certe vel a reditu statim agnosci, ut esset occasio lætitiae; ne dolorem dolor, sed voluptas aliqua exciperet; vel ignotum mori. Jam vero etiam animi pendemus, utrum prius deceat, reditu lætari an mortem deplorare. O nos miserrimorum miserrimos! Quomodo, quem ubique terrarum quærebat, hunc in manibus habentes expulimus? O siderum orbis! o omnium inspector sol, tale videre sustines spectaculum? Quæ gemituum acerbitas, qui fontes lacrymarum ad tantum sufficient dolorem? Oportebat fili, et parentes discessus comites tibi accipere, ut et viæ munus haberemus carissimi societatem, et quos non exiguo tempore lætitia de te sperata privasti, lacrymis etiam liberares pro te fundendis. Nunc autem quis lapis, quod ferrum, qualis natura usquam tantum mali pondus feret?

24 Et ii quidem hæc et alia, quæ affectus suggererat, filio circumfusi loquebantur, ac lamentationem ad horas quatuor protrahabant. Ad ipsum vero paulatim mors accedens sensum eripuit. Mox et ipsam, præclarus victor, animam inter parentum caras manus efflavit. Urbem autem universam nova quædam et varia invasit affectio, voluptas, admiratio, lacrymæ. Gaudebant super adolescentis præclari inventionem: mirabantur invictam longanimitatem pugilis: lugebant cum parentibus optatissimi filii mortem.

25 Mater denique mandata filii oblita, aut certe amore erga ipsum victa, mox eum laceris illis pannis exuit, nitida induit veste ac splendida: at statim membrorum eam paralytis invasit, castigante facinus filio. O ferventem erga Christum amorem; quod et ipsa certaminum symbola proper eum multo cariora

athletæ, quam mater ipsa, fuisse videntur! Pater igitur conjugem sic constitutam cernens, filii mandata ei revocat ad memoriam: et simul atque filius pretiosis exutus vestibus, consuetis indutus, mater paralyti expedita est. Ita filius parentum quodammodo censor et admonitor fuit; significante ut videtur Deo, non parentum modo jussa filiis observanda, sed etiam parentibus filiorum morientium petitiones, quando eæ ad Dei honorem pertinent.

26 Sepultus est ergo strenuus luctator in ipso tugurio, uti petierat. Sciebat enim talem humilitatem longe facilius, quam eximiam claritatem ad superna pertingere tabernacula. Templum deinde ei a parentibus exstructum est, omniaque ejus gesta ab ingressu in monasterium, publice innotuere.

27 Post hæc ejus quoque parentes rebus suis optime ordinatis vita excesserunt, facultatum suarum parte templo consecrata, parte in egentes erogata, ut arbor ipsa etiam aliquid haberet fructui suo consentaneum, ad gloriam Dei et Patris Domini nostri Jesu Christi, cui debetur omnis honor, imperium, magnificentia, ac majestas, nunc et semper et in secula seculorum, Amen.

ALIA VITA

*e MS. Græco versa a Card. Sirleto,
edita a Lipomano et Surio.*

CAPUT I.

*S. Joannis educatio, desiderium vitæ
monasticæ.*

Viri justi et perfecti vitam, honeste, pure, et cum virtute actam, vobis qui concordēs in hunc locum convenistis, narrare in animo habeo: vixit enim ille temporibus nostris. Qui cum hujus vitæ negotia singulari sapientia, et in Christum fide ac pietate contempsisset, cœlestia bona consecutus est. Res ipsa cujusmodi sit, narratione hac explicabitur.

2 Fuit in urbe Roma vir quidam valde dives, et dignitate illa præditus, qua ii sunt, qui exercitus ducunt. Nomen viro illi erat Eutropius: ejus autem conjunx Theodora vocabatur. Is habuit tres filios, e quibus duo civilibus magistratibus ab ipso occupati erant. Qui vero natu erat minor, Joannes appellabatur. Eum ad litteras discendas pater magistro tradidit. Itaque cum primas eruditionis litteras didicisset, ad Rhetoricos et Philosophicos libros cognoscendos se traduxit. Cum vero duodecimum annum ageret, et omnia fere perfecte didicisset, eo quod boni et elegantis ingenii esset puer; cumque Christi fidem servaret, præter cetera sanctis ecclesiis vacabat, neque horam unam a libris discedebat, ita ut Grammatici homines adolescentuli perseverantiam obstupescerent.

3 Quodam autem die Abbas quidam e superioribus partibus ex venerabiliorum monasterio, qui vocantur Acœmeti, eo quod numquam cubare soliti sunt, cum votum fecisset, ut Hierosolymam proficisceretur, venit in eam domum, in qua Joannes docebatur, et eos qui illam habitabant, exoravit, ut apud ipsos diversari posset. Ejus viri habitum, et exercitationis institutionem, cum B. Joannes vidisset, a sancto Spiritu inflammatus, cœpit ab eo quærere, undenam esset, quo iret, et quænam foret exercitationis ratio, quam monasterium illud, e quo discesserat, teneret. Monachus igitur ille a puero interrogatus, omnem vitam et exercitationis regulam enarravit. Patefecit autem et res suas, quod scilicet devotionis causa Hierosolymam proficisceretur, ut illic Deum oraret, et sancta loca veneraretur, ac rursus in sanctum monasterium, e quo discesserat, rediret.

4 Hæc cum Joannes audivisset, manu apprehendit monachum illum, et seorsum duxit, ac jurejurando valde horribili eum adstrinxit, ut postquam iter illud perfecisset, ad eum rediret; ut secum una ipsum ad sanctum

antiqua lacerna reddito sanatur.

Templum ei extruitur.

Parentes sua omnia in pias causas expendunt.

pater librum olim filio datum agnoscit.

Aperit parentibus, quis sit:

flebiliter parentum vocibus excipitur:

moritur.

Mater pretiosa eum veste induens, paralyti percutitur:

S. Joannes nobilibus parentibus ortus,

studet litteris et pietati:

colloquitur cum monacho Acœmeto:

desiderat fieri monachus:

sanctum illud monasterium duceret. Tunc dicebat illi B. Joannes : Audi, quæso, mi Abba, et mei commiseratio te tangat. Nam parentes mei, cum me præter ceteros fratres, et alios omnes domesticos diligant, et eruditionis ac doctrinæ litteris plurimis me instituendum curent, cogitant ad magnum aliquem dignitatis gradum me extollere. Ut enim dicit Dominus et pater meus, vult me provehere ad dignitatem aliquam, quæ major sit, quam gradus ille est, quem Tribuni militares obtinent. Post hæc omnino me nuptiis copulare in animo habet. Sed ego partim in sanctam ecclesiam veniens, partim ex iis, quæ legi, et mecum ipse cogitavi, res omnes, quæ in hac vita sunt, vanas esse cognovi, et illum solum saluum esse, qui hujus vitæ rebus contemptis, constanter in isto vestro habitu Christo servit. Quamobrem a te supplex peto, Domine, ut me ducas, et in illo sancto monasterio connumeretur. Hæc cum audivisset monachus ille, jurejurando se rediturum promisit, et eum secum una in monasterium ducturum.

Librum Evangeliorum petiit a parentibus :

5 Cum ita igitur inter se convenissent, uterque in suam viam abiit. Cum vero monachus ille discessisset, hæc secum B. Joannes dicebat : Interea hoc primum faciam : a meis parentibus sanctum Evangeliorum librum petam, ex quo Christi traditiones ediscam, et quomodo possim ea facere, quæ Christo grata sunt. Itaque parentes adiens : Non possum, inquit, præ pudore in gynasium ire, cum omnes, qui mecum una litteras discunt, postquam res illas expedierint, quæ in gymnasio exercentur, secum habeant Evangelia, et sedentes ea legant : at ego talis sum, quasi unus ex iis, qui parentes non habent, cum Evangeliiis caream. Itaque supplex a vobis peto, Domini mei, ut mihi quoque jubeatis Evangelium dari, quo et ipse illud in manibus meis habens ediscam. Hæc cum ejus mater audivisset, valde lætata est, quod ejus filius tanto discendi studio teneretur, et cum viro collocuta, Age, inquit, Domine mi, cura, ut talis Evangeliorum liber conscribatur, et filio nostro detur, qui non solum litterarum figuris, et his quæ intus scripta habuerit desiderium filio commoveat, sed etiam ipsius conglutinatione et exteriori specie ita pulcher sit, ut ejus desiderium magis excitet. Statim vero ejus pater jussit aurificem vocari, eique dixit, ut tantum pecuniæ sumeret quantum satis esset ad Evangeliorum librum filio conglutinandum. Aurifex igitur cum quingenta numismata, et pretiosos lapillos ac margaritas sumpsisset, librum Joanni conglutinavit. Cum vero Evangelium ipse Joannes accepisset, et in manibus teneret, studiose illud didicit, expectans quoad monachus, de quo supra dictum est, reverteretur.

CAPUT II.

Fuga ad monasterium Acoemetorum.

Statuit cum monacho clam discedere :

Intervallo temporis monachus ille reversus est, quemadmodum se facturum promiserat. Quem cum vidisset Joannes, valde gavisus est, et occurrens animo admodum læto, eum amplexus, his verbis affatus est : Domine mi, parentum meorum affectum et nimiam ipsorum in me benevolentiam nemo scit ut ego ipse. Novi enim matrem meam præcipue talem in me esse, ut si quid hujusmodi præsenferit, lacrymis suis propositi mei cursum impediat. Itaque te precor, ut tacite discedamus, ne quis id sciat, quod facimus. Tum monachus : Faciamus, inquit, fili, quod vis : votis enim tuis Deus satisfaciet. Itaque Joannes secum ducens monachum illum, ad fluminis ripam accessit, et naclero quodam invento, ait : Rogamus te, frater, ut liceat nobis navigium tuum conducere, quo ad eorum monasterium, qui Acoemeti vocantur, nos vehas. Quibus ille : Ego, inquit, propterea hic sedeo, ut onus aliquod capiam, et navigium meum impleam, centumque nummi sint ipsius merces. Tunc Joannes dixit : Expecta frater usque ad

tertium diem, et a me navigium conducetur. Cum ita inter se convenissent, discesserunt. Tuncque Joannes dixit monacho : Multa erit merces, qua navigium hoc conducitur : illud autem consilium valde placet, ut rationem ineamus, qua parentes discessum meum non impedian. Ibo igitur, et aliqua ficta excusatione a parentibus meis petam, ut mihi pecuniam largiantur : ea vero navigium conducemus. Tum monachus : Vade fili : Dominus dirigat omne tuum consilium bonum.

quærit navigandi opportunitatem :

7 Venit igitur Joannes, et matri suæ dixit : Mater mea Domina, quæ ab initio ita me educasti, ut paucae admodum matres filios suos educarunt, et propter summam tuam in me benevolentiam, quicquid ipse optavi, mihi præstitisti; unum est, quod præterea ego a te ac patre meo peto, idque vestræ gloriæ causa exopto. Ad hæc mater : Pete, inquit, fili, quicquid vis. Tum Joannes : Mater mea Domina, omnes pueri, qui sunt in gymnasio, non semel tantum atque iterum, sed sæpius me in convivium vocarunt : ego cum illos similiter accipere non valeam, in gymnasium ire non possum : ita pudore multo perfundor. Atilia : Expecta, fili, hodiernum diem, et ego patri tuo persuadebo, ut tibi det pecuniam, qua invitare possis, quoscumque velis. Hæc dixit mater, et absente filio, singula viro suo narravit, quæ a Joanne acceperat. Cui vir : Demus, inquit, illi centum aureos nummos, et puerum qui eum custodiat et observet, ne quo modo adolescens proclivior evadat, et in sordidum ac turpem aliquem usum pecuniam conferat atque consumat. Placuit utrique consilium illud.

pecuniam in naulum necessariam a parentibus extorquet :

8 Cum igitur Joannem accersivissent, dederunt illi pecuniam, et puerum custodem. Joannes vero, acceptis centum illis aureis nummis, ea re valde gaudens, ad monachum venit una cum puero illo, et ait : Mi Domine, hic homo meus est : ipse tecum hic manebit : ego vero ad socios meos adibo, ut ab ipsis audiam certum diem, quo illos in convivium accepturus sim. Abiit igitur, et secum habens pecuniam, navigii dominum adiit, ac dixit : Rogo te, frater, ut mihi et monacho tantum navigium loces. Cui navigii dominus : Dixi, inquit, tibi multa mercede navigium conduci : quod si expectetis, vos una cum reliquis oneribus accipiam. Tunc illi Joannes : Accipe a me mercedem tuam, modo nos salvos pervehas. Hoc cum dixisset, centum nummos aureos ei numeravit. Quos cum daret : Rogo, inquit, te frater, ut cælum ipsum bene inspicias, cumque is ventus flare incipiat, qui ad nos vehendos idoneus esse possit, tunc in navigio tuo stans, nos ipsos nutu voces : suspectos enim habemus quosdam homines, et fuga uti volumus. Tum ille centum aureis nummis acceptis, valde lætatus, dixit : Vade, Domine mi, et securus esto, quod vos incolumes perveham. Abiit igitur Joannes, et monacho rem narravit clam puero illo, quem pater custodem apposuerat.

navigium conducit :

9 Post aliquod temporis intervallum, Joannes monacho, et puero dixit : Eamus ad fluminis ripam, eo quod intra duos dies futurum est, ut ego sodales meos in convivium accipiam, unde boni alicujus piscis obsequio indigemus. Cum igitur eo venissent, Dei voluntate factum est, ut ventus navigationi accommodatus flare cœperit. Itaque naclerus e navigio ipso crebris nutibus illos vocabat. Cum vero puerum ipsum, si ibi maneret, latere non possent, ei dixerunt : Abi puer in gymnasium, et vide, quid adolescentes illi faciant, et redi huc, ubi nos invenies. Abiit puer. Joannes vero et monachus navigium conscenderunt, et illinc navigantes, ad sanctum illud monasterium incolumes vecti sunt.

clam aufugiunt custodem a se dimisso.

CAPUT III.

Vita monastica. Desiderium revisendi parentes.

Narravit autem monachus ille Fratribus totum id, quod

quod verum erat, et quanta esset pueri fides. Quem cum Archimandrita inspexisset : Nimium, inquit, adolescens es, o fili : nobis autem mos est, ut qui monasticam vitam profiteri velit, quadraginta dies apud monasterium maneat, et cum exercitationis nostræ regulam consideraverit, ita tondeatur. Ad hæc Joannes : Obtestor te purissimam Trinitatem, ut hodie me tondeas, quoniam isto Angelico habitu indui vehementer cupio ac studeo. Tunc Archimandrita puero illi benedixit, cumque eum totondisset, habitu induit. Ipse vero multo studio et animi alacritate, exercitationi monasticæ vacabat, Deum ipsum nocte et die precans. Mansit autem annis sex in monasterio illo, et omnibus qui illic erant, exemplo fuit, quo pacto humilitatem exercere, ac Deum ipsum orare deberent.

11 Talem autem continentiam sibi præscripsit, ut nihil aliud gustaret, nisi pretiosum Christi corpus et sanguinem, ita ut Archimandrita ille miraretur, ac diceret : Tu quidem adhuc puer multum laboris tibi ipse imposuisti : itaque corpus tuum imbecillius efficitur, quam ut divinæ gloriæ ministerio sufficere possit : continentia enim, jejunium, et vigiliæ multæ ipsum corrumpunt.

12 Jam vero bonarum rerum hostis diabolus, cum adolescentis illius studium multum et sancti propositi cursum intentum videret, vehementer contra illum furere cœpit. In quem cum acerbissime affectus esset, et generosam ejus mentem et cogitationes superare, et a Christi spe remove non posset, talem mœrorem, et tantum parentum desiderium in ejus adolescentis mentem injecit, ut nocte et die de illis cogitaret, et ante oculos haberet, quanto comitatu ac servorum ministerio parentes uterentur : denique omnem vitæ hujus fallaciam ac vanitatem propositam habebat. Itaque multis jejuniis, vigiliis, et nimio parentum desiderio factum est, ut ejus corpus non caro, sed instar umbræ tenue videretur. Archimandrita vero cum adolescentem ita extenuatum atque afflictum vidisset, ut jamjam e vivis excessurus putaretur : An non tibi dixi, inquit, fili Joannes, Deum ipsum hoc tantum a servis suis postulare, ut eum pro viribus colant ? Tu vero supra vires tuas ista exercitatione utens, teipsum nimis extenuatum et gracilem reddidisti. Ad hæc Joannes : Scito, Pater, non jejuniis me domari, sed peccata mea impedimentum mihi afferre. Multis enim abhinc diebus bonarum rerum inimicus diabolus cor meum conturbavit, et parentum ac videndæ familiæ meæ desiderium animo meo suggessit : neque perditus hic hostis illud videt, quod, Deo meo volente, et vestris precibus mihi opitulantibus, quamvis ad videndos parentes meos profectus fuero, ipsum tamen concubabo, et ejus conatum imbecillum atque inanem esse ostendam. Tum illi Archimandrita : Nonne, inquit, fili, tibi dixi, cum primum monastica professione initiari voluisti, nostræ exercitationis certamen magnum, et laborem multum esse ? Hæc cum dixisset, et adolescentis caussa lacrymatus esset, ei benedixit.

13 Postero autem die Joannes Archimandritam adiit, cumque ad ejus pedes se abjecisset ipsum rogavit, ne sibi succenseret, sed pro se Deum precaretur, et concederet abire, et parentes videre, eaque ratione diabolus, Domino adjuvante, conculcare. Archimandrita cum omnes Fratres, qui erant in monasterio illo, congregasset, et attentis precibus pro adolescente illo Deum oravisset, cum gemitu et lacrymis, Vade, inquit, fili, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, et tecum una venientem habeas Dominum Jesum Christum, qui te ducat in via ista, prout ipse vult. Joannes vero cum e terra surrexisset, Fratres omnes obeundo, genibus flexis, petiit a singulis, ut extensis manibus illi benedicerent : et ita eos salutans, Salvi estote, inquit, omnes Patres et Fratres : salva esto laudabilis et sancta societas;

quæ me bene suscepisti : ego omnino vestro tecto indignus sum.

CAPUT IV.

Reditus ad ædes paternas. Habitatio sub tugurio.

Cum igitur a sanctis illis Patribus Deo commendatus esset, exiit e monasterio illo, et ab ejus janua longius progressus, se convertens, et sanctum monasterium adspiciens, tristem atque acerbum gemitum emisit, et flexis genibus, Deum ipsum sic oravit, ut ejus lacrymæ in terram defluerint : atque ita finitimam illam regionem salutavit, et lacrymas non intermittens, discessit, iterque suum fecit. Cum vero dimidium itineris confecisset, vidit inopem quemdam hominem lacera veste indutum, cui dixit : Salve, frater, et viæ comes. An placet, ut una iter faciamus ? Maxime, inquit ille, gratum mihi hoc est. Cum vero una iter facerent, Joannes ait : Video te, frater, vestem tam laceram habere, ut illam ferre non possis : te igitur rogo, ut veste ista te exuas, et meam capias : ego autem tua me induam. Cumque ad locum quemdam venissent, vicissim se salutantes, singuli viam suam aggressi sunt.

15 Cum vero Joannes eo venisset, unde parentum suorum ædem e regione prospiciebat, seipsum in terram dejecit, et Deum ita precabatur : Domine Jesu Christe, ne derelinquas me. Cumque ad multam noctem parentum suorum januam adiisset, rursus in terram prostratus ac lugens, Deum ita precatus est : Domine Jesu Christe, en parentum meorum domus, quam mihi ostendisti : sed ne a gratia tua decidam, da mihi, quæso, ut superato diabolo, hoc in loco bene moriens, non amplius tentationem aliquam patiar. Mansit itaque illic tota nocte illa.

16 Ut vero dies illuxit, atrii fores patefactæ sunt, ut solebant, eo quod ejus parentes paullo post egresuri essent. Exiit autem familiæ Præfectus, qui cum ipsum lacera veste indutum vidisset, Quis, inquit, tu es, et undenam, et quare cum talis sis, huc accedere ausus es ? Discede isthinc, quoniam domini mei egresuri sunt. Tum Joannes : Quæso, Domine, ut misericordia me prosequaris : sum enim homo pauper. Sine igitur me in hoc angulo manere, (nihil enim mali facio) atque hujus rei mercedem a Deo ipso expecta, si me pauperem ad hujus atrii fores manere permittas. Permisit ille, et abiit.

17 Exierunt autem ejus parentes in atrium. Quos cum Joannes vidisset, totus lacrymis repletus est, ac secum dixit : En diabo, et parentes meos, Deo ita volente, adspexi, et sagittas tuas ardentes contemno, Christi ope adjutus. Ac rursus dixit, Domine Jesu Christe, ne derelinquas me. Et manebat in illo angulo. Cœpit autem ejus pater e mensa sua cibum illi mittere, dicens : Hujus pauperis patientia multa est : quippe qui in tantis pluviis, et multa glacie tam patienter ac fortiter in hoc atrio commoratur. Potest Deus ipse per hominem hunc nobis salutem afferre. Omnino enim propterea huc missus fuit homo iste, ut et nos per illum salutem assequamur.

18 Exiens autem domo quodam die mater illius, cum eum ita abjectum vidisset, indignans substitit, quod tamquam horrendum aliquid videre sibi visa esset, et ad pueros suos conversa : Auferte, inquit, isthinc hominem istum, quod non possum illo sic jacente transire. Statim igitur servi hominem illum vi pertraxerunt. Cum vero aliquantulum a foribus illis longe abesset, manebat illic neque aliquo discedebat. Egredienti autem aliquando familiæ Præfecto : Rogo te, inquit Joannes, quemadmodum initio misericordia me persecutus es, ita et nunc parvum aliquod tugurium mihi construas, ut a glacie defendi possim, neque a vestra domina unquam videar. Hæc cum ille audivisset, nihil moratus, parvum quoddam tugurium ei composuit : in quo manebat, Deum orans. Ei autem

Abescit a monasterio flens :

mutat vestem cum paupere :

jacet ad fores domus paternæ.

moratur in angulo atrii :

a patre patientiam ejus mirato cibos accipit :

jussu matris longius removetur :

tugurium sibi extrui petit :

pater

Fondetur, et habitu monastico induitur :

mira abstinentia vivit :

tentatur parentum desiderio :

indicat tentationem Archimandritæ,

obtinet ab eo facultatem discedendi,

petit benedictionem a singulis Fratribus.

A Christo sibi
apparente
mortem in-
stantem intel-
ligit :

pater quotidie cibum mittebat. Verum quæ a patre mittebantur, pauperibus ipse distribuebat, ex eis non edens, neque bibens, ita ut omnes pauperes ad eum currerent, et ab illo nutrentur. Itaque ejus corpus sic extenuatum erat, ut ossium compages numerari possent : tanta continentia se affligerat.

CAPUT V.

Manifestatio sui. Mors. Sepultura.

A Christo sibi
apparente
mortem in-
stantem intel-
ligit :

Tertio autem post anno, cum benignus Deus multum ejus laborem adspexisset, eumque virtutis exercitatione perfectum vidisset, apparuit ipsi et dixit : Salve Joannes, qui revera hoc nomine appellaris : eo enim, quod fecisti, te illi Joanni, qui virgo fuit, similem ostendisti : nam cum omnia dereliqueris, me secutus es. Tuæ igitur exercitationis tempus, et laborum tuorum certamen completum est. Post tres dies ad me venies, ad illam justorum hominum requiem. Experrectus autem Joannes flere cœpit, et Deum ita precari : Ago tibi gratias, Domine Deus, quod me indignum hominem illa justorum requie dignum facere velis : sed memento, quæso, et parentum meorum, et ipsos misericordia prosequere, illorum peccata non reputans, sed delens, quoniam solus tu clemens es et misericors.

ad se secundo
matrem ad-
vocat :

20 Cumque has preces complevisset, prædictum familiæ Præfectum ad se accersitum, sic affatus est : Quemadmodum ab initio usque ad hanc horam misericordia me prosecutus es, ita, quæso, et nunc facias. Unum est, quod a te peto, ut meis verbis dominæ vestræ significetur. At ille : Age, inquit, dic, si quid vis. Tum Joannes : Eas igitur, et illi hæc dicas : Pauper ille, quem ad fores jacentem expellere jussisti, per me a te petit, ne superbo animo pauperem inopem despicias, Jesum Christum Dominum respiciens, sed patienter digneris ad eum accedere, quippe qui habet quædam tibi dicere. Abiit ille, et dominæ suæ nuntiavit quæ a Joanne acceperat. Tum illa : Num, inquit, aliquid est, quod pauper iste mihi habeat dicere, quæ non possum ad eum accedere, neque ipsum adspicere? Virum autem suum adiit, et ipsi hæc significavit. Cui ille dixit : Abi uxor mea, et pauperem ne despicias : pauperes enim Deus elegit. At illa adhuc iter suum differebat. Rursus Joannes ad eam misit, qui ejus verbis diceret : Post tres dies ego moriar : at tu si huc venire, et me videre nolueris, postremo teipsam pœnitebit. Illa cum de ejus morte audivisset, exiit, et pueris suis præcepit, ut pauperem illum ad se ferrent.

Matth. 25. 40.

21 Ille vero cum esset contectus, agnoscere non poterat, sed hæc dixit : Merces tua, o Domina, completa est, sicut Dominus dixit in Evangeliiis suis, quo loco ait : Quæcumque feceritis uni ex istis fratribus meis minimis, et mihi fecistis. Ego vero, ut pauper

et nihil habens, benedictionem quamdam tibi volo derelinquere : sed jurejurando promittas velim, te facturam quæ dixerō, et ita benedictionem accipias. Juravit illa se observaturam quæ audiret. Tum ille : Per eum, inquit, ipsum te obtestor, per quem et tu jurasti, ne jubeas me alia veste tectum sepeliri, nisi hac ipsa, quam nunc habeo : et in hoc ipso loco, ubi tugurium meum est, facias me humari : quoniam neque aliis vestibus, neque nobiliore aliquo loco ego dignus sum. Hæc cum dixisset, illi Evangelium tradidit, ac dixit : Hoc tibi in hac vita propugnaculum, et illius futuri ævi bonum tam tibi, quam Domino meo viro tuo sit viaticum. Illa cum Evangelium accepisset, undique illud versans, ait : Simile Evangelium hoc illi est, quod olim Dominus meus filio nostro dedit. Cucurrit igitur, et viro suo librum ostendit. Quem cum ille agnovisset : Vere, inquit, Evangelium illud hoc est, et non aliud. Sed undenam ipse hoc habuit? Par est illum interrogare, ubinam sit filius noster Joannes.

petit iisdem in
vestibus, et
loco tugurii
sepeliri :

dat matri
Evangelium.

22 Cum igitur ad ipsum venissent, dixerunt : Obtestamur te per purissimam Trinitatem, ut nobis vere dicas, undenam Evangelium hoc habueris, et ubi sit filius noster Joannes. Ille cum lacrymarum vim ferre non posset : Ego, inquit, sum Joannes filius vester : ego sum multarum lacrymarum vobis causa. Evangelium hoc illud est, quod vos mihi dedistis. Sed Christum meum desiderans, suave illius jugum portavi. Hæc cum parentes audivissent, ad filii colium se abjecerunt, et ab hora prima usque ad sextam ita fleverunt, ut omnes, qui urbem habitabant, una cum illis filium agnitum fleverint. Ut vero ejus recta et sancta institutio, nulla vitæ hujus perturbatione macularetur, illius Spiritus, quem loquentem in se habebat, ope adjutus, animam suam Deo reddidit.

et se filium
ejus esse con-
fitebatur :

moritur.

23 At ejus mater oblita quod juraverat, laceratis vestibus illum exiit, et aureis induit : quibus cum ille indutus esset, repente mater paralytica effecta est. Cum vero ejus pater verba illius memoria repeteret : Servetur, inquit, quod sancti nostri filii voluntas postulavit. Cum igitur aureis vestibus eum exuissent, laceris illis induerunt, quas antea habere solitus fuerat. Quo facto, statim ejus mater sanata est. Illius autem sancti viri reliquias in tugurio illo parentes condiderunt, et sacram ædem illic ei construxerunt, omniaque bona sua sacro illi templo dedicarunt. Cumque multas pecunias in peregrinorum ministerium contulissent, in pace diem suum obierunt. Hæc fuit Joannis institutio, hæc vita, et sanctæ ipsius exercitationis ratio. Hic, inquam, cum diabolus conculcasset, supernæ vocationis braviō dignus effectus est, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria sit et imperium in secula seculorum, Amen.

Mater aureis
vestibus eum
induens, fit
paralytica :

restituens la-
ceras sana-
tur.

Templum ei
struitur.

DE SANCTO MAURO

ABBATE GLANNAFOLIENSI, IN GALLIA.

ANN.
DLXXXIV.
XV JANUARI.

Quem S. Benedictus instituerat, sanctissimisque legibus fundarat Ordinem, S. Maurus ejus discipulus præcipue propagavit : nam per eum ejusque discipulos, ut in *Chronico Cassinensi* scribit Leo Ostiensis lib. 1, cap. 2, omnis ordo et regularis disciplinæ norma, quæ per sanctissimum Patrem Benedictum in *Cassinensi monasterio* fuerat constituta, per totam Galliam diffusa ac disseminata est. Eum Benedictini officio duplici venerantur XV Januarii; quædam Ecclesiæ, ut Parisiensis, semiduplici. Nomen omnibus Martyrologiis inscriptum est. Breviter de eo *Usuardus* : In territorio Andegavensi S. Mauri Abbatis, addunt quædam, etiam perantiqua, MSS. discipuli B. Benedicti Abbatis. At Romanum, cui con-

S. Mauri na-
talis,

sonant multa et manu exarata et typis cusa : In territorio Andegavensi B. Mauri Abbatis, discipuli S. Benedicti, cujus disciplinis ab infantia eruditus, quantum in eis profecerit, inter alia quæ apud eum positus gessit (res nova et post Petrum fere inusitata) pedibus super aquas incedens patefecit. In Gallias inde ab eo directus, constructo ibi celebri monasterio, cui quadraginta annis præfuit, miraculorum gloria clarus in pace quievit. Celebrant eum quoque Beda vulgatus, Ado, Petrus de Natal. Bellinus, Maurolycus, Galesinius, Canisius, Felicius, et reliqui.

2 Vitam ejus S. Faustus, testis oculatus, litteris tradidit. De eo Sigebertus de illust. Eccles. scriptor. cap. 32. Faustus discipulus S. Benedicti, ab ipso Benedicto

Vita a
S. Fausto,
scripta,

Benedicto missus ad Gallias cum Mauro, ejus monacho, vitam ipsius Mauri monachi descripsit. *Qua fide scripta sit hæc Vita, ipsiusmet Fausti testimonio patet: nam eam se Bonifacio Papæ ostendisse scribit, atque ab eo approbatam, laude dignam judicatam, suaque sancta auctoritate roboratam. Quod et Leo Ostiensis lib. 1, cap. 3, testatur: Tertio interea Bonifacio Apostolicæ Sedi præside, memoratus Faustus, qui cum B. Mauro ad Gallias perrexerat, ad prædictum Lateranense cœnobium rediit: atque a B. Theodoro (qui tunc post sanctæ memoriæ Valentinianum tertius eandem congregationem regebat) rogatus atque compulsus, historiam de vita B. Mauri signata veritate conscripsit: quam idem Papa Bonifacius approbans, sua auctoritate roboravit. Creatus Pontifex est Bonifacius XV Kal. Martias anno 606, eodemque anno, die XII Novembr. decessit. Unde patet omnino grandem natu fuisse Faustum cum hanc vitam scripsit. De eo plenius agemus XV Februarii, quo die Sanctorum Fastis adscriptus est.*

3 *Edita est ea Vita a Lipomano et Surio. Nos eam e plurimis MSS. codicibus descripsimus, e quibus alteram præfationem addidimus, sive narrationis exordium, cujus meminit Baronius in Notat. ad Martyrol. Habemus, inquit, in nostra Bibliotheca eandem Fausti descriptionem, alia tamen præfatione præposita, cujus est exordium, Postquam Divinitas etc. Inseruimus et tria capita libri secundi Dialogorum S. Gregorii, quæ a se quoque e vita S. Benedicti fuisse transscripta ipse Faustus testatur, et habebantur in MSS. monasteriorum S. Maximini Treviris, Marchianensis, S. Mariæ Bonifontis, S. Mariæ de Ripatorio, atque Ecclesiæ S. Audomari. Ceteros qui S. Mauri res gestas prosecuti sunt nihil attinet percensere, cum fere innumeri sint. Maxime obvii sunt Petrus de Natalib. lib. 2, cap. 79. Vincentius Bellovac. lib. 2, cap. 67, 68, 71, 72, S. Antoninus par. 2, tit. 15, cap. 14, § 2 et 3. Ribadeneira, Haræus, Villegas, Lippelous, Gazæus, Doubletius, Joannes Basilus Sanctorius, Trithemius, Ypez in Chronicis Benedictinis fuse, Baronius to. 7, Annalium etc.*

4 *Arnoldus Wion ex Aniciorum gente ortum fuisse Maurum tradit, patre Æquitio, ut scribendum esse contendit; citatque antiqua donationum instrumenta, quæ non vidimus: sigillum Æquitii, quod profert, haud facile nobis genuinum esse probaverit.*

5 *De ætate S. Mauri magna controversia est, quæ ab anno obitus S. Benedicti pendet, quem inquiremus 21 Martii. Nam quem Faustus signasse characterem visus est, scribens pridie Paschæ decessisse, is maxime intricatus est. Fuit in vivis, cum Gothorum regnum capessivit Totilas anno 541. At post eum annum in XII Kal. Aprilis non incidit vigilia Paschæ usque ad 604. Unde necesse est vel non obiisse sanctissimum Patriarcham XXI Martii, vel alium quempiam tunc Cyclum ab iis observatum, nam memoria lapsum Faustum, verisimile non est; quamvis enim labili memoria sint senes, tamen vetera vivacissime meminerunt: et potuisset ab iis quibus hæc narrabat, refelli. Baronius ita Mauri ætatem colligit: Oblatus est a patre Eutychio S. Benedicto anno a Christo Domino quingentesimo vigesimo tertio, mansitque apud eum annos viginti: deinde ab eo est missus in Gallias: ubi cum annum quadragesimum primum ageret, qui erat annus quadragesimus primus ab obitu S. Benedicti, migravit ad Dominum. Est autem is annus Christi quingentesimus octogesimus quartus.*

VITA

Auctore S. Fausto ejus æquali,

ex multis veteribus MSS.

PRÆFATIO AUCTORIS.

Faustus, famulorum Christi famulus, omnibus monachis, qui sunt in Oriente et Occidente, Meridie

et Septentrione, et fidem, quæ secundum pietatem est, una nobiscum in Domino retinent, gratia, misericordia, pax et propitiatio a Deo Patre omnipotente, conditore omnium; et ab Jesu Christo unico filio ejus, Domino, Redemptore ac Salvatore nostro; atque a Spiritu sancto, illuminatore et vivificatore animarum nostrarum.

2 Cum a parentibus meis omnipotentis Dei servitio nutriendus, secundum regularis normam institutionis, septennis B. Benedicto in ejus sanctissimo cœnobio, quod idem totius sanctitatis vir in Cassino ædificaverat castro, traditus fuissem, juxta miserantis Dei pietatem, qua et velle et operari in nobis perficit, pro bona voluntate, gratuita nos et omnipotentissima miseratione ut velimus præveniens; ac misericordissima gratia, ne frustra bona, quæ inspirare dignatur, aggredi conemur, subsequens; quin magis, ut recta in illum fide credentes, atque in bonitate et simplicitate cordis de illo sentientes, pro his quæ ipse tribuit et immittit, præmia nos æternorum ab eo recipere speremus gaudiorum; si tamen propositi nostri et fidei rigorem ad finem usque firmum ac inconvulsum servemus. Postquam autem, ut ipsi superno placuit opifici, annos puerilis ætatis emensus sum, et uti jam liberæ facultatis cœpi permissione; ex integro me pro viribus, uti licuit posse tunc et scire, monasticæ mancipavi observationi: adeo ut ne momento quidem visioni beatissimi et sanctissimi Benedicti disjungi ullo modo vellem; sed semper ejus Deo placita, et hominibus imitanda instrui doctrina, ac radiantibus ædificari exemplis, ardentissimo desiderabam amore.

3 Cernens itaque beatissimus Pater me per omnia salutis propriæ, et regulari institutioni operam dare, multis sæpissime argumentationibus propositum animi mei a nisus est experiri, etiam de his, quæ ipse homini omnibus modis impossibilia ac importabilia esse sciebat. Sed ubi per gratiam omnipotentis Dei, qui omnes homines vult salvos fieri, me paratissimum atque promptissimum ad omne quicquid illud erat aggrediendum ac attendendum, sive etiam perferendum, esse pervidit; illico *b* specialius præ ceteris obsequiorum meorum uti servitiis cœpit, meque arcanis quibusque, et nulli pene ab eo, ut ipse asserebat, antea prorsus creditis, paterno affectu instruere, ac contra tentamenta præmunire vitiorum. Unde factum est, ut cum beatissimo Mauro discipulo suo, qui ab eo religiosissime nutritus et eruditus fuerat, quique vitæ merito, et perfectione virtutum, Magistri cooperator extiterat, me ad partes dirigeret Galliarum; quo illi aliquod solatium mea præberet cohabitatio: (ego quippe ex prioribus, qui ab eo educati primi fuerant, solus superstes eram tironibus) gratia siquidem fundandæ cœnobialem Religionis, ad tam longinquas exterasque ab eo transmissus est regiones.

4 Denique divinitatis majestas omnipotentissima, quæ omnia circumplectens et penetrans, intelligit cogitationes a longe, et novit omnia novissima et antiqua, et omnes vias singulorum prævidet; cum eidem sanctissimo Patri, suum monasterium in loco superius jam dicto ab ipso constructum, occulto suo judicio destruendum evertendumque prodidisset; et vir Domini inconsolabili pro hoc afflictione fletuque relevare ac confortare dignata est oraculo: Noli, ait, probatissime ac dilectissime Deo Benedicte, pro his quæ huic eventura didicisti loco, mœstum ullo modo gerere animum: quoniam quod semel præfixum atque decretum inscrutabili summæ Deitatis consilio est, intransibile atque irrevocabile, sine dubio patrabitur, solis tibi tuo merito cunctorum concessis habitantium animabus. Sed aderit omnipotentis quam nuperrime propitia consolatio, quæ et locum hunc in pristinum, imo in ampliorem, quam

AUCTORE
S. FAUSTO
EX MSS.

Faustus septennis filio monachus:

S. Benedicti imitator,

ab eo varie probatus,

a

1. Timot. 2.4.

b

et intime carus;

Psal. 138. 3 et 5. ab eo Cassinensibus eventura divinitus edocto,

Atque
p. 117
118
c

d e
cum S. Mauro
et aliis mis-
sus in Gal-
lias;

in Italiam re-
versus, vitam
S. Mauri scri-
bit.

probatam Be-
nifacio III
Papæ :

stylum incul-
tum excusat.

nunc videtur, tuis nihilominus meritis, restituet gra-
dum : et aliis e perinde nationibus hujus lumen re-
ligiositatis de hoc eodem irradiabit loco. Pro quo ut
interpellatus, vel potius efflagitatus fueris, extemplo
quos probabiliores in hujus grege sanctæ habes con-
gregationis, quo deposceris mittere maturato, sciens
proculdubio, quoniam laboris eorum fructus uberri-
mus, et tibi ad cumulum recipiendorum augmenta-
bitur præmiorum, et illos ad habitationem perennis
introducet beatitudinis. Hoc ergo sanctissimus Deo-
que carissimus Pater certus factus responso, mox ut
legatione d Cenomanici Antistitis conventus et e ex-
oratus est, continuo summæ religionis virum evo-
cans Maurum, cum consilio totius congregationis,
legatis eum ipsius assignat Præsulis; dans illi socios
et cooperatores, Simplicium, et Antonium, ac Con-
stantinianum; me quoque laboris eorum et peregrin-
ationis, non dico operum perfectorum, comitem
deputans.

5 Ego itaque cum longe post transitum egregii
Confessoris Christi Benedicti Magistri nostri, ope-
rum mirabilium patratoris, sepulto jam beatissimo
Mauro, et duobus comitibus nostris, Constantiniano
scilicet et Antonio, ad nostrum monasterium, ulti-
mam pene jam agens ætatem, una cum Simplicio,
juxta mandatum B. Mauri fuissem regressus; com-
pulsus ab omnibus Fratribus Cassinensis cœnobii,
de quo profecti fueramus, et præcipue a religiosis-
simo viro, ac cum honore nominando Theodoro, qui
tertius post sanctæ memoriæ Valentinianum pro-
xiori tempore Lateranensis congregationem rexit
monasterii; historiam de vita et conversatione, sive
etiam de profectione ejusdem beatissimi Mauri, nec-
non etiam de constructione cœnobii, quod Deo se
juvante, strenue atque comptissime ædificavit, quin
et de miraculis, quæ per illum Dominus ad laudem
et gloriam nominis sui operari dignatus est, quæ
et nos ipsi coram positi, oculis nostris inspeximus,
altius et ab ipsa ejus repetens infantia, scribere sum
aggressus, ad omnium ædificationem monachorum.
De veritate porro gestarum rerum et narratio-
nis, neminem ambigere suadeo, quia multo melius
de toto silere esse scio, quam aliquid frivolum con-
fictumque narrare. Denique hoc opusculum beatis-
simo Papæ Bonifacio ostendi: quod ipse sanctissimus
Pontifex approbens dignum laude duxit, suæque
sancta auctoritate roboravit.

6 Deprecor autem eos, qui hoc ad legendum sum-
pserint, ne rustico incultoque conscripta stylo fasti-
diant, sed potius veniam mihi tribuant; qui quamvis
imperitus existerem, ac nullius prærogativa litte-
rariæ artis, qua inniti valerem, essem instructus,
ea tamen, quæ per servum suum Dominus operari
voluit, et quibus ipse interfui, silentio non sum pas-
sus abscondi: præsertim cum ad hæc exaranda,
quoquo modo possem, tam fraterna caritate et de-
precatione, quam non parvi pendendo sanctorum
virorum sum provocatus imperio.

a Al. visus. b MS. Ripat. specialium. c Al. proinde. d De
hoc cap. 3, num. 26. e Al. exhortatus.

CAPUT I.

S. Mauri institutio, ardor poenitentiae.

Postquam Divinitas Domini et Salvatoris nostri
Jesu Christi, quæ miraculis per carnem coruscans,
salvationem humani generis procurare est dignata,
universo orbi Apostolorum innotuit prædicatione, et
Ecclesia Catholica ipsius sui Domini piissimo redem-
pta cruore, innumerabilem est consecrata sanguine
Martyrum, qui victrix coronati patientia, infirmio-
ribus quibusque proximis a planiorem jam fidei
disciplinam reliquere; sublimitasque ac celsitudo
quondam illa terrena et superba, in ipso quoque Im-
periali fastigio, jugo divinæ credulitatis et fidei, per
benignitatem et misericordiam conditoris et libera-

toris omnium, clementissimo ac rationabili æqui-
tatis jure est subdita; diversi longe lateque per Dei
providentiam sancti extitere viri, qui adversus mundi
Principem, divino vallati adjutorio, viriliter decer-
tantes, corporisque illecebras, et voluptates carnis
desiderio æternorum abdicantes præmiorum; tam
virtute signorum potentissimi, quam doctrinæ spiri-
tualis scientia clarissimi, quamque omnium bonorum
operum executores effecti ardentissimi, et sua vi-
sione, et nostra adhuc ætate, recordatione simul et
veterum micant lectione monumentorum. Inter quos,
velut clarissimum sidus inter astra reliqua lucidius
rutilans, tempore b Justini senioris et c Hilderici
Regis Wandalorum, beatissimus ac egregius vir
Benedictus, facundissimus ac luculentissimus cœ-
nobialis regulæ scriptor, totiusque monasticæ reli-
gionis discretissimus institutor, effulsit. Quo etiam
tempore sanctus Papa d Joannes, qui tunc sanctæ
et Apostolicæ Sedi in Romana urbe præsidebat,
a Theodorico Rege Ariano, sævissimo orthodoxorum
persecutore, fame peremptus est, e Symmachus quo-
que Patricius ab ipso Arianæ perversitatis fautore
ferro trucidatus. Hujus igitur sanctissimi Benedicti
vitam quicumque pleniter nosse desiderat, secun-
dum Dialogorum B. Gregorii librum legat; ubi quæ
et qualis ei a puero institutio et conversatio fuerit,
sed et miraculorum ejus opera insignia, quibus præ
omnibus, quos nostri recolit memoria, clarior et
sublimior habetur, lucide satis et ordinate descripta
inveniet. Nos autem ea tantum ex ipso assumpsimus,
quæ huic nostro opusculo inserere dignum duximus,
et ut nostra legentibus, in quorum forte manus li-
ber iste non venit, panderemus, quod perfectissimi
Magistri discipulus tanto liberius Deo opitulante
perfectionis peragere opera valuit, ejusdem sui Ma-
gistri comitatus et roboratus orationibus et meritis,
quanto ab ipsis, ut ita dictum sit, cunabulis cum lacte
carnis in ejus sancta adolevit doctrina et eruditione.

8 Beatissimus igitur Maurus, clarissimo Senato-
rum genere, patre f Eutychio, matre vero Julia ex-
ortus, duodennis sanctissimo Benedicto, omnipotenti
Deo sub regulari nutriendus institutione, a parenti-
bus est traditus. Qui cum adhuc junior bonis polle-
ret moribus, sicut etiam ipsi vidimus, et frequenter
experti sumus, Magistri cœpit adjutor existere, ac
ejus miraculorum cooperator esse. Hunc sanctissi-
mus Benedictus præ omnibus semper carius dilexit
et instruxit, atque ita in omnipotentis Dei infor-
mavit servitio, ut nemini post ipsum in cœnobiali
sacrosancta observatione fuerit secundus. Quis enim
unquam austerius corpus proprium jejuniis, absti-
nentia, ac vigiliis, squaloribus quoque ac nimis
edomuit frigoribus? Frequenter enim eum vidimus
in diebus sanctæ Quadragesimæ nec tunica, nec cu-
culla, nisi solummodo sacco uti cilicino; et duabus
tantum vicibus in hebdomada parvissimum potius
prægustare, quam sumere cibum. Iste quippe mos
in omni vita sanctissimo fuit Benedicto: cujus ille
exemplo provocatus, afflictione pervalida carnem
macerabat, inquantum illi ejusdem Patris sui per-
mittebat licentia. Nam reliquo totius anni tempore,
sub monachili tunica, semper asperissimo a scapulis
usque ad renes induebatur g trogulo, ejusdem sub-
tegminis in stratu, super aggestum calcis et sabuli,
tantummodo excepto Quadragesimali tempore, sem-
per usus cilicio. Tunc enim, inquantum poterat,
sollicite satagebat, non jacendo, sed potius stando,
vel, cum nimia eum lassitudo compulisset, sedendo
somnum capere. Nemo illum unquam vidit de lectulo
cum ceteris surgere Fratribus: sed semper noctur-
nos vigilando prævenire hymnos attentius procura-
bat; plerumque quinquagenos, sæpe etiam centenos
psalmos, nonnumquam vero totum ex ordine Psalte-
rium ante nocturnalem consummans synaxim, exce-
ptis dumtaxat horarum spatiis, quibus orationum,
lacrymarumque

S. Benedicti
sapientissimi
fundatoris
Religionis
b c

d

e

(e cujus vita
huc quædam
transcripta)

f
institutioni
duodennis
traditur
Maurus,

ei percarus,

miræ ejus ab-
stinentiæ imi-
tator,

g

in habitu au-
sterius et
somni ra-
tione,

orationi assi-
due deditus,
et silentio ac
lectioni:

a

lacrymarumque ac creberrimorum profunde-
bat preces singultuum. Silentio vero ac
lectioni ita assidue vacabat, ut pro hoc
etiam ipsi sanctissimo Benedicto
admirabilis haberetur.

9 His ergo aliisque, quas enumerare
longum est, eo succrescente virtutibus,
sanctissimus de illo Benedictus plerumque
in conventu Fratrum, suppresso ejus
nomine, quasi de alio loquebatur,
junioribus et negligentioribus illum
proponens sequendum. Vidimus,
aiebat, nostra ætate quemdam strenuissimæ
nobilitatis juvenem, infra annos
adolescentiæ, ita omnis monasticæ
religionis subito arripuisse perfectionem,
ut alicui ex prioribus similis, imo
æqualis per omnia dignissime
judicaretur. Sed licet hæc beatissimus
Deoque dilectissimus Maurus, ac nonnulli
ex Fratribus, de eo sanctissimi ore
Benedicti proferri scirent, numquam
tamen ille pro hoc, vitio succubuit
jactantiæ; ardua semper et sanctiora
appetens, et toto conamine de virtute
in virtutem proficere studens.

a MS. Bonifontis : planius jam iter fidei. MS. Ripal : planiorem
viam fidei. b Justinus senior a 9 Julii 518, usque ad 1 Aug. 527,
imperavit. c Hildericus, Humerici Wandalorum Regis filius, ex
Eudocia Valentiniani III, Imp. filia genitus, Maximo V. CL. Cos.
sive anno Christi 523. Trasamundo tyranno successit, regnavitque
annis 7, mensibus 3. Anno dein 531, post Consulatum Lampadii
et Orestis, a Gilmere tyranno, regno exiit, ut ex Victoris
Chronico patet. d S. Joannes Papa anno 526. ærumnis
confectus in carcere; colitur 27 Maii. e Symmachus ejusque gener
Boetius Consulares, eodem anno a Theoderico, falso crimine
delati; trucidati sunt. f Al. Evitio. Wion Equitio. Leo Ostien.
Euthitio. g Infra in priore Vita S. Genulphi 17 Janu. lib. 1,
cap. 3, nu. 10, asperrimo ex pilis reinduebatur trogulo, et lib. 2,
cap. 1, num. 2. Sed asperrimo cilicii trogulo nuditatem corporeæ
fragilitatis velarent. Papias : Trogulus, cuculla, monachalis
vestis. Est quidem monachalis vestis; at qualis haud satis adhuc
comptum habemus. Non videtur saltem cuculla fuisse.

CAPUT II.

Miracula in Cassino facta.

u a In uno ergo ex monasteriis, quæ B. Benedictus
ædificaverat, quidam monachus erat, qui ad orationem
stare non poterat : sed mox ut se Fratres in
orationem dedissent, ille continuo mente cæca oratorium
egressus, terrena quælibet et vana meditabatur,
vanitati et levitati, instinctu dæmonis, quem
sequebatur, operam dans : et cum ab Abbate suo sæpe
fuisset admonitus, nec se vellet ab hac corrigere
vanitate; ab eodem Abbate B. Benedicto adductus
est. Cumque ab eo vehementer increpatus fuisset,
ad monasterium regressus vix biduo viri Dei
admonitionem tenuit : nam die tertia ad usum proprium
reversus, vagari tempore orationis cœpit. Quod cum
iterum viro Dei nuntiatum fuisset, dixit : Ego veniam,
et per memetipsum eum emendabo. Cumque
venisset, et se Fratres orationi dedissent, adspexit
quod ille monachus, qui ad orationem stare non
poterat, a quodam nigro puerulo per vestimenti
fimbriam foras trahebatur. Tunc venerabilis Pater
Mauro Dei famulo, et Pompeiano ipsius monasterii
Patri dixit : Numquid non aspicitis, quis est, qui istum
monachum foras trahit ? Qui dixerunt : Non. Et ait :
Oremus ut etiam vos videatis, quem iste sequitur
monachus. Cumque biduo fuisset oratum, Maurus
monachus vidit. Pompeianus autem videre non potuit.
Vir autem Domini altero die oratorium egressus,
stantem foris monachum reperit : et eum pro cæcitate
cordis sui virga percussit. Qui ex illo die nihil
persuasionis a nigro puerulo pertulit, ac si ipse
antiquus hostis eodem verberare percussus fuisset.
Nemo igitur dubitet, S. Maurum hujus miraculi
participem extitisse, quem beatus Magister suus
testem et consortem talis visionis et virtutis
voluit demonstrare.

b 11 b Per idem quoque tempus, dum quadam die
sanctissimus Pater Benedictus in cella consisteret,
c Placidus sancti viri puer et monachus, Tertulli
Patricii filius, ad hauriendam de lacu aquam est
degessus. Qui dum vas, quod tenebat, incaute in aquam

misisset, cadendo secutus est. Quem continuo unda
rapuit, et pene in unius sagittæ cursum, introrsus
traxit. Quod protinus vir Dei in cella positus agnovit,
et dilectissimum discipulum suum Maurum vocavit,
dicens : Frater Maure curre velociter, quia puer ille
qui ad hauriendam aquam perrexerat, in lacum
cecidit; cumque longius jam unda e pertraxit. Res
mira, et post Petrum Apostolum inusitata secuta
est. Benedictione etenim postulata atque percepta,
ad Patris sui imperium concitus perrexit Maurus;
atque usque ad eundem locum, quo ab unda ducebatur
puer, per terram se ire existimans, super aquam
cucurrit, eumque f per capillos tenuit, rapidoque
cursu rediit : qui mox ut terram tetigit, ad se
reversus post tergum respexit; et quia super aquas
cucurrisset agnovit, et quod præsumere non
potuisset ut fieret, miratus extrémuit factum.
Reversusque ad Patrem rem gestam retulit.

12 Vir autem venerabilis Benedictus, hoc non
suis meritis, sed obedientiæ illius deputare cœpit.
At contra Maurus pro solo ejus imperio factum
dicebat, seque conscius in illa virtute non fuisse,
quam nesciens fecisset. Sed in hac mutuae
humilitatis amica contentione accessit arbiter
puer, qui ereptus fuerat. Nam dicebat : Ego
cum ex aqua traherer, super caput meum
Abbatis g meloten videbam, atque ipsum me
ex aquis reducere considerabam. O beatissimi
viri admiranda sanctitas, qui quod sanctis
obtenebat meritis, discipuli potius ascribendum
censebat obedientiæ; licet eum ad majora etiam
operandum pro sua sanctissima et spectabili
religione, utpote a se educatum, omnimodis
idoneum sciret ! Sed quia caritas, quæ in
Sanctorum cordibus principalem obtinet locum,
non quærit quæ sua sunt, sed quæ aliorum;
pretiosissimus et Deo acceptus Benedictus ea
etiam, quæ suis effici non dubitabat meritis,
suo magis sanctissimo volebat deputare
discipulo, quo ejus sanctitas hominibus nota
fieret etiam in virtute signorum, quem jam
Deo carissimum atque perfectissimum in omni
effecerat divina observatione.

13 h Alio itidem tempore idem præcipuus Pater
ferramentum, quod i falcastrum vocatur, quodque
cuidam Gotho ejus monacho, materiem
veprium excidenti, de manubrio in lacum
ceciderat; hoc prius comperto per B. Maurum,
manubrio, de quo lapsum fuerat, restituit.
Denique eidem ipsi dilecto suo discipulo
superius nominato pœnitentiam aliquando
indixit, pro eo scilicet, quod de morte
cujusdam Presbyteri persecutoris sui, quem
omnipotens Deus terribiliter occidit, hanc
illi nuntians gaudere præsumpsisset :
seque post in gravibus lamentis dedit, vel
quia inimicus occubuit, vel quia de ejus
morte discipulus exultavit.

14 Ex his ergo aliisque argumentandi
facultas datur, quod posteaquam beati viri
magisterio traditus est, omnibus pene
virtutibus ejus aut interfuit, aut cooperator
exstitit. Nobis vero qui hæc certissime
scimus, nulla dubietas de his inesse valet,
præsertim cum grande miraculum, per eum
Dominus, absente tunc beatissimo Patre
nostro Benedicto, in ipso nostro monasterio
efficere sit dignatus; quod prætermis-
sum a B. Gregorio non minime miramur :
et innumera signorum mirabilia tam in
itinere, per quod simul cum eo perreximus,
quam etiam in loco, quo Deo ordinante
requiescit, operari voluerit.

15 Dum quodam tempore sanctissimus
Benedictus, a quodam nobilissimo
secundum seculi dignitatem viro, exoratus
fuisset, ut ad domum ejus dignaretur per
semetipsum accedere, quo uxorem ejus
et filium, quem nuper enixa fuerat, a
dæmonio, quo gravissime pariter
vexabantur, suis sanctis meritis et
orationibus liberaret; et Sanctus Domini
pro eo, quod ei familiaris pro aliquibus
operibus ab eo religiose gestis existeret,
ire non distulisset; beatissimus Maurus,
qui tunc in nostro monasterio, imperio
sanctissimi Patris

AU 1006
S. FAUSTO,
EX MSS.
S. Placidum
in aquas
lapsum,

jubente S. Benedicto,

f
extrahit, super
per aquas
gradens;

idque S. Benedicti
meritis
adscribit,
vere :

g

h
i

morte inimici
Presbyteri
exullans a
S. Benedicto
castigatur :

cooperatur
S. Benedicto
in miraculis :

S. Benedicto
ad sanandos
agros
profecto,

proponitur
ceteris in
exemplum,

in laude
humilis.

Trogulus.

Monachum
vagantem
tempore
orationis,

frustra a
S. Benedicto
monitum,

videt (uti et
ille) foras
trahi a dæ-
mone ;

qui disciplina
emendatus :

b

c

d

ipse, mona-
sterii Procura-
tor, fruges
colligit

claudum et
mutum,

fusa prece,

stola impo-
sita

et signo cru-
cis.

Mar. 11. 24.

sanat.

Magni fit a
S. Benedicto.

Falcastrum.

Patris nostri, Præpositi ac totius cœnobii Procura-
toris et administratoris post ipsum fungebatur offi-
cio, cum Fratribus ad fruges colligendas, longiuscule
a monasterio est egressus. A quo opere dum ad sex-
tam refectionis horam cum eisdem rediret Fratribus,
antequam ad portam ventum fuisset monasterii, clau-
dum quemdam et mutum puerum invenit in itinere.
Cumque pater et mater pueri, ejus pedibus provoluti,
et cum clamore valido et lacrymis terribile Dei nomen
obtestantes, ut filium suum eis sanum redderet, ge-
nua ejus firmissime utrisque constringentes manibus
precarentur, refugit pavore nimio, tale attentare
miraculum; se peccatorem esse, nec talis ullo modo
operis effectorem vociferans posse fieri: Maxime, in-
quit, cum hæc sanctorum sint opera Apostolorum,
aliorumque perfectorum, qui eorum exempla cre-
dendo et imitando sectantur. Nos ergo hæc ab eo dici
audientes, simul et perfectam Deoque acceptam ad
taliam peragenda ejus vitam et meritum sufficere co-
gnoscentes, juncti parentibus pueri, pro restitutione
ægroti eum rogare cœpimus. At ille, ut erat piissi-
mus, lacrymis perfusus, atque in orationem prostrat-
us, postquam diutissime oravit, stolam, cum qua
eodem anno, jubente beato magistro suo, ordinatus
ad ministerium fuerat Leviticum, et quam juxta mo-
rem, gratia sanctitatis, primo indesinenter ferebat
anno, collo protulit, et super caput infirmi, Crucis
signum faciens, posuit; atque ad cœlum oculos eri-
gens, dixit: Domine Jesu Christe, qui discipulis,
tuis polliceri dignatus es, dicens: Amen dico vobis,
quia omnia quaecumque orantes petieritis, credite,
quia accipietis, et venient vobis; ostende etiam nunc,
quia et nos servi tui, exigui licet et peccatores, in
te et in verbis tuis sanctis, prout ipse largiri digna-
ris, eandem fidem habemus. Et hæc dicens, ait ad
debilem: In nomine sanctæ et individue Trinitatis,
adjutus meritis sanctissimi Magistri nostri, sta sa-
nus et incolumis super pedes tuos rectus. Et conti-
nuo sospitati redditus, cœpit rectissime ante nos
pergere, ac Deum voce exultationis et laudis bene-
dicere, dicens: Benedictus Deus creator omnium,
qui me redintegrare dignatus est meritis sanctissimi
servi sui Benedicti, per beatissimum discipulum ejus
Maurum. Perfectissimus ergo Benedictus, cum re-
versus ad monasterium, sanatis pro quibus ierat, fuis-
set, nobisque narrantibus, et laudantibus Deum, ea
quæ contigerant, comperisset, in magna deinceps
admiratione ac veneratione beatissimum Maurum
habere cœpit: nec jam loco discipuli censebat æsti-
mandum, quem ita Deo proximum jam videbat ef-
fectum.

a Hæc e S. Gregorii Dialog. lib. 2, cap. 4, transcripta sunt.

b Ex eodem libro, cap. 7. c Vitam S. Placidi dabimus 3 Oct.

d MS. Audomar. missus. e Al. protrahit. f Ergo is nondum
attenuatus erat in monachum. g De melote plura dicemus 17 Jan.
ad Vitam S. Antonii in Prolegomen § 15, num. 67. h Ex eodem
libro 2, Dialog. cap. 6. i Papias: Falcastrum a similitudine fal-
cis dicitur: est enim ferramentum curvum cum manubrio longo
ad succidendum densitatem veprium: hi runcones dicuntur;
nempe a runcando, ut verbo runcones scribit. Sic et Josephus Lau-
rentius in Amalthæa. Falcastrum recurvum ad similitudinem falcis.

CAPUT III.

Missio in Gallias, discessus e Cassino.

Per idem tempus Legati ad nostrum venerunt mo-
nasterium, missi a beatissimo a Bertigranno, Ceno-
manicæ civitatis Episcopo. Nam idem sanctissimus
Pontifex, audita fama sanctitatis eximii Patris no-
stri, Flodegarium Archidiaconum, et Harderadam
b Vicedominum suum, strenuissimos scilicet atque
clarissimos viros, a latere suo cum magnis xeniis ad
eundem Patrem nostrum transmisit; omnibus eum
exorans precibus, ut illi perfectos dirigeret Fratres,
qui monasterium illi secundum regularis ordinem ob-
servationis in fundo Ecclesiæ, quam regebat, ædifi-
care deberent. Perfectissimus vero Pater noster, juxta
rationem et revelationem, quæ in præfatione hujus

operis a nobis pleniter est exposita, quamquam finem
dierum suorum jam jamque sciret imminere, secun-
dum quod Spiritu sancto revelante didicerat; Lega-
tis supradicti Antistitis tam beatissimum Maurum,
quam nos quatuor, quorum nomina procœmio inse-
ruimus, assignavit; præcipiens nobis, ut non minus
ipsi beatissimo Mauro, quem nobis Magistrum con-
stituebat, quam ei eatenus, in omnibus pareremus.

17 Jam vero quis digne explicet, quantus mœror,
quantusque luctus totam sanctissimam nostram su-
bito corripuit congregationem? Quia enim sanctus
Pater eis jam obitus sui reseraverat diem, spes et
consolatio totius congregationis in beatissimo Mauro
pendebat: illum se Patrem, illum se gaudentes post
ejus transitum habere rectorem. Sanctissimus autem
Pater noster tantis fletibus et suspiriis motus, om-
nem convocans congregationem, talem ad eos pro-
tulit orationem: Si tristandum, dilectissimi Fratres
ac filii, pro tali esset negotio; mihi magis, quam vo-
bis hinc esset mœrendum, qui quantum ad præsens,
magnis videor destitui solatiis. Sed quia, dicente
Apostolo, caritas benigna est, benignitatem caritatis
nostræ omnimodis impendere debemus his, quos ali-
quo modo ea indigere cognoscimus; nec nostra tan-
tum, quam aliorum quærere. Quapropter vos amoris
paterni sollicitudine fletibus et mœrore temperare
deposcimus: quia potens est Deus meliores nobis,
post hujus depositionem corporis, huic sanctæ im-
mittere congregationi; quorum et meritis et exemplis
longe præstantius, quam nostris ædificemini. Sed et
illud summopere nobis est procurandum, ne versu-
tia antiqui hostis, unde aliis talis acquiritur, inde
nobis tristitiæ malo detrimentum in aliquo ingeratur.
Nos etenim, quos unitatis semel in sancta caritate
junxit concordia, numquam vel longissima dividet
terrarum spatia: quoniam semper interioris hominis
adspectu, qui renovatur secundum imaginem ejus,
qui creavit eum, nos quoad vixerimus tempore invi-
cem intuebimur. Vos autem, Fratres carissimi, quos
ad opus Domini construendum ad illas dirigimus par-
tes, viriliter agite, et confortetur cor vestrum in
sancto proposito et religione; proculdubio scientes,
quia quanto austeriora, causa salutis aliorum, in hu-
jus via seculi pertuleritis, tanto majora a Deo reci-
pietis cœlestium gaudia præmiorum. Nec vos ullo
modo resolutio hujus nostri mœstificet corpusculi;
quoniam præsentior vobis ero, carnis deposito onere,
vestrique, per Dei gratiam, cooperator existam
assiduus.

18 Et hæc dicens, dans osculum nobis, prosecu-
tusque nos cum omni congregatione usque ad ostium
monasterii, osculatis rursum nobis, ac benedictione
super nos tradita, dedit sanctissimo discipulo suo
Mauro librum regulæ, quem ipse Sanctus manu sua
scripserat; proferrique jussit pondus libræ panis, et
vasculum æneum, vini cheminam capiens, et ita non
sivit abire; dans mandatum Missis supradicti Præsulis
ad eundem Pontificem, ut sua vice paterno affectu
nos suscipiens tractaret, ac nobis aptum locum ad
ædificandum, sicut pollicebatur, cœnobium traderet.

19 Igitur nos quinta Epiphaniarum sabbati iter
arripientes, primam mansionem in possessione no-
stri monasterii habuimus, in villa, quæ d Euchæia
nuncupatur. Quo advenientes, honorifice satis a duo-
bus Fratribus nostris, Probo videlicet et Aquino,
suscepti sumus, quos sanctus Pater noster hujus rei
gratia pridie illuc direxerat. Ea nocte celebrantibus
nobis nocturnale officium, advenerunt illuc duo ni-
hilominus ex Fratribus nostris, Honoratus beatæ re-
cordationis vir, ac Felicissimus egregiæ indolis ado-
lescens, consobrinus S. Mauri, missi a sanctissimo
Patre nostro Benedicto. Quos ut vidimus, gaudio non
modico gavisus sumus, certum tenentes apud nos, ali-
quid magni de parte ejusdem Patris nostri nos ab eis
vel audituros vel percepturos. Nec nostra frustrati
sumus

mittitur in
Gallias cum
4 aliis.

S. Benedicto
reliquis con-
solante,

1. Cor. 13. 4.

ipsos vero
animante, et
opem e cælo
pollicente:

discedit e mo-
nasterio:

c

in villa mo-
nasterii per-
noctat:

d

a
Episcopo Ce-
nomannensi
petente,

b

reliquias a
S. Benedicto
missas acci-
pit,

et litteras
cum futuro-
rum prædi-
ctione,

tempus mor-
tis atque fu-
tura S. Mauro
prædicat
S. Benedictus.

sumus æstimatione. Nam ut completis hymnis matutinalibus in unum convenimus; Honoratus monachus magnifica a pectore suo B. Mauro protulit munera, capsulam scilicet reliquiarum eburneam, et paginulam epistolæ, brevia quidem continentem verba, sed amore, prophetia, et caritudine sanctæ dilectionis grava sata ac desiderabilia; quæ idem sanctissimus Benedictus ipsideportari, antequam de loco egrederemur, perniter jusserat. Siquidem tres portiunculas ligni salutiferæ Crucis, et reliquias sanctæ Dei genitricis, Sanctique Michaelis Archangeli, ex palliolo rubeo sanctæ scilicet ejus memoriæ, Sancti quoque Stephani Protomartyris, ac beati Confessoris Christi Martini, in ipsa posuerat capsula.

20 Textus vero epistolæ, quam et conspeli sibi amore Patris sui Beatus jussit Maurus, hæc continebat: Accipe, dilectissime, extrema institutoris tui dona, quæ et longum nostrum testentur amorem, et tibi ac commilitonibus tuis contra omnium perpetim munimen præbeant impedimenta malorum. Post expletam enim totam trinam vicenorum decursionem annorum, ex quo monasterialem adisti perfectionem, in gaudium Domini tui es introducendus; ut nobis Dominus hesterno die, postquam a nobis digressus es, ostendere est dignatus. Prædico etiam tibi, moram vos in eundo esse passuros, ac cum difficultate habilem locum inventuros, pro his, quæ et Deo ordinante perficientur, et quæ inimicus humani generis molimine calliditatis suæ in vos concitabit. Nusquam tamen benignitas misericordis Dei vobis deerit: sed potius, differendo licet, ac desiderium animi vestri in longum experiendo, aliorum quam speravimus, aptissimam dignabitur largiri metationem. Jamque valeas felix in profectione, felicior futurus in perventione. His B. Maurus recitatis, et abundantissime pro his, quæ et merebatur et e præmonebatur, hilaris effectus, ad Patris Benedicti præsentiam eosdem cum gratiarum actione remittit Fratres; adolescenti jam dicto Felicissimo, quinquies sive septies perfectioris normæ religionis operam dare inculcans.

a Alii Berticramum vocant, alii Bertichramnum; Claudius Robertus Bethgrannum, et Berthigrannum. b De munere Vicedomini agemus 4 Februa. in Vita S. Theophili. Infra in Vita S. Joannis Eleemosynarii 23 Janu. cap. 1, nu. 4 Ipse me fecit Presbyterum, et Vicedominum sanctissimæ Ecclesiæ, ita loquitur Menas, de quo ante habetur nu. 3. qui erat ordinans dispensationem sanctissimæ Ecclesiæ. c Regulæ S. Benedicti cap. 40. Credimus heminam vini per singulos sufficere per diem. Joannes Caramuel V. CL. disputatione 128 ostendi 24 uncias, sive medium poculum, capere heminam. d Al. Euchelia, al. Velelia. e MSS. Bonif. et Rip. præmuniebatur.

CAPUT IV.

Miracula Vercellis et Agauni facta.

Graviter ex
lapsu læsum,

Porro nos cœptum iter carpentes, quinquagesimo quinto die Vercellas advenimus. Quo in loco dum biduo ab ipsius civitatis Clericis detenti fuisset, qui nos plenissima receperant caritate, prophetia sanctissimi Patris nostri impleri jam in nobis cœpit. Supradictus enim Harderadus per gradus cujusdam altissimæ ac mirificæ turris deambulans, ac impediante Satana deorsum præceps ruens, ita toto corpore debilis, imo pene exanimis, ad nostrum, non aliter quam in linteo, deportatus est diversorium, ut omnes de ejus vita desperare cogeremur. Quæ res gravissimam nobis, et præcipue Flodegario Archidiacono, tristitiam intulit. Nam quatuordecim dies ibi morati sumus, in quibus irremediabili ac deteriori semper idem vir attritus est dolore, adeo ut dextera scapula ejus cum brachio et manu, inflatione nimia intumesceret, et medicus jam ad secandum eum sollicitè inquireretur.

sectionem
jam subitu-
rum,

22 Illucescente ergo crepusculo tertiædecimæ diei, quo ibidem adveneramus, Flodegarius nullo modo se ferre posse ut secaretur, affirmans, oratorium, in quo B. Maurus orationi vacabat, concitus irrupit; pedesque ejus utraque constringens manu, ac lacrymis

ubertim perfundens, osculaque figens frequentia, deprecari eum et obtestari cœpit, ut suis precibus infirmo subveniret, opem sui adjutorii illi ferendo, nec sineret eum ferro sectionis et igne ustionis, acerbissimo cruciatu tormentari, quem sciebat ejus interventu facile posse salvari. Beatus vero Maurus tam miseratione infirmi, quam profusione deprecantis lacrymarum, quamque etiam itineris retardatione, ad fletum usque permotus, ante altare in orationem se dedit, et diutissime orationum precibus, suspiriis ac singultibus aures vicinæ sibi supernæ pulsans pietatis; cum a loco, quo in modum crucis prostratus jacuerat, surrexisset, accipiens desuper altare capsulam reliquiarum, quam illi beatus Magister suus direxerat, assumptis etiam nobis, ad lectum pergit ægroti: ibique rursum oratione præmissa, salutiferum reteggit lignum, et de eo a scapula ejus usque ad ungulas manuum ex omni parte signum crucis faciens, dixit: Deus omnium conditor creaturarum, qui ad restaurationem humani generis unicum filium suum operante Spiritu sancto, ex Maria semper virgine incarnari constituit, qui per hoc sacrosanctum ac gloriosum lignum vivificæ Crucis, vulneribus et languoribus animarum nostrarum, nos redimendo, subvenire dignatus est; ipse te per virtutem vitalis ligni hujus ad pristinam reducere dignetur sanitatem. Hæc cum Beatus perorasset Maurus, continuo per tria loca omnis excoctio sanguinis, qua brachium totum intumuerat, vehementer decurrere cœpit. Erat autem ipse Harderadus nobilis quidem secundum seculi dignitatem, sed nobilior, prout seculari possibile erat, in omni religione.

23 Flodegarius denique viso tanto miraculo, nullo modo se a fletibus præ gaudio poterat temperare, Deum assidua magnificans collaudatione, et sanctissimum Patrem nostrum Benedictum frequentissima extollens veneratione, qui tales habere ac nutrire dignus fuerit discipulos, per quos talia Domino operari sit placitum. Fit continuo concursus totius suburbanipopuli, felicem se unusquisque fore existimans, si B. Maurum vel videre contigisset. Ipse vero non suam, sed Patris, qui in cœlis est, semper gloriam quærens, ad aspectum se videre quærentium fugiebat, dicens: Hoc quod per lignum redemptionis nostræ divina perficere voluit majestas, Redemptori magis omnium est ascribendum, quam homini: quamquam sanctissimi Patris nostri Benedicti merita, ut id efficeretur, obtinuisse, nulli dubium esse possit. Æger igitur noster pene jam incolumis effectus, Beatum deprecatus est Maurum, ut sequenti etiam die ab ipsa non egrederemur urbe, quousque ille per omnes orationum domos, quæ ibidem constructæ erant, vota piæ laudationis et sacrificium veræ confessionis. pro reddita sibi persolvere Domino posset sospitate. Quod libentissime annuit Maurus: valde enim eum diligebat, pro eo maxime, quia religionem Ordinis nostri ab eo præferri videbat.

24 Quintodecimo demum die urbem illam relinquentes, ac dispositum iter accelerare festinantes, cum juga Alpium media fere transiremus die, famulus noster, nomine Sergius, de equo, cui insederat, super immane sinistrorsus cadens saxum, pedem sibi, concite resurgere volens, ita atterens extorsit, ut ossa omnia in unum coadunata, non jam speciem pedis, sed similitudinem alicujus præfigurerent tereitis. Qui nimio affectus cruciatu, cum frequenter vitali quasi carere videretur flatu, beatissimus ad eum accedens Maurus, sinistraque manu collisum ejus apprehendens pedem, et dextera super eum signum Crucis faciens, ait: In nomine Dei omnipotentis, qui sua virtute solvit compeditos, surge sanus, et provide ministerium obsequii servorum Dei, ad quod parandum a beatissimo Patre nostro nobis es assignatus. Qui illico sanissimus effectus, gaudium nobis lætitiæque suscitavit non modicam.

S. FAUST
EX MSS.

ligni Crucis
attactu sanat:

miraculum
Cruci et
S. Benedicto
adscribit:

confractum
famuli pedem
signo Crucis
sanat.

a
voco depre-
cante

25 Exinde cum ecclesiam pretiosorum Martyrum Christi *a* Mauriti ac sociorum ejus, gratia orationis omnes simul fuisset ingressi, cæcus quidam ex matris utero pro foribus ejusdem basilicæ sedens, et ab intrantibus ac egredientibus quotidianum mendicando victum deposcens, comperit a sociis itineris nostri illuc Maurum advenisse discipulum sanctissimi Benedicti, cujus fama sanctitatis jam ubique percrebuerat. Cumque oratione completa ostium basilicæ egressi fuisset, cæcus idem in pavimento toto prostratus corpore, deprecari et obtestari B. Maurum cœpit, dicens : Adjuro te Maure serve Dei, per hos pretiosissimos Thebææ legionis Martyres, et per venerabile Magistri tui nomen Benedicti, ut sanctis tuis precibus oculorum mihi lumen conferri obtineas a Domino. Sanctus ergo Domini hoc audito, parumper figens gradum substitit, eumque de pavimento surgere præcepit. Cumque stetisset ante illum, interrogavit eum, dicens : Dic mihi homo, quantum temporis jam emensum est, ex quo hæc sancta sanctorum Martyrum adiisti limina? Cui ille respondit, dicens : Undecimus pene jam elabitur annus. Et Sanctus Domini ad hæc ait : Numquid si voluissent hi sanctissimi ac Deo carissimi Martyres, qui corpora sua sancta pro Christo gladiatoribus perimenda exposuerunt, ut animas pro ipso ponerent, lumen oculorum tibi a Domino dari, impetrare non potuissent? Istos itaque attentius exorando deprecare, quorum magis hæc quam nostra sunt opera, et quorum ipsi non minus ceteris indigemus suffragiis. Et hæc dicens, cœpit abire. Cæcus vero horrenda quædam et pavenda vociferando inelamare sacramenta non intermittebat, usquequo sanctus vir, nobis etiam compellentibus, sedibus oculorum ejus, quibus eatenus lucicomi solis non splenderat claritas, lacrymis *b* madefactus dexteræ manus suæ impressit digitos, cæloque aliquantis per intendens, ac super eos signum nostræ redemptionis edens, Dominus, ait, et Salvator noster Jesus Christus, qui est vera lux, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, ipse te per invocationem sancti sui nominis, et merita horum beatorum Sanctorum, ac Magistri nostri Benedicti, illuminare dignetur, ut videns mirabilia opera Altissimi, quibus distinguere mundanæ voluit formam creationis, ipsum conditorem horum ac restauratorem nostrum voce exultationis, et opere veræ credulitatis collaudes.

26 Hæc cum orasset sanctus vir, statim sanguis ubertim ab oculis ejus defluere cœpit, et continuo clarissimis luminibus sphaeram solis respectans, hymnum trium puerorum ex ordine decantare clara voce cœpit. Vocabatur autem vir ille Linus : qui, ut ab ipso comperimus, tam psalterium, quam omnia et diurna et nocturna audiendo didicerat officia. Habitatores autem loci illius, videntes tale miraculum per B. Maurum celebratum, simul in unum conglobati, deprecabantur eum, ut benedictionem suam super eos daret. Quibus ipse hac tantum respondit voce : Benedicat vobis Dominus Deus noster, qui habitat in Sion, ut videatis bona ejus, quæ sunt in Hierusalem, omnibus diebus vitæ vestræ. Deditque mandatum illi qui illuminatus fuerat, ut numquam jam ab ipsa ecclesia discoderet, sed jugiter ibi Domino ac sanctis Martyribus deserviret. Quod ipse postmodum devotissime implevit. Cum enim post transitum B. Mauri ad nostrum reverteremur monasterium, Clericatus eum functum officio in ipsa invenimus ecclesia, et decrepitam jam agentem senectutem.

a S. Mauriti Acta dabimus 22 Septembris; at præterea de ejus Agamensi canobio, agemus 1 Maii ad vitam S. Sigismundi Regis.
b Al. Madefactus.

CAPUT V.

S. Romani visitatio. Mors S. Benedicti.

Inde igitur egressi, cœptum iter exequi attentius conabamur. Cumque nocte quadam juxta ecclesiam sanctæ Dei genitricis et semper virginis Mariæ, jam

in locis hospitaremur *a* Jurensibus, et mulier quædam vidua, *b* Remeia nomine, quæ in contigua nobis commanebat domo, filium suum jam adolescentem, quem ex defuncto nuper viro suo susceperat, quique jam ultimum trahens flatum, vicinam in lecto jacens operiebatur mortem, insomnem plangendo et ejulando duceret noctem, vir Dei Maurus more sibi solito, nobis quiescentibus, ipsam ecclesiam, vota Domino precum ac supplicationum ut redderet, ingressus est. Cum vero jam vigilia propinquaret matutina, et mulier nec momento quidem a plangoribus et ejulatibus cessaret; vir Dei tenerrime motus ad pietatem, se cum lacrymis Domino prostravit, et ut miseræ mulierculæ misereri dignaretur, filium suum illi restituendo in columem, precabatur. Cumque ab oratione surrexisset, cellulam, in qua dormiebamur latenter introiens, Simplicium monachum caute tetigit *c* annuens illi, ut cautius surgens se sequeretur. Ille autem mox eum in ecclesiam secutus, attonitus quid ei vellet jubere, expectabat. Sanctus vero Domini accedens ad illum, ait : Doloribus hujus infelicis mulieris animus meus nimia compatitur teneritudine. Quapropter plena fide ad lectulum simul accedamus jacentis : forsitan recuperabit illum superna dignatio.

28 Veniens ergo ante stratum pene jam exanimati cadaveris B. Maurus una cum Simplicio, ait : Christus Dominus et Salvator noster, unica spes et consolatio dolorem patientibus et perferentibus, qui misericordia motus super viduam, filium ejus extra portam elatum, intuentibus populorum resuscitavit turbis, eadem nunc pietate et huic adesse dignetur mulieri, filium ejus restituendo incolumem. Et hæc dicens, abscessit. Ille vero, qui duobus jam diebus sine sensu et voce jacuerat, matrem suam vocare ac consolari cœpit, dicens : Noli mater flere, quia lacrymis cujusdam servi Dei, quas fudit tuo compatiens dolori, vitæ ac sanitati ab ipsis Averni faucibus redditus sum. Cui cum illa diceret : Ecce in hac nostra basilica cum aliis ejusdem habitus viris matutinos decantat hymnos; ille ac si nihil incommodi pertulisset, de lectulo continuo surgens, ecclesiam intravit, et absque hæsitatione sanctissimum adiit Maurum, vociferans et dicens : Vere tu idem ipse es, qui me tuis lacrymis et meritis a tribunali, *d* de quo tristis exceperam sententiam, qua jam incendiosis deputatus eram locis, superis revocasti. Fama hujus facti totam continuo replevit regionem. Ruunt præcipientes nobis obviam viri cum mulieribus, senes cum junioribus, laudes Deo undique concrepantes, qui taliter mirificat Sanctos suos. Vocabatur autem idem adolescens Eligius, qui postea (ut nobis relatum fuit) *e* in monasterio Lirinensi monachus est effectus.

29 Nos itaque cum jam appropinquante solennitate Paschali, quotidie profectionem acceleraremus, eo die, quo Dominica celebratur Cœna, in pagum devenimus Autisiodorensem. Audiens autem B. Maurus opinionem *f* S. Romani monachi, qui beatissimo Patri nostro Benedicto in initio adiutor et cooperatore extitit, ut in historia vitæ ejus plenissime invenitur, quique per revelationem Gallias petens, cœnobium in eodem pago, in loco, qui *g* Fons-rogi nuncupatur, ædificabat; petiit duces itineris nostri, ut eo divertentes, ibidem sacrosanctum Pascha celebraremus. Hoc autem B. Maurus maxime idcirco expetebat, quia et sequenti die transitum sanctissimi Magistri nostri complendum esse sciebat; et colloquio B. Romani desiderabiliter perfrui cupiebat. Ductores vero itineris nostri, petitionibus viri Dei libenter annuentes, concito gressu illuc tendere festinarunt.

30 Die itaque Parasceve hora illuc sexta pervenientes, devotissime a B. Romano suscepti sumus. Cumque omnes nos, qui cum B. Mauro pergebamus, ad ea, quæ opus ad diem festum erant, præparanda vel emenda occupati essemus, ipsi sanctissimi viri dulcia invicem perennis vitæ serebant colloquia. Et

a
b

Vidua compatiens.

c

ejus filium moribundum,

alioqui dam-
nandum,

d

sanitati restituit;

e

qui monachus factus :
ad S. Romanum divertit :

f

g

et jubet Eccle-
siæ S. Mauri-
tii servire.

cum

CAPUT VI.

*Adventus in Andegavos.*AUCTORI
S. FAUSTO.
EX MSS.ci prædicit
S. Benedicti
mortem :

h

nocte Paras-
ceves in tacitis
precibus
transacta,

i

videt viam ra-
diantem qua
ad cælum ie-
rat :lib. 2. Dial. c.
37.
visionem so-
ciis narrat :discedit a S.
Romano, præ-
dicente obi-
tum suum,et fausta illi
apprecante.

1. Cor. 2. 10.

cum jam vespertina hora post solenne officium, quod specialiter, utpote annuatim eo celebratur die, appropinquaret; vir Dei S. Maurus B. Romano dixit: Crastina die beatissimus Pater noster Benedictus, terreno deposito corporis onere, *h* cœlestem gaudens et hilaris scandet ad patriam. Quod audiens S. Romanus, illico in lacrymas resolutus, flere inconsolabiliter cœpit. Quem B. Maurus consolari cupiens, aiebat: Gaudere potius, quam flere, ideo de ejus migratione debemus, quia et magnum Patronum præmittimus, et præsentio-rem eum nunc, quam si in carne viveret, sumus habituri. Hæc tamen dicens, nec ipse a fletu se poterat cohibere. Noctem vero illam, quæ duodecimo Kalendas Aprilis habebatur, et qua sacratissimum vigiliarum Paschæ illucescebat sabbatum, tam beatissimus Maurus ac nos qui cum eo ibamus, quam S. Romanus cum aliquibus discipulis suis, jejuni pervigilem duximus, unusquisque nostrum secreto apud se, ut in illis diebus in Ecclesia Romana mos erat, psalmos et orationum preces devote pro exitu ejusdem Patri nostri Deo dilectissimi Benedicti consummantes.

31 *i* Cum vero transacta jam hora quasi tertia ipsius sacratissimæ diei, beatissimus Maurus in ecclesia consistens transitum ejus, qualicumque eveniret hora, orando et psallendo præmunire, longe licet positus, satageret, seque pavimento in orationem dedisset, raptus in spiritu, subito se transpositum in loco, de quo egressi fuera-
mus, vidit; conspexitque viam palliis stratam, ac innumeris coruscam lampadibus, recto Orientis tramite, ab ejus cella in cælum usque tendentem. In qua etiam visione duos congregationis nostræ Fratres socios habuit, cum quibus simul eandem visionem conspexit. Itaque cum viam, quam cernebant, mirarentur attentius, venerando habitu vir desuper clarus assistens, cujus esset via, quam cernerent, inquisivit. Quod illi se nescire professi sunt. Quibus ille ait: Hæc est via, qua dilectus Domino cælum Benedictus ascendit. Hanc visionem unus ex illis duobus Fratribus nostris, qui eam simul cum B. Mauro viderunt, in nostro morabatur cœnobio; alter vero, ut scribit B. Gregorius, longius positus vidit. Mox vero ut Beatus ad se reversus est Maurus, ocyus S. Romanum ac nos evocans, cuncta quæ viderat, lucide nobis per ordinem retulit.

32 Diem illam et sequentem Dominicam, qua specialiter triumphus Resurrectionis Dominicæ celebratur, solemnem et celebrem cum omni gaudio ac lætitia peregrimus. Secunda autem feria festivitatis ipsius, antequam proficisci cœpissemus, S. Romanus B. Mauro dixit: Si absque animæ periculo locum hunc deserere potuissem, melius tecum, amantissime Frater, cuperem habitare, quam alicubi finem vitæ terminare. Sed quia et hos deserere periculosum est, et ultimus mihi jamjamque imminet dies, perge felix, quo mitteris, ac prospere felici utere forte; Deus autem omnipotens semper sit tecum, et cum Fratribus, qui tecum pergunt, et recto itinere perducant vos ad veram repromissionis terram, quam omnibus electis suis polliceri dignatus est; ubi præparavit eis, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, nisi in illorum, qui terrena omnia amore ejus proterentes, ac desiderio cœlestium abdicantes, dicere cum Apostolo valent: Nobis autem revelavit ea Deus per Spiritum suum.

a Jura, sive Jurassus, celebris Galliæ mons, in quo S. Eugendi cœnobium, de quo 1 Januarii, quod nunc S. Claudii appellatur, ut 6 Junii dicemus. b MS. Rip. Remegia, al. Remia. c Al. innuens.

d Ex pluribus aliis historiis constat judicium particulare subinde fieri priusquam plene e corpore emigraverit anima. e Hunc Vincentius Barralis inter Sanctos Lirinenses recenset ad hunc diem, nec aliud profert quidquam, nisi hunc locum. f S. Romani vitam a Gisleberto monacho scriptam dabimus 22 Maii. Agit de eo S. Gregorius lib. 2 Dial. cap. 1. g Hoc in loco, ut scribit Gislebertus, habetur basilica ejus nomine, et miraculorum, quæ per eum Deus operatur, privilegio nobiliter insignis. Corpus inde translatum Antisiodorum, postea ad monasterium S. Romani dictum, juxta Senonensem metropolim. h MSS. Rip. et Bonif. cœlibem. i Eadem narrat Aimoinus lib. 2, cap. 22.

Ex eo igitur loco, recto calle Aurelianis cum venissemus, gravissimus duces itineris nostri mœror invasit. Audierunt siquidem certis deferentibus nuntiis, B. a Bertchramnum Episcopum jam migrasse ad Dominum; aliumque in loco ejus jam substitutum Pontificem. Hoc autem cum B. Mauro ac nobis intimassent, magno tædio deficere cœpimus, nescientes quid facere deberemus. Sed B. Maurus, memor prophetiæ sanctissimi Patris nostri, qua nos, cum difficultate licet, aptum locum inventuros esse prædixit, dejectos animos blandis consolationibus ac promissionibus roborabat, dicens: Nolite, Fratres dilectissimi, in præsentī afflictione animos vestros ita tristitiæ subdere: quoniam et Deus tribulationem patientibus, gratia suæ pietat seos relevando, præoccurrere consuevit, et præcipue precibus beatissimi Patris nostri adjuvabimur, qui se nobis semper præsentem et cooperatorem adesse pollicitus est. Nam et Abraham Patriarcha imperio Dei egressus de domo et de cognatione sua, terram peregrinationis suæ postea in posteros accepit in hæreditatem. Itaque et nos nostram congaudentes cœpisse peregrinationem, expectemus, ut devotissimi servi, consolationem Domini; et per omnia vestigia sanctissimi Patris nostri Benedicti imitari satagamus, qui relicta domo et rebus patriis, et ad ultimum nutricem suam occulte fugiens, ac soli Deo placere per omnia desiderans, tantam a Domino promeruit gratiam, ut nemini post beatos et primos Apostolos unquam fuerit secundus; sed potius, Deo se juvante, tot sanctorum extiterit fundator cœnobiolorum, tantaque Domino acquisierit millia perfectorum monachorum.

34 Hæc itaque exhortatione B. Mauri aliquo modo confortati, tractare simul cum ductoribus nostris cœpimus, quid potissimum nobis esset agendum. Tunc nobilissimus vir Harderadus cum ad latus Beati resideret Mauri, ita exorsus talia proferre cœpit: Dignum mihi atque conveniens, Pater sancte ac religiosi Fratres, esse videtur, ut nos, qui legatione hujus rei functi sumus, propter quam tot ac tanta perlustrantes terrarum spatia, laborem hunc jussu nostri Pontificis assumpsimus, istum novum atque incognitum nobis adeamus Antistitem; et caussam itineris nostri notam illi ex ordine facientes, voluntatem ejus super tali negotio rescire valeamus: simul etiam et nostri sollicitudinem apud eum gerere nos oportet. Tu vero, Pater venerande cum Fratribus, quos tecum habes, nostrum ad vos hic expectare redditum debes, qui infra octo, ut reor, consummabitur dies. Etenim si ille hoc, quod beatus decessor suus implere cupiebat, facere renuerit: alia proculdubio reperietur via, quo id ad quod missi estis, cum superno adjutorio perficere valeatis, ne frustra tanti laborem itineris assumpsisse videamini. His dictis, aptissimam mansionem nobis in eadem urbe juxta ecclesiam B. Petri Apostoli assignaverunt, deputatis ad custodiam nostri quos honoratiores in suo habebant famulatu, simul et præcipientes eis, ut non minus obsequiis tam B. Mauri ac nostris, quam illorum sollicitè invigilarent. Hæc itaque honorifice cum ordinassent cum benedictione S. Mauri profecti sunt.

35 Cumque Cenomanis venissent, et Episcopo nuntiati fuissent; honorifice ab eo suscepti sunt, atque in propriis restituti officiis, amplificatis sibi etiam ab eodem Præsule priorum possessionum honoribus. Sed cum caussam legationis suæ ei enarrassent, ac quid ipse super hac re vellet, inquirerent; respondit se propriis magis, quam aliorum velle insistere cœptis, ne supra alienum ædificare videretur fundamentum; præsertim, inquit, cum incumbat nobis nunc ordinatio ac dispositio tam propriorum negotiorum, quam et Ecclesiarum pervigil sollicitudo. Hoc autem agebatur

Mortuo Epis-
copo Cenoma-
nensi,

suos solatur.

Legatis Ceno-
manos pro-
fectu,cum sociis
subsistit Au-
relia:nolente eos
recipere Epi-
scopo Ceno-
man.

Accidit
S. Faustus
ex
anno miii.

agebatur secundum dispositionem occulti consilii Dei, qui locum, quem B. Mauri magisterio, atque institutione doctrinae regularis sublimandum esse decreverat, nullo modo obtentu alterius differri vel ad modicum volebat loci. Siquidem locus ille, qui a B. Bertigramno ad construendum cœnobium provisos ac delegatus fuerat, non admodum aptus vel congruus regulari erat religioni, ut nobis nostri dicebant ductores : nam ex ipso nomine, quo Rupiacus vocabatur, deformis a nobis et scabrosus aestimabatur.

evocatur in
ditionem An-
degavensem

36 Harderadus proinde certissime comperiens, quod Domnolus Episcopus nihil de hac re facere vellet, lætissimus effectus, licentiam ab eo ad nos revertendi petiit. Qua sibi concessa, nepotem suum strenuæ juventutis virum, nomine Hademarum, Beato transmisit Mauro, mandans illi, ut nullo modo mœstum gereret animum, sed quantocyus posset cum omnibus, quos cum eo dimiserat, Andegavensem adire festinaret regionem, quo ille nobis se occurrere per nuntium designaverat. Cum itaque tam B. Maurus, quam et nos omnes, qui cum eo remanseramus, alacriores tali effecti nuntio fuisset, decimo die, postquam Aurelianis civitatem fueramus ingressi, iter arripientes, tendere quo jussi fueramus, summopere certabamus.

honorifice ex-
cipitur.

37 Quinto tandem die ad locum, qui Restis nuncupatur, pervenientes, honorabilem virum Harderadam et uxorem ejus ac filios, adventum nostrum jam per biduum ibi præstolantes, invenimus. Qui cum honorifice nos suscepissent, post abundantissimam, quam nobis præparaverant, refectionem, supradictus vir Harderadus cum conjuge sua, Cæcilia nomine, secretiorem expetens locum, adscito B. Mauro, omnia illi quæ cum suo invenerat Episcopo, per ordinem nuntiavit. Et cum Beatus ei diceret Maurus : Quid nobis nunc agendum, vir illustrissime, vel potius eligendum esse decernis? Ille amabiliter, ut vir jucundissimi erat vultus, respondit : Est mihi conso-
brinus, nomine Florus, magnis tam in his, quam in aliis regionibus possessionibus pollens, qui primus inter primos totius regni Francorum Proceres, decentissime omnia jussus a Rege Palatina disponit moderamina. Hic itaque ab ineunte ætate, in seculari licet habitu constitutus, omnipotenti Deo sollicitè semper placere studuit. Cui ex amissa conjuge, quam ut acciperet, invitum eum tam Rex, quam nostri coegere parentes, unus tantummodo superest filius : qui si alicubi perfectos in hac religione posset invenire viros, in sua propria possessione, quæ ei de paterna evenit hæreditate, monasterium construere desiderat, filiumque suum ibidem Deo offerre cupit : ac sic demum relictis omnibus, quæ sunt hujus mundi, negotiis, Deo in eodem deservire, liber ex omnibus, exoptat cœnobio. Ad hunc ergo Missum nostrum directum habeo, qui illi adventus vestri causam pleniter enarrare valeat, vel si in deliberatione animi sui perseverat, explorare. Nos tamen, si placet, usque dum aut ipse aut ille quem ei direximus, revertatur, locum ipsum, de quo loquimur, inspicere et considerare habeamus.

indicatu ejus
adventus
caussa Floro
viro potenti et
pio.

a Rursum hic variant MSS. codices : aliis enim est Bertigatus, aliis Bertigranus, Berticbrannus. Ceterum vel memoria lapsus hic est Faustus aut potius ejus interpolator Odo, Bertichramnum pro Innocentio scribens, vel duo fuere Bertichramni, quorum prior exiguò omnino tempore sederit. Nam S. Innocentius Concilio Aurelianensi IV, anno 641, habito subscripsit. Domnolus, sive Domnulus, qui S. Maurum noluit admittere, anno 567, Turonensi II, Bertichramnus alter interfuit conventui Episcoporum apud Guntramnum in causa monialium Pictavensium anno 589, licet non dicatur fuisse Cenomanensis. At non potest ille, quod putavit Claudius Robertus, S. Maurum evocasse, ut ex hac Vita patet. Probabilius autem est memoria lapsum esse Odonem, cum in Vita S. Domnoli, quam 16 Maii dabimus, ipse dicatur S. Innocenti, sive Innocentio successisse.

CAPUT VII.

Glannafoliensis cœnobii fundatio

Hoc B. Maurus audiens, gaudio gavisus est magno, et statim altera die cum eodem honorabili vir-

pergit ad considerandum locum. Eo tempore Theodebertus Rex nobiliter regni Francorum apicem gubernabat. Cui supradictus clarissimus vir Florus ita familiaris et carissimus in omnibus erat, ut quicquid in omni ditione ejus facere vellet, absque alicujus contradictione permissus a Rege obtineret. Qui cum relatu nuntii, quem ei Harderadus direxerat, tam B. Maurum, quam et nos advenisse cognovisset, et quia Cenomanicus Antistes recipere nos nolisset; illico accedens ad Regem, causam ei adventus nostri pleniter enarravit, ac voluntatem suam, quam de ædificando cœnobio habebat, ei aperuit; petiitque ab eo ut nos ejus permissu suscipere mereretur, quatenus ei monasterium, sicut desiderabat, construere-
mus. Cui Theodebertus Rex respondit, dicens : Non ita nobis hactenus servisti, ut aliquid tibi negare, aut contradicere possimus : unde perge quantocyus, et nostra comitatus gratia, ac roboratus auctoritate, eosdem sanctissimos viros cum omni suscipe reverentia, peragens cum eis desiderium, quod animo tuo superna inspiravit dignatio : simul et deprecare illos, ut pro nobis ac liberis nostris, populoque totius regni a Deo nobis collati, ipsius assidue exorare dignentur misericordiam : paratissimos etenim nos atque promptissimos in omni suo invenient obsequio, si formam hujus religionis ita ab eis observari compererimus, sicut jam fama vulgante ab eorum Magistro arduus satis eam traditam audivimus. Tuum vero erit, artifices illuc ad operandum, ubicumque eos in omni nostra inveneris potestate, adducere et adducere, ut opus ipsum celerius possit expleri. Nec nostra, juxta voluntatem et consilium tuum, regia loco illi deerit largitas, si apte eum constructum et convenienter perspexerimus ordinatum.

Florus ei mo-
nasterium
ædificaturus

Rege probante

et favorem
suum addi-
cente.

39 Talibus ac tantis Regis promissionibus nobilissimus vir Florus roboratus, concitus ad prædium possessionis suæ, quod a Glannafolium dicebatur, advenit. Cujus adventu Harderadus audito, cum B. Mauro ante fores portarum in ejus pergit occursum. Videns vero Florus B. Maurum humillimo monachili indutum habitu stantem, de equo, cujus tergo insederat, perneciter desilivit : ac tertio antequam ei appropinquaret, toto corpore in terram se prosternens, cum ab eo humiliter receptus, ac modeste, ut didicerat, elevatus fuisset, diutius se invicem complexantes, ac alterutrum constringentes, lacrymas quoque præ gaudio invicem b infundentes, immorati sunt. Tunc deinde prædictus vir, osculatis nobis omnibus, apprehendens iterum dexteram B. Mauri manum, et strictim eam exosculans ait ad illum : Bene te venisse gaudemus, serve Dei excelsi, et discipule sancti viri Benedicti, cujus honor et nomen, quod in sancta emeruit servitute, pene jam omni seculo innotuit : et benedictum nomen Domini gloriosum, qui te ac commilitones tuos, istos reverendos viros, ad adjutorium nobis in istam misit provinciam. Et hæc dicens, ducebat eum ad domum, præcedente nos Harderado, et filiis ejus.

ad eum venit.
a

cumque et so-
cios honori-
fice excipit :
b

40 Die vero alia, cum post matutinale officium in unum convenissemus, aperuit B. Mauro voluntatem suam, quam de constructione cœnobii habebat, simul et Regis referens promissionem ac deprecationem, qua eum et pro se ac filiis, omnique populo Dominum attentius implorare expetebat. Tunc B. Maurus ait ad illum : Observatio ordinis nostri summam deposcit quietem et securitatem. Quapropter si nobilitati generositatis tuæ videtur non esse contrarium, primum omnium res, quas Deo ejusque famulis tradere pro remedio, ut asseris, animæ tuæ desideras, simul perlustrantes inspicere debemus. Inde vero facto testamento, te tradente nobis coram testibus, recipere eas in nostram convenit dominationem. Cui cum assensum suum Florus præbuisset; ascensis equis post diem tertium, inspectis omnibus, ad supradictum reversi sunt locum.

probatum
Sancto locum

ei donat,

et filium suum
octennem Deo
offert :

dum ædifica-
tur strenue
monaste-
rium,

quemdam
lapsu exani-
matum

precibus et
signo Crucis
sanat.

Floro mi-
rante :

41 Tunc clarissimus vir Florus scripto, juxta consilium beati viri, testamento, tradidit ei omnia, et de suo jure in ejus delegavit potestatem atque dominium. Obtulit etiam ipso die Domino filium suum, nomine Bertulfum, puerulum octo circiter annorum, nutriendum et instituendum doctrina et magisterio beatissimi Mauri, sicut et ipse a sanctissimo Magistro suo Benedicto educatus in omni nostra fuerat observatione. Post cujus oblationem ait B. Mauro. In hoc sanctissime vir, et te, et qui tecum sunt, certos tam de hoc loco, quam et de rebus ibi a me collatis esse convenit, cum et filium meum servitutum Deo per vestrum obtulerim magisterium : et meipsum, si vita comes Deo propitio fuerit, opusque perfectum, relictis omnibus, quæ sunt hujus mundi, in hoc eodem divinis mancipandum servitiis polliceor loco.

42 Congregatis igitur plurimis artificibus et operariis, jactisque fundamentis, opus cœptum quotidie certatim accelerabant. Sed quia parvus deorsum super ripam fluminis erat locus (ex una enim parte objectu montis, ex altera vero Ligeris alveo angustabatur) in devexo ipsius montis latere fabrica omnis monasterii ædificari cœpta est. Primum ibi unam non admodum magnam ædificaverunt orationis domum, quam B. Maurus in honorem S. Martini Confessoris Christi consecrari fecit : in qua etiam Dei dispositione, et sua electione eum sepelivimus. Nam sicut sanctissimus Benedictus in oratorio ejusdem beatissimi Martini, in quo, destructa ara Apollinis, ejus memoriam posuerat, se sepeliri jusserat; sic perfectissimus ejus discipulus, ne vel in sepultura ab ejus videretur discrepare qualitate, in domo ejusdem oratorii se præcepit tumulari. Prædictus denique vir Florus cum in omni regno Theodeberti Regis summam obtineret potestatem, ac vice Comitum in Andegavensi eo tempore fungeretur pago, peritissimos undique illuc convenire fecit artifices, tam lignarios quam cœmentarios, quamque etiam in aliis doctos artibus.

43 Cumque die quadam cum Beato Mauro operarios inspicere resideret, et vir Domini lectioni de contra operam daret, ac interdum ea quæ legebat ipsi Floro exponeret; quidam Clericus, qui cœmentariæ arti præerat, et quem idem Florus de palatio Regis ob hoc adduxerat, de altissimis gradibus, in quibus operarii stantes, altius jam porrectam ædificabant maceriam, retrorsum corruens, super deportatum illuc montem lapidum cecidit. Cumque omnes eum mortuum crederent, ac de sola ejus sepultura tractarent, pro eo maxime, quia per omnes corporis meatus sanguis undatim profluens egrederetur; vir Dei cum Floro advenit, eumque continuo ad ostium ecclesiæ B. Martini deportari fecit. Cumque omnes abscississent, ipse in terram se ante altare orationi dedit. Qua completa, egrediens et super collisa membra signum Crucis faciens ait : In ejus nomine, qui corpus hominis delimo terræ formavit, et spiraculum vitæ inspiravit, surge sanus Langisce, et perfice opus tuum quod cœperas. At ille statim velut a somno consurgens, mirari cœpit, quando illuc advenisset. Sanctus vero Domini ad eum ait : Non tuis huc pedibus, sed aliorum delatus es manibus. Sed perge quantocyus, ne forte tua absentia opus intermittatur. Illo itaque egresso, Florus, qui in parte cum Simplicio monacho stans cuncta quæ vir Dei egerat vidit, concito cursu adveniens, seque ad pedes ejus projiciens, clamare cœpit : Vere discipulus es tu S. Maure B. Benedicti, de quo talia narrari frequenter audivimus. Ex illo die idem Florus, ita eum in maxima habuit admiratione, ut numquam propius ei accedere auderet.

44 Itaque cum Clericus, qui sanatus fuerat, ad opus suum fuisset reversus, quidam ex operariis B. Mauro detrahare cœperunt, dicentes eum non religionis obtentu, sed gratia cupiditatis, quo honora-

tior in aliis esset regionibus, suum reliquisse monasterium et tam longinquas adisse terras; et hæc quæ faciebat, non virtute Dei, sed potius quibusdam obtinere præcantaminibus. Cum ergo hæc inter se sermocinarentur, malignus spiritus tres ex illis subito invasit, ac ita gravissima vexatione atterere cœpit, ut uni ex illis, nomine Flodegiso, animam extorqueret. Quod ubi vir Dei quid evenisset agnovit, vehementer flere cœpit : iterumque oratorium B. Martini ingressus, attentius Dominum tam pro his qui torquebantur, quam et pro illo, qui mortuus fuerat, deprecabatur. Et cum per tres continuas horas orationi incubuisset, ad eos qui vexabantur, et se invicem dentibus lacerabant, accessit; et signum Crucis tertio contra eos faciens, dixit : Filius Dei unigenitus Dominus noster Jesus Christus, qui discipulis suis potestatem dedit calcandi super serpentes et scorpiones terræ, et super omnem virtutem inimici, ipse vos ab hac solvat dæmonica vexatione. Et cum adhuc dentibus frenderent, pulvereque se conspergerent, vir Dei propius accedens, digitos utriusque manus illis in ora misit. Spiritus vero immundi, foetida relinquentes vestigia, ventris egestionem fugati sunt.

45 Jussit deinde vir Domini corpus defuncti tolli, et in porticum ecclesiæ deferri; noctemque illam vigiliis totam duxit insomnem, assiduis Dominum exorans gemitibus, ut animam defuncti in corpus reddere dignaretur, ne diutius de ea diabolus, qui illam extorserat, triumpharet. Mane autem primo Simplicium Presbyterum adsciscens, ut sacrificium nostræ redemptionis pro eadem Deo anima offerret, imperavit. Quod dum ille devotissime consummasset, cum ipso Simplicio vir Domini ad locum, in quo mortuus jacebat, accedens ait : Domine Jesu Christi, qui quadriduanum Lazarum de monumento suscitasti, et ad preces servi tui Eliæ filium viduæ vitæ restituisti; adesto et nunc nobis famulis tuis, et redde in hoc defuncti corpore animam, quam, te permittente, hostis humani generis cruciando de eo effugavit. Et cum hoc dixisset continuo corpus defuncti totum concussum est : illicoque consurgens, ab eo mandatum accepit, ut si vivere vellet, quamdiu ipse in hac vita esset, in locum ipsum jam non introiret. Hoc autem Sanctus pro sola imperavit humilitate, ne scilicet pro tali facto plausum et favorem hominum quærere, ac delectari videretur.

a Alii Glanafolium scribunt. Id, teste Massono, ad Ligerim edito in vineis loco positum, vulgo S. Maur sur Loyre dicitur.
b Al. effundentes.

CAPUT VIII.

Theodeberti Regis donationes. Flori ingressus in Religionem.

Igitur a octavo anno, postquam ibidem adveneramus, monasterium omne satis convenienter in omni constructione consummatum, atque ab Episcopis provincie ipsius dedicatum est. Regebat autem per idem tempus Andegavensem Ecclesiam vir sanctissimus b Eutropius. Porro in ipso monasterio ecclesiæ quatuor ædificatæ fuerant. Quarum major, in quam Fratres tam ad diurnum quam ad nocturnum conveniebant officium, consecrata est in honore B. Petri Apostolorum Principis : secunda (ut dictum jam superius est) in honore B. Martini : tertia vero, quæ et minor erat ceteris, in veneratione S. Severini : quarta autem, quæ in modum turris quadrifidæ, in ingressu monasterii altissime ædificata est, benedicta fuit in honore sancti Archangeli Michaelis.

47 His itaque expletis, prædictus vir Florus non immemor promissionis, quam Deo voverat, pergens ad Theodebertum Regem, licentiam ab eo expetiit, ut ei regularem liceret suscipere habitum, et peccata sua, quæ plurima in seculari contraxerat conversatione, jejuniis et orationibus, ceterisque spiritus fructibus redimere. Quam cum ei Rex negare nequi-

AUCTORI
S. FAUSTO
EX MSS.

a dæmone
possessos qui
ei detraxe-
rant.

signo Crucis
liberat :

alium, ideo a
dæmone suf-
focatum re-
suscitat.

a

Perfecto mo-
nasterio,

b

et 4 in eo ec-
clesiis.

v olentē Floro
habitum
isthuc susci-
pere,

visset, tristis licet et mœrens, pro eo quod ab eo separari nollet, permisit illi quæ deposcebat implere; eumque aliquantis diebus secum in palatio retinens, de virtutibus, quas per B. Maurum fieri audiebat, interrogare cœpit, vel qualiter ipse cum discipulis suis in sancta viveret religione, seu quantus jam Fratrum numerus ibi adunatus esset. Quæ cum illi omnia Florus enarrasset, prout ea ipse certissime sciebat, Rex dixit illi : Si placere hoc ipsi Dei servo scirem, multum tam eum quam locum illum videre cuperem, eumque nostro regio honorare munere. Cui Florus respondit : Quærat primum, si vestra placet Celsitudini, super hoc viri Dei voluntas : et tunc demum, sicut ipse ordinaverit, ea quæ vultis, implere poteritis.

48 Dimittens ergo eum Rex, cum in ejus osculis diutius immoratus fuisset, dixit ad illum : Quæ cum viro Dei de nostra ad locum illum inveneris perfectione, citius nobis remandare satage. Multum enim vellem, si possibile esset, die quo capitis comam deposueris, ibi præsens adesse. Veniens ergo ad monasterium Florus cum multis optimatibus ac nobilibus viris, qui eum de palatio Regis fuerant secuti, viro Dei voluntatem Regis aperuit. Qui cum ei respondisset, nil loco officere, sed potius in meliorationem ejus ipsius ad eum adventum, quantum ipse intelligere poterat, proficere, certum diem Regi Florus, quo ad monasterium venire deberet, mandavit. Quo cum venisset, et magnifice, ut regiam decebat sublimitatem, a B. Mauro, et congregatione cujus sanctissimus grex jam quadragenarium excesserat numerum, suspectus fuisset; post orationem in conventum Fratrum pergens, regiamque dignitatem parvipendens, Beato se Mauro ac congregationi, regali indutus purpura, humiliter prostravit, et ut pro illo Dominum exorare dignarentur, lacrymis perfusus precabatur. Cumque eum vir Dei a pavimento elevasset, Rex ait ad eum : Celebre nomen Magistri vestri Benedicti ad nostram olim delatum fuerat notitiam; cujus sanctitatis et virtutis opera insignia, quæ de illo audivimus, per vos quotidie fieri, gaudio lætamur non modico.

49 Tunc Rex B. Maurum petiit, ut Fratres eum in suam recipere dignarentur societatem, et nomen ejus inter sua scribere nomina : filiumque suum Theodebaldum sancto viro ac Fratribus commendabat attentius, præcipientes ipsi, ut semper devotus erga locum illum esset, ac in omnibus sanctæ illi congregationi adjutor et defensor existeret. Interrogavitque virum Dei, quinam illi Fratres essent, qui cum illo venerant. Qui cum nos digito illi designasset, in parte nos stare præcipientes, intuebatur attentius, nomen uniuscujusque ab eo sciscitans. Quæ cum didicisset, osculatus est nos, deinde omnem congregationem. Videns autem Bertulfum adolescentem inter reliquos Fratres stantem, interrogabat, quis esset. Cui B. Maurus cum hunc esse Flori filium indicasset, vocans eum ad se Rex, atque ad pectus suum amplexando stringens, B. Mauro eum attentius, amore patris ejus, commendare cœpit, et ut carissime ab eo nutriretur deposcere.

50 Inde cum omnia habitacula monachorum circumiens perlustrasset, ac convenienter cuncta constructa esse laudasset; ingressus iterum ecclesiam S. Petri, dedit ad ipsum locum fiscum regium, qui Boscus vocatur, cum omnibus villis et redditibus, qui ad eum petinebant. Vocansque ad eum Ansebaldum, qui scriptoribus testamentorum regaliûm præerat, præcepit ei, ut antequam de ipso monasterio egrederetur, testamentum de eisdem scriberet rebus, ac de annulo ejus regali firmaret more : concessitque B. Mauro, ut si quid ex illo die apud eum obtinere vellet, ipsumque ei adire placuisset, liberam haberet facultatem introeundi, quocumque eum sciret. Posuit quoque super altare B. Petri pallium pretiosissimum, et crucem auream cum lapidibus valde pretiosis.

51 Florus autem accedens ad Regem, deprecatus est eum, ut præceptum regiæ dignitatis facere juberet super testamentum, quod ipse de propriis rebus, quas loco illi tradiderat, scribere rogaverat. Quod Rex libentissime annuit. Tunc in conspectu Regis allata sunt munera non modica in auro et argento, gemmis quoque et diversarum vestium multiplicitate, quæ idem vir eo die Domino et Sanctis ejus obtulit. Dimisit etiam viginti ex servis suis liberos, prius eos ditans magnis donis. Deinde veniens ante sacrosanctum altare, adstante Beato Mauro et omni congregatione, Rege quoque ex altera parte cum populi numerositate, quæ cum illo venerat, ac cingulum militiæ, quo eatenus usus fuerat, deponens, super altare misit. Cui, jubente viro Dei, Rex primus post eum de coma capitis ejus totondit; deinde quicumque ex optimatibus ejus voluit. Rex vero gaudio lacrymas effundebat, congaudens devotioni animi ejus : vocansque ad se nepotem ipsius Flori, nomine c Landramnum, dedit ei per sceptrum regale, quod manu gestabat, quæcumque Florus patruus ejus ex regali possederat dono.

52 Post hæc Sanctus Domini deprecatus est Regem, ut domum, quæ hospitibus suscipiendis aptissime omni compendio ac decore constructa fuerat, intrare dignaretur. Quam cum ingressus fuisset Rex, antequam vir Dei pedibus ejus toto corpore prostratus fuisset, ab eo cum nimio elevatus pavore, ac inquisitus quid vellet, respondit, dicens : Hæc est petitio, quam a vestra, vice omnium servorum Dei qui in hoc degunt cœnobio, exposco sublimitate, ut veniat Rex cum servis suis, et alimenta cibi ac potus, quæ ei devotione et servitio sunt præparata monachorum, percipiat cum gratiarum actione. Quod cum Rex renuere cœpisset, seque, ne id fieret, humiliter vellet excusare, unus ex Consiliariis ejus, vir sapientissimus, nomine d Ebbo, dixit ei : Perpendere tibi, Domine mi Rex, convenit, quorum deprecatione istam sumere deposceris refectionem : si enim hi, qui ita Deo, sicut tua conspiciat Celsitudo, deserviunt, tua aliquo modo tristes effecti fuerint contradictione, Deum propitium habere non poteris. Quod Rex audiens, illico quod petebatur annuens implevit.

53 Cumque abundantissime cum suis omnibus, qui cum eo venerant, refectus fuisset, antequam egredi a monasterio cœpisset, Florum amantissimum sibi virum ad se adduci præcepit. Qui cum ei monachili jam indutus habitu, adductus fuisset, Rex usque ad suffusionem vultus lacrymis permotus, ait illi : Gratias omnipotenti Deo pro tua referimus conversione : sed tibi sollicitè procurandum ac summopere pervigilandum est, ut sicut in seculari constitutus habitu strenue semper ac nobiliter absque dedecore conversatus es, ita nunc quoque in hac sanctissima, quam expetisti, religione, sine reprehensione Deo semper placere satagens, proficias quotidie de virtute in virtutem, quousque Deum Deorum in Sion felici cernere possis exultatione. His dictis, diutius in osculis ejus immoratus, ac benedictione, quam expecterat, B. Mauri roboratus, Andegavis ipso die reversus est.

a Manifestum est vel hic vel supra falli Odonem. Mortuus est Theodoricus, ut scribit S. Gregorius Turonensis lib. 3, cap. 23, vigesimo tertio regni sui anno, a morte videlicet Clodovei patris, qui anno 511 decessit. Theodobertus ut cap. 9, num. 37, dicitur, cum quatuordecim annis strenue ac nobiliter Francorum gubernasset regnum, obiit. A transitu igitur Clodovei, inquit idem S. Gregorius lib. 3, cap. 37, usque in transitum Theodoberti computantur anni 37. Mortuo ergo Theodoberto, quartodecimo regni sui anno, regnavit Theodovaldus filius ejus pro eo. Mortuus est ergo Theodobertus, si recte calculum ponimus, anno Christi 548. Ergo si anno octavo post adventum S. Mauri in Gallias, visitavit Glannafolium, qui anno 548 decessit, necesse est anno 540, vel 541 isthuc venisse Maurum : quod cum ante scriptis de obitu S. Benedicti vix congruit, cum eum constet ad Totilæ tempora pervenisse.

b Hic successor S. Albini, Domitiani decessor constituitur a Cl. Roberto.

c Al. Landramnum, al. Ladramnum. d MS. Bonif. Elbo.

confirmat donata a Floro,

eumque ipse et Maurus attondent :

Mauro rogante isthuc cibum sumit :

Florum hortatur ad perfectionem :

petit a S. Mauro benedictionem.

CAPUT IX.

Flori obitus. Theodebaldi et Clotharii Regum donationes.

*S. Maurus
paralyticum
sanat:*

Beatus vero Maurus altera die ad invisendum recipiendumque fiscum, quem idem Rex ad ipsum contulerat monasterium, est egressus. Cumque per biduum ibi commoratus fuisset, paralyticus quidam, qui in eadem villa per septem jam annos toto corpore destitutus in lecto absque sensu jacebat, ei deportatus atque oblati est. Super quem cum vir Dei benedictionem suam dedisset, ita sanus effectus est, ac si nihil umquam mali de ipsa pertulisset destitutione.

suos ad virtutem instituit:

53 Inde reversus ad monasterium, sollicitè more Magistri sui singulorum secum habitantium mores et vitam perscrutans, ac verbum vitæ publicæ et privatim eis annuntians, atque antiqui hostis versutissimas et multiplices insidias detegens, proficere eos ad meliora quotidie hortabatur. A secundo siquidem adventus nostri ad eundem locum anno, nobiles ad eum viri convenire undique cœperant, ac se omnipotentis Dei servitio tradentes, ejus cohabitationem expetere: nonnulli vero filios suos Deo per ejus magisterium instituendos offerre. Unde factum est, ut vigesimo sexto anno foundationis ipsius cœnobii congregatio centum quadraginta Fratrum illic adunata esset. Qui numerus tunc a B. Mauro scriptus, et auctoritate tam ejus, quam totius congregationis præfixus atque statutus est: ut nemo deinceps existeret, qui hunc numerum vel excedere, vel minuire unquam in ipsius congregatione cœnobii ausus fuisset: quoniam et res, quæ ibi jam tunc delegatæ erant, tanto Fratrum numero in his quæ necessaria erant, sufficebant: et si amplior esset numerus, occasionem patiendæ necessitatis forte inferre potuisset.

*statuit ut
isthic sint
140 monachi.*

*a
Florus sancte
moritur.*

b

56 Sed ut ad id redeam, unde digressus sum, cum prædictus Florus annis *a* duodecim, mensibus tribus ac diebus totidem, sanctissime, ut nobiliorem decebat, nobilissimus in omni vixisset religione, *b* duodecimo Calendarum Septembrium feliciter migrans ad Dominum, diem clausit ultimum. Filius vero ejus Bertulfus quam perfectus in omni sacrosancta fuerit observatione, sequens lectio demonstrabit.

*Theodebaldus
quædam donat
S. Mauro.*

57 Theodobertus igitur Rex, cum quatuordecim annis strenue ac nobiliter Francorum gubernasset regnum, Theodebaldo filio suo sedem regni post se dereliquit. Qui juxta patris sui imperium non minimum, quoad vixit tempore, tam B. Maurum, quam nostram dilexit congregationem. Hic itaque patris sui sequens vestigia, qui nobiliter locum congregationis hujus, cum ibidem, ordine quo supra inservimus, advenisset, honoravit; cum et ipse post mortem patris B. Maurum, ac ipsum locum aliquando venisset invisere, contulit et ipse nihilominus ibidem, ut magnificentia regia dignum erat, testamentaria auctoritate villas duas; quarum una vocabatur Villa Fabrensis, altera vero Vosda.

c

d

*Clotarius eum
sæpe ad se
evocat.*

58 Sed et hic cum *c* parvo tempore regni apicem honorifice cum pace obtinisset, immatura præventus morte Clotario principatus dimisit *d* monarchiam. Qui Clotarius audita fama B. Mauri, frequenter eum ad se evocans, ejus sapientissimis utebatur consiliis. Denique cum aliquando B. Maurus duos ex Fratribus pro aliquibus necessitatibus ad eum transmisisset, ac ipse benignissime omnia, pro quibus ierant, annuisset; inquirere ab eis sollicitè cœpit, quid vel qualia Reges decessores sui nostro contulissent loco. Quæ cum ab eis rescisset, ait: Et nostra, Deo propitio, largitas ipsi non deerit loco, præsertim cum et ampliorem illis tam regni quam divitiarum obtineamus potestatem, et bona operandi a Domino perceperimus voluntatem.

59 Hujus temporibus dum B. Maurus villas ac prædia monasterii curam gerendo et disponendo cir-

cui ret, quadam die in possessione monasterii, cui Gaudiacus nomen est, ingressus refrigerandi gratia, secretiorem locum petiit. Quo cum sederet, et cum duobus monachis, qui cum eo venerant, psalmos decantaret, nuntiatur illi, Ansegarium Archidiaconum Ecclesiæ Andegavensis stare pro foribus, et cum eo colloqui desiderare. Cumque vir Dei ut ingrederetur jussisset, et ille ea, pro quibus venerat, perorasset; vir Domini S. Maurus Simplicium vocans monachum, ait illi: Virum hunc, qui nobis pro sua reverentia et affabilitate dudum familiaris effectus est, poculo caritatis potare, ac vino sanctæ dilectionis inebriare, ut spiritales spiritualiter debemus. Cui cum Simplicius dixisset: Non est quicquam vini nobis, nisi tantummodo in uno parvissimo vasculo, quod ad sellam pendere consuevit; Sanctus Domini Maurus dixit illi: Defer illud huc. Cumque allatum fuisset, adjecit: Panem etiam huc deferte. Et cum coram eo panem quoque attulissent, signum Crucis contra parvissimum vasculum faciens, dixit: Potens est Deus, qui mensam populo suo in eremo paravit, et aquam in abundantia de petra produxit, etiam nobis servis suis de hoc parvulo vasculo sufficienter vini ministrare affluentiam. Mirum dictu, pene, et incredibile facto, opus est secutum. Cum enim *e* sexaginta, et eo amplius, homines ibi adessent, qui tribus vicibus de ipso biberunt vasculo, ita plenum semper repertum est, ac si intactum post primam permansisset impletionem. Hoc miraculum nobis Simplicius, cum ad monasterium cum ipso B. Mauro reversus enarrasset, Elisæo eum similem decrevimus æstimandum, qui paucis decibariis plurimos in longum pavit artifices.

*AUCTORE
S. FAUSTO
EX MSS.*

*S. Maurus signo
Crucis
vinum multiplicat:*

e

60 Ex eo loco cum ad monasterium reverteretur, obvium habuit in media via quemdam virum plebeium, cui cancri ulcus superius occupans labrum tam nasum, quam majorem genarum absumpserat partem. Cujus calamitatem vir Domini miseratus, de contra signo Crucis edito, pristinae eum restituit sanitati.

*cancro laborantem signo
Crucis sanat.*

61 Per idem tempus Clotarius Andegavis veniens, viro Dei ad monasterium se ire velle mandavit. Cui cum a viro Dei ut veniret remandatum fuisset, paucis secum assumptis, ire perrexit. Cumque venisset, tradidit ad ipsum locum fiscum regium, qui *f* Blazon nuncupatur; villam etiam, quæ Longus-campus dicitur, auctoritate regia ibi delegavit. Quem etiam B. Maurus deprecatus est, ut regali edicto firmare dignaretur, quatenus congregationi loci illius electionem propriam per succedentia liceret habere tempora. Quod cum præcepto regiae potestatis, juxta petitionem viri Dei, Rex libenter annuisset, comitatus ejus benedictione, profectus est.

Clotarius vadia ei donat.

f

a Alii annis 22. *b* Eo die in multis Martyrologiis ejus inscriptum est nomen. *c* Theodobaldus, ut lib. 4, cap. 9, scribit S. Gregorius Turonensis, septimo regni sui anno mortuus est, qui erat Christi 535. *d* Chlotarius I Clodovæi filius, mortuus 3 fratribus eorumque liberis, biennio regni Francorum monarchiam tenuit; obiit anno a morte patris 51, Christi 562.

e MS. Ripat. septuaginta; alii, quadraginta. *f* Al. Blanzon.

CAPUT X.

S. Mauri mors, successores.

Ex eo tempore B. Maurus non facile jam de monasterio egredi uspiam volebat: sed ordinatis Præpositis, ac reliquis administratoribus, ipse soli Deo, orationi quotidie ac lectioni vacans, ferventius multo quam cœperat, deservire in sancto procurabat proposito. Cumque gregi suo de die in diem incrementa sanctæ religionis in melius augmentari conspiciens, omnipotenti Deo labiis exultationis sacrificium offerret devotissimæ laudationis, tricesimo octavo foundationis ipsius monasterii anno, cum et ad perfectam jam pervenisset ætatem, et juxta prophetiam beatissimi Magistri sui, qui post consummatam trinam vicenorum annorum decursionem, mercedem operum suorum a Domino ei recompensandam esse prædixerat, finem

S. Maurus publico abstinet,

morte instantique

*Alacris
S. Fausti
Bertulfo mo-
nachis præ-
fecto.*

finem vitæ suæ propinquare cognosceret; ædificata sibi domuncula juxta B. Martini ecclesiam, remotiorem delegit vitam assumere.

63 Sed quia grex sanctæ congregationis sine rectore, qui super eum sollicitè intenderet, esse non poterat; vir sanctissimus omnem convocans congregationem de substituendo sibi Abbate sollicitus pertractabat. Cumque omnis congregatio cœnobii hoc in ejus posuisset deliberatione, utpote qui omnes melius, quam se unusquisque eorum, cognosceret, ipse Pater sanctissimus Bertulfum, nobilissimum ac perfectissimum in omni religione virum, quem ipse sanctissime a edocuerat, ad tale onus suscipiendum idoneum esse judicavit. Cui cum omnis congregatio in tali electione assensum præbuisset; ipse Pater sanctissimus in loco eum sessionis suæ sedere constituens, ac singula ei, in quibus tanti gregis curam gerere deberet, paterno insinuans amore, intra domum, quæ ei, in quibus tanti gregis curam gerere deberet, paterno insinuans amore, intra domum, quæ ei, ut diximus, prope ecclesiam S. Martini constructa fuerat, se recepit, duobus tantummodo ad sibi cohabitandum et servendum, ipsius congregationis electis Fratribus, Primo scilicet, et b Aniano. Nobis enim, qui cum eo veneramus, Bertulfo, quem Abbatem constituerat, sollicitè adesse ac invigilare præcepit, ne forte in aliquo a rectitudine regularis tramitis devia- ret.

64 Cumque duos ac dimidium taliter in contritione spiritus et corporis maceratione complisset annos; quadam nocte cum more sibi solito ecclesiam B. Martini intrare vellet, et vota precum ac lacrymarum Domino persolvere, diabolus magna obsequentium constipatus caterva, ab ingressu eum prohibuit basilicæ, dicens: Eia Maure, qui nos a propriis deturbare sperans sedibus, tam longissimas, tibi- que ac tuis incognitas, adisti regiones, nunc videndo ac experiendo nostræ perferes immissionis destituentissimam populationem. Ego enim prout libuerit strages diversarum mortium inferendo, de tuis nunc debachans triumphabo, ita ut vix aliqui de tanta istic adunata remanere videantur congregatione. Cui cum vir Domini respondisset: Increpet Dominus in te Satan, et in verbis tuis, quibus mendax es, et pater ejus; statim inimicus velut fumus evanescens, strepitum quoque immanissimum ac terrificum dedit, ita, ut etiam ipsi viro Dei monasterium omne funditus contremuisse fuerit visum. Quo sonitu Fratres ex- pergefatti, ingentique pavore perculsi, stratis illico exilientes, signa pulsare cœperunt, ac synaxim decantare nocturnam.

65 Interea cum vir Dei nimia afflictione ac tædio pro his quæ audierat mœrens, ingressus ecclesiam B. Martini, Dominum precaretur, ut illi certius ea, quæ malignus spiritus ei dixerat, revelare dignaretur; Angelis Domini ei continuo, candidissimo amictus habitu adstans, dixit: Quid, dilectissima Deo anima, tanto mœrore pro his, quæ a Deo agi disposita sunt, afficeris? Nam diabolus, licet totius caput obtineat mendacii, multa tamen conjiciendo, de iis præcipue, quæ frequenter est expertus, prænoscit. Unde scias eum non sua voluntate, sed imperio Dei ea quæ tibi prodidit reserasse: nam aliquo modo verum est, quod audisti. Pars enim hujus congregationis maxima infra breve tempus colligetur ad Dominum, ut ab ipso præfixum est atque præordinatum. Sed non propter hoc ipse, ut asseruit, de aliquo istorum vel ad modicum triumphabit: Tuis enim admonitionibus et exhortationibus instructi, paratus unusquisque, vocationis suæ diem expectabit gaudens. Quos cum omnes qui moderno obibunt tempore præmiseris felix, ut promeruisti felicior subsequeris.

66 His dictis visio Angeli adstantis et colloquentis ablata est. Sanctus autem Domini facto mane, omni

congregationi cuncta quæ viderat per ordinem enarravit. Deinde paterna erga eos usus sollicitudine, taliter illos allocutus est: De his quæ servi Dominum velle cognoverint, si aliquo modo tristari cœperint, voluntati Domini contraire ipsa sua videntur tristitia. Et ideo, quia ipse mortalibus terminum finiendæ istius posuit vitæ, qui præteriri a nullo natorum valet, sed ex eo quo primis hominibus mortem minatus est, ira ejus in hac irrevocabili permanet sententia; nos, quibus voluit, et quo ordine decrevit, dies hujus vitæ in proximo finiendos esse patefecit, maculas commissorum facinorum lacrymis pœnitentiæ et maceratione tergamus corporis: et sicut Propheta admonet, scrutantes sollicitè vias atque opera nostra, præveniamus faciem Domini in confessione, ut atria supernæ civitatis in hymnis valeamus introire confessionum, ejusque claritatem cum omnibus Sanctis revelata facie perpetuo contemplari digni inveniamur. Et quia, dilectissimi fratres, nunc tempus adesse cognovimus, ut incipiat iudicium de domo Domini, judicia ejus, quæ aliquando quidem occulta, nunquam tamen sunt injusta, revocentur, ut servos boni Domini decet, suscipientes ac perferentes, sursum erectis cordibus adoremus, summopere procurantes, ne qua minus perfecta nos accuset actio, ac attentius invigilantes, ne calcaneo nostro tentator insidians, muscipula nos deceptionis in via hac, qua jam undecima ingredimur hora, illaqueare possit.

67 Hac exhortatione et admonitione sancti viri ita omnis congregatio ad horam ultimam libere expectandam, præparare sese cœpit, ut omnes, qui illo tempore ab hac vita de ipso loco migraverunt, cœlestem ascendisse ad patriam nulli dubium sit. Factum est enim, ut infra quinque menses centum et sexdecim ibi morerentur Fratres, nec plus de tanto grege quam viginti quatuor remanerent monachi. Inter quos etiam tunc Antonium et Constantinianum comites et socios nostros sepelivimus. Expleto autem tanto numero, eo tempore in eodem loco mortuorum, dolor lateris graviter Beatum invasit Maurum. Qui languore ingravescente, quadragesimo primo adventus sui ad eundem locum anno, octavo decimo Calendarum Februariarum die, ante altare B. Martini, super cilicium stratus sui decubans, cum exitum suum vivificorum munivisset perceptione sacramentorum, adstantibus qui relictis fuerant discipulis, feliciter migravit ad Dominum: sepultusque est in eadem basilica ad dexteram partem altaris. In quo loco meritis et orationibus ejus, multa magnifica et admiranda operatur Deus ad laudem et gloriam nominis sui.

68 Post obitum denique ipsius sancti viri, cum ego una cum Simplicio, sicut ipse nobis ipso die depositionis suæ præceperat, ad nostrum decrevissem reverti monasterium, vir Domini Bertulfus nos obtestando deprecatus est, ne illum quoad viveret, desereremus tempore. Quem cum offendere pro sua sanctitate ausi non fuisset, per biennium, quo supervixit, cum illo commorati sumus. Quo defuncto, cum Florianus vir totius religionis, filius ductoris nostri Harderadi, qui a B. Mauro nutritus fuerat, ei in monasterii regimine successisset, ac nos multis precibus retinere voluisset, reversi ad vos, o sanctissimi Patres, Deo gubernante sumus: atque hæc vestris obsecundantes imperiis, de vita et conversatione seu virtutibus B. Mauri, imperito licet sermone, conscripsimus. Dies autem vitæ B. Mauri ita supputantur: Oblatus est Deo ac traditus B. Benedicto, cum duodecim esset annorum: habitavit cum eo viginti annis: commoratus est in monasterio suo, quod ipse ædificavit, annis quadraginta, diebus quatuordecim: Qui simul fiunt anni septuaginta et duo, dies quatuordecim. Per omnia benedictus Deus, qui regnat in secula, Amen.

a MS. Rip. educaverat. b Al. Amando.

*suos hortatur,
ut se ad mor-
tem parent:*

mortuis 116,

*ipse quoque
pleuritide.
supra cili-
cium mori-
tur:*

*claret mira-
culis:*

*monet Fau-
stum et Sim-
plicium ut
Cassinum re-
deant;*

*quod post
Bertulfi mor-
tem faciunt.*

*Etas
S. Mauri.*

DE RELIQUIIS S. MAURI, ET TRANSLATIONE.

Fossatense fuit cœnobium, (anno 1533 in secularem Ecclesiam conversum, atque Episcopatui Parisiensi conjunctum) ad Matronam amnem, tribus circiter leucis supra Lutetiam, conditum Clodovæ II tempore, loco cui Fossatus Bagaudarum, vel Castrum Bagaudarum nomen erat ut xxvi Junii ad S. Baboleni vitam dice-
mus. Huc S. Mauri allatæ a Glannasoliensi ad Ligerim cœnobio reliquiæ, sub annum 868. Unde S. Mauri cœnobium deinceps appellatum. Meminit ad annum 869. Sigebertus in Chronico : Corpus S. Mauri, qui fuit discipulus S. Benedicti, asportatum a Glandifolio in Burgundiam propter timorem Normannorum, transfertur ad Fossatense cœnobium, quod construxit S. Babolenus Columbani discipulus. Hinc Usuardi Martyrologium auctum editumque Parisiis anno 1536, ista habet : In territorio Andegavensi S. Mauri Abbatis discipuli S. Benedicti, cujus corpus juxta Parisium urbem magnifice collocatum honoratur et colitur. Eadem habet Molanus. Consonat Galesinius et Saussaius.

2 Fallitur Canisius, seu quisquis est auctor Martyrologii Germanici, ita scribens : Cum anno ætatis 92, decessisset, corpus juxta Parisios religiose tumulatum, ac multis illustratum miraculis. Nec ad tantam pervenit ætatem, nec juxta Parisios sepultus est. Fædius etiam Martyrologium Colonien-
se : In territorio Andegavensi apud Parisios in Galliis S. Mauri Abbatis, etc. Trithemius quoque in Chronico Hirsaugiensi ad annum 869 : Corpus S. Mauri discipuli Divi Patris nostri Benedicti Abbatis, propter timorem Nortmannorum a Glandifolio ad monasterium Fossacense in Burgundiam transfertur.

3 Hujus Translationis memoriam consignavit Hugo Menardus in Kalendario Benedictino XIII Novembris his verbis : In territorio Parisiensi Translatio corporis S. Mauri Abbatis discipuli S. P. N. Benedicti ; cum e Glannofolio ob incursiones Nortmannorum in monasterium Fossatense translatum est. In historia Translationis, de qua mox, dicitur venerabiliter in ecclesia B. Petri in ipsis Idibus Novembris collocatum esse sacrum corpus. Quo die eam quoque inscripsit Martyrologio Gallicano Saussaius ; qui rursus V Februarii ista habet : Eodem die in Parisiensi territorio Translatio S. Mauri Abbatis et Levitæ. Quæ hæc sit secunda Translatio, nos latet. In eadem historia, dicitur Carolus Calvus anno Christi 869, regni sui 29, Indict. 2, die Nonarum Februariarum, venisse ad Fossatense monasterium et Sanctum coram veneratus. In codice quodam neoterica manu exarato reperimus XII Martii : Eodem die Translatio S. Mauri Abbatis Confessoris. Et hæc est translatio, cujus cap. 4, mentio fit. In alio item recenti MS. in quo citatur MS. Martyrol. Guilielmitarum Brugensium, X Junii habetur : Translatio S. Mauri Abbatis discipuli S. Benedicti.

4 Historiam hujus Translationis descripsit, qui interfuit, Odo Abbas Glannasoliensis, anno 869. Citat hunc auctorem Papirius Massonus Annal. Francic. lib. 2. Atenim Normanni, inquit, Gallia pulsæ, rursum aliam excursionem fecere anno 863, Liger amnis in Oceanum Britannicum influit. Hujus ostium ingressi, Nannetum, Andium, ac Turonum fines immaniter vexarunt. Odo Abbas monasterii a Mauro ad Ligerim conditi, illius excursionis meminit præfatione ad librum Fausti Cassinensis de vita Mauri, his verbis : Cum circumcirca cuncta pæne loca nobis contigua, effera natio Normannorum, ferali rabie populans, incendioque concremans vastaret etc.

5 Hanc historiam edidit Jacobus Breulius Parisiis in cœnobio S. Germani a Pratis monachus, post Aimoini libros de gestis Francorum, et Chronicon Cassinense. Hanc Rosweyodus noster cum MS. codice Rubæ-

vallis contulerat, ex eoque priorem præfationem, ante a Papirio citatam, descripserat. Nos duobus aliis usi vetustioribus codicibus sumus, cœnobiorum Bonifontis et Ripatorii : contulimusque cum MS. Nicolai Belfortii Canonici Regularis Suessionensis.

6 Testatur supra citatus Breulius lib. 4 Antiquitatum Parisinarum extare in S. Mauri ecclesia Fossatensi capsam, in qua S. Mauri corpus, sive pars præcipua condita, supra majus altare loco eminenti versus Orientem : aliam quoque minorem thecam, cui caput inclusum. At Colonia Agrippinæ in ecclesia collegiata in gradibus Beatæ Virginis Mariæ extare caput S. Mauri Abbatis scribit in Sacratio Agrippinæ Erhardus Winheimius. Forte utrobique pars est cranii.

7 Partem corporis S. Mauri Secusii, sive Segusii, intra Pedemontias Alpes, digno honore asservari, tradit Carolus Stengelius in Imaginibus SS. ord. S. Benedicti. Os integrum brachii beatissimi Mauri capsella argentea decenter inclusum, a S. Odilone missum esse ad monasterium Cassinense, auctor est Leo Ostiensis, lib. 2, Chron. Cassin. cap. 54, cujus narrationem infra recitabimus. In Siciliam quoque S. Mauri brachium (idemne hoc an aliud, nescimus) apportatum esse testatur Octavius Cajetanus noster in Idea Operis de SS. Sicilia hoc die : In Butera, inquit, in ecclesia S. Joannis, Translatio brachii S. Mauri Abbatis. Est Butera, sive Buterium, Sicilia meridionalis oppidum novi nominis, ut censet Fazellus dec. 1, lib. 5, cap. 2, in edito colle situm, ruinis, et eis ingentibus, antiquæ habitationis superstructum. Censet Cluverius Sicilia antiquæ lib. 2, cap. 10, ruinas istas apud Buterium oppidum ab antiqui Mactorii situ minime abhorrere.

8 Supra cum eos recenseremus, quos vel in alios dies rejiciendos, vel omnino prætermittendos judicabamus, diximus tradere Joannem Mariettam lib. 18, histor. Eccles. Hispan. cap. 12, asservari corpus S. Mauri Abbatis in vico Membrillar, juxta Badajoz Hispaniæ urbem, et festum illius agi XV Januarii ; nesciri vero sintne fortassis hujusce Mauri Abbatis isthic reliquiæ aliquæ, an alterius.

9 In MS. Martyrologio metropolitanæ Ecclesiæ Pragæ ; Pragensis post elogium S. Mauri additur : Cujus reliquias, videlicet costam, de ejus sepulchro Christianissimus princeps Carolus IV Romanorum Imperator semper Augustus et Bohemiæ Rex obtinuit apud Regem Franciæ, et donavit Ecclesiæ Pragensi. In hac Ecclesia peculiare festum celebratur Allationis reliquiarum II Januarii.

10 In nostra quoque Belgica aliquæ olim fuerunt S. Mauri reliquiæ, uti Bavaci comperimus. Est Bavacum vetustissimum Hannoniæ oppidum, et, ut quidam viri eruditi censent, præcipua Romanorum in Nervii statio ; ut conjicimus, Βάγανον Ptolemæi lib. 2, cap. 9, Bagacum Antonini : sed præter Circi ruinas, muros subterraneos et ingentium ædificiorum fundamenta, quæ passim in pomærio eruantur, ut ipsi anno 1630, et 1633 coram adspeximus, vestigia quoque magnificorum Aquæductuum, quæ non procul inde cernuntur, ac numismata vetera Romanorum quæ passim toto agro colliguntur ; præter hæc nihil admodum veteris magnificentiæ retinet. Hic præter majorem oppidi basilicam, ædícula est xenodochii S. Mauro sacra. Fama est isthic olim ejus aliquas adservatas reliquias fuisse : sed vel bellorum injuriis oppidique expilatione, vel quo alio casu perierunt. Non tamen populi erga Sanctum intermissa religio. Plures eo, etiam e Francia, pietatis votique causa confluant, tibias ac brachia e cera effingunt appenduntque, impetratæ cœlitus opis monumenta. Et hanc ab omni majorum memoria viguisse pietatem, (nihil tamen scriptis traditum extare,) nobis testatus est Christophorus de le Beke oppidi Curio et Decanus, egregio divini cultus amplificandi studio præditus vir.

11 Post historiam Translationis et miraculorum S. Mauri ab Odone conscriptam, et translata Cassinum

S. Mauri corpus Fossatum translatum.

non ibi initio sepultum :

Translationis anniversaria memoria ;

historia, a quo scripta ?

Reliquiæ nunc isthic ;

Colonia,

Secusii.

in Cassino,

Buteræ in Sicilia :

an et in Hispania ?

Pragæ ;

NOT. 73.

olim etiam Bavaci, urbe Belgii antiqua,

ubi et miracula.

brachii narrationem ex Leone Ostiensi; subjiciemus aliud quoddam portentum ex lib. 4 Chronici Cassinensis a Petro Diacono post Leonem Ostiensem composito.

HISTORIA TRANSLATIONIS

Auctore Odone Abbate Glannafol.

ex quatuor veteribus MSS.

a PRÆFATIO AUCTORIS.

Vinculo sanctæ dilectionis visceraliter nexo, Reverendo viro *b* Almodo, sanctæ Cenomanicæ matris Ecclesiæ Archidiacono, Odo Abbas monasterii, quod in *c* præripio ripæ Ligeris fluminis situm, Glannafolium ex antiquo appellatur, munusculum.

De *d* repertione Vitæ S. Mauri, nobilisque ejus conversationis, morum et actuum perfectione, unde frequens, ut recolis, inter nos sermo habitus est, certam cupiens reddere tuam fraternitatem, sicut te crebro poposcisse reminiscor, ne petitionis tuæ frustrari videaris effectu, scripto tamen plena fide percurrere disposui; qua occasione indaginem hujus rei eatenus et a nobis, et a nostris penitus ignotæ ac inauditæ consecutus sim. Valde siquidem tuis etiam in hacre congratulor studiis, dum sollicite perquirere te perpendo, qualiter et quomodo nobis comperta existant, quæ de hoc beatissimo viro in manibus habentes, Patrem luminum, a quo omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum descendit, collaudamus, quem a Pontifice sanctæ Sedis, cui Deo auctore deservis; Beato scilicet *e* Bertichranno totius sanctitatis decus insigne nostris, ut nostis, adscitum gaudemus provinciiis.

2 Cum circumcirca cuncta pene loca nobis contigua efferat natio Normannorum ferali rabie depopulans, incendioque concremans vastaret; nosque vis et atrocitas barbarica optata pepulisset tellure, ac pristinis miserabiliter privasset sedibus; nec ullus uspiam refugii nobis tutus superesset locus; consilio tandem servandæ vitæ, cum corpore ejusdem S. Mauri, partes Burgundiæ petere decrevimus. Cumque in prædium illustris viri Audonis Comititis, citra fluvium, quem Ararim vocant, devenissemus, (quod nobis ob reverentiam et amorem sancti corporis, sive etiam *f* pro æterna remuneratione aliquamdiu ad habitandum concesserat) benigno favore ibidem commorantium, ac munifica largitate excepti, anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo sexagesimo tertio, Indictione *g* XI, digno cum honore, congruo illud et apto condidimus loco.

3 Ordinatis igitur Fratribus, prout rei suppetebat opportunitas, qui sacro thesauro inhærentes debito famulatu inservirent, liberi et expediti paternum censuimus solum repetendum. Et cum jam propinqua littora præfati fluminis legeremus, offendimus frequentiam virorum non ignobilium, qui dudum Romam petentes, sanctaque loca orationis gratia peragrantes, genuinam revisere festinanter accelerabant glebam. Cumque ob laborem tanti itineris sarcinulis animalia relevantes, ac fessi in littore nobiscum navigium opperientes resedissent; amica quadam desiderabilique curiositate de sanctorum locorum positione et ornatu, sanctitatisque ac religionis custodia, divinatorum etiam cultuum assiduitate, atque Ecclesiasticorum frequentatione officiorum, Catholicorumque studio et elucidatione dogmatum, plurima ab eis sciscitans, atque, ut a talibus moris est, pluriora audiens, repperi in sportula cujusdam Clerici, qui Petrus, ut asserebat, vocabatur; quique ante biennium, ut fatebatur, illuc ex pago *h* Abrincatino, de loco sancti Angeli Michaelis, qui ad duas vocatur *i* Tumbas, perrexerat, quaterniunculos nimia pene vetustate consumptos, antiquaria et obtunsa olim conscriptos manu, vitam B. Benedicti, ac quinque

discipulorum ejus continentes, *k* Honorati videlicet, *l* Simplicii, *m* Theodori, *n* Valentiniani, atque Mauri: quos vix emerui datis non paucis redimere nummis. Et quia tam inculto sermone, quam vitio scriptorum depravati videbantur, vitam B. Mauri, prout potui, corrigere satagens, viginti dierum plus minus consumpto labore, salva fide dictorum ac miraculorum inibi repertorum, sicut nunc habetur, apertiozem eam legentibus reddidi et expressi.

4 Cui etiam, sicut tua postulavit industria, libellum *o* subindere cupio, de restauratione jam dicti cœnobii, regularisque in eo reparatione religionis, sive etiam de mirabilibus, quæ ibidem ostensa sunt, et quæ adhuc superstites ac non minimum reverendæ adstipulantur personæ. De visionibus quoque cœlitis ibi per Angelicam administrationem demonstratis, necnon et de his, quæ a die Translationis ejus usque nunc tam in itinere, quam in diversoriis multiplicium repausationum, per eundem servum suum, in laudem et gloriam nominis sui divina operari dignata est majestas. Hæc omnia tuo dicans nomini, utilia legentibus fore, nostrisque potissimum, arbitratus sum. Quos per eam, quæ est in Jesu, deprecor veritatem, ut veris et absque fuco a me prolatis fidem adhibentes, religiosioris vitæ studiis sollicite operam dare non negligant; quatenus fructum laborum suorum in die retributionis a pio Domino recipientes, perennis vitæ præmiis cum eo, cujus et audiunt et legunt virtutes, participari mereantur.

a Hæc est Epistola a Papirio citata, ut ante diximus; atque, ut ipse ait, et patet nu. 3, præfixa non soli Miraculorum et Translationis historiæ, sed et Vitæ a Fausto olim scriptæ, sed interpolatæ ab Odone. *b* Alii Adelmodo, uti infra, et Adalmodo; at MSS. Ripat. Bonif. Belfort. et hic in 2 præfat. Almodum vocant. *c* Ita MSS. at quædam præcipitio. *d* Al. reparatione. *e* Superius diximus non Bertichramnum Cenomanensem Episcopum fuisse, cum in Gallias venit S. Maurus sed S. Innocentem, vel Innocentium.

f Ita MSS. at Massonus, paterna. *g* MSS. X non congruit erat XI. *h* Civitas Abrincatum, vulgo Avranche, Episcopalis, in Gallia Lugdunensi II, sub Rotomagensi metropoli. *i* Oppidum hoc et cœnobium S. Michaelis de periculo maris, sive ad duas tumbas, tribus leucis Abrinca distat, in scopulo mediis in undis, situm; de quo alibi. *k* Hunc Antonius Ypez Chron. Benedict. centuria 1, ad an. 543, cap. 1 scribit Abbatem Sublacensem fuisse, nondum nomen ejus in Martyrologiis reperimus. *l* Alius hic videtur Simplicius a socio S. Mauri utriusque meminit Petrus Diaconus in libro de ortu et vita Justorum cœnobii Cassinensis. Ille Abbas Cassinensis fuit. Reperitur ejus inventio consignata in Martyrologiis monasticis 29 Martii. *m* Hic videtur Theodorus esse, cujus hortatu vitam se S. Mauri scripsisse Faustus testatur, quem Petrus Diaconus cap. 16, prædicat vita sanctitateque præclarum. *n* Et hic Abbas Lateranensis fuit, Theodori decessor, nobilis carne, sed nobilior spiritu, ut scribit Petrus Diaconus cap. 15. *o* alii subjungere.

PRÆFATIO ALTERA.

Dilectissimo fratri et venerando viro Adelmodo Archidiacono Odo Abbas cœnobii S. Mauri, amoris subsidium.

Historiam eversionis seu restaurationis sancti cœnobii, quod olim a B. Mauro nobiliter ædificatum ex antiquo Glannafolium nominatur, quam a venerabilibus et probatissimis, atque adhuc in carne manentibus personis plena fide didici, in corpus unius libelli colligere ac ordinare aggrediens, sicut crebro tuam, venerande vir Adalmode, poposcisse reminiscor fraternitatem, earumdem personarum nomina in ipso exordio narrationis inserere dignum judicavi; quatenus et scrupulum dubietatis legentibus auferrem, et ad veraciter fideliterque amplectenda quæ narro, ex ipsarum Deo placita et hominibus spectabili probitate, omnes audientes invitarem. Harum primus et ordinis dignitate, et perfectioris vitæ sanctitate, *a* Godefridus venerandus Abbas Fossatensis monasterii extat: qui prolixiore tempore sub regimine sanctæ recordationis, Theodradi in eodem sancto deguit cœnobio. Bilechildis quoque Abbatisa, nostro seculo speciale sanctæ viduitatis decus, quæ cum viro suo illustrissimo Comite Rorigone in reparatione ejusdem monasterii, juxta quod illis cœlitis ostensum

k
l m n

incultam
S. Mauri vi-
tam, inter-
polat.

additque re-
centia mira-
cula.

Abrinca.

Auctor quæ
narrat, unde
acceperit.

a

brachii
narrationem
ex Leone
Ostiensi;
subjiciemus
aliud quoddam
portentum ex lib. 4
Chronici Cassinen-
sis a Petro Diacono
post Leonem Ostiensem
composito.

a

b

c

d

Auctor, po-
sciente Al-
modo;

Jac. 1. 17.

e

quam, in
Burgundiam
profugus cum
corpore
S. Mauri,

f

g

a Petro Cle-
rico cum aliis
peregrinis
Roma ve-
niente acce-
perat.

h

i

ostensum ac præceptum fuit, longo sollicite invigilavit tempore. Cujus et ego pluriora, quæ refero, frequenti didici collocutione. Sed et *b* Bernegarius Presbyter his tertius in proferendis substituitur : de cujus verissimis assertionibus nemo nostrum dubitare permittitur, qui ejus probabilem in omnibus, et præcipue in sanctæ orationis studio, vitam cognoscentes, ut antiquiorem eum antiquissimis veneramur Patrem : qui per duodecim continuos annos in jam dicto monasterio, et primum cum piæ memoriæ *c* Gauzolino, et postmodum cum fratre ejus superius nominato habitavit Theodrado.

6 His nihilominus copulantur omnes pene ipsius loci congregationis Fratres, qui gestis ibidem sui temporis miraculis, revelationibus quoque et visitationibus divinitus procuratis, concentibus etiam inæstimabili atque ineffabili suavitate, Angelico ministerio, et præcipue nocturno tempore celebratis, nimio se terrore sæpissime percussos fuisse asseverant. Aliquoties vero tantum melos ita se animo captavisse astruunt, ut ejusdem cantilenæ dulcisonis atque tinnulis modulationibus, aure cordis intenti, nihil jam illis nisi tantarum liberet inhærere harmoniarum odis. Ex quibus nonnullos nominatim exprimo, cum astipulandi opportunitas prosequendi acciderit tenoris.

7 Hujus autem series narrationis, a tempore divæ recordationis Pipini incipit ad nostram usque præsentis anni decurrens ætatem, qui est ab Incarnatione Domini octingentesimus sexagesimus octavus. Quo etiam anno ejusdem beatissimi viri sanctissimam corporis glebam, jussu serenissimi Regis Caroli, *d* in monasterium sanctæ Dei genitricis semper virginis Mariæ, Beatique Petri Apostolorum Principis (quod antiquitus Fossatense appellatur) digno cum honore, populorumque frequentissimo ac celeberrimo detulimus occursum. Quam sanctus Pontifex *e* Æneas in ipso introitu monasterii suscipiens, propriisque imponens humeris, cum frequentia venerabilium monachorum, et numerositate nobilium Canonicorum, ornato quoque et apparatu Ecclesiasticorum ministeriorum, in ecclesiam B. Petri festivo satis deportavit obsequio; atque solemniter sanctæ devotionis, in arca ferrea ad hoc ipsum præparata *f* recondidit officio. Ubi etiam nunc cum superna opitulatione debitis et assiduis monachorum veneratur et colitur servitiis, ad laudem et honorem nominis Domini : qui ita præsentialiter mirificat Sanctos suos, quos jam æternaliter cœlestium donavit præmiis gaudiorum, conformes eos et cohæredes unici filii sui constituens. Quorum meritis et interventionibus veniam consequi commissorum mereamur flagitiorum, qui nos sancti sanguinis Christi gloriamur redemptos effusione.

a Al. Godefridus. *b* MS. Bonif. Bennegarius. *c* Editio Brulii, Gozolino. *d* Addit idem : cognomento Calvi. *e* Hic Æneas Parisiensis Episcopus interfuit concilio Tullensi apud Saponarias an. 859, et Trecensi 867. *f* Additur in eadem editione Brulii : sub die Iduum Novembrium, abest id hoc loco a MSS.

CAPUT I.

Glannafolium a Gaidulfo eversum.

Igitur tempore Pipini gloriosissimi Regis, cum adhuc monasticæ religionis observantia in eodem sancto cœnobio optime custodiretur, honor etiam et dignitas atque affluentia rerum omnium copiosissime exuberaret, numerositas quoque religiosorum monachorum (ut statutum a B. Mauro fuerat *a*) ibi pleniter haberetur, locum ipsum, cum omnium integritate possessionum ad eundem pertinentium, idem præcellentissimus Rex Gaidulfo cuidam Ravennati dedit. Qui barbariem sævissimi animi, atque efferæ crudelitatis exercens duritiam, execrabili odio monachos ibidem commorantes persequi aggressus est. Qui ejus immanissimam ferre non valentes oppressionem, cir-

cumquaque diffugientes, dispersi sunt : ita ut non remanerent ex eis nisi quatuordecim tantum, qui inopiæ malo compulsi, aliud agere non valentes, quotidianam stipem vix emendicando a supradicto tyranno poterant extorquere, excubias semper, prout valebant; apud beati viri corpus sollicite observantes. Cumque et ipsi tam famis inedia, quam ceterarum miseriarum acerrimo afficerentur cruciatu, nec institutionis sanctæ regulæ arduam possent ducere vitam; consilio accepto indumenta deponunt monastica, habitum canonicorum assumentes vestimentorum. Unde ipse tyrannicæ perversitatis nefandissimus homo, occasione contra eos sumpta, omnes expulit, quinque tantum Clericos, abjectissimæ scilicet vilitatis personas, ibi constituens, a quibus aliquid officiorum divini cultus, apud sancti viri perageretur corpus. Inde instigatus a dominatore sui diabolo, monasterium omne solotenus evertit; ita ut etiam fundamenta nonnullorum eruerit ædificiorum, quod hodieque insipientibus liquido claret, dum diversarum adhuc officinarum penitus abdita ibi cernuntur fundamina. Denique nec domibus ecclesiarum in eodem sancto pepercit loco, dicens : Sicut Dominus cædem interfectionis a sanctuario suo initiari jussit, ita eversionis nostræ destructio a sanctis exordium sumens, audacius reliqua pervadet ædificia.

9 Post hæc omnia testamenta, quorum auctoritate rerum cunctarum eidem loco collatarum constabat delegatio, sollicite perquirens et inveniens, pejora semper pessimis adjiciendo, partim cremavit, partim in Ligerim misit, nonnulla vero in monasterio *b* S. Albini custodienda deposuit. Quod cum jam nostro tempore ego auditu comperissem, quadam vice Andegavis pergens, atque Anscherium Præpositum adiens, deprecari illum omnibus cœpi precibus, ut si aliquid ex his in *c* peribolis aut in scriniis chartarum ejusdem loci esse sciret, nobis reddere dignaretur. Tum ille : Fateor, ait, me aliquid hujusmodi, cum præcepta veterum Regum revolverem, reperisse : sed quia nemo unquam extitit, qui a me quippiam horum inquireret, et ego in talibus cor non apposui; inter chartarum copiam, ea facilitate, qua reperta sunt, eadem et reposita fuerunt. Cumque instrumenta præceptorum atque testamentorum nostrorum insectatione Paganorum deperissent, cum eis pariter et vestra disperierunt.

10 Ne ergo legentibus ex his fastidium ingeramus, ad proposita articulum reflectamus. Hic itaque miserior miserrimis, non considerans damnationis suæ ultricem plagam, quæ eum, justo Dei judicio, pro talibus tantarum ausis præsumptionum, erat consecutura, postquam cuncta quæ animo conceperat, justa Dei permissione de eodem exercuit loco, convocatis amicorum atque affinium turmis ad convivium apparitoris prandii, scelerate a se gesta, post insatiabilem lautiorum edacitatem ciborum, et vini meri nimiam potationem, cunctis qui aderant, jactantiæ desperabiliter barathro demersus, referre cœpit; Ne, inquiens, teterrimum monachorum genus, per succedentia tempora locum hunc vanis spebus animatum repetere aut evindicare valeat, cum domorum eversione testamenta sunt ablata prædiorum, quibus se opinari poterant possessiones tantorum recuperaturos fundorum. Necdum verba compleverat, cum ecce contra se super mensam, ad quam lasciviens adhuc residebat, stare videt venerandi monachi habitus virum, cujus facies igneo resplendebat aspectu, canities vero comptissimi dignitate honoris super nivem micans candeat. Qui ferulam manu gestans, torvisque aliquantisper miserum respectans luminibus, eum forti conamine, calce quidem in ventre, ferula autem in capite valide percussit. Qui illico amens effectus, atque caput hac illacque super scapulas crebro jactans ejulando clamare cœpit : Maure, tu me interficis, Maure tu me interficis. Cum hæc cunctis

AUCTORI
ODONE
ABBATE.
EX MSS.

*Gaidulfus
Glannafolien-
ses exagitat,
et pellit :*

*monasterium
evertit :*

b

c
scripta dissipat :

*a S. Mauro
percussus, ef-
fusus visceri-
bus misere
moritur.*

Cantus Angelorum Glannafolii auditi.

S. Mauri corpus translatum an. 868.

d

e

f

a

Abbas
Episcopus
Abbas
Ex MSS.

etis qui aderant audientibus, oculis jam cæcatus, quos in capitis percussione amiserat, frequenter repetere; Arii infelicis multatus damnatione, effusis intestinis infelicem (ut dignus erat) finivit vitam, particeps dæmoniorum effectus.

d
Unde auctor
id didicerit.

11 Hæc ita gesta esse testatur d Gerramnus monachus nostræ congregationis, qui a patruo suo ipsius loci monacho, se frequenter peracta, sicut hic inserta sunt, ista audisse confirmat. Qui de eodem cœnobio cum ceteris Fratribus, ab ipso perversæ mentis homine expulsus, sæpe ad domum fratris sui, patris videlicet hujus Gerramni veniens, cuncta ex ordine referre erat solitus. Astipulantur etiam huic assertioni, religiosæ admodum ac veteranæ personæ, quæ ab eo tempore ad nostram usque perdurantes ætatem, evidentissimis ista prosequuntur indiciis. Ex quibus etiam ego duos vidi: quos pro hoc ipso ad me evocans, atque ab eis cuncta diligenter sciscitans, verissima hæc esse, prout ea ipsi oculis inspexerant, asseruerunt; addentes etiam hoc, quia post expulsionem ipsius loci habitatorum, et ejusdem scelerati viri desperabilem percussione, prædia ac villæ, quarum subsidiis ac redditibus locus idem eatenus substiterat, præreptione satis injusta tam a Comite Andegavensi, quam ab aliis quibusque præsumptuosæ ac cupidæ mentis hominibus usurpatæ sunt, atque pervasæ, ea solummodo occasione, quia nemo fuit qui ad notitiam augustissimi honoris, magni scilicet Imperatoris Caroli, prout gesta erant, hæc perferre curaret.

Bona mona-
sterii ab aliis
diripiuntur.

a Supra in vita cap. 9, nu. 53, statuisset dicitur S. Maurus, ut in cœnobio Glannafoliensi perpetuo essent 140 monachi.

b Est id monasterium Andegavis. De ipso S. Albino Ep. Andegavensi agemus i Martii. c Pro tabulario vel archivo accipere hanc vocem Auctor videtur, quæ aliqui septum, vallumve significat. d al. Gerannus. al. Geranus.

CAPUT II.

Glannafolium a Rorigone restauratum.

Rorigo Comes

Cumque idem locus pene jam desolatus atque in solitudinem redactus omnimodis esse videretur, jam tempore piissimi Augusti Ludovici, cum paucissimo numero villarum (sicut videlicet eum onager habuerat,) ab ipso Imperatore Rorigoni religiosæ ac nobilis memoriæ Comiti collatus est. Qui Dei inspiratione corde tactus, ac divini muneris gratia præventus, cum conjugæ suæ jam superius dicta Bilechilde sollicitè perquirere cœpit, qualiter seculo renuntians, liber ab omni mundana occupatione, perfectionem regularis posset adipisci religionis, vel qualem ipsa super hac regereret voluntatem. Cumque ei et assensum suum eadem venerabilis mulier in tali negotio præbuisset, et se eadem facturam secundum sexum sui ordinem pollicita fuisset; de sola jam locorum opportunitate, in quibus id peragere cum superno adjutorio possent, studiose investigare certabant. Sed cum Deus omnipotens et eundem locum in pristina religionem reformare decrevisset, et eosdem religiosos conjuges mercede perfectorum operum, quibus ipsi in restaurando invigilaverunt loco, a se donandos esse, hominibus notum facere voluisset; quadam die cor amborum, ut gratia orationis corpus B. Mauri adirent, manu sancti desiderii tetigit. Qui fervore sanctæ devotionis concepto, de loco habitationis suæ, qui Boscus vocatur, ascensis equis, religioso satis obsequio illuc tendere festinarunt. Perlustratisque omnibus convenientiis, quibus locus ipse dignissimo et floruit et florere poterat honore, taliter communi consilio in reconstructione cœnobii laborare æstimaverunt. Continuo denique Turonis mittentes, Lambertum religiosæ vitæ virum de monasterio sancti Pontificis Martini evocant, ascito nihilominus Ebbone viro satis strenuo, affinitate consanguinitatis sibi propinquo. Quibus cum voluntatem suam de his, quæ suprascripta sunt, venerabilis Rorigo Comes aperuisset; eorum consiliis et exhortationibus, in ipso

cum uxore
statuit seculo
renuntiare:

incipit Glan-
nafolium re-
novare:

suo sancto desiderio ardentiores effecti, mox summo studio in fabrica monasterii laborare aggressi sunt; convenienter coram eis, quos evocaverant, jactis fundamentis.

13 Sed aliquamdiu ædificatione tanti operis assidue occupati cum fuissent; quorundam impedimentorum interceptu præpediti, Brennovuen amplissimum possessionis suæ cespitem petunt. Ubi dum prolixiori tempore moras innecterent, et cœptum ab eis opus, eorum absentia neglectum, non assurgeret; cuidam reverentissimæ vitæ Abbati, Jacob nomine, cœnobii a Cormericensis, cum post matutinale officium, sanctarum instantia precum divinitatis more sibi solito pulsaret aures, quidam candidissimum monachi præferens habitum, cujus facies roseo micabat aspectu, canities vero instar lactis candeat, astans talia infit: Vade, inquit, et partes Britanniae aggrediens, Rorigonem perquire Comitem: quem cum inveneris ista illi divinitus tibi nuntiata prosequere: Non recte vir bonorum desideriorum agis, quod segnitie improvidæ mentis pressus, occupatione terrenarum implicatus rerum, his quæ cœlesti inspiratus desiderio perficere cogitaveras, neglectis, temporalibus atque caducis operam dando inhæres. Sed si tibi Divinitatem placabilem, et adjutricem fore (ut dudum optaveras) concupiscis, religiose quidem a te cœptis, sed periculose dimissis, studiosissime insiste operibus: ut meritis viri sapientis, qui ædificavit domum suam supra petram, a Deo donatus, cœlestis regni heres, cum Paulo sapiente architecto effici merearis. Cui Abbas respondit: Rorigonem non novi: sed et te, qui talia jubes, ignoro. At ille subjunxit: Illum quidem ocyus perquirere satage; me autem quis sim ut superno placuerit opifici scire licebit. His peroratis disparuit. Tunc ille stupens ad ea quæ audierat et viderat, nulli prorsus prodere illa volebat, eventum rei sollicitè expectans. Expleta vero hebdomada, iterum ei idem vir, in eodem habitu, hora eadem qua et prius, in ipso apparuit loco, austerius arguens quod negligentius a se jussa perceperit, sibi que eum consulere asseruit, si festinanter his quæ audierat obtemperare voluisset. Sed nec sic quidem ille etiam hac vice animum apposuit, ut executor ostensorum fieret, defectione quadam supra modum torpens: cum ecce die tertia, horribiliter eum compellans in eodem loco illi astitit, ac tertio illum acerbissimo flagello, sicut acclinis residebat, in dorso validissime percussit, mortem ei minatus si ultra ad explenda quæ audierat tardare præsumpsisset. Qui nimio percussione excruciatu dolore, siquidem et cutis et carnis molliem divinum transiens verber, medullitus, ut sic dictum sit, ossibus inhæsit, timore quoque intentatæ mortis perterritus, illico quo jussus fuerat perneciter tendere festinat.

14 Cumque post longos viarum anfractus, laborioso confecto itinere, tandem, ut optaverat Brennovuen devenisset, ac Comiti supradicto nuntiatus fuisset, mox ut ejus ingressus præsentiam adiit, secretiorem ab eo expetens locum, missum se ad ipsum specialiter indicavit. Et continuo nihil amplius dicens, agiler se cœpit expoliare. Quem in amantiam verum Comes existimans, prohibere eum reluctando nitebatur. Cui ille, Non, inquit, virorum justissime, ut tu putas, desipio, sed cœlestis oraculi tibi jussa deferens, evidentioribus te indiciis robore desidero. Et hæc dicens, ac dorsum suum reticens, viventes adhuc plagas lacrymis perfusus ei ostendebat. Et post hæc rei ordinem pandit. Denique cum ejus uxor ab eo vocata introisset, illi quoque cuncta replicavit, ostensis nihilominus divinorum ulceribus flagellorum. Igitur tantis ac talibus attoniti miraculis, tractare sollicitè cœperunt, quomodo cœpto operi attentius invigilare possent. Deinde Abbatem illum diebus quindecim secum retinuerunt, instantiam devotionis suæ certatim ei impendentes,

ut opus inter-
missum perficiat.

mittitur ad
eum Jacob Abbas,

1. Cor. 3. 10.

tertio moni-
tus, etiam
cum plagis;

quas Rorigoni
ostendit, et ut
cœpta prose-
quatur monet:

AUCTORE
ODONE
ABBATE.
EX MSS.

b

eo deducit in-
signes mona-
chos.

pendentes, ac frequentium fovere jubentes inductione unguentorum. Quem jam obductis cicatricibus ad se evocantes, divinis se per omnia praeceptis parere promittunt. Ita demum non parvis donatum muneribus, ad propria eum lætanti et alacri corde remittunt, et post hæc pagum Andegavum repetere decernunt.

13 Cumque in locum, qui Vernentis dicitur, manendi gratia divertissent; subito adversæ valetudinis incommodo, supradicta matrona, ut prægnans erat, ita vehementissime cœpit atteri, ut de ejus vita omnes qui aderant desperare cogerentur. Sed honorabilis Comes vir ejus, progressum illius gnaviter administrans, iter suum cornipedum velocitate peragere ad supradictum locum disponit, de sola jam conjugis sepultura, lugubri satis mente pertractans. Cum vero Ligerim navigio subvehente, transmeare cœpisset, jamque media fluminis spatia celox innare videretur, sphaera ignis instar latioris clypei cœlitus emissa illi supra caput affuit, cujus odoris adeo persensit vigorem, ut comam capitis sui absumi pertimesceret. Attonitus ergo redditus, pro his quæ et videbat et sentiebat, hujusmodi oraculum cœlestis percipit vocis, Hic, inquit, ædifica, hic ædifica, hic ædifica. Quod nisi te facturum modo divinitati sponderis, nullo modo deinceps dulcibus dimissæ uxoris frueris osculis, vel prospere metas tibi concessi attinges ævi. Hæc ipse solus in medio fluminis alveo videns et audiens, et cuncta se impleturum pollicens, mox ut terram rate appellente arenosam cœpit calcare, ocyus B. Mauri corpus cum fervore sanctæ devotionis reverenter expetiit: non longe siquidem ab eo loco fluvium transnavigaverat; sed, ut æstimari valet, quasi passibus ducentis. Denique hora eadem, ut postea simul conferentes invenerunt, gravissimo pondere infirmitatis conjunx ejus exonerata est, quæ jam tribus diebus totidemque noctibus sine cibi vel potus perceptione jacuerat: cumque et ipsa navigio ad eundem locum delata fuisset, absque ullius adminiculo urnam sancti viri religioso satis adiit desiderio.

16 Eo adhuc tempore Bertingus quidam, non ignobili ortus familia, eorum dono, cum conjuge sua Huninga locum ipsum beneficiario possidebat jure. Biduo igitur ibi loci amore et consideratione morati, solitum locum habitationis suæ Boscum revisere statuunt. Ubi dum quadam die idem venerabilis Comes in oratoriolo compendiose ibidem constructo (ut nobilioribus mos est) post matutinos residens hymnos, divinis intenderet theoriis, psalmis ac precibus per contemplationem insistendo, quidam ignoti schematis vir, illi visibiliter astans, talia ore protulit: Noli, inquit, de his, quæ tibi divinitus sunt nuntiata, ullo modo deinceps tardare; quoniam post Augusti Ludovici defunctionem, non ita tibi habilis arridebit facultas temporis, ut licenter insistere, sicut nunc, divinis valeas jussionibus. Ut vero uxor tua a scapulæ et lacerti plenius convalescere queat incommodo, sanguifugæ sitibunda ei adhibeatur numerositas. His dictis abscessit.

17 Porro ille uxorem suam continuo evocans, cuncta illi quæ viderat per ordinem enarravit: rursumque Lambertum et Ebbonem directis nuntiis convocantes, quæ erga se gesta vel sibi ostensa fuerant retulerunt. Qui simul cum eis laudantes et benedicentes Deum hortati eos sunt, ut ceteris postpositis, hoc, quod salubriter quidam cœperant, sed negligentius omiserant, secundum divinum ad se perlatum responsum, perficere quantocyus possent studiosissime elaborarent. Qui eorum obsecundantes consiliis, Ingelbertum sanctissimæ vitæ virum Abbatem Fossatensis cœnobii, ut sibi cooperatore efficeretur, vix infatigabilibus emeruerunt obtinere precibus. Tandem ergo devictus votis eorum et familiaritatibus, assumptis perfectioribus quibusque con-

gregationis suæ Fratribus, perrexit ad locum. Ex quibus duo specialiter nostro seculo tam in divinis contemplationibus, quam in cunctis sanctæ regulæ observationibus, velut quædam duo magna luminaria, in nostro ordine emicuerunt, b Gaubertus scilicet frater ipsius Comitis Rorigonis, atque Wilermus: qui quantæ nobilitatis quantæque potestatis extiterint, ac quales in secularibus clauerint honore dignitatis, et quam perfectam in omnibus vitam duxerint, postquam fugitivi seculi fascibus abrenuntiantes, atque non segniter præceptis Domini inhærentes, cœnobialem delegerunt expetere conversationem, si quis nosse desiderat, ab omnibus qui eos cognoscere potuerunt, et adhuc superstites in carne morantur, veraciter audire valet. Et quia locus ille in omnibus habitaculis, quæ monasticæ conveniunt observationi, instantia bonorum conjugum, sicut nunc habetur, pene jam ædificatus erat; venerabilis Abbas Ingelbertus, cum illis quos supra diximus, copiosiore Fratrū dimittens numerum, eosque in sancta religione corroborans, ad propria reverti acceleravit, certus utique de eorum infatigabili sanctæ perfectionis observantia.

a MS. Ripat. Corimacensis. MS. Bonif. et Belf. Cormaricensis. Cormeriacum cœnobium est et oppidum in Turonibus ad Angerim flumen, Joachimi Perionii patria. b MS. Ripat. Gauzbertus.

CAPUT III.

Glannafolium Fossatensibus traditum,
ereptum.

At vero venerabilis Comes, ne per succedentia tempora locus ipse, habitatorum fortasse negligentia, a rectitudine regularis tramitis exorbitaret, præceptum Imperialis edicti, a Serenissimo Imperatore Ludovico, ex sacro promeruit scripto, quatenus rectores Fossatensis monasterii, semper providentiam de eodem loco habentes, instantiam sollicitudinis suæ tam loco quam congregationi vigilantia cura in omnibus adhiberent; tales videlicet suæ congregationis eis Magistros et Præpositos ordinando Fratres, quorum nutu et regimine cuncta illic perficienda et interius et exterius studiose disponerentur. Quod qualiter tempore Ingelberti ablatum, ignique crematum fuerit, melius reticendum quam proferendum putamus. Cum itaque viri illi, quorum superius nomina sunt inserta, cum reliquis sibi commissis locum eundem honorifice satis ac religiose stabilire et ordinare cœpissent; parvo admodum transacto tempore nonnullos ibi Deo per sanctæ religionis observationem acquirere ac adunare summo studio conati sunt. Siquidem de suo monasterio, jussu Patris sui, omnia quæ in divinis cultibus necessaria erant, et quibus se in noviter cœpto indigere timuerant loco, secum detulerunt.

19 Cumque in dies augmentatio spiritualis incrementi, per eorum ministerium, fructum non modicum animarum ibidem Deo in segetem sanctæ maturitatis proferre non cessaret; augustissimæ recordationis Ludovicus a Pipino filio suo, cum reliquis quæ magnitudini celsitudinis illius visa sunt, etiam Andegavensem contulit Comitatum, cum abbatibus et fidei in eodem pago sitis. Unde factum est, ut consilio et hortatu illustris viri Rorigonis, b Ebrouinus tunc adhuc flore juventutis egregie in Clericatus pollens ordine, postea vero Pontificali Cathedra in Pictavensi sublimatus Ecclesia, locum hunc, de cujus restauratione a nobis sermo deducitur, solemni donatione Pipini gloriosi Regis, percipere mereretur: ob id scilicet, ne in alienas decidens manus, regularis, ut dudum, de eo eliminaretur religio. Nam et locum tam suæ tumulationis, quam conjugis et filiorum ceterorumque propinquorum idem nobilissimus Comes illic decreverat eligendum; ubi etiam ipse Dei dispositione et sua quiescit conditus electione. Affinitate enim carnalis generositatis

Glannafolium
subjicitur
Fossatensi cœ-
nobio:

traditur
Ebrouino, post
Pictavensi
Episcopo;
b

Att. 1047
Fossatensis
Abbat. 1
ex MSS

sitatis ipse Ebroinus ei propinquus erat. Hoc ergo cum apud Pipinum (ut optaverat) obtinisset, accedens etiam ad piissimum Imperatorem Ludovicum, jam Episcopus constitutus, locum ipsum cum omnium plenitudine rerum, quas eo tempore dignoscitur possedisse; hereditario ac perenni promeruit impetrare dono : ut testatur sacrae auctoritatis ejus celebre testamentum, quod hodieque scrinii nostri cautissima conservatur repositione.

20 Hic itaque supradicti Comitis jussionem sequens, ejusque obtemperans voluntati, Fratribus Fossatensis cœnobii liberrimam de eodem loco concessit potestatem, quamdiu idem nobilissimus et reverentissimus vir in corpore, Dei voluntate, permansit. Illo vero præsentis cassato lumine, cum auctoritatem ab eis inquireret, qualiter ipsum cœnobium in eorum devenisset potestatem atque dominium, nec eam illi ostendere quivissent; quippe quia jam (ut supra significatum est) fraudulenter abstracta atque igni mancipata fuerat; ille aliquibus Fratribus de supradicto monasterio retentis, ceteros locum suum jubet repetere. Et hoc post obitum Augusti Ludovici, et justæ recordationis Rorigonis, inductus a quibusdam non sani cordis viris agere aggressus est. Accedensque ad Serenissimum Regem Carolum, et ostendens illi testamentum patris ejus, cujus auctoritate proprietatis jure eundem retinebat locum, deprecatus est eum, ut suis novis præceptionibus Domini genitoris sui roborare dignaretur edictum. Cujus ille precibus libentissime annuens, quod a tanto petebatur Pontifice celeberrimis confirmavit scriptis. Quibus etiam continetur, ut quamdiu aliquis de progenie nostra inveniri poterit, qui locum ipsum secundum auctoritatem B. Benedicti, regere et gubernare valeat, regulariter ipse vivens, et nullus alius ibi Rectoris fungatur officio.

a Pipinus a Ludovico Pio patre an. 817, Rex Aquitanie creatus, mortuus an. 838.

b Interfuit hic concilio in Verno palatio an. 844. In Vita Ludovici ad an. 839, appellatur nobilissimus Pictavensis Episcopus, diciturque eminuisse inter maximos Procerum.

CAPUT IV.

Translatæ S. Mauri reliquiæ. Prædones repressi.

His denique strenue satis peractis, Gauzlinum virum eruditissimum atque in monastica perfectione religiosissime institutum, filium scilicet sancti viri Gausberti, regiae præsentavit celsitudini; egitque cum eo ut illum loco ipsi Abbatis honore præficeret. Quod Rex gratanter accipiens, (valde enim eum pro sua eruditione, et doctissima locutione diligebat, quæ idem vir nobilissime pollebat) honorabiliter eum coram Optimatibus totius regni sui Abbatem constituit : ampliora se ei daturum promittens, cum opportunitas id peragendi se ei obtulisset. Qui suscepta cura pastoralis ejusdem loci a Rege sibi injuncta, nobiliter in sancta religione cœpit excrescere; denique in divinis cultibus suo tempore nemini secundus emicuit.

22 Qui qualiter corpus B. Mauri de Australi climate altaris B. Martini, retro (ut nostro seculo mos est) ad Orientalem scilicet ejusdem mensæ transtulerit partem, ipsius scriptis plenissime cognosci valet. Ita enim prosequitur : Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi, octingentesimo quadragésimo quinto, indictione octava, feria quinta hebdomadis nihilominus a quintæ in quadagesima, quarto Idus Martii, translata sunt ossa beatissimi Levitæ Mauri, a famulo Dei Gauzolino aliisque Sacerdotibus, in locum in quo nunc venerantur in arca ferrea cum honore recondita. Hac eadem etiam die, reliquiæ Protomartyris Stephani (quæ a Bertulfo Abbate, tempore b Clotharii Regis, juxta prædicti Patris Mauri tumulum, ob ejus venerationem, in c buxtula lignea reconditæ fuerant) ita intactæ et

absque macula sunt repertæ, ut quasi eodem die illic repositæ fuisse crederentur. In qua etiam membrana vetustissimæ portiuncula est inventa, cujus series diuturna oblitteratione pene delata, vix perspicacissima elucidari valuit indagine. Cujus textus tandem enucleatus hæc continere repertus est : Ille requiescit corpus B. Mauri monachi et Levitæ : qui tempore Theodeberti Regis in Galliam venit, et octavodecimo Kalendas Februarii migravit a seculo. Beati quoque Petri Apostoli patrocinia, simili modo ibidem sunt reperta in d arcula, quæ ad caput ejus erecta, et arenoso aggere cooperta, pro conservatione eorundem (ut opinari potest) decenter fuerat. Hæc quidem ille.

23 Testati vero nobis sunt Fratres congregationis nostræ, qui eo die obsequiis translationis tanti viri devotissime interfuerunt, quod octo notissimæ personæ ibi a diversis sanatæ sint infirmitatibus : ex quibus tres cæci fuerunt, claudi duo, paralyticus unus, mulieres mutæ duæ. Eodem anno, pridie ante sanctum Pentecosten e tertio Kalendas Junii, ordinatus est famulus Christi Gauzlinus primus Abbas, post restaurationem monastici ordinis, in cœnobio S. Mauri in ecclesia S. Salvatoris ante altare, quod ipse ædificaverat in honore individuae ac vivificæ Trinitatis, a summo Pontifice Turonicæ urbis f Ursmaro, et aliis duobus Episcopis : quem etiam ipso anno, primum quidem Ebroinus Antistes, in Ecclesia Pictavensi ad ordinem diaconatus, g Dodo autem Episcopus in Ecclesia Andegavensi ad presbyterii promoverat dignitatem gradus. Sed jam ad virtutum insignia, quæ per hunc beatissimum virum, in hoc eodem loco cœlitus demonstrata sunt, narrationis ordo est convertendus.

24 Cum locus idem, providentia et regimine monachorum Fossatensium, justæ videlicet memoriae Gausberti et ceterorum (quorum superius mentionem fecimus) convenienter et religiose gubernaretur, tempore illo quo inter gloriosissimum Regem Carolum et ejus fratrem Lotharium longa concertatio pro h regni fastigio exorta est; quam, Deo se protegente, serenissimus Rex Carolus strenue satis armis decertando publice evendicavit; Cenomannicæ Ecclesiæ Antistes, i Aldricus, cuncta quæ in villa, quæ Cavana nuncupatur, habebat, prædicto Dei famulo Gausberto, ad nostrum adducens monasterium custodienda commendavit. Quod cum Haimericus quidam et ejus compar k Gerardus comperissent, Missos suos illuc dirigentes, cuncta quæ a supradicto Pontifice illic deposita fuerant, se per vim diripere mandaverunt, nisi celerrime a Fratribus traderentur. Cumque eis de monasterio remandatum fuisset, certam legem a Domino de depositis constitutam esse, seque omnia pro his custodiendis ac conservandis, etiam extrema pericula pati paratos; ipsi ira accensi, et cupiditate cæcati, ad monasterium equis sudantibus advolaverunt, suis mandatum dantes, ut dum ipsi cum Fratribus loquerentur, illi omnia ostia domorum, in quibus commendata reposita erant, pervadere absque ullius timore pavoris satagerent. Qui eorum impiis jussionibus obtemperantes, mox ut auctores tanti mali introgressi, cum Dei famulo Gausberto et ceteris Fratribus de eadem re austerius agere cœperunt, strictis gladiis irrumperentes, auferre omnia dissectis foribus conabantur.

25 Quod cum viro Dei nuntiatum fuisset, convocatis Fratribus, ut misericordiam omnipotentis Dei attentius precarentur, ac S. Mauri suffragia ocyus sibi affutura crebra deposcerent repetitione, ipse lacrymis perfusus hortatus est. Deinde signis sonantibus, sumptis Sanctorum reliquiis, impositaque Letania, cum omni Fratrum numero pergit ad locum, ubi jam et vinum terræ effundebatur, et cædes cruentissima exoriebatur. Cumque et jucundissima esset cœli serenitas, et apertissima solis resplenderet claritas, subito dum B. Mauri nomen in Letaniarum

quæ miraculis illustrantur :

e
ordinatur Abbas.

f

g

h
Glannafolii a S. Aldrico deposita

k

diripientes.

cœlitus puniuntur.

prece

hic Fossatensis, mortuo Rorigone, domum remittit.

Gauzlinus transfert reliquias S. Mauri

et aliorum ;

b

c

prece a Fratribus cœpisset inclamari, tantus fragor tonitruorum minaci supra modum concrepuit terrore, tantaque coruscatio emissorum inhorruit fulminum; ut omnes qui rapinæ malo decepti illuc advenerant, vitæ discrimen se subituros jam jamque pertimescerent; præsertim cum repentina effusione inundatio subitanæ pluvie consecuta limina ostiorum eos egredi prohiberet. Unde factum est, ut quatuor ex eis sensu perduto in amentiam versi, reliquos fugæ tantum sumere præsidium compellerent. Qui miseriores miserrimis effecti, strata viarum, plena vasculorum et utrium relinquentes, nulli deinceps ipsius habitatorum loci molestiam inferre ausi fuerunt. Hæc meritis et intercessionibus beatissimi Confessoris Christi Mauri ita gesta esse affirmat assertio veridica monachorum, qui se his interfuisse testantur; ex quibus duos tantum, Bernegarium videlicet et Raimundum, ex nomine designatos esse sufficiat.

a Vocat hic Odo quintam hebdomadam, quæ sequitur Dominicam Lætare, quæ vulgo quarta censetur. Incidit eo anno Pascha in 29 Martii, littera Dominicali D.

b Hic est Clotarius II pater Dagoberti; nam Clotarius I, ejus avus ante ipsum S. Maurum mortuus est an. 662.

c Ita 3, MSS. Belfortius buxcula, vel buxula scripserat. Brulius edidit pyxide; et sane πυξίς a πυξίς deduci videtur, quod buxum significat. d Ita MSS. at Brulius, arcula. e Imo eo anno Pentecoste incidit in XVI Kal. Junii, sive XVII Maii. f MS. Ripat. Orsmaro, quomodo eum quoque nominat Lupus Ferrariensis epist. 16.

g Interfuit concilio Turon. IV, an. 849, Suessionen. II, an. 833, etc. h Lotharius a morte omnia patris ad se trahere cupiebat: bis a Carolo Calvo et Ludovico fratribus prælio victus an. 841 et 842, tandem cum iis convenit. i De S. Aldrico Episcopo Ceno-manensi egimus 7 Januarii. k Ita MSS. at Brulius, Girardus.

CAPUT V.

Coelitum cantus, impensa miseris beneficia.

Eodem anno cuidam servo Dei, nomine a Annowaredh, de genere Britonum, per nocturnam visionem præceptum est, ut monasterium S. Mauri orationis gratia petere non negligeret. Qui longioris viæ confecto itinere, alveum Ligeris non longe ab ipsius beati viri cœnobio transnavigavit. Duo vero ex Fratribus missi a venerabili Patre Gausberto, Andegavis pergentes eum obviam habuerunt. Qui eminus eum frequenter in modum crucis solo decumbere videntes (iste quippe mos ei erat, ut quotiens finito psalmo, Gloria Patri et sequentia dicere inciperet, continuo toto corpore in terram se prosterneret) insanire eum æstimaverunt. Cumque ei appropinquassent, ab ejus interprete caussam frequentis ejus didicerunt prostrationis; et post hæc iter suum prosequentes, viam ei quæ ad monasterium ducit demonstraverunt. Qui ecclesiam ingressus, cum synaxim Fratres vespertinam decantare cœpissent, inter duos cancellos demisso capite humiliter, sicut revera is qui ante Deum, stare cœpit. Præcentoris autem vox Antiphonam, Excelsus super omnes gentes Dominus, imponens (erat quippe dies illa magna et percelebris, quæ Dominica appellatur) paullulum eum caput erigere fecit. Viditque per fenestram ab Australi altaris parte, Angelum ingredientem, quem sequebatur vir valde honorabilis, Diaconi præferens habitum, atque in suo ordine stola sancta indutus. Qui una cum Angelo ante altare veniens, atque expansis brachiis deorsum, id est ad chorum respiciens, seque ad altare iterum convertens, quasi orationes servorum Dei, Angelo super altare stanti offerebat. Qui eas ab illo suscipiens, in conspectu Dei elevare videbatur. Hoc ille diu videns et admirans, cum jam oratio a Presbytero compleretur, Angelum per fenestram Orientalem egredi conspicatur. Diaconus vero per medium chorum descendens, atque secus illum transiens, hæc eadem verba illi in aure locutus est, dicens: Sæpe huc venio, et frequenter hoc facio. Hæc dicens disparuit.

27 Ille vero statim in terram corruens, lacrymis perfusus atque pavore anxius, Latine repetere talia

cœpit: Sancte Maure tuorum visitator et custos famulorum, intercede pro nobis indignis et peccatoribus. Ista ejulando et plorando, terramque capite percutiendo prosequens, tandem a Fratribus, qui eum gregatim vallaverant, a pavimento elevatus, ac inquisitus cur mœrens et tristis inconsolabiliter plangeret; peccatorum suorum se conscius esse respondit, atque ut eorum indulgentiam a Domino percipere mereretur, deprecando flere. Gauzlinus vero tunc adhuc bonæ indolis adolescens, postea autem (ut supra dictum est) Abbas ipsius loci, ordine, quo superius retulimus, effectus, intelligens eum ibidem aliquid magni, aut vidisse aut audisse, duos congregationis ipsius Fratres, Degonem et Winchelton, qui Britannicæ linguæ notitiam habebant, deprecari cœpit, ut ipsi ab eo caussam tanti planctus, vel quo pergeret, familiarius inquirere studerent. Qui devotissime ad eum accedentes, vix ab eo obtinere potuerunt, ut rei gestæ ordinem, sicut viderat et audierat, illis pandere non recusaret. Quindecim quoque eum diebus, venerabilis Pater Gausbertus secum retinuit: in quibus agere cum eo non potuit, ut vel modicum vini degustare debuisset. Si quando enim se hoc facturum pollicitus fuisset, mox ut vini poculum ori admovisset, lacrymarum et singultuum copiosissima prohibebatur inundatione. Quod Dei famulus Gausbertus altiori mente pertractans, eumque hoc solius Dei intuitu agere perpendens, nullo modo illum hujusmodi molestia amplius inquietare præsumpsit; sed donatum omnibus quibus eum indigere perspexerat, cum gaudio ad propria remeare permisit; benedicientem et laudentem Deum in omnibus quæ audierat et viderat, sicut divinitus illi ostensa et demonstrata fuerant.

28 In tempore Gauzlini Abbatis in solemnitate Innocentium, cum nocturnum officium Fratres in ecclesia Salvatoris celebrarent, et duodecimam Lectionem idem Abbas, ut in congregationibus monachorum mos est, recitaret; subito voces cantantium, cum nimia inæstimabilique suavitate, in basilicam S. Martini, in qua B. Mauri corpus jacebat, omnes Fratres resonantes audierunt. Et hoc antequam sacratissimum corpus ejus de illa in majorem translatum esset ecclesiam contigit. Cumque tanto miraculo attoniti omnes residerent, et ipse Abbas lectione terminata perquirere cœpisset, a quibus tam inæstimabilis dulcedinis multiplicium ac diversarum vocum celebraretur concentus, duo ex Fratribus, quibus custodia hujus basilicæ commissa erat, ocyus pergere cœperunt, ut diligentius fores ecclesiæ egressi, percipere possent ea, quæ audiebant, aut aliquid ex his quæ dicebantur intelligere. Sed antequam ad ostium ecclesiæ ipsius, quæ in monte sita tardiorum ascendentibus gressum efficit, pervenissent, omnis cantilenæ illius modulatio finita, deinceps a nullo audiri potuit. Splendorem tamen immensi luminis, qui totam illam repleverat basilicam, partim exterius per fenestras, partim introgressi, aperta visione videre meruerunt. Omnibus ergo notum factum est, Angelorum ministerio, excubias apud beati viri corpus observantium, hæc celebrata et peracta fuisse. Siquidem, ut discerni, potuit tantæ suavitatis melodia cum majoribus dulcisonis modulationibus, frequentior instar infantium resonabat coelestium agminum mellifluæ vocis jubilatio. Ex illo itaque die crebro hæc audita, et præcipue nocturnis horis, apud ejus sanctissimum solemnizata sunt tumulum: ut verissimis approbat assertionibus reverendissimus Abbas Godefridus, et plerique ejusdem monasterii Fratres, qui frequenter se hæc audisse testantur.

29 Clericus quidam, nomine Mainfredus, qui ob custodiam in contigua basilicæ ipsius domuncula dormire erat solitus, cum membra in stratu meridiano composuisset tempore, a quodam ignotæ visionis viro in latere impulsus atque excitatus, ut

ALECTORI
ODONI
ABBATE,
EX MSS.

invitus visionem narrat:

recusat vinum bibere.

Cantus Angelorum ad corpus S. Mauri auditi,

cum insolita luce et odore:

Annowaredh
vir pius

venit Glan-
nafolium:

videt S. Maurum orationes monachorum Angelo offerentem:

velociter

ABBATE.
EX MSS.
Custos eccle-
siæ ruina pe-
riculo eximi-
tur :

velociter foras egrederetur jussus est. Quod dum somno gravatus agere neglexisset, ac se in aliud convertens latus, sopori oculos repressisset; ille iterum, speciem Othberti ipsius monasterii monachi prætendens, ac frequenti inclamatione eum compellans, collocare se in ejus velle lecto, ob nimiam lassitudinem asserebat. Visumque sibi fuisse dixit, quod ipse ejus magister Othbertus, qui eodem tempore ecclesiarum ejusdem loci Arcarius erat, se in stratum, de quo ipse surrexerat, collocasset. Sed cum ille basilicam intrasset, seque orationi dedisset, domus illa, de qua exierat, funditus corruit. Ille autem Othbertum, quem in lecto, ut sperabat, dimiserat, mortuum existimans, pernici cursu ad portas ecclesiæ S. Salvatoris advolavit, atque eas valido conatu impellens, ejulando magistrum suum ruina domus illius oppressum asserebat. Othbertus vero de stratu suo surgens, fores ecclesiæ reseravit, eumque insanire proclamabat. Ille e contra rei ordinem pandens eversam domum illi demonstrabat; hoc nutu Dei aut per Angelum visitatorem ipsius loci, aut per eundem sanctissimum virum actum esse datur intelligi, ne scilicet juxta sacratissimum corpus ejus, vitæ discrimen custos basilicæ ipsius incurreret.

30 Naclerus quoque cujusdam ratis, ex his quæ mercibus inservientes magnis quæstibus oneratae sursum per Ligerim ascendere solent, cum rudentem *b* peripetasmatis malum navis scandens, tornaturæ, de qua dissilierat, reaptare vellet, laqueo subtilioris funis per pollicem sinistræ manus apprehensus, ac validissime constrictus est. Qui cum adminiculo dexteræ manus, triplicem ipsius laquei insertionem enodare conaretur; repente malo, quem inhærendo circumdaverat, amisso desperaliter pendere cœpit. Quid agerent nautæ, quo se verterent, nesciebant. Nam funem, de quo ille pendebat, præcidere metuebant; ne subito corruens elideretur. Sed et sursum ascendere, illius intercepti appensione non valentes, quo ei aliquo modo succurrere possent, B. Mauri nomen invocare cœperunt, ut suis sanctis meritis et intercessionibus misero in articulo mortis posito subvenire dignaretur. Hoc itaque sub ejus cœnobio contigit, in littore scilicet appulsionis piscatorum, eidem loco servientium. Exorto itaque clamore nautarum, Fratres conglobati, Christi clementiam ac B. Mauri auxilium instantissima prece, signis sonantibus implorare cœperunt : cum ecce subito illis orantibus, is qui appensus fuerat, paullatim desursum demitti videri cœpit. Cumque jam in navi recta staret planta, absque ullius juvamine, nodo durissimæ constrictionis solutus est; funis vero artemonis (non minus mirabile dictu quam visu) cursim suis locis redditus, stupentibus nautis, secundo admodum flatu navim dirigere cœpit, cunctis Deum laudantibus ac benedicientibus pro talibus tantorum beneficiis miraculorum, per beatissimum virum ibi celebratis.

a Ita 3, MSS. *Brulius* : Anovareth. MS. *Rip.* Anowareth.

b Id est veli. *a* περιπετᾶσθαι extendere.

CAPUT VI.

Mullati cœlitus improbi.

Qualiter autem divina elementia meritis hujus beati viri, loco huic defensatrix semper affuerit, et contra persecutores ejus, qui aliquo modo res ad eundem pertinentes præsumpserunt vel familiam ejus insectari, ultricem dexteram exercuerit, prout ea oculis inspeximus et a fidelibus nostri temporis viris, ex ordine videlicet monachorum ejusdem loci congregationis, veris testimoniis comperimus; paucis subjiendum censemus. Vir quidam nobilioris generis, *a* Witherius nomine, crudelitate efferæ mentis, in homines monasterio delegatos vehementer desævire cœpit, adeo ut uni ex familia vitam malignus auferret. Cumque hoc ad monasterium nuntiatum fuisset, jussu Gauzlini Abbatis Fratres omnes ante

corpus beati viri, misericordiam omnipotentis Dei implorare cœperunt : quatenus meritis sancti viri, et ille a perversitate atrocissimi animi conquiesceret, et innocens familia ab ejus immanissima vastatione liberaretur : et cum hoc per dies aliquot indesinenter agi ante sepulchrum B. Mauri ille comperisset, timore actus, neforte pro commissis vitæ discrimen incurreret, servum juris sui Abbati et Fratribus ad monasterium transmisit, ut illum loco illius quem peremerat recipere et possidere dignarentur. Sed non pro hoc ultricis pœnæ evasit vindictam. Ne enim orationes servorum Dei incassum fusæ viderentur, et auxilium sancti viri sibi servientibus, seque ac per se Deum invocantibus, præsto non esse dubitaretur, divinum continuo miserum prostravit flagellum. Qui ad extrema veniens, jamque desperatus in lecto decumbens, subito dum ab assistentibus observaretur, arcuatim se virtute qua poterat colligens, de lecto agiliter prosiliebat, horribiliter et se et circumstantes urinæ fœdans effusione, atque clamore valido, ingeminans : Heu S. Maure, etsi tibi servum tuumperimens abstuli, loco illius meliorem ex proprio jure substitue. Quid me persequeris? Quid me occidis? Hæc indesinenter per sex continuos dies ejulans, languore ingravescente, septimo tandem die, in eadem verba infelicem abruptit vitam.

32 Wlfsuinus quidam vir clarus secundum seculi dignitatem, atque in equestri ordine nonnullos præcellens, cum toto quadragesimali tempore censum piscium, (quem more provinciæ *b* Cœnadicum vocant) per vim Fratribus abstulisset; nec crebris nuntiis sibi ab Abbate et Fratribus directis adquiescere vellet, ut ea quæ a piscatoribus monachis persolvenda erant, ex debito redderentur, Gervfredus monachus magnæ vitæ vir, (qui dudum per viginti annos vitam eremiticam ducens ab omni quod inebriare potest abstinerat) novissime ad eum accedens, mortem illi minatus est, nisi præteritorum pœnitentiam gerens, de reliquo ea quæ Fratribus competebant, sine impedimento illis recipere permetteret. Quod nullo modo ille assentiens, in pristina perseveravit malitia. Abbas vero jam dictus Gauzlinus, communi decrevit consilio, ut expletis hymnis matutinalibus, ad tumultum B. Mauri septem quotidie psalmos Fratres decantarent, et misericordiam Christi ocyus sibi affuturam contra tyrannum precarentur. Quod cum instantissima prece, omni illo jejuniorum tempore, peractum ab eis fuisset; ipsa Dominicæ resurrectionis die, post omnem multiplicium apparatus epularum, cunctorumque gaudiorum jocundissimam hilaritatem, quam eo die celebris atque solemnus ob honorem et reverentiam tantæ festivitatis, Christianus orbis colit, cum super secessum latrinæ cubiculi resideret; a quodam viro, qui honoratior in domo ejus erat, nomine *c* Adalgaudo, ipso suo ense quem ante illum tenebat, validissimo conatu per medium verticem percussus, præceps ruens, verecundioribus retectis, instar exanimati cadaveris prostratus jacuit. Qui manibus servulorum post paullulum ad lectum deportatus, sensuque aliquantisper recepto, aperte profiteri cœpit, se ob injuriam servis Dei illatam talia perpessum esse : continuoque ad monasterium mittens, indulgentiam commissorum vocibus et ejulatibus conjugis suæ a Fratribus precabatur. Et cum duo ex senioribus ad eum ab Abbate, gratia absolutionis, directi fuissent, a B. Mauro se lethaliter percussum asserebat, eo quod servientibus illi molestiam inferre præsumpsisset. Nam et ille qui eum vulneraverat fatebatur se subito animo concepisse, non debere eum vivere, qui Dei cultoribus importunus existere ausus fuisset : cum ipse penitus ea, quæ ab ipso monachis illata fuerant, ignoraret. Die siquidem Parasceve de pago Cenomannico advenerat, ut communi cum eo sanctorum dierum frueretur lætitia. Hic itaque cum jam tertio mense, assidua

eorum precibus territus.

damnum reparat.

lamen
S. Mauro ulciscente, male perit.

Monachis sua eripiens.

illis orantibus

ab amico vulneratur :

culpam agnoscenti sanatur .

post relapsus, male perit.

medicorum

persecutor monachorum,

a

medicorum cura sibi impensa, plenius convalescere cœpisset, desperabiliter corde cæcatus, deliberare secum cœpit, qualiter in monachos percussione suæ vindictam, pejora illis quam prius ingerendo, ulcisci posset, dicens, quod illi eum suis orationibus, imo, ut testabatur, maledictionibus occidere voluissent. Tali ergo insanæ mentis rabie efferatus, Cenomanis profectus est, partem prædiorum sibi competentium cum fratre suo, Herveo nomine, divisurus. Sed exorta inter eos (ut in tali assolet negotio) contentione, fratris dextera viscere tenus confossus interiit.

33 *d* Gerelmi honorabilis viri, qui hodieque in domo *e* Agelwini Abbatis clarius habetur, custodes equorum cum per vim de monasterio vinum auferre vellent, et contradicentibus famulis et obnitentibus plagas inferre cœpissent; tumultu exorto quidam ex Fratribus accurrerunt: Abbas quoque Theodradus, nuntio sibi ea deferente et ipse advenit. Qui cum eorum insolentiam blanda cœpisset increpatione arguere, unus illorum, qui vehementius ceteris insistebat, conviciis eum appetere irreverenter cœpit. Abbas vero capsula reliquiarum, quam in pectore suo detulerat, eum in fronte percussit, atque insuper hæc ore protulit: Deus omnipotens per merita B. Mauri aliorumque Sanctorum, quorum reliquæ in hac capsula reconditæ venerantur, pœnas et vindictam de suis et servorum suorum reposcet contemptoribus; et maxime de te, qui rapinæ malo inserviens, ducatum talibus præbes prædonibus. Et post hæc de monasterio eos proturbari jubet. Ille vero piscatoriam navim, quæ Fratrum usibus deserviebat, ingressus, Ligerim cum ea transnavigare volebat. Cui quidam ex monachis, Assuerus nomine, occurrens dixit: Non recte facis, quod non sufficientibus tibi reliquis, quæ servientibus B. Mauro intulisti malis, etiam navim, quæ eorum necessitudinibus inseruit, auferre conaris; et cum talia proseguendo nihil proficeret; Navis, ait, B. Mauri est, non habeas licentiam eam longius impellendi. Cui ille subjunxit: Tantum hoc pro B. Mauro, quantum pro ejus dimittam uxore. Necdum verba compleverat, cum ecce a diabolo arreptus, saltu se in Ligerim projecit. Qui ab imis sursum emergens ac istiusmodi voci infrendens, Diabole adjuva me, undis iterum interceptus, nusquam comparuit. Tertio tandem die a piscatoribus, ventre disrupto intestinisque perditis, inter duas insulas repertus est. Qui nimio timore in fugam acti, pro confuso murmure, qui adhuc a dæmonibus ex ejus ore emittebatur, vix navi relictæ corpora gurgiti dantes, natando evadere potuerunt. Hæc de pluribus pauca perstrinxisse sufficiet: ut ostenderemus beati viri præsentiam sibi famulantibus atque in se sperantibus numquam defuisse.

34 Omnes denique, quos nostro jam tempore atrocissimos in omni genere persecutionum insectatores, rerumque nostrarum crudelissimos pertulimus vastatores, Fridericum dicimus et reliquos ejusdem præsumptionis, ac cupidissimæ pervasionis homines, fratres scilicet ejus ac affines, illisque adhærentes (qui omnes uno corde eodemque opere, irremediabiliter et ultra quam humanum cor concipere, aut lingua effari potest, nequiores effecti nequissimis, et, ut ita dictum sit, paganis deteriores, omnigenis, et præcipue rapinæ sceleri, insistebant) repente exterminatos atque deletos, justo Dei et credimus et videmus judicio. Nam preces et gemitus ac lacrymæ servorum Dei, quas immanissime ab eis oppressi, ante Sanctorum busta assidue profundebant, meritis eorumdem Sanctorum, in conspectu divinæ majestatis recitatæ sunt et admissæ; ideoque illi subita contriti sunt ultione. Fredericus enim (qui caput omnium malorum, et auctor scelerum, cunctarumque incensor erat seditionum) captus a Nortmannis, turpissima et nefandissima nece, ut erat dignus, ab eis aretatus interiit. Post quem sequaces illius unus post

unum, cælesti eos insequente vindicta, a finibus dilectæ sibi telluris, alii effossis oculis, alii truncatis manibus, eliminati sunt. *f* Raimbaldus vero, qui primus inter primos in omni crimine habebatur, et nullo non quotidie scelere fœdabatur; quique dudum Satanæ instinctu succensus, ac infra muros cœnobii nostri famulos monasterii persequi aggressus, cum ab Abbate Teodrado ei diceretur, cur talia agere præsumeret; Christiani funditus animo nudatus, lethaliter eum ferire conatus, lancea cucullam ejus cum interiore perforavit indumento; sole perosus et aere, ipsaque communi indignus luce, *g* in restalibus scrobeis, divina percussus animadversione consortibus suis applicatus est dæmonibus. *h* Frotmundus autem et Hercanricus cum uxoribus et filiis ac nonnullis ex obsequentibus sibi, perditis omnibus quæ habuerant, Nortmannica adhuc immensis ferri constricti ponderibus detinentur captivitate; Domino illis, quæ in se et in servos suos commiserant, retribuente. *i* Gwanilo vero, qui pauxillum minus ceteris crudelis fuit, ipse quidem captivitate solutus est, uxore ejus et filiis cum ceteris detentis. Non enim crediderunt in Deo nec speraverunt in salutari ejus, nec opera Christianæ sponsonis perficere studuerunt: propterea exterminati sunt ab exterminatore, et a crudelissimis nationum intercepti perierunt. Per omnia benedictus Deus qui tradidit impios.

a Brulius, Wicherus. MS. *Bel'or'ii*, Wicherius. *b* Ita MSS. at Brul. Cenaticum. *c* Brulius. Adalgando. *d* MS. *Rip*. Gerelini. *e* al. Angeluini. *f* Brul. Raimboldus. *g* Brul. sed pro talibus ausis. *h* Brul. Frotnnadius. MS. *Bonifon*. Frotmundus. *i* al. Guanilo.

CAPUT VII.

Reliquiæ S. Mauri in Burgundiam, dein Fossatum translata.

Igitur nostro jam tempore, cum, insequentibus nos Nortmannis, hujus beati viri corpus de monasterio asportassemus, plura per eum fieri miracula vidimus, et licet in tristibus positi gaudio gavisus sumus. Nam cum in villa *a* Scamanto per aliquot dies demorati fuisset, et frequens conventus populi in ecclesiam ejusdem loci, in qua Sancti custodiebatur gleba, conflueret; mulier quædam, quæ jam per quinquennium frequenti sanguinis vomitu laborabat, cum ceteris adventantibus ad eundem locum, Sancti imploratura auxilium, incommodo cogente advenit. Cujus calamitatem miserati, divina pro ea in altari, supra quod sanctum depositum fuerat corpus, celebravimus mysteria. Deinde psalmorum et Letaniarum preces quanta potuimus devotione persolvimus, in ecclesia illam remorari præcipientes: cum ecce medio noctis tempore nobis omnibus quiescentibus, illa quoque sopore depressa, cuncta luminaria ecclesiæ illius, (quorum copiosior numerus, ob honorem sancti corporis, apparatus fuerat) subito accensa sunt. Basilica quoque albatorum repleta est multitudo: quorum sonitu mulier excitata, ingenti pavore perculsa, nequaquam ut se credebat mortis periculum posse evadere, anxia formidare cœpit. Et cum his, quæ ab eis fieri videbat, paullatim timore exonerata intenderet; unus illorum, qui præstantior ceteris clarius in suo habitu refulgebat, ab altari descendens atque ad illam accedens, hæc eadem verba Latine illi locutus est: Mulier gratias age Deo omnipotenti, qui te per merita et orationes S. Mauri sanam redditam et incolumem habet. Quæ verba nos ex ore ipsius litteris exprimere fecimus, ne forte de his ab aliquo dubitari posset, qui eam ipsa quoque litterarum elementa ignorare sciebant.

36 Cumque jam de salute sua certa, de loco, quo jacuerat, surrexisset; Girardum, religiosæ vitæ virum, monachum scilicet et Presbyterum congregationis nostræ, qui inter duos cancellos ob custodiam sancti corporis dormiebat, frequenti voce inclamare cœpit.

AUCTOR
ODONE
ABBATE
EX MSS.

f

g

h

i

a

Sanguinis vomitu laborans.

videt luminaria ultro accendi, Sanctos ad corpus S. Mauri convenire;

sanatur:

d
e

Monachis injuriosus,

et in S. Maurum blasphemus

horribili morte perit.

Orantibus monachis, carlitus puniuntur sacrilegiorum persecutores, ope S. Mauri.

At—runt.
 Tunc
 EX MSS.
 monachi do-
 rem suavem
 entium,
 et luminaria
 accensa vi-
 dent

cœpit. Cujus clamore ille excitatus, ardentiaque luminaria conspiciens, atque suavissimum odorem persentiens, inquirere ab ea cœpit, qualiter erga illam divina ageret clementia. Cui illa rei ordinem pandit. Qui cum ingressus cubiculum, in quo dormiebamur, nobis expergefactis, ut basilicam ingrederemur annuere non cessaret, e stratis perneciter exilientes, ecclesiam intravimus: conspicientesque succensa luminaria, simul et odorem captantes mirificum, stupore attoniti hærere cœpimus: solutoque prius silentio, (ut mos est) cuncta quæ acta fuerant, ab ipsa per ordinem didicimus muliere. Nam dicebat: Odor iste, cujus suavitate nares vestrae adhuc perfruuntur, mox ut relecto feretro hi qui ingressi sunt, quasi obsequendo et nescio quid divini dulciter modulando, urnam Sancti contingere cœperunt, totam istam replevit ecclesiam. Vocabatur autem eadem mulier Ratburgis: quæ cum gaudio ad propria reversa divina erga se per B. Maurum miracula celebrata cunctis enarrare non cessabat.

iterum can-
 tum audiunt:

37 Sequenti vero nocte, ne quid dubietatis, ex his, quæ a muliere audieramus, nobis in corde remaneret, antequam ad solemne peragendum surgeremus officium (erat quippe nox illa celebris, quæ Dominica appellatur) subito cum inæstimabili cantus suavitate voces concrepantium audire cœpimus: sed quasi quodam pressi onere, et cujusdam torporis gravati lassitudine, nullo modo ex stratis surgere valuimus. Præcipue tamen Girardus custos sancti corporis, placidissimum sibi soporem infusum asserebat, qualis matutino tempore nec plene dormientibus, nec perfecte vigilantibus accidere solet. Cujus gravitudine occupatus, nullo modo se de loco lectuli surgere potuisse (quamquam sæpe conatus fuerit) testabatur: nec horama illud, sed manifesta visio fuit. Interdum enim apertis oculis quosdam ex celebratoribus tantarum excubiarum se vidisse fatebatur. His itaque visis atque auditis, certum profecto tenuimus et tenemus, non minori frequentia cœlestium agminum, sancti viri corpus, quocumque delatum fuerit, et visitari et honorari, quam in loco sepulturæ ejus: idque evidentissimis crebro ab eis fieri approbatum est indicibus. Dignum quippe est, ut eos visitatores corporis sui habeat in terris quorum cœtibus admistus immarcescibilis gloriæ felicitate una perfruitur in cœlis.

Sanctos vi-
 dent.

38 Ex eo ergo loco, comitante nos populi multitudine, qui undique ex vicis et agris nobis obviam præcipientes confluebant, in pagum *b* Sagensem, cum sacro devenimus thesauro. Et quia sanctus Pontifex *c* Hildebrannus, generali expeditione universo populo contra Nortmannos indicta occupatus, ad suscipiendum componendumque pro tempore hoc sancti viri corpus, præsens adesse non potuit; Archidiaconum sanctæ suæ Sedis cum electiori parte sancti Cleri, ad villam quæ Merula nuncupatur, quam munificæ largitate Serenissimus Rex Carolus ad suggestionem sancti Pontificis Ebroini, B. Mauro et ejus famulis per magnificentia celsitudinis suæ contulerat præceptum, cum omni Ecclesiasticorum honore et apparatu ministeriorum destinatum habuit: qui nobiscum sancti viri glebam religiosa satis in ecclesia S. Juliani recondere obsequio. Ubi per annum integrum et dimidium, quanta valuimus hoc sancti viri corpus diligentia custodivimus. Ubi quæ et quanta Dominus per eundem servum suum operari dignatus fuerit, si quis scripto digerere velit, ante (ut opinamur) tempus ei deficiet loquendi, quam materia scribendi. Multi enim cæci, surdi, et claudi, aliisque oppressi languoribus, ante ejus lecticam nobis cernentibus sanitatem recipere meruerunt. Quos ideo nominatim exprimere omittimus, quia et copiosior eorum numerus memoriam nostram excedit, et legentium fastidium summopere cavere certamus.

Corpus
 S. Mauri
 transfertur
 in villam
 Merulam:

multa fiunt
 miracula:

39 Illud tamen unum prætereuntes reticere non debemus, quod nullus febricitantium, cujuscumque

typi contritione vexaretur, (si plena fide hujus sancti viri imploravit auxilium) sine sanitatis gaudio unquam ab ejus repedavit tumulto. Sed ut taceamus de reliquis, quid nobili viro Orgerio ibidem evenit silere non debemus. Hic cum jam per tres continuos menses, sine intermissione duobus diebus validissima vi febrium irremediabiliter quateretur, adeo ut sensu penitus perduto, penitus in amentiam versus æstimaretur; Cadilo Comes, qui ei affinitate generis propinquus erat, secum eum ad locum sancti corporis B. Mauri adduxit. Et cum eum hortaremur, ut cum fiducia fidelis animi, ante membra sancti viri nocte integra jaceret, reluctari cœpit; seque conscius peccatorum suorum esse testabatur, pro quibus sibi pejora accidere pavidus formidaret. Cujus pusillanimitatem sacræ auctoritatis assertionibus utcumque roborantes, invitum eum illic dormire compulimus. Sed ut ostenderet Dominus quantum fides proficiat, et diffidentia officiat, meritis B. Mauri unius tantum eum diei vexatione solvere est dignatus, usquequo post non longum tempus, pleniori jam fide animatus, cum xeniorum munere regressus, atque jam securus periculorum, pervigilem ante Sancti urnam, summa cum devotione, duceret noctem: omni illius incommodi validudine perfecte liberatus, gratias Divinitati et S. Mauro referens, ex eo usque nunc absque ullius viget infirmitatis labore.

omnes febricitantes juvantur:

40 Cum vero et illic creberrimis, et improvisis paganorum deterreremur eruptionibus, secundum quod in Epistola huic opusculo præposita continetur, hoc sancti viri corpus citra fluvium Ararim a nobis deportatum, digno cum honore (prout temporis et loci permisit opportunitas) reconditum ac collocatum in fundo Audonis Comitum est: ubi per tres semis annos custoditum, sedecim notissimarum personarum sanitate celebre nomen ejus circumcirca divulgatum, assidua populorum frequentatione venerari cœpit et excoli. Nam primo adventus sui ad eundem locum anno, frequentibus claruit virtutibus, quas enumerare longissimum est. In quibus clarius ea quæ superscripta est, emicuit curatio sedecim personarum, quarum aliquanti cæci, nonnulli claudi, quidam vero surdi, aliquanti autem muti fuerunt.

iterum trans-
 fertur.

fiunt 16 mi-
 racula:

41 Exinde illud juxta tenorem præfationis hujus libelli, in monasterium Fossatense deportavimus, et (sicut pleniter ibi prosecutum est) venerabiliter in ecclesia B. Petri recondentes, in ipsis Idibus Novembris collocavimus. Ad quem locum gloriosissimus ac clementissimus Rex Carolus, a partibus Burgundiæ regrediens, per semetipsum dignatus est accedere, Christi protectionem ante lecticam sancti viri, summa deprecans devotione, die Nonarum Februariarum, hoc anno, qui est ab Incarnatione Domini octingentesimus sexagesimus nonus, regni vero ejus vicesimus nonus, indictione secunda. Qui ob majorem devotionem christianissimi animi, quam erga Deum et Sanctos ejus habet, post non multos dies, de monasterio beatorum Martyrum Dionysii et sociorum ejus, honorabilia, B. Mauro transmisit munera, per Otulfum strenuæ probitatis monachum; pallia scilicet pretiosissima duo, quibus corpus ejus in diebus processionum, et festivitatis cunctarum decoratur solemnitate, cujus intercessione perennis vitæ a Domino æternaliter recepturus est remunerationem: qui ita præsentialiter venerabilia exornare non desinit *d* polyandra Sanctorum; ut neminem priscorum, qui regii nominis claruerunt honore, priorem videatur habere in sancta religione. At nos optato tandem fine narrationis hujus gaudentes, Christi misericordiam per B. Mauri imploramus suffragia, ut qui incultiori licet stylo, fide tamen integra, seriem hujus historiæ prosecuti sumus, vinculis peccatorum solvi ab eodem mereamur Redemptore, æternorumque gaudiis perfrui valeamus præmiorum, juncti in cœlestibus consortiis Angelorum. Amen.

transfertur
 ad cœnobium
 Fossatense:

visitatur et
 donariis ho-
 noratur a Ca-
 rolo Calvo.

d

a *Brulius, Scameraco.*
 b *Civitas Sagiorum vel Saiorum, in provincia Lugdunensi II, sub Archiepiscopo Rotomagensi, vulgo Seez, ad Olenam amnem.*
 c *Hildebrannus, vel Hildebrandus, Sagiensis Episcopus interfuit concilio Suessionensi II, an. 853, Vermeriensi II eodem anno, apud Saponarias 859, Suessionensi III 866, Pontigonensi 876.*
 d *Id est, sepulchra, de quo alibi.*

TRANSLATIO BRACHII S. MAURI.

ex a Leone Ostiensi l. 2, Chron. c. 54.

Per idem tempus Dominus b Odilo, vir vitæ et famæ venerabilis, Cluniacensis Abbas, ad hoc monasterium valde devotus advenit, et ob maximam quam sancto Patri Benedicto, ac per eum monasterio gerebat reverentiam, montem c totum pedestris ascendit. Qui cum de more monasterii ab Abbate et Fratribus honorifice in Capitulum ductus fuisset, post verba solennia : Sicut, audivimus, inquit vir reverentissimus, ita et vidimus in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri, et in monte sancto ejus. Et mox nimis humiliter ad Abbatem expeto, mihi que ut sine contradictione aliqua concedatur, votis omnibus flagito. Volo, inquam, atque desidero omnium Fratrum vestigia devotissimus osculari. Annuit Theobaldus, (licet invitus) nec reniti tantæ devotioni aliquatenus potuit. Post hæc autem ipso die festivitatis ejusdem beatissimi Patris nostri, ab eodem Abbate d Theobaldo gratia præcipue religionis multis precibus oratus, ut Missarum solennia celebraret, nullo modo induci potuit, ut se præsentem Missas publicas ageret. Cumque jam paratis ad procedendum solenniter Fratribus pastorem baculum idem Abbas noster ejus manui reverenter offerret, longe humilior ille refugit, dicens nequaquam dignum esse illo præsentem se hujusmodi gestare virgam; indecens nimium et contra fas omne ducens, quempiam Abbatum manu pastorem præferre virgam, ubi Benedicti Vicarium, Abbatum scilicet omnium Abbatem adesse contingeret.

2 Eo igitur reverti parante, cum multis illum Fratribus Abbas usque ad januas monasterii prosequens, suppliciter tandem oravit, ut si posset particulam aliquam de B. Mauri reliquiis ad monasterium istud aliquando transmitteret. Quam postulationem vir Dei lætus accipiens, et posse se confidenter asseruit, et facturum libenter vita comite repromisit. Sicque vale dicto recessit. Septem postmodum annorum evoluta circulo os integrum brachii beatissimi Mauri capsella argentea decenter inclusum, opere pulchro turrim instar erecta, per sex sui monasterii Fratres huc delegare curavit.

3 Ad cujus adventum innumerabilis ex tota provincia populi turba confluit devotione præcipua. Hujusmodi namque jam pridem rumoribus exciti, B. Mauro, qui multos ante annos in Galliam fuerat destinatus, sese cum honore et laudibus obviam ire debere censebant. Jam vero prædictus Abbas noster Capuani e Principis odia persecutionesque devitans in Marchias secesserat. Hoc amplissimo suscepto munere totus monasterii conventus inæstimabili jucunditate lætatus est : omnesque solennibus induti sacrisque vestibus, cum cereis, ac thymiamatibus plurimis usque ad portam veterem aliquanto extra monasterii ambitum procedentes, obviam cum devotione summa hospiti tanto exierunt, et quasi viventem in carne conspicerent, omnes pariter in terram procidentes adoraverunt : surgentesque sanctum illum loculum devotissime ac reverenter mixtis gaudio lacrymis exosculati sunt; et cum hymnis ac laudibus honorifice nimis prosequentes, in monasterium introduxerunt, eumque super Magistri sui Benedicti venerabile altarium posuerunt. Quam vero dissimilis, quamque omnino diversa hæc processio fuerit, qua Beatus receptus est Maurus, ab illa qua Pater Benedictus cum omni eum congregatione persecutus usque ad monasterii januam, transmisit in Galliam, quam-

vis utraque plena piis lacrymis fuit, devoto lectori considerandum relinquimus.

4 Fuere nonnulli ex Fratribus non quidem omnino dubitantes, sed certiores reddi cupientes : qui clanculo prædictum loculum ab inferiori parte unde argentea clavicula reserabatur aperientes, visus sacrosanctis reliquiis, tam sibi, quam ceteris certissimæ fidei causa extitere. Quod cum Prioribus relatum esset, valde illos præsumptionis arguerunt; verentesque ne illorum deinceps exemplo, plurimis eas conspiceri desiderantibus reliquiæ sanctæ aliquando mutilarentur, diligentissime prædictum locellum obserantes, clavem in frusta comminuunt : et ex tunc hodie sacer ille locus clausus irresestusque permansit.

a *Floruit Leo circiter annum 1100, Chronicon Cassinense tribus libris pertexit ad an. 1086.*

b *S. Odilonis vitam dedimus i Janu.*

c *Is ternis circiter passuum millibus leniter in altitudinem assurgit, ut in Elogiis Abbatum Cassinensium scribit M. Antonius Scipio Placentinus.*

d *Is biennio ante S. Henrici obitum, qui contigit anno 1024, Abbas Cassinensis factus, præfuit annis 13, quorum 9 postremos exul peregit, vir laudatissimus.*

e *Pandulfus Princeps Capuanus, homo sceleratus graviter Cassinenses afflicxit : Theobaldum quadriennio Capuæ veluti captivum detinuit, qui postea clam Neapolim, inde ad S. Liberatoris cœnobium, quod antea annis 15, rexerat, profugit; ubi annis 5, supervixit. Pandulfum biennio post Theobaldi mortem principatu exiit Conradus Imperator anno 1038. Pluribus hæc describit Leo Ostiensis a cap. 52, lib. 2, ad 63, qui S. Liberatoris monasterium in Comitatu Teatino situm esse testatur.*

APPARITIO S. MAURI

ex a Petro Diac. l. 4, Chron. Cassin. c. 130.

Erat his diebus Frater quidam in Casinensi monasterio, Albertus nomine, natione Pelignus, ætate proventus, religiosam agens vitam, adeo ut ceteris Fratribus admirationis compunctionisque sæpe causa esset. Is cum senio fessus in infirmorum maneret domo, et populi sua referre cupientis tumultum hausisset auribus; quosdam ex assistentibus rogat, quid sibi velit is populi tumultus. Et unus ex his : Num, inquit, ignoras quis iste tumultus sit, cum nemini fere istius regionis ignotus sit? Et cum ille nihil se scire dixisset : Rex, ait, b Rogerius nuper minatus est se Casinense monasterium et omnem illi adjacentem regionem demolitum : sed omnipotentis Dei gratia placatus, iniit nobiscum fœdus. Hæc hujus tumultus causa est, quod omnia quæ huc delata fuerant flendo, a populo gaudente referuntur.

2 His ille auditis ingemuit, et ex intimo trahens longa suspiria, hunc psalmum cum lacrymis canere incepit : Judica me Deus, et discerne causam meam de gente non sancta. Cumque versum illum, Emitte lucem tuam, et veritatem tuam cœpisset canere, mirabile dictu, immensa coruscatio repente super eum descendit, adeo ut ipse qui diu jam luminibus orbatus fuerat, lumen continuo recuperaret oculorum, illiusque immensæ lucis munere nequaquam fraudaretur. Nec mora : conspicit januas ecclesiæ ipsius, in qua residebat, patefactas; venerabilesque vultu et habitu reverendos viros duos ad se ingredi. Quos cum vidisset divino circumfusus lumine, expavit, nec ultra oculos ausus attolere, resedit. Tum illi propius accedentes dixerunt : Surge age Frater Alberte, Abbati ac Fratribus ut pœnitentiam commissorum delictorum agere satagant, edicto : discalceatisque pedibus antiphonam B. Mariæ decantantes egressi Litanias ante sacrosanctum beati Patris Benedicti corpus peragant : si forte Deus vestrorum delictorum lamentis ac pœnitentia memor factus, tantas ab his locis clades repellat.

3 Tum Frater, quinam essent et quibus vocarentur nominibus, inquisivit. Ad hæc alter ex eis, Ego, inquit, sum Maurus, sanctissimi Patris Benedicti discipulus : hic vero ejusdem Patris et ipse discipulus c Placidus, adjecitque : Ea quæ nunc a te vel audita

EX LEONE
OSTIENSIac firmiter
obseratur.Pandulfus
Princeps Ca-
puanus.Albertus mo-
nachus Cas-
sinen. cæcus

Psal. 42.

videt lucem
cælestem,et S. Maurum
cum S. Pla-
cido imperan-
tem ut mona-
chos hortetur
ad pœniten-
tiam.S. Odilo mon-
tem Cassinum
pedes ascen-
dit :monachorum
pedes oscula-
tur :recusat solen-
niter ibi cele-
brare :os brachii
S. Mauri eo
postea mittit;e
quod solenni-
ter suscipitur;

Idem antea
viderat. in
Christi et Ca-
liti concilio.

Idem antea
viderat. in
Christi et Ca-
liti concilio.

S. Benedic-
tum queren-
tem de Præla-
tis, et inimicis
Cassinen-
sium:

deinde Cres-
centium comi-
tem pœnas
dantem ob
sacrilegia.

d
ab eo rogatus
filium mo-
nere ut ablato
restitueret;

audita vel visa sunt, cave ne quibus jussus es dicere omittas. Sin alias, contemptor negligentiae pœnas exsolves. Sciasque te ideo divino iustoque iudicio, corporali lumine fuisse privatum, quia quæ aliquando in capitulo ob agendam pœnitentiam divina dignata est majestas ostendere, tui cordis arcano condidisti, nulli quæ videras pandens. Namque idem Frater dum adhuc sub districtione cœnobialis institutionis in claustrum cum Fratribus reliquis degeret, seque jejuniis, orationibus, vigiliis, flagrisque in conspectu divinæ majestatis quotidie mactaret; nocte quadam ingressus Capitulum in spiritu rapitur, judicariasque sedes in absida capituli, Domino una cum sancta ipsius Matre consedente (sicut ibi hactenus pictæ cernuntur) aspexit: tantoque liberius divinis cœpit intendere, quanto se ab humanis reddiderat alienum. Cumque tanta visione stupefactus assisteret, vidit repente sanctissimum Patrem Benedictum, Mauro ac Placido dextera lævaque comitatum, in medium advenisse concilium, magnis vocibus omnipotentis Dei majestatem ita interpellare: Rex Regnum, creator redemptorque mortalium, sine cujus nutu subsistere fragilitas humana non valet, has oro questus mei voces exaudias: meumque, quod te donante fabricandum perpetuoque regendum monasterium suscepisti, respicias. Tu enim Domine, qui cogitationes de longe consideras, et vocas ea quæ non sunt tamquam ea quæ sunt, hunc locum mihi adhuc mortali in carne constituto destruendum esse monstraveras, gentibusque barbaris, quæ præparaveram Fratribus, traditurum te occulto tuo iudicio dixeras, ac restituendum in melius pollicitus fueras; quod et factum hodie cernitur. Insurrexerunt enim contra hunc locum iniquissimi quidam et execrabiles, ipsum conantes evertere. Rectores quoque ipsius nequaquam boni pastoris, sed voracis lupi vestigia sequentes, oves sibi commissas voracibus dentibus laniant tyrannorum more, opes ad servitium et honorem tuum congregatas in usus turpissimos convertunt: commissum sibi populum ut lascivientes vaccas vagari sinunt: pupillorumque et viduarum causas contemnentes, ad munera sola convertuntur. Quem das his cladibus finem, Rex magne polorum?

4 His dictis Sanctus conticuit, factoque ibi fine quievit. Cum ecce innumerabilis multitudo daemonum fureis igneis et uncinis armata, ante se Crescentium Marsorum Comitem habentes adveniunt, thuribulaque argentea magna, quæ ex Casinensi monasterio quondam in pignus acceperat, et quæ contra voluntatem d. Senioreti Abbatis recollerat, in manibus, veluti de fornace prodiret, habentem. Quem idem Frater cum interrogasset, cur his suppliciis afficeretur; quia majora thuribula retinuisset, se torqueri ait: cœpitque rogare monachum, ut quæ de se viderat, Berardo filio diceret, et ut supradicta

thuribula monasterio redderet, rogaret, addens: Hoc illi signum sit, quod eadem thuribula et aureum calicem ab aliis rebus dum viveret segregasset: idque, exceptis Fuscone et Transmundo consiliariis suis, neminem scire. Hoc ille ubi ad se rediit dicere dubitavit. Ex hinc iusto Dei iudicio cæcatus est; et qui lumen æternum quod viderat, talentumque, quod erogandum acceperat, voluit ceteris erogare conservis, sed in terram ut piger servus occuluit, iuste talentum proprii luminis perdidit.

5 Et ut ad ea quæ omisimus revertamur, auditis beati viri Mauri monitis, illisque recedentibus, lux quoque, quæ ejus illustraverat oculos, una abscessit, adeo ut cæcus (sicut antea fuerat) remaneret. Verum ne delirus aut mendax haberetur, ne sic quidem quæ audierat vel viderat dicere voluit. Trigesimo autem die, postquam hæc viderat, illucescente, cum idem Frater in eodem loco, ubi prius visionem viderat, sederet, in ecclesia scilicet S. Andreae Apostoli; idem qui supra sanctissimus Maurus apparuit, et cur ea quæ viderat vel audierat dicere renuisset increpans, talia verba profudit: Ego quidem, Frater, præcepi ut secreta Dei, quæ tibi per me revelata sunt, hominibus panderes; sed tu negligens desidiae te dedisti. Unde veluti majestati obnoxius, tradendus esses inextinguibilibus. Sed quia omnipotentis Domini misericordia (quæ melior est super vitas) hoc tibi commissum indulget; præcipio ut quæ a me tibi revelata sunt, dicere ultra non moreris. Quod nisi feceris (quod absit) æternis traderis incendiis. Hæc fatus, in tenues subito Sanctus evanuit auras. Frater autem continuo surgens, Abbatem ad se evocat, et cuncta quæ audierat vel viderat per ordinem pandit. Abbas autem convocans Fratres, quæ supradictus Frater viderat, narrat. Omnesque discalceatis pedibus Capitulum, quo resederant, egressi, litanias cum fletu et lacrymis ante Patris Benedicti corpus peregerunt.

6 Ceterum quidam ex Fratribus cum hæc deliramenta putarent, nullumque præbere assensum vellet; die quadam prædictus Albertus me accersiri fecit, remque eandem quo supra diximus ordine se vidisse sacramento firmavit. Nullos igitur hæc ulla ratione dubitare commoneo, ne forte incredulitatis suæ pœna plectantur: et dum me falsitatis reprehendunt, ipsi falsi testes mentientes apud districtum examen habeantur.

a Librum quartum Chronici Cassinensis composuit Petrus Diaconus, exorsus, ubi Leo desierat, ab anno 1086, prosecutus usque ad an. 1138.

b Rogerius Siciliæ Comes, et Apuliæ Calabriæque Dux, a Petro Leonis, sive Anacleto II Antidapa, Regis titulo ornatus est an. 1130, triennio post a Lothario III Imperatore victus fugatusque; post ejus ex Italia discessum reversus cuncta recuperavit, Guibaldum Abbatem necis terrore Cassino fugavit. Rainoldo II, ejus successori dira minatus, mox ei reconciliatus est, ut hic dicitur.

c Colitur S. Placidius 3 Octobris. d De Senioreto præclara sunt, quæ idem Petrus narrat cap. 96, et sequentiibus.

sed omnia re-
jiciens cæcus
erat factus:

etiam a
S. Mauro im-
perata negli-
git:

iterum a
Sancto incre-
patur:

Abbatem et
monachos
monet:

hæc Auctori
narrat.

Rogerius Rex
Siciliæ.

DE S. IDA, SIVE ITA, VIRGINE IN HIBERNIA.

VI SECULO.
XV JANUARI
S. Idæ nomen.

Celebratur in Hibernorum Fastis S. Ida Virgo, sive Ita, quæ et Yta, Ide, Ite, Itha, Itta et Mida quoque appellatur; nam ut alibi iterum observabimus, propriis nominibus præponere M litteram vel me aut mo solent Hiberni, quod meum significat, atque amorem reverentiamque indicat, ut sit Mida idem quod mea Ida; sic XXXI Januarii Medocus, alibi Medanus, Molua, Mocholmoc, Molassus.

2 Colitur S. Ida XV Januarii festo solenni in regione Huaconaill diæcesis Limricensis, provinciæ Momoniæ, præcipueque in Ecclesia Cluan-Credhail; in regione quoque Desiorum Comitatus Waterfordiensis, loco qui Rosmide dicitur. In Catalogo tamen præcipuorum Sanctorum Hiberniæ ad XIV Januarii adscriptum est illius nomen; in novo Martyrologio Anglicano ad XXV Januarii.

3 Vitam S. Idæ accepimus a R. P. Joanne Colgano ordinis S. Francisci, S. Theol. Lovanii Professore, qui ex Kilkenniensi codice pervetusto descripserat. Auctor fere æqualis ipsius Idæ fuit, ut ipsemet indicat cap. 5, nu. 27. Quidam vir, inquit, nomine Feargus, cujus filius adhuc vivit, adductus est ad S. Ytham. Aliam paullo elegantiore et breviorē ex MS. Insulæ Sanctorum in lacu Rivensi nobiscum olim communicarat Hugo Vardæus monasterii S. Antonii de Padua Lovanii Guardianus, cum qua vetustiore illam contulimus.

4 Mentio fit S. Idæ in Vita S. Aidani, sive Medoci, XXXI Januarii cap. 8, nu. 31. Alio tempore cum S. Maedhog in finibus Mumoniensium, scilicet in Huaconaill, prope monasterium S. Ithæ esset etc. In vita quoque S. Pulcherii XIII Martii pluribus agitur de S. Ita ejus amita et nutrice, et in aliorum plurium Sanctorum

Vita

quando scri-
pta;

alibi ejus me-
moria.

ctorum Hibernorum gestis. Est in Cornwallia S. Ithæ oppidum vulgo S. Iies, vel S. Ithes, et subjectus sinus S. Iies-bay. Ab hac nostra Ita, sive Ida, ductum nomen censet Wilsonus in Martyrol. Angl. et Henricus Fitz-Simon noster in Catalogo præcipuorum Sanctorum Hiberniæ, cum ambo Guilielmum Cambdenum citent, qui in Damnoniorum descriptione ait hoc oppidum Itæ mulieri Hibernicæ, quæ singulari sanctitate hic vixit, hoc nomen acceptum ferre. At non isthic vixit Ita nostra; ut necesse sit vel Cambdenum falli, vel aliam esse Itam, vel Iam, quæ nomen loco fecerit.

VITA AUCTORE INCERTO

ex veteri MS. Hibernico.

CAPUT I.

S. Idæ adolescentia, sacrata Deo virginitas.

De vita et miraculis beatissimæ Virginis Ythæ aliquam commentationem breviter enarrare cupimus: multa enim de miraculis ejus nos latent, quia ipsa semper ea abscondebat, et quæ sibi soli contigerunt, nemini narrabat: alia enim quæ scimus propter brevitatem omittimus. Sanctissima siquidem Virgo Ytha de nobilissimo genere Hiberniæ orta est, id est, de semine *a* Feighlim Reachtmhuir, a quo tota Hibernia multis annis in maxima potestate in opido regali Themoria regnabatur. Ipse vero tres filios habuit, id est, *b* Fiacha, Conn, et Æochaidh. Fiacha quidem tres filios habens mortuus est sine regno, sive antequam regnum paternum ad se devenit. Conn autem *c* superstes ejus frater totam Hyberniam post patrem suum potenter in maxima felicitate regnavit; et ipse (proh dolor!) occisus est in bello, quod commissum est in campo Cotha a Rege *d* Ultorum, qui vocabatur *e* Tybraide Tireach. Tres autem *f* illi filii fratris sui Fiacha, cum multis turbis et magno exercitu ad terram *g* Mumeniensium de Themoria venerunt, et ibi maximam regionem nobiliter et fortiter gladiis suis apprehenderunt. Quæ gens hodie *h* Huadesi vocatur. De qua gente nobilissima Virgo S. Ytha orta est, quæ a fonte baptismatis Spiritu sancto repleta est: nam omnes mirabantur continentiam et mores infantie ejus, et abstinentiam diebus quibus famula Dei debebat jejunare; et multa signa per eam, cum infantula esset, fieri videbantur. Et cum valeret loqui et ambulare prudens in sermone et opere, dulcis alloquio, et constans mente apparuit; proferens semper verba castissima de ore suo, mitis in omnes, larga valde, Deum timens et amans; prohibens semper mala, suadens bona. Ita vixit in domo parentum suorum in puellari ætate.

2 Quodam quoque die sancta puella Ytha sola dormivit in cubiculo, et totum illud cubiculum visum est hominibus ardere. Cum autem illi homines accessissent adjuvare, cubiculum illud incombustum et flammis intactum apparuit. Et omnes mirantes hoc valde, dictum est eis desuper, quia gratia Dei circa famulam Christi ardebat, quæ ibi dormiebat. Et cum surrexisset S. Ytha de somno, tota forma ejus visa est quasi forma Angelica; quæ tunc habuit talem pulchritudinem, qualem nec antea nec postea habuit: ita enim species ejus tunc apparuit, ut vix amici sui potuissent eam conspicerere, et tunc omnes cognoverunt, quod gratia Dei ardebat ita eam: et post breve intervallum in speciem suam Virgo Dei conversa est, quæ siquidem satis pulchra erat.

3 Alio die cum dormisset S. Ytha, vidit Angelum Domini ad se venire, et dare ei tres pretiosos lapides. Et cum surrexisset ancilla Christi de somno, nescivit quid illa visio significaret, et de hoc Sancta Dei quæstionem habebat in corde suo. Tunc Angelus Domini descendit ad eam, dicens: Quid scrutaris de visione? illi tres lapides pretiosi, quos vidisti tibi

dari, significant sanctam Trinitatem visitatione ad te venire, et te visitare, id est, visitatio Patris, Filii, et Spiritus sancti: et semper in somnis et vigiliis Angeli Dei et sanctæ visiones ad te venient: tu enim Deitatis es corpore et anima. Et hæc dicens discessit ab ea.

4 Alio die beatissima Virgo Ytha accessit ad matrem suam, prædicavit ei divina præcepta Spiritu sancto docta, et rogavit ipsam, ut *i* patrem suum rogaret pro ea; ut cum licentia patris sui S. Ytha consecraretur Christo. Et ille nullo modo voluit hanc licentiam dare; quia nobilis et potens adolescens petivit ab eo eam; et valde hoc matri displicuit: et additis aliis ut rogarent eum, ipse hoc cum juramento negavit. Tunc S. Ytha repleta Spiritu prophetiæ dixit ad omnes: Dimittite patrem meum ad tempus: pater meus modo me prohibet consecrari Christo, iterum suadebit ac præcipiet; quia a domino meo Jesu Christo compelletur, ut me dimittat quocumque ire voluero ad serviendum Deo. Et ita factum est. Quomodo autem contigit, postea narrabitur.

5 Postea vero non post multum temporis beata Virgo Ytha tribus diebus et tribus noctibus jejunavit. In illis autem diebus et noctibus, diabolus evidenter per somnia et vigilias, multis pugnis contra Virginem Domini pugnavit: et beatissima Virgo prudentissime in omnibus ei resistebat tam dormiens quam vigilans. In posteriori vero nocte, apparuit diabolus tristis et lugens, et lucente die discessit a famula Dei, dicens lugubri voce: Heu non solam temetipsam Ytha liberabis a me, sed et alios multos. In illa vero nocte Angelus Domini venit ad patrem S. Ythæ, dicens ei: Cur prohibes filiam tuam, ut ipsa in Christi nomine velamen virginitatis acciperet? Ipsa enim magna et probata Virgo coram Deo et Sanctis ejus erit, atque multorum matrona in die judicii: tu non solum dabis ei signum virginitatis accipere, sed dimittes eam quocumque ire voluerit Christo servire: in alia itaque gente serviet Domino, et patrona illius gentis erit. Pater autem puellæ sine ulla mora venit ad eam, et hæc omnia narravit ei; et, sicut prophetavit superius Virgo probabiliter de eo, non solum dedit optatam licentiam, sed etiam suasit ei, ut ipso die velamen virginitatis acciperet, et iret quocumque vellet.

6 Et ipso die completo triduo Virgo Domini ad ecclesiam Dei, quæ fuit in eadem plebe, accipere velamen virgineum perrexit. Et cum iter ageret B. Ythia, ecce multi dæmones contra eam in via venerunt, et cœperunt contra Virginem Dei atrociter litigare. Tunc Angeli Dei desuper venerunt, et pugnauerunt fortiter pro sponsa Christi cum dæmonibus. Et cum essent dæmones superati ab Angelis Dei, fugerunt per devia clamantes et dicentes: Væ nobis, quia ab hac die contra hanc Virginem certare non valebimus: et voluimus nostras injurias in eam hodie vindicare; et Angeli Domini a nobis eam liberaverunt. Ipsa enim nostram habitationem multis locis destruet, et plures a nobis eripiet in hoc seculo et *k* ab inferis. Virgo autem Domini, consolantibus eam Angelis Dei in terra, ad ecclesiam pervenit, et in ea visione Angelica illico ab Ecclesiasticis viris consecrata est, et velamen virginitatis accepit.

a MS. Rivense: Feldimini Regis, cognomento Rectmar.

b Idem MS. Fiachum, Cond, et Euchadium vocat.

c Addit idem MS. cognomento Cedfadach.

d Ultonia, Anglis Ulster, septentrionale in Hibernia regnum.

e MS. Riv. Tibrayn Tirech. *f* Hos tradunt fuisse Rossium, Engusium, Eugenium; *e* quorum genere plures postea Sancti extitere. *g* Momonia Angli. Mounster, regnum Hiberniæ Australe.

h Ea ditio nunc Waterfordiensi Comitatu continetur. juxta Lismorensem urbem. In vita S. Aidani 31 Janu. vocatur terra Desiorum, et Hua-Desy, stirpem Desy significat. Alterum MS. habet, terram, quam Desy vocant. *i* Patrem sanctæ Virginis didi cimus a doctissimo Colguano Kennfuiladium fuisse appellatum, filium, Cormaci filii Conchouarii, filii Conalli, filii Engusii deat *e*: Matrem vero Nectam. *k* Clarius MS. Rivense: Ex nunc multa habitacula, scilicet, corda peccatorum, in quibus habitamus, a nobis auferet, et multos a nostra potestate eripiet.

AUCTORI
ANONYMO.
EX MSS.
cœleste mu-
nus, pignus
visitationis
Divinæ:

i
propositum
virginitatis
impugnatum
a patre,

a dæmone,

*Pater cœlitus
monitus ultro
id suadet.*

*frustra ob-
streptibus
dæmonibus,*

k
juvantibus
Angelis, ve-
lum suscipit.

a
*S. Idæ genus
illustre,*

b

c

d

e f

g

h

*sancti mores
ab ipsa pueri-
tia,*

*cubiculum cœ-
lesti luce col-
lustratum.*

*facies splen-
dida,*

CAPUT II.

Monasterium constructum. Vita sanctissima.

Deinde Virgo Ytha oravit ad Dominum ut ostenderet ei locum in quo sibi serviret. Et ecce Angelus Domini venit ad eam, dicens : Relinque hanc patriam et perge ad illam regionem, quæ vocatur *a* Hyconaill, et manebis in occidentali parte ejusdem regionis juxta radices montis *b* Luachra; et ibi Angelus Domini veniet ad te, et ostendet tibi locum in quo erit civitas tua, in qua migrabis ad Christum : tu enim patrona gentis Huaconhaill eris; quæ gens tibi et *c* S. Senano data est a Domino. His verbis Angeli auditis S. Ytha cum suis comitibus ad illam regionem perrexit, et mansit juxta radices montis Luachra, sicut sibi Angelus dixit. Et statim Angelus Domini venit ad eam, et assignavit ei locum in quo serviret Deo. Et illico fama sanctissimæ Virginis per totam illam regionem diffusa est; et multæ Virgines hinc et inde ad S. Ytham venerunt, Deo servire sub cura ejus : et ipsa pie et mente hilari recipiebateas omnes.

8 Audita vero maxima sanctitate beatissimæ Virginis Ythæ, gens Huaconhaill cum suo Duce venit ad eam, et voverunt omnem agrum, qui erat in circuitu cellæ S. Ythæ; sibi et Deo in æternum donare. Famula autem Domini *d* nolens curiosa esse in secularibus curis, nihil de agro ab eis accepit, nisi tantum quatuor jugera in usus hortorum. Et hoc Duci et suis comitibus valde displicuit, et dixerunt : Quod tu non vis modo accipere, cum migrabis ad regnum Dei, tibi donabitur. Et ita factum est. Tunc tota gens Huaconhaill S. Ytham in matronam suam hic et in futuro accepit, sicut prædixit Angelus; et sancta Virgo eandem gentem et terram suam multis benedictionibus benedixit, quæ semper complentur. Et illi cum gaudio magno ad sua reversi sunt, et magna munera et eleemosynas ac donationes ad eandem cellam, ad usum sanctarum Virginum quæ ibi erant, in honore B. Ythæ semper ferebant.

9 Beatissima Ytha Virgo omne studium in biduanis, triduanis, et frequenter in quatruiduanis jejuniis vivere dedit. Angelus autem Domini quadam die cum ipsa esset fatigata jejuniis et fame, venit ad eam, et ait ei : *e* Sine mensura corpus tuum affligis jejuniis, et ne ita facias. *f* Sponsa vero Christi volente onus suum laxare, dixit ei Angelus : Tantam tibi Dominus gratiam donavit, ut ab hoc die usque ad obitum tuum cibo cœlesti reficiaris, et tu non poteris non comedere, in quacumque hora Angelus Domini veniet ad te afferens tibi prandium. Tunc S. Ytha inclinans se in terram gratias egit Deo : et de illo prandio S. Ytha aliis dabat, quibus sciebat dignum esse donari : sicque sine ullo dubio usque ad obitum suum annona cœlesti vixit, ministrante sibi Angelo.

a MS. Rivense : Yconail, hic mox Ilua-Conaill appellatur, id est, stirps Conalli.

b Idem MS. Luac. *c* Colitur S. Senanus Episcopus 8 Mart.

d MS. Riv. timens occasione temporalium vel mente distrahi, vel nimis occupari, omnia renuit accipere præter etc.

e Clarius Rivense MS. Supra vires corpus tuum affligis; non sic igitur facias, sed rationabile sit obsequium tuum.

f Idem MS. Et respondit Virgo : In anteriora velim tendere, et non reverti.

CAPUT III.

Miraculorum gratia, unde? Donum prophetiæ.

Quadam die quædam Virgo religiosa accessit ad S. Ytham, et loquebatur cum ea de divinis præceptis; et cum loquerentur ad invicem, dixit Virgo illa S. Ythæ : Indica nobis in nomine Dei, cur tu diligenter plus a Domino, quam aliæ Virgines, quas scimus in mundo esse? Tibi enim prandium de cœlo a Deo datur, omnes languores tua oratione sanas, prophetizas de præteritis et futuris, dæmonia ubique fugas, Angeli Domini tecum quotidie loquuntur,

semper in meditatione et oratione sanctissimæ Trinitatis sine impedimento persistis. Tunc dixit ei S. Ytha : Tuam quæstionem tu ipsa solvesti, dicens : Sine impedimento in meditatione et oratione sanctæ Trinitatis persisto. Si quis enim ita fuerit, Dominus cum eo semper erit : *a* et si ita ego fui ab infantia, hæc omnia quæ dixisti ideo mihi contigerunt. Sancta illa Virgo hæc verba audiens a B. Ytha de oratione et meditatione Dei, gaudens recessit in cellam suam. Tantam autem prophetiæ gratiam largitus est Deus S. Ythæ, ut ipsa sciret, si viverent infirmi sua infirmitate, an morerentur.

11 *b* Sanctus Abbas Comganus, cum sciret suæ remunerationis tempus advenire, rogata est a se S. Ytha, ut veniret ad eum, et dixit ei S. Comganus : En moriar hac infirmitate citius; et rogo te in Christi nomine, ut ponas manus tuas super labia mea, et claudas os meum in hora dormitionis meæ. Scio enim ab Angelo Dei super quemcumque morientem imposueris manus tuas, quod Angeli Domini illico animam ejus deducunt in regnum. Dixit ei sancta Virgo : O Pater sancte, quid tu dicis? Peccatorem hominem oportet hoc verbum dicere. Magna est merces tua apud Deum, et tu gloriosus eris inter Sanctos Dei. Quid indiges me? Dixit S. Comganus : Vere dico propter hoc quod ego petii, nullus dæmon ad iter nostrum appropinquare audebit, vel nos ullo modo accusare. Interea vir sanctus Comganus de hoc seculo inter choros Angelorum sanctorum migravit, et quod petiit, perfecit S. Ytha.

12 Deinde gloriosa Virgo Dei Ytha ad cellam suam reversa est. Et cum appropinquaret famula Dei suo monasterio, audivit de propinquo immensum et magnum ululatum. Ibi enim erant tres Nobiles mortui, qui illo die obierant; et amici eorum ululantes et lugentes eos : et illi scientes quod S. Ytha transiret, descenderunt, et voce flebili rogaverunt famulam Dei, ut veniret, et saltem oraret pro animabus eorum. Statim Virgo Ytha ait eis : Quod plus vultis quam orare pro animabus eorum, in Christi nomine fiet vobis. Illi hoc verbum adhuc nesciverunt. Hoc verbum dixit B. Ytha, quia noverat plena Spiritu prophetiæ, quod resuscitaret in Dei nomine illos a morte. Et descendit Sancta Dei cum illis, ubi erant mortui, et orans signavit corpora jacentia signo sanctæ crucis : et illi adjunctionem ejus surrexerunt vivi, assignavitque Christi sponsa eos vivos ante omnes.

13 In illo siquidem loco erat homo paralyticus maxima infirmitate detentus; et amici videntes mortuos suscitatos, apprehenderunt eum, et adduxerunt ad S. Ytham, ut sanaret eum; ipsi enim non dubitabant, quod infirmum curaret, quia mortuos suscitavit. Vidensque famula Dei magnam miseriam illius, respexit in cœlum, et ait ad eum : Dominus misereatur tui, et hoc dicens signavit illum signo sanctæ Crucis. Mirum dictu est valde : famula Christi signans adhuc paralyticum, ipse illico sanus et incolumis ante omnes surrexit, quasi numquam fuisset paralyti deprehensus. Tunc clamor omnis populi in cœlum erectus est, laudantes Deum, et sibi gratias agentes, famulamque ejus digno honore magnificantes. Postea Dei famula cum suis ad suam cellam pervenit.

14 Quædam sanctimonialis, quæ fuerat sub cura S. Ythæ, occulte fornicata fuit : et in crastino die B. Ytha vocavit eam ad se et ait ei : Cur tu Soror non curasti custodire virginitatem tuam? Illa vero negans quod fecit, dixit ei S. Ytha : Nonne heri in illo loco fornicata fuisti, et ita tibi contigit? Statimque sciens illa B. Ytham prophetissam esse de præteritis et de futuris, confessa est veritatem rei, et sanata est agens poenitentiam secundum jussionem S. Ythæ.

15 Alia quoque Virgo, quæ erat longe a S. Ytha, id est, in provincia *c* Connactorum, cum quodam viro

a
*adest S. Com-
gano mori-
rienti :*

b
*tres mortuos
precibus sus-
citavit :*

c
*paralyticum
signo Crucis
sanat :*

d
*Virginis la-
psum divini-
tus cognoscit;*

e
item alterius,

*Miraculorum
gratiam con-
secuta devo-
tione erga
SS. Trinita-
tem,*

AUCTORI
ANONYMO
EX MSS.

CAPUT IV.

Pietas, hospitalitas, aliæ virtutes.

Quodam festo ac sancto die rogavit B. Ytha Deum, ut de manu digni Sacerdotis corpus et sanguinem Christi illo die aciperet. Gratia autem Dei duxit ancillam suam per longa terrarum spatia ad civitatem Cluainmicnois, *a* et accepit de manu digni Sacerdotis corpus et sanguinem Domini, sicut ipsa voluit; sed nemo vidit eam ibi venientem, vel accipientem, vel redeuntem, et statim ipso die inventa est in suo loco. Et Sacerdotes nescientes quid factum est de corpore et sanguine Domini, *b* jejunavit omnis populus et clerus cum illis illo die, ut mysterium hujus eventus ostenderet ei Dominus. Postea Angelus Domini venit ad quemdam sanctum senem illorum, et narravit ei omnia quæ gesta fuerant

19 Ille autem Sacerdos qui immolavit hostiam, quam suscepit S. Ytha, venit cum aliis Clericis longa via ad eam ut benediceret eos ancilla Domini. Et cum iter agerent, unus eorum aliquo eventu effectus est cæcus. Consolantes se invicem dixerunt: B. Ytha sponsa Christi, quando pervenimus ad eam, postulabit Dei gratia lumen oculi Fratris nostri. Et beata Virgo Ytha suis adventum eorum prophetice indicavit, et prædixit. Et pervenientes illi illuc, ancilla Domini recepit eos gaudens, et confestim illi fratri cæco lumen oculorum suorum Dei gratia præbuit. Et S. Ytha *c* præcepit illi sacerdoti, a quo accepit in civitate Cluainmicnois occulte communionem Dominicam, ut Missam cantaret ante se. Et beata Virgo Sororibus et filiabus suis præcepit, ut darent illi sancto Sacerdoti Missalia indumenta, in quibus tunc immolavit. At ille renuit dicens: Non possumus nunc aliquid nobiscum ducere, quia Abbas noster *d* Æneas nobis præcepit, ne a te ullam rem accipiamus, nisi tantum orationem tuam. Sancta prophetissa Ytha ait: Non displicebit sancto Abbati vestro Æneæ hoc accipere a me, quia dabo vobis signum ad eum. Quadam die ipse *e* ad monasterium sanctæ Virginis Chinreacha Dearcain pervenit, et sancta Virgo rogavit eum, ut lavaret pedes suos, et ille concessit. Tunc sanctissima Virgo Chinreacha Sancto pedes Æneæ lavit, et tersit linteo; ego autem (Deo teste) caput lintei tenui, et extersi pedes ejus cum Virgine. Cum hoc Abbas vester audierit, gavisus erit, et munus meum lætus suscipiet. Postea illi accipientes, et de his discipuli admirantes acceptaque benedictione Sanctæ in viam suam reversi sunt, et ita omnia evenerunt, sicut sancta Virgo Ytha prædixit.

20 Venit quidam vir secularis dives multum et eloquens valde ad B. Ytham, habens magnum munus argenti in eleemosynam, posuitque illud ad pedes sanctissimæ Virginis: quæ porrigens manum tetigit argentum, et parvipendens projecit de pedibus suis, nolens illud animo vel oculis videre. Igitur postquam ancilla Dei manibus argentum supradictum tetigit, dixit filiæ sibi ministranti: Da mihi aquam ut lavem manum, qua tetigi argentum corruptibile. Sic autem abhorruit ancilla Dei argentum, et omnia lucra seculi, quasi immundum tetigisset. Deinde qui donum dedit interrogavit B. Ytham dicens: Cui dari debet donum, divitibus et potentibus, an pauperibus et peregrinis? Respondit famula Dei: Utrisque debet dari, divitibus et potentibus caussa secularis honoris, pauperibus autem et peregrinis pro retributione in cœlestibus. Ille ait: Si non potero utrisque dare, quid faciam? Sancta ancilla Dei respondit: In potestate hominis est substantiam suam pro honore seculi dare vel Domino Deo, a quo accepit, et qui pro temporalibus bonis æternam vitam retribuet. Ille his dictis ædificatus accepta benedictione recessit.

21 Interrogans

Procul transfertur, communicatur e manibus viri sancti:

a

b

cæco visum restituit:

c

d

e

pedes S. Æneæ tergit:

horret pecunia contactum.

viro occulte adulterabatur. Sancta autem Ytha plena spiritu prophetiæ sciens hoc, jussit S. *d* Brandano ut illam adduceret ad eam. Sanctus autem Brandanus fecit eam venire ad S. Ytham. Christi siquidem famula et sponsa narrabat illi Virgini inter cetera, quomodo concepit et peperit filiam, illa enim illi viro peperit filiam. At illa audiens suam iniquitatem ex ore famulæ Dei, dignam egit poenitentiam, et anima ejus saluti æternæ reddita est, postea degens vitam in sanctitate. De cetero autem omnis familia S. Ythæ, et ceteri qui cognoverunt scientiam prophetiæ ejus, *e* timebant eam tam absentem quam præsentem.

16 Quidam bonus artifex, qui erat homo honorabilis de provincia Connactorum, in exilium ad terram Mumenencium venit. Et audiens B. Ytha famam artis ejus, rogatus est ab ea, ut sibi ageret ædificia. Ille vero artifex quæsit sibi uxorem a S. Ytha, et agrum ad habitandum. Et beatissima Ytha dedit ei *f* sororem suam, et agrum in quo manerent. Et ille cum omni devotione ædificia in monasterio S. Ythæ agebat. Contigit autem ut duo Duces bellum inter se aliquo die agerent, et ille artifex cum uno illorum Ducum in bellum exivit, ipse enim probatus erat in militia. Ille vero Dux cum quo erat artifex versus est in fugam, et sui omnes occisi sunt; inter quos ille artifex occisus est, et decollatus; caput autem ejus ab eo longe ductum est. Et cum hoc narratum esset S. Ythæ, valde sibi displicuit. Ipsa enim promisit artificei in Christi nomine, ut filium post se haberet; et ipse tunc non habuit prolem, quia adhuc uxor ejus sterilis erat. Et venit S. Ytha cum suis ubi erat corpus truncatum Beoani artificis; (ipse enim artifex vocabatur Beoanus) et non invento capite ejus, oravit S. Ytha ut ostenderet sibi caput: et caput divina potentia evolavit per aera, et stetit ubi corpus erat ante famulam Dei: et Dominus ad instantiam famulæ suæ, caput corpori adhærere fecit, tam valide quasi numquam fuisset abscissum; sed tantum vestigium vulneris mansit. Sed orante Sancta Dei, transactoque spatio unius horæ, ille vivus surrexit, salutans famulam Dei, et gratias Deo agens, omnesque qui ibi erant similiter gratias Deo egerunt et S. Ythæ. Et surgens sancta Dei famula monasterium suum adiit. Et ille qui resuscitatus fuit, ivit in comitatu eorum. Deinde ille artifex Beoanus dormivit cum sua uxore sterili, et illa concepit et peperit filium, sicut longe ante promisit ei Sancta Dei Ytha. Quem filium ipsa Sancta Dei Ytha nutrit, qui vocatur *g* Pulcherius, et ipse est sanctissimus Abbas, *h* in cujus honore civitas Liath ædificata est.

17 Quidam vir sapiens eventu amisit suam loquelam, et effectus est mutus, et venit ad S. Ytham cum suis discipulis ad quærendam salutem. Et oravit sancta ancilla Dei ad Dominum pro eo: et statim ipsa adhuc orante tradita est illi loquela, et locutus est clare: et orantes invicem ad Dominum cum gaudio ille ad sua reversus est.

a Clarius Rivense MS. Et si illam gratiam misericordia Dei mihi concessit, cetera, quæ numerasti, mihi condonantur.

b Deest hic § Rivensi MS. Hic videtur S. Comganus de Glennissen esse, S. Columbæ Huensis Abbatis ex Ethnea sorore nepos, quem colit ab Hibernis didicimus 27 Febru.

c Altera Vita, Conacteorum. Est Conachtia, sive Conacia, quarta pars Hiberniæ.

d Hic est S. Brandanus, sive Brendanus, Cluanfertensis, de quo agemus 16 Maii.

e MS. Riv. magis sibi ab illicitis cavebant.

f Nesa hæc fuit, sive Nessa, ut dicitur in Vita S. Pulcherii 13 Martii, ubi hæc paullo aliter et fusius narrantur. Alia S. Idæ soror fuit S. Fina Virgo.

g Riv. MS. qui in gratia et virtutibus, meritis suæ nutricis, proficere meruit; adeo ut postmodum fieret sanctus Abbas, et multorum monachorum Pater, nomine Mochaemoch. Hoc nomen testatur Colganus idem significare quod Latine Pulcherius.

h Rivense MS. in cujus nomine ecclesia de Liath-Mochaemoch est fundata.

atque animorum arcana:

f
Beoanum artificem

in prælio occisum

precibus suscit;

ejus filium S. Pulcherium nutrit:

muta loquelam restituit.

S. Comganus.

S. Brandanus.

21 Interrogans S. Brandanus quodam tempore B. Ytham de tribus operibus, quæ magis Deo placent, et de tribus quæ satis displicent; ancilla Christi Ytha respondit sic: Vera credulitas corde puro in Deum, simplex vita cum religione, largitas cum caritate, hæc tria satis Deo placent. Os autem detestans homines, affectusque malorum in corde; tenax confidentia in divitiis, hæc tria satis Deo displicent. S. Brandanus et omnes qui ibi erant talem sententiam audientes, glorificaverunt Deum in famula sua.

22 Quædam sancta Virgo, volens explorare quomodo viveret sanctissima Virgo in secretissimo loco, in quo consueverat soli Deo vacare, exivit quadam hora ut videret eam. Ingressa autem ibi, vidit tres soles lucidissimos, similesque illi soli mundi qui universo mundo illucet, lucentes totum locum et spatium in circuitu et præ terrore non potuit intrare, sed statim reversa est. Mysterium hujus prodigii nos latet, nisi fuerint dona sanctissimæ Trinitatis, quæ fecit omnia de nihilo, cui beatissima Virgo Ytha corpore et anima assidue servivit.

23 Fuit quædam Virgo in campo *f* Liffe, *g* Rethna nomine, quæ sanctum habuit alumnium, cui nomen erat *h* Columbanus, qui ad insulam Hy ad S. Columbam pergens, illic gradum Episcopalem accepit, et iterum ad suam patriam reversus est. Qui veniens ad nutricem suam S. Rethnam, dixit ei B. Virgo: Fili mi magna ægritudine dulcis filia mea vexatur, et ideo veni mecum ad S. Ytham, ut te benedicat, et ut sodali tuæ subveniat. Itaque Episcopus gratanter hoc suscepit. Postea positus equis in curru, Episcopus et sua nutrix cum suis comitibus viam carpebant. Sed diabolus multum in via cœpit insidia facere eis. B. Ytha prophetissa suæ familiæ dixit: Præparate balneum et convivium, quia hodie sancti hospites ad nos venient de longinqua terra Lageniensium. Illo autem die illi pervenerunt illuc, et illico ait S. Ytha: Veniat Episcopus ad me, et ponat manum benedicens caput meum. Illi mirabantur quod Sancta Dei sciret quod Episcopus esset, nemine sibi indicante. Benedicentes se invicem, sicut placuit Episcopo, ait B. Ytha, non indicantes illi adhuc de Virgine infirma: Filia vestra, quam eduxistis eligit, ut sit sana corpore, et in peccato moriatur, an sit hic in labore et in æterna vita vivat? Sicut ait Apostolus: Nam virtus in infirmitate perficitur. Illi cum filia eligentes, ut hic esset in dolore, et in æterna requie viveret, sic factum est. Conversa S. Ytha ad S. Rethnam ait ei: Ancilla Dei iter tuum prosperum non esset, nisi Episcopus tecum veniret, quia multi dæmones insidiantur nostro sexui. Et commorantes per aliquot dies apud S. Ytham in vera caritate cœperunt redire. Tunc S. Rethna dixit ad B. Ytham: Est mihi carissima, sodalis Virgo *i*, in australi plaga Hiberniæ: et quid mihi consulis Domina mea, si debeo adire eam: Dixit ei B. Ytha: Non, sed cum tuis recta via ad cellam tuam, et illa Virgo occurret vobis in confinio Lageniensium, et Mumeniensium *k*, volens te adire. Sic factum est. Illis autem euntibus cum benedictione, illic prædicta Virgo occurrit ipsis, et benedixerunt S. Ytham prophetissam, invicem gaudentes.

a Addit Rivense MS. quæ prope xl milliaria vel plus ab ea distabat. *b* Idem MS. addit: quod in diligenti custodia reposerunt. *c* Melius idem MS. humiliter rogavit Sacerdotem illum. *d* In eodem MS. Engus appellatur, aliis Ængus, et Oena. Abbas fuit Cluanensis, successor S. Kerani de quo 9 Sept. Coli dicitur ab Hibernis S. Æneas 20 Janu. *e* Riv. MS. ad cellam talium Virginum. Monuit Colganus rectius Cunneram vocari hanc sanctam Virginem, quam Kenrecham, vel Kenreacham, et coli 5 Novembris. Porro videtur S. Ida hic fuisse invisibiliter. *f* Hujus campi, in Kildariæ Comitatu sit, sæpius mentio fit in vita S. Brigidæ 1 Februarii, et Liffi amnis qui cum irrigat, ac Dublinii in mare se effundit. *g* In Rivensi MS. Rithena dicitur, aliis Rathna, et Rathnata, fertur coli 5 Aug. *h* Rivense MS. Colmanum vocat, alii Columbanum; atque ex vocis diminutivis, a S. Columbæ nomine ductæ, idem omnes significant. Colitur 26 Septembris.

Ejus mentio fit in Vita S. Columbæ a Canisio edita lib. 1, nu. 5, ubi Columbanus appellatur, at in MS. titulo illius § Colmanus. At lib. 2, nu. 13, Columbanus in cæcuso et MS. appellatur. Nam de eo isthic esse sermonem patet ex MS. ubi in titulo filius Beogni dicitur.

i Addit Rivense MS. Deo devota.

k Riv. MS. in confinio Momeniæ et Lageniæ. Est hæc Orientalis Hiberniæ regio, Angliæ Leinster, cujus caput Dublinium.

CAPUT V.

Varia miracula, et prædictiones.

Quidam vir occidit fratrem suum, et tactus pœnitentia venit ad S. Ytham, et egit pœnitentiam secundum jussionem ejus; et ait ei beatissima Ytha, videns animum ejus devotum esse: Si adhæseris meis verbis, non subi a morte morieris, sed ad vitam migrabis, æternam. Contigit autem ei postea ire cum Duce suo in bello, quia miles erat, et gravato bello contra suos, ipse inter ceteros occisus est. Hoc audiens B. Ytha ait: Ego promisi illi viro cursum vitæ suæ feliciter consummare, quia observat quæ ego præcepi ei; et ait ministris: Ite a me, et in nomine Dei mei in strage vocate eum nomine suo, et credo quod resurget ad vos. Illi autem sic agentes, ipse surrexit a cæde, quasi numquam esset jugulatus, cucurritque ad eos qui eum vocabant, et venit, cum eis ad B. Ytham, et postea evenit ei sicut promisit famula Dei.

25 a Quodam tempore venit vir quidam dives secularis ad B. Ytham dicens: Rogo te sancta Dei, ut equæ meæ masculos pullos albi capitis, et rubri coloris pariant hoc anno. Respondit ei S. Ytha: Non est meæ parvitatibus quod dicis; sed Dei est facere de elementis suis, quod vult. Tunc ille gravius rogavit eam dicens: Pete Patrem et Filium et Spiritum sanctum, qui Deus trinus et unus cœli et terræ, maris et hominum, vestimentorum et pecorum colores coloravit, ut ipse efficiat colores pullorum sicut ego volo. Ait ei Ancilla Dei: Quod tu credis sic in Deum, ita erunt pulli tui hoc anno sicut vis. Ille de tali prophetia gaudens exivit, et evenerunt ei omnia, sicut dixit ancilla Dei.

26 Alio tempore in cella Sanctimonialium, quæ dicitur Doirechuisgrigh, orta est quæstio inquietissima de furto, quod ibi factum est. Requirebatur autem illud ab unaquaque illarum. Negantibus itaque cunctis, dixit Abbatisa illius loci filiabus suis: Eamus ad B. Ytham Virginem, et credo quod solvetur per illam hæc quæstio obscura: nam displicuit quia hæc tota opinio venit supra unam innocentem Virginem Christi. Postea perrexit ad B. Ytham. Et S. Ytha prophetice familiæ suæ dixit: Præparate epulas et balneum, quia Christi ancilla veniet ad nos hodie. Postea illæ venientes intraverunt per ordinem ad S. Ytham, osculantes eam. Illa autem ad quam opinio erat, non ausa est propius ad famulam Dei accedere, quamvis innocens et puræ conscientie erat. Tunc B. Ytha dixit ei: Veni innocentissima Christi Virgo, et da mihi osculum, certum est quod non tulisti furtum, quod quæritur a te. Illico illæ Virgines in Christi nomine rogaverunt S. Ytham personam quæ furata est illud. Respondit eis B. Ytha: Illa quæ pro alia culpa apud vos in pœnitentia posita est, ipsa furata est illud, et abscondit inter lignum veli et pratum suum, et addidit dicens: Illud invenietis incolume; sed quæ furata est illud non manebit in cella vestra, sed, ut Propheta dicit, frons meretricis facta est ei. Et ita omnia fuerunt. Nam illud furtum inventum est, et illa infelix deferens habitum suum, apud silvaticos in fornicatione constuprata permansit.

27 Alio tempore quidam vir, nomine *b* Feargus, cujus filius adhuc vivit, adductus est ad S. Ytham in maximo dolore oculorum et corporis. Vix enim sui amici sciebant, si vivus an mortuus esset. Sed hic

Quendam occisum ad se accersit, qui mox resurgit:

impetrat et prædicat certi coloris pullos equinos nascituros:

prædicat hospitem adventum:

cujusdam innocentiam divinitus cognoscit et aperit.

atque alterius furtum, et secuturam apostasiam: Jerem. 3. 3.

caecutientem et ægrum sanant.

ager

tria Deo gratissima; tria maxime preciosa.

Orans tribus solibus illustratur.

f g

h

Divinitus cognoscit adventum hospitem.

et Colmanum Episcopum esse.

Ægritudinis utilitas.

2. Cor. 12. 9.

Evagatio sanctimonialibus nociva.

i

k

S. Ida adventum cujusdam prædicat.

S. Æneas Abb. S. Cunera Virgo.

S. Colmanus.

æger pene mortuus, luminibus extinctus et a cunctis desperatus, satis valens corpore et oculis perspicacissimis ad sua rediit, atque cum usque ad obitum suum sanis membris per orationem et benedictionem beatissimæ Ythæ vixit.

28 Quodam tempore avunculus S. Ythæ mortuus est, qui octo filios habuit. Illi habitabant in regione Handesi; misitque ad eos de terra Huaconnaill ancilla Dei vocans illos. Qui venientes, allocuta est ad eos Christi sponsa, dicens : Avunculus meus, pater vester mortuus est : heu nobis! quia *c* duris et diris pœnis pro commissis suis torquetur; mihi autem divinitus ostensum est, quomodo cruciatur; sed agamus aliquid pro salute animæ suæ, ut possit erui : facite ergo quod dico, id est, ut det unusquisque vestrum per hunc totum annum quotidie panes cum alimento carnis vel butyri pro anima ejus *d*, et totidem lucernas, et in fine anni revertimini ad me. Illi enim divites erant, feceruntque sicut præcepit eis Christi famula, et reversi sunt post annum ad B. Ytham, quæ dixit eis : Pater vester, a pœnis dimidia parte extractus est per munera vestra et orationes meas : nunc ite et paria munera date hoc anno, et iterum venite ad me. Et ita fecerunt. Venientes, iterum sic loquuta est eis Virgo Christi : Pater vester ex totaliter ereptus est a pœnis; sed modo est *e* absque vestimento, quia nemini in Christi nomine dedit vestimentum; ergo facite eleemosynas de vestimentis ut possit indui, et illi eleemosynas dantes de vestimentis per alium annum reversi sunt ad S. Ytham. Quibus illa ait : Pater vester modo requiem habet per munera vestra et postulationes meas, per magnam misericordiam Dei. Ideo vos, custodite vos ab illicitis secularibus desideriis et concupiscentiis, pro quibus pater vester cruciatus est, et illi gratulantes Domino, et ancillæ ejus gratias agentes, redierunt ad propria.

29 Quodam die homo secularis de morte filii sui valde contristatus venit ad S. Ytham lacrymans, affirmansque rustice, et dicens : Scias hoc Sancta Dei pro certa re quia non recedam de habitaculo tuo, et ululare non cessabo, dum filium meum mortuum resuscites. Respondit ei leniter B. Ytham : Quod petis a me, o homo, non est meæ virtutis, sed Apostolorum et eorum similium. Tunc dixit vir ille : Inde maxime doleo, quia perdita est lingua filii mei ante mortem suam *f*, ut non potuisset Deum confiteri, nec ulla verba nobis loqui : peto ego a te ut sanctam Trinitatem roges, ut iterum filius meus saltem uno die vivat, ut possim audire verba ejus. Respondit ei B. Ytham : Quanto tempore contentus eris, si Dominus pius qui mortuos suscitatur misereatur tui, et resuscitaverit filium tuum? Ille ait : Gratum habeo, etiam unius diei tempus. Dixit ei ancilla Dei : Septem annis et septem mensibus, et septem diebus vivet. Postea ille mortuus, orante beata Virgine, illico surrexit, et nec minus nec plus vixit, nisi sicut prædictum est ei per os prophetissæ Virginis.

30 Alio tempore *g* S. Luchtighernus et S. *h* Lasreanus Abbates dixerunt ad invicem : Eamus visitare famulam Dei S. Ytham. Tunc quidam adolescens stulte et insipienter dixit eis : Quid est vobis sapientibus et sanctis viris ire ad anum illam vetustam? Increpantes eum Sancti, dixerunt ei : Male loquutus es Frater, jam enim prophetissa Domini noverit quod tu dixisti. Deinde perrexerunt Sancti ad S. Ytham, ducentes illum juvenem secum. Venientes autem ad ostium monasterii, Virgines S. Luchtighernum agnoverunt, quia ipse frequenter visitabat B. Ytham, et intrantes nuntiaverunt Christi sponsæ dicentes : Bona est nobis dies hodie, quia S. Luchtighernus visitat te. Respondit eis Mater sancta : Non minor est apud Deum qui cum eo venit, id est, S. Lasreanus filius Colmanni, quem non salutastis, quia non cognovistis

eum : per spiritum enim S. Ytha novit eum nomine et merito, quem numquam vidit. Et venientes ad B. Ytham, ut benediceret eos, illico famula Dei illi juveni prædicto ait : Cur tu venisti ad anum vetustam, cum dixisti, quid prodesset venire Sanctis ad me? Tunc ille egit pœnitentiam, rogantes Sancti pro eo, manentesque ibi feliciter triduo, accepta licentia et benedictione a sanctissima Ytha ad sua redierunt.

a Hic § desideratur in Rivensi MS.

b Al. Vit. Fergus.

c Ita MS. Rivense; quæ debent de Purgatorii pœnis intelligi Kilkenniense MS. habebat, pœnis infernalibus; quod ipsum debebat de Purgatorio accipi, et infra. ex undis inferni, ex toto inferno, etc.

d Rivense MS. et candelas ad celebrandum Missas.

e Indicat panis quidem ereptum, nondum tamen Dei visione perfrui, et gloria cælesti convestiri; sed adhuc beatitudinis perfectæ desiderio torqueri.

f Rivense MS. ne possit confiteri peccata sua in fine.

g Rivense MS. Luchugernus. Coli dicitur : 8 Aprilis.

h Dicitur coli hic Lasrianus Abbas (nam et alii celebrantur ejusdem nominis Sancti) 23 Octobr.

CAPUT VI.

Alia prædictiones, obitus.

Prophetia S. Ythæ in multis miraculis ostensa est, sicuti in hoc miraculo audietis. Quodam die Virgo Christi Ytha dixit familiæ suæ : Quæ verba audio? Aspicite, qui venerunt ad locum nostrum. Et quædam ex suis iverunt foras et viderunt duos *a* uterinos fratres sibi satis notos. Et redeuntes dixerunt ancillæ Dei : Hi sunt duo fratres de hac terra, quos bene novimus. Tunc prophetissa B. Ytha ait gemens : Væ væ illis, et dolor mihi et ipsis crescit, quia alter alterum cito occidet; quod jam ita probavit effectus. Etenim frater fratrem manibus suis occidit. Deinde malefactor ille alligatus est in vinculis a Duce regionis Huaconnaill, ad mortem cito tradendus. Sed Virgo Christi Ytha miserta est ei, dicens : Tristis erit mater illorum, dum amiserit primum, et si hunc amiserit, privata ambobus. Etiam filius Dei, quem diligit anima mea, non vult perire hunc in peccatis suis, sed servare ad veniam. Postea misit ad prædictum Ducem, rogans eum sibi dimitti illum, et missus est homo ille ad eam, dicentes ei nuntii : Solve eum Virgo Dei, et accipe eum in fidem tuam, si tibi bonum videtur : et si quid mali fecerit contra regnum, super te constabit. Tolle ergo eum, ut agat pœnitentiam. Respondit eis S. Ytha : Scio quod non aget citius pœnitentiam : sed postea tamen bene pœnitebit. Quod ita factum est. Nam statim dimissus reus noluit agere pœnitentiam; sed sicut S. Ytha prædixit sponsa Christi expectabat eum patienter, ut jam non coactam, sed spontaneam ageret pœnitentiam, quia Deus dimisit unumquemque in suo arbitrio.

32 His itaque transactis, bellum magnum commotum est genti Huaconnaill a plurimis inimicis. Gens vero supradicta præsentem suam matronam B. Ytha auxilium Dei per ipsam petivit, contra maximam multitudinem inimicorum. Tunc B. Ytha compatiens eis, rogavit Deum, dicens : Sancta Trinitas, et inseparabilis unitas, Pater, Filius, et Spiritus sanctus, paucis et miseris meis hominibus, qui me benigne in tuo nomine in suis finibus sumpserunt, et me matronam suam receperunt : subveni ergo auxilio, quibus non est auxilium humanum contra hanc nimiam multitudinem occidentalis Mumoniæ. Gens Huaconnaill confidens orationibus B. Ythæ, audacter exivit contra maximam multitudinem inimicorum; et pugnaverunt animose, et invicem bellantes in vulneribus maximis, illi Dei adjutorio evidenter per orationem S. Ythæ in fugam bello conversi sunt, et gens Huaconnaill maximam stragem fecit in eis : et victoriosissime bello revertentes gens Huaconnaill gratias egit Deo, et beatissimæ Ythæ matronæ pro victoria sibi concessa. Victores Christi pauci, contra plurimos erant, quia pro eis rogavit S. Ytha. Tunc S. Ytha uni ex mini-

AUCTORE
ANONYMO
EX MSS.

a Fratricidium prædicit :

*reus sibi dedit
poscit ad
agendam pœ-
nitentiam ;*

*quam ille non
statim post,*

stris suis dixit : Perge ubi bellum gestum est, et quære illum ibi, qui promisit mihi agere pœnitentiam, et adhuc non egit, et invenies eum in strage belli latitantem et vulneratum. Ille enim erat miles, et in prima acie belli vulneratus est; et invenit eum nuntius Virginis sicut ipsa indicavit ei, reduxitque eum ad B. Ytham, et benigne ab ea susceptus est; et sanatus est a vulneribus suis, et postea egit dignam pœnitentiam secundum jussionem beatissimæ Ythæ, et in vita beata obiit.

33 Alias dixit B. Ytha filiabus suis : In hac hora anima ex nostra familia maculatur, ite et diligenter considerate, quæ modo ex nostris ab insidiante lupo nostro gregi rapitur. Tunc familia B. Ythæ inquisivit scelus peractum, et non potuerunt scire quæ persona ex eis peccavit. Et collecta est omnis familia ad B. Ytham, et negantes omnes singulariter dicebant : Non ego feci illud peccatum; negans cum ceteris quæ peccavit. Repleta Spiritu prophetiæ B. Ytha ait illi neganti : Tu hodie in fornicatione peccasti : et nec pœnituit illa, nec confessa est; sed cum peccati ignominia recessit. Quæ vagans per multa loca effecta est ancilla in regione Connachtorum, et peperit filiam. Post multum jam temporis dixit S. Ytha familiæ suæ : Nostra soror quondam libera, modo autem ancilla et serva est in domo magni ejusdam in regione Connachtorum, quæ jam agit pœnitentiam : et si jam esset libera se fideliter emendaret. Postea sancta Virgo Ytha nuntios ad B. Brandanum Abbatem in regione Connachtorum habitantem misit, ut ipse quæreretur libertatem prædictæ feminae. Et S. Brandanus humilis præcepto Christi sponsæ adivit Regem Connachtorum pro illa, et obtinuit ei ac filiæ suæ libertatem, et illa cum filia sua missa a S. Brandano, venit ad S. Ytham, et recepta est ab ea gaudens in adventu ejus. Et ipsa agens dignam pœnitentiam

tiam in sanctitate usque ad obitum suum cum filia sua in monasterio piissimæ Virginis Ythæ permansit.

34 Quodam die beatissima Virgo Ytha in senectute venerabili collectis Virginibus suis ante se indicans obitum suum esse prope, lenis ait eis : Abbas Cluainmieno *b* Macnissius misit nuntios ad me, ut reducerent aquam benedictam a me Abbati Æneæ, qui valde infirmatur, quia sperant sanitatem illi, si ita contigisset ut ipse biberet aquam consecratam a me : modo benedicam aquam illi. Nuntii tristes sunt, et dicite eis quia ego benedixi aquam ipsi. Non enim ego moriar antequam ipsi huc venient; et antequam ipsi ad domum redeant ipse S. Æneas ad cœlum migrabit. Et sic hæc omnia contigerunt secundum vaticinium sanctissimæ Virginis Ythæ.

35 Postea sanctissima matrona Ytha in infirmitate correpta est, et cœpit benedicere et monere suam civitatem et clerum et populum Huaconnaill, qui accepit eam in Patronam suam : et visitata a multis Sanctis utriusque sexus, inter choros Sanctorum, lætantibus Angelis in obviam animæ ejus procedentibus, post maximam virtutum multitudinem, felicissima in conspectu sanctissimæ Trinitatis gloriosissima Virgo S. Ytha decimo octavo Calendas Februarii migravit. Cujus beatissimum corpus, collectis multis populis per circuitum, peractis miraculis quæ adhuc ibi non cessant ostendi, gloriosissime post Missarum solennia in suo monasterio (quod signavit ipsa S. Ytha quæ S. Brigidæ meritis et moribus nullatenus inferior videtur) traditum est sepulturæ, regnante Domino nostro Salvatore Jesu Christo, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per infinita secula seculorum, Amen.

a Riveni MS. germanos.

b S. Macnissius S. Æneæ Abbas Cluaniensis successor fuit, coliturque 13 Julii; diversus a S. Macnisso, sive Engo, Connerensi Episcopo, de quo nos alibi.

sibi restitui curat :

b prædicat suum et S. Æneæ obitum :

moritur.

S. Macnissius.

DE SANCTA TARSITIA VIRGINE APUD RUTENOS IN GALLIA.

Ruteni Galliæ populi sunt, inde a Julii Cæsaris ævo celebres, Gabalis Cadurcisque vicini. Apud hos vixit coliturque S. Tarsitia regii sanguinis virgo; de qua præter elogium e Martyrologio Gallicano Saussaii, et genealogiam, nihil comperimus. Ita scribit Saussaius hoc die in Supplemento : Apud Rutenos natalis S. Tarsitiæ Virginis, quæ in Germania regio Pipini nata sanguine, specie formosissima, artium sui sexus doctissima, pro tuenda castitate in Aquitaniam veniens ad castrum Rutenu dictum, in spelunca montis proximi fugiens se recepit; ubi Domino jugiter serviens, et aliquando cœlitus pasta, et uberibus capræ quotidie divinitus advenientis enutrita, animam Deo reddidit, cujus corpus venerabile maxima claritate circumfusum, cum Rutenorum Episcopus fragranti odore refertum comperisset, assistente Clero et populo reverenter ad S. Vincentium collocavit. Quod regio Pipini natam sanguine scribit, ita accipiendum est, quod ex eo orta sit genere e quo deinde Pipinus.

2 Ejus meminit idem Saussaius in Supplemento ad 2 Januarii, his verbis : Ruthenæ civitate Segodunum in Aquitania prima, S. Vincentii Confessoris; cujus ibi claræ memoriæ dicata est ecclesia, in qua S. Tarsicia Virgo requiescit. At quod ait Ruthenæ civitate Segodunum, rectius direris. Segoduni civitate Rutenorum, nam Segodunum urbs fuit, non populi Sigodunes. Ita Ptolemæus lib 2, cap. 7, Ὑπὸ δὲ τούτων Ρουτανοί, καὶ πόλις Σεγόδουνον. infra hos Rhutani, urbs Segodunum. Ea urbs Gallice nunc Rodes dicitur.

3 Refert Ferrarius quoque in Catalogo SS. qui

desunt Martyrologio Romano, S. Tarsitiam, sed Tarsiliam vocat : In territorio Ruthenensi, inquit, S. Tarsitiæ Virginis. Genealogia S. Tarsitiæ edita est ab Henrico Canisio tom. 5, antiquæ lectionis, parte 2, quam cum MS. monasterii S. Maximini Treviris contulimus.

GENEALOGIA S. TARSITIÆ EX MSS.

Anspertus, qui fuit ex genere Senatorum, præclarus vir atque nobilis, in multis divitiis pollens, accepit a filiam Lotharii Regis Francorum ad conjugem, nomine Blithilt, et habuit ex ea filios tres, et filiam unam. Primogenitus ipsius habuit nomen *b* Arnoldus, secundus Ferreolus, tertius Modericus : et filia ipsius Tarsicia. Ferreolus quidem Episcopus effectus in *c* Uceciu civitate, *d* coronatus est martyrio, ibique quiescit in pace. Modericus vero in *e* Arisido Episcopus est ordinatus, ibique Confessor Christi requiescit in pace, ubi Deus pro ejus meritis multa miracula operatur. Tarsicia Virgo Christi in virginitate sua perseverans, in *f* Rodinis civitate requiescit; pro cujus meritis ibidem Christi virtus quotidie ostenditur : quæ etiam fertur mortuum suscitasse. Arnoldus primogenitus ipsius genuit Domnum Arnulfum, Domnus Arnulfus genuit Flodulfum et Ansgisum. Flodulfus divina gratia annuente Episcopus ordinatus est, Ansgisus genuit Pipinum, Pipinus genuit Karolum, Karolus genuit Domnum Regem Pipinum. Domnus Pipinus Rex genuit Domnum Regem Karolum. Karolus Magnus Imperator genuit Ludovicum Pium Augustum; qui genuit inelytos Reges Lotharium, Karolum, et Ludovicum.

Ejus genealogia.

a S. Tarsitiæ parentes.

b sancti fratres,

c d

e

miracula,

f

a Consentiant

*EX MSS.
sed in bello
vulneratus
agit*

*Sancti moni-
alis peccatum
divinitus co-
gnoscit :*

*deserto cœno-
bio jam pœni-
tentem.*

*S. Tarsitia
domo profu-
git :*

*cœlitus pasci-
tur :*

*transfertur
non sine mi-
raculis,*

Rutenam,

a *Consentiunt Genealogia S. Arnulfi Episcopi Metensis a Pithæo edita. Scipio du Pleix, Sammarthani. Falluntur toto cælo qui Clotharii II filiam faciunt, cum S. Ferreolus Blithildis filius, Episcopus Uceensis obierit ipso fere tempore quo natus est Clotharius II, ut proinde non potuerit hic illius avis fuisse.*

b *In Genealogia S. Arnulphi vocatur Arnualdus. Hunc in Lotharingia uspiam ut Beatum coli, dicato ei sacello, didicimus a Francisco Lahierio nostro.*

c *Castrum Usetiense civitas est Episcopalis in Gallia Narbonensi, Gallis nunc Usez, aliis Uetica, et Utica dictum; unde sæpe in Conciliis Episcopi Uticenses nominantur.*

d *Desideratur in Martyrol. Gallicano hujus S. Ferreoli nomen, et nobis ejus ignotus est natalis. S. Gregorius Turon. lib. 6, cap. 7, de eo ita scribit : Eo tempore Ferreolus Uceensis Episcopus, ma-*

gnæ vir sanctitatis, obiit, plenus sapientia et intellectu. Qui libros aliquos Epistolarum, quasi Sidonium secutus, composuit.

e *Canisius ediderat Harisio. Alii Arisitam vocant. Carolus de S. Paulo in Geographia sacra aul bituricensi Archiepiscopo subjec- tum fuisse Arisitensem Episcopum S. Gregorius Turon. lib. 3, cap. 5, de Moderico agens, quem Mondericum vocat, commemo- rato ejus exilio, et apud Arisitensem vicum, inquit, Episcopus instituitur, habens sub se plus minus diœceses quindecim, quas primum Gothi quidam tenuerant, nunc vero Dalmatius Ruthe- nensis Episcopus vendicabat. Sancti hujus Moderici natalem non- dum reperimus in Martyrologiis. Ex ejus successoribus fuit Em- mon Aresetensis, qui concilio Remensi sub Sonnatio Episcopo interfuit circiter annum 630.*

f MS. S. Max. Rodonis. g *Canisius : mortua mortuos.*

EX VARIIS

S. Modericus Episc. Arisi- tensis.

DE SANCTO BONITO, SIVE BONO

EPISCOPO CLAROMONTANO IN GALLIA.

INITIO
VIII SECULI.
XV JANUARI.
S. Boniti no-
men,

Claromonte Arvernorum natalis xv Januarii agitur S. Boniti, trigesimi illius civitatis Episcopi, juxta Joannis Savaronis accuratissimam supputationem, quam Joannes Chenu et Claudius Robertus secuti sunt; licet Baronius et Demochares quadragessimum primum faciant. Is Maurolyco et Felicio Bonifacius dicitur; Petro de Natal. et quibusdam MSS. Bonitius; Auctori vitæ S. Menelei, teste Savarone, Eusebius; aliis plurimis Bonus; Gallis vulgo S. Bon, et S. Bonet. De eo Usuardus: Civitate Arvernus S. Boniti Episcopi et Confessoris, cujus vita virtutibus refulsit. Consentit Martyrologium Romanum, Maurolycus et Felicius citati, Menardus, Wion, Bellinus, Ghinius, aliique MS. Adonis martyrologium monasterii S. Laurentii Leodii, et MS. Domus professæ Societatis Jesu Antverpiæ Bedæ nomine prætitulatum: Arvernis B. Boniti Episcopi Confessoris; cujus vita et virtutum meritis et miraculorum gloria illustris fuit. Martyrologium Germanicum: Civitate Arvernus S. Boniti Episcopi et Confessoris. Huic Dei mater, quam eximio amore et pietate prosequabatur, apparuit, eumque admirabili solatio perfudit.

Vita scripta a
coætaneo,

2 Vitam S. Boniti descripsit anonymus quidam ejus æqualis, ut pluribus locis ipse testatur: nam cap. 2, nu. 7, ubi, inquit, beati Levitæ et Martyris Laurentii ecclesiam ingressi sumus, cap. 3, nu. 11, venerabilis Pater Adelfius tunc Levita, sed nunc præfati viri Dei Bobonis, ... successor monasterii Magnilocensis, qui eo tempore coram altari viro Dei assistens, etc. nu. 12, Sed hæc, quæ jam supra retulimus, venerabili Patre Adelfio narrante cognovimus. nu. 13, vir fidelissimus ac viri Dei cubicularius, Domio nomine, nobis se vidisse testatus est, et cap. 7, testatur se adfuisse cum S. Boniti reliquiæ Lugduno Clarummontem deportatæ sunt, ita nu. 34, cum vigilias celebrare voluissemus, nobis aditum nullatenus mater ipsius congregationis permisit, et nu. 37, usque quo Arvernorum fines ingrederemur, et mox: quæ oculis vidi, etc. 38. Sed cum Arvernorum tellurem fuisset ingressi, et 39, de claudo curato, in eadem ecclesia usque hodie permanens, valvarum custos existit.

sed anonymo;

3 Nomen suum aut institutum nusquam prodit auctor. Saussaius infra citandus ad cap. 7, religiosissimum asceten ait fuisse. Surius in titulo vitæ isthæc habet: Vita S. Boniti Arvernorum Episcopi, scripta ab ejus æquali ad beatissimos Patres Adelphium et Eucherium, illis ita jubentibus. Qui autem historiæ hujus auctor est, nomen quidem suppressit suum, sed in prologo testatur, quandoquidem Illidii et Galli Arvernorum Episcoporum et Confessorum luculento stylo vita esset exarata, doluisse Adelphium et Eucherium Boniti vitam non extare. Eam nos Præfationem a Surio omissam e veteri MS. adjecimus; an tamen integra sit dubitamus. Ceterum ex citato titulo obiter lecto præbita Galesinio est occasio ita scribendi in suo Martyrologio: Arvernus S. Bonitii Episcopi et Confessoris: cujus vita, virtutum splendore insignis,

beatorum Patrum Adelphi et Eucherii jussu, ab Ægidio et Gallo litterarum monumentis consignata est, idemque in Notationibus repetit.

4 Eam vitam paraphrastizō; redditam Surius olim edidit; breviam ex eo Haræus, Lippelous, Lanovius, aliique: at primigenio stylo, sed prologo carentem, ex veteri codice monasterii Heri-vallis ord. S. Augustini in diœcesi Parisiensi, nobis sua manu descripsit Jacobus Sirmondus noster. Quam cum veteri codice Ambianensi conferri curavit vir religiosissimus Joannes a S. Martino congregationis Foliensis: ipsi quoque cum MS. S. Mariæ de Ripatorio contulimus.

unde descri-
pta.

5 Huic subnectimus geminam narrationem miraculi, quod eidem sancto Episcopo in S. Michaelis æde contigit, cum a beatissima Virgine Dei matre casulam accepit. Prior est ex Speculo historiali Vincentii Bellovacensis lib. 7, cap. 97, ubi plura ejusdem Virginis ope patrata miracula recenset. Alteram Rhythmo Latino contextam ex veteri codice Carthusiæ Coloniensis descripsit Joannes Grothusius noster. Hujus auctor Anglus videtur fuisse, et multo antiquior Bellovacensi, qui Herebertum Losengam Episcopum Norwicensem, velut non ita pridem vita functum, testem citat: obiit vero Herebertus, ut scribit Westmonasteriensis, anno 1119.

Historia ca-
sulæ S. Boniti,

6 Quamdiu sederit Bonitus, quove anno obierit, non exprimitur in Vita: solum dicitur Episcopatum adeptus cum sub Theodorico Principe Pippinus regni primatum teneret; quod, si de totius Gallicani imperii magisterio intelligatur, non ante annum 691, contigit, ex accuratiorum chronographorum sententia. Ghinius tamen circa annum 690, obiisse S. Bonitum scribit. Arnoldus Wion sub Theodorico Cala anno 726 vixisse. Baronius, claruisse temporibus Theodorici IV Francorum Regis, qui nempe aliis Cala dicitur, rogavit autem ab anno 720 ad 733, sub Carolo Martello. At sic centenarius fere decesserit, ut qui sub S. Sigeberto Rege, imbutus antea litterarum humaniorum et juris scientia, aulica munera gesserit; decessit autem Sigebertus anno 654. Baronius tom. 8, Annalium visus est quod ad Martyrologium scripserat, tacite revocasse; cum anno 704, peregrinatum ad limina Apostolorum, dimisso jam Episcopatu, Bonitum scribat. Sigebertus Gemblacensis Ariperti de Luitperto et Asprando victoriam, quæ præsentem Bonito contigit, anno 701 refert. Roma Lugdunum reversus, bis binos annos ibidem demoratus est. Savaro Baronii posteriorem Chronologiam secutus, circiter annum 709, ait decessisse Bonitum. Lanovius anno 708 vel 710, obiisse censet, translata Clarummontem reliquias anno 715 vel 717.

Ejus ætas,

7 Ecclesiam sui nominis habet, eodem teste Lanovio, Parisiis, Biturigis, Molinis. In suburbio vero urbis Clarumontanæ quæ prius S. Mauricii dicebatur, ecclesia, ea nunc S. Boniti, vel S. Ferreoli appellatur. In eam S. Boniti corpus translatum, ut in Vita dicitur; et lib. 1 de eccles. Clarom. § 4, hæc habentur: in ecclesia S. Boniti, altare S. Mauricii, etc. et S. Mariæ: ibi requiescit S. Bonitus in corpore. Ejus ecclesiæ

Ecclesiæ ei di-
cata:

ecclesiae dedicatio celebratur vi Junii. Citat Savaro MS. Martyrologium Claromontanum in quo hæc eo die leguntur: Translatio S. Boniti Arvernorum Præsulis a civitate Lugduno ad urbem Arvernam, in suburbio dedicatio basilicæ ejusdem prædicti Confessoris. Ferrarius in gen. catal. ad eum diem: Arvernus S. Boniti Episcopi. et Saussaius in Supplem. Martyrol. Arvernus veneratio S. Boniti Episcopi et Confessoris, etc. Translatæ deinde sunt hæ reliquæ in ædem cathedralē, ut scribit idem Savaro, ubi caput integrum capsæ argenteæ inauratæ inclusum asservatur.

8 Plura ei dicata altaria in citato de Claromontanis ecclesiis libro referuntur: lib. 1, § 24, in ecclesia S. Præjecti, quæ tamen penitus eversa Savarone teste, § 32, in ecclesia S. Austremonii, lib. 2, § 3, in ecclesia S. Petri, § 7, in ecclesia S. Victoris. Extat in Florensibus, ut Papius Massonus in Fluminib. Galliæ scribit, S. Boniti castrum, vulgo S. Bonnet le chasteau.

VITA

AUCTORE COÆTANEO ANONYMO,

Ex tribus veteribus MSS.

PRÆFATIO.

Cum dies sanctæ Theophaniæ immineret, et vigiliarum jam solemnia celebrarentur, imperii vestri nostræ imputantes segnitæ, o beatissimi Patres Adelphi et a Euteri, cur beati Sacerdotis et Confessoris Boniti prætermissa haberentur luce clariora, cum Antistitum Sedis Confessorumque b Elidii et c Galli luculento sint stylo prolata; et hæc dicentes jussistis, ut, quamquam simplici et inculto sermone, meo eliciam stylo. Quod verens opus aggredi, hactenus, hoc est biennio, distuli, temerarium judicans inusitata præsumere. Sed orationum vestrarum, adminicula erunt mea nunc hinc indeque solatia, per quæ antiquus ille dierum et sator bonorum omnium pulsatus meæ linguæ abstergat rubiginem; qui Prophetæ Isaïæ purgavit calculo labia, et meam non dedignetur purgare immunditiam. Sed dum tantum me ingero in periculum, si quamcumque in partem deviavero, vestrum in me credatis errasse iudicium. Nam laudes si fuerint dignæ, vestræ erunt; qui orationum meritis ac fidei imperiique vestri me totum committo. Me idoneum hoc in opere a mendacio ideo ubique defendere puto, si quod ego scribendum assumpsi, vestro examine approbetis. Nam mallet sub silentio reticere torporis, quam fallaciæ subire discri-men.

a Ita MS. at Surius legit Eucherii, quod nobis magis probatur. Adelphi sapius mentio fit in Vita.

b Colitur S. Illidius, vulgo S. Allyre, 5 Junii.

c S. Gallus I colitur 1 Julii.

CAPUT I.

S. Boniti ortus, vita ante Episcopatum.

Inclita Bonitus progenie Arvernica urbis oriundus fuit. a Cujus pater Theodatus, mater vero Syagria vocitata est, e Senatu Romano dumtaxat nobili prosapia. Hic itaque antequam nasceretur, magnum salutationis a quodam sancto Sacerdote, nomine b Fregione, fertur accepisse præsagium. Qui Sacerdos cum paternam venisset ad domum, et a genitrice magno esset susceptus cum gaudio, et illa juxta morem benedictionem petivisset, ita fertur ab eo audisse salutationis gratia responsum: Tu mihi, inquit, benedic Dei sacer atque venerabilis Domine. Quod cum ejus genitrix audito percepisset sermone, et tacite considerans voveret in pectore, tandem sciscitans servum Dei, intulit dicens: Quid est, inquit, quod loqueris Pater? an ignora sexui meo talem a quocumque viro indignum fore salutationem proferri? Et ille: Non, tibi, inquit, ut tu putas petii benedictio-

nem, sed ei, qui est in utero tuo: quia summum video a Deo præelectum Sacerdotem. Et illa ovans ait: Rogo, Pater, ut orationibus tuis proveniat quod locutes es.

3 Postea vero cum natus adolevisset, et esset præfata cum parentibus in urbe constitutus, Grammaticorum imbutis initiis, nec non Theodosii edoctus decretis, ceterosque coætaneos excellens a Sophistis probus atque prælatus est. Cum vero adhuc pubentibus esset in annis, genitore jam defuncto, Deo gubernante, Regis ad Aulam usque processit, seque c Sigeberti Principis ministerio tradidit. Cumque ab eo obnixè diligeretur, d principem eum pincernarum esse præcepit. Non multo post annulo ex manu Regis accepto e Referendarii officium adeptus est. Quod ita splendide sibi commissum peregit, ut cunctis sibi palatii ministeriis traditis, Principi et cunctis Proceribus placens esset et carissimus. Erat quidem corpore pulcher, sed pulchrior mente, pollensque castitate.

4 Non multo post accepit a Principe magnum honorem cum gratia. Post cujus obitum, f filiisque defunctis, g pronepos ejus suscepit sceptrum, cujus conspectui ita paruit gratus, ut eligeretur præfecturæ Massiliæ h primæ provinciæ. Sed idem causas sibi commissas ita peroravit, ut jam non ut Judex, sed ut Sacerdos fore videretur. Non multo post, inibi ut moris erat, i homines venundari, atque exulitatis captivitatisque poena damnari, suo nusquam fieri decreto præcepit: sed magis eos, quos reperire potuisset venditos, sicut semper agere consueverat, redimendo ad propria reducebat. Sed inter ista jejuniis et orationibus insistebat; ut non jam uni sed multis futurus summo Sacerdotio dignus videretur. Eratque in sermone lenis, inter discordes patiens, et ad concordiam semper reducens.

a Ex his quæ auctor Synchronus tradit, refellas quæ in quibusdam MSS. ac nominatim Ultrajectino, quo sumus usi, inepta de Boniti natalibus referuntur; videlicet ortum matre Abbutissa, callide a dapifero suo oppressa, pia alioquin et religiosa femina; sed, ut matris honori consuleretur, deportatum ab Angelis ad quemdam anachoretam, ab eoque septem annos educatum.

b Frigio Savaroni appellatur, et Saussaio; aliis Phrigio, Lanovio teste.

c Sigebertus Dagoberti filius, Rex Austrasiæ, obiit anno Christi 654, cujus vitam dabimus 1 Februarii. Saussaius ait Bonitum in aula Regum Sigeberti et Theodorici educatum; nec unde accepit, refert.

d Savaro Maistre d'hostel interpretatur.

e Savaro Cancellarium facit, consentiente Lanovio, qui in Schediasmate de Cancellariis, quod eorum fuerit in munus exponit. Aimoinus lib. 4, cap. 41, Referendarius ideo est dictus, quod ad eum universæ publicæ deferrentur conscriptiones; ipseque eas annulo Regis, sive ab eo sigillo suo commisso, muniret seu firmaret.

f Dagobertum Sigeberti filium alioquin se Grimoaldus Major domus, Pipinū Landensis filius, traditur, atque in Scotiam mississe, filiumque suum Hildebertum, olim a Sigeberto adoptatum substituisse: quo submoto hæc Austrasiis datus est Childericus Clodovæ II et S. Batildis filius, qui mortuo Chloratio fratre, pulsoque Theodorico, Neustriæ quoque regnum suscepit an. 664, tenuitque ad 667.

g Pronepos hic dicitur fratris filius Doubletius Ghinius, Lanovius et alii Theodoricum intelligunt, qui anno 667, Childerico fratri successit.

h Lavonius: Massilia prima provincia, an quod prima in Romanorum ditionem venerit? an quod tanti momenti et dignitatis a Regibus nostris habita? Hoc alterum, quantum ad rem est quam agimus, magis placet. Ast extat apud Duchesnium tom. 1, Scriptorum Francicorum varii provinciarum Galliæ catalogi, in quibus, uti et in MS. P. Annæi Silvii laterculo, semper priore loco Viennensis provincia ponitur, sub qua Massilia. Eo respexisse Auctor noster videtur. Saussaius Bonitum hic Ducatus præfecturam tenuisse ait.

i Surius: Neque enim, ut more illic comparatum erat, homines venundari, aut exilio mulctari, aut captivos detineri unquam jussit. Plus asserit Auctor, ut ceteri rectius interpretati; videlicet edictum tulisse ne homines venundari fas esset.

CAPUT II.

Episcopatus, virtutes, miracula.

Per idem vero tempus germanus ejus a Avitus Pontifex, vir exterioribus studiis eruditus, sacrisque litteris, omnibusque officiis divinis præpollens, ter qui-

studia.

c

d

e

Pincernæ et Referendarii munus,

f

g

h

Præfecturæ Massiliæ,

i

juxta leges.

sancti mores.

Fabellæ de Boniti natalibus rejecta.

Referendarius.

Massilia prima provincia.

a S. Avito fratre petente.

quinis fere amplius annis magna cum alacritate Arverniam sibi commissam rexit Ecclesiam. Qui non post multum languore correptus, ad extremum est usque deductus: cernensque suæ migrationis imminere diem, divino afflatus Spiritu, acceptoque consilio, sibi Ecclesia concordante, virum Dei sibi met successorem, suæque Sedis dignissimum judicat Sacerdotem. Eodem tempore sub Theoderico Principe, *b* Pippinus regni primatum tenens, atque curam Palatii gerens, cunctaque gubernacula suo disponebantur arbitrio. Cumque vir Dei supradictus germanus ejus relationem pro auctoritate adipiscenda regia direxisset; et illi ei petitionem sibi commissam perorassent; ita favente Domino cuncta prospera meruerunt, ut ex regio jussu, ejusque præcepto idem roboraretur consensus. Domino enim Princeps hæc imperante peregit, qui Ecclesiæ suæ profuturum Pastorem atque adversus rabiem immanis beluæ defensorem parabat. Unde negare non valuit, quia scriptum est: Cor regis in manu Dei. Qui cum gaudio regressi, vota sua ad effectum cum magna alacritate perduxerunt, et præsulatus cathedra beatum virum sublimarunt, summa cum gratia et lætitia cunctorum.

Prov. 21. 1.

fit Episcopus:

6 Suscepto itaque Episcopatu non se arbitratus est suscepisse honorem, sed onera: unde sui cursus augmentavit laborem, in jejuniis videlicet et vigiliis persistens atque pernoctans, nec non lectioni silentioque, ac *c* remotis, maximeque Quadragesimæ tempore, ita studens, ut non solum Sacerdotem dignissimum crederes, sed et monasticam vitam degere digne prædicares. Biduo triduoque metam explebat jejunii, nonnumquam vero quadriduanum eum agere cognovimus.

d

Supplicatione et jejuniis indico.

e

uberem pluviam cœlitus elicit:

f

7 Quodam tempore cum nimio caloris æstu fatigari Sacerdos cerneret populum, ita ut magnorum fluminum alvei siccitatis squalore *d* torrerentur; vir Dei hoc cernens, et suæ formidans civitatis periculum, velut bonus Pastor sui gregis ab omnipotente Domino deposcit remedium. Exinde monens, ut more Ninivitarum omnes ad ecclesiam convenientes, et, juxta quod unicuique virtus valebat, aut tridui bidae jejunium peragentes, Domini misericordiam supplices exorarent; *e* qui vero neutrum causa fragilitatis valebant explere decretum, in pane et aqua vel tantum usque solis occubitu cum cordis contritione jejunium explerent; intantum ejus fidei favens extitit divina clementia, ut cum juxta morem Ecclesiæ crux foras egrediens, et eam manu Dei Sacerdos gestaret; nec mora, ubi beati Levitæ et Martyris *f* Laurentii ecclesiam ingressi sumus, et ibi quæ Dei sunt peregrisset Sacerdos, subito pernici cursu, flante Austro aeris serenitatem nubium conglobatio densissima texit. Quid dicam? Eadem nocte intantum aquarum sunt onere ponderatæ viæ, ut ex imbrum inundatione vix alia die Dei Sacerdos cum plebe valeret recedere.

8 Qui cum tantæ difficultatis sui itineris vidisset obstacula, Sacerdotum sibi adstantium fidei constantiam pius explorator aggreditur: Quid, inquit, vobis videtur? En adspicitis quod difficilis nobis præ imbre extat egressus. Nonnulli inquit: Melius est nobis absque labore intra ecclesiæ ambitum cum psallentium modulatione contineri, quam tantæ effusionis vim subire. Tunc conversus ad reverentissimum *g* Bobonem atque venerabilem *h* Magnilocensis monasterii Abbatem, ait ad eum: Tu quidem, inquit, consilium evidenti assertione deprome. At ille, ut ei semper moris erat, reverentissime atque constantissime intulit dicens: Etsi tanta Domini nobis non merentibus misericordia subvenit, non solum nos oportet in cœptis persistere, sed nostrum magis ampliare laborem. Vir autem sanctissimus, gavisus quod sibi congruens deprompsisset consilium, magis

ac magis plebem, tam ipse quam etiam per eundem virum, ut perseveranter agerent admonere instantius studebat. Ipse vero juxta morem quadridui jejunio in oratione pernoctans humillimus atque abjectus peregit, ut psalmi sententia impleretur, quæ dicit: Elegi abjectus esse in domo Dei magis quam habitare in tabernaculis peccatorum: ita ut eum in ecclesiam quisquis ignarus ingressus adisset, Episcopum minime crederet; et nonnulli in eum, ubi sedens psallebat, pedem offenderent.

9 Lacrymarum eigratiâ in sacro non deerat officio, ita ut *i* amphibali summitas, qua caput tegebatur, ex profusione earum madida videretur. Sed inter hæc erat Dei Sacerdos peregrinorum lætus sæpissime conviva, et juxta Apostolum, non præponebat pauperi divitem, neque aureum habentem annulum, sed præponebat sordidam vestem gestantem: a largitate vero eleemosynæ, quantum in ipso erat, nullum vacuum a se ire sinebat. Sacerdotum Fratrumque flagrans amore, canonum sæpe per collationem Presbyteris normam tradebat, et ut caste digneque viverent crebrius admonebat. Plebi reliquæ per dignos Sacerdotes declamando prædicabat, ut timebant supplicium, ad cœlestem patriam anhelarent.

a Colitur S. Avitus II. 21 Januarii; at 20 Septembris Avitus I. quem cum hoc confundit Lanovius. Sausseus scribit. Avito defuncto, unanimi omnium sententia et divino nutu subiectum esse Bonitum. At hinc refellitur.

b Savaro anno Christi 683, ad episcopatum evectum esse Bonitum scribit. At vivebat etiam tum Ebroinus, nec nisi anno 691, utriusque regni. Austrasiæ et Neustriæ, magisterium adeptus est Pipinus Herstattus. Difficile est tempora apte definire, si, ut 23 Januarii dicitur, sub Childerico occisus est S. Præje-tus, eique immediate Avitus successit, nec nisi 15 sedit annis.

c Exponit Surius: ac remotioris loci solitudini.

d MS. Sirmondi: tererentur

e MSS. Ripat. et Ambian. Qui vero neutrum frugalitatis valebant.

f Savaro in Notis ad lib. 1, de ecclesiis Claromontanis § 3, hic ecclesiam cathedralem intelligit, quam ait ab Ivone Carnotensi ep. 31, ad monachos Dolenses sub finem Monasterium S. Laurentii Arvernensis vocari, et confirmat ex donatione Stephani Episcopi facta matri Ecclesiæ anno 959. Ipsi Ecclesiæ S. Mariæ et S. Laurentii, atque sanctorum Martyrum Agricolæ et Vitalis, fratribusque ibi Domino in commune deservientibus, ut in reliquum ipsi matri Ecclesiæ sive penuria vinearum et panis alacriter deserviant, has res ad præsens sub omni integritate concedimus, etc. exponit ibidem Savaro quæ hoc tempore venerato isthic S. Laurentio impendatur. Patet alioquin ex eodem libro aliam fuisse S. Laurentii Arvernensis ecclesiam, quæ postea Guidonis Episcopi auctoritate cum vicina S. Mariæ de Portu, sive S. Mariæ principalis, unila.

g Alii Babonem, Lanovius Bubonem vocat.

h Ordinis Benedictini diocesis Claromontanæ, vulgo Manlieu, de quo infra.

i Lanovius amphibolum vocat, uti et Gregorius Turonensis de glor. Confess. cap. 59, verum ex Sulpitio in vita S. Martini et aliis patet, vestem fuisse laxam, quæ totum undique corpus ambiret.

CAPUT III.

Alia miracula.

Post hæc magis ac magis a Spiritu sancto accensus, *a* timens ne qui a præfato ejus germano per donum sicut acceperat, grave sibi eveniret judicium; nec non plus Apostolicam sequi desiderans sectam, qui derelinqentes patrem cum retribus cœleste regnum mercati sunt. Qua de re pergit ad quemdam opinatissimum Dei famulum *b* Tillonem, cognomento Paulum, ut ab eo accepto consilio, voto compleret quod mente conceperat. *c* Quo cum pergens Sollemniacense tenus pervenisset *d* Symmionem, hoc monasterium, miro cum gaudio a Fratribus, atque officiosissime susceptus est. Quo ducto ad præfatum virum Dei, magnam habentes inter se *e* collationem pervenerunt ad id unde Dei Sacerdos agebat. Percunctantes utrobique sancti Spiritus igne succensi, altiori arrepto consilio: Nihil, inquit, melius, quam quod temere contra sancta canonum instituta usurpatum est, declinando postponi. Et ille non immemor Evangelici præcepti pollicentis, Qui reliquerit domum, aut agros, et omnia quæ possidet, propter

AUCTORI
ANONYMO
COÆTANEO
EX MS.
pergit tamen
in supplicatione et jejuniis
Psal 83. 11.

i
Donum lacrymarum. Benignitas in pauperes.

e
exhortationes.

Duplex ecclesia S. Laurentii Arvernensis.

a
S. Tillonem
consulit de
relinquendo
Episcopatu.
Matth. 4.

b

c

d

e

Aqua, qua la-
verat manus,
eger sanatur:
Matth. III 20.

Aqua, qua la-
verat manus,
eger sanatur:

nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit; tunc apud se ipse definivit, ut non solum Sedem, sed etiam patriam, parentes, res omnes exulando relinqueret. Sed hoc, cum ad locum ordinis venero, qualiter gesserit explicabo.

11 Nunc subjungam quomodo Dominus illo in loco egerit suæ virtutis miracula. Cumque Resurrectionis Dominicæ illuxisset dies, eum Fratres petierunt, ut eis Missarum ageret solemnia. Sed dum, ut moris est, manus ad altare latice ablueret, et venerabilis Pater *f* Adelphius tunc Levita, sed nunc præfati viri Dei Bobonis, cujus superius fecimus mentionem, successor monasterii Magnilocensis, qui eo tempore eorum altari viro Dei assistens Diaconi fungebatur officio; quidam Frater incommodus, nomine *g* Auderamnus, advenit, et ipse Levitam petiit, ut ex Sacerdotis manibus aquam ei ad bibendum præberet. Qua hausta saluti pristinae restitutus est, statimque cum Fratribus lætus sedit ad mensam.

item alius.

12 Sed et alium itidem in eodem monasterio Fratrem, nomine Natolenum, cum ex eadem aqua accepisset, quamplurimi eum a vi februm aiunt esse salvatum. Sed hæc, quæ jam supra retulimus, venerabili Patre Adelphio narrante cognovimus. Sed et cetera quæ nostro studio huic paginulae indidimus, ipso exorante atque probante conscripsimus.

Tactu clau-
dum curat:

13 Cumque ex eo monasterio digressus Sacerdos ad propria remearet, quidam in eodem itinere claudus post tergum ejus quo poterat conamine sequens clamabat: Expecta Domine, expecta. Vir quoque Domini protinus ejus infirmitatis misertus, paululum substitit, ignarus quid posceret homo. Et ille, Hujus infirmitatis meæ, quæso, tuæ impositionis manus tactu præbe remedium. Et ille subridens ait: Non abnego, quod poscis: sed ac si bos te pede contingat, ita a meo es tactu suscepturus salutem. Tamen hæc dicens, infirmitatis locum vexillo crucis munire curavit. Ipse vero qui infirmus advenerat, lætus cum salute discessit. Et recte, ut reor, vir Domini se bovem prædixit, quia in agro Dominico, jugo Christi accepto, usu fructuosi laboris desudans, atque in area sanctæ Ecclesiæ magno cum studio trituras, et suo exemplo vivendi præbuit modum, ut lucrum magnum cœlesti conferret in horreo. Sed ea quæ supra commemoravimus vir fidelissimus ac viri Dei cubicularius, *h* Domio nomine, nobis se vidisse testatus est; et Bonitus vir industria clarus, atque præfatæ Ecclesiæ sacrarii custos nec non et Sacerdos, curiosius ac diligentius postmodum requirens, ita reperit hominem Dei gratia ab infirmitate salvatum.

et duos dæmo-
niacos.

14 Quodam vero die dum vir Domini iter ageret, ei duo dæmoniaci obvii facti, eum ut eis confirmandi gratia manus imponeret deprecati sunt. Sed ille, ignarus quod eos æmula adversarii vexaret insania, orans atque eis manus imponens, confirmatis iter quod cœperat peregit. Sed ii qui cum eo erant post tergum respicientes, atque curiosius investigantes, eosdem cruorem fundentes a dæmonibus affirmant esse salvatos.

15 Per idem tempus cum fama beati Pontificis celeberrima haberetur, ut non solum in vicinis urbibus, sed etiam Oceani partibus, citra maris littora *i* insulam, quam Britannorum gens sita æquor continens vallat, pervenerit. Nam in eadem provincia mulier quædam erat nomine *k* Blanda, quæ dudum lumen oculorum amiserat, nec non manuum ac pedum officio destituta manebat. Quadam namque die, cum gentis suæ peregrini in domo ejus hospitalitatis gratia declinasset, et eam ita corporis difficultate laborantem cernerent, aiunt ad eam: O mulier si adsertioni nostræ adcommodares fidem ut B. Boniti Arvernicae urbis Episcopi interventionem apud Deum commendares, nos credimus, nec dubium est, quia vir sanctus potest apud Dominum, tuum hunc alle-

Cæca, ei ma-
nuum pedum-
que officio ca-
pta eum in-
vocans, sana-
tur.

viare laborem. At illa hoc audito gavisæ sermone, foras se in remotiorem locum duci præcepit; statimque ut ex oratione e terra surrexit, lumen oculorum ac membrorum recepit sanitatem. Vidensque erga se ob viri Dei meritum Domini tantæ pietatis inesse virtutem relicto proprio solo, parentibusque suisque omnibus ad beatum virum Arvernorum gleba tenus pervenit. Cumque propter urbem pene jam peregrina graderetur, vir Domini inopinatus ei obviam factus est. Ipse autem *l* Rubiacense cœnobium, quod hinc indeque montibus septum ab Oriente pandit aditum, et haud procul eminet urbi, visendi gratia, consulendique adire properabat. Mulier in ipso itinere, humili eumatque supplici voce compellans, se peregrinam et ob ejus famam advenisse prædixit. Cumque ille, ut ei moriserat, *m* indigentem cognovisset paululum substitit, et quid vellet requisivit. At illa adventus sui causam per ordinem pandit, eumque suæ salutis apud omnipotentem Dominum auctorem declamat. Ille ejus fidem atque devotionem miratus, eam secum ad monasterium ire præcepit, atque Matri ipsius monasterii tradens suæque nepti in cœtu Virginum commendavit. Ubi aliquamdiu degens post discessum beati viri ad proprium repedans solum, id est, ad Britannicum rus regressa est.

a Non videtur hanc vitam legisse B. Petrus Damiani, qui ep. 9, ad Nicolaum II, et 10, ad Alexandrum II Pontifices, ita scribit: Nec te, felix Bonite, præteream, qui hac dumtaxat occasione percepta, quoniam de manu Regis, laici videlicet hominis, traditionem Ecclesiæ te suscepisse contigerat, cathedram contempsisti, atque ad remotioris vitæ custodiam te protinus contulisti. Sed nec id iamen verum quod Lanovius scribit, solam abdicandi Episcopatus causam fuisse, remotioris et tranquillioris vitæ studium.

b Vitam ejus dedimus 7 Januar.

c MS. Ambian. sic habebat: Quo cum pergens solemnia celebraturus pervenisset Symnionem, hoc est monasterium, miro cum gaudio, etc. Surius solum: Cumque ad ejus monasterium pervenisset. De Solemniaco pluribus agetur in vita S. Eligii, qui id fundavit.

d MS. Sirm. Simnionem. Ambian. Symnionem. Savaro Sonmonem.

e MS. Sirm. consolationem.

f Saussaius Adolphium vocat, et Sanctum facit, Ferrarium secutus, ut 25 Januarii dicemus.

g Surius et Lanovius, Audemarum.

h Sur. Donno.

i Dubium est num Angliam Auctor significet, an potius insulam aliquam Britannico, sive Armorico littori objectam.

k Sur. Blada MS. Sirm. Bladai.

l Sanctimonialium, ut hinc patet, tum cœnobium fuit; nunc Prioratus est ordinis Benedictini, teste Roberto, vulgo Royac.

m MS. Sirm. indigenam.

CAPUT IV.

Abdicatio Episcopatus, vita monastica.

Per idem vero tempus sanctum Dei virum industrium atque excellentissimum *a* genealogiæque nobilis apice clarum Nodobertum petiit, et sibi successor, plebisque sibi commissæ existeret rector, atque patriæ tutor, suo robore Deo juvante constanter maneret. Qua de re ad Principem regni dignos tali opere cum plebis Ecclesiæque convenientia dirigit oratores, id est, Cantinum *b* Archileviticæ ministrum, nec non reliquos ejus dignos itinere comites aptavit. Qui cum suæ petitionis effectu ad virum Dei regressi, cum magno cum favore cunctorum sanctus Sacerdos suæ cathedræ solio sublimavit.

Nodobertum
Episcopum
constituit.

b

17 His ita peractis, vir Domini in Magnilocensi cœnobio sub sancto habitu atque cultu, sicut semper optaverat, aliquantum temporis deguit. Qui locus tam remotus aptusque sanctæ sophiæ apparet, ut omnes eum sui nominis *c* auctorem adfirment. Nam omni ex parte collium tuitione munitus, nemoribus obumbratur, comis frondentibus densis, amœna virent, rigante amne, florida erga hortulum cœnobii prata: patetque largum ab Austro aditum: triplici valvarum itinere clauditur limes: jubare perlustrante splendent sanctorum Martyrum aula: insignis micat sanctæ semper Virginis Dei que genitricis Mariæ, atque celsior eminet turris pentagona, quadrangulo,

Fit mona-
chus.

c

Descriptio cœ-
nobii Magni-
locensis.

AUCTORI
ANONYMO
COETANEO
EX MS.

CAPUT V.
Peregrinatio Romana.

S. Bonitus et
Romam.

Cumque ibi sanctus Sacerdos aliquantisper demoratus fuisset, relictis omnibus, patria, parentibusque una cum sodalibus, rebusque omnibus ecclesiis ac monasteriis distributis, Romæ ad Apostolorum sacra limina peregrinaturus, aut pauperiem Christi secuturus, arripuit iter.

20 Sed cum Arvernorum gleba relictæ Lugdunensem pervenissent in urbem, ibique ab opere solito non vacans, ipsius urbis a Præsulem, atque Burgundionum b Ducem rebellemque Principem suo adiit consultu, ut et hunc fidelissimum, et illum ex tyrannide placidum redderet; ac fidei vinculo connexis firma stabilitatis jura manerent. Cum inibi aliquandiu in monasterio, quod c Insula-Barbari vocatur, aliquantulum demoratus fuisset, memoriæ digna atque jucunda gessit miracula. Nam quadam die cum per amnem Araris vehiculo sedens vir sanctus graderetur, et inter se qui cum eo erant mœsti dicerent, quia victui nulla nobis est hodie substantia, ille audiens increpansque eorum diffidentiam, dixit: Si haberetis fidem, poterat omnipotens Deus vobis sine mora conferre necessaria. Necdum vir Dei verba finierat, statimque piscis e gurgite exiliens navim inopinatus intravit, qui eodem die eis alimentum præbuit vitæ.

21 Nec illud silendum puto miraculum, quod cum quadam nocte ad vigilias surrexisset, lumen lampadis in eadem basilica, ubi more solito sanctas peragebat excubias, deficiente extinctum est. Cumque ejus minister ignem requirens, unde eandem iterum accenderet non reperisset, Sacerdos Dei ad lampadem accedens, quasi signaculo suo inlustravit spiritu: et ita cuncti, qui cum eo erant, gavisī peregerunt divinitatis obsequium. Hæc autem venerabili viro d Arivaldo Abbati, ejusque in eodem itinere comiti audita supra retulimus.

22 Posthæc quadam die dum viri Dei pueri ad piscandum abiissent, et per totum diem frustrato labore fatigati nihil cepissent, revertentes ad monasterium obviantes suprascripto venerabile Adelphio, qui eo in tempore virum Dei ex devotione hactenus secutus fuerat, et in ejus degebat obsequio, ait ad eos: Quid est, quod ita mœsti revertentes nihil defertis? Et illi exponentes ei, quod nullum piscem in e alveo fluminis f captura cepissent. Et ille, ite, inquit, ad amnem, et in fide beati viri mittite rete: credo quod per ejus merita mœror vester ab omnipotente Domino vertatur in gaudium. Qui mox ei obtemperantes, ad flumen pernici cursu redeunt. Sed statim ut aquam lino cinxere, piscem muscipulæ inditum magno cum gaudio Præsuli detulerunt.

23 Deinde cum g ad Agaunensium venisset cœnobium, ibique sibi Sanctorum expetens patrocinium, Fratrumque orationibus semetipsum, cum non parva largitate elemosynæ, commendavit: et non solum ibi, sed ubicumque in eodem itinere monasterium reperisset, sacrum ita peregit.

24 Post hæc Italiam ingressus a h Rege Longobardorum multum devote grateque susceptus est. Qui dum Rex sancti Sacerdotis palatio residens collationi mutuae misceretur, superveniunt nuntii, qui urbem exercitu circumvallari contendunt. Qui mox sedili exiliens inopinatus intra urbem ad bellum secum populum exire jubet, atque adversus acies inimici cuneos armatos instare præcepit; quique humilime ad virum Dei conversus ait: Rogo te, Pater, ut pro me Dominum exores, quia causa mihi cum adversariis extat: adventus tui merito tropæum a Domino merear obtinere. Qui mox, ut egressus est urbe, prælium cum adversariis arripiens, ita partibus Aripti favens extitit Christus, ut multis cæsis atque prostratis,

a
b
Episcopum
Lugdun. et
Ducem Bur-
gundiæ recon-
ciliat.

c
Et ei sociis
annona divi-
nitas data.

Lampadem
miraculose
reaccendit.

d
In ejus fide
secunda pis-
catio.

e
f
g
Venit Agaunum.

h
Aripti victoriam obli-
vit.

gulo emergens fulcro, supragrediens ceteris prominet una, quatersena centra decora inferius superius connexa surgunt, celsaque fastigia micant: Apostolorum aula non minus interea fulget, quasi nota trigona: Sanctorum altaria nitent: centra hinc indeque geminata connectunt columnæ priscorum sculptæ d fulgretidine emergunt, more elatæ miræ cameræ: tigna laqueariis affixa consistunt: nec non et domorum candido decore rutilant muri, urbis modo inter nemorosa e pomarii sistunt infra biquadrum claustra gemina munitione, crebrisque arcuum maceriæ foraminibus manent, columnarum capitibus sculpta depictis variaque pictura superficies nitet: arboribusque generis diversi suo in tempore poma magnitudine virgæ dependent, vite frondes f detritæ, veluti g sertæ præacutæ aut densissime manent: odora lilia cum rosis rubentibus candent: nec non et reliqui florum aurea luce resplendent. Unde tibi gratias, omnipotens Pater, quem trinum cum Filio Paraclitoque Spiritu sancto unius substantiæ essentiaque fatemur, Patrum Nicænensis concilii secuti decreta, repudiamus omnium hæresum nemus falsa-que commenta; qui hæc h utilitatis nostræ pro alumni facimus poena solari tantis non desinis bonis. Quem superius præfatum locum dudum i Genesius nobilissimus Pontifex cœnobium in propria constituit gleba, atque virum venerabilem k Evodium instituit Patrem.

18 Eo in tempore l Novatiana hæresis, per incuriam vel ignorantiam hujus, Arvernæ se emergerat urbi, seu Joviniani incontinentia m frugalitatis indigne atque improbe comparavit. Qua de re in præfato Magnilocensi monasterio contra easdem hæreses edita extat epistola, quæ forsitan aut nunc aut futuro in tempore, necessario erit n prodenda; quia, sicut ex parte jam cernimus, ante adventum horribilis Antichristi multæ hæreses emergendo habent procedere: Duæ, ut ait sancta Scriptura, gentes ante eum dimicaturæ, pugnabunt id est, Gog et Magog. Nam Gog et Magog, ut B. Hieronymus interpretatus est, non specialiter gentes his nominibus denotantur; sed Gog, inquit, et Magog interpretantur o tectum et detectum: per hoc enim hæreticorum personæ propriæ designantur; eo quod eorum nequitia, quæ nunc versutia vel fraude teguntur, in adventu gloriosissimi Domini nostri Jesu Christi cunctæ ad eorum confusionem vel damnationem patebunt: et sicut Catholicis et fidelibus erit gloriosa et sempiterna pro fide constantia; ita et illi æternis tradentur gehennæ suppliciis, pro tanta controversia atque perfidia. Hæc ideo supra retulimus, quia his temporibus forsitan simplicioribus fratribus contra ventura mala proficient ad cautelam, prudentioribus vero præstantiora consistunt. Sed enim nunc redeamus ad ordinem.

a Addit MS. Ambian. ingenioque sagacissimum. Surius, ingenio valde perspicacem. Lanovius, qui sæpius Auctorem hunc Sancti æqualem citat, ipsa tamen Surii verba tum hic tum infra producit.

b Surius interpretatur Archidiaconum.

c Sur. et Lanov. vindicem.

d MS. Sirm. fulgretine. Surius exponit: columnæ prisce sculptæ more sese subrigunt.

e MS. Sirm. pomerii.

f MS. Amb. detecta.

g MSS. Rip. et Amb. sertæ particulæ.

h MS. Amb. utilitati. Intricata sententia.

i Quatuor Genesii in iis regionibus honorantur, ut annotat Savaro ad cap. 17, lib. 1, de ecclesiis Claromontanis: Arelatensis 25 Augusti. ex Exceptore, (non thymelico, ut scribit, cum Romano Genesio mimo eum confundens) Christianus et Martyr. 2. S. Genesius Thierni Tutelaris, 28 Octobris. 3. Episcopus Claromontanus 3. Junii 4. S. Genesius Comes 5 Junii, cujus mentio honorifica fit in vita S. Præjecti 25 Janu.

k De hoc quoque infra agitur in eadem S. Præjecti vita.

l Jam olim hujus in Gallia hæresis jacta semina, patet ex concilio Arelat. 2, cap. 9.

m Deest hæc vox MS. Sirmondi.

n Ita MS. Ambian. at Rip. et Sirm. probanda.

o Sive δόμα. Magog vero est de tecto.

d
ejus fundator.

m
Novatiana et Joviniani hæresis in Gallia.

n
Apoc. 20. in 38. Ezech.

o

4 SS. Genesii.

prostratis, i Rege in genitalibus vulnerato atque capto, cum magno tripudio ad virum Dei regressus est, et ei gratias pro suæ orationis adminiculo referens, iterum semetipsum ejus obnixius precibus humillimus commendavit, eique in suo regno fecit præberi necessaria.

25 Exinde digressus cum tenuis maris littore pervenisset, carina susceptus, fluctante cæculo minaces fluctus terrorem nonnullis qui cum eo erant incutiunt mortis : atque k nave, quæ simul gradiebatur, separata, in divisis homines tabulis inditi, vix pauci ad littus pervenire potuerunt. Vidensque vir Dei suorum diffidentiam Fratrum, blande eos consolari cœpit. Illi vero mortis l metu declinantes, in navem prostrati corruerant, alii sumptum alimentum aut aliud quod navi intulerant, in undis, ad sublevandum vehiculum, projicere cupiebant, si non Dei Sacerdos restitisset, dicens : Nolite, nolite hoc facere, Fratres : melius est, inquit, pauperibus et egentibus vobisque servetis. Et hoc dicens, oculos ad cælum cum solito lacrymarum imbre suspendit, et pro salute omnium Dominum supplicavit : statimque eodem puncto horæ undarum impulsu, ceu pennigero volatu, longius littore scapham unda protraxit. Post hæc Romam cum magna alacritate perrexit, ibique sanctorum excubias Apostolorum atque sanctorum circumquaque Martyrum loca percurrens, eorum sibi patrocinium atque suffragium supplici atque inestimabili devotione poposcit. m Captivos exinde redimendo non modicam secam turbam reduxit.

a Godinum vocat Savaro, qui nimirum infra cap. 7, auferri Lugduno ejus reliquias vetuit. Gadinus Claudio Roberto est 46, ejus Sedis Antistes, qui Joanni Chenu Gadinus, Gudinus, Godinus; aliis Godwinus.

b Collutus nullum his temporibus memorat Burgundionum Ducem, præter Pipinum Herstattum, quem tamen non arbitramur hic intelligi.

c Aliis Insula-Barbaræ, vulgo L'isle-barbe. De hac Papirius Massonus lib. de fluminibus Galliarum : insula nomine Barbara, quam prope Lugdunum Arar facit, recreationi civium serviens. Agit de ea Paradisus lib. 2, histor. Lugdun. cap. 106, citatque inter cætera ex quadam Leydradi Archiepiscopi epistola hæc : Monasterium regale Insulæ-Barbaræ, situm in medio Araris fluvio, quod antiquitus est dedicatum in honorem S. Andreæ et omnium Apostolorum, nunc autem in honorem S. Martini recens videtur esse fundatum jussu Domini Caroli Imperatoris, qui ibidem præfecit Dominum Benedictum Abbatem, cum quo simul direxit ibi suos codices etc. Jam est ecclesia secularis, ut scribit Cl. Robertus.

d Sur. Arnoldo. e MS. Amb. alvei.

f MS. Sirm. captura cepisset.

g MS. Amb. ad Cauroense, mendose. Celebre est Agaunum SS. Mauriti et sociorum Thebaeorum cæde et reliquiis.

h Hic Aripertus II, fuit Ragumberti filius, Gondeberti nepos. Ragumbertus Taurini Dux, Cuniperto Perthariti filio, patrueli suo mortuo, regnum armis invasit, Asprandum Luitperti Regis tutorem prælio vicit. Sed ipse eodem anno decessit. Filium Aripertum Asprandus et Rotharis Bergomatium Dux, instauratis animis ac viribus, Ticini commorantem opprimere cogitantes, ab eo quoque prælio victi, Narrat hæc Paulus Diaconus lib. 6, de gest. Longobard. cap. 19 Erycius Puteanus hist. Insul. lib. 3, Baronius ad an. 704.

i Luitperto, quem deinde in balneo necandum curavit, eo crudelius, quod puerum, et consanguineum.

k Surius : maxime quod aliæ naves jam disjectæ essent, ita ut vix pauci mortales litus possent attingere. Hic unius tantum navis confractæ mentio fit.

l MS. Ambian. metum. m Idem MS. captivorum.

CAPUT VI.

Reditus Lugdunum, obitus.

Cum vir Dei regrediens Roma a Clusinam Tuscorum pervenisset in urbem, mulier quædam cæca, ab ejus ministris petiit, ut aquam ex manibus Sacerdotis pro remedio unde oculos sibi ablueret largirentur. Cumque illi hanc gratiam poscenti præstare cuperent, vir Domini juxta morem aquam manibus ablutis in terram diffundi præcepit. Unde vix modicam furari guttam potuerunt, quam mulieri tribuentes, dixerunt : Unde et in basilica B. Petri, quæ in hac urbe sita est, sequenti nocte cum hac aqua vigila, et mane oculos ex fide sicut petisti contingere : credimus quod tibi proveniat ad salutem. Quorum mulier præceptum

secuta, ita peragens, lucem, quam toto cordis desiderio quærebat, oculis reseratis aspexit. Proinde ad viri Dei comites cum magna impensa alimoniarum largitione suæ salutis perrexit, et Deum pro sancti viri merito laudans benedicebat. Sed et Sacerdos videns ipsius in peregrinis obsequium, valde ei placuit ejus devotionis affectus, et mulierem collaudans benedictione percepta ad propria remeavit. Nam virtutis miraculum, quod virum Dei latebat, nullus indicare præsumpsit. Cumque post hæc eum infirmantium turba ubique prosequeretur, sed ille jactantiæ vitium cavens ubicumque potuisset, semetipsum hospitio tradebat, et infirmos ex oleo, quod ex B. Petri sepulchro pro benedictione levare jusserat, ungi præcipiebat : moxque sanitatis gaudio incommodi percepto, Deum, ad propria remeantes, jure debito collaudabant. O beatum commercium, quod vir egerat sanctus ! Dedit terrena, accepit cœlestia : pauper divitiis, sed dives virtutibus fuit.

27 Jam vero eo in tempore ei in elemosyna quod tribuere posset nihil remanserat, et ita juxta Evangelium nudus erat, ut nec duas, quibus indui posset, tunicas haberet; et juxta B. Petri Apostoli exemplum, aurum et argentum ei non erat : sed divinis virtutibus refertus gratiam sanitatum pretiosius erogabat. Ecce quod Veritas dixit in Evangelio : Qui reliquerit omnia propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit. Centuplum accipit, qui in sanctitate atque caritate Dei fundatus, perfectionis tectum conscendit. Unde B. Paulus dicebat : Nostra conversatio in cœlis est. Non sicut nonnulli dicere solent : Qui reliquerit omnia, in præsentem centuplum accipiet in honoribus, aut rebus terrenis, et vitam æternam possidebunt. Nec hæc dicens ignoro, quod sancti viri in præsentem honore sint prælati; sed non arbitrantur hoc illi retributionis præmium, sed dispensationis officium. Sicut nec beatus Sacerdos in præsentem, qui multa reliquerat, aliquid postmodum terrenum quæsivit aut meruit : sed centuplum accepit, quia perfectionis gratia claruit, et nunc vitam æternam possidet cum Sanctis in gloria.

28 Cumque post hæc Lugdunum rediens, bis binos annos ibidem demoratus fuisset, bonum quod semper egerat Deo juvante ad finem usque perdicens, diem clausit extremum. Beatus igitur Bonitus, dum obitus sui per revelationem imminere jam cerneret diem, b cum sibi successore atque æmulo pacis vincula nequit, nec post multos dies lectulo detentus, quam Græco vocabulo podagram vocant, ingravescente molestia, ad extremum usque pervenit. Nam sacer Episcopus ad cœlestia anhelans, antequam beatum carperet iter, fenestram cellulæ, in qua quiescebat, reserari præcepit, et solito oculos imbris rore perfundens, psalmum, qui ea hora juxta morem canendus erat, incepit : Sicque sancta illa anima carne soluta, cœleste læta penetravit arcanum : Sanctorum, quorum vitam egit in terris, eorum nunc consortio fruitur in cœlis.

29 Post hæc cum eum ad sepeliendum juxta morem deferrent, et quidam paralyticus advenisset, sacrumque corpus super ægrum transisset, salutem corporis redintegrari meruit. O beatum virum, qui tanta Domini potitus est gratia, ut hic gloriosum relinqueret nobis suæ virtutis exemplum et ibi perpetuum patrocinium nostris pro noxis præberet ad Dominum. Reliquit omnia, ut tamquam nihil habens omnia possideret. Luxit pro tempore, ut in perpetua Angelorum lætitia gauderet. Suorum parentum nobilium ac sodalium est fraudatus aspectu, sed Sanctorum gloriosum est adeptus consortium. Hic infirmus, sed illic potens : hic ad tempus voluntarie pauper et inops, laudansque nomen Domini; sed et hic et ibi dives, quia hic fulget per miracula, et ibi manet in gloria.

30 Hunc imitentur Proceres; hujus, si placet, sequantur

Oleo a sepulchro S. Petri delato ægros sanat.

Luc 9. 3. Act. 3. 6.

Matth. 19. 29.

Phil. 3. 20. Quomodo Religiosi centuplum recipiant.

Lugduni podagra, moritur.

Ad ejus corpus paralyticus sanatur.

Naufragii periculum præcibus avertit.

Romæ loca sancta visit. Captivos redimit.

Insula-Barbara.

Aripertus II, Rex Longobardorum.

a Cæca aqua, quam manus laverat, illuminatur.

c sequantur exemplum Sacerdotes; hujus mortificationis vel frugalitatis *c* mansuetudinem omnes, etsi forsitam imitari non possumus, saltem lacrymabiliter recordemur. Mirentur alii virtutes et signa, quæ Dominus per eum dignatus est ostendere: ego nihil opinor magis mirandum, quam ejus longanimitatem ac patientiæ in eo virtutem constantem. Quia Dominus ad Apostolos vel ad discipulos suos non dixit aliud a se disci, nisi quia mitis esset et humilis corde. Quam gratiam nobis suis vir beatus intercessionibus ad dominum postulet exorando, et quæ nostra non merentur adipisci precamina, suæ opitulationis interventu nobis conferantur opportuna.

a *Situm Clusium. Italis nunc Chiusi, ad Clanem amnem, centum millibus passuum Roma distans.*

b *Surius: cum successore suo, et quidem æmulo pacem fecit. Saussaius: Evocato suo successore, jamque æmulo, eum in osculo pacis complexus est. Repugnare sequentia videntur, recordatus isdem successor ipsius Nordobertus Præsul ejus exulitatis, vel benevolentiae quam erga se vir beatus exhibuerat, etc. Ea potius scriptoris sententia videtur, Nordoberto æmulum alium quempiam a Bonito reconciliatum. Saussaius scribit post reditum ex Urbe reconciliatum ab eo Burgundiae Ducem cum Episcopo Godino.*

c *MS. Rip. magnitudinem.*

CAPUT VII.

Reliquiæ Clarummontem translatae.

Cumque beati Confessoris Boniti annis ter binis Lugdunensi artus haberentur conditi urbi, recordatus isdem successor ipsius Nordobertus Præsul ejus exulitatis vel benivolentiæ, quam erga se vir beatus exhibuerat, legationem ad virum beatissimum Godinum ipsius urbis Præsulem misit. Cumque hi qui missi fuerant petitionem sibi perorassent commissam, ille respondit: Quod mihi a Deo commissum est, nequaquam me meosque tanti muneris pati permitto dispendium. Unde iidem, qui missi fuerant, magno cum mœrore ad propriam regressi sunt urbem, facta sui itineris Præsuli nuntiaverunt. Tunc ille blande eos alloquitur, dicens: Et mihi in eadem nocte, qua vos in oppidum Lugdunense intrastis, vir Domini in visu, veste, qua aliquando solitus erat indui, apparuit, qui et dixit mihi: Quid, inquit, agis mi frater Nordoberte? Putasne bene gregis tibi commissi curam geris? et addidit: Noli me, ait, inquietare modo, quia cum redire voluero, ego nuntiabo. Unde certum tenui, quod petitio nostra non meruisset effectum.

a *b* **32** His ita gestis cum vir venerabilis Proculus Præsulatus Cathedra Arvernicae urbis post virum Dei *a* loco tertio sublimatus fuisset, bonum statim suæ militiæ dignumque arripuit opus. Nam cum *b* B. Mauricii *b* basilicam omni ex parte reperisset incultam, atque ipsius ædis nonnulla diruta, miro modo non solum ad statum pristinum revocavit, sed etiam sublimius atque praelarius imminere fecit. Moxque consilium ipsi cum Sacerdotibus atque civibus fuit, ut iterata vice ad deferendum beati viri corpus mitteretur, ut ex ejus adventu urbs munita maneret, et beati Martyris nobilitando ditesceret aulam.

a *b* **33** Eodem tempore cuidam viro beatus Sacerdos in somnis in eadem B. Mauricii basilica apparuit, dicens: Vade, et dic confratri meo Proculo Episcopo, hic et hic ita peragat. Etiam sui ingressus locum designavit, dicens: Quia per hunc locum ego regrediens intrabo. Unde certum tenens gaudensque promissum, ad eum deferendum dignos dirigit Sacerdotes, venerabilem scilicet Adelphium monasterii Magnilocensis Abbatem, necon, et *c* Eoldum *d* Volvicensis cœnobii Patrem, Moderatumque *e* Teclarensis monasterii rectorem, una cum reliquis Sacerdotibus ac monachis, qui ad tale officium arbitrati sunt digni.

f **34** Cumque Lugdunensem urbem ad industrium virum *f* Fulcoaldum, qui eo tempore Præsulatus

officio erat præelectus, perventum fuisset atque suggestum, ille intulit dicens: Voluntatem implorate, cui nullus resistere neque obviare potest: et si ipse vestrae petitioni favens atque propitius esse voluerit, ego contraire non valeo. Sed cum nostris hæc optio data fuisset, inchoato, ut oportebat, jejuniis Sanctorum circumquaque orando redubias peragrantes, interventum suæ petitionis apud Dominum cum magna contritione deposcunt, verentes ne frustrato labore ac vacui ad propria redirent. Jam die transacto, cum in eodem *g* monasterio, ubi vir Domini quiescebat, vigilias celebrare voluissemus, nobis aditum nullatenus Mater ipsius congregationis permisit. Tunc consilii fuit, ut in ecclesia B. Stephani protomartyris pernoctantes, sanctæ agerentur excubiæ. Unde cum ante diluculum in eandem urbem regressi fuisset, nec mora, duo ab eodem præelecto Sacerdote missi sunt, qui nobis optatum ac nimium desideratum nuntium detulerunt, dicentes: Ite, inquit, et, sicut petitis, reliquias vel artus beati Sacerdotis absque mora levate, quia ipsi quod voluntas omnipotentis Domini foret per scriptas probaverant breves.

35 Post hæc cum ad locum sacri tumuli perventum fuisset, et venerabilis *h* Sacerdos Adelphius inibi sacrificium offerens altari adsisteret, duo gesta coram omnibus fuere non silenda miracula. Venientes itaque ipsius civitatis Sacerdotes una cum sacrificio ac Clericorum dignitate, nec non cum modulamine cantus, juxta morem Sanctæ crucis præferentes vexillum; mox ecclesia B. Stephani ita contremuit, ut a summitate cacuminis usque ad fulera maceriæ casura videretur. Quæ basilica beati Martyris juxta eandem B. Petri Apostoli, in qua vir Domini quiescebat geminata consistit. Unde quis dubitet, quod sanctus Sacerdos cum Sanctorum cœtu suo adventu partibus suorum civium esset favens, ut æmula corda tanto miraculo ab altercatione cessarent.

36 Quod in sequenti de ejus præsentia idoneo patet miraculo. Nam quædam puella Deo dicata ad sepulchrum beati viri paralytica reptando cunctis videntibus venit. Ubi cum sopore depressa jaceret, nec mora, unus ex nostris eam concite surgere compellit, quia cancellum, quod supra viri Dei corpus inerat, aliam in partem transponi non poterat. Ipsa ergo ut ex sommo surrexit, continuo pedibus suis stetit, ac membrorum, quod amiserat, officio reddita est, atque ad Matrem monasterii regressa, ita narravit, dicens: Ego vidi beatum Sacerdotem, et mihi in hunc modum tibi suæ *i* jussionis verba deferre præcepit: Vade, inquit, et dic Abbatisæ *k* Didæ, ut partem amphibali mei, quo caput tegitur, secum retineat. Hæc ideo vir sanctus intulit, ut et ipsa et cuncti qui aderant patulæ cognoverint, quod ipse ad propriam remearet urbem, et plebem, quam superstes dereliquerat, suarum reliquiarum consolari cuperet adventu. Quæ res nostris magnam contulit eum levandi fiduciam.

37 Moxque cuncti nostris partibus faventes, magna adminiculi præstiterunt solatia, usquequo Arvenorum fines ingrederemur, ita eorum prosecutio perseveravit. Sed in eodem itinere, quanta infirmantium multitudo fidei concursu ad corpus sancti Sacerdotis, velut ad scolam medici probatissimi confluebat, numerari difficile puto. Et vero bonus ille medicus, quia naturaliter bonus, nec unquam potest aliter esse quam bonus, qui tales habet discipulos, qui non solum superstites, sed et post discessum, non solum corporum, sed et animarum vulnera curando, ad salutem *l* revocant pristinam. Sed et quam plurimi in eodem itinere sanitatis commoda meruerunt, nobis incognitum manet: quia vir Sanctus, sicut in præsentia studuit vita, ita et nunc peragit miracula. Nam si aliquis accepta suæ salutis optata alicui referens

At + 188.
ANONYMO
COÆTANEO.
EX MSS.
Post preces
annuit Epi-
scopus Lug-
dunen.

g

h

Tremat vici-
num tem-
plum.

Paralytica
curatur,
Sancto ei ap-
parente.

i

k

Lugduno ave-
hantur reli-
quiæ.

Multa in via
miracula,

l

Imitanda ejus
mansuetudo.

Nordobertus
corpus S. Bo-
niti Lugduno
repetit, fru-
stra.

Deliberat de
eo Proculus:

divinitus ani-
matus, mittit
Lugdunum.

c d

e

Ambr.
Genesius
a. 1778
EX MSS.

intimasset, statim quæ recesserat adveniebat insania. Nam ego ea quæ oculis vidi, aut a probatis viris didici, quamquam simplici atque inculto meo eliciam stylo. Sed quid plura dicenda sunt? Sicut alibi quidam sapiens dixit: Cui pauca non sufficiunt, nec multa proderunt. Nam dum humeris veheretur, sicubi corpus ejus quievit depositum, statim vexillum crucis conseptum remansit, et rarum ubi non ecclesiæ fabricatæ miro modo gratulentur.

Magna devo-
tio Arverno-
rum populi.

38 Sed cum Arvernorum tellurem fuissemus ingressi, quanti nobiles viri ac feminæ occurrentes eum suis humeris magna cum alacritate ac devotione ferebant! eratque inter eos pia altercatio, ut aut quis primus aut quis plus eo pio in opere laboraret. Cumque propinquius urbem accederent, magis magisque suæ ad eum oves confluebant, atque ex nimio gaudio flentes nonnulli clamabant: Ecce Domine, urbem quam reliqueras recognosce: gregem tibi a Deo commissum, tua intercessione defende. Post hæc cum jam viri Dei reliquiæ urbi eminus graderentur, cum qua devotione atque apparatu sacratissimo occurrisset Episcopus, intimari posse difficile puto. Nam in utraque parte tanta erat populi cum Clericis multitudo, ut exercitum coadunatum, aut nundinas crederes celebrari. Cumque in ejus occursum, Sanctorum idem Episcopus ex urbe pignora humeris deferens, graderetur, tam diligenter ac reverenter occurrit, ut corporaliter Sancti Dei cum sacerdotio occurrisset viderentur.

Occurrit Epi-
scopus cum
SS. reliquiis.

39 Exinde cum ab Episcopo in ecclesiam B. Mauricii portaretur, in ipso ingressu quidam claudus, nomine Valdinus, in foribus jacens sancti Sacerdotis præstolabatur adventum. Sed mox ut super eum viri Dei corpus transiit, ipse sanitatis gaudia sensit, et in eadem ecclesia usque hodie permanens, valvarum custos existit. Post hæc sancti Sacerdotis membra dignæ sepulturæ sunt tradita juxta beatorum Apostolorum *m* Petri et Pauli atque S. Andreæ altare, quorum reliquias præfatus Pontifex ex urbe jussit deferri, et magna cum devotione locum ipsum dedicans, ac pridie carie deposita renovavit. Et dignum erat ut quorum flagravat amore sancto igne succensus, eorum semper ejus etiam sepulchrum jungeretur altario. Deinde mausoleum beati Sacerdotis auri argentique mirifice decoravit metallo. Ubi Domino opitulante, multa infirmis præstantur remedia. Sed nunc e pluribus in præsentem unum narrabo miraculum. Quidam ex Burgundionum provincia, nomine Ceronius, cæcus advenit: cumque ad sepulchrum sanctum suæ debilitati poposcisset salutem, nobis videntibus lumen recepit: et non solum ipse, sed et quicumque ex eadem provincia Burgundionum incommodi advenissent, sospites ex infirmitate ad propria remearunt.

Claudus san-
ctur.

m

Ornatur se-
pulchrum.

Cæcus, ali-
que agri sa-
nati.

40 Hactenus velut quoddam indiculum colligentes edidimus: sed credimus quod a vobis prudentioribus elegantius, sicut necesse est, atque prudentius luculentius viri Dei vita extollatur stylo: atque omnia requirendo diligentius studio miracula, alium forsitan libellum cudere potestis.

An Bubus
Episcopus?

a Savaro, Chenu, Demochares, Robertus inter Nordobertum et Proculum sedisse Bubum scribunt; ast hinc refelluntur. Post virum Dei secundus sedii Nordobertus, tertius Proculus.

b Restauravit hanc Proculus, teste Savarone, primo anno sui episcopatus. Ea nunc, ut idem scribit lib. 1, de ecclesiis Clarom. cap. 4, S. Boniti, vel S. Ferreoli dicitur, estque paræcialis in suburbio sita. Visitar in ea altare S. Mauricii. Lapsus memoria est idem Savaro, dum in Originib. Clarom. scribit S. Mauricii ecclesiam a S. Bonito restauratam.

c Sur. Evaldum. d Sur. Volnicensis, mendose. Condidit hoc cænobium S. Præjectus, de quo 25 Januarii.

e Sauss. in Supplem. martyrol. ad 25 Janu. Teclensem vocat, Savaro S. Thecl. quæ in eo monasterio quiescebat. Lib. 2, de eccl. Clarom. cap. 2, hæc habentur: In monasterio Camalariense, altare S. Mariæ, altare Præjecti, altare S. Agathæ, altare S. Martini, altare S. Pardulli, ubi requiescit S. Thecla. Adnotat Savaro ex historia S. Genesii: Construxit quoque divino admonitus oraculo apud castrum proprium, Camaleriam a camelis sic nuncupatam,

quinque ecclesias, quidque corporis sensus designantes. Quarum unam in honorem Salvatoris condidit, postea alteram in honore Dei genitricis Mariæ etc. Has quinque ecclesias scribit idem Savaro in Originib. a S. Bonito dedicatas, cui eas S. Genesius Comes donarat. unaque castrum Camaleriam, vulgo Chamaliere.

f Claudio Roberto Fraldus, Faraldus, Focoaldus, Eraldus dicitur: Chenu Fraldus, alias Fealdus; Severtio Fraldus, Foaldus.

g Superest etiamnum hoc S. Petri monasterium, estque ut testatur Cl. Robertus, nobilium virginum.

h MS. Amb. Pater.

i Ita MS. Amb. ast alii visionis.

k Saussaii hinc ἀπόμα emendes, ita scribentis in Supplemento Martyrol 25 Januarii: Item ibidem (Claromonte) B. Didæ Abbatissæ Arvernensis parthenonæ, quæ coelestem in terra vitam gerens, ipsimet cœliti B. Bonito ita cara fuit, ut is in procinctu prædictæ suæ translationis, religiosissimo suo ascetæ actorum suorum exceptori apparens, illum admonuerit ut ipsimet Didæ reditum suum ad Arvernensem urbem significaret, etc. 1, unde didicit hunc gestorum sancti Antistitis exceptorem ascetam fuisse? 2, non ei, sed puellæ Deo dicatæ hæc facta revelatio, 3, non Arvernensi, sed Lugdunensi parthenoni præerat Dida.

l MS. Amb. revocavit.

m Lib. 1, de eccles. et SS. Clarom. cap. 4, in ecclesia S. Boniti recensetur inter cetera altare S. Petri.

DE a CASULA S. BONITI.

Ex Vinc. Bellovac. Speculo hist. l. 7, c. 97.

Sanctus Præsul Bonitus Alvernensis, cum cor suum perfecte dedisset, ut perfecte Jesum et ejus matrem diligeret; quadam die *b* templum *c* B. Michaelis cum turba intravit, et in angulo basilicæ licet inter multos solitudinem cordis sibi fecit. Consummatis mysteriis, quique in sua redierunt, et ipse solus in latibulo suo remansit. Et custodes quidem ne quis remansisset perscrutati sunt ecclesiam: sed Dei nutu sancti viri non potuerunt invenire latebram: qui obseratis jam ecclesiæ foribus, eo securius quo secretius, effudit in se animam suam, factusque in agonia prolixius et enixius orans, vidit hujusmodi visionem. Ecce repente de cœlo sonuit quasi vox dulcis cantilenæ, et micantibus luminaribus limen templi cœpit tremere, tanquam intrante multitudine. Aspiciebat vir sanctus: et ecce Virgo Maria intrabat, cum candidato Sanctorum Angelorum et animarum cœtu, sicut Regina circumstante exercitu: chorus ille cœlestis decantabat laudes Dominae, ejusque filio: ipsa quoque vocem suam exercuit in Christi præconio.

a

b c

S. Bonitus
noctu orans
in templo.

videt D. Vir-
ginem alios-
que SS.

2 Per medium chori facta est illa processio: cumque ventum fuisset ante altare, quæsitum est a quibusdam Sanctorum quis haberet Missam celebrare. En, inquit beata Virgo, adest Bonitus Præsul, vere bonus, et satis dignus cui hoc officium debeat committi. Audiens hoc ille pavebat, et retrahebat se: cujus rei lapis, qui ei cessit, adhuc servat indicium. Tandem quæsitus et inventus, deductus est, et præsentatus illi beatæ congregationi; et ministrantibus Sanctis veste nuptiali ornatus est, ac divino altari applicitus. Et postquam dedit in celebratione sancti operis operam, ac decenter consummavit, beata Virgo valefaciens dilecto suo pro munere cælestem vestem ei dedit. Res est nota satis, et apud Alvernenses admodum celebris, maxime autem in civitate Alvernæ quæ dicitur *d* Mons-clarus; et usque hodie monstratur populo vestimentum illud cœleste, cujus materies et contexturæ modus a nullo hominum dignosci potest, et est eximii candoris, miræque levitatis.

Missam jube-
tur celebrare.

Veste cœlesti
donatur.

d

3 Alter vero quidam post præfatum Sanctum sortitus cathedram honoris, sed non sic castigatorem honestatis, simile quid se promereri posse mentitus est, et si in præfati Archangeli basilica somniasset. Venit igitur procox, præsumptuosus intravit illam officinam sobrietatis, cibo et potu ingurgitatus. Et quia laborabat ebrietate, subito sepultus est gravi sopore. Et tamen in his omnibus non est conversus in sacrilegum furor Domini, sed flagitiosum sine flagello dimittens, miraculose eum a sanctificationis suæ domo longe fecit. Facto enim mane reperit se homo in domo sua, et in lecto suo: dehinc exiens ad famulos

Alius idem af-
fectans puni-
tur.

familios suos, confessus est mentis suæ insanam præsumptionem, nec celavit, quam portabat cœlestis repulsæ confusionem : sciensque se esse stultum prophetam, et insanum virum spiritualem, jam humiliter de se sensit, et in simplicitate cordis Deum quærere cautus fuit.

a Hoc idem miraculum narrant Surius, Lanovius in Notis, M. Marulus lib. 2, Exempl. cap. 4, Petrus de Nat. lib. 2, cap. 82, Ghinius, et alii. Savaro testatur etiamnum asservari Claromonte casulam S. Boniti, texturæ admirabilis, quæ antiqua ejus Ecclesiæ traditione creditur cœlitus ei a Virgine Deipara donata : eamque rem narrari veteri prologo vitæ, qui Latino rhytmo descriptus isthuc extat; quem et nos hic dabimus.

b MS. Ultr. addebat, instante festo Assumptionis B. Mariæ. et paullo post, in nocte Assumptionis.

c Huc ab antiquo peregrinationem institui solere docet Savaro, ex vita S. Genesii Comititis.

d Duplex hoc tempore Arvernia : superior, montosa; inferior, plana; hæc Limania, et Alimania dicitur ejusque metropolis Clarus-mons : illa proprie Arvernia, caputque ei est S. Flori civitas Episcopalis.

DE EADEM CASULA

Rhythmus antiquus ex MS. Carthus. Colon.

Præsul erat Deo gratus, ex a Francorum gente [natus;

Bonum erat illi nomen, quod designat bonum omen. Ille juxta Dei legem custodivit suum gregem, Sanctitatis dans exemplum, Michaelis petit templum: Solus loco in obscuro orat Deum corde puro, Tundit pectus, agit cœtus, inter preces fundit fletus. Quæ convenit plebs abscedit, et ad sua quisque redit: Ille solus ibi jacet, ut divinæ laudi vacet.

Custos loca perscrutatur, ne quis ibi relinquatur : Hic manere solus audet, nec se capi posse gaudet: Dum ex corde Deo psallit, perscrutantes servos fallit. Hi recedunt, iste orat, culparumque memor plorat.

2 Hora noctis intempesta dum revolvit sua gesta, Dum amaros agit planctus, Angelorum audit cantus : Oblectatur dulci melo, descendente quasi cœlo, Jamque verba vocum audit, memorique corde claudit : Admiratur tanto sono, tam suavi gaudet tono. Dum precatur Dei numen, videt late fusum lumen; Et cœlestis adest cœtus, inde virum subit metus.

Angelorum chorus præit, et vexilla sacra vehit. Subsequuntur Sancti Dei, quos precantur omnes rei, Inceditque ut festiva Mater Dei sicut Diva : Quæ rogata quis cantaret, quisve Missam celebraret? Bono, inquit, hoc concedo : illum enim dignum credo. Verba Præsul audiebat, seque tremens retrahebat, Ipse lapis cedens ei servat signum hujus rei. Statim Sancti Bonum quærunt, et quæsitum invene-

Quem indutum vestem claram statuerunt contra aram. Hic cœlesti veste dives cœli stabat inter cives : Patriarchæ hunc ducebant, et Prophetæ præcinebant.

Incedebat sic deductus, memor tantum sui luctus, Et accedens aram petit, quam cum suis ante stetit. Hic accepta manu pura ipse Deo offert thura : Resonabant dulces meli, præcinente tuba cœli. Ut divinum opus digne vir peregit et benigne, Virgo Mater viro vestem pro mercede dat cœlestem. Agit grates, reddit vota, laudat Deum mente tota, Et quam Virgo sibi dedit, sumit vestem et abscedit. His occultis ita gestis, crevit fama datæ vestis. Ille quidem nihil celat, sed quod vidit hoc revelat.

3 Alter quidam credens male pro merito quiddam tale, Præcessoris ad exemplum, illud quidem petit templum: Intrat solus valde sero, hebetatus multo mero, Et labore longo fessus, gravi somno fit depressus. Hinc aurora lucem dedit, et cum somno mox recedit: Capiteque mox erecto, se in suo videt lecto : Signo Crucis se munivit, thalamoque mox exivit: Spectat servos et salutatur, et errare sese putat. Tandem Præsul in se redit, vocat servos, et consedit, Et quod secum fuit gestum suis facit manifestum. O quam pia, quam benigna, omni quoque laude digna, Christimater hæc intacta, per quam sunt tot mirafacta, Quæ sic parcens negligenti sanum reddit suæ genti, Malens illum pœnitere quam pro culpa mox delere: Bonum autem vigilantem, nec incassum excubantem, Sic dilexit, ut cœlestem largiretur ei vestem, Volens eum celebrare opus Dei salutare!

4 Ne quis putet hoc commentum esse, ecce argu- Durat adhuc vestimentum, nullum forens detrimen-

Arvernensis urbs perdives, quæ et multos habet cives, Orienti tota patens, Occidenti parti latens, Fama fuit satis clara, belli quippe non ignara : Clarus-mons hæc nuncupatur. Apte ea reservatur, Illa Boni bona vestis, raro visa nisi festis. Suavissimi est odoris, et nitentis est coloris, Multæ quoque levitatis, sed et miræ lævitatis. Modus vero contexturæ, cujus artis vel facturæ Sit introrsus et extrorsus, ignoratur quidem prorsus. Domnus Præsul hoc Herbertus Norwicensis est ex-

Qui dicebat hanc vidisse, hanc et manu tetigisse. Ergo qui non credis vere rem, quam dico sic se habere, Vade et fac tibi fidem, vestem videns hanc ibidem, Et tunc tibi fiet satis : laudem scire quam non sapis, Enarrare tunc memento, corde puro et intento : Verum ne obliviscaris stellæ maris salutaris, Cujus dono non privatur quisquis ei famulatur: Ipsi atque Nato ejus salus, honor atque virtus. Amen.

a Auctor cœvus parentem Boniti utrumque ex Romana senatoria familia ortum scribit. b Petrus de Nat. Est autem eximii candoris, lenitatis et levitatis. indubie scripserit, levitatis et lævitatis.

DE S. ABLEBERTO, SIVE EMEBERTO, EPISCOPO CAMERACENSI ET ATREBATENSI.

§ I. S. Emeberti celebris memoria.

Quod a Christi ortu septimum fluxit seculum, id in Belgica nostra, Sanctorum virorum multitudine, religionis gloria, præclaris monasteriorum foundationibus, florentissimum fuit. Via diem unum in nostratibus fastis reperias, qui non aureæ illius ætatis nomen aliquod præferat. Illi tum spiritu Apostolico præditi Antistites Ecclesiam late propagarunt, Amandus, Aubertus, Eligius, Lambertus, alii.

2 Emebertum quoque, sive Ablebertum, ea tulere tempora, cujus xv Januarii celebratur a variis Ecclesiis memoria. De eo Molanus in Addit. ad Usuardum : Eodem die Malbodii depositio B. Ableberti, sive

Emeberti, Cameracensis Episcopi, qui S. Authbertum in Cameracensi Episcopatu præcessit. Martyrologium Belgicum Henrici Adriani, et Gallicum Leodii excusum : Malbodii depositio S. Emeberti, sive Ableberti, Episcopi Cameracensis, fratris sanctarum Virginum Rainildis et Gudilæ. Eundem Sanctis accenset hoc die Constantinus Ghinius in Natalibus SS. Canonicorum, Philippus Ferrarius in generali catalogo SS. Molanus in Indiculo et Natalibus SS. Belgii; Authbertus Miræus in Fastis Belgicis; Guilielmus Gazæus in historia Ecclesiastica Belgii, cum indicem texit Sanctorum, qui in diœcesi Cameracensi coluntur, rursusque cum Episcoporum ejusdem urbis catalogum; Ferreolus Locrius in Chronico Belgico, ubi hæc de ejus reliquiis : Est vero Malbodium

veste cœlesti donatur a D. Virg.

Alius idem temere affectans corripitur.

Servatur ea vestis, et ostenditur.

b

Arvernia duplex.

a

S. Bonitus noctu orans in templo.

audit canentes Angelos,

videt D. Virginem et alios SS.

Missam jubetur celebrare.

INITIO VIII SEculi. XV JANUARII.

S. Emeberti Festum 13 Janu.

Malbodium Aduaticorum oppidum (*Nerviorum potius dixisset, et distat tribus dumtaxat leucis a Boraco Nerviorum*) in quo Canoniarum Ecclesia, quæ hodieque sacro S. Ableberti pignore lætatur, ejusque solennia annue colit. *Ejusdem meminit Andreas Saussaius in Martyrol. Gallicano hoc die, Heribertus Rosweyds noster in vernacula historia Belgii, Christianus Massæus lib. 12 Chronicor. Ægidius Wauldæus in Gallica historia SS. Binchiensium lib. 8, cap. 6, et varia Kalendaria.*

et 13 Martii : 3 De eo in quodam MS. Carthusiæ Bruxellensis ad xiii Martii ista habentur : Eodem die S. Emeberti Episcopi Cameracensis, consobrini D. Waldetrudis. In eodem MS. ad xix Maii hæc habentur : Item B. Emberti (alibi Hildeberti) Episcopi Cameracensis, fratris germani BB. Gudilæ et Pharaildis, qui, S. Vindiciano mediante, S. Autherto in Episcopatu successit. Eodem quoque die MS. Florarium : Malbodio monasterio S. Emoberti, fratris S. Gudilæ ex patre et matre, de stirpe Karolidarum, qui alio nomine dictus est Ablembertus, et Episcopus fuit Cameracensis.

olim etiam 18 Octob. 4 Solet ejus Festum, teste Molano, olim ita Malbodii peragi, ut novem Lectionum mediæ tres essent de S. Mauro Abbate, reliquæ de Ableberto. Rursumque Festo S. Lucæ xviii Octobris habebat commemorationem. At nunc Breviario Malbodiensi ad Romani normam conformato, sit quidem xv Januarii officium semiduplex de S. Ableberto, cum nona de S. Mauro Lectione, dilato in alium non impeditum diem S. Pauli Eremitæ Festo. At xviii Octobris fit S. Aldegondis Virginis, non Ableberti, commemoratio. Verisimile est utriusque eo die factam olim elevationem vel translationem aliquam aut altaris consecrationem. Fortassis duobus illis diebus xiii Martii, et xix Maii translatio facta aliqua reliquiarum S. Ableberti.

§ II. S. Emeberti parentes, sorores.

Baldricus Tornacensis Episcopus in Chronico Cameracensi de S. Ableberto hæc scribit : Post Bertoaldum successit B. Ablebertus, qui ita in catalogo Episcoporum nominatus, ab incolis vero et vicinis Emebertus dicebatur. Hic ex Bracbatensi pago oriundus; parentibus siquidem et vitæ et generis dignitate clarissimis, patre videlicet Witgero Comite, sancto viro, atque Amulberga matre editus est. Cujus etiam quatuor sorores fuerunt hæ, Reinildis, Sarachildis, Ermenlindis, beatissima quoque Guodila, junior ætate, sed non minus præstantior sanctitate. Quæ profecto antequam nata, ab Angelo beatissimæ matri nuntiata, dies suos bonis operibus vincere studuit, multisque virtutibus et miraculis, ut ipsius vitæ liber insinuat, coruscavit. Qui etiam liber Ablebertum Pontificem et mira sanctitate clarum protestatur, et morum ingenuitate conspicuum : quod nec dubitandum, præsertim cum et tam sanctis et tam magnificis natalibus ortum. Hic nimirum prælibatæ sororis, nempe Guodilæ, jam triduo sepultæ, tumulum a latrone pestifero violatum audiens, ingemuit, latronemque anathematis vinculo innodavit : imo etiam exerta imprecatione, ut signis fatentibus saltem posteros non lateret obtinuit : hoc modo sane, ut si vir esset, claudus vel quolibet modo debilis fieret; si femina, vitio, quod vulgo dicimus gutteriam, semper non careret. Et hoc mirabile dictu : namque omnem ipsam progeniem hæc ita postea habere, liber ipse fatetur. Unde datur intelligi virum altioris meriti extitisse.

donationessacræ 6 Fuit autem huic, ut ferunt, prædium, quod Martinas dicitur, familiis quidem et rebus circumfluis locupletissimum; de quo Dei genitricis Ecclesiam heredem fecerat : sed nescimus qua causa, nisi infestatione paganorum, amiserit. Hic superveniente

die suæ vocationis, in eodem pago, villa videlicet quam loci habitatores Ham dicunt, defunctus, migravit a mundo, illucque sepultus. Deinde ad Martinas deportatus : postea vero ad Melbodium translatus; ibique nunc quiscens, resurrectionis diem expectat. *Hactenus Baldricus. An Berthoaldo, an potius S. Vindiciano successerit S. Ablebertus, examinabimus § 4.*

7 De B. Witgero, et S. Amalberga, illius parentibus, agemus x Julii. S. Reinildis Virginis et Martyrii vitam dabimus ejusdem Julii xvi, in qua et S. Emeberti mentio fit. Sarachildem vulgo omnes Pharaildem esse censent, cujus vitam dedimus iv Januarii. Verum illa Theodorici Regis Austrasiæ filia fuisse dicitur : nisi binominis extiterit Witgerus, Reæque isthic dicatur, quod opulentus et illustris vir fuerit. Nam bis nuptam fuisse S. Amalbergam non est verisimile, cum a parentibus cogi ad nuptias debuerit, ut suo loco dicemus. Theodorico filio Childeberti Burgundiæ ac deinde Austrasiæ Rege natam fuisse Pharaildem scribit Massæus Chronic. lib. 12, sub finem. Verum cum hic anno 613, obierit, et legitima uxore caruerit; non posset illa Pharaildis S. Amalbergæ, castissimæ matronæ, dici filia. Sororem tamen fuisse Gudilæ Pharaildem tradit Hubertus in ejus Vita viii Januarii, his verbis : Habuit sorores sanctitate famosas, videlicet Reinildem atque Pharaeldem, germanumque fratrem S. Emebertum Episcopum Cameracensem. Cum S. Reinildis sorores recensentur xvi Julii, in quibusdam exemplaribus S. Pharaildis expunctum est nomen.

8 Si soror fuit SS. Emeberti, Reinildis, Gudilæ, aliqua Ermelindis, quæ hic Ermenlindis appellatur, aliam fuisse necesse est ab ea quæ xxix Octobris colitur Meldariæ Lovanium inter ac Hugardiam. Fuit enim ea 48 a morte anno elevata a B. Pipino Duce : unde liquido patet, ante annum 600 obiisse, cum ipse anno 646 decesserit Pipinus, ut xxi Februarii dicemus. Quare circiter 80 annis Gudila senior fuit Hermelindis: quas proinde una matre natas nemo facile crediderit. Breviarium Malbodiense pro Ermelinde Ermentrudem habet S. Emeberti sororem, de qua § sequenti.

9 S. Gudila, sive Gudula, aut, ut hic appellatur, Guodila colitur viii Januarii Bruxellis, ubi magnifica ei dicata est basilica. Obiisse videtur circa annum 712, ut in Chronico Belgico tradit Authbertus Miræus, et nos viii Januarii diximus; aut fortassis aliquanto citius, seriusve. Pæna sacrilegis sepulchri virginis violatoribus a S. Emeberto inflicta, aliter paullo atque hic, refertur in vita S. Gudilæ cap. xi. Imprecatum videlicet, lata excommunicationis Ecclesiasticæ sententia, sanctissimum virum, ut non solum viri, sed et feminae illius consortes flagitii, eorumque posteris altero poplite claudicarent, feminae præterea gutteria laborarent. Est vero gutteria, ut annotavit Colvenerius ad hoc Baldrici caput quæ alibi gutturnositas dicitur, vitium gutturis.

10 Quidam S. Emeberti fratrem aiunt fuisse S. Gangulfum, sive Gengulfum, Martyrem, de quo ix Maii agemus. Burgundio is gente fuit, et Pipino militavit; si Brevi, ut vulgo asserunt, longe post Emeberti ætatem; sin Crasso, æqualis ei quidem fuit Emebertus, sed qui fratres hos vocet, antiquorum vidimus neminem. Inde fortassis ex vulgi sermone error natus, quod Gangulfum Belgæ Gengoul, Gudilam Goul, sive sancte Goul vocent : ut qui audire Emebertum fuisse sanctæ Goul fratrem (quod sæpe rudibus usuvenit, ut militibus illis, qui pro Eloi sive Eli, Eliam invocari a Christo in cruce arbitrabantur) sancti Gengoul fratrem existimarint.

11 Longius ab omni abest veri specie, quod S. Venantii (qui regnante Pipino a latrone trucidatus est non procul Aria Artesiæ urbe, quo loco nunc S. Venantii municipium est) frater fuisse Emebertus dicitur. Fuerintne Venantius et Gengulfus germani, non liquet. Nam neque id a majoribus traditum, nec de Gangulfi, ut dixi, certo constat ætate.

mors :
translatio :

an S. Pharaildis ejus soror?

an S. Hermelindis?

S. Gudula quando obierit.

an S. Gangulfus ejus frater?

an S. Venantius?

§ III.

§ III. S. Emeberti vita ex Breviario Malbodiensi.

Breviarium Malbodiense in 2 nocturno, ex Baldrici chronico Cameracensi et MSS. Ecclesiæ Malbodiensis concinnatas has exhibet de S. Emeberto Lectiones :

S. Ablebertus, qui et Emebertus, ex Brabansiensi territorio, villa dicta Ham, parentibus vitæ et generis dignitate clarissimis, patre videlicet Witgero Comite, sancto viro, et matre S. Amulberga editus est. Cujus etiam quatuor sanctæ sorores fuerunt. Reinildis, Sarachildis, quæ alio nomine Pharaildis, Ermentrudis, et Gudila. Post transactos in timore Domini pueritiæ annos, factus est adolescens vultu præclarus, suavis eloquio, benignus animo, simplex, humilis, obediens, devotus, et omni morum probitate conspicuus, scandens quotidie de virtute in virtutem, et magis ac magis se erigens in Dei servitutem.

13 Post hæc secessum amans, et hominum secularium vitans consortia, seipsum in compunctione cordis, orationibus, vigiliis, jejuniis, et lacrymis exercens, Deo commendabat. Contigit interea Bertoaldum Cameracensis Ecclesiæ Episcopum Deo dignum, animam bonorum actuum floribus adornatam in cælum dirigere : post cujus decessum ad eandem Sedem Pontificalem Ablebertus, Deo disponente, assumitur. Quem adeptus dignitatis apicem, dici non potest, quam tum excreverit culmine sanctitatis, instar lucernæ supra candelabrum positæ, optime respondens sanctis et clarissimis natalibus, quibus ortus fuerat.

14 Cum autem diœcesim suam visitando obambulet, et divini verbi semina spargens, animarum lucra Deo reconderet, ut contemplationi cœlestium liberius vacaret, ad locum nativum nonnihil secessit : ubi cum jam Deus eum pro laboribus suis remunerare decrevisset, membra ipsius modica febri pulsari cœperunt. Superveniente igitur die vocationis suæ in prædicto pago Ham defunctus migravit a seculo, illicque sepultus est. Deinde ad Martinas deportatus, postea Melbodium est translatus : ibique nunc quiescens in ecclesia Dei genitricis Mariæ et S. Aldegondis Virginis, diem resurrectionis expectat.

15 Hactenus Malbodiense Breviarium. Præter sancti viri commemorata hic decora, tradit Ægidius Wauldeus fuisse eum haud vulgari præditum eruditione. Ham non oppidum est, ut idem putavit Wauldeus, sed pagus haud procul Vilvordia Brabantiae oppido. Quænam sit Ermentrudis, quæ hic dicitur Emeberti soror, non satis assequimur. Ermentrudis enim, sive Irmtrudis, cognata S. Irmgardis Zutphaniensis, aliquot seculis Emeberto junior est. Erentrudis Virgo, neptis aut soror S. Ruperi Episcopi Salisburgensis, quæ xxx Junii colitur, ex regio Francorum orta sanguine proditur, nec ab Emeberti procul distat ætate, nisi aliquanto forte senior sit, cum circa annum 623, ducta in Bajoariam sit a S. Ruperio, qui anno 628, traditur obiisse.

§ IV. S. Emeberti ætas, sedes.

S. Autberti decessorem fuisse S. Emebertum tradit Baldricus jam citatus, Fulbertus in Autberti vita xiii Decembr. Molanus in Indiculo SS. Belgii, Autbertus Miræus in Fastis Belgicis, Ferreolus Locrius, Guilielmus Gazæus, Heribertus Rosweydnus noster, Demochares lib. 2, de divino Missæ sacrificio cap. 15, Claudius Robertus in Gallia Christiana, Saussaius, alique Fulbertum omnes Baldricumque secuti.

17 At sorori suæ S. Gudilæ superstitem fuisse S. Emebertum, et ipsemet, ut jam vidimus, fatetur Baldricus, et ex S. Gudilæ vita constat. Gudila autem a S. Gertrude suscepta de Sacro fonte, atque in ejus contubernio litteris et pietatē instituta est. At Gertrudis

obiisse traditur anno ætatis 33, xvi Kal. April. die Dominica, anno vel 639, ut volunt Bucherus noster et Miræus; aut potius ut habet Sigebertus 664, quo eadem dies xvii Martii Dominica fuit. Nam si anno 639, ergo matri Ittæ, sive Idubergæ, (quæ 12 a mariti morte vixit annos) solum 10 mensibus superstes fuit; cujus contrarium in vita innuitur. Deinde commemorato consilio parentis de ea cuidam Duci Austrasio desponsanda, dicitur post annos 14, pater obiisse : quod de 14 annis ætatis ipsius Gertrudis accipiendum videtur; ut nimirum fuerit anno Christi 646. Clodovæi II, tertio, quo Pipinus obiit, annorum 14, non vero quod ab ea sollicitatione anni fluxerint 14. Si enim ad illos 14, adjiciamus alios 13 annos, quot a morte Pipini usque ad annum 639, lapsi sunt, efficiuntur anni 27, illudque fateri necesse erit, Gertrudem fuisse sex dumtaxat annorum cum eam Dux ille sibi conjugem depoposcit, quod nemo, opinor, dixerit, cum et Orientalem Franciam fugisse tum, et alia egisse tradatur, quæ provectionem fuisse eam, minimum 10 aut 11 annorum persuadeant. At juxta nostrum calculum constant omnia. Fuerit anno 646, annorum 14, addantur 18, et quod excurrit usque ad xvii Martii anni 664, habebimus 33, annum inchoatum.

18 Sed utrumvis computum sequare, cum ea Gudilam suscepit, institueritque, non potest Gudila ante annum 645, dici e vita excessisse; quo tamen anno multi e citatis ante auctoribus S. Emeberti obitum consignant. Adde, quod, ut in ejus vita diximus, quo tempore ex Ham pago in Morzelam translatus est S. Gudilæ corpus, tempore Caroli Magni, qui regnare cœpit anno 768, aderat quidam qui eam adolescens noverat. Deinde S. Amalberga a S. Autberto, quem volunt Emeberto successisse, velata est vivente adhuc Gudila, quæ cum Reinilde sorore, ut in hujus vita refertur, Laubias profecta est, ut relictas sibi a parentibus facultates Deo isthic et S. Petro offerrent : cum ante S. Autberti Episcopatum mortuam Gudilam fateri debeant qui contra sentiunt.

19 Denique confici hinc videtur, quod ante diximus, ultra annum 700, vixisse Gudilam; et, ut habet citatus antea codex, non Bertoaldo, sed S. Vindiciano successisse Emebertum. Et fortassis idem est Hildebertus ab eodem Baldrico et aliis appellatus. Haud enim multum abhudit nomen, quod alii aliter efferunt : nam præter eos, qui Emebertum, Emibertum, Emobertum, Embertum

20 Et sane apud Tornacum, ut scribit Molanus in Natalibus, est pagus S. Aldeberti, qui mons Sanctæ Trinitatis vulgo appellatur. Pagum autem Pastor sic vocari asserit, quod S. Aldebertus Episcopus Cameracensis ibi habitasse creditur. Asseruit et Festum sua in ecclesia celebrari. Hic fortassis est Aldebertus Abbas, qui testamento S. Amandi anno 2 Theodorici Regis subscripsisse legitur; qui vel ad prædicationem Evangelii, ut alii eodem tempore, Episcopus est consecratus, vel mortuo S. Vindiciano ad Cathedram Cameracensem et Atrebatensem evectus est. In MS. quodam Kalendario SS. Ordinis S. Benedicti ad 17 Martii isthæc legimus : Ipso die S. Adelberti Abbatis. Hic ipse est fortassis de quo agimus.

21 Animadvertit doctissimus Molanus implicatam hic rationem temporum; nec satis, quod de S. Emeberti Episcopatu pronuntiaret, in promptu habuit. Ita namque scribit : Quod vero ad Episcopatum attinet, in catalogo Episcoporum Cameracensium ponitur antecessor S. Autberti; sed in Raineldis historia et alibi, quædam de Autberto leguntur, ex quibus consequi videtur Ablebertum aut successisse ei, aut saltem parem fuisse, Coepiscopum videlicet, ut tunc ad fidei propagationem plures fuerunt. Quod qui volet, pressius consideret.

S. Emeberti
virtutes in
adolescencia :

in virili ætate.

Mors ejus ac
translatio.

An Erment-
rudis ejus so-
ror ?

S. Gertrudis
quando obie-
rit.

EX CAMERACENSIBUS

S. Gudila
quando obie-
rit ?

Emeberti va-
rie expressum
nomen.

Pagus S. Adel-
berti.

§ V. S. Emeberti mors, reliquæ, cultus.

Martine pa-
nus ubi.

Mortuus est, uti § 2 et 3, diximus, in pago Ham Emebertus, atque ibi sepultus. Translatum deinde corpus ejus ad Martinas, sive Marcinas, pagum, quem Ecclesiæ Cameracensi donarat. Ubi situs hic pagus sit, fatetur Colvenerius se ex Cameracensibus Malbodiensibusque Canonicis perquisisse, nec quidquam assecutum. Molanus quoque nihil se de eo comperisse scribit. Suspiciatur Egidius Wauldeus, alique viri eruditi Marpinas esse legendum. Extat enim Marpen pagus ad Sabim leuca distans Malbodio, ubi aliqua videtur ejus superesse memoria. Dicata isthic est ecclesia S. Mariæ, fortassis, quia, ut conjicit Wauldeus, Ecclesiæ S. Mariæ Cameraci cum pago tradita erat. Nobis probabilius videtur Martinas in agro Brabantensi sitas fuisse. Indicat id Baldricus, qui innuit prædium Martinas et villam Ham in eodem pago, sive ditone fuisse. Ex vita S. Gudilæ cap. 2, discimus aedes parentum ejus a Mozella duorum circiter milliarium intervallo abfuisse. Tantum fere a Morzella distat municipium Merchten in ditone Alo-stana: quod Martinas esse, haud temere quis conjiciat.

Reliquiæ S.
Emeberti.

23 Martinis deinde, (incertum qua caussa, an ob hostiles incursiones, ut tutius asservarentur, an ad majorem venerationem) Malbodium deportatæ sunt ejus reliquæ, atque humo (an ut primum allatæ sunt, an postea alia occasione, non liquet) defossæ. Sed, ut testatur qui S. Aldegondis vitam Gallice scripsit Basilides Athenis

Capuccinus, altare in veteri Ecclesia SS. Aldegondis et Emeberti nomini honorique dicatum est. Sanctus ille Abbas Lætiensium Antonius Winghius, meo præcipue hortatu, perquiri S. Emeberti ante annos aliquot reliquias curavit, refosso alte pavimento omni chori ecclesiæ Malbodiensis. Nihil tamen inventum est; Sancto nimirum in aliud tempus sui corporis manifestationem differente, ut homines tot adversis, quæ interim perpassi sunt, eruditi, magis ad dona cœlestia, quæ ubertim inventis Sanctorum pignoribus conferri solent, idonei fiant. Mentio fit corporis S. Ableberti xxx Janu. in 3 Vita S. Aldegondis Virginis nu. 12.

24 Hæc paucula de S. Emeberto e variis collegimus, cum vitam nusquam assequi potuerimus, quam nec Baldrico visam facile est ex ejus verbis colligere, scriptam tamen olim fuisse patet ex S. Rainildis sororis ejus vita, ubi cap. 1, hæc habentur: Ex hac ergo (Amalberga) dedit ei (Witgero) Deus sobolem sanctissimam Emebertum, postea sanctæ Cameracensis Ecclesiæ Pastorem beatissimum; cujus gesta plena virtutibus atque miraculis in eadem Ecclesia usque in hodiernum diem florent: tresque (quædam MSS. duasque) filias, quarum una Gudila, altera Rainildis vocabatur, et tertia Pharaïldis, ut in vita B. Gudilæ habetur. Hæc postrema, Et tertia, etc. absunt ab aliquibus MSS. Et sane solæ deinceps Rainildis et Gudila memorantur. Illud postremo ad Sancti gloriam facere videtur, quod haud pauci in Belgio, Teutonico præsertim, Emberti, sive Emeberti nomine appellantur.

Vita S. Eme-
berti olim
scripta.

DE S. MAURO, SIVE MORTUO-NATO, EREMITA HUI IN BELGIO.

XV JANUARI.
S. Mauri na-
talisnomen,
ætas incerta,

miracula,

memoria.

Hui, antiquo Belgii oppido ad Mosam flumen, colitur xv Januarii S. Maurus Eremita, sive Mortuus-natus; quia mortuus in lucem venit, verum ad ædiculam, ut vulgo traditur, Beatæ Virginis de Vineâ delatus, isthic vitæ redditus est. Alii Sancte-mortuum, alii Sanctum-mortuum appellant. De ætate certi nihil constat; nisi quod nonnulli S. Beggæ temporibus vixisse volunt, Christiano seculo septimo exeunte, sive ita illi conjiciunt, sive a majoribus didicerunt. Bartholomæus Fisen noster in Historia Ecclesiæ Leodiensis lib. 6, num. 8, ad annum Christi 909, illius meminit, non quod eo tempore vixisse fidem faciat, sed quia de S. Mengoldo itidem Huensium Patrono, de quo nos viii Februarii, sermonem isthic fecerat.

2 De ejus vita ac miraculis nihil eruimus, præter ea quæ ex litteris Godefridi Petiti Pastoris Ecclesiæ, in qua S. Mauri corpus quiescit, edidit in Natalibus Sanctorum Joannes Molanus. Nec alia tradidit citatus Leodiensis historiæ scriptor, nisi pauca hæc de miraculis, quæ et nos aliunde dedicimus. Pluribus olim, inquit, claruit miraculis. Sed et nuperrime cum paucorum annorum decursu ter Hoiolus amnis ita intumisset ut universum templi pavimentum perfunderet, S. Mauri sepulchrum numquam attigit, nec in illud penetravit, quamquam rimis pateret non exiguis.

3 Extat sancti hujus nomen non solum Martyrologio Belgico inscriptum, sed et Gallicano Andreæ Saussaii, qui rursus in supplemento eum refert. Meminit quoque illius Ferrarius.

VITA

Ex Jo. Molani Natalib. SS. Belgii.

a
S. Maurus
mortuus-na-
tus, suscita-
tus,

Huii, natalis S. Mauri Confessoris. Qui, ut a majoribus accepimus, in circumvicinis locis a Andanensibus natus est et mortuus: sed divina permissione recepit vitam, et in baptismo dictus est Mortuus-natus, vulgariter Mort né. Supervixit autem, vitam agens modestam, cum hominibus rudibus in silvis,

præstans eis auxilium in conficiendis b carbonibus ligneis. Tandem in silvis circa Andanam eremiticam vitam elegit, in qua sancte extremum vitæ suæ diem conclusit.

2 Cum autem ulterius a nullo videretur, vicini diligenter eum quæsiverunt, et mortuum c invenerunt. Cujus corpus cum Andanam vehere vellent, equi divino nutu d refragabantur: cum autem Huum dirigerentur, absque omni difficultate progressi sunt usque ad parochialem ecclesiam S. Joannis Evangelistæ; in qua corpus ejus honorifice terræ inhumatum jacet, in navi ecclesiæ, inter duas columnas. Superius visitur ipse in imagine ad modum Eremitæ, pedibus nudis, crinibus sparsis in humeros, ætate, ut apparet, octogenarius, vestitus pallio oblongo usque ad talos, in dextera manu gestans sphaeras precatorias cum baculo eremitico, in sinistra librum habens; in capite portans biretum, quale Fratres Minores sub cuculla gerunt; barbam habens oblongam, pictam aureo colore. Inferius corpus ejus lapide tegitur: supra quem alius lapis, in modum altaris, columnis innititur: in quo reponuntur offertoria peregrinorum, qui eo quotidie devotionis gratia confluent, ut a calculo, a dolore capitis, dentium, tibiæ, e et ab aliis morbis liberentur. Offeruntur autem ex ferro vel cera tibiæ, coronæ, brachia, item compedes, sal, nummi, gallinæ, pulli, et similia, quæ priscis temporibus in majori copia, et cum majori devotione offerebantur, quam nunc, quando pluribus erga infirmos clarebat miraculis, quæ nunc decrescente devotione sunt rariora. Inde autem vir sanctus apud suos, a tempore omnibus ignoto, celebris est: et Pastores in die S. Mauri Abbatis memoriam ejus celebrant, officium legentes commune de Confessore non Pontifice. Capitulum quoque Huiense, quando Pastorem Ecclesiæ, in qua quiescit, instituit, nominat eum in litteris institutionis, Pastorem Parochialis Ecclesiæ BB. Joannis Evangelistæ et Mauri. Hæc sunt quæ a Pastore Ecclesiæ ejus accepi.

b
fit eremita.

c

d

Ejus corpus
divino nutu
Huum defer-
tur.
Ejus imago.contra quos
morbus invo-
cetur.

e

Anathemata
ei oblata.

Cur Maurus
dicatur.
f

3 Ne quis autem nomen miretur. Litterati quidam eum Sancte-Mortuum : alii Sanctum-Mortuum vocant. Rectius Renatum dixissent : quomodo f S. Maurilius puerulum a se resuscitatum nominavit, qui ei postea in cathedra Andegavensi successit. Vulgus eum pro *Saint-Mort*, vocat *Saint-Moor* : unde Clerus, eorum simplicitatem sequens, Maurum vocat : et cum obitus dies nesciretur, in die S. Mauri Abbatis, memoriam ejus cum plebe celebrare voluit.

Dedicationis autem festum incidit annue in Dominicum diem Rogationum.

a De Andana, et condito isthic a S. Begga Canoniarum collegio, agemus ad illius vitam 17 Decemb.
b Patrem quoque illius tradunt carbonarium fuisse.
c Junctis manibus, scipioni incumbentem, ut narrant.
d Imo nullis impelli stimulis poterant, ut scribit Fisen; at sibi relictis, Hoium se converterunt.
e Brachiorum quoque; item chiragra, podagra, paralyti.
f Colitur S. Maurilius 13 Sept. S. Renatus 12 Novembr.

Ex Valere

DE SANCTO CEOLULPHO REGE, DEIN MONACHO, IN ANGLIA.

SEculo XIII.
XV JANUARI.

Humber nobile Angliæ æstuarium est ad Uri, sive Ousæ fluminis ostia, quod Ptolemæus Ἰβριον ποτάμου ἐκβολὰς dixit, Abi fluminis ostia; et facta vox utraque ab aber voce Britannica, quæ fluvii ostium significat. Quæ ab Humbro versus Scotiam portenditur regio, ab eo Nordan-Humbria, seu Nort-Humbria est appellata; amplum in heptarchia Saxonica regnum, et quandoque in duo divisum, Deirorum et Berniciorum. Minus late nunc Northumbriæ nomen patet, a Cunelmensi ditione ad Scotiæ confinia (quæ et ipsa Anglis olim parvære) perfectus Comitatus.

2 Nordan-Humbriæ multi extitere Reges in Cælitum tabulas dein relati, Edwinus, Oswaldus, Oswinus, et ipse Oswini intersector Oswius; quibus accenseri Ceolulphus debet, sapientissimus Rex primum, dein monachus religiosissimus. Huic genus illustre, ab Ida primo illius provinciæ Rege, qui circiter annum 550, vixit, propagatum. Ita Westmonasteriensis ad an. 730, Fuit autem Ceolwlfus filius Cuthæ, qui fuit Cuthwini, qui fuit Lethewaldi, qui fuit Egwaldi, qui fuit Adelmi, qui fuit Ogæ, qui fuit Idæ. Eadem fere habet Florentius Wigorniensis et Henricus Huntindoniensis.

3 His ille ortus majoribus, sed multo sapientia ac pietate clarior, Nort-humbriæ regnum accepit, adoptante Osrice. Ita Wigorniensis ad an. 729. Osriceus Rex Northanhimbrorum vita decessit, et Fratrem Kenredi Regis, qui ante se regnaverat, Ceolulfum sibi hæredem fecit. Idem tradit Huntindoniensis, et Ranulfus Cestrensis. Plenius aliquanto Malmesburiensis lib. 1, de gestis Reg. Anglor. Habuit, inquit, Alfridus successorem filium Osredum octo annorum puerum qui annis 11, regnum inumbrans, turpemque vitam sanctimonialium stupris exagitans, tandemque cognatorum insidiis cæsus, eandem fortunam in ipsos refudit. Siquidem Kenred duobus, et Osriceus 11 annis regnantes hoc tantum memorabile habuerunt, quod Domini sui, licet merito (ut putabant) occisi, sanguinem luentes, fœdo exitu auras polluere. Meruit sane, quo lætior abiret Osriceus, multumque, ut Gentilis ait, aliis jactantior umbris, quod Celwlphum Kenredi fratrem vivens sibi successorem adoptaverat. Conscendit igitur tremulum regni culmen Celwlphus, ab Ida septimus et idoneus. Fallitur ergo Harpsfeldius, qui sec. 8, cap. 21, scribit Ceolulphum ab Osredo successorem designatum.

4 Porro Ceolulphum idem Malmesburiensis scribit, et idoneum ad cetera fuisse, et cui, inquit, non deesset litterarum peritia acri animo et alacri studio comparata. Vadatur sermonis mei veritatem Bedæ, qui eo tempore, quo maxime scaturiebat litteratis Britannia, huic potissimum Anglorum historiam elimandam obtulit, eligens nimirum in illo auctoritatem bene dicta roborandi, propter imperium et scientiam; perperam dicta emendandi, propter ingenium. Bedæ verba sunt hæc : Gloriosissimo Regi Ceolwlpho Beda famulus Christi, et Presbyter. Historiam gentis Anglorum Ecclesiasticam, quam nuper edideram, libentissime tibi desideranti, Rex, et prius ad legen-

dum ac probandum transmissi, et nunc ad transscribendum ac plenius ex tempore meditandum transmittito; satisque studium tuæ sinceritatis amplector, quo non solum audiendis Scripturæ sacræ verbis aurem sedulus accomodas, verum etiam noscendis priorum gestis sive dictis, et maxime nostræ gentis virorum illustrium, curam vigilanter impendis. Sive enim historia de bonis bona referat, ad imitandum bonum auditor sollicitus instigatur, seu mala commemoret, sive lector, vitando quod noxium est ac perversum, solertius ad exequenda ea quæ bona ac Deo digna esse cognoverit, accenditur. Quod ipsum tu quoque vigilantissime deprehendens historiam memoratam in notitiam tibi, simul et eis quibus te regendis divina præfecit auctoritas, ob generalis curam salutis latius propagari desideras.

5 Eam historiam et diligenter pervolvit Ceolulphus, et singularem ex ea, quod auctor optabat, utilitatem percepit. Ita Henricus Huntindoniensis : Hic est Rex ille, cui Beda vir sanctus et venerabilis, vir ingenii florentis et Christi philosophus, Ecclesiasticam historiam Anglorum scripsit. Qua Regi missa quantum profecerit, finis beatus Regis ostendit. Hac ille lectione et se ad regnum etiam abdicandum excitavit, ut mox dicemus, et ad ferendos fortiter adversos casus mentem ipse suam confirmavit. Nam, ut Harpsfeldius ait, ejus regni primordia atque progressiones, videntur multis rerum adversarum difficultatibus implicata. Testatur id Westmonasteriensis ad an. 733, Ceolwlfus Rex, inquit, captus, attonsus, et remissus est in regnum.

6 Demum Ceolulphus, ut scribit Malmesburiensis, citra gravitatem Christianam æstimans terrenis negotiis immori, post octo annos regni Regem exuens, in Lindisfarnensi cœnobio monachicum habitum accepit; anno, ut habet Wigorniensis, 738. Fusius eam rem prosequitur Huntindoniensis : Ceolwf igitur, cum sæpe viventi Bedæ colloqueretur, et sæpe ante mortem ejus et post mortem historiam ejus ad se scriptam oculis adhiberet, cœpit diligenter Regum singulorum facta et finem secum discutere; viditque luce clarius, regna terrena et res humanas cum labore perquiri, cum timore possideri, cum dolore amitti. Et quia quibusdam minus callidis, vel ætate teneris, videntibus temporalia pulcra et delectabilia, cum audierint prædicari ea deserenda et temnenda, videtur frivolum et contra rationem, quia nondum perceperunt quomodo mordeant mundi divitiæ, quomodo ad nihilum deveniant, et fructum tandem nullum nisi seram pœnitudinem generent, horum nihil Regem callentem et expertum impediabat. Senserat enim in seipso, regnum sibi cum labore fuisse perquisitum, cum timore possessum : noluit vero cum dolore amittere. Sponte igitur divitiarum non servus sed dominus, quasi magnus viles abjecit. Maxime autem accenderat eum, quod cum pueri vel mulieres, vulgusque, vel etiam ditiores, prosilirent ad eum conspiciendum et ejus beatitudinem mirandam, ipse horribilibus curis necis, et proditio-

coque illi
missa a
S. Beda histo-
ria:

cujus lectione,

et aliis motus
rationibus.

Northum-
bria.

sanctus Rex
Ceolulphus,

illustri genere
ortus,

a decessore
adoptatur;

egregie do-
ctus,

proditionis, et multimodæ calamitatis, intus cruci-
batur, et animo et corpore decoquebatur : cumque
alii judicarent eum beatissimum, ipse, qui solus
animi sui secreta noverat, judicabat se miserrimum.
Cum ergo parvo spatio, id est, octo annis regnasset,
permaximum visum est ei, et valde anxius est,
quod tanto tempore vitam suam amiserit, curis vanis
et disciplinis fragilibus deditam : reliquum autem
saltem vitæ suæ non erroneæ stultitiæ, sed sapien-
tiæ et utilitati propriæ dicare certavit : exemplum-
que assumens ex historia beati viri prædicta, sex
Reges fortissimos vir vere fortissimus persecutus
est; scilicet Edelredum Regem Merce, et Cenredum
successorem ejus, nec non Cedwallam Regem West-
sexe, et Ine successorem ejus; sed et Sigebertum
Regem Estangle, qui monachus effectus est, quem
postea Penda occidit; et Sebbi Regem Estsexe, qui
monachus effectus diem jucundum mortis suæ præ-
vidit, vidit, et gavisus est. Isti non devorarunt sub-
stantias suas cum meretricibus, sed euntes cum
dolore semina sua seminaverunt, ut venientes veniant
cum exultatione, suos Deo manipulos afferentes.
Complevit ergo Ceolwlfus hebdomadam Regum per-
fectorum, et habitu monachali suscepto, capiti ejus
corona de lapide pretioso imposita est a Domino.

7 *Ranulfus Cestrensis de loco ubi monachicam vitam
professus est a ceteris auctoribus discrepat, ita scribens
ad annum 738, Ceolwlfus Rex Northumbriæ post
octavum regni sui annum relicto regno Egberto pa-
truelli suo effectus est monachus in cœnobio Bedæ.
Harpsfeldius Ranulphum secutus ait, in Bedæ cœno-
bio, aut ut quidam scribunt, in Lindisfarnensi, mo-
nasticam vitam professum. Wigorniensis, Malmesbu-
riensis, Hovedenus, qui in monasterio Lindisfarnensi
factum monachum scribunt, longe Ranulfo potiores. De
S. Bedæ monasterio, constructo a S. Benedicto Biscopio
in loco qui Girvum, nunc Jarrow dicitur, ad ipsum ferò
Tinæ amnis ostium, egimus 12 Janu. ad S. Benedicti
vitam num. 9. De Lindisfarne, Lindi amnis, vel potius
rivi, objecta ostio insula, quæ nunc Angls Holy-iland,
id est, sacra insula, dicitur, agemus alibi sæpe, præ-
sertim 20 Martii ad S. Cudberti vitam, et 31 Aug. ad
S. Aidani.*

8 Hoc Rege jam monacho facto, efficiente, inquit
Rogerius Hovedenus, data est Lindisfarnensis Eccle-
siæ monachis licentia bibendi vinum vel cervisiam :
antea enim non nisi lac vel aquam bibere solebant,
secundum antiquam traditionem S. Aidani, primi
ejusdem Ecclesiæ Antistitis, et monachorum, qui

cum illo de Scotia venientes ibidem donante Rege
Oswaldo mansionem acceperant, et cum magna di-
strictione futuræ vitæ servientes, degere gaudebant.

9 *Tandem multis claris benefactis in cœlum migravit* moritur :
Ceolulfus. Id anno 764, contigisse Hovedenus scribit,
Wigorniensis 760, at Westmonasteriensis 739. Hoc
etiam anno, inquit, Ceollwlfus Northanhumbro-
rum Rex nobilissimus, ut quibusdam placet, ex hac vita
migravit ad Christum.

10 *De sepultura ejus scribit Malmesburiensis : Quo* claret mira-
loci quanta meritorum gratia conversatus sit, testa-
tur celebris juxta B. Cuthbertum sepultura, et multa
superne demissa miracula. *Ceolulfi corpus, teste Ho-*
vedeno, postea delatum in ecclesiam Northam, multis
ibidem, ut fertur ab habitatoribus ipsius loci, mira-
culis claruit. *Translatio illa eo tempore facta videtur,*
quo S. Cuthberti et aliorum Sanctorum, de qua Mal-
mesburiensis lib. 3, de gestis Pontificum Anglorum.
Cum enim Dani et Norwegi littora Angliæ sub finem
octavi seculi infestarent, ipsamque Lindisfarnem insu-
lam essent depopulati, pensato consilio decretum est,
inquit Malmesburiensis, ut ab insula illa, quæ esset
maritimorum prædonum hiatibus exposita, corpora
Sanctorum in continentem transferrentur. Tunc
beatum magni Cuthberti corpus cum quidam religioso
(ut putabant) furto Hiberniam transvehere ambirent,
perdiderunt fructum operæ; dum aut multis diebus
ventum operirentur in littore, aut flatu aliquantum
concitatiore in altum provecti, statim repellerentur.
Quocirca cum honore debito sacrum corpus apud
Bulbeford, incertum an Episcopatus Sedem, depo-
suere, juxta amnem Twyda. *Hæc ille. Sed quod Bul-*
beford, vocat, alii Bubedford, Cambdenus Ubhanford
dictum scribit : nunc Norham, sive Northam dicitur, transfertur
estque Dunelmensium Episcoporum oppidum, ut idem in Northam :
testatur, juxta Twedam flumen, ad ipsa Scotiæ confinia.
Extare isthic templum, in quo conditus est Ceolwulphus
Rex, testatur idem Cambdenus. Miraculorum Ceolulfi
meminit quoque Harpsfeldius.

11 *Est illius in Martyrologii Anglicani priore edi-* nomen sacris
tione ad xiv Martii adscriptum nomen, quo die eum Fastis inscri-
quoque Ferrarius refert, sed perperam Gonulfum vocat. ptum,
Verum xv Janu. eum in Martyrologio Benedictino re-
censet Hugo Menardus, quem in posteriore Anglicani
sui Martyrologii editione sequitur Wilsonus, qui tamen
quod utrobique scribit anno circiter 737 mortuum, re-
fellitur a ceteris rerum Anglicanarum Scriptoribus, qui
anno 738, regno se abdicasse tradunt, licet quamdiu in
cœnobio vixerit non consentiant.

XVI JANUARIi.

SANCTI QUI XVII KAL. FEBRUARIi COLUNTUR.

S. Priscilla, matrona Romana.		S. Faustus, Episcopus Reicensis in Gallia.	
S. Marinus Presbyter,	} Martyres Brixiaë.	S. Valerius, Episcopus Surrentinus in Campania.	
S. Stephanus Diaconus,		S. Titianus, Episcopus Opitergiensis in ditone Veneta.	
S. Saturninus,	} Martyres in Africa.	S. Liberata, Virgo Papiæ.	
S. Faustinus,		S. Honoratus Abbas, Fundis in Italia.	
S. Naffanianus		S. Treverius, monachus in Gallia.	
et alii VII,		S. Furseus Abbas, Peronæ in Gallia.	
S. Ananus,	} Martyres Romæ via Appia.	S. Tozzo, Episcopus Augustanus.	
S. Marius,		B. Joanna, ord. Camaldulensis, Balneis in Italia.	
SS. Milites IX, Martyres Romæ via Cornelia.		S. Henricus, Eremita in Anglia.	
S. Honorius	} Martyres Romæ.	S. Bernardus de Carbio,	} Martyres ordinis S. Francisci in Mauritania.
et alii XIII,		S. Otto, Presbyter,	
S. Danax, Martyr in Illyrico.		S. Petrus de S. Geminiano,	
S. MARCELLUS PAPA ET MARTYR.		S. Accursius,	
S. Melas, Episcopus Rhinocoluræ in Ægypto.		S. Adjutus,	
S. Honoratus, Archiepiscopus Arelatensis.			
S. Jacobus, Episcopus Tarentasiensis in Sabaudia.			

PRÆTERMISSi ET IN ALIOS DIES REJECTI.

S. Remondus Confessor. <i>MS. Florarium, antiquum Martyrol. Coloniense, et Carthusiani in Addit. ad Usuardum. Suspiciamus S. Raimundum Pennafortium esse, de quo egimus</i> vii Januarii.	<i>pertineat ad Bennaventam, sive Bennavennam Britanniaë, quam nunc Wedon dic. scribit Cambdenus, de qua agemus 24 Jan. ad vitam S. Sophiæ Episcopi.</i>	
S. Guillelmus Episcopus Bituricensis colitur hoc die in Ecclesia Rotomagensi officio semiduplici, cum commemoratione et lectione nona de S. Marcello, ut patet ex ejus Ecclesiæ novo Breviario. <i>Vitam ejus dedimus</i> x Januarii.	In monasterio Fuldæ dedicatio ecclesiæ S. Michaelis in cœmiterio fratrum. <i>Rabanus.</i>	
S. Polyeuctus,	} Martyres Thebæi, Walciodorum translati memorantur hoc die, ab Arnolfo Raysio. Ast facta est recoliturque ea translatio xiii Januarii.	
S. Candidianus,		
S. Philoromus,		
S. Victor,	} Martyres. Carthusiani Colon. in addit. ad Usuardum. Acta eorum dedimus xi Januarii.	
S. Candidus,		
S. Hermulus Martyr hoc die refertur in Calendario monasterii S. Joannis Capuæ, edito a Michaele Monacho parte 4, sanctuarii. Hermylus est, cujus et Stratonici acta dedimus xiii Januarii.	Translatio imaginis sanctissimæ Dei genitricis Odigitriæ recolitur hoc die Mazaræ in Sicilia, ut testatur Octavius Cajetanus noster in Idæa operis de SS. Sicilia.	
S. Fulgentius Episcopus Carthaginensis in Hispania, colitur Carthagine hoc die officio primæ classis cum octava, referturque hic a Ferrario. De eo egimus xiv Januarii.	S. Spurus Abbas, refertur a Ferrario, eumque secuto Saussaio in supplem. Martyrologii Gallicani, diciturque Cabellione, sive Cavallicæ, aut Cabellicæ, in provincia Viennensi coli, reliquiis ejus in æde principe asservatis. Nihil dum alibi de eo legimus.	
S. Pansophius Martyr, Alexandria. <i>Galesin. Ferrar. de eo cum Menæis egimus</i> xv Januarii.	B. Rolandus, monachus ordinis Cisterciensis in Cheseriaco, refertur hoc die, et Beatus appellatur a Chrysostomo Henriquez, et ab Hugone Menardo in catalogo SS. et BB. ord. Cistercien. ex vetusto Missali. Cetera nobis ignotus.	
S. Priscilla vidua, Romæ, S. Marcelli Papæ temporibus. <i>Calesin. Martyrolog. Germanicum, Ferrar. in catalogo SS. Italia. Nobis non liquet, an alia fuerit a seniore Priscilla, de qua hoc ipso xvi Jan. die egimus.</i>	Theobaldus, olim Castellanus Cortracensis in Flandria, miles strenuus, deinde monachus Villarii in Brabantia factus, ut habet liber de viris illustribus ejusdem monasterii, et Chrysostomus Henriquez in Menol. Cistercien. et Saussaius hoc die, qui eum Piis viris annumerat.	
Berhardus Episcopus Ambianensis decimus, Sanctus appellatur a Joanne Chenu, Demochare, Ghinio. Omittitur in Martyrol. Gallicano Saussaii.	S. Pseusippus,	
Melantius Episcopus Rothomagensis, Sanctus appellatur, et hoc die refertur in MS. S. Lamberti Leodii, nemine assentiente. Errorem suspiciamus quod Melas, qui et Melantius quibusdam, Episcopus Rhinocoluræ eodem die colatur.	S. Eleusippus,	
S. Merofleta Virgo. <i>Saussaius in supplemento Martyrologii Gallicani.</i>	S. Melasippus,	
S. Petrus Martyr. Ita MS. quoddam non admodum vetus: In civitate Beneventana in monasterio Sophiæ B. Petri Martyris. Ejus non meminit Marius Vipera in catalogo SS. Beneventanorum; nisi forte	S. Neonilla,	
	S. Gengulphus Episcopus Confessor. <i>MS. Florarium. Omnino videtur Genulphus esse, de quo</i> xvii Jan.	
	S. Sulpitius Pius, Episcopus Bituricensis. <i>Wion, Dorganus, Ferrarius. Colitur</i> xvii Januar.	
	S. Liberata, sive Libera, Virgo, colitur hoc die Mantuæ, teste Ferrario in Notis ad catalogum SS. Italia, qui eandem esse censet, de qua agemus xviii Jan.	
	S. Marthæ passio. <i>MS. Rhinow. Hæc est fortassis quæ cum Mario conjuge et filiis colitur</i> xix Januar.	
	S. Calocerus Episcopus Ravennas. <i>MS. Flor. Nos</i> xi Februarii.	
	S. Eulogius,	
	S. Lucretia,	
	} Martyres, officio duplici coluntur in Ovetensi diœcesi, hoc die, de S. Eulogio agemus xi Mar. de S. Leocritia, sive Lucretia, xv	
	84 S. Quillinus	

- S. Quillinus Martyr hoc die refertur in MS. quodam non ita vetusto, in eodemque ad xxiii Decembris ista habentur : Translatio Quellini Martyris. Videtur Quirinus esse : verum an Presbyter socius S. Nicastii, an Tribunus, non liquet. Martyr uterque fuit, agiturque hujus natalis
xxx Mart.
Translatio
xxx April.
Illius natalis et translatio
xi Octob.
- S. Ultanus refertur hoc die a Galesinio cum fratribus Furseo, et Floriano, at Foillano voluit scribere. De Ultano agemus
i Maii
- S. Honoratus, Episcopus Ambianensis. Carthusiani in Addit. ad Usuardum, et Molanus in i edit. Petrus de Natalibus lib. 2, cap. 87, Galesin. Martyrolog. Germanicum. Nos cum Martyrologio Romano eum dabimus
xvi Maii.
- S. Petri catena, qua vinctus in carcere Herodiano fuit, hoc die concursu populi frequentari, adorarique in ejusdem sancti Apostoli sacello intra magnam ecclesiam Constantinopoli consuevit, ut patet ex Menologio et Menæis Græcorum, Molano, Galesinio, et sermone Simeonis Metaphrastæ. De ea catena pluribus agemus
i Aug.

- S. Tammarius Episcopus, refertur hoc die in duobus Kalendaris editis a Michaele Monacho in Sanctuario Capuano, qui addit : Hæc ipsa die in diocesi Averšana loco qui dicitur Vico de Pantano, colitur S. Tammarius, qui ibi traditur mortuus et sepultus. An idem sit qui socius S. Prisci Confessoris memoratur i Septembris in Martyrologio Romano, disquiremus, quo hic Beneventi colitur
xv Octobr.
- S. Felix Episcopus Tubabocensis in Africa. Carthusiani Colonien. in Addit. ad Usuardum, Petrus de Natalibus lib. 2, cap. 85, Galesinius, Martyrolog. Germanicum, Ferrarius in generali catal. et in cat. SS. Italiæ. Omnino is videtur esse, quem alii Tibiensem, alii Tipzicensem vocant de quo agemus
xxiv Octobr.
- S. Foillani Martyris inventio et translatio, hoc die consignatur a Molano, Wione, Menardo, Dorganio, Saussaio, aliisque. Eam dabimus cum ejus vita
xxxi Octobr.
- S. Begga vidua Ansegisi Ducis, soror S. Gertrudis, refertur hoc die a Saussaio. Colitur, quo die et ipse ejus meminit
xvii Decemb.

DE S. PRISCILLA MATRONA ROMANA.

i SECLLO.
XVI JANUARI.

S. Priscillæ
natalis,

Romæ S. Priscillæ, quæ se suaque Martyrum obsequio mancipavit, celebratur, XVI Januarii natalis, ut habet Martyrologium Romanum, de qua Bellinus, Molanus, MS. Florarium, Maurolycus, et multa MSS. atque excusa Martyrologia sub nomine Usuardi : Romæ S. Priscillæ Paradoxon est, imo mendosum, quod Carthusiani Colonienses in Addit. ad Usuardum, et Martyrologium Coloniense habent : Romæ S. Priscillæ Virginis. MS. Martyrologium S. Hieronymi xviii Januar. Romæ via Salaria Priscillæ.

2 Non est hæc Priscilla illa, sive Prisca, de qua et conjuge ejus Aquila in Actis Apostolorum, et alibi mentio fit; ea enim VIII Julii colitur. Sed hæc est mater S. Pudentis Senatoris, patris SS. Praxedis et Pudentianæ, hospitis et discipuli S. Petri Apostoli ut in Annalibus et in Notis ad Martyrologium tradit Baronius, et Hermes Pastor in vita S. Pudentianæ 19 Maii. Hæc quoque, ut in catalogo Sanctorum Italiæ scribit Ferrarius, Apostolos Petrum et Paulum Romam venientes hospitio excepit, et pauperibus assidue elemosynas ministrabat. Fertur celebre illud cœmeterium via Salaria suis sumptibus ædificasse.

3 Anastasius Bibliothecarius in vita S. Marcelli aliam refert Priscillam, his verbis : Hic (Marcellus) rogavit quamdam matronam, nomine Priscillam, et fecit cœmeterium via Salaria. Sed, ut notat Baronius hic in Notis ad Martyrologium, in plurimis codicibus illa non habentur. Certe in MS. codice Bertiniano, quocum librum illum de Romanis Pontificibus qui Anastasio tribuitur, contulerat Rosweyodus noster, ista de cœmeterio sic efferebantur : Hic fecit cœmeteria via Salaria

nulla facta Priscillæ mentione; quasi ipse Marcellus cœmeteria aliqua aut construxerit, aut vetustate aliove casu fatiscentia restaurarit. Et quod cœmeteria dicit, non unicum cœmeterium, scribit Octavius Panciroli quatuor recenseri cœmeteria Christianorum via Salaria.

4 Canisius et Galesinius Priscillam, quæ hodie colitur, asserunt Marcelli Papæ hortatu cœmeterium ædificasse; senioris Priscillæ matris S. Pudentis non meminere. Addit Galesinius hujus vitam a S. Honorato Episcopo Arelatensi scriptam, nec prodit unde id acceperit, haud probatur. Videntur potius doctissimi Galesinii schedæ a librario confusæ hoc loco, ut quod de S. Honorati vita a S. Hilario scripta dicebatur, attributum sit Priscillæ. Molanus Priscillam hic recenseri eam credit, cujus Paulus meminit, addit tamen in margine : de qua forte gesta Marcelli. Ferrarius in catalogo Sanctorum Italiæ ait cœmeterium Priscillæ a Priscilla illa Pudentis matre olim ædificatum, forte collapsum, a juniore S. Marcelli hortatu reparatum; facile enim, inquit, piæ femina, ut quod ab alia matrona ejusdem nominis ædificatum fuerat, illa reficeret, persuadere fuit. Probabiliter ista quidem dicuntur. In eam tamen potius inclinamus sententiam, ut præter illam in Actis Apostolorum (de qua non est hic sermo) unicam Priscillam auctorem cœmeterii existimemus; alteram recentiore, quæ S. Marcelli tempore vixerit, a librariis excogitatam, pro Lucina fortassis juniore, cujus in actis S. Marcelli mentio fit. De cœmeteriis sæpe alias. Via Salaria, sic dicta quod in Sabinos per eam sal deferebatur, incipiebat a porta Collina, quæ et Agonalis, et Quirinalis appellata postremo Salaria ab ipsa via.

ejusdem cœmeterii restauratrix.

DE SS. MARTYRIBUS BRIXIENSIBUS

MARINO PRESBYTERO, ET STEPHANO DIACONO.

SUB
ADRIANO
IMP.
XVI JANUARI.

Adriano imperante, rexit Brixiensem Ecclesiam S. Apollonius Episcopus, cujus ab ea natalis Nonis Julii celebratur. Ab eo S. Faustinus Presbyter, S. Jovita Diaconus, consecrati, ut eorum Acta testantur, quæ XV Februarii dabimus. Horum in sacro hoc munere, suscipiendis pro Christianæ religionis propagatione laboribus, perferendis cruciatibus, ac morte denique subeunda, socii fuere S. Marinus Presbyter et S. Stephanus Diaconus, quorum tamen

in illis actis nulla mentio. Sed qui ea tamen studiose expenderit, censebit fortassis SS. Marinum et Stephanum, Comitæ Italici jussu trucidatos, reservatis in Imperatoris adventum Faustino et Jovita, utpote nobilissimo ortis genere : aut certe cum sociis S. Caloceri (de quo XVIII Aprilis) circumductos jussu Adriani et decollatos, quorum corpora rapuit Apollonius Episcopus cum Christianis, et digne tradidit sepulturæ sub die XIII Kal. Decemb. Ferrarius in Notis et Galesinius solum

SS. Marini et Stephani natalis incertus ac genus cædis.

solum scribunt cum SS. Faustino et Jovita passos. *Fortassis ab Aureliano Comite, Sanctis jam Roma Brixiam ad necem reductis, ipsi quoque tenti cæsique sunt.*

Inventio
16 Jan.

2 Horum corpora cum diutissime latuissent, cum inscriptione anno 1529, inventa sunt, ut testatur idem *Ferrarius*, et ante eum *Galesinius* in *Notis ad Martyrologium*, ubi *Annales Brixenses* citat. Hanc *Inventionem* hoc die consignat *Ferrarius* : Brixiae Inventio sanctorum Martyrum Marini Presbyteri, et Stephani Diaconi. At Morinum in *Topographia mar-*

tyrologii appellat, in *Indice vero ad Catalogum SS. Italiae* ita scribit : Marinus, qui et Morinus, Presbyter, et Stephanus Diaconus, Martyres Brixiae XVI Januarii. *Galesinius eodem die* : Brixiae Inventio sanctorum Martyrum Marini Presbyteri, et Stephani Diaconi; qui ambo una cum beatis Martyribus Faustino et Jovita variis tormentis cruciati præclarum Christianæ fidei testimonium reddiderunt. *Observat Ferrarius* de eis nihil in tabulis Ecclesiæ Brixien- sis ad usum sacrum confectis legi.

DE SS. MARTYRIBUS AFRICANIS

SATURNINO, FAUSTINO, NAFFANIANO,
ET ALIIS VII.

XVI JANUARI.

Martyrologium S. Hieronymi : In Africa Saturnini, Faustini, Naffaniani et aliorum VII. MS. *Hibernicum conventus Dungalensis* : Saturnini, Faustini, et aliorum VII.

MS. *Rhinawiense* : In Africa Fausti. Alius XXII Martii Saturninus in Africa passus commemoratur cum IX sociis, IV Julii Namphanion cum sociis.

DE SS. MARTYRIBUS ROMANIS

ANANO, ET MARIO, VIA APPIA,
MILITIBUS IX, VIA CORNELIA, HONORIO
ET ALIIS XIII.

XVI JANUARI.

Horum SS.
confusa me-
moriam.

Intricata horum Martyrum nomina, a duobus solum prodita veteribus MSS. Martyrologiis, quorum quod S. Hieronymi nomine insignitum est, ita habet : XVII KAL. Romæ via Salaria in cœmeterio Priscellæ depositio S. Marcelli Episcopi. Et via Appia in cœmeterio Calesti, passio S. Anani, Mari. Via Cornelia IX Militum. In cœmeterio aliorum XIII, quorum nomina Deus scit. *Obscurius adhuc MS. Hibernicum Conventus Dungalensis* : Calesti, Priscillæ. Ememrianus et aliorum XVI Fabiani, Honorati, et aliorum Martyrum XXIX Honorii et aliorum Martyrum XIV.

2 Prius MS. *melioris est notæ, etsi mutilum. Id sequemur. De S. Marcello qui in cœmeterio Priscillæ sepultus, separatim agemus. Ememrianus et Fabianus, an sint Ananus et Marius, et utra genuina lectio, haud facile est statuere. Marius infra memoratur 19 Januarii via Cornelia interfectus. Hic nulla interpunctio*

erat, adeoque legi poterat : passio S. Anani. Mari via Cornelia. Sed locum præponere hic codex consuevit. An non fortassis Ananus idem, qui infra Fabianus Papa, in cœmeterio Callisti sepultus? Ast in utroque MS. rursus 20 Januarii refertur Fabianus.

3 Celebre est S. Callisti cœmeterium via Appia extra portam Capenam, quæ nunc S. Sebastiani dicitur. Hic ergo conditi Ananus, Marius; fortassis et alii XVI, inter quos Ememrianus, et Fabianus. Honoratus qui hic in Hibernico codice nominatur, omnino videtur esse S. Honoratus Arelatensis. Qui subjunguntur Martyres XXIX sunt fortassis milites illi, quos via Cornelia passos testatur MS. S. Hieronymi, licet solum novem agnoscat; alterutro vitiato numero. In eodem S. Hieronymi codice, cœmeterii nomen desideratur, in quo conditi XIII aut XIV, illi quibus Honorium adjungit MS. *Hibernicum.*

DE S. DANACTE MARTYRE,

Ex Menæis Græcorum.

XVI JANUARI.

a
b

Spoliatus delta littera et capite Danax, Cæsus visus es cœlipotens a Rex. Hic ex Illyrico oriundus, loco qui b Aulon dicitur, Clericus fuit sanctæ Dei, quæ ibidem erat, ecclesiæ. Cum sacra vasa accepisset, ut illa ab infidelium incursione servaret, quodam loco ab illis deprehensus, jussus est Baccho sacrificare. Sed cum id ut ageret induci non posset, gladiis eorum confossus occubuit.

a Græce sic habetur :

Συναφαιρέτης τὸ δέλτα κάρα Δάναξ,
Τμηθεὶς γὰρ ὤφθης οὐρανοκράτωρ ἄναξ.

At prior versus, ut constet sic restituendus videtur : Συναφαιρέτης τὸ δέλτα καὶ τὸ κάρα Δάναξ. Anomimatio est in vocibus Δάναξ et ἄναξ, quarum hæc Regem significat. De hoc porro Martyre nihil alibi legimus, nisi quod de eo agat quoque Maximus Cytheræus.

b Apud Ptolemaum lib. 3, cap. 13, tabula 10. Europæ Aulon urbs est et navale Macedoniæ ad mare Adriaticum. Plurimum locorum id nomen est, quod αὐλὼν vallem significet.

DE S. MARCELLO PAPA, MARTYRE.

CIRCA
AN.
CCCIX.
XVI JANUARI.

Marcellinum ac Marcellum Græci quidam scriptores, vocis similitudine decepti, unum eundemque existimarunt, uti Cletum atque Anacletum. Refragantur Latini omnes, diversosque statuunt. Colitur Marcellinus XXVI Aprilis,

Marcellus XVI Januarii; atque hoc die ita eum celebrat Usuardus : Romæ via Salaria natalis S. Marcelli Papæ, qui ob Catholicæ fidei defensionem jubente Maximino tyranno, primo fustibus cæsus, deinde ad servitium animalium cum custodia publica deputatus,

deputatus, post multos annos ibidem serviendo, amictu indutus cilicino, defunctus est. Eadem habet *Martyrologium Romanum*, nisi quod sub Maxentio passum poni Marcellum; at Molanus in addit. ad Usuardum, Bellinus, plurimæque MSS. sub Maximiano. Agunt quoque de Marcello hoc die, Beda vulgatus, Ado, Rabanus, Notkerus, Maurolycus, Galesinius, Felicius, Ghinius, alique: singulorum elogia cum sint ex Actis ejus aut libro de Romanis Pontificibus concinnata, hic dare nihil attinet MS. *Martyrologium S. Hieronymi*: Romæ via Salaria in cœmeterio Priscillæ depositio S. Marcelli Episcopi. Varia antiqua MSS. Romæ Marcelli Papæ; addunt quædam Martyris; unum pervetus Hibernicum, et Confessoris, perperam, cum in laboribus a tyranno in cruciatum illi impositis extinctus sit. Wandelbertus:

Septima post decimam Marcelli Martyris atque Pontificis summi meritis et nomine fulget.

commemora-
tio 4 Octobr.

In tribus veteribus *Martyrologiis* refertur S. Marcellus 4 Oct. an eo die electus, consecratus, occisus, translatus sit, non proditur, nec nos divinamus. Beda ergo vulgatus: Romæ Marcelli Papæ. Rabanus: Romæ Marcelli Episcopi. MS. S. Hieronymi: IV Non. Oct. Romæ, Balbinæ, Marcelli Episcopi.

Acta vetera,

2 Acta ejus, quæ per Romanæ Ecclesiæ Notarios conscripta censet Molanus, cum veteribus MSS. S. Martini et S. Maximini Treviris, S. Audomari, S. Mariæ de Ripatorio, aliisque permultis contulimus. Egent ea correctione, ut decimus, quod eorum pars prior ad S. Marcellinum pertinet. Eadem Acta historiamque inventarum ejus reliquiarum scripsit Ursio Altimontensis in Belgio Abbas, qui ante sexcentos fere annos vixit. Hunc ejus commentarium exhibuere nobis vetusti codices cœnobiorum Altimontensis, S. Gisleini, Claremaresciani. Præmittimus quæ habet libellus de Romanis Pontificibus, qui et in Marcellino: Conjurans B. Marcellinus Marcellum Presbyterum, dum pergeret ad passionem suam, ut præcepta Diocletiani non impleret. Et post hoc factum jacuerunt corpora sancta (Marcellini, Claudii, Cyrini, Antonini) in platea ad exemplum Christianorum diebus 36, ex jussu Diocletiani, et exinde Marcellus Presbyter collegit noctu corpora cum Presbyteris et Diaconibus cum hymnis, et sepelivit via Salaria in cœmeterio Priscillæ etc.

alia per Ursio-
nem.

Corpora SS.
sepelit.

3 Tempus Sedis Marcelli haud ita liquido definiri potest, quod in libello de Romanis Pontificibus qui Damasus tribuitur, non solum numeri annorum, mensium, dierum, quibus aut quisque antiquorum Pontificum sedit, aut Sedes vocavit, vitati sunt, nec in diversis exemplaribus sibi constant; sed et Consulum nomina confusa. De Marcello ita videtur statui posse. Occisus est S. Marcellinus anno 304, extremis Diocletiani et Maximiani temporibus. Exin Sedes aliquandiu vacavit, non annis septem, ut in citato libello dicitur, sed mensibus aliquot. Creatus inde Marcellus primis Galerii Maximiani et Constantii Chlorig temporibus, annos ei quinque, menses aliquot, omnes tribuunt, ut necesse sit eum ad an. 310, pervenisse, aut saltem 309, ut vult Baronius, qui utroque eo anno Consulem fuisse Maxentium censet, sed postea eraso ejus filii Romuli nomine, solum inscriptum tabulis P. C. X et VII, id est, post consulatum Herculei X et Galerii VII.

Quamdiu se-
derit.

Ejus epistolæ.

4 Sunt in manibus epistolæ duæ Marcelli, una ad Episcopos provinciæ Anthiochenæ, altera ad Maxentium tyrannum, ex quibus in Decretum suum quædam transtulit Gratianus. Verum an omnino indubitata sint fidei, alii disquirant. Certe nec aptis consignatæ sunt Consulibus, et res in posteriore scriptæ parum sibi coherent, ut fatetur Baronius ad an. 308, nu. 24, unde judicat epistolam illam additamentum aliquod extrinsecus accepisse.

Reliquiæ va-
riis locis:

5 Octavius Pancirolus in libro quem inscripsit Thesauros absconditos almæ Urbis, agens de tertiæ regionis ecclesia septima quæ est S. Marcelli, testatur isthic

S. Marcelli corpus asservari in ara majore cum corpore S. Pocæ, de quo 5 Martii agemus. Antonius Vincentius Domenecus in historia SS. Catalauniæ ad XI Aug. scribit in parochiali ecclesia juxta monasterium quod Arles vocant, diœcesis Helenensis, cum aliis Sanctorum corporibus extare corpus S. Marcelli Papæ, sed non integrum. Auctor anonymus originum monasterii Windbergensis to. 6, antiquæ lectionis Canisii, recenset inter alias Sanctorum reliquias etiam S. Marcelli Papæ et Martyris. Ascetæ Altimontenses juxta Malbodium oppidum ad Sabim fluvium in Belgio gloriantur se corpus ejusdem sancti Pontificis a mille circiter annis possidere.

6 Sepultum id primo fuit in cœmeterio Priscillæ via Salaria: quando in Urbem translatus, non constat. quando trans-
lata.

Suspicitur Pancirolus id Paschalis I temporibus contigisse, Ludovico Pio imperante; nam de Paschale scribit Anastasius: Hic beatissimus Præsul multa corpora Sanctorum perquirens, invenit: quæ et diligentius intra civitatem ad honorem et gloriam Dei honeste recondidit. Videtur sane ultra annum saltem 550 in priore tumulo permansisse, cum in Vigilio sic tradat idem auctor: Cujus corpus ductum est Romam, et sepultum est ad S. Marcellum via Salaria in cœmeterio Priscillæ. Si in Urbem sub Paschale deportatum, idem fortassis in Helenensem diœcesim partem aliquam devehit siverit, cum Domenecus Privilegium Ludovici citet datum anno 821, quo omnes illius cœnobii confirmantur possessiones, rogatu Castellani Abbatis, qui et a Pontifice de iisdem sanctionem aliquam Apostolicam et reliquias impetravit.

7 Reliquiarum quæ in Altomonte sunt, meminere *Martyrologium Gallobelgicum*, et Autbertus Miræus in *Fastis Belgicis*, hoc die; ac Molanus in *Additionibus ad Usuardum 9 Septembris* his verbis: Altomontè inventio S. Marcelli Papæ et Martyris. Agit de iis quoque Guilielmus Gazæus in *historia Ecclesiastica Belgii*, et plenius Molanus in *Natalibus SS. Belgii*, ubi ita scribit:

8 Romæ, via Salaria, natale S. Marcelli Papæ, qui catabuli bestias in ea ecclesia, quam dedicarat, a Maxentio custodire jussus est: ubi propter loci fœditatem, pœdore confectus, obdormivit in Domino: Hujus Martyris corpus, habetur in Altomonte, Hannoniæ pervetusto juxta Malbodium monasterio. Quod tempore vastationis Hungariæ reconditum fuerat in terris, eo loci ubi nunc jacet vetustissimum saxum, cum inscriptione Ursio abbs. Sed sub dicto Ursione primo Abbate post Hungarorum vastationem, tempore bellorum inter Henricum Imperatorem et Balduinum Comitem, est manifestatum et inventum, circa annum millesimum quinquagesimum quartum, V Idus Septembris. Quo die narratio manifestationis in ecclesia eadem legitur a prædicto Ursione descripta.

In Altomonte
diu abdita,
dein reperta:

9 Celebrant etiam Cluniacenses VIII Idus Januarii Exceptionem S. Marcelli Papæ. Unde colligitur reliquias ejus etiam alibi haberi. Martyrium autem exstat ad diem decimum sextum Januarii, cujus auctores esse videntur Romanæ Ecclesiæ Notarii.

Aliquæ Clu-
niaci.

10 Pingitur in Alto-monte, sedens cum duabus ecclesiis in manibus, et duobus Imperatoribus sub se prostratis. De Imperatoribus satis constat: ii enim sunt Diocletianus et Maximianus, vel potius Maximianus et Maxentius, quos martyrio suo superavit: sed de ecclesiis minus clarum est. Non dubito tamen quin his significetur domus Lucinæ a S. Marcello in ecclesiam consecrata, in qua frequenter Missas celebrabat; et domus Cyriaci, in qua dictus Papa fontem consecravat. Hæc enim loca erant ecclesiæ, non quales nunc habemus, sed quales ea tempora in gravissima persecutione admittebant. Sunt denique qui Marcelli nomen a Marcello corruptum judicent.

Quomodo pin-
gatur.

Ejus festiuitas
Cluniaci.

11 Hæc Molanus. De reliquiis S. Marcelli Cluniacum allatis ista habet Andreas Saussain in Supplemento Martyrologii Gallicani : Apud Cluniacum receptio reliquiarum S. Marcelli Papæ et Martyris, hodie Romæ coronati : cujus ob suscepta sacratissima pignora, cum apud Cluniacum frequentari cœpisset natalis celebritas, Petrus Abbas, cognomento Venerabilis, ejus in honorem sermonem luculentum habuit, qui etiamnum inter ejus opuscula insignis est. Hæc ille, at sermo ille cum ceteris B. Petri Venerabilis operibus in Bibliotheca Cluniacensi editus non est; restauraturque Andreas du Chesne nondum repertum.

EPITOME VITÆ S. MARCELLI ex libro de Romanis Pontificibus.

Marcellus natione Romanus, ex patre Benedicto, de regione Via Lata, *a* sedit annos quinque, menses *b* sex, dies 21. Fuit autem temporibus *c* Constantii, et Galerii, et *d* Maxentii, *a* *e* consulatu Maxentii quarto, et Maximi, usque *f* post consulatum. . . . *g* Hic fecit cœmeteria Via Salaria, et *h* xxv Titulos in urbe Roma constituit; quasi Diœceses, propter baptismum, et penitentiam multorum, qui convertebantur ex paganis, et propter sepulturas Martyrum. Hic ordinavit *i* 26 Presbyteros in urbe Roma per mensem Decembris, Diaconos duos, *k* et Episcopos per diversa loca 21.

2 Hic coarctatus est, et tentus, eo quod Ecclesiam ordinaret, comprehensus a Maxentio, ut negaret se esse Episcopum, et sacrificiis se humiliaret dæmoniorum; qui semper *l* contemnens, deridens dicta et præcepta Maxentii, damnatus est in *m* catabulo, qui dum multis diebus serviret in catabulo, orationibus et jejuniis Domino servire non cessabat. Mense autem nono, nocte venerunt Clerici ejus omnes, et *n* exemerunt eum de catabulo.

3 Matrōna autem quædam, nomine *o* Lucina, quæ fecerat cum viro suo Marco annos 15, et in viduitate sua habebat annos 19, suscepit B. Marcellum, *p* quæ domum suam *q* nomine B. Marcelli titulum dedicavit, ubi die noctuque hymnis et orationibus Domino Jesu Christo, confitebatur. Hoc audito Maxentius misit, et tenuit iterum B. Marcellum, et jussit in eadem Ecclesia iterum *r* plancas externi, ut ibidem animalia catabuli *s* congregata starent, et ipsis B. Marcellus deserviret. Qui tandem in servitio animalium nudus amictus cilicio defunctus est. Cujus corpus collegit B. Lucina, et sepelivit in cœmeterio Priscillæ, via Salaria, XVII Calendas Februarii : et cessavit Episcopatus diebus 20. Lucina vero proscriptioe damnata est.

a Est ea in veteri Urbis descriptione regio septima, a Campo Martio versus Capitolium. Via nomen etiamnum retinet, teste Panvinio.

b Abbo Flor. Luithprand. MS. Bertinianum, septem. Baronius mensem unum, dies 25.

c Anno Christi 304, Constantius Chlorus et Galerius Maximianus Armentarius et Cæsaribus Augusti et Imperatores facti. Eodem anno occisus videtur S. Marcellinus, ut suo loco videbimus, cum sedisse dicatur a consulatu Diocletiani VI, Constantii II, usque ad Diocletiani IX, Maximiani VIII, quem anno 304, gesserunt, et cum imperio deposuerunt.

d Maxentius Maximiani Herculei filius, allatis Romam Constantini Magni imaginibus, a Prætorianis militibus subito Imperator acclamatus est.

e Mendum hic est, nam quartus Maxentii consulatus consignatur anno Christi 312, at factus est Pontifex Marcellus anno 304, quo vero mense aut die incertum est.

f MS. Bertin, usque post consulatum Constantii editi habebant, usque ad consulatum, nec addebant cujus : et suspicio etiam in illo MS. mendi. Nam qui P. C. VI, post consulatum sextum Constantii et Galerii notatur annus, fuit Christi 307, cujus Consules alii tradunt Constantinum et Herculeum IX ast eo anno non est mortuus Marcellus. Annus vero 309, notatur P. C. X et VII, sive post consulatum Herculei X, et Galerii VII, rursumque annus 310. P. C. X et VII iterum. Fortassis ita scripserat hujus de Pontificibus libelli auctor, usque post consulatum X et VII, quod cum librarii non intelligerent, omiserunt, alii addiderunt Constantii.

g Ita codex Bertinianus, editi habent : Illic rogavit quamdam

matronam, nomine Priscillam, et fecit. Supra cum de S. Priscilla seniore egimus, diximus hanc juniorem minus nobis probari, licet a recentioribus statuatur, ex hujus unius libelli fide, haud sat certa, ut hinc patet. Alia fuisse via Salaria cœmeteria, ut ex Pancirolò ibidem diximus, quæ fortassis a Marcello ædificata aut instaurata; in veteri illo Priscillæ S. Marcellini et sociorum ab ipsomet Marcello condita corpora sunt : idne quoque reparationis egerit, quam ipse adhibuerit, haud nobis constat. Abbo solum habet : Illic fecit cœmeterium via Salaria. Adonis quædam exemplaria, et Notkerus : Illic fecit cœmeteria via Salaria.

h Titulus pro ecclesia usurpatur aut domo divino cultui mancipata, nam ut quæ Fisco vendicabantur domus aut prædia, iis velum imagine aut nomine Cæsaris insignitum, quod et cortina regia dictum, apponebatur; ita quæ Deo sacrisque Christianis consecrabantur ædes, Crucis vexillum, seu titulus iis proponi solitum. Romæ non nisi præstantiores ecclesiæ Tituli sunt appellatæ, quibus Presbyteri aut Diaconi præfecti, qui deinceps Cardinales sunt appellati. De his agit fuse et erudite Baronius to. 2. ad an. 112, nu. 4, et sequentibus, in Notis ad Martyrol. 26 Julii et alibi. Titulos ipsos Galesinius in Notat. ad Martyrol. hoc die, Octavius Pancirolus, Andreas du Chesne in vitis Pontific. in Marcello, et alii recensent.

i MS. Bertin. 15. Luithprandus 25.

k Desunt hæc in MS. Bertin.

l Idem MS. contendens contra dicta.

m Catabulum est stabulum publicorum jumentorum, quæ ad vehenda onera deservirent. Notionem vocis exponit Papias : Catabole, inquit, proprie dicitur cum quid de sublimi inferius jacitur, et mox : Catabulum clausura animalium, ubi desuper aliquid jacitur. Hinc Catabulenses dicti, qui prædicta oneraria jumenta ductabant; de quibus Baronius in Notis ad Martyrol. ex Cassiodori variarum lib. 3, ep. 10, et lib. 4, ep. 47 et aliis. De pluribus Ecclesiarum præsidibus ad equos imperatorios curandos damnatis agit Eusebius lib. 8, cap. 22. Pro catabulo habet Notkerus extabulum, quædam MSS. stabulum, quædam cantabulum. Cuspiniæ cataballum.

n Ita legendum videtur. Bertin. MS. habebat, exuerunt. editi, emerunt, at si pretio libertatem sancti Pontificis a custodibus, aut Catabulensium præfecto redemerunt, cur noctu? cur omnes? poterat id per unum alterumve aptius fieri.

o De hac Lucina, agemus 30 Junii. Nupta fuerat Marco, ut hic dicitur, Falconi Piniano, qui cum esset Asiæ Proconsul, cum uxore conversus est, ut in Actis S. Anthimi XI Maii refertur.

p MS. Bertin. quæ in domum.

q Dicitur et Lucinæ titulus, ut videre est apud Galesinium. De hac ecclesia multa curiose congerit Pancirolus.

r Papias : Planca dicitur quod plana collocetur in aliquo edificio.

s MS. Bertin. conligata, forte rectius.

a EPITAPHIUM S. MARCELLI auctore S. Damaso Papa.

Veridicus rector lapsos quia crimina flere
Prædixit miseris, fuit omnibus hostis amarus.
Hinc furor, hinc odium sequitur, discordia, lites,
Seditio, cædes : solvuntur fœdera pacis :
Crimen ob alterius Christum qui in pace negavit,
b Finibus expulsus patriæ feritate Tyranni.
Hæc breviter Damasus voluit comperta referre,
Marcelli ut populus meritum cognoscere posset.

a Id Andreas du Chesne edidit.

b Nulla alibi, quod sciamus, mentio exilii S. Marcelli.

ACTA

ex variis veteribus MSS.

CAPUT I.

SS. Cyriaci et Sisinnii comprehensio.
S. Aproniani martyrium.

Tempore quo *a* Maximianus Augustus rediens de partibus Africæ ad urbem Romam, volens placere Diocletiano Augusto, ut in nomine ejus *b* thermas *c* a solo ædificaret, cœpit in invidiam Christianorum omnes milites Romanos ad afflictionem laboris compellere, et per varia loca alios ad lapides, alios ad arenam fodiendam damnavit.

2 In ipso tempore erat vir Christianus, nomine *d* Thrason, vir potens et facultatibus locuples, et vita fidelis. Hic cum vidisset affligi Christianos ad fatigationem et laborem, cœpit de sua facultate sanctis Martyribus alimoniam et victum ministrare, per viros Christianos *e* Cyriacum, Sisinnium, Smaragdum, et Largum. Hoc audiens *f* B. Marcellus Urbis Episcopus, gaudio repletus est magno, de eleemosyna quam

85

Thrason

EX DAMASO

Titulus, pro ecclesia.

Catabulum,

S. Lucina

Planca.

S. Marcellus exulavit.

b

a

b

d

aliti a S. Thrasone,

e

per S. Cyriacum et socios.

Thrason Sanctis ministrabat. Et rogans ad se venire sanctos viros Christianos et servos Domini nostri Jesu Christi Cyriacum et Sisinnium, Smaragdum et Largum, inquisivit ab eis: et notum fecerunt S. Marcello Episcopo, quomodo Thrason Sanctis Dei victualia ministrabat. Tunc gaudio repletus ducens consilium, consecravit Sisinnium et Cyriacum Diaconos Ecclesiæ Romanæ.

Cyriacus et Sisinnius ad eadem opera damnati.
g
 3 Factum est autem, ut una nocte, dum deferrent humeris suis victum, quem Thrason ministrabat, tenti sint a militibus paganis, et perducti ad Tribunal *g* Exspurium. Suscipiens eos Tribunus, retrusit in custodiam publicam. Post diem vero tertium nuntiavit Maximiano Augusto. Hoc cum audisset Maximianus jussit, ut cum custodia et ipsi foderent arenam, et humeris suis portarent usque ad locum ubi thermæ ædificabantur. Erat autem vir senex inter eos nomine *h* Saturninus, qui jam senectute maceratus fuerat, et cœperunt eum ad portandum adjuvare. Hoc cum viderent custodes fieri, quia Cyriacus et Sisinnius Diaconi et suas et aliorum sarcinas cum adjutorio Christi portarent, mirati sunt, et nuntiaverunt Tribuno Exspurio. Tunc Tribunus nuntiavit Maximiano Augusto, dicens, quod cum hymnis et laudibus Dei et omni veneratione Christo gloriam reddebant.

Sisinnius tyranno intrepide respondens,
i
 4 Eodem tempore misit Maximianus Augustus, et jussit sibi Sisinnium præsentari. Qui cum præsentatus fuisset, dixit ad eum Maximianus: Quis vocaris? Respondit: Ego peccator Sisinnius vocor servus servorum Domini nostri Jesu Christi. Maximianus Augustus dixit: Quæ carmina sunt in vobis? Respondit Sisinnius Diaconus, dicens: Si cognosceres quæ sunt carmina fidelium, scires utique Creatorem tuum. Respondit Maximianus, dicens: Et quis est Creator, nisi invictus Hercules? Respondit Sisinnius Diaconus: Nobis turpe est *i* vel nominare vel audire illum. Maximianus dixit: Unum tibi e duobus eligere festina: aut sacrificia deo Herculi, aut carnes tuas ignibus cremabo. Sisinnius Diaconus dixit: Et ego quidem semper hoc optavi; verumtamen si meritus fuero, ut coronam desideratam accipiam. Iratus Maximianus Augustus, tradidit eum Laodicio Præfecto. Tunc Laodicius Præfectus retrusit eum in *k* custodia Mamertini, et fuit ibi in custodia diebus *l* decem et septem.

conjectur in carcerem.
k
l
 5 Post hos dies transactos jussit Laodicius Præfectus adspectibus suis Sisinnium præsentari. Qui cum præsentatus fuisset ab Aproniano Commentariensi, subito lux de cœlo facta est, et vox de luce exiit dicens: Venite ad me benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est a constitutione mundi. Tunc Apronianus tremefactus, cecidit ad pedes Sisinnii Diaconi dicens ei: Adjuro per Christum quem confiteris, ne tardes me baptizare, et facias me tecum pertingere ad coronam. Eadem hora allata est aqua, et catechizavit eum, et benedixit fontem, et deposuit eum nudum in pelvim et dixit ei: Credis in Deum Patrem omnipotentem, et in filium ejus unicum Dominum nostrum Jesum Christum, et in Spiritum sanctum? Et ille respondit: Credo. Et Sisinnius Diaconus dixit ei: Illuminet te Christus. Et elevavit eum de pelvi, et duxit eum ad S. Marcellum Episcopum, quem chrismate consignavit, et altare consecravit: et sic participati sunt omnes corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi.

ultro se Judici sistit:
 6 Eodem die post meridiem jussit sibi Laodicius Præfectus præsentari Sisinnium Diaconum. Veniens autem cum Sisinnio Diacono Apronianus Commentariensis jam baptizatus, cœpit clamans dicere: Quid vos coarctat diabolus in Dei servos tanta mala exercere? Tunc Præfectus dixit ad Apronianum Commentariensem: Quomodo te video, et tu Christianus es effectus. Respondit Apronianus: Væ mihi infelici, quia perdiדי dies meos. Respondit Præfectus: Vere

modo perdes dies tuos, et jussit eum capitalem subire sententiam, dicens: Si hic extinctus non fuerit, multi pereunt. Eodem tempore ductus in via Salaria, milliario secundo, capite truncatus est sub die *m* quarto Nonarum Februariarum.

plectitur capite.

a Anno Diocletiani 4, ut habet Eusebius in Chronico, Quingentiani Africam infestaverunt, idque annis pluribus, accedente Juliano tyranno. Ita Aurelius Victor: Eodem tempore Orientem Persæ; Africam Julianus ac nationes Quingentianæ graviter quatiebant. At Persæ anno demum Diocletiani 14 juxta Eusebium Pontaci, aut juxta editionem Scaligeri 19 victi a Galerio. commissa, ut idem ait Victor, Africa Italiaque Herculo; qui rem feliciter gessit.

b Eusebius an. 15 Diocletiani, qui est Christi 298 aut, secundum editionem Scaligeri, 18, Christi 302. Thermæ Diocletianæ Romæ factæ, et Maximianæ Carthagine. Fuerunt illæ Urbis regione sexta, quæ Alta semita dicitur. Eo anno cœptæ sed non nisi septennio post dedicatæ a Constantio et Galerio Augustis, Severo et Maximino Cæsaribus, ut ex veteri inscriptione docet Onuphrius Panvinius. Eæ in ecclesiam deinde S. Mariæ et Angelorum a Pio IV Papa consecratæ.

Thermæ Diocletianæ.

c al. soli. al. et solia. Est enim solium vas balneis usitatum, in quo sedentes lavabant. Suetonius in Augusto cap. 82, At quoties nervorum caussa marinis Albulisque calidis utendum esset, contentus hoc erat, ut insidens ligneo solio, quod ipse Hispanico verbo durementam vocabat, manus ad pedes alternis jactaret. At Plinius lib. 33, c. 12, feminas, cum lavarentur, nisi argentea solia fastidisse sua ætate, scribit.

Solium in balneis.

d Is deinde cum Pontiano, Prætextato et aliis, martyrium subiit, coliturque XI Decembris. Præclara de eo narrantur in vita S. Susannæ virginis et Martyris XI Augusti.

S. Thrason.

e Horum natalis agitur 16 Martii, translatio 8 Aug.

f Imo Marcellinus hic et sequentibus legendum recte monet Baronius, usque ad imperium Galerii et Constantii.

g Sur. Spurium. forte Exuperium.

h Coluntur SS. Saturninus et Sisinnius 29 Novemb.

i al. vel nominare illum, vel audire vos.

k De hoc carcere et Tulliano fuse et docte disserit Baronius in Notis ad Martyrol, 14 Martii. In hoc Mamertini carcere detenti fuerunt sancti Apostoli Petrus et Paulus, aliique innumeri Sancti.

l MS. Audom. Seducim.

m Quo ab Ecclesia colitur.

CAPUT II.

SS. Sisinnii, Saturnini, Papiæ, Mauri martyrium.

Tunc jussit retrudi in custodiam Saturninum senem, et Sisinnium Diaconum, dicens: Si non immolaverint diis, diversis eos penis interficiam. Tunc Saturninus senex cum esset in custodia una cum Sisinnio Diacono, veniebant ad eos multi gentiles, et baptizabantur cum omni fiducia. Audiens hoc Laodicius Præfectus, jussit sibi tribunal parari in Urbe in *a* Tellude. Et post dies quadraginta duos, misit et exhibuit sibi Saturninum et Sisinnium Diaconum: et vincti catenis, adducti sunt in conspectu Laodicii, nudis pedibus. Quibus dixit Laodicius: Quid est? non deposuistis vanas superstitiones, et adoratis deos, quos Imperatores adorant? Respondit Sisinnius Diaconus: Nos peccatores adoramus Dominum nostrum Jesum Christum, filium Dei. Nam dæmonibus et lapidibus numquam humiliamur. Laodicius dixit: Deferatur tripoda, etthurificent majestatibus. Saturninus dixit: Conterat Dominus deos gentium. Et continuo soluta est tripoda ærea velut lutum. Tunc videntes duo milites *b* Papias et Maurus cœperunt clamare, et dicere: Vere Deus est Dominus Jesus Christus, quem colunt Sisinnius et Saturninus.

a
Saturninus et Sisinnius

b
Papiam et Maurum convertunt:

8 Iratus itaque Laodicius Præfectus jussit eos in eculeo *c* levare. Et cum traherentur, nervis, fustibus, et *d* scorpionibus cæsi sunt. Illi autem clamabant dicentes: Gloria tibi Domine Jesu Christe, quia meruimus socii fieri servorum tuorum. Tunc Papias et Maurus clamabant, dicentes: Ut quid vos sic coarctat diabolus in servos Dei ista exercere? Iratus Laodicius jussit, ut cum lapidibus os eorum contunderetur, et retrudi fecit in carcerem; Saturnino autem et Sisinnio flammæ ad latera poni. Illi autem in eculeo pendentes, vultu alacri gratias Deo agebant. Eadem vero die dedit eis capitalem subire sententiam. Et depositi de eculeo, ducti sunt *e* via Numantina,

c
d

e

occiduntur ;
f mentana, milliario secundo, et ibi capite sunt truncati. Eorum autem corpora collegit Thrason cum *f* Joanne Presbytero, et sepelivit in prædio suo via Salaria sub die *g* quarto Calendarum Decembr.

g
dein Papias et Maurus.
h 9 Post dies duodecim, jussit Laodicius Præfectus Papiam et Maurum milites, qui baptizati fuerant a B. Marcello Episcopo, sibi præsentari in *h* Circo Flaminio. Quos cum vidisset, dixit ad eos: Nunc cognovi, quod et vos Christiani sitis. Papias dixit: Vere Christiani. Dicit ad eos Laodicius: Deponite et absolvite vanam fallaciam et adorete deos, quos Principes adorant. Respondit Maurus, et dixit: Adorent eos, qui desperaverunt de animabus suis, ut in æternum pereant. Laodicius Præfectus dixit: Modo vos desperabitis de animabus vestris, si non sacrificaveritis diis immortalibus. Audite et facite quæ dico, et vivite. Respondit Papias: Sacrifica tu, et vives in tormentis æternalibus. Tunc jussit eos sterni in terram, et fustibus cædi. Et cum diu cæderentur, nulla vox ex eis audita est nisi tantum: Christe adjuva nos servos tuos. Tunc jussit eos levare de terra, et plumbatis cædi. Et cum diu cæderentur emiserunt spiritum. Quorum corpora collegit noctu Joannes Presbyter, et sepelivit in via Numentana, sub die quarto Calendarum Februariarum *i* ad Nymphas B. Petri, ubi baptizabat.

a Id est, ædes Telluris, quæ erat regione quarta, intra Carinas.

b Coluntur Papias et Maurus 29 Janu.

c Alii MSS. codices habent suspendi.

Scorpio.
d S. Isidor lib. 5 Origin. cap. 27. Si lenis fuerit, virga est; si certe nodosa vel aculeata, scorpio rectissimo nomine vocatur, quia arcuato vulnere in corpus infigitur, at Papias: Scorpiones, genus duplicis flagelli, vel magni fustes. vide Baronium in Notis ad Martyrol. 12 Junii.

Via Nomentana.
e Via Nomentana a porta Viminali (quæ et Ficulnensis olim, nunc S. Agnetis, a proxima ejus Divæ æde, appellatur) Nomentum ducit, Sabinorum oppidum, cui nunc Lamentano nomen esse volunt, XII ab Urbe millibus passuum. Numentum, pro Nomento, scribunt recentiores.

f Coluntur SS. Joannes et Crispus Presbyteri Martyres 18 Augusti, eorum frequens mentio in Actis Martyrum.

g At nunc III Kal. Dec. coluntur, ut supra diximus.

Circus Flaminus.
h Sic appellata regio IX Urbis, in qua is Circus, in quem, (aut vicinam quampiam ædem) sæpius cogi Senatum solere docet ex veteribus Marrianus in topographia Urbis lib. 5, cap. 9.

i Pancirolos hoc cœmeterium ait septem millibus passuum ab Urbe distare.

CAPUT III.

Artemiæ et Jobiæ regiæ virginis a dæmone per S. Cyriacum liberatæ.

Post non multos dies narravit omnia Laodicius Præfectus Augustis Diocletiano et Maximiano de militibus, et de sanctis quos interfecerat: et gavisus sunt Diocletianus et Maximianus Augusti. Deinde post paucos dies nuntiatum est Diocletiano Augusto, eo quod filia ejus Artemia vexaretur a dæmonio. Unde grandi afflictione contristatus est, et die præsentis noluit comedere cibum. Et dum multo tempore in custodia esset B. Cyriacus, et jam de eo oblivio esset facta, multi Christiani pergebant ad eum in custodiam, et cæci illuminabantur, et infirmi salvi fiebant a languoribus suis. Interea cœpit urgeri Artemia Diocletiani filia a dæmonio. Hoc cum nuntiatum fuisset Diocletiano Augusto, intravit ad eam in cubiculum: et ecce ipse dæmon clamare cœpit per os Artemiæ præsentis Diocletiano, dicens: Nisi venerit Cyriacus Diaconus, non exeo. Confestim autem misit Diocletianus ad eum in custodiam, ubi erat inclusus ac vinculis constrictus, cum Largo et Smaragdo, et ejecit eum de custodia. Et cum præsentatus fuisset Diocletiano Augusto, cœpit rogare eum, ut intraret ad filiam ejus.

11 Cumque intrasset ad eam Cyriacus, dixit: In nomine Domini nostri Jesu Christi præcipio tibi, ut exeas ab ea. Dæmon autem respondit per os Artemiæ, dicens: Si vis ut exeas, da mihi vas ubi ingrediar. Dicit ei Cyriacus: Si potes, ecce corpus meum ingredi. Respondit diabolus per os Artemiæ: In vas tuum non possum ingredi, quia undique

clausum et signatum est. Dicit ei Cyriacus: In nomine Domini nostri Jesu Christi crucifixi, exi ab ea, ut fiat vas mundum ad *a* serviendum Spiritui sancto. Et dixit ad Artemiam: Filia, crede in Deum Patrem omnipotentem, et in Jesum Christum filium ejus unicum Dominum nostrum. At ille exclamavit, dicens: O Cyriace, si hinc me ejicis, in Persidam te faciam venire. Dicit ei Cyriacus: In nomine Domini nostri Jesu Christi exi; et continuo exivit.

12 Tunc clamavit Artemia dicens: Per ipsum nomen te contestor, ut me baptizes: quia video de longe Dominum, quem tu prædicas B. Cyriace. Tunc tenentes manum ejus B. Largus et Smaragdus, levaverunt eam. Altera autem die secundum consuetudinem catechizavit eam, et allatam aquam benedixit S. Cyriacus, et baptizavit eam præsentis matris sue *b* Serena Augusta, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Ab eodem die dicebat Serena filiae suæ, ut fideliter amaret religionem Christianam. Post menses vero decem et annos duos, *c* explicata fabrica thermarum cum gloria, cœpit Diocletianus Augustus bene habere Cyriacum Diaconum, et donavit illi domum, et præcepit, ut securus viveret in urbe Roma, faciente Serena Augusta uxore Diocletiani.

13 Post paucum vero tempus venit legatio a Rege Persarum ad Diocletianum Augustum, ut Cyriacum Diaconum ad se dirigeret: quia filia ejus a dæmonio vexabatur. Tunc Diocletianus Augustus videns tantam supplicationem *d* Saporis Regis Persarum, præcepit uxori suæ Serenæ, ut rogaret ad se venire Cyriacum Diaconum. Qui cum venisset Cyriacus ad Serenam Augustam, dicit ei legationem Saporis Regis Persarum, sicut dixerat ei Diocletianus Augustus maritus suus. Dixit et Cyriacus Diaconus: Cum auxilio Domini mei Jesu Christi Salvatoris, vadam securus. Eodem vero tempore Serena Augusta Christianissima dedit omne vehiculum, vel necessaria quæ opus fuerant in navi: et cum eo Largus et Smaragdus perrexerunt usque ad Persidam. Milites vero cum *e* veredis ibant. Beatus autem Cyriacus cum baculo suo prius perveniebat ad mansionem, usque dum perveniret ad Saporem Regem Persarum.

14 Cumque præsentati fuissent Regi Cyriacus Diaconus, et Largus et Smaragdus, dixit ad eos Rex: Quis ex vobis dicitur Cyriacus Diaconus? Et ut cognovit, quis esset Diaconus, adoravit eum, rogavitque ut introiret in cubiculum ad filiam ejus, nomine *f* Jobiam. Eadem hora exclamavit diabolus ex ore puellæ, et dixit ad Cyriacum: Quid est Cyriace? Respondit Cyriacus: In nomine Domini mei Jesu Christi præcipio tibi, immunde spiritus, exi, et jam non revertaris in eam. Respondit diabolus: Fatigatus es. Respondit Cyriacus: Ego exivi in nomine Domini mei Jesu Christi, cujus auxilio gubernatus sum, et in omnibus gubernor, et non sum fatigatus. Dicit ei diabolus; Tamen ego te perduxì, ad quod volui. Cyriacus autem Diaconus cum vidisset puellam fatigari, projecit se in pavementum, orans et flens, et dicens: Imperat tibi Dominus meus Jesus Christus, quem *g* confessus sum, ut exeas. Respondit diabolus: Da mihi vas, ubi ingrediar. S. Cyriacus dixit: Dominus Jesus Christus, Deus de Deo, ipse imperat tibi ut exeas. Et ecce cum ululatu magno et cum clamore spumans et clamans dicebat in *h* aere diabolus: O nomen terribile, quod me coarctat exire! Et ab eadem hora salva facta est Jobia.

15 Tunc B. Cyriacus dixit ei: Filia crede in filium Dei, et semper *i* sana eris. Respondit Jobia: Ego credo in Dominum Jesum Christum, quem tu prædicas. Et fecit eam catechumenam more solito, et catechizavit eam, et allata aqua, *k* deposuit eam in concham argenteam; et benedixit aquam, et dixit ei: Jobia credis in Deum Patrem et Filium et Spiritum sanctum?

Ex MSS.
 liberatur
a

baptizatur.

b

c
 Cyriacus se
 cure degit Ro-
 ma:

d

mittitur in
 Persidem,
 viaticum offe-
 rente Serena
 Augusta
 Christiana:

e
 pedes comites
 præcedit.

f

Jobiam filiam
 Saporis a dæ-
 mone liberat:

g

h

i

eam baptizat,
k

Artemia Dio-
 cletiani filia
 energumena,

a S. Cyriaco
 dono curatio-
 num prædito,

sanctum? Respondit: Credo. Et dixit ei: Credis carnis resurrectionem? Respondit: Credo. Et elevata de concha cœpit dicere Jobia Vere Dominus-Jesus Christus, quem prædicat B. Cyriacus, ipse est Deus. Eadem hora omnes affines ejus baptizati sunt: et ipse Rex baptizatus est, et alii promiscui sexus, numero *l* quadringenti et viginti similiter baptizati sunt. Eodem tempore multa dona vel pecunias obtulit Rex B. Cyriaco. Cui S. Cyriacus dixit: Nos gratiam Domini nostri Jesu Christi pretio non offerimus, sed fide æstimamus. Et nihil accepit: sed tantum pane et aqua cum Largo et Smaragdo usus est. Post dies autem quadraginta quinque ascendens navim, cum commendationibus epistolarum Regis reversus est Romam. Quem cum grandi honore suscepit Diocletianus Augustus cum uxore sua, et filia: et cœpit B. Cyriacus habitare cum Largo et Smaragdo in domo, quam ei donaverat Diocletianus juxta thermas Diocletianas.

a Alii MSS. superveniendum.

b Colitur S. Serena 16 Aug.

c Alii MSS. expleta, at non videntur thermæ absolutæ ante imperium Constantii et Galerii, a quibus dedicatæ, ut supra diximus.

d Non probatur Baronio hæc historia, to. 3, ad an. 309 num. 6. Nam cum duo memorentur Sapores Reges Persarum, senior qui Valerianum cepit, victusque deinde est ob Odenato Palmyrenorum Rege; et junior, qui circa initia Constantini regnum capessivit, tenuitque ad annos 70, neutri id convenire videtur: non seniori ut patet, cum qui sextus ab eo regnasse traditur Narses, sive Narsæus, ut Eusebius Scaligeri habet, 18 anno Diocletiani, ut vero Pontiaci editio, 15, victus sit a Galerio. Narsesi Misdates successit, regnavitque annos 7, menses 9, ac demum Sapores junior, et quidem adhuc in matris utero quasi inauguratus. Ergo non potuit hic imperante Diocletiano filium habere, et si Christianorum sacris fuisset initiatus, quomodo eos deinde ita acriter persecutus? quomodo non apostasiæ ejus quispiam meminit? Potuit regulus quispiam, aut provinciæ Romanis propinquioris Præfectus fuisse hic Sapores, ex regio fortassis genere. Quamquam non omnia ab historicis scripta sunt: et multa sunt quæ in Agathia hæc narrante lib. 4, reprehendas, illudque cumprimis quod secundum ejus calculum non nisi anno Christi 304, ultimo Diocletiani suscepit regni gubernacula Narsæus.

e Alii MSS. veredariis, al. vehiculis et veredis. Sunt veredi equi celerrimi tum ad venatum, tum precipue ad usum publicorum tabelliariorum, qui inde veredarii dicti. Et hujusmodi veredis uti S. Cyriaci comites potuerunt, ut qui ab Imperatore legarentur ad amicam Regem, vel Narsæi bello conciliatum, vel Romanorum commilitonem fortassis adversus eum.

f al. Joviam.

g MS. Rip. confessus es.

h al. ipsa hora. i al. salva.

k Quædam MSS. habent: Deposuit eam nudam in concham argenteam. Est vero concha hic genus patuli vasis, sive pelvis.

l Quædam MSS. quadringenti triginta.

CAPUT IV.

SS. Cyriaci, Crescentiani, Artemiæ, et aliorum cædes. Marcelli constantia.

Post menses duos *a* ambulavit Diocletianus Augustus ad Dalmatias, ibique ægritudine fatigatus, fecit testamentum, et coheredes fecit *b* filios suos, et *c* mortuus est. Hoc audiens filius ejus *d* Maximianus Augustus, præcepit ut Christiani, ubicumque inventi fuissent, punirentur. Et zelo ductus propter sororem suam Artemiam, misit et tenuit Cyriacum Diaconum, et misit eum in custodiam, et præcepit ut in die processionis suæ, ad exemplum Christianorum Cyriacus nudus et catenis obligatus ante rhedam ejus traheretur.

17 Uno autem tempore veniens in die processionis Marcellus Episcopus, obtulit se Maximiano Augusto, dicens ei: Pietati tuæ suggero, servos Dei, qui orant pro regno tuo et pro republica, quare trucidas? Tunc iratus Maximianus Augustus; præcepit ut fustibus caderetur, et expelleretur Marcellus Episcopus: et Carpasio Vicario jussit dicens: Audi Carpasi: Cyriacum sacrilegum, qui carminibus magicis et incantationibus suadet hominibus Christum confiteri, diversis poenis afflige, si non libamina diis obtulerit.

18 Eodem tempore Carpasius Vicarius mittens ad

custodiam, adduxit Cyriacum Diaconum, Largum, Smaragdum, et Crescentianum et jussit eos in Tellude præsentari; quibus dixit: Quare non obauditis præceptis Principum, et offertis libamina diis immortalibus? Respondit Cyriacus cum Largo, Smaragdo et Crescentiano: Nos ipsos Domino Jesu Christo offerimus. Carpasius Vicarius dixit: Quod vobis jubetur, facite, Senectus tua alba facta est, Cyriace, sed modo eam juvenem facio. Et jussit picem reliquari: et cum reliquata fuisset, præcepit ut in capite B. Cyriaci Diaconi funderetur. Tunc cœpit clamare B. Cyriacus et dicere: Gloria tibi Domine, qui nos servos tuos dignatus es portas cœlestis regni introire.

19 Dicit et aliis Carpasius: Sacrificate, aut peribitis sicut perfidus Cyriacus. Dixerunt: Nos peccatores Domino Jesu Christo nosmetipsos sacrificium offerimus. Tunc Carpasius Vicarius adduxit in conspectum suum eculeum, et jussit suspendi Crescentianum, et fustibus cædi, in conspectu Cyriaci, Largi, et Smaradgi. Et cum diu attraheretur nervis, et fustibus caderetur, et ungulis raderetur, voce magna clamabat dicens: Gloria tibi Domine Jesu Christe, qui nos ad gratiam tuam dignatus es evocare. Carpasius dixit: Date flammas ad latera ejus. Et cum diu incendio constrictus ureretur, emisit spiritum. Cujus corpus jussit jactari ante Clivum Ursi, in platea ante templum *e* Palatii. Ipsa nocte venit Joannes Presbyter, et collegit corpus ejus, et sepelivit in cœmeterio Priscillæ, in arenario via Salaria veteri, sub die *f* VIII Calend. Decembris.

20 Post mortem autem Crescentiani, retrusit in custodiam Largum et Smaragdum et Cyriacum. Post dies vero quatuor resedit in eodem loco in Tellude, et præcepit sibi præsentari Cyriacum Diaconum, cui sic dixit: Quare dies senectutis tuæ cum tormentis ad inferos deducis? Respondit Cyriacus Diaconus: Ego semper hoc optavi. Dicit ei Carpasius: Sacrifica diis immortalibus, et vives. Cyriacus respondit: Sacrificent eis, qui non cognoverunt creatorem suum Dominum nostrum Jesum Christum. Hoc cum audisset impiissimus Carpasius Vicarius, iratus est valde, et jussit eum in *g* catasta extendi, et attrahi nervis, et fustibus cædi. Cyriacus autem clamabat, dicens: Miserere mihi peccatori Domine Jesu Christe. Eodem die nuntiavit Carpasius Vicarius omnia Maximiano Augusto, quæ exercuerat in Sanctos Dei. Tunc iratus Maximianus jussit omnes victos, qui erant in custodia, una cum Cyriaco capite truncari. Et data sententia, ducti sunt cum Cyriaco Diacono promiscui sexus, numero viginti et unus, et decollati sunt via Salaria intra thermas Salustii foras muros. Quorum corpora collegit nocte Joannes Presbyter, et sepelivit eos in eadem via: sanctum vero Cyriacum collegit, et commendavit ibidem sub die XVII Calend. Aprilis, ad gloriam et laudem Dei. Ipso tempore Maximianus Augustus interfecit sororem suam *h* Artemiam.

a Exacto imperii anno vicesimo, sponte id deposuit Diocletianus, ea præcipue caussa, quod extirpare, ut cupiebat, religionem Christianam non posset, ut in Actis S. Mennæ et sociorum 10 Dec. traditur, ut idem faceret, Maximianum Herculeum, licet ægerime, traduxit.

b Filios naturales non reliquit. Galerius Maximianus ejus gener fuerat, Constantius Herculei: ii Augusti tum facti.

c Imo privatus annos prope novem egit, ut Aurelius Victor scribit.

d Baronius deinceps restituendum censet Maxentii nomen, ubi Maximianus nominatur. Id nobis haud satis expeditum est pronuntiare. Fuit certe Romæ aliquamdiu Galerius, qui Diocletiani filiam, Artemiæ sororem, uxorem habuerat. Nam Aurelius Victor de Constantino scribit: Hic, dum juvenulus a Galerio in urbe Roma, religionis specie, obses teneretur, fugam arripens, etc. Et ne dubitet quis num post depositam a Diocletiano purpuram id contigerit, subdit: ad patrem in Britanniam pervenit: et forte iisdem diebus ibidem Constantium parentem fata ultima perurgebant.

e Surius et MS. Aud. Palladis, fuit delubrum Palatii in regione 10 quæ Palatium dicebatur: Templum Minervæ, sive Palladis in 13, quæ Aventinus.

f Colitur

Cyriacus picem liquata perfunditur.

S. Crescentianus in tormentis moritur.

Cyriacus iterum torquetur:

cum aliis 21 capite plectitur.

S. Artemia occiditur.

Diocletianus imperio se abdicat.

Valerianus
et Pater
dixit

l
dona oblata
respuit

Romam redit:

Sapores Reges
Persarum
duo.

Veredi.

Concha.

a

b

c d
comprehendi-
tur:

ligatus trahi-
tur ante rhe-
dam tyranni.

Marcellus ty-
rannum in-
crepans fusti-
bus cæditur.

f Colitur eo die, videlicet 24 Novembr. S. Crescentianus.

g De varia significatione vocis catasta consule Baronium in Notis ad Martyrol. 16 Martii.

h Ferrarius in generali catalogo SS. scribit 12 Aug. coli Romæ in ecclesia S. Silvestri S. Artemiam virginem et Martyrem, cetera latere in indice Catalogi SS. Italiæ, tradit Diocletiani filiam fuisse, coli 8 Aug. corpus in ecclesia S. Silvestri servari. Alia Martyrologia 16 Aug. cum matre Serena eam referunt.

CAPUT V.

S. Lucinæ pietas. Marcelli labores, martyrium.

Post dies autem octo, veniens Marcellus Episcopus cum Lucina matrona Christianissima, condivit corpora Sanctorum cum aromatibus, et lintheaminibus, et imposuit noctu in *a* pavone cum eunuchis suis, et sustulit ubi commendati fuerant. Translata sunt corpora cum S. Cyriaco *b* in prædio ejus via Ostiensi, milliario ab urbe Roma septimo; ubi requiescunt in sarcophagis lapideis, quos manu sua recondidit B. Lucina in pace, *c* VI Idus Augusti.

22 Eodem tempore B. Lucina fecit donationem de facultate sua ex omnibus sanctæ Ecclesiæ Catholicæ. Hoc audiens *d* Maximianus Augustus, indignatus proscriptione eam damnavit. Beata autem Lucina rogavit S. Marcellum Episcopum, ut domum ejus ecclesiam consecraret. Quod cum omni devotione fecit B. Marcellus Episcopus. At ubi frequenter in eadem domo Missas celebrasset in media civitate via Lata; audiens hoc Maximianus Augustus, iratus misit in eandem ecclesiam, et fecit præceptione sua ut in eadem ecclesia planæ sternerentur ad animalia catubuli publici, et eundem Marcellum Episcopum ad servitium animalium *e* deputavit, cum custodia publica. Ubi etiam post multos annos serviendo, indutus amictu cilicino, emisit spiritum, sub die septimo decimo Calend. Februarii. Cujus corpus rapuit Joannes Presbyter noctu cum B. Lucina, et condivit cum aromatibus, et sepelivit in cœmeterio Priscillæ via Salaria veteri, non longe ab urbe Roma, milliario tertio, ubi requiescit in pace.

23 Eodem tempore Maximianus Augustus præcepit ad se venire Carpasium Vicarium, et interrogavit eum de discussione et nece Sanctorum. Et cum vidisset Carpasius placatum sibi Maximianum, petiit ob eo domum B. Cyriaci. Cui confestim donavit domum Cyriaci Diaconi. Et cum introisset in eandem domum, quam donaverat B. Cyriaco Diocletianus Augustus, invenit locum ubi S. Cyriacus fontem ædificavit, quem consecravit B. Marcellus Episcopus, ubi frequenter baptizabat S. Cyriacus venientes ad fidem. Tunc Carpasius Vicarius paganus crudelissimus ingressus est in eandem domum, dum introisset et invenisset baptisterium, fecit in loco eodem balneum, quasi ad deridendam legem Christianorum. Ubi frequenter *f* lupanariis et scenicis lavacra *g* exhibebat, turpi lucro gaudens in loco sanctificato. Et cum frequenter ista fierent et epulæ cum sceleratis; quadam die cum se lavissent, et exhiberent sibi epulas, ex-eunte Carpasio de balneo cum multis sceleratis, decem et novem cum Carpasio Vicario subito ceciderunt, et mortui sunt. Ab eodem die clausurunt balneum, et factus est timor magnus in eadem regione usque in hodiernum diem. Deo gratias.

24 Sanctorum vero corpora, hoc est, Cyriaci, Largi, Smaragdi, Crescentiani, *h* Memmiæ et Julianæ, sepulta sunt in vita Ostiensi, milliario ab urbe Roma plus minus octavo: ubi orationes eorum florent nunc et semper, et quousque mundus iste steterit, regnante Domino nostro Jesus Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

a Mombril. pavementum, mendose. Est pavo apud Papiam genus operimenti et vehiculi; et quidem, ut Martinius notat, rotæ unius; et dicitur aliis pabo. *b* Via Ostiensis a porta Trigemina (quæ et Ostiensis dicta, nunc S. Pauli) Ostiam ducebat. Hoc Lucinæ cœmeterium memorat Pancirolus, Anastasius in Honorio I Fecit, inquit, et ecclesiam B. Cyriaco Martyri a solo via Ostiensi milliario septimo, ubi et donum obtulit.

c al. vi Idus. celebratur ea translatio 8 Aug.

d Omnino hic et deinceps Maxentii nomen restituendum videtur. *e* Jam inde ex alio catabulo ereptum a Clericis, ut supra ex libello de Romanis Pontificibus diximus.

f MS. Rip, lupanaribus, adjective nimirum, pro lupis ipsis, sive meretricibus, aut qui cum iis lupari soliti.

g MS. Audom. exhibebat turpia, ludo gaudens.

h Coluntur SS. Memmia (Mombrilio, Meminia) et Juliana 8 Augusti. Earum mentio fit in actis S. Anthimi et sociorum n. Maii.

ALIA ACTA

*auctore Ursione Abbate Altimontensi,
ex tribus veteribus mss.*

PROLOGUS AUCTORIS.

Domino suo *a* Lieberto vere Episcopo, salutem et prosperitatem frater Ursio, Abbas nomine et baculo, non opere vel merito.

Dignitas, summe Pater, Episcopalis, cui constat præesse, et prodesse Ecclesiis, et rebus Ecclesiasticis, quanto aliquos mœstificat suorum Episcoporum elatione, tanto nos lætificat tuæ humilitatis, religionis, et *b* nobilitatis prælatione. Respexit quippe Dominus ultima tempora nostra ex alto; dum filios Ecclesiæ, quos oppresserat pessima *c* bellorum tempestas et desolatio, quotidie relevat tuæ admonitionis, et oraminis melliflua consolatio. Tu es enim Pastor ovium, non aliunde ascendens in ovile, sed per ostium: tu subjectorum baculus, tu in Ecclesia Christi, et tui pastoralis oculus. Fructificando juvenescit flos Ecclesialis in tua senectute, quæ domitis stimulis dormit cum perpetua Sunamitis virginitate, luxuriamque contemnens cum Berzellai delegat eam adolescenti filio *d* Maatha, nec vult Jordanem transire. Proinde disponis ascensiones in corde tuo, in loco quem Deus posuit certamen vincentibus, scilicet in valle lacrymarum; ubi, quia prævius pater filiis insinuas iter prævium, videbis Deum Deorum, et caro tua exultabit in Deum vivum.

2 Nec desunt patrocinia Sanctorum, quorum reliquiæ quiescentes sub alis tuis, conquisitæ industria antecessorum, temporum quidem contumelia latuerunt diutius, sed tandem quibusdam in locis patuerunt feliciter novissimis temporibus, quorum omnium intercessionem mihi est orandum; de Sancto autem Marcello Papa et Martyre, tua licentia et benedictione breviter scribendum, cujus gloriosa apud nos manifestatio, Sedi tuæ noviter contulit inæstimabilem gloriam, nobis vero peccatoribus momentaliter apud Deum indicibilem fiduciam.

3 Cujus descriptionis te constituo judicem, ut quia gratia sui inter me et Deum te habeo sequestrem, in eo quod minus expectatione tua valebit ingenium meum, habeam et defensorem: defensorem, inquam, tantæ audaciæ, utpote qui ausim opus meis viribus haud æquum suscipere, nisi insulsum sermonem meum salsura ingenii tui digneris mellificare. Terram quippe inhabito Naym; in vallo Josaphat, ubi peccatores judicantur, semper Deum video. Sed quis immunis, quis alienus a peccatis? Nullus prior, nullus posterior, nullus medius: omnis homo reus. Et ego quis sum ut enarrem justitias Dei, et assumam testamentum ejus per os meum? Certe non est speciosa laus in ore peccatoris: sed laudare Deum jam aliquod est initium speciositatis. Quæ vero major laus Dei et gloria, quam electorum suorum magnificentia, quos suæ dignationis dignatur magnificare munificentia? Hæc est enim, hæc est devotio Ecclesiarum, diversis Sanctorum meritis honestarum, prout placuit cœlorum Regi disponere mansiones eorum: quemadmodum enim multæ mansiones in domo Patris, ita multæ mansiones Sanctorum in terris, multæque revelationes, et scribendo revelatores eorum claritatis. Ego quoque licet non delecter dictandi studio, sed affligar quotidie vivendi ergastulo; famæ tamen consulendo domesticæ, vitam

86 patroni

EX MSS.

*B. Lieberti
Episcopi Ca-
meracensis
laus.*

b

c

2. Reg. 19.

d

*S. Marcelli et
aliorum
SS. reliquiæ
sub eo re-
pertæ.*

*Ejus vitam et
translationem
describit Ur-
sio Abbas.*

Joan. 14. 2.

Calasta.

S. Artemia.

*S. Marcellus
et Lucina car-
porum cor-
pora sepe-
linunt.*

a

b

c

*Lucina sua
dat Ecclesiæ.*

d

*S. Marcellus
bestiis servit:*

e

*moritur:
sepelitur.*

*Carpasius
domo S. Cy-
riaci et bap-
tisterio profa-
natis.*

f g

*male perit
cum aliquot
sociis.*

h

SS. sepulti.

Pavo.

*Cœmeterium
Lucinæ.*

patroni nostri, S. Marcelli scilicet, gestis sanctorum Martyrum Saturnini, Sisinnii, Cyriaci, Largi, et Smaragdi, et ceterorum quorum magister extitit, insertam, necessarium sentio singillatim excerpere; et deinceps quando et qualiter ad nos sit translatus, et postea temporibus nostris manifestatus, æquum duco posteris litterare. In quibus omnibus, dignissime Pater, non attendas comicam *e* vernulitatem, nec *f* Mæandrico sermone *g* firmatam florariam orationem, quia doctrina Christi non constringitur regulis *h* Donati. Jamque fiat proloquendi modus, ne dum volo esse officiosus, fiam injuriosus.

a B. Lieberti *Cameracensis et Atrebatensis Episcopi vitam dabimus* 23 Junii. Multa de eo habet *Baldricus in Chronico lib. 3.*

b *Baldricus l. 3, cap. 61*, ex Brachatensi patria, nobili ortus prosapia, etc. *Alibi dicimus* Brachantum, vel Brachantum, dici eam ditionem quæ a Tornaco Teneramundam usque cis Scaldim sita, nunc maxima ex parte Comitatu Flandriæ continetur. Unde Comites Lovanienses, ut inferioris Lotharingiæ Duces dici possent, suam omnem provinciam cum Brachanti parte conjunctam Brabantiam vocarunt. quæ nunc prima Belgicarum provinciarum.

c Præcipue ab Hugone Castellano Cameracensi dire vexatus est Liebertus, ejusque subditi.

d Ita 2 MSS. ut S. Gislei MS. Maacha. vulgata edit. habet Chamaan.

e Vulgo venilitas, assentandi ars, qua verna pollent hic elegantiam Auctor intelligit, qua scripta comediæ, in quarum plerisque vernæ.

f Periodico, *a* Mæandro Phrygiæ fluvio sinuoso ducta metaphora. Nisi quis legat Menandrico: nam Menander poeta comicus fuit ingeniosus et elegans.

g MS. S. Gislei: symmatum.

h Alius Donatus grammaticus fuit, S. Hieronymi Romæ magister.

LIBER I.

Acta S. Marcelli.

CAPUT I.

S. Marcelli opera ac decreta.

Ecclesiæ campus fertilis.

Psal. 125.

Romæ viget idololatria,

post Christiana religio.

Pulcrum est videre campos segetum aureis maturatos calamis aristarum; sed pulcrius est attendere campos Ecclesiæ micantes plantatione Martyrum, per sanguinem Agni suo cruore purpuratorum: segetes enim Martyrum sunt passiones, secus aquarum decursus lacrymarum fontibus radicales. Venientes igitur venient cum exultatione portantes manipulos suos in beatitudine, et qui seminarant in lacrymis, in gaudio metent juxta arborem crucis, ubi est proximus fons Salvatoris. Unde plantata Martyrum tolerantia, seminis sui germina cœpit colligere purpurata, postquam victoria Dominicæ passionis antiqui hostis elisa virtute, adversus Christicolas lues tormentorum iterato cœpit recalescere. Contra quam fides valido fidens armorum munimine, cominus pugnatu procedit, adstat in acie, congregitur, et vincit, et Martyrum gregalem chorum ad coelica regna transmittit. Quo certamine quadripartita mundi plaga concutitur: sed Roma omnibus superior, deterius cunctis subvertitur: quia quæ cunctas longe lateque ad serviendum sibi coegerat, nefandissimo ritu cunctarum idolis gentium serviebat, et quæ dedignabatur aurum habere, sed habentibus imperare, nunc sibi ipsi non valet repugnare. Unde accidit ut ibi amplius ferveret immanitas tormentorum, ubi plenius confluxerat impuritas dæmoniorum. Sed non defuit vicissitudo: quia postquam triumphavit Petrus et Paulus in sanguine suo, dæmonum multitudinem exterminavit Martyrum multitudo, quorum sequaces extiterunt plurimi coronis victricibus postea laureati, necnon post Sedem Apostolicam aliqui cœlorum regnis inthronizati.

¶ Inter quos S. Marcellus Papa et Martyr effulgens ut sidus aureum, doctrina sua et sanguine nobiliter illustravit natale solum: erat enim natione Romanus, patre Benedicto progenitus, de regione quæ dicitur Vita lata oriundus, florem suæ juventutis redolendum reddidit gratia senectutis. Ea quippe totius vitæ suæ fuit intentio, ut in confessione Dei ter-

minaretur sui professio. Nec spes eum fefellit: sublimatus etenim Sede Apostolica, laureolum Ecclesiæ palæstrandum suscepit. Ad cujus professionis titulum Sedem suam et ipsum caput mundi, Romam scilicet, nobilitavit quantum permisit rabies temporum. Fecit denique cœmeterium via Salaria: et propter baptismum et pœnitentiam multorum, qui convertebantur ex paganis, et propter sepulturas Martyrum constituit viginti quinque Titulos in urbe Roma: viginti quoque Presbyteros et duos Diaconos ordinavit: decreta etiam sua quæ habentur in decretis Pontificum Romanorum auctentice decrevit. Sed non plus quam annis quinque, mensibus quatuor, diebus viginti uno, Romanæ Sedi præfuit. Quibus expletis Apostolica sanctione inter æquitatem et iniquitatem, inter justitiam et injustitiam, duellum factum est publica statione.

6 Agebant in sceptris Diocletianus et Maximianus, *a* in consulatu Maxentius et Maximinus, qui postea purpuram a Diocletiano et Maximiano depositam suscipientes infelicitate usque successerunt infelicius. Horum quatuor immanis sævitia unius Martyris, S. Marcelli scilicet, gloriosa extitit victoria: tot enim coronæ extiterunt unius, quot tortores per Christum potuit ferre unus. Sciebat enim cædi pro Christo, et non deficere in Christo: nec poterat in certamine tortores formidare, quia volebat de triumpho gaudere: temporalem minime timebat pugnam, quia perpetuitatis studebat sortiri victoriam: neque sui solum sollicitus erat, sed etiam filiorum Ecclesiæ cui præerat, quos eadem palæstra sub eisdem tortoribus, coronis aptabat.

a Non reperiuntur in fastis Consularibus hi ambo una Consules, imperantibus Diocletiano et Herculeo. Maximinus autem hic, ut sæpe, pro Galerio Maximiano positus.

CAPUT II.

Sanctorum labores. Aproniani martyrium.

Cujus palæstræ præludium cœpit proludi post Maximiani Augusti ab Africæ partibus reditum. Volens enim Diocletiano placere sub nomine ejus thermas Romæ instituit a solo ædificare. Et quia invadebat Christianis, super eos imposuit afflictionem hujus operis, aliis ad lapides deportandos, aliis ad arenam effodiendam destinatis. Quibus usque ad miserationem laborantibus, nec ullis eorum miseriæ misericordiam præstantibus, providit Deus Thrasonem quemdam fidelem vita, et locupletem facultatibus. Hic cum cerneret eos affligi tanto labore, per Sisinnium et Cyriacum, per Largum, et Smaragdum, constituit eis victum ministrare. Sicque Martyres relevati ciborum alimonia non Augustis thermas, sed sibi fabricabant coronas in labore et ærumna.

8 Sanctus vero Marcellus filiorum suspensus deflectione, seipsum pro eis mactabat Christo quotidie in oratione cum lacrymis et spiritus humilitate. Cumque sibi innotuisset Thrasonis obsequium, Deo gratias agens, duos, ut præscriptum est, Diaconos consecravit, Sisinnium et Cyriacum, qui et Ecclesiæ Romanæ deservirent, et in angustia constitutis victum ex Thrasonis facultatibus ministrarent. Hæc autem Ecclesiæ ordinatio, totius Ecclesiæ fuit exultatio, et ipsorum in labore Confessorum necessitatis relevatio. Felices ministri tanti patris doctrina bene filii, et ipsum ad coronam quandoque præcessuri.

9 Gratanter itaque creditum sibi suscipientes officium, dupliciter fiunt consortes Martyrum, quia numquam sine munere dimittitur obsequium. Nocte igitur quadam exeuntes de domo Thrasonis, et inde sociis victum deferentes humeris suis, a paganis militibus crudeliter arctati, Expurio Præfecto sunt presentati. Quorum ille lætatus comprehensione, Maximiano Augusto placere festinat eorum delatione. Maximianus vero crudelitate furens, nec solum crudelis, sed et ipsa crudelitas existens, publicam apponit eis custodiam,

S. Marcellus cœmeterium extruit:

varia statuit:

a
sub quibus tyrannis passus.

Christiani milites ad onera ferenda damnati,

aluntur a Thrasone, per S. Cyriacum et socios.

Cyriacus et Sisinnius Diaconi,

comprehenduntur,

damnantur ad fodiendam arenam,

stodiam, et arenæ effodiendæ imponit sententiam. Inter quos deputatus senex quidam, Saturninus nomine, jam senio fractus, maceratur nimia laboris afflictione, affligens et ipse juvenes, qui secum erant, nimia suæ ætatis miseratione. Erat ibi spectaculum videre miseriam et misericordiam convenire, pietatem et caritatem subvenire, Martyres sanctos fortunas suas contemnere, juvenes senem vix seipsum valentem ab onere imposito levare, custodes mirari et stupere.

10 Nec latuit Augustum, cui plus placebat delatores Martyrum, quam delatores regnorum. Quæ ut tibi relata est devotio, dolens tantum pietatis remansisse in regno suo, tradit eos puniendos Laodicio Præfecto. Laodicius autem retrudendos in carcere tradit Commentariensi Aproniano. Apronianus autem visitatus divina respectione, procidens ad pedes Sisinnii cum protestatione, Adjuro te, inquit, per Christum, ut me facias participem prædestinationis tuæ. Ad hæc eum ille catechizavit, catechizatum ad fontem deduxit, deductum de credulitate requisivit, requisitum in fontem deposuit, depositum ex more levavit, levatum ad S. Marcellum deduxit, a quo chrismate consecratus, Ecclesiæ pleniter communicavit. Nec multum temporis intercessit, et capitalem jussus subire sententiam, Doctores suos ad coronam præcessit.

CAPUT III.

SS. Papiæ, Mauri, Cyriaci, etc. cædes. Marcelli constantia.

Saturninus vero et Sisinnius retrusi in carcere, quotquot poterant lucrifaciebant fidei suæ. Inter quos milites duos initiantes, Papiam et Maurum, cum tripodam ad thurificandum sibi delatam comminuisent imperio orationum, a Laodicio Præfecto in eculeo suspensi, et scorpionibus cæsi, flammis exusti, et ad ultimum capite truncati, præmittuntur ad regnum. Papias autem et Maurus baptizati a S. Marcello, et post baptismum comprehensi, et apud Flaminium præsentati Præfecto, in successione tormentorum cum palma succedunt et regno. Quorum omnium corpora, B. Marcelli jussu, via Numentana reconduntur et via Salaria. Ipse autem assiduus erat in oratione, ut filios suos Dei filius constantes redderet in certamine, pro eo paullo post certaturus et ipse.

12 Etenimvero Cyriacus, quem sibi constituerat Diaconum, cum B. Sisinnio jam oblivioni traditus tenebatur in carcere cum Largo et Smaragdo. Sed dæmone protestante per os Artemiæ, filiæ Diocletiani, ejus virtutem, jussu ejusdem Principis eductus, puellam reduxit ad sui libertatem, et purificatam fonte baptismatis in Christo reddidit liberiolem. Deinde a Rege Sabora evocatus ad partes Persidæ, a Jobiam ejus filiam mundavit a dæmone, Regem ipsum et Reginam cum toto regno Persarum, liberavit a dæmoniaca servitute. Sicque reversus Romanam, ingrediente Diocletiano b universitatis viam, iniit contra Maximianum potenter victoriæ suæ pugnam.

13 Maximianus quippe zelo ductus Artemiæ sororis suæ, sororem ipsam homo miseræ conditionis non erubuit tormentis subjicere: Cyriacum vero jussit miseris cruciatibus deficere. Quem etiam opprobrio Christianorum in die processionis suæ, ante c epirhedria sua protrahi fecit nudum et ligatum. Jamque ceteris ad coronam præmissis præter istum, S. Marcellus hunc sequitur cum lacrymis, ut pater filium. Ubi pugnaturus non sacciperium cum David defert, sed patientia obarmatus contra tyrannum talibus dictis confert: Novitati tuæ, Augustorum optime, suggestum venio, ne fiat humilium pressura, tuæ

erectionis confirmatio. Vocalis quippe semper fuit æquitas apud Romanorum Rectores, parcere humilibus et debellare superbos. Ecce opprimuntur filii Ecclesiæ, qui pro statu vestro, et pro Republica orant assidue. Non decet Romanam virtutem contra inermes et imbelles producere feritatis suæ aciem. Trucidatur innocentium turba, et fœdatur Romanorum virtus hujus infamiæ nota. Ita senex peroravit, sed non impune licuit. Irato siquidem Augusto dehonestatur, et absque reverentia sacerdotii, et respectu senectutis, fustibus cæditur, et cum injuria expellitur.

14 Nec solus sensit iratum: statim enim in Sanctos, pro quibus Papa interpellaverat, minister diaboli dictat sententiam tormentorum. Carpasius Vicarius tortor eligitur, qui omnia tormentorum genera in Cyriacum, Largum, et Smaragdum, et Crescentianum experiri præcipitur. At ille gratanter suscepit imperium jussus, quod si prius auderet libenter suppleret et injussus, ut postea probavit Martyrum cruciatus: tanta enim in eos desæviit crudelitate, ac si in eorum tormentis regnum sibi debuisset acquirere. Martyres itaque sancti tormentantur, pice liquata perfunduntur, in eculeo suspenduntur, in catasta depositi extenduntur, ignibus exuruntur, et ad ultimum capitalem sententiam subire jubentur. Ita sociati in passione, cœlos expetunt germana societate. Officium vero sepulturæ, ut pater filiis, S. Marcellus supplevit paterna pietate, et Ecclesiastica procuracione.

a MS. Claremar. Lobiam.

b Non mortuus tunc est infelix tyrannus, sed privatus annos circiter novem in Dalmatia vixit, ut ante diximus.

c Epirhedria, inquit Papias, majora vehicula.

CAPUT IV.

S. Marcelli in catabulo labores, mors.

Quibus præmissis ad vitam, coronis eorum Pastoris sui Marcelli adornantibus coronam, et ipse pastor sine multa dilatione disponitur ad victimam. Beata denique Lucina matrona quædam ex nobilioribus, animo supernis hærens contemptis terrestribus, per eundem Papam fecit donationem facultatum suarum Ecclesiis omnibus. Cujus rei permotus indignatione Augustus, eam damnavit proscriptione. At illa petiit Papam ut domum suam consecraret ecclesiam, quatenus locus carnalitatis fieret locus consecrationis. Nec distulit ille: ecclesiam consecravat, in qua frequenter et Missas celebravit.

16 Eadem vero domus carcer sibi postea fuit, et exilii locus; sed non contempsit exilium, quia desiderabat cœlum. Carcerem existimavit pro prætorio, quia jucundari desiderabat in paradiso. Et quod fuit prætorium, ea domus Dei jubetur animalibus esse catabulum: in qua mox animarum pastor, constituitur pastor animalium. Apponitur ei et publica custodia; ne tanto sacerdoti deesset duplex injuria. Injuriatur modis omnibus: nullus præter panem indulgetur ei cibus, lectus et vestitus saccus erat cilicinus. Ita seipsum offerens sacrificium Deo, in vigiliis et jejuniis per multum temporis, imperatum supplebat officium, orando et psalmodiando. Res non privata, sed communis agitur: Episcopus confitendo patitur, et Ecclesia orando compatitur.

17 Sed cum deposita purpura, a Maximianus fuisset secutus collegam suum Diocletianum, noctu venientes Clerici, de catabulo eduxerunt S. Marcellum. Lætificatur Ecclesia subito, utpote tanti Pastoris restituta patrocini. Sed repentaliter subsequitur mœstitia, non impar priori: e vestigio, uti se habet hominum incertitudo, lux oborta tenebratur, et lucis gaudia perturbantur. Jam Sacerdos in sua victor extiterat pugna, et sacrificium obtulerat de victoria, seipsum scilicet in confessionis hostia: jam sibi meruerat

AUCTORI
URSIONE.
EX MSS.

fustibus cæditur.

Cyriacus et
socii occiduntur,

sepeliuntur a
Marcello.

S. Marcellus
domum Lucinae
consecravit:

ibidem bestiis
servit:

a
educitur a
Clericis:

alios juvant.

Apronianus
convertitur,

occiditur.

Papias et
Maurus convertuntur:

occiduntur.

Cyriacus Artemiam
obsessam liberat,

a
et Jobiam; ac
Persas convertit.

S. Artemia occiditur.

c

Marcellus Imperatorem
libere arguit:

ruerat coronam, et subditis postulaverat indulgentiam: Quid ergo novi processit? Quid mali successit? quid prioribus intercessit? Maxentius pejor prioribus, regni infortunio sortitus imperium, ut regnandi, ita et sæviendi in Christianos obtinuit *b* hæredium. Qui cum cogeret sanctum Papam negare, quod erat, videlicet Episcopum; et ille Christum confitendo, sacrificia derideret dæmoniorum; iterum cum furore emissa sententia, restituitur in catabulo cum publica custodia. Recipit officium pastoralitatis suæ, educit et reducit animalia cum cordis contritione. Ecclesia fit ei catabulum, carcer ille bestialis fit regale prætorium, qui per hoc parabatur ad regnum.

18 O supplicium dissimile omnibus, et proinde sancto Martyri ceteris amabilius! Certe ea videbatur sibi remissior sententia, quam importabiliorem pendebat tortoris insania. Licet enim tanta injuria dehonestaretur in catabulo, intentione tamen *c* theoretica semper suspirabat in cœlo. Cui hærendo assidue cum lacrymis, dilatio illa, quæ sibi videbatur gravior, breviatur clementia Salvatoris, et æquitate justī remuneratoris. Nam dum Maxentius cogitat de differendo supplicio, Christus disponit de remunerando milite suo. Statuit ei carcerem aperire, pastoralitatem mutare, ab animalibus inter Angelos transferre, pro catabulo paradisum conferre, et perlatis suppliciis dignam remunerationem referre, Martyrem Martyribus inferre, coronam inimicorum expugnatione paratam pugnatori proferre, nec amplius militem a regno differre. Itaque militando inibi per aliquot annorum, in fame et siti, in laboribus et ærumnis, in vigiliis et jejuniis, nudus amictus tantum cilicio, persistens in servitio animalium, tandem in confessione Dei, alacriter emisit spiritum. O somnium pacis! o requiem immortalitatis.

19 Corpus ejus collegit B. Joannes Presbyter cum Presbyteris et Diaconibus, et B. Lucina, et sepelivit in cœmiterio Priscillæ via Salaria XVII Kal. Februarii; ut a diaconibus et discipulis, quos præmiserat ad regnum, nec ipsa sejungeretur sepultura. O pia congregatio, cujus nec in cœlis, nec in terris fit separatio! o Martyrum præmia et coronæ, quæ perpetuo virescunt flore, immortalitatis scilicet et vitæ æternæ! Nesciunt marcescere, quia non timuerunt flammis ardere, quos Agnus deducet ad vitæ fontes aquarum, et delebit omnem lacrymam ab oculis eorum, et florebut sicut lilium in medio Angelorum.

a Videtur innuere a Maximiano primo captum esse S. Marcellum; non quidem Herculeo, qui ut hic dicitur, collegam secutus purpuram deposuit; sed Armentario, qui et ipse ex Italia non multo post recessit. *b* Hæredium prædium est, quod hæreditate venit, hic simpliciter pro hæreditate accipitur. *c* Contemplativa, a θεωρεῖω, contemplor.

LIBER II.

Narratio manifestationis et itineratio
S. Marcelli.

CAPUT I.

Reliquiæ S. Marcelli diu absconditæ.

Est locus super fluvium *a* Sambram nuncupatum situs, a parte non a toto (neque enim adeo eminens est) Altus-mons dictus: quem illustrat cœnobium famosæ antiquitatis, et, ut conjici datur ex vestigiis antecessorum, antiquæ nobilitatis. Siquidem metata ab Angelo ejusdem templi mensura, *b* Vincentius Madelgarius potenter laboravit in ejus structura, qui Dux *c* Lotharingiarum, Francorum, et *d* Saxonum, in eodem loco postea est professus monachum, abjecta seculari militia, divinæ pugnæ se præbens monomachum. Cum quo etiam Dagobertus Imperator locum excoluit: rebus et redditibus ditavit et ampliavit. Reliquiis quoque Sanctorum, prout potuit uterque eorum, decenter muneravit et illustravit, ad quibus serviendum ter centum ferme monachos

constituit. Inter quos S. Vincentii intercessu, et *e* Martini Papæ concessu, et Dagoberti Regis conductu, ab *f* octavo urbis Romæ milliario remotus, S. Marcellus Papa et Martyr ad prædictum locum cum honoris gratia est translatus.

2 Ubi susceptus officiosissime non est privatus per multum temporis officioso monachorum famulamine. Sed cum decidentibus aureis et argenteis temporibus successissent ferrea, opprimente fortuna orbem terrarum, felicitatis noverca, *g* Riphæi montes super Galliam emisertunt Hungrorum et Hunnorum tempestates et fulmina, a quibus desolatis ecclesiis, monachis, et monialibus et Clericis postliminio damnatis, Altus mons humiliatus, inter cetera factus est locus desolationis: fugatis denique cultoribus tantæ negligentiae est relictus, ut neque memoriam Reliquiarum teneret notitia alicujus. Per successiones itaque temporum, per divisiones, dum sibi invicem succedebant, monachorum et Clericorum, per dissensiones animorum, et perversiones militum, *h* redditus Ecclesiæ gallinaciis pedibus deducuntur ad nihilum. Sed cum redisset tempus miserendi ejus, quoniam placuerunt servis Dei lapides ejus, *i* respexit Dominus orationem humilium, et non sprexit precem eorum.

a Hic Namurci in Mosam influit, Sabis Cæsari dictus.

b Ejus vitam dabimus 14 Julii.

c Necdum id nomen provinciæ sortitæ tunc erant, quæ regno Austrasiæ continebantur. *d* Etsi domiti antea erant a Clotario et Dagoberto Saxones, non tamen iis Vicentius præfectus.

e Mortuus est Dagobertus Rex anno Christi 644, cum Romæ sederet Theodorus Papa cui Martinus successit. Videntur hic conjungi, quod inchoatum sit forte sub Dagoberto Altimontense cœnobium, sed his reliquiis ornatum circa annum 651 sub Martino.

f Imo tribus tantum ab Urbe milliariibus distabat Priscillæ cœmiterium, ut testatur Baronius to. 2, ad an. 130, num. 2, ubi illud suo tempore refossum scribit, magnæ instar urbis.

g Alii non a Riphæis montibus, qui inter Album sinum et Obium flumensiti, glaciale Oceanum respiciunt, interjecta solum Hyperboreorum angusta regione; sed a Caspio mari, aut ulterioribus Asiæ ad Boream plagis profectos Hunnos atque Hungros volunt. Sæpius ii Germaniam seculo Christiano decimo incursarunt: sed Hannoniam, in qua Altus mons, anno præcipue 954, a Conrado Lotharingiæ Exduce contra Raginerum II, Hannoniæ Comitum conducti. Consule Chronicon Miræi, et Baldrici lib. 1, cap. 74.

h Baldricus lib. 2, cap. 35: Per incursus Gentilium, imo et per crebras seditiones domesticorum, subripiente (forte, subrepente) inopia, ordo monachalis ad Canonicalem redactus etc. *i* Gerardi I Cameracensis Episcopi studio, collaborante Richardo Abbate S. Vedasti restauratum Altimontense cœnobium, ac monachis restitutum, quibus præfectus Abbas Fulcuinus. Baldricus lib. 3, cap. 6.

CAPUT II.

Repertæ ornatæque reliquiæ.

Latebat ibi lucerna sub modio, S. Marcellus scilicet Papa et Martyr, sine alicujus venerationis titulo, per quem providente loco divina elementia, ejus manifestatione ferrea misericorditer mollescunt tempora. Cujus manifestationis divinitus provisa occasio, Abbatis *a* Ursionis extitit in regimine successio. Idem denique cœnobium Dei concessu suspiciens regendum, ea scilicet tempestate, qua inter Henricum Imperatorem et Comitem *b* Balduinum sæviebat tempestas bellorum, rem nimis attenuatam invenit, ut præscriptum est, processu temporum, decessu rerum, et quotidiano incessu vel incursu vastatorum. Angebatur angustia, quia fratres appetebat inopia, nec sibi suppetebat succurrendi copia. Quid ergo ageret? Quo se verteret? Volutis et revolutis animo suis omnibus, nihil oculis occurrebat extrinsecus, quod posset obstare tantæ necessitatis foribus. Vertit se ad interiora et circumductis oculis invenit scriniolum, in quo quiescebant sancti Martyris Marcelli ossa, argento quidem fabricatum, sed inculto et absque ulla cælatura. Æstuebat animo, quia latebat omnes quid contineretur in scriniolo; Reliquias tamen contineri nulla erat hæsitatio. Vicit tandem, quod vincere solet in rebus tam angustis, angustia, scilicet, quæ semper requirit solatia necessitatis: et disponente Deo, consilio sui et Fratrum, meliorando reparaturus

Barbarorum incursionibus neglectæ.

Cœmiterium Priscillæ.

Hungarorum irruptio in Belgium.

Ursio Abbas Altimontensis.

coactus inopia, arcam reliquiarum S. Marcelli distrahit:

paraturus suscipit, sed invitus argentum; ita suos, relevando ab inopia, S. Marcellus protegebat qualicumque providentia.

novam fieri
jubet:

4 Abbas autem suspensus animo, longo interdiu conscientiae urebatur cauterio: ignorabat enim quid spoliatum contineret scrinolum, et ideo non modicae offensionis metuebat se incurrisse periculum. Cujus offensionis timore, loculum festinabat non post multum temporis renovare. Et quia volenti nihil satis festinatur, vix conquisito argento fabricam aggreditur. Nondum expleta, ad Episcopum Cameracensem Lietbertum egreditur, et qualiter res tractata sit narrare aggreditur.

loculum reli-
quiarum ape-
rit.

5 Deinde quæsitæ et accepta licentia reserandi loculum, ut quod mortales latebat, ad gloriam Dei proferretur in publicum, cum lætitia et benedictione redit monasterium. Nec passus aliquamdiu rem susceptam procrastinare, Fratribus et sibi indicens jejunium, diem constituit sine multa dilatione: dilatio autem diei sola fuit caussa Deum orandi et exorandi, ne ad tantum thesaurum accederent imparati. Quo superveniente, albis et stolis induti ad locum accedunt quanta possunt apparatione, quanta debent veneratione, scilicet cum lacrymis et litiis, et maxima cordis contritione.

Suavis ex eo
odor exspirat:

6 Reserato autem oculo, lacrymæ sine mora duplicantur præ gaudio: tanta enim egreditur suavitas odoris, ac si starent in paradiso amoenitatis. Apparent ossa, nescitur adhuc cujus: pendent animi et oculi omnium in agnitione ejus. Cum repertis statim litteris excluditur suspensionis eorum scrupulus: recitatæ siquidem in auditu adstantium, commendant contineri sanctum Martyrem Marcellum Romanæ Sedis Episcopum, tempore Dagoberti, ut prædictum est, illuc translatum, sed temporum mutatione neglectum. Quibus perceptis, gaudium reficitur singultibus et lacrymis, et locus iterum clauditur cum magna diligentia observationis et signationis. Disceditur: Abbas ad Episcopum regreditur, gratanter benedictionem petit, et rem gestam ex ordine lætæbundus exponit. Miratur Episcopus, et stupendo gaudet, et nisi auctoritas Abbatis eum inclinaret, tantum thesaurum in eo loco latere, vix introduci ad credendum valeret. Sed et etiam attestatio litterarum, omnem submovebat incredulitatis scrupulum.

in nova arca
reponuntur.

7 Statim itaque quid agendum foret, inter eos tractatur: depositio sancti Martyris in scrinio noviter fabricato ordinatur, et nativitas sanctæ Dei genitricis Mariæ, quæ est VI Idus Septembris, dies repositionis constituitur. Conveniunt multi, pars Episcopum, pars Comitem c Balduinum et Comitissam secuti, plures caussa amoris S. Marcelli; omnes vero in commune, Dei et sancti Martyris misericordiam oraturi. Ea enimvero die S. Marcelli præsentiam ibi adesse, illius qui cuncta providet et disponit, fuit manifestare. Denique repositis artibus sanctis in loculo sibi parato, communiter petitur a populo, ut extra templum sibi liceat sanctum Martyrem precibus et muneribus venerari capaciore interstitio. Effertur, cum frequentia Cleri et populi defertur, et in atrio ante porticum templi super quadripodem locatur. Circumfluit populus, et Martyrem cum devotione frequentat: et licet vix alicui vacet eundi et redeundi locus, precibus tamen ubi potest petit, et muneribus ditat. Crescit turba tumultuantium, densatur cuneus accedentium, nequaquam atrio capiente examina confluentium. Jamque circumstat totius præsentis populi multitudo, et admovente gradum pietate, cœlitus arridet sancti Martyris glorificatio.

Balduinus V.

a Gasæus hunc Urtianum vocat. b Balduinus V hic fuit cognomento Insulanus et Pius, cujus adversus Henricum III Imperatorem bella describit Meierus lib. 3. et Miræus in Chronico.

Balduinus VI.

c Balduinus VI, Hasnonius, sive Montensis, Richildem Ragineri IV, Hannoniæ Comitissæ filiam et hæredem duxit; patri in Flandriæ Comitatu successit an. 1067, obiit 21 Julii 1070.

CAPUT III.

Miracula ad reliquias facta.

Denique puella quædam deducta ad locum a parentibus, ab ipsa nativitate muta, et surditate feriatis auribus, coram Sancto prosternitur in oratione, et quia voce non poterat, cœlum transit intentione. Admittuntur preces ejus intra sacrarium exauditionis, et exauditur ad gloriam tanti Confessoris. Præbet obsequium omnis pene creatura, ut manifestetur Martyris præsentia. Tonat cœlum, obscuratur solum, tenebratur atrium, et fragore concutitur, cui puella subjacebat, scrinium. At illa tacet immobilis, et pascitur gemitibus singultivis. Hærent oculi circumstantium, et hærendo præstolantur rei eventum. Tandem cœlo dulciter reterso nubibus, et atrio deorsum illustrato clarius, illustratur et puella divinitus, et statim surgit adstans detergis orbibus, aspicit aspicientes, audit tumultuantes, alloquitur alloquentes.

Arctura
Ursione.
EX MSS
Willesendis
surda et muta
sanatur.

9 Curritur ad Episcopum, ubi provinciam sermocinandi ingressus, de passione Martyris perorabat ad populum: et quasi nova nuntiaturus incedit unus post alium, interrumpitur oratio et narratur Martyris glorificatio. Deinde ducitur et puella, et vultu demisso puellaritatis gratia, in medio adstantium adstat salutis suæ lingua. Interrogata nomen suum, Willesendem se vocari absolute refert; et locum nativitatis requisita, Squilinum sine hæsitazione profert. Sed neque sic creditur. Presbyter Squiliniensis advocatus inquiritur, qui bene prosequente testimonio parochiensium, eam semper surdam fuisse et mutam adstipulatur. O didascalicum Doctorem, ita a

a

10 Itaque repetita oratione Episcopus, rem gestam apud populum cum lacrymis magnificat diffusius, pendente ab ejus ore Comite cum suis optimatibus. Et instante hora Missarum, jubet reliquias tam decenter glorificatas intro ferri monasterium, Te Deum laudamus gloriose imponendo hymnum. Quo finito Missa celebratur, celebrata populus cum benedictione Episcopali dimittitur. Dies hujus celebritatis Episcopo fuit dies devotionis, et usque ad vesperum nullus alter cibus, nisi in populo confirmando studium supplendæ Christianitatis. Intercapedinante etiam tantummodo noctis spatio, ad idem rediit officium, nocti succedenti lucari hæredio. Sicque accepta licentia a S. Marcello, et Apostolica benedictione, officiosus discedit, cum lætitia et exultatione.

aguntur Deo
gratiæ.

11 Crescente quoque deinceps fama gestorum et dulciter illabente non solum auribus, sed etiam cordibus auditorum, rumor tandem rei gestæ pervenit b Gominiacum. Erat ibi mulier quædam, Rathscendis nomine, mulier, inquam, non forma, sed similitudine; facie, et sexu, non artuum discretionem. Jacobat materies informis, nullius rei petax, nisi tantum, talibus semper appetendæ, mortis. Ita triennio contracta manibus et pedibus, dissolutis ab officio sui membris omnibus, latere nequibat relevare latus. Quæcumque Sanctorum loca audierat virtutibus clare, redaccurrente percurrerat pedibus ligatis invaletudine. Fit tædium amicis ductitantibus; quia sospitatis ejus gratia S. Marcello reservatur ab omnibus, quem consulta a suis, in ultimis requirere constituta malorum, flebili devotione vovit eundi votum. Nec invenit post votum moram salus: redintegrantur plantæ et manus, et conata exurgere, faciles est experta conatus, Altum montem petit, medicum sui S. Marcellum requirit. Apud quem protestata suæ salutis redintegrationem, post orationis et oblationis satisfactionem, redit ad sua, non alienis, sed suis pedibus, expertis Apostolicam benedictionem.

b
Quædam
membris om-
nibus debilis
sanatur.

a Figulina, vel figlina, officina est, arsque ipsa figuli. Hic pro opere sumptum, quod figlinum Plinius dicit lib. 34, cap. 18.

b Gomigny pagus est haud procul Bavaco in Hannonia.

CAPUT IV.

Reliquiæ circumlatæ, Sonégias usque.

Circumferuntur reliquiæ per remotiora loca.

Quibus post alia gestis, amplius cœpit crebescere rumor Apostolicæ claritatis. Frequentant vicini locum, honorant pro posse Sanctum, et votis onerant animum suum. Remotiores autem a loco, quia illuc eos convenire prohibebat multarum rerum impeditio, ut ad se Martyris Reliquiæ deferrentur, una et eadem univit petitio. Quibus petentibus et utilitatis Ecclesiasticæ quibusdam necessariis intercedentibus, quæritur Episcopalis licentia, a quo ut cum honore perferatur et custodia, statim procedit pastoralis sententia. Orditur itaque monachalis, clericalis, et popularis processio, et emittitur quasi imperatoria expeditio. Funduntur populi, procedunt a Arquites pueri, ex omni parte videntur properare itinera ad gloriam Sancti.

Muto vox red- dicitur.

13 Aliquibus ergo vicis transeundo circumfertur, et sic Halcinio infertur. *b* Halcinium est villa omnium incolarum suorum commoratione numquam tantum magnificata, quantum uno et momentaneo S. Marcelli transitu glorificata. Sed qualiter, et in quo? Non in grandioribus viris, sed in uno puella. Puellus erat septennis, ex utero tamdiu suspectæ matris mutus permanens et elinguis. Convenerunt ibi Sanctus, et ægritudo; imperfectum, et perfectum; exinanitio naturæ, et plenitudo cœlestis medicinæ. Christus erat medicus, mediator Sanctus, puer medicandus. Adest mater cum lacrymis; secum filius caussa lacrymarum præcordialis, ignarus quidem sui, sed dolor et gemitus miseræ genitricis. Orat mater, orat et clamat silendo, et populos conciliat sibi similis et communis miseræ conditio. Ipsa est vox muti, auditus surdi, et quicquid minus natura supplevit in filio, miserabiliter supplet flendo et ejulando. O viscera matris numquam vacua visceribus pietatis! Noli mater, noli flere, quia habebis paullo post gaudere. Jam patet cœlum, jam reseratur precibus tuis misericordiæ sacrarium. Jam demittitur filio tuo cœlitus verbum, per quod recipiat et auditum. Non accedit res ista aliquo casu, sed ad gloriam Dei, et manifestationem Martyris sui, reservata divino permissu. Suppone scrinio filium, et recipies redintegratum. Quid plura? fit sine mora. Supponitur, pro eo oratur, statim resilit et loquitur, loquendo auditum se recepisse gloriatur, et mercedis caussa Sanctum sequitur.

c S. Marcelli reliquiæ deferuntur Sonégias.

14 Deinde processu itineris *c* Sonégia extitit locus hospitalitatis; hospitalitatis autem gratia, inter tantos hospites, Martyrem scilicet et Confessorem provenit pulcherrima. Gaudebat S. Marcellus sui quondam translatoris condigna susceptione: Sanctus vero Vincentius Martyris sui hospitalitate, quem olim ab urbe Roma translatus Altimontensi præfecerat Ecclesiæ, tunc quando per tales Deus parabat regnum in æterna beatitudine. Quapropter exhibetur ei debita devotio, præmittitur devota processio: non parum quippe lætificabat et Clericos tanti hospitis visitatio.

15 Quem suscipientes officiosissime, erga suos exuberant omnimoda humanitate. Et quia laboraverant tota die itinerando, necessaria eis erat refectio. Nec desunt procuratores, iidem ipsi videlicet Clerici in procurando hilares, sed ut postea probavit exitus rei, in dando hilariores. Quibus profusis necessaria ministrare, provenerunt omnia plenissime, excepto vini libatione, quæ salebras relevando et curas expellendo, hominum solet corda lætificare. Erat autem præ oculis duplex malum, quia nec aberat, nec aderat vinum; quod si omnino scissent abesse, levius utique potuissent ferre: forte enim, imo Dei dispositione, aberat tabernarius, nec aliquis domi reman-

serat præter filiam ejus, clausis et obseratis tabernæ foribus. Cumque Clerici fores vellent reserare, obstitit puella, qua potuit, contradictione. Sed Baldvinus quidam parvipendens contradictionem ejus, cum vim foribus inferre vellet lætabundus, subito resiliente sera voluntatem ejus prævenit S. Marcellus, per eum et per reliquos vinum suis propinans diffusius. Cœnatur, dormitum itur, diluculo surgitur, matutini celebrantur, iter cœptum iteratur.

a Arcubus instructi, sive ad ornatum, sive ad tutelam, sive ad venerationem reliquiarum; quasi arcus, quos a prima ætate bellicosa ea gens tractare consueverat, Sanctorum gloriæ dicare se velle profiterentur.

b Hauchin pagus Hannoniæ haud procul Binchio oppido.

c Sunégias vocat Baldricus lib. 2, cap. 46, nunc Sonégias et Sonégiacum, vulgo Songniez, oppidum est Hannoniæ, ubi olim S. Vincentius Comes monasterium struxit, ut 14 Julii dicemus.

Cella vinaria sponte aperitur.

Sonégia.

CAPUT V.

Namurcum deportatæ reliquiæ.

Post aliquot dierum pervenitur *a* Namurcum: ubi suscepti reverentia, qua decebat Sanctum: Sanctus in ecclesia, ipsi e regione sortiuntur hospitium. Et quia illic de rebus Ecclesiasticis patiebantur aliquam fraudem, pro quibus etiam videbantur assumpsisse cœptam itinerationem, rebus Ecclesiæ providentes imprimis, postea intenderunt usibus suis. Cumque seriis intenderent post cibum, et custodes pernoctarent ante Sanctum, ardente lucerna languidius, Willebertus Presbyter cuidam puero imperat ut emuncto lychno candelam illustraret clarius. Paruit ille, sed male cavendo asportavit flammam lucernæ. Iratus Presbyter, ut mos est talibus, colaphum minatur impingere, nisi candelam accendat velocius. At ille offendendo descendens de gradibus, Nescio quo ire, lacrymabiliter inclamat: Deus scit et S. Marcellus. Dixit, et compatiens Sancto, lucerna in manibus ejus accensa totam ecclesiam illustravit. Et exclamans cum gaudio, ait ad Presbyterum: Deo et S. Marcello gratias ago, per quem mihi frustratur comminati colaphi invectio.

a Deferuntur reliquiæ S. Marcelli Namurcum.

Ejus ope candelæ extincta reaccenditur.

17 Inde digressi, breviando iter cœptum, ad propria sunt reversi. Confluunt in obviam sui, et cum gaudio protectorem suum excipiunt ipsi. Ubi repositus cum debita veneratione cunctis petentibus affuit pia protectione; requiritur a multis: in quos mulier veniens, vim inferebat Sancto, precibus et lacrymis. Erat autem de pago Cameracensi, Dominica nomine, quæ per aliquot annorum, tormento infirmitatis orbata lumine, ubicumque audierat meritis Sanctorum succurri infirmantibus, orbitati suæ petierat redintegrationis munus. Sed quia salutem sui Deo disponente, nondum pervenerat ad locum miserationis suæ, auditis miserationibus quæ fiebant Altomonte per S. Marcellum, illuc dirigit animum et gressum. Nec est frustrata desiderio spei suæ: terris quippe prostrata ante sanctum altare, cœlum transit effectiva oratione: subsequitur gratia a sacrario supernæ pietatis demissa. Surgens etenim ab oratione, et astans gemebunda, circumstantium non remota miseratione, sanguine statim ab orbibus profluente oculorum, divina pietate recipit illud desiderabile amici visus officium. Loco fugit cœcitas, et grata refunditur claritas: discit oculis quod præsumpserat votis. Curritur, Fratribus nuntiatur, populo citius diffamatur res acta, advenientibus peroratur, et Deus in commune laudatur.

Cœca illuminatur.

a Fredegarius Scholasticus cap. 98, scribit prælium commissum a Gislemaro Majore-domus ad Manucum castrum, recentiores legunt, ad Namucum: forte Namurum. Vulgo Namurcum appellatur, Gallice Namur, Teutonice Naemen; ad Sabas Mosæque confluentes sita urbs Episcopalis, elegans ac valida.

Namurcum.

b S. Marcelli Altimontenses hæ reliquiæ an. 1389, 3 Maii a Ludovico Berlaymontio Archiepiscopo Cameracensi, in oppido Montensi in novam capsam argenteam translatae sunt.

Nova translatio reliquiar. S. Marcelli.

DE S. MELA, SIVE MELANE,

EPISC. RHINOCOLURÆ CONFESSORE.

INITIO V SEC.
XVI JANUARIH.

Rhinocolura
ubi sita,

unde dicta.

Hic Episcopus
Melas.

Ejus natalis.

CIRCITER
AN. CDXXX.
XVI JANUARIH.

Rhinocolura, sive Rhinocorura, Baronio in Notis ad Martyrologium Romanum hoc die, duplex est, una in Ægypto ubi S. Melas Episcopus fuit, alia in Syria. Ortelio (cui potius assentimur) una eademque; quæ quod in confinibus Syriæ et Ægypti sita, huic illive tribuitur a scriptoribus. Adjacet fluvio, regionem Saracenorum a Palæstina dividenti, de quo Genes. 15, v. 18: Semini tuo dabo terram hanc a fluvio Ægypti usque ad fluvium magnum Euphratem. Is passim in sacris libris fluvius, torrens, vel rivus, Ægypti appellatur: Amos 6, vers. ultimo Torrens deserti, quia ad læva ejus ripa versus mare rubrum protenditur desertum Cedar, Ismaelitis, sive Saracenis habitatum: a LXX Interpretibus Isaïæ 27, v. 12 Rhinocorura, ab urbe, quam juxta fluit, ducto nomine; nisi ipsam urbem, non exilem rivum, flatuere Judææ limitem maluerunt. S. Hieronymus in eum locum: Pro torrente Ægypti, LXX Rhinocoruram transtulerunt, quod est oppidum in Ægypti Palæstinæque confinio, non tam verba Scripturarum quam sensum verborum exprimentes. Tribui Simeonis describitur in tabulis Adrichomii.

2 Ipsi autem urbi a præcisis naribus nomen impositum, quod isthuc facinorosi de furtis aut latrociniiis convicti, naribus amputatis relegarentur a rege Æthiopum Actisane, ut Diodorus Siculus lib. 1, Biblioth. hist. et Strabo lib. 16 Geograph. scribunt, aut a Rege Persarum, ut Seneca lib. 3, de ira, nu. 20. Græci enim ῥίνα nasum dicunt, ῥόλον curtatam. S. Epiphanius in Panario lib. 2, to. 2, hæc. 66 contra Manichæos nu. 83 docet Rhinocoluram alio nomine Neel dictam, a sortibus, quod illic Noe tribus filiis terram forte partitus sit. Idem in Anchorato nu. 114, eam constituit Ægyptum inter ac Palæstinam, sed ex adverso Rubri maris, ἀνὰ μέσον Ἀγύπτου καὶ Παλαιστίνης ἀντικρὺ τῆς Ἑρυθρᾶς θαλάσσης. Num forte, in conspectu maris magni, id est, mediterranei legendum?

3 In hac urbe Episcopus fuit S. Melas, ut scribit Sozomenus lib. 6, cap. 31, ubi eum sibi notum fuisse significat. Meminere quoque ejusdem S. Melæ, sive Melanis Cassiodorus in Tripartita lib. 8, cap. 2. Nicephorus Callistus lib. 11, cap. 38. Petrus Halloix noster to. 1 de sanctis Scriptoribus Orientis, in vita S. Polycarpi cap. 14, §. 5. Nigrum eum, quod Græca vox sonat, Sozomeni appellat interpretis in titulo capitis.

4 Ejus natali diem XVI Januarii sacrum scribunt Petrus de Natal. lib. 2, cap. 90 eumque secuti Carthusiani Colonienses in Addit. ad Usuardum, et Canisius in Martyrologio Germanico; qui eum Melantium vocant, et sub Hunnerico in exilium relegatum scribunt, perperam. Galesinius quoque Martyrologium MS. secutus: Rinocoruræ S. Melantii Episcopi, qui pro fide Catholica in exilii periculo, multiplicique certamine, pie fortiterque conversatus, Episcopatum virtutum et humilitatis in primis laude insignis quievit in Domino. Brevius Martyrol. Romanum: Rhinocoluræ in Ægypto S. Melæ Episcopi, qui sub Valente exilium et alia gravia pro fide Catholica passus, in pace quievit.

ACTA EX SOZOMENO l. 6. cap. 31.

Rhinocorura post illud tempus viris piis, non adventitiis, sed ea in urbe natis, floruit. Quorum facile optimos vitæ monasticæ se dedisse accepi: novi etiam ipse Melanem Ecclesiæ ejusdem Episcopum, et Dionysium, qui a parte urbis ad Septemtriones vergente monasterium habuit: novi quoque a Solonem Melanis fratrem, et ejus in Episcopatu successorem.

2 Fertur præterea eo tempore, quo erat imperatum ut Episcopi cujusque civitatis, qui doctrinæ Arianæ adversabantur, e sedibus suis pellerentur, eos qui ad Melanem pellendum venerant, offendisse eum tanquam infimum ministrum lampades ecclesiæ parantem, habentemque baltheum, quo pallium cingebatur, oleo sordidatum, in lampades denique lychnos inserentem: quem cum pro Episcopo rogassent, respondisse, eum ibi esse, seque illum monstraturum. Extemplo vero homines eos de via fessos in ædes Episcopi deduxisse, mensam apposuisse, epulis, quæ forte suppetebant, excepisse. Postquam autem epulati sunt, lavisse manus, (illis enim inter epulandum ministraverat) et ita se eis indicasse. Illos hominem admiratos, confessos esse cur venissent; reverentia tamen erga eum inductos, concessisse ei potestatem aufugiendi. Eum tum dixisse, tantum abesse ut idem supplicii genus subire recusaret, quod Episcopi secum doctrina fidei consentientes subirent, ut etiam lubenti animo id ipsum amplecteretur b. Ejus generis igitur institutis disciplinæ a puero exercitatus in virtute monastica perfectus evasit. c

3 Solon autem, factus ex mercatore monachus, non parum ipse quoque inde percepit utilitatis. Nam fratre suo Melane, et monachis, qui ibi pium illud vivendi genus sedulo colebant, præceptoribus usus, tum in Dei cultum summa animi alacritate incubuit, tum erga vicinos perbenignus fuit. Quare Ecclesia d Rhinocasurensis, ejusmodi ab initio nacta Antistites, ex eo tempore ad nostram usque ætatem eorum institutis uti, et bonos ac pios viros efferre non destitit. Quinetiam Clericis illius Ecclesiæ ædes communes, e communis mensa, alia denique omnia communia.

a Cassiodoro et Petro de Natal. Solomon appellatur.

b Addit Petrus: Sicque una cum ceteris (Episcopis) voluntarium pro Christo subiit exilium; ubi et post multos agones in Christo dormivit XVII Kal. Februarii. Consentit Petrus Halloix, et Martyrologium Romanum. Galesinius solum ait fuisse exilii periculum. Cassiodorus ita scribit: Illi mirati virum, causas aperuerunt. et reddita reverentia ei dederunt fugam. Tum ille, Non, inquit, declinabo quod mei similes libentissime susceperunt, sed volens exilii præcepta suscipio.

c Diu post Valentis mortem superfuisse necesse est, cum eum noverit Sozomenus, qui, ut in præfatione ipse testatur, historiam exorsus a Crispo et Constantino Caesaribus tertium Coss. anno Christi 324, eam perduxit ad XVII Theodosii Junioris consulatum, an. Christi 439, a morte Valentis 61.

d Græce, ἡ μὲν ῥοινὸν τοῦ σύρων ἐκκλησία. Christophorsoni codex habebat, ῥινοκουσούρων. Cujacii, ῥινοσκούρων. Scaligeri ρινοκουούρων. Supra est ῥινοκουούρα.

e Ergo non erat ea ætate promiscue Clericis omnibus id usitatum, quod quidam volunt.

Rhinocolura
Episcopi ex
monachis.

S. Melas
Episc. lampades
parat:

persecutores
epulo excipit:

exilium ultro
subit.

Solon ejus
frater et discipulus.

DE S. HONORATO EPISC. ARELATENSI.

Lerinus insula est exigua mediterranei maris, haud longe Antipoli urbe Galliæ, Lerina Plinio lib. 3, cap. 5, et S. Eucherio Lugdunensi de laude eremi; Lirina aliis ac Lyrinus dicta; Straboni, ut vulgo existimant, Planasia. In ea Plinii ævo Vergoani oppidi memoria. Deinceps tetro squallore stetit, solis habitata serpentibus, donec sub finem quarti

Christiani seculi monasticen in ea S. Honoratus coluit, cænobiumque constituit toto orbe celeberrimum: cujus plurimi in sacris Fastis alumni celebrantur, et hoc ipso quidem decimo sexto Januarii die præter Honoratum parentem, duo sancti Antistites Jacobus Tarantasiensis, et Faustus Reiensis. Ab hoc cænobio, ejusque conditore, Lirinus nunc vulgo S. Honorati insula appellatur.

2. S.

Lerinus insula jam
S. Honorati.

2 S. Honorati pridem sacris tabulis nomen adscriptum. *Usuardus*: Apud Arelaten B. Honorati Episcopi, cujus vita doctrina et miraculis illustris fuit. *Consentiunt Beda vulgatus, Ado, Martyrologium Romanum, et alia pleraque. Rabanus et Nothkerus*: Arelate depositio S. Honorati Episcopi et Confessoris, cujus inter cetera miracula fertur, quod draconem de Hilarina insula orando fugaverit, et monasterium ibi fundaverit. *Vetustissimum Martyrologium S. Hieronymi, sed quod vel hinc patet auctum esse*: Arelati depositio S. Honorati Episcopi.

3 Successit S. Honoratus in episcopatum Patroclo, quem Theodosio juniore XII et Valentiniano II Coss., id est, anno Christi 426, a Tribuno quodam barbaro multis vulneribus confectum, occulta jussione Felicis Magistri militum, scribit Prosper in Chronico. Quot annis sederit Honoratus, nobis haud constat. Ex illo brevi, inquit Hilarius cap. 6, nu. 26, quo vobis indultus est tempore etc. Barralis, ut infra patebit, circa annum 430, obiisse existimat. Baronius ad tempora Xysti III, pervenisse, qui anno 432 S. Celestino suffectus est. Ghinius circa annum 335, decessisse: sed ex præcedentibus liquet hunc scribere voluisse 435. Ejus successor Hilarius subscripsisse legitur concilio Regensi, Theodosio Aug. XVII et Festo V. CL. Coss. anno nimirum Christi 439.

4 Patria Arelatensem fuisse Honoratum non obscure significari ab Hilario in ejus vita, existimat Baronius ad an. 445, nu. 20. Nobis vitam accurate legentibus contrarium omnino videtur. Nam cap. 6, nu. 25, dicitur: Sed unde illud, quæso, quod tam e longinquo tam ignotus expetitur? Quis illam absentis, nec prius usi gratiam vestris pectoribus affixit? Quomodo ignotus, nec prius visus, si isthic natus illustri domo, educatus, amplas facultates elargitus pauperibus? Et cap. 7, nu. 33, Quid illud, quæso quod cum omnes suos, quos ad hanc urbem amor suus traxerat, utique inter peregrina desereret, nullum ulli reditum, nullam societatem commendavit, non loca vivendi certa distribuit? Baronio tamen adstipulatur Saussaius in Martyrologio, Petrus de Natal. lib. 2, cap. 86, et MS. Ecclesiæ S. Lamberti Leodii, Bedæ nomen præferens, in quo ita habetur: Apud Arelaten S. Honorati Episcopi. Et additum est recenti manu: Arelatensis, nobili prosapia ejusdem urbis oriundi. Barralis potius ex Campania, aut Lotharingia, aut Burgundia, Tullo fortassis, vel Divione, vel Matiscone, vel Cabillone ortum conjicit. Cum enim constet S. Lupum Trecentem Episcopum patriam Tullensem fuisse, parentibus natum regis propagnis ex pago Britannico eique nuptam Pimeniolam S. Hilarii Arelatensis sororem, Honorati consanguineam, verisimile est Honoratum ex eodem tractu duxisse originem. Unum id habemus pronuntiare, Gallum nobis videri, origine Romanum. Nam quod de avitis consulatibus nu. 4, dicitur, non de alterius quam Romanæ verbis consulatu accipi potest, cum dicat Hilarius, quod concupiscibile ac pene summum habet mundus, usque ad consulatus provectam familiæ suæ nobilitatem.

5 De vita S. Honorati ita scribit S. Isidorus de Scriptor. Eccl. cap. 16, Hilarius Arelatensis Episcopus scripsit vitam parentis et prædecessoris sui sanctissimi ac venerabilis Honorati Episcopi suavi ac præclaro prædictatam eloquio. Non est hæc vita, quod Baronius in Notis ad martyrol. existimavit, diversa a sermone in laudem S. Honorati anniversario ejus obitus die habito. Hanc nos cum Surii Barralisque editionibus, et MSS. S. Mariæ de Ripatorio, et Pseudhomii Canonici Cameracensis contulimus. De ipso S. Hilario agemus 5 Maii. Subjecimus lectiones ex vetere Breviario Cathedralis Ecclesiæ Massiliensis.

6 Alia edita est Parisiis anno 1511, vita S. Honorati tribus libris distincta, fabulis et deliriis conferta, quæ non sine nausea, ut ait Baronius an. 445, num. 19, legi possunt, nisi ab eo cujus sit stomachus ferreus,

et ignorantia undique obductus rubigine. Nonnulla quidem otiosus et ineptus illius vitæ scriptor ex S. Eucherii libello de laude eremi, et S. Hilarii oratione decerpit, sed quæ plurimis figmentis dedecorat. An aliqua fortassis posteriorum miraculorum, quæ narrat, veritate subnixa sint, statuere non possumus.

7 Plura alioquin gesta ab Honorato esse, quam quæ commemorentur ab Hilario, nemo negaverit, cum alii graves auctores draconis, sive boæ ab eo precibus fugatæ meminerint; et multa obiter solum perstringat Hilarius. Certe priusquam in Lerinum migraret, vitum in specu rupis vicinæ egisse videtur, cum eadem visatur ac frequentetur etiamnum specus; de qua Vincentius Barralis Salernus in chronologia Lerinensi ista tradit:

8 Apponenda videntur, quæ ipsi vidimus, de specu, seu antro, in quo prope insulam Lerinensem egisse aliquando ipse Honoratus traditur, qui a nostratibus vulgariter dicitur: La sancta Baulma de Sancto Honorat. Est igitur quidam mons in mari Gallico Narbonensi, in ingressu patriæ Provinciæ ad occidentum venientibus ab Italia, qui vulgo Caporosse nuncupatur, inter insulam Lirinensem, et civitatem Forojuliensem interpositus: qui fere per tria milliaria et eo amplius in altum se extollens rupibus vallatus, invius et nemoribus obsitus; cujus orientis et meridiei plagam mare alluit, in qua præ ceteris portus habetur, Agathon nomine, qui vulgo Agaii dicitur: in cujus etiam latere prope verticem inter Aquilonem et occasum adest quoddam antrum per sex milliaria distans a prædicta civitate Forojuliensi, in modum oratorii, in quo S. Honoratus primus Abbas et fundator sacri monasterii Lerinensis, postque Archiepiscopus Arelatensis aliquamdiu eremi cultor mansit.

9 Quo in loco (certe mirum) tam invio et inaquoso, in vertice aridæ rupis, prope portam antri, visitur saxum veluti in forma putei concavum ad altitudinem trium palmorum fere jugiter limpidas continere aquas; quæ continue hominibus illic devotionis gratia concurrentibus cedunt usui, et maxime Forojuliensibus; qui cum ariditatibus, sterilitate, imbribus, aliisque pressuris urgentur, ad placandam iram altissimi Dei illuc processionali pompa quam devote tota ipsorum concurrit civitas. Adest etiam subtus oratorium quædam parvula spelunca, in quam nisi reptando ingreditur, tantæ angustiae et exilitatis, ut vix hominem curvum et in se contractum recipiat, habens foramen cælum versus, quæ Patri nostro Honorato cessit pro regali cubili.

10 S. Honorati honorifice meminerunt plurimi scriptores. Ei et S. Eucherio dedicat undecimam et sex sequentes collationes Joannes Cassianus, ubi illa illustra: Cum virtutem perfectionis vestræ, qua velut magna quædam luminaria in hoc mundo admirabili claritate fulgetis, multi Sanctorum, qui vestro erudiuntur exemplo, vix queant æmulari; tamen vos, o sancti fratres Honorate et Eucherii, tanta illorum sublimium virorum, a quibus prima anachoreseos instituta suscepimus, laude flammamini, ut unus quidem vestrum (Honoratus nempe) ingenti Fratrum cœnobio præsidens, congregationem suam, quæ quotidiano sanctæ conversationis vestræ docetur intuitu, illorum quoque Patrum præceptis optet institui etc. S. Sidonius Apollinaris carm. 16 Eucharistico de eodem agit Honorato. S. Eucherius de laude eremi: Digna (Lerina) quæ cœlestibus disciplinis Honorato auctore fundata sit, quæ tantis institutis tantum nacta sit Patrem Apostolici spiritus vigore et vultus honore radiantem: digna quæ illum suscipiens ita emitteret. Idem in præfatione ad librum de questionibus veteris Testamenti ad Salonium: Qui vixdum decem natus annos eremum ingressus, inter illas Sanctorum, manus, non solum imbutus, verum etiam enutritus sis ab Honorato Patre, illo, inquam, primum insularum, postea etiam Ecclesiarum Magistro.

DE

Specus . Honorati.

Puteus ad specum, salutaris.

Laudes apud alios scriptores.

DE VITA S. HONORATI
SERMO S. HILARII EPISC. AREL.
PRÆFATIO.

a **A**gnoscitis, dilectissimi, diem publicis fidelium
b mœroribus consecratum : qui mihi quamdiu hos
caducos vitæ hujus dies Deus indulserit, semper qui
dem acerbitatibus gravis, plenus tamen *c* dignitatis
adveniet. Hodie enim ille sanctæ recordationis, Ec-
clesiæ hujus Antistes, virtute, sacerdotio, nomine
Honoratus, corpore exutus : quicquid ad clausulam
elocutionis adjecero, absurdum poterit judicari. Si
enim dixero, Ad astra migravit; ille etiam dum in
terris moraretur, inter splendidissima illa regni Dei
astra numeratus est. Addam, Christo adstat? Quando
autem ei in vita sua ille non adstitit, cujus omnis
vita illam Eliæ vocem habuit : *d* Vivit Dominus, cui
adsto hodie? Dicam, Terrena deservit, cujus, ut Apo-
stolus ait conversatio semper in cœlis fuit? Similiter
itaque, quantum certo animus meus habet, quicquid
de tali viro dicendum occurrerit, ipsa sui magnitudine
congruo exitu caret. Compugnant mœroribus gaudia.
Talis reminisci, dulce est : tali carere, supplicium.

2 Duplex itaque materia me provocat : illine me laudum suarum gratia ad sermonem trahit, hinc ad singultus retrahunt damna communia. Ignoscite itaque, si diripientibus sibi duobus his affectibus mentem meam, oris mei officium, tamquam duobus dominis famulatum congruum negat. Quicquid recordatio in laudis partibus suggerit, totum hoc sibi inter damna numerans dolor vindicat. Quamquam, etsi adesset mihi serenitas mentis, et famulatu idoneo menti lingua serviret, numquid abundantius laus ejus proferri sermonibus meis poterat, quam in vestris sensibus manet : Nemo est, ut puto, cui non illius viri gratia major occurrat, quam possit opulentissima cujuslibet proferre facundia. Quia ergo, ut

Prov. 10, 7. Scriptura loquitur, justorum memoria cum laudibus semper est, nec potest quisquam meritorum illustrium viros non cum laude memorare; proferam, ut facultas datur, aliqua ex his, quæ de illo dilectionis vestræ corda meditantur. Adjuvabunt utique sensus vestri conatus meos, et quidquid sermoni meo expedire difficile est, vestra sibi pectora propriis cogitationibus eloquentur.

Eccli. 11, 30.

3 Scriptura quodam loco continet : Sapientia in exitu canitur, hoc est dicere Sapientis conversatio in consummationis fine laudatur. Unde et in alio loco : Ne laudes, inquit, hominem in vita sua, et iterum : Ante mortem ne laudaveris quemquam, tamquam diceret : Lauda post mortem. In viventis enim laudibus, et laudato locus vanæ exultationis offertur, et laudatori maxime nota assentationis affigitur. Multis autem modis utile est laudare defunctum : primum, quia dum abest, cui gratificari laudatione possimus, necesse est, ut ad largitorem gratiæ Deum laus tota referatur : deinde, quia sola virtutis admiratio residet, ubi suspicio assentationis aufertur. Defuncti itaque laus in sancta fidelium congregatione prolata, plena est ædificationis, vacua jactantiæ : merita quoque in hoc ejus, qui laudatur, accrescunt, quia plures sua laude proficiunt. Nec verebor, ne nimis forsitan favorabiliter de meo loqui credar : quia præterquam quod nihil non inferius dici suis virtutibus potest, nemo est qui non illum suum computet, suum senserit, suumque crediderit. Non tamen ego ingenii fiducia, neque fretus eloquio ad attingendam tanti viri vitam manum mitto : quam si quis priscae eloquentiæ auctor attingeret, non solum nihil facundia ornaret, sed victus materiæ mole succumberet. Vester me amor provocat, vester affectus de illo aliquid loquendi fiduciam subministrat. Animabitur ipsius, ut credimus, merito sermo

quamvis *e* repentis ingenii : et quod jacet verbis.
elevabitur rebus, et effusa in illum caritate vestro-
rum pectorum condietur.

a *MS. Ripat.* agnoscite. b *alii* memoriis. c *al.* consolatoria laude. d *In editione vulgata* : Vivit Dominus exercituum ante cuius vultum sto, quia hodie apparebo ei. e *Sur.* repentis.

CAPUT I.

S. Honorati genus, sancta adolescentia.

Est illud notum omnibus oratoriæ disciplinæ, quorum laudandam receperint vitam, patriam prius et originem prædicare : ut quod in propriis virtutibus deest, in patrum gloria præcessisse videatur. Nos autem in Christo unum sumus omnes, et fastigium nobilitatis est, inter Dei *a* famulos computari : nec addere nobis quicquam ad dignitatem terrenæ originis decus, nisi contemptu sui potest. Nemo est in cœlestibus clarior, quam qui repudiato parentum stemmate, elegit sola Christi paternitate censi. Prætermitto itaque commemorare avita illi secularium honorum insignia, et quod concupiscibile, ac pene summum habet mundus, usque ad Consulatus provectam familiæ suæ nobilitatem, majore generositate pectoris fastiditam : nec placuisse illum sibi de supervacuis suorum honoribus, qui per amorem veritatis jam non suos optabat.

5 Ad illud potius sermo meus festinat, qua fide baptismum in adolescentia annis proprio concupierit arbitrato, quam maturo consilio sanus mortem expaverit, qui eam ante baptismum vita carituram esse perspexerat : qua siti vitam suam desideravit vitali fonte renovari : quam dulcis ei infantia, quam modesta pueritia, quam gravis adolescentia fuerit, quam omnes etiam ætatum gradus, gratia semper et virtute transscenderit, majorque se semper inventus sit; ut prorsus divino quodam pædagogio educatum putes. Eruditur sine aliqua suorum instantia; servat, juvante Deo, baptismum præter ullam hominum sollicitudinem; et, quod his majus est, recenti adhuc et illibato nitore *b* fontis, sine admonitore convertitur. Sine admonitore, dixi? et ubi est illud, quod patria obstat? quod obluetabatur pater? quod propinquitas tota *c* retinebat? Intraverat enim gratia sua omnium sensus, et cum eum sibi Christus assumeret, certatim in suis omnibus mundus tenebat : alios dulcedo ipsius obligaverat, alios collegii blandimenta devinxerant, alios in variis juvenum exercitiis admiratio secularium virtutum tenebat. Quot illi vitæ prioris gratiæ fuerant, tot a conversione vinculis retrahebatur. Commune quoddam familiæ decus præripi omnes timebant. Et vere quis umquam illum habitus non quasi proprius accepit? quos aliquando amictus non ornavit? Itaque velut splendidissimam gemmam, et commune omnium decus, eripi sibi simul patria, simul familiares, simul parentes putabant. Neque enim immutanda hæc omnia, et reformanda in melius, ut vidimus, sed quasi moritura esse credebant. Et inde illud erat, quod quem omnia, quæ adorsus erat, strenue pater agere perspexerat, a baptismate, quamdiu potuit, avertit, timens, ne totus simul, sicut consecutum est, religionis amore raperetur. Invaluit tamen desiderium et amor Christi, et baptismum, discussis patris dissimulationibus, pueritia fidelis invasit. Ita enim adhuc se catechumenus inter prima fidei rudimenta formaverat, lasciviam pro reverentia accipiendi quandoque baptismatis respuens, clericos ut patres honorans, et puerili interdum censu pauperem juvans, quicquid habere adhuc illa ætas, et plus utique pro novitate habendi amare poterat, miseratione prodigus offerebat; jam tunc in parvo præmeditans cuncta contemnere, et sua simul universa largiri.

6 His itaque et talibus exercitiis ad baptismum catechumeni se fides robusta proripuit. Hinc jam
88 providus

Amicus
a fratre
d
Luxuriantes
a patre
tentatur :

providus pater, et *d* teneræ pietatis suspicione sollicitus, variis eum oblectationibus provocare, studiis juventutis illicere, diversis mundi voluptatibus irretire, et quasi in collegium cum filio adolescente juvenescere, venatibus et ludorum varietatibus occupari, et tota ad subjugandam illam ætatem, seculi hujus dulcedine armari. Nec immerito eum secularis sibi a Christo præripi timebat, quem inter reliquos ornatissimos juvenes velut unicum complectebatur.

eas omnes
contemnit.

7 Verum illi major inter hæc omnia erat custodiendi baptismatis cura. Fastidiebat adolescens, quo grandævus oblectabatur pater, tali se semper adhortatione compellans : Delectat hæc vita, sed decipit : alia in ecclesiis præcepta recitantur : alia ibi in auribus meis mandata sonuerunt : illic modestia, continentia, et quies, et pudor traditur; hic effrænata luxuria nutritur : ibi pietas viget, hic exercitatio corporalis : illic ad æternum regnum Christus invitat, hic diabolus ad temporale sollicitat. Omne quod in mundo est, vanitas est et concupiscentia oculorum : et mundus transibit, et concupiscentia ejus : qui autem fecerit voluntatem Dei, manet in æternum sicut et Deus manet in æternum. Festinemus ergo erui ab his laqueis, dum adhuc minus tenemur. Difficile diu illigata solvuntur : facilius est tenera evellere, quam robusta succidere. In monte salvam fac animam tuam, ne forte apprehendant te *e* mala conversationis istius. Cito serpit voluptatis venenum. Servanda est Christo per Christi gratiam sumpta libertas. Alii aurumi argentumque mirentur. Dominantur, ut video, metalla dominantibus. Alii prædia atque mancipia non sine animi sui captivitate possideant : alii honoribus gaudeant, et honorem divinæ in se imaginis premant. Mihi satis est, mancipium non esse vitiorum : mihi salus, gaudium : mihi conjunx, sapientia : mihi in virtutibus voluptas : mihi Christus thesaurus sit. Pensabit mihi gaudia caduca melioribus, dabit et in hac vita disciplinæ studiis et oblectari et ornari, et inter hæc dignum fieri coelestibus regnis.

Luxum omnem
abdicat :

8 Nec longas talis meditatio moras pertulit, sed illico se in flammam conversionis nutrita hujusmodi fomentis scintilla proripuit. Jugum Dominicæ servitutis subdita cervice suscipiens, jugum libertatis excussit, intelligens summum esse captivitatis genus licentiam juventutis. Rediguntur ad breves capillos luxuriantes comæ, transfertur ad nitorem mentis vestium splendor, cervicis lacteæ decus palliis rigentibus occupatur, transit lætitia in gravitatem : membrorum vigor, animi vigore mutatur : virtus corporis, in virtutem spiritus migrat : pallescit jejuno speciosa facies, et prius *f* succi plena fit plena gravitatis. Et quid plura? ita repente totus alius ex alio ostenditur, ut non aliter genitor ipsius, quam orbatus filio pater lamentaretur. Et vere plena mortificatio corporis, sed vita illic spiritus erat. Tota hinc parentum persecutio suscitatur. Tunc solum et primum patri contumax fuit, cum Dei Patris filius esse contendit, ordinata jam tunc in Deo, sicut Salomon præcepit, caritate. Ita enim Propheta memoratus sub Dei voce pronuntiat : Ordinate in me caritatem. Ordinavit plane eam ille, et sub caritatis dispositione, perspexit primo Deum, tum proximum diligendum. Condemnari itaque; se senectus patris, ætatis illius conversatione credebat : occurrit, renititur, comminatur : nec tamen ullo horum pueritia Deo freta, concutitur.

Cant. 2, 4.

a Sur. filios. b Barad ad fontes. c Sur. renitebatur. d MS. Preudh. terrene. e Sur. mala cogitationes. f MS. Rip. fuci.

CAPUT II.

Cum Venantio fratre peregrinationes, hujus obitus.

Assistit tironi suo Dominus consolator, nec dissi-

mulat unum ei ex germanis suis in collegium suscitare : qui exemplo ipsius ad conversionem vocatus, et senior juniorem secutus, in ipso brevi quo vixit tempore sicut collegio illum, ita etiam virtute comitatus est. Hinc jam inter illos certamina grata propositi, cujus mens ad pietatem mollior, cujus esset cibus durior, cui sermo blandior, cui amictus asperior : quis loqui rarius, quis orare crebrius posset : quem minus detineret lectulus, quem magis lectio : quem minus moveret *a* injuria, quem magis misericordia : quis daret promptius, quod sibi detraxisset, quis libentius hospiti stratum cilicii, et cervical illud consueti lapidis offerret. Quis peregrinum promptius ante eleemosynæ dispensationem lacrymis foveret, et affectu prius Christum, quam advenam convivio pasceret : cui in ore rarior mundus, cui frequentior Christus : quis in illa sublimitate virtutum sibimetipsi minor videretur, et quo magis merito ascenderet, eo magis compunctione decresceret. Privatus quidam jam tunc in conversatione eorum Episcopatus gerebatur. Mentior, nisi plurimi Episcoporum didicere ab illis, dum excipiuntur, excipere : nam si qui rigorem illum propositi non expaverunt, plus illinc humanitatis animo, quam refectionis corpore secum tulerunt. Ornabant itaque omnem simul patriam, et quantum apud animos multorum manet, custodiebantur aliorum ab illis corpora aliorum spiritus : prout quisque indigens erat aut doctrina, aut sumptibus vestiebantur, instruebantur, alebantur. Nullus illuc peregrinationis labore defessus, non tamquam ad patriam et patrimonii sui *b* rura pervenit. Nullus illinc ad ulteriora discedens, non tamquam iterum a domo sua pedem movit, et iterum sibi relinquere cives suos visus est, iterum propinquos.

fratrem
exemplo con-
vertit.

Certant inter
se studio vir-
tutum :

10 Interea amor in illos omnium crescebat, multiplicabatur, disseminabatur, et fama in ulteriora quæque ferebatur : totaque jam erga illos patria, obsequiis et amore ac honore certabat : pervenire illis ad ignobilitatem et paupertatem non licebat. Quanto magis eorum vita abscondebatur, tanto magis fama emicabat, et alter alterum laudi objicere, et gloriæ exponere, et ad unum communem virtutem referre. Sed dum unusquisque sub umbra alterius obscurari volebat, tamquam repercussa claritas utrimque radiabat. Jam quæ illorum gravitas, quam senilis maturitas, quam rara feminarum visitatio, etiam proximarum, et quæ inter tot virtutes totius vanitatis fuga, quam blanda consolatio, et quam sollicita custodia erga eorum salutem, qui se eorum doctrinæ mancipaverant! Angelica ab illis vita in terris ducebatur in multa patientia, in vigiliis, in jejuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu sancto, in caritate non ficta, in virtute Dei. Pavabant interea illi gloriam suam, et odorem bonæ conversationis longe lateque diffusum, licet ad Dei laudem referrent, sibi tamen vanitatis periculum inferre metuebant. Percepisse se in vita sua mercedem suam reputabant : humanam conversationem et gratiam fastidientes, eremi amore flagrabant.

laudantur ab
omnibus, in-
viti.

11 Inito itaque consilio, et quodammodo passi honoris sui persecutionem, ad *c* peregrina contendunt. Iterum patria consurgit, iterum propinqui reluctantur. Spoliari se, sed nunc sanius lumine suo metuunt. Quod illic, Jesu bone, certamen fidei atque amoris fuit? qui tunc consiliorum, qui precum, qui lacrymarum ambitus? quis non illic sibi officium propinqui vendicavit? aut cujus lacrymæ, non cum lacrymis patris certaverunt? Amittere enim se omnis patria in juvenibus illis patres sentiebat : et vere erat illis senectus, non annis cana, sed gratiis; non cariosa artubus, sed moribus *d* vetusta. Quanta, Domine, dispensatio procurationis tuæ, qui lampadas fidei igne fulgentes, non loco fixas stare pateris, sed *e* præfers eas illuminationi diversorum locorum, inspirans mi-

Patriam re-
linquunt.

d

e

grandi

grandi voluntatem, et fugiendi gloriam : quæ utique multiplicanda erat ipso per susceptam peregrinationem virtutis augmento. Diripitur itaque dudum quidem vario misericordiarum opere vexata, adhuc tamen larga substantia, et æqualiter ad patrimonium propinquus atque extraneus auctionator admittitur. Ita nullus in lucris dumtaxat parentum respectus est, ac si rem non suam vendant. Possessio quæ pauperibus, ex quo ab ipsis fuerat possessa, servierat, pauperibus nunc distribuenda distrahitur. Excipit patria effusam misericordiam, et fletibus effusis repensat.

Sua dant pauperibus.

Gen. 12.

f

g
S. Caprasium sibi directorem adsciscunt :

varia visunt loca Sanctorum.

h

13 *h* Hunc ipsum jam tunc, cujus hodie memoria pascimur, urbi huic Massiliensis Ecclesia pene præripuit, hortante illius urbis Antistite, et tali eo gaudente collegio. Sed quid non ille fervor lacrymarum certamine, et blandimentorum ambitione evinceret? Alacrius ergo, tamquam novo admoniti periculo, maria transmittunt, expetunt litora, quibus barbara esset etiam illa, quæ plurima in ipsis erat, Romana eloquentia. Longum est percurrere, quem ab illis profectum unusquisque locus traxerit, quam salubritatem Ecclesiis sine ullo clericatus actu invexerint, quod magistris magistri in silentio fuerint.

i

k

l

Venantius moritur Methonæ.

m

14 Illud commemorasse sufficiat, intrepide ab illis pro Christi desiderio, maris *i* rheuma toleratum, squallorem ac sterilitatem Achaici littoris expetitam, et tam delicate, *k* tam molliter educatos, contra tantas aquarum varietates decertasse. Quod quam grave, quam intolerabile illi teneritudini fuerit, excessus illic germani sui beatissimi in Christo viri *l* Venantii, et infirmitatis suæ suorumque protestabantur. Jam quid in illo funere *m* Methona aut extulisse se, aut percepisse crediderit, multiplicibus psallentium indicavit agminibus ; hinc Hebræus, hinc Græcus, hinc Latinus exultant : Judæus ipse Christum respuens, fidelem Christi servum admiratur. Astra ipsa ferventes chori pulsant, et, ut credimus, cum humanis vocibus Angelici chori concinunt : fidei famulo suo Christus occurrit. Euge Venanti, serve bone et fidelis : et dum audis, Intra in gaudium Domini tui, memento nostri, quos adhuc seculi gaudia impugnant. Accipiunt finem carnis animæque certamina, sumit principium vita perennis et gloria.

a Sur. invidia. *b* Barral. jura. *c* MS. Rip. peregrinandum. *d* MS. Rip. venusta. *e* Idem, profers ad illuminationem.

f Idem, Patris. *g* Colitur S. Caprasius 1 Junii. *h* Hæc ex MSS. adjecimus, quæ Surio et Barrali deerant, usque ad expetunt litora, etc. *i* ῥέμα, fluxus. *k* MS. Rip. quam nobiliter.

l Colitur hic S. Venantius 30 Maii, ut ex Saussaio et Barrali patet. *m* Plures sunt hujus nominis civitates. Hic ea videtur intelligenda, quæ in ora Messeniæ in Pelopponeso sita.

CAPUT III.

Secessus Lerinensis, fundatio monasterii.

Hinc jam vobis Honoratum vestrum Christus re-

ducit, et occulta manu salubritatem regressus su temperat. Nam quicquid præterfluen s tangit, illuminat. Hujus Italia benedici gaudet introitu : hunc Tuscia venerata complectitur, et blandissimas per sacerdotes suos moras nectit. Porro Dei providentia nobis prospiciens, cuncta disrumpit, et quem e patria eremi desideria provocaverant, hunc in eremum huic urbi propinquam Christus invitat. Vacantem itaque insulam ob nimietatem squallores, et inaccessam venentorum animalium metu, Alpino haud longe jugo subditam petit, præter secreti opportunitatem, sancti ac beatissimi in Christo viri *a* Leontii Episcopi oblectatus vicinia, et caritate constrictus, plurimis a tam novo ausu retrahere illum conantibus. Nam circumjecti accolæ terribilem illam vastitatem ferebant, et suis illum occupare finibus fidei ambitione certabant. Verum ille humanæ conversationis impatiens, et circumcidi a mundo vel objectu freti concupiscens, illud corde et ore gestabat, nunc sibi, nunc suis proferens : Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem. Et in Evangelii Christi ad discipulos factam promissionem : Ecce dedi potestatem calcandi super serpentes et scorpiones. Ingreditur itaque impavidus, et pavorem suorum securitate sua discutit. Fugit horror solitudinis, cedit turba serpentium. At quæ non tenebræ illud lumen refugerunt? quæ non illi medicamento venena cesserunt? Inauditum vere illud, et plane inter miracula ac merita illius mirandum reor, quod tam frequens, ut vidimus, in illis ariditatibus serpentium occursus, marinis præsertim æstibus excitatus, nulli umquam periculo, sed nec pavori fuit.

16 Quid longius morer? Cooperante, ut ita dicam, Christo, omni ea, quæ prius deterruerat, adversitate superata, Honoratus vester castra illic quædam Dei collocat, et qui locus dudum homines a sua commoratione repulerat, Angelicis illustratur officiis. Illuminatur latibulum, dum lumen occultitur : cedit ignoti prius exilii obscuritas, voluntarii exulis claritati. Quid ergo emendatio illa conferat? Quocumque Honoratus accesserit, adesse illic etiam honorem necesse est. Hic primum diu evitati clericatus illigatur officio : hic refugam suum Sacerdotalis insula innectit : et qui venire ad dignitatem detrectaverat, ad ipsum dignitas venit. Apparuit illic Presbyter, non duplici tantum, sed et multiplici honore dignissimus, coram quo nullam sacerdotii distantiam, nullum nominis privilegium Episcopatus agnosceret. Nemo umquam Episcoporum sibi tantum usurpavit, ut se Presbyteri illius collegam computaret. Verum ille tam integram in sacerdotio monachi humilitatem conservabat, quam plene monachus sacerdotii merita possederat.

17 Industria illico sua sufficiens electis Dei ecclesiæ templum excitatur : apta monachorum habitaculis tecta consurgunt; negatæ a seculis aquæ largiter fluunt, in uno ortu suo duo veteris testamenti miracula præferentes. Nam cum e saxo erumperent, in media maris amaritudine dulces profluebant. Certatim jam illuc omnis regio quærentes Deum dirigebat. Honoratum expetiit, quisquis Christum desideravit : et plane Christum, quisquis Honoratum expetiit, invenit. Illic enim ille totus vigeat, pectus ejus, quasi præcelsam arcem, et splendidissimum templum insederat : illic castitas, quæ est sanctitas, fides, sapientia et virtus habitavit : ibi justitia fulsit et veritas. Itaque velut ulnis effusis, patentibusque brachiis, in amplexum suum omnes, hoc est, in amorem Christi invitabat : omnes undique ad illum certatim confluebant. Etenim quæ adhuc terra, quæ natio in monasterio illius cives suos non habet? quam ille barbariem non mitigavit? quoties de immanibus belluis quam mites fecit columbas? quam amaros interdum mores Christi dulcedine aspersit? et quorum pravitas sibi metipsis prius pœnalis fuerat, eorum postmodum gratia

AUCTORI
S. HILARIO.
S. Honoratus
redit in Ita-
liam.

Abit in insulam Lerinensem.

u

Psal. 90. 13.

Lucæ 10. 19.

venenatas bestias fugat.

Initiatur sacerdotio.

Construit monasterium.

Aquas dulces elicit;

monachos præclare instituit :

Amatur
ab iis.

gratia oblectamento omnibus erat : degustata deinde boni suavitate, non poterant non magis odisse quod fuerant. Nam velut educti in novam lucem, antiquum illum diu insidentium errorum carcerem detestabantur. Pulsa est per exhortationes ipsius varia pestis animorum : amaritudo, asperitas, et rabies locum dabant libertati, quam Christus obtulerat, et delectabat requies post longam et gravem Pharaonicam servitutem. Stupenda et admirabilis permutatio : non Circeo, ut aiunt, poculo ex hominibus feras, sed ex feris homines, Christi verbum tamquam dulcissimum poculum, Honorato ministrante, faciebat. Quid enim non extunderet illa instantia cum alacritate conjuncta? Aut qui lapides non in Abrahæ filios verterentur, ubi tanta erat in expoliendis mentibus officina virtutum? Quod si minus hominem ad salutem suam vivis exhortationibus permoveret, Deum oratione constringeret. Omnium ille passiones, suas credidit, et tamquam suas flevit : profectus laboresque omnium, suos computavit, sciens gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, simul et vitia et virtutes omnium, in meriti sui cumulum transferebat. Sicut enim virtus ad virtutem excitat, ita miseratio miseris impensa, fructificat. Metet enim in singulis plus, quam sibi singuli, singulorum enim salus unam illi gloriam instruit. Impiger, festinus, infatigabilis perseverat : prout cujusque naturam, moresque perspexerat, hunc secreto, illum palam; hunc severus, illum blandus aggreditur, et ad castigandi immutationem, ipsam plerumque faciem castigationis immutat. Inde illud erat, quod non facile quemquam tantum vel amari vidimus, vel timeri. Ita enim duos hos affectus sui, in unoquoque suorum collocabat, ut et amor suus delicti metum, et timor disciplinæ amorem introduceret.

^a Colitur S. Leontius Episcopus Foro-Julienensis provinciae secundae Narbonensis, 1 Decemb.

CAPUT IV.

Præclara Lerinensium institutio. Honorati virtutes.

singularem
eorum curam
gerit.

Incredibile est, quantæ illi curæ fuerit, ne quem tristitia affligeret, ne cogitatio secularis urgeret : quam facile perspexerit, quid quemque vexaret, tamquam singulorum mentes mente gestaret. Quanta præterea pietatis dispensatione provideret, ne quem nimii labores gravarent, ne quis nimia quiete torpesceret. Ipsos, si dici potest, singulorum Fratrum somnos pio pensavit affectu : valentes corpore, a desidia semper excutiens; ferventes spiritu, cogebat ad requiem. Omnium vires, omnium animos, omnium stomachos instinctu, credo, Dei noverat : vere servus omnium factus propter Christum Jesum. Mirandum est, quomodo unus tot simul officia compleverit, tam varia præsertim infirmitate vexatus : fortissimos quosque et recenti adhuc conversatione prævalidos, in jejuniis vigiliisque, impar viribus, pari lege comitatus est. Infirmos ipse infirmior visitavit : refrigeria animarum simul providit et corporum, et ne quid cuiquam minus fuisset impensum, animo semper recurrebat : Hic alget, hic ^a cogitat : illi hic labor gravis est, huic hæc esca non congruit : ille ab alio læsus est : grave, quod hic intulit, nec minus grave, quod hic sensit injuriam. Grandi instantia opus est, ut offensa gratiam consequatur, et hic sibi illatam contumeliam aut levem aut nullam computet; hic autem se gravissimam intulisse suspiret. Hæc illius jugis opera, jugis intentio erat, levigare omnibus jugum Christi, et quicquid diabolus injecisset, avertere; discusso culparum nubo, gratiarum serena revocare; amorem Christi et proximorum amando inserere; et mentes omnium, tamquam pectus suum, excolere, innovare gaudia, et ad Christi semper desiderium tamquam primo conversionis die inardescere.

^a

19 Hinc illud erat, quod omnis congregatio illa, divinæ cupida servitutis, ad nomen ipsius ex diversis terrarum partibus collecta, tam moribus quam linguis dissona, in amorem illius conspirabat. Omnes dominum, omnes patrem vocabant; in illo sibi patriam, propinquos, et omnia simul reddita computantes. Diderant omnes, ipso sibi compatiente, dolores illius, suos computare : ut non immerito egregius, et in Christo ^b beatissimus vir Salvianus Presbyter, carorum suorum unus, scriptis suis dixerit, quod sicut sol cœli faciem pro sua sola aut obscuritate aut serenitate mutaret; ita congregatio illa cœlum sitiens, et cœlestibus studiis mancipata, ab ipso vel nubila, vel serenitatem mentium quasi a peculiari in Christo sole, susciperet : ipsoque congruo congrueret, inspirante revalesceret. Hinc illa erat, et adhuc orationibus suis permanet diffusa in monasterio sancti Spiritus gratia, tanti doctoris et exemplo et admonitione firmata, in variis charismatum donis, et humilitate et mansuetudine, et in caritate non ficta, et una capitis gloria, in diversitate membrorum.

Amatur
ab iis.

^b
Laudatur
cum suis a
Salviano.

20 Magna illi inter hæc erga advenas et hospites cura. Quis enim illum aliquando præteriret? Quis non quamlibet prosperam navigationem, et quamlibet secundos ventos aut pro tanti viri desiderio, commodi sui contemptor, abrupit? aut si insulam tenere non licuit, violentum secundæ navigationis obsequium, acerbissimam tempestatem computavit? Nemo illuc non festinus accessit, nemo illic moras suas sensit, nemo illinc non securissimus solvit, prosequente ipso amore, sumptibus, votis; et tunc primum aguitos, tamquam dudum suos emittente. In squallore eremi delicias conspectu suo ministrabat, cum tanto omnes gaudio et alacritate suscipiens, tamquam expectasset. Aderat præterea munificentiae animo par substantia, pari fide ministrata. Nam qui libenter audierat, Vende omnia tua, et da pauperibus, et veni, sequere me; huic libentissime unusquisque, si quid misericordiæ animo devoverat, dispensandum ingerebat, securus illi sua cuncta committens, cujus in relinquendis omnibus secutus fuerat exemplum. Hinc ad eum frequens ex diversarum regionum vastitate concursus. ^c Et vere is ille erat, qui non ut parcus dispensator, aut timidus respector sibi creditæ et crescentis quotidie congregationis aliqua tribueret, plura servaret : sed quid quotidie in alieno non faceret, quod in suo semel fecerat? hoc est, nihil sibi, nihil suis, præter præsentium dierum victum et vestimentum reservaret.

Benignus et
liberalis in
hospites.

21 Exhausta est aliquando dispensationis substantia, fides numquam. Quadam enim vice, cum unum jam ex multis millibus aureum nummum ^d proflua ad munificentiam arca retineret, hunc etiam ipsum in multarum rerum defectu constantissime pauperi prætereunti dedit, et mihi atque aliis adstantibus dixit : Certum est jam appropinquare qui deferat, si jam non habet munificentia nostra quod proferat. Vix trium aut quatuor horarum spatium, die fluente, transierat, et continuo qui verbis suis fidem faceret, occurrit. O felix munificentia, cui fides ministravit! o felix fides, cui munificentia numquam moram fecit! Et vere quantum fides sua suppetebat, dispensare sua tantum manu non occurrit. Plurimos multis locis probatissimos viros habuit, quorum semper manibus, quod sibi deferebatur, expenderet. Sic unius dispensatoris gratia dispensatores multos habebat, et fides sua, quasi communis quidam fons, et dantibus et accipientibus plurimis profluebat. Nullius pene angustiae ad ipsum pervenerunt, quæ ultra ipsum protenderentur, aut non in ipso metam reperirent.

Nummum au-
reum unicuique
habens dat
pauperi.
^d

22 Hinc jam certatim ad illum, ut putabat, aut certe ut optabat, latentem, undique litterarum officia perlata sunt. Quibus ille quam novis affectibus variata reddebat, quam gravia, quam blanda, quam dulcia? Unde pulcherrime splendidus mundo, splendidior Christo,

magni filius
S. Eucherio
Lugdun.

e
f

Christo, æmulus virtutis ejus, e B. Eucherius, cum ab eremo in tabulis, ut assolet, cera illitis in f proxima ab ipso degens insula litteras ejus suscepisset, Mel, inquit, suum ceris reddidisti. Quis itaque non beatum se, beatam domum, beata scrinia sua credidit, in parvo ex ore ipsius munere, magna benedictione ditatus? Et sane tantum in scriptis illius salis, tantum dulcedinis erat, ut non scriniis aut armariis, sed arca pectoris condi mererentur. Inde est, quod plurimi ea inscripta sensibus ferunt, et libentissime ad testimonium amoris illius proferunt. Denique quis unquam tantos sibi amicos præsentibus illigavit officiis, quantos ille qui se diligenter, et avidissime considerarent, habuit ignotos.

a Ita MSS. at Surius et Barralis, hic ægrotat.

Salvianus.

b Salvianum Saussaius in suppl. Martyrol. Gallicani Sanctum facit. Massiliæ nec colitur, nec vulgo Sanctus habetur. S. Eucherius in præfat. libr. de quæstionibus vet. et novi Testam. illum et Vincentium Lerinensem sanctos viros appellat.

c MS. Rip. Et quis. d Barr. prona.

SS. Eucherii Lugdun. duo.

e Eucherii duo Lugduni Antistites fuere; senior, cujus hic mentio est, S. Honorati æqualis; junior alter integro post seculo, familiaris S. Cæsario Arelatensi. Uterque, temere in unum conflatus a quibusdam, colitur 16 Novemb.

f Hinc ostendit Theophilus Raynaudus noster, non fuisse illum Lerinensem monachum, quod Alardus Gazæus in Proœmium Col. lat. 41, Cassiani, atque alii scripsere. Proxima Lerinæ est Lero, vulgo insula S. Margarete, a vetusto ejus Divæ isthic sacello. In hac Eucherium commoratum ait Barralis.

CAPUT V.

a S. Hilarii vita monastica.

Hilarius a seculari vita convertit exhortationibus,

Interea ego dum multimodam ejus in omnes gratiam memoro, in me infinitam curam prætermitto, cum ipsius utique mihi cura non minus in Christo salutis attulerit, quam amor inter vos ornamenti et honoris reliquit. Mei enim gratia, quod ad meritum suum, et judicium meum pertinet, patriam, quam fastidierat, non dedignatur accedere, nec refugit laborem tanti itineris, suis præcipue multis jamdudum infirmitatibus gravem: meque illic jam in illis annis nimis amicum seculo, et contumacem Deo, ut seductor et verax, ad amorem Christi blanda manu tentat. Longum est intromittere illam in exhortationibus ingenii sui violentiam, in quibus cum jam ante propositum acerrimos sibimetipsi ad conversionem stimulos admovere potuisset, haustis diu sapientiæ fontibus multipliciter diffundebatur: sed cum parum in aures meas pietatis illius verba descenderent, ad solita orationis præsidia convertitur, et affectus sui clamor repulsus duritia mea, piissimas Dei usque ad misericordiam pulsavit et penetravit aures. Et vere oblutanti mihi, et per secularem illam nimis periculosam consuetudinem, obstinationem interdum meam sacramento obstringenti, prophetico (ut ita dicam) spiritu ante jam promiserat: Hoc, inquiens, quod mihi tu non præstas, Deus præstat. Et o, quam diu mollire duritiam meam nisus est imbre lacrymarum! quam piis mecum pro salute mea amplexibus osculisque certavit! Ad præsens tamen, ut ille ait, vici pessima victoria. Sed agitandum me illinc et edomandum dextera Dei suscepit: illi enim me oratione tradiderat. Qui tunc in corde meo fluctus, quæ tempestates diversarum et inter se compugnantium voluntatum excitatæ sunt! Quoties sibi in animo meo velle et nolle successit! Et quid plura? Absente illo, partes in me suas Christus exequitur, et post b triduum orationibus suis per miserationem Dei mea contumacia subjugatur: fugaverat enim somnum cogitatio, et invitante me pio Domino, totus eminus cum voluptatibus suis mundus adstabat: quid expetendum, quid relinquendum suaderetur, animus mecum meus, tamquam collatis apud amicum tractatibus, ventilabat. Gratias tibi, bone Jesu, gratias, qui dirupisti vincula mea, famuli tui Honorati pia supplicatione permotus, et iniecisti mihi vincula amoris tui, quibus si tenear, numquam peccati vincula revalerent.

et præcipue precibus.

b

Occurro itaque subditus, qui superbus abscesseram, et omni contradictione deposita, novus precator accedo. Sic sic Sancti oratio fugitivos suos reducit, sic contumaces subjugat, sic expugnat rebelles.

Auctor
S. Hilarius

24 Jam quibus ille tunc lacrymis ariditatem meam irroravit! quam pio fletu me quoque traxit in lacrymas! Tali me humilitate et blandimento, tamquam si ipse a me exciperetur, excepit: ablata est illico caussa remorandi. Tum primum illam esse patriam, quam fugiendam esse dudum crediderat, agnovit. Educit me secum suam prædam: gaudet, triumphat, exultat. Eremo me jam tamen exemplo suo secreti cupidum festinat includere. Alit primum lacte, et postmodum cibo. Potat etiam profluo illo, qui in se erat, coelestis fonte sapientiæ. Atque utinam tantum angustiae spiritus mei recepissent, quantum ille studebat infundere! præparasset me profecto vobis, et desiderio vestro dignum dedisset, et successorem sibi idoneum nesciens erudisset. Jam vero proflua illius in omnes caritas, quod sine invidia dixerim, quantum in me adjecerat, et c leve illud Christi jugum quantum mihi levius blandimentis suis fecerat! Quoties me mentem meam, quoties animam, quoties linguam suam nominabat! Quam impatiens absentiae! quam semper indignissimi conspectus mei cupidus erat! Quid de his omnibus dicam, nisi propheticum illud, quod Dominus ei retribuit pro me?

In Lerinum eum deducit, suaviter instituit.

c

a Petrus de Natal. l. 2, cap. 86, Exemplo quoque conversationis suæ Gennadium quemdam virum effrenem et indomitum ad poenitentiam provocavit. Videtur Hilarius voluisse scribere.

b Sur. et Barr. biduum. c MS. Preudh. lene.

CAPUT VI.

Honorati in Episcopatu virtutes.

Interea ego, dilectissimi, strictim contingens potius cuncta, quam referens, de solertissimo pastore vestro ea, quæ aliis potius quam vobis erant nota, replicavi. Sacerdotium quippe suum in Ecclesia hac nomine auctum vidimus; sanctimonia vero et actibus jam prius summum. Sed unde illud, quæso, quod tam e longinquo, tam ignotus expetitur? Quis illam absentis, nec prius visi gratiam vestris pectoribus affixit? quis illud desiderium suscitavit, ut orbatis his, quibus a Domino apud eremum indultus erat, vobis nasceretur? Ille utique, qui cuncta dispensat, ille, qui eum et patriæ suæ quamdiu congruum videbat, indulgit, et per maria et per terras ad utilitatem videntium, hanc tantam cultoris sui gratiam circumegit.

Fuit Episcopus.

26 In summa, ex illo brevi, quo vobis indultus est tempore, facile metiri datur, quid plus de illo in his, quid minus dixero. Vidistis enim, dilectissimi, illam sollicitudinis vigilantiam, illud disciplinæ studium, illas pietatis lacrymas, illam jugem ac perpetuam mentis serenitatem, cujus testimonium vultus immutabilis erat. Audistis quoque os illud congruens vitæ, in quo erat conscientia purificati pectoris, sermonis luculentia. Vidistis illam latitudinem caritatis, quæ tanta in illo fuit, ut non immerito de illo Sanctus idem, cujus proximam sententiam proposui, dixerit: Quod si arbitrio suo caritas ipsa exprimenda esset in vultum, Honorati potissimum pingi debere vultu videretur. Quis itaque illum umquam sufficienter vidisse sibi visus est? Cui non loco omnium affectuum fuit? Quis ita blandimentum cum severitate conjunxit? Quis ita mixtam hilaritatem disciplinam propinavit? Quem non cum ipsius, qui corripiebatur, voluptate correxit? Quando lætitia ejus quicquam lasciviæ redolens? Quando tristitia non salubris? Quando gemitus, nisi de peccati alieni mœrore descendens? Quis eum non a auctiorem invenit, quam prius viderat? Semper in summitate virtutum positus, semper quo crescere posset, invenit.

Omni virtute floret.

a

27 Jam vero sub exhortatione ipsius quis anxius

Efficax inexorando.

Auctore
S. Honorati

1 Cor. 9. 22.

Dissentientes
reconciliat.

Liberatis in
pauperes.

non dolorem suum sprexit? Quis feris moribus, non insaniam suam execratus est? Quis arrogans, non plus quam omnes, superbiam ipse suam abominatus est? Quis lascivus luxuriam non detestatus? Et quid plura? Omnibus omnia, ut Apostolus ait, factus, communis omnium medecina erat. Nullam pene gratiam non in se tam plenam habuit, ut ipsam specialiter excolere et possidere tamquam unicam putaretur. In nullo vitæ ordine non ita vixit, ut ipsi specialiter aptus videretur.

28 Denique ut primum sanctæ hujus Ecclesiæ regimen accepit, prima ei cura concordiae fuit, et præcipuus labor fraternitatis, calentibus adhuc de assumendo episcopatu studiis, dissidentes mutuo amore connectere. Tamquam probatus Israelis agitator probe noverat, non facile quicquam discordantibus imperari. Studebat præterea amore potius regere, quam terrore dominari : ut voluntaria magis, quam coacta correctio hunc quoque subditis adjiceret ornatum, ne ad officium suum compulsi putarentur. Confestim itaque exclusa discordia, illi, quæ est virtutum omnium mater, caritati locum præbuit. Floruit igitur sub ipso Christi Ecclesia, sicut monasterium ante floruerat : crevit gratiis, decrevit metallis. Ingressa videlicet disciplina, domo sua, tamquam domo Dominica mamona iniquitatis exclusit, et quæ otiose diu congesta fuerant, dignis tandem usibus deputavit. Dudum defunctis thesauros suos misit : iterumque qui obtulerant, oblationum suarum refrigeria senserunt. Hoc solum quod ministerio sufficiens erat, reservavit : sed si exegisset usus, nec ministerio, ut reor, pepercisset. Alieni temporis vota dispensationem suam fecit.

a al. altierem.

CAPUT VII.

Ægritudo, obitus, sepultura.

Operari etiam inter extrema non destitit : multos in lectulo suo verbi dispensatione ditavit. Sed quamdiu illum lectulus tenuit, cui etiam superare vicinas morti lassitudines jam in consuetudinem venerat? Ultimam, doloribus jam reluctantibus, Epiphaniarum die in ecclesia sermonem habuit, nesciens unquam, conflictante cum infirmitatibus fide, dolori magis corporis, quam spiritus fervori acquiescere, servivit desideriis vestris supra suas vires. Non illum siquidem aliqua extrinsecus superveniens ægritudo, non subitus febrium æstus absorbit : sed diu dilata infirmitas, nimio dudum propositi rigore contracta, et adhuc remissioni parum acquiescendo ingravescens, octavo eum vel nono die a solemnitate prædicta paulatim extenuando confecit. Vix quadriduo tamen nobis suam in officiis caritatis debitæ præsentiam denegavit, timens utique, ne suos vicinia transitus sui contristaret. Nulli unquam gravis inter gravissimas ægritudines fuit : nulli, ut assolet, ullum infirmitates suæ horrorem intulerunt. Et quidem hoc ordine illud sancti Spiritus receptaculum conquievit.

30 Cæterum impollutæ illius mentis vigorem incredibile est quam integrum usque in extrema servaverit. Ac primus semper uberrime suos consolatus est, ac nihil magis timuit, quam ne diutina nos desperatione conficeret, intelligens pene facilius ferri extrema, quam dubia. Absternit semper sermone conditio circumstantium lacrymas : quas tamen quo magis absternit, irritavit. Inde graviolem suo, dolorem nostrum computabat. Non facile quisquam tam forti pectore inter quælibet aspera et diu tolerata, nec optavit aliquando mortem, nec expavit. Nam, quem vivere inter quamlibet gravia in Christi servitute non piguit, ad novam vitam per communem illam novæ vitæ januam transire non timuit. Præmeditata enim illi ultima hominum necessitas, non repentina advenerat. a Itaque sub ipso jam finis ad-

spectu. tamquam emigraret, tamquam valediceret, ne quid imperfectum derelinqueret, ne quid minus plene quam proposuerat, ordinaret ; interrogare singulos nostrum, et ad suggerendum, si quid memoriam suam subterfugisset, hortari : omnia interim subscriptione firmare, et parcentes nos fatigationi suæ, ad omnia quæ agenda erant, cogere : cogere autem blando illo ; sicut semper, imperio.

31 Quadam autem vice, cum comprimere lacrymarum mearum tempestatem, et abrumperere rivos fletuum laborarem ; Quid, inquit, fles inevitabilem humani generis necessitatem? Imparatum ergo te invenire meus transitus debuit, cum me non invenerit imparatum? Cumque ego b impedita singultibus utcumque poteram verbis ipsius verba subnecterem, quod jam non destitutionem meam dolerem, quippe qui mihi orationum suarum patrocinia numquam defutura considerem, quin et post transitum suum validiora præsumerem ; uno me dolorum suorum vulnere, et difficultum inter extrema luctaminum graviter affligi ; Et quid ego, inquit, minimus omnium fero ad ea, quæ Sanctorum plurimi in supremis suis acerbissima pertulerunt? et commemoratis aliquot, adjecit, quod credo alicubi legerat : Magni, inquit, viri multa patiuntur, et ut illos pati doceant ad quorum nati sunt exemplum.

32 Confluentibus autem ad se potestatibus, c Præfecto, et Præfectoriis viris, quam serventia sub mortali jam frigore mandata deprompsit, ab ipso exitu suo sumens acerrimum exhortationis exordium? et dignum plane erat, ut qui vitæ semper exempla præbuerat, etiam mortem suam in exemplum advocaret : Videtis, inquit, quam fragile habitemus hospitium. Quolibet vivendo ascenderimus, illinc morte detrahimur. Ab hac necessitate neminem honores, neminem divitiæ liberant : hæc justis et injustis, hæc potentibus humilibusque communis est. Magnas Christo debemus gratias, qui mortis resurrectione propriæ mortem nostram spe resurrectionis animavit, æternam vitam afferens, discussit æternæ mortis horrorem. Sic ergo vitam agite, ne vitæ extrema timeatis, et hoc, quod mortem appellamus, quasi commigrationem expectetis. Mors pœna non est, si non ad supplicia deducit. Dura quidem est carnis animæque divulsio ; sed multo durius in gehennæ flammis erit carnis animæque consortium, nisi in omni vita generositatem suam spiritus recognoscens, bellum corpori, et corporalibus vitiis certamen indixerit : et felici discretus a carnis colluvione divortio, æternæ paci impollutam servet utramque substantiam, illic feliciter copulandam. ubi exultabunt Sancti in gloria, et lætabuntur in cubilibus suis, hoc est, in corporibus, tamquam in receptaculis suis ; cum ea quæ justitiæ dedicaverint membra socialia, tamquam consueta hospitia recognoscent. Hoc itaque agite : hanc vobis Honoratus vester hereditatem relinquit, supremo halitu suo ad hereditatem vos regni cœlestis invitat. Nullus nimium mundi hujus amore teneatur. Optimum est, ut voluntate fastidias quo te vides necessitate cariturum. Nemo opibus diffuat, neminem divitiarum pompa corrumpat. Scelus est, pretium salutis in materiam perditionis assumere, et illo capi quemquam, quo ridimi d potest. Plus interea vultu, plus oculis emicante in cælum sensu monebat. Impar est quidem ignito sermoni suo sermo referentis ; sed non minus imparia spiritui suo verba erant monentis. Tali itaque exhortatione, et insolito quodam e nutu oratione profusa, inusitatum quoddam munus benedictionis impendit.

33 Deficiente membrorum ministerio, nova semper mentis gratia pullulabat. Ordinatis itaque omnibus, (neque enim multa in actibus suis minus plena restabant) cum omnes caros suos mente percurreret, quantos nominatim proferre lassitudo non vetuit, missa per eos qui adstabant salutatione ditavit. Mihi vero

Hilarium
mæstum solatur.

b

c

Viros illustres
se visentes instruit.

d

e

Varios salu-
tari curat.

u

Ægrotat.

Suos solatur.

Omnia rite
ordinat.

vero in aurem, Excusa, inquit, Sancto illi fieri non potuisse quod voluit. Magna et admiranda solertia, inter graves illas mortis angustias providisse, ne cuius tristitiam non, quantum in se erat, abstergeret, ne quid certe inexcusatum relinqueret. *f* Quid illud, quæso, quod cum omnes suos, quos ad hanc urbem amor suus traxerat, utique inter peregrina desereret, nullum ulli reditum, nullam societatem commendavit, non loca vivendi certa distribuit, tamquam vere præscius, nullam suorum dispersionem futuram, nisi eorum, qui jam et se superstitie animi diffinitione migrassent? Et vere non facile quemquam a societate nostra abesse novimus, nisi quem abfuturum ipse præmonuit: qui aut cariorem conspectu suo patriam, aut graviolem senserat disciplinam. Interea gravior illum somnus urgebat: quem cum interdum pavidi interpellaremus. Miror, inquit, in tam gravi mea lassitudine, post tam longa insomnia, quæ præcesserunt, gravem vobis meum somnum videri. Et cum suspectis omnibus sedere eum in ultimo diutius prohiberemus, joculari, ut erat solitus, blandimento, et consuetudinaria mentis serenitate, respondit, quod molestos nos in hac sollicitudinis parte pateretur. Ita pene ante vita ejus, quam dulcedo consumpta est.

Moritur. 34 Somno deinde ultimo exceptus, in mortis quietem dormiens transiit, sine ullo, ut se habent suprema, luctamine, nullas difficiles obitus moras sensit. Angelicis choris anima illa sancta, generosa, sincera, et ab omni contactu mundi incontaminata suscipitur. Multorum interea variis visionibus somnus incutitur, quarum tamen una omnium facies erat, quod scilicet Sancto illi occurrerent officia Sanctorum. Et vere illi in eodem mediæ noctis puncto ecclesiam in occursum sancti corporis conventus implevit, ut non nisi Angelicis nuntiis suscitatus putaretur. Relinquitur vegetatum semper spiritu, plenum gratiæ corpus exanime: integrum siquidem vultus decorem facies omnibus grata servavit. Probe vos ista nostis, et multo plenius vos vobis, quam sermo sufficit, animorum meditatione describitis.

concurso populi, 35 Neque ullus non magno sibi damno affici visus est, si conspectu corporis ejus caruit, si non, ut quemque aut reverentia, aut amor suaserat, osculum aut ori aut quibuscumque membris ipsius impressit, aut feretro. Sanctum illud corpus magna fidei ambitione vestitum est, majore fide postmodum, dum sepulchro admoveatur, penenudatum. Nec enim pepercit sanctificatis amictu suo pallis fides, quæ pretiosissimi muneris loco habuit, aliquam de velaminibus illius fimbriam decerpisse. Certavit in exequiis illius vester affectus: refecistis in funere suo latentem adhuc inter vos peregrinationem meam: pavistis me tam effusa in ipsum animi caritate. Quem enim illo die sua tecta tenuerunt? Aut quem non tamquam peculiari luctu obrutum, basilicæ huic mœnia urbis hujus dederunt? Pro magno munere habitum est, lecticæ manum admovisse, aut cervicem subjecisse. Vidistis non sine vestra gloria gloriam suam. Nam et illa exequiarum religio, fidei devotio erat; et tam lautum erat habuisse talem, quam grave talem, amisisse. Nec parum fiduciæ dat sepulchri sui gratia: nam cujus hic ossa condidimus, in cœlo utique patrocinia præsumimus. Præolata tunc ante feretrum ipsius aromata et incensum vidimus: sed majora de vestris mentibus Deus in tanto erga tantum pastorem affectu vestro odoramenta suscepit. Persultavit in gloria sua Dei gloria, et in dissonis diversarum linguarum choris amor consonus.

a Hæc usque ad nu. 31, aberant a duobus MSS.

b MSS. indita.

c Barralis intelligit Præfectum urbis.

d MS. Rip. non potest.

e Sur. motu.

f Sequentia usque ad nu. 34, desunt in MSS. Rip. et Preudhomii.

CAPUT VIII.

Successor Honorati, alia laudum analecta.

Subrogatus ei Hilarius.
Plus Dominus, qui stimulo animos vestros ad electionem parvitas meæ dedit, ne a sepulchro illius longius abessem, illud etiam vobis orantibus dabit, ne a viis illius longe recedam: sed ut quicquid illum egisse cognovero, id sine exploratione aliqua aut disceptatione factorum agere festinem. Vobis enim me, ut video, jam tunc per illum Deus genuit: vobis, licet indignum, præparavit: vobis ille me nesciens tanto labore quæsivit: vobis tam propensa sollicitudine et cura utcumque erudit, quærens in me fidei sicut sanguinis sui venam: vobis me tanto labore per litteras, tanto per excursu suum ambitu ab insula, cui me, *a* directis Episcopatus sui principiis, secreti amore reddideram, non audeo dicere nesciens, fortasse præscius, admoveere satagebat, ut mihi juxta sepulchri sui sedem in amore vestro patriam collocaret. Sed quid agimus, quod immaturum me maturo excessu tradidit? Non est nostrum, secretum æterni Regis in ullo vel leviter culpæ judicio. Non facile senseratis, quantum amisistis boni, si redintegratum vobis bonum vestrum fuisset.

Vita Honorati, miraculorum;
37 O magna et inclyta, Honorate, tua gloria! Non indiguit meritum tuum signis probari. Ipsa enim conversatio tua plena virtutibus et admirationis novitate præcelsa, perpetuum quoddam signum ministravit. Multa quidem tibi divinitus signorum specie indulta novimus, quicumque propius assistebamus; sed in his tu minimam partem tuam computabas, majusque tibi gaudium erat, quod merita et virtutes tuas Christus scriberet, quam quod signa homines notarent. Et tamen quod majus signum virtutis esse potest, quam signa fugere, occultare virtutes? Et vere tam familiaris quodammodo oratio tua Christi auribus erat, ut enixissimis precibus impetratum putem, ne virtutem tuam signa clamarent. Habet et pax Martyres suo: Christi enim tu perpetuus, quamdiu in corpore moratus es, testis fuisti. Illud enim stupendum quondam adolescentiæ tuæ robur, perpetuo abstinentiæ rigore tenuatum, et in illam quam vidimus, adspectus licet decore servato, exilitatem redactum, crux utique quotidiana consumpsit: quam tamen sine ulla semper notabili *b* superstitione servasti, omnes semper nimietates, et cognatum nimietatibus gloriæ fugiens appetitum. Numquam in tuo ore, nisi pax, nisi castitas, nisi pietas, nisi caritas; numquam in corde, nisi horum omnium fons Christus habitavit: qui tibi, et per te plurimis caritatis, gaudii, pacis, longanimitatis, bonitatis, benignitatis, fidei, modestiæ, continentiae fructus ministravit exuberantes in multiplicem copiam, in multorum salutem et gaudia: ut non immerito illi cantares: Qui timent te, videbunt me, et lætabuntur: cui semper omne conversationis tuæ bonum asscripsisti, illud assidue tibi ac tuis ingrens: Quid enim habes, quod non accepisti? Aut si accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Sed hoc magis tuum erat vitæ tuæ bonum, quo magis tuum negabas.

et perpetuum martyrium.
b
38 In te commune omnium Deum desiderantium solamen fuit: tu econtra in Deo exultare suadebas, resonante affectum tuum voce blandæ modulationis immurmurans: Lætetur cor quærentium Dominum. Nulla tibi major, quam in orationibus et psalmis *c* voluptas. Tuis in tantum medullis Christus inderat, ut interdum, quod expertus loquor, membris tuis placido sopore devinctis, illum etiam in somnis officio solito tua lingua resonaret. Sæpe dormiens sanissimæ exhortationis, sæpe orationis affectuosissimæ, verba fudisti. Agebatur itaque in lectulo corporis requies, mætis in Christo. Et quidem hæc, prout quique affuimus, experti sumus: tu vero unica semper

Subrogatus ei Hilarius.

Vita Honorati, miraculorum;

et perpetuum martyrium.

Psalm. 118.

1. Cor. 3.

Etiam dormiens oral.

per omnium requies, quam alacer, quam sæpe referebas somnia, non aliquid præsagientia, neque aliqua in futurum anxietate sollicita, sed inquietis animi desiderii excitata, martyrium scilicet, quod semper meditatione gestabas, credo, interdum *d* illudente et provocante cupiditatem tuam Domino, tamquam excitata in fidem tuam persecutione peragebas. Et vere puto neminem diffiteri, tibi ad martyrium tempus, non animum, defuisse. Quotidianus siquidem in sincerissimis tractatibus confessione Patris et Filii et Spiritus sancti testis fuisti : nec facile tam exerte, tam lucide quisquam de divinitatis trinitate disseruit, cum eam personis distingueres, et gloria, æternitate, ac majestate sociares.

Invocat cum Hilarius.

39 Memento itaque amice utique Dei, memento jugiter nostri, Deo incoinquinatus assistens et canens illud canticum novum, et sequens Agnum quocumque vadit. Tu illi pedissequus, tu nobis patronus, orationum nostrarum interpretes acceptabilis, et fortis assertor. Profusas ad sepulchrum tuum alumni gregis preces perfer. Impetra, ut conspiratione communi simul Sacerdos et populus, quæ jussisti, quæque docuisti, aliquatenus obtinere mereatur; Per Dominum nostrum Jesum Christum, qui te in gloriam suam assumpsit, atque cum Patre suo sanctoque Spiritu, vivit et regnat Deus per omnia secula seculorum. Amen.

a Sidonius Apollinaris carmine XVI eucharistico ad Faustum Reiensem huc respexit, scribens :

celebrans quoque laudibus illis Eucherii venientis iter, redeuntis Hilari.

S. Hilarius Arela. non deseruit Episcopatum.

Non abdicavit se episcopatu Hilarius et Ravennio cessit, ad dilectam denuo secedens Lirinum, ut Miræus scripsit in Bibliotheca Ecclesiastica ad cap. 69. Gemadii, et olim Baronius, qui deinceps id retractavit. Nondum Episcopus erat Hilarius, cum Lirinensi eremo se reddidit : sed cum ab Honorato Episcopo perductus esset Arelaten, post paullo, illo adhuc vivo et superstite, civicos tumultus avertatus, Lirinum repetiit. De qua re Eucherius ad eundem Hilarium adhuc monachum de laude eremi scribit : Magno tu quidem animo egressus dudum de domo tua et de cognatione tua, usque ad mare magnum recedentia eremi secreta penetra-veras : majore tamen virtute repetita est a te eremus, quam petita. Siquidem cum hanc prius hospes ingressus es, habuisti ducem et velut itineris tui prævium, quem deinde militiæ celestis magistrum, eumque tunc secutus, et parentes relinquens, parentem tamen sequebaris : nunc vero cum eundem adscitum ad Pontificatus fastigium prosequendum putaris, ad familiare secretum eremi te amor retulit. Ergo nunc es nobilior et major exemplo : prius enim cum desertum peteres, comitatus fratrem videbaris, nunc cum desertum repetieris, etiam Patrem reliquisti.

b Id est, importuna nimis religiositatis affectatione. c MS. Preudh. et Barral. voluntas. d Sur. alludente.

LECTIONES DE S. HONORATO, Ex vetere Breviario Eccl. Massilien.

LECTIO 1.

S. Honorati virtutes.

instructiones,

de vitandis,

faciendis;

exemplum,

Honoratus igitur primus incola Lirinensis, suscipiens curam gregis, in seipso monstrabat singulis, qualiter conversarentur et sincerum obsequium redderent Jesu Christo. Erat enim vere humilis, verecundus, et mansuetus, nihil imperans, sed blande rogans; ne posset cujusquam animum concitare, et tamquam cujuslibet famulus convivia obsequia præparare.

2 Blandiebatur sollicite juvenes, et corroborabat fortes ac reficiens seniores, quos reverebatur tamquam fratres, dominos, atque patres, sollicite eos instruens portare onera Jesus Christi, et perfectam colere caritatem :

3 Curas et oblectationes seculi, vanas fabulositates, et otia evitare, carnis contagia tergere, rebellia corpora domare, tentationibus resistere, et se committere soli Deo.

4 Deum devote ac sollicite exorare, et ab eo fiducialiter petere quidquid vellent, si veram tremendi judicii horam timere et evitare vellent, et solam Domini desiderare gloriam sempiternam.

5 Cuncta breviter, quæ operabatur, erat doctrina, inductio, et exemplum vitæ coelestis. Dum igitur quispiam aliquid facere negligebat, antequam injungeret

Honoratus illud obsequebatur : et sic suæ humilitatis fervore extabat sollicitus qui ante neglexerat operari.

6 Et dum quispiam diabolico fomite extabat in aliquo vitiosus, ac in simili deliquisset, a criminoso consilium requirebat, quomodo posset a tali vitio resiliire : et sic anxians delinquentem relevabat a crimine peccatorem.

7 Lectio de Evangelio : Homo quidam.

8 Licet igitur existeret cibus ejus aridus panis et aqua, in solis solennitatibus salsatas herbas, vel infusa legumina propter reverentiam adjungendo, nihilominus conabatur diebus singulis pulmentum Fratribus præparare, ut ferrent libere fortes et debiles jugum Christi.

9 Tegebant itaque cilicium et vestis rigida et munda suum corpus, et caput arcata *a* melota, et *b* terræ *c* scarpæ ex palmarum foliis latos pedes. Pallida namque facies ejus, et gravata macies præ languore, et mortificatio corporalis, adeo intuitum focillabat, ut si peccator existeret, anhelabat illico ad salutem; et si justus, ad gloriam supernorum.

a Inter monachicas vestes melota censetur, sive melotes, ut videre est lib. 4, de vitis Patrum cap. 13. Ubi proprium capitis legmen, cuculla, de qua 5 Janu. post S. Simeonis Stylitæ vitam, cum de ejus reliquiis ex Evagrio. Isidorus lib. 19, Etymol. cap. 34, ait meloten esse pellem a collo pendentem præcinctam usque ad lumbos. De melote agit Cassianus lib. 1. Instit. cap. 8, et Gazæus ad eum locum. b Fortassius textæ c Scarpa, et Scarpetta Italici calceum significat.

DE TRANSLATIONE S. HONORATI.

Antonius Vincentius Domenecus lib. de SS. Catalogiæ scribit Perpiniam in æde Carmelitarum S. Honorati Episcopi Arelatensis corpus magna veneratione asservari, multaque isthic ejus patrocinio fieri miracula, ac præcipue tempore siccitatis cælitus pluvium impetrari. Verum aut integrum isthic non est. S. Honorati corpus, sed aliquæ dumtaxat reliquiæ; vel alterius cujuspiam est, non Arelatensis; cum hujus sancti parentis sui corpus posidere se Lerinenses gloriantur, isthuc Arelate, ex ecclesia suburbana ejus nomini dicata, translatum.

2 Contigit ea translatio circiter annum Christi 1391, 20 Januarii, ut scribit Barralis, licet 15 Maii præcipue recolatur. At 20. Janu. istæc habet Saussaius in Martyrologio : Eodem die apud Lerinum translatio S. Honorati Episcopi Arelatensis et Confessoris.

3 Consuevit vero Idibus Maii, cum S. Honorati translatione, omnium Sanctorum Lirinensium agi solennitas; ut patet ex sermone eo die habito, quem recitat idem Barralis, ubi inter cetera hæc habentur. Sed quia virtus discipuli laus est et gloria magistri, cum illustrius præstantes viri discipulorum certaminibus quam suis vincant; congruum existimamus beatissimi Honorati festivæ celebritati, discipulorum ejus ac sanctorum successorum suorum omnium veneranda adjungere solennia, quorum pene numerus infinitus, et illi soli qui numerat multitudinem stellarum cognitus, hanc insulam suis orationibus sanctificaverunt, ac proprii sanguinis pro Christo effusione consecrarunt. Et post : Sanctorum igitur Martyrum, Episcoporum, Abbatum, et Confessorum, omniumque electorum Lirinensium, qui a primæva hujus institutione monasterii, æternæ vitæ meruerunt esse participes, et qui eorum exempla secuti ad eandem vitam perennem Christo duce pervenerunt; ac quorum corpora vel reliquæ in præsentī monasterio requiescunt; sub una diei solennitate et lætitia memoriam recolentes, studeamus et toto mentis conamine laboremus, ut quidquid in singulorum festivitatis per anni circulum, aut ex negligentia vel fragilitate humana, minus plene gessimus, hic in præsentī eorum celebratione, communi et devota diligentia, in humilitate spiritus, et animi puritate restauremus. Et quia ipsorum omnium, propter innumerabilem nobis multitudinem, festa sigillatim celebrare non possumus, in

reprehensiones,

victus,

vestibus. a b c

melota.

AN. CH. MCCCXCI. XX JAN. cl. XV MAI.

S. Honorati reliquiæ Perpiniæ.

Corporis in Lerinum translatio 15 maii;

simul festum omnium SS. Lirinensium.

in hac saltem generali eorum festivitate, debita laudum præconia omnipotenti Deo, qui omnium est Sanctorum corona, pro eorum meritis impendamus; ut ipse, eorum assiduis precibus exoratus, desideratam nobis suæ propitiationis abundantiam multiplicatis intercessoribus largiatur, et eorum pia intercessionem concedat, ut in hoc suo sanctissimo monasterio diebus nostris et merito et numero populus sibi serviens augeatur: crescat ibi regularis observantiæ fervor, contemplationis vigor, ibique efficaciter vigeat bonorum operum exercitium fructuosum. In tanta igitur et tam præclara festivitate, omnium Christi fidelium vota, corda, et labra hymnos persolvant lætitiæ salutaris. Psallat fides, spes tripudiet, exultet caritas, devotio plaudat, jubilet chorus, puritas jucundetur: singuli alacri animo, pronaque voluntate convenient, suaque pia et devota studia laudabiliter exequantur, tot Sanctorum festiva solennia celebrantes: quorum sanctitate cælum exultat, quorum patrociniis terra lætatur quorum triumphis Ecclesia sancta coronatur, quorum salutaria documenta exempla præclucida Catholicam illustrant Ecclesiam, decorant virtutibus, et moribus informant, per ipsos nempe, quasi luminosas ardentisque lucernas super candelarum in domo Domini positas, hæc præsens insula Lerinensis, imo et totius corpus Ecclesiæ tam quam sidus irradiat matutinum. Nos ergo, Fratres carissimi, tantorum patrociniis intercessorum, de quibus locuti sumus, tota mentis intentione quæramus, ut per temporalia festa quæ gerimus, eorum meritis intercedentibus, ad æterna pervenire valeamus.

4 *Servantur porro S. Honorati reliquiæ in sanctæ Crucis Lerinensi sacello, in cujus aditu marmoreum visitur monumentum, inque eo hæc epigraphe: Hæc est capella sanctæ Crucis quæ appellatur Sancta Sanctorum propter reconditas inibi reliquias Sanctorum, videlicet Honorati, Caprasii, Venantii, Aygulphi Martyris, Antonii, et plurimorum aliorum Sanctorum. Thecam ex argento assabre factam, recondendis S. Honorati reliquiis dicavit Joannes Andreas Grimaldus, cujus hæc inscriptio: Hanc capsam Reverendus in Christo Pater Dominus Joannes Andreas de Grimaldis Pontificii civilisque juris Doctor, Episcopus Grassensis, sanctissimi Domini nostri Papæ Referendarius et Avenionis et terrarum adjacentium Vice-Legatus et Gubernator, et hujus sacri monasterii Commendatarius, pro recondendis almi Patris S. Honorati ossibus, ob religionem suo ære dicavit anno Christi MCDXCI.*

5 *Multo vero ante monachus quidam Nicæa provinciæ oriundus, caput argenteum a pectore elevatum cum mitra Ponticali, auro et lapidibus pretiosis insignita, fieri curarat, in quo ossa cranii S. Honorati reposita, additaque cum ejusdem monachi insignibus, axe nimirum aureo in rubeo campo, inscriptio: Hoc caput B. Honorati Joannes Laugerii de Nicæa Prior Vallis-aureæ fieri fecit, circa annum Domini mcccc existente Abbate Rostagno quinto hujus nominis. Alibi scribit Barralis hunc Laugerium fuisse Rostagni Abbatem Vicarium Generalem et Priorem claustralem.*

6 *Brachiorum quoque ossa thecis elegantibus, scite inauratis condita; quæ ambæ ad brachii humani formam fabrefactæ, prior anno mccccclxxxv X Maii, altera, quæ sinistrum brachium refert, an. MDXXI.*

HISTORIA TRANSLATIONIS.

ex Vincentio Barrali Salerno.

Post longum temporis lapsum ab obitu sanctissimi Patris nostri Honorati, qui fuit circa annum Domini 430, cupientes Clerus et populus Arelatensis civitatis, ipsum, quem, dum superas ageret auras, summa benignitate, sanctitate, omnigenaque doctrina refertum devote coluerant, etiam vita functum, venerabiliter ab ipsis venerari, inito consilio, a ecclesiam

ad laudem Dei ac Deiparæ Virginis Mariæ, beatissimique Confessoris Honorati, juxta sepulcrum ejus, quod erat in cœmiterio Elisii campi, quod vulgo nunc dicitur Aliscamps, sub eorumdem titulo fundare statuunt: quam honorifica satis lapidum congerie perfecerunt. Quæ postmodum ruinam passa, restaurata fuit tempore b Kavilani Episcopi Arelatensis, ut constat ex ejusdem epistola, ad Episcopos et Christi fideles data pro resectione ejusdem ecclesiæ, in qua sic habetur præter alia: Notum ergo omnibus facimus, quod extra muros urbis Arelatensis, in campis qui vulgariter dicuntur Elisii, ecclesia fundata est, quæ S. Honorati censetur, quam præcessores nostri viris religiosus c S. Victoris Massiliensis contulerunt, ut sancta Sanctis obvenirent. Ibi B. Honorati corpus locello suo repositum est. Ibi viri disertissimi Hilarii prædictæ civitatis Episcopi reliquiæ sepultæ foverunt. Ibi beatorum Pontificum d Aurelii, e Concordii, f Eonii, g Virgilio, h Rothlandi, et aliorum Pontificum beatissima membra loca prædicta sanctificant, ut i B. Genesii Martyris, et k Dorotheæ Virginis et Martyris, et multorum aliorum æque sanctissimorum corpora illic collocata sunt.

2 Cui Ecclesiæ post alios præfuit quidam honestæ vitæ religiosus vir, monachus et Prior monasterii Garegobiæ, qui cum pene omnem provinciam bellicis turbinibus conspiceret agitari; et hostili impetu, repentinis insultibus, civitates, oppida, locaque Deo dicata, profanæ cupidæque prædæ exponi, anxius ne bellicus furor invalesceret, et repentine a prædonibus Martialibusque viris, quibus nulla fides pietasque manet, ecclesia ipsa profanaretur, et corpus B. Honorati furtivis raptibus tolleretur, perpendens iniquum esse sanctum dare canibus, et margaritas mittere ante porcos, assumptis cum Dei timore venerabilis corporis lipsanis, ad suum præfatum monasterium Garegobiæ conservandis devote transportavit, quo in loco aliquibus annorum curriculis asservata fuere.

3 Disponente autem elementia divina, ut sacra insula Lerinensis suum aliquando benignum in gremio foveret patronum et fundatorem, accidit quod cum idem Prior fœdere consanguinitatis foret sacristæ Lerinensi conjunctus, ejusdemque laris, disposuit illum invisere, et custodiam dicti corporis B. Honorati penes se esse reserare. Qui gressus suos Lirinam versus dirigens, sacristæ propinquo suo secretum aperuit, promittens si in congregationem monachorum Lerinensium ascriberetur, ipsum corpus B. Honorati conventui assignaret Lerinensi custodiendum. Quo per ipsum sacristam Domino Abbati Lerinensi, l Johanni scilicet Turnaforti, ex monacho et Abbate S. Pontii de Nicea, ac monachis delato, lubenti animo se ejus petitioni assentire, et in monachum recipere, si dicta factis compensaret, promiserunt. Spopondit ille, associatoque sibi consanguineo suo sacrista, et quodam alio honesto monacho de conventu Lerinensi, arrepto itinere, monasterio prædicto Garegobiæ appulerunt, per paucisque ibidem diebus demoratis, una sabbatorum diluculo exurgentes, assumpto corpore B. Honorati, viæ in nomine Domini se commiserunt, suosque juges et festinos Lerinensium insulam versus direxerunt gressus.

4 Cumque una iter agerent, et ille monachus Lerinensis, in suæ secreto ambigeret fluctuaretque mentis, an vere corpus B. Honorati existeret, quod efferebant, minusque credulus cœpit in via subter Podii Moishoni castrum, membrorum, maxime crurium, doloribus, ac artuum contractione, misere vexari. Unde tam adverso et repentino casu conturbati comites, pro aliquo impendendo auxilio, ægroto, ad prædictum castrum mittere parant. Sed interim languidus suæ incredulitatem mentis pandit, et facti pœnitens, suffragium Beati implorat Honorati, dicens

Ex Barrali
S. Honorati
basilica con-
struitur.

b
restauratur.

c
Reliquiæ ejus.

d e f g
h
i
k

Garegobiam
transferuntur:

inde ad Lirinensem insulam.

l

Earum veritas miraculo comprobata.

dicens : O alme Confessor Honorate sanctissime, cujus vita virtutibus ornata refulsit, et vitali in præsenti ævo fruens spiritu, semper Christo adhæsisti, a quo tuis sanctissimis precibus languidis, et variis infirmitatibus detentis, incolumitatem impetrasti; obnix obsecro, ut si hæc ossa, quæ gerimus, tui existunt beatissimi corporis, pro me indigno famulo tuo apud eum, qui te tantis meritis dotare dignatus est, intercedere digneris, ut ab hac infirmitate liberari merear, ut per convalescentiam sospitatis, hæc tui vere existere ossa corporis agnoscere, et veram translationem pandere, in Ecclesiaque Dei laudum præconia promere valeam. Perfectaque oratione incolumis effectus, Deo, qui meritis sui Confessoris Honorati ipsum sanaverat, gratias referens, reliquum itineris cum sociis perfecit.

5 Perventis autem ad *m* Canoarum castrum portum, instructo remige perbrevis freto enavigato, sacræ insulæ Lerinensis littora carpunt. Tunc Abbas cum omni simul congregatione cum solenni pompa et canticis laudum, eis obviam venerabiliter processerunt, susceptisque ipsius corporis B. Honorati artubus in jubilo et voce exultationis, pro tanto accepto munere immensas Deo gratias persolvunt. Aperientesque loculum in quo beata ossa includebantur, *n* Albarum verbis sequentibus inscriptum inveniunt, scilicet : RELIQUE ET CORPUS BEATISSIMI HONORATI ARELATENSIS ARCHIEPISCOPI. Tum pro majori veritatis certitudine, partem ossis cruris, quam antea

in præfato monasterio habebant, reliquæ parti a qua absumpta fuerat aptantes, ita statim perfectæ conjuncta est, ut nulla prorsus appareret fractura, ac si numquam divulsa fuisset. Ex quo vere reliquias, et ossa gloriosi Confessoris Honorati esse, manifestum fuit: quæ quidem cum quanta potuerunt majori reverentia in cœnobium et intra arcem turris, in o capella sanctæ Crucis honorifice collocarunt, anno Domini 1391, tertio decimo Calend. Februarii. Ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum, Amen.

a Habet etiamnum S. Honoratus ecclesiam suburbanam, ut scribit Cl. Robertus. b Hujus nomen non exstat in catalogo Antistitum Arelatensium apud Cl. Robertum, nisi sit Gibellinus, quem sedisse ait anno 1103. At Joannes Chenu in secundo catalogo et Ravennarum et Gibellinum recenset. c Hujus nobilissimi cœnobii sæpius infra mentio fiet, 28 Februarii ad vitam S. Joannis Cassiani, et 21 Julii ad vitam S. Victoris. d Colitur S. Aurelius, sive Aurelianus, 16 Junii. e Refertur S. Concordius a Saussaius in Appendice Martyrologii Gallicani inter eos Sanctos quorum natales ignoravit. f De S. Eonio, sive Eonio, Episcopo Arelat. agemus 3 Augusti. g Colitur S. Virgilius 3 martii. h Interfuit Rodlandus, aliis Rolandus, hic Rothlandus, concilio Valentino anno 855, obiit captivus in navibus Saracenorum 19 Septembr.

i Colitur S. Genesius Martyr. Arelat. 25 Aug. k S. Dorothee Virg. Mart. translatus Arelatum reliquias scribit Saussaius : de ea agemus 6 Februarii. l Rostagni V, de quo supra, decessor fuit Joannes de Thornaforti, creatus anno 1363, post Episcopus Nicænsis factus. m Id Barralis alias Castrum Marcellinum et Francum, appellatum fuisse testatur. Illic turrim perfecit Joannes de Turnaforti, ut idem scribit. n Legendum videtur : membranam verbis sequentibus inscriptam. o Estea, teste Barrali, intra arcem turris Lerinensis, dedicata 14 Septemb. 1392, ab eodem Joanne de Turnaforti jam Nicænsi Episcopo.

DE S. JACOBO EPISCOPO TARENTASIENSI.

SEculo V.
XVI JANUARIUM.

Forum Claudii in *Gravis Alpibus*, Centronum urbs fuit, ad *Isaræ fluminis ripam sita*, quæ deinde Darantasia et Tarantasia, at Tarentasia dicta, nunc Archiepiscopalis. Primus ejus Antistes S. Jacobus, S. Honorati Arelatensis discipulus fuit, cujus natalem ex tabulis Ecclesiæ Tarentasiensis consignat XVI Januarii Ferrarius hic verbis : Tarantasiæ S. Jacobi Episcopi ejusdem urbis, tradit colique Augustæ Prætoris, quod ea urbs Tarentasiensi metropoli subsit. Saussaius in Supplemento martyrologii Gallicani ita de eo scribit : Tarentasiæ in ipsa Gallia Narbonensi S. Jacobi Episcopi illius metropolis et Confessoris, qui Apostolico spiritu plenus, hanc regionem facibus Evangelicis illustrans, fide et religione replevit, erectaque illic perenni Sede Episcopali, composita hierarchia, designato Marcellino, viro probatæ virtutis et gratiæ, sacri muneris hærede, gregi a se adunato cum sanctissime præfuisset, fidelis villicationis præmium a Domino, cui gnaviter servierat, recepit. Fundavit etiam Augustæ Prætoris Salassorum Ecclesiam Episcopalem, cujus primum Pastorem S. Eustachium constituit.

2 Vitam S. Jacobi, sed mutilam, ex vetusto codice descripsit nobisque communicavit Petrus Franciscus Chiffletius noster, qui ejus auctorem esse conjicit Guidonem e Comitibus Burgundiæ, primo Viennensem Archiepiscopum, deinde Pontificem Romanum Callistum II. Nam hunc, inquit, nonnullas Sanctorum vitas scripsisse legimus; et est Tarentasia in veteri Burgundia, et in provincia Viennensi : et in nostro ms. codice habebatur hæc vita post Callisti ejusdem librum de translatione et miraculis S. Jacobi Hispaniarum Apostoli.

VITA

e veteri MS. eruta a Pet. Franc. Chiffletio Soc. JESU.

PRÆFATIO.

QUONIAM volubilitate temporum, et decessione mortalium, res bene gestæ nonnumquam oblivioni traduntur, idcirco Vitam beatissimi Jacobi Tharen-

tasiensis Archiepiscopi, multis (ut credimus) profuturi, posteris legendam transmittimus. De cujus virtutibus, et miraculis locuturi, auditores humiliter præmonemus, ut dum magnalia, quæ per eum omnipotens Deus operari dignatus est, cognoverint, vitam quoque ejus ac mores imitari studeant : scientes, quoniam qui eum pie sequi, et vestigiis ejus diligenter inhærere voluerint, ad gaudium, ad quod intravit, et ipsi pervenient, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula, Amen.

CAPUT I.

S. Jacobi vita monastica.

Igitur cum tuba sancti Evangelii pene per totum mundum intonaret, dicens : Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum, B. Jacobus miles, qui secundum seculi dignitatem apud a Assyrios clarus habebatur, divino munere præventus, per angustam portam, quæ ducit ad vitam, sicut in fine clauit, intrare contendit. Proinde habitum militarem, quo nitebat, rejiciens, pauperis Christi solerter decrevit pauper sequi vestigia; conversusque ad Dominum, totis viribus adimplere studuit opere, quod tenuit pectore. Ingens super omnia fuit ei desiderium, magistrum, qui eum ad fidem et Dei dilectionem propensius instrueret, alicubi posse reperire. Sicque infra non longum spatium Baptismi sacramentum percipiens, atque cuidam servo Dei, Honorato monacho adhærens, qui tunc temporis florebat intra Galliam, servo Dei mancipandum totum se dedit. Hostis postmodum callidi funditus abhorrens militias, optimam partem elegit, dum magistro sancto se sociavit.

3 Qui cum in eodem loco aliquamdiu commoraretur, ubi devotus discipulus reverendo sociatus est magistro, percipere fama quod Lirinensem insulam pestifer draco circumseptam haberet, atque ex more navigantes circa eandem insulam, odore nefandissimo obrueret. Tunc vir Dei Honoratus proprias oves, quas in loco illo Domino acquisierat, b solo Jacobo discipulo adscito, partes Provinciæ peragravit : deinde

S. Jacobus re-
linquit seculi
militiam :

a

adhæret
S. Honorato.

Draco fugatus
e Lirino.

b

n
Mirabiliter
redunita,

S. Jacobi na-
talis.

vita.

deinde memoratam insulam cum navi aggrediens, assidue cum fidei discipulo, Domini implorans misericordiam, ipsum pestiferum draconem funditus ab eadem insula repulit; ita ut ulterius ibidem nusquam deinceps appareret.

4 Servi vero Domini, memoratam insulam ab hoste antiquo emundatam, aptamque ad usus monachorum eam esse cernentes, *d* oraculum construunt, cellamque ædificant; in qua per aliquot annos simul residentes, virtutibus pollent, coruscant miraculis; aggregatisque discipulis, usque in hodiernum diem locus ille ex eadem congregatione fundatus, religione regitur per monachos.

a Vere ergo S. Hilarius in S. Honorati vita cap. 3 nu. 17, Etenim quæ adhuc terra, quæ natio in monasterio illius cives suos non habet? quam ille barbariem non mitigavit? etc.

b Videtur deesse dimittens aut simile quodpiam verbum.

c Multa de hoc dracone fabulatur apocryphæ vitæ S. Honorati textor. Miranda de serpentem, ac boarum præsertim magnitudine scribit Plinius lib. 8, cap. 14 et Solinus cap. 2.

d Id est, ædem sacram. sic Plinius lib. 12, cap. 23, etiam ab Hammonis oraculo, juxta quod gignitur arbor.

CAPUT II.

Episcopatus, templum ædificatum, miracula.

Interea fama viri Dei Honorati usque Arelatem percrecente, a clero, proceribus, populoque vulgari illius urbis expetitur; ut quia jam eorum Pontifex migraverat ad Dominum, eundem Dei famulum Honoratum monachum, habere mererentur Pontificem. Factum est, ut invitum eum urbis præfatæ clerus tollens, et secum deducens, cum omni alacritate, communique consilio sibi eum eligerent omnes Pontificem.

6 Qui dum in pontificali cathedra clarus existeret, assiduaque frequentatione Jacobus discipulus ei adesset, cernens præcipuæ sanctitatis esse virum, alloquitur illum, obsecrans toto mentis affectu, ut *a* Cendronum oppidum adiret, populumque inibi sub gentilitatis ritu degentem ad fidem Christi converteret. Hoc audito, discipulus obediens, cum omni jocunditate, pronaque humilitate assensum præbuit, seseque juxta vires suas, Domino opitulante, ita facturum spondit. Quocirca Pater venerandus aliis convocatis Sacerdotibus Jacobum ordinavit Episcopum, et ad præfatum oppidum, vallemque Tarenthasiensem direxit, predicare verbum Domini. Quo cum adveniret quasi clanculo, Deo dispensante fama ejus percerebuit in populo; ita ut dicerent manifeste, dilectum Christi famulum ad eos jam venisse Jacobum Episcopum. Qua re comperta, Dei Sacerdos Jacobus de tantis Christi beneficiis lætatur; summoque diluculo dum prædicare cœpit, vulgus innumerabile ad fidem Christi convertitur: et absque dilatione, ab Baptismi gratiam prono animo, unaque voluntate præfati oppidi populus pene omnis pariter accessit.

7 Factum est autem ut pauci remanerent in valle Darentasiensi infideles, qui non ad prædicationem Jacobi Episcopi colla submitterent gaudentes. Hoc vero cernens venerabilis Episcopus, de tanto grege Christo acquisito gaudens et exultans, fundavit basilicam. Dehinc famulis jubet, ut trabes, ceteraque ligna ad tectum domus illius peragendum, in saltibus cæderent: quæ cum Christicolæ ferventiori fide succensi, cum suis bubus deferrent, contigit ut immanissimus ursus de caverna prosiliens, cum summa ferocitate unum ex bubus, qui ad vehendam trabem junctus erat, torvo et impudenti vultu unguibus arripiens ore dilaceraret, ac corroderet. Hæc vero cernentes famuli, timore percussi, rapidissimo cursu suo nuntiaverunt Pontifici. Quod vir sanctus audiens, velociterque currens, invenit ursum bovis cadaver devorantem; cui et fertur dixisse: Ego Jacobus Christi famulus præcipio tibi immanissima et cruenta bestia, ut in nomine Domini ad opus, quod impedisti, duram cervicem inclines, et jugo bovis, quem

occidisti, superbum collum submittas. Qui protinus ad vocem servi Dei, licet rugiens, collum jugo subposuit: eumque famulus Domini, loris quibus bos fuerat, adstringens, trabem ad opus cœptum adduci fecit. Quod cernentes incolæ oppidi, majores natu in stuporem versi sunt pro tanto miraculo; minores vero, quos adhuc ignavia detinebat, gladiis arreptis ursum conabantur occidere. Quod vir Dei percipiens, juvenes blando alloquio compescens, ait: O filioli, bestiam, quam nullo laqueo cepistis, vivam sinite a vestris finibus egredi. Obtemperantibus illis B. Jacobus urso præcepit, ut nequaquam in eadem valle aliquam deinceps faceret læsionem. Ipse vero illæsus sese in profundam eremum dedit, et postea in territorio prædicto nusquam apparuit.

8 Dominus deinde fidelissimi famuli sui merita præclara demonstrare volens, magnum secundo ostendit miraculum. Quippe cum trabs illa, quam ursus cum bove junctus de saltu adduxerat, mensura quinque pedum ceteris trabibus brevior inveniretur, servus Dei sacrata lympha eandem trabem aspergens, orando, videntibus cunctis alii fecit esse similem. Hoc nimirum miraculo peracto, Deo largiente, cuncti incolæ vallis illius amore divino succensi, tenebras erroris pristini funditus repulerunt, veræ luci (quæ est Christus) adhærentes inconulse, firmantesque fundamentum in ipso angulari lapide Christo Jesu Domino nostro.

a Papius Massonus lib. de fluminib. Galliarum tradit Centronem vicum, unde populis iis nomen, hodie pene ignobilem esse, et si nomen id suum hodie non retineret, plane obscurum.

CAPUT III.

Iter ad principem variis miraculis illustre.

Basilica decenter peracta, et in honore S. Stephani Protomartyris dedicata, visum est servo Dei Jacobo Episcopo, quatenus *a* principem Galliarum adiret, donaque deferret aliquantula, quatenus notitiam illius habere mereretur. Tulit itaque nivem æstivo in tempore collectam, onustoque exinde asino, cum Jacobo discipulo, ceterisque famulis iter aggreditur. Mira res, et relatu dignissima! enimvero cum calor fervidi solis, qui illo tempore rura exsiccans, nives ceteras omnino liquefaceret nimio sui æstus ardore, eandem nivem, quam de Cendrono oppido tulit, æstatis amœnitas neque calor ullus liquefecit; sed glaciali firmata rigore integra permansit.

10 Denique dum iter cœptum ageret, atque ex nimio *b* caumate lassus ad quamdam declinaret umbram, vectatorque nivis asellus paullulum requiesceret, ales teterrimus advolans, hoste (ut visum est) antiquo suggerente, qui servis Domini, in quantum permissum est ei, semper obsistit, supra quiescentem asinum insedit, oculumque illius eruit. Mox, ut cernunt famuli cruorem de maxilla asini distillantem, magistro narrant; qui continuo surgens, invocato Christi nomine, cruentum corvum redire jussit, dicens: Præcipio tibi, ales teterrime, in nomine Domini, ut confestim reportes quod furtim de nostro asino tulisti. Mirum in modum videres corvum crocitando reportantem quod abstulerat; oculoque in eodem loco, quo eum violenter evulserat, vomito, sanum, et incolumem bajulum nivis domino suo restituisse: cui protinus sarcinam vivis imponentes, iter aggressi sunt quod inceperant.

11 His ita gestis, necdum itineris longi terminato labore, unus ex discipulis, propinquus carne, spiritu propinquior, Jacobus nomine, febre corripitur: et hoc, ut postea claruit, nutu contigit divino; quatenus sanctissimi Pontificis meritum tam apud exterarum regiones quam finitimas panderetur. Infirmo tandem fidelitati Christianorum commendato viam ingressus, Galliarum principem adiit: cujus conspectui præsentatus, primo salutationem, deinde nivem obtulit. Princeps vero maligno spiritu repletus,

dein dimittit innoxium.

Trabem aqua benedicta ad 5 pedes longiorem reddidit.

a Adit Principem cum dono nivis, æstate.

b Erutum asino oculum restituit.

Male accipitur a Principe,

d monasterium constructum.

Ab Honorato jam Arelat. Episcopo,

mittitur Jacobus ad Centronas.

a

Episcopus creatus:

multos convertit.

Templum ædificat.

Ursus jugo subdit,

tus, servum Dei, illusorem, magum, et maleficum vociferando sæpius adclamans, dedignanter animo tumenti et iracundo nivem jubet recipi.

12 Gravissimis illico febrium doloribus torquetur: tamquam languens, et moribundus, jamque positus in extremis, salutis quærit extemplo remedium. Tunc unus ex Proceribus existentibus sapienter eum alloquens, dixit: Cur salutis medelam modo desideranter expetis, cum Dei virum, sancto plenum Spiritu præsumpseris contristare, qui clarus, pollens miraculis, maxima mirabilia per virtutem Domini circumquaque operatur? Princeps audita Proceris sui correctione pavore nimio correptus, famulis sibi assistentibus imperavit, ut cursu celerrimo irent post Episcopum: quibus et injunxit, ut pedibus ejus provoluti, osculando vestigia ipsius, impetrare studerent, quatenus eum per semetipsum visitare dignaretur, tranquillissimoque vultu subveniret ægrotanti.

13 Viro Dei postquam res innotuit, solita motus pietate properanter regreditur, aulam intrat Principis precesque coram Domino fundens, ægrum a validissimis febribus curat. Pro hoc siquidem subito, et tam evidenter per sanctum virum divinitus facto miraculo, omnis domus Principis multipliciter exhilarata est; et magnificata virtute sancti viri, unanimiter immensas Domino laudes retulerunt. Princeps miro modo exhilaratus pro optata sanitate, precibus sancti Episcopi adepta, multas Deo, eidemque servo Dei gratias referens, rogavit eum, ut indubitanter ab eo peteret quicquid vellet impetrare; non enim

ullatenus pateretur repulsam. Ad hæc vir sanctus: O mi gloriose monarcha Galliæ, totiusque Burgundiæ, desiderio vos videndi, tam longi difficultatem itineris aggressus, non aurum, non argentum a vobis expeto. Sed quia locus meæ diœcesis inter arduas et adstrictas continetur montium Alpes, et non est congrue spatiosus ad habitandum, expedit nobis, ut terminos aliquantulum curet ampliare vestra dignatio. Celsitudinis igitur vestræ misericorditer precor magnificentiam, ut respectu Dei, et amore B. Petri, Principis Apostolorum, atque propter perpetuam nominis vestri memoriam, aliquod augmentum de rebus vestri regni, in circuitu nostræ rudis Ecclesiæ conjacentibus, nostris et successorum usibus profuturum, atque per seriem firmissimi præcepti vestri perpetualiter possidendum, ad honorem Dei et B. Petri Apostoli conferre nobis digne mini. Ad quem Princeps: Quicquid petere volueris, fiet tibi. Cui vir sanctus: Hoc quod a vobis postulo, mihi quidem valde congruum atque necessarium est, sed vobis leve ad dandum, atque facillimum esse potest: hoc est, quamdam rupem prominentis saxi, quam antiquo vocabulo incolæ ipsius loci Pupim.

Hic me lacerae membranæ destituunt. Colitur S. Jacobus Tarentasiensium Apostolus in sua diœcesi, et aliis finitimis XVII Kalendas Februarii, qua die et ejus magister S. Honoratus Episcopus Arelatensis.

a Gundicius Burgundionum Rex intelligi videtur, qui ab Aetio victus, pacem obtinuit, et Sabaudiam cum indigenis dividendam; sed dilatavit deinde ipse, ac filii ejus, imperium.

b ζέφυρα, calor, æstus solis.

Petit ab eo rupem quamdam.

DE S. FAUSTO EPISCOPO REIENSI IN GALLIA.

SUB
FINEM
V SECULI.
XVI JANUARI.

S. Fausti libri.

contra Præ-
destinationum
hæresim,

Sigeb. an 445.

erroris accusati.

Circa annum Christi CDLXXV, Habita est synodus Arelatensis ad condemnandum Prædestinationis errorem. Faustus ex abbate Livinensi Episcopus Regiensis, sive Reiensis, ex synodi sensu ac sententia (quod ipse in præfatione ad Leontium Arelatensem testatur) duos libros de gratia Dei, et humanæ mentis libero arbitrio scripsit, sed qui deinde sunt ab Ecclesia rejecti.

2 Prædestinationis porro errorem, inquit Sirmondus noster to. 1 Concil. Galliæ, ad quem expugnandum hæc synodus congregata est, Prædestinationum hæresim illam interpretor, quæ, ut Prosper et Sigebertus in Chronicis tradunt, Honorii orta principatu, ex libris S. Augustini male intellectis initium sumpsisse ferebatur. Hi de prædestinatione ita disserebant, quasi fatalem quamdam necessitatem afferret, quæ bonorum operum studium omne præcideret, quippe qui nec mala opera obesse hominibus posse dicerent, si essent prædestinati, nec bona prodesse, si non essent. Cui absurdo quia nonnullis quorundam librorum suorum sententiis viam munire, aut vim addere, S. Augustinus, quorundam in Gallia Episcoporum aliorumque judicio videbatur, ab illo propterea, cum in ceteris maximi facerent, vehementer hac in parte dissidebant. At contra qui pro S. Augustini placitis cum Prospero dimicabant, ejus adversarios, quod naturæ humanæ plus æquo tribuere viderentur, ut Semipelagianos insimulabant. Qua nota in his etiam libris suis Faustus non caruit. Nam et a Gelasio Papa hoc nomine inter apocryphos relati sunt, et ab Avito Viennensi, atque a Fulgentio, et aliis pluribus oppugnati. Ceterum gravi ac diuturnæ contentioni, quæ sanctissimos et doctissimos utrimque viros in Gallia centum amplius annos exercuit, finem postea tandem attulit synodus Arausicana II, quæ totam de gratia et libero arbitrio controversiam ex S. Augustini sententia composuit. Hæc Sirmondus. Habita est synodus II anno Christi 529: præfuit S. Cæsarius Archiepiscopus Arelatensis.

3 Quosdam, egregie alioquin Catholicos, nescio quæ styli fefellit subtilitas, ut Fausti libros de gratia ortho-

doxos censerent. Contra recentiores plerique justo acrius in eum insurrexerunt, ut non libros tantum ejus damnarent, sed et nomen e sacris fastis erasum fœda hæreseos nota aspergerent; Baronius in Annalib. to. 6, ad annum 490. Possevinus noster in Apparatu; Bellarminus de scriptoribus Ecclesiasticis, et alii.

4 Baronius postmodum re melius examinata, in Appendice ad to. 6, edita post tomum 10, priorem censuram, sane acrem, qua Faustum perstrinxerat, ita retractat: Ista quidem priori editione ex adductis diversorum scriptis affirmasse, non indecens quidem fuit. At vero ex postea cognitis et adductis, rursus ad judicium ipsum revocandum, haud existimamus indignum; cum tamen de ejus scriptis immotæ maneant sententiæ Patrum.

5 Quod enim usque ad hæc tempora eundem Faustum continuit inter Sanctos Martyrologium Gallicanum, a quo ipsum Molanus primum expunxit: quod etiam, ut accepimus, Ecclesia Regiensis in Gallia, ubi ipse sedit Antistes, semper eum ut Sanctum coluerit, celebrans ejusdem natalem decima septima Januarii; ibique in ejus memoriam antiquitus erecta basilica ejus nominis titulo insignita hactenus ejus cultu a fidelibus frequentetur; quodque tot seculis, Christiano orbe spectante, Ecclesia Romana tacente, nemine penitus (quod sciatur) contradicente, ista eidem Fausto exhibita intelligantur; opinari non prohibemur, de eodem Fausto accidere potuisse, quod de multis viris sanctis asseritur, quod delinquens erraverit, cum quæstio illa fuerit auctoritate Sedis Apostolicæ definita, et ejus opinio aliorum Patrum sententia condemnata, ipse suum errorem fuerit scriptis contrariis detestatus, quæ potuerunt, ut alia quam plurima periisse; vel ipsum ante suorum scriptorum factam ab Ecclesia damnationem diem obiisse (incertus est enim ejus obitus annus) habentem in animo in his sequi, quod sequendum doceret Ecclesia. Ita quidem ipsum compositum animo fuisse, aliisque innotuisse, inde facile potest intelligi, quod semper (ut indicant Acta Conciliorum Arelatensis, et Lugdunensis superius recitata)

Etiam auctor quibusdam suspectus:

Baronii palinodia purgatus.

semper inter Sanctos habitus.

In scriptis erravit, ut quidam alii Sancti citra pertinaciam.

tata) communicationem habuit cum sanctissimis orthodoxis Galliarum Episcopis. Maneant igitur Fausto integra jura sua, nec ex nostris scriptis sentiat præjudicium: neque privato iudicio novitatiliceatconvellere antiquitatem. *Ita Baronius, sed pro XVII die Januarii, lege XVII Kal. Februarii, sive XVI Januarii.*

§ Sanctum appellat CL. Robertus in Gallia Christiana. Maurolycus: Regio Galliæ Fausti Episcopi tempore Anastasii primi. *Eadem prope Ferrarius, Carthusiani Colonien; in Addit. ad Usuard. Constantinus Ghinius mendose scripsit, ex Lateranensi Abbate Episcopum esse factum, ex Lirinensi scribere voluit. Gravius hallucinatur Galesinius: Regii, inquit, S. Fausti Episcopi, cujus et libri pie docteqque scripti, et res mirabiliter gestæ leguntur. In Notis ait Regii Lepidi Episcopum fuisse; sed dum Gennadium citat Fausti libros laudantem, se de nostro hoc agere significat. At cujus libros apocryphos habendos sanxit Gelasius, eum Faustinum vocat Reginensem Episcopum; cum unus et idem sit Faustus, tertius Lirinensis cænobi Abbas, S. Maximi successor; deinde Regii, sive civitatis Reiensium in provincia Narbonensi secunda, vulgo Riez en Provence, Episcopus. Eum Saussaius quoque inter Sanctos recenset in supplemento Martyrologii Gallicani: Regii, inquit, memoria S. Fausti Episcopi et Confessoris, ex monacho Lerinensi. Petrus de Natalib. lib. 2, cap. 91, Sanctum appellat. Vincentius Barralis Salernus in Chronologia Lerinensi testatur ab antiquo ut Sanctum coli.*

6 Consulto hic prætermittimus, quæ varii Patres in laudem Fausti scripsere, quæque alii in librorum ejus vituperationem. Partem solum dabimus carminis Eucharistici, quod ad ipsum adhuc viventem Sidonius Apollinaris sanctissimus ac doctissimus Episcopus misit, in quo inter alia de ejus virtutibus ista prædicat:

———Te magne Sacerdos
Barbitus hic noster, plectro licet impare, cantat.
Hæc igitur prima est vel caussa vel actio laudum,
Quod mihi germani, dum lubrica volvitur ætas,
Servatus tecum Domini per dona probatur
Nec fama titubante pudor. Te respicit istud
Quantumcumque bonum. Merces debetur illi,
Ille tibi. Sit laus, si labi noluit, ejus;
Nam quod nec potuit, totum ad tē jure redundat.
7 Præterea quod me pridem Reios veniente
Cum Procyon fureret, cum solis torridus ignis
Flexilibus rimis sitientes scinderet agros,
Hospite te nostros excepit protinus æstus

Pax, domus, umbra, latex, benedictio, mensa, cubile.
Omnibus attamen his sat præstat, quod voluisti
Ut sanctæ matris sanctum quoque limen adirem.
Dirigui, fateor mihi conscius, atque repente
Tinxit adorantem pavidum reverentia vultum:
Nec secus intremui, quam si me forte Rebeccæ
Israel, aut Samuel crinitus duceret Annæ.
Quapropter vel te votis sine fine colentes,
Affectum magnum per carmina parva fatemur.
Seu te flammata Syrtis et inhospita tesqua,
Seu cœno viridante palus, seu nigra recessu
Incultum mage saxa tenent, ubi sole remoto
Concava longævas asservant antra tenebras;
Seu te præruptis porrectæ in rupibus Alpibus,
Succinctos gelido libantem cespitem somnos
Anachorita tremit, qui quamquam frigora portet,
Conceptum Christi numquam domat ille calorem,
Qua nunc Elias, nunc te jubet ire Joannes,
Nunc duo Macarii, nunc et Paphnutius heros,
Nunc Or, nunc Ammon, nunc Sarmata, nunc Hi-
Nunc vocat in tunica nudus te Antonius illa, [Iarion;
Quam fecit palmæ foliis manus alma magistri;
Seu te Lirinus priscum complexa parentem est,
Qua tu jam fractus pro magna sæpe quiete
Discipulis servire venis, vixque otia somni,
Vix coctos captare cibos, abstemius ævum
Ducis, et insertis pingis jejunia psalmis;
Fratribus insinuans, quantos illa insula plana
Miserit in cœlum montes, quæ sancta Caprasi
Vita senis, juvenisque Lupi, quæ gratia Patrem
Mansit Honoratum; fuerit quis Maximus ille,
Urbem tu cujus monachusque, Antistes, et Abbas,
Bis successor agis; celebrans quoque laudibus illis
Eucherii venientis iter, redeuntis Hilari;
Seu te commissus populus tenet, et minor audet
Te medio tumidos majorum temnere mores;
Seu tu sollicitas curas qua languidus esca
Quave peregrinus vivat, quid pascat et illum
Lubrica crura cui tenuat sub compede carcer:
Seu, mage funeribus mentem distractus humandis,
Livida defuncti si pauperis ossa virescant,
Infastiditum fers ipse ad busta cadaver:
Seu te conspicuis gradibus venerabilis aræ
Concionaturum plebs sedula circumstetit,
Expositæ legis bibat auribus ut medicinam;
Quicquid agis, quocumque locies, semper mihi
[Faustus,
Semper Honoratus, semper quoque Maximus esto.

Ex variis
et ad matrem
visendam di-
xerat.

Faustus locis
asperis degit,
veterum Ere-
mitarum imi-
tator.

Sæpe Leri-
num revisit.

Peregrinos,
captivosque
curat,

et funera pau-
perum.

DE S. VALERIO EPISC. SURRENTINO IN ITALIA.

XVI JANUARI. Surrentum maritima Campaniæ urbs est, haud procul a Minervæ promontorio. Hic Antistes fuit S. Valerius, cujus natalem hoc die Philippus Ferrarius in Catalogo SS. Italiæ, et generali catalogo SS. consignat. Quinque coluntur præcipui urbis Surrentinæ tutelares, S. Antoninus Abbas XIV Februarii; Episcopi quatuor, S. Renatus XII Novemb. Valerius hic noster XVI Januarii, S. Athanasius XXVI, S. Baculus XXIX ejusdem. Eorum gesta David Romæus Surrentinus Presbyter collegit, sed de Valerio omnino pauca, ut qui ne tempus quidem assecutus sit, quo is vixerit. Constat tamen certe post S. Renatum, qui quinto seculo floruit, vixisse; ante Rodoldi Ducis, qui circiter annum 650, Beneventanum principatum tenuit, aut Romoaldi illius nepotis ætatem.

VITA AUCT. DAVIDE ROMÆO.

De Valerio Surrenti Pontifice quæ diceremus, illa fere habuimus, quæ a in vita Renati, et b Antonini scripsimus: non enim res est ejusmodi, ut conjectura propius possimus accedere, etiamsi conjectura diffi-

cilis non sit: tamen ne quod nobis verisimile, aliis secus videatur, in dilatanda oratione verecundi et parci esse volumus: et Valerium, ut primum ex pueris excessit, atque ab iis artibus, quibus ætas puerilis ad humanitatem et sanctitatem informari solet, ut omne tempus ætatis posset in tranquillitate sine molestia degere, se ad solitudinem contulisse, parvamque ædiculam continentem et adjunctam D. Renati templo sibi contruxisse.

2 Ibi vitam cum virtute in egestate inter feras degens, in eam Dei familiaritem venit (erat hæc necessitudo nota omnibus) ut ab eo peterent multa, et per eum omnia a Deo haberent, qui ejus caussa faceret omnia. Surrentini, qui studiosius ac diligentius, quam hoc tempore, omnia quæ ad Dei cultum arbitrabantur pertinere, curabant et pertractabant, cum extitisset tempus sibi optatum et speratum, Valerio invitissimo Pontificatum mandarunt: cognitum enim bene eum habebant. Qua in potestate bene se gerentem Jesus Christus, qui dixerat: Volo, Pater, ut ubi ego sum, illic sit et minister meus, juvenem ad se accersit XVII Kalend. Febr. et in eadem ædícula, quam vivus ante

solitarie de-
git,

claret mira-
culis,

ante Pontificatum incoluerat, sepultus est. Quibus annis hoc fuit, non reperi, ut dictum est.

ORATIO. Omnipotens sempiternus Deus, qui hostium mirabilem defensorem nostrum, atque patrocinabilem virum beatissimum Valerium Confessorem tuum et Pontificem nobis præesse iussisti; ejus corporis depositionem, ac annua solennia devote celebrantibus victoriam ex hostibus, et veniam de offensis, largire propitius. Per Dominum nostrum Jesum Christum.

a Subjicimus ex vita S. Renati ab eodem Romæ scripta miracula quædam.

b In vita S. Antonini sæpius apparuisse cum ceteris Surrenti tutelaribus Divus Valerius legitur.

MIRACULA.

ex vita S. Renati, eodem auctore.

Longobardi, quæ gens ex *a* Schandia insula profecta propter majorem barbam in Italia cognomen invenit, et *b* Longobarba prius, deinde Longobarda vocari cœpit, templa Dei immortalis, tecta urbium, Italiam denique totam ad exitium et vastitatem vocabant. *c* Rodoaldus illorum Dux cum obsideret, oppugnaret, ac labefactaret Surrentum, et ad murum castra posuisset, nec cives frangere domareque posset, nullusque esset modus, qui ab eo tentatus non esset, intervenit unus et alter casus mirificus, divinus ac pene incredibilis, vel testis hujus rei, vel sponsæ benignitatis Dei.

2 Comprehenderant hominem quemdam, cui nomen erat Felix, e Surrentino, apud quem suæ acerbitalis virus evomere volebant : nam vinctum, ac religatum ducebant ad mortem. Cumque venissent ad pontem lapideum, in quo flexus est ad iter ad sepulchra DD. Valerii et Renati, ubi ferro trucidare decreverant; Felix mortem sibi ob oculos versari videns, ac ex illorum ferro, et manibus elabi, et non modo effugium, sed ne moram quidem mortis assequi posse, hac re terribili objecta, tremebat et exalbescebat, secumque loquens Deum DD. Valerii et Renati, quibus rogantibus de Surrento, nihil negaret, ut se vindicaret ac liberaret ab eis, precabatur scientia menteque divina : seque ex illa altissima torrentis ripa in aquam præcipitavit. Hostes eum fractis omnibus membris a saxis esse mortuum credentes, ejus corpus canibus et avibus dilaniandum reliquerunt. Post, audientes eum vivere, hoc sibi persuadere nequibant : nec omnium oratio eos ad credendum inducere poterat : voluerunt eum videre, dataque fide, revertit Felix in castra, interrogatusque, se commendasse respondit Divis Renato et Valerio, et ab illis præcipitantem se in sua esse adjutum salute, et vincula rupisse; rogatusque, eos in illorum sepulchra duxit.

3 Noctu in hostium castris senex D. Renato similis visus est, quem suspicantes villicum aliquem esse, vel speculandi causa in castra missum, in eum omni impetu irruunt, et cum ferro invadentes, ut cervicibus caput abscinderent, aerem secabant; eorum impetus inanes fiebant : et senex impetus, tela, etiam incursus eorum refugiebat. Quod cum sæpius fecissent, formam Divorum visam putabant, opinionem habere cœperunt aliquem esse Divum, qui urbem tueretur, defenderet, custodiret, incolumemqueservaret.

4 Loquentibus de hac re, honorificam nonnulli de DD. Renato et Valerio, diis patriis, qui urbi præsidebant, mentionem apud Rodoaldum faciebant, de eorum virtutibus sæpe commemorabant, ut Rodoaldus sepulchra peteret, eos pecunia tentare, ultro eis satis prolixè benigneque multa de suis opibus polliceri soleret, ac multa se illis daturum, non modo decimam, verum etiam templa dignitatis plena, ampla, et præclara, signis, picturis, omnibus rebus ornata atque referta dedicaturum voveret, si a Surrentinis recessissent, et pro se contra eos stetissent : eratque in commemoranda pecunia insolens osten-

tatio. Male se res habet, cum quod virtute effici debet, pecunia tentatur.

5 Qua de re audiens Agapitus vir et Deo et hominibus carus ac jucundus, Pontifex ea tempestate Surrenti, ita conturbatus videbatur, ut quamvis quid esset optimum factu explicaret, sollicitum tamen eum habebat cogitatio, tum officii, tum etiam periculi civitatis : verebatur ne illa defuisset officio, et Divi qui illi loco, temploque præsidebant, aliquibus ibi vitiis offendendis alio traducerentur : continuo civitatem convocavit : quæ cum frequens convenisset, rem Pontifex aperuit, ut eam oculis cernere viderentur, consilioque suo exposito, et ad omnia templa supplicatione decreta, orabant, flentes obsecrabant, ne sua vota et preces a suis mentibus repudiarent, magnitudinemque sui animi cujusquam injuria inflecterent, et hostes ad suam sententiam traducerent. Divi a Surrentenis exorati eorum preces, studium, et querimoniam aspernati non sunt; sed in precibus, optatis, inedia eis occurrerunt. Numquam enim populus, integer præsertim atque innocens, a Deo simplex repudiatus est.

6 Interim urbs ab illa scelerata manu attentabatur : et Rodoaldus sacerdotibus ab ipsis aris pulvinaribus detractis, ad DD. Renati et Valerii sepulchra itare non desinebat, eos a contraria defensione abducere, et ad suam traducere conabatur. O amentiam miram, dementiam turbulentam, insaniam non mediocrem ! o stultitiam singularem ! o stupiditatem incredibilem ! o temeritatem hominum insignem, qui Divos largitionibus corrumpere, eorum fidem pretio labefactare conabantur ! Divi neque præmiorum, neque timoris magnitudine, a jure, a fide, a constantia discedunt. Instabat tamen et urgebat Rodoaldus, liberalissime pollicebatur, et se quæ illis promittebat ac recipiebat, ea sanctissime observaturum, et diligentissime facturum, templumque instructum rebus omnibus necessariis, egregiisque picturis locupletatum conditurum, si Surrentum ipsos non sollicitaverit, ejus salus ac dignitas curæ eis non fuerit : nec intermittebat donum aliquod quotidie templo afferre. Sed res ab lætitia ad metum traductæ sunt. Nam Divi non modo, non faciles in hominibus audiendis se præbebant, verum etiam eos refutabant, oculis fugiebant, auribus respuebant, animo aspernabantur; et quæ in templo inferebantur, per se ipsa, nullo adjuvante, subito inde efferebantur, et a nemine tacta foras projecta extra valvas limenque templi depellebantur.

7 Ex horum hominum numero quidam ira elati, offensionem ex hoc facto excipientes, nefario quodam furore et audacia instructi, Deum et Divos contemnentes (*d* gens fera, quæ ignorabat qualem Deum habere deceat, cujus numini parent omnia, quique a Christianis unis intelligitur) fanum spoliare cœperunt. Sed eos diu inultos Deus non sivit : nam sacrilegas manus fano afferentes, continuo ab orci satellitibus arripiuntur, et in altum a conspectu pene omnium abstracti, amentes in parietes, et alter in alterum, cæco impetu incurrebant; frontem et parietem feriebant, fractisque capitibus mortui conciderunt, ex vivorum numero exturbati, infra mortuos æternis tenebris, vinculisque mandati sunt, apud inferos impiorum supplicia perlaturi : quorum sanguine Divorum sepulchra, pavementum, parietes templi, hoc tempore respersi dicuntur.

8 Quod hostium animos a minore cura ad summum timorem traduxit, ut vix expectatis impedimentis fugerint. Divi depulerunt primos, delerunt extremos, ne quam teterrimi belli scintillam reliquerunt; Surrentum divino beneficio affecerunt; vim, pericula, immanitatem, furoremque hostium, a suorum cervicibus repulerunt; feliciter hostes a Surrentino rejecerunt, suos aliquando supplices tot menses in periculis

sanctius id agunt Surrentini, hortante Episcopo.

Dona barbari Ducis Sancti aspernantur.

d Eorum templum violentes, male pereunt.

Urbs obsidione liberatur.

*Accepta
Ejus
Illius
militur.*

*a
b
Rodoaldus
Surrentum
obsidet.
c*

*Quidam mortem evadit,
ope SS. Valerii et Renati.*

S. Renatus in castris visus.

Sanctos sibi conciliare Rodoaldus conatur :

culis versatos levaverunt: qui magnam Deo, Divisque antiquissimis urbis custodibus gratiam habuerunt; quod iis ducibus juvantibus brevi tempore liberi fuerunt, et terram illam, tam horribilem, tamque infestam Reip. pestem toties jam effugerunt.

a Scandia, quæ aliis Scandinavia, et Scanzia, vulgo nunc Schœnia, et Schonia, Danorum ultra Suntam fretum ampla regio. Ast ea voce partem quoque Sueciæ Norvegiæque intellexisse nonnulli antiquorum videntur, Inde progressos Longobardos negant eruditi quidam, et in Germania cismare Balthicum primas eorum sedes collocant. Romæus e Paulo Diacono hausit, qui lib. 1, cap. 2, Winilos illos vocat, atque e Scandinavia oriundos.

b Imo Langobardi et Langebardi dicti. Paulus Diaconus. lib. 1 cap. 9, Certum tamen est Langobardos ab intactæ ferro barbæ longitudine, cum primitus Winili dicti fuerint, ita postmodum appellatos. Nam juxta illorum linguam, lang longam, baert barbam significat. Consule Germanica Cluverii, Insubrica Puteani. c Hic Grimoaldi Regis frater fuit. Romæus in vita S. Antonini refert obsessum fuisse Surrentum a Romoaldo Grimoaldi filio; liberatum ope ejusdem Sancti. An eadem sit obsidio, et alterutro loco error in nomine, haud definimus. Hic ille est Romoaldus, quem Beneventi Constans Heraclii nepos Imperator obsedit, sed adventante Grimoaldo fugere coactus. d De Longobardis loquitur hic Auctor quasi adhuc tum Gentiles fuerint: plerique Rodoaldi ævo Christiani erant, sed quidam adhuc Ariani. At Romoaldus, uti et Grimoaldus parens, Catholici fuere.

Ex Petri
de Natali
Langobardi.

DE S. TITIANO EPISCOPO OPITERGINO.

XVI JANUARIIL.

S. Titiani natalis.

Opitergii (quod Venetiæ oppidum, quondam nobile, nunc Oderzo et Uderzo vulgo appellatum) colitur XVI Januar. S. Titianus ejusdem urbis Episcopus, ac totius diocesis Cenetensis (sub qua nunc Opitergium) Patronus. De eo Martyrologium Romanum: Opitergii S. Titiani Episcopi et Confessoris. Usuardus, Bellinus, Molanus, MS. Florarium: Item civitate Odobergia S. Titiani Episcopi et Confessoris. Paullo fusius Galesinius: Opitergii S. Titiani Episcopi et Confessoris. Hic Heracleæ genere nobili natus, urbis Opitergii factus Episcopus, non destitit et verbo et exemplo vitæ populum sibi in curam traditum, pascere. Quo munere diu religiose perfunctus, ad meritorum præmium abiit in cælum. Eadem habet Martyrol. Germanicum. Alius colitur Titianus Episcopus Brixiae, 3 Martii; alius Laude Pompeia, 4 Maii.

2 Acta S. Titiani qualiacumque ex antiquis monumentis Ecclesiæ Opiterginæ conscripsit Philippus Ferrarius, quibus ex Petro de Natal. lib. 2, cap. 89, alia, nec ipsa quoque integra, subjiciemus. Ætas nobis S. Titiani ignota.

VITA EX PHILIP. FERRARIO.

Titianus Heracleæ, (quæ Venetiæ a in ora maris Hadriaci sita erat) nobili genere natus, ac a prima ætate in litteris et pietate educatus, a S. Floriano primo Opitergii Episcopo Diaconus creatur, ac Opiterginæ Ecclesiæ Œconomus, ut præcipue pauperum curam gereret. Quo in munere summam apud omnes laudem consecutus est.

2 Accidit autem, ut eo tempore b S. Florianus pro nonnullis Ecclesiæ suæ gravibus negotiis ad c aulam regiam se conferret. Sed ante discessum convocatis omnibus caussam suæ profectionis aperit, ac ut, si intra annum ad eos non rediret, sibi alium Pastorem eligerent, certo se ex hac vita migrasse scientes, dixit. Profectus itaque ad Regem, etsi reverti poterat ad Ecclesiam, martyrii tamen cupidus, d in alienam provinciam ad Evangelium prædicandum se recepit. Quare Opitergini anno transacto Episcopum suum obiisse rati, Titianum miro totius populi consensu in Episcopum sibi deligunt.

3 Qui non multo post cum S. Florianum vivere accepisset, ad eum ocys contendit. Cui Florianus obvians ita dixisse fertur: O Titiane Episcope venerande, cur gregem tibi commissum dereliquisti? Titianus vero ad ejus pedes provolutus respondit: Ne Pater gregem tuum, oro, dimittas, sed ad pristinam Sedem revertere, cum te vivente alius Præsul esse non possit. Verum Florianus in proposito constans, et haud Titiani precibus commotus, illum ad suum Episcopatum redire jussit. Ipse autem Florianus per diversa loca prædicando, multosque Christo lucrificiendo tandem sancto fine quievit. Titianus Opitergium reversus munus Episcopale sanctissime prosecutus, et ipse ad extremum multis onustus meritis, clarusque miraculis migravit ad Christum.

a Leander in Marchia Tarvisina: Quamvis Opitergium nunc supra xxx a mari lapidem absit, olim tamen ore propinquum

erat: etenim classem civili bello Cæsaris et Pompeii habuisse constat Opiterginos; prætereaque gradus adhuc id hic docent marmorei, quibus olim naves in portum pertractæ conscendebantur. De gradibus alii examinent. Potuit eorum classis morari in Lipientiæ portu; aut certe navibus imponi epibatæ ac milites quos submisisset oppidum Opitergium. Nec in Belgio nostro quæcumque naves instruunt, aut classarios suppeditant, omnes mari adjacent civitates. Situm est Opitergium ad Muteam, sive Mutecum, torrentem, qui vulgo Mottegum dicitur. Plinius lib. 3, cap. 19, diserte in mediterraneo regionis decimæ locat.

b Ubi aut quo die hic colatur, non comperimus. c Videtur Imperatoris aula intelligi. Nam si Gothorum aut Longobardorum vicinam adisset, non egebat annuo spatio. d Non dubium, quoniam id vel Apostolicæ Sedis nutu, vel instinctu Numinis extraordinario vir sanctus suscepit.

ALIA VITA EX PETRO DE NAT.

Titianus Episcopus ortus a Heraclea civitate, nobili genere, a Floriano Opitergiensi Episcopo eruditus est, et in Presbyterum ordinatus. Quo quidem propter amorem martyrii Episcopatu cedente, Titianus a populo electus est in Episcopum. Qui gregem Domini optime pavit sermonibus et exemplis, et sanctitate pollens in pace quievit XVII Kal. Februarii, sepultusque est primo in civitate Opitergiensi.

2 Cujus parentes ad eum venientes, et jam mortuum reperientes, corpus noctu furati sunt, ut in patriam deferrent. Quos mane populus armatus insecutus est pro corpore redimendo. Et dum propter hoc ad invicem bellum vellent assumere, apparuit senior, qui eis concordiam suadens, consuluit, ut corpus solum in navicula dimitterent, et divinæ voluntati exponerent, quo Deus vellet deferendum. Quod cum fecissent, disparuit senior; et navicula per flumen b Liventiæ iter sursum contrariis undis tenens, devenit ad locum, qui dicitur Septimus, et ibi quievit: corpus autem terræ depositum.

3 Dum iterum de ipso habendo multorum locorum incolæ contenderent; consilio senioris præfati iterum apparentis, divinum oraculum implorabant. Et post jejunium triduanum, divina revelatione vitulus cum matre vehiculo jungitur, et corpus superponitur, et quo vellent abire dimittuntur. Qui ipsum ad civitatem c Cenetensem deduxerunt, ibique substituerunt: ubi et mulier a dæmonio obsessa, meritis sancti corporis liberatur. d Ibique digno honore tumulatur: quo et Episcopatus Opitergiensis translatus est.

a Leander scribit Heracleam a Concordiensibus et Altinatibus post suarum urbium et Aquileiæ cladem esse conditam, et in Heraclii Imperatoris gratiam ita denominatam; postea ab Hunnis crematam. Necdum tamen explorata hinc S. Titiani ætas, quod potuerit eo loco editus in lucem fuisse, qui deinde in civitatem munitus, deque Imperatoris nomine appellatus. b Flumen Lipientia ex montibus Opiterginis, et portus eodem nomine. Ita Plinius lib. 3, cap. 18 Livenza nunc vulgo dicitur. In eum illabitur infra Opitergium Muteca amnis. c Ceneta, aliis Cenita, vulgo Ceneda; Agathiæ Cenesta, forsitan mendose; urbs est Episcopalis, sub Patriarcha Aquileiensi, in Venetia, supra Opitergium. d Recolitur ea Translatio annua memoria 13 Junii, uti Ferrarius in gener. catal. SS. scribit: Cenetæ in Venetia, inquit, Translatio S. Titiani Episcopi Opitergini. In recenti quodam MS. reperimus adnotata 29 Maii hæc verba: S. Titiani Episcopi, an ea prior fuerit translatio, an vero de Laudensi Titiano sermo sit, nos latet.

a
S. Titiani
vitæ epitome.

Corporis
translatio
prima ad
Septimum;

secunda, Cenetam.

Heraclea.

Lipientia fl.

Ceneta.

Translatio
S. Titiani.

a VITA

a
S. Titianus fit
Œconomus
Ecclesiæ;

b
c
dein Episcopus,
secedente
S. Floriano.

Florianum
reducere conatur,
frustra.

Opitergium
ubi situm.

^aVITA S. LIBERATÆ VIRGINIS, AUCTORE PHILIPPO FERRARIO.

^b
CIRCITER
AN. D.
XVI JANUARI.
^{c d}
^e
S. Liberatæ
frater, soro-
res,
^f
festum.

Liberata nobilis virgo Ticinensis, soror ^bS. Epiphanii Episcopi fuit. Tres habuit sorores itidem virgines et sanctas : quarum ^cLuminosa et ^dHonorata in monasterio; ipsa vero et ^eSpeciosa quæ sponsum habuit, in propria domo, quasi in cœnobio, cœlibem et Deo earam vitam in orationibus et piis operibus duxerunt. Cum Liberata ex hac vita decessisset, corpus illius in ecclesia, quæ nunc S. Epiphanii nuncupatur, apud corpus S. Speciosæ sororis ^fconditum fuit. Cujus memoria hac die indicta ecclesia a Canonicis regularibus recolitur.

^a Hanc vitam ex gestis sororum et tabulis illius Ecclesiæ concinnavit Ferrarius : cum peculiaris ejus vita nec ms. nec typis evulgata reperiatur, ut ait in Catal. SS. Italiæ, qui et in gener. catal. SS. ejus meminit.

^b Vitam ejus dabimus 21 Januar. in qua tamen nulla Liberatæ aut Speciosæ mentio, licet eam vitam hic in Notis citet Ferrarius.

^c De S. Luminosa agemus 9 Maii. Ex S. Epiphanii vita colligi non potest eam illius sororem fuisse, sed potius contrarium.

^d S. Honoratæ vitam dedimus 11 Janu.

^e Colitur S. Speciosa 18 Junii.

^f Ferrarius in Notis ad gener. Catal. SS. testatur ibi adhuc asservari.

DE SANCTO HONORATO ABBATE FUNDIS IN ITALIA.

VI SEculo.
XVI JANUARI.

S. Honorati
natalis.

commemora-
tio aliis die-
bus;

vita,

rtas.

monasterium
ubi situm.

Sancti Abbatis Honorati in vetustioribus Martyrologiis necdum reperimus nomen. Celebratur in Romano, hoc elogio : Fundis in Campania S. Honorati Abbatis, cujus meminit B. Gregorius Papa. Referunt eum quoque hoc die Carthusiani Colonien. in Addit ad Usuard. Maurolycus, Felicius, Galesinius, Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ; Martyrologium Germanicum, Gallicum, Belgicum, Arnoldus Wion, Hugo Menardus, Benedictus Dorganus, Petrus de Natalib. lib. 2, cap. 88.

² In MS. quodam, sed non admodum vetusto Kalendario SS. ord. S. Benedicti refertur 30 Aprilis his verbis : Ipso die S. Honorati Abbatis Fundensis. Ast in Martyrologio Gallo-belgico, 17 Decembris; quo die testatur Ferrarius eum ab aliis coli, forte ob aliam ejus, inquit, eo die festivitatem.

³ Gesta ejus descripsit S. Gregorius lib. 1, Dialog. cap. 1 et 2, ubi et quo tempore vixerit ostendit, dum S. Libertinum ejus discipulum ait tempore Totilæ Regis Gothorum; qui ab anno 541 ad 552, regnavit, ejusdem Fundensis monasterii Præpositum fuisse; et Laurentium, a quo ista accepit S. Gregorius, quique tum adhuc, cum ista scriberet, superstes erat, ei familiarissimum fuisse. Unde corrigas quod in Martyrologio Germanico ad marginem adnotatum est floruisse eum anno Domini 400.

⁴ Ambigat quispiam quo loco situm S. Honorati monasterium fuerit, sive quis locus ille qui Fundis dicitur. Fundos Latii novi civitatem inter Tarracinam et Livim flumen, intelligit Baronius aliique; sed quod in Campania locant, cum eis Livim sit, qui Campaniæ Latiique limes, id propterea fit quod nunc Terræ Laboris, sive Campaniæ felici, et regno Neapolitano adnumeretur. Martyrologium Gallobelgicum diserte in Campania Romana, quod est Latium, ponit. At Galesinius procul a Fundana civitate, in Samnio fuisse id monasterium scribit : Fundis, inquit, in Samnio Sancti etiam Honorati Abbatis, etc. forte quod in Samnio natus sit Honoratus. At S. Gregorius in Campania statuere videtur cap. 2, lib. 1, Dial. Eodem vero tempore, inquit, in Campaniæ partibus Bucellinus cum Francis venit. De monasterio vero præfati viri famuli Dei rumor exierat, quod pecunias multas haberet. Ingressi oratorium Franci cœperunt sævientes Libertinum quærere, Libertinum clamare, ubi in oratione ille prostratus jacebat. Mira valde res : quærentes sævientesque Franci, ingredientibus in ipso impingebant, et ipsum videre non poterant; sicque sua cæcitate frustrati, a monasterio sunt vacui reversi, Buccellinus Dux fuit Theodeberti Francorum in Austria Regis, postquam late grassatus annis aliquot in Italia

fuerat, tandem victus a Narsete, ut mox ad vitam S. Treverii adnotabimus.

VITA EX S. GREGORIO. I. I. Dial.

Venantii quondam Patricii in Samnii partibus villa fuit, in qua colonus ejus filium, Honoratum nomine, habuit. Qui ab annis puerilibus ad amorem cœlestis patriæ per abstinentioniam exarsit. Cumque tam magna conversatione polleret, seque jam ab otioso quoque sermone restringeret, multum, ut præfatus sum, per abstinentioniam carnem domaret; die quadam parentes ejus vicinis suis convivium fecerunt, in quo ad vescendum carnes paratæ sunt, quas dum ille ad esum contingere per abstinentioniæ amorem recusaret, cæperunt eum parentes ejus irridere, ac dicere : Comede, numquid piscem in his montibus tibi allaturi sumus? Illo vero in loco pisces audiri consueverant, non videri. Sed cum his sermonibus Honoratus irrideretur, repente in convivio aqua ad ministerium defuit, et cum situla lignea, sicut illic moris est, mancipium ad fontem perrexit. Dumque hauriret aquam, piscis situlam intravit; reversumque mancipium ante ora discumbentium piscem cum aqua fudit, qui ad totius diei victum potuisset Honorato sufficere. Mirati sunt omnes, totaque illa parentum irrisioni cessavit. Cœpere namque in Honorato venerari abstinentioniam, quam ante deridebant, sicque a Dei homine irrisionis deterisit opprobria piscis allatus de fonte.

² Qui cum magnis virtutibus cresceret, a prædicto domino suo libertate donatus est, atque in eo loco, qui a Fundis dicitur, monasterium construxit; in quo ducentorum ferme monachorum Pater extitit : ibique vita illius circumquaque exempla eximie conversationis dedit.

³ Nam quadam die ex eo monte, qui ejus monasterio in excelso prominet, ingentis saxi moles eruta est, quæ per devexum montis latus veniens, totius ruinam cellæ, omniumque Fratrum interitum minabatur. Quam cum venientem desuper vir sanctus vidisset, frequenti voce nomen Christi invocans, extensa mox dextera signum ei crucis opposuit, eamque in ipso devexi montis latere cadentem fixit; sicut religiosus vir Laurentius perhibet. Et quia locus ei non fuerat quo inhærere potuisset, aspicitur, ita ut nunc usque montem cernentibus, casura pendere videatur.

⁴ PETRUS. Putasne, hic tam egregius vir, ut post Magister discipulorum fieret, prius habuit Magistrum?

GREGORIUS. Nequaquam ^b hunc fuisse cujusquam discipulum

S. Honorati
patria:

abstinentionia,

irrisa,

miraculo ho-
norata.

Monasterium
ab eo extru-
ctum.

^a

Miraculum
cadentis saxi,
crucis signo
repressi.

^b

magistrum
vitæ spiritua-
lis quem ha-
buerit.

discipulum audiui. Sed lege non constringitur sancti Spiritus donum. Usus quidem rectæ conversationis est, ut præesse non audeat, qui subesse non didicerit; nec obedientiam subjectis imperet, quam Prælati non novit exhibere. Sed tamen sunt nonnulli, qui ita per magisterium Spiritus intrinsecus docentur, ut etsi eis exterius humani magisterii disciplina desit, Magistri intimi censura non desit. Quorum tamen libertas vitæ ab infirmis in exemplum non est trahenda : ne dum se quisque similiter sancto Spiritu impletum præsumit, discipulus hominis esse despiciat, et Magister erroris fiat. Mens autem quæ divino spiritu impletur, habet evidentissima signa sua, virtutes scilicet et humilitatem, quæ si utraque perfecte in una mente conveniunt, liquet quod de præsentia sancti Spiritus testimonium ferat. Sic quippe etiam Joannes Baptista magistrum habuisse non legitur; neque ipsa veritas, quæ corporali præsentia Apostolos docuit, eum corporaliter inter discipulos aggregavit. Sed quem intrinsecus docebat extrinsecus quasi in sua libertate reliquerat. Sic Moyses in eremo edoctus mandatum ab Angelo didicit, quod per hominem non cognovit. Sed hæc, ut prædiximus, infirmis veneranda sunt, non imitanda.

c
d
5 Alio quoque tempore pro caussa monasterii, Abbatis jussu, qui Honorato ejus Magistro successerat, c Ravennam pergebat. Pro amore vero ejusdem venerabilis Honorati, quocumque Libertinus ibat, semper ejus d caligulam in sinu portare consueverat. Itaque dum pergeret, accidit, ut quædam mulier extincti filii corpusculum ferret. Quæ dum servum Dei fuisset intuita, amore filii succensa, jumentum ejus per frænum tenuit, atque cum juramento dixit: Nullatenus recedes, nisi filium meum suscitaveris. At ille inusitatum habens tale miraculum, expavit petitionem illius, juramenta declinare mulieris voluit, sed nequaquam prævalens animo hæsit. Considerare libet quale, quantumque in ejus pectore certamen

fuerit. Ibi quippe pugnabat inter se humilitas conversationis, ac pietas matris; timor ne inusitata præsumeret, dolor ne orbata matri non subveniret: sed ad majorem Dei gloriam vicit pietas illud pectus virtutis, quod ideo fuit validum, quia devictum: virtutis enim pectus non esset, si hoc pietas non viciasset. Itaque descendit, genua flexit, ad cælum manus tetendit, caligulam de sinu protulit, et super extincti pueri pectus posuit. Quo orante, anima pueri ad corpus rediit: quem manu comprehendit, ac flenti matri viventem reddidit, atque iter quod cœperat peregit.

6 PETRUS. Quidnam hoc esse dicimus? virtutem tanti miraculi Honorati egit meritum, an petitio Libertini?

GREGORIUS. In ostensione tam admirabilis signi cum fide feminæ virtus convenit utrorumque: atque ideo Libertinum existimo ista potuisse, quia plus didicerat de Magistri, quam de sua virtute confidere. Cujus enim caligulam in pectus extincti corpusculi posuit, ejus nimirum animam obtinere quod petebat, aestimavit. Nam Helisæus quoque magistri pallium ferens atque ad Jordanem veniens, percussit semel, et aquas minime divisit. Sed cum diceret: Ubi est Deus Heliæ etiam nunc? percussit fluvium magistri pallio, ac iter inter aquas fecit. Perpendis Petre quantum in exhibendis virtutibus humilitas valet? Tunc exhibere magistri meritum virtutem potuit, quando magistri nomen ad memoriam reduxit. Quia enim ad humilitatem sub magistro rediit, quod magister fecerat et ipse fecit.

a Alii Fondis legunt. Felicius Iundis.
b Hinc merito ambigi queat, an deinde S. Benedicti, æqualis sui, instituta capessiverit; quod supponunt Wion, Menardus, et alii.
c Ubi sedes erat Regum Gothorum, ac deinde Exarchorum.
d Zacharias Græce vertit καλλιγίων, quod Meursius interpretatur crepidam. Est certe caliga calceamenti genus, de quo præclaram dissertationunculam edidit ante annos 22 Julius Nigrónius noster.

EX MSS.

Mortuus ad-
motis reliquis
S. Honorati
resuscitatus.

ejus meritis
et discipuli
fide.

VITA ^a S. TREVERII MONACHI,

Ex veteri ms. Prioratus S. Treverii

Eruta a Pet. Franc. Chiffletio Soc. JESU.

CAPUT I.

S. Treverii monastica professio, iter in Bresciam.

SEculo VI.
XVI JANUARI.
b

Venerandi viri, cultuque religionis imitandi, B. b Treverii monachi vitam memoriæ commendando, stylo patefacere nitimur, quæ et quanta sui laboris studuit subire certamina, et nostris egregie exempla monstrando temporibus, memoriam dimiserit sæculis: ut non solum ille sui laboris fructum reciperet, verum etiam quosque ad sui certaminis imitationem postmodum traxerit, doceat, post gloriosum triumphum, et peccatorum medicinam, et æterni præmii capere supplementa. Ab ipsis ergo primordiis, et loco quo exortus fuerit, sunt prosequenda.

c
d
e
f
g
h
2 Ortus igitur venerandi, cultusque Treverii monachi infra regiones c Neustrasiorum, ex genere Romanorum, d Caturcinensi territorio fuit. In pago autem e Tarouuanensi monasterium, quod in suburbano Tarouannicæ urbis situm erat, expertiit: et dum cum gratiarum actione omnes Clerici eum plena devotione ad Abbatem suum commendarent, communi pro ipso ad Dominum oratione expleta in monasterio recipi fecerunt. Erat enim eo tempore, quo Gallia sub imperii jure f Justinii consulis extitit, ipsum monasterium juxta fluvium nomine g Ulte, et h prope pelagus. Ubi ipse vir beatus Treverius,

et integra devotione obediens, dum jam ætatis suæ tempora octo lustra haberent, Clericatus suscepit dignitatem.

3 Cumque jam Galliarum, Francorumque Rege suæ ditioni, sublato Imperii jure, gubernacula ponerent, et postposita Reipublicæ dominatione, propria fruerentur potestate; evenit ut i Theudebertus filius Theuderici, Clodovei quondam filii, bellum Italiæ inferret, transactis Alpibus Italiam inquietaret; celerque reversus, dimissis Ducibus, quibus summam bellorum commiserat, Mummoleno, et k Buccileno, ipse ad patriam repedavit. At tunc forte Francorum populis regiones Burgundiorum hostiliter debellantibus, puerilesque indoles captivas secum reducentibus, duo pueruli nomine Radigniselus, et Salsufur de pago l Dombensi, ubi Briscia dicitur, juxta fluvium Araris, sive m Sagonnæ, de villa, sive Utinga, quæ sex millibus a Prissianico vico distat, ubi et rivulus præterfluit, qui dicitur Monienta, ab hostibus capti, in regionem Neustrasiorum, juxta Taronnam civitatem abducti fuerunt. Cum vero ipse Abbas suprascripti monasterii ab iis inquireret, qui ipsos pueros detinebant, si pretium pro ipsis acciperent, et ei in potestatem traderent, illis gavisus complacuit prætium accipere et Abbati per B. Treverium miserunt.

4 Tunc S. Treverius ipsos pueros sciscitari cœpit, si ad patriam reverti cuperent. At illi cum magno gemitu et lacrymis desiderii sui optionem indicantes reverti

Fit monachus
in Belgio.

i

k
Duo pueri
captivi e Bur-
gundia ab-
ducti,

l
m

redempti ab
Abbate S. Tre-
verii:

a Treverio
post 3 annos
in patriam
reducuntur:

reverti se velle dixerunt, et de propriis hæreditatibus parentum suorum, tertiam partem ei, qui eos reduceret, cum omni cordis affectu se duros sponderunt. Cum autem homo Dei Treverius Abbati suo omnia exposuisset, post tres annos cum alimento, victu, et vestitu munerati, ab ipso absolute dimissi, et comite eis B. Treverio dato, cum anxietate cordis iter capere coeperunt.

3 Cumque introissent in vastitatem eremi, atque in opacis silvæ, cui nomen erat Memficus, jam triduo aberrarent; territus vir Dei Treverius, ne a bestiis devorarentur, flexis genibus orationi incubuit, ut misericordiam Christum cum ipsis faceret; et Angelum ducem haberent, qui recto itinere viam pacis, gradiendi prosperitatem tribueret. Hac igitur oratione expleta, ecce bestię, videlicet duo lupi, mansucto aspectu leniter venientes, flexo capite, auriculis demissis, adulantibusque caudis innuebant iter eorum per semitam antecedentes ad viam publicam, eosque ad errorem solitudinis dirigentes, quo ipsi recognoscere potuerunt cœptum opus itineris, gradientes ad patriam, in dioecesim Lugdunensis urbis, in Briscia, ad locum jam dictum devenerunt.

a In nullo Martyrologio S. Treverii reperimus nomen, ne in Gallicano quidem Saussai. Extat tamen certe ejus nomine nuncupatum oppidulum in ditone Dombensi, vulgo S. Trivier, vix duabus ab Arari leucis.

b In MS. sæpius Treverius, quandoque Triverius scriptum erat.

c Neustria dicta pars occidentalis Galliarum, quasi Westria, West-rijk, id est, occidentale regnum. Austrasia, Oost-rijk, orientale regnum, qui Rhenum et Orientem spectat tractus.

d Cadurei Aquitanie I populi, vulgo nunc Quercii; eorum metropolis Civitas Cadurcorum, vulgo Cahors, sub Bituricensi Archiepiscopo.

e Tarruana Morinorum urbs antiquissima in Belgica II, excisa an. 1553, a Carolo V.

f Consulatum primum gessit Justinus senior an. Christi 519, secundum 524. Pleraque tum Galliarum Franci, Gothi, Burgundiones tenebant.

g Erudite hujus monasterii situm discussit Jacobus Malbrancus noster lib. de reb. Morin. cap. 43, censetque legendum hic Ulter; quasi Legia, sive Lisia, qui Tarnam perlabeatur fluvius, Romanis a Remorum metropoli tendentibus in Britanniam, Citerior dictus sit; alter fluvius paullo ultra primum lapidem Ulterior. Hoc monasterium a S. Victicio Rotomagensi extractum conjicit ante annum 400, ab Hunnis eversum, restauratum a S. Antimundo.

h Nam eo usque æstus marinus penetrabat, et prope aberat Sinus Itius, in quem sese Ulterior hic rivus effundebat: qui Sinus Itius, ut idem censet, sensim Sitiis, et Sitiu dici cepit. Ea certe ratione Latine voces paulatim exolevisse, alibi licet observare. De Itio aliter alii arbitrantur.

i Regnavit Theodebertus in Austrasia ab an. 534, ad 548. De ejus in Italiam expeditione circa an. 540, agit Aimoinus lib. 2, c. 21. Procopius lib. 2, de bello Gothico, Gregorius Turon. lib. 3, cap. 32.

k Buccelinum vocat Marius Aventicens. Bultilinum Agathias, qui testatur gente Germanum fuisse, sed magnam cum fratre Leuthari apud Francos potentiam consecutum. Buccelinus per annos aliquot Italiam Siciliamque infestavit, et Romanum sæpe exercitum superavit. Tandem exercitu ejus dysenteria attritus, a Narsese profligatus est, ipseque occisus. Ita fere Appendix ad Marcellini chronicon.

l Vulgo la souveraineté de Dombes, Papirio Massono Umbaram regio dicitur. Sita est intra Bressanensem provinciam, aut Principatum, qui Arari ac Rhodano inclusus, a Burgundie Comitatu Lugdunum usque protenditur, vulgo Bressia, hic Briscia, Gallice Bresse.

m Ammianus Marcellinus, Saconnam appellari scribit, Gallice vulgo Saone et Sone.

CAPUT II.

Sancta vita, mors.

At illi, qui de captivitate adducti fuerant, de omni substantia parentum suorum homini Dei attulerunt. Igitur vir Dei Treverius pie in corde suo conferens, ne terrena donaria eum a devotione Christi separarent, eis fertur dixisse: Hæreditas patrum vestrorum vobis sufficiat; verumtamen beneficium necessitati meæ indulgete hoc, ut juxta habitaculum vestrum cellulam pusillam, et hortulum parvulum habeam. Quod illi sine mora gaudentes facere, impleverunt.

7 Post hæc autem præfatus Dei cultor oviculas eorum multo tempore pascens ibidem habitavit, hæc

secum meditatione pervigili indesinenter considerans: Si ad loca unde huc accessi reversus fuero, ne forte prolixitas intervalli defatigatum me redire impediat, atque terrarum quarumlibet periculum incurram pertimesco: quod si me casus evadendi divina subveniente custodia illuc usque perduxerit, suscipiendi honoris ne immerito graver pondere vereor, ac per hoc propositæ servituti divinæ religionis inobediens cultor existam.

8 Hæc igitur, ut dictum est, dum quotidie meditaretur, exilii solitudinem pro nomine Christi subire, potiore elegit sententiam; David Prophetam recolens, non dedignatum pascendarum ovium suscepisse custodiam; Jacob quoque memorans exilium appetiisse: atque Moysem in alienæ regionis peregrinatione, advenam multo tempore fuisse. Itaque die noctuque psalmis, hymnis, canticis spiritalibus, jejuniis, ac vigiliis, et orationibus, cum lacrymarum ubertate ad Dominum insistens, desiderii sui satagebat explere laborem; id secum volvens, quo pacto ac vivendi more seipsum institueret, cum in psalmo tricesimo octavo habeatur, Exaudi Domine orationem meam, ne sileas, quia incola sum apud te in terra, et peregrinus, sicut omnes patres mei, et item in alio psalmo: Cantabiles mihi erant justificationes tuæ, in loco peregrinationis meæ. Et iterum: Mandata Dei scrutari, nisi quieta mens non potest. Ad ipsum Domini quoque recurrens dictum, Martha occuparis, et satagis circa multa: porto unum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea; quia pars Marthæ non reprehenditur, sed Mariæ laudatur. Caritatem quidem Dei, et proximi tota mente retinere, se ab exteriori actione quiscere, soli desiderio conditoris indesinenter inhærere, ut nihil jam agere libeat, sed calcatis curis omnibus ad videndam faciem sui Creatoris animus inardescat: ita ut jam noverit carnis corruptibilis pondus cum mœrore portare, totisque desideriis cœlestem patriam appetere; illic hymnidicis Angelorum choris interesse, admisceri cœlestibus civibus, de æterna in conspectu Dei incorruptione gaudere, et quod in hac vita positi contemplationis intimæ sola initia degustamus.

9 Sed cum jam longævus, et multis temporibus B. Treverius ita animam suam, et integra devotione custodiret, et ad loca sancta, quæ in circuitu erant, præcipue Prissanico vico in dioecesim Lugdunensis urbis diebus Dominicæ resurrectionis interesse sacris Missarum solenniis studuit. Inibi publice psalterium, quod secum habebat, super sanctum altare posuit, et reversus ad cellulam suam post aliquod tempus, dum in agro oves pasceret, et psalmis et orationibus diurnis insisteret, septimodecimo kalendas Februarii, genibus flexis in terram, cum orationem ad Christum Dominum funderet, spiritum emisit.

10 Hujusmodi ergo fine circumquaque divulgato, vicini populi turmaliter affluentes, ac ligonibus humum egerentes, in eodem loco ubi solitas orationes frequentaverat, cum consueto indumento, et sine vase ligneo et lapideo, sanctum corpus ejus reverenter posuerunt, et complentes humo fossam, nomen ipsius loci dixerunt ad Nonnifossam.

CAPUT III.

Translatio, miracula.

Sic per multa spatia temporis exolevit sancta ejus memoria donec jam completis quatuordecim lustris, duobus hominibus adhuc viventibus, qui eum in hac vita viderant, cœperunt juxta prædictum sanctissimi viri sepulchrum, virtutum plurimarum insignia cœlitus declarari, claudi egressum, cæci visum, ægri sanitatem recipere.

12 Multis

lupis duobus
in viam re-
demnt.

Neustria.

Cadurci.

Ute fl.

Theodebertus I.

Buccelinus
dux.

Bressia

Arraris.

Treverius in
cellula degit:

ovis pascit,

contempla-
tioni aliisque
virtutibus de-
ditus.

Ps. 38. 13.

Ps. 118. 54.

Luc. 10. 41.

Loca sancta
visit.

Moritur in
oratione.

Sepelitur.

Claret mira-
culis.

Elevare cor-
pus ejus jussa,
et negligens
punitur.

2. Cor. 11. 14.

a

Volentes id
furtim ave-
here, cæci
fiunt :

visum reci-
piunt.

Corpus Sancti
illæsum post
70 annos; gra-
tum odorem
spirans,

CIRCITER
AN CH.
DCLIII.
XVI JANUARIII.
Natalis
S. Fursei 16
Jan.

alibi 4 Mar-
tii.

12 Multis modis in visionibus nocturnis aliquibus Christianis revelatum fuit, ut nuntiaretur ad illustrem sanctimonialem, (quæ juxta ipsum locum prædia divitiarum tenebat, nomine Epiphania, sive Emenone) ut sanctum corpus de profunditate terræ, ipsa annuente levaretur a Sacerdotibus, et in sepulchro justī funeris conderetur. Sed illa nolente, metuens, ne seductio inimici, vel illusio somnii esset, dicente Apostolo, quia ipse Satanās transfiguratur se in Angelum lucis, et ministros suos componit, afferens noctem pro die, tenebras pro salute: iteratis vicibus cum ei annuntiaretur operi ipse sancto insistere, dum nolebat percussa est in capitis cerebro, ita ut non posset se vehere. Tunc convocatis ad se Sacerdotibus, cœperunt cogitare, quid opportune agere deberent : consilio accepto pauperes, et mendici advocati, omnisque ejus familia, et omnes ejus clerici, et cum ipsis jam dicta sanctimonialis, jejuniis diei, et vigiliis nocturnis deprecantes Domini nostri Jesu Chisti misericordiam, ut ostenderet eis quod Deo placeret, ut facerent.

13 Tunc uni ex ipsis Sacerdotibus revelatum est, ut ipsa illustris femina a metueret hoc opus sanctum agere. Illa autem Cleri jussione fecit illuc convenire Sacerdotes, et multa stipendia, quibus fieret, quod fuerat nuntiatum. Erat autem monasterium, nomine Ansilla secus Prissiniacum, tria millia iter habens. Cum autem percubisset sonus, quod agere disponebant, pridie ab ipsa die, nocte furtim venientes tres Clerici ab ipso Ansilla monasterio, egerentes humum, cum violenter vellent ipsum sanctum corpus asportare, et profunde foderent, existimantes aut lapidem, aut lignum invenire, unus de ipsis Clericis caput S. Treverii percussit, mox excæcati, et rigore percussī, quasi clavis confixi, usque dum ipsi Sacerdotes, cum ipsa sanctimoniali, et cum multitudine populi venerunt, movere se ipsi Clerici non potuerunt: oratione vero facta pro ipsis, sani reversi sunt ad locum suum.

14 Sed postea ipsi servi Dei admoventes ligneam cellulam, quæ ibi pro devotione sanitatis facta foret, invenerunt corpus sanctissimi Treverii confessoris

Christi illæsum et integrum, cum omni indumento suo, fragrans multis odoribus suavitatis. Cumque multi servi Dei illuc convenissent, præcipue tres senes Sacerdotes, pleni religione sanctitatis, scilicet Symphorianus Presbyter, Trasulfus Presbyter, et Eusebius Diaconus, seniores in Clero, levantes sanctum corpus, in uno milliario per gyrum omnes senserunt odorem virtutum, quasi rosarum folia, et lilia, et balsamum, et incensum. Interea ipsa illustri femina a longe aspiciente, in sarcophagum cum timore Domini et psallentibus Clericis, ac cereis flammantibus, sicut erat indutus vestimentis suis, nihil amoventes, nisi sanctas reliquias de coma capitis, condiderunt in sepulchrum, ac cellulam desuper ex lapidibus, et cæmento construxerunt.

15 Pontifex autem b Secundinus Lugduni Galliæ urbis, mox sanctum altare illuc transmisit, quod ad pedes sancti sepulchri situm est, quo Christi hostiæ hodie libantur, atque orationum officia funduntur : ubi et remedia ægris, et precantum vota, et solamina beneficiorum accommodantur.

16 Nec absurdum videtur huic operi inserere, quæ tunc in eo loco sunt acta. Erat in civitate Lugduni Galliæ vir nobilis, Vigofredus nomine, cum conjugē sua, nomine Marcella, habentes filiam, nomine Galiniam, debilem a nativitate sua, omnibus membris contractam, crurum languore obsessam, quam ad ipsum S. Treverii sepulchrum, quia per se venire nequiverat, cum omni diligentia transmiserunt. Statim ut ad ipsum sanctum sepulchrum manibus illata, et in pavimento prostrata fuit, omni debilitate depulsa, sospitate recepta, incolumis, et exultans ad parentes proprios remeavit. Omnes quoque populi Christiani utriusque sexus, et ætatis, Domini nostri Jesu Christi misericordiam collaudantes, jugiter exultabant in Christo, qui cum Patre, et Spiritu sancto in trinitate perfecta vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

a Videtur legendum, non metueret; vel certe, deberet.
b Secundinus Ætherio successit anno 7 regni Theoderici, filii Childeberti, sive Christi 602, ut habet Fredegarius, et Aimoinus lib. 3, cap. 89.

EX VARI

transferitur.

b
Altare ad ejus
sepulchrum.

Miracula ibi
facta.

Puella con-
tracta sanata.

Secundinus
Episc.

DE S. FURSEO CONFESSORE PERONÆ IN GALLIA.

§ I. Fursei natalis, triplex translatio.

Peronæ, Veromanduorum prævalido ad Somonam fluvium oppido, agitur XVI Januarii S. Fursei Confessoris natalis. De quo Usuardus : Parrona monasterio S. Fursei Confessoris. Consentit Martyrologium Romanum, Bellinus, MSS. At proximioribus eum elogiis hoc die celebrant plerique alii Martyrologiorum scriptores, Rabanus, Notkerus, Maurolycus, Galesinius, Canisius, Felicius, Ghinius, Wion, Menardus, Dorganius, Saussaius. Sed quo Rabanus et Notkerus habent : In pago vero Mandensi in Perona monasterio, etc. lege : In pago Veromandensi.

2 Vincentius Bellovacensis lib. 23, cap. 83. S. Antoninus 2 parte Chronici tit. 13, cap. 6, § 23. Tritheimius lib. 3, de viris illustr. ord. S. Benedicti cap. 86, scribunt eum IV Martii obiisse; quo die ejus natalem consignat Martyrol. Anglicanum, Ferrarius in gen. Catal. SS. et, qui XVI Jan. eum quoque retulerant, Dorganius, ac Wion. Verum Kalendarium SS. ord. S. Benedicti Translationem eo die factam ponit, uti et MS. Florarium, in quo hæc habentur : Translatio prima S. Fursei Abbatis et Confessoris anno salutis 661. De anno obitus post agemus, at saltem sibi ac ipse contradicit auctor Florarii, cum ante, obiisse scribat XVI Januarii, an. 660, hic Translationem primam factam

IV Martii anni sequentis, quæ non multis ab obitu diebus contigit. In Catalogo SS. Ibernix refertur XVI Januarii, iterumque cum aliis pluribus XVI Junii. Jacobus Desmaius cap. 19, scribit IX Februarii defunctum, sed XVI Januarii coli, quod eo die albo Sanctorum inscriptus sit.

3 XXV Februarii celebratur Translatio in variis Martyrologiis, Anglicano, Wionis, Dorganii, Menardi, Gallicano Saussaii, et generali Catalogo Ferrarii, Maurolycus quoque et Galesinius, In Gallia, inquit, S. Fursei monachi, at Galesinius in Notatione monet hanc illius esse Translationem. Hæc prima videtur esse translatio, quæ 25, aut 27, aut 30 diebus, postquam Peronam erat corpus ejus advectum, dedicata jam ecclesia, contigit. Fallitur Wion, qui Latiniaci obiisse scribit : sed Latiniacum videtur Peronam ipsam, vel locum Peronæ propinquum existimasse; ita enim scribit : In qua (Gallia) Latiniacum monasterium construxit, et in eo miraculis clarus in pace quievit, et in Notis : Fuit primo Abbas in monasterio Chaobherssburg in provincia Anglorum Orientalium temporibus Annæ Regis circa annum Domini 650, deinde eremita; postremo Abbas Latiniacensis apud Peronam Picardiæ in Veromanduis urbem, ubi sacri ejus corporis exuviæ digno honore reconduntur. Harpsfeldius scribit Peronæ obiisse.

4 Latiniaci

Translatio
prima,
25 Febr.

4 Latiniaci primo sepultum fuisse Furseum memorant quoque MSS. Martyrologia, monasterii S. Laurentii Leodii, et Domus professæ Societatis Jesu Antverpiæ, ac Florarium, his verbis : Sepultus primo in Latiniaco monasterio, deinde translatus Parronam, ubi multis miraculis clarus quiescit. Saussaius quoque quarto ab obitu anno in monasterium Peronæ fuisse illatum scribit. Mortuus est S. Furseus in castro Macerias ad Alteiam flumen infra Dourlensum oppidum : qui locus in binos deinde vicos excrevit, quorum alter Maseroeles dicitur, veteri pene nomine, non Massiers, ut aliquoties scribit Desmaius; alter Forhem, sive Frohem, aut Forshem, quod Forsei-domum nostrate Teutonica lingua, qua isthic olim usi, sonat. Hic templum D. Fursei miraculis nobile, inquit Malbrancus noster Rer. Morin. lib. 3, cap. 32, quod hac etiam ætate ab advenis excutitur ad languidam luem ab infantium corpusculis averruncandam : quamobrem in limpido illic fonte intinguntur, exsiccanturque accenso fomite, cui materiem subministrat ecclesia, ad id, ob factam sibi donationem, obstricta.

Locus mortis eius.

Translatio secunda 28 Septembris.

tertia 17 Septembris.

5 Hinc ergo post dies aliquot a morte translatus Peronam est corpus, ac triginta post diebus in ecclesiam jam consecratam illatum; quarto vero post anno in peculiare conditorium ei fabrefactum. Hæc posterior translatio recoli videtur solenni memoria XXVIII Septembris; quo die Maurolycus, Wion, Felicius : Apud Latiniacum in Gallia S. Forsei Episcopi, qui in Ibernica claruit. Meminit ejus quoque illo die Martyrol. Germanicum, Carthusiani Colonien. in Addit. ad Usuard. Ferrarius, Saussaius, MS. Florarium. Addit Wion in Notis : Suspicio festivitatem præsentem, Inventionis ejus esse, quæ quarto ab ejus obitu anno contigit. Confirmat id Florarii auctor in indice, ubi ista habet : Fursei Abbatis et Confessoris XVI Januarii. Translatio ejus prima IV Martii. Translatio ejus secunda, XXVIII Septembris. Petrus de Natal. lib. 8, cap. 126, ubi Furseum vocat, tradit IV Kal. Octob. Latiniaci obiisse; lib. 11, cap. 130, § 35, ubi Fuscum, in monasterio Patrona XVII Kal. Februarii. Desmaius cap. 22, scribit XVII Septembris, hanc secundam contigisse et quotannis recoli translationem, sive elevationem. Sed tertia illa est, anno 1256 facta, de qua infra.

§ II. Vita S. Fursei.

Vita S. Fursei antiqua.

Extabat Bedæ ætate libellus de S. Fursi vita conscriptus, e cujus lectione multum profectus spiritalis percipi posse asserit. Idem esse libellus videtur qui in manibus est, editus a Surio; a nobis cum MSS. Corbeiensi, Hibernico, duobus Ecclesiæ S. Audomari, Bertiniano, S. Mariæ de Ripatorio, S. Maximini, D. Preudhomii Canonici Cameracensis, aliisque collatus : e quibus librum Miraculorum adjecimus, a Surio omissum. Hanc tamen ipsam vitam integram non esse, conjicimus, quod de ejus sociis perpauca referat; de quibus tamen sufficientius in ea agi Beda scribit. Aliam nobis vitam transmiserat Andreas du Chesne V. CL. sed priora sumpta erant verbotenus ex vita S. Foillani, quam XXXI Octobris dabimus; posteriora ex libro miraculorum S. Fursei, et subinde quidem contracta. Extat in Legenda Sanctorum Angliæ Joannis Capgravii, et Florilegio Insulæ Sanctorum Thomæ Messinghami, alia ex hac breviata.

Alia prolixior.

7 Aliam prolixiorē descripsimus ex vetusto codice monasterii S. Mariæ Bonifontis, eamque contulimus cum MS. Nicolai Belfortii, in quo tamen passim erat contracta. Media quæ ad verbum erant ex priore descripta, omisimus. Auctor in Prologo et Epilogo fatetur se antiquissimis usum schedis, quæ ex variis locis erant collectæ. Jacobus Desmaius Peronensis Canonicus edidit sermone Gallico Parisiis vitam S. Fursei anno 1607, quæ cum hac nostra in plerisque convenit, in iis præsertim quæ de ejus ortu narrantur plane admiranda; quæ eadem in S. Foillani vita referuntur. Huic subjungemus

Alia Gallica.

quæ de eo Venerabilis Beda scribit lib. 3, historiæ gentis Anglorum cap. 19.

8 Agit de S. Furseo fuse Vincentius Bellovacensis lib. 23, cap. 80, et tribus sequentibus. S. Antoninus 2 par. tit. 13, c. 6, § 23. Aimoinus lib. 1, cap. 18. Andreas du Chesne to. I, scriptorum Francicorum. Sigebertus ad an. 648. David Camerarius lib. 3, de Scotor. pietate. Autbertus Miræus in Fastis, et Chronico Belgico. Molanus in Natal. SS. Belgii. Nicolaus Harpsfeldius historiæ Angl. seculo 7, cap. 17. Haræus. Lippelous. Hieronymus Platus noster lib. 2, de bono status religiosi cap. 26. Petrus de Natalib. supra citatus. Baron. to. 8, ad an. 644, nu. 2. Westmonasteriensis ad an. 647. Ranulphus Cestrensis lib. 5, cap. 13.

Qui alii ejus meminere.

9 Mortuum ait Harpsfeldius S. Furseum circa annum 636. Miræus in Chronico circa 655; MS. Florarium 660. Venit in Orientalium Anglorum provinciam cum isthic Sigebertus regnaret, qui anno 636, fratri Eorpenwaldo successerat. Abiit inde in Galliam, cum sub Clodovæo II Rege, Dagoberti filio, Major-domus esset Erchenaldus, in regno Neustriæ: ast hic illud munus (quod tamen aliqui volunt eum sub Dagoberto gessisse) adeptus est anno 646, Clodovei anno 3, mortuo Aegane, sive Ega, ut testis est Fredegarius. Romæ demum Furseus S. Martinum Papam traditur convenisse, qui anno 649 creatus est. Corpus ejus quadriennio post mortem a sanctis Episcopis Eligio Noviomensi, et Autberto Cameracensi, translatus est, qui tamen ambo circiter annum 660, uti et Erchinoaldus, obiere, ut de hoc XIII de illo I Decemb. ostendemus. Quibus omnibus expensis conjicere licet anno 653, aut 654, e vivis excessisse Furseum.

Quando obiit.

§ III. Hymni duo de S. Furseo, Ex Arnaldo Wion lib. 3. Ligni vitæ.

I.

Laudes almi Confessoris Fursei vox resera :

Qui, ad instar Præcursoris, matris intra viscera Loquens, avi nequioris arguebat scelera.

Ille ferox opinatur quod falsa sit visio : Triplex rogos apparatur : mater stillicidio Lacrymarum liberatur ignis ab incendio.

Patrem fugit hæc profanum, sponsi comes exulis. Inde venit ad Brandanum : jubar ejus oculis Nocte signum dat arcanum affuturi Præsulis.

Adolescens monachatur : gemellis infantibus Ejus prece vita datur : regulam sequentibus, Illis mare transfretatur, immersis corporibus.

Hic insultus et conflictum patitur in transitu : Dæmonemque reddit victum Angelico monitu : Redivivus portat ictum, quem sensit in spiritu.

Vitæ reddit homo mitis Haymonis infantulum : Aperitque compeditis carceris ergastulum : Furorem matronæ ditis compescit per baculum.

Migrat Sanctus ad coronam, trina morte prævia; Erchenaldus ob personam ejus, movet prælia : Trahunt boves ad Peronam, Dei providentia.

Excæcata lumen binum resumit incredula : Bibens aquam factam vinum languens muliercula, Fert juvamen repentinum, per ejus suffragia.

Sit laus summæ Trinitati, honor, virtus, gloria; Qua det nobis ut Beati Fursei solemnia, Assequamur laureati post mortem in patria. Amen

II.

Læta plaude Hibernia, Latiniaci mœnia. Choro coruscat júbilo, Pulso * mœroris nubilo.

Clarum struit cœnobium, Fratrum ponit consortium : Aqua scaturit baculo, Sed fixo terræ in arido.

* Sic videtur legendum, erat mœrens nec satis constat sensus,

Matrona

Matrona vobis improba,
Sancti supra ecclesiam
Gemit argenti millia,
Tam multa, inquit, perdita,
Fursee, lampas sideris,
Tui memor sis generis :
In nos cum mors jam pendulum
Suum fuderit jaculum;
Clausus natus de virgine,
Jesu spei fons unice,
Cum Patre et sancto Spiritu
Pius salvet in transitu. Amen.

VITA

Auctore anonymo, ex veteribus MSS.

CAPUT I.

S. Fursei vita monastica, extasis.

a *S. Fursei ge-*
nus.
institutio,
virtutes,
Coloss. 4. 6.
c
Patriam re-
linquit: con-
struit mona-
sterium.

Fuit *a* vir vitæ venerabilis, Furseus nomine, nobilis quidem genere, sed nobilior fide; seculi dignitate inter suos clarus, sed in divinorum munerum gratia ubique præcipuus. Hujus viri infantia sacris quibusdam miraculorum præsagiis apparentibus fulgebat. Summis etiam Sacerdotibus per divinæ gratiæ providentiam commissus, sacris litteris, et monasticis erudiebatur disciplinis.

b
Coloss. 4. 6.
c
Patriam re-
linquit: con-
struit mona-
sterium.

2 Crescente vero ætate, et gratia providente erga illum *b* omnium affectus quotidie crescebat. Erat enim forma præcipuus, corpore castus, mente devotus, affabilis colloquio, amabilis adspectu, prudentia præditus, temperantia clarus, interna fortitudine firmus, censura justitiæ stabilis, longanimitate assiduus, patientia robustus, humilitate mansuetus, caritate sollicitus: et ita in eo omnium virtutum decorem sapientia adornabat, ut secundum Apostolum sermo illius semper in gratia sale esset conditus. Bonorum ergo operum et gratiæ fructibus plenus, *c* patriam parentesque relinquens, sacræ Scripturæ studiis aliquot vacabat annis: ac sufficienter instructus monasterium in quodam construxit loco, ubi, undique religiosi confluentibus viris, aliquos etiam de parentibus suis pia sollicitudine evocare curavit.

Ægrotat:
raptus, Ange-
los videt.

3 Hac ex caussa dum patriam parentesque visitare properaret, ut inter illos sacri verbi semina spiritualibus seminaret eloquiis, quadam die corporis ægrotantis molestia corripitur; ac deinde ad paternam, amicis suggerentibus, commigravit domum. Quo super alterius manum innitendo, perrexit, ac haud longe a domo vespertinalem exorsus psalmodiam, et orationi intentus, tenebris subito circumdatus, restitit: nec enim pedes movere infirmatus valebat; sed quasi jam mortuus, ad proximam deportatus est casam.

d
e
Eorum can-
tus audit.
Psal. 83. 8.

4 Et cum se tenebrarum caligine circumdari vidisset, quatuor manus desuper ad se extensas conspexit, tenentesque illum per brachia, niveis subvolabant pennis. Manus quippe sub pennis erant, quæ illum ex utraque parte sustinebant, et quasi per caliginem Angelica cernebat corpora. Altius vero perveniens, mirifico splendentes fulgore facies sanctorum cernebat Angelorum; vel ut certius dicam, claritatem eximiæ lucis ex ipsis Angelicis intuebatur adspectibus, nec aliquid corporeum, nisi luminis claritatem, potuit videre. Tertium quoque Angelum, armatum scuto candido, et *d* fulgureo nimium gladio, claritate *e* perspicuum, se præcedere conspexit. Hi tres cœlicolæ, splendentes pari fulgore, miræ suavitatis dulcedinem alarum sonitu, carminum modulamine, conspectusque pulchritudine, illius animæ inferebant. Canebant autem uno incipiente: Ibunt Sancti de virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion. Eratque in carmine elevatio, et ad finem positio. Audiebat quoque aliud quasi ignotum canticum multorum millium Angelorum, unde pauca vix poterat

intelligere, hoc est: *f* Exierunt autem obviam Christo. Facies vero omnium, quantum intelligere potuit, Angelorum, pari similitudine videbat: quamvis *g* propter claritatem luminis, *h* perspicue distinctionem corporeæ non posset videre formam.

5 Tunc unus ex supernis agminibus armato præcedentique Angelo jussit, ad corpus venerandum reducere virum, suamque secum deferre debere sollicitudinem. Protinus ergo sancti obedientes Angeli, quo venerant, iter repedarunt. Tunc primo vir sanctus se corpore exutum cognoscens, a sanctis comitibus, quo se deferrent, inquit; sanctus Angelus a dextris consistens, dixit ei: Oportet te proprium corpus suscipere, quoadusque debitam reportes sollicitudinem. Tunc vir sanctus tædio separandæ societatis Angelicæ affectus, dixit se ab eis separari noluisse. Angelus vero Domini sanctus respondit: Ad te, completa prædicta sollicitudine, suscipiendum revertemur, cantabantque dimidium versiculum: Videbitur Deus deorum in Sion. Tunc qualiter anima corpus intraverit hujus carminis suavitate lætificata, intelligere non potuit.

6 Tuncque in pullorum cantu, roseo colore vultum perfusus, in momento temporis, Angelicis cessantibus carminibus, audivit verba admirantium ac plangentium; qui paulatim vestimentis superpositis moventibus denudaverunt faciem ejus. Tunc vir Dei circumstantibus dixit: Quid, stupentes, sonitus inquietos emittitis? At illi respondentes, omnem rei referebant ei ordinem, qualiter vespertinali hora transisset, et usque ad gallorum cantus corpus exanime in medio servassent. At ille sedens, Angelicamque claritatem ac dulcedinem mente revolvens, dequali sollicitudine admonitus fuisset pertractans, mœstus erat, quod non habebat ibidem sapientem hominem, cui ea quæ viderat clare exponere potuisset, ne revertentes Angeli eum invenissent imparatum: *i* petivitque et accepit sacri corporis et sanguinis communionem, vixitque infirmus ipso die et altero.

a *Addit. MS. S. Maximini, in Hibernia.* *b* *Aliquot MSS. bonorum affectuum.* *c* *Hinc ambigus, num certa fides eorum quæ de admirando ejus ortu in secunda vita narrantur.* *d* *Aliquot MSS. fulgore nimio gladii.* *e* *MS. Ripat. præcipuum.* *f* *Idem: qui omnes exierunt eis obviam.* *g* *Varia MSS. præter.* *h* *MSS. Preudh. et Rip. mira certitudine distinctionis nihil.* *i* *MS. S. Max. poenituitque.*

CAPUT II.

Alia ecstasis, varia ei a dæmonibus objecta.

Media vero nocte tertiæ feriæ, parentibus et cognatis, multisque vicinis illustrem virum visitantibus, tenebris irruentibus, pedes ejus frigore ingravati duruerunt, manibusque in oratione extensis, lætus excepit mortem. Recordabatur enim *a* jucundissimæ visionis, quam per eadem signa viderat antea: decidensque in lectulum, quasi somno gravatus, audivit horribiles magnæ multitudinis voces, clamantium, atque illum exire compellentium: apertisque oculis, nullum nisi tres supradictos sanctos vidit Angelos, duos ex utroque latere positos, tertium vero armatum ad suum stetisse caput. Mirumque in modum humanis conspectibus ac vocibus *b* privatus sanctos Angelos vidit, ac illorum cantica cum omni suavitate ac dulcedine audiebat. Tunc Angelus qui a dextris ejus aderat, consolans eum, dixit: Noli timere, defensionem habes.

8 Levantibus eum Angelis, nihil tecti aut domus adspiciens, nisi ululatus et clamores dæmonum, per medium eorum transiens, audivit, ex quibus unus dixit: Antecedamus, et ante faciem illius bella commoveamus. Tunc vidit nigram nubem, a sinistra parte crispantem, et ante faciem illius bellicam aciem constituentem. Corpora autem dæmonum, in quantum animæ illius apparere poterant, plena deformitate et *c* nigredine erant, collo extento, macie squallentia, ac omni horrore plena, capite in similitudinem aenei

cacabi intumescere. Quando vero volabant, vel quando pugnabant, nullam corporis formam, nisi horribilem et volaticam umbram videre poterat. Sed quis prudentium lectorum ignorat, hæc etiam de immundis spiritibus ad terrorem videntis animæ fieri? Et facies eorum nunquam potuit videre propter horrorem tenebrarum; sicut nec sanctorum Angelorum propter nimiam claritatem.

9 Bellantia vero dæmonia ignitas sagittas jactabant contra illum, sed Angelico scuto omnia tela nequissima extinguebantur. *d* Cadebant vero adversarii ante conspectum pugnantis Angeli: qui quasi rationem posuit cum eis quando dixit: Nolite tardare iter nostrum; quia hic homo non est particeps perditionis vestræ. Contradicente adversario ac blasphemante, injustum esse Deo, hominem peccatoribus consentientem, nihil damnationis habere, cum scriptum sit: Non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, digni sunt morte. Pugnante vero Angelo, existimabat vir sanctus clamorem pugnæ, et *e* vociferantium dæmoniorum in omnem terram audiri.

10 Cumque victus Satanas, sicut contritus coluber, caput relevasset venenosum, dixit: Otiosos sermones sæpe protulit; et ideo non debet illæsus vita perfrui beata. Sanctus Angelus dixit: Nisi principalia protuleris crimina, propter minima non peribis.

11 Accusator antiquus dixit: *f* Scriptum est: Nisi remiseritis hominibus peccata eorum, nec Pater vester cœlestis dimittet vobis peccata vestra. Sanctus Angelus respondit: Ubi se vindicavit, vel cui injuriam fecit? Diabolus dixit: Non est scriptum: Si non vindicetis; sed si non remiseritis de cordibus vestris. Sanctus Angelus excusans, dixit: Indulgentiam in corde habuit, sed consuetudine humana continuit. Diabolus respondit: Sicut accepit malum ex consuetudine, ita accipiet vindictam a superno Iudice. Sanctus Angelus dixit: *g* Judicetur ante Dominum.

12 Ter victus inimicus, viperea restaurat venena, dicens: Si justus est Deus, hic homo non intrabit in regnum cœlorum. Scriptum est enim: Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Hoc verbum minime implevit. Angelus Domini dixit: Judicemur ante Dominum. Præliante sancto Angelo contriti sunt adversarii.

a MS. Hibern. jucunditatem. *b* MS. Rip. præfatos. *c* MS. Audom. nigritudine. *d* MS. Bertin. Canebant. *e* MS. S. Bonif. et Belf. vociferationem. *f* Desmaius cap. 7. censet hic objici Furseo motum aliquem animi alienati ab aro Aethiudo propter injuriam matri factam. *g* MSS. Bonif. et Belf. Judicabimur.

CAPUT III.

Aliæ dæmonum criminationes.

Tunc sanctus Angelus, qui a dextris ejus erat, dixit: Respice in mundum. Tunc vir sanctus respexit, et vidit vallem tenebrosam sub se in imo positam, et vidit quatuor ignes ibidem in aere incendi aliquibus spatiis a se distantes. Dixitque rursum sanctus Angelus: Qui sunt hi ignes? Vir Domini se nescire respondit. Cui sanctus Angelus dixit: Hi sunt quatuor ignes, qui mundum succendunt, postquam in baptismo omnia peccata dimissa sunt, *a* post confessionem, et abrenuntiationem diabolo, et operibus ejus, et pompis. Unus enim est mendacii; cum hoc, quod in baptismo abrenuntiare Satanae et omnibus operibus ejus promiserunt, minime implent. Alter cupiditatis, cum mundi divitias amori cœlestium præponunt. Tertius dissensionis, cum animos proximorum etiam in supervacuis rebus offendere non formidant. Quartus impietatis, cum infirmiores spoliare, et eis fraudem facere pro nihilo ducunt. Unusquisque ignis accendit alium, quia per augmenta malorum, peccata ex culpis crescunt. Ignibus vero crescentibus *b* in majus, effectus est unus, et illi appropinquabat. Timensque vir Dei ignem minacem, sancto Angelo secum loquenti ait: Ignis mihi appropinquat. Cui respondit

Angelus: Quod non accendisti, non ardebit in te. Licet enim terribilis sit et grandis ignis iste, tamen secundum merita operum singulos examinat: juxta quod uniuscujusque crescit cupiditas, in isto igne ardebit. Sicut enim corpus ardet per illicitam voluptatem, ita et anima ardebit per debitam pœnam. Tunc vidit sanctum Angelum præcedentem, et ignem flammæ dividendem in duos muros utroque latere: et duo sancti Angeli utroque latere ab igne eum defendebant.

14 Vidit quoque quatuor dæmonia immunda per ignem volantia, et bellum horribile in medio ignis construentia. Et dixit unus ex illis: Servus qui scit voluntatem Domini sui, et non facit digna, plagis vapulabit multis. Sanctus Angelus respondit: Quid enim iste de voluntate Domini sui non adimplevit? Satanas respondit: Scriptum est: Dona iniquorum reprobantur Altissimus, *c* iste dona iniquorum recepit. Sanctus Angelus respondit: Credidit enim quod unusquisque eorum egisset pœnitentiam. Diabolus dixit: Ante debuit probare pœnitentiæ perseverantiam, et sic fructum suscipere. Munera enim excæcant oculos sapientum, et pervertunt verba justorum. Sanctus Angelus respondit: Judicemur ante Dominum.

15 Fallax diabolus succumbens, in blasphemias contra auctorem erupit, dicens: Usque nunc Deum veracem esse existimavimus. Sanctus Angelus respondit: Quid enim aliud est? Procacissimus dæmon dixit: Quia omne delictum, quod non purgatur super terram, de cœlo promisit esse vindicandum, Esaia Propheta clamante: Quod si volueritis et audieritis me, bona terræ comedetis. Quod si nolueritis, et me ad iracundiam provocaveritis, gladius devorabit vos. Hic autem homo non purgavit delicta sua in terra, nec vindictam hic recepit, ubi est ergo justitia Dei? Sanctus Angelus increpans eos dixit: Nolite blasphemare, dum nescitis occulta Dei judicia. Diabolus respondit: Quid enim hic occultum? Sanctus Angelus dixit: Quamdiu speratur pœnitentia, comitatur hominem divina misericordia. Satanas respondit: Sed nullus tamen hic locus pœnitentiæ. Angelus respondit: Profunditatem mysteriorum Dei ignoratis: fortasse etenim hic erit. Diabolus dixit: Discedamus ergo, dum judicandi ratio non est.

16 Alius vero satellitum ejus dixit: Adhuc restat illi angusta porta, per quam non nisi pauci intrant, ibi illum superare poterimus, et est hoc: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Sanctus Angelus respondit: Vir iste in proximos suos operatus est bona. Adversarius respondit: Non sufficit operari bona, nisi etiam proximum sicut semetipsum dilexerit. Sanctus Angelus respondit: Fructus dilectionis, est bona operari: quia Deus reddet unicuique secundum opera sua. Improbus dæmon dixit: Sed quia verbum Dei, diligendo non implevit, damnandus erit. Pugnante turba nefanda, sancti Angeli victores fuere.

17 Victus sex vicibus diabolus more suo in blasphemiam erupit, dicens: Si Deus iniquus non est, et si mendacium, et verbi illius transgressio ei displicet, vir iste expers pœnarum non erit. Promisit enim seculo abrenuntiare, et *e* contrario iste seculum dilexit, contra Apostoli præceptum dicentis: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Virum ergo hunc nec propriæ sponsionis sermo, nec Apostoli prohibuit sententia. Sanctus Angelus respondit: Non sibi soli ea, quæ sunt seculi, sed omnibus indigentibus dispensanda dilexit. Nefandissimus diabolus dixit: Qualicumque modo diligatur, contra præceptum divinum est, et contra sponsionem Christianitatis in baptismo.

18 Victis adversariis, Angelus vincentibus, rursus diabolus ad callidas convertitur *d* accusationes, dicens: Scriptum est: Nisi annuntiaveris iniquo iniquitatem suam, sanguinem ejus requiram de manu tua. *e* Hic non annuntiavit digne pœnitentiam peccantibus. Sanctus

Ignem a Furseo repellunt Angeli.

Luc. 12. 47. Objecta ei a dæmonibus, dona ab impiis accepta:

Eccli. 34. 23. c

Deuter. 16. 19.

Isa. 1. 19. et 20.

defectus sufficientis pœnitentiæ:

defectus amoris erga proximum: Matth. 22. 39.

Matth. 16. 17. et Rom. 2. 6.

imperfecta abrenuntiatio seculi:

1. Joan. 2. 15.

Ezech. 3. 18. e

Objecta ei a dæmonibus: malis consentisse: Rom. 1. 32.

verba otiosa:

f Marc. 11. 26. Matth. 18. 33. *injuriam non remissæ ex toto corde:*

g defectus omnimodæ humilitatis. Matth. 18. 3.

Ignes 4 mundum inflammantes,

a mendacium, cupiditas, dissensio, impietas.

b

neglecta im-
proborum
monitio.
Amos. 5. 13.

Sanctus Angelus respondit : De hoc enim tempore scriptum est : Prudens in tempore illo tacebit, quia tempus pessimum est. Quando enim auditores despicunt verbum, lingua etiam doctoris loqui præpeditur dum videt quod audita prædicatio despicitur. Accusator antiquus respondit : Ille tamen usque ad passionem annuntiare debuit, nec consentire, nec tacere.

a *Alia MSS. per.* b *MS. Hib. immanis.* c *Desm. ait S. Furseo hic objici vestem, ab usurario ei donatam.* d *MS. Hib. actiones.*
e *Desmaius ait Sanctum hic accusari, quod nimis acer et vehemens fuerit in carpendis auditorum vitiis.*

CAPUT IV.

Alia cælestia visa.

In omni vero contradictione dæmonum prævalida nimis extitit pugna : donec iudice Domino, triumphantibus sanctis Angelis, contritis devictisque adversariis, immensa claritate vir sanctus circumfusus est, sanctorum Angelorum choris concinentibus, hoc apud se reputabat, quod videlicet, nullus labor durus videri debet, nullum tempus longum, quo gloria æternitatis acquiritur, lætitia simul et dulcedo conglobatur. Tunc sursum adspiciens, vidit immensa agmina, eximia claritate fulgentia, Angelorum ac præcedentium sanctorum hominum, qui advolantes, quasi alis, immensa coruscatione circumdederunt eum, omnem formidinem ignis ac dæmoniorum terrores procul a abigentes. Conspicit quoque duos venerabiles viros b illius provinciae, in qua ipse vir Domini Furseus natus erat, quorum unus c Beanus, alter d Medanus vocabatur. Hæc videns quasi obisse credebat. Hos Præsules cunctorum memoria usque ad nostra tempora celebrat : qui propius ad illum accedentes loqui ad illum familiariter coeperunt, dicentes ei propria nomina sua.

20 Tunc adspiciebat magnam cœli serenitatem, et duos Angelos proximam cœli iucunditatem repetentes, et quasi per ostium æthereum intrantes; et erumpente circa illos mira magnitudine claritatis, audiebantur quasi per quatuor choros cantantium multitudines Angelorum, ac dicentium : Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth. Tunc anima illius dulcedinem superni modulaminis ac sonitum ineffabilis lætitiæ ultra cœlum sonantis intendente, circumfundunt eum Angelorum quoque agmina stantia a dextris ejus; de quibus unus ait : Scis ubi agitur hæc lætitia et gaudium? Illo respondente se nescire, sanctus Angelus respondit : Apud supernum conventum, unde et nos sumus. Tunc mens omnem laborem tribulationis obliviscens, immensa complebatur lætitia : quia superna audiens carmina clarius et modulatius resonare, pro se solo decantari reputabat, admiransque ait : Magnum est gaudium hæc auscultare carmina. Cui dixit Angelus Domini : Hoc auditu nos pro ministerio dispensationis humanæ sæpe privamur; et quod nos annuntiando laboramus, dæmonia humana corrumpendo corda dissipant. Rursumque Angelus Domini beato viro ad carmina cælestia audienda intento loquitur, dicens : In hoc cælesti regno nulla unquam e tristitia, nisi de hominum perditione fieri potest.

a *Alia MSS. abjicientes.* b *Desmaius ait, hos illi olim notos fuisse. Nobis id non probatur, nisi de fama intelligat.* c *MS. Aud. Becanus. Bertin. Beanus. S. Max. Boeanus. Desm. Beodanus. Malbrancus noster. Becanus. Colitur S. Beanus 16 Decembris.*

d *Aliis, Meldanus; Desmaio, etiam Melindanus. Colitur 14 Novembr.* e *Ira, dolor, tristitia non cadunt in statum illum æternæ beatitudinis : ita tamen displicent cœlitibus mortalium scelera, ut, si illis passionibus essent obnoxii, alii ad illas possent commoveri; quod manifestis sæpenumero produnt indicis.*

CAPUT V.

Imminentes orbi calamitates ostensæ, earum caussæ.

Tunc prædictos Sacerdotes, cum ingenti claritate a secreto cœli procedere, Angelica forma radiantes, ad se venire conspicit : ac sibi ad seculum redire

Jubetur ad
corpus redire.

præcipiunt. At ille tacens, et hujus nuntii tristitia stupefactus, in momento reversus est, sanctis Angelis eum reducentibus. Præfati vero viri venerabiles spatium poscunt cum eo loquendi, et dicunt : Quid times? Unius diei iter est, quo laboraturus es. Prædicans ergo omnibus annuntia, quia in proximo est vindicta. B. Furseo interrogante de mundi fine, aiunt finem creaturæ jam tunc non esse, quamvis in proximo sit; sed famis et mortalitatis plagis humanum genus esse vexandum : quod etiam signo solis, radios suos anno præterito abscondentis, et in modum lunæ jugiter splendentis, significatum est. Duo vero genera sunt famis, unum in abundantia sapientiæ, intelligendique verbum Domini, et non implendi : aliud vero, in tenacitate mentis in abundantia divitiarum : sed de una radice amaritudines generantur. Sicut enim avarus non impletur pecunia, quia avaritiæ amaritudo non sentit dulcedinem de perceptis bonis, inhiando ad ea lucra, quæ illicita sunt; sic etiam sermonis Domini dulcedinem, malitia et amaritudine occupatæ atque detentæ non sentiunt animæ. Mortalitas vero propter Dei patientiam modicum quidem detenta est : sed quicumque hæc signa vidit, vel monita sanctæ Scripturæ despicit, si non egerit pœnitentiam, mors illi in proximo est.

22 Et quamvis omnibus divina monita contemnentibus superni iudicis ira jam jam immineat, maxime tamen super Doctores Ecclesiæ, ac Principes furor illius iratus est : quia per quatuor res pereunt animæ fidelium; per hujus mundi illecebrosa vitia, per suggestionem militantis diaboli, per negligentiam Doctorum, per mala exempla pravorum Principum. Doctores ergo, Prophetarum libros considerantes, intelligant, et quale sit hoc tempus cognoscant. Viri namque dimidii operis sunt : quia per omnipotentis Dei misericordiam alii largitatis gratiam sunt adepti, sed carnis incontinentia sunt lubrici : alii vero corpore quidem sunt casti, sed avaritiæ æstibus sunt cupidi : alii quoque gratiam habent lenitatis, sed rancore animi sunt pusillanimes : alii autem non recordando injurias suas, cito ignoscunt, sed minus cor caute custodiendo, citiusque irascendo, rivas provocant : alii, quod Deus singulis illis largiendo donavit, in hoc, quasi proprio labore acquisitum sit, gloriantur : a alii vitia, quæ se impugnabant, corde devincunt vigili, sed bonorum operum instantia virtutes obtinere negligunt.

23 Sunt quoque nonnulli, qui spiritualibus vitiis impugnantur, sed his omissis, corpus in abstinencia affligunt; verbi gratia, nocturnas illusiones, vel levia quæque, crimina b gravia existimantes; superbiam vero, quæ Angelos de supernis deiecit, pro nihilo computantes, vel avaritiam, quæ primum hominem de paradisi expulit amœnitate, non execrantur : nec invidiam, per quam fratericida Cain fratrem suum Abel interfecit : falsum quoque testimonium, per quod Salvator damnatus est, aut blasphemiam non abominantur : nec considerant, quales vel quantæ vindictæ super eos qui talia egerunt c superpositæ sunt. Multi enim, cibis, quos Deus ad percipiendum cum gratiarum actione creavit, abstinentes, hæc nefanda quasi licita sumunt, hoc est superbiam, avaritiam, invidiam, falsum testimonium, blasphemiam : per quæ detrahendo, quasi carnes proximi cum sanguine illius comedunt : et quæ leviora sunt in Dei iudicio, gravius judicant; gravia vero, leviora putant. Omnis ergo Doctor singulis vitiis congrua debet opponere medicamenta. Nam qui d hæc vitia leviora esse aut gula aut fornicatione existimat, animarum inimicus potius, quam doctor judicandus est.

24 Curatio ergo superbiæ, est increpatio coram omnibus, humiliatioque crebra in e luctu et cinere. Avaritiæ quoque medicamentum, est largitatis dispensatio. Invidia vero per benevolentiam et benignitatem medicinatur. Falsum autem testimonium qui dixerit, humiliter

EX MSS.

Ex SS. Beana
et Medano
multa cognoscit :

futuras calamitates,

ob peccata
Doctorum et
Principum :

quæ Doctorum :

"

b

alia quoque
gravia.

c

d

e

Qui curari
possint.

humiliter confiteri, et in quem falsa congeffit verba, ab eo indulgentiam supplicare convenit. Blasphemiae quoque malum, medicamento simili sanatur, id est, per humilitatem subjectionis, et linguae ab omni inutili locutione refrenationem, atque per orationis instantiam. Contraria enim vitia contrariis virtutibus sanantur. Nec satis est corpus affligere; si animus a malitia et nequitia non curatur. Principes ergo et Doctores Ecclesiae Christi, animas fidelium ad poenitentiae lamentum post culpas provocent, et eas spiritali *f* pastu doctrinae, ac sacri corporis et sanguinis participatione, solidas reddant. Nolentes vero excommunicent, ne reatum damnationis de neglectis sustineant, ne ulmum pro vite, et alnum pro oliva plantent: dum plus terrenum et infructuosum laborem diligunt, quam caritatem Dei, quae omnium radix et culmus esse dignoscitur bonorum operum.

25 Contra Doctores irascitur Dominus, eo quod divinos libros negligentes, curas hujus mundi cum omni dilectione agunt. Si enim legentes Prophetarum dicta intelligerent, nec is qui a mortuis resurrexit plus timoris atque compunctionis audientibus, inferre potuit. Sed nemo est qui prohibeat, aut qui propellat. Rex enim et Sacerdos, unusquisque secundum hoc quod scriptum est, quod sibi rectum videtur, hoc facit. Causa vero et radix omnium malorum est superbia. Populus enim contra *g* regentem erigitur, Clerus contra Sacerdotem, monachi contra Abbatem, filii contra parentes, juvenes contra seniores, superbiendo diversa sentiunt. Sed sicut unusquisque eorum subjectus Praelato sibi non didicit obedientiam humilitatis exhibere, sic justo Dei judicio agitur, ut illi ceteris praelato nullus humiliter subdatur: et quod ab illo superbiente alius injuste sustinuit, ille ab alio per districti judicis justitiam dolens sufferat. Malum ergo superbiae, quod supernam Angelorum curiam destruendo corruperat, praesens quoque seculum inordinate pervertendo destruit.

a *Alia MSS.* Ea vero quae impugnantes eos devicerunt, corde vigili et bonorum operum instantia vincere omittunt. b *MSS. Bonif. et Belf.* pro multo habentes. c *Alia MSS.* venturae.

d *MS. Hib.* gulam et fornicationem leviora existimant. e *Al. luto.* f *MS. Aud. partu.* g *Belf. Regem. MS. Rip.* docentem se.

CAPUT VI.

Monita ei coelitus data.

Conversus quoque ad B. Furseum praefatus Sacerdos S. Beoanus, qui haec diligenter perorabat, ait: Vitam tuam, creaturis Dei utendo, serva: omne quod malum est, abnegando respue. Esto sicut fidelis dispensator, nihil tibi praeter victum et vestitum vendicans, sicque in auferendo lucro, oro, esto sicut in augendo temperatus. Qui enim sic libenter ablatum sicut datum susceperit, os mutorum aperire poterit, nihil mendicans, nulli negans. Deo odibile est aliena appetere, et propria retinere. Pauperibus enim et vinctis convenit petere; habentibus autem, indigentibus dispensare. Eleemosynae vero, nullo rogante, dispensandae sunt pauperibus. Bona quoque in omnes homines operanda sunt, maxime in domesticos fidei. Iniquorum vero dona in pauperes et omni solatio destitutos impertienda sunt. Dona vero Sanctorum pauperibus spiritu, vel vitiis correctis perfrui tribuantur in necessitatibus. Nulla vero discordia in Ecclesia Dei sit: sed qui in plebe praesunt, Apostolico ordini, et doctrinae sanctae insistant; qui vero in monasteriis degunt, cum silentio operantes, suum panem manducant.

27 Sed vero nonnulli, qui a doctrinae sanctae officio se excusant, et propter curas seculi in publico prosiliunt. Bonum igitur quod agunt, in occulto ponentes, lucem boni exempli proximis abscondunt: seculi vero causas seu contentiones in publico agentes, mortiferae cupiditatis venenum publice eorum cordibus infundunt. Te ergo ipsum nec semper remotum, nec semper in publico decernas: sed quando te remotum esse volueris, omni custodia te ipsum

serva, omnia divina observando praecepta. Et quando in publicum processeris, ad animarum salutem, non ad hujus mundi a inhianda lucra, animum intentum adhibeto. Sed et si quis tibi prima hora diei dona contulerit, et ante vesperum poenituerit, sicut libens suscepisti, ita hilaris ei restitue. Nullam quoque patrimonio custodiam, nullam curis hujus seculi intenticordis diligentiam adhibeas: sed omnibus adversantibus vel contrariis, puri pectoris indulgentia, bona pro malis rependens, pro inimicis supplica Domino. Qui enim pacati cordis lenitatem contrariis et sibi resistentibus illaesam servaverit, omnium ferarum et bestiarum ferocitatem in mansuetudinem convertet. Nullum enim boni operis sacrificium Deo sic acceptabile probatur, quam patientissimi cordis contra omnes injurias lenitatis mansuetudo, per quam omnia adversa ac damna, quasi lucra et prospera, spe futurae remunerationis laetus Domino juvante suscipit.

28 Duo enim humanae animae inimici esse probantur, diabolus et mundus: et unusquisque eorum mutuam vicissim alter alterius dilectionem insinuat, ut per hoc, quod anima mundi hujus illecebris subternitur, ab adversario victa et possessa teneatur. Vade ergo, terrae hujus Hiberniae Principibus verbum Dei annuntians, ut relictis iniquitate, per poenitentiam ad salutem perveniant animarum. Tum deinde excellentioribus sanctae Ecclesiae Sacerdotibus haec ipsa annuntia, quod omnipotens Deus habet zelum, Deus enim zelotes est, erga illos qui plus amant seculum, quam ipsum; et neglectis animarum utilitatibus, lucris hujus seculi deserviunt, et ad mortem seram praedicant poenitentiam: et tunc eorum dona suscipientes, ignem de illorum tormentis perferunt.

29 His dictis a B. Beano et Meldano, supernum illud Angelorum simul cum ipso Beano et Meldano in coelum receptum est agmen; Beatoque Furseo cum tribus Angelis solis ad terram reversuro, maximus appropinquabat ignis. Sed Angelus Domini, sicut et ante, medium dividens findebat ignem. At daemones arreptum de mediis ignibus virum unum projecerunt super humerum B. Fursei, et maxillam maxillae ejus impresserunt, humerum et maxillam ejus incendentes. Cognoscebat quoque S. Furseus virum, quod ei vestimentum proprium moriens perdonavit; humerumque ejus ac maxillam incendens, ab Angelo sancto in ignem, unde exiit, projectus est. Angelo autem, qui a sinistris volabat, inter beatum virum et ignem stante, dexter illum Angelus in flammis projecit. Tunc diabolus antiquas repetens fallacias, dixit: Noli repellere, quem antea suscepisti: sicut enim ejus bona suscepisti, sic de poenis ejus particeps esse debes. Angelus Domini respondit: Non propter avaritiam, sed propter animam ejus liberandam suscepit. Cessavitque ignis. Tunc dixit Angelus Domini: Quod accendisti, hoc arsit in te. Si enim hujus viri, in peccatis suis mortui, vestimenta non suscepisses, nec poenae illius in corpore tuo arderent.

30 Prædica ergo omnibus, quod poenitentia agenda est, et a Sacerdote suscipienda, usque in extremam horam: sed tamen nisi poenituerit, nihil substantiae ejus suscipiendum, nec corpus ejus in sancto sepe- liendum est loco. Vivo tamen praedicetur acrius, quatenus cor illius amaritudo compunctionis tangat, ut tactum quandoque purgetur, omnibusque pristinis renuntians iniquitatibus, eleemosynas ubertim pauperibus distribuat. Nihil tamen exinde a Sacerdote ei praedicante suscipiatur, sed juxta sepulchrum ejus bona illius pauperibus dividantur, ne in aliquo iniquitatis illius particeps sit.

a *MSS. Bonif. et Belf.* emenda.

CAPUT VII.

In Hibernia, Anglia, Gallia praedicatum Evangelium.

His atque aliis sanctae exhortationis sermonibus vir

S. Furseus jubetur monere Principes, et Antistites.

Exod. 34. 14.

Damnati hominis attractu aduritur, quare.

Nihil accipiendum ab usurariis impenitentibus.

Superbia omnium malorum causa. Judic. 17. 6.

g

Furseus varie instruitur a S. Beano.

In publico quomodo agendum.

Redditur cor- pori inva- lido; sed ra- tioni pari- turo.	vir Domini instructus, super tectum ecclesiae inter sanctos constitit Angelos, suumque corpus conside- rans, nec parietes domus, nec turbam lugentium, nec ipsa corporis indumenta videre potuit: jubeturque ab Angelo proprium cognoscere et resumere corpus. Tunc ille quasi ignotum cadaver timens, nolle se ibidem appropinquare respondit. <i>a</i> Cui sanctus Ange- lus: Noli timere, inquit, hoc suscipere corpus, quod sine ulla repugnatione infirmitatis vel vitiorum expu- gnantium, quamvis invalidum, habere potes. Concu- piscencias enim illicitas in hac tribulatione superasti, ut <i>b</i> ultra contra te non praevaleant.	37 His rite gestis, vir sanctus ab omni seculi, atque ipsius monasterii cura alienare se cupiens, cum sapientibus Fratribus tractabat. Habuit enim secum reverentissimos et spiritales viros, qui exem- plo tanti viri, et in monasterii probatione, et in di- versis laboribus vitae, ad humilitatis et caritatis gratiam profecerant; inter quos etiam germanos proprios habuit Foillanum, sanctum admodum vi- rum, cui etiam Sacerdoti cum Sanctis <i>k</i> Gobbona et <i>l</i> Tibulla Presbyteris, monasterii et animarum dere- liquit curam: alterum vero Ultanum anachoretam, diuturna monasterii probatione ad eremitalem vitam instructum, multis jam annis ab eodem electum. Relictis itaque omnibus curis et rebus, nudus ad fratrem suum Ultanum, qui jam theorica pascebatur vita, solus profectus est. Qui labori quotidiano et orationibus continuis deservientes, annum integrum ibidem philosophabantur.	Ex MSS. Id S. Foillano committit.
<i>a</i>			<i>k</i>
<i>b</i>			<i>l</i>
<i>c</i> In eo sentit adustionem animae im- pressam.	32 Tunc vidit a pectore illius corpus aperiri. Dixit- que ei Angelus: Reviviscens corpus tuum aqua fontis superfundatur, et nullum dolorem, nisi tantum con- cremationis, sentire poteris. <i>c</i> Benefaciens, omnem gressum tuum usque in finem videbimus, et sic te laetum beneque operantem suscipiemus. Exurgens autem vir sanctus quasi ex profunda mortis quiete, conspiciensque parentum multitudinem, vel vicino- rum, sive etiam Clericorum, ingemiscensque magni- tudinem humanae stultitiae, arcuumque et difficilem transitum admirans, magnitudinem quoque remu- nerationis pervenientibus ad beatas sedes, singula per ordinem annuntiabat. Atque viva superfusus aqua, incendium inter scapulas sensit, quod de iniquo sum- psit viro, et in facie ejus apparuit; mirumque in modum quod anima sola sustinuit, <i>d</i> in carne demonstrabatur.	Secedit in ere- mum.	
<i>d</i> Poenitentiam praedicat.	33 Egressus inde, verbum Dei per universam Hiberniam praedicabat, et ea, quae viderat vel au- dierat, omnibus populis Scotorum annuntiabat, (erat vero in illo incomparabilis gratia) nihil terre- num cuiquam petens, omni petenti se tribuens, Prae- latis et subditis aequalis, Magnatibus, et Regibus timendus, humilibus et contemptoribus seculi mitis, omnibus bonis amabilis, iniquis et peccatoribus ter- ribilis, divinis virtutibus clarus. Ex obsessis enim corporibus daemones fugabat, et pauperes recreabat.	Evocatur a Rege.	
Daemones fu- gat.	34 Dumque unius anni spatio Hiberniae insulae populus doctrinae studio circumiret; instabat dies anniversarius, quo visionem a corpore sublatus vi- derat, memorans semper unius diei iter sibi fuisse <i>e</i> injectum. Multis denique sapientibus ac religiosis eum comitantibus viris, eadem nocte molestia cor- porali correptus, in solo tantum pectusculo vita palpitante, vidit Angelum Domini ea, quae ad opus praedicationis sunt congrua, sibi annuntiantem, et unius diei iter exponentem, ac duodecim annos in opere suae praedicationis complendos praedicentem: quod ita factum est.	Abit in Gal- liam.	
Rursum intel- ligit 12 annos restare.	35 Completis vero annis <i>f</i> decem, omnibus sine personarum acceptione verbum Domini annuntians, irruentium populorum multitudines non ferens, ali- quantorum etiam animos invidia stimulante contra se commotos esse deprehendens, relictis omnibus, quae habere videbatur, paucis cum fratribus ad insu- lam quamdam parvulam in mari profectus est. Atque exinde non multo post de Hibernia peregrina littora petens, <i>g</i> per Britannos in Saxoniam transvectus est, ubi honorifice a Sigeberto Orientalium Saxonum Rege susceptus, verbo Domini barbaro mitigabat corda.	<i>m</i> Latiniacum construit.	
<i>e</i>		<i>n</i> Ager visitur a Rege.	
<i>f</i>	36 Completis vero duodecim annis, quos Angelus praedixerat, Sanctus quadam infirmitate <i>h</i> correptus, Angelica fruitur visione: ubi etiam de praedicationi- s instantia admonitus, nullum vivendi finem audi- vit; tertium diem peregit tacendo, Evangelicum prae- ceptum revolvens: Vigilate et orate: quia nescitis diem neque horam. Quod vir Deo plenus intelligens, locum monasterii a praedicto sibi Rege Sigeberto traditum acceleravit construere. Quod monasterium vocabatur <i>i</i> Cnoberesburgh, in quodam castro con- structum, silvarum et maris vicinitate amoenum. Rex autem gentis illius Anna religiosus valde, ac nobiles quique tectis et muneribus idem monaste- rium adornarunt.	Moritur, Sepelitur.	
<i>g</i> Abit in An- gliam.		<i>o</i>	
<i>h</i>		<i>p</i>	
Matth. 23. 13.		Post 4 annos transferitur.	
Monasterium construit.		<i>q</i>	
<i>i</i>			

a Capgravius: Praecepto tamen Angeli qualiter corpus suum intravit, scire non potuit. *b* Alia MSS. vetera. *c* MS. Hib. Bonum ergo fac. *d* Capgravius: Signum incendii, quod in anima sola pertulit, visibiliter in humero et in maxilla semper portavit. Idem tradunt Harpsfeldius et Desmaius; additque hic, precari solitum ne ab eo morbo, sive ut ex veteri Legendario traditur, strumis sanaretur. *e* MS. Hib. indultum. *f* MSS. Bonif. et Belf. duodecim. *g* Sive, ut nunc loquimur, per Walliam in Angliam. Quamquam et ipsi Walli, sive Britanni, nunc Angli appellantur. *h* Addit MS. Hib. triduana. *i* MS. Hib. Cnockberesburgh. quaedam MSS. Chokeresburgh. Harpsfeldius Cnobherburg. Trithemius Chaobherburg. *k* In vita S. Foillani vocatur Gobbanus, apud Desmaius Goabbanus; de quo 3 Novemb. *l* Eadem vita Diculfum vocat; alii Dicullum: colitur 1 Junii. *m* Gallice Lagny dicitur, situm ad Matronam flumen, in diocesi Parisiensi, monasterium et oppidum. *n* S. Antoninus aliter dispungit, cum Rege iter agens, infirmitate corripitur. *o* Sur. triginta. *p* Legendum, videtur XXV, quo die supra diximus ejus recoli translationem. Et qui potuit recondi VI Februarii corpus, quod 27, aut 30, diebus isthic quieverat, ex Maceriis castro antea deportatum? quae deportatio dum adornatur ac peragitur, dies aliquot, ut legenti patet, effluerunt, dum advenit Perona Erchinoaldus, Lauduno Bercharius, Maioco castro Haymo. *q* Is in libro miraculorum Emilianus, et in aliis MSS. Emmianus, in secunda vita Emilianus appellatur, recenseturque inter Sanctos a Menardo et Saussaio 10 Martii.

MIRACULA S. FURSEI.

CAPUT I.

Miracula in Pontivo et Atrebatibus.

Rem actam atque gestam, fratres dilectissimi, ad memoriam concitemus Confessoris, ut cunctæ proles divulgantes restaurent Ecclesias. Quia Pastor gregis et doctor istud despexit seculum, laudes terrenas, munera regalia, decus Principis; et aulam Christi diligens, penetravit regna polorum, cum Sanctorum millibus, lætus pastor de commisso sibi ovili lætos reportans fructus : nam quos elegit, et amavit, non reliquit post tergum.

2 Pius utique Antistes Furseus, largus et humilis qui cum esset ex regali semine, a sermone affabili, ad congregandum plebem fidelium promptus, efficax in opere, omnia sibi commendata a Deo diligenter servans, se et omnia sua propria in munus detulit Salvatori. Omnia hæc, ut audivimus et credimus, pro intuitu amoris Dei ultramarinis adimplevit documenta partibus.

3 Ac postremo meruit audire vocem Domini dicentis : Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Et iterum : Qui reliquerit propria, id est, agros, et propinquos, et cetera omnia, propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam recipiet. O virtus abstinence, et mortificationis carnis, quæ et hæc omnia custodivit, et docuit! Veniens namque in Saxoniam, ibi a Sigeberto Rege honorifice susceptus est, qui præ gaudio nesciens quid ei opus egisset bonitatis, obtulit ei munera, aurum, et gemmas, et divitias innumera- biles. Ipse vero prædictus Furseus pro nihilo habuit hæc omnia. Sed petiit ab eo b aliquem locum, ubi sibi et suis post se venientibus, præpararet hospitium. Rex ejus adquiescens sermonibus non solum eum dilexit, verum etiam post ejus regimem clamans, pro amore Sancti dedit auxilium et consolationem. Tunc vir Domini in ipsa prædicta traditione construxit monasteria, et Ecclesias, quas cum sanctis pignoribus dedicavit. Atque monachos et Virgines ad serviendum Domino cum cura regulari constituit. Quique venientes ad eum debiles et claudos, cæcos atque leprosos, vel etiam qui varias habebant injurias, cunctos salvabat ab infirmitatibus, et cunctis se petentibus dabat necessaria. Qui honorabilior ceteris effectus, cunctis prædicabat remedium pœnitentiæ, et cunctos ab erroribus salvabat.

4 Benedictus Pater Furseus omnia sua gubernacula, propriis germanis suis c Foillano et Ultano ad custodiendum dereliquit. Angelo admonente petiit a Rege sibi licentiam dari Romam transmeandi, ubi piis ad limina SS. Petri et Pauli et ceterorum Sanctorum orationibus vacaret. Qui ad hæc respondit ei, dicens : Non dimissurum se eum, nisi ei voto vovisset iterum reverti. Cui Domini athleta vovit, auxiliante Domino reversurum se esse. Petentesque omnes ejus benedictionem, deduxerunt eum cum pace ad littora maris. Navigans autem venit in Galliam, ubi statim a Rege Chlodovæo, et Patricio Erchenaldo honorifice est susceptus; data ei a Rege licentia prævidere omnem potestatem suam, ut sibi condignum inveniret. Sed vir Domini iter quod cœperat, petebat ne impediretur. Sed longum est narrare, quanta in partibus transmarinis Dominus per eum dignatus est operari miracula; et huic divino operi ejusdem præcipuum jungendum est miraculum.

5 Veniens in pagum d Pontivum, et in villam quæ dicitur e Majoc, in qua audivit planctum magnum in domo Haimonis Ducis, eo quod f filius ejus esset defunctus unicus, quem habebat. Tunc petiit vir Domini illud corpus ad custodiendum per noctem. Quod impetravit, et jussit corpus poni in secreto cellulæ secum : clausoque ostio, flectens genua, et

cum lacrymis Dominum deprecatus, pariter surgunt, Sanctus de pulvere, infans de feretro. Mane autem facto, veniens Haymo, cum uxore sua, et cum turba plurima virorum et mulierum lamentantium, cum luminibus ad domum, ubi vir Domini orabat invenerunt vivum, quem mortuum suspicabantur, canentem et laudantem Deum cum viro sancto.

6 Tunc Haimo cum omni populo lætus effectus, glorificans Deum, qui est gloriosus in Sanctis suis, dedit ei possessionem suam, nuncupatam Macerias; et deprecatus est eum, ut ab eo nunquam discederet. Vir autem Domini hoc respuens, iter carpebat quod cœperat. Tunc populi vociferantes post eum, osculantes ejus vestigia, petebant ejus benedictionem, quos omnes a variis infirmitatibus sanabat. Sed et Haimo provolutus ad pedes ejus, dixit : Oro te, vir Dei, utquamvis non simus digni, ut nobiscum continuo maneat, vel tuum transitum nobis manifestes. Vir Domini dixit : Quando in una nocte tres horas fulgoreas videris mutatas, tunc me transiturem scias.

7 Deinde veniens in pagum Ambianensem, et in curtem vocabulo g Antoilum, super fluvium h Corbeiam; ibi obviavit ei vir malignus, et exuens eum pallio suo, et minans eum cum discipulis suis fustibus, et pergens ad domum suam portavit cappam viri Dei, jactans eam mulieri suæ. Et insiliens super eum spiritus malignus, et super uxorem suam, et unicam filiam suam fregit linguas eorum, et filia surda et cæca affecta est, et nullus alteri loquebatur. Secutus est eum vir Domini usque ad domum petens hospitium; et responso non invento, misericordia motus, fecit orationem pro eis, ut indulgentiam acciperent. Meritis Sancti crediderunt simul et sanitatem receperunt. Ipsi conversi ad Deum pro amore Sancti, sed et cuncta propria in munus detulerunt Salvatori.

8 Deinde divino desiderio anhelans, veniensque in Grandem-curtem, in pagum i Atrebatensem, petivit diversorium a femina, nomine k Ermenfleda, quæ videbatur multas habere possessiones et pecunias, sed minime impetravit. Statim ut vidit vir Domini durtiam ejus, recessit, et in ipsa hora cœpit eam inimicus vexare. Et ecce nuntii post eum venerunt ad invitandum eum dicentes : Serve Dei, ecce vocat te domina nostra : veni libera eam a vexante se : scit enim quod propter te tanta patitur mala. Sed noluit vir Domini reverti ad ejus habitaculum, quia sciebat quid ei evenerat. Attamen compunctus corde pius Pater misit unum ex discipulis suis cum baculo suo ad eam. Ut autem introivit domum dæmon cum tremore exiliens ab ea, mulier facta est sana. Veniens autem post virum sanctum, et provoluta pedibus ejus, se et sua propria ei devota vovens, postea multis vixit annis. O fratres dilectissimi, quam clara et quam pretiosa fuerunt merita Sancti! Non solum namque per ejus manus virtutes clarescebant, verum etiam si baculus, quem in manu frequentissime portabat, super infirmos mittebatur, statim sanabantur. Et illud quod superius memoravimus, quotidie per totam Galliam divulgabatur.

a MS. Corbeien. decore amabilis. b MS. Bertin. aliquod spectaculum. MS. du Chesne, aliquod municipium. c At Desmaius cap. 14 scribit SS. Foillanum et Ultanum, aliosque fuisse Romanæ peregrinationis comites. d Ita appellatur regio inter Somonam ac Quantiam sita. Quedam MSS. hic habent Pontiniacum.

e MS. Du Chesne Maior. alia MSS. Maigoc. Hallucinatur Desmaius cap. 14, scribens vicum illum, alias Maioc fuisse dictum qui tunc appellabatur Alteia, Latine Macerias, Gallice Massiers, ac deinceps Frocheus. De Frohem et Maceriis supra diximus § 1. Maioc castrum paullo inferius situm fuit ad eundem fluvium Alteiam; ubi nunc Hemont vicus, fortassis de Haymonis Ducis nomine. f Ursinum vocat Malbrancus noster. g In secunda vita Antogilus dicitur. Gallice Antueil, ut scribit Desmaius. h Corbeia in Somonam influit inter Ambianos et Peronam : ab eo nomen nobilissimi cænobii ductum, quod his ipsis fere temporibus S. Fursei, a S. Batilde Regina edificatum. i Celebres ab ævo Cæsaris Atrebatenses Galliarum Belgicarum populi. Metropolis ab ipso gentis nomine, ut passim aliarum, Civitas Atrebatum appellatur, Gallice Arras, Teutonice Atrecht. k MS. Hibern. Ermenfleda. Corbeien. Ermenfside. Desmaio Hermes dicitur.

CAPUT

S. Furseus regio genere ortus, omnia reliquit.

a

Matth. 11. 28. Matth. 19. 19.

Venit in Angliam.

b

Construit monasteria :

ægros sanat.

c

Venit in Galliam : benigne suscipitur a Clodovæo II.

d

e

f

Haimonis Ducis filium resuscitat.

Multos ægros sanat.

g h Spoliatur a latrone :

cum dæmone liberat :

i

k

Ermenfledam quoque inhospitalem,

misso ad eum baculo.

Corbeia fl.

CAPUT II.

Miracula facta Peronæ.

Vir Domini memoratus Erchenaldus audiens ejus famam, obviam ei perrexit, orans et postulans ut veniret ad domum ejus, ad palatium Petronensis vici, et in sacrum baptismum filium suum poneret, *a* et a fonte susciperet. Quod vir sanctus non renuens, sed proximum sicut semetipsum diligens, pariter pergunt. Venientes autem ad locum nominatum, magna fit lætitia.

10 Sed tamen *b* sex vineti in carcere tenebantur in ipso vico. Ipsi, ubi audierunt adventum ejus, clamabant dicentes: Ora pro nobis, serve Dei, propter Deum, quia credimus per tuum adventum nos salvari. At ubi audivit vir Domini, misericordia motus postulavit pro eis ut dimitterentur: sed minime impetravit. Accedentesque ad epulas, vir Domini expectabat mirabilia Dei; dixit enim se non esse pransurum antequam vinctos ante se vidisset. Audiens Dominus petitionem servi sui, et ecce cunctis videntibus, qui erant retrusi absque ulla contagione advennerunt illæsi. Cuncti adstantes simul cum Principe veniam postulaverunt, et glorificaverunt Deum, eo quod eis venisset virtus, salus, et adjutorium.

11 Tunc electus Domini Erchenaldus constituit tres domesticos suos, qui virum justum per diversa loca deducerent, et ubicumque sua propria fuissent, ei demonstrarent; ut qualis ei locus amabilior fuisset ad habitandum daretur. Qui et fecerunt. Sanctus vere Furseus ex cunctis locis Latiniacum expetivit. Veniens autem in ipsum prædictum locum fixit baculum suum in terra, et mox ebullivit fons magnus, qui usque hodie locum irrigat, et multis a diversis infirmitatibus præstat medicinam.

12 Contigit autem ut dum prævideret quadam die locum, ecce duo energumeni a beatissimo Furseo deprecanti sunt remedium. At ille facto Crucis signaculo, effugavit dæmonium, reddiditque eis salutis remedium.

13 Tunc qui missi fuerant, cuncta quæ viderunt, omnibus indicaverunt. Erchenaldus vero ut audivit hoc, gratias egit Deo, qui talem ei virum dedisset, unde talia processissent miracula. Pergens itaque post virum sanctum, dicit ei: Deo gratias ago, qui mihi tale dederit proprium, ubi tibi invenisti dignum habitaculum. Ædifica et ordina diligenter, ut sit tibi et tuis aptum perennibus temporibus. Ego autem interim præparabo montem *c* Cygnopum qui Perrona nuncupatur, ut si acceptior tibi fuerit, habeas et ipsum, quia Deo jubente ibi requiescent corpuscula nostra.

14 Hymno dicto, S. Furseus Latiniacum suis manibus construxit. Beatus quoque Erchenaldus Peronam cum festinatione præparavit. *d* Ac non multo post audientes hæc ultramarini, cognati atque amici, simul cum S. Eminiano, acceleraverunt venire ad sanctissimum virum Furseum. Qui eos honorifice suscipiens et simul cum eis manibus operans magnopere construxit illum locum.

a Ambigue dictum; ut nescias, ipsene puerum baptizavit, quod asserit Desmaius cap. 17, an solum de sacro fonte levarit.

b MS. Corbeien. vigentifex. *c* MS. du Chesne, Cygnophy. Desmaius vertit cygnorum. *d* Hinc conjicias non venisse cum eo primum, ut in secunda vita refertur.

CAPUT III.

Miracula in morte et prima translatione.

Et post spatium aliquot annorum contigit ei ut reverteretur in Saxoniam visitare proprios germanos suos, id est, Foillanum, et Ultanum, quos dimisit ad regendum suum monasterium. Qui in sua relinquens sede Eminianum virum sanctum curam gregis agere, iter accelerabat. Veniens igitur in prædictam traditionem Haimonis Ducis, vocabulo Macerias, Sanctus

Domini infirmitate corripitur, et Angelica perfruitus visione, præsentia relinquens, ad æterna migravit regna.

16 Sed Haimo neglexit dicta sancti viri, tempusque transitus Sancti, adveniensque ad prandium suum vidit B. Furseum cum suis duobus Diaconis, et cum tribus cereis, quos posuerunt super mensam suam, et abierunt. Tunc Haimo stupefactus, interrogabat circumstantes se: Videtis gloriam, quam ego video? Dixerunt se neminem vidisse. Qui dixit eis: Ecce vidi ante me virum sanctum stantem, qui unigenitum meum resuscitavit, et signa magna nobis demonstravit, *a* cum duobus Diaconis et tribus cereis, quos posuerunt super mensam meam, et abierunt. Credo enim huic signo, quod mihi *b* mercedem præstabit, et nunc scio quod de corpore migravit. Ergo pergamus ad sepeliendum eum. Tunc ipse cum omni domo sua, et cum cunctis pagensibus, seu cum Clero, vel turba Virginum, cum thuribulis et cereis perrexit ad sepeliendum Sanctum. Qui veniens in locum vocabulo Macerias, ibi cum odoribus magnis, hymnis atque canticis, custodiebat corpus Sancti.

17 Audiens hæc inluster vir Erchenaldus Major-domus, illuc cum turba multa hostiliter perrexit. Qui veniens ad supradictum locum super fluvium Alteia, ubi sancta jacebat gemma, ibi Haimonem Ducem præparatum invenit hostiliter, vigilantem et custodientem corpus. Tunc Erchenaldus dicit Haimoni Duci: Redde mihi monachum meum. Alioquin cras mane judicet hoc Deus inter me et te. Haimo respondit: Et mihi primogenitum meum resuscitavit. Sed tamen quid inter nos hæc ratio? Jubeantur crastino jungi duo tauri indomiti, ut elevent feretrum, et pergant Deo jubente quocumque voluerint. Tunc vir Domini Erchenaldus lætus effectus dixit: Recte judicasti. Fiat secundum judicium tuum.

18 Factum est autem dum uterque custodiret corpus beati viri, atque confabularentur, ecce puella cæca a nativitate, quæ prostrato corpore tetigit pallium, quo feretrum operiebatur, et recepit lumen oculorum. O qualis tunc extitit risus vel jocunditas! Quæ prius palpando venerat, cunctis videntibus saliens, currens, laudans et glorificans Deum, dicebat: O B. Fursee, qui totis visceribus jam pergis ad Christi regnum; qui non declinabas dextra lævaque de consortio Sanctorum! O Fursee jam vernas inter choros lætantium! sanctissima anima, quæ jam audis a Domino: Intra in gaudium Domini tui; bonum certamen certasti, ideoque et cum Angelis exultabis in æternum!

19 Mane, autem facto fecerunt ut hæc probarentur, quæ dixerant. Tauros jungunt ad feretrum, ac statim elevant sanctum corpus. Qui tenentes rectam viam itineris, pervenerunt ad villam, vocabulo Peronam. Erchenaldus vero post corpus pergebat, cum turba populorum, et psallens glorificat Deum. Et ecce claudus jacebat in via, qui expectabat consolationem Domini, clamans et vociferans: Sancte Dei Fursee, adjuva me. Ego si potuissem tibi appropinquare, credebam me tuis meritis salvari. Tunc quidam viri misericordes portantes eum ante feretrum, fide poscente recepit sanitatem.

20 His rite gestis ecce Bercharius Dux *c* Lugdunensis venit cum exercitu magno, volens rapere corpus. Tunc dicit ei Erchenaldus: Quid est hoc Bercharii, quod sic armatus advenis? Respondit ei Bercharius: Meus est legibus, quem ducis, eo quod ego prior omnibus in hac terra eorum *d* dux fui, et quidquid meæ fuit facultatis, ad cultus amoris ejus et parentum ipsius tradidi ad possidendum. Ille vivens voluit ad me pervenire, quod tu non permisisti. Tamen obsecro quamvis non meruissem illum videre vivum, ut mihi saltem dimittas corpus ejus custodire. Et hoc si nolueris, unum e duobus elige: *e* aut duos pueros rem ignorantes ad feretrum pone, ut eant partem quam

EX MSS

Apparet Haimoni.

*a**b*

Erchenaldus vi repetit ejus corpus.

Cæca ad Sancti feretrum illuminatur.

Tauri corpus ejus Peronam deferunt.

Claudus sanatur.

c Bercharius Dux corpus sibi cupit vindicare.*d**e*

Invitatur Peronam.

*a**b*

Captivos miraculose liberat.

Baculo fontem elicit, ægris salutem.

Energumenos sanat.

Ab Erchenaldo Latiniacum accipit.

c

Ibi construit monasterium.

d

Iturus in Angliam in Pontivo moritur.

quam elegerint: et hoc altissimus Judex inter nos hac hora dijudicet, quod placitum sibi fuerit. Respondit Erchenaldus: Prout dixisti fiat. Tunc misit Erchenaldus unum puerum habentem septem annos de parte Bercharii, et Bercharius similiter posuit puerum suum de parte Erchenaldi. Qui statim elevantes feretrum, jubente Salvatore deduxerunt sanctum corpus ad montem Cygnopum. Et prædicti viri post corpus, cum eorum plebe, et cum magna lætitia gaudenter pergunt, ibique cum odoribus magnis condunt; ubi ipse Sanctus prius *f* multorum Sanctorum condidit pignora, id est Patricii, Beani, Meldani, et ceterorum, quos secum detulit.

a In hujus rei memoriam, tria ante S. Fursei aram candelabra visuntur, in quibus olim perpetuo ardere tres cerei consueverunt, teste Desmaio cap. 19. *b* MS. Corb. monstravit. *c* Lugduni Clavati. sive Lauduni Dux erat, ut exponit Desmaius. *d* Desmaius Bercharium ait cum S. Vincentio Madelgario, ex Anglia venienti Furseo et sociis comitem fuisse. *e* Desmaius ait hoc consilium ab Erchenaldo et Haymone propositum; pueros vero loco taurorum junctos currum traxisse. *f* Ea reliquæ ubi nunc sint ignoratur, teste Desmaio.

CAPUT IV.

Alia miracula in prima et secunda translatione.

*S*ed interim, hoc est intra triginta dies, paratur ecclesia, et ædificatur in honore duodecim Apostolorum. Conjux autem Erchenaldi nomine *a* Leutsinda, furore repleta eo quod tum diligenter diligeret Sanctum, dixit viro suo: Ecce me desolatam cum filiis meis et filiabus derelinquis absque pecunia et possessione, tradens omnia nostra in manus ejus, quem nos ignoramus, qui fuerit, vel ex qua origine ortus est. Cui dixit Erchenaldus: Dulcissima mea Leutsinda, noli talia verba loqui. Leutsinda respondit: Fac me extraneam de tuo consortio, si sic perseveras ut cœpisti. Erchenaldus dixit: Cessa *b* verbosare Leutsinda: quod si furor tuus non cessaverit, eris extranea *c* de potestate mea, et de deliciis, quas tibi tradidi. Leutsinda irata respondit: Utinam numquam pervenissem ad diem illum nuptiarum, unde nunc reproba effecta sum. Erchenaldus dixit: Carissima, si scires quanta nobis venerunt bona a die, quo nobis suam tradidit familiaritatem, numquam in talia proveheres: scito certissime, quod si furor tuus contra te *d* eversus fuerit, tu et omnia tua tecum ibunt in perditionem. Subridens Leutsinda dixit: Audite cuncti; homo triginta dies putrefactus, quid mihi faciet mali?

22 Venit autem dies quo templum ædificationis præparatum fuit, hoc est *e* V Idus Februarii. Ibi magna collecta populorum adunata, Erchenaldus dixit; Leutsinda, ecce dies, in qua probare poteris, *f* quæ semper dolose inquiris: hodie, Deo jubente, transferetur Sanctus ad locum quem ei præparatum habeo; et si sic inveneris, ut dicis, centuplum restaurabo tibi pecunias tuas. Tunc Leutsinda læta effecta, perrexit cum turba multa ad locum, ubi sanctum jacebat corpus; jubet discooperiri sepulchrum. Et ideo quia non erat digna videre sanctum corpus, amisit lumen oculorum. Quæ diu jacens in terra juxta Sancti sepulchrum, quicquid a juventute adquisivit, Christo propter amorem S. Fursei vovit. Statim ut credidit, sanata est.

23 Cuncti adstantes gaudio magno repleti, elevarunt corpus cum magna exultatione, et condiderunt dextra parte altaris Apostolorum Principis, ubi conditum jacuit annis quatuor, ubi et multa patuerunt miracula. Interim parabatur domuncula, in qua jacens tot annos, ab illustribus viris Eligio, Autberto, et *g* Medardo Episcopis translatus est. Sicque tunc inventum illæsum, quasi eadem hora migrasset e corpore. Ibi cum odoribus magnis clara teguntur membra, ubi et virtutes multæ clarescunt per merita Sancti. Ibi paralytici et leprosi curantur, et dæmoniaci liberantur. Cæci visum recipiunt, atque

cuncta necessaria, quæ in fide poscuntur, illic largiente Domino præstantur. Lætus Sacerdos lætam petiit domum. Tristes et mœrore plenos lætos deducit in domum cœlestem.

24 Et illud non est silendum, quod in memoriam reducimur. Erat quædam femina multas habens divitias et possessiones, sed validam infirmitatem patiebatur cum suis hominibus languoris, ita ut nullus alium posset adjuvare: quæ admonita in somnis, ut pergeret ad sepulchrum sancti viri, orationibus vacare, sed præ nimia infirmitate non valuit ire. Tamen compuncta corde, et in fide et amore Sancti, missum suum misit, præcipiens illi, ut cito pergeret ad locum prædictum, et posceret sibi transmittere de eulogiis S. Fursei. Hoc credebat ex fide, quod postea agnovit in facto, et gustu credebat sanari. Servus quo domina imperavit perrexit. Veniens ad virum, cujus sollicitudo præerat monasterio, dicit ei: Domina mea valde infirmatur, obsecrat et petit ut eulogias Sancti ei transmittatis, quia par ipsas credit recipere sanitatem. Qui frater dicit ei: Certe scias nos absque vino esse, nisi tantum unde vix ad Missas oblationes facimus, quia validissima in hoc anno, et in hac terra extitit plaga, tam in populo quam et in fructibus. Ille servus ut audivit verba excusantis, dixit: Domine vel fontem mihi indica ut hauriam, et de ipso deferam, ut ex ipso desiderium suum impleat. Pergens frater monstravit ei fontem, qui ex eo ferens vas plenum tulit dominæ suæ, et cuncta quæ ei contigerant, retulit. Gavisa mulier dixit: Vel ex ipso mihi da quod attulisti. Quæ ut gustavit gratias agens Deo, dixit, quod numquam melius vinum bibisset. Tunc præcepit omni familiæ suæ exinde gustum dare, atque vicinis omnibus: qui ex eo biberunt, elevaverunt merita S. Fursei: et ipsa cum omnibus suis recepit sanitatem: et omnibus hæc res claruit. Postea ipsa veniens cum omni domo sua, et cum parentibus seipsos et cuncta propria Deo pro meritis S. Fursei voverunt, et postea multis vixerunt annis. Crebrescentibus deinceps miraculis, beatæ memoriæ Erchenaldus et conjux ipsius Leutsinda ædificaverunt ei ecclesiam.

25 Sanctus vero Dei Eligius diligenter fabricavit manibus suis, venerabilis S. Fursei sepulchrum, *h* ubi præstantur beneficia orationibus ejus; præstante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat per omnia secula seculorum. Amen.

a At. Leutsindis. *b* MS. Hib. verbocinari. MS. Bertin. verbosa. *c* MS. Corb. a possessione. *d* MS. du Chesne, versus. *e* Nulla Martyrologia S. Fursei translationem vel elevationem eo die referunt, sed V. Kal. Martii. *f* MS. Corb. et du Chesne, quem.

g Flagitiosum mendum, a sciolo librario, qui Eligio Noviomensi Episcopo, Medardum prædecessorem, 100 jam fere annis mortuum, junxit. MS. Hiber, pro ab illustribus viris, habebat ab illis tribus viris. *h* Cernitur etiamnum, Desmaio teste, fenestella post altare, ubi olim S. Fursei erat sepulchrum, per quam sudaria alique linthea demitti solebant, ut altactu sancti corporis sacrata ægris remedium afferrent. Testatur demum Peronam, tum necdum munitam, acriter a Caroli V Imperatoris exercitu, Duce Nassovio Comite, oppugnatam mense Augusto 1537, ope S. Fursei præcipue servatam. Laudat certe incolarum pietatem Martinus Bellaius comment. lib. 8, ubi eam obsidionem fuse narrat. Adversus quos potissimum morbos S. Fursei imploretur patrocinium, his versibus in hymno ad Laudes recitari solito indicatur:

Febris, spasmus, paralysis,
Calculus, et hernia
Curantur, ac hydropisis;
Breviter et omnia,
Curare quæ nequit Physis,
Sanat ejus gratia.

ALIA VITA

Auctore anonymo ex veterib. MSS.

PROLOGUS.

*C*onsiderans, Reverende Frater, interioribus oculis frondosam, quam me debilem ingredi conaris, silvam, contremisco. At qua ratione tanti viri obedientiam devitare queam, cum dignum sit quod petis, invenire nequeo. Rogas enim solita simplicitate, qua cuncta,

*Infirma ejus.
eulogias petit.*

Aqua ei in vinum vertitur:

ca sanatur.

*Sepulchrum
Sancto fabricatum.
h*

*Miracula
S. Fursei.*

deciditur

*Leutsinda Erchenaldi viri
sui pietati obstrepit:*

c

d

e

f

fit cæca.

visum recipit.

*Corpus integrum post
4 annos,
transfertur:*

g

claret miraculis.

cuncta, utpote caritatis balsamo perunctus, spiritua-
lisque dulcedinis thymiamate suffusus; quatenus beati
Confessoris Fursei vitam et miracula, quæ mirabilis
Deus in Sanctis suis per eum, nondum etiam matris
utero fustum, gesserit, juxta antiquissimas, quas de
pluribus locis collegisti, schedulas, in uno volumine
constringam: et quæ scriptorum vitio depravata,
seu vario linguarum genere videntur dissona, sensum
servando illæsum, ex arte ad usque unguem corri-
gam. Certe viribus meis ponderosum onus imponis.
Sed quia quod vires denegant, caritas administrat;
ut laudem Domini loquatur os meum, et benedicat
omnis caro nomini sancto ejus in æternum: prætitu-
lati Sancti meritis suffultus, orationibusque tuis ad-
jutus, prout Spiritus sanctus docuerit, tantum opus
aggrediar.

CAPUT I.

S. Fursei regium genus.

Igitur tempore quo apud Hiberniam insulam, quæ
a Scotiæ est contigua, Rex Fundloga b Mumiensium
regna regebat; et c Brendinus Rex tertius fratrum
d Magmurtennica scepra gerebat; superna clemen-
tia providens multorum populorum saluti in futuro,
Regi Fundlogæ filium, nomine Philtanum, contulit:
juniori quoque fratri Brendini Regis, e Aelfiud nun-
cupato, filiam Gelgehen vocitatum dedit.

3 Phyltanus vero Fundlogæ Regis filius, satis in
pueritia laudabilis, ut ad f juvenilem pervenit æta-
tem, patria regna reliquit, atque Brendinum Regem,
ut sibi militaturus, adivit. Qui eum gratanter susci-
piens, et quoniam speciosum corpore, facundum ser-
mone, gloriosum animositate comperit, æqualem fere
sibi in regno suo constituit.

4 Postmodum autem divina commonente provi-
dentia, Brendinum, cui honorifice adhæserat, dere-
liquit; et ad juniorem ejus fratrem, Aelfiud vocita-
tum, quia multi nominis erat, iter direxit. Apud
quem non minorem gratiam, quam apud fratrem
habuerat, impetravit. Erat enim bonæ indolis in-
dustria præditus, omnibusque militaribus utilitatibus
eruditus. His ita Deo operante peractis, contigit ut
quadam die Gelgehes Regis filia, nulli mortalium vir-
ginum pulchritudine secunda, deambulationis caussa
ad spectacula veniret; atque inter cetera verba cum
paucis suorum de Philtani qualitatibus, et quis esset,
et quare venerit, quæreretur.

5 Confabulantibus siquidem de eo puella et qui-
busdam suorum, forte Phyltanus adproperat: et visu
delectabilis, sermoneque cautus ut erat, hujusmodi
verbis puellam interpellat: Curialium est, inquit,
juvenum, pulcherrima virgo, per diversa terrarum
regna militiæ suæ quærere palmam, nobiliumque
puellarum promereri notitiam. Quapropter ad has
partes veniens, patris tui ac matris gratiam adeptus,
et tuam diligentius adipisci cupio, qui si possim pri-
mus apud te esse desidero. Namque pro ulla alia
caussa nisi cogente animi voluntate diutius exulo.
Primogenitus etenim filius Fundlogæ Regis Mumi-
nensium existo, et secundum patrias leges in regno
post eum principari debeo. Quapropter cupio diversas
plurimorum regnorum consuetudines et habitus in
juventute mea cognoscere, et pluribus Regibus ac
Principibus notus et amabilis esse, quatenus et ea
quæ mihi hereditario jure attingent vita comite, et
sciam prudenter agere, et viriliter possim defendere,
et aliorum, prout res sese habuerit, mihi subdere.

6 Cui illa: Multa, inquit, decentissime juvenis,
est operatio divinæ dispositionis, cujus moderamine
reguntur universa quæ sunt in cælo et in terra, in
mari, et in omnibus abyssis. Cui si fideliter firmi-
terque credendo spem tuam commiseris, gloriam,
quam desideras, et palmam quam expetis, in præ-
senti et æterna felicitate procul dubio consequeris.

Habitis itaque insimul hujusmodi multoties sermoci-
nationibus, jam jamque g in Christiana religione
moribus et verbis congruentibus, ad hoc Deo duce
pervenitur, quatenus indissolubili amore stabilique
connubio, ignorantibus patribus, præsentibus vero
quibusdam sapientiorum secretariorum suorum, le-
gitima benedictione secundum Evangelicam institu-
tionem uniantur.

a Scotia veteribus eadem quæ et Hibernia: nunc eam Britan-
niæ partem significat, quam de Hibernia egressi Scoti, Britonibus
Pictisque debellatis, occuparunt. Hæc posteriori significatione ac-
cipitur hic Scotia, uti et in vita S. Foillani.

b Quinque olim regna fuerunt in Hibernia: Momonia ad Au-
strum, Lagenia ad Ortum, Connactia ad Occasum, Ultonia ad
Septentrionem, Media fere in medio, Momonia, cujus Rex Fund-
loga, Hibernicè Mown, et in contextu orationis Wown, Anglice
alibi Mounster appellatur.

c Desmarius Brandinum vocat. Alter frater fuit Feradach, ut
traditur.

d Non tam regionis hoc nomen est, quam familiæ: quod parti-
cula Mac, vel Mak, aut Mag, præposita indicat, quæ filium sonat.
Murchertachi fortassis fuere nepotes, quem initio sexti seculi po-
tentissimum Regum Hibernicorum tradunt fuisse. Nam ut in
Saxonica heptarchia apud Britannos aliquod semper observare
specimen monarchiæ licuit, uno aliquo septem Regum sese armis
vel communi consensu, supra ceteros efferente; ita et inter Scot-
torum Reges, qui in Hibernia Britannique dominabantur, volunt
facilitatum. Sigebertus Gemblacensis, seu quisquis in Chronico ejus
addidit, Philtanum videtur totius Hiberniæ, Brendinum Scotiæ
Regem facere, anno 593. Hoc tempore inquit, regnabat in Hiber-
nia insula Philtanus, et in Scottia regnabat Brendinus, cui frater
erat nomine Adelfius: de cujus Adelfii filia, quæ vocata est Gel-
gehes, genuit Rex Hiberniæ Philtanus S. Furseum et fratres ejus
Foillanum et Ultanum. Quæ sumpta sunt e S. Foillani vita.

e In vita S. Foillani et Sigeberto citato Adelfius vocatur.

f Desmarius ait 25 annorum fuisse, cum ad hos Reges se con-
tulit.

g Idem cap. 2, scribit a Gelgehe, jam ante Christiana, conver-
sum esse Philtanum; cum illa nisi Christiano nubere omnino
nollet.

CAPUT II.

Parentes ab avo morti addicti: proscripti.

Cognovit ergo Phyltanus Gelgehen conjugem suam
clam patre suo: quæ mox concepit, ut rei exitus pro-
bavit, puerum dignum Deo. Nec multo post ad patrias
aures fecunditas filiæ pervenit: qui ferocitate animi
commotus a in iram vehementius exiliit; filiamque
suam igni cremandam adjudicavit. b Quod intelligens
puerulus adhuc materno utero clausus, cunctis qui
aderant obstupescens, furibundo avo infit: In-
dignum est certe cujuscumque ditionis homini filiam
suam tradere igni, nisi probabili caussa exigente et
rationabili.

8 Quod miraculum revera illis videtur absurdum
qui minus credunt esse omnia possibilia apud Deum.
Remiscantur, obsecro, quæ dixerit Palmista, Quo-
niam omnia quæ voluit Dominus fecit in cælo et in
terra. Nonne qui sterili Elizabeth et ævo provectæ,
denegante natura, concipere dedit, et concepto Joanni
in ejus alvo pro adventu sui in utero Virginis suæ
matris similiter consistentis, exultare in gaudio con-
cessit; quique B. Nicolaum adhuc ad ubera matris
suspensum, bis in hebdomada, quarta scilicet et
sexta feria, semel in die sugere mamillas docuit;
quique bruti animalis linguam in humana verba
resolvit; isti etiam puero in utero matris posse
loquendi dare potuit? Credant igitur, credant,
inquam magnalia Dei, humanis sensibus incompre-
hensibilia, et potius collaudent, quam temere vitu-
perent cunctipotentis factoris Dei, præsertim in
Sanctis suis, mirabilia opera.

9 Audiens igitur Aelfiud verba loquentis pueri,
phantasma credidit, et quantocyus tres ignium rogos
accendi præcepit. Qua de re fama concita Brendini
Regis auribus insedit, et crimina, quæ frater suus
patranda disposuerat, lugubria notificavit. Qui con-
citus sinistra fama adusque fratrem accurrit, remque
ex Deo esse asseruit; rogosque destrui flens et eju-
lans rogavit. Ast Aelfiud ferocitas fraternæ suppli-
cationi minime acquievit. Videres populum ad ju-
venculæ damnationem coadunatum, gemitibus et

Gesta S. Fur-
sei a multis,
vario idio-
mate scripta.

a b
c
d
S. Fursei
avus uterque.

f
Philtanus ejus
parens Bren-
dino Regi co-
habitat;

dein Al-
fiudo ejus fra-
tri.

Hujus filia
Gelgehe inno-
tescit:

cum ducit
uxorem, in-
scitis parenti-
bus.

3 Regna Hi-
berniciæ.

Ipsa a patre
igni adjudi-
catur.

a
b

Ex matris
utero avum
increpat Fur-
seus.

Psal. 113.
Credibile id
miraculum.

Num. 22. 28.

Pro Gelgehe
intercedit
Brendinus pa-
trius: fru-
stra.

lacrymis præcordialibus in tantum anxiatum, ut difficile posses numerare utriusque sexus personas per terram jacentium ob mœrorem, et cordis et animi alacritate carentium. Videres Philtanum postposito sui timore, amore et dolore conjugis suæ angustiatum. Videres tenerum pectus juvenulæ suspiriis et singultibus ita suffocatum, ut vix posset aliquod exprimere verbum.

*Ipsa Deum
orat præcipue
pro filio.*

10 Tandem autem prout potuit expansis ad cœlum manibus in hujusmodi preces erupit : Fons bonitatis, inquit, Deus, cujus pietatis et misericordiæ non est numerus; qui de illibata Virgine dignatus es nasci pro salute humani generis; qui solus nosti quia non ob Veneream voluptatem, sed ad procreandam tibi devotam sobolem, me juxta mandatum tuum legitimo viro copulavi; si prædestinata est corporis mei perditio, fac mecum misericordiam tuam, ne pereat foetus quem in ventre bajulo, quem in primo conceptu tibi ancilla tua devoveram, supplico. Compositis igitur rogis, imo accensis, Gelgehes ducitur ad comburendum. Quæ intuens flammæ, exterrita more feminarum, maximum effudit humotenus imbrem lacrymarum. c Cujus rivulis ut terra maduit, omnipotentis Dei virtute operante, nimius fons aquæ prosiliit, qui ipsos tres rogos superabundans extinxit.

*Ejus lacrymis
fons ortus
ignem restin-
quit.*

11 Cernens quippe circumfluens populus mirabile signum, quod pro ancilla sua divina peregerat virtus, quanto vi cordis et animi plorando tribuerat, tanto et amplius eo in Deum glorificando hilarescit et exultat, d dulcibusque vocum melodis modulatur et intonat : Exultate justi in Domino, rectos decet laudatio. Et nisi e Ecclesiastica auctoritas prohiberet, quia nulli resistere regiæ potestati licet, unanimiter astans plebs ad eum puniendum insurgeret. Videns itaque Aelfud filiam ab incendio divina clementia liberatam, non ausus eam vexare amplius, jubet eam cum viro et familia sua utcumque maritimum non redituram transfretare litus.

*Relegatur
cum marito.*

a Desmaius iræ causas prodit, odium Aelfudi adversus Christianos; et probrium, quod sibi interrogatum censebat, filia se in-scio nupta. b In vita S. Foillani probabilis ita narratur hoc portentum : Omnibus attonitis super nova acerbitate rei, subito vox clara audita est ab omnibus : O Adelphi, noli fieri paricida. Quod Deus conjunxit, homo non separet. Consternuntur omnes stupore, inerti unde hæc vox prodierit : alii putabant hanc vocem fuisse Angelicam : alii putabant ipsum infantem novo miraculo ex utero matris illic adstantis hanc dedisse vocem. c Desmaius vult in ignem fuisse conjectam, tumque fontes complures emanasse, cœlitusque missum imbrem, adeo ut nec vestes ejus adustæ fuerint. d Addit idem, multos ad religionem Christianam amplectendam fuisse conversos. e Interpretatur Desmaius, adfuisse viros Ecclesiasticos, qui populum sua præsentia coercuerint, ne sæviret in Regem.

CAPUT III.

S. Fursei nativitas, sancta adolescentia.

Erat autem Phyltano apud a Esbrem insulam patruus, nomine b Brendanus, Antistes venerandus, gemina scientia, morumque honestate in Dei servitio egregius, qui in insula, quæ c Clynnaferta vocatur, monasterium construxerat, in quo cum religiosus ibidem degentibus monachis, ipse idem plurimum lectioni, et orationibus vacabat. Ad d hunc nepos suus Phyltanus cum uxore et familia sua properavit, quæ sibi in juventute sua contigerant multo singultu interrumpente verba enarravit, angustiarumque suarum remedium, necessitatumque subventum humilimis precibus exoravit. Quorum passionibus venerabilis Pontifex compatiens, in cella hospitum, quæ idonea habebatur, illos recepit, multisque ferculis et deliciosis cibis illos, licet communes escæ suffecissent, refocillavit.

*Luce cœlesti
honorantur.*

13 Sequenti vero nocte, dum fessa membra soporis quiete recreassent, tanta lux de cœlo supra domum qua pausabant enituit, ut Procurator ejusdem hospitii contemplans claritatem, si et igneum calorem sensisset, totum habitaculum comburi indubie putasset. Perterritus nempe et quasi in ecstasi mentis positus

surgit, et concito cursu anhelans Episcopum adivit : quem solita vigilia noctis flectendo genua orantem reperit remque quam viderat trementibus labiis seriatim intulit. Intelligens vir Deo plenus cœlestem custodiam esse cum hospitibus susceptis, convocatis sub silentio religiosioribus monachis et Clericis, ad hospitium properavit : adveniēnsque claritatem quidem per totum vidit, sed nihil ignei caloris igneæve læsionis sensit. Introiens autem Præsul reverenter dormientes reperit, gaudensque et lætus facto circumquaque sanctæ crucis signo eis benedixit, ac deinceps pedetentim ad monasterium rediit, assuetisque orationibus, ut Deo devotus, incumbit.

14 Orto vero crastino lucifero, nondum tamen mane facto eximius rumor indigenarum aures percudit, qui eis Phyltanum Regis Fundlogæ filium cum uxore sua Aelfud Regis filia adventasse publicavit. Quamobrem parentes ejus, (plerique enim inibi erant) et nobiliores incolæ accelerant, multoque munerum apparatu felices advenas visitant, honorant, et ditant.

*Accolarum
donis juven-
tur.*

15 Dum autem hæc agebantur, completis mensibus suis Gelgehes peperit, beatumque partum venerabili Episcopo in nomine sanctæ et individue Trinitatis baptizandum obtulit. Sanctus quidem Pontifex quoniam jam in eo per revelationem charismata Spiritus sancti infusa cognoverat, indicto triduo jejuni cum omni Clero et populo suo, puerum diligenter suscepit, atque sacrosancti baptismatis fonte renatum, nomine Furseum, quod ex virtutibus in nostra locutione de Scotica lingua interpretatur, vocavit.

*S. Furseus
nascitur,*

baptizatur,

16 Quem non solum divitiis carnalibus deinceps coaluit, verum etiam divinarum doctrinarum facillime facta applicatum paginis ad plenum erudit, nihilominusque monasticis eruditionibus instituit. Felix ergo in utroque puer superna repletus gratia, se hominibus amabilem, studiisque docibilem ultra spem humanam exhibuit, et quod a beatis doctoribus prudenti ingenio didicerat, in pio pectoris armario memorialiter condidit. Et ne in eo sapientia damnetur abscondita, nec patrifamilias displiceret ad multiplicandum sibi credita defossa pecunia, assiduis prædicationibus, prout juvenilis ætas perpeti poterat, fructificare divina verba studuit necnon extirpando vitia messem Christi quoquo modo suffocantia, quæ sermocinando edocuit bonorum operum exemplis adimplevit. Namque supra mortalium vires, exhibuit sese esurientibus cibum, sitientibus potum, nudis vestimentum, languentibus medicamentum, hospitibus domicilium, mœstis gaudium, desolatis refugium, debilibus subsidium : contritis extitit consolatio, labentibus fortitudo, oppressis defensio, miseris locupletatio. Et ut breviter reliqua concludam, ingenuus imitator Apostoli omnibus omnia factus est, ut omnes lucrifaceret.

*litteris et pie-
tate institui-
tur,*

*adhuc puer
prædicat,*

*omni virtute
pollet.*

1. Cor. 9. 22.

a Desmaius : Elbreen, aique in oceano fuisse.

b Colitur S. Brendanus, sive Brandanus, 16 Maii; ubi de ejus admirandis per oceanum erroribus agemus.

c Aliis Cluainferta, Desmaio Clunaferta dicitur, quod hic addit monasterium illud S. Brandani fuisse instituti Benedictini, alii examinent.

d Neque enim, ut in vita S. Foillani dicitur, ad patrem suum Fundlogam redire audebat, quia offensam animi ejus timebat, quod inconsulto eo uxorem duxerat. Intantum rigor paternæ censure in filios vigeat apud illos.

CAPUT IV.

Mortui ab eo suscitati, alia miracula.

Evenit autem interea tunc temporis cujusdam Brendini Regis cognati filium et filiam, quos, ut fit sæpius, uxo, sua uno partu pepererat, insimul obisse, et quia juvenilis ætatis et multæ fuerant speciei et probitatis, tantum dolorem compatriotis excrevisse, ut nullatenus possent eorum corpora humari, a quærentibus omnibus præ dolore phrenesim patientibus ea membratim rapi. Consilium ergo fuit

u

Geminos mortuos ad suam cellam delatos,

b

precibus suscit,

ut per aquas incedentes, domum redeant implet; duce regula scriptoris.

Visitur a Rege.

Ob monachorum invidiam,

c

fuit sapientum ad ultimum, trans mare ad sepeliendum ea B. Brendano Episcopo furtim mitti, et illuc usque a vespillonibus nocturno itinere deferri. Qui mandati veniunt, et juxta Regis edictum juvencula corpora in navi sua condunt, iter arripiunt : sed ubi disposuerant prospera quamvis aura nequaquam perveniunt. Mutata namque divino nutu sententia, b B. Fursei cellulam adeunt, eoque nesciente tenera de navi corpora educunt, et ante ostium cellulae suae deponunt, retroque pedem illico properando faciunt. Ecce summo diluculo beatus juvenis Furseus cupiens ritu solito monasterium adire, cum ostiolum aperuisset, coetaneorum suorum corpora ante se nuda prospiciens, toto submissis corpore Deum, cui omnia vivunt, lacrymans suppliciter invocatur, quatenus misericordiae suae respectu, secundum immensam miserationum suarum multitudinem ad dissoluta corpora reducere animas faciat. Nondum tota oratione completa, citius dicto quidem alacriter de terra juvenes surgunt, et sese ad invicem conspicientes, neminem autem praeter Sanctum videntes, in se ipsis mirantur et erubescunt. Quos Dei servus in cellula clausit quousque necessaria eis indumenta attribuit. Deinde ad laudem et gloriam nominis Dei, secum ad ecclesiam duxit, ubi Domino Deo condignas grates per totum diem reddidit.

18 Quo facto, quid animi juvenes habeant vir Dei interrogat : et illi desiderium redeundi ad patriam, nisi naulum deesset illis, se habere confitentur, et ut fiat lacrymabiliter supplicibus precibus deprecabantur. Nec mirum. Regali prosapia geniti, inter Palatinos suos nobiliter educati, totius indigentiae hactenus nescii, inter extraneos quo casu nesciunt positi, qualiter se habere valeant, quibusve supplicare vel dominari debeant, aut quid de eis futurum sit in ignotis partibus dubitantes, praecordiali anxietate afflicti suspirant. Porro Furseus medullitis eorum afflictione tactus, ligneam regulae scriptoris hastulam, quam manu tenebat, in mare projecit, et ut ad portum teneris exulibus paternum tenderet imperavit; et eis, ut in nomine Domini nostri Jesu Christi, qui siccis pedibus super mare ambulavit, et B. Petro Apostolorum Principi ad se venienti eadem vestigia donavit, nullo modo haesitantes eam sequerentur praecipit. Res stupenda et in Creatoris honore recitanda! Confestim ac si rationalis creatura, imperio Sancti fit praevia regula. Quam sequentes audacter patrios fines attingunt, affinesque suos recognoscunt. Qui catervatim obviam illis properantes, primo visu haesitando gradum sistunt, et paullo post rei veritatem comprobantes obstupescunt. Quid ni? Quos nudius tertius expertes vitae deploraverant, hos modo tripudiantes tam cito contra jus naturae laetos et incolumes supraque marina aequora pedestri calle gradientes aspiciunt, et cui tam inconsuetum tamque mirabile signum reputare debeant non agnoscunt.

19 Percunctantibus tandem parentibus et amicis, unde et quo ductu venissent, cujusve medicamento revixissent, beatum juvenem Furseum, cujus meritis vitae redditi sunt, indicant, et ductricem suam videlicet regulae hastulam per marina pericula praeviam, ad laudem et gloriam cunctipotentis Dei et memoriam patroni sui Fursei in ecclesia servare et venerari postulant. Audiens itaque Rex et indigenae necnon affinis populus praefati Sancti dignitatem et nomen, multo cum apparatu eum revisunt, ac sese suis sanctis orationibus die noctuque committunt.

20 Unde tabescens humani generis inimicus insularum monachorum corda subvertit, et invidiae et odii stimulos contra justum et innocentem exardere coegit. Comperiens ergo vir pius insaniam eorum, accepta licentia a beato Praesule Brendano, ususque suo suorumque consilio, ad aliam insulam c Rathmath

nuncupatam transit, in qua, secus locum Ebren vocitatum, venerabile monasterium cum necessariis cellis suis aedificavit, magnamque congregationem religiosorum monachorum ibidem Deo largiente constituit.

21 Interea vero fama tanti viri indignum avum suum Aelfind vera relatione pervenit : qui supplex et humilis, emollita vecordia, inspirante Spiritus sancti gratia, cum fratribus suis, videlicet Brendino atque Feradach, multisque primatum suorum, satis laudabiliter advenit : et viso Sancto, humi se cum comitatu suo projecit, aspersoque pulvere capite, et cooperto solo cilicio corpore, pro praeteritis peccatis et maxime pro offensa, quam maleconsultus in Gelgehen venerabilem filiam suam exegerat, veniam postulavit. Quem vir sanctus de ferocitate sua primo duriter increpavit, deinde colloquiis divinis eum dulciter mitigavit. Qui protinus apud praefatam filiam impetrata venia, et pii nepotis absolutione promerita, filiam suam cum genere suo Phyltano, ac familia sua, secum hilaris et laetus ad propria reduxit. Eadem vero tempestate Fundloga Rex Muminensium viam universae carnis ingressus hominem exuit, et venerabilis Phyltanus a primatibus regni requisitus, paternum in regnum successit.

a Exponit haec Desmaius ex Joanne Mieloto et Legendario Ecclesiae Peronensis, quod populus, paganico adhuc ejus gentis ritu insaniens, regionum horum puerorum corpora vorare cupierit : quae ut pater eorum furori subtraheret, ad Brendanum clam miserit, isthic sepelienda. Plura de ferali hoc barbarorum more congerit Desmaius; quibus tamen fidem non facit, cum tunc apud Hibernos viguisse.

b Desmaius scribit, navim, qua corpora vehebantur, in piratas incidisse, qui quidquid pretiosum ad exequiarum splendorem collatum a patre erat, id omne diripuerunt; corpora ad S. Fursei cellulam nuda abjecerunt. c Desm. Ratimath.

CAPUT V.

Varia in ecstasi visa.

Bonorum vero operum B. Furseus gratia plenus, patriae parentibusque abnegans, et sacrae Scripturae studiis potius vacans in monasterio quod in praedicto construxerat loco, religiosi undique viri ad eum confluentibus, aliquos parentum suorum, fratresque etiam suos germanos Foillanum et Ultanum, pia sollicitudine vocare ac coelestibus imbuedocuments curavit.

23 Quamobrem cum jam patriam reliquosque parentes visitare disposuisset, ut in eos spiritualibus eloquiis semina sacri verbi seminaret; quadam die corporis aegrotantis molestia corripitur, atque ad a proprium monasterium supplicantibus suis comitibus revertitur. Dum vero ad cellam suis lacrymantibus deportaretur, raptus in spiritu ab hora diei nona usque ad primum noctis galli cantum, visus est immanem aeris densitatem se vidisse, et duos Angelos niveis pennis opertos manibus suis se supportare. Quorum manus viderat, corpora vero pennis cooperta, praenimia claritate videre non poterat. Quarum pennarum juxta Ezechielis Prophetae visionem, duae ad coelum tendebant, duaeque eorum corpora tegebant. Tertium quoque Angelum per ipsam aeris densitatem cernebat, qui armatus scuto candido, et fulguranti gladio eos praecedebat. Qui inenarrabili suavitatis fragrantia redolentes, per ipsam tenebrositatem, ut praenotatum est, supportantes, inedicibili vocis dulcedine illud incomparabilis citharistae psallebant : Ibunt Sancti de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion. Qua delectabili modulatione finita, consona voce sibi dixerunt : Quae vides et audis, spirituali intentione cognosce, et resumpto corpore amodo sollicitus esto operator in Dominica messe. Quo dicto, animam corpori reddunt, et eo nolente discedentes sese ad eum in proximo redituros promittunt.

24 Jam jamque omnibus de vita sua desperantibus,

Ex ms. alio receant, et monasterium adificat.

Visitur ab Aelfiudo avo.

Patriam adire statuit.

Eger ad monasterium refertur.

a

In ecstasi Angelos videt.

Ezech. I. 11.

Eos canentes audit. Psal. 83. 8.

CAPUT XII.

Gesta in Gallia, obitus, Translatio.

*liber-
et audierat,
et quæ in spiritu viderat
et audierat, mane facto convocata congregatione et
omni plebe seriatim ostendit. Collegerat namque
ipsam tenebrositatem, per quam ductus fuerat,
mundum originalis peccati caligine circumdatum, et
tres Angelos quos unius faciei, unius claritatis,
uniusque modulationis conspexerat, sanctam et in-
dividuam in unitate Trinitatem secundum Patriarchæ
Abrahæ fidem credendum. Collegerat eorum corpora
niveis pennis involuta, quæ ad plenum intueri non
valuit, hoc quod Joannes Apostolus et Evangelista
profunditatem altissimæ divinitatis sentiens dixit :*

Gen. 18.

1. Joan. 4. 12.

1. Cor. 13. 9.

Rom. 8. 18.

Gal. 6. 14.

Phil. 3. 20.

Ephes. 6. 17.

bus, Dei servus surrexit, et quæ in spiritu viderat et audierat, mane facto convocata congregatione et omni plebe seriatim ostendit. Collegerat namque ipsam tenebrositatem, per quam ductus fuerat, mundum originalis peccati caligine circumdatum, et tres Angelos quos unius faciei, unius claritatis, uniusque modulationis conspexerat, sanctam et individuam in unitate Trinitatem secundum Patriarchæ Abrahæ fidem credendum. Collegerat eorum corpora niveis pennis involuta, quæ ad plenum intueri non valuit, hoc quod Joannes Apostolus et Evangelista profunditatem altissimæ divinitatis sentiens dixit : Deum nemo vidit unquam, sicuti est. Intellexerat duas pennas quæ corpora tegebant, timorem fidelium et poenitentium. De quo timore Apostolus : Non sum, inquit, dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei. De ipsa quoque poenitentia, Non sunt, ait, condignæ passionibus hujus temporis, ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Intellexerat pariter duas pennas, quæ ad cælum tendebant, amorem et spem : de quo amore ipse Doctor gentium exultans ait : Absit mihi gloriari nisi in cruce Domini Jesu Christi. Et B. Gregorius : Amor Dei numquam erit otiosus. Operatur etenim magna, si est. De spe siquidem ista sæpe dictus Apostolus, Nostra, ait, conversatio in cælis. Intellexerat quoque scutum candidum et micantem gladium, scutum fidei et gladium spiritus, quod est verbum Dei. Ut hac autem armatura adversus insidias diaboli resistere populum admonuit, et ut his invigilaret dulcibus colloquiis erudit. Versiculum sane quem cantaverant Angeli, ad scalam, quam Jacob Patriarcha vidit erectam, comparavit : cujus stipites dilectione Dei et proximi eriguntur, gradus quoque ejus patientia, caritate, concordia, humilitate, ceterisque virtutibus construuntur. Quas prout quisque fidelis amplectitur ascensus sibi ad cælum præbentur.

25 Postquam autem vir sanctus his et aliis hujusmodi sacris alloquiis, circumstantes ingurgitavit, et uti sibi Angeli sponponderant, majus certamen sibi futurum adversus infestationes dæmonum imminere prædixit, populo licentiam redeundi ad propria, benedictione data concessit. Residens quippe in cellula Angelicam claritatem, quam perspexerat, et dulcedinem quam senserat, compunctus mente revolvit : sollicitudinemque circa subjectos sibi indictam bisque quaterque, imo assidue præcordialiter pertractavit. Nihilominus quoque lugebat, et conquirebatur non habere secum aliquem tantæ dignitatis tantæque sapientiæ virum, a quo posset necessarium utriusque salutis expetere consilium; ne revertentes Angeli illum invenirent contra promissum certamen imparatum. Tandem post multimoda ab imo pectoris emissa suspiria, orationesque lacrymabiliter, flexis multoties genibus, ad æternum Deum fusas, viaticum animæ suæ, quasi in extremis positus, sacro sancti corporis et sanguinis Christi communionem devote postulavit, devotius et accepit, triduumque in vigiliis, et jejuniis ac sanctis orationibus, nondum ex integro corporis sanitate recepta, peregit.

a Ita Desmaius. At prior vita : ad paternam commigravit domum.

CAPUT VI.

Alia ecstasis; quæ in ea visa.

*Rursus rapi-
tur.*

Tertia vero nocte media subito visitantibus illustrem virum parentibus et cognatis multisque vicinis, tenebris irruentibus, pedes ejus frigore ingravati duruerunt, manibusque moratione extensis, lætus excepit mortem ad horam.

Sequentia fere ad verbum cum prima vita convenient, a capit. 2, nu 7, usque ad cap. 7, nu. 39, sequentia ita hic narrantur.

Ad Galliarum littora dimissus, ordinatis omnibus navigavit, ibique a Francorum Rege a Flodoveo, et Patricio Erchenaldo, honorifice susceptus, monasterium in loco, quem nuncupant Latiniacum, construxit, qui nomine prætendit qualiter hunc a molesta incursione latere Deus voluerit. Nam hinc silva peropaca tegitur, hinc b Materna aqua honestatur; hinc multiplex et delectabilis pratorum planities, hinc fecundissimarum vinearum floret densitas. His quasi quibusdam gemmulis resplendens supradictus locus pulchritudinis muneribus, delectabilis viri Dei nimium apparuit obtutibus, quem in parte sui delegat, præsentiaque sui honorat. Ecclesias namque in prædicto fundo ædificat, quarum unam in honore Domini Salvatoris, alteram vero in memoria B. Petri Principis Apostolorum consecrat; tertiamque vili quidem construit opere, sed quotidiana usque nunc miraculorum mirificat amplitudine, quæ in ejusdem B. Fursei honore a posteris dedicata, multis præbet tam animarum quam corporum dona salutaria.

58 Inter cetera hujus sancti viri virtutum spectacula, prædictum Latiniacensem locum per hunc suum fidelissimum famulum omnipotens Deus mirabili decoravit gloria : unde ampliatae laudis fama per multa terrarum regnet spatia. Nam ut Domini nostri virtus ostenderet, quanta hic apud eum haberet meritorum privilegia, dum hic vir beatus in latere constructi cœnobii baculum figit in solo arenti, mox valde perspicuus et delectabilis c fons usque adhuc indeficiens emanavit aquis, quæ multis profuerunt, et in præsentī proficiunt ad recipienda multimoda sanitatis commoda, per mirabilem Dei nostri potentiam, et per hujus sancti viri laudabilem gratiam. Quæ nos in præsentī attingere nolumus, quoniam in descriptione miraculorum hujus dilectissimi Dei Fursei, quæ divina per eum operata est potentia, postquam ad cœli scandit sidera, ea narrare adjuti ipsius Sanctissimi meritis præstolamur : multisque prætermisissis miraculorum titulis, quibus prædictum locum honestaverit manens adhuc in fragilitate corporis, illud admirabile adnectimus, quia dum quodam die hic vir beatus Latiniaco resideret, duos energumēnos ad se venire videt, quorum motus miseria, signaculo Crucis, amissæ salutis reddidit donaria.

59 Pro his tantis virtutibus sancti viri fama circumquaque dilatata, tandem ad aures nobilissimi Patricii Erchenaldi perveniunt, quæ omnipotens Deus per suum famulum in prædicto loco parare voluerit : quorum nimio excitatus amore, ad Sanctum Dei quantocyus festinat venire, Deoque omnipotenti multas reddidit gratias et laudes, quia B. Furseo d Latiniacus inter ceteras ejus placuisset possessiones.

60 Per aliquot etenim dies prædicto Patricio manente cum beato viro, cordis sui desiderium aperit, velle se scilicet ad palatium Paronense remeare, ut inibi aliquid decoris strueret, ut si fortasse venienti quandoque beato viro isdem locus placuisset, ditioni suæ in perpetuo subjugaret, corporisque sui præsentia quoad viveret nobilitaret, ubi se Patricius vitæ ponendo finem, si Deus permitteret, tumulare juberet. Laudabilem hujus viri audiens deliberationem magno lætatur gaudio, dicta perfici jubet accelerato studio. Qui Patricium illico confirmans benedictionibus lætatum remisit ad prædictum locum cum magnis exultationibus : Latiniacoque ipse residens, egregiis cœpit quotidie pollere virtutibus, Deo semper et ubique serviens.

61 Unde Jesu Domini athleta invictissimus, non solum per totam Galliam vel Saxoniam magnis attol-
lebatur

a
In Galliam
venit.
Latiniacum
construit.

b
ejus situs.

Tres isthæ ec-
clesiæ.

Baculo fon-
tem elicit,

c
multis saluti-
ferum.

S. Furseus
signo Crucis
energumēnos
liberat.

Visitat eum
Erchenaldus :

d

offert illi
etiam Pero-
nam.

Venit ad eum
ex Hibernia
S. Æmilianus
cum aliis.

lebatur laudum præconiis; sed etiam illud Hibernense nativum solum, talem se lætabatur habuisse Dominum: cujus sanctitatis famam, ut audivit, aliquos ad id cognoscendum commovit. Nam B. Æmilianus, omni simplicitate ditissimus, dilecti Fursei sanctitatem, quam dudum compererat, quia hanc quotidie augmentari audiebat, per se ipsum id scire quantocyus cupiens, assumptis quibusdam fratribus, ad Beati properat visendam præsentiam devotus. Tandemque post longos viarum recursus, illa peregrina felixque Hibernensis catervula Latiniacum veniens, Sanctum Dei amplioribus, quam comperissent, vident florere virtutibus: quos lætabundo suscipiens animo, eos inibi diutius in Christi Domini formavit servitio.

Præficitur
Latiniacensi
cænobio.

62 Succedenti vero tempore postquam eundem locum Deus noster per beati viri meritum, multa probabilium virorum honestavit numerositate; ejusdem beato viro velle fuit, ut Saxoniam revertens Foillanum et Ultanum socios egregios visitare deberet. Qui sanctum virum Emilianum Latiniacensi congregationi præferens, iter accelerat: et in fundo Haimonis Ducis, nomine Macerias, hospitatur, ubi quondam Dominus ejus orationibus favens ipsius Principis unicum filium suscitaverat, patrique spem consolationis recrearat.

S. Furseus
moritur.

63 Ubi aliquantisper commorans gravi infirmitate deprimitur: et quia fidelem omnipotens Deus jam digna decreverat remunerari mercede, post Evangelicæ visitationis consolationem, post sacri corporis et sanguinis sumptam vivificationem, animam ejus cœlesti palatio collocat; corpusque ejus in terris, multisque miraculorum frequentationibus honorans, hodiernum diem specialiter ejus sanctæ memoriæ consecrat.

Sepelitur.

64 Corpus vero illius ab illustri viro Erchenaldo Patricio retentum caussa ecclesiæ, quam sibi magnopere construxerat, in villa quæ vocatur Perona ponitur. Et quia ipsius ecclesiæ dedicatio intra triginta dies parabatur; in quodam loco in porticu interim sanctum corpus summa cum diligentia custoditur, ac post tantos dies ita illæsum invenitur, ac si eadem hora de hac luce animus fuisset egressus. Reverenter ergo juxta morem prope altare reconditur, ibique fere annis quatuor demoratur.

Corpus ejus
post 4 annos
translatum.

65 Constructa vero ad orientalem partem altaris domuncula, ibi post tot annos immaculatum corpus a reverentissimis suggestum Episcopis Eligio et Auberto transfertur sine ulla putredine: ubi etiam recta fide petentibus merita illius clarescunt divinis virtutibus; adjuvante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in secula seculorum, Amen.

a Ita infra quoque lib. 2, nu. 13, appellatur. Fuit Clodovæus II, de quo supra. b Vulgatiùs rectiusque, Matrona. Ita Ausonius in Mosellæ descriptione:

Matrona fl.

Non tibi se Liger anteferet, non Axona præceps,
Matrona non Gallis Belgisque intersita fines.

In primo ortu suo, vico Balisma, milliari uno ab urbe Lingonum, Marnotta dicitur. In Sequanam influit ad Carantonium vicum. Distant Latiniacum a Lutetia Parisiorum, ut scribit Desmaius cap. 17, parvis sex leucis. c Testatur Desmaius extare etiamnum eum fontem, monasterio et oppidanis percommodum.

d Idem tradit casulam isthuc asservari, qua indutus sacrum celebravit S. Furseus: cappas duas chorales a Calvinistis omnis sacræ antiquitatis inimicis incendio absumptas.

LIBER II. MIRACULA S. FURSEI. PROLOGUS.

Gloriosi Confessoris Fursei, venerabilis Frater, calamo veritati trium schedulerum intincto, vita pro scire meo continuatim notata, ad ejusdem miracula quæ in quarta schedula, partim vetustate erosa, partim scriptoris ignavia videntur corrupta, me idiotam accingere hortatis, ut annuntiem in quantum potero brachium Domini omni generationi, quæ præsens et ventura est. Justa quidem exhortatio, sed vel pru-

dentissimo est onerosa viro, nedum mihi qui obtusi ingenii existo; præsertim cum si cuncta ejus miraculorum prodigia aliquis sapiens memoriæ vellet tradere, et inciperet in ipso juventutis flore, non deficeret tanta materia illi posito etiam in decrepita ætate. Tamen ego gratuitam importunitatem tuam libenti animo sustinens, more illius qui de maris immensitate aliquas haurit guttas, pauca de multis historiam sequendo contingens, ad corrigendum vitiosa, prout Deus donaverit, accingar.

CAPUT I.

Miracula S. Fursei in Pontivo.

Egregius itaque Christi Confessor Furseus ordinatis utillime ecclesiis; quas in Hibernia et in contiguis insularum regionibus construxerat, desiderio visendi Apostolicam Sedem, patriam parentesque relinquens, per insularum regna cum paucis discipulorum suorum comitibus transfretando, et circumquaque indesinenter semina divini verbi spargendo, in Britannicam provinciam quæ a modernis a Normannia, nuncupatur, illo duce cui obediunt et venti et mare, prospera flante aura pervenit. Veniens autem per Ponticum pagum, in possessionem quamdam Haimonis Ducis, quæ Macerias et Maioc vocabatur, voces lamentantium non minimas audivit. Quibus commotus, ad Ducis aulam pervenit, ibique ejus unicum filium mortuum reperit; quem, compatiens doloribus patris et matris et coadunatæ plebis, confestim facta cum lacrymis oratione de lacu mortis erexit.

Venit in Gal-
liam.

a

Filium Hay-
monis Ducis
resuscitat.

3 Quod Dux plusquam dici possit admirans, lætusque et hilaris, Dominum Deum in Sanctis suis collaudans; usus præcipue conjugis suæ ac totius astantis populi consilio, multopere laborabat supplicibus verbis sanctum Dei virum retinere: et coram positis multis pretiosisque auri et argenti muneribus cum ipsa prædicta possessione, omnia sibi in perpetuum possidenda deliberat concedere. At vir Deo plenus, qui pro Christi amore paterna regna, et totius labentis mundi gloriam contempserat, affabilis ut erat dulciloquio, cujus rei gratia ad partes illas iter direxisset sibi supplicantibus aperuit, et relictis omnibus coram positis, quo cœperat gressum tendere disposuit. Præclarus vero Dux, conversis suis ac totius plebis gemitibus pro beati viri digressu, mœstus ejus pedibus provolvitur, et ut sui suorumque mentionem in sanctis orationibus suis faciat deprecatur, et adjungit quatenus Deo protegente peracta, quam cœperat, peregrinatione rediens vita comite, sua eum præsentia vel semel illustret; aut si prius, quod absit, de corruptione fragilis vitæ, ad incorruptionem cœlestis gloriæ Deo vocante migraverit, et ipse indignus superstes exstiterit, ut sibi quoque modo notificare curet. Tunc vir Dei pietate redundans supplicantis vota exaudivit, et sub signo quia in hora sui exitus tria luminaria coram se posita clare visurus erat indicavit. Dataque benedictione Duci et conjugi suæ, necnon unico filio suo nuperrime de laqueo mortis educto, et reliquis, valedicensque illis, ad limina beatorum Apostolorum Petri et Pauli peregre contendit.

Promittit se
mortem suam
ei indicatu-
rum.

4 Factum est autem transeunte sancto viro per b Ambianensem pagum, quatenus juxta villam, quæ Antogilus vocatur, super fluvium Corbeix iter faceret, et ibi malignum virum effreni impetu sibi obviam habuisset, qui eum simpliciter gradientem furibundus intuens, dæmoniaco instinctu compulsus, in eum insiliit, et pallium quo tegebatur abstulit, graviterque (pro dolor!) nullo modo sibi resistentem fustibus cecidit, ac portans togulam quam rapuerat ad domum tripudians uxoris suæ brachiis injecit. Nec mora: statim ipse idem spiritus malignus, cujus ductu et suggestionem sanctum virum læserat, in eum et uxorem suam et unam quam habebat filiam conversus,

b
A quodam
verberatur et
spoliatur.

pessime angustiauit, linguæque donum subripuit, et visu pariter et auditu privavit. Vir autem Domini per Spiritum sanctum sciens miseras eorum, quasi hospitandi gratia subsequens ad domum accessit, et ut erat simplex introspectit, per domum errantes, et sese laniantes vidit. Clamavit, et qui respondeat non reperiens, tenere ingemuit. Tandemque super desolatam domum misericordia motus, sese ad terram projecit, et preces Domino Deo voluntatis cordis sui multiplici ploratu indices effudit. Quibus impetrata venia pristinae salutis miseram familiam reddidit, et eos sua pauperibus largiri pro amore Jesu quam pluribus divini verbi eloquiis tota nocte erudit. Mane vero sacri baptismatis unda, quam non attigerant, ablutos Catholicæ fidei commendavit, et valedicens illis gressum quem coeperat arripuit.

a At quis provinciam, quæ nunc Normannia dicitur, Britannicam appellavit? Quamquam nec in Normannia, ut nunc quidem limites sunt, Pontivus est, sed in Picardia inferiore; caputque Pontivi Abbatis-villa ad Somonam.

b Desmaius per ipsam urbem Ambianorum scribit transisse.

CAPUT II.

Miracula in Atrebatibus, iter Romanum.

Proficiscens autem servus Dei inde, infra Atrebatensium pagum, ad villam, quam indigenæ Grandem-curtem vocant, properavit: ubi inclinante jam sole, fatigatus ex itinere, a quadam matrona nimis et supra affluentia divitiarum superabundante, diversorium solius noctis expetiit; quod minime impetrare valuit. Scriptum namque est,

Intolerabilius nihil est quam femina dives.

Secedente vero Domini Sancto, confestim daemonicus spiritus introiens domum miseram invasit, eamque variis vexationibus graviter afflixit. Nam quanto vir Dei longius a domo illa secedebat, tanto mortalius ipsam prædictam matronam, Ermesindem nomine nuncupatam, malignus spiritus oppilabat. Cognoscens ergo misera se summum Regem offendisse, eo quod servum suum noluerit hospitio suscipere, coepit lamentabilibus vocibus post Sanctum Dei clamare. Quod videntes servi ejus, plerique enim erant, concito gradu ululantes beatum peregrinum sequuntur: et re multis suspiriis, multisque singultibus, necnon multis lacrymarum rivulis, ac si nescisset, notificata, ut redeat et languenti barbaro languore subveniat, deprecantur. Noluit autem beatus viator repedare, sed confidens in eo Domino, qui non derelinquit sperantes in se, cui famulabatur die et nocte, tota mentis et cordis intentione, baculum, quo se sustentabat, per unum ex discipulis suis remisit: et ut inde in nomine Jesu Christi tangeretur præcepit. Quo facto daemon effugit: et ipsa illico sanata quantocyus surgens cum omni confinio suo post virum Dei cucurrit, provolutaque pedibus ejus, cum omni familia, et cognatis et amicis suis, se et sua quæcumque videbatur habere, Domino Deo devovit: et in famulatu ejus permanens postea multo tempore fideliter vixit.

6 Beatus vero vir Furseus coeptum exequens iter, per offendicula Burgundiæ, per pericula Italiae, per assaltus a Passerellæ, per fraudes Papiæ, per perfidiam Sutriæ, per insidias Carbonellæ, gaudens et lætus sine impedimento, per singulas civitatum ecclesias, visitando sancta sanctorum, et exorans ea pro salute totius peccatoris populi, adusque Montem gaudii perveniens astitit, et contemplans Urbem, pluribus circumstantibus peregrinis, ut mos est, ita inquit: O Roma triumphis Apostolorum superexaltata, Martyrum rosis decorata, Confessorum liliis candidata, Virginum palmis dulcorata, meritis eorum roborata, quæ tot et tanta confines sancta Sanctorum corpora, esto salutata, ut nunquam succumbat auctoritas tua, sanctorum Patrum dignitate et sapientia hactenus roborata; qua corpus Christi, videlicet beata mater Ecclesia viget solidata.

7 Sic locutus genua flexit, et per totam convallem illam adusque gradus ecclesiæ S. Petri properavit: ibique tantillum, quod penes se habebat, viaticum pauperibus erogavit: ac iterum flexis genibus rigansque marmoreum, ut est, pavementum rivulis lacrymarum, ad corpus usque S. Petri pervenit: ibique multas orationum preces pro se et totius mundi salute effudit. Deinde circumeundo per Urbem singulas ecclesias, oransque assidue pro peccatore populo, ibidem multos dies fecit. His ita peractis, sollicitus, gregum, quorum curam Deus sibi commiserat, redire disposuit: acceptaque ab *b* Apostolico viro sui suorumque absolutionis benedictione, et multifario usus in eo de utraque vita consilio, retro gradum posuit.

a Quæ hic memorantur loca, præter Papiam, sive Ticinum, Insubrum urbem, et Sutrium Helvitiæ, ignota sunt nobis.

b Desmaius narrasse ait Furseum S. Martino Papæ, quæ olim viderat, quemque inde assidue perpetiebatur morbum. Sed cum audisset Pontificem ter cum singulis hebdomadis, medicorum consilio, in ejus morbi remedium, carnibus vesci, ea re offensum sinistre de ejus vitæ integritate sensit, ideoque nocte insequenti eadem correptum agitudine: qua cum dire cruciaretur, perquiri tota Urbe Furseum jussisse, utque sibi ignosceret cum lacrymis obtestatum: ac mox sanatum, malo in Furseum, qui tantisper eo levatus fuerat, quasi remigrante. Tum varias oblatas ei a Pontifice dignitates, rogatumque ut saltem Romæ commoraretur: sed cum prædicandi munus, sibi divinitus impositum obtenderet, Episcopum tandem consecratum cum Foillano fratre, multis donatum Sanctorum reliquiis, quas ille Latiniaci deposuit, et baculo pastoralis ad figuram scipionis conformato. De Foillano suo loco agetur. Testatur Molanus a Cameracensibus ut Episcopum coli, non quod proprii nominis Episcopus fuerit, inquit, sed quia quorundam locorum Apostolus fuit. In quibusdam Martyrologiis Episcopus, in pluribus Abbas, et monachus appellatur. Certum saltem videtur, falli Ferrarium et Saussatum, quorum hic in Supplem. Martyrologii Gallicani, ille in generali Catal. SS. ad 28 Septemb. scribunt in Hibernia Episcopum fuisse, sed abdicato Episcopatu in Gallias venisse.

CAPUT III.

Gesta ab eo in Anglia.

Intellexit autem quamplurimis referentibus magnificam de se famam pro virtutibus, quas per eum fecerat misericors Dominus, per Gallicas partes convolasse, et maximam plebem se præstolantem, sui absentiam, ob varias ægritudines, quas partim animæ, partim corporis patiebantur, deplorare. Quamobrem favorem populi ne ab eo diriperetur in aliquo, declinare studuit, et ea causa repedando ad provinciam Orientalium Anglorum tendens, a per Saxoniam quæ sub ditione Regis Sigeberti degebat, gradum diverstit. Sed quia tam clarum, tam lucidum Domini sidus nullatenus poterat sub modio abscondi, egregius rumor adventus sui aures præfati Regis percudit: qui ei callidiores quos habuit exploratores, ne ejus transitu occulto falleretur obviam misit: et ipse idem, ut eum partibus suis messe præsensit, cum magno comitatu utriusque sexus ad eum alacriter exiit, vidensque illum, adeo regiam celsitudinem humiliavit, quatenus se in occursum ejus ad terram prosterneret, et benedictionem postularet. Qua data, benignus Rex surrexit, et pedes cum eo, Sanctum Domini ad palatium suum reverenter adduxit.

9 Postmodum quoque multa pretiosissima auri et argenti et secularium honorum munera ei obtulit; et sese cum omni regno suo sanctitati suæ commisit. At ubi vir Deo plenus coram sibi posita munera prospexit, ab imo cordis suspiria traxit, et condolens generi humano labentium rerum cupiditate decepto, Regi et primatibus suis dixit: Omnibus, carissimi, a Christi nomine dictis, qui se jubet venerari in pauperibus suis, nosse expedit, quoniam ea donaria Domini Salvatoris militibus et athleticis non conveniunt, quæ tineæ comedit, vetustas erodit, fur consumit. Referantur igitur ista munera eis, qui voluntate et illecebris fragilis mundi capti incerti errant; qui nondum felicitatis æternæ gaudia desiderantes, tenebris obcæcati carnalibus ad ea non suspirant. Nobis autem vobiscum in hac convalle lacrymarum, exigentibus

Repens visitat sepulchrum S. Petri, omne viaticum dat pauperibus.

b

Romæ gesta a S. Furseo.

An Episcopus fuerit.

Vitans laudes humanas, redit in Angliam.

a

Honorifice accipitur a Sigeberto Rege.

Accusat oblata ab eo munera.

Eum ipsam a demonio liberat,

et baptizat.

Hospitium sibi negantem,

ideo arreptam a damone,

misso baculo liberat.

Pergit Romanam:

a

eum salutat.

Petit locum
extruendo
monasterio.

exigentibus peccatis nostris, licet adhuc commoran-
tibus, tamen in quantum fragilitas humana permittit,
ad ea respirantibus, placeat Regi et primatibus suis
quantulum locum dare, quo monasterium ad Deo,
cui militamus, serviendum, ex suis sumptibus pro
sua suorumque salute, et regni sui stabilitate possi-
mus ædificare, et aliquos sedentes in tenebris et um-
bra mortis ad verum lumen, qui via, veritas est, et
vita, ne pereant, revocare.

Matth. 10. 19.

10 Hæc et hujusmodi, quæ Spiritus sanctus sug-
gessit (sicuti suis fidelibus Dominus promisit, Cum
steteritis ante Reges et Præsides, nolite cogitare
quomodo aut quid loquamini, dabitur enim vobis in
illa hora quid loquamini) ab ore sancti viri proce-
dentia, Rex et Palatini percipientes, illius petitioni
unanimitè acquiescunt, et locum mari vicinum,
silvis innexum gratanter eligunt. Et omnes incolæ,
prout unicuique suggerebat possibilitas sua, Deo
inibi servientibus necessaria in præsentem et in futuro
ædificant et attribuunt, ecclesiamque mirifico arti-
ficum ingenio intus et extra construunt. Cui alii
prædia villarum, alii nemorosos saltus silvarum, alii
fluvios piscationum, alii diversorum ovilia pecorum,
alii serica ornamenta gemmis et auro intexta vario-
rum operum, alii vasa aurea et argentea coaptata
ad Ecclesiasticum multiplex officium, alii servos et
ancillas concedunt, alii se ipsos cum omnibus quæ
possident, assumpto sanctæ religionis habitu in Dei
servitum tradunt. *b*

Multi ei mo-
nasterio varia
largiuntur.

b

multi nobiles
isthic mona-
chi fiunt.
Luc. 14. 27.
Ibid. 33.

11 Constructo igitur monasterio, plerique nobi-
lium audientes Evangelicam exprobrationem, Qui
non bajulat crucem suam et sequitur me, non est
me dignus; et, Qui non renuntiaverit omnibus quæ
possidet, non potest meus esse discipulus, senescenti
mundo et omnibus quæ sua sunt abrenuntiarunt, et
crucem suam bajulare, Christique sequi vestigia,
postpositis omnibus vani seculi oblectamentis, non
formidarunt, sed potius mediatoris Dei et hominum
Jesu Christi famulo in cœlesti gloria conjungi festi-
naverunt.

Foillanum illi
monasterio
præficit.

12 Post non multum vero temporis B. Furseus
nolens esse piger Domini sui servus, quadam die
Regem cum Palatinis suis seorsum vocavit, et eorum
amicabili affabilitate usus, electum Dei Foillanum
fratrem suum, diligenti assensu Cleri et populi, illi
monasterio in Abbatem præfecit, curamque anima-
rum cœnobarum inibi Deo servientium sibi credi-
dit, ac ecclesiam multis pretiosissimorum Sanctorum
reliquiis ditavit, necnon variis languentium ægritu-
dinumque curationibus honestavit. *c* Quibus ita
tractatis, Ultanum alterum fratrem suum, cœnobi-
tarum honestissima vita et religiosus moribus proba-
tum, quod multoties ab eo petierat, ad eremum ire
permisit. Atque ipse vir Deo plenus semper humanas
cupiens devitare laudes, impetrato Regis quamvis
invito concessu, silvam, in qua eremiticam posset
ducere vitam, longe ab hominum frequentatione
segregatam acceleravit. Noverat enim, Qui homini-
bus placent confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos.

Ægros sanati
c
In eremum
secedit, uti et
S. Ultanus.

Psal. 52. 6.

a Non videtur hoc iter recte statui post reditum ex Italia: nam,
sive Angliam Scotiasque provincias, postquam in Galliam venit,
reviserit S. Furseus; sive id solum proposuerit, atque in itinere
obierit, ut in priore miraculorum libro refertur; quæ hic narran-
tur, ea in priore vita, et hujus ipsius libro primo ante adventum
in Galliam referuntur, cum primum ex Hibernia ad Sigebertum
Regem venit Furseus. Verum auctor Saxonice nomine deceptus,
hoc loco videtur Germanicam aliquam provinciam, aliumque Si-
gebertum Regem intellexisse. At Desmaius cap. 16, ait Furseum a
S. Sigeberto Rege Austrasiæ exceptum honorifice, atque a S. Ger-
trude Nivellensi. De Sigeberto quidem non improbabile videre
potest, si quopiam antiquo monumento testatum sit. Sed quod
Gertrudem ait tunc in domo etiamnum parentis sui B. Pipini Ma-
joris-domus regni Austrasiæ fuisse, non ei assentimur. Fuisse
Furseum Romæ ait anno 649, atqui is quartus erat a morte Pipini.

Campana
S. Fursei

b Refert Desmaius cap. 12, ædificato monasterio cum campana
deesset, cujus sonitu ad publicas preces monachi convocaren-
tur, ipsum se precibus dedisse Furseum: et (mirum dictum!) cum
adolescens quidam, Annæ viduæ filius, defunctus efferetur, ad-
stitisse coram omnibus funus prosequentibus Angelum, et cam-
panam Furseo obtulisse; cujus sonitu illico revixit mortuus, ibique

monachus factus pie vitam exegit. Multa similia campanarum
portenta in vivis Sanctorum Britannicæ et Hibernicæ occurrunt, et
nonnulla quidem satis testata, ut videre est in S. Columbæ vita
per S. Adamnanum. Huic Furseanæ vim eam inditam divinitus
fuisse scribit Desmaius, ut si tonante cælo, aut alia ingruente
tempestate pulsata foret, quam late exaudiri ejus poterat clangor,
omne cladis periculum divinitus arceretur. Idque sua ætate cir-
citer annum 1432, viguisse, certa experientia testari Joannem
Mielotum.

EX MS.

vis contra
fulmina

c Desmaius rediisse in Hiberniam Furseum scribit, atque in Clu-
meto oppido novum ædificasse monasterium. Tanta vero religione
Dominicum diem celebrare solitum, ut a Nona sabbathi nihil morta-
lium operum tractaret, sed divinis solum vacaret, ac ne iter qui-
dem captum prosequeretur. Cum ergo ad urbem quamdam, cujus
S. Parmedius Pontifex erat, proficisceretur, concurrat ut eum
benigne exciperet, vis magna populi. Ædituus gnarus quem morem
Furseus retineret, ejus pietati petulanter illudit at non impune.
Nam cum ad urbem appropinquaret Furseus, ille solito maturius
(sabbathum erat) publicæ preces, quam Nonam dicimus, si-
gnum campanæ pulsu edidit. Furseus cognita divinitus hominis
malitia, ad fontem consedit, quem S. Parmedius populo aquæ
salubris penuria laboranti elicerat: exacto isthic in precibus
Dominico die, fontem alio ad duas leucas averit, factam Sancto
injuriam ulciscente Deo: Hæc ille. Necdum nobis S. Parmedini
notum nomen.

Dominica diei
religio.

Fons alio
aversus.

Ut in Angliam revertit, subdit Desmaius, dira isthic grassari
fames cepit. Monachos ipsos Cnobherburgenses sollicitudo inces-
sit, ne annona destituerentur. Furseus Deo fidendum monuit,
neque enim vere pauperibus necessaria defutura: quo vero sollici-
tiores fuerint, hoc minus Deo curæ fore. Monita prodigio firma-
vit: agrum enim cum S. Lactano, peregrinationum suarum
individuo comite, colere aggressus, mox semen injectit, unde tri-
duo post maturam demetere triticum licuit. Gratias Deo actis, in
agrum reliquos educit, aratro, ligonibus, rastris instructos; ter-
raque subacta jubet triticum serere; quod ipso die pullulavit, ado-
levit in culmos, planeque maturuit. Ita Desmaius.

Fiduciam in
Deum, mira-
culis suadet.

CAPUT IV.

Reditus in Galliam, ibi gesta.

Quod Regi Francorum Flodoveo et Patricio ejus
Erchenaldo innotuit, et virum Dei per diversa
viarum, quousque inveniretur, diverticula, quærere
fecit, inventumque ad se honorabiliter adduci præ-
cepit, quem honorabilius suscepit. Cui vir san-
ctus quanta esset regia sublimitas per aliquot dies
enucleavit, et quanta retributio bene se habenti
erga subditos Regi in cœli palatio deberetur; quæve
gehennalis pœna Dominica negligenti præcepta ab
horribilibus ministris pararetur declaravit. Nam
quanto altior gradus, tanto, inquit, gravior casus.
Opposuitque sibi prophetica verba quibus dicitur;
Principes vestri socii furum, omnes diligunt munera,
sequuntur retributiones. In quorum manibus iniqui-
tates sunt, dextera eorum repleta est muneribus.
Quæ verba non tantum in Reges, quantum in Epi-
scopos et Abbates et in omnes qui Christi messem,
cujus operarii esse debuerant, suffocant, et ejus
vineam sibi creditam extirpant, retorsit. His et hujus-
modi sæpissime Regem vir sanctus exhortans, ejus
in oculis magnam admodum promeruit gratiam.

Evocatur in
Galliam.

Flodoveum II
monitis in-
struit.

Isa. 1. 23.
Psal. 25. 1.

14 Intelligens ergo Patricius beati viri dignita-
tem et sapientiam, toto demissus corpore illi sup-
plicat, quatenus Regis prætitulati permissu, ad
Paronense palatium suum venire dignetur, ut filius
suus, quem in cunabulis habebat, per sanctæ manus
suæ impositionem sacri baptismatis fonte renascatur.
Quod Rex eo tenore diligenter permisit, quatenus ad
se quamprimum rediret, et si quid in regno suo sibi
placens vel audiret vel videret, fiducialiter, utpote
proculdubio habiturus, peteret, ne amplius de suis
partibus exire vellet. Vir igitur sanctus et Patricius
ad prædictum castrum venerunt, ubi plus solita vene-
rati, quod quæsierant de puero peregerunt.

Et Peronam
cum Erche-
naldo.

15 Contigit autem ut aliquibus referentibus cogno-
verit B. Furseus sex viros vinculis astrictos ibidem
in carcere clausos, veluti damnationi adjudicatos:
pro quibus ut solverentur Patricium rogavit, nec
impetrare potuit. Qua de re ad divina arma conver-
sus suppliciter ait: Dominus erigit elisos, Dominus
solvit compeditos. Nec multo post inter epulas cum
hilariter se haberent, alii comedendo et bibendo, alii
variis confabulationibus inserviando; sancto viro
orante, repente solutos a vinculis cœlesti virtute, qui
capiti

Precibus cap-
tivos mirabi-
liter liberat.

capti tenebantur, ante se vident illæsos adstare, et magnis vocibus humani generis redemptorem, qui precibus servi sui eos solverat, glorificare. Quod cernens Patricius, quasi in ecstasi mentis positus obstupuit, et ad pœnitentiam tanto miraculo reductus, duritiam cordis sui frequentibus suspiriis emollivit, fletibusque propriis culpam lavit: et procidens ad beati viri pedes veniam postulavit, quam cum absolute impetravit. Quapropter quicumque diversis ægitudinum doloribus angustiati ad eum confluebant, et omnes cujuscumque regionis benedictione ejus pro antidoto accepta incolumes fiebant.

16 Interea egregius Christi Confessor locum sibi idoneum ad habitandum juxta Regis edictum dari postulavit, quod Patricio inedicibiliter placuit, et ad eum inquirendum tres sibi sagaces viros angariavit; quatenus ubicumque Deo largiente reperiretur, sibi et suis ab illis perpetualiter concederetur. Vadit Sanctus, vadunt et illi, quamplurima loca circum-euntes, donec ad collem, qui Latiniacus vocabatur, veniunt: ibi gradum figunt, eo quod salubri aere temperatum herbiferis nemoribus obsitum, pratis et vineis amœnum, fertilibus terris pharetratum, salutiferis arboribus decorum, situm super irriguum piscibus Maternæ fluvium, a populari accessu longe positum cernunt. Placuit quippe locellus ille præ cunctis in oculis sancti viri: sensit enim quoniam Deus multa signorum prodigia inibi per eum providerat operatum iri. Quæ, ut in ejus sancti viri prætitulata planius vita claret, summa Dei potentia peregit; sed ea pusillanimitas nostra, ne sint fastidio legentibus, sub silentio præteriit.

CAPUT V.

Obitus, funus Peronam delatum.

Constructis igitur uti prælibatum est Latiniacensis ecclesiis, et ineffabilibus virtutum prodigiis, per diversa terrarum regna dilatatis, forte venit beato viro in desiderium mentis quatenus Saxoniam adiret, et fratres suos, quos ibi reliquerat, visitaret. Perveniens itaque ad possessionem Haimonis Ducis, Macerias nuncupatam, quam sibi obtulerat, quando filium suum a mortis vinculo ibidem absolverat, prænuntiante sibi Angelo viam universæ carnis ingreditur: sed prius vocem patrisfamilias dicentis sibi, audire gratulatur: Euge serve bone et fidelis, intra in gaudium Domini tui.

18 Non immemor autem sponsionis suæ, Duci, qui multo longius aberat, ad prandium sedenti cum duobus Levitis apparuit, et tribus cereis ignea claritate rutilantibus coram eo positis, ab ejus oculis evanuit. Tunc Dux circumsedentes et adstantes interrogavit, utrum aliquis eorum vidisset mirabile signum, quod ipse viderat. Denegantibus ergo omnibus se aliquem ibi præter solitum vidisse, cœpit Dux visionem suam exponere, et quia vir sanctus, secundum promissionem suam, sibi præsignaverat se de hac luce migrasse. Festinans igitur de prandio surgit, et ad sanctum Dei virum humanum cum omni domo sua urgendo calcaribus equos tendit. At ubi ad Macerias pervenit, cunctis pagensibus congregatis tam monachis quam Clericis, ac virginum turmis, cum aromatibus beato margarito ad sepeliendum congruentibus, ad illud reverenter introivit, et tantas exequias hymnidicis Deo vocibus celebravit.

19 Vir autem illustris Erchenaldus audiens viri sancti obitum, multo coadunato armatoque exercitu, quantocyus in prima noctis vigilia velocius ad sanctum corpus properat, et ad illud rapiendum galeatus iter accelerat. Veniens autem juxta Macerias super fluvium Alteyæ astitit, et quoniam Haimonem Ducem sanctum corpus loricato jam milite custodientem et excubantem intellexit, legatos ad eum in hæc verba direxit: Rogat te Patricius et monet,

quatenus sancti viri corpus, quem Rex sibi ad baptizandum filium suum credidit, et qui sibi Latiniacum cœnobium cœlesti virtute plenum construxit et sacra-vit, multimodisque miraculorum prodigiis illustravit, non differas reddere; quatenus quem vivum non poterit reducere, vel defunctum Regi desideranti possit præsentare. Sin autem distuleris, pro certo potes scire, quoniam cras probabitur armorum a certamine, cui nostrum debeat præsentialiter advocatus esse.

20 Ad hæc Haymo: Mihi prius, inquit, cœlorum Rex isthic ubi jacet eum adduxit: istic filium meum resuscitavit: et multo majus videtur mortuum suscitare, quam puerum baptizare. Hinc elegit, ut patet, ad cœlestia regna properare, et mihi longius absenti exitum suum, ut sponderat, indicare. Indignum quippe est ut ejus meritis credimus languidos curari, in ejus præsentia sani vulnerentur; et ejus præsentia credimus mortuos resuscitandos, in ea versa vice occidantur. Jungantur ergo, si visum fuerit Patricio, duo tauri indomiti, et currus eis cum beato corpore apponatur, et ubi divina providentia eos direxerit pacifice nos sequamur. His auditis Legati velociter redeunt, et Ducis propositum Patricio referunt. Cui utrumque omnes unanimiter assentiunt, et quantocyus fiat Patricio suggerunt.

21 Factum est autem dum currus aptaretur, quatenus quædam mulier indigena omnibus pagensibus nota, a natali suo die cæca, inter aptantes sese interserit; quæ mox, ut pallio, quo sanctum corpus tegebatur, oculos suos tetigit, lumen recipit, et hilaris et gaudens per turmas excubantium, quantam Deus misericordiam meritis beati Confessoris sui fecerat, ostendit. Idcirco uterque exercitus projectis armis ante sanctum corpus in orationes conveniunt, et cœlesti Regi in Sancto suo Furseo gratias condignas reddunt.

22 Summo vero diluculo omni populo in orationibus postrato, ut pactum fuerat, tauri junguntur: qui sola Dei dispositione prævia, ad Peronam recta via proficiscuntur: quos Erchenaldus et sui tripudiantes et exultantes sequuntur.

23 Iterea vero claudus in medio itinere jacens transeuntes et beatum corpus sequentes vocibus jam raucis appellat, et ut eum adusque currum deferant orat. Quem viri misericordes manibus suis supportantes ad vehiculum detulerunt, expectantes quid de eo fieret, currum sistunt. Qui mox ut feretrum tetigit, sanitatem ex toto recepit, ac projectis, quæ habuerat, sustentaculis, Domini Dei potentiam in B. Furseo collaudans, donec ad Peronam præcucurrit, et quid sibi pius Dominus intercessione Confessoris sui fecerit omnibus patefecit.

24 Contigit autem, quod adhuc in eodem loco populo cum curru quiescente, necnon Deum pro viso miraculo glorificante, Bercharius Laudunensum Dux effreni impetu cum multo milite galeatus advolat, et sanctum corpus interrogat, ac nisi permittatur sibi Patricium morte infestat. Ait enim: Jure mihi contigit illius corpus habendum, cujus ego primus citra mare dux itineris fui, et sumptibus meis procuravi: et quidquid meæ facultatis erat, sibi pro suo incomparabili amore seque sequentibus possidendum in secula concessi. Idcirco dum adviveret me revisere voluit, si tu permisisses.

25 Comperientes itaque utriusque partis astutiores Bercharii furorem, ad eum placandum se applicant, et rem tantam, tam sanctam, tam incertam, divino judicio probandam adjudicant. Quod Bercharius non renuens, in duobus septem annorum pueris constituit, data eis facultate eundi accepto curru quorsum placuerit. Qui mutuatim ab utraque parte electi solutis tauris, currum tamquam viginti aut triginta annorum essent arripiunt, et celeri cursu ad montem Cygnopum divina virtute adjuti deducunt; ubi uterque

*Plurimos
vires sanas.*

*Latiniaci
amœnus situs.*

*S. Furseus
moritur.*

*Haimoni Duci
apparet.*

*Mortui corpus
repetit Erche-
naldus.*

*Tauris indo-
mitis junctis,
lis dirimitur.*

*Cæca visum
recipit.*

*Tauri recta
Peronam ten-
dunt.*

*Claudus tacto
feretro, gres-
sum recipit.*

*Bercharius
Dux corpus
S. Fursei re-
cepit.*

*Duo pueri 7
annorum fe-
retum Pero-
nam deferunt.*

uterque Dux et Patricius multis supplicationibus compuncti sanctum corpus deponunt, et in *b* porticu ecclesiæ, quæ nondum perfecta nec dedicata fuerat, venerabiliter condunt. Agnoscens itaque uterque Dux Dei et sancti sui Confessoris dispositionem, resistere nolunt, sed potius facta alterutrum pace multas ibi lacrymas fuderunt, ac deinceps ad propria, subtristes tamen, repedarunt.

a al. examine. b Isthic nunc vestibulum est basilicæ S. Fursei, ut cap. 20, tradit Desmaius. Eo loco suavem quemdam odorem sibi afflari quidam testantur.

CAPUT VI.

Iterata corporis translatio, miracula.

Exultans igitur Erchenaldus pro tanto thesauro a Deo sibi concesso, toto nisi ecclesiam, sicuti Sancto adhuc in carne posito promiserat, studiosus amplificare contendit, quam infra triginta dies Deo largiente peregit. Unde Leutsinda uxor sua commota probum virum rancore plena aggreditur; eumque talibus verbis furibunda visu in faciem alloquitur : Quæro, ait, vir insani capitis, quæ dementia te ceperit, quæ te filiosque tuos et me exheredare nescio pro quo advena et ignoto cogit, et ad pauperiem attrahit? Non est hoc, inquam, dignitatis, sed potius socordiæ et levitatis, quandoquidem pro mortuis vivos confundis. Cui Herchenaldus, Verbum inquit, inutile diutius agitare stolidum est. Pensa igitur, omnium pessima, et recale, totius boni ignara, quantum Deus, ex quo familiaris ei fui, in cunctis mundi prosperitatibus nos exaltaverit; et novissime quantis miraculis Ducibus eum requirentibus prohibuerit, et nobis peccatoribus præstiterit. Vere merito scriptum est :

varium et mutabile semper

Femina.

Pœniteat ergo te stulta, contra Sanctum Dei ineptisse, et dum licet, ne irascatur, citissime veniam pete. Cui illa : Scito, inquit, mi Domine, quoniam quem, tricesima dies est hodie, mortuum tumulari vidimus, illius jam ex parte putrefacti iram omnino floccipendimus. Erchenaldus ad hæc : Confido, ait, in illius virtute, cui devotus servivit die ac nocte, quoniam corpus ejus adhuc illæsum consistit. Quod jam tu ipsa probare poteris, cum illud in ecclesiam deferri videris. His dictis beati Pontifices Eligius et Autbertus, qui ad hoc convocati fuerant, cum innumerabili populo adsunt, qui ecclesiam multimoda solemnitate, ut moris est, consecraverunt. Dum vero sancti viri corpus de tumultu extrahere, et in ecclesiam portare supplicibus votis cupiunt, Leutsinda cum omni familia sua, erronea suspicione seducta acceleravit, corpusque pallio denudari ad videndum præcepit, quod videre sperans, subito lumen oculorum amisit.

27 Exterrita protinus lugubri voce exclamat, et quemque sanctorum Pontificum, eorum provoluta pedibus, nominatim appellat, et ut sibi propitientur Sanctum exorando, efflagitat. Confitetur etenim se nimis et supra desipuisse, et præcordialiter pœnitere. Quid plura? Orantibus sanctis Pontificibus et omni populo planctu et lamentatione pro tanta domina laborante, Leutsinda visum recepit : laudansque et glorificans Deum, B. Furseo se et omnia sua perpetualiter concessit, quem, ac si eadem hora de hac luce migrasset, illæsum videre promeruit. Sancti vero Pontifices venerabile corpus, reverenter in ulnas suas cum hymnidicis vocibus accipiunt, et in ecclesiam secus Principis Apostolorum altare cum multis odoribus et redolentibus aromatibus condierunt.

28 Erchenaldus vero et præfata uxor sua religiosos a Canonicos ad serviendum Deo et Sanctis suis, et præcipue eis quorum præsentia ibidem habebatur, juxta beatorum Patrum decreta instituunt, ac possessionibus suis amplissimis ditaverunt. In prima enim, quæ ibi fuerat, ecclesia B. Furseus sanctos

collegas suos Patricium, et Beoanum, atque Meldanum tumulaverat, quorum animas in visione, qua miranda sustinuit demonum impropria, viderat; et alia patrocinia pretiosorum Dei servorum, quæ secum detulerat : exceptis illis quæ de Jerosolymitanis partibus allata, Latiniaco cœnobio sub firmissimo munimine posuerat; quorum meritis usque in hodiernum diem Rex cœlestis multis virtutis signis locum illum honestavit.

29 Post quadriennium vero prædictus Patricius cum uxore sua thesauros suos, et eos quos divina virtus in prædicta ecclesia thesaurizaverant, B. Eligio Noviomensium Episcopo tradidit, et ut inde S. Furseo conveniens feretrum fabricet cum omni Clero supplicavit. Quod vir venerabilis miro et incomprehensibili opere polivit, et ad Sanctum inthronizandum, beatum virum Autbertum convocavit. Qui ad elevandum venerabile corpus de sarcophago accedentes, ita illæsum invenerunt, ut fuerat illa die qua posuerunt. Quod præ gaudio lacrymantes, ut erat Clero et populo detexerunt, et posthac condigna veneratione multis aromatum odorem conditum V Idus Februarii, qua die cœli palatium adivit, in feretro clausurunt : ac deinde post B. Petri Apostolorum Principis altare ejusdem ecclesiæ principale, secus quod jacuerat, versus solis ortum posuerunt. Ubi extunc usque hodie quicumque fideliter adveniunt, quidquid in vera fide poscunt, sine ulla tergiversatione accipiunt.

30 Sequenti vero anno odiosa vini penuria Francigenas omnes deturpavit, quod ad Eucharistiam sacrandam etiam vix inveniri potuit. Contigit autem ut quædam nobilissima ejusdem castri matrona, cum magna parte familiæ suæ gravissima infirmitate teneatur, et jam desperata ferme de salute, extremum diem sibi proximum præstolaretur. Quadam vero nocte in visione sibi innotuit, quatenus ad ecclesiam in qua Sanctus corpore requiescit Furseus dirigeret, et de vino, quo ineffabilis Christi Eucharistia quotidie consecratur, sibi et suis dari deposceret. Quæ illico aptiorem ceteris unum suum servientem sevocat, et quod in visione perceperat sibi ex ordine narrat. Qui concitus ad ecclesiam properat, et Clericum matricularium vinum quo sanari debeat interrogat. At ille quoniam rarum sibi erat, penitus ei denegat. Quid serviens faceret? vim inferre nec audet nec debet. Ad fontem, qui adhuc ibi habetur, cucurrit, plenum vas haurit, dominæ suæ obtulit, et quoniam aqua sit depromit. Quæ bene credula mox ut gustavit, vinum, quo melius numquam biberat, sensit, et salutem ex integro recepit. Ecce quæ dupius Deus miracula pro meritis servi sui Fursei fecit qui et aquam in vinum convertit, et omnes languidos ex eodem gustantes sanitati restituit. Surgens igitur venerabilis matrona cum omni sua nobili familia sanitati reddita, ad ecclesiam cum cereis, et aliis auri et argenti oblationibus pergit; ubi se cum omnibus quæ suæ facultatis erant, Domino Deo, et S. Furseo irrevocabiliter contulit, ac reliquum vitæ suæ digne et laudabiliter vivens ibi consummavit, annuente trino in unitate Deo, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum, Amen.

a Desmaius cap. 21, fuse contendit in basilica S. Fursei a principio Canonicos fuisse, non monachos : nec ob stare quod monasterium ab antiquis appelletur; id enim ea ætate usitatum, vel quod communiter viverent Clerici, itaque sanctam vitam, ut monachis similes essent; vel quod vulgus assuetum videre complures monachorum ecclesias, omnes promiscue, etiam aliorum, monasteria vocabat. Binas autem ait ab Erchenaldo extractas Peronæ ecclesias, unam Canonicorum in monte cygnorum, quæ nunc est S. Fursei; alteram monachorum loco qui Mons S. Quintini dicitur, et huic primum præfectum fuisse S. Ultanum S. Fursei fratrem, de quo 1 Maii agemus.

EPILOGUS.

Elimatis, carissime frater, vita et miraculis egregii Confessoris Fursei, secundum quatuor schedulas, prout

EX MSS.
Sanctorum
reliquiæ, Peronæ et Latiniaci.

Capsa S. Fursei reliquiis facta.

Post 4 annos integrum ejus corpus.

Infirma, cœlesti monitu, vinum ex Oblatis petit.

Aqua ei in vinum mutatur.

Ea pota sanatur.

An Peronæ ab initio Canonici fuerint.

Erchenaldus ecclesiam ædificat.

Conjux in eum debacchatur :

fit cæca :

visum recipit.

Corpus S. Fursei post 30 dies illæsum,

transfertur.

u

prout potuimus; notari volumus quoniam *a* majorem ceteris visionem *b* præter nominum et verborum lapsus, non attigimus: eo quod Venerabilem Bedam, qui ejus mentionem in Anglorum gestis pulcherrime facit, eam, ut est incompti calami, pertransisse cognovimus. Quæ licet inculto sermone scripta videatur; tamen perspicacius utilitatem suam scrutanti, ad salutem omnium Catholicorum honestissima, et tenaci memoria retinenda probatur. Quæ autem præfatus ille prudens historiographus exinde scripsit, ideo subter annotavimus, quia testimonium ejus de ipsa visione contra remordentes improbos, pro scuto fidei opponere gaudemus. Unde tamen sanctorum virorum plurima exempla (B. Gregorio venerabili Papa in Dialogo suo attestante) habentur, quæ ad dirimendas detrahentium linguas sufficiunt, ubicumque fideliter proferantur.

a Hinc patet aliam exilisse vitam prolixiorē; nam quæ in priorē vita narrantur visiones, eas hic auctor non omisit, sed totidem verbis retulit. *b* Videtur legendum propter.

ALIA VITA EX BEDA, l. 5, hist. c. 19.

Verum dum adhuc Sigebertus regni infulas tene- ret supervenit de Hibernia vir sanctus, nomine Fur- seus verbo et actibus clarus, sed egregiis insignis virtutibus; cupiens pro Domino, ubicumque sibi op- portunum inveniret, peregrinam ducere vitam. Qui cum ad provinciam Orientalium pervenisset Anglo- rum, susceptus est honorifice a Rege præfato, et solitum sibi opus evangelizandi exequens, multos et exemplo virtutis, et incitamento sermonis, vel incre- dulos ad Christum convertit, vel etiam credentes amplius in fide atque amore Christi confirmavit.

2 Ubi quadam infirmitate corporis arreptus, An- gelica meruit visione perfrui; in qua admonitus est, cœpto verbi ministerio sedulus insistere, vigiliisque consuetis et orationibus indefessus incumbere: eo quod certus sibi exitus esset, sed incerta ejusdem exitus hora futura, dicente Domino: Vigilate itaque quia nescitis diem neque horam. Qua visione confir- matus, curavit locum monasterii, quem a præfato Rege Sigeberto acceperat, velocissime construere, ac regularibus instituere disciplinis. Erat autem monasterium silvarum et maris vicinitate amœnum, constructum in castro quodam, quod lingua Anglo- rum Cnobhershurg, id est, Urbs Cnobheri vocatur. Quod deinde Rex provinciæ illius Anna, ac nobiles quique augustioribus ædificiis ac donariis adorna- verunt.

3 Erat autem vir iste de nobilissimo genere Sco- torum: sed longe animo nobilior, quam carne. Ab ipso tempore pueritiæ suæ curam non modicam lectionibus sacris, simul et monasticis exhibebat disciplinis: et quod maxime Sanctos decet, cuncta quæ agenda didicerat, sollicitus agere curabat. Quid multa? procedente tempore et ipse sibi monasterium, in quo liberius cœlestibus studiis vacarat, construxit. Ubi correptus infirmitate (sicut libellus de vita ejus conscriptus sufficienter edocet) raptus est e corpore: et a vespera usque ad galli cantum corpore exutus, Angelicorum agminum et aspectus intueri, et laudes beatas meruit audire. Referre autem erat solitus, quod aperte eos inter alia resonare audiret: Ibunt Sancti de virtute in virtutem, et iterum: Videbitur Deus deorum in Sion.

4 Qui reductus in corpore, et die tertia rursum eductus, vidit non solum majora Beatorum gaudia, sed et maxima malignorum spirituum certamina; qui crebris accusationibus improbi iter illi cœleste inter- cludere contendebant: nec tamen, protegentibus eum Angelis, quicquam proficiebant. De quibus omnibus, si quis plenius scire vult, id est, quanta fraudis solertia dæmones et actus ejus, et verba superflua, et ipsas etiam cogitationes, quasi in libro descriptas replicaverint, quæ ab Angelis, sanctisque ac viris

justis sibi inter Angelos apparentibus læta vel tristia cognoverit, legat ipsum, de quo dixi libellum vitæ ejus; et multum ex illo (ut reor) profectus spiritualis accipiet: in quibus tamen unum est, quod et nos in hac historia ponere multis commodum duximus.

5 Cum ergo in altum esset elatus, jussus est ab Angelis qui eum ducebant, respicere in mundum. At ille oculos in inferiora deflectens, vidit quasi vallem tenebrosam subtus se in imo positam. Vidit et qua- tuor ignes in aere, non multo ab invicem spatio distantes: et interrogans Angelos, qui essent hi ignes, audivit hos esse ignes, qui mundum succen- dentes essent consumpturi: primum mendacii, cum hoc quod in baptismo abrenuntiare nos Satanæ, et omnibus operibus ejus promissimus, minime imple- mus: secundum cupiditatis, cum mundi divitias amori cœlestium præponimus: tertium dissensionis, cum animas proximorum etiam in supervacuis rebus of- fendere non formidamus: quartum impietatis, cum infirmiores spoliare, et eis fraudem facere pro nihilo ducimus. Crescentes vero paullatim ignes usque ad invicem sese extenderunt, atque in immensam adu- natæ sunt flammam.

6 Dumque appropinquassent, pertimescens ille di- cit Angelo: Domine, ecce ignis mihi appropinquat. At ille: Quod non incendisti, inquit, non ardebit te. Nam etsi terribilis iste et grandis esse rogos videtur, tamen juxta merita operum singulos examinat: quia uniuscujusque cupiditas in hoc igne ardebit. Sicut enim quis ardet in corpore per illicitam voluptatem, ita solutus corpore ardebit per debitam pœnam. Tunc vidit unum de tribus Angelis, qui sibi in tota utraque visione ductores affuerunt, præcedentem ignis flam- mam dividere, et duos ab utroque latere circumvo- lantes, ab ignium se periculo defendere. Vidit autem et dæmones per ignem volantes, incendia bellorum contra justos struere. Sequuntur adversus ipsum accusationes malignorum, defensiones spirituum bo- norum, copiosior cœlestium agminum visio: sed et virorum de sua natione Scottorum, quos olim sacer- dotali gradu non ignobilter potitos fama jam vul- gante compererat, a quibus non pauca, quæ vel ipsi vel omnibus qui audire vellent, multum salubria essent, audivit.

7 Qui cum verba finissent, et cum Angelicis spi- ritibus ipsi quoque ad cœlos redirent, remanserunt cum B. Furseo tres Angeli, de quibus diximus, qui eum ad corpus referrent. Cumque præfato igni maximo appropriaret, divisit quidem Angelus, sicut prius, ignem flammæ: sed vir Dei ubi ad patefactam usque inter flammam januam pervenit, arripientes immundi spiritus unum de eis quos in ignibus torre- bant, jactaverunt in eum, et contingentes humerum maxillamque ejus incenderunt: cognovitque homi- nem, et quod vestimentum ejus morientis acceperit, ad memoriam reduxit. Quem Angelus sanctus statim apprehendens in ignem rejecit. Dicebatque hostis malignus: Nolite repellere, quem ante suscepistis. Nam sicut bona ejus peccatoris suscepistis, ita et de pœnis ejus participes esse debetis. Contradicens Angelus: Non, inquit, hoc propter avaritiam, sed propter salvandam ejus animam suscepit. Cessavit- que ignis: et conversus ad eum Angelus, Quod in- cendisti, inquit, hoc arsit in te. Si enim hujus viri in peccatis suis mortui pecuniam non accepisses, nec pœna ejus in te arderet. Et plura locutus, quid erga salutem eorum qui pœniterent, esset agendum, salu- bri sermone edocuit. Qui postmodum in corpore restitutus, omni vitæ suæ tempore signum incendii quod in anima pertulit, visibile cunctis in humero maxillaque portavit: mirumque in modum quod anima in occulto passa sit, caro palam præmonstrabat.

8 Curabat autem semper, sicut et antea consue- verat, omnibus opus virtutum et exemplis osten- dere, et prædicare sermonibus: ordinem autem visionum

Ignes 4 mun- dum succen- dentes.

Ab his defen- ditur per An- gelos.

Edocetur de multis.

Hominiis damnati at- tactu aduri- tur:

a quo impie- nitente dona acceperat.

Retinet adu- stionis si- gnum,

Visiones suas narrat,

Ex Beda

S. Furseus venit in An- gliam.

Multos con- vertit.

Cœlesti viso animatur.

Matth. 25. 13.

Construit mo- nasterium.

Ejus patria,

institutio,

monaste- rium,

raptus,

Psal. 83. 8.

alter, et in eo visa,

visionum suarum illis solummodo, qui propter desiderium compunctionis interrogabant, exponere volebat. Superest adhuc quidam Frater senior monasterii nostri, qui narrare solet dixisse sibi quemdam multum veracem ac religiosum hominem, quod ipsum Furseum viderit in provincia Orientalium Anglorum, illasque visiones ex ipsius ore audierit: adjiciensque quod tempus hiemis fuerit acerrimum et glacie constrictum, cum sedens *a* in tenui vestē vir iste interdicendum, propter magnitudinem memorati timoris vel suavitatis, quasi in mediæ æstatis *b* caumate sudaverit.

9 Cum ergo, ut ad superiora redeamus, multis annis in Scotia verbum Dei omnibus annuntians, tumultus irruentium turbarum non facile ferret, relictis omnibus quæ habere videbatur, ab ipsa quoque insula patria discessit, et paucis cum Fratribus per Britones in provinciam Anglorum devenit: ibique prædicans verbum Dei, ut diximus, monasterium nobile construxit.

10 Quibus rite gestis, cupiens se ab omnibus seculi hujus, et ipsius quoque monasterii negotiis alienare, reliquit monasterium, et animarum curam fratri suo Fullano, et Presbyteris Gobbano et Dicullo, et ipse ab omnibus mundi rebus liber in anachoretica conversatione vitam finire disposuit. Habuit alterum fratrem, vocabulo Ultanum, qui de monasterii probatione diuturna ad eremiticam vitam pervenerat. Hunc ergo solus petens, annum totum cum eo in continentia et orationibus, in quotidianis manuum vixit laboribus.

11 Dein turbatam incursione gentilium provinciam videns, et monasteriis quoque periculum imminere prævidens, dimissis ordinate omnibus, navigavit in Galliam, ibique a Rege Francorum *c* Lothouvio, vel Patricio Herconualdo honorifice susceptus, monasterium construxit in loco Latiniaco nominato. Ac non multo post infirmitate correptus, diem clausit ultimum: cujus corpus idem Herconualdus Patricius accipiens, servavit in porticu quadam ecclesiæ, quam in villa sua, cui nomen erat Perona, faciebat, donec ipsa ecclesia dedicaretur. Quod cum post dies viginti sex esset factum, et corpus ipsum de porticu abla-

tum, prope altare esset recondendum, inventum est ita illæsum ac si eadem hora de hac luce fuisset egressus. Sed et post annos quatuor constructa domuncula cultiore receptui corporis ejusdem ad orientem altaris, adhuc sine macula corruptionis inventum ibidem digno cum honore translatum est, ubi merita illius multis sæpe constat Deo operante claruisse virtutibus.

12 Hæc et de corporis ejus incorruptione breviter attigimus, ut quanta esset viri sublimitas, legentibus notius existeret: quæ cuncta in libello ejus sufficientius, et de aliis commilitonibus ipsius quisquis legerit inveniet.

a Desmaius cap. 10, Bedam citat, non satis ex fide; quasi is interula sola indutum, visos cruciatus meditantem Furseum scribebat media hieme per glaciem et nives incedere solitum, sudore interea manantem. b καύμα, æstus, fervor solis.

c Is est Clodovæus II, Dagoberti filius.

III. TRANSLATIO S. FURSEI.

a Anno Dominicæ incarnationis millesimo ducentesimo quinquagesimo sexto, XV Calendas Octobris, Dominica post Octavam Nativitatis B. Mariæ Virginis, præsentibus *b* Domino Ludovico Rege Francorum illustri, et venerabilibus Patribus *c* Vuermando Noviomensi, *d* Guillermo Belluacensi, et *e* Rodulpho Morinensi, Dei gratia Episcopis; præsentibus etiam multis religiosis viris, Abbatibus et aliis, ac multitudine Christi fidelium congregata; translatum est pretiosum corpus gloriosi Confessoris Christi, B. Fursei Peronensis per manus Episcoporum ipsorum, adstante etiam et vidente Rege prædicto, et in capsula nova repositum, et collocatum in ecclesia Peronensi. In cujus rei memoriam nos Ludovicus Dei gratia Rex Francorum prædictus, una cum sigillis prænominatorum Episcoporum, præsentis scripto sigillum nostrum apponi fecimus et appendi.

a Hoc diploma communicavit nobis R. P. Hugo Wardæus monasterii S. Antonii de Padua Lovanii olim Guardianus, acceptum, ut aiebat, ex Ecclesiæ S. Fursei Peronæ monumentis. b Hic est S. Ludovicus, cujus regni is trigesimus erat annus. c Claudio Roberto est Varmundus, vel potius Warmundus, de Boisseria. Subest Noviomensi diœcesi Perona. d Guilielmum de Gressor vocat Cl. Robertus, et 61 ejus Sedis Antistitem facit, uti et Loiselius. e Cl. Robertus hunc vocat Radulphum de Cala, testaturque huic translationi S. Fursei interfuisse.

DE S. TOZZONE, SIVE TOZONE, EPISCOPO AUGUSTANO.

AN. CH. DCLXI. XVI JANUARI. Celebris S. Tozzonis memoria.
Tozzo Augustæ Vindelicorum Episcopus, XVII Kal. Februarii *e* vivis excessit. Inter Sanctos pridem coli, ait Raderus. De eo ita Cratopolius lib. de Sanctis Germaniæ, et in Catalogo Episcoporum Germaniæ cap. 8, S. Thosso, Parochus Waldorfensis, constituitur Augustanæ Ecclesiæ Episcopus a Rege Galliarum Pipino, S. Magni precibus ac commendationibus moto, anno Domini 753. Præfuit annis 12. Sepelitur apud S. Afram, ubi est templum S. Ulrici Episcopi. Eadem habent Demochares lib. 2 de sacrificio Missæ, et Bruschi de Episcopis Germaniæ cap. 8, qui addunt, obiisse XVI Januarii, anno DCCLXV. Decimus ab iis censetur ejus Ecclesiæ Antistes. Ita et in catalogo Episcoporum Augustanorum, an. 1614, excuso: X. Tozzo. Inter Sanctos etiam colitur: S. Magni potissimum commendatione Wichterpo successit. Obiit anno 676, XVII Kal. Februar. Bernardus Hertfelder in Chronico basilicæ SS. Udalrici et Afræ ita scribit ad an. 663, Tosso Presbyter, consilio S. Magni Abbatis, in Episcopum Augustanum eligitur, et ad an. 676, Tosso Episcopus cum magna sanctitatis opinione moritur.

Reliquiæ ubi. 2 Idem Hertfelder parte 2. Basilicæ SS. Udalrici et Afræ, ad Iconismum aræ sacristiæ: In fronte sacrarii, ait, ara est duodecim sacris corporibus, Martyrum octo, et Confessorum Pontificum quatuor,

conspicua: quæ per varios casus non semel perdita, et rursus detecta: hinc diversimode translata; demum anno 1618, augendo eorum honori in hunc locum, in magna populi frequentia, reposita fuere, et infra: Duo latera aræ quatuor Episcopi Confessores Augustani, sanctitate celebres, occupant per sacras suas reliquias. Primus est S. Wichterpus decessor S. Tozzonis. Alter, Tozzo ex Parocho Waldovensi Episcopus. Attestitur vitæ compendium desumptum fere ex libro Imaginum, qui Sancti Augustani inscribitur, cujusque est an. Ch. 1601, et M. Velsero a Ferrario in Catalogo generali in Notis ad XIII Januarii tribuitur. In eo sic legitur:

3 Cum adhuc Presbyter sepulcrum S. Galli religionis caussa peteret, cereo usus fertur, qui noctu continenter ardens, nec flamma absumeretur, nec ventorum flatu extingueretur; orto sole, mox lumen sua sponte amitteret. Miraculi speciem admiratus S. Magnus, tum insigni hominis probitate captus, in familiaritatem admissum, ducem itineris ascivit, quod divino impulsu ad Alpium fauces animo agitabat. Wichterpo inde mortuo, ut in Episcopum sublegeretur, effecit. Tozzo vicissim Magnum eximia pietate coluit, morienti astitit, Patrem et Doctorem compellavit, se illius discessu orphanum relinqui questus est. Magno annos quinque, et aliquot menses,

EX VARIIS.

Corpus ejus adhuc integrum post 4 annos, transfertur.

a

b

c

d

e

Vitæ compendium.

ses; superfuit; XVII Kal. Feb. anno circiter DCLXXVI mortuus. *Ferrarius in generali catalogo ejus natalem refert XIII Januarii*: Augustæ Vindelicorum B. Tossonis Episcopi, citat tabulas Episcoporum Augustanorum; sed quas? certe in supra citatis dicitur obiisse XVII Kalend. Februar. Addit XVII, Episcopum fuisse, et floruisse sub Pipino Rege, allegatque Democharem, a quo, uti et ab aliis, decimus Episcopus numeratur.

Vita plenior
ex Actis
S. Magni,
editis et MSS.

4 Quo autem tempore vixerit eruendum ex vita S. Magni, quam VI Septemb. illustrabimus: ex ea hoc loco excerptimus, quæ ad S. Tozzonem spectant. Henricus Canisius tomo I. Antiq. Lection. ex membranarum monasterii S. Magni ad pedem pontis Ratisponæ vulgavit vitam illam S. Magni, quæ tertiæ editioni operum Surii inserta est. Eadem extat MS. in monasterio S. Maximi prope Treviros, et in monasterio SS. Udalrici et Afræ Augustæ. Inter scriptores vetustos Alamannicarum rerum ex bibliotheca Melchioris Goldasti excusa etiam est, duobus libris distincta paucis mutatis, nonnullis etiam omissis.

breviter a
Theodoro de-
scriptis,

5 Auctor apud Canisium præfigitur Theodorus monachus S. Galli, et Campedonensis Abbas primus. S. Magni discipulus. Inter Alamannicos scriptores dicitur S. Theodorus Eremita. Unus idemque est. Eremiticam vitam duxit potius quam monasticam in cella Campidonæ erecta, ubi diu post ejus obitum monasterium celebre fundatum est a Regina Hildegarde uxore Caroli Magni, tum necdum Imperatoris. Theodorus infra num. 11, jussu Tozzonis Episcopi a se testatur scriptam S. Magni vitam, seu potius vitæ ejus compendium in pyctacio, aut epitaphio, ut Canisii exemplar habet. Quod qualecumque fuerit utinam proferre quis posset?

fusius ab Er-
menrico
Elwangensi.

6 In editione Goldastina utriusque libri titulo additur eum ab Ermentico Elewangensi monacho emendatum et distinctum esse, et Ermenrici hujus supplementum esse, quod ultimis capitibus post mortem S. Magni adjicitur. De Ermenrico ita Possevinus noster: Ermenricus Germanus monachus, et Abbas Elwangensis VII Congregationis Luxoviensis, post an. Do. 800, scripsit Dialogum de vita et miraculis S. Hariolphi Abbatis primi Elwangensis, de quo agemus XIII Augusti. Idem quoque Ermenricus descripsit S. Solæ Abbatis vitam, quam dabimus III Decembris; in qua Rabani meminit tum Fuldense monasterium administrantis, qui dein factus Episcopus Moguntinus est an. Ch. 847, ut dicemus IV Februarii. Nonnulli in hac S. Magni vita nævi reperiuntur, qui cum legitima pugnant Chronologia. Dicitur S. Magnus discipulus fuisse S. Columbani in monasterio Luxoviensi, Fauceense monasterium extruxisse tempore Pipini Regis Galliarum, et tamen septuaginta tribus tantum vixisse annis, cum S. Columbanus circiter an. Ch. 610, discesserit Luxovio, Pipinus Rex sit renuntiatus anno Ch. 752. Hinc alii seculo septimo, alii octavo floruisse Magnum, Wichterpum, Tozzonem volunt. Non Rex hic Pipinus, sed Major Domus fuit Regum Austrasiæ, quibus tum Suevia parebat, Clotharii, Dagoberti, et S. Sigeberti, obiitque anno Christi 646, Febr. 21, quo die ejus vitam dabimus. Ita ergo ratio temporis describi ex hac vita potest.

Chronologia
vitæ SS. Ma-
gni et Tozzo-
nis.

7 Regnum Austrasiæ obtinuit Chlotarius a morte Theodorici, cæsis hujus filiis et avia Brunichilde an. Ch. 613. Sub hujus initium S. Columbanus, cum annum unum egisset in monasterio Bobiensi, teste Jona in ejus vita, moritur X Kalend. Decemb. circiter annum 615. Ab hujus obitu elapsis decem circiter annis moritur S. Gallus 16 Octobris, anno circiter 625. Triennio commoratus apud illius sepulchrum S. Magnus, cum S. Tozzone Campidonam, deinde in Waldenhofen, tandem ad Fauces pervenit anno forte 629. Extruitur monasterium, abijt B. Wichterpus ad B. Pipinum, impetrat monasterio privilegia. Moritur B. Pipinus an. Ch. 646. Elapsis vero a primo adventu SS. Magni, et Tozzonis ad Fauces annis viginti quinque moritur S. Wichterpus Episcopus, eique subrogatur S. Tozzo

anno circiter 634. Verum quomodo tunc a Pipino Rege ad Pontificatus honorem dicitur perductus, cum B. Pipinus de Landis octo annis prius obierit? Temere fortassis Pipini hic repetitum nomen, eique adscriptum, quod vel Grimoaldus ejus filius, vel ipse S. Sigebertus Rex curarat. Anno 655, 6 Septembris moritur S. Magnus, quo anno littera Dominicali D, sextus Septemb. incidit in diem Dominicum, quo obiisse scribitur. Post hujus discessum vixit S. Tozzo annos quinque, menses tres, adeoque hoc die obiit anno circiter 661.

8 Vitam S. Magni nuper edidit auctam Martinus Abbas Füssensis, ex qua decerpit suam de SS. Magno et Tozzone narrationem Raderus noster in fine tom. 4 Bavaricæ sanctæ, epitomen vitæ utriusque edidit Carolus Stenghelius in Monasteriologia, cum de Fauceensi S. Magni monasterio agit.

Recentior vita
S. Magni.

VITA

Ex Actis S. Magni decerpta.

CAPUT I.

SS. Tozzonis et Magni societas. Iter
Campidonam.

Agnoaldus et Theodorus a prostraverunt se simul in orationem, Domini misericordiam implorantes, ut disponderet iter illorum secundum suam voluntatem partibus Orientis; ne quasi fraudulenter abscedentes beati Patris corpus relinquerent: memores prophetiæ B. Columbani, qui dixit venturum fore B. Magnoaldum in eremo Orientali, ad fontes b Alpium Juliarum, ubi c B. Narcissus Episcopus Tolesanæ civitatis jussit diabolo draconem interficere, quando S. Afram convertit ad fidem. Sequenti vero nocte per visionem B. Magnoaldo demonstratum est, ut fiducialiter pergeret, Domini adminiculum sibi semper nosset adesse. Facto igitur mane iterum orationibus attentius exorati sunt, ut Dominus eis demonstraret viam et iter commodum, quomodo vellet eos illo ire.

a
S. Magno et
Theodoro iter
inituris,

b

c

2 Adveniente ergo meridie Presbyter quidam ex ipso d pago advenit, Tozzo nomine, qui jam auditam habebat famam B. Galli, et ideo caussa orationis veniebat ad sepulchrum ejus, ferens ardentem e cereum in manu ejus. Quem cereum miro modo illuc attulit, scilicet ut quando nocte proficiscebatur cereus ardebat, et nullo modo a vento extinguere poterat: die autem veniente, lux ab ipso cereo per se illico subtracta est. Cumque viderent eum B. Magnoaldus et Theodorus venientem, cereum quippe per ardorem minime minui admirati, obviaverunt ei, et interrogaverunt, unde veniret. At ille per ordinem exposuit unde erat, et quomodo ei revelatum fuerit, ut visitaret sepulchrum S. Galli, imo eos quos inveniret velle proficisci partibus Orientis, recto itinere duceret eos, usque dum ad locum desideratum venirent. Illi hæc audientes prostraverunt se in orationem, Domino gratias referentes, qui talem ducem eis ostendere dignatus est, ut neque per angustam viam eos errare permetteret. Et tunc demum susceperunt Presbyterum, deosculantes eum, duxerunt in ecclesiam ad sepulchrum B. Galli: factaque oratione, duxerunt eum in hospitium suum, tribuentes ei, prout poterant, necessaria; et conviatorem eligentes.

occurrit
S. Tozzo cum
cereo miracu-
lose ardente,
d e

dux eis divi-
nitus datus.

3 Sicque præfatus Presbyter pernoctans cum eis, orto mane orantes coram sepulchro B. Galli, et benedicentes Deum, atque valedicentes Fratribus, qui ibi erant, simul profecti sunt, arripientes iter juxta lacum Brigantium, usque ad locum, qui dicitur f Brigantia, ibique morati sunt dies duos. Tunc illis ibi commanentibus, cæcus quidam, obivus B. Magnoaldo, ab eo visum recepit.... secutusque est eos cæcus. Domino gratias agens de recepto visu: comitaturque cum eis dux itineris Presbyter præfatus nomine Tozzo.

Transeunt
Brigantium,
f

4 Venerunt

veniunt Campidona.

g

4 Venerunt itaque post aliquot dies ad locum qui vocatur *g* Campidona, ubi reppererunt oppidum valde famosum, sed in toto desertum. Tunc interrogavit B. Magnoaldus Presbyterum; quomodo ille locus vocaretur, vel fluvius, qui ibi defluebat. Ille respondit: Locus iste ab incolis terræ hujus sæpissime visitatur, et vocatur Campidona, sed non sunt ausi saltem una nocte hic manere propter diversa genera vermium, qui hic sunt. Fluvius vero vocatur *h* Hilara quod non est, quia multos homines conturbat propter velocissimum cursum suum, eosque potius in mœrorem vertit, quam in lætitiā. Nos autem oportet velocius transire, ne vermes hic nos esse sentiant; quoniam si senserint, magnum impetum facient super nos ad devorandum. Plurimos namque homines, qui caussa venationis huc venerunt, devoraverunt, non permittentes eos saltem una nocte hic jacere....

h

5 Dum Magnoaldus, et Theodorus orarent, egressus est foris de oppido *i* vermis magnus, qui dicitur boa, et impetum faciens super beatos viros, jacentes in oratione. Presbyter ergo Tozzo, qui eos ducebat, videns eum, exclamavit voce magna, dicens: Heu mihi quod huc vos adduxi. Et in fugam versus, et cum eo qui cæcus fuerat, festinabant ad arborem, ut se liberarent, Itaque B. Magnoaldus et Theodorus confisi de Dei misericordia, surrexit Magnoaldus Theodoro orante, et faciens signum sanctæ crucis coram se, arripiensque *k* cambuttam, quam a B. Gallo acceperat, et crucem quam secum portabat, perrexit in occursum vermis, et dixit: Impero tibi in nomine Domini mei Jesu Christi, ut hic jaceas, et diabolus, qui in te latitat, ipse te interficiat, adjuratus per Deum vivum et verum. Et cum hoc dixisset, percussit eum cum cambutta in caput, et statim crepuit medius, et mortuus est: ceteri vero vermes, qui in oppido et circa oppidum ipsum morabantur, omnes in fugam versi sunt, et nusquam comparuerunt. Sicque mundatus est locus, et morati sunt ibi unam hebdomadam, Domino gratias referentes, qui eos exaudire dignatus est.

Boam interficiunt.

i

6 Tozzo autem, ut videt eos ambos incolumes esse, descendens de arbore ad quam fugerat, et cum eo qui cæcus fuerat, prostraverunt se ad pedes eorum. Et ait Tozzo: Vere Dominus est in loco isto, qui B. Magno tantam gratiam contulit, ut cum sua cambutta tale signum inauditum faceret. Nunc ergo fiducialiter ducam vos per desertā et angustā loca, usque ad locum quem electum habetis ad manendum, quia video tantam a Deo vobis concessam potestatem, ut per vestra merita diversa hæc loca purificentur, et quæ nunc sunt inhabitabilia, Domino annuente habitabilia efficiantur. Respondens B. Magnus dixit: Præsentem hebdomadam hic manemus, et ædificemus oraculum parvulum, ut discat populus terræ istius, qualem misericordiam eis Dominus conferre dignatus est in loco. Manseruntque ibi ipsam hebdomadam. Tozzo vero cucurrit per vicina loca sibi cognita ad homines, qui ibi morabantur, et diffamans hoc signum. Venerunt ad illum locum, attulerunt alimoniam sufficienter, nimis valde admirantes de tanta virtute Dei. Et plurimi per prædicationem B. Magni ad fidem conversi, et baptizati a Presbytero Tozzone, et Domino gratias agentes, manserunt ibi colentes terram illam et construentes cellulam simul cum B. Magno et Theodoro. Transactis tribus diebus illis pernoctantibus in oratione, die vero laborantibus.

Sacellum erigunt.

Multos convertunt.

Dæmones fugant.

7 Cum vero tertia nocte aurora diei surgentes celebrare vellent matutinales laudes, subito dæmones in aere volantes, ejulantes cum magno strepitu et fremitu voces emittentes, quasi impetum supra Tozzonem Presbyterum facientes, clamabant: Tu inimice senioris nostri, et noster, ut quid induxisti virum istum cum socio suo in locum istum, ut et nos, et membra nostra, per quæ multas animas lucrabamur a loco isto evellit? Magister autem illorum semper nos

cum suis maleficiis, sicut et iste invocato nomine Domini vincere consuevit. Iste vero non solum nobismetipsis, verum etiam in membris nostris cum terribili nomine Adonai victos habet et expulsos. Hoc audiens præfatus Presbyter Tozzo, tremefactus, tamen muniens se signaculo sanctæ crucis, festinus perrexit ad virum Dei, et indicavit illi, quæ viderat et audierat.... Porro ex illa die imperio S. Magni tam pleniter abscesserunt, et in fugam versi sunt, ut postea ibi non comparerent. Et sic factum est, ut ab illa die omnes homines in illo loco tranquille habitare permitti sint.

EX VITA
S. MAGNI.

a Triennio post obitum S. Galli, violato et fracto ab impiis Ducibus ejus sepulchro; sed a Bosone Constantiensi Episcopo restituito. b Ab aliis quoque scriptoribus varia Alpium juga Alpes Julæ appellata sunt, cum proprie sic dictæ sint, quæ aliis deinceps Venetæ et Pannonicæ, per quas e Pannonia in Venetiam patebat transitus; quas ideo Julius Cæsar munisse præsidii traditur, unde et nomen adeptæ. De iis Tabulæ itinerariæ: Aquileia. Fonte Sontii. Fluvio Frigido. In Alpe Julia. Longatico Nauporto. Einona. Ast hic Rhæticæ intelligi Alpes debent, quarum ea pars quæ vallem Lyco amne irriguam claudit, ubi Faucense monasterium, Helvetiæ (ubi S. Galli cænobium) Orientalis est.

Alpes Julæ.

c Colitur S. Narcissus 18 Martii et 29 Octobris, non Tolosanae urbis, aut Toletanae, sed Gerundensis in Hispania Tarraconensi Episcopus. De eo et dracone, cujus hic mentio fit, agemus in historia conversionis S. Afræ 3 Augusti. d Pagus hic, ut sæpe alibi, regionem vel tractum terrarum significat. e In imaginibus Sanctorum Augustanorum, et Bavaria sancta Raderi pingitur cum cereo, aut face, ad quam ita idem ludit Raderus:

Tozo faciem gestat, quam flamina nulla fatigant:

Nec potis est undis obruta flamma mori.

Miratur Nereus, stupet Æolus. Imperat ergo

Fax, Tozo, ventis, fax tua, Tozo, mari.

f Itinerario Antonini conformia, in quo ita instituitur iter: Arbore felice, Brigantia XX, Vermania XXIV, Campoduno XVI, al. XV. Est Arbor felix oppidum Helvetiorum ad lacum Brigantium vulgo Arbona, haud procul oppido S. Galli. Brigantia vero, vel Brigantium, vulgo Bregenz, ubi fluvius cognominis in lacum influit, limes Helvetios inter ac Vindelicos. De lacu agunt Strabo lib. 7, Solinus cap. 24, Plinius lib. 9 cap. 17, Ptolemæus lib. 2, cap. 12 atque plurimi. g Campodunum Antonino; Straboni Καμπόδουνον, Ptolemæo. Καμπόδουνον, in tabula Cambodunum; in Notitia Imperii Cambidunum; Germanis Kambten, sive Kampen; Campidona et Campidonum posterioris ævi scriptoribus, a Kamb flumine, cui appositum, nomen duxit. De magnifico ibidem ordinis Benedictini extructo monasterio agunt Bruschi de monasteriis Germaniæ; Crusius par. 1, Annal. Suevorum lib. 12, cap. 2, et in Paralipomenis cap. 19, Carolus Stengelius in Monasteriologia, et alii. h Hilara, aliis Ilarus, fluvius est Sueviæ, ex Alpibus ortus: cui ad Campidonam Cambus miscetur. De velocissimo ejus cursu silet editio Canisii et Goldasti.

Arbona.

Brigantia,

Campidona.

i Goldast. serpens. MS. S. Maximini: vermis magnus, cui vocabulum erat a vocis sono Boas. Subinde vermis dicitur in ed. Canisii S. Hieronymus in vita S. Hilarionis ait, dracones miræ magnitudinis Boas vocari, quod boves glutire soleant. Isidorus lib. 12 Originum, sive Etymol. cap. 4, a boum populatione nomen inditum asserit. De bois, seu draconibus Vindeliciæ et Rhætiæ consule M. Velsorum num. 90, ad historiam conversionis S. Afræ. De bois quoque in genere agunt Mathias Buckler lib. 6, thesauri historici an. Ch. 49. Rosweyda ad vitam S. Hilarionis. Gesnerus lib. 3, de natura animalium, Claudius Salmasius in Solinum, alique. k Eam S. Columbanus moribundus mitti S. Gallo jusserat: attulerat Bobio S. Magnus. In editione Goldastina camboca dicitur. De ea Walafridus in vita S. Galli: Qui et baculum ipsius, quem vulgo cambotam vocant, per manum Diaconi transmiserunt.

Hilara fl.

Boa.

Cambula.

CAPUT II.

S. Tozzonis pastoratus in Waldenhoven.

Campidona profectus est B. Magnus, accepto secum conviatore et duce itineris Tozzone Presbytero, relinquens cum Theodoro cæcum, qui visum receperat. Itaque cœpto itinere, transitoque fluvio, perrexit recto tramite, sicut eum viator ducebat: sicque venerunt ad locum, qui vocatur *a* Eptaticus, et invenerunt ibi Episcopum sanctæ Augustæ Vindelicensis Ecclesiæ, nomine *b* Wichterpum. Tozzo igitur, propter notitiam quam in Episcopo habebat, præcessit B. Magnum, venitque ad præfatum Episcopum, et narravit ei omnia de sancto viro, quæ viderat. et audierat. Præfatus autem Episcopus interrogavit, de qua origine esset. Et respondit Presbyter: Domine, sicut audivi a Theodoro, qui nunc est relictus ad Campidonam, de Hibernia provincia est ortus. Ut autem audivit Episcopus ejus famam bonam, suscepit eum benigne, cœpitque cum eo loqui atque cum honore fovere: et moratus est cum eo paucos dies....

a

b

S. Wichter-
pum Episc.
Augustanum
conveniunt.

IN VITA
MAGNI.

Acquievit autem verbis illius, et dedit ei solamina ciborum, præbens ei conviatorem Tozzonem Presbyterum, et duces itineris, qui eum perducerent ad locum a Deo sibi destinatum.

c

9 Cumque venissent ad locum qui vocatur c Caput equi, jacebat ibi in uno loco angusto draco magnus, qui non permittebat ullum hominem per illam viam transire, neque equum, et idcirco vocatus est ille locus Caput equi, quia omnes venatores reliquerunt ibi caballos suos, et pedestres ibant, quocumque poterant ad venandum. Cum ergo B. Magnus jam prope ipso loco esset, dixit ad Tozzonem Presbyterum : Frater, construamus hic nobis tabernaculum hac nocte manendum, et oremus Deum ut expellat præsentem membrum diaboli ab isto loco, atque aditum permittere dignetur nobis ad properandum. Fecerunt itaque ut imperaverat, et manserunt ibi. In tota autem nocte illa non cessavit B. Magnus orare, et Domini misericordiam implorare, ut draconem subvertere dignaretur. Circa vero mediam noctem surgens B. Magnus dixit ad Tozzonem : Mitte mecum hominem, qui me ducat ad locum, ubi draco jacet. Respondit Tozzo : Timeo igitur si te illuc adduxero, ab eo devoreris. Ad hæc vir sanctus : Si Deus pro nobis quis contra nos? Ivit, interfecit. Ut viderunt autem draconem interfectum, descenderunt ad rupem, de qua idem draco impetum facere visus est super sanctum virum; Presbyter Tozzo dixit : Gratias tibi agimus, Domine, qui nobis talem virum, et tam magnum ostendere dignatus es, ut per merita sua ista loca purificentur, efficianturque d habitabilia, quæ ante erant inutilia.

Draconem interimunt.

d

10 Facta vero oratione transierunt illum angustum locum, et venerunt per viam juxta Licum flumen ad e locum speciosum qui non habebat nomen, erat tamen planities bona. Habebat autem B. Magnus Diaconus pendentem in collo Crucem, in qua continebantur reliquiæ beatæ Dei genitricis Mariæ, et de ligno sanctæ Crucis atque sanctorum Martyrum Mauricii, et sociorum ejus, necnon beatorum Confessorum Columbani et Galli. Invenit ergo f supra præfatum flumen locum valde honestum et formosum, in quo loco a littore præfati fluminis spatio quasi cubitis 30, invenit arborem stantem pomiferam valde decoram, suspendit cruciculam in ipsa arbore, et vocavit Tozzonem Presbyterum, atque prostraverunt se coram crucicula in orationem. Tum vir venerabilis B. Magnus hujusmodi preces emisit : Domine Jesu Christe, qui pro salute generis humani de Virgine nasci et mori dignatus es, ne despicias deprecationem meam, sed permitte nos construere in hoc loco oraculum in honore genitricis tuæ; et præpara hic habitationem tuis servitiis aptam. Finita vero oratione, cœperunt construere fundamentum, et ædificaverunt ecclesiam. Qua constructa, invitaverunt Wichterpum Episcopum ut veniret, et eam Domino et S. Mariæ dedicaret. Venit ergo præfatus Episcopus ad illum locum, admirans valde quomodo illuc venire possent, nisi per gratiam Dei, et dedicavit ecclesiam in honore Dei genitricis Mariæ et S. Floriani Martyris Christi, et sic administrare cœperunt ad laudem Christi in illo loco divina officia. Igitur cum fama virtutum, quas Dominus per beati Confessoris sui merita pie quærentibus exhibere dignatus est, ut longe lateque circumpositorum mulceret aures populorum, cœperunt undique alacri devotione ad tanti Patris suffragia postulanda concurrere, eundemque locum ob suæ dignitatis memoriam Cellam S. Magni nuncupare, et multiplicibus substantiæ seu possessionum amplificare donariis.

ibi exstruunt sacellum, cui præficatur S. Tozzo.

Abil S. Magnus ad Fauces :

11 Cumque res hac largitate fidelium accidissent collatæ, secessit vir beatus propter multitudinem populorum, et perrexit ad vicina loca, quæ vocantur Fauces, quatenus ibi familiarem locum Domino annuente sibi construeret ad manendum, relinquens præfatum

Presbyterum Tozzonem in ecclesia S. Mariæ populum illuc venturum custodiendum, vocavitque ipsum locum Synagoga, id est congregatio populorum. Ivit S. Magnus, ac mox auditis querelis dæmonum expostulantium se undique ab eo effugari, festinus rediit ad ecclesiam S. Mariæ, quam construxerat, narravitque Tozzoni Presbytero omnia quæ audierat in illo loco. Cumque voluissent vespertinum tempus psallere, auditæ sunt diræ voces dæmoniorum per montium summitates, quasi discedentium ejulatus cum terrore profusi. Et hæc audientes servi Dei prostraverunt se in orationem Domino laudes et gratias persolventes, qui eos liberare dignatus est de terrore malignorum spirituum. Sequenti vero die B. Magnus cum Presbytero Tozzone regressus est ad præfatum locum, et ibi construere cum adminiculis suorum cœperunt oraculum parvissimum, accersitusque est a Tozzone Wichterpus Episcopus, et dedicavit ipsum oratorium in honore Domini nostri Jesu Christi, sub nomine sancti Salvatoris.

erigit sacellum,

a RADERO Heptaticum dicitur, pagus in Boica, inter Landspergam et Schongaviam, oppida Lyco fluvio adjacentia, situs, de eo pluribus ad vitam S. Wichterpi 18 Aprilis et B. Hierluæ Virgin.

b Aliis Wichterpus; in edit. Goldast. Wichterpus dicitur; Demochari Victorbus, et Victorpus. c RADERO Græca compositione Hippocephalum, Germanis Rosshaupten. Pagus est ad Lycum in Suevia. d MS. S. Maximini, habitacula. e Stengelius in hoc loco extructum putat monasterium Faucense, verum qui potest, cum infra dicatur, relicto hic S. Tozzone, perrexisse ad loca vicina quæ vocantur Fauces? quæ desunt in Goldustino exemplari, quo forte usus. Melius Raderus hunc locum non procul a flumine Lyco in Bavaria situm putat; initio cellam S. Magni, deinceps Waltenhofen vocatum, paræciam etiam hodie esse, cui Decurio Sacerdotum præsit. Ibi, dum in Episcopum Augustanum fuit assumptus, Pastorem egit S. Tozzo, ideoque, ut in prolegomenis dictum. a Bruschio. Cratopolio, RADERO, aliisque dicitur ex parcho Waltenhofensi Episcopus Augustanus. f MS. S. Max. juxta. De hoc loco, et monasterio ibidem a S. Magno extructo. plenius ad ejus et S. Wichterpi vitam. Est id situm ad confinia trium provinciarum Tirolis, Bavariæ, et Sueviæ cui annumeratur.

Waltenhofen.

g Colitur S. Florianus 4 Maii.

CAPUT III.

Episcopatus S. Tozzonis, ejusdem et S. Magni mors.

Cumque transissent viginti quinque anni, et Dominus illum locum per merita tanti viri sublimare dilatarique dignatus est, Wichterpo Episcopo defuncto XIV Kalend. Maiarum, Tozzo per electionem B. Magni ad Pontificatus honorem a a Pippino glorioso Rege jam in ultimis suis diebus deductus est. Sed finitis viginti b sex annis beatus Pater ægrotare cœpit, atque infirmitate febrium languescere; misit ergo ad Theodorum sodalem suum qui tunc temporis in Campidonense cellula morabatur, et accersivit eum ut acceleraret, atque eum visitaret, et sua visitatione refoveret fidissimum amicum. Audiens hoc Theodorus commotione maxima de invalidudine tanti viri, animoque mœsto celeriter partes in illas profectus est, sumens secum prout poterat ea quæ in infirmitate laboranti noverat congruere.

S. Tozzo fit Episcopus Augustanus.

a

b

13 Veniens autem ad præfatum cellulam, invenit beatum virum maxima infirmitate detentum. Et misit celeriter ad Tozzonem Episcopum, intimans ei ut acceleraret, et tantum Patronum, prius quam ab hac luce seculari discederet, visitare veniret. Cum audisset igitur hoc præfatus Episcopus, velociter partes in illas profectus est, et pervenit ad cœnobium beati viri. Cumque magnus Patronus in infirmitate maxima laborasset, videns eum Tozzo Episcopus cœpit flere, et dicere : Heu, heu, Pater amande! heu Doctor egregie! in his periculis quasi orphanum me dimittis? Ad hæc beatus vir Magnus inquit : Noli flere, venerabilis Præsul, quia me in tot mundalium perturbationum procellis laborantem conspicias : quoniam credo in misericordia Dei, quod anima mea in immortalitatis libertate sit gavisura; tamen deprecor, ut orationibus tuis sanctis me peccatorem et animam meam non desinas adjuvare.

Invisit S. Magnum moribundum :

c

14 Inter hæc verba B. Magnus per dies c tredecim laborans, expletis 26 annis morationis suæ in illo cœnobio, ætatis vero suæ annis 73, in die sancto Dominico, et in VIII Idus Septemb. commendans se Domino et venerabili Pontifici in senectute bona, circa horam nonam diei ipsius Dominici, sanctam animam Deo, reddidit, de hujus vitæ liberatus ergastulo. Flentibus autem Episcopo et Theodoro coram lectulo ejus, audita est vox : Veni Magne, veni suscipe coronam, quam tibi Dominus præparatam habet. Audita ergo hac voce, dixit Tozzo ad Theodorum : Cessemus flere frater, quia potius nos oportet gaudere de anima ejus in immortalitate sumpta in hoc signo audito, quam luctum facere. Sed eamus ad ecclesiam, et pro tam carissimo amico salutare hostias Domino immolare studeamus.

mortui animam cœlo receptam intellegit.

Corpus sepe lit.

Theodorus scribit vitam S. Magni, jubente Tozzone.

d

15 Finito itaque fraternæ commemorationis obsequio invenerunt ambo sarcophagum optimum lapideum, a quodam Duce antiquis temporibus, nomine Abuzaco, constructum, qui et ipsum castrum construxit, et a suo nomine similiter Abuzacum vocavit. Sed non fuit in ipso sarcophago positus, neque sepultus quisquam. Purgato ergo ipso sarcophago, assumpserunt sanctum corpus, et recondiderunt in loco, ubi Pater ipse sibi oraculum construxerat, et cooperuerunt humo; ponentes ejus vitam in capite suo scriptam, virtutibusque plenam, sub auctoritate Theodori, ita : Ego itaque Theodorus monachus ex monasterio S. Galli, jussu Tozzonis Episcopi, d sicut a Theodegiselo monacho S. Columbani de tanti viri conversationibus simul cum B. Columbano comperui,

et oculis meis ipse vidi, et auribus audiui, seu postea quam me reliquit in cellula Campidonense, sicut postea a præfato venerabili Episcopo Tozzone de virtutibus ejus didici plurima, sed non omnia, in pycatio meo scribere curavi, et ad caput ejus posui reconditum in sepulchro, etc.

16 e Vir ergo venerabilis Episcopus Tozzo, post obitum beati patroni Magni, prout potuit ipsum cœnobium semper cum suis custodibus custodivit, secundum facultatem loci regens, et gubernans, atque disponens ea, quæ ad ipsum monasterium jure pertinere debebant, custodiens sanctum corpus cum Clericis et officiis divinis, atque luminaribus usque ab obitum suum. Qui permanens post discessum B. Magni in Episcopatu annos quinque et menses tres, XVII Kal. Febr. vitam secularem finivit, tradens ante obitum suum hereditatem suam ad sepulchrum B. Magni cum firmitate, et adstipulatione secundum f legem Alamannorum, sepultusque a Clero suo est Augustersæ sub testimonio in eadem hereditate,

a Monuimus supra, hic mendum videri. b Ita Goldast. et MS. S. Maxim. et melius, Canisii editio viginti quinque.

c MS. S. Max. sedecim. d Hæc ita brevius in Goldastino : sicut a Theodegisilo monacho S. Columbani audiui, et postea ipse oculis meis vidi, et auribus audiui, seu postquam me reliquit in cellula Campidonensi; plurima, sed non omnia, in pycatio meo scribere curavi : in epitaphio dicitur in edit. Canisii in MS. S. Max. pitatio. De pittatio, vel pycatio, vide Rosweydi Onomasticon in vitas PP. Significat panni frustrum, et per similitudinem, indiculum membranaceum vel chartaceum. e Hinc incipit Ermenrici supplementum, a quo et præcedentia videntur interpolata. f Lex Alamannorum edita est tom 2 rerum Alamannicarum, ex bibliotheca Goldasti, et a Lindebergio in Codice antiquarum legum.

AUCTORI
SILVANO
RAZZI

Moritur
S. Tozzo.
16 Januarii

Pittacium.

DE B. JOANNA VIRGINE BALNEIS IN ITALIA.

XVI JANUARIH.

Joannam Virginem ordinis Camaldulensis testatur Ferrarius in Catalogo SS. Italiæ nondum quidem collegio sanctarum Virginum adscriptam; ejus tamen natalem hac die Sedis Apostolicæ permissu celebrari. De ea idem Ferrarius in generali catalogo Sanctor. Balneis in Æmilia B. Joannæ virginis monialis Camaldulensis. Arnoldus Wion : Balnis S. Joannæ sanctimonialis ordinis Camaldulensis, in cujus transitu campanæ sine humano adjutorio sonuere. Idem habet Dorganius, et Menardus, nisi quod hic Beatam vocat, non Sanctam. Idem I Maii ejus Translationem, de qua infra, ita referunt : Eodem die Balnis translatio S. Joannæ, ordinis Camaldulensis.

B. Joannæ natalis,

Translatio.

Balneum oppidum.

2 Balneum vero oppidum describit Leander in Romanula : Ulterius secundum Sapin ad oppidum via fert D. Mariæ in Balneo, dextræ amnis ripæ imminens, ita cognominatum ab aquarum medicatarum tam potu quam lotione ad multas infirmitates salubrium balneis quæ hic sunt, et a Facio commemorantur :

Ad pedem Alpium quemdam in balneo vidi
Muro cincto, ac lapidibus in eo fixis,
Qui noctu aliis magno compendio sunt.

Castellum est satis lautum. Non procul hinc fons Sapis in Alpium radicibus sequitur. Vallis per quam fluit perpulcra est et colonis frequens : vicos habet plurimos, nominatimque perhonestum D. Petri in Balneo, mille passibus ab oppido D. Mariæ. Quondam hæc tota vallis Comitum, qui a Balneis et Jaciolo nominabantur, possessio fuit : at nunc fere ditionis Florentinæ est. Hæc ille. Sapis vulgo nunc Savio dicitur, atque inter Ravennam et Ariminum in mare Adriaticum influit.

Vita B. Joannæ.

3 Vitam B. Joannæ geminam, brevem utramque, damus. Priorem Italice scripsit Silvanus Razzius to. 1, de feminis sanctitate illustribus : alteram edidit Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, ex monumentis Ecclesiæ Balneensis, et Antonii Florentini historia Camaldulensi, necdum nobis visa.

VITA

Italice scripta a Seraphino Razzio.

Quiescit B. Joannæ corpus in æde sacra abbatiae S. Mariæ in Balneo. Celebre id oppidum est, quod illuc vis ingens hominum omnis ætatis ac sexus, æstivo tempore confluat, remedium, ex medicorum consilio, adversus morbos petitura a balneis salutarium, quæ isthic scaturiunt, aquarum.

Balneum oppidum.

2 Contendunt Balneenses, beatam hanc virginem isthic progenitam fuisse, atque a prima ætate castimoniam Deo devovisse ac monacham factam in cœnobio S. Luciae, quod tunc haud longe ab oppido remotum erat. Alii natamasserunt in pago qui Fonsclausus dicitur, ac prope distat a pago S. Benedicti in Apenninis jugis, Danti poetæ memorato; atque inde profectam, religiosæ vitæ in S. Luciae cœnobio se dedidisse.

B. Joannæ patria :

Cant. 16, de Inferno.

3 Ut ut sit, cum isthic annos complures sancte vixisset, multaque eximiæ sanctitatis argumenta edidisset, (quæ tamen tradita litteris non sunt, aut certe exciderunt, solum id fama a majoribus tradita retinente, sanctam feminam fuisse) id demum in morte divinitus consecuta virtutis publicum testimonium est, quod campanæ omnes ejus loci sponte sua, nemine mortalium impellente, sonuerunt. Oppidani ergo qua potuerunt maxima animi pietate, atque exequiarum splendore, corpus ejus in arcam lapideam condiderunt.

sanctitas miraculo comprobata :

4 Verum everso deinceps monasterio (quod post ejus mortem B. Joannæ fuerat vocitatum) translatus est sacrum corpus ad ecclesiam ipsius oppidi (quæ hodie abbatia est) intra eandem inclusum capsam, cui insculpta crux, et characteres quidam, annum, quo e vita excessit, exprimentes, nempe millesimum. Sed quod minus ii clari ac distincti sint, existimant alii annum iis 1105 significari. Illud certe

translata relictum.

EX SERAPHINO

certe constat corpus ejus, uti Divorum exuviae solent, solenniter translatum anno 1287, dedicatumque illi altare a Guilielmo Aretii et Jacobo Civitatis Castellii Pontificibus, Kalendis Maii. Invitarant octiduo ante ambo illi vicinos omnes ad eam translationem ac dedicationem, nominatim Gerardum tunc eremi a Camaldulensis Priorem. Extat eorum Latina epistola. Neque hæc ab iis acta fas est arbitrari, nisi legitime prius explorata probataque Joannæ sanctitate.

Pestis illius
ope depulsa.

3 Profitentur Balneenses multa se divinitus ejus meritis beneficia consecutos : fidemque faciunt complura ad sepulchrum suspensa anathemata. An. 1506, die 20 Augusti, nova ei capsula fabrefacta, novumque extructum sacellum, cum hac inscriptione : DIVÆ JOANNÆ OB PATRIAM A PESTE VENDICATAM OPPIDANI URBEM HANC EREXERUNT ET HUC TRANSLATA JACET. b

a Balneensi oppido vicina.

b Testatur Wion in corona sacelli legi : Pro gratitudine beneficii, B. Joannæ dicata. Sepulchro vero ejus a Petro Delphino Generali Camaldulensium perpetuo ultimo carmen hoc appositum :

Virgo beata jacet tumulo hoc præstansque Joanna.

ALIA VITA EX PHIL. FERRARIO.

Joanna ex pago agri Balneensis, qui Fons-clausus appellatur, orta, in monasterium monialium S. Luciae inter Conversas recepta, obedientia maxime et humilitate refulsit. Cujus Deus sanctitatem miraculis comprobavit. Cum enim illa diem obiisset, tympana ecclesiarum Balnei nullo pulsante sonabant. Quo miraculo Clerus et populus Balneensis commotus, corpus illius solemnè pompa elatum in ecclesia majori condidit, multis post mortem subsecutis miraculis.

B. Joannæ
patria,
virtutes,

miracula a
morte.

2 Cum enim Balneum peste maxime affligeretur, ubi B. Joannæ sacellum populus publico voto adstrictus extruere pollicitus fuisset, illico lues illa cessavit. Extructo autem sacello, ara ei dedicata, cum hac inscriptione : D. JOANNÆ OB PATRIAM A PESTE VENDICATAM.

Pestis extin-
cta.

3 Illud non silentio involvendum, quod cum quidam clam reliquiarum partem noctu abstulissent, in suam ipsorum patriam deferendam; cum per totam noctem incedentes longe a Balneo distare se arbitrantur, mane se ad Balneensis ecclesiae januam invenerunt. Quare ea re perterriti, crimen confessi, brachium, quod abstulerunt, restituerunt. Obiit die XVII Kal. Februarii anno post Christum natum 1105.

Reliquiarum
fures puniti.

DE S. HENRICO EREMITA IN ANGLIA.

AN. CH. MCXX.
XVI JANUARI.

Philippus Ferrarius in novo catalogo Sanctorum, S. Henricum Eremitam ita celebrat hoc XVI die Januarii : In Northumbria S. Henrici Eremitæ. Prolixius elogium habet Martyrologium Anglicanum. Vitam damus ex Legenda Sanctorum Angliæ Joannis Capgravi.

VITA EX JO. CAPGRAVIO.

CAPUT I.

S. Henrici vita solitaria, abstinentia, patientia.

Ex præclaro Danorum genere Henricus Eremita originem duxit. Est enim a Coket insula quædam in Orientali Northumbriæ plaga, per sexdecim stadia infra Oceanum posita, a fluvio c Coket non longe decurrente nomen trahens, quæ magno antiquitus monachorum collegio pollebat. Cum autem ad annos adolescentiæ perveniens amicorum ductus consilio, uxorem ducere et matrimonio consentire moneretur : nuptiarum imminente die conjugal copula a Domino per visum ei interdicitur : castum immaculatumque ab hoc seculo se custodire, atque ad insulam in Anglia, nomine Coket, divinitus sibi paratam, serviturus Deo cunctis diebus vitæ suæ, proficisci jubetur.

a

b

c

B. Henricus
divino monitu sponsam
et patriam
deserit.

d

In insula Coket
vivit.

eximia absti-
nencia.

e

Flumen miraculose
trajicit.

Putitur carnis
tentationes.

2 Qui statim relictis omnibus parentibus suis, et amicis, et quæ in mundo habere videbatur; apud d Tynemutham vinginti milliaribus a præfata distantem insula navigio applicans, impetrato Prioris assensu insulam adiit : et ædificata parva ædícula in magna vitæ abstinentia Deo servire cœpit; aliquibus annis per singulos dies panem exiguum et aquam gustans, ter demum in septimana cibum sumpsit : et tribus os ad loquendum reseravit. Per quatuor enim ante obitum suum annos, hordeum molari lapide in farinam redactum, aqua conspersum, in massas rotundas formavit, sole desiccavit, et esuriam suam temperare consuevit.

3 Cum enim peregrinationis gratia e Dunelmum proficiscens cymbam, qua Were flumen transire posset, paratam non inveniret; fusa ad Deum prece, navicula resoluta quo ligabatur funiculo, ab altera ripæ parte ad littus, in quo sedebat, applicuit : quam cum socio quodam intrans, sine remige confestim transductus est.

4 Instigante totius mali incentore, maxima contra eum suæ carnis tentatio adeo invalescebat, ut mori

mallet quam sic laboriose contra stimulos carnis reluctari. Monachus insuper insulæ curam habens, verba aspera, contumelias, et opprobria quotidie sibi inferre non cessabat. Immensam tamen ejus humilitatem, sanctitatem, ac devotionem continuam, tandem admirans, pedibus ejus prostratus, precibus ac lacrymis veniam suppliciter imploravit. Qui cum magna cordis lætitia eum a terra elevans, quicquid in eum commiserat alacriter indulsit : et quasi unanimes effecti, spirituali dilectione ex tunc conjuncti sunt.

a Martyrol. Angl. Cochet.

b Maxime Septentrionalis regni Angliæ provincia, Scotiæ propinqua, ultra Vallum Picticum.

c Hujus meminit Cambdenus in Ottatinis, et Coquedam, sive Coquet appellat. d De hoc monasterio egimus 12 Janu. in S. Benedicti vita qui illud ædificavit. Est Tina fluvius, ad cujus ostium situm est, Meridionalis Northumbriæ limes.

e Urbs est Angliæ Episcopalis Dunelmum, Anglice Durham, vel Duresme; ad Vedram, sive Were fluvium, de quo fuse diximus in vita S. Benedicti Episcopi 12 Januarii, qui alterum ad ejus fluvii ostia monasterium ædificavit.

CAPUT II.

Constantia probata, prophetiæ donum.

Inter hæc enim legati a parentibus et amicis ad eum missi rogaverunt eum, quatenus terram natalitatis suæ, parentes, amicos, et patriam illico visitare dignaretur. Quibus ille nullatenus acquiescens, pro vita æterna et Christo patriam temporalem et cognatos cum mundo penitus se reliquisse asserebat. Illi autem dicebant loca solitaria nonnulla ac deserta in terra sua magis apta, quæ voluntati ejus exposita adventum ejus expectabant. Ille enim naturali amore terræ suæ illectus nuntiis favorabiles aures inclinans, et monitis fere acquiescens, in crastinum tamen quod Deo placeret se facturum promisit. In nocte vero sequenti multa in animo revolvens, et quid sibi utilius foret ignorans, ad crucem in ejus oratorio erectam conversus, cum lacrymis orare cœpit dicens : Domine Jesu Christe fili Dei vivi, qui primi hominis ruinam gloriosi sanguinis tui pretio reparans, a supercœlestibus ad terram descendere dignatus es, et carnem sumens de virgine, hostiam pro redemptione generis humani obtulisti; te adoro, te invoco, quatenus mihi peccatori et misero pietatis et miserationis tuæ non desit suffragium; et quod bonitati tuæ fuerit acceptum, temeritati meæ Spiritus tuus aspirare dignetur.

et alienas in-
urias.

Ab amicis in
patriam invi-
tatus,

divinam vo-
luntatem ex-
plorat :

6 Hæc

*u Crucifixi
imagine mo-
netur, ne eat.*

6 Hæc et alia illo cum gemitu et lacrymis prosequente, crucis imago in voces resoluta humanas respondit, dicens : Dilecte mi, jam pridem in terra nativitatis tuæ, cum decor mulieris et nobilitas tuam mentem alliceret, misericorditer a nuptiis revocans, cœleste desiderium cordi tuo inserui. Ab illa enim die ad beatitudinem vitæ prædestinatus es æternæ, et in libro vitæ nomen tuum scriptum non delebitur in seculum. Viriliter age et confortetur cor tuum; in his quæ cœpisti persevera; et loci hujus solitudinem usque ad finem vitæ tuæ nullatus derelinquas. Cum enim hæc proferret imago, tamquam loquentis hominis labia moveri videbantur.

*Precatur ut
nec volens
possit disce-
dere.*

7 Vir autem Dei cum lacrymis et gratiarum actione solo prostratus, iterato cœpit invocare dicens : Domine Jesu Christe salus et redemptio mea, spes unica mea, jube etiam ut nec volens ab hac insula discedam. Nec mora : vigiliarum et orationum instantia fatigatus cum sopori membra daret, confestim quasi gladii horrore percussus, vix inchoatum somnum interrumpere coactus est. Manibus vero ad genu injectis, gravissima ægritudinis molestia ibi se tactum advertit, quæ de die in diem invalescens in ulcus maximum excrevit, et sanies quotidie inde non modica emanavit : interius denuo computrescens foetorem intolerabilem exhalabat. Proprio tamen labore vivens, et quotidiano operi insistens, agellum suum excoluit, terram non sine baculo sustentatus aperiens. Cumque operis instantia fatigatus aliquantulum respirare vellet a labore, lapidi insidens, genu morbidum contra solem exponebat. Tunc putredinis sublatentis generatio prava, vermium videlicet copia, contra solis ardorem ad exteriora scaturire cœpit. Et cum in terram prorepentes caderent, recolligens eos dixit : Redite, redite, et immundam naturæ vestræ originem, quæ vos hæreditabit, consumite. Dedit autem Dominus agriculturæ suæ in terra sterili fructus incredibilis incrementum : et quanto acrius et miserabilius vis ægritudinis invaliditudinem corporis perurgebat, hilaris tamen et in omni tribulationis angustia Deo gratias agens semper permanebat.

*Fœtido ulcere
laborat,*

*unde vermes
scaturiunt ;*

semper lætus

*Prophetiæ
dono claret.*

*Fratris cæ-
dem absens co-
gnoscit.*

8 Vir enim iste non solum præsentia et prope posita, sed etiam futura et absentia divinitus edoctus, videre et prædicere consuevit. Contigit enim ut monachus insulæ custos, oratorium ejus ingressus, coram altari eum amarissime lacrymantem reperiret. Cumque caussam tanti fletus inquireret, ait : Germanus et uterinus meus, malignantium sævitia, in solo patrio interemptus est : indultumque est mihi a Domino, ut pro ejus anima mihi liceat pœnitere. Id circo per te, dilecte mi Domine, religiosi et laici interitus fratris mei innotescat : ut eleemosynarum et orationum suffragiis adjutus, a pœna et peccati laquæis absolvatur.

*Prædicat qui-
busdam nau-
fragium.*

9 Cum enim die quadam naves mercibus onustas veloci transire cursu conspiceret, in proximo illis naufragium imminere astantibus prædixit. Numquid aspiciatis, inquit, monstrum illud quod navigantes insequitur? Illi vero mulieris effigiem post naves supra mare eminentem se videre fatentur. Ista, inquit, in proximo mare concutiens, tempestatem maximam excitans, naves, quas aspiciatis, paucis evadentibus submerget. Nec mora : venti subito concitantur, fit fragor undarum : tempesta valida invalescit : cujus impetu naves sabulo et scopulis illisæ et penitus confractæ, cum his quæ gestabant, per littora dissipantur.

*Feminae cu-
jusdam jur-
gium cogno-
scit.*

10 Contulit ei quidam manutergium unum : et elapsis aliquot diebus iterum venit ad eum, qui et ait : Num adhuc, inquit, sedasti iram conjugis tuæ, quæ tibi pro munusculo mihi collato molesta fuit? Ecce munus ipsum habeat sibi, dummodo tibi imposterum quæta fiat.

11 Multos a remotis partibus ad ipsum accedentes,

abditæ suæ et occulta eis objiciens, tamquam oculis corporeis evidenter perspexisset, acriter arguere consuevit. Monachum quemdam de Tynemutha visitationis gratia ad illum accedentem, arguere cœpit, dicens : Cave tibi, Frater, ut circumspectius et magis sobrie tecum agas. Vide ne gravetur cor tuum in crapula et ebrietate, et Deum tuum offendas, sicut nuper temulentus offendisti. Designavitque ei locum et noctis horam quando crapulatus a potu turpiter se gessit.

*Ex Jo.
CAPRAVIO.
Multos de ar-
cantis arguit,
monachum de
crapula.*

CAPUT III.

Obitus, sepultura, miracula.

Cum enim doloris ingravescente molestia ægrota- ret, solus in ædicula sua, nullius requisito adjutorio, diei algorem et noctis prolixæ fastidium transigebat. Et cum mortis hora appropinquaret, harmoniam miræ dulcedinis vocum, Te Deum laudamus, alternantium, vir quidam in aere audivit, donec hymni series penitus compleretur. Interim monachus sonitu tintinnabuli audito accurrens, funiculum eum tenentem, et super lapidem residentem invenit, et candelam, quam ipse expers ignis ante mortem divinitus accenderat, ardentem vidit. Cumque mortuus deprehenderetur, exuto quo induebatur cilicio, et corpore a vermibus et sorde aqua mundato, subito instar nivis resplenduit, nec cicatricis vestigium nec pristinae ægritudinis in carnis superficie deprehendi potuit. Tantæ venustatis et splendoris erat facies ejus, ut quasi alterata non posset agnosci; et dormienti magis quam mortuo multo similior apparebat.

*Moritur cu-
nentibus An-
gelis,*

*candela cœli-
tus accensa.*

*Corpus a
morte splen-
didum.*

13 Monachi enim de Tynemutha, cum ad sepe- liendum corpus ejus congregati, ad monasterium suum transferre tentarent; parochiani vicini tantum amittere thesaurum formidantes, congregata multorum copia vim deferentibus inferre, et in sua ecclesia servum Dei sepelire inito consilio nitebantur. Et ecce mare spatiosum nebulam subito evaporans, umbras palpabiles et tenebras inducens, congregatum populum per invia quo nesciebant oberrare coegit. Cumque in quadam ecclesia cum corpore servi Dei excubias celebrarent, apparens vir Dei in somnis, ut in aurora cum corpore festinatam propter populum supervenientem arriperent fugam, quidam admonuit. Quo facto cum magno honore non longe a corpore a S. Oswini Regis et Martyris, versus Meridiem in latere parietis arcuato sepelitur.

*Volentes cor-
pus ejus ra-
pere, coacti
arcentur.*

*Apparet cui-
dam.*

*Honorifice se-
peltitur.*

a

14 Contigit enim adhuc vivente servo Dei Sacerdotem quemdam infirmitate maxima depressum, quasi ad extremum vitæ spiritum deduci. Cumque velut exanimis decumberet, vidit vir Dei malignorum spirituum catervam aspectu horribilem, ad rapiendam Sacerdotis animam paratam, totam domum, in qua languidus jacebat, circumvolantem. Et exurgens a cella sua, concito gradu ad domum infirmi properavit. Aspiciensque cuneos spirituum, interrogavit eos, cur sic pessimi convenissent. Illi vero nimis improbe respondentes dixerunt : Ut animam hujus, qui hactenus opera mortis complevit, nobiscum illico ad infernum rapiamus. Tunc servus Dei illis in virtute sanctæ Trinitatis præcepit, ut opera sua gehennæ digna sibi feriatim exponere maturarent. Qui horride conclamantes, multa facinora et innumerabilia delicta, eum accusantes, in medium protulerunt. Vir autem Dei opus quoddam virtutis, quod infirmus quandoque egerat, objiciens, quæ dæmones impropèraverant in statera jussit ponderari, bonumque illud exiguum omnibus objectis malis in immensum plus in statera ponderavit. Dæmones autem perturbari nimis et per merita servi Dei quasi confusi, velut muscæ per aera evanuerunt. Ægrotus vero cito convalescens, mirabilum ubique propalavit,

*Dæmones a
moribundo
arcel, ap-
penso cum vi-
tiis unico
bono opere.*

Ex di-
cuntur in
Martyrologio
S. Henrici
periculo liberat.

et vitam suam in melius reformans, in timore Domini spiritum emisit.

15 Quibusdam in mari navigantibus et aeris ingruente intemperie, æquoris unda ita commota est, ut omnibus mortem potius quam vitam minaretur. Inter quos quidam viro Dei Henrico quondam familiaris et valde dilectus, devotis clamoribus cœpit eum invocare, dicens : O Domine mi, famule Christi, in cujus ministerio totiens desudavi, in tanto mortis periculo mihi subvenire ne differas. Et ecce mox assistens ei, in hæc verba prorumpens, dixit : Revera tu mihi adhærens quondam placuisti familiariter obsequendo : impetravi ergo ab eo qui ventis imperat et mari, tuam et qui tecum sunt salutem. Sedatoque mari, ad portum optatum prospere pervenerunt.

16 Correptus est vir quidam ab eo, quia quadragesimali tempore debitum subtrahens uxori, ab ea

se continere velle disposuit : et secretum quod nulli indicaverat, vir Dei venienti patefecit, dicens : Quia thorum uxoris tuæ minus discrete contemnis, in loco contemptibili et sordido teipsum cito reperies. Nocte vero quadam expergefactus vir ille, reperit se nudum in stabulo foetido infra equorum pedes reclinatum. Quem postea servus Dei corripuit, quia a thoro conjugis suæ sine spiritualis consilio Patris abstinere præsumpsit. Dicebat enim non a Domino, sed immundo spiritu suggerente, temeritatis hujus præsumptionem sibi nequiter accidisse : et ideo talis potestas spiritibus immundis super se data fuit, ut eum ad loca immunda sic dormitantem transportarent. Obiit autem servus Dei Henricus anno Domini millesimo centesimo vicesimo, XVII Kalendas Februarii.

a Celebratur S. Oswini Regis et Martyris natalis 20 Aug. Translatio 11 Martii.

Inconsulte ab uxore invitata se continenter, arguit.

DE SANCTIS MARTYRIBUS BERARDO DE CARBIO, OTTONE PRESBYTERO, PETRO A SANCTO GEMINIANO, ADJUTO, ACCURSIO. ORDINIS S. FRANCISCI IN MAURITANIA.

§ I. Martyrii locus et tempus.

AN. CH. MCCXX.
XVI JANUARI.

Martyres ex
Ordine
S. Francisci.

Scitum illud Martini ab Azpilcueta Navarri promuntiatur commentur. in c. statuimus 19 quæst. 3, § 17. Regulam illam altissimam S. Francisci observantes ad unguem et mentem auctoris, quosdam incruentos Christi Martyres videri. Nec desunt tamen etiam, qui fuso sanguine martyrii lauream tulerint, quamplurimi : nongentos supra numerat Vitalis ab Algexira capucinus in Epilogo Franciscanæ familiæ, qua variis discreta reformationibus latissime patet. Ipsa initia auspicato consecrarunt qui in Mauritania, ipso superstite patriarcha Francisco, cæsi sunt quinque Heroes, Berardus de Carbio, Otto, Petrus a S. Geminiano, Adjutus, Accursius.

Hi quinque,
qui et unde.

2 Vitalem his Franciscus præfecerat, quem in Aragonia morbus stitit, et gloriosi triumpho, commilitonibus præparati, spe dejecit. Ab eo jussus præesse ceteris Berardus, ut Marcus Ulyssiponensis parte 1 Chron. Minorum lib. 4, cap. 3, auctor est. Erat Berardus, sive, ut alibi appellatur, Beraldus, vel Gerardus, ex oppido Carbio, sive Corbio, Comitatus Narniensis in Umbria, ortus, adjunctus S. Francisco anno 1213. Eum arabicæ linguæ utrumque peritum, concionatorem vero egregium fuisse Wadingus tradit in Annal. Minorum an. 1219, nu. 48. Solus Otto, qui aliis Otho, et Ottonus, sacerdotio erat initiatus, ut Pisanus lib. 1, Conformitatum p. 2, fruc. 8, et Marcus Ulyssipponensis testantur. Petrus a S. Geminiano, cognomen accepit ab oppido S. Geminiani ad Elsæ fluvii fontes sito in Thuscia, Senensis olim, nunc Florentinæ ditionis. S. Franciscum in eo oppido ad pœnitentiam mortales hortantem anno 1211, secutus erat, ut ad eum annum observat Wadingus num. 26 Diaconum fuisse Marcus asserit : quod in Hispanica Gallicaque versione penitus omissum est; in Italica mutatum. Frater Otto, inquit Marcus, fuit Sacerdos, F. Petrus Diaconus. Italus interpres, Fr. Otto et Fr. Petrus fuerunt Sacerdotes. Hanc versionem secutus est Wadingus. Arturus a Monasterio in Notis ad Martyrologium Franciscanum, præter hos, Berardum quoque Sacerdotem scribit. Adjutus, sive Adjutor, perperam Sabellico Avitus; et Accursius, vel Accurtius, Fratres Laici, sive Conversi fuerunt : quos tamen Constantius Felicius in suo Martyrologio Sacerdotes quoque appellat.

Qui ex iis Sacerdotes.

Ubi occisi.

3 Illustrium horum pugilum palæstra Mauritania Tingitana fuit, in extrema Africa ad Oceanum occidentum,

in eaque urbs Maurocum, seu Marrochium, Marueccos Hispanis, aliis Marrocco, Ptolemæo lib. 4, cap. 1, et Tabula 1. Africa Βοχαδὸν ἡμερον, Bocanum Hemerum ut concors omnium sententia est. Urbs ea olim amplissima ac celeberrima, inter maximas orbis terrarum habita, regni Maurocani, cui nomen dedit, caput. Regnum hoc a Miramamolinis, seu Miramolins, administratum est, ex quo pulsus deletisve Christianis Saraceni, aliique impiæ Mahumeti sectæ ganeones, eas regiones invaserunt, quæ ob eorum barbaros mores dici cœptæ sunt Barbaria. Miramamolins, quæ vox eorum lingua credentium Principem significat, appellati Reges, quod penes eos, gentis instituto, reipublicæ ac sacrorum arbitrium foret, ut alibi Caliphæ dicebantur. Cœptum hoc Miramamolinorum imperium circiter annum Christi 666, ut tradit Mariana noster lib. 6 Rer. Hispanic. cap. 11. Ex his Miramamolins Abenzacobo, Abdelmonis, primi ex secta Almohadica Regis, filio, in Lusitania a Sancio I, anno Chr. 1184, perempto, frater successit Miramamolins Sobamhecef : qui Lusitaniam iterum anno Ch. 1189, triginta ante horum Martyrum in Mauritaniam adventum annis, invasit. Huic anno Ch. 1200, e vivis sublato successit Miramamolins Aben Mahomet, qui an. Ch. 1212 Hispaniam cum valido exercitu ingressus, propter suorum perfidiam in Mauritaniam redire coactus est. Superstesne hic an. Ch. 1220, fuerit, adeoque sua impius carnifex manu hos Martyres interemerit, non constat : successori potius, ejus nepoti, Miramamolins Caid Arax, qui adhuc an Ch. 1232, regnabat, tribuendum videtur, quod Marcus ex MSS. Chronicis ac veteri Legenda asserat Miramamolins, ulciscens id facinus Numine in se suosque integro quinquennio, sanxisse, ut Christianis isthic Catholicum habere ex ordine Minorum Antistitem, et Romano ritu publice sacra colere liceret. Missus a Gregorio IX Agnellus Episcopus ann. Ch. 1233, cum binis ad Miramamolins litteris, quas ex Vaticano descriptas recitat eo anno Wadingus nu. 27 et 28. Agnello Lupus Ferdinandus Dain ejusdem ordinis successit, Sedis Apostolicæ Legatus dictus ab Innocentio IV, an. Ch. 1246, de quo Wadingus num. 9, 10 et 11, et an. Ch. 1247, num. 27 et tomo 2, an. Ch. 1257, num. 18. Hic inscriptus Martyrologio Franciscano Arturi Montierii 1 Maii, ille 14 Martii. De Miramamolins porro Franciscus Belleforestus tomo 2 Cosmographiæ lib. 6, cap. 13 et 14. Vasconcellius noster in Alphonso I Lusitanæ Rege, num. 17 et Sancio I, num. 6, et pluribus

Reges mauritanie Saraceni.

A quonam occisi hi martyres.

bus locis Mariana, alique agunt, rerum præcipue Hispanicarum scriptores.

4 Martyrium peregerunt Sancti anno Chr. 1220, licet (haud scimus quo errore) scripserint Carthusiani Colonienses in additionibus ad Usuardum annum 1350, et Pelbartus, de quo mox, annum 1236, nisi (quod remur) utrobique mendum sit typographicum, ut esse in Wadingo, et Ribadeneiræ Latina versione fatendum est : nam ille diem martyrii assignat XVI hic XVII Kalendaras Febru. cum fuerit XVI Januarii, sive XVII Kalendar. Februarii. Illud porro edisserendum, quotus is fuerit annus Honorii III Pontificis : quotus a conversione S. Francisci : quotus ante ejus obitum. Arturus citatus, ait Honorii III, anno 3, aut 4, occisos, quasi id certo nesciri possit. Pisanus annum tertium, Tiserandus infra num. 12, et Marcus Ulyssipon. cap. 17, assignant quartum. In Wadingo quintus in titulo præfigitur, sed qui eo Christi anno, Julii 18, inchoandus erat : adeoque quartus medio in cursu erat. Creatus est enim Honorius III, 18 Julii anni 1216, obiit an. 1227, Martii 18.

5 Duplex S. Francisci conversio fuit; prior ad habitum victumque eremiticum, posterior ad novi Ordinis foundationem. Hæc statuitur a Wadingo in Apparatu ad Annales facta an. Chr. 1208, illa biennio ante, anno 1206. A prima conversione anno decimo tertio infra num. 2, missi dicuntur. Consentit S. Bonaventura cap. 9, vitæ S. Francisci; ubi asserit hunc tertio decimo conversionis suæ anno ad partes Syriæ perrexisse, ut Soldani Babylonie posset adire præsentiam. Eodem anno et S. Franciscum, et sanctos Martyres ex Italia discessisse, una omnium sententia est. Surius anno undecimo missos scribit; posteriorem conversionem intelligit. Marcus cap. 1, annum Ch. 1219, vocat undecimum confirmati ordinis; Wadingus duodecimum. At potiore sui parte undecimus fuit. Nam mense Octobri secundo et perfecte conversus dicitur ab eodem Wadingo in Apparatu § 5, num. 16. Et sane post primum Assisii celebratum Capitulum generale in Pentecoste anno 1219, continuo missi sunt, qui hoc eodem Marrochium pervenerunt, et martyrium subierunt 16 Januarii anni sequentis 1220, 14 a prima conversione S. Francisci.

6 Tempus hoc martyrii, a Surio eumque secutis Sedulio et Wadingo, dicitur annus ante mortem S. Francisci sextus : Melius ex antiquis Chronicis et Legenda Marcus Ulyssipon. et Tiserandus statuunt martyrium hos complevisse ferme septem annis ante mortem S. Francisci, exceptis scilicet tribus mensibus, et diebus duodecim. Obit enim S. Franciscus 4 Octobr. 1226, ut scribit S. Bonaventura in ejus vita cap. 15, die sabbathi in sero; sive die Dominico ab occasu solis inchoato, qui eo anno in 4 Octobris incidit,

§ II. Cultus sacer.

Eodem, quo Martyres occubuerant, anno, aut initio sequentis, quo S. Antonius de Padua ordinem Minorum ingressus est, sacræ horum reliquiæ Conimbricam, Regum tum Lusitanorum sedem, delatæ sunt, atque jussu Alphonsi II Regis in templo cænobii sanctæ Crucis, ordinis Canonicorum Regularium S. Augustini, collocatæ : in quo eorum capita argento ad elegantiam et pietatem oblecta etiamnum spectari testatur Antonius Vasconcellius noster in descriptione regni Lusitanie; titulo de Sanctorum delubris num. 23. At duo illorum corpora, ait num. 24, servari Lorvanii prope Conimbricam in cænobio vetere ex sanctimonialium D. Bernardi disciplina, sub qua ibidem vitam egit et obiit sanctissimam Tharesia soror ejusdem Alphonsi II, qui ei plane regificum munus has cœlitum misit exuvias. Wadingus ad an. Ch. 1220, num. 43, corpus unum dumtaxat cum alterius capite missum scribit. Franciscus Gonzaga 3 part. Originis Seraphicæ Religionis, con-

ventu 20 Provinc. Portugallie refert Catharinam Dezam Abbatissam Lorvaniensem, Pontifice Maximo annuente, anno Domini 1515, ex his reliquiis spathulam dedisse Fratribus Minoribus in Conventu Spiritus sancti Goveæ vico diœcesis Conimbricensis. Ex tribus gladiis, quibus eos Miramamolius interfecit, unus integer, cum alterius fracti cuspide, flagellum præterea quo cæsi, ac pecten corneus, quo eorum lacerata corpora sunt, asservantur Vallisoleti in sacristia S. Francisci. Quod donum a Rege Ferdinando Catholico acceptum, isthic fert traditio. Ita Marcus Ulyssiponensis 3 part. lib. 6, cap. 34.

8 Reliquiæ porro illæ quam coli impense debeant, crebris miraculis ostensum : imo, ne veneratio earum prohiberetur divinitus procuratum. Statuto igitur Diœcesano, eorum natalis XVI Januarii ut festive peragatur sancitum est, idque varii Pontifices scivere. Tandem an. Ch. 1481, Sixtus IV festum eorum concessit ab universo Franciscano ordine officio duplice majore celebrari, quod etiamnum viget, ut eorum docent Breviaria. Quia autem eo tempore, amotis ab Urbe aliis Breviariis et Missalibus, tantum Breviaria adhibebantur Fratrum Minorum, ut ex Rudolpho Propos. 22, scribit Gavantus sectione 7. Thesauri sacrorum rituum cap. 1, num. 5, officium de sanctis his Martyribus duplex majus consignatum reperitur in Missali Romano Venetiis an. Ch. 1508, excuso. Id deinde abrogatum retinuit diœcesis Conimbricensis, in qua officio duplici coluntur, ut festa propria Conimbricæ anno Chr. 1588, auctoritate Alphonsi de Castelbranco Episcopi cusa tradunt.

9 Eidem publicæ venerationi suffragantur varia Martyrologia. Bellinus in antiquo Romano : Eodem die (16 Januarii) apud Marrochium passio beatorum Martyrum Berardi, Petri, Accursii, Adjuti, et Ottonis, de Ordine Minorum. Addit Molanus : Qui zelo divino succensi, et flagrantibus amore martyrii, cum ad prædicandum Christi Evangelium ad partes infidelium transfretassent, a Rege Marrochii pro Christi nomine coronati sunt. Quorum venerandas reliquias Dominus Petrus infans a Marrochio detulit, et in monasterio sanctæ Crucis de Colimbria venerabiliter collocavit, seu potius, ut infra dicitur, collocandas misit. Hæc Molanus, descripta ex Addit. Carthusianorum Coloniensium ad Usuardum; unde acceptum quoque elogium quod in Martyrologio Germanico legitur, quodque Galesinius retulit, in eo tamen corrigendus quod D. Petrum Infantem Hispaniæ scribat, qui Lusitanie erat, ut mox dicitur. In Martyrologio quoque Constantii Felicii celebrantur, at non sine mendis : nam et omnes Sacerdotes appellantur, et septemdecim ante obitum S. Francisci annis interrempti feruntur, cum ne septem quidem pleni fuerint, ut jam dictum est. Florarium MS. Apud Marrochium sanctorum quinque Martyrum Ordinis Fratrum Minorum, scilicet Berardi, Petri, Accursii, Adjutoris (aliis Adjuti) et Ottonis, quorum festum instituit sanctissimus Dominus Sixtus IV hoc die celebrari anno salutis 1481. Paria habent Maurolycus et Viola Sanctorum. Martyrologium Romanum : Marrochii in Africa passio sanctorum Martyrum Berardi, Petri, Accursii, Adjuti. Additur in Martyrologio Franciscano : Qui pro fidei Christianæ libera prædicatione, ac Mahumeticæ superstitionis objurgatione, primo vincula et carceres, appropriata, famem, sitim, verbera sæpius iterata experti : sale, aceto, ac ferventi oleo plagæ eorum circumfusæ; tandem capitis detruncatione martyrii coronam a Domino perceperunt.

10 Demum orationes, quas in variis reperimus, eorum cultum probant. MS. extat in Legenda Sanctorum Corsendoncana, de qua mox : Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut qui gloriosos Martyres Beraldum, Ottonem, Accursium, Petrum, et Adjutum, fortes in sua confessione cognovimus, pios apud te

quoto anno Christi,

quoto Honorii III Papæ,

quoto a conversione S. Francisci,

quoto ante ejus mortem.

Reliquiæ horum SS. Conimbricæ.

Lorvanii.

Ex 1515.

Govea.

Vallisoleti.

Publicus eorum cultus.

Nomina in Martyrologiis.

Orationes eorum officio.

in nostra intercessione sentiamus. Per Dominum. Alia est in antiquo Missali Romano anni 1508, et in moderno Breviario Minorum : Largire nobis quæsumus Domine beatis Martyribus tuis Beraldo, Petro, Accursio Adjuto et Ottone intercedentibus, cœlestia semper et Christum amare, quorum glorioso martyrio Ordinis Minorum initia consecrasti. Per eundem Dom. Tertia de communi Martyrum, Deus qui nos concedis, in officio Conimbricensis diœcesis. Hoc eodem die Indulgentias annorum 356, dierum 150, et quadragenarum 12, concessas esse refert Cornelius Thielmannus in compendio vitarum Sanctorum Ordinis S. Francisci Teutonice edito.

Indulgentiæ.

§ III. Vitæ scriptores.

Acta, scripta a Petro Infante Lusitanæ;

Acta S. Antonii de Padua apud Surium XIII Junii, Vincentius Bellovacensis, ipsorum Martyrum æqualis, lib. 30 Speculi historialis cap. 131, S. Antonius 3 part. Chronici tit. 24, cap. 13, referunt, horum Martyrum celebrem passionis ordinem fuisse divulgatum a viro quodam famoso, Petro nomine, qui Marrochio venerandas eorum reliquias detulerat. Bartholomæus Pisanus Petrum Infantem, ait eorum passionem narrasse. Fuit hic Petrus Infans Lusitanæ, filius Sancii I, non frater uterinus, ut male in Notis ad Martyrolog. Franciscanum legitur; nec primogenitus, (ut Acta S. Antonii de Padua excusa habent, quod in MSS. quæ penes nos sunt, non reperitur) sed tertius in sobole mascula : fratres seniores habuit Alphonsum II Regem et Ferdinandum Comitem Flandriæ. Ipse ducta uxore Aurembiæ Comes fuit Urgellensis, inque maternæ hereditatis compensationem Dominus, sive Rex Balearum. Hic, quo tempore sancti Martyres Marrochium advenere, istic cœlebs degebat Regis barbari obsequio auctoratus, e patria ob veteres cum fratre Rege similtates exul. Is ergo primus censendus est Acta Martyrum conscripsisse, quæ cum sacris reliquiis fratri Regi miserit. Plura de Petro Vasconcellius in Sancio I, num. 12, inque Alphonso II, num. 9, et de caussis simultatum num. 2. Duardus Nonius in Genealogia Regum Lusitanæ; Hieronymus Zurita tom. 1 Annal. Aragoniæ lib. 3, cap. 12. Martinus Carillo in Annal. Chronologicis lib. 4, ad an. Ch. 1232.

Matthæo Ep. Ulyssip.

12 Huic principi nobilis affuit miles, Petrus Stephani, agnominatus Mangarado, patria Santarenensis, sive Scalabitanus, qui publico juramento sanctorum Martyrum certamina atque miracula asseveravit coram Antiste Ulyssiponensi Matthæo et Ministro Fratrum Minorum, quorum uterque horum Martyrum Acta descripsit, et ad comitia generalia proxime futura remisit. Matthæi sincera, et humilis, sed exacta est historia MSS. Ita Wadingus an. Ch. 1220, num. 41 et 51, a quo et Marco Ulyssiponensi sæpius in horum Actis citatur Historia MS. Ulyssiponensis : an hujus Episcopi Matthæi? De eo agit Mariana lib 12, cap. 6.

alio anonymo :

13 Alia deinde horum Sanctorum diffusior Legenda scripta est, in qua miracula plenius continentur, ut infra Tiserandus n. 23. Hanc passim citat Marcus, et Wadingus, qui tamen, tamquam ipse non viderit, Marcum allegat ex antiqua Legenda illa promentem an. Ch. 1219, num. 22. Hujus videtur mentio fieri in Bulla Sixti IV, quod ferantur contineri miracula, quibus in ipsa morte et post claruerunt. Eadem videtur quæ a Marco citatur Legenda sanctæ Crucis de Conimbrica, ubi MS. fortassis extat. Aliud ab eodem Marco citatur Chronicon antiquum. Galesinius in notationibus ad Martyrol. ait horum Martyrum narrationem totam primo contexuisse Bartholomæum Pisanum. Certe hic librum Conformitatum obtulit in Capitulo generali Assisii an. Chr. 1399, Henrico Ministro Generali, cui etiam probatus fuit : in eo compendium Actorum, quæ eo tempore fusius extabant, re-

Bartholomæo Pisano :

fertur. Pisano coarvus fuit Marianus Florentinus, qui inconcinna et humili, sed eo sinceriori et fideliori enarratione (verba sunt Wadingi an. Ch. 1214, num. 4.) initia Ordinis S. Francisci protulit.

Joanne Tisserando :

14 Concessa porro annuæ Martyrum celebritatis peragendæ facultate, Vita ex antiqua Legenda in epitomen contracta, atque in Lectiones novem, quæ in Matutinis legerentur, distincta fuit. De qua Molanus in annotat. ad Usuardum : Passio quinque Minorum, habetur, in Breviario Minorum antiquato, in officio, quod edidit Joannes Tiserandus Ordinis ejusdem Doctor Theologus; et pagina 372. Surii. Sed hæc ab illa longe diversa, ut mox patebit. Henricus Willot in Athenis Franciscanorum : Joannes Tiserandi, inquit, scripsit officium quinque Martyrum sanctorum Patrum Minorum. Gonzaga de Origine Franciscanæ Religionis par. 1, de Scriptoribus Joannem Tirlandi vocat, ceterum consentit Willotio. Utrumque refert, et sequitur Possevinus in Apparatu sacro. Ipse vero Tiserandus Martyrologio Franciscano a Monstierio inscriptus est ad VII Augusti, diciturque vita, doctrina, et verbo prædicationis insignis, Parisiis sub an. 1494. aut 1495, ordinem mulierum Pœnitentium instituisse. Eam vitam ita in Lectiones distributam hic primum luci damus, ex 4 par. Legendæ MS. cœnobii Corsendoncani Canonorum Regularium juxta Turnhoutum. Eam verbotenus plurima ex parte descripsit circa an. Ch. 1500, Pelbartus de Themeswar in Pomerio Sermonum, parte hiemali de Sanctis, concione 46, et Belgice vulgata est in Vineâ S. Francisci an. Ch. 1518, sed auctior. Consentunt huic tum quæ S. Antonius ex antiqua illa Legenda edidit par. 3. Chron. tit. 24, cap. 7, §. 1, tum quæ fuse Marcus Ulyssiponensis narrat tom. 1, lib. 4, capitibus 28 primis, adeo ut nonnulla ab utroque aut referantur ab aliis ommissa, aut omittantur ab aliis relata. Ex Marco vitæ epitomen contexuit Alphonsus Villegas in Flore-Sanctorum agens de Sanctis Hispaniæ.

15 Quod hæc Acta adhuc vulgata typis non fuerint, dubitatum est num quæ a Surio edita erant non scripsisset Tisserandus. Asseritur id a Sedulio ob verba Molani perperam intellecta, ab Arturo quoque in Martyrologio Franciscano, et Wadingo, cui an. Chr. 1219, num. 48, Joannes Tiserandus vetustus auctor dicitur vitæ quam Surius edidit, et num. 51, Tiserandus apud Surium citatur. Idem scribit in Annotatione ad Collationem 23 S. Francisci. Verum dubio suborto an. Ch. 1220, num. 21, Surius citatur, vel Joannes Tiserandus, aut si quis alius est auctor vitæ illorum apud eundem XVI Januarii. Videtur potius ab aliquo recentiore ex ipsis Tiserandi lectionibus concinnata, mutato subinde ordine, additis omissisque nonnullis.

Surio :

16 Tiserandi fere æqualis fuit Petrus de Natalibus qui in Appendice Catalogi agit de Sanctis nuperrime albo Cœlitum inscriptis, quibus quinque hos Martyres accenset : et addit, ex horum reliquiis adhuc sanguinem manare liquorem fragrantissimam pluribus medelam infirmitatibus. Quod prorsus idem in Vineâ S. Francisci, et apud Surium legitur. Nihil de ea re tradunt Marcus Ulyssiponensis, Tiserandus, Vasconcellius, licet curiose ornatum et situm reliquiarum inspexerit. Non se denique oculatum ejus rei testem, ut sæpe alias proficitur Wadingus, ubi ea verba ex Petro de Natalibus et Surio, suis Annalibus inserit an. Ch. 1220. num. 46.

Petro de Natal.

Liquor e reliquiis an fluit.

17 Acta in Surii triplici editione vulgata descripsit, fine detruncato, Thomas de Trugillo tom. 1, Thesauri Concionatorum. Integra vulgavit, in capita distinxit, et annotationibus illustravit, Henricus Sedulius in Historia Seraphica. Contracta edidit Zacharias Lippelous, Franciscus Haræus, Abrahamus Bzovius tom. 13, an. Chr. 1220, num. 12, Joannes de Marietta, lib. 3, de Sanctis Hispaniæ cap. 28, Jacobus Doubletius, Thielmannus, Ribadineira quoque lib. de Sanctis Extravagantibus

Qui alii eorum gesta retulerunt :

gantibus ex variis eorum vitam Hispanice scripsit. Denique Petrus Rodulphius Tossinianus lib. 1 historiarum Seraphicæ religionis fusc horum Martyrum prosecutus est Acta, in quibus tamen non pauca corrigere fas est, ut quod § 4, Urracam Alphonsi VI, Castellæ Regis filiam, Alphonso I, Arragonio (quod contigit an. Ch. 1106) nuptam, secundum horum Martyrum vaticinium seculo sequenti an. Ch. 1219 prolatum, tradit misere interiisse. De Urraca Lusitana dicitur in Actis. Ita quæ § 5, de pace composita inter Regem Marrochensem aliumque Sarracenum, et leone itineris comite, narrat, contigerunt aliis Minoribus an. Ch. 1246, ut ex Mariano, Marco, aliisque refert Wadingus eo anno num. 11.

aut de iis
scripserunt.

18 Agunt de hisce Martyribus plurimi alii scriptores, e quibus hi a nobis lecti. Hermannus Schedelius in Chronico, ætate 6. Gilbertus Genebrardus lib. 4 Chronici ad an. Ch. 1215. Apud Marrochium, ait, Franciscani aliquot prædicandi gratia hinc inde vagantes, propter Christi nomen necati sunt. Sedulius in Notis ad cap. 8, quod vagantes dicantur, calumniam Sanctis irrogatam refutat, uti ad cap. 4, eos refellit, qui Sanctos hosce alicujus imprudentiæ arguerunt, quod ultro in mortem sese injecissent. Denique eorum meminerunt Sabellicus Enneade 9, lib. 6, sub initium: Marietta iterum lib. 16 histor. Sanctorum Hispaniæ cap. 2 in vita S. Antonii de Padua, et lib. 22, in descriptione urbis Conimbricensis: Gonzaga de Origine Seraphicæ Religionis parte 1, in Sanctis hujus Ordinis, et parte 3, Conventu 2 et 10. Portugalliæ: Joannes Franc. de Pavinis in Relatione 1, pro canonizatione S. Bonaventuræ in præfatione circa finem: Bernardinus de Busto tomo 2 Rosarii, sermone 27, p. 2, § 4. Lucas Wadingus præter Annales, ex quibus a Tisserando ommissa miracula damus, de iis agit tom. 3, opuscul. D. Francisci, Annotat. in Collationem 23, et Benedictione 2, Algizra in Arbore Epilologica totius ordinis Franciscani: Thomas Bosius de signis Ecclesiæ tom. 2, lib. 15 cap. 7. Ignatius le Gault de sanctitate Rom. Eccles. cap. 2, sect. 2, Elzearius l'Archer lib. 2, sacri montis Oliveti S. Francisci, cap. 11. Victor de Canonizatione Sanctorum: Ludovicus Zacconi in Compendio vitarum omnium Sanctorum: Stephanus de Garibay, tom. 2, hist. Hispaniæ lib. 12, cap. 47. Petrus de Salazar lib. 2, Chron. provinciæ Castellæ cap. 12. Ferdinandus de Castillo lib. 1, historiæ Prædicatorum c. 31, ubi ait S. Dominicum, audito martyrii hujus nuntio in Capitulo primo generali anno 1220 Bononiæ celebrato, exultasse in spiritu, et suos exstimulasse ad fortiter pro fide Christi, horum exemplo, patiendum. Marcus Ulysiponensis nonnulla miracula recenset tom. 3, Chron. Minor. lib. 6, cap. 33 et 34, quæ a Bzovio contractius edita sunt tom. 18, an. Ch. 1476, num. 24, atque hic a nobis plenius referuntur. Postremo Bulla canonizationis Acta concludet.

ACTA

AUCTORE JOANNE TISSERANDO.

Ex MS. monasterii Corsendoncani.

PROLOGUS.

a b

Non hominis est *b* enarrare, cum quibuslibet sane verbis dici non possit, quam admirandum sit minorum religionis sacræ mysterium; quodque immortalis summus Deus optimus, religione, sanctimonia, virtute denique omni, atque immaculata Christi fide, jam pene obrutis, ut alterum Christum ad collapsum humanum genus sibi conciliandum, Patriarcham Franciscum stigmatibus nostræ redemptionis insignitum evocaverit. Cujus sanctam Religionem non solum in temporum decursu amplissimis dignitatibus, summisque honoribus adauxit; verum etiam quodam tam illustri tamque excellentissimo dono in ipsius

Horian
SS. marty-
rium Ordini
Minorum or-
namentum
est;

regulæ primordiis Omnipotens ipse exornavit atque comprobavit. Nam quinque Minorum Fratrum, institutore Francisco adhuc vivente, pro ipsius veri Dei cultu ac Christi Jesu promulganda et tuenda religione, celeberrimo martyrio, præclare intelligimus, auctore Deo, summaque clementia sua inspirante, hanc pauperum regulam in puritate Evangelii institutam esse, confirmatam, ac approbatam. Ad quam strictissime observandam illustrissimi Reges et Principes, potentissimi nobiles, cives opulentissimi, hominesque sceleratissimi, abjectis abdicatisque seculi rebus omnibus et ejus voluptatibus, divino quodam fulgure perculti, se penitus devoverunt; quidam purissima virginitate tamquam peculiari ornamento; alii doctrinarum gloria, admirabilique sanctitate, ac constantissimæ fidei prædicatione; alii vero, veluti Apostoli ad prædicandum missi, sævissimo martyrio cœlestes sedes sibi vendicarunt. Quos pene omnes ii quinque religionis Minorum Protomartyres ad hujus regulæ S. Francisci professionem et observantiam, qua ad immortales delicias, ad æternamque gloriam pervenitur, invitarunt et attraxerunt. Quod indubie probat illud grande, stupendumque lumen S. Antonius de Padua e Canonico Regulari eorum exemplo in Minorem transformatus, ut in sua Legenda plenius habetur.

2 Et, ne rem quam diligentissime memoriæ prodendam deleret oblivio sanctissimus Dominus Sixtus IV Pontificatus sui felicissimi anno decimo declaravit, et universali decreto sancitum esse voluit, hos quinque Christi Martyres per universum orbem, ut catalogo Sanctorum apud omnes populos ascriptos, a cunctis fidelibus colendos esse: [ut longe antea per suos prædecessores in civitate Colimbriæ regni Portugalliæ, ubi eorum corpora requiescunt, de eisdem Sanctis specialiter decretum fuerat,] anno a natali Christi c mccccclxxx, die secundo mensis Novembris.

Pontificia
auctoritate,
cultu publico
stabilitum.

c

a Ambigas num prologus hic Tisserandi sit, an potius recentioris cujuscumque: Antonii Gentii puta, aut Joannis Gilmanni, Canonicorum regularium Rubæ-vallis, quorum alias lucubrationes aut collectanea Sanctorum Acta descripsit in hoc codice Antonius Bergensis Canonicus Corsendoncanus circiter annum 1494. In Vineâ S. Francisci alius præfigitur, Suriano similis.

b Mendum erat in MS. Pro his namque verbis, enarrare cum, legebatur enim, ut sententia constaret, censuimus hoc aut simili modo emendandum.

c Annus in Bulla ipsa exprimitur 1481, dies vero 7 Augusti, cum decimus annus Pontificatus esset expiraturus 9 Augusti, quo die creatus est Pontifex an. Chr. 1471, obiit 12 Augusti 1492. Forte die et anno hic signatis concesserat vivæ vocis oraculo privilegium celebrandi hanc festivitatem, ut infra in Bulla dicitur.

LECTIO I.

Iter Martyrum in Lusitaniam.

Anno Domini mcccix, a prima conversione S. Francisci anno xiii, *a* misit B. Franciscus de voluntate Domini sex Fratres miræ sanctitatis ad regnum Marrochiorum, videlicet Fratrem Vitalem, Beraldum, Ottonem, Accursium, Petrum, et Adjutum: Fratrem vero Vitalem dedit eis Prælatum. Cum autem fuerunt in regno Aragoniæ, Frater Vitalis cœpit graviter infirmari; et videns prolongari suam infirmitatem, nolens suo corporali morbo Dei negotium impedire, præcepit aliis quinque supradictis Fratribus, ut Dei et Fratris Francisci præceptum, Marrochium pergentes, adimplerent. Sancti vero Fratres obediens, dimisso ibi Fratre *b* Vitale infirmo, *c* Colimbriam pervenerunt.

a
Sancti, Vitale
in Aragonia
relicto,

Conimbricam
perveniant.

b c

4 Domina vero *d* Oracha Regina Portugalliæ, quæ tunc ibi erat, eos ad se vocans, et cum eis de Deo loquens, vidensque in eis tantum mundi contemptum, tantum ad moriendum pro Christo fervorem, eos perfectissimos Dei servos indicavit; rogavitque eos instanter, quod a Domino suis orationibus peterent, ut eis revelaret suæ vitæ terminum. Qui cum se indignos divina secreta exposcere humillime dicerent,

d
Futura divi-
nitus cognita
prædicunt.

ALANQUERA
HISPALIM PRO-
FECTI,
INGRESSU MES-
QUITÆ ARCENTUR.

tandem ob devotissimas cum lacrymis preces Reginæ oraturos se promiserunt. Quibus firma fide exorantibus, non solum quod expostularunt, verum etiam eorum martyrium divino oraculo revelatum est. Ipsi vero extremum diem Reginæ post breve tempus futurum eidem prædixerunt, atque eorum corpora post martyrium a Marrochio illuc deferenda, et ab ea cum toto populo honorifice recipienda : quod et factum est.

a Sermo, quo eas jam ad iter accinctos exhortatus est S. Franciscus, refertur a Marco Ulyssiponensi cap. 1, a Wadingo an. Ch. 1219, num. 49, et collatione 23, inter opuscula S. Francisci, lib. 3.

b Ab eo morbo supervixit : obiitque tandem Cæsaraugustæ apud suos sepultus, ut scribit Wadingus an. Ch. 1220, num. 38, a quo Beatus appellatur, inscriptus etiam Martyrol. Franciscano III Febr.

c Aliis vulgo Conimbrica, quibusdam Coimbria dicitur, Regum eo tempore sedes, celeberrima etiamnum civitas, illustri ornata academia.

d Alii Urracam vocant. Uxor fuit Alphonsi II, Alphonso VIII Castellæ Rege nata, et Eleonora Joannis Angliæ Regis filia. Hujus præcipue opera biennio ante in Lusitaniam admissi fuerant Minores, extraque Conimbricam sacellum D. Antonio sacrum impetrant.

LECTIO II.

Hispalim subita verbera. Iter in Mauritaniam.

Et inde Sancti procedentes a Alanquerium castrum devenerunt, et Dominæ b Sanciae sorori regis Portugalliae totum suum propositum revelarunt. Ipsa vero eorum negotium approbans, induit eos super habitus c secularibus vestimentis; quia aliter non possent ad Saracenos transire. Et sic dissimulato habitu, Hispalim civitatem tunc d Saracenorum, quæ nunc dicitur Sibia, pervenerunt : et in hospitio cujusdam Christiani per dies octo depositis secularibus vestimentis latuerunt. Quodam vero die, spiritu ferventes, usque ad principalem Myzquitam, hoc est ipsorum templum, sine aliquo ductore venerunt. Quod cum vellent intrare, Saraceni indignati eos clamoribus, impulsibus, et verberibus impetentes, Myzquitam intrare nullatenus permiserunt. Hæc enim est eorum institutio, ut nullus Christianorum, aut alterius ejusdemque sectæ, ipsorum templum ingredi permitatur.

6 Tandem ad portam palatii accedentes, ad e Regem Legatos se dicunt a Rege regum Domino Jesu Christo missos. Cumque Regi multa de fide Catholica proposuissent, ad conversionem et Baptismum suscipiendum ipsum inducendo, et multa turpia de Mahumeto et ejus damnabili lege detexissent; Rex furore excandescens, capitibus eos truncari jubet : sed ad verba filii mitigatus Rex, jussit eos in summitate f turris includi. Illi vero e turris altitudine Christi fidem ingredientibus curiam prædicabant; Mahumetum et ejus profanæ sectæ observatores æterno supplicio damnandos. Quod audiens Rex, præcepit eos in fundo ejusdem turris recludi : et post, seniorum consilio, g misit eos Marrochium, ut ipsi optabant, cum Domino Petro nobili h Christiano Catholico, et quibusdam aliis Christianis. Et intraverunt hospitium in quo morabatur Dominus Petrus Infans i supradictus; (in Hispania enim filii Regum post primogenitum Infantes appellantur,) qui sanctos Fratres fecit cum magna devotione recipi, eisque ad victum necessaria ministrari.

a Alanquerium, sive Alanquera, vulgo Alemquer, patria Damiani Goessii; quam dictam putat quasi Alan-kercke, id est, Alanorum templum, quia Teutonibus adeoque Alanis et Gotthis Kercke templum significat. Antonino, Ierabrica, seu Hierabriga, ut censent Vasconcellius, Resendius, Varrerius, Ambrosius Morales. Tago adjacet supra Ulyssiponem. Mauris eam eripuit Alphonsus I. Hinc ergo Ulyssiponem iere Martyres, inde Hispalim navigarunt, ita Marcus Ulyssip. lib. 4, cap. 4.

b Sancia hæc soror Regis Portugalliae Alphonsi II, erat, non Reginæ, ut vitiose hic erat scriptum. Ea a Sancio patre oppidum Alanqueram acceperat, in quo et Minoribus extruere monasterium cœperat. Extat id etiamnum, Vasconcellio teste; post quod innumera prope tota Lusitania ædificata, de primis illis consuli potest Franciscus Gonzaga de origine Seraphicæ Religionis

S. Francisci, par. 3 in provincia Portugalliae : Wadingus item ad an. Ch. 1217 num. 22, 23, 24 et 25. Marcus Ulyssipon. lib. 4, cap. 48, et lib. 6, cap. 28 et 29. Sanciae hujus, quæ Virgo devota dicitur Petro de Natalibus, virtutes describit Marcus lib. 4, cap. 4. Ribadeneira in horum Martyrum Actis; Gonzaga 3 p. conven. 2 Portugalliae.

c Cubiculum interius, in quo his se vestibus induere, traditur modo juvenum esse tirocinium, ac reverentiam sacrumque odorem adspirare accedentibus; idque se crebro expertum scribit Wadingus ad an. Ch. 1219, num. 51.

d Hispalis non diu post, anno nimirum 1247, 20 Augusti, obsideri a Ferdinando Rege Castellæ est cæpta, ac decimo sexto post mense intercepta. Ultimus istis Saracenorum Rex fuit Axataffus. Ita Mariana noster lib. 13, de rebus Hispaniæ cap. 7.

e Circa hoc tempus Hispalim regnabat Abenillate, cujus meminit Belleforestus tomo 2, Cosmographiæ, lib. 6, cap. 13.

f Locus hic turris Martyrum quibusdam dicitur, alii Turris auri; sita ad fluminis ripam, ita Wadingus ex Mariano, et Rebolledo.

g Pisanus: Rex iratus eos fatuos reputans, de regno suo expulit et emisit.

h Potius: nobili Castellano Catholico. Marco cap. 9, ex antiqua Legenda, dicitur: Eques Castellanus, nomine Petrus Ferdinandus de Castro, Wadingo ex Mariano et Marco, Eques Castellanus Ferdinandus de Castro. Memorat Mariana lib. 12 de rebus Hispaniæ. cap. 3, Petrum Castrum Ferdinando Castrio genitum obiisse Marrochii ad XV Kal. Septemb. an. Ch. 1214. Hic forti opera Regi Legionensi in bellis navata, profectus in Africam erat, qua causa incertum. Erant a patre hujus cum ea gente amicitiae hospitique jura inita. Certe parens ante an. Ch. 1170, eo fugerat, ut idem Mariana lib. 11, cap. 11. Aliquis ergo ex hac familia fuerit: nisi mendum judicetur in Marco et Mariano Florentino.

i Desunt aliqua, hoc aut simili modo supplenda: D. Petrus Infans, frater Regis Portugalliae supradicti Alphonsi II.

LECTIO III.

Publica prædicatio, exilium, carcer. Aqua divinitus obtenta.

Tunc Fratres ubicumque videbant Saracenos, eis ferventissime prædicabant. Cum vero Frater Beraldus quemdam currum ascendens, populo prædicaret, Miramolinus Rex a inde transiens, qui ad visitandum Regum sepulchra, quæ sunt extra muros, pergebat; cum videret Fratrem prædicantem, nec a prædicatione, eo præsentem, desistentem, fatuum eum existimans, præcepit ut omnes quinque Fratres de civitate expellerentur, et per Christianos ad partes fidelium remitterentur sine mora. Tunc dictus Dominus Petrus Infans quosdam de suis servitoribus eis dedit, qui eos usque b Septam conducerent, et inde ad partes fidelium transfretarent.

8 Sancti vero Fratres, illis in via dimissis, Marrochium revertuntur : et civitatem ingressi, statim cœperunt Saracenis in foro existentibus prædicare. Quod Rex audiens præcepit eos in carcere recludi, ubi sine cibo et potu viginti diebus fuerunt; sed divina consolatione refecti. Postmodum accidit, quod immoderatus calor et magna intemperies aeris supervenit. Estimantes autem aliqui, quia propter carcerem sanctorum Fratrum illa tempestas evenisset, Rex de consilio Aboturim, qui Christianos diligebat, ipsos de carcere liberavit, præcipientes Christianis, quod ad partes Christianorum eos remitterent sine mora. Cœpit tamen mirari cum aliis Saracenis, quando eos vidit corpore incolumes, et mente constantes, cum viginti diebus continuis fuissent in carcere sine cibo. Et cum liberi fuissent, statim volverunt Saracenis proponere verbum Dei : sed Christiani timore Regis nullatenus permiserunt, sed dederunt eis ductores, cum quibus versus partes fidelium remearent. Fratres vero illis in via dimissis, Marrochium iterum revertuntur. Tunc, habito inter Christianos consilio, Dominus Petrus Infans eos in suo hospitio tenuit, et in publicum prodire, adhibitis eis custodibus, non permisit.

9 Post hæc Dominus Infans cum multis aliis Christianis et Saracenis congregato exercitu, ad quosdam c Saracenos Regi rebelles expugnandos perrexit. Qui redeundo per tres dietas non potuerunt pro se et equis aquam ad bibendum alicubi invenire. Cum vero angustia sitis de vita desperarent, Frater Beraldus, prævia

Regis jussu
turri inclu-
duntur.

Marrochium
mittuntur.

a Istic prædicant.

b Pelluntur.

Eo redeunt.

In carcere
20 dies jejuni
agunt.

Iterum pulsi,
denuo redeunt.

c Beraldus fontem elicit.

prævia oratione, accepto brevi paxillo, terram fodit, et statim fons erupit, de quo ad plenum biberunt homines et jumenta, et utres etiam impleverunt. Et hoc facto, statim fuit fons illi exsiccatus. Omnes vero, tanto miraculo viso, eos in majori reverentia et devotione habuerunt, et multi ejus osculabantur pedes.

a *Pelbartus, Indiæ: perperam.*

b *Septa in ipsis freli Gaditani faucibus munitissimum et frequentissimum ea tempestate Maurorum, nunc firmissimum Lusitanorum propugnaculum; Mauris ereptum an. Ch. 1413, mense Augusto, e quo in Hispaniam facillimus trajectus. Lege Vasconcellium in Joanne I, num. 11.*

c *Wadingus num. 53, ex Legenda antiqua Arabes vocat.*

LECTIO IV.

Varii cruciatus, tentationes, martyrium.

a *Palam Christum prædicant.*

b

Comprehensi, alapis cæduntur.

c

Flagellantur.

d

Fervente oleo et aceto perfunduntur.

Cælesti luce honorantur.

Honores et voluptates respuunt.

A Rege occiduntur.

e

f

Cum vero reversi Marrochium, custodirentur, quadam feria sexta domum clam exeuntes, Miramolino Regi, ad visitandum Regum sepulchra eunti, se audacter præsentarunt. Frater vero Beraldus currum ascendens, cœpit eo præsentem intrepide prædicare. Quo viso Rex iracundia plenus præcepit cuidam *b* Principi Saraceno, qui miraculum aquæ viderat, ut eos capitali pœna puniret. Tunc omnes Christiani timore mortis ad propria hospitia confugerunt, ubi firmatis januis latitabant.

11 Dictus vero Princeps missis apparitoribus jussit eos ad se venire. Qui cum fuissent ad Principis domum bis adducti, illo absente, ministri diaboli eos alapis et ictibus percutientes in majorem carcerem recluserunt: et ibi sancti Fratres Christianis et *e* hæreticis verbum Dei continue prædicabant. Tunc Princeps fecit eos adduci. Quos cum vidisset constantissime fidem Catholicam confitentes, et iniqua Mahumeti et suæ legis exprobrando audacter reserarent, ira magna succensus præcepit eos variis tormentis torqueri, et in diversis domibus ab invicem separatos fortiter flagellari. Tunc iniqui ministri, ligatis manibus Sanctorum et pedibus, funibus in collis eorum positis, ipsos per terram trahentes et retrahentes, sic graviter *d* flagellarunt, quod fere viscera apparebant. Super ipsorum etiam vulnera ebulliens oleum et acetum superinfundebant, eosque super aspera stramenta vasorum ferventis olei et aceti, fragmentis impositis hinc inde volutabant. Et sic per totam noctem afflictis a triginta Saracenis fuerunt crudeliter flagellati.

12 Eadem nocte visum fuit custodibus, quod lux magna de cœlo descendebat, et sanctos Fratres recipiens ad cœlos cum innumerabili multitudine sublimabat. Qui stupefacti et territi ad carcerem accedentes, eos devote orantes invenerunt. Rex vero Marrochiorum, iis auditis, furore succensus, præcepit ut sibi ducerentur. Ligatis itaque manibus, nudis pedibus, expoliati Sancti, afflicti, plagati, fustibus continue acti, ad Regem ducuntur. Quos cum vidisset Rex in fide solidissimos, introductis quibusdam mulieribus, ceteris exclusis, dixit eis: Convertimini ad fidem nostram, et dabo vobis mulieres has in uxores, et pecuniam magnam, et eritis honorati in regno meo. Beati vero Martyres responderunt: Mulieres et pecuniam tuam nolumus; sed omnia contemnimus propter Christum. Tunc Rex ira succensus gladium arripiens, Sanctis ab invicem separatis unum post alium caput per medium frontis fregit: atque *e* tres gladios simul conjunctos constringens propria manu, ferali crudelitate, eos decollavit. *f*

a *Sequentia rejicit Wadingus in an. Ch. 1220. b Hic Marco et Pisano dicitur Abozaida; in officio Conimbric. Albuzaidus.*

c *Potius Sarracenis, aut Mahometanis, ut sequentia indicant.*

d *Surius cap. 6, Occurrit illis, dum nudi traherentur per plateas, atque assiduis flagris cæderentur. Princeps quidam Mahometicam suadens fidem, Otto vero illius persuasionem confutans, etiam in contemptum profanæ legis in terram spuens, gravi ab ipso alapa percussus est. At ille verborum Domini non immemor, alteram præbuit maxillam, dicens: Ignoscat tibi Deus, quia nescis quid facis. Eadem fere Pisanus.*

e *Pisanus: decollavit, tres enses in feriendo confrigens, intergrum unum servari, supra dictum.*

f *Scribit Marcus Ulyss. atque ex eo Wadingus, Martyres in ipsa martyrii hora D. Sanctæ Infanti Alemqueræ oranti apparuisse, machæram sanguine rubentem in signum sui martyrii manu tenentes, dicentesque se jam per martyrium curis finem posuisse, et ad cælum evolasse, ibique perpetuos suos fore intercessores apud Deum, qui exhibitam eis beneficentiam noluit irremuneratam.*

LECTIO V.

Reliquiæ collectæ. Miracula facta Marrochii.

Compleverunt autem suum martyrium anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo, XVII Kalendas Februarii, Domini Papæ Honorii tertii anno quarto, ferme septem annis ante mortem S. Francisci. Post hæc corporibus et capitibus Sanctorum a mulieribus extra projectis, nequissimi populi funes pedibus et brachiis ligantes, extra muros civitatis traxerunt, ac sacra corpora, ululatibus et clamoribus maximis per gyrum civitatis tracta, tandem urgente nocte ipsa membratim dilacerata in campis reliquerunt. Tunc vero Christiani elevatis manibus in cælum, Dominum pro eorum triumphali martyrio collaudantes, reliquias Sanctorum devotissime ac lætanter colligere cœperunt. Quod cum viderent Saraceni, omnes ut rabidi canes tantam lapidum multitudinem in Christianos jactaverunt, ut grandinis tempestas videretur. Sed meritis Sanctorum Christiani omnes fugientes ad propria redierunt: et sic timore mortis in propriis domibus clausi per triduum latuerunt. Nam illo tempore *a* Petrus Fernandi, et Martinus Alphonsi Scutiferi Domini Infantis per Saracenos in foro interfecti fuerunt.

14 Postmodum vero facto magno igne in campo, corpora sanctorum Fratrum in illum projecta fuerunt, ut totaliter cremarentur. Sed ignis divina virtute a sanctis reliquiis, tamquam a materia contraria declinabat, et totaliter exstinguebatur: primo caput unius Martyrum frequenter in ignem projectum, nec in capillis ullum combustionis signum sensit, quod adhuc cum pelle et capillis in monasterio sanctæ Crucis de Colimbria *b* ostenditur incorruptum. Saraceni autem quidam propter amicitiam, quidam propter lucrum, nec non Christiani ibidem captivati, Sanctorum reliquias colligentes, Domino Infanti obtulerunt. Qui cum magna devotione eas recipiens, commisit *c* Johanni Roberti, Canonico sanctæ Crucis de Colimbria, viro perfecto, et tribus innocentibus *d* domicellis.

15 Nullus autem audebat intrare locum, ubi sacræ reliquiæ servabantur, quem alicujus facinoris etiam sola conscientia arguebat. Unde illo tempore quidam Petrus *e* Rosarius nomine miles, habens concubinam, Rosariam nomine, cum ascenderet solarium, ubi sacræ reliquiæ servabantur, in medio factus immobilis, fortiter clamavit, dicens: Succurrite, succurrite, date mihi confessionem. Et facta confessione prædicto Canonico, et abjurata concubina, descendit liber, viribus corporis recuperatis: sed ultra loqui non potuit, quousque demando Infantis dictus Canonicus ei caput unius Martyris possuisset supra *f*pectus; et statim loquelam et vires recuperavit, ut prius.

16 *g* Quidam etiam scutifer, qui aliquando Sanctorum reliquias, quæ super scutum desiccabantur, devote contrectabat, semel actui fornicationis se ingessit. Et cum rediens, vellet, ut prius, sacras reliquias adaptare, scutum, in quo erant, subito se levavit in altum, ut ipsum tangere non valeret. Pœnitentia vero ductus, mox ut fuit confessus et contritus, ad locum solitum reliquiæ descenderunt et se contrectari manibus ejusdem scutiferi permiserunt.

a *Marcus Ulyssip. cap. 18, et eum secutus Wadingus num. 39, referunt occisos Martinum Alphonsum Tellium Infantis consanguineum, et Petrum Ferdinandi de Castro, ab Infante missos, ut sacras reliquias vel prece, vel mercede redimerent. Rodolphus demuo emendandus, quod reliquias vellet ab Alonso Telio consobрино D. Infantis Colimbriciam delatas.*

b *Vasconcellius*

AUCTORE
JO TISSE
RANDO.
EX MSS

*Corpora
SS. dissecta,
abjectaque.*

*rapere volentes
fugantur,
occiduntur.*

a

*Igni injecta
non læduntur:*

b

*traduntur
Petro Infanti.*

c

d

e

*Attingi non
possunt a concubinario.*

f

g

aut fornicario.

LECTIO VII.

Reliquiæ Conimbricam delatæ.

Cum vero a Astoricam pervenissent, et hospes, in
cujus domo hospitabantur, a triginta annis esset
morbo paralytico sic afflicto, ut loquela et mem-
brorum officio privaretur, et Sanctorum tot mirabilia
audivisset, prostratus ante arcam, ubi Sanctorum
reliquiæ servabantur, orans pro remedio sanctos Fra-
tres, ibidem cunctis videntibus loquelam et omnium
membrorum obtinuit sanitatem.

29 Cum vero b Colimbriam appropinquassent, ubi
jam sanctorum Martyrum fama pervenerat, Domina
Oracha Regina Portugalliæ supradicta cum universo
populo sanctis occurrit reliquiis, cum magna solemnitate
et devotione, usque ad c monasterium sanctæ
Crucis de Colimbria ipsas deducentes, ibidem honori-
fice collocarunt. Cum autem B. Franciscus eorum
martyrium audivisset, exultans in spiritu, dixit :
Nunc veraciter dicere possum, quod habeo quinque
Fratres.

21 d Et eodem anno quo Sancti fuerunt interfecti,
contra Regem Marrochiorum et ejus regnum indignatio
Dei in vindictam Sanctorum efferbuit. Nam ma-
nus dextera ejusque brachium, quibus occiderat
sanctos Fratres, et ejusdem partis omnia membra
usque ad dexterum pedem fuerunt desiccata. In patria
etiam illa e tribus annis immediate sequentibus nihil
pluit : ex quo secuta est tanta sterilitas rerum, et
hominum pestilentia per quinque annos continuos,
quod major pars illius gentis fuit per mortalitatem
deleta, ut juxta numerum fratrum in vindictam pe-
stilentialium annorum numerus sequeretur.

a Astorica, Ptolemæo Ἀστούριχα Ἀγυῶνστα, Asturica Plinio, et
Antonino, vulgo Astorga, Asturiæ urbs, et propria Asturum sedes,
urbi gentique Astura annis, cui adjacet, nomen dedit.

b Adde ex Marco cap. 21, et Wadingo num. 44, qui reliquias
portabant equites plurimi et nobiles, inter quos eminebat nobilis
vir Alphonsus Perez de Argunia.

c Scribunt Marcus cap. 22, ex antiquis Chronicis, Ribadeneira,
Wadingus nu. 43, cum Rex et Clerus cuperent reliquias portari
ad ecclesiam matricem, repugnantibus qui eas attulerant, multum
recta tetendisse, per vicum Sampsonis, alias veteris ficulneæ, ad
ædem sanctæ Crucis, atque ad ejus valvas oclusas stetisse ; ut vero
apertæ sunt, progressum ad primarium sacellum, ante cujus
altare utroque curvato genu non ante surrexerit quam sarcina
levaretur.

d Sequentia eisdem verbis narrat S. Antonius 3, parte Chron.
tit. 24, cap. 7, § 1.

e Pisanus, usque hodie numquam pluit ; nimis enormi mendo.

LECTIO VIII.

Visio in obitu Urracæ Reginæ.

Et ut sanctorum Fratrum supradictum vaticinium
compleretur, Regina Portugalliæ Oracha prædicta,
post modicum temporis a sanctorum Martyrum se-
pultura, plena virtutibus ex hac vita migravit. Et
eadem hora, nocte profunda Dominus Petrus Nunii
Canonicus et sacrista, omni sanctitate præclarus, et
ejusdem Reginæ Confessor, vidit innumerabiles Fra-
tres Minores chorum intrantes, inter quos erat unus
cum magna solennitate præcedens, et post alii
quinque quodam singulari honore inter alios præ-
cellentes. Statim vero, dum chorum processionaliter
intraverunt, matutinum cum melodia indicibili can-
taverunt. Dominus vero Petrus totus attonitus quæ-
sivit ab uno eorum, ad quid et per quem locum tali hora
tot Fratres intrassent, cum omnes portæ monasterii
essent clausæ. Qui respondit : Nos omnes, quos hic
vides, fuimus Fratres Minores, et nunc cum Christo
gloriosi regnamus. Ille vero cum tanta gloria præ-
cedens est Franciscus, quem tantum desiderasti in
hac vita videre. Alii vero quinque inter alios præcel-
lentes, sunt Fratres pro Christo in Marrochio inter-
fecti, in isto monasterio tumulati. Et scias quod
Domina Oracha Regina ex hac vita migravit : et quod

ex

a
Paralyticum
sanant,b
Conimbricam
feruntur.

c

d
Miramoli-
nus cum sub-
ditis punitur.

e

Urraca Re-
gina moritur.Supplicatio
minorum
visa, in qua
S. Franciscus
et V marty-
res.

Matutinum ab
iis decanta-
tum.

a

Regina mor-
tua.

ex toto corde nostrum dilexit ordinem, Dominus Jesus Christus nos omnes huc misit, *a* ut pro ejus honore hic diceremus sic solemniter matutinum : et, quia tu eras ejus Confessor, Deus voluit, quod tu ista videres. De morte vero Reginae non dubites, nam statim, cum recedemus, de hoc audies certa nova. Tunc illa processio clausis januis monasterium exivit : et statim illi de familia dictae Reginae ad portam pulsaverunt et denuntiaverunt Reginam nunc debitum exolverisse.

a Pelbartus : ad deferendam animam ejus in caelo. At Marcus prorsus Tisserando consentit.

LECTIO IX.

Conversio S. Antonii de Padua. Iter S. Francisci in Syriam.

Postea Sancti magnis coeperunt coruscare miraculis, quorum aliqua in eorum diffusiori *a* Legenda plenius continentur, Istorum autem exemplo Sanctorum B. Antonius, tunc Canonicus in eodem monasterio sanctae Crucis, qui Fernandus Martini vocabatur, zelo martyrii flagrans, Ordinem Fratrum Minorum, aetatis suae anno xxv, intravit : et annos decem in ordine plenus sanctitate, et praeclarus doctrina et miraculis, *b* consummavit.

24 In illa autem Fratrum *c* dispersione, B. Franciscus ob fervorem martyrii ad partes Syriae cum duodecim Fratribus et ad Soldanum se contulit : eumque constantissime Christi fidem praedicantem Soldanus cum omni reverentia, Domino disponente, ad propria remisit.

a Aliqua eorum hic subnectentur.

b Obiit S. Antonius de Padua an. Ch. 1231, ingressus ordinem Minorum an. Ch. 1221. De eo agemus XIII Junii.

c De hoc itinere S. Francisci, quod an. Ch. 1219 suscepit, aliisque ejus Seraphicis virtutibus, agemus IV Octobr.

MIRACULA

Ex Annalib. Lucae Wadingi.

Juvenula quaedam Saracena, sed Christiana fide imbuta, et secreto baptizata a Principis praefato Sacellano, a daemone obsessa, qui doluit hanc sibi eripi praedam; adducta ante scrinium, ubi pars reliquiarum religiose servabatur, statim ut detectae sunt, daemon cum ingenti clamore abscessit. Juvenis etiam domesticus prolixa et gravi oppressus infirmitate, cum humanum non superasset remedium, rogavit Sacellanum, ut quidquam sibi admoveret reliquiarum. Ille immerso uno ex ossibus in aquam, bibendam dedit febricitanti, et statim ab omni morbo liber evasit. Alter tibiam vulneratam, aqua, qua ablutae sunt sacrae reliquiae, aspersit, et sana facta est. Eadem aqua dolorem oculorum ab alio depulit, et demum Presbyter quidam faciem ex tumore dolens, post contrectationem reliquiarum, applicata cum fiducia ad tumentem faciem manu, qua sancta tractavit, vernantem et pulchram effecit.

2 b Irruerunt in quemdam nobilem Conimbricensem prope dictam sanctae Crucis aedem sicarii ut eum occiderent : fugientem comprehenderunt ad ecclesiae januam, et tot affecerunt vulneribus, ut mortuum judicaverint. Qui morienti succurrere voluerunt, atque omnino defunctum putantes, suo coopertum pallio in ecclesiam introduxerunt, ut ibidem sepeliretur. Sed non jacuit longo tempore : nullo enim auxiliante se erexit in pedes sanus, absque vulneribus publice proclamans magnam esse sanctorum Martyrum virtutem, qui a tot lethalibus ictibus liberarunt.

3 Rarum et singulare hoc, quod refero spectaculum. Oppidum est dioecesis Conimbricensis, Fala dictum, cujus incolae, dum *c* saevissima peste perirent, omnes obierunt, uno solo jam pestilenti in faucibus mortis relicto. Hic nullum videns suae vitae superesse

remedium praeter divinum, Martyres, quorum devotus cultor erat, invocavit instanter; votumque addidit, quod si eum a contagioso illo morbo liberarent, nudus eorum *d* visitaret reliquias, hortareturque ut similiter facerent et alii. Convaluit de infirmitate sua miraculose, et tam efficaciter suasit regredientibus vicinis, ut quod ille vovit illi facerent spontanee, ut omnino persuaserit, et omnes singulis annis nudi veniant ad Martyrum sepulchra in publica et ordinata supplicatione.

4 Veniunt in ipso Martyrum natalitio ad S. Francisci aedem trans *e* Mundam fluvium positam, in magno numero, non solum ex illo oppido, verum ex aliis vicinis, ad quartum et quintum ab urbe lapidem sitis, et ibi detractis vestibus, quibusdam etiam in propriis jam aedibus denudatis, audiunt sacrum. Quo peracto pergunt omnes processionaliter, toto corpore nihil gestantes praeter femoralia, aut subligacula, praecedente Cruce, subsequentibus vel in medio positis eorum Rectoribus suos fascas seu rectorias virgas gestantibus, et ceteros in ordinem cogentibus. Pone veniunt omnes Franciscani psallentes in Martyrum triumphum. Excedunt aliquando hi nudi oppidani cum quibusdam civibus et puerulis, qui magna devotione se eis nudi etiam immiscent, numerum ducentessimum : ferme tercentum ipse numeravi anno mdcx, dum in Collegio D. Bonaventurae Conimbricensi ultra tredecimum Theologiae incubuerim, singulis annis ad hoc devotum vocatus spectaculum. Ferme ad mille passus distat monasterium sanctae Crucis a Franciscano, et per ducentorum passuum pontem itur ad civitatem illo mensium omnium frigidissimo. Accedentibus ad sanctam Crucem, haeret vel concionator in suggestu, vel Sacerdos in altari, dum a nobili circumstantium multitudine e potiori Clero seculari et regulari, primatibusque civitatis, atque ipsius aedis Canonicis, hymnis, organis et ingenti jubilo excipiuntur, et singuli ad sacrarum reliquiarum deoscultationem venerationemque admittuntur. Nudi deinde omnes sistunt ante reliquias in sacello majori et capacissimo, donec sacra absolvantur : mox deducuntur in amplam aulam; in quam deductas suas vestes quisque resumit.

5 Horum pietatem aemulati multi ex civibus nobilioribus alique pii viri, nocte natalitii, qua sacras excubias januis bipotentibus observant Canonici, veniunt similiter nudo corpore, sed tecta facie, et devote sanctorum Martyrum invocant auxilium. Fuit tamen quidam Nuntius Apostolicus, quem in illo regno Collectorem appellant, qui tantam impendi venerationem videns Martyribus, adhuc per Ecclesiam non canonizatis, in ipsa eorum ecclesia prohibuit, ne amplius tanta solemnitate colerentur incon-sulta Romana Ecclesia, nec peculiari obtenta licentia. Ut dixit, statim mula, qua vehebatur, ad templi valvas mortua elisa est in terram, et ipse Antistes ardenti subitaneaque correptus est febre. Ex coelesti indignatione haec mala suspicans oriri, humiliter se prostravit ad sacrarum Martyrum reliquias, promittens in posterum se eis omne obsequium et reverentiam praestiturum, eorumque solemnitatem commendaturum. Cor contritum et humiliatum Deus non despexit; eumque sanitati, et mulam vitae restituit. Quae duo miracula adeo manifesta in conspectu totius populi, qui Antistitem comitabatur, universam illam regionem magis in sanctorum Martyrum cultum accendit, dum plane intellexit nimis honorificandos Dei amicos, et in caelis confirmatum esse principatum eorum. Nec multo post Dioecesano statuto, sancitum est, ut eorum dies natalis haberetur pro festivo.

6 Huic miraculo aliud ferunt simile Conimbricenses : quod cum quidam urbis Episcopus argutulus, ex magna, quam praeferebat, modestia, vetaret illas nudorum fieri supplicationes, indignum indecorum-

Ex Luca
WADINGO.

d

e

Nudi ad
SS. reliquias
supplicatum
veniunt.

Ritus suppli-
cationis.

Gemino mira-
culo ea confir-
mata religio.

Intermissa,
vindictatur.

quæ existimans per medias plateas homines incedere nudos; statim eo anno, quo piam suam consuetudinem dimiserunt præfati oppidani, tempore brumali et salubri, nullo locorum in toto regno peste grassante, in eos debacchata sit, et vindictam simul cum Episcopo senserint divinam. Qua commoti revoverunt se nullo pacto aut lege ullo unquam tempore prædictam supplicationem in Martyrum solennitate præterituros, quod in hunc diem fidelissime curant complere.

a Referuntur hæc num. 42, ex Historia MS. Ulyssiponensi.

b Sequentia referuntur num. 48, 49 et 50, ex Marco Ulyssiponensi cap. 26, 27 et 28.

c Rodolphus a ceteris iterum dissentit: ait enim grandine omnes, un hoc excepto, mactatos: Marcus et Bzovius, patrem et liberos quinque a peste servatos.

d Marcus: quotannis dum viveret nudus visitaret, et curaret a morte per quempiam ex sua familia visitari.

e Munda fluvius Lusitaniæ, inter Tagum et Durium, vulgo Mondego, Conimbricam præterfluit, vide Nonium in Hispania.

ALIA MIRACULA

ex Marco Ulyssiponensi.

a
Visus, ope
SS. recupera-
tus:

b

c
sedatus san-
guinis
fluxus:

d

e
hernia cu-
rata:

e

f
et comitialis
morbus:

g

h
energumena
liberata:

item alia:

h

i
rabidus cura-
tus:

Conimbricæ Maria Vasquez, Petro Danfins nupta, visu orbata est. Inflammato ergo fidei ac pietatis ardore ad monasterium adit sanctæ Crucis: aquam poscit, cui sacra intincta pignora erant: ea oculos abluit, visumque b recipit. Vulgatum illico tota urbe miraculum.

2 Ejusdem cœnobii Canonicus inter bibendum e hirudinem deglutiit imprudens, ac ne sensit quidem principio; donec mittere e naribus sanguinem cœpit, itaque copiosum, et dies quidem unum ac viginti, ut conelamata ejus videretur salus, deque exequiis ageretur. Mulier quædam honorata, ejusdem Canonici d patrina, sive susceptrix, sanctorum Martyrum dedita cultui, eorum opem implorat, votumque nuncupat. Canonicus continuo hirudinem revomit, omni-que periculo liberatur.

3 Viri nobilis Joannis Vasquez Conimbricensis filium difficilis torquebat e hernia. Multis frustra tentatis medicamentis, ad Martyrum patrociniū confugit, spondetque se noctem unam in eorum sacello cum filio daturum precibus. Curata illico hernia est.

4 Haud procul ab oppido Fala, ubi patremfamilias ac filios quinque a peste curatos diximus initium dedisse supplicationi, quæ annue f mediis nudatis corporibus ad Maryrum sacellum instituitur, colonus degebat, cui Joanni g Capillo nomen. Hic dudum comitiali morbo laborarat. Cum didicisset quanta sanctorum Martyrum invocatione patrarentur miracula, magno animi correptus angore vovet se Falensium supplicationibus eodem ritu quotannis adfuturum. Votum deinceps pie solvit, omni liber pristinæ ægritudinis molestia.

5 Energumenam quamdam parentes sui ac maritus ad Martyrum sacellum adduxere: triduumque isthic egere sacris procurandis ac precibus fundendis intenti. Tandem pessimo inquilino, Martyrum virtute, liberata est.

6 Aliam energumenam e vico Beira, dum ad ædem Deiparæ Virginis, h cui a Virtutibus nomen, perducitur, ut Conimbricam pervenit, dire exagitare tartareus hospes cœpit. Ergo sacellum aditur sanctorum Martyrum, conceptisque precibus, fugatur malus dæmon.

7 Petrosi vici incola i viverram habebat, quæ rabie correpta ejus filium momordit: hic in rabiem quoque actus, sibi ipse inferre manus conabatur: nec vinci poterat remedio ullo malum. Parenti in somnis quidam Franciscano habitu visus, edicit ut cum filio ad sanctæ Crucis monasterium adeat, atque ab Ædituo aquam poscat sanctorum Martyrum immersis reliquiis sacratam; eam potam saluti filio fore. Nec fidem fefellit eventus.

8 k Puerum a primo ortu hernia laborantem ad sacellum Martyrum parentes sui deportarunt: qui Sanctis cum donariis et ferventi precatione oblatus, omnino curatus est.

k
hernia sa-
nata:

9 Quemdam in eadem urbe ita dentium dolor cruciabat, ut nec cibum capere, nec partem ullam quietis posset. Expers medelæ, sanctos Martyres religiose invocat, votis additis. Nocte insequente necdum remittente dolore in somnum incidit, visusque sibi in eo est quinque sanctos Martyres videre adstantes, unumque ex iis maxillam sibi manu palpantem. Experrectus sensit omnem sibi detersum dolorem.

dentium do-
lor.

10 l Rudericus Laurentii de las Puntas vir nobilis, dum in Regis obsequio versatur, in carcerem forte conjectus, ac damnatus morte, vovit Martyribus si per eos periculo eriperetur, visitaturum se eorum sacellum cum ipsis, quibus vinctus erat, compedibus. Illico securus ei patefactus egressus est. Ergo ingentes trahens catenas, ad monasterium sanctæ Crucis venit, et Missæ sacrificium offerendum curavit ad aram Martyrum. Missa peracta solutæ catenæ ultro pedibus exciderunt, ibique ad memoriam appensæ.

l
Liberatus qui-
dam e car-

11 Ferdinandus quidam ita languenti erat stomacho, ut quindecim ipsos dies cibi omnis expers manserit, jamque nec aperire oculos posset: et jam cœperant quæ ad curandum funus pertinebant apparari. Mater magno quodam animi sensu opem implorat Martyrum votumque concepit. Mox filio esse melius cœpit, qui postridie e strato se proripuit pedibusque incessit incolumis, visitque cum parentibus Sanctorum sacellum, ac materna vota persolvit.

Stomachi im-
becillitas cu-
rata.

12 Jacobus Perez de la Curta Conimbricensis natali sanctorum Martyrum die ad putandam vitem, quæ post Minorum cœnobium sita erat, primo mane profectus est. Præteriit isthac quispiam, et, An ignoras, inquit, Jacobe Perez, hodie sanctos Martyres coli, quorum in sanctæ Crucis corpora sunt? Quid deinde? ait ille: Non est ejusmodi id festum ut publica feriatione agi debeat. Moxque respectans nusquam eum qui se monuerat, videt. Opus ergo prosequitur: sed e vestigio ingenti totius corporis, manuum præsertim tremore percussus, omittere id coactus est. Sensit ergo divinitus id sibi evenisse, templumque sanctæ Crucis petiit, ac votum fecit, se quoad viveret eum diem religiose observaturum, m sacris, concioni, vespers interfuturum: simul votum suscepit, simul sanitatem recuperavit. Testatus deinde est quotquot eo die palmites incidisset (inciderat circiter octoginta) nihil eo anno uvarum tulisse, cum ceteri perquam fecundi fuerint.

Festi diei ob-
servatio, mi-
raculo duplici
sancita.

13 Mulier quædam, aliusque adolescens, Sanctorum meritis, percepere cœlitus surditatis remedium.

Surdi sanati.

14 Anno 1466, 16 Januarii, cum esset Conimbricensis Episcopus in Sanctorum sacello, confluit eo vis ingens hominum ad vota solvenda, erantque complures seminudi. Sciscitatur Episcopus quæ quemque caussa ad vota et illum supplicandi ritum impulisset. Alii se hernia, alii surditate, aliave infirmitate, simul ac se ejusmodi peregrinationis voto obstrinxerant, liberatos prædicabant. Adstabat Episcopi nepos annos undecim natus, ita molesta conflictatus n hernia ut negarent medici arte ulla curari posse. Hunc jubet Antistes in sacrarium secedere positisque vestibus, ceterorum ritu nudum supplicare Martyribus. Paruit adolescens. Ipse quoque cum adstantibus preces dedit Episcopus. Dum ergo nudus, fixis humi genibus, manu cereum gestans, precatur Sanctos, (mira res!) ita sanus continuo evasit, ac si nihil unquam passus esset adversi. Antistes gaudio exiliens, et qui spectare vellent sivit testes miraculi fieri, et Deo sanctisque Martyribus gratias egit.

Varia curata
infirmitates,

hernia.

- a Narrat hæc Marcus par. 3, lib. 6, cap. 33.
 b Addit Joannes Blanconius Gallicus interpres, coram Canonicis.
 c Blanconius, araneam,
 d Omittit id Blanconius. Ceterum patrilios, voce Ecclesiastica appellant, qui pro baptizando aut confirmando spondent, eumque suscipiunt.
 e Interpres Gallicus, plagæ et ultra consentit Azovius.
 f Blanconius, nudis pedibus.
 g Hispanice est Cabelos. Gallice Capelli; apud Bzovium Capellus.
 h Hispanice: nuestra Señora de las virtudes.
 i Mustelæ genus est. Bzovius canem rabidum habet.
 k Sequentia narrat Marcus cap. 34.
 l Bzovio, Laurentius Ruizius.
 m Blanconius, solenni sacro, vespers primis et secundis; cōtionem omittit.
 n Blanconius, plagis; Bzovius, deplorata ægitudine.

BULLA SIXTI IV, PAPÆ

de sanctorum Martyrum veneratione.

Sixtus Episcopus, servus servorum Dei, universis Fratribus Ordinis Minorum, dilectis filiis, ubicumque morantibus, seu moraturis, salutem et Apostolicam benedictionem.

Cum alias animo revolveremus merita beatorum Martyrum, Berardi, Petri, Othonis, Accursii, et Adjuti, qui ex ordine Fratrum Minorum, (sub quo et nos coaluimus) fuerunt, qui post multa tormenta sub Rege Marochiorum pro Christo mortem subierunt, et martyrii palmam gloriose promerentes plurimis miraculis in ipsa morte, et post claruerunt; ex quo incensus Beatus Antonius de Padua ex ordine

Canonicorum regularium, in quo tunc erat, ad ordinem ipsum Fratrum Minorum se legitur transtulisse; Concessimus ex auctoritate Apostolica et benignitate, vivæ vocis oraculo, ut Fratres prædicti Ordinis Minorum possint publice et solemniter celebrare in suis Ecclesiis Missæ et horarum officium de supra memoratis sanctis Martyribus. Verum cum frequenter adversarius humani generis nitatur bona et sancta opera perturbare; ne tam divinum et pium opus posset aliquis imposterum impedire, tenore præsentium ex certa nostra scientia, auctoritate Apostolica concedimus, quod prædicti Fratres Minores ubique solemniter et publice officium plurimorum Martyrum pro ipsis BERARDO, PETRO, ACCURSIO, ADJUTO, et OTTONE sub officio duplici majore, ac etiam XVI Januarii, qua die ab hoc seculo per martyrium decesserunt, libere ac cum sana et serena conscientia dicere ac celebrare possint. Inhibentes præfata Apostolica auctoritate, ne quis huic nostræ concessioni audeat se opponere; non obstantibus in contrarium facientibus quibuscumque. Præterea quia difficile esset præsens Breve ad omnia loca deferri, volumus ut illius transsumpto alicujus publici Notarii manu subscripto, et sigillo Generalis dicti ordinis, vel Vicarii Generalis Fratrum Minorum de Observantia munito, ea prorsus fides adhibeatur, quæ adhiberetur si idem præsens Breve originaliter ostenderetur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die septimo Augusti, anno Domini MCDLXXXI. Pontificatus nostri anno X.

a Diploma originale servatur Romæ in archivo conventus S. Mariæ de Ara celi.

XVII JANUARIIL.

SANCTI QUI XVI KAL. FEBRUARII COLUNTUR.

S. Speusippus,	} tergemini fratres,	} Martyres.	S. Misurianus,	}	} Martyres in Africa.	
S. Eleusippus,			S. Vincentia,			
S. Melasippus,			S. Alba,			
S. Leonilla eorum avia,			S. Timotheus,			
S. Neonilla,			S. Ingenula,			
S. Neon,	} Martyres in Africa.	}	S. Victoria et	} Martyres in Oriente.	}	
S. Turbon,			alii,			
S. Mucius,			S. Rubentius,	}		
S. Victor,			S. Martyrius,			
S. Mistrianus,			S. Genulphus, Episcopus, in Gallia.	}		
S. Salvius,			S. ANTONIUS MAGNUS, Abbas in Thebaide.			
S. Misellianus,			S. Sabinus, Episcopus Placentinus in Italia.			
S. Victoricus,			S. Achilleus, Confessor.			
S. Teussa,			S. Antonius,			
S. Fortunatus,			S. Merulus,	} monachi, Romæ.		
S. Veneria,			S. Joannes,			
S. Sarta,			S. Sulpitius Pius, Episcopus Bituricensis in	}		
S. Saturninus,			Gallia.			
S. Hortisianus,			S. Milwida, Virgo, in Anglia.			
S. Leucius,			S. Richmirus, Presbyter in Gallia.			

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Theodosii Magni Imperatoris obitus consignatur hoc die a Molano, Ferrario, Martyrologio Germanico. Sanctum Petrus de Nalibus lib. 11, cap. 93, appellat, dicitque a Græcis in catalogo Sanctorum conscribi. Nusquam in Menæis extat. Multa de eo præclara narrant Ecclesiastici scriptores: vitam separatim edidit Bellarminus lib. 3, de officio Principis Christiani. Adda Presbyter, Apostolus Merciorum refertur hoc die et Beatus vocatur a Davide Camerario, qui perperam primum Nordanimbrorum Apostolum facit. Laudatur a Venerabili Beda lib. 3, cap. 21, relato supra vii Jan. in vita S. Ceddæ.

Confirmatio Ordinis B. Mariæ de Mercede hoc die facta traditur. De ea agemus in vita S. Petri Nolasci fundatoris xxix Januar.

Algotus Curiensis in Rhætia Episcopus refertur hoc die in Kalendario Cisterciensi; a Chrysostomo Henriquez Beatus appellatur. Recensetur et ab Hugone Menardo in catalogo SS. ac BB. ejus Ordinis. Nondum comperimus ullum ei cælestem honorem a Curiensibus haberi.

Septem Martyres Ordinis Minorum in Syria a Soldano Melebasa interfecti memorantur in Martyrologio Franciscano Arturi a Monasterio. Meminit eorum S. Antoninus part. 3, tit. 24, cap. 9, § 10. Thomas Bosius de signis Ecclesiæ tom. 1, lib. 7, cap. 3, seculo 13, aliique. Eos hic omittimus, quod necdum publica Ecclesiæ auctoritate vindicati sint.

Dedicatio basilicæ Beatæ Virginis Annuntiæ agi Florentiæ hoc die consuevit, ut testis est Ferrarius in generali catalogo SS.

Translatio variorum sanctorum corporum monasterii Villariensis in Brabantia hoc die facta anno 1599, consignata est in Menologio Cisterciensi a Chrysostomo Henriquez. De singulis agemus in cujusque natali.

S. Sulpitius Tungrensis, sive Trajectensis, Episcopus. MS. Florarium. Nos xviii Janu.

S. Leonardus reclusus Turonis. Ferrar. Leobardus est, de quo xviii Janu.

S. Brithwaldus Episcopus Wiltoniensis. Hugo Me-

nard. Nos

xxii Janu.

S. Amandi Episcopi fit in veteri Præmonstratensi Breviario commemoratio; in quo tamen rursum cum S. Vedasto officiotrium Lectionum colitur, ut et alibi, vi Febru.

S. Marcellus Episcopus. MS. S. Hieron. Carthusiani Colonien. in addit. ad Usuard. MS. Florarium. Sed in his duobus traditur Viennæ quiescere. Aliud MS. habet: In civitate Deas, vel Astensi, S. Marcelli Episcopi et Martyris. Primus Diensis Episcopus est, de quo ix April.

S. Theodotus Episcopus Cyriniæ in Cypro. Menæa. At Martyrolog. Romanum vi Maii.

S. Joannes Episcopus Eboracensis. MS. Kalendar. SS. Ord. S. Benedicti. Vitam dabimus vii Maii.

S. Marcellini Presbyteri, } Martyrum, Translatio
S. Petri Exorcistæ, } celebratur hoc die, solenni officio, in monasterio Selighenstadiensi, ubi religiose asservantur eorum reliquiæ. Translationis historiam, ab Eginharto accurate descriptam, dabimus cum eorum Actis ii Junii.

S. Bernardi canonizatio. Hugo Menar. Nos de ea agemus ad ejus vitam xx Augusti.

S. Columbæ Virginis et Martyris caput hoc die Montem-regalem translatum, scribit Octavius Cajetanus noster in Idea operis de SS. Siciliæ. Duas reperimus Columbas in sacris fastis; Cordubensem, quæ colitur xvii Septembris; et Senonensem, quæ xxxi Decembris. Utrius isthuc translatum sit caput, an tertiæ alicujus, nos latet.

S. Julianus. Menæa. Hic est S. Julianus Sabas, de quo nos xviii Octob.

S. Sulpitius Episcopus Ravennas. MS. Florarium. Hic est forte, qui S. Ursulam fertur comitatus, sive Episcopus, sive Archidiaconus fuerit: de quo vide Hieronymum Rubeum lib. 2, historiæ Ravennat. Nos xxi Octobr.

S. Diodori Presbyteri, } Martyrum Inven-
S. Mariani Diaconi, et sociorum, } tio hoc die refer-
tur in Martyrologio Romano aliisque. Illius inven-
tionis historiam dabimus die eorum natali 1 Decemb.

DE

DE SANCTIS MARTYRIBUS

SPEUSIPPO, ELEUSIPPO, MELEUSIPPO,

TERGEMINIS,

LEONILLA, JONILLA, NEONE, TURBONE.

§ I. Tergeminorum cultus, acta, ætas.

XVII JANUARI.

Sanctorum
horum nata-
lis :

Celeberrima est in sacris fastis sanctorum fratrum tergemini memoria XVI Kal. Februarii, quo die Usuardus : Lingonis natalis sanctorum Geminorum Speusippi, Elasippi, et Melasippi, qui cum essent vigintiquinque annorum, cum avia sua Leonilla, et Ionilla, et Neone, martyrio coronati sunt, tempore Aureliani Imperatoris. De iisdem agunt MSS. pleraque itemque Beda vulgatus, Ado, Rabanus, Notkerus, Maurolycus, Galesinius, Canisius, Bellinus, Martyrologium Romanum, Felicius, Saussaius; quorum plerique Turbonem addunt. Antiquissimum S. Hieronymi MS. Martyrologium ita habet : Lingonas passio sanctorum geminorum Speusippi, Elasippi, Melasippi, Leonillæ, Junillæ, Nenonis. MS. Dungalense : Germanorum trium, Speusepi, Helapi, Munici. MS. vetustissimum Rhinawiense : Lingonis passio sanctorum Martyrum geminorum. Wandalbertus :

Sextaque cum decima Antonii virtute dicatur :
Hæc etiam socio Geminorum pollet honore,
Lingona quos uno celebrat plebs marmore tectos.

nomina varie
scripta :

2 Vix alia tam varie scripta Sanctorum nomina reperias. Speusepus enim, Speosippus, Sensippus, Speusippus, Spensippus, Peusippus, Speusippus, dicitur; qui Speusippus est, quod equorum incitatore sonat. Ast Eleusippus, qui equo venit, aut certat: Elensippus, Eleusippus, Heleusippus, Eleusippus, Helapus, Eleosippus, et (nec male quidem, quasi equi instigator) Elasippus. Melasippus vero, Meleusippus, Maleusippus, Melensippus, Meleusippus, Muncus, Meleosippus, Malensippus, Mesippus. Leonilla quoque, Leovilla, Lonilla, Neonila, Neovilla. Jonilla autem, Jovilla, Conilla, Jeonilla, Lonilla, Lovilla, Innilla, Jonella, Janilla, Junilla. Neonem demum quidam Neronem, alii Neonam, alii Nenonem vocant; Martyrologium Germanicum Neonem, sed feminam asserit, capillis, uti Leonillam ac Jonillam, suspensam, postque alios toleratos cruciatus plexam capite.

Acta antiqua;

3 Horum gloriosorum pugilum acta excepisse S. Neon et Turbon feruntur. Ea an uspiam extant, haud valeamus statuere. Ipsa esse existimabat Rosweydnoster, quæ ipsiusmet manu ex vetustissimo codice Marci Velseri descripta hic damus, plane egregia ni mutila forent. Alia ex MSS. Audomarensi, S. Maximini, S. Mariæ de Ripatorio accepimus, quæ paullum expolita Surius, contracta Mombritius et Cornelius Grasius edidere. Horum auctor Warnaharius fuit, qui Molano Wariharius, Galesinio Evariharius dicitur. Ea S. Ceraunio, sive Ceranno dicavit, Episcopo Parisiensi, qui sedisse traditur sub Clodoveo II, ante Leudebertum, qui concilio Remensi sub Sonnatio an. 630, interfuit. Posteriora hæc acta ait Galesinius mendis aliquot aspersa. Fatetur id ipsum Surius, at Baronius to. 2, ad an. 179, nu. 37, quorum, inquit, martyrii acta extant, germana quidem, sed injuria temporum aliquantulum depravata. Supponunt plerique, hæc ipsa esse acta, quæ primitus S. Neon scripsit, quod sane nobis non probant : Rosweydnoster Velseriana illa putabat Neonis esse; nec id liquet.

alia auctore
Warnahario :

NOT. 78.

quando passi :

4 Quod præcipue in iis vitiatum queritur Baronius, est temporum character, dum sub Aureliano Imperatore passi dicuntur, S. Polycarpi ætate; cum hunc constet anno M. Aurelii septimo, qui fuit Christi 168, mar-

tyrium subisse; Aurelianum imperio potitum anno 270. Restituit ergo Baronius pro Aureliano, Aurelium; cujus tempore, inquit, ex Quarto Præsede, qui illic ponitur, hi passi noscuntur. Quartus enim Consularis temporibus M. Aurelii et Lucii Veri in urbe claruit; gessit et consulatum una cum Lucio Vero. At non Quartus Præsides in Actis nominatur, sed Quadratus, quamquam et quem ille cum Lucio Vero Consulem fuisse scribit, non Quartus, sed T. Numidius Quadratus fuit, anno Christi 167. Ast unde constat eum ipsum esse Quadratum, qui inter Primates et Judices populi Lingonici recensetur a Warnahario? Omnia fere Martyrologia (præter Romanum a Baronio correctum, et MS. quoddam monasterii S. Maximini) non Aurelium, sed Aurelianum habent. Ado tamen, Notkerus, Maurolycus, Felicius, MSS. aliquot, a S. Benigno S. Polycarpi discipulo, conversos, et sub Aureliano interfectos memorant; quæ haud invicem congruunt.

NOT. 76.

5 In priore vita nec Aureliani, nec S. Polycarpi ubi, mentio fit; nec apud Lingones passi, sed in Cappadocia dicuntur. Suffragantur Menæa Græcorum et Maximus Cythereus; nam XVI Januarii ita habent : Eodem die sanctorum Martyrum et germanorum Peusippi, Elasippi, et Mesippi, et Neonilæ aviæ eorum.

Etsi sint equites nominum significatione,
Pedites tamen currunt Tergemini ad flammam.
Neonila vero vetula rogum immanem
Velut quæpiam vegeta perpetitur juvencula.

Fuerunt hi ex Cappadocia, uno editi partu, egregie docti equos domare, campoque flectere. Cum aliquando patriam agentes Jovis Nemesii solemnitatem, aviam suam invitassent ad epulas; illa Christi fide probe erudita, ejus circa nos dispensationem illis exposuit, et gentilium derisit idola. Continuo ea dissertatio salutis iis occasio fuit : singuli enim in memoriam rediere somniorum, quæ iis superiori nocte erant oblata, viam ad Christi fidem veluti pandentia. Subito igitur idola demoliti, Christumque summa libertate confessi, a Dominis suis in ignem conjecti, martyrii coronam percipere. Eadem fere Maximus. Leonillam aviam solum gladio percussam acta tradunt : quædam Martyrologia multis una cum Neonilla et Neone excruciatam suppliciiis. Menæa hic, ignis tormentum pertulisse. Quod vero ejus tergemini nepotes dicuntur a Dominis suis in ignem præcipitati, Præsides intellige ac reip. moderatores.

6 De patria ita breviter commentatur Raderus in Notis MSS. ad Menæa : Passi sunt in Cappadocia, et ad Lingonas translati, qui Livio sunt inter Padum et Alpes, Celtarum populi. At dupliciter fallitur : nam neque inter Alpes et Padum coluere Italici Lingones; nec iis Tergemini, sive vivi, sive exuviis eorum isthuc deportatis obtigere. Livius lib. 5, Pœnino deinde Boii Lingonesque transgressi, cum jam inter Padum atque Alpes omnia tenerentur; Pado ratibus trajecto, non Etruscos modo sed etiam Umbros agro pellunt : intra Apenninum tamen sese tenuere. Nec fere eorum alibi mentio, ut exiguum fuisse populum possis conficere, et Boiorum nomine obscuratum. Qui vero Tergeminorum vel ortu vel reliquiis nobilitati sunt Lingones, ii in Gallia Transalpina etiamnum celebres sunt, quorum metropolis, circa Matronæ amnis fontes sita in provincia Lugdunensi prima, Gallice Langres appellatur.

Raderido loco
judicium,

EX VARIIS.

§ II. Reliquiæ Elwangam translatae.

Eorum com-
memoratio.
9 Januar.

Aliis quoque diebus sanctorum horum Martyrum mentio fit in Martyrologiis, vel rejecto isthuc hinc officio, vel ob quampiam translationem. Saussaius in Supplemento Martyrologii Gallicani IX Januarii eos refert, aut saltem Leonillam, Jonillam, (quam perperam Leonillæ filiam fuit) Neonem, Turbonem; traditque Leonillam Divione sepultam in eadem crypta, ubi S. Benignus Martyr ab ipsa fuerat multo cum reverentiæ officio tumultatus. At non verisimile est S. Benignum ante Leonillam interfectum, ut 1 Novemb. dicemus.

18 et 19 ejus-
dem;

8 In Calendario monasterii S. Joannis Capuæ, quod recitat Michael Monachus, referuntur XVIII Januarii, quo die Galesinius: Lugduni S. Peusepii et sociorum Martyrum, qui Aureliano Cæsare coronantur. Idem habet Ferrarius, citat uterque Mombritium, qui S. Speusippi et sociorum acta narrat. MS. Florarium eo die: Inventio et dedicatio sanctorum Martyrum, Speusippi, Eleusippi, et Meleusippi. Ferrarius rursum, XIX Januarii ex Canisio: Elwangæ in Suevia Sanctorum Geminorum: imo Tergeminorum, quos mox dicemus coli Elwangæ, sed XVII Januarii. Denique idem Ferrarius 18 Februarii: Lugduni sanctorum Martyrum Speusippi et sociorum. XVIII Septembris MS. Florarium: Item inventio et dedicatio sanctorum Martyrum Speusippi, Eleusippi, et Meleusippi. Inventionis hujus, ac dedicationis basilicæ eorum, mentio fit in fine actorum per Warnaharium: quæ si sunt ab ipso scripta, antiquior aliqua Tergeminorum Inventio contigit, nobis ignota. Petrus de Natal. Quorum omnium, inquit, corpora diu latentia, processu temporis inventa sunt, et digno honore tumulata.

Corpora eo-
rum Elwan-
gam trans-
lata.

9 Altero post Warnaharii ætatem seculo in Sueviam translata eorum sunt pignora. Testatur auctor vitæ S. Amonis apud Surium IV Decembris, lib. 1, cap. 38. In Suevia, inquit, loco qui dicitur Cella S. Viti, quidam Alemannorum atque Burgundiorum Dux olim ecclesiam constituens, suis eam hæreditariis bonis ad sustentationem monachorum illic Deo militantium abundare fecit. Qui devotione pariter et fide instructus, cum sanctarum reliquiarum studio Divionem venisset, inde rediens, corpus Deo dilectissimi Martyris Benigni secum exportavit: qui divinitus ab Oriente Galliis destinatus, post multos agones tandem sub Aureliano Cæsare lancea militis percussus, in specie nivæ columbæ cœlos penetravit. Illos quoque Tergeminos fratres, Speusippum, Eleusippum, et Meleusippum, a prædicto Martyre baptizatos, et apud Lingones egregie coronatos, una cum corpore S. Mameri, civitatis illius Episcopi, Dux idem concedente Christo emeruit: lætusque cum tanto cœlestis patrocinii pignore fines Alemanniæ repetens, ecclesiæ, quam construxit, desiderabilem consignavit thesaurum. Idem aliis verbis narrat Cornelius Grasius.

Elwangæ si-
tus.

10 Dux ille, B. Hariolphus fuit, cujus vitam ab Ermenrico scriptam, aut certe origines Elwangensis cœnobii, 13 Augusti dabimus. Est Elwanga magnificum Sueviæ monasterium et oppidum, ad Iagistam, sive Iaxtum amnem, in pago, sive tractu, qui Virguna, vulgo Virngrunt dicitur. Elephanciacum, et Elephancense vocat Bruschi; Crusius Suevicor. Annal. lib. 11, par. 1, Elephanticum, et Elephancense; alii Elwacense, et Elwangense. Ab alce fera (quam Ellend, vel Elland Teutonice dicimus) ibidem capta id nomen ductum tradit Crusius; inque ejus rei memoriam, solemnibus festis Evangelia in ea ecclesia cani solere, libro supra pulpitem locato pelle alces hirsuta operto. Conditum Elwangense cœnobium scribit Bruschi anno 764, et mox secum ipse pugnans obiisse ait Victerbum secundum Abbatem an. 732. Crusius fundatum aitan. 754. Hoc ex Ermenrico constat SS. Sulpitii et Serviliani Martyrum corpora B. Erlolfo Episcopo ab Adriano Papa esse data,

nomen,

fundatio.

sicque Domino Hariolfo fratri suo huc translata Elwangen. At creatus est Pontifex Adrianus an. 772. Ab eodem Erlolfo fratre accepit fortassis sanctorum Tergeminorum reliquias; nisi si ipse, quod quidam tradunt, in Episcopatum Lingonensem fratri successit, eumque suo monasterio thesaurum largitus est.

11 Ceterum coluntur Elwangæ Tergemini veluti Patroni secundarii (præcipuus est S. Vitus, ut 15 Junii dicemus) ritu duplici secundæ classis cum octava, ut patet ex propriis officiis ejus Ecclesiæ anno 1631, a sacra Rituum congregatione confirmatis. De Translatione in fine Lectionis sextæ isthæc memorantur: Quorum corpora, una cum nonnullis reliquiis S. Desiderii Episcopi et Martyris, e Lingonum civitate per B. Hariolphum et fratrem ipsius Erlolphum Lingonicenses Episcopos Elvacum translata, in ecclesia collegiata S. Viti requiescunt.

Tergemino-
rum isthæc
festivitas.

ACTA

ex veteri MS. M. Velseri.

CAPUT I.

Tergemini varie ad fidem invitati.

Tres pueri fratres, quasi tres rosæ ex una virga natæ florentes, ita hi ex uno utero simul nati, et aspectus gratia et sapientiæ profectu pollebant. Quibus cura maxima hæc erat, ut equos alerent, ut familiam ampliarent. Quorum avia, Leonilla nomine, medicinam instructe cognoverat, et notis diligenter instructa, ut incomparabilis haberetur. Memorati autem pueri tres nepotes ejus, et nutritores optimi equorum erant, et ascensores incomparabiles. Qui cursu rapidissimo ferebantur pene quotidie in locum, qui Palmasus appellatur, in quo stabat Dea Nemesis, quam gentiles superstitione colebant.

Tergemini
equos exer-
cent.Leonilla eo-
rum avia me-
dicinæ perita,

2 Isti igitur cum aviam suam Leonillam ad suum convivium invitassent, et ea, quæ de sacrificiis Nemesis attulerant, quasi pro benedictionibus posuissent, Leonilla avia eorum dixit: Sic omni sapientia eruditi estis, ut nesciatis idolorum culturam inimicam salutis humanæ semper existere, et animas æternis pœnis in Tartaro religare? Ego Christi ancilla sum, qui cœlum fecit et terram, maria, et omnia, quæ in eis sunt; qui post tenebrosam et cæcam noctem, lumen prodire jussit, ortum solis et occasum segregavit, dies constituit, tempora disposuit, lunæ cursum certis metarum anfractibus per plateas cœli ire constituit, stellis quoque splendentibus varia claritate cœlum ornavit, statuit montes, fontes aperuit, campos extendit, perpetuos cursus fluminibus contulit, ab arboribus protulit poma, vitibus botryones exhibuit, olivæ nemora pinguedinis gratia tam in refectiones quam in splendores supplevit; laxavit nubibus cursum, ut illic influant, sicut ipso jubente eas distinxerunt flabra ventorum; quæ nunc tepenti molliore temperant sæculum, nunc rigenti algore penetrant mundum, ut fertilitatem agris impertiant, et viventium omnium muniant sospitatem: ipso volente vivimus, ipso pascente alimur, ipso a dominante vestimur. Hunc ego Deum colo, et ut ipsum excolatis, admoneo. Nemesis enim idolum est, quod ex-cratur Deus, qui est in cœlis. Cognoscere enim debetis creatorem omnium Deum, ut de tenebris exeatis ad lucem, de morte resurgatis ad vitam. Ego enim matrem vestram in hac fide erudivi, quæ vos tres cum uno subito partu fudisset in mundo, tertio a nativitate vestra anno exire jussa est de isto sæculo, b ad alterum sæculum properare. Post cujus obitum pater vobis impedimentum fuit, ut nec ad veritatem potuissetis attingere, et ad portum salutis a tempestatibus dæmonum pervenire. Nunc vero omnia impedimenta sublata sunt, et sapientia in vestris sensibus regnat, et nihil tale profero ex ore meo, quod non evidenti-

carnes Ne-
mesi oblatas
respuat:nepotes fide
instruit.

a

Mater eorum
Christiana,
pater ethni-
cus.

b

evidentius agnoscatis. Et ideo rogo vos, secundus fructus ventris mei, aperite oculos vestros ad cœlum, et idolorum omnium culturam, quasi inimicam salutis vestræ projicite, ut possitis ad æterna gaudia pervenire.

*Convertantur
tergemini,*

3 Hæc cum dixisset Leonilla, pueri stupefacti, alius ad alium attendebant, et fundentes lacrymas cœperunt dicere: O dulcissima avia, ubi usque nunc istam veritatem a nostris animis occultasti? Quibus illa respondit: Quoniam pater vester nunquam potuit in ista veritate esse consensus, ideo silui, ne verbum Dei, quod in vestris mentibus seminassem, eo prohibente non posset fructum adferre.

*singuli di-
verso et ad-
mirabili som-
nio ad id an-
tea invitati:*

4 Tunc illi tres recordati sunt visiones, quas viderant in ea nocte, quæ transierat, et exclamans Speusippus dixit: Videbam me in visu noctis præteritæ in sinu aviæ meæ, quæ mamillam suam plenam lacte labiis meis infundens, dicebat: Speusippe bibe lac, quo in agone et in certamine dum veneris, quantum plus biberis, tantum fortius et velocius vincis. Et cum hæc dixisset Speusippus, Eleusippus dixit: Credite et me vidisse hujusmodi visionem: Vidi in cœlo sedentem super sedem magnam ex electro et gemmis instructam; et dum me pavor tenuisset, ita ut splendore nimio meos oculos obumbrarem, vocavit me ad se dicens: Noli timere: inimicum tuum vinctes, et dum viceris, ad palmas attingis. Cumque hæc Elasippus retulisset, exclamavit Melasippus dicens: Videbam et ego visum, et nescio quem Regem comparantem nos. Scribebat autem instrumenta nostra ex auro, et libertatem nostram simul faciens, totos tres nos ad militiam applicabat, cingebat baltheis, chlamydibus induebat, dicens: Avia vestra talia mihi obtulit munera, et tales pro vobis die ac nocte per seipsam et per amicos meos effudit preces, ut vos in meo palatio militetis. Cumque gratanter ea, quæ nobis dicebantur, audirem, vultu hilari Rex dixit mihi: Melasippe immortales equos paravi tibi et fratribus tuis.

a Potius donante.

b Hinc corrigas Maurolycum, Galesinium, Canisium, Sausaium, qui Neonillam Tergeminorum matrem fuisse scribunt. Petrus de Natal. lib. 2, cap. 93, scribit S. Leonillæ sororem fuisse, conversamque viso miraculo in morte Tergeminorum.

CAPUT II.

Idolis eversis, plenius instruuntur.

Et hæc dicentes stupebant se isti tres fratres invicem, et fletum tenere non poterant; dicentes visiones suas ita oblivionis vinculo fuisse religatas, ut nisi avia nostra hæc verba ad nos locuta fuisset, ista quæ videmus, ad memoriam nostram penitus non redissent. Tunc unanimes dixerunt ad aviam suam: Indica nobis, quid debeamus facere, ut possimus istum Deum colere, qui verus est. Quibus Leonilla dixit: Doceat vos Imperatoris exercitus, quid faciat tyranno et satellitibus ejus, ut placeat Regi suo; et vos ut placeatis Regi cœlesti, hæc facite diabolo, qui est verus tyrannus, et satellibus ejus, id est, dæmoniis, qui in idolis habitant. Erant in domo illorum duodecim templa, in quibus erant duodecim simulacra, in quibus per singulos dies in singulis mensibus sacrificia exhibebant. Accedentes autem unanimiter cum servis suis, dejecerunt idola minutatim mittentes, *a* templa autem eorum funditus everterunt: carnes vero, quæ sacrificatæ fuerant, canibus projecerunt.

avia monitu,

*idola ever-
tunt.*

a

*Avia Deo gra-
tias agit.*

*Matth. 11. 25.
Luc. 10. 21.*

6 Tunc Leonilla positis genibus in terra expandens manus suas ad cœlum dixit: Hæc tua sunt opera, Pater Domini nostri Jesu Christi, quæ tibi Deus et Dominus noster Jesus Christus in Evangeliiis exclamavit dicens: Confiteor tibi Pater Domine cœli et terræ, qui abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Ecce enim parvulis revelasti regnum tuum, et confirmasti mentes eorum,

exaudisti orationem meam, et nepotum meorum animas liberasti, et sensus eorum simulacris vanis obligatos tuis manibus exsolvesti.

7 Tunc perrexit ad S. *b* Macarium Confessorem, qui erat in exilio ab Antiochia missus in ergastulo Cappadociæ, in monte *c* Athar, qui est in suburbio *d* Nazanzæ civitatis, qui orationibus suis aquam fecit in ipso monte confluere; de nonoenimmilliario aquam sibi exules in eodem loco damnati portabant. Hos igitur nepotes suos perduxit ad eum: quos ille suscipiens, docuit omnia Catholicæ fidei mysteria, unitatem Trinitatis, veritatem Deitatis, æqualitatem omnipotentiae, nihil majus, nihil minus, idem esse substantiam, majestatem, Deitatem, Patrem vere patrem esse, qui genuit filium, sicut lumen de lumine, fluvium de fonte, sicut verbum ex voce, sicut sonum ex verbo, sicut rationem de consilio, sicut gaudium de bono nuntio; ex eo esse Filium, ex quo est Pater sicut ex eo fluvius, ex quo fons. Qui fluvius etiamsi doceatur postea cucurrisse, semper tamen ictus in corde fontis fuit. Non enim fons aliquando sine aqua esse potuit, sicut nec fuit aliquando sine Filio Pater: sicut verbum ex voce; ex quo enim vox, ex eo et verbum, sic et ratio ex consilio; ex quo enim consilium, ex eo et ratio: sicut et gaudium ex bono nuntio; ex quo enim bonum nuntium, ex eo et gaudium. Ideo enim et Evangelium bonum nuntium interpretatur, quia gaudium donavit flentibus, libertatem servis, redemptionem captivis, cæcis lumen reddidit, surdis auditum, salutem.... *hic (pro dolor!) solium unum excisum erat.*

a Saussaius addit, Nemesis ab iis comminutam statuam; quod est a S. Neone factum.

b Plures Macarii memorantur in sacris Fastis, etiam Antiocheni Antistites, de quibus suo loco, sed Tergeminorum ævo plerique posteriores.

c Alius hujus nominis locus in Palæstina refertur Josue 19. 7, qui aliis Ather, et Ether.

d Nazianzus aliis, et Nazianzum dicitur, oppidum exiguum, sed cui Gregorius Theologus isthic natus, paterque ac mater sanctitate illustres, celebre pepererunt nomen.

12 Dicit ei Hermogenes: Stulte moras nostras otiosas putas? non sicut vos vultis, ita peribitis. Melasippus dixit: Chorus nos Christianorum expectat, occurrere volumus, si non ad sextam, vel ad nonam: si non ad nonam, vel ad undecimam, ut accipiamus et nos, sicut illi, qui priores laborasse probantur, mercedem martyrii. Dicit ei Quadratus: Misere mortem tuam ante oculos vides, et sine timore loqueris? Melasippus dixit: Nos mortem non videmus, sed videmus vitam nostram, vultu hilari nos respicientem Dominum nostrum Jesum Christum, quem vos non potestis videre, quia oculi vestri pleni sunt caligine idolorum.

*Melasippus
generose Præ-
sidi respon-
det.*

CAPUT IV.

Martyrio cum avia aliisque coronantur.

Tunc jubent adduci aviam eorum Leonillam, et vocantes eam, secrete dicunt ei: Vade ad nepotes tuos, et dic eis, ut deponant vanitatem mentis suæ, et reædificent templa, et restituant deos, ut possint, sicut semper amati sunt, plus amari. Quibus ait Leonilla: Ego vadam, et persuadebo illis ut vivant. Cumque Leonilla venisset ad eos, accedens hilari vultu, osculatur eos, et dicit: O agni sine macula, positi in medio luporum, estote prudentes sicut serpentes, et simplices ut columbæ, in mansuetudine Christi: nulla vos terreat difficultas, nullæ poenæ perterreant: occidi enim pro Christo majus est, quam regnum assumere. Regnum enim mortale est hoc, quod in mundo est, illa autem vita æterna est.

*Avia jussa eos
revocare a
fide, in ea
confirmat.*

14 Tunc suspendi tres pueros in una arbore præceperunt, ligantes manus eorum sursum, pedes vero deorsum, tantum trochleis stridentibus eorum membra traxerunt, ut ossa apparerent, et nervi quasi in cithara extensi. Illi vero sudorem habentes in facie tacitis

*Distenti, exul-
tant in tor-
mentis:*

tacitis vocibus Deo gratias referebant. Tunc Quadratus dixit: Ubi est Deus vester? Speusippus dixit: Hic est, et ipse adjuvat nos, ut de pœnis vestris non solum non doleamus, sed etiam rideamus. Palmatus dixit: Infelices et miseri, uno animo ad mortis vestræ interitum festinatis. Elasippus dixit: Unus venter nos uno die genuit, una mater tres filios dedit sæculo, una arbor tres Martyres tradidit Deo. Quadratus dixit: Non in ista arbore moriemini, sed vos hodie ignis consumit. Melasippus dixit ad eum: Qui unus ignis erit, qui trinitatem nostram trino Deo tradat in sacrificium.

15 Tunc iubentibus his Palmato, Hermogene, et Quadrato ignis copiosus accenditur. Cum autem moras facerent ligna portantes, conversi ad aviam suam dixerunt: Memor nostri semper esto in orationibus tuis, et cum cibum acceperis frangis panem, et incipiunt micæ cadere de fragmento, collige micas de mensa, et memor esto nomina nostra, ut et nos gustemus de micis mensæ Regis nostri, quia super faciem terræ a non sumus loti, ut de mensa ejus gustemus panem. Quibus Leonilla dixit: Saturi estote, quia sanguis vester vos lavabit, et confessio vestra candidis vos induit vestimentis. Et statim ad mensam Regis vestri inter invitatos accumbitis, quia vestem nuptialem in martyrio suscepistis. Ex illo enim die baptizati estis, ex quo idola confregistis, et credentes Deo sermonem vitæ intus in animo recepistis. Sicut enim si quis baptizetur, et non credat ex toto corde, aqua baptismatis non solum non tollit peccata, quæ habuit, sed incipit ei addere incredulitatis suæ reatum et crimen; ita qui ex toto corde crediderit, si illi defuerit baptismus, non eum excludit a numero fidelium: Corde enim creditur ad justitiam, ore autem fit confessio ad salutem.

16 Igitur cum eam credentes audirent, ligatis pedibus et manibus in medio ignis jactati sunt. Statim sicut de tribus Hebræis legitur, disrupta sunt vincula eorum, et coeperunt stare in oratione, et Deo gratias agere. Flamma enim in modum arcus exaltabatur ad nubes, illi vero immobiles permanebant, monentes servos suos, et dicentes: Videte, ne seducamini ab eis, et timeatis homines vanos, et ad sacrificium eorum penitus non accedatis. Defecerunt autem ligna portantes. Mittere jusserunt tedas, oleum, pices, ceram, quæ omnia arserunt, famulos autem Domini in nullo penitus continebat incendium.

17 At ubi finiti sunt ignes et ligna, coeperunt Sancti insultare Judicibus suis, quibus et dixerunt: Dedit nobis Dominus Deus noster potestatem, utrum velimus, exire de corpore an non: quem nos rogavimus, ut igne deficiente, nos insultaremus vestræ perfidiæ, qui nobis hoc præstare dignatus est. Ecce modo exultantes egredimur, nullam de igne vestro habentes in corpore cicatricem, Et hæc dicentes positis genibus in oratione emiservunt spiritum, tanquam agni adhuc vocem benedictionis in ore gestantes.

18 In ea hora Junilla quædam b parvulum tenens jactavit eum, et exclamavit dicens: Christiana sum. Uni ego Deo meo Jesu Christo credo, immortalis Regi et perpetuo. Quam irati jusserunt post tergum manibus a capillis suspendi, dicentes: Nisi promiseris negare te Christum, et de sacrificiis manducare, non inde deponeris. Ad quam accedens maritus ejus dicens: Junilla mea, conjux bona, miserere mihi, et infanti filio tuo, cui eum derelinquis? Cui illa respondit: Parvulum ego genui, me autem Deus creavit: quem debeo ego antepone, parvulum meum creatori meo, an creatorem meum, qui me et creavit et judicaturus est? Ad aliorum autem metum cito jussa est duci ad vicum Orbatum, et una cum Leonilla avia Sanctorum capite cædi.

19 Neon autem Exceptor, qui gesta ipsa scripsit, claudens codices suos, in quibus exceperat, collegæ

suo Turboni consignavit, et cucurrit ad Nemesim, Neom Exceptor idola evertit, et dejecit eam, et minutatim marmora ejus misit, et omnia quæ erant e idola minuta per gyrum ejus contrivit. Quod factum custodes templi nuntiantes, tenuerunt tamdiu cædentes et lapidantes, quousque confessus Dei filium spiritum exhalaret.

20 Turbon autem scribens victorias confitentium Dominum Speusippi, Elasippi et Melasippi, Leonillæ, Jonillæ, et Neonis, non post multum tempus martyrium perpessus est. Passi sunt autem hi, qui supra, XVI Kal. Februarias, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui gloria in sæcula sæculorum, Amen.

a Hæc repugnant ei quod a Warnahario aliisque Gallicis scriptoribus traditur, a S. Benigno fuisse baptizatos: quamquam et ipse sibi, ut infra dicemus, contradicit Warnaharius.

b Petrus de Natal. relicto viro et duobus parvulis.

c Multa de Nemesi ex Pausania aliisque veteribus congerit Lilius Gregorius Giralduus historiæ Deorum syntagm. 16, Vincentius quoque Cartarius, et Laurentius Pignorius lib. de imaginib. Deor. At de his minutis per gyrum idolis nihil.

ALIA ACTA

AUCTORE WARNAHARIO,
ex tribus veteribus MSS.
PROLOGUS AUCTORIS.

Sancto et a me Pontificali apice præferendo, Domno a Ceraunio Papæ, Warnaharius salutem.

Præcipuis beatissimorum Episcoporum personis assidue coæquari meritis non desistens, in omni conversatione sacerdotii, sancta quotidie exornari religione festinans, divinarum litterarum legendi studio universa dogmata peragrasti: nunc sanctorum Martyrum gesta, ad laudis tuæ cumulum, pro amore religionis congregare in urbe Parisiaca devotus intendis. Unde b sancto Eusebio Cæsariensi in æmulationis studio coæquandus es, et pari gloriæ dono perpetuo memorandus. Da veniam nostræ imperitiæ, quoniam te tantum laudare non sufficimus, quantum esses cordi si facundia succurreret præferendus. Gesta Sanctorum geminorum, qui in suburbio Lingonicæ civitatis pretiosam adepti sunt consummationem martyrii; vel Beatissimi c Desiderii Martyris et Antistitis ipsius civitatis, sicut devotionis studio imperastis, ita desiderantissime me famulationis obedientiæ cognoscatis.

a De eo agemus 27 Septembris, quo tempore vixerit, diximus supra in Prolegom. § 1, nu. 3.

b Perperam Sanctus appellatur hic, et in multis Martyrologiis ad 21 Junii Eusebius Cæsarensis Episcopus, qui licet de Ecclesia non male meritis sit, dum gesta Sanctorum descripsit, tamen Arianæ hæresis propugnator fuit. Sed cum S. Eusebii Episcopi nomen in sacris tabulis reperissent quidam, Cæsareensem existimant, qui Samosatensis est, ut 21 Junii dicemus: fortassis quidam Samosatensis nomen ob Paulum hæresiarcham suspectum habentes, ausi velut mendum corrigere. Consule Baronium in Notat. ad Martyrol. eo die, et to. 3, an. 340, num. 42, ubi Sixtum Senensem egregie perstringit, qui Eusebium Cæsareensem ausus fuit ab hæresi excusare.

c S. Desiderii Episc. Lingonensis et Martyris vitam dabimus 23 Maii.

CAPUT I.

S. Benigni ad Lingonas adventus.

Gloriosa Martyrum certamina studiosius reserare Christo auctore compellimur, in cujus fidei amore acta fuisse procul dubio confitemur. Igitur sancti tres gemini fratres, Speusippus, Eleusippus, et Meleosippus, cum quantis ad Martyrii dignitatem præmiis pervenerint, explanare potius, quam præterire, plenissima convenit ratione. Admirandum satis est, et Dei omnipotentis prædestinatione multipliciter præferendum. Ergo hujus rei ordinem prosequentes, et gratiarum beneficia largitoris diligentius perpen-santes principium publicemus.

3 Denique S. Polycarpus a Ephesi urbis Episcopus, doctrina

a
in solo san-
guine suo ta-
pizati.

Rom. 10. 10.

In ignem con-
jecti non læ-
duntur:
Dan. 3.

insultant Ju-
dicibus:

moriuntur in
oratione.

b
Junilla Chri-
stiana, sus-
penditur,

mariti blan-
ditias spernit,

plectitur ca-
pite cum Leo-
nilla.

a
S. Ceraunius
Episc. Pari-
sien. Sancto-
rum gesta col-
ligit.

b

c

*S. Polycarpus
suos ad di-
versa loca
mittit;*

b

*c d
tres viros
sanctos in
Galliam:*

*abeuntibus
bene precau-
tur.*

doctrina beatissimi Joannis Apostoli et Evangelistæ perfecte instructus, Spiritu sancto repletus, fidei ductu cupiens Christi militiam ampliare, per diversas mundi partes suos dirigebat discipulos, verbum Domini nostri Jesu Christi gentibus fiducialiter prædicare. Audiens itaque Aurelianus Imperatorem, post discessum *b* Severi impii persecutoris, crudelissimam denuo resuscitasse persecutionem, et quod malo pejor Princeps Principi successisset in regno, et Galliarum provincias coram se suisque Præsilibus, ac generaliter in cuncto populo sibi subdito promulgasse edictum, et decrevisse, ut diversis omnes omnino punirentur suppliciis Christiani, B. Polycarpus sanctos Dei Sacerdotes; id est, *c* Andochium et *d* Benignum Presbyteros, et Thyrsus Diaconum, illuc prædicationis causa destinavit, viros scilicet virtutibus præstantissimos, in Dei amore diffusos, ad certaminis agonem festinos, pro Christi nomine itinerum labores assumere omnino devotos, pericula maris sustinere non tardos, peregrinationes ambier expetere hilares, ac parentes pro religione Christi gratanter relinquere, pœnarum supplicia vel beatæ mortis passionem desiderare potius, non timere.

4 Qui viri tres obedientes sanctis monitis, naviculam ascendentes, Sanctis Sanctus valedicens Polycarpus, ita tradidit in mandatis: *Ite viri fortes, in fortitudine Christi fortiter dimicantes, per sanctam Christi confessionem plures commilitones acquirite; cum quibus de victoria triumphantes, nomen et dignitatis gloriam possitis adipisci sempiternam. Fructus laboris vestri, multiplex opulentia cumulentur; justorum paradisi sedes per vos plurimum de sanctarum animarum acquisitione lætentur. His et aliis multis eos S. Polycarpus prosequatur orationibus.*

5 Illi vero navigantes feliciter, gubernatione divina, ad Massiliensium littora celerius pervenerunt: egressique ad terras, Dei Angelo præcedente, prosperum iter agentes *e* Æduam civitatem ingrediuntur: ibique Domini provisione, reperto Fausto, nobilissimæ familiæ viro, Senatoria dignitate conspicuo, et Prætorianis fascibus sublimato, gratissime ab eodem hospitio sunt recepti. Quos cum comperisset esse Presbyteros, suppliciter postulavit, ut amicos, vel familiam suam per ablutionem baptismatis efficerent Christianos. Ille vero propter eminentem persecutionem Christum colebat occulte. Obtulit etiam et filium suum, *f* Symphorianum adolescentem, Sanctorum prædicationibus vel divina prædestinatione succiduis temporibus præclarum Martyrem futurum. Et sanctis tradens manibus, ut a Sancto baptizaretur Benigno, et de sacro fontis lavacro a Sancto susciperetur Andochio, attentius deprecatus est. Illi vero opus ad quod venerant alacres peragentes, et tanti viri obtemperantes precibus, per baptismi gratiam, voluntatis suæ desideriis in omnibus satisfecerunt.

6 Post hæc cum præfatus Faustus causam petitionis per collationem sermonum sanctorum Sacerdotum diligentius explorasset, sororem nepotesque ejus in memoriam divina pietas perduxit. Tunc ait eis: Est mihi soror germana, Leonilla nomine, illustris matrona, civis urbis Lingonicæ; cui sunt nepotes ex filio tres gemini fratres uno partu simul editi, litteris liberalibus eruditi, paterna tamen traditione adhuc gentili errore viventes; quos mater desiderat ad Christi militiam sociare. Subvenite sanctissimi Sacerdotes suis devotionibus, et nobilissimam nobilitate familiam, quam cœpistis. His dictis sancti viri, rem pro qua venerant attentius pertractantes, placuit utrisque consilium, ut S. Benignus ad territorium Lingonicum illustrandum, juxta Dei sententiam, properaret. Sancti vero Andochius et Thyrsus Augustodunensem villam plurimum in divinis prædicationibus augmentantes, non post multum spatium temporis sub Aureliano Principe, felici sunt coronati

martyrio. Sanctum itaque Benignum præfatus Faustus sorori suæ pro munere divino, sicut erat, de præsentis transmisit. Illa eum scilicet veluti manna, quod de cœlo descendit, cum omni veneratione suscepit.

a Non Ephesi. sed Smyrnæ Episcopus fuit S. Polycarpus, ut ad ejus vitam 26 Januarii dicemus.

b Annis 39, post Severi mortem imperare cœpit Aurelianus: neutrius tempora attigit S. Polycarpus.

c De SS. Andochio et Thyrsos agemus 24 Septemb.

d Vitam S. Benigni dabimus 1 Novemb. sed ipsam quoque ab incurioso descriptum auctore, qui sub Marco Antonino missum a S. Polycarpo in Gallias Benignum cum sociis tradit, Severo in Christianis saviente pervenisse Lugdunum, sub Aureliano tandem martyrio perfunctum. In ea vita mentio quoque fit S. Leonillæ, et tergeminarum ejus nepotum.

e Ea urbs Augustodunum, sive Augustodunus appellatur, Augusti montem transfert quod Celtica lingua, ut interpretatur Ericus in vita S. Germani Autisiodorensis. Unde corrigas quod Cornelius Grasius scribit Sanctos Ædua Augustodunum contendisse.

f De S. Symphoriano agemus 22 Augusti.

CAPUT II.

Tergemini, aviæ monitu, et somniis, ad fidem invitati.

In eadem igitur die memorati nepotes sui, in agro cui Pasmadius nomen est, ad simulacrum *a* Deæ Nemesis ritu solito profana sacrificia offerebant; et de superstitiosis libaminibus, aviæ suæ residua reservaverant: quam invitantes ad convivium servata protulerunt. Illa vero omnia projiciens canibus, respuit tamquam stercus. Tunc accedens ad eos eminus cum S. Benigno talia cœpit verba producere: Carissimi nepotes, cognoscite Dominum nostrum Jesum Christum verum Deum esse, cui Angeli, et omnis creatura justam exhibent servitutem, qui mundum omnem constituit, omnemque rerum materiam libratam verbi subita dispositione composuit; cœli altitudinem eadem visione extendit; terrarum spatia multiplicia late latius dilatavit; immensum abyssi pelagus congregari, et littoribus coarctari, momentanea sententia ordinavit; pinxit cœlum stellis, et duo luminaria præcipua constituens, quæ omnia succidua vicissitudine, quæ fecerat, exornarent, ac vestita lumine cuncta detegerent omnino decrevit; mare omne in piscium habitatione ad perambulandum concessit; diversis arboribus et graminibus tellurem omnem vestivit; omnia quæ mundi quæque animantia crescentia, vel viventia sunt, eadem constitutione creavit. Postremo hominem ad imaginem et similitudinem suam formavit, quem ad hoc sapientiæ, et intelligentiæ singulari dono locupletavit, ut tantam mundanæ magnitudinis fabricam, vel omnia quæ patravat diligentius requirant, ut discernat bonum a malo; ne per ignorantiae desidiam postponat auctorem; sed ut simulacris hominum manu factis ex diversis metallis, sensu carentibus, et omni vitali spiramine desolatis, ad humanam deceptionem diabolica adinventionem figuratis, non solum culturam venerationis iis exhibere non debeat, verum etiam ut immunda in omni abusione despiciendo diffugiat. Ipsius enim perversa adinventio in hoc mundo idola figuravit, qui Adam primum hominem in Paradiso constitutum, per prævaricationem decepit. Derelinquite ergo dulcissimi nepotes omnia idola dæmonibus consecrata, et Creatorem omnium rerum Dominum nostrum Jesum Christum sine ulla ambiguitate confitemini. Hunc *b* virum S. Benignum, quem stantem coram vobis cernitis, de longinqua regione ad vos pietate divina credite fuisse transmissum. Attendite igitur ad verba oris ejus: Dei enim sunt præcepta, quæ de ore ejus procedunt, discite ab eodem doctrinam plus omni munere copiosam, et vestræ salvationi super omnia opportunam.

8 Dum hæc saluberrima alloquia S. Leonilla cum S. Benigno suis nepotibus prædicaret, et in cordibus

a

Ea suis nepotibus Tergeminis fidem exponit.

*e
Excipiuntur
apud Æduos
a Fausto:*

*f
ejus filium
Symphorianum baptizant.*

*S. Benignus
mittitur ad
Leonillam
Fausti sororem.*

11-1188
WALSHART
ET MSS.

Cui non prius
id egerit.

eorum jam inspirata gratia divinitus convalesceret; miro pariter adstiterunt stupore defixi, et se invicem intuentes, considerantesque omnia, quæ eis dicta fuerant, et conversi ad aviam suam unanimes dixerunt una voce : Quare tantam et tam præcipuam rem, tam diu tectam silentio tenuisti? cur nobis veritatis viam et lumen præclarum tantis temporibus occultasti? Quibus illa blando sermone respondens, elevans oculos, et manus ad cœlos expandens, Deo gratias agens, inquit : Filius meus pater vester in tanta cordis perseveravit duritia, ut in tartarea sede demersus, delictorum obumbratus caligine, desolatus omni sapientia, et intellectu cæcatus perversitatis consilio, Christum Dominum nec credidit, nec umquam voluit confiteri. Quid ei prodesse poterat sermo divinus, cujus interiora cordis incredulitatis malitia ad integrum possidebat, et lumen verum circumseptus idolorum caligine videre non poterat? Ipse fecit mihi hactenus taciturnitatis silentium custodire, dum timui ne sua inimica suasionem vos faceret a recto tramite perpetualiter deviare. Voluntate enim Dei eo deficiente omnia impedimenta sublata sunt. Ecce nunc tempus acceptabile. Aperite ergo oculos cordis et corporis, cœlum potius intuentes, idolorum inimicam salutem vestram culturam, Domini nostri Jesu Christi repleti gratia, ab animis vestris radicatus extirpate, ut possitis ad æterna gaudia pervenire.

Singuli conversionem
suam et agnitionem mystico
somnia præ-
dicti erant.

9 Dum hæc et alia plura B. Leonilla cum S. Benigno nepotibus suis narrasset, ut credulitatis indicia divina pietas in eisdem patefaceret; visiones, quas nocte præterita viderant, in memoriam revocaverunt. Primus Speusippus dixit : Videbam me in visione noctis præteritæ, in sinu aviæ meæ, quæ mammillam suam plenam lacte labiis meis infundens, dicebat : Speusippe bibe lac, quoniam in agone et certamine cum veneris, quanto plus biberis, tanto fortius, et velocius vinces. Et hæc cum dixisset Speusippus, Eleusippus ait : Credite et me hujusmodi vidisse visionem : Vidi in cœlo super sedem magnam sedentem, quasi ex electro et gemmis, majestatis potentia radiantem, cujus splendor immensus meum obumbravit aspectum, et ob stuporem nimium pavor cordis mei terruit intellectum. Tunc is vultu sereno me vocans ad se, dixit : Noli timere, coronam victoriæ promereberis. Tertio loco Meleusippus visionem suam exposuit : Vidi et ego nescio quem Regem magnum satis, singularia sceptrum tenentem. Hic nos tres pariter ad suam militiam provocabat, præclaris baltheis accingebat, magno nos pretio a captivitatis vinculo redimebat, perpetuæ libertatis nostræ præmia aureis litteris scribebat, donis nos indeficientibus simul remunerabat. Super his ad me hortandum addidit, dicens : Meleusippe, vos tres fratres in meo palatio collocare decrevi, et æternis præmiis pariter coronare. Avia vestra cunctis diebus ac noctibus pro vestra salute supplices preces effundit, ut recto tramite gradientes liberati de tenebrosa caligine, verum lumen contemplari possitis, et de condemnatione mortis ad vitam veniatis perpetuam. Hæc et alia plurima adhortationum verba mihi Rex, quem dixi, narravit in visu. O quam admirandas, quam concordantes, et unius rei indicia designantes, vel in perpetua memoria retinendas, in noctis tenebris adhuc positi, illuminati jam prædestinatione ex gratia Spiritus sancti, tres fratres gemini meruerunt videre visiones! His tribus pueris, obtentu aviæ, antea est Trinitas revelata per gratiam, antequam plenam Christi perciperent disciplinam. Viderunt illuminatis ex parte oculis prius Dominum Deum, quam per oris confessionem plenius cognoscerent Salvatorem.

a Menæa Jovi Nemesio sacrificasse Tergeminos tradunt; qui mythographis ignotus, nisi sit dictus, quod Nemesim cygni specie compressit, cum ipsa vel in anserem esset mutata, vel decepta a Venere in aquilam versa. Vide Liliam in Castoribus.

b Alia MSS. Felicem.

CAPUT III.

Eversis idolis, fidem publice professi.

Perpensantes denique infra se Sancti Gemini de concordationibus visionum, prædicationibus S. Benigni ac B. Leonillæ orationibus incessanter instructi, cogitabant attentius quid agere procurarent; desiderantes etiam ut deteresa caligine purum claritatis lumen in visu lucis visibiliter contemplarentur, et Deum vivum et verum sine ulla ambiguitate cognoscerent. Tunc dixerunt ad aviam suam : Indica nobis quid faciamus, ut prædicatione vestra omnibus erroribus effugatis, nostram possit proficere ad salutem. His dictis B. Leonilla exultans de sancta confessione nepotum suorum, et Deo gratias agens, dixit ad eos una cum S. Benigno : Custodite ergo omnia præcepta divina, et Regem regum Christum Deum esse sine dubio credite, separati a nefandis idolis, vosmetipsos Creatori vestro Deo offerte. Docuit autem eos S. Benignus omnem sanctam doctrinam, et perfectos in fide Christi confessionem credulitatis veram et manifestam, per infusionem sancti Spiritus, ut cognovit eosdem ad integrum recepisse, baptismatis ipsius pariter gratia consecravit. Deinde S. Benignus a Divinationem petiit castrum, ubi plures laboris sui fructus congregans, non post multum tempus pro multis meritis condignam martyrii coronam promeruit.

Instructi baptizantur a
S. Benigno.

11 Sancti vero gemini fratres, confirmati in omni credulitate Christi, servis suis præceperunt ut simulacrum Nemesis confringerent, et duodecim templa, quæ in domo eorum erant constituta, funditus everterent; ipsas etiam idolorum statuas simul in confractionem redactas, protinus dissiparent : feceruntque servi omnia, quæ fuerant a dominis imperata.

Idola ever-
tunt.

12 Interea fama citata percurrens, cunctos terminos civitatis Lingonicæ peragravit, nuntians tres geminos fratres nepotes B. Leonillæ, illustribus ortos natalibus, ad Christi cultum devotionis studio manifestissime declinasse, et Jesu Christi omnipotentis fiducia, deorum simulacra pro nihilo ducentes et in omni abusione despicientes, a fundamentis cum ipsis idolis everti jussisse. Crescit rumor immensus in populo, excitantur in iracundiam Primates, Judices, et sacerdotes idolorum, et nimio furore succensi ad Dei pueros undique conveniunt; congregatique in unum dixerunt Primates ad eos : Quæ vos tam repentina invasit temeritas? quis vos persuasit culturam deorum nostrorum relinquere, quam nostri vestrique veteres ab antiquis temporibus coluisse noscuntur, decreta Principum convellentes? Christum, quem pro Deo adoratis, Judæi ipsum in mortis condemnatione cruci affixerunt. Tum Sancti repleti Spiritu sancto dixerunt ad eos : O dementes in profunda demersi caligine, perpetuis tenebris obumbrati, et nimia gravati mole peccatorum, pœnarum indeficientium morte perpetua condemnati, antiqui hostis errore decepti, quid nos saxa et cetera metalla, in hominum effigies ab hominibus figurata, adorare compellitis, quæ nullum vitæ spiraculum habere videntur? quæ nihil sunt, nihil sentiunt, pro nihilo abs stultis omnino coluntur. Deus verus et vivus Pater et Filius et Spiritus sanctus, unus in trinitate Deitatis, et trinus in majestatis unitate credendus. Dominus noster Jesus Christus ipse est Deus de Deo, lumen de lumine, splendor a splendore procedens, qui semper est semperque fuit, et semper ipse sine fine manebit. Ipse fecit omnia quæ in hoc mundo sunt.

Concurrunt ad-
versus eos po-
pulus.

13 Tunc permoti sunt Primates populi et Judices et sacerdotes, qui ad spectaculum venerant, in nimia iracundia contra sanctos Dei famulos. Exurgens autem Quadratus iracundia repletus Speusippum et Eleusippum pugno percussit in facie, quia ipsi duo tantum locuti fuerant. Condolens Meleusippus exclamavit

Reddunt fidei
rationem,

ad tormenta
intrepidi.

mavit dicens : Cur me de isto percussione dono cum fratribus meis non fecisti participem? In illis ostendisti optabile principium passionis, me autem quasi pro tuis incredulis actibus honorans a sancto consortio sequestrasti. Unanimes in Christi confessione sumus, æqualiter per vestram perfidiam de Christi remuneratione congratulamur. Quadratus dixit : Hodie vos pro contemptu deorum nostrorum diversis cruciatibus puniri disponimus. Eleusippus dixit : Quantum nobis majora tormenta parabit, tanto amplius nos de Dei gratia confortatis. Palmatus dixit : Nisi linguas eorum radicitus amputemus, non cessabunt loqui injuriam nostram, vel deorum nostrorum. Speusippus dixit : Si linguas nostras crudelitas vestra carnales absciderit, in interioribus nostris magnalia Dei narrabimus, et de sancta credulitate Christi numquam nos malitia vestra separabit. Iterum Palmatus, et Hermogenes aiunt : Infelices unanimiter ad mortis vestræ interitum festinatis. Speusippus dixit : Mori enim pro Christi nomine gloriosum est; inde ad vitam celerius perveniemus æternam, ubi nulla tristitia est, sed gaudia quæ nullo tempore finiuntur.

a Divio, Gallice Dijon; urbs primaria Ducatus Burgundiæ, fuse describitur a Claudio Roberto in Gallia Christiana.

CAPUT IV.

Varie cruciati, coronantur.

Missa ut eos a fide abducatur Leonilla,

a

Videntesque eos Palmatus et Quadratus, et Hermogenes in Christi confessione constanter perdurare, cogitabant attentius quid agerent, vel quibus gravissimis pœnis affligerentur, quo genere mortis, propter a meritum eorum qui advenerant, crudelissimo damnarentur. Dum hæc diligentius pertractarent, B. Leonillam seorsum ad se accersiri præcipiunt; si forsitan ejus blanditiis, et suasionibus parentalibus revocare eos potuisset ad culturam deorum, ut Christi majestatis Deitatem per omnia denegarent. Cumque B. Leonilla ad eosdem pervenisset, dixerunt ei Judices : Perge ad nepotes tuos, et si eos salvare desideras, et a pœnarum suppliciis, vel mortis liberare interitu, suade eis ut templa restituant quæ destruxerunt; deos autem nostros adorantes, consuetudinaria offerant sacrificia. Hæc et alia plura dicentes, dixit ad eos B. Leonilla : Ibo, et suadebo eis omnia quæ saluti eorum congruunt.

in ea confirmat.

15 Veniens denique B. Leonilla ad nepotes suos, cum cognovisset eos in sancta perseverare confessione, multa extitit exultatione gavis, præbens omnibus dulcia oscula, lacrymans præ gaudio, et multas Deo omnipotenti preces effundens, et gratias agens Christo, dixit nepotibus suis : Nullus de genere vestro nobilior, nullus ditior, nullus gravior, quam vos, in Christo invenitur. Omnem progeniem vestram præclara confessione Christi perpetualiter illustratis. In tenera ætate positi cunctos seniores originis vestra sapientia præcessitis. Thesaurum immensum plus omni pretio copiosum per Christi militiam acquisistis. Estote ergo in sancta Christi religione viriliter perseverantes. Nulla vos frangat adversitas, nullæ minæ, nulla tormentorum supplicia vestros terreant animos fortiter in fide Christi armatos. Regna hujus mundi, quæ videntur, et cum vita temporaliter finiuntur, nihil sunt : regnum enim Dei invisibile et sempiternum concupiscere perpetua est, atque perfecta, et super omnia opportuna sapientiæ plenitudo. Per hos temporales labores et subito transitorias pœnas ad æterna gaudia pervenietis. Videns itaque eos plenos gratia Christi in sua stabilitate manere, et promissam fidem fortiter servare, Deo commendans cum integra devotione nepotes, discessit ab eis.

16 Interrogati autem a Judicibus si vellent consentire eis, et deorum simulacra publica voce confi-

teri; ergo cum illi pertinaci sententia in Christi amore persisterent, et nullatenus voluissent assensum præbere petentibus, ligatis sursum manibus, pedibus vero deorsum, in arbore una suspensi sunt : tanta vero tormentorum adinventione extensi, ut pene putarentur ab ipsa membrorum compage separari. Confortati tamen a Christo, ut virtutis tolerantia divinitus interius ministrata, in confessione et credulitate Christi viriliter permanebant : et in ipsis tormentis suspensus cum fratribus Meleusippus Judicibus insultabat, dicens : Dominus noster Salvator Jesus Christus clavis affixus, in Trinitate colendus, pro nostra redemptione sancto pependit in ligno, unde crucis signaculum adipisci promeruimus. Nos quoque tres sui famuli in uno hoc pendentes stipite pro ejus nomine efficiamur gloriosi Martyres. O beatum fructum ipsius arboris, quæ tres portavit Martyres, Trinitatis nomine consecratos.

17 Videntesque eos Judices confortari, non contristari in suppliciis, dixerunt ad eos : Non in ista arbore, sicut vos velle dicitis, moriemini, sed igne ultore peribitis. Meleusippus iterum respondens, ait ad eos : Major nobis erit beatitudinis augmentatio, si per ignem probati transierimus ad Deum, et de tenebris per hunc ignem perpetuam veniamus ad lucem. Tum denique Judices, propter metum qui aderant populorum, ligna, et reliqua quæ solent focis incrementa præbere expediunt; et ignis copiosus accenditur. Ligatis manibus et pedibus Sancti Gemini in ignem præcipitantur. Aduit Christus Salvator in medio, et disruptis vinculis sancti Martyres gloriabantur in igne, et nullum de eis contingebat incendium. O beatus ignis, qui tantum b originale purgavit peccatum et nullum in Sanctorum membris diminutionis incendio intulit detrimentum! Adjuvit potius ignis Sanctos, per quem nocere voluit et non potuit inimicus. Ignis ab incredulis acius incendebar, ut Sanctorum corpora sine mora comburerentur : sed conversa misericordia divina in melius, inde Sanctis lumen inextinguibile præparavit. Flammæ ardentes altius elevatæ sunt; sed Christi opificio famulantes Sanctorum præcipuam gloriam ostendebant, quæ damnose a persecutoribus præparatæ fuerant ad ruinam. Ignis ad Sanctorum membra consumenda vires proprias habere non potuit, quoniam Dei potentia vaporem caloris pro suis Sanctis pietatis studio temperavit.

18 Viderunt impii et iniqui persecutores inter immensas flammæ exultare sanctos Geminos, et perseverare in læsos, quos putaverunt tanto incendio subito videre consumptos. Ambulandi Sanctis in igne est a Christo permissa licentia, ut major accresceret incredulis, mysteria divina videntibus, de confusione tristitia. Defecerunt itaque ligna, et omnia ignium incrementa. Sancti vero Gemini deficientibus flammis in medio stantes persecutorum malitias irridebant, dicentes : Data est nobis, si volumus, de præsentis ad Christum migrandi potestas; et, si adhuc c desideramus, vestræ dementiae viventes in hoc seculo insultare concessum est. Nam nobis melius est ad ejus epulas festinare, ubi fœneratio non deficit largitoris. Post sopitum ignem cum increduli ad Sanctos Dei Geminos eminus appropinquassent, nullas solliciti potuerunt videre in membris Sanctorum de incendio cicatrices. Sed ut major non fieret desiderantibus mora martyrii, et ut præparatas dum immarcescibiles jam acciperent a Christo remunerante coronas, videntes choro d Angelorum ad se excipiendos, et ante oculos eorum ad stare paratos; tunc continuo flectentes genua in terra, in oratione prostrati, felici Christi evocatione invitati, sanctum simul efflantes spiritum, pariter migrasse noscuntur ad cœlos.

19 Delata sunt autem corpora eorum ac sepulta a devotis

AUCTORI
VARNAHARIO.
EX MSS.
Suspensi tor-
tique exul-
tant.

Conjiciuntur
in ignem :

illæsi ma-
nent :

b

insultant Ju-
dicibus :

c

vident Ange-
los :

d

moriuntur :

clarent mira-
culis."

devotis in e secundo miliario ab urbe Lingonica, in vico qui vocatur Urbatus, ubi se duæ viæ maximæ sociant, et aliæ ante has a diversa parte se subjungunt : ut ibi et expedita voluntatis devotio, et vian-
tium opportuna satis subjuncta collatio semper frequens adsit populorum, et ad eorum undique limina ad orationem concursio. Ibiq̃ue etiam quicquid devote precantur, obtentu sanctorum germanorum Deo largiente præstatur : sanitatum ibidem suffragia per eosdem sedule infirmantibus ministrantur : mœrentibus confortationis consolatio sine mora conceditur, et præcipuus circa basilicam eorum semper additur cultus, et opum largitas in melius a devotis quotidie ampliatur.

a MS. Ripat. metum Judæorum.

b Quomodo originale purgavit peccatum, si jam ante erant a S. Benigno baptizati? Hæc ex prioribus Actis transtulit Warnaharius, nec expendit quæ ante de eorum baptismo attexuisset.

c Alia MSS. deliberamus.

d Petrus de Natal. Visique sunt Angeli cum luce multa eorum animas colligentes.

e MS. Martyrol. Brug. in uno.

CAPUT V.

Avia, aliique comites martyrii.

Jonilla et
Leonilla mar-
tyrio coro-
nantur :

Illud etiam rationabiliter congruit adnectendum, quod ad laudem Sanctorum Geminorum augendam, vel cultum religionis dignoscitur pertinere; nam per eorum sanctam acquisitionem numerus est Martyrum, inspirante Deo, ampliat. Videns denique Jonilla quædam mulier tam pretiosam Sanctorum geminorum martyrii consummationem, spreto maritali consortio, parvuli et unici filii dulcem relinquens

amplexum, inter incredulas turbas adhuc in persecutionis ardore commotas, veloci cursu properans, exclamavit dicens : Et ego Christi ancilla sum, Christum Deum vivum et verum sine ulla ambiguitate pronuntio : idola vestra ignominiosa et vana omnino adorare despicio. His dictis continuo comprehensa est, et propter metum circumstantium populorum a capillis suspensa est multisque afflicta suppliciis, cum Christum negare coacta nullatenus voluisset, una cum B. Leonilla avia Sanctorum ad locum deducta martyrii, ad memoratum vicum Urbatum a persecutoribus pariter gladio sunt peremptæ a.

21 Neon quoque exceptor gestæ hujus rei atque scriptor, tradens Turboni codicem, inter medias turbas persecutorum ingressus, cupiens Sanctorum geminorum militiæ beatissimæ sociari, Christi nomen confessus est. Qui illico a persecutoribus diversis suppliciis afflictus, et vita temporali expoliatus, martyrio continuo meruit honorari. Turbon quoque non post multum temporis, doctrina beatissimorum geminorum perfecte instructus, a persecutoribus captus, et ipse martyrii est remuneratione locupletatus.

22 Acta sunt hæc sub Aureliano Principe, Palmatio, Quadrato et Hermogene Præsidibus, sub die sexta decima Kalendarum Februariarum. Adinventio sanctorum corporum Geminorum, vel dedicatio basilicæ Sanctorum Geminorum excolenda est b XIV Kal. Octobr. regnante Christo Deo nostro in secula seculorum Amen.

a Sausaius in Supplemento Martyrol. Gallicani 9 Janu. scribit S. Leonillam apud Divionem sepultam in eadem crypta in qua S. Benignus ab ipsa fuerat tumulatus.

b Monb. IV Kal.

DE SS. MARTYRIBUS AFRICANIS

MUCIO, VICTORE, MISTRIANO, SALVIO, MISELIANO,
VICTORICO, TEUSSA, FORTUNATO,
VENERIA, SARTA, SATURNINO, HORTISIANO,
LEUCIO, MISURIANO, VINCENTIA, ALBA,
TIMOTHEO, INGENULA, VICTORIA, ET ALIIS.

XVII JANUARI.

Gloriosam hanc turmam exhibuit nobis vestustissimum S. Hieronymi Martyrologium, in hunc modum : In Africa, Muci, Victoris, Mistriani, Salvi, Miseliani, Victorici, Teussæ, Fortunatæ, Veneriæ, Sartæ, Saturnini, Hortisiani, Leuci, Misuriani, Vincentiæ, Albæ, Timothei, Ingenulæ, Victoriæ. Tres solum recensentur in Rhinawiensi MS. In Africa, Mutii, Victoris, et Fortunati. Plures, sed confuse, in veteri MS. Hibernico conventus Dungallensis : Germanorum trium, Speusepi, Helapi, Munici, Victoris, Fortunati, Mucci, Teucisii, Martini et aliorum XLV, Miccæ, Mistriani, Marcelli, Salvi, Sulpicii, Mesalani, Teuseæ, Victoricii, Veneriæ, Satæ, Leonillæ, Junillæ, Ingenulæ, Victoriæ, Saturnini, Albæ, Hortisiani, Vincentiæ, Leucii, Rubentii,

Misuriani, Timosæi. In aliquot ergo nominibus discrepant. Hibernicum Muccium, pro Mucio; pro Miseliano, Mesalanum : forte Messalianus, vel Messalinus scriptum fuit; pro Victorico, Victoricius; Teuseam, pro Teusa; Satam, pro Sarta; Timosæum, pro Timotheo. Addit præter Tergeminos, Leonillam, et Junillam, de quibus ante egimus, Teucisium, Miccam, Marcellum, Sulpitium, Rubentium, Martinum et alios XLV. De Rubentio et Martino, quem Martyrium esse S. Hieronymi conjicimus, infra separatim. His duobus jungendi illi XLV, an Africanis, ambiguum est. Sulpitium arbitramur Pium esse, Bituricensem Antistitem : Marcellum, Diensem, quem in ix Aprilis videri rejiciendum monuimus, pro Fortunata, MSS. Rhinaw. et Dungal. Fortunatum habent; hæc potius sequi libuit.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

RUBENTIO ET MARTYRIO.

XVII JANUARI.

Eandem hos quoque MSS. tulere S. Hieronymi : In Oriente natalis Rubentii et Martyrii. Dungallense, ut jam diximus, cum Africanis Martyribus permiscet,

proque Martyrio Martinum substituit; et, dubium est an his an illis, alios XLV socios addit.

DE

DE SANCTO GENULPHO EPISCOPO APUD BITURIGES IN GALLIA.

SEculo III.
XVII JANUARIi.
S. Genulphus
an Cadurco-
rum Episco-
pus?

Cadurci Aquitaniæ primæ populi S. Genulphum, veluti primum suæ civitatis Antistitem, venerantur XVII Januarii, uti auctor est Guilielmus de la Croix Jurisconsultus in Cadurcensium Episcoporum historia. Confirmat id majorum traditione, Lectionarii vetusti illius Ecclesiæ et Martyrologiorum fide. Quod in Actis, quæ mox dabimus, dicitur Giturnicensem, sive, ut ipse scribit, Giturniensem populum Christianis mysteriis imbuisse, id de Cadurcensi interpretatur, itaque restituendum monet. Sed cum in Aquitania prima sint Cadurci, cur in secunda vita cap. 5, num. 25 dicitur : Post hæc autem sancti viri cunctis Ecclesiæ illius (Geturnicensis) valedicentes Fratribus, inde recesserunt, et Galliam Aquitanicam petierunt, et quidem cum non nisi tres isthic menses egissent? In priore vita multo etiam perplexius, an in Gallia Giturnicensis statuatur civitas, addubites. Ita enim cap. 7, num. 31 dicitur : Confirmatis itaque cunctis in Domini servitio, inde recesserunt ambo, et post aliquantula laboriosæ viæ spatia, ad Gallias pervenerunt, in prædiolo, quod dicebatur Cella dæmoniorum super fluviolum Naonis situm, et in territorio Bituricensi positum.

saltem Apo-
stolus.

2 *Objici illud quoque potest, si vere ejus urbis Episcopus fuit; qui licuerit ei post trimestre eam Ecclesiam deserere. Videtur (ut ea ætate, ac diu etiam post, moris fuit) Episcopus factus a Pontifice Romano nullius certæ Sedis, sed ad Apostolicum munus ubivis aptius peragendum, initiandosque sacerdotio quos idoneos reperisset. Cum vero erecta postea in Cadurcorum civitate Cathedra Episcopali, meminissent cives se aut majores suos a S. Genulpho Episcopo fidem accepisse, eum in suorum Episcoporum catalogo primum scripsere. Illud certe in plurimis Ecclesiis observare licet, ut alibi diximus, dicemusque de Tungrensibus atque Agrippinensibus in Gallia nostra Belgica.*

Ejus natalis.

3 *Ceterum Cadurcensis Ecclesiæ traditioni suffragantur Martyrologia quædam. Nam Molanus in Addit. ad Usuardum, et Galesinius ita scribunt : Eodem die S. Genulphi primi Episcopi Cathurcensis et Confessoris. Ferrarius : Cadureis in Gallia S. Genulphi primi ejus urbis Episcopi. Recensetur quoque a Claudio Roberto, et Joanne Chenu inter Cadurcenses Episcopos. Andreas Saussaius hoc die prolixum ejus elogium recitat, at non diserte Cadurcorum Episcopum scribit : scribit tamen in indice, et 13 Novembris. Maurolycus, licet in eam sententiam illum de la Croix citet, solum tamen id habet : Item Genulfi Præsulis. Martyrologium Coloniense et Carthusiæ Colon. auctarium ad Usuardum : Genulphi Episcopi et Confessoris. Hic Gengulphus esse videtur, de quo MS. Florarium 16 Januarii : Ipso die S. Gengulfi Episcopi et Confessoris. Nam qui XI Maii colitur S. Gengulfus, Martyr fuit, nec Episcopus : neque alium ejus nominis Sanctum adhuc reperimus.*

Translatio 20
Junii

4 *S. Gundulphum, qui in Martyrologio Romano 17 Junii memoratur, Genulphum esse Guilielmus de la Croix existimat; quod in Breviario Bituricensi eadem acta recenseantur Gundulphi 17 Junii, quæ in Cadurcensi Genulphi 17 Januarii : eo ergo die translationem illius agi, hoc natalem. Nam quod lib. Miraculorum cap. 3, num. 19 dicitur XII Kal. Julii ea facta translatio, legendum existimat, XV Kal. Julii. At prior vita lib. 2, cap. 2, num. 13 expresse habet in omnibus MSS. duodecimo Kal. Julii. Quo die Bellinus de Padua editionis Parisiensis an. 1521. Ipso die S. Genuli Episcopi et Confessoris. Maurolycus : Item Genulfi Præsulis. MS. quoddam recentius : Translatio S. Genuli Confessoris. Die verò 17 Junii Usuardus : In*

et 17 Junii.

territorio Bituricensi S. Gundulphi Episcopi et Confessoris. *Consentit Martyrologium Romanum, Felicius, Maurolycus, Bellinus, MSS. plurima : sed ab aliis Gundolphus, Gondulphus, Gondolphus appellatur. Galesinius : In pago Biturico S. Gundolphi Episcopi et Confessoris : cujus pietas cum in ceteris religionis officiis, tum in captivis redimendis mirifice eluxit. Idem de eo prædicat Ghinius, idem Ferrarius, ac Canisius; sed hic Bituricensem Episcopum facit, qui tamen, ut recte animadvertit Ferrarius, in tabulis Democharis non apparet, nec Joannis Chenu, aut Claudii Roberti. Est autem in Bituricensi ditone tum vetus S. Genulphi cella super Naonem, tum celebre S. Genulphi monasterium ad Angerim, sive Indrum flumen.*

NOT. 77.

5 *Jacobus Breulius lib. 1, Antiquitat. Parisien. enumerans reliquias, quæ in cathedrali S. Mariæ ecclesia asservantur, ista de S. Genulpho scribit : Theca S. Gundulphi, sive Genulphi, Romani, qui a S. Sixto I (Imo II). Episcopus factus, missusque in Galliam ad prædicandum gentibus Evangelium, multa isthic perulit, in fornacem etiam ardentem conjectus, unde illæsus exiit, ut refertur in secunda parte, sive æstiva, novi Breviarii Parisiensis 13 Novembris. Edificarat in Biturigibus cœnobium, ubi eodem die (imo 17 Januarii) decessit. Corpus deinde illius ac caput Parisios ad basilicam S. Mariæ deportatum est, ubi quotannis festum illius ritu duplici celebratur. Idem scribit de la Croix, testaturque in veteri Breviario Parisiensi acta S. Genulphi eodem prope contextu, iisdemque pene verbis, quibus in Cadurcensi, commemorari.*

Reliquiæ Pa-
risiis.

6 *Eo die Carthusiani Colonienses in addit. ad Usuardum : Parisiis, S. Gundulphi Episcopi et Confessoris. Idem adscriptum erat alia manu ad vetustissimum exemplar Usuardi quod ibidem in monasterio S. Germani de Pratis asservatur, habebaturque in alio exemplari ante annos circiter 400 exarato : in hoc tamen Gendulfus in illo Gandulfus dicebatur : in aliis nostris Usuardi Martyrologiis desideratur. Ast in editione Parisiensi an. 1536 et Molani auctario ad Usuardum, ita habetur : Parisiis, transitus S. Gundulphi Episcopi a B. Sixto ordinati : cujus jussi mortuum gentilis suscitavit filium. Ejus caput requiescit in magna ecclesia B. Mariæ Virginis Parisiis. Eadem Canisius in Martyrologio Germanico; corrigendus tamen, quod eo die non translationem, sed dormitionem, sive depositionem agi scribat MS. Florarium : Eodem die S. Gundulphi Episcopi et Confessoris. Hic a die ordinationis suæ usque ad mortem vinum non bibit; nec nisi panem hordeaceum comedit, et cilicium asperrium gestavit : sicque a ceteris hominibus longe ipsius vita fuit. Saussaius : Lutetiæ Parisiorum, susceptio pretiosi corporis S. Genulphi, alias Gundulphi, Episcopi Cathurcensis, ex ejus cella Bituricensi, ubi sanctissime demortuus est post edita Apostolicæ gratiæ testimonia XVI Kal. Februarii. E cella, in qua mortuus est, prius in territorium Nivernense ad S. Petri ecclesiam translatus fuit, atque in sancti Salvatoris Stradense monasterium, ab eo S. Genulphi dictum; hinc tandem Parisios. Ferrarius : Lutetiæ S. Gundulphi Episcopi Parisiensis. Citat Molanum et Canisium, qui illum tradunt a S. Sixto Papa ordinatum, missumque illo, ast hoc postremum illi non tradunt; nec Parisiensis Episcopus fuit, ut ex dictis liquet.*

Translatio se-
cunda.

NOT. 78.

7 *Primus S. Sebastus, triennio post mortem S. Genulphi, mandavit litteris quidquid de ejus ac S. Geniti gestis illo in tempore potuit cognoscere, et quæ eorum discipuli fidei narratione studuerunt patefacere; ut in priore vita lib. 2, cap. 1, num. 5 dicitur, et*

Acta a S. Se-
basto scripta :

alio :

Li-
ber miraculo-
rum.

in secunda vita cap. 6, nu. 33. Quin etiam ipsorum gesta Sanctorum, quæ a Leonto et ceteris discipulis eorum didicerat, scripsit. *Ea vita an uspiam extet, haud scimus. Aliam post annum Christi 900 scriptam damus ex MS. codice Ripatorii, collatam cum MS. Normannico, quod a Frederico Floreto nostro accepimus. Descripsit eandem, sed minus integram ac correctam, ex codice Longpontico Nicolaus Belfortius SueSSIONE Canonici regularis. Aliam edidit in Bibliotheca Floriacensi Joannes Boscius Parisiensis : cui librum miraculorum subjunxit. Hic ab eodemne sit auctore scriptus, an alio, non facile est statuere. Agnoscere subinde styli similitudinem licet, ut quod carmina et hemistichia interserat : at multa repetit ante aliter dicta, unde alium merito existimes. Fuit certe auctor libri miraculorum instituti Benedictini professor, ut cap. 4, num. 13 patet et quidem in ipso ad Angerem S. Genesii cœnobio, ut pluribus locis, præsertim num. 16, 29, 37, 39, 41, 47, significat, vixitque post annum Christi 990 ut ex cap. 12, num. 50 manifestum est. Capita aptius distinximus, omissis titulis, qui additi recentiore opera, fortassis ab ipso Boscio, videbantur, prioris tamen divisionis numeros ad oram paginæ expressimus.*

VITA

Ex duobus veteribus MSS.

LIBER I.

PROLOGUS.

Utile est Sanctos laudare.

Mirabilis Christi virtus et sapientia mirabiliter in Sanctis est adoranda : quæ semper injustis respectum cum promittit misericordiæ, et coronat justos gloria et honore. Quorum in numero ut possimus computari, magnum nobis debet videri, dum talibus ac tantis miseris peccatoribus ad impetrandam veniam conceditur Christus laudari in Sanctis suis fidelibus. Nam laudabunt Dominum qui requirunt eum. Et quamvis non sit speciosa laus in ore peccatoris, convertamur ad aliquem Sanctorum, ut dum nigredo scelerum nos decolorat, pallium frequentatæ laudationis eos quotidie invitet ad auxilium nostri. Ecce si recolamus divitiæ misericordiæ Dei, non nos fraudare vult sua gratia, quibus ad exemplum proponit Sanctorum suorum mirabilem vitam, qui modo tentationibus variis, diversisque persecutionibus, nec non tormentis multiplicibus cœlestem lætitiā capessunt pro desudatis laboribus. Qui, ut multos prætermittamus, ne super arenam multiplicentur, ad sancti Patris Genulphi diem natalitium convertimus styli officium : et videant et probent pueri cum senioribus, et minus creduli cum jam perfectioribus, quid possint sperare ab ipso quem mirificavit Altissimus ab ipso matris utero, omnium virtutum replens dotatio. Nam antequam matris alvo esset editus, (quia nunquam desunt vaniloqui persecutores sanctæ Dei Ecclesiæ) illis in temporibus nimium persecutio Imperatoris Decii in Christianos exardescibat, maxime in urbe Romana, adeo ut Christi nominis confessores idolis sacrificare compellerentur, variis tormentorum plectentes poenas cruciatibus, pro annullatis dæmonum superstitionibus.

CAPUT I.

S. Genulphi parentes, adolescentia.

a
S. Genulphus,
parentum
piorum,

Hoc in tempore fuit quidam, nomine et merito vocitatus Genitus, Christiani nominis amator ferventissimus, et sanguinis egregii de nobilitate verendus, a quem mentis et corporis summa ingenuitas commendabilem Christo sub occulto habitu divinæ religionis fecerat. Qui, ut apud prudentissimam, variis virtutum flosculis se ipsum in corde Deo beneplacitum fecerat, pauperibus pio corde subveniens, viduas

et orphanos compassibili corde eleemosynis sustentans; quatenus data eleemosyna munda essent sibi animæ palatia. Respuens autem illecebrosæ spurca voluptatis, caussa procreandorum liberorum accepit sibi moribus consimilem sociam, excellentissimis ortam natalibus, nomine b Acliam, quæ Christi magisterio subserviens, valde dilecta est ab ipso.

3 Agentes igitur multa annorum lustra mutæ familiaritatis Deo amica colloquia, et juxta morem commorantes duo in carne una, dum animæ novos partus Deo offerunt quotidie, aliquamdiu c infecundi sine filiis carnis visi sunt tempus explesse. Incedentes igitur ambo in justificationibus Domini et custodientes voluntatem ejus in mandatis cœlestibus, tandem post pauca in commune decreverunt, Domini clementiam postulare, ut sacro semine sterilia viscera repleti permitteret; quatenus de arca ventris repleta bona voluntate in hanc lucem effunderet, qui multorum necessitatibus proficiuus, totiusque bonitatis exemplum et forma extitisset. Audierant enim : Qui multos ad justitiā erudiunt, fulgebunt sicut sol in perpetuas æternitates : et gaudebant, imo desiderabant Christi segetem per se perque suos centuplicatæ cumulationis fructibus gliscere. Hos ergo tanto ardentes spirituali desiderio dignatus invisere Christus solita dignatione servulos, ad nisum eorum dedit beatissimæ Aclia conceptum. Quod lætabundo cernens beatus pater Genitus oculo, gratanti animo innumerabiles superno exauditori gratias retulit, geminum in animo replicans affectum, utpote sciens Deum sibi esse propitium, et qui potuisset precibus promereri filium. Tandem ex materni ventris palatio præclarissimo partu huic luci effuso, cum indicibili gaudio parentes ejus conventum faciunt, sacrique fontis trina submersione secunda nativitas parentum manibus Deo amabilem et dilectum effecit, Genulphumque vocari disposuit.

4 In spiritualibus autem puer excrescens exercitiis, et ab ipsis cunabulis aleam devitans caduci mundi, spretis cervicosis conatibus; hujuscemodi multifariam ejus elegantiam bonæque spei principium stupido corde mirabantur cuncti, utpote insolitum aliquid. Nam quinquennis a parentibus traditus d B. Sixto Papæ Romano, qui sub præfato maledicto Decio postmodum poenas subiit pro cœlesti Domino, multis precibus, sacris imbuendum tirociniis ei puerum contradunt; ut cœlesti magisterio dignus, oculato corde, circumspectaque devotione fidei, curreret sine offensa viam mandatorum Dei : quatenus in tempore malo et in diebus famis verborum Dei, semurum pro domo Israel exponeret; et pane eloquiorum sapientiæ et scientiæ cœlestis corda esurientium reficeret. Vir denique sanctissimus blandæ adoptionis portu intromittens eum in spiritualium plantationum viridario, promptuaria teneræ infantia lactabat : donec post paullulum panis scientiæ sic confirmavit sensuum primordia, ut docili memoria vetus et novum testamentum retineret infantia. Confirmabat doctrix omnium Domini clementia in puero sensus et corda, ut de infantili pectore videres emanare fluentia omnis doctrinæ, et moribus authenticis in puero radicum cor senile. Erat pulchrum spectare imbecillis pueri annosam patientiam, dum a consimilibus pateretur mille convicia, a majoribus crebra verbera, a minoribus pro posse impelleretur cum injuria : et tamen hæc et multa alia propter nomen Domini cum gaudio magno patienter sufferbat.

5 Perpendens quoque jam præfatus prudentissimæ memoriæ sanctus Præsul Sixtus tantam illius sanctitatem, pulchris patientiæ e adores albicantem vere dignum in quo Dominus habitaret templum, jejuniis castigatum, oratione purissimum eum fore persensit, eique Ecclesiasticæ administrationis gradus

b

diu sterilium.

c

Dan. 12. 3.

precibus impetratus,

nascitur :

d

a S. Sixto II instituitur,

insigni memoria præditus :

eximie patientis.

e

Fil Episcopus dus contradidit. Postque Episcopi insignibus constipatus decenter in medio Ecclesiae fulgebat stola vernante Sacerdos. Qui sanctus puer dum esset positus primis puerilibus annis, et pro posse desudaret in scholaribus disciplinis; ejus Deo et hominibus dilecta genitrix Aelia migravit a seculo, cujus memoria in benedictione est coram Deo semper.

matre mortua.

Patrem consolatur S. Sixtus.

Luc 10. 20.

6 Ideo autem patrem ejus opplevit dolor luctificus, ut consolationem vix admitteret, deflens perdisse animae suae dimidium, in quo requiescebat, in cujus amabili societate erat solatium et pausatio animae post Deum. Tandem ad consolationis suffugium veniens B. Sixtum, cui jam tradiderat bonae spei filium, singultuosae plorationis elegiacam lacrymabilemque querimoniam de amissa conjugē coram ipso exposuit. Praefatus autem Episcopus de spirituali thesauro proferens nova et vetera consolationum antidota, mœstificum cor et humi mœrore dejectum, manu consolationis siccavit, ut sine aliqua consolationis intercapedine coram pati nesciret in recipienda consolatione : sed grates innumeras Altissimo referens, quae fuerant luctus cœperunt esse gaudii; indignum censens eam jam deflere, quam adsciverat supernus in aeterna requie, cum scriptum sit : Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlo. Sicque magis jam pro se erat sollicitus, cœpitque attentius in mundanae exultationis exilio deflere incolatum coelestis patriae, et ut meteret in gaudio in lacrymis seminare.

a MSS. duo habebant, cujus.

b Saussains in Martyrol. Gallicano 29 Octob. et Guilielmus de la Croix Acciam appellant, alii Achiam, Adiam, Acliam, Achiam.

c La Croix matrem solam sterilem facit. Vita utraque infecundos fuisse ait, nec distinguit cujus vitio.

d S. Sixtus II, 6 Aug. sub Valeriano et Gallieno, non sub Decio, martyrio coronatus est Jacobus Breullius lib. 4, Antiquit. Parisien. mendose scribit S. Genitum a S. Sixto I, missum in Galliam. Ceterum nondum Pontifex erat Sixtus cum Genulphum quinquennem suscepit erudiendum, si cum deinde Episcopum creavit.

Adorea.

e Papias : Adorea, laus bellica, victoria, bona existimatio. Plinius lib. 18, cap. 3. Gloriam denique ipsam a farris honore adream appellabant, est enim ador far, sive, ut idem habet ibidem cap. 8, far, adorem veteres appellavere.

CAPUT II.

Apostolatus in Gallias.

a Saviente Decio,

His in temporibus praefatum Imperatorem Decium contigit a Romam venisse, armatum malignae stomachationis adinventionibus : et de nigro pectore trahens mille suspiria, truci vultu, incomposito mentis habitu, et toto malignitatis debacchans spiritu, adversus Christianos, ceu leo frendens, quos Christi nomen confitentes offendit, unum erat et illud irrevocabile, aut profano cultui mancipari, aut vitae hujus bonis privari, et cum tormento et cruciatibus interire; non recogitans miser, quid proderat mutis animas damnare metallis, et volucrum turpemque bovem, tortumque draconem semihominemque canem, ut plenus homo supplex adoraret. Mandans igitur Duces cum *b* Graffonibus, vicariosque cum militibus, de Christianorum injustis persecutionibus in commune pertractabant. Tantaque erat furoris ejus indignatio, ut nisi noceret, mortuum se crederet.

b mittuntur ambo a S. Sixto in Gallias.

8 Igitur fama tantae cladis quaquaversum pervolitans, B. Sixtum latere non potuit, vocansque S. Genitum ad se venire fecit. Cui inter multa divinorum alloquiorum charismata, proficuae utilitatis retexuit *c* theoremata, inquit : O mi frater lepidissime, et morum probitate in Christo Genite, num consideras immemorem omnis bonitatis, qualiter diatim sollicitatur circa septa Dominici ovilis, non ut salvet, sed ut occidat, et una perditione nomen Salvatoris de terra viventium disperdat? Non es immemor, ut

Matth. 10. 37.

matrem, et multa quae subjungit, plusquam me diligit, non est me dignus. Quod necessarium est fideliter amplecti, et recogitandum est, ne dum omnes ob amorem invictae professionis pro Dei nomine ad palmam supernae vocationis per martyrium gressus mentis dirigunt, desint cultores messis Dominicæ : maxime cum Martyres sola voluntate possimus existere, vitiis et voluptatibus resistendo, semper in *d* scammate carnis, irremissis fidei lacertis agonizando. Jubemur denique si nos persecuti fuerint in una civitate, furori locum cedere. Quapropter, mi dilecte, adimple præceptum Domini, et vadens vende omnia quae habes et da pauperibus, Galliarumque partes indubitata fide expete, et Genulphum sanctissimae laudabilitatis tuae habebis baculum. His namque in partibus jam fructicabat verbum Dei, et in ore omnium laus versabatur Angelorum.

d Matth. 10. 23.

9 Cumque his sacris admonitionibus eum instrueret, multaque horum similia de coelestibus mandatis repeteret, sanctissimo viro Genulfo sacra mysteriorum solemnium cum ingenti honore celebrare præcepit. Expletisque mysteriis, valefecit eis B. Sixtus, iterum iterumque de amore Christi multa repetens, dedit potestatem S. Genulfo libera auctoritate prædicandi salutare mandatum, et per universas regiones perfectionis eorum, prædicationis exercere aratrum. Quibus exeuntibus statim ab urbe Romana, secundum verba Evangelii vendiderunt omnia sua, et pretium posuerunt in sinu pauperum, orphanorum, ac viduarum, nihil sibi reservantes ex omnibus, ut justitia eorum maneret in perpetuis aeternitatibus. Tandem ergo post multos scrupulorum viæ anfractus, incognitas partes Galliae cœperunt *e* introintrare. In quamcumque autem domum habuerunt diverticulum, dicebant : Pax huic domui. Filius pacis sit cum egredientibus, pax cum ingredientibus : sicque præmissa pace quibus poterant remissionem delictorum curaverunt impertire.

Sua dant pauperibus.

e Pervenit in Galliam.

10 Beato autem Genulfo post sacri ordinis functionem, præbuit hirtum tegumen camelus, præter quod tempore celebrandi mysterii mollibus induebatur lineis, ac ceteris, qui ad tanti mysterii... pertinerent, nitidis ornatibus : rursusque consummato mysterio, asperrimo ex pilis reinduebatur *f* trogulo. A quoque suae ordinationis usque in diem sui obitus, potus vini mansit incognitus, præter quod libabat in calice sacrarum Missarum celebratione. Panis hordeaceus similiter sumebatur, non usque ad satietatem, sed parcius, coangustans et attenuans semper pro Dei amore nobile corpus.

S. Genulphi in vestitu victuque austeritas.

a Anno Christi 249, caso ad Veronam Philippo imperium arripuit Decius, tenuitque menses 30.

b Gratio, Graphio, Graphus, Gravius, Gravo, Teutonice Graef, Grafio. id est, Comes, Praeses, Praefectus.

c Θεωρημα, præceptum; a θεωρέω contempler, animadverto.

d Στάδιον stadium est, sive locus certaminis, ut ad vitam S. Luciani 7 Janu. notavimus; a σκάπτω, fodio, quod fossa præseptus esset is locus.

e MS. Rip. inthronizare.

f De trogulo diximus 15 Januar. ad vitam S. Mauri Abbatis. MS. Belf. habebat hic, stagulo.

CAPUT III.

Energumenus liberatus, multi conversi.

Cum autem pari incessu civitatem a Geturnicensem intrarent, a quadam vidua suscepti sunt, hospitalitatis gratia. Ubi quantus luctus, quantae essent lacrymae, non est nostrum dicere. Deflebatur namque ipsius viduae unicus filius, quem informis humani generis daemon obsederat intantum, ut solis catenarum compedibus, durisque lacertorum *b* columbaribus arceretur ab hominum morsibus, consecutosque dilaniabat, lacerisque manibus perdebat. Hanc miseram domum intrantes viri sancti pacem primum prædicant; ipsiusque pueri vincti commoti sunt miseria ad dolorem, submurmurantes ad invicem

a

b

Daemonem in energumeno terret,

cem quædam sancti Spiritus magnalia tacti dolore intrinsecus, sic relaxari habenas dæmonis, ut facturam suam Christus multiplicibus exagitationum probris atteri sineret. Quid memorem? sine aliqua horarum morula, dæmon resumpto per os pueri fandi officio, stringit vocem in gutture, et per alienæ vocis organum stomachatus hujusmodi intonat miserrimæ deplorationis responsum : O fidei meritum! o pulchrum sanctitatis margaritum! o S. Genulfe amator omnium virtutum, quid me persequeris? quid me a propriis sedibus tu incola et peregrinus expellis? O quid commerui? o quæ est tanta confidentia militum Domini? Sine, o Sancte, animas meorum, sine habitare pervasum locum.

12 Talia miserrime inelamantem puerum instinctu dæmonis exaudiebat mater et cuncti famuli, cœperuntque demirari, et querulæ vocis miti affatu ad invicem dicere : Quis ignotæ personæ c vocitamen prædocuit? Quis putas iste est, qui tanti numinis famulatio tam imperiosæ auctoritatis extat homo? Hæc dicentes, attenti prospectabant hujus rei magnum et mirabilem exitum. Stabant hinc parentes cum lacrymis, hinc puer cum indicibilium figurarum dæmoniosis portentis, hinc sanctus Confessor armatus armatura Dei et gladio Spiritus, scutoque et galea salutis munitus : qui in omnium oculis conversus ad puerum, dixit :

Fraus zabuli perversa nimis, genus omne nepotum

In primo maculis infuscans plasmate nigris, hanc repetis Domini facturam, et sic indebito jure vendicas tibi hujus misella pueri viscera, et distrahens per varia non sinis creatori facturam servire suam? In ejus ergo nomine qui omnia de nihilo constituit, pervasum dimitte locum, et ultra repetendi non habeas ausum : sitque tibi in inferno inferiori religatio, et longe fias deinceps ab omnium Christianorum consortio. Tunc terrifico solitæ ululationis exclamans mugitu, eum quem excruciebat homellum reliquit ; et cum gemitu fugit indignatus sub umbris : ceciditque puer redivivus ad instar mortui, aliquantisper sine voce mutus et elinguis permanens. Beatus autem Genulfus manum adhibens manui, salvum et incolumem a terra levavit, benedicientem Altissimum in Sanctis suis Dominum.

13 Tantæ autem virtutis prospectans mater magnalia et unigenitum filium pro attributa incolumitate laudantem Dominum, Sanctique amplectentem vestigia; supra quam credi potest insolito miraculo perterrita, ad pedes Sancti cecidit, et clamans inquit : Domine meus, Confessor Domini, videre mihi videor in te quasi vultum Angeli : sermone jocundæ lepiditatis repletus : vox dulcis super mel et favum. Quapropter benedictus eris in omnibus linguis et populis, et benedicta mater quæ te genuit. Obsecro te per Christi nominis omnipotentiam, ut lavacro spiritualis fontis a sordibus me expies antiquæ contaminationis, quatenus beata mater Ecclesia non habens maculam aut rugam, me renovatam in novum hominem, qui secundum Deum creatus est, repræsentar per te proprio factori; et edocta salutaribus monitis, quæ fueram magistra erroris, fiam discipula veritatis; quia usque nunc vanitatibus, et his quæ non sunt, servivi. Quapropter mundari posco a peccatis meis, ut justifier in sermonibus tuis. In veritate autem cognovi voluntatis Dei fuisse, istas partes per vos fideles suos ad viam salutis reducere : quatenus pro tantis ac talibus nomen vestrum benedicatur in futuris generationibus.

14 Hujus tantæ matronæ fidem admirans sanctissimus Sacerdos, hujusmodi mellea voce allocutus est sanctum Patrem Genitum : O mi Pater, non consideras supernorum donorum quanta sint beneficia? Certe omnia quæcumque vult Dominus facit in cælo et in terra,

Qui stellas numerat, quarum scit nomina solus,

Signa, potestates, cursus, loca, tempora noscit, fundator exultationis. Nam in omni gente qui operatur justitiam, acceptus est illi, ipseque novit corda filiorum hominum, et patienter aspicit si est intelligens aut requirens Deum. Nos vero, ut credo, ejus voluntas in has partes delegavit, cujus gratia cum bonis omnibus nos diriget, et nullis tentationibus a se secerni sinet, donec gustemus et videamus quam suavis est Dominus. Debemus autem ejus magnitudinem gratiarum actionibus extollere et venerari, qui per nostrum ministerium aliquos sibi dignatur uniri, qui verbi Dei lac concupiscunt, ut in eo crescant in salutem. Iterum, iterumque repetens : Vere cognosco superno nutu repræsentatos nos loco huic, in quo jam cœpit habitare pax Domini. Quapropter deliberandum est in animo jam non timere dura et contraria : sed si est persecutor his in locis, ecce habet nos confitentes Domini cæremonias. Stemus autem muniti pectus ancili justitiæ, et sint calceati pedes in præparationem Evangelii pacis, ne videamur similes existere timidis, qui in die pugnæ malunt in pedibus dare se, quam telis tela levare.

15 His peroratis, conversus ad mulierem, cujus filium a dæmonio liberaverat, inquit : Numquid credere jam deliberasti quod ore polliceris? Quæ respondit : Ut quid, Pater, addubitas meæ fidei caussas? Num infidelis potui confiteri nigredinem facinoris? An forte erubescis miseræ peccatricis delictorum molem? Adhibe, precor, saucio pectori medelam, tuumque erit jubere, meum vero jussa libenter peragere. His verbis optimæ confessionis motus sanctus Pater Genulfus, indixit jejunium tribus diebus. Consummatoque cum omni patientia die tertio, baptizavit eam simul cum filio, quem liberaverat a dæmonio, omnisque familia mundata expiatione lavacri, vitro purior, lacte candidior, continuo apparuit, fuitque numerus eorum d viginti et octo, qui omnes baptizati sunt a B. Genulfo.

a MS. Belfortii, Getrunicensis, MS. Victorinum a Guilielmo de la Croix citatum Gironniensem, ipse Cadurcensem censet legendum.

b Columbar genus vinculi est, proprieque ipsum vinculi foramen.

c MS. Norm. vocitatum.

d Guil. de la Croix, quadraginta.

CAPUT IV.

Aliæ mirandæ curationes.

Hæc tanta mirabilium divinatorum magnalia, fortassis dubitant quidam non esse vera. Numquid invalida est manus Domini multo majora operari? O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! Quis comprehendit eam? Quis investigabit viam ejus, et dinumerabit semitas illius? O homo quicumque non credis quæ diximus, vel non crediturus es quæ dicemus vera esse, tu tibi ipsi attende. Non sancto Confessori derogas, sed potius Deum impotentem prædicas, in quo possunt quidquid possunt, in quo sunt quod sunt, in quem gaudent semper prospicere, in quo habent semper beate vivere. Ut autem tergatur a corde hæc iniquitatis macula, convertat Dominus corda, ne deinceps talia cogitent, sed potius confiteantur et dicant : Iniquitatem meam ego cognosco, asperges me hyssopo et mundabor. Cum autem dicatur, Signa sunt infidelibus non fidelibus, infidelium convertenda miraculis dura infidelitas : ut si non credunt verbis, credant operibus, sanctique hujus Patris memoriam colant, ament infideles cum fidelibus.

17 Subjungimus ergo aliud miraculum, quod Dominus operari dignatus est per istum sanctum Patrem nostrum, cujus famam jam totus pene mundus exaudierat. Quo rumore commonitus quidam homo, nomine Aglibertus, venit ad eum cum devoto studio : et solotenus prostratus pedibus ejus, deosculabatur genua

Gratias agit Deo.

Post triduum jejunium, eos baptizat.

d

Dictorum probabilitas.

1. Cor. 14. 22.

11. 11. 11.

fugat.

Ipsam energumenum matremque convertit.

genua illius, hæc iterato replicans : O serve Dei inclyte, o mi care Domine, obsecro dapsilitatem tuæ magnificentiæ, ut declines in domum meam. Est namque unica filia mihi servo tuo, quam inutilem ipsa fecit infirmitas : estque misero mihi patri dolor non modicus, et de die in diem dum eam conspicio, geminam calamitatem deploro; unam damnum ipsius carissimæ filiæ, alteram quoque paterni animi affert in lacrymas semper prona afflictio : quibus in rebus duabus validissime excrucior. Meæ ergo calamitati si fueris compassus, libenti animo credam Deo tuo; tali congruentia, ut filia surgente de lectulo, cervices meas supponam Christi jugo. Tunc Sanctus Domini una cum illo properat ad cubile languentis : et nota fidei arma serenus ad Christum vibrans, suis sanctis meritis intercedentibus mox *a* sanam in Christi nomine patri proprio restituit. Quam sanam et incolumem genitor respiciens, continuo cœpit spei fructus pullulare, ipseque cum uxore et filia a B. Genulfo baptizatus est, cum miserentis Dei gratia divina.

18 Quod audientes multi infirmitatibus dediti, mirabilia scilicet quæ operabatur in prudenti servo virtus Altissimi; cœperunt undecumque concurrere, adeo ut videns diceres apes alvearia reliquisse. Conserebantque manus manibus, et unusquisque, prout posse habebat, alteri subveniens, etiam auxilio opus habebat. Trahebatque videns non videntem, quos ambos infirmitas claudos reddebat : assistebantque sancto viro sine invidia, quos ne inviderent una curabat Domini clementia. Videres ibi multos cum nodosis manibus, multos cum semiustis cruribus, multos carentes linguæ officio, multosque pustulis repletos corpore, cæcos, claudos, aridos, surdos, multosque dæmoniacos. Longumque est dicere, quanti ab eo curati sunt in Christi nomine. De censu vero quotidianæ misericordiæ reticeo, quo viduas sustentabat, orphanos recreabat, pupillos confortabat, nudos vestiebat, infirmos visitabat, in carcere positos consolabatur, ita ut esset illi Deus omnia in omnibus. Hæc omnia poterat iste sanctissimus Pater in eo qui se confortabat Domino Jesu Christo.

a La Croix a morte suscitata hanc puellam scribit.

CAPUT V.

Flagra, aliique cruciatus tolerati.

*I*nterea cum hæc agerentur, spiritualium operationum *a* ludicra, venit quidam in malignæ pravitatis permanens iracundia, et nuntiavit *b* Comiti Dioscoro, quod duo versutissimi magi a partibus Romaniae advenissent, qui ritus vestros pede annullationis calcant, invictissimosque deos floccipendunt, templaque eorum destrui prædicant, cæremoniasque et paternas leges petulantis splenis cachinno subsanant, insuper omnia priscae consuetudinis decreta nescia qua adinventione evellunt. Prædicant enim unum Deum, quem omnipotentem affirmant, eumque solum coli, eum venerari, eum toto corde diligere, quibus possunt persuadent, seque ejus esse famulos libera voce constantique corde palam prædicant.

20 Hæc ab invidi delatoris ore suscipiens Comes, concusso capite corrugatoque frontis supercilio, tamquam leo terribilis super absentes accusatos ore polluto multa insibilat, et voce gravi nefarios sceleurum executores ab alta sede evocat : Heus, inquit, milites fortissimi, quorum manus vindices sunt nostræ salutis, nostrique imperii; quid prodest vixisse cum laude et lætitia, dum deorum honor contemnitur, cultura evacuatur? Quid juvat imperium, dum dii nostri a quibusdam evertuntur profanis hominibus, quos magicæ artis inflat confidentia? Exhibete ergo reos in conspectu meo ut sacrificent : et si contemnunt, diversis pœnis intereant. Exequentes ergo impii ministri Comitibus jussa, veloci acceleratione

statuerunt sanctos viros in antedicti Comitibus præsentiam. Qui muta prælocutus de deorum suorum annullata cultura, sic dixit inter cetera : Num vos estis Christiani, quos adversus cultus divinos exarmavit illa ars, quæ dicitur magica? Num vos estis, qui subvertitis falsis assertionibus civitatem nostram? Quæ est tanta, o rebelles, vestri confidentia? Jam jamque finiendi morte turpissima, interrogationi nostræ date responsa.

21 Ad hæc pretiosus Confessor mansit imperterritus, et de Christi confisus omnipotentia sic S. Genulfus aurea voce intonat : Ut quid nos perverso plectro tantis criminariis falsis dicationibus, et nefariæ artis imbutos credis incantationibus? Disce miser discipulus fieri, et discere poteris quanta sit potentia Dei. Certe Regis et Dei nostri protecti misericordia, cuncta calcamus dæmonum veneficia : cujus imperio reguntur terrena, cujus nutu condita sunt secula; in quo possumus omnia, a quo, velis nolis, disponuntur tua imperia. O si revertereris in penetralibus animæ, profecto posses cognoscere, nihil esse quæ coluntur dæmonum simulachra, cum dicatur. Primus in orbe deos fecit timor; sed esse unum Deum in supernis sedibus, in cujus manu manet tuus halitus, qui ratione scis uti, videre oculis, palpare manibus, ambulare pedibus : turpeque nimis est atque illaudabile manufacta idola, larvasque venerari, et adorare, præsertim cum oculos habent et non vident, aures habent et non audiunt, nares habent et non odorabunt, nec clamabunt in gutture suo. Similes illis fiunt omnes, qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis.

22 Tunc Comes magis ac magis insurgens in iram, sic dixit ad eos : Nisi voluntati meæ consensum præbueritis, et omnes quos in errorem vanis persuasionibus induxistis, iterum ad sacros cultus revocaveritis, pœnis variis vos interficiam, et de terra viventium nomen vestrum excludam. Tunc Sanctus Domini Genulfus respondit : Ut quid minitaris, Comes, talia? Noli unquam credere, quod tormenta tua habemus timere. Potens est supernus nos, si volverit, de pœnis eripere, qui agonistas suos semper adjuvat in certamine. O quanti ante nos Sancti passi sunt ludibria, verbera, vincula, carceres, fustes, ignes, lapidationes, sectiones; et tamen superatis his omnibus in occisione gladii mortui sunt! Numquid putas nos degeneres? Ecce habes quos ferias : damna, occide, ut coronas. His commotus Comes responsionibus, jubet eos cædi fustibus. At illi cum cæderentur, nihil sentientes, benedicebant Dominum, qui inimicos deducit ad nihilum.

23 Videns autem eos salvos et incolumes, et nihil de pœnis ad eos pertingere, jussit eos in clibanum ardentem mitti, ut de ambustis eorum cadaveribus pulvis in ventum dispergeretur. Igitur sanctissimi Confessores, tamquam aurum in fornace probationis clausi, laudabant læto animo conditorem in excelso. Statimque ab alto descendit Domini Angelus, et confortans eos multis sermonibus refrigeravit ignem, flammæ camini, ut statim clibanus velut ros esset factus, et refrigerium præstabat, non incendium; amorem, non terrorem. Visis autem populus tantis Dei virtutibus cœpit clamare, et hujusmodi dicere : Universæ terræ Domine Deus, quis similis tibi in universis gentibus? Tu salus seculorum, decus Angelorum, creator aquarum : solusque es Deus Christianorum, quem voce prædicant Genulfus et Genitus. Quis putas in idolis gentium sic exaudit preces ad se clamantium? Quis umquam audivit tale. Quis vidit huic simile? Ecce flammæ adhuc crepitantes scintillas valide emittunt, et Sancti isti quomodo frigidi sunt? O quanta sunt istorum merita, quibus auxiliatrix est Domini misericordia! Gloria tibi Domine, qui sic adjuvas confitentes te.

24 Tunc præfatus Comes multa invasus insania, 105 etiam

AUG.
ANONYMO.
EX MSS.
Et sistitur
cum patre :

animose res-
pondet.

Ambo fustibus
cæduntur :

conjiciuntur
in ignem, il-
læsi ; Angelo
eos solante :

Genulphus
puellam
ægram sanat,
eamque et pa-
rentes bapti-
zat.

a

Plurimos in-
firmos sanat :

miseros ju-
vat.

a
b
Accusatur
apud Præsi-
dem.

Admirant
etiam eos,
et de
eodem loco
admirantur.

voce celesti
confirman-
tur.

multos bapti-
zant.

a
Præsidis
filius a dæ-
mone suffo-
catur.

Educuntur
SS. e carcere.

etiam nec sic erubescerat : jussitque sanctos viros de clibano extrahere, frendens dentibus, quod nihil eos ignis potuisset nocere. Iterum autem de Sanctorum interfectione aliquid excogitare volens, circulos ferreos adhibuit, et ipsorum brachia valide innodavit : jussitque in carcerem usque in crastinum retrudi. Pervigil ergo nocte tota Comes permanens, graves pœnas excogitat, ut Sanctos Domini dum perdere vult, potius coronet. Cum autem ducerentur ad carcerem, facta est vox de cœlo, dicens : Estote fortes o viri sancti, et in Domino confortamini, nihilque terreamini. Ecce Comes super vos multa cogitat, ut celerius carnes vestras dilaniet : sed Christus Rex potentissimus invigilat, ut celerius nomen vestrum in cunctis seculis et gentibus manifestet. Crastina namque die omnes habitatores istius civitatis per vestram exhortationem et prædicationem credent in Christum cuncta regentem. Cœpit ergo populus jam effici grex Domini, et beatum Patrem rogare, ut ocyus eos confirmaret in Dei timore, sanctique fontis lavacrum tribueret in remissionem peccatorum. Accepta ergo aqua, cum laude et lætitia consecravit eam in nomine Trinitatis : et illo die per baptismum Christo filios genuit, plusquam trecentos viros, exceptis parvulis et mulieribus, quorum non fuit recensitus numerus. Tanto niveo agmini, prout poterat, prædicabat verbum Dei, pacem et veritatem diligere mandans.

a Ita MSS. utrumque; forte lucra.

b Is in altera vita modo Dux. modo Princeps civitatis appellatur.

CAPUT VI.

Præsidis, et aliorum plurimorum conversio.

In ista ipsa nocte, qua pretiosus miles sic a exarmabat oves Christi signo salutis, arreptus est filius Dioscori a dæmonio, et mox spiritum exhalavit, permittente Domino. Quod videns pater, jam de Sanctorum damnatione nihil cogitabat, sed lacerata veste nudatoque pectore præ nimio dolore inconsolabiliter cœpit flere, et dicere : O carissime fili, o mi dilecte, ut quid te perdidisti tam subitanea infirmitate? Heu me miserum! heu me infelicem, qui superstes esse potui! Dulce esset mori potius quam vivere, dum perdidisti unigenitum, dum regni amisi Dominum. O milites, deflete mecum.

26 Uxor autem cognoscens caussas mortis ejus, sic dixit ad virum : Quid frustra lacrymas? Quid lacrymando temetipsum excrucias? Scio et firmo corde teneo, quod furor tuus hoc promeruit, propter viros, quos in carcerem jussisti recipi. Mittens itaque festinanter adduci præcipe, tuæque multæ insanix veniam exposce, et ut remittantur tibi peccata, quæ in Sanctis bestiali furore exercuisti, prona humilitate quære, Deumque ipsorum, cœli et terræ Dominum, quem sine cessatione annuntiant, sponde crediturum, ita tamen ut nostrum resuscitent filium. Ex tota namque anima credo, isti Sancti benedicti sunt a Deo, noveruntque bona pro malis reddere, quia mites sunt et humiles corde. Quapropter si dictis meis fidem accommodaveris, quæcumque desideraveris ab ipsis impetrare poteris. Tactus ergo corde his verbis, per Domini clementiam, cœpit jam mitis esse qui fuerat truculentus, et in ovem est conversus lupo. Statimque festinanter misit ad carcerem, quo sancti Confessores Christum collaudabant, præcepitque eos adduci in conspectu suo, et dixit B. Genulfo, jam agnus factus ex lupo : Quæ sit Dei vestri virtus et omnipotentia vellem cognoscere, vel cur dicatis eum solum semper vivere. Dicitis namque quia Deus unus est, et præstat hominibus in se credentibus quæcumque petierint. Tam mira et magna si sint, dum non valeo intelligere, si mihi prodesse scirem, per vos cuperem audire.

27 Tunc lætabundis auribus tanti viri dicta hau-

riens beatus Pater Genulfus, altius caput extulit, cœpitque sermonem de cœlestibus mandatis. Tunc conticuere omnes intentique ora tenebant. Qui dum silerent, clara voce sic incipit : Deus meus, quem confiteor, unus est omnium creator, semperque fuit, semperque permanebit, qui terram palmo concludit, qui cœlorum thronum continet, et abyssos intuetur : qui hominem formavit ad suam imaginem ; quem dum in amœnis Paradisi posuisset hortis, maligna persuasione zabuli omne genus humanum in hac mundi perturbatione posuit. Misit autem Deus Pater Filium suum, qui nos proprii sanguinis redemit pretio, et de miserrimo liberavit orco. Probra quoque infidelium sustinuit, crucem sputa, colaphos, spineam coronam, lanceam pacificus pertulit, et quos salvare venerat persecutores infestos habebat : sicque mors mortua tunc fuit, cum crucis in ligno mortua vita fuit : tertioque die gloriosus exsurrexit de funere, ut nobis daret aditum resurgendi a morte in vitam.

28 Hæc attenta aure percipiens Comes, infit : Hinc apparebunt verba tua constare vera, si quod semper prædicas, nunc super hunc dilectissimum ostenderis filium : egoque cum meis omnibus prædico virtutem ejus, eritque ipse Deus meus et Dominus, cujus virtus manet in perpetuis æternitatibus. Tunc sanctus Pater dixit : Si ex tota fidei confessione deliberasti credere, vadens repræsenta te filio, et apprehendens manum ejus dicito : In virtute cœlestis Regis, quem confitentur Genulfus et Genitus, surge incolumis, et sta super pedes tuos rectus. Hæc dicens, manum ejus extrahe, et si surrexerit, libenter debes credere. Quod dum pater faceret, surrexit puer sanus et incolumis, flente patre præ gaudio et benedicente Domino ; tenensque manum filii ad pedes Sancti cecidit. Clamans autem poenitudinem gerebat, quod Sanctos injuste punierat, voceque lacrymabili sic veniam exposcebat : Patres mei sanctissimi, miseremini mei, ne imputetur mihi misero quod vos exacerbavi, quod offendi, quod varie afflixi ; quia nesciebam memetipsum, dum usque nunc colui dæmonium. Quia vero jam credidi, veniam et indulgentiam delictorum jam precor, tribuite mihi, qui ignoranter hoc feci, et induite me in baptismo purificationis, uxoremque meam cum filio, omnique populo, baptizate in Jesu Christo Domino nostro. Ipsum enim vere scio, ipsum confiteor ; hunc adoro, hunc benedico, qui omnia scit, omnia potest. Quid autem profuit coluisse memanufacta? Miror et stupeo Domini patientiam, qui quotidie injuriam de contemptu suo suscipit, et tamen quandoque venientibus etiam præmia promittit. Ne cesses ergo Sancte Dei nobis vias vitæ pandere, quibus queamus heredes poli existere, et de ejus exilii ergastulo remeare ad ea quæ promisit diligentibus se, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendere queunt.

29 Beatus autem Genulphus multimoda cordis exhilaratione jocundatus super hujuscemodi prudentia tanti viri et responsis ejus, primum solito suæ consuetudinis more laudes immensas offert Deo de pectore, qui humilia respicit, et alta a longe cognoscit, cui omne cor patet et omnis voluntas loquitur. Indixit ergo eis triduanum jejunium, referens multa confirmationis divinæ medicamina, qualiter in melius de die in diem proficerent : temperabatque modum poenitentix, ne nimix longitudinis jejunio lassescerent intimi pectoris vitalia, eratque in suis imperiis cautus et consideratus, sive secundum Deum, sive secundum seculum ; uniens semper Christo, quos mater virtutum discretio alliciebat sine cessatione et modo. Cupiebant quique bonæ spei animati fiducia, plebs urbana, nec non rustica, simulque pusilli cum majoribus, tanti Confessoris ore modum suscipere poenitentix : ut ne quid nimis gravarentur, si imponeretur

Genulphus
fidei mysteria
exponit Præ-
sidi :

per ipsummet
jam creden-
tem filium
suscitat.

Post tridua-
num jeju-
nium,

neretur eis, quod non possent portare. Discutiebat ergo singulorum mores et vitam, et data poenitentia, quotidie in sanctitate proficere hortabatur. Supradictus autem Comes indictum triduanum jejunium, humili pronus devotione complectens, praestolabatur cum gaudio diem tertium, in quo recipere mereretur sanctae regenerationis pallium, quo tegerentur membra, nigredine vitiorum nebulata, quatenus festivo laudum praekonio Angelorum mereretur interesse collegio.

eos baptizat.

b

*Ecclesiam
consecrat.*

*Neophytos do-
cel.*

30 Decurso ergo jejunii die tertio, baptizavit eum sanctissimus Confessor cum omni populo suo, simulque uxorem ejus una cum filio: struxitque firmissima foundatione illis *b* ecclesiam, quam in sanctae Dei genitricis Mariae sacravit honore, nec non et omnium Apostolorum Christi: eruditque eos omni spirituali doctrina, docens non amare hujus mundi caduca, non concupiscere terrena, sed potius sectari fidem, amplecti caritatem, diligere justitiam, et ut beneplacitos se facerent in omne opus bonum perseverando. Non intermittebat autem per trium mensium continuationem, de arcanis divinis optima quaeque contribuere, jam curans aliis in locis verbum vitae impertire. Tandem ergo sermoni suo calcem imponens, eos attentius in verbo benedictionis commendabat Domino, ut suae tuitionis munimine ab inimicorum visibilium et invisibilium salvaret eos incursione: ne de aliquo admodum diabolus triumpharet, dum sicut leo semper circuit quærens quem devoret.

a Forte exarabat, ἐξάρπαζος, signabat.

b Altera vita habet plures ecclesias consecratus.

CAPUT VII.

*Dæmones effugati, conditum cœnobium,
S. Geniti mors.*

Inde discedit.

a

*Locum dæmo-
nibus infes-
tum,*

Confirmatis itaque cunctis in Domini servitio, inde recesserunt ambo, et post aliquantula laboriosae viae spatia, ad Gallias pervenerunt, in praediolo, quod dicebatur Cella dæmoniorum, super fluviolum *a* Naois situm, et in territorio Bituricensi positum. Quo mansitandi quærentes reclinatorium, ab incolis loci illius sic acceperunt responsum: Ut quid vos delectat istius locelli amenitas, cum habitandi desit facultas? Nam si vultis id certius nosse, ille locus humano caret habitatore; quia ibi dæmones inhabitant, et legio eorum in terrificis monstris humanam praesentiam arcent. Tale autem vocabulum huic loco caussam indiderat, eo quod antequam verbi divini seminarium ipsa provincia recepisset, supervacuae superstitionis cultibus prava perversitas hominum ibi Dianae locarat templum, et inibi immolabant dæmoniis, et non Deo: sicque tempore plurimo ille locus erat multorum hominum decipula et perditio. At tandem postquam Christianae venerationis increvit decor, etiam ipsius loci incolae Christo coeperunt credere, et unum altissimum fundatorem cœli et terrae Dominum venerari et colere. Quod vetus inhabitator dæmon graviter indoluit, et malignitatis suae stimulis extunc inhabitantibus multa insidiose praeparans, multosque male terrefaciens: ob idque interdicebatur sanctis Domini fidelibus vel unius noctis post laborem pausatio, ne suffocarentur ab ipsis dæmonibus subito.

3 Quorum responsis nihil vir Domini motus, invitabat eos potius ne pusillo animo fierent, et de Dei misericordissima bonitate numquam desperarent, qui fidelis existit in verbis suis, et sanctus in cunctis mirabilibus suis. In hujusmodi autem constantia permanens, et intra semetipsum veluti per tres horas de hujusmodi re paullulum quid deliberans, salutiferi signaculi arma coram exponit, et attento corde aquam sub divini nominis invocatione sanctificat, eamque per totius spatia domus aspergit, et frontem consignat signo sanctae crucis, videntibus et mirantibus ipsius loci vicinis. Qui dum super se et super omnes

*cruce et lus-
trali aqua
emundat:*

qui secum aderant hujusmodi vexillum imponeret cum oratione Dominica, sic ibi in pace quievit nocte illa, haud sentiens quamvis parum dæmoniosae tentationis ludibrium, qui gestabat sub pectore sanctae requietionis dotalitium, vigili corde dormiens in pace in id ipsum, quoniam Dominus in spe singulariter constituebat eum. Tandem autem roseus sol procedens, vibratus flammivomo jubare lucis, ut stellarum nigrae noctis pabulum lumine obtudit; cernui de ipsius loci confiniis extemplo adsunt homines; quid contingerit cupiunt cognoscere. Cernentes autem absque ullius terroris incommodo diei representatos salvos et incolumes, nec aliquid quivisse dæmones machinari, quo congregatio pausabat famulorum Domini; commutationem loci mirabantur subitam, et Dominum Jesum vocibus non modicis glorificabant, qui facit magna et mirabilia, quorum non est numerus, quique famulos et servos suos potenter potens liberat, justus juste justificat, mirus mire mirificat. Sustolentesque reciproca jubilatione magnalia Altissimi, de cetero tales viros et Christi Confessores pro magno habebant, et eis obsequentiam exhibebant, cum honore non minimo, gaudebantque in adventu eorum se visitatos Domini clementia, per quos pepulerat vis summa e finibus propriis dæmonum molimina.

33 Prospicientes denique amœni situm praedioli, quod foret voluntati eorum rata acceptione contiguus, et ad Dei cultum peragendum habilis et pulcherri-
mus, metam suae peregrinationis inibi decreverunt figere: qui grates referendo maximas, dum post multiplicitis itineris spatiosa, tranquillus se locus ultro per Dei omnipotentiam obtulisset, utpote peregrinis, quos latebat facies alieni regni. Perquirentes itaque ipsius loci quis qualisve extaret dominus, cognoverunt sine mora quod Basenus homo prudens et Christianissimus hanc ipsam possessiunculam sub ditione proprii juris retinebat, adhibentesque suae voluntatis bajulum, mittentes rogant per nuntium, si forte liceret inibi habere domicilium, quo post laboriosam peregrinationem fessum reclinarent corpusculum, et deinceps servire securi possent Domino, usque ad vitae suae terminum. Referente ergo fideli nuntio Sanctorum delegata supradicto Baseno, mox concitus currit ad eorum diverticulum, libentique animo postulata concessit, et multo majora testamento delegavit, per quod omnia sua, possessiones, agros, quaecumque ibi videbatur habere, tradidit, totumque se eorum discipulatu mancipare disposuit, et adiutorem in opportunitatibus, et in tribulatione, si immineret calamitas, esse se prudenter devovit. Commisit deinde eorum sanctissimae laudabilitati unicum filium sacris litteris imbuendum, mandatisque divinis confirmandum, juste et religiose de futuris recogitans, ut dum vacabat, et dum esset in corpore, curreret et ageret quod in perpetuum ei expediret.

*quem illi do-
nat Basenus,
aliaque.*

34 Beatus denique Genulfus praecavens futuris successionibus, voce, corde, et ore pariter quos per curva avia flectere videbat iter, in herbam florei cespitis revocabat vestigia, et coelestis sapientiae sale condiebat. Volensque locum perditionis et immunditiae, locum esse orationis et reverentiae, construxit inibi oratorium in honore B. Petri Principis Apostolorum. Laborabat opportune, importune, die ac nocte, adaugens necessaria victus, ne quos in Christi magisterio junxerat tirones, alicujus necessariae rei caussa remanerent inopes, et post ejus resolutionem corpusculi negligentius famulatum et Christi servitium postponerent, eique imputaretur ad peccatum.

*Discipulos
congregat
S. Genulphus.*

35 Hoc in tempore ejus carissimus pater Genitus, post multa virtutum insignia, post bellicosa mundanae desudationis certamina, quae cum vitiis et concupiscentiis resistendo quotidie bellabat, in pace migravit ad Dominum sub die tertio *b* Kalendarum Novembrium. Beatus autem Genulfus ad horam quidem valde doluit, totusque resolutus est in lacrymas, ploratu multo

*Moritur
S. Genitus:*

b

multo ejulans, quod orphanus jam remaneret, et tam dulcem patrem, tam suavem, tam benignum perderet. Surgensque post lacrymas, suis sanctis manibus corpus lavit, vestes composuit, linteaminibus quoque nitidis decenter circumsepsit; et cum fidelium virorum plurimo comitatu et honore congruo sepelivit eum non longe ab oratorio S. Petri, quod ipse tam stabili fundatione decenter, prout possibilitas suppeditavit, perfecerat, eratque super Naonis rivum.

a *Memini hujus fluvii Papirius Massonus in libro de fluminibus Galliae, et Naum vocat, ac vitam hanc citat.*

b *Saussaius IV Kal. Novemb. eum Martyrologio Gallicano inscripsit. Guilielmus de la Croix V Kal. Novemb.*

CAPUT VIII.

Variae S. Genulphi virtutes ac miracula.

Hinc jam arctius sanctissimus Sacerdos intendebat in divinis mandatis, divinaque praeventus gratia magis ac magis ad superna animo suspirabat. Corpus jejuniis attenuabat, et frequenti afflictione fortique maceratione ita in Dei servitio diligenter informabat, ut pro hoc ipso admirabilis videntibus se haberetur. Audientesque viri religiosi quam arctam et arduam duceret vitam, cupiebant per simplicitatis ejus celsitudinem computari in filiorum Dei sorte, venientesque devoto obsequio se ejus magisterio subdebant, renuntiabantque mundo, et quaeque habere quibant, villas, agros, possessiones et si quid aliud eis erat, in ejus nutu et dispositione committebant. Nam multi ibidem propter nomen Domini comam capitis tondere decreverunt, et pro posse cupiebant imitatores ejus existere, et vitae vias in omni concupiscentia spirituali currere.

37 Sicut enim supra inseruimus, a die ordinationis suae usque ad diem migrationis suae omne quod inebriare potest, os ejus non attigit, nec cupide desideravit, excepto quod sacrarum Missarum celebratione Dominicum sacramentum libabat in calice; in pastu quotidiano panem servans hordeaceum, et in vestitu jugiter habens super nuda cilicium, quod camelorum pilis intexebatur asperrimum. Si forte aliquos discordiae naevis fuscato sentiret, secundum dicta sancti Evangelii, Beati pedes pacem portantes, omni vigilantia curabat, ne occideret sol super eorum iracundiam, gaudens cum discordantibus ante solis occasum in pacem redire, et semper commonens de Dei misericordia numquam desperare, nec diabolo locum dare. Plurima sunt quae de eo dici possent, sed fastidiosi lectoris pigritiam metuentes, plurima praetermittimus, quae dici possent.

38 Sed ut ad incepta redeamus, quid dicam de tali et de tanto; Nam longe dissimilis aliis vita fuit illius, et a ceteris hominibus Angelica conversatione fuit remotus. Operabatur per eum Christus mira potentiae suae miracula, pro quibus venerabilis ejus paternitas hodie permanet in caelo et in terra. Nam quadam die cum ipse sanctissimus Confessor invigilaret assiduus in opere, ne quos Christus in eo locello congregaverat penuria afficeret, excolendi agri caussa, quo hortus fieri deberet, cum discipulis expetiit. Quo in loco plurimam multitudinem gallinarum congregaverat; ut ex eis multorum sive peregrinorum, sive hospitum, seu etiam infirmorum Fratrum famem reficeret. In isto ipso loco dum, sicut dictum est, et in opere manuum jam quamdam partem diei consumpsisset; fraudulenta quaedam bestiola, quae vulgo dicitur vulpes, quae hujusmodi avibus semper intendit insidias, affuit, et unam ex eis ore hianti excipiens, imperterrita ante sanctum Patrem cum praeda transiit. Quod prospiciens venerabilis Pater ait: O crudelis bestiola, rapinis semper dedita, cur Fratrum substantiolam defraudare venisti? Numquid pro te haec congregavi? Itaque nullam licentiam habeas longius quae nostra sunt deportandi: sed potius aviculum, quam mordaci rapina invasisti, ad proprium locum iterato reporta,

et dimitte illasam. Ad tanti Patris vocem bestiola figens gradum substitit, praeceptoque obtemperans servi Dei, cum festinatione retrogradum vestigium retorsit, reversaque ad locum, quo gallinam rapuerat, incolumem dimisit. Iterum autem viae suae repetens itinera, dum fores ipsius ecclesiae summa cum festinatione transisset, subito cum maximo tremore velut ligata apparuit, et ibi pro furto commisso sustinens poenas mox videntibus cunctis in terra decidens expiravit. Mirumque fuit et valde mirabile, quod ex eo tempore usque ad praesens hujusmodi bestia non fuit visa in eodem loco rapinam exercuisse in tali negotio. Quod luce clarius patet meritis sanctissimi patroni Genulphi factum, cujus imperium sic extimuit crudelis bestiola, ut deinceps nulla de ejus genere posset contemnere sancti viri imperium. Minima sunt quidem quae dicimus, et quasi vilia, sed eo amplius laudanda foret Christi potentia, quae vel in modico non patiebatur contristari dilectorem suum, sed in parvo et in magno praeparata erat exaudire servulum.

39 Sed fortassis dicturus est aliquis versipellis et incredulus: Non dubito tantum Confessorem, qui minima potuit, majora potuisse, sed scriptor culpanus est, qui dum minora dixit, majora praetermisit. Hujus ergo stultitiam ne indiscussam praetermisisse videamur, paucis eum convenio, quibus confiteatur detraxisse male scriptoris officio, qui utique ob fastidium vitandum multa praetermisit. Nam quid homine carius, quid anima pretiosius? qui in terrena cohabitatione diversa sentiunt, et caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem: et caro quidem his quae terrena sunt, spiritus autem his quae spiritualia sunt, gaudet. Sed moles terrenae fragilitatis deprimit, et oculos cordis de coelesti contemplatione rapit. Quicumque ergo non vult vinci a malo, sed cupit vincere in bono malum; supplex hujus egregii mausoleum expetat, et poterit in semetipso grande miraculum cognoscere quod requirit. Omnis namque, qui eum de toto corde requirit, qualicumque adstrictus teneatur delicto, ipso intercedente veniam impetrabit a Domino. Estque non minimum, sed valde magnum, ut quod infidelitas denigravit, ejus intercessio super nivem dealbatum Christo restituat. Multa sunt quae donante Domino pro modulo nostro cupimus de ejus mirabilibus gestis referre; sed paullulum respirare placuit, et de his quae usque ad ejus vocationem cognoscere quivimus, rusticano sermone primum libellum complevimus; et hic finem loquendi fecimus.

LIBER II.

De transitu et translatione ejus.

CAPUT I.

S. Genulphi obitus, sepultura.

Post multis autem miraculis in vita patrat, per inhabitantem in se coelestem gratiam cognoscens imminere diem obitus sui, quo transferretur ab hac luce, ut digna pro meritis reciperet gaudia, omnes discipulos suos pius Pater advocat, et tristem de suae migrationis tempore praedicat nuntium, quod de hujus mundi carnali carcere die quarto migraturus esset ad Dominum in aeterna requie. Convocatis ergo, sicut praefati sumus, Fratribus in unum, amabili pietate et paternitate eos instruebat ne de ejus morte aliquo modo contristarentur, sed potius gauderent, et vitae vias inoffenso mentis pede currerent, atque omni tempore militare Christo armis coelestibus praeparent.

2 Plurima sunt, quibus de divina informatione eos commonefecit: jamque corpore praenimia infirmitate lassato, sic inter pie admonitionis hortamenta sub testificationis imperio praecipit eis, a ne corpusculum ejus in ecclesia ullomodo sepelirent. Indignum enim censebat fore cibum vermium putredinemque ossium intra januas coelestis tabernaculi concludi; ne aliquando

concidit mortua.

Vulpes isthic gallinis non nocent.

Scriptor frigide se excusat, quod haec parva narret, alia omittat.

S. Genulphus mortem suam praedicat:

a

Vulpes isthic gallinis non nocent.

S. Genulpho austere viventi, multi adhaerent.

Ejus abstinentia.

alix virtutes, Isa. 52. 7. Rom. 10. 15.

Hortum colit.

Gallinas alit.

Vulpes gallinam raptam, eo jubente refert:

jubet se cilicio
involutum ex-
tra ecclesiam
sepeliri :

aliquando videretur contraria agere, dum Deus sanctæ operationis exquirat odorantia, et carnalis operationis excretur olentia : maxime cum non possit locus facere dignum, sed meritum. Præcepit deinde ne linteaminibus corpus ejus obvolverent, sed asperimo cilicii trogulo nuditatem corporeæ fragilitatis velarent, illud semper replicans : O filii carrissimi, quamvis pretiosis mollibus induatur caro, quid est aliud quam caro? Certe decet Christianum in cinere et ciliciomori. Enjamjamqueresolvitur corpus meum, et rapitur præceps ad mortem. Perfecti estote, Fratres, in omni bonitate. En ego morior, vosque in manus Dei commendo : et si alicujus boni exemplum in me vidistis, hoc tenete in Domino, hoc amate in Domino : et nolite pro me conturbari, sed pensate quid estis, quidve futuri sitis : homo enim natus de muliere, brevi quidem vivit tempore, repleturque multis miseriis. Bonum est mihi namque mori corpore, et cum Christo in cœlestibus regnare. Quapropter de me nolite contristari, nec dolere.

Job. 14. 1.

3 Audientes circumstantes discipuli, præ nimio dolore inconsolabiliter cœperunt flere; et dantes voces ad cœlum, deosculabantur manus ejus et pedes, et cum lacrymis dicebant : O Pater, cur nos deseris? O sancte Pastor cui nos desolatos relinquis? O Pater dulcissime, cur tam cito dimittis, quos sic amabas? O miseri omnes a te derelicti perdit erimus, et invadent gregem tuum lupi rapaces. Sancte Confessor exora vitæ tuæ prolongari spatium, ne linquas flentes de te, quos credis amantes. Sanctissimus itaque Genulfus motus his discipulorum fletibus, tranquillo pectore consolabatur eos, dicens : Quid prodest, o fratres et filii, sic conturbari? Talis est conditio et terminus humanæ vitæ, qui præteriri non poterit. Nolite ergo flere, filii dulcissimi, nolite super me contristari. Ego enim vos committo Domino : spem et firmissimam fidem habete in eo, et tota puritatis devotione, et synceri cordis modesta mansuetudine, sicut cœpistis, illi servite : et hoc retinete et amate, quod per exemplum nostræ humilitatis divina largitas vobis patefecit. Si enim hoc humili devotione feceritis, scio et confido, scireque et confidere vos volo, quod Dominus Deus semper vobiscum erit, et non vos deseret, neque derelinquet, quoadusque benedicat vobis, et illuminet vultum suum super vos, et misereatur vestri. Quod si alicujus tribulationis acciderit infortunium, de sancto thesauro cordis vestri proferre solatium, et cum magno gaudio propter nomen Domini sufferte, sitisque semper memores bonorum in die malorum, et in die bonorum memores malorum, cogitantes ipsius verba dicentis : Ego quos amo, arguo et castigo; mundusque gaudebit et vos contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.

Apoc. 3. 19.
Joan. 16.

S. Petrus ei
apparet.

4 Jamque quarto die appropinquante, divinæ vocationis nuntius apparuit ei B. Petrus Apostolus dicens : Usquequo, dilecte Dei, tardas, et discipulorum intentus fletibus sollicitaris pro eis? Tuis enim paternis admonitionibus et doctrinis instituti, feliciter, cum tempus uniuscujusque advenerit, ad Christum emigrabit, semperque pro quibuscumque dilectio et benignitas tua, quam habes, Deum rogaverit, proculdubio impetrabit. Festina ergo serve Dei, festina et venire ne moreris : accipe coronam quam tibi Dominus præparatam habet ab initio seculi. In hac cœlesti vocatione confortatus sanctus Confessor, cum gaudio et veneratione Missarum sancta sollemnia ante se celebrari mandavit. Cumque signo salutis munitus, corpus et sanguinem humanæ restorationis acciperet, jamque exhortationem discipulorum explesset, ad ultimum valedicens eis migravit ad Dominum sub die XVI Kalendarum Februariarum. Moxque sub ipso articulo exitus sui e corpore, auditæ sunt voces in sublimi Angelico choro reboantes cantica, adeo ut omnes qui intererant tali

Moritur.

Audiuntur
voces Angelicæ.

ac tanto funeri deprimerentur sopore somni præ melodia dulci. Bajulantes ergo discipuli illud sanctum corpusculum, et ex more lavantes, asperrimo membra composuerunt cilicio, et sepelierunt eum juxta beatum Patrem Genitum : qui humatus quiescebat juxta S. Petri oratorium, quod constructum est super Naonis fluvium. Ipsius autem loci vocabulum, transmutavit fidelis devotio Christianorum, vocaturque nunc vulgariter Cella S. Genulfi, quæ ante adventum ejus dicebatur Cella dæmonis.

5 Decursis denique trium annorum spatiis, postquam ex corporeæ habitationis vasculo migravit in pace, jubente Domino, quidam ex discipulis ejus, nomine Leontus, ad B. Sebastum venit, atque sancti magistri sui Genulfi nuntiavit obitum, et in Christo Jesu fidele propositum, vitamque ejus mirabilem et arctam fideliter retulit, et consequenti ordine exposuit. Quod S. Sebastus intenta aure percipiens, magnas gratias Deo retulit, qui tanta in fidelibus suis operatur magnalia. Succensus ergo subito igne divini amoris, venit cum festinatione ad locum, quo SS. Genulfi et Geniti continebantur corpora, oravitque cum maxima reverentia; et deinde adhibitis plurimis cereis et luminaribus, ingentique fidelium virorum obsequio et apparatu, levavit pretiosissimum sanctitatis margaritum, et transtulit amborum ossa in S. Petri cellulam, cujus a fundamentis testudinem ipsi suis manibus ædificaverant, condiditque S. Genulfum in parte dextera, corpusque S. Geniti in parte sinistra, egredientibusque sinister est, qui intrantibus est dexter. Postquam corpora eorum cum magno honore sepulturæ tradidit, super utrumque singulas cryptas ædificavit, et sic ad propria, unde venerat, benedicens Deum rediit. Mandavit quoque litteris quidquid de eorum gestis illo in tempore potuit cognoscere, et quæ eorum discipuli fidei narratione studuerunt patefacere.

a Guilielmus de la Croix ait, in fimeto condi voluisse.

AUCTOR
ANONYMO.
EX MSS.
Sepelitur :

a S. Sebasto
transfertur.

Vita ejus ab
eodem scribitur.

CAPUT II.

Incurio Normannorum, translatio S. Genulphi.

Quia vero de transitu breviter diximus, de Translatione ejus mirabili, vel de his quæ post mortem gessit, Domino adjuvante, hinc referre placuit. Tempore quo Normannorum gens universas Gallias devastabat, universam Franciam Rex a Karolus gubernabat. Sed non valebat eis resistere, quin longe lateque fines regni sui devastarent b Marchomanni. Habebant quoque Regem super se nomine c Rolum, a quo valde afflictæ est gens Christianorum. Qui post multas deprædationes et persecutiones quas exercuit, Bituricum pagum violenter affligere cœpit. Tandem ergo perveniens ad quoddam d monasterium, quod constructum est in honore sancti Salvatoris super Agneris ripam, universa devastans, etiam ipsum monasteriolum flammis cremavit : sed nullum habitatorum invenire potuit. Nam propter ejus crudelitatem omnes ad tutiora confugerant. Postquam ergo omnia devastavit, et universam regionem secundum voluntatem suam exterminavit, jam satiata ejus crudelitate, in propriis finibus se cum suis recipiens, distulit multis annorum curriculis has partes bellis lacessere.

Normanni
Gallias va-
stant.

a

b

c

d

Sancti Salva-
toris mona-
sterium in-
cendunt.

7 Igitur post discessum hostium, Abbas ipsius loci cum suis Fratribus valde cœpit contristari pro igne crematis sui monasterii ædibus. Colloquentesque sibi invicem excogitaverunt sanctum et salubre consilium, ut mitterent ad Domnum Regem Karolum quatenus daret eis licentiam transferendi corpus sanctissimi Præsulis Genulfi in ecclesiam sancti Salvatoris : ut per ejus gloriosum interventum de cetero salvaret Dominus et custodiret locum suum. Nam locus, in quo requiescebat, valde is erat vici-

Ad illud
transferr
s. Genulphi
corpus per-
mittit Carolus
Calvus.

nus, adeo ut non amplius quam quatuor leucis ab ipso monasterio distaret. Surgens Abbas ergo praefatus cum omnis congregationis pari consilio, assumptis duobus Fratribus aulam expetiit Domni Regis Karoli, et pro quibus venerat diligenter intimavit, et de translatione supradicti Confessoris eum supplex expostulavit. Quem cum Rex interrogasset, quis vel unde hic esset Sanctus, vel a quibus partibus adventasset, discipulum S. Sixti fuisse respondit, et ab urbe Roma cum patre suo, nomine Genito, advenisse ad Gallias. Quod Rex Karolus audiens, supra quam credi potest laetus factus, dedit licentiam ut sanctum Confessorem Genulfum transportarent, patremque ejus Genitum dimitterent, ne locus sepulturae eorum aliquando vilesceret.

re-
retat Episco-
pus Bituric.

8 Tunc Abbas laetus redditus, accepta licentia revertendi, monasterium petiit, et quae invenerat Fratribus nuntiavit. Quo nuntio nimium exhilarati decreverunt Bituricensem e Episcopum super hujusmodi re adire, et cum ejus oratione et benedictione dixerunt se velle corpus sanctum transferre. De qua re nimium tristis Episcopus redditus, nullo modo eis assentire voluit; sed quasi Pharaon durus permanens, Episcopali auctoritate interdixit. Quod audientes Fratres nimio mœrore sunt affecti, et quid agendum esset ignorabant. Tandem igitur Regis ad palatium revertuntur, et lacrymabili voce denuntiant duritiam Episcopi, quidque sibi agendum poscunt consilium in re hujusmodi. Tunc Rex imperat, f ut cum omni cautela beatum furtum excogitent, et revertentes omnimodis invigilent, si forte aliquo modo desiderium suum adimplere possent. Dixitque se habere S. Petri parvum oratorium inter duas aquas Ligerim et g Alericum decenter compositum, quo possent salvari, et corpus sanctum servare, donec ira Episcopi requiesceret, et tantum thesaurum cum pace tranquilla habere permitteret.

f
Rex suadet id
clum fieri,

g
affert iis
aliam eccle-
siam.

9 Reversi igitur Fratres a Regis curia, cuncta in monasterio renuntiant, et Regis consilium et in efficiendo mirabile desiderium. Cœperuntque se jam mutuo confortare, et quærere quis hoc diligenter posset perficere. Tandem ergo inventi sunt duo, qui hoc opus tentare aggressi sunt libenti animo. Venientes quoque ad locum, qui vocatur Cella, quo tanti pretii continebatur margarita, intra domum Presbyteri, qui ipsi loco inserviebat, habuerunt hospitium, multis eundem precationibus sive promissionibus ad hoc invitabant, ut desiderio eorum consentiret et sanctum Confessorem demonstraret, secumque in hoc opus elaboraret. Quo multum denegante et consentire nolente; subito tactus divina elementia etiam ipse ultro cœpit cohortari, et demonstrans locellum primus cœpit fodere. Levantes ergo sanctum thesaurum in h sitarciis super colla equorum, cœperunt regredi cum summa velocitate ad antedictum locum. Sic igitur quod diu desideraverant obtinentes, summa cum festinatione locum, quem Rex Karolus dixerat, expetunt: et cum timore magno die ac nocte equis non lassantibus cœptum iter superare contendunt.

Duo monachi
clum corpus
auferunt;

h

frustra insec-
quente loci
domino.

10 Quo cognito ejusdem loci dominus valde cœpit conturbari, multoque mœrore et tristitia affici pro Sancti furto lipsanis subductis, conscensisque equis tota celeritate ad insequendum festinabat, et per iter, quo non abierant, frustra cœpit insequi fugientes. Fatigatis tandem equis et omni familia, cum multo mœrore et ejulatu domum propriam revertitur, sicque sanctarum reliquiarum geruli veloci cursu explebant quod supererat itineris.

11 Cum autem pervenissent ad Bituricam civitatem, qua Episcopus jam supradictus praesidebat, quem fraus perpetrata latebat; ecce ante eos dæmon cœpit per os hominis clamare et dicere: S. Genulfe, num te effugere potero? Cur autem me etiam in his locis persequeris? Non sufficit tibi quod de Geturni-

censi regione me expulisti, et cellam inhabitare prohibuisti? Ut quid furto ablatum me persequeris? Heu me miserum! Hæc dicens dæmon, hominem, quem invaserat, sine mora dimisit incolumem et sanum. Hoc ideo operata est divina misericordia per dilectissimum famulum, ne Episcopus aliquo modo posset rescire, et timor pelleretur a corde portantium, quem conceperant ad clamores dæmonum. Tandem ergo ad præoptatum locum devenerunt S. Petri oratorium, quod superius est memoratum; ibique cum omni diligentia servantes corpus sanctum aliquanto tempore permanserunt.

12 Quod fama vulgante cognoscens ejusdem loci supradicti dominus, unde membra sancti Confessoris furtim ablata fuerant, tristis et mœrens supradictum Antistitem adiit, et quid sibi accidisset, vel quomodo sancti Præsulis reliquiae ablatae essent lacrymando denuntiavit. Tunc Episcopus in semetipsum tabescens præ ira, videlicet quod monachi super suum interdictum furati essent sancti Confessoris membra, gravi excommunicatione eos religavit, quoadusque se audientiae Episcopi repræsentassent, et de quibus interrogarentur congrua responsione satisfacerent. Igitur adsunt ipsi Fratres, qui furtum hujusmodi perpetraverant, et se non esse callida excusatione mentiti sunt. Dixerunt ergo ad Episcopum; Quid Domne Pastor sic conturbaris, et Fratres illos excommunicasti? Nam unus illorum jam morte obiit, alter vero gravi infirmitate detentus de vita sua nos incertos reddidit. Superexaltet igitur misericordia judicium et Fratres illos absolvite, qui hoc furtum perpetrarunt causa devotionis, non causa vestrae despectionis. His et aliis excusationibus callide absolutionem Episcopo subripiunt, et sic unde venerant redierunt.

13 Cum autem adhuc essent in itinere, obviam habuerunt quemdam Clericum sibi familiarem: agentesque cum eo, implorabant ut ipse cum Episcopo loqueretur, quatenus permitteret transferri sanctas reliquias in sancti Salvatoris basilicam. Tunc Clericus ad Episcopum veniens ait: Ut quid Domne Præsul monachos, qui in conspectu tuo venerunt, permisisti abire? Certe ipsi fures sunt sancti thesauri, et jurant quod nullo modo ea quae abstulerunt reddent. Si vero placere vobis scirem, consilium in hac re darem. Est namque eorum locus vobis vicinus. Quapropter, si placeret, hoc utile judicarem, ut quod eis concessit regalis potentia, vestra quoque non destrueret munificentia: sed omitteret eis corpus sanctum, ut fiat pro vobis oratio ad Deum, nostraque regio honoretur tanto thesauro, et non extranei, sine vestro imperio. Dei itaque inspiratione correctus Episcopus assensum præbuit Clerico, dixitque ei: Quia vera videris narrare, ecce voluntarie, faciam quod locutus es, tantum sint memores mei ipsi sancti Fratres in orationibus suis, et ego quod regalis auctoritas permisit libenter confirmabo. Surgant nihil metuentes, cum Dei benedictione et nostra licentia, reportent sancta membra in loco quo disponunt, cum omni honore et reverentia. Surgentes itaque Fratres componunt decenter sancta membra feretro, et de oratorio S. Petri, in quo plurimum manserant, transposuerunt i duodecimo Kal. Julii in sancti Salvatoris monasterio. In quo loco quantas virtutes per sanctum Confessorem Dominus fecerit, longum est perscrutari: sed tamen quae fidelium ore didicimus, scribere dignum censuimus.

a Carolus Calvus, Ludovici Pii F. Occidentalis Francia a Mosa ad Britannicum Oceanum, ac dein etiam Aquitaniae Rex, atque anno regni sui 36, Christi 875. Imperator factus; mortuus an. 877, 7 Octob. Ejus tempore et aliquot post annis maritimas Galliarum provincias mirum in modum infestaverunt Nortmanni, id est, Septentrionales vici, Dani nimirum ac Norwegi.

b Marcomanni alii longe a Nortmannis, nempe Germaniae regionis Gallis vicinae incolæ, a Maroboduo in Boiohamum ducti, ubi sedes locarunt. Verum eo nomine hic Nortmanni appellantur, vel quia barbari et ferores, quales illi olim Marcomanni; vel quia ultra

Energumē-
nus ad præ-
sentiam sacri
corporis libe-
ratur.

Monachi illi
excommuni-
cantur ab
Episcopo:

callide abso-
lutionem obti-
nent.

Episcopo tan-
dem assen-
tiente,

transfertur
corpus S. Ge-
nulphi.

Nortmanni.

Marcomanni.

ultra Gallici imperii marcas, sive limites, siti, quasi limitanei viri. De Nortmannorum grassationibus egimus 13 Janu. ad cap. 8, vitæ S. Vientii.

c MS. Belf. Roilom, passim Rollo dicitur. Is a temporibus Caroli Calvi diutissime Gallias afflixit, donec a Carolo Simplicem provinciam, quæ nunc Normannia dicitur, accepit, filiamque ejus Gislam in matrimonium, atque a Francone Archiepiscopo Rotomagensi an. 912, baptizatus est.

d Id in altera vita Stradense dicitur.

e B. Wulfandus hic fuit, de quo 31 Martii, aut ejus successor Frotarius.

f Merito vaser ac subdolus Princeps dicitur a Petavio nostro in Rationario Temporum.

g Elaver, vulgo Allier, in Ligerim influit infra Nivernensem urbem, ad locum qui inde Elaveris-beccus vocatur, sive Bec-d'Allier.

h Sitarcia, pera est ad cibum recondendum, quali pastores et viatores utuntur. Vide Martini lexicon. Sistarichas vocat Papias.

i Guilielmus de la Croix in Cadurcensium Episcoporum catalogo, censet reponendum decimo quinto; sive pro XII, XV, nam qui eo die colitur Gundulphus, Genulphum esse, de quo supra diximus.

CAPUT III.

Alia S. Genulphi translationes, miracula.

Post plurimos namque annos, iterum a Normanorum gens perfida fines suos exiit, et Galliam iterato affligere cepit. Quo rumore territi monachi sancti Salvatoris, iterum corpus sanctissimi Præsulis Genulphi ad castrum, cui nomen est Lucas, transportaverunt, Clericisque, qui inibi habitabant, commiserunt. Quo cum per aliquantum temporis spatium mansisset, jussit sanctissimæ memoriæ Abbas Elias, ut corpus sanctum feretro imponerent, et loco suo restituerent. Cumque feretro Clerici superposuissent sanctas reliquias, textum sancti Evangelii, qui usque hodie in monasterio est, rustico superponunt: et sic antecedentes dimisso rustico, cum reliquiis viam suam abierunt. Et ecce subito orta est tempestas valida, et inundatio totam terram replebat. Quod videns homo valde cepit contristari, nesciens ubi salvaret textum Evangelii. Cumque in semetipso uno in loco staret, expectabat si forte pertransiret tantæ inundationis diluvium. Itaque factum est per grande miraculum, et nihil super hominem, nihil super textum Evangelii cecidit pluviam, venitque ad monasterium, quod constructum est in honore sancti Salvatoris super fluvium Agneris, benedicens Christum altissima voce.

15 Cum autem pro quadam hostium persecutione portaretur S. Genulphus ad castrum, quod vulgo dicitur Palutellus, jamque hora prandii advenisset, Frater qui eum navigio deportabat, cepit ad Sanctum conqueri, dicens: Vides, o S. Genulphus, quod tempus prandii præteriiit, et jejuni permanent qui tecum sunt. Certe, si velles, servis tuis cibos dare posses. Quod cum dixisset, statim piscis miræ magnitudinis, quem lucium dicimus, juxta Sanctum in navicula saltu se immisit. Apprehensoque pisce, cum magna exultatione pervenerunt quo tendebant Deum magnifica voce in Sancto suo laudantes.

16 Quodam iterum tempore quædam materfamilias a partibus Britanniae, cum unico filio suo lactente veniens, b in monasterio S. Gildasii hospitium habuit. Quo in loco tam diu permanserant, donec ipse puerulus virilem attigit ætatem, deserviebatque in necessariis Fratrum. Tandem utrisque placuit, matri scilicet et filio, ut terram suam repeterent, et orandi gratia ad sepulchrum S. Martini venirent. Quo dum pervenissent tanta infirmitas subito juvenem arripuit, ut de vita desperaret. Equo vero levatus, retrogradum iter cum matre arripuit, et cum maximo labore villam c Godore adiit. Est autem ipsa villa contigua monasterio sancti Salvatoris. Quam dum intrasset, pene usque ad mortem nimia membrorum contractione fatigatus, perquirat quale esset monasterium, quod non longe ante se erat positum. Dumque audisset ipsum esse locum, quo sanctus Salvator una cum Beatissimo Genulfo Confessore venerabatur, mittit ad monasterium, ut pro Dei amore

Dominicum corpus et sanguinem ei dirigerent. Quod cum nuntiatum fuisset Fratribus per Cantorem ipsius loci, nomine Widonem, ei quod petierat direxerunt: utque funeri ejus interesset, diligenti admonitione commonefecerunt. Assumptis igitur sanctis mysteriis celeriter properat, quo infirmus languebat, dansque ei sacrosancta mysteria et custodes disponens, ad monasterium rediit.

17 Ecce autem subito auditæ sunt mirabiles voces quas omnes qui aderant audiebant. Exercitus namque dæmonum assistebant, et de anima ipsius hominis, si forte aliquo modo in partem suam cederet contendebant. Cum ecce adsunt tres sanctissimi viri, d Paulus videlicet, et Machutus atque Samson, et gravi confabulatione contra legiones dæmonum armabantur, sic dicentes: Quid maligni spiritus hic expectatis, et de isto quam partem requiritis? Certe noster est iste per Domini clementiam. Nam de nostris regionibus huc peregrinus adventavit, dignumque est, ut quorum servus fuit corpore, ab ipsis sublevetur in æterna requie. Contradicientibus malignis spiritibus, et supradictis Sanctis econtra affirmantibus; homines qui funeri intererant, voces quidem audiebant, sed neminem videbant. Cumque Sanctis cum dæmonibus gravis pugna existeret, adest subito inter eos sanctus Domini Confessor Genulphus, sedensque ad caput infirmi, conversus dæmones assistere conspexit: Quid, inquit, hic facitis cruentæ bestiae? Ecce hunc suscipiet sinus Abrahæ. Quod cum dixisset, omnes illi conventus repente non comparuerunt. Dixitque ad SS. Paulum, et Machutum, Samsonemque, amicabiliter manum suam mittens ad pectora eorum: Quid Domini hic expectatis? vel quæ caussa vos ad hanc nostram regionem invitavit? Cumque illi responderent se esse dominos ipsius infirmi, Episcoposque Britanniae, et huc ad hoc venisse ut perducerent eum in superna requie, ait beatissimus Antistes Genulphus: Bene quidem fecistis in hoc, quod de vestris curam habetis. Quapropter revertimini, et quos reliquistis visitare mementote; hunc autem per gratiam Dei nostrum fore scitote. Quippe officio meorum monachorum sacram communionem recepit: dignumque est, ut quem usque nunc custodivi, ego Domino Jesu Christo offeram. Hæc dicens sanctissimus Præsul Genulphus, recesserunt illi tres sanctissimi viri, Paulus scilicet, et Machutus, seu Samson. Moxque infirmus ille oculos aperuit, et adstantibus istas fuisse voces, quas audierant, manifestavit; nominaque Sanctorum ipse aperuit. Quod dum faceret, iterum clausis oculis ad Dominum migravit: corpusque ejus ad monasterium deportatum et a monachis cum populorum frequentia honorabiliter est sepultum.

18 Quidam mutus de transmarinis patribus, ejus sanctam urnam expetiit: moxque ut ecclesiam intravit, officium linguæ, quod numquam habuerat, videntibus cunctis ibidem per merita sancti Confessoris recipere meruit.

19 Quædam autem mulier de pago Biturico, diabolico furore plena, sensuque perduto, mox ut ecclesiam intravit liberari promeruit.

20 Quidam autem homo de villa, quæ vocatur Arfolia, plenus dæmonio, vinctis manibus ad monasterium est adductus. Cumque Fratres Sanctorum reliquias lavissent, et ipsi porrexissent, mox per os ejus cum sanguine dæmon exivit, et sic ad propria rediit. e

a In libro miraculorum infra cap. 8, dicitur hæc Hungarorum fuisse incursio.

b Est hoc situm in diocesi Bituricensi juxta Castrum Rodulphi sive Chasteau-Roux, ad Indrium flumen, jam seculare teste Cl. Roberto, De S. Gildasio, sive Gilda agemus 29 Januarii.

c Liber miraculorum habet Godonis. d Coluntur Sancti hi Episcopi Paulus Leonensis 12 Martii; Machutus Alethensis, 15 Novembris; Sampson Dolensis 28 Julii. e Sequebantur alia duo miracula, quæ quod infra in libro miraculorum cap. 11, nu. 45 et 46, referantur totidem verbis, hic omisimus.

ALIA

AUCTORI
ANONYMO
EX MSS.

infestatur a
dæmonibus.

d

juvatur a
Sanctis,

præcipue
S. Genulpho.

Mutus per
eum vocem re-
cipit.

Energumena
liberatur.

Alius energu-
menus.

e

Elaver fl.

Sitarcia,

a
Barbaris ite-
rum irruenti-
bus,

alio transfer-
tur:

revehitur do-
mum,

imbre re-
presso.

Annona de-
stitutis subve-
nit.

b

c

Infirmus qui-
dam munitus
sacramentis,

ALIA VITA

Auctore anonymo,

ex Bibliotheca Floriac. Joan. Boscii.

CAPUT I.

S. Genulphi parentes, ortus, institutio.

Cap. 1.

a
Quando natus
sit S. Genul-
phus.

b

c

C. 2.

Ejus pater
Genitus,

vir pius;

C. 3.

mater Aelia;

viro similis,

filium preci-
bus impe-
trant.

C. 4.

Igitur Incarnationis Dominicæ anno ducentesimo a quadragesimo septimo, millesimus ab urbe Roma condita completus est annus. Quo tempore Philippus Imperator vigesimus quartus ab Augusto, cum filio ejus Philippo, tertium Imperii sui compleverat annum. Hic omnium primus Augustorum Christianus fuisse, b Beato prædicante Pontio Martyre, scriptorum relatione fidelium perhibetur. Eo itaque cum filio Augustalem regente dignitatem, Decius c ex Consulatu Cæsaream agebat procurationem. Ab ipsis namque suis initiis, sub gemina procuratione, Romanum semper constabat Imperium.

2 His itaque temporibus, fuit quidam præclara nobilium Romanorum prosapia ortus, qui sui generis decus, clarioribus utique titulis extulit, dum sanctæ Matris Ecclesiæ filius effectus est, nomine et merito vocitatus Genitus. Hic autem totus fide Catholicus, ac probis moribus adornatus, omnibus se, Deo juvante, virtutibus aptare disposuit. Denique divinis instructus mandatis, divinorum summam præceptorum, caritatem, per quam Deum proximumque diligeret, ad virtutis initium omnimodis habere concupivit. Cujus summæ virtutis gratissimos fructus, quoad in præsentī vita superstes fuit, beata Paradisi arbor proferre non destitit. Amore siquidem Dei, jugi parsimonia usus, ipse quidem continentissime vixit. Proximi vero dilectione, continua miseratione miseris subveniens, eorum esuriam paruit, sitim potavit, nuditatem textit, algorem calefecit, infirmos visitavit viduas ac pupillos compassibili corde sustentavit. Sic nimirum misericordiæ visceribus affluens, aliorum inopiam, sui abundantia sublevabat.

3 Interea vir beatus, quia sanctorum Patrum fide plenus erat, qui quoniam per sui generis posteritatem veram mundo salutem venturam divinis prænoverant oraculis, ideo legalia sortiti sunt connubia; ipse quoque non voluptuoso, quin potius piæ successionis intuitu, natalibus et moribus sibi prorsus consimilem, adeptus est conjugem, nomine Aeliam. Quæ venerabilis mulier, in cunctis pietatis operibus religioso favens viro, non ei detrimentum virtutis, sed semper augmentum studuit esse sanctitatis.

4 Cum autem aliquantum temporis invicem infecundi exegissent, in commune Domini clementiam exorare decernunt, ut sacræ dilectionis eorum impleret affectum, et eis boni conjugii præstaret fructum: qui corruptione totius pravitatis expers, munitia cordis ac corporis sibi esset acceptus, et fidelibus innocentiae et sanctitatis exemplum præberet. Quorum petitioni, summæ Divinitati clementer annuere libuit. Concepit ergo venerabilis mulier, et congruenti tempore peperit partum. Itaque venerabilis pater, voti sui compos effectus, altissimo bonorum auctori Deo grates innumeras, ob sibi collatam gratiam, ab intimo pectore solvit. Ergo cognati et affines eorum, affectu cognationis, pari congratulatione lætabundi, pariter conveniunt; et in sacro baptismo Deo dilectum puerum vocavere Genulphum. Sic itaque venerabilis puer, velut alter Samuel a religiosis parentibus a Deo postulatus, sicut eum sibi præstitum divinæ gratiæ noverant munus, ita et religiose ab eis altus est.

5 Per idem tempus, B. Sixtus vicesimus quintus ab Apostolis Præsulatum Romanæ gerebat Ecclesiæ: qui genere et eruditione Atheniensis, non solum doctrina clarus, verum etiam magnificæ vir sanctitatis fuit: qui quantum in utroque perfectus extite-

rit, et perfectio eruditorum ab eo, et ejus declaravit finis, quem post d undecim sacerdotii sui annos, sub præfato Cæsare Decio, glorioso decoravit martyrio. Hoc sane doctore maximus Levitarum et toto famosissimus orbe Laurentius, pietatis imbutus disciplinis, et pia magistri exempla secutus, excellentiam suæ fidei admirandam in gloriosi celebratione martyrii sacræ reliquit Ecclesiæ. Huic ergo venerabili Papæ Sixto, religiosi conjuges, ob eximiam sanctitatis suæ famam notissimi, beatæ spei suum jam quinquennem puerum tradunt, poscentes omnimodis, ut eum sacris imbueret disciplinis, quibus posset divinis aptari mysteriis. Quem vir clarissimus gratifice suscipiens, infra breve temporis spatium, summa cum diligentia magnifice studuit informare.

6 Erat autem spectabile in puero, jam cœlestem advertere gratiam: quæ sibi pueriles ejus mores et vitam ita dedicabat, ut ipsa ejus primordia, jam futuræ speculum sanctitatis, satis liquida cunctis haberentur. Nam pii Magistri piis eruditionibus inhiant intentus, quicquid cœvorum seu majorum garrulitas illi minus decenter inferebat, hæc ille patienter jam pro Deo tolerare noverat. Ita religiosus puer, ingentem fidei animum in angusto pectore concipiens, in spiritualibus excrevit exercitiis; donec ad robur perveniret ætatis, et virum perfecte, secundum interiorem hominem cœlestis imaginis, efficeret virtutis.

a Anno Christi 247, ipsis Palilibus, sive Pales pastorum Dea festus, XI Kal. Maii, cepit annus Urbis millesimus; anno 248, expletus, hoc anno M. Julius Philippus mense Martio tertium expleverat annum imperii, quod invasit, Gordiano occiso, anno Christi 244.

b S. Pontii Martyris acta dabimus 14 Maii.

c Nullum antea gessisse consulatum legitur Decius, sed primum anno 230, cum Grato, secundum 231, cum Etrusco filio.

d Quot annis sederit S. Sixtus II, disquiremus ad ejus vitam 6 Augusti.

CAPUT II.

Episcopus consecratus in Gallias mittitur.

Igitur scholaribus adhuc eo commorante disciplinis, Deo dilecta genitrix ejus Aelia luteam naturæ debito gravedinem linquens, ad terram viventium, bona domini visura simul ac fruitura, sicut credidit, feliciter migravit. Unde sanctus vir Genitus, post ejus condigne peractas exequias, quamquam sibi, quod supernis eam gaudiis adscitam noverat, gaudendum sciret; tanti tamen destitutionem solatii, ad pietatis opus sibi detrimentum metuens, adeo semet gravibus effecit lamentis, ut vix post diutinas lacrymas, Beato adhortante Præsule Sixto, tandem fletibus temperaret.

8 Enimvero Papa Reverendus, humillimam in beato puero Genulpho morum conspiciens gravitatem, vinique parsimoniam, qua toto conamine lascivos adolescentiæ motus evincere laborabat; quin etiam admirandam illius in omni sanctitate vitam considerans, vere dignum, in quo Dominus habitaret, templum eum fore persensit, et ideo sanctitatis illum officiis applicare dignum duxit. Omnes itaque gradus Ecclesiasticæ administrationis ei committens, ac demum sibi ratus eum auxilio fore ad Ecclesiæ curam, si facultas faveret temporis; sed et futuris utile fidelibus futurum fore prænoscent, ordinare decrevit Episcopum.

9 Qui licet eatenus satis arctam pro posse duxisset vitam, arctiorem tamen ex eo ducere miro modo sategit. A die namque suæ ordinationis, absque vini perceptione, præter id, quod in divini sumebat celebratione sacramenti, et absque lineis vestibus, quas præter in sacris utebatur officiis, reliquum vitæ suæ tempus transegit. Lautioribus quoque cibis abstinens, pane tantum hordeaceo vel quibusque vilioribus usus, naturæ satisfacere studuit. Sic vero religiosus puer adolescentiam suam per trivium fidei, spei, et caritatis, in viam dirigens mandatorum Dei, et pericu-

Is erudiendus
traditur
S. Sixto.

Ejus Chri-
stiana indo-
les.

C. 5.
Matre orba-
tur.

C. 6.
Per gradus
ecclesiasticos
ad Episcopatu-
m promo-
vetur.

Ejus abstin-
tia, aliæque
virtutes.

losa mundi hujus devia summopere cavens, deinceps per justitiæ semitam feliciter incessit. Aderant illi sacræ comites virtutes, quas inspirante gratia Dei, et in suo naturaliter affectu conceperat, et a piis suorum genitorum exemplis sanctique sui magistri disciplinis, hereditario veluti jure, contra impugnantium vires adversas vitiorum fortia susceperat arma. Nam adversus antiqui superbiam hostis, qua protoplastum dejecerat, illa sacrosancta humilitas, qua Verbum Dei pro salute hominum caro factum est, eum viriliter armabat. Patientia vero, qua idem Dei Filius Judaici furorem populi usque ad Crucis passionem pertulit, illum adversus iram valide semper munivit. Castitate quoque præcipua, lumbis semper præcinctus, et vigore pudicitiae præclarus, ex carnis voluptate devicta triumphans, floridam virginitatis obtinuit palmam. His igitur et ceteris sacris sibi conjunctis virtutibus, omnibus vitæ suæ diebus individuum quod cum eis pepigit semper tenuit foedus.

C. 7.

a

b

Decius Ecclesiam persequitur.

10 Augustus interea Philippus, a septem annis imperio functus, in tumultu militari, cum filio Philippo, non equidem pariter, sed alius alio peremitur loco. Quod bodio Christianæ religionis a Decii factionibus Cæsaris machinatum constat, ut sese veterum tenet traditio scriptorum. Is namque post eum factus Imperator, minus quam finitis tribus regnavit annis. Igitur eo tempore ab aliis Imperii partibus Romam veniens, acerbissimam omnium præteritarum persecutionem, septimam videlicet ab ea quæ sub Nerone facta est, crudelissimis crudelior, Christianis incitavit. Mandatis ergo potestatibus cunctis quaquaversum directis, crudelia per orbem dispersit edicta: ut idolorum contemptoribus, omnium genera tormentorum privatim et publice pararentur, et in Christianos ad ultimum usque flatum, horribiliter expenderentur. His sane temporibus Ecclesia fidelium, quæ per orbem suis in locis divinitus locata consistebat, ceu nitens lilium inter condensa veprium, ceu rubentis rosæ speciositas inter aculeos spinarum; sic inter infidelium sævitiam Gentilium, et piæ confessionis gratia nitens, et sacri pro veritate sanguinis effusione rutilans, odore suavitatis Deo fragrabat.

C. 8.

S. Sixtus suos confirmat:

11 At vero beatus Præsul Sixtus, Decii belluæ eruentæ super ovile Christi dira frementis adventu, curæ suæ gregem pius aggregat pastor. Quem divinis adhortationibus, adversus lupi furentis insidias, et bella præmuniens; et armis induit fidei, et spe cælestis corroborat præmii, et in caritate divini confirmat amoris. Cum vero multos ad martyrii palmam secum dux gloriosus incitasset, inter quos ille præclarus Levita Laurentius emicuit, alios eorum æque probabili sanctitate decoros, ad confirmandas in sacræ fidei constantiam fidelium mentes, in confessionis gradu permanere decrevit. Etenim singulariter manu fortis Rex noster Christus, et pugnantibus in prælio, et provide residentibus ad sarcinas, ob sui videlicet suorumque tuitionem, assiduis bonorum excubiis operum insudantibus, æquas utrisque præmiorum portiones post victoriam distribuere gaudet. Ipse namque devicta Principis mundi tyrannide, post gloriam suæ resurrectionis, duos in sua Ecclesia fidelium ordines, martyrii scilicet atque confessionis decrevisse creditur, cum se Petrum cruce sequi præcepit, Joannem vero sic se velle manere, ut vitam scilicet in pace finiret Ecclesiæ, manifeste fatetur.

SS. Genitum et Genulphum mittit in Gallias.

12 Plurimis præterea cunctos in fide cohortatus verbis, beatum patrem genitum ad se convocans, dixit: Mi frater Genite, quem pius sacræ religionis affectus, et certa sanctorum præconia virtutum, Regi nostro Jesu Christo semper fidem servaturum manifeste declarant; obsecro te precibus acquiescere meis, et parere præceptis. Cernis equidem adversus fideles, ob fidei sacræ detrimentum, infidelium instare pugnam: in quo certamine, Christi militum

acies, juxta ipsius auctoritatem a nobis constituenda est, ut abnegando nosmetipsos, et tollendo crucem nostram, ipsumque sequendo, sic videlicet, ut sicut opportune pugnamus, opportune quoque, sed Regis nostri salva fide, cedamus, secundum ipsius præceptum dicentis: Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam. Quod non ad ipsius detrimentum militiæ, quin potius ad augmentum ejus nobis observandum est. Ut nostri videlicet legatio Regis et Imperatoris æterni, quaquaversum directa, strenuissimos atque fidelissimos illi semper legere studeat, et aggregare tirones. Ergo non in te notam ignaviæ sentientes, sed augmentis Ecclesiæ Dei consulentes, tibi et unico filio tuo carissimo nostro Genulfo, Christi mandatum committimus; ut scilicet omnibus quæ possides pauperibus erogatis, præsentī impavidus cedas furori, et Galliam petas, quo jam procurante Deo divini verbi fructificant semina. Ibi namque tibi Deo vacandi liberior erit facultas, quo murum fidei jam minus aretat perfidorum impietas. Deinceps vero filii tui dilectissimi nostri Genulfi præeunte prudentia, cum auctoritate nostra, secundum datam vobis gratiam, locis opportunis temporibusve salutaria fidei semina spargere satagite, ut in tempore messis, cumque zizania tradentur ad comburendum, vos exultantes ad Patrisfamilias horreum manipulos justitiæ feliciter afferatis, præcepturi ab eo præmium sempiternum. Talibus ergo Papæ monitis cum reverenter acquievisset sancti viri, mox solemnī officio sacra Missarum solemnīa B. Genulfo celebrare præcepit. Quibus expletis, plurimum in fide cohortatus eos, cum benedictionis gratia valefecit eis.

13 Qui percepta benedictione, protinus cunctis, quibus eotenus juxta nobilitatem pollere videbantur honoribus distractis, omne prædiorum ac patrimonii sui pretium egenis distribuerunt. Ita illam plane coelestibus thesauris inditam atque ditissimam pauperiem mercati sunt. Ut ex eis merito fierent, quos Christus Dominus beatificat dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Hac igitur opulencia, qua Deum timentibus nihil deesse noverant, servi Dei fisci, sibi decretam in Galliam peregrinationem aggressi sunt.

Illi sua dant pauperibus.

Matth. 5. 3.

a *Imo tantum imperavit annos quinque; ut Aurelius Victor scribit.*

b *Ita Orosius lib. 7, cap. 21. Idem continuo, in quo se etiam ob hoc Philippos interfecisse docuit, ad persequendos interficiendosque Christianos, septimus post Neronem feralia dispersit edicta, plurimosque Sanctorum ad coronas Christi de suis crucibus misit. S. Hieronymus in Chronico Eusebii idem scribit.*

CAPUT III.

Gallarum Apostoli. S. Genulphi isthic miracula.

His præterea Decii temporibus alii etiam a Sede Apostolica æque Gallias directi traduntur. Ex quibus præstantissimus atque sanctissimus a Saturninus, urbis Tholosanæ primus Episcopus fuit: qui post aliquod tempus sui adventus, ibidem Martyr emicuit gloriosus. b Marcellus quoque, qui apud Argentomum castrum, eousque pro Christo viriliter certavit, donec palmam martyrii victor gloriose obtinuit. Sancti autem Genulphus et Genitus divina comitante gratia Galliam properantes, secundum Domini præceptum, omni, qua divertebant, domui, pacem præferebant dicentes: Pax huic domui: ut cum videlicet illorum pax, inspiratione divina, super filios requiesceret pacis, deinceps hominibus bonæ voluntatis bona pacis æternæ vitæ prædicando ministrarent. Sic itaque transactis Alpibus Gallias pervenerunt.

C. 9.

a

b

Perveniunt in Gallias.

Luc. 10. 5.

13 Est autem Gallia, quæ quondam belligeris cultoribus pollens, nomini Romano totius orbis dominatori, ceteris infestior fuisse nationibus fertur: sed tandem a Julio Cæsare subacta, deinceps Imperio paruit

Primi Galliarum Apostoli.

paruit Romano : et in maximis urbibus ejus, Augustorum Legati, ex eorum decretis, provinciis Galliae jura disponebant. Sed postquam illa quoque a Deo Patre praefinita pervenerunt tempora, in quibus unigenitus ejus, coaeternus illi, Dominus noster Jesus Christus, a sublimi caelorum arce humilis venire dignatus est, ut mundi superbiam sibi substerneret, ut per electos suos totum suis legibus subderet orbem; Principes militiae suae Petrum et Paulum Romanae direxit sublimitati, quorum virtute et industria tota sibi subderetur Respublica. Hi ergo sibi commisso strenue insistentes negotio, per optimos quosque suorum nihilominus et ipsi Galliam *c* aggrediuntur, ut eam caeli terraeque subderent Imperatori. Ex quibus *d* Austremonius atque *e* Martialis fuere, qui a B. Petro directi sunt : quorum primus Arvernus postea Martyr gloriosus, sequens vero signis et virtutibus Confessor clarissimus Lemovicis datur. A beato quoque Apostolo Paulo Narbonensibus Antistes ordinatur *f* Paulus, et Arelatensibus *g* Trophimus, de cujus praedicationis fonte tota fertur *h* Gallia fidei rivulos suscepisse. Ab his igitur atque plurimis aliis, qui de vivo deliciarum Dei fonte, sanctis propinquantibus Apostolis, abundantius hauserant, Gallia jam partim, ut praedictum est, fidei rivulis irrigata constabat. Tunc namque temporis, flumen Dei sacris repletum aquis, videlicet baptismi, ab idololatriis obicibus omnimodis arcebatur, ne profusius laberetur. Sed praevalente Christi gratia, haud omnino potuit prohiberi, quin impetus ejus civitatem Dei, sanctam videlicet Ecclesiam, lavacro salutari perfusam, et virore fidei laetificaret, et ad saevos Gentilium turbines perferendos, virtutum crementis valide roboraret. Sed jam unde paullulum digredi visum est, redeundum nobis est.

C. 11.

16 Cum in urbem quae Geturnicensis dicitur, sancti viri pervenissent, domui cujusdam viduae, more sibi solito praemissa pace, sese ad declinandum contulerant. Cui viduae simul et omni ejus familiae gravis admodum inerat luctus. Etenim ille totius boni aemulus, et caelestis invidus pacis, semperque salutis humanae veterrimus hostis, unicum filium ejus arripuerat, quem terrificis monstris, atque horrendis motibus crudeliter agitans, miserrime vexabat. Adeo vero debachando hic in homines saeviebat, ut consecutos dilaniaret, cruentisque manibus furiose decerneret. Onerosis itaque *i* bacarum compedibus nexus, durisque lacertos restibus vinctus, tandem ab hominum, non tam morsibus quam mortibus arcebatur. Interea famuli Christi, tantis puerum conspicientes atteri probris daemionici furoris, intimo pietatis affectu super eum moti conquerebantur ad invicem, sic relaxari habenas daemionis, in perniciem pretiosi operis Christi. Haec autem illis querule colloquentibus, ecce subito miserabilis puer, instinctu daemionis atrocius exagitatus, torvis in Sanctos Dei respiciens oculis, horribiles hujusmodi voces magnis jactabat rictibus, clamans : O fides ingens! o magnitudo sanctitatis! heu quanta potentia vobis! Quid tu me Sancte Dei Genulfe, quid me persequeris? o coeleste imperium! Siccine, peregrinus a propriis incolam sedibus pellit? O virtus Christi quae me sic cogis!

i

Daemionem e puero energumeno

17 Talia frementem puerum misera mater, et omnes qui aderant obstupentes, inde magis admirabantur, unde ignotorum illi notitia contigisset. Erant ergo attoniti, tantae praestolantes exitum rei. Christus interea Rex caelestis, ut notam faceret ignorantibus se virtutem suam, et suorum qui aderant merita servorum declararet; eos ad expugnationem hostis, armis accingit fidei. Quoniam vero juris Ecclesiastici erat haec pugna, per sacrae militiae suae tironem, speciosae videlicet et beatae indolis adolescentem Genulfum, dignitate sacerdotii comptum, ex hoste antiquo triumphare decrevit. Qui debacchanti puero constanter appropians, ait iniquitatis ministro : In

nomine, inquit, Domini nostri Jesu Christi, qui a nexibus tui erroris mundum solvere venit, imperamus tibi, perditte Satan, ut hunc deinceps vexare desistas puerum, et eas in debitum tibi supplicium aeternum. Haec ubi dixit, illico diris ululatibus atrocissimus daemion aera complens diu cruciatum hominem seminecem reliquit. Beatus vero Genulfus humi dejecto porrigens manum, eum a solo sanum erexit, et matri natum sospitem reddit. Quae jam majori prudentia servos Dei veneranter admirans, pedibus B. Genulfi cum filio provolvitur, orans et dicens : Obsecro te, Sancte Dei, ut me tantae fidei participem facias, cujus beneficii gratiam super puerum exhibuisti. Nam fideliter animadverto te magni super omnia Dei ministrum, cujus per te virtutem tam imperiosam experti sumus. Beatus vero Praesul ejus fidei placido congratulans animo, verba salutiferae praedicationis, illi simul et omni ejus familiae consequenter exhibuit. Quae cum sitienti percepissent animo, eosque in fide promptos animadvertit, jejunium eis triduanum indixit : quo expleto, baptizavit eam cum filio, et omni familia, viginti et octo numero. Sicuti vero scriptum est : Quia placuerunt Deo quidam, Angelis hospitio receptis; ita et venerabili huic viduae, divina clementia suam contulisse gratiam videtur, ut videlicet per hospitalitatis obsequium, quod pie Dei servis exhibuit, et filius ejus a daemone, et ipsa cum omni familia liberari mereretur ab errore.

pellit S. Genulfus :

puerum ac matrem convertit.

Heb. 13. 2.

C. 12.

18 Christi vero cultores aliquibus inibi commorari decrevere diebus, certi sine dubio nonnullos illic existere quos Salvatoris clementia lucrari dignaretur. Ob hoc etiam, zelo fidei ferventes, cuncta quaevis adversa perpeti vehementer ambiebant : ut sicut veritatis erant confessores, ita quoque digni ejus haberentur et testes. Itaque celebri jam virtutis hujus fama circumvagante, quidam illius incola loci, Aglibertus nomine, hos venerabiles adiit viros; et solotenus B. Genulfi prostratus pedibus orabat attentius, dicens : Magni serve Dei, per illam qua pie videris bonitate *k* clui, te supplico, uti meo te conferas diversorio. Est namque mihi filia gravissimo laborans incommodo, quam tuo juvamine per fidem quam colis, salvari posse spe non ambigua credo. Hac etenim confidentia, Reverendi Domini mei, vos accersire praesumens, etiam fidei vestrae fieri cultor vehementer exopto. His a viro dictis, abiit cum illo B. Genulfus : et sacrae orationis obtentu, atque per Christi nominis invocationem, mox sanam et incolumem patri filiam reddidit. Admiratus pater virtutem Christi, mox cum uxore et filia baptizatus est. Sic nimirum, interna Dei providentia, interno suo judicio juste ac provide cuncta disponens, varia plerumque mortalibus infortunia, quibus meliora sortiantur, misericorditer accidere sinit; ut mirabilem suae Deitatis operationem, per suorum merita fidelium, ad sui laudem nominis, mirabiliter innotescat. Hoc etenim multi rumore commoti, quos varia morborum passio debiles effecerat, aut quibus officiis privatae naturalibus corporum partes inerant, ad hunc certatim salutiferum medicum properare festinabant : a quo gratis salutaria corporum et animarum percipientes remedia, supersticiosos idololatriae cultus abdicare certabant, et in Christi laudibus deinceps persistere gaudebant.

Puellam aegram sanat,

k

pluresque alios.

a De variis Galliarum Apostolis egimus 8 Janu. ad cap. 2, vitam S. Luciani Bellovacensis auctore Odone. Vitam S. Saturnini dabimus 29 Novemb. b Colitur S. Marcellus 29 Junii.

c Quis enim credat nobilissimas Gallias, Romanis jam florentes institutis et artibus, ab iis esse neglectas, qui ad fines orbis terrarum mittebant Evangelii praedicones?

d Colitur S. Austremonius 1 Novembris.

e S. Martialis 30 Jun. f S. Paulus Narbon. 22 Mart.

g S. Trophimus 29 Decemb.

h Ita fere Zozimus Papa in epistola ad Episcopos Galliarum data XI Kal. Aprilis Honorio Augusto XI, et Constantio II, Coss.

i Videtur legendum boiarum.

k Cluco, et cluo, usitata sunt significantque vigere, splendere, nominari, pollere. Cluor haudum alibi legimus.

CAPUT

CAPUT IV.

Tolerati cruciatus. Cadurcorum conversio.

C. 13.

Præsidi si-
stantur
Sancti :cæduntur fu-
stibus :conjiciuntur
in ignem, il-
læsi :C. 14.
cælesti voce
animantur :multos bapti-
zant.C. 15.
Dioscorus,
filius a dæmone
suffocato,

Interea, cum de servis Dei principi civitatis, nomine Dioscoro, tanta virtutum a ministris militiæ perlata fuisset opinio, misit continuo qui eos exhiberent in conspectu suo. Quibus exhibitis ait : Num vos estis quos fama retulit, novæ cultores doctrinæ, quam nostris, ut audio, colendam civibus ultro exhibetis? Ad hæc Beatus respondit Genulfus : Tu quidem potentiæ nixus terrenæ, nullam existimas celsiorem : cum profecto sublimior sit Divinitas, quam colimus, et potentia Dei, cui famulamur, omni virtute, quam sublimissimam putas, vel credis potentissimam. Dux respondit : Magica superstitione responsio vestra fulta videtur, per quam facilius indoctum vulgus a deorum cultuta pervertere arbitramini. Sed conatus vestros, nisi resipueritis, et diis sacrificaveritis, equidem multa frustrabunt tormenta. Minitanti sic Duci, B. Genulfus respondit : Si prudenter intelligeres, ob confidentiam Jesu Christi Domini nostri nos interritos advertere posses. Nulli namque potentiæ fas esse contra ejus velle quippiam posse, et certum tenemus et fideliter credimus. His Dux responsionibus in ira commotus, jubet eos cædi fustibus. At illi gaudentes glorificabant Deum, pro cujus nominis testimonia talia patiebantur, qui eos etiam ad graviora toleranda viriliter animabat.

20 Cernens vero Dux Dei servos in fide constantes, ardenti furore succensus mitti eos jubet in clibanum ignis ardentis. Quod ut factum est, mox illa quæ quondam virtus omnipotentis in fornace Chaldæa tribus mirabiliter adfuit pueris in conspectu superbi Regis, hos quoque Sanctos suos pari gloria miraculi, coram præfato Tyranno atque populari præsentia, glorificavit. Angelus namque Domini de cælo descendens ita vim incendii fornacis sopivit, ut in roris fluentia celerrime clibanus ille solveretur. Quod cernentes qui aderant, cum ingenti admiratione dicebant : Vere mirabilis religio Christianorum! vere pius et mirabilis Deus eorum! qui sic pie et mirabiliter servis suis adest, ut eos in tantis tueatur flammis, et a periculosis liberet incendiis. Vere non est similis illi Salvator, qui suorum tam potentissimus videtur adjutor. Præsentibus ergo talia conclamantibus, fremebat potius, quam erubescere Tyrannus. Jubet ergo Dei Sanctos educi de clibano. Quos ab ignibus omnino cernens illæsos, eorum brachia circulis vinciri ferreis, et sic usque in posterum diem carcere claudi præcepit.

21 Itaque cum ducerentur ad carcerem, facta est eis vox de cælis dicens : Confortamini viri sancti, viriliter, agite in Domino. Nam quia Deo dignissimam vosmet per ignem obtulistis hostiam, ideo vestræ sanctitatis apud Deum prævalentibus meritis obstinuistis, ut omnes deinceps hujus habitatores civitatis Christi cultores incipiant fieri. Clausis itaque sanctis in carcere viris, jam populus civitatis ad eos in custodia confluere cœpit, Beatum postulantes Genulfum, ut sacro baptismo purificari mererentur. Beatus vero Genulfus tantæ fidei eorum devotione gavisus, Deo gratias egit. Ipso ergo die, trina confessione fidei fundatos, ac trina baptismi submersione mundatos, unicæ Trinitati, summo singulariter Deo, trecentos obtulit viros, excepto parvulorum ac mulierum non minimo numero.

22 Sequenti vero nocte præfati filius Dioscori Principis arreptus a dæmonio, mox spiritum exhalavit, judicio divino. Continuo pater dolore correptus gravissimo, irremediabiliter, unicum flebat filium : quem pariter flebilis conjux nimiis affici lamentis conspiciens, ait ad eum : Novi pro certo, quia propter viros illos, quos carcere claudi jussisti, nobis hic filii nostri casus acciderit : qui nisi magni

Dei servi essent, ab illo vastæ fornacis incendio liberari nullo modo quivissent. Itaque festinanter illos educi carcere jubet, et sanctam illorum exora mansuetudinem, ut tibi ignoscant, et de fide quam prædicant nos certos efficiant, ut unicum nobis resuscitent filium. Ego namque per eos id fieri posse fideliter credo. Hoc vero facto, quicquid deinceps de sui Dei fide prædicaverint, renuere non debes. Sic igitur uxore monente, Dux apparitores ad carcerem direxit, qui ad se Dei servos officiose deducerent. Quod ut factum est, ait eis : Certis, o viri venerabiles, opprobo nunc experimentis, maximam Dei vestri super omnia constare virtutem, et eum injuriæ suorum potentissimum vindicem. Nunc ergo facinoris in vos commissi veniam expostulans, consensui vestro me facilem cedo, ut unius veri Dei, quam prædicatis, fides plurimos a me falsorum avertat errores Deorum.

23 Lætissimus ad hæc Beatus respondit Genulfus : Deus noster, quem colimus, omnium Deus est, omnium creator atque dispositor et omnipotens rector : a quo, et per quem, et in quo cuncta naturaliter existentia, suo modo subsistunt et cuncta viventia vivunt : cujus verbo cæli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum : cujus sapientia fundavit terram, et creavit in ea hominem ad imaginem et similitudinem sui, et spiraculo vitæ vivificavit : qui cum ab illo sublimi deliciarum Dei loco, ubi positus et immortalitatis gloria donatus fuerat, illius qui ob suimet superbiam jam corruebat, versutia diaboli corruisset, et in mundi hujus exilio exulatus esset, seque suosque posteros periculo mortis obnoxios fecit. Tandem vero post multa sic decursa tempora, mortalium Deus miseratus errores, unigenitum suum, quem Sapientiam Verbumque suum, per quod in principio cuncta creaverat, confitemur, natum mirabili modo de sacra Virgine, misit in mundum Jesum Christum Dominum nostrum, virtute Deitatis suæ clarificatum; qui errantes ab itinere mortis sua morte reduceret, et per resurrectionem suam ad viam vitæ cælestis revocaret. Quique etiam fideles suos, a cæno peccati, baptismatis unda dilueret, et contra Principem mortis vitali signo muniret, atque omnibus se juste petentibus semper adesset. Hæc est fides nostra, quam fideliter credimus, et coram omni, potentia constanter prædicamus.

24 His a B. Genulfo dictis, respondet : Oro ut fides horum quæ dixisti, super unici mei funus clareat. Ait illi B. Genulfus : Si toto corde tuo Deo nostro decrevisti credere, ipsemet ad filii tui funus accede, et accipiens manum ejus, indubitata fide dicito : In nomine Jesu Christi Domini nostri, qui est vera viventium vita, surge puer ad vitam, et sta pedibus tuis sanus. Illico pater imperata peregit, et filius ejus vivens a solo surrexit. Attonitus igitur ingenti stupore miraculi, Sanctorum prosternitur pedibus, indulgeri sibi postulans eis illatæ facinus injuriæ. Ecce, inquit, ecce, vere fateor et fideliter confiteor, quod nusquam sit similis Deo vestro. Nunc deinceps oro ut me cum uxore et filio meo, simulque cum omni civitatis meæ populo participem faciatis æternæ salutis et vitæ cælestis. Itaque B. Genulfus accepta eorum sponsione credendi, Principi cunctisque cum eo baptizandis jejunium constituit triduanum : quo expleto, baptizavit Principem cum uxore et filio, cunctoque exercitu, et omni populo suo, credentem Christo, et prædicantem mirabilia ejus, quibus plerumque corda mortaliū ad agnitionem et confessionem sui nominis provocare consuevit. His vero ita gestis, ad roborandam in Deo fidem eorum, tres apud illos menses manere decreverunt. In quibus diebus ecclesias illis ad Dei laudes celebrandas fundavit, quas in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, et omnium Apostolorum

EX BIBLIOTH.
FLORIAN.eos educit e
carcere :audit fidei
mysteria :C. 16.
filium in
Christi no-
mine suscitatur :post tridui je-
junium cum
suis baptiza-
tur.

rum consecravit; et sacris ordinibus ordinavit, et omnes in fide Catholica et eruditione divina fideliter confirmavit.

CAPUT V.

Secessus ad Biturigas, mors parentis.

Post hæc autem sancti viri cunctis Ecclesiæ illius valedicentes Fratribus, inde recesserunt, et Galliam Aquitanicam petierunt. Quæ regio jam dudum his, quos supra retulimus, prædicantibus verbum Dei per plurima suorum susceperat locorum. Eam ergo profundius adeuntes viri Dei, et maximam Biturici pagi transmeantes partem, ad quemdam pervenerunt locum, in quo quondam vetus error Gentilium Dianæ construxerat fanum, quod jam tunc a fidelibus omnino manebat destitutum, cum propter execrationem delubri, tum etiam propter illatos a dæmonibus terrores. Huc ergo sese conferentes viri altissimi ad manendum, a vicinis audiunt, inibi consistere machinationes dæmonum : quorum dictis minime tacti, sed salutari sacræ fidei signo muniti, ad purificationem illius ædis, aquam præparant expiationis, quam B. Genulfus per invocationem Christi nominis consecravit, et per omne spatium domus aspersit. Tum vero semet, ac deinde omnes qui secum erant, signo Crucis munivit; et sic ibi cum suis, ipsa nocte quievit. Et sane non sine multorum stupore qui periculum loci multis prænoverant probamentis. Sed mane facto, cernentes nihil eos adversi a solitis dæmonum furoribus pertulisse, glorificabant mirabilem Christum in servis suis : magnæque apud ipsum gratiæ viros, suis laudibus commendabant; quorum meritis, ab eo loco depulsa cernebant malignorum spirituum phantasmata.

26 Erat autem idem locus super fluviolum vocabulo Naon, satis mortalibus amœnitate sui gratissimus. Cujus acceptabilem beati viri prospicientes, situm, et divino cultui judicantes aptissimum, peregrinationem suam inibi definire statuunt. Is eo tempore locus a quodam Christianissimò viro, nomine Baseno, jure proprietatis possidebatur. Huic per nuntium sancti viri suum patefacientes desiderium postulabant humiliter, ut locum, quem sibi divina gratia congruum ostenderat, eis inhabitare sua permitteret auctoritas. Qui sanctitatis ipsorum cognita fama, voluntati eorum libentissime paruit : et accedens ad eos, per semetipsum locum ipsum cum multiplici prædiorum possessione, testamento facto, eis delegavit. Qui etiam eis filium suum divinis imbuedum disciplinis tradens, seque suaque omnia eorum sanctitati commisit : et in omnibus subsidia deinceps præbiturum fideliter spopondit : et sic ad propria rediit.

27 Iis ita gestis, deinceps sanctissimi viri in his quæ saluti fidelium expedirent animarum insistere studuerunt : ecclesiam denique mox inibi construxerunt, quam beatus Præsul Genulfus, in honore consecravit B. Petri Principis Ecclesiæ Christi. Ubi deinceps in orationibus, vigiliis, atque in ceteris bonorum exhibitionibus operum vitam ducentes, Deo dignissima sanctitatis sacrificia quotidie persolvebant. Prædicatione quoque sancta, cunctisque pietatis exemplis, et infideles ad fidem provocabant, et ad pacis unanimitatem fideles semper animare sategabant. Postquam itaque viri sancti, congruum ad Dei peragendam servitutum locum prædictum fundaverunt, ipso tempore beatus Pater Genitus, hujus mundi peregrina deseruit, et ad cœlestem Sanctorum hereditatem feliciter migravit, tertio die ante Kalendaras Novembris. Quem sanctissimus Præsul filius ejus post pias et paterno affectui debitas lacrymas, digno cum honore, decenti reddidit sepulturæ.

28 Quamvis autem semper isdem vir venerabilis Genulfus, proprii corporis afflictionem, quam supra diximus, eotenus inremissam servare tentaverit, ex

eo tamen ad rigorem propositi sui addere potius, quam demere studuit. Etenim, quanto celerius ad ultimum cuncta mundi caduca festinare sentiebat, tanto arctius elaborabat, ut dignior haberetur ad cœlestia promerenda. Unde factum est, ut multi sanctitatis ejus opinione compuncti, properarent ad eum, cupientes ejus piis alloquiis et ædificari in fide, et consolari in Christo. Plurimi vero suas illi tradentes possessiones, comam capitis ibidem pro Deo deponebant, ac ejus servituti sedulæ se mancipabant : quos pius doctor, et divinis semper institutionibus informabat, et caritate Dei et dilectione fervere proximi, et pacis unanimitatem servare monebat. Quibus etiam non solummodo cœlestis vitæ pabula ministrabat, verum etiam temporalia comoda pia semper eis sollicitudine procurabat.

29 Die vero quadam, operi cum Fratribus necessario eo insistenti, vulpes cum rapina gallinæ ante eum transitum habuit. Quam vir sanctus intuens : In nomine, inquit, Domini, jubeo te redire ac loco suo deponere prædam. Mox obaudiens bestiola rediit, atque prædam deposuit. Itinere vero quo venerat rediens, cum ante fores transiret ecclesiæ contremuit, atque ibidem corruens expiravit. Quod tunc equidem dignissime, verum etiam postea non minus mirandum sancti viri merita commendavit, cum nemo rapinam hujusmodi tali raptore viderit ibidem deinceps contigisse.

CAPUT VI.

S. Genulphi obitus. Translatio.

Cum itaque vir sanctus in Dei servitute, lumbis semper præcinctus, cœlestem in terris assidue vitam duxisset, et operatione sancta, lucis exempla, discipulis præbuisset; jam felix ejus appropinquabat tempus, quo bene vigilantem servum suum libertate cœlestis gloriæ remuneraret Dominus. Quod divino præsentiens spiritu, convocatis omnibus in unum discipulis, quarto se migraturum die prædixit. Quo audito discipuli consternati sunt animis valde, nimioque resolvuntur in luctu, dicentes : O sancte Pater, quis tuis famulis tanta deinceps pietate providebit? Quis conservabit in reliquum, quos hactenus pio semper foveras patrocínio? Hei miseris et desolatis, quos tacita præoccupat destitutio Patris! His autem Fratrum gemitibus compunctus et ipse piissimus Præsul ait illis : Quid filii mei dulcissimi, quid super meum excessum nimis fletibus affluitis? Ego quidem deficio, sed non deficit Christus. Remiscimini, precor, doctrinæ sanctæ, quam dedicastis; et Jesu Christo capiti vestro fidem servantes, illi fideliter adhærete; ut ejus præcepta servantes, illius effici membra valeatis, et semper cum eo feliciter esse mereamini : sicut ipse Patri, suos adoptans, dixit : Pater volo, ut ubi ego sum, et ipsi sint mecum. Hunc vestræ fidei fundamentum recolentes, cavete, diligenter, ne male corruat, quod in vobis fideliter ædificatum est. Nulla vos angustia, nulla tribulatio, nullius suasio separet unquam a caritate Christi. Quin etiam hujus adversa seculi dignum super omnia ducite pro nomine ejus æquanimiter ferre, propter ipsius verba dicentis : Ego, quos amo, arguo et castigo. Itemque : Mundus gaudebit, vos autem contristabimini; sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Mementote benignitatis ejus, et ingentis misericordiæ, per quam nos indebitos, gratuita pietate sua, salvare disposuit; ut per sanguinem suum acquireret nos regnum Deo et Patri suo, ad ea tribuenda nobis, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se. In his ergo, fratres et filii mei, vestræ mentis intuitum figite, illa desiderate quæ vobis tribuet Christus in gloria Patris sui et sanctorum Angelorum, ad conregnandum sibi in secula seculorum.

31 In

S. Genulphus discipulos congregat et instruit.

C. 19.

Gallinæ a vulpibus, eo vindice, innoxia.

C. 20. Obitum suum prædicit :

discipulos solatur :

Joan. 17. 24.

Apoc. 3. 19.

Joan. 16. 20.

S. Genulfus locum dæmonibus infestum aqua benedicta et signo Crucis emundat :

eum sibi donatum incolit.

Moritur S. Genitus.

statuit de sepultura sua :

31 In talibus igitur admonitionibus exacto triduo, deinde sub vehementi testificatione præcepit eis, ut corpus ejus cilicio non linteis involverent; neque in ecclesia tumultarent. Interea jam quartus advanerat dies, in quo prudens ac bene providus servus, totus in spiritualibus intentus erat, expectans Dominum suum, ut venienti et pulsanti, confestim aperiret ei. Præparabat interim sancta precum subsidia, et vitale animæ viaticum, perceptionem videlicet corporis et sanguinis Jesu Christi Domini nostri, ad iter cœlestis Hierusalem aggrediendum, et ad visionem pacis, quæ est in illa, perenniter perfruendam. Jam vero feliciter præparato, ecce claviger ipse regni cœlestis Beatissimus Petrus Apostolus apparuit ei dicens : Festina serve Dei, festina, et veni, ut intres in gaudium Domini tui, et accipias coronam quam tibi præparavit ab origine mundi. Sie felix anima carne soluta, lætissimis Angelorum suscipitur amplexibus, et ante Regem supernum coronanda cum exultatione deducitur : et quia super pauca sibi commissa fidelis fuit, super multa cœlestis gloriæ præmia constituitur, et æterni gaudii Domini sui compos in æternum effecta lætatur.

Cœlestis concentus in morte ejus auditur.

32 In ipso autem momento resolutionis illius, auditæ sunt voces psallentium, quæ dulci modulamine suavissima concinentes alternatim carmina cœlos petebant, quorum dulcissimis modulationibus qui audiebant intenti, velut in excessu mentis effecti sunt omnes, præ dulci melodia. O quam magna, Deus multitudo dulcedinis tuæ, quam in præsentī quidem abscondisti timentibus te, ut perficias illam in tempore opportuno, sperantibus in te, cum abscondes eos in abscondito faciei tuæ, et proteges in tabernaculo tuo; ubi te benedicant æternum, Deum et Dominum suum, quoniam mirificasti in eis misericordiam tuam, in civitate munitissima gloriæ tuæ, sancta Hierusalem, cujus lætissimis civibus et hujus servi tui animam, concivem efficiens, lætissimis, ipsorum jubilationibus notum fieri mortalibus adhuc voluisti, ut audientes etiam desideriiis cœlestibus accenderes, et eos de terrenis cœlestes efficeres, ad benedicendum te, et laudandum nomen tuum in secula seculorum ! Migravit autem vir sanctissimus, et Deo acceptissimus Præsul septimo decimo die mensis Januarii, et ut testificatus fuerat discipulis, extra ecclesiæ septa sepultus est ab eis decentissime, juxta sanctum Patrem Genitum. Locus autem ipse qui ante adventum sanctorum istorum nuncupabatur Cella dæmoniorum, post excessum sancti hujus Præsulis, vocitatur a cunctis, Cella S. Genulfi egregii Confessoris Christi.

Sepelitur

C. 21.
A S. Sebasto

33 Erat autem eo tempore in ipsa regione quidam merito sanctitatis opinatissimus nomine Sebastus. Ad hunc ergo quidam ex discipulis B. Genulfi, nomine Leontus, venit, et ei venerabilem in omni sanctitate vitam vel obitum ejus, seu patris illius, fideliter enarravit. Quibus ille vir sanctus auditis, mox mente compunctus, ad prædictum Sanctorum locum venit. Erat autem ab ipsius sanctissimi Præsulis obitu jam tertius elapsus annus. Itaque cum ingenti apparatu lampadarum, ac religioso satis obsequio psallentium, transtulit corpora Sanctorum, in S. Petri oratorium, quod ipsi a fundamētis ædificaverant tam suis quam etiam virorum sumptibus devotorum. Sub tali vero notitia, eos tibi deposuit, ut ingredientibus quidem parte dextera sancti Præsulis Genulfi corpus poneret; sinistra vero beati Patris Geniti membra locaret. Cryptas etiam super utrumque corpus ædificavit; et ut religiose deinceps venerarentur, studiose composuit. Quin etiam ipsorum gesta Sanctorum, quæ a Leonto etceteris discipulis eorum didicerat, scripsit: et sic benedicens Deum, et Fratribus valedicens, ad propria rediit.

Eorum gesta.

Miracula ad sepulchrum.

34 Multi vero variis incommodis afflictī multoties ibi per istorum merita Sanctorum sanitati pristinae restituti sunt, ad laudem et gloriam ejus qui solus

jure laudabilis est et gloriosus et ab omni creatura sua benedictus Deus : qui miseriam nostræ mortalitatis miserando respiciens, viscera nobis misericordiæ suæ clementer exhibuit, in quibus visitavit nos oriens ex ipso, Deus de Deo, Dominus noster Jesus Christus, verum de vero subsistens lumine lumen; quod videlicet in Deitate Patris unius essentiæ ac voluntatis semper existens, ad hoc semetipsum humanari pie et mirabiliter voluit pro nobis, ut in tenebris ignorantiae et umbra mortis peccati residentes, splendore gratiæ suæ inluminaret, et nostræ mentis gressus dirigeret in viam pacis, quæ ad salutem perpetuam, et vitam ducit æternam. Qui etiam hujus gratiæ suæ ministros, sanctos videlicet Evangelistas sui prædicatores, et pios in sancta religione Patres, Ecclesiæ suæ longe lateque per orbem diffusæ, provide disponendo, ad speciale patrociniū contulit: ut contra mundi hujus impetus sibi commissis habeantur semper ad refugium et opportunum in tribulationibus auxilium; quos ideo a fidelium Christi devotione tanto dignius venerari oportet, quanto certius eos apud Christum pro sui salute assiduos novit suffragatores.

35 Digne igitur hujus sancti Patris Genulfi memoria, digne celebritas ejus, qui jam in æterna cœlestium civium solemnitate lætatur, a sibi devotis, quos ejus patrociniū cura complectitur, festive recollitur, quem sibi Deo providente, et piissimum gaudent meruisse patronum, et pro suæ statu salutis præcipuum sibi norunt divinitus collatum intercessorem. Fideliter etenim semper in necessitatibus expetitus, adeo se devote petentibus adesse consuevit, ut ex debilitate sospitem, ex languore salutem, de mœrore gaudium, fides indubitata semper cepisse lætetur. Hic vero fidelis devotio benigna prorsus intentione consideret, quam ingens erga nos Christi elementia, quam pia Sanctorum dulcedo, super humanæ fragilitatis habeatur miseria. Ipsi quippe jam cum Christo regnantes, nec aliunde quam de nostra solliciti salute, ideo præsentia postulata nobis a Christo subsidia impetrant, ut nos ad ea postulanda, quibus jam ipsi perfruuntur, accendant. Ut videlicet illorum exemplo, cunctam temporalium negligentes sollicitudinem, de sola salute sollicitemur æterna; sicut ipse Rex æternus Christus, postquam suos a præsentī revocavit sollicitudine fideles, meliora monuit sperare, dicens : Querite primum regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis. Ad cujus regni nobilia possidenda, ipse Deitate Patris et omnipotentia nobilis, unigenitus Altissimi, pro nostra vero salute, filius hominis, scilicet Virginis, et speciosus forma præ filiis hominum, nos perducatur, et cum Sanctis suis heredes faciat; qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivit et regnat, in æterna Trinitatis gloria semper. Amen.

Cur SS. præsentia bona nobis impetrent.

Matt. 6. 33.

MIRACULA S. GENULPHI.

Auctore Benedictino anonymo,

ex Bibliotheca Floriac. Joan. Boscii.

CAPUT I.

Galliæ situs. Francorum origo.

Galliæ situs ad Orientalem plagam, confinia sui et Italiæ, juga montium habet : ad Meridiem vero, fretum Mediterraneum, Provinciam præterluens Narbonensem. Porro ad occiduum Hispanias et Oceanum, quod Gallicum, sive Britannicum dicitur. Inde vero Septemtrionem versus, protenditur usque ad Rheni fluentia, qui ex supradictis Jovinis defluens Alpibus, Galliam dividit a Germanis, hisque Gallia limitibus sic circumcincta refertur. Cujus apud Julium Cæsarem, quondam quidem tripartita, sed nunc apud modernos, ob varios postea rerum eventus, exploratius considerata divisio constat. A Rheno siquidem usque Sequanam, Belgica Gallia; quæ nunc a gente Francia dicitur.

Cap. 1.
Galliæ situs et limites:

duplex divisio.

licitur. Inde vero usque Ligerim, Gallia Lugdunen-
sis; quæ nunc superius, ob adventum gentis, Bur-
gundia; inferius, Neustria dicitur, a Ligeri vero usque
Garonnam, Aquitanica Gallia; quæ a sibi Oriente
Rhodano^a usque ad sibi Occidentalem porrigitur Ocea-
num. Cujus etiam pars superior, a celsitudine mon-
tium, qua præeminent, congrue Celcita nuncupata
videtur, a Garonna quoque usque fretum Mediterra-
neum vel Pyrenæos montes, Gallia Narbonensis, quæ
nunc partim Gothia, partim Wasconia dicitur. In omni
prorsus Gallia, sedecim numero provinciæ habentur,
quarum omnium felicior atque fecundior Aquitania.

2 Galliam dudum fortissimi tenere coloni, qui
totius orbis victores Romanos, multiplici bello pene
protriverunt, et ceteris infestiores eis nationibus
fuerunt. Sed quamquam diutius sic se habuerint,
tandem sub prædicto Julio Cæsare subacta est et
ipsa, sicut et cetera totius orbis terrarum regna. Ex
quo tempore usque ad ultima Imperii Valentiniani
tempora per quadringentos circiter et paullo magis
annos, in Gallia principati sunt Romani. Quibus
temporibus, externæ quoque a diversis partibus or-
bis, intra Gallias sese nationes immersere. Wandali
namque et Huni, post afflictam patriam, alias decese-
sere terrarum; Suevi vero, Burgundi, et Gothi,
atque Sicambri, post istos proprias sibimet sedes
vendicarunt in ea. Quibus temporibus Ecclesiæ Gal-
liarum plurimæ, et antiquæ Sanctorum memoriæ,
pene detritæ sunt et desolatæ.

3 a Sicambri vero genus fuere illorum, qui a Troia
civitate Asiæ, quæ a Græcis, ob eorum crudelia su-
per finitimos bella, decennali prælio fatigata, tandem
quadringentesimo quarto ante Urbem conditam anno,
expugnata est. Cives autem ejus profugi ab Asia in
Europam, pars sub Ænea duce Italiam, pars vero
sub Antenore per Mæotides paludes, perque flumen
Tanais, Pannonias petierunt. Sed qui Italiam, postea
urbis Romæ conditores fuere. Qui vero Pannonias,
infra terminos earum, civitatem Sicambriam condi-
derunt, a qua Sicambri dicti sunt, in qua etiam plu-
rimis temporibus, usque ad supradicti Valentiniani
tempora, qui septimus a Constantino fuit, quem
Sanctus Papa Sylvester baptizavit, Romanorum tri-
butarii manserunt. Id autem, ut contra Alanos, qui
crebras inruptiones e saltuosis et palustribus locis in
Romanorum terras agebant, bellum susceperent, eis
decennio remissum est. Quod suscipientes, ita totam
delevare gentem, ut ex innumera multitudine, nec
unus quidem superstes relinqueretur. Decennio vero
decurso, solitum exacti tributum,olvere renuerunt,
propter adeptam ex Alanis victoriam. Quare Valen-
tinianus ingenti coacto exercitu, bello Sicambros
impetit, et vincit. Quo infortunio crudeliter efferati,
terras circumquaque Romanorum pervadere cœpe-
runt. Hi vero eatenus Sicambri, b sive a Franco
Duce partis ipsius gentis, seu potius c a feritate,
Franci ex eo dicti sunt. Qui tunc temporis, primum
sibimet Regem nomine Pharamundum, filium Mar-
comiri crearunt : et sub eo cuncta quæ Romanis
erant a Sicambriis usque Rhenum propria, in ditio-
nem suam redegerunt. Quo defuncto, Clodionem
filium ejus in regno substituerunt. Post hæc autem
Rhenum transierunt, Gallias occupaverunt, et sub
Clodione et Clodomire, Merovingo, et Clodoveo Re-
gibus, a Rheno usque Ligerim, cuncta Romanis
Principibus abstulerunt. Deinde, postquam Clodo-
veus Beato prædicante Remigio, cum suo exercitu
Christianus effectus est, Gothos Arianos, ab Aquita-
nia, qui jussu Romanorum inibi consistebant, bello
pene deletos, expulerunt : et universas Galliæ pro-
vincias fortissimi Reges eorum, Catholici effecti,
auxilio divino sibimet vendicarunt.

a Hanc Francorum originem, non satis veterum scriptorum
auctoritate stabilitam, alii quoque tradiderunt. Consule, tomo 1,
Francorum scriptorum Andreæ Du Chesne, eruditum tractatum
Nicolai Vignerii de statu et origine veterum Francorum.

b Ita Isidorus lib. 92. Etymol. cap. 2. et Fredegarius in histo-
ria Francorum epitomata.

c Ita Joannes Parisiensis apud Du Chesne, et Isidorus loco cit. Franci unde
dicti
Ast Hincmarus in vita S. Remigii : a cujus (Merovei) celeberrimo
nomine Franci vocati sunt Merovingi : sicut a Valentiniano Impe-
ratore Attica lingua vocati sunt Franci, hoc est, feroces. Valenti-
niani ævo antiquius Francorum nomen est, a libertate ductum,
voce Teutonica Franck.

CAPUT II.

Merovingi et Karolingi Francorum Reges.

Itaque tam a Romanis quam ab externis quoque
nationibus, multis dudum tempestatibus pessumdata
Gallia; sic postea Francorum adventu, Romanorum
ab se jugo deleta, ad sui libertatem cornu virtutis
erexit : ut ex eo deinceps libera vigeat, et regię
Majestatis stemmate polleat. Clodoveo vero supra
dicto, primo ex Francorum Regibus Christiano, re-
gnante, a sanctus Pater Benedictus insignis claruit
virtutibus. Decedente Clodoveo, regnavit filius ejus
Childebertus, cum tribus fratribus suis Theodorico,
Clodomire, et Clothario. Horum tempore b S. Gre-
gorius Papa Romanus, et Gregorius, Turonensis
fuerunt. Post Childebertum Clotharius frater ejus
regnavit, qui c S. Radegundem in matrimonio ha-
buit. Et post eum Chilpericus filius ejus regnavit,
cum tribus fratribus suis, Cariberto, Guntranno, et
Sigeberto. His vero temporibus, d S. Austregisilus
magnæ Metropolis Bituricensis Archiepiscopus, clarus
virtutibus fulsit. Post Chilpericum Clotharius filius
ejus regnavit. Hic Clotharius genuit Dagobertum, et
sororem ejus Blitildem. Quo defuncto regnavit Dago-
bertus, cui fuit Pipinus Major domus, vir egregię
nobilitatis. His temporibus, sub Heraclio Principe
Romanorum, sanctæ Crucis Exaltatio fuit. Post
Dagobertum filius ejus Clodoveus regnavit : cujus
tempore, e corpus S. Benedicti de Benevento, in
Gallias translatus est. Post Clodoveum regnavit
filius ejus Clotharius. Huic successit Theodoricus
frater ejus; cui Major domus Ebroinus fuit : qui
S. Leodegarium Episcopum martyrio finetenus af-
fixit. Post Theodoricum Clodoveus filius ejus regna-
vit : cui Childebertus junior, frater ejus, successit.
Isque successorem filium habuit Dagobertum junio-
rem. Post hunc vero Dagobertum regale genus a pru-
dentia defecit. Et post eum regnavit Daniel Clericus
frater ejus insipiens, quem Franci mutato nomine
Chilpericum vocavere. Post quem Theodoricus pro-
pinquus ejus regnavit : illique successit Hildericus
frater ejus, qui ob inertiam sui, solio depositus est,
et Clericus factus, in monasterium vivere missus.
Hic vero linea prosapiæ Pharamundi per viros defe-
cit : mansit vero per Blitildem sororem Dagoberti
superius memoratam, hoc modo :

5 Hæc ipsa Blitildis nupta fuit Ansberto cui-
dam nobilissimo : de quo genuit Arnaldum, qui
Arnaldus genuit Arnulfum, qui uxorem duxit filiam
Pipini Ducis Dagoberti Regis, fratris prædictæ Bli-
tildis, f ex qua genuit Ansegisilum. Hic vero Arnul-
fus, postea militiæ renuntians, Episcopus effectus
est. Porro Ansegisilus filius ejus genuit Pipinum,
qui Vetulus vel Brevis dictus est. Idem quoque Pi-
pinus genuit Karolum, qui Tудis, id est, Martulus,
agnominatus est ob plurimam scilicet bellorum vir-
tutem. Iste Karolus Dux, magnis duobus præliis
Sarracenos, qui ea tempestate Hispanias occupave-
rant, a Galliis expulit. Idem ipse genuit Pipinum Pium,
et Karlomanum, postea monachum. Hic vero Pipinus
Pius Dux, ex Ducibus atavis, proavis, et avis, et
patre Duce, genitus, ex præfata Blitilde genus re-
gium ducens, multis militiæ virtutibus insignis,
post depositionem Hilderici, totius militiæ voto, una
cum auctoritate Zachariæ Papæ, primus ex sua linea,
in regno Francorum Rex sublimatus est. Hic Reli-
giosus Ecclesiæ Dei fuit cultor, et ex Aistulfo Lon-
guobardorum Rege, atque de Ducibus Aquitanorum
Guainaldo,

C. 4.
eorum Reges
Merovingi.

a

b

c

d

e

C. 5.

f

Stirps Karlin-
gorum.

Pipinus Rex.

Guinaldo, et Vaiferio, nec non et ex aliis Gallorum et Germanorum tyrannis, gloriosus extitit triumphator.

Carolus Magnus Imp.

9

6 Ipse Karolum magnum genuit, qui post obitum patris, anno ab Incarnatione Domini *g* septingentesimo sexagesimo nono, Rex a Francis elevatus est. Quem postea sibi Romani Advocatum S. Petri elegerunt, deinde Patricium, tum vero Imperatorem et Augustum. Ex quo tempore Romanum a Constantinopolitano defecit Imperium. Is autem Karolus, a magnitudine fidei, qua religiosus vivere studuit, et ab excellentia virtutis, qua gentis Saxonum vel aliarum gentium virtutem stravit, et ex idololatriis Christo credulos fecit, et cuncta versus adversa bellorum inflexibilis vixit, et ab æquitate justitiæ, qua totius regni vel imperii sui spatia æque moderando disposuit, et ab Augustali gloria, qua regnum Francorum nobilitavit, vel a potentia, qua a monte Gargano usque Cordubam Hispaniæ civitatem dominatus est, vel ab ingenti suæ laudis fama qua Patriarchæ Hierosolymitani, Regisque persarum muneribus, vel omnium totius Europæ Regum donis, legationibus, sive pactionibus honoratus est: ab his sane, vel omnibus quæ Regiam vel Augustam magnitudinem decent, jure Magnus agnominatus est. Qui ad augmentum suæ magnitudinis, quamvis Gallorum, ac Germanorum, seu Italicorum, multiplicibus esset impeditionibus implicitus, tamen pietatis intuitu, quo Christianis in Hispania sub Sarracenis laborantibus auxilium ferret, ingenti militiæ manu delecta, prævalido gloriosus exercitu, prædictam regionem adiit: et infideles, tam metu quam gratia, ad sui metum, et ad pacem coegit fidelium. Inde vero rediens, ad Galliæ suæ custodiam urbibus Aquitaniæ Comites præfecit; et per alia Hispaniæ vicina loca, adversus Sarracenum incursus, præsidia disposuit militaria. Tunc ergo Lemovicæ urbi, Rotherium Comitem constituit, qui cœnobii Karrofensis fundator extitit: quod postea gloriosus Rex Karolus, de pretiosi portione ligni salutiferæ Crucis Christi sacravit, de thesauris quoque ac possessionibus propriis nobilissime ditavit, sicuti privilegia testantur, de ipsis rebus facta, et annuli ejus impressione insignita. Qui cum feliciter quadraginta septem annis regnasset, obiit anno ab Incarnatione Domini *h* octingentesimo sextodecimo relicto superstiti glorioso, Domino videlicet Ludovico.

Dominicæ Crucis portionem Karrofensi monasterio dedit.

h

Ludovicus Pius, primum Rex Aquitaniæ, dein totius Galliæ, et post Romanus Imperator.

Hic vero cum patris in vita, ipso concedente, per aliquot annos in Aquitania regnasset, post ejus obitum totius regni Francorum et Imperii Romanorum suscepit summam. Qui et ipse potius liberis, regnum et Imperium eis in vita sua ita disposuit: Majorem natu Lotharium Regem Italiæ et socium Imperii fecit, Ludovicum in Germania, Pipinum in Aquitania, Karolum Calvum Franciæ ac Burgundiæ regnare decrevit. Hic vero clementissimæ vir naturæ, juxta suorum lenitatem morum, Rempublicam regere disponens, nonnullas aliquando, tam a liberis quam a regni tyrannis, difficultates patiebatur. Sed cunctis tandem controversiis pessumdatis, et religiose vivere, et consulte regnum vel Imperium moderari satagit: Ecclesiæ Dei statum sublimius semper provehendum, super omnia dignum duxit. Omnibus piis, in constructione novorum seu in restauratione veterum cœnobiolorum, sese cooperatorem attribuit. Ipse inter multa, quæ vel extruxit vel restauravit, etiam *i* Karrofense cœnobium ædificasse legitur. Pipinus vero filius ejus hæc ædificavit cœnobia: Ingeriacum videlicet, atque Brantosmum, et apud Pictavos monasterium *k* S. Cypriani.

i

k

a Præcipue sub Clodovei filius claruit S. Benedictus. *b* Fæde hallucinatur hic auctor. Clotarius primum Clodovei postremus obiit anno Christi 560. S. Gregorius Turonensis 596. S. Gregorius Magnus Papa 604, ut 12 Martii et 17 Novembris in eorum vitis dicemus. *c* S. Radegundis vitam dabimus 13 Aug. *d* De S. Austregisilo agemus 20 Maii. *e* Non Benevento, sed e Cassino monte deportatum in Galliis S. Benedicti corpus asserunt Galli, negant quidam Itali. Id discutimus 21 Martii. *f* Non S. Arnulfus filium

NOT. 79.

B. Pipini S. Beggam duxit, sed Auseghisus, sive Ausegisilus ejus filius, pater Pipini Herstalli Crassi qui et Senior dictus, sive, ut hic, Vetulus; sed non Brevis, quod Pipini I Regis agnomen fuit, qui hic Pius appellatur. *g* Imo septingentesimo sexagesimo octavo.

h Obiit Carolus Magnus anno 814. 28 Januarii: sed quia consueverant Galli annum ordiri a Paschate, hic auctor videtur infra cap. 3, nu. 8, mortem Caroli adscribere anno 813, dum annum Christi 828, facit Ludovici Pii 15. Unde hic mendum agnoscas dum dicitur Carolus anno 816 mortuus. Infra quoque cap. 4, nu. 13, dicitur Ludovicus anno 840, decessisse, filius vero ejus Pipinus Aquitaniæ Rex biennio ante patris obitum, id est, anno 838, vel ut alii habent, 837. At cap. 3, nu. 12, Cildracensis Ecclesia monasterio Stradensi donata dicitur anno Ludovici 25, Pipini 24, quos si ad 846, addideris, habebis 840, ad quem non pertigit Pipinus. *i* Id vulgo Carosium dici scribit Claudius Robertus, Gallice, Charoux, vel saint Sauveur de Charoux, in Pictavensi ditone situm. *k* Hinc emendes quod scribit idem Robertus, circa an. Christi 928 conditum: scribere forte voluit 828, aut certe tunc restauratum est, post Normannicas vastationes. Monet idem Robertus hoc monasterium dici a S. Cypriano fratre S. Savini, de quo XI Julii agemus.

EX BIBLIOTHECA FLORIAN.

CAPUT III.

Stradensis cœnobia fundatio, privilegia.

Hujus itaque Pii Augusti Ludovici temporibus, quibus filius ejus Pipinus Rempub. regebat Aquitaniæ, quidam Bituricensium Comes extitit, vocabulo Wifredus. Hic ex illa nobilium a sacra Francorum, quam gloriosus Rex Domnus Pipinus, præfati Augusti Ludovici avus, in urbe Biturica ad *b* Guaiferii Ducis Aquitaniæ partes expugnandas reliquerat, originem trahens, regali quoque prosapia oriundus erat. Cui non impari, verum æque generoso stemmate celebris, ex clarissimo genere Francorum Oda nomine, conjunx fuit. Quibus alii præter filiam fuerint liberi, parum comperimus. Quæ videlicet illorum filia, nomine Agana, Roberto cuidam, insignis honestæque potentiæ viro, primoque Palatii Pipini Regis, nupta fuit. Qui Robertus, ad suæ nobilitatis excellentiam, regalis etiam stemmatis per sororem adeptus erat consortia. Quam isdem Domnus Pipinus uxorem duxit: de qua *c* Pipinum et Karolum liberos, totidemque filias habuit. Hac itaque nobilitatis excellentia præfatus Comes Wifredus inclytus, religionis etiam gloria clarissimus fuit.

C. 6. Wifredus Comes,

a

b

c

8 Hic ergo suis temporibus amplissimis usus honoribus, utpote primæ capitis Aquitaniæ Comes, animo prudenti perpendens quæ et quanta sint, quæ cura mortalium prima putantur, quive casus ea prosequantur, simulque cernens rerum suarum commoda; statuit animo, ut de temporalibus quæ jure possidebat, sibi præpararet æternaliter profutura. Itaque pari consilio communique voto venerandæ semperque cum laude nominandæ suæ conjugis Odæ, placuit, ut ad laudem Creatoris celebrandam, divinaque mysteria peragenda, in jure suæ proprietatis, in villa quæ dicitur Strada, Ecclesiam fundaret, quam de propriis rebus ad Ecclesiæ ministrorum usus sufficientissime dotaret. Quod quidem ut disposuit, efficaciter etiam divina largiente clementia complevit, anno quinto decimo imperii Domni Ludovici Serenissimi Augusti, filioque ejus Pipino quartodecimo anno regnante qui est ab Incarnatione Domini dcccxxviii. Cum vero ad usque dedicationem ecclesiæ ventum esset, eam in honore, sanctæ semperque Virginis Mariæ, et omnium Sanctorum dedicari constituit; ejusque vel aliorum reliquiis Sanctorum solenniter decoravit. Cui in die consecrationis ejus, qui est septimo Kalend. Julii, prædia quædam circumadjacentia, quæ sui juris erant, cum mancipiis ibidem commanentibus, quorum non parvus fuit numerus, concessit, et testamento delegavit. Quod testamentum hæc quæ diximus etiam hodie testari videtur.

fundat cœnobiū Stradense:

9 Postquam vero Clarissimus Vir hæc studiose per-

C. 7.

tanti

Bella inter filios Ludovici Pii.

a

b

c

C. 12.

Confirmatur et ampliantur cœnobii privilegia a Carolo Calvo.

Imperii sui moderavit statum, anno ab Incarnatione Domini octingentesimo quadragesimo feliciter obiit. Post cujus extrema tres filii ejus pro regno Aquitanie, quo frater eorum Pipinus regnaverat, invicem dissidentes, bello decertare contendunt, quod et factum est apud a Fontanetum Burgundie locum. Lotharius major natu, et Augustali dignitate superior, cum exercitu Italie adversus fratres Ludovicum, et Carolum, qui Calvus agnominatus est, et ipsi adversus eum cum Francis et Aquitanis. Et Lotharius quidem primo impetu victor extitit, sed mox resumptis viribus, ab b Warino Duce Tholosano et Aquitanis fugatus est. Et quidem merito: nam is Imperii cupidine, quamvis non absque fratrum seu quorundam pravorum consensu, Pium patrem custodia detentum diademate privare decreverat, ni sanior Ducum sententia et Episcoporum auctoritas, conatus ejus frustravisset, qui post fugam, diademate deposito, facinoris sui poenitentia motus, private vivere deinceps, cœnobio se contulit. Ludovico præterea non longe post hæc ab humanis obeunte, Carolus solus, qui Calvus dictus est, et regnum Francorum et Imperium Romanorum, nobiliter ac strenue rexit.

14 Interea Dodo præmemoratus, egregie probitatis Abbas Stradensis cœnobii, sollicitè sibi commissorum commoda instanti procurans vigilantia, presentibus et futuris, quod optimum fore censebat, consulte semper providere satagebat. Is ergo quam primum opportunitate reperta, memoratum Regem Carolum adiit, illique sese, caussamque sui adventus diligenter innotuit. Deinde proferens auctoritatis edictum Præcellentissimi Regis Domni Pipini sui germani, quod pro liberalitate, sibi credito concesserat loco, et hoc maxime suas constare preces edicit, ut ejus exemplo, simul et ob memoriam fraternæ dilectionis, ipse etiam more Regio, speciale decretum ad perpetuum munimentum, contra pravorum tumultuationem, supradicto dignaretur concedere loco. Cujus petitionem Rex placide suscipiens, ejus voluntati libenter annuit. Igitur accitis in conspectu suo Notariis, præsentì conscriptione decrevit, ut hoc ipsum cœnobium, vel in eo degentes, et cuncta quæ sui juris essent, vel quæ Deo favente futuris temporibus ibidem augmentanda erant, nulli cujusvis patentie personæ, arte nequitie, opprimendi aut inquietandi ullo modo licentia foret: neve quilibet, in omni loco dominationis ipsius loci, quippiam pravi usus imponere, aut indebitam exactionem quoquo modo facere præsumeret: sacræ siquidem religioni, soli Deo vacare cupienti, summam quietem debitam fore: neque licere debere cujusquam illi impetum contraire. Ad hoc etiam fisco Regio debita, pro sui suorumque salute, statuque Reipublicæ suæ, cuncta prorsus eo privilegio eidem loco sunt indulta. In clausula demum perscripti decreti statutum est, ut per succedentia tempora locum ipsum inhabitantes e suis non aliunde petitis personis eligerent semper, quibus sacra prælatio loci committeretur, a quibus cœnobii totius gubernatio, æquo jure tractaretur. Idque non cujusquam mortalium vi, sed fraterno cœnobialium voto fieri quam maxime decrevit. Hæc ita statuta, litterisque mandata, Regio more, propii impressione annuli roboravit, regnante eo jam quarto regni sui anno.

I. Abbas Dodo,

15 Ita ergo venerandæ memoriæ Dodo Pater, cum suis apud Regem honorifice habitus et voti compos effectus, ad propria remeavit lætus. Qui postquam feliciter vixit et humanæ debitum naturæ feliciter solvit, ad bonæ vitæ percipienda merita felicissime pervenire promeruit. Cui nihilominus vita religiosus, in prælatione præfati cœnobii, Mainardus successit; cujus erga memoratum locum piæ sollicitudinis studium, plurimarum edocent instrumenta servata chartarum.

C. 13.

16 Hic igitur aliquando pro sibi competentibus

caussis aulam expetiit Domni Karoli Regis. Aderant vero tunc in palatio Fratres ex cœnobio d S. Petri, quod est in territorio Nivernensi grata satis positione situm, inter duos amnes Ligerim et Elaverem; qui pro substituendo sibi Patre Regiam videbantur expetiisse Majestatem. Ad horum ergo consultum, post alia animum vertens, prædictum convocat Mainardum Abbatem, et ejus paternitati monasterium illud se velle concedere dixit. De quo, quamvis ob prolixitatem vix tædiosum sibi valde videretur, cum se illi parere consensisset; mox præsentì Rex confirmavit scripto Regium præceptum, ac proprio roboravit sigillo; ut jam dictus videlicet S. Petri locus, a præfato Abbate Mainardo, suisque successoribus, Stradensis scilicet monasterii rectoribus, perpetualiter possideretur et regeretur. Verum hæc de cœnobii Stradensis constructione, velut ædificando operi posita fundamenta sufficiant. Super quæ quidam altius ædificare gestientes, non id fateor mutatis ab incerto sumptibus agere decrevimus cum huic loco, de quo sermo agitur, gratiæ Dei munere, feliciter abundet cœlestium operum præclara materies. Igitur ope virtutis Dei, cujus opus est quod extra vel intra cœlorum ambitum mirabiliter contineri constat, id aggredi tentavimus; ut videlicet ad fidelium venerationem illa conscribantur, quæ in hoc cœnobio divinitas nostri Salvatoris mirabiliter operata est ad sui laudem nominis, illorum utique Sanctorum meritis, quorum hic pia fidelium devotio patrocinia colligere curavit, quorum etiam precibus isdem locus nunc usque tuetur, semperque tuendus speratur.

a Alii Fontinatam vocant. Prælium hoc anno 841. 23 Jun. contigit. b Nithardus lib. 4. Ducem solum vocat hunc Warinum, atque a Carolo Calvo ob custodiam Aquitanie relictum; cum aliquin Egfridum Tolosæ Comitem Pipino Pipini Regis filio faventem ibidem referat. De Warino et Ava, sive Avana, ejus conjugis, egimus 13 Jan. in vita S. Bernonis § 3, nu. 13. c Anno 835, regnum in filios partitus Lotharius, Pruniae monachus factus est, ubi 29 Septemb. mortuus est. d Gallice S. Pierre le Monstier dicitur scribit Boscus.

CAPUT V.

S. Genulphi corpus Stradam translaturum.

Erat igitur haud procul a prædicto Stradensi cœnobio locus, sex videlicet millibus distans ab eo, in quo SS. Genulfi et Geniti memoria continebatur; qui temporibus Decianæ persecutionis, a B. Sixto Papa Romano, ob verbum prædicationis in Gallias directi fuerant: qui venientes in urbe Geturnicensi, quanti apud se meriti essent omnipotenti Deo declarare placuit, dum eorum meritis ibi puerum a dæmonio, et puellam a gravissimo liberavit incommodo. Ubi pro veritate Christi dira fustium verbera passi, post etiam fornacis ardentis ignibus injecti, Angelica protectione a vasto ignium liberi sunt ardore. Tum deinde ferrea carceris vincula perferentes, sed ab Angelo confortati; demum per resurrectionem mortui, et divini verbi prædicationem, omnes urbis illius cives ad Christum conversi et baptizati sunt. Quibus ecclesiis fundatis, et institutis Ecclesiasticis edoctis, post aliqua temporis spatia, inde discesserunt, et supradictum expetiverunt locum. Quem pro sui aptitudine sibimet ad manendum eligere decreverunt. Quem etiam postea, favente eis gratia divina, in propria ditione ab ejus possessore suscipientes, et ibidem ecclesiam Christo fundantes, felices vitæ suæ cursum, ibi feliciter consummaverunt: et divinas sæpius ostendendo virtutes, sanctis meritis suis ipsum deinceps illustrare locum. Unde et contigit, ut eo tempore, a Cella S. Genulfi cognominaretur ab incolis. Succedentibus vero temporibus, extiterunt intra Gallias incursionem plurimæ Barbarorum, nec non et persecutiones infidelium, quibus multæ, ut supradictum est, desolatæ sunt antiquæ Sanctorum memoriæ ac penitus per multa tempora destitutæ.

EX BIBLIOTHECA FLORIAN.

2 Mainardus:

d

hinc collatum cœnobium S. Petri.

C. 14. Cella S. Genulfi,

miraculis clara.

a

109

18 Contigit

His. hunc an-
no. 116.
C. 16.
Auctoritate
regni.

18 Contigit igitur aliquando, ut venerandæ memorie prefatus Mainardus cœnobii Stradensis Abbas consilium haberet cum Fratribus, de Translatione jam dicti Confessoris Christi Genulphi : quibus idipsum omnibus invicem sentientibus, et hujusmodi sententiam amplectentibus, etiam super hoc negotio Dominum Regem Karolum adire decreverunt, ut quod futurum ex illo foret consilio, illius celeberrimo fieret imperio. Aliquanti igitur assumptis Abba Fratribus, aulam expetiit Domini Regis Karoli, cui cum adstitisset, et pro quibus ierat intimasset; cujus temporis, vel loci, seu auctoritatis isdem vir sanctus fuerit, Rex sciscitatus est. De quibus cum edoctus ab Abbate fuisset, libentissime quod petebat concessit, et libere faceret imperavit. Hoc sane præcipiens, ut sancti quidem Præsulis Genulphi corpus monasterio transferret; beati vero patris illius Geniti glebam remanere sineret.

C. 16.
transferuntur S. Genulphi reliquiae ad cœnobium Stradense.

19 His igitur a regali clementia concessis, accepta Abba remeandi licentia, regreditur ad propria; et se pro quibus ierat impetrasse denuntiat. Eo ergo Fratres exhilarati nuntio, auctoritate freti regia, Sanctorum cellam adeunt devoto cum obsequio. Quia vero minus quam decebat eo tempore locus ipse reverenter habebatur, ideo res ipsa sic ad habendum ipsius sancti Confessoris corpus animos Fratrum accenderat. Oratorium ergo, quod in honore S. Petri sacratum erat, sunt ingressi : sanctum inquirunt thesaurum : sed ne tunc incertum foret, quemadmodum Sanctus uterque discernetur, olim, ut credi potest, huic futuræ Translationi dispositio providerat Divina. Nam ut libello vitæ vel obitus eorum continetur, sancti quidem Præsulis Genulphi corpus, ad ingredientium dexteram; beati veropatris ejus Geniti membra parte fuerant sinistra locata. Igitur ea certitudine, maximi pretii reperto munere, digna cum reverentia sanctum corpus gestatorio Fratres imponunt, et sic cum laudibus divinis ad monasterium redeunt : in quo sub die b XII Kalend. Julii pretiosum deponentes onus, ob tanti Confessoris adventum, hunc ipsum diem quotannis instituere celeberrimum atque solemnem. In quo deinceps loco, multoties per hunc sibi dilectissimum famulum, multa sanitatum miranda, frequenter mortalibus largiri dignatus est Christus, ad laudem et gloriam nominis sui.

a Videtur is locus esse, qui in Biturigum chorographia Celle sur Nahon appellatur; erat enim ad Naonem flumen.

b Guilielmus de la Croix legendum putat, XV Kal.

CAPUT VI.

Normannorum incursus. Corpus S. Genulphi alio deportatum.

Ea sane tempestate gravissimis casibus Galliarum sunt detrita provinciae. Decedente siquidem glorioso Rege Karolo Calvo, regni quoque ejus a sua celsitudine corrui status. Nullus namque post eum Imperium tenuit Romanorum. Ejus filius Ludovicus agnomine Balbus solummodo regnum obtinuit Francorum. Tunc Bajoariorum surrexit regnum, apud quos hactenus constat Imperium Romanorum. At vero Ludovico decedente Balbo, filius ejus Karolus agnomine a Minor post eum regnavit. Contra quem Franci conjurantes, eum de regno expulerunt. Et Odonem Aquitaniae Ducem pro eo regnare constituerunt : qui nec integris etiam in regno duobus substitit annis. Cui filius successit Arnulfus, in ipso pene initio regni sui jam semivivus. His temporibus Willelmus Comes Arvernorum erat Dux Aquitanorum, qui Cluniacense fundavit cœnobium. Sanctus quoque b Geraldus vir magnæ sanctitatis, ac præclaræ nobilitatis ipsis temporibus claruit, qui Aureliacum monasterium construxit. Tunc etiam Abo nobilissimus partium Princeps Biturigensium, c Dolense cœnobium edificavit. Eo quoque tempore, cruentæ acies in cœlo

C. 17.
Posteri Caroli
Calvi.

b

c

apparuerunt, ad præsagium excidii regni vel patriæ, jam tunc imminentis. Nam Karolus, quem Franci repulerant, resumptis viribus, regnum recepit : sed iterum repulsus est, et Dux Robertus d Rex constitutus est. Karolus ergo, ab e Othone Imperatore accito auxilio, prælium cum Francis, qui eum repulerant, commisit : et victor existens Rothbertum interfecit : regnumque recepit. Postea vero, contriversiis adversantium sedatis, factisque pactionibus, Ugoni filio Rothberti Ducatum concessit, ac deinceps regnum obtinuit.

d

e

21 Sic itaque clandestino malo Francorum vacillante regno, ab externis etiam Galliae nationibus affliguntur. Siquidem barbaries effera Nortmannorum, quæ interiora Oceani Britannici plagæ Septemtrionalis incolere videbatur, navali manu innumera de suis electa, ingentis pelagi Galliae victum occupat limbum. Igitur ab ipsis incipiens oris, ac deinde cuncta pervadendo sese diffundens, Occidentales Gallias, et maxime Neustriam, et Aquitaniam depopulari cœpit. Idipsum vero multoties superioribus annis adgressi fuerant Nortmanni, sed eis belligeri viri Duces locorum sæpius obstiterant, et eorum frequentes impetus sæpe Mavortia manu pepulerant. At ipsis etiam Ducibus inter se diuturno bello dissidentibus, ac vario rerum eventu nunc istis nunc illis decidentibus, ita tellus nudata suis defensoribus perfacile patuit externis pervasoribus. Quorum insania, per cuncta, qua visus ante sui faciem erat, feraliter incedens, obsistentes si qui fuerant interimere, victos captivare, bona cuncta diripere, nulli mortalium parcere, divina et humana suis ludibriis promiscua habere, sancta loca demoliri, cædibus, incendiis prorsus cuncta replere satagebat.

C. 18.

Nortmanni
Gallias vastant.

22 Cum vero jam per plurima Galliarum loca suæ crudelitatis exercuissent facinora, Biturigum etiam pagum violenter affligere cœperunt. Jam dictus autem cœnobii Stradensis Abbas Mainardus cum Fratribus suis, hostili præcognito adventu, apud prædictum S. Petri monasterium fugæ præsidium expetere decreverat. Assumptis igitur omnibus quæ salvandi gratia, secum ferenda censuerant, etiam beati Præsulis Genulphi corpus, pariter ferri voluerunt. Cum ergo cœptum iter usque Biturigam peregissent civitatem, ecce ante eos, dæmon per os hominis cœpit clamare, et dicere : O S. Genulfe, num te effugere potero? Cur in his etiam locis me persequeris? Non tibi sufficit quod de Gedurnicensi urbe me expulisti, et cellam inhabitare prohibuisti? heu me Sancte Dei! Cum itaque nequam spiritus, hujusmodi vocibus insani hominis ore clamasset, sine mora pervasum reliquit hospitium. Ita meritis sanctissimi Præsulis liberata persona, gestatoribus ejus Dominum benedicientibus plurimum lætitiæ contulit. Tandem igitur ad dispositum pervenientes locum, S. Petri videlicet oratorium, Sancti ossa ibi deposuerunt : et omni cum diligentia servare studuerunt.

S. Genulphi reliquiae ad Nervense territorium translatae :

dæmonem fugant.

a Alii vulgo Simplex dictus, obiit anno 929. b Vitam S. Geraldii dabimus 13 Oct. c Alii Burgidolense vocant; Gallice Bourdeols, et Bourgdieux. Situm est ad Angerim, sive Indrum, de quo supra ad cap. 3. Hoc Burgidolense monasterium descripsimus in Actis S. Bernonis XIII Januarii, § 6, num. 28, ubi hunc locum citavimus. d Id anno 922, contigit. e Qui potuit, cum anno 936, primum Henrico parenti in regnum Otto successerit, septem annis a morte Caroli? At Ludovico Transmarino Simplicis filio suppeditas Otto tulit.

CAPUT VII.

Stradam denuo relatum.

Advenientes autem hostes ad Stradense cœnobium, et tam rebus quam habitatoribus vacuum reperientes locum, quicquid reliquum fuit in ædibus, flammis tradidere voracibus. Sed reliquis circumpositis ædibus igne consumptis, ita totius monasterii fabrica, Domini Jesu protegente virtute, restitit illæsa, ut in ea nullius adustionis vestigium appareret

C. 19.

Nortmanni monasterium Stradense incendere frustra conati :

CAPUT VIII.

EX BIBLIOTHECA
FLORIAN.*Hungarorum gemina incursio, clientes sui a
S. Genulpho adjuti.*

victi prælio.

a

C. 20.

*Aliquæ S. Genulphi reliquiae
in S. Petri monasterio
relictæ :**aliquæ Nivernensibus
datae.**Ejus meritis
pulsæ tempestates.**Alii Abbates
Stradenses.*

appareret. Quod cernentes hostes, et virtutem divinam sentientes, a loco recesserunt, et super vicini fluminis oram Duces eorum, circum se scrobibus actis, aliquibus temporibus consederunt : donec ab eis omnis circumquaque regio vastaretur. Itaque, cum per septem annorum lustra, Neustriam et Aquitaniam devastando, Arvernum usque pervenissent Normanni, Rex Burgundiæ Radulfus, in auxilium evocatus ab Aquitanis, cum exercitu valido festinus occurrit eis. Commissoque a prælio cum eis, in loco qui dicitur ad Destrictios, Deo auxiliante Christianis, pene usque ad internecionem deleti sunt Pagani, et ab Aquitania fugati. Qui vero evadere potuerunt, in oris Galliæ super Oceanum, in urbibus scilicet, quas ipsi primo impetu suo desolaverant, eo pacto permittente Francorum Rege, ut fierent Christiani, resederunt. Quæ loca propter inhabitantes nunc partim Nortmannia, partim Britannia dicuntur.

24 Postquam igitur ille metus hostilis a provincia discessit, mox sancta beati Præsulis membra Stradensi monasterio Fratrum restituere curavit devotio. Ergo remunerato loco ipso de pretioso reliquiarum sacri corporis ipsius Confessoris Christi thesauro, cum benedictione Fratrum ipsius cœnobii, sanctorum pignorum bajuli profecti sunt. Venientes autem Nivernis, a civibus urbis illius, ac sibi notis fidelibus reverenter excepti sunt. Ibi etiam a Clericis Episcopii civitatis ipsius, necnon a Sanctimonialibus ibidem degentibus expetiti, ut eis vel aliquantulam portionem de sacro beati Præsulis corpore darent, unam e costis ejus illis concesserunt. Quam cum inter se Clerici sive Deo sacratæ Virgines sibimet exæquando secuissent, mox ab utrisque partibus cruor stillavit. Admirantesque qui aderant stupuerunt valde : et vere viventia coram Deo sancti Confessoris merita dignis laudibus attollebant.

25 Inde quoque egressi, viam suam direxerunt ad territorium quod Sigalonium dicitur. Ubi post aliquot cum pervenissent dies, quodam loco diversorium habuerunt, ubi post discessum eorum, circummanentes pagenses ecclesiam in ejusdem beati Confessoris honore fundaverunt, et nomine consecraverunt. Ibi vero quantam gratiam suam Deus meritis hujus beati Præsulis Genulphi terræ illius incolis præstiterit, gratum memorari videtur. Cultores siquidem agrorum circumjacentium votivum sibi fecerunt usum, ut sementis tempore portionem seminis, quantum sibi videretur, ad ecclesiam ipsam quisque deferret, ac sancto Confessori, ad usus Sacerdotis, qui divina ibidem mysteria celebraret, devotus offerret : ut ejus meritis, eorum segetes vel a fulgure, et tempestatibus, sive adversis aeris corruptionibus, illæsæ servarentur. Quorum piæ devotioni sic pietas annuit Salvatoris, beato suffragante Patrono, ut ex tunc usque nunc, in eodem voto perseverantibus, expetita quoque perseveret salus.

26 Nonnulla quoque sanitatum dona in eodem itinere, per beatum Confessorem confluentibus ad eum conlata sunt, quibus sæpe suos lætificavit, donec ad monasterium prospere ventum est. Interea jam tunc Mainardus excesserat Abba. Cui etiam in prælatione vir strenuus et utilis monachus successerat Amalricus. Huic vero Amalrico, suisque successoribus, quidam vir claræ nobilitatis, Lætarius nomine, monasterium, quod in Wastinensi pago, ad honorem B. Baptistæ Joannis, ac S. Genulphi Confessoris construxerat, cum testamento semper possidendum delegavit. Illoque decedente, successit Aymo, qui præcessor extitit Aerico. Hic post illa Nortmannica tempora, propius cœnobio præfuit Stradensi. Obeunte Aerico, successit Elias, qui usque ad nostrorum tempora majorum longævus permansit.

a Memorat hoc prælium Ademarus ab Andrea du Chesne citatus in Normannicis.

Post aliquot iterum annos accidit ut hæc ipsa regio Hungarorum quateretur incursibus. Quæ res vulgata cœnobialium Stradensis cœnobii non minimum perterruit corda. Providentes itaque sibi, castrum quoddam quod a Lucas vocitatur, ad sui præsidium in ea necessitate petierunt. Illuc itaque Fratres sese cum suis, ac etiam cum beati Præsulis Genulphi corpore conferentes, illius tempore metus, eo sancta Confessoris servata sunt membra. Sed postquam et ille hostium tepuit fervor, redire Fratres ad monasterium cum sacris decreverunt reliquiis. Ergo cœptum iter illis peragentibus, ecce subito nubium densitate cœli facies obumbratur. Anxiosi Fratres et sanctarum reliquiarum geruli cœpere, futuræ tædio pluviae. Tum deinde largissimis proruentibus imbris, vehemens inundatio superficiem replebat terræ. Sed manifeste divinæ complacuit clementiæ pia sancti Confessoris declarare tunc merita. Nam a tantæ inundationis violentia ita sanctum corpus ejusque geruli cœlesti sunt virtute protecti, ut nihil omnino super eos pluviae ceciderit. Sic meritis magni Præsulis ab eo relevati tædio, cum exultatione magnificentantes Dominum, ad monasterium pervenerunt.

28 Alia nihilominus Hungarorum incursione, quæ biennio post primam contigit, ad proximam ab Occidentali plaga munitionem, sancti Confessoris delatæ sunt reliquiae. Qua etiam decedente perturbatione, sancta membra Fratres navigio imponunt, et per Agnerem fluvium superius ad monasterium remigare cœperunt. Quibus cum gaudio ascendentibus, exclamavit unus ex navigantibus : S. Genulfe, certe si velles, servis tuis cibos dare posses. Nec mora, piscis non parvæ quantitatis, quem b squillam dicimus. a profundo gurgitis emersus, saltu se in navi præcipitavit. Admirantes gratulantur nautæ sic citissime sanctum Confessorem suis adesse fidelibus. Sicque lætissimis animis ad monasterium reditum est.

29 Quodam etiam tempore, quidam a nativo Britanniae solo egressus, orationis gratia, sancti Patris Gildæ reliquias, sive aliorum Sanctorum expetere loca decreverat. Qui post aliquos itineris dies, ab invaletudine correptus est. Pro posse tamen cum sociis iter explebat, donec ad hanc usque, quæ citra flumen Agneris, Villa Godonis dicitur, perventum est : ibi fessus omnino, ægritudine cogente, deponitur. Elias interea vir religiosus hujus loci tunc prælatione potiebatur. Ad hunc igitur languens ille supplices dirigit preces, ut sibi mysteria nostræ Redemptionis per sanctæ religionis ministros mittere dignaretur; qui eum jam deficientem sanctis ac vivificis mysteriis communicarent, ejus exitum Domino commendarent. Illico Venerandus Abba, per loci Paraphonistam, nomine Widonem, ei quæ petebat dirigere curavit. Ad quem cum festinus isdem Frater accessisset, mox eum sacrosanctis mysteriis participavit. Qui mox clausis oculis agebatur in extremis. Aliquibus igitur horarum spatiis exactis iterum oculos aperuit, et adstantibus referebat, a sanctis provinciæ suæ se visitatum fuisse, qui contra malignorum spirituum turbam de ejus animæ salvatione decertaverint. Quibus altercantibus, ecce subito sanctus Domini Confessor intervenit Genulfus. Qui conversus, assistentibus ait dæmonibus : Quid, inquit, miserrimi spiritus, hic agere disponitis? Ecce Dei clementia concedente, suscipiet hunc sinus Abrahamæ. Quod cum dixisset, nequam conventus repente disparuit. Et conversus ad Sanctos, dixit : Bene sancti Domini vestrorum cura sollicitamini : sed in reliquis, vestræ sollicitudinis ut decet meminisse satagite ; nam istius salutem animæ, nobis a Dei benignitate concessam scitote. Hic siquidem cum in præsentem nostrorum

*Quidam ope
S. Genulphi a
pluvia intacti,**cibus esurientibus
oblatus.**Moribundus a
S. Genulpho
contra dæmones
defenditur :*

Fratrū officio Fratrum divinis sit participatus sacramentis; dignum est ut eorum precibus assistamus, et de ejus salute procuremus. Hæc cum infirmus cunctis adstantibus aperuisset, interum clausis oculis a vita discessit. De quo nulli Pubium, cum talia de sancto Præsule Genulfo retulerit, quin ipsius meritis in æterna requie locatus sit. Ejus itaque corpus, monasterio delatum, honorifice sepultum est.

a *Massonus* Lucas oppidum arcemque munitissimam appellat. *Angeri quoque altuitur.* b *In priore vita est lucius.*

CAPUT IX.

Monarchi cædes cœlitus vindicata.

Ex Ecclesia sanctæ Dei genitricis Mariæ, quædam aliquando inter quosdam secularium atque monasterii cœnobitas extitit controversia. Quæ adeo diffusa est, ut Frater quidam, Fredebaldus nomine, qui eo pro Fratrum jure tuendo, ab Elia directus Abbate fuerat, in foribus ejusdem ecclesiæ gladio necaretur, conscio loci Presbytero, nomine Godone, qui fraudulenter eorum partibus favere videbatur. Quo facto, Venerandus Abba, pariterque Fratres omnes vehementer afflicti, magis ab illo Judice Deo, qui Dominus ultionum est, et ex male commissis ultionem libere agere novit, quam ab aliquo seculi Principe, tanti vindictam flagitii expetere decreverunt. Erat autem in eodem cœtu Fratrum vita venerabilis senior, Ermenulphus nomine, qui tunc in monasterio Æditui fungebatur officio. Hic nocte quadam cum se post orationem expletam in oratorio quieti dedisset, conspicit primo quidem immenso claritatis fulgore tota repleti spatia templi: deinde præfulgidum quemdam et maximum cœlestium virorum conventum, eximio candore vernantem, adstare cuidam reverendæ mulieri et inæstinabilis potentiae personæ; quæ incomparabili speciositate decora juxta summi Salvatoris adsidere videbatur altare. Ecce autem quidam venerandæ gravitatis Antistes, in sacerdotali schemate, illi Dominæ propius adsistens, ultionem ex supradicti sanguine Fratris nuper interempti, coram ea suppliciter expetebat. Quæ gratifice sic ad eum respondere videbatur: Et mihi potius, Frater, caussa de hoc procuranda est scelere. Et adjecit: Petrus, inquit, Apostolus, huc accedat. Quo accedente, ait ad eum: Ecce Frater, hujusmodi piaculi judicium exercendum, tuæ potestati commissum. His dictis, cœlestis ille conventus disparuit. Post hæc igitur ex perpetrata nece, vindicta cœlestis a Deo maturo subsecuta est; ut infra parvissimi temporis spatium illius homicidii ministri, cum suis fautoribus et omnibus pene adfinibus, morbis decederent exitialibus. Perpaucis illius immunibus vindictæ relictis, qui in rerum miseria, totius vitæ suæ tempore permanentes, ad ultimam usque pervenerunt ætatem. Ita vero gloriosa genitrice Dei Maria, sanctissimoque Præsule Genulfo famulo suo patrocinantibus reddita confestim retributio superbis est, quemadmodum scriptum est: Mihi vindictam; ego retribuam, dicit Dominus.

31 Porro Presbyter ille, quem supra tanti facinoris consciū diximus, reatus sui perpendens magnitudinem, sanctam Dei genitricis ecclesiam et hujus cœnobii cœtum, ex proprii possessione juris, heredem fecit. Hic ad vitæ suæ finem perveniens, capsulam quamdam sacris Sanctorum reliquis insignem, ab eadem sanctæ virginis ecclesia coram se deferri rogavit. Qui cum in extremis ageretur, subito prosiliens hæc ipsa capsula a loco, quo ante eum fuerat appensa, e conspectu ejus alibi perlata est. Ex hoc autem et immensitas divinæ a virtutis, cujus in ea portio maxima continebatur capsula; et divini in eum examinis prolata sententia, patenter intelligitur.

32 De cujus adhuc judicio, talis in monasterio subsecuta fertur ostensio. Sabbato quodam, instante jam noctis articulo, cum Fratres debitum Completorii solvere pararent, Ædituus ecclesiæ, nomine

Wido, ob campanam pulsandam ante processerat. Qui cum ad campanæ pervenisset locum, ecce quem ante defunctum noverat, illum in notissima forma Presbyterum conspicit, evaginatum tenentem gladium. Perterritus illico retrorsum aufugit, atque in ostii limine velut exanimis concidit. Jam Fratres aderant, illumque quolibet alio casu, potius quam metu, corruisse putabant. Post paullulum itaque spiritu recreato surrexit a loco, Quodque viderat, Eliæ Patri Venerabili, ceterisque Fratribus, verbis non valens, signis innotuit. Postquam igitur admirantes omnes in stratibus se dederunt, ecce per alta silentia noctis, ipsi Widoni, nominatim eum vocando, vox hujusmodi sonuit dicens: Surge, inquit, surge. Expergefactus ille nimio iterum corripitur horrore: cui trementi et admodum paventi, seque salutari signo Crucis munienti, vox etiam intulit: Ne, inquit, omnino pertimescas. Veniens autem in monasterium videbis, quo pro nece Fredebaldi supplicio deputatus sim. At ille quamquam tremens et pavidus, rei tamen auditæ probamento, surrexit et ivit: et dictorum fidem coram S. Petri præstolans altare, paullulum obdormivit. Ecce autem in illo quietis somno coram ipso S. Petri altari, dolium ingens eructantibus repletum flammis ei apparet, in quo Presbyter ille sese immergere videbatur. Deinde gladius quidam igneus, ab alto delapsus, et ejus vertici illisus, pariter in flamma demergebatur. Evigilans autem Frater, cum maximo tremore cuncta per ordinem supradicto Patri vel Fratribus retulit. Hic ergo patet quanta Sanctorum sollicitudo super sibi digne famulantes invigilet semper; ea videlicet, quæ sinistrorsus illis accidunt submovendo, sed et commoda cuncta pie petentibus adhibendo.

a *Videtur Crucis legendum, propter ea quæ sequuntur.*

CAPUT X.

Prædones ope S. Genulphi sæpius repressi.

At vero Karolo decedente Minore, Ludovicus filius ejus regnavit. Hujus filii fuere, Lotharius et Karolus. Lotharius post patrem regnavit, a et a Regina sua veneno extinctus est. Cujus filius Ludovicus, uno tantum supervivens anno, et ipse potu malefico periit. Patruus autem ejus Karolus, cum post eum regnare voluisset, a Francis b ejectus est. Et Ugo Dux filius Hugonis Ducis, Rex a Francis elevatus est. Karolus autem captus in c Senletensi urbe, in carcere trusus est: ibique genuit Ludovicum et Karolum, et mortuus est: et expulsi sunt filii ejus a Francis, et erant morantes apud Imperatorem Romanorum. Ita Francorum Regum secunda deficiente linea, regnum in tertiam translatus est: in qua quidem primus extitit Robertus, qui a Karolo Minore interfectus est, sicut superius dictum est: secundus vero filius filii ejus, præfatus Ugo, qui Magnus agnominatus est, qui etiam Ecclesiæ Dei clementissimus defensor fuit.

34 Hujus ergo Magni primo Ducis, postea Regis Ugonis temporibus, quidam Optimates nobilissimi Pictavorum, in eo loco ubi d cœnobium B. Sigiranni extat Abbatis munitionem ædificaverunt, ac firmissime munierunt. Hoc Primas contigui castris, quod ad Orientalem Stradensis cœnobii plagam situm est, admodum graviter ferens, præsumptionem eorum omnino dissultum iri festinabat. Igitur ob id negotii memoratum adiens Ducem Francorum, ejus ad hoc suffragia postulabat. Qui ejus rogatui favens, coactisque militum millibus quamplurimis, quo fuerat expeditus, exercitum ducere cœpit. Itaque, cum ad Stradensis monasterii vicinia perventum fuisset, ibidem Franci castrametantes fixere tentoria. Inopinato metu turbati ruricolæ, primo suspicabantur barbaras nationes, velut superioribus solitæ fuerant temporibus, supervenisse: sed cernentes eos nihil insistere prædæ,

Idem tertio apparet in pœnis.

C. 26.

a

b

c

Ultimi Reges Galliarum Karlingi.

C. 27.

d

C. 24.
Monachi cædes.

S. Genulfo
rogante, vindicatur.

Rom. 12. 19.
C. 25.

Reliquiæ ab
homicidii
conscio reser-
vantur.

a

prædæ, (quod illi callide fecere) jam paullo minus mali suspicabiles habeantur. Sed postero die castra moventes, quicquid usquam victui necessarium, quæcumque fuerant opportuna reperta futuræ parantes obsidioni, cuncta invadere, rapere, secumque ducere cœpere. Tollitur in cœlum vulgi mœrentis clamor, Salvatorem Christum invocantis, et sancti Præsulis Genulfi auxilium deprecantis. Aduit illico miseris miseratio Salvatoris, per meritum sancti Confessoris. Nam hi qui debita vel propinqua cœnobii loca deprendati fuerant, ita cœlesti sunt ultione percussi, ut eorum alios oculorum lumine mulctatos, alios vero nervorum contractione misero cerneret corpore debilitatos.

35 Hujus ergo cœlestis animadversionis opinio cum ad aures usque prædicti Principis perlata fuisset, rem sciscitatus et edoctus, confestim primarios exercitus sui plurimos e latere suo direxit ad locum, qui suos a pervasione rerum dominationis ipsius loci, vel ad eum confugientium, omnino prohiberent, et in eos, si nollent, etiam vindicarent. Qui cum venissent, unum e sociis elegerunt, qui toto deinceps obsidionis tempore, monasterii rebus tutamento fieret. Illi autem prædicti miserabiles, divino mulctati iudicio, monasterii limina coram cunctis expetentes, reatus sui veniam et sancti Confessoris Genulfi auxilia supplicabant. Omnipotens vero Deus, notam semper faciens in populis virtutem suam, ita sancti Patris Genulfi merita declaravit, ut omnes continuo pristinae redderet sanitati. Ipse vero Dux Ugo, cum Principibus exercitus sui, locum ipsum et Fratres qui sub Patre religioso vivebant Elia, ex eo maxima veneratione coluit semper.

36 Cum vero memoratus Dux, assumpto jam regno, ad urbem Pictavam exercitum duceret, Willelmo Comite, propter abjectionem Karoli. et injustam, ut videbatur, assumptionem regni, ei nolente subditi, pars exercitus ejus per vicum prædicti cœnobii Stradensis transitum habuit. Ceteris pertranseuntibus, unus ex exercitu duos cuidam pauperculæ rapuit panes. Exclamare mulier, et sanctissimum cœpit invocare Genulfum. Nec mora: pusillum progressus eques, illius corruiat equus, graviterque collisus inutilis effectus est. Ipse autem mox cæcitæ captus est. Interea commilitones collegæ sui reatum cognoscentes, ocyus ad monasterium cum eo repedarunt. Confitetur ille delictum suum: Veniam culpæ coram Sancto deposcit. Aduit et mulier, cui damnum intulerat. Quam ille juxta modum culpæ digna satisfactione placavit. Tum deinde verbera profert, et omnimodis precibus instat, ut his excruciato corpore, ab illo cœlestis vindictæ vinculo solveretur. Fratribus autem et fidelibus qui aderant Salvatorem nostrum orantibus, et beati Præsulis Genulfi suffragia pro misero poscentibus, illico lucis ei gaudia reparantur: exhilarantur adstantes tantæ præsentia virtutis, benedicentes Christum, qui semper est mirabilis in Sanctis suis. Milites vero cum suo, vota Deo gratiarum, et sancto Confessori solventes, quo decreverant abire gaudentes.

37 Penuria regione finitima laborante, mulieri cuidam e vicino possessionis hujus monasterii loco, panis subsidia defecerant: quamobrem ut sibi provideret cœnobium petens, id orans ibat, ut Sancti pietas Confessoris ejus negotio pium præberet occursum. Cum igitur ad sacram perveniens ædem orasset, atque post orationem inde fuisset egressa, confestim a proxima domo quemdam egredientem offendit. Quem de suo cum interpellasset negotio, is ei continuo suæ paupertatis pretio condignam annonæ mensuram libentissime largitus est. Sic itaque voto potita gaudens ad proprium repedabat tugurium. Sed ne fortuito potius id accidisse quibuspiam credibile videretur, evidentis indicio virtutis mox declaratum est. A vicino siquidem castro tunc etiam

duo quidam, ut sibi panes emerent, advenerant equites. Quibus emptis, modus portandi eos non aderat illis. Horum igitur unus, Stephanus dictus, qui etiam a rapiendi sibi solito more, Rastri dicebatur agnomen habere, præfatam conspiciens oneratam abire pauperculam, eam subsecutus exoneravit, soloque fundens annonam, violenter ei saccellulum abstulit et abscessit. Tum vero gemere mulier, et manibus ad templum protensis clamare cœpit: Heu me, sancte Dei Genulfe, ecce quod a te petiveram, magis tua gratia, quam meo pretio me impetravisse gaudebam, ut quid ergo sic deturbor? Ne Sancte Dei, ne patiaris, inopiæ meæ juvamen auferri. Hæc ubi dixit, repente quodammodo mente turbatus infelix constitit eques. Deinde magis ac magis hebetatus, mox etiam cæcitæ damnatur. Ita sanctissimi merito Confessoris, propter miseriam inopis et gemitum pauperis mulieris, tunc exsurrexit Dominus, faciendo videlicet ex calumniatore vindictam. Magis igitur quod illa paullo ante petierat, ac se impetrasse gaudebat, gratiæ divinæ, quam fortuito casui deputandum, quia scriptum est: Desiderium pauperum exaudivit Dominus.

38 Enimvero clamore mulieris, noscendæ rei gratia plurimis ad eum confluentibus locum, aliquibus ille percunctatur quidnam sibi videretur. Quibus ipse neque cernere se quippiam, neque nosse respondit. Tum vero cunctorum qui aderant ore, gloriosi Confessoris meritorum virtus laudibus innumeris effertur. Igitur in præsentī pauperculæ mulieri de violentia satisfaciens miles ille, non suis, verum aliorum obtutibus, ad sacra templi limina deducitur; in quo reatus sui veniam petens, cum devote coram Sancto persisteret, tandem divina propitiatione sanctique Præsulis obtentu, luminibus pristinis restitutus est. Ipse autem hujusmodi vindictam expertus, ita virtutis ejus extitit testis, ut in quocumque locorum domi forisque præfatam postmodum pauperculam offendisset, eam in maxima semper habuerit veneratione, atque ob ejus injuriam, talia divinitus perpeßum fuisse, sed beatissimo patrocinate Genulfo, saluti se propriæ redditum, palam omnibus fateretur.

39 Quidam rerum venalium negotia perferentes, ex hujus cœnobii vico, mercandi gratia, superiora pagi hujus adierant loca. In itinere autem a quibusdam conventi sunt equitibus, qui illis rerum suarum summam violenter auferre nitebantur. At vero summi Salvatoris ac sanctissimi Præsulis Genulfi suffragia proclamantibus eis, illi prorsus, ut sese talium habet sævitia, proclamationem illam floccipendere, nec a cœptis destitere; quin potius conati sunt perficere. Sed quamcitissime præsens adfuit Sancti auxilium Confessoris. Nam unus ex ipsis, qui primus eorum esse videbatur, dum suum in partem flectere nititur equum, ita repente isdem illius virtute divina riguit equus, ut omnino perstaret immobilis. Urgeri quidem calcaribus atque cruentari poterat, sed movendi prorsus nulla erat facultas. Mirari miles cum sociis cœpit insolito sibi rei eventu. Tandem itaque virtutem sentiens adesse divinam, continuo socios abscedere prohibet. Illisque viris satisfaciens cum suis, ac sancto Confessori votum vovens, mox vinculo divino solutum recepit equum. Hoc etiam a cunctis hujus loci notissimo, qui proprie interfuit relatum est; juxta cujus fidem, hic quoque insertum fuit.

40 Turonorum civitatis obsidionis tempore, tres ex prætereunte exercitu milites, hic captam prædam abducere nitebantur; sed ut paullulum ab oppido progressi sunt, continuo nervorum contractione debilitantur usu membrorum. Qui protinus reatus sui culpam cognoscentes; a sancto Confessore veniam petituri monasterium adeunt. Ergo consueta miseratione pii Præsulis, duo sanitati redditi sunt. Qui gratiarum Deo sanctoque Confessori munera solventes,

Ex BIBLIOTH.
FLORIAC.

rapit miles

fit cæcus:

Psal. 9. 38.

per S. Genulphum visum recipit.

C. 29.
Prædonis equus fit immobilis:

ope S. Genulphi curatur.

C. 30.

Prædones puniti:

sanati.

Milites res monasterii populati, divinitus puniuntur:

meritis S. Genulphi sanantur.

C. 27.

Miles pauperculæ injurius fit cæcus:

ope S. Genulphi sanatur.

C. 28.

Miraculo obtentos panes,

recesserunt tertio deinceps usque ad finem vitæ in debilitate permanente.

a Ab anno 934 usque ad annum 986. b Imo Franci regnum transferre ad eum volebant, ut testatur Sigebertus ad an. 987. Sed dum ille rem ad consilium differt, regnum Francorum usurpat Hugo. c Lauduni captus est Carolus, Episcopi prodicione; sed Aurelianus in carcere mortuus. d Est in Bituricensi diœcesi S. Sigirani situm cœnobium. De ipso S. Sigirano, vel Sigiranno, agemus 4 Decembris, et ad vitam filii ejus S. Siviardi 1 Martii.

CAPUT XI.

Miseris præstita a Sancto beneficia.

C. 31.

Quidam aliquando mutus de transmarinis partibus huc advenerat; qui stridulæ magis strepitu, quam sono vocis sibi videbatur poscere necessaria. Hic una dierum sacri Præsulis expetens urnam, mox ut ecclesiam intravit, officium linguæ quo eatenus caruerat, videntibus cunctis, ibidem gloriosi Confessoris merito recipere meruit.

C. 32.

Energumeni
sanati.

42 Quædam etiam mulier hujus incola pagi Biturici, dæmonico furore plena, sensuque prorsus amisso, confestim ut sacram ædem intravit, ab insania liberari promeruit. In hoc autem, contra videlicet dæmonum nequicias, judicio Dei multoties incautis mortalibus ab insidiatore inlatas, ipsius sæpenumero sanctissimi Præsulis virtus imperiosa constat. Ex quo testimonium perhibet non modo numerositas eorum, qui ipsam in semetipsis virtutem experti sunt, sed et illorum qui propriis visibus intuiti sunt.

C. 33.

Sanctum vi-
nagium.

43 Nam quidam e proximo loco, nihilominus sævitia dæmonis plenus, vinctis manibus ad monasterium est adductus. Cumque Fratres Sanctorum reliquias lavissent vino, et ipsi porrexissent; mox per os ejus cum sanguine dæmon exivit. Sic igitur opitulante Deo meritis hujus egregii Patroni propriæ redditus saluti sospes ad sua rediit.

C. 34.

Cæcus visum
recipit.

44 Prima quadam Sabbathorum, quæ in septenorum revolutione dierum, eadem octava quæ et prima semper habetur, et ob Dominicæ Resurrectionis gloriam aborbe Catholico celeberrimarecolitur; quædam pariter cum parvulo filio, luminibus oculorum privato, devota venit mulier, quæ devotionis suæ fructum a Salvatore nostro Deo, meritis utique sanctissimi Patroni nostri Genulphi, mox ita percipere meruit. Siquidem oratorium ingressa, cum attentius in oratione persisteret, a patre luminum Deo filius ejus illuminatus est. Et libere superiora templi spatia depicta conspiciens, cernit imagineas sursum mirando figuras. Tum pueriliter exclamat ad matrem: Mi mater, quinam sunt isti, quos sursum aspicio? supra modum autem mater admirans, respondit: Et quid est quod loqueris fili? Puer vero cum hunc ipsum reiterasset ei sermonem; exclamare mulier, et immensas omnium Salvatori Deo Sanctoque Genulfo gratias agere cœpit. Cujus clamore, per cunctos qui aderant hoc divulgato miraculo, simul omnium vocibus Christus glorificatur, qui sacra servi sui pignora talibus semper virtutum insignibus exornat. Hujus etiam miraculi certitudinem, a quadam notissima satis, ac suæ fidei merito credenda didicimus persona.

C. 35.

a

Laborans die
Dominico pu-
nitur:

b

45 a Semper quidem Dei nostri æquitas popularem consuevit reprimere audaciam, vel miserationis respectu interius inspirando, vel manifestato correptionis flagello exterius corripiendo. Quædam etenim mulier, Tethberga nomine, dum messis tempore die Sabbathi, jam illucescente ipsius diei vespera, in Resurrectionis Dominicæ prima Sabbathi, ex multiplicatis manipulis, b mergetem colligare nititur, subito digitis in volam deflexis, ac erumpente sanguine, audax manus et misera dirigit. Hinc illa se cernens divina percussam ultione, tandem mœsta properat ad ecclesiam sanctæ Dei genitricis Mariæ strata nuncupatam: ibique decubans, ac fide monente sospitatem implorans, interventu ipsius Dei genitricis Mariæ, duobus directis digitis, læta surrexit. Deinde vero monasterium petens, et coram sancti Confessoris

Genulphi venerando decubans sepulchro, Ædituum, qui hodieque superesse videtur Abbatis officio sublimatus, rogat sibi subveniri. Qui supplicanti candelam ad ejus staturæ mensuram, benigno miserationis respectu, largitur. Missarum autem celebratione completa, idem Ædituus ad eam accedens, ac super manum debilem signum sanctæ Crucis faciens, et de pulvere sancti sepulchri super aspergens, manum quam detulerat invalidam, duobus aliis digitis directis, validam recepit. Gratias autem Deo sanctoque referens Confessori, gaudens ad propria remeavit, sanatur.

C. 36.

46 Alio rursus tempore, instante solennitate sancti Confessoris, ac plurimis ad ejus sacrosanctum properantibus sepulchrum, et devotionis suæ munera, cuique posse contulerat, deferentibus; quidam ipsius monasterii servus, substantiæ inops, fide locuples, aiebat secum ingemiscens: Væ mihi, quoniam inopia premente, ad tua o sancte Confessor, sine meo pudore non queo properare limina: dum mihi non sit, unde aliquod devotionis meæ munusculum deferam, cum ceteris tuum properantibus solemnizare festum. Hæc cum suspirio revolvens animo, ac paullulum progressus e tecto, conspiciit innumeram multitudinem avium, quas c Gentas vulgus vocitat, per herbida spatia prata. Quas cernens, eis interdicat ne abire possint, quousque suæ paupertatis ex eis valeat explere desiderium. Hæc dicens, et ut aliquam caperet eas deturbans, aliis avolantibus una earum ab illo longe posita remansit. Non aliquo infirmitatis incommodo detenta, non laqueo inretita, sed sola sancti Confessoris virtute mansuefacta. Quam pauper assumens, super sanctum altare, populo spectante, deposuit, palam ostendens quantum fides consequi mereatur, quamque festinato beatus veræ paupertatis spiritus etiam præsentī consolatione cœlitus relevetur.

Pauperi exhibetur avis, quam Sancto offerat.

C. 37.

47 Alter nihilominus ex hujus cœnobii familia, dum ad sacra sancti Confessoris oraturus properans pignora, par turturum in itinere pascentem offendit. Eo aviculæ viso, volatuque divino quodam instinctu represso, mox uti domesticæ ante eum abire cœpere. Quod ille perpendens, sancti Præsulis memoriam corde servabat, et ore proferebat. Et tamdiu eum eadem aviculæ præcesserunt, donec ad locum, ex quo monasterium primum videri poterat, perveniret; ibique eas absque ullius impeditionis pedica comprehenderet. Quas etiam in testimonium virtutis egregii Confessoris atque suæ devotionis super altare deposuit.

Turtures sinunt se capi, eidem offerendi.

a Hæc duo miracula priori vitæ adjecta erant, sed ea omisimus, quod a Boscio hic edita magis quadrare viderentur; nisi ex priore vita cu secundus auctor integra descripsit. b Merges, manipulus est segetis. c Alii gantas vocant genus est anseris. Gaza a Martinio citatus vulpanserem appellat.

Ganta.

CAPUT XII.

Alia miracula, nova Translatio.

Alius æque monasterii servus, utique vir boni testimonii, dum aliquando sui negotii caussa noctu propriam ad domum rediret, circa jam noctis conticinium ante portam oratorii transitum habuit. Ecce autem voces multorum miris compositas modis dulcisone resonantes, quasi psallentium chori, ejus auribus insonuerunt: simul etiam splendor inestimabilis ab intus ecclesiæ per fenestras emicans, illi apparuit. Hoc videns vel audiens, admirabatur. Cumque domum suam quæ monasterio propinqua satis habebatur, intrasset, conjugem seiscitatur, cujus Sancti celebritas in monasterio ageretur, quod tam festive in eo psalleretur. Illa vero se nescire respondit, sed et necdum monachos ad nocturnas surrexisse vigilias adfirmabat. Tunc magis admirans, uxori quæ viderat vel audierat enarravit. At illa curiosius rem nosse cupiens, domo progressa, nihil eorum vel aliud quid potuit haurire, quam cuncta prorsus sub silentio manere.

C. 38.

Noctu cantus auditur, et lux cernitur in templo.

manere. Ex quo colligitur, illius modulationis concentum, illorum visitationem fuisse Sanctorum, quorum hunc cura complectitur locum. Et illam viri sui meritis imparem extitisse, cujus aures illud spiritale mysterium percipere nequiverunt.

C. 39.
a

49 Contigit aliquando, iudicio Dei, a quodam carnis incendio multos periclitari mortalium, ex populo Christianorum. Quorum multitudines, ob sui remedia deposcenda Sanctorum expetere loca certantes, huc etiam quam plurimi, tunc fidelium miseratione subsidioque, delati sunt. Qui secus ecclesiae fusi jacentes introitum, ob intolerabilem passionem, die noctuque magnis clamoribus Salvatoris mundi clementiam, sanctique Præsulis Genulfi suffragia proclamabant. Erat autem non solum audire stridores eorum præ dolore, vel exustas a corporibus effluere partes videre, miseria, verum etiam ex putræ carnis foetore res intoleranda. Qua clade multi eorum consumpti sunt: multi etiam aquis aspersi sacratis, rore misericordiae Dei, per gloriosa Confessoris Christi Genulfi merita, refrigerati sunt, et ab illo mortis erepti periculo. Ex quibus in pago Lemovicensi quidam adhuc habentur superstites, huic sancto Patrono certis temporibus vota solventes. Plurima sunt in quibus Salvator noster hunc sanctissimum Præsulem Genulfum, in hujus prima monasterii fabrica, gloriosum ostendere dignatus est; et quibus hunc locum ipsius vel aliorum Sanctorum, quorum hic pia continentur pignora, meritis, suam mortalibus impendendo clementiam, sæpenumero summa voluit decorare Divinitas. Sed ex præcedentibus virtutibus, fidem quoque de futuris si petentium fides exegerit, indubitanter tenemus, certissime compertum habentes, piissimum Præsulem piissime semper in omnibus suis adesse fidelibus.

Ignis sacer
ejus ope sanatus.

C. 40.

50 Postquam igitur isdem locus, jam cohabitationibus plurimorum repleti, et adventu multorum tam mediocrium, quamque nobilium frequentari, et eorum opibus ditari cœpisset, circa dcccxcv annus ab Incarnatione Domini, primæ constructionis ejus opus, eo quod angustum videbatur, destructum est: atque majoribus spatiis a strenuissimo cœnobii Patre Rotberto noviter ædificari cœptum est. Die vero quadam ad vetus destruendum opus plurimis advocatis operariis, a duobus eorum, reliquo celsior ædificio pinna templi præcidi cœpit: quam cum ex parte trabibus stantes incidissent, repente cum magno strepitu ruinae corruit, et trabes virosque terræ dejecit. Illico de viris metuentes adcurrunt omnes, ea ruina suppressos existimantes. Illi autem de quorum vita in tanto casu nil prorsus quisque sperare poterat, virtute divina, sanctique meritis hujus nostri Patroni, ut credimus, ab illo mortis periculo liberati, licet tanto præcipitio parum affecti, cum omni tamen in-

Cænobium
Stradense re-
paratum.

Ex alto lapsi,
illasi.

tegritate membrorum, vivi reperti sunt. Quod eodem virtutis esse divinæ, nemini debet ambiguum videri; cum minimis casibus multos nonnumquam periclitari cernamus.

51 Interea novæ monasterii fabricæ, jam ea quæ respiciebat ad Orientem ædificata parte, communi consilio Fratrum, prædicandæ memoriæ Pater Rotbertus decrevit, ut beata sancti Confessoris membra in eodem novo monasterii opere decentissime transferrentur. Ad quod peragendum, certum constituentes tempus, interim cuncta, quæ tam solemnem congrua videbantur officio, præparare disponunt. Itaque dies advenit statuta, jamque infinita populi multitudo præmonita confluerat. Cum multis ergo propter expetendam suæ salutis gratiam confluentibus ad locum, quidam etiam Abrincantinæ civitatis incolæ, cæcus advenit. Hic devotissime coram sancti Præsulis prostratus lipsanis, ingenti supplicabat prece, quo meritorum ipsius a Domino gratia super se manifestaretur, ut videlicet ejus interventu, lucis amissæ gaudia recipere mereretur. Talia congemmans terræ dejectus hærebat. Fratres igitur sanctissimum beati corporis elevantes thesaurum, ex loculo veteri transponunt in novum quod ad hoc ipsum diligentissime fuerat præparatum.

52 Quod cum fieret, unus ex sanctarum Reliquiarum bajulis, os unum oculis ipsius admovit cæci, id ipsum eo fideliter deprecante. Tunc cum psallentium choris, ac specioso simulque religioso satis apparatu, sanctas easdem Reliquias, ad constitutum extra vicum deferunt locum. In quo nunc ob eam causam, in honore sancti Apostoli Andreae, videtur ecclesia constructa. Ibi ergo beata sancti corporis petentibus populis ostendentes ossa, cunctos de præsentia pii Confessoris certos reddiderunt. Sed ne quibuspiam ex hoc dubietatis adhuc portio superesset mox rei veritas evidenter ostensa est. Namque ut ad monasterium cum laudibus reditum est, continuo cæcus ille, discussa cæcicatis caligine, palpebrisque reseratis, videndi gratiam recipere meruit. Sicque sanctus Confessor, per illius inlumptionem cæci, sui præsentiam non solum demonstravit, verum etiam suorum devotioni fidelium aperte se congaudere declaravit. Tunc igitur in præparato sepulchro sancta illius membra, primo Kalendarum Decembrium die, deposita, digno cum honore condita sunt. Ille autem ob reparatæ lucis gratiam laudes immensas et gratiarum actiones Christo, sanctoque Confessori solvens, per aliquot dies ibidem in orationibus continuare visus est. Sed et multi variis incommodis afflicti, eo quo tunc sacræ fuerant instinctæ reliquiae vino potati, pristinae sunt saluti restitui.

C. 41.
Transferuntur S. Genulphi reliquiae.

Cæcus illuminatur.

Multi alii
agri sanati.

a De hoc igne sacro pluribus actum 3 Januar. ad vitam S. Genovefæ, et agetur hic ad vitam S. Antonii.

DE S. ANTONIO MAGNO ABBATE IN THEBAIDE.

§ 1. Ægypti varia divisio. S. Antonii natale solum.

AN. CH. CCCLVI.
XVII JANUARI.

Ægyptus ab antiquis descripta.

Ægyptus, ex qua suam vita monastica originem traxit, varie ab auctoribus describitur, distinguitur, ac limitatur. In his præcipue Strabo lib. 17. Geographiæ, Dionysius Alexandrinus ἐν τῇς οἰκουμένης περιηγήσει, ab Eustathio Archiepiscopo illustratus cap. 28, et seqq. Plinius lib. 5. Hist. natur. cap. 9 et 10, Diodorus Siculus lib. 1, biblioth. histor. et Ptolemæus lib. 4 Geographiæ cap. 5, antiqui omnes, atque ævo Antonii priores. Nonnulla ex iis, Strabone præsertim, necessario huc transferimus, quod modernis loca exercitationum S. Antonii parum gnara sunt, summotis fere aditu earum provinciarum, quibus tot jam seculis potiti barbari, odiis bellisque plusquam civilibus inter se Christianorum insultant.

2 Nilus Ægyptum ab Austro in Septentrionem permeat, et annua exundatione fecundat, adeoque habitabilem facit. Ejus fluento quidquid editus est, id utrinque, qua Orientem quaque Occidentem spectat, desertum est, aquæ penuria, eoque vacuum cultoribus. Quæ vero terræ circum ripam utramque amne rigantur, raro usque trecentorum stadiorum continuam latitudinem habitabilem obtinent. Prisci id solum, quod Nilo irriguum a locis Syenæ proximis ad mare usque mediterraneum habitatur, Ægyptium vocavere. Qui sub Ptolemæis Regibus ad Romanos usque Cæsares vivere, quidquid inter mare rubrum ac Nilum jacet, addiderunt, Arabiamque vocaverunt; at Libyam, quod Occidentem solem respicit: populi Ptolemæo cosmographo Διβυαγύπτιοι, et Ἀραβυγύπτιοι dicti. Nilo irrigua Ægyptus, trifariam divisa est, in Ægyptum inferiorem, mediam, et superiorem. Inferior sæpius Ægyptus, absolute, alias et Delta, atque

Nilo ubi irrigua,

in partes distincta,

alias olim.

atque Augustamnica indigetatur : media, Ptolemæo Heptanomia, Dionysio Heptapolis, et postea, teste Eustathio, ab Arcadio Imperatore Arcadia : superior, Thebais, seu Thebaida. Singularum terminos exhibent tabulæ Ptolemæi, Ortelii, et unica a Rosweydo libro de Vitis Patrum inserta, sed minus distincte.

3 Palladius in epistola ad Lausum, monachorum stationes in quatuor velut provincias distribuit, Ægyptum, Lybiam, Thebaida, Syenen. Palladio consentiunt Ruffinus, Cassianus, atque alii, qui eodem fere tempore Vitas Patrum scripserunt; sed Libyam sæpius Sceten; et Syenen appellant Thebaidem superiorem. In Arabia Ægypti vicina dicitur Abbas Joannes Peria vixisse, apud Pelagium lib. 5, libel. 6, cap. 7. Confinia isthæc Saracenorum fuerunt, ut 14 Jan. cum de cæde Sinaitarum et Raithunorum ageremus, dictum, eorumque infesta populationibus. Scethe, Schiti, et Schitium, Ptolemæo Scithiaca regio, Libyæ pars, ideoque ab Ægypto passim distinguitur in Vitis PP. lib. 3, num. 22, 93, et 146, lib. 5, libel. 5, num. 21 et 35, libel. 8, num. 10, libel. 10, num. 39 et 109, libel. 13, num. 4 et libel. 17, num. 8 et 17, lib. 7, cap. 33, num. 2 et cap. 42, num. 4. Quibus in locis passim accessus, recessus, fuga ex Ægypto in Scithi, aut contra ex Scithi in Ægyptum describitur. Secernitur Scete ab Ægypto Mareotide et Mœride paludibus, Nitria et Pherme montibus. Mœridi videtur contiguus Pherme mons in Ægypto, Palladio cap. 23, abducens in vastam solitudinem Scetes, et cap. 7, Mareotidi ad Meridiem adjacet Nitria mons, in quo ea solitudo incipit quæ ultra Scetes eremum ad Æthiopiam protenditur. In ea solitudine Cellia sunt, de quibus actum ad vitam S. Macarii Ægyptii XV Januarii, et Nitria vicus, ubi nitrum nascitur, quod loco nomen fecit, aut ab eo accepit. Haud longe ab hoc vico monasteria, seu tabernacula quinquaginta Nitriensium anachoretarum, quorum alii indigenæ, alii advenæ. Palladius cap. 69, illos ἐγγωρίους, in ipso genitos loco, hos ξένους hospites, seu peregrinos appellat. Hos reliquosque Scetes et Libyæ monachos S. Athanasius in proæmio ad vitam S. Antonii peregrinos Fratres appellare videtur. Græce τοὺς ἐν τῇ ξένῃ Μοναχούς, ex traque Ægyptum collocat, æquari Ægypti monachis et superare nitentes virtutis instantia prædicat, ut ad prologum pluribus dicitur.

4 Ægyptus ut Thebaidem et Libyam, seu Sceten, excludit, Athanasio, Palladio, aliisque istius ævi scriptoribus, aliquanto latius patet, quam Ptolemæo et supra citatis cosmographis Ægyptus inferior, seu magnum Delta : quod illa partem Heptanomiæ, seu Arcadiæ, includat. Hinc Memphites, Arsinoites, et Aphrodites Nomi in Ægypto censentur S. Hieronymo in vita S. Hilarionis, et Ruffino lib. 2, de Vit. Pat. cap. 18. Reliqua Heptanomiæ loca Thebaidi, quæ inferior dicitur in vita S. Pauli Eremitæ, annumerantur. Id Ruffinus pronuntiat de Heraclea lib. 2, cap. 16, de Oxyrincho cap. 5, et de Hermopoli cap. 7, et Palladius de Antinoo cap. 96, et infra S. Athanasius nu. 77, de Orientali parte Nili, ubi S. Antonii mons, et monasterium fuit, de quibus § 2. Sequitur deinde Thebais superior, quam Syene et loca Tabennensium claudunt. De ea alibi : huc nihil attinet, cum S. Antonius divino monitu in eam secedere fuerit prohibitus, num. 65.

5 Sozomenus lib. 1, cap. 13, locum natalem S. Antonii ita exprimit : Ἐγένετο δὲ οὗτος Ἀιγύπτῳ, τῷ γένει τῶν Εὐπατριδῶν ἀπὸ Κωμᾶ. Κώμη δὲ αὕτη ὀνομαζέσθαι τοῖς παρ' Ἀιγυπτίους Ἀρασι. Ea sic a Christophorono Latine reddita : Erat hic quidem ortus ex genere Patriciorum, qui Comam (est is pagus prope Heracleam apud Arcades Ægyptiis finitimos) incolebant. In exemplari Scaligeri legitur. Κώμη δὲ αὕτη νόμου Ἡρακλεῖου. Est is pagus Nomi Heracleotæ. Nicephorus lib. 8, cap. 4. Ἦν δὲ οὗτος τῷ γένει Ἀιγύπτῳ, τὰ πρῶτα τῆς πατρίδος φερόμενος ἀπὸ Κώμης οὗτω λεγόμενης Κωμᾶ. Ὁ μορος δ' αὕτη Ἡρακλεία τῶν παρ' Ἀιγυπτίους Ἀρασιδων. Fuit autem is genere Ægyptius, pri-

mas in patria sua partes ferens, in vico, cui nomen erat Coma, ortus, qui finitimus est Arcadam, quæ apud Ægyptios est Heracleæ. S. Athanasius : Ἀντώνιος γένος μὲν ἦν Αἰγύπτῳ, εὐγενῶν δὲ γονέων καὶ πρῶτος αὐτοῦ ἀρχὴ καὶ κτήμενων καὶ χριστιανῶν. Quæ ab Evagrio sic versa : Antonius nobilibus religiosisque parentibus natus, in Ægypto oriundus fuit, etc. Ceterum loci non meminit nisi num. 8, ubi villam appellat : Incipiens, inquit, etiam ipse vitam solitariam in locis paullulum a villa remotioribus manebat : Græce : ἤρξατο καὶ αὐτὸς μένειν ἐν τοῖς πρὸ τῆς κώμης τόποις, et num. 18, ad sepulchra non longe a villa secessit, ubi Græce, ἀπὸρχετο εἰς τὰ μακρὰ τῆς κώμης συγγράοντα μνήματα, ad sepulchra a pago remota secessit. Forte Coma hic appellative sumpta, ut suspicatur Ortelius in Thesaurο geographico, sic dein per antonomasiam indigetata ob celebrem famam S. Antonii; quo modo Epiphanius Scholasticus apud Cassiodorum lib. 1, hist. Tripart. cap. 11, videtur intellexisse Sozomeni citatum locum : Fuit autem Ægyptius, inquit, genere ortus insigni, vico in loco Heracleæ apud Ægyptios constituto. Natus itaque S. Antonius et vitam juvenis anachoreticam auspicatus est, aut in Nomo Heracleote, (qui in insula Nili celeberrima ad lævum fluvii flexum Ἡρακλέους πόλιν μετέβλην, ut Ptolemæus eam vocat, Heracleam urbem magnam, habebat) aut e regione urbis hujus, extra insulam in Arsenoite Nomo; nam hic Ægypto, ille Thebaidi fere attributus : Antonius vero non genere solum, sed ortu quoque Ægyptius videtur, et sane institutum illud juxta ædes proprias ἀναχωρητικῶς vivendi apud Arsenoitas plurimum ante fuit usurpatus, ut § 3 dicitur.

§ II. Duplex eremus, mons et monasterium S. Antonii.

Duos eremi montes, in quibus (adolescentiam supergressus, domesticamque quodammodo ἀναχώρησιν, et præludia severioris exercitationis) reliquos septuaginta vitæ annos peregit, scrutamur. Patria relicta scribitur num. 22, secessisse in eremum, et transuadato Nilo, ad vicinum illi montem Orientali illius ora situm, declinasse, et desertum isthic castellum inhabitasse. Eremum hanc jacere suspicamur inter Memphim, Babylonem, et Aphroditon urbes, infra insulam Heracleotæ Nomi : nam eam S. Hilarion triennio post S. Antonii obitum, eremum incoluit, in qua nimirum antea apud S. Antonium, mutato seculari habitu, tirocinium vitæ monasticæ duobus fere mensibus posuerat, circiter an. Ch. 306, quando hic primo monasteria cepit construere, ut pluribus dicitur XXI Octob. et hic § 4 et 6. Eadem eremus Arsenoitidi proxima præfecturæ est, quam S. Antonius inde invisit, (num. 26,) in qua, uti et in hac eremo, fuerunt monasteria postea plurima ædificata. Ruffinus lib. 2, de Vitis Patrum cap. 18, reperit apud Arsenoitas Serapionem decem millium monachorum Patrem, et innumeras multitudines monachorum in regionibus Mempheos et Babylonis.

7 Demum iter, quod hinc describitur, ad secundum montem in interiori deserto constitutum, idem est, quo ab Aphrodito venisse S. Hilarion legitur. Illud S. Antonius tribus diebus et noctibus confecit, num. 66, et S. Hilarion Aphrodito tribus diebus per vastam solitudinem ad montem eum pervenit. Vasta ea solitudo. infra num. 71, via arens absque potabili aqua dicitur; in qua Fratrum alter siti extinctus est, alterum S. Antonius eo periculo cœlitus cognito liberavit nu. 79, ipseque revisurus monasteria prioris montis, ne siti cum suo comitatu periret, fontem precibus elicit, num. 71. Et in vita S. Hilarionis Baisanes Diaconus Aphroditanus locatis dromadibus camelis, ob aquæ in eremo penuriam, consueverat euntes ad Antonium ducere. Ipse denique situs secundi montis dicta stabiliet.

8 Mons igitur S. Antonii ἀντονομαστικῶς dictus, in quo et vita functus est, in interius desertum vergebat, versus

Coma appellatus.

in Nomo Heracleote,

aut Arsenoite.

Eremus prima S. Antonii ubi :

iter inde ad secundam et interiorem eremum :

in ea mons S. Antonii, versus

Lybiam

alias ævo S. Antonii : hæ Arabia; Libya, in qua Scethe.

et Anachoretæ Nitrienses;

Ægyptus proprie sumpta;

Thebais inferior,

et superior.

Patria S. Antonii,

pagus prope Heracleam,

versus Arabiam, seu mare rubrum : nec tamen nisi triginta circiter milliaribus a fluvio Nilo distabat, teste Palladio cap. 25, situs ad Orientalem partem Nomi Heracleotæ, non procul ab Angirorum civitate, ut Ptolemæus, seu Ancyro, ut Stephanus eam vocat, quam tempore S. Antonii vel eversam, vel in vicum redactam suspicamur, propterea quod nulla ejus in Vitis Patrum aliisve ejus ævi scriptoribus mentio extet. Ab Angyrorum civitate, seu Nili Orientali parte, mons est Troicus, Ptolemæo triginta circiter milliaribus a fluvio distans, Troicus lapis dictus : quem eundem cum hoc S. Antonii monte esse ipsa distantia demonstrat. Hunc montem ita describit Strabo lib. 7. Τρωικὸν πετρῶδες ἱκανῶς ὄρος, καὶ σπηλαία ὑπ' αὐτῷ, καὶ κόμη πηλσίον, καὶ τοῦτοις καὶ τῷ ποταμῷ Ερωία καλουμένη. Troicus satis petrosus mons, et speluncæ sub eo, et pagus his atque anni proximus, Troia dictus. Eadem Stephanus ex Strabone. Ortelius in tabula antiqua Ægypti Troiam pagunt supra Angyrorum civitatem ad Nilum collocat; sed quod contra antiquorum auctoritatem Troicum montem magis removeat, et proximum existimet Climacem ab Orosio in inferiore Ægypto a Meridie (ut in Thesauro observat) collocatum, haud ei assentimur. Sed, ne de nomine disceptemus, montem Straboniis, Ptolemæi, et Stephani Troicum, montem dein S. Antonii appellatum in Vitis Patrum distantia indicat, atque utriusque par situs.

9 Saxeus, inquit S. Hieronymus in vita S. Hilarionis, et sublimis mons per mille circiter passus, ad radices suas aquas exprimit, quarum alias arenæ ebibunt, aliæ ad inferiora delapsæ paullatim rivum efficiunt. Et infra : In sublimi montis vertice, quasi per cochleam ascendentibus arduo valde nisu, duæ ejusdem mensuræ cellulæ visebantur, in quibus, venientium frequentiam, et discipulorum suorum contubernium fugiens, commoratus est. Verum hæc in vivo excisæ lapide, ostia tantum addita habebant. Et Palladius testis oculatus vocat cap. 74, altum montem fluvio imminens, valde terribilem et præcipientem, in quo vidit monachos discipulos S. Antonii, de quibus § 8, viventes in speluncis. Et infra num. 66, S. Athanasio dicitur mons valde excelsus, ad ejus radices fons aquæ dulcis labebatur. Strabo lapides in hoc monte scribit effossos, quibus structæ Pyramides sunt. En mons petrosus, speluncæ sub eo, et rivus. Denique, ne quid desit, ubi pagus Troia olim prope Nilum, ibi forte villa fuit ditissimi Pergamii, cujus in vita S. Hilarionis mentio fit, et in annotationibus infra ad cap. 20, aut vicus ille vicinus, quo primo ablegare Antonius Paulum Simplicem voluit, ut scribit Palladius cap. 28 et infra in Apophth. c. 8, quo et alium monachum misit carnes emptum, ut Pelagius lib. 5, libel. 6, num. 3, Apoph. m. 1, (nisi ipsa Angyrorum civitas alterutro loco designetur) aut certe monasterium istuc extractum, et Pisper, Pispir, seu Pispiri, appellatum, Palladio cap. 15. Ruffinus lib. 2, hist. Eccles. cap. 8, Pispiri, inquit, qui appellatur mons Antonii. Eo ad S. Antonium Eulogius Alexandria mutilatum hominem cymba advehit. Pallad. cap. 26, Paschas. cap. 19, num. 3 et in Apophth. cap. 7.

10 S. Athanasius passim in vita hic duplicem agnoscit montem, interiorem et exteriorem. Interior ille sublimis et saxeus circiter triginta milliaribus dissitus a Nilo, amicum virtutis habitaculum infra num. 112 et interius archisterium num. 108 in quo sedens visionibus divinis illustratus est Antonius, num. 78, 79, 87 et 104. Ex hoc in Pispiri montem exteriorem et suum monasterium, seu monasterium discipulorum, tendebat aliquando quidem post decem dies, aliquando vero post viginti, aliquando vero post quinque, prout expediebat pro beneficio eorum qui veniebant ad monasterium, ut apud Palladium cap. 25, narrat Cronius; et in vita num. 111. Venit juxta consuetudinem ad visendos Fratres, qui in exteriore monte erant. Ibi peregrinos et hospites excipiebat, ægris sanitatem

conferebat, Imperatoribus aliisque litteras scribebat, cum Philosophis disputabat, cum Judicibus causas rerum peragebat, infra num. 81, 94, 103, 104 et 108. Et hic exterior mons ab ipso fluvio, asperrimo itinere, in interiorem montem extendebatur, hinc inde anachoretarum cellulis distinctus. Ita in Apophth. num. 55, S. Paulo Simplici cellam fecit ad tres vel quatuor lapides a suo cella. Hæc de locis S. Antonii dicta sufficiant, ex quibus emendes aut illustres tabulam Chorographicam Rosweydi ad vitas Patrum, et Jacobi Ziegleri Landavi Bavari in Terræ sanctæ et Ægypti descriptione, qui in Arabiam Ægyptiacam procul versus mare rubrum, hunc S. Antonii montem rejecerunt.

§ III. Exercitatio prima monastica in Ægypto.

S. Athanasius infra in vita num. 6, ante S. Antonii conversionem ad vitam monasticam seu anachoreticam, quæ, ut § 4 ostendetur, contigit circiter an. Chr. 270, agnoscit in Ægypto fuisse monasteria, ut tum erant cum scriberet post annum Ch. 360 etsi non tam crebra; et anachoretas fuisse, sed qui non longe a sua villula instituebantur, aviam nondum penetrantes solitudinem. Auctor Vitæ S. Pachonii antiquus, interprete Dionysio Exiguo, scribit ante S. Antonium monachos fuisse, sed comparatione seculi 4 et 5, infrequentes: Paucissimi sane tunc (loquitur de S. Antonio) adhuc per Ægyptum et Thebaidam monachi esse ferebantur. Post persecutionem namque Diocletiani et Maximiani crudelium Principum (quando S. Antonius, ut § seq. dicitur, in castello deserto adhuc solitarius, num. 22 et 23 nullis ad sanctioris secum vitæ convictum adscitis monachis, degebat) multitudo gentium intravit, sicut divinitus præordinatum est, et fecunditas Ecclesiæ fructus amplissimos cœpit exhibere, etc. Et infra prope Chinoboscium vicum Thebaidos superioris, intra eremi secreta, Antonio senior aut certe æqualis vixit S. Palæmon, ut XI Januarii dictum est.

12 Exordium eorum ab Essæis, ex Philone lib. de vita contemplativa, repetunt S. Hieronymus lib. de scriptor. Eccl. in Marco et Philone; S. Epiphanius hæresi 29, Eusebius, Cassianus, Sozomenus, Nicephorus, Beda, aliique, quos citat et sequitur Baronius tom. 1, an. Ch. 64, nu. 3 et 4. Bellarminus tom. 2, Controvers. lib. 2 de monachis cap. 5 et Prosper Stellartius de fundamine ordinum monasticorum cap. 6 et 7, quod nos XXV Aprilis fusius discutiemus in Actis S. Marci. Quod huc facit, extra mœnia in hortis et villis solitarii degebant, ac sacras ædes habebant, quæ σεμνεία vocabant, et μοναστήρια, in quibus sanctæ vitæ mysteriis dabatur opera : idque circum Alexandriam ad stagnum Mariam, imo per singulas Præfecturas, καὶ ἑκάστον τῶν καλουμένων νόμων. Ex horum posteris fuit Frontonius apud Nitriam Abbas septuaginta Fratrum, tertio decimo anno imperii Antonini Imperatoris, circiter an. Ch. 150 integro ante ortum S. Antonii seculo, ut 14 Aprilis pluribus dicemus Phermen montem Essæis assignat potissimum Ortelius. Imo ibidem, et maxime in Arsenoite Nomo, ad tempora usque S. Antonii hanc consuetudinem perdurasse, prorsus persuadet S. Dionysii Episcopi Alexandrini liber 1 de promissis apud Eusebium lib. 7, hist. Eccl. cap. 19, ubi Fratrum constantiam, studium veritatis, facile obsequium, et prudentiam supra modum admiratur, quod tam præclaro ordine, et tanta cum modestia rogabant, disceptabant, illique assentiebantur, etc. denique conscientia integra, sincera cogitatione, et puris erga Deum ac simplicibus animis, ea, quæ erant firmis rationibus, et testimoniis a sacris litteris depromptis confirmata, approbabant. Hos autem Fratres apud Arsenoitas potissimum in sigulis pagis tradit consedissee, variisque psalmis et hymnis Deum laudasse, quod XVII Nov. ad S. Dionysii vitam plenius proponetur. Obiit ipse circa Gallieni Imperatoris annum XII, cum S. Antonius sub parentum educaretur disciplina : adeo-

Monachi et anachoretæ in Ægypto ante S. Antonium :

Essæi sub S. Marco Evangelista,

S. Frontonius, aliique Nitriæ,

Arsenoitæ sub S. Dionysio Ep. Alexandrino,

olim Troicus, ubi situs,

qualis :

duplex, interior,

et exterior, seu monasterium S. Antonii.

Ea varis,

que senex ille, quem S. Antonius nactus est vitæ solitariæ pædagogum num. 6 ex iis erat fortassis, quibuscum S. Dionysius collocutus.

SS. Julianus, Basilissa aliæque Antinoi,

13 Inter monasteria Ægypti, quæ priusquam ulla Antonius admirabilis suæ philosophiæ collegia contraheret, erecta fuerunt, censeri possunt sancta monasteria a Juliano et Basilissa instituta : in quibus erat S. Julianus sanctæ congregationis circiter decem millium monachorum Pater; et per S. Basilissam fulgebat in Virginibus et mulieribus castitatis excelsior victoriæ palma, ut refertur in eorum actis ab oculato teste conscriptis, supra IX Januarii, nu. 10. Ea certe quidem monasteria non improbabili ratione, cum Menais et Menologiis Græcorum, et Latinis quibusdam codicibus, conjectamus Antinoi in Ægypto, aut potius in Antinoite Nomo, rure potissimum, coisse; sed persecutione forsant Diocletiani eversa, quando centum quadraginta quatuor millia fidelium in Thebaide martyrio coronata sunt, et septingenta in exilium acta, ut § 2 in prolegom. ad eorum Acta fusius a nobis est relatam. Nostram confirmare opinionem videtur S. Antonii cum Philosophis disputatio, in qua iis objicit, per prædicationem ignominiosæ Crucis aurata templa cecidisse, quod a S. Juliano factum, describitur cap. 12 nec debuit a S. Antonio, ut vulgo notissimum ob loci temporisque vicinitatem, fusius narrari. Dedimus XIV Januarii SS. Sabam, Esaiam, aliosque triginta sex monachos sub Diocletiano in Sina Arabiæ monte, haud procul Ægypto occisos. Omittimus eos qui alibi terrarum vitam monasticam, etsi non adeo illustri fama celebratam, tribus prioribus seculis coluerunt, quos sparsim toto hoc opere daturi sumus. Consuli potest Bellarminus loco citato, et Stellartius sedecim primis capitibus.

Martyres Sinaitæ.

Eremitæ primi SS. Paulus et Antonius.

14 Ast eorum qui aviam penetrarunt solitudinem, auctor Paulus, teste S. Hieronymo ep. 22 ad Eustochium, illustrator Antonius, princeps Joannes Baptista. Consentit vita S. Pachonii his verbis: B. Antonius, magni Eliæ atque Elisæi, nec non et S. Joannis Baptistæ, æmulator existens, secreta interioris eremi studio sectatus est singulari, vitamque cœlestium in terris gessit amore virtutis. Et infra: Hinc itaque Patres monachorum viri mirabiles in universis propemodum regionibus extiterunt, quorum nomina in libro viventium adscripta. An S. Onuphius, quique illi anachoreticæ institutionis doctor fuit, ante SS. Paulum et Antonium in eremo vixerint, dicitur XII Junii. Verum, auctore Sozomeno lib. 1, cap. 13. Sive Ægyptii, sive alii hujus piæ vitæ auctores fuerint, illud certe constat inter omnes, quod Antonius, magnus ille monachus, perfectis pietatis institutis, et exercitationibus ad eam rem accommodatis, hoc vitæ genus ad summum perduxit. Ut hæc clare oculis legentium subjiciantur, ætatem S. Antonii cum Imperatorum successione censuimus conferendam, ne quem impudentia et prodigiosa fullant hæreticorum mendacia, qui monachatum nuper inventum clamitant, ut Philippus Melanchthon in Confessione Augustana art. 27 aliique quorum ineptias præclare refutat Bellarminus citato libro.

§ IV. Ætas S. Antonii, cum successione Imperatorum collata.

S. Antonius vixit 103 annis,

Centuriatores Magdenburgenses centur. 4, cap. 6 et Calvinus lib. 4. Instit. cap. 13, § 16 institutum Eremitarum gravissime reprehendunt, quod fuerint sui ipsorum homicidæ, nimis jejuniis, ciliciis, aliisque ultro susceptis afflictionibus. Documentum sumant ab Antonio licet, qui unus viginti et amplius Imperatores, invicem fere succedentes, vita ad centum et quinque annos prorogata superavit, atque exemplo suo conducere sanitati jejunium docuit. Decessit, teste S. Hieronymo in Chronico, anno Constantii Imperatoris XIX. Natus ergo Decio imperante an. Ch. 250, quod idem in Chronico Eusebii testatur his verbis: Decius cum Philippus Imperatores patrem et filium interfecisset, ob odium

natus an. Ch. 250.

eorum in Christianos persecutionem movet. Antonius monachus in Ægypto nascitur. Decio an. Ch. 251, cum filio interempto, successit Gallus Hostilius cum Volusiano filio: quibus post biennium ac menses quatuor trucidatis, Æmilianus tertio mense imperii occubuit. Rerum mox potiti Valerianus ejusque filius Gallienus, quorum hic cum patre annos fere septem, solus octo imperavit. Anno itaque Christi 268, Claudius imperium cepit, quod eo extincto, et Quintillo fratre obruncato, ad Aurelianum devolutum est anno Chr. 270. Ad Claudium usque, aut certe Aureliani primordia, pie educatus est in ædibus paternis Antonius, sub parentum Christianorum disciplina: quibus vita functis, cum annorum esset circiter decem et octo, seu viginti, (num. 4) paulatim animum magis perfectioni Evangelicæ adipiscendæ intendens, intra annum facultatibus et seculo renuntiat, atque anachoreticam vitam auspicatur, paullulum a patria remotus, num. 6. Cum ea exercitatio illius animum inter diabolicos insultus corroborasset, majoris solitudinis cupidus, in mortuorum sepulchris aliquanto etiam remotius sibi domicilium legit, (num. 16) ibique ad annum ætatis 35 durat, Christi 285, num. 20.

fit anachoreta prope villam;

in sepulchro habitat,

16 Interea imperium Romanum post Aurelianum administrarunt Tacitus, Probus, ejusque frater Florianus, ab anno Chr. 275 ad an. 282, quibus suffectus est Carus cum filiis Carino et Numeriano, quo cum parente extincto, Diocletianus purpuram accepit ad an. 284: mense Septembri anno sequenti, interempto Carino, Maximianus Hercules Cæsar, et deinde an. 286, Augustus a Diocletiano creatus est: a quibus circiter an. Ch. 291, Constantius Chlorus, et Galerius Maximianus Armentarius Cæsares nominati. Anno Diocletiani 19 et 20, Christi 303 et 304, tantopere in Christianos, potissimum in Ægypto, sævitum est, ut ab hac persecutione Ægyptii Copti annos deinceps numerarint, quos gratiæ et misericordiæ, et a transitu Martyrum elapsos appellant, ut dictum IX Janu. in prolegom. ad vitam SS. Juliani et Basilissæ num. 11. Anno Ch. 304, mense Aprili Diocletiano et Herculeo privatam ultro vitam amplexis, e Cæsaribus Augusti et Imperatores facti Constantius Chlorus et Galerius Maximianus Armentarius. Quid interim Antonius? Anno Diocletiani 1 Ch. 285, in eremum secedit (num. 20), juxta Aphroditon, ibique in castello deserto, in monte olim extructo, solitarie annos viginti ab hominum segregatus conspectibus etiam tempore persecutionis perdurat, (num. 23), ad annum scilicet Christi 305, quo eodem anno Cæsares putantur creati Constantinus Magnus, Severus, et Galerius Maximinus, quorum hic Orientem atque Ægyptum administravit, et in Christianos atrociter debachatus est, atque innumerabiles Martyres trucidavit. Constantinus (ut de aliis sileam) patri Constantio successit an. Ch. 306 initio Cæsar, mox Augustus ab Maximiano socero appellatus. Sub initia Constantini, conversis plurimis a S. Antonio ad vitam monasticam extrui cœpta monasteria, (num. 25, 26) quæ erant in eo monte tamquam tabernacula plena divinis choris psallentium, legentium, orantium, num. 58, ubi inter primos ejus discipulos exercitatus est S. Hilarion circiter an. Ch. 306, ut ex hujus vita liquet. Sæviente autem in Christianos tyranno abijt Alexandriam Antonius, Martyres corroborat. (num. 60 et 61), adest S. Petro Episcopo Alexandrino pro Christo morienti; redit ad erectum ante monasterium, nu. 62. Interea debellati Maxentius an. Ch. 312, sequenti Galerius Maximinus, tertio Licinius, quo an. 325, perempto pax armis civilibus et Ecclesiæ data.

in prima cremo degit,

monasteria extruit.

Martyres confirmat:

17 Claret Antonius miraculis, num. 63. Quare ob multitudinem venientium, (num. 64), tædio affectus fugit ad sibi divinitus ostensum montem, in interius desertum, (num. 65 et 66), terram colit ad annum victum, serit, metit, molit, pinsit ipse in monte solus: invisitur ab hospitibus, imo priora ipse monasteria invisit, moxque in montem redit. In Pispiri degit S. Paphnutius Confessor, qui deinde superiorum Thebarum Episcopus

abit in interiori eremum,

Episcopus interfuit Concilio Nicæno (ut ad ejus vitam dicemus XI Septembr.) an. Ch. 325, adeoque aliquanto ante disciplina usus erat Antonii, licet quo simpliciter anno, ignoretur. Videt Antonius Ammonis animam in cælum deferri. Ab Athanasio jam Episcopo adductus Alexandriam, fidem suam ad hæreticos et schismaticos redarguendos profitetur. Id circiter an. Ch. 330, aut paullo post factum. Anno 335, Athanasius se conciliabulo Tyri stitit, indeque coactus est ad Constantinum fugere, a quo Trevirim relegatus est an. Ch. 336, Floret hominum celebritate Pispiritanum S. Antonii monasterium. In eo rescribit Antonius Constantino Imperatori, ejusque filiis Constanti et Constantio. Constantinus an. Ch. 337, ipso Pentecostes die moritur. Constantius filius Italiam, Siciliam, Africam, Illyricum. Græciam sortitus, occisus, est prope Pyrenæos an. Chr. 350. Constantius vero cui Asia, Ægyptus, atque interjectæ Orientis provinciæ, obtigerant, utrique fratri Constantino et Constanti, ac S. Antonio supervixit. Sub hoc an. Ch. 339 de imminente nova, eaque atroci admodum procella, Ecclesiæ quietem ruptura monetur divino oraculo Antonius. Bieinio post, an. Ch. 341, ejecto denuo Athanasio, substitutus est Georgius Cappadox, qui ingenti patrata cæde Ecclesiam Alexandrinam occupavit. Eum, aut certe Balacium Ægypti Ducem, litteris arguit Antonius, qui jam ob senium auxilio alieno egens, quindecim ante obitum annis nonagenarius admisit ministerium duorum Fratrum, quos secum in interiore monte habitare permisit, ab anno scilicet 340. Eodem invisit nonagenarius S. Paulum, ut X Januarii ad ejus vitam diximus, aut certe aliquot annis nonagenario major, ut infra ad cap. 21, num. 113 annotamus.

18 Tandem anno Constantii XIX, teste S. Hieronymo in Chronico, Antonius monachus centesimo quinto anno ætatis in eremo moritur. Hieronymo consentit Gregorius Turonensis lib. 1, Hist. Franc. c. 38, et Vincentius spec. hist. lib. 14, cap. 14. Fusc hic Rosweyds in notatione ad præludia in vitam S. Antonii ostendit Baronium depravato Chronici codice usum, ideoque in omnibus annis perperam dissentire. Cum Constantius patri Constantino die Pentecostes defuncto successerit anno Ch. 337, dies XVII Januarii, quo obiisse S. Antonium infra § 13 probabitur, necessario incidit in annum Christi 356. Constantii 19. Obitum ejus sub Constantio etiam ponunt Isidorus Hispalensis in Chronico, Vener. Beda lib. de sex mundi ætatibus. autque omnes omnino Chronologi.

§ V. Discipuli S. Antonii in Thebaide inferiore.

Eorum primo nomina gestaque vestigamus, qui in Pispiri et monte S. Antonii vixerunt. S. Hieronymus in Chronico, commemorato obitu S. Antonii paullo post subdit: Sarmata, Amathas, et Macarius discipuli Antonii insignes habentur. Sarmatæ in Vitis Patrum nuspiam mentio habetur. De eo iterum idem Hieronymus in Chronico annis Constantii XX. Saraceni in monasterium B. Antonii irruentes, Sarmatam interficiunt. Natalis ejus celebratur in Martyrol. Rom. XI Octobris. Cronius apud Palladium cap. 25, infra in Apophth. num. 44, refert in monasterio S. Antonii, quod est prope fluvium, sedisse ejus discipulos Macarium et Amatham, in eo qui Pisper appellatur loco, et cap. 26 in Apophth. num. 46. Macarius Æconomus isthic fuisse videtur, sive curator præbendæ hospitibus annonæ: quem S. Antonius de adventu eorum morumque conditione percunctari solebat, essentne Ægyptii an Hierosolymitani; ut isthic de Eulogio, qui cymba Alexandria elephantiacum seu mutilatum hominem adveherat, factum observavit Cronius, quod ante annum Christi 340, necessario contigit. Ab eo enim anno Amathas et Macarius evocati fuerunt ad montem interiorem, relicto forte Sarmata monasterii moderatore: ibique ipsi modico a S. Antonio intervallo se juncti exercebantur, eique seni ministrabant, num. 113, quorum

alter ad præbendam ei aquam non paullulum temporis, quindecim scilicet annos, cum eo fecit, num. 2 in prologo. Hi duo discipuli occurrerunt S. Antonio a S. Paulo revertenti, quibus cuncta ex ordine explicavit de Paulo comperta, ut supra in hujus vita num. 14 et 16.

20 His moribundus extrema dixit verba, his testamentum corporisque sui sepulturam commisit, his coram (dato osculo,) exspiravit: hi corpus, ut præceperat, involutum sepeliverunt; quod de utroque etiam testatur Cronius apud Palladium cap. 25. Macarius et Amathas, inquit, eum etiam cum dormisset sepelierunt. S. Hieronymus alteri tantum sepulturæ officium adscribit in vita S. Pauli num. 1. Amathas vero et Macarius discipuli Antonii, quorum superior corpus magistri sepelivit, etiam nunc affirmant, etc. In vita S. Posthumii dicitur Macarius corpus sepelisse magistri. Sed isthic nulla Amathæ mentio requirebatur. Sepulto S. Antonio, mandata ejus reliqua curarunt, meloten et pallium tritum S. Athanasio Alexandriam, alteram meloten Serapioni Thmuim tulerunt: quod forte non contigit nisi sub Juliano Imperatore, cum quietem aliquam post varia exilia nactus Athanasius est, et Alexandria resedit; quando ab alterutro, qui aquam S. Antonio præbere solitus fuerat, didicit quæ de vita ejus conscripsit, ut § 8 dicitur. Utrumque autem cum scriberet superstitem fuisse, innuit num. 115 his verbis: Nemo usque in hanc diem, præter eos, ubi sit conditum corpus S. Antonii, novit. Et S. Hieronymus vita S. Antonii Romano stylo vulgata, testes producit adhuc superstites Amatham et Macarium, qui, inquit, etiam nunc affirmant Paulum quemdam Thebæum principem istius rei fuisse, vitæ scilicet anachoreticæ. Alteruter vitam S. Pauli, a nobis e Græco translata, scripsit, ut isthic in prolegomenis num. 6, probatum est.

21 Joannes Dadræus Doctor Parisiensis in Eusebii editione a se illustrata, annotat ad citatum supra e Chronico S. Hieronymi locum, Sarmata, Amathas, et Macarius discipuli Antonii insignes habentur, pro Amatha, Amos forte legendum, quem auctores inter discipulos Antonii vel præcipuum nominant. Andreas Schottus noster in exemplari Hieronymi, quo utebatur, adscripserat ab aliis Amos dici hunc Amatham: certe quæ Antinoi in monasterio seminarum, Palladio cap. 137. Amma Talida dicitur, in Heraclidis Paradiso Amatha appellatur, quamquam id appellativum fortassis est, et matrem significat. Amathas vero hic S. Antonii discipulus, aliis Amatas, Ammonas dici videtur Palladio cap. 74, et Ammon Ruffino lib. 2 de Vitis Pat. cap. 13. Vidimus autem, inquit Palladius, in Thebaide altum montem fluvio imminente, valde terribilem et præcipitem, et monachos illic viventes in speluncis. Eorum autem Pater erat Pityrion, qui fuit unus ex discipulis S. Antonii, et tertius qui illum locum excepit, qui quidem multas virtutes efficiebat, et efficaciter spiritus expellebat. Cum enim successisset Antonio et ejus discipulo Ammonæ, merito etiam successit hæreditati donorum. Eadem fere habet Ruffinus. Hic ergo Ammonas, Ammon, seu Amathas S. Antonii montem interiorem incoluit proximus hæres: in quo illi ministrarat vivo, et mortuum sepelierat.

22 Montem exteriorem sibi elegit, aut potius recepit, saltem post S. Sarmatæ cædem, Macarius; quem montem diximus appellari monasterium in Pispiri, in quo a S. Antonio monachorum fere quinquaginta millia susceperat gubernanda, ut in vita S. Posthumii legitur, at fere quinque millia legendum esse titulus vitæ indicat, in quo S. Posthumius, successor Macarii, dicitur Pater quinque millium monachorum, qui a fluvio Nilo usque ad montem interiorem per triginta fere miliaria habitaverunt. Quo autem tempore Amathæ, seu Ammonæ, successerit Pityrion, et Macario S. Posthumius, non exprimitur. Ruffinus lib. 2. Hist. Eccl. cap. 8, ait se in Pispiri, qui appellabatur mons Antonii, vidisse Pœmenem et Josephum, eorumque manibus meruisse benedici. Hic Pœmen lib. 5, de Vitis Patrum a Pelagio

EX VARIIS.
hi ei seni ministrarunt,

mortuum sepeliverunt:

eorum alter S. Athanasio vitam Antonii narravit,

Vitam S. Pauli scripsit.

Amathas, aliis Amos,

Ammonas, et Ammon.

successit S. Antonio in interiore monte: ei Pityrion.

Macarius monasterium rexit,

hæreticos confutat,

scribit Imperatoribus:

prævidet persecutionem:

nonagenarius admittit ministerium alienum:

moritur an. Chr. 356.

Tres S. Antonii discipuli,

Sarmata Martyr,

Macarius, et Amathas:

quo Pastor Latine, et lib. 7, a Paschasio Pimenius appellatur : num idem cum Posthumio sit, quem in aliis editionibus Pasthumium dici annotavit ad vitam ejus Rosweyodus num. 1, discutimus ad vitam S. Pœmenis XXVII Augusti. Rosweyodus unum et eundem esse suspicabatur Pachomium et Posthumium, quod nobis non probatur. Ferrarius in Catalogo generali alium a Pœmene Pastorem facit, et consignat XXV Julii; quod prorsus improbabile est. Pastorem alloquitur S. Antonius apud Pelagium lib. 5, libel. 5, num. 2, infra in Apophth. num. 6. De Macario actum XV Januarii. De Amatha, seu Ammona agetur XXVI Januarii.

23 Inter hujus loci monachos referuntur a S. Hieronymo in vita S. Hilarionis, Isaac, et Pelusianus, quorum Isaac Antonii interpres fuerat : et in vita S. Thais Abbas Paulus major discipulus S. Antonii nominatur, idem forte qui Paulus simplex, de quo in Apophth. cap. 8.

§ VI. Discipuli S. Antonii per reliquam Egyptum.

Discipuli S. Antonii enumerati a Ruffino lib. 2. Hist. Eccles. cap. 4. Patres monachorum vitæ et antiquitatis merito Macarius et Isidorus, aliusque Macarius, atque Heraclides, et Pambus, Antonii discipuli, per Ægyptum, et maxime in Nitriæ deserti partibus habebantur viri qui consortium vitæ et actuum non cum ceteris mortalibus, sed cum supernis Angelis habere credebantur. Idem Inectiva 2. Ut ad eremi magistros veniam, ubi Macarius Antonii discipulus, et alter Macarius, et Isidorus, et Pambus. Sozomenus ex Ruffino, lib. 6, cap. 20. Ex monachis Ægyptiis facile principes fuisse accepimus duos Macarios, de quibus ante facta est mentio, (lib. 3, cap. 13, ubi tamen S. Antonii disciplinam instituti non dicuntur) Pambo et Heraclidem et reliquos Antonii discipulos. Idem a Sozomeno descripsit Nicephorus lib. 11, cap. 27. Inter Sanctos fere coluntur. Macarius Alexandrinus II, Ægyptius et Isidorus XV Januarii. Pambo I Julii Heraclidis nomen necdum in sacris fastis legimus. Meminerunt ejusdem iterum Sozomenus lib. 3, cap. 13, et Nicephorus lib. 9, cap. 14. Isidorus S. Antonium allocutus, ex eo martyrium S. Potamienæ didicit, teste Palladio cap. 3, citato XV Januarii. Idem cap. 10, scribit Pambo hanc virtutem ut esset in loquendo accuratus et perfectus, etiam supra Magnum Antonium et super omnes Sanctos, exercuisse; quem legitur allocutus Antonius, apud Pelagium lib. 5, libel. 1, num. 2, in Apophth. num. 21.

25 Quæ Macarii cum S. Antonio peregerint, quia pauca sunt, hic repetimus. Alexandrinus, inquit Palladius, cap. 20, cum apud magnum virum et Patrem Antonium electos palmæ ramos vidisset, quos ipse laboraverat, petiit ab eo unum manipulum ramorum palmæ. Dixit autem ei Antonius : Scriptum est, Non concupisces res proximi tui. Et cum id solum dixisset, rami omnes statim tamquam ab igne torrefacti sunt. Quod quidem cum vidisset Antonius, dixit Macario : Ecce Spiritus sanctus requievit super te, erisque mihi deinceps hæres mearum virtutum. Ægyptius dicitur Ruffino lib. 2, de Vit. Patr. cap. 28, discipulus B. Antonii, qui quasi hæreditatem gratiarum et virtutum B. Antonii possidebat, quæ perperam huic a Ruffino tribui, cum sint Alexandrino, ut vidimus, dicta, etiam observavit Rosweyodus hic num. 49, qui ab eo Palladium in hoc libro Latine versum opinatur, hic male intellectum. At Pelagius lib. 5, libel. 7, num. 9, sic scribit : Venit Abbas Macarius major (qui Ægyptius) ad Abbatem Antonium in montem, et cum pulsasset ostium exivit ad eum, et dixit ei : Tu quis es? Et ille ait : Ego sum Macarius. Et claudens ostium intravit, et dimisit eum foris. Et cum vidisset postea patientiam ejus, aperuit ei. Et adgaudens ei, dicebat : Multum tempus est, ex quo te videre desiderabam, audiens de te. Et exhibens ei hospitalita-

tem, refecit eum; erat enim fessus de multo labore. Vespere autem facto infudit sibi Abbas Antonius modicas palmas, et dicit ei Abbas Macarius : Da mihi, ut ego infundam quod operer. Ille autem dixit : Non habeo plus. Et faciens fasciculum majorem, infudit eum. Et sedentes a sero, et colloquentes de utilitate animarum, faciebant plectam, et ipsa plecta per fenestram descendebat in spelunca. Et egrediens mane S. Antonius vidit collectionem plectarum Abbatis Macarii, et admiratus est, et osculatus manus ejus dicebat : Multa virtus de istis egreditur. Eadem supra XV Januar. in vita ejus leguntur.

26 Qua ratione hi S. Antonii discipuli fuerint, non proditur. Non agnoscunt eos in Antonii discipulis citati XV Januarii, Socrates aut Sozomenus, ubi fusius eorum Acta prosequuntur, ille lib. 4, cap. 18 et 19, hic lib. 3, cap. 13, uti et Nicephorus lib. 9, cap. 14. Nusquam etiam ullus horum in vitis Patrum S. Antonii discipulus censetur, excepto Macario Ægyptio loco Ruffini citato, ubi tamen aliqua Macariorum confusio est. Certe quotquot S. Antonium viderant, gaudebant se ejus discipulos appellari, maxime quod virtutum illius, et religiosi instituti se profiterentur sectatores. Ita Ruffinus lib. 2, de Vit. PP. cap. 25. Cronium discipulum B. Antonii appellat, cum ipse tamen Cronius narret se casu errando per eremum pervenisse in Pispiri, atque tum S. Antonii et Eulogii interpretem egisse. Pallad. cap. 25, 26, 27. Paschas. cap. 9, num. 3, et in Apophth. cap. 7.

27 Rosweyodus ad Ruffini locum num. 49, et ad vitam S. Pauli Eremitæ num. 6, vult alterum ex his Macariis eundem esse, quem ante cum Amatha diximus S. Antonio cohabitasse : imo intricata, inquit, plane res est de duobus Macariis, ut dignoscatur uter fuerit S. Antonii discipulus; ac variis utrimque prolati rationibus, potius Alexandrinum conjicit fuisse Amathæ socium; quod et nos, (si quidem alteruter fuisset) non absonum videri subinde consensimus. Verum Actis singulorum accuratius collatis, neutrum remur Amathæ socium. Primo, quia Socrates, Sozomenus, Nicephorus ante citati, Casianus, Hieronymus, alique scriptores nusquam alterutrum agnoscunt S. Antonio ministrasse, aut Amatham individuum ei socium adjungunt. Secundo, quia Palladius, cui præcipue habenda fides est, hunc Amathæ socium ab aliis segregat, ut legenti cap. 19, 20, 25 et 26, manifestum fiet. Loca illis habitationum diversa, semotaque procul ab Antonii monasterio tribuuntur, in Seta vicinisque Libyæ locis, Celliis, et Nitriensi eremo, ubi et obierunt; Ægyptius an. Chr. 391. Alexandrinus an. 404, ut ad vitam Ægyptii dictum est XV Janu. At qui Antonii discipulus fuit, is in Thebaide vixit, initio in monasterio Pispiri, mox quindecim annis in monte interiori : demum ab Antonii obitu idem monasterium rexit, in eoque vitam finivit, circiter an. Ch. 370, aut paullo post. Hujus Acta ex Cronii relatione tantum didicit Palladius, qui tamen in Celliis Macario Alexandrino novem annis cohabitarat. Tertius igitur hic Macarius Thebæus esto. Certe nomen Macarii eo seculo multis fuit commune, adeoque confusio facile obnoxium. Ita Macarium a Mathematicis per Ruffinum abstractum, de quo Gennadius cap. 28, de Scriptor. Eccles. cum S. Macario Romano, cujus vita extat lib. 1, inter Vitas Patrum, a nobis illustranda ad diem XXIII Octob. confuderat Baronius in Notis ad II Januarii, ut bene observavit Rosweyodus in Notis ad epist. 36, S. Paulini Nolani, et post eum Miræus ad citatum Gennadii locum.

28 Inter Scitiotas quoque vixit Pior, quem B. Antonius adolescentem in sancto proposito monachorum instruxit. Ruffin. lib. 3, num. 31, de quo agitur cap. 7. Apophth. num. 41. Abbas Nisteron Magnus Abbatis Antonii amicus vocatur a Pelagio lib. 5, libel. 1, num. 11. Magnus Æsisius, alique senes æquales tempore Magno Antonio, laudantur a Palladio cap. 7 et cap. 30. Stephanus Libs notus B. Antonio.

§ VII.

Alii discipuli S. Antonii.

Discipuli in Libyæ.

Heraclides,

Isidorus,

Pambo.

Macarius Alexandrinus.

et Macarius Ægyptius.

vitæ S. Antonii imitatores.

Horum neuter Amathæ socius.

Alii discipuli S. Antonii.

§ VII. *Discipuli S. Antonii extra Ægyptum. Monachatus per orbem dispersus.*

S. Hilarion a
S. Antonio
exercitatus,

Quamplurimos, ait *Sozomenus lib. 1, cap. 13*. S. Antonius habuit discipulos, viros certe spectatissimos, quorum alii in Ægypto et Libya, (*de quibus actum*) alii in Palæstina; Syria, et Arabia, magna gloria florere. *Unus omnium instar est Hilarion, qui mutato pristino habitu, ut S. Hieronymus de eo scribit, duobus fere mensibus juxta eum mansit, contemplans ordinem vitæ ejus morumque gravitatem; quam creber in oratione, quam humilis in suscipiendis Fratribus, severus in corripiendis, alacer in exhortandis esset: et ut continentiam cibique ejus asperitatem nulla umquam infirmitas frangeret. Deinde, reversus est cum quibusdam monachis ad patriam, et solitudinem, quæ in septimo milliario a Majuma Gazæ emporio per littus euntibus Ægyptum ad lævam flec- tit, ingressus est. In tantam autem a Domino fuerat Hilarion elevatus gloriam, ut Beatus quoque Antonius audiens conversationem scriberet ei, libenterque ejus epistolas sumeret. Et si quando de Syriæ parti- bus ad se languentes perrexissent, diceret eis: Quare vos tam longe vexare voluistis, cum habeatis ibi filium meum Hilarionem? An hoc tempore etiam cœperit monasterium Ægyptiorum Anazarbi in Cilicia, de quo Moschus cap. 51, non disquirimus. Certe ante S. Hilarionem monachos in Syria non fuisse vult Hieronymus in ejus vita: Necdum monasteria, inquit, erant in Palæstina, nec quisquam monachum ante S. Hilarionem in Syria noverat. Ille fundator et eru- ditor hujus conversationis et studii in hac provincia fuit. Habebat Dominus Jesus in Ægypto senem Antonium, habebat in Palæstina Hilarionem junio- rem, Antonii discipulum. Exemplo ejus, subdit, per totam Palæstinam innumerabilia monasteria esse cœperunt, et omnes ad eum monachi certatim cu- currere.*

in Palæstina
prima mona-
steria exstruit.

30 Suam tamen eminentiam Ægypto permansisse etiam suo tempore, testatur S. Joannes Chrysostomus homilia 8 in Matthæum, ubi Beatum et Magnum Antonium Apostolis proximum, per multorum ora voli- tantem proponit; nec ita variis astrorum choris cœlum refulgere contendit, ut Ægypti eremus innumeris monachorum ac Virginum distinguitur atque illustra- tur habitaculis: ideoque Ægyptum in virtutis Chri- stianæ studio ferventiorum censet, quam quæ Domi- num prima susceperat Palæstinā. In Ægypto Magnus Basilius annum vitæ monasticæ tirocinium sub Porphy- rio Archimandrita posuit, atque in Asiam hoc vitæ genus induxit, formavit, et dilatavit. Id testantur Amphilochius in ejus vita, et ipse Basilius epist. 79, ad Eusta- thium Episcopum Sebastie. S. Gregorius Nazianzenus cum Evagrio Pontico in Ægyptum profectus, ibique cum piis illis monachis collocutus, illorum vivendi genus ardenti studio imitari cœpit, ut docet Socrates lib. 4, cap. 18.

In Ægypto in-
stituti, S. Ba-
silius

et S. Grego-
rius Nazian-
zenus.

Vita mona-
stica inducta
in Italiam,

31 Romæ vivente S. Antonio propositum monachorum ignotum, et propter rei novitatem ignominiosum fuisse, scribit S. Hieronymus in vita S. Marcellæ. Induxit in Italiam illud S. Eusebius Episcopus Vercellensis probe a se perspectum, cum, ut § 9, dicitur in Ægypto exul, et deinde legatione Apostolica functus fuit. Plura de e- re S. Ambrosius sermone 15. Romæ Orientalium more monachos se vidisse testatur S. Augustinus de moribus Ecclesiast. cap. 33, quorum nomen ante conversionem suam an. Ch. 387, ne audierat quidem, ut fatetur lib. 8 Confessionum cap. 6. Inde auditis Antonii Ægyptii mirabilibus, sermo Potitiani, (qui in palatio Impera- toris apud Treviros militarat) devolutus est ad mona- steriorum greges et mores suaveolentiæ tuæ, (Chri- stum alloquitur) et ubera deserta eremi, quorum nos Afri nihil sciebamur. Et erat monasterium Mediolani plenum bonis Fratribus extra urbis mœnia sub Am- brobio nutritore, et non noveramus. Et apud Treviros

Afris ignota,

in hortis muris contiguus in casa quadam habitabant quidam servi tui spiritu pauperes, quorum est re- gnum cœlorum cum codice in quo erat vita Antonii. Ibi admirabantur Augustinus, et Potitianus, ille, quia tam magna erant, quæ de S. Antonio dicebantur, hic quia inaudita illi erant. Et Gallicanis novellis mona- steriis instituta Ægyptiorum monachorum descripsit a Cassiano Gallis de- scripta, Cassianus, ut ad Castorem Episcopum Aptensem præfa- tur. Hujus denique instituti deiferos Patres agnoscit, Antonium ejusque imitatores Pachomium et Macarium, S. Dorotheus Abbas lib. 1 de renuntiatione, doctrina 1. Erat per idem tempus, ut in Actis S. Pachonii legitur, B. Antonii vita cunctis ad imitandum præclare præpo- sita. Certum monachorum in Ægypto ingentia agmina multiplicari cœpissent, atque eorum virtutis vitæque ad Angelorum imitationem accedentis fama orbis terrarum fines pervasisset, ipsisque didita Indis esset, eos quoque ad ejusdem vitæ studium excitavit, ut scripsit S. Joannes Damascenus in vita SS. Barlaam et Josaphat, quorum illum iisdem tentationibus agitatum scribit, quas hic de S. Antonio refert Athanasius. Ex his satis constat S. Antonium Patriarcham vere dici monachorum specta- tissimorum, qui in Oriente et Occidente florere, inter quos Basilium, Gregorium, Chrysostomum censet Ba- ronius tom. 3, an. Ch. 328, num. 25.

EX VARIIS

a Cassiano
Gallis de-
scripta,

ad Indos pro-
pagata.

§ VIII. *Vita S. Antonii Græce conscripta.*

S. Hilarion, teste S. Hieronymo in ejus vita, au- diens celebre nomen Antonii, quod per omnes Ægypti populos ferebatur, incensus visendi ejus studio, perrexit ad eremum, in qua tum inter Mem- phim, Babylonem, et Aphroditon, ad Nilum, infra Haracleoten Nomum, incipiebat monasteria erigere. Erat autem Hilarion circiter annorum quindecim, cujus anno sexagesimo quinto ætatis obiit S. Antonius. Hoc igitur nomen jam circiter annum Christi 306, per Ægyptum celebre, cœpit orbe paullatim reliquo vulgari. Primo quando recrudescente persecutione, Alexandria illustri orbis emporio Petrum Episcopum aliosque Christi Martyres publice, desiderio et ipse Martyr, confirmavit, usque ad locum felicitis certaminis prosecu- tus. Deinde cum ab Athanasio jam Episcopo Alexan- driam perductus, Arianam hæresim publico sermone condemnasset. Tunc, inquit Athanasius num. 92, nulla ætas, nullus sexus domi remansit: imo præter Chri- stianos pagani et ipsi idolorum cultores Hominem Dei (hoc ei nomen erat) aiebant videre, secutæ Philoso- phorum disputationes, quæ cum innumeris miraculis per orbem divulgabantur.

Nomen cele-
bre S. Antonii
in Ægypto,

33 S. Marcella, ut in ejus vita scribit S. Hierony- mus, ab Alexandrinis prius Sacerdotibus, Papaque Athanasio, et postea Petro, qui persecutionem Arianæ hæreseos declinantes, quasi ad tutissimum communionis suæ portum, Romam confugerant, vitam B. Antonii adhuc tunc viventis, monasterio- rumque in Thebaide Pachonii, et Virginum ac vi- duarum didicit disciplinam. Erat hic Petrus tum Presbyter, dein Athanasii in Episcopatu successor. Ba- ronius tom. 3, ann. Ch. 340, num. 7, hinc colligit tunc S. Athanasium vitam S. Antonii a se conscriptam in Urbem detulisse. Idem sentit Possevinus noster in Apparatu sacro in Antonio. Non dubium quin S. Mar- cella de vita, id est, illustri vivendi ratione, miraculis, ac virtutibus S. Antonii multa ex S. Athanasii alio- rumque Sacerdotum Alexandrinorum relatione didicerit: nondum tamen tunc S. Anastasium vitam, sive Acta S. An- tonii conscripserat, ut bene observavit ad Vitam S. Mar- cellæ Rosweyds num. 6. Tam enim dicitur didicisse ab Alexandrinis Sacerdotibus et Petro, quam a S. Atha- nasio, imo prius ab illis, postea a Petro didicisse, nec tamen iis attribuitur hæc S. Antonii Vita. Deinde eam post S. Antonii obitum conscriptam clare demonstrant verba præfationis: Quoniam igitur, inquit, exegistis a me, ut vobis scriberem de conversatione B. An-

et Italia.

S. Athanasius
scripsit Vitam
ejus

jam defuncti,

tonii volentibus discere quemadmodum cœperit quive fuerit ante sanctum propositum, qualem etiam habuerit terminum vitæ. et mox dicit se indicare quæ ab eo didicit, qui ad præbendam ei aquam non paullulum temporis cum eo (S. Antonio) fecerat, quem § 4. diximus Amatham ejusve socium Macarium fuisse, qui ambo quindecim ultimis annis S. Antonio ministrarunt, quorum alter (si non uterque;) ut erat ab eo præceptum, meloten et pallium S. Athanasio Alexandriam detulit, cumque de tota illius vita edocuit, aut de ea fortassis summam commentarium composuit, quale de S. Paulo Latine transtulimus, eique tradidit, elegantiori stylo publicandum.

34 Deinde tota narratio uno fluens perpetuo tenore mortuum jam Antonium indicat: nec facile ostendetur quæ pars ab obitu videri possit adjecta. Denique Epilogi verba a S. Ephræm in illud Attende tibi ipsi, c. 10, sub nomine S. Athanasii citata (ut ibidem referemus) nullum dubitationi locum relinquunt. Adde hæc ibidem relata, num. 116. Hic Antonio vitæ terminus fuit. ista principia meritorum, quæ licet parciore, ut prædixi, (in prolegomeno nu. 1), sermone narraverim, etc. Et iterum num. 117. Quod per omnes provincias amor ejus famaevolavit, quem nec librorum disseminatorum oratio luculenta, nec mundanæ sapientiæ disputatio, nec nobilitas generis, nec opum infinita congestio commendavit, cui omnium ore est adscribendum, nisi Christo, ejus hoc donum est? qui devotos ejus animos erga suam prævidens Majestatem, hominem alio pene orbe celatum, et inter tantas positum solitudines, Africae, Hispaniæ, Galiliæ, Italiæ, Illyrico, ipsi etiam, quæ urbium caput est, Romæ demonstravit. Creatoris est ista benignitas, ergo non scriptoris, qui vitam ipso vidente vulgarit, beneficium. Postremo nullus vitæ partem unquam ab Athanasio conscriptam dicit. S. Hieronymus de Script. Eccl. cap. 88, Antonii monachi vitam, inquit, Athanasius Alexandrinæ urbis Episcopus insigni volumine prosecutus est, quibus verbis etiam ultimam ab eo additam manum significat. Alibi quoque eandem vitam citat, non partem affecti operis.

In ea cur nil de S. Paulo Eremita.

Scriptis post obitum Constantii Imp.

ex certa scientia.

35 Neque nobis hoc quisquam dicat, Cur igitur, si jam decesserat Antonius, nulla usquam præclari ejus cum Paulo Thebæo congressus mentio extat? Nam et plerosque Antonii discipulos retieuit. Peculiari fortassis libello destinavit Pauli vitam conscribere, ni mors aliare intercessissent impedimenta. Certe Amathas et Macarius, aut saltem alteruter, S. Athanasio videtur tam Acta Pauli quam Vitam Antonii narrasse, quos Græco ac Latino sermone vulgata Antonii vita, ipsaque Pauli a se edita, superstites fuisse S. Hieronymus testatur. Denique monet S. Athanasius Fratres peregrinos in præfatione, ut existiment se minima audisse de maximis, cum ob portitoris litterarum festinationem non potuerit monachos evocare, ut plenius aliquid addiscens, munera majora transmitteret. Hinc colligimus ultimo decennio vitæ ejus suo Juliano aut sequentibus Imperatoribus scriptam fuisse, quod ad illud tempus ab obitu S. Antonii, religionis causa extorris, Alexandria abfuerit. Hanc a S. Athanasio conscriptam fuisse testantur quoque Paulinus Presbyter Prologo in vitam S. Ambrosii VII. Decemb. Menæa Græcorum in vita S. Antonii, Honorius de Eccl. Script. cap. 88 et §§ 10 et 11, citandi S. Gregor. Nazianzenus, S. Ephræm, Auctor vitæ S. Pachomii, Palladius, Socrates, Nicephorus, Ruffinus, atque infiniti recentiores. Baronius tom. 3, an. Ch. 340 num. 19, atque alibi sæpe ait Athanasium sincere pureque res S. Antonii gestas conscripsisse, quid mirum? Vidit eum adolescens persecutionis tempore Alexandria: adduxit eum jam Episcopus iterum contra Arianos: frequenter eum visitavit: a Macario aut Amatha plurima didicit, et monachorum concordie relatione.

36 Baronius tom. 3, an. Ch. 328, num. 3, scribit S. Athanasium eo anno visitasse monasterium S. Pa-

chomii, et de via invisisse S. Antonium, eique duo pallia attulisse. Verum cum ad Pachomium Athanasius venit, is jam ante, ut in ejus Vita a Baronio citata legitur, compererat sanctam vitam ejus, et persecutiones innumeras, quas ab Arianis, pro Christi pertulerat confessione: quare hæc ejus visitatio post mortem Constantii, cum jam pridem obiisset S. Antonius, contigit, cum Origenis errores inter monachos Ægypti inciperent invalescere; ut reliqua Acta S. Pachomii exigunt, quæ XIV Maii illustrabimus.

Invisit S. Pachomium post obitum S. Antonii.

§ IX. Vita in Linguam Latinam translata.

Vitam hanc Græce vulgatam, Latine interpretatus est Evagrius, tum Presbyter, deinde Episcopus Antiochenus. De eo ita scribit Hieronymus de Scriptor. Eccl. cap. 123, Evagrius Antiochiæ Episcopus, acris ac ferventis ingenii, cum adhuc esset Presbyter diversarum hypotheseon tractatus mihi legit, quos necdum edidit: Vitam quoque B. Antonii de Græco Athanasii in sermonem nostrum transtulit. Eadem habet Honorius de Script. Eccles. cap. 126 et consentiunt omnia passim exemplaria edita et MSS. Rosweyodus Prolegomeno 4, ad Vitas PP. § 4, recte Trithemium corrigit et Sixtum Senensem, quod hunc Evagrium et alterum Ponticum S. Macarii Ægyptii discipulum Origenistam in unum conflavit. Indicat Evagrius in prologo se non verba verbis, sed sententias sententiis expressisse, quemadmodum laudat S. Hieronymus epist. 101, ad Pammachium de optimo genere interpretandi, ubi hunc totum prologum profert, Evagrius non citato, quod hanc S. Antonii Vitam optime Pammachio notam sciret. At suum non esse præfatur. Ne meorum scriptorum parva sit auctoritas super hoc genere, præfationem sit in libro, quo B. Antonii Vita describitur, ipsius lectione cognosce, quam et subdit.

Latine vitam edidit Evagrius;

38 Hinc tamen errandi occasionem arripuerunt Hilarion Veronensis monachus Cassimensis, et Joannes Grynaeus, a Rosweydo citati in Notationibus ad Præfudia in Vitam B. Antonii, nu. 4, Possevinus in Antonio, et Baronius in Notationibus ad Martyrol. Roman. hoc XVII Januar. et tom. 3, an. Chr. 338, num. 29, qui ipsum Hieronymum vitæ hujus interpretem existimarunt: uti et Joannes Basilii Sanctorius qui utrumque interpretem agnoscit Evagrium et Hieronymum, quasi bis versa fuerit. Sed refelluntur hi a Rosweydo, qui præclare verba Gelasii Papæ decret. de libr. authent. et apocr. d. 13, existimat, ubi ait Pontifex: Vitas Patrum Pauli, Antonii, et Hilarionis, et omnium Eremitarum, quas tamen vir beatissimus descripsit Hieronymus, cum omni honore suscipimus. Ac primo opinatur Rosweyodus Gelasium, cum Vitam Pauli et Antonii ab Hieronymo ait descriptam, respexisse ad Pauli Vitam, in qua tanta prope Antonii, quam Pauli fit mentio. Consonat titulus Vitæ ex Græco MS. Bavarico ita præfixus: Historia S. Pauli Thebæi, et S. Antonii Ægyptii, in interiori eremo commorantium. Vide X Januarii. Secundo Evagrium Græcum hominem et Hieronymo conjunctissimum, studiorumque ejus patronum, in vertenda Antonii vita Hieronymi usum esse opera: quod tamen frivolum argumentum ipse mox futetur, et patebit infra. Tercio Vitam Antonii inter Vitas Pauli et Hilarionis olim descriptam occasionem dedisse Gelasio existimandi Hieronymum quoque Vitæ Antonii auctorem esse, qui duarum aliarum auctor est: arbitratur autem Rosweyodus, plerasque Patrum Vitas sine auctoris et interpretis nomine olim circumlatas. Certe Gratianus in decreto par. 2, can. 27, quæst. 2, cap. 26; post recitata verba Nicolai I, ad Carolum Regem, quibus decernit non licere nisi ex consensu utriusque conjugis vota continentiae suscipere; subdit glossam, licere; quando tantum sunt desponsati, probatque: Ut enim refert B. Hieronymus, Macarius præcipuus

non S. Hieronymus.

cui vitæ Patrum attribuantur.

præcipuus inter Christi eremitas, celebrato nuptiarum convivio, cum vespere thalamum esset ingressurus, ex Urbe egrediens transmarina petiit, et eremi solitudinem sibi elegit. Quod in Vita S. Macarii Romani reperitur. Baronius in Martyrol. Rom. ad diem 11 Januarii censet auctorem ejus Theophilum esse; Rosweyodus auctores Theophilum, Sergium, et Hyginum facit secutus Menæa Græcorum. Imo putat hanc historiam instar fabulæ a S. Hieronymo explodi in Vita S. Pauli Eremita num. 1, ubi ait jactitari subterraneo specu crinitum calcaneo tenus hominem, propterea quod in hujus Vita dicatur, barba et capilli corpus ejus totum circumdedit. Quæ examinabimus XXIII Octob. ad ejus Vitam, et XII Junii ad Vitam S. Onuphrii, de quo idem legitur.

ut Collectori.

39 Hic illud solum inde conficimus, Vitas Patrum communi errore vulgo S. Hieronymo fuisse attributas, ut etiam annotavit Rosweyodus Prolegom. 3. Caussa forsitan erroris fuit, quod S. Hieronymus simul curavit vulgari Vitas Patrum servato aliquo historiæ ordine, sive ipse eas scripsisset, ut Vitas SS. Pauli, Hilarionis, et Malchi, seu ab aliis conscriptas reperisset, ut SS. Antonii, Onuphrii, Abrahæ etc. quibus alii alias deinde conjunxerint, atque eundem retinuerint in titulo primo auctorem Hieronymum. Hoc innuere videntur verba Gelasii, quibus omnium Eremitarum Vitas ab Hieronymo scriptas ad sacræ lectionis usum admittit, cum tres dumtaxat dictas sciatur scripsisse. Clarius idem asserit Gelasii ævo proximus M. Aurelius Cassiodorus Instit. divin. Lect. cap. 32. Vitas Patrum, inquit, confessiones fidelium, passiones Martyrum legite constanter, quas inter alia in epistola Hieronymi ad Chromatium et Heliodorum, destinata procul dubio reperitis etc. An titulus libri præcipuus fuerit: Epistola Hieronymi ad Chromatium et Heliodorum, quod ea in fronte extaret, voluminis hujus vero prior tomus Vitas Patrum contineret alter Confessiones fidelium, et passiones Martyrum, quas sæpius Martyrologium S. Hieronymi appellamus, alium, ut discutiatur, locum requirit. Certe Vitæ Patrum in antiquis editionibus et codicibus MSS. § 11, citandis passim omnes soli Hieronymo tribuuntur, ut vulgo Mombrizio, Lipomano, Surio, aut etiam Metaphrastæ Vitæ Sanctorum, quod illas collegerint. et hisce Actis præfigitur titulus sequens: Incipit vita S. Antonii Abbatis ab Athanasio Episcopo Alexandrino conscripta, et ab Evagrio Presbytero e Græco in Latinum translata, atque a B. Hieronymo huic libro inserta. Demum ipse S. Hieronymus de Script. Eccl. cap. 135, ordine temporum exponens quæ scripsit, refert primo Vitam S. Pauli, ante quam hæc conscripta erat. De Antonio silet, et in Vita S. Paulinum 2. Quia de Antonio tam Græco quam Romano stylo diligenter traditum, pauca de Pauli principio, et fine scribere disposui. Nusquam se Antonii Vitæ auctorem aut interpretem insinuat, sed S. Athanasium, ut diximus, et Evagrium.

Evagrius sub Juliano clarebat,

40 Vitam hanc transtulit Evagrius nondum Episcopus, id est, ante an. Ch. 388, quo a Paulino designatus successor est Coss. Imp. Theodosio II, et Cynegio, ut constat ex Socrate lib. 4, cap. 15, Theodoretos lib. 5, cap. 25. Sozomeno lib. 7, cap. 15. Verum jam doctrinæ opinione clarus erat ipsius Juliani Apostatæ temporibus, quando S. Eusebium Vercellensem in Italiam redeuntem comitatus est, ut testatur S. Basiliius epist. 8, ad S. Eusebium Samosatenum, ubi ait: Ὁ Πρεσβύτερος Ἐυαγρίος ὁ ἡγὼς Πομπηϊανοῦ τοῦ Ἀντιοχείως, ὁ συναπάρας ποτὲ ἐπὶ τῇ Δύσει τῷ Μακαρίῳ Ἐυσεβίῳ, ἐπαγγέλλετο νῦν ἐκ τῆς Ρώμης ἀπαιτῶν ἡμᾶς ἐπιστολὴν. Presbyter Evagrius filius Pompeiani Antiocheni, qui quondam migravit versus Occasum cum B. Eusebio, rediit nunc Roma, petens a nobis litteras, etc. Hinc lux hujus vitæ translationi suboritur. S. Eusebius Vercellensis Arianorum opera variis in locis sub Constantio exularat, in Syria etiam atque

Ægypto, in cujus superiores Thebes postremo amandatum fuisse auctor est Socrates lib. 3, cap. 4. Hinc sub Juliano Alexandriam venit ad S. Athanasium, qui a eadem Georgii Pseudæpiscopi, teste S. Gregorio Nazianzeno Orat. in laudem S. Athanasii, summo Alexandrinorum triumpho suæ redditus Ecclesiæ erat. Concilio Alexandriam ab hoc convocato interest et subscribit S. Eusebius, Legatus Sedis Apostolicæ a Liberio Papa constitutus, ut colligit Baronius an. Ch. 362, num. 177. Post Concilium Alexandria decedens Antiochiam contendit, teste Socrate cap. 7, ubi pluribus discordiam inter SS. Eusebium et Luciferum Calaritanum excitatam, quam alibi examinabimus, commemorat. Redeuntem Antiochia in Italiam S. Eusebium comitatus est Presbyter Evagrius, ejus num ante in Ægypto socius fuerit, silentibus Scriptoribus, nolumus divinare.

EX VARIIS.

comes itineris S. Eusebii Vercell.

ex Syria in Italiam.

41 Quam acer pro Ecclesia Dei contra Auxentium Episcopum Mediolanensem insurrexerit Evagrius cum SS. Eusebio et Hilario Pictavorum Episcopo, quem XIII Januarii celebravimus, describit S. Hieronymus epist. 49 de muliere Vercellis septies icta, ad Innocentium eundem, cui hanc Vitam inscripsit ipse Evagrius: En quo me, ait, gestorum ordo pertraxit. Jam enim ad Evagrii nostri nomen pervenimus. Cujus ego pro Christo laborem, si arbitrer a me dici posse, non sapiam; si penitus tacere velim, voce in gaudium erumpente, non possim. Quis enim valeat digno canere præconio Auxentium Mediolani incubantem, hujus excubiis sepultum pene ante quam mortuum; Romanum Episcopum jam pene factionis laqueis irretitum, et vicisse adversarios, et non nocuisse superatis? Verum hæc ipse equidem spatiis exclusus iniquis, prætereo, atque aliis post me memoranda relinquo. Præsentis tantum rei fine contentus sum. Imperatorem (Valentinianum, non Constantium, ut perperam hic annotavit Henricus Gravius) de industria adit, precibus fatigat, merito lenit solitudine promeretur, ut redditum vitæ redderet liberati.

Hic Auxentium hæreticum oppugnat.

42 Hæc S. Hieronymus, qui in ejus comitatu se in Syriam profectum indicat epist. 41, ad Ruffinum. Cum me, inquit, Thracia, Pontus, atque Bithynia, totumque Galatiæ et Cappadociæ iter, et fervido Cilicum terra fregisset æstu, Syria mihi velut fidissimus naufrago portus occurrit, ubi ego quidquid morborum esse poterat, expertus, ex duobus oculis unum amisi; Innocentium enim partem animæ meæ repentinus febrium ardor abstraxit: nunc uno et toto mihi lumini Evagrio nostro fruor, cui ego semper infirmus ad laborem cumulus accessi. Erat nobiscum et Hylas S. Melanii famulus, etc. In hujus ædibus scripsit idem S. Hieronymus epist. 5, ad Florentium cum hac clausula: Sanctus Presbyter Evagrius plurimum te salutatur. et epist. 6, ad eundem: Sæpe Evagrius Presbyter, dum adhuc Antiochiæ esse, me præsentem corripuit, etc. nam ad eremum dicerat in vicum Maroniam, possessionem ipsius Evagrii, tringinta ab Antiochia miliaribus, ubi S. Malchum novit, ut ad ejus Vitam præfatur.

Redit cum S. Hieronymo in Syriam.

43 Hæc de Evagrio fusius deducta sunt. Primo ut ostendatur eundem esse qui hanc Vitam transtulit: deinde ut tempus translationis hujus Vitæ clarius proponatur. Baronius an. Ch. 362, n. 226, deceptus ob perperam translationem S. Basilii citatum antea locum, (senior Evagrius, etc. cum Presbyter scribi debuisset) parentem eum facit junioris Evagrii, qui postea fuerit Episcopus Antiochiæ. Deinde an. Ch. 369, num. 27, fatetur haud exploratum se satis habere potuisse, quis Evagrius contra Auxentium infracto animo steterit. Denique an. Ch. 372, num. 38, illum eundem asserit, qui olim cum S. Eusebio in Italiam abierat, et jam socius S. Hieronymi peregrinatus ad S. Basilium in Cappadociam, indeque in Syriam redierat, et mox eundem Presbyterum facit, et num. 43, Episcopum post consecratum,

Invisit S. Basilium.

serratum, quod in S. Malchi Vita eum S. Hieronymus Papam appellet. Unus ergo idemque est Evagrius, qui cum S. Eusebio in Italiam profectus, deinde Episcopus Antiochenus fuit; quidque Presbyter adhuc hanc Vitam Latio donavit: quod factum asserit Rosweyds in Notat. ad Vitam num. 1, quando in Syriæ eremo versabatur cum S. Hieronymo et Innocentio, aut paullo ante. Verum Innocentius, ut ante ex S. Hieronymo dictum est, in ipso in Syriam appulsi obijt circa an. Ch. 370. Decessisse eos ex Italia post obitum S. Eusebii vult Baronius an. 372, num. 9, et S. Eusebium obiisse an. 371, ut ibidem scribit num. 116. Verum quod obitum ejus referat S. Hieronymus in Chronico Valentiani et Valentis sexto, videtur obiisse an. Ch. 369, quod ad ejus Vitam 2 Augusti et XXX Septembris ad Vitam S. Hieronymi, ubi de hac peregrinatione agetur, curatius disseretur.

In Italia Vi-
tam hanc ver-
tit.

44 Quod huc facit, Vitam S. Antonii Græce aut Alexandria secum detulit S. Eusebius, aut si tum necdum conscripta erat, in Italiam S. Athanasius eidem submissit: nisi Evagrius una cum S. Eusebio in Ægypto fuerit, aut singulari etiam cum S. Anathasio familiaritate conjunctus ab eo ipse acceperit. Certe in Italia Latinis Latine eam vulgavit, seu sponte sua, seu rogatu inductus S. Eusebii et Innocentii, cui eam ipse, et S. Hieronymus historiam de muliere Vercellis septies icta inscripsit. Delata mox Vita hæc Italia Treviros, ubi eam Potitianus legerat, ut § 11, dicitur. Imo in Italia, aut certe quando in Syriam appulit, vitam S. Pauli scripsit S. Hieronymus, ab Evagrio et forte aliis ex Ægypto submissam historicam ejus narrationem nactus, in qua scribit, quia de Antonio tam Græco quam Romano stylo diligenter traditum est, se pauca de Paulo principio et fine scribere disposuisse. Quod olim a se factum tradit in Vita S. Hilarionis, vivis adhuc discipulis S. Antonii Macario et Amatha, quorum priori defuncto successit Abbas in Pispiri Posthumius, qui dictum est, et Pæmen, quem isthic reperit Ruffinus, videri potest.

Quando
S. Hierony-
mus Vitam
S. Pauli scri-
psit.

§ X. Vita ab hæreticis frustra impugnata.

Vitam S. Antonii a S. Athanasio olim scriptam fuisse, nec ipse diffiteri hæretici nostri temporis possunt, tot tamque perspicuis comprobata testimoniis. Verum quod plurima, eaque luce meridiana clariora, monachismi, signi Crucis, aliorumque Ecclesiasticorum rituum argumenta haud ferant lippiente obtutu, magis etiam hac luce antiquitatis præstricto, effugium hoc arripere, ut, quod sub S. Athanasii nomine pervulgatum pridem, omniumque manibus jactatum est scriptum, insulsi hominis, esse commentum dicerent, nullaque dignum fide. Ita Rodolphus Hospianus lib. 3 Orig. Monach. cap. 1. Abrahamus Scultetus Medul. Theol. PP par. 2. Andreas Rivetus Critici sacri lib. 3, cap. 4. Subdubitant etiam Centuriatores Magdenburgenses centur. 4, cap. 10. At quæ in hac Vita commemorantur de Antonio, singula sunt ab antiquis Patribus ex ea, quam scripsisse Athanasium tunc constabat, citata, gravissimeque inculcata; et Christianæ virtutis absolutionem, quam consecutum fuisse Antonium nec ipsi negare ausint hæretici, spirat hæc vita, ut quivis genuinum Athanasii factum possit agnoscere.

Quæ nunc in
vita S. Anto-
nii habentur
ex ea olim ci-
tarunt

S. Chrysosto-
mus

46 S. Joannes Chrysostomus homilia 8, in Matthæum: Antonius talem vitam, inquit, egit qualem leges Christi requirunt. Hoc autem facile cognoverit quisquis eum legerit librum, qui vitæ ejus textit historiam, in quo etiam prophetiam lucentem videbit. De his enim, quos Ariana pestis invasit manifestissime prophetavit, quantaque Ecclesiis labe ab iis immineret docuit, Deo utique revelante hæc, et cuncta ante oculos ejus figura pingente. Quod certe vel præcipuum Catholicæ Fidei documentum est, nullum videlicet hæreticorum talem posse monstrari. Sed ne a me hæc audire videamini, ipsum potius li-

brum legentes diligentius cuncta discetis, ut maxima inde philosophiæ documenta capiat. Obsecro autem ut non meditemur scripta illa, sed ea quoque, quæ exprimuntur, imitemur. Hæc Chrysostomus. Verum quos hæc imitari piget, ii abolita malunt aut in inutilis frivolaque sententiam scripturæ rejecta, ne sui inde argui mores queant. Mallent, ut Ariani olim suæ hæresi affinem mentiti in vulgus Antonium erant, ipsi quoque dicere mollem quamdam absque ullis benefactis iniisse vivendi rationem. Vaticinium illud S. Antonii, quod Chrysostomus indicat, refertur in Vita cap. 18, n. 103, atque a Sozomeno lib. 6, cap. 3. Traditum est, inquit hic, Antonium, priusquam Ariani essent Ecclesiarum potiti gubernaculis, regnante Constantia, secundum quietem mulos altare insultantes calcibus, et sacram mensam evertentes vidisse, illicoque, prædixisse tumultum ex adulterinis permixtisque doctrinis ortum, et rebellionem ex illis, qui alienam ab Ecclesia Catholica opinionem tenerent excitatam, Ecclesiam Dei postea occupaturam. Eadem refert Nicephorus lib. 10, cap. 43. Ipsa persecutio copiosius quidem, sed iisdem tamen pene verbis, describitur ab Athanasio epist. ad Orthodoxos, cujus verba ad caput 18 proferemus.

Sozomenus,

47 Prædecessor Chrysostomi fuit S. Gregorius Nazianzenus, et quid sentire de hac Vita ipse ceterique deberent, præjudicavit, dum ea censet contineri legem et normam vitæ monasticæ, quod ipse Athanasius in Vita hujus præfatione asseruerat: Exegistis a me, inquit, ut vobis scriberem de conversatione B. Antonii, etc. ut ad ejus æmulationem atque exemplum vos instituere possitis. Ex mox: Scio vos ejus propositum cupere sectari: perfecta est siquidem ad virtutem via, Antonium scire quis fuerit. At S. Gregorius Nazianzenus oratione 21, in laudem S. Athanasii: Ἐκείνος Ἀντωνίου τοῦ θείου βίου συνέγραψε, τοῦ μοναχικοῦ βίου νομοθεσίαν ἐν πλάσματι διηγήσας. Ille, (Athanasius) Divini Antonii conscripsit vitam, quæ sub forma narrationis est norma seu lex sancita vitæ monasticæ: de ea regula agetur § 15.

S. Gregor. Na-
zianzenus,

48 S. Ephræm quoque hoc esse Athanasii opus dilucide ostendit, dum ei, quæ in manibus nunc est vita, consentanea, ex ea quæ tunc recens scripta extabat, promittit, in illud Attende tibi, cap. 10, S. Antonius, inquit, quemadmodum et S. Athanasius Archiepiscopus meminit in vita quam de eo conscripsit, multa exercitatione, eaque incitatore ac vehementiore est usus. Jejunabat enim semper, indumentumque gerebat interius quidem cilicinum, exterius autem pelliceum, idque ad mortem usque servavit, ita ut neque corpus, sordium causa aquis abluerat, neque penitus suos pedes lavaret, neque illos umquam omnino vel aqua tingeret, nisi necessitate cogente. Sed neque quis denudatum eum unquam conspexit, nec prorsus Antonii corpusculum nudum, præterquam cum post mortem sepeliretur, cuiquam patuit. Hæc ille; quæ eadem prorsus ratione referuntur infra cap. 11, n. 62. Ea tamen verba: Idque ad mortem usque servavit, Latino omissa interpreti sunt, quæ in Græco sic efferruntur, ὁ καὶ ἕως τελευτῆς τῆς τετηρήκατο. Alias ibidem S. Ephræm S. Antonii virtutes describit, quas eodem modo recenset S. Athanasius in epilogo, seu cap. 22, num. 116, ubi S. Ephræmi locum dabimus. Idem quoque in epist. ad Joannem monachum, brevi gestorum S. Antonii anacephalæosi (quæ singula in hac vita habentur) monachos ad communem vitam hortatur.

S. Ephræm,

49 Auctor vitæ S. Pachomii, quam jam olim ante annos 1100, et quod excurrit, Dionysius Exiguus interpretatus est, hanc ipsam S. Antonii vitam S. Athanasio adscribit: B. Antonio S. Athanasius Alexandrinæ civitatis Episcopus proprio stylo testimonium præbuit; dignus sane relator conversationis Antonii, qui juxta supplicationem Fratrum, Vitam ejus pro multorum commoditate perscriberet, et æmulandum eum viris spiritualibus exhiberet, quæ num. 1, in prologo dicuntur. Pergit idem auctor: In quo opere sancti quoque

Auctor vitæ
S. Pachomii
antiquus.

quoque Patris Ammon meminit, a quo per Dei gratiam primum jacta sunt fundamenta conversationis eorum Fratrum, qui nunc in monte Nitriæ commorantur, nec non et Theodorum sanctum admodum virum, qui cum sene præfato fuerat, idem nobis Pontifex indicavit etc. quæ num. 78, 79 et 80, continentur. Palladius cap. 7, scribit animam hujus Amonis ab Antonio visam cælis inferri, et cap. 8, eundem ultra fluvium Lycum divina virtute transvectum recenset ex Athanasio : Hoc autem, inquit, miraculum narravit B. Athanasius Alexandriæ Episcopus scribens in vita Antonii. Ruffinus lib. 2, de Vitis Patrum cap. 30. Ammonis animam, inquit, cum exisset de corpore, vidit ferri ad cælum S. Antonius, sicut refert scriptura illa, quæ Vitam describit B. Antonii. Ita et Sozomenus lib. 1, cap. 14. Clarius Socrates lib. 4, c. 18. Hujus Ammonis animam, inquit, post mortem ab Angelis in cælum sublatam Antonius, qui eisdem vixit temporibus, vidit, quemadmodum ab Athanasio Alexandriæ Episcopo in ejus vita commemoratum est, num. citato 78.

Ruffinus,

50 Idem Ruffinus lib. 1, hist. Eccl. cap. 8. De virtutibus Antonii, inquit, atque institutis, et sobrietate mentis, ut in solitudine vitam degens, usus solummodo consortio fuerit bestiarum, et de dæmonibus crebros agens triumphos, placuerit Deo supra cunctos mortales, utque institutionis suæ præclara usque in hodiernum diem monachis exempla reliquerit, volentem me aliqua exponere, ille libellus exclusit, qui ab Athanasio scriptus etiam Latino sermone editus est. Eadem excusatione utitur Socrates lib. 1, cap. 17, sibi supervacaneum videri commemorare dæmonum calidus pugnas, multa prodigia et miracula S. Antonii, quoniam ab Athanasio Alexandriæ Episcopo in libro separato de ejus vita conscripto jam pridem expositum est, ut legenti patebit.

51 Est igitur hæc ipsa Athanasii genuina lucubratio, quando et qui saniori pollent judicio eruditi omnes ita sentiunt, et quæ hac nunc continentur, eadem ipsius quoque Athanasii ævo, et deinceps semper ex ea citavere gravissimi auctores. Hæc insigne illud volumen est, cujus S. Hieronymus de script. Eccl. meminit, in quo S. Pauli Eremitæ omissam esse Vitam ait num. 2, ex qua ibidem num. 14, scripsit duos discipulos, qui ei longo jam tempore ministrare consueverant, quæ hic infra num. 113, recensentur. In hac vita commemorantur plurima illa miracula, quæ S. Augustinus lib. 8, Confessionum cap. 6, admiratur. Hæc denique sub S. Athanasii nomine in omnibus reperitur codicibus MSS. quorum aliqui plurimis sæculis antequam abnormis hæc sapientia, quam quinti Evangelii præcones eructant, formata esset, aut ex Jovis exsculpta cerebro, exarati fuerunt : eadem in excusis, qui de S. Antonio agunt, aut integre descripta, aut missa in compendium, ut § sequenti ostendetur. In Notationibus ad Vitam ipsam reperiet lector, quæ eam S. Athanasio vindicabunt, ex ipsis etiam aliis ejus operibus desumpta. Demum idem spiritus, eadem signi Crucis energia, idemque monachismus continetur in Vita S. Hilarionis S. Antonii discipuli, a S. Hieronymo conscripta, in Vita S. Hilarionis S. Antonii discipuli, a S. Hieronymo conscripta in Vita S. Palæmonis XI Januarii, et S. Pachonii, S. Antonio æqualium, ut § 15, et ad Vitam sæpius dicetur, et in Vita S. Pauli Eremitæ a S. Hieronymo supra X Januarii dictum est.

§ XI. Unde hic ea edita.

Exemplaria excusa,

Edita est hæc S. Antonii vita in Vitis PP. Norimbergæ an. Ch. 1478 et 1483, et alibi in Germania 1483 et 1485. Venetiis 1483, 1508 et 1512. Lugduni 1502, 1509, 1512, 1515, 1520 et 1537. Coloniae 1548 et 1549, nisi hic mutato titulo unus idemque fuerit typus. Compluti 1596, quas editiones ac nomina typographorum citat Rosweydydus prolegom. 17. Addi potest Witteber-

gensis, prælo Petri Seitz an. Ch. 1544, superstite etiam tum isthæque commorante Luthero. Inter Vitas Sanctorum eandem publicarunt Boninus Mombritius tom. 1. Aloysius Lipomagnus par. 2, historiæ Sanctorum Laurentius Surius : sed præ ceteris cum eruditis Præludiis et Notationibus illustravit Heribertus Rosweydydus in Vitis PP. editis Antverpiæ an. Ch. 1615 et 1627, et Lugduni 1617. Quot autem ad hisce collectoribus adhibiti codices MSS. sint, quis dicet? Theodoricus Lohera Stratis Carthusianus in sua editione Coloniensi an. Ch. 1548, asserit in epistola dedicatoria se eas ex antiquis et fide dignis exemplaribus MSS. octo aut decem simul collatis recognovisse. Plura adhibuit Rosweydydus, eaque præclara, ad quorum fidem eam vitam recensuit, nimirum MS. S. Floriani ante annos amplius octingentos scriptum, Audomarense, Affligemiense, Crispiniense, Aquicinctinum, Lætiense, Moretianum, Camberonense, S. Mariæ Bibranense, S. Petri in Munster, Carthusianorum Bruxellense, Societatis Jesu Ruræmondanum, Sionium religiosarum Cortraci. Ipse singulorum Codicum formam et loca describit Prolegom. 24. Eandem nos post mortem Rosweydydi cum MSS. S. Mariæ de Ripatorio, duobus S. Maximini, Domus S. Hieronymi Ultrajecti, aliisque et Græco exemplari, de quo infra, contulimus.

et MSS.

quibus Herib. Rosweydydus,

nosque usi.

53 Vitam eandem expressere quotquot acta Sanctorum generatim, aut Eremitarum, Fundatorumque religiosarum congregationum, etiam compendio, vulgarunt, aut Annales, seu Chronica Ecclesiastica digesserunt, tractatusque asceticos composuerunt, quavis lingua, ne cui populo aut genti ignota Antonii virtus foret. Prolixè præter citatos Vincentius lib. 13. Spec. histor. cap. 91, 92 et 93, et lib. 14, cap. 14. S. Antoninus par. 2. Chronici tit. 15, cap. 3, § 1, 2, 3, 4 et 5. Baronius tom. 2, anno Christi 256, tom. 3, annis Ch. 310, 318, 319, 328, 336, 339, 340, 342, 343 et 358, et tom. 4, an. 385. Joannes Gerson operum par. 1, sermone habito in Concilio Constantiensi, et par. 4, tribus sermonibus, quorum primus coram Philippo I, Duce Burgundiæ dictus. Gabriel Biel de festivitibus Sanctorum sermone 8 et 9. Jacobus a Voragine, Claudius a Rota, Petrus de Natalibus lib. 2, cap. 92. Zacharias Lippelous, Franciscus Haræus, Phreslebius, Joannes Basilii Sanctorius, Alphonsus Villegas, Petrus Ribadeneira, Franciscus Ortiz Lucius, Joannes Petrus Maffeus, Gabriel Flamma, Paulus Morigia, Paulus Aresius, Silvester Maurolycus, Henricus Fabricius, Stephanus Binet, Clemens Marchantius, Jacobus, Doubletius, Guilielmus Gazæus, Dionysius Lamberti, Henricus Adriani, Ludovicus Huetter, alique innumeri. In hisce præter Vitam ab Athanasio scriptam sæpe mentio fit itineris ejus ad S. Paulum Eremitam, quod ad X Januarii ex S. Hieronymo aliisque datum hic omittimus. De variis ejus reliquiarum Translationibus infra agemus. Prius et Vitis PP. apophthegmata aliaque S. Antonii illustra encomia a S. Athanasio prætermissemus. Subjiciemus miracula quæ post Translationem reliquiarum in Galliam, variis Europæ provinciis patrata sunt, pauca de multis, neque enim aut scripta omnia sunt, aut studiose ea conquirere, fere innumerabilia, animus fuit.

Aliæ gestorum S. Antonii narrationes,

etiam linguæ peregrinis,

Ejusdem apophthegmata, translationes,

miracula,

vita Græca.

54 Edita Græce est S. Antonii vita Augustæ Vindelicorum an. Ch. 1611, curante Davide Hoeschelio, qui et novam interpretationem Latinam, notas quasdam et variantes Lectiones ex Anglicano codice Henrici Savillii adjecit. Eadem extat Græco-Latina tom. 2, operum S. Athanasii excusa Parisiis an. Ch. 1627. Mirum hic novam Hoeschelianam versionem antiquæ prælatam Evagrianæ, quæ in prioribus editionibus Commeliniana an. Ch. 1600, et Parisina 1608, extabat. L. Holstenius in præfatione ad tom. 2, operum S. Athanasii ultimæ editionis, ait se in S. Antonii vita ex MS. codice Abbatis S. Amantii aliqua supplere et emendare quæ seorsim typographus editurus sit, aut Hoeschelianiis notis inserturus. Quæ necdum vidimus.

§. XII. Vitæ hujus lectio utilis.

S. Hieronymus in Vita S. Marcellæ tradit eum audita S. Antonii tunc viventis, aliorumque Ægypti monasteriorum disciplina, non erubuisse profiteri, quod Christo placere cognoverat. Imitatæ eam Sophronia, Paula, et aliæ. S. Augustinus lib. 8, Confessionum cap. 6, narrat, occasione Vitæ S. Antonii apud Treviros repertæ, duos istuc in aula Imperatorum Agentes in rebus, relictis sponsis vitam elegisse solitariam. Incidit, inquit, ut diceret Potitianus, nescio quando se et tres alios contubernales suos, nimirum apud Treviros, cum Imperator pomeridiano Circensium spectaculo teneretur, exisse deambulatum in hortos muris contiguos, atque illic, ut forte combinati spatiabantur, unum secum seorsum, et alios duos itidem seorsum, pariterque digressos, sed illos vagabundos irruisse in quandam casam, ubi habitabant quidam servi tui, spiritu pauperes, qualium est regnum cœlorum : et invenisse ibi codicem in quo scripta erat Vita Antonii. Quam legere cœpit unus eorum, et mirari et accendi, et inter legendum meditari arripere talem vitam, et relicta militia seculari servire tibi. Erat autem ex eis, quos dicunt Agentes in rebus. Tunc subito repletus amore sancto, et sobrio pudore, iratus sibi coniecit oculos in amicum, et ait illi : Dic, quæso te, omnibus istis laboribus nostris quo ambimus pervenire? Quid quærimus? cujus rei causa militamus? Majorne esse poterit spes nostra in palatio, quam ut amici Imperatoris simus? Et ibi, quid non fragile, plenumque periculis? Et per quot pericula pervenitur ad grandius periculum? Et quamdiu istud erit? Amicus autem Dei, si volvero, ecce nunc fio. Dixit hoc, et turbidus parturitione vitæ reddidit oculos paginis, et legebat, et mutabatur intus, ubi tu videbas, et exuebatur mundo mens ejus, ut mox apparuit. Namque dum legit, et voluit fluctus cordis sui, infremuit aliquando, et discrevit, decrevitque meliora; jamque tuus ait amico suo : Ego jam abrui me ab illa spe nostra, et Deo servire statui, et hoc ex hora hac, in hoc loco aggredior : te si piget imitari, noli adversari. Respondit ille adhærere se socio tantæ mercedis tantæque militiæ. Et ambo jam tui ædificabant turrin sumptu idoneo, relinquendi omnia sua, et sequendi te. Tunc Potitianus, et qui cum eo per alias horti partes deambulabant, quærentes eos, devenerunt in eundem locum, et invenientes admonuerunt ut redirent, quod jam declinasset dies. At illi narrato placito et proposito suo, quoque modo in eis talis voluntas orta esset atque firmata; petiverunt ne sibi molesti essent, si adjungi recusarent. Isti autem nihilo mutati a pristinis, fleverunt se tamen, ut dicebant, atque illis pie congratulati sunt, et commendaverunt se orationibus eorum, et trahentes cor in terra, abierunt in palatium. Illi autem affigentes cor cœlo manserunt in casa. Et ambo habebant sponsas. Quæ posteaquam hoc audierunt, dicaverunt etiam ipsæ virginitatem tibi. Narrabat hæc Potitianus.

36 Quæ quidem lectio uti iis tum profuit, ita hæc repetita narratio S. Augustini animum ad meliora stimulat. Subdit enim cap. 7. Tu autem Domine inter verba ejus retorquebas me ad meipsum, auferens me a dorso meo, ubi me posueram, dum nollem me attendere, et constituebas me ante faciem meam, ut viderem quam turpis essem, et quam distortus, sordidus, et maculosus, et ulcerosus. Et videbam et horrebam, et quo a me fugerem, non erat. Et si conabar a me avertere aspectum, narrabat ille quod narrabat. Et tu me rursus opponebas mihi, et impingebas me in oculos meos ut invenirem iniquitatem meam, et odissem. Noveram eam sed dissimulabam, et connivebam, et obliviscebar. Tunc vero quanto ardentius amabam illos, de quibus audiebam, salubres affectus, quod se totos tibi sanandos dederant; tanto

execrabilius me comparatum eis oderam. Hæc contigisse anno ætatis S. Augustini 33, Christi 387, sequentia indicant. Omittimus recentiora, quæ plurima ad vitæ hujus persuadendam lectionem afferri possent. Nam quod auctor vitæ S. Pachomii scripsit de suo avo, Vitam S. Antonii per id tempus cunctis fuisse ad imitandum præclare propositam, idem reliquis omnibus vultuisse ætatibus certum est.

§. XIII. S. Antonii publica veneratio.

Antonii mortem etiam elementa lugere vulgo dicebatur, quod toto ab obitu ejus triennio cœlum clausum terras illas Ægypti et Thebaidos arefaceret. Ita S. Hieronymus in vita S. Hilarionis, quem et memorat de ejus morte absentem divinitus esse edoctum, et triennio post profectum in montem S. Antonii, ut pervigilem noctem in ipso, quo defunctus fuerat loco, ut a se deberi fatebatur, celebraret. Ivit, et jacuit in stratu ejus, et quasi calens adhuc cubile deosculatus est. Macarius quoque, qui corpus magistri sepelierat, S. Posthumio persuasit, ut S. Antonii anachoretarum principis non gravaretur visitare reliquias, ut hujus acta testantur. Diem ejus natalem mox in Syria celebrari consuevisse indicant S. Euthymii Abbatis Acta a Cyrillo monacho conscripta, ubi dicitur præcepisse cum advenisset dies festus divini Antonii, ut vigilarent in templo per totam noctem : et nocturnis illis hymnis ab eo peractis, etc. cum tres postea dies mansisset in diaconico, sabbatho noctu dormit in pace vicesimo die mensis Januarii, decimo autem sexto imperii Leonis, qui Marciano successit an. Ch. 457, integro post obitum S. Antonii seculo; cujus natalis etiam necessario iis censebatur XVII Januarii : quod in vita ejus edita per Boninum Mombrinium ita in fine legitur : Depositus est S. Antonius sexto decimo Kalendas Februarias. Is dies erat Ægyptiis 22, mensis Tybi, ut ostendit Rosweyodus in Onomastico, quo die ita in antiquo Coptico, seu Ægyptiaco, Menologio refertur : S. Antonii Stellæ terrestris et Patris omnium monachorum.

38 Secuti Syros et Ægyptios Græci, celebri admodum officio eum colunt, ut varia eorum responsoria, antiphonæ, cantica, odaria fidem faciunt. Inter alia canuntur hymni a Studita, Anatolio, et Teophane compositi. Evangelium duplex recitatur, aliud ad matutinum : Πάντα μοι παρὲς τοῦ πατρὸς μου. Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Matthæi 11, a versu 27, Aliud Ἐστὴν ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τόπῳ πεδινῷ. Stetit Jesus in loco campestri. Lucæ 6, a versu 17. Hoc in officio Romano in festo plurimorum Martyrum; illud in festo S. Matthiæ Apostoli, et S. Francisci legitur. Consuli Græcorum Menæa possunt, et Anthologion in quibus μνήμη τοῦ ὁσίου καὶ θεοφώρου πατρὸς ἡμῶν Ἀντωνίου τοῦ μεγάλου, memoria sancti et deiferi Patris nostri Antonii Magni, celebratur in sanctissima magna ecclesia Constantinopoli. Idem ex Menæis descripsit Maximus Cytheræus, in cujus epitome et Horologio ἀρχία καὶ κατὰ λωσις adscripta, indicat omne opus servile eo die inhibendum esse. Memoratur etiam in Menologio Christophori Mitylenari, et Calendario Græcorum a Genebrardo edito.

39 Latini quoque eodem die S. Antonium ab omni retro memoria celebrarunt. MS. Martyrol. S. Hieronymi : In Ægypto depositio S. Antonii monachi. MS. Rhinow. In Ægypto Antonii monachi. Idem habet MS. S. Martini Treviris. Vetus Romanum a Rosweydo editum : Apud Thebaidem Antonii monachi, meminit et pervetustum MS. Hibernicum. Antiquum MS. Centulense : In Ægypto apud Thebaidem depositio B. Antonii Abbatis, qui multa millia monachorum Christi servitio mancipavit, atque vita et miraculis clarissimus vixit. MS. Lætiense, et Tornacense S. Martini : In Ægypto S. Antonii monachi, qui cum esset abstinentissimæ vitæ multis miraculis effloruit, cujus vitam B. Athanasius scripsit. Plurima alia Martyrologia corporis quoque translationem referunt, de qua infra

Duo Aulici
lectione hujus
vitæ conversi :

S. Antonii natalis celebratus apud Syros.

Ægyptios.

Græcos.

ipseque eorum exemplo
S. Augustinus,

Latinos.

infra separatim agetur. Ita Usuardus : Apud Thebaidem B. Antonii monachi, cujus corpus sub Justiniano Imperatore divina revelatione repertum, Alexandriae delatum est, et in ecclesia S. Joannis Baptistæ humatum. *Eadem una cum translatione ejus habent Beda, Ado, Rabanus, Notkerus, Bellinus, et plurima MSS. in quibus de Vita S. Antonii ex S. Athanasio plura fusius et παραφραστικῶς narrantur. Martyrologium Romanum* : In Thebaide S. Antonii Abbatis, qui multorum monachorum Pater, vita et miraculis præclarissimus vixit : cujus gesta Athanasius insigni volumine prosecutus est. *Mavrolycus quoque, Galesinius, Felicius, alique neoterici eum in suis Martyrologiis exhibent.*

60 *Gavantus Comment. in Rubr. Breviarii, sect. 7, cap. 3, ait S. Antonii memoriam celebrari in Appendice MS. Sacramentario S. Gregorii non diu post ejus obitum addita. Annotatur Natalis Antonii monachi in vetustissimo Calendario monasterii Epternacensis circa an. Ch. 740, conscripto. Addit Gavantus ejus officium simplex referri in MS. Breviario, Semiduplex in excuso an. Ch. 1550. Duplex institutum a Pio V. At in Missali Rom. excuso Venitiis 1508, scribitur Antonii Abbatis solenne generaliter. In Breviario Pauli III, a Cardinale Quignonio ordinato fuit Duplex minus. Hæc de Romano. In aliis variant ritus diversarum Ecclesiarum. In nonnullis sola commemoratio facta : in aliis officiis referuntur tres lectiones, in aliis novem, et sæpius duplex annotatur. In quibusdam Gallicanis, et Anglicanis excusis nomen ejus non extat, sed hunc diem vindicat sibi S. Sulpitius, de quo infra. Duplex etiam pridem in pluribus excusis fuit, uti in antiquis Belgicis Antverpiensi, Bruzelliensi, Brugensi, Audomarensi, et Windeshemiensi Canonorum Regularium, Eboresi in Lusitania, Slewicensi in Dania, Mediolanensi S. Ambrosii, aliisque; quamvis et trium lectionum fuerit in quamplurimis. In Benedictinis pluribus Breviariis, usitato iis ritu, XII Lectionum est. Lectiones prorsus in omnibus ex vita S. Antonii desumptæ. Nonnulla in serius addentur, cum de Translatione, ignisque sacri, qui vulgo S. Antonii dicitur, curatione agetur.*

§. XIV. Doctrina S. Antonii.

Rodolphus Hospinianus, Abrahamus Scultetus, Andreas Rivetus, pugnantia commemorari de Antonio aiunt, nimirum caussidicum eum fuisse ac valde doctum, et a vitæ scriptore indoctum litterarumque imperitum dici. *Erudite duos priores confutarit Rosweydlus; cujus si rationes sedato animo expendisset Rivetus, abstinuisset acerbiori, sibi tamen satis solita, censura. Perspexisset enim, quod ille monuit, a Suida Antonium quemdam Alexandrinum laudatum, ethnicum fortassis, qui Alexandriae et Byzantii caussam sororis egerit, cum S. Antonio ab iis temere confundi, quod ille pluribus deducit. Nec Alexandrinus fuit S. Antonius. Ne caussidicus dicatur, arcana et socratiore quadam ratione, haud equidem obistemus : nam et ob miserorum patrociniū ad Judices accessit, reos defendit, misericordiam imploravit, et ut quidam absolverentur emeruit num. 108. Hæreticorum audaciam, qui eum Arianis paria de religione sentire jactarant, retudit, ab interiori eremo ea sola causa Alexandriam profectus : isthic sacrorum orthodoxorum caussam egit, adeoque Arianos judex ipse publico sermone condemnavit, num. 91 et 92. Athanasio laboranti persæpe præsto fuit, teste Sozomeno lib. 2, cap. 29. De eo ad Imperatorem scripsit, eumque obsecravit ut Meletianorum sententiæ minime assentiretur, sed eorum criminationes calumniarum loco duceret. Hæc ejus doctrina, hoc sanctissimi advocati munus; hæc partes mysticæ caussidici, eo efficacius, quia virtute magis quam lingua, perorantis. Idcirco inter præcipuos Concilii Nicæni assertores numeratur a Socrate, Nicephoro, Sozomeno. Hujus verba lib. 3, cap. 12, hæc sunt : Præter ceteros omnes qui in Oriente ætatem degebant, visi*

sunt decretis Concilii Nicæni mordicus adhærescere, Paulus Episcopus Constantinopolitanus, Athanasius Alexandriae, et tota monachorum multitudo : quin etiam Antonius Magnus, qui adhuc in vita manebat, et qui cum eo versabantur omnes.

62 *Sed aliis quoque in rebus ejus perspecta eruditio est, ipso quoque testante Athanasio in acuta illa, et divini cujusdam plena ingenii de mysteriis Fidei Christianæ cum Philosophis disputatione, quæ cap. 17, refertur; in sublimi de assidua mentis innovatione, de natura, technis, et imbecillitate dæmonum, deque discretionem spirituum, habito ad discipulos sermone qui cap. 5, 6, 7, 8 et 9, describitur, ab ipsomet, ejusque discipulis, traditus litteris. Nam et S. Antonium inter scriptores Ecclesiasticos recensuit S. Hieronymus : Misit Ægyptiace, inquit cap. 88, ad diversa monasteria Apostolici sensus, sermonisque Epistolas septem, quæ in Græcam Linguam translatae sunt, quarum præcipua est ad Arsenoitas. De his ita Symphorianus Campegius in epistola ad Hectorem Dallum Sedis Apostolicæ Prototarium : Gravitate an suavitatem plus admirer nescio. Namque aptissime exorditur Antonius, lucide Prophetarum narrat historias, invehit acriter, varie ornat, artificiose complectitur. Tam apte, tam ornate, tam copiose, tam pulchre in epistolis oravit Antonius. Hæc Campegi epistola ipsis præfixa S. Antonii epistolis a Valerio Surasio Latine redditus, in Bibliotheca Patrum, editione 1, Parisiensi tom. 1, edit. 2 et 3, Paris. tom. 3, et editione Coloniensi tom. 4. In iis non proprie sed metaphorice accipiendum monuit Magister sacri Palatii, quod Angeli dicantur dolere, aut de malis hominum tristari. Editus est, et sub S. Antonii nomine sermo brevis de vanitate mundi et resurrectione mortuorum a Gerardo Vossio ex antiquo MS. Aldi Manutii, qui in Bibliotheca PP. editionis Coloniensis simul cum epistolis excusus. Tritthemius lib. de scriptoribus Ecclesiasticis S. Antonio adscribit celebre opus duorum librorum quod Melissa, id est, Apicula, nominatur. Sed Tritthemium falli docet Possevinus in Apparatu sacro, et in editione Francofurtensi ann. 1601, omisum est.*

63 *De his aliisque ejus ad Imperatores aliosve epistolis, disceptari possit, num ab eo exaratae fuerint, an potius quæ divino spiritu concepta, amanuensi dictata sint, nam puer non se litteris erudiri passus est, num. 3, et, cum litteras non didicisset, ingeniosissimus et prudentissimus erat, num. 93, et mundi sapientes eum irridere cupiebant, quia litteras ignoraret, num. 95, ideo num. 87, erat secundum quod scriptum est a Deo doctus. Quod utrumque de eo testatur S. Augustinus Prologo lib. 1, de doctrina Christiana : Antonius, inquit, sanctus et perfectus vir, Ægyptius monachus, sine ulla scientia litterarum Scripturas divinas et memoriter audiendo tenuisse, et prudenter cogitando intellexisse prædicatur; quod ipsum inscriptum Martyrologio Bedæ vulgato, Adonis, Notkeri, et aliorum, atque in Tritthemii libro de scriptor. Eccles. Innuitur idem in vita num. 7. Auditioni scripturarum ita studium accommodabat, ut nihil ex ejus animo laberetur; sed universa Domini præcepta custodiens, memoriam pro libris haberet. Quin et naturam rerum a Deo conditarum Antonio instar librorum fuisse docet Evagrius Ponticus discipulus S. Macarii Ægyptii lib. de monachis apud Socratem lib. 4, cap. 18. Cuidam ex eorum numero, inquit, qui id temporis sapientes sunt habiti, ad Antonium illum justum accedenti, quærentique quo pacto vitam posset sustentare solatio illo, quod ex libris capi potest, orbatus, respondit : Meus liber, o Philosophæ, est natura rerum a Deo conditarum, quæ quotiescumque animo libitum sit meo, libros ipsius Dei legends suppeditat, aut, quæ mihi quoties verba Dei legere cupio adesse consuevit, uti refertur lib. 6, de Vitis Patrum interprete Joanne libel. 4, num. 16.*

64 *At fortassis hæc litterarum dicta imperitia est, quod*

EX VARIIS.

Egregie doctus,

epistolas scribit,

aliaque.

An omnino ignarus litterarum,

Ejus die officium.

Non caussidicus S. Antonius,

sed miserorum patrocini,

et Fidei defensor.

Ex. vi.
ut. ubi
quod. ubi.

quod Græcam linguam, eo tempore Ægyptiis familiarem et læmesticam ignoraret. Ita Eulogius Alexandrinus disciplinarum liberalium Scholasticus Græcum, non Ægyptiacum, sermonem norat. Pallad. cap. 26, at Joseph Abbas apud Cassianum Coll. 26, cap. 1, quia primarius civitatis suæ Thmuis fuit, Ægyptia et Græca facundia diligenter edoctus erat. Adde quod numquam legatur per alium scripsisse, uti dicitur allocutus alios per interpretem, qui ejus verba diligentissime in Græcum solebat exprimere sermonem num. 94 et 96. Et in vita S. Hilarionis a S. Hieronymo Isaac interpres Antonii appellatur, et apud Palladium cap. 26. Cronius fuit verborum interpres, cum B. Antonius Græce nesciret: qua lingua sacri et profani libri erant fere conscripti, ideoque a Philosophis spernebatur, quia et aliarum artium liberalium ignarus. Sic vulgo illiterati et idiotæ censentur, qui alioquin vernaculo idiomate et legere litteras, et exarare, adeoque et libros conscribere norunt. Et quomodo num. 8. Fratrum dicitur legendi æmulatus industriam, si omnino legere non norat? Ut ut se ea res habuerit, hoc a Sozomeno lib. 1, cap. 13, de S. Antonio præclare pronuntiatum est: Litteras neque novit, neque magni aestimavit; sed puram mentem, utpote litteris antiquiorem, et earum inventricem, laudavit plurimum.

artiumque liberalium.

§ XV. S. Antonii disciplina monastica.

Regula monastica in S. Antonii vita expressa.

Negat Scultetus reperire se in hac S. Antonii historia vitæ monasticæ leges, quas Nazianzenus scribit Athanasium sub narrationis prætextu voluisse promulgare. Reperere sane hactenus asceticæ vitæ studiosi, reperiuntque in dies, qui imitandi studio eam evolvunt. Nec mirum si aciem effugiunt eorum, quibus mentis oculi a carnalium studio cupiditatum caligent. Neque opus foret eas hic commonstrare, ipsa lectione mox occurrentes, nisi operæ pretium videretur, in suas partes omnem eam vitæ monasticæ ab eo exercitatum traditamve disciplinam breviter distribuere, tum ex vita ipsius Antonii, Hilarionis, Abrahamæ, Palæmonis, Pachomii, tum ex Cassiani Institutionibus.

Habitus

66 Ab habitu ordiamur, quo a ceteris mortalibus discernuntur monachi. S. Hilarion, ut S. Antonium vidit, mutato pristino habitu apud eum mansit, Sic et S. Palæmon spiritualibus oculis intuens Pachomii fidem, tandem patefecit aditum, eumque suspiciens habitu monachi consecravit, ut supra XI Januarii num. 4, dictum. Hanc vestis mutationem, dum quis in monachum consecratur, refert S. Dionysius Areopagita Eccles. hierarchiæ cap. 6, et dicatum Deo habitum Tertullianus de velandis Virginibus cap. 3. Et renuntiantem seculo, per manus Abbatis, in medio Fratrum, indui monasterii vestimentis solitum, docet Cassianus lib. 4. Instit. cap. 5. De vestimentis suis ita ante mortem Antonius statuit num. 114. Meloten, inquit, et pallium tritum, cui superiaceo date Athanasio Episcopo, quod mihi novum ipse detulerat. Serapion aliam accipiat meloten; vos cilicium habetote vestimentum, et num. 61, vestimento cilicino intrinsecus, desuper pelliceo utebatur. Eisdem usus vestibus S. Hilarion, sacco membra coopertus et pelliceum habens ependyten, quem illi B. Antonius proficiscenti dederat, cum monachum consecraret, sagumque rusticum. Saccus ibidem tunica saccinea, tunica cilicina, et cilicium dicitur a S. Hieronymo. Saccum, inquit, quo semel fuerat indutus, numquam lavans, et superfluum esse dicens munditias in cilicio quærere. Sic sago tunicaque cilicina indutus describitur S. Abraham Eremita a S. Ephræm Diacono XVI Martii, et B. Pachomius ad humiliandum corpus proprium induebat se plerumque cilicio. Hujus loco ordinaria monachorum vestis interior linea erat, lebiton, seu colobium dicta, qua ibidem dicuntur uti monachi per Thebaidem et Ægyptum; quam mutabant cum sordes necessitas coegisset eluere. Cassianus lib. 1, cap. 5. Colobiis

interior, aliis cilicium,

aliis colobium lineum;

lineis induti, quæ vix ad cubitorum ima pertingunt nudas de reliquo circumferunt manus. Et Isidorus lib. 19, Etymolog. cap. 22. Libitonarium, inquit, est colobium sine manicis, quali monachi Ægypti utuntur: et potius quam cilicina veste, inquit Cassianus cap. 4, quod hæc ad necessarii operis exercitium, in quo monachum semper impigrum expeditumque oportet incedere, inhabilis atque inepta sit: tum etiam, si videatur, præbeat elationis vanitatem. Hæc de interiori veste.

67 Exterior erat pellicea, ideoque melotes dicta, aptata et confecta ex pellibus ovinis aut caprinis, simul cum lana corpori detractis, *μῆλον* ovem sæpius, Homero Odiss. ζ, capram significat. Ita S. Paulus Simplex pelle sua ovilla verberabat dæmoniacum, et in regula S. Pachomii in ejus Vita: Habeant singuli meloten, id est, pellem caprinam confectam albam, sine qua neque comedant, neque dormiant, at Palladius cap. 38. Habeat unusquisque pellem ovillam laboratam, et Cassianus cap. 8. Ultimus est habitus eorum pellis caprina, quæ melotes, vel pera appellatur, ubi peram pro penula positam existimat Gazarius. Sozomenus lib. 3, cap. 13, indumenti hujus rationem exponit. Isti, inquit de monachis Ægypti, ad exemplum Eliæ Thesbitæ pellibus se induebant, ut singuli ex pelle corpori circumjecta virtutem Prophetæ semper in memoriam revocantes, strenue contra cupiditates Venereas confligerent, aut certe eos imitati sunt de quibus Apostolus a Cassiano citatus: Circuierunt in melotis, et in pellibus caprinis, egentes, angustiiati, afflictii; quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, et speluncis, et in cavernis terræ. Eliæ pallium meloten appellat S. Hieronymus epist. 28, ad Lucinium, secutus LXX. Interpretes 3, Reg. 19, 19 et 4, Reg. 2, 8 et Cronius apud Palladium cap. 26, et Paschasium cap. 19, num. 3, et infra in Apophth. num. 46, vidit S. Antonium chlamyde pellicea amictum, quam S. Hieronymus in vita S. Hilarionis nominat etiam tunicam, cucullam, et ependyten pelliceum. Cucullam forte ob cucullum, seu cucullionem connexum, quo caput usque ad cervicis humerorumque confinia contegebatur, ut Cassianus tradit cap. 4, et cucullum operiebat caput S. Pachomii.

exterior, melote, sive tunico pellicea,

Hebr. 11. 37.

quæ et cuculla,

68 Ependytes, Græce ἐπενδυτής, superior seu summa vestis, ἐπενδυόμεν superinduor, Plutarcho in Pelop. Ita pro melote accipitur in vita S. Antonii num. 61. Antonius impavidus neglecto persecutoris imperio lavit ependyten suum. Et alia die stans in quodam eminenti loco, candente præcinctus veste, procedentem Judicem suo provocabat adspectu, flagrans cupiditate martyrii. Ubi observandum primo Antonium veste nitida atque munda apparuisse, ut eo apparatu se monachum ad martyrium tamquam ad convivium læto animo offerret; itaque Græce legitur φαίνεσθαι τῷ ἡγεμόνι λαμπρόν. Ut Duci, seu Judici, amœnus, seu conspicuus appareret. Secundo, Interpretem Evagrium vertisse candente præcinctum veste, quod fuerit alba, quæ a lotione candebat. Id nosse potuit ob meloten S. Athanasio ab obitu S. Antonii oblatam, a se aut S. Eusebio Alexandriæ visam, et in Regula S. Pachomii tam in vita quam apud Palladium meloten ex pelle alba confici præcipitur. Vir se expediunt hic Rosweydyus in Notat. num. 56, et Baronius tom. 2, an. Ch. 256, num. 19, dum hic vult S. Antonium, ut cognosceretur esse Christianus, alba induisse indumenta: sed monachi, non alii Christiani, erant civitate edicto publico pulsii. Rosweydyus interim vult candida veste venisse, ut Ægyptiis alba indutis mixtus securius procederet, quod monachis, qui pulla veste dignoscebantur, civitate esset interdictum. Sed de candente et loto pridie ependyte hic agi nimis certum est, maxime si Græca cum Latinis conferantur. Erat autem ependytes, seu melotes, vestis monachis propria, ut de pendyte Ascetiti scriptores scribunt apud Rosweydyum in Onomastico, et in vita S. Pachomii: exceptis melotis, quas feminae non habent, omnis institutionis

et ependytes,

candidi coloris.

institutionis earum forma monachis probabatur esse consimilis.

69 *Tertio observandum hanc vestem præcingi solitam; ut monachus, inquit Cassianus cap. 2, instar militis Christi accinctis lumbis incederet: Ita Elias et Joannes Baptista zona pellicea dicuntur astricti, S. Hieronymo epist. 8, ad Demetriadem et in c. 3, Matthæi. S. Dorotheus Doctrina 1, de Renuntiatione cum deiferos Patres monachorum retulisset Antonium, Pachonium. Macarium, aliosque; Habemus, inquit de vestitu agens, zonam pelliceam circa renes nostros. Id signum est ad opus quodque accincti ut quamprimum simus et parati.*

Zona pellicea.

70 *Hæc de ordinariis S. Antonii vestimentis, quibus pallium sæpe adjiciebat, quod a S. Athanasio acceperat duplex; unum ab obitu jam tritum ei remissum, altero S. Pauli corpus involvit. In Vita S. Hilarionis dicitur sagum rusticum, pallium, et palliolum: quod Cassianus cap. 7, mafortem appellat. Angusto palliolo, inquit, tam amictus humilitatem, quam vilitatem pretii compendiumque sectantes, colla pariter atque humeros tegunt, quæ mafortes tam nostro quam illorum nuncupantur eloquio. Verum hoc S. Athanasii donum latius sine dubio fuit et longius pallium, non absimile cappis superioribus monachorum: itaque Baronio an. Ch. 57, num. 97, videtur pallium paullatim a communi fidelium usu descivisse, et monasticam vitam profitentibus cessisse. In hoc pallio S. Antonius jacuit moribundus, cum alias membra quieti concessurus junco contexto (mattam vocat Pelagius lib. 5, lib. 8, num. 1, in Apoph. num. 7,) et cilicio uteretur, num. 14, et Sozomen. lib. 1, cap. 13. Somnum super parvam stoream cepit, non raro autem humi jacens ipsa terra pro cubili usus. Ita S. Hilarion super nudam humum stratumque junceum usque ad mortem cubitavit. Erat autem cellula S. Antonii non plus mensuræ per quadrum tenens, quam homo dormiens extendi poterat, teste S. Hieronymo in vita S. Hilarionis. Hactenus de vestitu.*

Pallium, sive Mafortes,

71 *Victus ratio describitur in vita num. 18, cui consonant hæc verba Sozomeni: Erat ei cibus, panis solum et sal; potus autem aqua: tempus prandii, solis occasus, sæpenumero ad biduum et amplius cibo abstinuit, imo tum ei prandium valde adhuc tenue fuit. Infra in Apophth. num. 51 et 53, senex post quinque dierum jejunium unicum paximatem, seu paxamidium, id est, panem sex unciarum siccum, aqua madefactum comedit. Nam in vita num. 22, more Thebæorum panes sex mensium secum recondit, cum per annum incorrupti durent. At monachis præscripta refectio erat solius panis in duobus paximaciis, quos parvulos panes vix libræ unius pondus habere docet Cassianus Collat. 2, cap. 19, et lib. 4, Instit. cap. 14. Et S. Antonius apud Ruffinum lib. 2, de Vitis Patr. cap. 31. S. Paulo Simplici cibum in vesperam sumere præcepit, sed observare ne unquam ad saturitatem usque perveniret, et præcipue in potu, confirmans non minus per aquæ abundantiam phantasias fieri animi, quam per vinum calorem corporis crescere.*

Victus, panis, sal, aqua;

72 *Et hæc arida comestio illis xerophagia dicebatur: alia erat homophagia, quando crudis et incoctis oleribus, aqua madefactis et sale conditis vescabantur; ξηρός enim aridum, et ὀρός crudum significat. ita num. 67, olus coluit, ut aliquo hospites venientes solatio refoverentur. Has eis delicias reputari asserit Cassianus lib. 4, Instit. cap. 11, si herba sale condita, quam lapsanium vocant, aqua diluta, ad refectionem Fratribus apponatur. Quæ in hac provincia (Gallia) nec aeris temperies, nec qualitas nostræ fragilitatis admittit. Et de monasteriis agens cap. 24: Nec tanta cura, inquit, inter eos parandorum ciborum, vel coctionis impenditur, quippe qui maxime xerophagiis vel homophagiis utuntur, et apud quos secta singulis mensibus porrorum folia, lapsania, sal frictum, olivæ, pisciculi minuti saliti, quos illi mœnidia vocant,*

in deliciis olera cruda.

summa voluptas est. Ideo S. Antonius ad monasterium ablegare volebat Paulum Simplicem in Apoph. num. 51, ubi Fratres possent ferreejus imbecillitatem; et num. 46, in monasterio existens jubet hospitibus lentem parari: pro cujus edulio, seu decoctione rusa Esau vendidit jus primogeniti, Gen. 25, v. 34. Lagantur Vitæ SS. Hilarionis et Pachomii, et Cassianus lib. 4, a cap. 17 ad 23.

73 *Restat exercitatio ejus quotidiana. Discipuli post ejus obitum S. Hilarioni loca singula ostendentes. His, aiebant, psallere, hic orare, hic operari, hic fessus residere solitus erat. Has vites, has arbusculas ipse plantavit, illam areolam manibus suis ipse composuit etc. ita S. Hieronymus in vita S. Hilarionis. Primo, quod ad psalmos attinet, Per universam, inquit Cassianus lib. 2, Instit. cap. 4, Ægyptum et Thebaidem duodenarius psalmodum numerus tam in vespertinis, quam in nocturnis solennitatibus custoditur; ita dumtaxat, ut post hunc duæ lectiones, veteris scilicet ac novi Testamenti singulæ, subsequantur. Qui modus antiquitus (diu ante S. Antonium, ut cap. sequenti ostendit) constitutus, idcirco post tot secula penes cuncta illarum monasteria intemeratus nunc usque perdurat; quia non humana adinventione statutus a senioribus affirmatur, sed cœlitus Angeli magisterio Patribus fuisse delatus, quod mox explicat. Hoc ritu S. Antonius in Apophth. num. 53, cum Paulo Simplice psalmum psallit quem noverat: et cum eum duodecies cecinisset, duodecies oravit, hoc ad vesperam, et media nocte excitavit eum ad orationem etc. de qua nos plura in Apophth. num. 26, utque etiam inter opus omittenda non sit num. 27, et in vita num. 7, et Cassianus toto libro 2 et 3, ubi hæc cap. 2, leguntur: Apud illos hæc officia, quæ Domino solvere per distinctionem Horarum (quas cap. 3 Tertias, Sextas et Nonas vocat) et temporis intervalla cum admonitione compulsoris adigimur, per totum diei spatium jugiter cum operis adjectione spontanee celebrantur. Ita namque ab eis incessanter operatio manuum privatim per cellulas exercetur, ut psalmodum quoque vel ceterarum Scripturarum meditatio numquam penitus omittatur. Cui preces et orationes per singula momenta miscentes, in his Officiis, quæ nos statuto tempore celebramus, totum diei tempus absument. Quamobrem exceptis vespertinis ac nocturnis congregationibus, nulla apud eos publica solemnitas, absque die Sabbathi vel Dominica, in quibus hora tertiæ sacræ communionis obtentu conveniunt. Utrumque diem sabbathinum et Dominicum festum agi solitum docent Clemens lib. 6, Constit. cap. 24, Socrates lib. 6, cap. 8, et passim Cassianus. Aliis diebus solennitati nocturnæ privata succedebat meditatio, quam cum adjectione operis exequiebantur teste Cassiano lib. 2, cap. 13 et 14, ne velut otiosis valeat somnus irrepere. Sicut enim nullum ferme ab eis otii tempus excipitur, ita nec meditationi quidem spirituali finis imponitur. Sæpe etiam Collationes inter operandum fiebant. Ita S. Antonius et S. Macarius Ægyptius sedentes a sero, et colloquentes de utilitate animarum, faciebant plectam ex ramis palmarum, ut dictum est § 6, et infra de S. Antonio in Apophth. num. 27 dicitur. S. Hilarion fiscellas junco texens æmulabatur Ægyptiorum monachorum disciplinam, et SS. Palæmon et Pachomius texebant cilicia, et laborabant manibus suis ut darent pauperibus, supra XI Januarii num. 4, quod pluribus in Apoph. cap. 1, faciendum docet S. Antonius, et fecisse dicitur in vita num. 7.*

Opus manuum cum psalmis, aut collatione.

VITA

Auctore S. Athanasio Episc.

PROLOGUS EVAGRII INTERPRETIS.

Presbyter Evagrius Innocentio a carissimo filio in Domino salutem.

b Ex alia in aliam linguam ad verbum expressa translatio,

a

b

translatio, sensus operit, et veluti lætum gramen
sata strangulat. Dum enim casibus et figuris servit
ratio, quod brevi poterat indicari sermone, longo am-
bitu circumacta vix explicat. Hoc igitur ego vitans,
c vitam B. Antonii, te petente, ita transposui, ut nihil
desit ex sensu, cum aliquid desit ex verbis. Alii
syllabas aucupentur et litteras, tu quære sententiam.

a Eundem Sanctus quoque Hieronymus epist. 49, carissimum
appellat. Unde conjectat Rosweydlus Presbyteratu non fuisse ini-
tium. De eo et Evagrius actum § 9. b Præfatiuncula hæc iisdem
verbis, tacito Evagrii nomine, inserta est epistolæ 101 S. Hiero-
nymy ad Pammachium, cap. 11, ut supra monuimus.

c Apud S. Hieron. Ita B. Antonium, te petente, transposui.

PROLOGUS AUCTORIS.

a Athanasius Episcopus ad a peregrinos fra-
tres.

b Optimum, Fratres, iniistis certamen; aut æquari
Ægypti monachis, aut b superare nitentes virtutis
instantia. Etenim apud vos jam plurima sunt mona-
stera: monachorum quoque nomen est celebre: et
hanc voluntatem vestram juste quisque mirabitur:
orantibusque vobis optatum Deus tribuet effectum.
Quoniam igitur exegistis a me, ut vobis scriberem de
conversatione B. Antonii, volentibus discere, quem-
admodum cœperit, quive fuerit ante sanctum propo-
situm, d qualem etiam habuerit terminum vitæ, et
si vera sint ea, quæ de ipso fama dispersit, ut ad ejus
æmulationem atque exemplum vos instituere possi-
tis; magna cum lætitia suscepi vestræ caritatis impe-
rium. Et mihi enim ingens lucrum est atque utilitas
hoc ipsum, quod recordor Antonii; et vos cum admi-
ratione audientes, scio ejus propositum cupere sectari:
perfecta est siquidem ad virtutem via, Antonium
scire quis fuerit.

2 Ergo ut breviter dicam, et omnibus, quæ de eo
referentium fermo jactavit, credite, et minima vos
existimate audisse de maximis: quia non ambigo,
nec eos omnia potuisse cognoscere, cum et ego roga-
tus a vobis, quantacumque per epistolam significa-
vero, non æqualia sim ejus meritis narraturus. Sed
et vos omnes hinc e navigantes studiose percontamini,
quo singulis, quæ norunt, referentibus, congrua
dignaque tanti nominis relatio compleatur. Dispo-
nere itaque post lectionem litterarum vestrarum ali-
quos ad me monachos invitare, et maxime eos, qui
f crebro ad eum ire consueverant: ut plenius aliquid
addiscens, munera vobis majora transmitterem. Sed
quoniam et navigationis tempora labeantur, et lit-
terarum portitor vehementissime festinabat, ideo ea,
quæ et ipse noveram (g frequenter enim eum visitavi)
et quæ ab eo didici, qui ad præbendam ei aquam non
paullulum temporis cum eo h fecit, dilectioni vestræ
indicare properavi: utrobique curam veritatis ha-
bens, ut neque plus aliquis audiens, miraculorum
congestionem non credat, nec rursum meritis ejus
inferiora cognoscens, non putet dignum esse mira-
culo pro tanti nominis viro.

a Locum certum, in quo plurima sint monasteria indicant se-
quentia. In Scetes solitudine diximus § 1. Nitrienses monachos,
partim indigenas, partim hospites, seu peregrinos, Græce ξένους
incoluisse quinquaginta tabernacula. Græce hic inscriptio est πρὸς
τοὺς ἐν τῇ ξένῃ μοναχοῦς. An regio ea Alexandrinis dicebatur Ξένη,
Xene, et monachi ξένοι, hospites, peregrini? Stephanus pagum
Libyæ Ξένουρον agnoscit, an vox composita ἀπὸ τῆς ξένης καὶ φύρεν,
quod permiscere significat, quia indigenis immixti peregrini eam
regionem habitarent. Imo omnes Scetes, seu Libyæ, monachos hic
intelligi forte conjicias ex Cassiano lib. 4 de vitis PP. cap. 39, ubi
Ægypti monachi dicuntur de laboribus suis peregrinos et adve-
nientes Fratres secum reficere, et ad loca Libyæ, quæ fame labo-
rant, immanem conferre alimoniam substantiam, et S. Pambo apud
Palladium cap. 10, accepta a Melania Romana vasa argentea tre-
centarum librarum jussit dispensari universæ fraternitati quæ est
in Libyæ, et in insulis, quod hæc monasteria magis indigerent.

b Palladius cap. 69, de Nitriensibus scribit: Se invicem supe-
rabant virtutibus, et magno studio se exercebant, et in vita se
invicem contendebant superare.

c MS. S. Maximini nobis, Græce εὐχομένων ἡμῶν.

d Ex hoc præcipue loco ducta argumentatione conclusimus § 7
hancce Vitam post S. Antonii obitum scriptam esse.

e Agitur fortassis hic de trajectu Marice, sive Mareotidos, pa-
ludis, quæ continet ad millia septuaginta teste Palladio cap. 7, a

qua itinere diei ac dimidiati ad Meridiem distat mons Nitriæ:
ast Occasum versus hæc Libyæ, Scetes, sive Xenes, jacent mona-
stera, inter quæ et cum montem Nitrienses anachoretæ habitant.

f Arsenoitis intelligit, aliosque in regionibus Memphæos et Ba-
bylonis monachos, de quibus § 2. g Invisit eum cum ad refellen-
dos hæreticos Alexandriam adduxit, ut S. Hieronymus tradit
epist. 33, ad Castrutium, et Rufinus infra inter Apophthegm.
S. Antonii cap. 8, et ipse in Vita S. Athanasii cap. 16, ubi re-
deuntem scribit se persecutum fuisse, mun. 93, vide § 8.

h Alteruter eorum, qui sen in interiori monte ministrarunt,
hic fuit; Amathas nimirum, aut Macarius, de quibus § 5. Nec Ba-
ronio assentimur, existimanti tom. 3, an. Ch. 311, num. 63, hæc
de se ipso Athanasium scribere, ideoque feci legendum.

CAPUT I.

S. Antonii pia educatio, vita anachoretica.

A Antonius nobilibus religiosisque parentibus natus,
a in Ægypto oriundus fuit, tanta suorum nutritus
cura, ut nihil aliud præter parentes domumque cogno-
sceret. Et cum jam puer esset, non se litteris erudiri,
non ineptis infantium jungi passus est fabulis: sed
Dei desiderio flagrans, secundum quod b scriptum
est, c innocentem habitabat domi. Ad ecclesiam quoque
cum parentibus sæpe conveniens, nec infantum lascivi-
as, nec puerorum negligentiam sectabatur; sed
tantum ea quæ legebantur auscultans, utilitatem
præceptorum vitæ institutione servabat; non suis, ut
solet illa ætas, pro variis et delicatis cibis unquam
tædio fuit; non escæ mollioris blandimenta sectatus
est: his solum, quæ dabantur, contentus, nihil am-
plius requisivit.

4 Post mortem autem parentum, annorum circiter
decem et octo seu viginti, cum sorore admodum par-
vula derelictus, et domus et sororis honestam curam
gerebat. Necdum vero sex fluxerant menses, quibus
ad ecclesiam (ut solebat) accurrens, recordabatur
quomodo et Apostoli, omnibus spreto, secuti fuis-
sent Salvatorem; et multi, ut legitur in Actis Apo-
stolorum, facultatibus suis venditis, pretia ad pedes
eorum detulissent, egentibus partienda, quæve aut
quanta spes iisdem reposita esset in cœlis. Talia
secum volvens, intravit ecclesiam, et accidit ut tunc
Evangelium legeretur, in quo Dominus dicit ad divi-
tem: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia tua
quæcumque habes, et da pauperibus, et veni sequere
me, et habebis thesaurum in cœlo. Quo audito, quasi
divinitus hujusmodi ante memoriam concepisset, et
veluti propter se hæc esset Scriptura recitata, ad se
Dominicum traxit imperium: statimque regressus,
possessions quas habebat vendidit. d Aruræ autem
erant ei trecentæ uberes, et valde optimæ, quas vici-
nis largitus est: ne in aliquo aut sibi, aut sorori mole-
stia gigneretur. Cetera vero, quæ in mobilibus possi-
debat, universa vendidit: et aggregato non exiguo
pretio, indigentibus dedit, paucis tamen ob sororem
reservatis, quæ et sexu et ætate videbatur infirmior.

5 Rursus autem ecclesiam ingressus, cum audisset
Dominum in Evangelio dicentem: Nolite cogitare
de crastino, reliquam quoque portionem pauperibus
distribuit; neque se versari passus est domi, sed
sorore fidelibus ac notis e Virginibus commendata,
ut ad earum nutrire exemplum, ipse jam omnibus
sæculi vinculis liber, asperum atque arduum arripuit
institutum.

6 Necdum autem tam crebra erant in Ægypto
monasteria; neque omnino quisquam aviam solitudi-
nem noverat: sed quicumque in Christi servitute
sibimetipsi prodesse cupiebat: non longe a sua vil-
lula separatus instituebatur. Erat igitur g in agello
vicino senex quidam, vitam solitariam a prima secta-
tus ætate: hunc Antonius cum vidisset, æmulatus
est ad bonum. Et primo quidem incipiens etiam ipse,
in locis paullulum a villa remotioribus manebat:
exinde autem, si quem vigilantem in hoc studio com-
pererat, procedens, quærebat ut h apud prudentissimam:
nec ad habitaculum suum ante remuabat, nisi ejus,
quem cupiebat, frueretur aspectibus: et sic, tam-
quam munere mellis accepto, abibat ad sua.

7 Tali

7 Tali ibidem institutus exordio, cum per dies singulos ita animum roboraret, ut nec opum pater-
narum, nec suorum meminisset affinium, omne etiam
desiderium et sollicitudinem erga id, quod coeperat,
exerceret, *i* operabatur manibus suis, sciens scriptum
esse : Qui non operatur, non manducet. Mercedem
tamen operis sui, pretio panis excepto, egentibus
largiebatur. Orabat frequenter : quippe qui didicerat,
quod oporteret sine intermissione Dominum orare.
k Auditioni etiam *k* Scripturarum ita studium commo-
dabat, ut nihil ex ejus animo laberetur : sed universa
Domini præcepta custodiens, memoriam pro libris
haberet.

8 Sic suam vitam instituens, ab universis fratribus
puro diligebatur affectu : et omnibus, ad quos studio
discendi pergebat, obediens, proprias singulorum
gratias hauriebat : hujus continentiam, jucunditatem
illius sectabatur : istius lenitatem, illius vigilantiam,
alterius legendi æmulabatur industriam : istum jeju-
nantem, illum humi quiescentem mirabatur : alterius
patientiam, alterius mansuetudinem prædicabat. Om-
nium quoque vicariam erga se retinens caritatem,
atque universis virtutum partibus irrigatus, ad sedem
propriam regrediebatur. Ibi secum universam per-
tractans, omnium in se bona nitebatur exprimere.
Neque vero adversum coævus aliquando movebatur,
sed ea tantummodo flamma egregio viro crescebat
in pectore, ne secundus cuicumque in prædictis operi-
bus inveniretur. Et hoc ita faciebat, ut cum omnes
gloria anteiret, omnibus tamen carus esset. Nam et
vicini et monachi, ad quos sæpe veniebat, Antonium
videntes, *l* Deicolam nuncupabant : indultisque na-
turæ vocabulis, quidam ut filium, alii ut *m* fratrem
diligebant.

a De patria Antonii actum accurate § 1, de ætate § 4, de scientia
ignorantiæve litterarum § 14. b Addit Græcum exemplar, de Jacob.
c MS. S. Maximini, innocens. Græce ἀπλᾶστος, non fictus. ἀπλά-
στος legit Evagrius. Jacob dicitur ἀνθρωπος ἀπλᾶστος, Aquilæ ἀπλοῦς,
in vulgata editione vir simplex, Symmacho ἀμωμος, sine crimine.

d Strabo lib. 13, Geographiæ : Regio hæc (Ægyptus) initio in
Præfecturas (Νόμους vocant) divisa fuit. Rursus Præfecturae in
toparchias divisæ fuere. Toparchiæ rursus in portiones alias,
quarum minimæ arva erant. Græce : ἐλάχιστα δ' αἱ ἀρουραι μερί-
δες. Minimæ portiones erant arure. Addit vero : Opus autem fuit
tam diligenti ac subtili locorum divisione propter continuas finium
confusiones, quas Nilus auctus efficiebat, aliis addens, aliis adi-
mens, immutans figuras, et signa obruens, quibus proprium di-
scernebatur ab alieno. Hæc Strabo. Est autem "Ἀρουρα terræ men-
sura centum complectens cubitos : ut hic et in Onomastico
Rosweyodus, cum quo et variis MSS. hanc vocem retinemus; pro
qua in quibusdam editionibus palmæ erant, apud Hoeschelium
campi. e Agi hic de Virginibus Deo sacratis, patet ex Græco, ubi
hæc sequuntur : Δούς τς αὐτῇ εἰς παρθενῶνα ἀνατρέψεται, ut in con-
victu Virginum educaretur. Et num. 72, dicitur aliarum puella-
rum Magistra ipsa jam Virgo vetula, et num. 36. Antonius eas
Virgines Christi vocat, de antiquis in Ægypto monasteriis, etiam
Virginum, egimus § 3. f Græce : Οὐ μακρὰν τῆς ἰδίας κόμης, non
procul a proprio pago. g Græce : Ἐν τῇ πλησίον κόμῃ. in vicino
pago. h Hoc præceptum aliis postea ab Antonio traditum refer-
tur in Apoph. num. 34. i De continua ejus operatione cum pre-
catione conjuncta. actum est in Proleg. § 15, in fine. k S. Hila-
rion Scripturas sacras memoriter tenens, post orationes et psal-
mos, quasi Deo præsentem, recitabat. Hieronym. in ejus vita.

l Græce θεοφιλῆς, a Deo amatum. Ul θεόφιλος est, qui Deum amat.
m Nonnulli, Patrem. Græce ἀδελφόν, fratrem, quod magis ejus
ætati congruit.

CAPUT II.

Prima de diabolo victoria, arcta abstinentia.

Dum hæc gereret Antonius, quibus omnium in se
provocaret affectum, inimicus nominis Christiani
diabolus, impatienter ferens tantas in adolescente
virtutes, veteranis eum aggressus est fraudibus. Et
primo quidem tentans si quo modo posset ab arrepto
eum instituto detrahere, immittebat ei memoriam
possessionum, sororis defensionem, *a* generis nobi-
litate, amorem rerum, fluxam seculi gloriam, escæ
variā delectationem, et reliqua vitæ remissioris
blandimenta; postremo virtutis arduum finem, et
maximum perveniendi laborem, necnon et corporis
fragilitatem suggerebat, et ætatis spatia prolixa :
prorsus maximam ei cogitationum caliginem suscita-
bat; volens eum a proposito revocare.

10 Postquam autem diabolus orationibus ejus ad
Deum per Passionis fidem se intellexit elidi, consueta
adversum omnes adolescentes arma arripiens, no-
cturnis eum inquietabat illecebris. *b* Et primum no-
ctibus infesta multitudo et horribili metu sonitus
eum exagitare conabatur. Per dies etiam tam apertis
in eum telis irruebat, ut nullus ambigeret, quin An-
tonius contra diabolū dimicaret. Nam et ille cogi-
tationes sordidas conabatur inserere : et hic eas oratu
submovebat assiduo. Ille titillabat sensus naturali
carnis ardore : hic fide, vigiliis, et jejuniis corpus
omne vallabat. Ille per noctes in pulchræ mulieris
vertebatur ornatum, nulla omittens figmenta lascivi-
viæ : *c* hic ultrices gehennæ flammas et dolorem ver-
mium recordans, ingestæ sibi libidini opponebat. Ille
lubricum adolescentiæ iter, et ad ruinam facile pro-
ponebat : hic æterna futuri judicii tormenta consi-
derans, illæsam animæ puritatem per tentamenta
servabat. Ista autem omnia ad confusionem diaboli
fiebant : qui enim similem se Deo fieri posse existi-
mabat, nunc ab adolescente ut miserrimus delude-
batur : et qui contra carnem et sanguinem sæviebat,
ab homine, qui carnem portabat, elisus est. Adjuva-
bat enim servum suum Dominus, qui nostri gratia
carnem suspiciens, victoriam corpori contra diabo-
lū largitus est : ut singulis ita certantibus, Aposto-
licum liceret proferre sermonem : Non autem ego,
sed gratia Dei, quæ mecum est.

11 Postremo cum nec hoc argumento destruere
posset Antonium draco teterrimus, et videret se sem-
per ab ejus cogitationibus repelli, secundum quod
scriptum est, stridens dentibus et ejulans, qualis est,
taliter merito apparebat, et vultu : puer horridus atque
niger, ad ejus se genua provolvens, humana voce
flebat, dicens : Multos seduxi, plurimos decepi :
nunc autem ut a ceteris Sanctis, ita et tuo sum labore
superatus. Quem cum interrogaret Antonius, quisnam
esset, qui talia loqueretur ait : Ego sum fornicatio-
nis amicus, ego multimoda adversum omnes adoles-
centes turpitudinis arma suscepi : hinc et *d* spiritus
fornicationis vocor. Quantos pudice vivere dispen-
dentes, fefelli? quot tenuiter incipientes, ad sordes pri-
stinas redire persuasi? Ego sum, propter quem Pro-
pheta lapsos increpat, dicens, Spiritu fornicationis
seducti estis : et revera per me et illi fuerant sup-
plantati. Ego sum, qui te ipsum sæpe tentavi, et
semper repulsus sum.

12 Cum hoc Christi miles audisset, gratias agens
Deo, et largiore adversus inimicum confortatus au-
dacia, ait : Multum ergo despicabilis, multumque
contemptibilis es : nam et obscuritas tua et ætas,
infirmarum signa sunt rerum. Nulla mihi jam de te
cura est. Dominis mihi adjutor est, et ego *e* exultabo
super inimicos meos. Et statim ad vocem *f* cantantis,
phantasma, quod videbatur, evanuit. Hæc autem
Antonii contra diabolū fuit prima victoria, imo
virtus in Antonio Salvatoris : qui peccatum in carne
condemnavit, ut justificatio legis in nobis comple-
retur; qui non secundum carnem ambulamus, sed se-
cundum spiritum.

13 Sed neque Antonio securitatem dedit hic unus
triumphus, nec diabolo semel fractæ defecere vires.
Nam et iste, ut leo rugiens, quærebat aditum per
quem posset irrumpere : et ille Scripturarum doctus
eloquio, multas esse dæmonum captiones, solerti
propositum labore servabat; considerans, quia posset
Satanas in carnis colutatione superatus, novarum
adversus se artium machinas acrius commovere.
Idcirco magis ac magis subjugabat corpus suum, ne
victor aliorum, in aliis vinceretur. Disponens igitur
duriori se vitæ lege constringere, cum omnes infati-
gabilem adolescentis mirarentur *g* instantiam, san-
ctum toleranter ferebat laborem, quia voluntariæ
servitutis longum in Dei opere studium, consuetudi-
dinem in naturam verterat.

AUCTORI
S. ATHANASIO
eas oratione
superat,
f

vigiliis, jeju-
niis,

c
memoria no-
vissimorum.

1 Cor. 15, 57.

Mar. 9, 18.
Tetra specie
spiritum for-
nicationis
videt :

d

Osere 4, 12.

depellit pia
psalmodia.

e

f

Ephes. 6, 11.

Tenax sancti
propositi,

g

14 h

i
2. Thess. 3.
10.

operatur ma-
nibus.

k
orationi et
Scripturis
vacat :

aliorum vir-
tutes expri-
mit,

et superare
conatur,

l
Deicola di-
ctus.

m

Arura.

Diabolicis in-
festatur insi-
diis :

a

14 *h* Inedia autem et vigiliarum intantum patiens erat, ut incredulitatem viribus vinceret. Pernoctabat in oratione sæpissime, edebat semel in die post illis occasum, nonnumquam biduo triduoque sic permanens, quarta demum die reficiebatur. Sumebat vero panem et sal, potumque aquæ perparvum. De carnibus vero et vino tacere melius puto, quam quidquam dicere: quando nec apud plurimos quidem monachorum, istiusmodi aliquid reperiatur. Quietum membra concedens, iuncto contexto atque cilicio utebatur. Nonnumquam etiam super nudam humum jacebat, unguenta penitus repudiens, cum diceret minime posse utentium, et præcipue juvenum corpora roborari, si olei essent lenitate mollita: oportere vero asperos carni imperari, secundum Apostoli præceptum, dicentis: *k* Quando infirmor, tunc fortior sum. Asserebatque sensum animi sic possereviviscere, sic corporis fuisset impetus fatigatus.

15 Unde nec temporum longitudine laborum merita pensabat, sed amore et famulatu spontaneo semper tamquam in principiis constitutus, ad perfectum divini metus desiderium concitabat. Novisque cupiens augeri præterita, supra memorati Doctoris sermonum recordabatur, qui ait: *l* Præterita obliviscens, et in futurum convalescens. Meminerat quoque Eliæ prophetæ dicentis: Vivit Dominus, cui adsto hodie ante ipsum: et disserebat, cur, hodie, esset appositum, quia non computabat Elias præteritum tempus: sed tamquam quotidie in certamine constitutus, talem se præbere cupiebat, qualem sciebat dignum Dei esse conspectibus, purum corde, et paratum obedire voluntati ejus.

a Hoeschelii generis cognationem. Græce τοῦ γένους τὴν οἰκισίαν. *b* Deest hoc colon in MSS. Rip. et S. Maxim: et Græco exemplari, ubi alia phrasis. *c* Eadem a S. Pachomio remedia iisdem tentationibus opposita. *d* Ita Palladio c. 86, dicitur dæmon fornicationis; S. Hieronymo in vita S. Hilarionis, dæmon amoris; Tobia 3 et 6. Asmodeus: de quo plura istic Serrarius noster.

e Græce, ἐπιόφομαι, despiciam. *f* Ita Pachomio psallente fugeant dæmones. *g* Id est, contentionem, curam, studium magnum, ita S. Paulus 2 Corinth. 11. Instantia mea quotidiana.

h Eadem tradit Sozomenus lib. 1, cap. 13, quæ pluribus illustrata in Prolegom. § 15. *i* Alii crudelitatem. *k* Græce Ὁ ἀνάλθενώ, τότε δυνατός εἰμι. Quando infirmor, tunc potens sum.

l Vulgata editio: Quæ quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero quæ sunt priora extendens meipsum.

CAPUT III.

Secessus in sepulchrum. Variæ dæmonum oppugnationes.

*I*gitur S. Antonius secum reputans, oportere Dei famulum ex instituto magni Eliæ exemplum capere, et ad illud speculum vitam suam debere componere; ad sepulchra non longe a villa constituta secessit, uni de cognitis mandans, ut statutis diebus sibi alimenta deferret. Et cum in una *a* memoria supradictus frater eum clausisset, solus ibidem morabatur. Metuens ergo diabolus, ne accessu temporis eremum quoque habitari faceret, ita eum aggregatis satellitibus suis, varia *b* cæde laceravit ut doloris magnitudo et motum auferret et vocem. Nam et ipse postea sæpe referebat, vulnera fuisse tam gravia, ut universa hominum tormenta superarent: sed Dei providentia, quæ numquam in se sperantibus deest, conservavit eum.

17 *c* Alio die is, quem supra diximus, Frater advenit, cibos deferens assuetos: atque eum jacentem in terra semimortuum, fractis foribus, invenit. Quem impositum humeris, ad villulæ domicilium reportavit. Quo audito, ingens vicinorum atque affinium multitudo concurrens, triste in medio posito funeris reddebat officium. Et jam media noctis parte transgressa, *d* gravis pervigiles omnium oculos vicerat sopor. Tum Antonius anima paullulum redeunte suspirans, elevavit caput; ceteris vero alta quiete prostratis, eum, a quo delatus fuerat, vigilare conspexit: eumque nutu advocans, obsecravit, ut nullo penitus excitato, ad pristinum se referret habitaculum.

18 Relatus ergo, juxta consuetudinem solus iterum permanebat: et stare quidem propter recentes plagas non poterat, orans vero prostratus, post orationem clara voce dicebat: Ecce hic sum ego Antonius, non fugio vestra certamina: etiamsi majora faciatis, nullus me separabit a caritate Christi. Psallebatque dicens; Si consistent adversum me castra, non timebit cor meum. Talia eo dicente, bonorum hostis diabolus, admiratus, quod post tot verbera fuisset ausus reverti, congregatis canibus suis, et proprio se furore dilanians, Videtis, ait, quia nec spiritu fornicationis, nec corporiis doloribus superatus, insuper audacter lacessit nos. Omnia arma corripite, acrius a nobis impugnandus est. Sentiat. Debet scire, quos provocet. Dixit, et ad hortantis vocem audientium turba consensus, quia innumeras diabolus habet artes nocendi. Sonitus igitur repentinus increpuit, ita ut loco funditus agitato, et parietibus patefactis, multifaria dæmonum exinde turba se effunderet: nam et bestiarum et serpentium formas induentes, omnem protinus locum replevere phantasiis leonum, taurorum, luporum, aspidum, serpentium, scorpiorum, necnon et pardorum atque ursorum. Et hæc singula secundum suam fremebant naturam: rugiebat leo, occidere volens: taurus mugitu et cornibus minabatur: serpens sibilo personabat: luporum impetus ingerebantur: pardus *e* discolori tergo auctoris sui calliditates varias indicabat. Truces omnium vultus, et vocis horridæ dirus auditus.

19 Antonius flagellatus atque confossus, sentiebat quidem asperiores corporis dolores, sed interritus durabat mente pervigili. Et licet gemitum vulnera carnis exprimerent, sensu tamen idem permanens, quasi de inimicis luderet, loquebatur: Si virium aliquid haberetis, sufficeret unus ad prælium: sed quoniam Domino vos enervante frangimini, multitudine tentatis inferre terrores, cum hoc ipsum infirmitatis indicium sit, quod irrationabilium formas induistis bestiarum. Rursumque confidens, aiebat: Si quid valetis, si vobis in me potestatem Dominus dedit, ecce præsto sum: devorate concessum. Si vero non potestis, cur frustra nitimini? Signum enim Crucis et fides ad Dominum, inexpugnabilis nobis murus est. Multa contra S. Antonium minitantes, fremebant dentibus suis, quod nullus eorum tentamenta consequeretur effectus, sed maxime e contrario gigneretur illusio.

20 Non oblitus Jesus colluctationis servi sui, eidem protector est factus. Denique cum elevaret oculos, vidit desuper culmen aperiri, et deductis tenebris, radium ad se lucis influere. Post cuius splendoris adventum nec dæmonum aliquis apparuit, et corporis dolor extemplo deletus est. Edificium quoque, quod paullo ante dissolutum fuerat, instauratum est. Illico præsentiam Domini intellexit Antonius, et ex intimo pectore trahens longa suspiria, ad lumen, quod ei apparuerat, loquebatur, dicens: Ubi eras bone Jesu? ubi eras? Quare non a principio affuisti, ut sanares vulnera mea? Et *f* vox ad eum facta est, dicens: Antoni, hic eram; sed expectabam videre certamen tuum. Nunc autem, quia dimicando viriliter non cessisti, semper auxiliabor tibi, et faciam te in omni orbe nominari. His auditis, exurgens, intantum roboratus, orabat, ut intelligeret se plus recepisse tunc virium, quam ante perdiderat. Erat autem tunc Antonius annos *g* natus triginta quinque.

a Græce μνημα, quod paullo ante versum sepulchrum. Ita Martiurum memoria pro sepulchro eorumdem sumitur. S. Augustinus lib. 22. de Civit. Dei cap. 8 de reliquis S. Stephani: Ad ejus memoriam, iouit, veniebat magnæ multitudinis concursus et accursus. *b* Ita et Pachomius crudelissime a dæmonibus cæsus est.

c Græce: Τῇ ἑξῆς παραγίνεται ὁ γνώριμος, κομίζων τοὺς ἄρτους αὐτῷ, ἀνοίξας τε τὴν θύραν, καὶ τοῦτον ἰδὼν χαμαὶ κείμενον, ἐπ' αὐτὸν βαστάσας ἔσπρεν εἰς τὸ τῆς κυριακῆς. Sequenti die familiaris ejus adest, adferens ei panes, cumque aperuisset januam, et hunc humi vidisset instar mortui jacentem, humeris impositum in pagi templum portavit. *d* MSS. Ripat. et S. Maxim. gratus.

e Ita MS. Ripat. At Rosweydydus ex MS. Coloniensi, pardus discoloriter,

Relatus dæmonibus insultat.

Variæ eorum terribilissima.

e

superat signo Crucis.

Celesti visione recreatur:

f

amorum tum 33.

9 Memoria. pro sepulchro.

Martyr
S. Antonii
in
cujus insula
habebat, et
pauca
monachorum

k
2. Cor. 12.
10.

Merita non
tempore sed
amore pensat.

l
Philip. 3. 14.
3. Reg. 18
16.
Eliæ exem-
plo.

Habitat in
monumentis:

a

b
verberatur a
dæmonibus.

c
Semimortuus
ad villam fer-
tur.

d

discoloriter, antiqua editio, discolor a tergo, alii simpliciter, discolor. De pardo nihil in Græco. f Saepe alias auditum nec visum Christum, tum hoc S. Antonii, tum multis aliis exemplis ostendit Thyraeus Noster lib. de apparitionibus impersonalibus Christi cap. 6. g MS. Ripat. quinque de triginta, de ætate actum § 4.

CAPUT IV.

Secessus in eremum. Miracula. Monasteria extructa.

Exinde cum voluntati promptæ merita religiosa succrescerent, vadens ad supradictum senem, precabatur ut in deserto habitarent pariter. Causante illo senile ævum et rei novitatem, solus contendit ad montem, et eremi adhuc monachis ignotæ, rupto metu viam conatus est pandere. Sed nec tunc cessavit infatigabilis adversarius: nam impedire ejus propositum volens, argenteum discum in itinere projecit: quo viso, Antonius callidi artificis agnovit astutiam: stansque intrepidus, et discum torvis intuens oculis, doli auctorem in plantasmate objurgabat argenti, talia secum reputans: Unde hic in deserto discus? avium hoc iter est, nulla sunt vestigia commeantium: lapsus de sarcina, præ magnitudine latere non potuit: sed et qui perdididerat reversus, ob solitudinem locorum, invenisset profecto, quod ruerat. Hoc artificium, diabole, tuum est: non impedies voluntatem meam: argentum tuum tecum sit in perditionem. Hæc illo dicente, discus ut fumus a facie ignis evanuit.

22 Dehinc non ut ante in plantasmate, sed ingentem auri massam jacentem in itinere conspexit. Verum hanc utrum diabolus simulaverit, an ad Antonium comprobandum, quia nec viris opibus inescaretur, virtus cœlestis ostenderit, ignoratur, hoc tamen agnovimus, quia quod visum est, aurum fuit. At ille magnitudinem admiratus radiantis metalli, rapido cursu, quasi quoddam vitaret incendium, ad *a* montem usque perrexit, ibique flumine transvadato, invenit castellum desertum, plenum (ob tempus et solitudinem) venenatorum animalium, in quo se constituens novus hospes habitavit. Statim ad ejus adventum ingens turba serpentium, quasi persecutorem passa, profugit. At ille obstructo lapidibus introitu, panes mensium sex, ut *b* Thebæis mos est, secum recondens (nam crebro per annum incorrupti durare solent) necnon et exiguum habens aquæ, *c* solitarius perdurabat: nusquam inde procedens, numquam aliquem suscipiens, intantum ut cum bis in anno per tectum desuper panes acciperet, nullum cum deferentibus haberet alloquium.

23 Multis igitur, videndi eum desiderio et studio requirendi, ante ostium ejus pernoctantibus, audiebantur ut vulgi voces adversum Antonium, tumultusque dicentium: Quid te nostris ingeris habitaculis? quid tibi et deserto? Abscede a finibus alienis, non potest hic habitare, non nostras insidias sustinere. Et primo quidem, qui foris erant, existimabant aliquos homines scalis apposis introisse, ibique contendere. Potquam autem per cavernas introspicientes, nullum viderunt, dæmones intellexerunt contra eum contendere: et nimio metu perterriti, Antonii auxilium flagitabant. At ille ostio propinquans ad consolandos Fratres, ne timerent, atque ut inde recederent, precabatur: trepidantibusque, asserebat cunctis a dæmonibus incuti metum: Signate vos, inquit, et abite securi, ipsosque semetipsos sinite deludere. Itaque illis revertentibus, hic remanebat illæsus, nec unquam in certamine lassabatur. Accedentium autem augmenta profectuum, vel debilita repugnantium, maximum ejus contentioni levamen addiderant, et ejus animo constantiam suggerebant. Rursusque ad eremum venientibus turbis, quæ jam mortuum eum se existimaverant reperturos, ille spallebat intrinsecus: Exsurgat Deus, et dissipentur inimici ejus, et fugiant qui oderunt eum a facie

ejus. Sicut deficit fumus, deficient: ut liquescit cera a facie ignis, ita pereant peccatores a facie Dei, et iterum: Omnes gentes circumdederunt me, et in nomine vindicavi in eis. Sic Antonius annis viginti solitarie transactis, atque ab hominum segregatus conspectibus perduravit.

24 Cum ergo multorum et propositum imitari cupientium, et notorum multitudo ad eum concurreret, necnon et *d* patientium infinita se caterva conglomeraret, tandem pene jam per vim foribus evulsis, quasi ex aliquo *e* cœlesti aditu consecratus apparuit. Obstupuerunt universi et oris gratiam et corporis dignitatem, quod nec per *f* quietem intumuerat, nec jejuniis, dæmonumque certamine *g* macies et pallor obsederat: sed *e* contrario, quasi nihil temporis exegisset, antiquus membrorum decor perseverabat. Pro quanto miraculo! quæ in illo animi puritas fuit! Numquam hilaritate nimia resolutus in risum est, numquam recordatione peccati tristitia ora contraxit, non magnis stupentium se elatus est laudibus. Nihil in illo indecens solitudo, nihil asperum quotidiana cum hostibus bella contulerant: sed temperata mens æquali ad cuncta ferebatur examine.

25 Plurimos igitur ab immundis spiritibus et infirmitatibus variis, Dei gratia per Antonium liberavit. Sermo ejus sale conditus consolabatur mœstos, docebat inscios, concordabat iratos, omnibus suadens nihil amoris Christi anteponendum. Proponebatque ante oculos bonorum magnitudinem futurorum, et Dei clementiam, et beneficia retexebat indulta, quod proprio Filio suo non perpecerit Deus, sed pro nostra omnium salute eum tradiderit. Nec mora: plura audientium corda ad humanarum rerum contemptum hæc ejus suasit oratio, et habitandæ eremi istud ejus exordium fuit.

26 Quid sane et in *h* Arsenoitarum oppido gestum sit, non transibo silentio. Nam cum Fratres vellet invisere, et *i* rivulum fluminis Nili, qui *k* crocodilis et multis sævis fluminis bestiis plenus erat, transvadare esset necesse; tam cum comitibus suistransivit illæsus, quam inde rediit incolumis. Rursusque in pristinis laboribus perseverans, multos magisterio suo Fratres confirmavit, ita ut brevi tempore plurima fierent monasteria. Novos antiquosque monachos pro ætate vel tempore, paterno moderatur affectu.

a De situ hujus montis actum § 2.

b De ejus cibo, seu pane arido, egimus § 15. *c* Græce, ὡς περ ἐν ἀδύτοις ἐγκαταδύμενος ἐν τῇ μοναστηρίῳ μόνος ἔμενεν ἐνδόν, tamquam adyta ingressus monasterium, solus sese intus continuit.

d MSS. quædam, parentum, id est cognatorum: haud probamus, Patientes vel a morbo, vel a dæmonibus, intelliguntur, hinc infra: Plurimos ab immundis spiritibus et infirmitatibus variis liberavit, ubi Græce: Πολλοὺς γὰρ τῶν παρόντων τὰ σώματα πάχοντας ἐθεράπευσεν. Multos igitur præsentium corporibus patientes sanavit. *e* Græcis ἀδύτων, Latine cœlestis aditus redditum.

f Antiqua editio inquietem. Græce μήτε πικρὸν, neque obesum. Corpora et quiete, sive dum non exercentur, intumescunt, et inquiete, sive ἀγριπνία, ut monet Rosweydyus. *g* Rosweydyus: faciem ejus pallor obsederat. Græce μήτ' ἔχρωθ' ὡς ἀπὸ νηστειῶν neque attenuatum, sicut a jejuniis accidit. *h* Arsenoites Nomus, inquit Strabo lib. 17, ceteros omnes et ad aspectu et virtute et apparatu antecellit. Solus enim oleas perfectas et fructiferas arbores profert, ac si quis bene colligat, oleum etiam optimum fit. De eo, structisque ibi primum monasteriis actum in prolegom. § 1, 2 et 3.

i Græce: χρείας δὲ γενομένης διελθεῖν αὐτὸν τὸν τοῦ Ἀρσενότου δῶρυγα. necessitate urgente, ut Arsenoiticæ præfecturæ fossam transiret. Fossam manufactam hic intellige; ex Nilo in stagnum Mæris, seu Myris, ita Strabo lib. 17 testatur. Heracleotes Nomus sequitur in insula magna, juxta quam fossa est ad dextram versus Libyam per Arsenoitem Nomum, ita ut fossa duo ora habeat, cum pars quædam ejus insulæ intercidat. Consule tabulam Ægypti antiquam Ortelii et quæ § 1 diximus.

k Crocodili S. Pachomium, si quando necessitas fluvium transire compelleret, cum summa subiectione portabant, exponentes eum ad locum quocumque præcepisset, in ejus vita.

CAPUT V.

Adhortatio ad fervorem spiritus.

Quadam autem die cum S. Antonius a congregatis Fratribus rogaretur, uteis institutoria largiretur

AUCTOR F. S. ATHANASIO.

viginti annis.

d
e
Coactus prodit,
f
g
eodem corporis decore.

Dæmoniacos et infirmos curat.

Multos convertit ad vitam eremiticam.

h
i *k*
Per crocodilos transit illæsus.

Monasteria extruit.

Arsenoites Nomus,

in eo fossa.

Petitere-mum,

Disco argenteo objecto tentatur:

fugit auro conspecto ad montem:

a
b
solus in castello deserto habitat.
c

A dæmonibus infestatur:

imperterritus manet.

retur praecepta; cum prophetica fiducia exaltans vocem, aiebat : Ad omnem quidem mandatorum disciplinam Scripturas posse *a* sufficere : sed et hoc optimum fore, si mutuis se invicem Fratres sermonibus consolarentur. Et *b* vos ergo, inquit, ut Patri referte, quæ nostis: et ego, quæ per longam ætatem consecutus sum, quasi filiis indicabo.

Fervor spiritus fovendus.

1. quia vita brevis, merces æterna:

Psal. 89. 10.

2. parva relinquuntur, recipiuntur immensa:

Ecc. 2. 18.

Joan. 4. 2.

3. quia servi sumus Dei.

Matth. 24. 46.
Luc. 12. 37.

Rom. 8. 28.

1. Cor. 15. 34.

28 Hoc sit autem primum cunctis in commune mandatum, nullum in arrepti propositi vigore lassescere, sed quasi incipientem augere semper debere quod cœperit, præsertim cum humanæ vitæ spatia æternitati comparata, brevissima sint ac parva. Ita exorsus, paullulum siluit : et admiratus nimiam Dei largitatem, rursus adjecit, dicens : In præsentī hac vitæ æqualia sunt pro rerum commutatione commercia, nec majora recipit ab emente qui vendit. Promissio autem vitæ sempiternæ vili pretio comparatur. Scriptum est enim : Dies vitæ nostræ septuaginta anni; *c* si autem multum, octoginta : quidquid reliquum est, labor et dolor est. Quando ergo octoginta, aut centum, ut multum, annis laborantes, in Dei opere vixerimus, non pari tempore regnaturi sumus in futuro : sed pro annis prædictis, omnium nobis sæculorum regna tribuentur. Non terram hæreditabimus, sed cælum : corpus quoque corruptum relinquentes, idipsum cum incorruptione recipiemus. Ergo, filioli, non vos aut tedium defatiget, aut vanæ gloriæ delectet ambitio : Non sunt enim condignæ passionēs hujus temporis, ad superventuram gloriam quæ revelabitur in nobis.

29 Nemo, cum despexerit mundum, reliquisse se arbitretur ingentia : quia omnis terra ad infinitatem comparata cælorum, brevis ac parva est. Si ergo nec universo orbi renuntiantes, dignum aliquid habitaculis possumus compensare cœlestibus, se unusquisque consideret, et statim intelligit, parvis aruris et parietibus vel modica auri portione contempta, nec gloriari se debere, quasi magna dimiserit; nec tædere, quasi parva sit recepturus. Ut enim contemnit aliquis unam æream drachinam, ad drachmas centum aureas conquirendas; ita etiam, qui totius orbis dominium dereliquit, centuplum de melioribus præmiis in sublimi sede recipiet. Ad summum, illud perspicere debemus, quod etsi nostras velimus retentare divitias, lege mortis ab ipsis divellamur *d* invitī, ut in libro Ecclesiastæ scriptum est : Cur ergo non facimus de necessitate virtutem? Cur non adlucranda regna cœlestia ultro relinquimus, quod lucis istius sine perdendum est? Nihil eorum curæ sit Christianis, quæ secum auferre non possunt : illud potius debemus expetere, quod nos ducat ad cælum; sapientiam scilicet, castitatem, justitiam, virtutem, sensum pervigilem, pauperum curam, fidem in Christo robustam, animum iræ victorem, hospitalitatem. Hæc sectantes, mansionem nobis in terra quietorum, secundum Evangelium, præparabimus.

30 Consideremus Domini esse nos famulos, et servitutem debere ei, a quo creati sumus. Ut ergo servus præteriti gratia famulatus, præsens aut futurum non contemnit imperium, nec audet asserere, quod ex labore transacto instantis operis habere debeat libertatem, sed jugi studio (ut in Evangelio scriptum est) eandem semper exhibet servitutem, ut et domino placere possit, et ne metum lucretur et verbera : sic et nos divinis congruit parere præceptis, scientes quod æquus ille retributor, in quo quemque invenerit, in eo sit judicaturus, quod prophetica per Ezechielem voce testatur, Nam et infelix Judas propter unius noctis impietatem, omni præteriti temporis labore privatus est. Id circo tenendus est continuus instituti rigor, habentibus Deum auxiliatorem, sicut scriptum est : Quia omni proponenti bonum Deus cooperatur.

31 Ad inertiam autem calcandam, Apostoli præcepta replicemus, quibus se mori quotidie testaba-

tur : similiter et nos humanæ conditionis vitam ancipitem retractantes, non peccabimus. Cum enim excitati a somno, ad vesperam nos pervenire dubitemus, et quieti corpora concedentes, de lucis non confidamus adventu, et ubique naturæ ac vitæ incertæ memores, Dei nos intelligamus providentia gubernari; hoc modo non delinquemus, aut aliqua fragili cupiditate raptabimur : sed nec irascemur quidem adversus aliquem, nec terrenos congregare thesauros ambiemus : quin potius metu quotidiani recessus, et sejungendi corporis jugi *e* meditatione, omnia caduca calcabimus. Cessabit mulierum amor, libidinis extinguetur incendium, invicem nobis debita nostra donabimus ante oculos semper habentes ultimæ retributionis adventum : quia major formido judicii et poenarum timor horridus, simul et lubricæ carnis incentiva dissolvit, et *f* ruentem animam quasi ex aliqua rupe sustentat. Ideoque precor ut ad finem propositi omni labore tendamus. Nemo post tergum respiciens Lot imitetur uxorem, præsertim cum Dominus dixerit, nullum ponentem manum super aratrum et respicientem retrorsum, dignum esse regno cælorum. Respicere autem retrorsum nihil aliud est, quam in eo penitere quod cœperis, et mundanis rursus desideriis obligari.

32 Nolite, quæso, virtutis tamquam impossibile nomen pavere, nec peregrinum vobis aut procul positum videatur hoc studium, quod *g* ex nostro pendet arbitrio hujus operis homini inserta natura est, et ejusmodi res est, quæ nostram tantummodo expectat voluntatem. Græci studia transmarina sectentur, et in alieno orbe constitutos, inanum litterarum quærant magistros : nobis vero nulla proficiscendi, nulla transfretandi fluctus necessitas imminet : in omni sede terrarum constituta sunt regna cælorum. Unde et Dominus in Evangelio ait : Regnum Dei intra vos est : virtus quæ in nobis est, mentem tantum requirit humanam. Cui enim dubium est, quin naturalis animæ puritas, si nulla fuerit extrinsecus sorde polluta, fons sit et origo omnium virtutum? Bonam eam necesse est creaverit bonus Auctor. Quod si forte cunctabimur, audiamus Jesum filium Nave populo dicentem : Rectum facite cor vestrum ad Dominum Deum Israel. Nec Joannes dissonam tulit de virtute sententiam, prædicans : Rectas facite semitas *h* ejus. Siquidem hoc est rectam esse animam, cum ejus principalis integritas nulla vitiorum labe maculatur : si naturam mutaverit, perversa tunc dicitur : conditio servetur, et virtus est. Animam nostram commendavit nobis Dominus : servemus depositum, quale accepimus. Nemo causari potest extrinsecus situm, quod in se nascitur : facturam suam, qui fecit, agnoscat : opus suum inveniat, ut creavit. Sufficit nobis naturalis ornatus : ne deturpes homo, quod tibi largitio divina concessit. Opera Dei immutare velle, polluere est.

a De sufficientia sacræ Scripturæ, Bellarminus tom. 1, contr. 1, generali, lib. 4. cap. 9 de verbo Dei non scripto ad argum. 2.

b Collationes hæc spirituales dicebantur: quales XXIV, scripsit Joannes Cassianus, in quibus sæpe S. Antonii meminit, ut infra in Apophthegmatis. S. Hieronymus epist. 22, ad Eustochium; S. Basilii in regulis fusioribus cap. 34. S. Pachomius regula 7, et passim alii, harum usum describunt. Hæc vero potius adhortatio quædam est, in qua alius interloquitur nemo. Similis extat S. Pachomii ad suos monachos. *c* Ita S. Hieronymus epist. 21, ad Paulum Concordiensem : Si autem multum, et epist. 139 ad Cyprianum : Sin autem multum; citatque ex LXX. Si autem in potentatibus, Græce ἐν δὲ ἐν δυναστείαις.

d Græce, ἀποθνήσκοντες κατὰ ἡμιπάνομεν αὐτὰ πολλὰς καὶ αἷς οὐ θέλομεν, ὡς ἐμνημόνευσεν ὁ Ἐκκλησιαστής. Morientes reliquimus ea sæpe etiam iis quibus nolumus, ut commemoravit Ecclesiastes. Addit editio Coloniensis : Quia nescit homo, quid si post eum in labore suo. Eruditissime de his disserit Joannes Tollenarius Noster in Speculo vanitatis sect. 6, in cap. 2, Eccles. et metrica paraphrasi, et prosa exegesi. *e* Alii, expectatione.

f Græce, τὴν ψυχὴν κλίνουσιν ἀνάσσειν. animam nutantem erigit.

g Aliquæ editiones addunt : quod ex nostro, Dei gratia præcedente, pendet arbitrio. Quæ verba media quamvis absint a MSS. Latinis et Græco; tamen hic ex vera Theologia intelligenda esse, recte monet Rosweydeus. *h* Græce, τρέφουσιν ὑμᾶς. semitas vestras, quod etiam aliqua MSS. habent.

4. quia incerta mortis hora.

Lucæ 9. 62.

3. quia facilis et parabilis virtus.

Lucæ 17. 21.

Josue 24. 23.

Matth. 3. 3.

Collationes pp.

CAPUT VI.

Monita de technis dæmonum.

Ira superanda.
Jac. 1. 20.
Ibid. 15.

Prov. 4. 23.

a
Ephes. 6. 12.
Continua nobis lucta contra dæmones.

non natura, sed suo vitio malos.

Diversa eorum nequitia,

2. Cor. 2. 11.

maxime contra monachos et Virgines sacras,

superanda oratione, jejuniis,

b
Crucis signo

contemptu.
Job. 41. v. 9
10. 11.

Horribili specie visi S. Antonio.

Illud etiam sollicite providere debemus, ut tyrannicam iræ superemus insaniam : quia scriptum est : Iracundia viri justitiam Dei non operatur. Et iterum : Desiderium concipiens parit peccatum, quo perfecto, mors gignitur. Divinæ præceptum vocis est, ut jugi custodia tueamur animam, et ad perfectum cum omni cautela et astutia perducamus, quia exercitatos ad supplantandum habemus inimicos, dæmones scilicet, contra quos nobis, secundum Apostolicam contestationem, pugna sine *a* intermissione est. Ait enim : Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principatus et postestates hujus mundi, adversus spiritalia nequitiae in coelestibus. Ingens eorum turba istum pervolat aerem, non procul a nobis hostium caterva discurrit. Et diversitatem quidem eorum non est meae parvitatibus exponere, sed hanc majoribus concedo rationem. Quod autem in promptu est, et ignorare non expedit, dolos scilicet eorum adversum nos compositos breviter indicabo.

34 Hoc primum debemus mentibus affigere, nihil Deum fecisse quod malum est, nec ab ejus institutione dæmonum cœpisse principia : perversitas ista, non naturæ, sed voluntatis est vitium. Boni etenim, utpote a Deo, conditi, ex proprio mentis arbitrio ad terras ruere de cœlis : ibique in cœni fordibus volutati, gentilitatis impias constituere culturas : et nunc de nobis torquentur invidia, atque universa mala commovere non cessant, ne pristinis eorum sedibus succedamus.

35 Diversa autem eorum et partita nequitia est. Quidam enim ad summum nocendi verticem pervenire, alii ex comparatione pejorum videntur esse leniores : atque omnes pro possibilitate virium, diversa contra singulas caussas sumpsere certamina. Idcirco necessarium est, donum spirituum discernendorum a Domino petere, ut possimus, tam fraudes eorum quam studia pervidentes, adversus disparem pugnam unum Dominicæ Crucis elevare vexillum. Hoc munere Paulus accepto, docebat dicens : Non enim ejus ignoramus astutias. Ad cujus exemplum etiam nos oportet ex his quæ passi sumus, mutuis nos invicem instruere sermonibus.

36 Hostile illis contra omnes Christianos, maxime vero contra monachos et Virgines Christi, odium est. Eorum semitis laqueos prætendunt, eorum mentes impiis atque obscœnis cogitationibus nituntur evertere. Sed nihil vobis in hoc terroris incutiant : fidelium enim orationibus atque jejuniis ad Dominum, statim corruunt : nec tamen si paullulum cessaverint, prorsus plenam putetis esse victoriam. Solent etiam saucii gravius assurgere, et mutata arte pugnandi, cum in cogitatione nihil egerint, pavorebus terrent, assumptis nunc mulierum, nunc bestiarum, nunc serpentium formas, necnon et ingentia quædam corpora, et usque ad tectum domus porrectum caput, infinitas species et militum catervas. Quas omnia ad primum quodque *b* Crucis signum evanescent. His quoque agnitis fallaciarum modis, incipiunt præsapire, et futurorum dierum eventus velle prædicere. Cumque et in his contempti fuerint, ipsum jam suæ nequitiae principem ac totius mali summitatem, ad subsidium sui certaminis vocant.

37 Crebro denique Antonius talem a se visum diabolum asserebat, qualem et B. Job, Domino revelante, cognoverat. Oculi ejus ac si species luciferi, ex ore ejus procedunt lampades incensæ. Crines quoque incendiis sparguntur, et ex naribus ejus fumus egreditur, quasi fornacis æstuantis ardore carbonum. Anima ejus ut pruna, flamma vero ex ore ejus glomeratur. Cum hujusmodi terroribus visus est princeps dæmonum, inquit Antonius, et

ingentia sæpe, ut dixi, promittens, impietatis suæ defurit lingua magniloqua, de qua Dominus triumphavit, ab Job dicens : Arbîtratur enim ferrum ut terram, tartarum profundum tamquam captivum æstimavit, abyssum ut deambulatorium. Per Prophetam quoque increpat, dicens : Persequens comprehendam, et omnem orbem terrarum manu mea ut nidum obtinebo, et ut ova derelicta auferam. Sic iniquus funereas evomens voces, bene viventium aliquos frequenter illaqueat, sed nos nec ejus pollicitationibus credere, nec minas formidare debemus : fallit enim frequenter, nihilque verum promittit. Nam si non mendacia cuncta loqueretur, quomodo talia et tam infinita promittens, *c* hamo Crucis ut draco aduncatus a Domino est, et capistro ligatus ut jumentum, et quasi mancipium fugitivum vinctus circulo, et armilla labia perforatus, nullum omnino fidelium devorare permittitur? Nunc miserabilis ut *d* passer, ad ludum irretitus a Christo est, nunc comites suos quasi scorpiones et serpentes, calcaneo Christianorum substratos gemit. Ille qui universa maria a se deleta plaudebat, ille qui orbem terrarum manu sua teneri pollicebatur, ecce a vobis vincitur, ecce me adversum se prohibere non potest disputantem. Contemnenda est, filioli, penitus cum inanibus verbis superba janctantia : fulgor ille, quo lucere se simulat, non veri splendor est luminis; sed, quibus arsurus est, indicat flammam. Nam dicto citius recedens, suarum secum refert simulacra pœnarum.

38 Solent etiam cum modulatione nonnumquam apparentes psallere, proh nefas! ad hæc et impuro ore sacra Scripturarum eloquia meditantur. Frequenter enim legentibus nobis, quasi Echo ad extrema verba respondent. Dormientes quoque excitant ad orandum, ut totius noctis somnum eripiant : plerosque etiam, dum se in monachorum nobilium habitu transferunt, monachos coercent, et pristina, quibus conscii sunt, peccata imputant : sed spernendæ sunt eorum increpationes, et admonitiones jejunandi, vigiliarum quoque fraudulenta suggestio. Ob id enim familiares nobis species assumunt, ut affinitate virtutum nocentes, facilius virus interserant, et innocentes quosque per speciem honestatis elidant. Impossibile postea durumque hoc studium prædicant, ut dum onerosum esse videtur, quod cœptum est, ex desperatione tædium, et ex tædio succedat ignavia. Idcirco Propheta missus a Domino, luctuosa denuntians, sublimi voce dicebat : Væ qui potat proximum suum subversione turbida. Hujusmodi enim exhortamenta, depravatoria sunt itineris, quod ducit ad cœlum.

39 Idcirco cum venisset Dominus ad terras, et vera de eo dæmones inviti prædicarent (vere enim dicebant : Tu es Christus Filius Dei vivi) vociferantium ora clauderebat, qui vinctas hominum linguas solvebat, ne cum præconio veri perversitatis venena miscerent : et ut nos ejus exemplo, etiamsi profutura suaderent, in nullo his commodaremus assensum ; quia profecto non congruit non post libertatem a Domino concessam, et scripturarum præcepta vitalia, a diabolo vivendi capere consilia, qui suum deserens ordinem, sacrum Christi temeravit imperium. Propterea etiam Dominus eum de Scripturis loquentem jubeat tacere, quia peccatori dicit Deus : Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? Omnia dæmones simulant, colloquuntur sæpe cum fratribus, sæpe cum turba inconditosexcitant sonitus, manus apprehendunt, sibilant, insipienter cachinnant, ut vel in puncto peccati Christianum pectus introeant. Cumque ab universis fuerint repulsi, ad extremum debilitatem suam lamentatione testantur. Et Dominus quidem quasi Deus, et suæ conscius majestatis, obmutescere his imperabat : nos autem vestigiis Sanctorum inhærentes, eandem gradiamur

ACCITORE
S. ATHANASIO.

Ibid. 18. 22
et 23.

Exodi. 15. 9.
Isaie. 18. 14.

Promissa eorum ac mina spernendæ.

c

d

Technæ eorum ad turbandos Sanctos.

ex affinitate virtutum.

Habac. 2. 15.

Mat. 8. 29.
Marc. 4. 23.
Lucæ. 4. 34.
Nec vera dicentibus credendum.

Psal. 49. 16.

1. 1. 1. 1.
S. ANTONII
Paul. 28. 2
m. 1.
194. 37. 14
m. 1.

gradiamur viam, qui memoratas subtilius fallacias pervidentes, caneant: Cum consisteret adversum me peccator, obmutui, et humiliatus sum, et silvi a bonis. Et iterum: Ego vero tamquam surdus non audiebam, et sicut mutus non aperiens os suum: et factus sum ut homo non audiens. Christus silentium ut Dominus imperavit, nos diabolo nihil credamus, et vincemus.

See timen-
dum, si mor-
tem minan-
tur.

40 Si orare compellunt, si jejunia suadent, non ex eorum nos monitis, sed ex nostra consuetudine id agamus. Denique etiam si irruentes, mortem nobis intentare videantur, ridendi potius sunt quam timendi: quia cum sint debiles, minantur cuncta, nec faciunt. Equidem de istis jam transitorie me dixisse memini, tamen eadem nunc explicanda sunt latius, quia non mediocrem affert repetitio cautelam.

a MSS. Ripat. et S. Maxim. foedere.

Signum Cruci-
s.

b Advertant his animum novatores, qui cum Flacco Illyrico in Catalogo testium veritatis lib. 2, non verentur scribere, multa de Antonii luctis cum Satana legi; sed nusquam de Cruce: cum minimum duodecies repetatur. Aut si contra cum Hospiniano, Sculteto, et Centuriatoribus supra citatis, insulsum hoc scriptum ideo arbitrentur; meminerint S. Hilarionem, a S. Antonio edoctum, teste S. Hieronymo, contra daemonum ludibria Christi Crucem signasse; et tria Crucis signa pinxisse in sabulo; et intumescens mare stetisse, etc. Et Pachomium signo Crucis frontem munientem exufflasse in daemonem, moxque fugatum esse.

c Alludit ad illud Jobi 40, 20. An extrahere poteris Leviathan hamo? ubi in Græco, "Ἀξίεις δὲ δρᾶν αὐτὰ ἐν ἁγίῳ πνεύματι"; Duces autem draconem in hamo? d Ibidem: Numquid illudes ei quasi avi, aut ligabis eum ancillis tuis? Plura de utroque hoc loco Rosweydyus.

CAPUT VII.

Alia monita de imbecillitate daemonum.

Virtus eorum
adventu
Christi debi-
litata.

Adveniente Domino destructus est inimicus, et omne penitus ejus robur elanguit. Propter quod pristinae virtutis memor, quasi tyrannus jam senescens, cum ruisse se videat, in perniciem grassatur humanam: nec tamen potest firmum Deo pectus, cogitationum et ceterarum fraudum arte pervertere. Nam luce clarius est quoniam adversarii nostri, cum nec humana carne sint septi, ut caussari valeant, idcirco nos a se non posse superari; a quia clauso ostio introire non valeant. Et revera si fuissent hoc fragili corpore colligati, obserato introitu, iisdem negaretur accessus. Cum autem (ut diximus) hoc impedimento sint liberi, et obstructa penetrent, atque in omni licenter volitent aere, manifestum est, ob enervationem eorum, permanere Ecclesiae corpus illæsum. Denique satellites impii cum principe suo diabolo, quem Salvator in Evangelio homicidam et patrem malitiæ ab initio fuisse firmat, nobis adversum se fortiter dimicantibus, nullo modo cessissent, si potestas eorum non fuisset ablata.

Joan. 8. 14.

b
Probris eos
ultra provo-
cat S. Anto-
nius.

42 Nam si mentior, b cur nobis satanas parcis, qui ubique discurrens? Cur qui nullo clauderis loco, adversum te bene viventium et disputantium non potes labefactare constantiam? Sed fortasse nos diligis, quos quotidie conaris obruere: aut credibile est te esse bonitatis magistrum, et favere magis optimis, quam nocere? Et quid tam carum tibi esse potest, quam lædere, maxime eos, qui tuis sceleribus viriliter repugnant, secundum quod scriptum est: Quia abominatio est pietas peccatori. Quis tam fecundum ad malitiam possidet pectus? quis tamen meditatatur implere conatur insidias? Scimus te impurissimum cadaver: scimus quia idcirco vivimus Christiani, et contra te nobis est secunda congressio, quia infirmatus es a Domino. Ideo de tuis confoderis jaculis, quia minitacionem tuam non sequitur effectus: quod si fallimur, cur cum terrore simulato, cur magnitudine corporum nostram aggredieris fidem? Si voluntatem sequitur possibilitas, tantum tibi velle sufficiat. Is enim potentiae mos est, non extranea fallaciæ adjuvamenta conquirere, sed sua virtute implere quod cupiat. At nunc dum theatri mutatione formarum, quasi rudem infantiam scenica niteris simulatione deludere, exhaustas vires manifestius probas. Num-

Ecclesi. 1. 32.

quidnam verus ille Angelus contra Assyrios missus a Domino, aut populorum eguit societate, aut c sonitus quæsit, aut plausus: et non potius tacitam exercens potestatem, centum octogintaquinque millia hostium, sermone velocius, juxta jubentis Domini prostravit imperium? Vos ergo cum fragiles sitis viribus, perpetuus vos consequitur interitus.

43 At dicet aliquis: Cur diabolus egrediens, Beati Job omnem in ruinam impulit domum? cur ejus opibus penitus dissipatis, parietum quoque fundamenta subvertens, unum numerosæ sobolis coacervavit sepulchrum? cur ipsum ad extremum diri vulneris novitate percussit? Qui hoc opponit, audiat e diverso: non diabolus hoc potuisse, sed Dominum, a quo potestas adversum nos dupliciter datur; vel ad gloriam, si probamur; vel ad pœnam, si delinquimus. Quin potius ex hoc animadvertat, ne contra unum quidem hominem diabolus quidquam potuisse, si non potestatem accepisset a Domino. Nullus enim, quod suæ ditionis, est, ab alio deprecatur. Sed quid Job memoro, quem nec expetitur potuit vincere? sed nec contra jumenta quidem ejus, nec contra sues in Evangelio, sine concessu Dei proprium robur exercuit. Sicut scriptum est: Dæmones autem rogabant eum, dicentes: Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Quemadmodum igitur, qui porcorum expetunt mortes, imaginem Dei hominem, et tam carum Conditori animal suo valebunt jure pervertere?

44 Magna, dilectissimi, adversum dæmones arma sunt, d vita sincera, et intemerata ad Deum fides. Credite mihi experto: pertimescit satanas recte viventium vigiliis, orationes, jejunia, mansuetudinem, voluntariam paupertatem, vanæ gloriæ contemptum, humilitatem misericordiam, iræ dominatum, et præcipue purum cor erga Christi amorem. Novit teterimus coluber, ex præcepto Domini sub justorum se jacere vestigiis, qui ait: Ecce dedi vobis potestatem calcare super serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem inimici.

45 Si autem et divinationem se habere simulantes, venturos Fratres nuntiaverint, et adfuerint quos venire prædixerant, nec sic fides est commodanda mendacibus: ob id enim præcessere venientes, ut credulitas sibi pararetur ex nuntio, et postea aditus ex credulitate fallaciæ. Verum in hoc nullum Christiano debet esse miraculum, cum non tantum, qui levitate naturæ per cuncta discurrunt, valeant prævenire gradientes; sed homines quoque equorum velocitate prævecti nuntient adfuturos. Non enim ea, quæ nondum fieri cœpta sunt, referunt, quia, Deus solus conscius est futurorum: sed quorum conspiciunt in actu initium, eorum sibi tamquam fures apud ignaros vindicant notionem. Nam quantos nunc putatis, qui possint velocitate puerili istum cœtum nostrosque contra se sermones, ante relatum alicujus hic positi, longe manentibus indicare? Hoc quod dico vobis, perspicuum fieri potest exemplis. Si quis a Thebaide aut alicujus regionis oppido cœperit proficisci, et hunc dæmones viderint in itinere ambulantem, pernicitate memorata possunt prædicere venientem. Ita et de c Nili inundatione solenni, cum multas in Æthiopia viderint pluvias, e quibus fluvius intumescens, ultra alveum effluere consuevit, præcurrentes ad Ægyptum, nuntiant amnis adventum. Hoc autem et homines, si illis celeritatis esset tanta natura, facile nuntiarent. Ut enim speculator Beati David ad verticem loci celsioris ascendens, prior, quam hi qui in terra erant, prospiciens venientes, non quædam incerta de futuris, sed de his, qui venire cœperant, nuntiabat; sic et dæmones cura pervigili omnia considerantes, rapido cursu sibi invicem nuntiant.

46 Sed si forte contigerit, ut Dei nutu ad finem cœpta non veniant; hoc est, si aut viator e media regrediatur via, aut suspensæ nubibus aquæ ad alium cœli

4 Reg. 19. 35.

Job. 1. 11.

Job. 2. 7.

Tentatio per-
mittitur vel
ad gloriam,
vel ad pœ-
nam.

Matth. 8. 31.

Superantur
dæmones
viva fide, et
sincera vita.
d

Luc. 10. 19.

Vanæ eorum
prædictiones.

ex naturali
pernicitate;

e

2. Rege. 1,
13, 34.

sæpe falsa,

coeli cardinem deferantur, tunc decipientium una cum credentibus error aperitur. Hæc gentilitatis fuere principia, his prædagogorum dolis apud delubra dæmonum quondam credebantur oracula : quæ adventu Domini nostri Jesu Christi indicto sibi *f* silentio, obmutuerunt, suosque perdidere captivos. Quis (rogo) aut medicum ex observatione morborum, cum animæ æstuantis incendium de venarum pulsu, levi digitorum scrutatur attactu, divinam arbitratur habera notitiam? Quis gubernatorem navigationis suæ viam inter cœli sidera requirentem majestatis honore veneratur? Quis agricolam de aridis æstatis fervoribus, aut de hiemali aquarum largitate vel frigore disputantem, non potius experientia laudat, quam Dei consecrat nomine?

47 Verum, ut concedamus paullisper vera dæmones nuntiare, respondete mihi, *g* quis fructus est nosse venientia? Numquid aut sciens hæc aliquando laudatus, aut punitus est nesciens? In hoc unusquisque sibi præparat, seu tormenta, seu gloriam, si vel negligat Scripturarum mandata, vel faciat. Nul-
g
Christianos
inutiles.
lus ob id nostrum hanc arripuit vitam, ut habeat præscientiam futurorum : sed ut præceptis Domini obediens, amicus esse incipiat de servo. Curandum est, non præscire quæ veniunt, sed implere quæ jussa sunt : nec instituti boni hanc flagitare mercedem, cum magis, debeamus victoriam contra diabolum ab auxiliatore Domino postulare. Sed si forte aliquis hoc libenter assumat, ut futura cognoscat, habeat purum cor : quia credo animam Deo servientem, si in ea perseveraverit integritate qua nata est plus scire posse quam dæmones. Talis erat anima Elisæi, quæ aliis incognitas virtutes videbat.

a Hanc quæstionem deducit Thyræus noster de locis infestis par. 60. *b* In Græco exemplari hac continua serie absque in-
c MS. Ripat. exerens.
vectiva ad dæmones apostrophe describuntur. *c* MS. Ripat. exerens.

d Martinus Delrio noster tom. 3. *Disquisit. Magic. lib. 6, cap. 2, sect. 3, quæst. 3, contra maleficia duo hæc S. Antonii remedia suadet, eaque pluribus explicat; et ex eo Rosweydydus hic.*

c De Nilo ejusque natura et incremento, post innumeros antiquos doctissime disputavit Joannes Baptista Scortia noster duobus libris Lugduni 1617, excusis. *f* De hoc silentio legendi Eusebius lib. 5, de Præparat. Evang. cap. 8. Prudentius Apoth. ver. 503. Suidas in Augusto. Nicephorus lib. 1, hist. Eccl. cap. 17 et alii.

g Eadem hinc transscripsit Sozomenus lib. 1, cap. 13.

CAPUT VIII.

Præcepta de discretione spirituum.

a
Dæmones si-
gno Crucis
fugandi.
b
Nunc jam ceteras vobis dæmonum explicabo fallacias. Solent nocte venientes, *a* Angelos Dei se fingere, laudare studium, mirari perseverantiam, futura præmia polliceri. Quos cum videritis, tam vos quam domos vestras Crucis armate signaculo, et confestim solventur in nihilum : quia metuunt illud trophæum in quo Salvator aereas expolians potestates, eas fecit ostentui. Solent etiam variis *b* simulationibus membra torquere, et nostris procaciter offerre se visibus, ut mentem pavore, et corpus horrore concutiant. Sed et in hoc fides Deo tuta fugat eos quasi infirma ludibria.

c
Bonorum spi-
rituum tran-
quillus adspe-
ctus,
49 Non est autem difficilis bonorum spirituum malorumque discretio, quæ sic Deo tribuente panditur : *c* Sanctorum Angelorum amabilis et tranquillus aspectus est, quia non contendunt neque clamant, neque audiet aliquis vocem eorum : verum tacite leniterque properantes, gaudium, exultationem, fiduciam pectoribus infundunt; siquidem cum illis est Dominus, qui est fons et origo lætitiæ. Tunc mens nostra non turbida, sed lenis et placida Angelorum luce radiatur : tunc anima coelestium præmiorum aviditate flagrans, effracto (si posset) humani corporis domicilio, et membris exonerata mortalibus, cum his, quos videt abire, festinat ad cælum. Horum tanta benignitas est, ut si quis pro conditione fragilitatis humanæ, miro fuerit eorum fulgore perterritus, omnem continuo ex corde auferant metum. Ita Gabriel cum Zachariæ loqueretur in templo; et

Angeli cum divinum Virginis partum pastoribus nuntiarent, et qui Dominici corporis agebant excubias, securis videntium se mentibus ostendentes, ne metuerent, imperabant. Metus enim non tantum ex pavore animi, quantum ex magnarum rerum sæpe incutitur aspectu. Pessimorum vero vultus truces, sonitus horridi, sordidi cogitatus, plausus motusque indisciplinatorum adolescentum vel latronum : e quibus confestim timor animæ, sensibus torpor incutitur, odium Christianorum, monachorum mœror et tædium, suorum recordatio, metus mortis, cupido nequitiae, lassitudo virtutis, cordis hebetatio.

50 Si igitur post timorem horrore conceptum, successerit gaudium, et ad Deum fiducia atque infabilis caritas, venisse sciamus auxilium : quia securitas animæ, præsentis majestatis indicium est. Sic namque et Abraham Patriarcha videns Deum, gavisus est : et Joannes cum Mariam supervenisse sentiret, quæ in sacro ventris hospitio universitatis gestabat parentem, exultavit necdum natus in gaudium. Si autem incussa formido permanserit, hostis est qui videtur : quoniam nec refovere novit, ut Gabriel paventem Virginem; nec ut non timeatur, jubet, sicut pastores nuntii consolati sunt; quinimo pavorem duplicat, et usque ad profundam impietatis foveam, ut sibi homines prosternantur, impellit. Exinde misera gentilitas, Dominicæ interdictionis ignara, falso dæmones deos opinata est. Christianorum autem populos his fallaciis irretiri non passus est Dominus, qui diabolum in Evangelio audacter sibi principatum omnium præsumentem repulit, dicens : Vade retro satana. Scriptum est enim : Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies. Horum verborum etiam nobis licentia est tributa : quia idcirco locutus est talia, ut similitudo tentamentorum Auctoris nostri frangeretur eloquiis.

51 Illud quoque, mei carissimi, admoneo, ut vitæ magis sit vobis, quam signorum sollicitudo. Nullus ex vobis hæc faciens, aut ipse superbia intumescat, aut despiciat eos qui facere non possunt. *d* Conversationem magis scrutamini singulorum : in hac vita et imitari vos quæ perfecta sunt, convenit, et implere quæ desunt. Nam signa facere non est nostræ parvitas, sed Domini potestatis, qui ad discipulos gloriantes, in Evangelio ait : Ne gaudeatis quia dæmones vobis subjecti sunt, sed quod nomina vestra scripta sunt in cœlis. Nominum enim in libro vitæ conscriptio, testimonium est virtutis et meriti : expulsio autem sananæ, largitio Salvatoris est. Unde his, qui non in vitæ laboribus, sed in prodigiis exultabunt, dicentibus : Nonne in nomine tuo dæmonia ejecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus? respondebit Dominus : Amen dico vobis, non novi vos : discedite a me operarii iniquitatis. Non enim novit Dominus vias impiorum. Hoc ergo magnopere postulemus, ut donum spirituum discernendorum mereamur accipere : quo, secundum sententiam Scripturarum, omni spiritui non credamus.

a Hanc S. Antonii doctrinam pluribus explicat Delrio tom. 2. *Disquisit. Magic. lib. 4, cap. 1, quæst. 3, sect. 6 et ex eo Rosweydydus hic.* *b* Alii, saltationibus. *c* Paria, et forte aliquanto etiam dilucidiora, de fallaciis dæmonum monet S. Ignatius Societatis Jesu Fundator in Regulis de discretione spirituum.

d Græce : 'Εκάστου δὲ τὴν ἀσκήσιν καταμανθάνειν τις, καὶ ἡ μείσθω, καὶ ζηλοῦται, ἢ διορθοῦσθω. Uniuscujusque vero exercitatio nem addiscat, et aut imitetur, et æmuletur, aut emendetur. Hoc præceptum pluribus inculcat in Apophth. num. 34.

CAPUT IX.

Superiora monita exemplis Antonii tentationum confirmata.

*V*olueram quidem jam finire sermonem, et silentio premere quæcumque meæ acciderant parvitati : sed ne putetis me frustra commemorasse, quæ evenire non possent, idcirco (licet insipiens fiam, tamen Dominus, qui secretæ mentis est inspector, novit non

LECTORE
S. ANATHASIO.
LUCÆ. 1. 13.
2. 9.
Matth. 28. 5.

malorum vul-
tus truces :

isti securita-
tem animæ.

Joan 8 56.

Luc. 1. 41.

hi permanen-
tem formidi-
nem gignunt.

Matth. 4 10.
Deut. 6. 13.

d
Affectanda
non est virtus
miraculo-
rum.

Luc. 10. 20.

Matth. 7. 22.

1. Joan. 4. 1.

Antonius
S. Antonius
daemones re-
pellit com-
templu,

Psal. 19. 8.
psalmodia,

b

conspu-
tione,

c

recursu ad
Christum,

Rom. 8. 33.

Luc. 10. 18.
1. Cor. 4. 6.

Dæmon ad
cælum usque
porrectus,

d

e
Psal. 9. 7.
potentiam
Christi invi-
tus confitetur,

f
prolato Jesu
nomine eva-
nescit.

me causa jactantiæ, sed vestri gratia profectus hoc facere) pauca replicabo de plurimis. *a* Quoties me nimis laudibus efferre conati sunt, cum a me in nomine Domini maledicta reciperent? quoties augmenta Nili fluminis futura dixerunt, cum a me audirent: Et hoc ad vestram quid pertinet curam? quoties militantes ut milites armati, scorpionibus, equis, beluis, et variis serpentibus circumdederunt me, et domum, in qua eram, repleverunt, cum ego e contra psallerem: Illi in curribus et hi in equis, nos autem in nomine Domini Dei nostri magnificabimur. Et statim misericordia Christi fugabantur. Quodam autem tempore cum ingenti luce venientes, dixerunt: Venimus, Antoni, nostrum tibi præbere fulgorem. Et ego clausis oculis, quia lucem diaboli dedignabar aspicere, orabam, et dicto citius impiorum lumen exinguebatur. Post menses autem paucos, cum coram me psallerent, et de Scripturis sibimet sermocinarentur, ego tamquam surdus non audiebam. Com-moverunt aliquando *b* monasterium meum, et ego mente immobili Dominum deprecabar. Sæpe strepitus, sæpe saltationes, sæpe sibilos ingesserunt: et me psallente, sonus eorum in voces flebiles vertebatur.

53 Creditisne, filioli, quod dicturus sum vobis? Vidi aliquando diabolum excelsum corpore, qui se Dei virtutem et providentiam ausus est dicere, et ait ad me: Quid vis, ut a me tibi donetur, Antoni? At ego *c* sputaculum maximum in os ejus ingeminans, totum me in eum Christi nomine armatus, ingessi: et statim ille procerus aspectu inter medias manus exolevit. Jejuncti etiam mihi visus est ut monachus: et panes offerens, his sermonibus suadebat ut vescerer, et huic aliquid indulgerem corpusculo: Et tu, inquit, homo es, et humana fragilitate circum-daris: labor paullulum conquiescat, ne ægritudo subrepat. Illico luridam faciem serpentis agnovi: Et cum ad consueta Christi munimenta confugerem, tamquam per fenestram fumus laberetur, evanuit. Auri quoque decipulam mihi in deserto frequenter tetendit: quod ideo offerebat, ut aut visu irretiret me, aut tactu commacularet. Sæpe quoque me a dæmonibus non denego verberatum. Canebam autem sic: Nullus me separabit a caritate Christi. Ad cujus vocis auditum, in se invicem defurentes, non meo, sed Domini fugabantur imperio, qui ait: Vidi sata-nam quasi fulgur cadentem de cælo. Hæc ergo, filioli, Apostolici memor eloquii, in me transformavi, ut propositum vestrum nec dæmonum terror, nec aliqua lassitudo dissolveret.

54 Sed quoniam ob vestram utilitatem multa memorando, insipiens factus sum; et hujus rei vobis impertiri cupio notionem, quam veram esse nullus ambigat audientium. Pulsavit aliquando dæmon monasterii ostium: egrediens, video hominem enormi sublimitate, porrectum caput usque ad cælum. Cum ab hoc, quisnam esset, inquirerem, ait: Ego sum satanas. Et ego: Quid, inquam, hic quæris? respondit: Cur mihi frustra imputant monachi? cur mihi omnes Christianorum populi maledicunt? Et ego: Juste faciunt: tuis enim frequenter molestantur insidiis. At ille ait: Nihil ego facio, sed ipsi se *d* invicem turbant. Nam ego miserabilis factus sum. Rogo: Nonne legisti: *e* Quia defecerunt inimici frameæ in finem, et civitates eorum destruxisti? En nullum jam habeo locum, nullam possideo civitatem, jam mihi nulla sunt arma: per omnes nationes cunctasque provin-cias Christi personat nomen: solitudiens quoque monachorum stipantur choris. Ipsi se, quæso, tueantur, et me sine causa non lacerent. Tunc ego Dei gratiam cum alacritate miratus, sic ad eum locutus sum: Non tuæ veritati, quæ nulla est, tam novam et tam inau-ditam adscribo sententiam. Nam cum fallaciæ caput sis, hoc sine mendacio coactus es confiteri. Vere enim *f* Jesus tuas funditus subruit vires, et honore nudatus Angelico, volutaris in sordibus. Vix dum

verba compleveram, et ille sublimis aspectu Salva-toris nominatione dejectus est.

a De omni ejusmodi vexatione diabolica præclare disserit Thy-raeus noster. *b* Græce τὸ μοναστήριον. quod de castello deserto, in quo solus viginti annis vixit, intelligendum. Ita S. Hieronymus in vita S. Pauli Eremitæ cellam, ubi solus hic degebat, et montem in-teriozem, in quo S. Antonius cum duobus discipulis erat, mona-steria appellat. De monasterio unius monachi Cassianus Collat. 18, cap. 6 et nos alibi. *c* MSS. quædam: Sputa quam maxime in os ejus ingeminans. Græce: Ἐγὼ δὲ τότε μάλλον ἐνεφύσησα, κατ' αὐτοῦ. Ego vero tum magis contra eum insufflavi. Evagrius videtur le-gisse ἐνέπνευσα, insputavi. *d* Perelegante homilia probat S. Joannes Chrysostomus, Neminem lædi nisi a seipso. *e* Andreas Cæsa-riensis Episc. sermone 12 in Apocalypsim: Pristinæ diaboli vires, inquit, post Christum passum sunt diminutæ, et quasi fractæ; ut ipsi B. Antonio confiteri non erubuit, illud Prophete in se imple-tum ostendens: Inimici frameæ defecerunt in finem.

f S. Hilarton, diabolica illusione advectam cernit rhedam fer-ventibus equis super se irruere, cumque inclamasset Jesum, ante oculos ejus repentino terræ hiatus pompa omnis absorpta est. S. Hieronymus in ejus vita.

CAPUT X.

Peroratio et fructus Exhortationis.

Quæ ergo jam, a filioli, poterit residere cunctatio? quæ trepidatio manebit ulterius? Quis nos eorum turbo poterit convellere? Securæ sint animæ singu-lorum: non sibi fingat cogitatio vana discrimina: non aliquis timeat a diabolo sublatum ad præcipitia se posse deferri. Pellatur omnis anxietas: Dominus enim, qui nostros prostravit inimicos, manens, ut promisit, in nobis, a variis nos satanæ munivit in-cursibus. En ipse diabolus, qui hujusmodi cum suis satellitibus exercet astutias, nihil se posse contra Christianos fatetur, jam curæ Christianorum et monachorum sit, ne per eorum inertiam vires dæ-monibus præbeantur. Nam quales nos et nostras repererint cogitationes, tales se nobis præstare con-sueverunt. Et si quod in pectoribus malæ mentis et pavoris semen invenerint, quasi latrones qui deserta *a* obtinent loca, cæptos cumulant timores, et crude-liter imminentes, infelicem puniunt animam.

56 Si autem alacres fuerimus in Domino, et futu-rorum bonorum cupido nos succenderit; si semper omnia manibus Dei committamus, nullus dæmonum ad expugnandum valebit accedere; magis enim, cum munita in Christo corda conspexerint, confusi rever-tentur. Ita et Job firmatum in Domino diabolus re-fugit: Et infelicissimum Judam expoliatum fide, vinculis captivitatis innexuit. Una est ergo ratio vincendi inimicum, lætitia spiritualis, et animæ Do-minum semper cogitantis jugis recordatio: quæ dæmonum ludos quasi fumum expellens, persequetur adversarios potius quam timebit. Non est enim ne-scius satanas ignium futurorum, et æstuantis ge-hennæ copiosa novit incendia.

57 Sed ut mea jam claudatur oratio, illud in finem commemoro: Cum aliqua se vobis obtulerit visio, audacter requirite, quis sit ille, et unde venerit: ac sine mora, si Sanctorum fuerit revelatio, Angelica consolatione timor vertetur in gaudium. Si vero dia-boli fuerit oblata tentatio, fidelis animæ percuncta-tionibus evanescet: quia maximum est securitatis indicium, interrogare quisnam est et unde. Sic et Nave filius auxiliatorem suum interrogando cogno-vit: nec Daniele percontantem latere potuit ini-micus.

58 Postquam Antonius dicendi finem fecit, lætan-tibus cunctis, in aliis virtutis cupido exardescibat, in aliis infirma refovebatur fides, ex aliorum menti-bus falsæ opiniones pellebantur, ex aliorum sensibus inanium terrorum pellebatur accensio: simulque universi, cum jam dæmonum insidias contemnerent, mirabantur in Antonio tantam gratiam spirituum discernendorum, quam Domino tribuente perceperat. Erant igitur in monte monasteria tamquam taberna-cula, plena *b* divinis choris psallentium, legentium, orantium: tantumque jejunandi et vigiliarum ardo-rem cunctorum mentibus sermo ejus afflaverat, ut futuræ

Joan. 14. 20.

non timendus
dæmon;

a

qui vincitur
fiducia in
Deum,

lætitia spiri-
tualis, præsen-
tia Dei,

et audaci se-
curitate inter-
rogantis.

Josue 5. 13.
Dan. 10.

Discipuli ab
Antonio so-
lide instructi.

b

exercent
omne genus
virtutum.

Num. 24. 5
et 6.

c
S. Antonius
vivit separa-
tim.
cum pudore
corporis ne-
cessitatibus
servit.

Matth. 6. 31.

futurae spei aviditate, ad caritatem mutuam et misericordias indigentibus exhibendas jugi studio laborarent : qui infinitam regionem quamdam, et oppidum a mundana conversatione sejunctum, plenum pietatis et justitiae videbantur incolere. Quis tantum monachorum agmen adspiciens, quis virilem illum concordiae cœtum cernens, in quo nullus nocens, nulla detractio susurronis, sed multitudo abstinentium et certamen officiorum erat, non in hanc statim erumperet vocem? Quam bonae domus tuae Jacobs, tabernacula tua Israel tamquam nemora obumbrantia, tamquam paradisi super fluvios, tamquam tabernacula quae fixa sunt a Domino, tamquam cedri circa aquas!

59 Dum haec ita geruntur; quibus in dies beatæ vitæ studium cresceret, Antonius mansionum in cœlo positarum recordans, et præsentis vitæ despiciens inanitatem, quasi parva essent quaecumque jam gesserat, c separatus a Fratribus instituebatur. Cumque eum sive cibum sive somnum indulgere corpusculo, aut alias naturæ necessitates, cogeret humana conditio; miro afficiebatur pudore, quod tantam animæ libertatem modici carnis termini coacerent. Nam frequenter cum Fratribus sedens, a cibo, qui fuerat appositus, memoria escæ spiritualis abstrahatur. Edebat tamen, utpote homo, sæpe solus, sæpe cum Fratribus. Et cum hæc mira (ut prædixi) ageret, cum confusione animæ adhibendam magnopere corpori diligentiam persuadebat, dicens, nec corpus esse penitus enecandum, ne operatio contra voluntatem Creatoris dissolveretur : Et ob id omne studium animæ conferendum, ne vitiis superata corporeis, ad æternas inferni tenebras truderetur; quinimo indultum sibi in carne imperium vindicans, domicilium suum, ut Apostolus Paulus ad tertium cœlum sublevaret. Asserebatque hoc a Salvatore præceptum, in quo ait : Nolite solliciti esse animæ vestrae quid manducetis aut quid bibatis, nec corpori quid vestiamini, quia hæc gentes quærunt : vester autem Pater novit quod indigetis his omnibus. Quærите ergo primum regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis.

a Alii, obsident. b De his S. Joannes Chrysostomus homilia 8 in Matthæum cap. 2. Si quis nunc ad Ægypti veniat solitudines, paradiso quovis omnem illam videbit eremum digniorem, et innumerabiles Angelorum cœtus in corporibus fulgere mortalibus. Similia habent S. Epiphanius lib. 3, hæresi 80 aliisque. Consule § 3, 7 et 13 in Prolegom. c Ita SS. Hilarion et Pachomius a Fratribus separati debebant.

CAPUT XI.

Desiderium martyrii. Miracula.

His rebus transactis, cum persecutio impiissima a Maximini furore vesano vastaret Ecclesiam, sanctis quoque b Martyribus Alexandriam perductis, relicto et ipse monasterio secutus est futuras Christi victimas, dicens : Pergamus ad gloriosos Fratrum triumphos, ut aut ipsi congrediamur, aut spectemus alio præliantes. Et amore quidem jam Martyr erat, sed cum tradere se ultro non valeret, et sociari Confessoribus in metallis vel in carceribus constitutis; magna cum libertate et cura ingredientiens ad Judicem, exhortabatur, ne terrore impiorum subacti, Dominum negarent. Jamque sententia coronatos exultans, quasi ipse vicisset, usque ad locum felici sanguinis prosequabatur.

61 Quamobrem motus Judex, ob Antonii sociorumque ejus constantiam, c præcepit nullum penitus monachorum aut observare judicium, aut in civitate versari. Et ceteris quidem omnibus in illa die placuit abscondi : Antonius autem impavidus, neglecto persecutoris imperio, lavit d endyten suum. Et alia die stans in quodam eminenti loco, candente præcinctus veste, procedentem Judicem suo provocabat adspectu, flagrans cupiditate martyrii : ostendebatque nobis, contemptorem poenarum et mortis in

a
Obpersecutionem Maxi-
mini Alexan-
driam petit,
b

Martyres con-
firmat,

c
jussus urbe
excedere, non
obtemperat :

d
ostentat se Ju-
dici :

Christianis animum perseverare debere, intantum, ut contristaretur; quia volenti pati pro Dei nomine, martyrium non dabatur. Sed Dominus qui suo gregi parabat magistrum, servavit Antonium : ut institutum (sicuti factum est) monachorum non solum oratione ejus, sed et conspectibus firmaretur. Numquam tamen a sanctorum Confessorum vestigiis separatus est, quin anxia circa eos cura et caritatis vinculis colligatus, magis carcerem patiebatur exclusus.

62 Postquam autem persecutionis turbo defluerat, et beato Episcopo Petro jam ob martyrii gloriam coronato, ad pristinum monasterium regressus, quotidianum fidei ac conscientiae martyrium merebatur, acrioribus se jejuniis vigiliisque conficiens : e vestimento cilicino intrinsecus, desuper pellicio utebatur, numquam corpus lavans, numquam e pedibus sordes ablucens, nisi cum per aquas transire necessitas compulisset. Nullus denique Antonii corpus nudum, antequam moreretur, unquam vidit.

63 Quodam autem tempore, cum ab omnium se amovisset oculis, et clauso monasterio neminem omnino susciperet, Martinianus militum præpositus, cujus filia immundi spiritus infestationibus quatiebatur, pulsans ostium obsecrabat, ut suo pignori subveniret, et exiens. Deum pro filia precaretur. Tum illi aperire quidem minime voluit; prospiciens vero desuper ait : O homo, quid meum poscis auxilium? mortalis et ego sum, et tuæ socius fragilitatis : si autem credis in Christum, cui deservio, vade et secundum fidem tuam ora Deum, et sanabitur filia tua. Confestim ille credens abiit : Et invocato Jesu, filiam reduxit incolumem.

64 Multa et alia mirabilia per illum Dominus operatus est, et merito : qui enim promisit in Evangelio, Petite, et dabitur vobis; invento qui ejus gratiam mereretur accipere, suam potentiam non negavit. Nam plures vexatorum ante monasterium ejus, clauso introitu, dormientes, fidelibus per eum ad Christum precibus curabantur.

a Rosweydrus aliisque et Græcum exemplar Anglicanum : Maximiani, at Baronius tom. 3. an. Chr. 310, num. 19, cum Græco exemplari Bavarico Maximini. De ea re ad 26 Novemb. cum de S. Petro Alexandrino erit sermo.

b Illustri tunc martyrio perfuncti Alexandria, præsentis S. Antonio, Petrus Episcopus, ejusque socii, Faustus, Didius, Ammonius, Phileas, Hesychius, Pachomius, Theodorus, et alii dclx. Eodem quoque tempore occisa est S. Potamiona Virgo, de qua Palladius in Lausiaca historia cap. 3. narrante Isidoro Presbytero, qui a S. Antonio, oculato forsitan teste cum Alexandria versaretur, acceperat. c Acta S. Petri Episcopi : Videns Tribunus non tantum populos diversæ ætatis, sed etiam illustres viros, monachos quoque religiosos, ac Virgines, in custodia carceris permanere; cum sancto viro agebat silentio moderate, qualiter B. Petrum sine ullius sanguinis effusione foris ejectum percuteret, sicut et Maximini tyranni sententia manifestabat.

d Nonnullæ editiones interponunt : id est, scapulare suum, quo modo hic vertit ἐπενδύτην Hoescheli. De eo pluribus in proleg. § 15. e Eadem scribit S. Ephræm citatus § 9. in proleg. At § 13, de his vestibus fusius actum.

CAPUT XII.

Secessus ad interius desertum. Tentationes.

Hæc illi multitudo venientium, desideratam solitudinem auferens, tædio fuit. Metuens itaque ne signorum copiosa a concessio aut suos animos extolleret, aut alios plus de se, quam videbant in ipso, cogeret aestimare, ad b superiorem Thebaidem pergere cogitavit, ubi nullus eum agnosceret. Et a Fratribus acceptis panibus, sedebat super fluminis ripam, transitum c navis observans. Illo talia cogitante, vox ad eum desuper facta est, dicens : Antoni, quo pergis, et quare? At ille intrepide, quasi consuetam vocem loquentis agnosceret, respondit : Quoniam non sinunt me quiescere populi, idcirco ad superiorem Thebaidem ire optimum duxi; præcipue, quia ea exigor, quæ virtutem meæ pusillanimitatis excedunt. Et vox ad illum ait : Si ad Thebaidem vadas, et ad d pastoralia (ut cogitas) pergas, majorem ac duplicem sustinebis laborem. Si autem vere quiescere cupis, vade

ALCTORI
S. ATHANASIO

redit in ere-
mum :

e
Martyr ob ar-
ctam vivendi
normam.

Demoniacam
liberat.

Matth. 7. 7.
pluresque
alios.

a
Metu gloriæ
et honoris fu-
gam adornat.

b

c

d

vade nunc ad interius desertum. Cumque Antonius diceret: Quis mihi locum avium poterit ostendere? ignarus enim sum locorum: confestim ei is qui loquebatur, Saracenos indicavit, qui mercandi gratia ad Ægyptum venire consueverant. His appropinquans Antonius, rogavit ut se pariter abducerent in desertum. Nullus obniscus est, sed tamquam a Deo missum comites suscipientes, amplexi sunt ejus societatem.

66 Tribus autem diebus et noctibus itinere confecto, invenit e montem valde excelsum, ad cujus radices fons aquæ dulcis labebatur, et campus haud magnus totum ambiens montem, qui palmis perpaucis, et his neglectis, consitus erat. Hunc Antonius locum, quasi a Deo sibi offerretur, amplexus est. Is enim erat, quem sibi ad fluminis ripam sedenti, qui loquebatur, ostenderat. Et primo quidem accipient a comitibus panes, solus remansit in monte, nullo alio cum eodem conversante: quasi propriam enim domum agnoscens, habebat locum illum. Saraceni quoque videntes ejus fiduciam, optato per eum transitu, panes eidem cum lætitia deferebant: necnon palmarum, licet mediocri, attamen aliquanto solatio refovebatur.

67 Exinde cum Fratres agnito loco, tamquam ad patrem filii, sollicitè alimenta transmitterent; videns Antonius, quod ob *f* suum refrigerium multis onerosus labor indiceretur; et parcens etiam in hoc monachis, rogavit unum de advenientibus, ut sarculum sibi cum *g* bis-acuto et frumento deferret. Quibus allatis, circumiens montem, haud grandem, culturæ aptum reperit locum, ad quem derivata *h* aqua desuper poterat influere: ibique seminavit: atque exinde annum sibi panem laborans, gaudebat, quod sine cujusquam molestia ex propriis manibus viveret in deserto. Sed cum rursus etiam illuc quidam venire cœpissent, misertus est lassitudini eorum, et olus in parvo terræ cespite coluit, ut post asperum iter aliquo venientes solatio refoverentur.

68 Hoc Fratrum refrigerium et parvulam messem *i* bestię propter aquas illuc convenientes, depastę sunt: e quibus unam apprehendens dixit omnibus: Cur me læditis, nihil a me læsę? abite, et in nomine Domini ne huc approprietis ulterius. *k* Quis credat, post hanc denuntiationem quasi timentes; numquam illuc bestias appropinquasse? Sic Antonio impetrabilia montium et deserti interiora captanti, orationibus etiam dedito, introeuntes Fratres magnis vix precibus extorserunt, ut olivas et legumen et oleum, quod post menses aliquot ministrabant, dignaretur accipere, et senili modicum laxaret ætati.

69 Proh! quantas ibi conversans expertus est luctas! vere, secundum quod scriptum est, non illi adversus carnem et sanguinem fuisse colluctationem, sed adversus principatus et potestates, ab his, qui ad eum ingrediebantur, agnovimus. Illi enim tumultus et voces populi, amorumque sonitus, prorsus plenum montem dæmonum multitudine se vidisse referebant: ipsum etiam quasi contra inimicos palam resistentem et fortiter colluctantem. Qui tamen et advenientes suo refovebat *l* hortatu, et flexis genibus, armis quoque orationum omnem satanę prosternebat exercitum. Admiratione plane dignum est, in tam immani solitudine, unum hominem nec dæmonum quotidianas expavisse congressiones, nec tantarum bestiarum, quadrupedum sive serpentium, diversę cessisse feritatis. Juste David cecinit: Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion non commovebitur in æternum. Immobilem et tranquillam retinens animi firmitatem, et dæmones fugabat, et feras (sicut scriptum est) secum pacificabat. Sed et diabolus, ut supra dictus Propheta ait, observans eum, frendebat dentibus suis: et ille Salvatoris auxilio, ab universis tutus perseverabat insidiis. Quadam ergo nocte cum pervigil Antonius obsecraret Dominum, tantos in monasterium ejus bestiarum greges coacervavit, ut omnes eremi belluas circum se adspiceret. Quę cum

rictu oris morsum corpori minitarentur, intellexit hostis astutias, dixitque: Si a Domino in me vobis est tributa licentia, devorate concessum: si autem dæmonum huc venistis impulsu, quantocyus abite, quia Christi famulus sum. Ita factum est, et cum jubentis voce omnis bestiarum multitudo, quasi majestatis verbere caderetur, aufugit.

70 Non multi post hæc fluxerant dies, et alia oritur cum eodem hoste certatio. Operante illo (nam semper, ut venientibus pro his quę sibi detulerant, aliquod munusculum rependeret, laborabat) traxit quidam sportellę, quam texebat, *m* tricinam sive funiculum. Ad cujus motum exurgens, vidit bestiam pubetenus humanam faciem præferentem, quę exinde in asinum finiebatur. Post cujus adspectum, vexillum Crucis in fronte sua pingens, hoc tantum ait: Christi servus sum, si ad me missa es, non fugio. Nullum in medio spatium, et statim informe prodigium dicto ocyus cum satellitum turba fugit, et in medio cursu ruens extinctum est. Ista autem explosi mors atque enecatio prodigii, dæmonum erat communis interitus: qui omni studio laborantes, Antonium a deserto deducere non valuerunt. Mirandis plus miranda succedunt.

a MS. Ripat. congestio. *b* De duplici Thebaide, § 1.

c Ut in superiorem Thebaidem navigaret. Idem S. Athanasius fecit in vita S. Pachomii. *d* Gręce Βουκόλια. S. Hieronymus in vita S. Hilarionis ait, ea loca Ægypti Bucolia vocari, eo quod nullus ibi Christianorum esset, sed barbara tantum et ferox natio. Βουκόλια ab his diversa, apud Heliodorum, quę Buculus in vita S. Marci, non procul ab Alexandria: unde Bucolici milites Capitolino in Marco Antonino, ut in Onomastico Rosweyds.

e Eum montem ad mille circiter passus sublime assurgentem, describit S. Hieronymus in vita S. Hilarionis, citatus § 2.

f Gręce, προζῶσαι ἄρτου. prætextu panis, scilicet ferendi.

g Gręce, δίκειλον καὶ πέλεκυν καὶ σίτον ὀλίγον lignem, et bipennem, et modicum frumenti. Rosweyds, sarculum cum bis-acuto et frumento: annotatque bis-acutum absolute poni pro bipenni, seu accipite securi, aut ferramento rusticano utrimque incidente. In vita Frontoni dicuntur monachi deferre ad eremum parva olerum semina, et bis-acutos, parvosque sarculos. S. Hilarioni post Antonii obitum ostenderunt discipuli sarculum, quem ad fodiendum terram pluribus annis habuit. Ita S. Hieronymus.

h Hanc piscinam, inquitur iidem, ad irrigandum hortulum multo sudore fabricatus est. Similem Ægyptiorum, in retinendis post Nili inundationem aquis, industrium exponit Strabo lib. 17.

i S. Hieronymus in vita S. Hilarionis hæc ita narrat: Postquam S. Hilarion et Isaac in hortulum venerant: Videtis, inquit Isaac, hoc pomarium arbusculis consitum et oleribus virens? Ante hoc ferme triennium, cum onagrorum grex hoc vastaret, unum e ductoribus eorum stare jussit, bacilloque tundens latera: Quare, inquit, comeditis, quod non seminastis? Et exinde, exceptis aquis ad quas potandas ventitabant, numquam eos nec arbusculas nec olera contigisse. *k* Rosweyds. quis non credat?

l MS. Rip. oratu. *m* Quędam MSS. sportellam tricinam: quędam editiones, tritiam vel triciam forte a tricis dicta trichina. aut trichina τριχίνη, quasi e pilis textus funiculus. Gręce σείρων τοῦ ἔργου, funiculum operis.

CAPUT XIII.

Visitatio priorum monasteriorum.

*N*on grande post ista tempus excesserat, et tantarum victoriarum homo Fratrum precibus vincitur. A monachis enim rogatus, ut eos dignaretur invisere, una cum his profectus est, impositis camelo aqua et panibus: quia nusquam, præter monasterii locum, ex quo hauserant, potabilis aqua per arenam viam reperiebatur. Verum in medio itinere bibendi subsidia defecerunt. Ardor nimius, æstus intolerabilis, mortem cuncta minitantur. Circumeunt, et quærunt saltem collectam ex pluviis lacunam: nihil prorsus remedii, nihil occurrit penitus ad salutem. Camelus quasi periturus et ipse æstuans dimittitur, æstuantis pectus exurit, et sitis desperatione fervescit. Movit senem fratrum secum commune discrimen, et vehementissime contristatus ingemuit. Dehinc ad solita precum auxilia confugiens, paullulum ab eis fecessit: ibique genibus fixis, supplices manus tetendit ad Dominum. Nec mora, et ad primas rogantis lacrymas, in orationis loco fons ebulliens erupit, ibique extincta sitis, et arentia membra refecta sunt, et plenis utribus inventum potant camelum. *b* Ita enim casu venerat, ut camelus errans

belluas immisas fugat verbo.

m

et cruce in fronte signata.

Bucolia.

Bis-acutum.

Trichina.

a Fratres invisurus discendit:

siti in via cum aliis laborat:

fontem precibus divinitus impetrat:

b

pe

Antonius
vade nunc
ad interius
desertum.
Cumque
Antonius
diceret:
Quis mihi
locum avium
poterit
ostendere?
ignarus
enim sum
locorum:
confestim
ei is qui
loquebatur,
Saracenos
indicavit,
qui mercandi
gratia ad
Ægyptum
venire
consueverant.
His appropinquans
Antonius,
rogavit ut
se pariter
abducerent
in desertum.
Nullus
obniscus
est, sed
tamquam
a Deo
missum
comites
suscipientes,
amplexi
sunt ejus
societatem.

montem secundum
montem
colit:

f frumentum
serit in
annuum
victum:

g
h

olus colit pro
hospitibus:

i
k

verbo noxias
bestias abigit:

Ephes. 6. 12.

l
dæmonum
exercitum
proternit:

Psa. 124. 1.

Job. 5. 23.
Ps. 34. 16.

per eremum, dum funiculum trahit, in quodam lapide ejusdem alligatione funiculi teneretur.

exciptur a monachis :

lætatur eorum progressu et sororis :

c

d

e

redit ad montem.

Exhortatio ad monachos.

Prov. 24. 13.

Sanctorum memoria ad virtutem incitamentum. Ephes. 4. 26.

2. Cor. 13. 5. Examen actorum die ac nocte.

1. Cor. 4. 5. Rom. 2. 16. Prov. 14. 12 et 16. 21.

Pugendum temerarium iudicium.

f

Utile ad virtutem omnes suas cogitationes aliis aperire.

g

72 Tandem confecto itinere ad monachos, qui invitaverant, pervenit. Tunc vero quasi patri omnes obviam occurrunt, et honorifico salutu in oscula ejus et amplexus certatim ruunt. Proposito ferventi gaudet Antonius : et lætantibus de adventu suo cunctis, quasi c xenia de monte portans, spiritualia impartitur alimenta. Laudat veterum studia, d hortator novorum. Sororem quoque jam vetulam e Virginem videns, et aliarum puellarum magistram, mira exultatione sustollitur. Exinde, quasi diu abesset ab eremo, rursus festinavit ad montem.

73 Plurimis jam ad illum venientibus, cum etiam vexati a dæmonibus, malo necessitatis coacti, audent deserta penetrare; quos ille consolans, et monachis in commune præciens, aiebat : Credite in Jesum fideliter : mentem a malis cogitationibus, carnem ab immunditiis servare puram, et juxta eloquia divina, ne seducamini in saturitate ventris : odite vanam gloriam, orate sæpissime, psallite vespere, et mane, et meridie, et mandata Scripturarum revolvite. Recordamini gestorum, quæ Sancti quique fecerunt, ut exempli memoria animum incitet ad virtutem, refrenet a vitiis. Suadebat etiam jugi meditatione retinendum Apostoli sermonem, quo ait : Sol non occidat super iracundiam vestram. Non tantum autem super iracundiam solem occidere non debere interpretabatur, sed et super omnia delicta hominum; ne peccatorum unquam nostrorum aut in nocte luna, aut in die sol, testes abscederent.

74 Illius quoque admonebat præcepti memores esse, quod dicit de his : Dijudicate vosmetipsos, et probate : ut rationem diei noctisque facientes, si in se delictum deprehendissent, peccare desisterent : sin autem nullus error decepisset, perseverantes instarent potius incepto, quam arrogantia timidi aut alios contemnerent, aut sibi justitiam vendicarent, juxta supradicti Doctoris eloquium dicentis : Nolite judicare ante tempus : magis debere eos Christi, cui soli occulta patent, reservare iudicio. Multas esse (ut scriptum est) vias, quæ videntur hominibus justæ, sed fines earum ad profundum respicere inferni : sæpe nostra non posse nos intelligere peccata, sæpe falli in ratione gestorum : aliud esse Dei cuncta cernentis iudicium, qui non ex superficie corporum, sed ex mentium judicat arcanis. Æquum autem esse non nobis compati, et invicem onera nostra portare : ut concessio examine Salvatori, proprias conscientias nosmetipsos judicantes intueremur.

75 Necnon dicebat f magnam esse ad virtutem viam, si singuli vel observarent quod gererent, vel universas mentium cogitationes Fratribus referrent. Non enim posse aliquem peccare cum relaturus esset ad alium quæcumque peccasset; et subire pudorem, in publicum turpia proferendi. Denique nullum peccantem, coram alio audere peccare : etiamsi peccet tamen testem vitare peccati, mentiri magis et negare, et vetus delictum novo inficiandi augere delicto. Igitur quasi sub oculis, aiebat, nostris, et cogitatu confundimur et actu, si omnia referenda faciamus : multo autem magis, si peccata nostra fideliter describentes digeramus in ordinem. Tunc vero annotatio delictorum, Fratrum videbitur oculis. g Timebimus peccati ceras conscias, et ipsi non arguent apices : et quomodo meretricibus membra miscentes, confunduntur ad præsentiam ceterorum; ita et non erubescemus ad litteras, si hæc agamus. Hanc virtutis gradiamur viam, et corpora mentibus subjugantes, perniciosas, diaboli conteramus insidias.

a In MS. Ripat. deest Non. b MS. Ripat. Accidit enim, ut fune circa lapidem obvoluto teneretur. c Græce : Καὶ αὐτὸς δὲ ὡς περ ἐρώδεια φέρον ὑπὸ τοῦ ὄρους ἐξένιζεν αὐτοὺς τοῖς λόγοις, καὶ μετεδίδου τῆς ὡφελείας. Et ipse quidem. quasi viatica de monte afferens, hospitalibus ipsos impertitur sermonibus, atque utilitatis participes facit. MS. et antiqui codices habent xenia; de quo Onomasticon

Rosweydi. d MS. Rip. hortatur. e S. Chrysostomus homilia 8, in Malthæum, ostendit etiam feminas hoc sanctæ Philosophiæ genere excelluisse. Palet ex S. Basilissa 9 Januarii. S. Pachomius quoque sorori aliisque Virginibus monasterium hoc tempore extruxit, et Regulam scripsit. f Eadem S. Antonii monitio, legitur apud Sozomenum lib. 1. cap. 13. g Rosweyde. Si timebimus; qui recte ex MSS. ceras conscias restituit, cum antiquiores editiones haberent, maculas conscientiæ.

AUCTORE S. ATHANASIO

CAPUT XIV.

Energumenorum liberatio. Absentium notitia.

Talibus sermonum hortamentis et venientes ad se monachos incitabat ad studium, et patientibus condebat, pluresque eorum Dominus per Antonium liberavit. Numquam tamen aut de incolumitate curatorum est inflatus ad gloriam, aut contristatus de obsessis adhuc corporibus murmuravit : magis autem eodem semper animo et vultu manens, gratias Deo referebat : suadens occupatis, ut correptionem, qua vexabantur, patientius ferrent; non enim Antonii aut cujusquam omnino hominum hanc esse medicinam, sed Dei solius : qui et quibus vellet, et quo vellet tempore daret sanitatem. Ita consolatione sua et vexatos æquanimiter ferre tentationem, et jam liberatos, non sibi, sed Deo gratias referre docebat.

Multos dæmoniacos liberat S. Antonius,

eodem semper vultu ei animo.

a

77 Fronto autem quidam, ex a Palæstinis, qui infestissimo dæmonio vexabatur, (nam et linguam ejus laniabat dentibus, et oculorum nitebatur lumen extinguere) perrexit ad montem, rogabatque beatum senem, ut pro se Dominum roicaret. Oravit Antonius, dixitque ad eum : Vade, et curaberis. Illi incredulo sibi, et violenter ibidem contra præceptum remoranti, eadem geminabat Antonius, dicens : Hic curari non poteris : egredere, et calcata Ægypto statim te misericordia Christi consequetur. Tandem credidit, et profectus est : ac visa Ægypto, secundum professionem senis, quam ei Dominus oranti revelaverat, infestatio cessavit inimici.

Cuidam sanitatem prædicit et impetrat.

b

78 Virgo vero quædam, b quæ de Busiris Tripolitanae regionis civitate ibidem erat, inauditis ac flebilibus morbis laborabat. Etenim narium purgamenta, oculorum lacrymæ, aurium putridus humor in terram cadens, confestim in vermes vertebantur. Augebat calamitatem corpus paralysi dissolutum, oculos quoque perversos contra naturam habens. Hanc parentes ejus deferentes, cum ad Antonium monachos ire didicissent; credentes in Domino, qui pertinacem sanguinis fluxum in Evangelio tactu fimbriæ stare præceperat, rogaverunt, ut miserabilem filiae comitatum susciperent. Illis renitentibus eam usque ad Antonium perducere, remansere parentes ejus foris, cum filia debili apud beatum Confessorem et monachum c Paphnutium, qui d effosso pro Christo oculo sub e Maximiano persecutore, tali dehonestamento corporis plurimum gloriabatur. Pervenerunt igitur ad Antonium monachi : cumque de morbo puellæ referre disponent, relationem eorum senis sermo prævenit : et omnem debilitatis et itineris usque ad S. Paphnutium caussam, quasi ipse interfuisset, exposuit. Rogantibus autem eum monachis, ut parentibus cum filia permetteretur ingressus, non concessit, sed ait : Ite, et invenietis puellam, si non est mortua, curatam. Et adjecit : Nullus debet ad meam humilitatem venire, quia largitio curationum non est humanæ misericordiæ, sed Jesu Christi, qui ubique in se credentibus præstare consuevit auxilium. Quamobrem et illa, pro qua petitis, suis precibus liberata est : et cum ad Dominum orarem ego, mihi f præsentia sanitatis ejus indulta est. Dixit, et verba ejus puellæ incolumitas consecuta est. Nam exeuntes foras ad B. Paphnutium, et filiam sospitem, et parentes lætos repererunt.

Virgo variis morbis obruta,

Matth. 9. 20.

c d

e

pervenit ad cellam S. Paphnutii,

liberatur a S. Antonio absens.

f

79 Non multos autem post ista dies, cum duobus Fratribus euntibus ad Antonium aqua in itinere defecisset, et uno siti mortuo, alter jaceret in terra mortem exspectans; Antonius sedens in monte, cele-

*P. ATHANASIUS
rursum
torqueri ab-
sens cognos-
cit.*

*curatque re-
focillari.*

*Videt Ammo-
nis animam
in cœlum
vehî,*

g

*idque Fratri-
bus indicat.*

h

i

*Ammon pu-
diciam
amans.*

*ultra Lycum
divinitus
transponitur.*

Matth. 14. 28.

*Visionis An-
tonii veritas
cognoscitur.*

Busiris urbs.

riter ad se duos monachos vocat, qui forte ibidem sunt reperti : et festinato præcepit, ut lagenam aquæ assumentes, invaderent iter, quod ducit ad Ægyptum, dixitque : Unus e Fratribus huc advenientibus modo migravit ad Dominum; alter, si non succurreritis, addetur : hoc enim mihi nunc oranti revelatum est. Sic ait; et juxta præceptum ejus monachi festinantes, extinctum corpus inveniunt, terraque id operientes, alterum refocillatum suo junxerunt comitatu, erat autem spatium itineris unius diei. Fortasse aliquis quærat, Cur non antequam moreretur, Antonius dixerit? incongruo prorsus Christianis argumento : quia non Antonii, sed Dei judicium fuit, qui et de recedente, quam voluit, sententiam tulit, et de sitiente revelare dignatus est. Hoc tantum in Antonio mirabile est, quod in monte remotissimo sedens, corde pervigili cuncta procul posita, Domino indicante, cognosceret.

80 Alio rursus in tempore, cum sederet in monte, et oculos subito tetendisset in cœlum, vidit nescio quam animam, lætantibus in ejus occursum Angelis, ad cœlum pergere. Cujus spectaculi novitate stupefactus, beatum dixit Sanctorum chorum : oravitque ut sibi rei præsentis agnitio panderetur. Et statim vox ad eum facta est, inquiens istam esse *g* Ammonis monachi animam, qui Nitriæ morabatur. Erat autem Ammon vir grandævus, qui perseveranter a pueritia usque ad senectutem in sanctitate vixerat. Itinere quoque dierum tredecim a Nitria locus, in quo sedebat Antonius, dividebatur. Videntes autem eum monachi admirantem, qui venerant, deprecati sunt, ut caussam hilaritatis ediceret. Quibus ait, modo Ammonem quievisse : quem propter frequentem ejus ad Antonium commeatum, et propter celebritatem indultorum ei a Domino signorum optime noverant. De quibus etiam hoc unum dicendum est : Necesse ei fuit aliquando flumen nomine *h* Lycum subitis aquis inundatum transvadare : rogavitque *i* Theodorum, qui cum ipso erat, ut paullulum a suo separaretur adspectu, ne nuditatem corporis invicem uterque conspicerent. Recessit Theodorus : nihilominus ille seipsum cum nudare vellet, erubuit. Cogitantem autem eum, in alteram ripam virtus divina transposuit. Rursusque Theodorus, vir et ipse Deo devotus, transiens ad senem mirari cœpit, quod tam velociter fluvium transvadasset. Cumque nihil humoris in pedibus, nulla in vestibus ejus aquæ signa conspiceret, rogavit eum, ut tam incredibilem translationem quasi filio pater exponeret. Nolente illo dicere quæ acciderant, amplexus est pedes ejus, juravitque non se dimissurum, priusquam sibi id, quod celabat, referret. Videns ergo senex contentiose vincere volentem Fratrem, exegit vicissim ab eo, ut nulli hoc ante suam mortem indicaret : atque ita confessus est se subito in alteram ripam fuisse transpositum, neque vero omnino undis impressisse vestigia : Dominici corporis hoc tantummodo privilegium asserens, et eorum quibus ipse, ut Apostolo Petro, donaverit, ut aquarum levitati humanum corpus insisteret. Hæc autem Theodorus promisso tempore non dixit, post ejus mortem retulit. Monachi vero, quibus dixerat Antonius de morte Ammonis, notaverunt diem : et venientibus de Nitria Fratribus post dies triginta, sciscitantes, reppererunt illò die illaque hora dormisse Ammonem, qua animam ejus ferri senex viderat : utrique igitur puritatem mentis in Antonio mirati sunt, quomodo rei tam longe gestæ statim ad eum fuisset perlata cognitio.

a MS Ripat. Palatinis. h MSS. S. Maximini et Ripat. Quæ a Tripolitane regionis civitate Busiride in Ægypto extra regionem Tripolitana, quam volunt eadem esse cum Thebis, seu Diospoli magna, in Thebarum, seu Diospolite Nomo, ut hic observavit Rosweyds. c De hoc S. Paphnutio agemus cum Martyrolog. Roman. 11. Septembr. d Theodoretus lib. 1, c. 7, dextero effosso oculo, male Rosweyds effossis oculis. e An hic Maximino legendum sit, dicemus 11 Sept. Deest hæc de S. Paphnutio periphrasis in Cod. Græco, forte ab Evagrio aliove ad distinctionem aliorum

Paphnutiorum intexta. f Ita MSS. at Rosweyds. præscientia. g MSS. fere ubique Ammon. ἁγίου, et Græce Ἀμμόν, et Ἀμμών. Idem refert auctor Vitæ S. Pachomii de Ammone, Ruffinus, Palladius, Socrates, et Sozomenus § 9, citati, Nicephorus lib. 8, cap. 41, aliisque. Colitur 14 Octob. h Ruffinus Nilum scribit, at Lycum cum S. Athanasio, Sozomenus, Nicephorus, et Palladius, qui addit : Hunc Lycum fluvium ego cum metu pontone aliquando transmisi; est enim fossa et derivatio magni Nili. Nicephorus etiam Lycum, fossam vocat. i De eo egimus 7 Janu.

S. Ammon.

Lycus fl.

CAPUT XV.

Donum curationum, animarum status.

Archelaus quoque Comes, cum eum invenisset in exteriori monte, rogavit ut oraret pro Polycratia, *a* quæ in *b* Laodicea erat, admirabili et Christo dedita Virgine. Patiebatur enim pessimos stomachi et lateris dolores, quos jejuniis nimis vigiliisque contraxerat, et erat penitus toto debilis corpore. Oravitque Antonius : et diem, quo oratio fuerat facta, annotavit Archelaus. Redit Laodiceam, et invenit virginem inco- lumem. Percontatus diem sanitatis, reperit tempus medelæ cum annotatione congruere. Et omnes admirati sunt, agnoscentes eo tempore illam a Domino fuisse a doloribus liberatam, quo orans Antonius pro ipsa bonitatem Salvatoris invocaverat.

82 Sæpe etiam a se venientium ante dies et menses, et caussas prædixit et tempora. Nam quosdam videndi eum tantum desiderium, alios imbecillitas, nonnullos obsessa a dæmonibus corpora pertrahabant : nemo tamen unquam vexationem aut detrimentum laboriosi itineris conquestus est : regrediebantur omnes spiritali cibo pleni. At ille præcipiebat, non suæ laudi hanc admirationem ab eis applicari debere, sed Domini, qui sui *c* notionem hominibus pro capacitate mortalitatis indulserit.

83 Quodam autem tempore cum exisset ad exteriora monasteria, et rogatus esset a Fratribus, ut in navi quadam cum monachis proficiscentibus oraret; ascendit, et solus ex omnibus odorem sensit teterrimum. Asserebant cuncti, piscium falsorum et *d* tarichorum in navi positorum hunc esse putorem. At ille alterius rei foetorem se sentire affirmavit. Adhuc loquente illo, adolescens quidam possessus a dæmone, qui *e* præcedens juxta carinam se navis absconderat, repente exclamavit. Quo statim per Antonium in nomine Domini nostri Jesu Christi curato, intellexere universi, *f* diaboli illum fuisse putorem.

84 Alius quoque ad eum vir inter suos nobilis, dæmoniosus adducitur, tanta oppressus insania, ut non sciret se esse apud Antonium, necnon et corporis sui superflua comederet. Quamobrem rogatus senex ab his, qui eum adduxerant, ut pro illo Dominum oraret, intantum juvenis miseriæ condoluit, ut tota nocta pervigilans cum eo, adversus patientis insaniam laboraret. Sed cum jam luceceret, et obsessus impetu in Antonium facto, vehementer eum impulsisset; irasci cœperunt, qui eum adduxerant, cur seni fecisset injuriam. Quibus Antonius ait : Nolite alienam culpam juveni misero adscribere : furor iste obsidentis est, non obsessi. Idcirco autem in hanc proruit dolens hostis audaciam, quia Dominus ad aridam regionem ire eum jussit; et expulsi satanæ indicium, iste adversum me impetus fuit. Nulla post verba mora : adolescens recepto sensu, et gratias agens Deo, et locum ubi esset, agnovit, et toto Antonium complexans deosculatus est affectu.

85 Innumera et alia istiusmodi signa sunt, quæ monachorum concordie sæpe relatione cognovimus. Verum non tantum his adhibendus est stupor : quia multo plus, quæ sequuntur, conditionem nostræ fragilitatis excedunt. *g* Hora circiter nona, cum ante cibum orare cœpisset, raptum se sensit in spiritu, et ab Angelis in sublime deferri : prohibentibus transitum aeris dæmonibus, cœperunt Angeli contradicentes requirere, quæ esset causa retinendi, nullis existentibus in Antonio criminibus. Illis vero ab exordio

a

b

*Polycratia
virgo Antonio
orante cura-
tur absens.*

*Omnes ab An-
tonio læti re-
grediuntur,*

c

d

*Dæmonis fœ-
torem solus
sentit Anto-
nius :*

e

*liberat obses-
sum.*

f

item alium.

g

Raptus in sublimi ab Angelis, frustra a dæmonibus retentatur.

h

et accusatur procaciter:

sibi redditus lamentatur: Ephes. 6. 13.

hortatur suos ad pugnam:

2. Cor. 12. 2.

i

θεοδιδύκτος.

Joan. 6. 43.

Isa. 45. 12.

k

Videt animarum post exitum statum.

Tarichum.

Indulgentia in Religionis ingressu.

exordio nativitatis replicare peccata nitentibus, calumniosa ora Angeli clausurunt, dicentes, non debere eos a nativitate ejus delicta narrare, quæ jam Christi essent bonitate sopita: si qua autem scirent ex *h* eo tempore, quo factus esset monachus, et Deo se consecrasset, licere proferri. Accusabant dæmones multa procaciter mentientes: et cum deessent probamenta fallacibus, liber Antonio consensus aperitur. Et statim rediens in se, in eo loco, in quo stare cœperat, hoc se rursum vidit esse quod fuerat.

86 Tunc vero oblitus escæ, ex illa hora noctem gemitu ac lamentatione transegit, reputans secum humanorum hostium multitudinem, et colluctationem tanti exercitus, et laboriosum per aerem iter ad cœlum, et hoc Apostoli dictum quo ait: Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principem potestatis hujus aeris, qui sciens aereas potestates ob id semper tentare, luctari, et contendere, ne nobis liber transitus esset ad cœlum, hortabatur monens: Assumite arma Dei, ut possitis resistere in die mala: ut nihil mali habens quod de vobis dicere possit inimicus, confundatur. Nos autem Apostolici sermonis recordemur, dicentis: Sive in corpore, sive extra corpus, nescio: Deus scit. Et Paulus quidem usque ad tertium cœlum raptus est, ibique auditis verbis ineffabilibus descendit; Antonius autem usque *i* ad aereum sublatus, post colluctationem liber apparuit.

87 Habebat etiam istiusmodi donum: Si cujus rei sedens in monte ignarus fuisset, et ejus secum inquireret notionem, oranti ei a Domino revelabatur: et erat, secundum quod scriptum est, a Deo doctus. Denique cum a Fratribus haberetur iste tractatus, et ab eo sedule sciscitarentur, quemadmodum se post corporis sarcinam anima gereret, quive ei locus post exitum concederetur; proxima nocte vox desuper nomen ejus inclamitans, ait: Antoni exurge, exi et vide. Qui exurgens, egressus est: sciebat enim quibus respondere deberet. Et elevatis ad cœlum oculis, *k* vidit quemdam longum atque terribilem, caput usque ad nubes attollentem: vidit etiam pennatos quosdam se elevare cupientes ad cœlum, atque illum extensis manibus prohibere transgressum: quibus alios apprehensos elidebat ad terram, alios frustra retinere contendens, dolebat super se ad cœlestia transvolare: et maximum gaudium mixtum mœrore victi victoresque tribuebant. Statimque ad eum vox facta est, dicens: Animadvertite quod vides. Et tunc cœpit illuminato corde intelligere, animarum esse consensum, et diabolum prohibentem: qui et sibi retineret obnoxios, et in Sanctorum, quos decipere non poterat, cruciaretur volatu. His visionum exemplis incitatus, quotidie ad meliora crescebat. Neque vero id, quod sibi revelatum fuerat, caussa jactantiæ Fratribus indicabat; sed cum orans jugiter Dei laudaret auxilium, interrogantibus compellebatur edicere: nec spiritualibus filiis pura in Christo anima occultare quidquam volebat, præsertim cum hujusmodi signorum relatio et amorem ministraret proposito, et fructum laboris ostenderet.

a Additur Publii filia apud Suriium, et in editionibus antiquis; quod deest MSS. et Græco exemplari, ut notat etiam Rosweydydus num. 74. b Suspiciamus Laodiceam hanc Cæsaryiæ esse, ceteris Egypto viciniorem. c MS. Ripat. notitiam. d Græce: ἵχθυον εἶναι καὶ τάρικον ἐν τῷ πλοῦ, καὶ τοῦτον εἶναι τὸν ὁσμήν. Piscem esse et tarichum in navi, et horum esse odorem. Est autem tarichum, quod retinuit interpres, salsamentum, vel aliquid sale conditum. MS. Ripat. Surius, et antiquæ editiones piscium salsorum et caricarum legebant, est autem carica fici genus, quod Syriæ attribuit Plinius lib. 13, cap. 8. e Rosweydydus, procidens. f S. Pachomius, ex fetore, præsentium hæresim agnovit. g Sequentia, citato S. Athanasio, referuntur etiam in Syntagmate Georgii Hamartoli, seu Logothetæ, de statu morientium num. 3, a Badero nostro Latine reddito, et tertio cum Viridario Sanctorum et Aula sancta edito. h Hieronymus Platus noster lib. 1, de Bono status religiosi cap. 13, asserit primum religionis fructum esse, quod eam ingressi plenam atque integram remissionem omnium omnino peccatorum, quæ in seculari vita commiserant, nanciscantur. Imo Cardinalis Bellarminus tomo 4, in Judicio de libro Conrodia Lutherianorum, mendacio 22, colligit ex hoc S. Antonii

raptu aliquam inter Baptismum et religionis ingressum similitudinem videri; atque sicuti in baptismo remittitur omnis pœna peccatis debita, ita quoque in susceptione vitæ monasticæ aliqua proportione fieri. Quod ab iisdem, et Rosweydo hic, antiquorum Patrum testimoniis, Sanctorum exemplis, et Scholasticorum doctrina egregie confirmatur. i MS. Ripat. et S. Maxim. ad aerem. k Visionem hanc narrant Pdschasius lib. 7, de Vitis PP. cap. 19, num. 4, et Palladius lib. 8, cap. 27, eisdem pene verbis.

AUCTORE
S. ATHANASIO.

CAPUT XVI.

Reverentia Cleri, odium hæresis.

Numquam ille aut ita subita concitatus patientiam rupit, aut humilitatem erexit in gloriam. Nam omnes Clericos usque ad ultimum a gradum ante se orare compellens, Episcopis quoque atque Presbyteris, quasi humilitatis discipulus, ad benedicendum se caput submittebat. Diacones vero, qui ad eum utilitatis causa veniebant, cum pro adjutorio eorum eis præsentibus disputaret, ad orandum Dominum sibi præponebat, non erubescens et ipse discere. Nam et interrogabat frequenter eos cum quibus erat: et si aliquid ab eis necessarium audierat, se fatebatur adjutum.

89 Habebat autem et in vultu magnam gratiam, et admirabile a Salvatore etiam hoc munus acceperat. Si quis enim ignarus ejus, inter multitudinem monachorum eum videre desiderasset, nullo indicante, ceteris prætermisissis, ad Antonium currebat, et animæ puritatem agnoscebat ex vultu, et per speculum corporis, gratiam sanctæ mentis intuebatur. Nam semper hilarem faciem gerens, liquido ostendebat se de cœlestibus cogitare, sicut Scriptura ait: Corde lætante vultus floret, in mœrore constituto tristatur. Ita et Jacob agnovit Laban socerum suum insidias sibi machinantem, dicens ad filias ejus: Non est facies patris vestri sicut heri et nudius tertius. Sic Samuel agnovit David: Lætificatos enim habebat oculos, et dentes sicut lac candidos. Similiter agnoscebatur Antonius: quia semper eandem faciem inter prospera et adversa retinens, nec secundis extollebatur, nec frangebatur adversis. Erat enim et in vultu amabilis, et in fidei puritate mirabilis.

90 Numquam schismaticorum se miscuit communioni, antiquam eorum sciens pravitatem atque transgressionem. Numquam Manichæis aut aliis hæreticis saltem amabilia verba largitus est, nisi tantum ea, quæ eos possent ab iniquitatis errore revocare; denuntians, talium amicitias atque sermones, perditionem esse animæ. Sic etiam Arianos detestabatur, ut omnibus diceret, nec juxta eos quidem esse accedendum. Nam cum venissent quidam *b* Ariomanitæ, reperta eorum post examinationem infidelissima secta, effugavit eos de monte, dicens, multo serpentibus deteriores horum esse sermones.

91 Mentientibus autem Arianis aliquando, Antonium ita ut se credere, admiratus eorum audaciam, et justis doloris ira commotus, rogatusque ab Episcopis atque universis Fratribus, *c* Alexandriam descendit: ibique Ariomanitas publico sermone condemnavit, ultimam hanc esse hæresim et præcursores Antichristi affirmans; prædicavitque in populo Filium Dei, non facturam, non ex nullis extantibus, sed proprium, unius cum Patre substantiæ; ne creatura potius, aut adoptio, aut appellatio videretur: impium esse dicens vel mente concipere. Erat quando non erat: cum Verbum Dei Deus, qui est semper, Patri sit coæternus, quia ex eo natus est Patre, qui semper est. Unde aiebat: Cum Arianis vobis nulla sit conjunctio. Quæ enim societas luci ad tenebras? vos fideliter credentes, Christiani estis: illi Verbum, id est, Filium, qui ex Deo Patre est, creaturam dicentes, nullo intervallo a Gentibus separantur, qui serviunt creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus in sæcula. Ipsa, mihi credite, irascuntur elementa, et omnis contra Arianum furem, secundum Apostoli dictum, ingemiscit

Defert Clero.

a

Benedictionem submisso capite petit.

Ex vultus hilaritate agnoscitur.

Prov. 15. 13.

Gen. 3. 5.

1. Reg. 16.

Hæreticos et schismaticos devitat.

b

Abit Alexandriam,

c

palam damnat Arianos,

2. Cor. 6. 14.

Rom. 8. 22.

*Ex omni
S. Apocryph.
Homeri
pellatui*

miscit creatura, quod sibi Dominum suum, per quem omnia, et in quo omnia facta sunt, videat aggregari.

92 Hæc tanti viri prædicatio, exprimi non potest, quantum ad fidem populos roboraverit. Lætabantur quippe hostilem et Christo inimicam hæresim anathematizari ab Ecclesiæ columna. Nulla tunc ætas, nullus sexus domi remansit. Taceo de Christianis; pagani quoque et ipsi idolorum sacerdotes ad *d* Dominicum convolabant, dicentes: Precamur ut videamus Hominem Dei: quia hoc apud universos erat nomen Antonio. Ambiebant quoque saltem fimbriam vestimenti ejus attingere, multum sibi et tactum prodes se credentes. Quot tunc diabolica obsidione et variis infirmitatibus liberati? quot simulacris erepta sunt spolia? quanti etiam ab errore gentilium retracti, nostro juncti sunt gregi? Tanti certe, ut paucorum dierum spatio ex idolorum superstitione conversi omnem per annum credentium vincerent turbam. Præterea cum irruentem multitudinem comites repellerent, æstimantes tædio illi conventum populi fore; ille tranquillo animo dicebat: Numquid hic cœtus dæmonum major est turbis? numquid obsequentium multitudo collectatorum in monte nostrorum catervis est numerosior?

Miraculis firmat fidem.

Gentiles convertit.

93 Accidit etiam, ut cum eum redeuntem circa portam prosequeremur, a tergo quædam mulier clamitaret, dicens: Expecta homo Dei, filia mea atrocissimo vexatur dæmonio: expecta, obsecro, expecta, ne et ego corruens inteream. Hoc audite, mirabilis senex a nobis admonitus, volens tamen et ipse, paululum substitit. Cumque appropinquante muliere, puella jaceret explosa, oravit tacitus Dominum Jesum: et *e* ad nominationem ejus statim spiritus impurus egressus est. Puella incolumis, populus in laudibus Dei, mater in gaudio fuit. Ipse autem lætabatur, quia ad desideratam solitudinem repedabat. Erat autem valde sapiens, et hoc in se mirabile habebat, quia cum litteras non didicisset, ingeniosissimus et prudentissimus erat.

*e
Dæmoniacam curat.*

a Illi gradus in majores et minores Ordines sacros distincti; ita dicti, quod gradatim ab imo ad summum fiat adscensus. Ita Concilium Braccarense I, c. 38, Laicus per gradus eruditus ad Sacerdotium perveniat. *b* Ariomanitæ dicti Ariani, quod Arii *μανία*, sive furore correpti essent. *c* S. Hieronymus epist. 33, ad Castrutium, et Ruffinus infra in Apophth. num. 40, scribunt Alexandriam S. Antonium ad consulandos Arianos a S. Athanasio fuisse perductum. *d* Græce, εἰς κυριακὸν, quod templum Christi cultui dicatum significat. sic dies primus hebdomadæ, sive solis, eandem ob causam Dominica, seu Κυριακὴ dici cœpit, a voce hac Teutonicam Kirche vel Kercke, quæ ecclesiam sonat, deflectam quidam arbitrantur. Rosweydyus, Surius aliique impresserunt ad Dominicum imperium, quod non placet, et aberat imperium a MS. Ripat. Supra num. 17, villulæ domicilium vertitur, cum Græce τὸ τοῦ κόρης κυριακὸν pagi templum legeretur: aut si forte necdum publicæ ædes sacris peragendis assignata erat, certe primaria quæpiam domus intelligetur, qualis forte parentum illius fuerat; aut pagi prætorium. Talia enim ædificia etiam nostris hominibus Heeren-huysen, κυριακοὶ οἶκοι, dominicæ domus dicuntur. *e* Græce: καὶ τὸν Χριστὸν ὀνομάσαντος ἡγέρθη. et Christo nominato surrexit. Surius, Rosweydyus, aliique: ad comminationem ejus, melius nominationem ut habent MSS. Ripat, et S. Maxim. id est, simul ac Christum Jesum nominavit.

Dominicum, κυριακὸν.

CAPUT XVII.

Disputatio cum Philosophis.

*A*liquando etenim Philosophi duo gentiles venerunt ad eum, putantes Antonium se posse decipere, erat vero in *a* exteriori monte. Quos cum vidisset, paganos intellexit ex vultu: et procedens ad eos, per *b* interpretem ita cœpit loqui: Quare tam longe ad stultum hominem, sapientes se vexare voluerunt? Illis dicentibus, non esse illum stultum, sed et nimium sapientem; vigilanter respondit: Si ad stultum venistis, superfluous est labor vester: si autem putatis me sapientem esse, et sapientiam habere, bonum est, ut imitemini quod probatis, quia bona convenit imitari. Si ego ad vos venissem, vos imitarer: sed quia vos ad me quasi ad sapientem venistis, estote, sicut ego sum, Christiani. Abscesserunt Philosophi, utrumque mirantes, et acumen ingenii, et dæmonum expulsionem.

*a
b
Ingeniose arguit Philosophos.*

95 *c* Alios quoque similiter mundi sapientes, qui eum irridere cupiebant, quia litteras ignoraret, tali disputatione colligavit, dicens: Respondete mihi, quid prius, sensus an litteræ? et quid cujus exordium? Sensus ex litteris, an litteræ oriuntur ex sensu? Illis asserentibus, quia sensus esset auctor atque inventor litterarum, ait: Igitur sicut sensus incolumis est, hic litteras non requirit. Quis præsentium post hanc collectationem non exclamaverit, cum obstupuerint et ipsi qui victi sunt, tantam in imperito litterarum sagacitatem animi admirantes? Neque enim, ut in solitudine et montibus versatus, atque omnem ibidem exigens vitam, agrestis et rigidus erat, sed jucundus atque affabilis, sermonem, secundum Apostoli præceptum, divino conditum sale proferebat, ita ut invidia careret, et amore omnium potiretur.

*c
Ostendit absque litterarum scientiam sapientem esse posse.*

96 Inter hæc, quasi parum esset bis gentilitatem fuisse superatam, et tertio venerunt viri ad eum omnis secularis prudentiæ nube cæcati, atque universis philosophiæ studiis artium suarum æstimatione doctissimi. Hic cum rationem ab eo exigerent fidei, quam in Christo habemus, et niterentur arguta sophismatum interrogatione de divina cruce eum illudere, in silentium paullulum voce compressa, primum eorum miseratus errorum est; deinde per interpretem, qui ejus verba diligentissime in Græcum solebat exprimere sermonem, ita exorsus est, dicens: Quid pulchrius est, quidve honestius, crucem colere, an adulteria, parricidium, vel incestum his assignare, quos colitis, cum in altero sit contemptus mortis, insigne virtutum: in altero turpis religio, obscœnitatis magistra? Quid melius est dicere, quod Dei Verbum manens ut erat, ob salutem nostram humanum corpus assumpserit, ut societate mortalitatis non eveheret ad cœlum, participesque naturæ cœlestis efficeret; an, ut ipsi asseritis, *d* divinæ mentis haustum, ad terrena veneranda caput submittere, et pecudum atque serpentium formis cœleste nomen includere? Quo ore Christianorum credulitatem audetis irridere, dicentium Christum Filium Dei sine sui detrimento, et cœpisse esse quod non erat, et mansisse quod fuerat; cum ipsi animam de cœlestibus detrahentes, non tantum hominum sed et serpentium et pecudum soleatis *e* sepelire corporibus? Christiana credulitas pro salute mundi Deum suum venisse testatur: vos vero innatam animam prædicantes, ultro citroque transfertis. Christiana fides, quæ omnipotentiam Dei clementiamque veneratur, consequenter incarnationem dicit Deo fuisse possibilem, ita tamen, ut non evacuaverit dignatio dignitatem: vos qui animam ex splendidissimo Dei fonte manantem turpiter decidisse jactatis, qui mutabilem et convertibilem eam post sui diminutionem audetis asserere, jam illam quoque naturam dominam seculorum per animæ contumelias impia lingua temeratis. Imago enim, quæ secundum vos naturalem similitudinem sui retinet auctoris, cui una est ex quo defluxit eademque substantia, humilitates proprias et injurias consequenter ad suam originem remittit. Igitur animadvertite, contumelias animarum, ad patrem (ut appellatis) earum per vestram blasphemiam redundare.

Coloss. 4. 6.

Explicat Crucis et incarnati Verbi mysterium.

*e
Ridet Pythagoram metempsychosin*

97 Crux Christi Domini Dei nostri hic nobis ingeritur. Rogo quæ hæc est religionis obsœnitas? nonne potius est crucem aut alicujus generis mortem, ab iniquis hominibus illatam patienter sustinere, quam *f* Isidis plangere post Osirim vagos incertosque discursus? Pudeat, quæso, vos insidiarum Typhonis: pudeat Saturni fugæ et devorationis crudelissimæ liberorum. Erubescite parricidium Jovis et incestum: erubescite raptum ejus et coitum mulierum atque puerorum. Ille, sicut vestri fingunt poetæ, ad explendum immanissimæ libidinis furorem, molles dedit in amorem vagitus: ille in Danaes fluxit sinus: ipse amator et pretium: ille modulatus ales Ledæos expetivit amplexus: ille in proprium sæviens sexum, regium

*f
Perstringit falsorum deorum flagitia et turpitudines.*

AUCTORE
S. ATHANASIO.

///

Dilemmate
Philosophos
ligat.

¶

h
Refutat alle-
gorias;
gentilium fa-
bularum.

i

h

l
Docet cogni-
tionem Dei
operatione
approbati,virtutem Cru-
cis ex rebus
gestis ex-
pendi,

regium puerum ministris avibus polluit. Hæc vos creditis, hæc colitis, hæc sunt vestrorum ornamenta templorum. Æquo, deprecor, pro vestra salute, nostra dicta pensate iudicio. Cuncta, an nihil credendum in libris Christianis est? Si nihil, nec Crucis quoque, cui detrahitis, nomen agnoscitis. Si universa credenda sunt, cur, cum in iisdem libris cruci resurrectio copuletur, passionem divinam stolido laceratis eloquio, et non statim jungitis cæcorum visum, surdorum auditum, claudorum gressum, lepræ emundationem, serviens ambulanti Deo suo mare, dæmonum fugas, resurrectionem mortuorum, et defunctorum ab inferis reditus? Hæc omnia Scripturis divinis, quas *g* interpellatis, inserta sunt, et iisdem voluminibus continentur præconia majestatis, et mortis decora. Quamobrem odio, quo imbuti estis, abjecto, invenietis illico, et Deum verum esse Jesum, et salutis humanæ gratia fragilem assumpsisse naturam.

98 Vestram tamen nobis, si non pudet, narrate religionem. Sed quas error infelix poterit referre culturas de tanta rerum fœditate atque vecordia? nisi forte (ut audio) fabulosas asseratis deorum vestrorum, et obsconitates, et crudelitates, et vanitates, et mortes, tegentes eas *h* allegoricis velaminibus: Liberæ raptum, terram; semiclaudum Vulcanum et debilem, ignem; Junonem, aerem; Apollinem, solem; Dianam, lunam; Neptunum, maria; et libidinum principem Jovem, ætherem interpretantes. Nec post hanc excusationis procacitatem Deum, sed creaturas, contempto Creatore suscipitis. Quod si pulchritudo vos elementorum ad suam traxit venerationem, modum fas erat custodire; et oportebat mirari tantum, nec colere; ne facturæ veneratio creatoris esset injuria. Nam secundum istiusmodi, quam vos sequimini, rationem præposteram, et architecti honor migravit ad domum, et medici scientia ad remedia conferetur, omnium quoque artificum merita vel laudes ad opera transferentur. Quid ad hæc dicitis, ut agnoscamus quæ sit crucis ridiculæ vobis ignominiosa *i* confessio?

99 Hac disputatione convertentibus inter se philosophis oculos, simulque mussitantibus, subridens Antonius, rursum per interpretem ait: *k* Prædurum namque cuncto videtur operi, quoties justo universæ rei tenore calcato, laboris merita factis magis quam factoribus adstruuntur. Elementa quidem, ut memoravi, ex ipso conspectu suam comprobant servitatem. Sed quoniam vos observatione dialectica necessaria, ut putatis, quæque colligitis, hoc quoque artificio etiam nos nostram religionem compellitis affirmare. Respondete mihi: Cognitio Dei quemadmodum manifestius approbatur, per *l* collectionem verborum, an per operationem fidei? Et quid antiquius est, operatio fidei, an disputatio per argumenta procedens? Illis respondentibus, firmiorem sermonibus operationem esse, et hanc liquidam de Deo cognitionem; bene eos et ipse dixisse consensit; quia operationem, quæ ex fide descendit, animi generat affectus, dialectica vero disputatione ex artificio componentium sumpsit oppositionis exordium. Cum ergo, ait, operationem fidei animo sitam quis habuerit, superflua erit verborum compositio, per quam conceptam sensu nostro credulitatem tentatis evellere, et tamen sæpe nostras explicare intelligentias non valetis. Ita solidiora sunt mentis opera, quam sophismatum fraudulenta conclusio.

100 Nos Christiani mysterium vitæ nostræ non in sapientia mundi habemus repositum, sed in virtute fidei, quæ nobis a Deo tributa per Christum est. Hanc orationis meæ veritatem, rerum, quæ quotidie geruntur, ordo commendat: nobis imperitis et litterarum vestrarum ignaris ad Dei cognitionem ejus solum verba sufficiunt. Ecce nos tot gentilitatis gregibus abstracti, in universum orbem quotidie propagamur: vobis vero post adventum Domini, nodosæ sophismatum defecerunt versutiæ. Ecce nos simpli-

cem Christi fidem docentes, idololatriam debellavimus, et per prædicationem ignominiosæ Crucis, *m* aurata templa ceciderunt. Vos, si potestis, ostendite quibus contextione verborum gentilitatem Christo præponere suaseritis. Per omnes jam terras verus Dei Filius Christus est agnitus, nihil eloquentia sophistarum, nihil disputatio philosophiæ multitudini potest obsesse credentium. Crucifixum nominamus, et universi dæmones, quos vos ut deos colitis, rugiunt, atque ex obsessis corporibus ad primum Dominicæ Crucis signum fugantur. Ubi sunt illa fabulosa oracula? ubi Ægyptiorum incantationes? quo magorum profecere carmina? Certe tunc vastata sunt omnia, cum de sua Cruce mundo Christus intonuit. Nihilominus vos, prætermisissis debilitatorum catervis, gloriosam Jesu mortem irridere conamini.

101 Illud autem quale est, quod numquam infestatione regali concussa gentilitas, imo seculo cara et hominum præsidiis fulta, jam corrui. Nos famuli Christi quo plus premimur, eo magis assurgimus et floremus. Vestra simulacra ornatis quondam septa parietibus, jam vetustate collapsa sunt. Christi vero doctrina, quæ vobis stultitia videtur et ludus, licet tyrannica persequentium principum tentamenta pertulerit, licet variis sit incursata terroribus, nullo tamen terrarum orbe concluditur, nullo gentium barbararum fine prohibetur. Quando enim divinæ scientiæ tantus splendor illuxit? Quando tot simul in se convenere virtutes? continentia in matrimonio, virginitas in Ecclesia. Floret Martyrum pro Domino suo gloriosa constantia: quorum omnium Crux Christi principium est.

102 Cum interim vos inter tantos virtutum choros syllogismorum retia tenditis, et veram rerum lucem tenebrosis conamini argumentationibus obvolvete; ecce nos, ut dixit Doctor noster, non in gentili persuasione, sed in fide apertissima suademus, quæ verborum affirmationem prævenire consuevit. Adsunt quippe patientes a dæmonibus vexati, quos cum in medium produxisset, verba repitit, dicens: Nunc vos collectionibus vestris, et quo vultis malefico carmine deos vestros, quos putatis, expellite: sin autem non potestis, victas submitte manus, et ad Christi trophæa confugite, et statim Crucifixi credulitatem majestatis potentia prosequetur. Dixit, et invocato nomine Jesu, cum vitale signum in sacro numero Trinitatis pressisset in frontibus una cum expulsis dæmonibus vana præsentium philosophorum confutata sapientia est. Expaverunt enim stupentes hominem, cui post tantum ingenium afflueret signorum divina largitio. At ille universa Christo, qui curarat, adscribens, usus est affatu reciproco, et ait: Nolite me putare his sanitatem dedisse: Christus per servos suos facit ista miracula. Credite et vos, et videbitis, quia devota Deo fides, non eloquentiæ vanus tumor talia signa mereatur. Confugite ad Crucifixi legem, nosque ejus imitamini famulos: et hoc scientiæ fine contenti, nulla deinceps secularis imprudentiæ argumenta quærat. Hactenus Antonio dicente, miro philosophi stupore perculsi, cum honorifico salutato ab eo recedentes, multum ejus sibi fatebantur profuisse conspectum.

a Rosweydyus, superiore, at Surius et MS. Ripat. exteriore, et Græce ἐν τῷ ὄρει τῷ ἔξω. De exteriore et interiori monte actum in prolegom. § 2.

b Isaac interpres Antonii dicitur in vita S. Hilarionis. Subinde Cronius fuit, in Apophth. num. 49. Consule § 14 in prolegom.

c Ad hunc locum alludit Synestus de Dione, seu vitæ instit. ejusque scholiastes, licet Ἄμους, pro Ἀντώνιος perperam legatur, pluribus verba singulorum confert Rosweydyus hic, num. 89.

d Baronius an. Ch. 328, num. 10, hos censet fuisse Platonicos Philosophos, qui aiebant animam esse divinæ mentis manationem atque substantiam; ubi egregie extollit hanc S. Antonii ratiocinationem. e MS. Ripat. sopire. Hanc stolidam Pythagoreorum metempsychosin nostri passim refutant Philosophi.

f Isis Ægyptiorum Dea: cujus maritus et frater Osiris discerp-
tus a fratre Typhone, De his agit Giraldus in historia Deorum
syntagm. 8 et 12, uti et de Saturno, Jove, Castoribus Leda genitis,
syntagm. 2, 4 et 5, de Danac Arnobius lib. 3 et 7 et alii.

gentilitatem
collapsam
esse,et vim do-
ctrinæ Evan-
gelicæ præva-
lere.

1. Cor. 2. 4.

Sophistas pro-
vocat ad eje-
ctionem dæ-
monum.Signo Crucis
dæmoniacos
liberat.

Isis.

ATHAMASIO.

g MS. Ripat. interpellastis. h De his allegoricis velaminibus agunt S. Augustinus de Civitate Dei lib. 4. cap. 10, et lib. 7. cap. 16. Arnobius lib. 3 et 5. Clemens lib. 10. Recognit. cap. 8. Fulgentius Placides. et ex recentioribus copiose Natalis Comes lib. Mythologiar. i MS. Ripat. confusio. Græce, Εἰ ἄξιον τι χλεῖνός ὁ σταυρός ἔχει. Si crux dignum aliquid ludibrio habeat

k Tota hæc sententia usque Elementa, deest in MSS. Ripat. et Maxim. itemque in Græco. l MS. Ripat. complexionem. Græce, δι' ἀποδείξεως λόγων, per demonstrationem sermonum.

m De templo Jovis, everso, cujus parietes et pavimentum tabulis argenteis, (vel, ut alii habent, aureis) stratum splendebat, et auro purissimo et margaritis vel lapidibus crispantes cameræ, diximus IX Januarii in actis SS. Juliani et sociorum cap. 12.

CAPUT XVIII.

Epistolæ Imperatorum ad S. Antonium.
Prævisa Ecclesiæ afflictio.

Hoc in eo viro mirabile est, ut hominem in extremo mundi limite conditum, et favor Principum, et omnis celebraret aula regalis. Nam et a Constantinus Augustus, et ejus liberi b Constans atque c Constantius talia cognoscentes, crebro ad eum, quasi ad patrem, d missis litteris obsecrabant, ut reciprocis eos scriptis hilararet. At ille ejusmodi manens, qualis et antequam litteræ ad eum venirent, fuerat; nec salutatione Principum movebatur, et tamquam non acceptis litteris convocatis monachis aiebat: Reges sæculi epistolas ad nos miserunt, quæ hic Christianis adhibenda miratio est? Licet enim diversa sit dignitas, attamen eadem nascendi moriendique conditio est. Ista sunt veneratione omni percolenda, illa toto animi affectu retinenda sunt, quod hominibus Deus legem scripserit, quod per Filium suum propriis Ecclesias ditaverit eloquiis. Quæ monachis est ratio cum epistolis Regum? cur accipiam litteras, quibus consuetanesiam reddere salutationis obsequia? Igitur rogatus ab universis Fratribus, ut Christianos Reges suis litteris refrigeraret, ne scilicet per silentium ejus exasperarentur, ad susceptas epistolas convenientia rescripsit. Laudavit primum, quod Christum colerent, deinde salutaria persuasit, ne magnam putarent regiam potestatem, ne præsentis carnis imperio tumentes, et se homines esse nescirent, et judicandos a Christo obliviscerentur: ad postremum, clementiæ circa subjectos et justitiæ, curæ quoque inopum admonuit, atque unum sempiternum esse Regem omnium seculorum Jesum Christum epistolis testatus est. His Principes susceptis vehementissime lætabantur. Sancta quoque apud cunctos Antonii e flagrabat opinio, ita ut ejus se filios cuperent nominari. Magna etenim cum advenientibus affabilitas, omnium in se studium converterat.

104 Postquam ergo gentiles confutati, Reges admoniti, Fratres ab eo sunt consolatione relevati, ad interiorum montem, et ad rigorem solitum regressus est: ibique sæpe cum introeuntibus deambulans ac residens stupebat, sicuti in Daniele scriptum est: et interjectis horarum spatiis, consequentia respondebat, ut intelligeretur aliqua revelationis vidisse secreta. Nam et in monte positus, ea quæ in Ægypto longe gerebantur, prævidens, Episcopo f Serapioni ibi constituto narravit.

105 Lamentabilis sequitur g visio, et omni lacrymarum fonte plangenda. Cum enim Fratribus circa se sedentibus h operaretur, intente fixit oculos in cælum, gemens, atque suspirans: et post aliquantum spatium revelationis inceptæ nimio dolore contremuit: et statim fixis genibus ante Dei vultum provolutus oravit, ut clementia sua futurum scelus averteret. Succedunt orationi lacrymæ, metus ingens invadit præsentis: obsecrant, ut tantæ calamitatis exponeret visionem. Singultus occupant vocem, lingua fletibus præpeditur, et in medio conatu sermo gemitu interrumpitur. Vix tandem cum vociferatione luctuosa ait: Melius erat, o filioli, impendens piaculum cita morte lucrari. Sic incipiens rursum lacrymis vincitur, et inter ægra suspiria tandem pectori

commodans vocem: Magnum, inquit, quoddam et universis sæculis inauditum imminet nefas. Magno fides Catholica turbine subvertetur, et homines jumentis similes Christi sancta diripient. Vidi enim altare Domini mulorum circumdatum multitudine, qui crebris calcium ictibus omnia dissipabant. Hæc est caussa gemituum meorum, quos audistis. Et facta est vox Domini dicens: Abominabitur altare meum. Nec mora, visionem sequitur effectus: nam post annos i duos sæva Arianorum irrupit insania. k Tunc Ecclesiarum rapinæ, tunc divinarum temeratio vasorum, tunc pollutis ethnicorum manibus sacra polluta sunt ministeria, tunc paganorum opificum præsidia adversus Christum comparata, cum assumptione palmarum (quod idololatriæ apud Alexandriam insigne est) ad ecclesiam pergere compellebantur Christiani, ut Arianorum populi crederentur. Pro scelus, horret animus replicare, quæ gesta sunt: virginum matronarumque ereptus pudor, sanguis ovium Christi in Christi templo effusus veneranda respersit altaria: baptisterium pro voluntate gentilium pollutum est. Nihil defuit visionis veritati, ut monstravit effectus, quod calcitrantium mulorum indisciplina, Arianorum esset impietas.

106 Sed istam tristitiam consequentis revelationis prosperitate solatus est, et ait: Nolite, filioli, morori vos penitus dare: ut enim iratus est Dominus, sic rursum miserebitur, et suum cito Ecclesia recuperabit ornatum: eosque, qui in persecutionibus fidem Domini servaverint, solito videbitis fulgore relucentes. Revertentur ad foveas suas serpentes, et religio longius propagabitur: tantum videte, ne fidei vestræ sinceritas Ariana labe sordescat. Non Apostolorum, sed dæmonum et patris eorum diaboli ista doctrina est: ob id per insipientiam jumentorum, similis pecudum eorum expressus est animus.

107 Hucusque Antonius. Sed nos minime convenit diffidere, tam grandem miraculum per hominem potuisse portendi. Salvatoris enim promissio est, ita dicentis: Si habueritis fidem ut granum sinapis, dicetis huic monti: Transfere, et transferetur, et nihil impossibile erit vobis. Et iterum: Amen, amen dico vobis, omne, quod petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Petite et accipietis. Ipse enim suis discipulis et universo credentium gregi nunc subjectionem dæmoniorum, nunc variarum infirmitatum pollicens curationem, aiebat: Gratis accepistis, gratis date. Numquid suæ virtutis imperio curabat Antonius? numquid suæ possibilitatis arbitrabatur esse, quod fecerat? Orationibus, non præceptis dæmones morbi que cesserunt, et ad Christi Dei nostri nominationem semper universa perfecta sunt. Nemo sapientum sanitarum admirationem adscribat Antonio, sed Domino Jesu, qui solitam erga creaturas suas exhibens benevolentiam, nunc quoque per electum famulum suum indulgenter exercuit. Antonius tantum orabat, et ob vitæ ejus merita cuncta Dominus largiebatur.

a Obiit Constantinus Magnus in suburbano Nicomediæ ipso Pentecostes die an. Ch. 337. b Constans natus an. Ch. 320 occisus an. 350. c Constantius utrique fratri Constantino et Constanti superstes, obiit prope Tarsum 3 Novemb. 361.

d De hisce litteris agit Baronius an. Ch. 328 num. 7, sed quo anno scriptæ sint, non constat. e Al. fragrabat. f S. Serapion Episcopus Thmucos colitur 21 Martii. Carum eum S. Antonio fuisse scribit S. Hieronymus in Catal. illust. Eccl. Script. cap. 99.

g Meminerunt hujus visionis S. Chrysostomus homilia 8 in Matthæum cap. 2, Sozomenus lib. 6, cap. 5. quorum verba dedimus in Prolegomenis. Nicéphorus lib. 10, cap. 43 et alii.

h Sozomenus, per quietem, Nicéphorus in somnis; sed perperam.

i Alfonsus Pisanus noster lib. 1, de Actis quæ Concilium Nicænum antecesserunt; refert hanc S. Antonii visionem integrè hinc descriptam, eique alteram subjungit factam S. Petro Alexandrino Episcopo, ex Actis martyrii ejus. Verum fallitur in ratione temporis, cum hæc S. Antonio revelata sit, diu post martyrium S. Petri, postque ipsum etiam Concilium Nicænum habitum an. Ch. 325. Contra Symphorianus Campegius in epistola ad Dallum, præfixa epistolis S. Antonii, asserit prævisum in spiritu futurum scandalum Ecclesiæ per Julianum Apostatam, de Christiano futurum paganum. Sozomenus lib. 6, cap. 3, ait: Non in his solum, ut est verisimile, quæ temporibus Constantii Ecclesiæ contigerunt, prædictio Antonii monachi expleta est, sed restabant adhuc ea, quæ

biennio post illatam.

i k

prædicat securam Ecclesiæ serenitatem..

Matth. 17. 20.

Joan. 16. 21.

Precibus miraculaptrat.

Matth. 10. 8.

et meritis vitæ suæ.

S. Serapion Ep.

Persecutio Arianorum prævisa a S. Antonio, quando:

Prævidet Ecclesiæ afflictionem ab Arianis.

quæ postea sub Valente facta sunt, at biennium hic assignatum est an. Chr. 341, quando anno Constantii 5, ut in Chronico docet S. Hieronymus, ad dedicandam Constantini basilicam Antiochiæ conciliabulum celebratum est quinto anno post mortem Constantini; ut Sozomenus tradit lib. 3, cap. 5, et Socrates lib. 2, cap. 5, qui Consules assignat Marcellum (aliis Marcellinum) et Probinum. In hoc Conciliabulo ejecto S. Athanasio substitutus est ei Gregorius Cappadox Arianus, qui ingenti cæde patrata Ecclesiam illam invasit militari manu, ope Philagrii Præfecti. Baronius ad annum sequentem 342, refert.

k Clades tum illatas describit idem Athanasius epist. ad Orthodoxos, cum iis quæ hic narrantur congruentes: Ecclesiis et baptisteriis flammæ injectæ. Magnus igitur luctus, ejulatus et planctus per civitatem. Cives ea, quæ agebantur, indigne ferre, occlamare Præsidi, vim protestari, eo quod Virgines sanctæ et incontaminatæ nudatis corporibus nefaria paterentur, iisdemque si contumacius obsisterent, periculum capitis ingereretur, monachi pedibus obtriti expirarent, alii fisco addicerentur, alii gladiis fustibusque mactarentur, alii vulneribus plagisque male mulctati discederent. In sacrosancam autem mensam (prohi!) quanta impietas et facinora commissa? Vidisses enim eos aves et nuces pineas immolare, idola sua laudibus efferre, in Dominum nostrum Salvatorem Jesum Christum et Filium viventis convicia verborumque contumelias jacere, sacros Scripturarum libros, quos in ecclesiis inveniebant comburere: in sacrum baptisterium (proh Superi!) Christicidas Judæos et atheos Ethnicos nulla cum reverentia ingressos, eam verborum factorumque turpitudinem nudatis corporibus designare, ut prudendum abominandumque sit relatu. Nec defuere impii homines æmuli acerbissimorum persecutorum, qui virgines continentesque injectis manibus traherent, raptarent, et ad blasphemiam, dominique abnegationem compellerent, eosque qui id facere recusarent, conciderent, pedibusque obtinerent.

CAPUT XIX.

Patrocinium afflictorum.

Sæpe autem, et contra voluntatem, ad exteriorem montem a Fratribus perducebatur. Et cum Judices, qui ad interius a archisterium propter asperitatem itineris, et obsequentium multitudinem, et horridam solitudinem ire non poterant, precario quæsissent, ut ejus fruerentur aspectibus, nec impetrare possent, quia molestissime ferebat vexationem discursuum; ipsos catenatos, quos aut noxietas, aut vigor publicus constrinxerat, ad eum destinabant, scientes tales ab Antonio non posse contemni: quorum fletibus superatus pertrahebatur ad exteriorem montem, agnoscens laborem suum utilem miseris fore: suadebatque Judicibus, qui eum invitaverant, ut in sententia proferenda, et odio et gratiæ, Dei timorem anteponerent, nec ignorare eos debere, quod scriptum est: Quocumque judicio judicaveritis, in eo judicabitur de vobis: attamen inter medios sermones caræ sibi solitudinis recordabatur. Post coactam itaque præsentiam, quam Ducis preces, et, quod verius est, miserorum fletus extorserat, post salutaria monita, post reorum commendationem, quorundam etiam absolutionem, postulanti Duci, ut paullo largius eidem suam præsentiam indulgeret, ait non posse se diutius ibidem morari, grato usus exemplo, quod sicuti b pisces ab aqua extracti, mox in arenti terra morerentur, ita et monachos cum secularibus retardantes, humanis statim resolvi confabulationibus. Ob id ergo, inquit, convenit ut pisces ad mare, ita nos ad montem festinemus, ne tardantibus nobis aliqua c propositi succedat oblivio. Pro tanta hominis sapientia Dux miratus, justam de eo tulit veramque sententiam, dicens: Vere istum esse Dei famulum, nec in rustico homine potuisse tantam aliquando inesse sapientiam, nisi divino amore regeretur.

109 Præterea cum Balacius, qui sub d Nestorio Præfecto Alexandriae e Dux Ægypti fuit, homo Arianæ iniquitatis studiosissimus fautor, ita Christi Ecclesiam persequeretur, ut animo vesano Virgines monachosque nudatos verberaret in publico, ad f eum Antonius litteras, misit, quarum ista sententia est: Video iram Dei venientem super te, desine persequi Christianos, ne te ira occupet, quæ proximum jam tibi minatur interitum. Legit infelix epistolam, et irrisit, atque in eam g excreans projecit in terram: portitores quoque multis afficiens injuriis, Antonio talia renuntiari præcepit: Quoniam cura tibi tanto perem monachorum est, etiam ad te mei h vigoris trans-

ibit disciplina. Sed confestim minitorem oppressit supplicium, et post quinque dies eos effrenatum ultio divina compescuit. Egreditur enim ad primam i mansionem Alexandriae, quæ appellatur k Chæreum, cum supradicto Ægypti Præfecto Nestorio, vehunturequis, quos inter omnes Balacius, cujus erant, mansuetissimos nutriebat. Cum ergo pariter solito sibimet equi alluderent, mitior, l quo Nestorius vehebatur, morsu repentino Balacium decussit in terram, ac sic in eum inhians femora ejus laceravit atque corrosit, ut statim relatus ad civitatem post tertium diem moreretur: universique agnoscerent minarum ab Antonio prædictarum effectum quantocys consecutum, digno persecutoris fine completo. Ceteros ad se venientes mira cum modestia Antonius admonebat, ut oblita seculi dignitate, remotioris vitæ beatitudinem appeterent. Si qui autem majori potestate premebantur, nec poterant obtinere justitiam, ita eos obnixè defendebat, ut ipse pro illis pati videretur injuriam. Multis utilis fuit præclari senis oratio: multi magnis divitiis et altiori gradu militiæ derelicto, ejus hæserè curriculum. Et ut infinita brevi sermone comprehendam, bonum Ægypto medicum Christus indulserat. Quis non tristitiam apud Antonium mutavit in gaudium? quis non iram vertit in pacem? quis orbitatis luctum non ad ejus temperavit adspectum? quis non mœrore paupertatis, quo premebatur, abjecto, statim et divitum despexit opulentias, et in sua lætatus est paupertate? quis post lassitudinem monachus non ejus vegetatus est hortamentis? quis adolescens, succensus ardoribus, non ex ejus admonitu pudicitiae amator fuit? quis vexatus a diabolo, sine medela rediit? Quis inimici cogitationibus distractus, non cæca tempestate sopita, sereno regressus est animo? Sciebat enim quo quisque laboraret incommodo, et ex vitæ meritis discretionem spirituum agnoscens, adhibebat verborum, prout erant vulnera, sanitatem. Unde effectum est, ut post ejus doctrinam omnes diaboli panderentur insidiæ. Multæ quoque desponsatæ puellæ, ad ejus conspectum ab ipso pene thalamo recedentes, in Ecclesiæ matris gremio consederunt. Quid plura? Totius orbis homines ad eum confluebant, et universarum gentium varietas bellicosissimum contra dæmones virum conspiciere gestiebant, nullus se frustra illuc venisse conquestus est: omnibus delectabile atque jucundum laboris commercium fuit. Fatigatio enim itineris emolumentum viatici reportabat, sicut rei probavit effectus. Nam post resolutionem ejus, quasi communi vulnere orbitatis excepto, proprium singuli parentem luxerunt.

a Archisterium, Rosweydo interior et primaria Antonii cella, In Vita S. Euphrasie dicitur monasterium mulierum habere architria centum triginta. Vita S. Walburgis: atrium sancti arcisterii, et cœmeterium adjacens arcisterio. Vita S. Willibaldi: arcisteriale jugum. Paulus Langius in Chronico Cilizensi an. Ch. 1469. Burgheldense archisterium nominat. Papias: Archisterium Græce monasterium, an ἀσκητήριον lectum, et paulatim ita corruptum est? Socrates lib. 4, cap. 18, τὰ ἐν Ἀιγύπτῳ ἀσκητήρια ἴσως ἐκ μακρῶν τῶν χρόνων ἔλαβεν τὴν ἀρχήν. Asceteria in Ægypto ante longum fortasse tempus initium sumpserunt. Quod in nonnullis Glossariis sterion, statio; et archos, princeps, indeque archisterion dicitur, expendant alii, an genuina isthæc vocabula sint, et puræ Helladi usurpata. b Idem S. Antonii dictum refertur a Pelagio lib. 5, libel. 2, num. 1, et sub nomine Moysis lib. 3, de Vitis Patrum num. 109. c Pelagius, interioris custodiæ. Græce, μὴ ἐπιλαμβάνεσθαι τῶν ἐνθόν. ne eorum quæ sunt intus obliviscamur. d Nestorio Præfecto scripsit Constantius Imperator. Geminam epistolam profert S. Athanasius, alteram in epistola ad solitariam vitam agentes, in qua Nestorii Præfecti iterum meminit, alteram in Apologia 2. Hanc citat Metaphrastes in vita S. Athanasii, a quo inscribitur Νεστορίῳ Αἰγυπτιακῷ; quo modo etiam appellatur in vita S. Athanasii incerto auctore. Baronius an. Ch. 349, num. 21, cum Constantii ad eum epistolam ex Apologia 2, S. Athanasii recitasset, addit: Hæc ad Nestorium, cujus mentio habetur in Actis persecutionis Arianorum in Ecclesiam Alexandrinam: erat etiam hic idem tum in Magistratu, opemque ferens Arianis. Sed dubium est an Præfectus Alexandriae, aut Ægypti, ut mox dicitur, hoc tempore fuerit; an postea successerit Philagrio, quem S. Athanasius lib. ad solitariam vitam degentes, ubi hujus historiæ meminit, Præfectum Ægypti, non Nestorium appellat, et in Græco exemplari tantum infra nominatur Balacii comes itineris, et forte per anticipationem dicitur Ἐπαρχὸς τῆς Αἰγύπτου. e Græce Στρατηλάτης, Dux, aut Præfectus militiæ. In Epist. ad solitariam

AUCTORE
S. ATHANASIO

i
k
protervum
prædicat pu-
niendum:

l

omnes ad vi-
tam perfectio-
rem incitat.

Medicus toti
Ægypto,

præsertim
spiritualis;

imo universo
orbi.

Archiste-
rium.

Nestorius
Præfectus.

quam inma-
nis.

Ob misero-
rum auxi-
lium Judices
accedit:

eos officii
commonefa-
cit:

Math. 7. 2.

reos commen-
dat,

ad interiorem
montem festi-
nat.

c

d
e

f
Epistola Ba-
lacium Aria-
num incre-
pat:

g

h

Αντωνίου
S. Antonii

solitariam vitam degentes ita describitur : Πόσοι τε ἄλλοι μονάζοντες ἑμαστίζοντο καὶ θεζομένου Γρηγορίου μετὰ Βαλακίου τοῦ λεγομένου Δουκῆς; πόσοι Ἐπίσκοποι ἐκόπτοντο; Quot alii vitæ monasticæ æmulatores flagellabantur, sedente pro tribunali Gregorio cum Balacio Duce appellato? quot Episcopi cadebantur? ubi Interpretes etiam in editione Græco-Latina Commeliniana et Parisiensi, pro Gregorio Philagrium posuerunt.

f In epist. citata litteras vult missas ad Gregorium Pseudoepiscopum : Si quando igitur Pater Antonius e monte scribebat, sicuti pietas peccatori abominatio est, ita Sancti litteras abominabatur. g In epist. eadem : Antonii aliquando epistolam sibi scriptam. Duci Balacio conspuendam abjiciendamque tradidit.

Mansio.

h MS. Ripat. rigoris. Græce ἡδὴ καὶ σε μετελεύσομαι, nunc etiam te persequar. i Mansio, Græce μὴ, certus et status in itinere interquiescendi locus, ita infra in Apophth. num. 51, ex Palladio cap. 28. Paulus Simplex pertransit octo mansiones. k S. Gregor. Nazianzenus orat. 21 in laudem S. Athanasii Chæreum ponit ad Nilum itinere diei ab Alexandria. l In citata epistola dicitur a proprio equo, cui insidebat, cervicibus retortis in femore morsus, atque excussus. Rosweyodus ob hanc diversitatem subdubitat num a S. Athanasio hæc epistola fuerit conscripta. Baronius an. Ch. 342, num. 24, vitio librariorum id opinatur accidisse. An non potuit S. Athanasius historiam postea melius examinasse, et de adjunctis haud recte expressis ab aliquo monitus, fusius et correctius eandem in vita S. Antonii deduxisse? Quamquam et Balacii equus erat, quo vehabatur Nestorius. Exaggerat illam contradictionem Rivetus, quæ tamen revera parvi est momenti.

m Alii. consenuerunt Græce ἔμειναν τῷ Χριστῷ παρθένοι, virginitatem Christo servarunt.

CAPUT XX.

Postrema monita ad Pispiritanos monachos.

Fratribus
suam mortem
prædicit :

a

Quis autem finis vitæ ejus fuerit, dignum est et me commemorare, et vos cum desiderio audire : quia et hoc in eo imitabile cunctis fuit. Juxta consuetudinem ad visendos fratres, qui in exteriori monte erant, venit, ibique a divina providentia de sua morte discens, ita exorsus est : Ultimam, filioli, patris audite sententiam, non enim arbitror, quod in hoc seculo iterum nos visuri simus. Cogit conditio naturæ, ut post a centenarium numerum, quem annis quinque supergredior, jam resolver. Ita locutus, audientium pectora contristavit : gemitus lacrymæque dicta mœrentia consecutæ sunt. Amplexabantur eum universi, quasi jam de seculo reces- surum. At ille, tanquam aliena deserens, ad propriam patriam profecturus, magna cum lætitia præcipiebat, desidium instituto non debere subrepere, sed tamquam quotidie morituros, ut ante prædixerat, a sordidis cogitationibus animam custodire, et omnem æmulationem ad Sanctos quosque convertere : ad b Meletianos vero schismaticos ne prope quidem accedere. Scitis enim, aiebat, eorum antiquam perversitatem. Neque cum c Arianis communione jungamini, quia impietas eorum jam omnibus manifesta est. His etiam illud addebat, nullum debere Christianum, cum seculi viderit potestates pro Arianorum et Meletianorum pugnare nequitia, a Christi territum discedere veritate : mortalium illam esse defensionem, nec diu fallacem permanere posse phantasiam. Quapropter, aiebat, custodienda est pia fides in Christo, et Patrum religiosa traditio, quam ex Scripturarum lectione et crebo meæ parvitatibus didicistis admonitu.

Fidem et Tra-
ditiones com-
mendat :

d

arguit invete-
ratum in
Ægypto fune-
randi morem.

Joan. 16. 41.

111 Finito sermone, Fratres eum vehementissime retardabant, glorioso Patris cupientes termino decorari. Sed multas ob causas, quas et silentio demonstrabat, præcipue tamen ob præsumptam Ægypti consuetudinem contradixit. Mos etenim Ægyptiis est, nobilium et præcipue beatorum Martyrum corpora linteamine quidem obvolvere, et studium funeri solitum non negare ; terra vero non abscondere, sed super lectulos domi posita reservare. Hunc honorem quiescentibus reddi, d inveteratæ consuetudinis vanitas tradidit. De hoc Antonius sæpe et Episcopos deprecatus est, ut populos Ecclesiastica contestatione corrigerent; et laicos viros ac mulieres rigidius ipse convenit, dicens, nec legitimum hoc esse, nec Deo placitum : quippe cum Patriarcharum et Prophetarum sepulchra, quæ ad nos usque perdurant, hæc facta convincerent. Dominici quoque corporis

exemplum oportere intueri jubebat, quod in sepulchro positum, lapide usque ad resurrectionis diem tertium clausum fuerit, atque his modis vitium circa defunctos Ægypti, etiamsi e sancta essent corpora, coarguebat, dicens : Quid majus aut sanctius corpore potest esse Dominico, quod juxta consuetudinem gentium ceterarum humo conditum esse scimus? Hæc justa persuasio multorum insitum evellit errorem, et repositis in terra cadaveribus, Domino gratias pro bono magisterio retulerunt. Metuens ergo consuetudinem supradictam, ne eodem etiam circa se labe- rentur errore, celeriter valedicens monachis, qui con- fluxerant, ad amicum virtutis habitaculum repedavit.

Matth. 27. 60.
e

Redit ad in-
teriorem
montem.

a Græce : Ἐπὶ γὰρ ἔγγυς ἔσῳ πάντες καὶ ἑκάστῳ. annorum fere sum centum et quinque. b Meletius Episcopus Ægypti nominatus, multis criminibus convictus, et in primis quod idolis sacrificasset, a S. Petro Episcopo Alexandrino, qui dein Martyr fuit, in com- muni Episcoporum Synodo depositus est. Quare calumniatus S. Petrum, ejusque successores Achillam et Alexandrum, schisma conciliavit, adeo ut ejus successores pro Christianis Meletiani fue- rint vocati. Ita S. Athanasius in Apologia 2. Agunt quoque de iis S. Epiphanius hæresi 68. Theodoretus lib. 4, hæret. fab. cap. 10, aliique recentiores. c Pachomius moribundus idem monuit : Nulla sit vobis conjunctio cum sectatoribus Meletii, vel Arrii, vel Origenis, seu ceteris Christi præceptis adversantibus. d Inve- teratam hanc consuetudinem docent Pomponius Mela, Sextus philo- sophus, Lucianus, Silius Italicus, et Cicero a Rosweydo hic num. 131, producti. Ciceronis 1, Tusc. verba sunt : Condiunt Ægy- ptii mortuos, et eos domi servant. Originem et causam ejus refert Cassianus Collat. 15. cap. 3, ex relatione Nesterotis Abbatis : Hunc, inquit, Ægyptiis morem Nili fluminis invexit eluvies, ut quoniam universa terræ illius latitudo instar immensi pelagi non parvo anni tempore solita aquarum eruptione contegitur, ita ut nulla tunc cuiquam viandi copia nisi lemborum transvectione tri- buatur, corpora mortuorum, pigmentis condita redolentibus, in editoribus cellulis recondantur. e S. Joannes Damascenus a Rosweydo num. 132, citatus censet S. Athanasium, adeoque S. An- tonium, τοῦ ἀπαθὸν ἔθους τῶν Αἰγυπτίων καταργῆσαι βουλόμενον, vo- luisse absurdum Ægyptiorum morem abrogare. Idem dicitur in catena MS. in Lucam ex Græcis Patribus collecta, quæ extitit in bibliotheca Palatina, referente inter Fragmenta operum S. Athanasii Petro Felckmanno Coronao, qui præfuit in Commeliniana officina editioni S. Athanasii Græco-Latinæ an. Ch. 1600, probat- que verba S. Athanasii esse. Verum quod cupiebant, non esse con- secutos, colligimus ex S. Augustino sermone 120 de diversis, qui est prior tractatus de resurrectione mortuorum cap. 12, ubi cor- pora ab Ægyptiis ita siccata atque cænea reddita, Galbaras vo- cari ait.

Meletiani.

CAPUT XXI.

Præparatio ad mortem. Mors. Sepultura.

Post menses autem paucos, cum non mediocre incommodum senilia membra turbasset, vocatis ad se a duobus Fratribus, quos ibidem ante quindecim annos modico intervallo sejunctos instituerat, quique etiam ei jam seni cœperant b ministrare, ait : Ego quidem, filioli, secundum eloquia Scripturarum, Patrum gradior viam : jam enim Dominus me invitat, jam cupio videre cœlestia : sed vos, o viscera mea, admoneo, ne tanti temporis laborem repente per- datis. Hodie vos religiosum studium arripuisse arbi- tramini, et quasi cœptæ voluntatis fortitudo succe- scat. Varias dæmonum nostis insidias, vidistis eorum et impetus feroces, et vires effeminatas. Jesum suspi- rate, et credulitatem nominis ejus vestris figite mentibus, et a certa fide universi dæmones fuga- buntur. Mementote etiam admonitionum mearum, et incertæ conditionis vitam quotidie ancipitem retra- ctate, et cœleste vobis præmium sine cunctamine tribuetur.

a
Extrema ad
discipulos
verba.

b
Josue 23. 14.
3. Reg. 2. 2.

Religioso co-
gitandum se
primum in-
choare.

Jesu nomen
dæmones pel-
lit.

Vitandi chis-
matici et hæ-
retici.

Lucæ 16. 9.

c
Velat pom-
pam et glo-
riam funeris.

113 Schismaticorum quoque et hæreticorum venena- vitate, meumque circa eos odium sectamini, quia Christi sunt inimici. Scitis ipsi, quod nullus mihi nec pacificus quidem sermo cum eis aliquando fuerit, propter pravam eorum voluntatem, et pertinax contra Christum bellum. In hoc autem magis estote solliciti, ut Domini præcepta servetis, ut post mor- tem vestram Sancti quique, quasi amicos et notos, in æterna vos recipiant tabernacula.

114 Hæc cogitate, hæc sapite, hæc retexite : et si qua mei vobis cura, si qua patris memoria est, si mihi vicarium c repræstatis affectum, nullus ad Ægyptum meas perferat reliquias, ne vano corpus honore servetur, ne vituperati, ut nostis, a me ritus etiam

etiam circa me servantur obsequia. Hujus enim rei gratia maxime huc sum regressus. Vos igitur humo tegite, vos patris operite corpusculum, et illud quoque senis vestri custodite mandatum : ut nemo præter vestram dilectionem locum tumuli mei noverit. Confido in Domino, quia necessario resurrectionis tempore hoc corpusculum resurget incorruptum. Vestimentorum autem meorum sit ista divisio : Meloten et pallium tritum, cui superiaceo, Athanasio Episcopo date, quod mihi novum ipse *d* detulerat. Serapion *e* Episcopus aliam accipiat meloten : vos cilicinum habetote vestimentum, et valete viscera mea : Antonius enim migrat, et jam non erit in præsentī sæculo vobiscum.

Testamentum
condit.

d

e

Moritur læ-
tus præsen-
tibus Angelis.

Athanas. An-
tonium in An-
tonii muneribus amplecti-
tur.

g

115 Verba finierat, et osculantibus se discipulis, extendens paullulum pedes, mortem lætus aspexit : ita ut ex hilaritate vultus ejus, Angelorum, qui ad perferendam animam ejus descenderant, præsentia nosceretur, hos intuens, tanquam amicos videret, animam exhalavit, et additus est Patribus secundum ordinem Scripturarum. Servaverunt mandata discipuli, involutum (ut præceperat) corpus humo operientes : et nemo interim usque ad hanc diem, præter eos, ubi sit conditum, *f* novit. Legatarius autem Antonii benedicti, qui tritum pallium cum melote imperio ejus meruerat accipere, Antonium in Antonii muneribus amplectitur : et tamquam magna hereditate ditatus, *g* lætanter per vestimentum recordatur imaginem sanctitatis.

a Amathas et Macarius hi fuere, de quibus § 3, in Prolegom.

b Ministerium unius fuit, ut aquam ei præberet num. 2. S. Hieronymus in vita S. Pauli X Januarii, ad hoc ministerium alludit num. 14. Cui (Antonio) cum duo discipuli, qui ei longa jam tempore ministrare consueverant, occurrissent, etc. Verum quomodo quindecim tantum ante obitum suum annis eos assumpsisse dicitur a S. Athanasio, cum S. Hieronymus asserat longo jam tempore ministrare consuevisse, quando S. Paulum invisit S. Antonius nonagenarius, num. 8, id est, quindecim ante obitum annis? Diximus ibidem in Prolegom. perplexæ loqui S. Hieronymum, dum videtur innuere S. Paulum anno ætatis decimo sexto in eremum abiisse, sæviente in Christianos Decio, quod in pleraque Martyrologia relatum, ac sic non nisi an. Ch. 347, obiisse, annos 113, natum, cum septem annis discipuli S. Antonio ministrassent; quod longum merito tempus dicitur, cum fere 15, illorum annorum dimidium sit. Dum autem nonagenarium dicit S. Antonium ad Paulum adiisse, plenum rotundumque numerum forte posuit, neglecto minore qui exerescebat; quod in Scriptura sacra sæpe fieri observant interpretes, ut Jacobi Bonfrerii nostri Prologiis in Scripturam discas, canone 19. *c* MS. Ripat. repensatis Sur. repræsentatis, alii rependatis. Rosweydyus repræstatis, quod verbum usurpatum ostendit in Pandectis Florent. lib. 19, Tit. 1. de action. empl. et vendit. L. 47, Lucius, et lib. 33. Tit. 1, ad SC. Trebellian. L. 22. Mulier. *d* Duo ab Athanasio acceperat, unum quo obvoluit S. Pauli Eremitæ corpus, alterum, quod ipsi remisit, quando ea S. Athanasius detulerit, incertum est, cum eum sæpius visitarit. Baronius annum assignat 328, sed id supra § 8, in Proleg. refutatum est. *e* Thmucos in Ægypto inferiore, ut ante dictum. *f* Caussam dat S. Hieronymus in vita S. Hilarionis, ex relatione Isaaci et Pelusiani discipulorum, ne Pergamius, qui in illis locis ditissimus erat, sublato ad villam suam corpore martyrium fabricaret. De ædibus sacris Martyribus extrui solitis agit Ammianus lib. 22, et nos sæpe in Actis Martyrum. *g* Sic S. Antonius diebus solemnibus Paschæ et Pentecostes semper Pauli tunica vestitus est.

CAPUT XXII.

Epilogus S. Athanasii.

a **H**ic Antonio vitæ terminus fuit, ista principia meritorum : quæ licet parciore, ut prædixi, sermone narraverim, tamen ex his potestis advertere, qualiter homo Dei a pueritia ad senectam usque pervenerit : et quod omni semper dubitatione calcata, nec languori, nec longævæ quidquam ætati aliquando concesserit, magnis autem æqualitatem propositi tenens, nec vestimentum mutavit, nec pedes lavit, *b* nec escam sectatus est molliorem : oculorum quoque aciem, et numerum dentium, licet paullulum ob ætatem viderentur attriti, necnon et *c* pedum incessum, totius etiam corporis firmitatem, ita contra jura naturæ meritorum gratia custodivit, ut lautorum corporum, quæ balneis atque deliciis confoven-
c tur, hilarior ejus caro viderentur.

117 Hoc etiam, fratres, quod per omnes provincias

amor ejus fama que volitavit, quem nec librorum disseminatorum oratio luculenta, nec *d* mundanæ sapientiæ disputatio, nec nobilitas generis, nec opum infinita congestio commendavit; cui omnium ore est adscribendum, nisi Christo, cujus hoc donum est? qui devotos ejus animos erga suam prævidens majestatem, homine malio pene orbe *e* celatum, et inter tantas positum solitudines, Africæ, Hispaniæ, Galliæ, Italiæ, Illyrico, ipsi etiam, quæ urbium caput est, Romæ, ut in exordio promiserat, demonstravit. Creatoris est ista benignitas, qui famulos suos, licet nolentes, nobilitare consuevit, ut virtus possibilis nec extra humanam esse naturam Sanctorum doceatur exemplis, et ad beatæ vitæ imitationem, ex fructu laboris optimus quisque impellatur.

118 Hunc itaque Fratribus librum magnopere perlegere curate : ut agnita fidei vita sublimium Christianorum et monachorum, sciant, quod Salvator noster Jesus Christus glorificantes se glorificat, et servientibus sibimet, non tantum regna cœlorum, sed etiam hic in ipsis montium secretis latere cupientibus, famæ tribuit nobilitatem : scilicet ut et ipsi fruantur laude meritorum, et ceteri eorum provocentur exemplis. Si autem necessarium fuerit, et gentilibus legite, ut vel sic agnoscant, quia Dominus noster Jesus Christus non solum est Deus, Dei Filius, sed etiam his, qui eum sollicitè colunt, et in eum fideliter credunt, hanc dedit potestatem, ut dæmones, quos illi deos esse arbitrantur, conculcent atque ejiciant, deceptores scilicet hominum, et totius corruptionis artifices. *f*

a Hæc quoque a S. Athanasio scripta esse docet S. Ephræm in illud Attende tibi ipsi cap. 10. Rursusque, inquit, ait S. Athanasius. Et si ista ad illius virtutem parva; ex iis tamen, qualis Dei servus fuerit Antonius, considerare et æstimare licet : quippe qui a juventute ad tantam usque ætatem, æqualem semper servabat in exercitatione alacritatem, et neque senectute fractus, delicatioribus utebatur cibis, neque propter debilitatem corporis immutabat sui indumenti habitum. Aut si forte pedes aqua tingeret, et tamen in omnibus illæsus permanebat : nam etiam oculos illæsos integrosque servabat, recteque cernentes. Et ne singula consectemur, cunctis, qui cibis variis, et lavacris, diversisque vestimentis utuntur, ipse multo illustrior apparebat ac clarior et ad fortitudinem alacrior. An viliosus fuerit codex Vossii, cum hic sit, nec pedes lavit; ille verterit, si forte pedes aqua tingeret? Relicet quoque de numero dentium ad extremum usque servato.

b Palladius cap. 28, in Apophth. num. 88. Talem vitæ asperæ agendæ rationem et illis diebus suscepit Antonius, qualem quando erat in principio juventutis. *c* In vita S. Pauli dicitur, senex infirmos artus baculo regente sustentans : quæ verba peregre proficiscentem indicant, aut certe ideo apposita, quod baculum monachi gestare essent soliti, ut tradit Cassianus lib. 1. Instit. cap. 9, et ita baculo instructus pingi solet S. Antonius. *d* Præclare B. Petrus Damianus lib. 6, epist. 17, ad Aripandum monachum, de stulle doctis, et sapienter indoctis : Antonius non rhetoricatur, sed toto conspicuus orbe, litteris, ut ita dicam, vitalibus legitur. Et S. Theodorus Studita sermon. Catechet. 43, in S. Antonium et Martyrem Thaddæum : S. Antonius, inquit, qui illitteratus erat, doctis doctior, etc., de ejus doctrina actum § 14, in Prolegom.

e Antonium Hierosolimam non vidisse docet S. Hieronymus epist. 23 ad Paulinum de Institutione monachi.

f Additur apud Mombritium Depositus est S. Antonius sexto decimo Kalendas Februarias, quæ, ab eo aliove adjecta, desunt, in reliquis editis et manu exaratis codicibus. De die ejus natali actum est in Prolegom. § 12.

a EPILOGUS EVAGRII INTERPRETIS.

a **I**taque prudentes, qui legere voluerint hanc scripturam, obsecramus, ut dent veniam, si Græci sermonis vim exprimere non potuimus, transferentes eum in Latinam linguam; licet contra nostrum propositum hæc fecerimus. Sed non quasi invidentes nolebamus facere. sed sufficienter scientes, quantam infirmitatem sustinet Græcus sermo translatus in Latinitatem, tamen maluimus Græcum sermonem hoc sustinere, quam fraudem pati eos lucri deifici, qui quomodocumque interpretatum Græcum sermonem legere possint. Deus autem omnipotens, qui tanto viro cooperatus est ad facienda talia, et nobis cooperetur ad imitandum ipsum vel ex parte, ut in omnibus clarificetur nomen ejus per magistrum, et hortatorem, et redemptorem, et Salvatorem nostrum

119 Jesum

AUCTORI
S. ATHANASIO
d

Christi beni-
gnitate.

e

longe lateque
celebris.

Suadetur hu-
jus vitæ lectio
monachis.

f

Baculus
S. Antonii.

Jesum Dominum cum Spiritu sancto, cui est claritas et perpetua potestas in sæcula sæculorum.

^a Rosweydyus ex unico MS. adjecit hunc epilogum, et prudenter veretur ut Evagrii nomen tueri queat, quod cum Prologo non videatur posse comparari.

APOPHTHEGMATA ET COLLATIONES

Aliaque ad Vitam S. ANTONII pertinentia.

Ex Cassiano et Vitis Patrum.

CAPUT I.

Renuntiatio sæculi.

^a **F**rater quidam renuntians sæculo, et dans quæ habebat pauperibus, retinens autem pauca in sua ratione, venit ad Abbatem Antonium. Quod cum agnovisset senex, dixit ei: Si vis monachus fieri, vade in illum vicum, et eme carnes, et impone corpori tuo nudo, et sic veni huc. Et cum sic fecisset Frater ille, canes et aves corpus ejus lacerabant. Cum pervenisset autem ad senem, interrogavit, si fecisset quod ei dixerat. Illo autem ostendente corpus suum ^b laceratum, dixit S. Antonius: Qui renuntiant seculo, et volunt habere pecunias, ecce ita impugnati a dæmonibus discernuntur.

^c ² **c** ABRAHAM: Non eam contra hoc vobis, sed B. Antonii sententiam proferam, qua ille ita cujusdam Fratris, hoc quo dicitis tempore torpentis, signitatem confutavit, ut etiam nodum vestræ propositionis absunderet: nam cum ad prædictum virum quidam, ut dixi, veniens anachoreticam disciplinam minime diceret admirandam; majoris pronuntians esse virtutis, si ea, quæ perfectionis sunt, inter homines quispiam, quam in eremo positus, exerceret; B. Antonius, ubinam ipse consisteret, percunctatur. Cumque ille se juxta parentes suos habitare dixisset, et eorum præbitione ab omni cura, et sollicitudine ^d diurni operis absolutum, lectioni tantum, et orationi, absque ulla distentione spiritus indesinenter gloriaretur insistere; rursum B. Antonius: Dic, inquit, fili, utrum in eorum damnis vel adversis casibus contristeris, parique etiam modo super eorum prosperitate congaudeas? Ille utriusque rei se participem esse confessus est. Cui senex: Noveris te, inquit, etiam in futuro sæculo eorum sorte censendum, cum quibus in hac vita in lucri detrimentive consortio, vel gaudio, vel mœrore concuteris.

^e ³ Nec hac contentus sententia B. Antonius, majorem insuper campum disputationis ingressus est, Hæc, inquiens, conversatio, atque hic tepidissimus status non hoc solo, quo dixi, te feriunt detrimento (licet tu ipse non sentias, dicens quodammodo secundum illam Proverbiorum parabolam, ^e Ferierunt me, sed non dolui; et deluserunt me, ego autem nescivi: vel illud, quod dicitur in Propheta: Comederunt alieni robur ejus, et ipse nescivit) quod scilicet diebus singulis mentem tuam pro casuum varietate mutantem, indesinenter ad terrena demergunt; verum etiam, quod fructuum manuum tuarum, et justa laboris proprii mercede defraudent, non permittentes te horum præbitione suffultum secundum beati Apostoli regulam quotidianum tibi victum tuis manibus præparare, quem ille, ultima Ephesiorum Ecclesiæ Principibus præcepta promulgans, se etiam sanctis Evangelicæ prædicationis studiis occupatum, non solum sibi, verum etiam his, qui erant erga ministerium suum necessariis obsequiis præpediti, præbuisse se memorat, dicens: Ipsi scitis, quoniam ea quæ mihi opus erant, et his qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ. Quod tamen, ut se fecisse pro forma nostræ utilitatis ostenderet, alibi ait: Non ^f otiosi fuimus inter vos, neque gratis panem ab aliquo manducavimus, sed in labore et fatigatione nocte et die operantes, ne quem vestrum gravaremus: non quia non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos.

⁴ Et ideo cum etiam nobis parentum præsidia non deessent, tamen hanc cunctis opibus prætulimus nuditatem, et quotidiana corporis alimenta nostris maluimus sudoribus præparare, quam secunda parentum præbitione fulciri, laboriosissimæ huic penuriæ illam, quam prædicas, otiosam Scripturarum meditationem, atque infructuosam lectionis instantiam postponentes; quam proculdubio libentissime sectaremur, si hoc esse utilius, vel exemplis suis Apostolica tradidisset auctoritas, vel instituta seniorum salubriter præfinissent. Noveris autem te etiam ex hoc non levius, quam illo quo supra diximus, affici detrimento: quia cum sis sani corporis ac robusti, stipe sustentaris alinea, quæ juste solis est debilibus attributa. Nam utique omne hominum genus absque illo tantum genere monachorum, quod secundum præceptum Apostoli quotidianis manuum suarum laboribus vivit, ^g agapen alienæ operationis expectat. Unde non solum eos, qui semetipsos vel parentum facultatibus, vel famulorum laboribus, vel fundorum suorum fructibus gloriantur, sed ipsos etiam Reges mundi hujus agape certum est sustentari. Hoc denique majorum nostrorum definitio habet: Quicquid ad necessitatem quotidiani victus insumitur, quod opere manuum nostrarum effectum partumque non fuerit ad agapen referri debere sanxerunt, secundum Apostolum, qui otiosis penitus interdicens opem largitatis alienæ: Qui, inquit, non operatur, nec manducet. His B. Antonius adversus quemdam usus verbis, etiam nos magisterii sui informavit exemplo.

^a Pelagius lib. 5, libel. 6, num. 1, et Rufinus lib. 3, num. 68.

^b Addit Rufinus: propter carnem rapiendam, tam dentibus quam unguibus diruperunt, etc. ^c Cassianus Collat. 24, cap. 11 et 12. Tota hæc Collatio 24. Abbatis Abrahæ inscribitur. De eodem insigne encomium habetur Collat. 15, cap. 4 et 5, ubi duo miracula curationum ab eo patrata narrantur. Erudite eum distinguit Gazæus ab S. Abrahamo Syro, qui colitur 16 Martii. ^d Al. diurni. ^e Editio vulgata: Verberaverunt me, sed non dolui: traxerunt me, et non sensi. ^f Vulgata, inquieti. ^g Id est, stipe aliena sustentatur, ita et Reges agape, id est, ope et subsidio aliorum, vivunt. Sic agapen pro caritatis officio, seu elemosyna, aut subventionem in proximos, præsertim pauperes, impensa, usurpant Tertullianus lib. ad Martyres, Cyprianus lib. 3, testim. cap. 3. Cassianus Collat. 16, cap. 14, citati a Gazæo. Frequens ea apud S. Ephraem locutio est ἀγάπας ποιεῖν, et infra num. 47, et 48. bona dilectio et perfecta caritas transfertur Latine. Alia est Ecclesiastica agape, de qua Baronius pluribus agit tom. 1, an. Ch. 37, et nos sæpe alibi.

CAPUT II.

Pœnitentia. Patientia.

^a **S.** Antonium requisivit Frater, dicens: Quid faciam pro peccatis meis? Respondit: Qui vult liberari a peccatis, fletu et planctu liberabitur ab eis; et qui vult ædificari in virtutibus, per fletum lacrymarum ædificatur. Ipsa laudatio Psalmorum, planctus est. Memento exemplum Ezechiae Regis Judæ, sicut scriptum est per Isaiam Prophetam, qui flendo non solum sanitatem recepit, sed etiam per quindecim annos augmentum vitæ promeruit; et supervenientem hostis exercitum, videlicet centum et octoginta quinque millium per lacrymarum ejus rigationem, virtus Domini in mortem prostravit. S. Petrus Apostolus flendo recepit, quod in Christum negando commiserat. Maria, quia cum lacrymis rigavit pedes Domini, meruit audire se optimam partem elegeris. Ipse timor Domini sanctus permanens in seculum seculi.

^b ⁶ ^b Dixit Abbas Antonius Abbati Pastori: Hoc est magnum ^c opus hominis ^d ut culpam suam super se ipsum unusquisque ponat coram Domino, et expectet tentationem usque ad ultimum vitæ suæ tempus.

⁷ ^e Audivit aliquando Abbas Antonius de quodam juvene monacho, quia signum quoddam hujusmodi fecerit in via, id est, cum vidisset quosdam senes iter agentes, et laborantes in ambulando, onagris jussit, ut venirent et portarent eos, donec pervenirent ad se: illi autem senes indicantes hoc Abbati Antonio, dixit Abbas Antonius: Videtur mihi monachus iste similis esse navi oneratae omnibus bonis, de qua incertum

exemplo
S. Antonii;

^g
non stipe alienæ operationis sustentetur:

2. Thessa. 3.
10.

^a
lacrymis peccata delet; cælestia dona impetret: Isaia 38. 5 et 6.

^b
^c ^d
culpam coram Deo cognoscat.

^e

Exemplum

^a
Monachus pecuniam ne detineat:

^b

^c
nec cohabitare amicis;

^d

^e
Prov. 23. 35.
Osex. 7. 9.

victum labore manuum comparet,

Act. 20. 34.

^f
2. Thessa. 3.
7 etc.

CAPUT III.

Tentationes. Discretio.

*S. Antonius
lapsus mona-
chi prævidet
et deplorat.*

certum est utrum pervenire possit in portum. Et post aliquantum temporis, subito coepit Abbas Antonius flere, et trahere sibi capillos, et lugere. Quod cum vidissent discipuli ejus, dicunt ei : Quid ploras Abba? Et respondit senex : Magna columna Ecclesiæ cecidit modo. Dicebat autem hoc de monacho illo juvene, et adjecit : Ambulate ad eum, et videte quod factum est. Perrexerunt igitur discipuli ejus, et invenerunt monachum illum super *f* mattam sedentem, et flentem peccatum, quod fecerat. Videns autem discipulos senis, ait eis : Dicite seni, ut obsecret Deum decem tantum dierum dari mihi inducias, et spero me satisfacturum ei. Qui intra quinque dies mortuus est.

*g
Perfectionem
probat patientia :*

8 *g* Laudatus est quidam Frater a monachis apud Abbatem Antonium : ille autem cum venisset ad eum, tentavit si portaret injuriam : et cum cognovisset, quia non posset ferre, dixit ei : *h* Similis es domui, quæ a facie quidem ornata est, de retro vero a latronibus despoliata.

h

i

9 *i* Abbati Ammoni prophetavit B. Antonius dicens : Multum habes in timore Dei proficere. Et educens eum de cella, ostendit ei lapidem, et dicit ei : Vade, et injuriare lapidem hunc, et indesinenter cæde illum. Quod cum fecisset interrogavit eum S. Antonius, si ei aliquid lapis respondisset. At ille dixit : Non. Cui Abbas Antonius ait : Ita et tu ad hanc mensuram perventurus es, ut nullam tibi fieri arbitreris injuriam.

*hujus men-
sura.*

k

10 *k* Quidam Fratres venientes ad Abbatem Antonium, postulabant ab eo audire sermonem, per quem salvarentur. Quibus ille ait : Scripturas audivistis, et scitis quæ vobis a Christo sufficiant. At illi, ut ipse quoque aliquid eis dicere dignaretur, instabant. Tunc dicit eis : Evangelium dicit : Si quis te percusserit in maxillam *l* dextram, præbe illi et alteram. At illi se facere hoc non posse dixerunt. Respondit senex : Præbere alteram non potestis? *m* vel in illam iterum si voluerit ferire sustinete. Sed cum neque hoc se posse facere testarentur, dicit eis senex : Ergo si hoc non potestis, *n* ne reddatis malum pro eo quod accepistis. Et cum idem verbum, quod superius dixerant, repeterent; dixit Abbas Antonius discipulo suo : Vade *o* fac illis escas ut comedant, vides enim quod valde infirmi sunt. Et ait ad illos : Si enim hoc non potestis, et alterum non vultis, quid a me requiritis? Ut video necessaria est vobis oratio, per quam infirmitas vestra sanetur.

*l
Matth. 35. 9*

*m
gradus varii,
n*

o

*p
sociæ virtut-
es.*

q

11 *p* Quidam Frater Abbatem Antonium, requisivit dicens : Quid observando, Deo placebo? Respondit senex : Quod dico tibi custodi. Quocumque vadis, Deum semper habeto præ oculis tuis, et quodcumque opus exerces, *q* sume ex divinis Scripturis exempla; et in quocumque loco resederis, ne inde citius movearis, sed patienter in eodem loco consiste. Hæc enim tria custodiens, salvus efficeris.

a Paschasius lib. 7. cap. 38, num. 1. *b* Pelagius lib. 5, libel. 15, num. 2. *S. Ephræm* Apophth. 3, aut quisquis Apophthegmatum Patrum auctor est, quæ a Gerardo Vossio Latine reddita tom. 2, operum ejus sunt subjuncta. Colitur *S. Pæmenius*, sive Pastor, XXVII Augusti, vide § 6 in Proleg. *c* Græce, ἡ ἐργασία, officium, exercitatio. *d* Apud *Ephræm* ex interpretatione Vossii : ut suum, quo gravatur errorem coram Deo projiciat. *e* Pelagius lib. 5, libel. 8, num. 1. *f* Matta teges ex juncis contexta. *Greg. Turon.* lib. de Vitis Patrum cap. 11. De Antonii lecto dictum § 15 in Prolegom. *g* Pelagius lib. 5, libel. 8, num. 2 et *Rufinus* lib. 3, num. 88. *h* *Rufinus*. Similis es edificio, quod quamvis habeat ingressum ornatum, per posticia tamen a latronibus expugnatur.

i Paschasius lib. 7, cap. 9, num. 3. Appendix ad Vitas Pat. cap. 20, num. 8, ubi Ammonia dicitur, ac deinde Episcopus factus. Meminit *S. Athanasius* epist. ad Dracontium Ammonii, ejusque socii Serapionis, ex monachis Episcoporum. Eum esse opinamur, qui hic a *S. Antonio* exercitus. *k* Paschasius lib. 7, cap. 6, num. 2. *Joannes* lib. 6, libel. 4, num. 11. *l* *Joannes* hic, sinistram : perperam. *m* *Joannes* : saltem de una ferte patienter.

n Idem : ne velitis percutere magis, quam percuti. *o* Idem : succos præpara, id est, jusculum, seu jusculenta. *p* *Rufinus* lib. 3, num. 108, apud *S. Ephræm* apophth. 2. *Pelagius* lib. 5, libel. 1, num. 1. *q* *Pelagius* : adhibe testificationem sacrarum Scripturarum. *S. Ephræm* : divinæ cum primis Scripturæ testimonio illud confirma.

Dixit Abbas Antonius : Qui sedet in solitudine, et quiescit, a tribus bellis eripitur, id est, auditus, locutionis, et visus : et contra unum tantummodo habebit pugnam, id est, cordis.

*a
Tentationes
solitario ra-
tiores:*

13 *b* Dixit iterum Abbas Antonius : Quia non permittit Deus bella excitari in generatione hac, quoniam scit, quia infirmi sunt, et portare non possunt.

*b
et infirmis :*

14 *c* Quodam tempore duo quidam Philosophi audientes famam B. Antonii, perrexerunt ad eum. Qui cum inter se quasdam quæstiones habuissent, despicientes Philosophi S. Antonium velut imperitum et sine litteris virum, reversi sunt ab eo. Volentes autem eum, si nihil amplius potuissent lædere, vel de cellula ejus magicis præstigiis et circumventionem dæmonum perturbare, immiserunt ei nequissimos dæmones ad impugnationem, hac invidia et livore percusi, eo quod multi hominum ad illum, velut Dei famulum, quotidie convenirent. Cumque, illo nunc quidem imprimente pectori suo et fronti signaculum crucis, nunc vero orationi suppliciter incubante, nec appropinquare quidem durissimi dæmones eidem auderent, revertebantur ad eos, qui illos direxerant sine effectu. Tunc illi alios rursus, quasi potentiores, miserunt. Cumque et illi fatigati revertissent, iterum alios nihilominus potentiores ac vehementiores adversus militem Christi destinaverunt, qui nihil penitus prævaluerunt, Antonio viriliter reluctantante. Eo itaque nihil profecerunt tales tantæque eorum insidiæ, tota magica arte et *d* necromantia quæsitæ, ut per hæc evidentissime comprobarent magnam virtutem inesse professioni Christianorum, quibus illæ tam sævæ umbræ nihil Antonium non solum lædere, sed nec puncto quidem de habitaculo suo valuerunt perturbare. Pro hac ergo admiratione stupefacti Philosophi, confestim ad S. Antonium venerunt, impugnationum suarum magnitudinem, et caussas atque insidias livoris sui ei patefecerunt. Christianos se fieri protinus poposcerunt. Cumque diem ab illis proditæ impugnationis requireret, indicaverunt : asseruit se B. Antonius amarissimis cogitationum stimulis tunc fuisse pulsatum.

*depelluntur
signo Crucis
fronti et pec-
tori impresso,
oratione.*

d

15 *e* Dixit Abbas Antonius : Quia sunt quidam conterentes corpora sua in abstinentia; sed quia non habuerunt discretionem, longe facti sunt a Deo.

*e
et discretionem.*

16 *f* Quodam tempore convenerunt plurimi seniorum ad B. Antonium commorantem in Thebaidæ partibus, perfectionis inquisitione, et collationis gratia. Cumque a vespertinis horis usque ad lucem fuisset protracta collatio, quæstio discretionis maximum noctis spatium consumpsit. Nam diutissime inter eos quærebat, quænam virtus vel observatio monachum a diaboli laqueis custodire posset illæsum, vel certe ad Deum recto tramite, firmoque gressu perduceret. Cumque pro captu mentis suæ unusquisque sententiam proferret in medium; et alii quidem hoc in jejuniarum vigiliarumque studio collocarent, alii in nuditate et contemptu rerum; alii remotiorem vitam, et eremi secreta censerent, et nonnulli in primis sectanda caritatis, id est, humanitatis officia definirerent; quia ipsa pie erga Fratres et peregrinos studio susceptionis impenduntur; cumque in hunc modum pia contentione decertarent, essetque noctis jam maximum tempus consumptum, respondens denuo B. Antonius universis dixit : Omnia quidem hæc, quæ dixistis, necessaria sunt et utilia sitientibus Deum : sed his principalem tribuere gratiam, nequaquam nos innumerabiles multorum Fratrum casus, et experimenta permittunt. Nam sæpe vidimus Fratres has observationes tenentes, repentino casu deceptos, eo quod in bono, quod coeperant, discretionem minime tenuerunt. Nec enim alia caussa lapsus eorum deprehenditur, nisi quod minus a senioribus instituti,

*quæ a lapsu
præservat,*

nequaquam

nequaquam potuerunt rationem discretionis hujus adipisci, quæ viam regiam docet monachum semper incedere, et nec excessu continentiae modum transire permittit, nec deflectere ad vitia concedit. In omnibus ergo quæ agimus, discretio anteponenda est. Manifestissime enim declaratur, nullam sine discretionis gratia perfecte posse, vel perfici, vel stare virtutem. Et hæc dicente Antonio, universorum sententia definitum est, discretionem esse, quæ fixo gradu intrepidum monachum perducit ad Deum, et prædictas virtutes jugiter conservet illæsas. Omnium namque virtutum genitrix, et custos, atque moderatrix, discretio est.

^a Pelagius lib. 3, libel. 2, num. 2. ^b Idem, libel. 10, num. 4. ^c Cassianus lib. 4, de Vit. Pat. cap. 55, ex ejus Collatione 8, cap. 18 et 19. Ubi hæc narrat Abbas Serenus, cujus nomine inscripta est Collatio 7 et 8. De eo agitur in Vitis Pat. lib. 4, cap. 30, apud Photium in biblioth. tmemate 197, et Petrum de Natalibus lib. 3, cap. 48, ad diem XXIII Febr. ^d Deest in Collatione, sed cum umbris satis convenit, quæ sæpe dæmones, sæpe animas defunctorum significant. ^e Pelagius lib. 3, libel. 10, num. 10. ^f Cassianus lib. 4, de Vit. PP. ap. 42, ex Collat. 2, cap. 2, ubi ea narratur ab Abbate Moyse, cujus nomine Collatio 2 inscribitur.

CAPUT IV.

Humilitas. Mortificatio.

^a
Humilis la-
queos dæmo-
nis transit.

^b

^c

se omnibus
pejorem æsti-
met.

^d

^e
et similem ju-
mentis :

Psal. 72.

^f

^g

ignarum se
fateatur :

^h

justitiæ suæ
diffidat.

ⁱ

^k

Quorum præ-
cipue coercion-
dus appetitus.

^l

^a Item B. Antonius retulit vidisse omnes laqueos inimici super universam terram extentos, et cum suspirans dixisset : Quis hos poterit transire? vocem ad se dicentem audivit : ^b Humilitas sola pertransit, Antoni; quam nullo modo valent superbi contingere.

^c 18 ^c Item B. Antonius dum in cella propria oraret, venit ad eum vox dicens : Antoni, nondum pervenisti ad mensuram coriarii, qui est in Alexandria. Quo audito senex surgens mane, arrepto baculo in civitatem Alexandriam festinus venit. Cumque ad designatum hominem fuisset ingressus, ille viso tanto viro obstupuit. Cui senex dixit : Refer mihi opera tua, quia propter te, relicto deserto, huc veni. Qui respondens ait : Nescio me aliquando aliquid boni perpetrasse : unde et ex cubili proprio mane consurgens, antequam in opere meo resideam, dico quod omnis hæc civitas a minore usque ad majorem ingrediuntur regnum Dei propter justitias suas; ego autem solus propter peccata mea poenam ingrediar sempiternam. Quod verbum antequam quiescam sero, ex cordis mei recenseo veritate. Quod audiens B. Antonius, respondit : In veritate, fili, sicut bonus ^d artifex sedens in domo tua cum requie regnum Dei adeptus es; ego autem veluti sine discretionem omne tempus meum in solitudine conversatus, necdum verbi tui assumpsi mensuram.

^e 19 ^e Interrogavit Frater Abbatem Antonium, dicens : Quid est pro nihilo se ipsum homo aestimare? Respondit : Similem se jumentis irrationabilibus aestimare, pro eo quod nihil dijudicant, sicut scriptum est : Ego autem velut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum.

^f 20 ^f Venerunt aliquando senes ad Abbatem Antonium, et erat cum eis etiam Abbas ^g Joseph. Volens autem Abbas Antonius probare eos, movit sermonem de Scripturis sanctis. Et cœpit interrogare a junioribus, quid esset hoc vel illud verbum. Et singuli dicebant prout poterant. Ille autem dicebat eis : Necdum invenistis. Post eos vero dixit Abbati Joseph : Tu quomodo dicis esse verbum hoc? Ille respondit : Nescio. Et dixit Abbas Antonius : Vere Abbas Joseph solus invenit viam, qui se nescire respondit.

^h 21 ^h Interrogavit Abbas Pampo Abbatem Antonium dicens : Quid faciam? Respondit ei senex : Noli esse in tua justitia confidens : ⁱ neque pœnitearis de re transacta : et continens esto linguæ tuæ et ventris.

^k 22 ^k B. Antonius monebat discipulum suum, dicens : Horre ventrem tuam, et necessitates hujus seculi, et concupiscentiam malam, et honorem, tamquam absens de hoc sæculo, et requiem possidebis.

^l 23 ^l Dixit Abbas Antonius : Æstimo quod habeat

corpus motum naturalem conspersum in se, qui nolente animo non operatur, sed tantummodo significatur in corpore, quasi ^m impassibilis motus. Est autem et alius motus ex eo, quod nutritur et fovetur corpus cibis et potibus, et ex quibus calor sanguinis excitat corpus ad operandum. Propter quod dicit Apostolus : Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Et rursum Dominus in Evangelio discipulis mandans dixit : ⁿ Videte, ne quando graventur corda vestra in crapula et ebrietate. Est autem et alius quidam motus certantibus in conversatione, ex insidiis et invidia dæmonum veniens. Itaque scire convenit, quia tres sunt corporales motus. Unus quidem naturalis; alius autem ex plenitudine ciborum; tertius vero ex dæmonibus.

^o 24 ^o S. Antonium requisivit Frater; Quomodo Deus repromittit bonam animæ per assiduitatem Scripturarum, et non vult anima in bonis permanere, sed declinat ad transitoria, caduca, et immunda? Respondit : Ad hoc jungitur quod Psalmista ait : Iniquitatem si conspexi in corde meo, non exaudiet Deus. Ignoras, quod cum venter plenus fuerit esca, statim ebulliunt magna vitia? quæ Salvator noster per Evangelium prædixit : Non coinquinat quod in os intrat animam hominis; sed de corde exeunt, quæ in interitum demergunt hominem. Vide quid dixerit primum : cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, et blasphemiae. Quia qui necdum gustavit dulcedinem cœlestium, ut ex toto corde exquirat Deum, ideo ad immunda revertitur; qui poterit recte dicere : Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum.

^p 25 ^p Fratres quidam venerunt ad Abbatem Antonium, ut nuntiarent ei phantasias, quas videbant, et cognoscerent ab eo, utrum veræ essent, an a dæmonibus illuderentur. Habebant autem asinum secum, et mortuus esteis in via. Cum ergo venissent, ad senem, prævenit eos dicens : Quomodo mortuus est ille asinus in via? Dicunt ei : Unde scis Pater : Et ille dixit : Dæmones mihi ostenderunt. Dicunt ei : Et nos propterea venimus interrogare te, quia vidimus phantasias, et plerumque fiunt in veritate, ne forte erremus. Et satisfecit eis senex, sumpto exemplo de asino, ostendens quia de dæmonibus fiunt ista. Supervenit autem quidam venationem faciens in silvam agrestium animalium, et viderat Abbatem Antonium gaudentem cum Fratribus, et displicuerat ei. Volens autem senex ei ostendere, quia oportet aliquando condescendere Fratribus, dicit ei : Pone sagittam in arcu tuo, et trahe : et fecit sic. Et dixit ei : Iterum trahe; et traxit, Et rursus dixit ei : Trahe adhuc, et traxit. Dixit ei venator : Si supra mensuram traxero, frangetur arcus. Dicit ei Abbas Antonius : Ita est et in opere Dei : si plus a mensura tendimus, Fratres cito deficient. Expedit ergo una et una relaxare rigorem eorum. Hæc audiens venator compunctus est, et multum proficiens in sermone senis, discessit; et Fratres confirmati, reversi sunt in locum suum.

^q 26 ^q Abbas Antonius dixit : Monachus, si paucis diebus laborat, et iterum relaxatur; et rursus laborat, et inde negligit; hic nihil agit, nec patientiæ perseverantiam possidebit.

^r 27 ^r S. Antonius Abbas cum sederet aliquando in eremo animus ejus ^s tædium, et confusionem cogitationum incurrit, et dicebat ad Deum : Domine, volo salvus fieri, et non me permittunt cogitationes meæ, quid faciam in hac tribulatione? quomodo salvus ero? Et modice assurgens, cœpit foras exire, et vidit quemdam tamquam seipsum sedentem, atque operantem; deinde surgentem ab operibus et orantem; et iterum sedentem, et ^t plectam de palmis facientem, et inde rursus ad orationem suagentem. Erat autem Angelus Domini ^v missus ad correptionem et cautelam dandam Antonio. Et audivit vocem Angeli dicentis : Sic fac, et salvus eris. Ille autem hoc audito, magnum

^m
Motus corpo-
ralis triplex.

Ephes. 5. 18.

ⁿ
Lucæ 21. 34.

^o
Animus cur
in caduca et
immunda
pronus.

Psal. 65. 18.

Matth. 13. 11.
19.

aliquando re-
laxandus ho-
neste.

^q
non negligenter,

^r
^s
et variis exer-
citiis immo-
vandus.

^t

^v

magnum gaudium sumpsit atque fiduciam. Et ita faciens, salutem quam quærebat, invenit.

a *Ruffinus lib. 3. num. 129, S. Ephræm apophth. 4.* b *Ephræm: Humilitas illos separabit, et non attingent eam.* c *Ruffinus lib. 3. num. 130. Paschasius lib. 7. cap. 15. num. 2.* d *Ita Paschasius, at Ruffinus aurifex: Præter id, utriusque eadem verba sunt.*

e *S. Martinus Dumiensis in Appendice ad Vitas Patrum num. 53.* f *Pelagius lib. 5. libel. 15. num. 4.* g *Joseph socius fuit S. Pæmenis, seu Pastoris, ut lib. 5. libel. 10. nu. 29, et passim in Vitis Patrum legitur.* h *Pelagius lib. 5. libel. 1. num. 2, S. Martinus Dumiensis in Appendice num. 54.* i *Dumiensis: non cogites de rebus transitoriis.* k *Paschasius lib. 7. cap. 26. num. 4.*

l *Pelagius lib. 5. cap. 5. num. 1, S. Ephræm apophth. 7.* m *Græce apud S. Ephræm ἀπαθείς κινήσεις, motus perturbationis ac passionis expers, ut a Vossio transfertur.* n *Editio vulgata: Attendite vobis, ne forte gravetur etc.* o *Paschasius lib. 7. cap. 40. num. 1.* p *Pelagius lib. 5. libel. 10. num. 2.* q *Paschasius lib. 7. cap. 27. num. 1.* r *Pelagius lib. 5. libel. 7. num. 1.* s *Ruffinus lib. 3. num. 105. S. Ephræm apophth. 1. Auctor sermonum ad Fratres in eremo sub nomine S. Augustini, sermone 27, huic simile de S. Antonio scribit.* t *S. Ephræm: torpori variisque cogitationum tenebris obnoxius. Ruffinus: spiritu tentatus accedie, cogitationibusque diversis implicatus.* u *Græce apud S. Ephræm τὰς αἰσῆρας catenas vertit Vossius; Ruffinus funiculum, vide Onomasticon Rosweydi.* v *Ephræm, ad dirigendum instituendumque ac protegendum Antonium missus. Apud S. Augustinum ita legitur: Audivit Antonius: Antoni cupis Deo placere? ora, et dum orare non poteris, manibus labora, et semper aliquid facito. Fac quod in te est, age quod potes, et non deficiet tibi auxilium de sancto.*

CAPUT V.

Amor Dei. Intentio pura.

a *Orat S. Antonius integra nocte.*

b *in extasi:*

c *absque timore servili.*

d *amat Deum.*

e *Non superbiendum ob bona opera:*

f *Quomodo virtus exercebenda.*

g *Non scrutanda judicia Dei.*

h

Et ut orationis veræ percipiatis affectum, non meam vobis sed B. Antonii sententiam proferam: quem ita nonnumquam in oratione novimus perstitisse, ut eodem in excessu mentis frequenter orante cum solis ortus cœpisset infundi, audierimus eum in fervore spiritus proclamantem: Quid me impedis sol, qui ad hoc jam oriris, ut me ab hujus veri luminis abstrahas claritate? Cujus etiam hæc quoque est super orationis fine cœlestis et plusquam humana sententia: Non est, inquit, perfecta oratio, in qua se monachus, vel hoc ipsum quod orat, b intelligit.

29 c Dixit Abbas Antonius: Ego jam non timeo Deum, sed amo, quia amor foras misit timorem.

30 d Abbas Ammon de loco Nitronis venit ad Abbatem Antonium, et dixit ei: Video quia majorem laborem, quam tu, sustineo, et quomodo nomen tuum magnificum est in hominibus super me? Et dixit ei Abbas Antonius: Quoniam et ego diligo Deum, plusquam tu.

31 e Sæpe dicebat B. Antonius: Nisi pistior velaret oculos animalis f. mercedem suam recipiens ipse consumeret. Ita et nos per Dei dispensationem regimen accipimus, ut ea quæ operamur bona, non valeamus intendere; ne nos ipsi beatificantes possimus extollere, et mercedem propriam amittamus. Nam et ob hoc, quando relinquimur in sordidis cogitationibus, necesse est ut hoc tantummodo prævideamus, ut nosipsos et nostram sententiam condemnemus: et ea quæ sunt in nobis sordida, illud parvum bonum opus nostrum in nobis obscurant. Numquam enim homo bonus est, etiamsi bonus esse desideret, nisi Deus habitaverit in ipso: quia nemo bonus nisi solus Deus. Oportet autem ut nosipsos semper veraciter incusemus. Quando enim se quisque non reprehendit, mercedem propriam amittit.

32 g B. Antonius discipulo suo solebat dicere: Si affectaveris silentium, ne arbitreris te exercere virtutem, sed indignum te proloqui confitere.

33 h Abbas Antonius deficiens in consideratione profunditatis judiciorum Dei, postulavit dicens: Domine, quomodo aliqui in parvo tempore vitæ suæ moriuntur, et aliqui ultra decrepitam veniunt senectutem? et quare quidam egestuosi sunt, alii autem facultatibus ditantur? et quomodo injusti opulenti sunt, justi vero paupertate premuntur? Et venit ei vox dicens: Antoni, ad teipsum intende; hæc enim judicia Dei sunt, et te scire ea non convenit.

34 i Vetus namque est B. Antonii admirabilisque sententia, monachum qui post cœnobiale propositum

fastigia nititur sublimioris perfectionis attingere, et apprehenso discretionis examine, proprio jam potens est stare judicio, atque ad arcem anachoreseos pervenire, minime debere ad uno, quamvis summo, universa genera virtutum expetere. Alius enim scientiæ floribus exornatur, alter discretionis ratione robustius communitur, alter patientiæ gravitate fundatur; alius humilitatis, alius continentiae virtute præfertur; alius simplicitatis gratia decoratur: hic magnanimitatis, ille misericordiae, iste vigiliarum, hic taciturnitatis, ille laboris studio supereminet ceteros. Et idcirco monachum spiritalia mella condere cupientem, velut apem prudentissimam debere unamquamque virtutem ab his, qui eam familiarius possident, deflorare, et in sui pectoris vase diligenter recondere: nec quid minus aliquis habeat discutere, sed hoc tantum quid virtutis habeat contemplari, studioseque decerpere. Cunctas namque si ab uno velimus mutuari, aut difficile, aut certe numquam idonea ad imitandum nobis exempla poterunt reperiri.

a *Cassianus Collat. 9. cap. 31, ubi Abbas Isaac ea narrat. Pars prior inde decerpta extat lib. 4. de Vitis Patrum cap. 33 in fine.*

b *Quasi scilicet nihil aliud præter Deum cogitet. Qui potest capere capiat, et Deo gratias agat.* c *Pelagius lib. 5. libel. 17. num. 1. S. Ephræm apophth. 5.* d *Idem Pelagius ibid. num. 3. Est autem hic S. Ammon, cujus animam in calum vidit deferri S. Antonius, ut dictum in vita cap. 14.* e *Paschasius lib. 7. cap. 15. num. 1. Ruffinus lib. 3. num. 128. Pelagius lib. 5. libel. 15. num. 80, sub nomine incerti senis.* f *Addit Pelagius: ad molam circumeuntis, converteret se animal, etc.* g *Paschasius lib. 7. cap. 32. num. 1.* h *Pelagius lib. 5. libel. 15. num. 1.* i *Cassianus lib. 5. Institut. cap. 4. S. Athanasius supra in vita num. 6 et 8.*

CAPUT VI.

Amor et instructio proximi.

Contigit aliquando Fratri in congregatione Abbatibus Eliæ tentatio, et expulsus inde abiit in montem ad Abbatem Antonium. Et cum mansisset aliquanto tempore apud eum, remisit eum ad congregationem, unde exierat. Illi autem videntes eum, iterum expulerunt; qui similiter perrexit ad Abbatem Antonium, dicens: Noluerunt me suscipere, Pater. Misit ergo senex ad eos, dicens: Navis naufragium tulit in pelago, et perdidit onus quod portabat, et cum labore vacua navis perducta est ad terram. Vos ergo liberatam navim in terram, vultis submergere? Illi autem cognoscentes, quia eum Abbas Antonius remisisset, statim susceperunt eum.

36 b Contigit Fratri cuidam culpa in cœnobio: et dum a ceteris increparetur, ad Abbatem profectus est Antonium. Et assecuti sunt eum Fratres volentes eum reducere, cœperuntque ei culpas exprobrare. Ille vero fecisse culpam denegabat. Inventus est ibi Abbas c Paphnutius, cui cognomen erat Cephalas, qui talem retulit in congregatione Fratrum inauditam parabolam: Vidi, inquit, in ripa fluminis hominem usque ad genua in limo demersum: venientes autem quidam, ut eum porrecta manu extraherent, usque ad collum demerserunt. Tunc B. Antonius de B. Paphnutio ait: Ecce homo, qui ex veritate potest animas salvare. Quo Fratres illius sermone compuncti agentes pœnitentiam, eum, qui discesserat, ad cœnobium revocaverunt.

37 d Dixit iterum: Quia de proximo est vita et mors: si enim lucremur fratrem, lucrabimur Deum: si autem scandalizamus fratrem, in Christo pec-

38 e Frater dixit Abbati Antonio: Ora pro me. Et respondit ei senex: Nec ego tui misereor, nec Deus; nisi pro teipso sollicitus fueris, et poposceris a Deo.

39 f Interrogavit quidam Frater B. Antonium dicens: Quid est detractio, et quid est alium judicare? Ille respondit: Detractio in omnibus dicitur omnis sermo malus, quem non audet quis præsentem Fratrem suo dicere: judicare autem, qui dixerit de aliquo: Quia Frater ille negotiator est, et avarus, et cetera.

Hoc est proximum judicare. Judicasti hujusmodi actus, hoc pejus est quam detractio.

40 *g* Quodam tempore cum B. Antonius a S. Athanasio Alexandriae Episcopo propter confutationem hæreticorum in urbem esset adductus, perrexit ad eum Didymus vir eruditissimus, captus oculis. Cumque multa de Scripturis sanctis loquerentur, inter ceteras sermocinationes, quas de sanctis voluminibus habebant, cum Antonius miraretur ingenium ejus, et acumen animi collaudaret, sciscitans, ait ad eum : Non tristis es quod oculis carnis careas? Et cum ille præ pudore reticeret; secundo tertioque eum interrogans Antonius, tandem elicit ut mœrorem animi simpliciter fateretur. Cui Antonius ait : *h* Miror prudentem virum ejus rei dolere damnum, quam formicæ, et muscæ et culices habent, et non potius lætari illius possessione, quam Sancti et Apostoli meruerunt. Melius enim multo est spiritu videre, quam carne; et illos oculos possidere, in quos peccati festuca non possit incidere, *i* quam illos qui solo visu per concupiscentiam possunt hominem in interitum gehennæ mittere.

41 *k* Fuit quidam eremita, Pior nomine, de antiquis Patribus, quem B. Antonius adolescentem in sancto proposito monachorum instruxit : demoratus est autem apud B. Antonium annos paucos. Cumque viginti et quinque esset annorum, abiit ad alium secretum eremi locum, ut solitarius habitaret, hoc etiam volente et consentiente B. Antonio. Dixitque ei S. Antonius : Vade, Pior, et habita ubi volueris, et cum tibi per aliquam rationabilem occasionem revelaverit Dominus venies ad me..... Soror ejus cum esset vidua, habens duos filios jam adolescentulos, misit eos in eremum ad requirendum fratrem suum Pior. Qui cum diversa monasteria circuissent, requirentes eum, vix tandem invenientes illum, dixerunt ei : Nos filii sororis tuæ sumus, quæ nimio desiderio optat te videre ante exitum suum. Ipse vero non acquievit petitioni eorum. Perrexerunt autem adolescentes ad hominem Dei B. Antonium, indicantes ei pro qua causa venerant. Misit autem B. Antonius, et vocavit eum ad se, dixitque ei : Quare, Frater, tanto tempore non venisti ad me? Qui respondens dixit ei : Præcepisti mihi, beatissime Pater, ut cum per aliquam occasionem revelasset mihi Dominus, venirem ad te, et ecce usque hactenus non mihi revelatum est. Dixit ei B. Antonius : Vade, ut videat te soror tua. Tunc assumpsit secum alium monachum, et perrexit ad locum, et domum sororis suæ : et stans foris prope januam atrii, clausis oculis ; ut non videret sororem suam stetit. Illa autem veniens projecit se ad pedes ejus, de nimio enim gaudio angustata est. Dicit ei Pior : Ecce ego sum Pior frater tuus, vide ergo me quantum volueris : et post hoc statim reversus est ad eremum in cellulam suam. Hoc autem fecit ad erudiendum monachos, ut non daretur eis licentia, cum libitum eis fuerit, visitare parentes vel propinquos suos.

42 *l* Venit aliquando Abbas Hilarion de Palæstina ad Abbatem Antonium in montem, et dicit ei Abbas Antonius : Bene venisti lucifer, qui mane oreris. Et dixit Abbas Hilarion : Pax tibi columna lucis, quæ sustines orbem terrarum.

43 *m* Aristæneta Elpidii, qui postea Præfectus Prætorio fuit, uxor valde nobilis inter suos, reversa cum marito, et tribus liberis a B. Antonio, Gazæ propter eorum infirmitatem remorata est. Ibi enim servi Dei hemitritæo pariter arrepti, omnes a medicis desperati sunt. Mater ululans prostravit se humo ad cellulam Hilarionis; crebro clamitans : Hilarion serve Dei, redde mihi liberos meos; quos Antonius tenuit in Ægypto, a te serventur in Syria.

a Pelagius lib. 3, libel. 9, num. 1. *b* Ruffin. lib. 3, num. 138. *c* Paphnutius Cephalæ a Palladio, qui cum eo egit, laudatur

cap. 91. quod octaginta annis non habuerit simul duas tunicas, et Θεοδίδωτος Scripturam sacram noverit. *d* Pelagius lib. 3, libel. 17, num. 2. *e* Idem libel. 10, num. 3. *f* Appendix ad Vitæ Patrum cap. 20, num. 13. *g* Ruffinus lib. 3, num. 218, ex S. Hieronymi epistola 33, ad Castrutium. Eorumdem congressum referunt idem Ruffinus lib. 2, Hist. Ecclesiast. cap. 7, et Socrates lib. 4, cap. 20. In quo mendose temporibus Valentis, loco Constantini legitur, ut dictum est prolegom. § 4, et in Vita num. 91.

h Ruffinus in Hist. Eccles. Lætate, quia habes oculos, quos Angeli habent, e quibus Deus videtur, per quos tibi magnum scientiæ lumen accenditur, ad eos oculos alludit S. Hieronymus in præfatione ad librum Didymi de Spiritu sancto, et epist. 32, ad Abigam. *i* Sequentia desunt in epist. S. Hieronymi. *k* Ruffinus lib. 3, num. 31. *l* Pelagius lib. 3, libel. 17, num. 4.

m S. Hieronymus in vita S. Hilarionis. Infra iterum Aristæneta Præfecti uxor dicitur, ubi denuo cogitabat proficisci ad S. Antonium, nisi S. Hilarion obitum ejus divinitus edoctus, de eo illam admonuisset. Elpidium e Paphlagonia exortum atque ad Præfecturam promotum fuisse scribit Ammianus lib. 23.

CAPUT VII.

Eulogii Alexandrini et alterius institutio.

a Cronius quidam mihi narravit Presbyter Nitriæ : Cum essem, inquit, junior ab initio, et propter animi angorem et tristitiam fugerem ex monasterio mei Archimandritæ, errans perveni ad montem S. Antonii. Sedebat autem B. Antonius *b* inter Babylonem et Heracleam in vasta solitudine, quæ fert ad mare rubrum, circiter triginta milliaribus a fluvio. Cum ergo venissem ad ejus monasterium, quod est prope fluvium, in quo sedebant ejus discipuli Macarius et Amathas in eo qui Pisper appellatur loco, qui eum etiam cum dormisset sepelierunt, expectavi quinque dies, ut convenirem S. Antonium. Dicebatur autem accedere ad hoc monasterium, aliquando quidem post decem dies, aliquando vero post viginti, aliquando vero post quinque, prout expediebat pro beneficio eorum, qui veniebant ad monasterium. Conveneramus ergo diversi Fratres, diversis de caussis : inter quos fuit etiam Eulogius Alexandrinus monachus, et cum eo alius membris mancus; qui quidem propter talem causam accesserunt.

45 Perpetuis quindecim annis, is *c* qui erat mutilatus, benevole ab eo curabatur tamquam pater, ut qui lavaretur, ungeretur, foveretur, et portaretur manibus Eulogii, et supra suam dignitatem quidem custodiretur, morbo autem convenienter reficeretur. Post quindecim autem annos invasit dæmon eum, qui erat mutilatus, volens Eulogium mandato et proposito, et mutilatum a refectioe, et Dei gratiarum actione; seditionemque excitat in Eulogium, multisque eum probris cœpit insequi, adeo ut eum jam appeteret maledictis. Cum dæmon sic eum efferasset, postea se confert Eulogius ad propinquos monachos, et dicit eis : Quid faciam? ad desperationem me deduxit mutilatus. Dicunt ei : Quamobrem? Ille autem : Me, inquit, graviter afficit; nec scio quid faciam. Abjiciam ipsum? sed Deo dedi dextram, et timeo. Non abjiciam? sed me dies noctesque male habet. Nescio quid faciam. Ei dicunt illi absolute : Adhuc vivit Magnus ille; (sic enim vocabant S. Antonium) ascende ad ipsum, mutilatum imponens in navigium : et defer eum in monasterium, et exspecta donec Magnus venerit e spelunca, et ad eum refer judicium; et quod tibi dixerit, sta illius sententiæ. Deus enim tibi dicet per ipsum. Verbis eorum morem gessit Eulogius, et mutilato blandiens, cum eum *d* immisisset in cymbam pastorem, noctu egressus est ex urbe, et tulit eum in monasterium discipulorum Magni Antonii.

46 Accidit autem ut alio die veniret Magnus sero vespere, ut narravit Cronius, amictus chlamyde pellicea. Ingressus est ergo in suum monasterium, erat autem hæc ejus consuetudo, ut alloqueretur Macarium, et eum interrogaret : Frater Macari, venerunt ne huc aliqui? Respondebat Macarius : Venerunt. Dicebat autem Magnus : Suntne Ægyptii, an Hierosolymitani? Dederat autem Magnus ei signum dicens : Cum videris venisse aliquos, quibus est

In monasterium Pisper veniunt Cronius,

et Eulogius Alexandrinus

hominem membris mutilum, et a dæmone agitatum

navi advehens.

S. Antonius sciscitatur a Macario conditionem hospitum.

18. 18. 18.

S. Antonius Didymum super cæcitate solatur.

Piorem eremitam instruit.

mittit ad sororem.

Invisitur a S. Hilarione,

et Aristæneta nobili femina.

est minus negotii, dic : Adsunt Ægyptii. Quando autem videris venisse aliquos religiosiores, et paullo consideratiores, dic : Sunt Hierosolymitani. Rogabat ergo Magnus pro more dicens Fratri Macario : Sunt Ægyptii Fratres, an Hierosolymitani? Respondet Macarius, dicens : Est mixtura. Quando ergo dicebat Macarius : Sunt Ægyptii; dicebat ei Magnus : e Para eis lentem, et da eis quod comedant, et faciebat eis unam orationem, et dimittebat eos. Quando autem dicebat : Sunt Hierosolymitani; sedebat per totam noctem, et eis dicebat ea quæ pertinent ad salutem.

47 Sedens ergo illo vespere omnes accersit Magnus. Cumque nullus ei dixisset quod nomen haberet f Scholasticus, cum servus esset g vesper, vocat eum dicens : Eulogi, Eulogi, Eulogi : et cum ter proclamasset, et scholasticus Eulogius non respondisset, putans aliquem alium vocari hoc nomine, dicit ei Magnus : Tibi dico Eulogi, qui venisti ab Alexandria. Tunc ei dicit Eulogius : Quid jubes quæso? Dicit ei Magnus : Quid huc venisti? Respondit ei Eulogius, dicens : Qui tibi revelavit nomen meum, rem quoque propter quam veni, revelavit. Dicit ei S. Antonius : Didici quare venisti : sed dic coram Fratribus, ut ipsi quoque audiant. Jussus autem a Magno Eulogius, dixit coram omnibus : Hunc mutilatum inveni ego in foro projectum et neglectui habitum; ejus autem misertus, Deum sum precatus ut daret mihi gratiam in ipsum tolerantiam, et illum adsumpsi. Dexteram quoque dedi Deo, quod in morbo ejus curam geram, ut et ego per ipsum salvus fiam, et ipse a me recreetur. Sunt autem quindecim anni ex quo simul versamur, sicut etiam tuæ sanctitati revelata sunt omnia. Sed nescio quidnam mali, a me passus, post tot annos me summe vexat, et in animo habui ipsum ejicere, ipso me ad hoc cogente. Ea de caussa veni ad tuam sanctitatem, ut mihi consulas quidnam debeam facere, et ores pro me; me enim vexat graviter.

48 Dicit ei Magnus Antonius gravi et austera voce : Abjicias tu eum Eulogi? at qui eum creavit, non abjicit. Si tu eum abjicis, Deus ei excitabit te meliorem qui eum colligat. Conticuit Eulogius, et extimuit cum hæc audiisset. Relicto autem Eulogio, Magnus Antonius incipit lingua flagellare mutilatum, et ad eum exclamare : h Mutilate, maculate, terra et cælo indigne, non cessas cum Deo pugnare, et tuum fratrem irritare? Nescis esse Christum, qui tibi ministrat? Quomodo audes hæc loqui adversus Christum? Non propter Christum se tuo mancipavit servitio? Cum ergo eum quoque verbis coercuisset increpantibus, eos dimittit, et cum disservisset cum Fratribus de iis quæ erant unicuique necessaria, rursus accedit ad Eulogium, et mutilatum, et dicit eis : Ne usquam immoremur, o Fratres, sed abite in pace, et ne invicem separemini, deposita omni molestia, quam vobis injecit dæmon : et cum bona dilectione revertimini in cellam, in qua longo tempore versati estis; jam enim Deus mittet ad vos. Hæc enim tentatio in vos excitata est a Satana, quoniam scit vos jam ad finem pervenisse, et futurum esse, ut coronas a Christo accipiat, ipsum per te, et te per eum. Nihil ergo aliud cogitaveritis. Quod si veniens Angelus non invenerit vos in eodem loco, futurum est ut coronis privemini. Cito ergo festinantes ingressi sunt, et venerunt in suam cellam, caritate perfecta; et intra quadraginta dies, obit B. Eulogius migrans ad Dominum, et intra tres alios obit is, qui erat corpore mutilatus, sed anima firmus ac robustus, qui ipse quoque in manus Dei suum commendavit spiritum.

49 Cum ergo aliquanto tempore versatus esset Cronius circa loca Thebaidis, descendit in monasterium Alexandriæ, accedit, ut Beati quidem Eulogii obitus a fraternitate celebraretur quadragesimus dies, manci autem tertius. Cum ergo hoc didicisset

Cronius obstupuit, et acceptum Evangelium ut fidem haberent audientes, posuit in medio Fratrum : et eis juravit, narrans Magni Antonii de his præscientiam, et de omnibus quæ acciderant, et dicens : Horum ego verborum fui interpres, cum B. Antonius Græce nesciret : ego vero sciebam utramque linguam, et eis sum interpretatus, beatis quidem deinceps per Christi gratiam; Eulogio, et corpore mutilato Græce, quæ a Magno dicta sunt, ipsi autem Sancto et Beato Magnoque Antonio Ægyptiace, quæ dicta sunt ab utroque.

a Palladius lib. 8, cap. 25 et 26. De Cronio agit Ruffinus lib. 2, de Vit. PP. cap. 23, et de Eulogio eadem narrat Paschasius lib. 7, cap. 19, num. 3. b De loco hoc actum in prolegom. § 2, uti de discipulis Macario et Amatha § 5. Cronius videtur Babylone profectus ad montem S. Antonii, et hinc Heracleam rediisse, ideoque inter utramque urbem collocare incluso circuitu a se facto.

c Paschasius : qui elephantio morbo cruciatur, d Idem : littoralis naviculæ imposuit. e Idem : fac illis lætitiā, et sumant cibum. Palladius Græce : ποιήσον αὐτοῖς φάρκον, καὶ ὁὸς αὐτοῖς φάρκον. f Disciplinarum liberalium scholasticus dicitur a Palladio.

g Paschasius addit in tenebris. h Græce λελωβημένε, πεπηλωμένε. Paschasius : Elephantiose, cæno et luto horride. πηλὸς lutum significat. MS. Venetum apud Rosweydam num. 63, λελωβημένον καὶ πεπηρωμένον, mutilatum et truncatum. Vetus Palladii interpres. Leprose, inveterate dierum malorum.

CAPUT VIII.

Exercitatio S. Pauli Simplicis.

a Narravit autem sanctus Christi servus Hierax, et Cronius, et plures alii ex Fratribus ea quæ sum dicturus, quod quidam Paulus agrestis agricola, insigniter innocens, et moribus simplex, uxorem duxerat mulierem formosissimam, sed moribus improbam, quæ longissimo tempore peccans eum latuit. Aliquando autem de improvviso regressus ex agro, et ingressus domum suam, invenit eos turpia perpetrantes, deducente Paulum providentia ad id quod erat sibi conducibile : eamque cum vidisset cum eo cum quo habebat stupri consuetudinem, honeste ac decore risit, et eis exclamavit, dicens : Bene est, bene est : revera non est mihi curæ. Per Jesum ego eam non accipiam amplius; abi, eam tibi habe, et ejus filios; ego enim recedo, et efficior monachus.

51 Cum nulli autem dixisset aliquid, pertransit octo mansiones, et abit ad S. Antonium, et pulsat ostium. Egressus autem S. Antonius eum interrogat : Quid vis? Ei dicit Paulus : Volo fieri monachus. Respondet ei Antonius : Senex sexagenarius non potest hic fieri monachus; sed potius abi in vicum, et operare, et vitam dege operariam, Deo agens gratias. Non potes enim sustinere afflictiones solitudinis. Respondet senex, et dicit : Si quid me docueris, illud faciam. Dicit ei Antonius : Dixi tibi te esse senem, et non posse esse monachum, abi. Si enim vis esse monachus, ingredi cœnobium, ubi sunt complures Fratres, qui possunt tuam ferre imbecillitatem. Ego enim hic solus sedeo, quinque dierum spatio interjecto comedens, idque esuriens. His ergo verbis Paulum abigebat. Postquam autem eum non admisit, clauso ostio Antonius tribus diebus foras non est egressus, propter ipsum, ne quidem ad necessitates suas. Senex autem permansit non recedens. Quarto vero die cum eum premeret necessitas, aperto ostio egressus est : et cum rursus vidisset Paulum, ei dicit : Abi hinc senex, quid mihi es molestus? non potes hic manere. Dicit ei Paulus : Fieri non potest, ut ego alibi, quam hic moriar. Cum aspexisset autem Antonius, et vidisset eum non ferre ea, quæ sunt ad victum necessaria, non panem, non aquam, non aliquid aliud, et jam quartum diem perseverasse jejunum, cogitavit apud se ne forte moriatur, ut qui non sit assuetus jejunare, et meam maculet animam; eum ergo admittit.

52 Tunc ei dicit Antonius : Potes esse salvus, si habeas obedientiam, et quod a me audieris hoc feceris. Paulus autem respondens, dixit : Faciam quæcumque jusseris. Talemque vitæ asperæ rationem, et illis

EX VITIS PP.
Cronius juratus testatur hæc gesta,
eorum interpres.

eos excipit cibo

et exhortatione :

e

f g
divina revelatione Eulogium novit.

jubet caussam adventus referre :

eundem et mutilatum objurgat.

h

et de instanti obitu admonet.

Ambo moriuntur.

a

Paulus Simplex relicta uxore ob adulterium,

sexagenarius petit inter monachos admitti :

rejecitur a S. Antonio

admittitur :

illis diebus suscepit Antonius, qualem quando erat in principio juventutis. Ejus ergo mentem probans Antonius, ei dixit: Sta, et ora in hoc loco, donec ingrediar, et afferam tibi quod opereris. Ingressus autem speluncam per fenestram animadvertit eum in eo loco *b* totam hebdomadam manere immobilem, cum ab aestu torreretur. Egressus autem post hebdomadam, cum ex palmis ramos madefecisset, ei dicit: Accipe, et contexe funem, ut me vides. Textit senex ad horam usque nonam quindecim ulnas magno labore. Cum autem vidisset Antonius id quod contextuerat, id minime si placuit, et ipse ei dicit: Male contextuisti, retexe, et denuo contexe; cum jam septimo die jejunus ageret, idque cum esset grandis ætate. Tantum autem eum hac de caussa afflixit, ut ægre ferens senex fugeret Antonium, et vitam monachorum. Is autem eosdem ramos et retexit et titerum contextuit cum magno labore, quod ex contextura prima fuissent corrugati.

53 Cum ergo vidisset Magnus Antonius cum nec murmurasse, neque animum abjecisse, neque vultum suum omnino avertisse, et neque vel tantillum succensuisse, propter eum est compunctus. Et sole occidente ei dicit: Patercule, vis comedamus fragmentum panis? Dicit ei Paulus: Ut tibi videtur, Abba. Hoc quoque rursus inflexit Antonium, quod non ad cibi nuntium protinus accurrerit, sed ei potestatem permiserit. Para ergo, inquit, mensam; et obediit. Fert panes Antonius et imponit mensæ quatuor paxamates sex unciarum, et sibi quidem unum madefecit, erant enim sicci; illi autem tres. Psalmum psallit Antonius, quem noverat: et cum eum duodecies cecinisset, duodecies oravit, ut in hoc quoque Paulum probaret. Senex autem simul precatus est, ipso Magno Antonio promptius et alacrius. Malebat enim, ut arbitrator, pascere scorpiones, quam una vivere cum adultera. Post duodecim autem orationes, Paulo dicit Magnus Antonius: Sede, inquit, et ne comedas usque ad vesperam: sed solum attende esculentis. Cum autem fuisset vespera, et Paulus non comedisset, dixit ei Antonius: Surge, ora, et dormi. Ille autem mensa relicta sic fecit. Media autem nocte excitavit eum ad orationem, et usque ad horam nonam produxit orationes. Mensa autem rursus apposita cum et rursus cecinisset, et orasset, sero vespere sederunt ad comedendum. Cum ergo comedisset Magnus Antonius unum paxamatem, aliud non tetigit. Senex autem comedens tardius, adhuc tenebat paxamidium quod ceperat, expectabat ergo Antonius donec perfecisset, et dicit ei: Comede, Patercule, etiam unum aliud paxamidium. Dicit ei Paulus: Si tu comedas, ego quoque comedam; te autem non comedente, nec ego comedam. Dicit ei Antonius: Mihi sufficit, sum enim monachus. Et ille: Et mihi sufficit; nam ego quoque volo fieri monachus. Surgit rursus, et facit duodecim orationes, et psallit duodecim psalmos. Et post orationes primi somni parum dormiunt, et rursus expergiscuntur ad psallendum a media nocte ad diem usque.

54 Deinde misit eum ad obeundam solitudinem, dicens ei: Veni huc post tres dies. Cum hoc autem factum esset, et quidam Fratres ad eum venissent, observabat Paulus Antonium quidnam vellet eum facere. Is autem dixit ei: Tacens ministra Fratribus; neque aliquid gustaveris, donec Fratres fuerint iter ingressi. Postquam autem tertia jam impleta esset hebdomada ex quo non comederat Paulus, Fratres eum rogabant: Qua de caussa taces? Cumque ille non responderet, dicit ei Antonius: Quid taces, colloquere cum Fratribus. Ille vero est collocutus. Cum aliquando ei fuisset allata urna mellis, dixit ei Antonius: Frange vas, et mel effundatur. Sic autem fecit. Et ei rursus dicit: Collige rursus mel concha, ne sordes aliquas inferas. Et rursus jussit eum aquam haurire toto die. Et rursus, cum

vestem ejus dissoluisset, jussit consuere. Tantam denique hic vir possedit obedientiam, ut ei etiam data sit gratia divinitus, nempe ut ejiceret dæmones. Postquam ergo vidit senem Magnus Antonius prompte eum esse ad omnia secutum in vitæ exercendæ ratione, ei dicit: Vide, Frater, si sic in dies potes, mane mecum. Dicit ei Paulus: An quid mihi possis amplius ostendere, nescio: nam ea quæ vidi a te fieri, ego quoque facio facile, et citra laborem, Deo mihi opem ferente.

55 Tunc ei dicit Antonius alio die: In nomine Jesu, ecce factus es monachus. Cum autem satis superque compertum haberet in omnibus Magnus et Beatus Antonius esse admodum perfectam animam Christi servum, ut qui esset admodum simplex; post certos menses, Dei gratia opem ferente B. Antonio, facit ei deinceps cellam ad tres, vel quatuor lapides a sua cella. Et dicit ei: Ecce Christi virtute, opem ferente, tu factus es monachus: mane deinceps seorsum, ut etiam facias periculum dæmonum. Cum ergo anno uno apud se habitasset Paulus Simplicissimus, et gratia dignatus est adversus dæmones, et adversus omne genus morbos, se perfecte gerens in virtute exercitationis.

56 Quodam ergo die adolescentulus, qui supra modum graviter vexabatur a dæmone, allatus est ad B. Antonium, habens principalem sævissum dæmonem, qui etiam ipsum cælum maledictis et probris insequabatur. Cum igitur adolescentem observasset Magnus Antonius, dicit iis qui eum ducebant: Non est hoc meum opus; nam contra hunc ordinem dæmonum, nempe principalem, nondum sum donatus gratia: sed hæc est Pauli gratia Simplicis. Abiens ergo Magnus Antonius ad probatissimum Paulum, ipsos quoque deduxit, et dicit ei: Abba Paule, ejice hunc dæmonem ab hoc homine, ut sanus ad sua redeat, et Dominum glorificet. Dicit ei Paulus: Tu vero quid: Dicit ei Antonius: Non est mihi otium, est aliud quod agam. Et relicto illic puero, reversus est Magnus Antonius in suam cellam. Cum ergo surrexisset innocens senex, et efficacem effudisset orationem, dicit, provocans dæmoniacum: Dixit Abbas Antonius, Egredere ab hoc homine. Dæmon autem cum probris ac maledictis exclamabat dicens: Non egrediar helluo, senex, nugator. Accepta itaque pelle sua ovilla, verberabat eum in tergo, dicens: Egredere, dixit Abbas Antonius. Dæmon autem maledictis insequabatur Paulum et Antonium: Helluones isti in senectute, veternosi, insatiabiles, qui propriis numquam sunt contenti, quid est vobis commune nobiscum? quid in nos exercetis tyrannidem? Tandem dicit ei Paulus: Aut exhibis, aut abeo, ut id dicam Christo, isque faciet ut sit tibi vae, etc.

57 *c* Cum Thaisis tribus annis ita fuisset inclusa, condoluit Abbas Paphnutius, et mox profectus est ad Abbatem Antonium, ut ab eo requireret si peccata ejus remisisset ei Dominus, an non. Cum ergo pervenisset, et tantam illi caussam subtiliter narrasset, convocatis suis discipulis Abbas Antonius præcepit ut illa nocte omnes vigilarent, et in oratione singillatim persisterent, quatenus alicui ex eis declararet Deus caussam, pro qua Abbas Paphnutius venerat. Itaque cum singuli secessissent, et incessanter orarent, Abbas Paulus major discipulus S. Antonii vidit subito in cælo lectum pretiosis vestibus adornatum, quem tres Virgines clara facie fulgentes custodiebant. Cum ergo ipse Paulus diceret: Non est largitio hæc alterius, nisi Patris mei Antonii; vox ad eum facta est: Non est Patris tui Antonii, sed Thaisis, meretricis est.

a Hæc plenius illustrabimus 7 Martii, quo die colitur S. Paulus Simplex: hic ne quid desit ex Actis S. Antonii, quæ ad eum pertinent excerpimus. Scribunt ea Palladius lib. 8. cap. 28, et Rufinus lib. 2. de Vit. PP. cap. 31, sed contractius.

b Rufinus: per totam diem, et per totam noctem.

c Acta S. Thaisis, quæ 8 Octob. colitur, ubi de Paphnutio plura.

In omnibus absque murmuratione obedit.

Habitat in cella ab Antonio remotus.

Miraculis clar.

Energumenum ab Antonio adductum

liberat.

Indicta ab Antonio oratione,

ostenditur Paulo locus Thaisi paratus.

DE TRANSLATIONE I ET II Reliquiarum S. Antonii.

Corpus S. Antonii divina revelatione inventum, et Alexandriam translatum,

sub Justiniano Imp.

Revelatio celebratur 27 Junii,

Inventio 11 et 13 ejusdem :

Translatio prima 15 Februarii.

Translatio secunda 12 Junii, corporis Constantinopolim deportati, Saracenis Ægyptum occupantibus.

Sacrum B. Antonii corpus sub Justiniano Imperatore divina revelatione repertum, Alexandriam delatum, atque in ecclesia S. Joannis Baptistæ humatum fuisse commemorant XVII Januarii Martyrologia, Romanum, Bedæ, Usuardi, Adonis, Rabani, Notkeri, Bellini, aliaque MSS. et excusa. Idem tradunt Isidorus Hispalensis ejus ætatis proximus in Chronico; Beda lib. de sex mundi ætatibus; Freculphus tom. 2, Chron. lib. 5, cap. 22, aliique. Suscepit Imperium Justinianus Mavortio Cos. an. Ch. 527, ab obitu S. Antonii 172, tenuitque annos 38, menses 8. Non recte igitur Saussaius in supplemento ad XVII Martii, et Octavius Pancirolus Regione 2. Urbis, Ecclesia 44. S. Antonii corpus centum tantum et sexaginta annos volunt latuisse. Propius absunt a vero lectiones ex propriis Ordinis Antoniani officiis infra, in quibus in abdito eremi loco centum septuaginta annis corpus permansisse traditur. Sed quoto Justiniani anno inventum fuerit, non convenit inter auctores, adeoque annotat Baronius ad Martyrol. cui potissimum assentiendum sit, haud liberum esse definire. Ado in Chronico annum Christi assignat 527, sub imperii Justiniani exordia. Aymarus Falco in historia Ordinis S. Antonii, de quo infra, par. 2, cap. 4, ait Ecclesiasticorum scriptorum atque historicorum omnium consensu constare anno Justiniani Imp. secundo corpus fuisse repertum. Westmonasteriensis in Floribus historiarum, Sigebertus in Chron. et MS. Florarii Auctor XV Febr. et XI Junii, contigisse inventionem volunt an. Ch. 529, Justiniani 3. His lectiones adstipulantur et Pancirolus, forte et Saussaius, quod an. Ch. 359, obiisse existiment : ad eum enim annum si CLXX adjeceris, (licet librarius oscitanter, CLX solum expresserit) 529 efficies. Marianus Scotus in Chron. anno Ch. 531, Justiniani 5, post Consulatum Lampadii et Orestis, eam translationem adnotat : cui assentiri mavult Baronius ad eum annum num. 27. Cuspinianus differt in annum Ch. 541.

2 Revelationi porro corporis alius, alius Inventioni assignatur dies; illi quidem ab antiquis temporibus, teste Falcone supra, XXVII Junii, (Ita Martyrol. Colon. et Auctarium Carthusiæ Colon. ad Usuardum : Ipso die Revelatio S. Antonii Abbatis et Confessoris,) huic XI Junii. Eadem Martyrologia : Eodem die Inventio corporis B. Antonii Abbatis et Confessoris. Fusius eo die Martyrol. Germanicum. In Florario MS. revelatio simul inventioque et translatio ad unum illum adscripta diem : Eodem die corpus B. Antonii Abbatis divina revelatione inventum, Alexandriam est translatum anno salutis 529. Maurolycus XIII Junii inventionem memorat, secundamque translationem, cum Constantinopolim est deportatum. Saussaius etiam tertiam addit : Eodem die inventio corporis sanctissimi Anachoretæ Antonii, cognomento Magni, quod ex Ægypto Constantinopolim ; indeque in Gallias delatum, Viennæ in celebri toto orbe sui nominis basilica, quæ etiam religiosi ordinis caput est, repositum, condecens honore quiescit. Translationi primæ XV Februarii in MS. Florario ita indicatus est : Translatio S. Antonii Abbatis et monachi, anno salutis 529. In Bedæ Kalendario Antonii memoria inserta est V Idus Aprilis.

3 Alteram translationem cum divinum illud pignus Alexandria est Constantinopolim devectum, Galesinius XII Junii consignat : Constantinopoli, Translatio S. Antonii Abbatis, quæ, ut in Notation. addit, celebrata primum est an. Ch. 670. Perstringit Galesinium Ferrarius XIII Junii, tamquam non Constantinopolim reliquiæ hæ fuerint, sed ex Ægypto Viennam immediate delatæ : at monumenta, quæ ipse in contrarium citat, cænobii S. Antonii Viennæ, Galesinio liquido suffragantur. In Lectionibus Antonianis dicuntur Constantinopolim translata reliquiæ post Ægyptiorum ab Imperio Constantinopolitano defectionem, Saracenis

Arabiam occupantibus. Theophanes lib. 18, cap. 64, 65 et 66, scribit Bosram aliasque Arabiæ civitates interceptas a Saracenis anno Heraclii Imperatoris 24, Christi 633, sequenti captum Damascum, subactamque Ægyptum. Priore anno Heraclius Syria relicta, in desperationem ruens, sublatis pretiosis lignis ab Hierosolyma Constantinopolim adiit. Videntur Alexandrinorum quidam aut Imperatoris procuratores et præfecti, ejus exemplo cum sacro thesauro, in quo hæ S. Antonii reliquiæ erant, Constantinopolim etiam profugisse : an tamen superstite Heraclio, non omnino certum est. Persuadent id verba lectionum, et quod subsequitis sub eodem Heraclio annis Palæstina omnis, Syria, Mesopotamia, interceptis Hierosolyma, Antiochia, Edessa, cesserint Saracenis. Mortuus est Heraclius 11 Martii an. 641. Successit Constantinus e priore illi conjuge natus, quartumque post mensem veneno sublatus a noverca Martina, ut cum Heracleona filio ipsa regnaret : quibus sexto mense exacti, capessivit gubernacula Constantini filius Constans. Huic an. Ch. 668, filius Constantinus Pogonatus, egregie Catholicus ac pius, successit ; sub quo translatae has sacras reliquias statuit supra Galesinius, aut certe publico primum cultu honoratas ; ideoque nova quasi inventio habita quibusdam, et cum priore, quæ Justiniani ætate acciderat confusa.

4 Gabriel a Podio-Herbaldi, sive, ut aliis scribitur, Putherbæus, vulgo Du-Pugherbault, in Historia Sanctorum Aloysii Lipomani Gallice versa, addit ad Vitam S. Antonii Corpus ejus ab Imperatoris Constantii satellitibus inventum fuisse, et Constantinopolim deportatum, inde Viennam translatum, in monasterium a filio S. Guilielmi ædificatum, ejus festivitas Idibus Junii celebretur. Quo die ita Maurolycus : Item inventio corporis B. Antonii Abbatis, quod ex Ægypto Constantinopolim tempore Constantini devectum est. Inde a filio S. Guilielmi Comitis Jacobino Viennam in Galliam translatum est. At III Id. Junii Martyrologium Germanicum : Item Inventio corporis S. Antonii celeberrimi Abbatis, quod tempore Constantini ex Ægypto Constantinopolim delatum est, factis in itinere multis miraculis, ejectoque ex filia Imperatoris Constantinopolitani dæmone. Quo deinde Comes quidam, cognomento Jacobinus, S. Guilielmi filius, e Gallia venit, qui sacrum hoc corpus, dono acceptum, Viennam in Galliam deportavit, eodem ipso die, quo inventum fuerat. Ubi idem usque in hodiernum diem innumeris miraculis claret. Extat historia hujus Translationis fuse deducta in MS. Ultrajectino Clericorum S. Hieronymi, excusa etiam Belgico idiomate Suollæ an. Ch. 1490. Germanico Colonix eodem fere tempore, inque aliis antiquis Passionalibus seu Legendariis. Verum, quamvis plurima in ea haud dubie veritati congruant, quæ scriptorem ipsum aut a Græcis aut ab Ægyptiis, de revelatione et inventionem, nec non revelatione hujusmodi accepisse vel audisse arbitratur Falco cap. 4, illi tamen rerumque et temporum non satis gnarus videtur ; et vera falsis intermiscendo corrupte explicuisse, et quæ veraciter narrando, ut par erat, assequi non potuerat, propria inventionem supplere conatus fuisse. Is ergo omissis, ita paucis secundam translationem complectitur ipse Falco cap. 8, qui et serius contigisse arbitratur :

5 Quum post Romani imperii lapsum ac declinationem, Ægypti provincia Constantinopolitanis Imperatoribus diu paruisset, tandem Ægyptii vel avaritiam vel superbiam Græcorum pertæsi, ut historici tradunt, circa annum Dominicæ Incarnationis septingentesimum quartum, ab imperio Constantinopolitano ad Sarracenos defecerunt. Quod licet ea lege et conditione factum esset, ut cuius sine molestia in propria secta vivere liceret, plures tamen Ecclesiastici viri, sanctæque religionis cultores, principatum et dominationem infidelium perhorrescentes, sibi quo certo certius persuadentes, Ecclesiam Dei ab ipsis Sarracenis gravia in posterum esse passuram, ab

EX VARIIS.

sub Heraclio.

aut posteris.

fortassis Constantino Pogonato

confusa cum prima inventionem

narrata ex Aimaro Falcone.

Alexandria solventes, cum sanctis, quas secum habebant, reliquiis, ad Constantinopolitanum Imperatorem ejus ditioni antea parere consueverant, transfretarunt. Quos idem Imperator benigne susceptos humanissime pertractavit, locumque mansionis illis assignavit. Magnam autem hac in re comperio scriptorum varietatem, quibusdam referentibus sanctas hujusmodi reliquias, quæ ab Alexandria delatæ fuerant, in majori, seu Patriarchali, ecclesia Constantinopolitana, id est, in S. Sophiæ templo, fuisse repositas: aliis contra asserentibus, illas non intra urbem, sed in suburbano quodam loco eidem civitati propinquo, fuisse collatas. Mihi profecto propius vero esse videtur, religiosos illos viros ex Ægypto adven-
tos clericis Ecclesiæ Constantinopolitanæ nequaquam fuisse aggregatos, minusque etiam reliquias ab ipsis Ægyptiis delatas majori Ecclesiæ traditas, sed potius ab eisdemmet Ægyptiis, in loco sibi per Imperatorem assignato, peculiariter fuisse conservatas.

DE TERTIA TRANSLATIONE.

Tertia Trans-
lationis histo-
ria,

Tertia Translatio est, qua Constantinopoli in Galliam pretiosum hoc cinchon adportatum est. Ea describitur ab auctore satis antiquo, qui ante ordinem Antonianum institutum, de quo mox, videtur vixisse, cum ejus non meminerit: ex relatione tamen aliorum quæ scribit se accepisse profitetur. Eam idem MS. Ultrajectinum representavit. Subjungimus varia ex Historia Antoniana Aymari Falconis.

festivitas 17
Martii.

7 Huic translationi sacrata est XVII Martii dies in MS. Florario, Martyrolog. Coloniensi, Auctario Carthusiæ Coloniens. ad Usuardum, et Martyrolog. Germanico. Consentiant Lectiones, quas infra recitamus, quo die Saussains in Supplemento ad Martyrol. Gallie. In territorio Viennensi ad Furaniam fluvium, in archimonasterio Antoniani ordinis, susceptio corporis S. Antonii Magni Abbatis, quod primum in ignoto Thedaidos loco sepultum, ibi centum et sexaginta annos latuit; sed tandem Dei providentia repertum, Alexandriam primum, deinde Constantinopolim, postea in Galliam translatum, in isto monasterio, quod in ejusdem sanctissimi Confessoris honorem erectum fuit ac dictum, magno honore repositum est. Estque Galliæ, ut idem 17 Januarii scribit, decus sempiternum et inexpugnabile præsidium. Ferrarius XIII Junii: Viennæ in Gallia translatio corporis S. Antonii Abbatis. Sed prior aliqua eo die celebratur.

sub Lothario
Rege Franciæ
reliquias de-
tulit

8 Facta dicitur in Lectionibus hæc Translatio Lothario II imperante. Is Ludovico IV Transmarino Franciæ Regi successit an. Ch. 954, obiit 986. Dicitur secundus, respectu Lotharii Imperatoris, Regis Italiæ, Austrasiæ, Provinciæ, et Burgundiæ superioris; ejus filius Lotharius arctius intra solam Lotharingiam dominatus est, ideoque hic omissus in serie Dynastarum Regumve Burgundiæ, ejus pars tunc erat provincia Viennensis, ut docet Andreas du Chesne in Historia Comitum Albonensium et Delphinarum Viennensium cap. 1, ideoque Joannes Gerson sermone habito de S. Antonio in Concilio Constantiensi tom. 1, operum exclamat: O felicem dixerim Viennæ et Burgundiæ regionem, quæ venerandis corporis sacrosancti Antonii reliquiis decoratur!

Jocelinus,

9 Reliquias eas Jocelinus, seu Jacelinus, qui Maurolyco et Martyrolog. Germanico Jacobinus est, Constantinopoli attulit: idque apud omnes in confesso est, at quis ille Jocelinus fuerit haud perinde liquet. In Lectionibus appellatur Comes Viennensis. Pancirolo Magnus Baro provinciæ Viennensis. Miræ ex historia Antoniana Castri Albenciæ et Motæ S. Desiderii Dominus. Baronio ex stirpe Comitum Pictaviensium oriundus. Putherbæo, Maurolyco, et Martyrolog. Germanico supra, filius S. Guilielmi. Antonio Vincentio Domeneco in historia Sanctor. Catalauniæ ad XXX Augusti de Translatione S. Agnetis, de qua 21 Januarii,

ptius Guiliel-
mi Comit.

Guilielmus Guilielmi filius. In historia Translationis dicitur filius Comitum Guilielmi, qui unus de pugnatibus esse creditur, qui pro bono vitæ sue merito, quam in monasterio suo duxisse fertur, S. GUILLERMUS appellatur. A Falcone infra Cornutus agnominatur. An hic Fortassis Guilielmus Capitis-stupei Pictaviæ quis hic. Comes et Aquitanie Dux sextus, ejus vero nominis tertius fuit? Is defuncta uxore Agnete, atque Adomalda, monachus in canobio S. Cypriani in agro suburbano obiit decrepita senectute, circiter an. Ch. 1020, ut narrant Joannes Bouchetus lib. 3, Annal. Aquitanie cap. 1 et Claudius Robertus in Abbacia S. Cypriani. De variis Guilielmis agemus X Februarii.

10 Similiter de Jocelini posteris hæredibusque controvertitur. Aymaro infra num. 12, dicitur hæreditas illius sine liberis defuncti ad Huigonem Desiderium, nobilitate insignem virum, jure propinquitatis delata, Huigo aliis Guigo, et Gigno, appellatur. Baronius tom. 11, an. Ch. 1089, num. 18, citato Aymaro, Guigonem huic Jocelini filium vocat, melius pronepotem, aut abnepotem, aut certe hæredem dixisset; cum infra in historia Translationis num. 5, tam ipse Jocelinus, quam posteri ejus postea per multa annorum curricula secum quocumque pergerent deferri reliquias facerent et num. 6. Guigo, qui quasi jure hæreditario easdem reliquias vendicaret, exemplo patrum suorum, ubicumque pergeret, circumferret. Quæ statutam ante delati corporis chronologiam confirmant requiruntque centum facile annorum spatium, quod a Jocelino et Lothario Rege ad Guigonem intercessit.

Eorum po-
steri:

11 Hic autem Guigo is fortasse fuit, a quo genealogiam Comitum Albonensium, seu castri Albenciæ, et Delphinarum Viennensium, deducit Andreas du Chesne, qui deinde Cluniaci sub S. Hugone Abbate monachus fuit, de quo nos ad vitam ejusdem Sancti I Martii, aut certe alius ejusdem stirpis, a quo Guigo II, Crassus fuerit prognatus: nisi ipse potius Guigo Crassus hic sit qui S. Hugonem Episcopum Gratianopolitanum legitur, in hujus vita I Aprilis, et devote tempore tranquillitatis coluisse, et invictissime pro justitia resistenti molestias non parvas nec paucas intulisse, quare grande placitum inter eos habitum est in præsentia Viennensis Archiepiscopi, qui postea Papa Calixtus effectus est, etc. Idem Archiepiscopus, teste Aymaro infra num. 16, templum Motæ a Guigone erectum consecravit, sub quo et Ordo S. Antonii coaruit. De Guigonis majoribus varias opiniones profert du Chesne.

ex iis Guigo,
Motæ funda-
tor

12 At non integrum S. Antonii corpus Constantinopoli asportatum fuit a Jocelino in Galliam. Nam an. Ch. 1231, Lambertus Præpositus Ecclesiæ collegiatae S. Mariæ Brugis, impetravit partem brachii S. Antonii, aliorumque Sanctorum varias reliquias, et Constantinopoli Brugis attulit, ut in monumentis ejusdem Ecclesiæ legitur. Jacobus Meyerus lib. 8, Annal. de solis S. Antonii reliquiis idem testatur ad an. Ch. 1231, Lambertus Antistes Ecclesiæ B. Mariæ Brugensis retulit domum ex Constantinopoli partem brachii D. Antonii.

Reliquiæ
S. Antonii
Brugis.

13 Ejusdem barba in æde parochiali S. Cuniberti asservatur Colonia Agrippinæ, ac circumfertur annui sudoris prodigio ad statum urbis celebris, ut dictum est XIII Januarii ad vitam B. Godefridi num. 37 in Prolegomenis; testaturque id Erhardus Winheim in Sacratio Agrippinæ, Ecclesia 33. Ibidem in Ecclesia Ordinis Antoniani inter varias reliquias religiose asservatur notabilis pars manus S. Antonii in peculiari sacello eidem dicato, ut idem Winheim Eccles. 17. Aliquas ejusdem reliquias habet Ecclesia Cathedralis Tornaci, ut narrat in historia Tornacensi Joannes Cognatus lib. 3, cap. 36. Duas hic Antverpiæ in domo professa Societatis Jesu ejusdem S. Antonii reliquiarum particulas asservamus, ut patet in archivo hujus domus litteris FF et EEE Romæ S. Antonii templa aliqua sunt ejusdem reliquiis, teste Octavio Pancirolo, ornata, quorum præcipuum est Ordinis Antoniani regione 2 Eccl. 40, cili-
cio

Colonia.

Tornaci.

Antverpiæ.

Romæ:

cio S. Antonii celebre. In aliis præter particulas ossium servantur aliquot folia vestis e palmis contextæ, qua a morte S. Pauli Thebæi accepta Antonius diebus solemnioribus inducebatur. Reliquum hoc vestimentum in cœnobio Antoniano servatur, et ita describitur ab Aymaro cap. 7.

14 Cernitur ad hanc usque diem una cum sanctissimis dicti corporis reliquiis exesum quoddam, nimiaque vetustate detritum vestimentum, quod pauli primi eremitæ fuisse nonnulli existimant, tametsi plerique non Pauli, sed Antonii potius fuisse opinentur. Materia quæ aut qualis sit, non facile discerni potest. Color est fumoso persimilis, textura artificiosa, superficie exterius plana; interius vero proluxæ atque prominentes barbulæ hirsutam villosamque speciem reddunt. Posterius ad collum consutitiam habet scuti formam, clausum est undique, nulla fissura aut apertione patente, præterquam ad caput immittendum. Ad hæc ora ipsius vestimenti per gyrum inferius complicata cernitur, ne textura sese attritu dissolvante fimbriaretur. Christianissimus Francorum Rex Franciscus ejus nominis primus nuper viso eo ipso pallio judicavit palmeum esse, cui plerique sunt assensi. Vetustas tamen ejus rei certitudinem intuentibus adimit.

TRANSLATIONIS HISTORIA,

ex Officiis Ord. Antoniani editis Romæ 1592.

Cum B. Antonius quintum et centesimum annum agens e vita migrasset, duo discipuli, quibus ipse mandaverat, corpus ejus juxta conductum Patris, ne Ægyptiorum more inhumatum reservaretur, in abdito eremi loco sepelierunt; ubi centum septuaginta annis ignotum permansit. Deo autem, qui servi sui memoriam in universo orbe celebrandam proposuerat, aliter disponente, ipsius corpus Justiniano a juniore imperante divinitus inventum, Alexandriam translatum est, atque ibi in ecclesia S. Joannis Baptistæ reconditum, populi concursu, et votis fidelium honorari cœpit. Deinde post Ægyptiorum ab Imperio Constantinopolitano defectionem, Saracenis Arabiam occupantibus, Christiani incolæ diversas Sanctorum reliquias, ne in manus infidelium pervenirent, Alexandria asportantes, B. Antonii corpus Constantinopolim detulerunt, et in vetusto templo, non procul ab urbe, benigne ab Imperatore suscepti, condidere. Et hæc quidem fuit sancti corporis secunda translatio.

2 Lapsu temporis Lothario secundo imperante, cum dira sacri ignis lues passim per occidentales regiones grassaretur, nec arte medica, ullove humano auxilio, exstingui posset; suorum Dominus miseratus languores, quem bonum olim medicum Ægypto dederat, ejusdem sanctissimi Patris reliquias, ut occidis etiam partibus mederetur, ab orientalibus oris in Viennensem provinciam transferri voluit. Cum enim eo tempore Comes Jocellinus Viennensis, vir pietate et militia clarus, Hierosolymam, persolvendi voti caussa, cum multis nobilibus et contribulibus adiisset; cumque voto peracto, regiones illas orientales peragraret, sollicitè exquisivit, quo in loco reliquiæ B. Antonii extarent, sive divinitus (ut fertur) admonitus, seu pia devotione erga sanctum Patrem Antonium affectus, quod paullo ante ipsius implorato auxilio, a lethali morbo convalesceret: intellexitque Constantinopolim jampridem translatas ibidem asservari. Igitur properandi avidus, tametsi propter hostium agmina aditus intercluderetur, divina tamen gratia, ac B. Antonii patrocinio fretus, omnem itineris difficultatem superavit, et Constantinopolim suo cum universo comitatu incolumis pervenit. Quos Imperator ob gentis nobilitatem honorifice suscepit.

3 Certior interea factus Jocellinus, B. Antonii

reliquias, quarum gratia arduum hoc iter arripuerat, in quadam ecclesia pene desolata, minus decenter, ob ministrorum inopiam et paucitatem, asservari; Imperatorem supplex adiit, et petiit, ut eas in Viennensem Galliæ provinciam comitantibus illius Ecclesiæ ministris, deferre sibi liceret: quod facile impetravit, divina sibi tanti muneris obtinendi suffragante gratia. Lætus igitur, votique compos, sacro donatus munere, prospera usus navigatione, in patriam remeavit. Dumque tanti thesauri deponendi locum et veneratione et majestate decorum perquireret, nullas interea absque sacris reliquiis aggrediebatur expeditiones, quæ sibi semper ob B. Antonii merita prospere succedebant. Pace vero cum finitimis et exteris tandem bello parta, templi construendi in tanti nominis honorem, et sacrarum reliquiarum depositionem, curam adjecit. Locus autem idoneus visus est sibi oppidum tunc S. Desiderii Mota vocitatum, ubi prima illius augusti templi S. Antonii Viennensis, quod hodie cernitur, jacta fuere fundamenta, cum antea esset tantum ædicula B. Mariæ dicata. Ex quo et primarium illud templum, et oppidum S. Desiderii Mota, mutato nomine S. Antonii sortita sunt vocabula. Unde Antonianus Ordo ab iis cœptus primordiis, ad summam Dei Omnipotentis gloriam, pauperumque sacro igne laborantium.... per orbem universum fausta propagatione emersit.

a Videtur harum lectionum auctor Justino seniori Justiniani nomen tribuere: nam Justinianus II, fuit Rhinotmetus Constantini Pogonati filius, qui minimum 130, post illam S. Antonii translationem annis vixit.

EADEM HISTORIA

ex veteri MS. Ultrajectino.

PROLOGUS.

Quia, favente Domino, B. Antonii vitam, a beatæ memoriæ Athanasio Alexandrinæ Ecclesiæ Archiepiscopo ad eruditionem fidelium luculento sermone digestam ad Fratres eremi, legendam habemus operæ pretium est, ut scripto nihilominus inseratur, quemadmodum venerandum corpus ipsius de Thebaidæ finibus ad nostras devenerit oras, vel a quibus personis tantus thesaurus de tam longinquis provinciis deferri potuerit. Impossibile forsitan quibusdam videtur, ut id, quod infra præfata regionis eremum in ignoto loco a duobus tantum discipulis humatum fuisse legitur, et cunctis aliis quamdiu vixerunt incognitum, postmodum sit effossum, et hinc miraculis delatum. Sed non est impossibile id Deo.

2 Ideo æstimare debet, quia Dominus Jesus Christus, sicut in textu beati viri legitur, superato dæmonum conflictu, visibiliter ei apparuit, et quam sanctus sit ostendit, istud promisit quod per totum mundum eum faceret nominari. Et revera pius Dominus, sicut tunc paucis promisit ei verbis, ita nunc multipliciter dignatur adimplere factis. Crescentibus enim per singulos dies miraculis, crescit et fama in populis. Sed hæc tua sunt Domine dona Christe. Quia, sicut ipse dixisti in Evangelio, non permittis ut lucerna ardens et lucens, beatus vir Antonius famulus tuus, recondatur in latibulo, sed reponatur super candelabrum quod in domo tua est, hoc est, in eminentiori loco, ut omnibus luceat.

3 Ita enim, Domine, de die in diem eum mirificas, ut de remotissimis terris ac regionibus infirmantes nonnullos transmittas, qui non prius de gehennalis incendio ignis liberari possunt, nisi ante glebam sanctam corporis ejus recubuerint, et auxilium ejus devota mente poposcerint. At postquam te adorato, et subsidio ejus ante reliquias ejus sacras implorato, servos ejus sese fore in ævum devoverint, mox vel usque ad nonum diem liberati inde revertuntur, vel quieta pace ab hac laboriosa vita migrantes in Domino moriuntur. Nam nonnullos quoque alios diversis infirmitatibus præpeditos multotiens visus est sanasse,

Mota S. Desiderii deposita.

Corpus S. Antonii ignoto loco reconditum.

divinitus illustratum

Matth. 5. 15.

plurimis miraculis.

vestis Viennæ.

NOT. 80.

Reliquiæ S. Antonii primo Alexandriam,

a

tum Constantinopolim,

inde Viennam delatæ

a Comite Jocellino;

sanasse, et defunctis etiam quibusdam vitam præsentem restituisse. E contrario nonnullos qui in possessionibus famulorum ejus quippiam sibi vindicare tentabant, aut votum aliquod, quod sibi spopondissent, recondere moliebantur præfato ardore gehennalis ignis vel ipsos vel pecora ipsorum plerumque visus est incendisse: quia sanctis ejus meritis exigentibus ultio divina iis infertur, quicumque fraudem vel injuriam in iis, qui ad eum pertinent, inferre præsumpserint. Quod quia totiens contingere videtur, ut non sit nostræ facultatis; potius ad ea, quæ de eo narrare proposuimus, stylum vertamus. Servata igitur veritate in quod audivimus pro modulo nostro proferamus.

NARRATIO.

Comes Guillermus, qui unus de pugnatoribus esse creditur, qui pro bonæ vitæ suæ merito, quam in monasterio suo diu duxisse refertur, S. Guillermus appellatur, filium quemdam, Jacelinum nomine, probitatis suæ non degenerem habuit: qui, cum ad virilem ætatem pervenisset, caussa orationis Hierosolymam petiit. Qua fideliter peracta peregrinatione, ad curiam Constantinopolitani Imperatoris divertens, gratiam plurimam apud ipsum Imperatorem et omnes Milites ejus invenit. Cumque ibidem per dies multos demoratus fuisset, et omnibus carus esset, tandem repatriare desiderans, suosque revisere, ad ipsum Imperatorem, licentiam postulaturus, accessit. Verum ille adolescentis boni præsentia plurimum delectatus, dare ei hanc, quam postulabat, licentiam differebat; sed ut secum demoraretur amabiliter obsecrabat. Sed cum non amplius eum secum detinere valeret, de thesauris suis eum accipere præcepit quicquid placeret. Ceterum non concupiscens ille aurum vel argentum, nec aliquid hujusmodi, capsellam tantummodo, in qua B. Antonii corpus jacebat, expetiit et accepit, licet quodlibet ei munus Imperator aliud largiri mallet, eo quod plurimam in B. Antonio fiduciam haberet, et plurimum illum veneraretur et diligeret, ac multas ante eum preces funderet. Verumtamen denegare et illud noluit, quia cuncta alia donativa accipere recusavit.

¶ Illud ergo gratanter suscipiens pro summo munere, valedicens omnibus, festinanter cum suo cuneo cœpit redire, confidens interim de sacrosancti corporis munimine, quod ferebat, quod nihil sibi æstimaret adversi ubique prorsus posse nocere. Et revera, sicut Dominus dicit, quod omniaabilia sunt credenti, nihil triste, licet inter barbaras gentes transirent, in eodem eis contigit itinere, sed sani et alacres ad sua rediere. Ex quo nimirum factum est ut tam ipse quam posterius ejus postea per multa annorum curricula secum quocumque pergerent deferri facerent, et nusquam post se relinquere vellent. Ad enim de ejus ducamine confidebant, ut nihil sinistrum sibi posse subrepere suspicarentur, sed prospere cuncta quæ aggredierentur currere sperabant, quamdiu videlicet illum haberent in via. Et ideo quocumque profecturi essent, ut dixi, coram se secum semper deferri faciebant, et coram illo etiam in expeditionibus ire volebant. Quod licet non sit ambigendum quin ex devotione facerent: indecens tamen et temerarium Dominus Papa,.... cum ad ejus notitiam pervenisset, quod hujusmodi personæ tantas Confessoris sacrosanctas reliquias circumferrent.

¶ Eapropter, cum quidam illorum, qui Gigno Desiderii vocabatur, quasi jure hæreditario easdem reliquias vendicaret, et exemplo patrum suorum ubicumque pergeret circumferret, summus Pontifex mandare curavit, ut nequaquam deinceps secum deferre præsumeret, sed cuicumque vellet de Abbatis religiosorum virorum Deum timentium eas servandas traderet. Quo præcepto vir egregius audito obedire non distulit; sed convocato concilio cum amicis suis,

viris qui bonæ conversationis et nominis habebantur, eas conservandas commisit. Qui ut eos in suo territorio haberet, locum eis quemdam nemorosum, qui ex naturali situ Mota vocabatur, ad excolendum et ad monasterium construendum tradidit, ubi honorifice conservari possent. In quo eis tantam opem impendit, quousque ad effectum res ipsa pervenit. Terras quoque alias cum septem ecclesiis, decimisque ad eas pertinentibus jure perpetuo tradidit, ex quibus ejusdem monasterii habitatores victum et vestitum sufficienter habere possent. Denique et locum alium haud procul inde positum contulit, in quo domus eleemosynarum, id est, hospitale construeretur, infra quam pauperes Christi, et universi qui ex prædicto gehennali incendio perurerentur, ad implorandum suffragium B. Antonii devenirent, gratuito susciperentur. Præterea ne quisquam illorum, qui sibi jure hæreditario successuri forent, aliquid sibi in supradictis donationibus vindicare vellent, aut aliquam calumniam movere possent, libere cuncta obtinenda concessit.

7 Quam devotus erga B. Antonium et universos servitores illius fuerit dum in hoc seculo vixit, nulla, ut arbitror, lingua humana enarrare posset. Nec immerito. Ipse enim vere fuit Israelita, qui dum adhuc adolescens esset tenerimus, ex nobilissima stirpe oriundus, cunctas tamen hujus mundi illecebras, cunctas divitias et honores ac homines fugiendo sprexit, et pauperibus cuncta, quæ habere poterat, distribuit in hac terra morientium, ut bona Domini videre mereretur in terra viventium. Qui primus post Paulum sanctum Eremitam, quem ipse sepelivit anachoreticam aggressus est ducere vitam, et cœnobarum omnium propositum primus in Ægypto instituit et monachorum: qui sæpius cum diabolo insultando confluxit, sed numquam a diabolo est superatus. Quid plura? Tantam denique gratiam in curandis languentium infirmitatibus vir Dei habebat, ut nemo ad eum male habens veniret, quem non incolumem fusa ad Dominum oratione restituerit. Felix igitur est locus hic, quem constat habere talem tantumque virum, cui tot sunt tantaque fuere culmina virtutum, et præconia laudum.

8 Veneremur itaque eum, dilectissimi, ut pium Patronum, imitantes pro modulo nostro vitæ ejus exempla: quatenus ipsius sanctis suffragantibus meritis, et gehennalis ignis incendia in præsentia, et in futuro evitare mereamur, et ad Christum, quod ipse pervenit, pervenientes, et beatitudinem inveniamus æternam, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivit et regnat secula seculorum, Amen.

EADEM HISTORIA

ex hist. Antoniana Aimari Falconis.

CAPUT. I.

Occasio projectionis Jocellini in Orientem.

Cum divinæ dispositionis decreto futurum esset, ut beatissimi Antonii corpus a Constantinopolitanis partibus ad provinciam Viennensem pro mortalium subsidio transferretur, accidit, quemadmodum scriptum legimus, ut Baro quidam nobilissimus et potens dictæ Viennensis provinciæ Guilielmus Cornutus nuncupatus, castri novi Albenci Motaque S. Desiderii, necnon plurium aliarum arcium et locorum Dominus, vir per omnem ætatem in armis exercitatissimus, post creberrima pericula, quibus se multoties bellicis in rebus exposuerat, devotione tandem permotus, votum emitteret, se Hierosolymam sacraque nostræ redemptionis loca humiliter suppliciterque visitaturum. Verum gravissima quadam infirmitate præventus, suum propositum minime potuit adimplere. Quo cernens ipse, solemni condito testamento, ea lege filium, quem unicum habebat,

monasterium Motæ extruit iis conservandis,

et hospitale,

pius in S. Antonium, et quare.

A dhortatio ad cultum S. Antonii.

a par. 2. c. 15.

Jocelinus se votum paternum ad eundem Hierosolymam soluturum spondet.

nomine

Jocelinus Hierosolymam et Constantinopolim adit,

ab Imperatore impetrat reliquias S. Antonii.

in Galliam prospere deferit:

Marci 9. 22.

cas ipse posterique in expeditionibus circumferunt:

Guigo Papa suadente,

nomine Jocelinum, hæredem suum universalem instituit, ut quamprimum post ipsius Guillelmi decessum ad dictæ Hierosolymitanæ peregrinationis iter sese accingeret, patremque emisso voto liberaret. Quod Jocelinus ipse haud grave spondit. Nec multis post diebus, idem Guillelmus ab humanis excessit.

Cap. 16.

2 Jocelinus tametsi pietate insignis haberetur, aliis tamen negotiis implicatus, sponsionem, quam morienti patri fecerat, longo tempore distulit adimplere : nec tamen propterea cessabat Ecclesiasticis suffragiis piisque eleemosynis jam dicti sui patris animam Deo sollicite commendare. Verum cum subeuntibus annis susceptæ peregrinationis, paternique voti exequendi memoriam, seu recordationem, omnino postergasse videretur, memorabili casu de longioris moræ culpa illum divinitus redargutum, deque exolvenda promissione patri facta miraculose admonitum fuisse legimus, hunc in modum. Erat, ut ferunt, Jocelinus ipse in armis strenuus, et hac in re paternæ gloriæ imitator clarissimus : illumque veluti militiæ Ducem Viennensis provinciæ nobilitas armisque dedita juvenus studiosissime sequebatur. Itaque cum per id tempus in Helvetiorum finibus non procul a monte Jura bellum gereretur, ipseque Jocelinus illuc non modica juvenum dictæ provinciæ Viennensis caterva comitatus perrexisset, cruento cum hostibus inito congressu, ad noctem usque acriter hinc inde pugnatum est, multique ibidem occubuisse feruntur. Proinde Jocelinus viriliter et strenue dimicans, tribus atrocissimis vulneribus acceptis, equo dejectus est, prostratusque aliquamdiu jacuit in campo : tandem vero veluti cadaver exanime sub noctem a suis elatus, in vetusto quodam sacello ibidem propinquo, quod B. Antonio dicatum erat, repositus est, sociis pervigilem juxta illum noctem cum mœrore et lacrymis ducentibus, tamque acerbum viri casum miserabiliter deplorantibus.

id differt :

in prælio vulneratus,

defertur in sacellum S. Antonii :

a dæmonibus oppugnatus,

defenditur a S. Antonio :

jubetur ejus reliquias in Galliam deferre :

sanatur :

3 Luce autem appropinquante corpus ipsum, omnibus qui aderant obstupescantibus, magna suspiria cœpit emittere. Namque, ut postea ejusdem Jocelini relatione cognitum est, eo tunc visa illi est maxima dæmonum astare multitudo, ex quibus unus eum injecto laqueo suffocare nitebatur, reliquis ad eundem Jocelinum in gehennam pertrahendum sese multifarie accingentibus. Itaque ea maxime de caussa, quod dicerent prætenderentque illum promissionis, quam morienti patri fecerat, neglectorem ignominiosumque prævaricatorem extitisse. Jocelinus vero magno terrore concussus, quanto maximo poterat conatu Dei misericordiam implorabat : nec segnius ea dæmonum turba perurgebat, ut quam citissime pertraheretur in barathrum. Tandem vero post multam malignorum spirituum impressionem, visus est grandævus senex barbarus, baculoque innixus illuc adventare, cujus præsentiam multitudo dæmonum perhorrescens cœpit aliquantulum retrocedere. Is igitur venerandus senex propius ad ægrotum accedens, dæmones acriter increpabat, eo quod in sua ipsius domo, sibi que dicato sacello ausi essent hospiti suo vim facere, injuriamque inferre. Itaque eodem loco protinus cedere, mœstosque abire coegit. Tum deinde pulsus illis, idem beatus senex blandis ægrotum verbis affatus, talia ad illum verba facere videbatur : Noli timere, fili, ego sum sacelli hujus servator et custos : tibi que tamquam hospiti meo auxiliabor, et te ab injuria defensabo : verum cave ne ultra differas promissam Hierosolymitanam peregrinationem adimplere, sed statim ad illam pro voto patris accingere. Hanc autem pro impetrata tibi salute, tu mihi rependes gratiam, ut corporis mei reliquias ab orientalibus partibus ad has occidentales oras, dum redibis, cures transferendas. In quibus quidem occiduis partibus Christus Dominus me posthac disposuit præcelsius fore venerandum.

tus, cunctis qui aderant mirantibus cum gemitibus et suspiriis manus ad cælum tendere. Nec multo post curatis vulneribus, incolumitateque recepta, sospes ad propria remeavit. Hoc autem verumne sit, an commentitium, Deus ipse novit. *b* Fateor equidem id non in authenticis, sed in privatis quibusdam scripturis proditum esse : quapropter eam ipsam narrationem pro cujusvis arbitrio probandam, vel improbandam relinquo.

EX AYMARO
FALCONI

b

a Sumpta hæc sunt ex parte secunda historiæ Antonianæ Aymari Falconis, ipsiusmet verbis retentis, iis solum prætermittis quæ ad institutum nostrum minus necessaria videbantur; adnotatis ad marginem capitibus, e quibus singula transscripta sunt. Usus ille fuit monumentis Antonianæ domus, sed quam dedimus historiarum translationis videtur non habuisse, qui in tempore translationis ab ea longe discrepet. *b* Hinc sinceritatem discere scriptoris. Fidem non meretur, quisquis asseveratius gesta narrat; quam acceperit. Fidelis historici partes remur, unde didicerit, quæ commemorat, profiteri; nisi ipse ea conspexerit. Ea caussa styli, sæpe incultum ac rudem, veterum damus.

CAPUT II.

Peregrinatio Jocelini, obtentæ reliquiarum.

Rebus itaque domi pro tempore ordinatis, Jocelinus, non contemnenda virorum nobilium caterva comitatus, maritimo itinere Hierosolymam petiit, locaque sacrosanctis nostræ Redemptionis mysteriis consecrata devotissime visitavit. Quo autem id gestum sit anno, quia scriptum seu ab aliquo proditum non reperi, nequaquam possum salva historica fide pro certo asserere : sed quantum conjectura assequi, ac ex subsequuto postmodum rerum eventu verisimiliter, metiri valeo, id ipsum arbitror a circa millesimum atque septuagesimum Dominicæ Incarnationis annum contigisse. Sepulchro igitur Dominico et aliis venerabilibus locis pro Salvatoris memoria devotissime visitatis, jam dictus Jocelinus sollicite percunctatus est quam in parte B. Antonii corpus haberetur : intellexitque, fama referente, sanctas beatissimi illius corporis reliquias pridem ad Constantinopolitanam urbem fuisse translatas, ibidemque reconditas asservari. Verumtamen eo tunc ad partes illas parum tuta videbatur profectio, eoque atrocissima ibidem bella geri, rerumque variæ fluctuationes vigere ferebatur. Sed nullo rerum discrimine territus Jocelinus, divinam gratiam, et B. Antonii tutelam sibi sperans ubique affuturam, illuc protinus se conferre, atque omni mora postposita Constantinopolim statuit proficisci.

Cap. 17.

proficitur
Hierosolymam :

a

6 Expleta igitur sanctorum locorum visitatione in Judæa, Jocelinus Constantinopolim pergere decrevit, ubi beatissimi Antonii corpus intellexerat esse reconditum. Et quamquam rebus ibidem tumultuantibus parum tuta videretur profectio, attamen Divinam clementiam, sanctissimi quoque Antonii tutelam sperans sibi semper affuturam, illuc cum suis adnavigavit, applicitusque ibidem statim Imperatorem salutavit, a quo perbenigne exceptus est. Erat enim ipse Jocelinus forma et morum nobilitate conspicuus, bellicæ et pacis artibus instructissimus. Præterea existimabat Imperator ad stabilienda sui principatus fundamenta, rebus præsertim turbulentis existentibus, pernecessarium esse omnium etiam exterorum auxilia sibi comparare et adjungere. Nec ignorabat Gallicam nobilitatem semper fuisse bellicis in rebus illustrem, et ad bella capessenda promptissimam. Tum etiam fama erat, apparatus quosdam maritimos per id tempus in *b* Basiliâ atque Italia fieri. Magno itaque favore Imperator dictum Jocelinum illiusque comites excepit, humanissimeque pertractavit. Jocelinus vero comitesque ut desiderii sui compotes efficerentur, delectati etiam Imperatoris humanitate singulari, aliquamdiu apud eundem manserunt. Nec otiose quidem, sed multis præclaris facinoribus domi ac militiæ gestis, maximo in pretio habiti sunt.

Cap. 19.

inde Constantinopolim;

b

gratus Imperatori,

7 Cum autem Jocelinus ipse sui que comites devotionis

Ex. Antonii
Tulio

tionis gratia sæpius ad ecclesiam veterem pergerent, in qua sanctum B. Antonii corpus erat reconditum, locumque ipsum propter bellorum tumultus conspexissent propemodum derelictum, seu pacis tempore tantummodo Ecclesiasticis viris, iisque rerum omnium penuria laborantibus custoditum, facile eisdem religiosis viris persuaserunt, ut in Galliam, ad meliores, et tutiores sedes cum sanctis reliquiis se conferrent, ubi locus illis pulcherrimus atque commodissimus assignaretur, majoreque ipsi in pretio ac veneratione, quam in Græcia haberentur. Cumque huic rei solus deesset Imperatoris assensus. Jocelinus Imperialem ardentem adiit majestatem, et supplex id pro summo munere postulavit: Divinaque, ut verisimile est, sibi ad id obtinendum opitulante gratia ipsiusque B. Antonii pio suffragante favore, quod cupiebat impetravit.

impetrat reli-
quias S. An-
tonii

Cap. 20.

8 Lætus igitur, tanti thesauri munere Jocelinus, habitis eidem Imperatori gratiis, assumptisque sanctis reliquiis, necnon viris aliquot Ecclesiasticis, prospera navigatione cursuque felici ad Provinciam Viennensem remeavit, ubi magna omnium lætitia, ac exultatione exceptus est. Scio quosdam scripsisse Jocelinum non ab Imperatore, sed ab ipsius Imperatoris filio, sanctum hoc munus accepisse: quod mihi minime probabile videtur. Verum sive ab Imperatore ipso, sive ab Imperatoris filio id obtinuerit, certissima fide constat dictum sanctum corpus ab eodem Jocelino ad Viennensem Provinciam divina dispositione fuisse translatum. Quod non solum fide dignis scriptoribus referentibus, verum etiam plurimorum olim Romanorum Pontificum, Imperatorum quoque et Regum litteris diplomatibusque reperitur esse testatum, ac demum per sanctam Sedem Apostolicam consistorialiter declaratum.

eas defert in
Galliam.

a Cur hanc ejus conjecturam sequi haud libuerit, supra indicatum: sinceritatem tamen laudamus.

b Scandinaviam aliasque Boreales provincias intelligat Aymarus Basilike nomine, an, propinquiorem Byzantio, Scythiæ urbem regionemve, non divinamus: utraque notione Basilicæ usurpatum veteribus nomen reperire est.

CAPUT III.

Ecclesia S. Antonii extracta.

Cap. 25.

Postquam vir illustris Jocelinus dignissimo sancti corporis thesauro locupletatus provinciam Viennensem divina benignitate applicuit, non mediocri sollicitudine curaque premebatur prospiciendi ubinam hoc ipsum divinum munus reponere posset honorifice conservandum, sedemque illi opportunam ac idoneum locum statuere. Sed interim quocumque pergebat sancti corporis reliquias deferere, adeo ut nec in præliis bellicisque tumultibus, sine dicto sancto corpore proficisceretur. Ea namque tempestate cruentissima bella in Gallia gerebantur.

circumfert in
expeditioni-
bus bellicis.

10 Quiete vero a bellis parta, Jocelinus urgente (ut ferunt) Pontificis jussione, Ecclesiæ ad honorem Beatissimi Antonii construendæ animum adjecit, in qua postmodum sancti corporis reliquias reponeret. Huic igitur rei idoneus visus est locus oppidum Mota, cujus ipse temporalem ditionem atque jurisdictionem obtinebat. Erat namque per id tempus locus ipse incolis frequens, et multarum nobilium familiarum domiciliis honestatus: quamvis nonnulli errore ducti putent locum illum tunc temporis nemorosum et incultum extitisse; quod minime verum esse antiquissima documenta declarant. Sed nec id verum est, quod quidam existimarunt, hunc ipsum locum olim fuisse Motam-Fangiasii nuncupatum. Nam locus Motæ-Fangiasii quatuor circiter ab hoc altero Motæ locomilliaribus ultra flumen Isaram est situs, antiquissimisque documentis locorum ipsorum diversitas haud dubie comprobatur. Itaque oppidum istud non Mota-Fangiasii, sed Mota potius S. Desiderii vocabatur. Erat autem per id tempus in eo, quo nunc major Ecclesia S. Antonii sita est, loco,

Mota S. Desi-
derii extruere
templum
S. Antonio
incipit.

ut antiquæ perhibent litteræ, parochialis Ecclesia B. Mariæ dicata, in qua jus patronatus et præsentandi idoneum Rectorem, ad eundem Jocelinum pertinebat. Hoc igitur auspiciato loco, quia ea ipsa, quæ tunc ibidem constructa erat, parochialis Ecclesia perexigua videbatur, dictus Jocelinus, convocatis permultis supramemoratæ provinciæ proceribus, Archiepiscopoque Viennensi, eorundem consilio et auxilio, nec non universi populi suffragio fretus, primarii templi, seu majoris Ecclesiæ, fundamenta jecisse creditur: ita scilicet ut ad æquinoctialem ferme solis exortum nova ipsa ecclesia vergeret, quum alia, quæ prius ibi erat, ad Septemtrionem versa esset: quo factum est ut altera in alterius transversum porrigeretur. Antiqua tamen illa parochialis Ecclesia minime tunc diruta fuit, sed ea adhuc intacta remanens intra habitum novæ, quæ capacior erat, conclusa remanebat, et hæc fuerunt primordia majoris templi, antequam ibidem venerandum corpus Beati Antonii reponeretur.

11 Jocelinus, tametsi ab initio cœptum opus ferventissime prosequeretur, distractus tamen subinde alienis curis, aut quia plurimarum Ecclesiarum precibus de reponendis apud easdem dictis sanctis reliquiis interpellabatur, tepide circa ipsum opus agere cœpit. Et quamquam Ecclesiasticæ auctoritatis decreto sanctum corpus in profano loco prohibitus esset retinere, attamen parum rem ipsam expediebat. Inter hæc autem gravi morbo correptus, inopinata morte finem vitæ fecit.

Cap. 26.

12 Eoque sine liberis defuncto hæreditas illius ad Huigonem Desiderium, nobilitate insignem virum, jure propinquitatis delata est. Qui et ipse, ut antiquæ ferunt litteræ, sancti corporis potius reliquiis, illas quocumque pergeret secum defererebat; nec pacis tantum, sed etiam belli præsidium in Sancti virtute reponens, ejusdem beati corporis feretrum passim in castris et cruentis præliis ventilabat. Quod etsi non sine devotionis affectu fieret, quemadmodum olim filios Israel arcam fœderis nonnumquam in bello legimus detulisse, id tamen ad nutum et voluntatem viri secularis fieri, penitus erat improbandum. Verum quia tunc de patriæ tutela, ac, ut arbitror, de totius populi salute res agebatur, excusabile forsitan erat apud Deum id quod sancta et pia quadam fiducia, non temeraria levitate, gerebatur.

Guigo Deside-
rius reliquias
ad bella cir-
cumfert.

13 Ea tempestate sanctæ Romanæ Ecclesiæ præerat Urbanus ejus nominis secundus, qui sacri Domini sepulchri locorumque sanctorum profanationem, nec non Christianorum in Orientis partibus conculationem et servitutem miseratus, hortante maxime Petro Eremita, ad excitandos fidelium animos sese in Galliam contulit, atque apud Clarum-montem generale concilium indixit. Is itaque Pontifex beatissimus cum per Viennensem provinciam iter faceret, intellexit sanctissimi Antonii venerandum corpus in manibus secularium ac militarium virorum indecenter versari, passimque ubilibet deferri. Quapropter caussa cognita, Huigoni Desiderio, Apostolica auctoritate, ac sub anathematis censura, inhibuit, ne talia deinceps præsumeret: sed quamprimum corpus illud sanctissimum in religioso aliquo loco condecenter atque honorifice reponeret.

Cap. 27.

14 Accepta igitur Apostolica jussione Huigo Desiderius opus jam pridem a Jocelino apud Motam inchoatum, magno populi favore cœpit instaurare. Verum quia tam propere illud absolvi seu perfici non poterat, levi interim materia exiguum sacellum ad primarii altaris sedem extruit, ibidemque dicti sancti corporis reliquias collocat, dispositis custodibus, qui oblationes piasque fidelium erogationes pro ipsius Huigonis arbitrio in opus fabricæ suscipere dispensandas. Proinde locus ipse cum præfatis reliquiis semper eo modo in secularium potestate existeret; quamvis idem locus supra memoratæ parochiali Ecclesiæ adja-

Papa id ve-
lante,

Cap. 28.

templum
S. Antonii
instaurat,
ibique eas de-
ponit:

ceus

cens ad eandem Ecclesiam pertinere nosceretur. Sed tantæ ipse Huigo potentiae et auctoritatis erat, ut nullus super hoc contendere, aut illi quovis modo adversari aut repugnare auderet. Quamobrem sic per annos aliquot transacta res est: et sacer ille locus a secularibus, præter juris formam, usurpatus atque detentus.

Cap. 29.

Prioratum
istic Benedi-
ctinis consti-
tuit,

15 Exactis aliquot annis Huigo Desiderius conscientiae scrupulo tactus, agnoscensque quam indecens et incongruum esset, ut locus ille cum sanctis reliquiis pro suo, non autem Ecclesiastico, disponeretur vel administraretur arbitrio, accersitis Benedictini Ordinis, monasterii S. Petri Montis-majoris monachis, certa propinqua beneficia et Prioratus obtinentibus, locum ipsum (custodia sibi suisque in posterum successoribus reservata) tradidit et remisit, certisque conditionibus assignavit: et ab eo tempore Prioratus regularis Ordinis S. Benedicti eodem in loco esse cœpit, cum antea parochialis Ecclesia fuisset secularis.

Cap. 30.

Id Ecclesia-
stica auctori-
tate confirma-
tur :

16 Cum autem supra memorata remissio, utpote de re Ecclesiastica per secularem facta, parum de jure efficax existimaretur, nisi aut Diocesani aut summi Pontificis consensus accederet, optimum factu visum est si ab Ecclesia Viennensi jam dictæ remissionis obtineretur confirmatio. Quæcum nullatione, nisi purgato prius usurpationis pridem per seculares factæ vitio haberi posset, ita demum res composita est, ut ante omnia locus ipse prædictæ Viennensi Ecclesiæ restitueretur. Quo facto, Vicarius et capitulum ipsius Ecclesiæ Huigonis voto et voluntati annuentes. Ecclesiam S. Antonii quæ construebatur, nec non veterem in ipsa majori, ut prædictum est, comprehensam et inclusam pariterque etiam S. Desiderii in castro, Sanctique Marcellini et S. Hilarii ecclesias memoratis religiosiis viris concesserunt. Extant super hoc authenticæ a Huntardi Valentiniensis Episcopi, atque etiam Archiepiscopali Sede vacante Vicarii Viennensis, litteræ, quibus idem venerandus Antistes inter alia Christi fideles omnes volebat esse rogatos; insuper et ea quaungebatur auctoritate cunctis injungebat, ut locus ipse maximo honori et reverentiæ pro reliquiis tanti Patroni haberetur. Id ipsum autem subinde bonæ memoriæ Huido Archiepiscopus Viennensis sua auctoritate confirmasse legitur, Urbano secundo Romanum adhuc Ecclesiam regente, quemadmodum authentica scripta declarant.

a Gontardus est Claudio Roberto, qui scribit, ab eo acceptum hospitio Urbanum II, cum ad concilium Claromontense proficisceretur.

CAPUT IV.

Ecclesia dedicata a Callisto II.

Cap. 37.

Callistus II,
Papa

Urbano II, rebus humanis exempto successit Gelasius, qui cum Henrici Imperatoris persecutionem fugiens in Gallias se contulisset, apud Cluniacense monasterium vita excessit. Quo Ecclesiastice tradito sepulturæ, Cardinales, qui ibidem aderant, Guidonem Viennensem Archiepiscopum, ex Regum Franciæ, Angliæ et Germaniæ (ut historici tradunt) prosapia ortum, Burgundiæque Comitis fratrem, in Romanum Pontificem elegerunt; qui non prius Pontificatum acceptare voluit, quam Cardinalium Romæ existentium ac populi Romani consensum habuisset. Hic igitur Pontifex beatissimus sincera erga eundem Sanctum devotione motus, statim post suam promotionem ad visitandum ejusdem almi Confessoris corpus accessit, et ecclesiam novam, in qua requiescebat, officiosissime consecravit, atque dedicavit, concessa perpetuis temporibus plenaria omnium commissorum indulgentia, nec non peccatorum remissione omnibus ipsam ecclesiam eadem die spe impetrandæ veniæ visitantibus. Hujusce autem dedicationis decretum in ejusdem ecclesiæ archivis legitur sub hac forma :

ecclesiam
S. Antonii
consecrat,

18 Dominus noster Jesus Christus ante secula permanens, unus cum Patre et Spiritu sancto Deus, in fine seculorum ex vera matre verus homo factus, omnibus in se vera fide et digna operatione credentibus cœlestis vitæ aditum, humana mediante natura, aperire est dignatus. Qui etiam ad magnæ indicium pietatis Apostolis suis eadem qua et nos terrena materia creatis, nec ullius carnalis sapientiæ vel dignitatis excellentia fultis, ligandorum et solvendorum peccatorum potestatem concessit, B. Petro Apostolo, in personam universalis Ecclesiæ, ita inquit : Tibi do claves regni cœlorum, et quæ ligaveris ligata erunt, et quæ solveris soluta erunt. Cujus vices nos, licet indigni agentes, ecclesiam beati Confessoris Antonii corpore venerabilem, ad laudem et nomen sanctæ et individue Trinitatis, et honorem B. Mariæ semper Virginis, sub patrocinio tanti Patroni XIII Cal. Aprilis die consecravimus. Omnibus ergo ad eam spe impetrandæ misericordiæ confugientibus, salutem et Apostolicam benedictionem remissionemque peccatorum, si ex corde pœniteant, auctoritate BB. Petri et Pauli Apostolorum, exoptamus et concedimus. Invasores autem et violatores cœmiterii, sive rerum monachorum et clericorum in ea Deo servientium, ceterorumque hominum ad eam pertinentium, ab omni Christianitate segregatos, sub anathematis excommunicationem ponimus, donec ad satisfactionem veniant at male pervasa restituant. Affuit huic decreto laudator et confirmator Guigo Desiderii cum filiis suis, qui manu sua manui nostræ supposita jure sacramenti firmavit, quod in rebus monachorum vel clericorum Ecclesiæ nullam invasionem aut violentiam in reliquum exerceret : et si forte faceret, infra xiii dies admonitus emendaret : terminos cœmiterio præfixos a se suisque inviolatos teneret. Hostiensis Episcopus, Joannes Cremensis nostrique Cardinales interfuere. G. Prior. B. Capellanus. D. Canonicus Romonensis etc. Soferde B. Presbyter. Nantelmus. Gago. P. Provincialis. G. Raschas, cum ceteris Clericis sive laicis. Anno Domini millesimo centesimo decimo nono ab Incarnatione.

EX AYMARO
FALCONE.

Indulgentiis
ernat :

invasores ex-
communicat.

CAPUT V.

Ecclesia ditata. Reliquiæ transpositæ.

Nonnulli in privatis quibusdam commentariis scripserunt Huigonem Desiderium, temporalem Dominum locorum Motæ et Castri-novi, donasse monachis septem ecclesias, amplissimosque proventus iisdem assignasse : quod minime verum est. Nam locum et ædificium dumtaxat novæ ecclesiæ inchoatum imperfectumque eisdem remisit, una cum jure patronatus veteris ecclesiæ parochialis, quæ infra ambitum novi ædificii, majoris scilicet ecclesiæ, conclusa et comprehensa remanebat, pariterque jus patronatus Ecclesiæ S. Desiderii. Quibus per Guntardum Vicarium Viennensem additæ sunt ecclesiæ S. Marcellini, nec non et S. Hilarii, confirmatione Guidonis Archiepiscopi postmodum subsecuta. Post deinde ecclesiam B. Mariæ de Montanea cum decimis ejusdem loci dedit et donavit nobilis Bernardus de Eschanagnis, autorizante eodem Guidone Archiepiscopo. Præterea vir quidam nobilis, nomine Constantinus, dedit capellam de Chapaysia. Nantelmus vero de Monte-Lucido, una cum Pontio Rufo, ecclesiam loci de Vinaiis, et quartam partem decimæ ejusdem loci contulerunt. Insuper Ardenchius de Vinaiis dedit ecclesiam S. Joannis, qui dicitur frumentalis, et nonam partem decimæ. Postremo Petrus Sofreys partem quam habebat in ecclesiis de Vinaiis et de Monte-Lucido legitur contulisse. Hæ autem ipsæ donationes dicebantur fieri de ecclesiis, quamvis prædicti Nobiles in illis jus dumtaxat idoneum Rectorem præsentandi, vacatione illarum occurrente, obtinerent. Ipsarum vero Ecclesiarum donationem postmodum a Lucius Papa tertius, et pariter b Innocentius tertius,

Cap. 41.
Fariæ posses-
siones donatæ
Ecclesiæ
S. Antonii a
Guigone.

et aliis,

a b

El. XVIII
Falcone

tius, additis Ecclesiis de Roybone et de Quincevo, Apostolica auctoritate confirmarunt.

de Guigonis
filiis

20 Prænominatus quoque Guigo Desiderius eum locum in quo nunc domus Abbatialis sita est, nec non vineam adjacentem donasse legitur. Quædam præterea privilegia eidem Ecclesiæ contulit. Franco vero et Mallenus ejusdem Guigonis filii prædictæ Ecclesiæ certas decimas reperiuntur contulisse. Addidit præterea Mallenus ipse quasdam vineas. Sic enim suas ille (ut scribitur) rationes instituerat, ut annis singulis quidpiam de suis facultatibus eidem Ecclesiæ in festo revelationis B. Antonii largiretur. Erat siquidem illa dies tunc frequentibus miraculis facta clarior. Pia quoque devotione motus Guilielmus Viennensis Ecclesiæ Archidiaconus, dicti Guigonis filius, Ecclesiæ B. Antonii locum de Condaminanes donasse legitur. Isdem pariter temporibus Franco, vir nobilitate insignis, Hierosolymam petens Dei misericordiam imploraturus plura bona temporalia dictæ Ecclesiæ largitus est: tandemque ab eadem peregrinatione reversus, semetipsum in eadem Ecclesia sub habitu regulari Christo dedicavit. Alii præterea viri nobiles quamplurimi, devotionis fervore accensi, non pauca eidem Ecclesiæ bona leguntur per ea tempora contulisse.

et Francone
viro nobili.

Cap. 42.

Domus Eleemosynaria
ædificata.

21 Cum autem nobilis et potens Guigo Desiderius, opera pietatis in pauperes sacro igne mutilatos, magno devotionis fervore, per Gastonem sociosque et confratres illius exerceri perspexisset, attendens eosdem non satis amplum idoneumque ad hoc locum habere, volensque et ipse particeps effici meritorum, domum, quæ exinde Eleemosynaria dicta est, sincera devotione pioque affectu, ad tam sanctum opus largitus est. Quidam tamen referunt ab eodem non domum extructam, sed locum dumtaxat, seu aream, in qua postmodum ipsa domus ædificata est, fuisse collatam. Quæ sententia mihi probabilior videtur, eo maxime quod in appendice veteris Martyrologii, nonnullisque aliis locis legimus, hospitale majus a Stephano Sacerdote fuisse exædificatum. Qui quidem Stephanus eodem ferme, quo et ipse Guigo Desiderius, anno ab humanis legitur decessisse, millesimo scilicet centesimo atque trigesimo. In quibusdam tamen scriptis animadverti, domum Eleemosynarii appellari illam, in qua Fratres residebant, non autem eam in qua erant pauperes constituti. Erat autem domus residentie Fratrum prope ecclesiam B. Mariæ, quæ de Eleemosyna dicebatur a Septemtrionali parte sita, vineisque contigua; in qua nunc horrea, torcular, locus concilii, et bibliotheca conspiciuntur.

Cap. 38.

Reliquiæ
S. Antonii in
novam transpositæ:

22 Gelziardo Priore Ecclesiæ S. Antonii existente, prout antiquarum scripturarum testimonio comprobatur, auctoritate beatissimi Calixti Papæ II, quamplurimis magnæ auctoritatis et nobilitatis viris convocatis, debita cum veneratione ac sub publico conspectu, arctissima custodia adhibita, apertum fuit feretrum, seu arca, vel capsula antiqua, ex Constantinopoli advecta, repertumque in ea venerandum corpus sanctissimi Antonii, una cum veste quadam, quam Pauli primi eremitæ fuisse nonnulli existimabant. Singillatim itaque singulis ossibus corporis dinumeratis, super mensa altaris majoris, transpositum extitit ipsum sanctum corpus in capsam novam, quam vir summæ religionis et sanctitatis Sofredus Prior Excubiarum sub ordine Carthusiensi devotissime ac religiosissime vivens, propria manu, simpliciique artificio fabricaverat ex cypresso. Major autem et primaria domus Carthusiæ tunc Prioratus Excubiarum vocabatur.

Par. 3.

deinde in argenteam.

23 Falcone Mathione Magistro Eleemosynariæ domus S. Antonii, fabricata extitit argentea capsula, seu exterior theca: in qua conditum est beatissimi Antonii corpus: fuitque opus ipsum consummatum anno millesimo ducentesimo trigesimo octavo. Cui quidem operi faciendo Guilielmus Abbas Montis-ma-

joris, nec non Raymundus ejus nepos Ecclesiæque ejusdem loci Prior, necessariam impensam suppeditasse leguntur, ut inscriptio docet.

24 Anno ducentesimo trigesimo septimo supra millesimum, Raymundo prioratum Ecclesiæ S. Antonii obtinente, magna celebritate reserata atque aperta extitit capsula, in qua sanctum corpus reconditum est: ex eaque per Reverendum Patrem Dominum Joannem Archiepiscopum Viennensem Sedis Apostolicæ Legatum, alterum ex brachiis extractum fuit, separatimque repositum; ut illius inspectione, piæ fidelium devotioni satisfaceret: idque ad hunc usque diem extra conservatur, affluentique populo venerandum et exosculandum exhibetur. Aduerunt huic extractioni Uticensis Episcopus pluresque Ecclesiastici Prælati, Illustrissima quoque Comitissa Viennensis multis nobilibus comitata personis. Hoc autem brachium sanctum postea, Illustrissimorum Mediolanensium Ducum liberalitate atque devotione, auro gemmisque inclusum, magnificoque et sumptuoso opere exornatum fuit.

Extractum
postea brachium.

dein prælare
exornatum.

a Lucius III, coronatus Pontifex III Kal. Septemb. 1181, obiit VII Kal. Decemb. 1185. b Innocentius III, consecratus 15 Februar. 1198, obiit XVI Kal. Aug. 1216

MIRACULA S. ANTONII.

§ 1. Ignis sacer. Miracula ad reliquias S. Antonii.

Jam seculo integro reliquiæ S. Antonii in Gallia fuerant cum præcipue grassari sacer ignis cœpit, et S. Antonium eximium orbi medicum ostendit. Sigebertus in Chronico ad an. Ch. 1089, eumque secutus Vincentius lib. 25, speculi historial. cap. 84, hunc morbum ita describunt: Annus pestilens, maxime in Occidentale parte Lotharingiæ, ubi multi sacro igne interiora consumente computrescentes, exesis membris instar carbonum nigrescentibus, aut miserabiliter moriuntur, aut manibus et pedibus putrefactis truncati miserabiliore vitæ reservantur; multi vero nervorum contractione distorti tormentantur. Jacobus Meyerus lib. 3, Annal. Flandr. hunc ignem prævio cœlesti prodigio immisum ita refert: Anno 1088, tertio Kalend. Septemb. visus est igneus draco volare per medium cœli, et ex ore suo quasi flammam evomere; statimque subsecutus est pestilens ille morbus, qui Ignis sacer vocatur, quam tum Arsuram appellabant quidam. Et anno 1089, sæviit vehementer in Flandria sacer ignis, quam ignariam vocabant pestem. Et anno 1092, Tornaci religiosa instituta supplicatio ab Rabondone Episcopo, die Exaltationis sanctæ Crucis, ob pestem quam vocabant ignariam, hoc est, sacrum ignem. Magna religione sacris ubique operatum, ad procuranda quæ fiebant prodigia, placandamque Dei iram. Nam alii instar carbonum nigrescentes, alii exesis morbo visceribus tabescentes pars truncari miserabiliter membris; incredibile est dictu, quam multi mortales sacro illo igne sunt absumpti. Scilicet, ut Virgilius lib. 3, Georgicorum in fine de suo tempore cecinerat,

Ignis sacer
grassatur circiter an. 1090.

cœlesti ostento
denuntiatus.

— Nec longo deinde moranti

Tempore, contactos artus sacer ignis edebat.

Quo loco in Notis num. 25, docte de hoc igne disserit, et varias ejus appellationes explicat Joannes Ludovicus de la Cerda noster. Eodem anno scribit Abbas Urspergensis in Chronico, pestilentiam magnam factam esse hominum atque pecudum. In gregibus hæc lues pusula dicitur. Ita Columella cap. 5, lib. 7. Est etiam insaniabilis sacer ignis quam pusulam vocant pastores.

2 Plura de igne sacro tum grassante Buzelinus noster lib. 4 Annal. Gallo-Flandriæ, ad quem extinguendum recenset tum alia remedia divinitus concessa, tum beatissimam Virginem, SS. Martinum, Piatonem, Rictrudem, multis salutem opemque præstitisse. Cum vero ea lues iisdem temporibus in aliis Galliæ partibus sævi-

Imploratur
patrocinium
variorum
Sanctorum,

ret,

præcipue
S. Antonii.

maximo con-
cursu,

plurimis se-
culis miracu-
lis.

Reliquiæ cir-
cumgestatæ
ab illustrib.
viris.

Vinum iis in-
tinctis sancti-
ficatum.

salutare con-
tra morbos.

ret, et, teste Hugone Farseto apud Aymarum Falconem, adversariæ potestati humanique generis inimico tunc concessum videretur percutere plaga ista diversæ ætatis et sexus homines, ita ut simul succensa eorum corpora cum intolerabili cruciatu arderent, iis, inquam, temporibus cultus S. Antonio major haberi cœpit: quo factum ut maximus ægrorum concursus ad Motensem ejus basilicam sit factus, ac plurimi omni ea tabe illius meritis sanati. Ea ita describit Aymarus Falco par. 2. c. 31. Inciderunt hæc circa ea tempora, quibus, ut Sigebertus et Vincentius historici supra memorati referunt, dira lues, igneique morbi, seu sacri ignis persecutio, in Occiduis atque Septemtrionalibus partibus quamplurimos mortales absumebat, multoque membris crudeliter perustis mutilabat. Cui miseriæ horrendæque calamitati præsentaneum atque efficacissimum remedium afferre perspecta est devota imploratio patrocinii atque intercessionis beatissimi Antonii. Quapropter reliquiis sancti corporis ejusdem apud Motam honorifice repositis non facile dictu est quantus illuc populorum concursus, quantaque mortalium frequentia, ex diversis regionibus conflueret. Qua in re id quod dudum de Antonio vivente Athanasius protulerat, etiam eo cœlestibus sedibus aggregato effectualiter adimpleri fierique cernebatur, scilicet dum ipse Athanasius ait: Totius orbis homines ad Antonium certatim confluebant, et bellicosum contra dæmones viram conspiciere gestiebant. Clarescebant autem in dies varia et stupenda miracula, quæ Christus in eodem loco per intercessionem sui gloriosi Confessoris jugiter operabatur. Reliquiis sancti corporis apud locum qui prius Mota dicebatur, ut prædictum est, repositis honorificeque collocatis, concurrentibus undique populis, locus ipse apud omnes clarior fieri, longeque illustrior haberi cœpit, unde suppressa veteri appellatione alteram sensim nuncupationem induit. Nam qui antea Mota vocabatur, subinde ob susceptam a Divo illo Patre illustrationem S. Antonius vulgo cœpit nuncupari, quemadmodum ex publicis locorum maxime vicinorum documentis patenter ostenditur.

3 Idem cap. 13. Possem hoc loco pene incredibilia, quamquam veracissima, referre; sed in præsentiarum propositi nostri non est in his enarrandis diutius immorari, quæ pene justum volumen per se exigere viderentur. Nec arbitror quemquam scribendo assequi posse miraculorum numerum. Et cap. 40, agens de magna peregrinorum turba, quæ die Dominicæ Ascensionis ad solemnem processionem confluere solet, ita pergit: In hujus autem processionis devotissima celebritate, quamquam ab initio sanctum corpus in capsâ repositum a loci Domino, nec non quibusdam nobilibus illustribusque personis provinciæ Viennensis deferri consuevisset, attamen annis jam propemodum ducentis Mediolani Duces id sibi juris vendicarunt, ut humiliter et devote hujus subeundi muneris locum secundum per se vel deputatos exequantur, exoptatissimaque hujusce muneris functione perfruantur.

4 Hoc quoque eadem celebri die ab antiquo ad nostra usque tempora extitit observatum, ut dicti sancti corporis reliquiæ vino perfundantur, quod inde reservatum diversorum languorum remediis utilissimum affluentiori populo propinatur, atque exhibetur. Innumeris profecto experimentis probatum est, ejus sanctificationi vini virtutem adversus sacri ignis incendia præsentaneam afferre medelam. Eoque ipso, quo hæc scripsimus anno, plurimos novimus irratione et conspersione vini illius ab ea sacri ignis lue, non sine summa divinæ virtutis contestatione, fuisse curatos. Nostraque memoria Reges et Principes eo salutari remedio usos fuisse perspicuum est. Quapropter ejusdem vini sanctificationem Sedes Apostolica comprobavit, decrevitque nullis licere tale vinum conficere, præterquam in ipso, quo sancti corporis reliquiæ quiescunt, B. Antonii monasterio. Hæc Aymarus.

5 Aucta est, inquit Baronius an. Ch. 1089, num. 18, ex historia Antoniana, eo amplius erga Sanctum reverentia, quod, sicut eo morbo ægrotantes sanari consueverint, ita sani in eundem Sanctum peccantes, sive perjurio, aliave irrogata in eum blasphemia vel contumelia, eundem mox experiri solerent ultorem, eodemque confestim morbo ignis sacri percuti: quod pavendum cunctis prodigium hactenus perseverat, adeo ut in proverbium versum sit: In Antonium neminem impune peccare. Quod infra recentioribus miraculis confirmabitur.

6 Joannes Gerson Cancellarius Parisiensis sermone habito in concilio Constantiensi tomo 1 operum, admiratur multiplices, quæ contigerunt, ignis sacri curationes: Quot miraculis, inquit, in vita, quot post mortem beneficiis et opitulationibus refulsit Antonius, præsertim in hac quadam speciali prærogativa, quod ignem sacrum fugat ex corporibus, in signum quod ignem concupiscentiæ libidinosæ perniciosorem invocatus refrigerat in cordibus! Exclamet ad ardorem ignis hujus infernalis tentatus: O sacer Antoni adjuva me. Eandem rationem assignat to. 4, ser. 3, de S. Antonio: Facile est creditu, inquit, S. Antonium specialem gratiam a Deo recepisse sanandi ignem corporalem in infirmorum membris, eo quod taliter vicerit spiritualem ignem iniquæ carnalitatis, et ad multitudinem miraculorum respiciens sermone primo habito coram Duce Burgundiæ, asserit se miracula ejus probatissima non recitare, quod nihil novi dicturus esset, cum ipsa in toto orbe sint notissima. Aymarus Falco: Hoc ipso, inquit, quo hæc scripsimus anno, id est, Christi 1530, plurimos Deo teste scivimus eo diro morbo laborantes, implorato ejusdem Sancti patrocínio, locoque morbi diluto, seu consperso eo vino, quo sacri corporis reliquiæ intinctæ fuerant, pristina restitutos fuisse sanitati. Meminit eorum Saussaius XIII Junii: Viennæ in celebri toto orbe sui nominis basilica, quæ etiam religiosi Ordinis caput est, repositum (corpus S. Antonii) concedenti honore quiescit, perpetuisque nitet receptæ cœlitus opitulationis, in eis quorum membra sacer ignis depascitur, at gratiosis prodigiis.

§ II. Miracula in Belgio, et Germania.

Juxta Belliolum Flandriæ oppidum celebris admodum ad S. Antonium, ignariæ luis depellendæ gratia, fieri concursus consuevit, qui an. Ch. 1626, morbo circumcirca denuo grassante, non sine plurimorum solatio reintegratus, sodalitus, seu Confraternitate S. Antonii ibidem erecta, atque ab Urbano VIII Pontifice Max. eodem anno VI Kalen. Julii approbata, indulgentiaque amplissima pœnitentiarum locupletatu. Pertinet quod isthic frequentatur sacellum ad monachos Benedictinos cœnobii S. Joannis, quod olim ad muros Morinenses, sive urbis Teroanæ fuit, inde Belliolum, post Ipras translatus est. De eo recensque editis isthic miraculis librum edidit Petrus Rainerus ejusdem monasterii Religiosus: in quo testatur S. Antonii ope sanatos quadraginta, qui sacro igne erant correpti; et quidem crure altero laborarunt Ludovicus Wassenhove Iprensis, Joannes Snellart Hogheleanus, Joannes de Konninck Nordberthinius, Carolus Vander straet Castrensis, Simon Janssonius Leffingia e Franconatu oriundus, Haringus Lanckriet, Francisca vande Walle et Joanna Mesdach Tiletani, Francisca Bubbe et Petronilla Swinghedau Belliolanæ, Maria Liteyn Zillebecana ex agro Iprensi, Maria Caproen et Lævina Vanden Steen Iprenses. Tibiam unam tetra ulcera tabesque multiplex depascebatur Valentino Philippo Artesio, et Petro Brueys Belliolano; utramque Matthiæ Lalii Belliolano, Judoco Kemele Bovekerano in agro Dixmudensi, Joanni Abundio Italo, Susannæ de Raedt Nipkeranæ ad Lisam flumen: tibiam et brachium utrumque Mariæ ancillæ Joannis Rabaudt civis Casletani, brachium Petro Storm

Perjurant in
S. Antonium
blasphemi pu-
niti.

Innumerabi-
les curatio-
nes.

Sacellum
S. Antonii
juxta Bellio-
lum:

plurima ibi
factæ mira-
cula.

Meterensi, Barbaræ de Sante Religiosæ ord. S. Francisci Neoporti, Petronillæ Swyngedau Belliolanæ, his unicum: ast utrumque Franciscæ Gruson Meterensi; et brachium dextrum cum latere humeroque Petro de Winck Castrensi: manum unam Petro de Brune Adrikercano, Joannæ Bubbe Belliolanæ, Mariæ Vroyelinck Castellanæ, utramque Mariæ Werkin Iprensi; manus ac pedes Catharinæ de Breyne Comenis ad Lisam natæ: pedem alterum Petronillæ de Koninck e Kemela pago oriundæ, et Michaeliæ Velle Belliolanæ: pedum digitos Mariæ Pont Neokercanæ: genu Judocæ Borrewals Iprensi: coxendices ac genua Mariæ Banzel Belliolanæ, dexterum latus Mariæ le Mettre Peenensi: corpus universum Audomaropolitano infanti Adriano Varelle. Eodem malo levati, non expressa parte corporis quæ tabem senserit, Franciscus Huysman et Joannes Vermote Tiletani. Aliis æque periculosis morbis ope S. Antonii liberati, diuturnis incognitisque, Cæcilia de Thielt Iprensis; ulcerosis, inflammatisque tibiis Guilielmus Jonckheere Iseghemijs ex agro Contraceno, Livinus van Damme, Joannes van Ackere, et uxor Andrææ van Damme ex Flandria Orientaliori undi et Isabella Formanoir Ordinis S. Claræ Ipris Religiosa; incurabili incomperitoque brachii dolore Iprensis Religiosa monasterii Nonnebossii Ordinis S. Benedicti Margareta Laben; lenta denique quartana febre Joannes van Ackere Belliolanus, et Joannes Rysport vir nobilis, sæpiusque consulatu Bellioli perfunctus, ejus filia Judoca van Rysport ejusdem Divi ope a peste sanata. Hæc fusc Petrus Rainerus, citatis passim testibus, aut publicis etiam Notariis, qui scripto hæc excepere: nos brevissime nomina, morborumque genera collegimus. Meminit hujus libri Antonius Sanderus de claris Antoniiis.

8 Reliquis quoque Belgicæ urbibus celebris S. Antonio, ob frequentia facta ab eo miracula, veneratio habetur; ejusque nomine egregia balistariorum Sodalitia insignita sunt. Atrebatum ejus honori jam olim sacra Confraternitas, ut vocant, seu sodalitas, adeo hodieque efflorescit, ut nemo fere civium illi nomen non det, teste Sanderus supra. In variis Artesiæ paræciis sub titulo S. Antonii Confraternitates ejusmodi erectæ, uti et in pago Bousbeck ad Lisam in agro Insulensi, ad quem ex vicinis locis, sæviente licet hyeme, magna pietate supplicatum itur. Celebris olim in Roubaix, quem locum Montmorenciaca familia Belgica titulo Principatus tenet, Confraternitas fuit, quæ nuper restituta. Colitur magno populi confluxu in Prioratu juxta Montes, Hannoniæ metropolim, qui S. Antonii dicitur, et collegio Societatis Jesu in eadem urbe erecto, attributus est. Silemus ne nimii simus alia Brabantia, Gelbia, et reliquarum provinciarum loca, quorum infra in miraculis nonnulla attingentur.

9 Certum et insigne, ejusdem Sancti beneficia eo grassante morbo huc usque perseverasse, constitutum publice indicium est, quod hujus ignis sacri historia cum Sancti imagine plurimis in locis præ foribus ædium privatarum adpicta cernatur, quod et Sanderus supra ac Molanus lib. 3, de Historia sacrar. imaginum cap. 5, observare: quamquam aliam etiam hic adpicti ignis ex D. Thoma caussam assignat, quia datum est illi patrocinari ad ignem infernalem, qui supra a Gersone per ignem concupiscentiæ, et in historia Translationis per ignem sacrum denotatur. In antiquo Missali Ecclesiæ Leodiensis in hymno, quem Sequentiam dicunt, hæc leguntur. Quisquis igne cruciatur gehennali, liberatur ipsius ob meritum.

10 Coloniae etiam quondam morbo Antonio igne infecti homines, inquit Winheim in Sacrario Agripinæ, Ecclesia 17, magnum ad reliquias istius Sancti Patris (quas in cenobii Antoniani templo servari supra diximus) concursum habuerunt. In quem finem in vico ecclesiæ vicino etiamnum certas et separatas habent ædes hospitales, prout etiam in ecclesiæ muro, ex opposito summi altaris, cancelli, per quos ex infirmaria divina audire, et sacram hostiam videre possunt, indicant. Alibi per Germaniam plurima olim S. Antonio dicata altaria, capellæ, cellæ, hospitalia,

ecclesiæ, multaque horum concursu piorum hominum peregre adventantium frequentata. Cernitur passim ejusdem Divi, etiam ruri, imago.

11 Illud ridiculum quod nec ipsi Calvinistici rabulæ, soliti in Divorum imagines, veluti dæmoniorum idola. debacchari voce ubique, alibi ferro aut igne, non omnino S. Antonii eliminare imaginem potuerunt. Testatus est nobis vir eruditus ac gravis Joannes Grothusius noster (a quo nobis plurima ex historia Aymari deprompta, quam beneficio admodum Reu D. Rutgeri Velen Generalis Præceptoris Domus S. Antonii Coloniae erat indeptus) testatus est is, se ante triennium Herenbergæ, quod oppidum est Sutsaniæ haud a Rheno procul et Embrica Clivorum, in veterem Cathoicorum, sed insessam a Calvinianis ecclesiam cum Prædicante ingressum, nihil ibi sacrum, nullum antiquæ pietatis vestigium conspexisse, præter unicam S. Antonii in vitrea fenestra effigiem, eamque nuperrime post sacra orthodoxa repudiata depictam. Id vero miranti, respondisse Prædicantem, ita jussisse eum qui fenestram donarat. Sic animis vetusta erga Divum religio insedit, ut nec tota potuerit recentibus fanaticorum dogmatum præstigijs obliterari.

§ III. Imago, aliaque promiscui cultus analecta.

Ceterum et hoc forte attinet, qua ratione pingi sculpi solent, explicare. Cur scipio insertus manibus supra ad vitæ epilogum indicatum de igne hic jam actum. Adpingi nola, et ecclesia cum campanali consuevit: hæc ceu primæ domus Antonianæ imago, quale Divæ Aspricollensis symbolum, quercus; Lauretanæ, ædificula Nazarethana: illa, quia a Nuntiis Eleemosynariæ domus Antonianis ad cogendam stipem concursantibus deferri, in adventus sui signum, cum reliquiis solita. Quin et porco, qui iis publico oppidorum sumptu alebatur, appensa ad collum nolula erat.

13 De porco ad pedes S. Antonii locari solito ita scribit Aymar par. 1, c. 48. Ad pedes beatissimi viri sus depicta, seu porcus effigiatus est, quia etiam in hoc animali per servum suum Deus fecit miracula. Imo porcus appingitur, ut vult Molanus lib. 3, de histor. sacrar. imaginum cap. 5, ut plebei doceantur, animalia sua ejus intercessionem a malo præservari. Nam in hujus beneficii implorationem ac protestationem porcus plerisque locis alitur a communitate, quem nominant S. Antonii porcum. Fieri etiam potest, quod majores nostri, dum primum porcum ei potius quam aliud animal appinxerunt, non huc respexerint, sed ad dæmonum insultus, quos perpessus est. Dæmones enim per porcos convenienter significantur. Hinc quando Arianorum ecclesia Romæ Catholica consecratione dedicabatur, porcus ex ea exiit, invisibilis quidem, sed qui omnes, per quos transiit, in admirationem commovebat. Quod idcirco, ait Gregorius, divina pietas ostendit, ut cunctis patesceret, quia de loco eodem immundus habitator exiret.

14 Porro sicut majores nostri memorias Sanctorum invisentes, libenter pro se conferebant parvam Sancti imaginem, sic etiam pro pecoribus suis collo alligandam nolam ex memoria S. Antonii conferebant, protestantes hac ratione, quod meritis sancti Confessoris petebant et confidebant, animalia sua præservatum iri a peste: quod indicant carmina Ambrosii Novidii etiam a Romanis observari. Agens enim de porco grunniente, qui Antonio appingitur, subdit:

Collo mea concutit æra,

Noscere quæ possis, ne noceatur, ait.

Æsque meum gestat, baculo quod cernis in isto,

Quodque rogans æger, collaque multa gerunt.

15 Demum huc spectant hymnus, responsorium, antiphona, Collecta sive Oratio, multarum Ecclesiarum, quæ subnectimus. Quinque præcipue Cœlitum invocari patrocinium adversus pestilentiam solet, e quibus S. Antonius est. Hinc vetus hymnus in Missali Tornacensi: Veneretur

Imago alicubi ab hæreticis picta, aut tolerata.

Cur appingi soleat ecclesia, nota.

porcus.

lib. 3. Dialog. cap. 30.

Etiam Italique in usu.

Alibi in Belgio celebris S. Antonii cultus.

Alibi in Belgio celebris S. Antonii cultus.

NOT. 81

et imago ædibus præfixa.

Coloniae olim miracula facta.

Multa alibi loca Sancto dicata.

S. Antonius
Patronus con-
tra pestem,

Veneretur hic Patronus, quem cœlestis habet thro-
nus, qui dando beneficia, mundum replet lætitia.
Hic divinum dans odorem, pestem pellit et languo-
rem, velut rosæ vel lilia redolet in Ecclesia.

16 *Hymnus ex Breviario antiquo Audomar.*

Urbs beata Viennensis, et beatus populus,
Vir decrepitu et senex, juvenis et parvulus,
Apu quem non dubitatur esse Dei famulus.

Manum ægris imperantem servo dedit Dominus,
Ut cum jubet vi naturæ fiat morbo terminus,
Et tollatur infernalis a herpes esthiomenus.

a
aliosque mor-
bos.

Hæc apparent per effectum hoc in loco clarius,
Ubi mira per eundem Sanctum fiunt sæpius,
Et extingui sacrum ignem constat mirabilius.

Nos infirmi, nos jacentes in peccatis hominum,
Tuis pater indigemus precibus ad Dominum,
Ut a malo liberemur et a nexu criminum.

O quot ad ejus infirmi confluunt ecclesiam,
Implorantes per eundem divinam clementiam,
Et recipiunt ibidem sanitatis gratiam!

Domos nostras circumcinge muro providentiæ,
Nec remota levitatis sive negligentia,
Per fenestras ad nos intret mors concupiscentiæ.

Præsta Pater, ad quem nostra mens anhelat,
[aditum,

Et qui vitæ reparasti nos per Unigenitum,
Dona nobis ab utroque procedentem Spiritum, Amen.

17 *Responsorium ex Breviariis antiquis, Tornacensi,
Hildeshemiensi, etc.*

Plaude Vienna manu, tanto dotata Patrono,
Quem dedit Ægyptus pignora cara tibi.

Percutit, et sanat, extinguit, et excitat ignes,
Ardentesque minas intonat Antonius.

Oratio de
S. Antonio.

Oratio ex antiquo Missali Romano, et plerisque vetustis
Breviariis: Deus qui concedis obtentu B. Antonii
Confessoris tui atque Abbatis morbidum ignem extin-
gui, et membris ægris refrigeria præstari, fac nos
propitius ipsius meritis a gehennæ incendiis libera-
tos, integros mente et corpore tibi feliciter in gloria
præsentari.

NOT 82.

a Ἐρπης ἐσθιόμενος, ulcus est a flavæ bilis copia crassiore et
acriore, ab ἔρπειν, id est, serpere, ductum nomen, et ἐσθίειν com-
edere, vorare. Etymologiam naturamque expressit Lucretius lib. 6,
vers. 660.

Existit sacer ignis, et urit corpora serpens,
Quamcumque arripuit partem, repitque per artus.

§ IV. Poenæ in blasphemos, aliosque impios.

a
Sacrilegus
igne S. Anto-
nii consum-
ptus,

a Florentinæ historiæ scriptor. et post illum non
contemnendi auctores referunt, Gregorii XI, Romani
Pontificis temporibus, apud Cæsenam Italiæ urbem
hoc stupendum miraculum contigisse. Nam cum
ibidem Britonum copiæ adessent, et quidam ex Bri-
tonibus ipsis in ecclesia quadam super altare parvu-
los aliquot in ipsa direptione civitatis immaniter
trucidasset, furoreque ebrius gladio cruento imagi-
nem B. Antonii in pariete depictam ictibus lacesseret;
mox ignis carnem ejus corripuens ac devorans, hor-
rendo spectaculo, illum invasit. Dumque immensis
doloribus ureretur, cucurrit ad mare, et in aquam
se projiciens, ibi ab igne consumptus est totus cum
ossibus.

alius,

19 Nec dissimile est, quod apud S. Dionysii Bur-
gum non procul a Placentia constat nostra memoria
contigisse. Illic siquidem Gallici exercitus miles qui-
dam pari exemplo suæ temeritatis poenas luit, igne
sacro miserabiliter exustus, spectante hoc ipsum
numerosissima exercitus parte.

b
alius perju-
rus:

20 b Romæ in templo D. Antonii conspicitur imago
hominis ardentis depicta, cum hac inscriptione: Mar-
cus Brixianus miles admota aræ D. Antonii manu,
perjurus, ultore Numinis igne correptus, moritur
Idibus Augusti anno 1573.

21 *Clarissimi Principis Joannis Francisci Pici
Mirandulæ Domini et Concordiæ Comitæ ad D. Anto-
nium Heroici carminis fragmentum:*

— tua nulli obnoxia morti

Fama, per exustam Libyen Asiamque potentem
Transit in Europam, vigit semperque vigebit
Gloria, limitibus nullis conclusa, per omnes
Tethyos alternæ tractus, perque ultima mundi,
Per cœlum superosque means felicibus alis:

Quoque magis teritur longinqui dentibus ævi,
Hoc magis egregio splendet flore juventæ.

Ac memini, si quando illam temerare profani
Cœpere, haud alias ipsos majora tulisse

Supplicia ultoris fumi, flammæque sequacis.

Non ego Aloidas fictæ post prælia Phlegræ

Fulmine dejectos, Capanei aut impia dicam

Ingentis telo fumantia membra trisulco.

Vidimus ambustos artus, atque ossa perenni

et blasphemii;

Exemplo ad postes sacri pendentia templi.

Vidimus integrum consumptum carne cadaver:

Quo subito exarsit, violato nomine Magni

Antoni, subitoque imis incendia venis

Traxit, ut enormi prompsit convicia lingua.

Tanti te Superum, cœli, terræque creator

Fecit, et hæc spretæ tribuit stipendia famæ.

22 c Anno MDLXXVI, XI Junii dum Dux Alenonius,

c

d frater Regis Franciæ, esset in urbe Castillion, et

d

excubiæ pedestrium copiarum, in villa, quæ dicitur

Soulci, a dicta civitate uno plus minus milliari

distante, agerentur, tres milites male feriat depre-

henderunt præ foribus imaginem B. Antonii in petra

alius miles
Francus,

erectam: ac post multa scandala, ludibria, et dicte-

ria in eam congesta, caput quidem imaginis galea,

e

manus vero armarunt e hallebardia, talia cum exse-

crandis blasphemis evomentes: Tu, si quid vales,

si qua tibi potestas, in præsentiarum nunc eam

demonstra contra nos, ac te defende. Quo dicto suis

armis imaginem impetunt multis ictibus. Quibus non

contenti, unus eorum bis aut ter displosa bombarda

imaginem illam oppugnare aggreditur; ac ejus faciem

inter mentum et inferius labrum jaculatus globulo

tormentario lacerat sacrilegus. At non impune: nam

eodem momento ille impius, magno ejulatu excla-

mans, horridumque ejulans: Totus, inquit, ardeo,

totus comburor, statimque prolabitur mortuus in ter-

ram. In cujus facie eodem loco, ubi imaginem globo

violarat, vice reddita, ignis scelerum vindex, qui

totum inde os replebat, velut via facta erumpens per-

luxit, eum devorans, etiam cum jam miseram exha-

lasset animam.

23 Secundus autem non minus sentiens Dei omni-

ejusque so-

cus:

potentis manum, exclamat quoque, ignis vim se

ferre non posse, volensque intestina tormenta per

aquam effugere, in torrentem proximum præceps

insiliit: nec Dei tamen præsentiam effugit. Nam

statim aquis submersus et suffocatus interiit.

24 Porro tertius cernens suorum miserabilem exi-

tum, sui impos ac totus exanimis humi affligitur, ac

deportatus in proximam domum, totus ferventissimis

febris æstuabat, adeoque violentis, ut miserum

de se spectaculum omnibus exhiberet. Cujus miseria

tertius febr-

bus cruciatus,

permoti cognati, amici, maxime et commilitones

Catholici, ad templum, velut ad asylum, confugere,

Deo Patri (sacerdote perquisito) sacrificium media-

toris, solenni cantu, coram imagine B. Antonii

immolare, ac unanimiter catervatim prouentes tam

milites, quam dicti loci incolæ, Deum summa animi

devotione pro miseri fratris salute comprecari, post-

que sacrificium te multas preces afflictum invisere,

præmissisque multis aliis orationibus aquam ei bene-

dictam Sacerdos adspergebat. Evestigio ille miser

sibi redditus, crimen agnoscit, Dei misericordiam

inclamat, ac manus tendens in cœlum, humilibus ac

magnis precibus suum errorem professus accusans,

omnium deprecationes supplex ambit, ut pro ipso

Deum clementissimum interpellent. Nec defuit divina

postea reddi-

tur sanitati.

miser cordia: nam statim pristina valetudini ac

menti restituitur, eaque etiamnum hodie fruitur. Hæc

veraciter

veraciter sub oculis plusquam trium millium hominum palam gesta, docent, quam reverentiam venerandis Sanctorum imaginibus debeamus: nam etsi numen in illis nullum sit, tamen eorum nobis refricant subinde memoriam quos repræsentant, ac ad gloriosa Dei in suis Sanctis opera collaudanda, eorumque pia patrocinia imploranda plerosque Christianorum exstimulant. Quid et contumelia illata ipsis, in Dei servos, imo in communem Dominum, redundat: qui hic aliquando etsi silere videatur, non tamen silebit semper.

25 *f* Anno illo Goessiano MDLXVI, *g* cum per Belgium passim iconoclastæ in venerandas Sanctorum imagines desævirent, *h* Busciducis accidit quosdam D. Antonii imaginem gladiis, ascia, et bipennibus in frustra concidere, ut incendio via publica abolerent. *i* Verum quod accidit, non sane impune tulere impii: evestigio namque illa peste, quam D. Antonii jam olim appellamus Christiani, (quod illi depellendæ sint ejus apud Deum pii experti sæpe patrocinium) corripuntur, totoque utriusque corpore instar granorum piperis pestilens ille ignis ebullit: domum sese recipiunt infelices, quorum plaga socii deteriti, rogum deserunt trepidi. Tam atroci atque voraci consumebantur miseri totum per corpus incendio, ut postridie impiam efflarint animam, et funesta reliquerint cadavera, variorum colorum stigmatibus, cæruleis, prasinis, artis insignita. Istud tam est tota vicinia notum, ut plurimos hujus rei non solum audierimus concorditer historiam ad vivum depingentes, additis etiam tam sacrilegorum, quam familiarium nominibus; sed publici etiam viderimus Notarii, fide non indigni neque obscuri, testimonium.

26 *k* Publico multorum sermone, editisque scriptis constat, atque etiamnum hodie superstites sunt viri fide dignissimi, qui nobis retulerunt, eo ipso tempore, cum Goesii in Belgio tumultuarentur, et *l* Guilhelmus Comes Montensis, Aurangiae Principis Guilhelmi sororius, monasterium Franciscanorum prope Embricam, ab ejusdem Comitis majoribus, ut fertur, quondam religiose fundatum, demoliretur (cujus demolitionis, per menses aliquot successive durantis, postremos actus ego ipsemet vidi) quemdam hominem novis dogmatibus dementatum supervenisse, et omnibus jam statuis, imaginibus, et altaribus vastatis et exturbatis, invenisse adhuc residuam ibi statuam D. Antonii: quam iste protinus proterna manu corripuens in terram colliserit, pedibusque conculcaverit, et quibuscumque poterat modis exagitaverit. Evenit autem, ut forte assisteret mulier quæpiam Catholica, quæ hominem compellans, ait: Quid in te peccavit D. Antonius, quod statuam ejus tam indigne exagitas? Ille protinus, in protervam hanc vocem prorupit: Quid tu mihi obstrepis de S. Antonio? Si quam ille vim aut virtutem habet, eam declare. Nec mora: evestigio iste in Sanctum blasphemus, igne sacro, quem vocant D. Antonii, corripitur, totoque corpore ustulatur; et tandem sacro igne totus, Deo vindicante, excarnificatus, animam exhalat. *m*

a Narrat hoc Aimarus Falco 1, par. cap. 47. *b* Referunt Octavius Pancirolius regione 2, Urbis, Ecclesia 44, et Tilmannus Bredenbachius S. Theologiae Doctor, lib. 3, sacrarum Collationum cap. 26. *c* Libellus Gallice scriptus, et Parisiis anno 1376, quo contigerat, apud Guilielmum Merlinum excusus, quem ipsi legimus. Guilielmus Lindanus lib. 2, de fugiendis idolis illam historiam edidit a se ruditer Latine, ut præfatur, transfusam. Ex quo eundem referunt Thomas Bosius lib. 13, de signis Ecclesiae cap. 12. Antonius Daurontius noster par. 2, Catechismi historialis Tit. 69. Exemplo 8, Bredenbachius supra cap. 30. Auctor libelli, qui inscribitur Historia miraculorum illustrium Duaci editi an. Ch. 1595, una cum Petri Venerabilis libris duobus de Miraculis. Jacobus Gualterius noster in Tabula Chronographica seculo 16, an. Ch. 1576, qui addit se per id tempus rem eandem quasi tota Gallia pervulgatam audivisse. *d* Idem: Dux Alenionius Franciscus, XVII Januarii, ipso die festo S. Antonii anno 1583. Antverpiam diripere conatus, a civibus, Catholicis præcipue (cum tamen sacra orthodoxa in urbe abdicata ab Arausicano Dynasta et Calvinistis essent; sed patriæ caritas injuriæ sensum vicit,) turpiter urbe pulsus, Gallis mille quingentis qua cæsis qua mœnium fossa, in quam desilierant, mersis. Portæ Kipdorpiæ, qua fraudulentè in-

trant, insculptum Chronographicum: aXXIIIV sVls DeVs. At nunc Antverpiæ S. Antonius in pluribus templis solenni cultu celebratur. *e* Gualterius hasta; forte ut barbarum verbum devitaret. *f* Guilielmus Lindanus tom. 2, Apologetici ad Germanos cap. 11, et lib. 2, de fugiendis idolis cap. 1, et ex eo Bosius, Daurontius exemplo 7. Bredenbachius cap. 29. Auctor historiae miraculorum mirabilium, Gualterius ad an. 1566, libris singuli ante citatis, et Molanus lib. 3, de historia sacrarum imaginum cap. 5.

g Hanc hæreticorum rabiem præclare describit Famianus Strada de Bello Belgico decade 1, lib. 5. Geusiorum sibi ipsi nomen sumpserunt a Procerum quorundam dictione, hæretici Belgæ.

h Buscum-ducis, seu Silvaducis, Belgis Shertoghen-Bosch, Gallis Bois le Ducq et Bolduc, Brabantiae urbs munitissima, ad fines Gelriae et Hollandiae. Divi isthuc ædes ad portam Hinteemensem, ac veneratio celebris, quamdiu ei urbi avita obire sacra licuit, quæ nuper inconsolabili optimorum civium luctu Mars Belavus eliminavit. *i* Hæc impia ab iis prolata: Antoniole exere si quas habes vires. Ita adhuc cives memorant.

k Bredenbachius cap. 27, atque ex eo Daurontius exemplo 6.

l De eo legendus Strada lib. 5 et 7. Filii postea Regi Catholico reconciliati, e quibus Fredericus, eoque natus Albertus, qui nunc vivit, Marchio Bergarum ad Somam, pagi S. Antonii Dynastæ, cultum ejusdem sedulo promoverunt, egregie ambo Orthodoxi. Situs est hic pagus in Cuyckana provincia, Pelam paludem inter et Mosam flumen, duabus a Gravia oppido leucis, ob celebrem S. Antonii cultum, peregrinorum concursum, et miraculorum antiquam memoriam, ab innumerabili tempore Fanum S. Antonii appellatus. *m* Petrus Rainerus in libello de sacello S. Antonii Belliolano ejusque miraculis, hæc quoque memorat, sexque alia his non absimilia.

ORDO S. ANTONII.

CAPUT I.

Ordinis origo, insigne.

Ortus ac progressus Antoniani cœtus monastici, ut loquitur Renatus Choppinus lib. 1, sacrae Politiae tit. 2, art. 8, denarrat concinne Frater Aymarus Falco Præceptor Barroducanae domus D. Antonio sanctæ, in Historia Antoniana quatuor libris concinnata, ex armario Antoniani cœnobii majoris et ex variis sparsim Ecclesiasticis scriptoribus. Quam Falco historiam persecutus ad annum usque 1530, dicavit Antonio Langiaco cœnobiarchæ Viennensi. Eam qui plura volet adeat, hic paucula libasse sat erit. Illustrium ac prope innumerabilium miraculorum occasione prima ordini data exordia, quæ sic enarrat ipse Aymarus par. 2, cap. 33, non certissima tamen sibi fide comperta.

2 Vir quidam nobilissimus Provinciae Viennensis, Gasto nuncupatus, pietate valde insignis, dum gravissima atque periculosissima infirmitate laboraret, qua omnium fere suorum membrorum sensu atque officio destitutus erat, frequentissimis precibus votisque suam almo Dei Confessori B. Antonio salutem quam obnixè poterat commendavit: votique solvendi gratia, filium Girinum, seu Girondum, ad ipsius B. Antonii corpus et ecclesiam destinavit. Nec mora: exoptatam divino beneficio assequutus est sanitatem.

3 Nec ita multo post Girondus ipse morbum contraxit, quo diutissime vexatus atque maceratus, ægritudineque in dies magis ac magis invalescente, vita propediem excessurus credebatur. Quod cernens Gasto, sibique persuadens periclitanti filio nulla medicorum arte subveniri posse, supplex ad divinum Beatique Antonii suffragium devote confugit. Proinde humanam miseriam vitæque hujus calamitatem contemplatus, ipse ægrotanti, seu potius in extremis laboranti, filio persuasit, ut ambo ipsi cum eorum substantia universa B. Antonio sese perpetuo devoverent, si ægrotus ipse illius intercessionem pristinae incolumitati restitueretur. Quo ab ejusdem emissio voto, cœpit ægrotus aliquantum melius se habere.

4 Nocte igitur ipsa, cum se Gasto sopori dedisset, per quietem beatissimum Antonium videre visus est, talibus verbis se alloquentem: Quid est, Gasto, quod tu filiusque iste tuus tam a Deo pro hac misera vita, quæ innumeris fluctibus perpetuisque procellis indesinenter agitur, solliciti estis? Cur non potius stabilem cœlestis patriæ mansionem expetitis? proque ea paranda preces votaue facitis? sed quoniam ita Divinae pietati visum est, ecce mea intercessionem, filio tuo concessa est gratia sanitatis, prout et tibi pridem

Ordinis Antoniani historia.

Gasto gravi morbo, ope S. Antonii, liberatur:

deinde ejus filius,

facto ab ambobus votis servandi perpetuo S. Antonio:

Sancto appu-
rente patri,

Alii sacrilegi
et blasphemii
puniti Silvaducis:

alius in Sut-
phania.

m
NOT. 83

et votum acceptante.

et jubente eos ægris servire:

et Potentiæ, sive scipionis, efflorescentis signo animante.

pridem per me Christus desideratam incolumitatem indulsit. Estote igitur post hac altissimo gratiarum largitori fideles: serviteque illi in timore, et exultate ei cum tremore: apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, et pereatis de via justa. Ego autem votum a vobis emissum acceptum habens, vos in proprios filios suscipio. De bonis vero mihi per vos oblati, volo jubeoque hoc in loco miseris, igneo morbo, sacroque igne perustis et mutilatis, quos egestas premit, et morbi vis Divino judicio contabescere cogit, quique a nemine excepti cum horrore spectantium miserabiliter jacent in plateis, piæ subventionis et caritatis solatium perpetuo exhiberi: illos fidei vestræ commendo. His etenim caritatis operibus via vobis in cælum proculdubio parabitur.

5 Quibus auditis Gasto ipse, quibus melius poterat modis eidem divo Patri gratias agere satagebat: receptaque subinde fiducia, se imperata facturum pollicebatur. Verum dubitare se dicebat, cum ingens illuc afflueret languentium multitudo, ne suæ facultates tanto oneri succumberent, minimeque ad id suppetere possent. Tunc Divus ipse Pater, porrecto eidem Gastoni baculo, quem gestare videbatur, quique ad potentiæ, seu litteræ vel signi Tau modum et figuram formatus apparebat, jussit illum humi defigere. Quod cum Gasto fecisset, visus est statim baculus ille in arborem magnam succrescere et propagari, cujus rami undequaque majorem in modum sparsi diffundebantur, miramque florum et fructuum ubertatem ostentabant. Sub ipsa vero arbore per multi pauperes languidi et mutilati conspiciebantur, qui arboris ipsius umbra et fructu refocillabantur. Ad hæc subinde manus, seu dextra, ex cælo prodire visa est, benedictionem desuper effundens, cœlestisque favoris ex alto prætendens infusionem. Hanc igitur admirabilem visionem cum attonitus Gasto spectaret, sic ad illum beatus senex ait: Ecce tu in pietatis stipite et radice caritatis meo favore plantabis arborem, quæ longe lateque suos ramos diffundet: et de fructu ejusdem pauperes sustentabuntur. Una est quam præcipue coli atque observari volo, in pauperes Christi caritas: huic curæ et sollicitudini summopere cupio vos esse intentos, nec non et eos qui posthac filiorum loco mihi futuri erunt. Quo dicto visio ipsa disparuit.

6 Subsequuta autem luce, is qui pene exanimis decumbebat, non sine summa omnium admiratione præter spem apparuit pristinae restitutus sanitati; posteraque die, qua revelationis B. Antonii celebritas agebatur, omnibus admirantibus pro gratiarum actionibus exhibendis ecclesiam ingressus est incolumis. Unde ea ipsa dies apud locum prædictum habita exinde est celebrior. Præfati vero Gasto et Girondus, eo miraculo divinaque admonitione permoti, statim se et sua pietatis operibus exercendis dedicarunt, et juxta figuram exhibiti per D. Antonium baculi, signum, ut traditur, potentiæ suis in vestibis assumpserunt. Qui quidem sanctissimo proposito, haud multo post devotione moti octo circiter viri Deum timentes sese adjunxerunt: proque eisdem sanctis operibus adimplendis, piissimam inter se societatem et fraternitatem concorditer inierunt. Quod his quoque versibus legitur adnotatum:

Gastonis voto sociatis Fratribus octo,

Ordo est hic cœptus ad pietatis opus.

7 Hæc deinde ex figura antiqui sigilli sic confirmat: Non leve certe argumentum memorandi hujusce religionis exortus nobis præstat typus seu character veteris sigilli, quo a primæva ejusdem religionis origine dicta sancta societas et fraternitas usa fuisse comperitur. In eo namque viri cujusdam secularis effigies apparet expressa, nudato seu detecto capite, brevique ad genua dumtaxat thorace amicti, quæ dextera manu protensa signum Tau, velut ab aliquo sibi superne porrectum, suscipere tenereque videtur;

altera manu in sublime, quasi in admirantis vel stupentis similitudinem, elevata. Tum deinde ibidem ex superiore parte veluti e cælo procedens cernitur figura manus benedictionem largientis. Figuram sigilli hujus in imagine exhibet Silvester Maurolycus lib. 1, *Oceani Religionum* ubi eadem hinc enarrat.

8 Pergit Aymar, refertque opiniones originum signi Tau: Existimant nonnulli verum hujus religionis signum esse figuram Græcæ litteræ quæ Tau dicitur, idque signum divinitus eidem religioni datum asserunt: quod apud Ezechielem Prophetam efficacissimum fuisse, et esse legitur. Sic enim ipse Ezechiel in visione effatus est: Transi, inquit, per mediam civitatem, in medio Jerusalem, et signa Thau supra frontes virorum gementium et dolentium super cunctis abominationibus quæ fiunt in medio ejus, et dixit sex viris qui veniebant de via portæ quæ respicit ad Aquilonem: Transite per civitatem sequentes eum, et percutite: non parcat oculus vester, neque misereamini: senem et adolescentulum, et virginem, parvulum, et mulieres interficite usque ad interneccionem. Omnem autem super quem videritis signum Thau, ne occidatis, et a sanctuario meo incipite. O mirabilis visio atque terribilis, et hujus signi Tau immensa inauditaque virtus! Vere itaque veneranda est religio, quæ eo signo veluti proprio schemate ab originis suæ primordio divinitus extitit insignita.

9 Non desunt tamen qui existiment, Gastonem et Girondum supra memoratos, posteaquam pietatis officio, pauperumque mutilatorum et impotentium sustentationi, sese addixissent, sponte sibi Potentiæ signum desumpsisse, ut eo ipso signo profiteri palamque testari viderentur, se velle esse baculum ac sustentaculum languidorum, sacroque igne mutilatorum, sublevandis quoque debilibus et mutilatis sese perpetuo devovisse ac fervide applicasse. Est enim Potentia baculus, fulciendis mutilatis, seu debilibus et claudis accommodatus: eo quod impotentes sustineat, vulgo ita dictus. Proinde hoc ipsum signum proculdubio nequaquam eidem ordini videtur incongruum, qui ad languidorum sacroque igne mutilatorum sustentationem specialiter est institutus. Acta ea sunt sub annum Christi 1093, ut referunt Baronius, tom. 11, num. 34. Claudius Robertus in Gallia Christiana, Nicolaus Cruceus par. 2, monachismi S. Augustini, cap. 18. Antonius Sanderus lib. 1, de claris Antoniiis, et Joannes de Lievre in Antiquitatibus Viennensibus cap. 40, cum metropoli Viennensi Guido præisset, qui dein Papa Callistus II, dictus.

CAPUT II.

Generales Magistri. Abbates.

Fuit autem hæc societas principio veluti confraternitas quædam secularis ad exercendas Christianæ caritatis actiones: at paullatim sublimius propecta custodiam corporis S. Antonii adeptæ, S. Augustini regula vixit, a plurimis Romanis Pontificibus confirmata. Gastone vita functo, hospitalis sive domus Eleemosynariæ S. Antonii Magister seu Præceptor, Fratrum calculis lectus Stephanus Sacerdos pietate conspicuus. Inde apud Claud. Robertum ex historia Antoniana relati, Nantolinus Soffredus, Guilielmus Rufus, Petrus Soffredus, Bruno, Falco, Stephanus, Falco Matthionis, Guilielmus Soffredus, Pontius Ruffus, Jocelinus de Turre, Guilielmus de Pernanco, Guilielmus de Bonis, Guilielmus Daniel seu Ruffus, Stephanus Aymo; qui (Benedictinis in monasterium Montis-majoris, ad quod Prioratus S. Antonii adhuc pertinuerat, amotis) isthic Abbas a Bonifacio VIII, creatus est XV Kalend. Junii anno Pontificatus ejus tertio, Ch. 1297.

11 Constitutio Bonifacii, seu diploma extat tom. 1, Bullarii incipitque: In dispositione ministrorum Ecclesiæ. Ejus partem a § 3. hic inferimus, quod Translationem reliquiarum S. Antonii et miracula confirmet:

124 Quia

Potentia mystica explicatio: Ezech. 9. 4.

alii.

Quando inchoatus Ordo.

Magistri Dominus S. Antonii.

Jungunt se iis alii.

Sigillum Ordinis.

Ea Prioratui

Ea Prioratui
Motano unita,

fit abbatia,

Papæ immē-
diate subjecta.Abbatēs ejus
loci.Ejus Ordinis
monasteria
alibi,

etiam Romæ :

Quia Prioratum eundem, propter ipsius B. Antonii reverentiam, cujus gloriosa merita per universas Ecclesias in hujus orbis latitudine constitutas manifestius innotescunt, cujusque corpus, sicut fama celebris misit ad posteros, et innumera quæ per eundem Sanctum ibidem Dominus miracula jugiter operatur patenter ostendunt, in Prioratu ipso quiescit, condignis efferri honoribus non tam dignum quam debitum existimantes, Prioratum ipsum in Abbatiam ereximus, de prædictorum Fratrum consilio, et ejusdem plenitudine potestatis, certo Canonorum, seu Fratrum inibi numero constituto. Ac ut dissensionis et æmulationis cujuslibet occasio inde præcideretur, omnino prædictum hospitale, cum omnibus membris suis in quibuscumque mundi partibus constitutis, eorumque pertinentiis et juribus, ipsi subjecimus et univimus Abbatiae. Auctoritate Apostolica statuantes, ut locus ipse, qui Prioratus in antea dicebatur, foret et appellaretur de cetero abbatia, et ii qui præessent eidem, nomen semper et dignitatem obtinerent Abbatis, et abbatiam ipsam ac dictum hospitale sibi unitum simul perpetuis futuris temporibus, constitutione vel consuetudine quavis non obstante contraria, gubernarent; nec Magistri, vel Domini de cetero, sed Abbates monasterii S. Antonii tantummodo appellarentur. Quibus universi Fratres hospitalis et membrorum eorundem, quos Canonicos seu Fratres monasterii S. Antonii volumus de cetero nuncupari, parerent humiliter in omnibus et intenderent : quodque in eodem monasterio S. Antonii et hospitali ac membris eisdem B. Augustini regula servaretur, et secundum eam dicti Abbas et Canonici seu Fratres perpetuo vivere tenerentur. Habitum vero cum signo T, quod Potentiam vocant, in honorem ipsius B. Antonii tam Abbas quam Canonici seu Fratres præfati, juxta morem solitum ipsius Hospitalis, semper et ubique portarent. Ipsum quaque monasterium, cum hospitali prædicto et omnibus membris ac bonis suis existentibus ubicumque, et Abbatem, Canonicos seu Fratres ejusdem nunc præsentēs atque futuros, ab omni jurisdictione, potestate, subjectione, ac dominio Archiepiscopi, Episcopi, et Ordinarii cujuscumque, omnino duximus eximenda; decernentes ea omnia immediate soli dumtaxat Romano Pontifici subjacere.

12 Post Aimonem Abbates ad nostra usque tempora fuerunt, Pontius Aleracus, Guilielmus Mitte, Petrus Lobetus, Pontius Bernardus, Gerento de Castro-novo, Hugo de Castro-novo, Falco ex nobili Montecanutorum familia in Delphinatu, Arbaudus Grandivallensis, Joannes de Polleyo, Humbertus ex Brione, Benedictus ex Monteferrando, Joannes Jognetus, Antonius ex Brione, Antonius Ropemoranus, Petrus de Area, Theodorus de S. Chamundo, Antonius de Langiaco, Ludovicus de Langiaco, ejus frater, Ludovicus de Langiaco utriusque decessoris nepos, Antonius Tholosanus, Antonius Brunel de Grandmont. Ex his Theodorus de S. Chamundo edidit epistolas S. Antonii, de quibus in Prologomenis ad vitam § 14. Jacet Mussiponti in Lotharingia in ecclesia quæ nunc est Societatis Jesu, mortuus an. Ch. 1527.

13 Plurima ejusdem instituti monasteria erecta sunt per Galliam Aquitanicam, Celticam, Belgicam, Italiam, Hispaniam, Germaniam, aliasque orbis Christiani provincias, quorum Præfecti proprio ac peculiari nomine Præceptores nuncupantur. In Belgio unicum hoc tempore superest Trajecti ad Mosam. Romæ, agente Aimone primo Viennensi, Abbate, Bonifacium VIII, basilicam S. Andreæ. Antonianis attribuisse tradit Falco atque ex eo Miræus. Verum ante jam pridem hospitale S. Antonio dedicatum constat ex Vita S. Francisci cap. 3, ubi dicitur a famulis Innocentii III, Pontificis inventus juxta Lateranum in hospitali S. Antonii. Pacirolus tamen eo tempore vult adhuc S. Andreæ appellatum, et S. Bonaventuram hospitale S. Antonii scripsisse, quod cum

Vitam S. Francisci componeret huic jam esset consecratum. Obiit S. Bonaventura 20 circiter annis antequam Bonifacius VIII, ad Pontificatum fuit promotus. Ex hoc cænobio (quocumque demum tempore coeperit) unus semper est ordinis beatissimi Patris Antonii, qui Romanam curiam sequens, fragmenta a mensa Papæ colligat in eleemosynam pauperum, et Curatus proprius, et quasi Parochialis omnium qui vulgari vocabulo Curtisani nominantur existat. Ita Joannes Gerson serm. de S. Antonio in Concilio Constantiensi habito. De Antoniani ordinis privilegiis Apostolicis non pauca tradita sunt ab Oldrado Juriscon. in Respons. 211, 293 et 321. Chassanæo parte 4, Catal. gloriæ mundi considerat. 65, et potissimum a Renato Choppino in Politia sacra, et Monasticōn libris variis locis. De Ordinis hujus religiosi præclare pronuntiavit Joannes Gerson supra : O felices, qui religioso et peculiari quodam tanti Patris obsequio dedicari meruerunt.

14 Jacobum Hierosolymorum et Siciliæ regem scribit Miræus Origin. monast. lib. 1, cap. 5, ex Aimaro, in signum adsumptæ protectionis atque adfectus in hunc ordinem, testamenti tabulis anno 1423, conditis, hæredibus ac successoribus in perpetuum suis mandasse, ut Antoniani Ordinis symbolum collo appensum, id est, Potentiam, sive notam T, ex auro puro, una cum campanula gestarent.

CAPUT III.

Alter ordo S. Antonii in Ægypto, et Æthiopia.

De altero S. Antonii ordine, quem ipsemet instituit formavitque SS. Macarius, Amathas, alii, ut ante dictum, propagarunt, nihil admodum suppetit quod addatur; monumentis omnibus antiquis vel barbarica clade abolitis, vel latentibus inter tesqua illa, olim sacrosancta, nunc non situ magis ipso horrida quam Coptorum mystarum obstinata hæresis Eutylichianæ tuendæ pervicacia, cum summa ignorantia conjuncta. Metaphrastes tamen in Vita S. Joannis Eleemosynarii XXIII Januarii num. 6, meminit Anastasii Præfecti magni montis Antonii, qui cum Theodoro Episcopo Amathuntis et Gregorio Episcopo Rinocurorum, micus est a S. Joanne ad Persas, ut interceptis a Cosroe Hierosolymis in captivitatem abductos redimeret Christianos. Contigit id sub annum Ch. 614, ut ibidem dicemus. Catholicam tunc inter Antonianos viguisse religionem veramque pietatem ex hac Anastasii cum S. Joanne necessitudine, obitque legatione collegi potest. Alioquin antea erroribus fuisse irretitos patet ex vita S. Fulgentii I Januarii cap. 12, num. 25, cui iturum se ad ultimam Thebaidæ regionis eremum dicenti, respondit Eulalius Episcopus Syracusanus : Terras, ad quas pergere concupiscis a communione B. Petri perfida dissensio separavit. Omnes illi monachi, quorum prædicatur mirabilis abstinencia, non habebunt tecum altaris sacramenta communia. At restituti, sub sanctissimis Patriarchis Eulogio, Joanne, aliisque rectæ fidei sunt.

16 Idem (ut fere in plerisque orbis partibus Christis religio a monachis, non quærentibus quæ sua sunt sed quæ Jesu Christi, aut plantata primum aut certe stabilita restituta) ab Apostolis superiori Æthiopiæ, quam nunc Abbassiam vocant, illatam, ævoque collabescentem firmasse creduntur, et varia in iisdem oris monasteria erexisse. Quando vero rursum, sint tum Ægyptii tum Abassini in hæresim relapsi, nequaquam legimus. Num quod Ludovicus de Urreta scribit in historia Wthiopica, numquam Abassinis fuisse ulla hæresi infectos, numquam ab Ecclesia Romana et a Romano Pontifice dijunctos, sed Christianam fidem, ut eam ab Apostolis susceperant, ad hunc usque diem perfectissime custodisse; monachos vero a Legibus et institutis Magni Antonii numquam descivisse, sed omnibus sinceræ religionis et Christianarum virtutum operibus hactenus florere, id adeo ridiculum est et ineptum, ut ne refutari quidem mereatur; etsi id cumulate tamen fecerit Nicolaus

Potentia insi-
gniti Reges.Monachi
S. Antonii in
Ægypto,aliquando
hæretici.

conversi.

Ludovicus de
Urreta nota-
tus.

laus Godignus noster, quod ille etiam sanctissimo viro Andreæ Oviedo Patriarchæ, aliisque e nostra Societate religiosissimis Sacerdotibus, inconsiderato suo scripto aliquam irrogasse contumeliam videretur : ut miremur quosdam in temere Urretam esse secutos.

17 Imo sint ne qui modo in Abbassia reperiuntur monachi, ex Antonianis orti, haud constat. Duos enim, ut Alphonsus Mendez Æthiopix Patriarcha in litteris anno 1626, datis scribit, sui instituti agnoscunt auctores Abbatem Eustachium et Theclam Haymanot, id

est, plantam fidei, qui ad an. 1200, vixisse memorantur; quamquam fama sit multo ante novem monachos Roma venisse, quorum quilibet sui nominis cœnobium in Tigrea provincia ædicavit. Utut sit, monachi illi Abassini jam 80, per annos nostrorum hominum conatibus præcipue obstiterunt, ne Æthiopia aut rediret cum Romana Ecclesia in gratiam, aut permaneret in adepta ejus communione, quod idem testatur Patriarcha : licet haud pauci ex ipsismet monachis ab eo sociisque saniora edocti sint.

DE S. SABINO, SIVE SAVINO EPISCOPO PLACENTINO IN ITALIA.

Monachi
Abassini hæ-
retici.

SUB FINEM
IV SEculi.
XVII JANUARI.
S. Sabani na-
tulis :

Placentiæ, nobili Galliæ Cispadanæ urbe, colitur S. Savinus, sive Sabinus XVII Januarii, officio duplici cum octava, ut testis est Ferrarius in catalogo SS. Italiæ, et in generali catalogo SS. ubi ita scribit : Placentiæ in Gallia Togata S. Savini Episcopi ejusdem urbis Patroni. Fertur alioquin XI Decembris obiisse; quo die Martyrol. Romanum : Placentiæ S. Sabini Episcopi miraculis clari. Meminerunt ejusdem eo die Molanus et Carthusiani Colonien. in addit. ad Usuardum, Maurolycus, Felicius, Galesinius; sed hic iterum XIV Februarii, sive XVI Kal. Martii, (voluit forte XVI Kal. Februarii scribere) istæc habet : Placentiæ S. Sabini Episcopi et Confessoris : qui Concilio Aquileiensi interfuit; rerumque mirabiliter ac divine gestarum gloria prælucens, quievit in Domino. Martyrologium Germanicum XI Decembris : Item S. Sabini Episcopi Placentini, qui divina revelatione corpus invenit S. Antonio, de quo ultimo Septembris auctum est. Vir erat fide plenus, et verbi divini factor non minus quam prædicator, miraculis quoque illustris. De eo scribit S. Gregorius.

2 Dabimus quod lib. 3, Dial. cap. 10, narrat ab eo patratum miraculum S. Gregorius tum quam vitæ illius epitomen Ferrarius contexuit, ex Lectionibus, ut ait, Romæ approbatis, quæ Placentiæ in ejus die festo leguntur. Extant complures S. Ambrosii ad eum epistolæ : nam summa invicem obstricti erant caritate, unde epistolam 8, lib. 1 et lib. 4, 30 ac 31, ita concludit : Vale et nos dilige, quia nos te diligimus; at 65 lib. 8. Vale et nos dilige, ut facis; Denique 63. Vale frater, et dilige amantem tui, quia plurimum te diligo. Ea vero 53, epistola significat Ambrosius, se lucubrationes suas ad eum mittere, ejus corrigendas judicio, monetque eum ut a liquido decernat, et scrutanter discutiatur, quæ corrigat, et illud præclarum subdit : Nescio quo enim modo unum quemque fallunt sua scripta, et aurem prætereunt, atque filii etiam deformes delectant, sic etiam scriptorem indecores sermones sui palpant.

familiaritas
cum S. Am-
brosio :

eruditio.

3 Aliud Sabini eruditionis argumentum habemus in concilio Aquileiensi, Siagrio et Eucherio Coss. Christi anno 381, celebrato, ubi gravissimæ ejus adversus Arianos sententiæ leguntur. Agit de eadem Sabini varie testata eruditione Baronius in Notis ad Martyrologium XI Decembris, et in Annalib. to. 4, ad an. 381, num. 83.

MIRACULUM S. SABINI:

Ex S. Gregorii Dialogis l. 3, c. 10.

a Hujus quoque venerabilis viri Venantii Episcopi aliud miraculum relatione cognovi, quod in Placentina urbe perhibet gestum : quod vir quoque Dei veracissimus Joannes in hac modo Romana civitate locum b Præfectorum servans, qui in eadem Placentina urbe est ortus et nutritus, ita ut Episcopus memorat, quia gestum fuerit, attestatur. In ea namque civitate Sabinum nomine fuisse asserunt miræ virtutis Episcopum. Cui dum die quodam suus Diaconus nuntiasset, quod cursus sui Padus alveum egressus, Ecclesiæ agros occupasset, totaque illic

S. Sabinus
Episcopus

loca nutriendis seminibus profutura, aqua ejusdem fluminis teneret; venerabilis vitæ Sabinus Episcopus respondit, dicens : Vade, et dic ei : Mandat tibi Episcopus, ut te compescas, et ad proprium alveum redeas. Quod Diaconus ejus audiens, despexit et irrisit. Tunc vir Dei accersito Notario dictavit, dicens : Sabinus Domini Jesu Christi servus commonitorium Pado : Præcipio tibi in nomine Jesu Christi Domini nostri, ut de alveo tuo in locis istis ulterius non exeas : nec terras Ecclesiæ lædere præsumas. Atque eidem Notario subjungit, dicens : Vade, hoc scribe, et in aquam ejusdem fluminis projice. Quo facto sancti viri præceptum suscipiens, statim se a terris Ecclesiæ fluminis aqua compescuit, atque ad proprium alveum reversa, exire ulterius in loca eadem non præsumpsit. Qua in re, Petre, quid aliud quam inobedientium hominum duritia confunditur, quando in virtute Jesu et elementum irrationabile sancti viri præceptis obedivit?

a Lunensis, ut præcedenti cap. dicitur.

b Zacharias Papa in singulari vertit : τὸν τοῦ Ἐπαρχοῦ τόπον κατέχων. Præfecti Vicarius.

VITA EX FERRARIO.

Savinus, sive Sabinus, uti in Rom. Martyrologio, patria Romanus, factus Episcopus Placentiæ, virtutibus et miraculis coruscavit. Multa in Episcopatu præclare gessit : corpus a S. Antonini Martyris ejus urbis tutelarior, quod diu obscuro loco latuerat, Dei monitu inventum, in basilicam b S. Victoris Martyris, a S. Victore Episcopo dicatam, magna populi frequentia detulit. Interfuit Concilio c Nicæno, deinde una cum S. Ambrosio Mediolanensi Episcopo Concilio Aquileiensi. Tanta fuit doctrina, ut S. Ambrosius sua scripta illi recognoscenda traderet.

Padum exun-
dantem,

scripto et in-
jecto commo-
nitorio
compescit.

a
S. Savinus
corpora
SS. transfert:
b
c
doctrina flo-
ret,

2 Fuit etiam insignium miraculorum perpetrator. Nam inter alia, ut S. Gregorius Papa in Dialogis scribit, cum Diaconus S. Savini, Padum alveum suum egressum agros Ecclesiæ occupare nuntiasset, sanctusque Episcopus respondisset : Vade, dic ei : Savinus Episcopus mandat tibi, ut ad proprium redeas alveum; Diaconus vero irridens, exequi mandatum contempsisset; accersito Notario præceptum hujusmodi dictavit : Savinus servus Domini nostri Jesu Christi Pado : Præcipio tibi in nomine Jesu Christi Domini nostri, ut in locum tuum rediens, deinceps in hæc loca non exeas, nec Ecclesiæ terras lædere præsumas. jussitque Notario, ut præceptum illud Pado fluvio deferret, et in aquas ejus projiceret. Quo facto, (mirabile dictu!) statim Padus in pristinum alveum se recepit, neque unquam in ea loca Ecclesiæ reversus est.

ac miraculis :

3 Cum S. Savinus Ecclesiam Placentinam annos 45, sanctissime rexisset, suum Deo reddidit spiritum III Idus Decembris. Corpus ejus in ecclesia tunc sanctis XII Apostolis dicata, quæ postea S. Savini dicta est, conditum fuit a d S. Mauro Episcopo, ejus successore XVI Cal. Februar. Qua die ejus solennitas ab Ecclesia Placentina celebratur.

moritur.

d

a III

a Hic 30 Septembr. refertur in Martyrologio Romano, at Placentia celebratur ejus natalis 4 Julii, inventio 13 Novembris. teste Ferrario. *b* Quæ deinde S. Antonini dicta est, ut idem 7 Decembris in S. Victoris Episcopi vita tradit Ferrarius.

c Habitum id fuit anno Christi 328. Ei si interfuit Savinus, necdum tunc Episcopus fuit; qui Aquileiensi anno 381 interfuerit, 36 annis post. ac solum 43. egressis in episcopatu dicatur. *d* Collitur S. Maurus Episcopus Placentinus 13 Septemb.

DE S. ACHILLEO CONFESSORE.

XVII JANUARIUM.
S. Achillei
natalis.

Menæa Græcorum et Maximus Cythereus hoc die : S. Achilleus in pace quiescit, addunt Menæa hoc distichon :

Armis Achilles terrestres (τὰς ὑπὸ, inferas) populus urbes :

Laboribus Achilles supernam ditat civitatem.

Raderus hunc eundem existimat esse Achillium, sive Achillea, Metropolitam Larissæ, qui in iisdem Menæis et Menologio XV Maii refertur. Nobis potius hic ille videtur esse qui sæpius in Vitis Patrum laudatur Achilles, sive Achilles, aut Achilleus Abbas, nec uspiam in ullo, quod viderimus, Martyrologio refertur. De eo igitur isthæc narrat Ruffinus, seu quisquis auctor est libri 3, de vitis Patrum, num. 9 et 107.

Vindictant genere refrænat.

2 Cum venisset quidam de Patribus ad Abbatem Achillam, vidit eum sanguinem exspuentem, et requisivit quid hoc esset. At ille respondit : Sermo erat fratris qui me contristaverat, et repugnavi ut non illum dicerem, sed petivi Dominum ut tolleretur a me; et factus est ille sermo sanguis in ore meo, et postquam exspui, requievi; sed et ipsam tristitiam, et sermonem istum oblitus sum. Idem refertur lib. 5, libell. 4, de continentia num. 9.

Remedium contra acediam suggerit.

3 Alter frater requisivit Abbatem Achillam, dicens : Cur sedens in cella mea patior acediam? cui senex ait : Quia necdum vidisti requiem, fili, quam speramus, neque tormenta quæ timemus. Si enim ea diligenter inspiceres, etiam si vermibus plena esset cella tua usque ad collum, tu tamen in ipsis jaceres permanens sine acedia. Idem habetur sub titulo incerti lib. 5, libell. 7, n. 28.

4 Lib. 5, libell. 10, num. 14, insignis ejus discretio

ita describitur : Venerunt aliquando tres senes ad Abbatem Achillem, et unus ex iis habebat opinionem malam. Dicit autem ei unus de senibus : Abba, fac mihi unam sagenam ad piscandum. Et ille dixit : Non facio. Et alius dixit ei : Fac nobis, ut habeamus memoriam tui in monasterio nostro. Et ille respondit : Non mihi vacat. Dixit ei tertius ille, qui habebat malam opinionem : Mihi fac sagenam, ut habeam de manibus tuis benedictionem, Abba. Et ille statim respondit ei : Ego tibi faciam. Dixerunt autem ei secreto duo priores, quibus non acquieverat : Quomodo sic, quia nobis rogantibus noluisti facere, et huic dixisti : Ego tibi faciam? Respondit eis senex : Vobis ideo dixi : Non facio, quia non mihi vacat, et non contristabimini; huic autem si non fecero, dicturus est; quia de opinione mea, quæ mala est, audivit senex, et ideo noluit facere sagenam; et statim incidebamus funem ad sedandum animum ejus, ne tristitia absorberetur hujusmodi.

Satagit Fratrem non contristare.

5 Denique lib. 7, cap. 25, num. 4, egregium ejus refertur apophthegma de dæmonum impugnatione : Quidam frater requisivit Abbatem Achillem : Quemadmodum adversum nos possunt dæmones? Respondit senex : Per voluntates nostras. Et adjecit, dicens : Ligna Libani dixerunt : Quam grandia sumus et alta et parvissimo ferramento incidimur : nihil ergo ei demus ex nobis, et nos non poterit incidere. Venerunt ergo homines, et fecerunt in securi manubrium ex ipsis lignis, et ita inciderunt. Ligna ergo sunt animæ; securis, diabolus; manubrium, voluntas nostra est. Per malas ergo voluntates nostras incidimur.

Mala voluntas, diaboli manubrium.

DE SANCTIS MONACHIS ROMANIS ANTONIO, MERULO, JOANNE.

SEculo VI.
XVII JANUARIUM
Monasterium
S. Gregorii
Romæ.

Gregorius Magnus sex ante Pontificatum monasteria in Sicilia ædificarat, ut in ejus vita, quam XII Martii dabimus, scribit Joannes Diaconus : Septimum intra Romanæ urbis mœnia, sub honore S. Andreæ Apostoli, juxta basilicam SS. Joannis et Pauli ad clivum Scauri monasterium in proprio domate fabricavit; in quo et ipse monachicum cepit indumentum, incolunt id nunc Camaldulenses sacetæ, Octavio Pancirolo teste, diciturque SS. Gregorii et Andreæ.

SS. 3 monachorum natalis.

2 Hic tres cum eo vivere sanctissimi monachi, Antonius, Merulus, Joannes; quorum felicissimum exitum ipse in Dialogis describit. Eorum inscripta Martyrologio Romano nomina XVII Januarii : Romæ in monasterio S. Andreæ beatorum monachorum Antonii, Meruli, et Joannis, de quibus scribit S. Gregorius Papa. Eisdem commemorant Menardus, Wion, Dorganus, Ferrarius in catalogo SS. Italiæ; Antonium et Merulum Galesinius, Trithemius lib. 3, de viris illustr. ord. S. Benedicti lib. 3, cap. 23 et 25. Petrus de Natal. lib. 11, cap. 116 et 117, ubi pro Merulo, Merolum scribit. Trithemius lib. citato cap. 21 non de hoc agit Joanne, ut Wion existimavit.

reliquiæ.

3 Molanus in prima editione et Martyrologium Germanicum, XV Martii Antonium et Merulum referunt, at MS. quoddam Kalendarium SS. Ord. Benedictini, Merulum habet XXI Januarii, Antonium XXXI Pancirolo tradit horum reliquias in eadem basilica sub majore altari asservari.

VITA EX S. GREGORIO l. 4, dial. c. 47.

Nonnumquam omnipotens Deus trepidantium men-

tes quibusdam prius revelationibus roborat, ut in morte minime pertimescant. *a* Nam quidam mecum in monasterio Frater, Antonius nomine, vivebat, qui *b* multis quotidianis lacrymis ad gaudia patriæ cœlestis anhelabat. Cumque studiosissime, et magno *c* fervoris desiderio sacra eloquia *d* meditaretur, non in eis verba scientiæ, sed fletum compunctionis inquirebat; quatenus per hæc excitata mens ejus inardesceret, et ima deserens ad regionem cœlestis patriæ per contemplationem volaret. Huic pervisionem nocturnam dictum est : Paratus esto, quia Dominus jussit migrare te. Cumque ille non habere se sumptus ad migrandum diceret, responsum protinus audivit, dicens : Si de peccatis tuis agitur, dimissa sunt. Quod cum semel audisset, et magno adhuc metu trepidaret, nocte quoque alia eisdem verbis est admonitus. Tunc post quinque dies febris correptus, cunctis Fratribus orantibus flentibusque defunctus est.

a

b

Antonii pietas.

c *d*

Mors ei cœlestis prædicta :

2 Alius etiam Frater in eodem monasterio Merulus dicebatur, vehementer lacrymis atque elemosynis *e* intentus. Psalmodia vero ex ore illius pene nullo tempore cessare consueverat, excepto cum aut alimentum corpori, aut membra dedisset sopori. Huic nocturna visione apparuit, quod ex albis floribus corona de cœlo in caput illius descendebat. Qui mox molestia corporis occupatus, cum magna securitate animi atque hilaritate defunctus est. Ad ejus sepulchrum dum Petrus, qui nunc monasterio meo præest, sibi sepulturam facere *f* post annos quatuordecim voluisset, tanta, ut asserit, de eodem sepulchro illius fragrantia suavitatis emanavit, ac si illic florum omnium fuissent odora menta congregata. Qua

e

uti et Merulo :

ex hujus sepulchro odor suavis.

f

Qua ex re manifeste patuit, quam verum fuit quod per nocturnam visionem vidit.

3 In eodem quoque monasterio alius quidam Joannes dictus est, magnæ indolis adolescens, qui ætatem suam *g* intellectu et humilitate, dulcedine et gravitate *h* transigebat. Huic ægrotanti atque ad extremum deducto per nocturnam visionem *i* quidam senex apparuit, et hunc virga tetigit, eique dixit: Surge; ex hac enim molestia modo minime morieris, sed paratus esto, quia longum tempus hic facturus non eris. Qui dum jam esset a medicis desperatus, repente sanatus est atque convaluit. Rem, quam viderat, narravit; seque per biennium in Dei servitio, sicut prædixi, ultra ætatis suæ annos exhibuit. Ante hoc autem triennium *k* cum quidam frater fuisset mortuus, atque in ejusdem monasterii cœmiterio a nobis sepultus, cunctis nobis ab eodem cœmiterio exeuntibus, idem Joannes, sicut postmodum pallens et tremens

indicavit, illic nobis discedentibus inventus, ab eodem Fratre, qui mortuus fuerat, de sepulchro vocatus est. Quod etiam subsequens finis edocuit. Nam post dies decem *l* invasus febribus, carne solutus est.

a Eadem narrat Joannes Diaconus lib. 1, vitæ S. Gregorii cap. 17, 19, 20. ipsis fere S. Gregorii verbis; et Antonius Yepes Chronic. Benedict. centuria 1, ad an. 576, cap. 4. *b* Interjicit Joannes: tanti Patris (Gregorii) verbis exemplisque commonitus.

c Idem: fervore desiderii. *d* Addit idem: duce Gregorio.

e Idem: ex Gregorii viri venerabilis doctrina. Yepes interpretatur hic, Merulo manus commissum fuisse eleemosynas, quas erogari Abbas juberet, distribuendi pauperibus. Sane cum ita severe caveretur ne quis quid proprium possideret, officium aliquod gessisse ipsum oportet, quo ei faciendæ eleemosynæ potestas fieret.

f Id monachis olim visitatum fuisse, ut sibi diu ante tumulum effoderent ad perpetuam mortis memoriam, tradit Yepes; allegatque S. Benedicti, et Cluniacensium exemplum. *g* Joannes: intellectus et humilitatis dulcedine. *h* Idem, transcendebat, favet Grævus interpres. *i* Joannes: sub habitu senis beatus Apostolus Andreas apparuit. Idem scribit Yepes. *k* Yepes perperam, apparuisse ei ait quemdam jam a triennio defunctum.

l Idem Yepes ait statim febribus correptum, decimo die obiisse.

DE S. SULPITIO PIO EP. BITURICENSI IN GALLIA.

§ I. SS. Sulpitii primus et secundus distincti.

Duo Bituricensem Ecclesiam rexerunt Sulpitii Episcopi, prior cognomento Severus sub Gunthramno Rege, alter Pius sub Clotario II et Dagoberto: uterque inter Sanctos relatus, hic XVII ille XXIX Januarii. Iis tertius longe antiquior, S. Martini discipulus Sulpitius, an recte a quibusdam annumeretur, alibi discutiemus. De Pio istæc Usuardus hoc die: Bituricas civitate depositio S. Sulpitii Episcopi, cujus vita et mors pretiosa gloriosis miraculis commendatur. Eadem habet Martyrologium Romanum, (nisi quod addat Pium cognominatum) Bellinus, Maurolycus, Menardus, et MSS. plurima. Meminit illius Rabanus, Ado, Felicius, Canisius, MS. Florarium, Ghinius, Dorganius, Saussaius, et alii post citandi.

2 Multi, quod eum Sulpitium qui XXIX Janu. colitur, existimarent S. Martini fuisse discipulum, alios duos fæde confuderunt. Molanus certe in priori editione ista ad Usuardum adjecit: depositio S. Sulpitii Pii, cui Gregorius Tur. scripsit historiam 7, Dormientium in Majori monasterio. Guibertus Gemblacensis in apologia Severi. In posteriori vero editione ista adnotavit: Hic non est Severus, sed Pius, cui S. Gregorius Turonicus dedicavit historiam de septem Dormientibus in Majori monasterio. Galesinius: Bituricis S. Sulpitii Pii Episcopi, is a puero sacris litteris eruditus, et in disciplinæ institutis exercitatus, etiam laicus homo cum esset, omni virtute præluxit: deinde monachus factus, indeque Abbas, postremo Episcopus creatus, vitæ religione, et sanctitate, miraculisque clarus, quievit in Domino. In Notat. ita commentatur: S. Sulpitii Pii, primi scilicet, qui in concilio Matisconensi II, præsens adfuit. Fuit enim Sulpitius Severus Archiepiscopus Bituricensis, cujus vita a Giselino perbelle contexta est initio ejus operum. Illius autem primi vita est apud Surium tomo 1. Ita ille. De Concilio Matisconensi post dicemus. Sulpitius, cujus vitam scripsit Victor Giselinus, est Severus S. Martini discipulus, qui altero ante concilium illud seculo vixit, ut si et vere is Episcopus fuisset, et Pius hic noster illi concilio subscripsisset, non posset Primus hic dici.

3 Baronius in Notationibus ad Martyrologium hoc die: Dictus hic est Sulpitius Pius, respectu alterius Sulpitii ejusdem civitatis Episcopi, cognomento Severi. De Sulpitio Pio scribit Gregorius Turonen. in proœmio histor. Dormientium, et Guibertus in apologia pro Severo. Hic successit Remigio Episcopo temporibus Gunthramni Regis Francorum, anno Domini quingentesimo octogesimo septimo, ut idem testatur Gregorius histor. Franc. lib. 6, cap. 39, licet in vita ejus, quam descripsit Surius tom. 1, habeatur successisse Austregisilō temporibus Clotarii

Regis. Sed in his plus tribuimus Gregorio Turonensi, cujus sententiam certissimam reddunt Acta Concilii secundi Matisconensis, quod celebratum est anno vigesimo quarto ejusdem Regis Gunthramni; cui quidem synodo Sulpitius interfuit atque subscripsit. Temporibus enim Clotarii Regis, non Sulpitius aut Austregisilus, sed Probatianus, Felix, Honoratus, et Arcadius Bituricensi Ecclesiæ præfuerunt, prout Concilia, quæ illius temporibus celebrata sunt, indicant. Eadem censura castigandæ sunt tabulæ Episcoporum Bituricensium Democharis, in quibus et ille gravior error apparet, dum Sulpitius Severus putatur ille, qui interfuit Concilio secundo Matisconensi, sub Gunthramno Rege; cum certum atque perspicuum habeatur, illum Severum vixisse temporibus Theodosii senioris, et ejus filii Honorii Impp. Secundum Acta S. Austregisili, quæ recitat Surius tomo 3, adhuc tertium ejusdem nominis ei Ecclesiæ præfuisse Episcopum dicere oportet. Sed satis de his. Sulpitius autem Pius, de quo agimus (ut scribit Aimoinus lib. 4, cap. 16 et alii) migravit ex hac vita anno Domini quingentesimo nonagesimo quarto; ipse est annus decimus sextus Childeberti Regis, quo eum obiisse, auctor est Gregorius Turon. hist. Franc. lib. 10, cap. 26. Habuit successorem Eustasium.

4 Hæc Baronius, qui etsi tom. 5, Annal. an. 431, num. 190, Severum S. Martini discipulum fateatur non videri Episcopum fuisse, censet tamen in tabulas Ecclesiæ Bituricensis errorem irrepsisse, dum Sulpitius Severus appellatur ille Gregorii Turonensis æqualis, quem ipse Pium, de quo hic agimus, esse existimat. Deinde tomo 8, an. 595, num. 90 ex eodem Turonensi refert S. Sulpitii Episcopi obitum, cumque ait XVI Kal. Februar. ab Ecclesia coli, ut Latinorum, inquit, omnia Martyrologia indicant. Severus illo anno obiit, de quo XXIX non Pius. Sed singula ad examen breviter revocanda. De historia Dormientium Sulpitio dicata, agemus IV Novembris, deque Guiberti Gemblacensis apologia XXIX Januarii.

5 Successit S. Sulpitius Severus Remigio, sive Remedio; ipsi vero Eustachius, sive Eustasius. Pius vero successit S. Austregisilo de quo 20 Maii agemus; ipsi Wlfeodus, sive Wlfolentus. Sicque non repugnat Turonensi Surius. Matisconensi II, concilio an. Christi 585. Gunthramni Regis 24, Clotharii II, 2, Severus subscripsit: Pius Remensi sub Sonnatio Archiepiscopo an. 630. Quos alios, licet præpostero ordine, recenset Bituricensis Ecclesiæ Præsules Baronius, ii regnante Clotario I, interfuere conciliis, Honoratus Aurelianensi II, an. Christi 533 et Arvennensi I, an. 535, Arcadius Aurelianensi III, an. 538. (Desideratum, qui an. 549, Aurelianensi III et Arveruensi II, subscripsit, omisit Baronius) Probianus, sive Probatianus, Parisiensi II, an. 555 et Parisiensi III, 557. Felix vero Parisiensi

Joanni restituta in sperato sanitas;

g

h

i

k
mors præ-nuntiata,

CIRCITER
AN. DCXLVII.
XVII JANUARI.

S. Sulpitii Pii
natalis.

Perperam de
eo scripta, a
Molano,

Galesinio,

Baronio:

nsi IV, an. 573, duodecimo a Clotarii morte anno, ante Clotarii junioris ortum undecimo. Immerito autem Democharis tabulas accusat Baronius, cum in iis non ille initio quinti seculi mortuus Severus, sed posterior multo, sub Gunthramno sediisse tradatur. Nec necesse erit tres Sulpitios Bituricenses agnoscere, si S. Martini discipulum expunxerimus; sed duos, quos ab omni memoria Ecclesia illa venerata est. Aimoinus lib. 4, cap. 16, non de seniore illo Sulpitio, sed Pio agit; nec obitum illius, sed restitutam ejus precibus Clotario sanitatem commemorat.

Wion varie
emendatus.

6 Post tantos Heroas minus mirum est Wionem falli, dum tres statuit Sulpitios; primum, S. Martini discipulum, qui XXIX Januar. colatur, secundum, Pium Remigii successorem, qui hoc die tertium, alterum Pium S. Austregisilo subrogatum, qui XVI Januarii. Ast qui XVI Jan. Sulpitium retulerit ante Wionem neminem legimus. Adonem citat, in quo ejus nomen non reperimus XVI Jan. sed XV quo ejus agitur translatio, ut infra dicemus. Surius et Petrus de Natalibus arguit, quod qui hoc die colitur, Sulpitium Pium dixerint, et S. Austregisili successorem; et recte illi quidem; perperam Wion, illum qui Gunthramni ætate floruit, Sulpitium, ait prius monachum fuisse et Abbatem S. Nicetii Lugduni, cum S. Gregorius Turonensis lib. 6, cap. 39, dicat eum fuisse de primis Senatoribus Galliarum: et fatetur Menardus numquam monachum fuisse. Sed de eo pluribus XXIX Januarii. Wionem temere secuti Dorganus et Ferrarius, retulerunt et ipsi XVI Jan. posteriorem Sulpitium. XXVI Januarii in quibusdam Adonis MSS. Beda vulgato, Notkero, aliisque refertur S. Sulpitius Bituricensis, hicne, an Severus, non liquet. Nec illud omitendum, Severi cognomen ab antiquis priori illi Sulpitio minime tribui, inde forte inolevit, quod existimarent quidam eum esse Sulpitium illum Severum S. Paulino familiarem.

§ II. Vita S. Sulpitii Pii, sive secundi.

S. Sulpitii Pii
vita, auctore
coætaneo,

Geminam S. Sulpitii Pii vitam damus, utramque ab ejus æquali exaratam. Priorem ediderat Surius stylo mutato. Primigeniam phrasim restitimus ex MSS. S. Mariæ de Ripatorio, Rubæ vallis, Corsendoncano. Auctor ætatem suam indicat. cap. 1, num. 4. Certe quantum eorum relatione cognovimus, qui ei a pueritia usque in tempora nostra comites ministrique fuerunt, et cap. 2, num. 12. Et quoniam quæ a majoribus nostris cœvis beati viri didicimus, gestorum ordinem, ea fide ut ad nos pervenit, stylo digessimus, nunc a nostro tempore, partim quæ inspeximus, partim vero quæ a condiscipulis nostris nobis sunt tradita, sumamus exordium, et ad posteritatis memoriam relinquamus, cap. 3, num. 13, agens de Judæis ab eo conversis. Nonnulli ex ipsis, inquit, sub nostræ fidei religione hodie degunt, cap. 4, num. 17, de eo qui loquendi facultatem ejus meritis obtinuerat: Et variis sermonum responsionibus usque hodie mirabiliter loquitur, et num. 18, de puero ad vitam revocato: A famis perniciæ tutus hodie creditur superesse: et enim tempore multo apud nos commoratus est deinceps, postremo, cap. 8, num. 34, de Ansulpho a dæmone male mulcato, Sanctique precibus curato: Hoc quidem ab ipso qui pertulit, et fidelium testimonio agnovimus confirmatum.

monacho
S. Sulpitii.

8 Liceat fortassis suspicari auctorem hunc Domionem Abbatem fuisse, de quo in secunda vita cap. 2, num. 10, aliquemque ex ejus monachis. Id tum quædam ex jam citatis videntur innuere, tum quod quæ secundæ vitæ auctor de basilica ab eo ampliata scribit, ipse ita refert, ut a quo id factum sit, submissionis studio, consulto reticere videatur. Monasterium vero illud, cui Domio præerat, quod deinceps S. Sulpitii est appellatum, tradit Joannes Chenu in Chronologia Archiepiscoporum Bituricensium, a Clotario II, conditum extra muros urbis, in loco in quo erat sacellum B. Mariæ de

Navi dictum. Plura ibidem de eodem canobio commemorat. Saussaius ab ipso S. Sulpitio scribit ædificata canobia duo, unum virginum in ipsa urbe, alterum virorum extra muros. Hoc in vita S. Leopardini Navense appellatur.

9 Alteram brevioram vitam ex vetustissimo codice D. Preudhomii Canonici Cameracensis descripserat olim Rosweyda: eam cum MSS. Corsendoncano, et S. Maximini contulimus. Auctor eodem tempore vixit. Patet ex prologo: Vel pauca quæ ipse vidi; vel eorum relatione qui ei ab adolescentia usque ad decrepitam senectutem ministraverunt; vel quod plurimorum fidelium qui viderunt, innotuerunt, pauca perstringere curavi, cap. 1, num. 4 de muto curato: Et adhuc hodie superest, et absolute loquitur, num. 3 de Judæis conversis: hodieque sub Christiana disciplina degere videntur, cap. 2, num. 8, ostendit se sub Wifolendo ejus successore scripsisse: Qui suscepto episcopatu hujus urbis adhuc hodie in Dei nomine regit Ecclesiam. Scriptam autem esse hanc vitam epistolæ modo, patet num. 12. Nec hoc patitur modus hujus epistolæ. Menda insunt haud pauca, etiam contra syntaxim, vel inscitia auctoris, vel incuria librariorum; nihil mutavimus.

Vita brevior
ab auctore
alio, coætaneo.

10 S. Sulpitii res gestas alii quoque commemorant: De eo scripta Vincentius Bellovacensis lib. 23, c. 27 et duobus sequentibus, ipsis fere prioris vitæ verbis, sed contracte, ex eoque S. Antonius par. 2, tit. 13, cap. 6, § 3, Petrus de Natal. lib. 2, cap. 94, Franciscus Haræus, qui expedire se quæstionem superiori § agitatam de duobus Sulpitiis existimat, si unus quidem statuatur, sed qui primum in aula Theodorici Principis, scilicet fratris Clotarii primi, ac deinde sub ipso Clotario vixerit; ac postea successerit S. Austregisilo (qui Remigius Austregisilus dictus sit) ac demum obierit circa annum Domini 594. Sed, præterquam quod Austregisilum longe alium a Remigio fuisse constat; non sub Theodorico I, aut Clotario I, Clodovei filiis, sed Theodorico Childeberti filio et Clotario II, Chilperici filio, Clotarii primi nepote, ac Dagoberto vixit. Agit de eo præterea Jacobus Doubletius. Zacharias Lippelous, qui eum quoque cum altero Sulpitio confundit. Trithemius de viris illustribus Ord. S. Benedicti lib. 3, cap. 81, et lib. 4, cap. 55, Antonius Yepes chronic. Benedict. centuria 2, an. 588, ubi hunc Remigii successorem vult esse; et tamen de eo narrat quæcumque Surius de altero et modo sub Clotario, modo sub Gunthramno ait vixisse. Domenecus quoque amborum gesta in unius elogium constat, quem ait sub Gunthramno vixisse.

11 Meminit S. Sulpitii in vita S. Amandi Baudemundus 6 Februarii: Post hæc vero, inquit, ab Abbate ipsius loci, et a Fratribus benedictione percepta, civitatem Bituricas ad Sanctum petiit Austregisilum, qui tunc in Dei rebus magnificus atque insignis habebatur. Cumque ab eo, et ab ejus Archidiacono, sanctissimo videlicet Sulpitio, qui postea Episcopus claruit, clementissime fuisset susceptus, omni ei humanitate exhibita, etc. Eadem fere habet Notgerus in vita S. Landoaldi 19 Martii, et Harigerus Abbas c. 41, ast hic c. 48 de S. Remaclo agens: duæ sunt Metropolitanæ: una Burdegalensis magnorum semper virorum insignita titulis; altera Bituricum, habens hac tempestate Archiepiscopum S. Austregisilum, Archidiaconum vero B. Sulpitium, in brevi post honore Pontificali donatum. Notgerus vero in ejusdem S. Remaclo vita 3 Septembris: Educatus est bonæ indolis puer Remaculus sub B. Sulpitio, in cujus honorem constat ab eodem sancto viro postea permultas in nostra diœcesi (Leodiensi) ecclesias dicatas. In vita S. Dulcardi 25 Octobris: Ex quo tempore sic animis D. Sulpitii Biturigum Præsulis insedit, ut ad eum, quantus erat Episcopus, accedere frequentissime dignaretur, cum eo de cœlesti gloria sermones habiturus.

Sanctis Sul-
pitio familia-
res.

§ III. S. Sulpitii ætas.

De ætate tradita ab aliis :

Refutata jam eorum opinio est, qui sub Gunthramno, ante S. Gregorium Turonensem, vita functum S. Sulpitium Pium volunt. Constantinus Ghinius circiter annum 600, decessisse tradit, mendose : Florarium anno 629. Trithemius an. 640, floruisse : Joannes Chenu ab anno 628, ad 640, sedisse : Aimoinus conventui Clippiacensi an. 639 interfuisse, quod post refutabitur.

ab auctore vitæ.

13 Ex vita constat sub Theodorico Rege Clericatus suscepisse onus, et Leviticam fortem indeptum : in castris Clotarii, Abbatis officio potitum; eoque jubente Episcopalis apicis emeruisse Sedem : impetrasse a Dagoberto ut iniquum tributum abrogaretur, ipsumque Regem post breve spatium interiisse. Obiit Theodoricus anno 613. Clotarius anno 614, monarchiam regni Francorum adeptus, decessit anno 628, Dagobertus 644. Flodoardus historiæ Remensis lib. 2, cap. 5, scribit Sonnatium Remensem Archiepiscopum synodum celebrasse, tempore Dagoberti Regis, cum aliis quadraginta vel eo amplius Galliarum Episcopis, inter quos Sulpitium Bituricensem numerat. Eam synodum circiter annum Chr. 630, habitam ostendit Sirmondus noster.

an ultimo anno Clotarii creatus Episcopus :

14 Sed quo anno Episcopatum suscepit, non liquet. S. Austregisilum ejus decessorem constat annis 12 sedisse. Joannes Chenu anno 613 creatum scribit : unde sequeretur obiisse 627, aut 628, sicque Sulpitium ultimis plane Clotarii temporibus Episcopum creatum. At sub Theodorico Austregisilum sedisse, ex vita Sulpitii liquet, verum aliter ipse Regum Chronologiam ordinat, uti et Sigebertus, qui ad an. 627, ita scribit : Florebant in Galliis Austregisilus Bituricensis, et sub eo Sulpitius.

an sub Theodorico.

15 Alii ipsum Sulpitium sub Theodorico sedisse volunt. Dabimus VII Octob. geminam S. Leopardini Abbatis et Martyris vitam; in altera hæc habentur : Audiens namque veridicæ relationis quotidiana certitudine, quia tempore Theodorici Regis Bituriges præsidet in Archiepiscopali Sede beatus magnusque, totius religionis decus, Supplicius Pius laudis nomine, ad eum veniendi viam assumpsit, plura deinde subjungit de mutuo congressu ac rebus postea gestis. In vita quoque S. Austregisili, dicitur, cum adhuc in humanis ageret B. Austregisilus,.... ex palatio Theodorici Regis, ipso Rege permittente, ad urbem Bituricensem accessisse Guarnerius homo sævissimus,.... ab ea urbe pecuniam Regis nomine, quam dare non consuesset, exacturus, sed a S. Austregisilo etiam ingressu urbis prohibitus. Tum vero acri ira commotus, quod invito Episcopo non posset Regis et suam explere voluntatem, furibundus ad Regem abijt, nuntiat illi, renitente Austregisilo Episcopo, quod ipse jussisset, se facere non potuisse. Interea vero beato fine Austregisilus quievit in pace, ejusque Diaconus Sulpitius illi successit. Redit postea Guarnerius executurus sub Sulpitio, quod sub Austregisilo non poterat. Sulpitius vero anxius ad Dominum confugit, ab illo consilium rei bene gerendæ petens : erat enim vir mitis et lenis, hominisque violentiæ ut resistere posset non videbat. Deinde Guarnerium adijt : orat ut qui sub ipsius decessore ab ejusmodi onere immunes fuissent, illos etiam suis temporibus pateretur solita gaudere libertate. At Guarnerius homo ferus viri Dei preces contempsit. Dixit itaque illi Sulpitius : Si quidem contra jus et fas tua eris potitus voluntate, non diu tamen impune feres, proseguitur deinde auctor apud Surium, quam de blasphemo et crudeli homine ultionem paullo post sumpserit Deus.

Injuria ei populoque facta, cælitus vindicatur.

16 Objiciet quispiam, hæc ad vitam S. Austregisili a posteriori adjecta scriptore, qui gesta quoque Pipini ævo subtexat; eoque tolerabiliorem videri lapsum centum quinquaginta post annis. At priora certe, quæ constat ab æquali esse commendata litteris, S. Sulpitii vitæ repugnant : nam hæc tradit sub Austregisilo Antistite,

Quando factus sit Diaconus.

eum decisa casarie, clericatus suscepisse onus; illa jam Diaconum fuisse cum episcopatum capessivit Austregisilus : Cum enim urbis Bituricensis primos fines esset ingressus, nocte illa mansit in villa; quæ Germiniacum dicitur : porro diluculo vocavit ad se Sulpitium Diaconum, qui ei postea in episcopatu successit, itemque Desiderium Diaconum, eisque dixit : etc. Ideo fortassis scripsit in Martyrologio Saussaius, a S. Apollinare Bituricensi Archipræsule, per assuetos gradus ad Leviticum ordinem evectum esse Sulpitium. Nec mirum falli quempiam memoria, etiam visa narrantem : potius tamen de ætate assentiendum ei videtur, qui dedita opera ipsius Sulpitii res gestas proseguitur. De S. Apollinare decessore S. Austregisili agemus V Octobris.

EX VARIIS.

17 Jam de obitu Sulpitii quærendum. Wion XVI Januarii tradit, anno 647 obiisse; Chenu 640, Claudius Robertus 640, vel 641. In breviori vita cap. 1, num. 7, dicitur, post abrogatum violentum populi censum, quam Dagoberti Regis auctoritate, Lullo parabat : Nihilominus tamen ultione divina creditur et Regem et satellitem suum post breve spatium interiisse. Cum videatur autem ipse post eam rem gestam adhuc superfuisse Sulpitium, haud absimile vero est ad annum 647, quem (haud tamen scimus ex cujus fide auctoris) statuit Wion, pervenisse. Concilio Cabilonensi, sub Clodoveo circa annum Christi 650, ut censet Sirmondus, habito, subscripsit Wlfoledus Episcopus Ecclesiæ Bituricæ; et Privilegio libertatis monasterio S. Dionysii concessio a Landerico Episcopo Parisiacensi an. 15, Clodovei II, Christi 658. Unde manifestum est falli Aimoinum lib. 4, cap. 41, scribentem. Conventui Clippiacensi, in quo Clodoveus Rex auctoritatis suæ præceptum de eadem monasterii S. Dionysii libertate conscribi jussit, anno Christi 659, interfuisse B. Sulpitium, nec ipse Wlfoledus isthic subscriptus reperitur.

Quando obiit.

18 Extat tom. 1, Franciscorum scriptorum Andreæ du Chesne S. Desiderii Episcopi Cadurcensis, de quo 16 Novemb. agemus, epistola sancto Patriarchæ Sulpitio inscripta, ipsiusque Sulpitii Bituricæ urbis Episcopi, inscripta, Domno semper proprio atque Apostolica Sede colendo Desiderio Cadurcæ urbis Pontifici; aliaque Domno semper suspiciendo, et cum omni honore venerabiliter nominando Domno Desiderio Papæ. Alia ejusdem Sulpitii ad Verum Rutenæ civitatis Episcopum.

Ejus epistolæ.

§ IV. Reliquiæ, earum translatio.

Vincentius Antonius Domenecus libro de SS. Principatus Catalaniciæ, scribit S. Sulpitii Bituricensis Archiepiscopi caput Villam-Francam, ditionis Confluentanæ ad Tethin flumen oppidum, esse deportatum, ibique in Parochiali ecclesia, magna veneratione asservari. In Martyrologio quodam Carthusiæ Bruxellensis ad marginem hæc recenti manu adscripta de S. Sulpitio sunt : Nunc quiescit in Abresouse. Quis ille sit locus, non latet.

Reliquiæ Vitæ-Francæ, et alibi.

20 Ado XV Januarii ista habet : Apud Bituricas civitatem, Translatio Sulpitii Episcopi et Confessoris, qui a pueritia sacris litteris eruditus, et sanctæ conversationis luce conspicuus, etiam laicus virtutibus claruit. Post etiam coma deposita, monachorum Pater extitit : atque inde ad Episcopalem provectus cathedram, vita clarus, miraculis gloriosus quievit. Eadem habet Beda vulgatus. Meminerunt quoque hujus Translationis Wion, Menardus, Saussaius, Florarium, aliaque MSS. Quo vero tempore, aut ad quem locum ea facta sit, non produnt. Joannes Chenu tradit in templo monasterii S. Sulpitii, ejus olim corpus quievisse, a Religiosis magna diligentia conservatum.

Translatio 15 Janu.

21 XXVI Januarii, ut ante monuimus, in quibusdam Martyrologiis consignatum est S. Sulpitii Bituricensis romen : an hujus, primive eo die uspiam agi natalis consueverit; an alterutrius aliqua eo die facta sit translatio; an pro Bituricensi, Bajocensis, qui postridie colitur,

colitur, reponendus, non latet. At rursum XXVII Augusti, Carthusiani Colon. in auctario ad Usuardum, Bellinus de Padua edit. Parisien. an. 1521, Martyrol. Germanicum, ista habent: Bituricas civitate Translatio S. Sulpitii Episcopi et Confessoris. Ejusdem meminere eo die quædam MSS. et Saussaius.

VITA

Auctore coætaneo anonymo,
ex tribus veteribus MSS.

PROLOGUS.

Clara radiante congerie, qua dono Imperatoris aterni ob merita Præsulis almi, aula repletur Ecclesiæ, virtutum lampade coruscante, etsi minus idonei condigne possumus eloqui; tamen vel sermone tenui devotæ plebis auribus tentamus inferre: maxime cum audientium sit fructus, virorum gesta fidelium revolvere calamo pro memoria populorum. Et licet nihil egeat mortali justus in littera, cujus nomen cœlesti jam continetur in pagina; tamen fidei succrescunt augmenta, dum Sanctorum recentia replicantur exempla, cum et cohorti Christicolæ pastor, clausus paradiso, terrestri repræsentatur stylo, et grex exemplis accitus ad æthera tendit gressum: quatenus juxta Danielis oraculum, et doctus patroni magisterio populus, ut splendor firmamenti rutillet, et doctor *a* ut siderea sibi luce cumulante corruescet: præsertim cum ob sui declarationem meriti, in orbe vasto Galliæ, inter virtutum crebram materiam insigni Christi munere, ad sacrum illius corpus, assiduus fons olei redundet rore cœlesti, et sic ignis juge capiat pabulum, ut infusione sancti Spiritus continuatum liquor fumat augmentum: cui scilicet prudenti viro etsi natura debitæ mortis extinxit corpuseculum, fulget tamen viventium miraculorum *b* polyandro.

a MS. Ripat. ut sidera. *b* Polyandrum, et usitatius polyandrium, proprie est ubi multi viri, et fere sumitur pro cimiterio, aut sepulchro: hic videtur generatim pro monumento, aut signo accipi.

CAPUT I.

S. Sulpitii in seculari vita mores.

Tempore illo B. Sulpitius, ortus a claris parentibus, *a* civium pene primoribus, castris regalibus altus, Bituricæ fuit urbis egregius Pastor, et nunc glorioso excessu Patronus effectus. Qui in flore ætatis primævæ Christi militiam, laqueis seculi ruptis, perseverantiæ definitione suscepit: et in tantum capessendæ religionis proposito adhuc puerulus vir beatus exarserat, ut (ita dicam) si persecutionis tempus non defuisset, periculis se sponte, præceps ingereret. Hic jam lectionibus cœpit divinorum voluminum mancipari, et in eruditionibus fidei semetipsum non segniter exercere.

3 Denique pro juvenilibus reprimendis cupiditatibus, et sapientiæ profectibus adipiscendis, orationibus se et abstinentiæ frænâ contringebat. Et ita ei ab ipsis incunabulis, Ecclesiastica regula in observantia honorabilis fuit, ut multorum juvenum ac senum ad eum confluentium turbas fidei nostræ religionem sciscitantes, non solum ad fidem converteret, verum etiam perfectæ vitæ institutionibus informaret. Manifeste autem aderat ei divina gratia, per quam innumerabiles ad imitationem sui in fide Dei provocabat. Ante omnia præcepta Evangelica, et vocem Salvatoris summo amore et studio implenda esse censebat. Nam etsi juvenis quidem et minus perfecti sensus fortasse videretur, sed perfectissimæ castitatis indicium continens, velut fundamentum quoddam primum in anima continentiam collocavit; et ita demum reliquas super hanc perrexit ædificare virtutes; et secundum Evangeliorum scilicet fidem, qua voce Salvatoris depromitur exhortatio. Quia sunt eunuchi qui se castraverunt pro regno Dei,

spretæ conjugii copula, propositum obtinuit castitatis.

4 Certe quantum eorum relatione cognovimus, qui ei a pueritia usque in tempora nostra comites ministrive fuerunt, nihil aliud in seculari adhuc positus habitu visus est agere, quam monasteria construere, basilicas extollere opere novo, ecclesias restaurare dirutas, miseris auxilium ferre, pauperibus egentibusque e suis opibus necessaria ministrare, profligatos non solum sermone et cohortatione perfectæ et spiritualis doctrinæ, *b* verum suis officiis ac ministeriis multos e vinculorum pœnis et squaloribus liberare.

5 Ecclesia erat quædam a parentum haud longe posita domo *c*, utpote ab hostibus pene diruta, ubi Clericorum et populi nulla erat frequentia. Ibi cum beati viri crebra fierent orationum lucra, qui quidem, jactantiæ vitans attingere fomitem, silentia noctium profunda cum fierent, clam vestimentis indutus, quibus moris est uti pœnitentibus, *d* inermis sacris orationibus pernoctare pergebat; et labore sancto somnis spretis inertibus, dulci meditatione transacta, cum roseæ lucis splendor mundum iradiaret, rursum secularium tegminibus ornabatur, et ita sanctum elaborabat propositum occultare.

6 *e* Hæc prima puerilia rudimenta: hic ludus ejus infantiae: talis in eo caluit erga Deum affectus. Nocte quadam in ecclesia, de qua diximus, cum duobus puerulis vigilantibus atque in oratione pronius incumbenti, cum mentis in profundioribus tota dependeret delectatio, spiritus duo teterrimi et immanes, Æthiopum vultui similes, apprehensos singuli pueros ab ecclesia violenter trahere nitebantur. Tandem vir Dei post tergum magnis clamoribus ejulantes reperit suos; intuetur tetros, manum elevat contra adversarios, jamque pueros vi abstrahentes cum foris egressum præriperent, Dei *f* sacrum vexillum *g* depromptit Crucis. Illico tetrâs cruentisque elapsis, pueri sospites remanserunt.

7 Ex eo igitur tempore ille totius bonitatis æmulus, et veritatis inimicus, salutisque humanæ hostis, omnia molimina contra Dei militem versans, quem mente corrumpere non valuit, minis phantasticis nititur deterrere. De quo si quis exploratius discere vult, breviter post paullulum in suis ostendemus locis. Clarescere interea signis, et virtutum cœpit miraculis adornari. Nam et dæmones in seculari positus habitu, verbo fugabat, et ægros oratione curabat: totis viribus Christi athleta desudans, ut a sancto proposito quem ab humano favore latere cupiebat, ne quid seculi hujus aura favoris erumperet, et aures suas arrogantiae pollutione macularet.

8 Igitur cum hæc ab eodem gererentur, et per gestorum bonitatem tacita quadam prædicatione Dei nostri veritas nosceretur; cumque plerumque (ut asolet) alios pie credentes, splendor lucis accenderet, alios impie derogantes perfidiæ nebulosæ tetra caligo suffunderet, ita ut completum videretur quod scriptum est in Genesi: Quia Ægyptiis erant tenebræ crassæ et palpabiles; filiis autem Israel erat lux in omnibus suis; pergît nihilominus Deus noster in Sancto suo magnificari, et cœptæ virtutis opus prosperioribus successibus propagare.

a Chenu tradit oppido Vatinensi; (Cl. Robertus, Vastino.) vulgo Vatan. in provincia Bituricensi natum: Felicius ex Vasconia oriundum. *b* Videtur deesse, juvare. *c* Yepes scribit, ipsum hanc ecclesiam ædificasse. *d* MS. Corsendonc. armatus.

e Idem, hic. *f* MS. Cors. Sacerdos. *g* MS. Rub. Val. depromit.

CAPUT II.

Vita in sacro habitu ante episcopatum.

Cumque repente fama de eo longe lateque respersa, præcipue in parte, quæ sub axe ponitur Occidentis, peragrans evolasset, poposcit Austregisilus Bituricæ urbis Episcopus Theodoricum Principem, ut sibi licentia daretur participationem docendi ei in Ecclesia tradere, eo quod ad ipsum doctrinæ gratia multitudines

loca sacra ornata:

egentibus subvenit:

b

c

d

Ecclesiam nocte, habitu pœnitentium, frequentat:

dæmones suis molestos, signo Crucis fugat:

e

f g

aliis miraculis claret:

vanam gloriam fugit:

Exod. 10. 20. coruscat virtutum splendore.

EX MSS.
27 Aug.

Fructus Vitæ
rum 55.

Dan. 12. 3.
a

Ad tumultum
Sulpitii lampas
oleo red-
dudans,

b
Polyandrum.

a
S. Sulpitius a
puero pietati
deditus:

oratione et
abstinentia
cupiditates
refrenat:

alios instruit:

amans casti-
tatis:

Matth. 19. 12.

Fil Diaconus: tudines convolarent. Nec mora : Regia deferretur auctoritas, ut decisa cæsarie, clericatus susceperet onus; et succedentibus gradibus, anno et eo amplius præponens eum ceteris, Leviticam sortem indeptus Ecclesiæ ministravit.

inde Abbas in exercitu. 10 Interea magis magisque signorum gratia cingebatur. Et cum a fidelibus Clotario Principi fuisset suatum; illico Episcopum poscit uti pro salute sua ac exercitus sui licentia daretur, ut vir beatus in suis castris a Abbatis officio potiretur. Denique cum in

a suis suorumque omnium sumptibus ministratio fieret triduana, sufficientia unius diei servata, reliqua indigentibus erogabat. Cumque sui metu necessitatis mussitarent : Oculum, inquit, mentis vestræ, o filii, in Domino figite Salvatore; regnum ejus primum quærите et justitiam, et omnia apponentur vobis. Recordamini illud propheticum : Inquirentes autem

Psal. 33. 11. alia suppedi- Dominum non minuentur omni bono. Nimirum tanta ei subito a fidelibus ciborum opulentia mittebatur, ut non absurde illacentuplicato fœnore, quod suis discipulis Retributor fidelis promiserat, absque humana gloria se accepisse gauderet.

Matth. 19. 29. 11 Tandem evolutis diebus paucis, *b* Rex crudeli afficitur morbo, et virus diffusum per artus præceps ad mortem festinat. Interea *c* Regina repentino luctu percussa monilia projicit, vestimenta dirumpit, crines genasque dilacerat, et jam quasi amissum conjugem deflet. Turbatur domus, junguntur planctibus dominæ lacrymæ famulorum. Ad beatissimum, etenim virum concurrunt, genibus adhærent Sancti, lacrymis pedes rigant, ut regia pro salute pius Sacerdos orationem Domino funderet. Is autem, cujus spes in omnipotenti Deo consistebat, irrigat fletibus vultum ac pectore tunso ægra suspiria protrahit; vigiliis jejuniisque continuat, jugiter fundit preces pro ægro. Peractis diebus quinque Rex magis magisque proclivis ad mortem dilabitur : tum a consodalibus Sacerdos rogatur, ut nimiam ob temperandam inedia ciborum capiat parvitatem. Non comedam, inquit, donec sospitatem Principi obtinere queam a Christo Domino, cui servio. Hi vero cum ei Principem jam jamque spiritu deficientem et pene exanimem, longæva inedia frustra corpus insontem clamitarent affligere; ille, cujus salus in Deo fortiter perdurabat, pollicetur, diebus septem expletis Principem, pristino recepto vigore, cum eodem ceterisque sodalibus cibum esse sumpturum. Itaque dies adest votis omnibus *d* expectata : Sacerdotis promissa complentur : Principi velox medela tribuitur : omnium manibus glorioso triumpho Sacerdos attollitur. et regali convivio magnis honoribus evocatur. Erat quippe per hoc carus omnibus et acceptus.

b 12 Et quoniam quæ a majoribus nostris coævis, beati viri didicimus, gestorum ordinem, ea fide ut ad nos pervenit, stylo digessimus; nunc a nostro tempore partim quæ inspeximus, partim vero quæ a condiscipulis nostris nobis sunt tradita, sumamus exordium, et a posteritatis memoriam relinquamus.

c *Pro Rege ægrotante orat et jejunat :* a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

Pro Rege ægrotante orat et jejunat : a Sic 13 Janu. in vita S. Fucii Abbatis, num. 3, et in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum illi construeret monasterium. Willelmus Tyrius lib. 9, cap. 9 de Godofrido Bullonio ita scribit : Adduxerat etiam prædictus vir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos, viros religiosos, et sancta conversatione insignes, qui toto itinere horis diurnis et nocturnis, more Ecclesiastico, divina illi ministrabant officia Sed hic difficulter assentiri possumus Joanni Chenu scribenti S. Sulpitium Abbatem esse factum in Naviensi cœnobio; atque antea quam a S. Austregisilo ei munus docendi committeretur, monachum fuisse, cum contrarium asserti videatur num. 9. b Nempe de quo sermo est, Clotarius II, non Gunthramnus, ut Yepes existimavit. c Prior Clotarii uxor Beretrudis fuit, mater Dagoberti, quæ anno Clotarii 36, Christi 620, obiisse traditur, plurimum laudata mulier, secunda Sichildis. Utra hic fuerit, incertum. d MS. Rub. Val. expetita.

signorumque gemmis aula Regis pulchro decore vernaret, et velut splendor quidam luminis mundo huic a obfussisset, et odoris sui fragrantia longe lateque complisset; factum est ut Episcopus sacer, cujus paullo superius fecimus mentionem, glorioso excessu migraret ad Dominum. Et cum universus Ecclesiæ populus pro Episcopo eligendo convenisset in unum, atque alius de alio, ut fieri solet in talibus, conclamarent, et pars quædam insanioris vulgi clientis favore in quibusdam de Primoribus consensum præberent, et per mortalem protervumque Præfectum, cum infinitis ponderibus auri argentique, relationis intulissent Regi consensum, ut secundum illam sacrilegam nefandi b Simonis sectam, cœlestem gratiam contra jus fasque præriperent : nostri vero, quos Salvator alloquitur : Noli timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum, ab immortali Christo Deoque perfecto, beatum virum sibi poscerent Sacerdotem fore; nihilominus tenuem cum paucis verbis legationis formulam mittunt, et per unum de quibus dicitur : Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, Regis auribus patefiunt. Cumque is, (ut solet plerumque) humanæ cupiditatis veneno infectus, ad copiosam illatam pecuniam animum haberet inflexum, uxor ejus amore succensa divino virum suum monebat, dignum justumque clamitans fore, post talis tantique viri excessum, hunc suæ præmittere Sedi, qui par pro merito ac miraculorum signis et c virtutibus gratiæ esset decore simili fultus. Et illud mulier gloriosa ad viri memoriam revocabat, quo labore, oratione sua eum paullo ante de mortis traxerat præcipitio. Tandem cœlesti indulgentia Princeps altius traxit consilium : cupiditatis represso veneno, spretis malorum suasionibus, sine dilatione jussit impleri, quod divinæ fuerat providentiæ. Et ita Domino procurante Episcopalis apicis emeruit d primæ Aquitaniæ Sedem. Dei etenim adfuit voluntatis auxilium, ut diversantes inter se populi et e animo dissidentes ad amorem Pontificis velox conversio revocaret, et subito in uno consensu fœderaret.

14 Decus igitur Pontificale nactus, oneri succubuit non honori : factus est denique omnibus omnia, non quærens quæ sibi utilia essent, sed quod multis, ut salvi fierent : et subito velut lampadem quamdam Sacerdotem suum Dominus accendere properat. Integre etenim vir beatus tradidit semetipsum in abstinentiâ plurima, in jejuniis indesinentibus, in vigiliis pene jugibus, ita ut si quando parum aliquid somni necessitas naturalis exigeret, hunc non supra strati molliciem, qua numquam uti consueverat, sed supra solius f mattulæ cilicii dependere superficiem.

15 Venerabilis vir et Deo dignus cum esset in omnibus puritate vitæ et animæ virtutibus clarus, non magni pendebat sermonis ornatum, scilicet quia in eo erat anima divinis ornata virtutibus, simul et signorum gratia, quæ ei a Domino nostro Jesu Christo fuerat concessa; augens quotidie prædicationem verbi Dei, et salutaria semina regni cœlorum per omnem terram latius serens. Mox quidem in tantum ad emendandum populum Judæorum vetustis infectum venenis profecit, ut quasi novellam lucem veritatis sibi aspicere viderentur : et cum religionis Doctor multa quidem verbis, plura tamen doceret exemplis, nec viderent ab eo discipulis imperari quod non prius ipse fecisset : nullum g sane absque baptismi gratia in urbe sibi cœlitus tradita Judæum habitare permisit. Nam cum pro eorum conversione Dominum jugiter precaretur, ac doceret eos per baptismum habere peccatorum remissionem, et non aliter posse eos intrare in regnum Dei, quasi veri solis in eorum corda resplenduissent radii, obstupescerent ac revelata facie Dei gloriam intuentes, antiquos pœnitentes errores, fidei cum confessione venientes, ab ipso Pontifice baptizati sunt. Divino igitur munere bel-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

lato-

Auctoritas

S. Gregorius

S. Gregorius

S. Gregorius

Apostolus
quid dicit

litor egregius, prædam inimico abstraxit, auctori restituit, de penetralibus cordium Christi amore infidelitatis maculam expulit. Nonnulli ex ipsis sub nostræ fidei religione hodie degunt.

16 Breve etenim post tempus tanta in eum virtutum gratia augebatur, ut non minus per eum signa quam dudum per Apostolos fierent. Nam cum paullo superius dixerimus, quod dæmones verbo fugaret, et agros oratione curaret, addidit Deus noster magnificare Sanctum suum; ita ut in processu temporis cæcis visum, surdis auditum, locutionem redderet mutis, vitam mortuis, mancis dexterarum, claudis restitueret gressum, et alia quamplurima, quod longum est enarrare per singula: de quibus si Dei favor adjuverit, optamus perstringere pauca. Eia age sermo *h* quod spondes.

h
Simonida.

a MS. Cors. effulsisset. *b* Identidem virulentum hoc germen pullulat, quibuscumque recisum machinis. Nam jam ante in superioris Sulpitii electione, ut scribit S. Gregorius Turonensis, cum multi munera offerrent, hæc Rex (Gunthramnus) episcopatum quaerentibus respondisse fertur: Non est Principatus nostri consuetudo, sacerdotium venundare sub pretio etc. Post quoque SS. Eligio et Audoenno contra eum pestem laborandum fuit. *c* MS. Cors. virtutum gratia. *d* MS. Rub. val. primam, nec male: subsunt enim ei, ut Primati, Archiepiscopi Auxitanus, Narbonensis, Burdegalenensis, Tolosanus, ut ex catalogo Beneficiorum Galliarum patet. *e* MS. Cors. animos. *f* Matta, vel mattula, culcitra est, quæ stappa, feno, stramine, lanave crassiore facta: vox Gallis quoque et Teutonibus usitata. *g* MS. Cors. sine mora. *h* al. quid spondes?

Primus Bituric.

Matta.

CAPUT IV.

Varia ab ea edita miracula.

*G*unthoaldus quidam filium suum, annorum circiter decem, cujus guttur ita adhæserat linguæ, ut sermo formatus numquam de ore ejus fuisset prolatus, ante pedes beati viri exposuit: causam innotuit omnem. At ille humano miseratus affectu, cum gemitu et suspiriis oculos ad cælum simul tetendit et palmas; Christum, qui est super omnia Deus, tota fide fusis lacrymis invocavit, et oratione præmissa linguam pueri contrectat et signum ei crucis impressit. Illico lingua resolvitur, et variis sermonum responsionibus usque hodie mirabiliter loquitur. Præclaris gloriosisque signis stupenda succedunt.

Muto signo
Crucis loque-
lam impetrat.

18 Eo tempore quo mortifera fames utpote omnes provincias populata fuisset; puer quidam fame præmortuus, genibus Sancti *b* spiritu tenui volvitur, et ut sui misereatur exorat. Cui misertus vir pietate plenus, respiciens ad eum qui præerat domui: Hunc, inquit, summo studio sub testimonio Christi tibi commendo. Tum ille, sicut præcipiebat, adhibiturum se diligentiam pollicetur: et dum huc atque illuc variis occupationibus teneretur, paullo indigentius habere inopem cœpit, qui frigore inediaque simul consumptus in fornacem se balnearum injecit. Et cum spiritu tenui membra jam fessa trahere nequisset, tandem exanimatus interiit. Percunctatis omnibus aliquando minister cuncta penetrans, et nusquam indicia de puero reperiens, Antistes beatus a ministro reposcit commendatum. At ille ejus genibus obvolutus eum perdidisse fatetur. Protinus vir beatus ingreditur cellulam, prosternitur terræ, fundit uberes fletus, *c* geminat alta suspiria. Dominum supplicat Jesum, ut tandem suis obtutibus redderetur. Intantum enim dure acceperat quod audierat, talesque fletus cum vocibus emittebat, quasi proprium facinus lugens, ac si ante tribunal æterni Judicis anima defuncti de ejus manibus requireretur. Interea cui officium erat, ad fornacem properat succendendam, et reperto cadavere rigida membra trahere nititur, agnitoque exanimi, beato Pontifici nuntiat. Rursum ille terræ prostratus ingemuit, fundit preces, diu in suspiriis remanet; elevato videlicet capite, super exanimis ossa calidam jubet fundere aquam. Interea Dei Sacerdos sine intermissione pro eodem tunso pectore Dominum postulabat. Cœperunt defuncti

Frigore et
inedia exstinctum
ad vitam revocat.

membra moveri paullatim, et famulantia usibus in officium pristinum ossa redire: et licet tenuis, in oratione durante Beato, post pedes ejus evolvitur, et tacto vestigio pristinum collegit robur. A famis perniciæ tutus hodie creditur superesse: etenim tempore multo apud nos commoratus est deinceps.

19 Nondum tempore multo emenso, memoratur etiam ab eo aliud divinitus gestum. Gurgis quidam erat in *d* Vitisionensum situs agello, aquarum mole ita copiosus, utpote dæmonibus consecratus, ut si quis causa qualibet ingrederetur eundem, repente funibus dæmoniacis circumplexus amittebat crudeliter vitam, *e* sed per Dei auxilium adfuit aliquando adventus B. Sulpitii. Tum indigenæ loci genibus adhærent Sancti: exorant ut sibi Sacerdos subveniat, quia multos propinquos famulosque ibidem amisisse plangebant. At ille (ut semper) ita toto affectu misertus, chrisma cum oleo et aqua commiscere modicum jubet, et benedicens, discipulo tradit, præcipiens ut instar Elisei Prophetæ diceret: Hæc dicit Dominus: Sanavi aquas has, et non erit in eis ultra mors neque sterilitas. Quod cum factum fuisset, subito pessimus hostis ex eodem loco ita fugatus est, ut cum felicitate ex tunc universi transeant, et piscium copia littore trahatur, et nemo periculum sentiat. Reddita est ergo populo salus, et ablata est infirmitas aquæ.

Chrismate ab
aquis dæmonem profi-
gat.

4. Reg. 2. 21.

20 Non longum post tempus sequitur longe clarior virtus. Cum unus ex rusticis ob mitigandum æstivum fervorem *f* ultroneus se projecisset in flumen, illico Sathanæ laqueis vinctus, vitam violenter abrupit. Hic locus non longe a basilicæ ponitur domo, ubi Dei Sanctus *g* in ejusdam excederæ loco refectionis gratia cum Fratribus discumbebat. Interea anus quædam, eminus quæ consistebat, repente inruit manu ministris, qui in conspectu beati Antistitis assistebant. At illi per unum ex conservis indicium rei percunctari nituntur. Et dum ventum est ad locum, indicat mulier quemdam in ima demersum spiritu caruisse. Tunc socios evocat, Pontifici nuntiat, qui jubet abstractum corpus ad Nonam usque servari. Et refectionis omnibus locum orationis adiit: et quidem statim ut poposcerat, vivificationem exanimis elicerat. Sed ideo a Sexta, tribus credidit intercedere horis, ut nulli dubium esset vere fuisse defunctum. Tandem ab oratione surgit, et suo conspectui examinem præcepit sistere, elevataque manu Crucis impressit imaginem: resumpto spiritu passim defuncti membra moventur: ad vocem Antistitis velociter surgit incolumis; recepto vigore propriis remeat gressibus.

f

g

In flumine
demersum si-
gno Crucis vi-
tæ restituit.

a Sur. Gothaldus. MS. S. Max. Gondoaldus *b* MS. Cors. tenuis spiritus. *c* MS. Rub. val. ingeminat. *d* Virsio oppidum est in Biturigibus, alibi Virsana dictum, Gallis vulgo Vierson; ad quod Avaricus amnis, vulgo Avuron, in Carum influit. *e* MS. Cors. Sed Dei auxilium adfuit aliquando adventu B. Sulpitii. *f* MSS. Rip. et Cors. ulterius. *g* Ypes fuisse tunc Sulpitium ait in monasterio quodam ad idem flumen sito.

Virsio op.

CAPUT V.

Alia miracula signo Crucis patrata.

*Q*uodam tempore quidam de Optimatibus, nomine Theodegisilus, visendi gratia ad beatum venit Antistitem: dilectionem adhibet, quam noverat omnibus impartiri: et cum esset hyems, nimia congeruntur pabula igni: Ministrorum mentes fortasse detentæ in aliud, de casu ignis nemo sollicitus adfuit. Tandem flamma voraciter devorat tecta: jamque respersa cœperunt quati universa, et minante ruina validas reperiunt flammæ: copiosus ignis *a* in pavorem reddiderat universos, ob difficultatem nimiam, cum nemo auderet tectum ascendere: præsidio desperato fugam arripiunt universi. Cum crucis vexillo manu Sacerdos resistere nititur flammis. Et mirantibus omnibus, ita flammarum globi extemplo restincti sunt, antequam manum suam Dei Sacerdos retraheret,

a

Flammæ ex-
tinguit.

retraheret, ac si aquarum magni fluminis impetu, undique fuissent vallati.

22 Referamus nempe huic simile gestum. Infra mœnia urbis quædam de illustribus feminis, spicis *b* segetum horreum repleverat magnum : intempesta nocte furtim scelestus ingreditur igne coniecto : mox flammæ undique circumdant. Nec latere quivit, quod luctus omnium manifestat : tumultus increpuit, ubi vir beatus sopore deprimitur insueto. Tandem per discipulum caussam reperit gesti, cursu præpeti pergens, flammarum rogam cum canticis spiritualibus circuit, miris modis cum baculo terminum defigit, igneus collis quem non transgredi queat. Omni ex parte vicinas adhærentesque domos dum tangerent, ad se reversæ restinguuntur flammæ in unum, chaos fugiunt quod non transgredi audeant. Tripudians Pater ad ecclesiam remeat, matutinis horis debitas persolvere laudes.

23 Addamus tertium miraculum simile gestum. Monasterium quoddam in eadem urbe vir Dei summo construxerat nisu, in quo virginum ac continentium feminarum incluserat agmen, ubi structuram lapidum grandævus extulit ædibus. Casu cujusdam *d* de incantis, cum noctis silentia fierent, ab igne pariete prærepto paullatim crescens extenditur ; mox domo perrupta vicinas attingere properat. Jamque moles flammarum in magnum excreverat montem. Tandem Dei Sacerdos prece ovium suarum accitus, occurrit ad caulas ; immensæ altitudinis cum Crucis signo flammis resistere parat. Illico medio rogo auxilium apparet sanctum, columbæ in specie, in qua super Dominum Spiritus sanctus descenderat baptizatum. Subito flammæ restinctæ ceteras non audent contingere domos. Ereptas oves pastor salutaribus instituit monitis, per cujus doctrinam inter easdem hodie castitatis propositum fulget ; quæ dum sapientiæ studio semet vestiunt, non solum corpora, sed et animas virginitati consecrant, præparantes vasa munda ad sapientiam, ex quibus divini verbi *e* concubitus sanctos et immortales expetunt, ex quibus posteritas relinquitur nequaquam corruptibili mortalitati obnoxia : abstinentiæ vero ac sobrietatis, et honestatis gratia quanta inter easdem pulchro decore refulgeat, vires edicere superant. Nunc ad narrationis nostræ redeamus sermonem,

24 *f* Procul ab urbe, *g* Anatra loco qui dicitur, securibus præcepit arborem succidi immanem, quodque actu succisa corruit velox, unus ex pueris mente detentus in aliud attonitus sistens, mortem non refugit demens. Protinus Sacerdos manum elevat cum Crucis signo, arborem vertit mirabiliter in alteram partem, puerum abstraxit sospitem de mortis periculo.

a MS. Cors. in stuporem. *b* MS. Rub. val. congestum. *Haud satis ex fide hæc reddidit Petrus de Natal.* Alias etiam cum ignis domum aliam incenderet, et mulier quædam pro segete, quam sibi juxta reposuerat, sollicita esset ; signum Crucis eddidit contra flammam, etc., ast ipsum arsisse horreum videtur. *c* MS. Cors. ignis coniecto. *d* Idem, devitantis. *e* Idem MS. amplexus.

f Ypes ait, juxta urbem fuisse. *g* MS. Rub. val. Avatra.

CAPUT VI.

Iniquum tributum eo agente abrogatum.

Et cum jam refulgentibus, quemadmodum lux clarissimorum siderum, infinitis signorum miraculis, vigente fide, qua ubique cuncti pariter in Domino crediderant Salvatore ; ille totius bonitatis æmulus, et humani generis deceptor antiquus, malignis quibusdam viris interno bello, ecclesiam in pace quiescentem cum omni plebe, nititur impugnare ; et *a* Principem quemdam Galliarum provinciarum cupiditatis ardore inflammat, et occultis persuasionibus urget, ut Bituricam plebem cum Ecclesiæ Sacerdotibus nefando censu conscribat. Et velut quamdam bestiam bino ore sibilantem, binisque linguis diabolica venena vibrantem, ex suis fautoribus unum, memoratam plebem quatere mittit. Sed quia divina

virtus et gratia in maximo præcipuoque certamine numquam deserit suos, multitudinem Christianam permanentem a seculo liberam, nefandus minister sub crudelitate regiæ coegerat deservire.

26 Universi afflictionem impiam non ferentes, tanta multitudo ad pium confluit Pastorem, tantusque plangentium elevatis vocibus increpuit fragor, ut putaretur audientibus terribile esse tonitruum, hoc solum voces omnium conclamabant : Pie Pastor subveni gregi, quem usque nunc pastoralis fovisti affectu. Age ne pereat grex tibi commissus a Domino : defende a lupo quem rabido lacerat dente. Unde ipse nimia pietate permotus universis indicto jejunio. Assessorem alloquitur blande, ut impiam desinat prosequi jussionem. Sed cum mens dura fastu non frangeretur, ac spretis affatibus Sacerdotis acrior magis magisque ferveret ; cellulam petit Beatus, terræ prosternitur, sanctum tundit verbere pectus, petit a Domino quod a Præsidente nequiverat obtinere ; et sciens non minorem animi esse virtutem pro inimico exorare Dominum, quam procumbere pro Domino, conversionem inimicorum petiit potius, quam perniciem. Et quidem illico si petisset, immoderati Principis et sævissimi Assessoris digna percellens adfuerat pœna. Sed erat vir beatus contra suos adversarios mitis semper et pius.

27 Unum interea mittit e suis solitarium quemdam, *b* Ebregisilum nomine, qui renuntiatis omnibus, id est, seculo cum suis actibus, vita, et sermone ad exemplum beati viri erat præstantior ceteris, ut sævitiam Principis redargueret, qui nisi melioris vitæ emendationem mutassent, interitum repentinum ei imminere nuntiaret. Addebat etiam Beati sequipeda, Principem de commissis etiam impietatibus scelerum monens, si forte posset commissi pœnitudinem gerere, si posset flere pro scelere, et ultrices pœnarum flammam lacrymarum ubertate restinguere, quia non vult Deus tantum mortem peccatoris, quantum ut convertatur et vivat. Rex quo audito nimio deterretur metu, et tanto pavore concutitur, ut statim agnita culpa luens delictum cum lacrymis, regali absque fastigio pœnitudinem gerens, libenter impleat quæ a tanto Sacerdote per discipulum fuerant intimata. Velociter insuetus aboletur census, descriptio rescinditur impia, salus tribuitur populo, et velut post nimiam tempestatem ac si solis splendor redditus fuisset, pace Ecclesiis data, Sacerdotum gaudia cumulantur. Mirabiliter quoque Rex adjecit, ut generalis daretur auctoritas, ne in posterum impia executio iteraretur in plebem. Assessorem vero atrocem, qui emendationi Regis assensum non præbuit, divina perculit ultio, et vitam, qua fruebatur indigne, amisit illico cum dedecore. Nec enim poterat tanti piaculi minister impunitus evadere. O beatum per omnia virum, qui numquam se de adversariorum furoribus manu defendebat aut telo, sed jejuniis continuisque vigiliis, sub altare positus, per obsecrationem defensorem sibi atque Ecclesiæ suæ Deum parabat. Et quis eum unquam suis machinis atque oppugnationibus quivisset deterrere, qui auxiliatrice dextera Christi semper tutus invictusque manebat ?

a Dagobertum Regem fuisse, diserte exprimit auctor brevioris vitæ ; missumque crudelis rapinæ administrum, Lullonem.

b In secunda vita Ebregisilus appellatur.

CAPUT VII.

Adscitus coadjutor, exercitia virtutum.

Per idem vero tempus per omnia vir Dei signis et omnibus virtutibus adornatus, et in verbo Dei simplicitatem Apostolicam observans, nullo inferior, et omnibus perfectus vere sacerdos et hostia Dei, cum se ubique sollicitum circa inopiam pauperum dudum susceptum opus explere contenderet ; et ætas jam perfecta ad senectutem decrepitam proclivis tenderet,

AGGREG.
COETANEO
ANONYMO.
EX MSS.

jejunium indicit :

b
mittit qui monent :

ab eo emendationem impetrat.

Assessore refractaris divinitus punito.

Decrepitus Coadjutorem sibi adsciscit.

b
Incendio terminum figit.

d
Incendium denuo restinguit, columba cœlitus interrolante.

e
f g
Arborem cadentem Crucis signo in alteram vertit partem.

a
Injusto tributo urbi imposito,

deret, cum se vidisset ad omnia non sufficere, vel in profundioribus vacare divinis, vel in sanctis orationibus, sicut jugiter optabat, permanere; vel in eorum qui quotidie fidei reddebantur, instructionibus adimplendum, ex quibus omnibus nec respirare ei quidem unius saltem horæ spatio liberum tempus dabatur, dum semper in alia ex aliis vocaretur, ita ut a prima luce usque in profundam vesperam nunquam cessaret in variis occupationibus detineri; cum se tanto onere vidisset gravari, utilius esse ratus est, uni ex fidelibus Christianis primoribus regionis, plene jam et optime instructo viro a Vulfeleno tradere participationem officii sui ac laboris dumtaxat, et divini verbi committere ministerium, et ita conlibito Clero sacerdotii inibi jura suscepit.

29 Enarrare quis valeat, qua humilitate, quave caritate circa suorum comitum et ministrorum præsidia, pauperumque deinceps se exhibere contentus est? qui semper Evangelicum illud ore mundissimo ruminabat, et totis viribus implere opere contendebat: Qui vult esse vester primus, sit vester minister; et qui vult esse vester Dominus, sit vester servus. Et quia oculum mentis suæ totum habebat in Deo defixum, indesinenter etenim considerabat Dominum nostrum Jesum Christum propter nos hominem factum hoc nos docuisse, ut usque ad mortem obluetermur adversus peccatum; siquidem et ipse non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, et habitu inventus ut homo, humiliavit semetipsum usque ad mortem: quem Sulpitius Dei servus secutus, omnes profligationum labores et cruciatus carnis et mentis suscepit, ne propositum fidei conscientia macularet.

30 Quoniam quidem si volumus nunc B. Sulpitii Episcopi enarrare virtutes, et exponere robur constantiæ, nec nobis copia tanti sermonis est, nec putamus aliis nisi iis solis, qui oculis suis intuebantur, videri credibilia. Nunc ad illa quæ prius cœperat, sermo percurrat, ut de miraculorum gestis, quæ sibi juncto principe deinceps cœlitus egerit pauca perplectere contendamus. Tempore quodam unus de sceleratis, et utpote indigentibus, in promptuarium beati viri se noctu violentus iniecit; statim diripere nititur quod atroci mente facinus furti conceperat: et abire festinans, nullus remeanti pater exitus, et munimine omni constructo quasi carcere septus, reus undique ligatur. Noctis ergo totius itinere incassum consumpto, facilis cui fuerat ingressus, nec tenuis patet regressus. Interea lucis splendor mundum irradiat, et vir Dei unum de custodibus evocat, mittens ad socium mandat, ut quem errore lassatum, et velut quibusdam aretatum vinculis ita innexum in promptuario reperisset, attraheret.

31 Haud mora: minister socium properans adiit, quo vocato scelestum reperiunt intro, et ut attraherent protinus comprehendunt. Inter quorum manus lubricus repente elabitur, et cum se crimine cernebat circumseptum, et undique a turbis vallatum, malens subire celerem mortem, quam longos facinoris trahere cruciatus, in puteum *b* cubitorum fere octoginta, eminus qui aderat, interiturum se præcepit iniecit. Nihilominus cum eum vorax terra suscepisset, Antistitis beati suffragia postulabat. Tum vir Dei occursu veloci adventans, post elapsam jubet quemdam de pueris descendere nexum, satis monens diligentia summa scelestum trahere circumplexum. Cumque omnes non posse jam vivere clamitarent, quem tantæ altitudinis terræ hiatus voraverat, sed potius ab omnibus jam interiisse crederetur; imperat puerum jussis obedire velociter. Ingreditur famulus, nec cunctatus signaculo viri Dei armatus, alacrem reperit, quem omnes credebant esse exanimem: connexum funibus captivum ad patrium solum revocat: constipantur mœnia agminibus populorum: ad

spectaculum tantæ rei pene tota confluxerat civitas: complosis manibus voces omnium perstrebebant: mirantur sospitem quem tantæ altitudinis profundo mersum jam putabant esse defunctum. Hactenus criminosus alto mentis stupore discussus, Sancti prostratus vestigiis postulat facinoris veniam. Illico vir pietate plenus indulget, et usibus tribuit necessaria, monens sæpe ut potius petat, quam rapiat; munere sibi optet conferri victum, non rapina. Et quoniam in eo fuit perfecta humilitas, prompta misericordia, sancta simplicitas, quantæ vero patientiæ fuerit, et longanimitatis qui dicere valeat?

32 Dum unus ex discipulis de ordine Levitarum repedandi ad propria licentiam sibi postularet, ille dilectionis affectu, ne aliquis casus longævi itineris accideret, libertatem ei abeundi non tribuit. Hic vero spiritu armatus superbiæ, vix curarum oblivionem quies prima laxarat, et statim concito cum vehiculo fugam facinore stimulante arripuit: qui ita digno cæcitatibus percutitur supplicio, ut huc atque illuc per totam noctem incertus, vacuo labore discurreret. Reddito die terris, cureu incassum consumpto, in loco, de quo festinus iter arripuit, se consistere cernit. A Sacerdote denique, quem nihil puto lateret, veniam facinoris petit, genibus adhæret Sancti, gesta per ordinem *c* fatetur: ignoscit mens pietate promptissima, illico tribuit veniam confitenti.

a Aliis, Wlfolentus, Wlfolendus, Wlfolenus, Wlfoledus, Wlfeodus, dicitur. b Petrus de Natal. hyperbolice, passuum.

c MS. Ripat. fatur.

CAPUT VIII.

Infestationes dæmonum elisæ.

Enim quanta quibusque contra eum pessimus dæmon artibus cum universo exercitu suo intentione pugnaverit, atque super omnes ceteros qui per id tempus pro Christi nomine colluctabantur, nova protulerit, atque adversus eum dæmonici furoris arma commoverit, agnoscere cupientibus perstringere pauca curavimus. Et quia de ejus pernoctationibus crebris paullo ante jam diximus; cum in profundo ejusdam noctis silentio psalmorum canora in baptisterio peregisset, perrexit cum paucis ad Martini beati basilicam, ut reliquum noctis spatium usque ad matutinos in divinis laudibus inibi *d* epularetur. Cumque puerum cum lucerna præeuntem, jamque fores basilicæ contigisset, ingerens se funestus dæmon, formam validam, et speciem avis teterrimæ et horribilis, primum lumen quod præibat nititur suffocare. Deinde in faciem oculosque sancti viri cum magno impetu se iniecit, et huc atque illuc circumvolitans, ridiculosis intentionibus iterum atque iterum violentum infestumque reddebat. Ad hæc vir Dei pravi gesta perpendens: Scio, inquit, quis sis, antiqui serpentis minister, nec te latere permittis, cui persecutorem nequissimum pene jugiter te ostendis. Tandem manum elevans cum Crucis signo, non solum se ultra injicere non audebat, verum injectu Crucis impressæ ita evanuit.

34 Ut erat impudens et delusio miserabilis, dein in injuria sancti viri stimulos seditiosus hostis accendit. Cum itaque unum ex pueris mente et conversatione simplicem, Ansulphum nomine, pro Fratrum et pauperum victu necessario exhibendo, locum ad quemdam ire præcepisset; haud mora, præceptis obedit, jussa implet, ad propria remeare contendit: cui sævissimus dæmon cum suis apparitoribus se obviam intulit: quem de vehiculo ejecit, eumque male mulctatum flagris reliquit, ita ut semivivus a proximis deferretur ad domum. Et cum ob injuriam S. Sulpitii, quæ gesta fuerant, nemo referret ad eum; tandem divinitus per Spiritum (gratiam enim acceperat prophetiæ) sensit ministrum continuatis diebus decem mutum permanere et cæcum, omnia præmorta membra, et ita obserato ore cum dentibus, ut ne aqua

Diaconi inobedientia castigata.

c

d

Infestationes dæmonum signo Crucis pellit.

Famulum a dæmone male mulctatum divinitus cognoscit:

Ministrorum
et pauperum
præsidia in-
tendit.

Ministrorum
et pauperum
præsidia in-
tendit.
Matth. 20. 26.

Humilitatem
Christi emu-
lari studet.

Furem in
promptuario
oberrantem
divinitus nos-
cit:

b
is in altissi-
mum puteum
se præcipitat:

extrahitur in-
columnis.

aquæ guttam interius aliquis posset infundere. Interea vir Dei eum quem spiritu senserat, gestorum ordinem Fratribus indicat, afflicto condolens ex affectu, lacrymasque profundens ex pietate, pro se pius pastor ovem acerbo dolore cruciari lugebat. Illico tamen sancta membra terræ prosternit, et post orationem ab humo consurgens, panis buccellam cum vino exanimi jubet deferri. Protinus in ore ejus reseratis ferro dentibus stillam vini, quod miserat, proximi fuderunt : mox jam magna ex parte præmortuo redduntur sensus amissi, et in vigore pristino famulantia redeunt membra. Hæc quidem ab ipso qui pertulit, et fidelium testimonio agnovimus confirmatum.

35 Nec multo post reddito terris occasu diei in ecclesia cum paucis aggreditur pernoctare, et cum alta quies adesset, tenui sibilo serpentis astutia primum demulcet in aura. Dein quies ubique cum esset, in ecclesiæ septa valido impetu, arcus, aras, lucernas, ceteraque officia concutit, ita ut putarent discipuli ecclesiam omnem funditus everti. Et cum pavore nimio trementes psallentesque relictis canticis, spectantes interitum adhærent pavimento, beatus invictusque per omnia ita fortiter in divinis canticis persistebat, parvipendens quæ invidus perpetrabat, ut in prosperis numquam constantior fuisset nec clarior. Tandem invidus anguis cum suo exercitu in una se mole conglomerat, et putans gravioribus ictibus sonituque intemeratam constantiam detertere, immenso tumultu perstrepsens, ante faciem beati viri pavimento percutiens se præcipitat, ita ut putarent discipuli in frusta Magistrum fuisse contritum. Ipsi quidem diu attoniti permanserunt : gloriosus vero Sacerdos divinis jaculis adversarium vulnerans in spiritualibus canticis perseverat : sane discipulos arguit, cur relictis canticis, minis phantasmaticis deterriti essent. Sed quid mirum si is humani generis hostis, tanti Sacerdotis necem expetiit, quippe qui dux et signifer erat in populo Dei, cum etiam nefaria et impura flagitia ad ipsam quoque divinitatis quondam tetendit injuriam?

36 Et quia indesinenter contra bonitatem malitia pugnat, et Sanctos Dei æmulatio insequitur adversarii, quanta pessimus hostis diversis illusionibus se manifestans, stimulis furoris sui adversus Christi catervam, quam ejus dextra per sacerdotem suum protegebat, exaggerasse dicatur, non sufficimus loqui. Tamen unum de his, quæ crudeliter in quemdam de servis Dei, sub tantis testibus gesserit, brevi sermone tradamus. Cum unus ex turnis, quorum officium est jugiter in ecclesia matre canere Deo, Leguntius nomine, cursu debito pernoctare ad ecclesiam pergeret, humani generis hostem offendit sibimet bellatorem. Et ira adversarius frendens ab itinere boni operis cœpto, Dei servum nititur revocare, afflictumque cædibus multis, semivivum reliquit et pene exanimem. Et mane solo prostrato reperto a pluribus, omnis sensus officii amiserat famulatum. Tunc Sanctus Dei procul ab urbe forte discesserat, et cum post triduum fuisset regressus, reperit eum semivivum, et flagris male mulctatum. Tunc juxta membra Fratris se prosternens, ingemuit fortiter, vique dentibus reseratis, sacrificium in ore ejus propriis manibus, Dei Sacerdos infudit, et miro stupore spectantibus omnibus, ita repente apprehensa manu ejus in faciem Sacerdotis surrexit incolumis, ac si nihil mali habuisset putaretur, et ubique saliens benedicebat Dominum.

a al. expleter.

CAPUT IX.

Præclara in varios beneficia.

Nec multum itaque post tempus unus ex rusticis arrepta manu securi nefario polluit opere Resurrectionis Dominicæ diem. Illico manus arescit sacrilega, cute siccata cum nervis, securis adhærens re-

cluditur. Repente ad Dei properat Sanctum, vestigiis obvolvitur Christi athletæ : sacrilegii auctorem manus arida prodit. Lugentem ad ecclesiam monet potius reum pervenire Sacerdos, orationes continuat sub altare, tandem ut possit a Christo facinoris quod commiserat, veniam impetrare. Interea Dei Sanctus ad consuetum decurrit præsidium, ingreditur cellulam consperso cinere, in oratione fasis lacrymis pernoctat : et dum ad ecclesiam facto mane debitis laudibus exsolvendis Dei sacer venisset, vulgi diversitate cum securi hominem intuentem, in oratione pronus vir Dei incumbit. Et ita repente reus non sustinens cruciatus, magnis clamoribus perstrepebat, ut putaretur locus ipse esse commotus subito : nam et pavor immensus arripuit universos. Interea sacrilega manus officio subito restituitur proprio, ossa, cutis, et nervi suis replentur humoribus, securis ex eadem in partes resiliit mirabiliter : fundit criminosus uberes fletus, peccatum fatetur et absolvitur, domum remeat absolutus. Itaque divina providentia misericordia præcellens, animæ morbos corporis afflictione componit, secundum illud : Visitabo in virga iniquitates eorum, misericordiam autem meam non auferam ab eis.

38 Et quia dudum in terris positus Dominus et Salvator noster discipulis dixerat : Si credideritis in me, opera quæ ego facio et vos faciētis, et majora horum faciētis; in tantum, etenim postremo ad fidei amorem virum beatum spiritualis flamma succendebat, ut si quispiam aquam distillantem e manibus suis, cum lavarentur, occulte præriperet, et languentis cujusque corpus attingeret, plerisque infirmitatibus illico caruisset, sed præcipue a tertianis et quartanis passionibus vexati miro stupore reciperent pristinam sospitatem. Nam quanta aut quæ per eum Dominus ad ultimum egerit signa, ac virtutes novis stupendisque miraculis declaraverit, non aliis nisi his solis, qui oculis suis intuiti sunt, putamus esse credibilia.

39 Et quoniam consortium vitæ et actuum, non cum ceteris mortalibus, sed cum Angelis immortalibus habere credebatur; in tantum supremum fallacias ac blandimenta respuit mundi, ut recte cum Apostolo diceret : Mihi vivere Christus est, et mori lucrum. Et illud : Optabam dissolvi et esse cum Christo, nisi propter eos optarem vivere, pro quibus et mori. Tamquam stercus denique pompam respuit seculi, aurum sprexit, argentum respuit ut lutum. Concilia celebrat, Episcopos per synodos evocat; monet crebro, ne divina prætermittantur mandata, prorsus replicans illud Salvatoris mandatum : Nolite possidere aurum neque argentum, etc. sed secundum Apostolum, habentes, inquit, victum et vestitum, his contenti simus, et ea quæ sequuntur fugienda. Ipse vero totis viribus elaborabat, castigans corpus suum et servituti redigens, ne forte cum aliis prædicabat, ipse reprobis efficeretur. Multo etenim tempore argentea vasa neque habuit, neque usus est, sed omnia in suis usibus erant lignea, fictilia, et marmorea. O intemerata constantia, quæ vitam, qua pulsatur humana fragilitas, patientiæ virtute calcavit! Et quoniam secundum Salvatoris vocem, ea docuit quæ ipse prius per omnia fecerat, nulli dubium quin esset magnus in regno cœlorum. Iste fuit Sacerdos Dei Pontificale a petalum gestans, qui in semet crucifigendo corpus, et persequendo vitia adeptus est novum, non morte, sed carnis mortificatione, martyrium.

40 Et cum jam satis abundeque, ecclesias, monasteria, cellasque construxerit, innumerabilium clericorum ac monachorum Pater effectus est, renuntiantibus quamplurimis facultatibus suis, qui ejusmodi philosophiæ dediti, bonis suis quibusque indigentibus erogatis, multasque etiam vitæ sollicitudines procul abjicientes, et extra urbem in hortulis vel exiguis quibusque agellis degentes : alii vero, sicut in Actibus Apostolorum hi qui primitus crediderant, vitam duxisse memorantur, possessiones suas et prædia

vendentes,

AUCTORE
GOETANEO
ANONYMO.
EX MSS.

oratione sa-
nat.

Psal. 88. 33

Joan. 14. 12.

Qua manus
abluerat
aqua, morbi
curantur.

Mandatum con-
temnit.

Philipp. 1. 22.
Ibidem 23.

Clerum in-
struit :

Matth. 10. 9.
1. Tim. 6. 8.

paupertatis et
mortificatio-
nis amans.

Matth. 5. 19.

Multa condit
loca sacra.

Act. 4.

oratione cum
curat.

Constanter
dæmonum
terrifica-
menta sper-
nit.

Quendam
semivivum
eucharistia
in os indita
sanitati resti-
tuit.

Laborantem
die Dominico,
et ideo puni-
tum.

EX MSS.

Discipulos ad
sapientia pa-
bulum docet
anhelare

tendentes, et pretia ponentes ante pedes ceterorum, divisim unicuique prout opus erat, ut Evangelico facile fungerentur officio. Omnes quos optaverat in spiritualibus dogmatibus plenissime instructos, et ita in studiis philosophiæ Christianæ ad imitationem beati magistri deditos, ut nonnulli etiam post tri-
duum non tam desideratum quam necessarium cor-
pori indulgerent cibum; videlicet dum in profundiore intelligentia sacrarum voluminum plerique conver-
santes, tamquam copiosis dapibus inhiantes, expleri nequiverint, et contuendo acrius inflammarentur, et
jugi certamine ita adversus carnem agonizarent, ut in nullo voluptati ejus ac libidini concederent; animam vero alendam sapientiæ pasculis et scientiæ cibus in majus semper augentes. Exultans Pater de tali studio filiorum, tandem fœnus repositum properat ab æterno exigere Patre: et subito adest Dominus consolari ac remunerari servum fidelem.

a Πτεζισσ folium, bractea. videtur hic intelligi lamina, quam olim in pectore gerebat Pontifex, et σιννεδοχικὸς quodvis insigne Pontificale.

CAPUT X.

Obitus, sepultura, miracula.

Et dum his virtutum floreret miraculis, beatæ consummationis gloriosum tempus advenit. Sed cum fracta jam ævo membra deficerent, afflictum emortuumque corpus, onus abstinentiæ roborabat; et quod natura neglexerat, meritum confirmabat. Itaque plenus dierum, ætatis suæ tempore consummato, meritorum splendore coruscans, terrena terris membra commendat, spiritus cœlestes inter Angelorum choros celsa cœli conscendit.

Feliciter moritur.

Magnus ad
funus fit con-
cursus.

42 Igitur ex omni latere urbis innumerabilium populorum repente undique caterva confluit. Constipantur mœnia, atria, omnesque plateæ, in tantum denique ut nisi auxilium adfuisset beati Pontificis, pars maxima populi contrita sub pedibus, vi obruto spiritu, constipatione tantorum necarentur. Erat omnium planctus immensus, mœror intolerabilis, tantoque gemitu lugentes erumpebant in voce, ut lapidea etiam pectora immensos profunderent fletus. Nescio an fuisset inibi quis tam crudelis et demens, qui se a lacrymis revocare potuisset. Tantus etenim vocum increpuit fragor, ut locus ille quasi a magno tonitruo concuti putaretur. Et cum esset omnium infinitus animæ mœror, Clericorum prorsus interruptis singultibus acediosa lamentatio spirituales hymnos canere vix sinebat; ea tantummodo inter singultuum verba, dolentium gemitus extorquebat. Heu grex desolate quid agis? En amisso Pastore dispergeris, et quis te a luporum rabidis dentibus, quiverit liberare? In morte denique tua, o pastor bone, omnes nos interisse quis ambigat?

Ab omnibus
lugetur.

Sepelitur.

43 Interea ventum est ad basilicam, ubi nunc Dei Sacerdos glorioso triumpho resurrectionis tempus exspectans, miro decore jacet humatus, quam quidem dudum ipse summo construxerat nisu. Corpus illatum sepulchro, plebs universa Pastoris absentiam sustinere non valens, ultra humanum modum mugitum pavimento prostrati reddebant; ita dumtaxat ut nec ministris ecclesiæ permitteretur libertas officii persolvendi, sed præmiserant; nescientes plane qua legatione pro ipsis cœlum penetrans divinis obtutibus fungi properabat, ut ibi interpellaret pro populo, quod hic poscenti redderet ac fideli, ibi funderet vota, quod hic responderet votis.

Illustratur
miraculis.

44 Nec mora a semet patitur esse absentem, quem in terris positus labore foverat indesinente; sed illico spiritu properat visitare quem corpore reliquerat, non affectu. Et ita repente variis infirmitatibus salutem reddendo se prodidit esse præsentem, ut quasi cœlitus lumen ostensum, aut radius quidam solis erumpens, totum orbem claritate superni luminis illustra-

ret: ex quo per omnes civitates ac vicos, immensæ multitudinis velut messium tempore ad areas triticum, ita ad ecclesias populi congregantur. Et non solum de diversis miraculis sanitatum vicinas civitates, verum universa regna terrarum, tamquam volatu pennigero flamma clarissima refulsisset. Et nisi basilica ipsa magna ex parte ampliata fuisset, capacitate sua infirmantium multitudinem recipere nequivisset. Et si Deum meruero Ducem, adhuc de his quæ nunc triumphator egregius gerit, brevi sermone ostendere cupio. Digne etiam plane ab antiquis prædecessoribus, ubi hæc geruntur, Navis ob portum navigii vocitatur, qui quasi præsagio futurorum quodam hoc olim indicat nomen, quod nunc affectu manifestat divino: ea scilicet navis est, in qua, qui adhærent, hujus seculi transeunt mare; et ad patriam longe positam, videlicet regni cœlestis, perveniunt liberi. Ibi nempe ab imminetibus malorum procellis visibilium, et invisibilium, confugii efficitur portus, ibi a seculi fluctibus ac turbinum tempestatibus evadendi tribuitur gratia. Illic quotidie infundunt sal scientiæ ac fidei, infirmis et ignaris. Ibi per intercessionem beati Patris nostri ab æterno, et invisibili medico, gratis medela tribuitur infirmantium. Per eam prorsus naufragi atque exules pristinam reducuntur ad patriam.

45 Prætermisissis igitur ceteris, in quibus post paululum, ut supra pollicitus sum, operam dabo; nunc de lucerna illa, quæ ante sepulchrum Beati suspenditur, breviter dicam. Fertur a ministris oleo semel fuisse impleta, et exundante sancto liquore, multitudine desuper jugi effundere a labe, ex quo multi peruncti variis plerisque caruisse infirmitatibus. Et hoc non sine admiratione fatendum, quod semel vespertino tempore Sacerdotalis cœtus dum divinis canticis personaret, repente ictu fulmineo cœlestis flamma lucernæ fomentum percuteiens, cunctis intuentibus, lumen præbuit mirabiliter, et nusquam deinceps fulgorem amiserit quamdiu ministerio usque hodie instincto fovetur pabulum.

Lampas ante
sepulchrum
ejus suspensa
jugi manat
oleo.

a

46 His gestis clarissimi viri, etsi indignis quibus explicata sunt dictis, nunc tempore congruo terminum dare disponimus, ori manum imponimus, introrsus ad conscientiam redire festinamus, et quem imitari non possumus, patronum nobis fieri precibus postulamus, ut suis meritis adjuvemur, cujus natalitia celebramus, eo opitulante, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Epilogus.

a Id est, lapsu.

ALIA VITA BREVIOR

Auctore coætaneo anonymo,
ex tribus veteribus MSS.

a PROLOGUS.

Ab initio usque in finem per singula loca et generationes reor non defuisse viros a Deo electos, in quibus gratia sancti Spiritus refulgeret; et per quos signa miraculorum Dominus, et consolationem et provocationem se quærentium manifestare videretur: secuti moderno tempore per unius Antistitis sui Sulpitii, unde sermo mihi est, dignatus est merito vitæ ejus multa et miracula ostendere. De quo opus imperantibus Fratribus, ut aliquid quod noveram, ad memoriam posteritatis profutura scribere deberem; quod me hujus injuncti operis onus imparem esse scio; nec posse tantæ virtutes viri Dei adnotare, quas ab initio adolescentiæ suæ operatus est, congruis verbis ut dignum est, exprimere; sed tamen, ut nec contumaciter abnuere injunctioni eorum; vel pauca quæ ipse vidi, vel eorum relatione qui ei ab adolescentia usque ad decrepitam senectutem ministraverunt; vel quod plurimorum fidelium, qui viderunt, innotuerunt, pauca perstringere curavi.

Omni ætate
sunt aliqui
Sancti.

Auctor cum
S. Sulpitio vi-
xit.

a Deest hic prologus MSS. Corsendoncano et S. Maximini.

CAPUT

CAPUT I.

S. Sulpitii præclare virtutes.

*S. Sulpitius a
puero pius :*

Igitur B. Sulpitius Episcopus dum adhuc in seculari habitu in domo parentum consistere videretur, ita bonis operibus deditus fuit, ut nihil aliud magis videretur agere, quam aut ecclesias ædificare, aut monasteria construere, aut in operibus misericordiæ circa pauperes se infatigabiliter exercere, et amore castitatis copulam matrimonii sprevisse visus est. Et cum Dominus jam suo voto et bono proposito satisfacere dignaretur; decisa capitis sui cæsarie, suscepit clericatus coronam; et succedentes gradus Ecclesiasticæ dignitatis, usque ad eum locum, ut electione populi, et Clericorum *a* conventionione Episcopatus dignitatem ascenderet. In quo officio nihil aliud magis insistebat juxta Ecclesiæ regimen, quam curam gereret pauperum, et summo nisu elaboraret illis semper alimenta, et quibus tegerentur. Vir quoque communis hujus vitæ necessaria. *b*

fit Episcopus :

*omnibus be-
nefacit.*

*q
c*

3 Nobilis vir nomine Theudoghislus *c* Domesticus expetenti caussa ad memoratum Pontificem venit. Ille solita dilectione benigne eum recepit, et præparare convivium jussit. Cum esset hyemis tempus, ut frigoris injuriam ministri habere viderentur, copiosum ignem accenderent, et dum nemo sollicitus esset de incendio; casu contigit confectionem domus illius concepissee ignem, et tunc cœpit major flamma ipsius incendii dilatari et invalescere; ita ut conjuvantes et ceteri in pavorem conversi nihil aliud cogitarent, quam rapido cursu foras procedere. Et cum illi qui in tectum ascendere debuerant, ob difficultatem ascensus ascendere non valerent, et flamma illa magis magisque invalesceret; elevans idem B. Sulpitius Episcopus manum, Crucis vexillum opposuit : ipsumque incendium mira virtute quievit. Qui tunc viderunt, et hodie supersunt, cum tanta celeritate quievit flamma illa, et extincta est, ut antequam manum suam ipse Pontifex ad se colligeret, tamquam mulia aqua desuper fusa fuisset, omne incendium illud fuisset sedatum.

*Incendium si-
gno Crucis re-
stinguit.*

*Multo loque-
lam signo
Crucis resti-
tuit.*

4 Nec multo post, quantum Gunthoaldus homo aliquis referebat, filium adolescentulum circiter decem annorum elinguem, et a nativitate sua intelligibilem sermonem numquam fuisse locutum; eum ante præfatum Antistitem adduxit, et innotuit causam. Ille manus soculosque extendens ad cœlum, præmissa oratione, tetigit labra ipsius pueruli, et signum Crucis impressit, et linguam manu sua attractans; adfuit Domini misericordia : confestim locutus est : et adhuc hodie esuperest, et absolute loquitur.

*Judæos omnes
convertit.*

Joan. 3. 5.

5 Nec hoc prætereundum putavi, quod tempore vitæ suæ vir sanctus Biturigas in civitate nullum sivit nec hæreticum nec gentilem, aut Judæum, sine baptismi gratia habitare. Nam cum Judæi illo tempore Bituricas in civitate esse viderentur, et ille illis sæpius blanda loqueretur, et prædicaret eis verbum divinum, quod juxta Evangelium nullus in regnum Dei posset intrare, nisi qui ex aqua et Spiritu sancto renasci videretur; et diebus ac noctibus pro eorum conversione Domini misericordiam deprecaretur; illi obtemperantes ei, primum pauci, deinde omnes ad baptismi sacramenta in ecclesiam convenerunt. Qui baptizati ab ipso Pontifice, hodieque sub Christiana disciplina degere videntur.

*d
Virtute aliis
præluet.*

6 Quis Clericorum ad comparisonem beati viri possit sic perpetuis *d* noctibus vigilare aut ad mensuram illius jejunare? Cum nocte in ecclesiam veniret, antequam librum psalmorum psallendo finiret, de ecclesia non recedebat.

e

7 Eo tempore, faciente cupiditate, Dagobertus Rex præcepit fautori suo Lulloni homini feroci moribus, et sine ullo vestigio misericordiæ, *e* ut plebem Bituricam insueto censu imponeret; et sub pensione census viverent, et Regis imperio deservirent. Qua

afflictione universus populus regionis illius congregati ad memoratum virum Dei, tanta multitudo plangentium convenit, et elevata lamentatione, et confusa voce deprecantes Dei virum, ut sibi subvenire deberet. Ille motus pietate, non sustinens eorum ejulatum et lacrymas, cum Clericis, indicto jejunio per triduum, Domini postulavit misericordiam; ut memorati populi sui relevaret afflictionem. Misit ergo quemdam de suis Clericis, nomine Ebrigiselum, qui memoratum Regem pro hoc scelere redarguere deberet, et denuntiaret ei celerem interitum, nisi fuerit hoc celerius emendatum. Hoc facto Rex metu deterritus, confestim præcepit populum suum de ipso censu relevari, et descriptionem ipsam, quæ facta fuerat, reddi. Et populus ille ab ipsa afflictione relevatus, hodieque in pristinam permanet libertatem. Nihilominus fame ultione divina creditur et Regem et satellitem suum post breve spatium interiisse.

a MS. Preudhomii, cohibentia. b Mutilus sensus, ut alibi sæpius in hac vita hiulcus. c Regis, fortasse; nam in priore vita, nu. 21. hic Theodegbisilis, sive Theudogislus, appellatur quidam de Optimatibus. d MS. Preudh. nocturnis. e MS. S. Max. ut plebi civitatis ejus insuetum censum.

CAPUT II.

Obitus ad ejus sepulchrum miracula.

Cum se memoratus Pontifex tantum onus inter Ecclesiarum sollicitudinem, et pauperum curam, vel universæ plebis negotia, videret se graviter prægravari, petiit sibi a Rege socium hujus oneris supportandi. Cui Rex præbuit assensum, et dedit, quem petierat, virum prudentissimum, cui vocabulum est Vulfolendo : qui suscepto Episcopatu hujus urbis adhuc hodie in Dei nomine regit Ecclesiam. Ille vero sub ea humilitate, qua prius pauperum curam regebat, magis magisque deinceps præsidia pauperum subministrare videbatur. Nonnulli vero ei detrahebant, cur Episcopatu relicto alteri tradidisset, et in quarundam animarum multiplicatione delectaretur. Sed ille in incepto opere persistebat; et laudem humanam fugiens, et jactantiam vanitatis devitans, semper persistebat, ut pauperes ab indigentia victus ac vestitus relevaret.

*Coadjutorem
sibi assumit.*

*Subvenit pau-
peribus.*

9 Et post hæc, consummata jam ætate sui temporis, plenus dierum in pace migravit ad Dominum. Et cum de ecclesia ad tumulum deferretur, tanta multitudo pauperum lugentium replevit ecclesiam; plateæ universæ constipatæ confusam vocem cœlo tulerunt : tantus fragor habebatur, ac si tonitruo magno locus ille concuti videretur : et inter plangentium voces sermo alius non audiebatur, nisi omnes clamabant : Pastor bone, cur nos deseris? et cui nos derelinquis? Hodie in morte tua omnes nos constat mori. Pervenit ad basilicam, quam ipse sibi antea construere præceperat. Illatus in sepulchrum, pauperes illi non sustinebant absentiam Pastoris, jacebant ut cadavera in ecclesia tante multitudo, ut nec ministri ecclesiæ libere possent officium suum implere.

Moritur.

*Sepelitur,
magno luctu,
præsertim
pauperum.*

10 Nec mora : paucis evolutis diebus quidam debilis, qui longo tempore arefactis membris nervorum contractione, propriis pedibus incedere non valebat, in loco illo orationi insistens ita recepit sanitatem, ut absque sustentatione baculi propriis gressibus in civitatem remeare videretur. Quid multa? Quantum venerabilis ille Abbas Domino, et sui monachi, qui die noctuque in memorata basilica Dei officio vacare videntur, et vigilias sedulas *a* excubare *b* feruntur, tanta languentum multitudo inibi Spiritus sancti gratia de diversis infirmitatibus curata est, ut cæci visum, surdi auditum, claudi incessum, et qui maligni spiritus crudelitate inflictâ videbantur vexari atrocitate morborum, intercessionem superscripti beati viri omnes sanitate recepta, alacriter ad propria repedarunt. Ex quibus multi in civitate visi sunt,

*Claret mira-
culis,*

*a
b*

*AUCTORI
COÆTANEO
ANONYMO,
EX MSS.
in afflictionem
populi triduum
jejunium indicit.*

*abrogationem
injusti census
a Dagoberto
impetrat.*

sunt, qui se dicebant longo tempore cæcitate percussos, clare videntes : et multi de diversis infirmitatibus sanati.

11 Et tunc cum ista Dominus in illo dignatus est ostendere miracula sanitatum, non solum hæc fama vicinas civitates, verum etiam longa spatia regionum tamquam pennigero volatu replevit : ita ut innumerable multitudo plangentium in diversis vehiculis ad locum sepulturæ præfati viri confluerint; ut nec capacitas illius basilicæ tantam multitudinem possit recipere, nisi providentia præfati Abbatis basilicam illam magna ex parte ampliasset. De qua multitudine infirmantium multi in loco ipso sanitate percepta, benedicentes Domini misericordiam ad propria alacriter reverterunt.

12 Quid de illo c cicindilo dicam, qui est ante sepulchrum ejus, quem ferunt semel fuisse impletum, et exundante multitudine olei, qui desuper labebatur in terram, multi peruncti, de infirmitate sanantur.

sua exuti sunt? Quia longum est per singula memorare quæ ibidem Dominus signa sanitatum dignatus est demonstrare, nec hoc patitur modus hujus epistolæ, quod adhuc magnæ referuntur in populo diversa infirmitate depresso fieri sanitates, ista breviter comprehensa sufficiant.

13 Locus ille, ubi ipsa basilica, ubi memoratus Dei vir sepultus est, nominatur Navis, eo quod ibidem portus navigii esse videretur : locus amoenissimus inter duos amnes, nemoribus et vineis copiosus, et pratis, et fluminibus interfusa immensa planities, ut ibidem habitantes similitudinem Paradisi videantur possidere. In quo loco gratia Domini ad salutem generis humani perseverare dignetur, ipso præstante, qui in Trinitate perfecta vivit et regnat unus Deus æternus, et sine fine incommutabilis permanens in secula seculorum. Amen.

a MS. S. Max. scopare. b videtur legendum ferunt.
c Papias : Cicendelia vitreas lampadas vocamus.

Locus sepul-
turæ ejus.

Cicendele.

DE S. MILDWIDA, SIVE MILDGITHA, VIRGINE IN ANGLIA.

Penda Merciorum in Anglia Rex impius ac crudelis, complures ex Kinestwitha conjuge liberos suscepit, nihil præseferentes paternum præter egregiam animi magnitudinem, qua non, ut ille, ad cædes ac flagitia abusi, sed ad Christi stabilendam in suis ditionibus religionem. Primus Weda, sive Peada, Oswii soceri, Nordanimbrorum Regis, cliens fuit : hic quippe injusto bello a Penda lacessitus, divina potius ope quam humanis viribus, ejus validissimas copias profligarat; regni tamen partem ejus filio, cui filiam ante suam junxerat, concessit. Weda mortuo, jugum paullo post excussere Mercii atque Wlfero ejus fratri sceptum detulerunt. Huic nupta S. Ermenilda Ercomberto Cantii Rege, sanctaque Sexburga genita, S. Werburgam peperit, Kenredumque religiosissimum Regem. Wlfero fatis cedente, regnum S. Ethelredus frater capessivit, ac 30 annis optime administratum Kenredo Wlferi filio cessit; ac monasticam vitam complexus, Sanctis post adscribiverunt. Horum sorores fuere S. Kinesburga Alfridi Nordanimbrorum Regis conjux, et S. Kineswida virgo.

2 Alter Penda filius Merwaldus, sive Merwala, in Occidentali Merciorum plaga, ut scribit Westmonasteriensis ad an. 676 regnavit. Hic tres filias Milburgam, Mildredam, Milwidam, filiumque Merevinum suscepit; omnes in Calitum album relatos. Colitur S. Ermenilda 13 Februar. S. Sexburga 6 Julii, S. Werburga 3 Febr. S. Ethelredus 4 Maii, S. Kinesburga 15 Septemb. S. Kineswida 6 Martii, S. Milburga 23 Febr. S. Mildreda 20 Febr. S. Mildwida 17 Januarii. Atque hujus is spendor paterni generis fuit.

3 Maternæ stirpis haud paullo etiam illustrius decus. S. Ethelbertus primus Christianus Cantii Rex ei tritavus fuit. Huic ex Bertha conjuge nati Eadbaldus regni hæres, S. Edburga virgo, S. Ethelburga S. Edwini primi Nordanimbrorum Christiani Regis uxor : Eadbaldus Ercombertus, Ermenredus, S. Eanswita. Ercombertus ex S. Sexburga, SS. Etheldredæ et Ethelburgæ sorore, S. Ercongotham genuit, sanctaque Ermenildam, Wlfero, ut dictum est, nuptam. Ermenredo autem (quem Ranulphus Cestrensis lib. 4, cap. 18. Regem quoque Cantii appellat) sive Eormredo, ut in S. Werburgæ vita dicitur, ex inelyta conjuge Oslava nati sunt Ethelredus et Ethelbrihtus, quos innocenter jugulatos splendida lucis columna de cælo prodidit Christi Martyres. Quatuor quoque sibi filiæ sanctæ, Domneva, Ermenberga, Ermenburga, et Ermengida, velut Paradisiaci fontis quadrida emicere flumina.

4 Harum Ermenredi filiarum una Merwaldo Regi

nupta fuit : at quæ, haud satis inter auctores convenit. Malmesburiensis lib. 1, de Reg. Angl. cap. 4. Ermenburgam ait. Idem scribit Westmonasteriensis ad annum 676. Florentius Wigorniensis, Polydorus Virgilius lib. 4, hist. Angl. Hugo Menardus lib. 2, Observ. ad 14 Februar. Harpsfeldius seculo 7, cap. 10. Hic tamen cap. 23. S. Milburgæ matrem statuit Dompnevam uti et Joannes Capgravius in vita S. Milburgæ; diserte quoque citata S. Werburgæ antiquissima vita : At beata et regia Domneva regio Wlferi germano Merwalæ conjugata ad summæ Trinitatis gratiam, triplicem virginitatis protulit lauream, sanctissimas scilicet sorores Mildburgam, Mildrydam, et Mildgydam, quæ distinctis monasteriorum suorum lapidibus irradiant patriam.

5 His ergo majoribus orta est Milwida, sive Mildwida, aliis Mildgitha. Materni generis, quos commemoravimus Sanctos, celebrantur in Martyrologiis, S. Ethelbertus 24 Febr. S. Edburga 13 Decemb. S. Ethelburga 8 Septemb. S. Edwinus ejus conjux 4 Octob. S. Eanswitha 12 Septemb. S. Sexburga 6 Jul. S. Etheldreda 23 Junii, SS. Ethelburga et Ercongotha 7 Julii, SS. Ethelredus et Ethelbrihtus 17 Octob. S. Ermenburga 19 Novembris : sororum hujus trium non reperimus diem natalem.

6 De S. Milwida ista habet Martyrologium Anglicanum hoc die : Cantuariæ commemoratio S. Milwydæ Virginis, filiæ Merwaldi Regis Merciae, et sororis SS. Milburgæ et Mildredæ Virginum, quæ spretis mundanis voluptatibus et deliciis, religiosum institutum complexa in monasterio quod non procul Cantuaria Cantii metropoli sanctus Rex Ethelbertus construxerat : ubi eximia vitæ sanctitate, caritate erga Deum, piæ conversationis exemplis enituit, animamque cœlesti sponso reddidit circiter annum salutis 676. Habuit et fratrem nomine Meresinum, virum magnæ sanctimonie et caritatis, qui eodem tempore vixit; ejusque sapius mentio fit in historicis Anglicanis. Eodem die Ferrarius in generali catalogo SS. Cantuariæ in Anglia S. Milwidæ.

7 Ast Hugo Menardus XXVI Februarii : In Anglia S. Milgithæ Virginis. Idem lib. 2, observationum scribit, probabilius videri aliis, eam fuisse sanctimonialem cum sororibus, vel Wenlochii cum S. Milburga, vel in insula Tanelo cum S. Mildreda, qui isti alii sint qui sic judicant, non exprimit. Ex vita S. Werburgæ citata videtur constare non in eodem cum sororibus cœnobio habitasse, cum dicat distinctis monasteriorum suorum lapidibus irradiasse patriam.

8 Quem

Sancti con-
sanguinei.

S. Milwidæ
natalis.

Maunus ad
eius sepul-
chrum con-
fuerunt.

c
oleo lampadis
ad ejus sepul-
chrum multi
sanantur.

S. Mildwida
patru et
amitæ illu-
stres,

puer.
sorores;

genus mater-
num :

avunculi,
matertera,

Mirevine
sanctitas.

8 Quem Martyrol. Anglican. virum appellat Meresinum, aliis Merefinum, et Merevinum dictum; eum plane aetate adolescentem fuisse, ex aliis constat. Vita S. Werburgæ: Natus est ei (Merwalæ) et Merevin filius qui ad Sanctos Innocentes a baptismo raptus est parvulus. Non tamen in infantia defunctus videtur; neque enim tales ab Ecclesia coluntur, (etsi constet hæreditatem adisse eos regni cælestis) nisi si martyrii fortassis laureola accesserit. De eo vero meminit Harpsfel-

dus sec. 7, cap. 10: Ermenburga, inquit, mater fuit Milburgæ, Mildredæ, Milgitæ, et sancti pueri Merefini. Westmonasteriensis ad an. 676, Peperit insuper ei (Ermenburga Merwaldo) filium nomine Merefinum, eximia puerum sanctitatis. Idem habet Wigorniensis ad an. 675, et Ranulphus Cestrensis lib. 5, cap. 18, qui Meresyn vocat. In indiculo Sanctorum qui in Martyrologio Anglicano celebrantur est Meresinus Confessor 17 Januarii.

EX VARIO.

DE SANCTO RICMIRO ABBATE APUD CENOMANOS IN GALLIA.

CIRCA AN. DCC.
XVII JANUARI.
S. Ricmiri
natalis.

Obiit S. Ricmirus Abbas et Presbyter XVI Kal. Feb. ut ex vita patet, et fatetur Menardus lib. 2, Observationum; licet XVI Martii eum referat, uti et Saussaius. Ejus hoc die nomen consignatum a Rosweydo nostro in Fastis vulgatis, et MS. Florario. Nihil de eo aliis Martyrologiis reperimus, nisi Rigomarus sit, aut Rigomerus, de quo XXIV Augusti Molanus, Bellinus edit. Parisien. Canisius, Ferrarius: In pago Cenomannico S. Rigomari Confessoris. Carthus. Colon. in auctario ad Usuard. Martyrologium Colon. et Florarium: Cenomannis S. Rigomeri Presbyteri et Confessoris. Nec plura videntur Saussaio comperta, scribit enim: Ipso die in Cenomanensi tractu transitus S. Rigomeri Confessoris, qui cum diu strenue sub Christi legibus militasset, ultimum præmium laborum suorum percepturus migravit ad cælum. At XIV Februarii: Cenomannis S. Ricmiri Abbatis, viri zelo disciplinæ regularis accensi, qui variis virtutibus resplendens, æternitatis iter suis oviculis præmonstravit, postque felicem vitæ cœnobiticæ cursum, ad æternæ gloriæ adiit præmium. In cujus funere cæco visus est redintegratus, et claudus usus tibiæ restitutus.

An idem sit
Rigomarus
24 Aug.

Ejus nomen.

2 Nec multum ambo illa nomina discrepant Rigomarus, Rigomerus, Ricmirus, qui Claudio Roberto Ricomirus, aliis Richmirus, Richimirus, Ricimirus dicitur: licebitque alibi observare, passim in nominibus propriis Teutonicæ originis marus voculam, in mirus, et merus verti, de cujus vario significato in ipso Teutonico idiomate, variaque scriptione et pronuntiatione consuli Cornelius Kilianus potest.

vita a cœvo
scripta,

3 Vitam S. Ricmiri ex veteri codice Ripatorii nobis communicavit Petrus Franciscus Chiffletius noster, eandemque ex alio Normannico MS. Fredericus Flovetus noster. Aliis se duobus usum exemplaribus testatur Menardus, altero cœnobii S. Victoris ad muros Parisienses, altero monasterii S. Cornelii Compendiensis. Auctor ætatem suam ostendit, cum cap. 3, nu. 18, de Arrio S. Ricmiri successore scribit: qui usque in præsentem diem eandem regulariter regit, ordinante Episcopo, atque sub ejus ditione degens, cellulam.

rtas.

4 Vixit S. Ricmirus sub Theodorico Rege, qui nempe Clodovæi II, et S. Batildis filius fuit, atque ab anno 667, ad annum circiter 690 regnavit. Patet id ex Gilberti, sive Egilberti aut Aigilberti Episcopi ætate. Nam licet ejus in catalogo Cenomannensium Antistitum apud Democharem et Joannem Chenu desideretur nomen; testatur tamen Claudius Robertus, in codice Thuani inter S. Berarium et Herlemundum poni Aigilbertum. Eorum cum hac vita ætas consentit: nam Hadoindus traditur sedisse sub Clotario, Dagoberto, Clodovæo II. Berarius vero ultimis ejusdem Clodovei temporibus, et sub Clotario ac Theodorico ejus filiis.

VITA

Auctore coætaneo anonymo,
ex duobus veteribus MSS.

PROLOGUS.

Religiosorum vitas et actus narrare virorum, Deum

indubitanter laudare est, qui dat Sanctis suis virtutem, et mirabilia facere; quem nos in Sanctis suis, et per eorum opera imitari, laudare, magnificare, prædicare, ac multipliciter omni tempore glorificare oportet: nam idem Dominus dives in omnibus, qui invocant illum. Idcirco, Fratres, quæque ipse per religiosos viros operatus est, silentio non sunt premenda, vel occultanda, sed posteris scribenda, et omnibus prædicanda: sunt etiam imitanda, non dissimulando transeunda; quatenus eorum exemplis, et meritis informemur, intercessionibus muniamur, precibus adjuvemur, ut consortes eis in cœlestibus sedibus effici mereamur.

CAPUT I.

S. Ricmiri vita monastica, sacerdotium.

Beatus igitur Ricmirus, Turonici pagi indigena, non exiguis parentibus procreatus, sed digni germen dignissima proles effulsit; decusque quod sumpsit ex genere, felicis vitæ meritis ampliavit. Ea vero tempestate, quando Theodoricus Rex Francis principabatur, et Gilbertus dignus Deo Episcopus Cenomannicam regebat Ecclesiam; audita fama prædicti Episcopi de Turonico egressus es, ordinatisque Fraterculis, quos jam in suo proprio a Incondita super fluviolum sub sancta regula, congregaverat, licenter venit Cenomannicum: veniensque ad jam dictum Domnum Gilbertum Episcopum, indicavit ei ordinem suæ rei, petivitque ut daret ei aliquem locum, ubi cellulam sub sancta regula ædificare posset, Fratresque aliquos in ea congregaret, et regulariter vivere doceret.

S. Ricmiri
patria.

a
Venit Ceno-
manos.

3 Quo præfatus Episcopus audito, lætatus est, atque gaudio magno repletus, Deo immensas gratias referens, qui de tali viro eum consolari dignatus est. Voluit namque ei tunc memoratus Episcopus aliquem locum constituere locupletem ad hoc opus perficiendum. Quod ille renuens, ait: Non quæro locum locupletem, nec plurimis ædificiis sublimatum; sed pauperem, in quo ego pauper pauperem Christum sequi et imitari merear. At ille ordinavit eum Sacerdotem, et dedit ei licentiam sua in diocesi prædicare, et animas Christo lucrari, utque locum perquireret, in quo habitare delectaretur, et quo cellulam construere secundum suam electionem vellet: dedit etiam comites reliquos Sacerdotes, qui eum deducerent, atque cum eo pergerent, quo ipse eligeret.

Fuit Sacerdos.

4 Taliter autem ipse circumiens, diversa, et pauperula atque inculta loca, pervenit ad ultimum super fluviolum b Lid, in loco, qui dicitur modo Turris Dominica, qui tunc incultus erat locus, et densissimis frutetis occupatus, sed aptus aliunde propter convenientiam atque piscationem ad stirpandum, et cellulam inibi ædificandam. Mirabantur tamen illi, qui cum eo ibant, ut quid tam pauperculum, atque incultum locum, eligeret. Tum ipsi renuntiant hoc Domino Episcopo, qui festinus misit ei ea, quæ tunc temporis necessaria erant, etiam amplius quam ipse suscipere vellet.

b
Eligit locum
extruendo
monasterio,

5 Stirpante autem eo in prædicto loco una cum

Quendam a
quartana li-
berat.
a

Alios morbos
curat.

nimiis vexabatur febribus, binis jam transactis annis. Sed dum ad ultimum ejus jam desperaretur a Fratribus vita, divino tactus consilio, petiit ut S. Ricmirus a eulogias percipere meruisset. Cumque hoc sancto vira nuntiatum esset, et ille ei libenti animo præstitisset, mox infirmus sanatur, et pristino statui redditur. Quantos autem a febribus, vel reliquis variis infirmitatibus sanasset, longum est enarrare.

a Quid eulogiæ sint diximus 6 Janu. ad vitam. S. Melanii cap. 4. littera g.

CAPUT III.

Virtutes, mors, miracula.

Victus auste-
ritas.

Illud namque non est silendum, nee oblivioni tradendum, quod religioni proficit. Erat enim ei semper vilis cibus, et vestitus; sed maxime quadragesimali tempore. Cum ergo sanctæ quadragesimæ dies advenirent, erat ei aridus cibus, panis tantum hordeaceus, quem etiam manu molebat, quia labore manuum suarum semper vivere desiderabat, ne aliorum labores in suos converteret usus; quoniam voluntas boni operis hoc exhibat. Et quantum in Dei servitio laborabat, non illi sufficebat.

Alia omittit
Auctor.

16 Cum enim illius bona, et virtutes, quas Dominus per illum operatus est, per singula non valemus commemorare, relinquamus illa auctori nostro, qui dat Sanctis et electis suis facere mirabilia solus; eique continuas agamus gratias, eum laudemus, eum prædicemus, glorificemus, atque magnificemus

posterisque et Magistri nostri arbitrio quicquid de eo amplius investigare voluerint, et dignum scribendo duxerint, relinquamus. Nobis ergo sufficiat, ut sciamus eum Sanctum esse, et virtutes prædictas; et alias virtutes fecisse multas: cujus meritis nos pius Dominus in suo sancto servitio custodiat, et ab omni pravitate defendat, et vitam sempiternam habere concedat.

17 Obiit quippe memoratus S. Ricmirus xvi Kal. Febru. et sepultus est in præfata cellula sua a sanctis monachulis, et a reliquis Dei servis. In cujus etiam funere suis condignis meritis binæ virtutes fiunt. Unus quidem cæcus illuminatus est, et alius claudus gressum recepit.

18 Post ejus vero obitum, quidam ex discipulis ejus, nomine Arrius, monachus ex ejusdem cœnobio, a supradicto Episcopo ibi Abba instituitur, et ordinatur. Qui usque in præsentem diem eandem regulariter regit, ordinante Episcopo, atque sub ejus ditione degens, cellulam.

19 Suprascriptus quippe S. Ricmirus, licet sit clausus corpore tumulo, plurimis tamen virtutibus reddit fructum: quoniam ad ejus sepulchrum infirmi sanantur, claudi curantur, leprosi mundantur, peccata minuuntur, delicta auferuntur, crimina delentur, medicinæ innumerabiles corporis et animæ a Domino ejus meritis visibiliter atque invisibiliter multipliciter præstantur, ipso auxiliante, qui vivit, et regnat Deus per immortalia secula seculorum, Amen.

AUCTORE
COÆTANEO
ANONYMO.
EX MSS.

Moritur
S. Ricmirus.
Claret mira-
culis.

Successor
ejus.

Miracula ad
sepulchrum
S. Ricmirus.

XVIII JANUARIIL.

SANCTI QUI XV KAL. FEBR. COLUNTUR.

S. PETRI APOSTOLI CATHEDRA ROMANA.

S. PRISCA, Virgo et Martyr, Romæ.

S. MOSEUS,

S. Ammonius,

S. Paulus,

S. Pansius,

S. Dionysius,

S. Thonius,

S. Ilorpresius,

S. Ilorus,

S. Dionysius,

S. Ammonius,

S. Bessammonius,

S. Agatho,

S. Recumbus,

S. Bastamus,

S. Sarmata,

S. Proteas,

S. Orion,

S. Collutus,

S. Didymus,

S. Plesius,

S. Aratus,

S. Theonas,

S. Ilippeas,

S. Romanus,

S. Saturninus,

S. Pinutus,

S. Serapion,

S. Bastammonius,

S. Papas,

S. Pantherus,

S. Papias,

S. Dioscorus,

S. Hero,

S. Potamon,

S. Pethecus,

S. Oecomenus,

Martyres in Ponto.

Martyres in Ægypto.

S. Zoticus,

S. Cyriacus,

S. Ammonicus,

S. Athenogenes, Martyr.

S. Asterius,

S. Fortunatus,

S. Zeno,

S. Zosimus,

S. Menelapus,

S. Dædalus,

S. Valens,

S. Xene, Martyr.

S. Successus,

S. Valens,

S. Telerianus,

S. Paulus,

S. Julius,

S. Lucius,

S. Victorinus,

S. Honoratus,

S. Saturnina,

S. Florida et alii

XIII,

S. Archelaa,

S. Thecla,

S. Susanna,

S. Venerandus, Episcopus Arvernensis in Gallia.

S. Volusianus, Episcopus Turonensis in Gallia, Martyr.

S. Sulpitius, Episcopus Trajectensis in Belgio.

S. Liberata, Virgines, Novocomi in Italia.

S. Faustina,

S. Leobardus, Reclusus, in Gallia.

S. Deicolus, sive Deicola, Abbas Lutrensis in Burgundia.

S. Ulfridus, sive Wolfredus, Martyr in Suecia.

B. Facius, Confessor, Cremonæ in Italia.

Martyres in Ægypto.

Martyres.

Martyres, Abitinæ in Africa.

Virgines et Martyres, Salerni in Campania.

NOT. 84.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

S. Lucianus Presbyter Antiochenus, Martyr. *Felici. Acta dedimus supra* vii Januarii.S. Priscilla Romæ via Salaria. *MS. Martyrol. S. Hieronymi, et Dungal. De ea egimus* xvi Januar.S. Speusippi, *Martyrum Inventio, et Dedicatio. MS. Florarium. Alii natalem in hunc diem rejiciunt, ut Galesinius et Ferrarius, qui Peusepium et socios eos vocant. Acta dedimus* xvii Januar.S. Osias Martyr in Anglia. *Carth. Colon. MS. Florar. Ferrarius. Ignotus adhuc nobis uti et tres sequentes.*S. Wirminus miles Martyr in Anglia. *Carthus. Colon. MS. Florar. Ferrar.*S. Bothanus Episcopus Dumblanensis in Scotia. *David Camerarius. Ferrar.*

Beatrix Atestina, sive Estensis, Azonis ix filia, viro mortuo secundas nuptias aspernata, divino se cultui devovit in cœnobio S. Antonii Ferrariæ circa annum 1254, obiitque 1262, et Beata a Wione, Menardo, Dorganio, Ferrario in generali Cat. SS. appellatur. Joannes Baptista Pigna lib. 3 historiæ Ate-

stinorum testatur, propter eximiam vitæ sanctitatem post mortem divinos honores illi habitos. Aliæ ejusdem familiæ, hujus amita, Beatrix Virgo referetur a nobis x Maii. De hac alia expectamus monumenta.

Maria Brabantina, Henrici Magnanimi Ducis Brabantiae filia, Ludovico Severo Duci Boiorum nupta, ab eo ex levi suspicione, præcipiti iracundia, innocens interfecta anno 1266, xv Kal. Februarii; Beata appellatur to. 2 Bavariæ sanctæ. Eam omittimus, quia nullis fastis, quos adhuc viderimus, inscriptam. De alia Brabantina Heroïna Genovefa agemus ii Aprilis.

Michael de Montesia Martyr in Hispania. *Chrysostomus Henriquez in Menol. Cisterc.*

Christinæ de Aquila Virginis, ex ordine Eremitarum S. Augustini, vitam edidit Cornelius Curtius ejusdem ordinis Historiographus, in qua ei Beatæ titulum tribuit, qui cum necdum illi Pontificis Maximi auctoritate decretus, nec antiqua priorum seculorum pietate vindicatus sit, quippe quæ anno 1643 obierit; eam hic prætermisimus.

S. Publius

S. Publius Episcopus Atheniensis. *Beda, Galesin. Martyrolog. Germanic. Nos cum Romano Martyrol.*
xxi Janu.

S. Thyrsus, { Martyres Apolloniæ. *Galesin. Mauro-*
S. Leucius, { *lyc. variaque MSS. De iis agemus*
S. Callinicus, { xxviii Jan.

S. Athanasii, { Patriarcharum Alexandrinorum com-
S. Cyrilli, { memoratio *Ita Græcorum Menæa.*
De Cyrillo agemus xxviii Januar.

De Athanasio ii Maii

Petrus Villariensis Conversus. *Arnoldus Raiss. in Auctario ad Natales SS. Belgii. De eo agit Menologium Cisterciense, Henriquez* xxxi Januar.

S. Ignatii Episcopi et Martyris Antiochiam translatio. *Galesin. Eam referemus ad illius vitam i Febru.*

S. Theodule. *Menæa, quæ de ea iterum plenius agunt* v Febr.

S. Priscus, { Martyres Cæsareæ in Palæstina.
S. Malchus, { *Galesin. Nos cum Mart. Romano*
S. Alexander, { xxviii Martii.

S. Lucifer Episcopus Calaritanus. *Ferrar. Nos* xx Maii.

Everardus Taciturnus, Villarii Conversus. *Raissius. At Menologium Cisterciense* v Julii.

S. Marcia, aliis Marciana, soror SS. Quiteriæ et Liberatæ, aliarumque sex novemgeminarum, Virgo et Martyr, a Carthusian. *Colon. ita refertur hoc die: Conchas monasterio Marcia et Liberatæ Virginum. Eam cum S. Marciana Mauritana confundi indicavimus ix Januarii. De ea agemus* xii Julii.

S. Liberata, quæ aliis Wilgefortis, Virgo et Martyr, hoc die refertur a Carthusianis *Colon. in addit. ad*

Usuardum, et Ferrario, Thoma Trugillo to. 1, The-sauri Concionum aliisque. Ast Ecclesia Segontina, ubi ejus traditur corpus quiescere, eam colit officio duplici cum octava xx Julii.

Electio beatissimæ Virginis Mariæ hoc die, in quibusdam, non ita vetustis, *Kalendaris adscribitur. Unde conjicere licet quarundam fortassis Ecclesiarum aut congregationum pietate celebrari solitam, hanc ab æterno factam magnæ Matris electionem. In MS. S. Hieronymi habetur: Depositio S. Mariæ. In MS. Dungal. S. Mariæ Matris Domini. MS. Rhinaw. Et Ponto Mariæ. Sed videtur librarius addere voluisse Moyseum et Ammonium Ponticos Martyres, in vetusto Kalendario Epternacensi, præfixo Martyrologio S. Hieronymi; Et adsumptio S. Mariæ. De ea agemus* xv Aug.

S. Bernardi Canonizatio. *Kalendar. Cisterc. Chrysostomus Henriquez in Menologio Cisterciensi. Nos* xx Aug.

S. Mainulphi Archidiaconi inventio. *MS. Florarium. Vitam dabimus* v Octob.

S. Marcianus Confessor Cyri in Syria. *Menæa. At Romam Martyrolog.* ii Novemb.

S. Lucie Virginis et Martyris corporis translatio Constantinopoli Venetias, in *Martyrologiis Maurolyci, Galesinii, aliorum, celebratur hoc die. Translatio aliquarum ejus reliquiarum in Gallias facta, refertur a Saussaio. De utraque agemus adejus vitam* xiii Decemb.

S. Maximus Episcopus Alexandrinus. *Carth. Colonien. in addit. ad Usuardum, Constantius, Felicius, Florarium, aliaque MSS. Nos* xxvii Decemb.

DE CATHEDRA S. PETRI ROMANA.

AN. CH. XLIII.
XVIII JANUAR.

Anniversaria
dies aditi epi-
scopatus

celebris apud
Latinos,

et Græcos:

Consuevere Christiani Antistites anniversarium suscepti episcopatus diem, laudabili et iis quæ divinitus Hebræis sancita olim erant consentaneo ritu, publica lætitia, et curatiore sacrorum pompa peragere. Id passim in Actis Divorum licebit animadvertere, nec nostri propositi est pluribus id hoc loco exequi. Sufficiunt (quorum pleraque tamen Baronius in Notationibus ad Martyrologium strictim indicavit) gravissimorum Petrum aliquot exempla.

2 Nam S. Ambrosius epist. 60, quæ prima est lib. 8 ad S. Felicem Comensem, de quo 8 Octobris agemus, ita scribit: Simul quia celebrem utrique nostrum annuntiasti diem adfore, quo suscepisti gubernacula summi sacerdotii, et paullo post: tum ego nostris fabulis intexui diem natalis tui. Ac tandem: Natalem tuum prosequemur orationibus, et tu nostri in tuis votis non obliviscaris. S. Augustinus ser. 32, de verbis Domini ita Aurelii Hipponensis Episcopi natalem celebrandum denuntiat: Dies anniversarius ordinationis Domini senis Aurelii crastinus illucescit: rogat et admonet, per humilitatem meam, caritatem vestram, ut ad basilicam Fausti devotissime venire dignemini. Idem in sui episcopatus anniversario homilias 24 et 25 de tempore, habuit; atque in priore quidem ita ipsius diei meminit: Verumtamen cum dies anniversarius nostræ ordinationis exoritur, tunc maxime honor hujus officii tamquam primum imponatur attenditur, ac deinde: Die ergo isto solenni episcopatus mei etc. posteriore autem: Hodiernus dies iste, fratres, admonet me, attentius cogitare sarcinam meam. De cujus pondere etiamsi mihi die noctuque cogitandum sit, nescio quo tamen modo anniversarius iste dies impungat eam sensibus meis. Etc.

3 Eundem morem viguisse apud Orientales, tum alia persuadent, tum quod etiam ad posteros annua celebritas indicta eo die, quo primum episcopatum illustriores quidam adepti Antistites fuere. Ita in Menæis XV Decembris S. Joannis Chrysostomi consecrationis agitur memoria, et S. Basilii ordinatio XIV Junii celebratur a

Latinis, quod indubie ab antiquioribus quoque usurpatum Græcis, licet moderni non meminerint. Plurimum apud Latinos ordinatio fastis adscripta, sacrisque cæremoniis honorata, S. Ambrosii VII Decembris, S. Zenonis VIII ejusdem, etc.

4 Nec ipsa hunc morem respuit Ecclesia Romana, ceterarum parens ac magistra; in cujus Martyrologio ad III Septembris ista leguntur: Romæ ordinatio incomparabilis viri S. Gregorii Magni in Summum Pontificem, qui onus illud subire coactus, e sublimiori throno clarioribus sanctitatis radiis in orbe refulsit. Nam suos ipsi natales, sive consecrationis anniversaria festa, Romani præcipue celebrare Pontifices consueverunt, ut ex S. Leonis sermonibus atque aliorum perspicere est. Imo Romam tunc alii ex Italia universa Antistites plurimi conveniebant. Hilarus id Papa testatur epist. 2 ad Ascanium et ceteros Episcopos provinciæ Turraconensis: Lectis ergo, inquit, in conventu fratrum, quos Natalis mei festivitas congregaverat, litteris vestris etc. atque ante Hilarum Sixtus III, epistola ad Cyrillum Alexandrinum: Ad beatum Apostolum Petrum fraternitas universa convenit: ecce auditorium congruens auditoribus, conveniens audiendis. Habuerunt Coepiscopi nostri illum gratulationis testem, quem habemus honoris exordium. Sanctæ namque et venerabili synodo, quam natalis mihi dies favente Domino congregarat, quia sic credendum est, ipse præsedet. Idem ad Joannem Antiochenum: Audivit universa fraternitas, quæ ad natalis mei convenerat diem, qualiter bono humani generis Apostolicæ Sedis me præside gratulentur. Et S. Paulinus ep. 16 ad Delphinum, (non ad Severum, ut Baronius eam citat) de Anastasio Papa loquens: Postea quoque interposito tempore etiam ad natalem suum, quod consacerdotibus suis tantum deferre solet, invitare dignatus est. Plura Patrum testimonia citat Rosweyda noster in Notis ad eam epistolam, ubi e. Anastasio Bibliothecario in vita Adriani I, quam ea solennis esset celebritas, ostendit: Denique, inquit Ana-

adscripta fa-
stis,

etiam Romæ;

ubi conventu
Episcoporum
celebrata;

Pharus, ejus beatitudo fecit et pharum majorem in eadem B. Petri ecclesia in typum Crucis, qui pendet ante presbyterium, habentem candelas mille trecentas et septuaginta, et constituit ut quatuor vicibus in anno ipsum pharum accenderent, id est, in Nativitate Domini, in Pascha, in Natali Apostolorum, et in Natali Pontificis.

Hinc Cathedra S. Petri festum, 3 At præ ceteris Apostoli Petri natalis, sive cathedra, in cultu fuit, tum quæ Antiochena dicta, cum primum Anthiochiæ sedem fixit pontificatus; tum Romana, cum isthuc, æterni fundaturus sacerdotii majestatem, pervenit. De alterutra cathedra agit S. Augustinus ser. 15 de SS. Institutio solennitatis hodiernæ a senioribus nostris Cathedræ nomen accepit, ideo quod primus Apostolorum Petrus hodie Episcopatus cathedram suscepisse referatur. Recte ergo Ecclesiæ natalem Sedis illius colunt, quam Apostolus pro Ecclesiarum salute suscepit. Est autem Romana Cathedra omnibus inscripta Martyrologiis, Romano, Bedæ vulgato, Usuardi, Adonis, Rabani, Notkeri, Bellini, et vetustissimo S. Hieronymi, aliisque MSS. perantiquis.

restitutum a Paulo IV. 6 Exoleverat (incertum, quibus caussis) Romæ ea solennitas; sed restituta est a Paulo IV, Pontif. Max. cujus ea de re Bullam subjiciemus. Non recte ergo Maurolycus: Cathedra S. Petri, qua Romæ primum sedit anno Claudii Imperatoris quarto, ubi Simonem Magum confutavit; quam Paulus IV celebrem esse jussit. Melius Galesinius: Romæ Cathedra S. Petri Apostoli. Is decimo post Christi Domini mortem anno, qui annus in secundi anni finem incidit, quo Claudius Cæsar imperium obtinuit, annua prædicatione perfunctus, quam e vinculis liberatus peregrinando suscepit, in urbem Romam primum ingressus est hoc ipso die: qui propterea prisco Ecclesiæ instituto et consuetudine ad Romanæ B. Petri cathedræ celebritatem institutus, post aliquando intermissus, in usum et veterem ritum Pauli IV, Pontificis Maximi decreto pie revocatus est.

Quando ea Romæ constituta. 7 De S. Petri Romam adventu fuse agit Baronius in Annal. ad annum Christi 44. Quod fanatici quidam homines in dubium revocare conati sunt, fuerintne aliquando Romæ Petrus, id ne refutari quidem meretur. Optatus Milevitanus Parmenianum Donatistam ita compellat lib. 2, sub initium: Igitur negare non potes scire te in urbe Roma Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam; in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus. Cadit ejus Sedis principium in annum æræ vulgaris 43. Tib. Claudio Aug. III, et L. Vitellio II Coss. quo ejusdem Augusti secundus imperii annus Kalendis Februarii expirabat.

Ejus diei officium. 8 Testatur Baronius in Notis ad Martyrol. reperiri in pervetustis Breviariis de Romanæ Cathedræ celebritate officium Ecclesiasticum, hancque in eo orationem: Omnipotens sempiternus Deus, qui ineffabili sacramento Apostolo tuo Petro principatum Romanæ urbis tribuisti, unde sese Evangelica veritas per tota mundi regna diffunderet; præsta, quæsumus, ut quod in orbem terrarum ejus prædicatione manavit, universitas Christianæ devotionis sequatur. Officii vero festi hujus ritus Duplex est a Paulo IV constitutus addidit Clemens VIII. Duplex majus, teste Gavanto Comment. in Rubric. Breviar. sect. 7, cap. 3.

Ipsa lignea Cathedra servata. 9 Asservatur hactenus in basilica Vaticana ipsa lignea cathedra, in qua olim Romæ Petrus sedisse perhibetur, et, ut scribit Baronius in Notis ad Martyrol. quis super se sederit, virtute miraculorum prædicat, in ligno arido viridem gratiam curationum consecuta, cum per eam Deus divinam opem implorantibus beneficia præstare non desinat. De S. Jacobi Apostoli, et S. Marci Evangelistæ cathedra alibi agemus. De hujus vero diei celebritate egregius extat a Petro Ribadeneira nostro scriptus tractatus in Flore Sanctorum, aliique ab antiquis ac recentibus.

DE FESTO CATHEDRÆ S. PETRI.

Bulla PAULI IV Pontif. Max.

Paulus Episcopus servus servorum Dei, Ad perpetuam rei memoriam.

Ineffabilis Divinæ providentiæ altitudo, quæ nullis inclusa limitibus, cœlestia pariter et terrena disponit sui recti censura judicii, voluit ut B. Petrus Apostolorum Princeps, cui prius a Salvatore nostro Domino Jesu Christo dictum fuerat: Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; postquam Antiochiæ aliquamdiu resederat, Romam veniens Cathedram in ea constituerat Episcopalem, eamque viginti quinque annis regeret: et demum Simonis Magi detectis fallaciis, et elusis præstigiis ipsoque Simone Mago superato idem Petrus, et cum eo gloriosus Coapostolus suus, vas electionis, Romanam Ecclesiam plantarent, et suo sanguine consecrarent: et ubi caput superstitionis erat, illic caput existeret sanctitatis: et ubi gentilium Principes habitabant, Ecclesiarum Principes morarentur: et quæ prius erat magistra erroris, fieret magistra veritatis; essetque ibi gens sancta, populus electus, civitas sacerdotalis et regia, et per sacram B. Petri Cathedram ipsa Urbs caput orbis effecta latius præsideret religione divina, quam antea præsedisset dominatione terrena.

2 Verum licet Urbs ipsa multo plus debeat eidem Petro, qui eam per Cathedram Episcopalem in ea constitutam regnis cœlestibus inserendam condidit, quam illis quorum studio prima mœnium suorum fundamenta jacta fuerunt, ex quibus is qui illi nomen dedit fraterna eam cæde fœdavit; festivitatem tamen ipsius Cathedræ, quæ, juxta antiquissimorum sanctorum Patrum nostrorum testimonium, quintodecimo Kalen. Februarii fuit, et in diversis orbis Christiani, et præsertim Galliæ et Hispaniæ, partibus, dicta die solenniter celebratur, minime observet; celebretque solum festivitatem Cathedræ Antiochenæ, quæ octavo Kalen. Martii, juxta eorundem Patrum testimonium fuit, tanquam idem Salvator noster, qui sæpius infirma elegit, ut fortia quæque confundat, non respiciens imbecillatem nostram, festivitatem Cathedræ, qua ipse Petrus Apostolus Romæ primum sedit, nostris temporibus celebrandam, seu potius antiquæ celebritati restituendam reservaverit.

3 Quamobrem considerantes, quod si in hac Urbe Cathedram Ecclesiæ Anthiochenæ pie et solenniter veneramur, justum est etiam et conveniens ut festivitatem Cathedræ, qua præfatus Apostolus Romæ primum sedit, eo solennius et magis pie celebremus, quo magis Urbs ipsa illi tenetur et debet; non dedignantes etiam inferiores Ecclesias in hoc imitari, festivitatem Cathedræ, qua idem B. Petrus Romæ eadem die quintodecimo Kalendas Februarii, non solum in hac alma Urbe, verum etiam in universis orbis Ecclesiis, etiam in quibus illa ad præsens celebratur, sub duplici officio annis singulis, perpetuis futuris temporibus, solenniter celebrari volumus, statuimus, et mandamus: Festivitati alterius Cathedræ, quæ dicta die octavo Kalendas Martii celebratur, nihil propter hoc detrahendo, sed illam juxta laudabilem hactenus superinde consuetudinem celebrari debere decernendo.

4 Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ voluntatis, statuti, mandati, et decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac BB. Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Romæ, apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo, Idib. Januarii, Pontific. nostri anno tertio.

Math. 6. 18.

Cathedra Romæ constituta, divino nutu.

Festum ejus antiquum,

alibi semper observatum,

non Romæ:

ibi restitutum.

DE S. PRISCA VIRGINE ET MARTYRE, ROMÆ.

§ I. S. Priscæ natalis, acta, ætas.

SUB
CLAUDIO IMP.
XVIII JANUAR.
S. Priscæ na-
talis;

Nobilissima Virginis Priscæ natalem XVIII Januarii celebrant vetera Martyrologia. Nam Beda vulgatus, Ado, Notkerus, Bellinus: Eodem die natalis S. Priscæ virginis et Martyris. Paria Usuardus, et plurima MSS. quorum alia Virginem tantum, alia solum Martyrem prædicant, ut vetus Romanum, et Rabanus quoque; ac Wandelbertus:

Quinta et dena simul Prisca pro Martyre gaudet.

At MS. Rhinaviense: Romæ S. Priscæ. Romanum: Eodem die S. Priscæ Virginis Martyris, quæ sub Claudio Imperatore post multa tormenta martyrio coronata est. Consentunt fere Canisius, Florarium, aliaque MS. Maurolycus quoque, et Felicius, qui ab aliis XVII Februarii coli testatur.

Acta,

2 Acta ejus scribit Galesinius a S. R. E. Notariis commendata esse litteris. Ea an genuina extent, haud compertum est nobis. Quæ damus, exhibuit vetustus codex MS. monasterii S. Maximini Treviris; quibus congruunt quæ in nona Lectione hodierni officii recitat Ecclesia Romana, quæ Ferrarius in Catalogo SS. Italiæ, Antonius Gallonius libro de Virginibus Romanis, Silvanus Razzius tom. 1, de feminis sanctitate illustribus, Ribadeneira noster in Flore SS. Petrus de Natalib. lib. 2, cap. 96, alique tradiderunt. Ea compendio perstrinxit Galesinius in Martyrologio: Romæ S. Priscæ Virginis et Martyris. Hæc patre Consulari nata, tertium et decimum annum agens, Christianæ fidei accusata, Claudii Imperatoris jussu ad idolorum cultum impellitur, cui obfirmato animo restitit: quamobrem colaphis cæsa, in carcerem conjicitur: postridie inde educta cum in eadem fidei constantia permaneret, verberibus excruciat, et ferventi adipe fœde delibuta, rursus in custodiam detruditur: triduo post leoni exposita, nullo modo læsa, in ergastulum includitur; ubi inedia tridui fere spatio pene confecta in equuleo suspenditur: tum unguibus ferreis excarnificata, post in ignem posita, inde admirabiliter Dei ope servatur incolumis. Postremo extra urbem, præciso capite, virginitatis palmam martyrii corona cumulavit.

similia Actis
SS. Martinæ
et Tatianæ.

3 Ceterum omnino consimilia sunt hæc SS. Martinæ et Tatianæ actis, uti et 12 Januarii monuimus, nisi quod illæ sub Alexandro, Prisca sub Claudio oppetiisse mortem scribatur. Alioquin paria illata supplicia, paribus portentis depulsa; par secutum tyranni exitium. Nec id quidem non alibi usitatum, ut scelerum artifex diabolus easdem artes crudelitatis subministravit impiis, eadem doloris machinatus sit instrumenta. Neque omnipotens benignitas Numinis non et eadem et diversa, ut libitum esset, potuit suis et solatia afferre, et victoriæ insignia largiri. Martinæ quidem certe quæ retulimus, ubique memorantur, gesta; (nam Tatianæ, sive Datianæ minus apud Latinos celebre nomen) Priscæ Romanum, aliaque Breviaria, et scriptores reliqui, eodem ordine successuque certamina recensent.

Quando oc-
cisa,

4 Ætatis ei annos alii decem, alii undecim, plerique tredecim tribuunt. Sub utro coronata Claudio sit, (primone qui quartus ab Augusto imperavit, ab anno vulgari Christi 41, ad 54, an secundo, qui ab anno 268, ad 270,) minus liquet. Sub secundo Gallonius et ceteri plerique malunt: multamque ille Christianorum cædem edidit, ut XIX Januarii et alibi dicitur, Octavius Pancirolus ipso anno quo Romam S. Petrus appulit bimulam lustratam esse baptismo, interemptam undecim post annis, primam Latinarum Martyrum scribit.

5 Baronius in Notat. ad Martyrol. Roman. sententiæ ambiguus hæret. Quod enim anno tertio Claudii occisa dicitur, ad secundum haud dubie pertinet; neque enim anno altero post S. Petri in Urbem adventum, qui

Claudii I, tertius fuit, verisimile est edicta, cædes, conversiones tam mirabiles esse factas, et Claudius annos 14, an anno 3, imperavit, cum hic narretur paullo post Priscæ necem Claudii II, et ipse extinctus, qui eam conscivit, Claudius. Secundus vero, etsi, ut Eutropius lib. 9 scribit, intra biennium imperii interierit, trium tamen annorum, si eos a Kalendis Januariis auspicere, spatia attigit; nam circiter 20 Martii videtur Imperator factus esse, dum Aureolus Mediolani ab exercitu obsidetur, idque Romam IX Kal. Apriles nuntiatum est, ut ex Trebellio Pollione constat: is erat annus Christi 268. Ovinio Paterno II, et Marinianno Coss. Idem deinde Trebellius: Atticiano et Orphito Coss. auspicia Claudiana favor divinus adjuvit. Consules fuere Flavius Antiochianus, sive Atticianus et Furius Orfitus anno 270, quo Claudius periit. Eo facit, quod idem Trebellius recitat, oraculum: Cum in Apemino (alii Aponino legunt, vel Aponi fonte) de se consuleret, responsum hujusmodi accepit:

Tertia dum Latio regnantem viderit ætas.

6 Deinde si sub finem Claudii I, Prisca occubuit, quis ille Episcopus Urbis Romæ, a quo ejus conditum corpus, Petro Apostolo supersile, sed exulante? Quæ tyranno inflicta dicitur cœlitus mors, ulciscente Numine cædem Virginis, ea quoque sub Claudio II, illum certasse fidem facit, cujus feralem obitum ambigue ethnici scriptores memorant, ut consulto dissimulari ab iis, ut sæpe alibi, divinam vindictam intelligas. Aurelius Victor solum vitam ait Reip. dono dedisse; Eutropius morbo interiisse; Trebellius affectum morbo mortales reliquisse, et familiare virtutibus suis petiisse cœlum; Zosimus, quod in Romanos quoque pestis sævire cœpisset, cum alios complures in exercitu mortuos esse, tum etiam Claudium vivendi finem fecisse, at rursus Trebellius: Et Dexippus quidem Claudium non dicit occisum, sed tantum mortuum. Nec tamen addidit morbo, ut dubium sentire videatur.

qui male pe-
riit, anno
Chr. 270,

7 At complura ecclesiæ S. Priscæ monumenta, ut testatur Baronius, memorant eam vivente Apostolo Petro sub Claudio seniore passam esse. Quod quidem, inquit, haud impossibile videri debet, (modo pro tertio anno decimustertius restituatur) quando quidem ante primam, quæ sub Nerone facta est, persecutionem, sæpe vexatos atque repressos Romæ fuisse Christianos verba Taciti lib. 15, Annal. demonstrare videntur, quibus ait: Repressaque in præsens exitialis superstitio rursus erumpebat. Hæc ille, agens de persecutione in eos a Nerone tunc excitata. Sic igitur haud adeo mirandum, si ultimis Claudii senioris temporibus S. Prisca martyrium passa dicatur. Ista Baronius. At Tacitus loco citato, solum videtur per Pontium Pilatum repressam, Christi supplicio, religionem Christianorum significare: in quo tamen vehementer fallitur, non cœpit tunc fides latissime propagari. Vexatos tamen a Claudio Christianos certum est, cum quod Act. 18, 2 dicitur, præcepisse Claudium discedere omnes Judæos a Roma, id præcipue in Christianos latum sit, ut ex Suetonio colligitur in Claudio ita scribente cap. 25. Judæos impulsore Christo assidue tumultuantes Roma expulit. In alios quoque licet Romani generis sævisse facile conjiciet, qui meminert quod Aurelius Victor scribit, non modo compressas ab eo famosas per Galliam Druidarum superstitiones, Romanorum videlicet sacrorum studio; sed Messallinam conjugem permissa a viro, vel arrogata immensa quadam licentia, adulteriis, cædibus, nuptiarum virginumque prostitutionibus grassatam; haud multo mitiorem fuisse Agrippinam; libertos vero potestatem nactos summam, stupris, erilio, cæde, proscriptionibus, omnia fœdassee: ut non facile Christianæ sanctitati et innocentiae, præsertim illustri in domo, tranquillitas fuisse, superstitionibus dedito et flagitiis omnibus connivente Principe, videatur.

infesto Chri-
stianis.

8 Neque tamen, ut sub seniore Claudio interfecta sit,

en

Et cum
Pancirolo
Pancirolo
Pancirolo
Pancirolo
Aquila uxore.

ca est Priscæ, quam ep. ad Romanos salutare Paulus jubet cap. 16, his verbis: Salutate Priscam et Aquilam adjutores meos in Christo Jesu. Nam et illa Nerone imperium jam administrante scripta est epistola, et secunda ad Timotheum ex Urbe, Neronis temporibus, data, cap. 4, iisdem in Asiam reversis atque Ephesi commorantibus salutem impertitur; suntque qui Act. 18, memorantur Roma extorres, Aquila, sive Acylas Judæus, genere Ponticus, et Priscilla, sive Priscæ, ejus uxor; qui 8 Julii coluntur.

§ II. S. Priscæ ecclesia, reliquiæ.

S. Priscæ ecclesia Roma:

Aquila Pontico ac Priscæ ades fuisse in Aventino scribit Octavius Pancirolo, easque dedicatas in ecclesiam Christianorum. Et meminit S. Paulus domesticæ eorum ecclesiæ tam Romæ quam Ephesi. In Romanam illam illatum est a S. Eutychiano Papa Priscæ Virginis corpus ex loco prioris sepulturæ ac martyrii, via Ostiensi; ipsaque ædes S. Priscæ nomine deinceps est appellata: inhabitata postmodum, ut idem Octavius auctor est, a monachis Græcis, quos ex Oriente fugarant Imperatores iconoclastæ.

sapius restaurata.

10 Hujus ecclesiæ meminit Anastasius Bibliothecarius in vita Adriani I. Tectum denique tituli B. Priscæ, quod jam casurum erat, et in ruinis positum, noviter fecit, ubi et vestem de stauracin fecit. Tandem Paschalis II, Papæ temporibus paullo post annum 1100, oratorium S. Priscæ vetustate consumptum, dirutum est, novaque condita ecclesia, ut infra ex Eadmero Anglo dicemus. Postea Callistus III, qui ab 8 April. an. 1455, ad 6 Aug. 1458 sedit, restituit S. Priscæ in Aventino templum; ut Platina et Bzovius scribunt. Tandem Benedictus Justinianus ejusdem basilicæ frontem a solo restituit, altiusque et in nitidiorum sustulit formam, arca dilatata. Confessionem quoque instauravit, et quod sub ea est sacellum, cujus ara ea esse existimatur, quam S. Petrus Apostolus dedicavit, ubi et SS. Aquilæ et Priscillæ, ac Priscæ Virginis condita fuere corpora. Aurato deinde laqueari eandem ornavit ædem. Ita Pancirolo reg. 9, eccles. 27. Testatur et Baronius isthic altare dici a S. Petro sacratum. Est vero inter antiquissimos Titulos, S. Priscæ Ecclesia.

Reliquiæ Romæ.

11 Corpus autem sanctissimæ Virginis testatur Pancirolo in eadem ejus basilica asservari, partes vestimentorum in Vaticana S. Petri ecclesia et S. Laurentii in Panisperna. At pridem in Galliam delatum esse os unum ejusdem Heroidis tradit Eadmerus lib. 4, historiæ Norvorum: In diebus illis, inquit (dum nimirum Lugduni in Gallia exularet S. Anselmus, Henrico I, in Anglia regnante, anno Chr. 1103.) Gualo Episcopus Parisiacensis de Roma veniens ad nos, reliquias corporis beatæ Martyris Priscæ sibi Romæ datas attulit, et inde mihi in præsentia Patris Anselmi partem aliquantulam dedit. Quæ pars dum admodum parva mihi visa fuisset, rogantem me ut donum Antistes auge-ret, Anselmus compescuit dicens sufficere quod habebam: Cum enim, inquiens, os ipsum de corpore illius sit, donec eo caruerit, integritatem sui non habebit. Quapropter si illud digne servaveris, et Domina, cujus est, qua potes devotione in illo servieris, tam gratanter officii tui munus accipiet, quam si toti corpori ejus deservires. Adquievi dicto, et quod acceperam diligenti custodia servo.

Os in Galliam delatum,

12 Idem Eadmerus, sive Edmerus, fusius id narrat in vita S. Anselmi, quam 21 April. dabimus: Inter hæc, inquit, venit ad nos Walo Episcopus Parisiensis, vir bene religiosus, et Ecclesiasticarum consuetudinum institutionibus ab ineunte ætate imbutus. Hic Romæ notus et Apostolicæ legationis ministerio functus, familiaritate Patris Anselmi potiebatur. Igitur iste a Roma ad nos veniens, quorundam Sanctorum reliquias secum ferebat, quas, ut certo comperimus, sibi Romæ datas habebat. Itaque cum Anselmo me præsentem loquens, innotuit ei quid reli-

quiarum a Roma secum detulerit. Ad quod cum ille Deo gratias ageret, Episcopus unum os, quod de capite sanctæ Martyris Dei Priscæ esse asserebat, e pyxide protulit, et id qualiter adeptus fuerit illico subinferens, ait: Romæ eram, et oratorium nominatæ Martyris, in quo beatissimus Apostolorum Princeps Petrus altare sacravit, vetustate consumptum dirutum est, et corpus Martyris, in nova recon-dendum ecclesia, me adstante levatum est. Igitur cum loci ipsius Cardinalis reliquias in suo jure haberet, et ipse idem mihi familiaris existeret, os istud, quod videtis, de sacro corpore sumptum, mihi pro signo mutui amoris dedit.

a Cardinale datum Episcopo Parisiensi,

13 Finierat Præsul in istis. Ast ego earumdem reliquiarum amore illectus, ut ex ipso osse mihi partem daret, deprecari Episcopum cœpi. Et ille: Accipe, inquit, et quantum inde primo conatu frangere poteris, tuum sit. Accepi, et en, extra quam sperabam, in principio mei conatus una mihi particula in dextra manu remansit. Cumque de parvitate ipsius mœrorem animi dissimulare nequirem, et ut semel adhuc frangere inde mihi liceret, magnopere gestirem, rupit desiderium meum Anselmus, et ait: Noli, noli; quod habes sufficiat tibi. In veritate quippe dico tibi, quia pro toto auro, quod Constantinopoli et ultra citrave habetur, non omitteret Domina ipsa, cujus est, quin illud sibi vindicaret in die resurrectionis cunctorum. Quamobrem si debitam illi reverentiam exhibueris, æque sufficet ac si toti corpori ejus exhiberes. Quod ego audiens adquievi, et quam decentius potui, ipsum ex hoc lucusque servavi. De quo osse post plures dies Petrus quidam monachus Cluniacensis, vir suo tempore magnæ auctoritatis, qui Camerarius erat Domini Papæ Urbani atque Paschalis, ad nos veniens, a me percunctatus est, quid sentiret. At ille, ubi me referente acceperat, qualiter id adeptus fuerim, vera omnino esse confessus est quæ Episcopus inde dixerat, seque præsentem fuisse asseruit, quando idem os a corpore Martyris sublatum a Cardinali susceperat.

hujus particula Eadmere historicodata.

14 Pars quoque S. Priscæ reliquiarum Chimacum olim allata. Est Chimacum Belgii oppidum in Comitatu Hannoniæ Principatus titulo nobile. Hic collegium est Canonicorum in basilica S. Monegundi sacra, de qua 2 Julii agemus: ejus isthic reliquiæ in loculo argenteo inaurato, in altero S. Priscæ Virginis ac Martyris asservari solent, et singulæ a bonis Canonicis in solenni supplicatione circumferri. Utræque anno 1552, Francis oppidum incendio vastantibus perierunt. In medio tamen chori hæc visitur etiamnum inscriptio verbis Gallicis, quæ Latine sic sonant: Hic jacet nobilis vir Joannes Comes Suessionensis, Dominus Chimaci, qui corpus S. Priscæ Roma attulit et anno 1282 obiit. Hæc fere Miræus in Fastis Belgicis, et Molanus in Natalib. SS. Belgii ad 2 Julii. Quæ et Saussaius 18 Januarii recitat. Joannes ille tertius ejus nominis Comes Suessionensis fuit, secundus Chimaci Dominus, quem titulum, vivo Joanne Bono patre, usurpavit. Mater illi Maria fuit, Rogerio Turrium et Chimaci Domino nata, ejusque heres. Duxit Joannes Margaritam Montfortiam, ex eaque Joannem IV, et Radulphum suscepit. Totam eorum genealogiam deducit Andreas du Chesne lib. 4, historiæ Castellonæ cap. 3, ubi Joannem ait circiter an. 1284 obiisse.

Aliquæ S. Priscæ reliquiæ Chimacum allatæ

a Joanne Comite: post deperditæ.

ACTA

ex MS. monasterii S. Maximini.

CAPUT I.

S. Priscæ comprehensio, prima in eam quæstio.

Regnante Claudio Cæsare, a incerto anno imperii ejus, proposuit ipse præceptum novum et pessimum in toto mundo, ut aut sacrificent Christiani, aut si non sacrificaverint morti tradantur. Direxit vero Præsides et Judices imbutos diabolica seductione. Erat enim

a Claudio I. Imperatore Christianos persequente,

enim præceptum propositum per ferventem comminationem, quatenus dissiparetur Christianorum cultus, novam propositionem sacrificiorum nequissimorum ac pollutorum deorum suorum demonstrans; quam præcepit Imperator fieri, et consentientes immolare honoris magni effici dignos; contemptores vero et nolentes immolare tormentis crudelibus affligi. Horum vero omnium ac talia perficientium Claudius Imperator sacrificia exhibebat in templo Apollinis, et jussit cum magno terrore comprehendi a militibus eos qui religionem Christianam habere noscuntur, viros ac mulieres, ut pœnis afflicti sacrificarent diis.

et Apollini
immolante,

comprehendi-
tur S. Prisca :

b

2 Tunc erant maligni viri, qui directi sunt ad dissipandum cultum Christianorum : venientes autem ad quamdam Ecclesiam, ibi invenerunt B. Priscam orantem. Erat autem genere nobilis, pater ejus ter Consul, dives nimis. Hæc in undecimo anno erat bonorum operum et gratia Dei moribus ornata. Ministri vero Imperatoris dicunt ad eam : Dominus noster Claudius adamavit te, quatenus magno Deo Apollini sacrificium sponte offeras. Beata vero Prisca læto animo dixit ad eos : Prius ingrediar sanctam universalem Ecclesiam, ut commendem me Domino meo Jesu Christo, et sic cum pace proficiscamur. Oportet enim pro Christo et confundere indignum imperio Claudium, et victricem Salvatori nostri Jesu Christo assistere. Et in templum ingressa complevit petitionem suam.

deducitur ad
Imperato-
rem.

c

2 Expleta vero oratione properavit cum eis ad Imperatorem. Ingressi vero ministri dixerunt Imperatori : Hæc imperii tui jussioni consentiens est. Imperator audiens gavisus est valde, et jussit eam in Palatium duci. Ingressa ea in Palatium, Imperator ait : c Magnus es Deus Apollo, et super omnes Deos gloriosus, qui hanc virginem genere præclaram, vultu decoram, mente serenam composuisti, et hæc dicens ait ad B. Priscam : Te etenim ad me venire disposui, ut Imperii mei potentiae faciam te Dominam demonstrari. Ad hæc B. Prisca ait : Ego enim immolabo sine sanguine immaculato Deo et Domino meo Jesu Christo.

Ad suas pre-
ces collapsio
idolo, et parte
templi,

ridet Impera-
torem.

Ejulantem
inde dæmo-
nem fugat :

d

3 Et dæmon, qui in idolo habitabat, clamavit voce magna dicens : O Virgo Prisca, magni Dei qui in cœlis est ancilla, quæ præcepta ejus custodis, et me denudasti ab habitaculo meo! Habitavi enim in eo annis sexaginta septem, et sub Claudio Cæsare annis d duodecim. Multi enim sanctorum Martyrum proficiscentes me minime manifestaverunt; et habens sub me spiritus nequissimos nonaginta tres, præcipientes eis, et offerebat mihi unusquisque eorum animas ho-

minum quotidie quinquaginta. O Imperator attritor Christianorum, invenisti animam sanctam, per quam imperium tuum cum turpitudine finiretur, et hæc cum magna voce et lamentatione dæmon per aera clamans et stridens, quocumque proficiscebatur, tenebræ videbantur; et omnes eum prospicientes dubitatione repleti sunt.

6 Imperator vero non intelligens quod per divinam gratiam idolum comminutum est, jussit alapis faciem ejus cædi. Et dum diu cæderetur, carnifices defece- runt, et clamabant dicentes : Væ nobis peccatoribus! vere nos magis cruciamur quam hæc, ipsa vero illæsa permanens nos cædit. Deprecamur ergo te, Imperator, jube eam a nobis tolli. Imperator autem valde iratus contra eos, præcepit nimis cedere faciem B. Priscæ. Sancta vero Prisca respiciens in cœlum dixit : Benedictus es Domine Jesu Christe, quia æternam gratiam das iis qui in te credunt. Et cum hanc orationem dedisset, circumdedit eam lumen splendidum, et venit vox de cœlo dicens : Filia confide, et nolli timere, ego enim sum quem adoras et invocas Deum : non te deseram in perpetuum. His dictis Imperator amens effectus est valde.

cæditur ala-
pis :

voce cœlesti
corroboratur.

a Hoc librarius quispiam addidit, vel quia notas numerorum assequi non potuit, vel quia solvere obortam sibi difficultatem Chronologicam non potuit. Si passa est S. Prisca sub Claudio seniore, contigit id anno Christi 54, Claudii 13, exeunte : sin sub juniore, 270, Christi, ejus imperii 3, itaque habet Petrus de Natal. lib. 2, cap. 96. b An is fortassis C. Vibius Priscus, qui anno Christi 44, iterum Consul fuit cum T. Statilio Tauro? nomen congruit, tempusque Claudii senioris. c Celebre Apollinis Palatini templum fuit, ab Augusto dedicatum; cujus aliæ in Urbe ædes.

d Hic numerus non potest nisi seniori Claudio convenire.

CAPUT II.

Iteratæ quæstiones, eversa idola.

Alio vero die sedens pro tribunali, dixit : Introducatur injusta Prisca et incantatrix, quatenus iterum videamus ejus incantationem. Ingressa autem, ei dixit Imperator : Consenti mihi, et sacrificia diis. At illa respondit : Cessa hominum sceleratissime, et fili patris tui diaboli. Non erubescis a puella superari, et mecum conculcari, cum me minime poteris inclinare ad sacrificandum idolis? Tunc iratus Imperator jussit exspoliari eam, et iterum a cædi. Sancta autem Prisca videbatur candida sicut nix, cujus splendebat corpus in tantum, quod nitor claritatis ejus caligare faciebat respicientes in eam. Beata autem Prisca cum cæderetur dicebat ad Dominum : Voce mea ad Dominum clamavi, et exaudivit me in certamine passionis meæ. Imperator audiens eam ista dicentem valde iratus dixit : Tuis maleficiis seduci me putas? B. Prisca dixit Imperatori : Pater tuus Sathanas princeps est omnium maleficiorum, fornicatores diligens, et maleficos amplectens. Imperator autem jussit eam amplius fustibus cædi. Sancta vero supplicia sibi inferenti subridens dixit : O injuste et damnande, judicio Dei inimice, et scrutator malorum, non sentis beneficia quæ ab æterno conditore in me efficiuntur, quasi insipiens es?

Intrepide ty-
ranno respon-
dens.

a

iterum cædi-
tur,

etiam fusti-
bus :

8 Limenius consanguineus Imperatoris dixit ei : Hæc polluta non propter gloriam Christianorum, et crucifixi hæc supplicia sustinet; sed illa sicut radius solis fulgens, sic omnia se putat obtinere. Tua nunc potestas hanc in crastinum jubeat in carcerem retrudi, et pinguedine adipum fervide dissolvens lavari, et sic coinquinamus ejus claritatem. Jussit vero Imperator statim eam mitti in carcerem usque in crastinum. Dum deducta in carcerem fuisset exclamavit coram populo voce magna, dicens : Gratias ago tibi Domini Jesu Christe, et obsecro sanctam tuam gratiam, custodi me Domine a nequissimo et contaminato Claudio, quia tuam bonitatem pro nihilo reputat. Per totam autem noctem in carcere hymnos erat Sancta canens et glorificans Deum. Voces autem multorum virorum audiebantur glorificantium Deum cum ipsa. Mane autem facto jussit suis ejicere eam

psallit in car-
cere :

visitur ab An-
gelis et San-
ctis.

CAPUT III.

Spathæ, feræ, flamma superatæ.

odorem suavis-
simum spi-
ranti carcere:

Ps. 103. 6.

sistitur ite-
rum Impera-
tori, eique ge-
nerose re-
spondet.

præsentia sua
terret dæmo-
nem.

precibus ido-
lum confrin-
git, multus cœ-
litus occisis.

de carcere, antea autem adipibus et pinguedinibus eam perungi. Procedens autem de palatio Limenius odoratus est odorem suavitatis, et aromatum multorum repletus dixit comitibus suis : Odoratis et vos odorem nimium? At illi dixerunt : Odorem hunc dii fecerunt pro dilecta Prisca, et omnes dicebant, quia dii propitii apparuerunt ei. Venientes vero ad carcerem invenerunt B. Priscam sedentem in sede imperiali; et multitudo Angelorum erat circa, eam quorum non erat considerare claritatem. Ipsa vero tenebat tabulam, et legebat hæc : Quam magnificata sunt opera tua Domine! omnia in sapientia fecisti. Et timens Limenius, egressus est inde, et ambulavit in palatium et annuntiavit Imperatori mirabilia Dei magna. Imperator jussit eam venire in templum et sacrificare et vivere; aut, si non sacrificaret, feris traderetur. Beata autem Prisca dicebat : Viam mandatorum tuorum cucurri, justificationes tuas doce me; et discam mirabilia Deitatis tuæ. Libera me a suppliciis hominum, ut custodiam mandata tua. Hæc autem ea dicente, decreverunt subvertere sedem; viri autem stantes erga eam in albis nusquam comparuerunt.

9 Imperator autem prospiciens vultum ejus alacriorem magis quam prius fuerat, dicit ad eam : Corripuisti temetipsam, et convertistite diis immolare benignis? Illa vero ad eum dixit : Imperator, mea conversio impleta est, quia me non suades in tuis controversiis adesse; liberata enim sum a vanitatibus tuis et impietatibus vanissimarum seductionum hujus seculi, præceptum accipiens a Domino Deo meo. Mihi autem adhærere Deo bonum est, et ponere in Domino Deo spem meam, qui veritatem continet, et nihil mihi deerit, quia omnipotens est Deus meus. Seductio sermonum tuorum jacula tenebrosa sunt, dirigentia in viam tetram. Me autem lætificat mors Sanctorum, qui me circumdederunt et omnia continuerunt, et obligaverunt patrem vestrum diabolum.

10 Imperator vero iratus dixit ad eam : Non moreris Prisca, sed ingressa sacrificia. Prisca dixit : Jubes me Imperator ingredi in templum? Ad hæc Imperator dixit : Ingredere, et sacrificia, ut non a feris pereas. S. Prisca dixit : Dei mei gratia largiente certanti mihi humili, et te jubente ingrediar. Cognovit vero dæmon qui habitabat in idolo quia venit Sancta perdere eum, et clamavit voce magna, dicens : Væ mihi, quo fugiam a spiritu tuo, Deus cœli? Ignis me prosequitur a quatuor angulis templi. Ingressa est autem S. Prisca faciens crucem in Christi nomine, et respiciens statuam idoli, dixit Imperatori : Vide seductionem Imperator, oculos non videntes, aures non audientes, manus non palpantes, pedes non ambulantes, vana specie effigiem deornatam : vis ergo, Imperator, ut sacrificem ei? Imperator vero lætus effectus dixit : Vivas diis, quia consensisti mihi, et appropinquavit ad idolum B. Prisca, et dixit : Tibi dico qui habitas in hoc idolo surdo et muto, egredere. Hæc dicens ad idolum, orationem fudit ad Dominum, dicens : Rex æterne Deus, qui cœlos stabilisti, et terram fundasti, qui aquas condidisti, qui draconem contrivisti; te deprecor, Domine, ut non me deseras; sed suscipe deprecationem meam, et idolum hoc manu hominis factum destrue, et seductionem dæmonis et omnis malitiæ plenum Claudium in diversis suppliciis cognoscere facias, quia tu es benedictus in sæcula, Amen. Et mox tonitruum magnum factum est, et cecidit ignis de cœlo, et combussit sacerdotes de templo, et multitudo populi mortua est, et Imperatoris partem dexteram purpuræ combussit, et idolum in favillam redegit. Beata vero Prisca dixit : Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

a Flagellis, ut explicat. Pet. de Natal.

Et iratus Imperator non considerans miraculum, neque virtutem invisibilis Dei, dixit ad Præfectum : Accipe hanc magam et de acutis uncinis ferreis totum ejus corpus facias dissipari, quatenus lucem citius sæculi istius derelinquat. Ego enim valde mœrore sum plenus, et quid faciam nescio. Præfectus autem suscipiens eam, mox ambulavit in prætorium et sedens pro tribunali præcepit introduci B. Priscam, dicens : Ingrediatur destructrix templi, et videam quid velit. Beata autem Prisca ingressa est in prætorium subridens. Præfectus autem dixit : Irrides me injusta quia adhuc permissa es vivere? Per solem mundissimum, faciam interiora tua projici canibus, si non sacrificaveris diis, ut videam quale solamen adhibebit tibi Christus tuus. B. Prisca dixit : O impie, non habeo irridere te de potentia Imperatoris tui, quia victus est a puella per Jesum Christum, et iterum me tibi tradidit? Præfectus dixit : Dominus est, et potestatem habens ideo tradidit te mihi, ut sacrifices, aut pœnis intereas. B. Prisca dixit : Ego non sacrifico; exerce pœnam, quantam vis. Tunc jussit Præfectus extendi eam, et cum spathis incidi membra ejus. Cum autem incideretur, clamavit dicens : Domine Jesu adjuva me, quia ad te confugi.

12 Præfectus amens effectus, jussit eam in carcerem mitti. Ipsa autem constringens sanctum suum corpus, et capillis capitis sui muniens, citius ingressa est in carcerem. Præfectus autem in equo sedens profectus est ad carcerem, et invenit Sanctam iterum in se de sublimi sedentem et splendida facie sicut radium solis. Multum vero afflictus egressus est, et clausit carcerem et signavit annulo suo, et custodes fere quinquaginta dereliquit, et ambulavit ad Imperatorem. Erat autem B. Prisca psallens et glorificans Deum, et lumen magnum erat in habitaculo illo. Ingresso autem eo ad Imperatorem, invenit eum in palatio. Quem Imperator videns admiratus dixit : Quid huc venisti : Qui dixit : Sicut me jussit imperium tuum injustam Priscam pejus affligere, spathis incidendam ac ungulis radendam atque perituram; et nec mortua est, nec sacrificavit. Ecce quæ præcepta sunt mihi, feci; tuum est vero cogitare quid jubeas de ea. Imperator autem dixit ei : Patet fiducia securitatis ejus, quam habet per incantationes. Feris tradatur, ut discerpatur, et discerpta intereat. Præfectus tacuit.

13 Mane autem facto direxit carnifices ad eam. Ingressa autem ea, Præfectus dixit : Imperator jussit te sacrificare; si vero non sacrificaveris, feris te tradendam. Beata autem Prisca effulgens sicut radius solis, dixit : Ego in nomine Domini Jesu Christi, qui passus est pro nobis in eum credentibus in gloria permanens, credo vincere te. Hæc audiens Præfectus nimis iratus dixit Imperatori : Obsecro Dominum meum ut veniat mecum in amphitheatrum. Imperator vero protinus ambulavit cum ipso; et fecerunt eam utrique inter feras jactari. Beata autem Prisca dixit : Videte et meum sacrificium. Præfectus dixit : Vide Imperator istam magam, quæ deos nostros comminuit : discerpatur a feris. Erat autem et alius leo immanissimus, qui quotidie comedebat a septem oves. Hic non comederat per dies quatuor, ut devoraret B. Priscam. Sedens autem Imperator et tristis existens, præcepit eam introire. Ingressa autem, sonus magnus factus est de cœlo, ita ut omnes paverent, et dixit ei Imperator : Crede et consenti mihi; per deos meos valde te diligo, dissolvens magnam iram quæ circumdedit te. Beata autem Prisca elevans oculos in cælum dixit : Domine Jesu Christe, qui cognitionem deitatis tuæ manifestasti, et Sanctos tuos coronasti, perfectam me in hoc certamine custodi. Ad Imperatorem autem dixit : O miser, cognosce quia magis consensio me

Crucianda
traditur præ-
fecto :

spathis inci-
ditur :

psallens in
carcere, cœ-
lesti lumine
recreatur :

obicitur leo-
nibus :

a

a

a feris devorari, ut æternam vitam, quæ apud Christum est, merear, quam tuæ seductioni consentiens in laqueum incidam mortis æternæ. Imperator autem ferocissimum leonem jussit absolvi, ut eam devoraret. Et erat leo rugiens in cubili suo, ut omnes terret. Ille qui eum nutriebat aperuit leoni, et egressus leo rugiit cursum arripiens, et ambulavit ad Sanctam, non terrorem ostendens, sed dilectionem; et inclinans se adorabat, osculabatur pedes ejus.

nec læditur,

Beata autem Prisca deprecans Deum dixit : Domine permittas cum eis communicare in pœnali agone me existente, integram et sospitem conserves animam meam, in tua misericordia Deus meus, et hæc dicens ait Imperatori : Vide Imperator, quam mihi intulisti pœnarum et ferarum virtutem, quia Christus, qui fecit cœlum et terram et omnia quæ in eis sunt, victoriosissimus est, ipsi enim subjiciuntur omnia, voluntate Patris. Imperator autem videns leonem mansuetum, et reverentiam amoris erga Sanctam facientem, dixit ad eam : Humilia temetipsam, et confitere diis; ipsi enim sunt qui te adjuvant. Beata vero Prisca dixit : Illi non possunt adjuvare seipsos, quomodo me adjuvant? In nomine Domini mei Jesu Christi per agonem meum et martyrium ad nihilum redacti sunt. Imperator jussit leonem ingredi in cubiculum suum, sed antequam ingrederetur impetum fecit in unum consanguineum Imperatoris, et interfecit eum. Tunc Imperator iratus jussit Sanctam in carcerem retrudi. Impulsa autem gratia Dei ambulavit dicens : Custodi me Domine a laqueo, quem statuerunt mihi, et a scandalis operantium iniquitatem.

consanguine o
tyranni a
fera occiso.

14 Post tres vero dies jussit Imperator sacrificium facere in templum, et jussit adduci Sanctam, et venit B. Prisca splendida sicut sol. Dixitque ad eam Imperator : Crede et sacrifica, et salva eris. Beata Virgo respondit : Ego sacrifico, et credo in Domino meo Jesu Christo. Tunc Imperator iratus præcepit eam suspendi, et ungulis radi. Attracta vero dicebat : Lætificasti me Domine in voluntate tua, et in opera manuum tuarum exultabo. Judicia tua, Domine, lumen verum æternum: quia et ingressæ sunt incisiones usque ad ossa ejus. Hæc autem ea dicente, statim indoluerunt brachia et ossa eorum qui eam cruciabant; et dixerunt ad Imperatorem : Precamur te Imperator, libera nos de pœnis istis. Angeli enim Dei cruciant nos.

raditur un-
gulis,

cruciatu in-
tictores re-
torto :

15 Imperator vero præcepit eam igni tradi et consumi. Ministri vero faciebant quæ jussa sibi fuerant ab Imperatore, et incendebant ignem copiosum, et jactaverunt eam in medium. Beata vero Prisca voce magna dixit : Domine qui de cœlo prospexisti, ut videas si est intelligens aut requirens Deum adjuva me ancillam tuam. Imperator autem valde tristis erat, quia vincebatur a puella. Et mox pluvia facta est magna, et sonitus venti, et dispersa est magna flamma, et incendit qui circumstabant omnes.

conjectur in
ignem.

innocia :

rasa coma.
1. Cor. 11. 15.

16 Et iratus Imperator præcepit comam capitis ejus radi. Fecerunt ministri quæ eis præcepta sunt, et raserunt caput ejus. Illa dixit : Scriptum est in Apostolo : Mulier si habuerit comam, gloria ejus est. Tu autem comam capitis mei, quam dedit mihi Deus, amputasti. Auferat Deus regnum tuum a te. Imperator vero jussit eam ambulare in templum, et clausit januam templi, et annulo suo signavit, et ingressus est palatium suum. Sancta vero mansit glorificans Deum per totam noctem et diem. Imperator et sacerdotes omni die ingrediebantur in templum; et minime ingrediebantur ad illam, quia audiebantur voces Angelorum multorum. Imperator autem dicebat ad eos qui cum ipso erant : Magnus est Deus noster, quem colimus; omnes deos congregavit ut instruant et muniant Priscam. Die autem tertia, fieri præcepit immolationem taurorum. Turbæ autem aperientes portam templi, viderunt B. Priscam sedentem in sede, et cum ea existentem cœtum Angelorum, quorum

includitur in
templo :

visitur ab An-
gelis,

idolo everso :

pulchritudo enarrari non potest, viderunt autem Deum illorum in terram cecidisse et in pulverem redactum esse. Stupefactus autem Imperator dixit ad eam : Ubi est Deus noster? S. Prisca dixit : Et non vides, quia in pulverem redactus est?

a Pet. de Nat. ovem unicam habet.

Ex ass.

CAPUT IV.

Cædes, sepultura, translatio.

Imperator ad hæc nimis iratus jussit duci eam foras civitatem, et gladio caput ejus amputari. Sancta autem Prisca Martyr gaudens in exitu laboriosi hujus seculi oravit, dicens : Domine Jesu Christe liberator omnium, te laudo et adoro, te deprecor, et tibi supplico, qui liberasti me de multis malis quæ mihi ostensa sunt, salva me Domine Jesu Christe, apud quem non est personarum acceptio, perfectam me in tui nominis confessione jube suscipi in tuam gloriam, ut splendide effugiam malum quo circumdata sum. Redde vero maligno Claudio, sicut operatus est in me ancillam tuam. Et hæc dicens dixit carnificibus : In quo directi estis complete jussa vobis, et finivit vitam B. Prisca per gladium, et vox de cœlo facta est dicens : Quia certasti pro nomine meo Prisca, ingredi in regnum cœlorum cum omnibus Sanctis. Et facta hac voce carnifices ceciderunt in facies suas et mortui sunt.

plectitur ca-
pite;

voce cœlesti
invitata in
cælum.

18 Tunc nuntiatum est a Episcopo urbis Romæ per quemdam Christianum, ubi sedebat absconsus, quomodo vel qualiter S. Priscam foris Romam deportaverunt, via Ostiensi miliario ab urbe plus minus decimo, et ubi eam decollaverunt, et sic dimiserunt eam. Tunc Episcopus hoc cum audivit ambulavit cum ipso qui ei nuntiaverat, et ibi eam invenerunt jacentem, et unam quidem aquilam sedentem ad caput ejus et aliam sedentem ad pedes custodientem corpus ejus, ne a feris tangeretur. Caput vero lucidum splendida facie risit in spiritu sancto. Episcopus ipse, et qui cum eo venerat foderunt sepulchrum ejus et ibi eam sepelierunt.

u
Duæ aquilæ
corpus custo-
diant :

sepelitur :

19 Hoc autem audiens Imperator, percussus est dolore cordis eadem die, et sicut rabidus canis carnes suas comedebat, et gemens et tremens dicebat : Miserere mei Deus Christianorum. Scio quia transgressus sum præcepta tua Christe et blasphemavi te, nomen tuum persecutus sum, et in tuam ancillam ingratus peccavi. Juste a te crurior; tu sicut feci retribuisti mihi. Exspiravit cum supplicio multum discerptus et dilaniatus, et vox de cœlo facta est : Ingredere Imperator in clibanum gehennæ, vade in tenebras exteriores, tibi enim præparata sunt tenebrosa pœnarum loca, ad quæ natus es. Factus est autem terræ motus magnus, et crediderunt in eadem die de iis, qui erant in urbe Roma, pro voce quæ facta est de cœlo, numero plusquam quinque millia, exceptis parvulis et mulieribus. Completum est autem martyrium S. Priscæ mense Januario die octavodecima.

Moritur ty-
rannus.

Convertuntur
plurimi.

20 Post non multum vero tempus, fabricaverunt ibi ecclesiam fideles Christi, et ibi servierunt Domino die noctue. Jacuit autem ibidem venerabile ejus corpus usque ad tempus b.... Imperatoris, et sic per gratiam Christi revelatum est sanctissimo et revelatum est sanctissimo et reverendissimo Præsuli Sedis Apostolicæ Urbis Romæ Eutychiano, et fecit conventum cum Clericis, et fidelibus laicis, et fecit præparari sarcophagum miræ pulchritudinis; et sic ipse ambulavit cum omni clero Romano, et ibi ubi erat revelata apparuit, et foderunt, et ibi eam invenerunt; et sic diligentes cum magna devotione, et veneratione levaverunt beatissimum et sanctissimum corpus B. Priscæ Virginis et Martyris, et deduxerunt ipsam ad urbem Romam cum hymnis et canticis spiritualibus, juxta Arcum Romanum in ecclesia sanctorum

b

S. Priscæ cor-
pus transfer-
tur in Urbem.

sanctorum Martyrum Aquilæ et Priscæ, ibique posuerunt sanctissimum corpus ejus, laudantes et glorificantes omnipotentem Deum qui est in cœlis, cui est honor et gloria cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti in secula seculorum. Amen.

a Vel quispiam a S. Petro Romæ relictus, cum ipse in exilium pelleretur; vel si sub Claudio juniore contigit, S. Felix.
b MS. habebat, Antonii, an forte usque ad consulatum Aureliani Imp. III. et Avonii Marcellini? eo anno (qui erat Christi 275), factus dicitur Pontifex S. Eutychianus, quod examinabimus 8 Decemb.

DE SS. MARTYRIBUS PONTICIS MOSEO ET AMMONIO.

XVIII JANUAR.

SS. horum natalis.

nomina,

Sanctorum Martyrum Mosei et Ammonii videntur acta intercuisse; elogium hoc recitat Martyrol. Romanum: In Ponto natalis sanctorum Martyrum Mosei et Ammonii, qui cum essent milites, primo ad metalla damnati, novissime igni traditi sunt Eadem habent Beda, Usuardus, Ado, Notherus. Bellinus, Maurolycus. Moseus, Nothero Moyseus dicitur, Adoni Mosæus; Maurolyco et Felicio Musæus: Ammonius vero, Bellino et Maurolyco Ammon. MS. S. Hie-

ronymi: In Ponto civitate Assiæ Mosei, Ammonii. 2 Ætatem eorum exprimit Galesinius, nec tamen quo eam auctore didicerit indicat: In Ponto, inquit, sanctorum Martyrum Mosei et Ammonii, qui milites cum essent, primum ad metalla damnati, post inde erepti, variisque cruciamentis affecti, igni denique, Decio Imperatore, comburuntur ob Christi fidem, Agit de iis Petrus de Natal. lib. 2, cap. 97.

DE SS. XXXVII MARTYRIBUS ÆGYPTIIS, PAULO, PANSIO, DIONYSIO, THONIO, HORPRESIO, HORO, DIONYSIO, AMMONIO, BESSAMMONIO, AGATHONE, RECUMBO, BASTAMO, SARMATA, PROTEA, ORIONE, COLLUTO, DIDYMO, PLESIO, ARATO, THEONA, HIPPEA, ROMANO, SATURNINO, PINUTO, SERAPIONE, BASTAMMONIO, PAPA, PANTHERO, PAPIA, DIOSCORO, HERONE, POTAMONE, PETHECO, OECOMENO, ZOTICO, CYRIACO, AMMONIO.

XVIII JANUAR.

SS. horum Acta, natalis,

nomina variantia.

Illustrum horum pugilum Acta descripserat Rosweyodus ex vetustissimo M. Velseri MS. codice, sed mutila. Pleniora suppeditavit nobis MS. antiquum monasterii S. Maximini Treviris, paulum verbis subinde discrepantia. Tempus martyrii eorum non exprimitur.

2 Natalem indicant MSS. Martyrol. monasterii S. Martini Tornaci, et Lætiense, his verbis: Ipso die in Ægypto XXXVII militum, qui in quatuor partes Orientali segregati erant, igni traderentur; Septemtrionales vero capite plecterentur; Meridiani autem cremarentur; illi qui de Occidentali constiterant parte, passioni Dominicæ traderentur. Militesne fuerint, ut hic dicitur; an Presbyteri, Diaconi, alteriusve sacri ordinis; et fortassis simul instituti ad pietatem in quopiam, ut ea ferebant tempora, monasterio, unde illa ad religionem propagandam summa consensio, merito ambigas.

3 Quædam nomina diversimode, etiam in eodem codice, descripta erant: nam qui initio Ammonius, Bassammonius, Agathus, Collutus, Aratus dicuntur; iidem post Ammon, Bastammon, et Ammon, Agatho, Collotus, Arato appellantur.

ACTA EX VETERIB. MSS.

Testimonium Pauli, Pansii, Dionysii, Thonii, Horpresii, Hori, Dionysii, Ammonii, Bessammonii, Agathi, Recumbi, Bastami, Sarmatæ, Proteæ, Orionis, Colluti, Didymi, Plesii, Arati, Theonæ, Hippeæ,

Romani, Saturnini, a Pinuti, Serapionis, Papæ, Bastamoni, Pantheri, Papiæ, Dioscori, Heronis, Potamonis, Peteci, Oecomeni, Zotici, Cyriaci, et Ammonii.

2 Hi XXXVII viri fortissimi et athletæ Christi, unanimiter accesserunt ad martyrium. Ibant quidem ad Judicem oblatorum multitudo, et tanta ut non solum eum terreret, verum etiam ad dementia fere perduceret. Virorum enim probabiliorum Ægypti martyrium fiebat, nec quisquam erat eorum ignobilis, aut fortunæ deterior: sed erant de principali quodam et honorando apud eos genere, quorum b ordinem quidem sub uno nomine retinere difficile fuit. Verum uniuscujusque passiones referendæ sunt, ita ut contigit eos venire ad refrigerium.

3 Horum namque virorum hujus etiam multitudinis atque pulcherrimi exercitus non unum nec idipsum colloquium fuit, sed ac si ex Spiritu sancto quadrifarie omnem Ægyptum circumcinxerant, quidam ad matutinam Orientis, quidam ad Occasus vespertinam, et alii quidem ad Septemtrionalem plagam, alii vero ad Meridianam. Est ergo horum agmina narrare vel maxime necessarium. In numero enim sanctorum Doctorum ponens eos Dominus in circuitu misit eos ut erudirent indoctos. Sed illorum humanitatem insipientes et minus eruditi ignorantes, tamquam perniciosos et nefanda agentes eos comprehenderunt, et ligabant eos cædentes et cruciatibus afficiebant. Hæc autem omnia gratanter amplectebantur

a

SS. se ultro martyrio offerunt,

b

omnes nobis:

distribuerant ad prædicationem Ægyptum:

comprehenduntur.

bantur hi qui ad martyrium ducebantur, et quantum ad eorum impedimentum proficiebant iniqui, tantum ad benevolentiam pietatis incresecebant.

c
sistuntur
Præfecto.

4 Hoc itaque non ignorabat Ægypti c Princeps, propriaque malitia, atque amarissima ultra modum crudelitate incensus, accepto domestico consilio, iussit eos, ita ut erant quadripartito modo per Ægyptum plantati, sic et offerri sibi. Illi vero non mente, nec fide, nec voluntate dissonantes, sed divinum agmen imitantes, ita cinxerant Ægyptum, docentes rectam et justissimam viam : eratque hujus agminis sacrosancti Paulus gerens principatum, non dissimilis illi gentium Doctori, qui veram errantibus ostendit viam. Huic consimilis erat B. Pansius : sequebaturque hunc tertius Dionysius sanctissimus, Thonii, et Horpresii et Hori coitinerarius : quos comitabantur Dionysius et Ammon, et cum iis Ammon et Agatho, in choro Orientalis partis verbum Domini prædicantes.

Qui ad Orientem prædicabant :

5 In Septemtrionali vero parte non infirmiores erant ab his qui hunc modum arripuerant, sed magis in sua professione fulgebant, etiam si quædam contentio habebatur fidei in eis. Quæ etenim erat illorum Sanctorum contentio, ut dicam, nisi ut unusquisque eorum magis ac magis probaretur Christo? Erant autem in eodem choro comitantes, sanctissimus Recumbus, una cum Bastamo, Sarmata, et Protea. Hos quoque non longe sequebatur Orion vir inter cæteros nitens, Collotus et Didymus; cum quibus Plesius, et Arato eundem chorum replebant.

qui ad Septemtrionem;

6 Erant autem ad Meridianam partem Theonas ad Dominum plantatus, cui et creditum fuerat fidei gubernaculum tenere et suadere adeuntes : qui non quidem singularis in hoc adminiculo segregatus habebatur, verum eundem numerum d Sindoniæ prioribus complebat una cum Hippea, Romano et Saturnino, Pinutio iis etiam adhærente, Serapione, et Bastamone, et Papa, atque Panthero, fide cumulata comitante. Hic chorus ad Meridianum erat dispositus prophetare verbum Dei, et magisterium cæteris exhibere.

qui ad Meridiem :

7 In Occidentali autem parte constituit Dominus Doctores Papiam, Dioscorum, Eronem, et Potamonem; adhærentibus sibi in eodem choro individue Petheco, Œcomeno, Zotico, Cyriaco, et Ammonio.

quid ad Occidentem.

8 Hi itaque omnes per omnem Ægyptum verbum Domini circumsepientes, in uno hoc habebant contentionem quis eorum Domino magis serviret, vel quis paratius adversarias suscipere passionem. Qua-

Pia inter eos contentio.

propter non incassum aestimavimus, Fratres, et hoc ipsum vobis manifestare. Ille enim caret ignorantiae culpa qui non sponte ignoraverit. Unde accipite memoriam patrum carnalium nostrorum, et discite quomodo peccantes erraverunt a via recta, antequam Filius Dei in carne appareret, cum adhuc in sinu Patris moraretur. Idcirco nec Pater Deus sustinens continere Filium, dedit promissionem, nec Filius iterum pigritatus est ad carnem, sed hac indutus prædicabat prius Patrem Deum, deinde semetipsum Dei Filium docebat; ac postremum justitiæ verbum vocibus et doctrinis Prophetarum confirmavit; quem nec ipsi sine ipsius aspiratione vociferati fuerant : et priusquam ad nos dignaretur venire, ipse erat qui per Prophetas legem dabat et prophetabat. Hanc itaque Ægyptum consimili circulo omnes prædicti sancti circumdantes, docebant errantes, instruebant obediētes, et pro delictis patrum rationem verissimam exhibebant. Si ergo deliquerunt patres, nos illorum casum emendemus; si deviaverunt per inconstantiam, nos per fidem stabiliti curramus. Erat siquidem contentio in prædictis Sanctis fidei non contraria, sed religiosa. Contentebant intra se quis prior eorum de errore hominem lucraretur; cursitabant, quis majorem populum Deo adunaret.

9 Hæc audiens impius Princeps Ægypti jussit eos sibi præsentari : præsentatosque cœpit blandis affari verbis, ut sacrificarent diis, adjiciens hæc : Liberate, inquit, vos de morte amarissima : vincite crudelem necessitatem, quia lex Imperatorum aut sacrificare, aut mori præcepit. Cui Beatus.... respondens ait : Nos scimus quia diis sacrificare perniciosum est; tu vero occide, et ne parcas, nos enim dæmonibus non sacrificabimus. Audiens hæc Judex et exasperatus dictis ejus, jussit eos qui ad Orientalem partem erant sortiti, igni tradi; Septemtrionales vero capite plecti; eos vero qui erant ad partem Meridianam, igne cremari; et eos qui ad Occidentalem, passioni Dominicæ tradi præcepit. Et ut verius dicam, hos nobis Sanctos Dominus Jesus Christus donavit; ut eorum quadripartita custodia tuti in hoc seculo conversaremur, ad laudem et gloriam nominis sui, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum, Amen.

a MS. Vels. Pitinii.

b Idem : in ordine quidem et sub uno nomina retinere.

c Præfectus Augustalis nimirum, qui regia potestate Ægyptum administrabat.

d Haud quid hæc vox sibi velit assequimur.

Vario mortis genere occiduntur.

DE S. ATHENOGENE MARTYRE.

XVIII JANUAR.

S. Athenogenis cædes.

valedictorius hymnus,

natalis,

patria.

Quo tempore locove martyrium S. Athenogenes subierit non traditur. Ejus meminit S. Basilus lib. de Spiritu sancto ad Amphilochem cap. 29. Quod si quis, inquit, novit Athenogenis hymnum, quem tamquam aliud aliquod valedictionis munus discipulis suis reliquit, festinans jam ad consummationem quæ fit per ignem, is novit et Martyrum sententiam de Spiritu sancto. Hæc Basilus. Valedictionis munus, ut notat Fronto Ducæus noster, Græce est ἐπιτήριον, quod Erasmus vertit aggressorium, (rectius egressorium dixisset;) Billius legatum. Codex Regius, quo usus est Fronto, habebat ἀλεξιτήριον, id est, amuletum.

2 Adscriptum est S. Athenogenis nomen Martyrologio Romano XVIII Januarii his verbis : Ibidem (in Ponto) S. Athenogenis antiqui Theologi, qui per ignem consummaturus martyrium, hymnum lætus cecinit, quem et discipulis scriptum reliquit. Unde in Ponto occubisse eum didicerit Baronius haud scimus : Basilus certe id non tradit, nisi quod hymnum veluti

vulgo notum citat. Ejus meminit idem Baronius tom. 2, Annal. an. 196, nu. 7, ubi fatetur qua tempestate decesserit incertum haberi.

3 Idem in Notat. ad Martyrologium hæc de Athenogene commentatur. Hujus Athenogenis, de quo hic agitur, esse commentarium illum pereruditum adversus Gentiles scriptum, quod fertur nomine Athenagoræ, aliquando sum opinatus : cum de Athenagora nulla penes Græcos vel Latinos mentio habeatur; Athenogenes vero Græcis notissimus fuerit, tum doctrina tum martyrii corona celebris. Facile potuit error irrepsisse, ut pro Athenogene, Athenagoræ nomine, librariorum vitio, ille commentarius sit inscriptus : quod tamen affirmare non auderem. Multo nos etiam minus; præsertim cum Proclus philosophus a S. Epiphania hæresi 64, nu. 21, relatus, Athenagoræ nomine eum commentarium citet, ut eum locum restituunt Halloix in vita S. Justinii cap. 26, Petavius in Animadversionibus ad Epiphanium; Paulus Leopardus lib. 19, Emendat. cap. 9.

An idem qui Athenagoras.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

ASTERIO, FORTUNATO, ZENONE, ZOSIMO,
MENELAPO, DÆDALO, VALENTE.

CIRCITER
AN. CCLXIX.
XVIII JANUAR.
SS. horum na-
talis,

Vetus MS. S. Hieronymi Martyrologium ho-
rum Martyrum nobis nomina suggessit. In
Micea, Asteri, Fortunati, Zenonis, Zosomi,
Menelapi, Didali, Valentis. MS. Dunga-
lense : Fortunati, Asteri, Priscillæ, Moysei, Ammoni,
Micætæ, Senonis, Zersen, Menelamperi Martyris,
Dedali, Valentis. Quid illud. In Micea sibi velit, haud
assequimur, an Nicææ, an in Mysia? sed in altero MS.
est nomen proprium Micæta.

2 Omnino existimamus hos esse Martyres, qui sub
Claudio juniore, Gelasio Præsede, Ostiæ hoc die, aut
juxta Ostiam, interfecti memorantur in actis SS. Martii
et Marthæ, quæ XIX Janu. dabimus. Erat Asterius
vir primarius a S. Valentino Presbytero, qui filiæ ejus
adoptivæ visum precatione restituerat, fidei doctrinâ eru-
ditus, atque a Callisto Episcopo cum omni domo sua
baptizatus. Inde Ostiam ablegatus, a Gelasio Judice
equuleo tortus, ceteri fustibus cæsi sunt : feris deinde
objecti, iisque illorum pedes mansuete lambentibus, in
flamas præcipitati; quibus calitus quoque restinctis,
alii lapidibus extra Ostiæ urbis muros obruti, alii gladio

percussi sunt. Tunc corpora eorum Christiani cum sepultura,
omni diligentia sepelierunt sub die XV Kal. Fe-
bruarii : in quo loco fabricata est ecclesia, et ibi flo-
rent beneficia Martyrum.

3 Octavius Pancirolus in indice Romanarum reliquia-
rum : S. Asterius cum filia, cujus nomen, ac natalem
hactenus non reperimus : id solum constat martyrio
coronatos fuisse, eorumque sacra pignora in ecclesia
Montis-pietatis S. Martino dicata quiescere. Idem
regione Urbis II, ecclesia 31, testatur refossas esse ist-
hic anno 1598, nullorum Martyrum reliquias, interne-
cas S. Asterii non exprimit. Verisimile est uxorem ac
filiam cum eo quoque coronatas, licet solum dicatur cum
omni domo sua interemptus. Et fortassis Micæta illa,
sive Micetia, Micea, Miceta, alterutra fuit. Ambigi-
mus num iidem Martyres, aut eorum quidam, XIX Jan.
Januar. denuo recenseantur. Nam Martyrol. S. Hie-
ronymi recitatis Carthaginensium Martyrum nominibus,
addit : Et alibi Zosimi, Menelapi, Tubariani, Fortu-
nati. MS. Dungalense, cum aliis eos refert, indistincte:
Zosimi, Menelampi, Tabartini, Fortunati.

DE S. XENE MARTYRE.

XVIII JANUAR.

S. Xene igne
perempta.

Ignota hæc Fastis Latinis, celebratur in Græcorum
Menæis igne occisa, hoc addito disticho :
Christus venit ignem mittere in terras olim,
Xene currens perfert ignem recenter.
In Græco annominatio est in voce ξένη, quod proprium

quidem est Martyris, sed appellative hospitam, pere-
grinam, novam significat; et ξένως, id est, hospitaliter,
peregrine, nove : estque opposito inter πάλαι et ξένως,
id est, olim et recenter aut nuper. Aliam Xenen, quæ
et Eusebia dicta, dabimus XXIV Januarii.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

SUCCESSO, VALENTE, TELERIANO, PAULO, JULIO,
LUCIO, VICTORINO, HONORATO, SATURNINA,
FLORIDA, ET ALIIS XIII.

ABITINÆ IN AFRICA.

XVIII JANUAR.

Abitinensis Africa civitas fuit, cujus Episcopus
Donatista Maximus interfuit collationi Cartha-
ginensi anno 411, habeturque cognitione 1,
cap. 201. In ea urbe passi sunt, quos memo-
ramus, Martyres. Ita Carthusiani Coloniens. in addit.
ad Usuard. Civitate Abitinensi Saturnini et sociorum
ejus Martyrum. Socios edit MS. Martyrol. S. Hie-
ronymi : In Africa SS. Successi, Valentis, Teleriani,
Pauli, Juli, Luci, Victorini, Honorati, Saturninæ,
Floridæ, et aliorum, Lurici, et Romæ via Salaria

Priscellæ, de Priscilla egimus XVI Januarii. Eadem
bis hoc die refertur in MS. Dungalensi : Luricius an
Abitinensibus sociandus sit, ambiguum. Idem Dunga-
lense MS. Luricii et aliorum XIV, Successi, Florinæ,
Valenti, Baulirinæ, Felariani, Priscillæ, Moluli, Lu-
ricii, Victorini, Floridæ, Honorati, Saturnini. In
hoc ergo MS. quædam nomina aliter efferuntur, et ad-
ditur Florina. Lucius a Carthusianis Colon. jungitur
aliis, quos dirimus videri Ostiæ passos : Fortunati,
inquiunt, Seonis, Luci. Nihil de iis alibi invenimus.

DE SANCTIS VIRGINIBUS MARTYRIBUS

ARCHELAA, THECLA, SUSANNA,
SALERNI IN ITALIA.

SUB DIOCLET.
XVIII JANUAR.

Salerni Picentinorum nunc metropoli, in S. Geor-
gii æde corpora sanctarum Virginum ac Marty-
rum Archelææ, Theclæ, Susannæ, assertari
tradit Ferrarius in Catalogo SS. Italiæ, et
generali Catalogo : quas ait circa annum Chri-

sti 293, martyrio coronatas. Coluntur XVIII Januarii,
sive is martyrii, sive Translationis dies est. Accepimus
MS. earum officium ab Antonio Beatillo nostro; in quo
hæc extat Oratio : Concede, quæsumus, omnipotens
Deus, ad sanctarum Virginum et Martyrum tuarum
Archelays,

Harum san-
ctarum reli-
quiarum festum,

Archelays, Theclæ, et Susannæ, nos gaudia æterna pertingere, de quarum nos virtute veneranda tribuisti annua solennitate gaudere. Per Christum etc.

Antiphonæ ad
vesperas.

2 *Antiphonæ ad primas vespas.* In festivitate et translatione sanctarum Virginum, et Martyrum Archelays, Theclæ et Susannæ; in quarum vigilia in Vesperis Antiphona : Gaudeat Ecclesia Virginum facunda, cum tot natalitiis faciant jocunda. *Ps. Dixit. Ana.* Archelays nomine cum Thecla beata, et Susanna Virgine eis sociata. *Ps. Lætatus sum. Ana.* Hæ puellæ regię sponsæ commensales, Agni tympanistriæ, Angelis æquales. *Ps. Nisi Dominus. Ana.* Mulieres ad ornatum mundum acceperunt, et ad verum et beatum finem intraverunt. *Ps. Lauda Hierusalem. Ana.* Hæ sunt flores venustatis, quas spirantis gratiæ ver, et æstas caritatis produxerunt hodie. *Ps. Laudate Dominum omnes gentes. Respon.* O felices Virgines malorum victrices, et usque ad sanguinem pugnam tenuistis, oleo non vacuæ, nec segnes, ut fatuæ, ad cœlestes nuptias simul introistis. O beatæ vos repente tunc clamore veniente, Domino paratæ oleo vestro. *Hymnus.* Jocundare et lætare. V. Prudentes Virgines. *Ana. ad Magnificat.* O felix Ecclesia, quæ devoto germine Virginum ornata! Beata militia pretioso sanguine Martyrum ditata! vere juste tu lætaris, quæ thesauro super aurum nobili lætaris.

Acta.

3 *Deinde acta sequebantur, in duodecim lectiones distributa. Verum quia hæc obscura et vitiose scripta sunt; eadem a Paulo Regio Vicensi Episcopo, Italice dilucidius prima parte de Sanctis regni Neapolitani narrata, subjungemus. Eadem brevius persequitur Ferrarius. Quæ Regio ac Ferrario Archelaa est, ea in MS. Archelays, vel rectius Archelais dicitur.*

ACTA

Ex veteri MS. Legendario Salernitano.

LECT. 1.

S. Archelais
cum sociabus
Nolan venit.

a

Sanctitate et
miraculis
claret.

Temporibus Diocletiani et Maximiani Imperatorum, erat persecutio Christianorum apud Romanorum provinciam, quicumque Christiani Christum colerent capite punirentur. Audientes persecutionem per omnes provincias, qui Christum crederent capite plecterentur. Antiquis temporibus igitur audito ancilla Virgo Christi, nomine Archelays, Deo dicata Virgo, fugiens cum Thecla et Susanna a apud Romam, et venit Nolanam civitatem, et habitavit ibi temporibus multis.

2 Erat etiam Virgini Christi in Domini timore passio : cruciabatur in corpore suo, et stabat die nocteque in oratione, et preces fundebat ante Deum. Et omnes infirmi curabantur ante eam, et omnes deprecabantur eam, ut sanitatem eis daret. Beata autem Archelays dixit ad eos : Fratres et sorores Christi Domini nostri, rogo vos per Christi caritatem, ut non dicatis de me, aut manifestetis istam unctionem, quam mihi Dominus donavit, undeque Dominus noster Jesus Christus medicamento demonstravit; sed mihi Dominus noster complet desiderium meum ancillæ suæ, hanc vestem consecratam cum Thecla et Susanna.

3 Et habitabant foras civitatem Orientis Nolanensis studio uno. Et omnes Christiani ibidem currebant, et deprecabantur Deum, ut agnitionem mitteret eis per Angelum sanctum suum. Erat enim beatissima Archelays vultu suo hilaris, et vestimentum suum omnes qui videbant non fæmineo, sed quasi virum computabant. Erat opinio per totam provinciam quod Virgo Christi sanaret omnes languentes. Accusaverunt eam apud exercitus Imperatorem. Erat ibi Leontius iniquissimus, et regnat b Scorpion, et postea dominabatur Salerno. Et tradiderunt eam Diocletianus et Maximianus ad Leontium, ut interficeret eam.

4 Tunc Leontius dixit ei : Audi me Archelays : pro qua causa annuis omnibus hominibus bonis et malis, et vocas eos ad Jesum Nazarenum, qui non

potuit se adjuvare neque alios? Tu per tua maleficia ungere præsumpsisti, et hoc in præcipitationes istas et in erroribus, ut omnes dicunt. Falsa femina si te non separamus a nobis, omnes credunt in illum. Dixitque ei Virgo Christi : Ego per virtutem Christi facio abscedere opera diabolica et iniqua. Et sunt opera Christi qui fecit cœlum et terram, mare, et omnia quæ in eis sunt. Leontius Proconsul dixit : Omnis qui contendit contra jussionem Principum, male pereat.

5 Beatissima Archelays respondit : Habemus Dominum nostrum Jesum Christum, qui contendit omnia, et facit omnia, et continet cœlum et terram, et omnes qui habitant in ea. Leontius Proconsul dixit : Deos nostros continent omnia quæ dicis, et nomina eorum multa sunt : in primis Saturnum, et Trismegistum, Venerem, et Mercurium, c Elzon nempe, Junonem, Minervam, isti sunt virtutes Dei, et faciunt omnia. Virgo Christi respondit : Ipsi dii tui cæcisunt, et omnes cæcitatem in se habent, et omnes qui credent in eis. Leontius dixit : Deus vester unus est, unde se adjuvare non potuit, et crucem subire se fecit, et spongiam accepit, et lancea perforatus est, et clavis affixus fuit, et spineam coronam in capite suo portavit.

6 Beata Christi Archelays respondit sic : Cum Jesus Christus tormenta sustinuit propter nos, et omnes qui credunt in eum non peribunt, sed habebunt vitam æternam, sed dii tui non vident, surdi et muti sunt, qui se adjuvare non possent, neque alios. Leontius ira repletus, fecit venire leones, qui non comederant septem diebus, ut comederent Virginem Christi. Prius venientes leones ante omnia ut comprehenderent Sanctam, jactaverunt se leones ante pedes famulæ Christi, et lingebant pedes ejus. Et B. Archelays dixit : Dominus meus es tu Pater et Filius et Spiritus sanctus, qui custodisti corpus meum ab omnibus iniquitatibus carnalibus, et dedisti mihi victoriam tuam super feroces leones, et iniquum Leontium filium diaboli, ut qui voluit me timore turpissimo concutere, et animam meam perdere. Tu es adjutor meus. Domine in manus tuas commendo spiritum meum.

7 Leontius ferocissimus percussit leones, et occidit eos, et dixit militibus suis : Ite comprehendite Archelays, et mittite in custodiam carceris, dum ego alia tormenta faciam; et per magicas suas artes leones non comedunt eam. Angelus autem Domini descendit de cœlo in custodiam carceris, dixitque ei : Archelays famula Dei, noli timere, quia corona parata est tibi in cœlo, et orationes tuæ ante conspectum Dei sunt. Carceriales qui custodiebant carcerem, timuerunt valde, et dicebant intra se : Unus est Deus, quem prædicat B. Archelays. Et viderunt oculi eorum mirabilia, quæ ministrabat Angelus Domini ad famulam Christi.

8 Altera vero die Leontius dixit ad carcerarios : Adducite mihi Archelays, quæ mihi facit injuriam, et deos meos ad nihilum revocavit : pro qua causa non discedit ab ea maleficientia et blasphemiam meam facit? Sancta Dei Virgo Archelays respondit : Leontius Proconsul audi me : Ego non facio tibi injuriam, neque maleficia, o tyranne inique, opera tua quæ agis ipsa faciunt tibi injurias et blasphemias et ignem perpetuum, qui occidit animam et corpus. Sed si volueris tu audire me, et sermones meos intendere, crede mihi quæ dico tibi, crede in Deum Patrem omnipotentem, et in Jesum Christum Filium ejus, qui te creavit, et illuminavit abscondita tenebrarum, et manifestavit se ad omnes gentes.

9 Dixit Proconsul : Si credis in deos meos, facio tibi honorem inter omnes nobiliores mulieres : et si non credis, facio tibi sub turpitudine esse, et corpus tuum ad ignobilia revocare. Beata Christi Archelays dixit : Ego habeo adiutorem Dominam Jesum Christum, qui custodit corpus meum ab omni turpitudine tua,

EX MSS.

generose ei
respondet:

c

deos ridet :

Christum
prædicat :

objecta leoni-
bus, non lædi-
tur :

ab Angelo con-
firmatur :

Præsidentem in-
nit ad fi-
dem.

ejus minas
contemnit;

Accusatur
apud Præsi-
dem :

b

Adm. v. 117

EX MSS.

tua, et facit me gaudere cum Angelis suis, qui nimio zelo custodit corpus meum ab omni iniquitate, et facit me requiescere cum sanctis Virginibus.

bullienti pice
et oleo per-
funditur :

d

10 Tunc iratus Leontius Proconsul fecit bullire sartaginem, et ferre oleum cum pice et pectine ferreo tundente et libenter obtemperare, et pectines ferreos radere carnes ejus; et *d* desuper mittebat bullienti ipsa pice. Beata famula Christi Archelays expandens manus suas ad cœlum dixit: Respice Domine desuper secundum opera tua, et cogita de nobis. Extingue ignem super me et refrigera corpus meum ab omni dolore, et plagam nostram, crudelis quam exerceuit. Tunc expleta oratione lux de cœlo venit super famulam Christi: Martyr noli timere; parata est tibi corona in cœlo. Noli timere, quia ego tecum sum, et refrigerium tibi præsto et adjutorium.

cœlesti voce
animatur :

a novis cru-
cialibus libe-
ratur.

11 Leontius Proconsul dixit: Ite, adducite mihi pondera graviora, et ponite super eam; quorum patitur caput ejus, et omnia ossa ejus confringantur. Milites cum hæc fecerunt, posuerunt pondera super famulam Christi. Angelus autem Domini commovit lapidem et revolvit in aliam partem super illos qui posuerunt super Martyrem Christi, et occidit milites qui portaverunt ipsum lapidem: et Virgo Christi salva facta est, et magnificabat Deum dicens: Benedictus es Domine Deus Patrum nostrorum qui es Salvator omnium sperantium in te. Et omnes qui adstabant dixerunt: Unus est Deus Christianorum, quem prædicat B. Archelays.

12 Videns talia Leontius, dixit militibus suis: Quid faciam de Archelay? omnia tormenta nostra ad nihilum revocavit. Comprehendite eam, et facite eam sub turpitudine mori. Excute foras civitatem Nolanensem miliario uno, et percutite illam gladio, ut moriatur: et illæ mulieres, quæ cum ea erant, gladio feriantur. Expleta oratione B. Archelays dixit: Facite fratres quod volueritis de jussione Imperatoris. Illi dixerunt: Domina, quia vidimus Angelum Domini vobiscum, nos talia præsumere facere in vos non audemus. Sanctæ Virgines dixerunt: Si non facitis sicut jussit vobis Imperator, non habebitis partem nobiscum. Milites cum talia audissent, exemerunt gladium, et percusserunt sanctas Virgines, et sunt in pace.

Plectuntur
omnes capite;
Angelo ad-
stante.

a *Ferrarius*: In memorato MS. has Virgines ex urbe Roma, vel ex partibus Romandiolæ in Campaniam refugisse legitur. Qua in re censura videntur egere. *Rationem non addit. Potuerunt ex Emilia, sive Romandiola fugisse in Campaniam, transisse vero per confinia pomærii Romani.*

b *Mera tenebræ. Urbis fortassis aut provinciæ, quam ante administravit Leontius, hic nomen fuit; quod librarii inscitia vitiatum.*

c *Quod numinis hoc portentum est? Regius pro eo Jovem posuit.*
d *Ferrarius in sartaginem immisam esse Virginem scribit.*

TRANSLATIO EX EODEM MS.

S. Archelaa
in somnis mo-
nente,

..... venit in somnis ad unam Dei ancillarum, quæ cognominabatur Agneta, ubi erat collegium sancti Martyris Georgii, audiente per somnium dicere: Beata soror nostra Agneta, vade, et collige corpora nostra cum Thecla et Susanna, et reportate nos in hanc civitatem simul; et ibi erunt beneficia sempiterna. Et illa ancilla Christiana complevit ut jussio ..... dixerat. Cum tantum Virginem Christi singulis noctibus somnium turbaret; et ibi die noctuque venerunt. Tum veniens Archelays apud Agnetam dixit sororibus, quæ habitant in collegio B. Georgii, audientibus totidem sororibus in Christo, audientes sonitum expavescebant. B. Agneta dixit: Ipse sonitus ego dicam vobis quid est. Revelationem sacræ Virginis Archelays, quæ est foras civitatis Nolæ stadio uno, audiuit ipse Præpositus, qui cum sacris Virginibus, et ivit ad Episcopum Joannem, qui erat procul satis in his diebus, et exit cum magno exercitu de civitate ista, et venit in civitatem Nolanam, et reperiunt corpora sanctarum Virginum cum beata Virgine Agneta, et tulerunt cum gloria et honore,

transferuntur
Salernum
ejus ac socia-
rum corpora.

et multa mirabilia fecerunt in via, et collocaverunt in ecclesia S. Georgii Martyris, ejus est honor et imperium in sæcula sæculorum, Amen.

EARUMDEM ACTA

Italice scripta a Paulo Regio Episc. Vic.

CAPUT I.

S. Archelæ et sociarum sanctitas, miracula.

Virginitas mundum superat, carnales frenat appetitus, ab Evæ matris infelici sorte et contubernio remota, cui illud divinitus denuntiatur: In dolore paries filios, et sub viri potestate eris; atque suæ fruens plena possessione libertatis, nulla læditur injuria temporis, sed perpetuo florens vigore eximium adfert piæ et religiosæ vitæ ornamentum, cumque ea conjuncta ad cœlestem sponsi sui Christi thalamum ingreditur.

Gen. 3. 16.
Laus virgini-
tatis.

2 Hac nobili et divina dote prædita Archelaa, jamque velo sumpto consecrata Christo sponsa, castam et religiosam vitam ducebat in semoto quodam a turbis monasterio, quale ea tempora extrui colique permittebant. Grassante deinde Diocletiani persecutione, ut impiorum furorem declinaret, Romandiola, cum duabus comitibus, suis in Christo sororibus, Thecla et Susanna profugit, et non procul ab urbe Nola consedit, loco humili et paupere: ubi diebus ac noctibus preces ad Deum fundebat, aliisque sanctis vacabat operibus.

S. Archelaa
cum sociabus
religiose vi-
vit:
venit in Cam-
paniam:

3 Quotquot ad eam ægri deferebantur, sanitatem illico ejus meritis a Deo consequebantur. Vultu erat hilari ac modesto: veste vero et ipsa et sociæ utebantur non muliebri, sed prope virili, unde et viri creditæ sunt ab iis, qui ad eas auxilii gratia accedebant. Erant enim tunica e crasso et aspero panno ad pedes promissa, ac chlamyde indutæ, coma attonsa, facie jejunio ac pœnitentiis exesa; denique speciem quamdam Eremitarum præseferbant. Sparsa circumquaque earum fama, frequentes ad eas concurrere mortales cœpere, ut aut corporis aut animæ salutem reportarent. Erat enim cum illa vitæ sanctitate morbos immedicabiles sanandi gratia, ac Christianæ religionis prædicatio conjuncta.

miraculis cla-
ret:

4 Celebrabatur igitur omnium sermonibus Archelæe et sociarum virtus. Cum vero ubique satellites atque administri impietatis, quasi certis stationibus dispositi excubarent, motum omnem exploraturi Christianorum; ad Leontium Campaniæ Præsidentem tandem delatæ sunt. Hic cum Salerni judicia exerceret, jussit eas comprehendi atque ad se pertrahi, ut nisi diis sacrificia obtulissent, secundum edicta Imperatorum Diocletiani ac Maximiani morte plecterentur.

Christum
prædicat:

5 Perductæ igitur Salernum, Leontio sistuntur. Hic vero quasi de adipiscenda divino munere martyrii gloria securæ, cum præsentiscerent adesse cursus sui mortalis metam, libere profitentur se virgines esse Deo dicatas, obstrictasque servandæ voto castitatis, tradita a Christo cæremonia spontaneæ devotionis. Leontius mirificam quamdam in Archelæe vultu alacritatem majestatemque contemplans, ad eam conversus: Audi Archelaa, inquit. Cur ad te homines convocas, bono juxta ac malos; iisque Jesu Nazareni cultum persuades, qui nec se tueri olim, nec aliis nunc esse præsidio potest? Cur ausa es magicis carminibus morbos curare, sicque famam aucupari sanctitatis, ad pelliciendos in fraudem mortales; fallaci hoc habitu tuam tegens improbitatem, sexumque virilem mentita, cum mulier sis, adeoque nocentissima et impiissima venefica? Quin et has fortasse, ad easdem exercendas præstigias, puellas induxisti. Quare nisi de te supplicium sumpsero, omnes in fraudem rudiores inducentur. Christi, inquit Archelaa, virtute opera opprimo diaboli, et mor-
tales

sistitur Leon-
tio Judici:

comprehen-
ditur:

generose ei
respondet.

generose et respondet :

tales ratione præditos convocans, veri illos imbue Dei cognitione, qui cœlum, terram, mare et quæ in iis sunt creavit : porro per Jesum Christum ejusdem Dei omnipotentis unigenitum, omnibus languentibus restituo sanitatem. Neque sub hoc habitu sexum mentionior, quæ subito me Christi ancillam sum confessa : et hæ mihi sunt in Domino sorores, mecum ab incubulis in Christiana fide educatæ. Quicumque, ait Leontius, repugnat mandatis Principum diræ mortis est reus. Respondet Archelaa : Nos Dominum habemus Jesum Christum, propter quem mundum cum suis vanitatibus aspernamur : ab hoc misericordiam expectamus, qui cœlum, terram, ceteraque omnia sua providentia gubernat.

deos irridet, et Christi virtutem prædicat :

6 Tum Leontius : Dii nostri omnia continent reguntque : atque eorum multa sunt nomina, Saturnus, Trismegistus, Venus, Mercurius, Juno, Minerva, quique major ceteris est Jupiter. Istæ sunt Dei virtutes, aguntque et gubernant universa. Respondit Virgo : Dii illi tui cæci sunt, et cæci qui adorant eos, aut credunt in eos. Vester Deus, inquit Leontius, solus est, nec satis se tueri potest, quippe qui jam olim in crucem actus, aceto potatus, coronatus spinis, lancea transfixus. Hæc vero, inquit B. Archelaa, nostra ille caussa sustinuit, ut omnes qui in illum crederent, non perirent sed haberent vitam æternam. Sed dii tui non vident, non audiunt, non loquuntur, neque se ipsos possunt aut alios juvare.

objicitur leonibus qui ei non nocent :

7 His verbis irritatus Leontius, adduci in septum isthic præparatum leones jubet, ingenti stimulos fame; iis quippe septem dierum spatio numquam sufficiens pabulum erat datum; iisque violante objici a lictoribus Virginem jubet, a quibus continuo laniamdam adstantes credebant. Verum contra evenit : nam divina virtute cicures ac mites effecti, atque ad sanctæ Martyris abjecti pedes, quasi profiteri videbantur, et se adversus impiissimi tyranni furorem præsidio unguibus suis esse velle. Hic vero ita precari Deum cœpit Archelaa : Domine Deus Pater et Fili et Spiritus sancte, qui hactenus corpus ab omni contagione tutatus es meum, hodie vero fecisti, ut ipsos superare leones et leonibus inmaniolem Leontium, filium diaboli, qui servili me timore examinare, animamque opprimere meam voluit; tu hodie et semper esto adjutor meus : in manus tuas Domine commendo spiritum meum.

vincla in carcerem conjicitur.

8 Cum hæc cerneret, audiretque ferocissimus Leontius, nova rabie inflammatus, ipsos a satellitibus suis occidi leones jubet; atque Archelaa et sociabus arcte post terga religari manus, easque in teterrimum compingi carcerem, ut deinde aliis eas tormentis excruciet. Atque ita sanctæ Virgines, vitam in terris Angelicam degentes, dæmoniorum cultoribus immaniter torquebantur pro Christi nomine, qui eas hac ratione ad cœlestes triumphos evocabat.

CAPUT II.

Varii cruciatus, gloriosa mors.

Nulla res hominum vitæ tristior est ac gravior, quam cum animi eorum terrenis desideriis ac deliciis detinentur. Neque contra res est magis ad veram quietem tranquillitatemque accommodata, quam nihil omnino expetere, nisi ut Deo servias, proque ejus honore corpus omni cruciatui objicias. Ideoque minus mortem timet, qui minus voluptates cognovit : ast is mori timet, qui nullam a morte vitam sperat. Noverunt id servi Dei : quare mirum videri nemini debet si vitam illi mortalem parvi pendant, cum sciant statutum esse hominibus semel mori; iis vero qui cum virtute vitam egerint, aliam manere vitam beatam atque immortalem. Documento est Archelaa sacratissima virgo, quæ in obscurum inclusa carcerem, omnem in Deo spem suam præsidiumque collocavit. Ecce vero cum in maximas perducta angustias vide-

retur, apparet illi Angelus Dei, eamque incredibili quadam luce perfundit, atque his solatur verbis : Archelaa Dei famula, ne metue, parata tibi jam in cœlo corona est : tuæ ad Dei conspectum pervenerunt preces.

10 Insolitam lucem ipsi quoque carceris videre custodes, atque ingenti timore perculsi conclamarunt : Unus verus, Deus, quem beata prædicat Archelaa. Postridie jubet Leontius sibi Archelaam sisti : Pertrahite, inquit, huc Archelaam, quæ et me injuria lacessit, et deos meos suis maleficiis blasphemis evertit. Perducta ad tribunal Archelaa, Neque te, inquit, contumelia lacesso, neque maleficii quidquam designo; sed tua, impiissime tyranne, tua tibi injuriam afferunt opera, tuæ te blasphemiae æternis parant flammis pabulum. At si me audis, meisque habes sermonibus fidem, crede in Deum Patrem omnipotentem, et in Jesum Christum filium ejus, qui te creavit, ex cujus ac Patris mutuo amore ab æterno Amor procedit, omnes depellens tenebras. Hic unus in Trinitate Deus, omnibus pridem gentibus innotuit.

11 Hæc porro veluti deliria quædam ridicula Præses contemnens : Si et tu meis, inquit, credere diis volueris, divitiis et honore ornata, locum inter Romanas matronas illustrem consequeris : sin vero, plenam ignominiae tibi mortem consciscam, corvisque ac lupis tuum devorandum corpus exponam. Respondet Archelaa : Ego adjutorem habeo Dominum meum Jesum Christum, qui corpus ab omni, quam inferre meditaris, injuria tutabitur, meque cum Angelis suis æternæ faciet lætitiæ consortem, si, ut adhuc, mentem meam ab omni custodiero iniquitate. In illo corpus meum uti ceterarum sanctorum virginum feliciter quiescet.

12 Accensus ira Leontius Proconsul, subjeci luculentum ignem sartagini jubet, eamque oleo impleri et pice. Dum vero succenditur sartago, Archelaam interim nudatam jubet pectinibus ferreis laniari, ac deinde cædi, tum oleo ac pice accensa aspergi. Hac ratione ad ipsa ossa penitus perusta ac fœde deturpata, ingentem incussit ipsis lictoribus admirationem : quippe quæ natura tenella atque imbecillis, adeo truculenta sustinere supplicia potuisset. Ipsa vero directis in crucem brachiis, oculis in cœlum conversis : Aspice, aiebat, Domine de cœlo, sede sancta tua, fidelēm tuam ancillam : extingue rore gratiæ tuæ rogum ardentem, qui me urit, refrigera corpus meum atque omni libera dolore et plagis; quas crudelis tyrannus inflixit. Vix illa protulerat Archelaa, cum supra caput ejus lux conspecta est, voxque non ab mortali missa auctore, hæc denuntians : Ancilla Christi et Martyr sancta, ne metue; parata tibi est in cœlo corona : ne metue intentata a tyranno supplicia, quia ego tecum sum, ut te adjuvem inducamque in refrigerium.

13 Cum cerneret Leontius nullo cruciatu excelsum Virginis animum infringi posse, lictoribus præcipit, ut sub ingenti eam saxo collocent, ejus mole penitus opprimendam. At subito Angelus Dei in alteram partem immane illud saxum revolvit, quod magnitudine sua ac pondere ipsos obruit carnifices, qui eo conterere Martyrem moliebantur. Et hoc quoque mortis genus evasit Archelaa, nequidquam frendente Leontio. Illa vero laudes Deo canebat, hæc fere usurpans verba : Benedictus Deus Patrum nostrorum, qui salvas omnes sperantes in te. Attoniti hoc prodigioso successu spectatores inclamant : Verus est Deus Christianorum, quem prædicat B. Archelaa.

14 Quod ut audiit Leontius, ad suos conversus, Quid, inquit, ista faciemus venefica, quæ omnia superavit tormenta? Corripite eam, mortemque illi ignominiosam irrogate. Educite mille passus ab urbe Nola, ibique eam cum binis comitibus suis perimite. Continuo tres illæ virgines Archelaa, Thecla, Susanna, ligatis post terga manibus ad statutum per-

AUCTORE
PAULO
REGIO.
Cœlitus confirmatur :

Præsidem
hortatur ad fidem suscipiendam.

cæditur, et
oleo ac pice
perungitur :

voce cœlesti
animatur :

saxo ingenti
supposita, divinitus liberatur :

hæc sunt martyrii locum. Tum Archelaa lictores
net jussa Imperatoris exequantur. Illi vero Ange-
lica apparitione sibi oblata perterriti, Nequaquam,
inquiunt, Domina, rem ejusmodi aggrediemur. Re-
spondent una voce Virgines sanctæ : Nisi quod

Præses imperavit egeritis, non habebitis partem
nobiscum : Eo audito, tandem gladios stringunt car-
nifices, tresque singulis ictibus singulas immolant Deo
immaculatas victimas. Ita laudatissimam vitam glo-
rioso martyrio concluserunt sub annum Christi 293.

DE S. VENERANDO EPISCOPO ARVERNENSI IN GALLIA.

INITIO
V SECCULO
XVIII JANUAR.
S. Venerandi
festivitas,

Claromonte Arvernorum XV Kal. Februarii S. Ve-
nerandus, illius civitatis Episcopus, colitur, ut
Joannes Savaro testatur, licet alio die, ut post
dicemus, obierit. De eo Molanus in Addit. ad
Usuardum : Civitate Arvernus S. Venerandi Episcopi
et Confessoris. De eo agit quoque Saussains, et hunc
ordinationis ejus esse diem scribit; agit et Ferrarius, qui
rursus XXVIII Januarii eum refert, citatque Tabulas et Bre-
viarium Ecclesiæ Claromontanæ. At Joannes Savaro
certior testis, quippe qui Claromonte scripsit, præterquam
quod et Martyrologii et Breviarii Claromontani fide sta-
bilit hodiernam ejus festivitatem.

aliis diebus
memoria.

2 Idem Ferrarius XXIV Septembris : Arvernus S. Ve-
nerandi Episcopi. citat in Notis Martyrologium Ca-
nisii, in quo Venerandi hujus nomen non extat. Sed de
eo ejusque successore S. Rustico agit eo die Surius ex
S. Gregorio Turonensi; estque is Rustici natalis.

electio,

3 De Venerando ista habet Gregorius lib. 2, hist.
cap. 13. Apud Arvernum vero post transitum S. Ar-
temii, Venerandus e Senatoribus Episcopus ordina-
tur. Qualis autem fuerit hic Pontifex, testatur Pre-
sbyter Paulinus, dicens : Si enim hos videas dignos
Domino Sacerdotes, vel Exuperium Tholosæ, vel
Simplicium Viennæ, vel Amandum Burdegalæ, vel
Diogenianum Albigæ, vel Dynamium Ecolismæ, vel
Venerandum Arvernus, vel Alethium Cadurcis, vel
nunc Pegasium Petrocoriis, utcumque se habent
seculi mala, videbis profecto dignissimos totius fidei
religionisque custodes. Hic in ipsa Dominici natalis
vigilia transisse refertur. Ita Gregorius. De S. Arte-
mio ejus decessore agemus XXIV Januarii, quo die obiisse
eum scribit Savaro, ut non sit probabile Veneran-
dum XVIII die ejusdem mensis esse consecratum, ut vult
Saussains. Quis enim credat post S. Artemii mortem
anno integro minus sex diebus Sedem vacasse, si ea
expendat quæ de S. Rustici electione idem scribit Gre-
gorius? Fragmentum, quod hic citatur, non habetur in
S. Paulini Nolani operibus; et dubium est an ejus sit,
cum S. Gregorius solum Presbyterum vocet : alterius
est fortassis Paulini Presbyteri, a quo vita S. Ambrosii
scripta extat. Eorum porro Episcoporum, quibus Vene-
randum annumerat Paulinus, complures in Cælitum
tabulis relati; S. Exuperius 28 Septemb. S. Simplicius
11 Febr. S. Amandus 18 Jun.

ecclesia,

sepulchrum,

4 De basilica S. Venerandi, quæ S. Illidii erat
proxima, multis agit idem S. Gregorius lib. de gloria
Confess. cap. 35 et 36 deque repertis isthic variorum
Sanctorum corporibus; et de ipsius Venerandi reliquiis
ita scribit cap. 37. Est ibi et sepulchrum ipsius S. Ve-
nerandi Episcopi, a quo hæc ædes nomen accepit,
sub analogio compositum; super quod caput per

fenestellam quicumque vult immittit, precans quæ
necessitas cogit, obtinetque mox effectum, si juste
petierit. Ibi et S. Nepotianus Episcopus requiescit,
qui fuit in seculo summæ vir sanctitatis, obtinens
nunc cum Domini potentia, quæ ab eo fuerint implo-
rata. Sæpe enim super hæc sepulchra frigoriticorum
oratio fusa desideratam retinet medicinam De S. Nepo-
tiano agemus 22 Octob.

miracula

præsertim in
febrium cura-
tione ;

reliquiæ,

5 Libro 1 de Sanctis, ecclesiis, et monasteriis Claro-
montanis num. 10 ista habentur : In ecclesia S. Vene-
randi, altare S. Juliani et S. Basilissæ Antiochenæ,
altare S. Quintini, et S. Dionysii; altare S. Mariæ,
ubi S. Venerandus, et S. Linguinus, et S. Nepotia-
nus, et S. Avitus, et S. Clara, et alii sex millia
ducenti in corpore quiescunt, quorum nomina Deus
scit. Ea vero ecclesia, ut isthic annotat Savaro, hodie
intra hortos Illidiani cænobii est.

6 Reliquiæ vero ipsius Sancti an. 1311, XI Kal.
Januarii, cum reliquiis S. Illidii in eadem capsula di-
cretim conclusit Arbertus Episcopus, rogatu Guidonis
Scoti Abbatis Illidiani, ut testatur idem Savaro ex veteri
MS. e quo ista addit : Porro nonnulla pars pulveris
et ossium corporis B. Venerandi dimissa sunt in ca-
pella sua, sub suo altari, infra pristinum ejus sepul-
chrum sub analogio factum. Citat idem veterem tabulam
Illidianam, in qua hæc leguntur : Nam in B. Illidii
monasterio B. Venerandus Episcopus, S. Mariæ
amore aliorumque Martyrum, requiescit. De S. Illi-
dio, qui Gallis S. Allyre dicitur, agemus XIV De-
cembris.

translatæ
22 Dec.

7 Celebratur S. Venerandi Translatio XXII De-
cembris eodem Savarone teste, quo die eam in suo Marty-
rologio consignavit Andreas Saussains; iterumque, eam-
dem tamen omnino, XXI Novembris, ast hoc XVIII Ja-
nuarii die, in proluxiori elogio post alia sic scribit, nec
indicat quo auctore : Porro apud Arvernos adeo insi-
gnia extiterunt illius merita sanctitatis, ut cum
sepultus fuisset in S. Illidii basilica, postea radians
miraculis, corpus ejus venerandum in proximam
ædem fuerit translatum, quæ in ejus honorem ædifi-
cata, nuncupationem ab ejus nomine accepit, quo in
hunc usque diem claret conspicua. Reliquiæ vero
ejus sub analogio compositæ, subtus altare diu re-
quieverunt. Donec tandem Adeburtus Episcopus,
petitioni annuens Guidonis Scoti Abbatis Illidiani,
cum reliquiis S. Illidii in eadem capsula easdem discre-
tim conclusit, et suo annulo obsignavit anno Domini
1311, XI Kal. Januarii, qua die ejusdem translatio
ibidem recolitur, etc. Prioris translationis ex æde
S. Illidii ad proprii nominis basilicam, nullum apud
S. Gregorium Turonensem, aut Savaronem, vestigium.

anne etiam
ad proprii no-
minis eccle-
siam.

DE SANCTO VOLUSIANO MARTYRE EPISCOPO TURONENSI IN GALLIA.

CIRCA AN. XD.
XVIII JANUAR.
S. Volusiani
natalis ;

Turonis in Gallia hoc die natalis agitur S. Vo-
lusiani Episcopi, qui a Gothis captus, in exi-
lio spiritum Deo reddidit : ita Martyrol. Rom.
Meminit quoque illius Molanus in Addit. ad
Usuardum, et Ghinius in natalibus SS. Canonico-
rum. Martyrem alii vocant quod etsi non titulo religionis occi-
sus tamen ejusdem odio religionis calumniam passus ab
impiis, sicque relegatus, vel exilii ærumnis confectus sit,

vel gladio, ut post dicetur, percussus. Galesinius et
Martyrologium Germanicum : Turone S. Volusiani
Episcopi et Martyris. Molanus quoque in priori edi-
tione additionum ad Usuard. Martyrem vocat. Andreas
Saussains in Martyrol. Gallicano : Eodem die Turonis
S. Volusiani Episcopi ejusdem Metropolis, et Mar-
tyris gloriosi, qui a Gothis Arianis captus, et in
odium orthodoxæ, quam asserebat, veritatis, huc et
illuc

illuc raptatus, varieque exagitatus, Deo beatum spiritum in exilio reddidit. Idem in supplemento, plexum capite scribit, ut mox dicemus.

relegatio,

2 De eo ista scribit S. Gregorius Turonensis lib. 2, hist. cap. 26. Post hæc B. Perpetuus Turonicæ civitatis Episcopus, impletis 30, in episcopatu annis, in pace quievit. In cujus loco Volusianus unus ex Senatoribus subrogatus est. Sed a Gothis suspectus habitus, episcopatus sui anno septimo in Hispanias est quasi captivus abductus, sed protinus vitam finivit. In cujus loco Verus succedens, septimus post B. Martinum ordinatur Episcopus. Mendum hic videtur irrepsisse: nam lib. 10, cap. 31, ubi omnes recenset Turonenses Episcopos, tertium S. Martinum statuit, octavum Verum, medios Briccium, Eustochium, Perpetuum, Volusianum; ut Verus non nisi sextus sit a S. Martino.

3 Mirum est ipsum Verum non esse in Sanctorum quoque tabulas relatum, qui eadem, qua Volusianus, causa in exilium deductus, vitam finivit, ut idem tradit S. Gregorius lib. 10, cap. 31, ubi de Volusiano ista scribit: Septimus vero Volusianus ordinatur Episcopus, ex genere Senatorio, vir sanctus, et valde dives, propinquus et ipse Perpetui Episcopi decessoris sui. Hujus tempore jam Clodoveus regnabat in aliquibus urbibus in Galliis. Et ob hanc causam hic Pontifex suspectus habitus a Gothis, quod se Francorum ditionibus subdere vellet, apud urbem Tholosam exilio condemnatus, in eo obiit. Hujus tempore vicus Mantolomaus ædificatus est, et basilica S. Joannis in Majori-monasterio. Sedit annos septem, menses duos,

hujus causa:

ætas.

4 Vixit Volusianus, inquit Baronius in Notis ad Martyrolog. temporibus Childerici filii Clodovei Regis Francorum: at quis iste Childericus Clodovei filius? Vixit sub ipso Clodoveo Childerici filio. Error tamen videtur aliquis irrepsisse apud Gregorium in annis successorum S. Martini. Hunc ipse obiisse scribit Cæsario et Attico Coss. qui fuit annus Ch. 397, alii 400, vel 401. Briccio successor tribuit annos 47. Eustochio 17. Perpetuo 30, Volusiano 7, et menses 2. Vero 11, dies 8. Licinio 12, menses 2, dies 25. Ast ut idem scribit, Licinii tempore, Chlodoveus Rex victor de cæde Gothorum Turonis rediit. Eacædes anno 507, contigit. Sederunt deinde Theodorus et Proculus annos 2. Dinifius deinde per electionem præfati Regis ad episcopatum accessit. Obiit Clodoveus anno Christi 511, ab obitu S. Martini 112, at juxta jam positum ex ipso computum efficiuntur 112, usque ad initium Licinii, usque ad Dinifium 126. Quid, quod ipsemet lib. 2, cap. 43, obiisse Clodoveum scribit anno undecimo Licinii Episcopi? forte lib. 10, legendum est, per electionem præfatæ Reginæ, scilicet Chrodieldis, de qua prius egerat, electum esse Dinifium. At juxta priorem Gregorii calculum, si anno Licinii undecimo obiit Chlodoveus, seditque Verus annos 11, dies 8 sequeretur S. Volusianum circiter annum 490, pulsum, qui erat Chlodovei 9. Et videtur innuere S. Gregorius lib. 2, cap. 27. Chlodoveum adhuc gentilem fuisse cum Episcopatum adeptus est Verus: baptizatus est autem Chlodoveus anno 496. Hæc de S. Volusiani ætate.

S. Gregorii
Turonici cal-
culi emenda-
tus,

S. Volusiani
martyrium,

5 De martyrio ita scribit Saussaius in supplemento Martyrologii: Apud Fuxum inter Apameam et Vanillas in finibus Tolosanorum natalis S. Volusiani Episcopi Metropolitanus Turonensis et Martyris, qui (ut in Martyrologio isto prænotatum est) a Gothis Sede ejectus, et in has partes relegatus, post multas jactationes, demum obtruncatione capitis agonem gloriosum complevit. Cum autem cervices præbere abscindendas juberetur, baculum humo infixisse suum, traditio est incolarum, qui in arborem inognitam excrevit, in hunc usque diem manentem.

hujus locus;

6 Gulielmus Catellius lib. 3, rer. Occitan. scribit accolarum traditione constare, in Comitatu Fuxensi inter Castrum Appamiarum, urbem nunc Episcopalem, et Castrum Barillas, sive Barellas, septem ab urbe To-

losana miliaribus, interfectum: extare eo loco arborem, adquam ob sancti Martyris memoriam concursus populi fit. Bertrandum Eliam citat auctorem historiæ Fuxensium Comitum, qui se eam sæpius conspexisse testatur, neque cujus ea generis esset cognoscere potuisse; memorari autem e Sancti viatorio baculo enatam. In Chronicis Comitum Fuxensium patriâ lingua scriptis, quæ idem allegat, plura commemorantur de S. Volusiano, qui Voulfia isthic appellatur: a Gothis inter Appamias Baresllasque interfectum: corpus a tauris duobus ad currum junctis, devectum ad ædem S. Nazarii Fuxensi castello proximam: plures a Comitibus Fuxensibus possessiones S. Volusiano dicatas ac traditas, quas sigillatim enumerat.

EX VARIIS

arbor ex ejus
baculo:

sepultura:

translatæ ejus
reliquiæ,

7 Mons-Gaudii, vulgo Montgausi, vel Montgauci locus est e regione oppidi Fuxensis situs, in quo sacellum Deiparæ Virgini sacrum, frequentissimo populorum concursu celebre. Huc S. Volusiani a Rogerio Bernardi F. secundo Fuxensi Comite anno 1107 translatus, narrant eadem Chronica Fuxensium Comitum, unaque S. Antonini Appamiensis, S. Antonii Lezatensis, S. Ferreoli, reliquias. Papirius Massonus lib. de Fluminibus Galliæ, de Aurigera fluviio agens, (qui e Pyrenæis ortus, Fuxum, Appamiasque alluit, et Garumnæ tandem duabus a Tholosa leucis miscetur, vulgo Auriege dictus) ita de hac S. Volusiani translatione scribit: Nec procul (Fuxo) visitur sacra Montis Gaudii basilica a Carolo Magno, ut aiunt, instituta, multisque donariis et redditibus ornata, quæ postea Volusiani corpore in eam urbem translato, studio et diligentia Rogerii secundi Fuxensium Comitum, multum inclauit. Petrus quoque Olhagarayus in Fuxensium Comitum historia scribit Rogerium, paullo ante quam e vita discederet, jussisse S. Antonii refodi corpus, et Lezarum transferri; ipsumque nudis pedibus pompam religiose esse prosecutum: transtulisse quoque S. Volusiani corpus ad Montem-Gaudii, evocato ad eam solennitatem Amelio Tholosano Antistite, et Raymundo Barbastrensi.

a quo,

8 Plenius de ea translatione Catellius ex Guilhelmi Laperriere historia Fuxensi, qui Alarici jussu plexum capite S. Volusianum scribit; translatus vero corpus anno 1111, ad Montem-Gaudii solenni supplicatione, cui præter Rogerium Comitem adfuere Amelius Tholosanus Episcopus, Clerus omnis qui in vicinis ad quatuor aut quinque leucas, oppidis, pagisque morabatur, Raimundus Barbastrensis, alique Antistites, ac propinqui Nobiles, et vis populi infinita.

qua solenni-
tate,

9 Idem Catellius lib. 4, ejusdem translationis meminit, ubi Rogerii Comitum prædicat pietatem, qui S. Antonii ad Lezatense cænobium translationi anno 1097, non solum cum multis Præsulibus aliisque sacris hominibus adfuerit, sed sua ipsemet involuta chlamyde, Sancti ossa ad ipsum usque cænobium, nudo semper capite incedens deportavit: anno deinde insequenti 1098. S. Volusiani et S. Ferrioli reliquias ad sacellum Montis-Gaudii transferri curavit.

quo anno.

10 De anno hujus translationis non sat inter auctores convenit. Olhagarayus paullo ante Rogerii obitum tradit contigisse: at decessisse anno 1111. Rogerium ait Catellius, anno suscepti regiminis 17. Annales Fuxenses ab eo citati, anno 1107, factam translationem volunt; Catellius 1098, et antea ex Guilhelmi Laperrierii fide, 1111. Amelium Tholosanum Episcopum scribit lib. 5, ubi rursus hujus translationis meminit, circiter annum 1098, videri Isarno Episcopo successisse, sedisse certe anno 1100, ut in pluribus Actis signatum legerit. Sed cum dicatur B. Raymundus Barbastrensis Episcopus interfuisse, necesse est non ante annum 1104, accidisse: nam cum, ut in ejus vita scribit Elias Canonicus Barbastrensis, obierit anno Christi 1126, cum sedisset annos 21, menses 8, dies 21, sequitur anno 1104, mense Septembri aut circiter ad eam Cathedram evectum, ipso nempe tempore, ut idem testatur auctor, quo Petro I, Aragoniæ Regi Alphonsus I. Bellator successit, eam B. Raimundi vitam dabimus XXI Maii.

DE

DE S. SULPITIO EPISC. TRAJECTENSI IN BELGIO.

XVIII JAN. AR.

Trajectenses
Episcopi.S. Sulpitii
natalis,

translatio,

Gentis Tungrorum in Germania secunda Episcopos post S. Servatium, (qui a temporibus filiorum Constantini ad Theodosium seniores floruit) trecentos fere et quadraginta per annos, Trajecti ad Mosam sedisse, donec Leodium demigrarunt, XIII Januarii in Designato indicatum est; solitosque modo Trajectenses Episcopos dici, modo Tungrorum; nam et ipsum in Tungris erat Trajectum, ab Atuatuca tribus circiter distans leucis, locoque opportuniore situm; sed priorum decem, usque ad S. Domitianum qui concilio Aurelianensi V, anno Christi 549, subscripsit, pro illorum temporum caligine obscura remansere acta; sive, quod quidam volunt, annis 114. Sedes post S. Servatii mortem ad S. Remigii tempora, conversionemque Clodovei vacavit; seu, quod verisimilius est, sub Francorum etsi gentiliū dominatu, utcumque se tueri modicus grex Christianorum poterat, Patrem sibi ac Episcopum constituit.

2 Sextus ergo a S. Servatio fuit S. Sulpitius, cujus XVIII Januarii natalem consignant Kalendarium SS. provinciae Leodiensis, Ferrarius, Saussaius, consentiente Placentio, MS. Florarium XVII Januarii eum refert: MS. quoddam Carthusiae, Bruzellensis IX Februarii; in hoc quoque XV Augusti ista habentur: Translatio S. Supplicii Episcopi Trajectensis superioris, qui supra ponitur V id. Febr. Alii quoque (ut Harigerus Abbas, Aegidius Auræ-vallis, Saussaius in Supplemento Martyrologii hoc die) Supplicium appellant, uti et Bituricensem, de quo XVII Jan. egimus.

Trajectum superius vocari alibi monuimus hoc ad Mosam situm, quod aliud sit inferius vulgo Ultrajectum appellatum.

3 Id Solum de Sulpitio in Actis Episcoporum Leodiensium cap. 31, ad Harigerum Abbatem addidit Aegidius Auræ-vallis monachus: Quo (Resignato) defuncto, quintusdecimus extitit B. Supplicius Episcopus, vir pietate et misericordia per omnia laudandus. Joannes Placentius Nasonis ejusdam filium facit, quem Acta Episcoporum Trajectensium Sanctum Nasonem vocant: sed et hæc Acta apocrypha sunt, et Placentius quod ad res illas vetustiores attinet nullius fidei.

4 Obiisse Sulpitium anno 510, scribit Ferrarius, ætas. Claudius Robertus 519. MS. Florarium 532. Placentius scribit consecratum anno 517, sedisse annis 8, sub Apostolicis viris Hormisda, Joanne I, et Felice IV imperantibus Anastasio, Justino sene, et Justiniano magno, sed hæc invicem non congruunt. Nam si sedit ab anno 517, annis 8, ergo 525, ad summum 526, mortuus est, qui erat Joannis Papæ tertius, Justiniani senioris octavus: sicque nec ad Felicis Pontificatum pervenit, nec ad Justiniani imperium. De tempore Sedis horum primorum Episcoporum consule Aegidii Bucherii nostri Appendicem ad disputationem historicam de primis Tungrorum Episcopis post tomum 2 Chapeavilli. Videtur circiter annum 500. S. Sulpitius floruisse. Placentius scribit in æde Servatiana sepultum; cum ea nempe postmodum condita est.

DE SANCTIS VIRGINIBUS

LIBERATA ET FAUSTINA,

NOVOCOMI IN ITALIA.

CIRCA ANN.
DLXXX.
XVIII JANUAR.
Sanctarum
harum natalis
18 Jan.

Novocomi in Gallia Cisalpina S. Liberatæ Virginis agitur hoc die natalis, ut tradit Martyrologium Romanum. De qua Bellinus quoque, Maurolycus, Molanus in Addit. ad Usuardum: Ipso die S. Liberatæ Virginis. Faustina sororem alii jungunt; Galesinius: Novocomi sanctarum Virginum Liberatæ et Faustinae, consentiunt Wion, Menardus, Dorganus. De Faustina peculiariter Ferrarius in generali catalogo SS. Novocomi in Insalubria S. Faustinae Virginis, et sororis S. Liberatæ. Citat Baronius in Notis ad Martyrologium Tabulas Ecclesiæ Comensis; Galesinius Breviarium Aquileiense et Comense, Ferrarius præterea Lectiones Ecclesiæ Placentinae: tradique hic Comi, Placentiæ, Veronæ simul has Virgines coli.

2 Augustinus Valerius lib. de Episcopis et Sanctis Veronensibus, de iis ista tradit: S. Liberæ Virginis festum apud Ecclesiam Veronensem ex consuetudine antiqua celebratur sub officio simplici die 21 Aprilis, ut in omnibus antiquis Calendariis civitatis Veronæ, præsertim ex Calendario Martyrologii Ecclesiæ Cathedralis, ubi dicitur: XI CAL. MAII S. LIBERÆ VIRG. Unde colligitur S. Liberam non fuisse Martyrem, licet in quibusdam Calendariis descripta sit Virgo et Martyr. Idem confirmatur ex ejus vita descripta in libro antiquo ex membranarum, cooperto corio rubro, in folio parvo, chartarum 48, folio 39, apud monasterium S. Euphemie Veronæ. In Breviario etiam antiquo ex membranarum Ecclesiæ S. Bartholomæi in monte legitur Virgo tantum. Hinc etiam patet falsum esse S. Liberam fuisse matrem illius, quem suscitavit S. Syrus Veronæ, dum Papiam pergeret, ut quidam scriptum reliquit, cum S. Libera Virgo celebretur. Habet ecclesiam, quæ

prius ecclesia S. Syri appellata fuit. Hæc beata Virgo habuit sororem S. Faustina: quæ ambæ vitam monasticam apud urbem Comum duxerunt, ut in prædicta historia.

3 Hæc apud Comenses, et Brixianos Liberata Libera dicta. appellatur, qui ejus festum ac etiam S. Faustinae celebrant: sed alii 18 Januarii, alii xi Aprilis, juxta eorum consuetudinem. A Francisco Corna in libro, de quo supra Lingua vernacula Liberata appellatur. Hinc factum est quod cum lingua vulgari Veronensi apud priscos pro S. Liberata diceretur S. Libera, et pro S. Consolata S. Consola, Latine pro S. Liberata dicta est S. Libera. Usuardus impressus Lovanii 1568, sic habet die 18 Januarii: Ipso die S. Liberatæ Virginis.

4 Super januam majorem ipsius ecclesiæ ad Occidentem est imago unius Episcopi in habitu Episcopali, quæ habetur imago S. Syri; a cujus latere dextro et sinistro sunt duæ imagines sanctarum mulierum cum diademate in capite, depictæ anno Domini 1366, 20 Aprilis: quæ habentur imagines SS. Liberæ et Faustinae sororum. In tabula ex membranarum in ecclesia S. Liberæ, ubi sunt descriptæ antiquæ Indulgentiæ anno 1338, conceditur Indulgentia non solum in festo S. Liberæ sed etiam S. Faustinae: ex quo apertissime colligitur S. Liberam fuisse S. Liberatam sororem S. Faustinae, quæ ambæ fuerunt Virgines tantum. Imo ex traditione celebrantium ejus festum in ipsa ecclesia celebratur Virgo tantum. Extant etiam duo versus ad caput imaginis ejus antiquæ in pariete ipsius ecclesiæ id attestantes:

Libera Virgo Dei precibus, pietate benigna
Tu memor esto mei liberans a morte maligna.

5 Mantuæ XVI Januarii, ut testatur Ferrarius, colitur S. Libera in propria ecclesia; quam Liberatam hanc

alibi 21 April.

S. Liberata
non marty:Ambarum
imagines.

hanc Comensem esse arbitratur. At 21 Aprilis idem Ferrarius in generali Catal. SS. Veronæ S. Liberæ Virginis. Wion: Veronæ SS. Liberæ et Faustinae sororum et Virginum sanctimonialium. Utramque eodem die refert Dorganius. Et Wion quidem translationem earum hoc die recoli existimat, cum natalis XVIII Januarii agatur. Idem tamen Wion, atque ex eo Menardus, et Ferrarius in generali catal. XXI Martii: Veronæ, Translatio SS. Liberatæ et Faustinae sororum et Virginum sanctimonialium. Auctor vitæ scribit geminam factam translationem: prioris ignorari diem, alteram XIII Maii contigisse. Ferrarius in generali catal. XIV Maii: Comi Translatio sanctorum Martyrum Proti et Hyacinthi, ac sanctarum Virginum Liberatæ et Faustinae.

6 Vitam antiquam, a Valerio Augustimo citatam, necdum nancisci potuimus. Quam damus, ea a Francisco Balarini parte 3 Annal. Comensium, Italice scripta est. Breviorem aliquanto edidit Ferrarius in Catalogo SS. Italiae, et Abrahamus Bzovius to. XIV, Annal. ad an. 1317, num. 8, ubi de earum agit translatione. Breviter Liberatæ meminit Silvanus Razzi to. 1, de feminis sanctitate illustribus.

VITA

Italice scripta a Francisco Balarini.

Sanctæ Virgines Liberata et Faustina patrem habuerunt a Joannem virum nobilissimum, b dominum arcis et oppidi Genesini, in c Cottiis Alpibus siti; cui ad Meridiem earundem Alpium juga imminent, circum late patentem agrum a Septemtrione Padus irrigat: qua jam tum commeare per viam d Claudiam e Gallia in Italiam negotiatores solebant. At non illæ Alpes Cottiae sunt, quas in Gallia Cisalpina locat Strabo; verum Apennini pars, in qua et Bobium oppidum; vocanturque nunc Montes Placentini, ut Paulus Longobardus et Merula scribunt.

2 Viderant piæ sorores mulierem quamdam implacabiliter conjugis morte lacrymantem: eo ergo luctu commotæ statuerunt a conjugio ipsæ abstinere, et sanctius vitæ institutum arripere. Parente igitur hujus consilii ignaro, pretiosa ex auro argentoque monilia capiunt, ac Marcello religioso sacerdote comite, Comum, triduo distantem civitatem, petunt. Molestè id primum parens tulit, non quod a Dei cultu vitæque severiore avocare eas vellet, sed veritus ne subita illa ac clandestina fuga a juvenili profecta levitate esset; quæ nimirum bone specie sæpenumero ad ejusmodi res aggrediendas improvidam juventutem impellit, et quibus nihil aut perparum, sera poenitudine, percipi emolumenti possit. Scriptis igitur cum insigni paterni amoris significatione litteris, eas admonet, caveant etiam atque etiam, ne hoc consilium, diabolica fraude, sinistro fine arreptum sit. Reverterentur potius domum, in matrimonium nobile et opulentum collocandæ. Sin ea penitus insita animis sententia esset, vereque a divino afflata Spiritu; tum vero urgerent constanter bene cœpta, quodque ultro præcepissent ad cælum iter, indefessæ peragerent: nil sibi accidere jucundius posse. Ut verum ex earum litteris certum habuit, hæc et divinitus manasse primum et alte impressa esse consilia, ut erat prædixit, amplos iis redditus tribuit, ut commodum fabricari monasterium, seque alere valerent.

3 Discant parentes, non temere a religionis consilio revocare liberos, cum a Deo id illis injectum perspiciunt: nam et divinam alioquin in sese ultionem provocant; et fas est filiis (adhortante etiam S. Hieronymo) patrem matremque calcare, ut ad Dei obsequium evolent; et crebro funesti exitus filiis manent, cum divinæ repugnatur vocationi. Neque vero oportet, sive impellente avaritia, quæ idolorum est servitus, seu qua alia humana ratione, minis, verberibus, aliisve modis cogere, timidus præsertim

et simplices puellas, ut invitæ religiosam vitam complectantur; (etsi status virginalis pudicitia longe præstare conjugali videatur) ut quas ipsi genuere, perpetuo claustris, ne dicam carcere contineant, sub severissima disciplina, nulla habita scandali ratione, ac præsentis periculi in quod illæ præcipitantur animæ, quæ mortalia cuncta longe pretio antecedunt. Estque ea res certe quidem hæreticorum, qui nunc Ecclesiam impugnant, maledictis obnoxia. Nec mihi illud Apostoli objiciant: Qui matrimonio jungit virginem suam bene facit; et qui non jungit, melius facit. Scitum enim illud scholæ sacrorum Doctorum, ita quidem se rem habere si libertas adsit agendi quæ velit, non vero si vi consensus extorquetur Virginis. Et profecto cum cœlestis ira provocatur, tum Apostolica excommunicatio incurritur, a sacro Concilio Tridentino intentata, cujus in terribili illo extremi diei iudicio exactam rationem Numen reposcet. Atque in eam rem intendant quoque animum necesse est ii, ad quos ejusmodi actionum cura et censura pertinet, ne pari cum secleratis illis hominibus et quavis fera immanioribus supplicio opprimantur.

4 Ut ad institutum redeamus; præerat eo tempore Ecclesiæ Comensi S. e Agrippinus decimustertius Antistes, coram quo votum perpetuæ virginitatis sanctæ sorores nuncuparunt, habitumque et regulam recentis adhuc Benedictinæ familiæ susceperunt: ac patre sumptus præstante oratorium Deiparæ Virginis Mariæ nomine statuerunt, quod postmodum S. Ambrosio dedicatum, situmque est ad ipsos urbis muros.

5 Cum vero plurimæ ad eas piæ sodales aggregarentur, f in alium extra urbem locum demigrarunt, ubi egregium construxere cœnobium, cujus ecclesia S. Joanni Baptistæ consecrata, hodie S. Margaritæ appellatur. Hic cum annis plurimis sanctissimam severissimamque vitam sanctæ Virgines egissent, claræ etiam miraculis, optatum tandem adeptæ sunt finem laborum: et Faustina quidem junior natu xv Januarii migravit e vita, triduo post Liberata, circiter annum 580, ambæ in eadem S. Margaritæ æde tumulatæ.

6 Verum qua tempestate Mediolanenses inter ac Comenses g bellum fuit, earum sancta corpora in urbem illata, inque S. Mariæ basilica cathedrali recondita sunt, Guidone eam Ecclesiam regente, sub annum 1096. Dies consignata non est, quod nulla publica celebritate ea facta sit translatio. Annis deinde h 221, elapsis, sub majore ejusdem templi ara solenniter collocatæ sunt, cum Episcopus esset i Leo Lambertengus anno 1317, 13 Mai. Festivitatem earum peragit Ecclesia xviii Januarii.

a Joannatem vocat Ferrarius, et Bzovius.

b Ferrar. in Curia Genesina inter Padum et Apenninum agri Placentini arcem, in qua habitabat, dominantis etc. In Notis ad general. Catal. SS. hoc die, scribit arcem Genesinam, vulgo la Roccha d'Alges dici, sitamque ad radices Apennini, 20 millibus passuum Placentia distantem.

c Cottiae Alpes alibi sunt, ut hic mox subjicitur; ubi nempe nunc Mons Cenisius. Sed medii ævi scriptores cum Apenninum, Alpes Penninas esse, et quidem ab Hannibalis et Paenorum transitu, quasi Paeninas dictas existimarent; nomina etiam Alpium confuderunt, et quæ Maritimæ erant, Cottias appellarunt. Ita præter hic citatos a Balarini, Leander in Lombardia Cispadana, de Bobio oppido agens, de quo nos 21 Novemb. ad S. Columbani vitam: Quippe quoniam in Apennini jugo situm est, quod Alpibus Coctiis adheret, imo pars illarum est.

d Non ita prope a Placentia est via Claudia, quæ Roma Lucam ducit, perque maritima Liguria in Galliam.

e Colitur S. Agrippinus Comensis Ep. 17 Junii.

f Ferrarius: Sed ob populi frequentiam inde secedentes, ad Coxiam fluviolum haud procul ab urbe, ecclesia S. Joanni Baptistæ dicata, etc. Idem habet Bzovius.

g Belli hujus causam scribit Balarini lib. 1, cap. 7, fuisse eadem Landolfi Carcani Mediolanensis, quem Comensibus Episcopum dederat Henricus IV, Imperator; cum legitime electus esset, et a Pontifice Urbano II, confirmatus, Landolfo excommunicato, Guido Grimoldus, qui anno 1120, sedis suæ 28 decessit.

h Librarii culpa excusum erat 321, apud sequenti chronologia, ab aliis quoque assertæ, repugnabat.

i Hic ex Ordine Minorum assumptus anno 1296, civilibus bellis exagitatus, tandem anno 1327 obiit, teste Balarini.

AUCTORE
FRANC.
BALARINI.

1. Cor. 7. 38.

e
Sanctæ Virgines monasterium construant:

aliud novum.

Moriantur.

g
Transferuntur earum reliquæ;

h
iterum.

i

DE SANCTO LEOBARDO RECLUSO

IN MAJORI-MONASTERIO APUD TURONES.

CIRCA AN.
DCLXXXIII.
XVIII JANUAR.

S. Leobardi
natalis,

vita.

ætas,

reliquiæ.

Monasterium S. Martini, quod vulgo Majus-Monasterium vocant, Gallice Marmoustier duobus a Turonum urbe distans passuum millibus, plures religiosa virtute claros dedit ascetas. In his S. Leobardus fuit, de quo Martyrologium Romanum XVIII Januarii. Ibidem (Turonis) S. Leobardi reclusi, qui mira abstinencia et humilitate refulsit Ejusdem meminere Galesinius, Saussaius, Molanus in Addit. ad Usuardum, Wion, Menardus, Dorganus, Canisius, aliique Mavrolycus et Martyrol. Colonien. Leobaldum vocant; Carthusiani Colon. in auctario ad Usuard. Leopardum. hinc Florarium: Turonis Leopardi Confessoris. et quibusdam interjectis: Monasterio-Majori S. Leobaldi Confessoris. Felicius Leobardum vel Leobaldum appellat: Ferrarius Leonardum, et XVII Januarii refert.

2 Vitam S. Leobardi scripsit S. Gregorius Turonensis lib. de Vitis Patrum, cap. ultimo. Quam antea a Surio editam, cum MS. S. Mariæ de Ripatorio et aliquot excusis exemplaribus contulimus. Eandem sed paululum contractam, recitat Benedictus Gononius lib. 2, de vitis PP. Occidentis, Zacharias Lippelous, aliique. In vita S. Gregorii Turonensis 17 Novemb. hæc de Leobardo habentur: Nec dissimili virtute circa Beatum quoque Leobardum extitit sollicitus: quem nequam spiritus ita sinistris cogitationibus agitabat, ut propter quamdam verborum contumeliam, qua se dudum recluserat, migrare decrevisset. Sed nec iste potuit incurrere casum, qui Gregorium meruit habere sublevantem. Nam cum solito ad Majus-Monasterium, quasi sacra Martini vestigia deosculaturus, adiret, sollicitus pastor qualiter ovis amore Christi vinculata se gereret, ad ejus tugurium divertit. Cui mox ille secreta cordis, quæ diabolus quasi rationabilia confinxerat, eidem reseravit. Qui protinus, sagacissimo ut erat ingenio, diaboli commenta deprehendit, et non minimo dolore suspirans, increpare hominem cœpit, ac diabolicam calliditatem verbis competentibus denudavit: domumque reversus, libros ad propositum monachorum et congruos pia sollicitudine transmisit. Quibus relectis, non solum ab illa, quam patiebatur, incursione curatus est, sed etiam in sensus acumine multum provectus. Hinc porro ætas S. Leobardi colligi potest, cum anno 572, ad episcopatum evectus sit Gregorius.

3 Joannes Savaro in Originibus Claromontanis scribit S. Leobardi Abbatis reliquias in S. Pauli æde Arvernensis asservari, quod ex libello 2 de Sanctis, eccles. et monaster. Claromont. accepit, ubi ita habetur num. 14. In ecclesia S. Pauli, ibi requiescit S. Leonardus. ad quæ ita ipse commentatur: Arvernæ territorii indigena, S. Gregorii Turonensis coætaneus, reclusus in cellula Majori-Monasterio propinqua, qui in summa austeritate bene acto vitæ cursu, in sepulchro, quod ipse sarculo in cellula sua sculpserrat, depositus est. Gregor. Turon. de vita PP. cap. ult. quem postea Arverniam, ut suum vindicasse crediderim, et in hac S. Pauli ecclesia collocasse. Ita ille sed tenue id argumentum, cum Leonardus appelletur, cujus nominis plures in Gallia Sancti vivere.

VITA

AUCTORE S. GREGORIO EPISC. TURON.

Ecclēsia fidelis ædificatur, quotiescumque Sanctorum gesta devotissime replicantur: et licet de his teneat maximum gaudium, qui ad initio ætatis religiosam vitam duxerunt, pervenire meruerunt ad perfectionis portum; tamen et de his, Domino ju-

bente, latatur, qui conversi a sæculo, opus inchoatum valuerunt perducere, divina opitulante misericordia, ad effectum.

2 Igitur beatissimus Leobardus Arvernici territorii indigena fuit, genere quidem non Senatorio, ingenuo tamen: qui ab initio Deum in pectore tenens, cum non floreret natalibus gloriosis, tamen meritis præfulgebat. Hic tempore debito cum reliquis pueris ad scholam missus, quidpiam de psalmis memoriæ commendavit, et nesciens se Clericum parabatur innocens ministerium.

3 Sed cum ad legitimam pervenisset ætatem, cogentibus juxta consuetudinem humanam parentibus, arrham puellæ, quasi uxorem accepturus, dare impellitur. Illo vero respuente, ait pater: Cur, dulcissime fili, voluntatem paternam respuis, nec jungi vis connubio, ut semen excites nostro de genere, sæculis sequentibus profuturum? Casso enim labore exercemur ad operandum, si possessor deerit ad fruendum. Quare implemus domum opibus, si de genere nostro non processerit, qui utatur? Quid mancipia dato pretio nostris ditionibus subjugamus, si rursum alienis debent dominationibus subjacere? Obedire filios debere voci parentum scripturæ testantur divinæ: et tu cum inobediens esse parentibus probaris, vide ne te cœlestibus eruere nequeas ab offensis. Hæc patre eloquente, licet haberet alios filios, facile tamen tali ætatulæ persuasit, voluntati suæ non contraire. Denique dato sponsæ annulo, porrigit osculum, præbet calceamentum, celebrat sponsalium diem festum.

4 Interea genitor genitrixque, mortis somno sopiti, migraverunt a sæculo, vitæ præsentis curriculo jam peracto. Hic vero cum uno germano, tempore luctus expleto, oneratus donis nuptialibus alterius fratris pergit ad domum: quem in tantum reperit vino madidum, ut nec cognosceret, nec recipere vellet propria in domo germanum. Ille vero suspirans et lacrymans, secessit in partem, venitque ad tugurium, in quo fœnum fuerat aggregatum, atque ibi colligato præbens equo pabulam, decubuit super fœnum ad quiescendum. Expergefactus autem media nocte, surgit de stratu suo, erectisque ad cœlum manibus, gratias agere cœpit omnipotenti Deo, quod esset, quod viveret, quod aleretur donis ejus, et alia multa hujusmodi prosecutus. Cumque suspiria longa protraheret, atque lacrymis crebris genas ubertim rigaret; Deus omnipotens, qui illos quos præscivit et prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui, compunxit cor ejus, ut relicto seculo manciparetur ad cultum divinum. Tunc ille quasi jam Sacerdos custosque animæ suæ, prædicare sibi ipsi exorsus est, dicens: Quid agis anima? quid in ambiguo suspensa teneris? Vanum est enim seculum, vanæ sunt concupiscentiæ ejus, vana gloria mundi, et ea, quæ in illo sunt, omnia vanitas. Melius est igitur relinquere eum, et sequi Dominum, quam ad ejus opera præbere consensum.

5 Hæc effatus, cum diem terris reddere lux diurna cœpisset, ascenso equo cœpit ad hœpitium suum reverti. Cumque per viam jam alacris pergeret, volvere intra se cœpit, quid ageret, quo abiret; dixitque: Expertam B. Martini tumultum, unde procedit virtus alma super infirmos; credo enim, quod et mihi ejus oratio iter reseret ad Deum, qui deprecatus ipsum Dominum, mortuos reduxit a tartaro. Et sic viam carpens, oratione comite, S. Martini basilicam est ingressus: circa quam diebus paucis commoratus, transito a amne, ad cellulam Majori Monasterio propinquam,

S. Leobardus
litteras discit:

contrahit cum
puella sponsalia:

deliberat de
relinquendo seculo:

adit Majus
Monasterium:

a

pinquam, de qua Alaricus quidam recesserat, devotus accessit : ibique se propriis manibus membranam faciens, ad scribendum aptavit; ibi se, ut Scripturas sanctas intelligeret, ad Davidici carminis psalmos, qui dudum exciderant, memoria retineret, exercuit. Sicque divinarum Scripturarum lectionibus eruditus, cognovit verum esse quod ei Dominus prius inspiravit in corde. Sed ne hæc cuiquam fabulosa videantur, quæ retulimus, testor Deum, qui ab ipsius benedicti hæc ore cognovi.

*isthic sancte
vivit :*

b

6 At vero interposito pauci temporis spatio, talem se tantumque præbuit, ut honoraretur ab omnibus : acceptoque sarculo, cellulam in quam ingressus fuerat, incidens lapidem, ampliavit : in qua cellula delectabatur jejuniis, oratione, *b* psallentio, lectione : nec unquam a divinis officiis et oratione cessabat. Scribebat interdum, ut se a cogitationibus noxiis discenteret.

*c
tentatus, a
S. Gregorio
Turonensi
confirmatur :*

7 Interea vero ut se tentator manifestaret Dei servis semper inimicum ac invidum, cum quidam de sanctis monachis litem quamdam cum vicinis fratribus habuisset, immisit ei cogitationem, ut relicta cellula illa, ad aliam transmigraret. Cumque ibi *c* ad orationem solito devenissemus, dolum nobis veneni grassantis apperuit. Ego vero suspirans non minimo dolore, increpare hominem cœpi, asserens diaboli esse calliditatem, librosque ei et vitas Patrum, ac institutionem monachorum, vel quales, qui recluduntur, esse debeant, vel cum quali cautela monachos vivere oporteat, abscedens ab eo, direxi. Quibus relictis, non solum cogitationem pravam a se discussit, verum etiam tanto sensum acumine erudit, ut miraremur facundiam locutionis ejus. Erat enim dulcis eloquio, blandus hortatu, eratque ei sollicitudo pro populis, inquisitio pro Regibus, oratio assidua pro omnibus Ecclesiasticis Deum timentibus. Veruntamen nec sibi, ut quidam, demissis capillorum flagellis, aut barbæ demissione plaudebat; sed certo tempore capillum tondebat, et barbam.

*pustulus et
febres mira-
culose sanat :*

8 In qua cellula viginti et duos annos in hoc opere degens, tanta Domini gratia confortatus est, ut pustulis malis saliva oris sui perunctis, vim veneni sævientis opprimeret. Frigoriticis vero per poculum vini, caractere Crucis beatæ sanctificatum, frigus accedens, æstumque restinxit; non immerito discutiens incommodas febres ab aliis, qui in se extinxerat incentiva criminis noxialis.

9 Quodam autem tempore cæcus ad eum veniens, ærumnas doloris sui humiliter complangens, implorabat atque deposcebat, ut tactu dextræ suæ Sanctus lumina clausa palparet. Quod ille diutissime renuens, tandem fletibus hominis victus, misericordia motus, cum per triduum orationem pro eo fudisset ad Dominum, quarta die imponens manum super oculos ejus,

ait : Domine omnipotens, fili unigenite Dei Patris, qui cum eo ac Spiritu sancto regnas in secula, qui homini a nativitate cæco reddidisti lucem beati oris sputo, te redde et huic famulo tuo luminis visum ut cognoscat, quia tu es Dominus omnipotens. Et hæc dicens, ut Crucem super oculos cæci depinxit, mox pulsus tenebris, ad preces ejus ei Dominus lucem restituit. Hujus virtutis testimonio d' Eustachius Abbas adstipulator assistit.

*Auctori
S. GREG.
TURON.
Cæco visum
restituit :*

d

10 Denique hic de labore lapidis submontani, quem assidue cædebat, confractus, jejunii austeritate confectus, oratione indesinenti debilitatus, cœpit paulatim corporis firmitate destitui. Quadam autem die, dum nimium fessus haberetur, nos ad se vocari præcepit. Ad quem accedentes, postquam funeris sui necessitatem deflevit, *e* Eulogias a nobis peccatoribus flagitavit. Quibus acceptis, hausto mero, ait : Tempus meum jam impletur, ut me Dominus ab hujus corporis vinculis jubeat relaxari : sed adhuc paucis diebus erit spatium : veruntamen ante diem sanctum Paschæ vocandus sum. O beatum virum, qui sic servivit Creatori omnium, ut suum obitum revelatione divina cognosceret ! Erat enim mensis decimus, quando hæc est effatus.

*obitum suum
prædicit :*

e

11 Duodecimo *f* autem mense cœpit iterum graviter ægrotare. Advenit dies Dominica, vocat ministrum suum, et ait : Præpara, quiddam cibi, quod accipiam, quia valde defessum me sentio. Illo autem respondente : Præsto est, Domine, ait ad eum : Egredere foras, et adspice, si jam celebratis sollemnibus populus de Missis egreditur. Hoc autem dicebat, non quod cibum capere vellet, sed ut transitus sui nullus testis adesset. Ille igitur egressus, ac postmodum revertens, cum ingressus fuisset cellulam, invenit virum Dei extensum corpore, clausis oculis spiritum exhalasse. Unde factum est manifestum, eum ab Angelis susceptum, qui hominem adesse noluit suum sacer Heros ad transitum. Hæc cernens minister ille, elevavit vocem in fletu, sicque concurrentibus reliquis Fratribus, ablutus, ac vestimentis dignis indutus, in sepulchro, quod ipse sibi in antedicta cellula sculpsit, reconditus est. Quem in consortio Sanctorum adscitum, miraculis crebris prodentibus, nulli fidelium haberi reor incertum.

*f
moritur :*

*claret mira-
culis.*

- a* Ligeri, vulgo Loire, qui juxta Turonum urbem fluit.
b Sur. et MS. Rip. silentio.
c Illustrantur hæc ex iis quæ in præfat. num. 2, e vita S. Gregorii retulimus.
d Eustochius dicitur Claudio Roberto in catalogo Abbatum Majoris-monasterii.
e De eulogiis alibi dictum. Eucharistia hic intelligi potest, qua significatione etiam ea vox usurpatur.
f Videtur qui primus Leopardi nomen inscripsit Martyrologio, Decembrem intellexisse, at cum mentio fiat Paschatis, ante quod se moriturum prædixit, potius Februarius aut Martius accipi debet, sive ultimus anni in Paschate finiendi. Si tamen aliquando XVIII Januarii, die Dominico obiit: ergo an. 582, vel potius 588.

DE S. DEICOLO, SIVE DEICOLA, ABBATE LUTRENSI IN BURGUNDIA.

*INITIO VII
SECVLI.
XVIII JANUAR.
Lutra cœno-
bium.*

Lutra nobile in Comitatu Burgundiæ cœnobium est, haud a Luxuvio procul, Gallice vulgo Lure. Id S. Deicolus condidit, qui multis recentiorum Deicola est, ac perperam Britanniae tribuitur, Sutrensi (quod nusquam extat) monasterio. Ejus XV Kal. Februarii agitur natalis, quo die Hugo Menardus in Martyrologio Benedictino : In Burgundia S. Deicolæ Abbatis, discipuli S. Columbani. Carthusiani Colonienses in Additionibus ad Usuardum : Eodem die B. Deicolæ Abbatis, discipuli S. Columbani, de quo inter alia fidei et operum insignia legitur, quod aliquando fatigatus ex itinere, birrum suum in radiis solaribus quasi in pertica suspenderit. MS. Florarium : Eodem die S. Deicoli Abbatis et Confessoris, hic pater spiritualis S. Columbani extitit; junioris sci-

*S. Deicoli na-
lis.*

licet, sive Columbini. Andreas Saussainus in Martyrol. Gallicano : Eodem die in Vesontionensi territorio, Lutra cœnobio, depositio S. Deicolæ discipuli S. Columbani, et primi illius monasterii Abbatis, viri cœlesti speculatione, virtutum multiplici gloria, ac miraculorum insignium splendore præclari. Qui constituta ad Dei beneplacitum hac religionis palæstra, reginem ejus in B. Culumbani curam deposuit. Ipse vero in semotiori cella se occlusit, soli rerum cœlestium contemplationi vacaturus, ut Deo intentus extremum vitæ spiritum exhalaret : quem et horans feliciter in cœlum transmisit : postque finem beatum claruit receptæ apud Christum gloriæ magnificis insigniis.

2 Martyrologium Roman. In Britannia S. Deicolæ Abbatis;

Abbatiss, discipuli B. Columbani. *Eadem habet Galesinius, et, qui recte Deicolum vocant, Felicius ac Maurolycus. Molanus in Addit. ad Usuardum, atque ex eo Wion* : Eodem die S. Deicolæ Abbatis Sutrensis, discipuli B. Columbani. *MS. Kalendarium SS. Ord. S. Benedicti* : S. Deicolæ Abbatis Lutherii, discipuli S. Columbani in monasterio Luxoviensi. *Meminit quoque illius hoc die Dorganius, Canisius, Camerarius, Martyrologium Anglicanum.*

Translatio.

3 In *MS. Florario iterum refertur XV Februarii his verbis* : In Francia S. Deicoli Abbatis discipuli S. Columbani. *Idem Florarium XXI Novembris* : Item Translatio SS. Ambrosii Mediolanensis Episcopi, Brendani et Deicoli Abbatum, ac Theonesti Episcopi.

vita circiter
an. Ch. 965,
scripta.

4 Vitam S. Deicoli scripsit anonymus quidam ante annos fere 700. *Ætatem ipse suam indicat, cum Lutrense monasterium, Eberardo Comiti a Waldrada Lotharii Lotharingiæ Regis, Lotharii Imp. filii, Ludovici Pii nepotis, pellice, commissum scribit; ab hujus filio Hugone B. Balthranno traditum, confirmatum ab Ottone I, necdum Imperatore, cum idem Balthrannus alibi 50 annis vitam eremiticam egisset : huic vita functo successisse Werdolfum nepotem, qui adhuc superest, inquit, et cælibem vitam ipse vivit, et omnibus recte conversari volentibus ut lampas emicat. Ei vitam eandem dedicat, se an monachum dicat, an amicum solum et imitorem monachorum, ex Prologo aut satis*

unde huc
transsumpta.

5 Hanc vitam ex Lutrensis membranis descriptam, Petrus Franciscus Chiffletius noster e Luxovio suo nondum edito delibavit. *Eandem, sed passim contractam, legimus in collectaneis MSS. Nicolai Belfortii. Hugo Menardus lib. 1, Observationum reperisse se ejusdem vitæ exemplar testatur, sed mutilum, in cænobio SS. Cornelii et Cypriani apud compendium. Fuse de S. Deicolo agit Vincentius Bellovac. lib. 23, cap. 2 et tribus seqq. Petrus de Natalib. lib. 2, caput 98. Trithemius lib. 3 de viris illustrib. Ord. S. Benedicti cap. 61, ubi Lutensis Abbas dicitur, vitio Librarii, pro Lutrensi. Mendosius in Martyrologio Anglicano Sutrii in Tuscia fuisse dicitur. Est quidem Sutrium oppidum haud longe Roma distans; sed nihil ad illud Deicolus spectat. David Camerarius Bedam citat, qui illius meminerit lib. 3, cap. 19. Ast alius isthic memoratur Dicullus, S. Fursei discipulus, ut XVI Jan. ad hujus vitam diximus.*

Qui alii de eo
scripsere.

Ætas S. Deicoli.

6 Claruisse S. Deicolum scribit Trithemius anno 600, sub disciplina nempe tunc S. Columbani in Luxoviensi cænobio, minus proprie Wion floruisse temporibus Clotarii II, Regis Galliæ circa annum 590, nam etsi tum Rex erat Clotarius, puer 6 circiter annorum; non tamen nisi 23, post annis totius Galliæ Rex est factus. Longius abit Martyrol. Germanicum, signato ad marginem anno 580, ast Martyrologium Anglicanum omnium vitiosissime, obiisse ait circa annum 591. Venit in Galliam adolescens cum Columbano, tempore Sigeberti Regis, ante annum 575, circa annum 610, pulso Columbano, Lutrense monasterium incepit : ejus curam fortassis circa annum 620. Columbino imposuit, nec ipse multo post videtur superfuisse, qui abeunte Columbano dicitur jam profectionis fuisse ætatis.

VITA AUCTORE ANONYMO,

e Lutrensis membranis descripta

a Pet. Franc. Chiffletio

Soc. JESU, in Luxovio suo nondum edito.

a PROLOGUS AUCTORIS.

Qui sanæ mentis advortitur, mundumque floccipendere deliberatione comprobatur, Uranicæ clementum scholæ vicatim oportet felici satis commercio augmentare : quin insuper inextricabili prægustare dulceditudinis pignore, remota fluctivæ funditus morula impeditiois; utpote in carne non ambulans, sed in spiritu, in omnibus Spiritus fructibus imper-tæsus opellam dare. Qua pia, sed utinam integra

secundum sese, suspicione percitus dinosceris immodicæ venerationis haud immerito, Vardolphe, indefatigatis humeris, vigilum vallatus frequentia, per tot solis in Zodiaco reditus, inoffenso articulo cælibatum ferente, mandas, rogas, supplicas, quatenus obedientiam ergo, haud secus ac Monachorum qualiscumque, licet assecla, spiritale opus spiritali tentare debeam initiatione. Ad quod ego : Sine mora, inquam, pareo; sed marcere incitiae vix queo, utputa qui nullo theolatriæ tenore hactenus gradum fixi. Sed e contra, bona, inquires, voluntas tibi si non deerit, caritas, per quam omnia bona efficaciam inveniunt, pium ceptum sine dubio perducit ad effectum.

a In *MS. hic Prologus prior dicebatur; posterior vero omne id quod cap. 1 et 2, complexi sumus. Belfortius utrumque omiserat, ista præfatus* : Erga styllum solito more nos habuimus; prologo obscuro, vixque penetrabili prorsus omisso : cujus tamen si genuinum sensum assequimur, hoc potissimum dicit. se cælibatum ferentem, a venerabili Werdolfo rogatum, ut haud aliter quam monachorum qualiscumque assecla obedientiam imitaretur.

CAPUT I.

Variarum urbium Galliæ Patroni.

Cum omnium Sanctorum merita veneranda jure meritoque beata Mater Ecclesia per totum orbem longe lateque diffusa spiritali tripudio veneretur et exornet; specialiter tamen atque viritim gratulatur sese certis in locis singulos, et quasi proprios possidere patronos; ut foris domique protecta, protectione lætata, æternæ festivitatis gaudia illæsa mereatur expectare promissa. Quanquam Europæ incolæ, veluti boni agricolæ vineam Domini pastinantes, ditissima se gaudeant fertilitate exuberare, ac pene præ omnibus operariis Evangelicæ sationis fruge divina se sentiant affatim fœcundatos; præcipue tamen Galliarum procures, ac si paradiscolæ non inertes, lætabili acervo rosarum atque liliorum, id est, candidorum Christi Martyrum, ac felicium in pace decedentium Abbatorum, divinitati gratificant se esse non inopes. Neque enim solummodo gloriantur se sortiri Dominici gregis ductores in civitatibus muratis, et a archisteriis Episcopalibus, nec non castellis turribus præmunitis; verum etiam in eremi vastissimæ cellulis, simul et tuguriolis paupertinis, centupla proportionem locupletioribus anlis Imperialibus, glebas lucidissimas Sanctorum, huic mundo nequam crucifixorum, spe felici virides, et Spiritus sancti irrigatione connexiles superba devotione se repagulatatas habere tripudiant. Nec immerito : scriptum est enim, Quoniam diligentibus Dominum omnia cooperantur in bonum. Et alibi: Ego diligentes me diligo.

Sancti, qui
variis locis
coluntur in
Gallia:

a

Rom. 8. 28.
Prov. 8. 17.

3 Numquid sine maximæ cumulo lætitiæ commemorem totius Galliæ Apostolum, pretiosum b Dionysium, ejusque commanipulares, Rusticum et Eleutherium, qui primi pro veræ fidei fundamine, in sanguine Agni rubricati, proprio cruore Occidentales consecravere limites, Parisiacum possidere cothurnum? Et ut plures Dominicarum ovium arietes dignitatis gratia præteream, quid non Turonum populositas gaudii, et exultationis in c Martino obtinet; cujus odor virtutis, imo et miraculorum præcellentia omnia orbis climata sine æquiparatione jamdudum præcelluisse dignoscitur? Quid quod Pictavorum turrita sedes magnificum virum d Hilarium promeruit Episcopum? Non minori lætitia Lemovicenses plaudunt cives, qui sacratissimum Christi filium immuratum tenent, e Martialem Episcopum, et consanguineum beatissimi Principis Apostolorum. Numquidnam Bituricas Aquitanorum Metropolis jactitat, extollit, imo et se injuria exaltat de præstantissimi Pontificis f Sulpitii beata præsentia : Non injuria quidem. Enimvero Dominicæ Crucis speciale Capitolum, Aurelianis civitas Augustalis, de pignorum custodia beatorum Patrum g Aniani atque h Evurtii lepidum caput supra vicinas urbes extollere visitur. Nunc lætius omnibus memoriæ occurrit; quod in parochia

b

Parisiis,
Turonibus,
c
Pictavis,

d

Lemovicis

e

Bituricæ,

f

Auréliæ,

g

h
Floriaci,

rochia supradictæ urbis, locus nobilissimus Floriacus, et situ ipso æque venerandus, in ipso modo mundi vespere, est mira Omnipotentis dignatione inæstimabiliter fultus. Nuper namque jussu divino, atque amonitu Angelico, felix cœlestem promeruit thesaurum, id est, beatissimum Patrem atque Monarcham *i* Benedictum, qui benedictus sit in cœlo et in terra, *h* simulque sororem ejus sanctam *k* Scholasticam. Ibi quippe gymnasium invenitur spiritale monachorum, atque inexpugnabile semper patens azylum miseris, atque post multa facinora mundo et concupicientiis ejus obrenuntiantibus, jugiter in palæstra paternæ disciplinæ sese ibidem exercitantes, et propter timores nocturnos semper armati incedentes, diabolicas acies viriliter cuneati infringunt: nec tamen, ut vulgo solet, post victoriam dimicare desistunt, verum dum hodie est, incessanter pugnant, incessanter triumphant.

Lugduni. 4 Nonne et Lugdunensium editissima munitio, que vertice sidera tangit, exceptis millenis Martyribus, de primo Patre atque Doctore suo *l* Irenæo non immerito exultanter tripudiat? Sed jure. Lubet enim præterire memorando insignem Remorum excellentiam, qui silicernii excubitando foveant exoptatissimam glebam S. *m* Remigii, signipotentiae Episcopi, atque Francorum Apostoli: qui si aliis, non illius tamen Apostolus est, quia ejus meritis ascribitur, quod eorum Ecclesia quotidiana sobole fecundatur. Et quid Suessionum urbis amœnitas? Taceo (quod tamen ejus maximum est) quia discophorum Domini *n* Sebastianum, pene inæquabilem Martyrem, habere, potuit; necnon et egregios martyres, *o* Crispinum, et Crispinianum: ita est meritis atque miraculorum sublimitate B. *p* Medardi Episcopi insignita, quatenus nulli videatur esse secunda. Nunc vero Leucorum urbem censeo oblivioso pede nequaquam prætergredi, cui tantorum Patrum contigit eminentia nobilitari, videlicet *q* Mansueti primi sui Episcopi, atque B. Petri Apostoli dilecti discipuli; necnon et sacratissimi *r* Apri Episcopi; quorum uterque digna ibidem veneratione frequentatur. Juxta ordinem situm Metensem opulentissimam urbem video non mediocriter decusam, cui intantum Divinitas consulere dignata est, ut omnium Apostolorum suorum vocabula, aureis ibi apicibus rutilent, Angelica sine dubio manu exaratis. Promeruit autem felie ipsa primores Patres istos, *s* Clementem, *t* Felicem, *v* Auctorem, *x* Cœlestem, *y* Adelfum, *z* Arnulsum; exceptis quos Dominus solus novit remunerandos.

Treviris. 5 Congruo terrarum tenore Trevericam aspicio celsitudinem, quæ sicut fortissimam decuit matronam, ad diruendam erroris sui magnitudinem tres viros æque fortissimos meruit sanæ doctrinæ magistros: quia sicut Lyricus canit; Parvum parva decent; ita in hac connibentia, sicut late jam patet, magnam Treverim, utpote secundam Romam, magnos necesse fuit habere Doctores, *aa* Eucharium scilicet, *bb cc* Valerium, atque *cc* Martinum, qui a Romana dominatione ab ipso Apostolorum Principe Treverim directi concionabulum diaboli fecerunt ecclesiam Christi. Quin insuper secundum provectum temporum sortita est in electionem Patronorum, *dd* Maximinum incomparabilem virum, cujus monasterium specular habetur circumcirca monachorum; *ee ff* Paulinum, *gg hh* Agricium, Nicetium, *hh* Luituinum atque alios per plures, quorum merita atque vocabula, et liber vitæ cœlestis assignata tenet, et memoria in eadem civitate perpetualiter viget. Nec incuriose prætereundum videtur *ii* cis-Vosagicas Alsatiæ partes, quarum caput atque decus omne, civitas Argentina dignoscitur, quæ vulgarico vocabulo Strazburch vocatur; quæ exceptis reliquiis principalibus, proprios se gaudet possidere Patronos, quos a Domino suscepit veræ fidei fundatores, et divini verbi prodigos seminatores, id est, *kk ll mm nn* Amandum, *ll* Justinum, *mm* Arbogastum, *nn* Floren-

tium, et alios nonnullos, quorum nomina in beati ordinis albo superna illa regia sine fine tenet *oo* caraxata. Nunc vero, ut multos Patres necessarios, causa fastidii atque prolixitatis, præteream, ad Burgundiones submontanos venire delectat, et si qua scriptu et memoria digna, divina in eis clementia operata sit, scalpello bicipiti rimari, et devotis auribus publicare. Est namque civitas ibi antiquissima, et quondam Imperatoriæ specialitati satis decentissima, quæ ob fulgorem situs et irriguum opinatissimæ munitionis gyrum, *pp* Phrygio vocabulo Chrysopolis, per multas

temporum revolutiones nuncupabatur: cujus etymologiam nominis Romuleus sermo sonat, Aurosam urbem: quæ post *qq* casu quodam agente Bisuntia est vocata. Hæc videlicet, utpote a Domino respecta, geminas promeruit olivas lampade præpingui coruscantes, *rr* Ferreolum scilicet, atque Ferrucium Christi cordatissimas testes, quos nunc se lætatur palmatos habere Patronos, et in sanguine Agni dealbatos fidissimos propugnatores.

a De voce Archisterium egimus ad cap. 19, vita S. Antonii, 17 Januarii.

b Coluntur memorati hic Sancti. Dionysius et socii, 9 Octobr. *c* S. Martinus 11 Novemb. *d* S. Hilarius 13 Janua. *e* S. Martialis 30 Jun. *f* S. Sulpitius 17 Januar. *g* S. Anianus Aurelian. 17 Novemb. *h* S. Evurtius 7 Sept. *i* S. Benedictus 21 Mart. *k* S. Scholastica 10 Febru. *l* S. Irenæus 28 Jun. *m* S. Remigius 1 Oct. qui hic silicernius dicitur, id est, senex, quasi qui solum. vel silicem sepulchri jam cernit, aut dignus est, cui brevi silicernium, id est, cœna funebris paretur.

n S. Sebastianus 20 Janu. qui ideo discophorus Domini dici videtur, quod Sanctos, aut pauperes aluerit. Sic S. Hieronymus epist. 120 (quæ in Glossa posita est pro prologo in Daniele, ut vere est, licet ipse Commentariis in Daniele, alium habeat prologum). Habacuc vocat, de Judæa in Chaldæam raptum discophorum. *o* SS. Crispinus et Crispinianus 23 Octob. *p* S. Medardus 8 Jun. *q* S. Mansuetus Tullensis Episcopus 3 Septemb. *r* S. Aper 15 Sept. *s* S. Clemens Metensis 25 Nov. *t* S. Felix 21 Febru. *v* S. Auctor 10 Aug. *x* S. Cœlestis, sive Cœlestius 14 Octob. *y* S. Adelphius 29 Aug. *z* S. Arnulphus 18 Jul. *aa* S. Eucharius 8 Decemb. *bb* S. Valerius 29 Januar. *cc* S. Maternus 14 Sept. *dd* S. Maximinus 29 Maii. *ee* S. Paulinus 31 Aug. *ff* S. Agricius 13 Januar. *gg* S. Nicetius 5 Decemb. *hh* S. Luituinus 29 Septemb. *ii* Vosagi mentio facta 8 Janu. in vita S. Erardi auctore Paulo, cap. 2, hic legendum videtur trans Vosagicas; nam Burgundia Lutrague trans Vosagica est Argentina, sive Argentoratum.

kk S. Amandus Argentorati colitur 15 Novemb. Quæ tamen de eo commemorantur, eundem esse ostendunt qui Trajecti Episcopus fuit, coliturque in Belgio 6 Februarii.

ll Plures sunt hujus nominis Cœlites: quis hic sit, nondum nobis compertum. *mm* De S. Arbogasto 21 Jul. *nn* De S. Florentio 7 Novemb. *oo* Id est, scripta, ita Papias, rectius charaxata, a χαράσσω, signo.

pp Phrygium pro Græco positum. De Chrysopolis nomine agit Joan. Jacobus Chiffletius Vesontionis suæ parte 1, cap. 12. *qq* Quis ille casus? Primum ac principium id urbi nomen fuisse videtur: alterum honoris ergo inditum, nec constanter receptum. *rr* Coluntur SS. Ferreolus et Ferrutius 16 Junii.

CAPUT II.

S. Columbanus Luxovio ejectus.

Jam vero tempus et ordo naturaliter exigunt ut qui hactenus Galliarum viridaria cursitando, rosas liliæque quæritando, ad obpandendum gazophylacium Domini, hac illacque similavimus; quorsum lineatim, ut fas est a dextorsum perveniamus horsum? Est nempe in territorio antetactæ civitatis locus admodum spiritualis, situs in ipso margine Vosagi saltus, cui ob experimentum plurimarum virtutum aptissimum est inditum vocabulum, appellatur quippe spiritaliter lux ovium: et quare, non renuo paucis explicare.

7 Ætate quippe *a* Sigiberti Regis Francorum, jam per totam pene Galliam, atque Germaniam divinæ religionis fervor non solum apud forenses in Clero, sed (quod est lamentabilius) in septis monachorum, ubi antea secundum Hieremiam stellæ dederunt lumen in custodiis suis, crescente negligentia torperet; et quantum abundavit ubique iniquitas, multorum caritas refrigeret, in tantum ut perrarus vana consuetudine prævalescente fervens spiritu inveniri posset.

AUCTOR
ANONYMO.
EX MSS
00

Vesontione.

pp

qq

rr

Luxovium
monasterium.

u

Baruc. 3. 34.

Redemptor mundi Deus et Dominus noster Jesus Christus, diu dolens Ecclesiam suam ob Sacerdotum ac Pontificum desidiam, inscitiamque neglectam, et, ut ita dicam, pene extinctam; ad repellendas multiformes ignaviae tenebras de Occiduis *b* Hiberniae partibus splendidissimum radium Gallicis metis emergi praecepit, Beatum videlicet Columbanum, egregium *c* Scottigenarum omnium patriotam. Qui acri studio, veluti bonae indolis Ephebus, ita coepit liberalium artium acumina sitibundo pectore haurire, ut quamvis illo in tempore quoquo locorum potissimum florerent exercitia philosophiae, in omnibus transmarinis eruditoriis nulli pateret secundus. Et quia jam tunc in ipsa exili pube veram disquisivit sapientiam, per mundanarum litterarum solertiam, non potuit lubrica aetula facile deflecti ad proclivia peccandi, cui tota fuit intentio sine mora discendi. Quid ulterius morer? Omnibus disciplinis, ut diximus, apprime imbutus, dignum jam vas electionis Domini, multis miritorum praerogativis effectus, armarium utriusque testamenti recondidit in archivo mentalis secreti, secundum operationem Spiritus sancti.

8 Cujus magisterio multi nobilium eorumdem finium educati, et in virilis ingenii robur evasi, gratia desuper irrorante superna, intantum eum omnes paterno affectu, atque insolubili divini amoris glutino amplecti coeperunt, quatenus per caritatem Spiritus sancti, quae illis exuberavit, vicitim sancta conspiratione secum deliberarent, ut quidquid divina voluntas de Praeceptore suo agere decerneret, secundum cor unum et animam unam comites individui affecti, domi forisque, pace belloque, una agerent, nulliusque rei absque solius mortis evenire posse dissidium. Quorum nomina aliquantorum, et liber de vita ejus sanctissima editus satis prodit, et loca, quae illos meruere provisores, divina veneratione frequentant. Praecipuos tamen, et prae caeteris sibi familiares novimus istos, Columbanum *d* aequivocum suum, et geminos uterinos fratres *e* Gallum, atque Deicolum.

9 Cumque vir Domini Columbanus regia munificentia in regno Burgundionum manendi conversandique optionem libere indeptus fuisset, aliquantisper theoricam vitam gliscens, eremi vastitate una cum paucis conviatoribus inclusus; non post multum temporis nutu ammonitus divino, ad instar primitivae Ecclesiae coenobialem maluit vitam eligere, quam propriae voluntati obedire. Et ad augendum gregem Domini plus cupidus, quam suae solius salvationi consulere contentus, veluti non enervis miles Christi, ad construendum ovile Domini, in loco, qui Luxovium exin nomen ademit, succinctus cuculla, *f* non cucullo, omnimodis nisum dedit. Cumque Pater venerandus, totus in Dei voluntate suspensus, peractis divinae scholae officinis, quotidie verbis de caelo pluviam spiritalem cordibus fratrum infunderet, utpote divino imbri refertus, quippe cui nihil deerat de gratia spiritali, non minimam Dominicæ seminationis frugem horreis caelestibus normali censura coadunavit: adeoque acervus spiritualium excrevit manipulorum, ut inter breve spatium trecenteni, et eo amplius monachi, fide loricati, spe galeati, caritate clypeati, apud praefatum monasterium, divinum agerent bellum; ac si quidam cuneus Angelicus adversus hujus aeris nequissimos spiritus conglobatus.

10 Hujus autem Angelicae conversationis novitatem antiquus cetus non leniter ferens, qui semper per suos mysterium operatur iniquitatis, sicut quondam Achab et Jesabel contra Eliam, ita *g* Theodoricum Regem, et Brunichildem Reginam ad persequendum omnipotentis Dei famulum invidiae intolerabilis face succendit, et Burgundionum regnum (proh nefas!) elimitare fecit. Sed cum vir tantus, cui totus mundus substratus est, invidiae locum dare decrevisset (nam caussam discessionis ejus libellus vitae ejus veraciter contestatur) *h* Eustasio viro probatissimo, pa-

terni nominis simulque officii locum tradidit, et vicarium sibi ad fovendum gregem Domini substituit: ipse vero cum paucis, qui cum eo pro Christo peregrinationem acceperant, plenus ora lacrymis, praeduce Christo, ad alia tetendit loca.

11 Inter quos etiam venerandi Fratres Gallus atque Deicolus, quorum et superius vocabula caraxavimus, Patris sui vestigia prosequentes, dispendium propositi itineris uterque volens nolens divino judicio perpessus: quorum Gallus, ut *i* anastrophon locorum caussa sequentium faciam, institutorem suum usque ad Apenina juga, Italiam cingunt, cursu peragili sequitans, ob multorum salutem, sicut haec dies probat, subito febre invaditur, languore nimio arctatur, adeo ut nec passum quidem in ante perficere valuisset: tunc quantulis nisibus potuit, plantis provolutus paternis, humiliter officium excusat peragendi. Vir autem Domini Columbanus, ut erat animi vigore pervalido, zelo in discipulum severiter ductus, gravi satis illum invectione percelluit, atque hujusmodi obedientia innodavit: Subsiste, inquit, recuba fessus. Quare Patrem tuum (fili carissime) deseris? haecine est caritas, illa, qua te diligenti cura ab ipsis cunabulis nutriti, et artium subtilitate liberalium ad purum instruxi, insuper et Angelicae conversationis perfectione composui? Nunc autem, quia tristem me valde tuo reddis abscessu, et pene humano destitutum salatio relinquis, vide ut quamdiu ego Sole volubili fruar, tu ad sacra mysteria celebranda accedere nequaquam praesumas. Quo dicto in oscula ruunt, lacrymis utrimque uberrime manant, sicque inter gaudium et luctum, vale ultimum tandem sibi vicissim fecerunt; Magister pius naviter Italiam petens; discipulus aeger relictus, brevi temporis interstitio pristinis est viribus restitutus. Nec casu quoque fortuito credendum est, illam ipsam evenisse invaliditatem: sed rerum dispositrix Divinitas, ex occasione infirmitatis retinuit eum, ob medendis multorum aegritudinibus: et quia barbaricae facundiae notitiam habebat non minimam, Alamannorum Suevorumque cervicositati praepotens archiater a Domino est destinatus. Cujus si quem juvat doctrinae atque conversationis egregiae, nec ne et miraculorum insigne, quae per illum Dominus satis superque operatus est, efficientiam vestigare, libellus de vita ejus fulguranti lepore compositus in promptu habetur, in quo facillime lucet in omnibus quae Dei sunt, nulli praecedentium minorem post Apostolos existere Patrum. Et adde, quod veritas ipsa testatur, quia quamdiu signifer volvitur, ejus inclyta merita non solum apud Alamannos, quibus a Deo delegatus est patronus, laudabiliter vigent; sed (quod majus est) quia ubicumque Columbani meritum libratur, Galli quoque non minus habetur.

a Sigebertus hic Clotarii I, filius fuit, Austrasiae Rex, anno regni 14, Christi 875 a sicariis interfectus, quos Fredegundis Chilperici fratris pellerat. Vidua ejus Brunechildis (quod nomen fuscam Heroida sonat, bruyne hilt) miras deinde concitavit tragédias per annos fere 40. Sub Sigeberto in Gallias ex Hibernia venit S. Columbanus cum 12 sociis, natus annos 20, ut in ejus vita 24 Novemb. scribit Jonas Abbas.

b Ita Jonas: Columbanus igitur, qui et Columba, ortus est in Hibernia insula.

c Jonas: Hanc (Hiberniam insulam) Scotorum gens incolit, et post paullo: Natus ergo hic inter primordia fidei gentis illius est. d Hic infra Columbinus dicitur referiturque in quibusdam Martyrologiis 21, in aliis 22 Novemb.

e S. Galli vitam dabimus 16 Octobr.

f Quid enim interest inter cucullam et cucullum! De forma cuculli monachillis ac mystico significato diximus 3 Janu. cum de S. Simeonis Stylite reliquiis ageremus, littera e.

g Theodoricus et Theodebertus, Childeberto patri, Austrasiae et post S. Gunthramni mortem Burgundiae Regi, anno 596 succedere, sub Brunichildis aviae tutela; qua agente, et Clotarium Chilperici filium et se invicem perpetuo armis infestare. Theodebertus praelio a fratre victus, a suis Coloniae interemptus anno 612, sequente anno mortuus est Theodoricus.

h Colitur S. Eustasius 29 Martii.

i ἀναστροφὴ inversio est, cum quod posterius est, prius dicitur. Ita hic S. Deicolus in Gallia remansit: at S. Gallus diu post febre correptus in Rhætia, cum inde in Italiam S. Columbanus tenderet, hoc tamen prius Auctor narrat.

S. Galli ab eo discessus, i

Apostolatus apud Suevos.

CAPUT III.

S. Deicoli Luthram adventus.

Sed quia huc usque, honestate suadente, ad declaranda quæ nitimur, per multa vagati sumus; nunc ordo rationis, ratioque ordinis examussum poscit, ut et de B. Deicolo aliqua, quæ per illum Dominus egit, qualicumque stylo, (prout posse nostrum postulat) Christo opitulante elucubrare debeamus. *a* Cum beatissimus monarches, atque auriga Domini Columbani *b* de cœnobio Luxoviensium fuisset exturbatus, peregrinationem quam Evangelica obedientia suscepit, ad augendum opus divinum, nihil metuens inimi-
a Christi opitulante elucubrare debeamus. *a* Cum be-
b tistissimus monarches, atque auriga Domini Columba-
S. Deicolus
S. Columbani
discipulus,
 nici versutiam, Italiam properans augmentare cu-
 ravit. Et quia civitas non potest abscondi super
 montem posita, quatenus lucerna Domini omnibus
 sane per orbem Ecclesiis in propatulo luceret, edu-
 ctis secum, quos perfectiores esse noverat, quibus-
 dam discipulis suis, divina clementia præeunte, co-
 mitante, ac subsequente, læti profecti sunt.

13 Cumque ad duo milliaria progressi fuissent, et
 venissent ad locum, *c* qui Vepras dicitur, B. Deicolus
 sancti Patris monachus jam provectoris ætatis exi-
 stens, *d* pedibus vehementer debilitari cœpit : nec
 mora; provolutus genibus Patris, licentiam reman-
 endi devote supplicat. At ille mitissimo affectu con-
 dolens imbecillitati fratris, licentiam non negavit,
 atque divinæ misericordiæ illum paterna voce com-
 mendavit, dicens : Deus omnipotens, pro cuius amore
 patrium solum reliquisti, et in omnibus mihi semper
 obediens fuisti, faciat nos insimul gaudere in præ-
 sentia majestatis suæ. Et cum se diu præ caritatis
 magnitudine invicem amplexarentur, et pias lacry-
 mas copiose funderent, tandem Pater pius benedi-
 ctionem discipulo his verbis præoptavit dicens :
 Benedicat tibi Dominus ex Sion, ut videas quæ sunt
 bona in Hierusalem omnibus diebus vitæ tuæ. His
 dictis Pater tantus viam ocyus arripuit cœptam :
 discipulus autem, sicut Divinitas ante sæcula dispo-
 suit, ob multorum salutem apud Burgundiones re-
 mansit.

15 *e* Postquam vero B. Deicolus se solum coram
 Deo solo relictum cognovit, omnigenæ devotioni ni-
 sum, precibusque operam dedit, ut quidquid divinæ
 voluntati de se complaceret, in proximo sibi propa-
 laret. Decursis autem passim incertis silvarum diver-
 ticulis, intente quæritans atque vestigans opportuna
 humanæ habitationi loca; tandem venit ad locum
 quemdam aridum, satis sitis angore depressus. Cum-
 que flexis poplitibus diu ibidem rerum inventori
 supplicasset, *f* fulciatorio, quo utebatur, terram
 paullatim egerens, subito fideli famulo suo largam
 fonticuli undam donavit : qui limpidissimo rivulo
 exinde loca vicina irrigat, et usque dum humus teri-
 tur, ab universis incolis ejusdem Patris nomine et
 vocitatur et amatur, et habilis colitur. Tanto autem,
 talique munere vir Domini consolatus, Divinitati
 gratias egit, et ipse abunde refecit, et omnibus præ
 se seculis memoriæ suæ benedictionem evidenter re-
 liquit. Et hoc est primum virtutis miraculum, quod
 Dominus fecit per B. Deicum. Vere mirabilis Deus
 in Sanctis suis, et fidelis in omnibus verbis suis.
 Ipse qui Evangelio ait : Amen dico vobis, quidquid
 orantes petitis, credite quia accipietis, et fiet vobis,
 fecit quod promisit; et fidem servi sui claro honore
 ditavit. Et qui quondam Israelitico cothurno aquam
 de rupe produxit, ipse ad precem famuli sui, locum
 peraridum abundare jussit rivis aquarum.

15 *g* Cumque vir sanctus per eremum, quasi erra-
 ticus viator, convenientia manendi loca disquæreret,
 (quippe cui Pater suus obedientiæ titulo denunciavit,
 ne Luxoviense monasterium ulterius intraret) in spe-
 rato contigit ut suillum gregem offenderet, *h* subul-
 cus vero videns tam proceræ staturæ virum, et antea
 invisum habitus amictu circumdatum, stupore percul-

sus inquirere cœpit, quisnam esset, aut unde venis-
 set, quidve voti habuisset, quod in tam vasta eremo,
 sine ductore vel conviatore incedere voluisset. Cui
 vir Dei blando affamine respondit : Ne paveas frater;
 peregrinus sum et monachicum propositum gero.
 Vellem autem, si tuo sedisset animo, quatenus pro-
 pter caritatem ostendere mihi debuisses ocyus, si in
 vicinia aliquis locus humanæ sit conversationi pro-
 ficuus. Cui porcarius ait : Nescio quidem in ista
 parte locum habitabilem, nisi haud longe hinc quem-
 dam, qui Luthra vocatur, palustrem, et fontibus satis
 creberrimis irriguum, situm in prædio cujusdam
 præpotentis vassalli *i*, nomine *k* Weifharii. Cui vir
 sanctus : Potesne, inquit, mi frater, ducatum præ-
 bere, quo possim locum ipsum videre? At ille re-
 spondit : Possem utique aliquo modo, sed gregem
 meum hic absque prævisore dimittere non præsumo.
 Cui B. Deicolus : Noli, inquit, mi fili, tenaciter ne-
 gare tantillum spatii. Veraciter scias, quia si mecum
 pergere disponis, nec minimum porciculum interim
 perdes. Et si aliquid discredis, ego tibi fustem meum
 constituo custodem vicarium, ut in redeundo cognos-
 cas, quantum fides mea valeat cum caritate tua, hoc
 dicto, fustem, quem manu gerebat, solo radicitus
 confixit, et præcedente ductore ad locum tetendit
 nominatum. Cumque post longum horæ spatium
 porcarius eadem repedasset via, gregem videre sol-
 licitus, invenit secundum sancti viri pollicitationem
 gregem suum circa fustem gyratum, saturumque
 accubasse, et nec unum quidem ex illo deesse.
 O vere beati viri meritum, cui et bruta animalia
 obediunt, dum ille rationabiliter Deum quærit! Ipse
 namque supra homines fideles suos elevat, qui cum
 Deus esset super omnia, homo fieri voluit inter
 omnia.

a Hucusque in MS. posterior prologus extendebatur : hic vero
 caput, sive Lectio I, cum titulo : Ubi B. Deicolus de sancto Patre
 Columbano discessit.

b Petrus de Natal, scribit, non recte, S. Columbano cum disci-
 pulis a Britanniis abscedente, ipsum de licentia Patris, eo quod
 debilis esset pedibus, ibidem remansisse. Debut de Galliis scribere.

c Vincent. Neptas.

d Menard. pedum et manuum morbo interceptus.

e In MS. cap. II, tit. Ubi divinitus fontem promeruit.

f Vincent. fulciatorio.

g In MS. cap. III, tit. Ubi primum Luthra venit.

h Petrus de Natal. bubulcum facit, et quidem oves pascentem.

i Vasallus, vel Vassallus, cliens fiduciarius, qui fundum, præ-
 dium, pagum, in possessionem clientelarem a domino accipit. De
 etymologia consule Martinum in Lexico.

k Belfort et Vincent. Werfarii. Petr. de Nat. Versarii.

CAPUT IV.

Injuria Deicolo illata, vindicata.

Vir venerabilis Deicolus ad locum desideratum
 perveniens, divino semper operi indefessus insistens,
 utpote is qui crucifixus erat mundo, totumque semet-
 ipsum obtulit Deo, invenit ecclesiolam in clivo
 cujusdam montis sitam, in honore S. Martini con-
 secratam; in qua præscriptus miles certis temporibus
 una cum suis divini cultus gerebat officium. Isdem
 vero locellus, in quo nunc ejus sacratissima gleba in
 pace quiescit, necdum alicui intrandi aditum præbuit,
 sed erat undique præmunitus, silvarum densitate, ac
 fontium irriguitate. Vir autem Domini, evangelici
 non immemor præcepti, attendit, ne justitiam suam
 faceret coram hominibus, ne videretur ab eis : sed
 secretum horæ spatium expectavit, quando solus soli
 Deo substernere se potuisset. Mirum dictu, et hu-
 mano investigabile ingenio! quotiens ecclesiæ ejus-
 dem januas ad implendam divinæ synaxis horam
 solus adiit, absque mora divinitus nullo reserante,
 largem illi præbuere ingressum.

17 Quæ res a Presbytero agnita, his verbis con-
 queri in publico cœpit : Hei mihi! propter unum
 peregrinum monachum, jam hic vivere non possum.
 Cumque populatio non modica, quæ ad ecclesiam
 convenerat, percontaretur, quid sibi talia vellent,
 Presbyter

AUCTORI
 ANONYMO
 EX MSS.
 Subulco duc
 Luthram ve-
 nit :

i k

ejus porcos
 fixo baculo
 custodit.

eum sequi præ
 imbecillitate
 non potest.

Fontem mi-
 raculose eli-
 cit.

Marc. 11. 24.

Fores sacelli
 ultro aperiun-
 tur Deicolo.

Presbyter adjecit : Latitat quidem in ista silvula monachus quidam peregrinus, qui nescio quibus in cantationibus utitur, et mediis noctibus orationis gratia huc frequenter venire solitus, januas diligenter obfirmatas dicto citius reserat, et intus orationibus vacat. Testor Deum coeli et terræ, quia si posthac illum in ecclesia nostra invenero, dignis verberibus affectam, rejiciam injuriatum. Cui astantes consulte dixerunt : Patientiam interim habe, quoad dominus noster veniat, et per se veritatem discutiat. Et si ex Deo est talis virtus, non possumus prohibere eum; sin autem aliter, ut unum decet impostorem, de finibus nostris eliminemus eum. Ecce, qui omnipotenti Deo devote adhærent, quomodo elementis imperant, nec resistunt. Ille qui post resurrectionem suam clausis januis ad discipulos intravit, ipse famulo suo Deicolo clausa ostia aperiri fecit.

18 *b* Beatus vero Deicolus die noctuque divinæ præsentiae strenue supplicans, minas hominum minime verens, (quippe qui custodia semper erat septus Angelica) more solito ecclesiam intrabat : quoadusque Presbyter cum officialibus acriter illum insequeretur. Sed cum Deus omnipotens servum suum a manibus impiorum servaret innocuum; fraudulentum malitia iterum adducti, *c* fenestras ecclesiæ aperuerunt; januas autem patefactas, maxima congerie veprium, spinarum, ac tribulorum, postes, ac liminaria usque ad summum obstruxerunt, dicentes : Fortassis si monachus ille modo conatur ingredi, absque signo non evadet infortunii. Sed quia nec sapientia, nec prudentia, nec concilium potest esse contra Deum, malevolentia illa virum Dei nihil nocuit : verum quotiens ille commodum duxit, potenter intravit.

19 Qua de re viri stolidissimi ultra modum stomachati, legationem quæstuosam domino suo, qui tum temporis in *d* alodo sua manebat, in loco, qui dicitur Villa Callonis, transmiserunt, dicentes : Placet tibi domine, ut monachus quidam capellolam tuam sibi vendicat in oratorium, nec ullus eum ejicere possit? his auditis Waifharius, furore præcipiti arreptus, crudelem nimis sententiam in virum Dei sanxit, dicens : Ite cum festinatione, et si quis illum fidelium meorum capere possit, sine audientia castretur. Vix ille mandatum dedit, una eademque hora laqueum, quem servo Dei injuste paravit, justo Dei judicio miser ille miserabiliter incidit. Nam idem membrum, quod famulo Dei præcidi jussit, mox illi in tumorem versum est, ita ut omnia viscera ejus in eundem locum violenter insiderent, mortemque vicinam pararent. Cumque vehementi dolore vexari videretur, uxor ejus Bertildis nomine, memor sententiæ, quam viro Dei temere imposuit, cum luctu gravi illum ammonuit, dicens : Certe credo, quia propter illum peregrinum, quem sine caussa castrari iussisti, dolor ipse retorsus est in te. Mittam ego velocius, et accersiam illum, si forte per orationes ejus dolor tantus effugetur a te. Sed quia nihil sit in terra sine caussa, antequam nuntii ad virum Dei pervenirent, isdem Waifharius morti subactus finem vivendi fecit.

20 *e* Quibus auditis B. Deicolus, non injuriam inreligiosi Militis, sed fidem devotæ mulieris inspiciens, pedetentim iter arripuit. Cumque ad locum venisset, religiosa femina jam vidua effecta, maximo eum honore sicut tantum Patrem decuit suscepit. Ipse vero utpote de itinere lassus, antequam sessum pergeret, *f* birrum suum, quem Græci *g* amphiballum vocant, deponere voluit refrigerandi gratia. Quod servitores quamplurimi, qui aderant, videntes, undique accurrerunt, ut viri Dei vestimentum diligenter mitterent in salvum. Quibus ille : Non ita erit, inquit, filio! nam ego servitorem invenio, qui vestimentum mihi fideliter servet. Peregrinus cum pro Christo; quidquid de servo suo illi placeat, faciat. Mira res atque

stupenda! vir venerandus aspiciens *h* radium solis per fenestram domus, ad instar trabis clare ingradientem (quod nihil aliud est, juxta definitionem Philosophorum, nisi crassitudo aeris, et illustratio solis) accessit, et vestimentum superposuit. Ibi quippe ferme duarum aut trium horarum spatium absque terreno sustentaculo pependit, et virum Dei expectavit, quando se reinduere vellet. Ad hoc miraculum stupefacti qui aderant, gloriam Deo dederunt, qui sic famulum suum inaudito more dignatus est honorificare.

a In MS. quoque incipiebat hic caput 4, tit. Ubi januæ ecclesiæ ultro beato viro patuerunt.

b In MS. cap. 3, tit. Ubi a Weifhario dehonestari jubetur.

c Petrus de Natal. hunc narrationem mutat et confundit : Et dum hæc crebro fierent, inquit, Presbyter ecclesiæ illius invidia motus, hæc patrono, nomine Versario, nuntiavit : de cujus licentia cum suis ordinavit, ut dum monachus ille per noctem ecclesiam introisset, ipse eum insecutus cum illis occideret. Dum igitur horam observasset, et ad Sancti interitum festinaret, veniens ad ecclesiam, januas et fenestras spinis et rubis obstructas invenit; et sic intrare non valens, virum Dei dimisit. Quod audiens Versarius, et hoc magicis artibus attribuens, mandavit suis ut ubicumque monachus reperiretur, sibi genitalia præcederentur.

d Vinc. et Belfort. in alodio suo. Est alodium prædium, seu quævis possessio libera jurisque proprii, et non in feudum clientelari onere accepta. Pro Villa Callonis, apud Menardum est Villa Caldius.

e In MS. cap. 6, tit. Ubi birrum suum super solis radium suspendit, et insigne miraculum fecit.

f Birrus genus est vestis, quidam chlamydem : lacernam vertunt alii; Petrus de Nat. cappam. De birro, sive byrrho, fuse agit Rosweyda noster in Onomastico ad Vitas PP. Laurentius Landtmeter de vetere Clerico lib. 1, cap. 12. Salmasius in Carinum Vopisci.

g Alibi amphibalum pro veste sacerdotali accipitur, ab ἀμφιβάλω circumpono, induo, circumplector.

h Ita vestes de radiis solaribus suspenderunt. S. Goar Presbyter 6 Julii, S. Florentius Episcopus Argentinensis 7 Novemb. S. Amabilis Presbyter 19 Octob. alii.

CAPUT V.

Luthrense monasterium ædificatum, dotatum.

Videns autem venerabilis femina tam evidens miraculum per servum Dei fieri, pedibus ejus provoluta, cœpit luctum geminare, et magnis vocibus virum Dei appellare, dicens : Serve Dei summi, miserere famuli tui senioris mei, quia in te ignoranter peccavit, et sic eum ultio divina vivere amplius non permisit. Nunc autem plus doleo super peccatum ejus, ne apud inferos crucietur, quam de morte ejus temporali, qua infelicitur sum orbata. Quapropter Pater et domine mi, pietati tuæ terra tenus supplico, quatenus apud Deum omnipotentem, cujus verus servus esse comprobatis, pio voto pro illius animæ absolutione intercedere digneris, *a* ne vitæ æternæ expers efficiatur. Et quaecumque sit prædium nostrum apud Vivarium, et ipsum locum, in quo S. Martini ecclesia est constructa, cum omnibus appendiciis suis, insuper et istam villam cum omnibus ad se pertinentibus, paternitati tuæ libens trado, jure perpetuo possidendum. Cui ille respondit : Noli timere, credo Deo meo, quia propter fidem tuam non solum *b* liberabitur anima ejus de manu inferi, sed etiam in proximo potietur gaudio Paradisi, quia in te video Apostoli sententiam veraciter impletam, qua dicit : Salvabitur vir infidelis per mulierem fidelem. Sicque vir Deo plenus, per insigne miraculum, quod patravit, multorum animos ad amorem religionis convertit.

22 *c* Cumque vir sanctus futura per spiritum prævidens, nominata prædia manu potestativa in multorum præsentia susciperet, cum maxima fidelium turma regreditur Luthra : cumque diutissime solus locum ipsum lustraret, tandem intravit quo nunc requiescit. Ibi quippe se in orationem dedit, atque donorum largitori gratias egit; et post hæc ait : Hæc requies mea in sæculum sæculi : hic habitabo, quoniam elegi eam. Quod audientes circumcirca fideles, visitandi gratia servum Dei adierunt, et copiosis donariis illum ditaverunt. Ipse vero maximo studio

h

a
Luthram a
Bertilde acci-
pit:

b

1. Cor. 7. 14.

c

eum lustrat.

Malevoli eas
spinis obstru-
unt:

b
Malevoli eas
spinis obstru-
unt:

c
frustra.

d

Waifharius
eum castrari
mandat.

caelitus pmi-
tur.

e

f *g*

Deicolus ve-
stem in radio
Solis suspen-
dit.

Templum
ædificat.

nisum dedit, qualiter eundem locum ad sacræ religionis usum efficeret aptum. Tantam autem prosperitatem divina illi largitas præstitit, quatenus ibidem parvainter capedine duo oratoria formoso opere perageret; unum in honore beatissimi Principis Apostolorum, aliud vero in honore doctoris gentium.

Monachos
congregat.

23 Quibus patratis, cœperunt undique religiosi viri ad tanti Patris magisterium confluere, et colla sua suavi jugo Domini devote summittere : et factus est locus ille, secundum voluntatem Domini, paradisus monachorum, qui hactenus patuit latibulis ferarum. Et ut totum dicam, videres ibi evidenter Isaïæ impleri prophetiam, quæ dicit : In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami et junci. Sed quia Propheta metonymicos loquebatur, calamum ponens pro eo quod per calamum fit, id est, scriptura : per calamum scriptura sacra intelligitur; per juncum autem spes, et lætitia auditorum designatur. Quid vir sanctus una cum fratribus et discipulis suis ageret, nisi ut sacra eloquia meditando, legendo, prædicando impleret? Ergo secundum perfectionem disciplinæ Domini, qua ille beatus ad liquidum usque evasit, constituta est ibi divini schola servitii : ut secundum Actus Apostolorum, omnibus esset cor unum, et anima una; nec quisquam illorum proprium aliquid habebat, sed erant illis omnia communia.

Isa. 35. 7.

Act. 4. 32.

d

e

24 d Quadam die dum beatus vir vigilante studio operi divino cum Fratribus insisteret, contigit ut inclytus Rex e Clotarius (qui secundum quod ei Pater Columbanus, prophetiæ spiritu plenus prædixit, jam erat trium regnorum soliditate roboratus); in viciniam ejusdem monasterii, gratia advenisset venandi : habuit namque curtem, fiscumque regalem prope monasterium, qui adhuc ad virum Dei nihil pertinebat. Quadam vice cum multi optimatum venatu nobili singularem maximum insequerentur, extemplo fera ferales fugiens homines spiritualium virorum confugit ad ædes, mitisque viri Dei cellam ingreditur. Vir autem sanctus, qui semper erat totus in Deo suspensus, videns ferocitatem bestię in mansuetudinem conversam, manum misericorditer illi præbuit, et ait : Crede mihi, quia ad caritatem Fratrum confugisti, hodie vita non privaberis.

Aper ad eum
confugit man-
suetus.

25 Cum ecce undique venatores bestię vestigia insectantes, ad viri Dei cellam usque pervenerunt : illi autem, qui perfectioris sensus erant, cum oratorium viri Dei fuissent ingressi, et bestiam invenissent ferocitate postposita ante altare accubare, pene spiritum præ stupore non habebant : et cum celeritate maxima legatos direxerunt, qui magnificum Regem ad tantæ virtutis spectaculum vocarent. Qui cum regaliter venisset, oratione facta, maxima humilitate virum Dei interrogare studuit, unde esset, vel quid studii ibi habuisset. Cui cum vir sanctus secundum quod veritas habuit narrasset; Rex subjunxit : Et unde, Pater venerande, vivis, vel ii qui tecum sunt? Vir Domini respondit : Scriptum est, quia timentibus Deum, nihil deest, hoc autem te non lateat, quia pauperem vitam gerimus, sed sufficit nobis si timuerimus Deum. Et cum Rex agnovisset, quia B. Columbani esset discipulus, ait : Certe, Pater mi, tantum sta nobiscum, et ne derelinquas nos; ego satis pensabo qualiter locus iste propter paternitatem tuam in posterum absque penuria stabiliaur, omnia quæ huc usque ad mei arbitrium in ista vicinia pertinebant, sive in silvis, vel piscationibus regalibus, pratis quoque, vel pascuis, ab hodierna die, et deinceps tradens tibi trado, et huic sacro loco perpetualiter possidendum. Quin insuper apud villam quæ Bredanas vocatur, cum ecclesia, et omnibus, quæ ibi habentur, firmiter delegeo. Et quia hic vineta desunt, omnia quæ apud S. Anto-

Clotarius Rex
multa ei do-
nat.

nium juris mei dicuntur, libera traditione, ut Patri dignissimo, liberaliter trado. His ita firmatis, vidente Rege et omnibus qui aderant, viri Dei jussione aper absque ullius læsione consueta cum impetu petiit lustra. Sicque devotus Rex benedictione Patris devote percepta, cum gaudio remeavit ad propria.

a Petrus ait Versarium Deicoli precibus suscitatum, suas omnes possessiones ei donasse.

b Non ex carcere damnatorum, ubi nulla redemptio, sed ex purgatorio igne, liberandam ait Weifharii animam, subveniente ei conjugis pietate. Plane enim cum S. Deicolum accersivit, de testatus videtur suum crimen eo dolore, qui ad culpam delendam sufficeret.

c In MS. cap. 7, tit. Ubi Luthram in proprium accepit, et monastice construxit.

d In MS. cap. 8. Ubi aper viri Dei cellam intravit, et de adventu Clotarii Regis.

e Clotarius Chilperici filius, Clotarii I, nepos, patri anno 584 successit, mense quarto ætatis; Galliæ monarchiam adeptus an. 613, quod triennio ante prædixerat S. Columbanus.

CAPUT VI.

Deicoli obitus. Lutræ vastatio.

a His sane peractis cœpit vir Domini anxie apud semetipsum meditari, qualiter locum, quem illi Deus omnipotens in peregrinatione sua donare dignum duxit, sub defensione Principali muniret; ut nequaquam post ejus felicem obitum, patuisset infandis raptoribus, pacisque semper inimicis. Tandem inspiratione superna sapienti usus consilio, collecto cœtu Fratrum ac servitorum Romanam petiit celsitudinem. Cumque a Romano Pontifice satis honorifice susceptus fuisset, postquam limina Apostolorum visitavit, orationemque complevit, subtili inquisitione Papa requirit, quænam caussa sit tanto Patri tam grandem itineris laborem suscepisse. Cui vir Domini; Scottigena, inquit, Frater sum et peregrinus pro Christo. Contigit autem me subsistere, juxta voluntatem Domini, in Galliarum partibus apud Burgundiones in loco qui Luthra vocatur; jam ubi divino amminiculo Principibus Apostolorum, qui hanc Romanam possident arcem, duo oratoria pro posse struxi. Et nunc ditavit Dominus locum illum per Principes terræ illius, prædiis quam optimis, et fiscis regalibus, et pæne in omnibus, quæ ad usum Fratrum nostrorum sufficere possunt. Est autem gens illa efferata, et rapacitati supra modum dedita. Quapropter Præsul capitalis, placet mihi, locum ipsum, et omnia quæ subjacent illi, Apostolorum Principi firma traditione delegare, sub testificatione perpetuæ memoriæ. Eo videlicet tenore, ut omnes successores mei, qui amodo et deinceps ipsum disciplinabiliter gubernaturi sunt locum, annis singulis huc præsentiae Apostolicæ pro censu deferant decem solidos argenti. Patratisque omnibus, pro quibus perrexerat; juxta firmæ petitionis rationem, accepit chartam Apostolica auctoritate sigillatam; ut quamdiu mundus steterit, ejusdem loci Abbas, qui secundum electionem Fratrum ibi commorantium ordinatus fuerit, in omnibus habeat liberum arbitrium disponendi quæ Dei sunt, absque ullius contradictione. Quin insuper manu clavifera sub anathematis vinculo præceptum dedit, ut nulli Regum, vel optimatum unquam liceat loco præfato molestiam inferre, vel vi, vel potestate, nisi qui Romanum Imperium ministrat, et advocacionem Apostolicæ Sedis sortitur, semper eundem locum defensione sua fideliter tueatur. Beatus vero Deicolus Apostolica donatione valde lætificatus, Romanis mœnibus dorsum dans, cursu retrogrado Galliam celer repedit, cœlestibus oneratus muneribus, id est, pretiosis Martyrum pignoribus, et ornamentis Ecclesiasticis, simul cum privilegio suo, Apostolico obfirmato sigillo.

27 Postquam se læto peracto labore domi recepit et omnia quæ ad Deum pertinent, religiosissime in monasterio ordinavit; quemdam discipu-

AUCTORE
ANONYMO.
EX MSS.

S. Deicolus it
Roman :

suum mona-
sterium Papa
subjicit;

obtinet Privi-
legia.

et Reliquias
ss.

locus
Columbinum
Abbatem con-
stituit

Psalm. 26. 4

Eucharistia
sumpta pie
moritur.

c
Floret Lu-
threense cœno-
bium.

d

e
Hungari Gal-
lias incur-
sant.

lum suum, nomine Columbinum, quem et de sacro fonte levavit, et per semetipsum instituit, de cujus vita, et moribus valde erat securus, cum electione Fratrum, in locum suum Abbatem constituit, atque regimen animarum commisit. Quo ordinato, ipse ad secretiorem atque arctiorem vitam anhelans, seorsum sibi oratoriolum parvum construxit, et in nomine summæ Trinitatis consecrari fecit : et qui hactenus cum Martha satagebat circa frequens Domini ministerium, jam posthac cum Maria secus pedes Domini sedere, et verbum ejus intente audire decrevit. Sicque vir sanctus quia in practica, id est, activa vita, pro Domino fideliter desudavit, gradualis ordine ad theoreticam, id est, contemplativam vitam digne conscendit : non jam sicut prius de multis sollicitus, sed unum, quod necessarium est, cum Psalmista quærens, et dicens : Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ : et quia sibi optimam partem elegit, non auferetur ab eo in æternum.

28 Postquam autem vir venerandus, jam ætate proventus, multimodis meritis plenus, cælibatum finivit in terris, de ergastulo carnis lætus egrediens, civium supernorum frequentis circumseptus, in cœlestibus est collocatus mansionibus. Obiit autem egregius Pater die quinto decimo Kalendarum Februariarum; in quo solet Phœbus tropicum Capricorni exire, et primam partem Aquarii per Zodiacum circumculum præterire. Sed hora illa, qua ejus felix appropinquavit decessus, Columbinum Abbatem cum Fratribus accersivit : et commonens de omnibus quæ Dei sunt, et ut pacem et caritatem in invicem servarent. Cumque nostræ redemptionis viaticum percipisset, osculum dedit Fratribus; et vale dicens omnibus, inter ipsa verba orationis et laudis, lætissimam animam reddidit cœlis. Sepultus vero est in oratorio, quod ipse sibi construxit, et in quo annis multis Angelica vita vixit. Ibi quippe ejus sacra lipsana in pace tumultata sunt, gloriamque resurrectionis ibi expectant, quousque Dominus revertatur a nuptiis, et mors absorbeatur in victoria; ut in conventu omnium electorum cum Christo appareat in gloria.

29 c Postquam venerabilis Pater Deicolus orbe decessit, et vitæ æternæ pascua feliciter intravit: B. Columbinus in omnibus operam dedit, qualiter una cum Fratribus suis paterna vestigia inerrato sequi potuisset. Dedit autem Dominus per merita servi sui Deicoli eidem loco talem profectum, ut multi nobilium atque potentum, relicto vertiginis spiritu sæcularis, cum omnibus quæ habere poterant, monachicam disciplinam eligerent, et monasterium satis ditarent; ipsi quoque sacræ subjacerent d rubricæ.

30 Cumque ibidem spiritualis schola vigeret per multa annorum curricula, subito orta est tempestas lacrymabilis, cujus immanitatem pene sensit totus orbis. Gens quippe e Hungrorum ferocissima, cujus rabiem per sæculum clamant urbium mœnia diruta, ecclesiarum, ædificia consumpta, ultione divina ad afficiendam Ecclesiam, quæ falsis Christianis exuberavit, ideoque Dominum in multis exacerbat, numerosis pugnantium copiis erupit : et veluti atherima bellua, quæcumque invasit, dentibus suis comminuit, cetera vero pedibus conculcavit. Cumque Burgundionum regnum exercitus invaderet copiosus, omnesque indigenæ a minimo usque ad maximum per juga montium, per anfractus vallium, per prærupta scopulorum, vivendi cupiditate latitassent, contigit, ut viri diabolici monasterium intrarent B. Deicoli : quod cum diligenter fuissent perscrutati, et neminem reperirent, omnia secundum solitam demerentiam igni tradere decernentes, absque duobus Apostolorum oratoriis, divina clementia, eorum profana adnihilavit molimina. Ad sepulchrum vero

S. Deicoli dum furibundi accedere conarentur, ita sunt divino timore perculsi, ut æstimarent se sub celeritate periclitari. Tandem egredientes, concremare tanti Patris pausatorium studentes, superna eis repugnante potentia, ne unam quidem tegulam præurere valuerunt. Tunc insanix naturali furorem adjicientes, oratorium stramine ad summum usque repleverunt, et focum pervalidum supposuerunt, ut voluntatem suam malignam satiant. Mira virtus! Quanto magis conati sunt, tanto stramina focum magis spreverunt. Quod videntes homines iniqui, pavefacti foras fugerunt, et ad alia loca devastanda tetenderunt. Ecce quomodo Domini clementia contra insensatos pugnavit, et famuli sui tumbam intemeratam servavit. Tunc liquido patuit, qualis vir esset, qui locum illum in hæreditatem a Domino promeruisset.

a In MS. cap. 9. Ubi Romam adiit, et locum suum S. Petro delegavit.

b In MS. cap. 10, tit. Ubi Columbinum Abbatem constituit, et de ejus obitu.

c In MS. cap. 14. Ubi Hungari locum ejus invaserunt, nec ejus oratorium incendere valuerunt

d Rubrica proprie est terra rubra, hic pro regula sumitur; nam et fabri lignarii rubricæ aut certæ amussim affricant, eaque signum imprimunt, ad dirigendam deinde sectionem.

e Parachronismus hic est : nam quæ post narrantur de Waldrada Lotarii II, pellice, ea prius acciderunt, cum Latharius anno 869 obierit; Hungari sub Ludovico Arnulphi filio Germania Rege, qui anno 911 decessit, Germaniam primum incursarunt; ac demum anno Christi 919. Italiam, partemque Erancix, regnum scilicet Lotharii, deprædati sint, (ut scribit Flodoardus in Chronico) et aliquoties postea.

CAPUT VII.

Bonorum Ecclesiæ invasores puniti.

a Cumque viri barbarici omni fera crudeliores, totam pene Galliam atque Germaniam partim ferro, partim incendio consumpsissent; nullusque Christianus existeret, qui illis occurreret, contumque minaretur, infelices impunitate sui lætati in sua sunt reversi, multis opibus onerati. Lamentabile dictu! Videres in locis sanctis, ubi antehac monachorum floruit religio, Clericorum militavit devotio, urticas, sentes, atque omnigena arbusta, ac si in solitudine, succrescere; et quia pauci habitatores remanserunt, in solitudinem agri ubique redacti sunt. Cumque et locus B. Deicoli, tanti persensisset infortunium dispendii, et jam nec monachus ibi, nec Clericus haberetur, Comes quidam bellipotens, de Alsatiæ partibus, nomine Eberhardus, qui regnum Burgundionum frequentare erat solitus, potenter locum illum invasit, et hæreditatem sibi nefario vendicavit. Et quia non inventus est illi qui obstitisset, omni tempore, quo post advixit, manu tyrannica contra fas retinuit. Heu, pro dolor! beatus Domini Confessor Deicolus nunquam cogitavit Comites habere loci sui hæredes, sed monachos Deo amabiles : nec unquam studuit caballos, aut canes venaticos pascere, sed pauperes et peregrinos colligere. O mira Dei patientia! Esto : numquid tacens semper tacebo? dicit Dominus. Nequaquam.

32 Eodem vero Comite in tanta mentis obstinancia vita decente, filius ejus, Hugo nomine, qui et ipse jam Comes effectus fuit, omnia quæ patris sui esse videbantur, sive jure, sive injuria, potestative invasit, tenaciterque sibi aduncavit : interque omnia, et locum sancti Patris Deicoli. Qui cum masculæ prolis fortitudine in omnibus propemodum regnis famosus haberetur, et in multis negotiis, ac si miles castrensis, invictus existeret; aliquamdiu impune potitus est prædio S. Deicoli. Cumque sacer locus diatim sæcularibus esset occupatus sordibus, quadem vice dum tres filii ejus fessi, ac vespertini in eundem devenissent locum, peractis omnibus quæ ad manum necessaria erant, sani atque incolumes incaute se prope beati Patris sepulchrum collocaverunt. Et quia gloriam Deo, nec Sancto suo Deicolo honorem dederunt, impune eis (Deo gratias) non cessit. Cuinam amplius parcam?

sepulchrum
S. Deicoli
comburere
nequeunt :

a

Luthreense
monasterium
desolatum,
invadit Eber-
hardus :

deinde Hugo
ejus filius.

hujus tres filii
nervorum
contractione
puniuntur.
2. Cor. 6. 7.

parcam? Sed quia veritas odium parit; mei autem propositi est, personam non respicere, qui gratum, ducat gratum; qui ingratum, ingratum : ego vero viam regiam tenens, nec favorem populi spectans, nec mercedulam alicujus reculae sperans, a dextris, et a sinistris secundum Apostolum tendens, veritatem non silere optimum judico. Nonne omnes qui Martyrum nomine censentur pro veritate sunt prostrati in morte? Quoniam autem veritas Christus est, ipsam testor, omnesque sequaces ejus. Eadem nocte tres filii ejus, quorum primogenitus Eberhardus erat, secundus Hugo, tertius Guntramnus habebatur, cum post dulcedudinem somni evigilassent ad exercitium venandi, semetipsos invenerunt dissimiles sibi. Videres certe viros Consulares, adeo contractos et imbecilles, ut putares eos genuino more omnium membrorum impotes, et totius valitudinis enerves : et ut fere totum dicam ad laudem Jesu Christi et Sancti sui, nisi lingulae poenitentiam et reatus confessionem palpitabant, membra cetera omnimodis erant inutilia : manus non, pedes vero nihil; de ceteris non dubitatur.

33 Cumque egregii milites diu captivi tenerentur in vinculis piaculi, pater jam maturae aetatis ad suae damnationis spectaculum non segnis venit accersitus, lacrymis plenus, variis vicatim objicientibus culpis pro talibus incommodis se reos esse, se in multis peccasse testantes. Tandem pater senex, filiorum dolore intolerabili compulsus, his verbis in veritatem prorupit : Audite me, inquit, filii, intendite verba patris vestri. Scitote pro certo, quia non casu aliquo istud vobis evenit infortunium, sed justo Dei judicio, atque ultione Dominica. Nam pater meus multotiens mihi narrare solitus fuit, qualiter locum possideret, et quia locus iste sanctus Sancti Domini fuisset Deicoli. Sed (ut video) iniquitas illa modo venit super capita vestra, quia omnipotens Deus inultam non sinit abire injuriam electorum suorum; sed reddet filiis iniquitatem patrum, in quartam et quintam generationem. Credo tamen quia misericordia ejus more paterno castigat nos, ne morti in perpetuum tradat, quia neminem vult perire, sed omnes salvos facere. Quapropter pura confessione, et dignis poenitentiae lamentis confugiamus ad Dominum, et Sanctum suum, in quem peccavimus : et fortassis non modo restituemini vos pristinis formis, verum etiam, quod majus est, animarum nostrarum remedium perfecte promerebimur. Ad haec filii, unanimis dixerunt : Optimum consilium invenisti, pater; parati sumus corde perfecto nosmet ipsos in servos tradere S. Deicolo. Poeniteat igitur factorum : si poenitet, haud nocet error. Conemur omnimodis, ut carnis generositatem mutemus in mentis nobilitatem. Abrenuntiemus mundo, qui in maligno positus est; demus operam, qualiter posthac soli Deo vacare valeamus. Monachicam professionem aggrediamur. Voveamus Deo, et reddamus. Ambulemus dum lucem hujus vitae habemus, ne nos aeternae mortis tenebrae comprehendant.

34 Quibus dictis, satellites perciti accurrerunt tristem ejulatum agentes, funebrique more bacchantes. Flebile dictu! Cerneret Praefectorios Barones, paullo ante aquilis velociore, leonibus fortiores, alienis uti solatiis; et quasi ferro vinctos ante beati Patris sepulchrum deportari. Cumque ibidem diutissime divinae supplicarent clementiae, se errasse, se merito in hanc miseriam devenisse, lacrymabiliter acclamantes; tandem interventu sancti Patris coelitus sunt respecti, ac pristinae integritati redditi. Quid amplius agerent? pater cum filiis surgens, communi voto, communique consensu tradiderunt se Deo, Sanctoque suo Deicolo non ad servitium militare, sed ad servitium monachile. Quo facto, sacramento jurandi super tanti Patris sepulchrum se unanimiter

tricaverunt, quatenus eorum nullus se subtraheret, quin in proximo, saeculo funditus abrenuntiaret, ac beatissimi Patris Benedicti regulae, tonsura, habitu, professione, obedientialiter se subderet, et ejusdem loci stabilitatem fine tenus custodiret. Qua pactione peracta, iterum iterumque juramento terribili firmitudinem super sanctum Patrem fecerunt, ne ab illa die et usquequo caelum volvitur, locum ipsum et omnia quae subjacent illi, vel ipsi pro haereditate cuperent possidere, vel quispiam unquam de parentela eorum successione habiturus esset, vel quantum est pedis spatium, jure haereditario possidendum. Et facta stipulatione coram multis, regressi sunt in suam cum laetitia non modica.

a In MS. cap. 12. Ubi Eberardus locum sibi usurpavit, et de filiis Hugonis.

a CAPUT VIII.

Lutra regiae pellici addicta : ab hac aliis.

Sed quia adhuc supersunt nonnulli, qui mirantur, et scire gestiunt qualiter locus sancti Patris devenit in iniquam manum Eberhardi Comites, et filii ejus; non piget qualitercumque veraci stylo prodere. Sed dum hoc nitor, videor temporibus praeposterum ordinem imponere, quem Graeci Anastrophen vocant, rationi autem, et paginae, quae subjacet rationi, praesumptionem vel praesumptionem, quam Graeci prolepsin nominant. Postquam vero B. Columbinus peracto laboris sui cursu coelestia regna petivit, in locum ejus venerabilis Abbas Icho successit, b qui cum annis multis strenue eundem locum gubernaret, et magna vigilantia gregem sibi commissum praevideret, cerneret subito, propter novae Herodiadis fraudulentiam, Abbatem cum monachis expelli, et omnia divinae scholae arma (heu) perditum iri. Haec autem extitit causa : Eo tempore, quo Lotharius Rex in Alsatia provincia morabatur, in fisco suo nobili, qui Marelogia vocatur, (cujus adhuc dignitatem, miri operis moenia excelsa testantur) repente antiqui hostis cauterio inustus est, et in tantam praecipitatae mentis insaniam perductus, ut uxorem suam religiosam Reginam c Berisindem dimitteret, et lupam quamdam, nomine Walderadam, duceret. Quae quia praestigiatrix erat opinatissima, ita maleficiis multigenis Regis animum fascinavit, ut omnia quae ab illo peteret, facile impetraret. Cumque nefas tale cresceret, et nemo esset qui d facillaret, quasi licenter miserum caput tanto utebatur incestu. Tamen verecundia agente, quia in palatio versari cum illo nequivit, Abbatiam S. Deicoli illi tradidit, atque infernali dote ditavit. Tunc meretrix laetissima effecta sacrum locum sibi usurpavit, et in loco qui dicitur S. Quintini consedit, ibique omnia quae sancti Patris erant, funesto more depopulavit; Abbatem injuriavit, monachos omnes pepulit : ideo proculdubio in amaritudine erit anima ejus in aeternum.

36 e Venerabilis autem Regina postquam divortium sensit, scortumque Regis deprehendit, noluit eum propalam traducere, sed salubri correctione corrigere; initoque cum familiaribus consilio, reclamationis gratia Romam quantocyus adiit. Quae cum immodica veneratione ab omni coetu Romano suscepta fuisset, secreto Apostolicum Pontificem convenit sui seniorisque dissidium plena lacrymis aperuit. Quod cum Pastor Ecclesiae comperisset, Apostolicis litteris Regem accersivit ocyus, quatenus tanto sceleris finem imponeret, et de cetero emendaret. Cumque Rex accersitus veniret, uti Regem decuit, honorifice receptus est. Peracta oratione, in consistorio Lateranensi Papa cum Rege colloquium habuit, atque digna causatione castigavit. Tunc Rex corde compunctus, terrae prostratus, veniam petiit, et se culpabilem reddidit; acceptaque poenitentia Papa Reginam

AUCTORE
ANONYMO,
EX MSS.

a

Icho Abbas.

b

Lutra Walderadæ Lotharii pellici data.

c

d

e

Reconciliatur legitimæ conjugii Lotharii :

Hugo suum
patrisque cri-
men agno-
scit :

Statuit cum
filiis, ope
S. Deicoli sa-
natis, mona-
chus fieri.

Reginam in praesentiam Regis vocavit, et in Christo reconciliavit, et Reginae dexteram, Regis dextrae reddidit, atque terribili anathemate illum obstrinxit, ut secundum Apostolum sicut Christus Ecclesiam, ita et ipse diligeret amodo uxorem suam.

37 Quo peracto Rex Galliam regreditur : Regina autem, sicuti femineum iter exigit, protractius viam carpit; adeo ut illam Rex nunc duobus, nunc uno die praecederet. At praefata magna audiens, quia Rex Ecclesiastico tenore reconciliatus esset Reginae, colubрино sibilu Regem absens aggreditur denuo. Cumque jam superato monte Pardorum, quadam nocte Rex hospitaretur apud f Castrum S. Domnini : praefatae lupae Missatici, Noto agiliores supervenere, vestimenta ejus prostibularia Regis oculis inferentes. Quibus inspectis, ita furoris et invidiae ignibus in Reginam confestim exarsit, ut inrevocabili censura secum deliberaret, non ante repatriare, quam illam videret decapitari. Sed praevenit ejus voluntatem divina severitas, atque dispositionis ejus justissima aequitas : nam cum in crastinum hospitio moveret incolumis, priusquam cibi aliquid attingeret, ita cum suis omnibus subita aura contagiatus atque plagatus est, ut de tanta multitudine nec inventus sit unus, cui remaneret curis aut pilus. Tandem reatum cognoscentes, Placentinam urbem moribundi subintrant. Ibi quippe miserabilis Rex, cum suis omnibus sine redemptionis viatico vitam finivit; exceptis, quodam Clerico, et servitore morbido, qui veritatem rei vix nuntiarent evasi. Quis apud semetipsum constitutus, non videat hanc evidentem ultionem per merita S. Deicoli fuisse exertam? Cumque devota Regina ad memoratam urbem perveniret, et tantam stragem mortuorum lacrymolenta videret, Christum Domini, seniore suum, tumulari fecit; ceteros vero (prout facultas dedit) subterrari jussit; et posthac in pace repatriavit.

38 Audiens autem Walderata, femina nequissima, omnia quae acciderant in via Romana, timore venerabilis Reginae plus territa, quam proprii sceleris reatu compuncta, (quippe quae de Christianitate quicquam praeter solum vocabulum habuit) fuga potius, quam voluntate lapsa, Deum quaerere simulavit; monasteriumque g S. Romarici hypocrita intravit. Cumque ibi aliquamdiu velo potius, quam corde conversaretur, post tergum respiciens, doluit, locum S. Deicoli sibi penitus auferri, et quasi se exhæredatam more femineo coepit conqueri; accitoque Eberhardo Comite, consanguinitatis occasione, scelus adhuc immane praesumpsit; eique locum sanctum sub advocacy tutione commissit. Ille autem, ut erat cupidus, et sacrorum invasor locorum, occasione tali locum invasit S. Deicoli; et post infandae mulieris decessum, unca manu sibi in hæreditatem adscivit. Et fecisset : nam nec ipsi impune cessit : nempe secundum Prophetam sanguinem admiscuit sanguini, id est, scelus sceleri addidit. Adallindem vero legitimam uxorem suam dimisit, repudii libellum dedit; semetipsum autem lupanaribus immiscuit. Nam quamdam Nonnam apud monasterium h Erestein sibi applicavit, et iniquitatem illam ad mortem usque protraxit. Adallindis autem post hæc quid fecerit, paginae inserendum honestas non sinit. Comes vero ipse quali morte vitam finierit, propalare exempli causa non piget. Audenter dico, quae personis fidelibus asserentibus nosse me luce clarius contigit : crederes videlicet ipsum pene triennio Herodiana peste percussus, qui secundum Actus Apostolorum, percussus ab Angelo, scatens vermibus expiravit. Vermes quippe ita sibi a vertice usque ad talos ebulliebant, ut frequentanei ejus maximum inde putorem tolerarent : sicque miserabiliter cum Herode miserabilem vitam finivit. Nec dubitandum, quin in tormentis aequalem fortiatur poenam, cujus in omni

scelere imitatus est vitam : et quia B. Deicolo praedjudicialiter hæreditatem suam tulit in terris, ipse se quodammodo æterna hæreditate privavit in coelis.

a In MS. Belfortii sequens capit de temeritate Hildegardis huic praeponebatur, hujus vero, quod 13, is erat in Chiffletii MS. titulus : De stupro Regis Lotharii, et morte ejus, et Eberhardi.

b Nullo modo existimandum est Ichonem hunc, qui Belfortio Benicha dicitur, usque ad tempora Lotharii Regis, qui anno 855. Lotharingiam a Lothario patre accepit, pervenisse; si immediate successit S. Columbino, qui ex Hibernia cum S. Columbano ante annum 575, in Gallias venit. Mendum suspicamus apud Menardum, ubi dicuntur Hunni vivente S. Columbino Luthram, vastasse : quamquam ante illas Hungarorum incursiones, in Sanctorum Actis mentio fit quandoque Hunnorum, quod fortassis a quopiam viro principe conducti barbari, atque immaniter grassati, Hunni appellati sint, ex quacumque fuerint gente.

c Alii Thiethbergam, Theutbergam, Theobergam vocant; Belfortius Bertsindam.

d Id dictum videtur, quasi fauces aperire, alias facillare, strangulare, sive fauces opprimere est.

e Funesta hæc tragædia, annis pluribus agitata, insigni etiam Episcoporum aliquot pravocatione; fortissime libidini regiae repugnante Nicolao I, Papa : sub Adriano II; tandem luctuosa catastrophe terminata. Pluribus de ea agit Baronius tom. 10.

f Vulgo Burgum S. Domnini dicitur, olim Julia Fidentia, ut ad vitam S. Domnini 9 Octobr. dicemus, sita est inter Parmam et Placentiam, estque nunc urbs Episcopalis.

g De hoc nobilissimo canobio, vulgo Romarici-monte, Gallice Reimremont dicto; agemus ad ipsius S. Romarici vitam 8 Decemb.

h Belf. Hestehin, mendose. Est Erestein, sive Eristein, vel Erstein, nobile monasterium sanctimonialium ad Illum flumen inter Argentoratam et Benfeldiam, a Ludovico Pio et conjuge ejus Hermingarde fundatum.

CAPUT IX.

SS. Deicoli et Columbini reliquiæ.

Sed quia jam in superiori capitulo satis memoravimus, qualiter Hugo Comes iniquus, S. Deicoli hæres sit effectus; nunc restat, ut et aliqua mira sancti Patris opera propensius calamo pandamus. Hildegardis namque Comitissa ejusdem Hugonis conjux, vice quadam curiositatis causa illecta sancti Patris oratorium cum Presbyteris et cetera fidelium turmula temere intravit, ut aliquid de tanti Patris gleba secum maximo pro munere Alsatiæ asportaret. Cumque multo conamine sacri cooperculum sarcophagi levare sudarent, tantus terræ motus subito omnia ædificia concussit, sequentibus tonitruis quam maximis, et fulminum terroribus, ut omnes amentes effecti cæcitate densissima quaterentur; adeo ut nemo fere duabus horis proximum suum videre valuisset. Tunc Comitissa corde compuncta, experta est in brevi quantum valeant apud Deum gloriosa merita dilecti sui Deicoli.

40 Sed quia nequicquam ad tumulum sancti Patris laborare comprobata est, ad sepulchrum B. Columbini audacter scrutatura accessit, ut vel discipuli aliquid carperet, cui divinitus magister fuit negatus. O mira Dei judicia! cum paucis accessit, facile tumbam aperuit, unumque tantummodo dentem magna cum festinantia sibi arripuit; iterumque tumulum clausit. At postquam dentem dispexit, more femineo dubitare coepit, an pro reliquiis venerari debuisset, quod tam facile et sine resistantia promeruisset : et ut fidem illi aliqua virtus ostensa daret, prunas ar dentes in oratorio cumulari jussit, dentemque in medium projecit. Quid plura? dictu citius dens crepitum maximum dedit; saltum quousque materia obstitisset, victor et innocens fecit. Tandem credula effecta, pretiosum pignus recolligere studuit, magna-que diligentia secum collocavit. Ex illa hora, et quamdiu superis convixit, dolor dentium ab ea vel ad horam non recessit. Tunc sera poenitentia ducta, dentem tumulo restituit; dolor tamen immobilis illi remansit. Et quare Sanctus Domini, tumulum suum permitteret aperiri, nollet tamen asportari, dicat, qui velit : mihi vero non lucet. Unum tantum patet, ut quia monachi feminarum consortia declinare solent, quod perfectus Pater in vita sua custodire studuit, hoc et post mortem violari noluit. Tunc aperte omnibus

Comitissa portento ar-
cetur a rapiendis Sancti reliquiis :

rapit dentem
S. Columbini,
nec sat digne
veneratur :

punitur dolore dentium.

Ephes. 3. 25.

ad vomitum
reversus, di-
vinitus punitur.

Eberhardus
Lutram sibi
vendicat :

g

Osee. 4. 2.

h
repudiata
uxore, mona-
cham ducit :

Act. 12. 23.

male perit.

bus innotuit, quantum valeant merita Magistri, si tantum discipuli.

^a *Hoc caput in MS. 14 est, tit. Ubi Hildegardis de sepulchro ejus territa rediit, et de dolore dentium ejus.*

CAPUT ^a X.*Lutra a B. Balthranno restaurata.*

^b **S**ilere integrum paginam non censeo, quod pene omnes Europæ incolæ necessario persentiscere contigit. Postquam Hugo Comes, et filii ejus, quos supra titulavimus, vellent nollent, sicut voverunt Deo, et S. Deicolo locum sanctum liberum reddiderunt; curiose quærere cœperunt per monasteria perque multas eremi cellulas, si usquam invenire possent amicum Christi aliquem, et veræ conversationis institutorem, qui et locum paterno more, et monastico ordine fulciret, et ipsi sub ejus imperio vexillum sacræ ferrent obedientiæ. Exstitit autem tunc temporis quidam omnipotentis Dei amicus familiaris, nomine ^b Balthrannus, vitæ per omnia laudabilis, qui jam tunc per decem quinquennia vitam eremiticam inreprehensibiliter ab omnibus duxisse fatebatur; tantasque jam virtutes per illum Dominus omnipotens operatus est, ut nec Adriaticus sinus nomen ejus recludere posset, sed etiam apud Danaos præconium ejus celebre haberetur; nempe pro cœlibatus ejus magnitudine. Taceo de Regibus terræ, et optimatibus. Ipse famosissimus Princeps Otto, qui tunc agebat in sceptro, frequentare illum solitus erat, et maximis donariis locum ejus abundanter extulit: adeo ut ipse venerabilis Pater ob frequentiam hospitum, secretum sibi tuguriolum, in quo secum versari posset, construeret: locum autem, quem primitus probavit, monasticæ disciplinæ collecta non minima monachorum caterva, devote aptaret.

^c **42** Cumque sanctis vir lucrandis animabus aliquot annos invigilaret, antiquus hostis per satellites suos multis injuriis exturbare illum cœpit, dolens sibi quotidie detrimentum fieri de animabus, quas vir Domini ejus dentibus eripuit, et Deo reddere studuit. Occasione vero accepta, duo Episcopi, avaritiæ peste stimulati, hianti fauce eundem locum cœperunt invadere; non ut illis curæ esset de loco, sed ut res, quas fidelium largitas ad stabiliendum divinæ scholæ servitium loco concessit, de ejus sacro obitu interim suspensi, studio rapaci penitus sibi autumnarent: quorum alter Metensis erat Ecclesiæ provisor, alter vero Argentinensis exstitit Œconomus ovilis. Cumque tales Ecclesiarum arietes, erga beati pauperis Christi res cœlitus coacervatas, diu altercarentur (nam unus illorum, parochiæ occasione; alter vero, loci subjectione, suo juri cedere contendit) vice quadam omnipotentis Dei famulus maxima invalidudine captatus est, atque fini propinquus effectus. Cujus opinio infirmitatis dum vicinas pervolaret provincias, utriusque Episcopi vultures, rostro famelico viri Dei cellam invadunt, ejusque felicem transitum præstolantur suspecti. Quod cum ille comperisset, subito superna medicante clementia confortari cœpit ac meliorari: et convocans iniquorum hominum aliquos personales ad se, diligenter inquisivit causam operiendi eorum. Cumque illi secundum quod se res habuit narrassent, vir Domini respondit: Sed et ego non ignoro voluntatis vestræ nisum, et inimici humani generis machinamentum. Recedite quantocyus; nam non morior modo: et credite mihi, quia non continget vobis quod cupitis, ut oblationes fidelium, quas me contigit habere, vos debeatis post obitum meum exstirpare. Tali concrepitu omnis ille conventus valde recessit inde confusus.

43 Vir autem Domini plus cupiens rerum suarum ipsum qui dedit Dominum habere hæredem, quam sæculum, larga manu cœpit omnia quæ habuit, pau-

peribus, et Clericis prodige expendere, volens semetipsum funditus expedire, et jam senex peregrinationem pro Christo accipere, et dies sibi concessos apud beatissimum Apostolorum Principem, Romæ clausarius et privatus sacro insistere otio. Quod cum denudatum percerebisset apud Hugonem ac filios ejus, lacrymabili precatu virum Domini non segnes petierunt, ne illos desereret quasi orphanos, et orbatos. Quibus beatus vir respondit, nullo modo se amplius ibi durare, sed invidiæ locum dare velle, atque ita sibi a Domino destinatum fuisse. Illi autem luminibus perudis amplius virum Dei perurgere cœperunt, dicentes: O amice Christi specialis, et columna sanctæ Ecclesiæ inconcussibilis, audi servos tuos, et ne derelinquas nos desolatos. Sciat paternitas tuas, c nos monachilis vita moribusque voti diu existere; sed ducem ac Patrem non posse hactenus invenire. Qua de re, Pater sancte, complaceat tibi nobiscum pergere huc prope, ad locum quemdam sanctum, et monasticæ conversationi convenientissimum, qui Luthra vocatur. Quibus vir Domini respondit: Quid vobis locus ille contingit? Aiunt illi: Nihil quippe ad nos pertinet; sed vir quidam beatissimus, nomine Deicolus, qui et Sancti Columbani fuit discipulus, a Domino promeruit in hæreditatem. Ipse quippe sibi locum construxit, et monasticæ disciplinæ subegit, et sua sancta præsentia quotidie ibi miraculis coruscat. Accidit autem occasione quadam, ut parentes nostri locum ipsum non ante plures annos invaderent, et quasi proprium possiderent. Nunc autem ibi adeo sumus divinitus perterriti, ut in præsentia tanti Patris, sacramentis horrificis nuperrime nos obligatos habeamus, in proximo monachicam professionem arripere, et perpetuo ibi stabilitatem custodire.

44 Ad hæc vir pius respondit: Scriptum est, Omnia quæ facis, fac cum consilio, et post factum non pœnitebit. Si divinæ providentiæ placet, ut moveam de loco isto, et vestro cedam hortamento, talem facite credentiam mihi, in conspectu Fratrum nostrorum, ceterorumque fidelium, ut omnia divini officii ornamenta, quæ penes me habeo, salva atque intacta illuc deferatis, et ibi mihi inconvulsa reconsignetis; ea dumtaxat conditione, ut prius illuc dirigam aliquem de Fratribus nostris fidelem virum, qui diligenter locum probet, in silvis, in agris, in pratis, in piscationibus, et in omnibus quæ monachorum utilitas exigit; quia solus non veniam, sed Fratres meos et servitores mecum ducam. Ad hæc illi: Fiat, inquit, juxta voluntatem tuam Pater, et sacramento facto in conventu multorum, sicut sancto viro placuit, direxit cum illis nepotem suum, nomine Werdolphum, quem per se instituit, et in quo tota spes sua post Deum exstitit. Qui cum omni diligentia veritatem rei probaret, ad virum Dei reversus, lætum nuntium retulit; et postquam illi locum secreto prodidit, addidit: Cavendum est, inquit, ne hominibus istis facilem fidem præbeamus. Locus vero ipse, ut omnes fatentur indigenæ, Romanæ subjectus est dominationi, et subscripto censu summo subjacet Pontifici. Quapropter si in præsentia Principis Ottonis, locum redhibere voluerint, et pristinæ libertati reddere, ab ipsa Imperatoria manu recipiamus illum; tali videlicet certitudine, ut usque in perpetuum nemini liceat violare, quod sceptrigera majestas diffinit illibatum permanere.

45 Vir Domini ad hæc: Acceptabile, inquit, sic Deo omnipotenti consilium tuum. Nunc ergo accingere, viam obedientiæ arripe, et hæc omnia ex parte mea innotescere Imperatori accelera. Qui illico Patris præcepto parere studens, ascensis caballis prospero itinere Imperatorem adiit, et de quo agebatur, innotuit. Quod si quis mihi liventi objiciat oculo, eundem Principem tunc temporis Imperatorem non extitisse; facile per strophatum illum revincam syllogismum,

AUCTORE
ANONYMO.
EX MSS

*Ab Hugone et
filiis invita-
tur Luthram.*

*B. Balthranni
eremitæ san-
ctitas.*

*Ejus rebus
duo Episcopi
inhiant.*

Eccli. 32. 24.

*Mittit qui lo-
cum prius ex-
plorant.*

*Id divinitus
intelligit, se-
que a morbo
convalescen-
tiam.*

logisimum, accidens esse honorem superadditum; essentiam vero in identitate persistere : et quia effici potuit, quod effectus est, potestas illi semper affuit, actus autem ad horam successit. Sed hæc per excessum; nam cœpta prosequamur. Cumque piissimus Princeps hæc omnia comperisset, rerum repertori grates egit, et posthæc ait : Audite omnes consilarii æquitatis, et amici fideles : Cogitavi multoties illum Patrem nostrum, beatum virum Balthramum, quia præcordialiter illum diligo, si mihi vellet consentire, Pontificali honore sublimare; nunc autem, ut video, magis eligit pauper Christi persistere in agone certaminis sacri, quam hujus mundi phaleramentis prosperari. Et ecce nuntius ejus certissimus, per quem mihi fideliter mandat, in peregrinatione se mori velle pro Christo, et locum, quem hactenus incoluit, invidiæ relinquere. Est autem locus in Burgundiæ partibus, sacræ conversationi satis aptus, quem hucusque Hugo Comes et filii ejus usurpative possederunt; quem sanctus vir a dominatione nostri sibi rogat liberaliter delegari; et omnia, quæ Deus omnipotens illi ad servitium suum stabiliendum concessit, imperii nostri auctoritate, eidem loco perpetualiter succlinari. Nam locus ipse sub advocacy imperii nostri, Romanæ atque Apostolicæ subjacet Sedi. Responderunt aulici, atque consilarii Imperatoris : Si placet majestati tuæ, Princeps omnis terræ, accersiantur ante conspectum tuum viri illi, qui hucusque contra fas et jus locum sibi vendicaverunt, et lege publica coram reddant, et sacramento firmissimo credentiam talem faciant, cunctis militantibus atque privatis fidelibus tuis; quatenus ex hoc nunc et usque in sæculum nec ipsi, nec aliquis successionis illorum, iniquitatem illam præsumat renovare, aut locum ipsum vi aut potestate audeat inquietare; sed firmiter atque inconvulse, (sicut ab initio constructionis loci fuit) penes fratres Deo ibidem et S. Deicolo famulantes, liberum maneat arbitrium eligendi Abbatem secundum Deum, qui loco potentialiter præsit, absque contradictione aliqua. Quin insuper Imperialis celsitudo

intimare curet Apostolico Episcopo, quatenus cœlestium auctoritate clavium, privilegii præceptum componat, clausura anathematis insolubile faciat, sigillo Apostolici nominis obfirmet. Quid tantum morari in singulis necesse est? Omnia, secundum quod Divinitati placuit, Imperator devotus fidelium consultum implevit : sacri invasores loci, iniquos vocavit : jure universali locum recepit, atque mille sub testibus beato viro (secundum quod superius dictum est) potestative contradidit : ipsum quoque Rodolpho Duci, atque præfatis Comitibus ad custodiendum sub fidelitatis suæ conditione commisit, atque res sancto viro cœlitus collatas.

46 Tali igitur tenore vir Domini in locum destructum B. Deicoli inthronizatus est, cum monachis suis, atque servitoribus, ex omnibus, quæ divina largitas illi concessit. Et valde necesse fuit, ut secum subsidium sumptuum deferret, quia omnibus humanæ vitæ rebus locum destitutum lamentabiliter invenit. Tunc omnimodis nisum dedit, qualiter locum renovare spiritualiter posset. Monasterium semper Virginis Mariæ, quod ibi ante permodicum fuit, honorifice ampliavit, exaltavit, et ad perfectum usque perduxit. Officinas pro posse in brevi construxit, ut monastica disciplina, quæ semper apud illum vixit, a monachis custodiri inviolate posset. Intravit autem Pater venerandus locum eundem in vigiliis Apostolorum Simonis et Judæ; atque eodem anno, in Assumptionis die perpetuæ Virginis Mariæ, sicut illi ante plures annos divinitus præsignatum fuit, plenus Spiritu sancto obiit; ac sepultus est in dextris altaris monasterii, quod ipse in melius renovavit. Ibi quippe frequentius, cum fides petentium exigit, miraculis coruscat, ipso vero cœlestia regna petente, in regimine monasterii nepos ejus Werdolphus illi successit, qui adhuc superest, et cœlibem vitam ipse vivit, et omnibus recte conversari volentibus, ut lampas emicat.

a In MS. 15. Ubi B. Balthrannus locum intravit S. Deicoli.

b Menardo Valtranus dicitur.

c Belf. Illi amplius perudis oculis urgere cœperunt, ne relinqueret desolatos, se quoque ipsos dudum monachos existere.

eam restaurat.

Mortuus miraculis claret.

Succedit Werdolphus.

Ottonis Imp. auctoritate, Luthræ possessionem accipit :

zelus.

martyrium.

NOT. 83.

DE S. ULFRIDO, SIVE WOLFREDO, MARTYRE IN SUECIA.

ANN. MXXVIII.
XVIII JANUAR.

S. Ulfridi natalis,

Inter Suecorum Apostolos Ulfridus, sive Wolfredus, censetur; cujus diem natalem XVIII Januarii statuit Martyrologium Anglicanum, atque ex eo Ferrarius. Ejus martyrium ita narrat Adamus Bremensis historiæ Ecclesiasticæ lib. 2, cap. 44. Per idem tempus, quidam ab Anglia Wolfredus nomine, instinctu divini amoris Suediam ingressus, Paganis verbum Dei cum magna fiducia prædicavit. Qui dum multos prædicatione sua ad fidem Christianam convertisset, idolum gentis, nomine Torstan, in concilio Paganorum cœpit anathematizare; simulque arrepta bipenni in frusta concidit. Qui pro talibus ausis statim mille confossus vulneribus, animam martyrii laurea dignam transmisit in cœlum. Cujus corpus Barbari laniatum post multa ludibria merserunt in paludem. Hæc veraciter comperta memoriæ tradidi :

quamvis sint et alia, quæ adhuc scribi digna sint. Hæc ille, quæ 49 post Wolfredici cædem annis Canonicus Bremensis factus est.

2 Idem ex illo referunt, Albertus Abbas Stadensis in Chronico ad an. 1028. Albertus Crantzius lib. 4. Metrop. cap. 8, Baronius tom. 11, an. 1028, nu. 10. Joannes Vastovius in Vite Aquilonia, qui Thorstan, Jovis statuam interpretatur, quasi Thoresteen, a Thoro, vel Thorone, Sueonum Deo. Et Thorum sane Jovi similem, aeris, tonitruum, fulgurum, nubium, tempestatum præsidem, fertilitatis largitorem, ceterorum deorum Principem, ab iis gentibus habitum scribit Joannes Magnus historiæ Sueonum lib. 2, cap. 9, eique diem Jovis, et Januarium mensem dicatum fuisse. Crantzius scribit Ulfridum in concione proclamasse : Si potens est vester Deus Torstan, se vindicet.

Thorus Deus Suecorum.

DE B. FACIO CONFESSORE CREMONÆ IN ITALIA.

AN. MCGLXXII.
XVIII JANUAR.
B. Facii natalis,

Cremonæ in Gallia Cisalpina XVIII Januarii natalis agitur B. Facii Confessoris; qui etsi inter Sanctos sollemniter relatus non est, concessum tamen scribit Philippus Ferrarius in Catalogo SS. Italiæ, Ecclesiæ Cremonensi et Veronensi ab Apostolica Sede, ut de eo officium Ecclesiasticum isthic recitetur. De eo idem Ferrarius in generali Catal. SS. Cremonæ in Gallia Cisalpina S. Facii Confessoris.

2 Vitam ejus idem scribit Cremonæ editam anno 1604.

Ea est fortassis quam Peregrinus Merula tradit a Leonardo Gregorio Magistro Cæremoniarum Cathedralis Ecclesiæ Cremonensis, Italico sermone vulgatam. Eam necdum nacti sumus. Damus quam Ferrarius ex ea concinnavit. Brevem Italice edidit Merula in Sanctuario Cremonensi; qui tradit in ejus sepulchro ista legi : B. Facii V. B. F. ac pietatis, quem Verona suum jactat, quod genuit; suum Cremona, quod viventem sibi civem adscivit, morientemque excepit. Ossa huc referenda

epitaphium.

vita,

referenda Præfecti ædis curaverunt anno Domini 1540. Erat tunc Cremonæ Episcopus Benedictus de Acoltis.

sacellum, 3 Sacellum extat Cremonæ, quo ab ipso ædificatum Facio quidam existimant, et S. Priscæ dicatum, nam hujus visitur in choro imago. Id B. Facii, haud diu post restauratum, ejus obitum, dici cæpit. Curatores majoris xenodochii illud ævo jam fatiscens restaurarunt, addita supra fores ad memoriam epigraphæ: Hanc sacram B. Facii ædem vetustate indecoram, præfecti hospitali magno ad insignem eorum pietatem ac ad publicum decus exornarunt anno 1600. Procurantque iidem quotannis ut B. Facii res gestæ, ipsius festo die, in basilica cathedrali, pro concione explicentur.

translatum corpus. 4 Anno deinde 1614, 8 Junii, B. Facii aliorumque Sanctorum corpora solenniter translata sunt, arcæ inscriptum: Anno a nativitate Christi 1614, die septima Junii corpus B. Facii Confessoris et civis Cremonensis, lauto civitatis cultu, huic arcule creditum est per Illustrissimum et Reverendissimum D. Joannem Baptistam Brivium Cremonæ Episcopum. Capsæ cypressinæ inclusum est sacrum hoc corpus, coopertæ alba byssinata tela operis Damascem fimbriis aureis adornata; supra vero depicta est ejusdem Beati imago, quæ expensis Præfectorum xenodochii curata. In publica supplicatione a quatuor Sacerdotibus circumlata est capsula hæc, sub umbella elegantissima ex albo Damasceno byssino panno, quam sex sustinenebant sacerdotes, albis tunicellis, quas vocant, induti.

cum solenni supplicatione, 5 Via quæ a S. Helenæ æde ad S. Nicolai ducit, arcus erat triumphalis erectus, cujus hæc inscriptio: Cremonenses Divis Homobono olim suo, nunc ætheris civi, Himerio Ameriæ Antistiti, quorum patrocinium jam dudum implorant; Beatoque Facio, qui virtutum omnium facibus in cælo coruscat, piis castisque beneficiis, in sacrorum ossium triumpho, grati animi ergo PP. Inter ipsas arcus columnas statua visebatur B. Facii, addito emblemate januæ operis Dorici, duorumque in basi leonum, cum lemmate: Vigilant, qui custodiunt. Supra ejusdem arcus coronas, aliud positum erat emblema, rota nimirum sive molula gemmarii, cum epigraphæ: Tollens addit.

6 Hæc fere Merula. De S. Homobono, cujus hic mentio fit, agemus XIII Novemb. de S. Himerio XIX Octobris.

VITA EX PHILIP. FERRARIO.

a B. Facius Veronæ natus, post persecutiones, quas in patria a 30 annorum spatio sustinuit, inde abiens Cremonam circa annum salutis b 1226 venit, ubi aurificis artem exercens quidquid lucrabatur c in Ecclesias et pauperes erogabat. Qua ejus cognita bonitate, a civibus eleemosynis, ab urbe pauperibus et ægrotis fieri consuetis, præficitur.

d Veronæ in carcerem conjicitur. 2 In patriam, ut inimicis reconciliaretur, reversus, ab iis, d Scaligeris, qui Veronæ dominio potiebantur, per calumniam delatus, carceri mancipatur. Ubi cum multos ægrotos, qui cognita viri sanctitate ad eum deferebantur (in quibus infans nobilis feminæ,

qui dies octo cum sine lacte et cibo fuisset, animam agebat, et mulier 18 annos a dæmone obsessa, fuere) liberasset, liber una cum aliis captivis, intercedentibus Cremonensibus, e qui auxilio Veronensibus in bello venerant, dimissus, Cremonam rediit: ubi oratorio extructo, societatem virorum, qui infirmos et carceratos visitarent, nudos vestirent, famelicos pascere, et alia pietatis opera exercerent, instituit, qui Ordo Spiritus sancti fuit appellatus.

3 Quod si aliquando artem exercere vacabat, res tantum sacras, et eas sine mercede operabatur. Multus erat in oratione f, frequens ecclesias visitabat: multas suscepit peregrinationes, g Romam, et in Hispanias ad D. Jacobi Apostoli corpus visendum peregrinatus. Opera quædam h ex argento, quæ adhuc monstrantur, ecclesiæ Cathedrali dono dedit, in quibus calix est, qui rebus pretiosioribus ab igne in sacrario accenso consumptis, divinitus servatus est, et quod magis mirandum, in ecclesia ad altare B. Mariæ Virginis repertus fuit incolumis.

4 Vocatus ad nobilem quemdam, qui a medicis desperata salute relictus, jamque sumptis Sacramentis, animam redditurus erat, illi sanitatem, si ad S. Jacobum voveret se iturum, prædixit: qui facto voto statim e lectulo omnibus stupentibus surrexit: quem etiam ad solvendum votum comitatus, in patriam multis terra et mari periculis superatis reduxit.

5 Illum Episcopus Cremonensis tot signis et virtutibus adductus monasteriorum mulierum virorumque Visitatorem instituit Generalem. Qui tandem tot laboribus perfunctus, febri correptus, sacrisque munitus, animam Deo reddidit i an. sal. MCCLXXII. Corpus quod multis miraculis claruit, ab universo Clero k et populo honorifice sepultum est.

a Haud satis id credibile, nisi dicas a prima ætate cæptum exagitari, fuisseque 30, et aliquot annorum, cum venit Cremonam ubi alios 46 annos exegit.

b Erat tum Cremonæ Antistes Homobonus de Madalbertis.

c Sæpe non pretium solum, sed et opus ipsum Ecclesiis donabat, ut scribit Merula.

d Imo Actiolinus Romaninus tyrannidem tunc Veronæ exercebat; quo, principatus sui anno 33 Christi 1259, mortuo ex vulnere. Prætor creatus est Mastinus Scaliger, idemque dein Dictator perpetuus: et tenuere deinceps dominatum 127 annis Scaligeri, donec anno 1387 Antonius, Canis Seniorii fratricidæ filius nothus, et ipse fraticida, a Joanne Galeatio Vicecomite Mediolani Duce Verona pulsus est. Ita ex variis scriptoribus Leander Albertus in Marchiæ Tarvisinæ descriptione, et Torellus Sarayna Veronensis lib. 4, Originis Civitatis Veronæ, et alii.

e Id Ludovicus Cavitellius in Annal. Cremon. anno 1233 factum scribit, cum, Prætor Guilhelmo de Foliano, auxilio Veronensibus contra Mantuanos venerunt, horumque agros pervastarunt. Et Veronenses, inquit, ob id in eorum gratiam dimiserunt B. Facium, quem in carcere tenebant, qui cum Cremonensibus rediit Cremonam.

f Ad quam etiam alios exhortabatur, ut scribit Merula, illud identidem inculcans: Laudate Deum, laudate Deum.

g Idem scribit, sæpius ad ea loca peregrinatum esse B. Facium, itemque ad S. Mariam de finibus terræ, et ad S. Salvatorem in Austriam.

h Idem præter hunc calicem, enumerat coronam, crucemque argenteam, et alia ab eo illi Ecclesiæ donata.

i Eo anno Cavitellius: Beatus Facius Veronensis aurifex die decima octava Januarii obiit Cremonæ, omnibus suis bonis ibi Hospitali sancti Spiritus relictis.

k Merula dicit in æde cathedrali sepultum ab ipso Episcopo, qui erat Cazziacomus de Summo.

EX VARIS.
miraculis factis, liberatur.

e

Ordinem sancti Spiritus instituit.

Gratis operatur.

f

g

h

Miraculose servata quæ fecerat.

Sanitatem ægro prædixit.

Constituatur Visitator monasteriorum.

i

k

Miraculis post mortem claret.

XIX JANUARI.

SANCTI QUI XIV KAL. FEBR. COLUNTUR.

S. Germanicus, Martyr Smyrnæ in Asia.		S. Saturnina,	
S. MARIUS,	Martyres Romæ.	S. Florida,	Martyres in Africa.
S. MARTHA,		S. Callista,	
S. AUDIFAX,		S. Melondion, vel	
S. ABACHUM,		Molendion, et alii	
S. Paulus,		fere dc,	Martyres Carthagine in Africa.
S. Quinctus,		S. Pia,	
S. Gerontius,		S. Picaria, et alii	
S. Januarius,		XXXVIII,	
S. Saturninus,		S. Lucianus,	Martyres.
S. Successus,		S. Paula,	
S. Germana,	Martyres in Africa.	S. Claudius,	
S. Tertulus, vel		S. Hypatius,	
Zertulus,		S. Paulus,	
S. Tiberitanus,		S. Dionysius,	
S. Maiolus,		S. Euphrasia, Virgo Martyr Nicomediæ in Bithynia.	
S. Victorianus,		S. Bassianus, Episcopus Laudensis in Italia.	
S. Honoratus,		S. Ammonius, Episcopus Dertonensis in Italia.	
S. Fortunatus,		S. Contextus, sive Contestius, Episcopus Bajocensis in Gallia.	
S. Julius,		S. Arsenius, Episcopus Coreyranus.	
S. Lucius,		S. Catellus, Episcopus Stabiensis in Italia.	
S. Marcus, sive Marcissus,		S. Launomarus, Presbyter, Abbas Curbionensis in Gallia.	
S. Publius,		S. Malardus, sive Malehardus, Episcopus Carnotensis in Gallia.	
S. Felix,		S. Remigius, Episcopus Rotomagensis in Gallia.	
S. Caia,		S. Blaithmacus Presbyter, } Martyres, In Iona et alii monachi, } insula.	
S. Vitalis,		S. Wulstanus, Episcopus Wigormensis in Anglia.	
S. Cassianus,		S. Henricus, Episcopus Upsalensis in Suecia, Martyr.	
S. Secundus,			
S. Victor,			
S. Primus,			
S. Spanus, sive Hispanus,			
S. Cacinanus, vel Cæcimarus,			
S. Lucius alter,			

NOT. 86.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

S. Macarius Ægyptius, } Abbates in Ægypto, celebrantur a Græcis hoc die, ut ex Menæis patet et Menologio, Maximoque Cythereo. Prolixe actum de hoc de illo	II XV	Januarii.	S. Guilielmus Episcopus Bituricensis in veteri Audomarensi Breviario celebratur hoc die officio 3 Lectionum. Vitam dedimus	X Janu.
S. Rigoberti Archiepiscopi Remensis quædam hoc die facta translatio, ut dictum post ejus vitam, cap. 3, de Translatione, num. 14		IV Janu.	S. Arcadius Martyr, Hispali officii duplicis celebritatem obtinet. Acta dedimus	XII Janu.
S. Telesphorus Papa et Martyr, cultus aliquando hoc die fuit officio 3 Lectionum, ut patet ex Breviario Cardinalis Quignonii, anno 1536, edito. De eo egimus		V Janu.	S. Victorianus Abbas in Hispania. Ferrar. Is est de quo supra	XII Janu.
S. Eduardus Confessor. MS. Florarium. Vitam dedimus		V Janu.	S. Hilarius Episcopus Pictaviensis colitur a quibusdam Ecclesiis, ut Nannctensi in Britannia Armorica, in hunc diem rejecta sollemnitate a	XIII Janu.
S. Senator Episcopus Veronensis hoc die Veronæ colitur, ut testis est Ferrarius. Decessit		VII Janu.	S. Gumesindus, } Martyres Cordubæ. Ferrarius. De S. Servus-Dei, } iis egimus	XIII Janu.
S. Julianus Martyr colitur ab Ecclesia Cathedrali Audomarensi hoc die officio duplici, cum commemoratione S. Basilissæ, deinde SS. Marii et sociorum, ut indicat Ordinarium Audomarense cūsum anno 1610. Vitam dedimus		IX Janu.	S. Pontiani Martyris Spoletini Translatio hoc die facta, de qua diximus ad illius Acta	XIV Janu.
S. Paulus Thebæus, primus Eremita, colitur hoc die ab Ecclesia Tornacensi in Belgio officio duplici, cum commemoratione SS. Marii et sociorum: alibi XV hujus. Vitam dedimus		X Janu.	S. Felix Nolanus. Martyrol. Prædicator. Nos XIV Janu.	
			S. Fulgentius Episcopus Astigitanus, ab Ecclesia Placentina in Hispania colitur officio duplici primæ classis cum octava hoc die, ut diximus	XIV Janu.
			S. Edaldus Episcopus Viennensis in Gallia. Ferrar. De eo egimus	XIV Janu.
			S. Fursæus Abbas colitur hoc die officio duplici ab Ecclesia Atrebatensi. Vitam ejus dedimus	XVI Janu.
			Sancti Gemini, Elwangæ. Ferrarius ex Canisio. Ter-gemini sunt, quorum corpora Elwangam translata, ibique coluntur, non hoc die, sed	XVII Janu.
			S. Zosimus,	

- S. Zosimus, } Martyres, referuntur in MSS. Mar-
 S. Menilapus, } tyrologiis S. Hieronymi et Dunga-
 S. Tubarianus, } lensi. At forte iidem sunt, de quibus
 S. Fortunatus, } egimus xviii Janu.
- S. Leucium Martyrem Tuderti in Umbria coli hoc die in ecclesia S. Mariæ quæ est Ordinis Prædicatorum, tradit Ferrarius in Catalogo SS. Italiæ, ast in novo catalogo ejus non meminit, uti nec Joannes Baptista Possevinus in lib. de SS. Tudertinis.
- S. Maria Virgo Alexandrina, Kalendar. Copticum. Nobis ignota.
- Honorati Episcopi Bituricenses duo recensentur, amboque Sancti appellantur a Joanne Chenu; prior tantum a Cl. Roberto et Demochare; neuter colitur. MS. Florarium hoc die ita habet: Honorati Bituricensis Episcopi et Confessoris. Neutrum in suo Martyrologio memorat Saussaius.
- Dagobertus I, Galliæ Rex, in multis MS. Sanctus et Beatus appellatur: a Saussaio inter Pios numeratur. Ejus certe animam in cælum devehit vidit sanctus quidam Eremita. At non arbitramur usquam coli. De S. Dagoberto Martyre agemus alibi.
- Henricus Contractus, S. Bernardi in Claravalle discipulus, refertur hoc die in Kalendario Cisterciensi, et a Saussaio inter Pios, atque ab utroque prophetiæ dono conspicuus fuisse prædicatur; a Chrysostomo Henriquez Beatus appellatur.
- Beatrix fundatrix monasterii Spinosi-loci juxta Montes in Hannonia, refertur a Chrysostomo Henriquez in Menologio Cisterciensi cum titulo Beatæ. Verum licet religiosissime vixerit, non tamen colitur; imo quotannis adhuc pro ea agitur anniversarium, melius a Saussaio Pii annumeratur.
- Inventio miraculosæ imaginis D. Virginis Mariæ a Cava, Lilybæi, ab Octavio Cajetano nostro adnotatur hoc die in Idæa operis de SS. Siciliæ, ex monumentis Lilybetanis.
- S. Julianæ Virginis reliquiarum susceptio Duaci. Saussaius. Plures sunt hujus nominis sanctæ Virgines: quæ hæc sit, nondum comperimus.
- S. Valerius Episcopus et Martyr. MS. Florar. Cæsar. augustanus est, de quo xxviii Janu.
- S. Modestini Episcopi passio. Kalendarium monasterii S. Joannis Capuæ, relatum a Michaele Monacho. Vitam S. Modestini dabimus xiv Febr.
- S. Thomæ Aquinatis reoli aliquam hoc die Translationem ab Ecclesia Neapolitana scribit Ferrarius: de qua dicemus ad ejus vitam vii Martii.
- S. Apollonius, } MS. Florarium, coluntur xix Martii.
 S. Leontius, }
- S. Nicetius Episcopus Lugdunensis. Wandalbert. Galesin. Canisius, Saussaius, qui Ordinationem hic ejus reoli scribit, natalis agitur ii April.
- S. Hugo Archiepiscopus. Carthusiani Colonien. in Addit. ad Usuardum. Rotomagensis est, cujus vitam et Translationem dabimus ix April.
- S. Theodotus Episcopus in Cypro. Menolog. Græcor. et Martyrol. Gallobelgicum, at Romanum vi Maii.
- S. Gregorii Nazianzeni reliquiarum receptio, Con-

- stantinopoli in ecclesia Sanctorum Apostolorum. Menæa et Maximus Cytheræus. De ea agemus ad illius vitam ix Maii.
- SS. Antoninæ et sex aliarum Virginum et Martyrum, sodalium S. Ursulæ, recolitur hoc die Translatio Colonæ in ecclesia Parochiali S. Joannis Baptistæ; quæ et Martyrologiis Coloniensi et Germanico aliisque adscripta reperitur: at sollemnissime celebratur feria 2 Pentecostes, supplicatione publica, et proprio officio, cum commemoratione feriæ. Quare et nos de ea agemus xi Maii.
- atque in historia Ursulana xxi Octob.
- S. Desiderii Episcopi Viennensis et Martyris corpus hoc die inventum, sub annum 1314, ut tradit Claudius Robertus, et meminit Saussaius in Martyrologio, plenius de eo agemus xxiii Maii.
- S. Peregrini, Martyrum, inventa hoc die corpora anno S. Silvani. } 1329, ut scribunt Galesinius et Ferrarius. De iis agemus ad S. Afræ
 S. Felicis, } natalem xxiv Maii.
 S. Afræ, }
- S. Blandina, } Martyres in Gallia. Galesinius et Mar-
 S. Attalus, } tyrologium Germanicum, at Romanum
 S. Maturus, } ii Jun.
 S. Ponticus, }
- S. Basilii Magni agi ab Ecclesia Eborensi natalis hoc die consuevit, ut ex Breviario an. 1548, excuso patet. Græci miraculum hoc die recolunt apertarum Nicææ fori ecclesiæ, quam Catholicis restitui curavit, ita Menæa et Maximus Cytheræus. Nos de eo plenius xiv Jun.
- B. Michaelina, sive Michelina, matrona Pisaurensis, refertur hoc die a Ferrario in generali Catalogo SS. iterumque XIX Junii, quo obiit, festo sanctissimæ Trinitatis, non Pentecostes, ut vult Wadingus in Chronico Minorum ad an. 1356, nam festum Pentecostes in eum diem incidere non potest. Ejus vita extare dicitur. De ea xix Jun.
- S. Erwaldus, monachus et Martyr, in Franconia. Ad vitam S. Killiani, cujus discipulus fuisse traditur. De eo agemus viii Julii.
- S. Maria, } sorores Lazari, Hierosolymis. Marty-
 S. Martha, } rolog. S. Hieronymi, Raban, Notker. MSS. varia. De illa agemus xxii }
 de hac xxix } Julii.
- S. Goslini Abbatis reliquiarum susceptio, Duaci. Saussaius. Hauddum nobis hic notus; nisi B. Goswinus Aquicinctensis est, cujus vitam dabimus ix Octob.
- S. Joannes Brangnalator Eremita in Anglia. Carthusiani Colonienses in Addit. ad Usuard. et Canisius, an Bridlyngtonensis est? Hujus vitam dabimus x Octob.
- S. Dionysius Papa hoc die colitur a Carmelitis. Natalis ejus incidit in xxvi Decemb.
- S. Abundantia Virgo colitur hoc die Spoleti in Umbria, ut testis est Ferrarius, celebritate ob festum S. Stephani huc rejecta; atque vitam extare, quam necdum vidimus. Agemus de ea cum pluribus Martyrologiis xxvi Decemb.

NOT. 87.

NOT. 88.

DE S. GERMANICO MARTYRE, SMYRNÆ IN ASIA.

AN. CH. CLXVIII.
XIX JANUARIJ.
S. Germanici
natalis,

Inscriptum est Romanis fastis S. Germanici Martyris nomen XIV Kal. Febr. cum hoc elogio: Smyrnæ natalis S. Germanici Martyris, qui cum primævæ ætatis venustate floreret, sub M. Antonino et L. Aurelio, per gratiam virtutis Dei, metum corporeæ fragilitatis excludens, sponte præparatam sibi bestiam, damnatus a Judice, provocavit: cujus dentibus comminutus, vero pani Do-

mino Jesu Christo, pro ipso moriens, meruit incorporari. Eadem prope de eo prædicant Usuardus, Ado, Bellinus, Maurolycus, Galesinius, Beda vulgatus, hincque iterum XXVI Januarii de S. Polycarpo agens: Tunc etiam, inquit, Germanicus athleta Christi insignis, glorioso martyrii agone translatus est. Nam cum a Judice damnatus fuisset ad bestias, ultro sibi præparatam bestiam provocavit, despiciens tempora-

lem mortem, et coronam vitæ æternæ veloci fine adipisci desiderans. *Eadem fere ibidem Notkerus, a quo et hoc die memoratur, uti et veteri Romano Martyrologio ceterisque edictis ac MSS. At Galesinius et Canisius rursus XVIII Februarii illius memoriam celebrant.*

gesta a quibus
scripta,

2 Præclarum ejus certamen narratur in rebus gestis S. Polycarpi XXVI Januarii, ab Eusebio lib. 4, cap. 14. Nicephoro lib. 3, cap. 34. Petro de Natalib. lib. 2, cap. 103. Petro Halloix nostro tom. 1, vitar. SS. scriptorum, vitæ S. Polycarpi cap. 12, Joanne Basilio Sanctorio, et aliis. Eusebius ex epistola Smyrnensis Ecclesiæ ad Ecclesias Ponti, ita scribit :

3 Priusquam Polycarpi martyrium describere aggre-
diantur, quæ ad reliquos spectant Martyres, expo-
nunt, et quale animi robur ad perferendos cruciatus
ostenderint, prosequuntur: obstupuisse nimirum qui
circumsistebant, tantæ fortitudinis admiratione de-
fixos, scribunt, cum eos intuerentur nunc quidem
ita flagris ad intimas usque venas et arterias dilace-
ratos, ut jam quæ in penitis recessibus corporis ab-

dita sunt viscera et membra paterent oculis; nunc
substrata iis marina buccina acutosque murices et
verucula; denique omni eos tormentorum et suppli-
ciorum genere excruciatos, postremo feris, ut ab iis
dilanarentur, objectos Maxime vero excelluisse aiunt
generosissimum Germanicum, qui divina gratia in-
sitam a natura imbecillitatem, qua mortem corporis
reformidamus, erexit ac roboravit: cumque Procon-
sul ei persuadere vellet, ætatem illi proponens, vehe-
menterque obtestans, ut cum juvenis esset, et vege-
tus, sui miseretur, omnino hæc Martyr contem-
psit: atque alacriter belluam in se attraxit, tantum
non vi adhibita irritans, ut celerius ab injusta hac et
impia via liberaretur.

4 Hæc Eusebius. *Gesta hæc sunt, ut ex ejusdem mortis tem-
Chronico dicemus XXVI Januarii, anno septimo M. Au-
relii et L. Veri, qui erat Christi 168. Mirum est
Germanici non extare nomen in Græcorum fastis; qui
alioquin S. Polycarpum venerantur XXIII Februarii.*

fortitudo in
tormentis,

mortis tem-
pus.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

MARIO, MARTHA, AUDIFAX, ABACHUM.

§ I. S. Marii et sociorum Acta, reliquiæ Romæ.

ANN. CH.
CCLXX.
XIX JANUARI.
Sanctorum
horum nata-
lis,

Illustres athletas Marium, Martham, Audifax,
Abachum, colit hoc die Ecclesia Romana; etsi
multa Martyrologia sequenti die eos referant, qua
martyrio coronatos constat. Sed horum celebritas,
inquit Molanus, uno die prævenitur, qua dies passio-
nis eorum, martyrio SS. Fabiani et Sebastiani so-
lummodo deputatur. Et hac die quidem ista legimus
in tabulis Romanis: Romæ via Cornelia sanctorum
Martyrum Marii et Marthæ conjugum, et filiorum
Audifaxis et Abachum, nobilium Persarum: qui Ro-
mam temporibus Claudii Principis ad orationem ve-
nerant: e quibus post toleratos fustes, equuleum,
ignes, ungues ferreos, manuumque præcisionem,
Martha in Nympha necata est; ceteri sunt decollati,
et corpora eorum incensa. Eadem habet Molanus in
Addit. ad Usuardum, variæque MSS. et excusa Mar-
tyrologia, eadem fere Beda, Bellinus, Maurolycus, et
alii; fusius Galesinius, at brevissime antiqua quædam
MSS. Martyrologia: Marii et Marthæ, et filiorum
eorum Audifax, Abacuc, nobilium de Persida. De-
nique eorum hoc die meminere Wandelbertus, MS. Flo-
rarium, et plerique recentiores. Postridie Martyrol.
S. Hieronymi, vetus Romanum, Usuardus, Ado, Ruba-
nus, Notkerus, et MS. plurima. S. Martha XI Janua-
rii a Silvano Razzi, et XVI in MS. Rhinaw. collocatur.

NOT. 89.

nomina.

2 Marius mendose apud Maurolycum et in MS. qui-
busdam Marcus; apud Notkerum Marinus scribitur.
Maras, vel Maris, Persice vocatum, censet Baronius ad
annum Christi 270, num. 2, Martham vero, Marthas.
Abachum promiscue Abacuc, Abachuch, Notkero
Ambacuc, Rabano et aliis Ambacum, Jacobo Canisio
nostro Nabachum, in MS. Epternacensi Ambacu,
Octavio Pancirola Abacon, appellatur.

Acta;

3 Horum Acta compendio tradita a Surio XIV Fe-
bruarii in Actis S. Valentini, integra nobis repræsen-
tarunt antiqua MSS. monasteriorum S. Maximini et
Martini Treviris, S. Mariæ de Ripatorio, S. Audomari,
Claudii Putani, et Boninus Mombritius. Baro-
nio ad an. Christi 270, num. 8, minus legitima in plu-
ribus visa sunt quæ prolixiora habentur typis excusa,
horum Martyrum Acta: multa enim addita videntur
ab aliquo qui ex prolixitate dignitatem historiæ, et non
ex sincera veritate pensavit. At quæ hic damus, nos sane
fide dignissima ducimus, nec quid in iis reprehensioni
obnoxium perspexerit Baronius, scimus. Congruunt certe
iis quæ Joannes Basilius Sanctorius, aliique tradunt.

4 Reliquiarum S. Marthæ meminit S. Gregorius *Reliquiæ
lib. 3, Dial. cap. 30: Arianorum, inquit, ecclesia in
regione Urbis, quæ Suburra dicitur, cum clausa usque
ante biennium remansisset; placuit ut in fide Catho-
lica introductis illic B. Stephani et S. Marthæ Mar-
tyrum reliquiis dedicari debuisset: quod factum est.
Deinde narrat quæ tum isthic prodigia evenere. Sed
Joannes Diaconus vitæ S. Gregorii lib. 2, cap. 31, et
S. Zacharias Papa in Græca versione Dialogorum,
SS. Sebastiani et Agathæ reliquias hic positas habent,
ut 20 Jan. dicemus.*

5 Octavius Pancirolus libro qui inscribitur Thesauri
absconditi almæ urbis, regione 1, ecclesia 15, scribit
horum omnium reliquias e prioris sepulturæ loco in
Urbem a Paschale I Papa (qui ducentis post S. Gre-
gorium, et quod excurrit, annis vixit) deportatas, par-
tesque variis impertitus Ecclesiis, nimirum, S. Adriani,
S. Joannis Calybitæ, S. Prædixis. Et quidem in
S. Adriani ecclesia; cum ea a Sixto V, tradita esset
religiosis viris ordinis S. Mariæ de Mercede, volente
Augustino Cusano ejusdem tituli Diacono Cardinale
majus altare cum Confessione innovare, horum aliorum-
que Sanctorum reperta isthic sunt corpora.

et aliorum.
translata,

6 De eadem inventionem ista scribit Baronius to. 2,
an. 270, num. 9. Corpora vero dictorum sanctorum
Martyrum Marii et Marthæ Roman postea translata,
in nobilissima Diaconia S. Hadriani, una cum aliis
præclaris sanctis Martyribus, condita sunt. Et hoc
ipso anno, quo hæc nostra cudimus, inventa una cum
S. Hadriano, Flavia Domitilla, Nereo et Achilleo,
tribus pueris, Papia et Mauro Martyribus, (quorum
omnium plumbeæ et lapideæ tabulæ scriptæ indices
erant) ab Illustrissimo ac Reverendissimo D. Augu-
stino Cusano, ejus Ecclesiæ Diacono Cardinali,
spectatæ pietatis ac honestissimæ vitæ viro, in Con-
fessione egregie restituta, more majorum sunt hono-
rificentissime collocata: quæ frequenti populi Ro-
mani concursu visuntur, atque religiose coluntur.

inventæ
an. 1590. in
S. Adriani
Diaconia,

7 His autem admonemur, ut corrigamus, seu
potius declaremus, quæ in nostris Notationibus ad
Romanum Martyrologium in primis diximus, corpora
sanctorum Martyrum Marii et Marthæ condita esse
in insula Tiberina in ecclesia S. Joannis Calybitæ,
prout præsefert inscriptio super Confessionem affixa,
qua tum eorum, tum etiam filiorum ibi inesse cor-
pora significatur. Equidem factum esse videtur, ut
quod dictorum Martyrum filiorum ibi sua sint cor-
pora, parentum pariter inesse fuerit existimatum,
cum

aliquæ in
S. Joannis Ca-
lybitæ eccle-
sia;

cum tamen et horum etiam reliquiarum partem aliquam sitam ibi esse nemo jure negarit. Id quidem sic se habere, manifeste sane potest intelligi ex iis quæ aperte testatur publica ac fidelis inscriptio marmoreæ insculpta tabulæ, in ejusdem Diaconiae S. Hadriani apside posita; qua declaratur an. Dom. MCCXXVIII, Gregorii Papæ noni Pontificatus anno primo, inventa esse in ejusdem ecclesiæ Confessione, inter alia superius recensita, etiam corpora sanctorum Martyrum Marii et Marthæ, eorundemque majori parte ibi relictæ, reliquam ab ipso Gregorio Papa in eadem ecclesia paullo post a se dedicata sub primario altari repositam. *Hæc Baronius, ac deinceps Translationem SS. Papiæ et Mauri eodem anno MDXC, factum exequitur, quam XXIX Jan. dabimus. De SS. Flavia Bomitilla, Nereo, Achilleo, VII et XII Maii; Adriano VIII Septemb. tribus pueris Anania, Azaria, Misaele XVI Decemb. agemus.*

8 *Pancirolus non Gregorii IX, sed Innocentii III, tempore, anno 1212, sub majori ara Diaconiae S. Adriani, ejusdem sancti Martyris, Sanctorumque Marii, Marthæ, Audifacis, Abachum, triumque puerorum repertas esse reliquias scribit: eandem vero ecclesiam S. Adriani an. 1228, 19, Mart. a Gregorio IX, dedicatam, cum recens esset a Stephano Cardinale restaurata.*

9 *Idem Auctor regione 9, eccl. 2, tradit circiter annum 1600, cum ecclesia S. Joannis Calybitæ instauraretur, repertam esse inter alia arcam marmoream, cui nomina SS. Marii, Marthæ, Audifacis, Abachum erant incisa; quod in ea quædam ipsorum reliquiæ continerentur.*

§ II. Reliquiæ in Germaniam, Galliamque Belgicam translatae.

Pars tamen earundem reliquiarum a multis retro seculis in Galliam, Germaniam, Belgiumque, allata. Nam Eginartus in historia Translationis SS. Marcellini et Petri, quam II Junii dabimus, lib. 1, ita scribit: Post hæc Ratleicus (Eginarti Notarius) cum hospite suo locutus, rogat ut sibi sacros B. Marcellini cineres, quos ei ad servandum commendaverat, reddat; seque in patriam redire volentem nulla non necessaria dilatione detineat. Cui ille non solum quod repetebat sine mora restituit, verum etiam de Sanctorum reliquiis in una ligatura collectis, haud parvam portionem mihi deferendam obtulit: et requisitus de nominibus eorum, mihi se illa dicturum, quando ad me venisset, respondit. Monuit tamen, ut eadem veneratione, qua ceteræ sanctorum Martyrum reliquiæ, colerentur, eo quod non minoris apud Deum essent meriti, quam B. Marcellinus et Petrus: et hoc me esse crediturum, cum primum ad me nominum illorum notitia pervenisset. Suscepit ille munus oblatum, atque id, ut sibi persuasum erat, sanctorum Martyrum corporibus sociavit. Initoque consilio cum hospite suo, sacrum illum ac desiderabilem thesaurum in scriniis reconditum atque signatum, per Lunizonem fratrem ejus, cujus superius fecimus mentionem, nec non et Presbyterum Hildoini, qui secum venerat, Papiam usque deportari fecit.

11 *Postquam in constructo a se Selighenstadiensi cænobio eas omnes collocatas, ibique miraculis cæpisse clarescere commemoravit, lib. 3, ista subdit idem Eginartus: Igitur inde digressus, sicut superius dixi, ad Comitatum perrexi. Nam Imperator Ludovicus eo tempore Aquisgrani palatio consistens, conventum Procerum ibi fieri media fere hyeme præceperat; ubi et ego inter ceteros adesse jussus, quia de vicinia beatorum Martyrum abesse cogebam, parum jucundas in palatio moras faciebam. Ideoque post unum, ex quo illo veneram, mensem exactum, misi quemdam ex nostris, nomine Ellenhardum, præcipiens ei ut ad*

limina beatorum Martyrum, quanta posset celeritate, festinaret, visitatisque Fratribus nostris, quos inde digrediens ad divinum servitium faciendum ibi dimiseram, atque omnibus, quæ ibidem agerentur, diligenter exploratis, ad nos cito recurreret. Qui cum illuc venisset tribus ibi mansit diebus. Quarto vero cum jam ad nos reverti disponderet, cæcus ille, nomine Albricus, cujus in superioribus fecimus mentionem, detinuit abire parantem, affirmans eum non prius iter suum ingressurum, quam tale signum fieri videret, cujus relatione me lætum atque oppido gaudentem efficeret. Addidit etiam, beatissimos Martyres præterita nocte sibi in somnis apparuisse, atque hoc in mandatis dedisse, ut perquireret quemdam pauperem, nomine Gisalbertum, immani gibbo depressum, ac proinde curvum, et brevibus baculis innitentem; atque inventum, in cœnaculo, quod supra porticum basilicæ est, tempore matutini officii, juxta reliquias, quæ ibi erant, collocaret, eo quod ibi per merita et virtutem Sanctorum, quorum illæ reliquiæ essent, de illa gibbi deformitate, atque curvatis incommodo liberari deberet. Paruit ille suadenti, atque iter, quod aggredi paraverat, distulit in crastinum. At cæcus ille jussum pauperum perquirens invenit, et, ut sibi præceptum erat, in superioribus ecclesiæ partibus juxta prædictas reliquias officii matutini tempore collocavit. Erant autem illæ reliquiæ, quod nondum noveramus, B. Marii Martyris, et uxoris ac filiorum ejus, Marthæ videlicet, Audifacis, et Habacuc, quæ utique simul cum SS. Marcellini et Petri corporibus, et in eodem loculo ad nos perlatæ sunt: sed is qui eas detulit, cujus essent reliquiæ nescivit. Nam ille, qui eas mihi miserat, promisit se ad me esse venturum, ac nomina Sanctorum, quorum hæ reliquiæ forent, per semetipsum mihi indicaturum, quod postea factum est.

12 *Pauper vero, qui juxta illas a memorato cæco fuerat collocatus, cum secunda lectio ad nocturnum officium ex more legeretur, edito ingenti clamore, non modicum pavorem audientibus incussit. Ad quem cum nonnulli clericorum, una cum illo qui hoc ibi opperiri jussus fuerat, accurrissent, invenerunt eum pronum atque extensum prope altare jacentem, pavimentumque quod ori ejus subjectum erat, plurimo sanguine madens. Quem levantes, et allata aqua refocillantes, sanum et rectum, neque ulla camelinæ illius tortitudinis signa retinentem, in inferiores ecclesiæ partes gratulabundi deduxerunt. Quo miraculo in hunc modum peracto, is quem illuc miseram ad me cum summa festinatione regressus, cum ea quæ viderat retulisset, magno nos gaudio atque exultatione replevit. Nec multo post Ratleicus, qui sacros Martyrum cineres, sicut in superioribus demonstravimus, Roma detulit, ut ipse asserebat, jussus venit, deferens libellum complura capitula continentem; cujus rationem talem esse retulit, dicens sibi cæcum illum, cujus modo fecimus mentionem, ex auctoritate Martyrum præcepisse, ut ea capitula describeret, mihi que deferret, ac diceret, ut ea susciperem, atque Imperatori legenda offerrem.*

13 *Eorundem Sanctorum reliquiæ eodem tempore Suessionem ad monasterium S. Medardi allatae sunt; an ex ea ligatura, quam hospes Romanus Rathleico dederat, clam illas Hilduini Presbyter subtraxerit, uti et quasdam SS. Marcellini et Petri, quas Eginarto restituit Hilduinus; an potius ex Martyrum sepulchro ipse eas cum sociis Romæ sublegerit; haud nobis exploratum est. Posterius tradit Odilo monachus in epistola de adventu et susceptione corporum SS. Tiburii, Marcellini et Petri, Marcelliani et Marci etc. ad Ingranum ita scribens: Inter tanta Divinæ dispensationis officia, et religiosi cultus obsequia, contigit ut, dum sanctorum Martyrum Marii, Marthæ, Audifax, et Abacuc, noctu caussa orationis cum præfato Archidiacono*

EX VARIIS.
ad eas gibbosus (Sancti in somno monentibus) depositus,

insperato sanatur.

Ipsorum SS. monita.

Aliquæ Suesionem allatae reliquiæ:

illæ olim,

hæ recens inventæ.

Aliquæ ex his missæ olim Eginarto:

diacono circuirent cœmeteria, Divinæ commonitionis perciperent oracula; quorum consolationibus et iudiciis evidenter instructi, eorum pariter quatuor tollerentur corpora, et præfatorum celerius admiscerentur oculis Sanctorum. Quod mox sine ulla difficultatis mora, cum summa perpetratum est, reverentia. Sic illa tota sanctorum corporum massa illustris Archidiaconi deliberatur industria, et a Legatariis Domini Hilduini Abbatis geminato gaudio defertur suscepta, ceterorumque Martyrum reliquiis admixta, Papiam usque deferendo, exultantibus animis pariter deveniunt eundo. *Hæc ignaro forte Rathleico facta fuere, indeque hujus hospes surripuit, quæ ei postea dedit earum reliquiarum fragmenta.*

aliquæ Gemblacum :

14 Non sunt tamen integra Sanctorum illorum corpora tunc Roma asportata : num et pars isthic etiamnum eorum reliquia est, et Gemblacum quoque alia post delata. Est Gemblacum illustre ordinis Benedictini in Brabantia monasterium, et oppidum, de quo ad vitam S. Guiberti fundatoris XXIII Martii pluribus agetur. Ejus nomen Abbas fuit Arnulphus ex monacho S. Nicasi Remis, factus anno 1137, ut habet Auctarium Gemblacense ad Sigeberti monachi et Anselmi Abbatis Chronica. Is ab ipso Innocentio II, Papa (qui a Kal. Martii 1130 ad 24 Sept. 1143 sedit) consecratus Romæ inde S. Martii et S. Fortunati, atque aliorum Divorum reliquias attulit, ut scribunt Miræus in Fastis et Molanus in Natalib. habetque, ut hic testatur, festum sancti Martyris Gemblaci duodecim lectiones. Meminit hujus celebritatis hoc die Martyrologium Gallobelgicum.

visitatæ nuper :

15 Testatur Arnoldus Raissius anno 1623, die 23 Julii visitatas esse has sanctorum Martyrum reliquias, atque caput unum separatum, medietatem ossis, et coxendicis ac brachiorum minuta ossa, capillos, duasque lagunculas vacuas, in quibus infuisse cruor videbatur, esse repertas.

non hæc Sues- sionem de- latæ; sed aliæ,

16 Hinc corrigas, quod in Martyrologio Gallicano scribit Saussaius Gemblaco Suessionem esse eas deportatas reliquias, cum trecentis, eoque amplius, annis prius Suessione fuerint, quam Gemblaci. Natalis S. Martii Martyris, inquit, qui Romæ hodie via Cornelia, cum conjuge Martha, filiisque Audiface et Abacuc, sub Claudio Principe, diris excruciatu variisque suppliciis, gloriosum peregit martyrium. Ejus corpus cum reliquiis B. Fortunati et aliorum Sanctorum in Galliam Belgicam ab Arnulpho IX, Abbate Gemblacensi, dono Innocentii II, Papæ, allatum, prælibato in cœnobio aliquamdiu requievit : at inde Suessionem deportatum ad monasterium S. Medardi, commune plurimorum Sanctorum domicilium, illic magno honore servatum est : quoadusque ab hæreticis Calvinistis, qui nobile hoc cœnobium impie devastando diruerunt, cum plurimis aliorum Cœlitum ibidem quiescentium sacratissimis cadaveribus, e Sanctuario dejectum atque argenteo loculo exutum, flammis exustum fuit, non sine divinæ gloriæ et justitiæ in impios grassatores sævientis testificatione.

eæque dissi- patæ.

Aliquæ Cor- traci in Flan- dria :

17 Sunt Cortraci quoque in Flandria aliquæ SS. Martii et Marthæ reliquæ, quas Joanni Vendevillio Episcopo Tornacensi 20 Martii an. 1590, donavit Augustinus Cardinalis Cusanus; Vendevillii, testamenti executores 12 Jan. 1593. Collegio Societatis Jesu Cortraci; quod oppidum in Tornacensi diocesi situm.

aliquæ Cre- monæ :

18 Peregrinus Merula in Sanctuario Cremonensi tradit Antonium Campum scriptum reliquisse, corpora sanctorum Martyrum Martii et sociorum (sive potius, ut ipsemet interpretatur Merula, aliquas eorum reliquias) transtulisse Cremonam atque in S. Laurentii æde, quæ monachorum est Ordinis Benedictini, Lambertum Abbatem. At Ludovicus Cavitellus in Annal. Cremonen. anno 1130, id factum scribit : Lambertus, inquit, Abbas S. Laurentii procuravit ex Urbe asportari Cremonam corpora DD. Martii, Marthæ, Audifacis et Abacuh parentum et filiorum, martyrio affectorum

quando eo al- latæ :

an. Domini 306, Romæ una cum reliquiis DD. Urbani summi Pontificis, ac Quirini etiam Martyrum, et reponi in ecclesia S. Laurentii. *Fallitur in anno martyrii. Idem ad annum 1462.* Antonius Melius Cremonensis Abbas monachorum ecclesiæ S. Laurentii, ordinis D. Benedicti Cremonæ, ex ejus ordine et sumptu erecta arca marmorea valde elegante in ipsa ecclesia in ea poni fecit ossa DD. Martii et Martæ, Audifacis et Abacuh, matris et filiorum, cum reliquiis DD. Urbani summi Pontificis et Quirini Martyrum, Cremonam conducta ex Urbe anno 1131. Lamberto tunc Abbate ejusdem abbatiæ procurante.

transpositæ.

NOT 90.

ACTA

Ex pluribus veteribus MSS.

CAPUT I.

Marii et sociorum sancta opera.

Temporibus a Claudii venit quidam vir de Persidæ partibus, nomine Marius cum uxore sua Martha, et filiis suis Audifax et Abacuc, Christianissimi viri, ad orationem Apostolorum. Venientes autem Romam, cœperunt corpora Sanctorum per carceres et sepulturas conquirere. Et dum frequenter sollicite et curiose quærerent, venientes in b Castra trans Tiberim, in carcere invenerunt hominem venerabilem, c Cyrinum nomine, qui jam multa verbera pro nomine Christi perpessus fuerat, et omni penitus facultate sua nudatus. Ad quem venientes miserunt se ad pedes ejus Marius et Martha uxor ejus, cum duobus filiis suis Audifax et Abacuc, ut oraret pro eis : et ibi manserunt diebus octo. Et cœperunt de facultatibus suis ministrare B. Cyrino, et lavare pedes ejus, et eorum qui in vinculis erant constricti, et super capita sua et filiorum suorum ipsam aquam effundere.

a
S. Marius et
socii Romam
veniunt :
corpora
SS. perquirunt :

b

c

Sanctis capti-
vis mini-
strant.

2 Eodem quoque tempore jussit Claudius, ut si qui Christiani inventi fuissent, aut in vulgo, aut in custodia, sine interrogatione punirentur. Ipse igitur præcepto divulgato tenuit d ducentos sexaginta Christianos via e Salaria, qui arenam fodientes damnati fuerant pro nomine Christi, quos f in figlina foras muros portæ Salarie fecit includi, et in civitatis amphitheatro sagittis jussit interfici.

Multos a Clau-
dio occisos

d

e

f

3 Hoc cum factum fuisset, contristati nimis Marius et Martha uxor ejus, cum filiis suis Audifax et Abacuc, venerunt ad locum, ubi corpora Sanctorum interfecta fuerant, una cum g B. Joanne Presbytero, et invenerunt super corpora sancta ignem superpositum; et sumentes cœperunt ab igne corpora Sanctorum subtrahere, et sepelire cum linteaminibus ex facultatibus suis; divites enim nimis et locupletes erant : et quotquot potuerunt sepelierunt in crypta, via Salaria, h juxta Clivum Cucumeris. Tunc sepelierunt cum eis quemdam etiam Tribunum Claudii, nomine Blastum : et in eodem loco vigiliis et jejunia cum orationibus multis diebus cum B. Joanne celebraverunt i.

g

sepeliunt;

h

i

4 Audiens hæc Claudius, cœpit curiose quærere Marium et Martham uxorem ejus, et non invenit eos, quia occulte hoc faciebant. Venientes vero Romam, venerunt ad Castrum requirentes B. Cyrinum. Quem non inveniētes, nimium contristati sunt. Invenērunt tamen quemdam Presbyterum, nomine k Pastorem, qui et illis narravit omnia, quæ facta fuerant, et quomodo noctu interfectus fuerat l gladio B. Cyrinus, et jactatus fuerat in Tiberim, ejus corpus remansit in m insula Lycaonia. Pergentes igitur noctu cum familia sua et B. Pastore, collegerunt corpus ejus, et sepelierunt cum in cœmeterio Pontiani in crypta, n VIII Kalendas Aprilis.

k

l

m

et S. Cyrenan
presbyterum.

n

5 Venientes post hæc BB. Marius et Martha cum filiis suis, noctu audierunt in loco trans Tiberim in quodam

o
Adeunt Chri-
stianorum
congregatio-
nem.

quodam cœnaculo multitudinem Christianorum psal-
lentium. Pergentes itaque ad locum cum gaudio,
pulsaverunt januam cœnaculi. Illi autem timentes
noluerunt aperire eis. In eodem autem loco erat Epi-
scopus, nomine *o* Callistus. Qui cum audisset pul-
santes, dixit ad Sanctos Christi: Confortamini, nolite
timere. Christus pulsat ostium nostrum: aperiamus
os nostrum, et plus confortantes nosmetipsos collau-
demus Dominum, quia ipse nos vocat. Et confestim
perrexit ipse ad januam, et aperuit ostium. Quem
videntes Marius et Martha uxor ejus, una cum filiis
suis Audifax et Albacuc juvenibus, miserunt se ad
pedes B. Callisti Episcopi. Quos ut viderunt omnes
Christiani, gavisus sunt, et osculati sunt se invicem.
Dedit autem B. Callistus orationem in ipsa hora di-
cens: Deus pater Domini nostri Jesu Christi, qui
dispersa congregas et congregata conservas, auge
fidem et fiduciam servis tuis per Christum Dominum
nostrum, qui vivit cum Deo Patre omnipotente et
Spiritu Sancto in secula seculorum. Et respondit
omnis populus, Amen. Et fuerunt in eodem loco men-
sibus duobus in abscondito.

a Imperavit Claudius II, a 21 circiter Martii, Ch. 268. Coss.
Ovinio Paterno II et Mariniano, duobus fere annis.

b Al. castrum. Fuere in regione XIV, quæ Transtiberim dicta,
castra vetera, et castra lecticariorum.

c Colitur S. Cyrinus, sive Quirinus, XXV Martii.

d Consentit Martyrologium, cui adscripti 1 Martii, alia MSS.
habent ducentos septuaginta duos.

e De via Salaria diximus 16 Jan. in Priscilla.

f Addunt quædam MSS. et alios.

g De S. Joanne et Crispo Presbyteris agemus 18 Aug.

h Alia MSS. in Clivo Cucumeris.

i Addunt quædam MSS. XV Kal. Julii, eo certe die coluntur
S. Blastus et socii, pro Blando habent quædam MSS. Plautum, alia
Blaustum.

k Alius Pastor Presbyter, hoc longe antiquior, colitur 26 Jul.

l MS. Aud. a gladiatoribus.

m Eadem Insula Tiberina, vulgo nunc Insula dicitur. Ea ut
primum coaluerit, conjecta in Tiberim farris segete, limoque il-
lita, narrat Livius dec. 1, lib. 2.

n MS. S. Max. IX Kal. Apr. quo die in nonnullis Martyrologiis
refertur.

o Erat in quibusdam Rosweydi schedis annotatum, in his Actis
pro Callisto reponendum Dionysium; quod num in veteri quopiam
MS. repperit, num sola conjectura definierit, haud liquet: sedebat
tum quidem certe S. Dionysius Papa. Existimat Baronius an. 270,
num. 1°, alium a Romano quempiam intelligendum esse Antisti-
tem, et fortassis proximum Portuensem, sub cujus diocesi Trans-
tiberina regio censeretur. MS. S. Max. Caprasium Episcopum
habebat, hic, et inferius.

CAPUT II.

S. Valentini Presbyteri confessio, miracula.

Tunc tenuit Claudius quemdam venerabilem virum,
a Valentinum nomine, Presbyterum, et inclusit in
carcerem, compedibus et catenis ligatum: quem post
biduum jussit sibi præsentari in palatio suo juxta
amphitheatrum. Qui dum præsentatus fuisset aspe-
ctibus ejus, dixit ad eum: Quare non amicitia nostra
frueris, et vivis cum cœtu Reipublicæ nostræ? Satis
mirandam sapientiam de vobis audio, et cum sis
sapiens, offendis in superstitione vanitatis. Respon-
dens Valentinus Presbyter dixit: Si scires donum
b Dei gauderes et tu, et Respublica tua, et *b* refutares
dæmones et idola manufacta, et confiteris unum
Deum Patrem omnipotentem, et Jesum Christum
filium ejus, creatorem omnium rerum qui fecit cœ-
lum et terram, mare, et omnia quæ in eis sunt. Re-
spondit quidam *c* Legisconsultor, qui adstabat Glau-
dio, dicens voce clara ad B. Valentinum Presbyterum:
Et quid disputas de Deo Jove, vel Mercurio? Respon-
dens Valentinus Presbyter dixit: Ego nihil aliud de
iis disputo, nisi quod homines miseros eos et turpes
scio, qui tempore vitæ suæ semper in immunditiis
et delectationibus ac contumeliis corporum suorum
male vixerunt. Sed et tu si ostenderis mihi genealo-
giam eorum, videbis quam turpes fuerint. Respondit
Legisconsultor voce clara exclamans: Blasphemavit
deos, et gubernatores Reipublicæ.

7 Eodem die Claudius magis patienter audiebat,
et respondens Valentino dixit: Si Christus Deus est,
quare mihi non divulgas quod verum est? Respondit
Valentinus Presbyter, et dixit: Audiat pietas vestra;
tu vero audi me Rex, et salva erit anima tua, et
Respublica tua augebitur, et inimici tui extinguentur.
et tu in omnibus victor eris, in hic regno frueris et
in seculo futuro. Hoc tantum moneo ut *d* poenitearis
de sanguine Sanctorum, quem effudisti, et credas
Christum, et ita baptizeris; et salvus eris. Tunc
Claudius astantibus sibi dixit: Audite cives Romani
et cœtus Reipublicæ, quam sana doctrina divulgatur
ab homine isto. Respondens Calpurnius Præfectus
dixit voce clara: Seductus es, *o* Princeps, in doctrina
falsa: et si justum est ut derelinquamus quod a cuna-
bulis nostris colimus et adoravimus, vos judicate.

8 Eadem hora mutatum est cor Claudii et cum tri-
stitia tradidit eum Calpurnio Præfecto, dicens: Pa-
tienter audi eum, et si sanum consilium non est quod
declarat, fac in eum quod in sacrilegum leges præ-
dixerunt; sin vero, audiat justa postulatio ejus.
Tunc Calpurnius Præfectus suscipiens Valentinum
Presbyterum, dedit eum cuidam Asterio Principi suo,
dicens: Si potueris eum mollibus sermonibus humi-
liare, intimabo doctrinam tuam Claudio, et eris ami-
cus ejus, et multiplicaberis divitiis et facultatibus.
Accipiens autem eum Asterius duxit eum in domum
suam. Qui dum introisset in domum Asterii Valen-
tinus Presbyter genibus positus oravit, dicens: Deus
omnium rerum visibilium et invisibilium factor, et
creator generis humani, qui misisti Filium tuum
Dominum Jesum Christum, ut nos de præsentis seculo
liberares, et de tenebris ad veram lucem perduceres,
qui nobis præcipiens, dixit: Venite ad me omnes qui
laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos; tu
converte domum hanc, et dona ei lumen post tene-
bras, ut cognoscat te Deum et Christum in unitate
Spiritus sancti in secula seculorum, Amen.

9 Audiens hoc Asterius Princeps dixit ad Valenti-
num Presbyterum: Miror prudentiam tuam, ut dicas
quia Christus vester lumen est. Respondens Valen-
tinus voce clara dixit: Et vere, quia Dominus Jesus
Christus, qui natus est de Spiritu sancto et de Maria
Virgine, lumen verum est, qui illuminat omnem
hominem venientem in hunc mundum. Respondit
Asterius dicens: Si illuminat omnem hominem, modo
probabo si Deus est; sin autem, fallaciam tuam
extinguam. Habeo filiam adoptivam, quam dilexi a
cunabulis, et subito ante fere annos duos *e* hypochy-
matis obscurata et *f* fœdata est: ipsam ergo addu-
cam ad te; et cum curata fuerit, omnia quæcumque
præceperis mihi, faciam. Dixit igitur Valentinus
Presbyter: In nomine Domini nostri Jesu Christi ad-
duc eam ad me. Currens vero Asterius anxiano addu-
xit puellam cæcam ad B. Valentinum Presbyterum.
Elevans autem Valentinus manus in cœlum, oculis
fluentibus lacrymis, dixit: Domine Deus omnipotens
pater Domini nostri Jesu Christi, pater misericor-
diarum, qui misisti filium tuum Dominum nostrum
Jesum Christum ad terras, ut nos de tenebris ad lu-
cem veram perduceres, te invoco ego peccator indi-
gnus. Sed quia omnem animam salvas, et neminem
vis perire; ideo precor misericordiam tuam, ut cognos-
cant omnes, quia tu es Deus, et pater omnium et
creator, qui cæco nato oculos aperuisti, et jam fœten-
tem Lazarum de monumento resuscitasti: te invoco
qui lumen es verum, et Dominus omnium Princi-
pum et Potestatum; non mea voluntas sed tua fiat
super hanc famulam tuam, ut digneris eam illumi-
nare lumine intelligentiæ tuæ. Et posuit manum
suam super oculos ejus, dicens: Domine Jesu Christe
illumina famulam tuam, quia tu es lumen verum. Et
cum hoc dixisset, aperti sunt oculi ejus.

a Colitur S. Valentinus Presbyter et Martyr 14 Febru.

*Claudium
conciliasset fi-
dei.*

*nisi Calpur-
nius Præfec-
tus obstitisset.*

*Traditur
Asterio, per-
vertendus:*

Matth. 11. 28.

*ei mysteria fi-
dei exponit,*

*ejusque filia
visum resti-
tuit.*

a
S. Valentinus,
libere fidem
profitetur:

b MS. S. Max. refugeres. c Idem MS. Legisconsultus.
 d Momb. peniteat te sanguinis et rectius : sed plures sequimur.
 e ὁπόμενα suffusio est, quæ et ὁπόμενα, viliose MSS. epschymas vel hypocematis. f Alia MSS. cavata.

CAPUT III.

S. Asterii et domesticorum conversio et martyrium.

Hoc cum vidisset Asterius, cecidit cum uxore sua ad pedes B. Valentini, et ita aiebant dicentes : Per Christum, per quem lumen agnovimus, precamur, ut quod seis facias, ut salventur animæ nostræ Respondit Valentinus et dixit : Ergo facite quod dico, et si ex toto corde creditis, confringite omnia idola, et jejunate, et relaxate culpas omnibus, et baptizetur unusquisque in confessione sua, et salvus erit. Tum indixit eis triduo jejunium. Et quia multos habebat Asterius in custodia de Christianis, relaxavit omnes. Tribus igitur jejunii consummatis diebus, die sancto Dominico veniente, baptizavit Asterium cum omni domo sua. Et vocavit ad se S. Callistum Episcopum, qui veniens consignavit Asterium cum omni domo sua, animas fere promiscui sexus numero quadraginta sex.

11 Hoc factum ut audivit Marius et Martha uxor ejus cum filiis suis Audifax et Abbacuc, quia cæca illuminata est a B. Valentino, et per illuminationem ejus omnis domus Asterii credidit, venerunt cum gaudio magno ad domum Asterii gratias agentes Deo, et fuerunt ibi dies a triginta duos. Post hos dies requisivit Claudius Asterium Principem. Et nuntiatum est illi, quia illuminata fuisset puella in domo ejus, et per hoc signum baptizatus esset in nomine Christi cum omni domo sua per Valentinum Presbyterum. Qui iratus misit milites, et tenuit omnes quos invenit in domo ejus. Qui cum adducti fuissent vincti, inter quos erant Marius et Martha, Audifax et Abbacuc nobilissimi ex Persida, qui venerant ad orationem sanctorum Apostolorum; jussit eos separari a congregatione justorum, præciens Asterium cum omni domo sua duci vinctum in civitatem Ostiam, et ibi eum sub poenarum examinatione b judicium sumere.

12 c Et cum pervenissent ad locum, tradiderunt eos cuidam Judici, nomine Gelasio. Tunc suscipiens eos Gelasius, jussit mitti omnes in carcerem. Post dies autem viginti, jussit eos Gelasius suo conspectui præsentari. Qui dum præsentati fuissent, dixit ad eos : Audistis quid jusserunt victores Reipublicæ? Dixerunt : Nescimus. Dixit eis : Omnis quicumque diis immolaverit, vivat, et libertas ei concessa maneat, et facultatibus honoretur. Qui vero noluerit se humiliare diis, diversis poenis interficiatur. B. Asterius dixit : Sacrificent eis, et cum eis pereant, qui eorum similes sunt. Nam hoc scias, quia nosmetipsos sacrificium offerimus Deo omnipotenti et Domino Jesu Christo filio ejus. Tunc Gelasius Judex iratus jussit B. Asterium in eculeo levare et torqueri; et omnes alios jussit fustibus cædi. Illi autem dicebant : Domine Jesu Christe, qui tribus pueris in camino æstuantes flammæ ignium extinxisti, tu extingue minas istius tyranni, ut non gloriatur super servos tuos, et ne separet nos a domino nostro Asterio.

13 Statimque jussit eum deponi de eculeo, et iterum custodiæ mancipari, dicens : Istis graviora sunt præparanda tormenta. Et jussit ut omnis populus diluculo ad spectaculum convenirent. Tunc jussit sibi editionem in amphitheatro parari, et B. Asterium sibi et omnes Sanctos præsentari. Cui ita dixit : Desere amentiam vanitatis tuæ, et te diis libaturum promitte, ut non in tormentis deficias, et isti omnes simul intereant. Respondit B. Asterius, et dixit : Nos omnes hoc desideramus, sicut Dominus noster Jesus

Christus pro peccatoribus passus est, ita et nos immeriti peccatores pro nomine ejus sustineamus tormenta; ut purgati ab inquinamentis seculi hujus, securi ad desiderata regna cælorum pertingeremereamur. Hoc audiens Gelasius Judex, ira commotus jussit eos feris tradi. Et subito comprehenderunt eos ministri, et duxerunt ad locum qui appellatur Ursarius, juxta fanum aureum, quia ibi feræ nutriebantur. Et dum introissent omnes Sancti in lacum, subito dimissæ sunt feræ ut eos interficerent. Tunc B. Asterius facto signaculo Christi, voce clara dixit : Domine Deus omnipotens, qui misertus es famulo tuo Danieli in lacu leonum, et per Abacuc Prophetam eum confortasti, ita et servos tuos visita per Angelum tuum sanctum. Et currentes feræ ceperunt pedes B. Asterii adorare, simul et omnium Sanctorum.

14 Et cum vidisset Gelasius, dixit ad populum : Vidistis quomodo magicis artibus feras mansuetas fecerunt? Multi autem dicebant, Quia Deus eorum liberavit eos. Tunc jussit Sanctos ejici de lacu, et flammis exuri. Tunc B. Asterius exclamans dixit ad Sanctos : Confortamini et nolite timere, quia ille quartus, qui inter tres pueros Hebræos in camino ignis affuit, ecce nobiscum adest. Et confestim extinctæ sunt flammæ, ita ut nullum de membris eorum contaminaretur. Tunc videns Gelasius quia in omnibus victus erat, jussit eos foras muros Ostiæ civitatis ejici, et ibi eos capitalem subire sententiam, alios vero lapidibus obrui. Tunc corpora eorum Christiani cum omni diligentia sepelierunt sub die d XV Kal. Febr. In quo loco fabricata est ecclesia, et ibi florent beneficia Martyrum usque in præsentem diem.

a MS. S. Max. viginti duos.

b Alia MSS. exulare; alia, exhalare spiritum.

c Quæ sequuntur usque ad cap. 4, in solo MS. Ripatorii reperimus.

d Eo die de S. Asterio et sociis egimus.

CAPUT IV.

SS. Valentini, Marii, et sociorum cædes.

Marium autem et Martham, Audifax et Abbacuc jussit sibi reservari Imperator, ut eos per semet audiret; Valentinum vero Presbyterum fustibus cædi, et subire sententiam ut capite truncaretur. Qui decollatus est a via Flaminia sub die sexto decimo Calendarum Martiarum. Cujus corpus collegit quædam matrona Savinilla et sepelivit in eodem loco, ubi decollatus est, ubi multa miracula operatur Dominus ad laudem et gloriam nominis sui.

16 Jussit itaque Claudius præsentari aspectibus suis Marium, Martham, Audifax et Abbacuc. Qui cum præsentati fuissent, æstimans Claudius quod pecuniis cumulati essent, sic aggreditur eos, dicens : Unde estis? Respondit Audifax filius eorum major, dicens : de Persida. Claudius dixit : Quam generositatem inter vos confertis? Respondit Audifax : Ego et Abbacuc, quantum ad carnem filii eorum sumus. Claudius dixit : Ob quam causam ad patriam superiorem devoluti estis? Respondit Audifax : Desiderio desideravimus ad pedes Apostolorum ad orationem occurrere. Claudius dixit : Et quæ facultas in vobis fuit, ut tantum in itinere expenderetis? vel qui natales vestri sunt, indicate. Responderunt Marius et Martha, et dixerunt : Dominus omnipotens novit, quia nobiles nati sumus ex omni generatione. Nam ut scias nos nobiles esse, ego filius sum Imperatoris b Maromeni, et hæc filia est c Cusinitis subreguli. Claudius dixit : Et quare judicium parentum vestrorum non sequimini, ut deseratis deos, quos parentes vestri coluerunt, et d homines mortuos quæeratis? Marius respondit : Nos famuli Christi, servos et Apostolos ejus venimus exorare, ut ipsi intervenire dignentur

Omnes obijciuntur feris,

innocie :

in ignem conjiciuntur, illæsi :

occiduntur.

d

S. Valentinus plectitur capite :

a sepelitur.

Marius et socii examinantur a Claudio :

regium genus suum profitentur.

b c

et idem.

d

Asterius captivos Christianos dimittit :

baptizatur cum suis, post tridui jejunium :

visitatur a SS. Mario et sociis :

a

cum iis captivatur :

b

c ducitur Ostiam :

equuleo torquetur : socii fustibus cæduntur.

dignentur pro nobis. Claudius dixit: Facultas vestra præsto est? Marius dixit: Facultatem nostram dedimus ei, qui hanc nobis ad tempus paucum dederat Domino Jesu Christo. Claudius audiens hunc sermonem, iratus valde tradidit eos Vicario *e* Musciano, dicens: Si non sacrificaverint, et dereliquerint superstitionem hanc, diversa in eos tormenta exerce.

f g 17 Eadem die jussit sibi in *f* Tellude *g* gremium præparari, et omnia genera tormentorum deferri. Qui cum adducti fuissent in conspectu ejus, furore repletus dixit: Intimatum vobis est quid præceperunt Principes nostri et gubernatores Reipublicæ? Respondit Audifax dicens: Nescimus. Muscianus Vicarius dixit: Ergo vultis cognoscere decretum? Responderunt Marius et Martha: Desideramus audire, quid jussum est tibi. Muscianus Vicarius dixit: Deferrantur tormenta. At ubi allata sunt, dixit: Omnia genera tormentorum in vobis expendentur, si decretum Imperatorum non feceritis. Si vero audieritis præceptum Principum, et natales vestri renovabuntur, et dignitate fulgebitis præcelsa. Hoc jusserunt victores Reipublicæ, ut sacrificetis diis sine mora, et sitis amici Principum. Respondit Audifax filius major, dicens: Stultam rem locutus es. Dixit Muscianus ad Marium, Martham, et Abbacuc: Vos quid dicitis? Responderunt: Omnes quasi uno ore locuti sumus.

18 Jussit igitur Muscianus Vicarius expoliari eos et fustibus cædi, Martham vero stare ante eos. Qui dum cæderentur, sub voce præconia dicentibus questionariis, Præcepta Principum nolite contemnere; Martha gaudens dicebat: Filii mei constantes estote. Marius autem laudabat Dominum, dicens: Gloria tibi Domine Jesu Christe. Muscianus Vicarius jussit eos levare a terra et suspendi in equuleo. Qui dum attraherentur cannabinis funibus, voce clara clamabat Audifax filius major: Gloria tibi Domini Jesu Christe, qui dignatus es dinumerare nos cum servis tuis. Iratus Muscianus jussit ignem ad latera eorum poni, et *h* ungulis ferreis corpora eorum radi. Illi autem vultu alacri læti clamabant: Gratias tibi agimus Domine. Muscianus jussit eos deponi de equuleo in conspectu Marthæ, et manus eis præcidit. Cumque præcisæ fuissent manus eorum, cepit sanguis ema-

nare. Martha autem colligens sanguinem mariti et filiorum suorum, caput suum *i* linebat cum gaudio. Tunc jussit Muscianus ut manibus ad collum ligatis sic per civitatem circuirent, sub voce præconis dicentes: Deos blasphemare nolite. Clamabat autem Marius, Audifax et Abbacuc: Non sunt dii, sed dæmones, qui vos perdere habent et Principes vestros.

19 Eodem die dedit sententiam *k*, ut decollarentur. Qui ducti via *l* Cornelia, miliario *m* tertio decimo ad *n* Nymphas Catabassi, ibi in eodem loco decollati sunt sub arenario, Marius, Audifax et Abbacuc; Martha vero in Nympha necata est. Quorum corpora iterum jussit Muscianus incendi ne sepulturam haberent. Matriona vero quædam, nomine Felicitas, rapuit corpora eorum semiusta, et in prædio suo sepelivit. Martham vero levavit de puteo, et junxit corporibus sanctis, sub die *o* tertio decimo Kalendarum Februariarum: ubi præstantur beneficia Domini nostri Jesu Christi usque in hodiernum diem, regnante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat cum Patre et Spiritu sancto in secula seculorum. Amen.

a Extra portam Flumentanam, quæ et Flaminia post dicta quod ab ea viam Ariminum usque C. Flaminius duxit: nunc Porta populi dicitur. Extra eam cæmeterium fuit quod S. Valentini dictum, post Julii, a Julio Papa restauratum. Cernuntur isthuc ruinae ecclesiæ S. Valentini. Ita Pancirolus.

b Mombr. Maromei. MS. S. Max. Matromenii. Alii illustres Persæ ea ætate Christi susceperant religionem, e quibus Abdon et Sennen Reguli, de quibus 30 Jul.

c Momb. Culsantis. d Al. hominem mortuum.

e Jac. Canisius, Mutianum vocat, quædam MSS. Musianum, al. Muscium.

f Id est, sede Telluris. ut alibi dictum.

g Hic gremium pro tribunali dictum videtur.

h Al. virgis ferreis.

i MS. Martyrol. S. Laur. Leodii addit, et faciem.

k Addunt Sur. et Baron. ex tabella:

l Alii Aurelia legunt, ut monet Baronius. Et sane rara viæ Corneliæ mentio. ut scribit Onuphrius, qui inter Triumphalem et Aureliam locat: et forsitan in Aureliam uspiam incurrebat.

m Baronius et MS. S. Max. duodecimo.

n Locus hic, ut scribit Baron. an. 270, nu. 14, inter viam Corneliæ et Portuensem situs est, qui corrupto nomine vulgo hodie dicitur Sancta Nympha, ubi adhuc antiquæ ecclesiæ invisuntur vestigia; insunt et nobilissimi subterranei aqueductus, ut conjici possit ex aquarum abundantia consecutum esse nomen locum illum, ut diceretur Ad Nymphas: quem nos vidimus. Ita ille.

o Sur. decimoquarto. mendose.

Ex MSS.
Martha plan-
dente
i

h
l m
n
occiduntur.
Corpora eo-
rum semiusta
sepeliuntur.

o

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

PAULO, QUINCTO, GERONTIO, JANUARIO, SATURNINO, SUCCESSO,
GERMANA, TERTULO SIVE ZERTULO, TIBERITANO, MAIOLO,
VICTORIANO, HONORATO, FORTUNATO, JULIO, LUCIO,
MARCUSO SIVE MARCISSO, PUBLIO, FELICE, CAIA, VITALE,
CASSIANO, SECUNDO, VICTORE, PRIMO, SPANO SIVE HISPANO,
CACINANO SIVE CÆCUMARO, ALIO LUCIO, SATURNINA,
FLORIDA, CALLISTA, MELONDIONE, SIVE MOLENDIONE, ET
ALIIS FERE SEXCENTIS.

XIX JANUARI.

Simul hi an diversis locis ac temporibus, in eadem tamen Africa, interfecti sint, haud liquet, Actis vel abolitis vel in abdito latentibus. Verba Martyrologiorum dabimus, dum certiora quis eruat. Romanum: In Africa sanctorum Martyrum Pauli, Gerontii, Januarii, Saturnini, Successi, Piæ, Germanæ, Julii, et Cati, quæ fatetur Baronius se ex vetusto codice S. Cyriaci in Thermis adjecisse Martyrologio. Eadem Galesinius ex Beda, ut ait, deprompsit: ast in Beda vulgato non habentur. Bedam quoque Carthusiani Colonienses citant et Canisius: In Africa, secun-

dum Bedam, SS. Pauli, Quineti, Geronti. Januarii, Saturnini, Successi, Piæ, Germanæ, Julii, Gagi. Notkerus: In Africa Pauli, Quineti, et plurimorum pridem aliis. Martyrum. MS. vetus monasterii Rhinaw. In Africa Pauli, Quineti, Januarii, Germani. MSS. monasteriorum S. Martini Tornaci, et Latiensis: In Africa natalis SS. Pauli, Hermetis, Quineti, Gerontii, Januarii, Successi, Valentis, Publii, Gagii, cum aliis sexcentis.

2 Aliquos ex his sexcentis enumerare S. Hieronymi Martyrologium a Laurentio Epternacensi exaratum videtur:

Horum
SS. nomina a
Baronio in-
scripta Mar-
tyrologio
Rom.

detur : In Africa. Pauli, Quinti, Geronti, Januari, Saturnini. Successi, Germanæ, Zertuli, et aliorum multorum. Tiberitani. Maioli, Victoriani, Honorati, Fortunati, Juli, Luci, Marcusi, Pupli, Felicis, Gaïæ, Vitalis, Cassiani, Secundi, Victoris, Primi, Spani, Cacinani, item Luci, Saturninæ, Floridæ, Calistæ, Melondionis. Eisdem fere enumerat vetus MS. *Hibernicum Conventus Dungalensis* : Pauli, Quinti, Gerontii, Januarii, Saturnini, Successi,.... Gagiæ, Saturninæ, Floridæ, Galizæ, Piæ, Priscari, Tertuli, Tiberi, Tanmajoli, Victoriani, Honorati, Fortunati, Julii, Lucii, nativitas S. Germanis, Marcissi,..... Pupli, Felicis, Vitalis, Cassiani, Secundi, Victoris, Primi, Hispani, Luci, Cæcumari, Molendionis. Omisimus quæ haud apte interjecta : Marii et Marthæ sororis Lazari, et Pauli senis.

eaque varie scripta.

3 In quibusdam ergo nominibus discrepentia est. Pia a Canisio, Carthusianis, Baronio, Galesinio relata, alio videtur pertinere, ut infra dicitur. Gerantium scribunt Galesinius et Canisius, qui Gerontius est. Tertulus dicendus videtur cum MS. *Hibernico*, qui *Laurentio Epternacensi* Zertulus, at qui huic Tiberitanus, recte, ut opinamur, menda librarii in altero MS. Tiberius est, Tan syllaba ad Maioli nomen perperam adnexa. Huic Marcissus, illi Marcusus est : disputare utram præferas lectionem, vix dignum opera. Caiam mahimus, nisi Caium potius dixeris, quam alterum MS. Gagiam, Carthusiani Gagum; MSS. Tornacense, et Lætien.

Gagium; Baronius, Galesinius, Canisius, Catum. Spanus et Hispanus eadem sunt; quippe Spania dicta etiam veteribus quæ Hispania, et nostratibus Spanien. quamquam et πικρία rarus, pretiosus. Pro Cacinano et Cæcumaro, an non Cæcinianum augurere legendum? Molendion sit, an Melondion vix interest; Melandion, aut Melandryon, alius conjectetur legendum. Callista in uno MS. Calista, in alio Caliza appellatur.

4 In postrema editione Martyrologii adscriptum est quando occisi sint. At Franciscus Bivarius ad Fl. Dextri chronicon an. 138, nu. 3, Germanam, quæ hic recensetur, unam esse existimat ex novemgeminis Catellii, five C. Attilii, Reguli filiabus S. Quiteriæ, (de qua XXII Maii agemus) sororem; sed quando a sese invicem sorores nutu Angeli discesserunt, mari transacto in Africam migrasse, ibique pro Christi fide tuenda cum aliis octo sociis vitam posuisse; hosque octo socios esse, quos Baronius Martyrologio Romano restituit. Citat Juliani chronicon, necdum nobis visum, in quo hæc haberi ait : S. Germana soror harum, Carthagine in Africa patitur. Incerta hæc nec sequi nec refutare animus est. Secutus est Antonius Vasconcellius noster in Descriptione regni Lusitaniæ, scribens alias sorores alibi mortem pro Christo obiisse, Germanam Carthagine in Africa. Ast hos Martyres Carthagine inivisse certamen, aliorum nemo asserit, sed in Africa duxerat.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

PIA, PICARIA, ET ALIIS XXXVIII CARTHAGINE IN AFRICA.

XIX JANUARI.

P iam cum aliis Africanis Martyribus junxere Baronius, Canisius, Galesinius, Carthusiani, MS. *Dungalense*, et frequens est in veteribus Martyrologiis, ut vel nullo expresso loco, vel eo etiam indicato, alii addantur Sancti, qui eo non spectant; præsertim cum sola nomina, absque omni actorum mentione, recensentur. Distingere Notkerus et Martyrologium

S. Hieronymi : Karthagine, Picariæ, Piæ et aliorum xxxviii. Pro Picaria, Priscari nomen est in *Dungalensi* codice, forte Priscariæ scriptum fuit. In eodem Martyrum XXXVIII separatim mentio fit : Niceti, (Episcopi, quem supra in 2 Aprilis rejecimus) et aliorum xxxviii Martyrum.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

LUCIANO, PAULA, CLAUDIO, HYPATIO, PAULO, DIONYSIO.

XIX JANUARI.

M emorantur hi in *Menæis Græcorum*, atque a *Maximo Cytheræo*, his verbis : Memoria sanctorum Martyrum Luciani, Paulæ, et infantium cum ipsis Claudii, Hypatii, Pauli, et Dionysii, quorum celebritas peragitur in

æde Anastasii Patriarchæ in Ὁῤῥῖα. Conjectatur non improbabilius Raderus noster Lucianum et Paulam parentes, ceteros eorum liberos fuisse. Nihil de his Latini.

DE S. EUPHRASIA VIRG. ET MART. NICOMEDIÆ IN BITHYNIA.

SUB DIOCLET.
XIX JANUARI.

I quota est *Fastis Latinis* Euphrasia, in quibus tres ejusdem nominis *Heroides* celebrantur. Hæc *Nicomediæ* coronata, cum in vivis adhuc ageret S. Anthimus ejus civitatis Episcopus, sub Diocletiano et Maximiniano, ut ad vitam S. Anthimi 27 Aprilis dicitur. Euphrasiæ certamen descripsit Nicephorus Callistus lib. 7, cap. 13, atque ex eo Baronius tom. 3, an. 309, nu. 35 et *Menæa Græcorum* hoc die, ac *Maximus Cytheræus*. Extat de ea elegans Vincentii Guinisii nostri poema.

ACTA EX MENÆIS.

Dolo sapiente effugiens carnis injuriam
Muneraris vere a gladio Euphrasia.

Oriunda hæc erat ex urbe Nicomedia, imperante Maximiano, genere illustris, vita continens et proba. Cum vero induci non posset ut dæmonibus immolaret, dire verberata est : cumque persisteret in sententia, barbaro cuidam ad contumeliam addicta est : a quo caput illi resectum est, decepto ab ipsa pollicente ei, si a contumelia abstineret, si illi remedium exhibituram, quo usus in bello neque gladiis neque jaculis lædi posset, sed prorsus inviolabilis esset; ejusque rei in suo corpore experimentum præbitura, caput illi ferendum porrexerat. Ille ratus illam ex animo hæc dicere, magna vi cervici ferrum incussit, et caput ei amputavit.

Euphrasia
sanctus dotus,
pro servanda
virginitate,

EADEM

EADEM ACTA EX NICEPHORO.

Alia quædam puella, perpulchrum et inviolatum testimonio omnium virginitatis ornamentum, quia comprehensa deorum cultum ut summum malum aversata fuerat, impotentibus et impudicis viris ad ludibrium et turpem libidinem tradita est. Et illa jam ita abducebatur, cum ei casu quodam inter eundem Antistes Ecclesiæ Nicomediensis Anthimus obuius fit. Ibique ab illa interrogatus, utrum sibi e duobus æqualibus malis magis eligendum videretur? respondens ille : Filia, inquit, Euphrasia, pulcherrimum quidem est virginitatis donum, sed præstantius multo fidei præceptum. Quandoquidem enim, si casus aliquis aut necessitas ita ferret, multo magis pallam ipsam præstaret quam corpus diripientibus dare; in præsentibus quoque malis et tentationibus eodem modo rem dispicere convenit. Et si permissum non est ut utrumque retineas, ut saltem animam incontaminatam conserves faciendum tibi esse duco; ut scilicet mente ipsa per fidem confirmata, carnem injuriis et contumeliis improborum permittas.

2 Consilio viris ejus cognito, animo etiamnum in utramque partem fluctuante, tandemque se, ututrumque salvum retineret confirmante, quo adducebatur sequitur. Atque ubi jam in eodem est conclavi cum improbo juvene clausa, techna quadam illum circumvenit; veneficam enim se esse profitetur, mercedemque ingentem conservatæ pudicitiae pollicetur, quæ eum a morte conservet, pharmacum scilicet, quo ille perunctus, in bellorum certaminibus et præliis nullo prorsus telo aut ferro violari aut confici posset. Quod si de tali remedio, inquit, periculum facere vis, illico id tibi manifesto exhibebo. Ille statim parari permittit. Tum illa vere sapiens, ceram oleo colliquefactam, manibusque subactam, collo suo circumcirca inungens illinit. Quod ibi perfecit, petere eum jugulum suum ense quibus posset viribus adacto, remediumque ejus vim et efficaciam experiri jubet. Atque ille, quam potuit validissime ensem in eam demisit, a caputque ejus ictu uno resecuit.

a Cave hic homicidii crimen suspicere. Moriendum ei erat, vel violata, si in fide constaret: dolo necem præoccupavit, castitate retenta. Atque ut vivere illux licuisset, auctor illi stratagematis hujus Divinus spiritus, a noxæ suspitione omni absolvit non eam tantum, sed et alias complures paria ausas.

EX VARIIS.

militi unguentum contra vulnere offert

eo inuncta ipsa interficitur.

a

DES. BASSIANO EP. LAUDENSI IN ITALIA.

Laus Pompeia insubriæ oppidum fuit, Boiorum opus, sed a Cn. Pompeio Strabone, Magni patre, vel restauratum vel auctum, unde et nomen: seculo Christiano duodecimo a Mediolanensibus eversum, dispersis quoque, ne rursus coalescerent, incolis. Sed Fredericus Ænobarbus Imperator tutiori loco ad Adduam flumen reædificavit, priori nomine, Laudis, sive Laudæ, vulgo Lodi. Tribus inde millibus passuum vicus Lodeve, (quasi Laudem veterem dicas) in prioris oppidi ruinis cernitur.

2 Ejus urbis tutelariorum est S. Bassianus Episcopus coliturque XIX Januarii solenni ad octavum diem religione. Eo die Martyrologium Romanum : Laude, S. Bassiani Episcopi et Confessoris, qui adversus hæreticos una cum S. Ambrosio strenue decertavit. Ejusdem meminere Molanus et Carthusiani Colon. in addit. ad Usuard. Bellinus, Maurolycus, Felicius, Ghinius, Canisius, Galesinius, Octavius Cajetanus noster in Idea operis de SS. Sicilia.

3 Illius vitam ac res mirabiliter gestas, inquit Galesinius, nuper litteris mandavit Hieronymus Rubens in volumine historiarum, quod de urbe Ravenna ornate confecit : ut multo ante Mombritius, qui e libro exceperat, ab illius Sancti discipulis olim conscripto. Hanc e Mombritio danus, cujus compendium extat in lectionibus Breviarii Mediolanensis hoc die, in ejusdem Galesinii Martyrologio, Petro de Natalib. lib. 2, cap. 101. Ferrarii catalogo SS. Italia. Subjiciemus Lectiones, quæ in Ecclesia Laudensi et tota diœcesi recitantur, a Cardinale Mellino, sacræ Rituum congregationis mandato, revisæ et Recognitæ, atque ab eadem Congregatione approbatæ, die XII Jul. MDCXXVIII, eas Joannis Petri Puricelli, Præpositi S. Laurentii majoris Mediolani, V. CL. benevolentia consecuti sumus.

4 Meminit Bassiani S. Ambrosius epist. 60, qua S. Felicem Comensem (de quo XIV Julii agemus) invitavit ad basilicæ, quam idem condiderat Bassianus, dedicationem. Idem Concilio Aquileiensi, Syagrio et Eucherio Coss. Nonis Septembribus, anno Christi 381, habito, subscripsit; et S. Ambrosii ad Siricium Papam epistolæ Synodicæ adversus Jovinianum ejusque sectatores. Porro tomo 1, Conciliorum Basilianus scribitur, in operibus S. Ambrosii modo Basianus, modo Bassianus, Bassanus a Felicio et Maurolyco; sed Bassianum vere nominari, inquit Galesinius, ostendunt omnia antiquitatis impressa vestigia. De eo agunt Paulinus

et Boronius in vita S. Ambrosii; idemque Baronius to. 4, an. 381, nu. 83, et to. 5, an. 397, nu. 31.

4 Translationem S. Bassiani e Laude veteri ad Novam varii commemorant rerum Insubricarum scriptores. Nam eversa sub annum 1158, a Mediolanensibus Laude, Mediolanum se, ipsam quoque propinquam excidio urbem, deportari vetuit. Ita Petrus de Natal. lib. 2, cap. 101. Temporis processu desolata civitate Laudensi per cives Mediolanenses, et totaliter igne consumpta, corpus Sancti numquam inde potuit amoveri: quin imo omnes accedentes ad locum, ut mortui sternerbantur : sicque ibidem divulgum est. Qua civitate postmodum in loco ubi nunc est reconstructa, per Imperatorem Fredericum, corpus sancti Confessoris eodem delatum est, ubi et quiescit miraculis splendens.

6 Ut ergo Frederici auspiciis instaurata loco opportuniore est Lauda, eo veteris Patronum transferri placuit : factam id splendidius quam religiosius : adfuit quippe Victor Antipapa; sed ipse humeros Cæsar supposuit venerabili sarcinæ. Gestum id anno 1163, quarto die Novembris. Eo enim anno Fredericus Imperator, ut scribit Otto de S. Blasio in Appendice ad Ottonis Frisingensis Chronicon cap. 17 tertia vice, sed sine instructu bellico, Italiam ingreditur; ibique sicut et in Germania, diversis placitis cum Italicis Baronibus per loca habitis, negotia Imperii inducialiter exercuit, ac per aliquod tempus cum eis quietus permansit.

7 Tristanus Calchus Mediolanensis, historiæ patriæ lib. 11. Dum sic Itali populi lapidantur, Fridericus tertio ex Germania reversus cum Beatrice conjuge per Octobrem ejusdem anni mensem Laudem se contulit, novumque inter Proceres adduxit Moguntinum Archiepiscopum Conradum Othonis Palatini Comititis fratrem. Eodem mox accessere Victor Pontifex, Aquileiensis Patriarcha, et Abbas Cluniacensis. Jam commodum incrementum tam publicis quam privatis in ædificiis ea civitas acceperat; visaque idonea ædes, in quam ex veteri urbe ossa D. Bassiani transferrentur; supposuereque humeros sacro oneri Pontifex, Cæsar, et cuncti Heroes, donavitque in fabricam Ænobarbus triginta libras denariorum, et Augusta quinque. Brevius idem in Epitome : Sed veritus ne Longobardum, in primis vero Mediolanensem, servitutis pigeretpuderetque, et recentis adhuc memoriæ libertatem se absente repeteret, in Italiam propediem revolvitur. Laudem appulsus, dum S. Bassiani

139 lipsana

corpus transferri Mediolanum non potest :

transfertur Laudem novam,

a Frederico I. Imp. magnifice,

S. Euphrasia impudicis tradita.

ab Episcopo monetur fidem præ virginitate retinendam :

CIRCA ANN. CH. CCCCXIX. XIX JANUARIIL. Laudis Pompeiæ

Patroni S. Bassiani natalis,

vita.

atibi memoria,

nomen :

lipsana in novam urbem ex vetere deferuntur, humerum ipse piæ sarcinæ supponit.

8 *Bernardinus Corius eadem narrat, et certa temporum nota signat; venisse nimirum isthuc Imperatorem 28 Octobris, feria secunda, cum Beatrice Augusta, Antistite Coloniensi, Erimano Verdensi, aliisque Proceribus: adfuisse sabbato insequente Victorem cum pluribus suæ factionis Cardinalibus: die Lunæ S. Bastani Confessoris, Laudensium Patroni, summo honore elatum e majori basilica Laudis veteris, ipsius Victoris, Augusti, Aquileiensis Patriarchæ, aliorumque Antistitum humeris, Laudem novam esse deportatum: abiisse inde Ticinum cum conjuge Cæsarem 16 Novembris, sabbathi die.*

4 Novemb.

9 *Est ea Translatio apud Ferrarium pridie Nonas Novembris sacris Fastis inscripta; quo die et Cajetanus noster: Laude, Translatio S. Bassiani Syracusani, et Laudensis Episcopi.*

Ecclesia
S. Bassiani
Cremonæ.

10 *Peregrinus Merula in Sanctuario Cremonensi testatur Cremonæ extare S. Bassiani parochialem ecclesiam, in eaque altare magnificum a Duce quopiam Mediolanensi erectum. In ea ecclesia primo sacrarum Rogationum die Stationem peragi: asservari ibidem aliqua SS. Gervasii et Protasii ossa.*

VITA AUCTORE ANONYMO,

Ex Bonino Mombrizio.

CAPUT I.

S. Bassiani institutio. conversio.

Sanctorum virtutes, quibus Deo opitulante contra carnis illecebras constanter dimicavere, temporaliter retexere, futurorum quoque memoriæ commendare, duobus modis mortalibus operæ pretium esse credimus. Cum enim invictam eorum constantiam in præsentī fideliter recolimus, eos apud Deum nostri memores esse non diffidimus, formamque cui imprimi debeant, viventibus exhibemus. Igitur B. Bassiani Laudensis Antistitis et Confessoris conversationem sacram ac mores, quibus regni cœlestis particeps fieri meruit, breviter, prout ipse præstiterit, perstringere satagimus.

Utile est
SS. gesta scribere.

S. Bassianus
Romam ad
studia mittitur:
a

2 Bassianus vir venerabilis vitæ, pueritiæ suæ tempore senectutem, nec diuturnam neque numero annorum computatam, moribus prætendens, a patre Sergio a Syracusanorum provinciæ Præfecto Romam, cum esset annorum duodecim, ob liberale litterarum studium directus est, ut ad plenum liberalibus imbutus documentis, patre abeunte pro eo præfecturam prudenter disponere nosset. Qui cum disciplinam, cui incumberebat, ultra ætatis suæ modum mirabiliter perciperet, audito Christianæ religionis nomine, ad divinam philosophiam incredibili desiderio se conabatur transferre: et clam famulantibus sibi, quibus pater tamquam unanimum custodiendum tradiderat, assidue investigabat, cui pectoris sui arcanum securius intimaret.

3 Sed Dominus futurum militem suum nolens diutius salutiferæ militiæ suæ expertem, atque ignarum existere, b Gordiano Presbytero magnæ sanctitatis viro, appetitum atque sollicitudinem adolescentis Bassiani aperire tertio in somnis dignatus est: qui maturius solito cubile proprium deserens, cœpit publica Urbis exercitia quærere, si forte valeat juvenem convenire, cujus mentionem sibi voluit Dominus ante paullulum facere. Quem cum, rogando fessus, tandem superna pietate favente invenire meretur, diligenter ab eo perpunctatur, unde oriundus, quibusque parentibus genitus, cujusque gratia Urbem incoletet. Cui magnificæ indolis Bassianus cuncta per ordinem prudenter referens, seniori stuporem vehementer injicit super elegantia sermonis. Tunc vero senior honestis amplexibus ejus aliquan-

tisper immoratus, domum suam hortando secum invisere eum compulit, ubi insinuare non distulit, quid sibi per visum de eo tertio majestas immensa revelaverit, et ut quærendo insisteret non mediocriter admonuerit. Quibus relatis uterque Deo gratias laudesque debitas suppliciter egere, qui in quaquam pietatis affectum non sinit perire, et in veritate accedentibus ad se, rectitudinis viam consuevit misericorditer reserare.

4 Athleta autem a Deo electus, mox provolutus in fide instruitur, ad venerandi senis vestigia, toto conamine postulabat se ab eo in Christo catechizari, nec tanto mysterio tam multo ante optato se ulterius privari patere. Cujus saluberrimis obsecrationibus præfatus senior, utpote dispositionis Divinæ jam procul dubio conscius, devotissime acquievit. Qui instructus usque ad plenum, catechizatus in Christo, ita se sacris observationibus mancipare satagebat: primo frugalitatem colendo, ut soliti stipendii tertia portione degeret, reliquis vero duabus indigentes alere summo opere gaudēbat: adeoque virtutum gradibus proficere meruit, ut religiosum sacricolam, quem pridem ut didascalum præceptoremque coluerat, postmodum discipulum et æmulatorem haberet. Deinde anni unius exacto curriculo, tamquam miles acrioris pugnæ donativum intrepidus suscipiens, baptismatis gratiam a sæpedito seniore percepit.

5 Qui sacro baptismatis fonte regeneratus, juvenem formosissimum solis sphaeræ in modum renitentem conspexit assistere; sibi quoque vestem candidam, qua operiretur administrare: quem cum vir Domini Bassianus reverenter perquireret quis esset, ob quam gratiam sedem illam adierit; respondit se jam pridem cœlitus esse missum, ut sacrum ejus propositum prospere disponat, et quæque sibi noxia procul ab eo abigat. His expletis confestim ab eorum oculis elapsus est, tanta suavitatis fragrantia per mediam fere horam ibi præsentem reficiens, ut carnis mole deposita sibi viderentur in cœlestibus conversari.

baptizatur,
Angeli aspectu recreatur.

6 Interea beati viri comites, quos eatenus tantum latuerat mysterium, præter unum majorem natu, quem idem Domini famulus intimorum suorum socium adsciverat, vicissim sollicitè sciscitabantur, quia dominus suus inaudita parcitate, pernoctationibusque insolitis incessanter attenuaretur. Quibus major natu ejusque fidelissimus symmystes ista retulit: Liberalis disciplina sibi studiose adhærentibus præstare consuevit, ut superfluis voluptatibus sepositis, naturæ donis contentos efficiat. Identidem in domino nostro, cum se ad altiorē philosophiam confert, noveritis fieri. Illi vero recolentes, quia cum adhuc cunabulis foveretur, cruces, quas numquam viderat, digito pulveri imprimebat, segetis quoque culmos ad earum instar divinitus componebat, et a nutrice crebro objurgabatur; curiosius investigare non desinunt, donec in veritate comperiunt regenerationis lavacrum suscepisse. Quadam enim die, cum nocturnis excubiis nimium fatigatus se sopori dedisset, audiunt eum in eodem sopore sanctæ Trinitatis invocare nomen, ut ad gloriam diligentibus se repromissam dignaretur se quoque dirigere. Cui vox superna subjecit: Gaude et lætare fidelissime satellites Christi Bassiane, quoniam deprecatio tua admissa est coram Domino, et sedes gratissima in cœlo tibi parata.

Futura ejus
sanctitatis
prognostica:

testimonium
cœlestē in
somnia.

a *Hinc corrigas Leandrum ita scribentem: Viros nobiles Lauda multos edidit, inter quos D. Bassianus ejus urbis Episcopus et Patronus, qui circa ccccxv, a Christi nativitate annum floruit.*

b *Mendose ergo Ferrarius: litteris operam dedit Gordiano Presbytero institutore.*

b
a Gordiano
Presbytero divinitus monito, quæritur,

reperitur,

CAPUT II.

Fuga Ravennam, miracula.

Monitus a
S. Joanne
Evangelista.

a

b

sua pauperi-
bus largitus,

Ravennam fu-
git :

c

cervam advo-
cat,

servat ne ca-
piatur :

venatorem
impudentem
a dæmone ar-
reptum

suis precibus
liberat,

His auditis, clam beato viro ministri ejus Urbe prodeunt, uno dumtaxat fideli secum relicto, patri- que legationem molestissimam celeriter perferunt. Cumque pater anxius apparatus instrueret, quo filium ab incepto, et si non blande, *a* vel violenter revocare posset; contigit ut Domini Confessor beati Apostoli Joannis basilicam primo gallorum cantu ingrederetur; ubi observationibus juxta morem in- serviens, aspicit canitie veneranda patronum deco- ratum se monere : Noveris fidelissime Confessor Domini hanc sedem quam citius tibi mutandam, atque *b* Ravennam cum fido comite adeundam. Tuæ per- petuæ saluti genitor tuus insidias moliri non desistit, ut a rectitudinis calle te vel invitum avertere possit : idcirco Divinæ bonitatis clementia, famulantium sibi curam non deferens, me Apostolum ad te venire de- stinavit, ne prævento callidi hostis fraudibus evadendi aditus negaretur tibi. Quibus relatis valedicens sancto viro discessit.

8 Tunc vero sæpissime genuflectens obnixius Do- mino fundere preces non omisit, cujus ope et gratia imminens periculum se declinare cognoverat : cum- que orandi intervallum paululum faceret, accersito ministro fidelissimo jussionis Apostolicæ seriem in- sinuare non distulit; suæ quoque facultatis quicquid reliquum fuerat, egestare laborantibus erogari præ- cepit, ut caducorum abjecta sarcina, bravium bene currentium expeditius perciperet. Postera autem die ab Urbe procedens, prout ei jussum fuerat Raven- nam ire perrexit.

9 Qui cum urbe, ad quam intenderat, *c* trium die- rum procul haberetur, intuitus cervam cum duobus hinnulis, quam venantium insidiæ adeo affligerant, ut omnem liberationis respectum prorsus eriperent, movit pietatis affectum in eam, ejusque ac filiorum periculo condescendere benigne deliberans, præcepit ei in nomine Domini, ut ad se intrepida accederet : quæ mox omni exuta ferocitate virum sanctum adiit : quam dum manu propria velut multo ante suetam leniret, ipsa illius pedes congratulans avidè lingere cœpit, tamquam salutis suæ viam per eum se habi- turam nosset. Hanc interim venatores, laboris sui pretium sperantes, prope circumstant, paullisper hæsitantes quid significaret, cervam modo sibi im- mitem, uni viatori repente mitissimam extitisse. Tunc vero unus, ceteris impudentior ait : O stolidis- simi, quæ mentis vestræ statum vesania pervertit, ut prædam vobis oblatam suscipere moremini? Et hæc dicens de manibus hominis Dei conatur eandem violenter auferre; ad quem Pater venerabilis : Non ego, inquit, sed numen cœleste tibi imperat, ne hanc pecudem aut aliusmodi fœtus lædere aut fatigare audeas. At ille, furore insano arreptus, hominem pium et misericordem arroganter impulit. Sed punire ultio superna ejusdem arrogantiam continuo censuit : pervasus namque a dæmonio, diuque vexatus, utro- que lumine adempto, vitalem suis adstantibus, spi- ritum pene reddidit. Quo metu reliqui sanctissimis pedibus prostrati, lacrymis manantibus veniam po- stulant, ne pro suis illicitis similia luant. Tunc jubet eos hinc procul removeri, ipse vero ad locum ubi moribundus humi prostratusolvebatur, [cum suo dumtaxat comite accedens, totumque pronus vigorem ad Deum dirigens, hujusmodi sumit exordium : Deus universitatis mirabilis conditor, Deus humanæ ruinæ piissime reparator, qui non perditione morientium, sed præcipue salute lætaris viventium, indulge ja- centi misero, quæ ignorans adversus nomen tuum sanctum temere commisit. Apprehensaque jacentis dextera, inquit : dæmon, qui te de cœlesti sede su- perbientem ad ima ruere compulit, ipse tibi imperat,

quatenus similitudinis suæ forma relicta, sedem tar- taream celeriter audeas, ubi te perpetuo puniendum non ignoras. Orationis quidem ordinem necdum transegerat, cum humanæ felicitatis inimicus homi- nem brevi possessum, sed morte tenus concussum, tristis ac confusus deserit. Corpus vero, uti exanime, oculis etiam tunc cæcitate damnatis, immobile vide- batur : sed sanctæ crucis signaculo a sancto viro cæcitate fugata, tamquam vinculis solutus, sancto jubente sospes exsiliit, revocatisque sociis incolumis restituitur : qui pariter tantæ virtutis stupore per- territi, Deo qui in Sancto suo mirabilis videri voluit, almoque Confessori gratias agentes, ad propria re- meant, ubi ad honorem Dei et Confessoris sui uni- versis narrare gaudent quæ viderant. Interea cerva quid Sanctus ei mandaret adhuc sustinens, ad ipsius nutum lustra, quibus metus expulerat, cum fœtibus repetit. Ille autem viæ non immemor gradum quo tetenderat ipse dirigit, ubi vicinam *d* B. Apollinaris basilicæ sedem maluit ponere, quatenus remota ci- vium frequentia Deo liberius valeat obtemperare.

a Rubens : Legatos misit, qui aut captum ad se adducerent ; aut, si aliter fieri non posset, interficerent.

b Ibi tunc Ursum Archiepiscopum fuisse, Bassiani affinem gente Siculum, scribit Rubens lib. 2, quem ait Liberio III, succes- sisse circiter annum 378. At si 35, annis ipse sedit Laude Bas- sianus, atque nonagenarius anno Christi 411, vel 413, obiit, nondum ad episcopatum evectus erat Ursus, cum eo profugit Bassianus etiamtum juvenis, quem oportet anno Christi 378, minimum 35, annos natum fuisse.

c Rubens : Cum jam Ravenna quindecim passuum millia abes- set, quo loco est Phycocle urbs vetusta. etc. ac narrato, quod hic refertur, miraculo, addit : Ob hoc miraculum urbem Phycoclen, appellatam deinde Cerviam ferunt; quod tamen mox in dubium revocat Leander in Romanula : In littore post Cæsennaticum por- tum, civitas est infrequens, loco palustri, cœloque gravi, Cervia, novi nominis, uti etiam Volaterranus ait, quondam dicta Phyl- colis, uti privilegia Ravennatis Ecclesiæ docere, cujus Archiepi- scopo Cerviæ Antistes subjacet, mihi retulit Joannes Petrus Fer- retus Ravennas Milensis Episcopus, et Græcarum litterarum et juris civilis Pontificiique doctissimus, qui Vicarium Archiepiscopi Ravennatis diu egit. Plura de ea urbe subjicit. Phycocle antiquis videtur ignota, adeoque non vetusta urbs. Anastasius in vita Theo- dori Papæ, qui 25 Novemb. 641, Pontifex factus : Qui deducetes eos, inquit, pervenerunt juxta civitatem Ravennatem, in locum qui dicitur Ficucias duodecimo milliario a civitate etc., alii Ficu- das legerunt, Ficoclas alii. Sed nec eo loco patratum hoc miracu- lum videtur, cum vita hæc habeat locum eum tridui spatio ab- fuisse Ravenna, quis 15 millia passuum tridui iter vocet, præsertim a validis juvenibus conficiendum?

d Petrus de Natal. apud ecclesiam S. Apollinaris extra civita- tem. Rubens : Ursus benigne atque amanter Bassianum complexus, eo sic, ut delitesceret, obsecrante, in templo satis exiguo et igno- bili D. Apollinaris in Classe illum constituit. Fuit Classis portus novus Ravennatum, ab Augusto constructus, ubi classis Romana collocata ad maris Adriatici Jonique tutelam, uti alia Miseni in Campania stabat, Tyrrheni maris ac circumsitaram provincia- rum præsidio. Classis confluxu hominum qui classiariis necessaria venderent, ut sit, frequentibus ædificiis habitari cœpit, murisque munita in oppidi modum : sed a Luitprando id eversum, solum nomen ruderaque ostentat, et sumptuosissimum S. Apollinaris templum, quod circa Justiniani ætatem constructum videtur; de quo plura, deque propinquo cenobio, ad S. Apollinaris vitam 23 Julii.

CAPUT III.

Alia miracula, episcopatus.

Per idem tempus imperante *a* Valeriano, cum jam Sancti opinio celebris haberetur, epistola Ravenna- tium Præsidi civibusque universis ab eodem Impe- ratore dirigitur; quæ *b* Bithynium ejusdem civitatis Judicem, qui majestatis reus dicebatur, judebat capi- talem subire sententiam; qui cum ibi, in quo pu- niendus credebatur, vinctus teneretur, precem hanc fundere deliberavit : Famule Domini Bassiane per gratiam, quam apud Deum obtinuisti, mihi præsens esto refugium. Mox dum spiculator summo conamine ictum intenderet, de manibus ejus bipennis longe resiliivit. Quod Præses ratus dolis spiculatoris fieri, alterum pro eo substituit, cui semel atque iterum viriliter tentanti identidem contigit. *c* Quo signo Præ- ses perterritus, præcepit eum favente populo solvi, et custodiæ mancipari, donec relatio ad Imperatorem de eodem fieret. Cumque ad Imperatoris aures quod gestum

AUCTORE
ANONYMO,
EX MOMBRITIO.
recipit.

d

Ficocle, sive
Cervia urbs,

an antiqua?

Classis oppi-
dum.

a
Judici, eum
invocanti, ab-
sens subre-
mit :
b

c

ANNO
XX MOMBRIIO

Est sacerdos.

ministrum
salvatum di-
vinitus co-
gnoscit.

Episcopus
Laudensis cœ-
litus designa-
tur.

Deducitur
Laudem.

Rom. 7. 19.

Paralyticum
sanat.

d

Episcopus fac-
tus abstinen-
tia, elemosy-
nis, etc. cla-
ret.

a

gestum fuerat non post multum pertingeret, jubet eum Valerianus de custodia produci, et noxæ, qua reus tenebatur, immunem exinde haberi. Qui facultatibus propriis restitutus, mundanis negotiis renuntians, totum se Deo ejusque fideli Bassiano plenissime devovit.

11 Per idem tempus cogente Clero ac populo per singulos Ecclesiasticos gradus, ad sacerdotii dignitatem promovetur. Paulo post autem minister ejus cursu vitæ religiosæ expleto bene currentis palmam adeptus est; cujus die septimo depositionis, cum Sanctus devotissime sacrificii munus, assistente Bithynio pro eo offerret, vox cœlitus prolata: Is, inquit, justorum amœnitate jam fruitur, pro quo sollicitus oras, quia quod fide percepit, opere exercere non recusavit. Quod vir Domini redemptionis nostræ hostia oblata, lætabundus Bithynio intimavit: ille quoque se audisse asserens ei cœpit congratulari.

12 Per idem tempus Laudensis populus Pastore proprio destitutus rogationes publicas triduo indixerat, quatenus Præsulem futurum Ecclesiæ suæ idoneum præsidere Divina pietas innotesceret. Quorum devotioni auditu benigne inclinato, Clementi ejusdem Ecclesiæ venerabili Presbytero, dum quieti artus committeret, postulata his verbis nuntiat: Bassianum gemmis cœlestibus insignitum, vobis divinitus præponendum scitote, qui suorum jam securus, pro aliorum excessibus rogare non desinit, multosque Ravennatum, apud quos Deo militat, honestis moribus informare satagit.

13 Tunc Clemens revelatione gavisus, accitis de Clero et populo religiosis, audita refert. Protinus duos facundia et conversatione pollentes eligunt, per quos ad virum Domini legationem sacram confidenter referunt. Ipsa autem nocte, cujus die sequenti Sanctum conveniunt, nuntiatur Patri per spiritum, a Liguriæ partibus geminos viros Domino suggerente sibi in crastinum adventare, quibus benigne susceptis eorum sermonibus adquiescere non recusaret. Cumque ad eum percunctandum mane perveniunt, loquendi copia ab eo postulata, legationis summam solemniter referunt. Quibus Domini famulus adhæc inquit: Deus hominem immortalem condidit, ut mandatis ejus curaret diligenter obsequi; postquam vero eorum negligens extitit, sibi cunctisque posteris necem paravit: inconsequens ergo videtur, quod humana temeritas Dei audeat reniti voluntati, cum Apostolus dicat: Non quod ego volo ago, sed quod nolo facio. Nos itaque recusantes ambitum honoris, quamquam volentes pondus pro fratribus subeamus laboris. Postmodum in hospitium introducens, hortatur eos itinere nimium fessos otiose recreari: illi autem desiderii sui compotes, longiori quieti negantes indulgere, cum thesauro optato intempestæ hora noctis ad propria gaudent remeare.

14 Factum est autem cum a populo Laudensi devotissime susciperetur, ut quidam clarus genere, morbo paralytico jam dudum sermone privatus, ad eum osculandum accederet; cui post osculum ita sermo integer restituitur, ut a cunctis postmodum, quam ante perditum sermonem, expeditius loqui videretur. d

a Videtur Valentiniano legendum. Annis circiter 70, ante Valerianus a Persis trucidatus est, quam Bassianus nasceretur.

b Rubens Bythinium vocat.

c Petrus de Nat. et sic innocens apparuit.

d Addit Petrus et Lectiones, multos ab eo leprosos mundatos.

CAPUT IV.

Dedicata basilica, mortuus suscitatus.

Post non multum vero temporis conprovincialibus Episcopis convocatis, cum laude et honore Dei ad Sedem Pontificalem a provehitur; eo deinceps conspectus humilior, quo gradus, quem susceperat, inerat celsior. Mensa vero ejus peregrinis et egenis

præcipue refectionem præstabat, quibus semper adhibitis cibos lautiores ipse ministrare consueverat. Parcimoniam quotidianam, ut carnis delectationes superfluas deprimeret, usque adeo inhærebat, ut naturæ quoque conditionem transcendere crederetur. Vinum etiam aut alicujus saporem quo inebriari posset, nisi Dominicæ resurrectionis die, vel præcipuis Sanctorum solennitatibus, numquam attingebat. Lectionibus sacris aut devotis obsecrationibus sine cessatione incumbibat.

16 Quodam autem tempore dum animo revolveret quod Domino acceptabile munus præter solitum offerret; placuit ei in suburbio orientali, ad honorem et reverentiam Apostolorum, oratorium condere; datisque sumptibus ad fabricam perficiendam, opus quod cœperat, non multum distulit consummare. Ad cujus dedicationem Beatissimum Ambrosium Mediolanensem, et Felicem Comanum Pontificem venire persuasit: cujus dedicationis idem B. Ambrosius in libro Ep. 60.

Epistolarum suarum meminisse non præterit. Factumque est ut inter consecrandum dæmonis vox per os puellæ hujusmodi audiretur: Quid viri Dei tam iniquum luctamen adversus me suscepistis, ut tres contra me solum arma intoleranda pugnando præparatis? Numquid parum vobis est, quia nobis nocendi ademistis vires, nisi etiam ab illis quos possidemus arcere conemini? Quod si hinc me exire compellitis, adhibitis mecum duobus vel pluribus aliam occupabo sedem, ad quam non dabitur vobis facultas adspirare. Tunc vero Sancti pariter prostrati summæ pietatis opem certatim implorant, ut dæmone fugato præsentibus innotesceret magnitudinis suæ potentia. At ubi conditionis humanæ adversarius virtutem insuperabilem sensit adesse, diu discerpens atque contorquens puellam, tandem confusus ab ea compellitur exire. Protinus Sancti ab oratione surgentes, puellam parentibus incolumem committunt, hortanturque ut Domino salutis suæ auctori gratias indesinenter agant. Consecrationis igitur mysterio rite expleto, cum gratiarum actione unanimiter mensam adeunt, ubi non modo escis corporis refici, verum etiam sententias conferre multo magis appetunt sacri eloquii. Die autem sequenti cum reditus sui licentiam peterent, obtinuit vir Domini Bassianus, ut interim pariter jejunia solverent: inde vicissim vale dicentes sedes adeunt proprias.

17 Messis præterea tempore, dum quidam puerulus inter metentium manipulos deambulare, serpentis vulnere interiit. Qui cum in ecclesiam Apostolorum, quam Præsul Domini fundaverat, deportaretur, factum est ut in eadem, sicut crebro solebat, ipse Omnipotenti laudes persolveret, sed psallendi constantiam mentisque devotionem parentum plangor miserandus omnimodo permutabat. Quos Pater sanctus, cum ceteris ecclesiam exire præcipiens, solus juxta defuncti corpusculum ad orationem prosternitur; cumque in oratione aliquamdiu persisteret, lacrymis pavimentum rigans, exanimati membra tertio visa sunt concuti, deinde totum corpusculum moveri. Surgente vero Domini Sacerdote a loco in quo Omnipotentis virtutem pro puero devote postulaverat, puer redi-vivus cum eodem pariter surgens, primo sermone tamquam nihil passus matrem vocare cœpit. Quo audito parentes ceterique qui pro foribus manebant, inopinatæ lætitiæ moram non sustinentes, ecclesiam irruunt, virtutemque Dei, quam per Sacerdotem suum declarare voluit, admirari non sufficiunt. Tunc vir Domini salutaria monita auribus populi, qui multus convenerat, benigne inserens hortatur, quatenus illius et omnium virtutum auctori certent famulari, ad cujus nutum et imperium puer meruit vivificari. His itaque aliisque pluribus populus animatus in Christo, Deum incessanter magnificans, cum puero vitæ restituto exultanter recedit, atque Præsulem sanctum

Basilicam
SS. Apostolis
dicat.

Puellam ener-
gumenam li-
berat.

Puerum a ser-
pente ictum
resuscitat.

*S. Ambrosii
obitum prædi-
cit.*

sanctum, quem tanti miraculi efficacem cognoverat, prædicare non cessat.

a Infra in Lectionibus dicitur 1 Januarii consecratus. Rubeus scribit ab Urso ejusve successore Exuperantio consecratum : primæ tamen in ea re partes Ambrosii haud dubie fuerunt.

CAPUT V.

S. Ambrosii, ipsiusque obitus.

a **P**er idem tempus B. Ambrosius longo corporis languore detentus, *a* S. Bassiano cum eodem orante, vidit Deum arridentem accedere sibi, quod fratri fidelissimo Bassiano imputandum protinus intimare non distulit. Vir autem Domini Bassianus mente revolvens quod ab eo didicerat, manantibus lacrymis hominis Domini *b* transitum imminere sibi fideliter famulantibus prædixit : quod paullo post, sicut Spiritu divino prædixerat, Mediolanensis populus cum eodem dolendo contigisse probavit. Ipse vero beati funeris exequiis honestissime dispositis sarcophago membra sanctissima componens, Laudensem repetit cathedram : ubi sedulus Sancti virtutes et conversationem commendans, celebrare summopere gaudebat : semper namquæ in ore, semper in corde sanctum virum gestabat, memoria ejus vel dormiendo ab eo numquam recedebat. Frequenter enim dum aut lectione aut oratione fessum se sopori dedisset, audiebatur secum velut præsentem sermonem habere, et tam jucundæ visioni plenissime congratulari.

*In lance do-
losi diabolum
forma Æthio-
pis, conspiciit ;*

19 Sequenti etiam tempore dum Mediolanum proficiscens quatenus almi Confessoris ejusdem suffragia appetenda postularet, factum est ut urbem ingressus quemdam dolose librantem stateram, Æthiopemque parvulum in lance una conspiceret. Qui cum ab eis qui secum aderant percunctaretur si idem eis patefieret, aiunt se nihil ejusmodi vidisse quod Sanctus videre meruerat. Tunc Domini Confessor eos benigne hortatur, ut divinæ bonitatis clementiam secum corde sincero studeant implorare, quemadmodum visionis ejusdem testes fideles dignaretur addere, qui magnificentiam ejus unanimiter non desinant prædicare. Precibus itaque Deo oblatis, concessit cœlestis pietas Clementi Presbytero atque Elbonio Diacono idipsum, quod Patri sancto videre concesserat : accersitamque libripendem diligenter interrogat quod pondus dolosum in statera emptorem illuderet? illo autem instanter asserente, nihil ejusmodi fuisse, narrat ei Pater sanctus, quid ad correctionem et salutem ejus Altissimus sibi suisque dignatus fuerit pandere. Confestim venditor genibus ejus provolutus, noxam, qua puniendum eum Sanctus prædixerat, gemendo confitetur : cui Confessor, qui ut medelæ spiritualis peritus, salutiferum obtulit antidotum, præcipiens ut quicquid congestæ pecuniæ ultra quod debitus usus exigebat accumulaverat, indigentiam patientibus largiri festinaret : qui admonitione sancta ad Deum conversus multis salutis suæ modum prædicare non destitit, eos conversatione atque exemplo a pravitatibus prudenter revocando, ut in quibus abundabat peccatum, super abundaret et gratia; et qui hactenus ut arbores infructuosæ igni traditi fuerant, postmodum fructus acceptabiles conditori suo referre digni haberentur.

*hominem mo-
nitum con-
vertit.*

20 Multiplex de sancti viri actibus almificis copia ad dicendum suppetit : sed ne relatio productior legentibus tædium generaret, vel audientium fidem quodammodo infirmaret, malimus de eodem succinctum habere sermonem. Minus enim enarrationis sermo audientem onerat, qui prolixitatem vitans, rei gestæ veritatem ad plenum notificat, quam si per ambages eam producendo quasi fastiditam edisserat. Quocirca de beato Sacerdote scriptum quæ restant subdere opportunum speravimus, a quo vires bene dicendi, si quid boni manaverit, tribui non diffidi-

mus. Qui cum vitæ suæ cursum speciali præsidio consummari didicisset, religiosis astantibus de Clero *c* nuntiat dissolutionis suæ diem imminere : die vero septimo, quo hæc prædixerat, languore nimio correptus, suis pro tanti Pastoris desolatione miserabiliter lugentibus talia monita dedit : Nolite flioli de meo turbari transitu, quoniam fidei militavi Principi, a quo militiæ præmium me suscepturum certissime novi : Dominus pars hereditatis meæ et calicis mei, ipse restituet hæreditatem meam mihi. Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi ne commovear : neque vos præsentem consolatione prius privabit, quam vos custodiendos suscepi. Hoc enim a Domino impetravi ut ipse vos custodiat, ne blandimentis suis mundus cum amatoribus suis incautos corrumpat : cunque carnis sarcinam deposuero in basilica Apostolorum, quam ipse fundavi, membra corruptibilia principio suo, sicut mortalis conditio exigit, restituite : quoniam pios intercessores eos optavi, ac credidi me semper habere.

21 Factum est autem ut undecimo die, ex quo hoc prædixerat, sancta anima artus funeri relinquens, ad cœlum exultantibus Angelis deportaretur. Sanctum vero corpus ejus, sicut ipse præceperat in ecclesia *d* Apostolorum, cum digno exequiarum honore reconditum est : ubi interventione ipsius multa beneficia præstantur, membraque languoribus diversis debilia pristinis usibus reparantur, ad gloriam et honorem Jesu Christi Domini nostri, cui est æquus honor, laus et imperium, cum Patre et Spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

a Paulinus in vita S. Ambrosii : In eodem tamen loco, in quo jacebat, (sicut referente S. Bassiano Episcopo Laudensis Ecclesiæ, qui ab eodem audierat, didicimus) cum oraret una cum supradicto Sacerdote, videbat Dominum Jesum advenisse ad se, et arridentem sibi. Baronius in vita S. Ambrosii paullo aliter : Assidebat aliquando ægrotanti Ambrosio S. Bassianus Laudensis Episcopus; cumque una cum eo oraret, vidit venientem ad eum Dominum Jesum Christum, eique arridentem, idque ante obitum paucis diebus.

b Galesinius : diem certum, quo ille ex hac vita migraret, præsignificavit. Idem scribit Rubeus.

c Petrus : obitum suum annis pluribus prænuntiavit.

d Hæc ab ejus postea nomine nuncupata, ut infra in Lectionibus dicitur.

CAPUT VI.

Ejus opportunum pauperi patrociniū.

Præterea fidelium auribus nequaquam onerosum videri arbitramur, si unam ex pluribus virtutem, quas, ejusdem Sancti obtinentibus meritis, post transitum ipsius superna majestas patere disposuit, memoratis inserere curemus. Nam per ea quæ inter mortales stupenda divinitus geri contemplamur, in-contemplabilem omnipotentiam colimus, et indubitanter veneramur, ejusque jugo levi libentius supponi properantes, de promissionum suarum efficientia nullo unquam tempore titubamus. Factum est ergo non multum post excessum beati Sacerdotis, ut quidam tauros habens geminos, quorum solo post Deum adjumento suam suorumque vitam continuare disposuerat, eosque in ejusdem Sancti annua solennitate pascentes deserens, oratorium, in quo sanctissimum venerabatur corpus, devotiosissime petiit. Interea fur adversam gerens sollicitudinem, ubi tauros absque pastore errantes conspiciit, totius boni suggerente inimico, eos confidenter aggressus est abducere; viri quoque, cujus fuerant, benignam devotionem ob damnum irrogatum sibi graviter lædere. Cumque sinceræ orationis ordine humiliter expleto tauros, quos reliquerat, invisere præfatus agricola satageret, neque eos quovis indicio reperire valeret, peragratis pascuis, in quibus spatium consueverant, eorumque locis contiguus; festinus ad Sancti remeatum tumultum, ubi genibus flexis noctem illam pervigilem

*ALLECTORI
ANONYMO.
EX MOMBRIIO
Mortem suam
prædicat
c*

suos solatur :

moritur.

d

*Agricola ad
ejus corpus
oranti*

*tauri furto ab-
ducti,*

transiens, velut commendatos opportune ab eo exigebat : dumque voce indeficienti eos sibi restitui postulat, furti minister sperans se rapinae periculum jam declinasse, utpote laboriosi itineris supplicio, diutissimo quoque errore coelitus vexatus, ad fores ecclesiae laboriosi almi Confessoris intrepidus scele-
risque securus pervenit : divertens vero ad domum quam ei proximam conspexerat, rapinam, quam se impune adeptum credebat, in ea locavit, referens se in foro venalium eam pretio comparasse : deinde artus nimium fessos sopore paululum recreans, ad eandem ecclesiam sub praetextu honestatis tendere deliberavit. Verum dum basilicam, qua se indignum exhibuerat, summo conamine ingredi tentaret, praecelso examine a liminibus repulsus, volui praeforibus velut amens terribiliter coepit, neque quiescendi licentiam meruit, donec diu volvendo Sancto palam assistentibus crebro exclamaret : En tamen in domo proxima, en adsunt tauri. Cumque praesentes vicissim mirarentur, quid hujusmodi vox significaret; hic, cujus fuerant, inter ceteros admirans, quod ante fores coelitus fieri videbat, ad vocem furis, preces, quas fideliter fuderat, ad effectum venisse cognovit, et a Domini Confessore impetrasse quod postulaverat : inde ad segetem, in qua tauros absconditos esse didicerat, impiger cucurrit, eosque inventos intra septa propria reducere gaudet : postmodum ecclesiam repetens, his quos stupentes reliquerat, magnalia Dei quae per B. Bassianum patrare dignatus est, per ordinem narrat. Praesens vero populus animadversis quae ab eo dicebantur, omnium virtutum auctori, necnon ejus praecelso Confessori laudes properat celebrare, qui gloriam quam suis in coelestibus contulit, per signa ingentia mortalibus destinat declarare. Latro quoque patrati criminis tota animi intentione poenitens, ut veniam mereretur certatim insistebat, de cujus spe atque respectu confusus, ecclesiae adiutum prius sibi a ob noxam prohibitum, facilem consecutus est : in qua se reliquo vitae suae tempore Deo, ejus etiam fidei Bassiano famulari devovit; pristinisque pravitatibus, quibus se implicuerat, superna opitulante clementia, abrenuntiare non distulit : quin etiam post conversionem suam non sine suspiriis testari solebat, quoniam in ipsa nocte, qua tauros subripuerat, aves teterrimas erroris sui praevias volitare viderit, quas oculorum suorum aciem certatim turbasse asserebat; neque etiam a se discessisse, quousque ante aras Virginis turrificae inire cursum compelleret. In qua re superna dispensatio cautissime consideranda est, qui eosdem delinquenti tortores saevissimos adhibet, quos nequitiae suae suasores habere studet : quibus vero amoenitatem aetheream praestat, ipsa eosdem ut eam mereantur divinitus informat : quod nobis eo, cujus gesta retulimus, interveniente concedere dignetur, qui immutabilis manens, mutabilia disponit in secula seculorum, Amen.

23 Rexit Laudensem Ecclesiam triginta quinque annos et viginti dies. Nonagesimo vero vitae suae anno humo quod suum fuerat *b*, polumque gaudens adiit Honorii *c* octavo ac Theodosii.

a Ita legendum videtur. Mombritius habet, obnoxium prohibitum.

b Videtur desiderari, reliquit, vel quid simile.

c Lectiones habent obiisse anno 413, qui erat P. C. Honorii IX et Theodosii V, sive Lucio V. CL. solo Cos. si hic in numero addito Honorii nomini error non est, oportebit consulatum ejus octavum accipere, quem gessit anno Christi 409, et fatendum est omissum numerum III, qui Theodosio Juniori Aug. addendus erat. Sicque natum dicemus anno 319, Episcopum factum an. 374, sin alterum calculum amplectamur, 378 aut 380.

VITAE EPITOME

Ex Officio Ecclesiae Laudensis.

Bassiani sanctitatis pro-
gnostica,

Bassianus Sergio patre Syracensis nobili genere natus, a primæva ætate futuræ sanctitatis specimen

dedit, nam infans digito crucem imprimebat pulveri, junctis item stipulis Crucis efformabat imaginem, et eo salutari signo sibi frontem muniebat sæpius, neglecta prorsus improbae nutricis reprehensione.

2 Romam missus studiorum caussa duodecimum annum agens, a Gordiano magnæ sanctitatis viro, quem Dominus de Bassiano docuerat, Christiano ritu baptizatur. Quod cum ferret iniquius pater, fugit ille Ravennam, monitu S. Joannis Evangelistæ, in cujus aede oraverat. Quo in itinere confugientem ad se cervam cum duobus hinnulis a venatoribus defendit, divexante diabolo unum ex iis, quem et Bassianus liberavit.

3 Orationi vocabat assiduus, tenuissimo victu contentus, cujus duas partes ex tribus in pauperes erogabat, caritate, humilitate præclarus, non modo apud finitimos, verum etiam apud externos populos sibi gratiam conciliabat.

4 Vacabat Ecclesiae Laudensis Episcopalis Sedes, et precibus a populo per triduum effusis, Clementi Presbytero revelatur, Bassianum Ravennæ tunc degentem a Deo Episcopum designatum esse. Mittuntur ad eum legati : quibuscum veniens, in suburbiis Laudæ paralyticum, eumque mutum sanat, leprosos innumeros mundat, et animarum saluti quam maxime invigilat. Erat is annus salutis nostræ trecentessimus septuagesimus octavus, cujus primo Januarii die ordinatus Episcopus fuit.

5 In episcopatu humanior nemo, nemo temperantior : vino fere semper abstinuit, in egentes et inopes liberalior. Basilicam in honorem duodecim Apostolorum ædificavit, quam una cum Ambrosio Mediolanensi et Felice Comensi Deo dicavit. Cum eodem Ambrosio adversus hæreticos strenue decertavit, miraculisque claruit. Ravennæ cum esset, Bithinium Judicem læsæ majestatis crimine reum, capite damnatum, dum feriretur, prosiliente securi tertio de manibus carnificis ad invocationem sui nominis, absolvit : extinctum morsu serpentis adolescentulum vitae restituit : puellam a dæmone obsessam liberavit.

6 Ambrosio morienti affuit, ejusque diem mortis domesticis prædicens, pio funeri operam dedit : imo vero post aliquos dies sanctissimi Doctoris sepulchrum pie veneraturus Mediolanum rediit. Præsagivit et diem suum : quo instante suos consolatus de certa sua requie, annum agens vitæ nonagesimum, curæ vero pastoralis trigesimum quintum et dies viginti, magna cum laude Laudensi Ecclesia administrata, migravit ad Dominum anno post Christum natum quadringentesimo decimo tertio, decimo quarto Cal. Februarii, *a* Innocentio primo Pontifice, et *b* Honorio Imperatore. Sepultus est in basilica Apostolorum ab ejus postea nomine nuncupata.

7 Sed Lauda veteri deinde diruta ejus corpus in urbem novam translatum, summis Prælati et Federico Imperatore piam sarcinam vectantibus, in aede maxima collocatum est, anno salutis millesimo centesimo sexagesimo tertio, pridie Nonas Novembris : ubi maxima veneratione colitur. Ejus altare visitantibus in die festo ejusdem *c* Joannes Romanus Pontifex una cum Imperatore Sigismundo Pie cum visisset, indulgentiam peccatorum omnium plenarium perpetuo est elargitus.

a Innocentius I, sedit ab anno 402, usque ad 28 Jul. 417.

b 413 Christi annus erat Honorii 19, duobus diebus inchoatus.

c Joannes hic est XXIII, aliis XXII et XXIV, cui in concilio Constantiensi, abrogatus est Pontificatus. Hic sub annum 1412, Roma profectus, ut scribit Sabellicus Enne 9, lib. 9 per Florentiam et Bononiam Mantuam petiit. Hinc cum Gonziaco Principe, a quo honorificentissime est acceptus, Laudem Pompeii petiit, ubi ex composito Pannoniæ Rex (Sigismundus anno superiore creatus Imperator) cum eo in colloquium venit. De hoc eodem Joannis, Sigismundi, Joannis Francisci Gonzagæ congressu agit Naclerus vol. 3, generat. 48.

DE S. AMMONIO EPISC. a DERTONENSI,

Ex Phil. Ferrarii Catal. SS. Ital.

XIX JANUARI.

b
S. Ammonii
natalis,
c
reliquia,

Ammonius Ecclesiae Dertonensi praefuit, eamque ea sanctitatis laude administravit, ut defunctus in numero Sanctorum habitus fuerit. Acta illius non b extant, neque quotus Episcopus fuerit certo scitur. Ejus tamen memoria duplici ritu ab Ecclesia Dertonensi celebratur. Ac ejus reliquiae, quae in c Cathedrali ecclesia asservan-

tur, in ejus die festo populo Dertonensi, qui illas veneratur, exponuntur.

a Dertona, sive Terdona, urbs est Liguriae, ad viam Posthumianam, medio fere inter Genuam ac Mediolanum intervallo, vulgo Tortona.

b Urbe a Frederico Enobarbo eversa, aliasque saepius bellis insubricis direpta.

c S. Apolloniae sacra, ut testis est Leander.

DE S. CONTEXTO SIVE CONTESTIO,

EPISCOPO BAIOCENSI IN GALLIA.

XIX JANUARI.

S. Contexti
natalis,

Baio cassium in provincia Lugdunensi secunda, quae nunc Normannia, Episcopus fuit S. Contextus; in Cl. Roberti et Joannis Chenu catalogis, sed vitiosis, sextus. Ejus natalem consignat Molanus in Addit. ad Usuardum, XIV Kal. Februarii: Eodem die, inquit, Bajocas, B. Contexti Episcopi et

Confessoris. Memorant eum quoque Carthusiani Colonienses, Ferrarius, Martyrologium Germanicum, Saussaius qui S. Manneo ait successisse, et Contestium vocat, alii Concessum, et Contestum. Haud plura de eo comperimus.

nomen.

NOT. 92.

DE S. ARSENIO EPISC. CORCYRÆ.

XIX JANUARI.

Corceyra insula est Ionii maris, sub Reip. Venetæ ditione, vulgo Corfu; inque ea urbs ejusdem nominis, Archiepiscopali dignitate illustris, olim Patriarchæ Constantinopolitano subjecta. Huic primum Archiepiscopum praefuisse S. Arsenium scribit

Ferrarius in generali Catalogo SS. colique isthic magna veneratione praesertim a Græcis, XIX Januarii, et corpus ejus in ecclesia Metropolitana asservari. Ætatem ejus actaque ignoramus. In Menæis Græcorum nulla ejus mentio.

NOT. 93.

DE S. CATELLO EPISCOPO STABIENSI IN ITALIA.

ANNO DCCVII.
XIX JANUARI.
Stabiae urbs,

In Campano agro Stabiae oppidum fuere, usque ad Cn. Pompeium et L. Catonem Coss. pridie Kal. Maii; quo die L. Sylla Legatus bello sociali id delevit, quod nunc in villas abiit. Ita Plinius lib. 3, cap. 5, Justiniani ævo oppidum fuit, aut vicus, historia Miscella lib. 16, cap. 15. Neenon Nolanos et Surrentinos, et de villa quæ Stabii dicitur, ea villæ notio mediæ ætatis scriptoribus. Sitæ erant Stabiae ad mare in intimo sinu inter Surrentum ac Neapolim, Surrento propiores. Eo loco, aut sane vicino, millibus duobus passuum, ut scribit Leander, a Sarni ostiis, civitas Episcopalis sita, quæ vulgo Castell a Mar di Stabia dicitur: Guilielmus Kyriander Leandri interpres Castellum Almarinum vocat, Stabiense cognominatum, ad discrimen alterius Castelli Almarini Vulturvensium.

2 Leander jacere in angulo Gauri montis scribit, ubi in occasum ille vergere incipit, Minervæ promontorium efficiens. Latus quidem urbis quod Surrentum vergit, collis est magnus et longus, at non Gaurus, licet aliis quoque recentioribus eo appellatus nomine sit. Verum Gaurus, ut clavis veterum testimoniis probat Cluverius, cis Neapolim erat, Averno Lucrinoque, et Puteolis vicinus, qui nunc Mons barbarus, sterilis omnino, quasi veteri exhausta fecunditate. At cui Stabiae adjacent, Lactarius mons Cassiodoro nuncupatus Variar. lib. 11, ep. 10, τὸ Τάλατος ὄρος Procopio, plenius infra describitur: estque pars altioris majorisque jugi, quod ab oppido Cava in occasum brumalem ad Minervæ procurrit promontorium, ut Cluverius scribit, qui accurate lustravit.

3 Porro Castelli ad mare Episcopus, Stabiensis etiamnum in Notitia episcopatum appellatur. Tutelarem Divum ea urbs Catellum colit, suum olim Antistitem, XIV Cal. Februarii, ut Philippus Ferrarius in catalogo generali, et SS. Italiae testis est. Vitam ejus ex illius Ecclesiae monumentis a nostræ Societatis Patribus compositam, accepimus Neapoli ab Antonio Beatillo nostro, Latinamque fecimus. Aliam illius gestorum narrationem subjungemus, e S. Antonini Abbatis vita,

quam, e MSS. Ecclesiae Surrentinae ab eodem eruditissimo curiosissimoque Beatillo erutam, XIV Februarii integram dabimus. Interuit quoque S. Catelli praelare facta historiae S. Antonini David Romæus lib. de quinque Divis Præsidibus urbis Surrenti, et Paulus Regius Vicensis Episcopus: brevius aliquanto ea perstrinxit Ferrarius in Catal. SS. Italiae.

NOT. 91.

VITA

Ex monumentis Ecclesiae Stabien.

Castelli ad mare (quæ urbs e veterum Stabiarum enata ruderibus) Episcopus fuit S. Catellus, ibidem seculo Christiano sexto, honoratis natus parentibus, quos vulgo aiunt Coppulæ gentis fuisse. Religionibus sacris sese a prima ætate devovit, variasque divinum munerum functiones obivit. Vitabat adolescens eos quorum solutior erat vitæ ratio, ipse secessus amans ac solitudinis. Ut maturiorem attigit ætatem, sacerdotio est initiatus: ac dein illius urbis decedente Antistite, invitatus licet, summo populi consensu suffectus ei est. Romanam eo tempore Ecclesiam regebat a Pelagius II. Curam mox Ecclesiae suæ inflammato studio complexus Catellus, præcipue in egentium levamen, aliasque Christianæ pietatis actiones incubuit.

2 Iisdem forte diebus, b everso quod S. Benedictus in monte Cassino ædificaverat, cœnobio, ad Catellum sanctissimus c Abbas Antoninus profugit, is qui deinde Surrenti monachorum rexit cœtum. Eum summa benevolentia Catellus excepit, rogavitque ut in sua commoraretur diœcesi, quo et ipse ex illius congressu solatium, et subortis in administranda Ecclesia controversiis, consilium peteret. Degit ergo isthic annos plures Antoninus; poposcit deinde ab Antistite, vixque multis precibus extorsit facultatem in montem d Gaurum, qui nunc Aureus dicitur, sex millibus distantem Stabiis, demigrandi, ubi solitarius vitam religiosius quietiusque exigeret.

3 e Nec diu ferre illius absentiam Catellus potuit: litteris igitur eum obsecrat, ut in prius hospitium ad

Catellus Stabiensis,

a pueritia sanctus,

fit Episcopus:

a

b

S. Antoninum c Cassine profugum,

c

benigne excipit:

d

se

nunc Castellum ad mare,

ad Lactarium montem.

Ejus Episcopi S. Catelli natalis,

vita.

	se divertat. Ipse potius illi auctor Antoninus fuit, ut in solitudinem sese quoque reciperet. Hinc injectum Catello abdicandi episcopatus consilium : quod cum non probasset Antonino, constituit tamen sanctum sodalem in eum montem seque, indeque tractare Ecclesiae gubernacula, identidem in urbem ad Episcopalia munia obeunda, decidendasque controversias commeando. Inde quoque ipsemet sacrorum, quoties ea peragere cupiebat, petere apparatus consueverat : recusante Clerico <i>f</i> , quem id rogarat, eum ipsi procurare.	aliquot sivit sui vatis meminisse. Rursus eum in somnis monachus Benedictinus (idem Antoninus) monuit, insontem attineri in vinculis Episcopum. Somno discusso Catelli recordatur, ex eo discit quis ille vir sit, ejus jam iterum sibi objecta species erat, cognitaque legitime caussa eum absolvit, ac meritis laudibus et pretiosis n muneribus ornatum ad suos remittit.	<i>ab eo, cœlitus admonito,</i>
<i>irrem identidem reversens.</i>	4 Isthic die quadam vacantibus precationi Episcopo atque Abbati, spectandum se Michael Archangelus obtulit, sibi quoque eo loco ecclesiam fabricari jussit. Paruere Sancti : neu mora foret, ligneam posuerunt : deinceps alia e saxo ædificata, stat etiamnum. Eam vero ædificantes aqua defecit : Sancti fontem precibus elicuere, qui perenni scaturigine in hodiernum diem manat, diciturque Aqua sancta, adversus morbos salutaris.	10 Nihil horum non gnarum cœlitus Antonino Abbati, qui obviam o ad Turrim quæ Annuntiata dicitur, progressus, Stabias perduxit, ubi ingenti populi lætitia exceptus est. Jacebat affixus lecto Tiberius, qui publico urbis plausu et causa intellecta, novo furore correptus caput ita parieti allisit, ut infelicem extunderet animam.	<i>absolvitur: n</i>
<i>S. Michaeli Ecclesiam construnt : fontem elicunt</i>	5 Colloquebantur ad maris prospectum de cœlestibus rebus, cum ingens Sanctorum Sanctarumque iis turba apparet, suavissimo vocum instrumentorumque concentu eorum permulcens animos, et in iis ingens quoddam accedens cœli deliciis quamprimum fruendi desiderium.	11 Redux Stabias Catellus. Ecclesiae sibi creditæ curam resumpsit : mox quoque ad ædem S. Michaelis in montem Gaurum secessit; sed huc certatim confluere ad eum populi cœpere. Cœlesti oraculo admonitus brevi sibi migrandum e vita, Antonium ad se accersit Surrento, quo <i>p</i> se absente commigrarat. Præsto is morienti Catello fuit, sub annum, ut vulgo existimant, 617.	<i>redit ad suos. o Adversarii ejus dira mors.</i>
<i>SS. concentu recreantur.</i>	6 In hac sancta et jucunda quiete, Archangeli Michaelis monitu, tristem sibi procellam imminere didicit Antistes, seseque vinctum Romam pertrahendum, carceri isthic mancipandum, sed tandem cum magno honore reversurum ad suos. Auctor concitandi adversus eum tumultus injurbanus ille atque effrons Clericus fuit, qui roganti Antistiti afferre in montem necessaria ad peragendum sacrificium recusarat. Is ergo spargit in vulgus perversas de religione opiniones et hausisse animo Episcopum et docere, adeoque et idola gentilium ritu venerari.	12 In sua ecclesia tumultatus, fertur deinde Surrentum ab Antonino translatus; id tamen haud certo et indubitate constat. Pars cranii ejus Stabiis, sive Castelli ad mare, in collegio Societatis Jesu honorifice asservatur, auratæ statuæ affabre factæ inclusa, proponiturque palam publicæ venerationi xix Januarii, insigni celebritate in octavum diem prorogata, egregio adhibito musicorum concentu aliisque pietatis incitamentis.	<i>S. Catelli obitus,</i>
<i>Catellus catellus monitus,</i>	7 Irritata plebs, Primicerium Ecclesiae Tiberium Romam ablegat, ut Catelli Pontifici Maximo deferat nomen : sedisse tunc <i>g</i> Sabinianum, aut <i>h</i> Bonifacium tertium. Ita causam peregit Tiberius, ut jussus sit, quem accusarat, Antistitem suum vinctum Romam pertrahere. Advolat ergo in montem Gaurum cum armatis lictoribus. Cumque pararent viro sancto manus injicere, vi divina constitere immoti fatellites, Tiberius paralysi correptus, quæ ad obitum usque tenuit. At lictores implorare Catelli preces : quibus cœlo missis, illico sibi restituti, incredibili et plusquam humana ingratitude, vinctum eum Romam raptarunt.	a Pelagius II, anno 577. Benedicto Papæ successit : ipsi S. Gregorius Magnus an. 590. b Petrus Diaconus libro de ortu et vita justorum sacri cœnobii Cassinensis, illud anno Christi 568, destructum scribit fuisse, ast eo primùm anno, indictione prima, in ipsis Kalendis Aprilis, egressi sunt de Pannonia Longobardi, ut habet histor. Miscella lib. 16, cap. 35, et secunda indictione cœpere prædari in Italia, tertia vero indictione dominari cœperunt in Italia. Sigonius lib. 1, de regno Italiæ circa annum 589, hanc Cassinensis cœnobii eversionem refert. Agil de ea Paulus Diaconus de gestis Longob. lib. 4, cap. 18. c Romæus quoque : Illic noster Antoninus per ea tempora Antistes. At Paulus Petrusque Diaconi et Leo Ostiensis lib. 1, Chronici Cassin. cap. 2, scribunt Bonitum tunc Cassinensi monasterio præfuisse Abbatem quintum a S. Benedicto. Profugere Romam plerique monachi, ut iidem Leo et Petrus tradunt, atque ex concessione Romani Pontificis Pelagii, qui tunc Apostolicæ Sedi præerat, juxta Lateranense patriarchium monasterium construxerunt. Pelagius is non quartus fuit, ut habet MS. exemplar nostrum Petri Diaconi : nec primus, quippe qui anno 559, obierit, ante Longobardorum irruptionem : sed secundus. Quatuor autem, vel quinque Fratres in Cassino ob B. Benedicti corpus custodiendum relictæ, ut Petrus auctor est. d Ante monuimus alibi Gaurum fuisse, hic Lactarium. e In vita S. Antonini dicitur Catellus ipse, Pontificali onere in Antonini humeros rejecto, abiisse in solitudinem. f Romæus constructa S. Michaelis adicula rediisse Catellum Stabias, et cuidam inveni Sacerdotum ministro nominatim mandasse, ut singulis diebus vestes, ceterasque ad sacrificium faciendum res necessarias clam ad se portaret, at cum ille bis tervē montem ascendisset, pergere noluit, et aperte palamque dixit ubi Catellus et Antoninus inclusi atque abditi in occulto latebant. Igitur Antoninus, subdit idem, ut junior, quinto quoque die descendebat. g Sedit Sabinianus a Kalendis Septemb. 604, ad xi Kalend. Martii 605. h Bonifacius III, postquam Sedes vacasset menses 11, dies 26, Sabiniano subrogatus est XV Kal. Martii 606, obiit 12 Novemb. ejusdem anni. i Romæus, sæpius eo tempore oranti Antonino apparuisse S. Michaelē scribit, et significasse tandem absolutum iri Catellum. k Ipsūmet Catellum fuisse, tradit Romæus. l Regius scribit, Catellum, cum prædixisset Bonifacio Pontificatum, illeque fidem non adhiberet, arctius vinctum fuisse, tum apparuisse Bonifacio S. Michaelē in somnis, et ab Episcopo prædicta confirmasse. m Anastasius Bibliothecarius scribit post Bonifacii III, mortem vacasse Sedem menses 10, dies 6, successit ergo Bonifacius IV, anno sequenti, mense Septembri. n Regius scribit multa vasa sacra et vestes ad ornamentum ædis S. Michaelis, ei a Pontifice donatas. o Romæus ait navi advectum Stabias, eoque venisse Antoninum. Regius hunc ait scapha vectum adventanti occurrisset. Turris Annuntiata, sive Nuntiata, circa Sarni annis ostia, quo loco Opulentos, sive Oplontos, fuisse probabile est, qui in tabula itineraria expressi Herclanium inter et Stabias. p At vita Antonini, Romæus, Regiusque, postea Surrentum concessisse volunt.	<i>reliquiæ : festivas.</i>
<i>erroris accusatur,</i>	8 Ut in Urbem venire, datus in custodiam Episcopus, cuidam Pontificis Maximi Cubiculario, cui Bonifacio nomen. Huic in somnis monachus Benedictino habitu (<i>i</i> Antoninum Abbatem fuisse creditum est) adstare visus et monere, ut innocentem Josephum, nullius noxæ reum, mancipatum carceri, inviseret. Idem illi itidem in somnis <i>k</i> alius alio indutus cultu præcepit. Experrectus continuo adit ad Catellum, quaque caussa traditus in custodiam sit quærit. Catellus tum quod sibi ab adversariis intentatum crimen esset, breviter exposuit, tum sermone ad plures horas protracto, spiritualibus præceptionibus instituit Bonifacium, abeuntemque rogavit ut sui meminisset, ubi intra dies pauculos <i>l</i> ad summum Pontificatum esset evectus. Idem ei in somnis adolescens quidam admirabili forma conspicuus prædixit, quem Archangelum Michaelē fuisse, id sibi narranti Bonifacio, interpretatus est Catellus.		
<i>etiam apud Papam : g h</i>	9 Neque augurium fefellit eventus. Decessit haud ita diu post Bonifacius III, Pontifex, eique <i>m</i> Bonifacius IV, ejus Cubicularius in summum sacerdotium subrogatus est. Neque illum sive curæ ingentes, quibus toto orbe diffusam Ecclesiam erat complexus, seu quæ providentia magni Numinis intra menses		
<i>visitur in carcere a Papæ Cubiculario,</i>			
<i>i</i>			
<i>k</i>			
<i>ei Pontificatum prædixit :</i>			
<i>l</i>			
<i>m</i>			

ALIA VITA

Ex vita MS. S. Antonini Abb.

Quo tempore Longobardorum ferina immanitas Campaniæ provinciam hostili gladio et incendio vastavit, S. Antoninus in has partes advenisse, et Episcopo Stabiensis Ecclesiæ dicitur adhæsisse. Cujus cum idem Episcopus et vitæ puritatem et honestam morum conversationem actuumque didicisset, suo eum consortio familiariter associavit : quo sine cum deinceps nihil ageret, omnibus deinde consiliis consors adstitit, cunctarum curarum suarum erat particeps : adæquavit fidelis amici et strenui ministri officium observavit. Denique morum sensim consurgente parilitate tam tenaciter coaluerunt, ut unum cor et animam unam in duobus veluti gemellis esse dixisses: quippe in quibus nec velle nec nolle aliud invenisses.

2 De hujus talis hospitis, imo proprii jam filii, seu unici amici, prudentia et fide securus Catellus, pastoralis curæ regimen ex toto illi commisit. a Ipse vero secularis pelagi fluctus declinans, vastas silvarum solitudines inter nubigera montium cacumina eremitis convenientia petiit. Mons ipse, cui Michael Archangelus, propter caussam paullo post demonstrandam, nomen dedit, per transversum extentus, utraque extremitate marinis fluctibus alluitur; laterali vero longitudine terram Surrentinorum quasi linguam terræ in mare porrectam a mundo patente destinat, et per præcípites scopulos angustas viantibus semitas præbens, ab hostili omni tumultu securam reddit. In summitate autem, dorso ipsius jam finito, continuatum caput mare versus audacius erigit, ita ut latera sæpius nubilosis involucris, nubesque imbresque serenus despiciat. Quo de loco totus Campaniæ situs, civitates, oppida et castella, item et marium planities, quantum oculus penetrare potest, videri et demonstrari solet. Illum tunc verticem prædictus Dei famulus ad assumpta certamina aptum judicans occupavit, ibique Deum pura mente contemplando divinis officiis vacavit.

3 Nec socii unanimis separationem diutius ferens Antoninus, concito gressu ad eum properavit, et sicut in mundana occupatione ita in divina servitute sibi inseparabiliter adhæsit. Quorum unanimitatem et parem conversationem taliter demonstrata visio Angelica probavit. Nocte enim intempesta unus et idem utrique inparens : Volo, inquit, ut in quo loco vos orationibus insistere soletis, et ubi cereum ardentem b nuper vidistis, oratorium sub meo nomine construatis. Qui cum de nomine interrogatus, Archangelus Michael, respondisset, disparuit. Qui confestim c expergefacti, cum alter alterius eandem visionem audisset et retulisset, mutui testimonii auctoritate confirmati, Angelico præcepto assentire parant. Accinguntur deinde strenui divini fabricæ opifices, et d ligneis compaginibus parvum quidem, sed Archangelum monitori gratum habitaculum prospero successu ædificarunt.

4 O mira justorum potentia! o saluberrima Sanctorum fortitudo! o ineffabilis mundarum precum virtus! o inæstimabilis puræ mentis efficacia! Ecce meritis istorum Sanctorum operantibus, et orationibus eorum quodammodo fundamenta ponentibus, in lustris e ferarum construitur oratorium, in cubilibus bestiarum ædificatur Angelicum habitaculum, in terra vacua, vasta, et inculta fabricatur domus sancta, celebris, et humanæ saluti apta. Ibidem enim bono-

rum omnium auctori Domino et B. Michaeli Archangelo habitatori laus quotidie offertur : ejus beneficiis præstantibus nullus non impetrat quæ digne postulat, de vicinis et longinquis partibus concurrunt, et vota pro quibuslibet tribulationibus promissa solventes, accepta consolatione alacres redeunt ad propria.

5 Cujusmodi beneficia hominibus ægris illic concedenda, et fidelium gaudia multiplicanda jam tunc prævidens humanæ salutis inimicus, juxta solitam invidiam frustra (gratias Deo) subvertere nitebatur, quod ad laudem Dei et ad proventum hominum condebatur. Concitabat ergo suos familiares detractores, qui querimonia supervacua murmurarent, Catellum Episcopum Sedem et plebem suam deseruisse, et, quod pejus esset omnia Christianarum Missarum solemnia per horrida ferarum cubilia et invia montium cacumina celebrare, hæresim denique periculosissimam seminare.

6 Quid plura? Catellus f comprehensus Sedis Apostolicæ Rectori statuitur. Quo respondente, in omni loco dominationem Dei esse, et mundi cordis arcum Christo esse gratum habitaculum; illo, inquam, inconsiderate rem examinante et g inconsulte judicante, Catellus in carcerem retruditur : et (Divino, ut dignum est credere, nutu, ut sequens rei eventus comprobavit) quidam ex Clericis Papæ custos sibi adhibetur, cui paullo post Catellus prophetiæ afflatus spiritu : Momento, inquit, mei dum bene tibi fuerit, ut educas me de isto carcere, quia violenter sublatus sum. Cito enim, Papa defuncto, in Sedem Apostolicam succedes.

7 Juxta verbum vaticinantis in summum Pontificem elevatus, et prosperitatis abundantia circumfluus, suæ dignitatis significatorem oblivioni transmisit. Quem tamen paullo post eductum tanto honoris cumulo donavit, ut quicquid peteret se procul dubio daturum promississet. Quem cum omnes aliquid magni rogaturum putarent, ille tantum Christo et monitori sui Michaeli Archangelo deditus : Rogo, inquit, ut quantum h plumbi petam mihi concedas. Quo acto, prospero illi navigio in sua reversus, oratorium lignea materia constructum petris a fundamento i reædificavit, et plumbo quod apportavit cooperuit. Antoninus autem sub exulantis amici tempore haud segnius solito in loco eodem Domino serviebat; non enim sibi soli sed utrique orabat, in commune preces et libamina Domino offerebat.

a Non probatur id Regio et Romæ : scribuntque ambo Antoninum priorem abiisse in solitudinem.

b Romæus : Cum uterque separatim nocte contemplaretur et precaretur, hic ad dextram, ille ad sinistram, visus est videre accensam facem nocturno tempore in summo monte..... postera nocte non modo eadem fax ardens visa est, sed etiam juvenis, etc. c Ergo non orantibus portentum illud visum, ut habet altera vita, Romæus, Reginus.

d Romæus scribit Catellum ad celeritatem e lignis; Antoninum, posteritati consulentem, ex lapidibus fieri voluisse : sed hunc illi, ut par erat, cessisse.

e Dum oratorium illud ædificarent, convenisse istuc sæpe magnam ferarum multitudinem, veluti sanctis illis fabris gratulantem, scribit Romæus.

f Reginus primo spoliatum episcopatu scribit.

g At non alibi sanctiora judicia famuli sui probare vel sic patientiam Deus voluit.

h Romæus : Catellus ut sibi tantum daretur, quantum ad sacellum sat esse Divo Michaeli ex lapidibus, et tegulas ex plumbo faciendas optavit.

i Id vetustate dein destructum, a vicinis restauratum est ea forma quæ etiamnum cernitur, et S. Michaelis ad fagos appellatur; vulgo S. Michele a fatto, vel Sant Angelo del monte, prius nomen a fagis, quæ plurimæ in eo monte. Confluit principue ad eam ædem populus 8 Maii.

EX MSS
miraculis
deinde cele-
bre.

Catellus ab in-
vidis accusa-
tur :

conjecturatur in
carcerem :

prædicti fu-
tura :

absolutus, re-
dit ad suos.

h

i

DE S. LAUNOMARO PRESB. ABB. CURBIONENSI IN GALLIA.

Duocasses Galliæ Celticæ populi fuere, Sequanam ac Ligerim inter media regione, quæ nunc Belsia dicitur; finitimi Carnutibus, eorumque fortassis, cum Galliæ ante Julii arma maneret

libertas, clientes; memorati sæpius Antonino in Itinerario. Angusto nunc limite in ditione Carnutum continentur, Comitatus titulo : gentis caput Droce nunc, vulgo Dreux, ad Blesiam amnem, vetustorum Druidum, ut

S. Catellus
Episc. Sta-
biensis.

S. Antonino
Abbati com-
mittit episco-
patum,
a

ipse in mon-
tem secedit.

Venit eodem
Antoninus.

Apparet iis
S. Michael,

b

c

d

ei oratorium
construunt,

e

SECCLO VII.
XIX JANUARI.
Pagus Dorcas-
simus.

creditur, sedes, ipsaque Antonini fortassis Durocasis, seu Durocases aut oppidum Durocassium, cetera saltus Particus, quæ nunc Perchensis ditio, vulgo Le Perche, in superiorem inferioremque partita, includit. Hic Corbionense, sive Curbionense, aliis Carbonis, et vitiose Turbionis dictum, a S. Launomaro ædificatum seculo sexto, regnante Chilperico, Chlotarii F. Chlodovei Magni N. cœnobium est; cujus et Claudius Robertus meminit in Gallia Christiana. Situm id asserunt Martyrologia in in pago Dorcasino, alia Dorcassino, alia mendose Dorcaffino, Dorecalino, Trecassino; alia Cornotino; Ferrarius Drocensi.

2 S. Agitur natalis Launomari, (quem Galli vulgo Lomer, vel Laumer, appellant) XIX Januarii. quo die Usuardus: In pago Dorcasino S. Launomari Presbyteri, idem habet Bellinus edit. Parisiensis anni 1521 et multa MSS. Martyrologia. Molanus in Addit. ad Usuard. et quædam antiquiora MSS. Monasterio Corbionis in pago Dorcasino, S. Launomari Presbyteri, cujus præclara gesta habentur. Eadem fere Galesinius et Maurolycus. Benedictus Dorganus: S. Launomari Abbatis, qui spiritu prophetiæ plenus denarios injuste per usuram acquisitos ab aliis discernebat. Idem fere Hugo Menardus, et Wion, Carthus. Colon. in addit. ad Usuardum ac Martyrologium Germanicum: In pago Carnotino S. Launomari Presbyteri. Iste Launomarus puerulus parentum suorum gregem pascens, victum suum egenis et peregrinis distribuebat, ipse usque ad solis occasum jejunium frequenter protrahens. Liberalibus deinde traditus litterarum studiis, Sacerdosque effectus, eremum adiit. Ubi inter alia virtutum prodigia claudum curavit, ignis impetum signo crucis opposito extinxit, et annosam quercum ejusdem crucis virtute in loco quo voluit transposuit. Agit de eo quoque Saussain fuse. Ejus porro nomen in variis exemplaribus mirifice variatum dicemus an vitiatum? Nam Launomarus appellatur Launoniarius, Launomarcus, Lamoviarus, Launomarius, Launomacus, Launoniarius, Lauriomarus, Lounomarus, Landomorus.

3 Vitam ejus antiquus, et (ut conjicere licet, censuitque Surius) prope cœvus, Auctor composuit, monachus Corbionensis. Innuit hoc ipse in Prologo: cujus exemplis ædificati sumus, et exitu conversationis jucundati. Et Clarius c. 4, n. 7. Sicut plene in scriniis sancti hujus cœnobii, qui cognoscere cupit, reperire poterit. Et cap. 5, nu. 25. Illinc nos patrociniis adjuva continuis, ut in hoc ovili, quod exemplis illustrasti et virtutibus decorasti, sit pax continua, etc. Quod vero non nisi Ragnoberti, sive Regnoberti Abbatis, (qui in vita S. Batildis Reginæ Legobertus dicitur, Surio Lagobertus) meminere, sub eo vitam hanc scripsisse probabile fit. Vitam hanc ediderat Surius, at politiore stylo: nos genuinum reddimus ex vetusto codice S. Mariæ de Ripatorio alioque fide digno.

4 Ætas S. Launomari elucidanda. Ad Sigeberti Chronicon anno 495 adjecta hæc sunt in editione Laurentii de la Barre, quæ tamen Miræus notavit Sigeberti non esse: Florebant hoc tempore Launomarus Carnotensis, fundator cœnobii Curbionensis, et Maximus Aurelianensis fundator cœnobii Miciacensis; cujus discipuli fuerunt Carilefus et Avitus Abbates. Ast vitæ Auctor sub Chlotario Inatum tradit, monasterium Corbionense inchoasse anno secundo Chilperici, obiisse paullo ante S. Malardum Episcopum. Chlotarius anno 511, in quartam regni partem cum fratribus successit, atque illis tandem eorumque liberis superstes monarchiam adeptus, eam quadrifariam in filios partitius obiit anno 562. Chilperico Suessionense regnum obtigit, et post Chariberti fratris mortem anno 570, pars regni Parisiensis; trucidatusque est anno 584. Chlotario filio quadrimestri relicto. Annus igitur Chilperici secundus fuit aut 564, si a morte patris numeres, aut 572, si a Chariberti. Fuisse tunc Launomarum oportet non

multo tricenario minorem, qui pridem sacerdotio initiatus summa cum laude, haud exiguo spatio, æconomicam rem procurasset, sive monasterii, sive, ut Yepes censet, Clericorum collegii; (neque enim liquido id discernitur: et Marchantius testatur apud Carnutes istud tradi velut acceptum a majoribus, eum domui Ædilium principis basilicæ præfuisse, communique Cleri ærario;) in ipsa dein eremo instituisse cœnobium, ab eoque nominis perous celebritatem, profugisset. Ergo dudum ante annum Christi 550, editus fuerat in lucem.

5 At vixit ad S. Malardi Episcopi Carnotensis tempora, eaque, ni fallimur, extrema. Sebastianus Rouillardus Malardum scribit anno Christi 615, decessisse, cum sedisset annos quatuordecim. Nec diffitetur concilio Cabilonensi interfuisse: quod tamen VII Kal. Novemb. anno Chlodovei II, 6, Christi 650, celebratum. Subscripsit deinde idem Malardus, sive Malehardus, Privilegio libertatis, quod monasterio S. Dionysi concessit Landericus Episcopus Parisiacensis, anno Christi 658, et Præcepto Chlodovæi Regis de eadem libertate anno 659. Ejus vero decessor Bertegisus Remensi synodo interfuit anno 630. Sed plura peccat in chronologia Carnotensium Antistitum Rouillardus, eorumque perturbat ordinem; ait enim sextum a Malardo sedisse Papulum ab anno Christi 657 ad 664, ast is concilio Matisconensi secundo interfuit quod anno 585, habitum constat, et Parisiensi quarto, anno 573. Patet nunc quantum aberrarint, qui floruisse circa annum Christi 495. Launomarum scripsere, qui haud longe ab anno 650. Christi, centenario major videtur vita concessisse; nisi duos Malardos quis statuatur, forte non improbabiler.

6 Agit de eo quoque Baronius tom. 7, an. 567. num. 22 et seqq. Vincentius Bellovacensis lib. 21, cap. 83 et 84. Petrus de Natal. lib. 2, cap. 104. Tritthemius lib. 3, de viris illust. ord. S. Benedicti cap. 251, quamquam fortassis addubitare quis possit, num, principio saltem, in Benedictina statuta concesserit, usque se ac suos obligarit. Marchantius scribit Wlfradam et Crenulfum voluisse Ebrithnogi collocari monachos ordinis S. Launomari. Et vixdum innotuerat, necdum certe propagatus late erat Ordo S. Benedicti, cum monachicam ille aggressus est vitam: vigeant alia in Galliis instituta ascetarum. Potuit tamen deinceps S. Benedicti regulam, discretionem præcipuam, amplecti, eamque suis præscribere. Antonius Ypes in Chronic. Benedictinis centur. 1 ad an. 567, illius res gestas narrat, nec qui alumnus ordinis fuerit docet. Blæsis ad Ligerim cœnobium est S. Launomari Benedictum, nobile et opulentum.

VITA

Auctore monacho Curbionensi anonymo,
ex duobus veteribus MSS.

PROLOGUS AUCTORIS.

David Propheta cum ad laudem Creatoris et gubernatoris sui omnes creaturas incitasset, in exordio centesimi quinquagesimi psalmi, sic ait: Laudate Dominum in Sanctis ejus: in eis utique quos glorificavit, et magno munere gratiæ suæ diversis donis exuberare fecit. Ac per hoc operæ pretium esse puto, si a fidelibus narratoribus illa pertractentur, quæ milites Christi in suis quique viritim tuguriis operati sunt: imo ipse auctor omnium mirabilium in eis et per eos operatus est, a quo totius sanctitatis et fidei summa procedit. Ipse namque ait: Sine me potestis facere. Quod et ita confitentur fideles servi et ministri gratiæ Dei, et sathanæ dejectionem, quem Dominus velut fulgur de cœlo cadentem videbat, semper præ oculis habentes, illi retribuunt, quicquid boni agunt, a quo velle et posse habent: nec ad momentum de viribus suis præsumunt, ne forte dum campo malæ libertatis potiuntur, foveam improvisæ damnationis

Laudandus
Deus in sanctis suis:

Joan. 15. 5.

ei omnia bona adscribenda.

Et hinc
et ad Clodovei
et ad Clodovei
et ad Clodovei

S. Launomari, ejus
fundatoris.
natalis;

nomen,

vita, a quo

quando scrip-
ta,
unde edita;

tempus ejus
nativitatis,

ædificati cœ-
nobii,

damnationis incurrant. Laudamus ergo Dominum sponsorem et redditorem præmiorum in Sanctis ejus, dum ad notitiam plurimorum deducimus, quæ per suos famulos gloriose ministravit, qualiter et interius virtute continentiae apud se ipsos vixerint, et exterius lampade boni operis alios illuminarint. Post gloriosos igitur agones Martyrum, præclara recolimus Confessorum merita. Nam et ipsi victoriam de antiquo hoste reportantes, quia eis semper vivere Christus fuit et mori lucrum, supernæ Hierusalem heredes facti sunt. Ecce autem undique resplendent castra militum Christi: ubique Rex ille singularis titulos Martyrum et Confessorum suorum defixit, per quorum etiam exanimatos cineres de hoste humani generis triumphat. Denique inter numerosa agmina athletarum assumpsimus eum, cujus exemplis ædificati sumus et exitu conversationis jucundati, Beatum scilicet Launomarum, ut de ejus sancta conversatione et gestis mirabilibus aliquid in memoriam posteris utile traderemus; ut et studiosis sit quod æmulentur, et negligentibus, unde inspiratione divina ad fervorem bonæ actionis cohortentur.

CAPUT I.

S. Launomari adolescentia, sacerdotium.

S. Launomarus quando natus,

a
enjas :

b

c
patris gregem pascit,

liberalis in egenos,

benignus,

jejuniiis deditus :

instituitur litteris, et virtute

Postquam gens Francorum Gallias occupavit, et regnum, et civitates, et fines eorum undique in ditionem suam redegit; jamque ab immunditiis idololatriæ ad cultum Christianæ religionis transisset; ea tempestate quando regnum Francorum administrabat Clotharius filius Clodovæi senioris, qui primus in Regibus ejusdem gentis, a B. a Remigio Remorum Episcopo baptismum consecutus est: intra Galliam Lugdunensem Launomarus b Carnotensium partium c civis, parentibus Christianissimis natus est.

3 Hic cum adhuc in domo patris puerulus nutre-
retur, gregem patris in pascendo observare cœpit,
velut alter Jacob, aut alius aliquis Patriarcharum.
Agebat inter hæc puer ille Deo carus bonæ spei
principia: quia quæ victui quotidiano necessaria
sibi sollicitudo parentum ministrabat, hæc ipse aut
egenis et peregrinis occurrentibus, aut cœvis suis
opilionum officia exsequentibus, dividebat. Cumque
necdum præceptorum divinorum scientiam haberet,
divina tamen in eo gratia refulgens in corpore puerili
cor senile radicaverat. Nam dum hujusmodi
dilectione erga indigentes socios et pauperes arderet,
in ipsa pueritia jam parcimoniae studiis inserviebat.
Caritatis quoque visceribus affluens pro pauperibus
sollicitus erat, et ipse adhuc puerulus nimis jejuniis
affligebat corpus. Non erat sociis intractabilis aut
durus; sed affabilis eloquio, moribus suavis, vultu
alacer, et caritate secundum modum suum præstantis-
simus. Evangelium nondum noverat, sed crucis
mortificationem ferre gaudebat, usque ad solis occa-
sum sæpe jejunium extendens.

4 Hunc ubi parentes in primævo flore juventutis
curam corpusculi viderunt negligere, luxus et illecebras
voluptatum rigore abstinentiæ frangere; attoniti mirari
cœperunt, unde in puero tanta morum gravitas subito
excrevisset. Sed latenter ac paullatim tentantes pueri
conversationem, quia ipse a seculi colluvione mente
sublatum se indicabat, curaverunt et illi habitum inducere
congruentem. Itaque sub pueritiæ litteralibus studiis a
parentibus traditur, et cuidam Sacerdoti vitæ venerabilis,
nomine Cherimiro, committitur, qui intra oppidum Carnotense
Domino militans religionis fama celebris habebatur.
Qui susceptum parvulum tenere fovebat, et pedetentim
ad litterarum cognitionem et sanctitatis normam cohortabatur.
Sed divina gratia, quæ de puerilibus membris senectutem
animi produxerat, annosam discendi industriam videbatur
in adolescentulo fun-

dasse. Præfatus autem Sacerdos, considerans in eo cum
ætatis processu pariter religionis d coalescere desiderium,
et mentis sinum capaciorem fieri doctrinæ, secum gratulabatur,
indiciis bonæ spei provocatus, quia credebat per eum sequenti
ævo aliorum procurari posse salutem. Quod non post multum
tempus rei veritas comprobavit.

5 Sane mox e ut ad intelligibiles annos exolevit,
vocem Salvatoris aure corporis et cordis vir beatissimus
audiens, quod inscia sollicitudine parentum vis divina
adspiraverat, ipse suis omnibus renuntiavit, ut in terra
viventium portionem nullo fine obnoxiam mereretur.
Nec ad mundanos strepitus redire voluit, quia sicut Dominus
ait: Nemo mittens manum suam in aratrum et aspiciens
retro, aptus est regno Dei. Interea Dei famulus doctrinæ
verbique cœlestis pabula sitienter hauriens, adolescentiam
suam ejus jugi meditatione castis moribus adornabat.
Jam tunc flammis accensus divini amoris, secretum eremi
desiderare cœperat. Ad tempus igitur celans animi
propositum, dum adhuc in eadem urbe moraretur, sacerdotalem
infulam divina se comitante gratia indeptus est. Non
longe post ibidem a fratribus, cum quibus ad cœlestia
anhelabat, minister rei familiaris institutus, substantiam
cunctamque f penum sollicitus providebat, summaque
discretionem, paterno affectu carnis cunctis fratribus
necessaria ministrabat, adeo ut nulli debitam annonam
nec in parvo subtraheret, neque alicui prodige effunderet.
Longa quippe exercitii spiritualis eruditione fundatus,
vir iste in sacerdotio suo digne Deo militavit. Exemplo
quoque ductus Apostolorum, formam primitivæ Ecclesiæ
imitari nitebatur, de qua scriptum est, quia dividebatur
singulis, prout cuique opus erat.

a S. Remigii, vitam dabimus 1 Oct.

b Erat enim tum Carnutum civitas in provincia Lugdunensi
Senonia.

c Yepes in ipsa Carnotensi urbe natus scribit, quod quidem
Auctoris verba non significant, addit parentes omnino pauperes
fuisse; nec hoc convincit ex eo quod gregem patris paverit; nisi
inopes omnino fuisse Jesse, Jacob, aliosque velit, quorum greges
ipsorum povere filii. Saussaius ex honesta prosapia procreatum
ait. tenuiores facultates iis fuisse, indicat sollicitudo ministrans
necessaria victui quotidiano.

d MS. Rip. calescere. c Sauss. post parentum obitum.

f MS. Rip. penuriam. Præfectum domui Edilium Ecclesiæ Carnotensis
fuisse scribit Marchantius, eamque esse ejus Ecclesiæ traditionem;
Saussaius monasterii œconomum.

CAPUT II.

Vita solitaria, cœnobii institutio.

Elapsis autem aliquot annis a tempore ordinationis
suæ, quod diu celaverat et corde conceperat desiderii
votum, Domino auctore ei cooperatore completum
eremum petit: Tandemque intempesta nocte, omnibus alto
sopore depressis, baculum sumpsit in manibus, officiumque
disponendæ terrenæ facultatis objiciens, concupitam
convolvit ad eremum. Cumque esset ubi ejus animus
oblectari posset, et quasi quemdam transitoriae quietis
pedem figere, æstu impatientis zeli mundum cum suis
sprevit luxibus. Atque calcato seculi fluctu ab hominum
frequentia se subducens, Angelorum confortia per
contemplationis alta quærere proposuit. Sicut quondam
Elias Propheta in spelunca solitudinis habitans, postquam
Dominum transeuntem vidit, et commotionem agitantem
montes et petras igne liquefacientem, nec tamen in his
Dominum esse testatus est; in sibilo auræ tenuis, id est,
contemplationis subtilitate super se elevatus, hunc
raptum sentire potuit.

7 Procul namque ab urbe recessit, et in abditissimam
solitudinem silvæ, quæ a Particus dicitur, sese reclusit,
ibique se tota cordis intentione et omnium cogitationum
medulla familiariter Domino commendabat. Ubi tugurio
frondibus contexto, dum quadam nocte

AUCTORI
ANONYMO
EX MSS.
d

e
omnibusseab-
dicat

Luc 9 62

fit Sacerdos,
et Fratrem
œconomus :

f

Act. 4. 35.

eremum petit :

3. Reg. 19.

a

CAPUT III.

Varia ejus miracula.

Neque
lucerna
da
a latrone
dum frustra
invenitur.
eos divinitus
perculso hor-
tatur ad pœ-
nitentiam :

nocte inter cæca silentia, hymnos Deo devotæ meditationis redderet, infestam latronum rabiem persensit, qui ut ad ejus mortem pervenirent, longos viæ errores nocte illa passi sunt. Putabant enim eum aliquam pecuniam in deserto servare. Diluculo autem facto vident se repente in conspectu illius, quem tantopere quæsierant : et ad visionem illius divino timore correpti, ad pedes ejus corruerunt, clamantes : Parce nobis vir Dei, parce; reatum nostrum cognoscimus, ideo veniam petimus. At vir Dei in his attonitus, ait : Quid, fratres, quid est, quod a me petitis? aut quæ causa usque ad nos impulit? At illi quid tractassent, quidve contra eum deliberrassent, confessi sunt. Tunc ait illis homo Dei : Et ego dolos vestros non ignorabam, filii. Misereatur vestri Dominus. Redire in pace, et jam peccare desistite. Cessate a latrociniiis, et a rapinis contrahite manum, ut misericordiam Domini invenire mereamini. Nam mihi nulla est pecunia in terris. Pecunia vero nostra Christus est. Qui verbis ejus ædificati ad propria vix post triduum sunt reversi.

b
discipulos in-
struit :

8b Exhinc celebre factum est nomen beati viri : et cœperunt ad eum confluere multi, ejus exemplis et doctrina renovari cupientes in novum hominem, qui secundum Deum creatus est. Nec multum tempus fluxerat, et ecce in figuram c monasterii habitacula locaverunt in medio vastæ eremi atque condensæ : ubi per famulum suum omnipotens Deus plurima gessit miracula. Multi nempe orationibus ejus et intercessionis ope ab infirmitatis corporeæ molestia relevati sunt; multi ad interioris hominis sanitatem revocati, didicerunt intra castra Dei contra antiqui hostis jacula ignita fortiter repugnare.

c
renovatum
ædificat :

claret mira-
culis :

claudum sa-
nat :

9 Quadam namque die homo quidam e vicino filium suum claudum in foribus monasterii Sancto curandum obtulit, et ipse genibus ejus advolutus cum lacrymis aiebat : Homo Dei miserere mei, et huic puero orationibus tuis redde pristinam sanitatem; aut certe dum vivit, tuis stipendiis hic propter misericordiæ opus pascatur. Tunc vir Dei ait ad eum : Unde mihi homo, ut filio tuo salutem restituam? Creatoris hoc opus est, non creaturæ. Potens est tamen Deus fidei tuæ præstare quod petis. Subsiste paullulum, et simul cum parvulo accipe benedictionem, postea revertimini pariter via qua venistis. Sacerdos autem Domini cum inter sacra Missarum libamina pro sanitate pueri obsecrasset, solenni prece peracta fragmento d panis benedicti, et patrem refecit, et filium a debilitate curavit, et eos ad propria remisit.

d

fores templi
precibus ape-
rit ;

10 Quodam item tempore cum monachis suis silvam succidere venerabilis Pater certabat, ut planitiem parare aliquam posset aptam jaciendis seminibus : casu vero accidit, ut janitor domus Domini clavem oratorii perderet. Cumque famulus Dei a Fratribus secedens orandi gratia, ministro suo se comitante oratorium peteret, et clavem non invenisset, ante fores prostratus humi aliquantisper oravit. Moxque ei ultro patefacta est janua. Ingressusque oratorium, preces suas ad finem usque perduxit. Et cum surrexisset ab oratione, ministro suo denunciavit ne in vita sua quod viderat alicui manifestaret; exemplum utique Domini Dei sui sequens, qui sua virtute sanatis prohibebat ne cui dicerent.

idque sileri
jubeat :

a Surius, Pacticus, mendose. De Partico, sive Pertico diximus in Præf. num. 1.

b Saussaius ait ab ipsis latronibus viri Dei sanctitatem divulgatam.

c Marchantius extare isthic monasterium Virginum instituti Fontis-Ebraldi testatur, dictum Bellomer.

d Eucharistiane fuerit, an potius alia eulogia panis, haud definimus.

incendium si-
gno Crucis
restinxit :

Per idem tempus in monasterio viri Dei aliquid simile per negligentiam contigit. Nam dum post messionem, manipuli novarum frugum in horrea repomendi essent, imperante necessitate monachi de viminibus facta machina superposuerunt quod messuerant, et adhibuerunt ignem; qui paullatim vires capiens, cum omnes alia curarent, et nullus super hoc sollicitus esset, subito et fruges et domum invasis incendium. Quod ubi vir Domini comperit, totum se et animo et corpore contra violentiam ignis opposuit. Sic vir Domini Launomarus prævaluit contra incendium, et obviam signum Crucis faciens, ignis impetum orationibus superavit. Quid dicam? Statim enim ignem crepitantem tamquam imbre vehementi restinxit.

lucernam
dæmone ex-
tinctam ter
precibus reac-
cendit :

12 Insecuta deinde nocte cum in maturitate surrexisset ad orationem, inter sacras vigilias invidia diaboli inquietare eum tentavit, nam qui a luce cœlesti cecidit, ter lampadis lumen inimicus extinxit. Sed sensit militem Christi sibi prævaluisse. Quotiens enim humani generis hostis lucem ab habitaculo illo subduxit, non destitit servus Domini ab officio suo, quin potius precem coram Domino effundens, per verum æternumque lumen Christum lucernæ radios reparavit. Plane magnæ fidei Confessorem, cujus natalem devotis mentibus excepiamus, cui præstitum sit, ut, sicut ceteri Sancti fide devicere regna, ita et hic per fidei firmitatem creaturis imperaret. Sic quippe Dominus virtutum Sanctos suos glorificat, qui ei toto corde deserviunt, ut per eum triumphare valeant de illo, qui olim inter choros cœlestium dignitatum principatum tenebat, et creatura ad votum eis famuletur. Etenim vir venerabilis in uno noxios flammæ globos extinxit, et in alio ignem reaccendit : ac sic in utroque auctor tenebrarum confusus est, et is qui in conversatione præcipuus erat, ostensus est etiam potentia signorum venerandus. Quod ut evidentius appareat, referam adhuc aliud quod subsequenti tempore gessit.

Hebr. 11 33.

13 Vir quidam, nomine a Sicaptus, nobilibus ortus natalibus, et prædiorum ampla possessione ditissimus, atro dæmonis impulsu vexabatur, utputa b persuasus a diabolo intantum, ut si aliquod jaculum aut fustes manu contingere posset, continuo impetum faceret aut in se, aut in alios, quoscumque obvios habuisset. Qui cum diu tanta amentia debaccharetur, et furiis satanæ atrocissime quateretur; a servulis suis compeditus, et cervicem manusque catenis oneratus, usque ad viri Dei præsentiam non sine grandi fremitu et clamore pertrahitur : statimque in conspectu sanctissimi Patris, cœpit furere et fremere dentibus, et ora palloribus permutare. At ubi respexit in eum homo Dei, dolos antiqui serpentis recognoscens, ingemuit, et illico ad familiaria orationis arma recurrit : et completa oratione, sacra miserum olei unctione consignans, toto corpore perfudit. Cumque illi vir Dei manus superponeret, eum a spiritu immundo vacuavit, et ait ad turbam sociorum, quæ eum comitabatur. Auferte ab eo pondus catenarum, et illæsum abire permittite. Potens est Deus, cujus hoc plasma est, fugare dæmonium, et animam miseram de potestate diri prædonis eruere, ut vos a tanto labore requiescatis. In ipsa hora sanus factus est homo, et sana mente horrorem vultus et stridorem dentium in mansuetudinem convertit; et quasi de somno mortis evigilans ait ad suos : Quid vexatis me vinculis istis? Solve me, et revertimini in domos vestras : ego enim aliquantum tempus faciam cum viro Dei, qui me curavit. Illi autem solventes eum ad sua singuli redierunt. Porro B. Launomarus retinuit hominem, et exhortabatur eum jejuniiis

a
dæmoniacum
sacro oleo
perfusum sa-
nat.

b

atque ad jeju-
nium et ora-
tionem hortatur :

jejunii et orationibus insistere. Qui præcepto Patris obediens, post aliquot dies cum salute domum suam repetivit.

15 Hoc quoque pietatis opus non solum circa homines vir sanctus exercuit, sed etiam circa feras brutaque animalia. Aliquando namque cum juxta monasterium suum in solitudine deambulet, et secum nescio quid de Scripturis tractaret, obviam habet cervam ab infestatione luporum fugientem. Quos cum vidisset, tamquam compatiens bestiae vir Domini exclamavit: Heus sævissimæ feræ, semper rapaces, desistite persequi hanc bestiolam: et ite ad loca solitudinis vestræ: et alludens ad significationem: Ecce, inquit, pessimum et infestum genus bestiarum. Nam sicut isti numquam cessant a rapinis, sed semper alienas carnes morsibus devorant; ita et diabolus, lupo videlicet ferocissimus, circueiens quotidie quærit de Ecclesia Christi quos perdat ac strangulet. Ad hanc vocem viri Dei, statim gressum deflexerunt ab insequendo, et non incognitam silvæ latebram ingressi sunt. Cervæ vero via qua venerat regredi metuens, ereptorem suum comitata est, et ante ipsum oratorium introivit. Quam palpians homo Dei manu sua post duas fere horas remisit eam ad loca solitudinis suæ. O Domine Jesu et hic in spiritu mansuetudinis suæ Sanctum tuum ita glorificasti, ut ei et bestiarum ferocitas, terrore tui nominis, obediret.

16 Alio quoque tempore quidam homo nobili stirpe editus, *c* Leudocrannus nomine, cum gravissima paralyti molestaretur, ut omnia membra officium et vigor sui motum denegarent; famulorum manibus equorum vehiculo superpositus, in lectica ad virum Dei perductus est. Quid dicam? omni ex parte pene exanimatus jacebat, nisi quod in solo pectore anhelitu resumere videbatur. Sed ubi Pater sanctus vexillo sanctæ Crucis eum signavit, et sacro oleo linivit, a tactu manus ejus subito, sicut vir ipse sub testificatione referre erat solitus, tanta algoris nimietate respersus est, a vertice capitis usque ad plantam pedis, ut miraretur ipse intra se, quid sibi contigisset. Nam horrore subito totus contremuit, et nihil aliud nisi mortem vicinam attendebat, cum nec minimam pene portiunculam vitalis caloris viscera ministrarent. Deinde sensim recalescentibus membris, illico paralyticus pristinam sanitatem recepit, pluresque postea vixit annos. Ipse denique rexit cellulam, cui vocabulum est Carbonaria, et ab ipso hoc vulgatum est miraculum.

a Marchantius, Siraptus. b forte pervasus.

c Sur. Laudocrannus, aliud MS. Leudocrannus. March. Luce-cramirus. Yepes Ladocrannus.

CAPUT IV.

Corbionense cœnobium, facta ibi miracula.

Factum est autem post aliquantos annos, cum fama virtutis ejus longe lateque percrebuisset; vir sanctus humanos favores semper fugiens, et occultus esse desiderans incognitusque mortalibus, relicta cellula secessit in locum alterum cum commilitonibus suis, quem olim priscorum habitatorum manus extruxerat, sed jam vastitas succrescentium frondium et veprium totum obduxerat.

17 Per idem tempus erat in eadem provincia vir illuster, satis locuples et latissimorum fundorum possessor, nomine *a* Ragnosointhus. Qui cum Dei militem in memorati loci asperitate aliquid adoriri velle conspexisset, quod per futura tempora posteris profuturum esset, explorata sanctitatis ejus opinione, et indefesso in divinis rebus famulatu, virum Dei venerari cœpit, et toto desiderio amplecti. Exinde tactus amoris ejus igne, quem in Dei homine arctius venerans attendebat, tradidit ei ipsum locum, de quo loquimur, in quem scilicet vir sanctus ingressus fue-

rat, et de jure suo in ejus dominatione perpetuo transfudit ipsi et posteris ejus. Quem etiam propriis finibus optime undique determinavit, sicut plene in scriniis hujus sancti cœnobii, qui cognoscere cupit, reperire poterit. Ubi vir Domini laborare cœpit, et adjutus Divinæ Majestatis præsidio locum permundare nisus est, vocabulo tamen Corbionis pristino permanente, atque oratorium ibidem statuit, et cœnobii similitudinem casulis habitando cum suis depinxit. Illis diebus *b* Chilpericus filius supradicti Clotharii secundum annum in regno agebat.

18 Quadam igitur die ad construendum oratorium, annosam quercum monachi venerandi Patris crebris ictibus dejecerunt. At ubi hora regularis admonuit ut corpora refecturi discederent, vir Domini eos dimisit, ipse autem retento secum ministro suo in labore perstitit. Arbor vero ipsa non in apto loco erat, ubi a Fratribus dolari vel desecari posset. Sed famulus Domini ad consuetum secretarium recurrens, fretus adjutorio divino, arborem immensæ molis in virtute Crucis quo voluit transposuit: nempe ubi humanum posse non affuit, divinum habere meruit suffragium. Nam tanti ponderis arbor eadem fuisse ferebatur ut vix a quadraginta viris portaretur. Tunc ministro imperavit, ut venientibus Fratribus diceret a prætereuntibus datum fuisse solatium. In omnibus enim operibus suis aspectus hominum fugiebat et jactantiæ tumorem, solumque Deum laudari monebat, cujus esset totum quidquid boni agere meruisset. Et ideo merito dedisti Domine famulo tuo requiem paratam, qui in virtute signorum nihil sibi assignavit, sed semper te admirabilem et omnis gratiæ auctorem prædicavit.

19 Erat posthæc vir nobilis, *c* Ermoaldus nomine, qui extremum vitæ tempus sortitus, angustia mortis periclitabatur. Hic misit ad virum Dei solidos quadraginta, obnixè petens ut sibi jam pene morienti succurreret, ut intercessionis ejus meritis spes ei salutis ab omnipotente præstaretur. Sed devotus miles Domini accipere recusabat. Tandem latore perurgente suscepit pecuniam: ingressusque oratorium, orationem fudit, ut acceptabilis fieret in conspectu Domini oblatio hominis, et super altare pecuniam deposuit: grandique studio unumquemque nummum appendens manu revolvebat, et genu sæpius flectens orabat. Post multa unum solidum, quem in spiritu mundum et non ex rapina acquisitum cognovit, suis usibus retinuit. Reliquos tradidit gerulo, et ait: Pecunia ista, *d* o homo, iniqua est, Divinam non potest mutare sententiam, neque vitæ spatium ampliare, sed nec peccatorum remissionem impetrare. Scriptum est enim: Victimæ impiorum abominabiles Domino, vota iustorum placabilia. Hinc Propheta exprobrans dicit: Immolate de fermentato laudem. De fermentato quippe laudem immolat, qui Deo sacrificium de rapina parat. Tu ergo frater festinato nuntia domino tuo, ut pro se laboret, et injuste sublata restituat. Hoc ipso quippe languore vitam istam temporalem finiet. Nos Christo propitio bonis omnibus abundamus, et si fide non infirmamur, nihil nobis deerit. Et post hæc ait: Dominus tecum, fili mi, vade in pace. Qui accepto mandato, reversus ad dominum suum, adhuc eum viventem reperit; sed ipsius ægritudinis morbo invalescente, de hac luce subtractus est.

20 Venerunt aliquando fures ad ejusdem Patris cellam, et ingressi per noctem, quæ semper eis amica est, bovem a præsepio solventes, abduxerunt. Quod cum monachi mature cognovissent, ad sanctissimum Patrem caussam conquerentes, detulerunt. Quibus ille metuens ne propter aliquod incommodum temporale, status animi eorum concuteretur, et usque ad impatientiam erumperent, ait illis: Patientiam conservate fratres, et pro re peritura nolite illud corumpere quod Deus ad similitudinem suam condidit.

AUCTORI
ANONYMO
EX MSS.

ædificat Cur-
bionense mo-
nasterium:

b

immanem
quercum præ-
cibus trans-
fert:

dextre dissi-
mulat mira-
culum:

c
pecuniam in-
juste acquisi-
tam dignoscit,
et respuit:

d
donatoris
mortem præ-
dicit:
Prov. 15. 8.
Amos 4. 5.

suos solatur
de damno
temporali:

lupos verbo
abigit, cervæ
is erepta,
dein dimissa:

c
paralyticum
signo Crucis
et sacro oleo
sanat.

alio secedit:

a

Nam et B. Job cum omnem exteriorem substantiam amisisset, et post filiorum extinctionem novissime ipse quoque crudelissimo vulnere percussus esset, sicut legitur. In omnibus his non peccavit Job labiis suis, neque stultum aliquid contra Deum intulit, sed dixit : Dominus dedit, Dominus abstulit : sicut Domino placuit ita factum est : sit nomen Domini benedictum. Verum nec prosperitas, si exterior census affuit, elevare nos debet, nec terrenum dispendium dejicere, ut simus illi similes de quo Psalmista ait : Sicut tenebræ ejus, ita et lumen ejus. Latrunculi autem tota nocte illa et die sequenti perseveraverunt in labore errantes, et nusquam aditum invenientes quo se de solitudine invia foras extrahere possent. Altera vero nocte nimio errore corporis et cordis fatigati, cognoscunt se illuc delatos, ubi furti erimen admiserant, et ad vocem psallentium monachorum in stuporem mentis versi mussitabant ad invicem, dicentes : Quidam est quod accidit nobis? Ecce sumus in ipso loco unde animal istud amovimus. Qui videntes spem suam esse frustratam, et non prospere sibi cedere quod tentaverant, unum elegerunt, ut restituerent bovem dominis suis. Hymnis itaque matutinis a Fratribus decursis, exiit homo Dei secundum consuetudinem lustrare in circuitu cellulam. Cui obviam occurrerunt homines illi, et caussam sceleris et verbis prodiderunt et manibus ostenderunt. Vir autem Domini indulgentiam, quam petebant, præstitit, et ait illis : Bene fecistis filii, quod licet post gravem laborem ad cognitionem reatus vestri accessistis. Deinceps ab his parcite; et quia laborastis, reficite corpora, et sic ad propria citius repedate. Cavete autem ne pastoribus aut monachis vos ostendatis. Postquam autem abscesserunt, illum ipsum bovem Fratribus, quem sollicitè quæsierant consignavit : dissimulansque, veritatem rei non aperuit eis, sed quasi negligentia pastorum oberrasset in silva, prætexebat se eum vagantem et errabundum præ foribus invenisse. Quod tamen a ministro ejus palam factum est post ejus felicem obitum, cui se in multis familiariter credebatur.

21 Erat item quædam materfamilias nobilitatis titulo præclara, nomine Vulfrada, quæ infra annos adolescentiæ gravissima infirmitate et membrorum omnium destitutione tabescebat, ita ut vitalis calor spiritus in solo pectusculo palpitare videretur; et, sicut ipsa referebat, super pedes erigi non poterat jam pene exanimis, longa utique corporis molestia confracta. Famulorum itaque ulnis levata, ad hominem Dei medendi gratia defertur. Cumque eam chris-matis benedictione liniisset, vexillo sanctæ Crucis impresso, in antiquum vigorem reformavit. Quæ postea, Domino miserante, in longum dies suos in pace protraxit, atque post venerandi Patris transitum, ejus cellulam pro munere rebus suis nobiliter ampliavit. Dedit itaque cum consensu viri sui *e* Chramnulphi ei de prædio suo *f* Lontuei villam, et *g* Brituogilum, voto hujusmodi, ut ibi monachorum et servorum Dei norma constitueretur, et in laudibus divinis celebris locus haberetur. Quod et ita factum est. Nam in regimine ovium Christi Pater memorabilis Launomarus successorem habuit virum modestissimum, nomine *h* Ragnobertum, qui de ejusdem congregationis cœtu misit Fratres ad hoc opus bene idoneos, et desiderium præfatorum præcurrente Dei gratia ad effectum perduxit. Superadjecit etiam devotio eorum ob amorem sanctissimi Patris villam trans Ligerim fluvium sitam, quæ nuncupatur *i* Fagia, ut B. Launomaro interveniente sit eis perpetuum animæ remedium, et secundum spem suam peccatorum plena remissio.

a March. Ragnosintus, alii Ragnosindus. *b* De Chilperico in Proleg. num. 4. *c* Petr. de Nat. Hermoaldus.

d Al. omnino. *e* March. Crennulphi. *f* Al. Volontuei.

g March. Elrituogilum. MSS. Britnogilum.

h al. Regnobertus, et in vita S. Batildis Legobertus : nam eundem esse, nominis affinitas persuadet. Ubi de eo isthæ auctor ejus temporis : Quantaque vero Domino Legoberto ad Curbionis monasterium, et villam magnam nomine Nugaretum, et talenta multa argenti vel auri; etiam ipsum regale, quod ipsa cingebatur, cingulum, de supra sacris lumbis suis devote abstulit, et Fratribus in elemosynam ipsum direxit.

i Ita MSS. et Marchant. al. Surius mendose, Togia.

CAPUT V.

Ejus et S. Malardi obitus.

Interea plenus his virtutum et gratia odoramentis vir venerabilis, gregem monachorum in longa pace regebat, quem verbis et virtutibus Domino adquisivit. Sed ad alia mente festinans, et de sua vocatione sollicitus, exhortabatur eos quotidie ad divina mandata promptiores magis ac magis esse, nec dormire, neque ignaviæ remissione a cursu cœpto tardare, verum omni hora vigilantes esse, ut digni haberentur fugere iram extremæ damnationis, et stare ante filium hominis. Istiusmodi sanctæ et invictæ cohortationis monitionibus oves sibi creditas adversus insidias luporum tuebatur.

23 Eo autem tempore Carnotensis Ecclesiæ Præsul erat *a* Malardus. Qui comperta fama viri Dei et fidei ejus meritis congaudens, cupiebat illius frequenti colloctionis dulcedine recreari. Hac pro re ab eo accersitus vir venerabilis, cum et sciret finem dierum suorum adpropinquare, jam senior ad urbem visitandi gratia properavit. Ubi aliquot dies demoratus, agitatione febrium afflictus ægrotare cœpit. Cumque loci ejus Pontifex rescisset quod graviter ægrotaret, surgens festinus venit ad virum Dei, doloremque cordis sui lacrymis prosequitur, dicens : Heu ! heu venerande Pater, et germanissimo affectu recolende, cur amicum et in fide Christi socium deseris inter naufragia seculi solum? Magna mihi certe consolatio tua, magnus tui amoris affectus, a quo relevari gaudebam inter pulsantes curarum secularium fluctus, cujus jucundo et blando affamine mentem ad cœlestia reparabam. Tunc senior ad Episcopum sic locutus est : Desine Pater beatissime, et cessa a fletu : talis est humana conditio et terminus qui præteriri non poterit. Ego quidem gaudenter et exultanti mente ad inenarrabilem misericordiam Dei mei aspicio, ut dignetur mihi januam pietatis suæ aperire, atque spei meæ promissionis suæ certam remunerationem recompensare quam repromisit omnibus qui diligunt adventum ejus. Quam dilecta sunt enim tabernacula tua Domine virtutum, Rex meus et Deus meus! Concupiscit et deficit anima mea in atria Domini : quia melior est dies una in atriis tuis super millia. Idcirco sitivit tibi anima mea Deus meus : quando veniam et apparebo ante faciem tuam, Domine spes et fortitudo mea, vita et salus mea?

24 Verum et si optio nunc adhuc remorandi præbenda sit, scito mi venerande Papa, quia amarum est hic vivere et exterminium regionis hujus videre, mortesque et supplicia civium intueri, loca quoque Sanctorum ab adversariis nationibus profanari. Hæc nempe omnia ventura sunt super locum istum, et hostilis vastitas intellectum hominibus dabit, quia gravia peccaverunt ei; quo permittente durissimos dominos patientur. Felicius itaque nunc morimur quam videmus excidium provinciæ nostræ jam vicinum. Mors enim vere dulcis, per quam immortalitatis gloriam consequi speramus. Tu autem o homo Dei ne exhorrescas : non videbis malum quod Dominus super inhabitantes terram hanc stillabit, quoniam ante dies obsidiones vitam in bona militia consummabis, et ad Patres tuos adjungeris. Qui autem remansuri sunt, hanc urbem totam et cunctam in circuitu regionem vastari videbunt. Ecce vere Confessor Christi quem gratia Dei tanta repleverat, ut in eo spiritu, quo homini offerenti argentum mortem et rapinam

suos ad perfectionem hortatur :

a accersitur a S. Malardo Carnotum :

æger ab eo visitatus

eum solatur :

prædicat fuluras clades,

et S. Malardi obitum.

rapinam prænuntiavit, ex qua pecunia adquisita fuerat, ipse etiam hostilem impetum longe post secutum cognosceret, et cognoscendo prædiceret. Spiritus namque sanctus sicut ex præterito notitiam rerum absentium infudit, ita ex futuro mentem ejus tetigit, ut adversas clades a longe oculo mentis venientes cerneret.

25 Finitisque mutuæ familiaritatis obsequiis, venerabilis Pater diem vocationis suæ, de misericordia Dei præsumens, intrepidus expectabat. Cumque de die in diem febrium vis corpus debilitaret, in eadem civitate senex et plenus dierum obiit. Cujus anima introivit in tabernaculum Dei sui, assumpta est cum Angelis, vocata ad cœnam nuptiarum Agni, accumbit cum Abraham, Isaac et Jacob in regno cœlorum. Certamen enim bonum, o athleta Christi, certasti, Christum semper in pectore bajulasti, cujus gloriam ideo feliciter ingressus es. O quam beatus es pie Confessor! chorus namque Angelorum lætus occurrit revertenti ad patriam. Et quia Dominus tecum erat, securus habitationem istam reliquisti, et usque ad solium visionis æternæ penetrasti. Illinc nos patrocinii adjuva continuis, ut in hoc ovili, quod exemplis illustrasti, et virtutibus decorasti, sit pax continua, peccatorum exoptata remissio, et Christianæ religionis jugis exercitatio, opitulante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per infinita secula seculorum Amen.

26 Post dies illos et ipsius oppidi Antistes viam universæ carnis ingressus est. Deinde secundum sermonem viri Dei, prædicta regionis desolatio advenit,

et cum *b* obsideret urbem eandem barbarica manus, aquam, qua per absconditos cuniculos cives sustentabantur, a suo ductu traduxit. Sicque factum est, ut castrenses sitis penuria victi, ultro portas hostibus aperirent, et prædam seipsos hostili gladio traderent.

27 Requievit autem senior Dei famulus die XIV Kalendarum Februariarum; et sepultus est in *c* basilica S. Martini, ubi etiam *d* B. Leobinus ejusdem civitatis Pontifex humatus est.

a Yepes. Labinus, deceptus, quod infra de Leobino agitur, de S. Malardo in proleg. et hic separatim.

b Rouillardus hanc Carnotensis urbis obsidionem esse existimat quæ in S. Betharii vita memoratur; cum Theodericus Childeberti filius Rex Burgundiæ, Chlotarium II, acie victum parte regni exiit. Dira quidem passi tunc sunt Carnutes, eratque in exercitu Theoderici barbarica manus: at cum S. Caleticum Carnotensem Episcopum constet anno 567. Turonensi concilio secundo interfuisse, Pappolum Matisconensi secundo anno 573. cumque Pappolo immediate Betharius successerit, cujus anno 6, Christi 600, capta est Carnotus; oporteret duos Malardos statuere, quorum prior exiguo omnino tempore inter Caleticum et Pappolum sederit; eoque spatio temporis S. Launomarum mortuum asserere; absque ullo vetusti scriptoris testimonio. Potest vastitas illa provinciæ Carnotinæ post Chlodovei II, tempora contigisse, sub cujus filiis et nepotibus sat multis tumultibus bellicis agitata est Gallia.

c S. Martini in valle, in suburbis Carnotensibus, olim abbatia, nunc prioratus a Majori-monasterio dependens. Saussaius: in crypta ædiculæ S. Martini de valle sepultus est. Cujus corpus cum inde a quibusdam militibus, propter clara patrocinii potentis indicia, subreptum fuisset; B. Malardus præmemoratus Antistes Carnotensis; qui amicum Dei vivum et mortuum magna in veneratione habuerat, recuperans, proprium ad tumulum magno cum triumpho revexit: apud quem non diu post et ipse deposita mortalitatis mole, sicut edixerat, inhumatus, potiri communis sepulchri jure promeruit. Marchantius scribit, haud diu post S. Launomari reliquias inde ad suum monasterium, in Pertico saltu situm, esse translatas. Rouillardus ait quosdam id divina virtute factum existimare. *d* De S. Leobino agemus 15 Septemb.

EX VARIIS.

b

Capitur urbs Carnotensis.

Sepultura S. Launomari.

c d

pie moritur.

Moritur S. Malardus.

DE S. MALARDO SIVE MALEHARDO, EPISCOPO CARNOTENSI IN GALLIA.

CIRCA AN. DCLX. XIX JANUARIII. S. Malardi nomen,

Usitatum nomen Malardi Francis ac Belgis: origo vocis Teutonica est, Mallaerd, aut Maelaert, varia significatione: nam illud petulantem, luxuique deditum; hoc moderatum, aut convivandi appetentem sonat. Audivimus quandoque sciscitantes viros gravissimos, essetne quem sibi tutelarem adoptarent, hujus nominis Sanctus aliquis. Est sane; Carnotensis nimirum in Gallia Episcopus, de quo plenius in S. Launomari gestis actum; qui concilia Cabilonensi anno 650; Privilegio quo Landericus Episcopus Parisiensis monasterio S. Dionysii libertatem concessit, an. 658; et Præcepto Chlodovæi II, de eadem libertate anno 659, subscripsit: videturque paullo post obiisse: nisi tamen hic secundus ejus nominis fuerit, Sancto multo recentior.

2 Sebastianus Rouillardus histor. Carnot. par. 2, cap. 1, scribit corpus ejus in monasterio S. Martini in

valle asservari, ejusque quotannis ab illa Ecclesia memoriam celebrari, instituta ad eam ædem solenni supplicatione, hymnisque et antiphonis quæ in ejus, seu Sancti, laudem compositæ sunt, cantatis. Diem non exprimit. Galesinius, Ferrarius, Saussaius, XIX Januarii eum Sanctorum albo inscribunt; citatque Galesinius Martyrologium MS. et Kalendarium Ecclesiæ Carnotensis.

3 Qua vixerit ætate ad S. Launomari vitam disputatum. Memoratur Joanni Chenu, Claudio Roberto, Demochari in catalogis Episcoporum Galliæ, semperque Malardus, uti et in Cabilonensi concilio scriptus legitur; in Dionysianis illis Privilegiis Malehardus. Sublatum, ut supra scriptum, S. Launomari e Martiniano cœnobio corpus, sacrilegis eripuit, convocatis, ut tradit Rouillardus, ad arma civibus. Cetera ejus acta latent, præterquam quæ ex S. Launomari actis nota.

natalis,

acta.

ætas;

publicus cultus,

DE S. REMIGIO, SIVE REMEDIO, ARCHIEPISCOPO ROTOMAGENSI.

CIRCITER ANN. DCCLXXI. S. Remigii genus,

Vicesimum nonum Rotomagensis Ecclesiæ Antistitem recensent Claudius Robertus, Joannes Chenu, Antonius Demochares Remigium, sive Remedium. Is Caroli Martelli ex Suanichilde Boica, aliave seu conjuge seu concubina (nam varia Auctores sentiunt) filius fuit, Pipini Regis frater. Celebratur ejus natalis XIX Januarii in monasterio S. Audoeni Rotomagi, ut ex Frederico Floveto nostro didicimus. Miramur ejus a Saussaio prætermissum nomen in Martyrologio Gallicano. In MS. Florario XI Maii istæc habentur: Apud Rotomagum depositio sanctorum Episcoporum Roberti et Remigii fratris Pipini Regis Francorum. Nusquam alidi Roberti, sive Ratherti, nomen in Sanctorum albo reperimus.

2 Remigii Acta non extant. Paucula de eo ex variis scriptoribus colligemus. Joannes Dadraeus cum Carolomanno fratre eum confundit, dum ait repudiata, quæ

ei obtigerat moderanda, regni parte, in monte Soracte monachum factum, templum isthuc S. Silvestro statuisse; inde migrasse in Cassinum, tandem Archiepiscopum renuntiatum. Electionis ejus meminere Annales Francici incerti Auctoris ab Andrea du Chesne, ex MSS. Tili et Petavii, editi, ad an. 755. In hoc anno Dominus Remedius adeptus est Sedem Ecclesiæ Rotomagensis. Chronicon Fontanellense: Prænominatus autem Raginfridus pro insolentia morum ac pravitatibus suis, etiam a Clericis Rotomagensibus apud Pipinum Regem accusatur; anno videlicet decimotertio postquam regimen istius cœnobii Fontanellensis amiserat. Quo ejecto de episcopatu ejusdem Ecclesiæ, datus est Remigio fratri ejusdem gloriosi Regis Pipini hoc anno, qui est ab Incarnatione Domini septingentesimus quinquagesimus quintus. Cui tamen Ragenfrido caussa misericordiæ aliquæ villæ de

promotio ad episcopatum.

natalis,

acta,

de eodem Rotomagensi episcopio attributæ fuerunt.

3 Quid ante episcopatum egerit Remigius, non comperimus. Missus est postea a Pipino, ut S. Benedicti reliquias Floriaco Cassinum reveli curaret, ut tradit Adrevaldus lib. 1, de miraculis S. Benedicti cap. 16.

Volens reliquias Floriaco auferre, divinitus impeditur.

Verum conversis ad preces et lacrymas cum Medone Abbate monachis, Majestati omnipotentissimæ, ut idem cap. 17, scribit, tantam discriminis litem solita miseratione dirimere placuit. Siquidem Remigius Episcopus, cum suis templum ingressus, dum ad sacrum propinquasset sepulchrum, repentina luminum cæcitate adeo percelluntur, ut nec mutuos cernere quirent vultus, nec quamlibet in partem, saltem palpatu quo progredi vellent, agnoscere. Perinde terrore valido adoperti, nil aliud quam vitæ dispendia opperiebantur. Alii denique solo sternuntur, misericordiam Domini præstolaturi; alii fugæ solatio salutem meditantes, huc illucque discurrent, vociferantesque auxilium affore precantur. His nimia confusione tumultuantibus, evocatus cum Fratribus accurrit Abbas: dataque manu, ab ecclesia violatores sacri templi extrahit, divinam satis abundeque sentientes ultionem. Humi deinde prostratis veniamque petentibus clementer indulsit: atque ex ejusdem pretiosissimi Christi Confessoris corpore reliquias benignissime contulit. Refectis autem, ac cunctis necessariis itineri dapsiliter attributis, ad sua remittit. At illi palatium repetentes virtutem quam plurimam Dei, hoc in loco meritis sanctæ Dei genitricis perpetuæque Virginis Mariæ, ac B. Petri Apostolorum Principis, nec non et egregii Patris Benedicti intercessionem vigentem, Regi præstantissimo Pipino patefaciunt, eumque liberalem huic sacro cœnobio suis adhortationibus sedule efficiunt. Eadem hæc ex Adrevaldo commemorat Carolus Sausseyus Annal. Eccles. Aurelianen. lib. 4, num. 33 et brevius lib. 5, num. 38, Vincentius Bellovac. lib. 23, cap. 155. Petrus de Natal. lib. 6, cap. 81, Siebertus an. 753, qui id Karlo-manno Remigii fratri tribuit. At Matthæus Westmonasteriensis ad an. 748, obtinuisse Cassinenses monachos litteras tradit a Zacharia Papa ad Pipinum; ab hoc missum Remigium. Sed decesserat triennio antequam Remigius Episcopus fieret, Zacharias.

Curat ablata Ecclesiæ Romanæ restitui.

4 Ad Desiderium Regem Longobardorum legatus deinde est a fratre Rege Remigius, cum Autchario Duce: qui eum impulerunt ut patrimonia Ecclesiæ Romanæ restitueret: de quo gratias agit Pipino Paulus I, Pontifex epistola tertia, an. 760, data, in qua appellatur, Deo amabilis Remedius.

Cantum Romanum introducit in Gallias.

5 De hoc eodem S. Remigio ita scribit Siebertus, ejusve ampliatur, anno 751. Remigius ejusdem ejusdem Pipini Regis frater Rodomagensis (ita MS. vetus Lobienſe, quo sumus usi, editio Miræ Rodomensis) Archiepiscopus in Gallia claret. Pipinus Rex Galliarum Ecclesias cantibus Romanæ auctoritatis suo studio melioravit. Extat Pauli I, Papæ epistola ad Pipinum Regem data an. 767 in qua ista leguntur, quæ S. Remigii egregium ælum indicant: Unde susceptis in præsentia a Deo protectæ Excellentie vestræ syllabis, nempe relictis, protinus cuncta quæ ferebantur in illis libenter adimplevimus. In eis siquidem comperimus exaratum, quod præsentibus Deo amabilis Remedii germani vestri monachos Simeoni scholæ cantorum Priori contradere deberemus, ad instruendum eos in psalmodiæ modulatione, quam ab eo adprehendere, tempore quo illic in vestris regionibus extitit, nequiverant, pro quo valde ipsum vestrum asseritis germanum tristem effectum, in eo quod non ejus perfecte instruxisset monachos. Et quidem benignissime Rex satisfacimus Christianitati tuæ; quod nisi Georgius, qui eidem scholæ præfuit, de hac mi-

missis Romanam monachis,

grasset luce, nequaquam eundem Simeonem a vestri germani servitio abstrahere niteremur. Sed defuncto præfato Georgio, et in ejus idem Simeon, utpote sequens illius, accedens locum, ideo pro doctrina scholæ eum ad nos accersivimus. Nam absit a nobis, ut quippiam, quod vobis vestrisque fidelibus onerosum existit, peragamus quoquo modo. Potius autem, ut præfatum est, in vestræ caritatis dilectione firmi permanentes, libentissime, in quantum virtus suppetit, voluntati vestræ obtemperandum decertamus. Propter quod et præfatos vestri germani monachos sæpedito contradidimus Simeoni, eosque optime collocantes, solerti industria eandem psalmodiæ modulationem instrui præcepimus, et crebro in eadem, donec perfecte eruditi efficiantur, pro amplissima vestræ Excellentie, atque nobilissimi germani vestri dilectione, Ecclesiasticæ doctrinæ cantilena disposuimus efficaci cura permanere; optantes de reliquo Excellentiam vestram ævis ac prosperis temporibus in Domino valere, et regni perfrui sceptro atque triumphales de hostibus, intercedente B. Petro, consequi victorias. Incolumem Excellentiam vestram gratia superna custodiat.

in jussu Pauli I, Papæ institutis.

6 Hujus rei meminit et Renatus Choppinus Monasticon lib. 2, tit. 3, num. 25. Pipinus Rex, inquit, primus innoxit Ecclesiasticos Romanorum ritus ac cæremonias, curante rem Ægidio Rothomagensi Archiepiscopo, circa ann. 755. Ægidium quoque appellat Paulus Æmilius.

Ritus Romanos introducit.

7 Anno 769, Pascha Rothomagi celebravit Carolus Magnus, ut habent Annales Francorum, et vetus Caroli vita. Ibi tandem anno 771, vel 772 decessit S. Remigius ejus patruus. Ejus vero ac S. Gildardi corpora, una cum capite S. Romani quondam e civitate Rothomagensi Suessionem ad monasterium S. Medardi translata sunt. Huc facit locus ille apud Nithardum lib. 3, quem Pithoeus corruptum arbitratur: Cum Suessionicam peteret urbem (Carolus Calvus) monachi de S. Medardo occurrerunt illi, deprecantes ut corpora Sanctorum Medardi, Sebastiani, Tiburtii, Petri et Marcellini, Marii, Marthæ, Audifax et Abacuc, Onesimi, Meresinæ et Leocadiæ, Mariani, Pelagii, et Mauri, Floriani cum sex fratribus suis, Gildardi, Sereni, et Domni Remigii Rotomagorum Archiepiscopi in basilicam, ubi nunc quiescunt, et jam tunc maxima ex parte ædificata erat, transferret. Quibus acquiescens inibi remansit, et, ut postulaverant, Beatorum corpora propriis humeris cum omni veneratione transtulit. Insuper et villam, quæ Bernacha dicitur, rebus ejusdem Ecclesiæ addidit.

Moritur.

Reliquiæ ejus Suessionem translata.

8 Relata sunt deinde S. Remigii reliquiæ ex prædicto Suessionensi monasterio Rothomagum anno 1090, ut constat ex veteri codice S. Audoeni, sed ea ipsa parte, quod dolendum, lacero. Consignata est hæc Translatio XV Maii in MS. Florario his verbis Rothomagi translatio B. Remigii ejusdem urbis Episcopi et Confessoris.

Rothomagum revectæ,

15 Maii.

9 Prodiit anno 1520, liber Germanice scriptus a Doctore Jacobo Mennelio, jussu Maximiliani I, excusaque Friburgi Brisgoiæ typis Joannis Woerlini; in quo postquam Augustæ domus Austriacæ majores, atque ubi singuli sepulti sint, Auctor commemoravit, etiam Sanctos adjungit illi sanguine junctos. Hos inter numerat S. Remigium Rotomagensem Archiepiscopum, quem ait multis virtutibus illustrem decessisse anno 771, ac Rotomagi in basilica B. Mariæ Virginis honorifice sepultum; postea Suessionem ad ædem S. Medardi translatum, ibique singulari coli pietate. Latuit ipsum, sancti Præsulis reliquias iterum esse Rothomagum relatas. Hæc ex eo libro nobis R. P. Theodorus Rosmerus noster communicavit.

Primo in basilica S. Mariæ Rotomagi sepultus fuit.

DE SANCTIS MARTYRIBUS BLAITHMACO PRESBYTERO, ALIISQUE HYENSIBUS MONACHIS.

XIX JANUARI.
S. Blaithmaci
genus.

Acta.

natalis,

actus.

Iona insula, Hy Bedæ et Hu appellata, Scotis monachis a Pictorum Regibus donata, plurimos cælo, diu in religiosa palæstra exercitos, ascetus misit, quasdam etiam martyrii laurea insignitos. Est in his Blaithmacus Hibernus, qui non fortius terrestre regnum abdicavit, quam cæleste rapuit gloriosius. Gesta ejus hexametris versibus celebravit, principio noni a Christo seculi, Walafridus Strabo Fuldensis monachus, ortu quidem ipse Germanus, sed studiorum Scotticorum linguæque, ut hinc collige est, non ignarus. Natalem Blaithmaci hoc die consignavit Hugo Menardus, sive id, quod non indicat, traditum a quoquam reperit, seu potius, ne nusquam in Divorum fastis recentibus legeretur, qui olim et cælestibus ostentis, et sanctorum Patrum scriptis esset celebratus. David Camerarius VI Decembris retulit. Circa annum 793, occisum conjectat Menardus.

ACTA EX a WALAFRIDO.

Si tantam meruere suo pro carmine famam
Qui scelerosorum mores et facta tulerunt
Laudibus in cælum, perfusi dæmonis arte,
Frivola nectentes hominum monumenta malorum;
Cur non liberius Sanctorum facta canamus,
Quos placuisse Deo nobis miracula produnt,
Quæ fidei virtute gerunt, per munera Christi?
Nam Scriptura canit, Domino spondente pusillis:
Os aperire tuum studeas, ego verba ministro.
Quapropter, venerande Pater, carissime Felix,
Præceptis parere tuis ex corde paratus
Strabus ego, misit quem terra Alamanica natus,
Scribere disposui de vita et fine Beati
Blaithmaici, genuit quem *b* dives Hibernia mundo,
Martyriique sequens misit perfectio cælo,
Ipsius ut meritis veniam per secula capessam.

2 Regali de stirpe satus, summumque decorem
Nobilitatis habens, florebat regius hæres
Iste Dei Sanctus, vitam ducendo pudicam:
Quodque solet raro factum et non sæpe videri,
Quanto major erat, tanto dejectior ibat,
Spes patriæ, fortuna patris, Rex ille futurus.
Judicio justus, prudens, et corpore castus,
Sobrius, ornatus, jocundus, cautus, honestus,
Nobilis in genere egregio, generosior actu,
Obsequio locuples, melius virtutibus auctus,
Tractabat laicus, quod Clericus efficiebat.
Cujus honorandum nomen sermone Latino
c Pulcher natus adest: meritoque probabilis illo
Nomine dignus erat, Patrem qui cunctipotentem
Elegit, pulchroque Deum quæsitivum amore.
Sordebant terrena animo, divina petenti,
Secretumque latens in solo pectore mansit,
Donec ad effectum processit sancta voluntas.
Cænobium furtim quoddam sine teste petebat,
Quique fuit pridem patriæ per *d* regmina Princeps,
Nomine pro Christi est factus tunc verna minoris:
Fascibus in mediis qui quondam terruit omnes,
Omnibus admissis sibimet sine milite servit.

3 Fama ut forte volans patris pervenit ad aures.
Hinc stupor atque dolor mentem cinxere parentis:
Subtractum dolet heredem, mittitque Senatum,
Agmina, Prætores, populum, præcepta, maniplos:
Duxque Comesque ibant, properanter Episcopus astat,
Abbatumque cohors, vicini, carne propinqui;
Hoc solum nitente manu, si qualibet arte
Efficerent reducem vitata pericula mentem
Corde subire alio. O talis quam cæca voluntas!
Ille procellarum se vix de gurgite dempsit:

Quæsitoque diu titubans stetit anchora portu:
Nondum curarum potuit laxasse rudentes,
Nec terra fixisse pedem; cum concita ventis
Aura pharetratis impegit ab æquore puppim;
Vique sua tremulam dissolveret unda carinam,
Ni regeret proram, qui secula cuncta gubernat.

4 Mox miro a cunctis semper complexus amore,
Cunctorum studuit fieri dicique minister;
Mente humilis, linguæ custos, et norma bonorum.
Verba Dei capiens sitienti corde libenter,
Discendi studiosa gerens præcordia libris,
Perdidicit divina animo documenta sagaci.
Sicque vicens doctrinarum morumque nitore,
Agmina multorum rexit veneranda virorum,
Exemplis sua dicta probans, vanosque favores
Pro nihilo ducens, cui laus et gloria solum
Christus erat, Christus sermo, Christus documentum;
Pax clypeus, lorica preces, patientia bellum,
Mucro Dei verbum, spes et dilectio totum.
Nulli detraxit, nulli convicia struxit.
Singula quid fari per singula verba necesse est?
Cum quidquid legitur virtutum rite teneret,
Et quidquid vitii monstrat Scriptura caveret,
Omnibus existens feliciter omnia factus,
Ut cunctos faceret Christo sua lucra referre;
Utilis et prudens servus per ovilia Christi,
Tempore qui certo mensuram farris opimi
Conservis tribuens radiavit ubique fidelis.

5 Utque nihil meriti, nihil et probitatis abesset,
Martyrii palmam quæsitivum mente benigna,
Sæpius hac caussa peregrinas visere terras
Nisus, ab incepto populo retragente quievit.
Unde animo sedit fugituo calle parumper
Optatam tentare viam, cum discipulorum
Agmine non multo, pretiosa monilia secum
Virtutum sub mole gerens: ruptisque tenebris
Nocte fugam capiens properanter abire parabat.
Ecce superveniens fugitivis turba sequentum,
Ad caulas capto retrahit pastore bidentes.
Hoc quoque non taceam, sanctus quod Spiritus illi,
More Prophetarum, rerum secreta ferebat.
Nam dum fama patrem longe lateque Beati
Ipsius ad Superos vita fugiente volasse
Proderet, exposuit non esse, sed esse futurum
Post modicum tempus, sancto spiramine doctus.

6 Insula Pictorum quædam monstratur in oris
Fluctivago suspensa salo, cognominis Eo,
Qua Sanctus Domini requiescit carne *e* Columba.
Hanc petiit voto patiendi stigmata Christi:
Illic namque frequens pagana caterva *f* Danorum
Adventare solet, furiis armata malignis.
Sed Sanctus Domini tales tentare leones
Disponens animo, vana formidine mentem
Exuit, et clypeo fidei, galeaque salutis
Munitus, hominum non horruit arma malorum.
Qui cum dætiloquo potuit cecinisse Propheta:
Est Deus adjutor mihimet, timor improbus absit.
Jam quoque doctus erat per publica bella ministros
Temnere dæmonicos, ipsum qui rite tyrannum
Straverat, et cunctis solus superavit in armis.

7 Tempus erat, quo magna Dei clementia servum
Consociare suum nitidis super astra manipulis
Disposuit, certamque bono conferre coronam
Victori: cum sancta viri mens præscia rerum
Venturos properare lupos, ut membra piarum
Dividerent ovium, sensu prænosceret alto,
Vos, ait, o socii, vobiscum mente sagaci
Quærite, si pœnas Christi pro nomine vobis
Sit tolerare animus. Mecum quicumque potestis
Exspectare

Religiosæ vir-
tutes:

studia sacræ
scripturæ.

Monasterii
præfectura.

Martyrii desi-
derium,

Domum pro-
phetiæ.

e
Abiit in Hy in-
sulam Dano-
rum incursi-
bus infestam.
f

Psal. 117. 6.

Prædicit suis
eorum adven-
tum.

Expectare, precor sensus armare viriles :
At quibus infirmi pavitant penetralia cordis,
Ecce fugam celerent, ut parva pericula vitent,
Ad meliora suos amantes vota lancertos.
Proxima stat nobis certæ tentatio mortis.
Firma fides vigilet, rebus suspensa futuris,
Cauta minus fortes servet tutela fugarum.
His dictis compuncta cohors, quod posse videbat,
Hoc animo statuit: quidam sub pectore firmo
Sacrilegas spectare manus, gladioque furenti
Supposuisse caput gaudebant mente serena :
Ast alii quibus hoc nondum fiducia mentis
Persuasit, per nota fugam loca calle capessunt.

Missam cele-
brat.

Sociis occisis,

q
jubetur the-
am reliquia-
rum S. Co-
lumbæ pro-
dere ;

8 Aurea discutiens tenebras Aurora madentes
Claruit, et nitidus pulchro Sol orbe refulsit :
Cum sacer hic Doctor Missarum sancta celebrans
Officia, ante sacram vitulus stetit integer aram,
Hostia grata Deo mucrone litanda minaci.
Cetera turba jacet, lacrymis precibusque Tonanti
Commendans animas de pondere carnis ituras.
Ecce furens maledicta cohors per aperta ruebat.
Tecta viris minitendo pericula sæva beatis.
Et reliquis rabida sociis feritate peremptis,
Ad sanctum venere Patrem, pretiosa metalla
Reddere cogentes, queis Sancti sancta y Columbæ
Ossa jacent, quam quippe suis de sedibus arcam
Tollentes tumulo terra posuere cavato,
Cespitem sub denso, gnari jam pestis iniquæ.
Hanc prædam cupiere Dani: sed Sanctus inermi
Restitit.... manu firmo conamine mentis
Contra stare aciem, pugnamque lacessere doctus,
Cedere dissuetus, tibi talia barbæ dicta
Ingerit: ignoro penitus, quod quæritis, aurum

Quo sit humi positum, tectum quibus atque latebris.
Quod si scire mihi, Christo admittente, liceret,
Numquam nostra tuis hoc auribus ora referrent. *id reuens,*
Barbare duc gladios, capulum cape, jamque trucida: *occiditur.*
Auxilio Deus alme humilem commendo tuo me.
Hinc pia truncatis discerpitur hostia membris.
Quodque ferox miles censu pensare nequibat,
Rimari in gelidis cœpit per vulnera fibris.
Nec mirum, nam semper erant, semperque resurgunt,
Quos furor in famulos Domini malus excitet omnes,
Ut quod pro cunctis Christi censura peregit,
Cuncti hoc pro Christo faciant, licet impare facto.

Claret mira-
culis.

9 Ille igitur Christi factus pro nomine Martyr,
Testis, fert ut fama, loco requiescit eodem,
Multa ubi pro meritis dantur miracula sanctis,
Quo colitur Dominus digno veneranter honore,
Cum Sanctis, quorum meritis mea crimina solvi
Credo, quibus laudum supplex donaria misi.
Nil negat his Christus, cui maxima lucra tulerunt,
Qui cum Patre pio, sanctoque in secula Flatu,
Regnat, et aeterno pollet sine fine decore,

a Hoc Walafridi Strabonis, sive Strabi, carmen, primus edidit
Henricus Canisius tom. 6, Antiquæ Lectionis.

b Multa de Hiberniæ salubritate et ubertate (unde opulentia)
scribit Beda hist. Angl. lib. 1, cap. 1.

c Hibernis nunc brab, sive braa pulchrum sonat; mac filium.

d Regmen, pro regimen; ut regimen.

e Vitam S. Columbæ Abbatis dabimus 9 Junii, ubi plura de
Iona insula, quæ ab eo Columbkillic dicitur.

f Dani Noruegicæ piratæ quam crudeliter Gallicas Britanni-
casque oras evastarint, seculo octavo, nono, decimo, passim Scri-
ptores tradunt.

g Dunum, Hiberniæ urbem, postea translatum S. Columbæ cor-
pus memoratur, extat rhythmicum distichon :

Hi tres in Dunum tumulo tumulantur in uno.
Brigida, Patricius, atque Columba pius.

DE S. WULSTANO EPISCOPO WIGORNIENSI IN ANGLIA.

ANN. MDCV.
NIX JANUARI,
Wigornia.

Quam antiquitus Cornavii coluerant Britannicæ
provinciam, ejus partem Bedæ ætate Wiccii
tenuerunt; nunc Wigorniensis Comitatus dicitur:
cujus flumina oppidaque aliquot XI Janu.
in S. Egwini vita retulimus. Caput gentis
Wigornia est, urbs vetusta, Antonino Branonium, sive
Branovium, aut, ut quidam scribunt, Bravonim, Pto-
lemæo Branogenium dicta, Britannis etiamnum Caer
Wrangon, et antiquioribus scriptoribus Caer Guo-
rangan, et Caer Guorcon; Saxonibus Weogare-
ceaster, Wegeorna-ceaster, et Wire-ceaster, for-
tassis a Wire nemoroso saltu adjuncto, vulgo nunc
Worcester. Hic Episcopus fuit S. Wulstanus, qui
aliis Wolstanus, Ulstanus, Ulnothus, Wlnodus, a
S. Egwino vicesimus tertius; ab instituta Sede vice-
simus quintus; non tertius, ut scribit Galesinius.

Ejus Episco-
pus S. Wul-
stanus:

hujus natalis,

2 Ejus natalis consignatur XIV Kal. Febru. a Mo-
lano et Carthusianis Colon. in Addit. ad Usuardum,
Galesinio, Wione, Menardo, Dorganio, Ferrario,
Martyrologio Anglicano et Germanico, Breviario Saris-
beriensis, in quo 9 Lectionum officio celebratur,
denique a Constantio Felicio, qui tamen hallucinatur,
dum Warwicensem Episcopum statuit, mortuumque
anno 1067.

vita:

3 Vitam S. Wolstani a Senato Bravonio, Wigor-
niensi Archimandrita scriptam tradunt Balæus, Pitseus,
Vossius, alii. Illius vitæ epitome videtur ea, quæ a
Capgravo edita, et Surio. Prius ea dabimus quæ de eo
scripsit Florentius Wigorniensis ejus æqualis, qui
anno 1118, decessit: tum quæ Wilhelmus Malmesbu-
riensis: ac demum quæ apud Surium extat vita, cen-
tum annis a morte Wulstani scripta aut contracta, ut ex
cap. 4, num. 24, patet.

alia de eo
scripta.

4 Agunt de rebus ab eo præclare gestis ceteri quoque
rerum Anglicarum scriptores: Eadmerus monachus in
historia novorum, Henricus Hundintoniensis, Matthæus
Westmonasteriensis, Matthæus Paris, Rogerius Hove-
denus, Ingulphus Croylandensis, Ramulphus Cestren-

sis, Polydorus Virgilius, Nicolaus Harpsfeldius, Fran-
ciscus Godwinus in catalogo Episcoporum Angliæ.
Vitam ejus ex Surio breviter Franc. Haræus, Zu-
charias Lippelous.

5 Fuit S. Wolstanus Lanfranco Cantuariensi Ar-
chiepiscopo, post eam controversiam, qua ab Rege Wil-
helmo I, ejusve asseclis mota, inique illum episcopatu
abdicare tentarat; ac deinde S. Anselmo amicissimus.
Extat Lanfranci ad eum epistola, a Joanne Seldeno in
Spicilegio et notis ad Eadmerum edita, quæ eum et Ce-
stresem Episcopum Petrum jubet Eboracum ire et
Thomæ Archiepiscopo assistere in Radulpho Orcadam
Episcopo consecrando, quod ex antiquo more fieri ab
Eboracensi debebat.

Assistit con-
secrationi
Episcopi Or-
cadum.

6 S. Anselmus, ut testis est qui aderat Eadmerus
lib. 1, novor. cum in villa sua Herga dicta ecclesiam,
quam Lanfrancus quidem fabricaverat, sed morte
præventus sacrare nequiverat, frustra obnitere Epi-
scopo Lundoniensi quod is locus in sua esset diœcesi, de-
dicasset; (siquidem mos et consuetudo Archiepiscoporum
Cantuariensium ab antiquo fuit et est, inquit
Eadmerus, ut in terris suis ubicumque per Angliam
sint, nullus Episcoporum præter se jus aliquod ha-
beat, sed humana simul et divina omnia velut in
propria diœcesi in sua dispositione consistent. An-
selmus tamen nulliquicquam injuriarum, quasi libera
utens potestate, facere volens, diligenti postmodum
inquisitione consuetudinis hujus certitudinem studuit
investigare; quatenus si eam ratam non fuisse con-
taret, amodo ab ea temperaret. Supererat adhuc
beatæ memoriæ Wolstanus Episcopus, unus et solus
de antiquis Anglorum Patribus, vir in omni religione
conspicuus, et antiquarum Angliæ consuetudinum
scientia apprime eruditus. Hunc Anselmus de nego-
tio consuluit, et quo simplicem sibi veritatem inno-
tesceret, postulavit. Quo ille suscepto scripsit illi
hæc:

Consultur a
S. Anselmo.

7 Reverendissimo, ac Beatissimo vitæ santitate et
summæ

Ejus ad S. Anselmum epistolæ.

summæ Sedis dignitate Prælati Anselmo Archiepiscopo Wolstanus servorum Dei minimus Wigorniensis Ecclesiæ Episcopus, merito indignus, orationum obsequia fidelique ex caritate servitia. Novit prudentia vestra quotidianos labores et oppressiones sanctæ Ecclesiæ, malignis eam opprimentibus, et ipsis, quos oportuerat eam tueri, auctoribus existentibus. Ad hos repellendos, et contra tales sanctam Ecclesiam defendere, Sanctitas vestra locata est in summa arce. Ne igitur dubitet; non eam secularis potentia timor humiliet, non favor inclinet, sed fortiter incipiat, incepta cum Dei adjutorio perficiat, insurgentibus obsistat, opprimentes reprimat, sanctamque Matrem nostram contra tales defendat. De his autem unde nobis dignitas vestra scribere et nostræ parvitatæ consilium est dignata quærere, quantum recordari possumus, dicere non omittimus. Hanc denique unde consuluit caussam ventilari numquam audivimus, quia nullus aliquando extitit qui hanc Cantuariensi Archiepiscopo potestatem adimere vellet, et ne dedicationem propriarum dumtaxat Ecclesiarum publice faceret, defenderet. Extant quippe et in nostra diocesi altaria, et quædam etiam ecclesiæ, in iis scilicet villis, quas Stigandus vestræ Excellentia prædecessor, haud tamen jure Ecclesiasticæ hæreditatis, sed ex dono possederat secularis potestatis, ab ipso dedicata nostris et antecessoris nostri temporibus. Nobis inconsultis, nec antea nec postea inde calumniantibus, utpote hanc spirituales potestatem ejusdem Metropolitani Episcopi esse scientibus. Judicium tamen hinc agitatum, aut hoc ex jure sibi judicatum aliquando minime audivimus, sed quod in nostra diocesi eum fecisse libere agnovimus, in aliorum etiam facere posse credimus. Ecce quantum inde reminisci aut scire potuimus prudentia vestræ intimavimus; jam quid faciendum sit ipsa consideret. Valeat paternitas vestra et oret pro nobis.

Consilio ejus acquiescit S. Anselmus.

8 Roboratus igitur Anselmus ex istis, atque ex multis aliorum, quos longum est enumerare testimoniis, secure deinceps suorum morem antecessorum æmulabatur, non solum ecclesias, inconsultis Episcopis, sacrans, sed et quæque divina officia in cunctis terris suis per se suosve dispensans.

S. Wolstani miracula,

9 Translatum est S. Wolstani corpus anno ab ejus obitu centesimo vigesimo tertio, Christi 1218, feria 3, post Pentecosten. Ejus occasionem frequentia miracula, novæque ecclesiæ dedicatio, præbuere. De illis meminit Westmonasteriensis ad an. 1201. Isto quoque anno, inquit, S. Ulstanus, et S. Modwenna crebris miraculis claruerunt. De S. Modwenna agemus 3 Julii. Translatio S. Wolstani inscripta est Martyrologio Anglicano, Wionis, Menardi, Dorganii, Ferrarii, 7 Junii. Eam ita narrat Westmonasteriensis ad an. 1218. Eodem anno dedicata est ecclesia S. Mariæ Wigorniensis, et corpus gloriosi Episcopi et Confessoris Ulstani, præsentibus Magnatibus regni tam militum quam Prælatorum, translatum est uno eodemque die VII Idus Junii, littera Dominicali G. videlicet die Jovis in septimana Pentecostes, præside Ecclesiæ Silvestro Episcopo, aliquando ejusdem Ecclesiæ monacho et Priore, magnifice hæc omnia procurante et consummante. Et cum Sanctus ille celebrius honoraretur, locis plurimis divisæ sunt et prælati collatæ plures ejusdem reliquiæ; de quibus una costa data fuit Abbati Gulihelmo S. Albani, quæ gaudenter suscepta a conventu cum processione sollemni in cappis choralibus festivis, cito post in auro collocata est artificiose; et constitutum est utrumque festum ejus, scilicet depositionis, et translationis, sollemniter celebrandum. Ac paucis interjectis: Ipsi quoque diebus obiit piæ memoriæ Silvester Episcopus Wigorniensis, apud Ramesiam, postquam omnia de patrono suo S. Ulstano sollemniter, præter feretrum, secundum desiderium suum diu præconceptum, consummaverat.

Translatio.

reliquiæ variis donata.

VITA

ex Florentio Wigorniensis.

CAPUT I.

S. Wulstani vita monastica, episcopatus.

Anno 1062, Wulstanus, vir venerandus, Pontifex Wigorniensis Ecclesiæ præficitur. Hic Deo amabilis, regione *a* Merciorum, in provincia *b* Warewicensi, parentibus religiosis oriundus, patre videlicet *c* Eastano, matre vero *d* Wulgeova nomine. In nobili autem monasterio, quod *e* Burh nominatur, litteris et Ecclesiasticis officiis, optime extitit imbutus. Qui ambo scilicet parentes ejus in tantum religioni studebant, ut longe ante finem vitæ castitatem professi se ab invicem separantes, sub sanctæ conversationis habitu vitam consummare gauderent. Quorum exemplo ipse adolescens incitatus, matre id maxime persuadente, seculum reliquit, atque in eodem Wigornensimonasterio, quo et antepater suus Deo servierat, monachicum habitum et ordinem a venerabili *g* Brichtheago ejusdem Ecclesiæ Episcopo suscepit, a quo etiam in gradum tam diaconatus quam *h* presbyteratus ordinatus est.

2 Statimque in ipso initio arduam, et omni religiositate plenam vitam arripiens, in vigiliis, jejuniis, orationibus, omnique virtutum genere, subito admirandus apparuit. Hinc ob morum disciplinam, primo magister et custos *i* infantium aliquandiu constituitur deinde ob solertiam Ecclesiastici officii Cantor simul, et Thesaurarius Ecclesiæ. ex præcepto seniorum efficitur. Nactus vero occasionem liberius Deo serviendi ex commissa sibi custodia ecclesiæ, totum se contemplativæ vitæ dedit, die noctueque in ea aut orationi aut divinæ lectioni insistens; bidui triduique jejuniis assidue corpus macerans; sacris vigiliis tantum deditus, ut non modo noctem, sed etiam persæpe diem cum nocte, aliquando, (quod a nobis vix crederetur, si non ab ipsius ore hoc audivissemus) quatuor dies cum noctibus absque somno transigens, fere exsiccatum cerebro periculum incurreret, nisi sopore prælibato naturæ satisfacere maturaret. Denique et cum vi naturæ dormire compelleretur, non lecto aut lectisterniis membra ad soporem fovebat, sed super aliquod scamnum ecclesiæ, libro, in quo orabat sive legebat, caput sustentans, paullisper se reclinabat.

3 Post aliquod autem tempus, defuncto Agelwino Priore monasterii, ipse vir venerandus Prior et Pater congregationis ab Aldredo Episcopo ponitur. Quod officium valde laudabiliter adimplens, prioris conversationis austeritatem minime reliquit, imo ut ceteris exemplum bene vivendi daret multipliciter adauxit.

4 Deinde *k* post aliquot annorum curricula, electo ad Archiepiscopatum Eboracensis Ecclesiæ ipso *l* Aldredo Wigornensis Ecclesiæ Episcopo fit unanimis consensus tam Cleri, quam etiam totius plebis in ejus electione, *m* Ruge videlicet annuente, ut quem sibi vellent Præsulem eligerent. Contigit eo namque tempore et Legatos Apostolicæ Sedis ejus electioni interesse, Armenfredum scilicet Sedunensem Episcopum, et alium, qui a Domino Papa *n* Alexandro pro responsis Ecclesiasticis ad Regem Anglorum Edwardum missi, regio præcepto Wigornia per totam fere Quadragesimam degebant, expectantes responsum suæ legationis usque ad curiam regalem proximi Paschæ. Hi videntes, dum ibi degebant, ejus laudabilem conversationem, in ejus electionem non tantum consentiebant, imo tum Clerum tum plebem maxime ad hoc instigabant, suaque auctoritate ejus electionem firmabant.

5 Illo vero obstinatissime renuente, seque indignum acclamante, et cum sacramento etiam affirmante se multo

EX FLORENTIO
WIGORN

a b
S. Wulstanus
cujus fuerit,
c d
e
litteris instituitur:

fit monachus:

f
g
h

varia administrat officia:

i

sancte vivit:

vigiliis deditus.

dormit in scamno:

fit Prior monasterii:

k
l
eligitur Episcopus,
m

n
faventibus.
Legatis
Papa:

multo libentius decollationi, quam tam altæ ordinationi, succumbere velle; cum sæpe et frequenter a pluribus viris religiosis et venerabilibus personis super his circumventus, ad consentiendum minime persuaderi posset, tandem a viro Dei *o* Wulsio incluso, qui tunc plus 40 annis solitariam vitam egisse noscebatur, acriter pro inobedientia et obstinatio correptus, divino etiam oraculo territus, consentire cum maximo cordis dolore compulsus est: atque die decollationis S. Joannis Baptistæ electione Canonice confirmata, et episcopatu suscepto, *p* Dominico die, quo nativitas S. Mariæ ab Ecclesia celebratur, consecratus, vita et virtutibus clarus, Wigornensis Ecclesiæ Præsul effulsit. Consecratus est igitur Episcopus a venerando Aldredo Eboracensi Archiepiscopo, eo quod *q* Stigando Doroberniæ Archiepiscopo officium Episcopale tunc a Domino Apostolico interdictum erat, quia Rotberto Archiepiscopo vivente Archiepiscopatum suscipere præsumpsit: canonica tamen professione, præfato Dorobernensi Archiepiscopo Stigando, non suo ordinatori Aldredo facta. Insuper et ipse Eboracensis Archiepiscopus ejus ordinator coram Rege et regni optimatibus, ipso Stigando factitante, propter subsequentium calumnias, profiteri jussus est, se nullum ejus Ecclesiasticæ seu secularis subjectionis super eum deinceps velle clamare, nec propter quod ab eo consecratus est nec quia ante consecrationem ejus monachus factus est. Facta est autem hæc illius ordinatio, anno ætatis suæ plus 50, regni vero Regis Eadwardi *r* anno 20, Indictione 13.

a Mercia, vigente Saxonum heptarchia, longe amplissimum in medietate fere Australis Britanniae, regnum, a limite dictum, quod Mearc, sive mare, Saxonica vox sonat: nam reliquis regnis collimitatum.

b Waricensi excusum fuit, mendose. Comitatus est ad Orientem Wigorniae situs, Avona fluviu irriguus, qui in Sabrinam influit, ad Clocestriae fines, juxta Theoci-curiam, sive Tewkesburg, oppidum. Antona scribitur Tacito lib. 11. Annalium, nisi librarius vitia vitavit: cinctosque castris Antonam et Sabrinam fluvios, scriptum videtur Autonom, vel Avonam. Lipsius Antonam civitatem divinat; sed fatetur se nil quidquam pervidisse. *fran.* Godwinus scribit Wulstanum Hicheritonæ in Waricensi Comitatu natum.

c Ita et Hovedenus, Harpsfeldius et Paris Ustanum vocant; Godwinus Eatstanum. *d* Hoved. Wlgeova. Harpsfeld. et Paris Ulge-na; alii Wolgeova, Godwinus Wulgeona.

e Celeberrimum S. Petri in Northantonensi Comitatu monasterium, a Peada Merciorum Rege inchoatum, a Wolphero ejus fratre, post SS. Wolphadi et Rufini necem, perfectum; prius Medeshamstede, inde Petri-burgus, vulgo Peterborow, et Burgh appellatum; sæpius in Sanctorum historiis memorabitur, nominatim ad SS. Wolphadi, et Rufini natalem, 1 Junii. Inconsiderate *Wion*: Fuit autem Wolstanus monachus in monasterio Burgi Wigorniensis civitatis.

f In 2 ac 3, vita dicitur jam maturiori ætate, ac sacerdotio initiatus monasticam vitam amplexus.

g Hovedenus Brichtegus dicitur. Obiit, ut Florentius scribit, an. 1038, XIII Kal. Janu. feria 4. Ergo Wulstanus, qui ab eo in cenobium admissus est, amplius 24 annis monachus vixit. Erat Brichteanus ex Persorensi Abbate, sub finem anni 1033, ad episcopatum evectus.

h Malmesburiensis et 3, vitæ auctor scribunt, cum in sæculo ageret Sacerdotem factum esse. Ingulphus Burgi monachum antea fuisse scribit. Paris Wigorniae adolescentem monachum factum, ac postea in gradum diaconatus et presbyteratus promotum.

i Qui nempe in cenobio, aut sub cura monachorum, educabatur, instituebanturque litteris et pietate, ut 13 Janu. in vita S. Bernonis dictum, et ipse in Burgensi cenobio institutus erat Wulstanus. Sæpius alibi ejus moris occurrerent documenta.

k Fallitur ergo Harpsfeldius, qui anno 1062. Priorem renuntiatum scribit, cum eo anno factus Episcopus sit. Imo et Abbas Clocestriae fuit ante episcopatum. Ita Florentius anno 1058: Aldredus Wigorniensis Episcopus ecclesiam, quam in civitate Glaworna a fundamentis construxerat, in honorem Principis Apostolorum Petri honorifice dedicavit, et postea Regis licentia Wulstanum Wigornensem monachum a se ordinatum Abbatem constituit ibidem. Ea ecclesia nunc præcipua est illius urbis, ut scribit Cambdenus. Ingulfus Croyland: Anno Domini 1062, S. Wulstanus, quondam monachus Burgi, postea Prior Wigorniae, deinde Abbas Glaworniae, tandem Episcopus Wigorniae est effectus.

l Brichteago successit Livingus, antea Crutiatunensis in Devoniam Antistes, an. 1038, obiitque an. 1046, X Kal. Aprilis, die Dominica. Successit Aldredus, sive Ældredus, qui prius monachus Wintoniensis, deinde Abbas Tavistockensis fuerat: tandem anno 1060, in Nativitate Domini electus est Eboracensis Episcopus: sequenti anno Romam profectus, a Nicolao Papa pallium accepit. Obiit an. 1069, III ID. Sept. feria 6. *m* S. Eduardo nimirum, ultimo ex Anglis Rege, cujus vitam dedimus 5 Janu.

n Alexander II Nicolao Papa, an. 1601, VI Kal. Aug. mortuo successit, obiitque anno 1073, X Kal. Maii. De Armenfredo, sive Ermenfredo, iterum inferius agetur.

o Hovedenus Wlsius dicitur, aliis Wolsinus. De hoc scribit Ingulphus: Brithmeri Abbatis an. 4, (qui Cnuti Regis an. 2. Christi 1018 Godrico successera.) veniens quidam devotissimus adolescens, ac valde generosus, de cognatione videlicet Leofrici Comitis Leicestriae, nomine Wulfus, amore vitæ solitariae apud nos reclusus est, et multis annis sanctissime conversatus. Post Cnuti mortem, cum motu belli exardescens inter Haraldum et Harde-knutum, plurimi homines Croilandiam confugissent, erant isthic monachis permolesti, ut idem scribit Ingulphus, maxime vero Wulfum anachoritam inclusum apud Clericos Pegelandenses angariabant et perangariabant, quem diu noctuque de diversis negotiis consulentes, multis clamoribus et invocationibus eum tædere vitæ suæ compellebant. Ideo tandem, fascia ligatis oculis ejus, Eveshamiam petiit, et ibidem juxta quamdam capellam in cella reclusus huc usque resedit. Scripsit Ingulphus sub Wilielmo Rufo, obiit que anno 1109, sub Henrico I.

p Congruit littera Dominicalis F. eo anno, Indict. 13.

q De Stigondo egimus 5 Janu. cap. 10, vitæ S. Eduardi, et hic rursus agimus infra.

r S. Eduardus regnum suscepit an. 1043, 3 Apr. die Paschæ.

CAPUT II.

Jura Ecclesiæ defensa.

*O*cciso Haraldo, qui regnum Angliæ post mortem S. Eduardi sororii sui invaserat; Eadgaro vero Edmundi Ferrei-Lateris nepote, legitimo regni hærede, a suis deserto; Normanniæ Comes Gulielmus Suthsaxoniam, Cantiam, Suthamtunensem provinciam, Suthregiam, Middelsaxoniam, Herefordensem provinciam devastabat, et villas cremare hominisque interficere non cessabat; donec ad villam quæ Beorcham nominatur, veniret: ubi Aldredus Archiepiscopus, Wulstanus Wigornensis Episcopus, *b* Clito *c* Eadgarus, Comites Eadwinus et Morcarus, et de Lundonia quique nobiliores cum multis aliis, ad eum venerunt, et datis obsidibus illi deditionem fecerunt, fidelitatemque juraverunt. Cum quibus et ipse fœdus pepigit, et nihilominus exercitui suo villas cremare, et *d* rapinas agere permisit.

7 Anno 1070, Concilium magnum in Octavis Paschæ Winthoniæ celebratum est, jubente et præsentente Rege Gulielmo, Domino Alexandro Papa consentiente, et per suos Legatos Earmenfredum Sedunensem Episcopum, et Presbyteros Johannem et Petrum Cardinales Sedis Apostolicæ, suam auctoritatem exhibente. In quo Concilio Stigandus Doroberniæ Archiepiscopus degradatur, tribus de causis: scilicet, quia Episcopatum Wintoniæ cum Archiepiscopatu injuste possidebat: et quia vivente Archiepiscopo Roberto non solum Archiepiscopatum sumpsit; sed etiam ejus pallio, quod Cantuariæ remansit dum vi injuste ab Anglia pulsus est, in Missarum celebratione, aliquamdiu usus est: et post a *e* Benedicto, quem sancta Romana Ecclesia excommunicavit, eo quod pecuniis Sedem Apostolicam invasit, pallium accepit. Ejus quoque frater *f* Agelmarus Eastanglorum Episcopus est degradatus. Abbates etiam aliqui ibi degradati sunt, operam dante Rege, ut quamplures ex Anglis suo honore privarentur, in quorum locum suæ gentis personas subrogavit, ob confirmationem sui, quod noviter acquisierat, regni. Hic et nonnullos tam Episcopos quam Abbates, quos nulla evidenti causa nec Concilia nec leges seculi damabant, suis honoribus privavit, et usque ad finem vitæ custodiæ mancipatos detinuit, suspicione, ut diximus, tantum inductus novi regni. In hoc itaque concilio, dum ceteri trepidi, utpote Regis agnoscentes animum, ne suis honoribus privarentur timerent, venerandus vir Wulstanus Wigornensis Episcopus quamplures possessiones sui Episcopatus ab Aldredo Archiepiscopo, dum a Wigornensi Ecclesia ad Eboracensem transferretur, sua potentia retentas, quæ eo tunc defuncto in regiam potestatem devenerant, constanter proclamabat, expetabat, justitiamque inde fieri tam ab ipsis qui Concilio præerant, quam a Rege flagitabat. At quia Eboracensis Ecclesia, non habens

Wulsius sanctus vir.

Cum aliis Proceribus Gulielmum Regem recipit.

In publico concilio,

In quo redactus in ordinem Stigandus Pseudo-archiepiscopus,

aliique Antistites,

bona suo episcopatu ablata repetit;

S. Wulstanus Clocestris Abbas fuit.

Avona flu.

Petri-burgus

habens Pastorem qui pro ea loqueretur, muta erat, judicatum est ut ipsa querela sic remaneret; quousque, Archiepiscopo ibi constituto qui Ecclesiam defenderet, dum esset qui ejus querelæ responderet, ex objectis et responsis posset evidentius ac justius judicium fieri. Sicque tunc ea querela ad tempus remansit.

8 Die autem Pentecostes Rex apud Windesoram venerando Bajocensi Canonico Thomæ Eboracensis Ecclesiæ Archiepiscopatum, et Walcelino suo Capellano Wintoniensis Ecclesiæ dedit Præsulatum.... Posthæc Rex accito de Normannia Lanfranco Cadomensis Abbate, genere Longobardo, viro undecumque doctissimo, omnium liberalium artium, divinarumque simul ac secularium scientia litterarum peritissimo, consiliis quoque ac gubernatione rerum mundialium æque prudentissimo, die Assumptionis S. Mariæ Archiepiscopum constituit Cantuariensis Ecclesiæ, et in festivitate *g* S. Joannis Baptistæ die Dominica Archiepiscopum consecrari fecit Cantuariæ. Consecratus est autem ab Episcopis *h* Gisone Wellensi, et *i* Waltero Herefordensi, qui ambo Romæ a Nicolao Papa ordinati sunt, quando Aldredus Eboracensium Archiepiscopus pallium suscepit: vitabant enim a Stigando, qui tunc Archiepiscopatu Dorobornæ præsidebat, ordinari, quia noverant illum non canonicè pallium suscepisse. *k* Heremannus etiam Searesbiriensis Episcopus cum quibusdam aliis ejus interfuit consecrationi. Deinde Lanfrancus Thomam Eboracensem consecravat Archiepiscopum.

9 His gestis Reverendi Wulstani Wigornensis Episcopi mota est iterum querela, Archiepiscopo jam consecrato Thoma, qui pro Eboracensi loqueretur Ecclesia, et in concilio in loco qui vocatur Pedreda celebrato, coram Rege ac Dorobornæ Archiepiscopo Lanfranco, et Episcopis, Abbatibus, Comitibus et Primatibus totius Angliæ, Dei gratia adminiculante est terminata. Cunctis siquidem machinamentis non veritate stipatis, quibus Thomas ejusque fautores Wigornensem Ecclesiam deprimere, et Eboracensi Ecclesiæ subicere, ancillamque facere modis omnibus satagebant, justo Dei judicio ac scriptis evidentissimis detritis et penitus annihilatis, non solum vir Dei Wulstanus proclamatas et expetitas possessiones recepit, sed et suam Ecclesiam (Eo clamante ac Rege concedente) ea libertate liberam suscepit, qua primi fundatores ejus sanctus Dex Æthelredus, Osherus Wicciorum subregulus, ceterique Merciorum Reges, Kenredus, Æthelbaldus, Offa, Kenulfus, eorumque successores *l* Eadwardus senior, Æthelstanus, Eadmundus, Ædredus, et Eadgarus, ipsam liberaverant.

a Hæc fusius narrat Wigorniensis, alique et supravilæ S. Eduardi auctor. Gesta sunt an. 1066.

b Jungit Hovedenus his Walterum Herefordensem Episcopum.

c Hic Eduardo, Edmundi Ferrei-lateris, fratris S. Eduardi, filio, et Agatha Hungarica natus, S. Margaretæ Reginæ Scotiæ frater, cognomento Athelingus, sive Ethelingus, id est, Nobilis appellatus est.

d Tunc solari suos Wulstanus pius Pastor non destitit, de quo Ranulphus: Solebat etiam dicere Anglis suas oppressionis plangentibus: Flagellum est Dei, quod patimini. Allegantibus autem Anglis, quod nusquam deteriores fuissent Angli, quam modo sunt Normanni, iterum respondit. Malis illorum bene in vos utitur Deus, et per indigno exerceat ultionem in meritos. Sic et mala voluntate sua, cum bona Dei, punit diabolus perversos in gehenna, cum eisdem pariter in eadem involvendus ærumna. Exemplum est, si aliquem baculo iratus impeggeris, non multum de fractura baculi suspirabis.

e Joannes Mincius Velitrensis Episcopus, a factionis quibusdam illegitime intrusus in S. Petri cathedram post mortem Stephani IX, qui aliis X, an. 1058, dictusque Benedictus X. Sed paullo post legitime electus est Pontifex Nicolaus II. Fallitur Harpfeldius, qui sec. 11, cap. 11, scribit a Cadaloo donatum pallio Stigandum, et si verisimile sit Cadaloo (qui an. 1061, contra Alexandrum II, electus ab aulicis Henrici III, adhuc pueri Germaniæ Regis Antipapa, dictusque Honorius II), eum quoque adhæsisse.

f Aliis Egelmarus, Westmonar. Ailmarus. Stigando Wintoniam ranslato, successerat an. 1047, i. nepiscopatum Thetfordiæ in Northfolcia, ad Sutfolciæ fines; quæ urbs medietullio fere Orientalium Anglorum regni, tempore heptarchiæ, ubi Situs, sive Thetus, am-

nis Usæ minori admiscetur, olim Sitomagus dicta. Episcopatus postea ab Hereberto Losinga Nortwicum ad Garienis Wentstique confluentes. tertio lapide a ruinis Ventæ Icenorum, translatus.

g Is est Decollationis S. Joannis, qui eo anno littera Dominicali C in Dominica celebrabatur. Eadmerus: Sacratu est in ipsa metropoli Sede, IV Kal. Septemb. a cunctis ferme Episcopis Angliæ, præsentibus nempe; sed his tribus cæremonias sacras adhibentibus.

h Giso ante Gisa dicitur ab hoc Auctore ad an. 1060, Godwinus scribit Trudonopoli oppido Hasbania in Belgio natum, a Wellis, oppido non procul Glasconia sito in Somersetsensi provincia, Gisonis successor Joannes de Villula episcopatum transtulit Bathoniam, urbem calidis fontibus nobilem, Avonæ fluvio (diverso ab eo qui Waerwicensem ditionem permeat et Sabrina miscetur) adsitam, quæ Ptolemæo Ὠδάρτα θερμα, Aquæ calidæ; Antonino Aquæ solis, Anglis nunc Bathe dicitur. Retinet tamen nunc Episcopus utrumque titulum ut Bathoniensis et Wellensis dicatur.

i Herefordia, vulgo Anglis Hariford, Comitatu amplo ad occidentum Wigorniensis provinciæ latus nomen dedit, quo tractu Ariconium Antonini fuisse traditur, ubi fortassis nunc vicus Kenchester. Waltherus an. 1060. Episcopus isthic designatus, ei an. 1079, successit Robertus, de quo infra.

k Hic Sedem episcopalem Schirburna Sarisberiam transtulit, quæ vetus Sorbiodunum est. Erat Hermannus Flander genere, sis. fueratque aliquandiu monachus in cænobio S. Bertini.

l Hi non solum Merciorum, sed totius Angliæ Reges fuerunt.

CAPUT III.

Perduellium arma compressa.

Anno 1074, Herefordensis Comes Rogerus, filius Gulielmi ejusdem pagi Comititis, Eastanglorum Comiti Radulpho, *a* contra præceptum Regis Gulielmi, sororem suam conjugem tradidit, nuptiasque permagnificas cum plurima multitudine optimatum in *b* Grantebriensi provincia, in loco qui Ixninga dicitur, celebrantes; magnam conjurationem, *c* plurimis assentientibus, contra Regem Guilielmum ibi fecerunt, Comitemque *d* Waltheovum suis insidiis præventum, secum conjurare compulerunt. Qui mox, ut potuit, Lanfrancum Dorobornensem Archiepiscopum adiit, pœnitentiamque ab eo pro facto, licet non sponte, sacramento accepit, ejusque consilio Regem Guilielmum in Normannia degentem petiit, eique rem ex ordine gestam pandens, illius misericordiæ ultro se dedit. Verum illi supra memorati conjurationis principes cœptis operam daturi, sua castella repetiere, rebellionemque adoriri omni conatu cum suis fautoribus cœpere. Sed Herefordensi Comiti, ne, Sabrina transvadato, Radulpho Comiti ad locum destinatum cum suo exercitu occurreret, restitit Wulstanus Wigornensis Episcopus cum magna militari manu, et *e* Agelwius Abbas Eoveshamnensis cum suis, ascitis sibi in adjutorium *f* Ursone Vicecomite Wignornæ, et *g* Waltero de Laceio cum copiis suis et cetera multitudine plebis.

11 Anno 1088, inter primates Angliæ magna orta est discordia: pars etenim nobiliorum Normannorum favebat Regi *h* Gulielmo, sed minima; pars vero altera favebat Roberto Comiti Normannorum, et maxima, cupiens hunc sibi asciscere in regnum, fratrem vero aut fratri tradere vivum, aut regno privare peremptum. Hujus execrandæ rei principes extitere Odo Bajocensis Episcopus, qui etiam erat Comes Cantuariensis, Robertus etiam frater ejus Comes Moritunensis, et hic uterque frater fuerat Gulielmi Regis senioris sed tantum de matre.

12 *i* Gulielmus Rufus Rex illico armis aggreditur perduelles, priusquam *e* Normannia cum majori exercitu adveniret Robertus. Sævitur utrimque, cædibus, rapinis, incendiis. Dum autem hæc interim circumquaque perpetrantur mala, Beornardus de Novomercato, Rogerus de Laceio, qui jam super Regem invaserat Herefordam, Raulfus de Mortuomari, conjurationis socii cum hominibus Comititis Rogeri *k* de Scrobbsbiria, congregatio magno Anglorum, Normannorum, et Walensium exercitu, Wigornensem irrumpunt in provinciam, affirmantes se igne crematuros ipsam civitatem *l* Wigreccastram, spoliaturos Dei et S. Mariæ ecclesiam; grandem

EX FLORENTI
WIGORN.
Thetfordiæ
episcopatus.

Episcopatus
Wellensis.

Bathoniensis.

Hereforden-
sis.

Sarisberien-
sis.

a

b

c

d

Rebellantibus
adversus Regem
Principibus

obstitit cum
suis.

e

f

g

h

Rebellant ite-
rum alii con-
tra Guiliel-
mum II.

i

cogitant que
Wigorniam
invadere.

k

l

Lanfranco
Cantuariæ
Archiepiscopo
creato.

g

h

i

k
et Thoma Ebo-
raci.

Iterum eadem
repetit et obti-
net.

l

Angelos affli-
ctos solatur
Wulstanus.

Benedictus X
et Honorius II,
Antipapa.

des Regi incolis fidelibus sumptuosos vindictam.

13 His auditis, vir magnæ pietatis, et columbinæ simplicitatis, Deo populoque, quem regebat, in omnibus amabilis, Regi ut terreno Domino per omnia fidelis, Pater reverendus Wulstanus Wigornensis Episcopus, magna turbatur molestia; sed Dei misericordia respirans, jam quodam modo alter Moyses parat se viriliter saturum pro populo et civitate sua. Hostes ad rebellandum parant arma: ipse pro imminente periculo fundit preamina, exhortans subditos ne desperent de Deo, qui non pugnat gladio neque hasta. Normanni interim ineuntes consilium, rogant ipsum Episcopum, ut ab ecclesia transiret in castellum; tutiores se affirmantes de ejus præsentia, si majus incumberet periculum, diligebant enim valde eum. Ipse autem (ut erat miræ mansuetudinis) et pro Regis fidelitate, et pro eorum dilectione, petitioni eorum acquievit.

14 Interea audenter in arma se parat Episcopalis familia: conveniunt castellani, et omnis civium turma, occurrere se affirmant hostibus ex altera parte Sabrinæ fluminis, si hoc eis annueret Pontificis licentia. Parati igitur et armis instructi, ipsum ad castellum euntem habent obviam, quam optabant requirunt licentiam. Quibus libenter annuens: Ite, inquit, filii, ite in pace; ite securi cum Dei et nostra benedictione. Confidens ergo in Domino, spondeo vobis, non hodie nocebit vobis gladius, nec quicquam infortunii, nec quisquam adversarius. State in Regis fidelitate viriliter agentes pro populi urbisque salute.

15 His dictis alacres pontem reparatum transeunt, hostes de longinquo accelerantes conspiciunt; inter quos magna belli jam fervebat insania: contumaciter enim Episcopi contemnentibus mandata, in terram ipsius posuerunt incendia. Quo audito Episcopus, ingenti concutitur dolore, videns debilitari res Ecclesiæ: acceptoque inde consilio, gravi eos (ab omnibus qui circum aderant coactus) percussit anathemate. Res miranda, et Dei virtus, et viri bonitas nimis in hoc prædicanda! Nam statim hostes, ut sparsi vagabantur per agros, tanta membrorum percutiuntur debilitate, tanta exteriori oculorum attenuantur cæcitate, ut vix arma valerent ferre; nec socios agnoscere, nec eos discernere qui eis oberant ex adversa parte. Illos fallebat cæcitatibus ignorantia, nostros confortabat Dei et Episcopalis benedictionis confidentia. Sic illi insensati, nec sciebant capere fugam, nec alicujus defensionis quærebant viam, sed Dei nutu dati in reprobum sensum, facile cedebant manibus inimicorum. *m* Cæduntur pedites: capiuntur milites, cum Normannis, tam Angli quam Walenses. Ceteris vero vix debili elapsis fuga. Regis fideles cum Pontificis familia exultantes in gaudio, sine ulla diminutione suorum redeunt ad propria: gratias Deo referunt, de rerum Ecclesiæ incolumitate; gratias Episcopo referunt, de consilii ejus salubritate.

a Dissentit Westmonasteriensis, qui et an. 1073, hæc gesta tradit: Eodem anno, inquit, Rex Gulielmus Radulpho Consuli filiam Gulielmi, filii Osberti, nuptui tradidit, et consulatum de Northfolck et Suthfolck. Iste Radulphus de genere Britonum ex parte matris, et pater suus Anglicus fuit: natus fuit in Northfolck, ibique habuit nuptias suas, quæ multis hominibus damno fuerunt.

b Cantabrigia, veterum Cambrorum, (*a* Camo fluvio, quem alii Grantam appellant: et rith, quod Britannis vadum significat), provincie Grantelbrigensi, vulgo Cambridgeshire, nomen fecit. Northfolciæ et Suthfolciæ objacet, olim in Orientalium Anglorum regno comprehensa.

c Comitibus, Episcopis, Abbatibus, ut scribit Westmonast.

d Ingulpho Waldenus dicitur. Malmesburiensi Waldeofus, Huntingdoniensi Walthef, Westmonasteriensi Waltheofus. Avus hic fuit S. Walleni Abbatis, de quo agemus § Aug. Comes Northamptoniæ et Huntingdoniæ. Uxorem duxerat Juditham Regis Gulielmi neptem, cujus præcipue scelere occisus, ut Ingulphus scribit, qui Martyrem vocat, traditque miraculis pluribus a morte illustratum. Occisum an. 1074, auctor est Westmonasteriensis, Wigorniensis 1073.

e Agelwinum vocat Hovedenus. De Eveshamensi monasterio egimus 11 Janu. ad vitam S. Egwini, qui illud condidit.

f Hic Ursis, sive Urso, cognomento d'Abtot, Vicecomes Wigorniae creatus a Gulielmo I, sed filius ejus Rogerus ab Henrico I,

pulsus est. Emelina Ursonis filia nupsit Wallero de Bellocampo, inque ejus familiam Vicecomitatus dignitatem transtulit, ut tradit Camdenus ex continuatore Florentii.

g Hic a Roberto monacho in historia Eliensi vocatur Regis Gulielmi scutifer, ab eo Lacii, inter Hiberniæ expugnatores celebrati, profluxerunt.

h Coronatus est Londoniæ Rex Gulielmus Rufus anno 1087. adfuitque cum aliis Episcopis Wulstanus Wigorniensis, ut testatur Westmonast. qui Ulnothum hic vocat, Huntingdoniensis Wlnod. at Ramulphus: Tota nobilitas Angliæ eligere voluerat Robertum, excepto Lanfranco Archiepiscopo et Wlstan.

i Hæc prolixius hic Auctor, aliique commemorant.

k De Monte-gomerico, qui Comitatum Salopiensem tenebat; cujus Comitatus urbs præcipua Schrewsburg, et Schrowsburg, olim Scrobberbyrig, non procul ab eo loco ubi olim Uriconium oppidum fuit. Id est, Wigorniam.

m Hovedenus scribit 300 occisos, reliquos in fugam actos. Huntingdoniensis 5000 occisos aut captos a paucis, ceteros mirabiliter fugatos.

CAPUT IV.

Obitus, miracula.

Vir venerabilis et valde admirabilis vitæ Wulstanus Episcopus sanctæ Wigornensis Ecclesiæ, ab adolescentia divinis mancipatus servitiis, post multos sancti sudoris agones, quibus pro gloria regni cœlestis adipiscenda, magna mentis devotione et humilitate sedulus Deo servivit intentissime, die mensis Januarii *a* 18 noctis septimi Sabbati hora mediante septima migravit e seculo, *b* anno a primo seculi die, certa Scripturæ divinæ ratione, 5299. Noni magni anni 529. Noni vero magni anni ab initio seculi 476. A passione Domini secundum Evangelium 1084, nuxta Chronicum Bedæ 1066 secundum Dionysum 1061, ab adventu Anglorum in Britanniam 743, ab adventu S. Augustini 498, a transitu S. Oswaldi Archipræsulis 103, undecimi magni Paschalis Cycli 32. Decimi vero a capite mundi 510, Secundi solaris Cycli 4, Bissextilis Cycli tertio, Secundi decennovennalis Cycli 13. Secundi lunaris Cycli 10. Endecadis quinto. Indictionalis Cycli tertio; lustro suæ ætatis *c* 18, sui vero pontificatus septimi lustris anno tertio.

17 Miroque modo ipsa sui transitus hora, suo, quem specialiter dilexerat, amico *d* Roberto Herefordensi Episcopo, in oppido quod Crickelad vocatur, in visione *e* apparuit, illique ad se tumultuandum Wigornam properare mandavit. Annulum etiam, cum quo Pontificalem susceperat benedictionem, neminem Deus passus est digito extrahere; ne post mortem vir sanctus suos videretur fallere, quibus prædixerat sæpissime, nec illum vita comite se velle perdere, nec etiam sepulturæ suæ die.

18 Vir magnæ religionis Herefordensis Episcopus Robertus, sexto Kal. Julii, *f* feria quarta obiit. Huic prædictus Wigornensis Episcopus Wulstanus 30 die postquam de hoc seculo migravit, denuo in visione apparuit, eumque pro sui negligentia et *g* ignavia acriter corripuit, admonuitque ut tam de suæ vitæ, quam sibi subjectorum emendatione quam vigilantissime posset, studeret. Quod si faceret, dicebat eum omnium peccaminum a Deo posse veniam cito promereri: adjunxitque quod non diu in cathedra, qua tunc sedebat, sedem haberet; sed secum, si vigilantior esse vellet, coram Deo convivari deberet. Fuerant enim hi ambo Patres nimia caritate in Dei dilectione et ad se invicem conjuncti: ideoque credi fas est, ipsum, qui prius de hoc seculo ad Deum migravit, sollicitudinem egisse sui dilectissimi, quem in hoc seculo reliquit; et ut quam citius simul ante Deum gauderent operam dedisse.

a Hæc non congruunt. Erat anno 1093, littera Dominicalis G. atque ita 18 Januarii in diem Jovis incidebat: sed videtur legendum 19 Januarii, ad cujus vesperam incipiebat Sabbatum, sive dies septima Sabbati, id est, hebdomadæ Christianæ, Westmonasteriensis scribit VIII Kal. Aprilis obiisse.

b Hæc easdem epochas Hovedenus atterit.

c Non ergo mirum, quod 13, mensibus ante. anno nimirum 1093, pridie Kal. Decemb. infirmitate detentus consecrationi S. Anselmi interesse non valuerit, ut scribit lib. 1. Honor. Eadmerus: sed munitis apicibusque directis absentiam suam Coepiscoporum suorum

S. Wulstanus moritur

a

b

c

d

apparet Roberto Episc.

e

cum annulo sepelitur:

f

g

iterum Roberto apparet, monetque de culpis et brevi moriturum prædicat.

Cantabrigia.

Waltheonius Comes.

suis benedicit et prædicat victoriam;

hostes excommunicat.

qui miraculose vincuntur.

m

s Wolstanus recipit se in arcem.

rum praesentiae hac in causa praesentem et consentaneam fore denuntiavit.

d Hic a Wulstano gradum presbyteratus suscepit, a Lanfranco IV Kal. Janu. die Dominica Episcopus consecratus Cantuaria an. 1079.

e Plura de hac apparitione in 2, vita ex Malmesburiensi.

f Mendum in numeris : VI Kal. Jul. 1095, incidit in feriam 3.

g Merito sane : quippe qui, uti et ceteri Episcopi, eodem anno Regi multa contra Ecclesiae libertatem molienti non restiterat. Quare Anselmum a Curia discedentem, ut scribit Eadmerus lib. 2, Novor. secuti sunt Episcopi duo Robertus Herefordensis et Osmundus Serberiensis, poenitentiam apud illum agentes pro culpa suae abnegationis, quam cum aliis Coepiscopis suis fecerant apud Rochingheham. Qui misertus eorum, absolvit eos in quadam ecclesiola, quae se nobis obtulit ambulanti-
bus proposita via. At de iis turbis agetur plenius in vita S. Anselmi 21 Aprilis. Vitam S. Os-
mundi dabimus 3 Decemb.

ALIA VITA

ex Willielmo Malmesburiensi.

CAPUT I.

Vita ante episcopatum.

Wulstanus in sanctitate nostro a seculo nomina-
tissimus, (de quo si se amplior porrexerit sermo, nullum quaeso, tædeat) Wulstanus a puero educatus honeste, inter disciplinatos viros et litterarum curam, quanta tunc in Anglia erat, adolevit. Cum vero id ætatis esset, presbyteratum accepit, nec a gradu morum vitiis degeneravit. Non enim, ut tunc et nunc quidam, Missa cursim mane cantata, tota die post hoc gulæ vel quæstibus inhiabat; sed morosiore cura debitum consummans officium, orationes quotidianas et diurnas adiciebat : oblationibus fidelium conten-
tus, his vitam tolerabat. Pudoris singularis saluum signaculum post virginitatis vitam cælo exhibuit. Ita adhuc constitutus in seculo, major quolibet æstima-
batur monacho.

2 Superflui potus expers, esui carni-
um indulgebat : quas tamen, statim ut potuit, occasionem rapiens, sprexit. Causa fuerat, quia cum die certa ad quoddam placitum exire deberet, necessitas rei
omni excusationi repudium indixerat. Visum est tamen, ut ante Missam cantatam inediae consuleret. Acceleratur a clientibus, ne impransus abiret dominus : apponitur auca igni. Astitit altari Presbyter, et devotione, qua solet, agit : cum inter secreta Missæ, quia erat ecclesia domui vicina, nidor adustæ carnis nares ejus opplevit; odor mentem advocavit, ut et voluptatis illecebra caperetur : continuoque re-
ducto animo culpam agnoscens, luctabatur valide ut cogitationem alias averteret. Sed cum id frustra esset, iratus sibi juramentum ad Sacramenta, quæ tange-
bat, fecit, nullo se amplius pacto id genus cibi comesturum. Cantata ergo Missa, cibo vacuus ad negotium discessit, quod jam tardior hora urgeret caussatus. Occasio illa effecit, ut arduum penitus secutus exem-
plum, omni in perpetuum carne et etiam unctiori cibo temperaret : non tamen comedentes rigido sus-
pendens supercilio, nullo se affirmabat eorum cibo-
rum teneri desiderio; si qua tamen esset caro dele-
ctabilis, opinari se, quod alaudæ majorem vescentibus darent voluptatem.

3 Crescente autem devotione propositi, apud Wi-
gorniam monachus factus per omnia officia ad Prio-
raturum ascendit. In quo, dum sublimi laude virtutum refulget, tentationem diaboli bonis ejus, credo, invi-
dientis expertus est : qui eum quadam nocte ante altare orantem ut luctaretur secum est aggressus. Fortior ille metu provocantem adorsus diris brachio-
rum nodis elisit. Idem secundo, et tertio fecit; nisi quod tertia vice suspiriosus, extis incalescentibus illo impulsu se defecisse pene significavit. Sed affuit clemens divinitas, quæ monstrum insaniens abegit. Quo in auras evanescente, intellexit Wulstanus dia-
bolum esse, cum ante putasset servientem quemdam fuisse, cujus ille formam induerat. Cujus rei non

fallax dabatur indicium, quod quocumque eventu
servientem illum videret, statim tremore membra
pererrante totus expallescere : cetera omni timore
vacuus, ut affirmaret se nescire quid esset terror,
qui numquam pro fractura pontis equo descenderit,
qui in summitate fabricarum per angustissimos axes
securus incesserit, ut de ipso merito dicatur, Justus
ut leo confidit.

a Vixit Malmesburiensis anno 1142, ad quem Historiam suam
novellam perduxit, qui erat annus a morte S. Wulstani 47.

b Placitum sæpe in medii ævi scriptoribus usurpatur pro con-
ventu forensi. aut loco, et tempore ejusdem congressus, unde Gal-
licum plaid, quod litem significat.

c Aucam Martinus ex veteri Glossaria ansetem interpretatur,
qui Italica dicitur. In MS. Glossar. Camberon. auca, anser sil-
vestris. Papias aucilla, ortygometra.

d Axes, tabule. Papias. Ab axis, fit assis, inde asser, sectilis
tabula.

CAPUT II.

Variae in episcopatu virtutes.

Interea, quam superius dixi, causa exorta est, qua
Roma veniens Alredus Archiepiscopus, consecutis e
vestigio Cardinalibus, Wigornien-
si civitati Episco-
pum urgeretur consecrare. Ille consilio deducto
in medium, cavensque rebus suis in posterum,
Wulstanum elegit, inefficacem scilicet ratus, cujus
simplicitate et sanctimonia rapinas umbraret suas,
rapturus de rebus episcopatus, quod liberet. Cardi-
nalem ergo favore Wulstanus approbatus, et exami-
natus severitate, divinum munus suscepit, pulcroque
et venerabili præsidio prognosticon obvenit : Ecce
vere Israelita, in quo dolus non est. Nihil prorsus
verius, nec enim bonum in eo simulatæ sanctitatis,
nec si secus quid callidæ fraudulentiae fuit.

3 Sed nec Aldredus ita segnem, ut putabat, per-
sensit. Siquidem majorem partem rerum, quas inde-
bite detinebat, blanditiis ab eo surripuit, tenuitatem
suam illi ex tempore allegans. Ita officium injunctum
magis insito virtutum amore quam litteratura fretus
exercebat. Quamquam non ita hebes in litteris (ut
putabatur) fuerit, qui cetera negotia sciret, præter
fabulas poetarum et tortiles syllogismos dialectico-
rum, quæ nec nosset, nec nosse dignaretur. Ceterum
probe doctus posse sermonem quamlibet elegantem
extemporaliter facere, auditorum lacrymas, gaudia
cæli et pœnas inferni proponendo, artifex movere,
persuadere dictionem quam vellet, dum quadraret
vita doctrinæ, nec aliter viveret, quam vivendum doce-
ret. Ideoque suggerebat ei Deus eloquium, quod esset
et laudum ejus incremento et auditoribus proficuum.
Cibi et potus (ut ante dixi) erat abstinent, quamvis in
aula ejus pro more Anglorum, totis post prandium
biberetur horis, cum quibus ipse assidens psalmos ru-
minabat, ordine tamen suo se bibere simulabat : haurie-
bant alii spumantes pateras, ipse vasculum minutis-
simum tenens eos ad hilaritatem invitabat, magis
consuetudini patriæ, quam judicio satisfaciens animi.
Nam et consuetudines Normannorum non omittebat,
pompan militum secum ducens, qui stipendiis annuis
quotidianisque cibis immane quantum populabantur.

6 Circa religiones talem accepimus. Quotidie Mis-
sam cantans, addebat psalterium, omniumque San-
ctorum memorias, quorum toto anno singula solemn-
ia succedunt, singulas in septem divisas, per septem
non omittebat horas. Quotiescumque Wigornia es-
set, Missam majorem impiger cantabat, dicens id
se rependere septimanarii officio, quo ipse pro epi-
scopatu absolvi nollet. Collationem quoque frequen-
ter interebat, iensque cum ceteris in ecclesiam facta
confessione, redditaque benedictione, in triclinium
se recipiebat. Equo quocumque vadens psalterium
frequentabat, orationales versus, qui occurrebant, ad
fastidium concantantis crebro repetens. Nullius un-
quam personæ contuitu, nec etiam incuria Regis po-
situs, et ad mensam ejus assidens, benedictiones,
quas

EX WILLIELMO
MALMESBURIEN-
SIS

natura intro-
pitus :
d

Placitum.

Auca.

Axis.

Fil Episcopus
Wigornien-
sis :

res Ecclesia
suar ablatas
recuperat :

efficax in con-
tionibus,

potionis par-
tus,

multæ oratio-
nis,

in itinere
etiam equi-
tans psallit :

a

S. Wulstanus
sacerdos lente
Missam cele-
brat :

sancte vivit :

b

c
nido-
re avis
lostæ distra-
ctus

rovet carni-
bus deinceps
abstinere :

fit monachus :

luctatur tertio
cum diabolo :

quas Angli super potum faciebant, omisit. Si quando eum necessitas ad Comitatum urgebat, omnium primo maledictionem pravis, benedictionem rectis imprecabatur arbitris. Tum considens si divinum quid ventilaretur, vigilanter intendebat mentis aciem, si seculare, quod crebrius erat, fastidio segnis obdormiscebat; licet si quis contra eum dicendum putasset, non eum obtusæ scientiæ esse in respondendo intelligeret.

7 Venerat ad eum fama religionis accitus Presbyter, vocabulo Egelricus, cujus exemplo scintillante multum in se sanctitatis fomitem rapuerat. Erat enim ille orationibus continuus, etiam inter turbas, ad miraculum videntium deditus, ut qui quotidie psalterium cum orationibus non minoris numeri evolveret post Missam; adeo in corripiendo acer, ut etiam Episcopum ipsum, si quando (ut fit) in loquendo esset remissior, statim vel argueret verbis, vel reverberaret oculis. Nam Antistes suorum a recto transgressionibus alumnorum corripiebat, sed sæpius, quatenus honestas sineret, tolerabat; in divino segnitiam obsequio nullo modo patiens: si quis ministro-rum vel temulentia, vel somnolentia victus, matutinis non afflisset, acri ferulæ ictu in illum ulcisci. Postremo personas honestiores per se excitando ipse matutinas eis cantare.

8 Indifferenter vilioribus utebatur vestibus, magis agnitis quam alterius generis pellibus frigus depellens. Si vero ei diceretur, ut saltem catinas pelles amiciret, jocosa comitate respondebat: Crede mihi (nam hic mos jurandi Episcopo inoleverat) numquam audiavi cantari Cattus Dei, sed Agnus Dei; ideoque non catto, sed agno volo calefieri: ita Dei timor mentem ejus insederat, ut quod alii torquebant in pompam, ipse in compunctionis transferret materiam.

9 Cum ecclesiæ majoris opus, quod ipse a fundamentis inceperat, ad hoc incrementi processisset, ut jam monachi migrarent in illam, jussum est veterem ecclesiam, quam et B. a Oswaldus fecerat, detegi et subruere. Ad hoc spectaculum stans sub divo Wlstanus, lacrymas tenere nequivit. Super quo modeste a familiaribus redargutus, qui gaudere potius deberet, quod se superstite tantus Ecclesiæ honor accessit, ut amplius b monachorum numerus ampliora exigere habitacula, respondit: Ego longe aliter intelligo, quod nos miseri Sanctorum opera destruimus, ut nobis laudem compararemus. Non noverat illa felicitum virorum ætas pompaticas ædes construere, sed sub qualicumque tecto seipsos Deo immolare, subjectosque ad exemplum attrahere; nos e contra nitimur ut animarum negligentes curam, accumulamus lapides. Dixit plura in hunc modum, allegationibus suis occurrentes sententias infirmans.

10 Nunc quod miraculorum expers non fuerit, sermo subjiciet: nam de moribus ejus dicta hunc modum tenebunt. In cujusdam ecclesiæ dedicatione sermonem fecerat ad populum, in quo multa de ceteris, plura de pace dixerat; quo commoti nonnulli, qui digladiabili dissidebant odio, offensas utrimque donavere. Unus erat, qui nullis admonitionibus, nullis suadelis adduci potuit, ut fratris necem indulgeret inimico: huic adducto in medium, et post multum sermonem pertinacissime recusanti, eadem quæ referam, verba dixit Episcopus: Dominus dixit in Evangelio: Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Constat ergo quod si pacifici sunt beati et filii Dei, discordantes sunt miseri et filii diaboli. Illi igitur, cujus filius es, te commendo, et trado te Satanæ ad interitum carnis, juxta præceptum Apostoli, ut spiritus salvus sit in die Domini. Vix sanctus sermonem expleverat, cum miser ille mancipium hostile factus, coram omni plebe dentibus stridere, spumas jacere, crinem rotare coepit: postremo in terram elisus volutabatur furens. Exora-

tus Wulstanus ut misereretur, distulit: sed pressus tandem et victus lacrymis, jubet inimico ut abeat: ille discedit eadem facilitate, qua venerat. Reductus in mentem homo, conventusque ut delicti gratiam cederet, mira pacem negavit imprudentia: iterum ergo vexari; iterumque sanari jussus inficiari perstitit. Tertio jam cum totus membris labefactatus ex concussione dæmonis pene singultiret animam, pacem iniit, perpetuo post hoc usque ad mortem integer et incolumis.

a De S. Oswaldo Episcopo Wigornensi, ac deinde Archiepiscopo Eboracensi, agemus 28 Februarii. Obiit anno 992, feria secunda, Indict. 5 et Wigorniae, inquit Florentius, in ecclesia S. Mariæ quam ipse a fundamentis construxit, requiescit.

b Cambdenus in Cornaviis scribit, cum vix duodecim monachos reperisset Wolstanus, ad 50, adauvisse, et hanc novam ecclesiam ædificasse circa annum 1090.

CAPUT III.

Adversarii cœlitus superati, vaticinia complura.

Sub seniore Wilielmo inclamatum est in Wulstanum a Lanfranco de Litterarum inscitia; a Thoma Eboracensi Archiepiscopo, quod subjici deberet ei ex antiquo jure. Utrisque objectionibus cum in concilio respondere juberetur, egressus est ut strictiore consilio responsum comeret suum. Tum monachorum, qui cum eo erant, animis ad summum negotium attentis, ille subintulit: Crede mihi, adhuc non cantavimus Nonam: cantemus ergo. Sociis referentibus, ut prius propter quæ venerant expedirent, quod satis superque sufficeret cantibus tempus; Regem et Proceres, si hoc audierint, risui se haberi non immerito credituros. Prius, crede mihi, inquit, faciemus Dei servitium, et post agitabimus hominum litigium. Hora igitur cantata, nulla excogitata falsi tergiversatione, nullo commentato veri splendore, aulam concilii pergebat ingredi: suis eum retinere tentantibus, persuaderi non potuit. Quin potius timentibus caussæ: Pro certo, ait, noveritis visibiliter me hic videre beatos Archiepiscopos b Dunstanum et Oswaldum, qui hodie me suis precibus tuentes falsiloquorum acumen hebetabunt. Ita data benedictione monacho minimæ facundiæ viro, sed Normannicæ linguæ sciolo rem obtinuit, ut qui diocesis ante putabatur indignus regimine, ab Archiepiscopo Eboraci suppliciter rogaretur, ut suas dignaretur lustrare, quo ipse pro timore hostium vel sermonis ignorantia cavebat accedere. Nec solum hoc, sed et villas reliquas episcopatus, quas Aldredus Archiepiscopus retinuerat, recuperavit ad unam, cum Lanfrancus Archiepiscopus constanter assisteret caussæ, urgens videlicet æmulum primatus et potentiæ.

12 c Sub Wilielmo juniore Rogerius Comes de Monte Gomerico perfidiam contra Principem meditatus, cum ejusdem factionis complicibus arma movebat infestus: jamque a Scrobesberia usque ad Wigorniensem coloniam omnibus vastatis, urbem ipsam appropinquabat: cum milites regii, qui prætendebant, periculum exponunt Episcopo: is maledictionis fulmen jaculatus in persidos, qui Domino suo fidem non servarent, jubet milites properare, Dei et Ecclesiæ injurias ulturos. Mirum quis dixerit, quod subjiciam, sed auctoritati veracium narratorem credendum. Quidam enim adversariorum regiis conspectis, timore inertes perculsi, quidam et cæcati, victoriam plenam et qualem sperare nequibant, oppidanis cessere. Multi enim a paucis fugati, pars cæsi, pars saucii abducti.

13 Quid quod prophetia non caruit? Aldwinus erat quidam ab eo factus monachus, sicque in vastissimo illo saltu, quod d Malvernum vocatur, eremiticam vitam cum Guidone socio exercebat. Guidoni post longos agones compendiosius ad gloriam visum, ut Hierosolymam iret, ubi labore itinerario vel Domini sepulchrum

obstinatum non parcere inimico, ideoque ter a dæmone arreptum, ter precipibus suat.

Matth. 5. 9.

1. Cor. 5. 5.

a Citatur ad Synodum:

negligit parare se ad respondendum:

b a SS. Dunstano et Oswalde juvenitur,

causamque obtinet.

c Rebelles excommunicat,

qui mox a paucis vincuntur:

d prophetiæ dono claret:

prædicat cor-
nobii Malver-
nensis insti-
tutionem ;

sepulchrum videret, vel feliciter manu Sarracenorum mortem anticiparet. Aldwinus eidem sententiæ inductus, consilium tamen cum Patre Wlstando quæsi- vit. Dissuasit Pontifex, et ardentem refrigeravit, dicens : Noli sodes, Aldwine quoquam ire, sed in loco mane, crede mihi, mirareris si scires quod scio, quantum in illo loco pete Deus operaturus est. Discessit hoc audito monachus firmoque jam durabat in proposito, leviabatque spe prophetiæ omne genus ærumnæ. Nec multo post vaticinium properavit impleri : veniebantque ad Aldwinum alter post unum, tertius post alterum, et ita usque ad tricenarium numerum; *e* affluebatque eis in primis victualium copia, vicinis beatos se judicantibus, qui aliquid Dei famulis impertirentur; quod vero eis deerat, fide supplebant, dum parvi facerent, si carerent carnali cibo, qui spirituali pinguescebant gaudio.

14 Sewlfus quidam negotiator ad eum quotannis venire consueverat, ut ejus consilio morbis medere- tur animæ : cui semel post absolutionem factam dixit : Sæpe peccata, quæ confessus es, reiteras; quia, ut dicitur, opportunitas latronem facit. Quare consulo ut monachus fias : quod si feceris, horum peccatorum opportunitate carebis. Cum retulisset ille, non se monachum pro rigore propositi fieri posse, substomachatus Episcopus : Vade, inquit, monachus fies velis nolis, sed cum vitiorum utensilia in te senue- rint. Quod nos postea vidimus, quia in nostro mona- sterio jam senectute fractus morbo admonente conversus est. Sed licet multoties pœnituerit, quo- tiescumque tamen dictum Episcopi aliquis præsen- tasset ei, revocabat impetum, remolliebat animum.

15 Nicolaus specialis ejus alumnus, qui postea Wigorniensis Ecclesiæ Prior fuit, pedibus ejus assi- debat. Episcopus interim effusus in lætitiā blanda manu caput juvenis palpavit, crinibus defluentibus improprio calvitii vicinum; et : Puto, inquit, calvus fies. At ephebus, qui jam adolescentia se illa parte senescere doleret, questus fata capillorum cadentium, Quare, inquit, non eos tenes? contra Episcopus reni- dens : Crede mihi, ait, numquam quantum vixero, qui residui sunt, deficient. Factum est quod dixerat. Sed eadem hebdomada, qua vitæ huic renuntiavit, ita omnes, quo nescio, evanuerē, ut nudam cutim relinquerent.

a Eadem, quæ hic, refert idem Malmesburiensis lib. 3, de gestis Reg. Angl. sub finem, sed Sextam ab eo cantatam scribit, cum e Concilii loco exisset.

b Fuerat Sanctus quoque Dunstanus, ut et Oswaldus, Episcopus Wigorniensis, ut 19 Maii ad ejus vitam dicemus.

c Hoc fusi⁹ narratum est superius a Florentio, et quod simile sub Wilielmo seniore gessit.

b Montes, sive colles, Malvernehils dicti, per septem plus mi- nus millia passuum, ut gradus, subinde consurgunt, agrumque Wigorniensem ab Herefordensibus dirimunt, ut scribit Camb- denus.

e Continuator Florentii an. 1125, memorat Priorem Malver- nensem Dn. Walterium interfuisse cum aliis, IX Kal. Junii, conse- crationi Benedicti Abbatis Wigorniensis, qui a puero nutritus in monachico habitu in cenobio Theodekesbiriensi, et processu temporis concessu Dn. Wulstani Præsulis, a quo omnes Ecclesia- sticos ordines jam dudum susceperat, in pace et dilectione unus de cœnobitis Wigorniensibus effectus; anno 1124, ex Priore Abbas Theodekesbiriensis electus erat, Dei servus, et in tota domo sua fidelis amicus.

CAPUT IV.

Ægritudo, obitus, miracula.

Suam mortem non occultis indiciis manifestavit, sæpe quidem, sed hic apertius. Allato sibi nuntio de sororis excessu, quam unicam habebat, respondit : Modo aratrum ad meum pervenit sulcum, sequetur- que frater sororem, non multis post diebus. Decubuit ergo febribus jam dimidium annum obitus, exerce- baturque ad cœlestis vitæ introitum. Magnanimiter ille ferebat incommodum, et suos ante se lacryman- tes, et tyrannidem futuri Pontificis metuentes conso- labatur, dicens : Cessent gemitus, vacent fletus; non

Prædicat
suam mor-
tem :

laborat febri-
bus, modio
anno :

est enim ista vitæ amissio, sed vitæ commutatio; neque unquam vobis deero, sed quanto lutea compage soluta Deo fuero præsentior, tanto ero in auxiliando celerior : me impetrante, accedet vobis prosperitas; me propulsante, discedet adversitas. Felix lingua, quæ de abundantia penu conscientiæ tam secunda verba in hominum aures auderet effundere. Alii suspiriis et singultibus agunt, ut pro se oretur, ille pro aliis se oraturum pollicebatur. Quid istud est miraculi? An nullius peccati conscius erat? Imo loquebatur sancta simplicitas, simplicitas nescia de Dei diffidere mise- ricordia.

17 Sublatus ergo præsentibus magno laicorum et monachorum ejulatu, delatus in ecclesiam, triduo super terram detentus est. Nam ipsa species et forma exanimis corporis videbatur gratiam viventis Ponti- ficis prætereundere, mulcebatque oculos leniebatque dolorem. Jacebatque in Libitina corpus ante altare, Pontificalibus insignibus ornatum, carens operi- mento; populique undique confluentes, datis oblatio- nibus, et adorato corpore recedebant cum mœrore.

18 Quarto die terræ delatum a Roberto Herefor- densi Episcopo, sancta illi jam pridem familiaritate conjuncto. Jacet inter duas pyramides, arcu lapideo pulchre supervoluto; lignum in superiore prominet, quod casses ferreos, quos vocant Araneas, infixos habet. Hæc eo dixerim, quia miraculo subijciendo materia cohæret. Post non paucos annos *a* ejus deces- sus, ignis ab urbe per incuriam veniens, ecclesiæ tectum omnino consumpsit : plumbo liquefacto, asse- res regnante incendio in carbonem mutati; trabes perinde grandes ut integræ arbores ambustæ decide- runt ad solum. Quod ignem intra ecclesiam effugere potuit, tantæ molis ruina dissiluit et crepuit. Sepul- chrum inter hoc Sancti non solum a furore flammæ immune, sed nec fuligine tinctum, nec favilla oper- tum fuit. Et ut augeretur miraculum, *b* natta, qua accubitare solebant orantes ante mausoleum, inco- lumis reperta. Lignum et quod superne prominere dixi, quantum extra lapides extabat, inventum inte- grum, quod petra incluserat, ipsa corrupta in cineres resolutum.

19 Et hoc miraculum non primum, sed aliis cele- bratius, quia publicum, Quis enim illa quotidiana enumeret, quæ in domesticis necessitatibus homines sentiunt, dum nullus cum fide affusus ad tumultum, exors redeat votorum. Superant illa cujuscumque facundissimi facultatem eloquii, quæ nec colligi numero, nec queunt excipi scripto. Et profecto, si facilitas antiquorum hominum adjuvaret, jamdudum elatus in altum Sanctus prædicaretur. Sed nostro- rum incredulitas, quæ se cautelæ umbraculo exor- nat, non vult miraculis fidem adhibere, etsi conspi- ciat oculo, etsi palpet digito. Ego me reum silentii timui fore, si certis auctoribus cognita tacurnitati addicerem, et notitiam studiosorum fraudarem, qui enim mihi assumam, ut inertes quique legant vel pro amore Sancti vel nostra, qui sancta fastidiunt Evan- gelia?

a Anno 1113, civitas Wigornia cum principali ecclesia et omni- bus aliis et castello, XIII Kal. Julii, feria 5, igne cremata est; ut scribit Wigorniensis : qui tamen miraculi hujus non meminit, vel quia id omisum a librario est, vel quod alia fuerit fortassis con- flagratio qua id contigit. Et certe Florentii continuator an. 1139, magnam partem urbis Wigorniensis combustam narrat a Gloce- striensibus, quo tempore BB. Oswaldi et Wulstani Præsulum im- ploratum patrocinium testatur. Ceterum si an. 1113, conflagravit ecclesia principalis, ut scribit Florentius, qui verum est, quod ait Godwinus, ecclesiam a S. Wulstano ædificatam, eandem esse quæ hodie extat, ita splendida et ampla, ut inter pulcherrimas augu- stissimasque totius Angliæ censeatur? nisi si tectum fortassis solum arsit, aut ornamenta quæpiam, quæ deinde restaurata sint.

b Natta a Teutonica voce natte, id est, matta, aut storea, aliter Ranulphus : Imo matta illa servabatur illæsa, super quam orans solebat cubitare.

Ex WILIELM.
MALMESBUR.
suos solatur :

sancte mori-
tur :

sepelitur.

a
Sepulchrum
ejus ardente
ecclesia in-
tactum.

b

Multa alia is-
thie facta mi-
racula.

CAPUT V.

Post mortem gesta.

a
S. Wulstani
successor.

Wlstanus successit *a* Samson Canonicus Bajocensis, non parvæ litteraturæ vir, nec contemnendæ facundiæ, antiquorum homo morum: ipse liberaliter vesci, et aliis dapsiliter largiri: innoxius ad monachos nisi quod eis Westberiam abstulit, ubi Wlstanus monachos posuerat, et privilegio sanctitatis suæ muniverat. Illud Sampson dirupit, nec multis post annis in eadem villa, qua culpam commiserat, *b* excessit.

21 c Robertus Herefordensis Episcopus, præ ceteris contemporaneis Episcopis sanctissimi Wlstani familiaritati deditus erat, quem et vicinitate præsulatus attingebat. Remotis ergo sæpissime forensibus negotiis domesticum illi contubernium præstabat, delectatus vitæ illius puritate et innocentia; quem quamvis ante se extulerit, non tamen socialis amoris vinculum mors illius prolongata corruptit. *d* Decumbebat Wlstanus Wigornia beato jam proximus fini; Robertus in curia invitus dumtaxat regalia placita transigens. Astitit ipsi in visu dicens omnino intelligibiliter: Si me vis videre vivum, festina venire Wigorniam, antequam obeam. Quo viso, petita a Rege licentia, venire festinabat concitus, nulli quieti sive die vel nocte indulgens. Metus enim pius præsagium, quod res firmavit, infuderat, ne non superstitem inveniret: longiuscule enim fuerat curia.

S. Wulstanus
ager apparet
Roberto Epi-
scopo,

iterum post
mortem, et
eventura de-
mentiat,

22 Et jam in mansione proxima Wigornia somno deditus, iterato videt Wlstanum dicentem: Nihil minus quam pius amor poscit fecisti: sed frustratus es desiderio tuo: jam enim migravi, tu modo, amice sodalis, vitæ tuæ consule, provide saluti, quia non longas moras post me facies in hac luce. Et ne phantastica visione te credas illudi, signum accipe: Postquam cras corpus, quod jam triduo tuum sustinet adventum, terræ mandaveris, dabitur tibi xenium ex parte mea, quod meum esse cognosces. Ita Pontifex expergefactus, viam peregit, Wigorniam venit, officium sepulturæ implevit, re omnibus relata.

Roberto cappa
ejus donatur.

23 Jamque vale dicto monachis, meditabatur discere, calcitatumque calcaribus equus opperiebatur, cum Prior loci genibus ejus reverenter affusus prætendi xenium dicens: Accipite Domine, si vobis placet, amatoris vestri cappam anginis pellibus infultam, qua indutus equitare solebat; quæ et longum vestrum testetur amorem, et sanctitatis Domini nostri mereatur protectionem. Hoc ille audito, et munere recognito, impalluit, gelidusque cucurrit per ossa tremor: statimque dilata profectione, concionem monachorum accivit in Capitulum, lacrymis et suspiriis, quantum res exigebat, referens, quanta veritate somnium et factum quadrassent. Itaque omnibus sua morte commendata, discessit, de admonitione quidem lætus, sed semper sancto timore sollicitus. Januario mediante Wlstanus transiit, nec Robertus Junium transcendit.

a Hic a S. Anselmo, anno 3, episcopatus ejus, consecratus est Londini, XVII Kal. Julii Dominica, an. 1096, ut scribit Wigorniensis, unde refutes Godwinum, qui an. 1097, id eo die scribit contigisse, cum XVII Kal. Julii hoc anno non incidit in Dominicam: at Dominica post jejunium quarti mensis consecratum constat ex Eadmero, qui aderat.

b Obiit Sampson III, Nonus Martii, die Dominica, ann. 1112. Ita Florentius.

c Sequentia sunt ex cap. sequ. de Episcopis Herefordensibus.

d Eadem narrat Harpsfeldius sec. 41, cap. 23.

ALIA VITA

Auctore anonymo,

edita a Jo. Capgravo et Surio.

CAPUT I.

Vita ante episcopatum.

Amabilis Deo Wolstanus in provincia Warevicensi oriundus, et in monasterio de Burgo litteris et officiis Ecclesiasticis instructus, Missam morose cantabat, aliasque orationes adjiciens, solis fidelium oblationibus contentus erat. Hic virgo existens, superflui portus semper experts, esui carniū indulsit: quibus tamen spernendis occasio talis fuit: Die quadam cum ad placitum quoddam exiturus, Missa celebrata cibum sumere statuit, apposita igni auca, nidor adustæ carnis nares celebrantis opplevit, odor mentem avocavit. Sed cum diu reluctans, cogitationem avertere non posset, juramentum ad Sacramenta quæ tractabat fecit, nullo se amplius pacto id genus cibi comesturum. Completa vero Missa, impastus ad negotium discessit.

Wolstanus
pius,

castus,

esu carnis ab-
stinet:

fit monachus:
a

austere vivit:

luctatur eum
dæmone:

animo in-
trepidus:

lasciviam fe-
minam repel-
lit:

b

2 Seculo tandem relicto, in monasterio Wigornensi, in quo pater suus servierat *a*, monachus effectus, per omnia pene loci officia gradiens, ad Prioratum ascendit. Jejunii, vigiliis et orationibus jugiter indulsit: super scamnum in ecclesia, libro, in quo orabat, capiti supposito, dormire consuevit. Nocte autem quadam ante altare in ecclesia orans, dæmonem ad luctam eum importune provocantem, quamvis passione fatigatus, illum ter complectens prostravit. Apparuit autem illi in forma servientis cujusdam de curia, quem postmodum quoties Wolstanus videret expalluit, ad cetera semper timore vacuus. Affirmabat enim se nescire, quid esset timor, qui pro fractura pontis equum numquam descenderit; quin etiam in summitate fabricarum angustarum securus incederet.

3 Cum matrona quædam pulcherrima, nobilis ac dives, in concupiscentiam ejus, infanto amore ac illicito decepta, in tantum vexaretur, ut tentationi resistere non valeret, desiderium suum ei aperit, suspirando rogat et orat ut cubile suum, paullulum *b* rigore postposito, ingredi dignaretur. Ille vero vocem funestam ulterius non ferens, sed sermone loquentis interrupto, et facto fronti crucis signaculo, dixit: Fuge fomes lasciviæ, mortis filia, vas satanæ: alapamque mulierculæ tanto nisu impexit, quod crepitus illisæ palmæ circumquaque auditus fuit. Sicque alter Joseph muliebrem lasciviam animo respuens, manu compescebat.

prædicat:

4 Solebat autem sedula devotione omni Dominica populo verbum Dei prædicare: quem Frater quidam increpans, solius asseruit esse Pontificis prædicare, monacho silentium et claustrum competere. Cui Sanctus respondit: Verbum Dei non est alligatum, nihilque Deo gratius, quam Christum annuntiare, populumque ab errore viæ suæ revocare; ideoque se non omissurum. Nocte sequente Frater ille ad tribunal ignoti Judicis in visione ductus, et cur servum suum objurgasset, redargutus, in pavementum jussus est sterni et cædi. Lacrymæ vero in maxillis, et livores evidenter in scapulis evigilantis apparuerunt. Cujus calamitate motus vir Dei, benedictionem ei dedit, et statim sanitas ei rediit, omneque doloris vestigium conquevit.

id reprehenden-
tem, cæli-
tus punitum
sanat:

Crucis signo
labentem ser-
vat:

5 Cum quidam de campanili præceps rueret, Wolstanus eminus stans et intuens condoluit, et signum crucis opposuit: casusque ruentis corpus non solum non attrivit, sed nec animum frigente sanguine, ut solet, hebetavit. Surrexit incolumis, suæ temeritati imputans quod cecidit, et Wolstani sanctitati quod evasit. Tribus in hebdomada diebus omnis cibi abstinens, perpetuo linguam cohibuit silentio: reliquis tribus

abstinentia
deditus.

tribus porros vel caules elixos et panem hordeaceum comedebat.

a Deo nempe, ut in prima vita dictum.
b Capg. rigore proposito inflexo.

CAPUT II.

Episcopatus miraculo assertus.

a
Fit Episcopus.

a 6..... Cumque electioni de se factæ ad consentiendum minime flecti posset, a viro Dei Wlsino, per quadraginta annos incluso, acriter pro obstinancia correptus, divinoque oraculo perterritus, electioni consentit.

b
In Synodo jubetur cedere Episcopatu :

7 b Cum enim Wilhelmus Rex litteraturæ insufficientiam et Gallici sermonis imperitiam prætendens, Wolstanum officio privare niteretur, convocato concilio, jubet Lanfrancus Archiepiscopus venerabilem virum baculum resignare cum annulo. Vir autem Dei nec vultu mutatus nec animo, erexit se, et virgam pastorem manu tenens, dixit : Vere, Domine Archiepiscopo, vere scio, quia nec hoc honore dignus sum, nec huic aptus oneri, nec sufficiens labori. Sciebam enim hoc, cum me Clerus eligeret, cum Episcopi cogerent, cum me Dominus meus ad hoc officium invitaret. Ipse auctoritate Sedis Apostolicæ in meos humeros hoc onus refudit, et per hunc baculum, me Episcopali gradu investiri præcepit. Nunc tu pastorem virgam exigis, quam non tradidisti : officium adimis, quod non contulisti. Et ego quidem insufficientiam meam non ignorans, et huic sanctæ Synodi sententiæ cedens, resignabo quidem baculum sed non tibi; sed potius ei, cujus eum auctoritate suscepi. His dictis, accedens ad tumulum S. Eduardi, et stans ante sepulchrum, dixit : Tu scis, Domine mi, quam invitatus hoc opus susceperim, quoties subterfugerim, quoties me, cum quærerem, absentaverim. Fateor, insipiens factus sum : sed tu me coegisti. Nam licet non deesset Fratrum electio, plebis petitio, Episcoporum voluntas, gratia Procerum; his tamen omnibus præponderabat tua auctoritas, tua magis urgebat voluntas. Et ecce novus Rex, nova lex, novus Pontifex, nova jura condunt, novas sententias promulgant. Te erroris arguunt, qui jussisti; me præsumptionis, qui consensi. Et tunc quidem falli potuisti, ut homo; sed numquid modo, conjunctus Deo? Non igitur illis, qui exigunt, quod non dederunt; qui cum sint homines, fallere possunt et falli; sed tibi, qui dedisti, et jam deductus in ipsam veritatem, ignorantiae vel erroris tenebras evasisti, tibi resigno baculum : tibi curam eorum, quos mihi commendasti, dimitto : tibi secure eos committo, cujus ego merita non ignoro. Hæc cum dixisset, elevata paululum manu, in lapidem, quo sanctum corpus tegebatur, baculum infixit, dicens : Accipe Domine mi Rex, et cui libuerit, trade illum. Et exutus Pontificalibus, inter monachos ipse jam monachus simplex resedit.

pedum pastorale infigit lapidi sepulchri S. Eduardi,

quod avelli non potest :
d

8 Admirabantur omnes, cernentes virgam lapidi immersam, et quasi radicibus uteretur, non moveri. Cumque baculum tentantes, nulla ratione evellere possent, res defertur in Synodum, et d Gundulfus Roffensis Episcopus a Lanfranco missus ad sepulchrum accedens, cum baculum nullatenus movere valeret, Lanfrancus novitate miraculi stupefactus, una cum Episcopis et Rege ad tumulum properans, facta oratione, manum in vanum ad eruendum baculum apposuit. Exclamat Rex, orat Pontifex, et ad Sanctum ait : Vere justus Dominus, et cum simplicibus graditur, et cum humilibus sermo ejus. Derisa est a nobis, frater, tua sancta simplicitas : sed eduxit quasi lumen justitiam tuam. Erravit in te judicium nostrum, et simplicitatem tuam Deo gratam omnibus propalavit. Auctoritate proinde, qua fungimur, imo Divino judicio, quo convincimur, curam, qua te inconsultius exuimus, iterum tibi committimus, et im-

ponimus. Ille autem impossibilitatem suam, et onus supra vires prætendens, asserit in loco sancto ministrum sanctum statuendum. Victus tandem precum instantia, coram omnibus ad sepulchrum accessit, e virgam manu tetigit, et mox manum ejus secuta, ac si molli luto fuisset impressa, desiliit. Lanfrancus ergo ad f pedes ejus provolutus, fatetur delictum, veniam implorat, dicens simplicitatem ejus Deo acceptam et beneplacitam, qui sapientiam hujus mundi stultam facit, ut fortia confundat, et gratiam infundat humilibus. g

a Patet hic aliquid deesse. Surius ex Rogero Hovedeno supplevit.

b Mirum est hæc omisa a Florentio Wigornensi; vir leviter perstricta a Malmesburiensi. Hoc Concilium post duo illa, quorum is meminit in Windsoram et Pedreda, habitum, et quidem in Westmonasteriensi cænobio, ubi sepulchrum erat S. Edwardi Confessoris. Irritatus fortassis erat Thomas, quod in priori concilio causa cecidisset. Harpfeldius in eodem concilio id gestum scribit, in quo Stigandus reductus in ordinem est. At Westmonasteriensis an. 1074, id factum scribit : B. Wlstanus, inquit, per Lanfrancum Archiepiscopum injuste depositus, miraculose restituitur etc. Matharus Paris an. 1073. Polydorus Virgilius 1073. Ranulphus : Ferunt de isto Wlstano, quod cum semel Willelmus Conquestor, litteraturæ insufficientiam, et Gallici sermonis carentiam prætendens, eum privare intenderet, ut sic aliquem Normannicum loco ejus subrogaret; ille arrepto baculo pastorali ad pedes S. Edwardi Regis nuper defuncti accessit : in solida petra ita defixit baculum, ut a nemine avelli posset, donec ille ad Regis rogatum baculum resumeret. Dixerat autem Regi dum baculum fingeret : Melior te hunc mihi dedit, cui et retrado, avelle si potes.

c Surius onus legendum monet.

d Hic monachus Beccensis laudatissimus an. 1070. Arnosto, sive Ernesto, mortuo, subrogatus est a Lanfranco, ut habet Wigorn. et Eadmerus, obiit 7 Martii 1108, ab ipso S. Anselmo sepultus.

e Paris scribit Wlstanum accessisse ad tumbam et dixisse : Jam Domine mi Rex, cujus me commisi judicio, et cui baculum, quem commiseras, resignavi, quid nunc tibi placet ostende. Servasti dignitatem tuam, purgasti innocentiam meam : et si adhuc de me tua stat antiqua sententia, redde baculum; vel si mutata est, cui tradatur ostende.

f Paris et Harpfeldius scribunt, Regem quoque veniam precatum.

g Addit Paris : Tunc Rex Willelmus amore cognati sui S. Edwardi inflammatus, sanctissimum ejus sepulchrum aura et argento fabrefactum miro studio decoravit.

CAPUT III.

Virtutes et miracula.

Mulierem quamdam a dæmonio vexatam, per camporum devia spiritus impetu vagantem, sua benedictione valetudini pristinae restituit, ac præcepit, ut non Wolstanum, sed Deum benediceret, virtutes amaret, pudicitiam non perderet, ne deterius ei aliquid contingeret. Mulier ejus monita sequens, in sanctimoniali habitu placentem Deo vitam egit.

sanat energumenum,

10 Dæmoniachus quidam, ferreis catenis postea alligatus, tanta vocum variarum confusione locutus est, ut ex uno ore quasi exercitum loqui crederes. Viso autem Pontifice, totis intremiscens membris, stridabat dentibus; patulo rictu sputa evomens, magno hiatu obstrepere cœpit. Tanto incommodo Sacerdos impalluit, et expansis in cœlum manibus oravit, et infirmus statim convaluit.

alium :

11 Leprosus quidam visu horridus, carne maculosus, aqua lotionis manuum sancti viri in balneo posita se lavit, et pustularum continuo tumor resedit, lethiferum vitus effluxit, omnisque caro in puerilem puritatem brevi refluavit; et impetigine et scabie capitis abolita, cæsaries capillis succrescentibus reformatur.

leprosum ;

12 Gunnildis sanctimonialis, Regis Haraldi filia, tumor infestus oculos invasit, et moles palpebrarum visum obducens, massa carnea opplevit : suscepta vero Episcopi sancti benedictione, dejectis et erectis palpebris, lucem serenam Virgo consequitur.

cæcutientem.

13 Elsinus Regis Eduardi quondam minister, ad consecrandam ecclesiam Episcopum precibus advocavit. Erat autem in cœmiterio arbor nucæ, patulis frondibus umbrosa, quæ luxuriante ramorum amplitudine luminibus officiebat ecclesiæ. Solebat autem vir ille aleis et epulis sub eadem arbore vacare : et cum

Arborem maledictione exsiccant.

cum

um jussisset eam Episcopus abscindi, maluit ecclesiam non dedicari, quam arborem inde penitus deponi. Vir ergo sanctus maledictionis jaculum in arborem offensum intorsit, et illa quasi vulnerata, paulatim sterilescebat, radicitus exaruit, et fructu caruit. Exacerbatus inde dominus, eam abscindi jussit, et dixit: Nihil Wolstani maledictione amarius, nihil ejus benedictione dulcius poterit inveniri.

Quosdam a naufragii periculo liberat absens.

14 Cum quidam de Anglia versus Hiberniam navigarent, mutata cœli clementia, flavit spiritus procellæ, inhorruit fragor ventorum, factaque est tempestas valida. Diruptis rudentibus et malo effracto, invocato S. Wulstani suffragio, quidam in ejus effigie apparens armamenta consolidat, rudentes coapat, et ut animos revocarent exhortans, erigerent antennis, quia tranquillitatem daturus esset Dominus. Et confestim serenitate reddita, mare tranquillum efficitur.

Ornatum vestitum respuit.

15 Vilioribus indifferenter utebatur pellibus, magis tamen agnini frigus depellens. Unde et cuidam suggerenti, ut pelles saltem catinas admitteret, ait: Crede mihi, cantari non audi, Catus Dei, sed Agnus Dei; ideo agno volo caleferi. Legebantur ad mensam ejus ædificationum libri, cunctis interim summum præstantibus silentium. Quietè vero epulis data, ut cœlestem impartiret alimoniam, quibus ministraverat corporalem, lectionem patria lingua exponebat. Cum vero post prandium secundum morem potus porrigeretur, ipse aquam puram, solo ministro conscio, sumere consuevit. Primis quidem annis meram hauriebat aquam; confectus senio, vino vel cerevisia mixta.

familiæ curam gerit:

16 Disciplinam domus suæ tam in laicis quam in clericis severissime exercens, legem statuit, ut omnes tam Missæ quam omnibus Horis interessent. Custodes ad hoc constituit, ut nullum impune ridere sinerent: alioqui aut potu eo die caruit, aut palma ictum ferulæ excepit. Laicum nullum de suis quoquam misit, cui non preces septies in die dicendas injungeret, hoc asserens, ut sicut clerici septem Horas, ita laici septem orationes Deo libarent. Si quis ante eum juraret, statim ferulæ vindicta sequebatur. Indigne ferebat, si quis coram eo aliorum vitam roderet, vel carperet mores; quoniam hoc summæ malitiæ deputabat.

noctu orat.

17 Noctibus autem post modicum somnum surgens, psalterium dicebat; nonnumquam solus, ne aliorum quietem impediret; quandoque cum socio, quem ceteris vigilantior deprehendit. Et cum somnolentiam cujusdam Fratris nutu nocte quadam argueret, et ille oscitabundus et invitus resideret, cum corpus quieti daret, magna vi per visum concussus, flagris cæsus, inconsultæ temeritatis poenas pertulit. Dat postremo fidem, quod numquam ulterius virum Dei a bono opere impedire præsumeret.

et in itinere,

18 Missas duas ad minus quotidie audire, et ipse tertiam cantare solebat. Ascenso equo, psalterium incipere, nec pausam nisi ad finem facere consuevit. Ejus cubicularius præsto eleemosynam deferebat, nulli egenti denegatam. Ubiqumque jaceret, staret vel ambularet, semper in ore psalmus, semper in corde Christus. In singulis villis suis habebat ædiculas, in quibus se a mane post Missam inclusit, donec Clericus pulsatione ostii, tempus prandii vel Horarum nuntiaret. Quando erat Wigorniae, Missam majorem loco hebdomadarii quotidie fere cantabat, a quo, a ut dixi, officio pro episcopatu resignando noluit absolvi. Collationi monachorum interfuit, et confessione dicta, et benedictione data, ad sua rediit.

Ecclesiam novam construxit.

19 Dum semel monachi sui ad majorem ecclesiam migrarent, quam ipse construxerat, et videret ecclesiam antiquam destrui, quam S. Oswaldus construxerat, lacrymas fudit. Super quo modeste redargutus, quod potius gaudere deberet, quod se superstite tantus honor Ecclesiæ suæ accidisset, quod multiplicatis

monachis ædificia augerentur, dixit: Ego longe aliter intelligo, quod nos peccatores et miseri opera Sanctorum destruimus, ut nobis laudem comparemus. Non noverat illa ætas pompatica construere, sed sub qualicumque tecto seipsos Deo immolare, subjectosque ad exemplum attrahere. Nos e contra nitimur, ut curam animarum negligentes cumulemus lapides.

20 Dum semel S. Wolstanus sermonem de pace faceret, et multi ad concordiam redirent, unus inter eos nullo suasu, nec etiam Episcopi rogatu, pro fratribus nece homicidæ veniam petenti indulgere voluit. Huic in medium adducto, dixit Episcopus: Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Constat enim, quod pacifici, sunt filii Dei et beati; discordantes, sunt miseri et filii diaboli. Illi igitur, cujus es, te committo, et trado carnem tuam satanæ. Statim ille mancipium hostile effectus, dentibus stridere, spumas jacere, caput rotare cœpit. A Wolstano demum sanatus, cum pacem adhuc repudiaret, iterum et tertio arreptus est, quousque ex corde injuriam et offensam remitteret.

a *Hinc videtur conjici posse hanc vitam ex alia prolixiore contractam.*

CAPUT III.

Vaticinia, mors, miracula.

Ailwinus quidam apud saltum Malvernæ anachoretice degens, desiderio Hierosolymitani itineris sæpius afflatus erat. Quod cum Wolstano panderet, dissuadens Episcopus, dixit: Desiste, sodes, Ailwine: crede mihi, mirareris, si scires quæ per te Deus facturus sit. Acquiescens ille, in loco illo ad numerum tricenarium monachos congregavit, et Malvernæ monasterium fundavit.

Prædicat cuidam futura;

22 Quidam nomine Fewlfus, dum sæpius eadem peccata Episcopo panderet, ait Episcopus: Opportunitas, ut video, latronem facit; ideo consulo ut monachus fias: et sic vitiorum importunitate carebis. Cum vero ille pro rigore ordinis hoc renueret: Vade, inquit, monachus fies, velis nolis. Tandem ille senescens, et apud Malmesbiri tonsuratus, quoties dictum Wolstani menti ingessit, mitius se habuit.

alteri eum futurum monachum;

23 Dum alumni sui Nicolai caput palparet, qui jam juvenis a callescere cœpit, ait ad eum: Puto, fili, quod cito calvus eris. Et ille: Quare Pater non tenes crines meos? Cui Episcopus: Crede fili, quamdiu vixero, residui non deficient. Et factum est ita. Hebdomada namque illa qua Episcopus obiit, omnes capilli ejus ita evanuerunt, ut quasi nudam cutem relinquerent.

a

puero calvitium, quod ad tempus impedit.

24 Anno autem Domini b millesimo sexagesimo septimo, Episcopatus sui tricesimo quarto, ætatis suæ octogesimo septimo, quarto decimo Kalend. Februarii defunctus seculo, vivere cœpit in Christo. Annulus autem, quem in consecratione acceperat, multis annis digito ejus hædere non potuit, et crebro lapsus, numquam amissus fuit. Quippe caro digitorum ita exinanita fuerat, ut vix pellicula ossibus inhæreret. Fertur enim sæpius ipsum dixisse: Annulum, quem sine ambitu suscepi, inseparabilem mihi in humum portabo. Post obitum ejus quidam annulum digito subtrahere in vanum tentaverunt: ita enim pellis plena, protuberantes articuli, nervorum integritas restituta videbantur mortuo, quæ præ abstinence exinanita fuerant vivo. Elapsis autem post obitum ejus annis c centum, dum transferretur corpus ejus, et in scrinio pretioso collocaretur, repertum est una cum vestimentis Pontificalibus integrum et incorruptum.

b

Moritur.

Annulus mortuo avelli nequit.

c

Corpus post 100 annos incorruptum. Miracula:

25 Inter multa vero miracula pro famulo suo a Deo patrata, mulierem quinque annis incurvatam ac inclinatam, humique acclivem, curavit, linguam pueri a noverca abscissam reparavit: cæcos quinque illuminavit; dæmoniacos quinque sanavit: mutis quatuor loquelam reddidit: mortuos tres resuscitavit: lepro-

sos

os duos mundavit: et hydropicis duobus sanitatem contulit. Infra triduum vice quadam triginta quinque variis morbis oppressi, salute consecuta, gratias Deo et Sancto ejus referebant.

item alia.

26 Oculos juvenis cujusdam, ab æmulis effossos, et in campum projectos sanavit. Non autem illi proprios restituit, sed novas et modicas in fossarum profunditate pupillas tamquam duas posuit prunulas, et quas varias habuit a natura, nigras recepit ex gratia. De die autem in diem usque, ad quantitatem creverunt. Testiculi ejusdem juvenis ab eisdem æmulis a foliis suis eruti et præcisi, longiusque projecti, eidem sunt restituti; vulneraque omnia, diversis corporis locis recepta, in momento sunt curata. Juvenis iste, Thomas nomine, cum pecuniam multam

congregasset, quædam domina mutuo pecuniam ab eo recepit, et tandem ad fornicandum cum ipsa allexit. Qui tandem compunctus, cum digne pro commissio satisfacisset, illa contemptam se dolens, et repulsam erubescens, quemdam iniquum et malefactorem in maritum assumpsit, et ad supradictum opus nefarium eum sua instigatione allexit.

a Ranulphus canescere: mendose ut ex sequentibus patet.

b Fædus error: Lege 1095, nec aliter auctor scripsit; secum alioquin ipse pugnaret, non modo cum Florentio qui plerisque Wulstani rebus interfuit. Nam qui potest a Lanfranco de eo in ordinem redigendo mota esse quæstio, ut cap. 2, dicitur, si anno 1067 obiit, quarto anno antequam ipse Lanfrancus Archiepiscopus fieret. Quod mirum est non animadversum a Gerardo Joanne Vossio. c Ergo hic auctor multo Florentio ejusque continuatore et Malmesburiensi junior est. Facta est Translatio, ut supra diximus, 123 annis a morte, anno 1218.

DE S. HENRICO MARTYRE EPISCOPO USPALENSI IN SUECIA.

CIRCA
AN. MCL.
XIX JANUARI.

Divus Henricus Septimus Ecclesiæ Upsalensis Episcopus fuit, totiusque Finlandiæ Apostolus et Patronus; cujus eximia pietas publico cultu consecrata, ita Joannes Magnus Gothus lib. 1, de vitis Pontis. Upsal. cujus et ipse Sedes Episcopus erat. Est Upsala Sueonum metropolis, Regum quondam Sedes, qui nunc Stocholmiæ, haud inde procul, degunt. At Finlandia, aliis ipsique Plinio Finningia dicta, (etsi pleraque exemplaria Einingia habent) peninsula est vastissima, Codano sinu qua versus medium diem Livoniam, quaque ad Occasum Sueciam respicit, præcincta; Finnis, sive Fennis, bellicosis hominibus habitata.

S. Henrici
Upsalensis
Episcopi

natalis.

2 Colitur S. Henricus officio duplici XIX Januarii, ut patet ex veteri Missali Suedico, quod penes nos est, in quo Missa propria extat inque ea ante Evangelium hymnus de illo rhythmicus, quem sequentiam vocant. De eo Molanus in Addit. ad Usuardum: In Suecia B. Henrici Archiepiscopi Upsalensis et Martyris anno 1151, qui convertit Finlandos. Eum quoque memorant Carthusiani Colonienses in Addit. ad Usuard. Martyrologium Anglicanum, Canisius, Ferrarius, Galesinius; sed enorme in hoc mendum corrigas oportet: Upsali in Suetia, inquit, S. Henrici Episcopi et Martyris. Is Anglus, Upsalensis Ecclesiæ Episcopus factus, una cum Henrico Suetiæ Rege, viro sanctissimo, in Belgas fidei propagandæ causa profectus, ejus rei nomine a nefario quodam homine contrucidatus est. Quæ alia regio Europæ florentior tunc erat Christianæ pietatis laude, quam Belgica nostra, cujus varii Dynastæ victricia per Syriam aliasque Orientis provincias arma circumferebant? Finnos scribere voluit Galesinius, et S. Ericum Regem, non Henricum.

Galesinius
correctus.

3 MS. Florarium XX Januarii S. Henrici natalem signat: Natale S. Henrici Upsalensis Archiepiscopi et Martyris, rursumque XIII Decemb. In Suetia depositio S. Henrici Episcopi. Ast XVIII Junii in ante scripto Missali Suedico agitur ejus Translatio officio duplici. Sepultus est, inquit Joannes Vastonius in Vite Aquilonia, in loco Finlandiæ, qui Nousis dicitur, cujus cenotaphium plurimum illustraverat Episcopus Abogensis Joannes Petri sub anno Domini 1370. Caput tamen et Brachia Abogiæ visuntur, nunc ferro, olim etiam argento inclusa per Episcopum Abogensensem Olauum Tunasam. Relatus est in numerum Sanctorum ab Adriano IV anno 1158, quo tempore facta est Sedes Episcopalis ab eodem Pontifice, cum antea fuisset Ecclesia Revelamicensis primaria. Est Aboga, sive Aboa, vulgo Abo, Finlandiæ Episcopalis civitas in Meridionali ejus plaga, qua ad Occidentem vergit. Nousis in Occidentali eodem latere, sed Borealior.

S. Henrici
Translatio;

reliquiæ,

4 Queritur Joannes Magnus, libro ante scripto de Episcopis Upsalensibus, S. Henrici tumbam, in qua sacrosanctæ ejus reliquiæ conditæ erant, ablatam et

ab hæreticis
violatæ;

profanatam suo tempore, abjectis quam indecenter sanctissimi Martyris cineribus, in quibus habitare dignatus est Spiritus sanctus; a quibus in eam provinciam fluxerant divina eloquia; a quibus tot virtutes et miracula facta. Pluribus in eam Finnorum ingratitude et impietatem invehitur.

5 Vitam S. Henrici descripserat Rosweyodus noster ex MS. monasterii S. Pauli in Sonia silva, sive Rubæ-vallis, Canonicorum regularium; unde eandem acceperat vulgaratque in Vite Aquilonia Joannes Vastonius. Auctor Henrici æqualis non fuit, qui num. 10, ordinis Minorum meminerit. Agit de S. Henrico Baronius tom. 12, an. 1148. Thomas Bosius de signis Ecclesiæ lib. 4, cap. 1. Olauus Magnus lib. 4, cap. 18. Joannes Magnus historiæ Gothorum lib. 19, cap. 3.

vita.

VITA

Ex MS. monasterii Rubæ-vallis.

Regnante illustrissimo Rege a S. Erico in Suecia, venerabilis b Pontifex B. Henricus de Anglia oriundus, vitæ sanctitate conspicuus, et nervorum honestate præclarus, Upsalensem regebat Ecclesiam. Quibus quasi duobus magnis luminaribus populus terræ illius ad veram Dei notitiam et cultum magis magisque illuminabatur jugiter et informabatur. Sanctus autem Rex insignem Pontificem vita et moribus, Ecclesiasticæ dignitatis culmine præpollentem, veri amoris complectebatur affectu, et speciali familiaritatis gratia plurimum honorabat.

a

b

S. Henricus
Upsalensis
Episcopus,

S. Erico ca-
rus,

2 Felix patria, quam divina majestas concesserat talium ac tantorum rectorum, eo tempore, modamine gubernari. Non erat tunc timendum, quod regnum in se divisum dissecatione sua desolaretur; dum ad gloriam Dei, et justum tranquillumque regnum subditorum, capita populorum tam concorditer convenirent. Ædificabatur illo in tempore Ecclesia crescens in templum Dei: rectificabantur c leges, quas simplex antiquitas vel minus recte condiderat, vel perversitas malignorum obliquaverat: studebatur paci et justitiæ subditorum: lupi rapaces dentes venenatos in insontes acuerere non audebant, cum Rex sedens in solio suo intuitu suo omne malum dissiparet, et bonus pastor viriliter super custodiam gregis sui vigilaret.

regno utilis;
c

3 Cum vero plebs Finlandiæ, tunc cæca et crudelis gentilitas, habitantibus in Suecia gravia damna inferret; sanctus Rex Ericus assumpto secum ex Ecclesia Upsalensi d B. Henrico Præsule, collecto exercitu contra nominis Christi inimicos expeditionem dirigit. Quibus potenter fidei et suo dominio subjugatis, baptizatisque plurimis, et fundatis in partibus illis Ecclesiis, ad Sueciam cum gloriosa victoria re-

Finnis a
S. Erico vi-
ctis prædicat

d

meavit. Beatus autem Henricus vinæ Domini custodem se divinitus constitutum considerans, ad irrigandum imbre cœlestis doctrinæ novellas neophytorum plantulas, ad corroborandum Dei cultum in partibus illis audacter remansit; non intuens sese quibuslibet adversitatibus exponere, ut possit gloriam Dei dilatare. O quantus fidei fervor, quantus divini amoris ardor altare aureum devotissimi Pontificis accenderat; qui postpositis opulentiis rerum, et amicorum solatiis, ac Upsalensis Archipræsulatus sede sublimi, pro paucorum et pauperum ovium salvatione multis se mortis periculis exponebat; illum nimirum imitatus pastorem, qui relictis nonaginta novem ovibus in deserto unicam errantem sollicitè requisivit, et inventam ad ovile propriis impositam humeris reportavit.

occiditur ob
censuram Ec-
clesiasticam
homicidæ in-
tentatam.

4 Cum vero ædificationi et confirmationi Ecclesiæ Finlandensis prudenter et fideliter insudaret, accidit ut homicidam quemdam ob ipsius facinoris enormitatem vellet corrigere disciplina Ecclesiastica; ne facilitas nimia veniæ incentivum delinquendi præberet. Quod salutis remedium vir ille sanguinum contempsit, et in suæ damnationis augmentum convertit, odio habens eum salubriter arguentem. In ministrum itaque justitiæ ac suæ salutis zelatorem funestus insiliit, ipsumque crudeliter trucidavit. Sicque Sacerdos Domini acceptabilis hostia divinis oblata conspectibus, pro justitia occumbens, templum supernæ Jerusalem cum gloriosa palma triumphi feliciter coronatus introivit.

Mors ejus ca-
litas vindi-
cata :

5 Postmodum ille scelestus viri Dei occisor tollens de capite sancti Pontificis e birretum, quod gestare consueverat, imposuit capiti suo: et regressus domum, ac de commisso flagitio se jactitans præsumptuose quod ursum prostravisset, per hoc significans occisionem beati viri, lætabatur quod male fecisset, et exultabat in rebus pessimis. Dum autem birretum, quod in suo capite posuerat, amovere tentaret, cutis et caro birreto adhæserunt, et illa insimul a testa capitis amovebat. Congrua profecto divinæ ultionis vindicta; ut tali pœna miserabiliter torqueretur, qui non est veritus Christum Domini truculenter impetere, et occisum spoliare.

Reliquiæ re-
pertæ.

6 Defuerat corpori sancto digitus annularis, per sicarium illum nefarie, dum promiscua vulnera infligeret, amputatus: nec facile propter nivium copiam, (brumali enim tempore scelus commiserat) etiam adhibito studio reperiri poterat. Verum ineunte vere, nive circumquaque et glacie resoluta, indicio corvi crocitantis, volucris alioquin cadaveris nimium appetentissimæ, ut hujus miraculi vis major effulgeret, proditus ac religiose de terra sublatu et asservatus est.

Ejus meritis
suscitatus
mortuus,

7 In villa Kaysalum pater et mater, cum filium mortuum parturiret, et præpararent ad involvendum, B. Henrici patrocinium invocabant. Cumque Sancto pro eo fecissent votum; qui jacebat mortuus mox revixit.

item alia,

8 Filia Anthonis de Banio, Lucia nomine, cum defuncta a parentibus plangeretur, ad invocationem B. Henrici subito restituta est vitæ pariter et salutis.

depulsa ægri-
tudo,

9 Mulier quædam per triennium languore gravi detenta, S. Henricum invocavit: et sine mora plene convaleuit.

dolor capitis :

10 Frater quidam Ordinis Minorum, Sacerdos et prædicator officio, per sex annos passus est dolorem

capitis vehementer. Qui in profecto B. Henrici votum fecit, quod si a passione illa liberarentur, ante corpus Sancti in signum gratiæ sibi factæ caput de cera factum suspenderet, ac Martyrem deinceps in reverentia majori semper haberet: qui a longo languore fuit protinus liberatus.

contracta sa-
nata :

11 Quædam mulier habens unum pedem graviter contractum, vovit peditando visitare reliquias B. Henrici, si tamen meritis ejus curationis beneficium obtineret. Quæ mox ab illa contractione fuit misericorditer sanata.

12 Quædam mulier gravem cæcitatem passa per annum, peregrinationem vovit: et invocans S. Henricum, visum recepit.

cæca illumi-
nata.

13 Cum filia primogenita servitoris ejusdam Ecclesiæ letali infirmitate laboraret; pater dolens diversis Sanctis pro curatione filiæ suæ votum fecit: nec affuit remedium. Cum autem filiam ad terram deposuisset mortuam, præ fatigatione ac mœrore velut obdormienti, quædam persona spectabilis ei in visione dixit: Quare non invocas S. Henricum? Cui evigilanti quædam mulier provecæ ætatis, quæ assistebat, dixit: Fac votum S. Henrico, ipse enim vult habere votum tuum. Vovit ille, quod filia sua annis singulis semper vigiliam ipsius Martyris jejunaret, et corpus S. Henrici cum oblationibus visitaret; et ipse ac mater puellæ usque ad annos discretionis ipsius puellæ pro ea votum compleret. Quo voto facto surrexit puella, sanitati plenæ restituta.

Mortua susci-
tata.

14 Quidam homines in captura f phocarum in medio maris existentes, quassati nimia tempestate, personarum perditionem, et amissionem rerum timentes, S. Henricum invocaverunt. Et continuo tranquillitas facta est in mari, et ipsi mortis periculum evaserunt.

f
mare seda-
tum.

15 Gudmundus famulus Domini Alnensis cum venisset in g Wesgotiam ad Sacerdotem quemdam, et sero post cœnam bibisset memoriam S. Henrici, Sacerdos hoc audiens derisit, et dixit: Si ille est Sanctus, irascatur mihi, si potest. Sequenti vero nocte jacens in lectulo, nimio coepit cruciari tumore corporis et dolore: et intelligens ob derisiones quam optaverat advenisse iram, prædictum Gudmundum vocavit: et votum fecit, quod vigiliam ejus celebraret omnibus diebus vitæ suæ. Qui continuo fuit meritis S. Henrici viri Dei liberatus.

punitus blas-
phemus, dein
sanatus,

g

16 His et aliis quamplurimus signis et prodigiis mirificavit Dominus Sanctum suum, et colendum ac venerandum exhibuit universis.

a S. Erii Regis et Martyris acta dabimus 18 Martii.

b A Nicolao Anglico, qui post Adrianus IV, Pontifex fuit, tunc Eugenii III. Legato consecratus est S. Henricus anno 1148, ut Joannes Magnus lib. 18, cap. 18, atque ex eo Baronius ad eum annum num. 40. Ex Anglia in Suetiam venisse eum pro lucrandis Christo animabus scribit idem Magnus lib. de Pontif. Upsal. et in histor. Goth. summæ eruditionis Pontificem vocat.

c Leges S. Erii laudat Jo. Magnus, ad quas, inquit, etiam nostris temporibus injuste oppressi, perinde atque unicum innocentiae suæ præsidium confugiunt: tametsi nimis frustra ab illis Leges aliquas implorant, qui præter violentiam et rapinas nihil aut parum didicerunt: qui tamen non raro suam tyrannidem Divi Erii legibus perperam adductis confirmare non erubescunt.

Leges S. Erii.

d Ad cujus, inquit Magnus, consilia et pias exhortationes pius Rex omnem vitæ suæ cursum ordinavit, et paullo post: Inter cetera autem pie exhortationis consilia Henricus animum optimi Regis ad illam magnam et memorabilem militiam in Finlandos idololatrias, pro dilatanda fide Christiana induxit.

e id est, pileolum.

f id est, vitulorum marinorum.

g id est, occidentalem Gothiam, ubi Scara urbs Episcopalis.

XX JANUARI.

SANCTI QUI XIII KAL. FEBR. COLUNTUR.

- S. Clemens Presbyter, Lugduni in Gallia.

S. FABIANUS Papa, Martyr Romæ.

S. Bassus,

S. Eusebius,

S. Eutychius,

S. Basilides,

S. SEBASTIANUS, Defensor Ecclesiæ Romanæ, Martyr.

S. Neophytus Martyr, Nicææ in Bithynia.

S. Innas,

S. Pinnas,

S. Rimmas,

S. Leontius,

S. Cyriacus,

S. Vitus,
- Martyres.
- Martyres, Nicomediæ.
- S. Cendeus,
- S. Ursus,
- S. Florus,
- S. Felix,
- S. Marcia,
- S. Chelidonia,
- S. Cyriacus Martyr, Nividuni.
- S. Euthymius Magnus, Abbas prope Hierosolymam.
- S. Petrus Telonarius, Constantinopoli.
- S. Fechinus Abbas, Fourrii in Hibernia.
- S. Maurus, Episcopus Cæsenæ in Italia.
- B. Benedictus Eremita Ord. Vallis-umbrosæ, in Etruria.

NOT. 94.

PRÆTERMISSI VEL IN ALIOS DIES REJECTI.

- S. Honorati Episcopi Arelatensis Translatio hoc die facta traditur, et refertur a Saussaio in Martyrologio. De ea egimus post ejus vitam xvi Janu.

S. Marius,

S. Martha,

S. Audifax,

S. Abachum,

S. Henricus Episcopus Upsalensis in Suecia, Martyr. MS. Florar. De eo egimus xix Janu.

S. Polychronius Martyr. Carthusiani Col. in auctario ad Usuardum. Celebratur S. Polychronius Episcopus et Martyr in Perside, xvii Febru. alius Presbyter et Martyr vi Decembris, an alteruter horum haud nobis liquet.

S. Irenes ecclesiæ Constantinopoli Encænïa celebrata hoc die, ut ex S. Marciani magni Œconomi vita patet x Janu. cap. 5, num. 21.

S. Theophorum Confessorem in Palæstina habet Ferrarius, citatque Menologium Græcorum; sed perperam illud intellexit : est enim S. Euthymius Magnus, Theophorus, sive Deifer, appellatus.

Dagobertus I Rex piissimus, refertur hoc die a Molano, sed sive Sancti titulo; neque iis ab Ecclesia hactenus illi attributus, ut xix Janu. diximus.

Lucidus Ficoclenis Episcopus refertur hoc die a Menardo, sed titulo tantum Venerabilis; licet lib. 2, Observat. diserte Beatum appellet et fuit vere illius felix obitus, quem Joannes Diaconus narrat lib. 4 Vitæ S. Gregorii cap. 90 et 91.

Christianus secundus Abbas monasterii Scotorum Herbipoli, a Davide Camerario etiam Sanctus appellatur, referturque hoc die, ab aliis laudatur, sed a nemine, quem quidem legerimus, in albo Sanctorum conscribitur.

Daniel tertius Abbas Camberonensis in Hannonia, refertur hoc die ab Arnolfo Raissio in Auctario ad Natales Molani, et Chrysostomo Henriquez in Menologio, et ab hoc Beatus appellatur. Saussaius Piiis accenset.

Desiderius Morinorum in Belgio Episcopus, ab eodem Raissio Beatus muncupatur. Nobis id non constat. Quandoque tamen ad ejus et Danielis Abbatis sepulchrum candelæ a quibusdam, quasi ad publicam venerationem, accensæ sunt, in monasterii Camberonensis ecclesia, ubi ambo jacent.

Galterius Abbas Cistercii XIX, refertur hoc die in Calendario SS. et BB. Ord. Cisterc. et in Menologio Chrysostomi Henriquez, atque utrobique Beatus appellatur. Saussaius inter Pios censet.
- Caducanus Episcopus Benchorensis in Wallia, hoc die commemoratur Beatusque scribitur a Ferrario; a Chrysostomo Henriquez xvii Junii Beatus a Davide Camerario xx Junii Sanctus. Vir fuisse traditur eruditus et pius, et Gregorii IX, Pont. Max. permissu abdicasse episcopatum, ac monasticam vitam egisse in cænobio Durensi, sive Dorensi, vulgo Douvre, in Herefordiensi Comitatu ad Dorum flumen, at nemo tradit, antiquitus Sanctis adnumeratum.
- Smaragda, sive Eustochium, Messanensis virgo sanctissima, hoc die obiit anno 1491, feria quinta ut testatur Marcus Ulyssipponensis Chronic. Ord. Minor. par. 3, lib. 7, cap. 7 et Cæsar Lanza Eques Messanensis in ejus vita, quam Italice edidit anno 1605, ac Beatam uterque appellat, uti et Bzovius in Annalib. Sylvester Maurolycus in Oceano Relig. Octavius Cajetanus noster, Ferrarius in generali Cat. hi duo 22 Janu. eam referunt, Arcturus Monstierius in Martyrol. Francisc. 13 Decemb. Nobis necdum compertum est an Cœlitum honores ei ab Ecclesia decreti sint, etsi plurima illius narrentur miracula. Vitam Latine scripsisse traditur Franciscus Maurolycus, quam necdum vidimus.
- S. Eugenius,
- S. Candidus,
- S. Valerianus,
- S. Acylas, sive Aquila,
- Martyres. Menæa, in quibus, ni fallimur, iidem omnino, eademque passi memorantur, uti et in Molani ad Usuardum auctario xxi Jan.
- S. Meinradus anachoreta Augiensis. M. Kalendarium SS. Ord. S. Benedicti. De eo agemus xxi Janu.
- S. Vincentius in Hispaniis. MS. Martyrol. S. Hieronymi. Est is fortassis celeberrimus ille, de quo xxii Jan.
- S. Joannis Chrysostomi secundum exilium. MS. Florarium, an id hac die illi irrogatum sit, disquiremus ad ejus vitam xxvii Jan.
- S. Tarsus,
- S. Leucius,
- S. Gallinicus,
- S. Marcia, mater SS. Marcelliani et Marci refertur hoc die a Silvano Razzio tom. 1, de sanctis mulieribus. De ea agitur in Vita S. Sebastiani. Colitur ii Julii.
- Crucis vivificæ pars hoc die Gandavum allata anno 1187, atque in S. Michaelis æde collocata. Mentionem ejus faciemus, cum de Exaltatione ejusdem sanctæ Crucis agemus xiv Septemb.
- S. Elfleda
- NOT. 95.

S. Elfreda Virgo, Rumseiensis in Anglia Abbatissa, refertur hoc die in Martyrologio Anglicano et Ferrario. Obiit, quo die eam quoque Menardus consignavit

XXIX Octob.

S. Solutor, S. Adventor, S. Octavius, } Martyres e Legione Thebæa commemorantur hodie a Molano, Bellino, Ferrario, Galesimo, Maurolyco, Felicio. De iis agemus cum Martyrol. Rom. xx Novemb.

DE S. CLEMENTE PRESBYTERO, LUGDUNI IN GALLIA.

SECVLO III
XX JANUARI.

S. Clementis
natalis.

Illustris Galliarum Doctor, Lugdunensis Ecclesiæ Antistes S. Irenæus, cujus natalis agitur XXVIII Junii, præclaros habuisse discipulos complures traditur, interque eos Clementem Presbyterum, de quo vetustissimum S. Hieronymi Martyrologium XIII Kal. Februarii : Lugduni Clementis Presbyteri. Galesinius : Lugduni S. Clementis Presbyteri et Confessoris. Meminerunt illius quoque Molanus, Canisius, Ferrarius.

2 Plenius Saussaius : Ipso die Lugduni S. Clementis Presbyteri, qui B. Irenæi Episcopi et Martyris discipulus, ab eo ob insignia scientiæ et pietatis merita presbyterii honore exornatus, sacerdotalis officii munia sub eo, pleno spiritus Apostolici vigore, obiit. Illo autem sub Severo diro Cæsare ob pietatis

assertionem et gregis tutelam obtruncato; Zachariæ symmystæ suo, cum in ipsius Irenæi Antistitis sociorumque Martyrum colligendis sepeliendisque corporibus, tum confirmandis perterritis ea ex procella fidelibus sedulam operam adhibuit. Denique postquam Christi gloriam insigni zelo et fortitudine propugnasset, Martyr potius merito quam titulo, æternos ad triumphos evolavit.

3 Cum porro Severi persecutione, anno imperii ætas, ejus 10, ut in Chronico scribit Eusebius, Christi nimirum 202, concitata, interfectus sit S. Irenæus; S. Clementem oportet sub sequentibus Imperatoribus Caracalla, Macrino, Heliogabalo, floruisse De S. Zacharia Presbytero agemus 28 Junii.

DE S. FABIANO PAPA MARTYRE, ROMÆ.

§ I. S. Fabiani electio; tempus Sedis.

AN. CH. GCL.
XX JANUARI.
S. Fabianus
Romanus

Antero III Nonas Januarii trucidato, evectus dein ad pontificatum Fabianus est, natione Romanus, ex patre Fabio, ut habet liber de Romanis Pontificibus; de regione Cœlii montis, ut Petrus de Natal. Is Georgio Cedreno, Chronico Alexandrino, et quibusdam Græcorum Flavianus dicitur; Maximo Cytherco et Menæis Fabius; Omphrio Panvinio Fabius Fabianus, haud satis ex usu Quiritium, qui Fabium Fabio patre natum, sed in aliam familiam adoptatum, non jam Fabium, sed Fabianum: ut Æmilianos, Octavianum, aliosque appellare consue-

runt, 2 Fabianus Presbyter cum esset, in beatorum Martyrum corporibus humandis, ut Galesinius scribit, pie occupatus, Pontiani Pontificis et Martyris, qui fidei causa in exilium missus obiit, corpus a se Romam delatum, in cœmiterio Callisti, et Anterum Pontificem ac Martyrem etiam, in cujus locum is proxime successit, in via Appia sepelivit. De Pontiano testatur liber de Rom. Pontific. In eadem insula (Sardinia) defunctus est III Kal. Novemb. (Baronius, 19 Novembris; Catalogus Pontificum a Bucherio ex MS. nostro editus, IV Kal. Octob.).... quem B. Fabianus adduxit cum Clero, et sepelivit in cœmiterio Callisti, via Appia. At de Pontiano agemus XIX Novembris. Viguit istud olim sanctum Romanorum Presbyterorum studium, ut Sanctorum corpora decenter sepelirent, quod alibi de SS. Joanne, Crispo, Marcello, qui dein Pontifex fuit, aliisque dictum. Nec ipsi id se indignum rati Pontifices. Eutychanus certe, ut citatus de Pontificib. liber habet, temporibus suis per diversa loca 342, Martyres sua manu sepelivit.

3 His artibus dignum se summo sacerdotio suffragatoribus Divis Fabianus probavit. Ut illud adeptus sit, Eusebius narrat lib. 6, cap. 22. Post Anteroti mortem aiunt Fabianum una cum aliis ex agro Romam venisse, ibique fixisse domicilium : ubi mirabiliter, divina et cœlesti gratia largiente, summum sacerdotium sortitus est. Nam cum fratres omnes, causa deligendi ejus qui episcopatum esset gesturus, convenissent in ecclesiam, et multi de plurimis illustribus et præclaris viris ad illud munus idoneis cogitarent; Fabianus, qui aderat, nemini venerat in mentem: cum subito e sublimi devolantem columbam, ejus

capiti insedissee narrant, quæ similitudinem exhiberet Spiritus Sancti specie columbæ super Salvatorem nostrum descendentis : inde populum universum uno pariter sacrati Spiritus instinctu commotum, magna cum alacritate, uno animorum consensu, illum eo gradu dignum acclamasse, et absque cunctatione arreptum in throno pontificali collocasse.

4 Eadem narrat Nicephorus Callistus lib. 5, cap. 26, qui comitiis interfuisse ait Episcopos qui Romæ erant et fratres omnes, captaque fuisse ferri, sed variantia, suffragia, priusquam illo columbæ portento cœlitus deligeretur Fabianus. Rufinus lib. 6, cap. 21, adstittisse ipsum ait inter ceteros, scire cupientem qui rei exitus foret, at videtur ipse unus fuisse ex eorum numero, penes quos suffragii jus erat. Id miraculum, ut idem tradit Rufinus, alii super hujus, alii super Zephyrini nomine gestum tradunt. De S. Zephyrino agemus 26 Aug. Petrus de Nat. lib. 2, cap. 105, hoc prodigium ita retulit : Et ecce columba candida super caput ejus de cœlo descendit, dicens : Romæ Episcopus coronaberis. Nempe cum Eusebius πικρὰ imitationem, id fuisse descensus Spiritus sancti supra Salvatorem nostrum dixisset, noluit Natalitius vocem cœlestem hic desiderari. Sed cum vetusto auctore, simul et fide caret, in veterum gestis.

5 Gesta porro hæc Maximino Imperat. et C. Julio Africano Coss. anno Christi 236, imperii ejusdem Maximini primo nondum evoluta. Ita liber de Rom. Pontif. Fuit autem temporibus Maximini et Africani usque ad Decium II et Quadratum, et passus est iv Kal. Februarias. Melius alter Pontificum indiculus : Fuit temporibus Maximini et Gordiani et Philippi, a consulatu Maximini et Africani, usque Decio II et Grato. Passus xii Kalendas Februarii. Si porro, ut prior liber habet, post S. Anteri mortem vacavit Episcopatus dies xiii, ergo xvi Januarii, aut potius xvii, quæ erat Dominica, subrogatus est Fabianus, et sedit annos xiv, menses x, dies xi, ast ea non congruunt : nam si eo die creatus est, et tamdiu sedit, ergo decessit 27, vel 28 Novembris, an. 250. Decio et Grato Coss. Alter indiculus habet sedisse annos xiv, mensem unum, dies decem; quanto tempore post Anteri necem vacaverit Sedes, non exprimit : si 13 diebus, ergo obiit 13, vel 16 Februarii. Baronius corrigit, sedisse annos 15, dies 4, fatetur tamen Maximino et Africano Coss. quem ille annum Christi vult ducentessimum trigessimum

quod varie
narratum
aliis.

Quando electus,

quandiu sederit.

Martyres se-
petit,

in his Pontia-
num,

sancto more :

designatur
Pontifex mi-
raculo co-
lumbæ :

gesimum octavum esse, creatum; interfectum Decio et Grato Coss. anno Christi, juxta illius calculum, 232 20 Januarii, atqui a 16 Januarii, an. 238, ad 20 ejusdem mensis 232, non conficiet nisi annos 14, dies 4. Certum est perturbatos esse numero; et vero nihil æque confusio obnoxium ac numerales notæ. Beda vulgatus, et Ado, ei Sedistribuant annos 14, menses 11, dies 12. Galesinius a. 14, m. 11, d. 15, Abbo Floriac. a. 14, m. 11, d. 10. Platina unum amplius diem. Rabanus, Notherus, et varia MSS. annos 25. Eusebius in Chronico et Usuardus in Martyrologio, annos 13. Auctor de Rom. Pontif. qui Luithprandus appellatur, annos 13, mensem unum, dies 11. Quia quo die electus sit non constat, id solum possumus pronuntiare, a eadē S. Anteri ad ipsius S. Fabiani necem intercessisse annos 14, dies 17.

§ II. Gesta in pontificatu, epistolæ.

Ejus statuta. **F**abiani res gestas breviter perstringit liber de Romanis Pontificibus: Hic regiones divisit Diaconibus, et fecit septem Subdiaconos, qui septem Notariis imminerent, ut gesta Martyrum in integro colligerent; et multas fabricas per cœmeteria fieri præcepit..... Hic fecit ordinationes quinque per mensem Decembris, Presbyteros 22, Diaconos 7. Episcopos per diversa loca numero 11, qui etiam sepultus est in cœmeterio Callisti via Appia xiv Kal. Februarii.

consecrationes. 7 Erant autem regiones Urbis quatuordecim; Diaconi vero septem: quare singuli binis regionibus præerant. Primus Archidiaconus dicebatur, ceteri Diaconi Cardinales hujus aut illius regionis. Citat Galesinius antiquam subscriptionem litterarum Gelasii I Papæ, quæ sic habet: Cyprianus S. R. E. Archidiaconus, et in regione tertia Diaconus Cardinalis et decima. Anastasius Diaconus Cardinalis in regione quarta et undecima, etc., post singulis regionibus præfecti Diaconi: alii dein additi, de quibus erudite disputat Galesinius in Notat. ad Martyrol.

Diaconi regionarii. 8 De Notariis ista idem commentatur Galesinius: Qui primum a Beatissimo Clemente Pontifice et Martyre ad res Martyrum conscribendas instituti, ac per regionis divisi, antiquitus Notarii regionarii nominabantur. Utque munus suum recte explerent, totidem regionarios Subdiaconos, quorum munus esset Martyrum Acta conquirere, ad illos in eo munere sublevandos, S. Fabianus adjunxit. Restinctis autem persecutionem facibus, ne iis deesset scribendi argumentum, cum de Martyribus, pace Ecclesiæ data, scriptio nulla reliqua esset; Julius I, Pontifex id in illorum munere positum esse voluit, ut notitia omnium Ecclesiasticorum monumentorum, quæ fidem facerent, per eos colligeretur, confectioque ab iisdem extaret cautionum, donationum, testamentorum, commutationum, omniumque in Ecclesia actorum; idque præcipue munus esset illius, qui eorum primus PRIMICERIVS NOTARIVM dicebatur. Atque horum quidem regionalis divisio usque ad Paschalis II et Urbani III, Pontif. tempora Romæ permansit. Hic enim ultimus certam mercedem iis in regiones distributis constituit. Extant monimenta Actorum, quæ litteris per hos consignata, in S. R. E. codicibus antiquis manu exaratis, leguntur: cujusmodi acta sunt beatissimorum Martyrum Fabiani, Sebastiani, Marcelli, et innumerabilium: quorum res gestas Ado præsertim ab horum Notariorum industria accepit. Fuit præterea eorundem officium populo denuntiare, quando et ubi Pontifex vel Litanias agere, vel Missarum solennia, vel Stationes indicare statuisset.

ac deinde; Verum multiplicato deinceps Notariorum numero, qui ex illis septem fuerunt, ii Protonotarii appellati sunt: quorum non officii solum, sed dignitatis gradus ejusmodi esse cœpit, ut lineæ tunicæ candidæ usus, qui proprius Episcoporum est, tanquam insigne di-

gnitatis, iis quoque tributus sit; ac demum usque eo dignitate, nescio quo modo, isti processerunt, ut Episcopis in omni fere actione publica præirent: id quod Pius II, in Concilio Mantuano optimo jure vetuit.

9 Hæc principio pontificatus statuta a Fabiano; et res poscebat: quod sequitur de fabricis per cœmeteria factis, id postea videtur contigisse, Gordiani aut potius Philipporum temporibus, cum, Christianis Imperatoribus, nemo quidquam facessere negotii Ecclesiæ auderet. De cœmeteriis eorumque substructionibus præclare disserit Galesinius, et Romana quadraginta tria enumerat.

10 Idem, incertum quo anno, Privatum hæreticum severissime notatum Ecclesiastica communione privavit. De eo S. Cyprianus epist. 55, ad Cornelium, paullo ante medium: Per Felicianum autem significavi tibi, frater, venisse Carthaginem Privatum veterem hæreticum, in Lambesitana colonia ante multos fere annos ob multa et gravia delicta, nonaginta Episcoporum sententia condemnatum; antecessorum etiam nostrorum, quod et vestram conscientiam non latet, Fabiani et Donati litteris severissime notatum, etc.

11 De tribus, quæ extant Fabiani nomine, epistolis, aliorum esto judicium. Primæ certe partem quæ de Novato agit, nequaquam ad Fabiani ætatem, nedum Sedis primordia. consulatum nempe Maximini et Africanæ, pertinere, sed ad Cornelium contendit Baronius; et nos ad Cornelii vitam 14 Septemb. dicemus; colligiturque ex libro de Romanis Pontificibus, ubi ista habentur: Et post passionem ejus (Fabiani) Moyses et Maximus Presbyteri, et Nicostratus Diaconus comprehensi sunt, et in carcerem missi sunt. Eodem tempore supervenit Novatus ex Africa, et separavit de Ecclesia Novatianum, et quosdam Confessores, postquam Moyses Presbyter in carcere defunctus est, qui fuit ibi menses 11, sicut et multi fuerunt. De S. Moyse Presbytero agemus 25 Novembris. Manifestum est, si primum post Fabiani mortem Romam venit Novatus, non potuisse eum a Fabiano pontificatus sui anno primo damnari. Secundam quoque Fabiani epistolam aliqui apocrypham judicant, ut testantur Possevinus in Apparatu, et Bellarminus de Confirmatione lib. 2, cap. 8. Tertia data dicitur XVII Kal. Novemb. Africano et Decio Viris Clariss. Coss. ut nusquam cum Africano gessisse consulatum Decius reperitur; nisi forte uterque suffectus fuerit: annus certe secundus imperii Decii, Christi 250, in fragmento tabularum consularium a Bucherio edito, signatur Decio II et Grato, cum nusquam Decii primus consulatus expressus sit.

§ III. Philippus Augustus cum filio baptizatus.

Insperata Fabiano Pontifici oblata divinitus felicitas est, ut primos Christianos Imperatores ipse baptizaret, instrueretque mysteriis nostræ religionis. Philippi hi fuere, pater ac filius. Ac pater quidem Bostris in Arabia natus, cum Gordianus junior ejus fraude, ut Eutropius scribit, aut, ut Sex. Aurelius Victor in Epitome, accensis ab eo in seditionem militibus, occisus esset, imperium invasit, sumpto in consortium filio admodum adolescente. Eadem quidem illam Gordiani Philippo omnes imputant Ethnici scriptores, disertissime Julius Capitolinus, fortassis ut Christiano nomini conflaretur invidia; licet eam nostrorum quidam, ut Eusebius aliique, haudquaquam inficiantur: neque Christianus tunc erat, et par in plurimis Gentilium ambitio, quæ nec ab agnatis cohiberet manus. Id tamen scelus si perpetravit, multis præclare factis expiavit Philippus. Orosius lib. 7, cap. 19, (an dissimulandi gratia)? in ambiguo reliquit: Igitur Gordianus, inquit, ingentibus præliis adversum Parthos prospere gestis, servorum fraude, haud longe a Circesso super Euphratem interfectus est.

13 Ut ut ea res se habuerit, Philippus, ut narrat Zosimus, sacramentis intervenientibus amicitia cum

EX 1 anno.

Quando singula gesta a Fabiano.

Privatum hæreticum damnatum.

Epistolæ ejus authenticæ?

prima?

secunda?

tertia?

Philippus Imperator interfecto Gordiano.

Romanos sibi conciliat.

Saporem constituta, belloque sopito, Romam proficiscitur, militum animos amplis largitionibus demulcens; Romanque nuntios mittens, qui Gordianum morbo extinctum dicerent. Ubi Romam venisset, ordinis Senatorii viris oratione benigna sibi conciliatis, magistratus amplissimos hominibus sibi conjunctissimis tradendos curavit. *Contracta ei tum necessitudo est cum Pontio viro nobilissimo, a quo Christianae religionis mysteria didicit, donec iisdem a Fabiano Papa initiatus est. Quod ex Actis S. Pontii quæ 14 Maii dabitur, hic delibandum.*

14 Deinde Fabianus in pontificatum succedens, ita B. Pontium, ut verus pater verum filium, diligebat. Sanctus autem Pontius jam perfectus in Domino, omnes facultates suas accipiens B. Fabiano Episcopo tradidit, et eas pauperibus distribuit, maxime domesticis fidei. Nunc autem qualiter primus omnium Imperatores Christianos fecerit, aut quomodo cum diabolo certaverit victor existens, vel palmam martyrii sumpserit, non tacebo. Temporibus Philippi Imperatoris, qui cum filio suo Philippo Romanum regebat imperium, fuit his duobus Philippis amicus B. Pontius Christianissimus et omnium divinarum litterarum doctissimus. Cumque gratia individua in eis esset, tertio imperii eorum anno, (ipse est millesimus annus a conditione Romæ) cum ad Diis suis sacrificandum pergere vellent, dicunt B. Pontio: Eamus et repropitiemus nobis Deos magnos, qui nos in istius millesimi anni circulum natalis Romæ perduxerunt. Quos B. Pontius diversis excusationibus declinare nitebatur.

15 Imperatores vero velut amicum ad sacrificandum cogeant. Beatus autem Pontius cognoscens a Domino datam sibi occasionem, ait: O piissimi Imperatores, cum sitis a Deo Principes ordinati hominum, cur non ei qui vobis hunc honorem præstitit cervices flectitis, et ipsi soli sacrificium laudis offeritis? Philippus Imperator dixit: Propterea et ego magno Deo Jovi sacrificium offerre desidero, qui mihi hanc tribuit potestatem. B. Pontius subridens respondit: Ne erres Imperator; est Deus in cælis, qui cuncta unico verbo suo constituit, et Spiritus sancti gratia animavit. Philippus Philippi Imperatoris filius una cum patre dixit: Qua animi intentione ista referas, ignoramus. B. Pontius dixit: Numquid ab initio Jovis fuit? Imperator dixit: Non, quia Saturnus pater ejus antiquior illo est, qui populos Italiæ tranquilla moderatione gubernavit. B. Pontius dixit: Et quando Saturnus Cretæ regnabat, antequam a Jove filio de regno pelleretur, numquid Italia populos non habebat? nonne statim ut expulsus est, sicut litteræ vestræ declarant hospitio est receptus?

16 Rursumque addit: Piissimi Imperatores, ne seducamini in vanis poetarum figmentis; unus est Deus in cælis, pater omnium, qui cum Filio suo et Spiritu sancto, omnia quæ fecit sua potestate continet. Imperator dixit: Si unus est Deus, quem in cælis esse asseris, cur et filium eum habuisse commemoras? Beatissimus Pontius dixit: Unus est Deus, quem sæpe testatus sum, qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt. Postremo fecit hominem immortalem ad imaginem et similitudinem suam, et cuncta quæ in terra et quæ super terram vel deorsum morantur in aquis, potestati hominis subjecit, diabolus autem e cælo projectus videns in tanto honore hominem positum, invidia ductus, homini persuasit, ut ingratus vel inobediens ei qui omnia illi subdidit; existeret. Quo facto immortalitate qua indutus fuerat exspoliatus, mortem per inobedientiam cum sua omni prole sibimet ipsi inflixit. Nam et diabolo ut semel hominem elideret parvum visum est, sed idola, quæ nunc Deos dicitis, ipse adinvenit, ut genus humanum in toto a creatore suo separaret. Sed pius Dominus nolens fabricam imaginis suæ perire, uni-

cum Verbum suum, per quem omnia quæ in cælis et quæ in terra habentur creata sunt, ad terram e cælestibus thronis mittere dignatus est; qui carnem immaculatam pro nostra salute ex virgine sumens, venit homo, ut lapsum hominem reformaret, et diabolus cum suis ministris igni perpetuo deputeret. Nam cum multa mirabilia in terris ostenderet, quæ numquam talia visa sunt, scilicet ut cæcos a natiuitate sua illuminaret; paralyticos, qui per multorum temporum spatia arentibus membris corporali virtute destituti erant, pristina restitueret sanitati; leprosis, putridissimis comestisque atque foetentibus carnibus, nitorem cutis mirabiliter restauraret; mortuos, et quatruiduanum Lazarum de monumento aspiciente populo suscitaret; et alia multa mirabilia, quorum numerus non est, faceret; (quippe quid non reformaret qui omnia formaverat?) Judæi, non credentes, sed potius invidentes, tradiderunt Pontio Pilato Præsidi, et eum qui pro salute eorum venerat cruci affixerunt: quem Deus suscitavit tertia die a mortuis, et per dies multos post resurrectionem suam cum hominibus conversatus est. Mortem vero, quam diabolus hominibus intulit, moriendo occidit, et vitam sua resurrectione nobis donavit; ut quemadmodum ipse post istam mortem resurgens jam non moritur, ita et nos post hanc vitam parvam et miserabilem resurgentes, in æternum cum illo vivamus. Nam ascendens in cælum iter vitæ cœlestis monstravit. Unde si quis hanc salutem neglexerit, cum diabolo in æternum damnabitur; si quis autem crediderit, cum Christo in cœlestibus regnis permanebit.

17 Cumque his et aliis multis pro salute eorum disputaret verbis, Dei voluntate Imperatores crediderunt, et eum deprecabantur, ut mysterium hujus salutis superveniente die eis plenius aperiret; qualiter ab igne perpetuo evadere et immortalitate cum Sanctis sine fine perfrui potuissent; et quidem ex die illa et deinceps sacrificia idolorum declinantes, spectacula tantum pro conclusione millesimi anni, quo natalem Urbis celebrabant, fieri imperaverunt. Tunc beatissimus Pontius ad Episcopum urbis Romæ nomine Fabianum, qui Ecclesiæ Dei præerat, convolvit, et omnia ei ex ordine pandit. Tunc sanctus Papa Fabianus cadens cum eo in orationem, dixit: Domine Jesus Christe, gratias ago nomini tuo, qui per famulum tuum Pontium Imperatores populi Romani ad tuam notitiam perducere dignatus es. Alia vero die cum simul ad Principes venissent, et sacramenta eis divina demonstrassent, baptismi gratiam consecuti sunt.

18 Quæ tunc illi civitati lætitia fuerit, quæve exultatio repentina supervenerit, quis poterit enarrare? In initio autem templum, quod magnum vocabant, ex jussione Imperatorum arripientes S. Fabianus et Beatissimus Pontius, ac confringentes omnia ejus sculptilia, simul cum templo funditus subverterunt: ita ut omnis populus ad notitiam Domini nostri Jesu Christi cum alacritate et gaudio concurreret, et baptismatis unda perfusus Domino benediceret. Nam ubi dæmonum templa destruebantur, ibi illico ecclesiæ consurgebant. Ecce quanta contulit Dominus Pontio famulo suo, ut ante omnes homines Principes totius orbis Christo acquireret, et ipse qui secundum seculi dignitatem Consul ad suffragia populi expectabatur humanis spiritaliter consulens, lucem eis veritatis demonstraret. Hoc autem factum est per annos quatuor, quibus Philippi Christiani Imperatores Romanum populum continebant.

19 Quæ de templis dirutis a Philippo Imper. atque Fabiano Papa, narrantur, ea ab alio addita censet Baronius ad an. 246, nu. 9. At minime nobis dubium Idola et tem- videtur, quin, etsi pleraque Gentilium delubra intacta pla eversa. permanserint, ea tamen idola eorumque sacella quæ in potestate erant Augustorum, atque alia etiam fortassis, eversa

Verbi incarnatione,

miraculis,

morte.

Credentes sacrificiis abstinent.

S. Fabianus eos baptizat.

Multi conversi.

S. Pontius facultatibus erogatis in pauperes,

amicus Imperatoribus,

invitatus ab iis ad sacrificia

fidem iis suadet,

confutata unitate Deorum;

declarato lapsu hominis;

eversa sint. Ceterum Philippum Christianum fuisse Eusebius in Chronico tradit : Philippus Philippum filium suum consortem regni facit, primusque omnium ex Romanis Imperatoribus Christianus fuit. Vincen-
tius *Lirinensis adversus hæreses cap. 23*. Ejusdem (*Origenis*) epistolæ testimonium perhibent, quas ad Philippum Imperatorem, qui primus Romanorum Christianus fuit, Christiani magisterii auctoritate conscripsit.

§ IV. Annus urbis Romæ millesimus.

Incredibili quadam invidentia pleraque Philippi decora Gentiles historici suppressere, haudquaquam dissimulaturi si quæ extitissent flagitia, qui adeptum paricidio Imperium passim inculcant. Non dubium quin vir acer ac prudens, multa domi militiæque præclara gesserit : certe Carporum gentem ab eo debellatam fatetur, vel invitus, Zosimus. Duo ab eo statuta commemorat Baro-
nius, quæ Christianum magnopere redolent pietatem : primum, quod sentinam illam detestabilem turpitudinum Romæ inolitam et immobiliter hærescentem hausit ac penitus sustulit, nempe exoletorum classes. Testis Lampridius in *Alexandro* : habuit in animo ut exoletos vetaret; quod postea Philippus fecit. Id gemino, sed ineptio commento obscurare velle Aurelius Victor videtur; prius ab aruspicina petatum, quam certum est execratum esse Philippum : alterum quia forte præteriens, filii similem pro merito ephebum conspexerat, ideo eam labem deinceps vetuisse. Alterum laudabile illius decretum fuit, quo poetarum coercuit licentiam, passim honestissimorum virorum carpentem mores, et juvenum animos turpitudine imbuentem; eosque ex albo professorum bonarum artium expunxit. Extat id *L. Poeta. C. de professor. lib. 10*. Harum porro aliarumque ejusmodi legum sancendarum illi auctorem fuisse Fabianum ambigi non potest. Omittimus ædificia publica, lacum Transtiberinum, aliaque.

21 Illud demum utrique, Augusto ac Pontifici, gloriosum, quod eorum tempore annus Urbis millesimus summa celebritate peractus est. Aurelius Victor de Cæsaribus : annum Urbis millesimum ludis omnium generum celebrant. Eutropius *lib. 9*. His imperantibus (*Philippis*) millesimus annus Romæ urbis ingenti ludorum apparatu spectaculorumque celebratus est. Clarius ad rem nostram Paulus Orosius *lib. 7, cap. 20*. Hic primus Imperatorum omnium Christianus fuit, ac post tertium Imperii ejus annum millesimus a conditione Romæ annus impletus est. Ita ludis magnificis augustissimus omnium præteritorum hic natalis annus a Christiano Imperatore celebratus est. Nec dubium quin Philippus hujus tantæ devotionis gratiam et honorem ad Christum et Ecclesiam reportarit, quando vel ascensum fuisse in Capitolium, immolatasque ex more hostias, nullus auctor ostendit. Idem supra ex *S. Pontii Actis* firmatum.

22 Neque populus magnopere sacrificia desideravit, ludorum varietate et magnificentia captus. Qua de re Eusebius in Chronico : Regnantibus Philippis millesimus annus Romanæ urbis expletus est, ob quam solennitatem innumerabiles bestiae in Circo magno interfectæ; ludique in Campo Martio theatrales tribus diebus ac noctibus populo pervigilante celebrati.... Quadragesimus missus natali Romanæ urbis cucurrit, et agon mille annorum actus. Julius Capitolinus in *Gordiano tertio* : Fuerunt sub Gordiano Romæ elephantum triginta et duo, quorum ipse duodecim miserat, Alexander decem; alces decem, tigres decem, leones mansueti sexaginta; leopardi mansueti triginta, belbi, id est, hyænæ, decem; gladiatorum fiscalium paria mille; hippopotamus et rhinoceros unus; archoleontes decem; camelopardali decem; onagri viginti; equi feri quadraginta; et cetera hujusmodi animalia, innumera et diversa : quæ omnia Philippus

ludis secularibus vel dedit vel occidit. Has autem omnes feras mansuetas, et præterea efferas, parabat ad triumphum Persicum : sed votum publicum nihil valuit. Nam omnia hæc Philippus exhibuit secularibus ludis et muneribus atque Circensibus, quum millesimum ab Urbe condita annum in consulatu suo et filii sui celebravit.

23 Inchoata est ea solennitas anno Christi 247, ipsis Palilibus, XI Kal. Maii, Coss. Philippis patre II, filio primum; absoluta, iisdem Coss. patre III, filia II, et hic postremus annus fere secularibus nummis inditus, forte quod missilia ejusmodi numismata vel Kalendis Januariis, vel ipso Philippi natali, mense Martio, erogata sint. Repræsentat ejusmodi numismata Baronius bina; quorum prius effigiem patris Philippi exhibet cum inscriptione : Imp. Jul. Philippus Aug. pars adversa columnam miliarium, eique inscriptum : Cos. III, circum : Sæculares ludi, alterum filii imaginem : Imp. Cæs. M. Julius, Philippus, Aug. altera parte miliariam columnam, cum inscriptione Cos. II, adstantemque Philippum juniorem virga templi aditum demonstrantem, quasi nova seculo novam religionem servandam proponat. Alia numismata a Jacobo Bixo sculpta editaque exhibent effigiem senioris Philippi, in altera parte quædam leonem, alia alcen, alia lupam cum Romulo et Remo, alia leopardalim; singulis circum adscriptum, sæculares Augg. aliud elephantem cum sessore Mauro spicula vibrante : Æternitas Augg. Aliud, templum, vel columnas sex : Sæculum novum. Est et Marcia Otacillæ Severæ Augustæ effigies, inque adversa parte hippopotamus, cum inscriptione : Sæculares Aug. in alio matrona considens, læva hastam tenens, dextra admovent capiti velum : Pudicitia Aug. Denique Philippi junioris imagine cusus nummus, in altera parte binos exhibet militari habitu juvenes, dextris hastilia vibrantes, priorem læva globum sustentem; quos vulgo duos Philippos interpretantur, adscriptum : Principi Juvent, alius cervam, alcenve. Sæculares Augg. alius sertum e floribus ad frondibus; medis inscriptum, Æternitati Imp. Alia id genus complura missa facimus : quæ tamen omnia vir ullam gentilitiæ superstitionis imaginem referunt. Mirantur in nummis magni Constantini quidam viri graves, pauca extare vestigia Christianæ religionis : at qui istis rebus, A. A. A. F. F. F. præfecti erant, fortassis a nostris sacris adhorrebant; et dissimulabat Imperator, quo etiam inscio multi eorum cudebantur. Sub Philippo autem videtur ea res a quibuspiam Christianus curata, aut certe ab eo prohibitum, ne quæ deorum in nummis effigies esset. Est penes nos argenteus nummus, in cujus una parte imago est Philippi, corona radiis distincta redimiti, cum inscriptione : Imp. M. Jul. Philippus Aug. in altera, P. M. TR. P. III. Cos. PP. medio Felicitas, forma muliebri, dextra hastile tenens, cujus pars superior, caducei instar, serpentibus implexis et obversis insignita; læva cornu copiæ.

§ V. Philippi utriusque virtutes Christianæ.

Ille publicæ lætitiæ data, auspicandæque novorum sacrorum securitati. Inter quæ alia ab Augustis edita specimina virtutum Christianarum. Nam filius quidem, patrem ludis secularibus petulantius cachinnantem, quamquam adhuc tener, vultu notavit aversato, ut scribit Aurelius Victor, qui solita invidia pulcherrimam modestiæ in puero verecundiæque laudem, ad animis evertitatem ac naturalem mæstitiam transtulit : ne videlicet Christianus puer illa turpitudinum monstra Heliogabalos, Commodos, Neronæ, exprobrare Gentilibus videretur.

25 At parens illustrius etiam, acceptumque cælitibus et Christo Salvatore, spectaculum edidit, humilitatis. Id Eusebius memorat *lib. 6, cap. 27*. Fama est istum, (*Philippum*) Christianus cum esset, die postremæ vigiliæ Paschatis, Ecclesiasticarum precum cum multitudine participem fieri voluisse, at non prius ab Episcopo

EX VARIIS.

bestiarum exhibitionibus,

nummorum erogationibus :

horum symbola,

nil idololatricæ superstitionis repræsentantia.

Philippi junioris gravitas.

Senior sine confessione communicare prohibetur a Fabiano ;

Philippus cinnædos prohibet :

privilegia poetis adimit.

millesimum Urbis annum celebrat,

non sacrificiis,

sed ludis,

Episcopo qui tunc Ecclesiæ præerat permissum esse ingredi, quam esset confessus, atque iis qui peccatorum vinculis adstricti, pœnitentiæ locum habebant, se adjunxisset; nulla alioquin ratione, ni id faceret, propter multa quæ deliquisse ferebatur, ab ipso suspectum iri. Fertur autem Imperator prompto et alacri animo morem gessisse, et ingenuam modestiam ac religiosam piamque affectionem, Dei timore incitaram, re ipsa declarasse. *Hæc Eusebius; quæ ne quis de pœnitentia præmitti baptismo solita recipiat, quæ tamen nullam requirebat peccatorum confessionem, Ruffinus lib. 6, cap. 25, clarius de mysteriorum, sive Eucharistiæ, communione exponit* : De hoc traditum nobis est, inquit, quod Christianus fuerit, et in die Paschæ, id est, in ipsis vigiliis cum interesse voluisset et communicare mysteriis, ab Episcopo loci non prius esse permissum, nisi confiteretur peccata sua, et inter pœnitentes staret : nec ullo modo copiam sibi mysteriorum futuram, nisi prius per pœnitentiam culpas, quæ de eo ferebantur plurimæ deluisset. Ferunt igitur libenter eum quod a Sacerdote imperatum fuerat suscepisse, divinum sibi inesse metum et fidem religionis plenissimam rebus atque operibus comprobando.

humiliter obtemperat.

26 Episcopum hunc Fabianum fuisse recte conjicit Baronius, cujus vel eo magnitudo animi cernitur, qui Imperatorem, natione barbarum, recens Christo additum, militari ingenio proindeque, minus, tractabili, ita publice eo tempore monere ausus sit. Confusa hæc et intricata in Chronico Alexandrino : Decius hic S. Babylon non solum ob Christi religionem interfecit, sed quod ausus esset Philippi Imperatoris conjugem, et ipsum Philippum, cum Christiani essent, quod peccasset Philippus, aditu ecclesiæ prohibere. Ast S. Babylonæ cædis causa fuit, non quod Philippum cæde Gordiani pollutum, sed tyrannum Gentilem, vim scelusque anhelantem et sanguine regii adolescentis, qui obses Romanis erat datus, madentem, ab ingressu ecclesiæ arcuisset, ut 24 Januarii dicemus.

Id alibi mendose narratum.

§ VI. Philipporum cædes, ac S. Fabiani.

Ita spes non tum familiæ suæ, quam Catholicæ Ecclesiæ, collocare in tuto Philippus nitebatur, sapientissimis Fabiani Papæ adjutus consiliis. Eaque fortassis causa accersiverat Romam ab Ægypto Origenem. Romæ certe Philippo imperante is fuit; cum prius Fabiano Papæ scripsisset de recta sua et sana fidei doctrina, ut narrat Eusebius lib. 6, cap. 29, ubi et ista habet : Exstat etiam illius epistola ad ipsum Imperatorem scripta, et alia ad ejus uxorem Severam. Addit Ruffinus, has epistolas absque ullo adulationis furo scriptas. Ab hisne evocatus sit in Urbem, an sponte venerit vel Pontifici rationem fidei suæ redditurus, vel si ipse atque Imperatores unuissent, explicaturus fortassis Romæ sacras litteras, quo jam venisse Plotinum Platonium audierat; an citatus at causam dicendam a Fabiano, incertum est. Isthic cum esset, et aliquando venisset in scholas, Plotinus statim genas rubore suffusus, ut ex Porphyrio scribit Baronius, assurgere voluit. Sermones vero ab Origene continuare rogatus, respondit, Studium loquendi cessare, quando qui loquitur, animadvertit se ad illos, qui idem ipsi noverint, verba facturum. Atque ita cum pauca quædam disseruisset, inde surrexit. Sed de Origine alii viderint.

Scribit ad Philippum et Fabianum Origenes.

ac Romanum venit.

28 Tandem anno Christi 249, Philippus filio Urbi relicto, ut auctor est Aurelius Victor in libello de Cæsariis, ipse quamquam debili per ætatem corpore, adversum Decium profectus, Veronæ cadit, pulso amissoque exercitu. Quis Romæ compertis, apud Castra Prætorii filius interficitur. Annos potentia quinque egere. Agebat filius, ut idem in Epitome narrat, vitæ annum duodecimum. Zosimus suo more Christianis insensus, cum immodice Decium laudat, tum

Occiduntur ambo Philippi a Decio.

Philippo inertem in omnibus secediam obijcit, quem tamen fatetur pugnantem occubuisse. Causam belli non solum ambitionem, satis alioquin validum telum, sed Christianæ religionis odium Decio fuisse, alii indicant. Georgius Cedrenus : Interfectus est Philippus, una cum filio, pro Christianis contra Decium pugnans. Paulus Orosius lib. 7, cap. 21. Anno ab Urbe condita millesimo quarto (imo, millesimo secundo) Decius civilis belli incentor et repressor, occisis Philip-

odio religionis

29 Id si ita est, mirum profecto, non esse relatum in numerum sanctorum Martyrum saltem M. Julium Philippum juniorem, qui Romæ sanctissimis præditus moribus, innocenti adhuc ætate, religionis præcipue causa interfectus sit. Nisi forte relatus est, sed oblitterata memoria, eo præsertim, quod, ut Eutropius auctor est, ab Ethnicis inter Divos relati ambo essent. Petrus de Natal. lib. 11, caput 92, ita inscribit : de SS. Philippo et Philippo Imperatoribus Martyribus; sed seniores ait a Decio in strato quiescentem Veronæ interfecit, alienatis ab eo militum animis prætextu Christianitatis.

an Martyres? saltem junior?

30 Ut ut sit, Decius, ut scribit in Chronico Eusebii, cum Philippus patrem et filium interfecisset, ob odium eorum in Christianos persecutionem movet. Chronicon Alexandrinum : Decius imperium a Christianorum cæde exorsus, Flavianum Pontificem Romanum religionis causa occidit. Capite truncatum esse Fabianum tradit Petrus de Natal. lib. 2, cap. 103, et Martyrologium Germanicum, ac Maximus Cythereus cum Menæis. Contigit id anno 250, ineunte, Decio et Grato Coss. Sepultus est autem Fabianus in cœmeterio Callisti, via Appia, supra quod cœmeterium S. Sebastiani constructa ecclesia, de qua infra ad ejus Acta.

S. Fabianus occisus,

31 Significavit sanctissimi Pontificis obitum Cypriano Carthaginiensi Clerus Romanus; sed intercudit ea epistola. Respondet Cyprianus epistola quæ in Pamelii editione quarta est, his verbis : Cum de excessu boni viri collegæ mei rumor apud nos incertus esset, fratres carissimi, et opinio dubia nutaret; accepi a vobis litteras ad me missas per Clementium hypodiamonem, quibus plenissime de glorioso ejus exitu instruerer, et exultavi satis, quod pro integritate administrationis ejus, consummatio quoque; honesta processerit. In quo vobis quoque plurimum gratulor, quod ejus memoriam tam celebri et illustri testimonio prosecumini : ut per vos innotesceret nobis, quod et vobis esset circa Præpositi memoriam gloriosum, et nobis quoque fidei ac virtutis præberet exemplum. Nam quantum perniciosa res est ad sequentium lapsum, ruina Præpositi, intantum contra utile est et salutare, cum se Episcopus per firmamentum fidei fratribus præbet imitandum.

Gratulatur ejus triumphalem agnitionem Romanis S. Cyprianus.

32 Idem Presbyteri et Diaconi Romæ consistentes ad eundem Cyprianum, epistola 31, ita scribunt : Quamquam nobis differendæ hujus rei necessitas major incumbat, quibus post excessum nobilissimæ memoriæ viræ Fabiani, nondum est Episcopus, propter rerum et temporum difficultates constitutus, qui omnia ista moderatur, et eorum qui lapsi sunt possit cum auctoritate et consilio habere rationem.

Sedes aliquamdiu vacat.

33 Meminit necis S. Fabiani S. Hieronymus lib. de Eccl. Scriptor. cap. 34, ita scribens : De crudelitate autem persecutionis quæ adversus Christianos sub Decio consurrexit, eo quod in religionem Philippi desæviret, quem et interfecit, superfluum est dicere; cum etiam Fabianus Romanæ Ecclesiæ Episcopus in ipsa occubuerit etc. Eusebius quoque lib. 6, cap. 32. Ruffinus lib. 6, cap. 29, et alii. Quos in Galliam missos

An a Fabiano missi in Galliam Apostoli.

Decio

Decio et Grato Coss. viros Apostolicos refert. S. Gregorius Turonensis lib. 1, histor. Franc. cap. 28, ii vix est ut a Fabiano mitti potuerint, (licet id Andreas du Chesne in vitis Pontificum scripserit) cum ipse principio anni interfectus sit. Sed fortassis ab eo ante destinata eorum missio, post ejus mortem Cleri Romani auctoritate perfecta est. Gregorius Turonens. Sixto (qui tunc unus e primoribus Cleri) videtur tribuere: quidam fortassis multo ante missi erant, quod de singulis alibi disquiremus.

*Ejus natalis
20 Janu.*

*Commemoratio
20 Martii,
et 5 Aug.*

34 Consecrata mox S. Fabiani memoria, ut ex antiquissimis Martyrologiis patet. S. Hieronymi, veteri Romano, Bedæ, Usuardi, Rabani, Adonis, Wandelberti, Notkeri, aliorumque celebraturque XX Januarii, unaque S. Sebastiani, festo duplici. MS. Martyrologium monasterii S. Martini Tornaci XX Martii eum locat: Romæ via Appia natalis Fabiani Episcopi et Martyris. Græci V Augusti, sed Fabium vocant. Menæa: Eodem die S. Fabius Archiepiscopus Romæ, gladio vitam finit.

Jacet Fabius mortuus Christi sacerdos,
Christo immolatus hostia nova gladio.

35 Reliquiæ S. Fabiani aliquæ asservantur in ecclesia S. Martini in Montibus, ut regione 2 Urbis, eccl. 41, scribit Pancirolus: aliquæ in S. Prædix, eadem regione, eccl. 42. Caput ac brachium unum in S. Sebastiani basilica, ad Catacumbas, sive cæmeterium Callisti, ubi primum conditus fuit. Priores illæ ad ædem S. Martini a Sergio II, Papa, qui a 10 Febr. 844, ad 12 April. 847, sedit, translatae sint. Testatur Anastasius in ejus vita: Et ad honorem omnipotentis Dei, ejusdemque Beatissimi Silvestri Præsulis corpus cum Beatissimo Fabiano atque Stephano et Sotere Martyribus ..... collocavit. Narrat idem ex Anastasio Baronius tom. 10, an. 847, nu. 3, recitatque num. 4, inscriptionem eo ipso tempore in marmorea tabula positam: Temporibus Domni Sergii junioris Papæ recondita sunt in hoc sacro altari B. Silvestri Præsulis corpora et B. Martini. Item corpora Beatissimorum Fabiani atque Stephani cum Sotere Mart. ac Pont. etc. Sed quod in fine dicitur: Hæc Sanctorum corpora translata sunt de cæmeterio Priscillæ via Salaria, non de omnibus accipi debet, cum constet S. Fabianum via Appia, quæ Salaris opposita, esse conditum.

EX VARIIS.
Ejus reliquia

aliquæ Romanam translata.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

" BASSO, EUSEBIO, EUTYCHIO, BASILIDE. Ex Menæis Græcorum.

SUB DIOCLET.
XX JANUARI.

Manus Basso amputant carnificum manus, Manus profanæ sacratas manus. Sectus securibus Eusebius omnia membra, In orthodoxa fide inviolabilis permanet. Eutychium in partes distraxere tres, Divinas personas honorantem tres. Excludi dum recusat Basilides.

Sorte pugilum, venter ei dirumpitur.

b 2 *b* Vixerunt hi Diocletiano Imperium gerente, opibus ac Senatoria dignitate conspicui. Christo vero conciliati, ejusque initiati baptisate, cum *c* Theopemptum Episcopum vidissent diros superare cruciatus, mirandaque prodigia Christi virtute edere. Sistuntur ergo propterea Imperatori, et primum

cingulis militaribus spoliuntur, atque inde varios sortiuntur vitæ exitus. Ac S. Basso quidem in scrobem femorum tenuis inserto præsectæ manus, corpus omne concisum; sicque spiritum exhalavit. S. Eusebius capite suspensus, particulatim securibus discinditur. S. Eutychius quatuor palis violente extentus trifariam discerptus est. S. Basilidi vero dissectus machæra venter est. Atque ita martyrii coronam adepti sunt.

certainen.

a Plures singulis horum cognomines alibi: nusquam simul.

b Maximus Cythercus eadem narrat.

c S. Theopempti Acta ex iisdem Menæis dedimus 3 Januar. in quibus dicitur sub initium persecutionis Diocletiani subiisse martyrium.

DE S. SEBASTIANO MART. ROMANÆ ECCL. DEFENSORE.

§ I. S. Sebastiani natalis.

CIRCITER
AN. CCLXXXVII.
XX JANUARI.

Defensoris Ecclesiæ illustre quondam Romæ munus, ut ex S. Gregorii Magni epistolis liquet: Regibus etiam quandoque, honoris gratia, delatum a Pontificibus; quamquam nonnulli ambiciosius adipisci ejusmodi vocabulorum decora, quam exequi meritis nituntur. Quæ ejus dignitatis partes fuerint, Baronius to. 6, ann. 598, nu. 16 et Gretserus noster Observationum ad Georgium Codinum lib. 1, cap. 5, edisserunt. Primus id nomenclaturæ honestamentum tulit S. Sebastianus; nec inane, quippe virtute commeritum, ornatum deinde constantiæ ac martyrii gloria.

*S. Sebastianus
Ecclesiæ de-
fensor,*

interfectus

*titulo Chri-
stianitatis:*

2 Is in antiquissimis Divorum Fastis, S. Hieronymi, Romanis, aliis, celebratur XIII Kalendas Februarii. Usuardus: Eodem die ad Catacumbas S. Sebastiani Martyris, qui cum haberet principatum primæ cohortis, jussus est, sub titulo Christianitatis, a Diocletiano Imperatore ligari in medio campo, et sagittari a militibus, atque ad ultimum fastigari donec deficeret. Eadem Bellinus, modernumque Martyrologium Romanum prædicat. Eum vero Christianitatis titulum explanat Baronius ex Eusebii lib. 5, cap. 1, ubi isthæc habentur: Cum per Amphitheatrum circumduceretur tabula, in qua Latinis litteris hæc erat inscriptio, HIC EST ATTALUS CHRISTIANUS, eum præcedente; etc. Eo adducit truculentum Caligulæ factum, simul Romani moris, simul belluinæ immanitatis, sed

et in nostros sæpenumero ab impiis exercitæ, argumentum; quod Suetonius cap. 32, narrat: Romæ publico epulo servum, ob detractam lectis argentream laminam, carnifici confestim tradidit, ut manibus abscissis, atque ante pectus a collo pendentibus, præcedente titulo qui causam pænæ indicaret, per cœtus epulantium circumduceretur. Nec omissum illum in S. Sebastiani cæde præferendi tituli ritum arbitramur, non tam ut populo sævitiam suam excusarent tyranni, quam ne militum irritarent animos, quorum favorem Martyri sua virtus conciliarat.

3 Prolixiori elogio illius natalem condecorant Beda vulgatus, Ado, Rabanus, Notkerus, et plurimi MSS. Eodem die S. Sebastiani Martyris, qui intantum carus erat Imperatoribus Diocletiano et Maximiano, ut principatum ei primæ cohortis traderent. Quem Diocletianus ubi Christianum cognovit, nec a fide posse revocari, jussit ligari in medio campo quasi signum ad sagittam, et sagittari a militibus. Qui cum sagittis plenus quasi hericius staret; putantes eum mortuum, abierunt. Nocte autem veniens quædam mulier, nomine Irene, tollere corpus, invenit eum vivum, et adduxit eum in domum suam, et curam ejus egit. Qui ubi convaluit, multos in fide confortavit. Nec mora: ipsis Imperatoribus apparens, hos prout digni erant corripuit. Tunc jussit eum Diocletianus in hippodromium palatii duci, et fastigari donec deficeret; quem mortuum in cloacam maximam miserunt. Sed ille apparuit in somnis sanctæ

colitur a Latinis 20 Janu.

matronæ Lucinæ, dicens : Juxta Circum invenies corpus meum pendens in unco; hoc sordes non tetigerunt : et dum levaveris, perduces ad Catacumbas, et sepelies me in crypta juxta vestigia Apostolorum. Quæ ipsa nocte veniens cum servis, totum ita complevit.

Græci
18 Decemb.

4 Celebrant eum quoque hoc die Maurolycus, Galesinius, Felicius, Wandelbertus, ceterique Latini. At Græci XVIII Decembris eum ac plerosque, in ejus Actis memoratos, singulos diversis diebus Romani Martyrologii tabulis adscriptos, simul venerantur; ut ex Menologio, Menæis, Maximo Cythereo, atque Anthologio, liquet. Colitur vero in plurimis Latinis Ecclesiis solenni a profanis operibus judiciisque feriatiōe, vel ad depulsæ aliquando illius patrociniō pestilentie consecrandam memoriam, vel ad perennis adversus eam præsidii spem firmandam.

§ II. Acta S. Sebastiani.

Acta illius digna fide,

Illius ac sociorum Acta censet Baronius an. 286, num. 2, esse legitima, ac digna quæ Annalibus at-
texasantur. Joannes Hessels a Lovanio, Molani Magister, in censura de quibusdam Sanctorum historiis, satis alioquin, ut alibi a nobis indicatum est, severa, ista scribit : S. Sebastiani tota passio omnibus modis placet, in qua multorum aliorum passio continetur.

a Notariis
S. R. E. scripta?

6 Ea Acta, inquit Galesinius, a sanctæ Romanæ Ecclesiæ Notariis conscripta putantur. Id quidem nobis minime dubium est; at non fortassis, ut nunc in manibus sunt. Nam horum auctor S. Ambrosius ante annos 800, habitus. Ita monachus anonymus, non in-
ruditus, qui translationem reliquiarum S. Sebastiani in Galliam, de qua mox, descripsit, cap. 6, num. 22. Alacres simul vadunt ad locum non jam ignotum; si-
quidem ex serie passionis ejus a S. Ambrosio lucu-
lenter editæ didicerant, miliario tertio ab Urbe, loco qui ob stationem navium Catacumbas dicebatur, præcepisse per visum eundem beatissimum Martyrem Lucinæ cuidam matronæ, sepeliri se ad vestigia Apostolorum Petri et Pauli. Et in Epilogo, nu. 100. Quisquis sane fastidiosus, lautiori edulio appetis satiari, hunc nostrum furfurem postponens, sanctissimi Patris Ambrosii opus, quod de hujus triumpho Cœlitis edidit, inquirens, in eo reperies ferculum ditissime refertum; cujus delicioso admodum siligine palato mentis degustato, delectabiliter poteris saginari.

an a S. Ambrosio?

hoc probabile.

7 Neque mirum, ut aliorum Sanctorum, ita Sebastiani, Mediolano oriundi, ad Mediolanensium inflammandos pari virtutis ardore animos, præclara certamina, aut tradidisse ipsum litteris primum, ex majorum vel sermone vel commentariis, aut ab aliis tradita interpolasse. Neque stylus ab Ambrosii elegantia et gravitate multum recedit.

Unde hic edita:

8 Ea Acta a Rosweydo nostro ex MSS. Rebdorfensi prope Eystadium, Eystadiano PP. Prædicatorum, M. Velseri, S. Martini Treviris, descripta; contulimus cum MSS. S. Gislei, S. Audomari, S. Maximini, Ripatorii, aliisque et Bonini Mombritii editione. Quæ Livinus Brechtus Antverpiensis, Minorita, ex MS. Mechliniensi (mutato tamen nonnihil stylo, ut testatur Molanus, et patet legendi) Lovanii edidit, dicavitque Viglio Zuichemo concilii Cæsarei Præsidi, hoc præfixo titulo : Memorabilis historia complectens conversionem et agones illustrium aliquot Martyrum, una cum aurea exhortatione ad vitæ præsentis contemptum, et æternæ desiderium, opusculum incerti quidem auctoris; sed a F. Livino Brechto recens cognitum et expurgatum. In epistola nuncupatoria ista habet : Nos illustres Martyrum agones, ante mille (ni fallor) et ducentos annos diligentissime conscriptos, Christiano lectori communicandos duximus.

ab aliis varie descripta.

9 Eadem Acta e Græco Simeonis Metaphrastæ Latine vertit Gentianus Hervetus, edidit Aloysius Lipomanus,

atque ex eo Surius. Ea conscribere quoque Jacobus de Voragine, Franciscus Haræus, Zacharias Lippelous, Ferrarius in Catal. SS. Italiæ, Baronius to. 2. Annal. M. Antonius Georgius, Joannes Basilii Sanctorius, Ribadeneira et Rosweyodus nostri, Petrus de Natal. lib. 2, cap. 106, Gabriel Flamma, et alii innumeri. Sermo S. Augustini de diversis centesimus, in ejus Sanctique Fabiani natali habitus est, S. Gregorii homilia 37, in basilica S. Sebastiani. Aliorum multorum extant de eo sermones. Legimus idem illius martyrium in MS. Nicolai Belfortii, Canonici regularis Suessionensis, carmine descriptum ab Oliverio Conrado Minorita.

§ III. Basilicæ Romanæ S. Sebastiani.

Visitur via Appia, ad cæmeterium Callisti S. Sebastiani basilica, una ex septem Ecclesiis, non tantum Urbi, ut inquit Baronius, sed et orbi Christiano notissima. Quæ ad illam euntes emittit porta Capena, ea nunc S. Sebastiani dicitur. Porro ecclesiam illam vel ædificavit vel restouravit S. Damasus Papa tempore Valentiniani. Ita liber de Romanis Pontificibus : Hic fecit basilicas duas, unam juxta Theatrum S. Laurentio, et aliam in Catacumbis, ubi jacuerunt corpora sancta Apostolorum Petri et Pauli; in quo loco platoniam ipsam, ubi jacuerunt corpora sancta, versibus exornavit. Baronius tom. 4, ann. 384, num. 17, platonias interpretatur marmoreas tabulas ad ornatum comparatas; et quia alii codices, non, ut Bertinianus quo usi sumus, exornasse Damasum platoniam habent, sed ædificasse, id ipse interpretatur, parietes marmoreis tabulis incrustasse. Sic quod in eodem libro vulgo legitur. Hic Liberius ornavit de platinis marmoreis petris sepulchrum S. Agnetis martyr; ipse legit : Hic de platonis marmoreis ornavit sepulchrum S. Agnetis. Consentit Bertinianus codex, nisi quod pro platonis, habet platomis; et in Damaso platomam. Fatetur Baronius in suo MS. esse placoton, per quod putat intelligi ecclesiæ pavementum tabellis marmoreis variis figuris decore stratum. Nobis vox, quæcumque genuina sit, a latitudine ductu videtur, quod πλατεία πίναξ, lata ac plana tabella fuerit. Aut si placoton Baronii quis prætulerit; ἀπὸ τῆς πλατῶς, quod crustum, tabulamve lapideam, latam, significat, deflectum.

Templum
S. Sebastiani
ad Urbem.

Platoniam quid.

11 Testantur Octavius Pancirolus et Onuphrius Panvinus lib. de Urbis ecclesiis, extare marmoream Tabulam, cujus inscriptio fidem facit, tempore Innocentii I, Papæ, qui principio quinti seculi vixit, a Proclino et Urso Presbyteris ex voto dedicatam esse hanc S. Sebastiano Martyri basilicam. Eam sub finem octavi seculi
Adrianus Papa restauravit. Ita Anastasius in ejus vita : Verum etiam et ecclesiam Apostolorum foris portam Appiam miliario tertio, in loco qui appellatur Catacumbas, ubi corpus B. Sebastiani Martyris cum aliis quiescit, in ruinis præventam a novo restauravit.

restauratum;

12 Eam ecclesiam deinde ab Alexandro III, sub annum 1259, traditam Canonici regularibus Lateranensibus, novem post annis cessisse Cisterciensibus, anno 1431, ab Eugenio IV, restauratam, scribit idem Pancirolus : tandem vero cum possessionibus careret ac ruinam minaretur, discedentibus inde monachis anno 1584. Beneficium simplex esse factum. Sed cum anno 1612. Scipioni Burghesio obtigisset, Pauli V, Pontificis Maximi nepoti, is illam a fundamentis reparare cepit, multoque elegantius et concinnius quam prius, pavimento viæ publicæ æquato, præclaro laqueari; gemino vetusti cæmeterii aditu aliisque ad ipsius atque altarium ornatum, apte constructis.

ornatum,

13 Acceptam sancto Martyri pietatem fuisse, testatum cælesti prodigio est. Intra ingentem arcam marmoream, quæ pro altari esset, condiderat sacrum corpus Honorius III, sub annum 1218, eamque juxta ipsius basilicæ ingressum ad lævum latus collocarat, loco depresso et humili,

non sine mi-
raculi specie.

humili, objectam portæ, quæ ad cœmeterium aditum pandebat. Restaurata jam universa basilica visum est Cardinali, eam arcam non movere quidem loco, sed attollere aliquantum, ut basis pavimento basilicæ æquaretur, eamque sacello includere. At simul moveri arca machinis cœpit, atque a terra attoli, tremore concuti universa ædes visa. Operis erga in fugam conversis Laurentius de Paulis Societatis Jesu Sacerdos, quem Cardinalis præesse isti rei voluerat, artifices hortatur, ut prius ante venerandam Eucharistiam preces fundant: tum promovere opus jubet, haud dubie Superis placitum, quippe ab ipso Christi Vicario imperatum. Reversi ergo, molem eam haud magno negotio altius sustulere, sacellique septo cinxere. Tale auspiciū operis postulasse visus est Martyr. Tradita deinde, eodem agente Burghesio, ea ecclesia est Foliensibus Cisterciensis instituti monachis, a quibus insigni munditia curatur. Quinque in ea altaria sunt, ingentibus ornatu indulgentiis.

Alia ejus sa-
cella in Urbe.

14 Alia in Urbe SS. Martino et Sebastiano dicata ædes, Pii V, auctoritate erecta. Alia fuit S. Sebastiano posita ædicula ad Cloacam maximam: sed Constantiæ Picolominæ Ducis Amalphitanæ palatio in Urbe, loco qui Piazza die Siena dicitur reg. 13. Theatinis Patribus tradito, ibique ecclesiæ S. Andreæ, ejusdem Constantiæ voluntate, dedicata, pro priori ædicula sacellum S. Sebastiani nomine decretum esse, idque perelegans, scribit Pancirolus: imo in sacello Assumptæ Virginis ab Urbano VIII, ædificato monumentum ejus honori ab eodem jussu erigi. De quo Abrahamus Bzovius lib. qui Pontifex Romanus inscribitur, hæc tradit: Sacello adjungitur cella D. Sebastiano sacra ejus imago refert illius ex cloaca, in quam jussu Diocletiani projectus fuit asportationem, et in atro, seu Luculleo, ibidem locato lapide legitur elogium, quod, ne prolixior sim, satis sit adscribere: Sanctus Sebastianus miles Christi fortissimus sagittis Diocletiani jussu configitur, virgis cœditur, in cloacam dijicitur, inde a Lucina matrona Romana eximitur, et in Callisti cœmeterio conditur. Facti indicem plebs olim venerabunda ædiculam excitavit: ejus hic nuper altare majus cum apside stetit. Hanc Sixtus V. P. M. ea lege æquari solo permisit, ut illius pars novæ ædis ambitu includeretur. At retinendam loci religionem, rei que memoriam Maphæus S. R. E. Presbyter Cardinalis Barberinus hoc voluit extare monumentum, anno salutis MDCVII.

§ IV. Reliquiæ S. Sebastiani Romæ.

Reliquiæ in
ejus basilica.

Etsi ad Catacumbas conditum S. Sebastiani corpus, ubi in ea, quam diximus, arca marmorea illius etiamnum reliquiæ extant, utque populi Romani opinio est, et Pancirolus scribit, corpus ipsum Martyris, aut præcipuæ ejus partes; aliquæ tamen tum ad alia Urbis templa, tum ad exteras quoque gentes missæ, augusta plane munera. Sagittam quoque unam earum quibus confixus est, et columnam, cui fuit alligatus dum sagittis petere-tur, isthic asservari scribit Pancirolus.

Aliquæ in
Tusciam de-
lata:

16 S. Gregorii ætate in Tuscia dicatum S. Sebastiani oratorium, eoque illius allatas reliquias, ipse testatur Gregorius lib. 1, Dial. cap. 10, ita scribens: Matrona quædam nobilis in vicinis partibus Tusciæ, nurum habebat, quæ intra breve tempus, quo filium ejus acceperat, cum eadem socru sua ad dedicationem oratorii B. Sebastiani Martyris fuerat invitata. Nocte vero eadem, qua subsequente die ad dedicationem prædicti oratorii fuerat processura, voluptate carnis devicta, a viro suo sese abstinere non potuit. Cumque mane facto conscientiam deterreret perpetrata carnis delectatio, processionem vero imperaret verecundia; plus erubescens vultum hominum, quam Dei judicium metuens, cum socru sua ad dedicationem oratorii processit. Mox vero ut reliquiæ B. Sebastiani Martyris oratorium ingressæ sunt, eandem prædictæ

cui solenni-
tati irreve-
renter assi-
stens, arrepta
a dæmone,

matronæ nurum malignus spiritus arripuit, et coram omni populo vexare cœpit. Ejusdem vero oratorii Presbyter dum eam vehementissime vexari conspiceret, ex altari protinus syndonem tulit, eamque operuit: sed et hunc simul repente diabolus invasit. Et quia ultra vires voluit quicquam præsumere, compulsus est et ipse cognoscere in sua vexatione quid esset.

17 Hi vero qui aderant puellam in manibus ex oratorio sublatam, ad domum propriam reportaverunt. Cumque hanc antiquus hostis vexatione continua vehementer attereret, propinqui sui eam carnaliter amantes et amando persequentes, ad obtinendum salutis remedium maleficis tradiderunt: ut ejus animam funditus extinguerent, cujus carni magicis artibus ad tempus prodesse conarentur. Ducta est itaque ad fluvium atque in aquam mersa: ibique diutius incantationibus agere malefici moliebantur, ut is qui eam invaseras diabolus exiret. Sed miro omnipotentis Dei judicio, dum arte perversa unus ab ea repellitur, in eam subito legio intravit. Cœpit ex hora illa tot motibus agitari, tot vocibus clamoribusque perstrepere, quot spiritibus tenebatur. Tunc inito consilio parentes ejus, suæ perfidiæ culpam fatentes, hanc ad venerabilem virum Fortunatum Episcopum duxerunt eique reliquerunt. Qua ille suscepta, multis se diebus ac noctibus in orationem dedit; tantoque annisu precibus incubuit, quanto et in uno corpore contra se assistere legionis aciem invenit. Quam post non multos dies ita sanam atque incolumem reddidit, ac si in eam jus proprium diabolus numquam habuisset.

inde magicis
præstigiis
gravius cru-
ciata.

curatur a
S. Fortunato
Episcopo.

18 Hæc S. Gregorius; quæ ex eo Jacobus de Voragine aliique retulere. Ne quis autem revocet in dubium, eane fuerint S. Sebastiani reliquiæ, an cujuscumque alterius Sancti, sed ad S. Sebastiani sacrandam ædiculam isthic locatæ; Zacharias Papa ita vertit: ἡ γίνα δὲ τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Μαρτυρός Σεβαστιανῶ ἐν τῷ εὐκτερίῳ εἰσῆλθον. Mox ut reliquiæ sancti Martyris Sebastiani in illud oratorium ingressæ sunt. De S. Fortunato Episcopo Tudertino, cujus precibus effugata ab hac matrona dæmonum legio est, agemus 14 Octobris.

Ea reliquia
vere S. Seba-
stiani erant.

19 Quod idem S. Gregorius lib. 3, Dial. cap. 30, ecclesiam in regione Suburræ, quæ Arianorum fuerat, expurgatam biennio ante quam Dialogos scriberet, et introductis B. Stephani et S. Marthæ Martyrum reliquiis dedicatam scribit, ut et nos XIX Januarii ad vitam S. Marthæ indicavimus; idem S. Zacharias Papa habet S. Sebastiani et sanctæ Martyris Agathæ. Itaque legit Joannes Diaconus, qui in vita S. Gregorii lib. 2, cap. 31, ita scribit: Præterea cum Arianorum basilica in regione urbis hujus, quæ Suburra dicitur, clausa usque ad Gregorii pontificatus tempora remansisset, placuit ei ut in fide Catholica, introductis illuc B. Sebastiani et S. Agathæ Martyrum reliquiis, dedicari debuisset, quod factum est. Nam cum magna populi multitudine Gregorius laudes canendo perveniens, basilicam præfatam ingressus est. Cumque venerabilis Pontifex jam Missarum solennia celebraret, ac propter ejusdem loci angustias populi se turba comprimeret, quidam ex his qui extra sacrarium stabant, porcum subito inter suos pedes huc et illuc discurrere senserunt. Quem dum unusquisque sentiret, et juxta se stantibus indicaret, idem porcus ecclesiæ januas petiit, per quos transiit in admirationem convertit: sed videri nil potuit, quamvis sentiri potuisset. Quod idcirco Divina pietas ostendit, ut cunctis patesceret, quia veniente cum reliquiis Sanctorum Gregorio, de loco eodem immundus habitator exiret.

Alia Romani
allata.

ad ecclesiam,
quæ olim
Arianorum,
dicandam;

20 SS. Sebastiani et Agathæ positas isthic reliquias habet quoque Gratianus de consecr. dist. 1, cap. 22, et S. Antoninus 2 par. tit. 12, cap. 3, § 9 et ipse S. Gregorius indicat Regist. lib. 3, epist. 19. Quia ergo, inquit, ecclesia S. Agathæ sita in Suburra, quæ spe- lunca

quæ nunc
S. Agathæ.

lunca fuit aliquando pravitatis hæreticæ, ad Catholicæ fidei culturam, Deo propitiante, reducta est etc.

21 *Sunt alia præterea Urbis basilicæ S. Sebastiani pignoribus locupletatæ, sive Eugenii II temporibus, cum aliquæ in Galliam asportatæ sunt, sive, ut Pancirolus existimat, Honori III ætate, cum quæ ad Catacumbas relictæ erant, in marmorea tumba conditæ sunt; seu qua alia occasione. Nam caput ejus in Vaticana S. Petri ecclesia asservari testatur Pancirolus in Indice Reliquiarum Urbis: brachium ac sagittam unam in S. Mariæ de Equirio; alterum brachium in S. Præxedis, os scapulæ in S. Martini, utraque in Montibus sita æde: alias in Sanctorum quatuor Coronatorum, et alibi, de Ecclesia S. Petri ad vincula dicemus sequenti §. De reliquiis ejus ad Vaticanam S. Petri basilicam translatis scribit Anastasius Bibliothecarius in Gregorio IV qui a 24 Septemb. 827, ad finem anni 843 sedit: In oratorio S. Gregorii, infra Ecclesiam B. Petri Apostoli, corpora beatorum Martyrum Sebastiani, Gorgonii, ac Tiburtii ex cimiteriis in quibus ante jacebant, perduxit: et unumquodque eorum separatis altaribus collocavit, quod de parte corporis uniuscujusque intelligi debere, alibi manifestum fiet.*

§ V. S. Sebastiani contra pestem salutare patrociniū.

Philibertus Marchinus Novariensis in *Philosophicis Problematis de pestilentia, Problemate 8.* Cur pro peste avertenda D. Sebastiani patrociniū ubique implore-
retur, ita scribit: Conjectura forte illa esse potest, quam retulit Pierius Valerianus lib. 42. Cum enim apud veteres pestis hieroglyphicum fuerint Apollinis sagittæ in Græcos emissæ; nec non apud sacras literas idem morbus Numinis infensi telum sit: Nisi conversi fueritis, arcum suum vibravit, et paravit illum, et in eo paravit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit: ubi contagia tum vasa mortis, tum ardentissimæ divinæ iræ sagittæ nuncupantur; ideo Christiana pietas e Divorum numero Sebastianum, sagittis impetum, adversus pestiferum morbum sibi tutelarem elegit, cujus patrociniū cum sæpe multæ urbes, præsertim Mediolanensis anno Christi MDLXXVI, re ipsa probaverint. Idcirco communi Christianorum voto pro hoc morbo depellendo Sebastianus invocatur, nullis aliis extantibus in ejusdem gestis hujus rei vestigiis.

23 *Extant vero, si non in ejus gestis, ast alibi, eaque illustra, vestigia pii hujus moris. Nam Paulus Diaconus de gestis Longobardorum lib. 6, cap. 5. His temporibus per Indict. VIII, luna eclipsin passa est. Solis quoque eclipsis eodem pæne tempore, hora diei quasi decima, V Non. Maias effecta est: moxque subsequuta est gravissima pestis tribus mensibus, hoc est, Julio, Augusto, et Septembrio: tantaque fuit multitudo morientium, ut etiam parentes cum filiis, atque fratres cum sororibus, bini per feretra positi, apud urbem Romam ad sepulchra deducerentur. Parietiam modo hæc pestilentia Ticinum quoque depopulata est; ita ut cunctis civibus per juga montium, seu per diversa loca, fugientibus, in foro et per plateas civitatis herbæ et fruteta nascerentur. Tumque visibiliter multis apparuit, quia bonus et malus angelus noctu per civitatem pergerent, et ex jussu boni Angeli, malus angelus, qui videbatur venabulum manu ferre, quotiens de venabulo ostium cujuscumque domus percussisset, tot de eadem domo die sequenti homines interirent. Tunc per revelationem cuidam dictum est, quod pestis ipsa prius non quiesceret, quam in basilica B. Petri quæ ad vincula dicitur, S. Sebastiani Martyris altarium poneretur. Factumque est, et delatis ab urbe Roma B. Sebastiani Martyris reliquiis, mox ut in jam dicta basilica altarium constitutum est, pestis ipsa quievit.*

24 *Eadem ex Paulo recitat Baronius tom. 8, ad an.*

680. *Carolus Stengelius in Αλεξανρίῳ cap. 6. De eadem peste actum est 10 Janu. in vita S. Agathonis Papæ, ubi cœpisse dicitur post lunæ deliquium, quod diem Junii decimum septimum secuta nocte contigit an. 680, Indict. 8. Quod Paulus habet, delatis ab urbe Roma B. Sebastiani Martyris reliquiis; scriptum videtur, delatis in urbem Romam B. Sebastiani Martyris reliquiis, a Catacumbis scilicet: atque ita scribit Sigonius lib. 2, de regno Italiæ: et subdit: Ab eo tempore observatum, ut qui inciderent, Martyrem ipsum in vota vocarent.*

25 *Situm est templum illud S. Petri ad vincula in Esquiliis, diciturque alio nomine Titulus Eudoxiæ, ab Eudoxia Augusta Valentiniani III conjuge, ut 1 Augusti dicemus, cum de S. Petri vinculis agemus. In ea basilica, ut Baronius scribit, egregium sancti Martyris monumentum, veneranda ejus imago opere musivo expressa, atque hætenus integra extat, senili aspectu et barba: quod pictores admoneat qui juvenem eum palo alligatum perperam pingunt. At pictores (licet quidlibet audendi potestas ab omni retro memoria concessa iis esse videatur, quam miramur nusquam censura aliqua coerceri, non ut artis inventio fastidiose restringatur, sed ut quæ Sanctis tribuantur expendantur, consulaturque honestati) sic tamen fortassis robur invictum Sebastiani exprimere voluerunt, juvenili et vegetu corporis forma.*

26 *Alibi sæpe ejusdem Divi adversus pestilentem contagionem imploratum non vana prece patrociniū est, ut ex iis quæ de Bavaro Duce, Cardinale Dietrichstenio, Wesalia oppido, inferius dicentur, fiet manifestum. In antiquissimo et celeberrimo S. Victoris cœnobio Massiliæ, cui olim Joannes Cassianus præfuit, in divino officio post sanctorum Apostolorum commemorationem ad Laudes et Vesperas, quoties illas recitari Ecclesiæ ritus sinunt, subjicitur S. Victoris Martyris commemoratio, de qua 21 Julii ad ejusdem Divi Acta; tum SS. Rochi et Sebastiani ista: Sancti Sebastiane et Roche pretiosi, servorum preces suscipite clementer, ut qui vos elegit ad claritatem visionis æternæ, a peste epidimiæ nos liberet celebrantes vestram sanctam commemorationem: gaudium sit in cœlo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. V. Orate pro nobis Sancti Sebastiane et Roche. R. Ut mereamur præservari a peste. Oratio. Deus qui B. Sebastianum Martyrem tuum virtute constantiæ in passionis roborasti; et B. Rochum Confessorem tuum in languore pestis et epidimiæ, quam in suo corpore pro tui nominis gloria passus est, juvisti; præsta, quæsumus, ut qui eorum memoria magimus, meritis ipsorum a mortifera peste corporis et animæ liberemur. Sequitur pro pace.*

§ VI. Solemnis ejus veneratio Capuæ et Mediolani, ob pestem propulsatam.

Neque sacrarum reliquiarum quem extremæ Galliæ Roma thesaurum reclusit, non de eo etiam aliquid aliis Italiæ urbibus suppeditavit. Duas comperimus ejus parte locupletatas, et singulare inde expertas præsidium, Capuam et Mediolanum. De illa Michael Monachus Sanctuarii Capuani parte 4. Ceterum in hac urbe nostra, inquit, habentur reliquiæ S. Sebastiani, olim inventæ in ecclesia S. Joannis ad Curtim, et in Thesauro repositæ. Memoriæ proditum est nullum parochianum S. Joannis ad Curtim a grassante peste læsum fuisse. Sunt quoque reliquiæ in monasterio S. Joannis, ubi benedicitur aqua tactu vasculi sanctæ reliquiæ, et conservatur pro infirmis; quæ tam frequenter peti solet, ut inter annum necesse sit aliquando iterum benedici.

28 *Et in ecclesia S. Eligii reliquiæ sunt insignes, necnon pulcherrima statua lignea, quam hoc ipso die Presbyteri sanctissimæ Annuntiæ ad cathedralem adducunt; et inde a Capitulo et a Clero per Urbem circumfertur. Introductam esse consuetudinem tradunt tempore pestis, quæ intercessionem S. Sebastiani,*

inventis

reliquiis ejus in Urbem adductis.

ad Titulum Eudoxiæ;

ubi ejus imago.

Alibi pestilentiæ pestis gratia cultus,

etiam quotidiana commemoratione.

Aliquæ ejus reliquiæ Capuæ

in tribus templis:

aqua iis intinctis sacrata salutis causa.

solemnis ob pulsam pestem ibidem religio.

inventis reliquiis, cessavit. Quonam anno hoc acciderit, mihi non constat: quia vero in Breviario hoc festum colitur officio semiduplici, mihi persuadeo tempore quo Breviarium impressum est, id est, anno 1489, hujusmodi consuetudinem non extitisse, ut solennis esset S. Sebastiani festivitas. Cum ergo recens sit solennitas; quod de peste traditur, non est intelligendum de illa peste, quæ per multos et multos annos perduravit, ut ex scripturis S. Joannis et S. Eligii colligere potui, nempe ante annum 1383, et circa 1400: sed intelligendum de peste, quæ fuit circa annum 1500, qua peste infecti (ut avi nostri narrabant) amandabantur prope Montem sancti Angeli supra antiqua crypto porticu quadra, constructa juxta Fontem a Pesciariello: at fuisse domum illam pro infectis constructam a tempore illius prioris et tam longæ pestis, ruinæ persuadent.

Quæ tria illa
templa.

29 *Hæc ille, qui alibi scribit, ecclesiam S. Joannis ad Curtim, parochialem esse, sic dictam quia erat capella Principum, et proinde prope Curtim, id est, palatium Principis: sacram vero esse S. Joanni Baptistæ. At nobile monasterium S. Joannis monialium, ab Aligerno Abbate Cassinensi constructum anno 967, post annos centum et quinquaginta circiter a prima fundatione, titulo S. Joannis Baptistæ addidit titulum Evangelistæ. Ecclesia vero S. Eligii, Francorum opus, anno 1374, concessa est venerabilibus Clericis regularibus Theatinis; cum in ea antiquitus esse solerent conducti Presbyteri seculares.*

NOT. 97.

30 *Mediolani quoque S. Sebastiani celebres reliquiæ, salutare præsidium adversus pestiferam luem, quæ anno 1375, et deinceps grassata. Qua de re Carolus a Basilica-Petri Episcopus Novariensis in Vita S. Caroli Borromæi lib. 4, cap. 3, ita scribit: Dicam vero prius quæ Mediolanensis civitatis Concilium, reliquis etiam, qui in urbe erant, consentientibus, Deo ejusque Martyri Sebastiano vovit: quem et propter similia beneficia per eum quandoque impetrata, et quod matre Mediolanensi natus, Mediolani quoque eruditus esset, sibi deprecatores advocarunt. Voverunt igitur novam Martyri ecclesiam, vetere diruta, ædificare; conferre, unde Sacrum in ea fieri quotidie posset; diem Martyris festum, etiam cum diei antecedentis jejuniis colere; ecclesiam ipsam cum solennibus donis, quotannis in die voti, hoc est, Idibus Octobris, et festo item Martyris, adire, vas pretiosum offerre, quod ejusdem Martyris ossis decorum esset receptaculum. Alia addiderunt quæ hic explicare necesse non est. Carolus vero ut voto rite decoreque solvendo quam maxime faveret, quibus diebus populo conveniendum fuit, una cum Clero ecclesia adita, sacrisque apparatus peractis, religiosissimam effecit celebritatem; atque anno post cum civitas ex diuturna afflictione recreata esset, ædificii forma probata, primum ex ecclesiæ stato ritu lapidem posuit. Plura a S. Carolo eo tempore præclare gesta eo libro commemorat.*

Mediolanen-
ses ei tem-
plum voverunt,
aliaque,

31 *Josephus quoque Ripamontius historiarum Ecclesiæ Mediolanensis parte 4. lib. 4, Ceterum supplicatione absoluta, veluti cœlestes induciæ exissent, strages et acervi morientium et ubique funera faciesque urbis invisæ Deo. Et piacula omnia avertendæ pesti sollicite adhuc undique Carolus conquirebat. Tunc subiit ejus animum recordatio Martyris Sebastiani, cujus apud Deum gratia et commendatione liberatas olim simili clade urbes memoria extat. Hunc ab materna origine reputans esse urbis hujus civem, sperabat in tanto publico malo velut alteri patriæ non defuturum, si pie pureque invocaretur. Itaque et supplicationibus jam ad præcipua templa habitis, et procurato mysteriis populo, concionatus ad multitudinem attonitam de invocanda Martyris ope, hortari institit, ut votum ei publice nuncuparent. Affirmabat ante Cal. Januarias depulsam fore pestilentiam: crederent tantummodo abstinere a peccatis, et innoxie agerent, cetera Numini tutelarique suo per-*

S. Carolo
Borromæo
suadente,

et remedium
pesti polli-
cente:

mittentes. Vaticinium hoc fuisse divinitus præsentis animi posteventum credidit civitas, acrite nuncupatis votis, etsi nequaquam salubria statim corpora esse cœperunt, strages tamen et acervi mortuorum aliquanto quotidie minores fiebant. Ad eam diem, quæ finem allatura malo prædicta fuerat, abiit pestilentia ex urbe, Martyrique liberatori templum posuere cives in iisdem vestigiis, ubi posita vetus ædícula Martyris ejusdem fuit, donaque illuc portare; et festus D. Sebastiano dies quotannis inde urbi agitur.

EX VARIIS.
uti contigit.

32 *Solennis ejus diei celebritas est; officium de S. Sebastiano, cum commemoratione SS. Solutoris et sociorum Martyrum; S. Fabiani nulla mentione. Orationes quatuor; tres salubritatis, aliorumve commodorum obtentorum aut speratorum, indices prima: Multiplica, quæsumus, Domine benedictionem tuam super populum tuum: et quos sancti Martyris tui Sebastiani frequentibus consolaris officiis, beneficiorum largitate proseguere, ut et donis cœlestibus erudiri, et competentibus se gaudeant subsidiis adjuvari, per Dominum, secunda: Concede quæsumus, Domine Deus noster, ut inter adversa quæ pro delictorum debito sustinemus, quod fiducia nostra non obtinet, beati Martyris tui Sebastiani intercessionem consequatur, per Dominum etc. tertia: Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut ejus sine cessatione fruamur auxilio, cujus patrocinia, te largiente, adepti sumus. Per Dominum, quarta de communi: Deus, qui beatum Martyrem tuum Sebastianum virtute constantiæ in passione etc.*

Festi ejus
deinceps so-
lennitas.

§ VII. Reliquiæ Suessionem allatæ.

Tandem in Gallias quoque advecta gloriosi Martyris pignora sunt, atque Augustæ Suessionum in S. Medardi æde recondita, innumeris fulsere miraculis. De his Eginhardus in Annalibus, ab Andrea du Chesne post alios accuratissime editis tom. 2, scriptorum Francorum, ad annum Christi 826. Dum hæc aguntur, Huldvinus Abbas S. Dionysii Martyris Romam mittens, annuente precibus ejus Eugenio sanctæ Sedis Apostolicæ tunc Præsule, ossa beatissimi Martyris Christi Sebastiani accepit, et ea apud Suessionem civitatem in basilica S. Medardi collocavit; ubi dum adhuc inhumata in loculo, in quo allata fuerunt, juxta tumulum S. Medardi jacerent, tanta signorum ac prodigiorum multitudo claruit, tanta virtutum vis in omni genere sanitarum per divinam gratiam in nomine ejusdem beatissimi Martyris emicuit, ut a nullo mortalium eorundem miraculorum aut muneris comprehendi, aut varietas verbis valeat enuntiari. Quorum quædam tanti stuporis esse narrantur, ut humanæ imbecillitatis fidem excederent; nisi certum esset Dominum nostrum Jesum Christum, pro quo idem passus est, omnia quæ vult per divinam potentiam facere posse, in qua illi omnis creatura in cœlo et in terra subjecta est. Quæ iisdem fere verbis, sed aliquanto contractius, Sigebertus Gemblacensis reddidit ad an. 825.

Allatæ Sues-
sionem,

(ubi multa fa-
cta miracula)

34 *Scriptor vitæ Ludovici Pii ab eodem du Chesne V. Cl. editæ, ipsi Ludovico atque Eginharto cœvus, ad eundem annum: Per idem tempus Hilduinus Abbas monasterii B. Dionysii, Romam monachos petitionis suæ bajulos ad Eugenium sanctæ Romanæ Sedis Præsulem misit, flagitans ossa B. Sebastiani Martyris sibi transmitti. Hujus desiderio Dominus Apostolicus satisfaciens, per prædictos Missos sacratissimi militis Christi exuvias misit. Quæ religiosissime a prædicto viro susceptæ, atque interim cum loculo vectatorio, ut allatæ sunt, juxta corpus B. Medardi positæ. Quibus ibi consistentibus, tantam Deus per præsentiam adventus eorum mortalibus attribuit virtutum copiam ut multitudo numeros excedat, porro qualitas fidem superet; nisi eis auribus credatur, quibus persuasum est nihil repugnare Divinæ jussioni, sed et omnia possibilia esse credenti. Ma-*

rianus Scotus ad an. 828 et Lambertus Schasnaburgensis ad 826. Hiltuinus ossa S. Sebastiani Martyris transtulit in Galliam.

pars corporis,
non corpus
integrum.

35 Ossa dumtaxat aliqua, non etiam totum corpus Martyris translatum, cum etiamnum plures ejus reliquiarum partes Romæ extent. Fidem adeo Viennensis facit qui eadem vixit ætate. Is ergo in Chronico ita scribit : Hujus Imperatoris tempore pars corporis B. Sebastiani Martyris ad Suessionicam urbem delata : ubi multa mira in laudem Dei omnipotentis varia genera sanitatum infirmis collata.

Translationis
anniversaria
memoria in
Martyrolo-
giis.

36 Extat hujus translationis in Martyrologiis consignata memoria, tum hoc die, tum nono Decembris, quo contigit anno 826, quo littera Dominicalis G. Ea tum Dominica dies fuit, ut in Historia translationis nu. 44, dicitur, eaque secunda adventus; qua nimirum ad Introitum, ut vocant, Missæ, canitur : Populus Sion, ecce Dominus veniet ad Salvandas gentes. Eo igitur die, quinto Idus Decembris, Wandelbertus :

Sebastianum quinis celebramus, ab Urbe
Translatum, proprio quo Gallica rura Patrono
Exultant; ingens templum cui surgit, et ara,
Antiquosque nitent æquantia culmina fastus.

Idem XIII Kal. Februarii.

Tertia post decimam Fabiano Præsule floret :

Cui parili Sebastianus virtute cohæret,

Roma quem vectum jam Suessio læta frequentat. Eodem 9 die Decemb. MS. Martyrologium S. Mariæ Ultrajecti : Translatio S. Sebastiani Martyris. Saussaius in Martyrologio Gallicano, eodem die : Augustæ Suessionum susceptio reliquiarum S. Sebastiani Martyris, patria Narbonensis. Cujus venerabile corpus, petente Ludovico Pio Imperatore, Hilduini Abbatis S. Medardi precibus, nec non signis Divinæ inspirationis, inducto; Roma e basilica sui nominis concessu Eugenii II, Pontificis, Suessionem in Gallia multa cum Divinæ gloriæ magnificentia delatum est, per Rodomum (imo Rodoinum) præfati monasterii Præpositum : suscipiente sacram sarcinam, omni cum pietatis significatione, et ritus celebritate, Rotardo Suessionense Episcopo; qui præmissis, quas Clero et populo indixerat, octo dierum ac noctium vigiliis, pretiosam sancti Martyris glebam in sacratio S. Medardi ecclesiæ, perpetua colendam veneratione collocavit, fulgentibus ipso tempore miraculis, quibus claudi erecti, frenetici sanati, dæmones expulsi sunt. Ad quorum mirabilium splendorem intuendum, Ludovicus ipse Augustus Suessionem, ductus religione, venit; menteque expiata, cultu regio deposito, nudis pedibus, basilicam in qua gloriosus Christi Martyr coruscabat ingressus, exceptusque ab Hilduino Abbate sacris adoratis pignoribus, octodecim languidorum sanationem conspexit : et hinc devotione incensus, collatis in beati hospitis cultum muneribus regiis, magnalia Dei, quorum testis fuerat, demiratus, sancti Martyris sese clientelæ cum liberis et regno commendavit. Hæc ille, ubi recte ab Eugenio II, donatas esse reliquias illas tradit, non ut XX Januarii scripserat, ab Eugenio I, qui S. Martino suffectus, obiit anno 656, 2 Junii.

Historia a
monacho eo-
ævo scripta.

37 Historiam hujus Translationis litteris commendavit, qui tum aderat, monachus in cænobio S. Medardi, uti Andreas du Chesne to. 1 Scriptorum Francicorum monui; et patet ex iis quæ ipse Auctor scribit, nu. 29. Certe qui hic suis nos exequiis, licet indignos, sic admittere censuit etc. et nu. 61, sequenti nocte opportunum tempus synaxis matutinalis advenerat : cum ecce inter legendum residentibus nobis adducitur vir quispiam nu. 83. Sint ergo et nobis et illis optamus ejus proficua patrocinia, qui nostrorum dapsilitate Patrum illius tanti pignoris meruimus effici participes, et nu. 84. Quam tem (de terculamentis noctu Suessione auditis ante adventum Reliquiarum) a multis, qui nostris superfuere temporibus, sine suspitione falsi consono relatu audivi; etc.

38 Hunc ejus commentarium nobis communicavit Petrus Franciscus Chiffletius noster, ex vetusto codice unde hic edita.

Ecclesiæ Vesontionensis, in quo sequebatur epistola Odilonis ad Ingrannum de translatione SS. Tiburtii, Marcellini, Petri, et aliorum, de qua alibi. Eandem historiam descripserat Nicolaus Belfortius in monasterio S. Joannis de Vinea Suessione Canonicus regularis, ex tabulario cænobii S. Medardi, sed paululum subinde contraxerat : cum ejus autographo exemplar Chiffletianum contulimus. Subjunxerat Rothardi Episcopi Privilegium monasterio S. Medardi datum, litterasque Ludovici Pii de Cauciaci donatione, cujus mentio fit c. 19, n. 88, ac Caroli Calvi diploma. Sed hæc, quippe non omnino ad rem nostram necessaria, omisimus : et sunt ejusmodi, ut cui argutari lubuerit, possit fortassis sublestam fidem suspectare : et Belfortius, servato tamen sensu, atque etiam phrasi, redundantia quædam expunxisse se fatetur; gratiam indubie majorem ab antiquitatis studioso lectore initurus, si integra, quantumvis proluxa et forte impolita, dedisset. Ab eo exscriptimus brevem commentarium Alexandri Salvœ de iisdem reliquiis a Calvinistarum hæreticorum furore ereptis, Latine versum a Nicolao Bezanconio.

39 Quædam ex eadem Translationis historia recitat Andreas du Chesne tom. 2, Scriptorum Francicorum, ex MS. Michaelis Subleti Abbatis Vendocinensis. Testatur vero in eo codice Præfationem extare ad Ingrannum S. Medardi Suessionensis Abbatem, e qua ista profert : Agenardus, (quem nempe alii Eginhartum appellant) cognomine Sapiens, ea qui tempestate habebatur insignis, hujus reverentissimi Cœlicoli mentionem in gestis Cæsarum Caroli Magni et filii ipsius Hludovici faciens, inter alia quæ annotino cursu dictabat, non inoperosum duxit mortalia acta immortalī astipulatione roborare, ita dicens : Dum hæc aguntur, Hilduinus Abba monasterii S. Dionysii etc. Porro idem ille est Ingrannus Abbas, cui suam hic Auctor, etsuam Odilo narrationem Translationis SS. Tiburtii et aliorum dedicavit : anne idem quoque Auctor, nimirum Odilo? Nil firmare possumus.

Extat alibi
ejus prologus.

§ VIII. Variis locis in Gallia, Belgio, Hispania, S. Sebastiani reliquiæ.

Plures exinde Gallicanæ Ecclesiæ parte earundem reliquiarum, aut re quapiam earum tactu sacrata ornatae sunt. Nam primum Magni-loci apud Arvernens cænobium lintei, quo ex involutæ fuerant, parte donatum, atque innumeris inde miraculis illustratum, quarum hic mentio fit nu. 83.

Aliquæ reli-
quiæ ejus Ma-
gni-loci :

41 Alias Tolosæ in cænobio S. Mariæ Deauratæ dicto, monachorum Ordinis S. Benedicti, extare auctor est Saussaius in Supplemento ad 20 Januarii ita scribens : Tolosæ veneratio reliquiarum S. Sebastiani Martyris illustrissimi, patria Narbonensis, quæ ingenti capsæ argenteæ inclusæ apud S. Mariæ Deauratæ ascetas magna religione asservantur, et devoto populo ad venerationem hodie potissimum exhibentur.

Tolosæ :

42 Idem Saussaius de aliis Ecclesiis hæc tradit : Ceterum ex tam locuplete gazophylacio decerpta pretiosa aliquot pignora, plurimas regni Christianissimi Ecclesias nobilitarunt : quæ inclyti hujus Martyris reliquiis decoratæ magis quam exquisita qualibet monilium congerie, aut structuræ magnificentia merito gloriantur. In quibus post Parisiensem omnium clarissimam, Trevirensis quoque hoc ex decore præcipue commendatur : deinde Senonensis, Trecensis, Bruxellana, aliæque Cathedratice, præter abbatiales et ceteras innumeras.

alibi passim
per Gallias :

43 At non recte Brurellensem Ecclesiam Cathedralibus annumerat. Est quidem, tum S. Gudilæ augusta basilica, illustri aucta Canonicorum Collegio, tum amplissima urbs, eo honore non indigna, sed propter vicinam Mechliniam, cujus Archiepiscopo, Belgicæ Primati subest, nundum eum adepta. Neque in ipsa S. Gudilæ

in Belgio,
Bruxellæ,

S. Gudilæ æde eæ asservantur reliquiæ (etsi ille ferebatur ultima gloriosæ Principis nostræ Isabellæ Claræ Eugenæ voluntate relictæ) sed in aulico Principum oratorio. De his reliquiis ista scribit Aubertus Miræus V. CL. in Fastis Belgicis ad 20 Januarii : Hujus toto orbe celeberrimi ac fortissimi Martyris integra manus per Lotharium Trevirensis Archiepiscopi dono missa est Alberto Austriaco Belgarum Principi; qui illam adamantibus, gemmis, aureoque tabernaculo decoravit: adservaturque Bruxellæ in palatio magna veneratione. Hæc Miræus. Est præterea inter Aulæ reliquias osejusdem Sancti, ac sagittæ unius, qua confixus, cuspidis ferreæ pars, et quædam aliæ exiles ejus reliquiæ.

Antverpiæ ;

44 Neque exors tanti præsidii Antverpia. Nam Domus hæc Societatis Jesu os oblongum, aliudque osticulum ejusdem fortissimi athletæ possidet. Atque illud quidem, cum SS. Willebrordi, Joannis Baptistæ, aliorumque reliquiis ab Everardo Bottero donatum Joanni Wulterio Viringo Societatis nostræ sacerdoti, ab hoc Rectori collegii nondum in domum professam erecti Carolo Scribanio xi Augusti 1611. Acceperat Botterus a religiosa Priorissa monasterii S. Agnetis, Ordinis S. Augustini, Ultrajecti; ubi olim in magna haberi veneratione consueverat, et ab Antistitibus religiose visitari. Constant hæc authenticis testimoniis, quæ in archivo nostro asservantur.

Aroasiam.

45 Aroasiam quoque, in Belgica situm cœnobium, ut supra xiii Januarii ad vitam B. Heldemari illius fundatoris cap. 9, num. 17, dictum, a Conone Prænestino Cardinale tum aliæ allatæ reliquiæ recensentur, tum quædam etiam S. Sebastiani.

Tornaci,

46 Aliquas quoque Tornaci extare in cathedrali ecclesia, auctor est Joannes Cognatus historiæ Tornacen. lib. 3, cap. 36. De vestimento ejus aliquid asservari in cathedrali Atrebatensi ecclesia tradit Arnoldus Raissius in Hierogazophylacio Belgico.

NOT. 98.

Atrebat.

in Hispania,

47 Galliis Hispanias jungamus, quibus præsidio ornametoque ejusdem Divi Heros pignora sunt. Haud dubium quin pluribus toto regno partita Ecclesiis: de tribus comperimus, Compostellana, Hispalensi, Malacensi. Et Hispali quidem totaque diœcesi solennitatem obtinet quam Duplicem vocant secundæ classis; propterea quod os brachii ejus isthic argentæ thecæ ad formam brachii humani fabrefactæ inclusum asservetur. Bina Canoniorum collegia eo die, (aut, si hiberna aquarum eluvio obstiterit, quo primum opportunum fuerit) ad S. Sebastiani basilicam extra urbis muros sitam, supplicatum solenni ritu conveniunt. Ejusdem quoque Sancti brachium, sive os quodpiam aliud, in Malacensi Societatis Jesu collegio extat. Tradit hæc Antonius Quintanadueñas noster libro de SS. Hispalensibus. Malacæ vero S. Sebastiani Martyris templum Societati Jesu traditum, quod e vetustissimis est illius oppidi, idque adire a S. Mariæ majori basilica prisco decreto publice supplicantium agmen, indeque, S. Joannis ædem solet, ut scribit Martinus de Roa noster lib. antiquitatum Malacensium. Compostellæ in metropolitana S. Jacobi æde sanguinem asservari S. Sebastiani testatur Licentiatus Molina in Descriptione Gallæciæ parte 1, fol. 5. Ab Irene, aut Lucina detersus reconditusque haud dubie fuit in vas aliquod, (ut fieri tum solebat) cum illa saucium curavit, hæc occisum lavit ac sepelivit.

Malacæ,

Compostellæ.

NOT. 99.

§ IX. Eberspergensis in Bavaria cœnobii origo. S. Sebastiani isthic reliquiæ.

Habent et apud Boios Divi sua nobilissima templorum domicilia, ubi supplicantibus succurrunt, et mille morborum genera pellunt, mille corporum vitia emendant; D. Sebastianus Eberspergæ etc. Ita Matthæus Raderus noster præfat. ad Bavariæ sanctæ to. 1. Est Ebersberga vetus Bavariæ monasterium inter Oenum atque Isaram amnes. Illius origines quia varie ab Aventino, Wiguleo Hundio, Christophoro Gewoldo aliisque exponuntur, succincte et dilucide ab Andrea Brunnero nostro to. 2, lib. 8, Annalium Boicorum ex-

Ebersperga in
Bavaria.

plicatas, hic dabimus, ut S. Sebastiani vetusta isthic veneratio constet. Ita ergo scribit ad annum 974.

EX VARIIS.

49 Frater sancti Antistitis (Conrardi Constantiensis eo anno vita functi) Rudolphus Richardis pater in Annalibus Weingartensibus dicitur, quæ uni de majoribus Bojariæ Comitibus nupta, cum improlis esset, tria cœnobium cum marito fundavit; Eberspergense viris, Rhuobachense et Geisenfeldense, utrumque Virginibus contributum. Richardem Eberspergæ tumulatam iisdem annalibus proditum est: quibus domestici scriptores parum consentanea tradiderunt; quæ utcumque se habeant, quia Comitum Semptanorum familiæ, apud Boios inter paucas clarissimæ, origines successionesque continent, hic non alieno, ut existimo, loco inserentur. Semptani Comites, quos Aventinus affectata pronuntiationis nitela Senones appellavit, nomen suum Semptæ fluvio eorum agrum intermeanti, originem Sighardo debent; qui Carolo-manni Boiariæ Regis nepos aut pronepos vulgo creditus, a miræ magnitudinis apro, de quo haud pauciora quam de sue Erymanthio poeticis decora fabulis hodie jactantur, Eberspergensi castro temploque non sine oraculis condito nomen dederit, novamque ad posterum appellationem transmiserit, ut Semptæ et Eberspergæ Comites dicerentur.

Ejus loci
origo et no-
men.

50 Mortem hic anno sexto supra nongentesimum oppetiit, Ratholdo filio relicto, qui templo Religiosos Mystas e D. Augustini sodalities adjecerit, Hunfrido celeberrimæ famæ viro iis jura dare jussu. Eundem Ratholdum ob res contra Ungaros fortiter feliciterque gestas Conradus Rex Carantano limiti tuendo præfecisse, et in amicorum numero habuisse, tabulis Eberspergensibus, quas bona fide sequor, traditur. Eo rebus humanis, anno illius seculi decimo nono, erepto; Eberhardus paternas possessiones adiit, familiari cum Superis commercio clarus, ut divinis ostentis futura discere crederetur; qui monitoribus Divis, templum augustius, anno vigesimo octavo supra nongentesimum molitus, etiam domicilium Religiosis sanctius locandis, Adalberone fratre et Willbirga sorore in partem juvantibus, erexit. Templo Divum ossa complura, magni præsertim Martyris Sebastiani calvam, inæstimabiles opes, et toti deinceps Boicæ sacrosanctas, intulit.

Templum
ædificatum

et ornatum
reliquiis
S. Sebastiani:

51 Atque hic est Eberhardus ille, qui in ultima Boicæ desperatione, Ungarorum vim in Eberspergensi castro, Deo fretus, non sustinuit modo, sed subeuntes cum clade ab oppugnatione rejecit; eosdemque Henrici Boiorum Ducis legatus in Lycatibus campis memorabili prælio, quod omnis ætas loquitur, fudit fugavitque, et gentis Regulos Reginoburgi in crucem egit. Vixit sine cura posteritatis cœlebs, hærede Deo Divaque Sebastiano contentus; cui cum Ahaimense prædium moriturus transscribere optaret, fratrem Adalberonem, quo invito id agi nefas erat, adducere in sententiam non potuit. Quarum sordium ille graves mox penas pependit, domo continuis funeribus exhausta, et Udalrico amantissimo filiorum imaginem mortis in tabido corpore circumferente: donec placatis Cuperis, obligatum perenni voto, a D. Sebastiani ara incolumem recepit, et in pristinam elegantiam refflorescentem.

cui sua Eber-
hardus sanctus
et victoriosus
Comes
legavit;

fratre cœlitus
coacto assen-
tiri.

52 Hic parentibus sub annum sexagesimum nonum fato functis, totius jam familiæ caput, ex Richarde, quæ Marquardi Carantani Limitis Præfecti filia fuisse dicitur, sex liberos sustulit, et Othonianas partes contra Henricum Boium eique confederatos, constantissime tutatus, templi ab Eberhardo ante quadraginta sex annos extructi, per Fridericum Salisburgensem Antistitem festa cæremonia dedicandi auctor fuit; annoque nongentesimo nonagesimo, D. Augustini familia stationem deserente, novam e D. Benedicti asseclis coloniam Eberspergam deduxit, Reginbaldo ad sacram præfecturam e cœnobio Augustano advocato. Decessit non sine sancti-

Udalricus
fratris filius,
et Richardis,
sancti conjuges,
Benedictinis locum
donant.

tatis

tatis opinione anno vigesimo nono supra millesimum, V Idus Mart. decimo sexto post conjugem Richardem, quæ supra communem hominum sortem felix, Dei parentis recreata aspectu, gustum aliquem immortalitatis adhuc viva cepisse dicitur. Utriusque mausoleum nobile e marmore cælato in umbilico templi visitur.

Udalrici fratris neptis pietas

53 Udalrici frater Adalbero in Khubacensi vico Barræ anni adsito, anno Mxi parthenonem condidit, ut Henrici, qui eo tempore imperavit, litteræ testantur : suscepta deinde in Palæstinam peregrinatione, in itinere decessit. Alberadis conjux illætabili afflicta nuntio, marito superesse noluit, et mœrore animi, una cum foetu, quem utero gerebat, extabuit. Willibirgis superstes filia elugendis tot funeribus impar etiam ipsa, qua licuit, terras deseruit, et paterno cœnobio, quod nuper arserat, et ab Udalscalco patruo instauratum fuerat, se sponte inclusit, eundemque cum matre tumultum optavit.

ac filiorum

54 Jam Udalrici demum filio, qui itidem Adalbero dictus est, uxorem Rudolphi Altorfensis filiam copulant Eberspergenses Annales, neque Richardem eam, sed Richlindem, seu Richildem, nominant, quæ non ante nonagesimum quintum illius seculi cum marito in manum convenerit, in illo consentiunt, sterile id connubium fuisse; eoque in spem tantarum opum Conradum raræ indolis adolescentem, eaque fortuna dignum, adoptatum esse : qui tamen brevis ævi parentum vota ante tempus destituerit. Nihilo felicior Eberhardus alter Udalrici filius, Mouracensis Comes, mascula prole immaturo fato functa, ad Ilmum fluvium religiosum sacratis Virginibus domicilium struxit, iisque Gerbirgam neptem suam præfecit : cujus exemplum Willibirgis mater ejus, Eberhardi filia æmulata cum senium suum eodem in loco Deo virtutique mancipasset, pulcherrimam vitæ clausulam imposuit.

Ebersperga restaurata

55 Porro Adalbero, ne quid fratri in virtutis studio concederet, Eberspergensis monasterii angustiis offensus, illud solo æquatum multo magnificentius instauravit, anno trigesimo septimo supra millesimum, et magna bonorum accessione locupletavit; crescenteque in dies liberalitate, D. Sebastianum tandem hæredem ex asse scripsit, ut eo pacto etiam ipse fundati cœnobii titulum cum uxore ferre potuerit; primam enim illius facinoris gloriam jam majores anteceperant. Hæc Brunnerus.

Quando isthuc et unde allatum S. Sebastiani cranium :

56 Quando autem et unde Eberspergam allatæ sint S. Sebastiani reliquiæ, nos litteris, suis 20 Februarii an. 1634. Monachio datis edocuit Georgius Stengelius noster, testatus in Chronico, sive historia Eberspergensi lib. 1, cap. 9, ista legi : Dubium nemini esse puto, quin Comes Everardus atque Hunefridus Præpositus, interim dum monasterium perficeretur, tempore illius sexennii, varios vario destinarent miserintque cum Religiosos tum aulicos dominosque seculares, Romam præsertim et ad alia id genus loca pia, peti- tum aliquas Christi ac Mariæ, aliorumve Sanctorum reliquias, pro futura novi templi altariumque consecratione summe necessarias. Neque vero fuit difficile a plerisque reliquias pro re tam pia impetrare, præsertim ab iis, qui de evehendo ad veri Dei cultum atque servitium hoc loco, illam sacrorum vatum, Conradi ab Hewa, et Gebhardi Argentoratensis vaticinationem, somnium insuper Everardi mirabile, ejusque lucubrationem ab Hunefrido, de extruendo hic loci templo atque monasterio, ex horum legatis ad se missis intellexerant. Inter alias autem plures, Roma acceperunt istas, puto in primis; maximam, totam scilicet superiorem, partem crani S. Sebastiani Martyris, cum aliis pluribus sacrorum ipsius ossium particulis, thesaurum sane maximum; deinde ex ossibus S. Stephani Proto-martyris et Materni Episcopi aliquid, ut ex sequentibus planum fiet. Has autem dono datas, et huc Roma transmissas crediderim a summo Pontifice Stephano VII, qui intra

annum xxix et xxxiv in Pontificatu fuisse scribitur. Hæc ibi.

57 Harum reliquiarum meminit Raderus in Annotat. ad Menæa Græcorum, 18 Decembris : S. Sebastiani, inquit, sacer vertex, seu cranium, Ebersbergæ Boiorum cum ingenti religione a tota Germania colitur, certum adversus pestilitatem amuletum. Nequaquam tamen totum Martyris cranium Eberspergæ est, sed summa dumtaxat testa; (inferiorem ac posteriorem capitis partem, æde Vaticana, ut ante scriptum retinente) illa vero ita argento inclusa, ut ex ea etiam bibatur, atque argenteo capiti statuæ S. Sebastiani imponatur. Sagittæ quoque in ea consecrantur, contra pestem salutare. Innumera isthic visuntur omnis conditionis, sexus, nationis anathemata, adeptæ incolumitatis monumenta.

non tamen illud integrum.

§ X. Aliæ S. Sebastiani reliquiæ in Bavaria.

NOT. 100.

Aliud magni Martyris pignus Monachium urbs asser- vat, Boicæ caput, ac Ducum sedes. Augustam Divo ædem, haud a palatio suo longe, locavit anno 1588. Ferdinandus I, Bavarus, Alberto V, Duce et Anna Austriaca Ferdinandi I, Imperatoris filia, anno 1550, ipsis S. Sebastiani feriis, natus : unde illi erga Sanctum ab ipso ortu ingenerata religio, qua eum omni vita Patronum ac tutelarem est veneratus. Neque illud vanum observatione, quod illi vicesimus septimus Januarii dies, ab anniversaria Divi celebritate octavus, vitæ mortalis ultimus fuit anno 1608.

Templum ejusdem Divi, Monachii,

59 Cum ea consueto Ecclesiæ ritu dedicaretur basilica, Guilielmus V, Baviaræ Dux, Ferdinandi frater, solennis sacrificii tempore, illustri pompa, inferiorem S. Sebastiani mandibulam, cui novem adhuc immoti inhærebant dentes, obtulit, publicis tabulis testatus, se eam Roma olim accepisse a Pontifice Maximo, pium munus.

Aliæ isthic ejus reliquiæ:

60 Multis post annis Maximiliano Guilielmi F. Alberti N. Boiorum Duci, adversus Wolfgangum Theodoricum Raittenaviu Salisburgensem Archiepiscopum bellum fuit. Priusquam consererentur manus, lues totis castris vulgata sollicitudinem religioso Duci iniecit, et ad petenda a Cœlitibus auxilia, illius avertit animum. Eas Martyris Sebastiani reliquias rogavit ad se, ubi stativa habebat, deportari. Neque vel ingrata Superis religio fuit, vel inanis optimi Principis fiducia. Ipse incolumis, Aulaque ejus universa a contagione immunis, hoc salutari præsidio servati sunt.

contra pestem delatæ ad castra :

61 Exarsit beneficio pietas Ducis. Ergo ut victor Monachium revertit, Mariam Ferdinandi patrui viduam rogat, ut sacrum illum thesaurum, sospitatoris sui Sebastiani reliquias, sibi donet. Rogantis auctoritas pietasque perpulere invitam. Accessit tamen (ut jus fasque) Stephani Frisingensis Episcopi assensus. Translatæ deinde ad palatii ducalis sacellum, in qua aliæ illustres ac prope innumeræ Divorum reliquiæ asservantur.

socello aulico donatæ,

62 Sed ne nullum erectæ a Ferdinando basilicæ patroni sui pignus relictum videretur, brachii ejusdem sancti Martyris non exiguam partem, Dux tradidit, qua se olim a Pontifice Maximo cum Romæ esset, donatum testatus est. In hac æde monumentum Ferdinando posterisque Wartenbergicis Comitibus positum, in quo et cor Ferdinandi et Mariæ conjugis corpus, condita. Ferdinandus Guilielmus, Ferdinandi filius, Episcopus Osnaburgensis, cum multis alias ex inferiore Saxonia reliquias ad eundem ornandam basilicam, tum non exiguam capitis S. Sebastiani partem, Monachium misit anno 1626, publicumque ejus rei testimonium. Ea nos a Maximiliano, ejusdem Francisci Guilielmi germano, Societatis nostræ Sacerdote, accepimus.

aliis priori templo attributis ;

aliisque aliunde missis.

§ XI. Alibi S. Sebastiani reliquiæ ac cultus.

Quæ alibi ejusdem Martyris extare feruntur reliquiæ, colligere animus non est; et sunt fortassis quædam alterius Sebastiani e legione Thebæa, de quo 2 Januarii, aliorumve ejus nominis Cœlitum, ternas quæ occurrere indicabimus

Quædam olim Brunswici fuere.

indicabimus. Primæ Brunswici fuere. Ita *Compilatio chronologica a Joanne Pistorio edita, ex bibliotheca Henrici Petreii, ad annum 1473.* Eodem anno viguit pestilentia in Brunswig tota æstate; sed heu gravis erat huic monasterio. Obierunt enim de nostris Fratribus fortiores et adolescentiores Sacerdotes, septem numero. Inde vix anno elapso obiit senex noster cum duobus aliis Sacerdotibus monasterii nostri. Eodem anno introductæ sunt solenni cum processione totius Cleri et populi reliquiæ S. Sebastiani Martyris, per Fratres Præmonstratensis Ordinis in civitatem præsentem, promovente hoc Serenissimo Principe ac Duce Heinrico. Prima statio cum Missa ad honorem Martyris factæ sunt in hoc monasterio altera die Trinitatis: post ad S. Blasium: inde ad S. Catharinam: exinde ad S. Martinum.

Wesaliæ templum Sancto dicatum, ex voto.

64 *Wesalia oppidum est Cliviæ dives ac splendidum, ad Lupiæ ostium. Hic anno 1332. Eremitarum instituti Augustiniani dedicata S. Sebastiano ecclesia est a Volckardo Suffraganeo Monasteriensi. Grassata isthic non multo ante lues horrendum in modum, adeo ut plurimi quotidie efferrentur, simul ac votum S. Sebastiano publice erat nuncupatum, conquieverat. Ea sacrandæ illi ædis occasio. Meminit voti Nicolaus Crusenius Monastici Augustiniani parte 3, cap. 13, ita scribens: Clivo-Wesaliæ oppido Diocesis Monasteriensi grassante morbo contagioso, pro divina ira sedanda, ex voto civium ac Magistratus, illorumque expensis, erigitur monasterium Eremitarum S. Augustini cum ecclesia in honorem S. Sebastiani, Religiosis ex vicino Mariæ-vallensi loco evocatis, quorum operam in hoc Dei flagello frequenter cives invocarant, quando emortuis fere totius oppidi Sacerdotibus, soli PP. Augustiniani ex Clero supervixerunt incolumes.*

Sacellum magnificum in Moravia.

65 *Nuper Franciscus a Dietrichstain Cardinalis Olomucensis in Moravia Episcopus, S. Sebastiano in edito colle juxta Niclasburgum oppidum insignem S. Sebastiano ædem statuit, atque eum deinde ad avertendam luem Tutelarem sibi ac patriæ adoptavit, ac publicis comitiis, concordia Procerum omnium assensu, festum ejus solenne ut esset, silente etiam fori strepitu, sanxit.*

Aliæ Sancti reliquiæ, Colonia;

66 *Binas Colonia extare ejusdem Divi reliquias auctor est in Sacratio Agrippinæ Erhardus Winheimius: in Parochiali quidem S. Laurentii ecclesia Partem calvariæ sancti Martyris; in templo vero Eremitarum Augustinianorum Mandibulam inferiorem. Pars sit ejus quæ Monachii, an Divi alterius, sed cognominis, alii disputent. Tertia, inquit, apud Augustinianos confraternitas sub honore S. Sebastiani a Christi fidelibus instituta, numero et dignitate personarum inter ceteras facile princeps, initium sumpsit ex donatione inferioris S. Sebastiani mandibulæ, quam huic basilicæ Illustris et auratus Eques D. Theodorus van Hirtz anno 1269 assignavit, uti ex monumentis familiæ ipsius constat. Hic Theodorus van Hirtz a Landtskroonen cum conjuge sua Gudila in choro templi PP. Augustinianorum Colonia sepultus est. Ægidius Gelenius in libello qui Colonia supplex inscribitur, testatur hanc mandibulam Roma allatam a Theodorico, et ingenti hierothecæ, seu monstrantiæ inclusam spectari.*

NOT. 101.

item aliæ ibidem.

67 *Idem binas alias commemorat isthic custoditas reliquias ejusdem sancti Martyris, in S. Petri metropolitana basilica Brachium; in cænobio Prædicatorum Telum quo transfixus. Testaturque Colonienses ejusdem Divi sæpius expertos certam opem adversus pestilentiam.*

NOT. 102.

ACTA

AUCTORE S. AMBROSIO EPISC.

ex pluribus veteribus MSS.

CAPUT I.

S. Sebastianus Martyres animat.

S. Sebastianus

Sebastianus vir Christianissimus Mediolanensium

a partibus eruditus, civis vero Narbonensis, Diocletiano et Maximiano Imperatoribus ita carus erat, ut principatum ei primæ cohortis traderent, et suo eum conspectui juberent semper astare. Erat enim vir totius prudentiæ, in sermone verax, in judicio justus, in consilio providus, in commisso fidelis, in inventu strenuus, in bonitate conspicuus, in universa morum honestate præclarus. Hunc milites ac si patrem venerabantur: hunc universi, qui præerant palatio, carissimo venerabantur affectu. Erat enim verus Dei cultor, et necesse erat ut, quem Dei perfuderat gratia, ab omnibus amaretur.

primæ cohortis primipilus.

omni virtute præditus:

occulte Christianus.

2 Christo igitur quotidie sedulum exhibebat officium, sed agebat quatenus hoc sacrilegis Regibus esset occultum, non passionis timore perterritus, nec patrimonii sui amore constrictus, sed ad hoc tantum sub chlamyde terreni imperii Christi b militem agebat absconditum, ut Christianorum animos, quos inter tormenta videbat deficere, confortaret, et Deo redderet animas quas diabolus conabatur auferre.

Martyres corroborat:

3 Denique postquam multas Martyrum mentes a timore passionis eripuit, et ad coronam perpetuæ gloriæ incitavit; ipse quis esset apparuit, quia lumen in tenebris latere non potuit. Clarissimis igitur viris Marcelliano et Marco duobus geminis fratribus pro Christi nomine in vinculis constitutis, quotidie solatium exhibebat: et tam ipsis quam etiam serviseorum, cum quibus tenti fuerant, salutaria fidei consilia ministrabat: quibus fugitiva seculi blandimenta respuerent et momentanea tormentorum genera non timerent.

Marcellianum et Marcum, cum servis captivos solatur:

a Ita plerique codices; quidam, partium civis. S. Ambrosius in Psal. 119, octonar. 20. Utamur exemplo Sebastiani Martyris, cujus hodie natalis est. Hic Mediolanensis oriundus est. Fortassis aut jam discesserat persecutor, aut adhuc non venerat in hæc partium, aut mitior erat. Advertit hic aut nullum esse, aut tepere certamen. Romam profectus est, ubi propter fidei studium persecutiones acerbæ fervebant. Ibi passus est, hoc est, ibi coronatus. Itaque illic quo hospes advenit, domicilium immortalitatis perpetuæ collocavit. At Baronius tom. 2, an. 284, num. 12, scribit S. Ambrosium et alios tradere patre Narbonensi, matre Mediolanensi, natum Mediolani, tradit Metaphrastes ortum Mediolani; quibus parentibus, silet. Saussaius, patre Gallo, matre Mediolanensi, Narbone in Viennensi Gallia natum. Nec refragantur Tristanus Calchus, aut Josephus Ripamontius; hic addit matrem propera mariti morte viduam relictam. Mediolanum cum filio unico revertisse. Rabanus, variæque MSS. Eodem die S. Sebastiani de Mediolano, qui intantum etc. Metaphrastes genere clarum ait fuisse. Menæa: εἰς τῆς συγκλήτου βουλῆς ὑπῆρχεν, unus e Senatorio ordine fuit. Guilielmus Catellius histor. Occitan. lib. 2, testatur commonstrari etiamnum Narbonæ domum S. Sebastiani, ubi ecclesia post erecta quæ S. Sebastiani nati dicitur.

S. Sebastiani patria:

ultro quæsitæ martyrii occasio.

b Quidam codices, militiam absconditam.

CAPUT II.

Marcelliani et Marci graviter oppugnata constantia.

Qui cum beatissimis consolationibus acquiescerent, et verbera carnificum animo perseveranti transirent, capitalem jussi sunt subire sententiam: ea videlicet ratione, ut si eodem momento quo decollandi erant sacrificiis consensissent, et parentibus suis et conjugibus et filiis et facultatibus redderentur. Erant enim non solum, ut diximus, genere clarissimi viri, sed et facultatibus a dilatati; quorum erat pater Tranquillinus nomine, et mater Marcia vocabatur; qui illos sequebantur cum uxoribus eorum et filiis; nimio enim in suis nepotibus ducebantur affectu. Unde factum est, ut ab b Agrestio Chromatio Urbis Romæ Præfecto triginta dierum inducias impetrarent, in quorum spatio ageretur cum eis, quatenus ad thurificandum idolis consentirent.

Quibus morti adjudicatis,

a parentes 30 dierum inducias impetrant: b

5 Accedentes itaque amici eorum ad eos, cœperunt dicere: Unde vobis tam dura mens, tamque ferreum pectus quod canitiem c patimini patris abjicere, et matri jam decrepitæ novos dolores partus afferre? Nam illa partus sui dolores consolationibus superabat, dum in uno dolore duos filios pareret, et geminum patri funderet filiorum affectum; nunc vero insanabilis dolor, inconsolabilis pœna, irremediabilis cruciatus,

amici eos pervertere conantur. c

cruciatus, incomparabilis *d* partus est, quo spes et gaudium tollitur, vita contemnitur, respuitur gloria, et contemptis omnibus pietatis affectibus mortis atrocitas appetitur *e* potius, quam timetur. Obsecramus vos, o amici carissimi, tandem his date cladibus finem, et vos patres esse dulcium filiorum vel admoniti mementote.

*mater variis
blanditiis im-
pugnat,*

6 Hæc et his similia amicis dicentibus, miseram se clamitans mater advenit, et soluto capite canos suæ senectutis ostentans, in conspectu eorum vestem qua pectus tegebatur scidit: et cunctis fletibus ostendebat eis laxis pellibus quas suxerant mammas, et blandimenta, quæ infantiae eorum exhibuerat, ejulando lacrymans memorabat. Aiebat ergo ad ambos: Tu mihi semper plus blanditus es fili; et tu amplius verecundatus es: in isto imaginem meam peperisti; in te paternos vultus effudi: tu patri utilior, iste similior. Heu me miseram! circumvallant me ex omni parte incomparabiles luctus, inaudita miseria et gemina orbitas, nullis penitus tribulationibus comparanda. Omitto filios ad mortem ultro properantes, quos si mihi hostes auferrent *f* per medias sequeretur acies bellatorum; si judicia violenta concluderent, carcerem simul irrumperem moritura. Novum hoc genus est pereundi, in quo carnifex rogatur ut feriat, vita optatur ut pereat, mors invitatur ut veniat. Novus hic luctus est, nova miseria, in qua natorum juvenis sponte amittitur, et parentum miseranda cogitur senectus ut vivat.

*pater quere-
lis,*

7 Ista et his similia matre prosequente, infirmus pater, et gravis jam senio, manibus adducitur servulorum, et cygnæo capiti terræ pulverem spargens, hujusmodi dabat voces ad cælum: Ad mortem ultro proficiscentibus filiis valedicturus adveni, ut universa, quæ a filiis sepulturæ meæ exhibenda paraveram, ego infelix filios sepulturus expendam. O filii meæ baculus senectutis, et geminum meorum viscerum lumen, nati feliciter, et prospere educati, excellentissimæ memoriæ, et ingenii singularis, omnium liberalium peritia litterarum imbuti, quæ ista repente insania vestra voluntate progenita mortis vos fecit esse amatores? Numquam ista viventibus placuit: numquam morituris suum amorem induxit: ad quoscumque autem pervenire potuit, violenter admissa est, et non est voluntate ab ullo vivente suscepta. Si hanc nudus debitor sub avaro fœneratore patitur, nulla potest ratione diligere: nec solum non diligere cognoscitur, sed timere. Qua ratione eam appetit, qui et bonis exuberat omnibus, et penitus ulli nihil debet? Venite huc senes, et mecum super filios plangite, qui vos viscera paterna habere sentitis. Venite huc juvenes, et flete super juvenes sponte pereuntes. Huc accedite patres, et prohibete talia, ne talia patiamini. Deficite plorando oculi mei, et caliginem obducite fundentes flumina lacrymarum; ne videam cædi gladio, quos dum virga levis tangeret, tremui; dum tristantes leviter viderem, expavi.

*conjuges la-
mentis.*

8 Igitur dum hæc et alia senior prosequuntur, ecce amborum conjuges cum natis propriis veniunt, et aspectibus eorum proprios infantulos offerentes, has ejulando voces effundunt: Quibus nos servituras relinquitis? quibus conjugii nostri traditis caritatem? qui putatis erunt horum infantium domini, et domorum vestrarum avidissimi pervasores? Qui erunt vestræ occupatores familiæ? vel qui sibi divisuri sunt vernaculos, quos nutristis? Heu quam ferreo, heu quam impiæ crudelitatis genere parentes despicitis, amicos respuitis, uxores abjicitis, filios abdicatis, et vos ipso carnifici ultroneos exhibetis!

a Alii codices, ditati; alii, ornat.

b Alii, Agrestino. In catalogo Præfectorum Urbis, legitur Caro et Carino Coss. Præfectus fuisse Titutius Roburrus; Carino II et Numeriano, Cejonius Varus, qui et sequenti anno Diocletiano et Aristobulo Coss. præfecturam gessit. Et videtur Chromatii expunctum e tabulis nomen, religionis odio. Eumne, an Roburrum, an Cejonium perstringat Vopiscus ambiguum est, dum in Carino scribit: Præfectum Urbi unum ex Cancellariis suis fecit. Erant Can-

cellarii, qui ad cancellos sive Domus augustæ, sive tribunalium excubabant. c Alii, patitur. d Al. luctus. e Tres sequentes voces desunt MS. Audomar. f Alii, per media sequeretur bella raptos.

CAPUT III.

S. Sebastianus nutantes confirmat.

Interea dum illa dicuntur, et ista referuntur, inter uxorum lacrymas, et suspiria filiorum, cœperunt milites Christi mollescere, et animos suos flectere ad dolorem. Huic spectaculo, ut supra diximus, intererat S. Sebastianus vir per omnia Christianissimus, quem occultabat militaris habitus, et clamydis obumbrabat aspectus. At ubi vidit athletas Dei immenso certaminis pondere fatigari, in medio eorum se objiciens, dixit: O fortissimi milites Christi, o instructissimi divini prælii bellatores, per nimiam virtutem animi fortiter pervenistis ad palmam, et nunc per misera blandimenta coronam deponitis sempiternam? Discat nunc per vos Christi militum fortitudo, fide potius armari quam ferro. Nolite victoriarum vestrarum insignia per mulierum blandimenta abjicere, et subjectas pedibus vestris hostis devicti cervices ad victricia et redivina iterum bella laxare, cujus quamvis sæva contra vos extiterit et periniqua *a* instantia sævior tamen efficitur ira repetita. Erigite igitur *a b* terrenis affectibus tropæum vestri certaminis *c* gloriosum, et nolite illud omittere fletibus parvulorum.

*Sebastianus
eos nutantes
confirmat,*

*propositis
cruciatibus
jam toleratis,*

a

b

c

10 Isti, quos plorantes attenditis, gauderent hodie si possent scire quæ nostis; putant enim quod ista vita sit sola, quæ si finem acceperit, nulla vitalis animæ, corpore deficiente, valeat portio remanere. Si enim scirent esse alteram vitam ignaram mortis, tristitiæ nesciam, in qua immortalitas regnat, et perpetua gaudia commorantur; profecto vobiscum ad illam festinarent pertingere, et vitam istam pro nihilo computantes, illam appeterent, quæ et in exultatione permanet et penitus finire non novit. Ista enim vita fugitiva est et tam infidelis, ut nec amatoribus suis fidem potuerit custodire. Ab origine enim mundi in se credentes fefellit, omnes se expectantes decepit, cunctos de se præsumentes irrisit, et ita nullum omnino certum reddidit, ut omnibus probeatur fuisse mentita. Atque utinam solius mendacii culpæ esset obnoxia, et per omnia crimina currere suos non cogeret amatores. Ipsa dat edacitatem *d* gluttonibus, ipsa ebrietatem ingerit turbulentis, ipsa naufragium pudoris adulteris, ipsa execrabilem tradit perversitatem incestis; ipsa admonet furem, ut rapiat; iracundum, ut sæviat; mendacem, ut fallat. Ipsa inter conjuges discordia seminat, inter amicos discordias, inter pacificos lites, inter justos injustitiam, inter fratres scandala. Ipsa tollit iudicibus justitiam, castis pudicitiam, *e* artificibus peritiam, ipsa aufert moribus disciplinam. Et ut altiora quæ amatoribus suis ingerit crimina memoremus; si fratrem aliquando frater germanus occidit, si filius necavit patrem, si interemptus est ab amico amicus; cujus hæc instinctu facta sunt scelera, cujus intuitu, cujus spe, cujus fiducia ista sunt nefanda commissa? numquid non præsentis vitæ amore seducti, ista committunt, et dum illam plusquam justum est diligunt, iniquo odio homines prosequuntur? Ut quid enim pirata navigantem jugulat, ut quid latro perimit viatorem, dives opprimit pauperem, superbus humilem, et omnis nocens quemcumque potuerit aggravat innocentem? Hæc autem faciunt mala, quia isti vitæ servire desiderant, et se existimant in amore ejus per tempora prolixiora durare. Non ergo alterius caussa fiunt scelera nisi ut infelicissimæ isti carnali vitæ a carnalibus serviatur.

vita æterna;

*et præsentis,
fugace.*

*omnia scelera
suadente,*

d

e

11 Ipsa est denique quæ eis crimina imperat, jubet facinora, suadet injusta; et posteaquam omni crudelitate, omnique fuerit spurcitia saginata, servientes sibi tradit filiæ suæ, id est, morti perpetuæ. Ex ipsa enim,

*mortem ge-
nerante.*

enim, et ex ejus utero mors æterna est nata, tempore quo gulæ suæ et libidini et delectationibus oculorum primi homines servierunt; atque ideo qui ad æternam vitam facti fuerant, huc in istam sunt regionem mortis jactati : hinc iterum sunt ad inferos devoluti, nihil secum præter peccata portantes. Hæc ergo vita est quæ vos fallit, o amici carissimi, ut amicos vestros ad vitam euntes perpetuam injusto consilio revocetis.

a MS. Rip. constantia. b Al. plenis affectibus; al. terrenis aspectibus. c Al. gloriosi. d Papias : Gluto, a gula dictus, geneo, prodigus. e Quidam codices, artibus.

CAPUT IV.

Inferni pœnæ, cœlique gaudia, Martyrum amicis inculcata.

Hæc vos instigat, o parentes sanctissimi, ut filios vestros proficiscentes ad a Comitatum cœli, ad honorem incorruptibilem, ad amicitias Imperatoris æterni, stultissimis lamentationibus revocetis. Ista est quæ vos, o castissimæ conjuges Beatorum, per pietatis colorem impietatem Martyrum mentibus fecit tradere, et necem pro liberatione afferre. Si enim consensissent revocationi vestræ, paucio quidem tempore vobiscum esse poterant; postea vero separari, et ita habuerant separari a vobis, ut numquam vos nisi inter tormenta perpetua videretis; ubi edax flamma incredulorum animas devorat, ubi dracones blasphemantium labia comedunt, ubi serpentes morsibus suis incredulorum pectora depascuntur. Illic ululatus et gemitus sonat, et clamor confusus, quem vis tormentorum exagitat, et incendii arsura extorquet. Hæc ipsa autem tribulatio, quæ illic excipiet infideles, nullo termino definitur, nullo fine concluditur, sed nec post flammaram atrocium adustionem consumitur, sed ad redivina incendia iterum qui adustus fuerit reparatur.

13 Hanc ergo pœnam et istos permittite evadere, et vosmetipsos eripere cogitate. Permite interim istos ad coronam pertingere destinata. Nolite timere; non enim separabuntur a vobis, sed vadent præparare vobis in cœlo sidereas mansiones, in quibus una vobiscum et cum filiis vestris in perpetuo gaudio maneatis. Quod si vos domus vestræ ex lapidibus factæ delectant; quanto magis illarum vos debet pulchritudo invitare domorum, ubi sunt triclinia auro puro radiantia, quæ ex gemmis et margaritis habent b zetas instructas? Illic flos purpureus rosarum numquam marcescit : illic florida nemora perpetua viriditate vernant : illic prata c recentia semper melleis fluunt rivis : illic croceis gramina floribus redolent, et d halantes campi jucundis admodum odoribus pollent. Auræ ibi vitam æternam habentes naribus nectareum odorem aspirant. Lumen ibi sine Solis radio fulgens, serenitas absque nubilo; et absque tenebris nocturnis die oculi perfruuntur. Nulla illic impediuntur e occupatione deliciæ, nulla penitus sollicitudine ibi securitas conturbatur, mugitus, ululatus, gemitus, lamentum et luctus numquam illic audita nec nominata sunt : fœdum et deforme, tetrum, nigrum, horrendum aliquid, aut sordidum numquam ibi penitus viderunt oculi habitantium : pulchritudine vero in amœnitate nemorum, splendore in aere jocundo et formositate atque omni elegantia sine intermissione oculi patentes perfruuntur : et nihil omnino quod conturbet mentem auribus datur. Sonant enim ibi jugiter organa hymnorum, quæ ad laudem Regis ab Angelis et Archangelis decantantur. Amaritudo et fellis asperitas ibi locum non habent : tonitrua ibi numquam audita sunt, fulgura et coruscationes numquam paruerunt. Cinnamomum illic virgula gignunt, et balsamum arbusta prorumpunt. Odor aeris delectationem per omnia membra diffundit, et esca ibi nulla stercora conficit. Sicut enim bono nuntio aures, et bono odore nares, et

bono aspectu oculi saginantur, et ista refectio non potest in digestionem prorumpere; ita illic refectio, quam os susceperit, melliflua in gustu hoc unicuique sapit, quo fuerit delectatus. Statim denique quod concupierit anima, desiderio ejus universa famulantur, et omnibus delectationibus ejus paratissimus servit effectus.

14 Nam qui in ista mortali vita, contra concupiscentias suas et contra delectationes pugnaverit, quisquis eas hic non expenderit, illic eas integras a suo Creatore consequitur. Ipse enim ita creavit hominem ut viveret : et mortem juxta introitum delectationis posuit, ut hi queis libet a mortis timore evadere, vitam æternam quærant; et dum præter istam vitam alteram esse didicerint, inquirant utrum et ipsa possit senectute intercidi aut morte concludi : quam dum immortalem agnoverint, inquirant utrum possit iterum ipsa æternitas vel honorem tradere justis vel injustis pœnam inferre.

a Comitatus sæpe comites Imperatoris; alias Comitilis officium; vulgo nunc locum, sive districtum ejus jurisdictioni subjectum; hic Aulam significat, sic Possidius in vita S. Augustini : ubi tunc temporis Valentiniani minoris Comitatus fuerat constitutus, et S. Ambros. de obitu Valentiniani : jussit eam ad Comitatum venire. b Papias : Zetæ, domus quæ subtus pedes aquas habent. Unde ea vis vocis? Turnebus advers. lib. 24, cap. 4. zetam, dietam interpretatur; et Casaubonus in Lamprid. qui ideo zetam vocat : at Salmasius dietam, zetamque scribit. Sic zabolum, pro diabolum, Zabolenum pro diabolenum, Zarritum pro diarritum, dicta observant, cumque iis Martinius. At Passeratius a ζῆνν fervere, deflectit, quod pluribus partibus solem accipiat, vel a ζῆνν vivere. Cænaculi genus hic et alibi significat. Infra Zetarius, zetarum, sive tricliniorum curator.

c MS. Audom. virentia. d Al. albescentes. e Al. occasione.

CAPUT V.

Opum deliciarumque usus.

Cumque specialiter ita esse probaverint, restat, ut interrogent, cur a Creatore divitiæ facta sint, si ejus lege contemnendæ sunt, vel quare quadrupedum et volucrum atque repentium varietas a Creatore facta sit, si a singulis renuntiandum est : cur autem ab ipso Creatore medullitus genuina delectatio ad b incitamentum est libidinis fundata corporibus, si usus ejus auctori non solum eum faciat reum, sed etiam perpetuis tradat incendiis, c Interrogatur ergo : Cur a Creatore divitiæ datæ sunt, si contemnendæ sunt? Respondemus : Ista divitiæ a Creatore factæ, alloquantur quodammodo amatores suos, dicentes : Sic nos amate, ut a vobis numquam separemur. Sequi vos morientes non possumus; antecedere autem vos viventes possumus : sed si ipsi jubeatis. Cupidus fœnerator et avarus agricola, unus aurum tradit homini quod duplicatum recipiat, alius diversa semina terræ committit, ut si possit fieri quod simplum tradit centuplum d quærat recipere : et debitor aurum creditori reddit duplicatum, et terra semen reddit centuplicatum. Pro nefas! fœnus debitor fœneratori reddere prævalet; et terra agricolæ suo restituere centuplicata semina potest; Deus divitias suas si a te acceperit; eas tibi amplificatas reddere non potest?

16 Inquiris nunc cur divitias mihi dedit, si a me ipsi reddendæ sunt? Tradidit eas tibi, ut scias quanta sit in eis requies, quanta voluptas, quantus luxus, quantæque possunt esse deliciæ; ut per hæc habens caritatem cum divitiis tuis, ipse eas tradas custodiendas Domino nostro Jesu Christo. Quas si ipsi nolueris credere, aut edacitas gulæ eas invadet, aut luxuria libidinum mater tibi eas eripiet, aut sine dubio, quod nosti optime, mors ex improvise aggrediens ita tibi illas extorquet, ut tu illas ulterius in toto nec habere prævaleas, nec videre. Numquid si transires per medias acies barbarorum, et invenires fortem virum qui te semper dilexit, qui tibi etiam sacculum pecuniis donaverat plenum, dicentem tibi : Da mihi custodiendas pecunias quas dedi tibi; quia isti barbari insidiantur ut eas tibi auferant, quas dum tibi abstulerint suis te gladiis laniabunt; numquid non pedibus

quomodo ea inquirenda.

Comitatus.

Zetæ.

a

b

c

Cur divitiæ creatæ si contemnendæ.

d

Danda Deo, ut cum fœnore recipiantur.

et nobis illas secure serventur.

a
Conjuges eorum et amicos invitat ad fidem.

commemorat
tis inferni
tormentis;

cœli voluptatibus ei gaudiis :

b

c

d

e

dibus ejus advolutus rogares eum, ut eas ipse susceperet, de quo certus esses quod et ampliora quam acceperat redderet, et te ipsum ab hostibus liberaret? Restat nunc ut divitiis vestris tutorem possitis habere Christum.

Delicia quodam reservantur in aliam vitam

Matth. 24. 22.

e quæ malis serviunt invitis:

17 Ad delicias veniamus. Qui habet aures audiendi, audiet eas dicentes sibi: Si vere amatores nostri estis, illi nos commendate, quinos vobis integras illibatque in illa regione restituat, in qua vobiscum jugiter manere possimus: in ista enim vita si vobis nostrum voluerimus occupare servitium, quasi hic expertæ ibi vobis omnino negabimus nostræ servitutis officium. Dimittite nos interim servire morituris, quia idcirco breviati sunt dies mortalibus, ut immortalibus, jugiter famulemur. Sic enim scriptum est: Propter electos breviabuntur dies, ut servitus nostra non sit longa. Injustis quidem servimus, festino e cursu: impiis, sceleratis, et turpibus servimus, non sponte, sed propter eum qui nos subdidit. Liberabimur tamen a servitute corruptionis, et revocabimur ad libertatem gloriæ filiorum Dei. Omnis itaque delectatio, futuræ vitæ servata, non perditur; neque enim repositi thesauri existimantur ab eo qui eos absconderat in terris, interisse; sed magis tanto securius se eos habere confidit, quanto eos occultius et tutius collocaverit.

hic breves, in celo æternæ.

18 Sint ergo repositæ omnium deliciarum affluentia, ut non contingantur in ista vita, quæ præterit: quia si hic in usu fuerint, in illa vita, quæ numquam præterit, amittentur. Esto, quod ista vita centum tendatur annorum spatiis, numquid exclusa die ultima non statim videbitur quasi non fuisse, et ac memoria hospitis uno die apud nos manentis vestigia reliquisse? Illa autem vita manet jugiter, et perseverat instanter, annis quoque labentibus juvenescit et pollet, et inde renovationis sumit initium unde finis accipitur. O vere illum degenerem et omnium bonorum expertem, qui hujus tam formosæ vitæ amore non capitur! qui timet istam vitam tradere perituram, et illam accipere quæ penitus perire non novit, in qua deliciae et delectationes, et divitiæ et gaudia sic inchoant, ut terminum nesciant; sic principium capiunt, ut penitus finire non possint.

Dæmonum descriptio metaphorica.

19 Nam qui hujus tam præclaræ vitæ amator esse noluerit, non solum istam perdit, et ad illam non pervenit, verum etiam ut jam dixi a perpetua morte capitur et tenetur, in qua est jugis flamma, perseverans tribulatio, et poena perpetua; in qua atroces angeli commorantur, quorum brachia capita draconum sunt, quorum oculi ex se igneas sagittas jaculantur; quorum dentes sicut elephantis prominent, et stimulant ad tormentum veluti caudæ scorpionum, quorum voces veluti leonum fremitus sonant, quorum aspectus tremorem incutit pariter et dolorem et morem. Atque utinam mors posset in his angustiis constitutis occurrere! Sed, quod est acerbius, ad hoc vivitur, ut cruciatibus gubernetur; ad hoc redintegrantur, ut exesa serpentium morsibus membra iteratis subinde et iterum repetitis morsibus attrahantur.

a *Alii codices, gulæ.* b *Al. inquinamentum.*
c *Al. Interrogat ergo quis: Cur etc.*
d *Al. queat.* e *Al. incursu.*

CAPUT VI.

Martyrum felicitas et gloria.

Auditores hortatur Sanctus.

Hæc est omnis causa certaminis, quæ poenas martyrii docet tolerabiliter debere sufferri. Nolite ergo, o amici, nolite o parentes, nolite o conjuges venerandæ Sanctorum, nolite a vita ad mortem, quos diligitis revocare, a gaudio ad luctum ducere, a lumine ad tenebras trahere, et ab æterna requie ad poenas sempiternas accersire. Hoc est cum diabolo quasi piscibus hamum tendere, et invitare ad modicam suavitatem, in qua intus lateat cruciatus viscerum, et mors interiorum tormentis extorta. Numquid non

hoc est ad compensationem æternarum deliciarum fugitiva gaudia antepone; et ut perparum rideant, æternis fletibus mancipare; Hoc in gladiatoribus, qui ultro se offerunt, universi damnamus, qui considerant unius anni delicias, et non considerant, qui fructus ex ipsis deliciis oriatur. Et illi cruciantur ictibus gladiatorum, vel alterna cæde interna viscerum scisso ventris tegmine in conspectu proferunt populorum, ut pinguedo, quam inconsulta sagina contulerat, offeratur diabolo devoranda. Isto consilio inimici, quo isti hæc faciunt, ipso consilio ad vitam æternam euntes Dei Martyres revocantur, qui ut vitam paucorum dierum vivant a exorantur perpetuos cruciatus incurrere, et mortem perpetuam, quæ specialiter metuenda est, non timere.

21 Huic loco forte illud opponitis: Quare Christianus tormenta non metuit, et præsentis non terretur b poena tortoris? Ideo non frangitur metu, ideo dolore non ducitur, quia scit se unius doloris pretio perpetuæ sanitatis gaudium emere; et per momentaneam tribulationem ad perpetuam felicitatem et sempiternam lætitiā pervenire. Sed si iste timendus sit dolor, timendus sit carnifex, timenda quoque sit nova et exquisita tortoris crudelitas; quæ magis timenda, quæ horrenda, quæ magis fugienda est, et cavenda, ista quæ hodie effervescit, et cras evanescit? ista quæ hodie exardescit, et cras refrigescit? ista quæ sub hora inducitur, et sub hora excluditur? an illa quæ nullo fine concluditur, nullo tempore extinguitur, nulla prorsus consumitur vetustate? Nam iste dolor aut levis est, et potest tolerabiliter sustineri; aut gravis est, et glorioso certamine citatum offert finem: ille autem poenarum dolor et cruciatus incendii, qui hujus vitæ amatoribus datur, cum sit vehementior universo tormentorum genere, numquam finiendus aggreditur, et acrius subinde quam inchoaverit sævit: et nullus sæviendi terminus, nullus omnino finis occurrit, sed habens secum universa suppliciorum genera subinde renovatur ut sæviat, augmentatur ut exerceat, inflammatur ut acrius urat.

22 Hinc ergo ab hoc interitu, quos amamus, hortemur evadere; et nos ipsos ad evadendum fortiter præparemus: nec timeamus una hora ferre dolorem in corpore, qui optamus perpetuo gaudere cum Christo, permittamus animam nostram cum palma martyrii ex hoc egredi corpore, ut possimus poenas æternas evadere, et ad possessiones sidereas plenas delectationibus pervenire. Lacrymas nostras convertamus in gaudium: quia non debemus quasi morituros plangere, quos cum Christo credimus regnatos, Congratulemur victoribus hostium, conculcata eorum cervice: congaudeamus martyrii prætexta indutis, et cœli factos consules gloriemur. En dies in quo vincere se tyrannus existimabat, qui dum capit, captus est; dum tenet, vinctus est; dum torquet tortus est, dum insultat irrisus est: dum jugulat, occisus est. Nunc ergo in amore martyrii etiam nostros suscitemus affectus: ut illum qui de nostra captivitate voluit victoriam capere, fortiter capiamus, et quasi a gravi somno expergefati aperiamus oculos animum, ut videntes foveas quas in nostri perniciem inimicus aptaverat, nos quidem auxiliante Deo evadamus, et ipso diabolo cum satellitibus suis in ipsam quam paraverat foveam incidente, nos cum Propheta dicamus: Foderunt ante faciem meam foveam, et ipsi inciderunt in eam.

a *Al. docentur.* b *MS. Rip. poenæ tormentis.*

CAPUT VII.

Sebastiani oratione et miraculis, conversi Zoe et Nicostratus.

Igitur cum hæc Beatissimus Sebastianus, indutus chlamyde, succinctus baltheo, ex suo ore proferret, subito per unam fere horam splendore nimio de cœlo veniente illuminatus est, et sub ipso splendore, candidissimo

S. Sebastianus cœlesti lumine illustratur, et divinitus animatur.

a

b

Cur Christiani tormenta non timeant.

Animandi Martyres, iisque congratulandum.

Psal. 56. 7.

didissimo pallio amictus est ab Angelis septem clarissimis, et juvenis apparuit juxta cum dans ei pacem, et dicens : Tu semper mecum eris.

a b 24 Hæc autem gerebantur *a* intra domum *b* Primscriinii, nomine Nicostrati, apud quem custodiebantur Marcellianus et Marcus. Qui Nicostratus habebat uxorem, nomine Zoen : hæc ante sex annos ægritudinis nimietate facta est muta, prudentiam tamen audienti et intelligendi non solum non amiserat, verum etiam melius quam prius habuerat, aurium officium obtinebat. Hæc itaque cum intellexisset omnia, quæ B. Sebastianus dixerat, et tantum lumen circa eum vidisset; cumque omnes tremefacti miraculi stupore tenerentur, innuebat manu omnibus, ut quasi exprobrandi essent, qui tam evidenti assertioni non crederent, et genibus ejus advoluta rogare eum manuum indicibus cœpit. Sed S. Sebastianus cum videret eam cordis secreta linguæ expressione declarare non posse, caussas hujus silentii percunctatus, didicit sermoni illi copiam nimia vi infirmitatis ablatam. Tunc B. Sebastianus dixit : Si ego verus Christi servus sum, et si vera sunt omnia, quæ ex ore meo hæc mulier audivit et credidit, jubeat Dominus meus Jesus Christus, ut redeat ad eam officium linguæ, et aperiat os ejus qui aperuit os Zachariæ Prophetæ sui; et fecit crucem in os ejus. Atque ad hac vocem S. Sebastiani, exclamavit mulier voce magna, dicens : Beatus es tu, et benedictus sermo oris tui : et beati qui credunt per te Christum filium Dei vivi. Ego enim vidi oculis meis Angelum ad te venientem de cœlo, et librum ante oculos tuos tenentem, ex cujus lectione universa sermonis tui oratio decurrebat. Benedicti qui in omnibus quæ locutus es credunt, et maledicti qui dubitaverint vel in uno verbo ex his omnibus quæ audierunt : quoniam sicut aurora superveniens universas tenebras noctis excludit, et omnium oculis lumen, quod non cæca negaverat reddit; ita lux sermonum tuorum omnem caliginem omnemque ignorantiae cæcitatem extersit, et oculis recte credentium serenum post noctis tenebras diem reddidit : a me autem non solum incredulitatis tenebras exclusit, verum etiam sermonis mei ostium, quod per sex annos clausum erat, patefecit.

25 Videns autem Nicostratus vir ejus, quod esset tanta virtus Christi in sua uxore celebrata, cœpit pedibus ejus advolui, et indulgentiam petere, pro hoc quod Imperiali et Præfectorio jussu Sanctos Dei habuisset in vinculis : et auferens ex manibus eorum ferreos nexus genua eorum amplexus, cœpit rogare ut dignarentur abscedere, dicens : O quam beatus essem si pro vestra mereri possem salute constringi! Forsitan sanguinis mei effusione abluerer, ut mortem illam pœnarum æternarum evaderem, et ad illam vitam pertingerem, quam nobis Deus per os domini mei Sebastiani manifestare dignatus est.

a Quidam codices, juxta non probatur.

b Sub dispositione viri illustris Præfecti Urbis inter alias administrationes, est Primiscrinus, sive Numerarius; de cujus officio multa alii.

CAPUT VIII.

Marcelliani et Marci constantia, oratio ad Neophytos.

Cumque rogaret Marcellianum et Marcum ut abscederent, dixerunt ei : Si tu fidei gloriam, quam numquam habueras, accepisti; quomodo nos quam fidem semper ab infantia habuimus relinquentes, tibi passionis nostræ calicem damus, quem nos tibi propinare possumus, non donare? Dives est enim in omnibus Christus, et larga ubertatis suæ affluentia omnibus venientibus meliora exhibet quam rogatur. Si enim cum essetis increduli, donatum est vobis lumen veritatis agnoscere; quanto magis credentibus vobis omnia quæcumque jam poscitis donabuntur? Divina enim clementia semper parata est vobis om-

nibus gratis præstare : et eo unumquemque gratiæ suæ dono multiplicat, quo mens ejus altioris fidei susceperit normam. Fides igitur vestra a magisterio sumpsit exordium, et omnia quæ eruditio annosa vix confert, spatio unius horæ cepistis. Nulla vos memoria parentum impedit credere. Nullus teneræ ætatis in filios et vestros revocat nutritus affectus. Contemnit subito quod semper amastis, et quaeritis quod numquam scistis. Per ignaras ingressi vias subito pervenistis ad Christum, et animo jam intrastis cœlum, quia in terra nullum solatium requisistis. O incomparabile facti præconium! o quam imitabile virtutis exemplum! Nondum vos ad Christum sacri baptismatis unda perduxit, nondum per tirocinii initia militaria saltem signa sumpsistis; et jam pro vero Rege arma arripitis, et ejus milites a vinculo ferri solventes, vos ipsos intrepidos optatis pro occidendis occidi.

27 Cum hæc audientes omnes pariter fletibus pœnitentiam præteritæ persuasionis ostenderent, Marcus ait : Discite parentes carissimi, et vester, o conjuges, discat jugalis affectus, adversus pugnam diaboli, et contra omnes sagittas affectuum carnalis desiderii clypeum virtutum opponere, atque inter acies tyrannici exercitus hosti non cedere, dimicare acrius, a gradum tenere, et ad Regem fortiter pervenire. Insurgant quantum volunt, et sæviant satellites dæmonum, et quibus volunt pœnis corpora dilanient nostra; corpus occidere possunt, sed animam vincere non possunt pro fidei pugnantem veritatē. Gloriosiores faciunt milites vulnera pro Imperatore suscepta : in hoc enim diabolus tyrannidis suæ furore nunc sævit, in quo prævidet perseverantiæ vestræ tropæo se posse torqueri : et ideo tormenta infert, ne spes ejus pereat : mortem minatur, ut terreat : vitam promittit, ut eripiat : securitatem pollicetur, ut tollat. Hæc tota belli calliditas, hoc fraudis consilium, a suppliciis eripere corpus, et vitiis animam subjugare. Nos e contra contendamus hosti non cedere, corpus contemnere, animæ subvenire. Cur enim fortissimi *b* duces militibus miserrimis terga convertant, et in eo bello deficient in quo possunt esse victores? Vel qua ratione mori timeant, qui sciunt hanc hominis naturam esse, non pœnam? Cur, inquam, mori timeant, qui credunt istam vitam falsam esse et veram vitam inveniri non posse, nisi qui ab animo suo falsam istam abjecerit, et caducam, quæ non aliud amatoribus suis, nisi peccata imperat, suadet facinora, ingerit criminosa; nihilque aliud a suis amatoribus exigit, nisi ut penitus de perenni vita non cogitent, et regnum Dei futurum esse desperent?

28 Nunc videamus quibus casibus subjacet, quibusve periculis servit ancilla, ut cum eam probaverimus nec seipsam posse regere, servitia nostra ab ejus dominatione tollentes, alteram cui merito serviendum sit, requiramus. Quantos enim amatores ejus ruina subito gravis oppressit, fragor cœli percussit, *c* fulmen incendit, naufragia perdidit, textit chaos, Charybdis ebibit, gladius jugulavit! et istam miseri cum doloribus amittentes vitam, illam penitus invenire non possunt! Ad illam etenim vitam non ducit tortura, sed caussa. Uno denique eodemque pœnarum genere et innocentibus salus æterna confertur, et pœna delinquentibus irrogatur.

a Alii, ad gaudium tendere; alii, gladium tendere; alii gradum tendere. *b* Al. Ducis milites. *c* Al. flamma incendiis voravit.

CAPUT IX.

Ceteri a Sebastiano, una cum captivis, conversi.

Igitur cum hæc et his similia Marcus prosequeretur, cœperunt omnes qui aderant Deo gratias agere, atque universi flentes pœnitentiam gerebant, quod caritati Dei prætulerant amorem carnis; et quia ab agone

Marcellianus et Marcus non abscedere; Neophytos animant.

Videt Angelum S. Sebastiani assistentem.

Nicostratus Martyres sine abscedere,

optatque pro iis pati.

loquelam recipit.

Zoë Nicostrati uxor muta convertitur.

Marcus suos hortatur :

a

b

ostendit etiam malis adversa evenire.

c

martyrii ausi fuissent animos revocare Sanctorum. Cumque omnes, qui ad decipiendos Sanctos venerant, unanimiter crederent Christo, Nicostratus cum conjuge sua urgebat se dicens: Non cibum capiam, neque potum, nisi *a* mysterium mihi Christianae religionis fuerit traditum. Cui S. Sebastianus dixit: Muta dignitatem tuam, et esse incipe magis Christi Primiscrinii, quam Praefecti. Audi itaque consilium meum, et omnes quos carcer inclusit, quos vincula tenent, quos ergastula efficiunt, in unum redige. Quod cum feceris, Antistitem sacrosanctae legis adhibebo, ut cum omnibus qui credere voluerint mysterii suscipias sacramentum. Si enim diabolus Christo Sanctos suos auferre conatus est, est, et conatur; quanto magis nos pietatis argumento hos, quos diabolus injuste lucratus est, curare debemus, et suo restituere Creatori? Et Nicostratus ad hæc respondit, dicens: Quomodo iniquis et criminosis possunt sancta committi? S. Sebastianus dixit: Salvator noster pro peccatoribus suam nobis exhibere dignatus est praesentiam, et ostendit mysterium, per quod omnia peccata et crimina homini auferantur, et omnes virtutes Domini conferantur. Inter initia igitur conversionis tuæ hoc munus primum si tu conferas Christo, praesto erit remunerationis ejus premium super te, corona martyrii, habens secum virtutum omnium flores immarcescibiles, aeternae vitae gaudiis *b* profuturos. Audiens hæc Nicostratus Primiscrinii, abiit ad Claudium Commentariensem, et jussit universas personas ad domum ejus adducere, dicens: Quoniam proxima sessione omnes discutiendi sunt, volo ut cum illis Christianis, qui apud me sunt, praesto sint, ne aliqua *c* Praefectoriae discussioni deesse possit persona.

30 Igitur cum omnes ad domum Primiscrinii perducti starent, catenarum nexibus vincti, hoc modo eos vir Dei Sebastianus alloquitur: Crimina diabolica si divinis virtutibus cedant, reatus vester a morte excluditur, et *d* a gaudiis fugitivis revocatur. Egerat enim per suos satellites hostis injustus, ut animos militum Christi *e* ad virtutum culmen erectos everteret, et in ipso perfectionis fastigio positos, ad cœnum conaretur mergere inferorum. Hac de caussa incaluit animus hostium dimicatione provocatus, ut vos, quos jam lucratus fuerat inimicus, de ejus captivitate tollentes, vestro vos Creatori reddamus. Diabolus enim nec dominus vester, nec creator, nec pater esse dignoscitur: Deus autem et pater et Dominus et Conditor comprobatur. Et si hunc dereliquentes ad illum abistis, qui tantum vestri exstitit inimicus, ut vos ad pœnas perpetuae mortis adduceret, et ad istum letalem faceret exitum devenire; quanto magis ad eum redeundum est, qui unicum filium suum passioni et morti tradidit, ut nos a passionibus aeternis, et a morte perpetua liberaret? Cum hæc et his similia prosequeretur S. Sebastianus, prostaverunt se cum lacrymis universi, et flexis genibus cœperunt cordis gemitum reddere, et se peccasse et impie egisse, pœnitentiæ vocibus exclamare. Fundebant ergo amaras lacrymas et se velle Christo credere, unanimis vocibus resonabant. Tunc B. Sebastianus jubet eos omnes a vinculis catenarum exsolvi.

a Quidam codices, martyrium. *b* MS. Rip. redolentes.

c Al. Praefecto; al. Praetori; al. Praef. Praetorii; al. Praetorii discussioni. *d* Al. ad gaudia votiva. *e* l. Aa virtutum culmine recto.

CAPUT X.

Omnes a Polycarpo ad baptismum præparati.

a Post hæc S. Sebastianus abiit ad *a* Polycarpum Presbyterum, ubi erat caussa persecutionis occultus, et narravit ei omnia quæ gesta sunt. Quibus auditis S. Polycarpus gratias egit Deo, et una cum eo venit ad domum Nicostrati Primiscrinii, et videns turbas credentium, salutans eos cum omni gaudio dixit: Beati omnes vos, qui audistis vocem Domini nostri

Jesu Christi dicentis: Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego vos requiescere faciam. Tollite jugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum, et humilis corde: et invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, et onus meum leve. Vos itaque fratres nostri, quos *b* nondum baptismatis unda diluit, et consecrando Deo omnipotenti carissimos filios fecit, pro hoc quod a proposito sancto revocare conati estis beatissimos milites Christi, opus vobis erat pœnitentia, ut per ipsam ad indulgentiam veniretis. Nunc autem quia ad tantam gloriam accessistis, ut etiam ad passionem quo dolenter alios revocare voluistis, ad ipsam desideretis gratanter velle currere et libenter amplecti, sciatis vos et ad indulgentiam pervenisse, et ad palmam attingere. Vetus hoc est artificium Christi. Nam ipsum quem vas electionis suæ dignatus est, et voluit magistrum gentibus dare, qui non solum fidelium animos a pietatis proposito revocabat, sed etiam nolentes a Christo discedere lapidibus obruebat; hunc nobis ipse Dominus Apostolum condonavit, tribuitque nobis ex Saulo Paulum, ex apostata fecit Apostolum, et dedit Ecclesiae suæ ex persecutore doctorem. Amator passionis factus est is, qui persecutionis auctor extiterat: et qui in alienis afflictionibus prius gratulabatur, in suis postmodum persecutionibus lætabatur. Ipse ergo qui tunc in Apostolo suo virtutem istam exercuit, ipse et nunc de ipso inferorum conclavi, et ex ipsis draconum faucibus animarum vestrarum captivitatem eripuit, et vobis nunc a tenebris ad lucem remeantibus aeternae vitae januas patefecit. Quia ergo omnes dæmones, qui sunt tenebrarum filii, contristantur, unde et omnes sancti Angeli, qui sunt filii lucis, gratulantur; accedat unusquisque vestrum, et det nomen suum, ut hodierno die usque ad vesperam percurrente jejunio, festivum baptismatis sacramentum opportunum tempus inveniat. Justum est enim, ut lux a mortali mundo abscondens ad nostras mentes immortales accedat, ut qui in isto seculo volutati in luto tenebrarum sumus, aqua sanctificationis abluti ac mundati, et sinceritate induti alacres pergamus ad Christum. Hæc et his similia prosequente S. Polycarpo universi gavisii sunt, et unusquisque nomen suum festinabat priusquam interrogaretur offerre.

a S. Polycarpi Presbyteri natalis agitur 23 Febr. *b* Multi codices vocem nondum omittunt, quasi ad lapsos sit oratio.

CAPUT XI.

Baptizati catechumeni unaque Claudius cum filiis.

Cumque hæc agerentur, venit Claudius Commentariensis ad Primiscrinii Nicostrati domum, ubi ista agebantur; et dicit Nicostrato: Vehementer praefectura commota est, quod personas reorum tuæ domus custodiae tradi jussisti. Hac de caussa suis te jussit Praefectus aspectibus praesentari. Vide quale debeas interrogatus dare responsum. Ingressus itaque ad Praefectum Nicostratus cum interrogatus fuisset, cur eas personas, quas carceris claustra retinebant, suæ voluerit domus mancipari custodiae, respondit: Amplitudinis Vestrae jussu Christianas intra domum meam custodiendas suscepi personas, quibus ut terrorem passionis incuterem, reorum illos feci sociari personis, ut jussioni vestrae et persuasioni nostrae si non consensu suo, saltem alieno experimento consentiant, et metuant ne similis eos pœna concludat. Libentissime igitur hæc audiens Praefectus dimisit eum dicens: Magno te censu a parentibus eorum remunerari faciam, cum per te illis fuerint incolumes filii restituti.

33 Revertens itaque ad domum suam Nicostratus Primiscrinii cum Claudio Commentariensi, cœpit universa referre, et qualiter S. Sebastianus cum sit amicus Imperatorum Christianissimus sit, et in eruditione divina perfectus, et qualiter animas Christianorum

qui illis gratulatus, Math. 11. 28.

b

ceteros ad pœnitentiam hortatus.

indicit omnibus jejunium usque ad vesperam.

Ceteros captivos eo adducit.

b

c

d

e

instruit S. Sebastianus;

et credentes, solvi vinculis jubet:

Nicostratus citatur ad Praefectum Urbis.

a advocat S. Polycarpum Presbyterum:

Conversionem suam et suorum narrat Claudio:

norum sua exhortatione revocasset, et quod satis idonea ratione docuisset istam vitam fugitivam et imaginariam esse, et sic dum teneri putatur, auferri. Narrabat etiam, quomodo veniens repente lux de caelo perlustrasset eum, et quomodo uxorem ejus, quæ per sex annos muta fuerat, fecit loqui.

34 Cum hæc narrasset Nicostratus Claudio, corruit ad pedes Nicostrati Claudius, dicens: Ex amissa conjuge duos filios habeo, ex quibus unus hydropis morbo fatigatur, alius diversis vulneribus opprimitur: rogo ut jubeas eos visitari. Non enim dubito quod ille, qui potuit facere ut post sex annos loqueretur uxor tua, faciat, si voluerit, ut ad filios meos sanitas redeat. Et hæc dicens proripuit se ad domum suam, et fecit inter manus adduci duos filios suos, et introducens eos intra domum, ubi erant Sancti Dei, projecit eos ante pedes eorum, dicens: Nulla penitus dubietatis signa in corde meo remanserunt: sed ex toto corde credens quod Christus, quem colitis, ipse sit verus Deus, detuli huc vobis duo incrementa mea, credens quod possint per vos a mortis periculo liberari. Dicunt ei omnes simul Sancti Dei: Omnes quos hic hodie infirmitas aliqua tenet, mox ut Christiani facti fuerint, sanabuntur.

35 Cumque clamaret Claudius credere se, et desiderare fieri Christianum, iussit S. Polycarpus ut darent singuli nomina sua. Primus itaque omnium dedit nomen suum Tranquillinus pater Marcelliani et Marci. Post hunc sex amici eorum, id est, Ariston, Crescentianus, Eutychianus, Urbanus, Vitalis et Justus; post hos Nicostratus Primiscrinus, et Castorius frater ejus, et Claudius Commentariensis. Post hos filii Claudii, Felicissimus et Felix. Post hos Marcia mater Marcelliani et Marci cum uxoribus eorum, et filiis: simul autem et Symphorosa uxor Claudii, et Zoe uxor Nicostrati. Post hos omnis familia quæ erat in domo Nicostrati, animæ triginta et tres promiscui sexus et ætatis, dehinc omnes, qui vincti fuerant, ac de carceris squallore adducti, animæ sedecim.

36 Igitur omnes isti LXVIII, a S. Polycarpo Presbytero baptizati, et a S. Sebastiano suscepti sunt: feminarum autem matres factæ sunt a Beatrix et b Lucina. Primum itaque Claudii filios, hydropicum unum et alterum vulneribus plenum, mox ubi in nomine sanctæ Trinitatis intinxit, ita de fonte sani elevati sunt, ut nec signum in eis alicujus morbi præteritiremansisset. Post hos autem infantulos Tranquillinus pater SS. Marcelliani et Marci, qui ita podagrico et chiragrico fuerat dolore c constrictus, ut sicut supra dictum est, vix in manibus portaretur. Hunc dum exuerunt indumentis, et ille intolerabili se diceret dolore torqueri, interrogat eum Polycarpus Presbyter dicens: Tranquilline, si ex toto corde credis unigenitum filium Dei Dominum Jesum Christum tibi salutem posse conferre, et omnibus peccatis tuis indulgentiam condonare, proprio ore edicito. Tranquillinus respondit: Ego indulgentiam solam peccatis meis dari et desidero et credo. Ceterum etsi post baptismatis hujus sanctificationem in doloribus fuero, non potero de fide Christi ulterius dubitare. Probavi enim ex toto corde credens, in mea mente consensi, quod filius Dei sit Dominus Jesus Christus, qui potest et animabus et corporibus salutem tribuere, et a morte æterna ad vitam perpetuam revocare. Hæc cum dixisset voce magna, omnes Sancti præ gaudio lacrymas effundebant, et rogabant Dominum ut fidei ejus fructus ostenderetur. Sanctus igitur Polycarpus Confessor et Presbyter mox ut eum d chrismatis linivit unguento, interrogavit eum iterum, si crederet in Patrem et Filium et Spiritum sanctum; statim ut respondit: Credo, resolutæ sunt manus ejus quæ erant nodosæ, et genua simul et plantæ pedum ejus ita sunt incolumes redditæ, ut ac si puerulus renovatis pedibus suis in fontem descen-

deret clamans et dicens: Tu es Deus unus et verus, quem miser iste mundus ignorat.

37 Hoc itaque ordine suo baptizato, universi, prout compete-
bat, baptizati sunt, et per dies decem e qui supererant dilationi, quam meruerant, in Dei laudibus perdurantes ducebant dies et noctes in hymnis et canticis, et quasi fideles milites parabant animos suos ad dimicandum pro Christi nomine in martyrio bellaturi, ita ut et in mulieribus et infantulis amor ferveret martyrii, et invicem se ad confessionem sancti nominis contra diabolicas acies præpararent.

a Colitur S. Beatrix 29 Jul. b De hac Lucina actum 16 Janu. in vita S. Marcelli, colitur 30 Junii. c al. contractus. d al. olei. e addunt quidam codices, et sex.

CAPUT XII.

Errores Gentilium coram Chromatio Urbis Præfecto confutati a Tranquillino.

Diebus igitur acceptæ dilationis expletis Agrestius Chromatius Urbis Romæ Præfectus ad se Tranquillinum patrem Marcelliani et Marci venire jubet. Quem cum de suorum perquireret arbitrio filiorum, Tranquillinus respondit: Ad referendas beneficiis vestris gratias nullus mihi oris sufficit sermo. Nisi enim currentes sententias vestri frena moderaminis tenuissent, et ego filios amissem, et me patrem filii non haberent. Congratulantur mihi omnes, quos tenet paternus affectus, et pungit caritatis stimulus; etiam vestra, credo, quod mihi congaudeat celsitudo, quando morituris vita collata, et auxiliis lætitia redita, sollicitis securitas b restituta.

39 Tunc Præfectus æstimans filios ejus suas velle idolis inclinare cervices, ait: c Venienti ergo die debita numinibus a filiis tuis thura reddantur: per quæ et tu filiis perseveres incolumis, et tibi filii condonentur. Audiens hæc Tranquillinus dixit: Illustrissime virorum, examinis vestri libram si velitis erga me et filios meos æqua lance pensare, agnoscere poteritis hoc Christianum vocabulum magnæ esse virtutis. Præfectus dixit: Insanis Tranquilline. Tranquillinus respondit: Insaniam passus sum, et animæ et corporis; sed statim ut credidi Christo, et animæ meæ recepi et corporis sanitatem.

40 Præfectus dixit: Ego ut video ad hoc indicia sceleratis filiis tuis dedisse cognoscor, ut non solum tu illos ab errore non tolleres, sed illi te suis erroribus irretirent. Tranquillinus dixit: Per gloriam vestram, nomen ipsum erroris discutite, et videte quæ opera erroris nomine nuncupentur. Præfectus dixit: Tu dic quæ opera erroris nomen accipiant. Tranquillinus dixit: Primus error est viam vitæ relinquere, et per viam mortis gratanter incedere. Præfectus dixit: Et quæ est via mortis? Tranquillinus dixit: Non tibi videtur via mortis esse, mortuis hominibus Deitatis nomen imponere, et figuras eorum per ligna et lapides adorare?

41 Præfectus dixit: Ergo non sunt dii quos colimus? Tranquillinus dixit: Intantum non sunt dii ut legatur in codicibus d publicis, et quam male sint nati, et quam iniquos et crudeles et sceleratos parentes habuerint; et quam inique et dolose et fraudulentè vixerint; et quam miserabiliter mortui sint. Numquid antequam Saturnus Cretensibus imperaret, et filiorum suorum carnes comederet, Deus in caelis non erat, aut Creta insula habebat Regem, et cœli Deum non habebant? Valde errat qui putat Jovem filium ejus, imperare fulminibus, homuncionem in quo malitia et libido regnabat. Quem non persecutus est, qui patri non pepercit? Aut quam sordem non exercuit, qui suam germanam accepit uxorem? In foro, in plateis, in domibus, atque in omni loco quotidie legimus, quia sordidissima Juno quod et soror et conjunx fuerit gloriatur: et rapti Ganymedishonor turpissimus atque incestissimus ab ipsis, a quibus Jovis colitur, non negatur. Non ergo erras, Vir sublimissimi,

Is filios suos isthic adducit, a morbis sanandos,

et baptismum petit.

Dant nomina baptizandi:

baptizantur:

a b

Hydropicus, et ulcerosus baptismo sanantur,

c

et podagricus,

etsi id non postulans, sed genere fidei professus.

d

Ex vs.

Omnes ad martyrium se parant.

a Tranquillinus Chromatio Præf. Urbis gratias agit:

b

c

aperit se Christianum esse factum:

nec errare Christianos, sed gentiles.

d

quorum deos ostendit deos non esse:

Jovis Junonis, que scelera.

missime, qui tales colis, quales Romanæ jubent leges pro sui facti qualitate damnari, et relicto Deo omnipotente qui in cœlis regnat, lapidi dicis, Deus meus es tu; et ligno dicis, Adjuva me?

42 Præfectus dixit: Ex quo cœpistis blasphemare deos, et a cultura eorum recedere, ex eo *e* diversis cladibus Romanus orbis opprimitur. Tranquillinus respondit: Non est verum. Nam si recenseas decadas stylo *f* Livii digestas, illic invenies Jovi thura ponentes, una die viginti tria millia Romani exercitus juvenes cecidisse. Sed et illud non es immemor, quod Senonenses Galli etiam Capitolium *g* occupaverunt, et omnem Romanam manum suis ludibriis subjugarunt. Diversas fames, et inenarrabiles pestes, diversas captivitates, diversas effusiones sanguinis Romanus orbis passus est, antequam unum colerent homines Deum. Nunc vero ex quo invisibilis et verus Deus cœpit a credentibus coli, *h* aucta pace exultat Romanum Imperium. Sed quod pejus est, Deus, qui hoc præstat, non cognoscitur; sed creaturæ ejus adscribitur, quidquid a Creatore præstat.

43 Præfectus dixit: Si ille colendus est, qui humanis commodis aliquid præstat, nullus nisi sol habebitur Deus, qui aspectu suo terræ vincera vegetat, ut semina suscepta parturiat, et genuinæ sobolis grana in culmo restituat, atque universis salutis nostræ utilitatibus, et lumen et restaurationem pariter tribuat et vigorem. Tranquillinus respondit: Et in hoc error est infinitus. Nam si hodie per servum suum quispam clientibus suis tribuat quod rogatur, infinita stultitia est, si neglectus ille qui præstitit, servus per quem præstiterit honoretur. Et ut aliquam hujus dicti comparationem exhibeam; numquid cum naves Romanis alimenta deferunt, navibus potius quam Regibus gratiæ referuntur? Si ergo non navigantibus, sed imperantibus, homines quod annonantur adscribunt, quanto magis soli Deo agendæ sunt gratiæ, cujus nutu te hæc omnibus usibus nostris elementa deserviunt, et sol ipse quotidie terræ marique pariter et clauditur in fine diei, et in diei iterum renovatione aperitur?

a Scriptum erat in Rosweydi autographo: Liber II, eam divisionem, in nullo exemplari repertam, omisimus. *b* Al. constituta. *c* MS. S. Gist. veni ergo hodie, et debita. *d* Al. vestris.

e Usitata in Christianos calumnia, a variis PP. confutata, præsertim Paulo Orosio, et S. Augustino. *f* Al. libri, mendose. Scriptum in quibusdam erat LIBRI. *g* Ita MSS. omnes. Legendum potius, oppugnaverunt. Nam inde pretio deducti, mox et pulsi a Camillo. *h* Al. alta. *i* Al. apparet; al. paritur.

CAPUT XIII.

Verbi Incarnatio Gentili exposita.

Præfectus dixit: Si ergo unus et invisibilis est quem colitis, Christum, quem Judæi crucifixerunt, non colitis? Tranquillinus dixit: Recte hæc inquireres, si credere destinares. Incredulis enim omne quod nolunt vanum videtur. Semel enim in præceps voluntas mortalium *a* declinans, omne quod vituperat vituperari desiderat; et vult ut laudetur ob omnibus omne quod laudat. Sed sapiens pro merito suo cui-cumque rei, aut vituperationem suam *b* impendere nititur aut laudem. Præfectus dixit: Ego te de Christo vestro interrogo. Si enim a vobis hoc colitur quod istis oculis non videtur, Christum non colitis qui et visus est, et auditus, et interrogatus, et omnia quæ humanæ fragilitati competunt in ejus leguntur passione completa? Tranquillinus dixit: Audi similitudinem et intellige veritatem: Verbi gratia, si hodie annulum tuum habentem gemmam pretiosam videas in cloaca, aut in sterquilinio voluntantem, et ad hunc eruendum mittas servos tuos; illi autem nec illum potuerint liberare, sed et seipsos in aliquo dum illum conantur eripere, polluerint; postea vero tu ipse, deponens has sericas quas indutus es vestes, induas te servilem tunicam et descendens in cloacam mittas manus tuas in stercoribus, et annulum aureum simul tuis manibus repræsentes et gemmam, præ gaudio

omnes amicos tuos invitas ad epulas et lætariis super annulum et gemmam, quod sint de nimis squaloribus liberata. Præfectus dixit: Hanc propositionem ad cujus similitudinem attulisti? Tranquillinus respondit: Ut ostenderem tibi unum invisibilem Deum nos colere. Præfectus dixit: Et quod est aurum? aut quæ est gemma, quæ in sterquilinio volutabatur? Tranquillinus respondit: Aurum, corpus humanum est, gemma vero anima est, quæ in ipso corpore inclusa est. Corpus vero et anima unum hominem faciunt, quomodo aurum et gemma unum annulum facere comprobantur. Sed quantumvis pretiosus tibi sit annulus, longe satis homo pretiosior est centuplum et carus Christo. Tu misisti servos tuos, ut annulum de sordibus eriperent, et nulla ratione eum eruere potuerunt. Misit et Prophetas suos Deus de cœlo loquens ad eos, ut humanum genus a sordibus hujus mundi *c* eriperet: et nulla ratione omnino hoc facere vel instantia potuerunt. Tu deposuisti aureas vestes, et servili indumento indutus descendisti in cloacam, et manus tuas misisti in sordibus, ut annulum de sordibus liberares: Exiit et se majestas Divinitatis suæ splendore, non tamen superna relinquens; et induit se servili nostri corporis indumento, et huc in cloacam hujus mundi cœlo descendens misit manus suas in sordibus passionum nostrarum; et passionem, quæ meritis nostris debebatur, in semetipso suscipiens, gloriæ non suorum reddidit digitorum. Nam qui per incredulitatem volutabamur in squaloribus mundi, per fidem abluti a sordibus, divinis sumus manibus, ut ille tuus annulus, restituti. Numquid servi tui, qui te negaverunt dominum suum, dum te in habitu servili respicerent, non potuerunt ut rebelles occidi? Ita et qui negant Christum Dominum suum pro hoc quod semetipsum a majestate exinanivit, et formam servi suscepit, nullatenus poterunt æterni ignis pœnas evadere. Ideo denique nobis, qui in eum credimus, æterni fontis unda subvenit, ut æternus ignis ab æterno fonte vincatur, et infidelitas a fidelitate superetur.

45 Præfectus dixit: Ut video, non ut filios tuos ab hac intentione tolleres poposcisse probaris inducias, sed ut has aniles fabulas ad nostra tribunalia *d* meditatus afferres. Tranquillinus dixit: Non meditantur discipuli Christi quid in conspectu Judicum prosequantur. Sic enim præmonuit dicens: Quando potestatibus hujus mundi vos causa mei nominis tradent, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, dabitur enim vobis divinitus in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Dei, qui loquitur in vobis. Non ergo meditando ego, sed credendo inveni creatorem meum, et qui eram podagrico et chiragrico dolore contractus et *e* quassatus, statim ut Christo credidi, ac si parvulus omnium membrorum meorum recepi sanitatem. Constat ergo apud animum meum, ipsum me creasse qui me renovare dignatus est, et sicut dedit restaurationem corpori, ita quoque animæ post istam vitam dare promisit, si tamen non dubius nec timidus hominum terroribus frangar; sed in ejus nominis confessione perdurans fidem integram, quam me Deus fecit invenire, conservem.

46 Præfectus dixit: Ignoras Tranquilline, quanta invictissimorum Principum erga Christianos ira desæviat; et ideo quasi securus quod tibi videtur sine timore prosequeris. Tranquillinus dixit: Stultus timor est, quo plus timetur humana indignatio, quam Divina. Numquid si in medio canum latrantium venerimus, et vano furore nos cœperint suis morsibus attrectare, possunt nobis de animo tollere hoc quod nos homines sumus *f* rationabiles, cum sint illi canes, et irrationabiles et insani? Ita qui nobis recte credentibus irascuntur, sævire quidem possunt, et inferre iniqua supplicia; numquam tamen de corde nostro hoc auferre poterunt, quod Dominum Jesum Christum

ut corpus nostrum, cœu aurum annulum et animam velut gemmam, perdita quaereret.

c

Non præmeditatus dicenda Tranquillinus,

d

Matth. 10. 19.

fidem profite-tur, et receptam sanitatem:

e

minas tyrannorum contemnit.

f

Christum
non esse cum-
am cladium
imperii.

Solem non
esse Deum.

Christi divi-
nitatem de-
fendit,

quæ junctio
humanae na-
turæ.

Christum et creatorem esse credimus, et redemptorem nostrum ac restauratorem esse gaudemus. Tunc Præfectus jussit eum recipi a Commentariis, dicens : Proxima te audiam sessione.

a *Al. lapsa.* b *Al. expendere.* c *Al. eriperent.*
d *Al. meditates.* e *Al. quassus.* f *Quidam, rationales.*

CAPUT XIV.

Chromatius V. Præf. catechizatur.

Post hæc mittit et adduci eum ad se præcepit per noctem occulte, et offerens ei infinitum pondus auri dicebat : Ostende mihi medicamentum ex quo recuperasti salutem. Cui Tranquillinus ait : Scias grandem iram et furorem Dei passuros esse, qui gratiam ejus vel venundandam existimant vel emendam. Unde si vis a podagrico dolore liberari, crede Christum filium Dei, et liberaberis, et sicut hodie me vides ita salvus eris. Nempe vix manibus deferebar, et undecim annos per omnes juncturas nervorum in corpore meo dolorum nodis astrictus, vix orimeopanis alienis manibus tradebatur : illico ut Christum verum Deum esse credidi, salutis meæ gaudia recepi, et sum incolumis, quia verum Deum Salvatorem meum agnovi.

48 Tunc Præfectus dimisit eum dicens : Adduc ad me qui te Christianum fecit, ut si mihi promiserit sanitatem, possim et ego fieri Christianus. Statim autem Tranquillinus veniens ad S. Polycarpum Presbyterum, narravit ei omnia quæ gesta vel dicta sunt; et ducens eum intra domum occulte, Præfecti eum aspectibus præsentavit. Cui Præfectus ait : Licet gravis animadversio Principum Christianis infecta sit, tamen ipse recuperandæ salutis offeram vobis quidquid illud est usque ad dimidium bonorum patrimonii mei, si ab hac nodositate a condylomatibus mei fuerint membra corporis resoluta. Tunc S. Polycarpus subridens ait : Potens est Dominus Jesus Christus ut ignorantia tuæ b januas aperiatur, et ostendat tibi quod ipse sit corporis tui restaurator. Nam pecuniam sive qui offerunt, sive qui oblatam accipiunt, non solum nullam dolentibus conferunt medicinam, sed etiam ipsi sibi insanabilem morbum assumunt. Dicit ei Præfectus : Dic ergo mihi quid faciam, ut consequi valeam quod spero. Dicit ei Polycarpus : Si credideris ex toto corde tuo, sicut credidit Tranquillinus, salvus eris. Dicit ei Præfectus : Quo ordine credere debeam intimato. Tunc S. Polycarpus catechizavit eum, et indixit ei ut per triduum jejunaret. Et convocans ad se S. Sebastianum tribus diebus et tribus noctibus jejunavit cum eo : et cum lacrymis pariter orabant, ut fidem nominis sui in salutem volentis credere Dominus declararet.

a *Κονδύλωμα, est in condylis, sive articulis digitorum, tuber, sive inflammatio. MSS. habebant condologmatum; quidam, doloris.* b *Al. valvas.*

CAPUT XV.

Chromatii confracta idola.

Igitur cum dies tertia, quæ constituta fuerat, advenisset, ad domum sustinentis Præfecti veniunt pariter properantes. Qui ingressi dixerunt : Pax fidei tuæ. At ille resalutavit eos officiosissime; et hortatur eos sedere juxta se, et dixit : Ex ore Tranquillini ratio egressa oculorum meorum assertionem declaratur. Video enim hunc sanissimum quem podagrico et chiragrico videram dolore contractum. A quo genus medicamenti unde fuisset salvatus inquirens, tale ab eo recepi responsum : Dum fidem meam in idolis ponerem, debilis et nimia sum infirmitate contractus; at ubi unum Deum in cœlis didici ostensione Christianorum, abnegavi universa quæ sine causa colueram, et tradidi a fidem animi mei Christo. Mox autem ut unum et verum Deum in cœlis regnare confessus sum, statim omnis, quam per undecim annos amiseram, ad me reversa est sanitas, et omnis a me est protinus infirmitas separata. Hæc audivi auribus, probavi oculis, corde credidi; superest ut quod feci-

stis Tranquillino et mihi faciatis, ut possim mei corporis recipere sanitatem.

50 Polycarpus Presbyter dixit : Si transeuntes dolores anima hominis non suffert, quid de illis doloribus actura est, quibus nullus unquam evenit finis, nulla datur omnino successio? Nam isti dolores illorum dolorum imaginem portant, et quantum distat inter ignem vivum et picturam ejus, tantum distat inter dolores quos nunc patitur corpus, et illos quos anima passura est, si ignara b Creatoris sui præsentis vitæ impleverit munus. Age ergo nobiscum prius de doloribus illis, et esto de illa pœna sollicitus, quæ habet ignem semper ardentem, et vermem semper edentem.

51 Tunc Chromatius Urbis Romæ Præfectus, cum unico filio suo Tiburtio, dedit nomen suum, dicens : In hoc de fide mea certos vos esse convenit, in qua etiam filium meum Christianum fieri mecum exopto. S. Sebastianus dixit : Vide ne sola recuperatione tui corporis ductus te Christianum fieri speres, sed magis spe vitæ æternæ facias mentem tuam puram ad videndam rationem veritatis. Nisi enim agnoveris quis sit Creator tuus, non poteris invenire salutem quam quæris. Chromatius dixit : Ergo et rusticos et simplicissimos homines non videmus esse Christianos, ita ut inter mille viros vix invenias unum qui possit vel sermonum disciplinam adipisci? Numquid hi omnes ad istam inquisitionem attingere potuerunt dum fierent Christiani? S. Sebastianus ait : Hoc responsum tuum nostræ partis c firmat assertionem. Nam ab origine mundi cum rusticis et pastoribus ovium Deus habuit rationem, et juxta finem mundi veniens non elegit Grammaticos et Oratores sed pisces et simplices, et ipsis tradidit notitiam suam.

52 Chromatius dixit : Cur ergo me dicis prius debere agnoscere quis sit creator meus, quem nisi agnoverim salutem invenire non possim? S. Sebastianus dixit : Quia multos deos, et multas deas coluisti. Nisi ergo hos a corde tuo excluseris, et imagines eorum confregeris, et cognoveris unum et verum Deum, vitam et salutem invenire non poteris. Chromatius dixit : Indica ergo mihi quis sit unus et verus Deus. S. Sebastianus respondit : Si servum tuum ad hauriendam aquam miseris, dum ad fontem venerit, aspicit prius ne sordes aliquæ intus lateant in lagena, et non est ausus aquam in vas mittere, nisi mundatum a sordibus viderit; nos tibi quomodo poterimus tradere fontem veritatis, nisi prius te ab omnibus idolorum sordibus et squalloribus feceris alienum? Chromatius dixit : Et quo ordine alienus effici potero ab his? S. Sebastianus dixit : Da nobis potestatem ut omnia idola, quæ in domo tua invenerimus, lapidea confringamus, lignea incendamus, aurea et argentea vel ærea conflemus, et pretia eorum egentibus dividamus. Chromatius dixit : Et cum hæc feceritis, mihi quid fructus accedet? S. Sebastianus dixit : Omnium d nervorum tuorum, quorum nodositate constringeris, statim consequeris sanitatem; et quasi qui numquam dolueris, ita pedibus tuis currere incipies, et agnoscere quod inimicos tuæ salutis e deos dilexeris; tuum vero parentem hunc esse, qui te statim ut ejus notitiam atque culturam inveneris, restaurat et salvat.

53 Chromatius dixit : Nolite vosmetipsos ad hanc injuriam deponere : sed servis meis præcipiam; et ipsi universa confringent. S. Sebastianus dixit : Dubii et timidi et infideles si ea confregerint, inveniet diabolus per quamcumque negligentiam eorum occasionem lædendi eos, et statim ut læsi fuerint dicent infideles, propterea eos læsos esse quia idola confregerunt. Nisi enim lorica habens non eripitur ictibus sagittarum. Galea enim et scuto et hasta utitur docta manus in prælio, ut ex munimine armorum et impetu feriendi assumat audaciam, et terga non vertat. Similiter et milites Dei, qui scuto fidei muniuntur, et lorica tegminis Christi proteguntur,

habentes

EX MSS.

explicat
ætterna tor-
menta

h

Spondenti
Chromatio se-
cum Tiburtio
filio Christianum
futurum,

c

suadet S. Se-
bastianus ut
idola sinat
confringi,

d

spondet tuam
sanitatem :

e

non vult id
per famulos
fieri, et
quare.

Iterum ad
Chromatium
noctu evoca-
tur :

fuerat 11 an-
nis podagri-
cus :

adducit ad
eum, S. Poly-
carpum;

a
qui ejus dona
pro recupe-
randa sani-
tate respuens,
b

suadet ut cre-
dat, eumque
catechizat,

inducto tridui
jejunio :

Condyloma.

a

petenti ut sibi
conferat sa-
nitatem,

152

Ipsi ea con-
fringunt cum
Polycarpo.

habentes galeam fidei et salutis, ipsis est tutum inire certamen. Pugnant enim acerrime et fortiter vincunt, quia contra invisibilem hostem die noctuque infatigabiliter praeliantur; et sunt tecti in omnibus membris, fide potius armati quam ferro. Chromatius dixit: Fiat voluntas Dei et vestra. Tunc S. Polycarpus Presbyter, et B. Sebastianus præcingentes se oraverunt: et post orationem amplius quam ducenta idolorum signa confringentes, coeperunt gratias agere Deo suo.

a *Al.* animam meam ex fide Christo b *Al.* Creatoris sui spreverit munus. c *Al.* affirmat. d *Al.* membrorum. e *Al.* colendos duxeris.

CAPUT XVI.

Instrumentis astrologiæ judicariæ confractis, sanatur Chromatius.

Post hæc accesserunt ad Chromatium dicentes ei: Confringentibus nobis idola tu debuisti sanitatem recipere, nisi forte aliqua tibi in animo signa infidelitatis derelinquantur. Hoc enim apud nos certum gerimus, quod aut est aliquid, quod nondum est fractum; aut si omnia fracta sunt, quid in animo geras nobis evidentius manifesta. Tunc ille: Habeo, inquit, cubiculum holovitream, in quo omnis disciplina stellarum ac mathesis a mechanica est arte constructa, in cujus fabrica pater meus Tarquinius amplius quam ducenta b pondo auri dignoscitur expendisse. Cui S. Sebastianus dixit: Si hoc tu integrum habere voveris, te ipsum frangis. Chromatius dixit: Quid enim? Mathesis aut c ephemeris aliquo sacrificiorum usu coluntur, cum tantum eis mensium et annorum cursus certo d numero per horarum spatia distinguuntur? et lunaris globi plenitudo vel diminutio, digitorum motu, rationis magisterio, et calculi computatione prævidetur? S. Polycarpus Presbyter dixit: Illic signa Leonis et Capricorni et Sagittarii, et Scorpionis, et Tauri sunt; illic in ariete Luna, in Cancro hora, in Jove stella, in Mercurio tropica, in Venere Mars, et in omnibus istis monstruosis dæmonibus ars Deo inimica cognoscitur. Ista Christiani ita recusant, ut non solum ipsi non habeant, non colant, non credant, non teneant; verum etiam nec amicos illos habeant, qui hujusmodi nugis suum occupant pectus? Omnia enim ista falsa deceptionisque ministra sunt: similitudo in eis veritatis est, non ipsa veritas.

55 Dicit ei Chromatius: Quid? quod nonnumquam futura prænuntiant? S. Sebastianus dixit: Ista omnia vanissima esse et falsissima, Christo revelante cognovimus; quæ tibi nunc manifestius aperiemus. Præcipe hodie ad te mathesis venire doctorem, cui dicas, illo tempore te asperis casibus laborasse, et inquire per quas stellas hoc tibi eveniret mali; responsa ejus erunt procul dubio talia, quod tempus tuum a maligno Marte susceptum est, aut Saturnus e apocatasticus fuit, aut annus tuus ex diametro susceptus est, aut f climacterica tibi in centro sunt nata, aut g syndetus fuit cum malo, aut invisibilis aut in h schemate, aut immobilis circa te extitit cursus in stellis. Hæc et his similia cum dixerit, rationis tibi verisimile assignare nititur aliquid et probare. Age nunc, interroga alterum mathematicum, cui ipsas horas ipsumque tempus in bonis tibi exuberasse casibus dicas, illico videbis eum tibi rationabilia schemata infinita afferre, quibus approbet, quia in ipsis tibi temporibus evenire debuerint bona. Circulum etenim tenet ex omni parte collectum, in quo diversas et varias caussas accipit, ex quibus occasionem capiat dicendi quod voluerit.

vanitatem
ejus artis ri-
det.

56 Nam futura dum penitus prævidere non possunt, climactericas dicunt, id est, naturæ rei incerta profugia. Nam diversis temporibus nati uno naufragio perierunt, et una hora diei vel noctis exorti, alter ad mendicitatem deponitur, ascendit alter ad regnum: et in uno prælio innumerabilis multitudo prosternitur, et uno die, imo uno i puncto, in una domo, duæ

feminae, pudicissima altera, altera efficitur impudica: utriusque stellæ si meritum contulerint, nec meretrix vituperanda est, nec casta laudanda. Certe legum latores et Principes sacra sua prævaricata puniunt, et ideo forum, ideo iudex, ideo jura, ut justii laudentur recte, et injusti merito puniantur. Et hoc nolo ut otiosum existimes, quod te ipsum nondum salvatum attendis. Nam si ex integro a te inimici generis humani caeremonias abjiceres, in te metipso quod verum est didicisses.

57 Audiens hæc Chromatius dixit: Verus ille Deus est, qui vos tales probatur habere cultores. Nam omnis sermo vester ita rationibus affluit, ut et pecudum ad rationem veram mentes inclinet. Unde etiam hoc ipsum quod ad ornatum domus visus sum excepisse, ne impediatur saluti meæ ejus incolumitas, dissipetur. Credo enim, et hæc fides mea est, quod his omnibus quæ Christianitatis lex abominatur et prohibet, si a me ex integro separavero, et præsentem merear salutem consequi et futuram.

58 Audiens hæc filius ejus Tiburtius dixit: Nulla patior ratione hoc opus pretiosum et præcipuum et incomparabile dejici. Sed ne paternæ saluti videar venire contrarius, deferantur duo clibani et accensi ante januam cubiculi præparentur, ut dum destructum ab eis fuerit, et pater meus non receperit sanitatem, ambo in singulis clibanis ardentibus demergantur. Audiens hæc pater ejus, prohibebat fieri. Sancti vero non solum non metuebant promissum exitium, verum etiam constanter præparari clibanos hortabantur.

59 Tunc accesserunt ad universa idola crystallina et holovitrea, et omne opus illud mechanicum; et subito: dum sanctorum manibus frangerentur, apparuit ante oculos Chromatii juvenis, cujus facies flammeo radiabat aspectu et dixit ei: Misit me Dominus meus Jesus Christus, cui credidisti, ut omnium membrorum tuorum recipias sanitatem. Ad hanc vocem sanissimus redditus coepit currere post juvenem, ut pedes ejus oscularetur. At ille dixit ei: Vide ne contingas me, quia nondum baptismatis sanctificatio te a squaloribus abluit idolorum. Videns hæc Tiburtius filius ejus, advolvitur ad pedes S. Polycarpi. Ipse autem Chromatius Præfectus astringebat plantas B. Sebastiani, et ambo una voce clamabant: Verus Deus est Christus, verus et omnipotens unigenitus filius Dei, quem prædicatis boni ministri ejus.

a *Al.* mechanice stare videtur constructa. b *MS.* Rip. talenta. c *Ἐφ' ἡμετέρας proprie* diarium est, sive res actionesque per dies descriptæ. d *MS.* Rebd. pondere pensentur et tendantur.

e Ita MSS. plerique. Tempus quo sol (*aliusve plane. a*) in eadem partem signiferi per eosdem numeros redit, per quos cursus sui principium coeperat, ἀποκατάστασιν vocant studiosi rerum cælestium. Columella. Potest ergo et revolutio Saturni planetæ ad primum situm intelligi, aut turbatio rerum et κατὰστασις maligno ejus sidere concitata. At *MS.* Rip. habet apocasticus. Brechtius apocasticus, id est, retrogradus: aut potius contrarius, maleficus.

f *Κλιμακτήριος* dicuntur anni scansiles, ἀκλιμαξέ, quod est gradus. Vanissimas istas observationes ipse Plinius ridet lib. 7, cap. 49. Rursus Æsculapii secta, inquit. quæ stata vitæ spatia a stellis accipi dicit. sed quantum plurimum tribuat, incertum est. Rara autem esse dicunt longiora tempora. quandoquidem momentis horarum insignibus lunæ dierumve septem atque novem (quæ nocte ac die observantur) ingens turba nascatur, scansili annorum lege occidua, quam climacteras appellant non fere ita genitis lxxv annum excedentibus. Primum ergo artis ipsius inconstantia declarat, quam incerta res sit. Accedunt experimenta et exempla recentissimi census, quem intra quadriennium Imperatores Cæsares Vespasiani, pater filiusque, Censores egerunt. Et quibusdam interjectis exemplis, subdit: Alia mortalitatis inconstantia: Homerus eadem nocte natos Hectorem et Polydamanta tradit, tam diversæ sortis viros C. Mario, Cn. Carbone III, Coss. ad quintum Kalend. Junias, M. Cæcilius Rufus et C. Licinius Calvus eadem die geniti sunt, oratores quidem ambo, sed tam dispari eventu. Hoc etiam iisdem horis nascentibus in toto mundo quotidie evenit, pariterque domini ac servi gignuntur, Reges et inopes.

g Brechtus et quidam codices. reditus; al. synedethos; al. si inditus; alii recte, synderos et syndetus, id est, colligatus, conjunctus; forte syndesmos, conjunctio. h Quidam codices stigmatē. Brechtus hoc omisit. i *Al.* puncti atomo.

CAPUT XVII.

Chromatii et Tiburtii baptismus.

Tunc B. Sebastianus dixit Chromatio: Sicut ipse nosti,

Chromatio
permittente
ut confringatur.

Tiburtius
mortem minatur si
deinde patrem non sanent.

apparente An-
gelo sanatur
Chromatius,

vetatur eum
nondum baptizatus tan-
gere:

petit cum filio
baptismum.

Apocastasis
planetarum.

Climacteres.

Horoscopo-
rum vana ob-
servatio.

Cælum vi-
treum ad-
usus astrolo-
giæ judicariæ
factum.

a
b
c
d
monet con-
fringendum:

fallacium as-
trologorum
ostendit.

e

f

g

h

nosti, principatum primæ cohortis ago, sed utrum sit *a* militia hominis, nescire olim decrevi, nec vellem. Ad hoc tantum sub chlamyde latere volui, ut nutantium animos instruerem, et dubitantes constantes efficerem, ne passionum doloribus cederent, quos fides fecerat bellatores. Tu autem amplissimæ potestatis apicem gerens, non potes temetipsum nec a spectaculis tollere, neque judicandis negotiis absentare. Simulans igitur ægritudinem, tibi ipsi postula successorem, ut possis liber ab occupationibus mundi, futuræ vitæ rudimenta suscipere, ut secunda civitate iterum natus æternis efficiaris parentibus proles. Eodem itaque die mittit ad amicos suos in palatio positos, per quos testimonialia scripta suscipiens, tirocinium divinæ militiæ antequam baptizaretur accipit.

61 Quid memorem, quam plenissimæ fidei fuerit, quamque acris ingenii contra infidelium asserta constiterit? sequens lectio manifestat. Nam in initio qualiter sit sacro sancti fontis unda perfusus, mentis ejus fides evidenter enituit. Interrogatus si crederet, dixit: Credo. Iterum interrogatus, utrum abrenuntiaret omnibus idolis, respondit: Abrenuntio. Prosecuta est interrogatio Sacerdotis, utrum renuntiaret omnibus peccatis: At ille ait: Ista prius debuisti inquirere antequam has aulas *b* regis cœlorum intrarem. Nunc autem reinduum me non baptizatus, ut omnibus prius, quibus sum iratus, indulgeam; omnibus debitoribus meis chirographa reddi præcipiam: si cui aliquid violenter abstuli, integrum reddi præcipiam: duæ mihi post uxoris obitum concubinæ sunt, et istis dotem et maritis tradam, ab omni nexu servili, ingenuo, privato, vel publico actuum meorum nodos exsolvam: et ita demum promittam renuntiaturum me omnibus peccatis diabolicis et voluptatibus mundi. Dicit ei Polycarpus Presbyter: Beatior te celestis unda perfundet, cum ea, quæ arbitrio tuo dicis te esse facturum, tota festinatione compleveris: nam et quadragesimæ tempus ideo baptizandis injungitur, ut *c* tot diebus ipsi discant renuntiaturus se esse omnibus artibus inimici et mundi commerciis, si qui verissime effici volunt Christiani.

62 Tunc Tiburtius juvenis sapientissimus dixit: Pater, si tibi pro renuntiandis negotiis tempus flagitas, ego qui adhuc suscepturus eram negotia fori, soli susceptionis, voluntati renuntio: et qui futurus eram advocatus ad agendas causas mortalium, suscipiam Christianitatem, ad agendas actiones Angelicas, cum unus esse cœpero ex eorum numero, qui æternam vitam accipiunt, et efficiuntur caussidici sanctitatis. Tunc amplexatus est eum B. Sebastianus: quem cum baptizasset S. Polycarpus, ipse pater susceptionis ejus est factus.

63 Igitur dum pauci admodum transacti fuissent dies, omnibus rite abrenuntiatis a Chromatio mundi negotiis, suscepit Chromatius sacri baptismatis novitatem; et cum eodem ex familia ejus promiscui sexus mille quadringentæ animæ, quos omnes prius manu missionis gratia a servitutis nodo exsolvit, et donis optimis instruxit, dicens hoc: Illi qui Deum incipiunt habere patrem, servi hominis non debent esse.

a MS. Rebderf. malitia. b Al. regni. c Al. totis diebus.

CAPUT XVIII.

Chromatius, præfectura Urbis abdicata, persecutionis tempore Christianos alit.

Erat autem Papa Urbis Romæ nomine *a* Caius, vir magnæ prudentiæ magnæque virtutis, imperantibus *b* Carino, Diocletiano et Maximiano. Sed Diocletianus in Urbe erat cum Maximiano: Carinus autem erat cum omni exercitu in partibus Galliarum positus: et ejus intuitu lenta persecutio Diocletiani circa Christianos esse cœperat; *c* quia Carinus habebat aliquos amicos, quos hujus tituli professio decorabat.

65 Igitur occiso Carino in civitate *d* Maguntiaci

et Maximiano et Aquilino Consulibus, facta est persecutio talis, ut nullus emeret vel venundaret aliquid nisi qui *f* statunculis positus in eo loco, ubi emendi gratia ventum fuisset, thuris exhibuisset incensum. Circa *g* insulas, circa vicos, circa *h* nymphæa quoque erant positi compulsores, qui neque emendi copiam darent, aut hauriendi aquam ipsam facultatem tribuerent, nisi qui idolis delibassent.

66 Tunc S. Caii Episcopi consilio habito, Chromatius illustris vir omnes Christianos in domo sua suscepit, et universos ita fovebat, ut nullus omnino sacrificandi necessitati succumberet. Verum quia tanta vis persecutionis extiterat, ut opinio ipsa Christianitatis ejus celari non posset, meruit ex sacro rescripto Chromatius ut medendi gratia in Campano littore moraretur, *i* in quo erat lati cespitis dominus, tribuitque copiam omni Christiano ire volenti cum eodem ad persecutoris rabiem declinandam. Tunc orta est contentio inter S. Polycarpum, et B. Sebastianum, quis horum duorum in Urbe remaneret, et quis iret cum Chromatio, qui tantum populum susceperat Christianum. Quibus altercantibus venerabilis Papa Caius dixit: Dum ambo passionis coronam quæritis, acquisitum Domino populum desolatis. Unde mihi videtur, ut tu, frater Polycarpe, quia et sacerdotii rectum tramitem tenes, et scientia Dei repletus es, pergas simul ad confortandas credentium mentes et animos dubios *k* ædificandos. At ille his auditis quievit, et blandum Papæ imperium æquanimiter tulit. Venit itaque dies Dominica, in qua Caius Episcopus agens quæ Dei sunt intra domum Chromatii, hac omnes alloquitur voce: Dominus noster Jesus Christus præsciis fragilitatis humanæ duos in se credentibus constituit gradus, confessionis scilicet et martyrii, ut hi qui martyrii pondus se posse perferre desperant, confessionis gratiam teneant, et dantes *l* latus bellantibus, Christi militum, qui pro ejus sunt nomine pugnaturi, sollicitudinem gerant. Pergant itaque qui volunt una cum filiis nostris Chromatio et Tiburtio, et mecum in hac urbe qui voluerint maneat. Non enim nos terrarum spatia dividunt, quos Christi caritas nectit, nec absentiam vestram sentiunt oculi nostri, quia de interioris hominis vos intuemur aspectu.

67 Hæc et his similia dicente Papa Caio, exclamavit Tiburtius vir clarissimus dicens: Obsecro te, Pater et Episcoporum Episcopo, ne me patiaris terga persequentibus dare. Mihi enim valde jucundum est et optabile, si possem millies pro vero Deo occidi, tantum ut illius vitæ dignitatem inveniam, quam nullus mihi successor eripiat, cui nulla tempora finem imponant. Tunc S. Caius congaudens fidei ejus lacrymas effundebat, orans ut omnes qui remanserant certamine victores existerent, triumphum martyrii capientes.

a Colitur S. Caius Papa 22 April. sedit a consulatu Cari II, et Carini, an. Chr. 283, usque ad consulatum Diocletiani VI, et Constantii II, an. Chr. 296.

b Carinus sub finem anni 282, Cæsar creatus, Caro patre in expeditione Persica ictu fulminis, Numeriano fratre Apri soceri fraude extinctis, ipse quoque anno 285, Diocletiani 2, ab hoc victus interemptusque est.

c Huc fortasse respexit Vopiscus de eo scribens, odio nostræ religionis: Amicos optimos quosque relegavit: pessimum quemque elegit aut tenuit. et infra: hominibus improbis plurimum detulit. Tales etiam Christiani habiti, quumquam alioquin flagitiose vixisse Carinum Orosius quoque testatur. Sed aucta invidia, quod in Comitatu Christianos haberet, etiam sanguine junctos, ut ex vita S. Juliani 9 Janu. cap. 8, nu. 35, patet.

d Ita plerique codices, quidam Maguntiaci, unus Moguntiaci; Mombritius Montiacho. Brechtus ad Margum, recte. Ita Vopiscus: Nam contra Diocletianum multis præliis conflavit. Sed ultima pugna apud Margum commissa occubuit, alia exemplaria habent apud Murtium. Eutropius lib. 9. Postea Carinum omni odio et detestatione viventem, apud Murgum ingenti prælio vicit, proditum ab exercitu suo, quem fortiorem habebat, certe desertum, inter Viminatium atque Aureum-montem. Aurelius Victor de Cæsaribus: At Carinus ubi Mæsiam contigit, illico Murgum juxta Diocletiano congressus, dum victos avide premeret, suorum ictu interiit. Margus urbs erat Mæsiæ, et flumen, ut in tabula itineraria videre est. e Ita codices omnes. Legendum forte, Maximo et Aquilino, nisi

EX MSS.

e

f

acerba, eo occiso.

g h

Chromatius Christianos alit:

præfectura solutus rus secedit cum multis, i

et S. Polycarpo Presbytero,

k

S. Caio Papa suadente:

l

remanentibus in Urbe SS. Tiburtio, et aliis;

favet Christianis:

ubi occisus.

Suadente S. Sebastiano Urbis petiit præfectura liberari.

generoso animo, ante baptismum, peccatis renuntiavit, ablata restituit,

concubinas dotatas collocat.

c

Tiburtius baptizatur,

suscipiente eum S. Sebastiano.

Chromatius baptizatur cum 1400 ex suis:

omnes servos manumittit.

a Persecutio mitior, Carino Christianis favente;

c

d

Maximianus Hercules illi subrogatus, qui anno sequenti, *Christi* 287. secundum consulatum gessisse legitur. Iis ergo Coss. *an* superiore anno occisus esset Carinus, *vehemens commota persecutio in Occidente.*

Statunculus

f Ita S. Gregorius Thuronen. lib. 4. hist. Franc. cap. 5. Hic *(Chus)* primus statunculam adorandam diaboli instigatione constituit, alii statunculum legunt, ei staticulum, uti et hic, estque staticuli nomen etiam Tertulliano usurpatum. Brechtus: statunculus, hoc est, parvis idolorum statuis.

Insula in Urbibus

g Insulae in urbibus sunt domus undique vicis clausae, atque ab aliis separatae, uti marinae insulae undique aquis ambiuntur. Suetonius in Nerone cap. 16. et ut ante insulas ac domos porticus essent, de quarum solaris incendia arcerentur, et in Julio cap. 41. Recensum populi nec more nec loco solito, sed vicatim per domos insularum egit. In veteri descriptione Urbis ad singulas regiones, numerus exprimitur insularum. *h* Al. nymphas. In eadem descriptione Urbis praeter balnea, lacusque aliquot recensentur nymphaea. *i* Al. quod latex subterfluit, in quo erat latice piscis etc. inepte corrupta lectio. *k* MS. Rip. recreandos. al. confirmandos. *l* Al. locum.

CAPUT XIX.

SS. Sebastiani, Tiburtii, et aliorum praelara facta in Urbe.

Remanserant autem cum venerabili Caio Papa hi, Marcellianus et Marcus, simul quoque et pater eorum vir clarissimus Tranquillinus; item B. Sebastianus, et pulcherrimus juvenis, sed et mente pulchrior, S. Tiburtius, et Nicostratus ex Primiscrinio cum fratre suo Castorio, et cum conjugue sua, Zoe nomine; item Claudius cum Victorino fratre suo et cum filio suo *a* Symphoriano qui fuerat a morbo hydropis liberatus. Hi tantum, universis cum Chromatio proficiscentibus, cum Caio Episcopo remanserunt; Marcum et Marcellianum diaconii honore sanctificavit, Tranquillinum vero patrem eorum, fecit Presbyterum. S. Sebastianum autem, qui ad multorum profectum sub specie militiae latebat, Defensorem Ecclesiae instituit, ceteros vero Subdiaconos fecit.

a
qui sacris ordinibus initiantur,

S. Sebastiano constituto Ecclesiae Defensore.

b
c
Commorantur omnes apud Castulum Zetarium Palatii, isthici tui:

multa faciunt miracula.

Tiburtius quemdam e lapsu exanimem, oratione Dominica et Symbolo recitato, sanat;

d

eum et parentes ejus convertit,

69 Sed quia tutus nullus inveniri poterat locus ad latebram *b* confovendam, morabantur omnes apud Castulum quemdam Christianum *c* Zetarium palatii: qui Castulus ibidem in palatio, in superiori loco et valde altissimo commanebat. Ideo autem haec apta mansio probabatur, quia et ipse Castulus cum suis omnibus Christianissimus erat; et lex data de sacrificiis cum ubique sui fervore desæviret, in illis qui palatio adhærebant, quia nec suspicio de eis esse poterat, celabatur. Erant ergo, ut diximus, omnes hi morantes cum sancto Papa Caio apud Castulum Zetarium, in ipsis superioribus palatii, et die nocturne gemitibus ac fletibus, et jejuniis atque orationibus occupati, exorabant Dominum, ut digni haberentur tolerantia confessionis ejus in numero sanctorum Martyrum sociari.

70 Ascendebant autem ad eos occulte religiosi viri et religiosae feminae, et a Sanctis diversas sibi sanitatum gratias impetrabant. Corroboratos namque verae fidei firmitate et solidato fundamento virtutum, sanitatum gratia prosequabatur. Nam et caecorum oculi illuminabantur eorum precibus, et sanabantur infirmi, et ex obsessis corporibus daemones pellebantur.

71 Interea dum haec aguntur, transiens B. Tiburtius occurrit homini qui de alto lapsus, et caput et omnia membra quassaverat, ita ut de sola sepultura ejus agerent hi, quorum filius esse dignoscebatur. Tunc dicit eis flentibus: Permittite me *d* praecantare ei, forsitan recuperabit sanitatem. Cumque omnes dedissent spatium, accessit juxta eum, et dicens supra vulnera ejus lente orationem Dominicam et symbolum, ita solidata sunt ossa ejus, et caput et omnia viscera, ut quasi nihil ei evenisset, ita factus sit incolumis.

72 Haec itaque cum fecisset coepit ire. Tenebant autem illum parentes ejus dicentes: Veni et habemus eum servum et omnia bona nostra tibi tradimus cum eo, quia ipsum unicum, quem habebamus, nobis jam mortuum reddidisti vivum. Dicit eis: Si ea quae vobis dixero feceritis, magni pendam mercedem sanitatis hujus. Dicunt ei parentes ejus: Nosmetipsos

si servos habere digneris, contraire non possumus: quinimo et optamus, si ipse judicaveris dignum. Tunc apprehendens manus eorum, segregavit eos a turbis, et indicavit eis virtutem nominis Christi. Et videns animum eorum fixum fortiter in timore Domini, perduxit eos ad Papam Caium, et dixit: Venerabilis Papa ac divinae legis Antistes, ecce quos per me hodie lucratus est Christus, in quibus fides mea velut arbuscula novella, primum prorupit in fructum. Tunc S. Caius Episcopus baptizavit eos, hoc est, juvenem cum parentibus suis, Deo gratias referentes.

et ad S. Caium adducit baptizandos.

a Is supra Felicissimus appellari videtur. At MSS. omnes, praeterquam Ripatorii, Symphorianum hic habent, quem alii Symphronianum, alii Sympronianum vocant. Inscriptus est Martyrologio 7 Julii, at Felicissimus et Felix 2, ejusdem. *b* MS. Rip. contuendam. *c* Quid zetæ sint, aut zætae, quibus Zetarius praerat, supra dictum ad cap. 3, b. *d* Al. incantare. al. decantare.

CAPUT XX.

SS. Zoes, Tranquillini, et aliorum. cædes.

Verum quia multum est si velimus ea prosequi quae et quanta per eos fecerit Christus, qualiter unusquisque ad palmam martyrii venerit tantummodo explicemus. Beatissima Zoe in Apostolorum natale dum ad *a* Confessionem Petri Apostoli oraret, ab insidiantibus paganis aretatur, duciturque ad Patronum regionis *b* Naumachiae, at compellitur Martis *c* statunculo, quod illic stabat, thuris guttas incendere. Tum illa respondit: Mulierum Marti sacrificare compellitis, ut ostendatis Martem vestrum muliebribus delectari. Sed ille impudicissimae Veneri potuit pudorem eripere, mihi vero tropaeum fidei in fronte portanti non poterit praevalere. Non enim ego meis contra eum viribus luctor; sed in Domini mei Jesu Christi confidens, et vos et illum pariter ridendo contemno. Tunc Patronus regionis misit eam in custodiam obscurissimam, et per quinque dies fecit eam nec lumen videre, nec cibum nec potum accipere. Solum vox ejus qui eam illic incluserat audiebatur dicentis: Ibi morieris fame, et siti, et caecitate, nisi te libaturam repromiseris Diis.

a
S. Zoe nolens Marti sacrificare,
b
c

fame diu cruciatur:

74 Sed cum pertransissent sex dies suggesserunt de ea Praefecto saevienti: qui jussit eam a collo et capillis in arborem excelsam suspendi et subter fumum ex sterquilinio adhiberi. Statim autem ut suspensa est, in confessione Domini emisit *d* spiritum. Illi autem auferentes corpus ejus saxo ligaverunt et Tiberis alveo immerserunt, dicentes: Ne Christiani corpus ejus tollant, et faciant sibi illam deam.

suspensa saetido fumo encatur:

d
abjicitur in Tiberim:

75 Igitur celebrato martyrio ejus, venit in somnis B. Sebastiano, et narravit ei qualiter martyrium Domini suscepisset. Quod cum narrasset S. Sebastianus, proripuit se S. Tranquillinus, dicens: Feminae nos ad coronam praecedunt, ut quid vivimus? Ipse quoque descendens Apostolorum natalitii octavo die, ad B. Pauli Confessionem accessit: nihilominus et ipse perpressus insidias tentus est, et a populo lapidatus *e* mortuus est, et corpus ejus Tiberino gurgiti mancipatum est,

apparet S. Sebastiano.
Tranquillinus lapidatur.

e

76 Item Nicostratus et Claudius una cum Castorio et Victorino et Symphoriano, dum corpora Sanctorum per ora Tiberina requirerent, a persecutoribus tenti sunt, et ad Urbis Praefectum perducti. Erat Judex Fabianus, qui eos hortabatur ad sacrificandum, et per decem dies minis eos et blanditiis agens in nullo penitus potuit commovere. Tunc fecit de iis suggestionem Imperatoribus, qui jusserunt eos usque tertio torqueri. Cumque nulla ratione tormentis compulsi cederent, jussit eos in medio mari praecipites dari. Immensis igitur arctati ponderibus, pelagi fluctibus dati sunt, et in loco mundo inter aquas *f* coronam martyrii celebrarunt. Insidiabantur itaque infideles fidelibus, et iniquo furore vexati Christianum non poterant nec nomen audire.

Nicostratus, alique torti, projiciuntur in mare.

f

a Confessio est pars ecclesiae, ubi Sanctorum corpora quiescunt, ac fere sub majori altari.

b Plures

b Plures fuerunt in Urbe Naumachiae; Domitiani regione 9 alia 13. duæ 14. Transtiberim. Et Baronius an. 286. nu. 13. hoc trans-Tiberim gestum censet, et nova munera tunc certis locis, certis hominibus ad inquirendos Christianos distincta: sicque ut uni Urbis regioni plures esset præfecti Patroni, qui singuli in parte sibi concredita Christianos inquirerent. c Al. staticulo, ut supra. d Colitur 5 Jul. e 6 Jul. f 7 Jul.

CAPUT XXI.

S. Tiburtii martyrium.

Interea dum S. Caio Episcopo quidam se simulata fide sociasset, dicens se esse Christianum; porro hic apostata exstiterat et erat fraudulentus in omni sermone, et callidus in omni commisso. Quid multa? dum a B. Tiburtio viro scholasticissimo et nobili et sancto frequenter argueretur, quod capillos super apicem frontis tonsoris arte componeret, et quod assidue a pasceretur et ludendo pranderet, et quod licentius feminarum se aspectibus daret, et quod a jejuniis se et orationibus tolleretur, quod somno deditus non interesset b pervigil in hymnis Dei ducentibus noctes; dum pro his, ut diximus, a B. Tiburtio acrius argueretur, simulat se æquanimiter monentem accipere: et egit arte quatenus orantem S. Tiburtium comprehenderent infideles. In qua comprehensione seipsum teneri fecit, et simul ad secretarium perducere Judicis sævientis. At ubi introducti sunt, Fabianus Præfectus dixit ad eum, qui se arte tradiderat: Quis diceris? At ille respondit: c Torquatus. Fabianus dixit: Quid proferis? Torquatus dixit: Christianus sum. Fabianus dixit: Ignoras quod jusserunt invictissimi Principes, ut qui sacrificare diis noluerint diversis suppliciis macerentur? Torquatus dixit: Hic magister meus est, et ipse me semper docuit: quod hunc video facere, necesse est ut faciam.

78 Fabianus conversus ad S. Tiburtium dixit: Audisti quid Torquatus asserat? quid ad ista respondes? S. Tiburtius dixit: Torquatus diu est quod se Christianum esse mentitur. Virtus enim nominis ipsius sancti graviter fert et moleste, suum nomen non a suis d amatoribus usurpari. Revera enim, Vir illustrissime, hoc Christianum vocabulum divinæ virtutis est, sectatorum videlicet Christi, qui vere philosophati sunt, qui vere Christiani dicti sunt, qui ad obtendas libidines fortiter dimicarunt. Credisne, Vir illustrissime, hunc esse Christianum, qui in lenocinio sui e moliendo capitis f fimbrias committit, qui tonsorem diligit, qui scapulas molliter gestit, qui g fluxum gressum improbo nisu distendit, qui viros negligenter agit, feminas diligentius intuetur. Numquam tales Christus habere dignatus est servos. Verum quoniam me hic se imitaturum asseruit, hic in tuo conspectu probabis eum esse mentitum. Hic enim qualis semper fuerit nunc evidenter ostendet.

79 Fabianus dixit: Consultius facies, si salutem tuam consulas, et Principum decreta non contempnas. S. Tiburtius dixit: Ego salutem meam melius non consulo, quam ut deos deasque contemnens, unum Dominum Jesum Christum Deum meum esse confitear. Torquatus dixit: Non solum ipse Christianus crudelis est, verum etiam multos persuadet, et decipit, ac docet omnes deos dæmones esse: ipse autem cum sociis suis, cum quibus magicas h artes exercet die nocteque incantationibus occupatur. S. Tiburtius dixit: Falsus testis non erit impunitus. Et ait Judici: Iste, quem vides, Illustrissime vir, malitiæ suæ curis exastuans ad nihil aliud Christianis est junctus, nisi ut cogitaret quomodo se nobis quasi Christianum ostenderet, quomodo aliis se fidelissimum mentiretur. i Reprehendebam tamen in eo Cyclopeam edacitatem, k et mersum vino pudorem, et sepultam divini nominis sanctitatem. Ebrius patiebatur sitim, et esuriem vomens: nec ut Christianus, sed ut Antonianus quondam ille conviva manducabat, bibebat, vomebat, et nunc Christianos arguit, Christianos accusat, in nos mitem Judicem incitat, gladium no-

lenti Judici porrigit, et ut dæmoniis cervices nostras inclinemus hortatur. Videmus votum tuum, videmus cruenta consilia; et scelerata arte verborum venena tui pectoris intuemur. Accingere nunc l crudelissime: utere carnificis officio: vendica tibi et ipsius Judicis vocem: applica eculeos, suspende Christianos, damna, percutere, incende, universa tormenta adhibe, bene nos accepisti. Si exilium minaris; hoc philosophantibus totus est mundus: si supplicium; evadimus mundi carcerem: si ignes; majora horum in cupiditatibus vincimus. Decerne quidquid libet, omnis nobis vilis est poena, ubi pura comes est conscientia.

80 Fabianus Præfectus dixit: Restitue te generi tuo, et hoc esto quod te natura dictavit. Nobilis enim natus ad tantam devolutus es faciem, ut m velis et supplicium simul et infamiam subire et mortem. S. Tiburtius dixit: O prudentissimum virorum, et Romanis Judicem constitutum? quia meretricem Venerem, et incestum Jovem, et Mercurium fallacem, et Saturnum filiorum occisorem colere nolo, infamiam n generositatis incurro: et quia unum et verum Deum, qui in cœlis regnat, adoro et veneror, suppliciis me macerandum esse minaris. o Non annuimus tuæ persuasioni: non negamus: Christum filium Dei ad hoc de cœlo descendisse ad terras, ut a terris homo ad cœlum posset ascendere; ideo istas omnes vanas effigies, quas colitis sine causa, proculcans pedibus meis, Deo me omnipotenti subjeci.

81 Tunc Fabianus jussit ante pedes ejus carbonem ardentem effundi; et ait ad eum: Elige tibi unum e duobus, aut thura in istis carbonibus adjice, aut pedibus super eos nudis incede. Tunc B. Tiburtius faciens signum Crucis, constanter nuda super eos ingressus est planta, et cœpit Præfecto dicere: Depone infidelitatem, et disce quia hic solus est Deus, quem confitemur creaturis omnibus dominari. Mitte tu, si potes, in nomine Jovis Dei tui manus in calidam aquam; et si potest Jovis tuus faciat te non sentire fervorem ardoris. Nam mihi in nomine Domini mei Jesu Christi videtur, quod super roseos flores gradior, quia creatura Creatoris sui famulatur imperio.

82 Fabianus dixit: Quis ignorat magicam vos docuisse Christum vestrum? S. Tiburtius: Obmutesce infelix, et noli auribus meis hanc injuriam facere, ut audiam te rabido ore latrantem, mellifluum nomen ejus sanctum nominare. Tunc iratus Fabianus dictavit sententiam dicens: Blasphemator deorum, et reus atrocium injuriarum, gladio animadvertatur. Ductus est autem via Lavicana tertio milliario ab Urbe, et effundens orationem ad Dominum uno ictu gladii verberatus p abscessit. Et in eodem loco apparente quodam Christiano sepultus est: in quo loco multa beneficia semper præstitit Christus ad laudem nominis sui usque in præsentem diem.

a MS. Rip. potaret. b Al. pervigiles. c Metaphrast. Curtuatus ni forte legendum, Turcuatus. d Al. moribus. e Al. molliendo. f Al. fibras omittit; al. fibras amittit. g Al. flexum. h Al. clades. i Al. reprehendebant. k Al. immensum vini pudorem; Brechtius, emersum vino putorem. l Al. Christianissime. m Al. possis. n Al. et ingenerositatem. o Al. Non abnuimus, non renititur, non negamus. p Colitur S. Tiburtius 11 Aug. quo die et S. Chromatii parentis ejus memoria agitur.

CAPUT XXII.

SS. Castuli, Marcelliani, Marci, cædes.

Post hæc autem Torquatus egit, ut Castulus Zetarius palatii, hospes Sanctorum comprehenderetur: qui cum fuisset aretatus, et hic tertio appensus, tertio auditus, in confessione Domini perseverans, missus est in foveam et dimissa est super eum massa arenaria, et ipse cum palma martyrii a migravit ad Dominum.

84 Tenentur post hæc Marcellianus et Marcus; et ambo ligati ad stipitem clavos in pedibus acutos acceperunt; quibus dicebat insanissimus Fabianus:

133 Tamdiu

EX MISS

l

Præfecti blanditus contemnit,

m

Deos ridet:

n

o

ardentes carbonem nudis pedibus calcit, illæsus:

perstringit blasphemum Judicem:

plectitur capite.

p

Castulus arena obruitur.

a

Marcellianus et Marcus, transfixis pedibus,

Tiburtius Torquatum ob leviculos mores reprehendit:

a

b

ab eo proditus capitur:

c

d

convincit eum fidei fidei.

e f

g

h

i

k

intemperantes ejus mores arguit:

Tamdiu fixis stabitis plantis, quousque diis debitum redhibeatis officium. Tunc ambo fratres in uno ligno confixi psallebant dicentes : Ecce quam bonum, et quam jucundum habitare fratres in unum. Dicit eis Fabianus : Infelices et miseri deponite amentiam vestram, et liberate vosmetipsos a cruciatibus imminentibus super vos. Cui respondentes ambo dixerunt : Numquam tam bene epulati sumus : modo cœpimus esse fixi in amore Christi. Utinam nos sic esse sicut sumus tamdiu permittas, quamdiu hujus tegimur corporis indumento. Cumque transisset una dies et una nox, et illi in psalmis et hymnis perseverarent, jussit eos ambos ubi stabant lanceis per latera verberarii et ita per martyrii gloriam *b* ad siderea regna migraverunt. Item sepulti sunt et ipsi in via Appia, miliario secundo ab Urbe, in loco qui vocatur Ad arenas, quia cryptæ arenarum illic erant, ex quibus Urbis mœnia c struebantur.

a 26 Martii *b* 18 Jun. *c* Al. instruebantur.

CAPUT XXIII.

S. Sebastiani gloriosum certamen.

His ita gestis B. Sebastianus ab insidiantibus conventus est : et quia, ut diximus, videbatur sub chlamyde latere, cum miles esset dignissimus Christi, suggessit de eo Præfectus Diocletiano Imperatori. Quem Diocletianus ad se convocans, ait : Ego te inter primos palatii mei semper habui. Et tu contra salutem meam in injuriam Deorum hactenus latuisti. S. Sebastianus dixit : Pro salute tua semper Christum colui, et pro statu Romani orbis illum, qui in cœlis est, semper adoravi, considerans a lapidibus auxilium petere insani capitis esse et vani. Tunc iratus Diocletianus jussit eum duci in medium campum, et ligari quasi signum ad sagittam, et jussit ut sagittarii eum *a* figerent. Tunc posuerunt eum milites in medio campo, et hinc inde eum ita sagittis repleverunt, ut quasi ericius ita esset *b* hirsutus ictibus sagittarum.

86 Æstimantes autem illum esse mortuum abierunt. Tunc relicta Martyris Castuli Zetarii, nomine *c* Irene, abiit nocte, ut corpus ejus tolleretur et sepeliret. Et inveniens eum viventem adduxit ad domum suam in *d* scala excelsa ubi manebat ad palatium, et ibi intra paucos dies salutem integerrimam recuperavit in omnibus membris.

87 Cumque omnes Christiani ad eum convenirent hortabantur eum abscedere. Ille autem oratione facta descendit, et stans super gradus *e* Heliogabali, venientibus Imperatoribus dixit : Iniquis subreptionibus animos Imperii vestri templorum Pontifices obsident, suggerentes de Christianis falsa commenta, dicentes eos Reipub. esse adversarios; quorum orationibus ipsa Respublica melioratur, et crescit; qui pro Imperio vestro et pro salute Romani exercitus orare non cessant. Cum hæc et talia diceret, Diocletianus ait : Tunc es Sebastianus, quem nos dudum sagittis jusseramus interfici? S. Sebastianus dixit : Ad hoc me Dominus meus Jesus Christus resuscitare dignatus est, ut conveniam et contester vos coram omni populo, injusto judicio persecutionem vestram in Christi famulos ebullisse.

88 Tunc jussit eum in *f* hippodromo palatii duci, et tam diu *g* fustigari, quamdiu spiritum exhalaret. Tunc tulerunt corpus ejus nocte, et in *h* cloacam Maximam miserunt dicentes, ne forte Christiani eum sibi Martyrem faciant. Tunc B. Sebastianus apparuit in somnis S. Lucinæ cuidam matronæ religiosissimæ dicens : In cloaca illa, quæ est juxta Circum, invenes corpus meum pendens in *i* gompho. Hoc tu dum levaveris perduces ad *k* catacumbas et sepelies in initio cryptæ juxta vestigia Apostolorum.

89 Tunc B. Lucina ipsa per se cum servis suis medio noctis abiit, et levans eum posuit in *l* pavone

suo, et perduxit ad locum, ubi ipse imperaverat, et cum omni diligentia sepelivit. Ipsa autem sancta Lucina per xxx dies a loco sancto ipso non discessit.

90 Post aliquantos autem annos pax Ecclesiæ est reddita : quæ statim ut Ecclesia gloriam pacis accepit, domum suam *m* fecit ecclesiam. Cui omnes suas opes ad Christianorum requiem relinquens, fecit ipsam ecclesiam hæredem in Christo, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto æqualis vivit et regnat in unitate virtutis in secula seculorum, Amen.

a Al. sumerent; *al.* fuerent; *al.* exsuerent; *al.* in eum jacerent.

b Al. insutus; *al.* insitus. *c* *Plurimi codices* Hirene; *Raban.* Herene; *Al.* Herena; *al.* Erena. *d* Al. insulam excelsam

e *Ubi hi fuerint* Gradus Heliogabali, sive Elagabali, colligi ex *Gradui Heliogabali.* *Lampridio* potest, qui in *Antonino Heliogabo* ita scribit : Heliogabulum in Palatino monte juxta ædes Imperatorias consecravit, eique templum fecit. .... id agens nequis Romæ Deus nisi Heliogabalus coleretur. *Hujus nimirum Dei sacerdos fuerat Antoninus ille.*

f *Aliqui codices* epidromio; *quidam* hypodromio; *alii, recte,* hippodromio.

g *Rabanus* et alii fatigari, *al.* fustibus cædi.

h *De cloacis Urbis* plane admirandis consule *Baronium* in *Notat. ad Martyrol.* 26 Aug. *b.* *Andream Fulvium* *Antiquitat. Roman. lib. 3, cap. 30.* *Plinium lib. 36, cap. 15.*

i *Brechtus* et plerique *codices* in unco. *Uncum* hunc esse vult *Uncotracta* *Baronius*, quo ad cloacam pertractum erat Martyris corpus, ut *cadavera.* fieri solitum pluribus veterum testimoniis probat. *Lampridius* in *Commodo* : Carnifex unco trahatur, carnifex Senatus more majorum unco trahatur. *Et in Heliogabalo* : Per plateas tractus est sordidissime, per cloacas ductus, et in Tiberim submissus est. *At cum impactus esset corpori uncus, qui ex unco pendebat? an uncus multiplex in uno, veluti quo e puteis profundioribus quæ inciderint extrahere mos est; sicque muro fortassis dens unus infixus? Veriorem, nō fallimur, lectionem quidam codices commonstrant, in quibus gompho et gompho scriptum. Legendum in gompho. Est γόμμος clavus, vel junctura. Ita Statius 4. Silv. de via Domitiana :*

Tunc umbonibus hinc et hinc coactis,
Et crebis iter alligare gomphis,

Gomphus

connexis nimirum, ne distorqueantur et ab invicem divellantur, lapidibus. Tertullianus in *apolog.* Cervices ponimus ante plumbum, et glutinum et gomphos. *Franciscus Zephyrus Paraphrastes* majores clavos reddit. *Eadem vox infra in S. Thyrsi martyrio.* Hic ergo eminens uspiam e muro clavus, aliudve ferramentum firmandis lapidibus adhibitum videtur debere intelligi.

k *De catacumbis vel catatumbis* legi potest *Baronius* in *Notis ad Martyrol.* 3, Janu. *e,* et 20 Janu. *b.* *1* Al. papilione; *al.* pagone; *Sur.* pilento, sicque legendum contendit *Monachus.* De pavone sive pabone, egimus 16 Janu. ad vitam S. Marcelli cap. 5, litt. *a.* *m* *De hac re agitur* in eadem S. Marcelli vita.

TRANSLATIO S. SEBASTIANI

Auctore Suessionensi monacho anonymo

ex veteri MS. Vesontionensi eruta

A PETRO FRANC. CHIFFLETIO SOC. JESU.

CAPUT I.

Hilduini in Urbem legatio

Anno incarnati verbi octingentesimo quarto decimo, divæ memoriæ Hludouicius Cæsar Imperator Augustus, Karoli Magni filius, post lacrymanda seculis omnibus patris fata suprema, totius monarchiæ principatum, Francorum præjudicio, adeptus; nullo adversum se opposito, compacti regni sceptris fruitus, ac stemmate donatus, universis quaquaversum applaudentibus, paterno est solio collocatus. Qui cum per immensæ dignitatis gloriam fascibus Imperialibus præpolleret, beatarum virtutum, quibus numquam exui prævaleret immortalibus infulis magnificentius exornare procuravit; præcipue memoriam ac patientiam in omni actione sua circumplexus; sed et futurorum nonnumquam præsciis. Hic inter cunctos Imperii sui primates, quos consilio suo asciverat, Hilduinum Abbatem reverentissimum, virum quoque omni probitatis genere permodestum, omnique sagacitate et industria præditum, justitia conspicuum, sanctitate præclarum, intantum

Hilduinus
Ludovici Pii
Archicapellanus
et consiliarius.

exultant in
cruciatu :

lanceis confo-
diuntur.

b

c

S. Sebastia-
nus compre-
henditur :

jussu Diocle-
tiani, sagittis
configitur :

a

b

c

d

a vidua S. Ca-
stuli curatur :

e

curatus re-
prehendit Im-
peratores :

f

g

h

fustibus occi-
ditur : in
cloacam abji-
citur : apparet
S. Lucinæ :

i

k

ab ea sepeli-
tur,

l

a intantum amavit, et *a* extulit, ut ei specialius quidquid secretius tractandum esset committeret, eumque
b Archicapellanum in omni Imperio suo constitueret.

c 2 Hic itaque venerabilis Abbas inter plurima quæ ei Augustali benignitate commissa fuerant monasteria, habebat in prospectu urbis Suessorum *c* cœnobium nobile; quod Chlotarius quondam Rex Francorum, filiusque ejus Sigebertus, in honore Beatissimi Medardi Confessoris Christi, magnis construxerant sumptibus! in quo et ejus sacratissima tumulaverant membra. Hujus ergo loci Fratres prædictus Pater Hilduinus videns monastica religioni pollere, et Ecclesiasticis eruditionibus assuescere; congratulans eorum plurimum delectabatur provectibus: et ut magis magisque ad perfectionis culmen tenderent, monitis salutaribus sedulo hortabatur. Denique tanto amore ac diligentia locum ipsum excoluit, extulit, opibusque ditavit, ut nulli intra Gallias, religione, scientia, opumque copia haberetur secundus.

3 Hujus tunc sanctæ congregationis Præpositus Rodoinus habebatur, vir sagax, cujus astutiæ et ingenio neminem nostri temporis æquandum puto. Hic ob meritum suæ fidelitatis, collatæque sibi divinitus industriæ, tantam familiaritatis gratiam, ab eodem Patre sanctissimo Hilduino est consecutus; ut eum omnibus monasteriorum Præpositis qui suæ ditioni subjacebant præferret. Hinc fama vulgante celebre nomen ejus in aula Regis habebatur. Itaque Deo amabilis Imperator comperta viri istius industria, privatim publiceque eum honorare cœpit; liberam ei concedens facultatem, ut quidquid sibi aut loco cui præerat utilitatis aut commodi reperisset, absque illius consultu ad ejus tribunalia deferens, extemplo consecuturus esset. Nec multo post per divinam clementiam tantam ab eodem adeptus est gratiam, ut eum tam pro amore pii Patris Hilduini, in cujus obsequio Aulam regiam frequentabat, quam et pro sagaci industria, qui singulariter præminebat, si quando de regni utilitatibus tractandum esset, inter eos qui a secretis erant libentermitteret.

4 Ea tempestate prædictus Pater Hilduinus apicem, sicut jam diximus, in omni Augusti monarchia super omnes sui habitus retinebat. Quod quidem officium suæ excellentiæ dignitati congruum, acris ut erat ingenii, decenti satis exercitio administravit. Qui a piissimo Cæsare, ad quorundam improbitatem compescendam, *d* qui adversus summum Antistitem Eugenium intumuerant Romæ, delegatus, sic judicium omne prudenti examinatione exercuit, ut et Cæsaris jussum expleret, et Pontifici satisfaceret, et eos qui contra hunc superbe intumuerant, sedata eorum contumacia, pacatos redderet, et quietos. His rite patris clamor Urbis in favorem tanti Patris attollitur, Imperialia judicia approbantur, clementia per virum operata laudatur, Pontificis amor ac devotio erga venerabilem ubertim succrescit Patrem, et ut in hujus dignitatis honore longo vivat tempore, Senatus omnis Ecclesiæ, summa implorat devotione. Junguntur precibus multigena munera, quæ tanta ac talia a quibusdam percepisse narratur, ut pretium excedere viderentur. Benedictione itaque perita et obtenta, Apostolorum Principem sibi affuturum orantes, consecuta repedandi licentia, iter arripere, Deo favente, ad propria.

Hilduini Abb. potentia *a* Ita tradit Theganus nu. 36, ibique venit ei obviam Pippinus filius ejus cum magnatibus primis patris sui, Hilduino Archicapellano, etc. Et Lupus Abbas Ferrariensis epist. 97. ad ipsum Hilduinum: Omnibus, ut pluribus videtur, vestri propositi in largiendis opibus omnipotens vos Deus prætulit. At parum erga Ludovicum gratus fuit, qui adversus eum conspiravit, ut idem Theganus auctor est, et juratam filio ejus Carolo Calvo fidem sefellere, ut Nithardus lib. 2, scribit.

Archicapellanus Aulæ. *b* Quæ Archicapellani partes fuerint, discite ex Hincmari epistola de ordine et officiis Palatii, § 16. Apocrisiarius autem, inquit, quem nostrates Capellanum, vel Palatii Custodem appellant, omnem Clerum Palatii sub cura et dispositione sua regebat. Cui

sociabatur summus Cancellarius, qui a secretis olim appellabatur, etc.

c Denobilissimo hoc cœnobio (quod ad sepulchrum S. Medardi Noviomensis et Tornacensis Episcopi, anno 861, 8 Junii mortui, apud Suessionem extruere Chlotarius I, Chlodovæi I, filius parabat: perfecit vero, patre sub ejusdem anni finem mortuo, Sigebertus ejus filius Austrasiæ Rex) de eo, inquam, plenius agatur in ejusdem S. Medardi vita.

d Paschali Papæ, 14 Maii an. 824, mortuo; post 4, dies, in ejus locum, cum duo per contentionem populi fuissent electi, ut scribit Eginhardus in Annal. Eugenius tum Archipresbyter tit. S. Sabine, vincente Nobilium patre, subrogatus atque ordinatus est. Opus tamen fuit, ut idem deinde, atque ex eo Baronius ad ann. 824, nu. 11, et seqq. narrat, ad reprimendos adversæ factionis conatus, eo mitti Lotharium Imperatoris filium, et cum illo, ut hinc patet, Hilduinum. Profecti autem sunt in Italiam post medium Augustum, ut idem tradit Eginhardus. Obiit Eugenius II, 11 Aug. 827.

AUCTORE
MONACHO
SUESS.
ANONYMO
EX MSS.

Eugenius II,
Papa.

CAPUT II.

Rodoini consilium de petendis Roma reliquiis.

Interea ii, qui eum familiariter unico diligebant amore, ægre ferebant ejus absentiam, videntes extra placitum, quo eum sperabant, tardius regredi: spe incerta dubii, derepente audiunt non sine magno gaudio partes eum jam Galliarum adiisse. Roduinus interea et sui, Patri ut erat fidelissimus, quia res ei singulariter incumberebat universa, cum apparatu honorificentissimo in obviam sui desiderabilis proficiscitur patroni. Tandemque reperto et reviso, mœrore quo afficiebantur abjecto, paternis ab eodem amplexibus excepti, ingenti admodum exultatione recreati, diu optatis perfruuntur gaudiis.

Reversus in
Gallias,

6 Post paternos amplexus, et oscula prædulcia, de his quæ sibi accidissent avide percunctantibus, prolixum habuit narrationis sermonem, qualiter, quove honore a Domino Apostolico, et a Senatu sanctæ Romanæ Ecclesiæ fuerit exceptus, qua auctoritate et censura, quorundam garrulitate repressa, qua adversus sacrum Antistitem contumaces extiterant, et jus Imperiale servaverit, et Apostolicis sanctionibus paruerit, et utriusque partis censor æquissimus fuerit, quamque ab omnibus Romanorum Primoribus bene usus sit, et amicabilem obligatus. Denique et hoc quod et sibi præcipuum et suis erat gratissimum, quia cum gratia ejusdem Domini Pontificis etiam speciali contubernio ejus amicitiae copulam habere meruerint. Denique quicquid illud est, quod aut prospere cessit, aut eventu fortuito moleste accidit, Dei ineffabilia in omnibus sibi asseveravit affuisse præsidia.

narrat quæ
Romæ viderit,
gesseritque,

7 Sufficiens itaque Hilduino itineris ac legationis suæ carissimis filiis referente discrimina; Roduinus ait: Gratias quidem omnipotenti Domino, Pater inclyte, habemus et agimus, quod universis ab eo satis prospere concessis salvum te et incolumem videre meruimus: nempe et hoc noctu dieque, si nos exaudire dignatus sit, sine interpolatione expostulavimus. Et si non nostro merito, quod nullum esse decernimus, tuæ tamen fidei bono tuisque sacris meritis, Deo amabilis Pater, hoc nobis concessum cœlitus jocundamur. Etenim quo in rememoratione tua longævior fuit molestia, eo quia prosper fuit successus, in reexhibitione hilarior extat lætitia; qua utinam te valente patrono nos contingat perfrui, quousque vitalis flatus hos rexit artus. His pius Pater Hilduinus alloquens illectus, ac plurimum jocundatus, cœpit serere sermonem de dignitate Apostolica, ac religione Ecclesiastica, et de cultu Sanctorum, quorum infinita multitudine urbs Romana pollebat; recensens quorundam ipsorum agones, merita quoque et nomina. His ergo jocundis recordationibus sibi blandiens venerabilis Abbas in longum duxit sermonem.

gratulanti-
bus suis:

8 Interea Roduinus, sagacis quia erat animi, ut reor, cœlitus animatus, oculata cupidine loco cui præerat in futurum prospiciens, ait: Paulo ante, mi Pater et Domine, sermocinante te, dixisse præripui, quicquid tibi conducibile aliquotiens esset aut placidum,

refert de SS.
cultu, reli-
quiis, actis,

MONACHO

SUSS.

ANONYMO.

EX MSS.

audente Rodoino ut aliquas reliquias petat.

placidum, a summo Papa sedis Apostolicæ, inviolabili astipulatione perpetim esse concessum. Experiendum nobis est utrumnam habeat effectivam ejus pollicitatio clausulam. Certe, ut reor, evenire poterit ut aliquem eximii meriti ex his, de quibus modo sermo habitus est, cœlicolam vobis conferre non abnuat. Quod si contigerit, quale vobis salubrius munus impartiri valebit; quam opportunum etiam existeret, ut vestro in omnibus protectori, Sancto scilicet Medardo collega vestra procuracione daretur? ipso enim uno dumtaxat patrono fruimur. Erit autem hoc vestræ saluti idoneum, ac memoriale sine fine mansurum, totiusque patriæ perenniter profectivum. Summæ reverentiæ Hilduinus Abbas gratulabundus Rodoino ait : Tuæ religionis locum, quantum datur intelligi, nos subrigere et extollere plurimum persuadere conaris. Nec improbo votum tuum, neque tuæ petitioni dissentio. Imo totum ingenium, in quantum Deus annuerit, spondeo, teque hujus negotii executorem esse decerno. Judicium tamen nobis ex hoc Imperiale expetendum est. Cui si fuerit laudabile, tunc consequenter erit immutabile. Cui Rodoinus : Optimum, inquit, Pater, tuæ sanctitatis decretum.

Aquisgraniam Imperatore et Augusta benigne excipitur.

9 Directis denuo procul a Cæsare gloriosissimo ad deducendum venerabilem Abbatem comitibus, iter accelerari suadent, asserentes magno Imperatorem visendi eum desiderio affici. Hinc gratanter iter carpentem, ad Aquas usque Gravi pervenere palatii. Tunc catervatim hinc inde universi eum constipantes atque supra modum exultantes, ad penetralia induxere Augustorum : a quo, ut solito, gratiose susceptus, omnem perfunctæ legationis seriem pandit. Qua absoluta gratulatur admodum pro bene gestis Augustus, refert gratias, largitur et munera. Deposito Imperii supercilio, a Augusta Judith celebris et famosa procedit ex triclinio; solitoque affectuosius venerabilem excipiens Abbatem, de ejus plurimum exhilarata prospero jocundatur reditu. Cohors quoque omnis in ejus, quasi in patris proprii, lætatur regressum.

Judith Imperatricis.

a De hac Eginhardus in *Annal.* ad annum 819. Imperator inspectis plerisque Nobilibus filiabus, Welfi Comitis filiam, nomine Judith, duxit uxorem. *Theganus* § 23. Inde (*ex Britannia*) regrediens invenit Irmingardam Reginam febricitantem, quæ non post multos dies obiit in pace. Sequenti vero anno accepit filiam Welfi Ducis, qui erat de nobilissima stirpe Bavarorum, et nomen Virginis Judith. quæ erat ex parte matris nobilissimi generis Saxonici, eamque Reginam constituit : erat enim pulchra valde.

CAPUT III.

Occasio petitarum S. Sebastiani reliquiarum. Rodoini legatio.

Suggestente Hilduino,

Postquam affatim gaudio sunt exhilarati; non immemor bonæ memoriæ Hilduinus (hoc enim ei epitheton inerat) quod a suo fideli Rodoino ei suggestum fuerat, captata opportunitate hoc ipsum Augusti auribus intimare curavit. Cui benignissimus ut erat Imperator : Non tibi improbable esse debet quod a tuo meoque fideli prompta devotione suggeritur. Erit enim hoc, si res effectum habuerit, non nodis solum, sed totius regni gubernaculis profuturum. Quem ergo delegisti nobis congruentius expetendum? Evocatur Rodoinus, Regisque exhibitus præsentia, de hoc ipso ab eodem conventus Imperatore, ratam citamque reddidit sententiam, dicens; a Silvestrum quondam sacrosanctum Antistitem, si vestræ sublimissimæ libet majestati, arbitror expetendum. Accepto fert Augustus ejus diffinitivum sermonem : Itane omnibus complaceat assistentibus, seiscitatur. Fit unus omnium in hac re consensus, et ut felicem obtineat exitum, votis imprecantur unanimis. Amittit Imperator libens, et ad hoc exequendum, quantum divina faverit gratia, plenum spondet obsequium. Dehinc dilectum sibi Abbatem cum Rodoine de expeditione tanti itineris hortatur ac commonet. Ro-

destinatur Romam Rodoinus, petiturus corpus S. Silvestri;

doino arripiendi itineris certa præfigit spartia, quibus excursis, ut ad ejus redeat præsentiam imperat.

11 Ille patriam locumque repetit alumnum, non segnitur intercessæ delationis tempore utens. Denique in procurandis tanto itinere necessariis, quidquid illud est quod Galliarum fertilis humus proferre amabilius consuevit, satis abundeque apparatus suum instruere satagens, maximam pecuniæ summam aggregare studuit. Posthæc diebus indultæ dilationis expletis : ad Augusti præsentiam redit. Quo mox benignissime recepto, epistolas nomine et annuli sui impressione signatas de adipiscendis jam dictis Sanctorum pignoribus omnifaria prece refertas, quibus beatissimum Papam Eugenium rogabat, Rodoino cum suis Romæ deferendas contradidit; et ut pro virium capacitate, laboris et ingenii studium ad hoc exequendum impenderent, attentius commendavit.

instructus litteris commendatitiis Imperatoris.

12 A Cæsare his ita eleganter informati, et ultra quam de tanta dignitate æstimare poterat, prædulcibus osculis et sacris amplexibus viritim amplexati brachiis, gratiose dimissi, iter frustra arripiunt inscii. Lingonensem usque ad urbem denique pertendunt : in qua aliquantisper recreandi vires, aptissimum locavere tentorium. Hic ante fores matris Ecclesiæ quidam prævalida ægritudine graviter præreptus decubabat invalidus. Eadem ipsa nocte, qua ibidem applicuerunt, post longa diurni doloris suspiria, cum fessa membra inepto nimis sopore resolvisset; se coram inenarrabilis splendoris atque fulgoris nimii personam astare conspicit : aspectumque ejus non ferens, caput circumagens, nec mortali lumine, reverberata oculorum acie, præsentem intendere valens, ab eadem blandis nimium affatibus, quidnam ibi ageret, quo eventu molestiam ipsam incurrisset percunctatur. Caussam reddit, incommodi tempus exprimit. Ille rursus, an pristinae sanitati vellet restitui perquirat. Qui et sibi super hoc ingens esse desiderium, si aliquo modo id sperare posset, respondit. Cui ille virga, quam manu gestabat, aurea plagam locumque hospitii designans : Vade, inquit, in suburbium istud, et hujusmodi quæritos reperies viros, Romanæ pergere disponentes. Caussam quam moliuntur divinæ non esse prædestinationis, mea ex parte innotescas. Ad quem ille tremebundus et anxius; Domine, quo te jubes nomine monstrari? Et ille : Ego sum, inquit, Sebastianus Martyr, qui Romæ pro Christi Dei confessione fustibus cæsus occubui; quæ et corpore hactenus sepultus jacui. Mea illis humana a Domino esse concessa, non ejus pro quo vadunt, noverint. Ad hæc ille : Præceptioni, inquit, tuæ serenitudinis parere non renuens, quam libenter ad eos, quæ a te mihi jussa sunt proferre satagam. Illi forsitan me velle eos deludere suspicata fraude calumniabuntur. Experimentum hujus rei si a me exigere cœperint, quale jubes dare responsum? Neque enim, ut reor, aliter eis persuaderi poterit. Tunc beatissimus martyr exerto contra eum brachio, manu potenti statim ut eum attigit sanitati reparavit : atque, ita prosecutus : Sanus esto, inquit, hocque tibi sit signum a me collatum, quod nulla prorsus ambiguitate erit rejectibile.

Æger, divinitus sanatus ope S. Sebastiani, ad eum mittitur,

13 Somno lætitia metuque fugato, sospitate integerrima, verissima esse omnia quæ audierat approbavit. Ita namque apparebat sanissimus, ac si nullius aliquando infirmitatis æstu fuisset infectus. Tunc ille ovanter universam perlustrans urbem, et suburbana, jussos cœpit quærere viros; atque in sese deifica per sacratissimum Martyrem operata publicare remedia. Hi qui eum ab heri et nudiustertius ad limina prædictæ basilicæ seminecem jacere viderant, hinc inde, fama facta, concurrentes, stupore ignotæ restaurationis attoniti, Deo late vulgaribus concentibus gratias personabant. Tandem ipse diligenter perquisitos reperit viros, quos statim designatis recognoscit indicis, et quæ sibi imperata fuerant intrepidus enarrat : seque

monetque ut illius reliquias petat.

seque in astipulationem dictorum antesignanum palam præbet. At hi cum summa reverentia susceptis, quæ a beatissimo Martyre dabantur mandatis, immensum exhilarati, vota gratiarum omnipotenti Deo persolvere, et Sanctum pro beneficio sibi præstito conserta laude magnificare non cessant.

14 Exinde retrogradis passibus itinera convertentes, paullatim reflectere conantur ad propria: auctoremque hujus negotii venerabilem Patrem Hilduinum expetentes, rem divinitus gestam per ordinem pandunt; et ut per seipsum ad Augusti notitiam idipsum perferre dignaretur, anxie precantur. Diplomata quoque, quæ Magni Silvestri Præsulis rogabant pignora, demutari in expetitionem inclyti Martyris Sebastiani obnixè deposcunt. Et ne quod cœpti itineris infortunium incurrant, maturato caussam quantocyus, qua audent importunitate insistunt. Perfert vir spectabilis Hilduinus ad notitiam pii Principis divinæ legationis arcanum: pandit salubrem de adipiscendis tanti Martyris pignoribus revelationem: jubet Augustus litterarum schemata sub obtentu emeriti militis multiplici referta prece instaurare: dehinc, ut prius, nomine et annuli sui impressione signatas, Rodoino cum suis reassignat epistolas. Illi per divinam revelationem salubrius aura spirante, gratanter viam relegentes, nihilque de expletionem negotii ulterius hæsitantes, auream certatim expetunt Romam.

a De S. Silvestri Papæ vita et reliquiis agemus 31 Dec.

CAPUT IV.

Amici salutati, exposita Pontifici legatio.

ANNO humanati Verbi dcccxxvi Imperii vero Hildovici Cæsaris XIII, Rodoinus cum ingenti frequentia et copioso apparatu Romam intrat: impositæ sibi legationis sacramentum artificio industria informatum prudenter exsolvit: elegantissimi Martyris Sebastiani, magnarum virtutum et sanitatum vivificos cineres implorat et impetrat. Sed antequam Majestatem Apostolicam adeat, quosdam Episcoporum et Abbatum, seu Reipublicæ primores, quos illic venerabilis Pater Hilduinus fidissimos se habere monstraverat, exquirat et reperit. Erant præ omnibus ex his promptiores, et dignitati Apostolicæ sedulo assistentes, a Quirinus Superista, Theophylactus Nomenclator, et Ingoaldus Abba reverentissimus, qui tum fortuitu aberat. Si quidem ex præcepto Imperatoris iter ad Beneventanos arripuerat, episcopium Albocuriæ descripturus. Sed concito insecutus veredario, amica evocatione interceptus reflexit ad Urbem, Legatos hilari aspectu excepit, humane egit, et si secundis valeret successibus jam dictus Pater Hilduinus, ante omnia sciscitatur. Prospera denique valitudine hunc haberi percipiens, Deo pro hoc gratias egit, et ut provectioribus per multa tempora incrementis sibi hoc vel quia videre nequibat, audiri daretur, imprecatur ex animo. Dehinc quod tam impræcognite et insuspecte devenissent, percunctatur. Illi ad aurem familiariter admoti, secretum universæ rei fiducialiter pandunt. Quod æquanimiter accepit, et eos in agendum desperatione ablata benignissime confortatus est. Denique quod pollicitus est ore, indefessa explevit intentione. Nam per illum via atque omnis ante Domnum Apostolicum illis patuit aditus.

16 Tum demum viros illustrissimos Quirinum et Theophylactum expetentes, missas tradunt epistolas, atque pro his quæ habebantur inserta, geminabant preces et munera. Itaque illi nomine Martyris percepto, perculsi animo, vultuque pallore suffuso, Apostolorum Petri et Pauli, tertius si daretur patronus, quomodo expelli sine tumultuali præjudicio posset, humani hoc ingenii protestabantur non esse, cum et Imperatoris jussum, et amici petitionem quam

libentissime vellent stabilire. Econtrario Rodoinus etsui, nequaquam hoc obstaculo repulsi, importunius insistebant, Imperatoris inevitabile votum, et Patris, a quo destinati fuerant, fiduciam, quam in eorum celsitudine collocaverat, replicantes. Talibus illecti si permissio voluntatis Dei ac Martyris foret, favere se ex animo indicant, et qualiter congruentius ordiretur, prudenter insinuant.

17 Denique in Patriarchium ante Domnum Apostolicum deducti veniunt, solotenus genua curvati prona sacris hærent vestigiis oscula. Inde proferuntur diplomata, dantur et transmissa: verborum copiis pium Patris demulcent animum, quatenus sic sibi forte inclinarent ad votum. Augusti pandunt auctoritatem: nominati et conscripti Patris explicant fidelitatem. Si quid minus litteralia schemata protendissent, pro captu ingenii elaborabant. Hac colloctione nemo privatorum intererat, præter Quirinum et Theophylactum. Graviter enim tunc infirmabatur, ita ut semivivus appareret, nec aliter, quam lecto accumbens eorum legationem audire poterat. Cum ergo legerentur epistolæ, et ille vocabulum Martyris audisset,

Obstupuit, vocis confudit et organa tristis

Mens, Sancti non ferre valens discrimina tanti; quippe quem post Apostolos quasi tertium magnificis Romana plebs frequentabat muneribus ac laudibus. Quid animus voluerit, pallentis facies prætendebat. Eo diu silente, suspensis animis stabant: et cum tandem resumpto spiritu responsionem dedisset, in ea spem omnem ademit, et supra se negotium esse asseruit. Verum illi quanta audebant supplicatione, importune insistebant, genuaque ejus ac plantas profusis lacrymis exosculabantur. Unde spatium quo hæc meditaretur, et consilium cum prudenti Romano Senatu exquireret, sine cujus consultu talia moliri non esse bonum aiebat, præstolari jussit.

18 Rem sollicitius Rodoinus considerans præ suis, quem cura instigabat amplius, non illico abscessit, sed angulo domatis memoratos viros Quirinum et Theophylactum segregavit, et eos in sententia manere obnixè precabatur, dicens: Nostri misereri dignamini, qui spem totam vestræ commisimus celsitudini; et amicitiae illius vestri recordamini, qua et in præsentis optimarum deliciarum quæstus adipisci, et gratiæ Dei in cœlestibus cum Sancto valeatis participari. Si enim verum est quod vultus indicat mentem, patienter nobis cognoscere datum est, quia Domnus Papa æquanimiter nostra non fert missatica. Quapropter quidquid illud est, quod certi investigare potestis, precamur ut vestris fidelibus absque dissimulatione, prius quam abscedamus, manifestetis, et insuspectos reddatis. At illi ut prius fidem dant in ope, si tamen Dei et Martyris esse posset voluntas. Patriarchio educti, hospitio sese recolligunt.

a Idem Quirinus et Theophylactus Legati a Gregorio IV, ad Ludovicum missi anno 828. Ita Eginhardus: Legatos etiam Romani Pontificis Quirinum Primicerium et Theophylactum Nomenclatorem, qui ad eum illo venerant, audita eorum legatione dimisisset. Idem narratur in Vita Ludovici. Idem videtur Quirinus Subdiaconus esse, qui sub Paschali Papa apud eundem Ludovicum legatione functus in iisdem Eginhardi Annalib. ann. 824 memoratur.

AUCTOR
MONACHO
SUESS.
ANONYMO.
EX MSS.
tum alios Antistites:

admittitur ad
Pontificem decumbentem.

qui difficilem
se præbet:

ipse rem amicis commendat.

Novas ab Imp.
litteras obtinet.

Romam appellit:

Hilduini amicos convenit,

a

in primis Ingoaldum Abbatem;

CAPUT V.

Consultatio Cardinalium.

Sed quia biceps cura sacrum excruciat Antistitem, Sancti quidem absentia, et præcellentissimi Abbatibus amicitia, cui aliquando quæque sui juris essent concessa fuerant; indicto conventu privato Sacerdotum, et eorum qui a secretis erant, legationem exposuit; ejus absolutionem ut sano pectore diffinirent, præcepit. Tunc illi pariter turbati, et ultra quam credi potest mirati, talem petitionem aut furentis, aut Sancti meritum nescientis esse reddiderunt; utque res in prosperum non cederet, feliciorum imprecabantur fortunam. Nec verebantur propter Papæ præsentiam, si illis sanctum corpus daretur, dicere eum præcedentium Patrum actibus, qui sacramentis Ecclesiasticis Romanam auxerant dignitatem, longius distare imparem. Quid amplius? Nec hoc fieri debere, neque juste fieri posse protestabantur. E contra illustres viri Quirinus ac Theophylactus, fieri debere, et posse dicebant. Et cum illi propter indiscretam et tædiosam sonitus confusionem, quæ sacrum videbatur fatigare Antistitem secederent, et qui a secretioribus erant remanerent; congruam cum illis sermocinationem de eadem re cœpit serere, et melioris sententiæ consiliis, Deo, ut credimus, inspirante, superintendere, et voluntatem suam promptiorem manifeste demonstrare.

20 Illi autem qui ob garrulitatis suæ nauseam foras secesserant, invida sollicitudine explorare non verecundabantur, quid Dominus Apostolicus cum Quirino et Theophylacto, de hoc ipso retractaret. Et quia eos in gratiam sui Domini se supergredi sæpissima experientia didicerant, quandoquidem erant arbitres diffinitionis universæ, nec ob hoc sine suo consilio illorum consultu res in prosperum cederet, ipsique quasi despicabiles haberentur; non vocati Curiam repetunt, de his quibus interrogati fuerant, aditum reposcentes, rem gratam pronuntiant. Reminiscimur, inquit, optime Pastor et Domine, venerabilis Hilduini vestri filii erga Majestatem Sedis Apostolicæ uberrimam affectionem; sed nec sumus ignari supplicationis augustæ, in hoc ipso nobis manifestato negotio. Utrumque enim per divinam providentiam prudentiæ vestræ incomparabilis beatitudo ita disponet, ut nec ille vosmet inhumanum, nec nos vos crudelem causemur.

21 Summus olim Pontifex Dominus *a* Adrianus, quo nescimus intentu, hujus Martyris aggressus tumultum aut illum intra Urbis mœnia transferre, aut quibusque ex ejus corpore reliquias expetentibus volens tribuere, in primo conamine terribili horrore correptus atque repulsus, imperfectum reliquit. Denique quod sanus evasit, clementiæ sibi parcentis Sancti resignavit. Præsidente quoque beatæ memoriæ Papa *b* Leone, hoc ipsum ex ejus præceptione attentatum fuisse audivimus, ubi cum repentina coruscatione tempestas exorta templum omne fundo tenus submovit, ita ut superficiem super se cadere, Clerus pavens, melodiarum oblitus, acclamaret, unde nemo se vivum abscedere posse putavit. Narratur et sub Domino *c* Paschali idem opus jam pridem initiatum, sed simili perturbatione direptum. Constat ergo totiens demonstrato sacramento, nullatenus illum hinc migrare voluisse: hinc et nos fiduciam captamus tribuendi, nec amittendi. Quod si ita annuente Deo evenierit, a neutro vestra celsitudo jacturam videbit. Illis plena satisfactio, nobis ablata querulosa derogatio. Hi quam erga vestram celsitudinem se habere dicunt, servabunt devotionem, nos pactæ fidei tenorem. Est et aliud quod novimus certissimum, nullum inveniri Romanum, qui in ejus tumultum, quantumvis coactus, audeat mittere manum. Utrum-

que erit; et dari poterit et haberi. Hæc Dominus Apostolicus audiens tranquillo pectore favit, et accersiri *d* Joannem venerabilem Episcopum jussit. Qui ut advenit, secretius cum eo rei competentiorum exitum quæsivit, et quod Dei instinctu futurum sanius erat, libera auctoritate sanxit. Sed illud non tunc pluribus patuit.

a Adrianus I. Papa sedit a 9 Feb. 772, ad 26 Dec. 795.

b Adriano successit Leo III, eodem die: obiit 12 Junii 816.

c Paschalis I, sedit a 27 Janu. 817, ad 14 Maii 824.

d Hic videtur Joannes Silvæ candidæ Episcopus esse, sæpius legatione ad Ludovicum functus, ut an. 823, testatur Eginhardus.

CAPUT VI.

Reclusum S. Sebastiani sepulchrum.

Dum hæc volverentur, vir illustris *a* Ingoberthus Comes supervenit, quem sibi sinistrum fore nostri autumabant, quod inscio eo caussam eotenus produxerant. Etenim erat præpotens, et in omnibus apud summum Antistitem valens: isque venerabili Hilduino Abbati amicissimus existens, propter quod eum indignari suspicabantur, quia de his notionem facere ei neglexissent. Unde concito gressu ad eum venerunt, et ex nomine ac jussione illius hæc ei intimaverunt, asserentes se pro quo missi erant, illi singulariter esse commissum, ille quoque antiquæ non immemor amicitiae, omni ingenio ac studio sagacitatis in hoc se tantum hilarem exhibuit, quantum Deus vires concessit, et in agendum quæ fuere necessaria ex propriis sumptibus ministravit. Insuper cum Domino locutus est Apostolico, quatenus eorum petitio ad effectum absque æmula impeditione perduceretur.

23 Hoc ita composito, rursum revocantur, atque ante Dominum Apostolicum reducantur. Et cum a circumstantibus pro petitionis eorum obtentu deprecaretur, illique procul vultibus in terram demissis procumberent; tandem misericordia flexus, licet pavens ac trepidus, Sancti annuit donari corpus. Minister hujus largitionis aptissimus, Johannes condicitur Episcopus. Nam quia, ut præmisimus, languore afficiebatur nimio, hoc per se explorare nequibat, cum velle plurimum non negaret. Quod ut postea patuit, Dei dispensatione satis profecit. Assumpto itaque Johanne, quem eis ordinarium præfecerat benevolum Papa venerabilis, alacres simul vadunt ad locum non jam ignotum; siquidem ex serie passionis ejus *a* *b* S. Ambrosio luculenter editæ didicerant, miliario tertio ab Urbe, loco qui *c* ob stationem navium Catacumbas dicebatur, præcepisse per visum eundem beatissimum Martyrem Lucinæ cuidam matronæ sepeliri se ad vestigia Apostolorum Petri et Pauli. Quem conditum aromatibus, prompta, quod jussa fuerat, exsecuta est devotione.

24 Perendie injunctum devota mente frequentant jejunium cum Presbyteris et Diaconibus, ceteroque Clero; inter quos et Ingoaldus Archimandrites cum suis pro viribus adjutor fidelissimus. Jejuniū observatione solenniter consummata, ruente noctis crepusculo, vigilias celebraturi Martyris in evocatione ad ejus nobilem tumultum accedunt, omnique officio et obsequio in opus suorum instaurant manum. Ubi cum hymnorum cantibus, et psalmorum melodiis, cum jugibus thymiamatum odoribus atque nebulosis diversorum aromatum odoribus pernoctantes, Dominum rogabant ut tractandi pignoris salutaris digni haberentur, nec sui contagione peccati ab hoc rejiceret, quod desiderium fidele et amor impatiens maximo labore per multa pericula illuc usque contraxerat.

25 Itaque in laudibus spiritualibus continuatim omnem ducentes noctem, pallida diem reparante Aurora garrulos ab Ecclesia secedere Romanos, et familiare sibi secretum indulgeri petunt. Enimvero cum hi in chorum secederent, Letaniam acturi deprehenduntur a nostris livida adversus negotium impugnatione

Cardinales
donationem
reliquiarum
dissuadent.

aliis suaden-
tibus:

inculcant id
Sancto non
placiturum;

b
variis allatis
exemplis.

c
et sensus po-
puli.

Ingoberto Co-
mite urgente,

annuit postu-
latis Papa.

Aditur sepul-
turæ locus.

Præmisso je-
junio et preci-
bus,

quibusdam
obstrepenti-
bus;

gnatione insurrexisse, et quos putavere intercessores, animadvertunt esse insulso murmure derogatores. Insuper et in summum Antistitem maledicta jaculabantur, in quibus prædecessoribus omnibus crudeliorem conviciabatur, qui talem ac tantum Patronum fines extra suos pecunia cæcatus ejicere non timeret. Sanctum præterea Martyrem amarissimis singultibus rogabant ne se ab ignobilibus Gallis abduci ab alma patria sineret, qua perennitatis palmam et suo dictatu dormitionis locum habere delegit. Illis itaque susurronibus foras impectis, nostrates tantum cum Johanne Episcopo et Ingoaldo Abbate; intra penita semet receperunt, et obseratis januis ad bustum constanter accesserunt.

26 Inter hæc Johannes præteriti maceratione jejunii et vigiliarum continuatione fessus, ut cliothetro sedebat, violentia somni subito deprimitur, et imperfecte resolvitur. Moxque ut oculorum palpebras leviter in quietem laxavit, ante se persplendidi habitus virum consistere vidit; qui eum sic mitissimis allocutus est verbis : O Johannes, corpus hujus Martyris Sebastiani non ultra donare formides istis qui pro eo venerunt viris. Scias hoc prædestinationis supernæ, et voluntatis ipsius esse. Accede ergo, et manum ad sepulchrum applica, ad deducendum illud in locum destinatum. Cumque quod præcipiebatur perficere conaretur, comminus ad vestigia sua lapides ignitos, intolerabilem in se calorem vomentes, inspicit jacere, et progressum inhibere, jamque quasi media via positus, cum sibi ex nulla parte transeundi aditum, æstu eorumdem lapidum ignitorum circumdatus, patere videret, et pavitans quid ageret ignorare, a persona confortatus, ipsos subito et absque læsione transilisse est miratus. Itemque interjectam furentium prunarum congeriem vidit, a qua ingressum retinere coactus substitit. Sed ipsius personæ nutu fretus, in antea se trajectum esse prospexit. Hinc cœptam ambulare viam voluit. Et ecce per transversum itineris flamma vorax immanissimos globos sparserat : quam sacer Antistes vehementer metuebat, propter hoc maxime, quia declinandi locus non erat. Denique eadem ipsa persona sibi dante dexteram, illæsus abducitur ultra.

27 Tunc ad accersendum eum frater, nomine Wilharius, est directus. Quem cum adhuc horrore visionis terribilis pavitantem blando attactu evigilasset, intimavit ex parte suorum tempus operandi mysterii, nec ullo modo utile procrastinandum, eosque jamdudum paratos demorari ad Martyris tumulum. Qui statim surrexit, atque Sacerdotalibus redimitus infulis, summa cum reverentia ad locum festinus perrexit. Moram patefacta revelatione excusavit, et ut secunda spe percipiendi sacramenti, cui tantotiens suspiraverant, existerent, dubietate posthabita, exhortatus est. Oblationario itaque vocato cujus erat sortis ex Romana consuetudine aperire sepulchrum, cum ille diu multumque reniteretur, et hoc iniquissimum esse caussaretur; nec viro Romano inremissibile facinus præsumendum, quo per posteras successiones sacrilegii noxa denotaretur, isdem Johannes, monitis firmatus divinis, ferramentum arripiens, prout virium fuit, sarcophagum frequenti ictu usquequo lassesceret, contudit, ac contundendo perterebravit. Quem cum citato fatigio nostri deficere viderent, ipso innuente, acrioribus animis atque valentioribus lacertis immergentes, licet cum magno labore monumento interrupto, quippe quod molis erat ingentis, et bituminis indissolubilis, tandem sacratissimum corpus receperunt Martyris.

28 Inter hæc universi qui adstabant, aromaticum a præterito mortalibus insuetum et incognitum hauerunt odorem, quem tantæ suavitatis et delectationis fuisse retulerunt, ut nullus eo, cum abundanter frueretur, satiari valeret. Ex quo liquido approba-

mus, non humanæ eum fuisse compositionis, sed cœlestis gratiæ, quæ semper in beatissimo Martyre fragraverat, gratissimam diffusionem. Hoc ergo de sancto diutius loco spirante vapore, tota oblectabiliter illa respersa est domus, quæ in introitu sui cujusdam cadaver prope inhumatum ante decem dies servabat, ex cujus scaturiente sanie fœtor exsecrabilis ebulliens introeuntes inficiebat. Sed illo superabundante noxius in nihilum vacuatus, donec omnia de sancto festiva celebritate consummarentur, subsidit.

a *Illustris hujus viri sæpius mentio fit in gestis Ludovici et Caroli Magni.*

b *Secuti hujus scriptoris auctoritatem sumus.*

c *A κύβη, cymba, videtur deflectere Catacubarum nomen : at quæ ibi stasio navium?*

CAPUT VII.

Reliquiæ Roma avectæ.

Apparuerat jampridem beatissimus Martyr in revelationis arcano cuidam Archipresbytero, manifestans se ab illo velle migrare templo, ut reor, illius corruptibilis cadaveris putorem ferre non valens. Videbatur enim ei ab absida vultu averso procedere, et foras veluti indignans abire. Illoque abeunte vestigia ejus puerulus prosequabatur, scopam manibus gerens, sordesque post terga verrens, quousque inde discessum est. Æstimabatur autem ipsa basilica quantitate sui basilicæ S. Dionysii æqualis; in qua olim beatissimi Apostoli Petrus et Paulus tumulati fuerant, ubi et penes eorum vestigia idem Martyr venerandus, se sepeliri jusserat. Unde constat dignissimis meritis Sancti eam fuisse indignam, et requietioni ipsius incongruam. Igitur Ministri et Officinararii ejus, quibus exempli gratia ista reddidimus, agite, ut nitidis obsequiis ei jugiter famulemini. Quanta per eum in tempore consequuti estis perpendite : quanta sine fine temporis sperare possitis recolite. Certe qui hic suis nos exequiis, licet indignos, sic admittere censuit, ipse, si digne contendimus, audeo dicere, quia quos hic famulos, illic suæ interventionis adjutorio perpetuos habiturus est socios. Neminem nostrum pigeat laboriosæ servitutis in modico finitivi temporis, quem nulla dubietas frangere debet, de præmio æternæ retributionis.

30 Immenso itaque gaudio et honore, cum inventum corpus divini odoris plenum, bysso primum ac demum operosis palliis componerem; Clericum quemdam æstu febrium letaliter decubantem, mira velocitate curavit. Invento itaque sacratissimi Martyris corpore, cœlesti odore affatim, ut diximus, fragranti, illico ad Quirinum et Theophylactum missum est, quatenus peropportune hoc Domno Apostolico condicerent : quod et factum. Cum propter incommoditatem sui illuc venire non posset, venerabili Episcopo Johanni mandavit, ut ipse eis illud contraderet. Quod tota alacritate et veneratione excipientes, cum ipso Joanne Episcopo et Ingoaldo Archimandrita, aliisque plurimis Romanæ Ecclesiæ Clericis atque plebeiis, abibant. Psallens verenter chorus, dulcium melodiarum sonitum longius præeundo respergebat. Hi lætitiæ cantus, alii profunda suspiria, et amaras querimonias dabant. Taliter ad præsentiam usque Domni Apostolici illud deportavere, ejus ut annulo consignaretur ex more. Quod diligenter postquam ab illo perfectum est, in ecclesiam B. Petri perlatum, atque ibidem die eodem depositum est. Unde plurimi Romanorum, malitia et invidia concitati, Domnum Apostolicum impetebant, crudeliorem eum omnibus prædecessoribus inclamare non veriti, qui talem ac tum patronum suis e finibus expelli permetteret, quod numquam alius concessit. Unde suadebant, ut solum brachium eis daretur et reliquum decenter inibi loco recondideretur condigno. Hæc fraus Ingoaldum Archimandriten latere non potuit. Qui statim nostris

AUCTORI
MONACHO
SUESS.
ANONYMO.
EX MSS.

Præstensa
erat Sancti
migratio.

Æger sanatur.

Reliquiæ annulo
Papæ signata, de
more,

iterum murmurantibus
quibusdam.

Joannes Episcopus
cœlesti
visione confirmatus,

Oblationario
id recusante,

sepulchrum
aperit :

unde suavis
odor expirat.

nostris idipsum detexit, cautiusque simul rem exercentes, consilio habito die illa siluerunt.

31 Præterea Rodoinus, quem vis amoris et desiderium impatiens pro adipiscendis Sanctorum pignoribus affectu piæ devotionis animarat, obæratiss affatim ædituis, quorum tunc erat officii S. Petri servare basilicam, sub nocte eadem Beatissimi a Gregorii Papæ sacratissimum tumulum, quod ante secretarium erat, audacter aggressus, corpus ejus cum summa reverentia sublatum, ac decenter compositum, super altare B. Petri perlatum, juxta jam dicti Martyris venerabile corpus depositum est. Dehinc fidei pactum Rodoinus cum suis rogatus gratanter tulit, superque eosdem Martyris atque Pontificis sacratissimos artus jurisjurandi sacramentum libenter exsolvit; scilicet ut nulli unquam mortalium quod gestum erat proderent aut publicarent; sed perenni silentio sepultum haberent. Hinc nostrates pia fraude laudabiles, duplicato gaudio, tacito sub pectore magnanimes, sanctis inde sublati corporibus, nullo præpediti obstaculo, ad monasterium Ingoaldi transulerunt.

32 In crastinum vero Dominus Apostolicus jussit eos sibi reexhiberi; neque enim adhuc licentiam redeundi consecuti fuerant, sed tantum in sua Sanctum jam receperant. Quos mox interrogat quonam Sanctum haberent. Illi se nescire profitentur, nisi tantum quod jam eum suas in partes direxissent. Quicquid illud est, inquit, utrum nesciatis an non, præsentialiter eum huc referre curate. Neque enim hæc immutari sententia poterit, ut hinc vobis facultas redeundi aliter tribuatur. Illi plurimum timidi ac mœsti jurejurando firmant quod ita se res haberet, ut dixerant, et impossibile omnino esse hoc quod juberet. Quod vix ei persuaderi potuit, sed amuente Dei clementia, sicut cœperat, ita permansit. Ab illis namque, qui prius his faverant, taliter immutatum est. Cum ejus perturbatum sensissent animum, proximius ad aurem accedentes, dixerunt oportere eos, quia flecti et converti nequibant, meliuscule tractari, nec tam succense objurgari, ne ut ingrati forte abscederent, et munus maximum inlaudabile referrent. Hoc modo tametsi difficillime absoluti, et benedictione donati, suis haud procul ab Urbe juncti, magnis de magno thesauro excrescentibus gaudiis, gratia comitante divina, per prospera itinera revertuntur ad propria.

a Idem, scribit Odilo in epistola ad Ingrannum Abbatem de adventu et susceptione corporum SS. Tiburtii, Marcellini, etc. Cujus ingenii solertia, inquit, beatissimi et omnifaria laude dignissimi Sebastiani Martyris corporalis gleba, simul et beatæ memoriæ Gregorii Papæ sanctissima membra penes Suessorum mœnia in basilica summi Confessoris Christi Medardi deportata pariter et conlata videntur et habita, etc. Disquiremus id plenius ad S. Gregorii vitam 12 Martii.

CAPUT VIII.

Varia in itinere miracula.

Dehinc ad urbem usque Placentiam perveniunt: in qua cum beatissimi Martyris corpus inferretur, ad ingressum ejus dæmoniacus fortiter loris vinctus adducitur. Turbatus illico, atque perterritus infelicissimus spiritus, miserum, quem miserabiliter pervaserat, quia deserere cogeretur indignans, eum sævissime vexare cœpit. Et cum multorum teneri manibus vix posset, prosiliens, ac vincula quibus ligatus fuerat disrumpens, motibus incompositis inter medias turbas, nunc sese sursum efferens, nunc præceps solo ruens, quosque in fugam cogebat. Sed ante Sanctum ut venit, subito tremens corruit, et veluti exanimis prostratus diu jacuit. Tunc valido brachio iniquissimus superatus diabolus, Martyris non sustinens præsentiam, deseruit hominem: et potenter ejectus terram, quam merebatur, fugit victus in umbram. Sensum captivus quem amiserat

penitus recepit, et sua domo rore supernæ virtutis emundata, ad Sancti exequias multos excitavit, et in laudem omnipotentis Dei, cujus erat doni quod per Martyrem factum fuerat, quaquaversum accendit. In eodem itinere, quod ab Urbe interjacet, multi febri-

plures alii
egri sanati:

34 Ad a Montem Jovis, celebris fama virtutibus præclara pervenerat Martyris: hic Clericus, nomine Benedictus, ipsius loci ædituus, per triginta continuatim dies letali tabescens incommodo, dicto audit eum illuc, quia recta ducebat semita, declinari. Et cum dissipata gressuum compage ei obviam ire, ut desiderabat, nullo modo valeret, aliorum se manibus gestari fecit. In pervio publico non longe ab ipso loco sic emortuus ad Sanctum deportatus atque ante illum est depositus, quibus poterat nisibus se eum ferre velle dicebat, et ut sineretur humiliter precabatur. Quem fide, non temeritate hinc inde sustentatus, ulnis propriis excipiens, pristinae sanitatis mox b agmentum meruit, et ita eum usque Octodorum sospes et lætus invexus. Ibi gratuitas laudum hostias pro sui restauratione Salvatori omnium persolvens, et Martyris c capulum osculans, ad sua cum suis regreditur incolumis. Deo Sanctum suum per talia opera clarificante, undecumque turba non modica confluebat.

a
æger eas gestans sanatur:

35 Denique in locum cui Granant vocabulum est, placido calle perventum est: ubi puerulus parvulus oculis captus a parentibus delatus, atque ante aram ecclesiæ est depositus, quo fuerat beatissimus Martyr jam locatus. Noctem illam ibidem, sicut ante Sanctum fuerat ejectus, duxit insomnem. Mane vero inlucescente, post Missarum consummationem, cum Sacerdotum manu et officio ageretur in viam; ille egredientium tumultum audiens, cognovit Sanctum inde levare. Illico in incertum protendens brachium feretro injecit. Tactu ipso lumen recepit, et illuminatorem suum, quomodo transferebatur, perspicuis luminibus aspexit, et ejusdem palmæ suæ formam primum agnovit. Sancti nomen inclamitans, gratiarum debita reddebat, et in sese unde alii in hoc ipsum provocarentur ostentabat, lumen, quod nunquam expertus fuerat, gratulabundus contueri se aiebat; benedictum in æternum ab omni homine eum pronuntians, qui videndi effectum, quem ipsa sibi natura negaverat, ineffabili infusione in d monumento sibi reddidisset. Hoc tua, Domine Deus, secretissima dispensatione operatus iste tuus athleta emeritus, quod in te sempiterno fulgore splendeat, quod te æterno et inaccessibili lumine perfruatur, quod te ipso, qui omnem rationalem creaturam illuminas, magis magisque inflammetur atque inflammando beatificetur, tuis scire fidelibus facit. Per quem tibi nos modici servuli, ut de nostrorum tenebris peccatorum erui, et luce tuæ claritatis mereamur perfundi, fide firma et virtute tota, nostræ devotionis vota, et castæ laudis sacrificia mittere gestimus, quo eo mediante tibi grata, nobisque salubria fiant oramus.

cæcus visum
impetrat:

36 Perlatus cum honorifico agmine egregius Martyr Domini in cellam e S. Sereni; mulier quædam f clinica, terram semper prospiciens, nec aliquando se sursum erigere valens, in occursum illius ad ecclesiam se pertrahi fecit. Quæ statim ut advenit, in directum sese extulit, et quasi nihil unquam gibbi perpessa fuisset, omnibus qui aderant suffragio Martyris erecta, apparuit sana. Fit admiratio et stupor his potissimum, qui eam noverant ante hesternum. Quæ ita mira virtute absoluta, Deo Sanctoque gratias agens, recessit in propria.

gibbosa sanatur;

37 Inter frequentes ad Sanctum concurrentes cunos, quidam plebeius, surdus, mutus, mancus, et claudus,

e
f

alius surdus,
mutus, mancus,
claudus:

NAI
SERSS
ANONYMO
LA MSS.
Alia custodi-
tus corruptis
sublati clam
eliquar.

Novum obsta-
culum; mox
dimotum.

S. Gregorii
reliquiæ ali-
quæ Sues-
sione.

Dæmoniacus
ad reliquias
liberatus Pla-
centiæ:

claudus, Martyri inibi est exhibitus : qui tres ante vivificum ipsius corpus ita explevit dies. Quarto succedente die, dum in precibus votivis perseveraret, repropitiari sibi experitur per Sancti obtentum. Nam et surdus auditum meruit, et mutus promptam loquelam edidit, ariditatem etiam mancus in viriditatem demutavit, et lubricum claudus gressum in solidum extendit. Hic in testimonium suae reformationis, integram assecutus valetudinem, suis humeris Dei Martyrem beatissimum ad *g* Calno-munde portavit vicum. In quo dum introiret, duobus cæcis ablatum lumen videndi inclytus Martyr reddidit, et ejusdem numeri claudis contorta vestigia redintegravit, et invisa celeritate in ambulandum ut sui statim itineris comites essent, in omnium oculis miseratus effecit. Præibant itaque cæci nullo indigentes ductore, et densa caligine proscissa, mirantibus universis, nova coelitus infusa lumina demonstrabant. Aridis divino medicamine emollitis nervis, consolidatisque basibus et plantis, claudi resumptis viribus salutaria se ferre onera gratulabantur.

38 Hæc opinio signorum, quibus superna majestas Sanctum suum mirificabat, undique religiosam catervam cum ambitione donariorum ad eum perduxerat. Nam de tota ipsa provincia quique viri nobiles et potentes, matronæ quoque illustres, cum promissis plebibus exsistentes accurrebant : opera Domini magnifica, qualia numquam viderant, utque amplius dicam, nec prorsus alicubi audierant, quotidie jocundanter contuebantur, et contuendo salutariter pasebantur.

a Mons Jovis. *a* Mons Jovis, qui et S. Bernardi major, (*a* S. Bernardo qui isthic cœnobium condidit, ut 16 Maii ad ejus vitam dicemus) in Alpibus Penninis est, non procul Augusta Prætoria.

b Ita MS. an augmentum?

c Id est, feretrum, *a* capiendo; vel, ut Papias, quod super capita hominum feratur.

d Memento legendum; ni feretrum Auctor expressum velit, cuius tactu lumen hauserat.

e De S. Sereno agemus 2 Octobris. Est ejus cella in Tricassina ditione.

f Clinici sunt qui ægris decumbentibus medentur, ipsique ægri lecto affixi; nam κλινὴ lectum significat, at Papias, Clinicus, inquit, paralyticus, hic pro curvo ac gibboso homine positum.

g Belfort. Calnomium vel Calvonium.

CAPUT IX.

Pompa translationis ad cœnobium S. Menardi.

*S*ic gratanter viam legentes ad diu præoptati ruris fines perveniunt, sexto ab urbe miliario stationem collocantes, donec in obviam cœlestis militis legio se præpararet omnis, gloriosissimo victori obsecutura, per quem et ipsa virtutum loricis obtecta disceret contra hostem sævissimum inexpugnabilia sumere certamina, et ejus sancta digne excolendo vulnera, acquireret lauream et trophæa perennia.

40 Antistes venerabilis *a* Rothadus antiquior, tunc Suessorum regebat Ecclesiam. Hic Ecclesiastica commonitione promotam totius ordinis Clericorum ac vulgi manum, explorato repausationis loco, obviam fit Sancto omnigenis sacrorum officiorum cantibus et obsequiis virtuliferum ambiens corpus, totis amplectitur viribus, percolit, veneratur. Indeque solemniter effert, et ingenti frequentia ac festivo tripudio in urbem ovanter transfert. Omnis sexus et ætas admirabili spectaculo extra mœnia occurrens, turmis Sanctum stipantibus læta semet interserit, votiva munuscula mittit, agmen splendens in immensum conficit. Profanum quisque deputavit, qui huic tam glorioso receptui interesse non potuit. Psallentibus placido modulamine choris, plaudentibus populorum concursibus, in basilicam majorem *b* beatorum Martyrum Gervasii et Protasii pompatico triumpho invehitur.

41 Hic claudus, facie et debilitate universis notus, medias inter catervas constitit, qui multis in eadem civitate annis incola hospitabatur, et Sancti opinione audita, tunc forte subintraverat, nescius quod prima virtutum suarum insignia Martyr Domini in eo inibi manifestare voluisset. Cum ergo inter medias irruentium catervas consisteret, subito concussus virtute invisibili totus intremuit, crurum informitatem mutavit, tardam et præmortuam imbecillitatem rejecit, celerique relaxatione inertes geniculorum flexus protendit. Nulla intercedente mora, meandi vigor invaluit: coram omnibus impiger surrexit, ante Sanctum ambulavit, incolumis, et gaudens abscessit.

42 Exhinc ad sanctæ Virginis Mariæ monasterium deportatur, magnifice *c* excipitur. Quo tanta multitudo popularis excrevit, ut vix se in partem aliquis declinare, aut etiam movere posset. Inde levatus ad flumen usque *d* Axonam evectus est. *e*

43 Occuparat jam gloriosior apparatus citeriores ripas fluminis, ut vis amoris et devotio desiderii ineffabilis exigebat. Religiosa monachorum concio, Ecclesiasticis infulis redimita, stabat prospectans unanimi devotione, universalibus officiis animata, ut protectori ac patrono perenniter habituro congrua suscipiendi ferret obsequia. Quem protinus ut impulsu remigum se versus appropriare videt, tellure ruit, laudibus demum canoris assurgens excepit. Ambiunt eum undique chori psallentium, in hymnis organisque dulcisonis, cum jugibus thymiamatum diversorumque aromatum vaporibus, quibusdam vexilla micantia gestantibus, aliis crucis stigmata auro fulvo radiantia, gemmarumque diverso colore perlucida ferentibus, his thymiamateria ac thurifera, illis ceroferalia deportantibus, atque corusco lumine diem augentibus.

44 Tali trophæo perpropere devectus, in locum divina sibi provisione, divinisque muneribus præparatum deponitur, juxta gloriosi Confessoris Christi Medardi tumulum, exultantibus animis, parique concentu ista cunctis canore modulantibus : Insignes præconiis almæ tuæ nobilitati consonant voces conlaudantes. Verbo supplicii prosequamur : Ave inclyte Martyr, Angelorum socius, Prophetarum concivis, et Martyrum cohæres, Sancte Sebastiane intercede pro nostra omnium salute. Ea tum Dominica dies fuit congruoque modulamine Antiphona ad introitum prætitulatur: Populus Sion, ecce Dominus veniet ad salvandas gentes. Cujus congrua modulatione salus illa singularis Incarnationis Dominicæ, quæ cunctis ventura gentibus, hoc in capitulo prænuntiata est, salutem ac lætitiā cunctis Galliarum populis ex adventu hujus præclari Martyris refudit: et si cum fide petitur, ejus obtentu temporalia dona et præmia largitur aterna. O diem tantis uberem laudibus, tantis gravidam gaudiis, in qua Athleta Imperialis Suessionensem urbem invecus est; qua nec orbi jocundior, nec mundo efflavit hilarior.

a Duo fuere Rothardi, sive Rothadi, Suessionenses Episcopi. Hinc refellas Claudium Robertum, qui Rothardo juniore sedente reliquias S. Sebastiani allatas Suessionem scribit. De utroque in conciliis Gallicanis agitur.

b Illis sanctis Martyribus etiamnum sacram esse basilicam majorem Augustæ Suessionum auctor est Robertus. Eorum Inventionem Suessione agi scribit Saussaius 27 Aprilis, Ecclesiæ vero ipsorum Dedicationem Dominica 2. post Pascha.

c Addit Belfortius : ab illo sanctimonialium conventu. Monasterium est Ordinis S. Benedicti Roberto teste.

d Axona, vulgo Ayne, in ultimis Remorum finibus ortus, Suessionum urbem alluit, atque apud Compendium in Aisiam, qui aliis Isara, labitur.

e Addit Belfortius : Et quia per annum nullus erat diebus illis, nisi tantum navigio, transitus. illum remigando traduxerunt; qui postea absque periculo redderet fluvium meabilem, in quo maligni spiritus crebro transeuntibus artium suarum apodixin intenderant.

f Papias : Ceroferarius a ferendo cereum dictus. Acolythus Ceroferarius. Græce. Ceroferalia, vel potius ceroferaria, pro candelabris posita hic videntur.

ACTORI
MONACHO
SUESS.
ANONYMO,
EX MSS.

claudus in
turba sanato.

c

d e

Excipiuntur
a monachis.

f

Ea translatio
facta die Do-
minica, 9 De-
cemb. 826.

Axona fl.

CAPUT X.

Variae curatae ægritudines.

Gloriose et condigna reverentia eo deposito, puella quædam ab ipsis crepundiis utroque pede claudula, omnibus pene notissima, suis illuc usque parentibus est pertracta, et Sancto oblata. Hæc tanta velocitate reparationem est consecuta, ut nil vacillante gressu solida se super extulerit vestigia; et in conspectu omnium ante Sanctum abierit atque ad suos hilaris et sana redierit.

46 Permodico exacto intervallo dum sacrarum Missarum solemnibus Episcopus cum Clero insisteret, quidam debilis emarcidis poplitibus per densas phalangas ante Sanctum adductus, tibiæ depressis supersedebat suris: hoc familiare sibi sedile erat. Sed et hunc Martyr clementissimus solita pietate miseratus, amentium nervorum rigore resolutus, mirabiliter refecit, et perfecta sospitate, populis qui hæc cernebant magnificentibus, donavit. Qui tot suæ longævæ debilitatis testes habuit, quot ex eadem urbe civiles ad illud potuere spectaculum irrumpere.

47 Nec mora: cum ecce misera nimiumque miserabilis femina, mente, linguæ officio destituta, funibus adtrahitur colligata: quæ ferino pectore tota interius deserta, nil quid ageret extra curare sciebat; vagabundis se huc illucque agens excursibus, lascivos in turbas dabat saltus. Nec catena ab intentione arceri, nec minis poterat cohiberi. Talem suorum labor impatientissimus Sancti præsentavit obtutibus. Quam non dedignatus vir Domini piissimus sibi adductam respexit, respiciendo ejulantium propinquorum lacrymosis precibus favit: loquendi ablatum penitus usum palato refudit: sensum non solum reformavit, verum etiam largiter auxit. Fit lætitia timori commixta, omnium promptissimus erga ejus cultum multiplicatur affectus. Denique præsentem inibi Dei majestatem summis honorant et excolunt, benedicunt et laudant. Dehinc alacres ad propria remeant.

48 Post sacrorum expletionem densa quæ assistebat collecta undecumque multitudo, intrantem vidit quemdam usque casum claudicantem. Sed hunc sancti Martyris absolutione protinus regredi sana planta obstupuit.

49 Sanctis, qui pro amore sui conditoris propria corpora immanissimis passionum tradiderunt suppliciiis, nulla infirmitatum curatio difficilis est: quia quo acerbitas tormentorum adversum eos acius insanivit, eo in eis spiritualium donorum gratia major emicuit, ut secundum Domini Christi veridicam pollicitationem centuplum unusquisque quod dederat reciperet, et stella ab stella pro lucis suæ qualitate distaret. Quod ita in supernis habitaculis mira Dei dispensatione agi hinc liquido animadvertitur, quia his quoque mediis sedibus, quibus eorum mortalia servantur, discreta meritorum retributione, signorum illustratione glorificantur. Inter quos hic belliger victoriosissimus, ac contubernio Martyrum certaminis sui nobilissimis trophæis præstantior, post sui quoque delibationem virtutum ubertate magnificentior, tantam per divinam gratiam adeptus est perfectionem, ut cunctarum eum meruisse clareat genera sanitatum. Quæ cum omnia mirifica sint, illa præcipue sunt admiratione dignissima, quæ et inusitata magis et non concessa multis. Itaque de ejusmodi unum e pluribus referam. Matrona quædam fluxu sanguinis laborans ipso die susceptionis ejus veniens stetit in limine basilicæ, conscia indeficienti sordidationi indignam se introgressionem præjudicans, incessabili pro fluvio sanguine vacuata, octo jam annorum orbita excesserat in infirmitate, sine interpolatione, sine resumptione, sine requie. Denique quid

ageret, ad quem se verteret ignorabat. Crebris anhelis suspiriis, humore sanguinis superexhausta anxietates validas defessis vix tolerabat membris. Mirum valde et plurimum mirabile, per tot temporum spatia mulierem sauciam sub articulo unius horæ per sanctum Martyrem divino medicamine curatam. Nam illico ut spe tota, sicut ante fores constiterat, ad eum sese contulit, corrupti cruoris unda jugiter fluens substitit: foeda ventris vomica in antiquæ naturæ statum concessit. Nulla fuit mora salutis, ubi manum imponere dignatus est medicus cœlestis: cicatricis nec demum ex infirmitate signum paruit: horrendum dolens, seu noxium quicquid fuit, evanuit. Roseus subito color refusus cæruleas genas præoccupavit, plenariæ sanitatis indita gaudia innotuit.

50 Esto quo hæc mulier ab aliquo sacramentorum imperito audierat, observandum esse, ut ab ingressu templi Eucharistiæque perceptione tamdiu abstineret, quamdiu in hujus infirmitatis immunditia mansisset: sed sciendum corruptæ naturæ passionem culpam non esse, nec uno verberare censuræ Ecclesiasticæ plecti voluntariam pollutionem et tædiosam inevitabilemque naturalis incommodi necessitatem. Illam enim spontaneo consensu animus illectus patitur; hanc depravatæ naturæ poena multavit. Sed quoniam quid de hac re Canonum decreta sanciant, ignoratur a multis; non ab re censui huic loco decretum de eadem re venerabilis Papæ Gregorii innectendum, ait enim *a*: Numquam mulier dum consuetudinem menstruam patitur, prohiberi debet ecclesiam intrare, quia ei naturæ superfluitas in culpam non valet reputari, et per hoc quod invita patitur, justum non est ut ecclesiæ ingressu privetur. Novimus namque quod mulier quæ fluxum patiebatur sanguinis, post tergum Domini humiliter veniens, vestimenti ejus fimbriam tetigit, atque ab ea statim sua infirmitas recessit. Si ergo in fluxu sanguinis posita laudabiliter potuit Domini vestimenta tangere, cur quæ menstruum sanguinem patitur, non liceat Domini ecclesiam intrare? Sed dicis, illam infirmitas compulit medicamentum quidem contra ægritudinem explorare. Feminæ itaque et menstrui sui sanguinis fluxus, ægritudo est. Si illi sanguinariæ conceditur sanitas, cur non concedatur cunctis mulieribus, quæ naturæ suæ vitio infirmantur? sanctæ communionis mysterium, in eisdem diebus percipere non debet prohiberi.

51 Postquam plenariam valentiam consecuta est, abjecto verecundiæ typho, ecclesiæ primo patefecit custodibus; deinde Fratribus hoc idem profiteri non erubuit omnibus. Forte enim didicerat illud divini dogmatis, quia opera Dei revelare et confiteri honorificum est. Fit plausus populorum, unanimi devotione, eademque mente gratiarum, ac laudum munia Deo offerentium: qui in Sancto suo mirabiliter triumphans, tam magna et miranda per eum dignabatur exercere virtutum magnalia. Sic matrona de redi-viva, quam assecuta fuerat, tripudians sospitate, tristem quam reliquerat repetens domum gaudio replet, lætitiam suis, admirationem tribuens universis.

52 Salubri jocunditate et sincera lætitia hanc diem, ex restauratione plurimorum, opulentissime refertam, omnibus festivo triumpho ducentibus, non defuere quoque regiæ auctoritatis nusquam rejicienda testimonia. Præcellentissima namque Chlodovici Augusti soror *b* Berta huic interfuit spectaculo, spectabilis et ipsa, mirari et magnificare non desinens universa. Quæ jubente Antistite cominus ad aram processit et ante Sanctum diu constitit, certosque apud se fingens numeros salvatorum, dicernebat caussas singulorum, ut ea fratri Augusto, suique palatii optimatibus congruo tempore referre valeret.

53 Altera die stationis persplendidæ, dum inter

non ideo, ecclesiæ ingressu, aut usu sacramentorum, arcenda

miraculum publice deinde professa. Tobiae 12. 7.

Berta Imperatoris soror solennitati interest.

Cæca visum sacra recipit,

Clauda gressum recipit,

item alius,

alia sensum et linguam:

claudus sanatur:

item mulier sanguinis fluxum 8 annos passa;

sacra officia ambonem Dominus Episcopus conscendens, divini verbi prædicamenta in populos, qui convenerant, funderet, et lumen verum Sanctorum amare et appetere perdoceret; ecce quædam mulier cæca his intenta erat : quæ tam illuminationem cordis per ministerium Sacerdotis, quam etiam clementia Martyris lumen perditum statim promeruit corporis. Videt, lætatur, Sanctum invocat, adorat, beatificat. Ductore postmodum non indiga, ad ejus præclara properat pignera : ut videns corpore, videre compelleret, si qui adessent cæcati mente; simulque præmeditari in se faceret, quam possibile ei subesset spiritualia interius accendere lumina qui ea exterius tam facile recrearet, et invisibiliter invisibilia medicamenta in quibus vellet operando demonstraret.

a In responsis ad S. Augustinum, de quibus 26 Maii ad hujus vitam.

Berta filia Caroli Magni.

b Berta Caroli Magni et Hildegardis filia, conjux S. Angilberti, ut ad hujus vitam dicemus 18 Febru. Nithardi historici mater fuit. Quo tempore allata Suessionem reliquæ sunt, sacro velamine jam a 30, et quod excurrit, annis consecrata, loco congruenti intra Centulense S. Richarii cænobium a viro olim collocata, vigiliis et jejuniis vacabat.

CAPUT XI.

Inflicta impio pœna; impensum auxilium.

Quinto ab ipso cænobio lapide, est fundus, cui vetusta antiquitas Caprea vocabulum indidit, in quo erat colonus quidam Gyslenteus nomine, qui gravi sarcina gibbi pressus, cernuo adclinis gressu semper incedens, cœlum minime contueri poterat. Hic humanæ necessitudinis stipem agriculturæ mercabatur instantia. Itaque jam dicto die stationis indictæ, celebrem festivis gaudiis omnibus circumquaque ducentibus diem, iste solus solita cupiens explere exercitia, junctis bobus properat ad agrum, exequi cupiens dietarium. Cui vicinus quidam obvians, indictum ab Episcopo feriandum replicat diem, hortaturque ac commonet domum redire, et festivo cultu cum reliquis diem agere, Sanctumque supplici interventu, ut sibi esset in adjutorium, exorare. Ille nihili pendens a sodali salubria sibi data monita, renuit, taliaque hebes ac stolidus responsa reddit : Hactenus talia exercendo, stipem, qua utcumque sustentarer, pœnaliter adquisivi; istum pro cujus obsequiis me sollicite communes, nec audiui commemorari Sanctum, nec ejus quicquam debitor sum referre beneficiis, quia ab eo bona malave minime recepi. Ideo te mihi super hoc suadente non audiam, nec ab opere cœpto desistam. Recedente die noctis quies oboritur : cum ecce miser ille, miserabiliter arentibus nervorum compaginibus merito suæ procacitatis totus in modum sphæræ contrahitur, ita ut crura femoribus adhærerent. Nocte quoque insequenti, os, quo contumaciter locutus fuerat, in effigiem X litteræ, maxillis hinc inde altrinsecus aversis, distortum efficitur. Hoc miserabile monstrum die secunda illucescente plurimis spectaculum fuit.

55 Nocte jam tertia cum intolerabili cruciatu perniciter afficeretur, et qua poterat voce ejularet; se coram videt splendidissimi vultus atque præclari habitus personam assistere, a qua percunctatus quid pateretur, reddit caussam tanti discriminis, et quæ patiebatur supplicia pro contemptu Sancti se recepisse profitetur. Sciscitatur utrumnam se deinceps corrigere vellet. Tunc ille sacramento se obligat, asseverans nequaquam se abhinc incorrigibilem fore, nec ullum in omni vitæ suæ tempore opus in festivitate præfati Martyris exercere. Dicto citius, qui erat, ut dixi, in modum a glomuli contractus, et quasi contusus, protensis in directum cruribus, vigorem meandi resumit. Die illa aliquantulum valentior, noctis quartæ vigiliis a persona, qua et ante, si meliuscule se haberet suggestus, hoc fas esse cui libet cernere. Cui ille : Resume, inquit, sanitatem,

Festum Sancti violans et blasphemans, punitur;

sanatur, emendationem pollicitus.

a

et surgens propera ad locum, quo Sebastiani Martyris festivis gaudiis celebratur solemnitas : et qua pro contemptu ipsius censura et severitate multatus sis, quave miserantis clementia mirabiliter absolutus, omnibus innotesce; ut exemplo tui, noverint hanc diem succedentibus annorum recursibus solemniter feriare. Protinus dicentis imperio pedissequa est sanitas prosecuta, et os, quod distortum habuit, in proprium concessit statum : tamen usque vitæ finem gibbo non caruit. Nec mora : obsecundati imperanti, festine properat ad locum, quo promiscua populorum caterva tripudians ante sancti Martyris excubabat tumultum, et quæ sibi contigerint ob ignaviam, coram Fratribus replicat omnibus. Dehinc post gratiarum et laudis hostias, Deo pro sui restauratione per sacratissimum Agonothetam præcordialiter delibatas, verberare jam eruditus divino, gaudium secum circumferens, familiare tugurium repetit, evangelizans omnibus quaquaversum ad Sancti exequias ebullientibus, nemini impune cedendum, qui ejus solemnem neglexerit feriare natalem.

a Glomus, glomeris et glomi, e filis convolutis globus est.

CAPUT XII.

Alia miracula, donariorum copia.

Tabellarius quidam Rotfridi Comititis, cujus quidem nomen memoria excessit, utroque pede claudicans gradiendi amiserat libertatem : unius quoque manus ariditate mulctatus, scribendi perdiderat facultatem. Taliter invalidus propinquorum manibus ante Sanctum est votive expositus. Nulla interveniente mora, revirescente manu fraudati sensus usum recepit : solidatisque basibus in statu suo protinus erectus constitit, ac gradiendi virtute convaluit. O quam ineffabilis ac admiranda est divinæ operationis efficacia ! Nulla fuit dilatio sanitatis, ubi expetita sunt suffragia Martyris. Unum enim idemque illi fuit, et venisse, et salutem præripuisse. Itaque totius corporis potitus validudine, laudibus Deum glorificat, athletam Domini magnificat, propriisque remeat pedibus, qui aliorum evectus fuerat manibus.

57 Nec dum ipse atrio excesserat, ecce muliercula quædam succedit, manum aridam, omnique humore exhaustam, cute tantum ossibus superducta, cunctis ostentans; pedem quoque simili macie ac siccitate squallentem habens. Quæ ut advenit, extemplo convaluit, citam Martyris experta virtutem. Nam et manus nendi recuperavit officium et pes gradiendi usum.

58 Illa pro adepta valentia ovanter egrediente; vir quidam claudicans intronissus est. Hic triduo solo tenuis ante Sanctum excubans, sanari meruit, accepto Martyris suffragio.

59 Gislebertus a Suessorum Comes inter virtutum insignia, quibus probis pollebat moribus, elemosynarum quoque compendia Christo sedule committens, cœlorum gazis tutius servanda locabat; erat namque ei inter prandendum familiare inopum debiliusque, quos mensæ suæ dietarios delegerat; curam agere : eosque ex his quæ sibi ex industria subtraherat, pie refovere. Denique unus ex his per tria lustra debilis, Walherus nomine, cum ante vivificum Martyris corpus stratus procumberet, in ipso orationis conamine illico sanus, in pedes constitit, repropitiante sibi divina clementia per inclyti Martyris suffragia. Pluresque fuere ex ejus admirabili recuperatione Dei laudatores, quam fuerant ejus debilitatis antea cognitores.

60 Tunc e vestigio persecutus homo quispiam, Eurlufus nomine, damnatis quinquennio luminibus, illico ut ante sancta sanctorum b manipula regente pervenit amissum lustrum jam lumen divinitus illustratus perfecte resumit, et varios mundialium

AUCTORE
MONACHO
SUESS.
ANONYMO,
EX MSS.

Claudus et
manus sana
tur :

alia manu et
pede arido :

alius claudus:

a

item debilis :

cæcus;

b

um rerum colores intenta oculorum acie contuetur

61 Sequenti nocte opportunum tempus synaxis matutinalis advenerat : cum ecce inter legendum residentibus nobis adducitur vir quispiam, Baldegerus nomine, qui novennali circulo fraudatis lumine pupillis cæca tenebatur nocte. Hunc more solito Martyr inclytus Domini miseratus, nulla interveniente morula, antiquum videndi usum fugatis tenebris reseratisque refudit luminibus : et jubar solis, quod diutina negaverat cæcitas, inreverberatis præstitit contueri luminibus.

62 Interea dum his intenti miraculis stupore tenerentur qui aderant populi, puerulus quidam, Tedelgysus vocabulo, a primis vagitibus claudulus, quem jam dictus venerabilis Rothadus Antistes inter prandendum refovere consueverat, ante tumultum Sancti a parentibus allatus est et expositus. Hic universis urbicis, atque in suburbio positus, tam facie notus erat, quam debilitate. Qui dum secus Sancti memoriam procumberet, extemplo in directum subrigitur, et quam numquam expertus fuerat, integerrimam adeptus est valetudinem. Quodque ei obtinere non est concessum per naturam, adipisci meruit, suffragantibus egregii Martyris meritorum prærogativis, per divinitatis potentiam.

63 Longum valde ac spermologo difficillimum est, viritim ac personaliter ea prosequi, quæ per ejus venerabilia merita vis divina exercere dignabatur, universalium passionum morborumque generibus, quæ humana conditione aut originaliter naturali passibilitate accidunt, aut fortuitu proveniunt. Cum enim ex diversa orbis latitudine, fama virtutum ejus excita, innumerabilis hominum concurreret multitudo, ex omnibus tamen Galliarum Germaniæque finibus, transmarinis quoque provinciis, tanta populorum immensitas confluebat, ut omnem loci ipsius situm, qui ampla satis latitudine dilatatur, locustarum instar præoccuparet, inter quos tanta erat numerositas cæcorum, claudorum, aridorum, leprosorumque, et energumenorum, lunaticorum quoque omnigenarumque debilitatum incommoditatibus præpedita frequentia, ut numeri summam videretur excedere. In his omnibus tam frequens erat nutu divinitatis per beatissimum Martyrem sanitatum exhibitio, quanto et eorum qui medela indigebant numerosior erat concursio. Sanabantur denique non tantum viritim aut personaliter, verum etiam deni vigenique, et ut ita dicam gregatim : adeo ut in die vigiliarum sancti ac venerabilis Confessoris Christi Benedicti Abbatis, septuaginta et duo promiscui sexus et ætatis, promiscuæ quoque et debilitatis, ipso virtutifero Martyre suffragante redderentur incolumes. Lumen cæci quod numquam experti fuerant, percipiebant; claudi gressum, quem non noverant, consequabantur.

64 Erat in his qui devotionis obtentu ad ejus experienda confluebant beneficia, timor immodicus, cultui reverentiæ mixtus. Plerique enim crimina sua palam profitebantur, plurimi quoque igne invisibili visibiliter urebantur. Sed quibus erat mens sanior, circumspectius satagebant, non ante templi aditum introire, quam et mentes nitro confessionis ac poenitentiae, corpora quoque aquis diluerent. Erat denique in diversis speciebus, quæ votivis donariis ad confessionem hujus præcellentissimi Martyris ex diversis provinciis et regionibus, pia fidelium offerebantur devotione, tam ingens copia, ut ponderis numerique summam pene viderentur excedere; adeo ut octogintaquinque modiorum diversorum numismatum argenti cumulus excresceret, præter monilia virorum ac mulierum, missoria quoque diversi ponderis aliaque vasa, auri quoque nongentarum librarum summa fieret.

a Ergo non primus Suessionum Comes, cujus extet memoria, fuit Guido. Lotharii et Hugonis Capeti Regum temporibus, ut scri-

bit Andreas du Chesne historiæ Castillionæ lib. 4, cap. 3. In Privilegio Rothaldi Episcopi apud Belfortium, memoratur Gerardus Suessorum Comes et Gislebertus Vicecomes.

b Pro scipione usurpatum videtur.

CAPUT XIII.

Æmulorum obtrectatio repressa.

Sed quia omne bonum semper e vicino invidia comitatur; cœperunt plurimi Sacerdotum zeli rubigine uri, prohibentes plebes sibi commissas, ad ejus toto orbe crebrius experta patrocinia properare, suaque ad ejus præclara pignera vota proferre. Aiebant namque rectius fore ut ecclesiæ, in quibus baptismi fideique munus perceperant, ex his ditarentur stipendiis, et earum alerentur viduæ, ac pupilli; nec esse bonum se egere, et alios ditescere; se expoliare, et alios induere. Hujus livoris rubigo adeo excrevit, ut etiam quorundam Episcoporum corda inficeret. Ex quibus a Ostroldus, qui ea tempestate Lugduni præsidebat, dum sermonem de hac re habiturus ad populum pulpitem conscendisset, postquam diutino tractatu ad populum concionatus est, ita inquit : Quid, inquit, Suessionis pervagando quæritis, quasi Sebastianum Martyrem illic reperturi? Noveritis sane, qui Romæ dudum post sui delibationem sepultus, hactenus ibi jacet a nemine motus. Habetis hic venerabile Dei genitricis templum, hoc frequentate : in eo vota vestra vovete, et reddite. Non opus est vobis aliorum vagari, et externa auxilia expetere. Per eam, quæ fideliter poscitis, omnia donabuntur a Domino. Postquam affatim populum allocutus est, redierunt quique in sua : ipse diei ducens gaudia vicina mœstitia præpropere deturbanda.

66 Diem illam fine tenus nox superveniens clausit : Episcopus pransus cubitum pergit : membra sopore resoluta : cum jam conticinii tempus incumberet; ecce vir quidam ephebus, b eurythmiam Domni Sebastiani prætendens, ante stratum ejus constitit, duobus secum dextra lævaque assistantibus, similique fulgore rutilantibus, infulis tamen Pontificalibus redimitis : ipse vero militari chlamyde amiciebatur, virgam auream manu ferens. Qua pulsato Episcopo, vocatoque ex nomine, his eum verbis increpando affatur : Ego, inquit, sum Sebastianus Defensor Ecclesiæ, qui Romæ olim pro amore Christi oppetii, qua et corpore hactenus sepultus jacui; nunc vero, Dei prædestinatione, ob amorem Medardi Noviomagensis Episcopi, quem ad lævam stare vides, Ego et hic dexterio Gregorius Romanæ urbis Papa, Suessionis missi sumus, ut locum illum, et ejus incolas nostro patrocinio custodiamus, et custodiendo foveamus. Tu vero livore ductus procaciter egisti hesterno adversum me, avertens plebem tibi commissam, ne ad confessionem nominis mei euntes, vota sua in obsequium mei deferrent. Insuper falso perhibuisti mea humana illic penitus non haberi. Ut autem omnis scrupulositas ex hoc ab animo tuo pellatur, his verberibus disce me illic, sicut nunc cernis, absque ulla corporis diminutione olim depositum juxta Confessoris Christi Medardi quiescere tumultum. Hæc fatus, virga, quam manu gestabat cecidit eum verberibus plurimis, præcipiens ita : Vade Suessionis, pedibus nudis incedens, et stigmata verberum, quæ tibi irrogavi, palam cunctis ostenta, ut norint omnes me illic fore præsentia corporali; virtute quoque spiritali præesse et prodesse, non solum loci illius incolis; sed et omnibus Galliarum populis, regi meo et Domino meo fideliter adhærentibus : mihi quoque meisque consortibus, illius videlicet loci patronis, dignis obsequiis famulatum impendentibus. His dictis cœlestia reposcit cum suis consortibus gaudia.

67 Episcopus dolore verberum et confusione insomnis, ut festinato cursu lux diurna redeat, anhelus exspectat. Qua mortalibus reddita, ascitis consecralibus

Invident alii monachis S. Medardi.

a

Ostroldus Episc. peregrinationem ad S. Sebastianum dis-suadet :

b

a S. Sebastiano increpatur et percutitur :

MONAGHO
SUESS
ANONYMO
EX MSS.

em aliis

claudus :

innumeri
alii : 72 uno
die.

Incredibilis
donariorum
copia,

it pedes Sues-
sionem vi-
sione relatu
Sanctum ve-
neratur.

cretalibus et necessariis amicis visionem pandit, ictus verberum tumentes ac lividos detegit. Illi vero anxii, plurimumque turbati, operis executione quod imperatum divinitus fuerat, maturandum quantocyus commonent. Denique instruitur iter, parantur et munera inclyto Martyri deferenda. Pedestrem ducem hymnis canora turma lente subsequitur, quousque ventum est ad locum, in quo ingens frequentia populorum excubabat ante Martyris tumulum. Omni deposito supercilio, dejectisque in terram profundo pudore luminibus, ruit prostratus in faciem tanta humilitate, quanta et divina correptus fuerat severitate. Oratio in longum protenditur. Gemitus et suspiria ex profundo pectoris proferuntur. Explicita oratione, capitulo competenti a loci ipsius primatibus ejus commendatur supplicatio, dehinc placabilia dona proferuntur : exinde nobilis Fratrum concio advocatur : fit delicti confessio, ostenditur divinæ censuræ subsecuta correptio; spondetur per omne vitæ suæ tempus, ferventior erga beatissimum Martyrem permansura devotio. Itaque vir Dei verbere divino jam eruditior factus, mente sincerior, corpore vegetior, Lugdunensis cathedræ sublimia gratanter repetit fastigia. Hujus rei exitus tanto tunc notior omnibus extitit, quanto et personæ dignitas famosior fuit, et c situ loci in edito posito, res in sole gesta oculi sub modio minime potuit. Venerabilis ergo vir jam dictus Ostroldus Episcopus ab optimo disdascalo docte docilis factus, cœpit libere privatim publiceque docere, nequaquam fore quempiam a divinis verbis immunem, neque cuiquam impune, qui Sebastiani Martyris contemptui duxerit memoriam excollere. Sic cessit plurimorum invidia, Martyris virtutibus victa, et per unius corporis cutem a multorum cordibus invidiæ virus tali est extusum d malagmate.

a Ostroldus hic vicesimus tertius Lauduni, sive Lugduni-Clavati, Episcopus est Claudio Roberto. Legitur interfuisse concilio Noviomensi, anno Ludovici Pii primo, Christi 814. Ostualdus appellatur in Privilegio Rothaldi, nisi mendum sit.

b Ἐρρυθμία, concinnitas, corporis decens et aptus motus.

c Nam Laudunum monti impositum.

d μάλαγμα, ἀπὸ τοῦ μαλάττειν, mollire, medicamentum est quo concreta durities emollitur ac subigitur.

CAPUT XIV.

Magnilocensis cœnobii origo.

In provincia Aquitaniæ, in pago Alvernico, vico Tudurninse, est cœnobium meritis hujus præcellentissimi Martyris ac nomine consecratum. Cujus primariæ constructionis ratio, hujusmodi veridica fertur relatione fuisse. Fuit in eadem regione Sacerdos quispiam, morum probitate notabilis, actu ac nomine Magnus : qui et ex eventu, quod ei non fortuito, sed nutu deifico, provenit, loco illi nomen indidit, ut ab ipso a Magnus-locus diceretur et esset. Siquidem inter cuncta ejusdem provinciæ monasteria famosissimum hodie tenus habetur ac nobile. Hic itaque dum fidei ardore ferveret, virtutumque pio amore mentisque alacritate succresceret, divinæ dispensationis moderamine, quo flagellatur quisquis a Deo diligitur, valida febre corripitur. Cujus diutino incommodo ingravescente, viribus fractus, omnique salutis spe destitutus, monetur per visum, celerem gressum prætereundum, Romam ire, Martyris Sebastiani pretiosissimum mausoleum fidenter expectare : illo se liberaliter salvandum, visu discit veridico.

69 Illico aliquantisper vegetior redditus, nil de visionis effectu cunctatus, facultatulam suam disponit, ob longioris viæ difficultatem, quæ erant necessaria opportune sumit, arduum tanti itineris laborem anhelantibus pia devotione præcordiis humilis ac summissus arripit. b Hodœporico licet difficulter expleto, mundi dominam optato tandem voto ingredi-

tur Romam : scandensque templum toto orbe sanctius atque famosius, excessus suos plurima precum confessione Deo per summos cœlestis curiæ Consules præcordialiter committit. Dehinc lustratis Christi Martyrum sepulchris, quorum numerositate atque victoriis urbs Romana singulari tripudiat privilegio, pervenit ad catacumbas tertio ab urbe milliario : ingressusque ecclesiam in qua quondam BB. Petrus et Paulus Apostoli conditi fuerant, ad quorum vestigia belliger iste victoriosissimus, de quo sermo textitur, se delegaverat sepeliri, votiva prece diu incubuit. Hinc ab oratione se subrigens perfectissimam effert incolumitatem, tam robustæ redditus valetudini, ac si nulla unquam februm accensione aut aliquis incommodi vexatione fuisset infectus.

70 Dehinc, ut reor, instinctu illustratus divino pulverem, qui circa sepulchrum ejus erat, detergens, cum summa fidei devotione collegit, eumque pro magno in patriam perferendum secum reponit thesauro. Resalutatisque beatis Apostolis Sanctisque omnibus, Romanam urbem suis meritis ac præsentia illustrantibus, genuinum Aquitaniæ plenus gaudio repetit solum. Quam ingressus, antequam familiarem reviseret domum, devenit in locum quemdam aquarum decursu, nemorum quoque amœnitate jucundissimum : cumque et locus oculis blandiretur, et hora tardior succressens, pigra itinere corpora suaderet recreanda, depositis sarcinulis prandio indulgent. Inter hæc sole ruente noctis quies blandis operis amica subintrat. Presbyter sacrum, quem secum detulerat, pulverem collo subducens, ramusculo arboris, sub cujus umbraculo discubuerat, appendit. Dehinc c temperius cubitum se collocat, quasi die crastina maturius profecturus. Subsequentis diei primo diluculo instructis sarcinulis, viæ se reddere cupiens, apponit manus ad arboris ramum, quo virtutifer dependebat pulvis. Protensisque toto adnisi ulnis, minime hunc non solum capere, sed nec contingere valuit. Iterum iterato se ad solvendum eum extendens, pedibusque quicquid manibus occurrere potuit subjiciens, frustrato conamine substitit. Vicibus succedentibus comites ejus arbusculo inhærentes, casso sudant labore.

71 Volans fama ad tam grande spectaculum, villanos contiguos advocat. Hinc inde vulgus promiscuum confluit. Et hoc ipsum mutatis vicibus adtentantes, quod rumore didicerant, experiendo probant. Depositis sarcinulis die illo inter velle et nolle pausam capiunt. Recentiores, qui advenerant, alternatim se ingerentes, lacertis stupentibus vane desipiunt. Undecumque variis possessi languoribus concurrunt. Operatur vis deifica per meritum sui Martyris omni-gena miraculorum signa, cæcis, visum, claudis gressum tribuens, alios truculento possessos dæmone purgans, quibusdam audiendi loquendique naturalem effectum noxio evacuato largiens. Interea dominus fundi, quo hæc gerebantur, cernens tam mira ac stupenda in sua actitari ditione deifica sacramenta, ascito de officio Reipublicæ tabellario, facta legaliter traditione, delegavit eam Sancto, jure perpetuo possidendam. Sic per incrementa dierum, et cultus religionis, et loci situs quorumcumque dapsilitate fidelium capiebat augmentum. Primoque in eodem loco oratoria cella construitur. Postremo crescente devotione fidelium, monasterium inibi constituitur, et honore ac nomine pretiosissimi Martyris Christi Sebastiani Episcopali benedictione consecratur. Monasticæ quoque religionis ordo sub Abbatis regimine substituitur.

a Vulgo Manlieu, ut est apud Savaronem in Originib. Clarom.

b Ὁδοπορικόν, itinerarium. sive itineris descriptio, hic pro itinere positum.

c Id est, temporarius, citius.

AUCTOR
MONACHUS
SUESS.
ANONYMUS
EX MSS
visitat ejus
basilicam

pulverem se-
pulchri ejus
secum defert

c
eum ab arbore
cui appende-
rat, auferre
non valet.

Facta ibi mi-
racula :

monasterium
ædificatum.

a
Magnus æger,
ope S. Seba-
stiani conva-
lens,

it Romam :

b

CAPUT XV.

Improbi Reliquiarum nundinatores, nefarie delusi.

Proveciore jam tempore cum rigore monasticæ disciplinæ locus idem succresceret, fuere duo sub ovino vellere in eodem cœnobio pseudo-monachi, qui caulis gregis Dominici, quibus inoleverant, obscœna qualitate dissidentes, sæpenumero ab Abbate seu Præposito redarguti, commoniti, atque correpti, cum procaci inquietudine cordis aurem subducerent, et salutaribus monitis nullatenus cederent, juxta sacræ legis instituta, ne omnem gregem adtaminarent oves morbidæ, dissidium eis severa invectione a sacræ legionis comminatur corpore. Quod illi comperto, noctis intempesto, quæque rapere potuere clanculum e monasterio auferentes, fuga elapsi, utriusque propositi sui scilicet, et per hoc animarum exitii immemores; qua propria illiciebat voluntas vagabantur incerti. Denique Italiam talium receptricem congruam sibi latebram prospicientes, abjecto ne a quolibet recognoscerentur habitu, adire contendunt.

73 Qua cum morigerum peregrinationis suæ locum reperissent, postquam suæ vesaniæ satisfacere, votivæ tranquillitatis ac intimæ in monasterio securitatis reminiscentes, tædio et labore præditi exultatus dissoluti, spes si receptus sui sperari posset reversionem quam maxime moliebantur. Et hoc sibi lucri fieri invicem sermocinabantur. Ad hæc rubor confusionis pro sui qualitate piaculi progressum omnimodis inhibebat. Inter spem metumque suspensis visus est eis sermo conducibilis, quo subpresso crimine, cum honoris augmento, loco restituerentur proprio: scilicet ut viæ sese laboribus adhuc extenderent, Romam irent, et Sanctorum aliquem emerent; cujus evectione indulgentiam apud suos mereantur et gratiam. Hoc animati commento, cœlitus, ut rebantur, sibi immisso, nefanda frustrandi fiducia vagi Aquitanici cum callidis fabulaturi Romulidis perveniunt: Reverendum Antistitem et togatos divertunt Senatores; juxtaque Salomoniacam sententiam sui sollicitè perquirunt similes. Agglutinantur ocyus mali cum pejoribus, deteriores cum deterioribus, et inter alterna insulsaque colloquia, genus patriamque interrogati produnt. Sciscitantur iterum quid caussæ extiterit, pro qua a remotis procul finibus inibi devenire placuerit, et talia ac tanta discrimina subierint, et veluti eis compaterentur argumentose cuncta perquirunt. Illi votum pandunt, in agendum dari sibi dexteram suppliciter exorant. Monasterium in sua regione construxisse asserunt, quo Sanctorum indigere per omnia pigneribus profitentur. Versuti Romulidæ perplura sub sua observatione ab ipso Pontificum summo commissa inesse, et quibuscumque vellent pro libitu præcipua conferre posse jactitant. Hi pecunia apud eos impetrare velle, si res haberet effectum, asserunt. Tunc illi securitatem obtinendi quæ cuperent, si tamen dictis adhiberent, promittentes, vocabulum Sancti, quem potissimum vellent, exquirunt. Sebastianum Martyrem pronuntiant, sua pro eo omnia quæ in præsens habere poterant, multoque postmodum plurius atque pretiosiora jurejurando spondent advectura sine mora de patria. His Romulidæ sponsionum illecti blanditiis, temporis opportunitatem, ne denotarentur, explorare debere necessario confingunt. Quo reperto et indito in eodem se reexhibituros loco caligosæ noctis articulo pollicentur, ubi et ipsos adesse oportere statuunt.

74 Interea dum quid eis in hoc interstitio subdoli placiti faciendum sit, versuta mente machinantur; comminiscuntur proximo foro cujusdam Cæsaris sarcophagum multa aromatum delibutione refertum.

Denique ad conductam venit horam: ante maturum illi quos voti ardor impatiens exæstuabat accurrentes, Romulidæ lucrum inhiantes obvios habuere: silentium ceu tremuli innuunt: ad illius homuncionis Christianæ regenerationis expertis tumbam pedetentim perveniunt: si Martyrem expeditum videre et consequi vellent, promissam expromere et appendere pecuniam jubent. Revulsoque sarcophagi operculo, mirificæ virtutis a ambare suaviter redolentis viri faciem demonstrant. Quod isti contuentes, genua celerrime procurvant, ac suimet in adjutorium flebiliter invocant. Omnis suspicionis controversia cordetenus eliminata, illis omnino, utpote sacrorum custodibus, ex toto creduli, quidquid in supellectili sua habuere promptissima delibatione, tali techna delusi, condonavere. Tum denique quanta norunt vel sufficiunt officiositate non hunc, quem cœlesti munere optimum defensorem et inexpugnabilem protectorem Francia promeruisse gloriatur, quinimo eum, qui nec solo dignus vocabulo Martyris omnino fuerit, proprio merito excipientes tyrannum, inani spe totis præcordiorum fibris exultantes, pernici gressu, futuræ ruinæ improvidi, patriam repetunt. Dumque sibi fingunt optima præmia, pessime cæcati nequeunt intueri supplicia, illicet, affutura.

a Ambar, aliis ambarum, vulgo ambra grysea, notum odoramenti genus.

CAPUT XVI.

Reliquiarum temere susceptarum fraus detecta.

Fines ægre diuque desiderati ruris priusquam attingerent, gravi usi consilio præ se nuntios mittunt, qui amabilis et jugiter honorabilis S. Sebastiani Martyris adventum detegerent, et sublimes quosque in susceptionis ejus officia animarent. Locum tanti spectaculi deligunt, et diem quo sibi propere occurrere debeant, liberaliter innotescunt. Abba prædicti venerabilis loci, et Fratrum pallida concio, eorundem quondam fratrum suorum oblita scelerum, congratulantur per eos ab illo supremo bono tantum potuisse perfici bonum, eosque post casum beatiores prædicant, eminentiores suo in collegio unanimi favore præjudicant, vexilla velificant, crucis trophæa, et splendida expromunt phylacteria; (heu pro dolor!) pessima pro his commercia protinus recepturi. Populosa usquequaque turba hoc dulcisonorum ore evocata, plebei cum nobilibus, et pene totius nationis potentes, religionis fervore succensi, obviam vota secum parta ferentes vadunt alacres. Quid plura? Excipiunt tandem non Christi Martyrem gloriosum, sed anti-Christi satellitem truculentum; non illum famosissimum Romulæ quondam primæ legionis signiferum, sed Satanæ a dulcissimum glareis Cocyti ministrum: atque cum magna hymnorum gloria ad sacrosancta usque (pro nefas!) invehunt altaria: festiva celebrant gaudia, luctuosos mox questibus deturpanda; eaque quotannis solemniter recensenda consignant, finetenus illicet desitura.

76 Post multiplicia Missarum hymnorumque officia epulis lautioribus fessa Fratrum caterva refectorii penetralibus convivatura succedit. Inter prandendum humanitas omnis exhibita, lætitiâ ubertim multiplicat: quam nimis vicina et valde impia confusio deturbat. Nam dum licentius edulio et mero indulgent, et ex præcepto Abbatis sui illi duo, qui reliquium illud sacrilegum Roma exportaverant, ad custodiendum templum, ne vel ad modicum lucernæ deciderent, cum aliis residerent, nutu divino, cujus dilectissimi militis cultum miser immeritus usurpaverat, fragore horribili et turbine proturbatus divino, sancto altari detrusus, pavimento elapsus, iterumque

Ethnici Cæsaris accepto corpore:

a

devehunt id in Galliam:

id honorifice recipitur, Magni-loci,

a et in altari collocatur:

vi divina confringitur, et dissipatur:

Accipere

ANONYMO,
EX MSS.

Duo monachi inde fugiunt, multa furati:

Romæ mercari S. Sebastiani reliquias volentes,

decipiuntur,

CAPUT XVII.

Linteo, quo obvolutæ reliquiæ, miracula patrata.

AUCTORE
MONACHO
SUESS.
ANONYMO
EX MSS.

*Magnilocen-
ses Suessio-
nem veniunt*

"

que relapsus corruit, concidit, nunc hac, nunc illac, parietibus sese collidens, iterumque se modo *b* josum nunc sursum efferens contunditur, coneritur, et in frusta dispergitur; Martyris nomen et officia, quæ inaniter præsumpserat, cum ludibrio et dedecore pollinctorum spurcissimorum, qui eum illinc advexerant, his mortalium auris perditus amittens.

*punitis cœli-
tus sacrilegis.*

77 Flagitii auctores, unus truculento spiritui traditur, alter sensu inanis efficitur: ambo tamen quod egerant, gestu corporum ostentabant. Reliqui omnes qui aderant, et Martyris suffragia, virtutumque prægmatata expetebant, insperato et numquam experto terrore perculsi, semineces fugam maturavere raptim. Prudentium aulam pervolant, sibi subveniri et auxiliari insanis vocibus proclamant: Heu Domini Patres, inquit, surgite, properate, succurrite: a seculo nusquam consimile piaculum videte. Proh pudor! Improperium perpes, et rubor confusionis numquam abolendus! Ipse diabolus hodie hic est, in tyranno allatus. Quicquid præ manibus erat prandentium abjecto, cum valido strepitu, mensis exilientes, signaculo et virtute sanctæ crucis certatim communiti templum penetrant. Finitimi quoque, qui caritatis affectione retenti fuerant, undecumque decurrentes conveniunt. Quid memorem? Tam repentinum et insperatum gaudium subitaneus et numquam suspectus præoccupat luctus. Contuentur comminus pavimento prolapsus illius nefandissimi et miserrimi hominis particulatim cadaver divulgum: dolentque se in articulo modici temporis amisisse gaudium, quod gratulabantur sine fine mansurum. Fit clamor confusus, omnium stupor attonitus: adversum flagitii auctores plurima vulgi concurrens manus infremiscit: alii lapidandos sacrilegos, alii patibulo appendendos, quidam igni comburendos, aut letho quocumque atrociori puniri debere maledicis eloquiis lacescentes acclamabant. Verum quibus erat cor docile ac mens sincerior, nequaquam eos humano posse damnari præiudicio astruunt, quos divinæ severitatis censura jam plexos fore liquido contuebantur. Interea collecta particulatim putredine, dirempti illius infelicis cadaveris, in sterquilinum vulgi stercus spurcissimum projicitur, obruitur, et proculcatur, ultimumque ei vale, anathema perpetuum imprecatur, rastris pavimenta eraduntur, aquis diluuntur, et sacræ respirationis unda purificantur.

*Frustra illius
in sterquilini-
um abji-
ciuntur.*

78 Juvat conferri huic facto antiquum illius rei gestæ eventum, quod contigit in populo *c* Acharonitarum, quorum Deus erat Astaroth, ut Regum promittit historia: qui templi sui aditibus arcam Dei repositam secum habitare domo una non sustinens, præpotenti quodam numine concussus in terram ruit, ejusque calvaria in ipsius idoli limine, manusque præcisæ, truncus iners, suo, ut erat, transfixus loco remanens, opprobrium suis cultoribus perenne reliquit. Verum longe aliter his quibus sincera in Deo fides, et promptissimus erat, tametsi minus doctus, et ideo male illus, famulatus, quam Allophylis rite contigisse perpenditur. Illis enim in ultionem et pœnam; istis autem et hujusce religionis, ad fidei robur et constantiam, ne perfacile incertis assensum tribuant, neve antequam approbent, sanctum dicere aliquem mortalium audeant; juxtaque Dominicæ eruditionis instituta, cum dixerint: Ecce Deus hic, aut ecce illic, credere refugiant, ne per hoc forte diabolicæ fraudis occasione admissa, posthabita sui conditoris latria quodammodo offendant in idololatria.

"

*Diligenter
examinanda
Reliquiæ.*

Luc. 17. 21.

Jusum, su-
sum.

a Locum ex Jobi 21, v. 33, adumbratus, ubi: Dulcis fuit glareis Cocyti.

b Alibi jusum, pro deorsum. S. Aug. tract. 8, in epist. 1. S. Joannis: Quod susum, facias jusum: quod deorsum, facias sursum. Jusum vis facere Deum, et te susum. Et tract. 10 Susum me honoras, jusum me calcas.

c Imo Azoti hac facta, idolo Dagon, ut narratur lib. 1, Reg. cap. 5.

Igitur necdum longævo permensus spatio, beatissimo et omnifaria laude dignissimo Martyre Sebastiano penes Suessorum urbem honorifice inlato, ac cum magno tripudio excepto; cum ejus, ut præmissimus, prodigiorum atque signorum fama crebresceret, de ipsis quoque ultimæ *a* Tilæ finibus ad ejus fragrantia pignera confluerent; Abbas prædicti monasterii, de quo sermo habitus est, audiens hoc gaudio repletus, commonet suos, hortaturque celerimum illuc protendere gressum, se ducem et prævium itineris exhibens, ut quod non poterant in toto, partem saltem vel modicam mererentur ex toto. Quo cum pervenissent, et a Rodoino Præposito, Fratribusque ex more suscepti humanius agerentur; causam sui itineris, pro qua tantum onus subierint lacrymabiliter fundunt, immeritos quidem se muneris, quod expetebant, adipiscendi profitentes; sed quia ejusdem erant ordinis, fraternæ erga sese caritatis, qua singulariter beatificabantur, reminisci, et spei, cujus devenerant, suæque devotione consulendum precabantur attenti.

80 Olim, inquit, Patres conscripti, duo ex nobis quidam exeuntes Romam perrexere, pro hoc, quo Deo favente præsentī fruimini patrono. Quid multa? furtivum dantes pretium, quemdam, cujus ignoramus, vocabulum, mercati sunt tyrannum. Hunc ad nos miserum, et in ipso pariter deduxere diabolium. Qui susceptus a nobis quidem est solenniter; sed Deo, si dicere fas sit, indignante detrusus mirabiliter. Nam cum nescii sacræ Virginis Mariæ illum super aram imposuissemus, ac festive composuissemus, pransurique cum pluribus qui convenerant resedissemus, de subito ab altari in aere levatus, in terram elisus, cum ingenti stridore decedit: et sibi obsequentibus, qui in basilica remanserant, horripilationem nimiam iniecit, exterritosque ab ecclesia proturbavit. Qui cum ad nos usque pallentes, et pene exanimis intrassent, quæ sibi accidissent in conspectu conventus universalis teterrimis vocibus, insanientibus similes, publicare cœperunt. Silentium utpote rei gestæ ignari innuentes, nullatenus cesserunt imperantibus, quin sicut cœperant irreverenter publicum ignominie malum clamoris exsequerentur vocibus. Nos concito gressu ecclesiam ingressi, in frusta quassatum membra, disjectumque illum qualis quantusve erat, nostris congruentem actibus Sanctum inspeximus. Hoc rumore passim denotamur, et importabili improprio jaculamur atque confundimur. Ut hoc ergo pudore tandem aliquando carere queamus, ad vestram venerabilem paternitatem confugium facimus. Superest ut destitutioni nostræ compati et subvenire beatitudo vestra non dedignetur. Credimus etenim tædii nostri nos onus exposituros, si a caritate vestra quantumcumque reliquiarum ejus consecuti fuerimus.

*narrata im-
postura, qua
fuerant cir-
cumventi,*

*aliquas S. Se-
bastiani Reli-
quias petunt.*

81 His acceptis Rodoinus fraterno affectu compassus condoluit: et cum voluntate Patris Hilduidi, et Fratrum consensu, auxilium in agendum spondit. Relataque prius coram fratribus caussa, non abnuere votum: insuper ut Sancti cresceret cultus, et memoriale, hoc se plurimum dixerunt amare. Illud denuo Domino Abbati cum innotuisset, et ille Fratrum super hoc postulationem ab eo quoque percepisset, linteum eis per collationem venerabilis Rothadi Antistitis, quo vivifica membra Martyris involuta fuerant, conferri præcepit. Qui dum ad opus assisterent et linteum de theca petentibus tribuendum proferent; illi iracundia succensi, reliquias Sancti, non linteos, quibus in sua regione abundarent, se expetisse dixerunt. Quibus cum a circumstantibus Fratribus non alter, sed is esse firmaretur, quo a Roma illuc usque ejus

ANONYMO.
EX MSS.
vinctum, quod
reliquiae fuerant involuta
oblitum re-
spuit

ejus sanctissimum corpus ad os intrinsecus fuisset obductum; nulla ratione eis satisfactum est, ut illud reciperent. Audistis, inquit, Domni Patres, jam toto orbi notissimam confusionem nostram, quam vestro beneficio aestimavimus diluendam. Cur inhonesta nostra innovare conamini? Liceat nos vestra cum gratia patriam non ingeminato ludibrio, ita ut venimus, expeditos redire. Rodoinus concitatos illorum contra se animos videns, nec satisfactionem agere satis curans, linteum diligentius replicans cistula recolligit; non ita se Domini sui vilipendere tegmina dicens; simulque adjiciens quoniam aliis quibus in pectore robustior fides valeret, satius his communicari deberent.

post id postu-
lantes, par-
tem solum ac-
cipiunt:

82 Illi vero eo ibidem die commorati, cernentes nil se in hoc facto profecisse, poenitudine acti, senioribus accitis supplices obsecravere, quatenus pro eis paterna pietate apud virum intercessores existerent, ne tam tristes et vacui in sua a sancto illo loco regredi paterentur. At Rodoinus suorum precibus flexus, non totum ut prius, sed partem Sacerdotum manibus sectam, largiri jussit. Quam illi, multo gratiosus quam ante, devotis fidei mysteriis excipientes, et honorifice preparato sacculo reponentes, Missarum solemnii nomine Martyris rite celebratis, religiosa secum cum hymnorum melodiis Fratrum comitante caterva, sic feruntur ad propria.

ad eam immu-
nera facia
miracula.

83 Quo cum pervenissent multarum virtutum et sanitatum gratia clarificata pignera, ipsius meritis et nomine praeminentis fastigiis contradiderunt in aula. Ubi usque in hodiernum diem ejus merita vigent gloriosa, palmaque virtutum ejus multipliciter floret frequentius atque magnificentius quam eo loco, quo virtutiferum ejus corpus debita fidelium populorum frequentatur devotione. Sint ergo et nobis et illis optamus ejus proficua patrocinia; qui nostrorum dapnitate Patrum illius tanti pigneris meruimus effici participes.

a Thule veterum quae nunc sit, Geographi certant.

CAPUT XVIII.

Publicae calamitates, per Reliquias depulsae.

Denuntiata
Suessionis
eversio.

Vidimus quosdam nec spernendae probitatis viros, qui Suessae civitatis venturam, quam formidamus, ruinam ab his qui audire se protestantur percipisse. Turricula erat in eodem urbe Orientis occiduas spectans plagas: super quam spiritus ambiguus cum jam noctis terras aurora coepisset umbras spargere, terribilis sententiae ter ingeminatam profudit vocem, dicens: Vae, vae, vae, tibi Suessio, Sodomam ut olim et Gomorra, validis ignium flammis concremanda, et in vacuos favillarum cineres redigenda. Invisa nec a quoquam cognita persona sui officii mysterio functa celeri tenues sese per abdedit auras. Hanc letiferam vocem, qui tunc antequam disceret, sicut praemisimus, vigilare poterant, horribiliter intonantem non solum in ipsa urbe civiles, verum suburbani quaquaversum degentes audire. Cujus fama de regione in regionem pervolans, omnibus celeberrima facta est. Quam rem a multis, qui nostris superfuere temporibus sine suspitione falsi consono relatu audivi, eamque huic operi annectendum ratum duxi, ad correctionem omnium eandem urbem inhabitantium, maxime illorum qui se turpissimo et naturae improbo crimine foedare non verentur.

per S. Seba-
stiani reli-
quias propul-
sata:

85 Et hoc idem ipsi patres et praedecessores nostri, qui nobis ista narrabant, meritis et interventu hujus nostri piissimi protectoris deputabant, quod nequaquam hoc sua tempestate impletum videbant. Adjiciebant praeterea priusquam ille Roma deveheretur horrendas saepius ibi reproborum spirituum per plateas perque aedes illusiones importune civibus machinatas: sed eo veniente vapor veluti fumi evanescere

temores de-
pulsis.

universa, quieta serenitudine beneficio ejus vulgo disposita, et humanis commodis placido famulatu praestita.

a Hoc caput in MS. Belfortii prolixius ita expressum: Prius quippe quam ille Suessionicum territorium attigisset et loco praedicto requiem accepisset, ipsius civitatis indigenae, crebra daemonum vexabantur infestatione, qui cis citraque Axonam fluvium residentes, horribili praecipitio transmeantes saepius demergere solebant. At ubi vir sanctus per eundem portum transivit, continuo eliminata omnis illa spiritalis nequitia abscessit: et invisibiles hostes ibi ulterius casses suos extendere horruerunt, ubi eum sanctificationis suae impressisse vestigia senserunt. In cujus beneficii memoriam, a Brodoino Praefecto locique primoribus geminas columnas lapideas in eodem promontorio utrimque erectas et affixas novimus. Et columnae quidem quae urbi imminabat, titulus iste inscriptus patebat: ADJUVA NOS DEUS SALUTARIS NOSTER ET PROPITIUS ESTO PECCATIS NOSTRIS PROPTER NOMEN TUUM. Altera vero, quae contigua monasterio erat, hoc epigrammate videbatur insignita: ERUPE ME DOMINE, ET LIBERA ME, QUIA PECCAVI TIBI. Quae verba cum navigator, cui ista per soporem intimabantur animadvertere nequiret, suamque confessus conscientiam, nequaquam se nosse literas asseveraret, tanta subtilitate illius animo beatissimus Martyr indidit, ut quamvis rusticus et imperitus, nunquam tamen eorum oblivisci potuerit. Sic enim haec eadem animo semper tenuit impressa, ac si plenam psalmorum scientiam ab ipsis crepundis didicisset; et res postmodum eo narrante innotuit, quae (erec-tis ex precepto sancti viri columnis cum titulis adhibitis) salutem ereptionemque totius regionis plano sermone figuravit. Beatissimus siquidem Martyr aliquando eidem rustico dormienti per visum apparuerat omnemque hujus historiae textum intimaverat, et sicut ille Fratribus retulit, ita diligens eorum sollicitudo efficaciter complevit.

Nunc igitur considerent Suessionenses, quot incommodis ante adventum emeriti Christi testis succubuerint, et exinde quanta bonorum omnium affluentia exuberarint: et intelligere valebunt, quantum illi debitores existant. Quamobrem ad ejus festa debitis cum obsequiis conveniant, et celebrem corporis ejus exceptionem cum gaudio peragant, ut quos a divinae jam animadversionis gladio subduxit, a secunda itidem indignatione, quam maxime formidare debent, eximere possit. Jam dudum namque per totam ipsam civitatem vox tertio VAE ingeminans insonuit, eamque Sodomae et Gomorrhae exemplo igne et sulphure perituram praedixit. Cujus rei effectus, quia adhuc in futurum dilatus suspenditur, ejus precibus obtinetur.

Denique scribitur fuisse postea in eadem urbe quemdam surdum, mancum et claudum, cui divinitus revelatum est, ut ad confessionem tanti Martyris properaret, ibi enim optatae sanitatis gaudia recepturum esse. Qui cum ideo Axonam fluvium transmeare vellet, sed volenti transitus non pateret; illi naviculam beatissimus Martyr praeparavit: Sicque ad memoriam Martyris veniens, et vigilias cum reliquis aliquamdiu continuans, plenariam debili membrorum promeruit incolumitatem. Propter quod continuis ejus laudibus devote insistamus, quatenus vitiis caligine fuscatis, opem adhibeat suae intercessionis, sedentibusque in tenebris, lumen impetret claritatis, operante Redemptoris nostri gratia, qui vivit et regnat in seculorum secula, Amen.

CAPUT XIX.

Ludovici Pii et conjugis erga S. Sebastianum pietas.

Præterea memorandi Caesaris Chlodouici qualis quantave circa Sanctum devotio fuerit, largissima operis patefecit executio. Comperto namque divini numinis praesentia per Martyrem Christi incircumscripta inibi patrari miracula, regali exutus purpura, calceamentisque tertio ferme lapide rejectis, cum conjugē nudis ad monasterium, quo jam locatus fuerat, processit plantis. Et quia aliquos flagitiosos audierat Imperatrix Judith, vi quadam impræfocabili, in conventu publico crimina sua detexisse, et odii livore interius perustos, palam exterius metuendo nimis examine ignibus atrocibus concremari, pro eo quod priusquam loco devenirent, suorum criminum appetitus, dignis confessionum ac poenitentiae remediis coercere neglexissent; anxietatis nimiae procellis elisa, cum praecognovisset illuc Caesarem iter disponere, nec se ab eo absque sui rubore dirimi posse, totam sed ad propitiam Redemptoris contulit omnipotentiam: agensque cum venerabilibus Sacerdotibus culparum suarum secreti mysterii munus, cum Psalmista orabat, ut ab occultis suis mundari et ab alienis mereretur absolvi. Eleemosynarum interea impendiis, ceterorumque bonorum operum exhibitionibus, per spatium interjecti temporis quod praescierat, incunctanter operam dedit. Sicque demum religiosae Majestati votiva comes effecta, ad sancti Martyris limina

Daemones ur-
bem et flu-
vium infe-
stantes fugati.
Duæ columnae
in rei memo-
riam erectae:

* Forte insci-
tiam.

Inscriptiones
earum, rudi
navis sug-
gesta.

Voces terri-
ficæ antea au-
ditæ.

Surdo,
manco, clau-
do navicula a
S. Sebastiano
curata, vale-
tudo reddita.

a

Ludovicus
Imp. nudis
pedibus in
Suessionem;

cum Augusta
ante confessa,
et pie prapa-
rata:

AUCTORI
MONACHO
SCESS.
ANONYMO.
EX MSS.

b limina præclaris meritis præcipua *b* properavit.
87 Cumque Abbas Reverentissimus Hilduinus et Fratrum ornata cohors tantæ celsitudini assurgens, festivo apparatu utriusque eorum præ foribus servans adventum veniret, et tandem susceptos ad tum-
venerantur S. Sebastiani reliquias:
c bam Martyris canoris vocibus concrepando deduceret, in humili, quo erant habitu solotenus cum multa nobilium phalange substratis comminus sibi palliis, antequam margines adtingerent altaris, extemplo in faciem ruentes, gemebundas ac lacrymarum rore madidas preces, militis ipsius merita recolentes, piumque intercessorem invocantes, universali Domino protractis suspiriis effudere. Inde ab oratione surgentes, versu congruo, omnium assistantium voto eorum commendatur oratio.
88 Igitur aulam tantæ sublimitati provisam introgressi, imperiali et ea quem tunc cultiora fuere ornamenta reinduti, et diademate compti, Missarum solemnia Cæsar, consistorium scandens, in honore Martyris fecit decantari. Qui cum ad Evangelium ventum est, calicem aureum cum patena partis sui Magni Caroli *c* monogrammate insignita, manibus propriis, inter legendum, ponderis ingentis tenuit, et cum oblatione sacrandæ eidem dicavit. Post expletionem quoque celebrem, ad vestigia ejus cum conjugæ accessit. Ubi cum sese proluxa oratione Deo per Sanctum commendaxissent complexiva et omni ævo reminiscenda devotione, singillatim a stemmate usque subuculam cultu regali exuti uterque Martyri inibi reposuere. Textum deinceps sacrorum Evangeliorum aureis characteribus exaratam, laminisque metalli ejusdem absque admixtione cujusque materie inclusum, thymiamateriumque quadraginta et octo siclorum ejusdem speciei, et vastam olei amphoram ad luminaria concinnanda, mente promptissima obtulit. Monetam etiam publicam cum incudibus et *d* trapezetam perpetuo famulatu sacris ipsius deservitura subdidit. Abbatiam quoque protomartyris Stephani Cauciacum, quæ septingentarum familiarum esse perhibetur, ad templi fabricam spatiandam dedit, et præcepto regiæ auctoritatis, ne a quolibet *e* temerario abriperetur, cum obstestatione, et anathematis innodatione, annuli sui impressione signato roboravit. Quod cum sæpius monasterium inviseret tanta devotioni pristinæ postmodum incrementa adjecit, ut cum quadam die ad S. Sophiæ capellam, quæ Palatio inhærebat, oraturus procederet, ad limen substitերit, eamque aforis intuitus, optativum illud David, quo in construendo Domini tabernacula anhelabat, baculo flaventis auri innixus, decantaverit, dicens : Hæc requies mea in seculum seculi : hic habitabo, quoniam elegi eam,
Psal. 131. 14.
18 curationes præsentis Imp. factæ.
f 89 Mirum dictu : veluti assistentis Martyris hæc essent auribus data, ipsius ejusdem solis vesperi, prodire magnifica triumphatoris egregii signorum tropæa. Nam decem et octo sexus utriusque sanitatum curationis, præsens sub eadem nocte priusquam cubitum pergere disposuerit, cernere promeruit. Contuebatur itaque istorum *f* glaucomina, fugatis tenebris, jubare rutilantis luminis splendentia; aliorum uncas manus, et arentia brachia laxa; suras enerves et vestigia retorta, vigore magis dato quam reddito, directius protensa : quorundam aures sanguine fluentes, quas surditas diutina damnaverat, nunc lenis et tenuis sonus approbabat valde perspicuas; pessimum in quodam, sed devictum et exclusum potenter, sinistrum spiritum; lepræ maculas abolitas; furentium insipientes rite demutatas mentes.
Magna ejus erga Sanctum pietas.
90 His ad votum fructus Cæsar, nullo incredulitatis errore ejus pectore movente, amoris supremi et incomparabilis affectum erga Martyrem sanctum sollicitè in posterum se devovet conservaturum; innarrabiles gemitus, et suspiria fletuum nimbis respersa multiplicans, eum veluti carne præsentem cer-

neret, excolebat, venerabatur, et deprecabatur. Et quia sine hæitatione, quod expostulabat, donari ab eo sibi posse credidit, voti compos effectus, id ipsum adeptus est salubriter. Quid autem fuerit quod ita eum rogasse præmisimus, series subsequens, imo idem in serie secretissimum suum *g* enarret sacramentum.
a *Sequentia usque ad Epilogum, cum editione Du Chesne contulimus. Huic capiti præfigit titulum :* Devotio et munificentia, quam Ludovicus Pius erga S. Sebastianum Martyrem exhibuit, cum in monasterio S. Medardi Suessionensis a Lothario filio suo detine-retur. *Ast ante captivitatem hæc esse gesta, ex sequentibus patet.*
b *Du Chesne, præparavit.*
c *Μονόγραμμα* *pictura est solis lineis ducta absque ullis coloribus. Hic videtur vel effigies aut sigillum Caroli Magni intelligi, calici et patenæ insculptum.* *d* *Τραπεζετα* *nummularius, et monetarius. Du Chesne hic habet trapezeta.* *e* *Du Chesne, temerarie.* *f* *Γλαύκωμα* *vitium est oculorum. Inde vocem hanc Auctor de-flexit.* *g* *Du Chesne, enarrat.*

CAPUT XX.

Ludovici Pii a abdicatio, captivitas.

a
Fractus robustiolim brachii vires, ego Chludovicus Cæsar Imperator Augustus, Dei dispensante gratia, orbi Romano imperans, cum late in populos juris habenas immoderatus relaxavisset, indulgentia nostra quidam dissoluti impugnando pietatem in *b* infidelitatis prorupere crudelitatem. Quod malum eo usque incanduit, ut ipsos quoque prædulces natos meos, in me sævire compulerint, et secum de nece sui genitoris tractare fecerint. Ad locum sic forte venit, qui ex eventu ruptæ fidei, pacis, et sacramentorum, *c* Mentitus-campus ex tunc appellatur. Hic me omnis pene meorum militum manus deserens, eo, ut retuli, perduellio filios meos horrendum facinus involuit, et præfices sceleris esse delegit, insonti mihi multa morti obnoxia imputantes, a numquam læsis multipliciter læsus et delusus, nefandorum actuum meorum non immemor, æquissimo Dei judicio hæc me digne perpeti comminiscens, casus æquanimiter ferebam.
92 Suessionis civitatem deinde inimica cohorte vallatus, ad sanctorum Dominorum meorum Medardi et Sebastiani cœnobium perductus sum. Et quia sciebant me illum locum diligere plurimum, consiliabantur *d* inibi me fortuito post desperationem sponte arma positurum. Quo cum me publica custodia arctavissent, quatenus quod callide tractaverant opere consummarent; quosdam submiserunt, qui *e* uxorem meam in monasterio virginum sanctimonialem factam, vel quod verius audissent, mortuam mihi nuntiarent. Filium quoque meum parvulum et innocentem Karolum, bonæ indolis puerulum, quem noverant præ omnibus mihi amantissimum, adtonsum et monachorum firmarent cœtui *f* adnexum. Quod ego audiens et me continere non valens, quippe qui regni decore spoliatus, conjugæ privatus, filioque essem orbatus, diebus non paucis ejulans, nullo consolatore fructus, languoris violentissimi paullatim me per-sentiebam ex tristitiæ magnitudine æstibus aduri.
93 Et quia præter Deum consolatorem neminem habere poteram, quoniam quidem aditus et colloquium negabatur omnibus, ad ecclesiam tantum et ad Fratres raro via, et ipsa cum summa prospectione custodum, patebat; insedit animo illuc ire. Quo cum devenissem, omnium vestigiis provolutus, morbi, quo afficiebar, plagam medicis sapientibus retuli. Quibus ut aliquantum levaminis apud propitios Dominos obtinerent supplicavi, et ut pro requie conjugis, quam exemptam vita arbitrabar, Missas celebrarent et attentius orarent, venerabilem religiositatem eorum obnixè efflagitavi. Qui afflictionibus et miseriis meis prudenter compassi, per merita et interventum Sanctorum quibus deserviebant, veluti futurorum præscii, proximam pollicitati sunt ab Omnipotente mihi affuturam medelam, si tamen fidei Sacramentis animum accommodarem.

b
Ludovicus a filiis et aliis captus,

c

d
in monasterio S. Medardi arcte detinetur.

e

f

Solatium aliquod percipit ex colloquio monachorum:

CAPUT XXI.

*Ludovici ob votum Religionis dilatum
anxietas, obitus.*

94 Sic ab eis bene confortatus, post orationem ab illis deductus, notis ergastuli antris ita demum sum restitutus. Sequentis noctis umbra cogitatu sedulo lucicomum desiderabam cernere sidus. Ingressusque Sanctæ Trinitatis vicinum carceris oratorium, post matutinalem expletionem, solus inibi pernoctans, cum per fenestram extra intuitum dirigerem, quemdam custodum ultra vires, immerito tamen, mihi infestum, sub imbrice comminus video jacentem, et ne vel per modicum maceriei foramen elaberer, ipso statu servare cupientem. Quem somno et mero sopitum deprehendens, inter alta cordis suspiria ridiculum mihi omen melius aspectans oboritur. Enimvero cum ita diffusum solotenus, et ejus ensem frequenti cervicalis, quo super fuerat expositus, repulsu viderem penes fundamina basilicæ impexum, scalam concite, quæ ad accendendas faros angulo fuerat reposita, subiens, funiculum otio torpentem super a laquearibus solvi. Comminusque hastas quibus vexilla tempore Letaniarum ferenda aptantur, conspiciens, uni earum funiculum cum laqueo subnexui, perque eandem fenestram jeci. Hac comprehensum arte mucronem sustuli, inque altas et squalentes feci jactari latrinas. Vocatoque ejus nomine, aio ad eum: O custos pervigil, tuorum spes fidissima, vigilasne? Ad hæc ille: Vigilo et bene vigilo. Cui iteram ego: Et quid struis? Et ille: Quid de his, inquit, tibi? Rursus ego: Si tibi forte repentina necessitas *g* occurreret, forsitan gladius manu abesset. Illo ad caput brachia convertente, et eum huc illucque quæritante. Si me, dixi, sic custodisses, hodie me nequaquam hic habuisses. Quicquid, inquit, illud est, quod de mucrone actum est, satis superque te, ut jussum, servavi, et servare curabo. Et ego: Vade ergo; et in munere fidelitatis hujus, et vigiliarum tuarum, illo in loco, competenti armamentario, quem turpiter amisisti recollige mucronem.

95 Eadem ipsa die quidam Fratrum explorantes totius caussæ meæ veritatis tenorem, per *h* Hardinum, qui quotidiano ministerio ante me Missas psallere consueverat, scripto miserunt. Cumque de more ei oblationes Deo mactandas, maxime pro conjugis meæ absolutione, quam humanis exemptam rebus credebam, offerrem; ille meam cautius stringens manum, Secus altare est, dixit. Post consummatam hostiam, omnes cum foras egressi fuissent, substiti solus, et sacello projectam colligens rotulam, vivere uxorem, et nil in filium meum sinistri operatum cognovi, et per plures jamque pœniteri, quod taliter fidem ruperint, et a me discesserint, ferocibusque animis certatim restitutionem regni moliri. Quod Deo favente resque in melius per obtentum Sanctorum suorum transfundente ad perfectum deduxere. Verum quamquam augustius regni recuperato fastigio pristinae dignitatis perfruerer gloria, meorum attamen non immemor votorum ac precationum, quibus excellentissimum Martyrem Sebastianum rogaveram, et me incunctanter accepturum credebam.

a Sequentibus titulus hic est apud Du Chesne ex autographo, quod extat in biblioth. D. Alexand. Pelavii: Conquestio Domni Chlodovici Imperatoris et Augusti piissimi, de crudelitate et defectione et fidei ruptione militum suorum, et horrendo scelere filiorum suorum in sui dejectione et depositione patrato. Extant nefariæ illius exactionationis Acta apud eundem Du Chesne to. 2, scriptorum Francic. Gesta illa sunt anno 833, quæ fuisse in vita Ludovici per anonymum coævum narrantur.

b Du Chesne, infidelitatem.

c Auctor Vitæ Ludovici: Tandem ergo conventum est festivitate sancti præcursoris Christi Joannis in locum, qui ab eo quod ibi gestum est, perpetua nominis ignominia notatus est, ut vocetur Campus-mentitus. Quia enim ii qui fidem Imperatori promittebant, mentiti sunt, locus in quo id contigit testis nequitie in suo nomine remansit.

d Du Chesne, mihi.

e Ea exilio deportata tunc est, ut habet Vita Ludovici, in civitate Italiae Tartonam.

f Du Chesne additum. Prumiæ commendatus est Carolus Calvus, nec tamen attonsus, ut habet eadem Vita.

g MS. Chiff. cogeret. *h* Du Chesne, Harduinus.

Insurgente rursus perduellio, cum passim regni quietudo propugnaretur, et pacis tranquillitas confunderetur, pro his Sanctum supplicaturus, ad prædictum accessi locum. Et quia sæpenumero in hujuscemodi privatis, seu publicis, ejus præpotens auxilium fueram expertus, super his quoque solitum quo impertiri dignaretur precabar enixius. Proxima ruentenocite, illud quod antedies rogaveram, nocturno visu accipio, evidentissimis indicibus ab eo cœlitus, ut reor, mihi condonatum. Et cum ingruentium cladum ruina, nulla pateretur ratione optatas inibi duplicare moras; hinc digressus, discrimini me pro commissis a Deo populis tentabam impendere, et certamini, si res exegisset, viriliter exhibere. Hinc me proficiscentem Præpositus hujus almi collegii, Teuterus nomine, prosecutus, nostri comes efficiebatur itineris. Cumque penes me equitaret, et procul a sancto loco divelleremur; caput retorquens, et in eundem (proh dolor) ultimum aspectum convertens, *a* intimi cordis mœrore turbatus, superexcrecentes profundæ mœstitiæ fluctus inhibere ultra non valui. Tristis et mœrens amaras fundebam lacrymas, letaliter conclusus, quid agendum mihi potius foret, valde suspensus. Votum Sancto devoveram, cujus operandi diem præfixum videbam: vitæ ab eo finem perceperam, cujus me transgredi non licere metas sciebam. Denique commissum mihi regendi Christianum a Deo Imperium haud ignorabam; cujus usque adeo cum omnem labefactari orbem considerarem, et vicinam desolationem, quam præscieram, formidarem, reum me super hoc inveniri, proque hoc æternis suppliciis damnari ab illo metuebam, qui universorum auctor extaret, et Dominus, Judexque venturus unicuique secundum opera esset redditurus.

97 Ille taliter me tristari conspiciens, diutius quidem consultum tenuit. Erat enim vir in omnibus fidelissimus. Et cum jam uberrimum meorum fletuum imbrem ferre nequiret; ipse quoque ex hoc permotus in lacrymas ruit. Quid, inquit, optime Cæsar, tibi et tuis graviter destitutis hæc prodesse poterunt? per te consolabantur universi. Hilaritas tua si mœstis parebat, dolorem omnem evacuat. Noli, Domine, et gloriosissime Imperator, noli hoc servis tuis letalis tristiæ vulnus in te, cui summa semper jocunditas, vultus serenissimi obnubilatione palam ostentare. Hoc tuorum militum corda brachiaque dissolventur: hostium vires robora concipient. Singulare id dumtaxat tuis esse debet secretum, quod ita tui pectoris turbare potuit lætissimum semperque quietissimum statum. His fortasse, si fideliter tibi compassi fuerint, dabitur, ut consolationis remedia valeant reperire. Et si secus fieri nequibit, levius deinceps cum hujus rei plures cœperint effici, participes, feres.

98 Tum ego, quæ fideli noveram persuasionem edita, consolatoris mei verba suscipiens, ei caussam reddidi, et quid lateret corde, detexi protinus ore. Sanctum illum locum me amavisse plurimum dixi: quem non ultra me videre sancti Martyris agnoveram revelatione: votum insuper vovisse, cujus effectum prohibuisset fluctuatio conlati Imperii. Et nisi formidini ab hostibus imputaretur, aut ejus, quod supra modum pertimescendum erat, ab omnipotente ruina exigeretur, arma, purpuram, et stemmata quamlibetissime ibidem me deponere voluisse. Inde ab eo cum salubrius consilium dari expetii, tale percepi: Bonum, inquit, votum tuum gloriosissime Cæsar, sed sicut Beatus docet Gregorius, nihil Deo bona voluntate ditius. Magnum quidem est, quod optas renunciare seculo, et omnibus quæ possides, siquidem per hoc Christi imitato esse posses. Verum multorum

venit iterum
Suessionem:

a
discedit mœ-
stus,

de obitu divi-
nitatis præmo-
nitus:

Præposito se
consolante

inducat votum
suum de re-
linquendo se-
culo:

ab eo monetur
ut potius im-
perii tumultus
sedet:

salus

AUCTORE
ALEX.
SALNOVEO.
C

salus a quibus perficitur, multiplicia in singulis prae-
mia pollicetur. Illud tibi, istud omnibus consulit.
Magnum illud, sed maximum est istud. Hoc si non
potest operari voluntas, in isto poterit remunerari.
Denique in Deo id fuit mirabile magis, quod digna-
tus est mori pro servis. Caritatis augmentum majus
idem ipse commendavit esse, si quis pro fratre non
dubitasset animam ponere. Fecit quod docuit; pro nobis
animam posuit. Pertulit Dominus mortem, ut servus
reciperet dignitatem; non necessitati succumbens,
sed plasmati suo ineffabiliter subveniens. Quod se-
quamur exemplum, in sese ostendit, et danti operam
palmam victoriae promisit, et permanens prae-
mium reposuit. Quia ergo gregem suum regimini vestro
commisit, pro eo, si necesse sit, usque ad mortem
decertandum vobis insigne erit atque laudabile. His
luculenter a praedicto viro instructus, et fortiter in
agendum animatus, me iterum iterumque sanctitati
illius et Fratrum attentius commendans, tametsi
non, ut ante, tristis, non tamen adeo discedere hinc
praevalui laetus; quippe qui quos dilexeram unice,
supremum me sciebam transmittere vale.

99 Igitur cum haec Fratribus aetatis et religionis
merito primoribus relata fuissent, Martyrem san-
ctum unanimiter exorandum constituerunt, quatenus
ejus oracula, si quoquo modo fieri posset, eorum in
salutem verterentur in alia. Quod cum sollicito pera-
ctum sit, digni attamen nullatenus super hoc audiri
fuere, quoniam quidem hoc praedestinationis num-
quam immutandae constitit Dei. Nam eodem itinere
contra *b* filium legitimum et homonymum ducens
exercitum, in quadam insula *c* Rheni vita corporali *d*
functus, perennem, ut remur, cum Sancto, quem
incomparabili fuerat amore complexus, ejus merito-
rum obtentu est adeptus. Cujus exuviae Mettis, in
basilica S. Arnulfi, a quo genus duxerat, celebratae
tam opum praetiosarum, quamque fiscorum regalium
ditatione sunt insigniter *e* commendatae. Et quoniam,
uteo manifestante cognovimus, votum explere re-
nuit; nec totiens praeproptatum sepulturae locum in
fundo Martyris habere promeruit.

a Du Chesne, In timidi.
b Ludovicus hic fuit Germaniae Rex post patris mortem.
c Contigua Moguntiae civitati, ut vitae auctor habet.
d XII Kal. Jul. an. 840, aetatis 64.
e A Drogone Episcopo Metensi, ejus fratre, qui morienti ad-
fuerat.

EPILOGUS.

Totius orbis Romani Principe vita exempto, epilo-
gus tandem quoque thematis hujus styli verecundia
impellente ponendus est. Siquidem quantum ad meri-
tum tanti Martyris, et ad materiae spectat dignitatem,
mutum est *a* omen quod de eo quantumvis humana
facundia fari potest; quoniam quidem omnis sermo
humanus, inferior est laude coelesti. Pauca quidem
sunt quae de eo oratione inculta prosecutus sum, plu-
riora et pene innumerabilia fastidiosus lectoribus igno-
scens omisi. Enimvero superest hodie tenus in Char-
thophylacio nostro schedula Rodoini ad memorabilem
Hilduinum Abbatem transmissa. In qua numerosa
plurimum capitulatione, virtutum ejus insignia bre-
viata personaliter habentur inserta: quorum summa
in conum redacta, surgit in millibus quatuor, centum
septuaginta. Itaque tam ingenti materia victus ma-
num ori opponens; eruditioribusque quibusque atque
doctoribus, et qui necdum in hanc lucem prodire,
succedentibus usque in finem seculi temporibus, haec
omnia tractanda relinquo. Quisquis sane fastidiosus,
lautiori edulio appetis satiari, hunc nostrum furfu-
rem postponens, sanctissimi Patris Ambrosii opus,
quod de hujus triumpho *b* coelibus edidit, inquirens,
in eo reperies ferculum ditissime refertum; cujus
delicioso admodum siligine, palato mentis degustato,
delectabiliter poteris saginari.

Explicuit epitomen miraculorum c Sebastiani
agonistae insignissimi, cujus nomen ex
Argivo in Latinum VIR IMPERIALIS, sive IMPERA-
TORIUS, sonans, aureo illius, immaculati Agni
volumine characteribus speciosissimis habe-
tur insertum: Et ideo laudis ejus plena est
terra, et memoriale ejus non derelinquetur
in secula; quoniam regnat cum Christo feli-
citer in aeterna gloria, Amen.

a Ita MS. videtur omne scribendum. *b* Rectius Coelitis.
c Σεβαστος Augustus, venerabilis.

DE IISDEM RELIQUIIS

S. Sebastiani, itemque SS. Gregorii et Medardi,
a Calvinistarum furore servatis.

COMMENTARIUS ALEXANDRI SALNOVEI,
a Nicolao Bezançonio Latine redditus.

Ex MS. Nicolai Belfortii.

Ego Frater Alexander Salnoveus, ex Fronet paro-
chia Meriensis super Maternam fluvium, diocesis
vero Meldensis, oriundus, humilis et indignus Sacer-
dos, ac senior jam Religiosus et Eleemosynarius
S. Medardi Suessionensis, ad perpetuam memoriam
recuperationis sacrorum corporum SS. Sebastiani,
Gregorii, et Medardi, et ne pseudochristianorum
improbitas periisse illa ohganniat; volui antequam
e vita migrarem, posteritati notum facere, quod anno
Domini 1564, ego duodecim circiter annos natus rece-
ptus fui in Novitium in dicto coenobio, a nobili et
religioso viro, Fratre Emerico Roguel Priore clau-
strali, assistantibus religiosis viris, Fratribus Phi-
lippo de Liguere Suppriori, Ludovico de Billy
Granatario, Gerardo Datye, Joanne de la Boissiere
Cantore, Francisco Monoys, Nicolao de Lye Novi-
tiorum magistro, Nicolao Flameng Thesaurario,
Nicolao de Fourmanoir, Joanne Judas Procuratore,
Bartholomaeo Boulart, Antonio de Vergeolin, Eusta-
chio de Verchin, et aliis Religiosis professis.

2 Quo item receptionis meae anno praedicto 1564,
die Sabbathi 27 Septemb. circa tertiam aut quartam
horam matutinam, occulta factione quorundam Sca-
vinorum, et quorundam civium dictae urbis Suessio-
nensis, Hugnoti, seu Calvinistae, ducti per Dominos
de Jenly et Vendy, cum adulterinis clavibus, per
posticum macello vicinum, urbem ingressi sunt, et
eas fecerunt ecclesiarum devastationes quarum nunc
adhuc post triginta jam elapsos annos vestigia cer-
nuntur, in ipsis ecclesiis nondum reparatis.

3 Quantum vero ad nostram attinet S. Medardi
ecclesiam prope suburbium sitam; Hugnoti praedicti
in eam turmatim, seu cum multitudine, ingressi
sunt, nisi tantum die Martis sequenti, qui erat dicti
mensis ultimus: ipso vero Martis die venientes,
nemine repugnante intraverunt, quoniam Religiosi
audientes de urbe capta aufugerant. Coeperunt ergo
illi destruere et comminuere altaria, imagines San-
ctorum, claustrum, refectorium, et dormitorium; quae
quidem aedificia adeo excellenter fuerant constructa
per Carolum Magnum et Ludovicum Pium ejus filium,
ut in toto regno paria vix essent, sicut adhuc super-
stites muri statim aspectu primo testantur. Posthaec
fodiendo perquirentes in deserto quodam cubiculo
sub infirmaria, quod lignarii loco serviebat, latibul-
um quoddam detexerunt, in quo Religiosi pretiosa
quaeque, capsas videlicet, reliquias, tapetes et orna-
menta Ecclesiae multa condiderant: quae illi protinus
extracta fregerunt, combusserunt, et solita feritate
tractaverunt.

4 Factum est autem ut dicti Hugnoti non inveni-
rent ibi capsas SS. Sebastiani, Gregorii, et Medardi,
tres cruces lapillis auro et argento pretiosissime orna-
tas,

Scriptoris sco-
pus et fides.

Suessio prodi-
tione capta a
Calvinistis.

templa dire-
pta,

monasterium
S. Medardi
vastatum,

reliquiae et or-
namenta faede
violata:

b
moritur:

c *d*
sepelitur.

e

a

Miracula in-
numera ad
S. Sebastiani
reliquias fa-
cta.

b

*Antiquæ abje-
ctæ in fossas
monasterii.*

*Aliquæ abje-
ctæ in fossas
monasterii.*

inde extractæ.

*traditæ sorori
Principis
Condæi :*

*aliæ alibi re-
pertæ.*

*Sacrilegi fu-
nesta mors.*

u

tas. urceum argenteum et candelabra argentea pre-
tiosissima; quoniam per intervallum illud temporis
a sabbatho ad diem Martis prædictum, quidam Nobi-
les ex copiis eorundem Hugnotorum diligentiores
venerant, et ex dicto latibulo rapuerant sibi capsas
SS. Sebastiani, Gregorii, et Medardi, tres cruces,
urceum et candelabra supradicta, et expilatis divitiis
inclusas reliquias huc isthuc disjecerant. At vero
per Dei gratiam reperta postmodum fuere. Major
pars scilicet visa est natate seu fluitare super aquas
fossatorum, videlicet inter clausuram conventus, a
parte horti Religiosorum, et clausum eleemosyna-
riæ: ita ut molli aura impellente leviter dictæ reli-
quiæ venirent et accederent e regione domus cujus-
dam, nomine Antonii Barre, Religiosorum sartoris,
viri devoti ac pii. Qui quidem Barre ipsas collegit,
ut qui eas facile recognosceret, et multoties ante
illud bellum, processionum et aliarum solemnitarum
diebus, vidisset.

5 Sed enim permittente Deo sub id temporis
istuc venit ad eum vidua quædam pauperula, nomine
Joanna Hurillon, quæ auxilium extrahendis sacris os-
sibus libenter tulit: moxque decretum inter eos fuit,
ut sacras illas reliquias ad Dominam Catharinam de
Bourbon Divæ Mariæ Suessionensis Abbatisam
Joanna prædicta adportaret. Erat nempe soror Prin-
cipis Condæi et in ejus gratiam monasterium illud
B. Mariæ ab omni nocumento servatum est: sicque
ad eandem Abbatisam sacra ossa dictorum Sancto-
rum cum aliis Sanctorum reliquiis Joanna detulit, ut
quæ abbatiam frequentaret, et ipsorum Hugnotorum
lintheaminibus abluendis famularetur: quo prætextu
multas interim reliquias tam ab igne quam aliunde
servavit, curioseque ac diligenter in vestium suarum
sinibus et occultavit, et adportavit.

6 Item aliquanto post, quidam viticola, nomine
Philippus Doden, vir boni etiam nominis secundum
status sui qualitatem, reperit et alias quasdam, in
vineâ, quam sub annua pensione a Religiosis ipsis
possidebat sitam juxta et ultra portam quæ dicitur
Belveder, ad partem dextram, qua itur a dicto cœno-
bio ad vicum Crovy, in quo dictus Philippus degebat.
In hac igitur tum quidem vinea, sed nunc terra
arabili, dum vitem excoleret, reperit sacculum, ex
damasceno violaceo, segmentis aureis decorato, lon-
gitudine pollicum circiter quindecim, et latitudine
octo: in quo erant cineres partis alicujus corporis
S. Gregorii a Romanis in cinerem redacti. Altera
pars dictorum sacrorum ossium inventa fuit tam in
dictis fossatis et vinea memorata, quam etiam in ne-
more horto abbatiali proximo. Ceterum idem Phi-
lippus, sacculum et contenta in eo sacra postmodum
dedit dicto Domino Priori Roguel, coram Philippo
de Lignieres, et Ludovico de Billy supradictis, me-
etiam præsentem quamvis tunc Novitio: et posita qui-
dem fuerunt in capella eleemosynariæ, dum interim
fieret legitima eorum verificatio, tum eorum pariter,
quæ in manibus dictæ Abbatisæ erant; sicuti postea
factum fuisse dicemus.

7 Prius vero quam verba de hoc faciamus, illud
omittendum non est, quemdam, nomine Martinum
Buzot, de vico super Axonam oriundum, fuisse ex
eorum numero, qui alias plerasque nostras Sancto-
rum reliquias flammis dederunt. Sed dum id ageret,
subita rabie correptus fuit, et eum suffocari neces-
sitas coegit, sicuti ego certior factus sum ab ante-
dicta Hurillon, quæ mihi renunciavit se vidisse illum
suffocari et mori dum auxilii caussa præsto esset,
agitante illum morbo. *a* Et hoc quidem nunc tritum
et vulgare est in tota urbe Suessionensi.

8 Igitur reversi tandem in suum monasterium

Fratres, reliquiis sanctis quædam loca aptari jusse-
runt. Nec multo post ad Reverendum Dominum Epi-
scopum *b* Carolum de Roussy venerunt, libellum sup-
plicem deferentes, ut ei placeret dictæ verificationi
certos dies præfinire, ac testes citari decernere. Qui
deliberatione præhabita, juramentis testium a se
recipiendis assignavit horam primam pomeridianam
diei Veneris 17 Januarii 1578. Quapropter ad rela-
tionem Magistri Damiani Willefroy Notarii et Curiae
Episcopalis Audientiarum, citati fuerunt Dominus
Joannes Masson, Parochus de Roseriis, Frater Joan-
nes Monnart, Frater conversus cœnobii S. Medardi
senior, Antonius de Villars, Bartholomæus Soret,
Ludovicus Pournau, Joannes Maquefer, Simon le
Maistre, Joannes Rullin, Claudius Roger, Jacobus
Crepeau, Petrus Charpentier, Crespinus Tornemolle,
et Joanna Hurillon supradicta. Qui omnes burgum
Axonicum dictæ Abbatiae S. Medardi inhabitantes,
comparuerunt ante majorem portam Dominae nostræ,
et solemniter jurarunt, quod veritatem dicerent super
recognitiones sanctarum reliquiarum absque ulla fraude
et dissimulatione.

9 His peractis, assistentibusque honorabilibus per-
sonis, scilicet dicta Domina Catharina de Bourbon,
Abbatissa, Do. Nicolao Davy Archidiacono, Georgio
de la Fontaine Abbate S. Leodegarii, Claudio de No-
valery B. Mariæ Vermandensis Abbate, Magistro
Claudio Merlet Præposito Ecclesiae Cathedralis, Venerabili ac religiosa valde persona Simeone Regnault
Priore Carthusianorum apud Dominam nostram de
Burgifonte, Magistro Crispino Joly Decano Dominae
nostræ a Vineis, Joanne Fassier nobili Domino de
Roucour ac Protectore civitatis regio, Magistro Ma-
rino Pinon Juris Licentato, Joanne Boucher, Joanne
Herpon Judice, Consule mercatorum Suessionensium,
Antonio Lore mercatore, Carolo Lespicier phar-
mocopola, multisque aliis notabilibus civibus Suessio-
nensibus. In quorum præsentia, super mensam lin-
teo albo et mundo coopertam allata fuit arca mediocris,
querna, clave clausa, sacras reliquias continens:
quam Abbatissa sacello suo repositam honorifice as-
servabat, sciens nimirum eadem esse Sanctorum
corpora memorata, quoniam multoties ea vidisset, et
osculata fuisset ante cœnobii devastationem. Qua-
propter dixit et asseveravit, quod in sua semper pro-
tectione fuissent, a tempore deprehensæ per hæreti-
cos dictæ civitatis. Tum ex arca eductæ fuerunt
Sanctorum reliquiæ, et in mensa positæ, separatim-
que omnibus testibus exhibitæ et repræsentatæ: ac
unusquisque eorundem testium præstito in manibus
Episcopi juramento, dixit et asseveravit, illa ossa
esse veras sacras SS. Sebastiani, Gregorii, et Me-
dardi reliquias, quæ antea apud S. Medardum in ca-
psis argenteis et eburneis asservari solebant; et quod
multoties ante bellum easdem aperte de capsulis
eductas (cut devotis peregrinis exhiberentur, maxime
processionum diebus) vidissent tetigissentque.

10 His ita gestis, Dominus Episcopus præcepit eas
tribus diversis capsis reponi: et unicuique capsulæ
charta membranea Latine scripta affixa fuit, supra-
scriptam verificationem exponens, et subsignata quæ-
libet per Baptistam Petit, scribam dicti Domini Epi-
scopi: qui etiam Petit, structuram et processum
verbalem dictæ attestationis confecit, signatum infra,
CAROLUS DE ROUSSY EPISCOPUS SUESSIONENSIS, et subsi-
gnatum, BAPTISTA PETIT, SCRIBA.

*a Testatur Belfortius se quoque Suessione triste hoc impii homi-
nis funus audisse populi fama celebrari.*

*b Adnotat ista Belf. Hic Episcopus sacro concilio Tridentino
interfuit; et me præsentem dæmonem e corpore pueri, nomine Lau-
rentii, expulit, ut acta etiam impressa testantur.*

c Addit Belfortius: Jam ita non fit. merito.

*Ad reliquia-
rum verita-
tem juridice
examinan-
dam*

citati testes:

*facta disqui-
sitio.*

*Legitime re-
conditæ.*

DE S. NEOPHYTO MARTYRE,
NICÆÆ IN BITHYNIA.

SUB DIOCLET.
XX JANUARIJ.
S. Neophyti
natis 20
Janu.

Nicææ in Bithynia agitur XX Janu. natalis S. Neophyti Martyris, qui quintumdecimum annum ætatis agens, flagris cæsus, in fornacem immissus, feris objectus, cum permaneret illæsus, et Christi fidem constanter profiteretur, gladio tandem occisus est. Ita Martyrologium Romanum, eodem quoque die Menologium : Natalis sancti Martyris Neophyti, qui fuit ex Nicæa Bithyniæ, piis ortus parentibus Theodoro et Florentia, Imperatore Diocletiano. Hic cum quintumdecimum ageret ætatis suæ annum, Deo Præsidi repente adstitit, et libere Christi fidem prædicans, flagris primum cæditur, postea in ardentem fornacem conjicitur, ferarum morsibus traditur : cumque ex his omnibus illæsus permansisset, postremo irruente in illum barbaro quodam homine, securi percutitur.

aliis 21.

2 Molanus in auctario ad Usuardum, XXI Januarii ejus natalem consignat, uti et Maximus Cytheræus et Menæa, quæ fusius illius acta narrant. Celebratur VII Decemb. S. Neophytus Martyr in iisdem Menæis; ast alius, quippe aquis mersus.

ACTA EX MENÆIS.

- a Neophytum evellit e solo hasta,
Neophytum pulcherrimum, instar surculi.
b Oriundus hic Nicæa Bithyniæ erat, Christianis
patria, paren- piisque natus parentibus Theodoro ac Florentia, quo
tes,

temporererumpotiebatur Diocletianus. Celeriter vero in ipsis vitæ exordiis, divina repletus gratia est. Nam novem natus annos cum aliis puerulis, qui una litterarum disciplinis instituebantur, precatus, eos mirabiliter enutriit. Et advolans columba lectulum ejus ambivit, c humanum in morem locuta, quo portento exanimata est sancti pueri mater; ast eam ipse precibus suscitavit. Inde in montem d Olympum secessit, inque speluncam duce columba ingressus, belluam, quæ illic stabulabatur, effugavit; et domicilium isthic fixit, ab Angelo enutritus. Undecimo autem anno ætatis, divino monitu, descendit e monte, parentesque invisit, atque ex eorum facultatibus pauperum recreavit inopiam, dein ad montem revertit. Quintodecimo tandem anno ætatis, Angelorum præsidio viam ingressus, Decio Præsidi se stitit. Ubi incredibili libertate fidem professus, primum flagris cæsus, inde in ardentem fornacem immissus, salvus Christi gratia egressus, feris objicitur : sed cum omnia superasset illæsus, irruente in eum barbaro, gladio trucidatus est.

sanctitas.

c
miracula,
d

vita solitaria.

tormenta,

cædes.

a Allusum ad etymologiam; nam νέφυτον novellam plantam significat. Græce est :

Τὸν Νεόφυτον ἐκρίζοι γῆθεν δόρυ.
Νεόφυτον κάλλιστον διὰ περ θάλλος.

b Eadem omnia refert Maximus Cytheræus.

c ἀπίστον hoc censet Raderus. Cur magis, quam locutam humano more asinam Balaam, præsertim cum vera bestia fuerit, hic columbæ specie Angelus?

d De hoc monte actum 9 Janu. ad vitam S. Eustratii litt. c.

DE SANCTIS MARTYRIBUS a INNA, PINNA, RIMMA.

Ex Menæis Græcorum.

XX JANUARIJ.

- b Innan, Pinnan, Rimmam crystallinos.
c Fuerunt hi in Septemtrionali quadam provincia, a barbaris idolorum cultoribus comprehensi, et ad d Præsidem adducti : qui Christum confessos jussit frigore interire. Rectis igitur ac rigidis lignis, amnis medio defixis, alligati, cum is brumali tempore frigidissimus esset, atque aquæ lubricum gelu duratum constitisset, nec quidquam ab immobilibus differret, isthic vitæ terminum assecuti sunt, beatis suis in Dei manus traditis animabus.

SS. frigore
enecti.

a Nusquam alibi lecta nobis isthæc Divorum nomina : si non in as desinunt, ut Menæa habent, ut Græca esset terminatio; sed in a, affinia sunt iis, quibus Frisii in nostra inferiore Germania utuntur propriis hominum vocabulis, fere in a vocalem exeuntibus : quibus et Hinnæ nomen usitatum, et Diva Hinna, nobis ignota.

b Qui cum frigore luctati. Græce est,
Θαλψις δεχέσθαι τοὺς ἀθλητὰς τοῦ κρύους,

c Eadem memorat Maximus Cythereus.

d Romanumne? an barbarum seu Præsidem seu Regem, in quantum barbari regnant? ut in simili de Verrito et Malorige Frisiorum Ducibus lib. 13. Annal. scribit Tacitus. Græce est : τῷ τῆς χώρας προέστεισαν ἄρχοντι.

DE SS. MARTYRIBUS NICOMEDIENSIBUS
LEONTIO, CYRIACO, VITO, CENDEO, URSO,
FLORO, FELICE, MARCIA, CHELIDONIA.

XX JANUARIJ.

E numerantur hi in vetusto Martyrologio S. Hieronymi: In Nicom. Leonti Ciriaci Biticendi Ursi Flori Felicis Celedoniæ Marcæ. In MS. Rhinaw. Nicomedia, Leonti, Cyriaci, Cendei. Idem recensentur in MS. Dungalensi, sed nec loco expresso, et confuso ordine, additisque nonnullis. De Leontio, Urso, Felice, Chelidonia, Marcia, satis congruunt. Pro Cyriaco, Ciracium habet MS. Dungalense. Refertur Cyriacus cum aliis decem Nicomediæ passus, in Martyrologio Romano aliisque VII Aprilis; verisimile est ab hoc diversum, cum nulli isthic socii nomi-

nentur. Florum, Dungal. MS. Floram appellat. Pro eo quod MS. nostrum habet Biticendi, in illo legitur, Biti, et quibusdam interjectis Viti, Candeï. At Rhinaw. MS. diserte Cendeum vocat. Est in Rom. Martyrol. S. Cyndeus Presbyter et Martyr II Julii. Addit denique MS. Dungal. Calestum, Adaflexum, Martialem; qui his jungendi an aliis, nobis non constat. XXI Januarii in MS. S. Hieronymi et Dungalensi referuntur Felix, Cendeus, Vitus, Florus, Leontius, Cyriacus; quos eosdem remur.

DE S. CYRIACO MARTYRE NEVEDUNI.

XX JANUARI.

Plures in Gallia et alibi Nividuni, sive Neveduni, nomine appellatae urbes leguntur: quae haec sit, haud conjectamus, Actorum luce destituti. Nec sat exploratum nobis, an quod hic suspicamur mendum sit, quique Cyriaco junguntur Tarsus, Leucius, Callinicus, iidem sint qui in plerisque Martyro-

logiis XXVIII Januarii recensentur. MS. vetustissimum S. Hieronymi ita habet: Neveduno Tarsi, Leuci, Gallinici, Kiriaci. In MS. Dungal. refertur Cyriacus, et pro Leucio Leontius; Gallinicus quoque, at non Thyrsus, sive Tharsus.

DE S. EUTHYMIO MAGNO, HEGUMENO IN EREMO SANCTÆ CIVITATIS.

§ I. *Lauræ et cœnobii differentia. S. Euthymii aliaque circa Hierosolymam monasteria, et prima exercitatio.*

AN. CDLXXIII.
XX JANUARI.
Institutio
prima mona-
stica in Palæ-
stina,

Primum ordinis monastici institutorem agnoscit Palæstina S. Hilarionem, Magni Antonii discipulum. Needum enim, inquit S. Hieronymus in illius vita, tunc monasteria erant in Palæstina: nec quisquam monachos ante S. Hilarionem in Syria noverat: ille fundator et eruditor hujus conversationis et studii in hac provincia fuit. Et mox: Itaque ejus exemplo cœperunt ibi esse innumerabilia monasteria, in quibus monachorum admiratus est S. Basilius Epist. 79, ad Eustathium Episcopum Sebastiae, tum in servanda dieta temperantiam, tum in observandis laboribus tolerantiam; ad quorum obstupuit precandi vigorem, cum observaret quo pacto nec somno victi, nec alia naturæ necessitate deflexi, sublimem semper et invictum animi sensum in fame et siti, in frigore et nuditate servarent etc. His consentanea scribit Sozomenus lib. 6, histor. Eccl. cap. 32, et monachorum complures sanctitate celebres nominatim recenset; de quibus nos alibi, et potissimum 28 Septemb. de S. Charitone, qui S. Hilarioni cœvus, prima monasteria in eremo sanctæ civitatis, de quibus mox, extruxit: et 28 Maii, quo die sancti monachi ibidem a Sarracenis occisi coluntur. Hos memorat Cassianus collat. 6, cap. 1, summæ vitæ ac sanctitate monachos diutissime commoratos juxta Thecæ vicum, sex millibus passuum a Bethleheмо, in solitudine vastissima, quæ ducit versus Arabiam et mare mortuum. De horum spontaneo ministerio, quo per extenta avia discurrentes, et eremum, quæ versus mare mortuum tenditur, obeuntes, festucas tenues et spinulas lignorum ad cibos coquendos colligebant, agit idem Cassianus lib. 4 Institut. cap. 21, adeoque de regula horum monasteriorum in solennitate Tertie, Sextæ, Nonæque disserit ibid. lib. 3, cap. 1 et 3. Quæ de monachis, qui in hisce partibus aut S. Euthymium præcesserunt, aut ei nondum condita Laura connixerunt, verisimile est a Cassiano narrari.

et locis circa
Hierosoly-
mum.

Prima istic
monasteria, a
S. Charitone.

et SS. Euthy-
mio, Saba,
Theodosio ex-
structa;

2 Celebris tum erat Laura Pharan, itemque Succæ veteris: ambæ cum tertia ad Jordanem a S. Charitone extructæ: illa sex milliaribus versus Orientem via Hierichuntina distabat Hierosolymis, a vico decem inde stadiis ad solem orientem sito appellata. Hæc erat in ante dicta ultra Thecæ solitudine, circa quam Theocorum monasterium fuit, sive Thecoum, de quo num. 86 et 124, atque ex ejus ruinis Laura nova, in qua Cyrillus vitam S. Euthymii conscripsit, paullo post annum Ch. 500, extructa est. Haud ab ea longe ad speluncam Saulis, in eremo olim Engaddi, tum Ziphon dicta, monasterium S. Euthymius construxit. At non diu istic moratus est. Ad viam Hierichuntinam potissimam vitæ partem exegit; primo in cella extra Lauram Pharan, post in cœnobio inferiore, cui S. Theoctistum præfecerat, decem millibus passuum a sancta civitate; denique in Laura, quæ S. Euthymii dicta est, atque ab inferiore S. Theoctisti cœnobio tribus millibus passuum versus Meridiem distabat ad dexteram viæ Hierichuntinæ. Hinc triginta stadiis aberat Turris ab Eudocia

Imperatrice infra num. 84 erecta, ubi monasterium Scholarii dein extruxit S. Sabas, qui in subjecta circumquaque valle duo alia monasteria, et potissimum Angelico ductu ad Torrentem primariam suam Lauram condidit: a qua triginta quinque stadiis distabat, Hierosolymæ propinquius, cœnobium S. Theodosii; at nonaginta versus interiorem solitudinem Susacim S. Quiriaci, juxta quod fluvii Sucæ et novæ Lauræ ambo conveniunt, qui illi feruntur de quibus Christo dictum a Davide: Tu siccasti fluvios Ethan. ut ad vitam S. Theodosii dictum est II Januarii, num. 18 et 19, in Prolegom. Hæc aliaque plurima harum regionum monasteria dicuntur in Concilio Constantinopolitano sub Agapeto Papa et Menna Patriarcha ann. Ch. 536, habito, itemque a Joanne Moscho, aliisque Scriptoribus, Sancta Christi veri Dei nostri loca, et monasteria eremi sanctæ civitatis. Hinc corrigendus Franciscus Quaresmius tom. 2, Elucidationis Terræ sanctæ lib. 6, peregrinat. 3, cap. 9, ubi asserit in Laura S. Sabæ ostendi cellam S. Euthymii aliorumque qui in ea doctrina et vitæ sanctitate floruerint; cum procul inde in propria Laura obierit, diu ante Lauram S. Sabæ extractam, ut mox § 4 patebit.

Psal. 77. 43.

dicta mona-
steria eremi
sanctæ civi-
tatis.

3 Disputat ibidem Quaresmius de monasterii et Lauræ distinctione; asseritque illa dumtaxat cœnobia, quæ amplius mille monachos continebant, Lauram appellari: ita se a Græcis accepisse. Sed modernis, nec fidei bonæ, et omnis antiquitatis ignavis. Certe cum Laura S. Euthymii non cederet Lauræ Pharan, ut liquet ex hujus vita num. 41, imo prospera et felix esset, et ejus amplificaretur multitudo num. 43, deductus est Fratrum numerus ad quinquaginta. Et sub S. Saba in tantum congregatio crevit, ut in Laura ejus primo septuaginta Christo servientes congregarentur: quo numero duplicato deinde fuerunt centum quinquaginta. Auctus etiam ultra numerus est: haud eo tamen ut hecatontadas aliquot expleret. Sanctus quoque Gerasimus infra num. 89, maximam in Jordanis solitudine Lauram, quæ non pauciores quam septuaginta Anachoretas habebat, construxit. Contra cœnobium S. Theodosii amplissimum erat, in quo quatuor distinctæ erant ecclesiæ. Ex universæ eremi plurimis monasteriis ad decem millia monachorum an. Ch. 516. Hierosolymam convenerunt; quibus præerant SS. Theodosius et Sabas, universales a Salustio Patriarcha inspectores designati. Ex quibus iterum Quaresmius corrigendus, dum vult 10 millia monachorum hinc inde per cellas hac speluncas sparsa solitoriam egisse vitam, alia quatuor in monasterio, quorum omnium Abbas fuerit S. Sabas. Septem ipse, Euthymius tria, plura ipsorum discipuli, majores, et cœvi ædificarent seu monasteria seu Lauras; quæ differebant, quod in cœnobiis illi viverent qui vitam exercebant communem; in Lauris vero, qui a congressione separatam et quietam. Ita Cyrillus in vita S. Sabæ. Atque infra num. 43 et 98, in Laura S. Euthymii unicuique fuit ædificata cella; et cellæ Fratrum erant a se invicem in media solitudine sejunctæ. Et S. Gerasimus in medio Lauræ cœnobium collocavit, in quo monachi primo exercebantur, quos, cum ad perfectionis mensuras pervenerant, in cellis Lauræ collocabat; eosque anachoretas appellabant: in quorum sortem

Laura a mo-
nasterio dif-
fert non ob
monachorum
multitudi-
nem;

sed ob exer-
citationem in
cellis sejunc-
tis,

paucorum et
perfectorum,

sortem non cooptabantur juvenes aut imberbes, ideoque a S. Euthymio missus est S. Sabas ad monasterium S. Theoctisti, et S. Quiriacus ad monasterium S. Gerasimi, et S. Sabas S. Euthymii exemplo imberbes ablegabat ad cœnobium S. Theodosii. De Laura ita Suidas : *Καὶ Λαύρα ἡ στήνη κατοιχία τῶν μοναχῶν*. Laura etiam angusta monachorum domus.

4 Eadem ratio vivendi anachoretis in hisce Lauris, quæ Nitriensibus anachoretis in Ægypto, descripta a Palladio in *Historia Lausiaca* cap. 69, et Rufino lib. 2, de *Vitis Patrum* cap. 21. Habitant, inquit Palladius, locum desertum et habent cellas magno inter se intervallo disjunctas, ut nullus possit procul agnosci ab altero, neque cito videri, nec vox audiri; sed degunt in multa quiete, unusquisque per se inclusus. Solum autem sabbatho et Dominico congregantur in ecclesiis, et se invicem excipiunt. Conformia his referuntur infra num. 89, et in *Vita S. Sabæ*. Nec mirum, cum eadem hic vigeret disciplina, quæ apud Ægyptios. Hinc festus dies S. Antonii, tamquam communis Patroni, solenni vigilia ab hisce peragebatur, ut infra num. 106, et in *Vita S. Sabæ* indicatur. S. Euthymius virtutes S. Arsenii tum in Ægypto viventis imitabatur, aut etiam in aliquibus superabat, num. 59. Suos exemplo monachorum Ægyptiorum a vitiis absterrebat, atque ad virtutem incitabat, num. 51 et 64. Denique Nitrienses monachos Martyrium et Eliam, qui deinde Patriarchæ Hierosolymorum fuerunt, ad se confugientes, persecutionem movente Timotheo Æluro, benigne excepit et fovit, num. 94.

§ II. Euthymii sanctitas, dies natalis.

E xercitationis monasticæ disciplina omnis per universas Orientis, orbisque adeo reliqui provincias, Antonii Magni est institutione fundata : proprium tamen ac peculiarem, qui in eremo sanctæ Civitatis degebant, si non auctorem ac parentem, ascetici certe curriculi exercitorem morumque ad cœlestia studia formandorum magistrum Magnum Euthymium agnoscebant, vitamque ejus velut absolutum religiosæ virtutis exemplar sequebantur. Quare cum soleret, teste Cyrillo in *Vita S. Sabæ*, Euthymius quarto decimo Januarii semper proficisci in vastam solitudinem, et illic versari in divinis diebus jejuniorum, nulli se videndum præbens, et neminem alloquens; hoc quoque solebat B. Sabas facere consequenter, tempore solum parum mutato, quandoquidem ille quartodecimo, sicut diximus, hic autem vicesimo die mensis secedebat. Nam post divini Antonii memoriam, Magni Euthymii diem festum vicesimo die mensis celebrans Sabas, sic se conferebat ad solitudinem, et illic morabatur usque ad festum Palmarum, non secus atque ille. Viguit, inquit Nicephorus lib. 14, cap. 30, in ascetica palæstra præcipuus et vita monastica illustris Magnus Euthymius, qui solitudinem in urbis formam redegit, imo canon fuit et formula instituti monastici ut § sequenti dicitur. Corporis ejus exuvias, haud diu postquam vita functus est, in sacram ædem honorifice transtulit Anastasius Patriarcha, infra num. 112, ad quas illius successor Martyrius præclaram egit synaxim et vigiliam, cum multis lampadibus et suffitibus, num. 122, imo festivitas miraculi ad eas facti quotannis celebrabatur, num. 133.

6 Syros imitati Græci, apud quos festivitate admodum solenni celebrabatur in sanctissima magna Ecclesia Constantinopolitana, ut docent eorum *Menæa*, et *Anthologion* auctoritate Clementis VIII, editum, ac Maximus Cythereus; in quibus hoc Vitæ ejus compendium extat : Sanctus hic et Magnus Pater noster Euthymius vivebat imperante * Trajano, Melitinæ Armeniæ metropoli ex nobilibus ortus parentibus Paulo ac Dionysia; et quemadmodum magnus ille Joannes, ex sterili et infecundo utero editus : unde et nomen per promissionem accepit. Cum enim parentes prolem

sibi dari precarentur, vox cœlitus missa est, quæ eos εὐθυμεῖν, id est, læto et alacri animo esse juberet. Patre mortuo, a matre ad Otreinum magnum Melitinæ Episcopum adducitur, atque ab eo ordini Clericorum adscribitur. Cum deinde ad sacras disciplinas adhibitus, æquales omnes et vitæ religiosæ exercitatione et virtutum profectu antecelléret, quamvis invitus sacerdotio initiatur, et sacrorum monasteriorum curam suscipit. Anno deinde ætatis nono et vicesimo Hierosolymam proficiscitur, et cum S. Theoctisto in quadam montis spelunca degit, ubi graves a multis morbos depulit. Dicitur hic in nomine Domini paucis et exiguis panibus, quadringentos, qui ad monasterium de via diverterant, pavisse. Non solum vero ipse divina virtute parentum suorum soluta sterilitate natus est; sed alias complures matronas prole carentes suis precibus fecundas reddidit. Ipse quoque, ut olim magnus Elias, cœli januas aperuit, et terræ sterilitate et situ laboranti subvenit. Prodidit etiam ejus internam claritatem columna ignis, quam eo incruentam hostiam offerente videre qui circumstabante cœlo descendente, et Sancto adstantem toto sacrificii tempore. Ejus porro sanctissimæ et purissimæ mentis id est argumentum, quodeorum qui ad divinæ communionis participationem accedebant statum pervidebat, et quis eorum pura, quis mala conscientia esset. Hic cum nonaginta septem esset annorum, migravit ad Dominum, Leone Magno imperante. Forma erat eximia, sinceris moribus, colore candido, senectutis decora et venerabili, cana cæsarie, barba usque ad femora promissa. Fertur de ipso, quod cum monachus quidam morti proximus esset, qui temperans ac continens vulgo credebatur, re vera autem non erat, sed contra lascivus, vidit Beatus Angelum tridente animam ejus evellere, vocemque una audit, occultam turpitudinem illius monachi prodentem. Celebratur ejus festum in sanctissima magna ecclesia. Hæc *Menæa*. Quæ hic de lascivo monacho narrantur, deerant in *Gentiani* versione, suppleta ex MS. Græco, in quo Euthymius hæc narrat se ab Ægyptiis accepisse, ut num. 65, patet.

7 Præter Magni cognomen, quod ei ab omnibus tribuitur, etiam Theophorus appellatur a quibusdam. In *Horologio Græcorum* : τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Εὐθυμίου τοῦ μεγάλου. *Menologium* a Canisio editum : Sancti et Deiferi Patris nostri Euthymii Magni. Referunt eundem, *Menologium Christophori Proconsulis Mitylenæi*, et *Kalendarium* a Genebrardo vulgatum. E Latinis ita Molanus in addit ad Usuardum : Die vicesima sancti et Theophori Patris Euthymii Magni. Hinc occasio Ferrario in *Catalogo generali Sanctorum hallucinandi*, Sanctumque aliquem Theophorum ab Euthymio diversum statuendi. In Palæstina, inquit, hoc die S. Theophori Confessoris, citatque *Menologium Græcorum*. De Euthymio ita tabulæ Romanæ : In Palæstina natalis S. Euthymii Abbatis, qui zelo Catholicæ disciplinæ et virtute miraculorum, tempore Marciani Imperatoris, in Ecclesia floruit.

§ III. Vita S. Euthymii.

Vitam S. Euthymii scripsit Cyrillus. Nomen ipse suum in epilogo num. 163, prodit Baronio an. Ch. 475, num. 43, prædicatur diligens et veritatis cultor, et illorum temporum florens historicus. De quo et antea ad an. 391, num. 15, pronuntiarat : Liceat absque invidia dicere, me neminem reperisse post SS. Athanasium atque Hieronymum, qui majori fide scripserit sanctissimorum virorum res gestas, digerens eas atque distinguens accurate per tempora, ac ipse Cyrillus : dum, quæ ipse vidit, vel Sanctorum omni probitate præstantium virorum relatione didicit, absque levi suspitione mendacii, sinceram veritatem veluti sacrosanctum depositum posteris tradidit, nempe

similes iis
anachoretæ
Nitrienses in
Ægypto.

Utrorumque
inter se com-
municatio.

colitur in
Palæstina,

facta etiam
corporis
translatione,

Natalis apud
Græcos

* lege Mar-
ciano.

et Latinos,

Vitam ejus
scripsit Cyril-
lus,

fidelissimus
auctor,

nampe Acta Euthymii, itemque Sabæ et Joannis Silentiarii. In *S. Euthymii Actis*, quæ a num. 135, narrat miracula, ipse coram facta conspexit, reliqua a variis Patribus accepisse se testatur. Non enim discipulus fuit *S. Euthymii*, ut Baronius citato num. 43, opinatur, aut seculo quinto vixit, ut idem an Chr. 420, num. 31, scribit : sed seculo sexto an. Chr. 530, aut sequenti puer ad *S. Sabam* a parentibus Scythopoli, unde oriundus erat, adductus, ab eo in discipulum meruit cooptari, et a Metropolitâ tonsus in Ecclesiastico gradu constitui. Ad *S. Euthymii* monasterium, in quod Laura commutata erat, venit an. 543, ut infra num. 135, et in *Actis SS. Sabæ et Joannis Silentiarii* ipsemet de se narrat.

9 Ab hoc tempore quæ de *S. Euthymio* Patres et seniores illi narrarunt, ut ait num. 18, 135 et 161, conscripsit accuratissime, confuse tamen et inordinate : at post quintam Synodum Constantinopoli an. Chr. 553, habitam, in Laura nova duos annos continuos captum opus est prosecutus, cum *SS. Euthymii et Sabæ* sibi apparentium beneficio divinitus consecutus esset gratiam gesta eorum apte conscribendi. Patres vero, qui ei pleraque de *S. Euthymii* virtutibus commemorarunt, fuere *S. Quiriacus*, seu *Cyriacus*, *S. Joannes Silentiarius*, hujusque socius *Thalelæus*, de quo nu. 71 plura. Cum *S. Joanne* ejusque discipulis habebat juvenis notitiam, quod hi Scythopoli ad ædes parentum ejus diverterent, tamquam ad proprium xenodochium, et annuam benedictionem, sive eleemosynam, acciperent ab ejus parentibus pro cœnobio et partibus Lauræ; ex quo Sabas cum iis, ut diximus, egerat. Deinde hujus consilio ad monasterium *S. Euthymii* venit, ut narrat ipse de se *Cyrillus* infra num. 136, et in *Vita S. Joannis*, ad quem deinde e monasterio *S. Euthymii* discessit ad *S. Sabæ* Lauram, et factus est ei minister litterarum ad *S. Quiriacum*. Hunc autem convenit in Laura Suce veteris; qui ubi intellexit *Cyrillum* esse monasterii magni *Euthymii*, cum magno protinus gaudio : Ecce, inquit, o Frater, tu es ejusdem, cujus ego cœnobii; (nam e manibus *S. Euthymii* monastico indutus fuerat habitu,) et cœpit oratione persequi res gestas *SS. Euthymii et Sabæ*. Ille autem cum eas aperte didicisset ab hoc *B. Quiriaco*, conscripsit singula in iis, quos de ipsis scripsit libros, ut illinc quilibet discere potest, si non leviter et aliud agens, sed accurate ea legat (potissimum num. 48, 49, 58, 60 et 76, quibus locis producuntur testes, a quibus ipse plurima *Quiriacus* didicerat.) Atque sic quidem divinus *Quiriacus*. Cum hoc autem sermone, et his narrationibus suum implevisset animum *Cyrillus*, discessit in pace. Sed cum iterum incessisset *Cyrillum* quoddam desiderium, conveniendi *Quiriacum*; adivit eum in Susacim anno ætatis ejus 99, Christi 546. Demum quo tempore *Cyrillo* in nova Laura hæc vitæ biennio integro erant sub manibus, continenter accedebat *S. Quiriacum* in antro Magni *Charitonis*, et magnum ab hoc Sancto percipiebat emolumentum et utilitatem, cum hic tunc centum et septem vitæ annos numeraret. Hæc in hujus *Quiriaci Vita XXX Septemb.* cujus auctorem opinatur *Baronius* *Cyrillum*, quod nobis adhuc dubium nunc est, istic plenius discutiendum. Eundem existimabat scripsisse *Vitam S. Theodosii*, quod XI Januarii nobis haud probari diximus.

10 Vitam hanc a *Cyrillo* conscriptam, interruit suis Sanctorum *Vitis* *Metaphrastes* XX Januarii, quam *Latio* a *Gentiano Herveto* donatam vulgavit *Aloysius Lipomanus* tom. 5, et ex eo *Laurentius Surius*; et in compendium redactam, *Zacharias Lippelous*, et *Franciscus Haræus*, eamque variis locis inseruit historiæ Ecclesiasticæ *Baronius*. Nos eam damus collatam cum MS. Græco, sed (pro dolor!) mutilo; nam pauca principio deerant, plura sub finem, a nu. 97. Ex hoc ea suppleta, quæ num. 64, 65 et 66 referuntur, a *Gentiano* ommissa, quorum tamen mentio est in *Menæis* et apud *Nicephorum*,

de quo mox. Prologum præfigimus, qui *Vitæ MS. S. Sabæ* adnexus erat, et huc potius pertinet. Expunxerat eum *Metaphrastes*, alio substituto, quod ei fere solenne, ut passim cernere est toto hoc opere, et jamproximis diebus XXII Januar. in *Actis S. Anastasii Persæ*, et XXIII in *Actis S. Joannis Eleemosynarii*. Cetera post prologum genuinus *Cyrilli* fœtus sunt, et sat sua se conformitate vindicant. Nec usquam a vita discrepant *S. Sabæ*, quam pleniorẽ dabimus V Decemb. olim plurimis ante ætatem *Metaphrastæ* annis Latine redditam, e qua prologum hic restituimus, utpote priori libro præfixum ab Auctore. Nam secundum librum orationemve ipse *Cyrillus* *Vitam S. Sabæ* indigitat in ipsius *Sabæ*, et *S. Joannis Silentiarii Actis*, hæcque tertium locum occupant.

11 *Euthymii* meminit *Nicephorus Callistus* lib. 14, variis locis; nominatim isthæc scribit lib. 14, cap. 52. Sub eodem *Marciani* imperio magnus etiam ille et inclytus *Euthymius* in Palæstina excelluit. Qui sub *Valente* quidem ex promissione natus, a magno autem *Otreio* et *Acacio Melitinensis Ecclesiæ* Episcopis rite doctus atque eductus : deinde in Presbyterorum ordinem allectus, sacrarum tantum rerum curam gessit. Postea in Palæstina una cum admirando *Theotisto* in antro quodam virtutis statuit officinam, multisque et variis cellis, sanctioris philosophiæ mellis stipandi gratia constructis, ingens condidit monasterium. In tantum autem virtute enituit, ut cum canon esset et formula instituti monastici, tum miraculis etiam edendis præclarum obtineret nomen. Nam Persarum cujusdam Tribuni filium morbo liberatum ad incolumitatem reduxit, et cœli januas aperuit, atque sterili terræ fertilitatem orationibus conciliavit. Effecit etiam, ut ex paucissimis plurimi panes fierent, quibus quadringenti viri refecti sunt. Mulieres steriles fœcundas reddidit. Cum sacris mysticis operaretur, lux cœlitus perinde atque columna affluens eum circumdedit, veluti voce emissa quanta vitæ puritate vir is esset indicans. Et quo quisque eorum animo esset, qui ad sacram communionem percipiendam accedebant, per arcanam revelationem perspiciebat; quod clarissimum prorsus sanctimonie ejus summæ indicium fuit. Migravit autem vir beatus ad Dominum cum nonaginta et septem annos exegisset, Leone Magno imperante. Vita moderatus, et moribus perquam simplex fuit; colore candidus; et ad femora usque promissam, eamque densam, habens barbam. De quo illud historiæ memorant : Cum monachus quidam moreretur, qui egregiam virtutis et castitatis famam obtineret, impudicus autem prorsus esset, sanctum hunc virum Angelum horrenda specie tridente gravi animam illius, crudelem in modum e corpore extrahentem vidisse : et vocem simul cœlitus, occulta turpitudinis facinora aperte revelantem, audisse. Alium quoque pauperem quemdam nudum in solo jacentem ab eo conspectum esse, lacerum prorsus et pannis vilibus obsitum : cujus animam qui multi ei præsto aderant, Angeli reverenter evocarint; cui David quoque cum summi concentus cithara sua affuerit, carminibus illam veluti demulcens atque producens.

§ IV. *Ætas et Euthymii, discipulorum, successorum, et sex Patriarcharum Hierosolymitanorum.*

Historiam *S. Euthymii*, ejusque successorum, deducit *Cyrillus* ad sua tempora, quibus Acta ejus, *S. Sabæ*, et *S. Joannis Silentiarii* scripsit. Idem præstitum in *Actis S. Quiriaci*, sive a *Cyrillo*, seu quo alio illius æquali et socio. Accurata locorum, ac potissimum temporum et personarum, ratio habita. Indictiones, consulatus, anni Imperatorum, et Patriarcharum Hierosolymitanorum diligenter expressi. Quare operæ pretium duximus

Vitæ compendium ex Nicephoro.

Series rerum vivo S. Euthymio gestarum.

duximus eos breviter veluti in tabella ob oculos ponere. Nascitur S. Euthymius quarto Consulatu Gratiani an. Ch. 377. Indictione V, forte Junio mense, ut ad vitam num. 3. Patre mortuo offertur Otreio Episcopo tertio post anno sub initium Theodosii Imperatoris : educatur in studiis : adultus initiatur sacerdotio : abit Hierosolymam anno ætatis 29, Christi 406, habitat juxta Lauram Pharan. Quinque in Pharan transactis annis, secedit ad speluncam an. Ch. 411. Extruit inferius monasterium S. Theoctisti. Provectior canisque conspersus ædificat aliud monasterium in solitudine Engaddi : Lauram, a suo dein nomine cognominatam, condit. Templum Lauræ a Juvenale Episcopo Hierosolymitano dedicatur, cum annos natus esset 52, a Christi nativitate 429, voveretur. Ephesi Synodus Œcumenica congregatur ann. Ch. 431, 22 Junii, ætatis S. Euthymii 54. Nascitur S. Sabas Imp. Theodosio XVII, Consule, mense Januario an. Ch. 439. Moritur Theodosius Junior an. Ch. 450, sub cujus finem nascitur S. Quiriacus circiter an. Ch. 448, ut qui anno Leonis 9, decimum octavum ætatis agebat, et an. Ch. 475. Martio mense, vigesimum sextum, ut ex ejus et S. Euthymii vita constat, Chalcedone Synodus itidem Œcumenica celebratur mense Octobri, anno ætatis S. Euthymii 75, Christi 451. Anno Marciani 4, Christi 454, Indictione vii nascitur Joannes Silentarius. Leo Imperator succedit Marciano an. Chr. 457. Sequenti anno Juvenalis excedit e vita, et Patriarcha ejus loco ordinatur Anastasius, an. Ch. 458. S. Sabas anno ætatis 18, Ch. 457, venit Hierosolymam : degit in monasterio S. Passarionis : adit S. Euthymium, anno ætatis hujus 82, Christi 458, mittitur ad monasterium S. Theoctisti. Hic moritur ætatis S. Euthymii 90, Christi 467, cum decimum jam annum illi Sabas cohabitaret. Theoctisto succedit Maris; huic post biennium an. Ch. 469, Longinus. Interea venit Hierosolymam S. Quiriacus annos natus 18, Leonis Imperatoris anno 9, Anastasii Patriarchæ 8, Christi 465, hyeme apud Eustorgium Hierosolymis peracta, adit S. Euthymium, ab eo monastico habitu indutus, mortuo jam Theoctisto mittitur ad S. Gerasimum.

quando obiit.

13 Tandem meritis plenus, electo successore Elia, moritur S. Euthymius xx Januarii die sabbati, noctu, anno 16 imperii Leonis, qui, cum unus jam præterisset annus post mortem magni Euthymii, etiam excedit e vita; ita infra num. 105, 109 et 113. Additur in Vita S. Sabæ MS. requiesisse anno 15 præsulatus Anastasii. Quæ singula incidunt in annum Ch. 473, littera Dominicali G, non annum præcedentem 472, quo eum obiisse scribit Baronius num. 8, quo dies XX Januarii incidit in diem Jovis, eratque Leonis saltem Januario mense solum decimus quintus annus. Aloysius Lipomanus annotarat eum obiisse an. Ch. 475, alii alia tradunt : quorum conjectura ex dictis corrui. Alia est difficultas, quod dicatur num. 109, venisse in solitudinem circa annos viginti et novem vitæ, ac sexaginta et octo annos in ea transegisse, et excessisse e vita nonagesimo et nono anno ætatis; cum nonagesimus et septimus, ex duobus supra citatis numeris colligatur, quo modo hunc locum Nicephorus lib. 14, cap. 52 expressit, Ἐξεδίμει δὲ, inquit, πρὸς Κύριον ὁ μακάριος, ἐξατὼν ἐτῶν γεγονότος, δέοντων μόνων τριῶν. Migravit ad Dominum B. Euthymius centum annos natus, minus tribus. Menæa, Anthologion, et Cythereus, etiam anno ætatis 97 mortuum tradunt. At qui natus est anno Ch. 377, atque obiit an. Ch. 473, 20 Januarii, ut probatum est, non omnino integros nonaginta sex vixit. Verum quia Cyrillus tam hic quam in Vita S. Sabæ, quæ ad sequentem Indictionem spectant, ad alium etiam annum ætatis, sive Euthymii, seu Sabæ, solet referre; anni primus et ultimus incompleti sunt annumerandi, atque ita existent anni 97. Quod vero annus mortis ibidem num. 109, dicatur Christi 465 a more quorundam Orientalium est, qui æram suam a

Christi nativitate octo annis, quam nos serius ordiebantur, de qua re legendus Herwartus in Chronologia cap. 237. Idem animadvertere est in Vita S. Sabæ ab eodem scripta Cyrillo.

14 Post obitum S. Euthymii S. Sabas anno ætatis 35, Ch. 473, discedit ex inferiori monasterio ad S. Gerasimum. Anno ab obitu S. Euthymii moritur Leo Imperator, an. Ch. 474. Succedit Leo nepos; huic, cum haud diu vixisset, pater Zeno eodem anno. Moritur S. Gerasimus (num. 95), 5 Martii, Indictione 13. Consulatu Zenonis Augusti secundo, an. Ch. 475. S. Cyriacus anno ætatis 27, redit ad Lauram S. Euthymii, ibique longo tempore, sive decem annus moratur, num. 49 et in ejus Vita. Basilicus ex insidiis invadit imperium an. Ch. 476. Moritur Anastasius Patriarcha, anno quinto post mortem Euthymii expirante, incipiente mense Januario an. Ch. 477, peractis in Præsulatu 19 annis. Eodem anno Zeno recuperat Imperium, et Martyrius creatur Patriarcha, ut num. 113 indicatur, et in Notis ad caput 20. Eadem repetuntur in Vita S. Sabæ; qui dicitur inita ante per quemdam Anthum, seu Florum, amicitia cum S. Theodosio Cœnobiarcha, migrasse in speluncam, ubi anno ætatis 40, cepit discipulos congregare, et Lauram condere. S. Joannes Silentarius fit Episcopus in Armenia anno ætatis 28, Christi 481. Interea Laura S. Euthymii mutatur in monasterium : dedicationem celebrat Martyrius Patriarcha 7 Maii anno ab obitu S. Euthymii 12, post Christum natum 484. Discedit S. Cyriacus e monasterio S. Euthymii an. 485 ad Lauram veteris Sucæ, ibique et vicinis locis septuaginta fere annis supervixit, num. 48 et in ejus Vita. Martyrius Patriarcha moritur 13 Aprilis, Indictione ix, an. Ch. 486, qui ætatis S. Sabæ erat 48. Martyrio succedit Salustius. Zenonis Imperatoris defuncti imperium obtinet Anastasius Indictione xiv qua eadem Indictione, 13 Decemb. dedicata est basilica Lauræ S. Sabæ, anno ætatis ejus 53, Christi 491 quo eodem Joannes Silentarius relicto episcopatu, 10 annis administrato, venit ad Lauram Sabæ anno ætatis suæ 38. Vita utriusque SS. Sabas et Theodosius Cœnobiarcha præficiuntur reliquis monasteriis a Salustio moribundo, qui expletis Patriarchatus annis 7 ac 3 mensibus, obiit 23 Julii, successorem relinquens S. Eliam, cui eam dignitatem prædixerat. S. Euthymius num. 95. Annus hic erat Christi 493, ætatis S. Sabæ 56. Hic Elias novam ecclesiam Deiparæ Virginit a Saba extractam dedicat 1 Julii, Indictione ix an. Ch. 501, ætatis S. Sabæ 63, S. Joannes Silentarius discedit in Ruban Indict. xi anno ætatis suæ 50. Christi 503, redit ad Lauram S. Sabæ Indict. ii anno ætatis 56 Christi 509.

15 Elias primus monasterii S. Euthymii Hegumenus, cum 38, annos eam præfecturam administrasset, moritur an. Ch. 511. Ei succedit Simeon Apameensis; illi triennio post defuncto Stephanus Arabs an. Ch. 514. Migravit e vita teste Cyrillo in Vita S. Sabæ an. Ch. 518. Anastasius Imperator 1 Julii, et S. Elias Patriarcha Hierosolymorum 11 Julii Anastasio successit Justinus senior, Eliæ Joannes, qui septimo post anno obiit 22 Aprilis Indict. II, an. Ch. 524, successorem relinquens Petrum. Justino quoque, post 9 Imperii annos, 2 Augusti defuncto, an. Chr. 527, successit Justinianus, jam ante mense Aprili; feria v in Cœna Domini, ad imperium promotus. Anno 529, vivere desiit S. Theodosius Cœnobiarcha, Indict. vii, 11 Januar. Constantinopolim mense Aprili, Indictione 6, an. 528 proficiscitur S. Sabas, redit Septembri mense Indict. ix, an. Ch. 530 mox Cæsaream, inde Scythopolim tendit : Cyrillum harum vitarum Scriptorem in discipulum admittit, et non diu post moritur Indict. x, 5 Decembris, anno ætatis 94, Christi 531. S. Sabæ succedit Melita, et in monasterio S. Euthymii Stephano Arabi an. Chr. 534, defuncto Thomas Apameensis; huic 25 Martii an. Ch. 542, post obitum Euthymii 70.

EX VARIIS.

Series rerum ob obitu S. Euthymii gestarum,

sub Hegumenis

Elia,

Simeone, Stephano,

Thoma,

159 Leontius

AUCTORI
CYRILLO
MONACHO
VITA

Leontius ad quem a S. Joanne Silentiaro missus
Cyrillus inter Euthymianos monachos admissus est,
Indictione 6, mense Julio, an. 543 qui post V Syno-
dum Constantinopoli habitam discessit ad Lauram no-
vam an. Ch. 553, biennium insumpsit in conscribendis
Vitis SS. Euthymii et Sabæ : circa quod tempus obiit
S. Cyriacus; supererat autem S. Joannes Silentarius,
ann. ætatis suæ 104, Christi 557, cum ejus Vitam
publicaret Cyrillus. Interea Leontio in præfectura mo-
nasterii S. Euthymii, successit Gerontius Medabensis,
de quo sibi optime noto, ejusque patre et avo agit Cy-
rillus in Vita S. Sabæ. At quæ hic Gerontius narravit
Joanni Moscho et Sophronio Sophistæ referuntur ab
iis in Prato spiritali cap. 21. Superfuerunt hi duo
seculo sequenti, et S. Joannis Eleemosynarii Patriar-
chæ Alexandrini Consiliarii fuerunt, de quibus plura
ad ejus Vitam.

Gerontio.

PROLOGUS CYRILLI,

Ex veteri Latino MS.

Venerabili atque magnifico viro Patri meo
spiritali, Georgio videlicet Presbytero,
necnon et a Hegumeno Cyrillus indignus
Presbyter et monachus, in Domino sa-
lutem.

a

Quia mihi, venerande Pater, tua præceptione de
magnum virorum actibus, hoc est, Euthymii
ac beatissimi Sabæ, aliquid disserere jussisti, ob
monumentum videlicet futurorum, me minus idoneum
ad hoc faciendum fore perpendens, tuum acclinis fla-
gitare decrevi solatium, quo videlicet adjutus plenius
exequar injunctum officium. Volo quippe implores
ejus auxilium qui per Psalmographum dixit : Aperi-
os tuum, et ego adimplebo illud. Quamvis autem me
imbecillum esse considerem, ac Dei dono valde in-
dignum, tamen tuis jussionibus coaretatus, ultra
meas vires præsumpsi progredi, inobedientiæ malum
horrescens, imo Dominicam expavescens sententiam
qua inobedienti ac pigro servo dicitur : Serve male
et piger, oportuit te dare pecuniam meam ad men-
sam, etc. Itaque, Deo favente, aggrediar de prædi-
ctorum Sanctorum conversatione historiam texere,
loca videlicet temporaque ac personas ostendens,
sicuti ea diligenter didici a fidelibus et veridicis viris.
Rogo vero omnes qui hæc lecturi sunt, sive lecta
audierint, ut fidem lectis sive auditis adhibeant,
Deum totis præcordiorum visceribus exorantes, ut
ipsorum me participem faciat, quorum gesta multis
profutura vili valde stylo percurro b.

Ps. 80. 11.

Luc. 19. 23.

b

a Lauræ novæ. Præerant tum Lauræ S. Sabæ Conon, monaste-
rio S. Euthymii Gerontius. Ἡγούμενοι dicebantur, quod Gentianus
infra vertit Prefectos, ab ἡγούμεναι, duco, præsum, primus sum.

b Aliud exordium composuit, præfixitque Metaphrastes, quod
operæ pretium videatur hic attexere, cum in Surio extet ac Lipo-
mano. veluti ipsius Cyrilli, continenti serie cohærens cum reliqua
narratione : Cujuslibet quidem rei exercitatio ægre absque exem-
plo et difficiliter recte geri potest; multo magis autem virtutis
operatio, quo est difficilior et laboriosior, et perpetuo labore et
tolerantia indiget. Id circo quidem multis exemplis, multa autem
eorum, quæ ab aliis in vita gesta sunt, historia opus est iis, qui
hanc vitam asperam ingredi constituerunt : quæ quidem et viam
faciunt planiorem, nec sinunt eos defatigari, qui quam ea sit aspera
et ardua respiciunt. In iis enim invenies, quibusnam modis, mo-
nitis, et præceptis, et quam denique ratione, res eis recte suc-
cesserit : quin etiam quasnam ipsi rursus consecuti sint et conse-
quentur remunerationes : etiamsi ejus hebes sit et obtusus animus,
etiamsi ignavus et supinus, volet tamen aliquando excitari et ad
parem accendi æmulationem et aggredi ad imitationem. Qualis
quidem mihi videtur esse Vita magni Patris Euthymii, simul et
jucundissima et laboriosissima, et aptissima ad lætificandos et
demulcendos eos qui eam legerint, et ad rerum similium studium
excitandos : adeo ut si quis eum voluerit imitari, is et vivus et
mortuus fuerit clarissimus. De ejus itaque rebus incipiendum est
mihi ab alto dicere, et eæ narrandæ sunt auribus, quam fieri pos-
test, maxime piis.

Prologus Me-
taphrastæ.

VITA

AUCTORE CYRILLO MONACHO,

INTERPRETE GENTIANO HERVETO,

cum veteri ms. Græco collata.

CAPUT I.

S. Euthymii ortus et educatio.

Cum impius paullo ante a Julianus misere cum im-
perio vitam quoque amisisset, et deinde b paullo
post imperium delatum fuisset ad Valentem; bella
difficilia propter acerbam Arii communionem circum-
sistebant omni ex parte Ecclesias : et cum cessasset
paganismus Arianismus admodum invalescebat, et
aperte laborabant Ecclesiæ. Erat autem Melitenæ,
quæ est urbs Armeniæ ad Euphratem, quidam no-
mine Paulus, cui vita consors erat conjunx, nomine
Dionysia, ambo clari et virtute et genere. Cum esset
vero sterilis et careret liberis, id ducebat non mode-
ratum esse infortunium, neque parva dignum solli-
citudine; sed gravibus curis agitabatur, et doloribus
lacerabatur; ejusque cor et viscera propter liberorum
egestatem, igne quodammodo accendebantur, ut quæ
fructus ventris desideraret : quæ quidem res est
pluribus mulieribus vel maxime optenda, et quæ sit
oculis jucundissima; et quæ potest eis afferre glo-
riam, et efficere, ut non sit humilis et abjectus earum
obtusus, neque fiducia et libertate priventur in ma-
ritorum oculis. Cum sic ergo se haberet, et tali pre-
meretur calamitate, ad propinquum divini c Polyeucti
Martyris templum veniens cum conjuge, (eum enim
acceperat voti quoque socium, quem necessario habue-
rat antea tristitiæ) in eo perseverarunt multis diebus
in oratione. Petebant autem, ut sibi solverentur vin-
cula sterilitatis; et rogabant, ut fructum ex se natum
viderent. Noctu autem eis aliquando seorsum oran-
tibus, divina quædam apparet visio, dicens : Estote,
estote bono animo. Dat enim vobis Deus filium, qui
a bono et tranquillo animo, nempe εὐθυμία, nomen
accipiet, et eo dignos mores est habiturus. In illius
autem ortu animi quoque tranquillitatem dat Deus
suis Ecclesiis.

a
b

Valente Ec-
clesiam per-
sequente,

parentibus
sterilibus pro-
mittitur cæli-
tus filius Eu-
thymius :

c

3 Atque illi quidem, cum tempus signassent visio-
nis, propterea quod esset admirabile spectaculum,
domum redierunt; et se, quod natum fuerit, Deo esse
dedicatos professi sunt. Paullo post autem uteri
quoque tumor conceptum confirmabat, et Dionysiæ
animus implebatur lætitia. Deinde cum eis natus
esset puer d quarto consulatu Gratiani, eum quidem
congruenter visioni nominant Euthymium. Visionem
autem res quoque est consecuta, et componi cœpit
bellum adversus Orthodoxos, et a difficili tempestate
jam respirabant Ecclesiæ : et ver illucescebat pietas;
et ad tranquillitatem res tristes eis converteban-
tur. Nam cum tempore Constantii Ecclesias vexasset
persecutio, et tempore Juliani Tyranni, ut jam dixi-
mus, et Valentis, qui fuit Imperator Orientis; non
minus quam e quadraginta annos Ariani ingentes
efflasset spiritus adversus pietatem; Euthymio jam
nato, cui a tranquillitate merito nomen est imposi-
tum, compositæ et sedatæ fuerunt res omnes tristes
Ecclesiarum. Valens enim, cum nondum advenisset
f quintus mensis post ortum Euthymii, exercitum
ducens adversus barbaros, qui secure vexabant et
populabantur Thraciam, cæsis ejus cōpiis, ipse quo-
que eas postea luit pœnas, quas ejus merebatur im-
pietas. Ad quemdam enim vicum fugientem, qui erat
circa Adrianopolim, incursiones facientes Barbari,
eum turpiter capiunt, et una cum vico incendunt,
g hic ignem, qui est ad tempus, accipientem, veluti
proemium ignis, qui est illic futurus.

nascitur,
d

reddita Ecce-
siæ pace,

e

f
Valente mor-
tuo.

g

4 Tertio autem post anno, Paulus quidem Eu-
thymii

h
i
Otreio Epi-
scopo offertur.

thymii pater e vita excedit; sola vero cum filio mater viduaque relicta, filium adducens, accedit ad fratrem Eudoxium, quem quidem *h* Otreius, qui Melitenensi præerat Ecclesiæ, suum fecerat *i* confessorem; et cum ante ejus genua posuisset puerum, vehementer orabat, lacrymas emittens ex oculis, et eas esse credens validum medicamentum persuasionis: rogabat autem, ut et infantis et sui misereretur, et ad Otreium puerum adduceret, et ei pro patre offerret. Atque mater quidem vidit suam petitionem sibi successisse ex sententia: et puer fuit oblatus Otreio, et per eum Deo, sicut diu ante ab Anna Samuel.

Fil Lector,
mater diaco-
nissa;

5 Cum autem eum vidisset Otreius, non solum adspexit, sed etiam animi profundum simul subiit, quasdam etiam ejus paullo secretiores motiones, quoad ejus fieri potuit, acutissime conjectans. Cum vero de matris sterilitate audivisset, et de divina apparitione, et quemadmodum opus precationis fuerat ejus conceptio; et quod ante quam nasceretur, parentes eum Deo dedicaverant, fuit futuri verus Propheta: Et re vera, inquit, requiescet Spiritus Dei super hunc puerum. Deinde cum eum baptizasset, et pilos, qui ex lege tondentur pueris, totondisset, in gradum Lectorum cooptat. Atque matrem quidem Dionysiam, ut quæ divinis vacaret assidue, Diaconissam ordinat suæ Ecclesiæ. Cum autem puerum adoptasset, non solum ei fuit nutritor et pædagogus, sed etiam pater et mater, quod attinet ad affectionem; non eo nomine magis puero quam sibi gratificans, et talis pueri curam gerere cupiens. *k* Cum itaque Euthymius sic ab ineunte ætate Deo fuisset consecratus, et in Ecclesiasticum sacrum catalogum cooptatus; statim consequenter Theodosius ille Magnus potitur imperio, et sic uno et eodem tempore Deus admirabiliter et præter opinionem, tam civilibus rebus quam Ecclesiæ pacem conciliat; illis quidem præbens Theodosium, his vero largiens Euthymium; adeo ut in eis consequenter res quoque convenirent nominibus.

a Junii 26, anno Christi 363.

b Cum octo fere mensibus Jovianus regnasset; ad hujus successore Valentiano Valens frater ad Imperium assumptus est 29 Martii an. 364.

c Ejus sub Decio peractum Melitenæ martyrium dabimus 13 Februarii. De ipsa Melitene urbe plura reperies 10 Janu. ad S. Domitiani Episcopi vitam.

d Anno 377. Coss. erant Gratianus Aug. IV et Fl. Merobaudes.

e Obiit Constantinus Magnus an. 337, ipso die Pentecostes; cui Constantius in Oriente succedens, mox se hæresis Arianae faulorem professus est.

f Forte decimus quintus legendum; sicque Junio mense natum dicemus. Interiit Valens V Idus Augusti, an. 378, cum eo anno ipse sextum Consul esset, Valentinianus secundum, ut scribunt Idalius in Fastis, Socrates lib. 4, cap. ult. Ammianus lib. 31, atque, ast anno præcedenti S. Euthymium natum fuisse manifestum est, et quidem Indictione V, cujus residui erant menses aliquot, ad Septembrem usque, quo et VI Indictio et annus apud Orientales inchoabatur. Hinc quæ post Septembrem inchoatum facta, ad sequentem annum Euthymii referuntur.

g Brevius reliqua Græce: Προσέμειον ὁσπερ τοῦ ἐκείθεν πυρός. Veluti procemium ignis futuri.

h Interfuit Otreius Synodo Constantinopolitanæ OEcumenicæ II, et Macedonianam hæresim cum aliis Episcopis condemnavit ann. Chr. 381.

i Græce συνέδρον. Perperam in Surio excusum Confessorem. Confessorem vertit Hervetus; recte.

k Infra num. 109, hæc sic efferuntur: Tres autem annos natus, Deo fuit consecratus, in principio scilicet magni Theodosii. Est hic assumptus a Gratiano in communionem Imperii 14 Febru. anno 379. Indictione VII, ideoque is tertius annus Euthymii censebatur.

CAPUT II.

Studia. Sacerdotium. Vita Anachoretica.

a b
studet litteris.

Procedente autem tempore, cum jam excessisset ex infantia, litterarum magistris eum tradit Episcopus. Illi autem erant *a* Acacius, et *b* Synodius, qui propter nobilitatem et prudentiam et moderationem clari erant in choro Lectorum, et in divinis scripturis recte exercitati, et neque externam neglexerant eruditionem: qui post multa propter Christum sus-

cepta certamina, Melitenensis Ecclesiæ administrationi seorsum et suo tempore ambo præficiuntur: quorum multarum rerum gestarum præclaris narrationibus in hodiernum usque diem jucundissime recreatur civitas Melitenensis, ut quæ et Ecclesiæ præfecturæ, et animarum curæ vere conveniant. Puer itaque his traditus, cum uberem doctrinæ sementem in animi sinus accepisset, brevi fructus plurimum et supra ætatem produxit. Nam in divinis quidem versabatur scripturis, studioseque ac diligenter eis dabat operam. Quando autem alicujus ex viris antiquis et divinis, eas inveniebat facere ad virtutem mentionem, eum venabatur Euthymius studiosissime et diligentissime, ipsumque ejus viri statim tenebat desiderium, et ad illius similem accendebatur æmulationem. Talis est bona anima et honesti studiosa, si vel virtutis modicam acceperit occasionem; nempe id quod novacula ad cotem, torris ad ignem, equus in campo, ut vulgo dicitur: adeo, ut omni tempore Euthymio opus adesset, cujus magno studio tenebatur: nempe ut perlegeret libros divinarum scripturarum, et vim eorum, quæ eis insunt, mandaret memoriae.

7 Porro autem fuit etiam æmulator morum Acacii præceptoris, et eos imitabatur pro viribus; ut non solum ejus doctrinæ, sed etiam factorum se esse ostenderet discipulum; et quomodo sermocinanti aures, ita etiam facien tipulchre ac studiose oculos accommodaret: cibo quidem utens, non vario et composito et supervacaneo, sed minime curioso, et necessario et simplici: lautas autem et magnificas delicias animæ apponebat in eloquiis spiritus. Et divinum quidem Ecclesiasticæ regulæ officium, attenta mente et cum contritione, præfinitis peragebat temporibus; non risui et susurris, sicut multi animum adhibens, sed ut qui adstaret ante oculos communis Domini et Regis omnium, et coram cum eo loqueretur.

8 Eo autem tempore quod intercedebat, domitium agens, non otioso alicui sermoni et inanium rerum meditationi erat intentus; sed Dei legem diu noctuque meditabatur, et fructum suo tempore afferebat, sicut arbores, quæ sunt plantatæ juxta aquas, ut habetur in Psalmis. Erat itaque tempus iræ et excandescentiæ; ille autem mansuetudinem producebat et caritatem. Aderat rursus tempus gulæ et deliciarum: illi autem fructus egregius erat continentia. Et inanis quidem gloriæ cogitatione, animi moderatione; multarum autem rerum cupiditatem, voluntaria paupertate vincebat: et sic unaquaque virtute contraria fundebat et profligabat vitia.

9 Cum sic autem fuisset educatus et institutus, et processisset per omnem graduum consequentiam, ab eo qui tunc erat Episcopus Melitenes, invitatus, eum tradente virtute, Sacerdos ordinatur, et ejus fidei committitur cura monasteriorum, et asceteriorum, quæ erant in civitate. Sed quoniam quietis et silentii eum ab ineunte ætate magnum tenebat desiderium, veniebat assidue ad divini Martyris Polyeucti cædem, atque ad *d* Trigintatrium sanctorum Martyrum, et longissimo tempore in iis versabatur. Porro autem ab ipsa quoque civitate omnino secedebat *e* post magnam luminum festivitatem; et honoratos dies jejuniorum in monte propinquo transigebat qui tunc quidem erat solitudo, et mons Assumptionis vocatus fuerat ab accolis; nunc autem est monasterium non indignum admiratione, quod est ædificatum proxime civitatem.

10 Cum hæc ita se haberent, et ita diu ante esset quietis amator Euthymius, quod ejus intus compositum et tranquillum indicabat animum; ratus curam monasterium sibi ad virtutem afferre impedimentum, fugæ ita ut erat se mandat, et clam ex urbe egressus ætatis suæ anno vicesimonono, ad adorando sacra et veneranda loca prompto et alacri animo vadit Hierosolymam.

AUCTORE
CYRILLO
MONACHO.

et sacra Scri-
pturæ:

Magistri mo-
res imitatur.

pius in preci-
bus,

strenuus in
exercitatione
virtutum.
Psal. 1. 3.

Fil Sacerdos;

præficatur
monasteriis:

c d
in solitudi-
nem secedit:

e

clam abijt Hiero-
solymam:

solymam. Cum autem convenisset Patres qui erant in solitudine, et didisset institutum vitæ uniuscujusque, evadit ejus impetus acrior, et quodammodo pennis in altum tollitur; et similis vitæ degendæ vehementiori punctus stimulo, illinc pervenit ad *f* Pharam Lauram, quæ sex milliaribus distat *g* Hierosolymis. Et cum extra Lauram invenisset quamdam cellam, quæ erat valde appositā ad quietem et silentium, illic de cetero versabatur, palmarum quidem ramos in ea texens, sibi et egentibus suos labores communes efficiens; ut non solum neminem gravaret, ad aliorum manus non respiciens; sed etiam Deum coleret, et cum ipse esset potius manus aliis, ab omni autem cura rerum terrestrium animum liberasset, se ita comparat, ut omnino dependeat a spe futurorum honorum.

h Erat autem quidam ex ejus vicinis, nomine *h* Theoctistus, qui eandem vitam quam ille exercebat, et idem sibi vendicabat institutum. Amor vero rerum similium, et laborum societas, ita eos colligavit vinculo caritatis, et usque adeo sunt inter se contemperari dilectione spiritus, ut uterque eorum esset positus in anima alterius, et quæ alter eorum sentiret, ea etiam cordi essent alteri. Cum ergo esset tam fraternus inter eos consensus, in *i* Cutilæ solitudinem quotannis abibant, octavo die post festum luminum; separati quidem ab omni humana consuetudine, cum Deo autem solo versantes per precationem, et totum tempus, quod intercedebat, transigentes in solitudine, donec advenisset dies festus Palmarum. Tunc enim uterque revertebatur in cellam, magnas virtutis afferentes divitias, quas erant oblaturi Christo resurgenti, auro longe pretiosiores, quod ei nato Magi obtulerunt. Morum autem benignitate et simplicitate et insigni humilitate magnus excellebat Euthymius: et ideo indies ei crescebat ad Deum fiducia, et abundantior gratiam evocabat Spiritus.

a Acacius Episcopus Melitenæ, interfuit Synodo Ephesinæ Oecumenicæ III, contra Nestorium an. Chr. 431, de cujus zelo infra num. 54. Alius ejusdem Ecclesiæ Episcopus Acacius, sed annis centum prior, colitur a Græcis 31 Martii.

b Synodus successerit Acacio in Episcopatu Melitenensi. Illi Constantinus, qui subscripsit Synodo Chalcedonensi Oecumenicæ IV, an. Chr. 451. Synodi mentio fit infra nu. 41 et 54.

c Græce est σερμαίον, quod locum sacrum significat. Hervetus monasterium vertit.

d De his agemus 7 Novemb. Dux eorum S. Hieron fuit. Templum iis ibidem crexisse Chrysaphius dicitur, in eorum Actis. Diversum id a S. Polyeucti. Hervetus unum fecerat, ita hic scribens: et longissimo tempore in eo versabatur. Græce est: καὶ τὸν πλεῖστον ἐν αὐτοῖς διέτριβε χρόνον.

e Infra num. 11 et 105. Octavo die post festum Luminum abijt in solitudinem, et num. 68 et 103, post diem octavam sanctorum Theophaniorum. Hanc Euthymii piā secedendi quotannis in loca deserta consuetudinem sunt imitati SS. Sabas, Gerasimus, Quiriacus, Zosimas, de quo 4 Aprilis, alique ejus collegæ.

f Meminit hujus Lauræ iterum Cyrillus num. 12, 41, 119 et 154. Joannes Moschus in Prato spirituali cap. 40, 41, 42 et 139, nonnullorum hujus Lauræ monachorum virtutes describit. In ea ipse decem annis vixit. *g* Versus orientem, via Hierichuntina.

h De S. Theoctisto agemus 3 Septembris. Obitus ejus describitur infra cap. 17.

i Græce Κουπλά. Lipomanus, et Surius Cutilæ, infra tamen nu. 94, etiam Cutilam vocant. Joannes Moschus cap. 53. Κοβόλαν, ubi vertitur Tuthelam, quo circa mare mortuum senex e monasterio S. Sabæ descendisse dicitur. In Vita S. Theodosii Cænobiarcho 11 Januarii num. 26. Κουπλά Gutilla vertitur; unde ad ripas lacus Asphaltidis, seu maris mortui, pervasit. Infra num. 94, solitudini Ruban conjungitur, de qua cap. 5.

CAPUT III.

Recessus in speluncam. Cœnobium S. Theoctisti exstructum.

Cum autem quinque annos transegisset in Pharan, illinc *a* recedit cum Theoctisto, consueto eis tempore secessus: et accedentes per solitudinem, ad præcipientem quemdam et profundum torrentem, offendunt magnam quamdam speluncam ad Boreale torrentis præcipitium, veluti tracti a quadam manu deducente. Ea ergo de causa lætati animis, et rati non hoc eis ostendi sine Dei numine, illic suam faciunt habita-

tionem: quod quidem cum esset prius ferarum refugium, sacrum templum postea factum est et *b* Sanctorum habitaculum. Atque diu quidem latuerunt in spelunca: nec ullus adeos accedebat, nec aliquid eis impertiebat, quod esset ad usum necessarium; sed solis, quæ prope natæ erant, herbis, ut licebat,alebantur. Cum autem celari illorum virtutem Deus non amplius sustinisset, (quomodo enim, cum nec horti clausi, nec fontis signati ad multos redeat utilitas)? sed vellet potius eos aliis quoque esse causam salutis, et copiosum aliquod bonum et in commune utile, hoc in eos utitur consilio et providentia.

13 Quidam ex *c* Lazarii pastoribus adducunt aliquando oves ad torrentem, et cum obtutum in speluncam immisissent, vident eos imminentes capiti. Repentino autem et non solito terri spectaculo, ii quidem se protinus in pedes conjicientes, fugiebant; illi vero eis timorem dementes appositissime, voce quam potuerunt benignissima et lenissima, Ne timeatis, o fratres, dicebant, ne timeatis. Nam nos quoque ipsi sumus homines, etiamsi propter peccata nostra præsentem locum habitare constituimus. Tunc autem pastores ausi ad eos ascendere: et ingressi speluncam, quam ipsi habitabant, cum nihil invenissent eorum, quæ sunt utilia corpori, reversi sunt valde admirantes, et suis singula aperuerunt. Deinde vero non cessarunt de cetero incolæ Lazarii eis ministrare, quæ sunt necessaria, Deo sic sapienter et benigne dispensante, ut ipsi quoque ea haberent, quibus opus habebant ad usum corporis, et iis qui ea impertiebant, darent id quod est longe melius, nempe salutem animæ.

14 Cum autem de iis quoque quæsiissent Pharan habitatores, et didicissent ubinam habitarent, assidue ad eos ventitabant. Et primum quidem duo ex Fratribus ad eos accedentes, Marinus et Lucas, non sunt amplius reversi: sed a verbis eorum et virtute capti, tamquam ab aliquibus, sed minime fallacibus, sirenibus, se ipsis tradunt tamquam patribus, et animarum curatoribus. Quos cum supinis manibus magnus excepiisset Euthymius, exercitationis monasticæ institutum eos tam pulchre docet, ut iidem quoque tempore, quod est consecutum, in locis quæ sunt circa vicum *d* Metopa, clari extiterint, et monasteria construxerint; et magnum illum *e* Theodosium, qui fuit princeps et auctor cœnobiorum quæ sunt in solitudine, ad monasticam perduxerint perfectionem. Cum talis fama Euthymii brevi tempore in omnem partem pervaderet, multi ad ipsum, tamquam ab aliquo commoti unguenti odore, quotidie confluebant: et rogabat unusquisque eorum, ut cum ipso habitare sibi liceret, et sub eo duce vivere, et animam componere, utque doceretur ea quæ sunt spiritualia. Sed ille volens habere purum et immixtum bonum quietis ac silentii, omnem eorum, qui adveniebant, curam Beato commisit Theoctisto. Ille autem, qui ei numquam recusabat, parere, protinus quidem mandatum accipit; omnia vero administrabat ex sententia Euthymii.

15 Deinde autem in loco quoque ad habitandum construendo occupabantur, et in animo habebant in spelunca constituere Lauram, adfiguram Pharan: sed quæ loco inerat asperitas, et quod is esset propemodum invius, non sinebat in eo aliquam constituere Lauram: sed in ipso aditu præcipientis cœnobium ædificant Fratribus, et sibi speluncam transmutant in ecclesiam: in qua in quiete et silentio magnus assidens Euthymius, erat curator animarum, et earum quas a vitiis accipiunt, plagarum et vulnerum, a quibus sæpe male afficiuntur, medicus peritissimus. Quotidie enim ad eum accedentibus Fratribus, et ei cogitationes aperire non verentibus, dabat unicuique conveniens malo medicamentum: quæ quidem experientia et prudentia et egregia discernendi scientia apud

a Cum eo habitabat in spelunca:

b herbis victitat:

c deprehenditur a pastoribus:

a Lazariis victui necessaria accepit:

alios socios admittit:

d
e

iis Theoctistum præficit:

ædificat cœnobium:

animos suorum curat:

Jerem. 6. 27.
eos monitis
instruit :

docet otium
vitandum,
2. Thess. 3.
10.
Act. 20. 34.

servandum
silentium in
templo et tri-
clinio.

Quæ optima
abstinentia.

apud se collegerat, adeo ut in eo propemodum imple-
retur illud divini Hieremiæ : Probatores te dedi
populi mei : et dum tu probas, cognosces viam eorum.

16 Certe sæpe etiam admonebat paterne, et com-
muniter cum eis disserebat, dicens oportere quidem
eos, qui mundo renuntiant et iis quæ ad mundum
pertinent, ubique curam gerere obedientiæ et humi-
litis, et propriam non sequi voluntatem, et in votis
semper habere mortem, et supplicium quidem per-
horrescere, regnum autem cœlorum desiderare; et
se omni tempore dedere laboribus, manuumque ar-
tificio et operationi, et maxime quidem, si est juve-
nis, et cujus appetitio et impetus moveatur ab ætate.
Tunc enim oportet præter aliam ejus custodiam,
corpus quoque exercere multa afflictione, ut pareat
rationi, et fervor flaccescat juventutis : et ut Pauli
imitatores, et divinarum ejus legum simul adimple-
tores, non otii crimen solummodo vitantes; siquidem
ne alimento quidem eum dignum judicat, qui est
adeo hebes et negligens : Ociosus enim, inquit, ne
comedat quidem; sed easdem quosque quas ille, ma-
nus habentes. Manus enim, inquit, hæ mihi suppe-
ditarunt, et iis qui erant mecum. Est enim absurdum,
homines quidem, qui in mundo versantur, uxorem
et filios et totam familiam alere labore suarum ma-
nuum, et annuum ab eis solvi tributum : quin etiam
suorum quoque laborum eos Deo dare primitias, et
benefacere pro viribus; nos autem ne alios quidem
impertiri fructu nostrarum manuum.

17 Porro autem hæc quoque ex illius præceptis
digna sunt, quæ mandentur memoriæ. Suadebat enim
honestum amplecti silentium in templo Domini, et
in synaxi Fratrum nihil omnino loqui, cum sacra
peraguntur mysteria : sed nec in cœnaculo ad cœnam
collectis Fratribus linguam laxare, sed in utrisque
manere in eodem silentio. Ei autem displicebat, quod
nonnulli ex Fratribus, et maxime juvenes, reliquis
majus et publicum ostenderent jejunium, et commu-
nem solverent Fratrum regulam, suam sequendo
voluntatem et legem. Neque enim ille bonum tuba
cani, neque apertum esse ac publicum, sed quam
maxime fieri poterat, latere volebat. Et ideo dicebat
eam esse optimam abstinentiam, quæ prævenit sa-
tietatem, et indigentibus adhuc nobis reprimit ali-
mentum : quod quidem est propemodum minus ali-
menti sumere, quam sit opus; clam autem resistere
carnis affectionibus, esse vero armis monachorum
omni ex parte secure communitum : ea autem sunt,
humanitas, moderatio, meditatio, discretio, et quæ
est ex Deo obedientia, et re vera virtus quæ Deum
imitatur. Atque tali quidem a suavissima illa lingua
Fratres quotidie fruebantur doctrina.

a an. Chr. 411. b Græce Ἀγγέλων κατοικητήριον.
c Meminit hujus Lazarii Palladius in Historia Lausiaca cap. 103.
Lazariotæ incolæ ejus dicuntur infra num. 132.
d Ortelius conjicit circa Arabiam forte alicubi esse, quo frustra
confugit cum in eremo Civitatis sanctæ manserint, et Jordanem
non transierint. e Egimus de eo 11 Januar.

CAPUT IV.

Conversio Aspebeti Ducis filii Terebonis,
ejusque familiæ.

Nobis autem jam deinceps incipit pergere oratio
ad res veteris Terebonis : quæ omnes quidem, qui
sunt seniores, concordi voce mihi narrarunt; accu-
ratus autem ille a Terebon, qui fuit nepos hujus
veteris b Terebonis, et præfuit tribui apud Sarace-
nos, et in eis maximum nomen reliquit ad clarita-
tem. Oportet autem ab alto ordiri principium narra-
tionis, ut sic facilius possit a nobis perspicui oratio.
Erat apud Persas quidam Græcus, nomine c Aspe-
betus, qui fuerat Dux tribus Saracenorum. Cum
autem d circa finem Regis Isdegerdis mota esset a
e Magis persecutio adversus Christianos; illi ducentes
hoc sibi esse magno studio contendendum, ut omnes

venarentur Christianos, omnes, quotquot erant tri-
buum apud se Præfectos, quin etiam ipsum quoque
Aspebetum, ut omnes vias diligenter custodirent,
constituunt : ut nullus Christianus posset clanculum
confugere ad Imperium Romanorum. Is itaque Aspe-
betus, videns tantam in Christianos incursionem et
insaniam, et motus misericordia eorum calamitatis,
non solum non prohibuit quo minus fugerent, sed
eis quoque manum præbuit adjutricem. Qua de
caussa accusatus apud Regem Isdegerdem, et illius
veritus crudelitatem, acceptis protinus suis faculta-
tibus, cognationeque, et puero Terebone transfugit
ad Romanos. Quos cum accepisset f Anatolius, (is
enim tunc erat unus ex Præfectis Orientis) eum col-
locat in Arabia, et quæ illic Romanis suberat, Sara-
cenorum Præfecturam tradit in manus Aspebeto; sic
aperte ostendens synceram et omnis doli expertem
fuisse ejus acceptionem.

19 Cum is ergo sic ad Romanos accessisset, ejus
quidem filius Terebon, cum esset adhuc impubes,
atque adeo vere puer, percussus erat flagello dæmo-
nis, ut qui dexteram partem corporis ex dimidio
haberet siccam mortuæque similem, et quæ minime
operari poterat. Hoc autem ei ita se habebat a capite
usque ad pedes, adeo ut cum pater magnam partem
facultatum consumpsisset in medicos, Terebon ex
arte illorum nullum acceperit adjumentum. Post-
quam vero migrarunt in Arabiam, videt puer in
somnia aliquid; et ad visionem expergefactus, eam
patri narrat. Ille autem cum statim puerum acce-
pisset, et multos ex iis, qui ejus imperio parebant,
barbaris, venit ad speluncam hujus Enthymii et
Theoctisti. Nam ut eo veniret præcipiebat quæ ei
apparuerat visio. Atque Fratres quidem, cum tantam
vidissent multitudinem, invasit animi angor et me-
tus; neque sciebant, quidnam se fieret. Sed B. Theo-
ctistus cum illum timorem ejecisset ex animo, au-
denti animo accedit ad barbaros, et rogat, cujusnam
rei opus eos huc adduxisset. Illi autem, Venimus,
dixerunt, ad videndum Euthymium. Beatus vero
g Theoctistus, At ille, inquit, nunc quiescit et silet,
et neque usque ad Sabbatum venit in alicujus con-
spectum, neque ad colloquium cum aliquo. Tunc
Aspebetus Theoctisti manus accipiens, ostendit ei
filium, qui erat semiaridus, et cujus pars dextera
erat veluti mortua. Deinde etiam filio annuit super-
ciliis. Ille autem incipiens, rem omnem narrat ordine.

20 Cum ego, inquit, in Perside hanc plagam ac-
cepissem, multis et medicinæ et magicæ artibus con-
tritus, nihil amplius ex iis fructus percepi, nisi quod
eas solum damnavi, et in illis nequaquam possim
magnam habere fiduciam. Deinde postquam in hanc
Arabum venimus regionem, hic quoque rursus cum
priori luctabar calamitate, et malis vexabar simili-
bus. Noctu autem apud me aliquando cogitans, et
considerans an usquam ab hoc morbo aliquam inve-
nirem liberationem; quoniam ab iis, qui erant apud
nos, nullam videbam mali curationem, ipse sic me-
cum colloquebar : O Terebon, ubi nunc sunt, quæ
apud Græcos et Persas feruntur medicinæ artes et
magicæ, et quæ sunt in his nugæ, et quæ earum
vulgo jactatur utilitas? Ubi sunt autem prestigiae
astrologorum et fabulæ nostrarum superstitionum,
et inutiles invocationes? Sunt omnia re vera fraudes
et risus manifestus : quæ nihil, inquam, possunt
efficere absque universorum opifice et Domino. Cum
hæc ergo apud me dixissem, et disseruissem, Deum
rogavi vehementissime et ab eo petii a morbo libe-
rationem, et me ei vicissim esse relaturum vitæ
mutationem, et me Christianum futurum sum polli-
citus.

21 Interea autem dum hæc fierent, et Deo hoc
modo essem simplex, paullatim in somnum deductus,
mihi videbar videre quemdam monachum, cui barba
propendebat

AUCTORE
CYRILLO
MONACHO.
Isdegerdes
persequitur
Christianos :
Aspebetus ii-
favet,

fugit ad Ro-
manos :
f
præficitur tri-
bui Saraceno-
rum :

Terebonem fi-
lium semiari-
dum ad Euthymium ad-
ducit;

g

cui ante su-
perstitionum
et præstigia-
rum magica-
rum vanita-
tem dam-
nanti,

apparuit Euthymius,

AUCTOR
L. 1. 1. 1.
MONACHO.

pollicitus me-
dicinam:

quam confert
oratione et si-
gno Crucis,

et comites con-
vertit ad fi-
dem,

baptizat:

in iis Marin
ejus avuncu-
lum qui mox
monachus.

propendebat hispida, quique jam senescebat, et canis erat conspersus, me rogantem, quisnam esset morbus, et seiscitantem quidnam mali nobis incubisset. Cum ego autem ei morbum ostendissem, ille, Implebisne, inquit, quaecumque Deo es pollicitus? Deinde cum ego rursus promississem, me prompto et alacri animo omnia impleturum; Ego sum, inquit, Euthymius, qui ad Orientalem solitudinem habito in torrente, qui est prope viam, quæ tendit versus Hiericho, decem millibus distans Hierosolymis. Si vis ergo invenire mali solutionem, veni ad me, et te Deus per nos sanabit. Hæc cum in somnis vidissem, et essem excitatus, patri statim narraui, et ecce omnibus postpositis, ut jussit visio, huc nunc venimus: teque valde et enixe rogamus, et nobis ostendas eum, qui per visionem nobis fuit indicatus, vere divinum et admirabilem medicum.

22 Hæc cum Beatus audiisset Theoctistus, et visionem ut apertum Dei gratiæ indicium esset admiratus, Euthymio interrumpit quietem ac silentium, et ei omnia recenset ordine, pueri morbum, medici carentiam, promissa communi Domino ab eo facta, somnum illum, visionem ostensam; et ut semel dicam, narrat singula. Ipse autem cum sibi quoque persuasisset eam rem divino quodam geri consilio, statim descendit ad Barbaros: cumque vehementer orasset pro puero, et ei figuram Crucis imposuisset, non aliquo opus habuit tempore, neque ut in oratione diutius perseveraret; sed eum valentem et omnino sanum statim efficit.

23 Stupent barbari in quod factum fuerat, et citius quam ejus qui laborabat, corpus, eorum quoque curantur animæ; vel potius animæ sanitatem communiter accipiunt, et fiunt statim fideles. Quocirca proni humi cadentes, rogant illam sanctam animam, ut Christi obsignentur signaculo, et partem Christianorum consequantur et nomen.

24 Non erat omnino viri pii et Deum amantis, cunctari in rebus hujusmodi. Neque ergo fuit Euthymio in his rebus ulla cunctatio. Sed cum vidisset eos corde potius quam ore sacrum baptismum postulantibus jubet parvam piscinam fieri in quodam angulo speluncæ: quæ quidem consistit usque in hodiernum diem. Cumque dixisset preces, quæ dici consueverunt, et quæ lex in his postulat, fecisset omnia, primum quidem baptizat Aspebetum, eum Petrum nominans, deinceps autem Marin, fratrem uxoris Aspebeti ambos claros genere, et insignes divitiis, vel divitias potius ornantes prudentia et virtute, vel potius ipsis divitiis utentes pro caussa et instrumento exercendæ virtutis; deinde autem Terebonem, et post ipsum reliquos. Quos cum quadraginta dies apud se detinuisset, et monuisset, pietatemque ac religionem accurate docuisset, et omnibus modis ea firma ac stabilia reddidisset, quæ pertinent ad salutem, eos dimittit in pace: sed non amplius Agarenos, nec Ismaelitas; sed a Sara oriundos, et certos heredes promissionis per divinum baptismum.

25 Maris autem, qui fuit Terebonis avunculus, non amplius voluit retro adspicere, neque amplius omnino sustinuit discedere a monasterio. Sed cum ei omnes consecrasset facultates, et parvi fecisset quaecumque sunt in mundo, nec generoso et excelso animo dignum esse duxisset desiderium, quod in ea confertur, soli Deo adhæret, et per totam vitam sub eo vivere statuit, magno duce et præceptore utens.

a Hujus nativitas indicatur infra num. 62, fuit Hegumenus inferioris monasterii S. Theoctisti. b Præter ea, quæ de eo hoc capite referuntur, iterum de eo agitur num. 62, 78 et 97.

c Hic mox in baptismo Petrus appellatus, et deinde plenissime Christianæ fidei dogmatibus eruditus Episcopus Saracenorum factus est num. 39, et Synodo Ephesinæ interfuit, num. 55.

d Marcellinus in Chronico, Theodosio IX et Constantio III Coss. In Perside in Christianos persecutio desævit. Is erat an. Ch. 420. Theodoretus lib. 8. cap. 38, ait: Per idem tempus (quo Theodolus Patriarcha Alexandro Antiochiæ successit, quod VIII Ja-

nuarii in Vita S. Attici diximus factum an Ch. 420, et hinc confirmatur) per idem ergo tempus Isdigerdes Rex Persarum persecutionem contra Ecclesias concitavit; aut potius eo senio morbisque languente Magi illam concitarunt. Ea ab Isdigerdis filio Varadane atrociter propagata; quem ideo persecutionis auctorem scribunt Socrates lib. 7, cap. 18, et Nicephorus lib. 14, cap. 19.

e Magi hi clementia, et maxime Ignem, inter Deos censebant. Hanc autem persecutionem excitarunt acti in furorem propterea quod S. Audas πυρῆιον, sive templum Ignis, diruisset, ut 16 Maii dicemus, et narrant Theodoretus et Nicephorus.

f Hic Anatolius Dux Orientis Procopio lib. 1, belli Persici, at Prætor Orientis Theophani lib. 14, cap. 8. Legatus a Theodosio missus est ad Varadanem Regem Persarum, cum bellum Romano Imperio intulisset. g Hic S. Theoctisto defuncto hujus cænobii Hegumenus fuit, ut infra num. 102.

CAPUT V.

*Fuga in solitudinem Ruban, tum in Ziphon.
Aliud monasterium constructum.*

Cum autem miraculum esset dispersum per multas partes solitudinis, multi, qui morbis laborabant et ægritudinibus, ad divinum Euthymium undequaque confluebant: et sic sine mercede, promptamque ac facilem colligentes curationem, læti revertebantur. Quamobrem sic brevi per totam clarus evasit solitudinem, ut nec ejus quidem nomen tota caperet Palæstina; sed transiret etiam ad eas, quæ erant circumcirca, Præfecturas, et in eis valde celebraretur. Quod alii quidem fortasse fuisset voluptati, Euthymio autem valde veniebat in mentem succensere et ægre ferre: non solum quod humanam aversaretur gloriam, sed etiam quod prioris meminisset quietis et silentii, et quemadmodum in eo esset indivulsus et ab omni tumultu alienus. Et ideo statuit ad Ruban secedere clanculum.

27 Sed divinus Theoctistus cum ejus rei, quam cogitabat, sensum nescio quo modo accepisset, et hoc Fratribus significasset; et omnes congregat, et preces adhibet communes et vehementes, ut misereatur eorum orbitatis; et non sic despiciat gregem, quem ipse constituit, qui post ejus recessum erat misere dilacerandus a communi hoste omnium. Hæc dixit, et persuasit, ne in præsentia discederet, nec eos relinqueret.

28 Sed cum postea eum vehementius invasisset amor quietis et silentii, nec sciret quid ageret, quodam secum assumpto, cui nomen quidem erat a Domitianus, qui erat quidem genere Melitenus, virtutis autem amator non negligens, una cum eo egreditur, cum id nemo sensisset, et in solitudinem b Ruban, quæ vergit ad Austrum, venit, juxta mare mortuum: et deinde in altum quemdam montem et remotum ab aliis montibus ascendit, qui appellatur c Marda, transmigrans in montes sicut passer; ut ait divinus David, et arcus fugiens peccatorum. Quo quidem in monte cum invenisset puteum, et humi jacta ædificia, templumque excitasset, et erexisset altare, quæ quidem adhuc stant in d hodiernum diem, in eo quidem versatur aliquo tempore, ea quæ sunt corpori necessaria, ex iis, quæ sunt illic, e herbis comparans, et tamquam mensa splendida eis utens.

29 Deinde cum eum quædam subiisset cogitatio ingrediendi in f solitudinem Ziphon, quæ est prope vicum Aristobuliadem (ad videndum, inquam, illas g speluncas, quæ olim David acceperunt, cum eum persequeretur Saul) ei paret. Cumque venisset, et locus ei placuisset, illic construxit monasterium. Causam autem prætermittere, quæ fuit construendi ejus monasterii, damnum fuerit piis.

30 Cujusdam in vico Aristobuliade graviter laborabat filius, et a malo vexabatur spiritu. Cum sic autem laboraret, et ab immani vexaretur dæmone, Euthymii nomen clara voce clamabat: clamabat vero per se, non sua sponte, sed is qui tyrannidem in eum exercebat, aperte cogebatur. Videntes ergo parentes, et qui ad eum genere attinebant, eum sic semper in lingua habere nomen Euthymii, et maxime quando

Euthymius
agros plures
sanat:

alio fugam
adornat:

eam dissua-
dente Theo-
ctisto differt.

Abit in solitu-
dinem Ruban:
a

b

c

Psal. 10. 1.

d
in monte tem-
plum excitat:
e

1. Reg. 24. 1.

f

g

secedit in so-
litudinem Zi-
phon:

energume-
num, ejus no-
men incla-
mantem,

AUCTORE
CYRILLO
MONACHO.

quando ille execrandus eum invaderet vehementius, quisnam esset hic Euthymius, obeuntes interrogabant, et quemadmodum de eo aliquid scirent, maxime erant solliciti. Cum in illo autem inquirendo non multum laborassent, (illius enim fama et nomine jam plenus erat orbis terrarum) audiunt esse inter *h* Parabarichos et Aristobuliadem. Accipientes itaque puerum, ad eum statim iverunt. Ubi autem procul adhuc procedentibus ille adolescenti evadit manifestus, cum veluti præsensisset is, qui in eo habitabat spiritus boni Spiritus operationem qui inhabitabat in Euthymio, fugam spectavit : non secus atque timidi et pusilli animi hostes, qui nec adhuc quidem ad eos accedentes armatos expectant milites, sed excedunt antequam manus conserant. Adolescentem itaque cum repente torsisset et discerpsisset, evanuit. Oportebat enim malum male facere, et furiosum et conturbatum suum discessum ostendere. Postquam autem ille recessisset, cernebatur homo modestus et sanæ mentis; alterius, non illius, esse significans eam, quæ præcesserat, tempestatem et graves fluctus.

eminus liberat.

Conditur ei
monasterium.

i

Cum feris de-
git illæsus :quosdam Ma-
nichæos con-
vertit.

31 Cum brevi autem miraculum totam pervasisset solitudinem, ex ipsa Aristobuliade, et iis qui circumcirca erant vices, ad eum frequentes concurrunt, et ei *i* monasterium construunt : in quo etiam multi pii ac religiosi statuerunt permanere, Deo desuper eis suppeditante ea, quæ erant ad corporis usum necessaria.

32 Non solum autem eæ feræ, quæ percipiuntur intelligentia, spiritus, inquam, maligni, ita erant ei subjecti; sed etiam cum his sensilibus, tam quæ sunt carnivora, quam quæ venenata, in solitudinibus conversans, et cum eis habens consuetudinem, nullas unquam ab illis sensit insidias, neque damnum ullum accepit. Neque vero his non esse credendum existimet aliquis, qui sciverit quam sit res in expugnabilis virtus boni spiritus, et quæ potest omnia facile facere miracula. Ei quod dico, fert testimonium mare, quod virga scinditur, et sol qui solo jussu sistitur et ne ulterius progrediatur arcetur, ignis qui in rorem convertitur, et quæcumque alia præter opinionem facta sunt miracula.

33 Fit autem aliud quoque in ea Ziphon solitudine, dignum et mente ejus qui fecit, Euthymii, et perfecta pietate. Nam cum invenisset quosdam, qui Manetis laborabant insania, et sui morbi semper aliquam faciebant accessionem, quod nullus accederet, qui esset ad morbum curandum idoneus; cum se dedisset visitationi eorum, qui tam male laborabant, et se eis aptissimum præbuisset medicum, tanto eos aggressus est artificio, et ut a morbo discederent (idem est autem dicere, hæresi) verissime effecit, ut illius quoque patrem Manetem aperte abdicarent, et claro subicerent anathemati, et fierent ipsi pars Apostolicæ et orthodoxæ fidei.

a Hic deinceps individuus ejus socius fuit, plusquam quinquaginta per annos; et septimo post ejus obitum die e vita et ipse excessit, ut ex sequentibus, et maxime cap. 18 et 19 constabit.

b In hanc solitudinem Ruban sæpius ivit S. Euthymius infra num. 77, 84, 95, ubi Cutilæ solitudini conjungitur. In hanc etiam solitudinem Ruban secesserunt SS. Joannes Silentarius, Sabas, Gerasimus, et Quiriacus, ut Acta eorum indicant. Meminit hujus solitudinis Joannes Moschus in Prato spiritali cap. 167. Ex Ruban ad fluvium Jordanem proxime transiit S. Sabas. Quapropter prorsus solitudinem Ruban suspicamus desertum, in quo Christus jejunavit 40 diebus et noctibus, quod a recentioribus Desertum Quarantanæ dicitur. Consuli possunt Adrichomius in tribu Benjamin cap. 97, et Quaresmius lib. 6, peregrin. 6, cap. 12, qui tradit ex variis, monachos ad exemplum Christi olim solitos hic pœnitentiam agere.

c Mons est circa mare mortuum, qui Mardes vocatur, excelsus valde, inquit Moschus cap. 158. Mons Quarantanæ videtur dici, in quem Christus a diabolo tentante delatus fuit. De eo Quaresmius supra.

d Moschus Cyrillo coævus testatur suo tempore ab anachoretis fuisse inhabitatum. Et Bonifacius oculatus testis refert apud Quaresmum, innumera ibi sanctorum anachoretarum corpora reperiri, adeo integra, ut nec capillus in capite desit.

e Idem Moschus hortum anachoretarum fuisse scribit ad radicem montis, circa maris labium.

f Ea solitudo Engaddi dicitur 1 Regum 24, in cujus spelunca David præcidit oram chlamydis Saulis Regis. Est in tribu Juda, distatque a Bethlehem sex, a mari mortuo septem circiter millia, ut observat Quaresmius lib. 6, peregrinat. 3, cap. 10. Et Adrichomius supra refert Quarantanæ desertum extendi usque ad desertum Thecuæ et Engaddi.

g Duas adhuc extare testatur Quaresmius, latas palmos 24. longas circiter 50, in allera sese peculiare cavum ait observasse, in quo putat latuisse Davidem.

h Græce Μεταξὺ Βαρικῶν τε καὶ Ἀριστοβουλιάδος.

i Quaresmius testatur, prope speluncas ædificii fundamenta adhuc extare et cisternam.

CAPUT VI.

Secessus in novam speluncam. Laura constructa.

Postquam autem hic quoque rursus multos vidit confluentes, (ipsa enim solitudo erat circumcirca septa vicis, et qui erat apud ipsum thesaurus, vocabat amatores harum spiritalium et coelestium divitiarum) rursus accipiens suum discipulum Domitianum, revertitur ad Fratres et B. Theoctistum : quod quidem non minus eorum desiderabatur oculis, quam aqua æstate iis qui magna siti laborant. Cum autem fuisset in quodam loco, qui est ad tertium lapidem remotus a cœnobio, et invenisset eum recte se habere, sive loci spectetur natura et positura, sive temperies, ut qui jucundissimo et serenissimo aere perspiretur, et sit omni ex parte quietus et tranquillus; cum discipulo illic parvam ingressus est speluncam, et in ea est versatus.

Rediturus ad
prius cœno-
bium,manet in vi-
cina spelunca.

35 Cum divinus autem Theoctistus illius didicisset adventum, non se amplius continere potuit; sed ad eum proficiscitur, a vehementi motus desiderio. Cum vero lubenter et vidisset et visus esset, et spiritaliter eum esset complexus, polebat ab eo disjungi, amoris inevitabilibus alligatus vinculis, et a non fallacibus Euthymii sirenibus adstrictus. Rogabat ergo, ut ad cœnobium et Fratres descenderet, et communem cum eis vitam ageret, et communiter se exerceret. Ille autem cum quietis et silentii magno amore tenebatur, in hoc quidem non annuit Theoctisto; sed pollicitus est se singulis Dominicis ad eum accessurum, et se quoque synaxi adfuturum.

Dominicis
diebus venit
ad synaxin.

36 Cum autem ejus adventus nescio quo modo fuisset significatus Aspebeto, qui fuit postea cognominatus Petrus, licebat statim videre congregatam Agarenorum multitudinem. Nam cum ille multos eorum ex omni genere et omni ætate congregasset, ut qui ipse primus bonum gustasset, et studeret ut illi quoque essent participes dulcedinis, accedit ad Euthymium. Ille autem, quod eos adduxisset valde lætatus, cum et hilaribus eos vidisset oculis, et eis de more bene esset precatus, adducit ad Fratres et monasterium. Deinde cum eos illic baptizasset et instituisset, et ex illo tempore septem dies cum eis esset versatus, cum multis habitare non sibi amplius ducebat tolerabile : sed quietis et silentii, sicut diximus, magno captus desiderio, ad consuetam rursus redit solitudinem.

Baptizat mul-
tos Saracenos
conversos a
Duce Petro,

37 Cum ergo Petrus eum vidisset et domo carentem, et inopem sedentem in solitudine, pro maximis beneficiis, baptismo, inquam, et salute, mediocrem utique referens gratiam, ædificatoribus magna mercede accersitis, magnam cisternam duo habentem ostia fodit in horto, quæ in hodiernum usque diem fossa remanet : et panis faciendi officinam apud cisternam ædificat, et tres cellas construit Euthymio. Inter eas autem excitat etiam oratorium, adeo ut nullius eorum, quæ ad usum pertinebant, egeret Euthymius.

cujus sumptu
cisterna,
cellæ, tem-
plum, ei
fiunt :

38 Agarenorum vero multitudo, quæ, ut prius dixi, fuit ab ipso baptizata, suavissimum fluentum semper bibere desiderans, quod quidem aperte erat lingua Euthymii, non amplius ne minimum quidem ab eo discedere sustinebat : sed vehementer contende-
debat

Agarenis con-
versis oppi-
dum præfixit,

debat ut apud ipsum maneret, et delicias et aquam vitæ, nempe ejus perciperet orationes. Ille autem sibi conservans indivulsum bonum quietis et silentii, eos quidem non sinit hic versari; sed cum eos alio duxisset, et eis templum et tabernacula circumscripsisset, (est autem locus inter duo monasteria) jubet ut ea extruant, prout se habet descriptionis figura et magnitudo, et in eis habitent. Quo quidem in loco cum sibi et domos ædificassent, et in eis deinceps perseverassent, assidue magnus ventitabat Euthymius, et quemadmodum se haberent semper visebat. Sciebat enim, quantum ex eo lucri faceret: nec prius destitit hoc facere, donec illorum animas purgavit et exercuit, et effecit ut Presbytero subessent et Diaconis. Quamobrem illic lubenter manserunt non ii soli qui fuerunt priores baptizati; sed etiam multi alii ex iis, qui quotidie ad eum veniebant et baptizabantur.

39 Cum ergo usque adeo multiplicarentur filii Agar, et ad veram traducerentur nobilitatem, et in diversas excrescerent copias, mittit divinus Euthymius ad a Juvenalem Patriarcham Hierosolymitanum, postulans ut eis ordinaretur Episcopus. Ille vero mittit ad eum Petrum patrem Terebonis, ut qui esset idoneus præesse animabus, et deducere ad salutem. Petrus ergo sic quidem primus ordinatur Episcopus b copiarum, quæ erant in Palæstina. Saracenorum autem multitudo, non secus ac fluviorum fluentia, affluebat perpetuo: et qui nunc accedebant, adiciebantur prioribus: et ii omnes signati baptismi signaculo, connumerabantur cum grege Christianorum. Sed de his quidem ea quæ dicta sunt, sufficiunt. Nobis autem deinceps eo conferenda est oratio, unde ad hæc dicenda digressi sumus.

40 Non habebat magnus Euthymius in animo, nec cœnobium, nec omnino Lauram in illo loco construere. Propterea quando aliqui ad eum venerant, sive mundo renuntiantes, sive aliqua afferentes quæ ad usum corporis essent necessaria, ab eo rursus transmittabantur ad B. Theotistum. Cum autem jam superne divina sapienter statueret providentia, ut hæc habitaretur solitudo, ut quæ pulchre sciret id quod erat futurum, nempe quod ea res esset futura multis causa salutis; ad eum accedunt quidam numero c tres fratres secundum carnem: qui germina quidem erant Cappadociæ, educati autem in Syria, et in virtute et doctrina se illic exercuerant, d Cosmas, e Chrysippus, et f Gabrielius. Is autem faciens ut consueverat, nec eos etiam admisit, et ætatem aperte caussans juvenilem, et mutuum naturæ desiderium, quod etiam novit ut plurimum labefactare constantiam exercitationis, et maxime quod adhuc esset Gabrielius adolescens et imberbis. Eos ergo his de causis nolebat omnino admittere. Ea autem nocte venit ad eum in somnis aliquis, mandans ut et fratres exciperet: Sunt enim, inquit, ab ipso Deo missi; et ut deinceps esset paratus accipere quemlibet accedentem et volentem. Mane ergo cum pulchram illam accepisset fraternitatem et cognitionem, ut ei jussu erat visio, dicit Cosmæ: (is enim erat primus ætate inter fratres) Sic ego quidem feci, ut mihi a Deo jussum fuerat, et vos huc introduxi. Nunc autem par est, ut tu juniorem ex fratribus Gabrielium intra cellam contineas, et nequaquam ei exire permittas. Est enim res valde periculosa et insidiosa aliorum oculis muliebris adspectus, qui est adeo lævis et politus. Deinde nonnulla quoque ei aperuit ex iis quæ erant eventura; Non arbitror, dicens, te longo tempore hic vitam acturum: sed tibi propediem committetur præfectura Ecclesiæ, quæ est Scythopoli. Sed hæc quidem facta sunt propter eorum susceptionem.

41 Post eos autem seipsum permisit omnibus ingredi volentibus, et erat ad excipiendum deinceps

paratissimus. Nam excipit quidem quemdam g Domnum, ex Antiochena quidem civitate profectum, patrielem vero Joannis, qui illi præerat Ecclesiæ. Suscipit autem tres quoque alios, fratres genere, patria Melitenos, consobrinos illius Synodii, qui cum Acacio nutrierat Euthymium. Erant autem eis nomina h Stephanus, i Andreas, et k Gaianus. Post eos vero l Joannem quoque ex Raitho Presbyterum, et m Anatolium, et n Thalassium. Deinceps autem Cyrionem quoque quemdam ex Tiberiade, qui ipse quoque erat Presbyter templi, quod o Scythopoli Martyri positum est Basilio. Cum eos ergo suscepisset, Petrum adhortatur Episcopum ut eis parvas quasdam cellas construat, et eis templum scite adornet: et sic brevi illic Lauram constituit, quæ ea, quæ est in Pharan, nihilo erat inferior.

42 Deinde vero ipse quoque Juvenalis Patriarcha cum p S. Passationem, qui tunc erat Chorepiscopus, et q Hesychium accepisset Presbyterum, accedit ad Lauram, et templum, quod est illic r dedicat, cum natus esset Euthymius duos et quinquaginta annos. Diaconos quoque ordinat Domitianum et Domnum, cum in Presbyterorum sortem relati venissent Joannes et Cyrion. Propter hæc magnus gaudebat Euthymius, et animi tranquillitate plenam habebat animam: et maxime quod Passarionem cum Patriarcha, et divinum Hesychium, qui in reliquo eorum, qui se exercebant, choro erant insignes, in Laura degentes cerneret. Sed Sanctus quidem Passarion, cum nondum septimum mensem ab illo tempore transegisset, e vivis excedit in profunda senectute.

a De obitu ejus et tempore Patriarchatus, infra num. 96.

b Græce Ἐπίσκοπος τῶν παρεμβολῶν, quo modo subscripsit Synodo Ephesinæ an. Ch. 431. Πέτρος παρεμβολῆς Episcopus copiarum, castrametationum, aut tentoriorum. Vide quæ de Saracenorum moribus 14 Januar. a S. Nilo dicuntur in historia cædis Patrum Sinaitarum. c Horum acta, virtutes, et obitum huic historiæ inseruit Cyrillus, potissimum num. 103.

d Infra num. 57. Presbyter et custos sanctæ Crucis Hierosolymis factus traditur; et num. 103. Episcopus Scythopolis.

e Infra num. 60. Lauræ Oeconomus, custos sanctæ Crucis, primo in Laura num. 87, tum Hierosolymis num. 103, scriptis libris clarus. f Presbyter, fundator novi monasterii, miraculis insignis nu. 103, et alibi.

g Hic avunculo suo Joanni successit in patriarchatu Antiocheno. De utroque infra cap. 9. h Infra num. 57, factus Episcopus Jamniæ, interfuit synodo Chalcedonensi an. Ch. 451.

i Fuit Hegumenus monasterii S. Mennæ, ut dicitur num. 87.

k Infra num. 97, constituitur Episcopus Medaborum.

l Episcopus Saracenorum dicitur infra num. 72, interfuit synodo Chalcedonensi, de Raitho dictum 14 Janu. m Anatolius Presbyter hospitio excepit S. Quiriacum an. Ch. 465.

n Alius ab hoc Thalassius colitur 22 Februarii, Pater spiritualis S. Linnæi. Lege c. 22 Theodoret in Philotheo.

o Scythopolis, olim Betzan, in Judææ et Galilææ confinibus, apud Jordanis fluvii ex lacu Genesareth exitum, a Tiberiade parum in Austrum recedens. Ejus infra sæpe fit mentio. Cui Basilio Martyri hic templum fuerit consecratum, necdum legimus, plures alioquin Basilios hos opere daturi. De templo S. Procopii Martyris, et basilica S. Thomæ Apostoli in eadem urbe Scythopolitana agit in Vita S. Sabæ Cyrillus, ex ea oriundus.

p S. Passarionis iterum mentio fit nu. 60 et 74, et S. Sabas in monasterio S. Passarionis hospitio Hierosolymis exceptus dicitur, quo tamen die colatur, necdum nos legere meminimus.

q Hesychii Presbyteri Hierosolymitani encomion in B. Thomam citat Photius in bibliotheca Tmemate 269. Eundem Tmem. 275, scribit se legisse in Jacobum fratrem Domini et Davidem τῶν θεοπατόρων. Hesychii quoque Presbyteri Hierosolymitani oratio demonstrativa in S. Andreæ Apostolum, Carolo Fabiano interprete, edita est Lugduni apud Thomam Galletum, atque inde in Bibliotheca Patrum Coloniz tom. 13, sive in Auctario, et Hesychii Presbyteri Hierosolymitani sermones duo de B. Virgine, extant in Bibliotheca Patrum editionum Parisiensis triplicis, et Coloniensis. Denique Rabanus Maurus in prologo in Leviticum ad Freculphum Episcopum Lexoviensem ita scribit: Reperi hunc librum a venerabili Presbytero Hierosolymorum Eyschio satis plene expositum: ex quo ipse Rabanus multa colligit, ut Glossa ordinaria in Leviticum præfatur, extat Parisiis excusus, et tomo seu seculo 7, Bibliothecæ Patrum ex edit. Colon. Scripsit etiam in Ezechielem commentarios, quorum in præfatione in Leviticum mentionem facit; item in epistolam ad Hebræos, ut monet Sixtus Senensis bibliothecæ sanctæ lib. 4, a quo dicitur B. Gregorii Nazianzeni Episcopi auditor et discipulus, claruisse sub Honorio Augusto an. Dom. 400. Quæ prorsus huic Hesychio judicamus convenire: quem proinde Euthymius in Passarionis aliorumque præclarorum viro- rum comitatu in Laura cernens, merito quævisus est. Alius est Moscho cap. 46 B. Isychius Presbyter Hierosolymitanæ Ecclesiæ, qui

constituit
Presbyterum,

b
Petrum pro
curat dari
Episcopum.

3 Fratres ad
se venientes,

d e f

cœlitus jube-
tur admittere:

juniorem spe-
ciosum non
permittit e
cella egredi:

prædicat fu-
tura.

Plures alios
admittit.

g

h i k

l

m n

o

Lauram con-
dit,

p

q

r

cujus tem-
plum dedica-
tur a Juve-
nale Hieroso-
lymitano.

Scythopolis
urbs.

S. Passarion.

Hesychius
Presbyter
Hierosolymi-
tanus, scri-
ptor Ecclesia-
sticus;

non Episcopus.

qui deinde Patriarcha Hierosolymitanus successit Amos an. Ch. 601, secundum calculum Baronii num. 14, obiit an. Ch. 609, eisque successit S. Zacharias, ut ibidem Baronius nu. 5. Extat S. Gregorii Papæ ad eum epistola 40, libri 9 ex Registro, ubi in editionibus omnibus, Gallotii, Pamellii, et Sixti V, Isychius appellatur; Nicephoro in Chronico Isaacius. Huic Glossa ordinaria, quod alius Hesychius ignoraretur, attribuit commentarios in Leviticum, seculi deinde Possevinus, Bellarminus, Miræus, alique: licet nusquam Episcopum, aut Patriarcham, sed Presbyterum sæpius semet appellet, cui Photius et Rabanus et operum tituli, sive inscriptiones, consentiunt. r An. Ch. 429.

CAPUT VII.

Annona divinitus multiplicata. Inobediens punitus.

Benigne hospites excipit.

Cum hic autem magnus et admirabilis Euthymius, et qui cum eo erant Fratres, in nova illa Laura premerentur magna rerum necessariorum inopia, Dei providentia non abiecit curam suorum: et manus, quæ aperitur et implet omne animal benedictione, admirabilis cura tunc quoque aperta est. Accidit enim, ut multitudo Armeniorum, quæ non erat pauciorum quam quadringentorum numero, ad Jordanem a sancta civitate descendens, extera de via declinaret, perinde ac aliquo eis iter præeunte, et ad Lauram illam accederet; hoc, ut arbitror, sapienter dispensante et administrante providentia, ut magna illius Patris virtus adhuc clarior evaderet. Quos cum magnus ille illuc vidisset divertisse, ut se a labore itineris aliquantisper recrearent, vocat Domitianum, cui ab eo fuerat credita illius Lauræ dispensatio, et jubet ut eis mensam apponat. Cum is autem profferret egestatem, et respondisset se ne unius quidem diei Fratrum habere alimentum, ille eo fretus qui viduæ copiosum suppeditavit nutrimentum propter abundantiam bonæ ejus voluntatis, jubet Domitianum ire ad arcem panariam: Scies enim, inquit, quid sibi quidem velint humanæ cogitationes, quid autem divina possit gratia dispensare ac providere præter opinionem.

panibus divinitus multiplicatis, aliæque annona,

44 Ille vero cum statim cessisset et accessisset, (o inexplicabilia tua Christe miracula!) invenit divina quadam et sapiente providentia domum pane adeo plenam, ut ne facile quidem esset parum aperire ostium, ut quod prohiberetur propter eam, quæ intus erat, multitudinem. Cum ergo alios quoque Fratres vocasset, et una cum eis ostium evertisset, videt ea quæ erant intus, nempe quamdam, quæ narrari non potest, panum multitudinem, et magnam quoque vini et olei copiam, et omnino convenientem Euthymii egregiæ in dando beneficentiæ.

ostendit mercedem eleemosynæ esse bonorum amplificationem.

45 Hæc cum vidisset Domitianus, et conjecisset id esse divinæ gratiæ operationem, procidit ad pedes magni Euthymii, petens ab eo veniam, sordesque et parcitatem vehementer rependens poenitentia. Ille autem cum Domitiano benevolam et mentem et manum porrexisset ipsumque elevasset: O fili, inquit, qui seminat in benedictionibus, in benedictionibus quoque metet. Qui itaque accedentibus commune tectum præbent et salem, imprudentes sibi potius comparant copiosam suppeditationem: ut qui non tantum dent, quantum accipiunt. Quod quidem a vobis quoque est servandum, o Fratres, si Deo estis gratificaturi, et rerum necessariorum vobis benigne suppeditatam copiam consecuturi. Hinc bonorum cumulus ejus constitit verbis: cœpitque prospera et felix esse Laura, et ejus amplificari multitudo: et deductus est Fratrum numerus ad quinquaginta, et unicuique eorum fuit ædificata cella, et quotidie sacra peragebantur mysteria.

Auxentium monachum, dum recusat impositam curam mulorum,

46 Cum autem animo agitare is cui credita fuerat dispensatio, tantæ Fratrum multitudini magno quoque opus fore ministerio, Lauræ quoque mulos paravit. Erat autem quidam in ea, genere Asianus, nomine Auxentius, qui erat aptus ad serviendum mulis. Is cum ab hoc Œconomo rogaretur, ut hoc subiret

ministerium, differebat, et non obediebat. Cum res vero esset necessaria et utilis, Joannem quoque secum accipiens et Cyrionem Presbyteros Œconomus, rursus rogabat cum eis Auxentium. Cum autem sic quoque minime audiret, et jam advenisset Sabbatum, quo tempore licebat magnum convenire Euthymium, omnia de Auxentio ei refert Œconomus. Et ille quidem Fratrem statim accersit: suadet autem ut obediatur, et ne sit usque adeo contumax et inobediens, et propriam sequens voluntatem, et quod est communiter Fratribus utile recusans ministerium. Cum is autem nec adhortationem, nec vel talem ejus adspectum esset reveritus, sed sic quoque aperte recusaret, et quem non prætextum afferret, ut solam voluntatem in sua esse potestate ostenderet; et nunc quidem caussaretur se esse alienigenam, nec peritum sermonis illius regionis; nunc autem carnis insidias et varias maligni artes: Ne si forte, inquit, me a vestris oculis remotum invenerit, supplantet, et exerceat suæ opus malitiæ: et præterea, ne assuefactus curis et tumultibus, permaneam de cetero discrepans et alienus a quiete et animi tranquillitate.

AUCTORE
CYRILLO
MONACHO.

47 Cum hæc diceret, et animæ damnum, ut quod ad movendum satis esset, profferret; magnus rursus Euthymius: Sed Deum, inquit, rogabimus, o fili, ut propter tuam obedientiam a nullo ex iis, quæ lædunt, capi possis. Ejus enim vox est: Non veni ministrari, sed ministrare: et, Non facio voluntatem meam, sed ejus, qui misit me, Patris. Cum ex his autem adhuc magis irritaretur Auxentius et nequaquam cederet, gravius in eum invehens divinus Euthymius: Nos quidem, o fili, inquit, quod tibi ipsi quoque esse conducibile videbatur, consulimus: tu autem in eadem manens inobedientia, mox scies, quisnam sit fructus inobedientiæ. Eorum, quæ dicta sunt, nondum finem fecerat, et agitationem motumque corporis nescio undenam passus Auxentius, miser in terram decedit, solis dignus lacrymis propter calamitatem. Qui vero aderant ex Fratribus, misericordia erga eum moti, quod tam misere esset affectus, rogabant Euthymium, supplicabant, obsecrabant, ut jacenti opem ferret, et qui satis graves pœnas luerat inobedientiæ. Is autem, ut erga adeo contumacem et inobedientem eis obedi- ret, præsto fuit: et cum suis accepisset manibus, adhuc tremebundum facit surgere Auxentium, et pendentem pœnas per omnia fere membra corporis. Deinde cum etiam veluti quoddam medicamentum Crucis signum ei immisisset, solvit hominem ab ea affectione, et eum reddit sanum protinus.

Matth. 20. 28.
Joan. 5. 30.

gravi morbo
subito puni-
tum,

Crucis signo
sanat,

48 Cum itaque ad se redisset Auxentius, et ei in mentem venisset inobedientia, et affectionem quoque intellexisset, quæ ei incubuerat, et non ignorasset id esse opus solius inobedientiæ, majores luebat pœnas a conscientia, et eum vehemens quædam subiit poenitentia: certe ad pedes quoque procidit Euthymii, partim quidem petens veniam eorum quæ fecerat, partim autem in futurum securitatem. Cum is vero ei statim ignovisset (nam qui vix tandem ad iram conversus fuerat animus, quemadmodum non erat prompte cursurus ad commiserationem) et ei in futurum cavisset per orationem, ille lubenter promptoque et alacri animo suscipit mulorum ministerium. Ita disciplina Domini, ut dicam cum divina Scriptura, et aures aperit et plane adjicit intelligentiam: et qui deliquerat, priusquam deprimeretur humilisque redderetur, inobedientia, post humilitatem et disciplinam acceptam cognitus fuit promptus ac paratus ad obedientiam. Hæc mihi narravit a Cyriacus Anachoreta: ille, inquam, Cyriacus, qui ab ineunte quidem ætate tonsus fuerat b in cœnobio Euthymii: postquam autem c cum ejus successoribus satis longo tempore esset versatus, et ab eis omnem ejus exercitationem et universum ejus vitæ institutum accurate didicisset, postea in Laura d veteris Sucæ e septuaginta fere

et obedientem
reddit.

Isa. 28. 19.

a

b

c

d e

60 annis se exercuit, omni virtute et honestæ vitæ recte factis illustris.

a De S. Cyriaco, sive Quiriaco. actum est in prolegom. num. 9. De ejus aetate num. 12 et seqq. Vitam dabimus 29 Septemb.

b Ab ipso S. Euthymio; ejus beate manus sacrum ejus caput tetigerunt simul quidem eum monastico induentes habitu, et in eum vocantes uberiorem Spiritus operationem. Acta ejus. Id factum anno Ch. 463.

c A S. Euthymio, quod imberbis esset, missus fuit ad S. Gerasimum: a ejus obitu rediit ad Lauram S. Euthymii anno 473, mansitque istis annis 10, ut in ejus Actis legitur.

d De ea actum num. 2, in proleg. additur veteris ob Lauram novam, non procul inde extractam.

e Hi septuaginta anni censentur a discessu e monasterio S. Euthymii: e quibus ministravit 39 annos in Laura Suecæ; 10 transiit in solitudinibus partim Natupba, partim Ruba; 7 mansit in Susacim; 5 in spelunca S. Charitonis; et rursus 8 in Susacim; ac tandem 2 annis transactis in antro S. Charitonis, obiit. Ita ejus Acta.

CAPUT VIII.

Maronis et Clematii inconstantia emendata.

Illud autem ipse quoque mihi narravit, quod duo quidam ex Fratribus, Maro et Clematius, asperam illam et difficilem in Laura agendo vitam defessi, inter se convenerunt, ut illinc clanculum effugerent, et se noctu furtim subriperent. Hæc illi quidem inter se loquebantur, et apud se cogitabant. Sed qui secreta aperit, et iis, qui sunt sibi dedicati, dicit per Esaiam: Non erit tibi amplius sol in lucem diei, neque ortus lunæ illuminabit tibi noctem; sed erit tibi Dominus lux æterna; ipse hoc quoque suo aperit famulo. Sic autem facit: silenti enim ac quiescenti aliquando huic magno et admirabili Euthymio, visus est malignus, Maroni et Clematio, tamquam Sancti oculis subjectis, frenum injicere, et eos in laqueum trahere gravissimum.

50 Is vero cum statim coniecisset insidias, accersit Fratres Maronem et Clematium, eis suadens, admonens, rogans, docens, disserens, prolixam orationem habens de tolerantia, et quod ubique opus sit diligenti custodia et cautione. Deinde eis etiam Adæ et Jobi exemplum adducens; ex quibus alter quidem in paradiso præceptum non servavit, alter vero omne genus virtutis ostendit in sterquilinio. Neque hæc prætermittens, quod oportet monachum non admittere cogitationes, quæ a maligno suggeruntur; sive ille tristitiam, sive odium, sive injustitiam, sive in alium locum migrationem subiciat: et nec ab initio ei omnino animum adhibere, sed ea tota manu repellere et rejicere, ne forte nos imprudentes per insidias supplantet, et in casum præcipitet lacrymabilem. Si quis autem hic forte non possit virtutem exercere, ne existimet, sialio transiverit, id cuius studio tenetur, alibi, posse facilius et rectius gerere. Non enim ex loci natura, sed ex libero nostri animi instituto boni fit operatio. Contra autem hoc est et periculosum monachis, et quod eos potest reddere imbecillos et virtutum carentes fructibus. Nam nec planta quidem potest ferre fructus, quæ assidue transplantatur.

51 Ad majorem vero fidem eorum, quæ dixerat, eis quoque narrabat de quibusdam senibus Ægyptiis. Dicebat ergo, a fuisse quemdam Fratrem in Ægypto, qui in quodam residebat cœnobio: is cum ad iram assidue moveretur, efferebatur et conturbabatur, acerbitateque et indignatione os ejus implebatur. Cum eum autem quædam subiisset poenitentia, quod propter hanc iram et facilitatem ad perturbationem secum bellum gereret; et si quid boni jam ante acquisisset, id quoque perderet; ei persuadet, ut recederet a cœnobio, et solus per se quiete viveret, utpote quod solitudo ei multum conducere ad tranquillitatem, et ad vacuitatem perturbationis. Existimabat enim, quod si nullus esset cui irasceretur, et in quem uti posset indignatione, omnino sensim extingueretur vehemens ille et qui citissime accenditur ignis iracundiæ: futurusque esset deinceps mitis et mansuetus, et tranquillitate omni plenus et quiete. Cum ille autem hæc apud se esset ratiocinatus, discessit deinceps

a cœnobio, et solus vitam egit in quiete et silentio: et cum aliquando propter usum aliquem aqua impletset b poculum, et id humi aliquantisper voluisset deponere, arte quadam maligni id est eversum. Quod quidem cum non semel, sed bis et ter deinceps factum esset, et iratus est Frater, et cum ab iræ impetu victus esset, statim ita ut habebat, humi dejecit poculum, et confregit: et sic ab inimico majori et vehementiori habitus est ludibrio.

52 Ad hæc ridet quidem Clematius, ut cuius delictatus esset animus lepida narratione. Cum id autem divinus animadvertisset Euthymius: Numquid, ait, tu quoque, Frater, motus es a malo aliquo dæmone, quod tam inverecunde rides et tam impudenter, cum oporteret, potius deflare eum, qui illius admittit suasionem, si verum dicit, qui tunc noster est iudex futurus, Beatos quidem appellans qui lugent, quoniam ipsi quoque, inquit, accipient consolationem: miseros autem eos qui ridet, et sibi non adhibent animum? Et alioqui apertæ est inscitiae, et quod disciplinæ sit ignarus, argumentum, si monachus loquatur supra modum, aut ad quodlibet moveatur, aut etiam in loquendo nimis profusa utatur licentia. Patres etiam vocant licentiam plane matrem omnium vitiorum.

53 Cum ille sic quidem increpasset Clematium, ingressus est in interiorem cellam: eum vero e vestigio persecuta est ultio, pronusque in terram cadens, agitabatur tremore et horrore. Domitianus autem cum sic jacentem vidisset Clematium, et simul quidem Euthymii mansuetudinem et austeritatem esset admiratus, quod scilicet in eo optime essent temperatæ; et simul etiam misericordia esset ductus ejus quod Fratri acciderat, congregat aliquos ex Patribus, qui pro eo essent intercessuri, et eos una cum Marone introducit ad Euthymium. Ille autem cum et suapte natura esset propensus ad misericordiam, et illorum intercessionem minime despiceret, una cum eis accedit ad jacentem Clematium, ejusque horrorem extinguit signo Crucis, et statim sistit tremorem, et præbet perfectam ab illa affectione liberationem; Attende tibi ipsi, dictitans, et noli contemnere Patrum doctrinam et admonitionem: sed efficere totus oculus, sicut de Cherubim audivimus, teipsum omni ex parte circumspiciens, ut qui semper transeas in medio laqueorum. Hæc cum suasisset et suggessisset Clematio, et ejus exemplo alios fecisset cautiore, eum dimittit in pace. Sed hoc quidem est ejusmodi: non minus est autem id quoque, quod deinceps sequitur, si non sit multo etiam majus ac præclarior.

a Narrant id in Vitis Patrum Ruffinus aut quisquis ejus libri auctor est, lib. 3, num. 98. et Pelagius lib. 3, libel. 15, num. 225.

b Pelagius surisculam. Ruffinus vas.

CAPUT IX.

Zelus fidei contra Nestorium. Aliæ virtutes.

Cum magna et œcumenica a Synodus Ephesi tunc primum congregaretur, Synodius, qui cum Acacio fuerat magister hujus magni Euthymii cum esset adhuc puer, postquam venisset in Palæstinam ad adoranda loca venerabilia, accedit etiam ad Lauram quinquagesimo et quarto anno ætatis magni Euthymii: partim quidem illum ipsum visurus Euthymium, partim autem suos quoque consobrinos Stephanum, Andream, et Gaianum salutaturus. Cum autem vidisset Euthymium, ei quidem narravit de valde impia hæresi Nestorii, qui impie (o justitia et pudor Sacerdotum!) b parvo tempore præsedet Constantinopoli, et profanis suis et corruptis dogmatibus totum fere orbem terræ conturbavit. Exposuit vero ei quoque de c Cyrillo Alexandrino, et d Acacio Melitenæo, quemadmodum acrem et vehementem zelum ostenderent pro fide orthodoxa: et quod œcumenica Synodus esset mox Ephesi congreganda adversus illum impium. His ergo sic dictis a Synodio, animo lætatus est

Isa. 60. 19. Aliorum tentationes divinitus intelligit:

eos ad constantiam adhortatur.

a exemplo monachi Ægyptii temere locum mutantis:

b ridentem sana monita, reprehendit;

Matth. 5. 5.

Luce 6. 25.

divinitus puniunt.

signo Crucis sanat.

a

E Synodio intelligit Nestorii hæresin,

b

c d Cyrilli Alexandrini et Acacii Melitenæi zelum,

est Euthymius, cum talia audivisset de Acacio, ad quem ventitabat cum esset puer, et a quo fuit institutus in litteris. Deinde vero cum ei valedixisset Synodius, discedit e Laura, assumens Stephanum consobrinum, et abit in sanctam civitatem, et persuadet ei, cui commissa fuerat Ecclesiæ administratio, ut Stephanum quoque cooptaret in numerum suorum Diaconorum. Ille autem una cum eo ordinat etiam Cosmam Cappadocem, et utrumque refert in chorum Diaconorum.

55 Cum autem jam undique congregarentur Episcopi ad Synodum, et illuc quoque mox conventuri essent *f* Episcopi Palæstinæ, jubet magnus Euthymius *g* Petro Episcopo Saracenorum, ut accederet *h* Cyrillo Alexandriæ et Acacio Miletene Episcopis, et quæ eis viderentur, se quoque illis assentiri profiteretur. Ille vero peracta Synodo reversus ad Euthymium ei omnia singulatim exponit, quæ in ea evenerunt, et quonam processerint. Is autem cum et alia didicisset ex iis, quæ facta fuerant ab Episcopis Orientis, et quod *i* Joannes, qui præerat Antiochiæ, cum esset Orthodoxus, inductus esset, ut eadem sentiret quæ Nestorius, fuit gravi tristitia cor ejus sauciatur.

56 Eodem modo affectus fuit etiam Dominus, illius consobrinus. Rogavit itaque Euthymium, ut ei permitteretur ire Antiochiam, ut avunculum suum, qui supplantatus fuerat, restitueret, et jam veluti jacentem erigeret. Illi autem cum prævidisset non futurum illuc tutum adventum, sed ei potius inutilem et minime conducibilem, Nequaquam, inquit, o fili: non oportet te a Laura recedere. Neque enim ille tua opus habet præsentia. Sed etsi paullulum a recta fide declinavit, Deus tamen, qui novit cor illius recte se habere, ipse ipsum convertet, et reducet ad id, quod bene erit. Et tu quoque o fili, si quidem in quo vocatus es loco, in eo perpetuo manseris, proficies et gloriam adipisceris, veram, inquam, gloriam, et quæ ex Deo est, et quæ numquam excidit. Sin autem his neglectis, et tolerantia contemptis cogitationibus, a Laura tentabis discedere, obtinebis quidem administrationem, quam tuus *l* habet avunculus; sed eam rursus tibi auferent *m* mali homines et præstigiatores, cum ab illis prius seductus fueris ignoracione. Et hæc quidem, qui est in Sanctis, Euthymius.

57 Dominus autem cum hæc mandata non multum curasset, proficiscitur Antiochiam, et nec vale quidem dixit Sancto, et nec ei ullo modo suum significavit recessum. Cum illie vero fuisset, omnia quæ ei prædicta fuerant, effectum sunt sortita: illeque postea magna ductus pœnitentia, quod non obediisset, ad ipsum revertitur, gravi dolore visceribus cruciatus et acerbe deplorans. Juvenalis autem Stephanum quidem Melitenæum ordinat *n* Jamniæ Episcopum: Cosmam vero Cappadocem refert in ordinem Presbyterorum, et ei cruce tradit custodiendas.

58 Hæc autem de eo relata sunt monacho Cyriaco a familiaribus ejus et successoribus. Nobis autem Cyriacus omnia aperuit, quod nemo eum unquam viderit comedentem, nisi sabbatho aut die Dominico; non cum aliquibus colloquentem, et nullo modo quempiam convenientem, nisi forte usus aliquis postularet, ut eum conveniret; numquam super latus cubantem, sed nunc quidem sedentem, et parum oculis conniventem, nunc autem funem, qui ab aliquo angulo tecti cellæ dependebat, ambabus tenentem manibus, et sic somnum aliquem moderate gustantem, illud forte magni *o* Arsenii sibi dicentem: Ades dum serve nequam. Affirmabant enim eum quoque fuisse æmulatorem Arsenii; Arsenii, inquam, qui in patris quibusdam moribus educavit et instituit Arcadium et Honorium Imperatores: et ideo Patris appellatione a sanctis scilicet Patribus est appellatus; postea autem in solitudine Ægypti fuit insignis virtutibus.

59 Hunc ergo diligenter admodum imitabatur Euthymius, et iis, qui ex Ægypto veniebant, monachis, et de illius vitæ instituto aliquid referebant animum libenter adhibebat, et suæ animæ quibusdam veluti tabulis bona illius curabat inscribere, illiusque quietem et humilitatem et ejus imitabatur silentium: præterea autem vestitus quoque humilitatem, et ventris abstinenciam, vigilantemque et attentum ejus animum et sobrium, et illud, quod ab eo dicebatur, Arseni, cur egressus es? Compunctionem autem quomodo? Lacrymas, nocturnasque vigilias, illumque amorem solitudinis, et cum nullo conversationem et præterea commiserationem, discernendi potestatem, in precatione alacritatem et constantiam, et ejus in omnibus insignem fortitudinem? Num autem, cum sic illius vitæ imitaretur institutum, non etiam fuit dignus illius charismatibus? Aut fuit quidem, sed non paribus? Nequaquam: sed etiam illum re vera superavit in aliquibus. Verumenimvero aliis interim omissis, quemadmodum futura cognovit et prædixit, veridice ostendemus.

a Habita synodus Ephesina a 22 Junii an. 431.

b Consecratus est, testibus Marcellino in Chronico, Socrate lib. 7, cap. 29, aliisque, Felice et Tauro Coss. an. Ch. 428, IV Id. April.

c De S. Cyrillo agemus 28 Janua. ubi plura de Nestoriana hæresi.

d Sanctus hic appellatur a Baronio in Annalib. In nullis tamen Martyrologiis ejus nomen huc usque reperimus. Ejus zelus in synodo egregie eluxit, maxime concione spiritu plena coram Patribus habita, in qua brevi affore pacem vaticinatus, omnes reviviscere, sumere animos, erigereque languentes vires, est hortatus. Consule Acta Ephesina a Pellano nostro edita tom. 6, cap. 11.

e Juvenali.

f Nicephorus lib. 14. cap. 34. Quinta post Pentecosten die Juvenalis cum Palæstinis Episcopis venit. Quibus ita convenientibus, celebris et magnus ille Euthymius Petro Saracenorum Episcopo abeundi præcepit, ut Cyrilli Alexandrini et Acacii Melitenensis omnino sententiam sequeretur, columnas et fastigia rectæ fidei eos esse testatus.

g Hic cum tribus aliis Episcopis a Synodo missus fuerat ad Nestorium, ut eum ne a Synodi consensu abesse vellet, moneret, ut legitur per. 1, act. 1.

h Quam tenax ejus moniti fuerit, hæc verba ejus in synodo prolata indicant: Ego inquit huic sententiæ, (qua synodus Nicæna probabatur) me socium adscribo, epistolamque Cyrilli sanctissimi saceratissimi, ut quæ rectam piamque doctrinam contineat, laudo et probo, part. 2, act. 1.

i Schisma conflavit, conciliabulo 43, Episcoporum contra Synodum congregato. Acta hujus simul cum synodo Ephesina exant. k Eodem anno congregata iterum synodo damnavit hæresin Nestorianam, missis litteris synodicis ad Rom. Pontificem Sixtum III et Cyrillum Alexandrinum.

l Successit Joanni avunculo defuncto Dominus. Interfuit synodo Ephesinæ reprobatæ, ann. Ch. 449, mense Augusto. Annos illi 8 assignat Nicephorus in Chronico.

m Damnatus fuit in dicta synodo, et patriarchatum cessit Maximo, quod facti pœnitens suum repertiisset deleri chirographum, quo Flaviani et Eusebii damnationem ante probat.

n Lipomanus et Surius Ismenie, perperam, melius postea sæpius Jamnea, seu Jamnia, ab eis expressa. Ita hic MS. Græcum, atque sic Stephanus Episcopus Jamniæ sæpius legitur in Actis synodi Chalcedonensis, cui interfuit. Est Jamnia civitas Episcopalis sub metropoli Cæsarea Palæstinæ, ad mare Mediterraneum, prope Joppen, in tribu Dan. Consule ibidem Adrichomium num. 33. Hinc liquet non posterioribus tantum temporibus, quod ille existimavit, fuisse in ea urbe Episcopum.

o De S. Arsenio pluribus agemus 19 Julii.

CAPUT X.

Prædictiones. Curationes.

Eum videre valde desiderabat Anastasius, cujus fidei credita erat custodia sacrorum vasorum sanctæ Resurrectionis, eratque Chorepiscopus, fuitque simul discipulus et imitator S. Passarionis. Cum ergo teneretur tanto ejus videndi desiderio, a Phido b Joppes Episcopo, et Cosmæ, cujus munus erat custodire cruce, illam pulchram communicat cupiditatem. Cumque eos assumpsisset, quin etiam alium quoque c Phidum, Phidi Episcopi nepotem (erat autem is adhuc ætate juvenis, et in chorum Lectorum cooptatus, qui etiam Cyriaco monacho hæc tradidit et narravit) cum eis proficiscitur ad magnum Euthymium. Postquam autem fuerunt jam prope Lauram, ab aliis quidem, cum nondum pervenissent, ignorabantur, Euthymio vero arcano quodam modo eos aperuit Spiritus.

AUCTORE
CYRILLO
MONACHO.
S. Arsenii
imitator.

Acacius Episcopus Melitenæus.

Jamnia urbs Episcopalis.

Anastasium hospitio excipi curat.

a b

c

*Ammon
Hirax*

*quem Spiritu
prophético
prævidet futu-
rum Patriar-
cham Hiero-
solumorum.*

*Sterilitatem
signo Crucis
dissolvit.*

*Æmilianum
infestatum a
fornicationis
spiritu, e tetro
odore cognos-
cit.*

*d
monet suos.
ut caveant a
turpibus co-
gitationibus,*

Spiritus. Cum ergo statim vocasset Lauræ Œconomum Chrysippum, Sint, inquit, tibi parata, quæ sunt ad accipiendos hospites necessaria. Ecce enim simul cum fratre tuo ad nos venit etiam Patriarcha.

61 Cum autem ipsi jam advenissent, diviniore quadam contemplatione magnus correptus Euthymius, colloquebatur, et disserebat cum Anastasio, tamquam cum Patriarcha Hierosolymorum. Atque qui aderant quidem omnes admirabantur; Chrysippus vero ipse quoque obstupefactus, et ad aurem se inclinans Euthymii, Sed non est apud nos, inquit, Patriarcha, o venerande Pater; hic autem est sacrorum vasorum custos Anastasius. Vides quisnam sit ejus vestitus? ostendens ejus vestes, eæ autem erant splendidæ et sericeæ: quas quidem, inquit, non est fas Hierosolymorum Patriarcham induere. Dum aliquo autem tempore se repressisset senex, et veluti ad se rediisset, Sed mihi crede, fili, inquit; hunc vidi candida veste indutum, et quali decet indui Patriarcham, et existimo me non esse deceptum: Sed quod Deus præscivit, id ad finem quoque deducet. Sunt enim ejus dona sine pœnitentia. Ille ergo hæc quidem dixit multis audientibus, et consecutus fuit rerum eventus.

62 Terebon ille, qui erat genere Saracenus, cum uxore habitans sterili, non gignebat liberos, quod quidem plane efficiebat vitam ei minime vitalem, eratque causa doloris minime tolerabilis. Accedit itaque aliquando cum uxore ad admirabilem Euthymium, rogans, supplicans, quid non faciens ex iis quæ possunt movere ad misericordiam, ut is ex natura solveretur defectus, et ei aperiretur matrix ad pariendum. Ille autem cum ter eis injecisset signum Crucis, et deinde lapideum illum ventrem tegisset: Abite, inquit, læti in Domino. Is enim vobis concedit, ut cernamini patres trium filiorum. Illi vero in sermone, tamquam in re ipsa collocantes fiduciam, recesserunt pleni gaudio. Jam autem partus quoque tempus advenerat, et primum quidem parit Petrum quemdam, patrem Terebonis, qui Euthymii familiaribus hæc vere et aperte narravit. Cum vero post hæc multum intercessisset temporis, veridicum Euthymii promissum alios quoque duos fratres præbuit Tereboni.

63 Frater erat in Laura, Romanus genere, nomine Æmilianus, qui bonam vitam exercebat, modestiamque ac moderationem vel maxime et ipsa amplectebatur adolescentia. Ei noctu aliquando, cum esset dies Dominicus, inimicus ex carne bellum grave commovit. Cui cum desperasset se posse perpetuo resistere, cessit et succubuit cogitationibus. Cum ita se haberet, et ab ea perturbatione animi obsideretur, mane sit obvius Sancto, venienti ad synaxim. Ex eo autem quidam teter odor exibat, qui gravem illam animi perturbationem illi Magno significabat. Cum eum ergo divinus esset odoratus Euthymius, et cognovisset insidias, increpat malum dæmonem, qui ei exhibebat molestiam. Et statim Frater quidem humi jacebat, seipsum convellens, lacerans et agitans, et spumam ore expuens.

64 Ad eum autem multi quoque convenerunt monachi. Cum itaque lumen Magnus jussisset afferri Euthymius, propterea quod esset locus obscurus et tenebrosus, d Videte Fratrem, o Patres, inquit eis, videte eum qui a puero vitam cum virtute instituit, et temperantiæ curam habuit: quod paullum succubuerit carnalibus cogitationibus, jacet nunc omnibus nobis lacrymabile spectaculum. Quare omni custodia unumquemque proprium custodire cor oportet, ne nos fallat per phantasiam aliquam obrepens inimicus, et in perditionis barathrum præcipitet. Si enim aliqua excitata in nobis absurda cogitatio fuerit, quæ nos ad turpem cupiditatem instiget; neque continuo debellare eam contendamus, sed solum propense in animum admittamus; non erimus a peccato immunes:

verum licet corpore minime fornicemur, tamen ut jam animo mœchati judicabimur.

65 Narrat deinde iis tale quid, quod sibi ab Ægyptiis quibusdam senibus relatum dicebat. Erat quidam in civitate, vitæ quidem apud omnes admirandæ habitus, qui et magnam sibi comparasse cum Deo familiaritatem credebatur: re vera autem frequenter se ipsum exulcerans occulto cordis motu, pravis cogitationibus assensum præbendo, ut quamquam non opere ipso, at cogitatione facile peccaret. Gravi tandem morbo corripitur, jamque ad ultimum redactus spiritum, animam agebat. Ingens tota urbe exoritur comploratio: plangit omnis ætas: cuncti pro eo si fieri possit, emori exoptant, satius rati id subire, quam viri celeberrimi excessum spectare. Interea contemplativus quidam urbem ingreditur, gravem illum ac publicum luctum animadvertit, audit populum cum ululatu eum ita inclamantem: O Sanctus! o Pater! o Salvator noster, cujus ad Deum deprecatione salvandi eramus! Quæ nobis reliqua spes erit salutis? Quæ post eum securitas? Hæc ille audiens et spectans, ad eum et ipse sedulo properat, impulsus precationis aut benedictionis alicujus ab eo consequendæ desiderio. Ut vero propius accessit, cernit quidem primores civium, sacrum Clerum, ipsum quoque Episcopum, omnes facem manibus gestantes, ac corporis pompam præstolantes. Ut vero turbam non nihil submovit, et ad jacentem est ingressus, reperit eum paullum adhuc spirantem, cernit vero internis oculis spectaculum et visu horridum, et auditu luctuosum. Videbatur enim sibi videre ignitum quemdam tridentem ad illius cor penetrare, atque inde animam (eheu) violente et crudeliter evellere, deinde et vocem cœlitus audire: Quemadmodum anima illa ne diem quidem unum me sivit quiescere, ita nec tu cessabis eam dilaniare, crudeliter discernere, excruciare.

66 Cum hæc præsentibus Fratribus retulisset Euthymius, monere deinde eos cœpit, suadens ut attentis essent et semper ad animæ excessum parati. Æmilianus nobis, inquit, hic exemplo sit: quem ideo Deus permisit ita fœde et miserabiliter in omnium oculis ab turpitudinis sævo dæmone opprimi, ut vos meliores efficiamini, et ex ejus supplicio lucrum reportetis. Ceterum Deum, inquit, rogemus, ut is a talibus liberetur insidiis. Et ille quidem statim pro Fratre est precatus. Locus autem fuit statim totus tetro odore plenus, veluti ardentis cujusdam sulphuris: et tetrum illum odorem vox est consecuta, Ego sum, dicens, spiritus fornicationis, et deinde surrexit Frater temperans et sanæ mentis, ut qui ex ipso tempore sit ipse factus, sicut divinus Apostolus, vas electionis.

a Hic Phidus subscripsit Concilio Ephesino an. Ch. 431.

b De portu hoc Palæstinæ etiamnum celebri, agit pluribus Quaresmius lib. 4, peregrinat. 1. cap. 1.

c De hoc infra sapius, polissimum cap. 20. Factus est tandem urbis Doron Episcopus, num. 122.

d Sequentia desunt in Lipomano et Surio. Ex Græco MS. a nobis inserta. e Hæc non in Ægypto sed apud S. Euthymium peracta asserunt Menæa et Nicephorus supra proleg. num. 6 et 11.

CAPUT XI.

Pluvia cœlitus impetrata.

Circa illud autem tempus cum terra laboraret siccitate, propterea quod non plueret, adeo ut esset quidam cœlum super caput, prout dictum est, æneum, terra autem subtus ferrea; et quæ erant in Laura cisternæ, essent intus aridæ et plenæ pulvere; valde afflictabantur Fratres, et cum magno accedentes Theoctisto, magnum rogabant Euthymium, (sciebant enim, quanta ejus esset apud Deum fiducia) ut cœlum per preces aperiret, et illinc aquam ad eos deportaret, qui siccitate mirandum in modum laborabant.

Ille

*exemplo hy-
pocritæ cujus-
dam lascivi
miserabiliter
pereuntis;*

*Æmilianum
precibus sa-
nat.*

*Deuter. 28.
23;*

*Recusat pro
pluvia impe-
tranda orare.*

Jerem. 4. 18. Ille autem id non in animum inducebat, eam rem vocans Dei disciplinam et inflammationem invectam propter peccata. Viæ enim tuæ, inquit divinus Hieremias, et tua studia hæc tibi fecerunt, et propterea forte ne me quidem exaudiet rogantem ejus benignitatem. Ne ores enim, inquit rursus idem Propheta, pro hoc populo, et ne roges pro eis, quoniam te non exaudiam. Et hæc quidem divinus Euthymius, differens de eo Deum rogare, propter suam insignem modestiam.

Jerem. 7. 16. 68 Cum autem intenderetur flagellum, siccitasque et pluviae invalesceret defectus; et deinde etiam vici, qui erant circumcirca, graviore premerentur necessitate; quoniam erat dies octavus sanctorum Theophaniorum, et jam advenerat dies præsinitus, quo is exibat in vastam solitudinem, innumerabilis quidem ad eum confluit multitudo, cruces habens in manibus, et a Kyrie eleyson, id est, Domine miserere, de more, non ore solum, sed labris quoque cordis invocans. Ille autem illorum flexus precibus, ad eos egreditur, Mihi quidem, dicens, o filii, nulla est ad Deum fiducia, et eum libere alloquendi audacia, ut qui sim peccator, et plus quam ullus alius ejus opus habeam clementia; et maxime tali ejus in nos iræ tempore, nimiae fuerit meæ audaciæ, Deo preces offerre, qui, ut ait divinus Esaias, dat panem afflictionis et aquam angustiae: qui aperiet, et non erit qui occludat: et claudet et non erit qui aperiat. Peccata enim nostra inter ipsum et nos separant. Inquinavimus ejus imaginem, templum polluimus, servimus libidinibus et variis voluptatibus, invidiæ et avaritiæ hæremus, ei exosi evasimus, dum alter alterum odimus. Verumenimvero quoniam benignus et clemens est nobis Dominus, qui sola indiget occasione, et abunde protinus omnem effundit misericordiam, supplices ei procidamus, et eum vehementer oremus: et scio fore, ut nobis ignoscat, et quod suum est faciat, et nobis decernat irrigationem, et nostri paternam curam gerat. Est enim prope Dominus omnibus invocantibus eum, inquit divinus David, in veritate. Eo autem adhuc loquente, illi veluti una lingua et voce respondentes, Ipse, dixerunt, ora pro nobis, o Pater venerande. Voluntatem enim eorum, qui ipsum timent, facere novit omnino Dominus.

atque uberem
pluviam im-
petrat: 69 Cum hæc et quæ sunt ejusmodi, non posset divinus despicere Euthymius, et populo quidem præcepisset, ut intense orarent, ipse autem assumpsisset ex monachis eos qui erant præsentés, ingreditur cum ipsis oratorium: cumque seipsum humi projecisset, Deum orabat cum lacrymis. Deus vero exaudivit orationem, statimque audiebatur quidam sonus vehementis spiritus, et aer implebatur nubibus, et erumpabant tonitrua, vehemensque magno impetu cadebat pluvia, et affluentibus aquis terra inebriabatur.

Psalm. 64. 12 et 13. 70 Cum ille ergo humo surrexisset, et se turbis ostendisset: Ecce, inquit, Dominus vestris precibus exauditis, visitavit terram sua visitatione, et ejus sulcos inebriavit, et ut eam ditaret, multiplicavit. Benedicet autem coronam anni hujus supra alios, et implebuntur quidem campipinguetudine; pinguessent vero speciosa deserti, et valles multiplicabunt frumentum, et accingentur colles exultatione. Ille autem cum hæc dixisset, dimittit multitudinem, mox vero secutus quoque est eventus prædictionis, et terra lætata est, in suis visceribus germinans. Illa certe vehemens pluvia usque adeo deorsum cecidit, ut eum diu prohibuerit, quo minus secederet in solitudinem. Quid ergo? Hæcne sufficiunt ex bonis Euthymii? an piis damnum animis efferemus, si bonorum illius factorum reliqua prætermiserimus? sunt ergo illa quoque narranda, quæ mihi b Joannes, c Silentarius, inquam, et Episcopus, et c Thalelæus d Presbyter (ii autem d adhuc in Laura B. Sabæ se exercentes adsunt) tradiderunt.

a Usum antiquum Litaniarum defendit Nicolaus Serarius noster duobus libellis Litaneuticis. Kyrie eleyson eadem ratione in Actis S. Simeonis Stylitæ supra 5 Januarii usurpatur.

b Vitam S. Joannis Silentarii dabimus 13 Maii, de Cyrilli cum eo familiaritate actum in proleg. num. 9, de ætate num. 12 et seqq.

c Est hic Thalelæus Cilix, qui sexaginta annos transegit in vita monastica, numquam flere desistens, dicensque jugiter: Tempus hoc nobis ad poenitentiam indultum est, et valde requiretur a nobis, si illud neglexerimus. Ita Moschus cap. 59. Alius ab hoc est Thalelæus Cilix, qui integro seculo antiquior prope Gabalam in Syria vitam monasticam decennio exegit, quem celebrant Menæa 27 Februar. et Theodoretus, qui cum invisit, in Philotheo cap. 28, ad quem locum Rosweyda num. 81, utrumque confudit. Alius denique Thalelæus Martyr est in Menæis 20 Maii, cujus martyrio relato lib. 1 Viridarii sacri ex tribus hisce Thalelæis unum facit Raderus. Verum hic Martyr vixit sub Numeriano, ab aliis omnino distinctus.

d Circa an. Ch. 534, imo S. Joannis Vitam adhuc viventis scripsit an. Ch. 537. Vide proleg. num. 13.

AUCTORI
CYRILLO
MONACHO.

Tres Thalelæi, viri sancti.

CAPUT XII.

Defensio fidei et Synodi C halcedonensis.

Dicebant enim, quod et multis aliis et ipsi quoque divino Patri Sabæ hic vir admirabilis fuit admirationi: quod scilicet, cum tanta esset ejus moderatio et lenitas, pro rectis Ecclesiæ dogmatibus tantum zelum attulerit, ut idem re vera esset mitis et pugnator: et ut semel dicam, adversus omnes quidem, qui non recte sentiunt, magno erat et ardenti zelo; maxime autem Manichæos, et eos qui nugas tuentur Origenis. Qui cum multi tunc essent in locis, qui sunt circa Cæsaream, et ad ipsum etiam venirent pietatis prætextu, erat tamquam leo adversus vulpes, sermone inexpugnabilis, et qui sustineri non poterat; quæ ex divinis scripturis sumebantur, demonstrationibus eos valide comprimens et suffocans; et, ut ait Hieremias, ut ipsi ex gloriatione afficerentur pudore efficiens, quæ apud eos fabulis jactatur præexistentiam et restitutionem omnibus viribus evergens et deprimens. Quinetiam adversus eos, qui Arii et Sabellii laborabant insania, ingentis erat spiritus, et eos, ut ait Propheta, perfecto persequeretur odio.

Hæreticos
aversatur.

Psalm. 138. 22.

72 Septuagesimo autem et a quinto anno ætatis magni Euthymii, congregata fuit Synodus Chalcedone, in quam omnes fere totius orbis terrarum undique convenerunt b Pontifices. Eos enim ad conveniendum vocabant, quæ Ephesi scilicet innovata fuerant, a Dioscoro, inquam, Alexandrino, quem simul cum iis, qui illius tuebantur dogmata, e sacris ejiciunt catalogis, et accuratum fidei decretum exposuerunt. Ei autem synodo insignis quoque Euthymii discipuli intererant, c Stephanus Jammiae, et Joannes Episcopus Saracenorum, cum Petrus quidem jam e vita excessisset; qui eum autem secutus est d Auxolaus, Dioscoro accessisset, et ideo magno (proh dolor!) Euthymio invisus vitam finiisset. Ii ergo, Stephanus scilicet et Joannes, cum Synodo interessent, postquam fidei decretum jam erat mandatum litteris, iter statim arripientes, quam potuerunt celerrime accedunt ad Euthymium. Quanam de causa? Volentes scire, an ipse quoque consentiret iis, quæ scripta fuerant. Non mediocriter enim eos terrebat id, quod Auxolao acciderat: neque sciebant an assentirentur, an differrent, priusquam scirent illius sententiam. Postquam autem ille legisset, et quæ scripta erant, recte se habere invenisset, et concinere rectæ regulæ veritatis, pervasit repente fama totam solitudinem, quod magnus quoque Euthymius sequatur Synodum Chalcedonensem.

a

b

c

d

Synodi Chalcedonensis decreta probat:

e

Theodosium
Pseudoepiscopum Hierosolymitanum
Eutychianum

f

g

abatur in *h* Palæstina. Per ipsam autem induxit omnes monachos : et deinde etiam Sedem Hierosolymitanam inverecunde, (o justitia) et impudenter invadit, et cum ex potestate accepisset facultatem, bellum gerit adversus divinos canones et leges : hincque factum est, ut homines probi et moderati, a Sedibus et sacris expellerentur, et *h* nonnulli etiam ab eo interimerentur, et manus sceleratas *l* Pontificum sanguine (proh dolor!) pollueret : malefici autem et præstigiatores, et pestes, et carceribus potius digni quam Sedibus, sacerorum interpretes crearentur et Sacerdotes, et apud hunc sceleratum et exitiosum hominem magnam assequerentur potentiam.

74 Cum vero ipse sic haberet omnes monachos a se pendentes, et eos duceret quo vellet; ii soli, qui erant magni sectatores Euthymii, fugiebant ejus communionem, tamquam aliquod scelus et piaculum. Quoniam autem eum quoque tentabat impius Theodosius et ad se accersebat, illo ne ipsius quidem sermonem audire sustinente, rursus ad eum mittit legationem, *m* Elpidium et *n* Gerontium : quorum unus quidem magni Passarionis, alter autem B. o Melanes erat successor, rogantes ut si ad ipsum nollet venire, convenirent tamen uterque in locum aliquem, et de iis, quæ uterque haberet, inter se dissererent. Ille vero ad hæc graviter exclamans, Absit, inquit, ut aut injuste fuso sanguini Sacerdotum, aut hæresi communicem cum Theodosio. Illi autem, Sed necesse est, inquiunt, ut tu communices Nestorio, quoniam et is duas tuetur naturas : quod quidem ne in hodiernum quidem diem ab aliquo accepimus, et eum secuta est Chalcedonensis Synodus.

75 Magnus autem respondens Euthymius, Quæ ab ea quidem Synodo sunt statuta, nondum inquit singulatim consideravi omnia : sed quod attinet ad decretum ab eis expositum, non possum ea, quæ illi visa sunt, reprehendere. Statuit enim ipsa quoque sequi sententiam trecentorum decem et octo sanctorum Patrum, qui Nicææ convenerunt : et suadet amplecti Synodum centum et quinquaginta Patrum, qui congregati fuerunt Constantinopoli : et jubet eos sequi, qui Ephesi convenerunt adversus impium Nestorium : Cyrillum autem Alexandriæ Episcopum sibi adjungit, tamquam qui sit ejusdem sententiæ, et rectæ sententiæ fatetur esse Magistrum : Deiparam sanctam Virginem libera lingua nominat, et unigenitum Dei filium ex ea natum esse asserit; sine tempore quidem et sine corpore ex Patre, in tempore autem et secundum carnem ex matre, unum Christum, qui a nobis inconfuse, immutabiliter, citra divisionem in duabus naturis cognoscitur; et propter eos, qui audent quamdam inducere divisionem in inexplicabili et arcana unione, quæ in hypostasi seu persona facta est in utero; et eos, qui per conversionem dicunt carnem factam esse Dei Verbum, et unigeniti carnem asserunt esse ejusdem essentiae cum divinitate; et alioqui propter eos, qui non confitentur verbi factam esse carni unionem in hypostasi, sed per confusionem et coalescentiam, et deinde etiam *σπουδαίωσι*, hoc est, simul junctam essentiam, impie et prodigiose affirmant, qui quidem divinitatis et carnis dicunt unam fuisse naturam; adeo ut si ea spectentur, quæ ab illis dicta sunt præter rationem, non possit servari id, quod est Christi patibile, propter divinitatis impatibilitatem; neque id quod est impatibile, propter patibilitatem ipsius humanitatis. Convenienter ergo instituto hujus rectæ sententiæ, illud, in duabus naturis, decreto additum est a Synodo : non tamquam seorsum et per partes Christum dividens, sed eundem in utroque confitens, et utrumque in eodem.

76 Hæc persequente Euthymio, laudabat quidem Elpidius, et fatebatur recte habere, quæ dicta fuerant, etiamsi non recesserit a communione Theodosii,

et statim ostendit mutationem. Gerontius autem manebat in eadem sententia : et sic reversi, minime inter se consentientes, Theodosio responsa annuntiant. Cum ille vero hæc audisset, quoniam in Palæstina jam omnia obtinebat, majus studium adhibebat, ut eum in suam nassam traheret : magnoque Euthymio assidue tendebat laqueos, et eum inescabat, et quotidie aliquos ad eum mittebat, qui bona scilicet suaderent et utilia, nempe ut discederet ab iis, quæ recte et pie sibi visa fuerant; Theodosio autem assentiretur, et amplecteretur illius communionem. Ille vero, quod ii quotidie venirent, ægre ferens, quid facit? Cum qui sub ipso erant, omnes Fratres convocasset, et eis præcepisset, ut diligenter caverent, ut nullo modo cederent, nec assentirentur malæ Theodosii sententiæ; sed potius ora obstruerent eorum qui sic sentiunt, et pro viribus deducerent ad veritatem; nunc quoque recedit in vastam solitudinem, cum effecisset, ut multi quoque alii imitarentur secessum.

77 Erat autem illic quidam magnus Anachoreta, qui nuper quidem venerat e Lycia, vocabatur vero *p* Gerasimus : qui cum omne vitæ institutum, quod monachos decet, in patria ostendisset, quoque passus erat sudores adversus spiritus nequitiae. Is ergo cum pulchre exerceretur in ea, quæ est ad Jordanem, solitudine, et sæpe dæmones percuteret, pulsatur ipse quoque, vel potius supplantatur ab eorum improbitate, et abducitur ab hæreticis. Cum autem ab omnibus fere anachoretis audiret de Euthymio, iisque, quæ de eo sermone celebrabantur, aures haberet oppletas, aliquando ad eum venit in Ruban : cumque cum eo diu esset versatus, et illius linguæ bibisset fluentum suavissimum, veluti quemdam morbum evomit hæresim, et ad sanam fidem revertitur, quod deceptus esset, magna ductus poenitentia; et cor vanis corruptum sermonibus, doloris stimulo castigans et puniens. Hunc autem ipsum alii quoque consecuti sunt anachoretæ, *q* Petrus cognomine Gournitis, et Marcus, et Julon, et Silvanus : et ipsi quoque Theodosii noxiam sectabantur communionem.

a An. Ch. 451, cæpta est 8 Octobr. et post 13 sessiones absoluta 1 Novemb. Dicitur annus Euthymii 75, cum revera tantum esset 74, quod a Septembri annum inchoarent Orientales, isque principium contineret anni illius 75. b Sexcenti et triginta.

c Uterque subscripsisse legitur Actioni 1, 2 et 6, ubi Joannes dicitur Episcopus *ἐθνους Σαβάρων*.

d Auxolaus hic interfuit synodo Ephesinæ II reprobata, et adversus S. Flavianum, una cum Dioscuro, subscripsit. Hæc produnt Acta Ephesina, quæ intexta sunt synodo Chalcedonensi sub finem Actionis primæ. e De Theodosio hoc agit Evagrius lib. 2, cap. 5. Nicephorus lib. 15, cap. 9.

f Hic a suo proprio Episcopo in maleficiis deprehensus, expulsus fuit monasterio; et quod, dum forte Alexandriæ versabatur, adhæserat Dioscuro, et multis, utpote seditiosus, verberibus dilaceratus, cameloque maleficorum more impositus, circum urbem ductus fuerat. Ita Evagrius eumque secutus Nicephorus.

g Viduam Theodosii Junioris Imperatoris, de cujus conversione doctrina, conjugio actum est 8 Januarii in Vita S. Attici num. 40.

h Ut vitam a strepitu quietam tranquillamque duceret, cujus contrarium experta est, in Euthychianam hæresim seducta.

i Intrusus in Cathedram ipso festo Resurrectionis an. Ch. 452, cum Juvenalis Constantinopolim petiisset. k Inter hos fuit S. Athanasius Diaconus, de quo agit Martyrol. Roman. 5 Julii.

l Ex his S. Severianus Episcopus Scythopolis, qui colitur 21 Februar. m Elpidius præerat monasterio S. Passarionis, cum S. Sabas Hierosolymam veniret, ab eoque est missus ad S. Euthymium. Ita Cyrillus in Vita S. Sabæ. n Hic Gerontius admodum pertinax permansit in hæresi, duxque ceterorum fuit.

o Est hæc Melane, aliis Melana, et Melania junior, cujus vitam dabimus 31 Decemb. ubi plura de monasteriis, etiam virorum, ab ea Hierosolymis extractis. p De S. Gerasimo agemus 5 Martii. Ejus virtutes describuntur infra cap. 15, apud Moschum in Prato Spirituali cap. 107 et 144, et in Vita S. Sabæ et S. Quiriaci.

q Monasterii Abbatis Petri juxta Jordanem meminit Moschus cap. 16, 17 et 18, sed an hujus, non definimus.

CAPUT XIII.

Missæ sacrificium. Communio.

Cum autem a secundus post hæc annus intercessisset, clam hominibus quidem discedit Theodosius;

Autem
C. 11
S. 11

h

l

m n

o

aversatur,

et calumnias
contra Syno-
dum Chalce-
donensem :

profert con-
fessionem
Chalcedonen-
sis Synodi.

Impii Theo-
dosii conatus
evitat;

discedit in so-
litudinem,

p

Ad sanam do-
ctrinam redu-
cit Gerasi-
mum, alios-
que.

q

a

a

Tempore in-
cruenti sacri-
ficii cœlesti
igne circum-
datur :

a Ruban vero ad Lauram redit magnus Euthymius, et aliquando quidem uno sabbathorum, ille quidem Deo ministrabat, et ei incruentum obtulit sacrificium; Domitianus autem adstabat ad dexteram cum mystico illo ventilabro. Cum vero jam esset concinendum Trisagium, Terebonque Saracenus, et Chrysippi frater Gabriellus, alter quidem prope, alter vero stans inter aram, (o magnam Christe tuam in Euthymium gratiam!) vident ignem, veluti in quodam diffusum linteo, desuper descendentem, quin etiam ipsum magnum Euthymium, et cum eo Domitianum intus complexum, sic circa ipsos permansisse ab initio trisagii usque ad completum sacrum ministerium. Terebonem autem ait metu correptum et exteritum ab ara recessisse, et non amplius *b* audacter temere esse ingressum adyta; sed in templi constitisse vestibulo cum magna in synaxi reverentia, ut mihi postea narravit Cyriacus Anachoreta, qui hæc audierat a Terebone et Gabrielio, qui viderant.

79 Non hoc autem solum, sed hæc quoque mihi retulit de Gabrielio, quod esset quidem natura eunuchus, post viginti vero et quinque annos accedebat tunc primum ad synaxim Fratrum. Præterea hoc quoque renuntiatur est a Patribus, a Deo datum esse Euthymio, ut internos animi motus ex externo adspectu veluti per quoddam speculum intelligeret, et accurate cognosceret, et cum quibusnam quisque decertaret cogitationibus, et quasnam quidem superaret, a quibusnam autem maligni instinctu superaretur.

videt secreta
mentium.

Videt Angelos
secum sacra
peragentes,

Eucharistia
sumptione
quosdam illu-
minari, alios
obscurari.
1. Cor. 11. 28.

Ante commu-
nionem
elucenda pec-
cata.

80 Aiunt vero eum quoque aliquando dixisse quibusdam Fratribus, qui cum eo seorsum versabantur, quod sæpe videret terribilem Angelorum visionem una secum Deo ministrantem et sacra contrectantem, et quod in Dominici corporis sumptione aliquos quidem ex iis qui accedebant videret ab ipsa illuminari, aliquos autem veluti obscurari et morte affici, quicumque scilicet erant indigni ea luce et splendore. Quamobrem non cessabat testificari Fratribus, et illud Apostoli optime admonere, ut unusquisque attendat et seipsum probet, et sic cum tremore sumat panem et calicem : cum bene sciat is, qui accedit, quod iudicium sibi comedit et bibit, qui ea indigne sumit. Propterea enim statim quoque, cum hoc primum offert Sacerdos sacrificium, multitudinem veluti præmunit et jubet ut caveat, Sursum habeamus corda, eis acclamans : et cum ab illis promissum acceperit, sic audet deinceps offerre oblationem.

81 Qua etiam perfecta, ille etiam rursus manus in cœlum tollens, et quasi iis ostendens esse dispensatum pro nostra salute mysterium, clara voce sic dicit : Sancta sanctis, perinde ac si dixerit quispiam : Quandoquidem ego sum homo, æque ac vos, patibilis, ignorans quemadmodum unusquisque vixerit; propterea hoc ante aperte testificor, et hanc communem probationem vestræ suggero conscientiae : Si quis captus fuit ab odio, et injuriæ acceptæ recordatione; si quis ab invidia, aut ira, aut superbia; si quis a maledicto, aut a turpi sermone, aut ab improba cupiditate, aut ab aliquo alio vitio fuit comprehensus; ne prius accedat, quam per pœnitentiam a scelere fuerit expiatus. Hæc enim sancta, inquit, non profanis, sed sanctis exhibentur. Quicumque ergo vestræ confiditis conscientiae, ad eum accedite, et illumine mini, et vestri vultus nequaquam pudore afficiantur. Sed nescio, quo modo dulcedo doctrinæ Euthymii me vel nolentem assumens, præcedentium abruptit consequentiam, et ut induceretur perturbatio, propemodum effecit. Necesse est ergo, ut vos narrationem revocetis rursus in memoriam.

a Menses 20, seditiosus Theodosius tyrannidem in Sede Hierosolymitana exercuit, et ad montem Synæum profugit. Nicephorus. b Quia vir ipse conjugatus erat.

CAPUT XIV.

Eudociæ Imperatricis ab hæresi ad orthodocam fidem reductio.

AGCTORE
CYRILLO
MONACHO.

Capta ergo fuit, ut jam ante ostendimus, improbi Theodosii laqueis Beata Eudocia, et a Catholica communione sejuncta, et de cetero toto studio contendebat adversus Orthodoxos. Induxit autem omnes quoque monachos, qui habitabant in solitudine et in sancta civitate, et persuasit ut eadem, quæ illa, tuerentur et probarent. Postquam vero justitia aggressa est Theodosium, et ille quidem procul abest, Juvenalis autem suam Sedem recipit, et ea dissolvuntur quæ Ecclesiis afferebant molestiam, a Valerii fratris et b Olybrii generi sæpe mittuntur litteræ ad Imperatricem Eudociam hac de caussa, ut Eutychianistarum relicta communione, sequatur ea quæ decreta fuerunt ab Ecclesia Catholica. Illa autem primum quidem cunctabatur, et differebat mutationem; neque sciebat quemadmodum dimitteret ea quæ sibi visa fuerant.

Eudocia a
Theodosio de-
cepta, Euty-
chianis adha-
ret.

d
b

83 Postquam vero c in Thracia intellexisset suum d generum fuisse interemptum, e filiamque et ejus filias esse in potestate hostium, et captivas abduci Carthaginem, corde valde sauciata, et rerum carissimarum amissione ea esse repensa arbitrata; invenit calamitatem magistram ejus quod recte habet. Ipsa enim, inquit, tua disciplina me docebit : et ad rectam et veram fidem per illam deducta, statuit deinceps viris divinis vacare, ab eis instructa, et utens ducibus ad salutem. Et ideo Anastasium f Chorepiscopum cum quibusdam aliis, qui ei inserviebant, mittit Antiochiam ad g Simeonem Κιονίτην, id est, in columna habitantem, qui erat multo altius sublatus virtute, quam columna, et vere totius orbis miraculum; ei scopum cordis per litteras significans, rogansque ut ab illo rursus acciperet, quænam sua esset sententia. Quidnam autem respondit? Scias, inquit, quod malignus videns opes tuarum virtutum, expectavit te ut cribraret sicut triticum, et per pestiferum illum Theodosium piam ac religiosam tuam corrumpit animam. Sed esto bono animo. Non enim defecit fides tua. Mihi autem succurrit hoc valde admirari, quod cum sit tibi fons propinquus, ipsum quidem despicias, procul vero quæris eandem aquam haurire. Habes autem divinum Euthymium, cujus sequens doctrinam, non aberrabis a salute.

c
d e
suorum cladi-
busemendata,

f
g
mittit ad Si-
meonem Sty-
litam :

remittitur ad
S. Euthy-
mium :

84 His auditis, non fuit negligens Eudocia, neque supina in boni inquisitione. Sed cum statim de viro inquisisset, et intellexisset ei esse constitutum non ad civitatem aliquam accedere; turrem in solitudine, quæ vergit ad Orientem, in altissimo ædificat promontorio, quod non plus quam triginta stadia distat a Laura. Et illa quidem in eam ascendit, ut, nullo prohibente, h frueretur ad satietatem doctrina Euthymii. Statim autem mittit ad eum quærendum Cosmam Crucis custodem, et qui a me superius dictus est, Anastasium Chorepiscopum. Illi autem cum ardenti mandato æque vehemens ad parendum studium attulissent, in Lauram quidem protinus perveniunt. Cum vero accepissent eum non adesse, sed jam diu ante transiisse ad Ruban, ne sic quidem a cœpto destiterunt : sed cum simul Beatum accepissent Theoctistum, ad eum abeunt, et eum vehementer simul orant et obsecrant et tandem persuadent, ut ad Turrim veniat, ubi nunc est ædificatum i Scholarii monasterium.

eum ad se ac-
cersit,

h

85 Cum eum autem vidisset Imperatrix Eudocia, non leviter adspexit, sed ut qui æstate aquam sitit, et ad illius pedes præ gaudio procidens, Nunc cognovi, inquit, quod Deus me visitavit. Ille autem cum eam solita impertiisset benedictione, Sed oportet, inquit, o filia, te tibi deinceps attendere, et in futurum diligenter cavere. Nam quoniam vel parum abducta fuisti

prosternitur
ad ejus pedes :

CAPUT XV.

S. Sabæ tirocinium. S. Gerasimi virtus.

fuisti una cum Theodosio, propterea tibi molesta venerunt in rebus carissimis. Sed ut per totam vitam abstineas ab hac a ratione aliena contentione, oportet te præter tres sanctas et œcumenicas Synodos, nempe Nicænam, quæ convenit adversus Arium, et Constantinopolitanam, quæ ipsa quoque congregata fuit adversus Macedonium, et Ephesinam prius adversus Nestorium, accipere etiam decretum, quod fuit editum ab ea, quæ nunc fuit congregata Chalcedone: et cum te separaris a communione Dioscorig, Juvenali Hierosolymitano Archiepiscopo omnino communicare, et cum eo omnino consentire.

86 Cum hæc quidem dixisset, et precatus esset pro Imperatrice, et deinde ei vale dixisset, recedit. Illa autem statim re ipsa est execututa ea, quæ mandata fuerant: sanctamque ingressa civitatem, Juvenali et Catholicæ communicat Ecclesiæ, magnamque et frequentem inducit multitudinem monachorum et laicorum, ut quæ sicut dissensionis, ita etiam communionis optimum fuit exemplum. Quorum fuit etiam unus Archimandrita Elpidius. Nam Gerontius cum in malo maluisset consensescere, non sibi solum, sed multis quoque aliis fuit causa interitus. Cui viam similem et similiter ducentem ad exitium duo quidam ingressi sunt Elpidii conventus *k* Marcianus et *l* Romanus: et construxit uterque monasteria; unus quidem circa sanctam Bethleem, alter vero in vico *m* Theocorum.

87 Et beata quidem Eudocia accersit e Laura Fratres custodis Crucis, nempe *n* Chrysippum et Gabrielium, et efficit ut ordinentur Presbyteri. Et Chrysippus quidem cum fuisset in presbyteratu insignis, reliquit scripta digna quæ mandentur memoriæ. Gabrieli autem committit præfecturam monasterii *o* Stephani Protomartyris. *p* Bassa autem pia et Dei amans, cum Andreæ fratrem Stephani Jamniæ Episcopi e Laura accersivisset, eum pastorem efficit et præfectum monasterii, quod ab ea fuerat ædificatum; ædificatum autem fuerat in nomine *q* Menæ Martyris.

a Græce Ἀλεξίου. Ejus meminit Nicephorus lib. 15, cap. 12, per quem et Olybrium, ambos Patricios, Eudocia reconciliata est S. Pulcheriæ Imperatrici, de qua agemus 10 Sept.

b Olybrius populi Romani Princeps, ex urbe Roma a Genserico Rege Wandalorum capta Constantinopolim profugus, erat apud Marcianum Imperatorem. Huic desponsata tum erat Placidia, neptis Eudociæ, filia Valentiniæ Imperatoris ex Eudoxia Eudociæ filia. Evagrius lib. 2, cap. 7. Nicephorus lib. 15, cap. 11. Olybrius dein Marciano et Festo Coss. Indictione X, an. 472. Anthemio in Imperio Occidentali substitutus, septimo mense imperii sui vita defunctus est. Marcellinus in Chron. *c* Græce ἐν θράκη, mendum, reponimus ἐκ θράκης, ex Thracia, scilicet intellexisset.

d Valentiniæ Imperator, dolo Maximi in Campo Martio confossus est XVI Calend. Aprilis an. Ch. 455. *e* Eudoxia in necem Maximi Gensericum in Italiam evocarit, a quo Urbe capta ipsa etiam captiva in Africam abducta est cum duabus filiabus, quarum altera desponsata Olybrio, cum matre Constantinopolim remissa est an. Ch. 462. Altera Eudocia nupta Hunerico Genserici filio, ei Hildericum peperit. Tandem clam dilapsa, in loca sancta profugit an. 472, et sepulcrum aviæ Eudociæ longe post exosculata est.

f Absolute Episcopus dicitur a Nicephoro lib. 15, cap. 13, ubi eadem hinc narrat.

g De S. Simone Stylita actum 5 Januarii.

h S. Sabas venit ad quendam montem, ubi quondam B. Eudocia commanens virtutes magni Euthymii imitabatur. Ita Cyrillus in Vita S. Sabæ ex interpretatione antiqua MS. cui consentit MS. Græcum, licet perperam apud Lipomanum et Surium in tribus editionibus legatur celeberrimi Theodosii doctrinæ fructum percepisse: quorum mala lectione seducti, id supra 11 Januar. ad vitam S. Theodosii num. 20, in prolegomen, annotaveramus.

i Extractum id a S. Saba. Ejus meminit Moschus cap. 178

k Marcia nus hic infra num. 123 sustulit schisma.

l Romani et Gerontii in pertinacia exitus infra narratur num. 123 et 124. *m* MS. Græcum θεῶων, infra num. 124. Thecorum in vita S. Sabæ Theocum. ex cuius ruinis Laura nova deinde fuit extracta. *n* De his infra num. 103. *o* Infra num. 99, templum S. Stephani curat dedicari. Distabat ab urbe Hierosolyma non stadio integro teste Evagrion lib. 1, cap. 22, quo in loco saxis obrutus putatur. Nicephorus lib. 14, cap. 50. *p* B. Bassa semper Eudociæ, ut eadem secum in religione sentiret, molesta erat. Ita Nicephorus lib. 15, cap. 13. Erat Bassa Abbatissa monasterii Hierosolymis, ad quam Pulcheria scripsit, monuitque fallacias Theodosii Pseudoepiscopi evitandas. Extat ea epistola e Græcis Latine reddita a Baronio tomo 6, an. Ch. 453, num. 17, et seqq.

q De S. Menna Martyre agemus 11 Novemb.

a Octogesimo vero et secundo anno ætatis Euthymii, *b* accedit B. Sabas, cum adhuc esset juvenis, et nec barbæ quidem primam haberet lanuginem, quæ genas contegeret, rogatque ut sub eo maneret, et sub eo se in virtute exerceret. Ille autem primum quidem accipit, Domitiano vero tradit discipulo. Deinde cum eum accersisset, Non oportet, o fili, inquit, te, cum sis adeo juvenis et imberbis, in Laura versari. Magis enim expedit, ut qui tales sunt, vitam degant in cœnobio. Cum hæc dixisset, per quemdam ex Fratribus eum transmittit ad B. Theoctistum, dicens: Accipe adolescentem, et diligenter sub te simul exerceatur et educetur. Nam ut mihi videtur, in exercitationis instituto, et in recte factis erit insignis. Atque ille quidem hæc de Saba prædixit, prædictionem autem congruens quoque consecutus est exitus. Non est enim nunc, non est, non urbs, non regio, non solitudo, in qua illius divini viri res non celebrentur, et simul ei qui dicit, et iis qui audiunt, voluptatem afferant. Quorum quidem non par est in transitu meminisse inter res gestas Euthymii: sed si Deo placuerit, de iis opus integrum conscribemus, quandoquidem neque pium est, neque sanctum, gentilium quidem vitam apud externos columnis honorari et scriptis; nos autem tam præclara facta virtutis digna judicare silentio, et æterna damnare oblivione.

89 Oportet autem etiam de magno tractare Gerasimo, et quales ipse dederit regulas et formas iis qui sub ipso exercebantur, et veluti condimentum attexere narrationem, quæ magnam utique habet utilitatem. Hic ergo magnus Gerasimus, qui *c* Jordanis solitudinis civis fuit simul et patronus, cum maximam illic Lauram, quæ non pauciores, quam septuaginta anachoretas habebat, construxisset, et præterea cœnobium in medio ejus optime collocasset; curabat ut, qui introducebantur quidem monachi, manerent in cœnobio, et vitam monasticam exercerent; qui autem crebris et longis se laboribus exercuerant, et ad perfectionis mensuras jam pervenerant, eos in iis, quæ vocantur, cellis collocans, sub hac jubebat vivere regula, ut quinque dies hebdomadæ unusquisque in sua cella sileret, nihil gustans quod esset esculentum, nisi panem et aquam et dactylos; sabbatho autem et Dominica venientes in ecclesiam, cum participarint sanctificata, cocto uterentur in cœnobio, et sumerent parum vini. In cella vero nulli permittebatur aut ignem accendere, aut coctum gustare. Paupertas autem tantæ erat eis curæ, quantæ nihil aliud: et humilitate maxime ornabantur.

90 Unusquisque vero laborem suarum manuum, qui per hebdomadam ab eis factus fuerat, sabbatho ferens in cœnobium, circa vesperam Dominicæ, hebdomadæ sumptus rursus accipiens, panes, inquam, et dactylos et aquam in vase aliquo et palmas, rursus redibat in cellam. Erant autem adeo remoti ab omni sollicitudine, et a negotiis humanis ita disjuncti, ut nihil haberent præter ea, quibus induebantur, adeo ut non esset secundus amictus. Stratum autem quid erat aliud, quam storea, et quæ solent appellare *d* centonium et *e* embrymum, et vas fctile ad aquam, quod quidem simul sufficiebat ad potum et ad palmas irrigandas?

91 Hæc lex autem eis est optime tradita a Gerasimo, ut exeuntes cellas dimitterent apertas, ut liceret ei qui vellet, ingredi, et quod vellet, accipere ex illis vilibus et ad usum necessariis, nemine prohibente: quinetiam ipsi quoque cernerentur viventes Apostolice, et esset eorum quoque, qui habitabant in solitudine, eis consimiliter cor et anima una: quandoquidem nemo ex iis quæ habebat judicabat esse aliquid proprium, sed omnia eis ex æquo esse communia.

Porro

a
b
S. Sabas fil
monachus sub
Euthymio:

c
ejus sanctitas
prædicta.

c
S. Gerasimi
Laura et cœ-
nobium.

Anachoretarum
victus et
disciplinæ ra-
tio,

laborma-
num,

amictus, stra-
tum.

d
e

cella aperta,

Act. 4. 32.

monitus ejus
acquiescit:

multos secum
ad Catholi-
cam Eccle-
siam reducit.

k *l*

m

n

o *p*

q

Olybrius Im-
perator.

Roma a Gen-
serico capta.

B. Bassa Ab-
batissa.

Porro autem hoc quoque dicitur de anachoretis; cum quidam ad eum accessissent, et peterent ut sibi liceret aquam calefacere, et coctum sumere et ad lucernam legere, magnum respondentem Gerasimum dixisse: Si sic vultis vivere, multo magis expedit ut vos vivatis in cœnobio. Ego enim nequaquam permittam toto meæ vitæ tempore hoc fieri apud anachoretas.

92 Cum Hierichuntini audirent eorum, qui erant apud Gerasimum, esse adeo aretum et omnis solatii expers vitæ institutum, esseque admodum asperum et violentum, hanc sibi legem tulerunt, ut sabbatho et die Dominico ad eos abirent, et eis non modicam afferrent consolationem. Sed hoc quidem est laus Hierichuntinorum, et evidens argumentum animarum virtutis amantium. Cum autem multi ex iis, qui sub hoc magno Gerasimo erant, decertatoribus, viderent multos mundanos cum hoc proposito et scopo ad se venientes, tantum abest, ut eis gratus et jucundus esset eorum adventus; ut nec eos quidem in regione omnino videre aut tolerare possent; sed potius ut valde læsuos eos fugerent et declinarent. Illi enim pulchre sciebant, perfectæ temperantiæ matrem esse abstinentiam, ut quæ possit et turpes expellere cogitationes, et somni levare gravitatem; ut qui non solum verbis, sed etiam factis hoc a Patre optime didicissent.

93 Hi enim illum dicebant tanti fecisse abstinentiam, ut quadraginta jejunii dies jejunus transigeret, contentus sola Sacramentorum participatione. Cum sic vixisset Gerasimus, et iis qui sub eo erant fuisset exemplar virtutis et occasio salutis, communis advenit finis *f* quinto mensis Martii, indictione *g* tertia decima, in consulatu Zenonis Augusti secundo. Nobis autem rursus redeundum est, unde digressi sumus.

a An. Ch. 438.

b Hac plenius ab eodem Cyrillo in Vita S. Sabæ describuntur.

c Uno fere milliari distare monasterium Gerasimi a Jordane docet Moschus cap. 107. *d* Cento vestis est *e* variis panniculis consarcinata, idemque ut videtur hic centonium significat.

e Quid embrinium sit, exponit Cassianus collat. 1. cap. 23. His itaque B. Moyses collationi nostræ dans finem, adhuc nos avidos ac de suo ore pendentes, degustare somnum paulisper hortatus est, iisdem ipsis, quibus insidebamus, psiathiis admonens incubare; embriniis pariter capiti nostro cervicalium vice suppositis, grossioribus papyris in longos gracilesque fasciculos coaptatis. Quæ pedali intervallo pariter colligata, nunc quidem humillimum sedile ad scabelli vicem Fratribus in synaxi considentibus præstant, nunc vero subjecta cervicibus dormientium præbent, capiti non nimie durum, sed tractabile aptumque fulcimentum. Ad quos monachorum usus hæc idcirco vel maxime opportuna habentur et congrua, quod non solum sint aliquatenus mollia parvoque et opere præparentur et pretio, utpote passim papyro emergente per Nili fluminis ripas, quam cuique volenti in usum assumere nemo prohibeat desecare; sed etiam quod ad removendum, seu cum necesse fuerit ad movendum habilis materiæ levisque naturæ sint. De voce disputant recentiores quidam Grammatici Scaliger, Casaubonus, Martinus: et hic quidem dubitat num forte Celtica sit aut Germanica, *a* brem, id est, genista, sparto, quo facta erant embrimia, loco plumarum et tomenti. Sed usum embriniorum præcipue a Celtis cæpisse oporteret aut Germanis, ut cum re nomen etiam ad Syros Ægyptiosque perlatum esset. *f* Consentit vita S. Quiriaci 30 Septemb. et Martyrol. Rom. licet Græci eum 4 Martii colant.

g An. Ch. 473. Aberrant Menæa Græcorum, qui cum statuunt vixisse in interiore Thebaidos solitudine, imperante Constantino Pogonato, Heraclii nepote, duobus post hæc tempora seculis.

CAPUT XVI.

Varia misericordiæ opera. Mors Eudociæ Augustæ.

Cum jam tunc Leo pius et Christi amans, Marciani a successisset imperio, *b* Timotheus quidam cognomine Ælurus, totam concutiebat et conturbabat Alexandriam. Deinde autem cum ipsum quoque *c* Patriarcham civitatis (o iniquas et impias manus!) in divini baptismatis piscina interfecisset, Sedem audacter et impudenter invadit. Cum ergo in Ægypto omnia essent plena turba et tumultu, duo quidam anachoretæ, quibus nomen erat Martyrius et *d* Elias, unus quidem Cappadox, alter vero Arabs, profecti ex monte Nitriæ, ad magnum illum veniunt Euthymium, et unusquisque eorum in cella separata apud

ipsum longo tempore sunt versati: quos quidem hic vir divinus amplectebatur lege amicitiae, et assidue invitabat ad colloquutionem, et ad Cutilam et Rubam secessus et decensus eos quoque similiter faciebat participes. Cum quibus, et una cum Gerasimo et aliis deinceps anachoretis, sanctæ illæ manus unaquaque Dominica intemerata sumebant *e* sacramenta.

95 Prævidit autem magnus Euthymius perspicaci oculo animæ ea quæ erant eventura Martyrio et Eliæ, nempe fore, ut *f* Jacobi, qui clarus erat in choro Discipulorum, unusquisque eorum Sedis sit successor futurus. Post hæc vero *g* Elias quidem cum descendisset in Hiericho, ædificat sibi cellam ante civitatem, quæ accessionibus ab eo factis paullatim dilatata, transmutata est in ea, quæ nunc cernuntur, monasteria. Martyrius autem speluncam quamdam ad Occidentem, quæ quindecim stadiis distat a Laura, ingreditur: et cum satis temporis in ea permansisset, magnum quoddam et insigne is illic quoque construit *h* monasterium.

96 *i* Sequenti autem anno Juvenalis quidem Patriarcha *k* quarto et quadragesimo anno ejus patriarchatus ex hac vita excedit. Anastasius vero communi omnium suffragio ad Sedem illius promovetur, de quo Euthymii fuerant prædictiones, et de eo veræ promissiones. Quarum is statim recordatus Pheidum, qui in Lauram cum ipso accesserat, et illas audiverat prædictiones, ordinat Diaconum, et rursus ad magnum illum mittit Euthymium una cum custode Crucis, et prophetiæ significans eventum, et rogans ut sibi permitteretur ad eum descendere. Is autem dat hæc responsa: Ego quidem semper desidero vestram videre perfectionem, et sic lucrum consequi spiritale. Sed prior quidem vester adventus erat ab omni turba remotus, et separatus ab omnibus negotiis. Nunc autem vestri magistratus magnitudo dat vobis alium locum et ordinem, Deo ita volente. Quamobrem longe meam superat imbecillitatem vestra scilicet præsentia. Rogo ergo te ne amplius vexeris huc iter suscipiendo. Sin minus, ego quidem te venientem prompto et alacri animi studio accipiam, et deinde necesse erit, ut non possim alios amplius repellere, nec potero deinceps amplius hic versari, ut qui ab eorum qui accedunt, sim opprimendus multitudine. Sed quæ ad magnum quidem spectant Patriarcham, sic habent. Vult autem nunc oratio, ut revertamur ad Terebonem.

97 Hic ergo Terebon Præfectus Saracenorum, cum aliqua de causa venisset *l* Bostras, et a quodam suo collega per calumniam esset accusatus, ab eo, cui commissæ fuerat regionis administratio, comprehensus fuit et conjectus in carcerem; in quo habitare fuit longo, quod intercessit, tempore condemnatus. Cum autem sycophantiæ actum magnus cognovisset Euthymius, scribit ad *m* Antipatrum, qui tunc regebat Ecclesiam Bostrenorum, una cum litteris mittens Gajanum fratrem Stephani Episcopi Jamneæ, ut omnem adhiberent diligentiam, ut Terebon liberaretur a vinculis. Ille vero cum accepisset litteras, et excepisset Gajanum, et liberasset quidem Terebonem ab omni accusatione, et sumptum quo erat ei opus ad iter conficiendum, ei suppeditasset, ad magnum mittit Euthymium: Gajanum autem, veluti quasdam scintillas virtutis Euthymii, statuit retinere, eumque *n* Medaborum ordinat Episcopum.

98 Beata autem Eudocia, cum quam plurima templa Deo ædificasset, gerontocomiaque et prochotrophia, et monasteria, quæ ne facile quidem possunt numerari, pie construxisset; jussit in quodam ex iis templis, quæ erant ab ea ædificata, quod est sacrum Petro Principi Apostolorum, situm autem est *e* regione Lauræ Euthymii, non distans minus quam viginti stadia, cisternam valde profundam simul et latam fodere gratia alicujus usus necessarii. Cum

AUCTORE
CYRILLO
MONACHO.

e

iis prædicit
Patriarcha-
tum Hieroso-
lymitanum:
f
g

h

i

k

Ab Anastasio
Patriarcha
Hierosolymo-
rum non vult
invisi.

l

Terebonem
injuste com-
prehensum li-
berari procu-
rat:

m

n

Eudocia
multa pia loca
et monasteria
ædificavit:

regula obser-
vantia:

ab Hierichun-
tinis missi
cibi

recusantur.

S. Gerasimi
mira absti-
nencia,

f g
et mors.

Embrinium
quid,

unde dictum.

a b
Monachos Ni-
trienses exu-
les hospitio
excipit Euthy-
mius:

c

d

autem aliquando venisset ad eam spectandam, videt Lauram Euthymii positam in media solitudine, et quemadmodum cellæ Fratrum erant a se invicem sejunctæ, et cum illud Scripturæ apud se cogitasset, Quam pulchri sunt pedes Jacob, tabernacula Israel! et ex eo animo esset valde compuncta, ad eum statim mittit Gabrielium, rogans ut sibi permitteretur ad eum accedere, et frui illius sermone et doctrina, et simul etiam Lauræ, eique dare redditus habebat in animo. Causa autem erat, ut Fratribus daretur de cetero sufficiens necessariorum rerum suppletio.

99 Ille vero eam sic prius compellat : Cum tuus decessus sit in foribus, cur sollicita es, o filia, et distraheris circa plurima? Illa sint tibi solum parata, quæ pertinent ad excessum ex hac vita. Nostri autem ne memineris, quantum ad redditus et pecunias : sed communis Domini memineris, apud quem rogamus ut tu nostri potius recorderis. His illa auditis, his duabus affectionibus bifariam divisum habuit animum, admiratione et animi ægritudine : illud quidem magni Euthymii tribuens præscientiæ, et quemadmodum quod ipsa de ipso animo agitabat, ille longo ante spatio intelligat; hoc autem propterea, quod ipsa a sua spe excidisset. Volebat enim ei pecunias relinquere et redditus, ut diximus. Hinc vero venit ad sanctam civitatem, et cum Anastasium accersivisset Patriarcham, et ei exposuisset, quæ a divino audiisset Euthymio, ea fecit, quæ illi priori cogitationi respondebant, et erant plane fraterna. Et primum quidem Stephani Protomartyris Christi templum, quod nondum erat plene constructum, dedicat quintodecimo mensis Januarii. Deinde cum ei etiam multum tribuisset redditum, et ejus curam dedisset Gabrielio, neque alias quoque neglexit ecclesias, quæ ab ea ædificatæ fuerant; sed eas quoque valde diligenter obibat, et dedicans, et sufficientem redditum unicuique attribuens. Cum quatuor autem menses jam præterlissent post dedicationem, ipsa quoque, humana vita relicta, p excedit ad Dominum.

a An. Ch. 437.

b Agunt de Æluro Evagrius lib. 2; cap. 8. Theodorus Lector lib. 1, Collect. Liberatus in Breviario cap. 13, et potissimum Clerus Alexandrinus et Egypti Episcopi orthodoxi in epistola ad Leonem Imperatorem, quæ extat inter epistolas datas a diversis pro Conc. Chalcedonensi par. 3, epist. 22.

c S. Proterium, qui colitur 28 Februarii.

d A S. Cyrillo edocti fuerunt, ut de S. Elia dixit Anastasio Imperatori S. Sabas, colitur Elias 4 Julii Martyrii nomen necdum in Fastis sacris legimus, licet Sanctus et Beatus passim appelletur, nisi si forte is est, qui cum Rubentio memoratur 17 Janu. in Oriente. e S. Euthymius eos divinis impertiebatur sacramentis in solitudine Ruba singulis Dominicis, donec venisset dies Palmarum. Vita S. Quiriaci.

f S. Jacobum Apostolum intelligit, fratrem Domini, primum Hierosolymorum Episcopum, de quo 1 Maii.

g Sicut S. Elias hic monachus vinum non bibit, ita nec Patriarcha factus bibeat, sed eandem servavit regulam Moschus cap. 33. h De hoc monasterio agitur infra num. 119, 123, 131 et 138. Ejus mentio fit in Concilio Constantinopolitano sub Menna an. Ch. 536.

i Anno Leonis Imp. 2, Christi 458. Baronius obitum refert in annum precedentem 457, propter hæc verba Vilæ Sabæ excusæ : Cum Saba annum ætatis ageret decimum octavum, quo Marcianus et Juvenalis ambo pii et religiosi, ille ab imperio, hic a pontificatu morte desistunt, etc. Verum locus ille sic legitur in antiqua Vita per Cyrillum : Eo in tempore regni apicem Marcianus obtinebat, Hierosolymis autem Juvenalis præsidebat. Confirmatur obitus S. Juvenalis ratio ex successione Anastasii, cujus annus octavus cum Leonis Imper. nono concurrat : et anno ejus 45 obit S. Euthymius. Vide prolegomena num. 12 et 13.

Juvenalis Episc. quo anno obierit,

quandiu sederit.

k Locus hic mendis scatet : ex Herveti versione 14, anno Patriarchatus moritur. Verum anno Ch. 431, interfuit synodo Ephesinæ MS. Græcum nostrum Ιουvenάλιος μὲν ὁ πατριάρχης τῷ τεταρτῷ καὶ τεσσαρακοστῷ τῆς ἀρχῆς ἐνικντῷ καταλύει τὸν βίον. Juvenalis quidem Patriarcha quarto et quadragesimo patriarchatus anno ex hac vita discedit. Sed sic oporteret consecratum asserere an. Ch. 415. Verum eo anno Joannes Episcopus mense Decembri reliquias S. Stephani transtulit, cui successit Praylius decessor S. Juvenalis. In Chronico Nicephori assignantur Praylio, quem Paulinum vocat, anni 20, Juvenali 38, sed in utroque mendum est. Quare opinamur legendum τῷ τεταρτῷ καὶ τριακοστῷ, quarto et trigesimo, ex quo facilius Hervetus legit τετάρτῳ καὶ δεκάτῳ, alius τεταρτῳ καὶ τεσσαρακοστῳ, adeoque Episcopus fuisset ordinatus an. Ch. 424, aut sequenti. Favet huic conjecturæ Nicephorus Callistus lib. 14, cap. 30.

l Urbs erat munitissima et antiquissima in Arabia deserta, tribui Manasse trans Jordanem assignata. Vide Adrichomium cap. 27. m Hujus decessor subscripsit Concilio Chalcedonensi Constantinus Bostrenæ civitatis metropolis Arabiæ.

n Medaba civitas trans Jordanem, Arabiæ subjacens. Vita S. Sabæ; quondam primaria Ammonitarum, postea Amorrhæorum ad torrentem Arnon; patria Gerontii, qui Hegumenus erat monasterii S. Euthymii, cum Vita hæc a Cyrillo scriberetur. Vide Adrichomium in tribu Ruben cap. 47.

o Amplum adeo, ut decem millia monachorum ex omni eremo in eo convenerint. Vita S. Sabæ.

p Anno 4 Imperii Leonis, Christi 460, mense Maio. Sepelitur in templo S. Stephani. Nicephorus et Evagrius.

CAPUT XVII.

Acta et obitus S. Theoctisti : et aliorum Euthymii discipulorum.

Longo autem post tempore, cum esset Euthymius jam nonaginta annos natus, in gravem morbum incidit. Sanctus quoque Theoctistus; qui erat adeo morti vicinus, ut ipse quoque se mox esse decessurum significarit, ut ejus jam esset senectus profundissima, et humanorum esset plenus dierum. Cum ergo ad eum visendum magnus venisset Euthymius, et adspexisset eum versari in magno periculo, statuit paucos aliquot dies cum eo manere, ut, cum jam ejus sancta ad Dominum excederet anima, ipse justa corpori faceret, et ea omnia, quæ mos est, in eo impleret. Cum autem cognovisset Patriarcha apud Theoctistum assidere Euthymium, et id existimasset satis opportunam ad eum veniendi occasionem, cum B. Theoctistus jam ad Deum excessisset a tercio die Septembris, ad eum accedit, et b communiter ab eis facta reliquiarum sepultura.

Moritur S. Theoctistus.

sepelitur a Patriarcha et Euthymio :

a b

101 Deinde quæ erga Euthymium vehemens jubebat desiderium, fecit Patriarcha, et cum sacras illas manus suaviter prehendisset, et eis esset circumfusus, et vehementer est amplexus, et inter amplexus dixit verba testantia desiderium : Jam diu ab hinc ego sanctas has manus desiderabam, et ecce Deus mihi implevit desiderium. Sed rogo te, venerande Pater, et valde rogo, primum quidem, ut Deum preceris, ut tuæ in me perpetuo conserventur prædictiones. Deinde, ut ad me etiam assidue scribas de iis, quæ videntur, quæcumque lex præcipit filio. Hæc cum Euthymio benigne admodum colloquebatur, et quæcumque alia tempus postulabat, et post longum tempus cum eo congressio revocabat in memoriam. Is vero eum solita illa sua moderatione. Hoc ego respondit, potius peto a tua beatitudine, ut in tuis ad Deum intercessionibus et supplicationibus nostri quoque recorderis. Ille vero respondens : Nequaquam, inquit, o Pater, hanc tibi concedam petitionem. Hoc enim, inquit, rogo, ut a te primus accipiam. Pulchre enim jam sum expertus divinorum charismatum, quæ in te est, operationem et virtutem. Ille autem placide admodum et leniter : Concede, inquit, venerande Pater, et exorare, ut præsentis monasterii, mea et tua causa, et ipsorum etiam Fratrum curam geras, eique ut par est, provideas. Ad hæc Patriarcha : Cum, inquit, adhuc Sanctus esset superstes Theoctistus, tu huic præfuisti solitudini, eamque effecisti civitatem insignem multitudine et virtute eorum, qui inhabitant, et reddidisti veluti quamdam aliam Christo Hierusalem, et nunc rursus cum ille e vita migravit, sua tibi relinquit. Ille ergo cum hæc dixisset, et Sancto vale fecisset, reversus est ad suam habitationem.

mutuum utriusque obsequium.

102 Magnus autem Euthymius, cum Marin patruum Terebonis, c ex virtute viventem, et jam ætate provectum, monasterii Præfectum constituisset, revertitur ipse quoque in suam Lauram. Cum ipse autem in monasterii præfectura duos annos vixisset, et deinde e vita d migrasset; descendens rursus magnus Euthymius, sacrum quidem ejus corpus in Theoctisti magna theca pie deponit; cuidam autem

S. Theoctisti successores.

d

e

e Longino, propter vitam laude digno, committit curam monasterii.

Cosmæ, Chrysippi, Gabrielii fratrum acta, virtutes, scripta, obitus.

f 103 Statim autem post magni Theoctisti decessum, cum Olympius Scythopolis Episcopus vitam reliquisset, Cosmas quidem custos Crucis pro illo ordinatur Episcopus; Chrysippo autem custodis Crucis committitur ministerium, et nec in eo excidit prædictio Euthymii. Sed Beatus quidem Cosmas cum totos triginta annos mansisset in eo munere, in *f* secunda Palæstinæ provincia magnis claruit pulchrisque rebus ex virtute gestis. Chrysippus autem, qui erat illius quoque frater, cum duodecim annos obiisset munus custodiendæ Crucis, *g* scriptis relictis et numero multis, et propter ea quæ tractant laude dignis, vita excedit. Horum vero frater Gabrielius, cum fuisset, ut prius diximus, Presbyter et Præfectus viginti quatuor annos, ædificavit sibi breve quoddam monasterium in valle venerabilis templi ad Orientem, quod nominatum fuerat *h* sanctæ Assumptionis. In quod quidem, ad imitationem B. Euthymii, post divinorum Theophaniorum octavum diem secedens, in eo morabatur usque ad festum Palmarum. Cum autem esset studiosus, habuit ingenium quoque ei opem ferens. Quo factum est, ut linguam exerceat et ad Græcorum sermonem et Romanorum et etiam Syrorum. Moritur vero octogesimo ætatis anno in monasterio, et fit illic viro sepulchrum, *i* qui signis maximis est insignis. Atque quæ ad Euthymii quidem pertinent discipulos, ea sunt hujusmodi, et fuit talis uniuscujusque decessus.

a An. Ch. 467, ad illum diem de eo agemus. *b* Euthymius cum magna honorificentia sepelivit corpus ejus. *Cyrillus in Vita S. Sabæ.* *c* Marium dignum et mirabilem, in *Vita eadem.*

d An. Ch. 469. *e* Ejus mentio fit etiam in *Vita SS. Sabæ et Quiriaci*, huic Paulus, illi suffectus junior Terebon.

f Scythopolis secundæ Palæstinæ Metropolitanæ sedes, primæ Cæsarea, utraque sub Patriarchatu Hierosolymitano.

Chrysippus scriptor Ecclesiasticus.

g Pauca ex his supersunt, ac primo hujus est sermo de sanctissima Maria Deipara, a Joanne Pico Parisiensi, una cum aliis editus, et insertus Bibliothecæ SS. PP. tribus editionibus Parisiensibus, et Coloniensi; sed seculi 6, part. 2, quod ætas nesciretur. Secundo hujus est Encomion conscriptum de S. Theodoro Martyre, in quo mentio est Luciani Presbyteri, cui Gamaliel, quo in loco laterent corpora SS. Stephani, Nicodemi, ipsius Gamalielis et Abibi filii, revelavit an. 445. Imo horum martyrium ab eo conscriptum. Consule in Photii bibliotheca tmema 171. *h* Palladius in histor. Lausiaca cap. 104, meminuit oratoriorum in Oliveto in colle Assumptionis, unde adscendit Jesus. Est autem ad Orientem sanctæ civitatis. *i* De eo agemus 26 Januarii.

CAPUT XVIII.

Dies obitus sui a S. Euthymio, et Domitiani prædicta.

Ego autem ad ea, quæ consequuntur, ejus recte facta revertor. Nam hæc quoque mihi cum aliis Joannes Silentarius et Episcopus, et Thalelaeus Presbyter narraverunt. Dicebant enim, quod versantibus aliquando ipsis in solitudine, in eos incidens B. Saba colloquebatur, dicens, quod cum adhuc esset in cœnobio, ascendisset post mortem Theoctisti simul cum Longino Præfecto ad magnum Euthymium. Cum autem aliquot dies morati essent circa Ruban cum Martyrio et Elia, et una cum eis adesset S. Gerasimus : Quoniam, inquit, prompto et alacri animo videt magnus Euthymius me et Domitianum, utroque assumpto, *a* transibat per interiorem solitudinem. Cibus autem nobis erant radices melagriorum. Deinde pervenimus ad quamdam terram admodum incultam, siccamque et omnino aquæ expertem. Ego autem, qui plane eram rudis et imperitus conversationum, quæ fiunt in solitudine, vehementissima siti oppressus deficiebam animo, et nec pedes quidem habebam qui possent itineri conficiendo sufficere. Conversus vero, inquit, magnus Euthymius, cum me sic jam deficientem et defessum adspexisset, mea caussa est animo commotus : et cum se paululum a nobis sejunxisset, et ad terram prostravisset, orabat, dicens : Domine, da aquam in terra sitienti, Fratris sitim

consolans : et post preces surgens, apprehendit lignonem, quo herbarum excindentes radices, alimentum nobis comparabamus, et solum parum scindit, et statim aqua e terra scaturit, et bibere permittit. Cum ergo bibisset, et sitim, quæ eum premebat, depulisset, Deo egit gratias; qui præter opinionem per suos servos talia facit miracula.

105 Cum ergo apud Deum tantam haberet Euthymius fiduciam, et tantam spiritus gratiam e superis attraxisset, ne communis quidem mortis ei tempus est celatum, nec quæcumque eventura erant in ejus Laura, sicut divini Patres de iis mihi narrarunt. Dicunt enim, quod *b* octavo quidem die post festum luminum, quo solebat ad interiorem proficisci solitudinem, convenerunt quidem ii qui erant ipsum deducturi, et quicumque ejus peregrinationis omnino volebant esse socii, inter quos erat etiam Martyrius et Elias. Cum autem nihil parati invenissent, neque quod esset secessui conveniens, quin etiam eum omnino offendissent imparatum, rogarunt an non esset cras profecturus. Ille vero : Tota, inquit, hebdomada ero vobiscum in Laura, et sabbathi media nocte a vobis separabor. Hoc autem, dixit, prius significans se tunc esse moriturum.

106 Tertio itaque die, qui est postea consecutus, cum advenisset dies festus divini Antonii, præcepit ut vigilent in templo per totam noctem : et nocturnis illis hymnis ab eo peractis, cum assumpsisset Presbyteros in eo, quod Diaconicum appellatur : Nullas, inquit, o Fratres vobiscum amplius peragam vigiliæ, Me enim jam vocat Deus a vita præsentis. Sed nunc quidem exite, et accercite mihi Domitianum : mane autem Patrum veluti quidam cœtus conveniat. Mane ergo magno studio omnes ad eum convenerunt, et cum se parum retinisset, ita eos cœpit alloqui.

107 Patres mei et Fratres dilecti in Domino, et filii, ego quidem jam postremam viam meorum Patrum ingredior. Vos autem oportet vestrum in me amorem in custodiendis præceptis ostendere : ex quibus præcipue est caritas, quæ est vinculum virtutum perfectionis. Quod enim sal panis, hoc est caritas virtutibus. Nec sine ea fieri potest, ut se virtus recte gerat : quandoquidem universa virtus per caritatem et humilitatem firma et stabilis cognoscitur. Nam humilitas quidem novit eum, qui ea utitur, ad summum recte factorum extollere : caritas vero et firmiter continet, nec sinit ut cadat ab illa altitudine. Est autem caritas major humilitate : quod quidem manifestum est ex ipso exemplo Domini et opificis. Nam propter suam in nos caritatem seipsum sua sponte humiliavit, et factus est et sicut nos. Oportet ergo ei perpetuo confiteri et hymnos offerre. Nam hæc quidem omnes, ut semel dicam, homines honestum est exercere. Nos autem præ cæteris, et propter pacta conventa cum eo inita, et quod ab omni perturbatione liberi, et a negotiis, quæ ad victum comparandum pertinent, minime divulsam et distractam vitam nostram agamus, et soli nobis ipsis seorsum attendamus. Et corpora et animas, o Fratres, semper castas conservare oportet, et consueta in synaxi glorificatio, et quæ nobis desuper tradita est, regula conservanda est a vobis omni diligentia. Eorum, qui affliguntur, cura est gerenda pro viribus. Qui ex Fratribus colluctatur cum improbis cogitationibus, is semper a vobis confirmetur, et perpetua fruatur admonitione et doctrina et præceptione, ne imprudens paullatim supplantetur, et casu gravi a diabolo prosternatur. Porro autem hoc quoque vobis ultimum adjicio mandatum : Numquam iis, qui adsunt, ocludatur janua : sed sit semper aperta cuivis viatori, et ad excipiendum veluti paratissima. Quinetiam ipsum tectum sit vobis commune hospitibus atque transeuntibus, et ea quæ habetis, egentibus proponantur communia. Sic enim copiosam

AUCTORI
CYRILLO
MONACHO.

*prædicat diem
mortis suæ :*

h

*festo S. Antonii
Abbatis
suos ultimo
alloquitur,*

*commendat
caritatem,*

castitatem,

*curam tenta-
torum,*

*hospitalita-
tem.*

a
*S. Euthymius
precibus fon-
tem elicit :*

niosam suppeditationem a Superis consequemini.

108 Hæc cum eis mandasset, deinde etiam eos interrogavit, quemdam eis vellent imperare et præesse. Illi autem uno veluti consensu responderunt omnes, Domitianum. Ille vero: At hoc, inquit, nequit fieri. Domitianus enim non hic longo tempore post me manebit: sed cum septimum solum diem transegerit, sequenti me consequentur. Hoc omnes qui aderant, obstupescit, cum tam aperte et tam libere dictum esset. Cum de Domitiano itaque spem perdidissent, petunt quemdam Eliam. Œconomum inferioris monasterii, genere Herichuntinum. Ad eum ergo propinquo conversus magnus Euthymius: Ecce, inquit, omnes Patres te sibi pastorem et præfectum eligunt. Tu autem vide, ut tibi ipsi attendas et toti gregi. Oportet vero te hoc quoque scire ante alia, quod Deo visum sit, haud ita diu abhinc hanc Lauram fieri cœnobium. Deinceps autem et ubinam ædificari cœnobium, et quemadmodum construi oportet, et de hospitum exceptione, psalmodiaque et studio in regula adhibendo præcepit Eliæ, et de non negligendis Fratribus, et maxime iis, qui improbis gravantur cogitationibus. Deinde vero hoc postremo dixit omnibus: Si invenerim aliquam ad Deum fiduciam, hanc primam petam a Deo gratiam, ut vobiscum et cum vestris posteris sit semper simul spiritu in seculum.

a *Sequentia narrantur etiam in Vita S. Sabæ. b Octavam Theophaniorum a Græcis celebrari 14 Januarii, diximus supra; quam consuetudinem a Syris etiam fuisse observatam hinc colligimus, quod tertio ab hoc die fuerit festivitas S. Antonii.*

CAPUT XIX.

Obitus Euthymii ac Domitiani. Sepultura.

Hæc cum dixisset, dimisit quidem omnes præter Domitianum: et cum tres postea die mansisset in diaconico, sabbatho noctu a dormit in pace, et ad eam, quæ illic est, transit beatitudinem, re vera senex et plenus dierum, vicesimo die mensis Januarii, in anno quidem a mundi creatione, convenienter temporibus scriptis ab b Hippolyto, qui fuit antiquus et ipsis notus Apostolis, et ab c Epiphanio Cyprio, et ab d Herone philosopho et Confessore, quinquies millesimo quingentesimo et sexagesimo, Domini autem nostri Jesu Christi in carne adventus e quadringentesimo et sexagesimo quinto. Sciantur autem hæc quoque de Euthymio, quod habitu quidem erat minime fictus et mitissimus; adspectu autem teres et albus, valde quæ lætus et jucundus ad videndum, omnino canus propter ætatem, paullo brevior, densa barba et usque ad zonam promissa, membris sanus et integer ut cui non digitus, non unguis, non dens, non parva nec magna pars abesset corporis. Atque natus fuit quidem, ut superius dictum est, ex revelatione. Tres autem annos natus, Deo fuit consecratus, in principio scilicet magni Theodosii. Cum vero transiisset per omnes Ecclesiasticos ordines, venit Hierusalem circa viginti et novem annos vitæ propriæ. Cum vero sexaginta et octo annos transegiisset in solitudine, nonagesimo quidem et f nono anno suæ ætatis, decimo autem sexto Imperii Leonis, excedit e vita.

110 Cum autem fama celeriter per omnem sparsa esset regionem, monachorum et laicorum congregata est multitudo, quæ non poterat facile numerari. Quin etiam Anastasius Patriarcha Hierosolymitanus, cum simul assumpsisset examen Clericorum et militum, accessit. Cum eo autem aderat Chrysippus et Gabrielius, et Diaconus quoque Pheidus. Anachoretæ quoque, qui erant in solitudinibus, undique convenerunt quorum erat unusquoque g Gerasimus. Omnes autem in stuporem adducebat continuatio miraculorum. Cum ergo convenisset multitudo prope innumerabilis, prohibebatur sacrum illud corpus a sepultura, cum jam esset hora nona, donec milites,

ut eis jussum fuerat a Patriarcha, repellunt multitudinem: et sic vix tandem datur aditus divinis Patribus, ut corpori illi, quod tam strenue decertaverat, et multa passum fuerat, justa peragerent, et cum iis, quos decet, hymnis in locupleti loculo deponerent. Atque dolor quidem Euthymii privationis, multis erat causa lacrymarum: Martyrium autem et Eliam longe tangebatur vehementius, et ii valde lacrymabantur. Sed cum illos quidem consolatus esset Patriarcha per Chrysippum Crucis custodem, et cum iis, quibus opus erat usus esset admonitionibus, hortatus est ut frequentius ad eum accederent. Cum autem reliquisset Pheidum in Laura Diaconum, ei ædificandi committit negotium: et cum esset in sanctam reversus civitatem, mittit opifices ad opus, et materiam, ut beatæ illæ Euthymii reliquiæ in apto et convenienti loco deponerentur.

111 Domitianus vero, qui Magni erat vere magnus et germanus discipulus, ut qui esset ejus vitæ imitator accuratissimus, cum plusquam quinquaginta annos Sancto inserviisset, a loco non recessit: sed permansit deinceps ad sextum usque diem ab illo tempore, ut qui statuisset non esse sibi vivendum de cetero, nec ferendum esse, ut hanc lucem omnino adspiceret. Cum septimus autem jam dies advenisset, ei lætus noctu apparet Euthymius, Veni huc, dicens, tibi paratam gloriam consecuturus. Ecce enim, inquit, Deus tibi concessit, ut nos quoque hic degamus communiter. Hæc Domitianus annuntiat Fratribus, cum venisset ad synaxim. Sicque ipse in gaudio et spe bonorum futurorum e vita excedit.

112 Diaconus autem Pheidus, multis collectis operis, et magno adhibito studio, speluncam, quæ in principio tenuit silentem divinum Euthymium, pulcherrimam et maximam ædem efficit: cujus cum medium attribuisset thecæ magni illius Patris, ex utraque parte elaborat thecas Presbyterorum, Præfectorum, et reliquorum sanctorum virorum. Postquam autem perfecta jam fuissent omnia, tabulam, quæ erat sepulchro imponenda, et argenteum urceum, et cancellos Patriarcha statim mittit Hierosolymis. Deinde ille ipse quoque descendit ad Lauram, cumque sanctum illud beati viri corpus cum lampadibus et hymnis propriis credidisset manibus, transfert ad eam ædem, quam ipse recentem fuerat fabricatus, et in sacro suo deponit loculo, ut numquam posset amplius aperiri, et nec vel ullæ parvæ possent illinc ejus auferri reliquiæ. Cum tabulam autem imposuisset, urceum desuper quasi circa pectus defigit. Illa vero ab eo tempore in hodiernum usque diem omne genus gratiæ dat iis, qui ad eum accedunt fideliter. Atque cum sic quidem præclare fecisset reliquiarum translationem VII die Maii, adsumpto secum Martyrio et Elia, rursus revertitur in sanctam civitatem, et eos ordinat Presbyteros, et refert in catalogum cleri sanctæ Resurrectionis. Et hæc quidem sic habent.

a *An. Ch. 473. vide prolegomena num. 13.*

b *Eusebius lib. 6, hist. Eccl. cap. 16. Hippolytus præter alios plerosque commentarios quos componebat, opus de Paschate conscripsit, in quo et temporum seriem explanat, etc. De Canone ejus Paschali pluribus agit Ægidius Bucherius noster. Colitur 22 Augusti.*

c *De eo agemus 12 Maii, in libris contra hæreses pluribus de tempore disputat, maxime hæresi 34, Alogorum dicta, quæ prolixis et eruditis diatribis discutit Dionysius Petavius noster.*

d *Hujus Sixtus Senensis, Possevinus, Bellarminus, Miræus, alique nondum meminerunt; et varii ejus nominis Sancti sunt; at quis hic Confessor, adhuc nos latet.*

e *Æram hanc Orientalium attigimus in Prolegom. num. 13.*

f *Septimo legendum esse, ostensum est ibidem.*

g *In Vita S. Cyriaci: Abit pulchro illo ad Deum itinere Magnus Euthymius. Vidit autem sacram illius animam Gerasimus deduci ab Angelis, et præclare ad cælos ascendere, unde fuerat vocatus. Cum ergo statim assumpsisset. Quiriacum, ascendit in ejus Lauram, et sanctum ejus corpus gratis manibus sepelit, cum ea qua par est reverentia, et cum omnia fecisset quæ de more fiebant, reversus est.*

sepelitur.

Domitianus ab eo evocatus moritur.

Spelunca Euthymii mutatur in templum.

Transfertur ejus corpus.

Anima S. Euthymii ab Angelis in cælum deducitur.

CAPUT XX.

Occasio commutandæ Lauræ S. Euthymii in cœnobium.

Ad Zenonem
Imperatorem
et Acacium
Patriarcham
Constantino-
politianum,

a

b

c

d

e

a Martyrio
Patriarcha
Hierosolymo-
rum,

f

g

mittitur Phi-
dus Diaconus:

h

eripitur nau-
fragio a
S. Euthymio,

jubeturque
Lauram in
cœnobium
mutare:

transfertur in
Hierusalem
pallio ejus te-
ctus, mox di-
sparente:

Restat autem nunc, ut persequamur quam de caussa, et quemadmodum Euthymii Laura transmutilata sit in cœnobium. Necesse vero est orationem paullo altius repetere, ut sic apertam et dilucidam faciamus narrationem. Cum unus jam præteriisset annus post mortem magni Euthymii, Leo ille magnus et Christi amans Imperator a excedit e vita, relicto Leone suo b nepote plane infante successore imperii. Ei autem, cum c parum in imperio vixisset, succedit pater Zeno, sed ille quidem, cum ex insidiis Basiliscus quidam invasisset imperium, d fugit in Isauriam. Cum vero Basiliscus occupasset imperium, facit conciliabulum adversus divinam Synodum Chalcedonensem: quo quidem nitens pars eorum, qui erant schismatici in sancta civitate, cum sibi Gerontium quemdam e præfecisset Archimandritam, multa innovat adversus Ecclesiam: nec minora iis, quæ prius ausus fuerat Theodosius. Quinto autem anno f postea moritur quidem Anastasius Patriarcha, jam incipiente mense Januario: Zeno vero reversus ab exilio, vincit quidem Basiliscum, qui adhuc tenebat imperium, rursus autem g recuperat imperium, quod amiserat. Et Sedi quidem Hierosolymitanæ succedit Martyrius, de quo mihi superius sæpe facta est mentio, qui ad ipsum Imperatorem Zenonem et Acacium Episcopum Constantinopolitanum scribit de schismaticis et illorum blasphemia et vitanda hæresi: et cum Pheido Diacono dedisset litteras, mandat ei quoque non pauca ore dicenda.

114 Ille autem cum Joppen pervenisset, et quoddam ascendisset navigium, quod proficiscebatur in h Corycium, ubi fuit in ipso mari i Parthenico, in magnam incidens procellam et tempestatem, media nocte patitur naufragium. Cum vero jam demerge-retur, nec se supra fluctus posset omnino tollere, sed propterea quod in medio mari esset, et quod nox esset obscura et incerta, periret, in quoddam lignum ex inopinato, vel potius quod Deus id dedisset, incidit: et cum in quemdam locum enatasset, et a tanta calamitate se paullulum recreasset, venit ei in mentem admirabilis Euthymius, et statim illius implorabat auxilium adversus periculum, et ambas ei manus tendebat, et illius nomen sæpe invocabat. Cum sic ergo laboraret, ei alicunde magnus apparet Euthymius, per mare transiens, et secure in ipsis fluctibus inambulans. Quem cum repente vidisset Pheidus, adductus est in admirationem. Eum autem ab animi angore et timore volens rursus statim liberare, ea qua prius quoque solebat allocutione, Noli, inquit, timere. Ego sum Euthymius, Dei servus. Scias non esse bonum hoc iter in conspectu Dei. Neque enim afferet utilitatem aliquam matri Ecclesiarum. Et ideo oportet te reverti ad eum, qui te misit, et ei meo nomine jubere, ne sit sollicitus de disjunctione schismaticorum: haud enim ita diu abhinc, sed illo Pontificatum obtinente, futuram unionem, et omnes, qui sunt Hierosolymis, futuros unum gregem et sub uno pastore. Te autem oportet venire ad meam Lauram, et Fratrum quidem cellas diruere ab ipsis fundamentis, cœnobium vero ædificare illic, ubi meum ædificasti cœmeterium. Non enim Lauram, sed cœnobium potius esse locum Deo placet.

115 Hæc ille quidem mandat Pheido, et suo eum pallio induit. Ille autem reipsa, et non in somnis protinus raptus, non dissimili forte modo ei, quo Abacuc, ita facile et momento temporis statuitur in litore, et perinde ac si e somno surrexisset, (o divinam providentiam) in sancta invenitur civitate. Sic autem præter opinionem in domo conservatus, deponit quidem illud divinum Euthymii pallium, quod

tantum pelagus transvolare penna citius effecit et tutius, consueto autem induitur vestimento: illud vero (sed est attendendum; miraculo enim cognatum et consimile sequitur miraculum) a quadam veluti manu abreptum, evanescit et tollitur de medio. Cum ad se ergo rediisset Pheidus, et quænam cum mala oppressissent considerasset, undæ, fluctus, nox, desperatio, et quæcumque sunt mala tempestatis; deinde vero animo agitasset repentinam hujus inextinguibilis calamitatis solutionem, magnumque Euthymium, et quemadmodum cum jam esset defessus, et graviter suffocaretur, ei apparet pedibus ingrediens in fluctibus, et veluti manum illam porrigens hilarem vultumque una et vocem, et mandans ea, quæ dicta sunt, et tandem imponens pallium, et tantum mare veluti alatum per aerem transmittens, et domi suæ reddens insensibiliter; hæc cum apud se considerasset Pheidus, emisit illas voces cum magna admiratione: Nunc scio verum esse et germanum Dei servum magnum Euthymium, ab eoque missum, me liberasse a calamitate.

116 Deinceps autem hæc quoque matri narravit. Illa vero eis aures lubenter accommodans, (amabat enim non solum filium, sed etiam Deum) et propterea tam ejus qui servat, quam ejus qui servatur, delectata narratione, et etiam lacrymas profundens ex oculis, consuluit filio omnia impleret. Deinde autem ad Patriarcham quoque transiens, ei Pheidus renuntiavit omnia. Ille vero admiratus narrationem, quæ omnem rationem superat et opinionem: Revera, inquit, Dei Propheta est magnus Euthymius, magna-que est et quæ dici non potest apud illum fiducia. De iis enim, quæ Lauræ eventura essent, cum nos omnes essemus testes, prædixit jam in Christo consummandus. Hæc cum dixisset, ipse quoque Pheido permittit, ut ædificet cœnobium, et concedit, ut ad id proficiscatur, simul professus, se quoque omnibus viribus opus una esse aggressurum.

a An. Ch. 474, mense Januario. b ex filia Ariadna, nupta Zenoni. c Mensibus 10. d An. Ch. 476. Basilio et Armato Coss. ut ex Simplicii Papæ epistola colligitur, his data Coss. 4 Id. Januar. qua Zenonem ut pro Imperatore quædam ageret, hortatur: nec diu post isthic substitit, ut ex reditu patebit. e Pseudoepiscopum contra Anastasium, ut bene advertit Baronius an. 476, num. 41. f Post mortem S. Euthymii an. Ch. 477, cum præfuisset 18 annos, ut dicitur in Chronico Nicephori, et aliquot menses.

g Post 20 menses, quam ejectus erat, ut tradunt Cyrillus in Vita S. Sabæ, et Victor Tununensis, Simplicius Papa de Imperio recuperato congratulatur Zenoni VII Idus Octob. post Consulatum Basilisci et Armati an. Ch. 477. h Corycus Ptolenæo, Plinio, Straboni. Q. Calabro, Ciliciæ oppidum; Corycium promontorium, et in eo antrum Corycium, in quo optimus crocus nascitur.

i Imo Parthenicum, seu Parthenium mare Macrobio 7 Saturn. est pars maris Mediterranei, quod Asiam Africanque interluit.

CAPUT XXI.

Cœnobii ædificatio.

Cum autem Pheidus magnam manum accepisset ministrorum et domus ædificatorum, et unum ex mechanicis, descendit in Lauram, et cum ædificasset cœnobium, sepique et fossa esset complexus, vetus quidem templum attribuit Fratribus ad cœnaculum, alterum autem templum superius ædificat. Intra cœnobium vero excitat turrim, quæ esset aperte veluti propugnaculum totius solitudinis, et eam collocat in medio cœmeterio. Loci vero posituram, in qua hoc sacrum collocatum est cœnobium, et esse pulchram propter æqualitatem, et monachis esse aptam ad exercitationem propter aeris maxime temperationem, oratione describam et ostendam, quantum potero.

118 Est quidam collis admodum brevis inter duas valles, quæ ex Oriente et Occidente simul paullatim coeunt, et ad Austrum inter se commiscuntur. Ad Boream autem patet pulcherrima campi planities circiter tria stadia, quam fieri potest optime excogitata ad voluptatem et delectationem. Per eam autem me-

AUCTORI
CYRILLO
MONACHO

narrat S. Euthymii monitum matri suæ et Patriarchæ.

Cœnobium ædificatur;

quo situ.

diam torrens perfluit, qui ex alto descendit ex colle, qui est ad Orientem, fitque loco veluti quædam zona. In ipsa vero collis in planitiem inclinatione, et eorum eleganti mixtione et conjunctione, exurgit turris veluti quidam vertex et arx quædam: et turrim deinceps consequitur porta, quæ est versus planitiem, quæ cum voluptate transmittit eos qui exeunt, veluti a quadam specula despicientes pulchra illa planitiei spectacula. Sed quid loci naturam recenseat aliquis, quemadmodum est quidem mitis et fertilis; quali autem super caput est aere temperatus, et neque majore quam opus sit calore, neque frigore utatur; sed cum ex ambobus fugerit ea, quæ molestiam afferunt, uniuscujusque præclare tenet medium; et est frigidioribus quidem calidior; calidioribus autem rursus sensim frigidior, et consequenter valde humidis siccior, et immoderate siccis humidior, cum ea, quæ unicuique congruit, commodatione?

119 Cum ergo totum ejusmodi cœnobii ædificium simul et ornatus, non opus habuerit plus quam tribus annis propter multas manus, vehemensque et intensum ministerium; volebant quidem divini Patres illud cum alio ornatu et artificio Ecclesiæ reddere et dedicare, eos autem arcebat rursus aquæ penuria. Nam in illa quidem solitudini pluit sola hyeme. Cum ea autem fuisset magna ex parte sicca et aquæ expers, ei aqua defecerat, maxime circa vernam conversionem: nisi forte in aliquibus concavis cisternarum consisterentaliquæ breves aquæ reliquæ. Quod quidem eos valde reddebat animi dubios et perplexos, ut qui premerentur inexorabilibus naturæ necessitatibus. Significant certe Præfectus Elias et Diaconus Pheidus Longino præfecto inferioris *a* monasterii, et Paulo præfecto monasterio *b* Martyrii, ut suis jumentis aquam curent ad eos transferendam ex Pharis.

120 Sequenti autem nocte eis paratis ad iter, cum jam congregata essent jumenta, illa nocte apparet B. Eliæ magnus ille Euthymius. Quid hoc sibi vult, rogans, quod hodie jumenta congregetis? Cum is vero respondisset: Ut aquam afferamus ex Pharis, propterea quod ea nunc nobis omnino defecerit; increpavit illum dicens: O vos modicæ fidei, quanam de causa Deum non rogavistis? Num is, qui ex prærupta petra inobedientem potavit populum, et aquam ex asini maxilla Samsoni aliquando fecit scaturire, non poterit vobis quoque ad usum suppeditare, si solum cum fide offeratis petitionem? Deinde eis etiam prohibuit iter ad Pharas, ut minime necessarium. Aqua enim vobis implebuntur vel maximæ cisternæ, si ne tres quidem horas expectaveritis.

121 Cum ad hanc visionem e somno excitatus fuisset B. Elias, et statim eam Pheido et reliquis annuntiasset, jumenta quidem a proposito soluit ministerio: cum nox autem jam transisset, et sol quantam videt terram suis illustraret radiis, nubes nescio unde aerem, qui erat, super cœnobium, repente complexa, protinus erupit in pluviam. Et omnia quidem circumcirca simile adhuc puniebat flagellum siccitatis: ii autem soli qui erant in cœnobio, præter opinionem aquam erant adepti, perinde ac si aliquis pluviam circumscripsisset, et rursus ulterius non sineret progredi. Postquam autem et cisternæ fuerunt aqua plenæ, et non erat amplius opus imbris qui e cœlo descendunt; dissipata est statim nubes, et vehemens imbrium procella rursus reducta fuit ad serenitatem.

122 Cum vero miraculum brevi totam pervasisset solitudinem, et pervenisset jam etiam ad ipsum Archiepiscopum Martyrium, descendens ille multis copiis ad cœnobium, præclaram quidem egit synaxim et vigiliam cum multis lampadibus et suffitibus. Splendidam autem et magnificam facit dedicationem, deponens sub ara quasdam partes reliquiarum Martyrum *c* Taraci, Probi et Andronici, vii mensis Maii. Erat

vero jam *d* duodecimus annus post decessum Euthymii. Cum aliquod autem tempus transisset, Diaconus quoque Pheidus suscipit Episcopatum civitatis *e* Doron quæ vocatur.

a S. Theoctisti. *b* Patriarchæ, cui hic Paulus successit, quem sibi secundum, seu coadjutorem, habebat S. Theodosius Cœnobiarcha in regimine reliquorum cœnobiatorum, *a* Salustio Patriarcha moribundo an. Ch. 493, imposito. Cyrillus in Vita S. Sabæ.

c Passi sunt sub Diocletiano Tarsi in Cilicia. De eis agit Martyrol. Roman. XI Octob. *d* An. Ch. 484. *e* Doron, Dora, Dor, Ador, etc., civitas maritima, undecimo, aut, ut alii volunt, nono milliario a Casarea Palæstinæ, pergentibus Ptolemaidem. Legendus Adrichomius in tribu Manasses citra Jordanem cap. 26.

CAPUT XXII.

Tres primi successores S. Euthymii. Pax Ecclesiarum. Oleum S. Euthymii.

Sed cum ego in hunc locum venerim, mihi venit in mentem, ut de schismaticis illud addam, quod mihi etiam dignum videtur de quo dicatur; ut quæ in mari fuit divini Euthymii prophetia, evidentius hinc ostendatur. Nam cum jam quidem Patriarcha Martyrius, fidem tribuens Pheidi visioni admirabili, et iis quæ in mari prædixit ille Magnus, de his quidem schismaticis cessavit cogitare. Non multum autem temporis intercessit, et veluti ex diviniore quadam visitatione Marcianus, cujus paullo ante memini, omnes ipso convocat in cœnobio, quod ab ipso constructum fuerat in sancta Bethleem, et, Quousque tandem, inquit, o Fratres et Patres, contendimus corpus Ecclesiæ dividere in partes, idque cum nec nobis quidem constet, quæ sit Dei voluntas, sed rem sic credamus propriis cogitationibus? Est ergo nobis considerandum, ne forte existimantibus recta via ingredi in avia contingat incidere. Sunt enim incertæ hominum cogitationes, sacra aiunt eloquia, et si videtur, sequentes illud Apostolicum, et veluti exemplo utentes, jaciamus sortes in conspectu Episcoporum et monachorum: et si sors quidem venerit ad monachos, oportet omnino perseverare in iis, in quibus nunc manemus et quæ nobis placent: sin autem ad Episcopos, cum ipsis communicare. Cum hanc attulisset sententiam *a* Marcianus, nullus erat ex iis, qui aderant, qui non laudaret. Jactam itaque sortem monachi quidem eam habuerunt, omnes autem ei statim communicabant, tamquam ex Deo esse cognitam arbitrati, præter Gerontium solum et Romanum. Et omnes seipsos præbent *b* ferentes unioni Ecclesiæ, eique de cetero germanam ac synceram faciunt communionem.

124 Cum eos autem Patriarcha pulchre non solum supinis, ut quis dixerit, manibus, sed etiam cordis sinibus excepisset, præclarum et celebre festum agit. Admodum enim pulchre civitati exortum est bonum pacis, et lætatae sunt plateæ Hierusalem, et per omnia Deus glorificabatur. Gerontius autem et Romanus, alter quidem cum quadraginta quinque annos præfuisset B. Melanæ monasteriis, alter vero in Thecorum, ut supra diximus, regione monasterium construxisset, et deinde ex ipsis quoque turpiter fuissent expulsi propter eorum, quæ ipsis visa fuerant, impietatem, mali male huc et illuc obeuntes recesserunt. Sed hæc quidem facta sunt temporibus Zenonis.

125 Sequentibus vero annis, cum *c* Anastasius post ipsum acceperisset imperium, incursionem autem fecissent *d* barbari, et magnam partem solitudinis vastassent et depopulati essent, everterunt ipsa quoque Agarenorum tabernacula, quæ eis nuper magnus fixerat Euthymius. Deinde qui ex his quidem erant insigniores, alia sibi excitant in Martyrii monachi monasterio, et templa erigunt. Barbari autem cum rursus eos essent aggressi, alios quidem interimunt, alios vero captivos abducunt, aliquos autem in alios vicos compellunt, nempe eos, qui ex inopinato hoc periculo evasere superiores, cum magna et gravissima fuisset hæc illic barbarorum incursio.

126 Beatus

Marcianus schisma inter Episcopos et monachos ortum jacta sorte tollit.

Sap. 9. 14.

Act. 1.

a

b

festivitas pacis celebratur Hierosolymis.

c

d

Irruptiones Barbarorum.

absolvitur triennio.

aquæ penuria laborantibus,

a

b

a S. Euthymio in somnis promittitur,

daturque divinitus.

dedicatur templum.

c

Successores
Euthymii
1 Elias,
2 Simeon,
3 Stephanus.

e

f

g

Cæsarius oleo
e sepulchro
S. Euthymii
fluente sanatur.

h

id narrat
Episc. Tripo-
litano:

hujus conso-
brinus ideo fit
monachus,

i

Episcopus
Tripolitanus.

k

Marcianus
Abbas san-
ctus.

126 Beatus autem Elias, qui Euthymii recte præerat ovibus, cum triginta et octo totis annis administrasset præfecturam, multaque præclara et egregia in ea fecisset opera, et magnum sui amorem reliquisset Fratribus, qui in eis viget usque in hodiernum diem, ipse quoque feliciter *e* excedit ad Dominum. Cum quidam autem Simeon Apameensis post illum accepisset administrationem, et in ea tres tantum annos vixisset, Stephanus Arabs genere ei *f* succedit: qui cum mortuus esset, *g* ei frater Procopius sexcentos aureos ex bonis paternis tribuit monasterio.

127 Sub eadem autem tempora Cæsarius quoque quidam Antiochenus, qui in civilibus magistratibus sæpe bonam erat assecutus existimationem, cum ad sanctam venisset civitatem, et satis longum esset illic tempus moratus, incidit in quamdam corpoream valde gravem affectionem. Quoniam vero deerat manus, quæ eum curaret, et omnem superabat tolerantiam et amicorum consolationem, cum non haberet quidnam deinceps faceret, confugit ad sepulcrum admirabilis Euthymii, et quod ex illo fluebat oleum fit statim ad liberandum hominem remedium, cum solum morbus fuit inunctus. Is autem referens gratias pro beneficio, pecunias Sancti monasterio alias quidem jam præbuit splendide ac magnifice alias autem etiam quotannis præbiturum esse promisit.

128 Domum vero revertens, cum ad *h* Tripolitenum Episcopum accessisset, quomodo solet animus in rebus hujusmodi lubenter rerum meminisse gravium, quæ jam præterierunt, narravit ei singula, quemadmodum malum quidem eum invasisset, et manus medicorum et præsentia familiarium, illæ quidem ad curationem, hæc vero ad consolationem nihil valebant; et quemadmodum omnibus desperatis, venerit ad sepulchrum Euthymii, et quemadmodum illic solum unctus oleo, protinus, et citius quam quis sperare atque adeo optare ausus fuerit, invenit curationem.

129 Hæc ille quidem singulatim narrabat Episcopo. Quidam autem Leontius, illius consobrinus, cum esset ætate valde juvenis, contigisset vero eum interesse narrationi, animo protinus, ut audivit, incitatus, et majus aliquid animo agitans quam pro ætate, cum quæcumque sunt mundana condemnasset, a quibus ut plurimum facile decipi et capi potest juvenis, recta venit in magni Euthymii monasterium, et vitam suscipit monasticam. Quem utique, cum virtute evasisset insignis, accersens Stephanus Episcopus, ei tradit curam monasterii, quod conditum fuit in honorem magni Martyris *i* Leontii. Paulo post vero cum Sedis etiam reliquisset successorem, excedit *e* vita vicesimo secundo mensis Januarii, cum annos viginti et unum integros præfuisset cœnobio. Porro autem Leontius quoque, hujus consobrinus: Nilum quemdam cœnobii Presbyterum euntem Antiochiam, et ab eo hospitio exceptum, cum ex iis quæ aderant, satis accepisset, *k* Orestiadis ordinat Episcopum. Et hæc quidem ita se habent.

a Summus vir postea Marcianus fuit, in cujus horreo frumentum ex unico grano divinitus una nocte admodum duplicatum fuisse, dictum est in Vita S. Theodosii XI Januarii num. 61 et 62. In Vita S. Sabæ dicitur sanctus Abbas et vir longe optimus; qui visione cælesti monitus fuerat, ut S. Sabæ de necessariis provideret. Obiit universalis Archimandrita omnium monasteriorum a Salustio Patriarcha constitutus, cui suffecti SS. Sabas et Theodosius. b Forte ferventes; ut annotatur apud Surium et Baronium an. 477, num. 29, ubi hæc refert, licet diu post contigerint, ut ordo narrationis exigit. c Olybrio solo consule an. 491. Indictione XIV, in Vita S. Sabæ. d Theophanes lib. 15, cap. 10, refert anno Anastasii 11. Saracenorum incursum in Phœnicen et Syriam rursus (seu secunda vice) effectum esse. Prior hæc irruptio ante mortem Eliæ Hegumeni videtur contigisse.

e An. Ch. 511. f An. 514. g Surius monet videri legendum ejus, a nu. 96, deficit nos MS. Græcum. h Opulenta Phœniciæ ac celebris urbs Tripolis, describitur ab Adrichomio inter loca externa cap. 30. i S. Leontius Tripoli passus colitur 18 Junii.

k Orthosiadis legendum suspicamur. Est. Orthosias prope Tripolim, e regione Cypri, etiam urbs Episcopalis, cum Tripoli, sub Metropolitana Tyrio, describitur ab Adrichomio inter externa loca cap. 29.

CAPUT XXIII.

Successores S. Euthymii. Sacrilegus punitus.
Cyrilli scriptoris ætas.

Revertendum est autem ad Magni Euthymii monasterium, et quæ deinceps consequuntur, ea sunt addenda narrationi. Post Stephani *a* Præfecti consummationem, Thomas, qui genus trahebat ex Apamea, cum id felix et florens accepisset, minuit et circumcidit. Quo autem tempore is administrationem tenebat monasterii, ad eum rursus venit Antiochenus Cæsarius et ab illo humane et benigne acceptus, cum in eodem cum eo accubisset convivio, deinde ut solet inter eos agitati essent sermones, et audisset quod in Diaconico essent illius ligni partes, in quo Dominus illo suo admirabili consilio fuit crucifixus; petit ab eo, ut liceat sancta illa ligna adorare, et eorum exiguum aliquam partem accipere. Cum ergo annuisset is qui præerat monasterio, eadem quidam hora ei aperit ambas fores Diaconici, reserat autem thecas rerum pretiosarum, aliquid ardentius faciens et amantius: et ingressus est Cæsarius cum iis, qui erant circa ipsum. Cum autem adorassent et complexi fuissent, aliquam quoque partem accipiunt illius salutari et venerandi ligni. Deinde etiam ingressi interiorem cellam Diaconici, rursus convertuntur ad se reficiendos.

131 Theodorus autem Galata quidam, qui eis ministrabat, frequenter exiens per Diaconicum, et ad eos ingrediens, sacris illis thecis apertis, sexcentos illos surripit aureos, de quibus ante diximus, qui positi erant in tribus crumenis. Et Præfectus quidem Cæsario et suis mentem adhibens, non sensit quod factum erat. Mane autem surgens Theodorus, simulabat se irasci, et præferebat se valde indignari, quod non liceret ei frui quiete et silentio. Quocirca recedit ex monasterio, specie quidem quod desideraret locum vacuum a tumultu, re vera autem, quod cuperet latere, et aurum abscondere. Dum ergo ad sanctam civitatem iter esset ingressus, ubi fuit ex adverso monasterii monachi Martyrii, et sensim sedens, et genibus crumenas imponens, aureos quinquaginta numero ex una harum sumpsisset, ponit reliquos sub magno quodam lapide: et cum locum signasset, et sibi notum, quoad ejus fieri posset, fecisset, recta profectus est Hierosolyma; illinc vero Joppen.

132 Cum equos autem conduxisset, et arrham dedisset, revertitur ad lapidem, sub quo latebat aurum: et cum jam prope fuisset, (o oculus qui omnia intueris! o justissima judicia!) videt quemdam magnitudine maximum et adspectu terribilem serpentem, qui e lapide prorepserat, et erat veluti collocatus ad servandos aureos, conari arcere eum a re aliena. Ille ergo timore affectus, tunc quidem vacuis manibus revertitur: sequenti autem die rursus redit, et rursus invenit terribilem illum auri custodem adeo diligenter vigilantem ad auri custodiam, ut ne liceret quidem omnino accedere ad lapidem: quin etiam cum aggredi perrexisset, diu serpens ita est eum persecutus, ut satis habuerit illinc salvus recedere. Postridie autem venit rursus ad locum, et protinus advolans quædam virtus aerea, cum veluti quamdam clavam incussisset Theodoro, et certam ei plagam infixisset, illum quidem evertit et prope exanimatum humi dejicit. Quidam autem Lazariotæ cum transiendo advenissent, et tam misere jacentem invenissent, accipiunt et deferunt in nosocomium, quod est in civitate.

133 Cum illic autem diu jaceret, videt in somnis quemdam senem eum acriter corripientem, et dicentem: Non aliter tibi licet surgere, nisi surreptas pecunias prius reddas Euthymii monasterio. Cum itaque exinde accersiisset eum, qui accipiendis præfectus erat

AUCTORE
CYRILLO
MONACHO.

a

Quartus suc-
cessor Tho-
mas

particulam
sanctæ Crucis
dat Cæsario.

Monachus fu-
ratus 600
aureos.

eos abscondit;

arcetur a ser-
pente ne eos
recipiat,

divinitus pu-
nitur,

in somnis mo-
nitus confite-
tur crimen,
aurum osten-
dit,

erat ægrotis; et furtum confitetur, et dolum aperit, et caussam, quæ tunc latebat, cur e monasterio recesserit, propalat et profert in lucem veritatis: et quemadmodum sub quodam lapide aurum deposuerit, et quemadmodum cum sæpe accessisset et conaretur tollere, primum quidem serpens et magnitudine et adspectu terribilis, qui e lapide prorepserat, eum expulerit admirabiliter et propter opinionem; deinde autem quædam virtus, quæ alicunde advolavit, eum sic affecerit.

134 Hæc cum accepissent Præfectus Thomas et Leontius, statim ascendunt ad sanctam civitatem, et cum Theodorum in quodam vehiculo imposuissent, ut eis ostenderet locum, in quo aurum erat abditum, ipsum quidem inveniunt sub lapide positum, formidabilis autem illic custos (o miraculum) nusquam aderat; ut qui veluti veris dominis thesauro cecisset. Atque ille quidem statim tollunt aureos, parum curantes eos, qui consumpti fuerant a Theodoro. Ipse autem nihil amplius mali sentiebat, et erat sano corpore.

135 Atque Thomam quidem, qui octo annos Euthymii præfuerat monasterio, vicesimo quinto Mensis Martii, *b* septuagesimo anno post discessum Euthymii, benignus et clemens Dominus hinc evocat. Leontius autem post eum suscipit præfecturam monasterii, a quo ego, qui hæc scriptis mandavi, referor in *c* catalogum Fratrum illius gregis. Quæ ergo de hoc divino et admirabili Euthymio Patres mihi narrarunt, ut dicam sicut divinus David, non abscondi a filiis eorum in generationem et generationem. Oportet autem omnino ea, quæ meo tempore facta sunt, non despicere, cum qui sunt affecti beneficio, sint adhuc superstites, et intersint iis quæ geruntur, et sui intuitus utantur testimonio: sed et in hodiernum usque diem ea, quæ sunt præter opinionem fiant miracula, quæ sunt eorum quæ præcesserunt probatio et perfectum signaculum, quod de illis nihil sit omnino dubitandum.

136 *d* Decimosexto itaque anno, cum monachorum suscepissem habitum, vehementique quietis ac silentii teneret desiderio et habitandæ solitudinis, quærebam honestam alioqui occasionem ut ea consequerer. Cum nullam autem aliam invenirem, præ me tuli magno me teneri desiderio videndæ dedicationis Ecclesiæ Hierosolymitanæ, et petii ut illuc ire liceret. Dimissus autem a præfecto, cum jam essem recessurus a Metropoli Scythopolitarum, mater hoc mihi dat mandatum, ut nihil ex iis, quæ pertinent ad animam, ex me facerem absque admonitione et consilio Joannis Silentarii: Ne forte, inquit, statim ab initio imprudens irretiaris errore Origenistarum. Cum ergo venissem in sanctam civitatem, et sacra quidem loca adorassem, in quibus Dominus propter nos moras traxit salutare, et cum divinæ quoque Crucis lignum adorassem, deinde ad *e* eum me confero. Is autem cum et mihi alia monita dedisset et consilia, tandem hoc quoque mihi præcipit: Si vis, inquit, salvus esse, vade ad magni Euthymii monasterium, et in eo habita. Hæc cum ego audivissem, venio per solitudinem quam citissime ad Jordanem: et cum satis longum tempus cum iis, qui *f* illic erant, Patribus essem versatus, in illius magni monasterium delatus, sum susceptus. Leontius autem erat, cuiet suscipiendi cura, et monasterii præfectura fuerat credita.

a Perperam Episcopi additum erat. Est hic Stephanus Arabs, frater Procopii, supra nu. 126, obiit an. Ch. 534, ut ex num. 133, colligitur. *b* An. Ch. 542. *c* Hæc eadem refert, citato hoc loco, in Vita S. Joannis Silentarii, ubi Indictionem VI, addit, et annum ætatis S. Joannis 90 mensem Julium, quo ad S. Euthymii monasterium venit; quod necessario an. Ch. 543, contigit, qui secundus est præfecturæ Leontii. Vide Prolegomena num. 9.

d Imo decimo tertio. Rediit S. Sabas Constantinopoli in Palestinam in Septembri, Indictione nona an. Ch. 530. Hierosolymis Caesaream proficiscitur, hinc Scythopolim. Cyrillum puerum discipulum sibi acquirit, cujus caput Metropolitæ Theodosius tonsens in primo Ecclesiastico gradu constituit. Rediit Sabas ad Lauram, et

modico tempore ibi transacto infirmitate detentus est, ex qua obiit Indictione decima, V Decembris an. Ch. 531. Ab indictione ergo nona; ad sequentem sextam non nisi decimustertius labeatur annus; nisi ante dicatur habitum monasticum accepisse, quod ille locus in Vita S. Sabæ ægre ut suspicemur permittit. *e* In Lauram B. Sabæ. *f* Potissimum cum Seniculo monacho in xenedochio Abbatis Euthymii, Scythopoli ex monitione S. Joannis in somno ei facta. In hujus Vita.

CAPUT XXIV.

Sacrilegium punitum.

Cum illic ergo versaret, video ea ætate quemdam genere Cilicem, habitu monachum, Paulum nomine, ex Martyrii monasterio profectum, quem malus quidem possidebat spiritus; ab iis autem qui ad ipsum attinebant, adducebatur ad monumentum Euthymii. Cum positus ergo fuisset monachus ad thecam reliquiarum, apparens paullo post magnus Euthymius, media nocte fugat dæmonem. Fuit autem hoc certum curationis testimonium: nam cum ipsa nocte ascendisset Paulus ad horam nocturnæ psalmodiæ, fit unus ex iis, qui caneant, et nobis omnibus præsentibus, se fatetur fuisse a Deo curatum. Cum autem quod factum fuerat, didicissent monachi Martyrii monasterii, veniunt ut eum rursus reducerent in suum monasterium. Sed ille cum vellet ostendere se esse grato animo, et apud se scriptam conservaret gratiam, mansit deinceps in cœnobio, omnemque laborem et ministerium alacri animo una subiit cum Fratribus.

138 Cum nos autem aliquando colligeremus alimentum in solitudine, id vero erat quod vulgo solet nominari *a* Manuthia, in colligendo rogavimus Paulum, qui ipse quoque aderat, quidnam ei accidisset, et quam de causa venisset in cœnobium, et quamnam curationem esset consecutus apud thecam reliquiarum. Ipse autem, ut qui jam esset nobis familiaris, et apud nos non posset quidquam fingere, omnia aperte recenset: Ego, inquit, cum mihi Diaconatus munus esset creditum in monasterio Martyrii, nescio quomodo laboravi avaritia, et captus sum amore pecuniæ. Cum autem essem inops, et nescirem unde vel mihi drachmam pararem, venit mihi in mentem ex sacris vasis aliqua surripere, et unumquodque eorum pretio vendere, et sic aliquo modo mihi parare possessiones. Cum vero victus essem ab his improbis cogitationibus, et Dei timorem excussissem, surripio claves ex ara: et cum locum aperuissem, in quo erat reposita vasa sacra, ex aliis alia quidem mihi usurpavi, alia autem aliis quoque contemptim distribui. Deinde cum illo Diaconatus munere functus essem, claves quidem reddo rursus ad aram referens. Cum autem ad cœnam venissem cum quibusdam Fratribus, et me vini potione extiassem, in strato miser recumbo. Protinus vero omnis intemperantiæ cogitatio in meam diffunditur animam, perinde ac si omnes concurrissent. Ego autem, cujus animus erat adhuc corruptus a temulentia, me libenter tradidi his cogitationibus: quæ me assumptum sic affecerunt, ut viderer sentire feminam, quæ una mecum esset et una cum ea jacere.

139 Protinus ergo ad me venit obscura quædam nubes et caliginosa; ea autem erat sceleratus dæmon, qui me invaserat, a quo victus tamquam ab aliquo hoste captus, mansi ab eo longo tempore cruciatus, et quid non grave patiens? Ubinam enim male faciendi satietatem hostis ceperit, quando hoc facere fuerit in ejus potestate? donec Fratres mei ducti misericordia me tollunt, et ad Sancti capsam adducunt: et statim perinde ac si resipuissem, et ad me essem reversus, cum calidis orabam lacrymis, ut mei magnus miseretur Euthymius, et me ab hac scelerati dæmonis liberaret contumelia: et vespere propter eam jacebam supplicans, et non intermittebam orare. Jam autem circa mediam noctem videbar mihi versari in quodam loco divino et admirabili, cujus posituram,

Monachus dæmoniacus curatur ad sepulchrum S. Euthymii:

convalescit.

5 successor
Leontius,

b

c

ad quem Cyrillus vitæ scriptor,

d

consilio
S. Joannis Silentarii,
transit.

e

f

Cyrillus quando habitum monasterii suscepit.

is ob sacrilegium, ebrietatem, et cogitationes turpes admissas,

a diabolo possessus,

et plurimum
cruciatus.

a S. Euthy-
mio appa-
rente objur-
gatur.

monetur de
emendatione,

Ezech. 18. 23.

et liberatur.

Joan. 5. 14.

Manuthia
quid sit.

posituram, pulchritudinem, gratiam optaverit quidem videre quispiam, sed verbis nequaquam poterit exprimere. Videbatur autem mihi nigra quoque quædam cuculla et lana plena esse meo capiti imposita: ea autem lana (o malorum depulsor Dei serve Euthymi!) absit ut ullis aliis imponatur. Nam intrinsecus quidem pro lana, ornata erat spinis, iisque non tolerabilibus utique aut mediocribus, sed styloꝝ stimulis magnitudine longitudineque similibus. Caput autem meum valde pungebat, et nec omnino quidem hiare sinebat aut respirare.

140 Cum tali ergo malo premerer, lingua mihi videbar versare nomen Euthymii, et eum orare. Ille autem statim mihi apparet, multa luce circumcirca refulgens, pilis canus, gravis adspectu, lætus oculis, statura brevis, promissa barba, nigra veste indutus, et virgam manu tenens, et: Quanam re, inquit, tibi opus est? Quid autem vis tibi faciam? Cum ego autem timide et subtredebunde respondissem, Miserere meæ calamitatis, et a gravi me libera dæmone; ille vero austerius respondens: Sed est ne tibi, inquit, persuasum ex iis quæ fiunt, nihil Deum latere? Didicisti ex iis quæ passus es, quantum malum sit, res Ecclesiæ aut Dei potius despicere, et inconsiderate ac temere perfundere? Nam quomodo rerum Ecclesiis consecratarum gratia aperte transit ad Deum, ipse autem rursus scit ex alto præbere remunerationes; ita qui eis male utuntur, non in alium, sed in illum ipsum sunt contumeliosi, et ei meritas luunt pœnas. Si enim olim Ananias cum uxore, cum ex iis quæ ipsi obtulerant, surripuisset, tantas dederunt pœnas, ut ipsi una furto morerentur; quamnam veniam consequetur, qui ne alienæ quidem parciat oblationi? Verumenimvero, inquit, si pactum conventum feceris, te non amplius rebus sacris manus injustas immisurum, nec te, malas admittendo cogitationes, suaviter oblectaturum; te, inquit, consolabitur Deus et te curabit. Est enim benignus et clemens, et non vult mortem peccatoris, ut divina docent eloquia, sed ut ipse convertatur et vivat. Propterea enim tibi mala evenerunt præsentia. quod cum tibi rerum sacrarum creditum esset ministerium, non tamen te ipsum Deo conservasti fidelem; sed statim ad dolum respexisti et furtum, metens, ut vere dicam, ubi non seminasti, et colligens ubi non dispersisti. Hunc proficiscitur, quæ fit ab ipso derelictio: hinc insultus carnis et intemperantia, et hic gravis dæmonum fluctus hinc in te inundavit.

141 Hæc cum ego audivissem, ei polliceor me in posterum cautionem esse adhibiturum. Et tunc, inquit, cum in sceleratum dæmonem infremuisset, et manu meam cucullam apprehendisset, vix, inquit, et vi eam aufert capiti, ea autem statim mutavit formam, et mihi in Sancti manu brevis quidam videbatur Æthiops, habens oculos igni similes. Visa est autem ante ejus quoque pedes defossa esse fossa profundissima: et illum quidem dejecit in fossam, ad me vero rursus conversus, illud dicit, quod Christus paralytico: Ecce sanus factus es, noli amplius peccare: sed attende tibi ipsi, ne quid contingat deterius. Ab ea autem liberatus affectione, ardentius Deo actis gratiis, ab illo tempore sum conservatus, usque in hodiernum diem nullo malo affectus. Hæc cum mihi Paulus narraverit, ego omnibus communem adjeeci narrationem.

a Lubet de voce hac, nusquam alibi nobis quidem notata, eruditum Adriani Crommii (utrique nostrum semper cum honore nominandi, a quo sacris litteris Theologicisque disciplinis sumus instituti) conjecturam apponere: Existimo, inquit, Hebræam esse vocem; et sic scribendam מְנוּחָה manot-ja, id est, partes, sive portiones. Dei, sive inemptas dapes, quas ex Dei beneficio in deserto ex arboribus vel herbis legebant. Similis vox est Esther 2, v. 9, in Hebræo, ubi Esther dicuntur datæ partes ejus. Heb. מְנוּחָה portiones ejus, sive res ei ad victum et cultum necessariae. Sed ibi הָהָן litteræ finales pluralem numerum et affixum femininum significant. Posset etiam ex Hebraica et Græca esse com-

posita dictio, ut μενουθία, sit quasi μέννα εὐθυόν, ut sit allusio ad Man, sive manna Hebræorum, quod Exodi 16, v. 21, et Sapient. 16, v. 28, ante ortum solis colligendum erat. Vocaturque ipsum man, quasi pars vel portio, quæ ipsis a Deo dabatur, et sine labore comparabatur, quamquam et aliam etymologiam dat noster Interpres ex LXX. Exod. 16, v. 13, ut מַנְהוּ Manhou, sit quasi מַנְהוּ? Quid hoc?

CAPUT XXV.

Energumeni liberati.

Verumenimvero nunc mihi rursus incitatur oratio ad rebus aliis pascendas vestras aures. Non sinit enim cessare miraculorum continuatio, semper magis provocans orationem, et vehementi semper studio contendens progredi ad anteriora, quæ sunt præstantiora atque jucundiora, veluti ipsa secum certans, et ea quæ præcesserunt iis, quæ sequuntur, volens vincere. Duas enim cisternas, quas fama est ab initio fodisse Amorrhæos, distantes duobus stadiis a cœnobio, renovat quidem, cum adhuc esset super terram, magnus Euthymius ut jam ante declaravimus: et cum alterius ori imposuisset ostium, tribuit Lauræ ad aquationem: alteram autem iis, qui ab ipso baptizati fuerant, Agarenis, certo concedit tempore. Cum sic ergo haberent cisternæ, et una quidem Lauræ, altera vero attributa fuisset Agarenis; solitudinem illam, quæ erat alioqui arida, et propemodum aquæ expers, pluviae invaserat penuria. Qui Lauram itaque incolebant, aquæ veriti inopiam, cisternæ quidem ostium clavis et vectibus communiunt.

143 Cum vero a Præfecti, qui Romano suberant imperio, Aretha et Asuades, contra se invicem arma et bellum suscepissent, per solitudinem sæpe dispersi barbari, et pecunias diripiebant, et domos evertebant, et quæcumque alia in his rebus violenta solent et tyrannica contingere, faciebant. Cum nos autem aliquando sederemus ante aditum cœnobii, accedant quidam duo barbari, cum eis vero aderat quoque Christianus quidam, Thalamas nomine, qui erat cognatus Agarenorum, qui fuerant olim baptizati ab Euthymio. Adducebant autem unum ex sua multitudine barbarum, qui ipse quoque a quodam sævo possidebatur dæmone. Cum ergo accessissent, exposuit nobis causam Thalamas, nempe quod cum aliquando barbari venissent ad Lauram, ut potarent suos camelos, et cisternæ impositum invenissent ostium, hic quem possidet dæmon, paullo magis barbarice commotus, gravi quidem lapide illud confringit; eum autem statim vicissim longe gravius ferit dæmon, et deinceps jacebat tortus ac dilaceratus, et os habens spuma oppletum.

144 Ego vero, inquit, accedens, et quod ita se haberet barbarus animo fractus, una cum his viris eum tollo, et ad Sancti capsam affero, ut unde accipit calamitatem, illinc inveniat mali quoque medicamentum. Ejusdem enim est et castigare propter audaciam, et curare rursus propter elementiam. Cum ergo ad loculum positus esset is, qui laborabat, et non multum deinceps tempus mansisset, curationem invenit majorem quam petierat; non liberatus solum ab affectione, sed etiam diviniore luce animum habens illuminatum, et non multis postea diebus baptizatus.

145 Hujus autem ipsius quoque Thalamæ sororis filia, immundi dæmonis dominatu tenebatur. Ea igitur a Lazario (illinc enim habitabat Thalamas) portata ad capsam reliquiarum, nullum quidem aliud medicamentum applicatum, nisi hujus loculi sanctificatio: dies autem non plures quam tres, ad perfectam sufficiunt liberationem ab eo qui opprimebat.

146 Quid vero de filio dixeris Agareni Argobi? hoc enim erat nomen patris. Quem cum pascentem greges in solitudine quidam execrandus invasisset spiritus, non solum mente, sed adspectu et oculis quoque erat perversis. Delatus autem ipse quoque ad capsam reliquiarum brevi, omnino erigitur, et omnia suo loco restituta habens, patri redditur.

165 147 Multa

AUCTORE
CYRILLO
MONACHO.

Cisternæ
S. Euthymii
ostium.

a
perfringit
barbarus mi-
les,

invaditur a
dæmone:

liberatur ad
sepulcrum
Euthymii, ba-
ptizatur.

Liberantur
puella;

adolenscens:

147
CYRILLO
MONACHO
mulier

147 Multa quis posset alia ejusmodi recensere, atque adeo innumerabilia. Quamdā enim mulierem, quæ in vico Betabudison cum marito habitabat, meridie domi aliquando sedentem gravis invadit dæmon: et totos quidem sex menses cum eo colluctabatur, et marito morte graviores vitam efficiebat. Cum itaque is eum casum ferret intolerabiliter, et nullam posset molestiæ invenire consolationem, constituit ad magnum confugere Euthymium: et cum sic furore percitam accepisset conjugem, cum ea venit ad monasterium. Quoniam vero *b* non licet introire mulieribus, assidebat in vestibulo, faciens quæ poterat, jejuniū utens et oratione, et singulis vesperis bibens ex capsæ sanctificatione, cum oleo lucernæ. Tertia autem consequenti nocte ei magnus apparens Euthymius ei dicit: Ecce sana facta es, vade in domum tuam, statimque et morbus est dissolutus, et cessavit insania, et domum mulier sana mente revertitur. Ab illo autem tempore, utpote memor beneficii, quod a Sancto acceperat, quotannis veniebat ad monasterium, ipsumque limen et solum, quod est ante ingressum, et pulverem ipsum complectens, osculabatur, Fratresque invitabat ad convivium, et quam humanissime poterat, accipiebat. Et hoc quidem est ejusmodi, et quod nulli priorum cedit magnitudine.

Item Procopius monachus:

148 Illud autem ipse quoque, qui subiit calamitatem, et ad Sancti sepulchrum consecutus fuit curationem, cum sit adhuc superstes in monasterio, et unus ex iis qui in eo sunt monachis, sua lingua et voce testificatur. Est enim quidam Frater in monasterio, genere Galata, nomine Procopius. Hic ergo Procopius cum adhuc in civilibus versaretur tumultibus, occupatus fuit a malo dæmone, et eum habuit diu simul habitantem, et ea, quæ intus erant, opplentem strepitu, sicut ipse mihi narravit. Postquam autem mundo relicto accessit ad monasterium, et a conventu Fratrum fuit acceptus, et adoravit capsam reliquiarum, malus statim dæmon est convictus, tamquam lux a tenebris, et in apertum productus, et esse dæmoniacus cognitus est Procopius, omnia illa patiens, quæ sunt propria iis, qui sic sunt affecti: ut qui crebro disrumperetur, et humi provolveretur; et vinctam præterea haberet linguam, et nec sineretur quidem loqui, ut consueverat: quem ipsum quoque magnus curat Euthymius, et ab affectione simul et insania liberat, et a linguæ vinculis: sicut in hodiernum usque diem ostenditur præsens in monasterio, non solum sanus et liber ab omni affectione, sed omni temperantia et tolerantia insignis, et in eo suave Christi jugum trahens pro viribus.

et Xenicus.

149 His consequens fuerit ea persequi, quæ illi Xenico evenerunt. Nobis enim aliquando sedentibus in ingressu monasterii et ligonem quemdam in manu habentibus et purgantibus, advenit hic cum magno tumultu, tamquam procella quædam a malo actus dæmone, et clara voce exclamans: Quid mihi et tibi, Dei serve Euthymi? Quo me violenter trahis? Non exeo. Deinde eum ante fores projicit malus dæmon, ceciditque casu iis, qui videbant, miserabili. Cum ergo cum janitore Babyla surrexissemus, et vix eum sustulisset, ad reliquiarum capsam eum deducimus. Ille autem adhuc similes quoque voces usurpabat, sic clamans: Cur me per vim divellitis et distrahitis? Cur me ad meum hostem ducitis? Cur me ad eum vehementer trahitis, qui me semper incendit? O violentiam! Non ambulabo vobiscum, sed egrediar, et non manebo amplius. Postquam autem ad ipsum Sancti sepulchrum cum Xenico multum defessi pervenimus, eum rursus quoque dejecit dæmon: et cum totam illam noctem mutus omnino transegisset, mane surgit moderatus et sanæ mentis, ne minimas quidem habens priorum reliquias. Cum itaque cum eo iniissemus convivium, inter cœnandum eum interrogavimus, quidnam heri ei accidisset, et quemadmodum

huc venisset, et quidnam clamaret? Ille vero dicebat se omnia ignorare, et neque quemadmodum huc venisset, neque quid clamaret, se omnino scivisse.

a Anno Justiniani 19, Chr. 543, obsessa fuit a Cosroe seniore Edessa, quo tempore, aut proxime sequenti, hoc ducum intestinum bellum contigerit. *b* Non licere mulieri in Lauram accedere tradit idem in Vita S. Joannis Silentiarii. Simile de Mandra S. Symeonis Stylitæ 5 Janu. memoratum.

CAPUT XXVI.

Lethargus sublatus.

Hæc autem cum sint ejusmodi, et quod ad miraculorum rationem attinet, nihil relinquunt quod ea superet, iis solis cedunt quæ facta sunt in vico Betagabæorum, ad quæ nostra nunc convertitur oratio. Erat enim quidam Presbyter in monasterio, ex eo vico ortus, momine Achthabius, qui quadragintaquinque annos in eo peregerat, et Christi mandata se probe exequi ostenderat. Erat autem ei quoque quidam frater genere in vico *a* Tagabæorum: qui quidem ad duodecimum lapidem distat a Gaza, nihil fratris simili aut cognatum faciens, Romanus, (ita enim vocabatur) sed delicate vivens et otiose. Cum vero ei quidam invidisset facultates, ei per scelus parabat insidias, et eas conabatur auferre. Cum autem a scopo aberrasset, et vehementiori invidiæ stimulo esset consauciatus, venit Eleutheropolim, et adversus eum quemdam accipit præstigiatores, alterius damnum miser magno comparans. Atque ille quidem usus est iis, quas sciebat, artibus. Romanus autem, ut qui nihil prævidisset eorum, quæ gerebantur, in agro degebat; nihil omnino cavens ea, quæ per ipsum struebantur maleficia, et laborans quoque veterno corporis, (utpote quod Deus ejus magnam interrumpere socordiam, et ejus animum ad studium reduceret et diligentiam, et ideo permisisset, ut aliquantum vinceretur a maligni insidiis, ut paullo post ostendent ea, quæ subjungentur) domum refertur. Deinde cum malum vehementius incubuisset, ille quidem jacebat hydropicus et plane erat desperatus ab arte medicorum. Qui autem ad eum attinebant et amici, circumsidebant, ultimas separationis lacrymas propter eum emittentes.

151 Cum hic ergo ita esset gravissime affectus, et ipsam mortem expectaret, cum vix et obscure admodum, ut vix cerni posset, oculos aperuisset, orat eos, qui aderant, ut paullulum secederent: ipseque solus relictus, et ad parietem conversus, sicut ille magnus aliquando Ezechias, in contritione cordis talia est precatus: Deus exercituum, qui dixisti, Quando conversus ingemueris, tunc eris salvus; ipse respice super me, et ab hac, quæ me comprimit, necessitate et calamitate eripe. Interea autem cum in mentem venisset, magnum vocabat Euthymium adversus hanc affectionem, et eum Deo offerebat intercessorem, et per ipsum rogabat ut liberaretur.

152 Deinde cum fuisset veluti in ecstasi, videt quemdam vestitu monachum, pilis canum, adstantem et dicentem: Quid vis tibi faciam? Et ille quidem metu, inquit, et gaudio divisus, interrogavit: Quis tu es Domine? Euthymius autem dixit: Quem ipse nuper vocasti: neque meum adspectum quidquam extimescas, sed videam quid patiaris, et quænam pars corporis acceperit calamitatem. Cum autem ostendisset ventrem, ipse conjunctos suos erigens digitos, et his utens tamquam gladio, scindit id quod ventris intumuerat, et affectionem illam excernit, et diffundit, et ex ventre educit veluti quamdam laminam ex stanno factam, quæ quosdam habebat characteres, eamque in mensa subjicit ejus oculis. Deinde cum manu conjunxisset scissuram et inunxisset, integramque partem effecisset et sanam, deinceps ei totum actum refert: ex opibus exortam invidiam, malefici conductionem, dæmonum invocationem. Te autem ne sic quidem, inquit, vicissent hostis machinationes,

a
Quidam per
præstigias
magicas le-
thargo et hy-
drope vexa-
tur:

4. Reg. 20. 2.
invocat S. Euthymium,

ab eo sibi ap-
parente sana-
tur:

paluerat præ-
stigiis ob ne-
glecta Sacra-
menta.

nationes, nisi ipse ansam præbuissets. Ecce enim, quantum est tempus, ex quo nec ad ecclesiam venire curasti, nec ad intemerata accedere Sacramenta : sed vixisti sine cura et sollicitudine, quod ad tuam quidem pertinebat animam? Quoniam ergo tui Deus motus est misericordia, deinceps attende tibiipsi, et ne tuæ salutis curam amplius negligas.

*Miraculum
annue recolit.*

153 Hæc ubi audiisset Romanus, et statim surrexit sanus, cum tumor qui erat in ventre, jam esset perspiratus : et convocatis suis necessariis, eis et Sancti adventum, novamque illam et alienam per digitos dissectionem, et totam, ut semel dicam, renuntiavit visionem. Deinde vero ad nos quoque transiit, et Præfecto monasterii, et fratri Achthabio, et nobis omnibus hæc narravit. Eo autem die, quo factum miraculum, maximum in hodiernum usque diem festum celebrat, et quotannis Sancto agit gratias. Sed hoc quidem est hujusmodi.

a An Thabatha, seu Tabacha, aut Tabasa, patria S. Hilarionis, vicus circiter quinque millia a Gaza distans? de quo S. Hieronymus in ejus Vita 21 Octob.

CAPUT XXVII.

Perjurus et fur puniti.

Quod autem jam dicere aggreditur oratio, vereor ne videatur multis incredibile, ejusque moribus et clementiæ non satis congruere : tantum ostendit ardorem et tam perfectum zelum in eos qui pejerant. Est enim quidam vicus ad solem orientem, a Laura Phararum distans decem stadia, qui ipse quoque vocatur Pharan : qui quidem non cognomen, ut arbitror, accepit, sed ipse nomen potius Lauræ dedit. Vir autem quidam, nomine Cyriacus, ex eo ortus, pascebat gregem : et cum gregem pasceret per illas solitudines, a quodam qui erat ortus ex eodem vico, qui ipse quoque erat pauper, ejus fidei creduntur oves aliæ decem numero, ut eas una cum suis pasceret. Cum autem aliquantum temporis intercessisset, redactus est pauper ad necessitatem adeo inexorabilem, ut cum nihil haberet aliud, ad gregem statim respiceret, et necesse haberet eum vendere. Cum vero mali esset animi, ut videtur, Cyriacus, et nec parvo quidem lucro præferret veritatem, octo solas reddebat, et tot se ab initio accepisse asserebat. Cum is autem duas alias ultra eas peteret, inficiabatur Cyriacus, et res eis tendebat ad contentionem, et ambo inter se magnam agitabant seditionem.

*Fraude detinens oves
alienas,*

155 Quidam vero arbitri inter eos accepti, ei qui vellet jurare, detulere jusjurandum, ut ea ratione inter eos componeretur controversia. Cum autem statuisset jurare Cyriacus, pauper ab eo exigebat jusjurandum per capsam reliquiarum magni Euthymii : et jam fuerat eis quidem dies præstitutus, et per illam ipsam juraturus vel potius pejeraturus, descendebat cum paupere ad monasterium. Cum vero ea via ingrederentur, quæ ab Hierusalem fert in Hiericho, et jam ab ipsis videretur monasterium, videns pauper Cyriacum totum perjurio deditum, et veluti in summa lingua habentem jusjurandum, et timore affectus, perinde ac si ipse esset juraturus aut pejeraturus, Age, inquit, Frater, revertamur. Nobis enim ad fidem faciendam sufficit vel sola ad jurandum propensio, nec oportet aliquid amplius adjicere. Hæc cum ille quidem dixisset, rogabat eum ne juraret. Is autem non ferebat, sed nisi etiam perjurium re ipsa perficeret, putabat se rem absurdam facere. Postquam ergo ingressus est monasterium, et grave illud perpetravit adversus capsam reliquiarum, et ad finem deduxit perjurium; ille quidem, ut qui esset revera insipiens, dixit in corde suo. Non est Deus : vel potius ipse Dei oblitus, existimabat fore ut eum quoque lateret.

*admittit jusjuramentum
per reliquias
S. Euthymii :*

pejerat :

156 Et domum quidem tunc est reversus, veluti

quadam accessione stulte letus lucro quod fecerat ex perjurio. Postridie autem ipse quidem in lecto jacebat vigilans circa mediam noctem : ei vero videbatur, ostio domus suæ sponte aperto accedere quidam senex monachus cum quinque junioribus, manu quidem dextera virgam tenens, plurima autem luce totam domum illustrans, terribilique eum adspectu intuens, austera voce dicere : Quidnam ergo, o stolide, ausus es adversus capsam Euthymii? eum autem, cum illi esset os obstrictum, et nihil invenire posset, quo se excusaret, sed perinde ac surdus lingua esset impedita, iis qui circa se erant jussisse tradi puniendum. Deinde cum quatuor eum distendissent, quinto virgam in manum tradidisse, et mandasse ut eum valide verberaret, ut non esset Dei contemptor, nec perjurus, neque fraudator alienorum. Postquam vero visus est habere satis plagarum, cum manum repressisset adolescentis, eum apprehendit capillis, et ait : Num nosti, o impie, esse Deum, qui hæc in terra judicat? Ecce autem hac nocte a te animam petunt. Quæ vero improbe abstulisti, cujus erunt? Propterea autem hoc tibi intulit supplicium, ut ex eo evadant alii meliores, et id, quod ex perjurio imminet, periculum fugiant, vel potius ipsum omnino juramentum, etsi vera sint dicturi.

AUCTORI
CYRILLO
MONACHO.

flagellatur :

157 Hæc cum ille Cyriaco minatus esset et dixisset, statim recessit cum iis qui erant circa ipsum. Ipse autem et visione conturbatus, et alioqui cum ferre non posset dolores allatos ex plagis, voce usus est acutiore, et vocavit eos qui prope erant, et plagas ostendit, et perjurium plane est confessus, et apud eos suam deflevit calamitatem. Deinde eos rogavit, ut ferretur ad Sancti capsam, Forte dicens, is qui has plagas infixit intolerabiles, facilius curaverit, cum sit illius discipulus, cui est innatum benefacere potius, quam punire. Nam adversus tales dolores medicorum manus vix suffecerint. Illi autem cum hæc audivissent, et quam graves etiam plagas accepisset spectassent, et ipsi quoque non levi essent metu affecti, ejus tamen cedentes desiderio, ejus exportandi sic rationem ineunt. Implent duos saccos palea, cumque eos cuidam asino ex transverso recte imposuissent, eum deinde imponunt medium, et ad monasterium et ad capsam deferunt. Qui cum omnia, quæ ei evenerant, nobis narrassent, et quas in tergo acceperat plagas ostendissent, tantum Fratribus metum immittunt, ut nullus exhinc neque ipse sineret aliquem jurare per Sancti capsam, neque, quantum in eis esset, alii jusjurandum deferret.

Orat se adduci ad reliquias S. Euthymii :

158 Illi autem cum tunc apud nos diem unum transegissent, cum vidissent Cyriacum vel tenui et imbecilla spe vitæ esse privatum, et ad mortem spectare, cum venter ejus defluxisset, et os ne tantillum quidem posset vomitum reprimere, eum tollunt, et domum rursus referunt. Is vero cum illa vix nocte vixisset, mortuus est postridie.

moritur.

159 Illo autem tempore externus quoque quidam peregrinus in monasterio hospitio acceptus, cum precandi gratia in templum accessisset, et quæ in eo erant omnia esset contemplatus, media nocte sepulcrum Sancti subiens, quæ supra id stabat, a χρῶν argenteam, non illotis solum, ut dicitur, sed etiam profanis revera aufert manibus, noctuque clam a nemine conspectus egreditur. Ex iis autem omnibus, qui erant in monasterio, nullus dolum deprehendit, sed ignorabatur id quod factum fuerat. Mane vero, qui januæ præerat Procopius, qui etiam a Sancto consecutus fuerat magnam prius curationem, ab aditu parum progressus, invenit externum illum, (o miraculum) quodam modo instar columnæ affixum. Animo itaque perplexus, et nesciens quid ageret, aperit arcanum janitori. Ille autem introducit quidem eum in monasterium; efficit vero ut omnibus Fratribus præsentibus fateatur miraculum. Narrabat autem aliquid novum

a
χρῶν argenteam furatur,

ἐξ ἧς
Cyrillus
monacho,
non potest
aut meri

novum et prope non credendum. Dicebat enim, se circa mediam quidem noctem argenteam illam *χρῶρον* surripuisse: statim vero egressum esse cum bestiis monasterii, et noctu quidem deinceps celeri pede iter esse ingressum non minus quam triginta stadia, nequaquam autem transiisse fines monasterii, sed diluculo ante ipsum fuisse inventum tamquam vinctum, et qui ne minimum quidem moveri poterat. Furem enim quodammodo vinxerat id, quod furto surreptum fuerat, et faciebat manere eos, qui furtum sustinebant. Nos omnes propter hæc obstupimus, et hanc Sancti magnam virtutem mirati sumus. Cum ergo sacram *χρῶρον* accepissemus, et viro (pauper enim erat) quod satis erat viatici dedissemus, dimisimus eum domum discedere.

a χρῶρον infundibulum, ampulla videtur intelligi, aut simile vasculum sacrificio destinatum.

CAPUT XXVIII.

Epilogus. Causa scriptionis.

Hæc sunt magni Patris Euthymii pauca ex multis, quæ et ipsi vidimus, et quæ auditione accepimus; ut nec vita quam egit in carne, nec quæ post decessum facta sunt ab eo miracula, ignota sint posteris; quoniam utraque inter se conveniunt, et pulchre inter se coherant. Res enim ejusmodi factæ post mortem non possunt esse alterius, nisi ejus qui talem vitam ostendit super terram: neque alius talem vitam egisset, nisi is, qui post mortem talibus est clarus miraculis. Ego enim, qui ipse quoque sum ab eo multas consecutus gratias, et multis ab eo beneficiis affectus in corpore et anima, cum viderem ejus capsam assidue multis scatere miraculis, et apud me semper mirabar, et cogitabam, quomodo ad Deum tantam assecutus sit fiduciam, et incitabatur animus vehementi desiderio accurate sciendi, quænam fuisset ejus vita; et quænam in virtute fuisset exercitatio, ut undenam ei tanta fuisset cum Deo familiaritas et conjunctio.

161 Cum autem incidissem in multos ex Patribus, qui erant in solitudine, qui partim quidem recte audierant res Euthymii, partim autem cum ipso quoque B. Saba conversati fuerant; quæcumque unusquisque eorum de utrovis eorum mihi narravit, omnia quidem conscripsi accuratissime, confuse tamen et inordinate. Cum procedente autem *a* tempore postea congregata fuisset Constantinopoli quinta sancta Synodus, et *b* Origenis et Nestorii dogmata fuissent ab ea percussa anathemate, et qui *c* Novam Lauram tenuerant *d* Origenistæ, illinc essent expulsi, et fideles et Orthodoxi

Patres rursus in eam migrassent, permittente mihi admirabili Joanne Silentario, eo, inquam, qui erat *e* Episcopus, discedo a cœnobio, et ipse quoque versor in hac Laura. Cum autem ad eam transissem, secutus paternas litteras, quæ a me portabantur, ut componerem historiam BB. Euthymii et Sabæ, duos quidem annos deinceps continuos quievi in Laura, et cœptum opus sum persecutus.

162 Cum vero non possem orationis facere principium, ut qui non sim in externa versatus eruditione, non cessabam lacrymari, et vehementissime rogare et precari. Jam autem cogitabamus desistere a cœpto adeo difficili, et quod nostris erat viribus superius. Cum itaque essem aliquando animi dubius et perplexus, et sederem in solita cathedra, habens chartam in manu et cogitabundus, circa secundam horam diei me somnus opprimit, et statim magnus Euthymius et divinus Sabas *f* apparent, vestiti ita ut consueverant, et mihi videbar eos audire disserentes, venerando Saba primum incipiente sermonem, et dicente magno Euthymio: Ecce Cyrillus tuus manu quidem tenet chartam commentariorum; cum autem magnum adhibuerit studium et diligentiam, nondum potuit orationi ne principium quidem imponere. Cum autem dixisset Euthymius: Et quomodo hæc potuerit facere, si non eum superna adjuverit gratia? Divinus Sabas: At tu ei da gratiam sancte Pater, respondens inquit. Et simul divinus Euthymius annuenti similis, cum manum suam in sinum immisisset, argenteam quamdam mellis pyxidem illinc sumit, in qua cum scalpellum intinxisset, in os mihi ter immisit. Illius autem species quidem erat similis oleo, gustus vero (o quæ illuc sunt gratiæ) revera explicari et verbis exprimi non potest: et id quidem cum melle conferre esset plane eam rem afficere injuria. Nam mihi etiam expergefacto propter voluptatem, quæ narrari non potest, ejus adhuc in ore remanebant reliquiæ, et sic expletus divina hac suavitate, præsens opus sum aggressus, in alio quoque opere conatus Sabæ res gestas scribere. Eorum autem intercessionibus magna ad auditores redeat utilitas, in gloriam Patris et Filii et Spiritus sancti, unius et inseparabilis Trinitatis, quam decet gloria, honor et adoratio, nunc et in secula seculorum, Amen.

a An. Ch. 333 *b* De ea damnatione plura idem in Vita S. Sabæ.

c De Laura nova extracta, ejusque primis Hegumenis agit pluribus Cyrillus in Vita S. Sabæ, vide prolegomena.

d De his idem Cyrillus in Vita S. Sabæ. *e* Episcopatum Coloniensem in Armenia reliquerat. *f* Circa an. Ch. 333.

VITA S. PETRI TELONARII, EX MENÆIS GRÆCORUM.

Vocat te Petre Christus ex telonio Ad virtutem prius, nunc ad delicias cœli. Hic imperante *a* Justiniano Patricius nominatus *b* totius Africæ administrationem suscepit; *c* adeo primum durus, immitis, et immisericors erga pauperes, ut vulgo *d* Parcus diceretur et haberetur.

2 Accesserat illum *e* mendicis quidam, non tam impetrandi spe quam tentandi gratia: qui cum stipem ab eo peteret, arreptum panem (nam forte pistor coctos Petro *e* furno afferebat) velut saxum in rogatorem, non sine ira, ejaculatus est. Nondum biduum fluxerat, cum Petrus morbo correptus est, viditque sibi omnium quæ egisset rationem reddendam, simulque libra videbatur adesse, qua utraque perpenderebatur. Ad cujus lævam lancem, magnam Æthiopum turbam spectabat coactam, quæ multa ipsius improba facinora in lancem ingerebat; ad dextram vero candidatos quidem sed formidabili aspectu viros cernebat, qui nihil boni reperiebant quod in lancem imponerent præter panem illum, quem iratus in pauperem conjecerat.

3 Quam primum a morbo recreatus est, omnes

opes suas in miseros distribuit; ipsasque vestes, quibus indutus erat, mendico cuidam impertitus est, quibus Christum postea vidit indutum. Unde seipsum quoque vendidit et pretium inde redactum mendicis adnumeravit. Postquam autem ita venditus, futurum jam prævidebat ut agnosceretur; præcipit janitori surdo sibi aperiri januam simulque eidem et auditum et loquelam confert: *e* ac profugus *f* Hierosolymam venit demumque Constantinopolim, ubi in Domino requievit, corpore ejus in loco Bovis appellato, propriis in ædibus, deposito *g*.

a Imperare cepit an. Ch. 327. Africam, Gilihere Vandalarum Rege capto, subegit an. 334, obiit an. 363.

b In Vita S. Joannis Eleemonis solum Telonarius appellatur.

c Sequentia plenius accepta ex ore S. Joannis describuntur in ejus Vita XXIII Januarii, cap. 7. Ipse autem S. Joannes habuerat olim in Cypro famulum, qui ante apud S. Petrum in Africa habitarat. *d* Φειδωλός Græce. Aristoteles lib. 4. Ethic. cap. 1, ponit φειδωλός inter species avaritiæ. *e* Huc usque Vita S. Joannis Eleemonis. Reliqua *e* Menæis, quæ referuntur a Maximo quoque Cythereo. *f* Leontius in Vita S. Joannis tradit eum voluisse vendi in sancta civitate; venditum vero et agnitum in locis sanctis, an extra Hierosolyma, quod eo hic dicatur fugisse? Metaphrastes vult eum Hierosolymis venditum atque agnitum, adeoque inest mendum in Menæis. *g* Colitur et a Græcis ut habent Menæa jam relata, Maximusque Cythereus; et ab Ægyptiis, ut ex Calendario Coptico patet.

e
biennio com-
ponit vitas
SS. Euthymii
et Sabæ,

f
a Sanctis his
apparentibus,

*accipit gra-
tiam scri-
bendam.*

*Christum suis
vestibus indu-
tum cernit:
seipsum ven-
dit:*

e f
*surdum et
mutum curat:
moritur:*

g

DE

Cyrillus inci-
tatur ad in-
quirendum de
vita S. Euthy-
mii:

intellecta a
senioribus
annotat:

a

b

c d

discedit ad
novam Lau-
ram,

SEculo VI.
XX JANUARI.

a

b

c

d

Petrus Africæ
tributis
præest,
durus in pau-
peres:
cælesti viso
convertitur:

suu dat pau-
peribus:

DE S. FECHINO ABBATE

FOURRII IN HIBERNIA.

SEculo VII.
XX JANUARI.

S. Fechini na-
talis,

vita,

ætas,

molendinum
et ecclesia,
non adeunda
feminis :

ibi impudicus
miles, igne
sacro extin-
ctus :

alii duo sacri-
legi cælitus
percussi.

Media provincia, quondam Eblanorum, (in qua Kil-lair castrum, Laberus Ptolemæo appellatum, umbilico Hiberniæ situm) et ipsa a meditullio nomen adepta, Reges olim prios habuit : ab Hugone Lacio, tempore Henrici II, Angliæ Regis, subjugata, eique in feudum propterea collata. In ea Fourrium est, Fourria aliis, Favoria, et Faboria, vulgo Fower, oppidum; in quo S. Fechinus Abbas XX Januarii colitur. De eo Henricus Fitz-Simon noster in catalogo præcipuorum SS. Hiberniæ : Fechinus Fourii aliisque celebris multis Hiberniæ locis.

2 Ejus res gestas litteris consignasse olim, aut nar- rasse consignaturo, Aileranus, sive Aierranus, fertur. Aliam nacti sumus illius vitam, alio scriptam auctore, postquam rerum in Hibernia seculo duodecimo potiti sunt Angli. Et quod familiare etiam gentis illius ea ætate Scriptoribus vitium fuit, ut summatim miracula quædam, eaque supra communem modum ac prope et fidem exaggerata, perstringerent; virtutum documenta, ceteraque posterorum institutioni accommodata negligerent; id in hoc quoque licebit Auctore cognoscere. Geminum nacti exemplar sumus, alterum Hugonis Wardæi e S. Francis- ci familia, alterum Henrici Fitz-Simonis nostri, be- neficio : hoc contractum plerumque, ut indicabimus, neu- trum obitum Fechini memorat, quam ex MS. vita S. Geraldii Abbatis, ad XIII Martii edenda, narrabimus.

3 Vixit S. Fechinus septimo seculo. Tradunt enim recentiores quidam Dermitium et Blathmecum Reges sub annum Christi DCLXIV obiisse : atqui pestilentia extincti cum S. Fechino sunt. Hujus æquales, S. Ge- raldus Abbas ante scriptus, et S. Mochua Ballensis, cujus vitam dedimus I Januarii, ubi et Fechini mentio. At Mochua S. Congalli in Benchorensi Hiberniæ cæno- bio discipulus; Congallus vero S. Columbæ æqualis fuit. Floruit autem Columba anno 560, ut 9 Junii ad illius, et 10 Maii ad S. Congalli, sive Congelli, vitam dice- tur. S. Geraldus a S. Adamnano, S. Columbæ in Hyensi monasterio successore, principio septimi seculi, monasticis disciplinis institutus est. Hinc de S. Fechini ætate ferri judicium potest.

4 Meminit S. Fechini Silvester Giraldu Cambresis, qui ante annum Christi 1200 scripsit, is ergo Topogra- phiæ Hiberniæ distinct. 2, cap. 52, ita scribit : In Media apud Foverium est molendinum, quod S. Phe- chinus in latere cujusdam saxi miraculose nimis ma- nibus suis exsculpsit. Hoc, sicut et ecclesiam Sancti istius, mulieres non intrant. Nec in minori reveren- tia molendinum istud ab indigenis, quam una eccle- siarum Sancti ejusdem, haberi solet.

5 Contigit autem Hugone de Lacii exercitum illum per locum ducente, sagittarium quemdam muliercu- lam violenter attractam, in ipso molendino libidinose violasse. Qui repentina ultione igne infernali in mem- bro percussus, usque in ipsum corpus statim exarsit, et nocte eadem expiravit.

6 Iterum exercitu ibidem pernoctante, annonam, quam ab ecclesiis et molendino passim rapuerant, Hugo de Lacii totam restitui fecit, præter pauculam avenæ particulam de molendino surreptam, quam coram dextrariis suis duo milites occulte reliquerant. Quorum unus in insaniam versus, eadem nocte in stabulo confracto cerebro interiit. Alter vero mane (milite, qui insidebat ei, alios, qui annonam reddi- derant, super ficta religione irridente) subita et in- provisa morte, juxta latus Hugonis de Lacii, vidente et admirante majori exercitus parte, obiter occubuit.

7 Eadem narrat Philippus Osullivanus Bearrus Pa- tricianæ Decadis lib. 10, cap. 7, ubi scribit molendinum illud ut asylum inviolabile cultum Hibernis. Mulierem vero, cui vim isthic allatum scribit Giraldu, vult ipse

non isthic pertractam a milite, sed ad molendini tutelam confugisse. Hic recitare antiquos duos in laudem S. Fe- chyni hymnos lubet, quos nobis idem Hugo Wardæus communicavit.

HYMNUS.

8 **F**estum diem celebremus,
Et Fechino laudes demus,
Hymnis debitis cantemus
Ejus clara opera.
Multis modis prophetatus
Est, priusquam esset natus,
Atque cœlitus afflatus
Sprevit thori fœdera.
Adhuc puer cœpit mire
Dei vias custodire,
Ipsi soli deservire
Cum cordis munditia.
Dehinc fuit monachorum
Dux et Pater trecentorum :
Quos instruxit lege morum,
Murus contra vitia.

9 Regem Regum collaudemus,
Et laudandum prædicemus,
Vocis ministerio.
Qui nos fecit ut essemus,
Ipsam omnes honoremus
Cordis desiderio :
Qui Fechinum præsignavit,
Sibi servum et aptavit
Ante cuncta sæcula :
Quem divinitus ornavit,
Et honeste sublimavit
In virtutum specula :
Cui gratiam signorum,
Operumque mirandorum
Dedit ab infantia.
Gressum claudis solidare,
Sed et cæcis hic donare
Visum consueverat :
Et auditus surdis dare,
Languidosum hic sanare
Solo verbo noverat.
Hic Reginam suscitavit,
Ei quæ se commendavit,
Mirabili munimine.
Quemdam cæcum et sanavit,
Cujus pedes aqua lavit,
Mox recepto lumine.
Sed nil sibi tribuebat;
Deo totum adscribebat,
Remota superbia.
Deo sese submittebat :
Deus ipsum adimplebat
Abundanti gratia.
Quemdam Regem extra legem
Hic adivit, et quæsivit,
Ut laxaret obsides :
Quo negante; Deo dante,
Sunt soluti, restituti.
Et egressi sospites.
Rex tunc ivit, atque fuit
Ipsa hora sine mora
Pro contemptu mortuus.
Sed rogatur, imploratur
Hinc Fechinus laude dignus,
Vita nimis arduus.
Ut pro vita sic finita,
Aptaretur, dignaretur
Adesse propitius.

Hymnus de
S. Fechino :

alius.

Tunc vir Dei dixit ei :
 Surge lætus, desit metus;
 Qui surrexit citius;
 Ac pro dono, corde bono
 Terras dedit, quas possedit
 Iste servus Domini,
 Sed non sibi quicquam ibi
 Deputabat, sed cantabat
 Laudem Christi glorioso nomine.
 Ergo Christe, nunc assiste
 Nostris votis tibi notis :
 Nobis fer auxilium.
 Summa quies, clara dies,
 Lex et norma, vitæ forma,
 Rectum da consilium.
 Qui cunctorum es justorum
 Salus, vita, lux cupita,
 Spes consolatoria;
 Quem sanctorum Angelorum.
 Chorus orat et adorat,
 Cui sit laus et gloria, Amen.

VITA.

CAPUT I.

S. Fechini ortus, sancta pueritia.

a
b c
 S. Fechini pa-
 rentes :

prodigio præ-
nuntiata,

d
prodigio præ-
nuntiata.

e f

item alio

g

h
nativitas .

institutio :

Sanctus ac venerabilis Abbas *a* Fechinus, nobili parentum schemate illustris, patre *b* Kelcharuano, matre vero *c* Lafrea editus. Hic ab infantia sua multis miraculorum claruit prodigiis; de quibus præ multitudine nostras vires excedentibus pauca perstringamus. Sanctitatem enim ejus nonnulli Sanctorum prophetiæ spiritu edocti, ad multa tempora antequam nasceretur, prophetaverunt. Sanctus enim Columba, cui Deus spiritum prophetiæ in specie pulcherrimæ Reginæ quondam desponsaverat, triginta annis ante nativitatem S. Fechini eum huic mundo, tamquam lucem gentium, prævidit.

2 Quidam vir sanctus, nomine *d* Crucinus, in spiritu vidit magnam et candidam avem, et alias quamplurimas aves eam sequentes, vallem totam, quæ inter duos montes ubi *e* civitas, ejus nomine *f* Favoria postea sita est, adimplere : avis enim illa quantitate magna, qualitate præfulgida, præfigurabat S. Fechinum, quantitate virtutum magnificum, innocentia vitæ præfulgidum; aves vero multæ majorem avem sequentes significabant multitudinem sanctorum monachorum voluntati Patris per omnia obediētem.

3 Item ad comprobandum sanctitatem ejus accedit visio mirabilis, quam quidam Regulus, parentum ejus licet inimicus, oculis patentibus perspexit, ut non solum qui prope sunt per fidem et dilectionem, verum etiam hi qui longe sunt per odium et inaffectionem, de sanctitate ejus crederent. Erat enim in terra ubi parentes pueri benedicti S. Fechini habitabant, quidam Regulus, aliena capere si posset cupiens; qui de nocte ad *g* villam patris ejus adveniens, totam villam flammis conspexit ardere, non tamen ardore ignis aliquid consumebatur. Ex hoc autem insolito miraculo stupefactus atque perterritus Regulus a malæ voluntatis proposito est invitatus; atque ad januam patrisfamilias accedens, ostium pulsat, interrogans *h* an aliquis sanctorum virorum intus latitaret. Cum vero responsum a quodam ad ejus impulsionem accelerante accepisset, quod nullus talis vir inibi habitasset, sed hospes domus Kelcharnanus cum sua uxore in puerperio laborante et familia; tamquam alter Balaam prophetando intulit : Mulier, quæ in puerperio laborat, modo filium pariet, qui gratiæ splendore omnibus mirabilis apparebit. Regulusetiam, deposita feritate modo concepta, de lupo fit agnus, de leone fit homo mansuetus : infantem demum editum secum defert, diligenter eum nutriens : donec postea crescente ætate, cuidam sancto Presbytero,

nomine *i* Nathineo, in sacris litteris ac bonis moribus erudiendum commisit.

4 Cum vero magister suus quodam die sanctum discipulum ad quærendum aquam destinaret, et loca illa inaquosa essent, confidens verus obediens de potestate ejus qui aquam de petra affluenter produxit, quemdam e terra cespitem traxit, ejus loco fons vivus statim ebullivit : et hic fons usque in hanc diem S. Fechini nomine insignitur.

5 Post hæc bonæ indolis puer ad sanctum alium virum discendi desiderio inspiratus pervenit. Cumque idem vir Dei de adventu tanti discipuli exultasset, atque eum in obsequio humilitatis comprobare vellet, ejusdam agri herbosi curam ei commisit, ut illibate ab animalibus custodiret. Quod cum verus obediens complere desideraret, quidam maligno spiritu stimulante equos Reguli illius terræ ad herbarium illud transmiserunt : sed, Domino injuriam servorum suorum ulciscēte, mox equi Regis, ut herbam illius agri gustaverunt, velut veneno sumpto, mortui sunt. Audiens vero Regulus id quod suis equis acciderat, timens iram Dei super se sævire, sicut super equos, poenitentiam agens, culpam coram viro Dei Fechino recognovit. Quod vir Dei acceptans, pro equis resuscitandis cunctipotentem oravit; et statim resuscitati sunt. Rex vero equos suos vivos et sanos recipiens, terram illam Deo, in cujus potestate hæc miracula facta sunt, offerens S. Fechino eam donavit : vir vero Dei ei eandem terram magistro suo, pro benedictione ejus habenda, et pro labore suo, reddidit.

a MS. Fitz-Simon, semper Ffechinum aut Ffeghinum vocat, Giraldus Phechinum.

b Idem MS. Celcarva *c* Idem MS. Lassar.

d Idem, Critan. *e* MS. Ward. Ecclesia.

f MS. Fitz-Sim. Ffeboir, quæ nunc dicitur Ffour.

g Id est, oppidum, ut habet etiam MS. Fitz-Sim.

h Idem MS. an quidam Sanctus peregrinus ibi hospitaretur.

i Idem, Nithi.

CAPUT II.

a Monachi aggregati, infideles conversi.

Sanctus igitur Fechinus, non solum ætatis maturitate crescens, verum etiam virtutibus ac bonis moribus proficiens, ad sacerdotii dignitatem promotus est. Postquam vero ad culmen tantæ sanctitatis pervenit, tamquam verus mundi contemptor patriam suam relinquens, et locum ubi soli Deo vacare possit cupiens, Angelo revelante invenit. Videntes vero possessores proprii illius agri tantum virum ad se venisse, voluntarie locum ad inhabitandum ei concesserunt. Inibi quoque monasterium secundum voluntatem Dei construxit, ac fama sanctitatis ejus crebrescente multos ad se, velut apes ad odorem florum, convocavit. In hoc autem monasterio trecentos circiter monachos, secundum regulam a sanctis Patribus institutam, scientia et bonis operibus regebat. Ipse vero cruciatibus corporis et vitæ austeritate, et laborum diutina perseverantia, omnes transcendens, se omnium virtutum speculum præbebat.

7 Cum ad pium Patrem quodam tempore hospites venissent, et penuria cogente quod eis apponeret non haberet, Deum suppliciter oravit, ut qui pullis corvorum eum invocantibus providit, necessitatibus illorum provideret. Cujus preces misericors et miserator Dominus mox exaudivit, et abundantiam frumenti, butyri, et lactis largiter propinavit. His ergo donis a largo datore munerum datis gratias Deo referens, hospitibus suis secundum indigentiam eorum largiter ministravit.

8 Alio quoque tempore, cum in quamdam mentis extasim vir Dei raperetur, venit ad eum Angelus Domini, et ostendit insulam quamdam a *b* gentilibus possessam, in qua ipse verbum Dei prædicare deberet, ac homines illius insulæ a cultura dæmonum ad fidem Christi converteret. Qui visionem Fratribus suis narrans, et qualiter figuram et dispositionem insulæ

fons miracu-
lose scaturiens :

pratum custo-
ditum,

equis eo im-
missis mor-
tuis,

co orante su-
scitatis.

S. Fechinus
fit sacerdos :

patriam re-
linquit :

ædificat mo-
nasterium :

cibos hospiti-
bis excipien-
dis collatis im-
petrat.

b

Infidelibus
prædicans,
cum suis male
excipitur :

e

variis editis
miraculis om-
nes convertit.

d

e

f

insulæ ab Angelo comperisset indicans, ac delibera-
tione aliquantulum cum Fratribus habita, ad eandem
cœlitus inspiratus cum suis perrexit. Qui cum ibidem
cellam construeret, pagani qui erant a maligno spi-
ritu instigati, et invidiæ facibus succensi, c mona-
chorum sarculos, et cætera instrumenta ac utensilia,
in mare projecerunt. Sed qui Jonam Prophetam
in ventre belluæ marinæ vivum projecit, is instru-
menta suorum ad portum optatum reduxit. Cumque
illi pagani in sua malitia persisterent, ac servos Dei
multis injuriis affligerent, et etiam alimenta, quibus
vita præsens carere non potest, præbere negarent;
duo ex Fratribus fame cogente mortui sunt. Sed
S. Fechino pro eis orante resuscitati sunt. Cumque
Rex terræ, d Guari nomine, quod factum fuit audis-
set, e victum copiosum cum suo calice viro Dei et
suis transmisit. Post hæc quoque insula Deo et
S. Fechino donata est, atque Idololatræ ad cultum
Dei conversi omnes baptizati sunt. Hæc vero mira-
cula ne cuiquam indubitationis scrupulum veniant,
f sapienti viro Ailerano referente, et aliis multis
fidelibus idem contestantibus, comprobata sunt.

a Interjicit hic miracula aliquot MS. Wardæ, quæ absunt a
codice Fitz-Simonis, sive veritus est librarius ut fidem reperirent,
sive alteri exemplari aliunde adjecta. Et sunt sane paradoxa, licet
a benignissimi Numinis erga innocentes sibi devotas animas ad-
mirabili caritate nequiquam aliena.

b Nemo mirabitur adhuc fuisse gentiles, qui legerit vitam
S. Fursei, qui hac ipsa ætate vixit; et fidem habuerit iis quæ Sil-
vester Giraldus narrat distinct. 3. cap. 26.

c Distinctus MS. Fitz-Sim. monachorum sarculos et cetera
utensilia, quibus terram colebant, in mare mittebant; sed ea Di-
vina virtute quotidie ad terram reducebat.

d Idem MS. Gustre.

e Idem. prandium quod ad satietatem centum viris sufficeret,
cum ipsius Regis calice, S. Fechino cum suis monachis largiter
præbuit. Quod postea in usu decretum est, ut tale tantumque
prandium a Rege illo et successoribus ejus S. Fechino cum suis
semper redderetur.

f Idem MS. Sapientissimo Aierrano narrante, et aliis multis
fidelibus testantibus digesta sunt. Hic Aierranus vitam Fechini
dedita opera scripserit, an alteri historiæ intexuerit, an ab ejus
solum ore prior aliquis Scriptor didicerit, quæ traderet posteri-
tati, non liquet. Fechini æqualem fuisse manifestum est, et florebat
tunc Hibernia bonarum litterarum studiis Ecclesiasticisque disci-
plinis, ut eo Belgæ, et Angli eruditionis gratia connearent; quod
ex Beda pluribus locis, variorumque Sanctorum Actis alibi osten-
detur. Quidam tamen illic in ratione Paschæ celebrandi, et aliis
quibusdam cæremoniis ab Ecclesia Romana dissidebant; non
omnes, nec malitia.

CAPUT III.

Quædam admiranda.

Leprosus hu-
meris gestat,
a b

c

Reginæ cu-
randum com-
mittit.

Reginæ de se
victoria illu-
stris, gemino
miraculo di-
vinitus com-
probata.

Cum vero vir Dei multis miraculis ac virtutibus
coruscaret, contigit quod quidam leprosus ulceribus
plenus a ad eum in porta b monasterii commorantem
veniret, atque cibum ab eo, quo famis inopiam satia-
ret, exposceret, et c quamdam nobilem feminam et
pulchram, quæ ei ministrare deberet, a sancto viro
inquiri jussit. Sanctus vero Fechinus humeris pro-
priis leprosum imponens, ad hospitium ipsum addu-
xit, et cum Christum in paupere suscipi non dubita-
ret, in nullo eum offendere volens, ad castrum Regis
Dermittii, quod prope erat, accedens, uxori Regis
præcepit dicens: Veni, ut leprosi mei desiderium
compleas, et ejus ministerium humiliter compleas.
Quæ respondit se numquam hoc facturam, nisi pro
certo haberet a Deo perpetuæ hereditatis præmium.
S. Fechinus nihil hæsitans, regna perpetua ei pro-
misit, si sibi consentiret. Quod credens fideliter mul-
lier, cum viro Dei ad hospitium, ubi vir leprosus
morabatur, advenit. Sancto vero foras egresso, lepro-
sus ad Reginam dixit: Nares meas in ore tuo fuge et
phlegma inde extrahe. At illa propter primum promissum
viriliter agens, sicut imperavit fecit, et phlegma
in linteam posuit: iterum quoque ei mandavit, ut
similiter faceret, et id quod extraheret, S. Fechino
reservaret. Regina vero semetipsam per omnia vin-
cens in omnibus quæ leprosus mandaverat obedivit.
Sancto vero Fechino domum redeunte, ac circum-
quaque respiciente, globum igneum deculmine domus

usque ad cœlum extendi vidit: in quo globo a Domino
se visitari intelligens, gratias sibi retulit, et hospi-
tium ingressus solam Reginam inibi invenit: quæ
sicut leprosus jusserat, id quod in linteo suo recon-
didit, S. Fechino dare cupiens, aurum probatissimum
reperit, et pro talento cœlitus dato vir Dei gratias
agens, in partes divisit, de quarum una parte terram
Ecclesiæ acquisivit, reliquam vero partem in baculo
suo ponens, ob memoriam rei perpetuam ac in exem-
plum firmiter credendi posteris dereliquit. Regina
vero d viriliter in tentatione agens tamquam aurum
per ignem transit, inventa insula illa, de qua vene-
rat, S. Fechino contulit; et sic cum ejus benedictione,
et præmii æterni promissione, ad domum propriam
remeavit.

10 Alio tempore vir Dei cum videret Fratres suos
multum in victus præparatione laborare, compatiens
eorum laboriosis sudoribus, apud se cogitavit, ut
molendinum secundum voluntatem Dei faceret. Viri
enim Dei trecenti numero propriis manibus molere
consueverant. Quæsito vero quodam artifice pro mo-
lendino construendo et invento, opus usque ad finem
complevit. Cumque locus, in quo molendinum erat
factum, in colle eminenti situaretur, desperans car-
pentarius de conductu aquæ, dixit: Sufficit mihi
vivere donec videam istud molendinum aqua abundare.
Quod cum vir Dei audiret, confidens in Domino
dixit: Potens est Deus servis suis aquam, cum volue-
rit, præbere: et statim exurgens ad e stagnum vici-
num, quod ex aliqua parte montis ad unum fere
miliare erat, pervenit, et in virtute illius, qui de
petra per manum Moysi aquam sitiienti populo abundanter
condonavit, confidens, duos baculos suos in
stagnum projecit. Quid plura? Baculi in lacum missi
velut argentum vivum montem interpositum perforantes,
aquasque secum affluenter pertrahentes, incredulum
illum artificem, f in fovea molendini præ tædio
laboris dormientem, impetus aquarum harum submersit.
Sanctus vero Coemanus, cui idem homo erat familiaris,
S. Fechinum suppliciter oravit, ut sicut pro aquæ de
petra productione meruit exaudiri a Deo, ita et pro
hominis resuscitatione defuncti. Sancti viri Coemani
precibus pius Pater inclinatus, pro vita defuncti Deum
omnipotentem ipse oravit, et pro reverentia sua exauditus,
hominem ei de mortis faucibus coram astantibus resuscitavit.
Vir quoque Dei resuscitato artifice optionem dedit, an
cum S. Coemano iret, an secum manere vellet. Homo vero
non immemor beneficiorum Dei ac sancti Abbatis Fechini,
prælegit ibi commorari, ubi ad lucem hujus vitæ
meruit revocari. Hic tamquam præscius futurorum
asserebat, quod si quis in monasterio S. Fechini
Domino servire eligeret, veniam peccatorum consequi,
et regnum cœlorum promereri non dubitaret.

a Addit MS. Fitz-Sim. a planta pedis usque ad verticem.

b Idem MS. suæ civitatis, nimirum. an quia in oppidum deinde
excrevit? an parvi oppidi amplitudo jam tunc erat?

c Aliter hoc leprosi, Christi nimirum sub ea specie postulatum,
refertur in MS. Fitz-Sim. Et more puerorum qui tenerime a
parentibus diliguntur, quædam ludicia et contraria querens,
quamdam feminam pulcræ et nobiliæ a sancto viro, quæ ei
nubere deberet, inquiri jussit. Sanctus vero Fechinus in humero
suo leprosum imponens, ad hospitium eum advexit, et Christum
in paupere suscipiens, in nullo eum offendere voluit, sed uti
postulavit, Regem nomine Diarmicium adiit, et uxori ejus præcipiens
ait: Veni ut leprosi mei desiderium expleas, et ejus connubium
sufferre non spernas. Quæ respondit, nequaquam se ad ejus am-
plexus posse venire, nisi pro certo haberet perpetuum præmium
pro hoc opere a Deo recipere; etc. Non placet nubendi verbum, et
amplexuum, obsequium impendi leproso Sanctus voluit, amore et
cura, non conjugium suasit; nec vero potuit adco impar, et ma-
rito superstite. At videtur qui ex Hibernico primum hæc vertit,
hallucinatus. Nec ignoramus tamen primum mentium mystica
connubia, cum Christo, Divina Sapientia, Deipara; quibus neque
virgineus pudor violetur, neque fides matrimonii mortalis. Idque
etiam sensit fortassis sapientissima Regina cum Christum hic le-
prosi habitu adesse Fechinus innuisset; quod clarius experta post
heroicum fortitudinis documentum. Est hæc, ut conjectamus, La-
geniæ Regina; quam suis precibus ad vitam revocarat Fechinus,
non indignam profecto ea Numinis benevolentia.

d Idem MS. vestimentorum ambitione relicta, et insula, de qua
venit, S. Fechino collata, cum benedictione et gratia ad sedem
propriam

S. Fechinus
molendinum
construit:

d

e

ad id aquas
miraculose
per montem
traducit:

f

artificem in-
credulum iis
oppressum ad
vitam revo-
cat.

propriam reversa est. *Quid sibi illa volunt, de qua venit? an erat dotalis Reginae possessio insula aliqua in Sinæo flumine, aut statio quopiam, qualis isthic multa, et vasta?*

a Levinnus lacus fuit ut 1 Janu in S. Mochuæ vita dicitur nu. 6 bis mille circiter passus a molendino distans. Adfuisse tum S. Mochua, et baculi cuspidem lacus ripam molas versus leviter perforasse memoratur, idem faciente Fechino; et Sacerdotibus, qui aderant: atque extemplo per transversum montem aqua subter terram mire delata non procul supra molas magna vi prorupisse.

f MS. Fitz-Sim. in pistrini exceptatoria.

CAPUT IV.

Miracula vindictæ in blasphemos, aliaque.

Energumenum liberat:

in aqua frigida orat:

eam precibus calefacit: jubet id sileri.

Blasphemus punitus.

alius item sacrilegus et blasphemus.

In S. Fechini obsequium subsistit sol:

Quodam alio tempore, cum pius Pater videret quemdam monachum a dæmone vexari, Deum oravit, et dæmonem ejecit, fratrem etiam sanitati restituit. Hic vir Dei cum more solito in dolio aquæ frigida persisteret; cellarius suus, nomine *a* Pastolius in vas illud descendit, volens quoque experiri pœnalitatem, quam pius pastor in aqua frigida sustinebat: sed mox ut ille aquam tetigit toto corpore cœpit algescere, et dentibus stridere. Beatus vero Fechinus ei annuit ut prope se accederet, quod cum Frater faceret, ac cum viro Dei Deum oraret, *b* in virtute fervida orationis eorum aqua illa frigida sic calefacta est, ut Pastolius calorem intensum non sufferens, lavacrum cum festinatione relinqueret. Cui propter gloriæ inanis devitationem vir Dei præcepit, ne vivente eo in hac vita hoc alicui intimaret.

12 Item in territorio S. Fechini, *c* post adventum Anglicorum in Hiberniam, contigit quod quidam natione Anglicus ejusdem ecclesiæ teneret vicariam. Hic nationem Hibernicam communiter detestans, et speciali contumelia Patronum Ecclesiæ, Sanctum scilicet Fechinum, vilipendendo despiciebat. Quadam autem die cum ecclesiam S. Fechini intraret, et coram altari genua flecteret, accessit ad eum quidam magnus Clericus, magna macie attenuatus, aspectu terribilis, facie turbulentus, et irruens in eum tamquam in blasphematorem, baculi cuspidem, quem manu tenebat, in pectore dure percussit. Vicarius vero præ timore aspectus terribilis, et dolore ictus intolerabilis attonitus, mox domum suam rediit, protestans percussorem suum esse S. Fechinum, quem ante in opprobrium habuit, et in derisum: qui ut domum intravit in lectum se prosternens, post triduum interiit.

13 Apud Favoriam villam similiter quoddam miraculum memoria accidit dignum: in supercilio enim montis ibidem est quoddam oratorium sancti viri, in quo ipse orabat, et a tumultu hominum se sequestrabat: unde in ipso oratorio, ubi cœlestia vir Dei contemplabatur, sub pedibus orantis lapis quidam planus et latus substratus est. Quadam vero die cum illuc Senescaldus natione Anglus, causa orandi, vel magis spatiandi accederet, et lapidem illum pro equis ferrandis adjudicaret, ipsum deferri ad hoc opus fecit. Cumque pro hoc temerario ausu ab aliis reprehenderetur, eorum reprehensionem contemnens, et S. Fechinum irridens vilipendit. Nocte vero sequenti tam gravi detentus est infirmitate, ut ante ortum solis in crastino viam universæ carnis ingrederetur. Unde divina ultione sæviante decretum est, ut in eadem quadriga, qua lapidem ad se deportari fecit, et ipse ad tumulum deportatus esset.

14 Quodam tempore cum vir sanctus, una cum suis monachis pro quibusdam negotiis de monasterio exirent; et peracto negotio ad monasterium sole versus occasum tendente, diem sufficere non credebant. Erant enim viri Dei prolixitate itineris et debilitate corporis fatigati: ad monasterium venire ante noctem dubitabant. Quid plura? is cui omnis creatura obedit, ut ipse voluntati suorum per omnia pareret, solem in gradu suo fixit, quousque viri Dei Angelico ducatu comitati ad suum monasterium sive gravamine pervenerunt.

15 In monasterio viri sancti fuit ecclesia, in cujus

cœmiterio fuerat magna lapidicina, quæ intantum terram cœmiterii occupaverat, ut pro sepeliendis corporibus locus deficeret: cunctis vero, qui aderant, super hoc conquerentibus, ad sanctum virum accedunt, incommodum tam molestum exponunt, remediumque devote exposcunt. Compatiens pius Pater ergo quæremoniis suorum Fratrum, convertit se ad consuetum orationis devotæ patrocinium: et axauditus est vir Dei pro sua reverentia, et ingens petra a terra mox absorbetur, et locus aptus pro sepultura a Deo ibi disponitur. Hoc enim idem Salvator discipulis in Evangelio dixit: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicite huic monti. Transi hinc, et transibit. Unde quidam versificator miracula ejus succincte comprehendens metricè dixit:

16 A puero Christus Fechinum mox benedixit,
Qui sibi succurrens, ditavit rore superno:
Cujus nos meritis renovet pro munere vitæ.
Qui latices terram vivos producere fecit,
Nostricordishumum lacrymis perfundat amarum;
Ut Christo puri mereamur semper adesse.
Sanctus Fechinus dæmonia multa subegit:
Nam semet superans, meruit sibi frivola subdi
A Domino rerum, qui Sanctos sublevar omnes.
Ad Christi famulum servantem florida rura
Quidam Regis equos, illo nolente, reducunt:
Quos prius occisos ad vitam mox reparavit.
Crudeles homines monachis alimenta negabant,
Binos namque viros consumpsit inedia panis,
Quos Sanctus vivos fecit de morte redire.

17 Cujusdam Regis Lagenensis *d* regia conjux
Sancto Fechino decrevit se famulari;
Quam subito raptam Sanctus de morte reduxit.
Cum vinctum quemdam voluisset solvere Sanctus,
Tunc aulae Regis reserarunt claustra repente,
Omnes quæ pariter, nequam prohibente, dede-

lapis terra absorbetur:

Matth. 17. 19.

Quædam miracula metricè descripta.

d
Mortuam suscitavit: captivos liberavit; cœlitus percussus, qui obstiterat, suscitavit.

Et sævum subito morientem vivificavit;
Quem post pœnituit Sancto resistere dire;
Ac monachum faciens renovavit vulnera cordis,
Pulvinar lapidis capiti subponere curans,
At... humo nuda vestitus tegmine capræ,
Frigore membra domans, in aquis vigilare solebat.

a MS. Fitz-Sim. Pastol.

b Idem MS. hujus miraculi non meminit, sed Pastolium ait, cum intolerabili algore ibi manere non sufficeret, Fechinum solum in aqua reliquisse, et reliqua deinceps omittit.

c Sub annum 1155, suscepta ab Henrico II, in Hiberniam expeditio memoratur a Westmonasteriensi. Hæc ergo ad antiquiorem S. Fechini historiam, post eam ætatem adjecta.

d Eadem videtur, cujus heroica animi fortitudo cap. 3, prædicatur. Est Lagenia unum ex quatuor præcipuis Hiberniæ regnis, Britanniæ objectum, in quo Dublinium urbs, et superius memorata Media provincia.

MORS S. FECHINI, Ex Vita S. Geraldii.

Ingens Hibernicas provincias annonæ caritas affligerat. Evocati Dermitti ac Blathmeci Regum imperio Temoniam ad concilium utriusque ordinis Primores. Placebat plerisque publicas indici supplicationes ac jejunia, Deumque rogari, ut immissa pestilentia infimæ plebis multitudinem, immane quantum quotidie excrescentem, immi-

Tempore famis orant Hiberni ut peste plebs minuat.

2 Intercessere nonnulli, nefarias abominati preces. Cum variis res ducta sententiis esset, duorum sanctissimorum Abbatum Fechini ac Geraldii commissa judicio est. Supplicandum Deo censebat Geraldus, non ut innoxiam turbam male perderet, sed immissa cœlitus annona recrearet, qui et Israelitas manna quondam, et quinque hominum millia paucis panibus pavit, et quotannis ex modico semine vim immensam procreat frumenti. Fechinus, vir eximie quidem sanctitatis, sed nimium simplex, negabat esse cur a communi plurimorum sententia discederet. Ita viris Principibus plerisque, ita Antistitibus religionis, videri. Obtinuit ergo nescio quo præjudicio quæ pestilentiam a Deo, triste munus, flagitabat factio.

reclamante S. Geraldo,

S. Fechino ex simplicitate ad probante.

3 Nec

Deo displicent
ear preces :

3 Nec surdi audiere Caelites vota; nec dissimularunt eventum. Angelus enim virum quemdam sanctum in somno his fere verbis interpellavit : Heu! quod non panem poposcistis ab boni omnis largitore! Non est profecto ei difficilius annonam multiplicare, quam homines. Nec quem ipse docuit precandi ritum sprevisset. Quo miseri mortes vobis et funera ultro imprecamini? Saviet optata

mortalitas : non tamen in ignobile vulgus, sed in populi Principes, praelari consilii auctores. Sublati ea contigione Dermittis imprimis ac Blathmecus, alique duo Ultonia ac Momonia Reges, tantaque hominum multitudo, vix ut tertia pars reliqua facta sit. Ipse quoque Fechinus, eodem malo correptus interit, et quamplurimi Sacerdotum ac monachorum.

Ex ass-
morianur
4 Reges,
S. Fechinus.
innumeri
alii.

NOT. 167.

DE S. MAURO EPISCOPO CAESENATE IN ITALIA.

XX JANUARI.

S. Mauri na-
talis,

Cæsena vetus Umbriae civitas ad viam Æmiliam, (aliis Cesena; et Græcis quibusdam Κισσίν, Κισίν, Κισίν dicta; B. Petro Damiano infra Cæsenate oppidum,) S. Maurum, Antistitem olim suum, Protectorem tutelaremque veneratur. Ejus natalis XX Janu. in Martyrol. Romano consignatus : Cæsena S. Mauri Episcopi, virtutibus et miraculis clari. Memorant eum quoque Galesinius, Molanus, Menardus. At Ferrarius XXI Novembris eum retulit. Altero fortassis die obitus, altero Translatio contigit.

vita.

2 Vitam ejus, aut qualequale potuit encomium, conscripsit B. Petrus Damiani, professus non plura se de illius rebus gestis consequi potuisse. Leander Albertus in Romanular descriptione aliam citat ejus vitam : In ipsa mox, inquit, Æmilia via juxta pedem collis urbs Cesena jacet. Eam sic Strabo, Procopius, Plinius in octava regione, Ptolemæus in Togata Gallia nominant. In visa tamen Divi Mauri ejus Episcopi, antiquitus Flaviam Curvam Papiam fuisse dictam legitur. Antonius Curvam Cesenam vocat.

etas.

3 Cujus Romani Pontificis Regisve temporibus vixit S. Maurus, fatetur se B. Petrus Damiani ignorare. Baronius in Notat. ad Martyrolog. et tom. 8 Annal. ad ann. 649, num. 13, Ferrarius in Catal. SS. Italiae Maurum hunc esse existimant qui concilio Romano sub S. Martino Papa interfuit, et cum Deus dedit Presbytero locum egit Mauri Episcopi Ravennatis Ecclesiae. Id si ita est, qui potuit B. Petri Damiani temporibus vixisse, quantumvis antiquus admodum senex et corpore marcescente jam tremulus, qui se vidisse B. Mauri nepotem, Constantium videlicet nomine, Episcopum Cæsena Ecclesiae testabatur? Nam si Mauri filio genitus Constantius est, cum anno 649, Episcopus fuerit Maurus, et ante virtutum gradibus ad alta conscenderit, et in sanctae conversationis studio non segniter vigilaret; necesse est eum saltem ab anno 640 continenti vitae se dedidisse, atque ante eum annum natum Constantii patrem. Genuerit is vel centesimo anno ætatis filium, alter Abraham; vixitque Constantius itidem 100 annos; oportebit eum tamen ante annum 840 esse mortuum, ducentis ante Petrum Damianum annis, qui anno 1072, traditur decessisse. Sin (et probabilius quidem) fratre aut sorore Mauri natum Constantium dixeris; licebit quidem suspicari aliquanto adolescentiorem extitisse Constantium : at numquam credibile fiet, 400 annos consequentibus trium dumtaxat hominum ætatibus esse decursos. Fortassis vetulus ille, quem Petrus memorat, nepotem Mauri dixit Constantium, quod ejus ortus esset stirpe. Ferrarius ex monumentis et Annalibus urbis Cæsena, Maurum 9 annos illi Ecclesiae præfuisse scribit, et Joannis IV Papæ fuisse nepotem : unde sequeretur anno 630 aut 649 e.e.runte decessisse cum ipse Joannes obierit 2 Octob. 641. Ast Hugo Menardus vixisse S. Maurum ait paullo supra ætatem B. Petri Damiani. Hieronymus Rubeus lib. 5, Hist. Raven. sedisse Maurum scribit Ottonis III temporibus, cum Ravennati Ecclesiae Gerbertus præseset. Aliquanto ante vixisse Maurum ex B. Petri Damiani narratione constat, infra cap. 3, nu. 11.

VITA

Auctore B. Petro Damiani.
PROLOGUS AUCTORIS.

Cupientes aliquid scribere ad gloriam Dei nostri

de B. Mauro Pontifice, sic auditorum desiderio satisfacere cupimus, ut juxta digestæ relationis modum, veritati per omnia consulamus. Contemnendus quippe pincerna est, qui dum vini copiam jactat, fæcem quoque puniendi temeritate propinat. Improbis opinatur est, qui tanta ambitione aliis convivium præparat, ut in semetipsum æstuantis famis incendium sævire permittat. Temerarius nihilominus narrator est, qui dum laudum præconiis alios extollere nititur, ipse mergi in falsitatis barathrum non veretur. Nonnulli enim Deo se deferre existimant, si ad deferenda laudis ejus insignia, falsitatis argumenta componant. Qui nimirum, si egregii prædicatoris verba diligenter attenderent, talia non sentirent. Ait enim Corinthiis : Si autem Christus non resurrexit, inanis ergo est prædicatio nostra, vana est fides vestra. Invenimur autem et falsi testes Dei, quoniam testimonium diximus adversus Deum, quod suscitaverit. Christum, quem non suscitavit. Secundum hæc ergo Apostolica verba falsus testis Dei merito dicitur, qui indiscrete eum cupiens laudare, mentitur : et adversus Deum proculdubio perhibet testimonium, quisquis in ejus laude perversa molitur arte commentum. Propheta quoque terribiliter intonat, dicens : Odisti omnes qui operantur iniquitatem, perdes eos qui loquuntur mendacium; nimirum manifeste declarans, quia sicut levius est odire, quam perdere; ita etiam tolerabilius est iniquitatem ex infirmitate perficere, quam ex studio mendacia fabricare. Hinc est quod per Jeremiam de mendacibus dicitur : Docuerunt linguas suas loqui mendacium; ut inique agerent, laboraverunt. Qui enim simplicem veritatem ultro oblatam proferre facile poterant, satagunt ut mendacia cum labore confingant.

Falsa fingere
ad laudem
Sanctorum
nefas.

1. Cor. 13.
14. etc.

Psal. 5. 7.

Jerem. 9. 5.

2 Hic si quis nos longæ præfationis forte redarguat, atque id quod in Machabæorum libro scriptum est, austerus censor opponat : Stultum est, inquit, ante historiam effluere, in ipsa autem historia succingi; hanc reddimus rationem, quia ubi materiæ abundantia suppetit, ipsa styli prolixitas prohibet in talibus immorari. Hic autem, ubi de beati viri virtutibus pauca quæ scribi debeant præsto sunt, utilius arbitramur ad ædificationem audientium, ad quam omnis Ecclesiastica intendit scriptura, in proœmio contra mendacium scribere, quam pro narrationis inopia ipsam historiam mendaciorum finibus protegere. Igitur quæ de vita vel miraculis B. Mauri ad nostram notitiam pervenire potuerunt, secundum quod juxta quorundam monachorum non omnino contemptibilem conjicere narrationem potuimus, fidelibus Christi fideliter intimamus.

2. Mach. 2. 33.

Pauca de
S. Mauro
comperita.

CAPUT I.

S. Mauri episcopatus, in eo gesta.

Eo itaque tempore, cum adhuc Romana Ecclesia spatiosius multo quam nunc jura protenderet, et inter cetera Cæsenate etiam oppidum *a* possideret, contigit ut eadem Cæsena suo privaretur Episcopo. Cumque *b* Romanus Pontifex cerneret nepotem suum, beatum videlicet Maurum, virtutum gradibus ad alta conscendere, et in *c* sanctæ conversationis studio non segniter vigilare, congruum duxit ut talem virum ad sacerdotalis officii apicem promoveret, quatenus lucerna Spiritus sancti non sub modio delitesceret, sed

a

b

c

S. Maurus fit
Episcopus
Cæsena;

per candelabrum posita, omnes qui in domo Dei sunt, sacre doctrinae radiis illustraret. Quid plura? Tandem B. Maurus Cæsenatis Ecclesiae cathedram, divina providentia disponente, suscepit. Ideirco autem vel Regis qui tunc imperabat, aut ipsius Apostolici Præsulis hic interponere nomina præternisimus, quia cum ipsis, qui nobis reliqua dictant, hæc pariter ignoramus. Eorum namque vocabula in antiquis quidem *d* tomis se vidisse commemorant, sed cum civitas ante hæc flammis fuisset exusta, monumenta quoque perhibent simul fuisse consumpta.

4 Cum igitur vir Dei Maurus tam arduæ curæ sibi conspexisset onus impositum, sicut de B. Paulo legitur, nequaquam acquievit carni et sanguini, sed cepit se in divinis obsequiis tanto vigilantiorē reddere quanto sibi noverat et tot subditorum custodiam imminere. Perpendens namque quia ars est artium regimen animarum; congruum judicabat, nec interiorum curam exteriorum occupatione minuere, nec rursus exteriorum providentiam interiorum sollicitudine funditus declinare: ne videlicet aut exterioribus deditus ab intimis omnino corrueret, aut solis interioribus occupatus, quæ foris debebat proximis negligentius exhiberet. Sape namque nonnulli velut oblitī, quod fratribus animarum causa prælati sunt, tanto cordis amisu secularibus curis inserviunt, quod has, cum adsunt, se agere exultant; ad has etiam cum desunt, turbulentis cogitationum aestibus anhelant; cumque ab his, cessante forsitan opportunitate, quieti sunt, ipsa deterius sua quiete fatigantur. Voluptatem namque decernunt, si actionibus deprimantur: laborem putant, si in terrenis negotiis non laborant. At contra nonnulli gregis quidem curam suscipiunt, sed sic sibimet vacare ad spiritualia appetunt, ut rebus exterioribus nullatenus occupentur. Qui cum curare corporalia funditus negligunt, subditorum necessitatibus minime occurrunt. Quorum nimirum prædicatio plerumque despicitur; quia dum delinquentium facta corripunt, sed tamen eis necessaria præsentis vitæ non tribuunt, nequaquam libenter audiuntur. Egentis etenim mentem doctrinae sermo non penetrat, si hunc apud ejus animum manus misericordiae non commendat. Tunc autem verbi semen facile germinat, quando hoc in audientis pectore pietas prædicantis rigat. Hæc autem ideirco de diversis Pastorum moribus loquimur, ut, quam prudens, quam moderata in B. Mauro fuerit discretio, demonstramus. Qui nimirum dum neque contemplativæ vitæ otium sectando, activam omnino deseruit, neque per activæ lassitudinem libere discurrendo, a contemplatione recessit; et ut ita dixerim, per auream viam cœlestis regni celsitudinem penetravit.

5 Denique dum in episcopio suo degeret, et commissam sibi Ecclesiam strenue gubernaret, cepit talem locum sollicita mentis indagatione perquirere, ubi ad tempus et a secularium turba secedere, et soli Deo posset specialius adhærere; Domini sui scilicet non segnis imitator, qui per diem in urbibus prædicabat, noctu vero in monte orationibus insistebat. Dumque in dies hujus anxietatis magis ac magis cura succresceret, tandem adjecit oculum ad breve quoddam promontorium, quatuor fere stadiis ab exigua urbe semotum. Vocabatur autem saltus Spatiani, locus scilicet nec præruptis cacuminibus sublimius ad alta porrectus, nec omnino depressus in ima, ad arvalis flammæ videbatur planitiem coequatus. Sed ita erat congruo tenore in quodam meditullio constitutus, ut et super se positus liberam visendæ totius pene diœcesis facultatem tribueret, se autem ascendentes nequaquam excellentior declivis processibus fatigaret. Erat enim mons ille nemorosa diversarum arborum densitate vestitus. Hic itaque mons ita beati viri adspectibus placuit, ac si montem Oliveti adiacere urbi Hierusalem cerneret, atque hunc Psalmum non immerito cum Propheta concinere potuisset, Me-

mor, inquit, ero tui Domine de terra Jordanis et Hermonii a monte modico. Quem videlicet montem prius a Romano Pontifice, sub ejus jure detinebatur, petiit: deinde cellulam sibi illic cum exigua ecclesia fabricavit, ubi quadragesimali tempore perseverans, jejuniis et orationibus operam dabat. Et si quando de Ecclesiasticis negotiis furari poterat, ad eandem cellulam, velut ad dulcium epularum convivium, recurrebat. Illic denique fluentum divinæ contemplationis avidis mentis suæ faucibus hauriebat, unde postmodum arentia proximorum pectora sanctæ prædicationis poculo recreabat. Illo plane loco quasi pro balneo utebatur: ibi enim curabat abluere, si quam ex secularium hominum colloctione, aut verbi aut cogitationis maculam contraxisset, et pulverem mundanæ conversationis, sine quo hæc humanæ mortalitatis via non carpitur, crebris illic lacrymarum fontibus expiabat. Ille igitur locus, qui sancto viro in vita tam dilectus et familiaris extitit, post mortem quoque ejus sepultura meruit insigniri. Nam corpus ejus in saxeâ arca reconditum, juxta parvam basilicam quam ipse construxerat, est collocatum.

a *Leander Albertus*: Cæsenates Longobardorum temporibus in fide urbis Romæ constanter hæsere.

b *Joannem IV*, hunc fuisse tradit *Ferrarius*, ut ante scriptum.

c *Menardus* hinc probare conatur, monachum fuisse Maurum.

d *Surius*, codicibus. e *Sur.* latitudinem.

f *Lama*, lacuna est, sive aquarum collectio.

In vicinum collem crebro secedit, ut contemplationi vacet.

Ejus sepulchrum.

CAPUT II.

Translatio corporis, miracula.

Hæc igitur sunt, quæ de vita beati viri ad nostram potuerunt pervenire notitiam, non quod sunt a nostris relatoribus visa, sed succedentium generationum celebri memoria divulgata. Quidam autem antiquus admodum senex, et corpore marcescente jam tremulus, nostris nuper temporibus extitit, qui se vidisse hujus B. Mauri nepotem, Constantium videlicet nomine, Episcopum Cæsenatis Ecclesiae testabatur. Sed quoniam de vita B. Mauri ea, quæ nobis audire contigit, stylo currente digessimus; nunc qualiter omnipotens Deus ad gloriam sui nominis ejus merita revelaverit, breviter explicemus. a Est autem nunc celebre monasterium in prædicto monte, in quo vir Dei orare consueverat, ad honorem beatæ Dei genitricis et Virginis constitutum, ubi Mons Mauri ex antiqua populi consuetudine dicitur, quia locus ille non immerito sancti viri vocabulo decoratur.

7 Cum igitur arca illa, ubi beati viri corpusculum clauderetur, juxta præfatum ecclesiam, terræ undique crescente congerie, delitesceret, et vix saxi ipsius summitas solotenus emineret; contigit ut homo quidam cum litaniis adveniens, soluta caligæ ligula repente illic pedem poneret, et nil tale existimans, secure ligaret. Vincito igitur talo, cum jam vellet abscedere, pedem nullo modo potuit amovere. Cumque diu conaretur, et omnia tentans huc illucque se verteret, pes nihilominus stabat immotus, et velut quibusdam clavis saxo tenebatur affixus. Stabat miser ignoti criminis reus, et qui sibi corrigiam ligare voluerat, semetipsum potius saxo ligasse dolebat. Volebat stare, sed una innixus planta, non poterat: optabat jacere, sed a suo pede corruiere non valebat. Tandem repentino populi adventante concursu, alii malleis, alii securibus gestientes, partem lapidis præciderunt, et post multa vix hominem, de saxo exculpere potuerunt. Mox lætantis turbæ clamor exoritur, mira Dei virtus attollitur, et B. Mauri tumulus dignus reverentia judicatur.

8 Item prædicti cœnobii monachus, b Teuzo videlicet nomine, grandævus jam et ipsa canitie venerandus, ejus hoc relatione didicimus, aliud miraculum retulit, quod nequaquam silentio præterimus. Aliquando ipse prædictus Frater acerrima vi febrium urgebatur: cumque nulla medicinali cura, nullo

Mors S. Mauri.

a

Cujusdam pes Sancti tumulo adhærescit.

Tumulus innotescit.

b

S. Mauri meritis depulsa febris:

Galat. 1. 16.

saluti et commodis suorum invigilat.

Luc. 21. 37.

Psal. 41. 7.

nullo prorsus humano studio ad incolumitatis statum redire potuisset, cuidam suæ materteræ, religiosæ videlicet sanctimoniali nocturno silentio B. Maurus apparuit, eique dixit : Si vis, inquit, nepotem tuum ex ea, quam patitur, ægitudine convalescere, denuntia ei, ut super sepulturam meam signum sanctæ crucis infigat, omnique anno solennitatem mihi se celebrare devoveat. Cumque ille beati viri oraculum, quod sanctimoniali referente cognovit, gratanter impleret; mox ferream crucem super tumultum fixit, deinde commotis visceribus præcipitanter evomuit, atque ita protinus omnem ignei languoris molestiam, velut ipso vomitu egerente, projecit. Jamque pristinae sanitati integritè restitutus, dignas Salvatori Deo gratias retulit et B. Mauri miraculum, quod in se expertus fuerat, ad gloriam nominis Dei multis indicare curavit.

varii morbi
curati :

9 Jam igitur celebri utriusque signi fama volante per populum, cœperunt multi ad sacras beati viri reliquias devote concurrere, piisque ejus meritis suas animas attentius commendare. Nonnulli etiam diversis valetudinum incommoditatibus laborantes, dum vel detritam sepulchralis marmoris limaturam biberent, vel beati Confessoris misericordiam fuis tantummodo precibus implorarent, sani et incolumes ad propria sunt reversi, quocumque fuissent vinculo ægitudinis obligati. Videres miserabilium languidorum soluta cadavera alieno prius adminiculo sustentante deferri, qui mox cum magna exultatione atque tripudio remeabant saluti pristinae reparati.

corpus trans
fertur.

10 Cumque tot miraculis coruscantibus magis ac magis præclara B. Mauri fama crebresceret, et virtutes, quas per eum Dominus ostendebat, non solum contigua quæque, sed et remotiora locorum spatia personarent, tandem convocatis Episcopis vicinarum urbium, multisque populorum turbis undique confluentibus, certatim arca illa, in qua beati viri patrocina reconduntur, effoditur, et terebrato pariete ecclesiæ, inter absidam et altare cum hymnis et laudibus summa diligentia collocatur. Processu vero temporis eadem basilica major facta est, atque ut in præsentiarum cernitur, festivius decorata : ubi ad declaranda beati Confessoris merita, multa fiunt usque in præsentem diem, Deo operante, miracula. Ex quibus nos pauca perstringimus, quæ nimirum hi, qui nobis referunt, se vidisse testantur.

a *Leander* : Intus ad Emiliam, in primis Apennini collibus, qui vite, ficu, olea, ceterisque fructiferis arboribus conferti sunt, prope Cesenam coenobium est sumptuosum cum æde Cœlitum Regine, quam hic D. Mariam Montanam nuncupant, sacra Loco nomen est Mons Mauri, a D. Mauro Cesenatium Antistite, qui hic sanctissime vitam egit : Occidentem et Septentrionem spectat; estque monachorum D. Benedicti habitatio. b *Sur. Tenzo.*

CAPUT III.

Varia ad reliquias miracula.

a **P**apa Gerbertus juxta Cesenam castra metatus erat, b ejusque oppidum circumfusi exercitus obsidione vallabat. Tunc temporis ad B. Mauri tumultum delatus est quidam rusticus, gemina morborum passione depressus, contractus videlicet ac cæcus : sed postquam est oratum, et lux amissa ad oculos rediit, et rigida membra fugatus languor absolvit. Protinus videns se homo sanitati tam mirabiliter redditum, utpote quas valebat gratias agens, Beato se Mauro servum perpetuo jure contradidit, mansurumque se in ejus obsequio, donec adjuveret, devotavit. Qui perceptæ salutis munere pene per decennium fruens, postmodum fragilitati carnis enerviter cessit, uxoremque sibi non fausto conjugio copulavit. Mox enim ut luxuriandi voluptate potitus est, oculorum lumen funditus perdidit, et quamdiu vixit, in eadem cæcitate permansit. Et certe dignum fuerat, qui a jure B. Mauri, cui se mancipaverat, c libidinis jugo tur-

Sanatur con-
tractus, idem-
que cæcus :

voto violato
fiteretur ex-
cus :

c

pter colla supposuit, dono, quo ab uno Domino fuerat ditatus, amitteret, et qui in interiores sponte ceciderat, invitus exteriores tenebras incurrisset.

12 Alio quoque tempore dæmoniaca quædam ad altare beati viri deducta est, quam tanto pestifer spiritus furore repleverat, ut eam sibi quasi organum faciens, multa per eos ejus sacrilega et insana proferret, diras voces emitteret, et velut canis rabida crebris d haubatibus elatraret. Triduo autem postquam illuc perducta est, vehementi quodam impetu sanguinem vomuit, et ita malignum spiritum, a quo tenebatur, ejecit.

13 Alia quædam mulier necessitati rei familiaris plusquam deberet intenta, in festivitate S. c Rophili triticum purgare non timuit : sed dum beato Confessori digni honoris reverentiam non exhibuit, dignæ animadversionis sententiam non evasit. Nam illico divino percussa judicio, brachiis attractis obrigit, et eodem modo ac si f capisterium adhuc ventilare videretur, tremere infeliciter cœpit. Hæc itaque ante B. Mauri altare deducitur, et in prædicta solennitate nunquam se ulterius quippiam tale facturam instantissime pollicetur. Mox largissima omnipotentis Dei misericordia clementer adfuit, et stupida mulieris brachia ad libertatem proprii vigoris pleniter reformavit.

14 Rursus alia mulier profluvium sanguinis patiebatur : quæ cum insanabili plaga jugiter vexaretur, et hæc atque illa tentans, nullum salutis potuisset invenire remedium; tandem in extremis angustiis constituta reperit necessitas ipsa consilium. Nitido itaque juxta possibilitatem suam linteo B. Mauri mausoleum cooperuit, et ita divinitus liberata, post omnem prorsus molestiam luridi languoris evasit. Enimvero cum Apostolus dicat, fide mundans corda eorum, quia mundo corde, utpote, plena fide beati viri tumultum tetigit, digne promeruit a profluentis sanguinis immunditia liberari.

15 Item alia mulier ita erat violentissimi languoris immanitate contorta, ut soluto naturæ ordine, ora teneret post se, cervicem ferret ante se. Quæ similiter super B. Mauri memoriam linteum posuit, et protinus sanitate recepta, quibusque membris jus suum natura restituit, et ad tenendum vigorem proprium arteriarum organa temperavit.

16 Alia quoque mulier, amisso lumine, de Aquitanie finibus deducta est, quæ Gallicæ animositatis genium servans, et ex more patriæ verba violenter infringens, obstinatissime testabatur, quod numquam inde recederet, nisi per B. Mauri merita lumen, quod amiserat, recepisset : sicque magno fidei fervore succensa, breve tuguriolum juxta ecclesiæ parietem compilavit, ut quodammodo potius habitaculum, quam præparare videretur hospitium. Cumque per octo dies instantissime fuisset oratum, lumen quod quærebat, divina gratia largiente recepit, et dignas illuminatori suo Deo et Mauro ejus famulo gratias retulit.

17 g Popiliensis diœcesis turba ad h B. Arduini limina orationis caussa tendebat : cumque per oratorium B. Mauri transitum habuissent, contigit ut quædam ex illis femina, genu Abbatis ipsius monasterii humiliter osculata, commeandi licentiam peteret. Quæ vix unius sagittæ emissionem progressa, arrepta mox a dæmonio, in terram projicitur, concutitur, volutatur, et multa convicia adversus eundem Abbatem mordaciter evomebat. Hæc itaque ante B. Mauri altare deducta, non multo post divinæ virtutis est imperio liberata, ita ut redeuntibus sociis, jam sibimet reddita, simul cum eis sana et incolumis reverteretur ad propria.

18 Hæc itaque Fratres carissimi, de virtutibus, quas omnipotens Dominus per beatum Confessorem suum Maurum operari dignatus est, pauca perscripsimus, ut ad glorificandam Divinæ majestatis potentiam

AUCTOR
B. PETRO
DAMIANO

liberata enervata.

d

e
Curata con-
tractio bra-
chiorum :

f

profluvium.

Act. 15. 9

membra con-
torta :

cæcitas.

g h

enervata
sanata.

Epitologus.

lignam vestræ caritatis studium incitemus. Quidam nobis adhuc in via positis miraculorum suorum dignatur exhibere virtutem, per hæc nos ad capessendam coelestis patriæ invitat et provocat hereditatem, testante Psalmista, qui ait : Virtutem, inquit, operum suorum annuntiavit populo suo, ut det illis hereditatem gentium : quatenus dum ipsa Sanctorum sepulcra tot miraculis radiare conspiciamus, de immensa eorum gloria, qua jam cum Christo regnant, minime dubitemus; ut despectis terrenis, illuc se noster animus jam per desiderium transferat, ubi se gaudere in perpetuum sperat; illuc se libere spiritus dirigat, ubi Imperator cœli Christus cum supernæ curiæ Senatoribus ineffabiliter regnat: cui sit gloria et imperium cum coæterno Patre et sancto Spiritu per omnia secula seculorum. Amen.

a Gerbertus primum Remensis, deinde Ravennas Archiepisc.

fuit; an. 999 Romanus Pontifex factus, et Silvester II dictus, obiit 1003. b Rubens lib. 3. Sequenti anno (1000) Silvester Cæsenam admoto exercitu circumsegit: quæ caussa Pontificem impulerit, incertum. Sigonius de regno Italiæ lib. 7. eodem anno: Silvester Urbevum profectus, remp. ejus civitatis multis salutaribus legibus vixit, et Cæsenam admoto exercitu circumsegit.

c Vultur desiderari subrahens, aut quid simile, monuit Surius. d Editum erat in Surio naubatibus, librarii culpa. Baubant sive Baubantur, βαύσαν, et βαύσαν canes. e Colitur S. Rophilus, sive Rofilus, aut, ut Leander Albertus scribit, Rofilus, 18 Julii. f Velus MS. Glossarium: Capisterium est vas quoddam, quo frumenta purgantur, vox etiam Columellæ usurpata lib. 2 cap. 9. g Forum-Popillii oppidum est in via Emilia, aliis Forum-Pompilii corrupte Forum-populi dictum in tabulis itinerariis: vulgo Forlim-populo, et saepe Forl piccolo, id est, Forum-Livii minus; nec immerito, cum, ut auctor est Leander, funditus circa annum 1370 excisum, annis 20 post a Sinibaldo Ordelaffo Foroliviensium Principe reedificatum sit, qua nunc cernitur forma, distat Cæsenæ 6 millibus passuum. Sedes Episcopalis Foro-Popillii Britinorum, sive Forum-Fruentinorum, aut Druentinorum, urbem propinquam, translata.

h De B. Arduino Presbytero Ariminensi agemus 15 Augusti.

DE B. BENEDICTO EREMITA

ORD. VALLIS-UMBROSÆ, IN ETRURIA.

XX JANUARI.

B. Benedicti natalis.

Benedictum Vallis-umbrosæ formatum institutis, vitæque solitaria sanctissime acta clarum ita celebrat Arnoldus Wion hoc die: In monasterio Cultus-boni S. Laurentii, depositio S. Benedicti ejusdem loci monachi, et Eremitæ, Ordinis Vallis-umbrosæ; cujus sacri obitus signum dedere campanæ, humano destitutæ adjutorio; et nives, miraculo inaudito, in ea parte solum qua sacrum deportabatur cadaver seipsas liquefacientes, viam deportatoribus præbuere: in cujus etiam ore, post spatium annorum trecentorum viginti, lilium quasi recens natum nive candidius inventum est. Eadem fere Menardus prædicat et brevius Dorganius.

2 Wion ejus natalem se didicisse scribit ex monumentis Reverendorum Patrum Vallis-umbrosæ in agro Bergomensi. Hinc præbita Ferrario ansa scribendi: In territorio Bergomensi B. Benedicti Eremitæ Ordinis Vallis-umbrosæ. At non in agro Bergomensi, sed in diocesi Fesulana situm est monasterium S. Laurentii Cultus-boni, ut in Historia Vallis-umbrosæ scribit Eudosius Locatellus, qui lib. 2, cap. 14, gesta exequitur Benedicti, quæ damus. An Beatis solenniter adscriptus sit, non comperimus. Beatum ipse appellat, et ante annos 200 translatum reconditumque honorificentius illius corpus scribit; uti et Silvanus Razzius in Vitis SS. Hetruscorum.

cata confessus est, sacraque pastus Eucharistia: dein cœlesti monitu imminere sibi extrema didicit, substititque isthic usque ad Epiphaniæ solennitatem, omnes præclaris adhortationibus exemplisque ad vitæ sanctitatem exstimulans.

3 Tandem vero ad caram sibi cellam reversus, fixis humi genibus, ut quidam referunt, sublatisque in cœlum manibus, animam exhalavit. Quo tempore campanæ monasterii, nemine compulsante, ultro sonuerunt, eo ritu modoque, quo ad cohonestanda funera solent. Non fefellit prodigium istud Abbatem ac monachos, qui continuo Benedicti mapale petierunt, ac vita functum reppererunt, corpusque, non sine lacrymis, composuerunt, deportandum dein ad monasterium, ubi id religioso sepulcro recondere, justaque persolverent.

4 Erant tunc, quippe media hieme, humus alta nive adoperta: at simul elatum e tugurio est funus, volente Deo Opt. Max. servi sui innocentiam ac sanctitatem, mirifico testimonio approbare, momento solutæ depulsæque nives amplam et commodam præbuere procedentibus viam. Tumulatum primum est corpus ad latus ecclesiæ, ubi nunc claustrum cernitur: e haud multo post in ecclesiam translatum. Tum vero (ne cui ambiguum foret sanctissimam animam cœli deliciis nunc potiri præmiisque benefactorum) repertum in illius ore recens lilium est, mirabilem expirans odorem, attonitis stupore omnibus qui miraculum illud viderant audierantve, certatimque laudes propitio Numini recinentibus. Decessit B. Benedictus anno 1107.

5 Annis deinde post 323, cum cœnobium Cultus-boni Abbas Paulus de Monte Mignajo administraret, qui id magnam partem restauravit, claustrum præsertim; translata dein Benedicti ossa intra sacram ædem in honoratiorem locum: repertumque f integrum corpus est, et suave olens, cumque summa reverentia, multis Antistibus, monachis, laicis, præsentibus, Episcopo potestatem tribuente, ad lævam altaris intra arcam pariete præseptam conditum est.

a Ex quo Razzius accepit. b S. Bernardus ex Generali Ordinis Vallis-umbrosæ, Episcopus Parmensis, et S. R. E. Cardinalis, colitur 4 Decembr. c Situm id in Comitatu Florentino, ut scribit Razzi; in diocesi Fesulana, ut in catalogo monasteriorum illius Ordinis Locatellus; non apud Bergonum, ut Ferrarius supra.

d De quo egit idem Locatellus cap. præcedenti. e Falluntur ergo Wion, Dorganius, Menardus, qui 320 annis post id scribunt contigisse. f De ossibus id intellige; ut nullum defuerit, cum diserte dicat ossa translata, uti et Razzius.

de obitu imminente, carilius monetur:

moritur,

campanis ultro sonantibus:

desertur ad monasterium, nive miraculo soluta.

sepelitur;

e

alio transfertur, sanctitate divinitus testata;

iterum transfertur.

f

VITA

ex Italico a Eudosii Locatelli.

Bernardi septimi Vallis-umbrosæ Generalis temporibus, clarus sanctimonia vitæ extitit Benedictus in cœnobio c S. Laurentii Cultus-boni monachus: qui uti antea memoratus d B. Petrus, cum annos aliquot in ceterorum convictu Fratrum innocenter traduxisset, Præsidente annuente in silvam haud longe semotam secessit, solitariam acturus vitam. Hic vile sibi tuguriolum fabricatus, Divini Spiritus ardore inflammatus, diuturnis vigiliis, frequentibus flagris, abstinentia incredibili macerabat corpus.

2 Si qua necessitas cogeret, revisebat interdum cœnobium, præsertim Paschæ diebus aliisque eximia religione et celebritate agi consuetis, ut Fratrum spirituali congressu et caritate perfrueretur. Anno quo e vivis excessit cum isthuc sub Natalis Christi ferias venisset de more, singulari sensu pietatis pec-

revisi monasterium:

B. Benedictus in silva sancte vivit:

XXI JANUARIi.

SANCTI QUI XII KAL. FEBR. COLUNTUR.

S. Publius Athenarum Episcopus, Martyr.		S. Secundus,	
S. Fructuosus Episcopus,	Diaconi,	S. Castinus,	Martyres.
S. Augurius,		S. Cajus,	
S. Eulogius,	Martyres, Tar-	S. Coelestinus,	Martyres.
S. Felix,		S. Hermes Epi-	
S. Celsianus,	racone in Hi-	scopus, et	Martyres in Africa.
S. Cæcilianus,		alii,	
S. Martialis,	spania.	S. Hermes,	Martyres in Africa.
S. Faustacius,		S. Solutor,	
S. Datus,	Martyres.	S. Vitalis, Spoletii in Umbria.	Martyres Trapezunte
S. Saturninus,		S. Patroclus, Martyr Treceis in Gallia, et Su-	
S. Quinctinus,	Martyres.	sati in Westphalia.	Martyres Trapezunte
S. Marinus,		S. Valerianus,	
S. Satorus,	Martyres.	S. Candidus,	Martyres Trapezunte
S. Gaddianus,		S. Aquila, sive Acylas,	
S. Cælianus,	Martyres.	S. Eugenius,	Martyres Trapezunte
S. Servulus,		S. Eustasius, Nicomediae in Bithynia.	
S. Rogatus,	Martyres.	S. AGNES, Virgo et Martyr Romæ.	Martyres Trapezunte
S. Vincentia,		S. Busiris Confessor, Ancyrae in Galatia.	
S. Victor,	Martyres.	S. Epiphanius, Episcopus Ticinensis in Italia.	Martyres Trapezunte
S. Reposita,		S. Avitus II, Episcopus Claromontanus in	
S. Primus,	Martyres.	Gallia.	
S. Lucius,		S. Meinradus, Eremita et Martyr, in Germa-	Martyres Trapezunte
S. Majulinus,		nia.	
S. Honoratus,	Martyres.	B. Maccallinus Abbas in Belgio.	
S. Marcussus,		S. Synaldus, Treviris.	

NOT. 104.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

S. Merulus monachus in monasterio S. Andreæ Romæ, in *Kalendario quodam MS. Sanctorum ord. S. Benedicti* hoc die refertur. De eo egimus xvii Janu.

S. Felix.
S. Cendeus, Martyres, memorantur in *MS. S. Hieronymi et Dungalensi*. Sed iidem videntur qui relati xx Janu.
S. Vitus,
S. Florus,
S. Leontius,
S. Cyriacus,
S. Neophytus Martyr. Menæa, et Molun. De eo egimus xx Janu.

Publius XVIII Hierosolymorum Episcopus, de quo Eusebius lib. 5, cap. 12, atque alii, Sanctorum tabulis inscribitur hoc die a Petro Galesinio, prædicaturque, cum eam Ecclesiam multos annos religiose administrasset, pietatis meritis ornatus obdormivisse in Domino. Probabile quidem est, ut erat temporum illorum Heroicorum spiritus, sanctum virum fuisse; alibi tamen Sanctis adnumeratum non reperimus.

S. Philippi Presbyteri Inventio, Agyrae in Sicilia. Octavius Cujetanus noster in *Idea operis de SS. Siciliae*. Agitur ejus natalis xii Maii.

S. Asotus hoc disticho celebratur in Menæis Græcorum: Prodigus si quis, ut ego, audacter veni: Divinae enim misericordiae omnibus aperta est janua.

Omissus est a Maximo Cytheræo, atque a Matthæo Raderio nostro in Menæorum Latina interpretatione. Nusquam in aliis Martyrologiis ejus legimus nomen; nisi alia voce, quæ Ἀσώτων appellative exprimat, ut Perditus, Prodigus, Luxurius, etc., interpretatum sit.

Marcellus Episcopus Ancyranus, ut Sanctus memoratur a Petro de Natalibus, et Constantino Ghinio. De eo agit S. Hieronymus lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, cap. 86, et Possevinus noster. Sed nusquam alibi Sanctis annumeratur; quem etiam Baronius hæreticum ostendit fuisse.

Melanium Romanam seniore *inscripsit novo Sanctorum catalogo Ferrarius, citans Græcorum Menologium: sed in eo non nisi junior Melania celebratur, de qua 31 Decembris agemus. Seniore cur omittendam censeamus, dictum est supra* vii Janu.

Patroclus, Archiepiscopus, Arelatensis, a Demochare, Claudio Roberto, Joanne Chenu, Constantino Ghinio Sanctus appellatur: sed tantisper eum omittimus, quod severius de eo pronuntiaverit Baronius; cum tamen constet a Zosimo Papa aliisque multa de eo honorifice decreta; atque omnino videatur in odium virtutis a barbaro trucidatus.

Aptadius Metensis Episcopus. *MS. Florar. Nusquam alibi Sanctis accenseri vidimus.*

S. Irene in sanctissima ecclesia juxta mare. Menæa et Cytheræus. Plures sunt ejus nominis Sanctæ, de quibus nos suis locis. Unam ex iis hanc esse conjicimus, quod absque ullo elogio referatur.

S. Michael in Lotharingia. Ferrarius et Saussaius in *Supplemento*. Mendum aperiemus infra, cum de B. Maccalino agemus.

S. Wiminus, sive Viminus, aut Vimius, Episcopus in Scotia. Ferrarius, Regius, Camerarius. Wiminum Presbyterum in Scotia refert idem Ferrarius 28 Maii: idem fortassis est, propterea quoque eo differemus, certiora interea indepturi Scoticarum rerum monumenta.

Hugo Matiscomensis, S. Bernardi sodalis, primus Pontiniaci Abbas, ac deinde Autisiodorensis Episcopus, Beatus appellatur a Chrysostomo Henriquez in *Menologio et Fasciculo SS. Saussaius inter Pios recenset. Alii eum X Octobris scribunt obiisse.*

Gaufridus, sive Gaudefridus, de Amoyo, vir sanctissimus, eximius ordinis Cisterciensis propagator, Beatus appellatur a Chrysostomo Henriquez in *Menologio* hoc die: inter pios solum numeratur a Saussaio. Hermannus Sacerdos ordinis Minorum, Mullusii in Germania obiit anno 1287, referturque hoc die ab

Arturo Monstierio in *Martyrologio Franciscano*. Vir fuit virtutibus et miraculis in vita et post mortem clarus, ut ex Luca Wadingo to. 2, annal. Minor. an. 1287, § 6 et Bzovio ad eundem annum num. 13, Rudolphio lib. 1, pag. 107 aliisque, perspicere est, qui omnes Beatum nuncupant, an solenni Ecclesiae decreto is illi sancitus honos sit, nos latet.

Agnes soror B. Julianæ Corneliensis hoc die obiisse Salsiniæ prope Namurcum traditur, referturque hoc die in Piorum classe a Saussaio, ut Beata a Chrysostomo Henriquez in *Menologio*, ab Arnaldo Raissio 3 Aprilis. Beata quoque appellatur in *Sacrario Comitatus Namurcensis* De ea erit agendi locus in vita B. Julianæ. v Aprilis.

Michael Florentinus, eremita Camaldulensis. Beati titulo honoratur, et hoc die consignatur in *Divorum fastis* a Benedicto Dorganio, Wione, Menardo, Ferrario. At non remur adhuc ab Ecclesia in album Beatorum receptum. Silvanus Razsius ait 18 Januarii mortuum anno 1322 atque a Camaldulensibus in magna haberi veneratione: non tamen satis exprimit, an publico aliquo cultu eum dignentur, sanctæ Romanæ Sedis auctoritate.

Agnes Virgo Hispana e Moncada vico, Valentiae S. Vincentii Ferrerii concione ad amorem castitatis excitata, ne, quod parentes moliebantur, sponso invita traderetur, habitu virili induta profugit; atque in specu juxta monasterium Carthusianorum, quod Portam-cœli appellant, viginti annos sanctissime vixit, solis nota Cœlitibus: post mortem variis illustrata prodigiis. Refertur hoc die ut Sancta a Joanne Marietta lib. 19, histor. SS. Hispan. cap. 6, an albo Sanctorum adscripta sit, non comperimus. Videtur ab eo consignari hoc die propter alterius S. Agnetis celebritatem.

S. Vincentius in MS. S. Hieronymi inscriptus hic legitur, qui in *Dungalensi* Vincens dicitur, an is Cæsaraugustamus? Ejus vigilia hoc die variis celebriter instituta, ut ex *Breviario Conimbricensi* patet. Translatio ejus refertur hoc die a Carthusianis Colonien. in addit. ad Usuardum. De ea agemus xxii Janu.

B. Gualterus Episcopus Pictavensis, ex ordine Minorum, traditur ab Haræo hoc die obiisse. De quo plenius xxii Janu.

S. Emerentiana hac die adscripta est in codice *Dungalensi*. Colitur xxiii Janu.

S. Asclas hoc die Antinoi martyrio coronatus dicitur in Actis, at colitur quo die sepultus est xxiii Janu.

Sancti quatuor Martyres Tyri. Menæa. Raderus eos esse existimat, qui in *Martyrologio Romano* recensentur xx Febr.

S. Losimus Episcopus Syracusanus. Menæa et Marimus Cythereus. At *Martyrol. Roman.* eum celebrat xxx Martii.

S. Memmius Episcopus Catalaunensis. Galesin. De eo agemus v Augusti.

S. Godeschalci Translatio. MS. Florar. at MS. Carthusiæ Bruxellensis Gaudentii. De quo XXII Jan. De Godeschalco, ejusdem Novariensis Sedis Antistite, vii Augusti.

S. Maximus, } Martyres. Menæa, Cythereus,
S. Anastasius, } Molanus, De iis nos cum Mar-

S. Anastasius alter, } tyrologio Romano xiii Augusti.
S. Vitalis Martyr Agaunensis. Carthus. Colon. in addit. ad Usuardum. Vide quæ infra de S. Vitale Spoletino. At de Agaunensi plenius in Actis S. Mauricii xxii Septemb.

S. Ermenburgis Regina et Abbatissa. Hugo Menardus. In *Martyrologio Anglicano* refertur xix Novemb.

DE S. PUBLIO MARTYRE SECUNDO ATHENARUM EPISCOPO.

INITIO II SEC.
XXI JANUAR.
S. Publii natalis.

Act. 28. 7.

Athenis agitur XII Kal. Februar. natale S. Publii Episcopi: qui post S. Dionysium Areopagitam Atheniensium Ecclesiam nobiliter rexit; et præclarus virtutibus, ac doctrina præfulgens, ob Christi martyrium gloriose coronatur. Ita Usuardus, *Martyrol. Rom.* Bellinus, alii. Ado: Item apud Athenas B. Publii Episcopi, ob Christi martyrium coronati. Ast in libello de festivitibus Apostolorum, etc. XII KAL. FEBRUAR. Natalis S. Publii Athenarum Episcopi: qui Princeps insulæ Melitæ vel Militenæ, cum navigantem beatum Apostolum Paulum Romam, sub custodia detentum, per triduum hospitio receptum humane tractasset, ut B. Lucas refert; patrem ipsius Publii contigit febris et dysenteria vexatum jacere. Ad quem cum intrasset beatus Apostolus, et imposuisset illi manus, et orasset, sanavit eum. Quem Publium adhærentem sibi beatus Apostolus postea ordinatum Episcopum ad prædicandum direxit: qui postmodum Atheniensium Ecclesiam nobiliter rexit, et præclarus virtutibus, et doctrina præfulgens, ob Christi martyrium gloriose coronatur. Nam primus Dionysius, inde Publius iste Athenis præfuit. Idem aliis verbis habent Notkerus, Maurolycus, Canisius, Usuardi variæ editiones, plurimi MSS. Petrus de Natalibus lib. 2, cap. 109 et Beda vulgatus 18 Janu. quo die eum alii quoque referunt, ut ibi diximus.

2 At Baronius in *Notat. ad Martyrolog.* videtur dubitare idemne sit Publius ille Melitensis et Athenarum Episcopus. Fuit aliquorum sententia, inquit, hunc illum esse Publium, cujus patrem Melitæ Paulus (ut habent Act. Apost. c. 28) curavit dysenteria; quod etiam hic Ado profitetur in *Martyrologio*. Eadem aliis verbis repetit to. 1, *Annal.* ad an. 38, nu. 173. Petrus

Halloix noster in *Notis* ad cap. 1 et 3, vitæ S. Quadrati, quam 26 Maii dabimus, omnino contendit alium fuisse hunc Publium a Melitensi: primo, quia magis instructore egebat Melite, quam Athenæ; non igitur illam deseruisset Publius. Quid si pulsus est? quid si alii jam in Melite satis erant fidei mysteriis eruditi, præsertim cum S. Paulus trimestri isthic substitisset? Secundo, quia id de eo *Martyrol. Romanum* non tradit. At tradunt alia jam citata, prætereaque vetus *Romanum* a Rosweydo nostro editum, in quo ista leguntur: Athenis S. Publii Episcopi, qui Militenus a Paulo Episcopus ordinatus. Tradit Galesinius: Athenis, S. Publii Episcopi et Martyris. Hic civis Romanus, Melitæ insulæ Princeps, B. Pauli Apostoli discipulus, divinarum humanarumque litterarum scientia præstans, in S. Dionysii Areopagitæ locum suffectus, Atheniensium Ecclesiae præfuit: multarumque virtutum et rerum, quas divine gessit, lande clarus, pro Christi gloria martyrium subiit. Tradit Constantius Felicius, Joannes Basilus Sanctorius, et alii viri eruditi.

3 Nobis quod pronuntiemus, in promptu non est; nisi cum martyrio coronatus est Publius (quod MS. Florarium vult contigisse anno Christi 123, qui erat Hadriani Imp. octavus; Halloix, sub Trajano) Ecclesiam Atheniensem grandi terrore dispersam fuisse, ut scribit Quando occisus. S. Hieronymus lib. de scriptor. Eccles. cap. 19, de Quadrato loquens, qui eam fide et industria sua congregavit. Quod est testatur Eusebius lib. 4, cap. 22, ex epistola S. Dionysii Corinthiorum Episcopi. In MS. S. Hieronymi et *Dungalensi*, utroque pervetusto, Publius inscriptus reperitur, nec loci nec muneris facta mentione: de hoc tamen accipimus.

An idem in
Melite insula
a S. Paulo
conversus.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

FRUCTUOSO EPISCOPO TARRACON.

AUGURIO ET EULOGIO DIACONIS.

AN. CH. CCLIX.
XXI JANUARI.

SS. Fructuosi
et sociorum
natalis.

Tarracone vetusta et nobili citerioris Hispaniæ urbe, glorioso perfuncti martyrio sunt XXI Janu. SS. Fructuosus Episcopus, Augurius et Eulogius Diaconi. De quibus Usuardus : In Hispaniis civitate Tarracona, sanctorum Martyrum Fructuosi Episcopi, Augurii et Eulogii Diaconorum, qui tempore Gallieni primo in carcere trusi, deinde flammis injecti, exustis vinculis, manibus in modum crucis expansis, orantes ut urerentur obtinuerunt. Addunt plurima MSS. itemque Beda vulgatus, Ado, Notherus : Et mox quidam de fratribus, et filia Præsidis quæ adstabat, viderunt Martyrum animas cœlum conscendere coronatas. Martyrol. Romanum : Tarracone in Hispania sanctorum Martyrum Fructuosi Episcopi, Augurii et Eulogio Diaconorum : qui tempore Gallieni primo in carcerem trusi, deinde flammis injecti, exustis vinculis, manibus in modum crucis expansis, orantes martyrium compleverunt : in quorum die natali S. Augustinus sermonem ad populum habuit. Est is centesimus primus de diversis, in quo complura ex Actis proferuntur.

2 Natalem quoque ejus celebrant, Bellinus, Maurolycus, Galesinius, Felicius, Ghinius, alii. Auctor est Joannes Marietta lib. 1, cap. 22, et Franciscus Padilla centur. 3, cap. 14 in plurimis Hispaniæ Ecclesiis recitari de his officium propriasque Lectiones ex Actis concinnatas. MS. Martyrologium S. Hieronymi plures adjungere S. Fructuoso socios videtur, de quibus inferius agemus. Et sane in Missa Mozarabum tom. 15, Bibliothecæ PP. inter Sanctos qui proprio gaudent officio recensentur Fructuosus, Augurius, Eulogius, cum sociis. Sunt hi fortassis postmodum in eadem Gallieni persecutione interfecti. Rabanus et MS. S. Maximini Treviris, mendose : Et in Hispaniis civitate Tarracona, nativitas S. Fructuosi Episcopi et Martyris, qui scripsit Regulam monachorum. Qui potest ab hoc Fructuoso scripta esse Regula monachorum, in qua cap. 20. Regulæ Patrum legendæ præscribuntur; et cap. 21. Patrum decreta citantur? Quæ illæ ante annum 260. Regulæ et decreta Patrum, monachis communiter viventibus lata? Quid illud cap. 4. Cum nunc usque constet pleraque hunc usum monasteria, etiam in his regionibus, non habere? et cap. 5. Et longinquo itinere destinati, si aut a Principe vel Episcopo sperantur, pro benedictione et obedientia degustare non metuant. Denique peremptorium illud est cap. 18. A Pentecoste usque ad viii Kal. Octobris, interdiana jejunia retinenda sunt, excepto una Quadragesima, quæ festivitatem SS. Justi et Pastoris præcedit, sollicite conservanda est, in qua usque ad Nonam quotidie jejunandum est, et vino penitus abstinendum : nam SS. Justus et Pastor sub Diocletiano coronati sunt martyrio, ut 6 Augusti dicemus, quadraginta post Fructuosum annis : hinc tamen liquet in Hispania vixisse Fructuosum illum Regulæ scriptorem; nimirum qui ex Abbate monasterii Complutensis SS. Justi et Pastoris, factus est Bracharensis Archiepiscopus interfuitque concilio Toletano 10. Æra DCXCIII, sive anno Christi 636, et colitur 16 Aprilis.

3 Acta S. Fructuosi Episcopi et Martyris, olim in Ecclesia legi solita, ut ex citato S. Augustini sermone fit manifestum; a Surio edita, contulerat Rosweyda cum vetusto codice M. Velseri, nos cum MS. S. Maximini Treviris et aliis. Eadem extant in Agonibus Martyrum Lutetiæ excusis, verbis paullum discrepantia, eademque in MS. S. Mariæ de Ripatorio. De iis agunt Joannes Mariana noster lib. 4, histor. Hisp. cap. 10, Petrus de Natal. lib. 2, cap. 110, ubi tamen vitiose xii Kal.

Januarii, pro Februarii, occisi dicuntur. Vincentius Bellovac. lib. 11, cap. 61. Prudentius hendecasyllabis eorum certamen eleganter descripsit, hymno 6, Peri Stephanon.

4 Chronicon Hispaniense, quod Fl. Dextri volunt esse, ad annum Christi 268, ista habet : Tarracone in Hispania sancti Christi Martyres Eulogius ejus urbis civis, Fructuosus civis et Episcopus, et Augurius, una pro Christi nomine martyrium passi sunt, ad quæ Rudericus Carus : Nostri historici de martyrii tempore variant. Morales anno 259 Beuterus et Icartius ad persecutionem Diocletiani referunt. Villegas veritati vicinior ad annum 262, cum Baronio consentit. Baronius anno 262, num. 60, et sequentibus horum Acta (quod Padilla miratur, cum Hispaniensium Divorum Acta soleat strictim solum, ut ait, attingere) integra recitat; et nu. 1, 2, 3, proluxe contendit, non Fulvium Æmilianum et Pomponium Bassum, (quos ipse præcedentis anni Consules Memmii Fuscum et Bassum, perperam denuo inditos Flustis existimat) sed Gallienum IV et Valerianum juniorem, tum Consules fuisse.

5 Nos Acta sequimur in vetustis probatisque codicibus reperta, et Fastos, in quibus anno Valeriani et Gallieni 5, Christi 258. Coss. signantur M. Aurelius Memmius Fuscus, et Pomponius Bassus; sequenti Fulvius Æmilianus et Pomponius Bassus II. Atque sub his Coss. anno Christi 259. Valeriani et Gallieni 6 S. Fructuosi et sociorum certamen contigit. Inciderant tunc Kalendæ Januariæ in sabbatum, eratque littera Dominicalis B. At capti sunt sancti Martyres die Dominico XVII Kal. Februarii, occisi feria VI, XII Kal. Febru. Eodem igitur anno. Nullus horum characterum reperitur in anno quem Baronius, Chronicæ auctor expressit. Baronii Chronologiam sequitur Padilla. Icartium et Moralem non vidimus.

6 Horum porro Sanctorum exuviæ, ut inquit Mariana noster lib. 4, cap. 10, qua caussa et tempore incertum, sed in Ligures tamen migrarunt, servanturque non procul Genua in Benedictinorum cœnobio, a Justino Presbytero aliisque Christianis eo deportatas auctor est Marietta, ossaque etiamnum spectari, et quidem veluti ab igne intacta, magnosque eo fieri populorum concursus. Antonius Vincentius Domenecus scribit Angelum viam monstrasse, locumque quo Dei nutu devehi sacra pignora fas esset. Situs est is locus inter Portum Delphini, (qui nunc Porto Fino dicitur, distatque Genua circiter XVII millia passuum) et Ricinam, qui nunc est Recco vitus. Ita describitur a Leandro in Liguria : Incipit hæc agri species ab urbe Genua, pertinetque ad Camolium, ubi caput montis incipit, quod antiqui Sumarium Promontorium dixerunt. Mons est saxosus ascensuque perdifficilis, mare spectans, D. Fructuoso sacer, qui in intimo jugo circa finem, augusto in fano colitur. Ex altis ejus rupibus asperisque saxis claræ præcipitant aquæ, mox per angustas fauces mari illabentes. Portus hic Delphinus, quem Plinius memorat, hæc ætas dempta priori syllaba Finum vocat, haud alia, ut puto, ratione, quam præstantiæ stationis apertius denotandæ caussa. Memoriam ejus apud antiquum Scriptorem, excepto Plinio, inveni neminem; fortasse quod priscis temporibus haud frequentaretur, abest a D. Fructuosi M. P. IV, perpetuo inter arcas et saxosas rupes descensu; quamquam via secundum littus commodior pateat. Plinius lib. 3, cap. 5. Portum Delphini memorat.

7 Extare non procul Barcinone ecclesiam sanctæ aliæ in Hispania. Matronæ Montanæ testatur Domenecus, ubi eadem sanctorum

Tempus martyrii, a quibusdam perperam.

hic ex certis characteribus assignatum.

Reliquia apud Ligures,

non procul a Portis Delphinis :

Non hic fructuosus Regulam monachorum scripsit.

Acta S. Fructuosi et sociorum.

sanctorum Martyrum reliquiae esse perhibentur; pars certe earum, uti et Manresa, de quarum translatione, (cujus anniversariam recolere memoriam scribit Domenecus 30 Aug. Ferrarius 31) inferius erit dicendi locus, cum de S. Agnetis reliquiis agetur. S. Fructuosi et sociorum patrocinio pluviam caelitus impetrari ferunt, si quando gravior terris aestus incubuit: ejusque rei gratia varia illis vota nuncupantur. Religionis porro ac fidei hujus origo proditur extitisse, sive vulgi opinione a majoribus hausta, seu quo alio certiore argumento, demissus e caelo imber, qui tantillum iis, dum in mediis flammis versarentur, levamen solatiumque attulerit. Id si contigisset non reticuisset Prudentius, qui illud tradidit. Hos cum defugeret vaporis ardor, Orasse, ut celer ignis advolaret, et finem daret anxiiis periculis.

ACTA EX VETERIB. MSS.

a b **V**aleriano et Galieno Imperatoribus, *b* Æmiliano et Basso Coss. *c* XVII *d* Kalend. Februar. die Dominico comprehensus est Fructuosus Episcopus, Augurius et Eulogius Diacones. Reposito autem Fructuoso Episcopo in cubiculo suo, direxerunt *e* beneficiarii in *f* domum ejus, id est, Aurelius, *g* Festucius, Ælius, Pollentius, Donatus, et Maximus. Qui cum sensisset *h* pedibulum ipsorum, confestim surrexit, et prodiit foras ad eos *i* in soleis. Cui militis dixerunt: Veni; Præses te accersit cum Diaconibus tuis. Quibus Fructuosus Episcopus dixit: Eamus; aut si vultis, calceo me. Cui milites dixerunt: Calcea te ad animum tuum. Qui mox ut venerunt, recepti sunt in carcerem. Fructuosus autem certus et gaudens de corona Domini, ad quam vocatus erat, orabat sine cessatione. *k* Erat autem et fraternitas cum ipso, refrigerantes et rogantes ut illos in mente haberet.

quemdam in carcere baptizant. **2** Alia vero die baptizavit in carcere fratrem nostrum Rogatianum. *l* Et fecerunt in carcere dies sex; et producti sunt. XII Kalend. Februar. feria VI et auditi sunt. Æmilianus Præses dixit: Fructuosum Episcopum, Augurium et Eulogium impone. Ex *m* Officio dictum est: Adstant. Æmilianus Præses Fructuoso Episcopo dixit: Audisti quid Imperatores præceperunt? Fructuosus Episcopus dixit: Nescio quid præceperunt: ego vero Christianus sum. Æmilianus Præses dixit: Præceperunt deos coli. Fructuosus Episcopus dixit: Ego unum Deum colo, qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt. Æmilianus dixit: Scis esse deos? Fructuosus Episcopus dixit: Nescio. Æmilianus dixit: Scies postea. Fructuosus Episcopus respexit ad Dominum, et orare cœpit intra se. Æmilianus Præses dixit: Qui audiuntur, qui timentur, qui adorantur, si dii non coluntur, nec Imperatorum vultus adorantur? Æmilianus Præses Augurio Diacono dixit: Noli verbis Fructuosi auscultare. Augurius Diaconus dixit: Ego Deum omnipotentem colo. Æmilianus Præses Eulogio Diacono dixit: Numquid et tu Fructuosum colis? Eulogius Diaconus dixit: Ego Fructuosum non colo; sed ipsum colo, quem et Fructuosus. Æmilianus Præses Fructuoso Episcopo dixit: Episcopus es? Fructuosus Episcopus dixit: Sum. Æmilianus dixit: *n* Fuisti. Et jussit eos vivos ardere.

3 Et cum duceretur Fructuosus Episcopus cum Diaconibus suis ad amphitheatrum, populus Fructuoso Episcopo dolere cœpit; quia talem amorem habebat non tantum a fratribus, sed etiam ab Ethnicis. Talis enim erat, qualem Spiritus sanctus per B. Paulum Apostolum, vas electionis et Doctorem gentium, debere esse declaravit. Propter quod etiam Fratres, qui sciebant illum ad tantam gloriam pergere, gaudebant potius quam dolebant. Cumque multi ex fraterna caritate eis offerrent, uti *o* conditi permixti poculum sumerent, ait: Nondum est hora *p* solvendi jejunii: agebatur enim hora diei quarta,

siquidem in carcere quarta feria stationem *q* solenniter celebraverant. Igitur sexta feria lætus atque securus festinabat, uti cum Martyribus et Prophetis in paradiso, quem Dominus præparavit amantibus se, solveret stationem. Cumque ad amphitheatrum pervenissent, statim ad eum accessit, Augustalis nomine, *r* lector ejusdem, cum fletibus deprecans, ut eum excalcearet. Cui beatus Martyr respondit: *f* Missum fac, fili: ego me excalceo, fortis et gaudens et certus Dominicæ promissionis. Qui cum se excalceasset, accessit ad eum commilito frater noster, nomine Felix, et apprehendit dexteram ejus, rogans ut sui memor esset. Cui S. Fructuosus, cunctis audientibus, clara voce respondit: In mente me habere necesse est Ecclesiam Catholicam, ab Oriente usque in Occidentem diffusam.

4 Igitur in *t* fore amphitheatri constitutus, cum jam prope esset, ut ingrederetur ad coronam immarcescibilem potius quam ad pœnam, observantibus licet ex Officio beneficiariis, quorum nomina supra memorata sunt, *u* ita ut ipsi audirent fratres nostri, monente pariter ac loquente Spiritu sancto, Fructuosus Episcopus ait: Jam non deerit vobis Pastor, nec deficere poterit caritas et repromissio Domini, tam hic quam in futurum. Hoc enim quod cernitis, unius horæ videtur infirmitas. Consolatus igitur fraternitatem; ingressi sunt ad salutem: digni, et in ipso martyrio felices, qui sanctarum Scripturarum fructum ex promissione sentirent, similes Ananiæ, Azariæ, et Misaeli extiterunt, ut etiam in illis Trinitas divina cerneretur: sic quidem jam in igne seculi constitutis, ut Pater non deesset, et Filius subveniret, et Spiritus sanctus in medio ignis ambularet. Cumque exustæ fuissent fasciolæ, quibus manus eorum fuerant colligatæ, orationis divinæ et solitæ consuetudinis memores *x* gaudentes positis genibus, de resurrectione securi, in signoque tropæi constituti Dominum precabantur donec simul animas effuderunt.

5 Posthæc solita Domini non defuere magnalia, apertumque est cælum, videntibus *y* Babylon et Mygdonio fratribus nostris ex familia Æmiliani Præsidis; qui etiam filia ejusdem Æmiliani, dominæ eorum carnali, ostendebant S. Fructuosum Episcopum cum Diaconibus, adhuc stipitibus quibus ligati fuerant permanentibus, in cælum ascendentes coronatos. Cumque Æmilianum vocarent dicentes, Veni, et vide quos hodie damnasti, quemadmodum cælo et spei suæ restituti sunt. Igitur cum Æmilianus venisset, videre eos non fuit dignus.

6 Fratres autem tristes, velut derelicti sine Pastore, sollicitudinem sustinebant; non quod dolerent Fructuosum, sed potius desiderarent, uniuscujusque fidei et agonis memores. Superveniente autem nocte ad amphitheatrum cum vino festinanter pervenerunt, quo semiusta corpora extinguerent. Quo facto, eorumdem Martyrum cineres collectos, prout quisque potuit, sibi vendicavit. Sed nec in hoc Domini et Salvatoris nostri defuere magnalia, ut credentibus fides augeretur, et parvulis monstraretur exemplum. Oportebat enim Fructuosum Martyrem, quod in seculo per misericordiam Dei docendo promiserat in Domino et Salvatore nostro, in sua postea passione et resurrectione carnis comprobare. *z* Igitur post passionem apparuit fratribus, et monuit ut quod unusquisque per caritatem de cineribus usurpaverat, restituerent sine mora; unoque in loco simul condendos curarent.

7 Æmiliano etiam, qui eos damnaverat, Fructuosus pariter cum Diaconibus suis *aa* ostendit se in stolis repromissionis, increpans pariter et insultans, nihil illi profuisse, quod frustra exutos a corpore in terra crederet futuros quos cerneret gloriosos *bb*. O beati martyres, qui igne probati sunt ut aurum pretiosum,

1. Timot. 3.
7. et Tit. 1.
S. Fructuosus
potum recusat
ne jejuniū
solvat:

o
p

q

r

s
calceos eruit.

t

u

Fideles solatur:

cum suis ro-
gum ingredi-
tur.

Orant in
flammis.

x

y

Animæ eo-
rum videntur
cunctes in cæ-
lum coro-
natæ.

Pie collectas
reliquias.

z

jubet simul re-
condi.

Apparet in-
sultatque
Præsidi.

aa

bb

tiosum, vestiti lorica fidei et galea salutis : qui coronati sunt diademate et corona immarcescibili, eo quod diaboli caput calcaverunt! O beati Martyres, qui meruerunt dignam habitationem in coelis, ad dexteram stantes Christi, benedicentes Deum Patrem omnipotentem, et Dominum nostrum Jesum Christum filium ejus! Suscepit autem Dominus martyres suos in pace per bonam confessionem, cui est honor et gloria in secula seculorum, Amen.

a Licinius Valerianus cum Gallieno filio sub finem anni V, C. 1006, Christi 233, rerum politus; anno 260, captus a Sapore Persa, dirisque modis excarnificatus, Gallieno interea ad annos octo luxui et deliciis indulgente.

b Ita MSS. et recte ut supra probatum est.

c Agones Martyrum et MS. Ripatorii interserunt. Adveniens Æmilianus præses in Tarraconensium civitatem, immolavit diis : et surgens nocte alia, die illucescente Dominica, etc.

d MSS. habebant XVIII, sed mendum patet ex sequentibus.

e Agones : Officiarii, sunt Beneficarii Beato Rhenano Imperiales ministri. Pamelius dictos putat a beneficiis sive muneribus quibus honestabantur per liberalitatem Cæsarum, qualia sunt quæ feuda vocant, at Festus : Beneficarii dicebantur milites, qui vacabant muneris beneficio, e contrario munifices vocabantur, qui non vacabant, sed munus reip. faciebant. Accipiuntur hic pro apparitoribus, sive satellitibus Prætoris; et sunt tales a plebis muneribus immunes. Tertullianus de Fuga cap. 13. Nescio dolendum an erubescendum sit, cum in matricibus Beneficiorum et Curiosorum inter tabernarios et lanios et fures balnearum et aleones et lenones, Christiani quoque vectigales continentur. Ubi significantur iidem Prætoris alleriusve magistratus ministri, qui descripti in matricibus, sive matriculis, aut libellis, nomina habebant eorum, a quibus exigere tributum debebant. Ludovicus Lacerda noster Adversariorum sacror. cap. 39, nu. 5, ad locum illum Tertulliani : Beneficiorum opera, inquit et ministerio utebantur Magistratus in reis conquirendis et exhibendis.

f Ostenditur etiamnum Tarracone domus, in qua habitasse S. Fructuosus creditur : etsi præter traditionem nullum extet, quo id probetur, antiquum monumentum.

g MS. S. Max. Festus.

h Agones MM. sonitum pedum eorum. Baronius virgam lictoriam intelligit, qua fores Episcopi pulsaverint Beneficarii de more, quem Livii Pliniique testimoniis probat, at de vocis etymo. Puto dictum pedibulum, inquit a pedo : pedum enim pastorum est baculum, ut auctor est Festus. Quod igitur ejusmodi lictorum virga in modum pedi in summitate esse solet in curva, sed longe illo brevior; diminutive pedibulum eam esse nominatam apparet. Ita ille.

i Alii insolutus. Surius in solis, exponit Baronius, in sedilibus, quæ præ foribus esse solet. Lectionem manu exaratorum codicum sequentia confirmant, cum petit Episcopus num calceos induere sibi per eos liceat, qui soleas dumtaxat habebat, solo pedum subjectas et quibusdam superne ansulis revinclas, reliquis partibus nudis.

k MS. Rip. Quod ut audivit populus Christianus, multi venerunt ad carcerem, et excubantes ad ostium die noctuque rogabant etc. Putat Padilla tunc conversum : id non dicitur.

l Alios quoque ad idolorum cultu opportuna Sanctorum adhor-

tatione revocatos, ac Christiana religione imbutos eo tempore fuisse scribit Marietta.

m A Beneficiariis et publico famulatio Præsidis; qua notione passim Officii vox usurpata.

n Ita et Prudentius : Subridens ait ille, Jam fuisti, at MS. S. Maximini : Fustibus eos sternite, et jussit eos sententia sua vivos ardere.

o MS. Rip. condimenti Agon. MM. aromatibus conditum poculum. Citat hunc locum Baronius to. 1, Annal. ad an. Chr. 34, nu. 108, ubi de myrrhato vino Salvatori oblato agit.

p MS. S. Max. solvendæ stationis, MS. Ripat. et Agon solvendi jejuniis stationis. Olim quarta et sexta feria jejunabatur, sabbatho ad libitum ita Tertullianus de jejuniis; cap. 14, stationibus quartam et sextam sabbati dicamus, et jejuniis parasceven; id est, sabbatum, quod nobis est parasceve Dominicæ. De Statione Rabanus lib. 2, de institut. Cleric. cap. 18. Statio observatio statutorum dierum vel temporum. De ea vocis illius significatione consule Baronium to. I, an. 57, nu. 198.

q Interpretatur Baronius non fuisse consuetum jejunium sed Prudentius solum :

Jejunamus, ait, recuso potum.

Nondum nova diem resignat hora :

Numquam conviolabo jus dicatum.

r Bivarius perperam, lictor.

s MS. Rip. sursum sta.

t Surius et Agones MM. porta; MS. S. Max. poste.

v Agones : ita ut ipsi audirent, (scilicet Beneficarii) partim incitante fratre nostro Martiale, ut verbum aliquod mœstis valefaciens diceret, partim os ejus aperiente Spiritu sancto, etc. Hic forte Martialis est de quo infra, cum de aliis pluribus Martyribus.

x In aliquot exemplaribus hæc singulari numero de solo Fructuoso dicuntur.

y Ag. Babylone; Padilla, Babilonio.

z Fusius hæc in Agonibus et MS. Rip. Nam post passionem eorum septimæ diei adveniente nocte, apparuit Fructuosus per visum omnibus, qui reliquias eorum per caritatem sustulerunt monuitque eos dicens : Talis amor vester circa nos non est bonus, in quo de corporibus nostris partes factas unusquisque ut valuit sibi vendicavit. Vos quamplurimi in una urbe constituti, hospitibus privatis conclusas vultis habere reliquias? Numquid Dominus noster Jesus Christus divisus est, qui ubique unus est? Hæc ergo talis devotio mentis, non tenet caritatem Dei, sed dissensionis nutrit errorem : et ideo oportet ut reliquias nostras in unum positas sinatis, at Prudentius non solum Fructuosum sed et reliquos apparuisse Sanctos scribit :

Sed ne reliquias resuscitandas,

Et mox cum Domino simul futuras,

Discretis loca dividant sepulcris;

Cernuntur niveis stolis amicti;

Mandant restitui, cavoque claudi.

Mistim marmore, pulverem sacram.

aa Addunt Agones : in ipsa hora noctis.

bb Adjiciunt ista iidem Agones : At mane facto omnes Christiani, qui reliquias Sanctorum sustulerant, retulerunt singuli cum magno metu, ac summa lætitia singuli narrantes visionem similem, qua fuerant commoniti. Et in unum collectas in sacra æde sub altario sancto, exultantes in Domino, honorifice sepe-lierunt.

Ex MSS.

Officium.

Conditum

vinum reis

oblatum.

Statio. pro

jejunio.

Reliquia

SS. in eccle-

sia, non

privatim ha-

benda.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

FELICE, CELSIANO, CÆCILIANO, MARTIALE,
FAUSTACIO, DATIO, SATURNINO, QUINCTINO,
MARINO, SATURO, GADDIANO, COELIANO, SERVULO,
ROGATO, VINCENTIA, VICTORE, REPOSITA,
PRIMO, LUCIO, MAJULINO, HONORATO, MARCUSSO,
SECUNDO, CASTINO, CAJO, COELESTINO,
HERMETE EPISCOPO ET ALIIS.

XXI JANUARI.

Neque ubi gloriosi hi pugiles coronam adepti sint martyrii, neque an simul omnes, pronuntiare possumus. Nomina reperimus in vetustis duobus codicibus, altero qui S. Hieronymi dicitur, ad S. Willebrordi autographum a Laurentio Epternacensi descriptus; altero Hibernico conventus Dungalensis. Prior ita habet : Romæ S. Agnæ Virginis. Felicis, Fructuosi, Celsiani, Coeliani, Angori, Marcialis. Item Felicis, Cendei, Viti, Flori, Leonti, Cyriaci, Faustaci. In Nicomedia Eustasi. In Africa, Solutaris, Hermetis. Spania civitate Racona SS. Fructuosi, Augori,

Eulogiæ, Daci. Treas S. Patrocli. Arvernus depositio Aviti Episcopi. Alibi, Saturnini, Quintini, Marini, Datii, Saturi, Gaddiani, Celiani, Zabuli, Mammar Vincentiæ, Rogati, Victoris, Repositæ, Primi, Luci, Maulini, Honorati, Macusi, Secundi, Castini, Cai, Cœlestini, Ermis Episcopi, et Pupli, Vincenti. Spoliti civitate Vitalis.

Codex Dungalensis ita habet : Fructuosi Episcopi, Felicis, Celsionis, Ciciliani, Auguri, Martialis, Fulgæ, Eulogiæ, Vincentiæ, Agnæ Virginis in Roma, Repositæ, Felicis, Emerentianæ, Vincentii, Cendreni,

dreni, Flori, Viti, Leotii, Puplii, Ciriaci, Vincentis, Faustaci, Eustaci, Salatoris, Hermetis, Fructuosi, Augorii, Diacii, Vitalis, Patrocli, Aviti Episcopi, Saturnini, Quintini, Marini, Datii, Rutiri, Gaddiani, Celiani, Servuli, Rogati, Victoris, Primi, Lucii, Majulini, Honorati, Nascusi, Castini, Cœlestini, Zatii, Hermis.

3 *Ex his primum eos omittimus, quibus cognomines XX Januarii, Nicomediae martyrii decus adeptos retulimus, Felicem, Cendeum, Vitum, Florum, Leontium, Cyriacum; etsi nihil est causae, quamobrem non alii iisdem appellati nominibus, ibidem aut alibi, in magno occisorum numero reperiri potuerint. Sed nolumus nisi explorata certaue firmare. De Fructuoso Episcopo, Augurio et Eulogio Diaconis, et Publio ante dictum est: de Agna, Eustasio, Solutore, Hermete, Patroclo, Avito, Vitale, post dicetur. Vincentius, sive Vincens, Cæsaraugustanus fortassis est de quo XXII Januarii. Fructuosum alterum, alterumque Augurium, in utroque expressos Martyrologio, omisimus, ne Tarraconenses sint, errore aliquobis scripti: eademque causa Eulogiam, et Fulogiam, pro Eulogio forte positam: et Dacium alterum iis additum, scripto in uno codice Daci, in al-*

quidam in iis relati, alio pertinent.

tero Diacii nomine, pro appellativo forsitan Diaconi.

4 *Reliqui sunt igitur Felix, Martialis, Saturninus, Quinctinus, Marinus, Datus, Coelianus, Vincentia, Rogatus, Victor, Reposita, Primus, Lucius, Honoratus, Castinus, Cœlestinus, Hermes, in utroque MS. eodem modo expressi; et Secundus in unico solum relatus. Dungalensis codex non sine aliqua diversitate ceteros effert, Celsionem pro Celsiano; Faustacium, quod secuti sumus, pro Fustacio; Rutirum pro Saturo; Cicilianum pro priore Coeliano, unde Cœcilianum fecimus; Gaddanum pro Gaddiano; Servulum, quod magis arridet, pro Zabulo; Majulinum pro Maulino; Nascusum pro Macuso; Zatium pro Caio, aut Datio. Quid in codice Laurentii Epternacensis sibi Mammar velit, haud conijcimus.*

Quidam varie expressi.

NOT. 103.

5 *Timide quasique palpando in tenebris progredimur, cum Actorum luce destituimur. Suspiciari fortassis liceat Felicem et Martialem eos esse qui in Actis SS. Fructuosi et sociorum memorantur: praesertim cum supra dixerimus SS. Fructuosum, Augurium, Eulogium cum sociis celebrari in Missa Mozarabum: Carthusiani Colonienses in addit. ad Usuardum, Hermitem et Cœlestinum memorant: Hermis Episcopi, item S. Cœlestini.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRICANIS HERMETE ET SOLUTORE.

XXI JANUARI.

Cognomines alibi horum, nusquam una compositi. Dedit hos nobis vetus S. Hieronymi MS. in quo ista habentur:

In Africa Solutaris, Hermetis et MS. Dungalense: Salatoris, Hermetis. Nec plura alibi.

DE S. VITALE SPOLETHII IN UMBRIA.

XXI JANUARI.

Spoletii in Umbria coli solitum S. Vitalem discimus ex MS. S. Hieronymi. Et verisimile est isthic migrasse ex humanis, seu fato, sive (quod probabilius) martyrio. Ita MS. habet: Spoliti civitate Vitalis. Alius huic diei tribuitur Vitalis a Carthusianis Coloniensibus in auctario ad Usuardum: Vita-

lis Martyris Agaunensis, cujus mentio fit in Actis S. Mauricii xxii Septembris. An ejus forte Spoletium antiquitus allatae reliquiae, an cum Vitalem legisset illius auctarii concinnator, conjectarit Agaunensem esse; an in quopiam vetusto codice Agaunensem consignatum repererit, nos latet, ipsaque Spoletini Vitalis Acta.

DE S. PATROCLO MARTYRE TRECIS IN GALLIA.

SUB
AURELIANO.
XXI JANUARI.
S. Patrocli
natalis,

Tricassium urbs in Gallia est vetus et illustris ad Sequanam flumen, quam alii vulgo Trecas, olim Augustam Trecarum, Tricassinorum urbem, Gallice Troyes appellant. Hic S. Patroclus natus, martyriique triumphum consecutus. Inscriptum nomen antiquissimis Martyrologiis S. Hieronymi, Bedae, Usuardi, Adonis, Romano; ut Galesinium, Maurolycum, Saussaium, Felicium, aliosque recentiores missos faciamus.

Acta gemina:

3 *Ejus Acta sincera censet Baronius in Notat. ad Martyrologium antiqua quidem esse ex S. Gregorio Turonensi mox patebit. Ea se descripsisse Surius fateatur ex vetusto MS. codice, qui plerisque locis ob characteres pen eabolitos difficulter legi potuit. Alia nos, et, ni fallimur, vetustiora, ex MS. S. Maximini Treviris et S. Mariae de Ripatorio accepimus. De utrisque ita statuimus; hæc ipsa videri, quæ S. Gregorio et Vincentio Bellovacensi cognita, vulgata Tricassibus olim; cum Ripatorium, sive Arripatorium, e cujus codice ea descripsimus, diocesis Trecensis conobium sit; at quæ Surius edidit multo quidem elegantiora, ex codice quopiam Coloniensi aut e propinquo loco accepto, ea composita aut expolita esse, retentis nonnumquam priorum verbis, postquam S. Bruno, ante annos prope 700 sancti Martyris reliquias ab Ansegiso Trecassino Episcopo obtinuit, Coloniæque transtulit, ut infra dicemus.*

3 *Certamen ejus breviter percenset Petrus de Natal. lib. 2, cap. 108, sed perperam apud Senonas passum,*

atque in civitate Senonensi sepultum jacere scribit. Vincentius Bellovacensis lib. 11, cap. 108, ex Actis se martyrium ejus narrare profitetur, et licet contracte, verba tamen ipsa priorum Actorum usurpat. Zacharias Lippelous, ex Surio. Joannes Basilus Sanctorius, alii-que eadem narrant.

alia de eo scripta.

4 *De Actis et miraculis S. Patrocli, ista scribit S. Gregorius Turonensis lib. 1 Miraculorum cap. 64. Patroclus quoque Martyr, qui apud urbem Tricassinorum sepultus habetur, sæpius se amicum Dei virtutibus multis ostendit. Erat enim super eum parvulum oratorium, in quo unus tantum Clericus serviebat. Loci enim homines parvum exhibebant Martyri famulatum, pro eo quod historia passionis ejus non haberetur in promptu. Mos namque est hominum rusticorum, ut Sanctos Dei, quorum agones relegunt, attentius venerentur. Quidam igitur de longinquo itinere veniens, libellum hujus certaminis detulit Lectori, quem in ipso loco servire diximus, prodiditque ad legendum. Ille vero post decursam lectionem valde gavisus, nocturno sub tempore famulante lumine velociter exemplavit. Hominibus quidem digressis, hic Episcopo suo exhibet quæ repererat, putans se per hæc gratiam assequi Sacerdotis. At ille non credens, nisi confictum aestimans, cæsum increpatumque Clericum abscedere jubet, dicens: Te hæc juxta votum tuum dictasse manifestum est: nam numquam ea cum ullo homine reperisti. Post multum vero*

Acta olim in lucem producta;

eadem ex Italia allata.

vero tempus, ut virtus Martyris non esset occulta, abiit exercitus in Italiam: et detulit passionis hujus historiam, sicut a Clerico tenebatur scripta. Tunc confusus valde Episcopus cognovit vera esse, quæ a Clerico dicebantur. Populus autem ex hoc magis honorare cepit Martyrem; constructaque super eum basilica, festivitatem ejus per singulos annos devote concelebrat.

Occisus S. Patroclus sub Aureliano.

3 Quo anno martyrium subierit S. Patroclus quæri potest. MS. Florarium habet, tempore Aureliani Imperatoris, anno salutis 273. Baronius tom. 2, Annal. anno 273, num. 6, venisse eo anno in Gallias Aurelianus scribit, ut Barbaros irruentes reprimeret, Augustamque Vindelicorum ab iis obsessam liberaret. Baronium Cornelius Crasius alique sequuntur. Martyrologia, Romanum atque alia solum habent sub Aureliano Imperatore consummasse martyrium. Imperavit Aurelianus circiter a Martio anni 270, annos 5, menses 6. Acta utraque S. Patroclum interfectum tradunt XII Kal. Februarii feria VI, ergo cum littera Dominicalis fuit B. Id vero toto Aureliani imperio non contigit, nisi primo, sed Januario ejus anni Imperator necdum erat. Id fortassis animadvertere alii, de quibus Constantius Felicius: Patroclus Martyr, nobilis et locuples Gallus, Senonensis, decollatus juxta sequanam amnem, regnante Aureliano, aut, ut alii volunt, Claudio secundo. Sed tum in Gallia non erat Aurelianus, sed in Thracia, aut propinquis plagis, ut irrumpentes Barbaros propulsaret, ut ex Pollione et Vopisco liquet.

Duce insigni,

sed infesto Christianis,

6 Quid quod Acta priora non sub Imperatore, sed Præsede Aureliano martyrium ejus volunt contigisse? nisi forte P. aut Pr. pro Principe positum, librarius pro Præsede accepit. Alioquin jam inde a temporibus Valeriani et Gallieni bella in Galliis administravit Aurelianus. Recitat Vopiscus Valeriani epistolam, in qua de Aureliano istæ: Quid enim in illo non clarum? quid non Corvinis et Scipionibus conferendum? Ille liberator Illyrici, ille Galliarum restitutor, ille Dux magni totius exempli. Vel ideo laudatior cariorque crudelissimo Valeriano Aurelianus, quia Christianis et ipse capitaliter infensus, quippe qui, ut Aurelius Victor in Epitome scribit, sævus et sanguinarius et trux omni tempore, etiam filii sororis interfector; et matre natus Solis Sacerdote. Hinc ille in eum a Vopisco congestæ laudes: Quidquid sane scelerum fuit, quidquid malæ conscientiæ, vel artium funestarum, quidquid denique factionum, Aurelianus toto penitus orbe purgavit. Christianam religionem hac periphrasi impius scriptor complexus est. Prodit ipse in epistola de Sybillinis libris adeundis, odium in nos suum Aurelianus: Miror vos, inquit, Patres sancti, tamdiu de aperiendis Sybillinis dubitasse libris, perinde quasi in Christianorum ecclesia, non in templo deorum omnium, tractaretis.

forte ante imperium.

7 Si ante Imperium S. Patroclum Aurelianus interfecit, idque xii Kal. Febru. feria vi potuit id anno 259. Fulvio Æmiliano et Pomponio Basso II, Coss. accidisse, anno Valeriani sexto, quo XXI Januarii dies in feriam sextam incidebat. Sin quis quod infra MS. Maximini habet, non XII, sed XV Kal. Februarii peremptum velit, feria VI, ergo cum littera Dominicalis fuit F, atqui id imperante Aureliano non contigit, nisi anno ejus tertio, Christi 272. Bissextili, post diem intercalarem, sicque non Januario mense. Facile est ut in feriarum numerum error irrepit. Nisi si XI Kal. Febr. ut habet Notkerus, contendat quis eum martyrium peregissee; nam is dies anno 273, in sextam feriam incidit. Eoque anno periit Aurelianus, mense Septembri aut circiter.

ACTA

ex duobus veteribus MSS.

CAPUT I.

S. Patrocli religiosa vita. Prima quæstio.

Tempore illo sub Aureliano a Præsede facta est

Christianis tam valida tempestas persecutionis, ita ut etiam pene cruciarentur omnes qui in illo tempore Christiani esse videbantur. Erat tunc persecutio Christianorum nequissima valde: et facta est inquisitio hominum, qui legem Catholicam diligebant, et cum invenissent eos, diversis pœnis interficiebant: et multi per passionem coronati transierunt de mundo in regnum cœlorum.

Ex mss. Aureliano Christianos persequenti.

2 Erat tunc in Trecassina urbe vir nobilissimus, nomine Patroclus: is habebat habitationem extra civitatem quasi passus ducentos, quam ei reliquerant parentes ejus cum multis ædificiis: et ipse in eo erat habitaculo, et serviebat Deo cœli diebus ac noctibus et legem Catholicam diligebat, institutus bene litteris et prudentia, et genua curvans in oratione cunctis horis, ita ut per singulos dies non reficeretur cibo nisi hora duodecima diei: multis tamen orationibus et deprecationibus ante refectionem Domino laudes reddebat: et omnia quæ possidebat de substantia parentum, per viduas et orphanos erogabat, qui ex toto corde Christum diligebant, ita ut omnes Christiani æstimarent eum dispensatorem esse cœlestem. Sic sanctus vir persistebat in ministerio Dei, et in obsequio cœlesti, et in oratione et jejuniis; splendide tractans de ornatu militiæ cœlestis quod scriptum est in libris sancti Evangelii, quibus ipse Dominus dicit: Omnia quæ habes da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo; et veni, sequere me. Sanctus ergo vir Patroclus, persistebat in timore Dei, et in oratione: dæmones effugabat: et virtutes multas per eum Dominus ostendebat: et omnes venerabantur eum, quasi virum justum, et dignum Dei ministrum. Erat habitu religioso, vultu et specie pulchra? venerabatur valde multis modis et de nobilitate et obsequio, et de religionis honore, cui jugiter diebus ac noctibus vigiliis atque jejuniis, indesinenter insistebat.

S. Patroclus Tricassinus,

vir doctus,

pius,

temperans,

liberalis,

b

Matth. 19. 21.

miraculis clarus,

3 Egrediens vero Aurelianus impiissimus persecutor Christianorum, a partibus urbis Senonicæ, quæ est nobilior civitas, pergebat Trecas, et audiens de B. Patroclo, quia talia gesta erant; de eo secretius scrutatus est. Et cum invenisset eum, ait illi: Audi de te, quia talia ignorantia agis, et vana religione colis et adoras eum, qui ab hominibus alapis cæsus est. Patroclus vero insipienti sermoni ejus non dedit responsum ullum. Aurelianus dixit. Quod tibi nomen est? Ille respondit: Patroclus dicor: Aurelianus dixit: Cujus religionis es? aut quem deum adoras? Patroclus respondit: Adoro Deum vivum et verum, qui in cœlis habitat, et humilia respicit, et omnia scit antequam fiant. Aurelianus dixit: Recede ergo ab ista stultitia, et adora deos nostros, et servi diis nostris, a quibus honorem potes habere et divitias multas et magnum nomen; a quibus honorari poteris. Patroclus dixit: Ego non novi alium Deum, nisi unum et verum, qui fecit cœlum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt; qui fecit visibilia et invisibilia. Aurelianus dixit: Disputa si vera sunt quæ dicis. Patroclus respondit: Vera et probabilia sunt, quæ ego ostendo; sed scio quia veritatem odio habet mendacium. Aurelianus dixit: Igni te tradam, usquequo immoles diis. Patroclus dixit: Ego immolo sacrificium laudis, et hostiam vivam me offero Deo, qui me pro suo nomine ad martyrium vocare dignatus est.

sistitur;

et varie tentatur:

4 Aurelianus furore commotus adversus legem Christianorum, sic ait: Mittite compedes in pedes ejus; et in manus ejus catenas c ignitas, et perstringite fustes d in dorso ejus, et includite eum in cellam secretius, usque dum pertractem de eo, qualiter e impenduntur. Sic sanctus vir electus a Deo, vinculis perstrictus, traditur Elegio uni de astantibus ministris, qui eum custodiret usque in diem tertium. S. Patroclus cum esset in custodia usque in diem tertium,

vinculis constrictus,

c

d

e

in custodia orat:

tertium, orabat ad Dominum, et dicebat: Fiat misericordia tua, Domine, ut consoletur me secundum eloquium tuum servo tuo. Et postea: Exultabo et lætabor in misericordia tua Domine, quia respexisti humilitatem meam.

a Forte P. aut Pr. sive Principe scriptum fuit: aut hæc ante Imperium gesta, ut ante disputavimus b MS. S. Max diligebat.

c Idem et reliqui habent, et sane pluribus excruciatum tormentis Martyrologia prædicant, cum solius fustuarii hic mentio sit. Ado et Beda vulgatus: qui post diversos, quos pro Christo sustinuit, agones, capitis obtruncatione martyrium consummavit. Carthusiani Colon. in addit. ad Usuard. ad palmam martyrii. post compedes, ignitas catenas, et fustes superatos, capitis abscissione pervenit. Galesinius: tormentis affectus, in summa acerbitate, animo mirandum in modum confirmato ad tuendam fidem etc. Saussaius: Postea dirissimis suppliciis excruciat. Cumque in summa poenarum acerbitate constantius fidem tueretur, ad Sequanæ ripam etc. d MS. S. Max. post dorsum. e MS. Rip. perdat. e

Plura passus
S. Patroclus.

CAPUT II.

Secunda quæstio, capitis sententia.

Et post diem tertium, eductus est in publico. Cui Iudex sic ait: Veni contemptor, redime te et sacrificia diis. Patroclus dixit: Redimet Dominus animas servorum suorum, et non delinquent omnes qui sperant in eum, tamen aliquid tibi de thesauro meo possum largiri, si velis accipere, quia pauper es. Aurelianus dixit: Quomodo me tu pauperem esse dicis, qui multas divitias habeo? Patroclus dixit: Habes terrenas divitias; sed pauper es in fide Domini nostri Jesu Christi, quam in te recondere noluisti. Ipse ideo damnabit te, et patrem tuum diabolum. Aurelianus dixit: Multas mihi jam injurias infers, ita ut tibi jam non amplius miserear. Patroclus dixit: Miserebitur mihi Deus, cui servio a juventute mea; nam vanum et superstitiosum honorem tuum, temporalem et infelicissimam et caducam gloriam abominamur. Sed vae tibi cum veneris ad eundem locum, ubi cruciatur, diabolus; ubi etiam adspicies quemadmodum te æternus cruciatus expectat.

6 Aurelianus dixit: Ego talia numquam audiui, neque novi; tamen scio quia omnes poenæ tuæ in manibus meis sunt, et corpus et sanguis tuus. Patroclus dixit: Habes corpus meum in potestate cruciandi, tamen animam meam lacerare non poteris, quia eam in potestate non habet nisi solus Deus, qui eam dedit in corpore meo; sicut ipse Dominus dixit: Nolite timere eos qui occidunt corpus, et amplius non habent quid faciant; sed potius timete eum, qui postquam occiderit corpus, animam potest mittere in gehennam. Aurelianus dixit: An habent potestatem dii nostri qui vera canunt, et tibi adhuc vivere permiserunt? Patroclus dixit: Qui sunt dii vestri? Aurelianus dixit: Apollo a optimus est et verus Deus; Jovis et ipse maximus Deus; Diana quoque quæ est b mater Deorum, qui vera hominibus canunt. Patroclus dixit: Apollo, quem tu esse Deum dicis, audivimus a senioribus nostris, quod e Admeti Regis pecora pascebat, et Jovem, quem tu adoras d Catharum, mortuus est de austeritate ventris; et scio eum fuisse hominem pravam, nequissimum, adulterum, fornicatorem, rapacem, adjuventorem omnium malorum, qui scandala cum vicinis serebat et proximis seditiosus, atque pauperum exspoliator: ubicumque habitavit, statim seditio aut homicidium ibi fuit admissum, ideo mortuus est turpissima morte; terra eum non suscepit. Et Dianam, quam dicis esse matrem Deorum, quis nesciat esse dæmonium meridianum? O incredulitas hominum, qui vana colunt, qui frustra adorant, quod ipsi ignorant; sicut scriptum est: Similes illis fiant qui faciunt ea et omnes qui confidunt in eis.

7 Aurelianus dixit: Multa patientia sustineo ad audiendam audaciam tuam. Nisi Apollinem, et Jovem, et matrem Deorum adoraveris, hodie te diversis poenis capitaliter interficiam. Patroclus dixit: Sic es tu, ut execrabilis latro, cui cadaver relinqui, si

occiderit, potest, corpus tamen manducare non potest. Et cum hæc B. Patroclus locutus fuisset, Aurelianus furore commotus dixit: Patroclus noxius et detestabilis, qui nobis confusionem intulit, et deos nostros contumeliavit, gladio feriat, ut amplius non e verbosetur. Ducite eum in loco aquoso, et ibi eum decollate, ut corpus ejus non in arida requiescat.

a Præcipue Solis cultui addictus Aurelianus, qui sic apud Vopiscum coram Valeriano precatur: Dii faciant et Deus certus Sol, ut et Senatus de me sic judicet. Et mater ejus sacerdos templi Solis, in eo vico in quo habitabant parentes, fuerat. Ideo et Romæ Soli templum posuit majore honorificentia consecratum, et in eo multum auri gemmarumque constituit. Cum Palmyrenorum urbem immanissimo furore evertisset, jugulatis, ut ipse in epistola ad Cejonium Bassum fatetur, mulieribus, infantibus, senibus, rusticis; tamen Templum Solis, quod apud Palmyram direptum a suis erat, jussit ad eam formam, quæ fuerat reddi. Hinc in quodam ejus numismate visitur Concordia dextra lævaque signa militaria tenens, adlansque Sol, sive Heliogabalus; cum inscriptione Providentia Deorum.

b Disputant Mythophili cur Diana mater Deorum dicatur. Plures fuisse Dianæ e Cicerone lib. 3, de natura Deorum discimus; primam Jovis et Proserpinæ filiam, quæ pinnatum Cupidinem genuisse dicitur: secundam notiozem, Jove tertio et Latona natam: tertiam Upis et Glaucis filiam, quam Græce sæpe Upin paterno nomine appellant. c Pherarum Thessaliæ urbis Rex erat Admetus. De fabula ad secundam vitam. d MS. Ripat. quem tu adoras, catharro mortuus est etc. An Jupiter Κερόρατος est, sive Piacularis vel Expiator, dictus; an qui ληγερέτης? sic venti καθαροί, qui nebulas pellunt? e MS. S. Max. verberetur, mendose.

CAPUT III.

Cædes, sepultura, oratorium.

Sic beatus vir traditus est carnificibus, et ductus est ad ripam a Sequanæ. Tunc B. Patroclus oravit, et dixit: Domine Jesu Christe, ne patiaris hoc, ut corpus meum in hoc loco aquoso requiescat; sed da victoriam nomini tuo, ut magnificetur in omnibus gentibus; ne unquam dicant: Ubi est Deus eorum? Exaudi Domine orationem meam, sicut exaudisti Moysen et Aaron cum populo tuo, et aperuisti eis mare, et eduxisti eos per siccum; sic Domine permitte mihi transire hoc flumen, sicut scriptum est: Eripe me de luto ut non inhæream: et libera me a persecuentibus me. Et cum orasset S. Patroclus, obscurati sunt oculi tenentium eum. Et ille ingressus in flumen, exiit in aliam ripam, et genua ejus non contigit aqua, et aqua inundaverat eodem tempore. Et cum egressus fuisset B. Patroclus de aqua, pergebat ad aridum locum, qui est Mons idolorum, et dicebat: Custodit Dominus animas sanctorum suorum, et de manu peccatoris liberabit eos Dominus.

9 Tunc illi qui eum tenuerunt, timuerunt Cæsarem, et dicebant: Quam magnus est Deus ejus, quem adorat, qui eum liberavit! alii autem: Non, sed phantasma fuit. Invicem susurrabant, et magna inter eos erat concertatio. Illis vero contendentibus, adveniens mulier seditiosa et ipsa gentilis, dixit: Hominem Christianum, quem quæritis, vidi in monte ultra flumen prostratum in terra super faciem suam, et sic adorabat Deum suum. At illi cum vidissent, statim uti veloces erant pedes eorum, ad effundendum sanguinem innocentem et justum, pergebant ad eum, et cum invenissent illum orantem, exiit unus ex illis, qui erat prior præpositus poenarum ejus, dixitque ad eum: Tu vere reus es, qui effugisti nos: et ecce in manibus nostris es, et non discedes a nobis donec moriaris, aut immoles diis nostris. Patroclus respondit: Ego dæmonia non adoro immunda, nisi unum verum Deum. Carnifices vero dixerunt: Ergo Deus vester qualis est, natus an factor? Patroclus respondit: O amorem superstitiosum! de Deo quis enarrare potest? qui omnia quæcumque sunt, sive in cœlis sive in terris, omnia ipse creavit; postea misit a se filium suum, Jesum Christum, qui pro nobis sanguinem suum effundens, ut nos de interitu redimeret, sepultus, in tertia die resurrexit a mortuis, deinde cum gloria ascendit in cœlum; et misit a se Spiritum sanctum, quo mundum implevit, in quo credere debemus.

addicitur
morti:

Solis cultor
Aurelianus.

Plures Dianæ.

a
flumen transit
ab aqua in-
tactus:

Psal. 68. 13.

abit in mon-
tem:

repertus a ti-
cloribus,

iis Christum
prædicat:

Aurelianus
pauperem
promittit:

poenas con-
tenuit:

Matth. 10. 28

a
b
deos irridet:

c
d

Psal. 113. 8

bemus. Nam immundissimo errore et vano amore quos creditis, scio daemones esse, qui in multis modis dispergentur, sicut dixit Propheta : In illa die cum venerit ignis examinaturus, vae fallaciae daemonum et operibus ejus. Sicut scriptum est : Quicumque sacrificaverit daemioniis, cum eis dimergetur in ignem æternum.

10 Loquente hoc B. Patroclo, Elegius furore commotus dixit : Perstringite vinctulis pedes ejus, et manus ejus catenis perstringite, et gladio ferite eum; secundum quod deos nostros contumeliavit. Sic S. Patroclus genua flectens in terra, prostratus est a percussore, et cum percuteretur, dixit : In manus tuas commendo spiritum meum, et animam meam; quia scio quod propter nomen tuum has poenas patior. Sic gladio percussus atque decollatus, caput ejus projecerunt ab eo sanguine perfusum. Et post mortem passionis redeuntes ad Cæsarem, reliquerunt corpus ejus solum, decollatus est autem, *b* XII Kalend. Febru. die VI feriæ, quæ est parasceve.

11 Audierunt autem duo senes, qui et ipsi eleemosynam expectabant, portaverunt corpus ejus, cum metu et timore magno, et custodierunt eum usque ad vesperam. Eusebius autem qui erat in eodem loco Archipresbyter cum Liberio Diacono, venerunt nocte cum linteaminibus et involverunt corpus ejus, et sepelierunt eum cum *c* parvo luminari propter turbam gentilium : pervigilaverunt enim cum duobus illis senibus, et dicebant : Quam pretiosa est, Domine, in conspectu tuo mors Sanctorum tuorum! Et ipse Dominus dixit : Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum: David quoque dixit : Lætamini in Domino et exultate justi, et iterum : Lætabitur justus in Domino, et sperabit in eo.

12 Post tempus vero non multum quievit persecutio Ecclesiæ, Eusebius, qui eum in sepulchro recondiderat, ipse ædificavit super corpus ejus parvam cellulam, secundum quod possibilitatem habebat; et cum ei casus humanæ fragilitatis obvenisset, poposcit sepulturam juxta, ubi effusus fuerat sanguis B. Patrocli Martyris, qui passus est pro nomine Domini nostri Jesu Christi, qui regnat cum Patre et Spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

a MS. S. Max. Sigonem. *Sitar* ul Sequanam sunt Trecæ.
b Idem MS. XV kal. Febr. *c* MS. Rip. magnis luminariis.

ALIA ACTA EX SURIO.

CAPUT I.

S. Patrocli religiosa vita.

Gloriosum pro patria mori, beatum in patria vivere : jucundum et delectabile est post bella bene gesta, pace demum frui perpetua. Hoc sapientes mundi laudant, fortes desiderant, rerum gestarum scriptores magnificant. Omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium, qui in unitate fidei et agnitionis filii Dei abnegat seipsum sibi, ut sequatur Christum. Hæc est namque via salutis, veritas singularis, vita perennis, ut lux lucens in tenebris, quam abscondit Deus a sapientibus et prudentibus, et revelavit eam parvulis, videlicet humilibus, quos testes suos esse voluit, incipientes ab Hierusalem, ut per mundi hujus contemptibilia confunderentur fortia. Talibus enim, quia superbi sunt, resistit Deus; humilibus autem dat gratiam. Vere utique sapientes, vere fortes erant, quibus vivere Christus, et mori pro Christo lucrum fuit. Vere nimirum beati sunt, qui sic imitatores Christi extiterant, ut quemadmodum sunt illi commortui, ita potestatem acciperent conregnandi.

2 Ex hujusmodi ergo conjuratis in Christi sacramenta militibus, Patroclus *a* vir magnificæ sanctitatis, velut quoddam luminare in mundo, in medio nationis pravæ et perversæ, verbum vitæ continens effulsit. Et quoniam lux fuit in Domino, fructum lu-

cis ostendit in semetipso. Fructus enim lucis, ut ait Apostolus, est in omni bonitate, et justitia, et veritate. Hic in Trecassinæ urbis territorio, ducentis ferme ab eadem urbe passibus, relictam sibi a parentibus suis domum et prædia satis ampla possedit. Nobiles enim erant, et rebus secularibus locupletes. Sed vir Dei generositatis suæ claritatem totam introrsus traxit; meditans animæ dignitate sic tantummodo servari posse suam nobilitatem, si solum supra se suum semper attenderet creatorem. Scripturæ sacræ studiosus lector, invigilavit : ibi quicquid de Fide Catholica, quicquid de regula præceptorum Dei quicquid de dulcedine promissionum ejus audierat, sicut ipsum Dominum Deum delectabiliter amplexatus est. Non enim his solummodo aures corporis, sed multo magis aures cordis adhibuit. Verbum namque Dei lucerna pedibus ejus, et lumen fuit semitis ejus : propterea odivit omnem viam iniquitatis.

3 Abstinentiæ et frugalitatis operibus ita deditus fuit ut cibum potumque modicum hora diei tantum ultima sibi sumendum arbitraretur. Continentia siquidem in eo regnabat et castitas. Facultates vero suas velut non proprias, sed ad hoc sibi solummodo creditas, indigentibus sollicitè ministravit. Singulorum necessitatibus juxta vires succurrit, prodesse etiam ultra vires concupivit. Proinde omnibus omnia factus est, secundum Apostolum, non quærens quid sibi utile fuit, sed quid multis, ut salvi fierent. Ita factum est, ut Christianis illius provinciæ, dispensator cœlestis et pater civium diceretur. Signa etiam et mirabilia per eum frequentius facta sunt : ita ut daemones ab obsessis corporibus per virtutem spiritus fugaret, et infirmis quibuscumque remedium sanitatis optatæ conferret : ut invisibilis sapientia semetipsam in eo quasi in templo suo habitare per visibilia miracula demonstraret.

a Sur. in, manifesto mendo.

CAPUT II.

Prima quæstio.

Sic in pace Ecclesiæ degens, religiosas admodum vitam duxit, fugitans gaudia seculi, expectans regnum Dei. Orta autem persecutionis tempestate sub Aureliano Principe, qui *a* vicesimus nonus a Cæsare Augusto, Romano præsidebat Imperio, cum manifestare vellet Judex omnium, quæ essent consilia cordium, cœperunt usquequaque cultores perversorum dogmatum urgere plebem Christi ad sacrificia idolorum. Sed, sicut per Sapientem dictum est, simplicitas justorum direxit eos, et supplantatio perversorum vastavit illos. Nam frustratis insidiis inimici, perstiterunt fortiter in agone castra Dei, illustriumque virorum animi, per virtutem elabi ad gloriam nitebantur.

5 Eodem tempore Aurelianus, immanissimus Christiani nominis persecutor, de partibus urbis Senonicæ, zelo fervens amaritudinis, Trecassim Galliarum oppidum veniebat; ibique audiens de vita, fide et gestis B. Patrocli, quomodo ex voluntate Dei sui Jesu Christi possessa negligeret, transitoria et momentanea cuncta despiceret, idola vana et nullo usui apta clamaret, confestim eum diligentissime inquiri fecit. Et cum sibi præsentatus fuisset, ait illi : Audi te per ignorantiam falli ita ut supersticiosam sectam inducere audeas, et ad deorum nostrorum injuriam, quemdam, qui ab hominibus cæsus est alapis, adorandum esse contendas. Sanctus vero Patroclus insipienti ejus propositioni nihil respondit. Aurelianus dixit : Cujus nominis, cujusve religionis es? Ille respondit : Patroclus vocor, et Christianus sum. Adoro Deum vivum et verum, qui in altis habitat, et humilia respicit, et omnia scit antequam fiant. Aurelianus dixit : Inepta sunt et vana, quæ loqueris. Recede ergo ab hac stultitia tua, et adora deos nostros invictissimos, a quibus ditari poteris et honorari. Patro-

EX SURIO

S. Patrocli patria.

genus.

lectionis assiduitas.

abstinentia.

liberalitas.

1. Corint. 9. 22.

miracula.

a

Aureliano persecutori

Pro. 11, 3.

delatus.

comprehenditur :

genero.e ei responder :

plectitur capite :

b

sepelitur :

c

pervigilio honoratur,

Matth. 5, 10. Psal. 31, 41.

Psal. 63, 11.

et oratorio.

Gloriosum pro Christo mori.

clus respondit : Ego non novi alium Deum, nisi unum, solum verum Deum, et quem ipse misit Jesum Christum, qui fecit cœlum et terram, mare et omnia, quæ in eis sunt, visibilia et invisibilia. Aurelianus dixit : Disputa, et proba vera esse quæ dicis. Patroclus respondit : Vera quidem et probabilia sunt, quæ ostendo; sed quia mendacium invaluit, veritas odium parit. Hanc tu, nisi credideris, numquam intelliges. Verbis enim Domini nostri Jesu Christi interdicitur, ne sanctum detur canibus, nec ante porcos margaritæ mittantur. Tunc Aurelianus ira permotus, dixit : Nisi ad hoc mihi cito consenseris, ut sacrificium diis omnipotentibus offeras, igni te consumendum tradam. Sanctus Patroclus ad hæc verba hilari vultu et læto corde respondit : Ego semper immolo sacrificium laudis Domino Deo meo; illic enim iter est, quo ostendat mihi salutare suum. Aurelianus non ferens diutius constantiam loquentis, sic erupit in vocem : Stas, et ministras? Adhibete catenas ignitas et compedes, ut vinctis post tergum manibus et alligatis pedibus, mittatur rebellis iste in custodiam, donec pertractem, quomodo eum ad exemplum sui similiū perdam. Sic sanctus vir et jam electus Domini Martyr, strictus vinculis, traditus est Elegio uni de adstantibus ministris, qui custodiret eum usque in diem tertium. Sanctus vero Patroclus cum esset in custodia, oravit Dominum, dicens : Fiat misericordia tua Domine, ut consoletur me, secundum eloquium tuum servo tuo. Sic enim lætabor et exultabo in misericordia tua Domine : quia respexisti humilitatem meam.

a Eadem ratione Paulus Orosius calculum init. lib. 7, cap. 23, Othonis, Vitellii, L. Aelii Veri, Didii Juliani, Gordianorum seniorum, Pupieni, Balbini, Philippi junioris, et aliorum, nulla habita ratione, quin vel tyrannidem potius quam legitimū imperium gesserunt, vel cum consorte nobiliore imperarunt.

CAPUT III.

Secunda quæstio, sententia.

Cumque post diem tertium eductus fuisset in publicum, iudex dixit : Veni contemptor deorum nostrorum, redime te tandem aliquando, et sacrifica diis. B. Patroclus respondit : Redimet Dominus animas Sanctorum suorum, et non delinquent omnes qui sperant in eum. Tu vero miser et infelix es, qui non desideras ab æterna miseria liberari, et indignum te facis gratia et beneficio creatoris tui, thesaurizans tibi iram in die iræ et revelationis justi iudicii ejus. Qui licet jam salutis dona refugias, nec pensare velis, quod thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis; vellem tamen adhuc tibi aliquid largiri de thesauro Domini mei, quia te egenum et pauperem video. Aurelianus dixit : Quomodo pauperem me dicis, qui tam multis abundo divitiis? B. Patroclus respondit : Habes quidem terrenas et cito perituras divitias; pauper tamen es, nec te ipsum habes, quia fidem Domini nostri Jesu Christi in arca cordis tui recludere noluisti. Ideoque ipse cum iudex venerit, te cum diabolo patre tuo in æternum damnabit. Aurelianus dixit : Multas mihi per audaciam tuam injurias infers, ita ut jam tui amplius non miserear. Sanctus autem Patroclus confortatus in Domino, dixit : Miserebitur mei Deus meus, cui servio a juventute mea. Tu autem vanum et superstitiosum hunc honorem tuum, quo tumes, et temporalem atque caducam gloriam, qua ab hominibus honoraris, in puncto temporis perdes. Et vae tibi, cum veneris ad locum illum, ubi te sempiternus cum diabolo cruciatus expectat.

7 Aurelianus dixit : Ego quid dicas, nescio. Tu autem, velis nolis, in potestate mea eris : nec est qui te eripiat de manibus meis. B. Patroclus respondit : Si corpus meum in potestate habes, animam meam certe lædere non poteris : quia eam in potestate nemo habet, nisi solus Dominus et creator meus, qui nobis hanc securitatem dedit, dicens : Nolite timere eos, qui occidunt corpus, et post hæc non habent amplius quid faciant. Sed illum potius timete, qui postquam

occiderit corpus, habet potestatem animam mittere in gehennam. Aurelianus dixit : Habent potestatem dii nostri, qui vera nobis responsa canunt, et te adhuc vivere permiserunt. S. Patroclus respondit : Qui sunt dii tui? Aurelianus dixit : Apollo optimus et verus deus, Jupiterque summus deus, et Diana, quæ est mater deorum. B. Patroclus respondit : Apollo, quem dicis tuum esse deum, audivimus a majoribus nostris, quod Admeti Regis pecora paverit, ibique non solum gregis detrimentum a perpessus sit, sed etiam ipsa tela perdidit. Et Jovem, quem adoras, hominem fuisse nequissimum, raptorem et adulterum, comperimus; qui cum vicinis suis seditiosus semper extitit, ipseque nullius criminis expers, alios secum vivus æque et mortuus ad scelera traxit. Et cum ipse simul cum diabolo torqueatur in inferno, non cessat adhuc colligere condemnandos. Dianam namque, quam dicis esse matrem deorum, quis nesciat esse dæmonium? O miseranda dementia hominum, qui vanitates has frustra colunt, quæ nec sibi, nec aliis prosunt. Aurelianus dixit : Magna patientia mentis meæ : jam diu retineor ad auscultandam audaciam tuam. Sed nunc nisi Apollinem, et Jovem, et Dianam matrem deorum adoraveris, diversis hodie pœnis te interficiam. S. Patroclus respondit : Execrabilis et quilibet perversus latro, etsi innocentem aliquem occidere potest, corpus tamen ejus devorare non potest. Tu vero, qui corpus meum occidendum in potestate te habere jactitas, licet devores illud, animæ tamen meæ nocere non poteris.

8 Et cum hoc B. Patroclus locutus fuisset, Aurelianus Cæsar, furore repletus, talem dedit sententiam : Patroclus obnoxius et detestabilis et reus majestatis, qui nobis confusionem intulit, et deos nostros injuriose fœdavit, gladio feriat, ut verbositatis ejus nequitia conquiescat. Ducite jam illum in locum limosum et palustrem, ibique eum decollatum dimittite, ne saltem corpus ejus in arido requiescat.

a In pascendis Admeti gregibus id illi contigerit, in Thessalia; Apollo bis an in Peloponneso, Elim Messeniaque arva colenti, ut Ovidius 2, gregem pavidisse Admeti greges testatur Tibullus lib. 2, eleg. 3, ast Peloponnesiacum novem annorum laborem voluit a Jove illi inflictum ob Cyclops mactatos.

CAPUT IV.

Mors, sepultura.

Sic B. Patroclus traditus carnificibus ad decollandum, exultans ibat cum eis ad ripam Sequanæ. Tunc vir sanctus oravit Dominum, dicens : Domine Jesu Christe, ne patiaris corpusculum meum in hoc aquoso loco demergi : sed da gloriam nomini tuo, ut magnificetur in conspectu inimicorum tuorum, ne unquam dicant in gentibus, Ubi est Deus eorum? Exaudi Domine orationem meam, qui exaudisti Moysen et Aaron orantes pro populo tuo, et divisisti mare rubrum, et eduxisti per siccum. Sic ergo Domine permitte mihi transire hoc flumen in nomine tuo. Eripe me de luto, ut non inhæream : libera me a persequentibus me. Et cum orasset S. Patroclus, obscurati sunt oculi tenentis eum. Ille vero ingressus flumen, pertransiit, et illæsus exiit in aliam ripam, ita ut genua ejus non tangerent aquam, quæ tamen rapax et inundans erat multum eodem tempore. Cumque egressus esset, pergebat in aridum locum, ubi erat mons idolorum, ita cantans et laudans Dominum : Custodit Dominus animas Sanctorum suorum : de manu peccatoris liberavit eos.

10 Illi vero qui tenuerunt eum, obstupefacti propter metum Cæsaris, dicebant : Quam magnus est Deus, quem adorant isti! Ecce quomodo liberavit eum! Alii autem dicebant : Non, sed phantasma fuit. Hoc modo altercabantur, et schisma erat inter eos. Illis vero ita contendentibus, adveniēns quædam mulier

adjudicatur morti.

Flumen transit illæsus.

rursum, lictoribus proditur :

iterum interrogatus pari constantia respondet :

ostendit vanitatem deorum :

Luc. 12. 4.

lier seditiosa et ipsa gentilis, dixit : Hominem Christianum, quem quaeritis, vidi nunc in monte ultra flumen, prostratum in terra, et sic orabat Dominum suum. At illi, qui veloces habebant pedes ad effundendum sanguinem innocentem et justum, cum hoc audissent, statim perrexerunt ad eum. Et cum pervenissent ad locum, ubi erat prostratus, invenerunt eum orantem. Tunc unus ex illis, qui erat prior, ait illi : Tu jam reus es, quia effugisti nos, et ecce es in manibus nostris, et non discedes a nobis, donec moriaris, aut certe immoles diis nostris. B. Patroclus respondit : Ego daemones immundos numquam adorabo, sed unum verum Deum, qui est in coelis. Carnifex dixit : Ergo Deus noster qualis est? Natus, an factus? B. Patroclus dixit; O errorem vanissimum! o incredulitatem fallaciae! o sermonem superstitiosum! De Deo quomodo loquitur homo? Generationem ejus quis enarrabit? Ipse dixit, et facta sunt : ipse mandavit, et creata sunt, quaecumque sunt. Ipse misit pro redemptione generis humani filium suum Dominum Jesum Christum, qui pro nobis sanguinem suum fudit, ut nos de interitu et morte liberaret aeterna : tertia post haec die resurrexit a mortuis : deinde videntibus discipulis suis, ascendit in coelum, et misit illis promissum a se Spiritum sanctum. Quod ipse docuit, hoc mundus recte credit. Qui autem hoc non credit, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum. Sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus, et dignum est ut pro nomine ejus nos patiamur. Quicumque autem sacrificaverit daemonibus, cum eisdem mergetur in ignem aeternum.

11 Loquente hoc B. Patroclo, Elegius furore commotus, dixit : Stringantur pedes ejus vinculis, et manus ejus catenis, et sic prostratus in terram, gladio feriat, quia tantas diis nostris contumelias irrogavit. Tunc Patroclus genua flectens in terram, percussus est a carnifice. Qui dum percuteretur, dixit : In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum : tu enim scis Domine, quod propter nomen tuum has patior poenas. Sic gladio percussus atque decollatus est. Caput vero ejus longe projecit a corpore, perfusum sanguine. Factum est autem hoc XII Kal. Februar. VI feria.

12 Post passionem ergo hoc modo consummatam, carnifices redeuntes ad Caesarem, corpus solum sine custodia reliquerunt. Quod audientes duo senes, qui et ipsi eleemosynam a sancto viro, dum adhuc viveret, exspectabant, acceperunt corpus ejus cum tremore et metu magno, et custodierunt illud usque ad vesperam. Eusebius autem, qui erat Archipresbyter in eodem loco, cum Liberio Diacono venit nocte sequenti, et accipiens corpus sancti viri, involvit illud in linteaminibus, et paucis accensis luminaribus, propter turbam gentilium, sepelivit eum. Duo autem illi senes vigilias ducebant ibi solennes ad memoriam Martyris, dicentes : Quam pretiosa est in conspectu Domini, mors Sanctorum ejus! Et alia multa per totam noctem, in laudem Domini et venerationem Martyris concinebant.

13 Post non multum temporis persecutio conquievit. Nam ipse, qui hanc concitaverat, Imperator, a dum iter faceret denso stipatus agmine, fulminis antese vehementissimi terrorem sentiens, obstupuit : deinde praemisso hoc infausto omine, in eodem itinere a suis interemptus est : et qui paullo ante putabat se divini nominis gloriam inter homines extinguere posse, nomen, familiam, vitam, ipsamque salutis spem perdidit, quae credentes in Christum, nec in morte relinquit. Tunc Eusebius aedificavit super corpus sancti viri parvam parva facultate ecclesiam; ibique juxta corpus sanctum sibi etiam sepulturam poposcerat affuturam, ut Confessor Domini vicinus esse mereretur sanctissimo Martyri. Ex illo tempore continua illic digne petentibus praestantur beneficia, et optatae sanitatis remedia. Martyr enim,

qui pro testamento Dei vitam temporalem amisit, jam cum Domino sine tempore vivit.

Vopiscus : Cum iter faceret, apud Caenophrurium, mansionem quae est inter Heracliam et Byzantium, ... interemptus est : *Eusebius in Chronico* : Aurelianus cum adversum nos persecutionem movisset, fulmen juxta eum comitesque ejus ruit, ac non multo post inter Constantinopolim et Heracliam in Cenophrurio viae veteris occiditur. *Orosius* : Fulmen ante eum magno pavore circumstantium ruit, ac non multo post in itinere occisus est. *Eutropius lib. 9*, interfectus est in itineris medio, quod inter Constantinopolim et Heracliam est stratae veteris, locus Caenophrurium appellatur. *Consentit Aurelius Victor*.

DE TRANSLATIONE S. PATROCLI.

Susatum S. Patrocli reliquias sub annum Christi 960. transtulit S. Bruno Coloniensis Archiepiscopus, Ottonis Magni Imperatoris germanus. Est Susatum una e primariis Westphaliae urbibus, in Marchiae Comitatu; non ad Lupiam flumen sita, ut scribit Ferrarius, ab eo tamen, non multis millibus distans; ab Henrico Aucupe, Ottonis Imp. patre, mœnibus incincta, ut tradit Wernerus Teschenmakerus par. 2, *Annal. Cliviae etc.*

2 Est in ea, ut Georgius Braunius in *Theatro urbium* scribit, magnificum Canonicorum collegium D. Patroclo, qui et urbis patronus est tutelaris, sacrum. De quo citatus ab eodem Braunio codex MS. *Praedicatorum Susatensium*, qui Mappa mundi inscribitur, *Jacobi de Susato* : Sunt ibi plures Ecclesiae, pulchrae Sanctorum laudibus, sumptibus gloriosis consummatae; inter quas magna est famosa ecclesia mirae magnitudinis, turri maximae altitudinis, gloriosi Martyris S. Patrocli, dictae civitatis gloriosi Patroni. *Wernerus quoque Rolevinck Carthusianus, de moribus Westphalorum lib. 3, cap. 8*. In Susato S. Patroclus Martyr.

3 *Historiam Translationis descripsit Rogerus monachus in vita S. Brunonis, quam hic dabimus, vitam integram XI Octobris. Meminit Magnum Chronicon Belgicum* : Istius (Brunonis) studio translata sunt Roma Coloniam corpora SS. Eliphii, Patrocli, Privati, Gregorii, cum baculo S. Petri : corpus etiam S. Evergisli Coloniam Bruno reduxit : et multorum aliorum Sanctorum corpora et reliquias, undecumque potuit, collegit, et eis loca et ministeria cum omni sumptu et apparatu copiose praeparavit; inter quos inclytae et praeclarae famae Martyres, Patroclum, quem de civitate Trecassine detulit, Susatum transmisit, et S. Eliphium ad S. Martinum in Colonia collocavit. De S. Eliphio *agemus XVI Octobris. De S. Privato Martyre XVII ejusdem; XXIV, de S. Evergislo. De S. Gregorio Spoletino XXIV Decembris. Ejusdem Translationis meminit Wernerus Rolevinck in Fasciculo temporum* : S. Otho Episcopus Cantuariensis, *inquit*, et S. Bruno Coloniensis transferunt corpora SS. Elisii, Patrocli, Privati, Gregorii, cum baculo S. Petri de Roma ad Coloniam. *Vitam S. Odonis dabimus IV Julii, Obiit anno 959, grandis natu, nec videtur postquam Bruno Archiepiscopus est factus anno 953 in Italiam profectus, aut omnino ququam extra Britanniam. Albertus Krantzius Metropol. lib. 3, cap. 27*. Bruno Archiepiscopus, frater Ottonis Magni, corpora SS. Patrocli, Gregorii et Esitii, cum baculo S. Petri de Roma Coloniam transferebat. Sanctum vero Martyrem Patroclum, militem Trecasinum, in Susatum Angarorum oppidum transtulit. *Agunt de eadem Translatione Chronica urbis Coloniensis Teutonica.*

4 At *Teschenmakerus in citatis Annalibus hallucinatur* : Magnus Bruno, *inquit*, Archiepiscopus Coloniensis Henrici Aucupis filius, per Eucrearum Leodiensem acceptis a Carcassionensi in Gallia Episcopo S. Patrocli reliquiis, illud (oppidum Susatum) honoravit. Auctorem nullum citat. Quem Eucrearum vocat, is Rogero Eucarius est; Anselmo Canonico Eraclius; Bucherio nostro Euracrus, et Everacrus, MSS. a Chapeauvillo citatis Everacus, Eraclius, et Everaclius. Is, ut *Aegidius Aureae-vallis monachus, scribit*,

EX VALIS

ANN.

CMLX, IX DEC.

Reliquiae
S. Patrocli
Susatum al-

NOT. 106.

ei istictem-
plum dica-
tum.

NOT. 107.

De ea transla-
tione scripta,Teschenma-
kerus corre-
ctus.denuo com-
prehensus,satellitibus
praedicat
Christum :plectitur ca-
pite :

sepelitur :

solemnibus vi-
giliis honora-
tur,

a

et post mor-
tem Impera-
toris, ecclesia,
ac miraculis.

scribit, claro Saxonum sanguine oriundus, apud Coloniam Agrippinam ad litterarum dispositus rudimenta, tantum postmodum in divinis aequae et humanis assecutus est scientiam, ut summis par esse philosophis censeretur.... Ottoni Imperatori, ac Brunoni Coloniensi Archiepiscopo ita carus fuisse perhibetur, ut nulla rerum majorum exercerent negotia, nisi in illius praesentia, nisi ejusessent consilio adstipulata. *Sedit ab an. 939, ad VI Kal. Novemb. 970. Fuit vero Ansgisus, sive Ansegisus, aliis An-sersus, Tricassinæ Ecclesiae Antistes, ut videre est apud Camuzatum, Cl. Robertum, aliosque. Inter Car-cassonenses nullus eo nomine appellatus reperitur.*

5 Porro dies, quo Susatum allatae illae sancti Martyris reliquiae sunt, anniversaria memoria consecratus est V Id. Decemb. quo die MS. Florarium: Adventus S. Patrocli Martyris. *Martyrol. Colon.* In Susato Adventus S. Patrocli Martyris. *Carthusiani Colon.* in addit. ad *Usuardum*: in Susato oppido diocesis Coloniensis, adventus S. Patrocli Martyris a Trecassina civitate per sanctae memoriae Brunonem Coloniensem Archiepiscopum illuc translatus. *Eadem fere Canisius meminit et Ferrarius.*

6 Andreas Saussaius in *Supplemento Martyrol. Gallicani*, ad XI April. ita scribit: Sanctissimi Pontificis (Leonis) corpus, tot divinatorum mirabilium instrumentum, lapsu temporis Roma in Aquitaniam translatus, in majori Petracoricorum ecclesia sub titulo S. Stephani Protomartyris honorifice collocatum, una cum sacris ossibus S. Patrocli, et S. Sabinae Virginis Sixtus Papa IV in suis bullis quiescere testatur. *Eas bullas necdum legimus. Verisimile est S. Patrocli et S. Sabinae, de qua XXIX Janu. age-mus, e Tricassinorum finibus ad Petracoricos simul deportata esse ossa, vel ante S. Brunonis tempora, vel e residuis fortasse in Trecensi urbe reliquis aliquibus. Nisi illae sint alterius S. Patrocli exuviae, de quo XIX Novembris agemus.*

HISTORIA TRANSLATIONIS

ex vita S. Brunonis Archiepiscopi Col. XI Oct.

Auctore Rogero Monacho.

Sanctorum corpora atque reliquias et quaelibet monimenta, ut suis patrociniis cumlaret, et per multos populos ultra citraque hac celebritate gloriam Domini propagaret, undecumque collegit: iis loca et ministeria omni sumptu et apparatu copiosius praeparavit. De quibus singulis plura essent dicenda, si paterentur promissa compendia. Indicia sunt haec invictae fidei, quo non ea quae sua, sed quae sunt Jesu Christi, quaesivit. Baculum et catenam S. Petri, qua diligentia, quo fervore, quo gaudio Coloniam, alterum Meti, alteram Roma adduxerit, omnes noverunt: in cujus honore domus ejus honoratissimam mirabiliter ampliavit, quam de pulchra pulcherriam fecit. Inclytos et praecellentes famae Martyres Patroclum, Eliphium, Privatum, et Gregorium, quorum gesta sunt permagnifica, merita gloriosa, patrociniis tuta; Christophori, Sanctique Pantaleonis, ut jam dictum est, pretiosas reliquias, quibus se patronis specialius delegavit, ut puta gemmas gratisima et dulcissima pignora, ad sanctissimam suae Ecclesiae Sedem miro ambitu variis de locis attraxit.

2 Sanctus etiam Patroclus quomodo ad nos venerit, reticendum non est. Nam, sicut per Salomonem dicitur, fama bona impinguat ossa. Hujusmodi adipem et pinguedinem repleatur anima nostra. Anno ab exordio salutis nostrae, id est, ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi, ducentesimo septuagesimo quinto, Aurelianus principatum Romani Imperii adeptus est, quinque tantum annis et sex mensibus regnaturus. Sub quo gloriosus et sanctus Domini Martyr Patroclus victoriosi certaminis sui cursum feliciter con-

summavit, et in curru Dei decem millibus multiplici, hoc est, in millibus laetantium, evehctus in urbem coelestis Reip. triumphavit, statuens in Trecassina urbe trophaeum gloriae suae, corpus posteris honorandum, exteris etiam gentibus praedicandum. Exinde circiter sexcentos octoginta quinque annos, S. Bruno reverendissimus Coloniensis Ecclesiae Archiepiscopus, ab Ottone Imperatore Augusto fratre suo in Lugdunensem Galliam missus est, nobis in tempore ipso, populo illius provinciae pene sero; ubi diversae voluntates civium distractaeque fuerunt sententiae, velle suum cuique; nec consiliis solum et studiis, sed armis etiam dissidebant et castris. Illic ergo a duarum sororum ejus filii summa rerum potiebantur. Hi propinqui inter se foedere sanguinis, discordes animis, ludibrium avaris suis militibus erant: qui lucris tantum divitiarum intenti, neque in hac, neque in illa parte fidem habebant. Ubi enim regionis principes avaritiae aestibus anhelant, pacis gaudia miseri quique frustra expectant. Sed gloriosus Archiepiscopus, b pacis nuntius, citius quam credi posset, calidae fecit silentia turbae majestate manus: deinde quid utile omnibus esset, quid singulis expediret, edocuit: et reconciliatis invicem civibus, bonitate in suos usus, justitia in omnes, pacem integerrimam reformavit.

3 His ita gestis cum jam redire disponderet, multis precibus obtinuit ab Ansgiso Trecassinæ Ecclesiae venerabili Episcopo, (quem et paullo ante c expulsum, inter alia insignia legationis suae, cum ingenti plausu populi restituit propriae Sedi) ut donaret sibi secum pariter absportandum corpus B. Patrocli Martyris, cujus passionem legere, meritumque perpendere qui quaerit, in promptu habet. Episcopus autem qui plurima debuit, hac, ut ita dicam, occasione oppressus, coactus insuper infinitis precibus, postulanti tandem paruit, ne videretur ingratus; maxime quia exigentis animus huic muneri tantum intentus, alia penitus recusabat. Religionis enim amore captus, sicut exterius habuit per virtutem, quod superbiorum insolentiam nequitiamque retunderet; sic per pietatem interius decorem domus Domini diligenter administrare curabat.

4 Cumque se hoc gratum munus ab Episcopo consensu Cleri totiusque populi promeruisse gauderet, ipse ne quid infectum relinqueret, adhuc in plurimis occupatus, misit acceptum reliquias virum omni laude dignum Evercharum Leodiensem Episcopum, et cum eo Clericos ac monachos religiosos. Inter quos fidelis populi multitudo non minima, caussa laudabilis spectaculi, confluebat. Cumque ad locum destinatum venissent, videntes ibi pavementum marmoreum perstratum, nullum vero certum recognoscens reconditi signum thesauri; alii quidem adoraverunt, quidam autem dubitaverunt. Tunc admonente Episcopo et exhortante eos qui convenerant, praemissa tandem solenniter oratione, opus, propter quod venerant, aggressi sunt cum fiducia. Confestim autem ut aperuerunt sarculis terram, (mirabile dictum!) repleti sunt omnes odore vehementissimo, quo nihil unquam suavius sentiebant: et quo quis magis proximus fuit sepulchro, eo magis se odoris dulcedine affectum esse testatus est. Unde factum est ut omnes tunc Religiosi fossores esse cuperent, quatenus divinae fragrantiae vim mirificam abundantius caperent. Nullus tamen, qui intra parietes ejusdem ecclesiae fuisset, expers hujus suavitatis inventus est: nec erat quisquam, qui vel tam dulce vel huic simile aliquid se unquam olfecisse fateretur. Augeretur itaque magis et magis aura delectabilis, donec veniretur ad corpus sancti Martyris. Tunc vero mirum in modum ita afflati sunt omnes, ut sibi ipsi eo quod senserant pleni omnimodis viderentur, et tamen adhuc velut sitibundi haurire amplius niterentur. Vere mirabilis vir iste fuit, qui Christi bonus odor

Deo

In Galliam ad sorores profectus.

a

b

c

corpus S. Patrocli Trecis impetrat:

id ab Episcopo Leodiensi re-fossum,

suavi erumpente odore,

des Transla-tionis.

NGT. 18.

Aliqua reli-quiae Petracorici.

S. Bruno va-rius SS. reli-quias conquirit.

Prov. 13. 30.

2. Cor. 2. 15. Deo in omni loco, secundum Apostolum, mortuus æque ut vivus apparuit.

transfertur
Coloniam; 3 Elevatæ sunt igitur a sarcophago lapideo sancti Martyris reliquiæ, indeque prospero cursu cum frequentia exultantis populi Coloniam translatae sunt. Urbs ista Metropolis et mater Ecclesiarum fidelis populi, principatum auctoritatis suæ hinc longe in Gallias, inde usque ad Oceanum, extendebat. Dignus profecto locus qui custodiret in gremio suo perlatum ad se sancti Martyris corpus : in quo non modo magnus sanctorum corporum et reliquiarum numerus, verumetiam numerosa millia Martyrum expectant venturum in die iudicii Dominum suum.

d 6 Sed sollicitudo summi d Pontificis nihil neglegendum ducens, ut perfecta quæque de magnis maxima faceret, imperfecta suppleret, neglecta magnifice illustraret, modis omnibus invigilabat. Quocirca ratum duxit, ut locum quemdam Saxoniae, Susatum nomine, rebus seculi opulentum, populo plenum, longe lateque circumpositis Saxonum gentibus, nihilominus provinciarum populis notissimum, sed religionis adhuc pene ignarum, his S. Patrocli pignoribus decorare, et quodammodo ad sacramenta futuræ salutis initiari debuisset; fiducialiter agens in illo et credens quod aromatizans fumus ille, qui in manifestatione sancti ejus corporis, sicut supra diximus, invisibiliter adpersus, et sensibiliter cognitus est, per famum meritorum ejus multis foret profuturus. Unde factum est ut corpus beati Martyris a venerabili Brunone Archiepiscopo Colonia deductum, cum honore magno et gaudio, occurrentibus cum Clero populis, Susato inferretur, ubi repositum est in ecclesia cum divinis laudibus, quam idem pius Antistes fundaverat, et donis competentibus ditaverat : ubi etiam a civibus et incolis terræ in magna

veneratione habetur et colitur usque in præsentem diem. Nam et domus, in qua uncti sunt a Maria pedes Domini, repleta est ex odore unguenti. Cujus rei mysterium quasi explanari videtur, cum sponsa ad sponsum loquitur : Unguentum effusum nomen tuum. Nam quod tunc uni domui contigit, nunc totus mundus in se completum novit.

EX VITA
S. BRUNONIS

Cant. 1. 2.

a Ottonis Magni et S. Brunonis soror Gerberga nupta Ludovico IV, Transmarino dicto, Galliarum Regi, ei peperit Lotharium et Carolum, quorum hic Lotharingæ Dux fuit; ille ab anno 934 ad 986. Francis, regiarum majestatis saltem imagine quadam, imperavit. Ast Hugoni Magno Hathuidis altera eorumdem Ottonis et Brunonis soror Hugonem, qui deinde Rex fuit, Ottonem et Henricum Burgundiæ Duces, atque Emmam, Richardo deinde Northmannorum Duci nuptam genuit.

Dux sorores
Ottonis 1.

b Frodoardus in Chronico an. 938. Bruno Coloniensis Archiepiscopus cum exercitu Lothariensium per Franciam proficiscitur in Burgundiam, locuturus cum sororibus ac nepotibus suis, et anno 959. Bruno iterum in Franciam venit, et apud Compendium cum Regina sorore ac nepotibus suis discordantibus pro quibusdam castris, quæ Rex Lotharius ex Burgundia receperat, colloquium habuit. Obsidibusque datis pacem inter ipsos usque in futurum tempus Placiti pepigit. Lotharius Rex cum matre Regina Coloniam proficiscitur in diebus Paschæ, moraturus hac festivitate cum avunculo suo Brunone Et paulo post : Castrum Divionum Robertus Comes invadit, Regis expulsis fidelibus. Quapropter accitus Bruno Regis ac Reginae petitione in Burgundiam venit cum Lothariensibus, aliisque sibi subditis populis : idemque castrum, sed et Treas civitatem, quam præfatus potiebatur Robertus, obsidione vallat. Anno denique 960. Otho et Hugo filii Hugonis, mediante avunculo ipsorum Brunone, ad Regem veniunt, ac sui efficiuntur. Quorum Hugonem Rex Ducem constituit, addito illi pago Pictavensi ad terram quam pater ipsius tenuerat, concessa Othoni Burgundia.

S. Bruno sapiens
in Galliarum pacis
caussa profectus.

c Aimoinus, ejusque continuator. lib. 3, cap. 44. Sub ipso tempore oritur contentio inter Ansegisum Episcopum Treacarum et Robertum Comitem. Ejectus vero de civitate Episcopus Ansegisus a Roberto Comite, perrexit in Saxoniam ad Othonem Imp. etc. ubi videtur innuere cæsas Imperatoris copias, quæ Treas obsederant, perfecit ergo S. Bruno prudentia et consilio, quod armis non potuerat.

d Brunonem intelligit Archiepiscopum, vere summum sanctitate et splendore generis.

NOT. 119.

SANCTORUM MARTYRUM TRAPEZUNTINORUM

VALERIANI, CANDIDI, AQUILÆ, EUGENII.

ACTA EX MENÆIS GRÆCORUM.

b Hic i martyrium peregerunt sub Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, ac b Lysia Duce; qui Valerianum, Candidum, Aquilam, in c montibus Trapezuntinis latitantes comprehendit. Sed Christum confitentes, in angustissimum d Lazicæ regionis castellum, quod a Pinu nomen accepit, relegantur : indeque Trapezuntem revocati, Duci sistuntur, ac taureis verberantur : tum suspensi unguibus ferreis lacerantur, facibusque ardentibus ustulantur. Cum autem proni concidissent, qui illos torquebant lictores, perturbatus Lysias Dux, in custodiam duci Sanctos præcepit. Post paucos inde dies comprehensus est etiam S. Eugenius (antehac enim nusquam deprehendi potuerat) qui et ipse Christum confessus, atrociter immaniterque verberatus. Dein cum Duce in idolorum fanum ingressus, precibus suis omnia stravit, et in pulverem redegit. Inde funibus distentus, baculis bene crassis contunditur. Tum rursus suspensus, ferreis unguibus graviter in

Martyrum
tormenta,

lateribus laniatur, tedisque ardentibus uritur, et sale atque aceto mordentissimo vulneribus infuso torqueatur. Denum omnes simul in ardentem fornacem immittuntur, indeque liberati gladio supplicia finiunt.

cædes.

a Referunt eosdem Menæa 20 Janu. his verbis : Eodem die memoria sanctorum Martyrum Eugenii, Candidi, Valleriani, et Acylæ.

Eugenium et certaminis socios tres simul Propter animæ generositatem trucidat gladius.

ubi paranomasia est in vocibus Εὐγένεια, quæ nobilitatem, sive generositatem significat, et Εὐγένιος. Eadem Menæa 21 Janu. Eodem die certamen sanctorum Martyrum Valleriani, Candidi, et Acylæ. Eadem utroque die, exceptis duobus illis metris, habet Maximus Cytheræus. Raderus in Notationibus MSS. ad Menæa videtur diversos existimare, negatque uspiam se eos simul legisse alibi, licet singulis nominibus plurimi appellati reperiuntur. Molanus tamen 21 Janu. Eadem die sanctorum Martyrum Eugenii, Candidi, Valeriani et Acicæ. Raderus recte pro Acyla, Aquilam vertit. b Idem hic forte crudelissimus Lysias, qui Ciliciæ Præses plurimos Sanctorum trucidavit, ut alibi sæpe dicemus.

c Moschici montes intelligi videntur, qui Trapezunte, nobilissima urbe Cappadociæ ad Pontum Euxinum sita, haud longe jacent, versus Meridiem ad Armeniæ confinia.

d Colchis contermina Cappadociæ, ad cujus fines, flumenque prope Phasin Moschisi montes pertingunt. Colchida Lazi incolunt.

DE S. EUSTASIO NICOMEDIÆ IN BITHYNIA.

XXI JANUARI.

Nicomediæ, celeberrima urbe, plurimi pro Christianæ religionis defensione sanguinem fuderunt, eo præsertim tempore quo Diocletianus aliisque isthic sedem statuere imperii. Ex eorum numero esse S. Eustasium arbitramur, etsi martyrii diserte mentio non fiat in MSS. S. Hieronymi et

Dungalensi, ex quibus nomen illius hausimus. Verba eorum supra dedimus, ubi de SS. Felice, Celsiano, Cœciliano, etc. VII Novembris de alio agemus Eustasio, ab eodem S. Hieronymi Martyrologio aliisque relato, cum Polio, Primo, Rogatiano.

DE S. AGNETE VIRGINE ET MARTYRE, ROMÆ.

III SECULO.
XXI JANUARI.
S. Agnetis celebrilas,

natalis etiam
apud Græcos:

Omnium gentium litteris atque linguis, ut scribit S. Hieronymus epist. 8 ad Demetriadem præcipue in Ecclesiis, Agnes vita laudata est, quæ et ætatem vicit et tyrannum, et titulum castitatis martyrio consecravit. Ideoque supervacuum fuerit, Sanctorum Patrum, quibus eam celebrant, præconia, Martyrologiorumve congerere eulogia, in quibus Agnes, Agne, Agna, et a Græcis Hagne, id est, pura, casta, intemerata, appellatur. Nam et Græci eam venerantur 14 et 21 Januarii et 5 Julii, eandem enim illis locis esse patet ex verbis Menæorum, quæ 14 Januarii ita habent: τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἡ ἁγία μέγας ἄγνη, ἐν σκοτεινῇ φρουρᾷ βληθεῖσα τελειοῦται.

Ἀγνὴν ὀναγροὶ θέντες εἰς οἶκον σκότους,
Πάμφωτον αὐτῇ προσζένησαν οἰκίαν.

Eodem die sancta Martyr Hagne, in tenebrosum carcerem conjecta finitur.

Haguen (id est, puram) impuri mittentes in tenebrarum domum,

Undique collucentem ipsi compararunt domum.

Idem distichon habetur 21 Janu. in iisdem Menæis, cum proliro elogio, quod quia non parum discrepat ab Actis Latinis, separatim dabimus, non quo illi præ his fidem haberi ducamus oportere, sed ne Lectorem lateat quid de Sancta alii tradiderint. Ast hic priora distichi verba sic efferuntur: ἄγνη οἱ λάργοι θέντες etc., puram lascivi mittentes. Quinto vero Julii: Ἀγνὴν λάργοι ῥίψαντες εἰς οἶκον etc. Puram lascivi projicientes. De hujus diei Officio multâ habet Galesinius in Notat. ad Martyrologium; et Gavantus Comment. in Rubr. Breviarii sect. 7, cap. 3, qui animadvertit, ob ejus fortitudinem egregiam, tam in matutino quam in secundis vesperis dici psalmos de communi virorum Sanctorum: eosdemque dicendos in primis vesperis in propria Ecclesia, sicut dicuntur in festo S. Agathæ. Imo etiam si inciderit festum in feriam II, post Dominicam Septuagesimæ, festivitate SS. Fabiani et Sebastiani translata.

officium festi.

Acta,

2 Acta S. Agnetis (quorum auctor esse creditur S. Ambrosius, extantque tom. 5, Operum ejus, Epistolarum lib. 4, epist. 34) edidit Surinus; nos cum MSS. S. Martini et S. Maximini Treviris, S. Audomari, S. Mariæ et Ripatorio, aliisque, non paucis, et aliquot correctionibus editionibus contulimus. Ejusdem sacratissimæ Virginis meminit idem S. Ambrosius lib. 1, de Virginitibus, et enarratione in psal. 104. Et lib. 1, Officiorum cap. 4. Quid, inquit, de S. Agne, (loquar) quæ in duarum maximarum rerum posita periculo, castitatis ac salutis, castitatem protexit, salutem cum immortalitate commutavit? Prudentii hymnus Peri Stephanon 14, S. Agnetis agonem continet; quem et carmine ante annos fere 700, cecinit Roswida nobilissimæ Virgo. Extat inter opera Philippi ab Eleemosyna Abbatis Bonæspei, Ord. Præmonstratensis in Hannonia, carmen elegiacum de martyrio et laudibus S. Agnetis, cujus principium est,

aliunde ea scripta;

Agnes sacra sui pennam Scriptoris inauret,
Linguam nectareo compluat imbri meam.

Alii hoc Hildeberti Cenomanensis esse arbitruntur; Gerardus Joannes Vossius, Joannes Pitseus, Joannes Balæus, Alexandri Essebiensis Angli, qui sub an. 1220 floruit. Id nos cum vetusto optimæ notæ codice contulimus. Reperimus et in MS. Ripatorii sermonem de S. Agnete non inelegantem, cujus hoc est ordium: Cum in toto mundo virgineus flos Mariæ immarcessibiles coronas innectat, et sceptrigeram pudoris aulam immaculato conservet affectu; eousque integritas perseveravit ad palmam, ut in puellis tropæum sanctitatis arriperet, et per vestigia Matris Virginis ad cœlestem thalamum perveniret. Hinc est quod annulo fidei Agnes se asserit subarratham, et clamat se amore constrictam, etc. Meminit quoque S. Agnetis S. Aldelmus Episcopus de laudibus virginitatis lib. 2, cap. 6. Petrus de Natal. lib. 2, cap. 107.

3 De tempore martyrii ejus ista scribit Baronius in Notat. ad Martyrol. Satis apparet ipsam in ultima Ecclesiæ persecutione fuisse martyrio coronatam: nam adhuc superstites aliquos Auctor fuisse tradit, qui ea quæ de Agnete narrantur oculis vidissent, eademque Constantiæ filiæ Constantini retulissent. Congruunt fere reliquorum sententiæ. Geminum nobis, etsi haud gravem, eximi scrupulum velimus. Unus est, quod in historia Inventionis dicit ipsa Agnes, S. Benignum suum filiolum spirituales extitisse, quem de matre fonte regeneratum sublevans sibi adoptavit in filium, at S. Benignus, in Lectionibus veteris Breviarii Ultrajectini sub Aureliano occisus dicitur, qui novem annis ante trucidatus est, quam Diocletianus, ultimæ persecutionis auctor, invaderet imperium. Verum ista Acta suo tempore discutimus.

4 Alter scrupulus est, quod quæ in Actis num. 11, habentur: Tunc Vicarius, Aspasius nomine, jussit in conspectu omnium ignem copiosum accendi; ea ita efferuntur in MS. S. Maximini: Tunc Vicarius Aspasius nomine Paternus Proconsul ex Dominis et Principibus suis Valeriano et Gallieno, jussit, etc. Et fuit Aspasius Paternus Proconsul sub iisdem Principibus in Africa, cujus mentio est in Actis S. Cypriani 14 Septembris. Idemque forte Paternus Præfectus Urbis anno Christi 264 et 265 quorum priore Gallienus Imper. sextum, altero Valerianus junior iterum, consules fuere. Iterumque anno Christi 281. Probo IV et Tiberiano Coss. Præf. V, fuit Ovinus Paternus. Verum an is Sempronio, sive Symphronio, aut Symphoriano, (cujus nomen in vulgato Præfectorum Urbis catalogo non reperitur) substitutus primum, postea propriam illam gessit præfecturam? Proconsul dicitur, forte, quia PR. scriptum fuit, id est, Præfectus, et perperam Proconsul lectum; aut quia idem quoque ejusve frater, aut parens, filiusve, consul fuit, an. 267, cum Arcesilao, anno sequenti II, cum Mariniano; atque anno 269. Claudius Imp. II et Ovinus Paternus, nulla addita tertium repetiti consulatus nota quasi alius fuerit. Et potuerunt sane etiam a Gallieni temporibus ad principia Constantini superstites esse, qui Constantiæ Virgini Agnetis gesta narrarent.

Tempus martyrii: an Diocletiano imperante,

an Galliano.

VITA

VITA

S. AGNETIS.

AUCTORE S. AMBROSIO.

CAPUT I.

*S. Agnes P. V. filio nubere recusat.***S**ervus Christi Ambrosius Virginibus sacris.

Diem festum sanctissimæ Virginis celebremus. Hinc psalmi resonent, inde concrepent lectiones. Hinc populorum turbæ lætentur, inde subleventur pauperes Christi. Omnes ergo gratulemur in Domino, et ad ædificationem Virginum, qualiter passa sit Agnes beatissima, ad memoriam revocemus. Tertiodecimo ætatis suæ anno mortem *a* perdidit, et vitam invenit, quia solum vitæ dilexit auctorem. Infantia computabatur in annis, sed erat senectus mentis immensa : corpore quidem juvencula, sed animo cana; pulchra facie, sed pulchrior fide.

2 Quæ dum a scholis reverteretur, a Præfecti Urbis *b* filio adamatur. Cujus parentes cum requisisset et invenisset, cœpit offerre plurima et plura promittere. Denique detulerat secum pretiosissima ornamenta, quæ a B. Agne veluti quædam sunt stercora recusata. Unde factum est, ut juvenis majori perurgeretur amoris stimulo. Et putans eam meliora velle accipere ornamenta, omnem lapidum pretiosorum secum defert gloriam : et per seipsum, et per amicos et notos et affines cœpit aures Virginis appellare; divitias, domos, possessiones, familias, atque omnes mundi delicias promittere, si consensum suum ejus conjugio non negaret.

3 Ad hæc B. Agnes tale fertur juveni dedisse responsum : Discede a me fomes peccati, nutrimentum facinoris, pabulum mortis : discede a me, quia ab alio jam amatore præventa sum, qui mihi satis meliora te obtulit ornamenta, et annulo, fidei suæ subarrhavit me, longe te nobilior et genere et dignitate. Ornavit inæstimabili *c* dextro chiro dexteram meam, et collum meum cinxit lapidibus pretiosis : tradidit auribus meis inæstimabiles margaritas, et circumdedit me vernantibus atque coruscantibus gemmis. Posuit signum suum *d* super faciem meam, ut nullum præter ipsum amatorem admittam. Induit me cyclade auro texta, et immensis monilibus ornavit me. Ostendit mihi thesauros incomparabiles, quos mihi se donaturum repromisit si ei perseveravero. Non ergo potero ad contumeliam prioris amatoris vel adspicere alium, et illum derelinquere, cum quo sum caritate devincta : cujus est generositas celsior, possibilitas fortior, adspectus pulchrior, amor suavior, et omni gratia elegantior : a quo mihi jam thalamus collocatus est, cujus mihi organa modulatis vocibus resonant, cujus mihi virgines justissimis vocibus cantant. Jam mel et lac ex ore ejus suscepi : jam amplexibus ejus castis adstricta sum : jam corpus ejus corpori meo sociatum est, et sanguis ejus ornavit genas meas. Cujus mater virgo est, cujus pater feminam nescit. Cui Angeli serviunt, cujus pulchritudinem sol et luna mirantur : cujus odore reviviscunt mortui, cujus tactu *e* foventur infirmi : cujus opes nunquam deficient, cujus divitiæ non decrescunt. Ipsi soli servo fidem. Ipsi me tota devotione committo. Quem cum amavero, casta sum; cum tegero, munda sum; cum accepero, virgo sum. Nec deerunt *f* post nuptias filii, ubi partus sine dolore succedit, et fecunditas quotidiana cumulatur.

4 Audiens hæc insanus juvenis, amore carpitur cæco, et inter angustias animi et corporis, anhelu cruciatur spiritu. Inter hæc lecto prosternitur, et per alta suspiria amor a medicis aperitur. Fiunt nota patri, quæ fuerant inventa a medicis; et eadem paterna voce, quæ fuerant jam dicta a filio, ad petitio-

nem Virginis revolvuntur. Abnegat Agnes beatissima, et se nullo pacto asserit prioris sponsi fœdera violare. Cumque pater diceret, in fascibus constitutum se *g* præfecturam agere, et idcirco sibi, quamvis illustrissimum, minime debere præferre; cœpit tamen vehementer inquirere, quis esset sponsus, de cujus se Agnes potestate jactaret. Tunc exitit quidam ex parasitis ejus, qui diceret hanc Christianam esse ab infantia, et magicis artibus ita occupatam, ut dicat Christum sponsum suum esse.

5 Audiens hæc Præfectus lætus efficitur, et missa apparitione cum ingenti strepitu suis eam tribunali-bus præcipit sisti. Et primo quidem blandis eam sermonibus secretius provocat, deinde terroribus pulsat. Sed Christi Virgo nec blandimentis seducitur, nec terrore concutitur : sed eodem vultu, eodemque animo perseverans, et terrentem similiter, sicut et blandientem, animo deridebat. Videns itaque Symphronius Præfectus tantam in puella constantiam, parentes ejus alloquitur. Et quia erant nobiles, et vim eis inferre non poterat, *h* titulum eis Christianitatis opposuit. Sequenti namque die Agnen sibi præsentari jubet, et iterum iterumque repetens, cœpit replicare de juvenis amore sermonem. Cumque omnis sermo ejus casso labore deficeret, sisti eam iterum suis tribunalibus jussit; cui et dixit : Superstitio Christianorum, de quorum te magicis artibus jactas, nisi a te fuerit segregata, non poteris insaniam abjicere pectoris, neque æquissimis consiliis præbere consensum. Unde te ad venerandam Deam Vestam propere necesse est, ut si tibi perseverantia virginitatis placet, ejus die noctuque sacrificiis venerandis insistas.

6 Ad hæc B. Agnes dixit : Si filium tuum, quamvis iniquo amore vexatum, tamen viventem hominem, recusavi, hominem utique, qui est rationis capax, qui et audire, et videre, et palpare, et ambulare potest, et *i* fulgore lucis hujus cum bonis perfrui; si ergo hunc, causa amoris Christi, nulla possum ratione respicere, quomodo possum idola muta et surda et sine sensu et sine anima colere, et ad injuriam summi Dei cervices meas vanis lapidibus inclinare? Audiens hæc Symphronius Præfectus dixit : Cupio consultum esse infantiae tuæ, et adhuc te Deos blasphemantem idcirco differo, quia annos tuos infra sensum adspicio. Noli ergo temetipsam ita despicere, ut motus Deorum incurras. B. Agnes dixit : Noli infantiam corporalem ita in me despicere, ut putes *k* me te velle habere propitium. Fides enim non in annis, sed in sensibus, *l* geritur : et Deus omnipotens mentes magis comprobatur, quam ætates. Deos autem tuos, quorum me motus incurrere non vis, ipsos irasci permitte : ipsi loquantur, ipsi hoc mihi præcipiant, ipsi jubeant se coli, ipsi jubeant se adorari. Verum quoniam ad hoc video te tendere, quod impetrare non poteris, quicquid tibi videtur, exerce.

a Al. pertulit. *b* S. Aldelmus hunc adolescentem Procopium vocat. *c* Dextro chirion, vel dextrocherion, quasi δεξιόχειρον, monile est, quo dextrum brachium, aut manus brachiique junctura ornabatur. Julius Capitolinus in Maximino : pollice ita vasto, ut uxoris dextrocherio uteretur pro annulo. Trebellius Pollio in Quieto tyranno : Alexandrum Magnum Macedonem viri in annulis argento, mulieres in reticulis et dextrocheriis, et in annulis, et in omni ornamentorum genere, exculptum semper habuere. Lucifer Calaritanus de non parcendo delinquentibus, ad Constantium : Debemus vereri regni tui diadema, in aurem etiam et dextrocheria. hæc in dextro brachio gestabantur, ut vox ipsa indicat. Soliti olim lævo gestare. Livius lib. 1, quod vulgo Sabini aureas armillas magni ponderis brachio lævo, gemmatosque magna specie annulos habuerunt. Pro dextro chirio dextrale dicitur. Ludovicus Lacerda noster hæc Agneti in baptismo collata ornamenta scribit, recte; his enim decus et splendor divini gratiæ significatur, quam in baptismo sibi infusam perpetuo conservavit, utque cælitus augeretur promeruit Virgo sanctissima, præcipue voto virginitatis nuncupato.

d Al. in. *e* Al. confortantur. *f* Al. nuptiis.

g Al. præfecturæ.

h De titulo Christianitatis dictum ad S. Sebastiani Acta, qui quidem damnatis jam mortique addictis præferri solet. Hic idem prælenditur, sive in tabula expressus, sive præconis voce denuntiat, *i*

AUCTORI
S. AMBROSIO
EX MSS.
ab ejus parente sollicitatur :
g

injuratur.

Minis et blanditiis tentatur :

h

Deos ridet.

i

k

l

Dextrochirion.

Dextrale.

a
S. Agnes tredecennis

b
adamatur a filio Præfecti Urbis :

donis sollicitatur ;

ea respuit :

Christo se desponsam proficitur ;
c

d

e

f

proco ægro-tante.

Titulus Christi-
aniani

titulus, ut sciatur cujus rei iudicium sit. ne viri honorati, paren-
tum Agnetis consanguinei et affines, aut quoquo modo familiares
et amici, adesse in iudicio velint, causæque patrocinari; unde
Præfecto metus a nobilitate incutiatur, invidia apud populum con-
cilietur. Christianos enim eo titulo accersitos defendere nemo au-
debat aut poterat, tum quia negare crimen fas non erat, quod ipsi
velut summum decus, ut vere erat, ultro profitebantur; tum ne,
si iustissima uti defensione quis vellet, et contendere crimen in eo
nullum esse. Principes, Pontifices, plebsque universa irritaretur.
Atque ejus rei gratia etiam in aliis causis hunc jactare titulum
actores consuevere, ne defendi a quoquam Christiani, quacumque
de re lite ageretur, possent. Consule SS. Julitæ et Quirici Acta
16 Junii

i Al. flore. k Al. istos me velle habere propitios.

i Al. invenitur.

CAPUT II.

Lupanari flammisque superior, gladio percutitur.

Symphronius Præfectus dixit: Unum tibi e duobus
elige, aut cum virginibus Deæ Vestæ sacrificia, aut
cum meretricibus scortaberis in contubernio a lupanari. Et longe erunt a te Christiani, qui te ita magi-
cis artibus imbuerunt, ut hanc calamitatem intrepido animo te perferre posse confidas. Unde, ut dixi,
aut sacrificia Deæ Vestæ ad laudem generis tui, aut ad ignominiam natalium tuorum, eris publicæ abjectionis scotum. Tunc B. Agnes cum ingenti constan-
tia dixit: Si scires quis est Deus meus, non ista ex tuo ore proferres. Unde ego quia novi virtutem Domini mei Jesu Christi, secunda contemno minas tuas, credens quod neque sacrificem idolis tuis, neque pol-
luar sordibus alienis. Mecum enim habeo custodem corporis mei Angelum Domini. Nam unigenitus Dei filius, quem ignoras, murus est mihi b impenetrabilis, et custos mihi est numquam dormiens, et defensor mihi est numquam deficiens. Dii autem tui, aut cerei sunt, ex quibus c cucumæ melius fiunt ad usus hominum; aut lapidei, ex quibus plateæ ad d evadendum lutum melius sternuntur. Divinitas ergo non in lapidibus vanis habitat, sed in cœlis; non in ære, aut aliquo metallo, sed in regno consistit superno. Tu autem et similes tui, nisi ab istorum cultu recesseritis, similis vos poena concludet. Sicut enim illi igne conflati sunt ut funderentur, sic colentes eos perpetuo incendio conflabuntur: non ut fundantur, sed ut confundantur in æternum, et pereant.

8 Ad hæc insanus Judex jussit eam expoliari, et nudam ad lupanar duci sub voce e præconis discen-
tis, Agnen virginem sacrilegam Diis blasphemiam inferentem, scortum lupanaribus datam. Statim autem ut expoliata est, crine resoluta, tantam densitatem capillis ejus divina gratia concessit, ut melius videretur eorum fimbriis quam vestibus tecta. Ingressa autem turpitudinis locum, Angelum Domini illic præparatum invenit, ut circumdaret eam immenso lumine, ita ut nullus posset eam præ splendore nec contingere nec videre. Fulgebat enim tota cella illa, quasi radians sol in virtute sua: f et quanto quis curiosior oculis esse voluisset, tanto sibi visus acies obtundebatur. Cumque se in orationem Domino prostravisset, apparuit ante oculos ejus stola candidissima. Et apprehendens eam induit se, et dixit: Gratias tibi ago Domine Jesu Christe, qui me in numero ancillarum tuarum computans, vestem hanc mihi largiri præcepisti. Ita namque ad mensuram corpusculi ejus aptum erat indumentum, et ita nimio candore conspicuum, ut nullus dubitaret hoc non nisi Angelicis manibus præparatum.

9 Interea lupanar locus orationis efficitur: in quo omnis, qui fuisset ingressus, adoraret et veneraretur et dans honorem immenso lumini, mundior egrediretur foras, quam fuerat intus ingressus. Cumque hæc agerentur, Præfecti filius, qui auctor erat hujus sceleris, venit ad locum cum sodalibus suis juven-
culis, quasi insultaturus puellæ, cum quibus libidinis suæ se posse credebatur ludibrium exercere. Et ingres-

sos ante se furentes pueros et turpiter sævientes, videns cum omni veneratione et ingenti admiratione egressos, coepit impotentes arguere, atque vanos et molles ac miseros judicare. Et irridens eos, locum, in quo Virgo orabat, audacter ingressus est. Et videns tantum lumen circa eam, non dedit honorem Deo: sed irruens in ipsum lumen, priusquam vel manu eam contingeret, cecidit in faciem suam, et præfocatus a diabolo, expiravit. Videntes autem socii ejus, quod moras intus innecteret, putabant obscœnis eum operibus occupari. Et ingressus est unus de juvenibus, qui ei familiarior erat, quasi ut congratularetur insultationi ejus: et mortuum eum inveniens, exclamavit voce magna, dicens: Piissimi Romani succurrite, Magicis artibus ista meretrix Præfecti filium interfecit.

10 Fit repente concursus populorum ad g theatrum et varia furentis populi acclamatio. Alii dicebant magam, alii innocentem, alii sacrilegam conclamabant. Præfectus autem audiens filium suum interisse, cum ingenti tumultu et luctu venit ad theatrum. Et ingressus locum in quo corpus filii ejus jacebat exanime, cum ingenti clamore dicebat beatissimæ Virgini: Crudelissima omnium feminarum, in filium meum voluisti h apodixin tuæ artis magicæ demonstrare? Et cum talia, atque alia hujuscemodi verba repeteret, et causas mortis ejus ab ea vehementer inquireret, ait ad eum beatissima Agnes: Ille, cujus voluntatem volebat perficere, ipse in eum potestatem accepit. Quare autem omnes qui ad me ingressi sunt, sani sunt? Quia universi dederunt honorem Deo, qui mihi misit Angelum suum, qui et induit me hoc indumento misericordiæ, et custodivit corpus meum, quod ab ipsis cunabulis Christo consecratum est et oblatum. Videntes ergo splendorem Angelicum, adorabant omnes, et abscedebant illæsi. Hic autem impudens statim ut ingressus est, sævire coepit et fremere; cumque manum suam ad me contingendam aptaret, dedit eum Angelus Domini in reprobam, quam conspicias, mortem. Dicit ei Præfectus: In hoc apparebit, quia non magicis artibus ista gessisti, si deprecata fueris ipsum Angelum ut restituat mihi filium meum sanum. Cui B. Agnes dixit: Licet fides vestra hoc impetrare non mereatur a Domino, tamen quia tempus est, ut i virtus Domini mei Jesu Christi manifestetur; egredimini omnes foras, ut solitam ei orationem offeram. Cumque universi fuissent egressi, prosternens se in faciem plorans rogare coepit Dominum, ut juvenem suscitarret. Orante autem illa, apparuit Angelus Domini, qui elevavit eam flentem, et confortans animum ejus, juvenem suscitavit. Qui egressus foras, coepit voce publica clamare et dicere: Unus est Deus in cœlo, et in terra, et in mari, qui est Deus Christianorum. Nam omnia templa vana sunt; dii qui coluntur, omnes vani sunt, et penitus nec sibi possunt, nec aliis aliquod auxilium exhibere.

11 Ad hanc vocem omnes aruspices, et templorum Pontifices conturbantur, et fit per eos vehementior, quam fuerat, seditio populorum. Atque omnes una voce clamabant: Tolle magam, tolle maleficam, quæ et mentes immutat, et animos alienat. Præfectus autem videns tanta mirabilia, obstupuit. Sed veritus proscriptionem, si contra templorum Pontifices ageret, et Agnen contra suas sententias defensaret; Vicarium ad seditionem populi Judicem dereliquit. Ipse autem tristis abscessit, quod eam non potuit postsuscitationem filii sui liberare. Tunc Vicarius, Aspasius nomine, k jussit in conspectu omnium ignem copiosum accendi, et in medium eam præcepit jactari flammarum. Quod cum fuisset impletum, statim in duas partes divisæ sunt flammæ et hinc atque illinc seditiosos populos exurebant, ipsam autem B. Agnen penitus in nullo contingebat incendium. Eo magis hoc non virtutibus divinis, sed maleficiis deputantes, dabant

lascivum
Præfecti fi-
lium, a dia-
bolo suffoca-
tum,

g

h

reddita ejus
patri eventus
ratione.

i

precibus sus-
citat:

k

a Vicario in
ignem conji-
citur,

illæsa;

Deum laudat:

Minas publicæ
prostitutionis
contemnit

Angeli tutela
preta.

b

c

d

Ducitur ad lu-
panar,

e

nuda, sed ca-
pillis tecta:

f

loco castius
collustrato,

vestem ab An-
gelo accipit:

dabant fremitus inter se populi, et infinitos clamores ad cælum. Tunc B. Agnes expandens manus suas in medio ignis his verbis orationem fudit ad Dominum: Omnipotens, adorande, colende, tremende, Pater Domini nostri Jesus Christi, benedico te, quia per filium tuum unigenitum evasi / minas hominum impiorum et spurcitas diaboli impolluto calle transivi. Ecce et nunc per Spiritum sanctum rore cœlesti perfusa sum: focus juxta me moritur, flamma dividitur, et ardor incendii hujus ad eos, a quibus ministratur *m* refunditur. Benedico te, Pater prædicande, qui etiam inter flammam intrepidam me ad te pervenire permittis. Ecce jam quod credidi, video; quod speravi, jam teneo; quod concupivi, complector. Te confiteor labiis, te corde, te totis visceribus concupisco. Ecce ad te venio unum et verum Deum; qui cum Domino nostro Jesu Christo filio tuo, et cum Spiritu sancto, vivis et regnas in cuncta secula seculorum, Amen.

extincto igne, gladio perimitur.

12 Cumque compleret orationem, ita omnis ignis extinctus est, ut nec tepor quidem incendii remaneret. Tunc Aspasius, Urbis Romæ Vicarius, populi seditionem nonferens, in guttur ejus gladium mergi præcepit. Atque hoc exitu roseo sui sanguinis rubore perfusam, Christus sibi sponsam et Martyrem consecravat.

Cucuma.

a *Al. lupanaris.* b *Al. inexpugnabilis.*
c *Cucuma vasis est genus, lato ventre iustar cucumeris.*
d *Al. evacuandum.* e *Al. præconia, al. præconiarum.*
f *Miraculum id disertius exponit Prudentius:*

*Impudentior aspectus cœli-
tus punitus.*

Sic elocutam, publicitus jubet
Flexu in plantæ sistere Virginem
Stantem refugit mœsta frequentia,
Aversa vultus, ne petulantius
Quisquam verendum conspiceret locum.
Intendit unus forte procaciter
Os in puellam, nec dubitat sacram
Spectare formam lumine lubrico.
En ales ignis fulminis in modum
Vibratur ardens, atque oculos ferit:
Cæcus corusco lumine corrui,
Atque in plateæ pulvere palpitat.
Tollunt sodales seminecem solo,
Verbisque deflent exequialibus.
Ibat triumphans Virgo, Deum Patrem.
Christumque sacro carmine concinens,
Quod sub profani labe periculi
Castum lupanar, nec violabile
Expertæ victrix virginitas foret.
Sunt qui rogatam rettulerint preces
Fudisse Christo, redderet ut reo
Lucem jacenti: tum juveni balitum
Vitæ innovatum visibus integris.

Sed ambigi potest, an non alterum miraculum de prostrato suscitatoque Præfecti filio conjungat.

g *Circus Agonalis fuit, de quo infra cum de ecclesiis et reliquiis. In fornicibus spectaculorum manere consuevisse publica scorta ostendit Baronius in Notat. ad Martyrol. gravissimis veterum scriptorum testimoniis. Inde ipsa fornicandi vox ducta.*

h *Id est, specimen, ab ἀποδείκνυμι, demonstro.*

i *Addit MS. S. Max. ante hanc turbam.*

k *Addit idem MS. Paternus Proconsul ex dominis et Principibus suis Valeriano et Gallieno.*

l *Al. manus.* m *Al. effunditur.*

CAPUT III.

S. Emerentianæ cædes. Constantiæ conversio.

Parentes vero ejus, nullam penitus tristitiam habentes, cum omni gaudio abstulerunt corpus ejus, et posuerunt illud in prædiolo suo, non longe ab Urbe, in via quæ dicitur a Numentana. Ubi cum omnis turba Christianorum concurreret, insidias a paganis perpassi sunt: et videntes populum infidelium supervenientem armatum, omnes fugerunt. Aliquantum tamen lapidum ictibus læsi evaserunt. Emerentiana autem, quæ fuerat collactanea ejus, virgo sanctissima, licet catechumena, constanter stabat intrepida et immobilis, et his verbis exprobrabat eis: Superflui, miseri, caduci atque atrocissimi, eos qui Deum omnipotentem colunt occiditis, et *b* pro defensione lapidum homines innocentes jugulatis. Hæc et his similia dum turbis furentibus diceret, lapidata est ab eis, et orans juxta sepulchrum Agnetis beatissimæ

a
Ad ejus sepulchrum orantes læduntur a Gentilibus:

b
hos reprehendens Emerentiana occiditur.

emisit spiritum *c*. Unde non dubium est quod in suo sanguine sit baptizata, quæ pro defensione justitiæ, dum confiteretur Dominum, mortem constanter excepit. Eadem denique hora fit terræ motus vehementissimus: et cum nimia esset cœli serenitas, tantæ coruscationes, tantaque fulgura et tonitrua extiterunt ut pars maxima insani populi expiraret. Unde factum est ut nullus penitus ex eo advenientibus ad sepulcra Sanctorum, aliquas molestias excitaret. Venientes autem parentes B. Agnetis cum Sacerdotibus nocte, abstulerunt corpus sanctæ Virginis Emerentianæ, et sepelierunt illud in confinio agelli beatissimæ Virginis Agnetis.

14 Cum igitur parentes B. Agnetis assiduis *d* pernoctationibus vigilarent ad tumulum ejus, *e* vident in medio noctis silentio exercitum Virginum, quæ omnes auro textis cycladibus indutæ cum ingenti lumine præteribant: inter quas vident beatissimam Agnetem simili veste fulgentem, et ad dextram ejus *f* agnum stantem nive candidiorem. Hæc itaque dum viderent parentes ejus, et qui simul erant, quasi stuporem mentis incurrunt. Sed B. Agnes rogat sanctas Virgines parumper gradum figere, et stans parentibus suis dixit: Videre ne me quasi mortuam lugeatis: sed congaudete mihi, et congratulamini, quia cum his omnibus lucidas sedes accepi, et illi sum juncta in cœlis, quem in terris posita, tota animi intentione dilexi. Et his dictis pertransiit.

15 Hæc visio publice ad omnibus qui viderant, quotidie vulgabatur. Unde factum est, ut post aliquantos annos ad *g* Constantiam Constantini Augusti filiam hoc factum ab his qui viderant narraretur. Erat enim ipsa Constantia Regina, Virgo prudentissima, sed ita obsessa *h* vulneribus, ut a capite usque ad pedes nulla membrorum pars libera remansisset. Accepto autem consilio, spe recuperandæ salutis, venit ad tumulum Martyris nocte: et licet pagana, tamen credula animi intentione preces fideliter fundebat. Quod dum faceret repentina somni suavitate corripitur, et videt per visum beatissimam Agnetem, talia sibi monita proferentem: Constanter age Constantia, et crede Dominum Jesum Christum filium Dei esse Salvatorem tuum, per quem modo consequeris omnium vulnerum, quæ in corpore tuo pateris, sanitatem. Ad hanc vocem Constantia evigilat sana, ita ut nec signum in ejus membris alicujus vulneris remaneret.

16 Reversa igitur ad palatium sanissima, facit gaudium et patri Augusto, et *i* fratribus suis Imperatoribus. Coronatur civitas tota: fit lætitia militum, et *k* privatis, atque universis audientibus hæc. Infidelitas gentium confundebatur, et fides Dominica *l* lætabatur. Interea patrem et fratres Augustos rogat, ut basilica B. Agnetis construeretur, et sibi illi mausoleum collocari præcepit. Currit hæc opinio ad omnes, et quotquot credentes ad ejus tumulum advenissent, salvabantur, quacumque fuissent infirmitate detenti. Quod facere Christum nullus ambigat usque in hodiernum diem. Perseveravit autem Constantia, Constantini Augusti filia *m* in virginitate: per quam multæ virgines, et mediocres, et nobiles, et illustres, sacra velamina susceperunt. Et quia fides mortis damna non patitur, usque in hodiernum diem multæ Virgines Romanæ Agnetem beatissimam, quasi in corpore manentem, attendunt; et ejus exemplo provocatæ, viriliter integræ perseverant, credentes sine dubio, quod perseverantes perpetuæ victoriæ palmam acquirant.

17 Hæc ego Ambrosius servus Christi, dum in voluminibus abditi invenissem scripta, non sum passus infructuoso silentio tegi. Ad honorem igitur tantæ Martyris, sicut gesta ejus agnovi, conscripsi: et ad ædificationem vestram, o Virgines Christi, textum passionis ejus credidi destinandum, obsecrans

AUCTORI
S. AMBROSIO,
EX MSS.

c
subita tempestate multi perierunt.

d
e
S. Agnes apparet parentibus, cum aliis virginibus.

g

h

Constantia ope S. Agnetis ab ulceribus sanata.

i

k

curat ei templum extrui.

l

Multa ibi miracula.

m

Constantia cum aliis virginitaltem servat, exemplo S. Agnetis.

veritatem Spiritus sancti, ut labor noster in vestra imitatione fructum in conspectu Domini valeat invenire. Amen.

- a Quæ a porta Viminali Nomentum ducebat Sabinorum oppidum.
- b Al. percussione lapidum.
- c Colitur 23 Janu.
- d Al. orationibus pernoctarent.
- e B. colitur hujus apparitionis memoria 28 Janu.
- f Hinc ritus agnos benedicendi ejus festo, de quo infra, hinc et ipsa cum anno pingitur; et veste aurea texta, ut etiam notavit Moianus lib. 3. de imaginib. cap. 6. Et 23 Janu. ad Magnificat hæc ab Ecclesia canitur antiphona. Stans a dextris ejus agnus nive candidior, Christus sibi sponsum, et Martyrem consecravit.
- g S. Adelmus et quidam alii Constantinam appellant.
- h Al. Uleribus.
- i Hi fuere Constantinus junior, Constantius, Constans.
- k Al. Primatibus. l Al. Dilatabatur.
- m De ea agemus 18 Febru.

EJUSDEM ACTA EX MEXEIS GRÆC.

Sancta Martyr Hagne in Urbe Roma, illustribus orta natalibus est. Vitam ea nomini a convenienter instituebat, multasque b ad se convenientes feminas, verbum veritatis edocebat, et ut Christum Deum agnoscerent hortabatur, atque eum solum venerarentur. Quæ cum essent ad Præfectum perlata; comprehenditur illa protinus, ac sistitur tribunali, jubeturque diis sacrificare; si renuat, ad lupanar pertrahi. Illa vero : Neque diis tuis, inquit, immolabo; neque virginitatis labem patiar. Spero me Dei mei, cui confido, præsidio, intactam evasuram. Hæc audiens iniquissimus Judex, lenonem accersit. Hagnenque, sui nominis vim ac significatum integerrimis moribus exprimentem, ei tradit, jubetque eam c unica amictam veste in pompa traduci ad ostentationem.

2 Ut vero in Satanæ officinam pervenit; quicumque ejus pudori illudere cuperent, nemine prohibente, sed cunctis potius hortantibus, ut libere et impune ea abuterentur, ingrediebantur : d at subito stupore obrigescebant, omni repressa libidine, mortuis similes. Tunc quidam, velut altum sapiens, jactabundus et ceteris ante ingressis insultans, instar equi furore quodam in venerem ruentis, impudenti audacia appropinquat sanctæ Virgini. Ast illico exanimatus humi corruit. Cumque haud parum effluxisset temporis, unus eorum qui adstabant, rem conspicatus, vociferatur : Magna fides Christianorum. Ingressi, ceteri, una omnes voce conclamant : Magna Christi potentia!

3 Quæ cum Præfecto essent renunciata, sistitur denuo ejus tribunali Virgo, simulque exanime corpus in conspectum protrahitur. Tum Præfectus : Dic improba muliercula, quo pacto adolescentem hunc interfeceris. Illa vero : Cum me, inquit, jussisses dehonestari, continue ut abducta sum consecutus est adolescens albis indutus vestibus, et ingressus, juxta me adstitit, et ceterorum deinde juvenum cupiditatem restinxit, et quem hic exanimem intueris, eum ipse posterius cum impudentia et audacia ingredientem, priusquam me contingeret, priusquam verbum proloqueretur, in illam quam cernis formam modumque redegit. Præses dixit : Et quis ille? Hagne respondit : Dominus Deus meus Angelum suum misit, qui fieri mihi injuriam prohiberet. At Præses : Si vis fidem tibi a nobis haberi, invoca Deum tuum, et hunc suscita. Martyr vero sublatis in cælum manibus Deum precata, statimque mortuus surrexit. Obstupuerunt universi ad inusitatum hoc prodigium, atque ipse Præses et plurimi adstantium exclamarunt : Magna virtus Christianorum! Magnus vere Deus generosissimæ Virginis. Quidam vero impii et impuri succlamarunt : Tolle hanc e medio, quia magicis præstigiis ea facit, quæ usitato modo grandiora videtur patrare. Ergo igni confici Virginem mandat. Cumque ingens excitatus rogos esset, Sancta seipsam consignans in medium flammarum e intrepide ingressa : cumque ore peregisset preces, re-

lieto corpore migravit ad Christum. Flammiis deinde residentibus, Christiani quidam clam venerandas ejus reliquias colligentes honorifice condiderunt, Deum laudibus celebrantes.

a Ἀγνὸς enim, ut supra scriptum, purum castumque significat, dicitur hic πρόσφορον ἔχουσα τὸν βίον τῇ δούλει. Sic. S. Jul. τὸν τρόπον τῇ δούλει κατέλληλον ἔχουσα. habens mores nomini congruentes et hic μορ. σερόνυμος, aptum habens nomen, et, ut ait ille, mensuram nominis implens, aut, ut S. Hieronymus, vere nominis sui.

b Iis erat moribus Agnes, ut vel solo exemplo posset homines ad meliora pertrahere: ea Dei caritate, ut vellet, quocumque modo id fas esset, ad virtutem omnes hortari. Certius tamen id præcipue accidisse ea ratione, qua scribit S. Ambrosius : Usque in hodiernum diem multæ virginis Romanæ Agnetem beatissimam, quasi in corpore manentem attendunt; et ejus exemplo provocatæ viriliter integræ perseverant. ac Menæa S. Jul. multis intemperantium mulierum, abstinere se pravis actionibus persuasit, et credere in Christum Deum.

c Iis scilicet spoliata vestibus, quæ virginum matronarumque propriæ; de quarum, ac meretricum, etc. habitu consule Alexandrum ab Alexandro genial. diæ. lib. 5, cap. 18, Latina Acta omnino nudam expositam fuisse narrant, sed capillis suis ne conspicui posset, tectam divinitus.

d Eadem Menæa S. Julii habent. eam impudicorum hominum ad ipsam venientium impetum precibus refrenasse, atque intactam permansisse.

e At. S. Jul. magiæ et incantationis crimine accercitur: ideo igni tradita, in eo spiritum Deo reddidit. At Latina Acta habent gladio percussam.

DE RELIQUIIS S. AGNETIS.

§ 1. Basilicæ ac Reliquiæ S. Agnetis Romæ.

Ecclesiæ Christiani orbis complures asservari colique apud se S. Agnetis Virginis ac Martyris reliquias gloriantur. Partem fortassis earum aliquam possident; cum pleraque sacri corporis ejus ossa sibi vendicet Roma; aut certe alterius sunt Agnetis : etenim plures eo nomine sanctæ Virgines extitere. Nam ut Agnetem de Monte Politiano, nuper in Sanctorum fastos relatam, omittamus, cujus vitam dabimus XX Aprilis; ut Agnetem S. Claræ sororem, religiosissimam Virginem, nondum Cælitum in terra honoribus dignatam, passim tamen Sanctæ appellatione Assisi solitam honorari, ut testis est Ferrarius ad XXVIII Augusti; ut Agnetem Brannensem Comitissam, ac deinde Præmonstratensi instituto addictam cujus pietatem prædicat Saussains XXXI Martii; ut Agnetem B. Julianæ sororem, eadem pietatis laude celebrem, quam hoc die in Piarum catalogo memorari a quibusdam diximus, ab aliis V Aprilis; ut generosissimam illam Agnetem Ludovici Bavari Imperatoris filiam, quæ XI Novembris septem annos nata sanctissime decessit; ut alias denique complures omittamus, quarum virtus præclaris ornata Scriptorum encomiis est; supra XIII Januarii in Actis S. Potiti Agnetis mentio facta est, quæ Antonini Pii filia, lustrata baptismo fuit, etsi quem nacta sit vitæ exitum ignoremus : alia XVIII Januarii in narratione Translationis S. Archelæ et sociarum memoratur beata Virgo Agneta, alia refertur ab Antonio Gallonio sancta Virgo Romana Agnes, ex Guilhelmo Tyrio lib. 18, cap. 5, aliam habet Octavius Pancirolus in Thesauris absconditis Almar Urbis, regione 2, eccl. 61, B. Agnetem Abbatissam cænobii, quod olim fuit ad basilicam S. Agnetis via Nomentana, de quo infra. Alia fuit Agnes e glorioso S. Ursulæ sodalizio Virgo et Martyr, cujus hic Antverpiæ in ecclesia domus professæ Societatis Jesu reliquias habemus. Suspiciamus aliis quoque anonymis Virginibus, Agnæ, vel Agnetis, imposita esse nomina, ut Victoriæ, Felicitatis, Fortunatæ, Vincentiæ, aliæque id genus, sive ab eo qui refodi earum corpora sivit, Pontifice, sive ab eo qui publicæ illa venerationi exposuit : scimus certe id in quibusdam esse factitatum : neque improbare possumus, cum et Pontificis Romani auctoritate, et cælesti ipsorum Divorum monitu, nonnumquam mutata Sanctorum nomina esse constet; sic S. Mengor, Megengaudium se jussit appellari; sic S. Knut Regem, Canutum dici Pontifex præcepit. Quid quod aliis nominibus apud alios populos celebrantur quidam Sanctorum?

2 Utui

Multæ exemplo S. Agnetis conversæ.

Plures sanctæ Virgines, Agnetis nomine appellatæ.

S. Agnetis ecclesia Romæ ædificata a S. Constantia;

2 Utut ea res se habeat, præcipua S. Agnetis Romanæ pignora Urbs ipsa asservat, in variis condita basilicis. Harum præcipua est, quam via Nomentana, (quæ a porta olim Viminali, nunc, ea obstructa, a porta Pia, quam Pius V Pont. Max. ædificavit. Nomentum Sabinorum oppidum ducit) construi Constantia Augusta curavit, ac sibi illic mausoleum collocari, ut in Actis dictum. Isthic ipsa quoque cum S. Gallicani filiabus Attica et Artemia habitavit, ut ad ejus vitam XVIII Februarii dicemus; et patet ex libro de Romanis Pontificibus in Liberio, ubi ista habentur: Rediens autem Liberius de exilio, habitavit in cœmeterio S. Agnetis apud germanam Constantii Augusti, ut quasi per ejus interventionem aut rogatum rediret Liberius in civitatem. Tunc Constantia Augusta, quæ fidelis erat Domino Jesu Christo, noluit rogare Constantium Augustum germanum suum, quia senserat consilium doli. De hac tota re agemus plenius XXIII Septemb. ad S. Liberii vitam, et XXIX Julii ad S. Felicis II, Papæ.

ornata a S. Liberio;

restaurata ab Honorio I.

3 Hic Liberius, ut idem liber habet, ornavit de platonis marmoreis sepulchrum S. Agnetis Martyris. Ecclesiam vero ætate labefactatam restauravit Honorius I, qui imperante Heraclio sedit. Idem liber in Honorio: Eodem tempore fecit ecclesiam B. Agnetis Martyris miliario ab Urbe Roma tertio, via Numentana, a solo, ubi requiescit; quam undique ornavit et exquisivit ubi posuit multa dona. Ornavit autem sepulchrum ejus ex argento, quod pensavit libras 252. Posuit et desuper ciborium æreum deauratum miræ magnitudinis. Fecit et gabatos aureos quatuor, pensantes singulos libras singulas. Fecit absidam ejusdem basilicæ ex musivo, ubi etiam multa bona obtulit. Gabatæ, sive gabati, lances sunt, aut patinæ. Postea sub finem octavi seculi Adrianus I, Papa, ut scribit in ejus vita Anastasius Bibliothecarius, ecclesiam B. Agnetis Martyris, seu basilicam B. Emerentianæ, pariter etiam et ecclesiam B. Nicomedis sitam foris portam Numentanam, simul et cimiterium B. Hippolyti Martyris juxta S. Laurentium, quæ a priscis marceant temporibus, a novo renovavit.

Adriano I.

Julio II.

Leone XI. Cardin. Sfondrato,

qui reliquias ibi invenit;

uti et Paulus V.

4 Longo post tempore Julius II, qui ab ultimo Octobris 1503, ad 21 Februarii 1513, sedit, ecclesiam S. Agnetis refecit, ut in ejus vita scribit Ciacconius. Tandem ad illius ædis restorationem animum adjecit Alexander Medicæus Cardinalis, qui deinde Pontifex Maximus Leo XI dictus est. Opus ab eo captum prosecutus Paulus Æmilius Sfondratus Cardinalis, Gregorii XIV nepos, insigni laqueari eam ædem ornavit: ac ad majorem aram reparare aggressus, corpora ipsa SS. Agnetis et Emerentianæ reperit, quæ postmodum honorifice a Paulo V, ipsis S. Agnetis feriis, reposita fuere. De eodem Cardinale Sfondrato scribit Ciacconii Ampliator: Sanctarum Virginum et Martyrum Cæcilie et Agnetis corpora (aliorum Cœlitum lipsana silentio modo prætereo) quæsivit, invenit, religiose condenda curavit, utriusque templa (Cæcilie in primis) non vulgari cultu decoravit: in S. Cæcilie nonaginta, in S. Agnetis decem lampades perpetuo die noctuque suo ære præcepit ardere.

5 Ipse quoque Pontifex Paulus V id templum ornavit. Abrahamus Bzovius in ejus vita testis est: Præter hæc, inquit, Paulus V Divis Agneti et Emerentianæ Virginibus et Martyribus aram ex pretiosissimis lapidibus, opere tessellato florido, in earum templo extraurbano erexit; illarumque sacra pignora in arca argentea pretii 5000 nummorum aureorum recondidit. Sacris Pontificiis cum majestate faciendis tiaram Episcopalem, adamantibus et unionibus ditissimam, pretio 70000 aureorum comparavit.

6 Hic ergo corpus asservatur S. Agnetis, sive præcipua illius ossa: nam caput aliæque alibi corporis partes, ut mox dicemus. Huc ingens hominum vis confluit XII Kal. Februarii, natali sanctissimæ Virginis. Eoque die bini agnelli candidissimi antiqua cæremonia benedi-

cuntur: ex eorumque deinde lana pallia teruntur, sive stolæ variis insignitæ cryceibus, quibus amiciri Pontificem, cum sollemnibus sacris operatur, mos est. Tradunt id Octavius Pancirolius, et Andreas Fulvius libro Antiquitatum Romanarum cap. 12.

7 Extat, inquit Baronius in Notat. ad Martyrolog. non tantum insignis basilica S. Agnetis via Nomentana; sed et ille locus, ubi est producta, ut ejus virginitas violaretur, sacrosanctus habetur, fornices ipsi nimirum Circi Agonalis. Agit de eo Circo Andreas Fulvius Antiquit. Romanar. lib. 4, cap. 18, traditque hodie Agonem dici, et piazza di Navone. At Pancirolo reg. 12, eccl. 7, simpliciter Navona dicitur.

8 In basilica S. Salvatoris, quæ Ad scalas sanctas appellatur, feruntur, eodem Pancirolo teste, sanctarum Virginum Agnetis et Præredis thecis argenteis inclusa asservari capita: brachium, ac digitus unus in S. Petri Vaticana æde: quædam aliæ ejus reliquiæ in S. Mariæ Majoris, pars vestis in S. Ludovici, pars zonæ in S. Marthæ monasterio juxta collegium Romanum, aliæ in aliis ecclesiis reliquiæ.

9 Complures in Italia ecclesias S. Agneti dicatas fuisse patet ex sanctuariis Peregrini Merulæ Cremonensi, et Capuano Michaelis Monachi.

§ II. Reliquiæ S. Agnetis Ultrajecti.

Ultrajecti, antiqua et nobili inferioris Germaniæ urbe, totaque diœcesi, a multis retro seculis sollemniter peragi S. Agnetis dies natalis consuevit; propterea quod ejusdem isthic conditæ reliquiæ sunt, plurimis amplissimisque celebratæ miraculis. At quando isthuc allatæ sint Roma, non constat. Nam quod Aubertus Miræus, Joannes Molanus, Heribertus Rosweyda noster, Joannes de Beka, aliique recentiores, id per Baldricum Pium, S. Brunonis Archiepiscopi Coloniensis Præceptorem, Ottonis I, temporibus, factum volunt; id neque antiquioris testimonio probatur, neque vetustis illius Ecclesiæ monumentis consentaneum est. Verum quidem illud vetus tetrastichum est,

Præsul Baldricus Trajectum magnificavit,
Funditus a Danis eversum quod reparavit;
Nobilis atque pius et omni stemmate dignus,
Per quem venerunt huc Pontius, Agna, Benignus;
et Pontiani ex Italia reliquias attulit Baldricus: ut non continuo illud sequitur Benigni quoque et Agnetis indidem accepisse exuvias.

11 Joannes Molanus in Natalib. SS. Belgii ita scribit: Cujus (Agnetis) reliquiæ habentur in Trajecto inferiori. Baldricus enim decimus quintus Episcopus Trajectensis, filius Rixfridi Comitis Clivensis, civitatem suam a Nortmannis vastatam restauravit, et sacris reliquiis magis exornavit. Cum enim anno 966, ut scribit Becanus, Alpes transscendens, pro quibusdam utilitatibus Ecclesiæ, Regis Ottonis exquisivisset præsentiam, ei vale faciens, secum tulit corpora sanctorum Martyrum, Pontiani, Benigni, et Agnetis. Ex quo festivitas S. Agnetis, die 21 Januarii, per totam diœcesim est celeberrima. Dies Translationis est IV Nonas Septembris. Ipsa Joannis de Beka verba dedimus XIV Januarii cum de Translatione S. Pontiani ageremus; ostendimusque non anno 966, sed 967 videri abuisse in Italiam Baldricum; anno 968 reversum.

12 Addit Molanus: Non est autem verisimile, Romanos tam famosæ Martyris omnes reliquias Ultrajectinis dedisse, sed tantum portionem, eo quod ipsum corpus apud eos asservari ab omnibus incolis affirmetur. Nec in Martyrologio Ultrajectensi plus legitur, quam ejus reliquias haberi in Trajecto inferiori. Quamquam sciam tam magna fuisse Ottonis, per quem hæc obtenta sunt, merita, ut etiam præcipua pignora sanctæ Virginis urgenti Principi non denegassent. Idem Molanus in Indiculo SS. Belgii: S. Agnetis celeberrimæ Virginis reliquiæ, in tumba honorifice quiescunt Ultrajecti

EX VARIIS.
Agni hoc die benedicuntur.

Locus prostitutionis Sanctæ, religiosus.

Reliquiæ ejus aliæ Romæ:

aliæ alibi ecclesiis.

Reliquiæ Ultrajecti:

eo allatæ a B. Baldrico Pio,

non ex Italia,

ut multi scribunt;

nec totum corpus;

Ultrajecti in cathedrali Ecclesia. Subdit eadem de Translatione ex Italia per Baldricum, et addit : Dies Translationis est IV Nonas Septembris. *Aubertus Mirans* scribit Othonis Imp. interventu, a Romano Pontifice obtinuisse Baldricum, secumque ex Italia Ultrajectum attulisse ossa S. Agnetis Virginis, itemque SS. Pontiani et Benigni Martyrum.

13 Ast ex Inventionis reliquiarum SS. Agnetis et Benigni historia liquet, multo ante eas Roma avectas; sed postea, ut ne Danorum gentiliū paterent furori, defossas, et tandem Baldrici tempore repertas, eique ab amico Comite donatas, adhibita quoque fortassis S. Brunonis Archiepiscopi gratia, atque Ultrajectum ad cathedralem S. Martini ecclesiam deportatas. Eam historiam ex veteri MS. Ecclesiae S. Pauli Ultrajecti accepimus; cujus compendium quoddam ex MS. Ruber-vallis sua manu descripserat Rosweydu, extatque idem prope in veteri Breviario Ecclesiae Ultrajectinae ad 2 Septembris.

14 Triplex igitur S. Agnetis Translatio facta : prima Chlodovæi I, temporibus, ut in eadem historia innuitur, vel forte Chlodovæi III, ex Italia in Galliam. Sed hujus Translationis incerta dies, memoria obliterata : nec satis constat, quem ad locum allatae sint, ut infra dicemus. Secunda Translatio contigit pridie Kal. April. an. Chr. 964, indict. 7, feria 3, ut ex MS. historia patet. Eam in nullo Martyrologio, præterquam MS. Florario, consignatam reperimus. In eo ita habetur : Apud Trajectum inferius Translatio S. Agnetis Virginis et Martyris, facta per Baldricum XV Episcopum ejusdem civitatis anno salutis 964.

15 Tertia sub Frederico Blanckenheimio LI, Antistite, 2 Septembris facta, de qua idem Florarium eo die : Apud Trajectum inferius in ecclesia summa S. Martini elevatio, sive translatio, corporis S. Agnetis Virginis et Martyris facta per venerabilem virum Dominum Fredericum, hujus nominis tertium, ejusdem Ecclesiae quinquagesimum Episcopum anno salutis MCCCXXI. Carthusiani Colonienses in addit. ad Usuardum : Trajecto inferiori Translatio S. Agnetis Virginis et Martyris. *Canisius* : Item Ultrajecti in Hollandia elevatio sanctæ Virginis et Martyris Agnetis. *Martyrologium*, sive *Matricula*, Carthusiæ Ultrajectinae : Translatio Agnetis in Trajectum. *Molanus* in auctario ad Usuardum : Eodem die in Trajecto, translatio Agnetis Virginis.

16 Idem *Molanus*, ut ante monuimus, in Indiculo et Natalibus SS. Belgii, eo die recoli primæ translationis memoriam existimat, quod et *Saussaius* scripsit : Apud Trajectum inquit hic, susceptio reliquiarum S. Agnetis Virginis et Martyris, quas Baldricus Antistes hujus Sedis ex Italia allatas, cum sacris Beatorum Martyrum Pontiani et Benigni lipsanis, sua in Cathedrali Ecclesia, perenni cultu prosequendas, collocavit. Jam diximus, et infra manifestius patebit, collocatas quidem a B. Baldrico in Cathedrali ecclesia, ut non ab eo ex Italia allatas. Licet porro translatio, quæ Baldrici ætate contigit, non 2 Septembris, sed 31 Martii, feria quinta in Cæna Domini facta sit, hoc die tamen recoli anniversario cultu cæpit, postquam eodem die *Fredericus* Episcopus eas reliquias in aliam thecam honorificentius relocavit : eratque in veteri Breviario Ultrajectino eo die officium duplex Canonicoꝝ; quod in novo Breviario, ad Romanum conformato, penitus prætermissum est. At SS. Benigni et Pontiani in illo nulla eo die mentio, nec in alio, quod viderimus, Martyrologio, præter Gallicanum *Saussaii*. S. Benigni Episcopi et Martyris natalis in veteri ac novo Breviario celebratur 28 Junii.

17 Primæ Lectiones quinque Officii veteris 2 Septemb. historiam continent Inventionis Baldrici tempore factæ; sexta occasionem institutæ eo die celebritatis, atque ita habet : *Fredericus* Episcopus Trajectensis hunc diem Translationis in honorem B. Agnetis Virginis annua revolutione perpetuis temporibus in Ecclesia Trajectensi prædicta statuit sollemniter et devote venerari.

In qua eadem Virgo eodem die in pretiosissima etiam capsula per præfatum Episcopum honorifice est reposita; ac ibidem multis modis, præstante Domino nostro Jesu Christo, claret miraculis. *Auctor Florarii supra num. 13*, id factum tradit anno 1421, at *Thomas a Kempis* in *Chronico Montis S. Agnetis* cap. 28, anno 1414, Item notandum, inquit, quod anno Domini 1414, tempore Domini *Frederici* de Blankenheim reverendi Episcopi Trajectensis, fuerunt sanctæ reliquiæ beatissimæ Agnetis Virginis de antiqua et lignea arca sua, in novam argenteam arcam foris pulcre deauratam, cum magna reverentia translatae in crastino S. *Ægidii* Abbatis, secunda die mensis Septembris, per honorabilem Dominum *Hermannum* Lockhorst Decanum majoris Ecclesiae S. Martini Episcopi, qui fuit principalis actor hujus novæ translationis sanctarum reliquiarum S. Agnetis in novam argenteam arcam auro decoratam. Vetus arca postmodum ad Montem S. Agnetis deportata, ut infra dicitur. Ne quis porro Translationem illam, sive Inventionem per *Lambertum* Presbyterum, monente *Amolwino*, suspicetur *Frederici*, non Baldrici contigisse ætate; tum certæ temporis notæ, tum codex, ex quo eam historiam descripsimus, multo *Frederici* ætate vetustior, tum alia denique refragantur argumenta : et ipsum vetus Officium, *Ottone* I, imperante fatetur accidisse.

18 Quo tempore plebs Ultrajectina Catholicos ritus Calvinianis deliriis mutavit, ne, ut alia *Divorum* piguora, flammis aliore indigno modo S. Agnetis reliquias aboleret, sunt ex a piis hominibus occultatae. *Saussaius* multo ante translatae in Galliam scribit, nec auctorem citat. Dabimus tamen infra quæ de reliquiis in Gallia asservatis tradit, undecumque ex allatae sint. De ænæ hoc et S. Pontiani die dari etiamnum solitis Ultrajecti diximus 14 Janu. cum de Translatione S. Pontiani ageremus, eaque Pontiana et Agnetia appellari.

§ III. Aliquæ ejusdem reliquiæ in Gallia.

Præpostere quo primum sint et quando asportatae Roma S. Agnetis exuviae, quærimus; postquam superiori capite ostensum est, a B. Baldrico non ex Urbe, sed e quopiam Galliarum loco Ultrajectum esse advectas. Historia Inventionis habet villam Viduam a Danis, classe piratica per Ligerim fluvium ascendentibus, demolitam in nihilum, ut in ipsius alvei ripa sitam : ac regium tunc temporis fiscum fuisse; regiaque munificentia monasterium inibi constructum, multis et regiæ dignitatis honoribus sublimatum, ut illud Rex *Clodoveus*, qui primus Regum Francorum a S. Remigio Remorum Archiepiscopo et catechizatus et baptizatus, jugo Christi colla subdidit, mox Christi honori construxit, multis locupletans possessionibus, plurimis et exaltans muneribus, Sanctorumque possessionibus ditavit innumeris, atque non modicam Deo servientium ibidem adunavit congregationem, etc.

20 Quæ cum primum legeremus, de loco quopiam circa Ultrajectum urbem sito accipiebamus, Ligerimque fluvium, qui in Breviario Ultrajectino Ligera dicitur, Leccam esse, qui a divertigio Rheni Orientale latus Batavorum insulæ ambit, olimque Galliarum ac Germaniarum erat limes, et accepit fortassis a legione quapiam certis stationibus disposita nomen. Sunt autem qui Ultrajectum, omnemque Batavorum et Frisonum gentem, imperio paruisse *Clodovæi* existiment; fideque Christiana, simul atque eam ipse suscepit, collustratam : quod neque ita abnorme, ut si veteris scriptoris testimonio probetur, credi non possit, cum *Sigambri* Bataris contermini, *Franci* fuerint, *Francisve* permisti; et in eorum provincia ad *Tolpiacum*, quod nunc *Julix* oppidum *Zullich*, victoria de *Alemannis* relata Christo se devoverit *Clodovæus*. Neque tamen id satis probatum antiquis monumentis, aut Francorum in ditione extitisse ante *Pipini* *Herstalli* Martellique tempora Ultrajectum aut

Quando et a quo tertia facta;

diversa ab ea quæ sub Baldrico.

Ex reliquiis nunc absconditæ.

Xenia isthæ festo S. Agnetis.

Reliquiæ S. Agnetis delatæ ad Villam Viduam juxta Ligerim;

non apud Ultrajectinos,

III. 1421

sed ex alia ecclesia.

Triplex earum translatio : 1 ex Italia,

2 in Cathedrali sub Baldrico.

3 anno 1421, in novum capsum.

2 et 3 Translatio agitur 2 Septembris,

ex decreto Frederici III Episcopi.

aut fidei mysteriis imbutam gentem ante S. Willebrordi ætatem. Nam quod Abbas Urspergensis scribit S. Sigebertum S. Koniocho episcopatum Trajectensem dedisse, cum nullius id confirmet vetusti scriptoris auctoritate, et plura peccet in illius temporis Gallica historia, haud satis validum censi argumentum debet, ut fateri cogamur Ultrajecti jam tum Episcopos fuisse; præsertim cum superius Trajectum tunc Antistites haberet, huic S. Remaclus a S. Sigeberto Rege post S. Amandum datus Episcopus, ut 3 Septemb. dicemus, videturque Remacli nomen in Koniochi detortum.

21 Et si fuissent a Clodoveo I, isthic collocatæ S. Agnetis reliquæ non ob Danorum incursiones solum defodi debuissent, sed multo potius ob Frisonum alienos a religione nostra animos, idque per aliquot secula. Nam in vita S. Willebrordi, quam 7 Novemb. dabimus, ita scribitur: Igitur vir Dei cum sociis, sicut prædiximus, navigavit, donec prospero cursu ad ostia Rheni fluminis vela deposuit, ibique optata telluris statione refocillati sunt; et mox ad castellum Trajectum, quod in ipsa fluminis ripa situm est, pervenerunt, in quo etiam post aliquod tempus, Deo donante, et fidei dono crescente, idem S. Willibrordus sedem episcopatus sui habuit. Sed quia eadem gens Frisonum, in quo idem ædificatum est castellum, cum Rege suo Radbodo paganis adhuc sorduit ritibus etc. Quare cum prior illa, de repertis circa Ultrajectum reliquiis, nobis arrideret sententia; rebamur pro Clodovei III, Clodovei I, positum esse nomen. Nam Clodoveus III Theodorico patri sub annum 690 successit, regnavitque annis 4, circa quod tempus domiti a Pipino Herstallo sunt Frisones.

22 Sed longe modo probabilius nobis videtur Ligerim hic accipi debere pro celeberrimo illo Galliæ fluvio, juxta quem in monasterio quopiam, heroicis illis Clodovæi I temporibus condito, S. Agnetis, Sanctique Benigni Carnutum Episcopi depositæ reliquæ; seculo nono dire Gallias infestantibus Danis, sive Normannis, defossæ; tandemque sub annum 961 aut 962 repertæ; et triennio post a Thiadboldo Comite pars earum donata B. Baldrico Trajectensi Episcopo, cujus erat apud S. Brunonem Archiepiscopum Coloniensem, ut magistri, præcipua auctoritas. Et fortasse S. Brunonis gratia inductus est Thiadboldus, ut piis ejus votis annueret, cum is non modo Ottonis Imperatoris frater, sed Lotharii Regis, et Hugonis Capeti Ducis Francorum avunculus esset, et sub ea tempora in Galliam ad nepotes conciliandos venisset, ut ad vitam S. Patrocli dictum hoc ipso die.

23 An isthic aliquæ retentæ S. Agnetis reliquæ, ac deinde in Brolio-S. Benedicti depositæ, an quod vult Saussaius, huc Ultrajecto allatæ, in ambiguo est. Auctas Ultrajecto reliquias, nusquam Beka Hedave Ultrajectarum rerum scriptores meminerunt, at Saussaius ita scribit hoc die: Triumphus S. Agnetis Virginis et Martyris illustrissimæ: cujus gloriosi agonis trophæa, et clara palmæ virginalis decora Patres sanctissimi atque præcipui Ambrosius videlicet et Augustinus, nec non Maximus Saurinensis et Gregorius Magnus, ambizioso quasi præconio mirifice celebrarunt. Hujus sacratissimum corpus diu post ejus passionem Roma in Gallias allatum, cum corpore S. Pontiani Martyris apud Trajectum a Baldrico ipsius loci Episcopo honorifice repositum fuit, Benedicto VIII Ecclesiæ præside. Hinc vero ad cœnobium de Brolio-Benedicti, ordinis Cisterciensis, diœcesis Ebroicensis, transvectum; potiori ex parte tandem Lutetiam Parisiorum tralatum, Pauli III, summi Pontificis permissu, in ecclesia S. Eustachii famosissima, quæ primum sub ejusdem sanctissimæ Virginis nuncupatione constructa claruit, magna solennitate collocatum est a Carolo Episcopo Margarensi, Abbate Magloriano, vices gerente Joannis Cardinalis du Bellay urbici Antistitis: ubi in hunc usque diem multa cum veneratione asservatur in lipsano-

theca argentea auro undique illita. Caput vero ejusdem gloriosæ Christi athletæ pretiosum Rotomagi in nobili S. Audoeni basilica condigno honore conditum, etiamnum custoditur: ad quam ex præmemorato cœnobio Broliensi fuit, ne furentium hæreticorum, qui eodem labente sæculo Gallicana sacraria, obvia quæque direptioni, vastaverunt, impiis ausibus subjaceret, auspicio traductum. Hæc ille. Sed fallitur in Benedicto Papa; non VIII circa ea tempora, sed V sedit. Rotomagi forte pars est capitis, cum et Romæ esse caput dicatur.

24 Diem quoque idem Saussaius, quo sunt e Broliensi ad Auduram amnem sito cœnobio, Parisios allatæ sanctæ reliquæ, Martyrologio suo inscripsit, nempe XVIII Aprilis: Lutetiæ Parisiorum, inquit, susceptio reliquiarum S. Agnetis Virginis et Martyris, ex cœnobio Brolii-Benedicti diœcesis Ebroicensis, facta anno salutis 1545, in abbatali ecclesia S. Maglorii Parisiensis per Carolum Episcopum Maigarensen, Abbatem Maglorianum, auctoritate Pauli Papæ III, et consensu Joannis Parisiensis Episcopi, magno cum pompæ Ecclesiasticæ triumpho.

25 Aliquas ejusdem sanctæ Virginis reliquias Meleduni repertas testatur Saussaius XXII Septembris: Dominica post festum S. Matthæi, inquit, facta est Meloduni ad Sequanam miraculosa inventio reliquiarum S. Gregorii Papæ, Beatorumque Aspasii et Blasii Episcoporum, B. Mariæ Magdalenæ, nec non S. Agnetis Virginis et Martyris: quæ in S. Petri cœnobio repositæ fuerant congruenti honore.

26 Habet Ecclesia S. Petri Metropolitana Colonia, inter alias illustres Divorum reliquias, ut testatur Erhardus Winhemius in Sacrario Agrippinæ, brachium S. Agnetis Virginis et Martyris: hujusne an alterius, haud fas nobis quærere est.

27 Inter reliquias quoque Palatii Bruxellensis, variæ sunt reliquiarum S. Agnetis particulæ. In Sacrario domus professæ Societatis Jesu Antverpiæ est S. Agnetis Virginis et Martyris dens et os fractum, nam de alia Agnete S. Ursulæ socia ante dictum.

HISTORIA

INVENTIONIS ET TRANSLATIONIS SS. AGNETIS ET BENIGNI EPISC. E GALLIA ULTRAJECTUM, ex veteri ms. S. Pauli Ultrajecti.

CAPUT I.

Reliquiæ SS. Agnetis et Benigni defossæ, revelantur Amolvino rustico.

Tempore, quo fervente a Danorum crudelitate mucro persecutionis intantum Galliarum sævit in partes, ut exigentibus populi peccatis terram prope redigeret in solitudinem, incolis in captivitatem abductis; eadem tempestate loca Sanctorum, permittente Deo, pro vindicta scelerum passim usquequaque pessumdare non destitit. Villa vero Vidua (sic enim appellabatur ab incolis) ab hisdem Danis, classi piratica per b Ligerim fluvium ascendentibus, demolitur in nihilum, ut in ipsius alvei ripa sitam offendunt. Regius etenim tunc temporis erat fiscus, regiaque munificentia monasterium inibi constructum, multis et regię dignitatis honoribus sublimatum, ut illud Rex c Clodovæus, qui primus Regum Francorum a S. Remigio Remorum Archiepiscopo et catechizatus et baptizatus jugo Christi colla subdidit, mox Christi honori construxit, multis locupletans possessionibus, plurimis et exaltans muneribus, Sanctorumque patrociniis ditavit innumeris, atque non modicam Deo servientium ibidem adunavit congregationem. Inter plurima Sanctorum pignora, pretiosum Martyrem Benignum videlicet d Carnotensem Episcopum, una cum ter

EX VARIIS.
aliquæ Rotomagum,

quo die Parisios.

Aliquæ extant Meleduni.

Coloniæ,

Bruxellæ,

Antverpiæ.

a Tempore Danicæ infestationis,

b

reliquiæ S. Agnetis et S. Benigni

c

d

beata Martyre ac Virgine Agnete pretiosa ibidem locavit veneratione.

2 Supradicta quoque imminente persecutione provisoires sacrarii, sanctarum reliquiarum thesaurum effossae telluris in absconditis non differunt oculere. Nam, ut dictum est, ingruentes pagani locum paullo ante cœlo sublimatum solo subvertendo coequant, vix et hodie prioris status vestigia superant, nec præsens ætas tantorum ædificiorum nisi recolit in paucis. Nam et nunc ecclesiola saltem paucis vel uno latatur Presbytero, ubi tunc temporis monasterii claustris innumeri florere sanctæ religionis in agonia. Anno vero e primo imperii Ottonis Augusti Christianissimi, nono autem f Lotharii Regis, facta est divinitus revelatio sanctorum corporum B. Benigni Martyris atque Pontificis, nec non et S. Agnetis Virginis ac Martyris Christi; facta etenim hoc modo: Cum sæpe quidam ejusdem Ecclesiæ Presbyter cœlitus sit ammonitus in somnis super hujusmodi re, non credulus visioni negligentius æquo duxit in primis: sed divina dispensatio rebus in omnibus humanæ mentis modum excellens in ammirando quæque humiliora mundi eligens fortioribus in contumeliam, voluit et hæc per humilitatis personam in nostræ salutis venire notitiam.

3 Accidit autem ut quidam rusticus, jussu sui dominatoris, ad opus ædificii lignis succisis, junctis boum jugis, cum plaustro silvam adiret. Ipse quidem defessus labore, more rustici vehiculum ascendens, operi futuro vel paullisper recreaturus, sopori non suo succubuit. Mox adstitit ei S. Agnes in visione, vocans illum proprio nomine: Vigilas, vigilasne Amolwine? Sic enim appellatus est. Sum Agnes Virgo Christi; timere noli: meis fidem adhibeto jussis: phantasma ne me credas esse. Non solum tu, sed et non modica pars terræ verum, quod tibi manifesto, comprobabit esse. Deus humilium amator per te despectum hominibus aliter sibi visum, rem hujusmodi mundo non dedignatur innotescere. Vade ergo, et dic Lamberto Presbytero, ne suimet ipsius in damnum diutius protelet corpus Benigni Martyris et meum terra effodiens in lucem proferre; ipse etenim est Carnotensis Episcopus, qui pro Christi nomine sanguinem effudit, meus et filiolus spiritualis extitit, quem de matre fonte regeneratum sublevans mihi adoptavi in filium, nunc et congratulor in cœlis adesse consocium. Sub ipsius ecclesiæ stillicidio, effossis terræ scrobibus Austrum versus, altare cum tabulis vitreis desuper collis inveniet, circa quod sarcophagum Benigni, cujus ad caput et meum, reperiet. Si forte non per hæc signa velit tuis credere dictis, obiciens te vanis abuti, ut mendacem, somniis; adjicies et hæc nil timide, perduret ut inquirendo præcipe, quo te saltem in his comprobet, vera non falsa deprimere. Inter ipsum aperiendæ scrobis locum Ligerimque fluvium, partibus æquis ab alterutris in medium æque mensuratis, mediante etiam vineæ spatium, puteus ab inquirentibus ibidem invenitur in medio, supradicta Danorum tempestate incolis rebus variis ad tutelam immissis, obstructus. Quo emundato et in altum exundato, binæ boni metalli nolæ reperiuntur in imo. His saltem expertis tibi ne titubet credere, nec in longum differat jussa peragere. Nostra etenim natalitia populo indicet celebrare. Natalem vero diem Benigni Martyris in vigilia sanctorum Apostolorum Petri et Pauli non ignoret indicare; meum autem orbi notum non opus habet cuiquam intimare. Hic ille spiritus Angelicus finem imponens sermoni recessit in sua.

4 Expergefactus autem Amolwinus, ut sibi videbatur, a somno, diu secum an vigilando an dormiendo hæc agerentur, æstuavit in dubio. Plaustrium quoque non errans itineris ad ipsam arborem, quam pridie denotavit operi, reversus ad se tandem ut vidit per-

ductum, credidit visioni, nec dubitat satis ammirans id divinitus effici. Nil morans mox incumbit operi, plastrum onerat, reditum accelerare non tardat. Sequenti autem die affuit ei et idem g orama, more prioris solito, satis acerbè redarguens illum negligentiae, minatur pœnas luere, si non satageret jussa peragere. Mox excussus a somno, timore percellitur; visa Presbytero nil immoratur intimare. Sed hujusmodi res dum susurratur inter suos, non latet Thiadmarum operis magistrum. Ab illo namque gravi fustigatus verbere, prorsus impeditur ab itinere. Improperatur ei laboris ignavia, et ob id vana sibi fingere somnia, quo vacaret ab opere: violentius solito urgetur opera operi nolens volens addere.

5 Quid plura? Tertia autem die nec tertia visio deerat illi silvam versus iter agenti, hoc addens prioribus, eum et his confortans consolationibus: Te verberatum ob mea jussa, inquit, nunc quod doles, inultum præterire non expavescas. Hæc tristitia tibi vertetur in gaudium, illi mœroris et doloris in cumulum: sentiet vel invitatus et te vera dicere et per te doloris talionem incidere. Tu tamen ab incepto pedem ne retrahas, antequam cuncta per ordinem digeras. Sopor autem ut abscessit, haud immemor jussi, jugis illic cum plaustro relictis, cursu concito pedes recursum accelerans, clam seniori, rem ab integro soli semotim denudavit Presbytero.

a De nortmannorum, id est, Septentrionalium virorum, ac nominatim Danorum, in Gallias incursionibus, plurima ex antiquis Scriptoribus habet Du Chesne in historia Normannica; et hic quoque in plurimorum Sanctorum gestis de iis actum.

b Ligeris, Gallice Loyre, clarus Galliarum annis, et post Danubium inter Europæos longissimi cursus, in Oceanum Britannicum infra Nannetes se effundit. Ligeris dicitur in veteri Breviario Ultrajectensi. Anno 853 mense Julio Ligerim adeuntes Northmanni, Nannetum urbem et monasterium S. Florentii ac vicina loca populati sunt ut in gestis Nortmannorum narrat du Chesne. Verisimile est circa illud tempus esse gesta, quæ hic narrantur.

c Obiit Clodoveus I, sub annum Christi 511, anno regni 30; religionem Catholicam complexus anno 496, ut 1 Oct. ad vitam S. Remigii dicemus.

d Deest hic in catalogis Episcoporum Carnotensium vulgatis.

e Otto Imperator coronatus est Romæ a Joanne XII Papa, anni 962 exordio.

f Lotharius Ludovici IV Transmarini filius, Rex Galliarum 12 Novemb. 954 inunctus est.

g MS. Ultraj. oroma sed ὄραμα legendum, id est, visio. MS. Rubicæ-vallis; Sequenti autem die affuit ei eadem matrona redarguens illum negligentiae, et minatur etc.

CAPUT II.

Reliquiæ inventæ a Lamberto Presbytero.

Presbyter quoque non satis illi credulus, verba rustici minus æquo dijudicans postponit, audita mentem obtundit ad talia. Nec signis fidem adhibens auditis, studet caussam investigare veritatis. Sed non longe post, finitis matutinalibus hymnis, ut bonæ conversationis apud suos erat, nec vita conversationi discordabat, dum artubus strato locatis, somnus obrepsit; illi sopore leniter soporato visa est et Virgo ita forma eleganti, ut nil supra esset, assistere, negligentiarum illum haud leniter redarguens; ac nisi rustici verbis assentiret, atque jussa properanter adimpleret, minitans commissi piaculum non evadere. His dictis expergegens Presbyter non expers timoris huc illucque animum curas versabat in omnes, tamen adhuc mente vacillat si id divinitus acciderit: quærit Ecclesiæ refugium, bono utens consilio, rogat Dominum, ut si ejus placito hæc esset ammonitio, non defraudaretur vel iterum ammoneri denuo, vel, si præsumeret loqui, tertio. At ille non cassas effrens preces, divinitus exauditur. Namque sequenti nocte tenebras rumpente diluculo, similiter admonetur ut pridie. Tertiæ etenim sub ipso noctis et auroræ crepusculo, quando tunc temporis solet quiescentibus somnus solito levior subrepere, dubius, ut sæpe testatus est, an in vigilatu prorsus, an in dormitu, vel somni sub nebula, illi jacenti, sed, ut verius affirmat, insomni S. Agnes astitit ei tertio. Sic enim seipsam

Eundem iterum admonet Sancta;

9

a Thiadmaro hero propterea verberatum.

consolatur.

Ligeris fl.

ipsi quoque Presbytero appareat.

iterum,

ac tertio.

Presbytero revelata;

Presbytero revelata;

eo negligente,

Amolwino rustico ab ipsa S. Agnete.

loco indicato, aliisque signis.

seipsam appellans : Sum Agnes, inquit; quid diffidis Lamberte? Cur hæres meis intantum ammonitionibus assentire? Pelle timorem: ne paveas humanum offendere vultum, nec attendas in morando tui præceptoris, quem forte times ab hoste reditum. Solve metum, implendo jussum, Dominus aderit tecum. Hæc dicens, et cuncta signorum ac locorum iterans iterum monimenta, per rusticum prius denotata digessit in ordine.

7 Vix cessante visione soporis umbra disparuit ab illo; qui rerum haud dubius, gratiarum actionibus Deo peractis, mox et convocatis ipsius Ecclesiæ quos et novit ceteris mente saniores ac Deo fideliores, ipsis eandem visionem visionisque nuntium, ac omnem rei veritatem ab ordine digessit et explanat ad integrum. Qui omnes unanimi assensu consilium exhibentes, effectum consilii secum, permittente Deo, peragere tentaverunt, quod et fecerunt. Illico operi accinguntur omnes, una cum Presbytero; sarculis terram loco designato nil morantes in altum effodere. Qua detecta, thesaurus terræ latebris diu occultus palam effertur in lucem. Nec ibidem signa defuere. Nam nec puteus sua celavit inquirentibus, sed cuncta, sicut fuerant prædicta, sunt ab hisdem in promptu reperta, scilicet fidelibus in testimonium, infidelibus in scandalum. Igitur inventis sanctorum corporum reliquiis, omnes Deo dederunt gloriam, tollentesque ab humo cum gaudio et honore parietibus ecclesiæ intulerunt. Nec mora: intulit Presbyter rem omnem ad integrum, reique nuntium non tacens, natalem Benigni Martyris diem ritu festivo celebrare, non jussi immemor, satis indixit populo.

8 Nec prælabitur impunitum, juxta S. Agnetis præsagium, quod præfatus Thiadmarus narrantem hujusmodi revelationis orama fustigavit indebitum. Unici pigneris improvisa morte statim subsequenti die graviter afflictus, vitam ac lucem in mœrore luctus pro dolore nati duxit exosam: tantoque cruciatus dolore recolit se satis grande pauperis in verberibus perpetrasse flagitium, nec hoc posse præterire ullo modo inultum. Fatetur merito pœnam luere: properat primo sibi pauperem reconciliari; tunc merita Sanctorum supplici voto supplicans veniam mereri, ne plus suis sentiat id facinus divinitus ulcisci: seque devovit exinde nil tale perpetraturum, Deo propitio.

CAPUT III.

Festa profanantes, puniti.

Transactis autem dierum curriculis eundem revolutum diem sollemniter populo celebrante sub tanti Patris ac Martyris honore, contigit ut clam e populo quidam mente protervus, nequam spiritus instigatus instinctu, qui semper adversatur Christianæ religionis augmento, conventum Ecclesiæ perturbans, diei festum exprobando, non modica in Presbyterum nil veritus sit exacerbare convicia: Cujus, inquit, ossa nescio sepulturam rimando si Presbyter e bustis eruerit, ejus honori festum feriendo quis intantum desipiat ut celebrare satagat? Nemo meorum hodie vacabit ob id ab opere. Omnes nos hoc in agendo desipimus, atque digni ludibrio habiti sumus. His atque aliis incumbens impropriis, populum satis suspendit in dubio. Tandem reversus ad sua, suis feriatum interdixit otium; insuper junctis boum jugis quasi campum araturus adiit. Conjux vero textum ire telam nec distulit.

10 Statim autem ut sui planitiem attigit jugeri, parvipendens eo domum repedare in aratro, unus e bobus in caput præceps obvolutus casu cervicem illisit. Nec miser ille tali mente retunsus, offensus incurrit secundo. Par etenim parem pari subsequitur interitu, solvens domini supplicium. Nec damnum

tertii moratur bovis dominum flagellare. Qui tandem vel invitus recognoscit in Sanctum Dei se graviter peccasse: pœnitet se incepti, festinat aratrum suspendere: dum autem accelerat juga disjungere boum, quartus inter manus labitur mortuus. Octo namque jugalibus campum ascendens, vix et ægre cum quatuor ad domum rediit, etiam eorum quartus in introitu domus casus impetu domino suo damnum ingerens occubuit. Nec tecta carent interim ultionis sorte: dolor luctusve intus forisque ingeminant undique. Nam uxor, cui nomen Leuduza, ubi assedit telæ, tramam in transversum staminis more textentium trajectory per licia, manum partemque brachii cubitum usque ossetenus reversa tam carne quam cute non sine magno dolore vix ad se retraxit debilem et prorsus inutilem. Fit quod planctibus ac luctui dent operam, qui festivis vacare designati sunt otiis. Tandem vel inviti, suorum usi consilio, Benigni beati Martyris suffragium expetunt: seipsum ejus in famulatum cum filiis ac possessionibus Ecclesiæ subjiciunt, ne amplius in se suosque pœna commissi sæviret in posterum.

11 Quædam etiam puella ejusdem diei solemnitate neglecta, cum instrumento muliebri, quod colum nominant, more rusticarum per atrium ecclesiæ vagabunda tornans fusum in nendo filum inutile dum spatiatur, subito coram omnibus humi prostrata cecidit, contractis debilitatisque membris omnibus diridoloris magnitudine diu cruciata demum inopinate domum reportatur a suis: fit in tectis parentum ululatus, foris vicinorum pavor lacrymosus. Undique irruentes attoniti stupore circumstant semivivam, ac satis digne audacis facti scelus incusant; Deum tamen super his propitium fieri supplicant, cui facile est præstare gaudia, quæ votum transcendunt humanum. Quid plura? Post defleti reatus confessionem jam salus desperata non differtur a Deo, cui muneris usus hic potior quam nemo putet. Parentes eam, ut ipsa flendo rogavit, ecclesiæ parietibus intulerunt, Sanctorum patrociniis in famulam ipsius affectu subjicientes. Nec in longum differtur. Fit palam cujus meriti sint apud Deum Sancti. Membra jam præmortua priorem reformantur in statum. Sana surgit et exilit, adstante populo, quæ pœne exanimis ac jam a suis desperata, vix solo viva anhelitu repræsentatur ecclesiæ. His visis non solum parentes puellæ, verum plebs et omnis in laudem Dei gratias extollit. Et merito, qui tantis Sanctorum pignora declaravit miraculis, tantisque patriam sublimare dignatus est patrociniis.

CAPUT IV.

Reliquiæ Ultrajectum translatae.

Cui dubiam his populum divinitus eruditum tanti diei sollemnitate otiis venerari feriatis? Conclamat et populi frequentia, testibus his signis Deum offendere, qui sollemnem Sanctorum ultra nequam spiritus face succensus inficiatur colere? Corroboratur et id deifice subsequentibus plurimarum sanitatum miraculis, sicque plus in orbem et in dies summa solennis diei reverentia cunctis inolevit circumquaque degentibus. Nec desunt medelæ languorum, tanti Patris ac tantæ Domnæ patrocinia devote colentibus. Plurimis omissis, non abs re tamen ducimus inserere lectioni, quod sub idem fere tempus S. Agnes item eidem Presbytero apparens in somnis, Cave ne circumveniaris, inquit, a monachis, excogitata fraude circa te furti dolum exercentibus. Duo etenim huc adventant orandi sub umbra, nostras sed inviolare reliquias res vera. Thiadboldum et Comitem huc cum nundinis antiqui fisci redhibitionem ammonebis reducere, locum in reparando tempus ac sumptus accelerans propere. Sin aliter, sentiet in proximo vel sui

Reperiuntur
reliquiæ.

Thiadmarus
prolis morte
punitur.

Festum S. Benigni cum
suis violans,

et blasphemans,

boum morte
punitur,

ejusque uxor
brachii debilitate.

Puella eodem
festo nens.

contractione
et debilitate
membrorum
punitur:

Sanctorum
ope sanatur.

Alia ibi facta
miracula.

S. Agnes fur-
tum reliquiarum,
Presbytero monito,
impedit.

vel suorum non sine damno se periculum incipere. Nec plura locuta, recessit in sua. Presbyter autem ubi excutitur a somno, visione secum corde volutata, festinanter ad ecclesiam pergere tendit, reliquias Sanctorum vase vacuo super altare relicto, rem dissimulans, in apotheca frumenti secus altare retro posita clam reponit. Vix inde digressus, ecce duo monachi de a S. Juliano profecti, nequicquam astu freti adveniunt, petunt ab eo locum in ecclesia tempusque competens orandi, speciem religionis fuco falsitatis decolorant. Nec ille denegat, haud ignarus Sanctorum negotii, securus omnino sui. Quid plura? Fallere conaturi quasi nescium, falluntur ad integrum: tamen prosequuntur inceptum. Fracta autem ab illis reliquiarum theca, specie lusi spem offendunt inanem. Inde non sine pudore reversi cassato thesauri fasce vacui redierunt in sua. Presbyter vero repertis doli furtique vestigiis rei negotium retexit suis: nec monachi plus itidem celavere sciscitanti-bus. Deinde timoris reverentia magisque circa Sanctorum patrocinia successit indigenis.

*Eas a Thiad-
holdo Comite
impetrat Bal-
dricus.*

13 Cum autem hæc ita se haberent, Baldricum Trajectensem Episcopum res facta diu non latuit. Nam quod orbi novum ejus notitiam aufugit unquam? His ad earum inquisitionem animadversis, fervet animo, voti fervorem revelans Deo; diu nec patitur inexpertum, impatiens moræ, si possit pertinaci prece tanti pretii thesaurum adipisci. Missis etenim propere legatis Comiti Thiadholdo, quem sibi cana fides inextricabilius amicitiae pignus experiri tentavit, hoc et experimentum esse reliquias Sanctorum noviter mundo divinitus declaratas sibi non denegare. Comes quoque quid mallet satis anxius anhelabat, an amico pareret, vel se suosque tantis patronis expoliaret: nam si vel quid locum amicitiae negando vellet inficere, nequaquam assensum præberet affectui. Sed tandem, Deo volente, sed potius, ut ita dixerim, nolens donum donat expostulatum, nil dubius Deo et Sanctis non ad id datum displicere.

*et Ultrajectum
transfert,
31 Martii 964.*

14 Præsul igitur voti compos, gratiarum actiones Deo cum laudibus extollens, choro Clericorum conjuncto, populique frequentia, decuit ut Sanctos, occurrit in obviam, quos honore condigno susceptos infra Trajectensem Episcopalis Sedis aulam pridie Kalendarum Aprilium loco locavit in uno, sed singulis semotim in localis, anno scilicet Incarnationis Domini nostri Jesu Christi nongentesimo sexagesimo quarto, Indictione septima, Sabbatorum quinta. Nunc etenim his gemmis Trajectum se gaudet esse decoratum; gaudet et se tanti talisque thesauri divitiis locupletatum, hauriens quotidie jocunditatem a Domino, pacis jubulum, salutis incrementum, vitiis medelam, animabus remedium, hostibus obstaculum, talibus pro se Deum interpellantibus, fovet exultans in gremio, quorum non titubat foveri patrocinio. Plebs et incolæ debitum honoris gestiunt impendere: nam quod voto supplicii petunt, inde Deum laudant illis non denegari. Nec dubitandum sanæ fidei personis Beati Benigni Martyris nec non ter beatæ Martyris ac Virginis Agnetis gloriosa per merita cunctis illorum patrocinia colentibus divinitus præstari quicquid in nomine Salvatoris quæritur ab illis fide non dubia. Quapropter et nos qui eorum meritis adjuvari cupimus honorem diei festi devote celebrantes, pro nobis ipsos Deum interpellare sedulo supplicemus; quatenus cœleste gaudium, quod per nos assequi non valemus, ipsis intercedentibus una cum Sanctis omnibus obtinere mereamur, præstante Domino nostro Jesu Christo qui Sanctis suis nil negat, cum Patre ac Spiritu sancto regnans rerumque machinam gubernans sine seculorum termino, Amen.

a Est S. Juliani monasterium in urbe Turonensi, quæ et ipsa ad Ligerim sita.

DE RELIQUIIS S. AGNETIS

Constantinopolim, postea in Hispaniam translatis.

Constantinopolim quoque, et prius etiam quam in Belgicam Celticamve Galliam, S. Agnetis translatae reliquiae. Id Baronius in Notat. ad Martyrologium, temporibus Marciani Imp. factum tradit, itaque scribere Theodorum Lectorem. Verum hic lib. 2, collectaneorum sub finem ista habet: Sub illius (Theodosii junioris, cui Marcianus anno 450, successit) imperio, depositæ sunt reliquiae SS. Stephani, Laurentii, et Agnes, in martyrio S. Laurentii, vigesima prima Septembris; et celebratur isthic hactenus eo die ipsorum memoria. Ast in Græcorum Menæis ac Menologio nulla hoc die eorum mentio exstat; nec 27 Septembris, qui dies erat in Latina Theodori versione expressus.

*Reliquiæ
S. Agnetis de-
latæ Constans-
tinopolim,*

2 De S. Stephani translatione separatim Nicephorus lib. 14, cap. 9. De S. Agnetis et S. Laurentii sequenti capite ita scribit: Fama sane obtinuit, in aliis quoque multis rebus Deum Reginae huic (Pulcheriæ) futura prædixisse, maximæque religionis et pietatis ei atque ejus sororibus, quæ et ipsæ idem vitæ institutum coluere, testimonium perhibuisse. Nam et Laurentii Martyris, et Agnes reliquias inventas Constantinopolim intulit; ubi et ædem amplitudine maximam, elegantiaque pulcherrimam construxit. Cum vero illa imperium gereret, Gennadius autem Constantinopolitanæ Ecclesiæ præesset, reliquiae S. Anastasiæ pharmacutriæ Sirmio allatae, etc., quæ postrema videntur indicare, priores reliquias adportatas Constantinopolim, priusquam imperium ipsa, fratre anno 450 defuncto, capesseret.

*agente S. Pul-
cheria,*

3 Antonius Vincentius Domenecus in historia Sanctorum Catalauniae tradit ex veteri MS. Ecclesiæ Manresanæ, illas S. Agnetis reliquias a Guilielmo Provinciae Viennensis Comite, Constantinopoli, cum S. Antonii corpore, allatas in Galliam, inde ad monasterium, cui Bages nomen est, prope Manresam situm, postremo Manresam. Atque hæc quidem postrema translatio ut ex propriis ejus loci hausta monumentis, omnino fidem meretur: in prioribus multa sunt quæ merito possit curiosus lector suspectare. Nam XVII Januarii in Translatione corporis S. Antonii, nulla S. Agnetis mentio facta: illud per Jocelinum, sive Jacelinum, Guillelmi Comitis filium, non Guilielmum, allatum. Deinde invenit Domenecus eundem Guilielmum reliquias S. Agnetis donasse Legatis Regis Castellæ ejusque fratris Toletani Antistitis: et quidem Regem illum conjicit esse Alfonsum VI, qui Imperator dictus. At multo ante Alfonsi VI ætatem, qui ab anno 1108 ad 1159 regnum tenuit, allatae sunt in Galliam S. Antonii exuviae. Neque Alfonsus VI, fratrem habuit Episcopum Toletanum, sed Alfonsus VII Sanctum. Quid quod Marciani Imperatoris sororem nuptam ait Duci Austriæ? Norici, (id deinde Austria appellatum) qui tunc status fuerit, Marciani imperio, patet ex principio vitæ S. Severini Noricorum Apostoli VIII Januarii: neque Noricum ad Imperium Byzantinum pertinebat. Ait Romanis abnuntibus reliquias dare, comminatum esse Marcianum, bello petiturum: si ex illi vires fuissent, ut deportare in Italiam exercitum posset, potius iisdem Romanis contra Wandalos aliosque barbaros opem tulisset. Demum collocatas Constantinopoli fuisse reliquias scribit, in lævo aræ latere, quod jam ante dextrum S. Antonii corpus obtineret: cum supra ostenderimus longe post Constantinopolim hoc fuisse allatum, quod ne inventum quidem tunc erat.

*inde in Gal-
liam, ac tan-
dem Manre-
sam;*

*ctsi pars hi-
storiæ suspe-
cta.*

4 Ea nobis ratio fuit, ut nequaquam verbum de verbo Domenecci expresserimus, sed compendio totam narrationem perstrinxerimus; certius fortasse quidpiam pronuntiaturi, si quem ille citat Manresanum codicem vidissemus.

NARRATIO

NARRATIO TRANSLATIONIS,
ex Antonio Vincentio Domenecco.

Virgo regia
Constantino-
poli a dæ-
mone arrepta,

Sanctæ Virginis Agnetis Translationes plures, quo facilius de postrema explicemus, brevi omnes comprehendemus. Agnes fuit quædam Constantinopolitani Imperatoris Marciuni sororis filia. Ea cum se ruri oblectaret, atque ex fonte, quem offenderat, capta aquæ specie et perspicuitate gustasset; repente correpta a genio malo, magno morore avunculum Cæsarem perculit. Cui cum ob eam causam placuisset supplicationes institui, exaudita vox est divinitus, quæ virginem, nisi Constantinopolim ejus Divæ, quæ ignem illæsa subiisset, allato corpore, negabat posse liberari. Responsum obscurum, iteratis supplicationibus audita vox declaravit, eam esse Agnetem interpretata, ad Romam tumultu inclusam e marmore.

S. Agnetis reliquiis, divino monitu,

Roma petitis, miraculoque ad aulam delatis,

2 Legatione missa a Romanis propter religionem, virginis corpus, non precibus, vix terrore auferri potuit. Delatum Constantinopolim, maxima lætitiâ, clarissima pompa ad ædem suam vehebatur. Cui cum propinquasset, illico jumenta attonita, non ultro, non citro agi poterant. Verum, cum se universi humi abjecissent, Deum obsecrantes, ad regiam sponte, quæ prope ab S. Sophiæ sita erat, recta iter capiunt. Erat in ea sacellum, in quod jussu Cæsaris illatæ sacræ exuviæ, atque ad eas arreptitiâ illa perducta. Quæ illico humi collapsa, horam jacuit mortuæ similis. Terrorem augebat, susurrus teter atque horribilis: Quid me torques? quid pellis? quid exagitas Virgo sancta? Neque ita multo post pulsus exagitatusque est: illa, ingenti omnium gratulatione gaudioque liberata. Quærenti deinde avunculo Cæsari, quid illi factum esset, cum humi afflicta deliquio animi jaceret, confirmavit tenellam virginem sibi ita colloqui visam; sese Agnetem esse, jubere excedere turpem genium, reverti velare. Tum visum evanuisse. Cæsar religione compulsus, Agnetem subinde isthuc honorifice condidit, tumulum auro tegi, ornari gemmis imperavit. Hactenus prima Translatio, sequitur altera.

In Galliam eædem, et S. Antonii, delatæ reliquiæ.

3 Guilielmus Guilielmi filius Viennæ Comitis, ædita religiose Hierosolyma, Constantinopolitano Imperatori biennium deinde convixerat. Quem cum sibi maximo amore obstrinxisset, ægreque pervicisset, ut redditum ei facere liceret in patriam, ab Imperatore, qui se, quod illi placuisset, id daturum esse juraverat, SS. Antonii et Agnetis corpora in patriam abstulit, quas in Deiparæ Virginis æde, loco qui Motta dicitur, collocavit, ubi ingentia dein facta miracula.

Illæ Castellæ Regi datæ,

4 Tertia Castellæ Regis, ejusque fratris Toletani Præsulis rogatu per legatos, summa Guilielmi Comitis largitate facta est. Nam cum ossium partem insignem oratum venissent, pleraque data sunt, retenta solum isthuc parte exigua, additæque D. Mauritii Thebæorum Martyrum principis reliquiæ. Legati superatis Pyrenæis magnis itineribus confecti, ad vicum S. Fructuosi, media leuca ab oppido Manresa, in cœnobio instituti Benedictini cum consedisissent, cuperentque a viæ labore recreari, correpti morbo plerique ibi extincti sunt. Reliqui depositis in ea æde reliquiis his, Sanctorumque Fructuosi, Eulogii, Augurii, quas a Tarraconensibus, dum in Galliam proficiscerentur, impetrarant; spe ducti fore, ut deinde ex eo loco et contempto et devincto Romanæ Ecclesiæ, facilius reducerentur, quam si Manresæ collocavissent, domum profecti sunt.

Manresam cum SS. Mauritii et Fructuosi reliquiis delatæ.

5 Anno Christi 1372, Senatus Manresanus, magna ante contentione conatuque consumpto, demum a Guidone Portuensi Episcopo, summique Pontificis in Aragonia Legato a latere, potestate impetrata, 30 Augusti, magno apparatu, frequentissima prosecutione, Manresam SS. Fructuosi, Eulogii, Augurii, Mauritii, Agnetis ossa deportavit.

Eger sanatur,

6 In ea translatione, vir magno corporis et veterinoso stupore præditus, ut incedere nihil posset, cum præter ejus ædes pompa duceretur, Divos ipsos præcipueque,

Agnetem precatus, repente exiliit, et ad ædem sacram ipse prosecutus est.

Ex variis

7 Non absimili beneficio, eodem die, paribus votis videndi facultatem amissam funditus Amata, in subur-bano habitans mulier, cum ejus ædes præterveherentur Divorum corpora, subito recuperavit, seque ad prosectorum multitudinem adjunxit.

cæcus visum recipit.

8 Neque vero morbi vitiique ullum genus incuratum Divi nostri siverunt. Conflictabatur acerrima febre, nunquam doloribus, Jacobus Desprat, institor Manresanus, Panormi in Sicilia. Ut primum D. Agneti lampadem argenteam ægroti frater promisit, velut dicto votoque citius convaluit: ac domum redux, votum persolvit. Plures iisdem curati sunt morbis.

Febris et renum dolores curati.

9 Elizabetha Paguera ex summarum ædium fenestra prolapsa, suæ matri inspectanti concipiendi voti B. Agneti religionem periculo injecit suo, eodemque voto vicit periculum. Integerrima a patre cellerime accurrente ad filiæ, ut opinabatur, mortem, reducta est.

Ex alto lapsa non læditur.

10 Radiola quædam fuit, febre pene extincta, a medicis deposita. Ejus frater Divis nummos vovet, eorumdem tumulis exornandis. Voto concepto, illa convalescere cœpit. Infantulus dies octo vixerat. Alfonsi Sabateri filiolus. Post eos dies obiit. Tres horas amplius sine vita jacuerat, votum Divis Martyribus a pia femina, quæ aderat, nuncupatum, eorum sumptuum, quos infantuli sepultura conficeret, ad Manresanos tumulos concinnandos convertendorum. Revixit multosque dein annos in vita fuit. Febricitans quidam cum conjuge ad Martyrum sepulchra vigilabat. Vident maxima lumina bina per fenestram ad sacrum altare devolare, quorum luce tota ædes ardere quodammodo videbatur. Hora dimidia hinc atque isthinc luxerant, cum eodem aditu ambo in cælum elabuntur, magna in conjugum animis luce relicta.

Febris depulsa.

Mortuus suscitatur.

Lux cælestis ad reliquias visa.

DE MIRACULIS S. AGNETIS.

Multa extant magnaue S. Agnetis in mortales beneficia. Paucula hic promemus, præter ea quæ jam ante in historia translationis commemorata sunt. Ac primum in vita S. Bonifacii Lausanensis Episcopi, quam XIX Februarii dabimus, ista narrantur: Quidam Cardinalis ægrotabat Parisiis usque ad mortem, et Magister Guilielmus de Milton ministrabat ei, qui ait sociis suis: Vado parum quiescere, quia valde fatigatus sum, et egresso eo, confestim in visione apparuit venerabilis Bonifacius ipsi infirmo pontificalibus insigniter adornatus, adducens secum quamdam Virginem pulcherrimam, monilibus decentissime redimitam. Ait autem Bonifacius ad infirmum: Domine quid facitis, et quomodo habetis? qui respondit: Valde debilis sum, et Episcopus signavit digito frontem ejus, et manu sua tersit faciem et pectus ipsius; atque ita data benedictione statim convaluit. Interea interrogante infirmo, Quæ esset ista puella, respondet Episcopus: Hæc est S. Agnes, et statim visio disparuit.

S. Bonifacius Ep. Lausanensis ægrum sanat,

præsentente S. Agneti,

2 Singulari pietate S. Agnetem coluit S. Birgitta: quare sæpenumero ei apparuisse Virgo legitur, eamque cælestibus monitis imbuisse. Libro 3, Revelat. cap. 12, pro Episcopo quodam orantem docet, homines sæpe gratiæ Dei, qua ad virtutis studium trahuntur, resistere, et periculose differre bonorum operum studium in finem vitæ. Eodem libro cap. 3, hortatur Birgittam, ut Dei matrem studiose colat et eam diligit; quam et lilio comparat; ut locum illum exponit Consalvus Durantus in Notis, Libro 4, cap. 11, pro ea Deiparæ Virginis supplicat Agnes. Eodem libro, cap. 17, piæ et honestæ vitæ præceptiones illi tradit, uti et cap. 20; at 124, imponit illi coronam ex septem lapidibus pretiosis, ob patienter toleratas afflictiones. In revelationibus Extravagantibus cap. 63, his Birgittam Dei Mater verbis affatur: Sta ergo stabilis, et obedi Agneti in consiliis quæ dat tibi in spirituali visione, et Magistro tuo, qui ambo

S. Agnes sæpe apparet S. Birgittæ, eamque multa docet.

informant te de uno spiritu; et obediens alteri eorum, obedis ambobus.

3 *Magnum inesse in ejus patrocinio ad castimoniam tuendam præsidium, manifestum fit ex eo quod commemorat Auctor historiae Lombardicae Jacobus de Voragine, haud ille quidem maximæ semper fidei; sed quod ex illo huc depromimus, recitat et Claudius Rota ord.*

Prædicatorum : Quidam vir nomine Paulinus in ecclesia S. Agnetis sacerdotii fungens officio, mira cœpit carnis tentatione vexari. Sed cum Deum offendere nollet, a Summo Pontifice licentiam petiit contrahendi. Cujus bonitatem et simplicitatem Papa considerans, annulum ei cum smaragdo dedit, et jussit ut imagini formosæ B. Agnetis, quæ in sua ecclesia depicta erat, ex parte sua præciperet ut se permitteret desponsari. Cumque hoc Sacerdos imagini imperaret, illa continuo digitum annularem porrigens, et annulo suscepto digitum retrahens, omnes tentationes a Sacerdote fugavit. Prædictus autem annulus adhuc dicitur in ejus digito apparere. Alibi tamen legitur, quod cum ecclesia B. Agnetis rueret, Papa cuidam Sacerdoti dixit, se sibi velle quamdam sponsam custodiendam et nutriendam, scilicet ecclesiam S. Agnetis, committere : dansque ei annulum jussit ut dictam imaginem desponsaret. Quam illa extendente et retrahente digitum desponsavit. *Hæc illi; quæ etsi necessariis stabilita temporum notis, ac testimoniis non sunt; ideoque minus ad fidem faciendam accommodata; tamen quia et desponsatæ Ecclesiæ a Sanctis leguntur, et Cœlitibus se aut Deiparæ Cœlitum Reginae, simili velut arrha spiritualis connubii, in eorum statuis imaginibusve, quidam obstrinxerunt, respuere omnino non possumus.*

4 *F. Paulus Aznar in libro exercitiorum spiritualium scribit Ordinis sanctissimæ Trinitatis primariam Præsidentem ac Patronam S. Agnetem esse. De eo ordine plenius agemus XVII Decembris ad vitam B. Joannis de Matta, et B. Felicis, IV Novembris, primorum illius congregationis parentum.*

ALIA MIRACULA

ex Thom. a Kempis post ser. 8, ad Novit.

§ I. Ope S. Agnetis pulsa ægritudo.

Frater quidam domus nostræ, capitis dolorem frequenter patiebatur, et ideo nonnumquam exire chororum cogebatur. Habebat autem specialem devotionem ad S. Agnetem venerabilem Virginem, a Patronam nostram, multæ pietatis dulcedine affluentem. Desideravit ergo ingenti cordis affectu sacras reliquias ejus visitare in Trajecto, quæ ibidem in arca argentea, auro tecta, in ecclesia Cathedrali S. Martini, honorifice conservantur. Contigit ergo, ut cum Priore suo pergeret, ad præfatum summæ reverentiæ locum visitandum, et veniens ad præfatæ cathedralis Ecclesiæ aulam multis Sanctorum reliquiis decenter ornatam, petiit a custode sibi ostendi beatissimæ Agnetis arcam, ob devotionis suæ instantiam diu desideratam. Tunc sanctarum reliquiarum custos ait : Non facile licet mihi reserare pretiosam S. Agnetis arcam : sed libenter vobis *b* antiquam almæ Virginis capsulam ostendam, in qua sacræ reliquiæ ejus diu quieverunt, ad Dei laudem et gloriam. Quod Frater audiens lætatus est consolatus, expectans honorabilem sibi loculum præsentandum. Quo viso et aperto, inclinavit se reverenter, et osculans sanctum scrinium intromisit caput suum confidenter, sperans sibi auxilium meritis S. Agnetis affuturum inhæsitanter. His igitur actis, maximas gratias egit Deo et S. Agneti Virgini, quod patientibus oculis suis hæc meruisset intueri. Qui ex hoc tempore et deinceps, a pristinis doloribus relevatus est, non solum in corpore, sed etiam ampliori devo-

tione profecit in mente : atque reliquum vitæ suæ tempus, jucundo et felici agone, in fervore spiritus bene terminavit.

2 Alius quidam Frater, cum in profecto S. Agnetis ad refectorium legisset, accidit ei improvise, quod postea solus comedens, os piscis in ore ejus frangeretur; et palato tam fixe inhæreret, ut acumen ejus nec extrahere, nec expuere tunc valeret. Quapropter contristatus valde, et timens periculum vocis, ex hac læsione sibi imminere; expectavit patienter horam vespertinam de S. Agnete solenniter in choro decantandam. Cumque cantor responsorium, Pulchra facie, altius incepisset, et conventus chori lætis vocibus, ad honorem S. Agnetis, residuum prosequeretur, devote cantando et laudando, cœpit Frater læsus pariter concinere, et S. Agnetem dilectam et benignam patronam suam suppliciter invocare, ut in ea hora sibi subveniret et de ista læsione liberaret. Et (o mira Dei clementia, et quam ineffabilis virtus ejus et potentia, qui non deserit sperantes in se, de quacumque tribulatione clamaverint ad eum!) statim namque, cum hæc verba, cum conventu cantaret, Intercede pro omnibus nobis; sensit quemdam pruritum in palato gutturis, cœpitque parum tussire; et in instanti, cum saliva oris, exspuit aculeum piscis, sine dolore sui gutturis. Tunc alacer effectus, gratias egit Deo, et S. Agneti Virgini, quod tam cito meruisset exaudiri et curari. Finitis autem vespers, mansit silenter in choro, prosternens se humiliter super scabellum pedum suorum, osculando pavementum asserum, ex intimo cordis affectu, congratulans in secreto de tanto beneficio, meritis S. Agnetis sibi collato. Deinde magis volens certificari de præsentis facto, quæsivit aculeum piscis ex ore projectum, et invenit eum in arena prolapsum : quem secum tollens ad cellam, posuit juxta S. Agnetis imaginem, ob ejus specialem dilectionem perpetuo recolendam. Cujus sacro patrocinio, pius Dominus ab omni periculo nos semper et ubique dignetur custodire, et in bona conversatione cum omnibus nobis in oratione commendatis, conservare, Amen.

a *Erat quippe Thomas a Kempis Canonicus regularis in domo Montis S. Agnetis, leuca una distantis ab urbe Swollensi in Transilvania inferioris Germaniæ provincia. In ejus monasterii chronico, quod Herbertus Rosweyde noster typis vulgavit, ad an. 1421, de Oetberto Wilde ita scribitur : Ille de civitate Zwollensi ex probis valde parentibus natus, S. Agnetem Virginem, Patronam nostram, speciali devotione dilexit. Et fuit, ut ibidem cap. 12, traditur, anno 1412, 8 Aprilis, feria 6, intra octavas Paschæ consecrata illius cœnobii ecclesia in honorem S. Agnetis.*

b *Ea deinde ad Montem S. Agnetis allata, ut idem testatur Auctor cap. 28 Eodem anno 1461, inquit, impetravit venerabilis Prior noster Georgius Domus nostræ a Canonicis majoris Ecclesiæ Trajectensis antiquam arcam ligneam sanctissimæ Agnetis Virginis et Martyris carissimæ Patronæ domus nostræ, sine reliquis tamen ejus.... Hanc sanctam arcam reportaverunt secum duo Fratres nostri in Sacerdotes consecrati. F. Henricus Brunonis, et F. Theodericus Wanninck, pergentes de Trajecto navigio per Hollandiam, non sine periculo et timore turbidi maris; sed auxilio Dei, et meritis S. Agnetis Virginis protecti et a periculis salvi pervenerunt ad portum salutis. Et intra paucos dies apportaverunt arcam in Monte S. Agnetis Virginis in profecto Scholasticæ Virginis. Quod audientes Fratres nostri et omnes familiares laici gavisi sunt valde. Atque cum magna devotione et reverentia portata est arca in ecclesiam, et reposita in sanctuario Chori juxta summum altare, sub arcu muri Aquilonaris. In hac humili ac lignea arca areis laminis et auro circumtecta quieverunt sacra ejus ossa ccc annis et fere quinquaginta, donec ei fabricaretur nova pulcherrima arca argentea, auro adornata, a Canonicis majoris Ecclesiæ S. Martini.... Post longum igitur tempus, cum magno desiderio et amorum instantia, venerabilis Prior et Pater noster Georgius petiit et impetravit a Capitulo et Canonicis majoris Ecclesiæ, antiquam arcam S. Agnetis Virginis, diu a Conventu nostro desideratam, anno Domini mcccclxi. Ejus petendæ occasionem præbuit hæc curatio. At quod dicit trecentis annis et fere quinquaginta in priori illa arca quievisse sanctæ Virginis ossa; fortassis 400, et fere 30, legendum : tot enim fluxerunt a 31 Martii 964 ad 9 Febru. 1414. Nisi si quis velit aliam factam sub annum 1064 translationem.*

§ II. Pecunia amissa recuperata.

Fuit in civitate Swollensi civis quidam; Hermanus de Oever nominatus, dives et honestus, pius et misericors

Os piscis periculose gutturi inhærens,

ope S. Agnetis exspuitur.

Quidam sibi S. Agnetis statuam desponsat.

et carnis tentatione liberatur.

S. Agnes patrona ordinis Trinitariorum.

Ad veterem, jamque inane, capsam reliquiarum S. Agnetis, pulsus capitis dolor.

b

nisericors super pauperes, atque in hospitali sancti Spiritus fidelis infirmorum et egenorum procurator. Hic quadam turbatione orta in civitate contra eum et quosdam concives ejus, confugit ad monasterium nostrum in monte S. Agnetis Virginis, hospitandi gratia. Qui pro sua probitate et mansuetudine susceptus est, et benigne tractatus, cum multa caritate et fraterna benevolentia. Modico autem tempore transacto, didicit CONFITEOR legere, et Sacerdoti ad Missam ministrare, licet jam senex esset, et litteras penitus ignoraret. Quod cum tanta diligentia et devotione fecit, ut aliis aliunde occupatis, sæpe bis vel ter uno die Sacerdotibus ad Missam libenter et alacriter ministraret. Siquidem venerabili Patri nostro

a Wilhelmo Vorniken tunc temporis Priori domus nostræ, speciali amatori S. Agnetis, frequenter infra summam Missam, choro canente, ipse retro in ecclesia superpelliceo indutus, magno cum affectu ministravit. Accidit autem quadam vice, ut ipse quasdam pecunias ex cella, in qua morabatur, perderet : de quibus vehementer doluit, mirans quis hoc fecisset : nondum enim sua resignaverat, sed sicut hospes et amicus fidelis, inter Fratres in ambitu claustrum habitabat. Nam infra meridianum prandium, quidam alienus et ignotus, latenter per fenestram apertam, cameram ejus intravit : et quantum sibi placuit, furatus est, et cito recessit. Prandio itaque facto, cum Hermannus post gratias dictas cellam suam intraret, pecunias suas quærens non reperit; et satis contristatus, uni Conversorum, Fratri Joanni de Eme sibi familiari, conquerendo dixit : O bone dilecte, Frater Joannes, sunt hic fures in domo? Qui ait : Non utique, bone Hermanne. Tunc ille furtum sibi jam factum revelavit, dicens : Perdidisti pecunias, quas habui in cella, et modo infra prandium sunt secrete furatæ. Cui Frater Joannes consolando tristem, respondit : Non cogites bone amice, quod aliquis Fratrum nostrorum, aut ex familiaribus domus hujus, hoc fecerit : sed forte aliquis extraneus hospes, qui hortum pomarii intravit, tentatus hoc egit, sicut quandoque præteritis temporibus experti sumus, vestibis occulte furatis. Audiens autem hæc venerabilis Pater et Prior noster Wilhelmus, contristatus est valde, et omnes Fratres de damno boni viri, ex confusione furti doluerunt. Tunc quidam Fratrum nostrorum, ipsi magis familiares, consolando, et ad patientiam hortando, dixerunt ei : O Hermanne carissime, sitis modo patiens in isto, quia forte Dominus Deus noster non vult, quod occupetis amplius cor vestrum cum pecuniis istis. Faciatis ergo nunc de necessitate virtutem : et offeratis eas Deo et S. Agneti, pro salute animæ vestræ. Et si postea contigerit vos iterum eas acquirere, quod non velitis inde aliquid retinere : sed ad cultum Dei et ministerium S. Agnetis omnia provenire debeant. Fecit bono animo et pia intentione, quod consultum est; vovens sponte omnia Deo plene, et B. Mariæ Virgini, et S. Agneti patronæ Ecclesiæ nostræ, brevi tempore consecratæ. Igitur oblatione ista votiva consummata, venit post triduum nuntius bonus de Swollis, missus a Domino *b* Joanne de Haerlem, tunc Rectore devotarum Sororum Beguinarum, dicens : Fratres non sitis solliciti et tristes de pecuniis perditis, cito eas recipietis Deo favente. His auditis gavisus est Hermannus, et cum ea Prior noster, et totus conventus. Quis autem fuerit iste fur et raptor, Clericus an laicus, hucusque nescitur. Nam speratur, quod pœnituit, et Domino Joanni secreto, ut ad monasterium omnia remitteret supplicavit, quod etiam tacito nomine fideliter fecit. Empta sunt autem et parata de pecuniis illis receptis, ad S. Agnetis honorem, duo ornamenta sacerdotalia, et calix unus argenteus deauratus, titulo Hermannii de Oever, sub pede calicis inscripto.

a Hic an. 1408, factus est secundus Prior Montis S. Agnetis; initio anni 1425. quartus Prior in Windesem.

b Thomas a Kempis cap. 12, refert eum interfuisse consecrationi ecclesiæ Montis S. Agnetis.

LECTORI
THOMA
A KEMPIS

§ III. Alia Sanctæ beneficia.

Quidam Frater domus nostræ, celebrans in domo Capituli in altari S. Agnetis Virginis, diabolo insidiante subito tentatus est in Missa, de fide et sacramento Corporis Christi, in quo sæpius habuit consolationem magnam. Sentiens ergo gravem influere quæstionem, convertit se cito ad pium Dominum Jesum cum gemitu et recta fidei intentione orando. Moxque audivit divinum responsum, intus sibi dictum : Crede sicut S. Agnes, Cæcilia, Barbara, et aliæ sacræ Virgines crediderunt; quæ pro Christo passæ sunt, et de nullo verbo in fide dubitaverunt. His auditis, cessavit tentatio, et quæstionis dubitatio. Et sæpius postea contra diabolicam immissionem, hæc verba revolvit : Crede sicut Agnes, Cæcilia, et Barbara, et numquam errabis in fide Catholica. Nam tot sunt testimonia vera, quot sunt sancta verba in Biblia.

§ Alius etiam quidam de Fratribus nostris infirmis in eodem loco et altari, ex devotione communicavit; qui diu baculis se sustentans, curvus incedere solebat. Sed post celebrationem Missæ, virtute Christi, et meritis S. Agnetis, sic convaleuit, ut baculos suos post Missam ibidem relinqueret, et postea ad chorum et conventum lætus et rectus transiret. Mirante autem quodam Fratre de isto facto, seiscitare pie cœpit, quid ægrotus egerit, et infra Missam cogitaverit. Respondit sanatus : Cogitavi et revolve verba sancti Evangelii, Luca referente de Domino nostro Jesu Christo : Et omnis turba quærebat eum tangere, et virtus de illo exibat, et sanabat omnes. Bona ergo fides et virtus sacramenti, cum precibus Sanctorum, sanare adhuc possunt mente et corpore debiles; ut fiant ferventes in amore Dei, et ad omne opus bonum promptiores, et suis Prælati sine mora obedientes. Hæc sunt æternæ salutis miracula, quæ adhuc frequenter operatur Christus cum devotis, mira clementia,

6 Accidit quodam tempore in quadragesima, quod quidam Frater rogatus fuit celebrare Missam, mane circa horam quintam pro hospitibus et tota domus nostræ familia; sicut consuetum est fieri pro bona custodia laborantium in officiis, et pro itinerantibus in via propinqua vel remota. Frater autem ille pie annuit, et ex caritate libenter fecit pro quo rogatus fuit. Erat tunc festum S. Gregorii Papæ, quem Frater speciali affectu diligebat; quia in ejus festo *a* scholas ad discendum alphabetum cum aliis pueris primitus intravit. Cum ergo accessisset ad altare, cœpit cogitare qualem Missam vellet legere de jejuniis vel de S. Gregorio : statim venit ei ad mentem : Tu nondum legisti Missam in hac hebdomada de S. Agnete, pro speciali caussa tibi commissa. Lege ergo modo de S. Agnete, cum collecta de S. Gregorio; et postea cantabis Missam de eo in choro cum toto conventu, corde jucundo. Fecit sic in nomine Domini cum bona fiducia, solvendo vota sua de S. Agnete, patrona nostra, Christo summe dilecta. Omnibus igitur in ecclesia fere congregatis et Missam audientibus, contigit periculum incendii in domo agriculturæ nostræ, nemine adhuc sciente. Sed pius et misericors Deus optime providit quod incendium cito extinctum fuit. Nam laicus quidam Donatus noster, Mathias nomine, post elevationem de ecclesia exiens supervenit, et fomitem ignis exstinxit. Quod meritis S. Agnetis confidimus ascribendum, de qua tunc specialiter legebatur Missa, ad rogandum pro pia caussa Dominum. Deus enim, qui B. Agnetem in medio flammarum, expansis manibus orantem illæsam

Dubitans de fide, confirmatur divinitus, exemplo S. Agnetis et aliarum.

Curvus ope S. Agnetis subito convalescit.

Luc. 6. 19.

a

Incendium meritis S. Agnetis restinctum.

Quidam secularis in Monte S. Agnetis commorans,

subiatus sibi pecunias

devovet S. Agneti, si recuperet,

recuperat,

et in ornamenta Ecclesiæ expendit.

am conservavit; ipse illo die demum nostram cum
manibus suis utensilibus incombustam precibus et
meritis ejus, elementi bonitate custodivit. Unus
enim laicorum ad audiendam Missam cum aliis in-
travit ecclesiam, et neglexerat sub tecto domus lu-
cernam extinguere, quæ combusto ligamine, cecidit
super segetes ibi jacentes et accendit. Sed pius Do-
minus omnia videns, et inopum preces misericordi-
ter attendens, huic periculo per alium (ut prædictum
est) tempestive subvenire concessit. Audiens autem
devotus et prædilectus Pater noster Frater Theodo-
ricus Clivis, tertius domus nostræ Prior venerabilis,
periculum incendii accidisse, et Dei gratia cito ces-
sasse, primo satis expavit: nec mirum. Deinde con-
solatus est, et gratias egit Deo, quod tam grave
periculum non processit, sed repente dissipatum
fuit. Cum ergo rumor incendii ad aures aliorum per-
venisset, Frater, qui de S. Agnete Missam eodem

die celebravit, secrete ad Priorem Patrem suum ac-
cessit, et humiliter ei indicavit: Dilecte Pater, gra-
tias agamus Deo et S. Agneti, patronæ nostræ; quia
Missa de ea hodie lecta fuit pro speciali caussa; et
spero, quod fideliter pro nobis oravit, et ab incendio
isto nos Dominus liberavit. Tunc bonus Pater et pius
pastor, congaudens magnifice, utpote castus amator
S. Agnetis, injunxit speciales orationes Fratribus,
atque largiores eleemosynas distribui jussit paupe-
ribus, pro tam evidenti protectione ab incendio præ-
senti, et ab omni malo futuro. Amen.

Preces et elec-
mosynæ in
gratiarum
actionem.

a Habetur S. Gregorius Papa apud Belgas patronus discentium
litteras, multique ejus festo liberos ad scholas primum deducunt,
quasi faustum omen, a Divi patrocínio suique pietate, captantes.
Ea religio inolevit quod ipse sanctissimus Pontifex venales pueros
Anglos redimere, litterisque imbuendos tradere olim solitus fuit:
et quia Angli plurimi in Belgio vel fidem restituerunt vel pietu-
tem, ab his ad nos mansisse eam pietatem verisimile est.

DE S. BUSIRIDE CONFESSORE ANCYRÆ IN GALATIA.

SUB FINEM
IV SECULI.
XXI JANUARIJ.
S. Busiridis
nomen in sa-
cris fastis,

Ancyra Galatiæ metropolis, inter alia Sanctorum
tropæa, Busiridis quoque certamen prædicat
sub Juliano Apostata susceptum, præclara dein-
ceps vitæ innocentia cumulatam. Nomen ejus
Fastis Sanctorum inscribere recentiores, Canisius, Fer-
rarius, Martyrologii Gallobelgici auctor; et cum ampliori
elogio Galesinius: Ancyra in Galatia, inquit, S. Bu-
siridis Martyris. Is Juliano Imperatore, Gentilium cul-
tum atque impietatem vehementer insectans, pro
Christi religione unguis ferreis dilaceratus, tum mul-
tis aliis cruciamentis tortus, constanti animo mar-
tyrium subiit. Non tamen tormentis immortalus; sed
nuntiata Juliani morte, dimissus e custodia, vitam ad
Theodosii propagavit imperium, ultra annum nimirum
379, quo a Gratiano Augusto apud Sirmium Imperator
effectus est Theodosius 14 Februarii.

certamen pro
fide,

2 Busiridis gesta descripsit Sozomenus lib. 3, cap. 10,
quæ fideliter ita vertit Cassiodorus in Tripartita lib. 6,
cap. 13. Aiunt autem Busirim in Ancyra Galatiæ,
clarissimam fortissimamque habuisse confessionem,
cum fuisset in hæresi quæ vocatur τῶν ἐγκρατῶν, id
est, Abstinentium. Hunc enim cum Judex compre-
hendisset quasi Paganis insultantem, torquere vole-
bat in publico, jussitque ut appenderetur in ligno.
Tunc Busiris extensis cito manibus supra caput, nu-
davit latera, dicens, non opus esse ut ministri ap-
pendendo se, deponendoque laborarent, cum esset
ipse paratus ad pœnam, quam vellent exercere, et
latera sua tortoribus præpararet. Miratusque ejus
promissionem Judex, rei experimento magis obstu-
puit. Nam cum ungulæ ferreæ ejus latera vehemen-

mirabilis con-
stantia.

tius exararent, quamdiu Judici placuisset, sustinuit
manus extensas, et plagas cum alacritate suscepit.
Post hæc autem reductus in vincula, quiescebat.
Porro paullo post morte nuntiata Juliani usque ad
Theodosii principatum vixit, et in Ecclesia Catholica,
acta pœnitentia prioris hæreseos, conversatus est.

Fueritne tum
Catholicus.

3 Hæc Cassiodorus, ex verbo fere Sozomenum inter-
pretans, nisi quod hic diserte Busirin (quem etiam Βούσιρου scribit) τῆς αἰρέσεως ὄντα τότε τῶν καλουμένων ἐγκρα-
τιστῶν, cum tunc esset hæresis eorum qui Eneratistæ
dicuntur, ἀγγελθέντος ἀνιρρήθῃ Ἰουλιανόν, ἀνεθῆναι,
καὶ πρὸς τὴν καθόλου ἐκκλησίαν μεταθέσθαι, καταργούντα
τῆς προτέρας αἰρέσεως; nuntiata Juliani morte, dimis-
sum esse, et ad Catholicam Ecclesiam reversum,
priori hæresi damnata; cum in ambiguo relinquat Cas-
siodorus fueritne, cum ista passus est, hæreticus. Nice-
phorus quoque lib. 10, cap. 10. Catholicum tum fuisse
Busirin innuit, ὃν πρότερον τῆς Ἐγκρατῶν αἰρέσεως
ὄντα etc. quem cum antea hæresis Eneratitarum
fuiisset, contra simulacra strenue et imperterritè in-
surgentem provinciæ Præfectus comprehendens etc.
Sive tamen tunc Ecclesiæ Catholicæ reconciliatus jam
erat, sive adhuc hæretico errore tenebatur, effecit beni-
guissimum Numen, ut invictum animi robur veræ reli-
gionis professione consummaret. Eneratitæ autem, qui
nonnullis Eneratistæ dicuntur, id est, Continentes,
sive Abstinentes, abominabantur nuptias, abstinebant
animatis et vino, principia plura asserebant, inque iis
diabolum; et licet Continentes dicerentur, tamen cum
fœminis iter agebant, et communiter vivebant, ut scribit
S. Epiphanius hæresi 47, et Baronius an. 174, nu. 10.

DE S. EPIPHANIO EPISCOPO TICINENSI IN ITALIA.

AN. CII.
CDXCVI.

E luxit caliginosis miserrimisque imperii Romani
ad interitum declinantis temporibus, S. Epipha-
nii Ticinensis in Gallia Cisalpina Episcopi vir-
tus, suique splendorem nominis (nam ἐπιφανὴς
illustrem splendidumque significat) implevit. Eum Fasti
Romani XII Kal. Februarii, alii XI inter Cælites pu-
blice venerandum proponunt.

S. Epiphanii
natalis,

2 Res ab eo præclare gestas B. Ennodius illius disci-
pulus, ejusdem Sedis Episcopus, descripsit tertio mi-
scellorum opusculorum, quod, Sirmondo iudice, inter
Ennodiana, ut maximum, ita optimum videtur, et
variâ ac multiplicem illorum temporum historiam
complectitur. Ejus vir pars tertia a Surio aliisque
edita fuerat: Andreas Scottus noster, ac Jacobus Sir-
mondus e veteribus MSS. reliqua supplere: e vetusto
Francisci Modii codice descripserat Rosweyodus, uti hic
damus. Agunt de eo Cardinalis Baronius tom. 6, An-
nal. fuse, Paulus Diaconus lib. 16, histor. Roman.

Vita,

Bernardinus Saccus histor. Ticin. lib. 7, eumque se-
cutus Antonius Maria Spelta, et Jacobus Gualla: sed
hi tres, quibus fides deberet in rebus patriis maxima
esse, vel Ennodium non legerunt, vel non quanti mere-
tur æstimarunt, parum sane exacte expresserunt.

memoria
apud Gallos,

3 Inscriptis illius quoque nomen Martyrologio Galli-
cano in Supplemento Andreas Saussain, quod ad Eu-
ricum Wisigothorum Regem a Nepote Augusto missus
sit Tolosam: poterat et eo quoque titulo, quod ad Gun-
dobadum Burgundionum Regem, Lugdunum a Theode-
rico Ostrogottorum Rege legatus venerit. Multa certe
utrobique reliquit sapientiæ suæ et sanctitatis impressa
vestigia.

4 Obiisse eum Spelta tradit cum adhuc in viris esset ætas.
Zeno Imperator, Romæ Simplicius sederet, anno 481.
At necdum eo anno venerat in Italiam Theodericus;
atque ita sibi ipse Spelta ceterisque scriptoribus contra-
dicit. Obiit Zeno Olybrio juniore solo Cos. an. 591, quo
tempore

tempore adhuc clausus Ravennæ obsidebatur Odoacer, post cuius necem Epiphanius constat fuisse superstitem. Saccus, etsi ipse quoque chronologiam haud satis apte ordinet, fatetur tamen sub Gelasii pontificatu obiisse, qui Zenonis Aug. et Theoderici Regis temporibus sedet. Jacobus Sirmondus noster decessisse S. Epiphanius scribit XII Kal. Febru. anni CDXCVII anno ætatis duodecimesimo nondum expleto; natus anno CDXXXIX, creatum Episcopum anno CDLXVII. At Dionysius Petavius anno 466, Episcopum esse factum tradit: fietque id probabilius vitam ejus legenti, quam accurate Ennodius digessit. De ejus reliquiis infra agemus.

VITA

AUCTORE B. ENNODIO EPISC.
ex vetustissimo MS. Franc. Modii.

PROLOGUS.

*Profitetur
Auctor nihil
se velle supra
verum am-
plificare,*

Quamvis me urgeat suscipiendi operis anceps necessitas, et e regione impositus sit, nec meo labore vacuus, nec maledicorum disceptatione, tractatus, in quo gemina cautio dictionis, hinc ubertatem expectet ingenii, inde etiam lingua divitibus narrandi frænos imponat; cum ipsas eminentissimas, ut putantur, in seculo vana inflatione personas, si quis ventoso nimium studuerit elevare præconio, aut intra gestorum terminum inopia eloquii continere, utrumque apud eas judicetur ingratum. In laudibus enim ipsis turpe est illa cudere, quæ nec ille, de quo narrantur, agnoscat; sic injuriosum et dolore dignum putatur, illud præterire silentio, quod relatio vera possit attollere. Etenim res bene gestæ veterum nostrorum pro referentis apud nos accipiunt facultate virtutem. Nam vere aut perit notitiæ, aut attenuatum transit ad posteros, quod ad explicandum pauper verborum vena susceperit: et illa justo liberior laudatio tantum decerpit gloriæ, quantum falsitatis adjecerit. Fit vero plerumque, ut fide carens a cumulus minuat probe facta multorum, et sit vana narratio, quæ crescit ex mendaciis, intempestiva et mendica nimium, quæ non pertransit ad terminum. Quocirca vitam beatissimi Epiphanius Ticinensis Antistitis narraturus, invoco sanctum Spiritum testem actuum ejus et comitem, ut ipsius auxilio gloriam conscientiæ serenissime, quam eidem concessit, tradam chartis victuris in seculo, ut exemplum præbitura virtutum, numquam fama moriatur. In quo tamen opere si me angustia non aretaverit eloquentiæ sub certa lege currentis, ut saltem cruda per ordinem digeram facta meritorum; nihil tamen de laboribus ejus tam mediocre vel humile inveniam, ut necessariis illud bullis, ut plerique solent, vividi sermonis amplificem. Testes etiam calentium citabo negotiorum, et tropæa illius adhuc fumantia, et exornata de manubiis diabolicæ nuditatis ostendam. Nemo enim sub oculis præsentia pene, et nimium nota commemorat, nisi qui de veritate confidit, ut quos forsitan ficta dicturus, velut impudentiæ meæ conscius evitarem, eorum auribus relegam illa, quæ cognovit aspectus.

^a *Scotus: annulus muniat, et conjicit hic legendum fortassis, sine carens annulus.*

CAPUT I.

Epiphanius sancta adolescentia.

*a
b
Epiphanius pa-
trid,
c
genus paren-
tes,
d*

Igitur præfatus vir insignis Epiphanius oriundo a Ticinensis oppidi indigena fuit, pare b Mauro generatus, et matre Focaria editus, quæ Sancti etiam c Myroclitis Confessoris et Episcopi tangebatur prosapiam, hominibus ex liquido ingenuitatis fonte venientibus. Sed quid illorum retexam sanguinis prærogativam, quorum familiæ et nobilitatis caput est filius? Qui sub decessore suo viro integerrimo d Cri-

spino Pontifice, cœlestis militiæ tirocinium e orditus, annorum ferme octo f Lectoris Ecclesiastici suscipit officium, signo ante cœlitus demonstrato. Nam dum esset in crepundiis lactentis infantiae, falsis ejus cunabula superno lumine videre complurimi, ut futuram mentis claritatem lustrans eum et præcedens fulgor ostenderet, secuturumque splendorem in moribus, jam tunc typica luce signaret.

3 Notarum in scribendo compendia, et figuras varias verborum multitudinem comprehendentes brevi assecutus, in g Exceptorum numero dedicatus enituit: cœpitque jam talis excipere, qualis possit sine bonorum oblocutione dictare. Igitur processu temporis et laboris, ad h sextum decimum ætatis annum divino favore perductus, cana consilia in annis puerilibus meditabatur. Vernabat in illo præ ceteris mater bonorum operum verecundia. Ita famulabatur Antistiti libens, ut si quid operis gereretur ab altero, graviter ferret surreptum sibi fuisse servitium: accipiebat senes graviter; juvenes comiter, et coercere jam tunc facinorosos audacter: erat primis subjectus, prioribus sancta injungentibus obsecundans, æqualibus blandus atque officiosus, sequentibus mira caritate communis; nulli se præferens, cum religioso cursu per cœlestem tramitem omnibus anteiret; laudationis amore vacuus, cum quotidie in eo laudanda adolescerent: cumque res gloria dignas i per horarum momenta consummaret, perire fructum gloriæ opinabatur atque mercedem, si prætulissent homines, quod soli Domino exhibebat abscondite: in summam, Apostolici memor oraculi, assentationes respuens in semetipso teste conscientia pro boni operis recognitione plaudebat.

4 Illud vero libandum esse non abnuo, quod formositas in illo lucis corporeæ, index animæ fuit; et tantum contra studium illius formæ decus enituit, ut nec forti viro posset oppugnante subverti. Ridebant genæ, etiam cum animus mœstitudine torpuisset: nitida k simul labia commendabant dupliciter mella sermonum: necnon quocumque vertisset oculos, serenitatem mentis nuntiabat aspectus: frons ceræ pulchritudinis et candoris illius, quæ solis passa radios colorem traxit ab æthere: nares in tanto naturaliter splendore formatae, ut illas nequiret imaginibus l corpora repræsentans pictor æmulari: manus teretes, prolixi digiti, de quibus aliquid et alienigena gauderet accipere: staturæ proceritas decens, quæ eminentiam secuturæ dignitatis præfiguraret in membris, nec tamen modum ornatissimæ prolixitatis excederet. Sed ne quis forsitan malitiosus interpretes intempestive positum jactet in viro tantarum virtutum, de lepore carnis factam esse mentionem, cum illo veteri mandatorum cœlestium radice sit incitum, Sacerdotum corpora sagaci debere insinuatione lustrari, ne quid debile vel deforme, ne quid plus minusve esse contingat, neve inolitam maculis cutem superficies fœda dedecoret, nec fractura manus, aut fractura pedis, aut gibbus indignum altaribus reddat Antistitem; et clamet Doctor Gentium, et Electionis vas, hominem mundum ad ejusmodi debere officium pervenire, quod non solum de animæ, sed etiam de corporis creditur nitore dixisse potissimum, qui deformem ac debilem a libaminibus suis mandat arceri; invenitur eos, qui multipliciter grati sunt, libenter admittere, præsertim in quo lucem membrorum animæ fulgor exuperat, nec naturaliter illud terrenum decus aliquibus artificiis adjuvatur.

5 Præstrictis ergo his quæ oportuit non omitti, ut cui innotesceret opere vir immensus, præsentaretur et vultu; transeam ad illa quæ de cultoribus Domini nostri non mediocriter laudanda fronte narrantur. Erat in eodem sermo ad doctrinam congruus, fabricatus ad blanditias, m ad intercessionem jam tunc artifex, ad corripiendos singulos auctoritate plenus

AUCTORI
B. ENNODIO
EX MSS.
c
f
institutio sub
S. Crispino;
cuna cœlitus
collustrata.

g
Fit exceptor.

h
ministrat se-
culo S. Cri-
spino:

virtutibus
claret.

i
præsertim
humilitate.
2. Cor. 10.

eximia pul-
chritudine
corporis præ-
ditus.
k

Levit. 21. 18
et seqq.

Forma corpo-
ris honesta
requiritur in
Sacerdotibus.
Tit. 1. 15.

m

ad exhortandos quosque necessario lepore dulcissimis. Vox sonora, succo virilis elegantiae condita, nec tamen agrestis ac rustica; nec infracta, gradatimque a mascula soliditate deposita. Illum quicumque vidit, cum necdum dignitatum aliquod limen intrasset; omnia eum transisse credidit, quae sequebantur, insignia.

a Fallitur ergo Blondus, qui Aquileiensem facit teste Spelta.

b Spelta et Gualia Marium vocant. c Colitur S. Mirocles, sive, ut hic et forte rectius scribitur, Myrocles, 3 Decemb. vixit Constantini Magni aetate, sed illic cum aliis Judex in causa Caeciliani Episcopi Carthagi. d De S. Crispino egimus 7 Janu. Eam Antoninus Maria Spelta duodecimum ejus Sedis Episcopum, Jacobus Gualia septimum scribit fuisse. e Scot. Sirm. alique, sortitus.

f Anno ergo Christi 436. g Exceptores dicuntur Notarii et amanuenses, quique acta judiciorum describunt, et fere non integris verbis, sed litterarum compendiis. Ita Marcus Diaconus in vita S. Porphyrii Episcopi 26 Febru. cap. 19, nu. 88. Frater autem Cornelius Diaconus, sciens notis scribere, quibus utuntur in jure, jussus a beatissimo Episcopo notabat omnia, quae dicebantur et opponebantur, me et Fratre Barocha admonentibus.

h Christi 434. i Scot. per honorum momenta consummeret. k Scot. Semilabia. l Idem, correpraesentans. m Ad deprecationes, quas pro miseris et oppressis apud potentiores adhibere solebat Ecclesia. Sirmondus, qui de ea re plura ad ep. 7, lib. 1.

CAPUT II.

Subdiaconi munus, injuriarum toleratarum.

Talis jam ad octavum decimum a aetatis suae per- venit annum, in quo in secundo a Levitis numero dedicatus fenum coetibus puer adjunctus est. Stupere complurimi, sed externi, qui mores illius cum aetatis immaturitate jungebant: seram credebant dignitatem hanc redditam esse qui noverant. At ille venerabilis Crispinus Episcopus, favoris nescius, pertinaci tenens districtione censuram, et quem numquam nisi bona conscientia duxit ad gratiam, sic eum mulcebat sensibus, ut morderet obtutu, et sub specie frontis rigidae clandestinum circa discipulum nutriebat affectum. Pascebatur alumni sui optabili conversatione Pater, et in omnibus ejus actibus oculos amoenabat; in quo tamen ille subdiaconi ordine nihil amplius quam biennio commoratus, meritorum suorum sal- tibus evectus exiluit, nec se diu intra angustias modici honoris anima est dives passa refrænari. Festinabat ad Leviticam dignitatem conscientia, quam numquam vota praesumpserant: exigebat conversatio, quod desideria penitus ignorabant. Circa metas tamen praefati honoris et terminum, unum ejus opusculum summotenus libet attingere.

7 Summas vocitatur b ager, qui in eo loco situs est, in quo terrenum marginem gulosus c Padani gurgitis morsus arrodit, et flexuose serpens fluvius largitur in compendio alterius, quod furatur ab altero, simulque fit lucrum finitimi aliena calamitas. De hujus praedii finibus antiqua cum Clericis Burco quidam lite certabat: ad quod jurgium dirimendum senile nimis, et praeterquam conjici possit annosum, adhuc puer iste dirigitur. Electus est enim qui et fortiter illatas intentiones exciperet, et maturitate consilii inferendas temperaret. Attulit tamen quod solet omnium criminum mater intentio: nam processu sermonis et scandali, ipse Burco, qui malitiae suae sordido lenocinaretur assensu, summum facinus sine aliquo timore commisit: nam sanctum virum ita fuste percussit ut sanguis protinus ebulliret.

8 At ille pacatissimus iram repressit; nec vindictae spe provocatus efferbuit, turbatumque potius et attonitum percussorem blandissimo deliniebat affatu. Illico miseram se clamans et orbatam filio ob atrocitatem facti Capraria Burconis mater occurrit: crederes eam circa funus pignoris sui illa, qua fugatur omne consilium, in carorum mortibus lamentatione jactari: lambebat vestigia sanctissimi juvenis ejulans mater; et, Parce, clamabat illi, quem numquam ad indignationem vis ulla compulerat. At ille supplicentem prohibebat, ne sibi invidiam rogando concii-

taret, ne se non merentem delati honoris sarcinis impediret. d Turbata est repente civitas, omnium Christianorum in furorem versae mentes. Burco ad exitium poscebatur, et in tanta hominum multitudine nemo placidus, nisi qui injuriam fuerat passus, inventus est. Flebat egregius Pontifex, de infirmitatibus suis et molestiis gaudente discipulo; nam ita satisfaciebat pro eo, qui putabatur inimicus, singulis, ut nec gloriam parcendo jactanter quæreretur; nec vindicando, mandata coelestia praeteriret.

a Christi 436. b De eo breviter 7 Janu. cum de S. Crispino. c Sic Lucanus lib. 6.

Illos terra fugit dominos; his rura colonis

Accedunt, donante Pado

d Gualia: Quod audiens civitas Christianorum (nam Papia ob magnam ejusdem populi religionem sic vocabatur) etc. ridiculum.

CAPUT III.

In diaconatu exercitae virtutes.

Brevi post ad Diaconii evectus infulas vicesimum annum aetatis ascendit, facie necdum barbata bene. Turbatur suscepti honoris tirocinio homo, qui jam ducem poterat implere Christianum; singulorum pro pudore declinabat adspectus, quem universa civitas quasi salutis signum aliquod attendebat. Interea supradictas Antistes omnem Ecclesiasticae conversationis substantiam, et divitias pauperum suorum in ejus potestate committit, volens ante Episcopatum cognoscere, qualem futuris temporibus praepararet Episcopum: et cum vix sit, ut ab eorum personis, de quibus successionis seritur quantulumque suspicio, invidia temperetur, in istius gratia credebatur sibi perire a sanctus Pater, quidquid minus fuisset exhibitum, quaedam in illo sua, quaedam volebat esse majora. At iste quotidianis profectibus etiam cupidissimi in oratione genitoris vota transscenderat. Erat enim genitor, cujus eum per evangelium conceptum verbi coelestis semine foeta alvus effuderat.

10 Nam de pudicitia juvenis mei quid loquar, in quo domum sibi statuerat castitas, et continentia radices fixerat in profundum? Virum se esse nisi per patientiam laboris ignorabat: carnem habere nisi cum moriturum se esse meminerat, nesciebat. Quotiens tamen illum corporeus appetitus, sicut ab ipso didici, ludebat imaginibus somniorum, illico ad vigilias sanctas, continuata jejunia, standi diutissime necessitatem, plena aviditate currebat: talemque bellatrix dextera animae suis certaminibus reddebat carnem, ut illi opus esset postea pro necessitate succurri. Nec tamen refecto corpusculo indulgebat otio. Utebatur lectione pro requie; librorum venerabilium pro blandimentis instrumenta suscipiens. Memoriter semel transcurra reddebat: et ne crederetur Scripturarum divinarum tramitem verborum tantummodo celeritate transvolasse, pingebat actibus suis paginam, quam legisset. Si Propheta fuisset in manibus, prophetantem videres codice amisso lectorem: si Testamenti veteris recensuisset volumina, Moysi dignus aemulator incedebat, taliter ac si illum Israelitica per desertum agmina sequerentur; si Apostolicum lac verborum, et mel Dominicae passionis, severitatem legis condiens scriptura index revelasset, continuo ex ore ipsius dulciora favis verba fluxerunt. Postremo quid libri docuissent, vita signabat.

11 Domum taliter regebat Ecclesiae, ut nec profusione immoderata commissam penum exhauriret, nec odia sordenti parcitate contraheret: intercessionum etiam tunc certamina b proludebat. Nam ubicumque pro remediis miserorum, Episcopi mittebatur imperio, tanta exigebat beneficium arte supplicandi, ut sentirent sibi in caussis profuisse complurimi, ipsum per se Episcopum non venisse. Auebatur circa

civitate ad ultionem conspirante, d

ipse injuriam dissimulat.

Fit Diaconus anno aetatis 20.

probata industria et fidelitate praeparatur successor Episcopo,

a

castus.

carnem varie mortificans,

lectioni sacrae assidue intentus.

b moderatus,

Adm. S. Epiph. 11

a Fit Subdiaconus anno aetatis 18.

S. Crispinum sua virtute recreat.

b c Causam Ecclesiae agens,

fuste percussus:

deprecante culpam percussoris matre,

omnibus ca-
rus.

S. Crispino
jam seni assi-
stit.

Alii tum Ti-
cini insignes
viri.

a S. Crispino
præsentiente
obitum suum,

commenda-
tur Rusticio
viro illustri;

c
qui ejus judi-
cio assenti-
tur.

Rusticius V.
II.

circa eum per dies singulos popularis affectus, et magnis successibus cumulabatur amor, qui ex judicio descendebat. Desiderabatur in illo sacerdotium, cum nemo nutritoris ejus optaret interitum : ipsum tamen ne odor quidem hujus opinionis affaverat; arbitrabatur ad profectum suum sufficere, si cum bona semper æstimatione serviret.

12 Postquam tamen invalida senectus, et semper de infirmitatibus querula, venerabilem virum Crispinum Pontificem occupavit, istius sustentabatur manibus, in hujus nitens erigebatur amplexus : pes illius erat, oculus, dextera, cujus ministerio quicquid optasset fieri, ante jussionem suam videbat impletum : præsentiant enim bonæ mentes eorum desideria, quibus cum integritate famulantur. Talis in Diaconatu a vicesimo incipiens octo annos implevit. Et quidem tunc status ecclesiæ Ticinensis bona Clericorum fruge pollebat. Erant cœlestes viri, quos ille a perfectione incipiens anteibat. Fuit Silvester Archidiaconus ea tempestate, homo in vetusta disciplinarum instructione probatissimus : fuit vir insignissimus, Bonosus Presbyter tam nobilis sanctitate, quam sanguine, Gallus quidem prosapia, sed cœlestis indigena : fuere alii et numero plures et virtute præstantes, quorum idcirco facio mentionem, quia parva laude dignus est, qui tantum miseris antefertur.

13 Circa finem tamen vitæ, quem spiritu prævidebat sanctus Antistes, Mediolanum vicinam expectit civitatem, ubi nobilium germina in esse quadam mundæ ingenuitatis excreverant, quos visitationis gratia requisitos, talibus vir Domini sermonibus appellavit : Ecce filii, jam me ætas compellit ad transitum, jam originariam ad jus suum revocat terra particulam. Commendo civitatem, commendo Ecclesiam, commendo hunc, cujus labori et gratiæ debeo quod usque ad hoc tempus vixi et grandævus et debilis; cujus corporea soliditas, et virtus animæ imbecillitatem meam portavit sine fastidio, cujus ambulavi pedibus, tenui aliquid manibus, vidi oculis, ordinavi sermone : duo videbamur intuentibus, cum unus per concordiam fieret ex duobus.

14 Hæc c Rusticio illustri viro dicta penitus inderunt, qui in omni dicendi genere exercitatissimus tali est orsus eloquio : Scimus, sancte Pater, scimus, et profunda consideratione perspeximus juvenem istum non oportere pro ætatis immaturitate censi; nec debere gravis consilii hominibus teneros pro quadam obice annos adferri. Vir namque cana morum integritate probabilis, geminata laude dignus est, si illi ad venerabile mentis imperium puerile corpus obtemperet. Vive tu tamen, vive exemplum, et forma bonorum operum, et uberiores in eo, si adhuc possunt crescere, lucidæ conversationis fructus adjuuge. His dictis conticuit. At ille piissimus Pontifex benevolentiae ejus impendens gratias, quod secum pari de discipulo æstimatione sentiret, dato vale discessit; atque Ticinum quasi ad sepulchrum festinans regressus est, qui aliquantis emensis diebus morbo regio perfusus lucem seculi nostri superna habitatione commutavit.

a Ita nostrum et vetera alia exemplaria, quæ citat Sirmondus. Scottus sanctus Papa, et multi eo ævo quo suis Episcopos Papas quodammodo appellant. Ennodius uni id tribuit Romano Antistiti, ut ad ep. 1, lib. 4, observat Sirmondus.

b Scott. præludebat. c Ita MS. noster, atque alii præcipuè notæ codices, ut testis est Sirmondus, qui eum esse conjectatur. haud temere, qui cum Olybrio anno 464, Consul fuit, et, ut rei bellicæ sciens, tum Mediolani res fortassis Imperii curabat, seu Severi Imp. auctoritate, sive eo extincto Ricimeris Patricii nutu. Gesta hæc sunt anno Christi 463, Basilisco et Herminero Coss. non anno 430, superstite adhuc Valentiniano, ut censet Spelæ.

CAPUT IV.

Episcopatus susceptus, in eo benefacta.

a Ex tempore in isto bonorum omnium consensus

adducitur : magnus illico in tota urbe concursus. Rapitur a lamentatione funebri in gaudium populi consecrandus Antistes. Flebat iste intemperanter dolore mortis paternæ, cui reddi debitas lacrymas promiscuæ multitudinis lætitia non sinebat. Resistebat, in quantum poterat, et b indignum se jam Apostolica imitatione clamitabat : sed tantum magis surgebat in eo dilectio cunctorum, quantum in multitudine magna solus erat, qui se vocitaret indignum. Nunc quid pluribus utar, qui omnia explicare non valeo? Finitimarum civitatum junguntur studia, et attrahitur tanta collectio, ac si initiandus esset totius orbis Episcopus. Ducitur Mediolanum adhuc reluctans, et magna, si dimitteretur, munera promittens, qui ut fieret noluit spondere vel minima : consecratur cum omni celebritate cunctorum : exultabat mundus de tam sanctæ ordinationis insignibus : extraneorum habitatores urbium tanto se tripudio jactabant, quasi ipsis proprie profuturus infulas sacerdotales exceperit. Aliquos tamen magnarum urbium incolas edax consumebat invidia, quod tantum oppidi Ticinensis angustia habere meruisset Antistitem, cum apud ipsos sola Pontifices Metropolitanæ jactantiæ vocabula tuerentur.

16 Exacto ergo dedicationis suæ die, Ticinum rediit, convocatisque universis Presbyteris, ac ministris, talibus eos instruxit et confortavit alloquiis : Quamvis me, Fratres carissimi, inter primordia immature titubantem judicii vestri et susceptæ dignitatis pondus oppresserit; memini tamen, quod magna gratiæ vestræ debeam cui maxima contulistis : et licet parendi vobis magis quam jubendi habuerim voluntatem; mutavi tamen per officium personam serviendi, animum non amisi. Estote pacifici, estote unanimes : onus meum mecum dividite : fit enim ad portandum facilis sarcina, quam multorum colla sustentant. Meam vobis communionem servandam cum omni humilitate polliceor; neque futurum esse quemquam, qui me nisi cum Domino nostro possit offendere. Auctorem bonorum operum servate pudicitiam : et ne injuriosum putetis, quod grandævus et Presbyteros de continentia et integritate servanda puer appellat; conversatio, non anni, aut adolescentiam aperit, aut senectam. Speculamini meæ conversationis interna; et si indignum aliquid agnoscitis, coercete. Nemo ut Ecclesiæ Principem admonere timeat, si probat errantem. His ita dictis conticuit; surrexerunt omnes, et consona, quasi ex pristina meditatione, submomentanea tamen voce dixerunt : Ave Pater probatissime : ave Pontifex singularis : bonum te quidem universorum sensit electio, sed optimum etiam tua testantur alloquia. Crescis sanctis meritis apud conscientiam nostram, et reperiris luce operum, supra quam porrigebatur opinio. Quibus breviter perstrictis, suscepto omnes munere disceserunt.

17 Mox sibi beatus Antistes proprio ore leges, quibus se posset tenere, dictavit. c Primum statuit non lavandum, ne nitorem animæ, et interioris hominis fortitudinem, balnea magis sordibus amica, confringerent. Deinde decreverat numquam esse prandendum; sed ne propositi sententiam supervenientum vis ulla temeraret, et aut jactantiæ nebulis, aut avaritiæ fama læderetur, definivit numquam sibi cœnandum, ut commutatio horarum, ac per hoc semel in diem reficiendi tempus afferret : cibos jussit sibi placere viliores, nihilque in apparatione ferculorum nares saporemque suum posse offendere, nisi quod aromatibus condiretur. Olerum et leguminis pascebatur epulis, sed neutrum horum usque ad satietatem capiens : vini quiddam parum, quam tamen exiguitatem Apostolicæ admonitionis memor, sumebat ob stomachi cavendam debilitatem.

18 Procedendum censuit in omnibus in quolibet aeris

AUCTORI
B. ENNODIO
EX MSS.

b
S. Epiphanius
invitus conse-
cratur Me-
diolani Tici-
nensis Episco-
pus,

Mortatur suos
ad virtutem,
et ut se erran-
tem moncant:

omnes ap-
plaudunt.

Abstinet bal-
neis cœna,
lautis cibis.
c

1. Tim. 3. 23.

*Aerum
Fama
Ricimer
Epiphanius*

*promptus ad
opem feren-
dam.*

aeris terrore maturius, ita ut vigiliarum formam lectoribus antecedens ad ecclesiam praeberet Episcopus. Postquam vero ad altaris confinia pervenisset, nullam deliberavit futuram esse necessitatem, quae inde nisi impletis solennibus possit abduci, *d* junctis pedibus usque ad consummationem mystici operis stare se debere constituit, ita ut humore vestigiorum locum suum depingeret, et longe aspicientibus indicaret. Intercessionum tantam sibi proposuit curam, ut ipsum se miseris inferre crederet molestiam, quam per negligentiam a quibuscumque permisisset inferri. Ad patientiam laboris tempore otii, ut necessitati sufficeret, corpus aptavit. Hoc sibi vivendi pragmaticum vel disciplinae dogma proposuit, aggressus est, servavit, implevit.

a Scott. et Sirm. ex templo in istum. *b* Scot. dignum.

c Gualla et Spelta fide hallucinantur, dum quae hoc numero continentur, omnia clericis ab Epiphanio aiunt esse praescripta.

d Gualla: Ad altare autem, pro observantia ingentis suae religionis, nudis stabat pedibus. Nec ut dicit Ennodius, nec verisimile est.

CAPUT V.

Suscepta ad Anthemium Imp. pro pace legatio.

Mox per universum mundum sanctam illius conversationem illa, quae licet in gloriosis actibus tardior esse solet, fama non tacuit, sed ad aures *a* Ricimeris, qui tunc secundis ab *b* Anthemio Principe habenis Rempubl. gubernabat, detulit. Nam Imperatore Romae posito, seminarium inter eos jecit scandali illa quae dominantes sequestrat invidia, et par dignitas causa discordiae. Surrexerat enim tanta rabies atque dissensio, ut mutuo bella praepararent: et praeterquam origo irarum proprios suggerebat stimulos, lis ipsa circumstantium consilio nutriebatur. Nutabat status periclitantis Italiae, et affligebatur ipsis discriminibus gravius, dum expectabat futura discrimina. Interea apud Ricimerem Patricium Mediolani e tempestate residentem fit collatio Ligurum nobilitatis, qui flexis genibus, soloque prostrati pacem orabant Principum, et ut ab scandalo utraque partes desinerent, occasiones gratiae ab una precabantur offerri. Quid plura contexam? Mulcetur Ricimer et velle se reparare concordiam per motus multorum fletibus pollicetur: Sed qui, ait, potissimum hujus legationis pondus excipiet, quem tantae molis cura maneat? Quis est qui *c* Galatam concitatum revocare possit et Principem? nam semper cum rogatur exuberat, qui iram naturali moderatione non terminat. Tunc uno omnes ore responderunt: Vester tantummodo ad pacem declinetur assensus; est nobis persona nuper ad sacerdotium Ticinensis urbis adscita, cui et belluae rabidae colla submittant: cui ante preces offeratur beneficium, quod a quolibet petiturus advenerit: cui est vultus vitae similis, quem venerari possit quicumque, si est Catholicus et Romanus; amare certe, si videre mereatur, et Graeculus. Jam si ad sermonem illius veniamus, numquam sic diras aspides verborum digitis incantator Thessalus violentis poterit evocare carminibus, quomodo ille effectum petitionis suae etiam a negaturis extorquet: pendet in arbitrio ejus, cum loqui coeperit, sententia audientis: perdet jus suum, qui excusare disposuit, si illi alligandi copia concedatur. Tunc Patricius Ricimer ita respondit: Detulit ad me hunc hominem, quem exponitis, fama gloriosum: et in hoc magis admirationi mihi est, quod cum omnes habeat laudatores, nullos ejus, quibus per invidiam abundare solet novitas, prodit inimicos. Ite ergo et rogate hominem Dei ut ambulet. Jungite etiam meas preces.

20 Egressi de concilio statim Ticinum petunt: causam narrant: fuis, ut istum laborem susciperet, B. Epiphanius rogatur lacrymis. Qui, ne extenuaret beneficium si filios diutina supplicatione torqueret, antecessit desideria postulatum, quos tamen taliter

allocutus est: Quamvis tantae rei necessitas probatissimae personae pondus inquirat, et titubet sub gravi fasce portitor immaturus, affectum tamen, quem debeo patriae, non negabo. Quibus breviter narratis, quoniam erat loquendi parcus, ad Ricimerem Patricium perrexit, a quo simul visus et electus est. Mandato ergo sibi legationis ordine Romam petiit. In quo itinere quid molestiarum sustinuerit, quidve virtutum gesserit, festinans ad majora praetereo.

21 Mox tamen, ut supradictae Urbis portas ingressus est, fama, quae absentem illum notum fecerat, digito coepit ostendere: conversi illico omnium oculi, stupere mentes attonitae, quod tantam sibi exhiberi reverentiam imago ejus index sanctitatis exquireret: inexpressibilis se culpae reum fatebatur quilibet potentum, si tantum genua ejus amplexus est. Tollebatur clamor in caelum: nemo illum in mortalium numero computabat, cui omnia coelestis gratiae videbant bona constare. Perfertur ad Principem Anthemium studio legationis Episcopum venisse Liguria, hominem quem nullus possit etiam dives eloquio sufficienter exponere. At ille: Callida mecum Ricimer et in legationibus suis arte decertat. Tales dirigit, qui supplicatione expugnent, quos ille lacessit injuriis: perducite tamen ad me hominem Dei; qui si possibilia precatur, admittam; si difficilia, supplicabo ne excusationem meam gravetur accipere. Dubito tamen an Ricimer apud me, quod poseit, obtineat; cujus scio votorum intemperantem esse personam, et in conditionibus proponendis rationis terminum non tenere: sed veniat directus Antistes, et laudatam jam pridem praesentet effigiem. Egre diuntur officia Palatina: tota Urbe, *d* Jube rogaris audiebat Episcopus.

22 At venerabilis et seculis omnibus probatus Pontifex, posteaquam ingressus est, et proferendi sermonis donatus licentia, quamvis fugitivae potestatis insignia ostrum gemmasque rutilantes reverendae imaginis fulgore compresserit, (etenim quasi absente Imperatore, ita in se oculos traxerat singulorum) tali tamen narratione incipiens januam oris reseravit: Summa coelestis Domini, Venerande Princeps, est ordinatione dispositum, ut cui tantae Reipubl. cura mandabatur, per Catholicae fidei dogma Dominum et auctorem et amatorem pietatis agnosceret, per quem bellorum furorem pacis arma confringunt, et calcans colla superbiae concordia superat, quod fortitudo non praevalet. Sic namque David praedicabilem, parcendi magis inimico animus reddidit, quam intentio vindicandi: sic perfecti seculorum Reges et domini supplicantibus indulgere coelesti arte didicerunt. Supernae namque dominationis instar possidet, qui imperium suum pietate sublimat. Hoc ergo Italia vestra freta judicio, vel Ricimer Patricius, parvitatem meam oratum direxit, indubitanter conjiciens, quod pacem Romanus Dominus tribuat, quam precatur et Barbarus. Erit enim triumphus vestris proprie profuturus annalibus, si sine sanguine viceritis. Simul nescio quae species fortior possit esse bellorum, quam dimicare contra iracundiam, et ferocissimi Getae pudorem onerare beneficiis: gravius enim percellitur si postulata impetret, quem puduit hactenus supplicare. Tractandus deinde anceps bellandi eventus: in quo tamen si ita praevaluerint peccata certamine, vestro regno defraudabitur, quod partes utraque perdiderunt: nam quaecumque apud Ricimerem, si amicus est, salva sunt, cum ipso a vobis Patricio possidentur. Cogitate pariter, quia bene causae suae ordinem dirigit, qui pacem primus obtulerit.

a Ms. nostrum semper Ricimerem vocat. Gualla Retimerum. Illic Coss. Constantino et Rufo, ex Magistro militum Patricius factus, annis quindecim in ipsorum nece Caesarum lusit, pari ambitione et crudelitate. *b* Pusaeo et Joanne Coss. an Ch. 467. Anthemius Patricius a Leone Aug. missus, Occidentis suscepit imperium Aug.

ad eum venit:

mittitur Romam.

*Magno honore
excipitur a
Romanis:*

*ab Anthemio
etsi legatio-
nem suspec-
tante,*

*admittitur:
d*

*pro pace pe-
rorat:*

*Ricimer roga-
tur a Liguri-
bus ut sinat
se reconcili-
ari Anthe-
mio Imp.*

c
*querenti ido-
neum Fecia-
lem proponi-
tur Epipha-
nius.*

*laudata ejus
eloquentia:*

*annuente Ri-
cimere,*

*rogatu suo-
rum,*

Ricimer.

*Anthemius
Aug.*

imperium XII Aprilis. Ergo sub annum 468 vel 469, hæc S. Epiphani contigit legatio. c Anthemium, qui et mox Græculus, et Sidonio lib. 4, ep. 7. Græcus Imperator, dicitur, quippe qui e Græcia nuper exortus. d Alii, ubi rogatus adveniebat.

CAPUT VI.

Pax sancita, alia præclara Epiphani opera.

Hactenus admirandus Pontifex prosecutus, loquendi finem fecit. Tunc Princeps erigens oculos, desertum se omnium vidit aspectibus, atque in eum invitatos vultus esse cunctorum; quem admirari nec ipse desinebat. Tunc alto trahens verba suspirio ita orsus est : Quamvis inexplicabilis mihi, sancte Antistes, adversus Ricimerem caussa doloris sit, et nihil profuerit, maximis eum a nobis donatum fuisse beneficiis; quem etiam, quod non sine pudore et regni et sanguinis nostri dicendum est, in familiæ stemma copulavimus, dum indulsimus amori Reipublicæ, quod videretur ad nostrorum odium pertinere. Quis hoc namque veterum retro Principum fecit unquam, ut inter munera, quæ pellito a Getæ dari necesse erat pro quiete communi, b filia poneretur. Nescivimus parcere sanguini nostro, dum servamus alienum. Nemo tamen hoc credat propriæ caussa factum esse formidinis. Nam in tanta circumspectione salutis omnium, solum pro nobis timere non novimus. Bene enim apud nos compertum est perire Imperatori laudem suæ virtutis, qui pro aliorum cautela non metuit. Sed ut tuæ venerationi ad liquidum conatus illius aperiatur, quoties a nobis majoribus donis cumulatus est Ricimer, toties gravior inimicus apparuit. Quanta contra Rempublicam bella præparavit? Quantas externarum gentium per illum vires furor accepit? Postremo etiam ubi nocere non potuit, nocendi tamen fomenta suggessit. Huic nos pacem dabimus? hunc intestinum sub indumento amicitiarum inimicum c sustinebimus, quem ad fœdus concordiæ nec affinitatis vincula tenuerunt? Grandis cautio est adversarii animum cognovisse : etenim hostem protinus sensisse; superasse est : perdunt semper deprehensa odia stimulos, quos occultata conceperant.

24 Sed si in his omnibus Reverentia tua et vadis et mediator accedit, qui potest spiritali indagine consilia nefanda invenire, et inventa corrigere; pacem, quam et tu poscis, negare non audeo. Postremo si solitæ calliditatis astutia etiam te fefellerit, certamen jam vulneratus assumat. Me tamen statumque Reipubl. tuis committo et commendo manibus, et gratiam, quam supplicanti et profuso per se Ricimeri negare disposueram, per te primus exhibeo. Profunda enim deliberatione compendiis nostris in hac parte consulimus, si in incertis procellarum erroribus navem ex boni gubernatoris ordinatione flectamus. Quis enim tibi excusare præsumat beneficium postulanti, cui oportuerat ante preces offerri. Hæc Imperator. At venerabilis Sacerdos, Gratias, inquit, omnipotenti Domino, qui pacem suam Principis menti inseruit, quem adinstar superni dominatus vicarium potestatis suæ voluit esse mortalibus.

25 Quibus breviter enarratis, accepto etiam pro concordiæ firmitate ab Anthemio sacramento discessit, festinans ad Liguriam reverti, quoniam Resurrectionis Dominica tempus instabat, per quod maceratis jejuniorum cruce corporibus, carne frigida spiritus hilaris recalesceret, dum a Redemptore nostro moriendo mors vincitur, fidelis spei cibis anima saginatur. Vicesimo a se, cum Romam egressus est, futurum Pascha dies promittebat. Tanta tamen iter celeritate confecit, ut quarto decimo die improvisus et famam præveniens, Ticinum ingrederetur, comitibus sane plurimis in via derelictis, quia nec abstinentiam ejus sustinere poterant, nec laborem. Ecce concursus præstolantium tanti Antistitis adventum, domi positum videre, quem nondum Romam egressum fuisse

cognoverant. Lætæ urbis tripudia attonito Ricimeri indicantur : pacem factam consono omnes ore clamitabant : exultatio infinita provinciatur, et sicut hominum mos est gratius habere quod redditur, quam si omnino non pereat, dulcior erat concordia, quæ post litem revocabatur, et pax quæ jam pene desperata contigerat. Evocabatur Reverendus Pontifex, ut diu expectatum Mediolanensibus præsentaret aspectum. At ille ne velut debitas gratiarum actiones præsens videretur exigere, visitationes eorum sub colorata specie declinabat.

26 Igitur processu temporis et laboris quotidianis successibus vitæ in eum meritum geminabatur. Erat illi germana natu minor, religione non impar, d Honorata nomine, cujus vitam per singula virtutum genera longum est eloqui : sufficit tamen ad laudum ejus cumulum, dignam tanti viri sororem dixisse. Hanc in ipso, quo de legatione rediit, consecravit anno, quam tamen imbuendam disciplinis cœlestibus, quasi sancta illi natura non sufficeret, e Luminosæ cuidam, feminae stupendæ sanctitatis et singularis exempli, commisit : cujus oporteret fortassis natalium culmina relegi, nisi insignior fuisset vita, quam sanguine. Hæc enim fuit talis, de qua se crederet habere et ipse quod disceret, qui erudiendam consortem uteri committebat. Nam brevi apud hanc depositum Antistitis pignus effloruit, et ad maturitatem bonæ frugis plantaria onusta perduxit.

27 Interea per propositum sibi callem vitæ cursu præpeti Sacerdos venerabilis incedebat, eleemosynis sine retractatione operam dans : quod munus accipientibus vultu et animo blandissimo commendabat, ita ut cuicumque sermonis solius gratiam præstitisset, nequaquam se indonatum putaret abscedere. Erat enim summum præmium talem saltem vidisse Pontificem. Crescebat in dies singulos fama gloriosis successibus, et totum pene mundum illius prædicatione complebat.

a Ricimer patre Suevo, Getica matre natus.

b Hujus nomen ignotum. Nam quæ a Gregorio Turonensi lib. 2, cap. 9, narratur Asila Richimeris conjux, cum filio Theodomere Rege Francorum, gladio interfecta, senior; nec ille Geta, sed Francus fuit.

c Non vanus hic erat metus, ut ad sequens caput dicemus.

d De S. Honorata egimus XI Januarii. Tres alias illi sorores tribuunt Spelta et alii, Luminosam, Liberatam, Speciosam.

e Colitur S. Luminosa 9 Maii.

CAPUT VII.

Profectio Tolosana ad Euricum pro pace.

Defuncto tunc a Ricimere vel Anthemio successit Olybrius, b qui in ipsis exordiis diem clausit extremum. Post hunc c Glycerius ad regnum ascitus est, apud quem, quanta pro salute multorum gesserit, studio brevitatis incido. Nam supplicante sancto viro illatam matri a ditionis suæ hominibus concessit injuriam; cum apud illum reverentia præfati Sacerdotis esset etiam decessore sublimior.

29 Post quem ad regnum d Nepos accessit. Tunc inter eum et Tolosæ alumnos Getas, quos ferrea e Euricus Rex dominatione gubernabat, orta dissensio est; dum illi Italici f fines imperii, quos trans Gallicanas Alpes porrexerat, novitatem spernentes, non desinerent incessere; e diverso Nepos, ne in usum præsumptio malesuada duceretur, districtius cuperet commissum sibi a Domino regnandi terminum vindicare. Hinc utrimque litium cœperunt fomenta consurgere, et dum neutræ partes conceptum tumorem vincendi studio deponunt, sic exuperabat caussa discordiæ. Attigerat jam beatissimus vir octavum in sacerdotio annum, cum repente Nepotis animum submovendæ dissensionis amor infudit, ut repulso simultatis veneno servaret inter Reges caritas, quod tueri arma vix poterant. Evocantur ad concilium, Liguriæ lumina, viri maturitatis, quorum

At cetero
B. ENNODIO
EX MSS.
magna om-
nium lætitia
excipitur

d
Honoratum
sororem con-
secrat, tradit-
que S. Lumi-
nosæ insti-
tuendam.

e

benignissime
pauperibus
subvenit :

a
b
c
a Glycerio
Imp. honora-
tur :

d

e

f

mittitur a
Nepote Imp.
ad Euricum
Regem Gotho-
rum :

Anthemio,
multa prius
questo de in-
gratitudine
Ricimeris,

a

b

c

eam tamen
impetrat :

Ticinum re-
dit,

passit deliberatione labans Reipubl. status reviviscere, et in antiquum columnen soliditas desperata restitui: tantique ad tractatum coiere ex jussu Principis, quanti poterant esse rectores. Seritur de ordinanda legatione sermo: in beatissimum mentes omnium et oculi diriguntur. Fiunt cunctorum sententiae, quasi unius et ore proferrentur et pectore.

30 Quid pluribus? cum laetitia Christi miles occasionem laboris amplectitur, et spe effectum praecepit, de negotii aestimatione confidens, agendi speciem melioraturus inquit: actionem pene conclamationem et valde difficilem, coelestis potentiae praesidio percontatus est, suscepit, implevit. Cujus itineris molestias, necessitatesque non valeam per ordinem digere, nec si mihi centum linguarum fluminibus per meatus irriguos verba fundantur. Nam egressus de Ticinensi oppido, donec ad destinata loca pertingeret, tali viae suae fatigationem arte geminavit, ut si temperius jumentorum defectum considerantes, in futurae mansionis diversoria successerant, praeter Psalmorum continuationem, praeter lectionis perseverantiam, quorum nihil nisi stando faciebat, eligebat secessum nemorea fronde conclusum, ubi connexis arborum brachiis nox domestica texeretur, quod solum refugus per umbracula opaca sol nesciret: et thorum viridante cespite gratia naturalis sterneret. Ibi profusus in oratione continuis fletibus exortem pluviarum terram, oculorum imbribus irrigabat. Reddebantur arva illa fecunda orationum copia, quae frugum esse non poterant.

31 Tali exercitio se macerans Tolosanam, in qua Euricus tunc Rex degebat, urbem ingressus est: quem jam praevia opinio Gallorum auribus, qualis esset intimaverat, Sacerdotibus praecipue ejusdem regionis, quos attonitos de advenientibus inquisitio profunda sollicitat. Erat praeterea eadem tempestate consiliorum Principis moderator et arbiter *g* Leo nomine, quem per eloquentiae meritum non una jam declamationum palma susceperat; qui cum summo gaudio adventum Pontificis indicavit notitiae publicae. Evocatur ex tempore Regi praesentandus Antistes: ad quem illico ut ingressus vidit, salutavit, agressus est: Quamvis te, stupende terrarum Princeps, multorum auribus reddat virtutis fama terribilem; et gladii, quibus finitimos continua vastitate premis, segetem quamdam inimici germinis metant; nullam tibi tamen superni gratiam Numinis dira bellandi praestat ambitio: nec ferrum fines tuetur imperii, si coelestis Dominus offendatur. Regem te habere memento, cui oportet considerare quid placeat: qui cum susceptum hominem portaret ad coelum, pro immensae haereditatis munere pacem discipulis iterata saepius admonitione commendat: cujus nos praecepti necesse est esse custodes, praecipue cum noverimus virum fortem dici non posse, quem vicerit indignatio. Deinde perpendere nos convenit, quod nemo diligentius propria tuetur, quam qui aliena non appetit. Quocirca Nepos, cui regimen Italiae ordinatio divina commisit, ad haec nos impetranda destinavit, ut reductis ad fidem mentibus terrae sibi convenae dilectionis jure socientur: qui licet certamina non formidet, concordiam primus exoptat. Nostis in communi, quo sit dominiorum antiquitas limitata confinio; qua sustinuerint partes istae illarum rectores famulandi patientia. Sufficiat quod eligit aut certe patitur amicus dici, qui meruit Dominus appellari. Haec vir insignissimus Epiphanius.

32 At Euricus, gentile nescio quod murmur infringens, mollium se adhortationibus ejus vultus sui serenitate significat. Leo vero nominatus superius, tanto allocutionis ipsius tenebatur miraculo, ut crederet verbis hujuscemodi expugnari posse mentes, si fas est dici, etiamsi contra justitiam postularet. Taliter tamen fertur ad interpretem Rex locutus:

Licet pectus meum lorica vix deserat, et assidue manuum orbis includat aëratus, nec non et latus muniat ferri praesidium; inveni tamen hominem, qui me armatum possit expugnare sermonibus. Fallunt qui dicunt, Romanos in linguis scutum vel spicula non habere. Norunt enim et illa, quae nos miserimus, verba repellere, et quae a se diriguntur, ad cordis penetralia destinare. Facio ergo, Venerande Papa, quae poscis, quia grandior est apud me legati persona, quam potentia destinantis. Accipe nunc fidem, et pro Nepote pollicere, quod servet intemeratam concordiam; quoniam te promississe, jurasse est. His dictis, inito etiam pactionis vinculo verendus Pontifex valedicto discessit: ad quem statim precatorum turba dirigitur, ut secuturo die Regis epulis interesset: *h* quem ille jam compererat jugiter per Sacerdotes suos polluta habere convivia: cui excusavit, dixitque sibi non esse in more positum, alienis aliquando prandiis *i* vesci, perendie magis se velle proficisci, quod constitutum maturavit implere: et Tolosan tantis comitantibus egressus est, ut pene deserta urbs discedente nostro Pontifice cerneretur. Tantos enim in brevi sibi devinxerat caritate sincera, ut captivitatem flerent, quos apud patriam remanere necessitas constringebat.

33 Inde tamen regrediens singula sanctarum habitationum loca visitavit, Medianas insulas, *h* Cycladas, *i* Lerum, ipsamque nutricem summorum montium planam Lerinum adiit. Unde singulos vitae flosculos decerpit ex omnibus, quos in se boni germinis fomes insereret, et ad maturitatis tempus gravida pomis coelestibus arbor adduceret. Interea exspectatum Italiam lumen redditur, et revertente singulari Sacerdote per sudum rutilans jubat aperitur. Ticinum diu desideratus ingreditur. Nepoti effectum peractae legationis insinuat: et crescente laudum cumulo humilitas in eo pariter sentivit augmentum.

a Ut se ista habuerint, breviter commemorat Paulus Diaconus lib. 46. Hoc denique ipso in tempore, inquit, inter Anthemium Principem, ejusque generum Ricimerem Patricium, qui tunc Mediolani positus praerat Liguria, magnus discordiarum fomes exortus est: cui se vir senectute conspicuus Epiphanius Ticinensis Episcopus interponens, eos primum ad concordiam revocavit. Deinde barbarica perfidia foedus Ricimer rumpit, (erat enim Gothus prosapia) cum manu mox valida ad Urbem contendit, atque apud Anienis pontem castra posuit. Divisa itaque Roma est; et quidam favebant Anthemio, quidam vero Ricimeris perfidiam sequebantur. Inter haec Olybrius a Leone Augusto missus ad Urbem venit, vivoque adhuc Anthemio, regiam adeptus est potestatem. Billimer Galliarum rector cognita adversus Anthemium conspiratione Ricimeris, Anthemio terre praesidium cupiens, Romam properavit. Is cum Ricimere apud Adriani pontem praelium committens, continuo ab eo superatus atque occisus est. Extincto Billimere mox victor Ricimer Urbem invadens, quatuor jam annos agentem jura imperii Anthemium gladio trucidavit. Praeter famis denique morboque penuriam, quibus eo tempore Roma affligebatur, insuper etiam gravissime deprædata est: et exceptis duabus regionibus, in quibus Ricimer cum suis manebat, caetera omnia sunt praedatorum aviditate vastata. Sed non diutius de perfidia letatus est Ricimer. Nam post mensem tertium exercitibus languoribus et ipse interii. Sed quod Epiphanius dicitur senectute conspicuus mendum est librarit; scriptum fuit sanctitate, itaque legit Cuspinianus, occisus est Anthemius *V* Id. Jul. Coss. Festo et Marciano ipsius Anthemii filio, Leonis Augusti genero, anno Christi 472, cum imperasset annos 3, menses 3, Ricimer obiit XV Kal. Septemb. quadragesimo die post Anthemii caedem.

b Olybrius septimo mense imperii vitam peregit, ut scribit Cassiodorus. Obiit vero X Kal. Novembris. Non immerito tunc, Indict. 10, Vesuvius mons Campaniae torridus, intestinis ignibus aestuans, exusta evomuit viscera, ut Marcellinus scribit; cum intima imperii viscera ambitio tetra incendio consumeret.

c Leone Aug. *V*, solo Cos. anno Christi 473. Gundibalo Ricimeris filio, quem Olybrius Patricium fecerat, hortante, Glycerius Ravenne sumpsit imperium, ut habet Cassiodorus, III Nonas Martii.

d Paulus Diaconus lib. 16. Anno deinde sequenti, nimirum 474, Leone Juniore solo Cos. inopinate Nepos patricius cum exercitu veniens. Glycerium regia exiit potestate; eumque apud Salonas Dalmatarum urbem Episcopum ordinavit. Gualla Nepotem et Gondibaro agente Epiphanio reconciliatos scribit, cum alioquin infestis signis pararent concurrere. Hinc Ravennates, qui sibi duce Gondibaro victoriam spondebant, semper deinceps Epiphanio infensus fuisse et Ticinensibus; hisque adeo impositum Ravennae, si eo commearent, vectigal, quod anno demum 4369 abrogatum. Nimis illae antiquae, nec credibiles, causae irarum.

e Hic fratrem Theudericum II, Wisigothorum Regem interfecit, regnumque

recusat Ariani Regis interesse convivio.

h

i

Lerinum aliaque sancta loca visit.

k l

Nepoti pacem nuntiat.

Anthemii Aug. caedes, perfidia Ricimeris ejus generi.

Olybrius Aug.

Glycerius Aug.

Nepos Aug.

Euricus Rex Wisigoth. Arianus.

iter sancte instituit,

g

Euricum hortatur ad pacem;

eam obtinet.

regnumque invasit anno 466, et tenuit usque ad 484. Dicitur aliis Evaricus, Eoricus, Evarix, Heuricus. Hæc ad eum legatio contigit anno episcopatus Epiphaniæ octavo, igitur Christi 474. Nam sequenti anno Orestes Patricius Nepotem, V Kal. Septembris, Ravenna in Dalmatiam fugavit, filiumque suum Augustulum pridie Kal. Novemb. Imperatorem fecit.

f De hac Eurici in Romanum ditionem irruptione sapius agit Sidonius Apollinaris in epistolis, nominatim lib. 7, ep. 6. Evarix Rex Gothorum, inquit, quod linitem regni sui, rupto dissolutoque foedere antiquo, vel tutatur armorum jure, vel promovet; nec nobis peccatoribus hic accusare, nec vobis Sanctis hic discutere permissum est. Is Arvernorum civitatem, cujus Episcopus erat Sidonius, adhuc Romano addictam imperio, occupavit fœdeque afflixit; post an ante hanc Epiphaniæ legationem, ad Sidonii vitam 23 Aug. disquiremus.

g Laudatus hic sæpe Sidonio est, cultusque fidei amicitia, ut ex ep. 3, lib. 8 et 22, lib. 4, liquet. Alarici quoque Conciliarius fuit, ut S. Gregorius Turon. lib. 1, Mirac. cap. 92, scribit.

h De eo Sidonius ep. 6, lib. 7. Tantum, ut ferunt, ori, tantum pectori suo, Catholici mentio nominis acet, ut ambigas ampliusne suæ gentis, an suæ sectæ teneat principatum.

i Ita Sirmondus. MS. nostrum, vespere magis se velle proficisci. Scot. alienis aliquandoque prandiis; vespere magis se velle proficisci.

Stæchades insulæ.

k Ita MS. noster, cæterique fatente Sirmondo; qui tamen Stæchadas restituit, quas Plinius aliique in ora Massiliensi locant, propter ordinem, quo sitæ sunt, ita dictas. Fuere tum cœnobiiis cellulisque refertæ monachorum, ad quos septem postremæ Collationes emissæ a Cassiano.

l De Lirino Leroque, sive, ut nunc vocant, S. Honorati et S. Margaritæ insulis, cœnimus 16 Janu. ad vitam S. Honorati.

CAPUT VIII.

Ticinum ab Odoacre Rege eversum, recreatum et restauratum ab Epiphanio.

Igitur dum talibus se disciplinis et laboribus Christi et Domini nostri operarius exerceret, ecce ille quietis nescius, et scelerum patrator inimicus, magna dolorum incrementa conglutinat, et inquit quibus virum integerrimum passionibus lacesseret. Exercitum adversus a Orestem Patricium erigit, et discordiæ crimina clandestinus supplantator inserit: spe novarum rerum, perditorum animos inquietat: Odovacrem ad regnandi ambitum extollit: et ut hæc perniciēs in Ticinensi civitate contingeret, Orestem ad eam fiducia munitionis invitat. Episcopus cum omnibus ad se pertinentibus præsens invenitur: fit maximus in urbe concursus: prædandi rabies inardescit: ubique luctus, pavor ubique, et mortis imago plurima: discurrebat ille sollicitus, posebatur ad pœnam, cujus substantiam notiolem fecerat amicitiarum fides antiquior. Alii flammæ ruituris ædibus supponebant, alii ad exitium posebant dominum, pro cujus convenerat salute pugnari. Currunt ad Ecclesiæ domum totis direptionis incendiis æstuantes, dum quem videbant erogare plurima, perimmensa suspicabantur abscondere. Pro nefas! thesauros cruda barbaries quærebat in terra, quos ille ad cœlestia secreta transmisserat. Diripitur etiam sancta ejus germana, et seorsum ab eo captivitatis sorte deducitur. Omnes nobilium a suis familiæ sequestrantur: b Luminosa gloriosissima femina parili necessitatis conditione constringitur. O dolor! utræque ecclesiæ flammis hostilibus concremantur: tota civitas quasi unus rogos effulgorat.

35 Cunctorum voces Sacerdotem requirentium audiuntur: nemo periculi sui meminerat, dum major ab illis salutis portio divideretur: cui quamvis confusa in singulorum exitia turba fremeret, honor tamen et inter gladios impendebatur. Nam illico non fuerunt, quos potuit videre captivos. Venerabilem germanam suam prius, quam in vespem diei illius lux funesta laberetur, eripuit: plurimos etiam civium absolvit precatu suo, antequam durissimæ conditionis vincla sentirent, matres familias præcipue, quas immanior in hac necessitate poterat manere commoratio.

36 Postremo status civitatis, quem multitudo barbarica succidebat, unius fortissimæ columnæ sustentatus resurgebat auxilio: nec tantum ad delendum

sufficiebat, exercitus, quantum ad reparandum unius persona Pontificis. Sublato tamen Oreste, et propter Placentinam urbem extincto, deprædationis impetus conquievit. Post quem adscitus in regnum c Odovaceris, tanto cultu insignem virum cœpit honorare, ut omnium decessorum circa eum officia præcederet. Interea ne diu favillis domicilia divina premerentur, ante gloriosus Antistes d reædificandi sumpsit animum, quam expensas aut substantiam præparandi: ingentis pretii fabricas sine nummorum attollere condito non expavit, Apostolicæ admonitionis haud inscius, quod cœlestia regna quærentibus indeficiens jugiter census exuberet; et de pleno semper imperiati, quem non opprimeret in largiendi voluntate paupertas. Dicebat enim: Vix est ut animum divitem possibilitas deserat, et difficillimum, ut sequatur abundantia hominem mente mendicum.

37 Jam jamque tamen fastigia perfectionis majoris ecclesiæ opus attigerat ædificio et dedicationis insignibus adornato: extemplo alterius ecclesiæ, cum columnatus repente paries impulsu callidi serpentis ejectus est: voluit experiri, si multiplex ejus possit vexatione subverti. At ille violentior ne malis ejus cederet assurgebat, et continuo sine alicujus passionis indicio ad reparationem ejus plena se aviditate succinxit. Nimio tamen universitas tenebatur miraculo, quod ab ipso templi tholo artifices cum ingenti machina corruerunt, nullus tamen eorum aut crure debilis factus est, aut aliqua membrorum parte truncatus: quod orationibus Episcopi contigisse, cunctorum sensibus patuit, ut molem propriam ruina sustineret, et a casu suo lapides suspenderentur. Stupendo tamen ordinationis ejus cursu supradicti operis perfectionem labor accepit. Nam consummato, majoris ecclesiæ reparationem orditus, raptim ad fastigia prisce incolumitatis surrexisse conspexit domum Domini, qui necdum compererat inchoatam. Quibus tamen ab eo celeriter exactis mox se in illum divinus favor ostendit: nam in ejusdem anni curriculo summa dæmonum turba de obsessis cœperunt clamare corporibus, flagris se et cruciatibus nimis ut fugerent, Sacerdote Epiphanio imperante, compelli, quos ille modica cum fletu oratione profusa ad extima terrarum confinia transmittabat, ac diversis vocibus ejulantes meritorum suorum urgebat imperio. Sed cum talia per Christi gratiam jugiter faceret, nihil sibi de præsumptionum flatibus assumebat. Tollit enim illis boni meriti potentiam, quibus supercilium fiducia benignitatis attulerat.

38 Interea ne solis civitatem templorum ædibus videretur ornasse, fessis ejusdem urbis habitatoribus remediorum utilitate prospexit. Nam directa legatione ad Odovacrem quinquennii vacationem fiscalium tributorum e impetravit: ad quæ beneficia per singulos dispertienda tanta se castitate continuit, ut nemo ex his minus acciperet, quam is, quo fuerant impetrante concessa. Dum hæc tamen gererentur, in perniciem Liguriæ possessorum, Pelagii, qui ea tempestate Prætorio Præfectus erat, repositus malitiæ ardor efferbuit. Nam coemptionum enormitate gravissima tributa duplicabat, reddebatque onus geminum, quod simplex sustineri non poterat. Unde mox ad sanctum virum oppressorum turba confluit: qui lætus succurrendi occasiones amplectitur, et pro cunctorum necessitate alacer ambulavit, poposcit, obtinuit.

a Basilisco II et Armato Coss. anno Christi 476. Orestem Odoacer Turcilingorum Rex Ticini obsedit, cepitque, et Placentiæ 28 Aug. occidit, ac fratrem ejus Paulum Ravennæ 4 Septembris. Gualia Odovacrem potentioribus armis Papia pulsum scribit, quo auctore? Spelta pluribus bellum hoc describit.

b Gualia et Spelta. Luminosam S. Epiphaniæ scrorem faciunt, nec Honoratæ hic meminere.

c Sine purpura tamen et insignibus, ut Cassiodorus testatur; nec Augusti nomen assumpsit, sed Regis. 23 Aug. 476.

Plura

Victor
B. ENNODI
EX MSS.

d
præcipue ecclesias, etsi nummis carens:

opere cursus subverso,

patienter id fert.

Artifices a tholo templi lapsi, non læduntur,

Epiphanius dæmones pellit ex obsessis:

e
impetrat civibus quinquennii vacationem fiscalium: Pelagii Præf. Prætorio exactio- nes coercet.

a
Capto ab Odoacre Ticino,

et direpto incensoque,

Epiphanius et soror ejus capiuntur: b

ecclesiæ Ticinæ incensæ,

illam multosque alios liberat a captivitate:

urbem reparat,

Plura de hoc barbaro dicta 8 Januarii ad vitam S. Severini.
 a Spelta ceptum reedificari Ticinum scribit 23 April. 478,
 namque Papiam appellatam.
 e Iste mos est bonorum Principum, subvenire afflictis provin-
 cis urbibusque. Confirmat Theodorici et Magni Constantini exem-
 plis Sirmondus.

CAPUT IX.

Cum Gothis Rugisque Ticini gesta.

Sed quid frustra gestio singulorum species laborum
 ejus vel formas eloqui, dum quod non explicat pos-
 sibilitas, præsumat affectus, datque terminum latiora
 opinantibus sermonis angustia. Fuerunt tamen ista
 sacratissimi Vatis desideria, ut cum innumerabilia
 faceret, optaret de laudibus suis aut nulla aut pauca
 perstringi. Unde si quid minus lingua pauper aperui,
 audientum et legentum sensibus derelinquo. Post
 multas tamen, quas apud Odovacrem Regem lega-
 tiones violentia supplicationis exegit, dispositione
 cœlestis imperii ad Italiam a Theodoricus Rex cum
 immensa roboris sui multitudine commeavit. Ad
 quem vir integerrimus, b dum Mediolani jam posi-
 tus esset, occurrit : quem cum ille Regum præstan-
 tissimus cordis oculis inspexisset, et solita judicii
 sui Sacerdotem nostrum libra pensaret, invenit in
 eo pondus omnium constare virtutum : cujus inte-
 gritatem velut fabrilibus lineis ad perpendicularum
 mentis emensus est; quique tali apud suos de illo
 sermone usus est : Ecce hominem, cui totus Oriens
 similem non habet; quem vidisse præmium est, cum
 quo habitare securitas. Fortissimo muro civitas Ti-
 cinensis incolumi isto vallatur, quos oppugnantum
 nulla vis possit obruere, quos nequaquam Balearis
 fundæ transcendat excursus : si qua necessitas inter
 undas certaminum accesserit, tutum est apud istum
 matrem familiasque deponere, et expeditum excur-
 sibus militare bellorum.

40 Interea perduelles animos dediticii exercitus,
 mutationum incendit ambitio; quorum caput c Tufa
 fuit, homo in perfugarum infamia notitia veteri pol-
 latus : qui concepit mente ingenti, ut se desperatis
 partibus cum multitudine redderet. Quod cum Theo-
 doricus Rex principali sollicitudine cognovisset, con-
 tinuo omnem illam, quam totus Oriens vix sustinuit,
 contraxit manum, atque ad d Ticinensis civitatis se
 angustiam contulit. e Videres urbem familiarum cœ-
 tibus scatentem, domorum immanium culmina in
 angustissimis reserata tuguriis : cerneret a funda-
 mentis ædificia immensa migrare, nec ad recipien-
 dam habitantium densitatem solum ipsum posse
 sufficere. Inter hæc ille in bonis vir exercitatus-
 sum, opportunum sibi conjiciens tempus offerri, quo
 benignitatis suæ pleno Austro vela laxaret, et por-
 tum gloriæ per variarum notitiam gentium, et actuum
 celebritatem secunda navigatione pertingeret; pri-
 more in loco (quod nullæ chartæ veterum, nulli li-
 brorum de quocumque loquuntur annales, quod cum
 stupore relator affirmet, vel cum admiratione lector
 admittat) ut cum sagacissima gente habitans, et
 quam nulla suspitionum aura prætervolat in rebus
 dubiis, quando metus periculi etiam mitia contra
 quoslibet corda sollicitat; sic illis fidelissimus extitit,
 ut inimicos eorum toto devinctos teneret affectu, et
 inter dissidentes Principes solus esset, qui pace
 frueretur amborum : applicabat enim ad compen-
 dium unius, quidquid præstabatur ab altero : et re-
 verentia personæ suæ atque dulcedine sic largientis
 temperabat animum, ut nullatenus accenderetur, si
 aliquid a se beneficii per Episcopum et inimicus ac-
 ciperet. Ille fuit, circa quem concordiam et pugnan-
 tes servarent, et cujus quietem bella non læderent.

41 Jam si ad illud veniamus, quod quotidiana et
 ipsos pascebat humanitate raptos, et illis intra ci-
 vitatem sumptuum necessaria ministrabat qui foris

prædia illius continua vastitate deleverant. Nam tot
 millia hominum uno eodemque tempore, cum diversa
 poscerent, reficiebat blanditiis, humiliabat alloquio,
 pascebat muneribus. Si cujus liberi uxorque inimicis
 a qualibet parte fuissent intercipientibus occupati,
 illico supplicationis illius pretio reddebantur suis,
 quos auri redimere non potuisset effusio. Regi aptis-
 simus, et præ Sanctis omnibus venerabilis existerat,
 ut quosecumque Romanorum bellandi licentia homi-
 num ejus fecisset esse captivos, mox illi restitueret,
 quem sola intelligebat aliorum libertate ditari. Deinde
 numerare nequeam, quanta ille subjugatorum ag-
 mina solo proprio reddidit, quanta, ne vexarentur,
 imposuit. Jam si illa retexam, quas inimicorum susti-
 nuit insolentias, quibus laboravit in missionibus;
 quali procellas pessimorum virtute contempsit; ad
 hæc enarranda lingua non sufficiet. Juvat enim certa
 quæque decerpere, ubi sunt omnia admiranda quæ
 referas. Sub tali cruce triennium duxit, soli Deo
 dolorum suorum secreta manifestans, a quo mini-
 strari sibi clandestinum poscebat auxilium.

42 Post hinc f digressis Gothis, civitas Ticinensis
 Rugis est tradita, hominibus omni feritate immani-
 bus, quos atrox et acerba vis animorum ad quoti-
 diana scelera sollicitabat : diem putabant periisse,
 qui illos sine facinore, casu aliquo interveniente,
 fugisset. Quos tamen beatissimus Antistes sermonum
 suorum melle deliniebat, ut efferata auctoritati
 submitteret Sacerdotis, et amare discerent, quo-
 rum pectora odiis semper fuisse dedicata cognovimus.
 Mutata est per meritum illius perversitas naturalis,
 dum inhonoris mentibus radix peregrinæ apud illos
 affectionis inseritur. Quis sine grandi stupore credat
 dilexisse et timuisse Rugos Episcopum et Catholicum
 et Romanum, qui parere Regibus vix dignantur?
 cum quibus tamen integrum pene biennium exegit
 taliter, ut ab eo flentes discederent, et jam ad pa-
 rentes et familias regressuri.

a Probino et Eusebio Coss. anno Christi 489, venit in Italiam
 Theodoricus Ostrogothorum Rex, et Odoacrem primo ad Sontium
 flumen, non longe ab Aquileia vicit, deinde juxta Veronam, quam
 et cepit, ac tertio anno sequenti ad Adduam flumen.

b Theodoricus a Verona digrediens Mediolanum pervenit, in-
 quit Paulus Diaconus, ubi dum consisteret, magna ad eum mul-
 tudo militum pluresque Italiæ populi convenere. Gualta evoca-
 tum a Rege Epiphanium scribit.

c Bernardino Sacco Hilba dicitur. Consularis erat Liguriæ, de
 quo jam citatus Paulus : Sed paucis interjectis diebus rursus de-
 ditus totus exercitus, Tuffa quodam nomine instigante, Odoacris
 se partibus reddidit.

d Paulus : Ea res Theodoricum ita perterruit, ut se suumque
 exercitum apud Ticinensem urbem muniret, et post pauca : Theo-
 doricus itaque aliquamdiu intra munitiones exercitum retinens,
 demum relictis ibi matre, sororibus, universaque vulgi multitu-
 dine, nihil plane dubius de Epiphanii viri sanctissimi fide cum
 expeditis armatorum cuneis ad Odoacris obsidionem Ravennam
 perrexit. Clausit se Ravennam Odoacer Rex, ut scribit Cuspinia-
 nus ex veteri Chronico, 6 Idus Julias, Longino et Fausto Coss.
 anno 490. Pax facta est inter eum et Theodoricum III Kal. Martii,
 Albino et Eusebio II Coss. anno 493, ipseque III Non. Martias
 occisus est a Theodorico, cui ipse insidias moliebatur. Spelta ma-
 tris Theodorici non meminit, sed cum sororibus uxorem ejus et
 filias Ticini relictas scribit. e Spelta varia tunc a Theodorico
 publica opera tradit adificata, palatium ubi nunc Monasterium
 novum, aliaque; sed nullum profert testem.

f Post triennium, ut scribit Paul. Diac. dedita scilicet Ravenna.

CAPUT X.

Theodoricus victor ad clementiam inductus.

Postquam vero perfuncta res est misero exitiali-
 que bello, et vicit is, cujus post triumphum spoliatum
 vagina gladium nullus aspexit, qui præsumptionem
 exercitus sui cum prælio terminavit; illico agressus
 est venerandus Pontifex de urbis suæ reparatione
 tractare, quam ut primum dignis compleret habita-
 toribus, spiritalis prospexit deliberatione consilii, et
 licet eam precatu illius faciente nullus in vastitatem
 temporalis procellæ turbo dispulerat, parum tamen
 credebat posse sufficere, si post ruinam omnium Li-
 guræ civitatum, Ticinus suis tantum contenta indi-
 genis

multos capti-
 vos liberat,
 gratus Theo-
 doricus :

multa et ipse
 a militibus
 patitur.

f
 Rugos imma-
 nissimos, Ti-
 cino potitos,

humanitate
 sibi conciliat.

Theodoricus
 Amalus Rex
 Ostrogotho-
 rum.

Trufa.

Cædes Odo-
 acris.

Ticinum re-
 staurat, cultu-
 ribus aliunde
 evocatis :

Theodoricum
 Regem adit.

a

b

ab eoque ho-
 norifice exci-
 pitur :

c

d

e

Theodorico
 cum exercitu
 Ticini mo-
 rante,

prudenter se
 sine suspi-
 cione gerit,
 utrique parti
 carus :

omnibus be-
 nefacit :

genis exultaret: cœpit finitimarum urbium certos quosque de civibus flosculos legere, atque in suos hortos cultor diligens plantaria jam probata portare, de quibus frugi et idoneus aptissima caperet poma possessor.

44 Interea subita animum præstantissimi Regis Theodorici deliberatio occupavit, ut illis tantum Romanæ libertatis jus tribueret, quos partibus ipsius fides examinata junxisset; illos vero quos aliqua necessitas diviserat, ab omni jussit et testandi, et ordinationum suarum ac voluntatum licentia, submo-
veri. Qua sententia promulgata et legibus circa plurimos tali lege calcatis, universa Italia lamentabili justitio subiacebat. Itur rursus ad illum, qui manu medica publicis consueverat subvenire vulneribus, cujus fonte ærumnarum sæpe fuerat ardor extinctus; qui dum se diceret solum ad tantam sarcinam sustinendam non posse sufficere, rogatur pariter venerabilis Laurentius Mediolanensis Episcopus. Qui profecti una Ravennam etiam pariter pervenerunt, suscepti reverenter. Postquam illis agendi aditus reclusus est, B. Laurentius necessarium duxit illi potissimum perorandi copiam dari, cujus vestigia frequentium legationum laboriosus callis attriverat, et per tramitem hujuscemodi itineris cursitantem non semel hispidum castrensis pulvis effecerat, qui tali publicas petitiones est orditus eloquio:

45 Quantus, invictissime Princeps, per innumera-
biles successus felicitatem tuam favor divinis extulerit, si per ordinem relegam, agnosces te votorum parcum, majora semper a Deo nostro beneficia accepisse, quam optasse meminervis. Sufficit tamen horum unum narrare, sed maximum: quod apud te Principem ibi servorum tuorum causas agimus, ubi solebat inimicus tuus hujus solii possessione gaudere. Habes plurimum Christo Redemptori nostro quod debeas: pro quibus rogamus, ipse largitus est. Cavendum nobis est ne offendatur auctor muneris, si quod præstitit non amemus. Diu suspendo fiduciam meam: placet ire per singula, quæ fando comperi, quæque perspexi accessisse tibi divinitatis auxilio. Seis quæ te pollicebaris acturum, quando confertissimis inimicorum cuneis urgebaris, et circa muros Ticinensis civitatulæ hostilis litui clangor streperet; quando armis, numero adversarii præstantiores, subsistere sola tecum dimicante cœlitus invisibili virtute non poterant. Audebat te aggredi, qui exercitus tuos nuda æstimatione pensabat. Solatiorum tuorum pondus, omnis bellandi apparatus sustinere non valuit. Quoties utilitatibus tuis aer ipse servierit, si recenses, tibi cœli serena militarunt, tibi convexa pluvias pro voto fuderunt. Quis resistere dexteræ tuæ ausus fuit, et cum gratia superna pugnanti? quoties inimici tui ceciderunt mucronibus sodalium suorum? quoties tibi vicit, qui pro hostium tuorum utilitate certabat? His ergo donis cœlestibus vicissitudinem impensa circa homines pietate restitue. Mysticæ oblationis holocausta, sunt, supplicantium lacrymas non sperni. Illud certe perpende, qualibus in regno successeris, quos si, ut liquet, malitia expulit, casus illorum necesse est ut sequentes informet: ruina præcedentium posteros docet: cautio est semper in reliquum lapsus anterior: non sine exemplo militat, qui respicit, qua caussa decessor ejectus est. His freta Liguria vestra nobiscum supplicat, ut legum vestrarum beneficia sic tribuatis innocentibus ut noxios absolvatis. Exigua est apud Deum nostrum misericordia, si illos tantum læsio non sequatur, qui reatu carent: culpas dimittere, cœleste est; vindicare terrenum.

46 Post hæc siluit. At eminentissimus Rex infit; quo loquente attonita de voluntate ejus corda pavor arcebat: Quamvis te, Venerabilis Episcope, pro meritorum tuorum luce suspiciam, et multa apud me confusionis tempore reposuisses beneficia, quibus frui te convenit tranquillitate revocata;

regnandi tamen necessitas, qua concludimur, misericordiæ, quam suades, non ubique pandit accessum, et inter res duras nascentis imperii pietatis dulcedinem censuræ pellit utilitas. Exemplorum cœlestium testimonio assertio mea nititur: offendisse legimus Principem, qui cœlitus destinatum neci inimicum subduxit exitio. Pœnam meruit lenitas, quam potuit intulisse districtio. Ultionem suscepit, qui detrectat inferre. Vim divini judicii aut attenuat, aut contemnit, qui hoste suo cum potitur, indulget. Justitia coercendi sunt, quos constat gratiam non secutos. Vitia transmittit ad posteros, qui præsentibus culpis ignoscit. Nam quod de Redemptoris nostri patientia loqueris, illos vere amplectitur lac gratiæ, quos austeritas legis informat. Nunquam a medico adductus est, nisi ab illo, qui primum putrida ferro membra desecuit, et latentem penitus e sinu viscerum produxit illuviem. Qui criminosos patitur impune transire, ad crimina hortatur insontes. Tamen quia precibus vestris, quibus superna assentiuntur, obsistere terrena non possunt; omnibus generaliter errorem dimittimus: nullius caput noxa prosternet: quoniam potestis et apud Deum nostrum agere, ut sceleratæ mentes a propositi sui perversitate discedant. Paucos tamen, quos malorum incentores fuisse cognovi, locorum suorum tantummodo habitatione privabo: ne forte exurgens necessitas vicinos inveniat nutritores, et malorum adjuncta successibus bella consurgant. His præcellentissimus Rex dictis, Virum Illustrissimum a Urbicum acciri jubet qui universa Palatii ejus onera sustentans, Ciceronem eloquentia, Catonem æquitate præcesse-
rat: cui præcepit ut generalis indulgentiæ pragmaticum promulgaret. Quod ille ad omnem benignitatem paratissimus illico tanta brevitate et luce contexuit, ut et illa culparum genera cognoscerentur abolita, quæ putabantur fuisse reservata.

^a Erat hic Theodorico, quod Eurico supra Leo, Laconius infra Gondobado.

CAPUT XI.

Iter in Burgundiam, pro captivorum redemptione.

Interea secretius Rex præstantissimus Sacerdotem venerandum Epiphanium imperat evocari; quem tali compellat affatu: Judicii nostri ex ipsa sententia, gloriose Antistes, pondus intellige: ut cum tot in regni nostri circulo Pontifices esse videantur, tu potissimum in tanta re quasi unicus eligaris: nec enervata per meritum tuum hujusmodi æstimatores illudit opinio. Solus esse juste crederis, cujus splendore tamquam globis lunaribus minorum siderum lumen obtunditur, et modicæ lucis radii præfulgida conscientiæ suæ luce fuscantur. Quis quærat noctis lampadam, ubi solis jubar effulgerat? quis candelæ præsidium, ubi caminis indesinentibus fidei pyra succenditur? Postremo talem a me oportet dirigi, qualem suscipiens libenter auscultet. Vides universa Italiæ loca originariis viduata cultoribus, in tristitiam meam segetum ferax spinas atque injussa plantaria campus apportat, et illa mater humanæ messis Liguria, cui numerosa agricolarum solebat constare progenies, orbata atque sterilis jejunum cespitem nostris monstrat obtutibus. Interpellat me terra, quocumque respicio uberem vinetis faciem, cum aratris impexa contristat. O dolor! nullus humor illorum labris infunditur, a quos a vini copia Ænotrios vocavit antiquitas. Hæc quamvis Burgundio immitis exercuit, nos tamen si non emendamus, admisimus. Populatæ patriæ cessamus succurrere, et aurum apud nos habetur in conditis? Quid interest pecuniis an ferro, adversariorum animos inclinemus? obtulisse, quod mentes capiat hostis, vicisse est; oculuisse, superari. Suscipe ergo, Christo adjuvante, hujus laboris sarcinam,

AUCTORI
B. ENNODIO
EX MSS.

*Is præfatus,
sæpe in victis
severitate
utendum.*

*incentores re-
legat, ceteris
ignoscit:*

a

*separatim
evocat Epi-
phanium:*

*questus Ligu-
riæ vastatio-
nem per Bur-
gundiones,*

a

*eum mittit ad
Gondobadum
Regem pro re-
demptione ca-
ptivorum.*

*ad Theodori-
cum jus liber-
tatis adimen-
tem iis qui
hostibus ali-
quando adhæ-
serant, mitti-
tur:*

*commemora-
tis Dei in eum
beneficiis,*

*ad clemen-
tiam eum
hortatur.*

Carcinam, ex qua communem habeamus in cœlesti repromissione mercedem; quia novus iste propriis insignibus titulus laudis accrescit per manus tuas de oppugnatoribus nostris sine sanguine triumphare. Princeps eorum *b* Gondovadus est cui reverentiam tui venustas inseruit; quem videndi te nimia cupido stimulat. Crede mihi, pretium captivitatis Italicae erit vester aspectus: redemptos putabo esse, quos cupio, si ad terras illas talis redemptor accesserit. Quam magno suffragio vincuntur oculi, quibus te offerimus? Sed quid demoror manus arva poscentia? Polliceor tibi redivivum statum Liguriaë, polliceor soli lætitiā, et post Transalpinam peregrinationem reducem fecunditatem. Ex accedenti tibi aurum commodatur, pro qua talis Legatus acturus es.

48 Ad hæc Episcoporum lux Epiphanius respondit: Quanto, venerabilis Princeps, pectus meum tripudio repleveris, si sermone possit ambiri, pro divitiis meritorum tuorum immeditata et continua verba profunderem; sed quam sermoni meo interceptus denegetur successus, monstrant lacrymæ gaudiorum, quas dolorum alumnas nunc parturit exultatio. Proinde intellige ad referendas optimo Regi tam pro nobis, quam pro se ipso gratias plus me sentire posse, quam eloqui. Justitia prius an bellorum exercitatione, an, quod his præstantius est, omnes retro Imperatores te pietate superasse commemorem? Habes unde gentis nostræ rectores accuses: tu redimes quos illi persæpe aut permiserunt fieri, aut fecerunt ipsi captivos. David legimus pro singularis laudationis exemplo idcirco maxime cœlorum proximitates indeptum, quod oblato manibus suis Sauli pepercit inimico: et in testimonium concessæ potestatis exuviarum ejus particulam rapuit per quam et licentiam probaret et votum. Deus bone! in quanta remuneratione hujus factum suscipis pro tot millibus oppressorum libertate tractantis, qui illum pro unius servati hominis sanguine sublinasti. Perage igitur cœpta festinus, et felicitatis tuæ oblationem lætus apporta, meque, quamvis sim paratus, stimula, ne in offerendo tam odorato sacrificio tarditatis obice refræneris. Christi redemptoris nostri erit concedere, sicut ex operibus futurum conjicimus, ut vere holocausta tua per meas manus possis offerre. Precor tamen ut indultu Clementiæ tuæ Victor Taurinatis urbis Episcopus comes mihi et particeps hujus itineris adjungatur, in quo clarum est epitomam omnium constare virtutum: quo socio adhibito de Domino nostro securus spondeo nullum effectum propriis petitionibus abnegandum. Quibus auditis Rex eminentissimus annuit. At tremendus Pontifex dicto vale discessit.

49 Ex tempore portandæ pro redemptio pecuniæ destinantur, suscipiuntur. Egreditur: Ticinum impiger venit. Et quamvis adhuc hiemali torpore. Martius mensis glaciales fluminibus frænos imposeret, et cana nivibus juga Alpium transituris minarentur exitium; sed mortiferum frigus, et concretas algore glebas, fidei ardor exuperat: numquam in gelu labitur, cujus fundamentum petra solidavit. Ordinato igitur itineris sui viatico, profectus est. Diceres quod universa impelleret, quæ poterat retinere necessitas: nec cibi ipsius capiendi mora sustinebatur: et cum singulos cum ipso positos ille plenus discriminibus callis turbaret, solus inter pericula timere non noverrat, quem spes vitæ certa comitabatur.

a Ita Servius in 1. *Aneid.* OEnotria dicta est veta vino optimo, quod in Italia nascitur, vel, ut Varro dicit, ab OEnotro Rege: idem alibi repetit. Posterius probatur viris eruditis, prius fere ut Grammaticorum commentum rejicitur.

b Gunderico natus, regnum cum fratribus partitus anno 473, patre mortuo: sed mox Chilpericum S. Chrotildis patrem, et Gondomarum, tandemque et Godegisilum extinxit; merito immitis Burgundio dictus hic a Theoderico. Gundibarum vocat Gualla.

[CAPUT XII.]

Captivi partim gratis, partim pretio dimissi a Gondebado et Godegisilo Regibus.

Interea illa, quæ itineris ejus fuit semper prævia, et in apparatu diligens præcessit fama, et tanta Gallos insignium ejus relatione complevit, ut quasi superni numinis adventu aut præsentia turbarentur: concurrebat omnis ætas et sexus, et quos a vicinate viæ ipsius longa intervalla sejunxerant, ardor animi proximabat. Quidquid habuit quisque pretiosum obtulit; et si non habuit, aliunde mercatus est Patri. Ubique opulenta diffusio: inemptis dapibus mensæ cumulabantur peregrinorum, et illis, quas nisi comparatas incolæ habere non poterant; escis sine pretio utebantur externi. Tunc quoscumque indigentum reperit, illis, quæ erant donata, dispersit; domi forisque pascebat miseros: neque fieri potuit, ut quod ad ipsum delatum est, pauperum usibus subtraheretur. Hoc ordine mira celeritate Lugdunum ingressus est, ubi a Rusticius tunc Episcopalem cathedram possidebat, homo, qui et in secularis tituli præfiguratione Sacerdotem semper exhibuit, et sub prætexta fori gubernatorem gessit Ecclesiæ: qui trans Rhodanum fluvium adventui ipsius spiritualis lætitiæ copia repletus occurrit, causam commætionis inquit: quæ essent astutiæ Regis edocuit; quem ne inopinantem objectionum aut responsionis calliditas inveniret, intra penetrabile pectoris certaminum se prolusione firmabat.

51 b Quem postquam Gundovadus terræ illius Dominus venisse cognovit: Ite, inquit ad suos, et videte hominem, quem et meritis et vultu semper ego Laurentii Martyris personæ conjunxi: qui quando nos videre velit, inquirete, et cum jusserit invitate. Mox ad eum omnis Christianorum Principi adistentium turba confluit, qui affatim admiratione capiebantur, quod illa tot linguarum fama tam minorem se in isto, quamvis esset ampla, monstraret; cui numquam sufficeret paupertate sermonum, quamvis ditior justo esset in reliquis. Constitutus ergo videndi Regem dies: ad quem cum ingressus est, salutavit, et sua utrique visione lætati sunt. Dedit summo viro Victori licentiam, si juberet ipse, principium legationis ordiri, qui ad illum omne pondus retulit, ut fuit ad cunctam humilitatem paratissimus. E vestigio decus Italiae Antistes noster talibus verbis cœpit Regem affari.

52 c Inexplicabilis mihi dudum, probatissime Princeps, vestri amor imposuit per iter istud contra naturam et tempus bella suscipere, et crustati montis pericula non timere, quibus dum in metallum aquas aretaverit coagulatum, ex liquore minatur exitium. Transcendi alienis mensibus d nunguidos saltus: posui gressus, quos in suis locis vis frigoris obligabat: postremo mortem non timui, ut tibi celer præmium æternæ lucis afferrem. Inter duos optimos Reges testimonium in cœlestibus dicturus adhibeor, si quod ille misericorditer postulat, tu clementer accommodes. Munus repromissionis Dominicæ æqua lance dividite, et cum ambo amplius habueritis, damna nemo lugebit. Certate Duces invictissimi, et alterutrum vos, exequendo præcepta mystica, superate; in qua conflictatione sic bravium victor accipiet, ut victus præmium non amittat. Sequimini consilium meum, et ambo superiores, ambo pares extabitis. Redimere cupit ille captivos; tu sine pretio redde genitalibus glebis. Mihi credite, nemo uberius in hac caussa, nemo majus accipiet, quam qui nihil acceperit. Defraudabitur præmium partis illius, atque ad tua compendia lucrum transit alterius, si quos et vendere gloriosum est, donare disponas. Proh quantum dispendii de pollicitatione divina offerenti aurum in hoc negotio, si remittatur, infliget! vel quantam pauperiem, si suscipiatur, apportat! divites exercitus tuos

benigne recipitur a Burgundionibus, et Gallis,

et Episcopo Lugdunensi.

b

ipsoque Gondebado Rege.

c

d

Hic suadet ut gratis reddat captivos,

Libenter eam legationem suscipienti,

datur petenti comes Victor Episcopus Taurinensis.

Suscipit iter hieme, magno animo:

tuos faciet contempta pecunia, acquisita mendicos. Audi Italicorum supplicum voces, et de te præsumentium preces serenius admitte. Audi Italiam numquam a te divisam, et multum de animi tui clementia confidentem, quæ si una voce uteretur, hæc diceret : Quoties pro me, si reminisceris, ferratum pectus hostibus obtulisti? quoties pugnasti consilio, ne bella subreperent, ne aliquis meorum duceretur in quacumque orbis parte captivus : quos nunc detines, tu nutristi. Dolose mihi virtus tua beneficium præstitit, si quos ab extraneis tutatus est, custos invasit. Quis catenarum nexibus impeditus duræ sorti non uberiores lacrymas exhiberet, cum se ad conditionem liberator impelleret? *e* quis se subduceret cum armorum tuorum crepitus audiretur, in quo in necessitatibus tutissimum habuere perfugium? Elisis collo manibus matrona sublimis cum traheretur ad vincula, promissit sibi vindicem te futurum : virgo ab stupratoris insidiis pudorem suum tibi credebatur displicere posse, si perderet. In summam capti sunt, quos nemo fugientes invenit. Agricolarum laboriosæ stirpes, et duris exercitæ lignonibus soboles, quos per terram suam pascit infabricata simplicitas, cum loris colla necterentur, et palmas vinciret arcta connexio, nihil pro defensione sua aliud clamitabant : Scimus et evidenter agnoscimus : Nonne vos estis Burgundiones nostri? videte ne ante pium Regem, quæ facitis, excusetis, et illa urbanorum consuetudine crimina suppressatis. Quoties istæ quas ligare præsumitis manus Domino communi tributa solverunt. Novimus quia ille fieri ista non jussit. Hæc auctoritate miseri pro solatiis utebantur : multos tamen integritatis tuæ fiducia fecit interim, cum capti superbius responderunt. Redde ergo residuos patriæ, redde origini, redde gloriæ tuæ. Antiquus dominus provinciam dilige, quam et modernus amplectitur : remitte, quamvis ad alienam ditionem, qui se et ibi positi tuos esse cognoscant. Parum enim gratiæ impendimus illius imperio, cujus misericordiæ nil debemus. Vacua sentibus illam, quam bene nosti, Liguriam, et reple culturis. Quantum muneribus tuis obnoxia sit intelligit, si faciem suam aliquando cognoverit. Domesticum tibi semper est indulgere supplicibus, sicut superbos opprimere : sic in utroque fortissimos ibi per gladium, hic per temperantiam, triumphos acquies. Nostris nostrorumque movere fletibus. Sic in successione regni istius legitimus tibi heres accrescat, et per spem adultæ progeniei ad Burgundionum gubernacula reviviscas. Et licet hoc Deo tribuas, adjice et illud quod nec hominibus externis istud impendis. Jam tibi Italiæ dominus etiam necessitudinis *f* affinitate conjungitur. Si filii tui sponsalitia largitas, absolutio captivorum : offerat pactæ suæ munus quod et Christus accipiat. Hæc cum dixisset, commonito sancto collega Victore surrexit, et usque ad pectus regium lacrymantes, et cum omnibus propter adstantibus capita submiserunt.

53 Tunc Rex probatissimus, ut erat fando locuples, et ex eloquentiæ dives opibus, et facundus assertor, verbis taliter verba reposuit : Belli jura, pacis suasor, ignoras; et conditiones gladio decisas concordæ auctor evisceras. Lex est certantium, quem putas errorem : frænum nesciunt inimicitiae, quem tu Christianæ lucis jubar ostendis. Præliis temperantiam nullus annectit, quæ oris tui nitore, egregie moderator, attollitur. Statuta sunt dimicantium, quicquid non licet, tunc licere : ista sibi forte quies vindicet, quæ narrasti. Hostem suum qui non læsit, adjuvat. Paullatim adversarius a regni sui mole succiditur, cujus imperii radices vicibus amputantur. Reposui Regi partium illarum contumeliam, quam putas illatam : ludificatus specie foederis nihil egi studiosius, nisi ut, quod est cautelæ, apertos inimicos agnoscerem. Concedat tamen divinitatis assensus,

ut solidatum inter nos fœdus longa ætate servetur : invenient partes illæ constantem in amicitia, quem senserunt perniciosum sibi fuisse dum litigat. Vos tamen sancti viri ad domos, in quibus manetis, sine tribulatione discedite, dum ego animæ meæ et regni utilitate discussa, quæ me conveniat præstare pronuntiem. His auditis Pontifices abscesserunt.

54 At ille vocato *g* Laconio, cui et rerum et verborum fides ab illo semper tuto mandata est, quem et prærogativa natalium, et avorum curules per magistræ probitatis insignia sublimarunt : cum quo confert, quoties et pia et religiosa meditatur : et sicut non est cum vitiis sociata nobilitas, nec astringitur ad illecebras lux naturæ, si quid ille benigne facere voluerit, duplicari iste hortatur adhibitus. Cui Princeps : Vade, inquit Laconi, et tota votorum tuorum vela suspende, et Sacerdos a nobis, et Beatus Epiphanius libenter auditus est, cujus te precibus fuisse permotum, cum apud nos verba faceret, animorum indices lacrymæ testabantur : vade et pleno pectore dicta sententias, per quas pactionis illius durissimæ nexus irrumpas. Liceat omnibus Italis quoscumque Burgundionum nostrorum metus captivitatis fecit esse captivos, quos famis necessitas, quos periculorum timor advexit; postremo quoscumque concessit aut adduxit consensus Principis sui, noster absolvat. At paucos, quos quasi ardore præliandi tunc ab adversariorum suorum dominatione rapuerunt, pro illis pretii quantulumcumque percipiant, ne detestabiles apud illos fiant certaminum casus, quorum cum discrimina sustinuerunt, lucra non sentiant.

55 Post præceptum venerandi Regis, impiger ille verborum saltibus indulgentiæ species aut formas exposuit, et chartas ad insignem Antistitem detulit : quas ille cum expectatissima devotione suscepit, et portitorem tanti doni ambienter amplexus est. Qui postquam rumor innotuit, tanta istius jam liberæ multitudinis frequentia subito adstitit, ut desolata crederes esse etiam incolis rura Gallorum. Nam testis hujus rei ego sum, per cujus manus *h* pictacia ad clusuras jussio Sacerdotis elicit, quadringentos homines die una de sola Lugdunensi civitate redituros ad Italiam fuisse dimissos : identidem per singulas urbes *i* Sapaudiæ, vel aliarum provinciarum factum indubitanter agnovimus; ita ut istorum, quos solæ preces beatissimi viri liberarunt plusquam sex millia animarum terris patriis redderentur : eorum vero, qui redempti auro sunt numerum ad liquidum cognovisse non potui, quia inter eos etiam multos fuga eripuit. Sic factum est, ut tunc ad deliberationem omnium subjugatorum transeundi occasio concessa sufficeret. Postquam tamen pecuniarum ille cumulus effusus est, continuo ad expensas redemptionis suggessit necessaria illa, quæ ibi est thesaurus Ecclesiæ, Syagria, cujus prolixam quærit vita narrationem; sufficit tamen ut ex operibus agnoscatur, quam verba transcendunt. Dedit etiam præstantissimus inter Gallos *k* Avitus Viennensis Episcopus, in quo se peritia velut in diversorio lucidæ domus inclusit. Quid pluribus? auro illorum ex maxima parte actum est, ne Gallis diutius servitum pubes Ligurum duceretur. Nec in uno loco summus vir in illa se regione continuit, ne forsitan in longinquo degentes dominorum feritas impediret. Fuit *l* Genavæ, ubi *m* Godigischus germanus Regis larem statuerat, qui formam fraternæ deliberationis secutus bonis operibus ejus se socium dedit.

56 Brevi tamen tantæ liberatorum phalanges remissæ sunt, ut videres longe lateque agminibus ferventia itinera, cum laude Domini nostri, tum etiam splendidissimi Sacerdotis Epiphanii, cujus ministerio atque labore erepti fuerant, redeuntium : et ne tanti lux nostra trophæo muneris privaretur, atque ab oculis

AGCTORE
B. ENNODIO
EX MSS.
Rex de belli
jure præfatus,

9

jubet per Laconium in prælio captos pretio, ceteros gratis dimitti.

h
Adfuit tunc
Ennodius,

i

Gratis dimissi
ad 6000,

Varii pecunias conferunt
ad redemptionem aliorum.

*k**l**m*

Etiam suos captivos, dimittit Godigischus.

amicos semper Burgundionum.

f
addit precibus lacrymas.

*Annuntius
in Principem
et pro-
prietatis
redit stipatus
agminibus ca-
ptivorum,
jam libero-
rum*

oculis ipsius pulcherrimum spectaculum tolleretur, ipse cum his remeavit. Videres duci in triumphis coelestibus vulgus liberum, et pro mactandorum sanguine terram maderferi lacrymis exultantum, cum Heliae currum istarum cohortium ductor scanderet, et quadrijugum adcoelestia pro merito suo raperetur excursa. Non sic Pellæus Princeps Alexander, quem peccatorem orbis canit vana laudatio, captum gentium duxit examen, ut iste revocavit. Ecce tunc comperimus armatorum mentes sanctitate superatas, et cecidisse precibus Electi Principem, qui obvium semper lanceis pectus ingessit. Quantum acutior fuit verborum, quam ferri lamina, hinc lector agnosce : expugnavit sermo, cui se gladii subduxerunt.

*Spelta et Sac-
cus correcti.*

a Colitur S. Rusticus, sive Rusticius, Episcopus Lugdunensis, 25 April. b Spelta et saccus, Divione tum fuisse Gundebadum scribunt, probabilius est Lugduni: addunt, exigenti Gundebado mnemosynon aliquod, sanctum Antistitem, cum postridie in Missæ sacrificio geminas hostias consecrasset, alteram quidem, ut oportet, libasse, alteram in perpetuum impensæ Italici populi benevolentiae monumentum Regi civibusque Divionensibus reliquisse, et promississe numquam impune e Burgundionum finibus efferendam: atque cum scilicet esse, quæ Divione in sancta capella asservatur. Sed quæ libido est mentendi, ut cum laudare Sanctum volunt, non solum vaticinia fingant et miracula, sed turpissima infamia communionis cum hæreticis aspergant? Noluit optimus Pontifex cum Eurico cibum sumere, quod Arianus is esset, adessentque ei perpetuo Ariani Episcopi; et cum Gondobado itidem Arianio participatione sacrorum jungetur? Illius hostiæ, nunc quidem a duobus seculis celeberrimæ, quis antiquorum memini? Claudius Rebertus, qui Divionis ornamenta omnia accuratissime collegit, multa quoque de hac hostia scribit, interque cetera ad Philippum Bonum Burgundiæ Ducem sub annum 1433 a Romano Pontifice missam, cum antea in Romano sacrario esset recondita, multis in locis a vesana cujusdam feritate gladii ictibus perforata, et ex eo sanguine respersa in locis præfatis, qualia alibi in sacratissima hostia plurima accidere porienta.

*Hostia sacra
Divionensis.*

c Pulcherrimam hanc gravissimamque Epiphaniæ orationem, Saccus ex eoque Spelta frigidissimis verbis retulerunt; adjecto vaticinio de regnatura apud Italos Burgundica gente. Satis illustria fuere sancti Antistitis decora, ut non opus sit fabulis ea amplificare. d Id est, nivosos. Ninguis pro nive dictum veteribus.

*Gondobadi ex-
peditio Italica.*

e Nempe citra ulla inimicitias, cum Tufa rebellante in arcio res essent Theodorici. Talium rerum varietates, inquit Paul. Diac. Burgundionum Rex Gundubadus aspiciens, Liguriam cum ingenti exercitu ingressus, cuncta quæ reperire poterat pro voluntate diripiens, infinitam secum ad Gallias multitudinem adduxit, at Gualla in factum somniet post mortem Odoacris, Theodorico in Siciliam, mox et Dalmatiam, cum copiis profecto, ipsamque Papiam aliasque quamplurimas urbes et provincias a Burgundione pro voluntate direptas. f Erat enim Theodorici filia Sigismundo Gundobadi filio nupta. g Fuit hic Ennodio familiaris, ejus ad eum extant epistolæ lib. II, 5, III, 16, V, 24. h De pictaciis, sive pittaciis, aut pycaciis, dictum 16 Janu. in S. Tozzonis vita ad cap. 3, d. i Quæ hodie Sabaudia dicitur, veteris Sapaudie partem tantum retinet. Nam longius olim porrigebatur, cum in Notitia Imperii Occidentalis Ebredunum Alpium maritimarum caput in Sapaudia collocetur, itemque Cularo Allobrogum, quæ est Gratianopolis. Ita Sirmondus. k Alcimus Ecdicius Avitus Ep. Vienne. colitur 5 Febru. Hic de ejus scriptis haud pauca adnotat Sirmondus. l Ea nunc vulgo Geneva. m Ita scribunt libri omnes, inquit Sirmondus; at Godegisilum habent vulgatæ editiones Gregorii Turonensis.

*Sabaudia ve-
luta.*

CAPUT XIII.

Postrema legatio, ægritudo, mors.

*Tarantasiæ
energume-
nam liberalat:*
a

Dum ergo tertio mense cum tali trophæo Ticinum remearet Antistes, ut a Tarantasiam venit (sic enim vocatur oppidum Alpius vicinum) ibi quædam mulier gravi immundi spiritus vexatione laborabat, quæ continuo percepta benedictione absoluta discessit. Ipse tamen suis inopinatus nec suspicantium oculis adstitit. Visus est subito, de quo vix credebatur aliquis posse rumor audiri.

58 Mox tamen ut rediit, curis ex more animum fatigat, ne forte, quibus absolutionem Dominus noster per illum dederat, proprii census possessione turbarentur, præcipue ob nobilium considerationem personarum, quibus immanior apud suos poterat constare calamitas, si vitam inopem reduces sustinerent, et de peregrinationis incommodis sola misericordiæ solatia perdidissent. Ad Regem invictissimum Theodoricum per se mox ire noluit, ne forte laboris sui vicissitudinem in relatione gratiarum aut in exhibitione munerum coram positus videretur exigere. Flagitat enim quasi debitam remunerationem, qui

profligatis Principum jussionibus ipse quid actum sit actor annuntiet. Hoc ergo ille totius acuminis vir prospiciens, declinare gestiebat. Scripsit tamen, et quæ gesta sint loqui commisit epistolis, ne aut tacendo contemptor, aut occurrendo per arrogantiam pronuntiaretur intemperans. Quantum tunc, admirande Pontifex, tua plus egit absentia, quantum impetravit humilitas deprehensa, illi dicant quos de exilibus ditissimos reddidisti. Igitur omnia quæ a piissimo Rege pro miseris per paginam petiit singularis Antistes, incunctanter obtinuit. Serenus præstitit copiam supplicanti, cui pro compensatione laboris sui hoc credebatur posse sufficere quicquid per illum beneficii redemptus et pauper acciperet.

*scribit Theo-
dorico lega-
tionis succes-
sum:*

*reducibus ca-
plivis a Rege
quæ vult im-
petrat.*

59 Postquam tamen omnes, qui revocati fuerant, indultu præferendi Principis, jure suo donati sunt, perfunctam molestiarum suarum molem admirabilis censebat Episcopus; cum necdum biennio exacto a deliberatæ quietis gremio, tamquam a portu cymba, aliis illata tempestate propellitur. Nam infirmis Ligurum et labantibus humeris vix ferenda tributorum sarcina mandabatur. Rursus ad te, afflictorum consolator, accurritur. Doceris frustra reddidisse patriæ cives, si illis in solo avito periclitantibus non adesses. Et quia apud te numquam fatigatus est qui rogavit, suscepisti causas infelicium, et te protinus ad recidiva onera præparasti. Ravennam pro nobis Regem rogaturus excurris, quam, ne te ibi quisquam post Gallicana insignia laudaret, effugeris. Minas cœli, procellarumque discrimina, adhuc quasi ævi integer aut valentia corporis munitus, exuperas. Numquam tibi ad officium aninorum se membra quamvis invalida subduxerunt: frigus, pluviae, Padus, jejunia, navigatio, pericula tonitruum, sine tecto mansio, in ripis fluminis incerti pene sine terra portus, virtuti tuæ dulcia fuerunt et grata successui. b Contristatus est de præsentia tui et ille eminentissimus Rex, qui te videre ambienter optavit. Exposuisti necessitates nostras adventu tuo, antequam diceret; et quales tecum habitantium lacrymæ te compulerint, docuerunt superata discrimina.

*Imposita Li-
guribus tri-
buta depreca-
turus*

*it hieme
Ravennam*

b

60 Ast ubi ad Principem tamen ingressus est, ita loqui cœpit: Solita, Rex venerabilis, mentis tranquillitate famulorum preces intellige. Et me ad postulanda necessaria, et vos ad tribuenda usus informat. Lex tua est, ductor invicte, misereri jugiter: tu semper nutristi spem intercessionum in posterum, dum præsentibus non resistis. Viam supplicationi nostræ patefecit ad reliqua semper apud vos beneficii fides impetrati. Liguribus tuis largire quod proferas, tribue quod reponas. Futurorum quæstus est temporalis indulgentia. Boni Principis mos est cum virtutibus amare famam, et regnum ita ordinare, tamquam ad stirpis suæ posteros transiturum. Nutantes domini hæc tantum quæ accipiunt, diligunt; firmisimi, illa potius quæ dimittunt. Sic terris semina parva committimus, ut multiplicata capiamus: fœnus sine crimine sit triplicatum. Boni imperatoris est, possessoris opulentia. Concede immunitatem anni præsentis Liguriæ, qui eos ab externis, qui supplicant, reduxisti. Quam uberem præsentem nativitatem habuerimus, clementia vestra adstantes interroget. Nemo illi mentitur, cui serviunt, qui convincant.

*precatur suis
immunitatem
anni unius:*

61 Ad hæc Princeps: Licet nos immanium expensarum pondus c inleceat, et pro ipsorum quiete legatis indesinenter munera largiamur; tamen vis meritorum tuorum tractatibus nostris reverenter intervenit. Opus est fieri quicquid injunxeris: juvat omne quod præcipis. Æstimamus enim compendiis nostris adjici illud quod ipse decerpseris. Nihil tu quasi ex accidente deprecere, qui habes a nobis plurima quæ reposcas. Duas tamen præsentis indictionis fiscalis calculi partes cedimus, tertiam tantummodo suscepturi; ne aut ærarii nostri angustia Romanis

c

*duas indictio-
nis fiscalis
partes remitti
impetrat.*

Romanis pariat majora dispendia, aut supplicatio tua expectata patriæ gaudia non reportet. Taliter præfato Regi egit gratias summus Antistes, a quo valedicens discessit.

62 Heu dolor atque gemitus! Omnibus quasi supremi officii, vel ultimæ visitationis studio impiger occurrebat, et cum domus ipsius Christianæ multitudinis turbas evomeret, ipse tamen omnium pentalia adibat. Nullum humanæ mentis crassitudine hebetatum tangebatur tam funesta suspicio, quod instaret transitus ejus, quem ille Spiritus revelatione cernebat. Ningido aere, et quali solent homines ad tecta confugere, Ravennam egressus est, et per omnes Æmiliæ civitates celer venit, tamquam ad sepulchri receptaculum properans, omnibus Sacerdotibus in itinere positis munificus, communis, affabilis, et quasi *d* exagellium relinquens, seipso præstantior. Ut Parmam tamen ejusdem viæ ingressus est civitatem, continuo eum coagulatus in vitalibus humor infudit, quem catarrhum medici vocant; qui se medullitus inserens in ruinam publicam sæviebat.

63 Sed quid formidas oratio? quid velut navifragos scopulos perhorrescis? velis nolis, cujus vita et si strictim ducta est, narrandus est obitus; quoniam nulla præensione libelli, nullis dilationibus promulgatæ laudis, transitus ipsius poterit occultari. Et quamvis velut Scyllæos canes, et patulas Charybdis fauces fragoso discrimina murmure minitantes, velificans carina diffugiat, obitus ejus naufragium non omittit. Quid fletus narrare metuo, quos continua semper necesse est ut ministret effusio? Ergo dum se oppido Ticinensi, nunc misero, propinquavit, quasi alacer et sanus apparuit: quod licet cum omnium exultationibus ob redditum suum introisset, illico gaudia vertit in lacrymas, ægrum se esse die ipsa significans, altera graviorem, et cum grandior per dies singulos appareret infirmitas, adjuta est imperitia medicorum. Stabant mussitantes et attoniti populi, casum in uno homine totius provinciæ considerantes, et funus mundi metuentes. Septimo tamen die inopinatum scelus, ineffabilis calamitas, inexplicabilis luctus accessit.

64 Sed cum beatissimus cerneret Pontifex, sarcina carnis abjecta maturius se ad purum ætheris evolare fulgorem, cujus vox semper illa fuit; Mihi vivere Christus est, et mori lucrum, læto animo ac vultu sereno illos versiculos Davidicos sæpius repetebat: Misericordias tuas Domine in æternum cantabo: in generatione et progenie annuntiabo veritatem tuam in ore meo. Et illud: In manus tuas Domine commendo spiritum meum. Necnon adjiciebat de perfectione securus: Confirmatum est cor meum in Domino, et exaltatum est cornu meum in Domino salutari meo: ut hymnis et canticis et in morte resonans ad sedem suam cœlestis anima remearet, quæ quinquagesimum *e* octavum ætatis annum duxit ad tumulum; *f* triginta in hac Sacerdotali, qualem etsi excerptim lector attendis scalptam, conversatione exemit.

65 Illud namque silentio præterire non debeo, quod ejus sanctæ reliquiæ usque in diem tertium, quo cum summa veneratione reconditæ dignoscuntur, tanto lumine ac decore vestitæ cunctorum visæ sunt oculis, ut splendorem vitæ vultus signaret defuncti; et depositam gloriam jam nunc percepisse gloriosum vas crederetur, in quo vere fuit thesaurus magni Regis inclusus. Quæ ibi fuerunt flumina lacrymarum, quanti planctus, silebo; ne post annosa curricula novellum dolorem scriptor incutiam. Quæcumque ibi mater venit liberatum clamavit ab illo filium; quæcumque uxor, maritum, quæcumque soror, fratrem; qui cœlebs, seipsum; postremo in illa tanta hominum multitudine, et conventu (ut audenter dicam) totius orbis, nemo fuit, qui beneficiis illius aliquid non

deberet. Sed, quæso, jam temperemus a luctibus: contractam tristitia resolvamus frontem; excelsa cum Domino possidet, ob cujus obitum mœremus in terris. Sed quid faciam? quod remediatoris vestri singultus verba difficiunt, lacrymæ ora perfundunt: mugitum resonat omne quod loquor; et intelligo quod numquam ad flentem flens bene veniat consolator. Hæc sancto Patri et Doctori peritissimo idoneus affectu, non scientia, impendi, ut aliquos de conversatione illius flosculos relegerem, ut est longum iter agentibus in usu positum, qui non omnes obvios consulant.

66 Tu mihi anima apud Redemptorem nostrum præpotens tribue, ut cura vacuus, et pectore liber, munda tibi, sicut debentur, præconia mundus exolvam. De cetero habentem in te post Dominum fiduciam non relinquis, et quem religionis titulo insignisti, religiosorum in divinam repromissionem redde participem.

a Sirmondus: Tarantasia olim oppidi nomen, Alpium Grajarum caput. Sic enim et in vetere Itinerario Æthici et in Aviti homilia, quam modo commemoravimus. Hodie Tarantasiæ vocitant, non oppidum, sed pagum ipsum tractumque totius Centronum civitatis. Itaque contra illi accidit, quam plerisque aliis Gallie locis, ut princeps oppidum regioni nomen daret, non regio, seu civitas, oppido. *Egimus supra de Tarantasia 16 Janu. ad vitam S. Jacobi Episcopi.* *b* Baron. consolat. *c* Sirm. incitet. *Scot. illicet.*

d Scot. evangelia. *Sirm. exagellam.* De qua voce ita commentatur: Hoc est, ut interpretor, normam et exemplum. Exagellam enim appellasse videntur libram seu trutinam. ab eo scilicet fonte a quo et aginam et exagium. In antiqua inscriptione, quæ continet edictum Aproniani P. V. sub exagio pecora vendere est adpensa vendere. Zeno item sermone vi, ad Neophytos: Habetis, inquit, aginam, exagium facite, quemadmodum vultis ponderate. Exagium facere, est ponderare; trutina, qua ponderamus, exagella.

e Deerat octavum in MS. Modii. Verum ex superioribus manifestum est requiri. *f* Fallitur ergo Jacobus Gualla, imo et Galesinius, qui triginta et uno sedisse annis scribunt.

TRANSLATIO S. EPIPHANII

TICINO HILDESHEIMUM.

Hildesheimum urbs est Saxonie inferioris, sedes amplissimi episcopatus, in Aulicensi oppido primum, vulgo Eltze, ad Salam rivum a Carolo Magno constituta; mox a Ludovico Pio translata in eum locum, admirabili portento sacrarum reliquiarum, quæ avelli non poterant a trunco cui fuerant appensæ, veluti divinitus electum; ut auctor est Crantziius Saxonie lib. 2, cap. 26. Istiuc S. Epiphanii Episcopi Ticinensis translatus corpus, Ottonis I, Imp. ætate, Otwinii Episcopi industria.

2 Descripsit eam Translationem quidam Hildesheimensis Ecclesiæ sive Clericus, sive monachus, Otwinii æqualis, qui se tum ex Thangwardone Presbytero, qui suis ipse manibus reliquias refoderat, tum ex iis qui adfuerant, testatur quæ scribit didicisse. Hunc illius auctoris commentarium primus ex S. Michaelis monasterii bibliotheca vulgavit Christophorus Braverus noster in libro qui Sidera illustrium et sanctorum virorum Germaniæ inscribitur; sed partem extremam, qua de Gallica legatione nobili comitatus triumpho, omni scilicet juventute Liguriæ, quam Gothi attinuerant, redempta et asserta Ticinum deducitur; atque inde magno omnium desiderio et luctu extinctus, cœloque receptus scribitur, fatetur se, ceu instituto alienam, sponte præterisse, quippe quæ ab ea vita quam Ennodius scripsit, non tam sententia quam verbis discrepabat. At viri magni venia dictum sit, sefellit eum ista scribentem memoria vel calamitas: non Gothi attinuerant illam Liguriæ juventutem, sed Burgundiones.

3 Quia vero severissimis Pontificum edictis cautum est, ne quis Divorum pignora sublegere ea ratione audeat, (quod veteribus quibusdam minori fuisse religioni, plurima quæ passim extant demonstrant exempla) de jure translationis hujus ita disputat idem Braverus: Si quis Translationem hanc ex jure sacrorum æstimet æquus Judex, vel de ea judicium accipiat, reliquiarum hanc deductionem, nec lege, nec moribus

178 factam

Invocat eum
Ennodius.

Tarantasia.

Exagella.

AN. CHR.
DCCCLXIII.
XXII FEB.
Hildesheimum

translatæ reliquiæ S. Epiphanii.

Historia
Translationis:

An ea justa
Translatio:

Ticinum rediens

d

contrahit catarrhum.

ipso die, quo Ticinum intrarat, ægrobat:

male curatur:

pie se parat ad mortem: Psal. 88. 1.

moritur.

e

f

omnes in ejus obitu lugent.

factam illico censebit; sed eos qui manum fecere, et sacras exuvias nativa quasi gleba et fundo abstrahere, interdicto Unde vi. ut levissime dicam, obnoxios fuisse, et repetundarum actione conveniri potuisse, pronuntiabit. Valere interim hujus et superioris ætatis exempla, eamque sibi licentiam immodica pietas et religio fecit, ut callide pii furti, et religiosæ rapinæ titulis, non stricta æquitatis lege has actiones rei dijudicarent, cognitores plerumque litem dissimularent, Magistratus hic plurimum conviverent. Jam quod caput, felicitas eventus, et religionis ex prodigiis et miraculis secutis opinio, fas sæpe et licentiam his evectionibus non solum constituit, sed furti, an sacrilegii probrum in gloriam vertit: quod Franci et Germani afflicta vel a Barbaris vel tyrannis Romanæ Sedis libertate, cum in novo vel precario Imperio, quod Pontifices dabant, nobilitate sua et gente majores sæpe spiritus caperent, non civilibus contenti, sacris etiam potentiam admovent, et religionem licentius, quam vel ipsis expediret vel jus fasque permetterent, haberent. Hinc omnia prope Latii jura una cum Ecclesiis et populis sibi subdere, et qui fide vel armis apud Reges valebant, non honore tantum, sed præmiis quoque læti, contra fas plurimum sibi licere volebant, sive Episcopi essent, sive Militiæ cingulo clari. Aliquid tamen hic Otwinio Præsuli, et Tangwardoni ejus Presbytero veniæ scriptor conciliasse videtur, cum post preces et jejunia de transferendo S. Epiphania per quietem divinitus admonitum Sacerdotem, commemorat.

quando conti-
git.

4 Incidit hæc Translatio, ut ex vetusti scriptoris narratione præclare deducit Bruwerus, in finem anni 962, initiumque sequentis. Nam invitatus a Joanne XII, in Italiam Otto ad Berengarii atque Adalberti comprimentem tyrannidem, anno 961. Papiam venit, ibique ut habet Continuator Chronicorum Reginonis, palatium a Berengario destructum reædificari præcepit. Anno 962, celebrato Papiæ Christi natali, Romam profectus, Imperator a Joanne creatus et coronatus, omnia Romanæ Ecclesiæ ablata restituit, subscripsit diplomati cum aliis plurimis Episcopis et Principibus Otwinus Hildensheimiensis Ecclesiæ Episcopus, 13 Febru. anno 962, indict. 3, anno regni Ottonis 27. Etat apud Baronium diploma tom. 10, eodem anno, num. 3 et seqq. Reversus Papiam Otto, Pascha isthic celebravit: insulam S. Julii recepit, et Novariensi Ecclesiæ restituit, diplomate dato IV Kal. Aug. Anno sequenti natali Domini et Pascha Papiæ celebrato, Berengarium in Monte S. Leonis obsedit tota æstate. Ergo X Kal. Decemb. an. 962, levatum a Tungwardone corpus S. Epiphania, moxque in Germaniam missum; ab Otwinio, dein subsecuto, VIII Kal. Martias Hildesheimium allatum est.

ubi collocata
Hildesheimii
reliquiæ.

5 Ubi primum S. Epiphanius Hildesheimii fuerit depositus, ubi nostra memoria asservetur, declarat Bruwerus, ita scribens: Inquirenti in hanc translationem ex Italia in Saxoniam, Otwini diligentia procuratam, priusquam germana ipsa acta ex S. Michaelis monasterii bibliotheca fueram nactus, id recentiorum panchartæ suggerebant, S. Epiphania corpus ab Episcopo depositum eo loci, ubi nunc est Domus Capitularis, vel adjacens orarium a S. Antonio nomen ferens. Sed S. Godehardus veteris ecclesiæ, quæ principi basilicæ ad Meridiem objacebat, titulos retinuit, videlicet sanctæ Dei Genitricis et Epiphania; ut omnino hanc memoriam ultra pleniusque cum sollicito, compererim Baptismalem Ecclesiam, cujus in S. Godehardi vita mentio fit, esse illam, qua collegium Societatis Jesu jam utitur; eamque congregationem Cleri resedissee, ubi nunc Patres Societatis Jesu domicilium habent. Ceterum intelligo pignus S. Epiphania hodieque argentea tumba asservari in principe basilica, ad sinistrum latus aræ præcipuæ; suspensamque caveam ad sepulchrum S. Godehardi

monstrari, in qua sarcinam piam ab usque Ticino in Saxoniam advectam fuisse perhibent.

HISTORIA TRANSLATIONIS

AUCTORE HILDESHEIMIENSI ANONYMO.
COÆTANEO.

E Sideribus Christoph. Braweri Soc. JESU.

CAPUT I.

*Occasio transferendarum S. Epiphania
reliquiarum.*

Divinæ gratiæ sapientem atque in sua dispositione clementem providentiam, caro humana nec digne admirari, vel lucide satis intueri suppetit: quæ sic suæ Ecclesiæ ab ipso principio electorum prævidit auxilia, ut dum hostis concitaret pugnam, hæc piorum meritis fulta, victrix palmam obtineret et gloriam. Hinc est, quod tota Saxonia spiritali plaudens lætitia, plurima Sanctorum pignora, majoribus quoque nescita, devoto includens sinu fovet et excolit, præsentis vitæ tramitem ac futuræ spem, certa credulitate illorum omnimodis committens. Inter quos præcellit velut lucifer Epiphanius venerabilis Pater, mirificus quondam Papiæ Doctor, nostræ nunc patriæ magnificus defensor, vir sui temporis omnibus virtute imitabilis. Hujus itaque tam præclari patrociniis viri, quia nostram Dominus illustrare atque munire dignatus est patriam, quo ordine illius sacrosanctæ reliquiæ, studio Domini Otwini venerabilissimi nostræ Ecclesiæ Episcopi aspirante, sint primum repertæ, atque ad nos usque deductæ, uti isdem qui huic felicissimo intererat officio, et maxime Thangwardone venerabili Presbytero, cujus opera præcipue in hoc enituit, attestante didici, nihil ingenio elatus, sed devotionis studio debito incitatus, stylo diligentissime traditum posteris usitandum humiliter transmitto.

PRÆFATIO

Multæ in
Saxonia San-
ctorum reli-
quiæ.

Ætas scripto-
ris.

2 Cum Beringarius, una cum filio suo Adelberto, a sceptris Italici regni invaderet, atque unius gentis diadema utrique sibi usurparent, intantum ipse Beringarius avaritiæ exarsit æstu, ut pecunia captus jus fasque quaque confundens, aliquantum etiam de terminis S. Petri, prædatoria vi sibi arripere præsumpsisset. Ad cujus rabiem reprimendam Legatis Domini Apostolici Octaviani, qui et Johannes, invitatur Romam Otto Major, Cisalpinus scilicet Rex, ut aut Patriciatu Romanæ Urbis, quæ sibi a majoribus suis competeat, decisceret, vel fessis eorum rebus succurreret. Accingitur itaque communi suorum consensu, et concilio bellicosus Ecclesiarum miles ac egregius Princeps, contra Apostolicum hostem, valida suorum semper et invicta septus manu; Episcoporum quoque comitatus grege: inter quos Dominus Otwinus nostræ Ecclesiæ Præsul enituit, ipsi Principi tantum commendatus, quantum fide probatus. Capto vero in Castello S. Leonis Beringario, atque in Bavariam cum uxore custodiæ destinato, Alberto nihilominus fugato, reddita pace Ecclesiis, Romam jam Patricius et Imperator Apostolica benedictione creatus Otto Cæsar, Papiam repedavit; Ecclesiasque per Italiam et Tusciam, priorum Principum sævitia ac insolentia neglectas ac desolatas, canonice reformavit, inque antiquum statum restituit.

a

b

c

Ottone I, in
Italia agente.

d e

f

3 Per id temporis pervigil Dominici ovilis provisor Othwinus Episcopus licet corpore suis semotus, tamen studio caritatis illis conjunctus, et benevolentia qua mirifice respersus eos percoluit, quæque ad suæ Ecclesiæ utilitatem et fratrum commoditatem profutura præsensit, colligere studuit; præcipue tamen, ut fida sibi suisque conciliaret patrocina, reliquias Sanctorum, quos apprime ibi celebrari comperit, ab Episcopis petiit, facileque obtinuit; simulque, ne ejus opera

Otwinus Ep.
Hildesh. va-
rias reliquias
SS. impetrat.

opera in accipiendo alicujus versutia eluderetur, vir prudens prospexit. Librorum nihilominus tam divinæ lectionis, quam philosophicæ fictionis tantam convexit copiam, ut qui illorum penuria inerti ante torpebant otio, frequenti nunc studii caleant negotio. Et, quia se in hujusmodi profectu ab omni jactantiæ temperavit fastu, B. Epiphani Papiæ quondam Episcopi, divina gratia, admodum mirifice sanctissima illa contulit pignora. Nam cum ille venerabilis Pater, respectu divini honoris, quo semper animo sollicitus extiterat, ossa Sanctorum furtim surripere, vel absque oraculi præmonitu transferre, quasi præsumptionis duceret, ita tamen mentis suæ judicium libavit, ut nec ipse non audendum quid aggrediretur, nec quod esset agendum, sua auctoritate, dehortaretur. Unde factum est, ut venerabilis Presbyter Frater noster, cujus superius mentionem fecimus, in hujusmodi studio omnimodis deflagrans, cum nil tale attentare, nedum patrare, præsumeret, erat enim ævo provector, ingenio simplicior, crebris se inter orandum jejuniis vigiliisque commacerans, sui votum animi divino dispensandum commisit arbitrio. Non tamen in hoc cœpto usquequaque Antistitis destitutus auxilio, qui tanto se acrius in singulis affligebat, quanto ambobus subtilius consulebat.

4 Solemnibus itaque jejuniorum festive expletis, divinitus, ut credo, ecce affuit *g* Landwardi Mindensis Episcopi Presbyter nostro Fratri contubernii gratia familiarissimus; qui illum adhuc titubantem, cum animum ejus aperiret sollicite de omnibus, ac si idem quod ille sentiret, perquisivit, sanctissimi Patris Epiphani reliquias, sanctæque Virginis Speciosæ uno ambitu templi inclusas auferre suasit, supervenientis noctis tempus, nec in aliud protelandum illis competere. Nec mora: complacitum est: collecto per diem huic officio apparatu necessario, nocturno suffragante silentio, ecclesiam intrant, se tanto opere terra tenus strati, impares accusabant, audacis nihilominus cœpti veniam exorabant, illorum se patrocinio attentius commendantes, ut vel eorum reliquiis renumerari mererentur, vel si id non dignarentur, sine damno saltem sui, ab illis protecti cœpto pie removerentur. Surgentes itaque B. Epiphani sepulchrum recludere diu multoque sudore certabant, nulloque ingenio, cum omne studium impendendo consumerent, proficientes, B. Speciosæ Virginis tumbam in promptu aperuerunt. In pavimentum itaque ante sacras reliquias provoluti, orationique aliquantulum intenti, surgentes eas deosculando, hymnis et laudibus sustulerunt: quarum partem, qui Fratris nostri studio illi suffragabatur, piæ memoriæ Dominus noster Otwinus, huc postea una cum B. Epiphani reliquiis transtulit, commendata, quæ sibi competeat, parte Landwardo venerabili Episcopo.

Berengarius
II, Rex Ita-
liæ

a Berengarius II, Adelberto Eporediæ Marchione, et Ghisela Berengarii I, filia natus, Regis titulum assumpsit cum filio an. 980. b A Legatis legendum videtur, si fuere Joannes Diaconus et Azo scriniarius, ut habet Regionis Continuator. Alii quoque Episcopi et Principes ad Ottonem an. 960, in Saxoniam venerunt.

Joannes XII,
Papa.

c Octavianus Alberici filius, admodum adolescens pontificatum anno 955 invasit, cui nec ætate, nec sapientia, nec virtute ferendo erat, dicitur se Joannem jussit, ea appellatione duodecimum. Putat Baronius eum primum fuisse, qui mutavit sibi nomen. Obiit an. 964, 14 Maii, electo jam ab Ottone contra eum Antipapa Leone. d Aliquis hic est parachronismus, nam prius creatus est Otto Imperator, quam captus Berengarius. e Liuthprandus lib. 6, cap. 6 His expletis Papiæ navim conscendit, ac per Eridani alveum Ravennam usque pervenit: indeque progrediens Montem Feretratum, quod oppidum S. Leonis dicitur, in quo Berengarius et Willa erat, obsedit. Idem oppidum, in prærupta rupe situm, significari videtur in vita S. Severini per Eugippium cap. 12. m. 55, ad castellum nomine Montem Feletem, multis emensis regionibus, apportatum est. Ejus ager vulgo Monte Feltro dicitur, inter Concham et Marechiam flumina. Id oppidum deditum est Ottoni an. 964. f Idem scribit Continuator chronic. Reginonis, at Lambertus Schanaburgensis an. 964. Berengerus Rex obsessus est in Monte S. Leonis: ibique captus atque in Babenberg ductus est cum Willa uxore sua: nisi per Bavariam missus est Bambergam. g Fuit Landwardus undecimus Mindensis Ecclesiæ Episcopus, ut ex Chronico Mindensi patet. k Veretur Braverus ne pro

S. Leonis
urbs.

Honorata Speciosæ nomen obrepserit. Tradit tamen Ferrarius coli Papiæ S. Speciosam 18 Junii, ejusque extare vilam, et corpus asservari in templo S. Epiphani; unde patet non integrum corpus esse in Saxoniam deportatum. Sed nos ad eum diem plura.

CAPUT II.

Refossæ avectæque reliquiæ.

Sed, cum postea omnis spes nostri Fratris, qua in adipiscendo S. Epiphanium animo sudavit, pene defriguisset, tentandique nullum ultra haberet solatium, ad orationum item jejuniorumque confugit præsidia; quod de se non præsumebat, hujus Sancti meritis attentius commendabat. Evolutis itaque aliquot diebus, non sine magna sui contritione, quippe qui se pro hujusmodi studio Deo totum abstinencia et supplicatione effudit, divinitus in somnis admonitus, ut ipse mihi satis quippe verecunde, jactantiam namque omnimodis refutaverat, exposuit, animosior factus; jejuniis fisus simul et oraculo, nocturno aspirante tempore, assumptis personis tali negotio probatis, ecclesiam B. Epiphani adiit. Cumque januæ quasi prioris successus gratia sibi commendatæ appropriaret, pulsus custodibus, qui insequabantur, cessit, ostiolumque fenestræ instar bipedalis non amplius mensuræ, ante sibi numquam cognitum casu impegit, ingressusque imminentium declinavit impetum, delusitque studium. Fiducia ergo insueta fultus, erat enim simplicioris animi, sociis inductis, tentanda quoque primus aggredditur, illos et adhortatur.

6 Primo sancti Patris sepulchrum solerti diligentia usquequaque perlustrantes, vident quod a hypogeo specu ad quinque pedes sarcophagus, ut post claruit, infossus, desuper marmore fulciebatur, quadrato insuper adhuc muro exstructo. Columna quoque nihilominus marmorea altaris vice ejus honori dicata, simul et nomini, caput versus stabat erecta, basis parte sarcophagum occupans, ut geminam præstaret gratiam, decorem scilicet et munimen. His igitur quantum dabatur perfectis, consultius tempori et labori cedendum dicentibus, prædictus Frater noster, primus officio accingitur, alios adhortatur: sicque gratia Dei, animositate freti facillime muro partim rescisso, marmore immensi ponderis mirifice admodum a paucissimis remoto, purgantes locum sanctum, tandem invenere sepulchrum. Illud igitur aperire certantibus, maxima difficultas occurrit de statua, quæ licet parte pedis, ut dixi, supposita esset, ita tamen sibi vendicavit sarcophagum, ut in aperiendo omne studium eluderetur et ingenium. Desperantibus jam omnibus, actu consilioque diu suspensis clarum divinæ pietatis effulsit miraculum. Nam repente columna, quæ tumultum occupabat parte, stupentibus qui aderant, frangitur, alia incolume altare firmiter sustentante, ipsoque impetu currendo longius ab ambitu sepulchri revoluta, facultatemque illis cœptum opus implendi, celeritatemque præstabat. Rebus deinde ad votum cedentibus, nil operis eludebatur, apertoque sine vi sarcophago, tantus odor exuberavit, ut aromata æque similitudine excelleret ac dulcedine.

7 Deo itaque in commune laudato, exsurgens a terra sæpeditus Frater, ante tumbam bis vel ter prostratus, cum fide ac summa devotione cœlestem thesaurum, pretiosissimum sancti Patris Epiphani corpus integre colligans, puro atque ad hos usus parato linteo involvens, venerabili nostro Otwino Episcopo desiderabile munus apportavit, nimium jam ejus absentia suspecto, quem et lectulo, ut alios deluderet, cubando, pervigil circa tertiam vigiliam præstolabatur. Quod ille ita, ut erat involutum, in capella Sancti Michaelis, juxta quam hospitabatur, devotissime susceptam, altari imposuit, deinde prostratus diuturnis hymnorum melodiis, grates Domino magna animi compunctione litavit, surgensque scrinio ad hoc provisio, religiosissime reconditum, annuli sui impressione diligentissime signans, b Angiam Insulam, in qua

AGGTORE
ANONYMO.
COETANEO

Tangwardo-
mus divino in-
stinctu, post
jejuniū,

S. Epiphani
sepulchrum
tentans,

miraculose
adjuvatur;

odore quoque
suavi expi-
rante;

corpus ad Ot-
winum de-
fert; hic in
Germaniam
mittit,

b

qua ipse quondam monachus regulariter enutritus et conversatus est, Abbati, qui tunc monasterio præsidebat, servandum præmisit.

8 Facta autem de hoc postea inquisitione, Imperatore graviter contra hoc commoto, unanimiter Clero cum populo conclamante sublatum urbis provisorem, patriæ defensorem (nam post e S. Syrum, cujus præcipue eo loci pullulant merita, hujus Sancti patrociniò innitebantur) omnium Episcoporum Clerici jubentur examinari. Sed hoc terrore divinitus, ut credo, cunctorum pace sedato, religiosus Pater Otwinus, cura sibi commissæ plebis suspectus, quam biennio fere, aulico, quamvis invitus, servitio detentus, reliquerat, suam Ecclesiam revisere disponit; acceptaque Imperiali licentia, dum familiariter Imperatori colloquitur, secretum de Reliquiis S. Epiphani in fidei pignus Præsul confitetur, sicque ejus auctoritate fretus, Alpes versus properans, sospes his transcensis, Augiam Insulam conscendit; ibique aliquantulum consistens, haud minus obedientiam Fratribus impertivit, quam dudum juvenis consuevit; acceptaque benedictione, atque suo summo ditatus Patrono, monachis reliquias deducuntibus, profectus, adstipulante itineris proventu, aliquot diebus evolutis, incorruptum thesaurum sanctissimi Patris Epiphani pignora, aliorumque complurium, ad nostram perduxit Ecclesiam.

9 Quanta tunc populi lætitia, quanta tunc fuerit matrum exultatio, vel quanta in occursum tanti Patris properantium Clericorum esset devotio, quis valet evolvere? Quis ibi præ gaudio a lacrymis temperaret, cum decus Italiæ nostræ affulsit patriæ; cum novum sidus illuxit nostratibus? Translatum est autem corpus beati ejusdem Patris a Fratre nostro, decima Kalendarum Decembrium die, ad nos vero Dei gratia comitante, a Domino nostro sanctæ memoriæ Othwino Episcopo, octava Kalendarum Martiarum die perductum, atque cum maxima populi frequentia universique Cleri tripudio in ecclesia collocatum est.

a Id est, subterraneo. b De Augiæ divitis celeberrimo olim canobio agemus 3 Novemb. ad vitam S. Pyrmintii, et hoc die a vitam S. Meinradi c De S. Syro Ticinensis urbis patrono agemus 12 Septemb. et 9 Decemb.

CAPUT III.

Miracula ad reliquias facta.

Illud etiam diligenti devotione inserendum reor, qualiter in ipso principio sacrosancti introitus, tanti Patris signis effulserit virtus. Nam die, quo sanctæ reliquiæ ad nostram Ecclesiam perducebantur, ad tanti Patris obsequium frequens in via utriusque sexus occurrit concursus; quos quidam longa podagræ tabens molestia, lento subsecutus est gradu, fluentibusque jam nervis, plus gressum baculo, quam naturali egit modo. Appropinquantibus itaque reliquiis, cum currendo quisque alium, ut in talibus moris est, prævertere niteretur, repente ab omnibus, quibus comes ierat, derelictus, studio quo poterat innixus baculo, doloris, ut ita dicam, immemor, a tergo multitudinem, ne premeretur, effugeret, suos insequitur, sancti Patris merita, non quippe rusticum latebat, implorans assidue; cum ecce leniter podagricus humor restringitur, fluentes arteriæ solidantur, ad cursum plantæ paullatim informantur. Nec tamen quamquam fide salutem deprecaturus, occurrat, hanc in promptu sibi adstipulari credidit; verum cautius se sustentans, dum omni corpore acrius nititur, baculus frangitur, ipseque toto pondere terræ illiditur. Ulnis itaque surgere nitens, dum pedum auxilium pertentat, et hos diligenter contrectat, integerrimæ saluti condonatos, qui ante tumore induruerant, reperit; exiliensque, sanctas reliquias comitando prosequitur. Et quia villa Upstede hospitabatur; quam domum incolebat Macco nostræ Ecclesiæ Advocatus, ab illo agnitus, cujus sedulitate quoque sæpe fruebar, dum curationis suæ ordinem illi contexit,

Deum in tam perspicua virtute collaudans, Venerabili Antistiti nostro Othwino, hæc testis infirmitatis vel sanitatis exposuit, hoc mirificum perspicuumque opus revelare palamque prædicare suasit.

11 Nec minus quoque illud memorabile et meritum illius insigne prætereundum arbitror, quod admodum mirifice Dominus in Vullerio nostræ Ecclesiæ Diacono, ad declaranda tam eximii Patris merita, spem quoque simul totius congregationis erigendam, illius patrociniis operari dignatus est; cujus sanitatis tot testes existunt, quot supersunt Fratres, qui illum in monasterio tunc noverunt. Renum namque vehementi dolore graviter laborabat, nec medicorum quoque ingenio poterat mederi, licet multi gratia succurrendi accederent, pluraque impertirentur. Jamque jugis passio in augmentum progressa, acrius crude-scere, atque per dies violentius crescere cœpit, ambulando usum vix baculo innixus egit: interdum quoque pedes, reptando manibus adimit, aliter enim non potuit. Ecce autem in vigiliis hujus sancti Patris, primæ horæ diei psalmodiis Canonice finitis, Fratribus ad collationem properantibus, obseratis adhuc juxta normam monasterialis vitæ januis ecclesiæ, ille venerabilis vir hoc tempus, quo se tanto patrono attentius liberiusque lacrymis supplicationibusque mactaret, nactus, nec aliud per diem populis hæc festa frequentantibus competere sciens, suspirio gravi, anhelitu difficili, durius, ut ante numquam, dolore agitatatus, baculo nitens, vix quam dictu satis sit, per gradus brachiis manibusque reptando, ascendit; nam genua tibusque sævius jam per venas nervosque discurrens invaserat dolor; veniensque ante sanctissimum corpus se in terram cum multo labore, et ingenti doloris cruciatu projecit, diutissimeque orationi immoratus, magna contritione cordis se totum Domino profudit: lacrymarum itaque uberius imbre profusus, ulnis nitens paullatim surgere parat, deinde leniter notum bacilli admodum caute auxilium pertentat; erectusque tandem sine dolore, miratur, stupet, nec tamen quamvis salutem optet, credere aude; manum admovit, locum, ubi sævius doluit, pertractat; nec signum doloris sentiens ullum pavimento sternitur, Deum parentemque gratificat patronum, fortiterque surgens viso venerabili Fratre Wirindago Presbytero, baculum salutis indicium, quo ante sustentabatur, levat, valenter descendit, qui reptando prius ascendit. Stupefactus itaque Frater repentina salute occurrit descendenti, auctoremque tanti miraculi cognoscens, laudat; et quia ipsa die Fratres lavandi negotio studebant, ad balneum illis in occursum properat, quibus suæ sanitatis ordinem pleniter exposuit.

12 Quanto namque ab ipso sacrosancto reliquiarum introitu meritorum illius insignia quotidianis virtutum effulserunt incrementis, clarius facta quam verba loquuntur. Quotiens enim aeris intemperiem, vel pestis obortæ illuviem, illius reliquiis nostram urbem lustransto sedavimus? Sæpe quoque jugi siccitate arva torrente, easdem circumferentes, quasi imperando pluvias eliciimus. Quis enim unquam hujus Sancti provolutus feretro, et quamquam fractus molestia, non mox erectus, animo inter orandum ejus vicina præsensit auxilia? Sed hæc fortassis quibusdam videntur superflua; sunt tamen clara meritorum ejus indicia, firmaque posteritatis solatia. Hæc tantum de beneficiis per beatum atque magnificum Antistitem Epiphanium divinitus nobis collatis pro ingenii mediocritate perstrinxi, quod audax inceptum ac viribus impar, gemina, devotionis scilicet, ac debita gratia subii, ut et Fratrum diligentiae sequenti ævo opera Dei, quæ sicut scriptum est revelare et confiteri honorificum est, legenda devotissime subministrarem, nostro quoque tempori, tam egregia Dei facta posteritati stylo transmittere, negligere incuriæ et inertiae notam, meo studio abstergerem.

et nephritici dolores.

ipse quoque sequitur.

Hildesheimum id transfert.

Ad Sancti reliquias pulsa podagra.

Sadata pestis, et tempestas: oblenta pluvia.

Tob. 12. 7.

DE

DE S. AVITO II, EP. ARVERNENSI IN GALLIA.

SUB FINEM
VIII SEculi.
XXI JANUARIi.

S. Aviti na-
talis.

genus,

eruditio,

tempus Sedis,

NOT. 110.

Testatur Joannes Savaro celebrari hoc die apud Arvernos S. Aviti, secundi ea appellatione illius civitatis Episcopi natalem. De quo vetustissimum MS. Martyrologium, quod S. Hieronymi nomine passim citamus, ex autographo S. Willebrordi Clementis a Laurentio monacho Epternacensi de scriptum: Arvernus depositio Aviti Episcopi. Haud fere alium recentiore in eo Martyrologio reperimus: et fuit Avitus S. Willebrordi fere æqualis, ut necesse sit omnino sanctitatis fama celeberrimum fuisse, cujus nomen mox a morte inscriptum sit fastis Sanctorum. Nisi fortassis S. Avitus I, qui nunc 20 Septembris, olim hoc die coli consuevit. MS. Hibernicum conventus Dungalensis itidem antiquissimum: Aviti Episcopi. Carthusiani Colon. in addit. ad Usuard. Arvernus Aviti Episcopi. Prolixius elogium habet Andreas Saussaius.

2 Fuit S. Avitus S. Præjecti, cujus 25 Janu. vitam dabimus, successor; frater et decessor S. Boniti, cujus 15 Janu. vita extat, ab auctore cœtaneo conscripta, e qua discimus, Inclyta progenie Arvernicae urbis oriundum fuisse: cujus pater Theodatus, mater vero Syagria vocitata est, e senatu Romano dumtaxat nobili prosapia. Arvernus quoque ortus olim Avitus Augustus, qui anno Christi 455, VI Id. Julias, suscepit imperium, Sidonii Apollinaris socer. Ab eo an ut nomen, ita et genus traxerit Avitus noster, haud conjectamus.

3 Fuit vero, ut in eadem S. Boniti vita traditur, vir exterioribus studiis eruditus, sacrisque litteris, omnibusque officiis divinis præpollens; et ter quinis fere amplius annis magna cum alacritate Arvernica sibi commissam rexit Ecclesiam. Savaro solum decem ei Sedis annos tribuit, minus mensibus tribus. At secum ipse pugnât Savaro, dum anno 670 (quem Adeodati Papæ quartum facit, Pogonati Imperatoris 3, Childerici Francorum Regis primum; quæ omnia non congruunt, cum 670 Christi, fuerit Vitaliani Papæ 14, Theodorici Regis 3, Constantini Pogonati 2) anno ergo 679, occisum esse S. Præjectum, suffectum S. Avitum scribit Savaro; Avito successisse S. Bonitum anno 685, Joannis Papæ, et Justiniani junioris primo, Theodorici Regis 17. Illud constat Childerico viventē occisum esse

S. Præjectum, ipsum Childericum anno 667. Avito vero subrogatum Bonitum, eo tempore quo sub Theodorico Principe Pippinus regni primatum tenens, atque curam palatii gerens, cunctaque gubernacula suo disponebantur arbitrio. Cepit eam dignitatem apud Austrasios Wlfoaldo amoto Pipinus anno 687, anno vero 691, totius regni magisterium adeptus est. Unde consequens est, aut non continuo, ut trucidatus est S. Præjectus, creatum esse avitum, sed vacasse aliquamdiu Sedem, rebus Præsertim regni cæde quoque Childerici turbatis; aut sedisse ultra annos 15, qui minimum ad annum Christi 688. Theodorici 21, pervenerit.

4 Idem porro Avitus Episcopus, ut in vita S. Præ- ædificia, jecti narratur, in loco ubi Sancti (Præjectus, Amarinus, Elidius) fuerant interfecti, monasterium studuit collocare, basilicam erigere, et unum ex parentibus S. Præjecti, Godonem nomine, Abbatem constituit. Scribit Savaro alia præterea ab eo ædificata Sanctorum martyria; et ad Volovicense illud monasterium, cui Godonem præfecerat, S. Austremonii primi Arvernensis aliaque opera, Episcopi transtulisse reliquias, Issoriaco oppido everso; qua de re ad S. Austremonii vitam 1 Novembris dicemus.

5 Tandem languore correptus Avitus, ad extremum successor designatus, est usque deductus: cernensque suæ migrationis imminere diem, divino afflatus Spiritu, acceptoque consilio, sibi Ecclesia concordante, virum Dei sibi met successorem, suæque Sedis dignissimum judicat Sacerdotem Bonitum..... Cumque vir Dei supradictus germanus ejus relationem pro auctoritate adipiscenda regia direxisset, etc., suffectus illi est S. Bonitus, ut in hujus vita dicitur; qui deinde quod hanc electionem judicaret haud satis sacris legibus et sancitæ a Patribus disciplinæ consentaneam, sese episcopatu abdicavit: licet certum sit, sive quod eas ignoraret leges, sive potius quod divino afflatus Spiritu id egisset; nihil in ea successoris designatione Avitum noxæ admisisse.

6 Sepultus est S. Avitus in S. Venerandi ecclesia, ut sepultura, Savaro tradit ex lib. 1, de SS. et eccles. Clarom. num. 10, ac deinde ad proximam S. Illidii ecclesiam translata ejus reliquiæ. Fit illius in Breviario et Missali Claromontano commemoratio hoc die, eodem teste Savarone. translatio.

DE S. MEINRADO, SIVE MEGINRADO,

EREMITA ET MARTYRE IN HELVETIA.

AN. DCCCLXIII.
XXI JANUARIi.

Einsidlen,
S. Meinradi
cænobium,

celebre

et religiosum.

Eremus Deiparæ, vulgo Einsidlen, celeberrimum apud Helvetios, inter Tigurinum et Lucernensem lacus, in Nigra, sive Obscura, Silva, monasterium est; primum S. Meinradi anachoretica habitatione, dein martyrio consecratum, postea præclara ecclesia amplisque ædificiis ornatum, sed præcipue cælestibus prodigiis nobilitatum: ut Christophorus Hartmannus ibidem monachus, qui illius annales singulari studio digestos evulgavit, libere profiteatur in proloquio ad Augustinum Abbatem: Etenim aut me suscepti operis amor et professio transversum agit, aut nullus uspium Christiano in orbe alius locus neque Reginae cælorum præsentia religiosior, neque Antistitum nobilitate et successione illustrior, neque Pontificum, Imperatorum, et Regum, Principumque privilegiis et beneficiis honoratior, aut postremo omnium prope nationum peregrinationibus frequentior, atque miraculis est insignior. Adeo alias aliis in locis sacras ædes videtur summus ille architectus rerum omnium ab reliquis constitutas accepisse et probasse; hanc tamquam perpetuum sui amoris et honoris erga Matrem monumentum, et simul in genus humanum refugium, solatiumque sua veluti manu posuisse, stupendis signis, et incrementis insolitis

fovisse et ditavisse, omniumque pene provinciarum et gentium cultu et religione et concursu celebrari voluisse. Ab Hartmanno eadem descripsit Carolus Stengelius in Monasterologia. Celebre id quoque prædicant Martinus Crusius, Gaspar Bruschius, Sebastianus Munsterus, etsi monasticæ devotionis adversarii. At de ecclesiæ, aut saltem sacelli Deiparæ, dedicatione divinitus ab ipso Christo peracta, deque ipso cænobio, iterum dicendum erit ad vitam B. Bennonis, sive Benedicti, Cellæ S. Meinradi primi restauratoris, 3 Augusti; B. Eberhardi primi Abbatis, 14 Augusti; S. Conradi Episcopi Constantiensis, 26 Novembris; S. Udalrici Augustani Episcopi 4 Julii.

2 S. Meinradi consignata in Martyrologio Romano S. Meinradi memoria 21 Janu. his verbis: In Galliis in monasterio natalis, Augiensi S. Meinardi Eremitæ a latronibus cæsi. Refertur ab aliis quoque hoc die, Menardo, Dorganio, Wionē, Carthusianis Colonien. et Molano in addit. ad Usuardum, Canisio, Galesinio, Felicio, Saussaio, Passim Meinradus, Meynradus, Meginradus; a quibusdam Meinardus; Meinradus a Galesinio; a Saussaio Meinhardus appellatur. In MS. Calendario SS. ord. S. Benedicti inscriptus legimur 20 Januarii. Anno 1599. Breviario Ecclesiæ Constantiensis novo insertum S. Mein-

radi nomen, decretum officium quale de Martyribus fieri consuevit, ritu duplici; sed 23 Januarii, propter S. Agnetis, quæ 21 agitur, festivitatem. Hugo Menardus duos facit Meinradum et Megimadum, et de illo quidem 21 Januarii: In cœnobio Augiensi S. Meinradi Eremitæ, qui in eremo quæ lacui Turicino adjacet, a latronibus cæsus est. At 27 Februarii: In monasterio Einsidlensi S. Meginadi Abbatis. Et lib. 2 Observat. Fuit, inquit, S. Megimadus filius Bertholdi Comitis a Sulgonaprimus fundator cœnobii Einsidlensis. Claruit ad annum octingentesimum sexagesimum; ut docet Miræus in Chron. Bened. Apud Miræum quidem Megimadus appellatur, (incuria forte librarii) Comitis a Sulgaw filius; sed nequaquam a Meginrado diversus. Fuit hic Augiensis primum monachus, inde in Nigra Silva solitarius vixit, ubi postea Einsidlense conditum cœnobiū est. Hinc errandi occasio.

dedicatio oratorii ejus,

3 Melius idem Menardus 14 Septembris: Ad lacum Turicinum in Germania, dedicatio oratorii S. Meginradi Martyris. Ab hoc diversus est Meginhardus, sive Meginherus, Abbas Herveldensis, quem idem Menardus refert 26 Septemb. et Meginradum quoque appellat. At nostri hujus Anachoretæ et Martyris Translatio 6 Octobris celebratur, ut infra dicemus.

Vita,

4 Vitam S. Meinradi edidit ex antiquissimis membranis cœnobii Einsidlensis, sive Eremitæ, Christophorus Hartmannus; quam ante Surius vulgarat, sed aliquantum verbis discrepantem, fortassis paullulum expolitam. Arbitratur idem Hartmannus illius vitæ auctorem esse Bernonem, neque quis is Berno fuerit exponit. Fortassis Benmonem voluit scribere, secundum Eremitam incolam; quod ex eo fit probabile, quia nulla Benmonis, aut coepti isthæ ædificii, in ea mentio fit, ut saltem non post Benmonis ætatem scripta videatur. Eadem vita Germanico sermone conscripta editaque est anno Christi 1603, una cum monasterii originibus, quas deinde plenius prosecutus est Hartmannus. Eam vitam aliaque de S. Meinrado accepimus Constantia a Daniele Feldnero Societatis nostræ Sacerdote erudito cumprimis et humano.

alia de eo scripta:

5 S. Meinradi alii quoque complures meminerunt: Hermannus contractus ejusdem Augiensis cœnobii, cujus ipse S. Meinradus, alumnus, in editione Urstisiana, ad annum 861. Meginradus Augiæ monachus, et primus incola eremi, quæ Turicino adjacet lacui, a quibusdam latronibus inibi XII Kal. Febru. peremptus, post mortem virtutibus claruit, Augiæ sepultus: a quo usque hodie Eremus ipsa a sanctis et religiosis viris culta, in nobile excrevit cœnobiū. In priori editione solum ista habentur: Meginradus Eremita martyrizatur; quod et Marianus Scotus ad eundem annum. Chronica Australis Excerptum per Matthæum Mareschaleum de Pappenheim, ad an. 860 Maginhardus eremita martyrizatur. Idem habet Sigebertus Gemblacensis an. 856. Agit et de eo Franciscus Guillimannus libro de Episcopis Argentinensibus et plurimi recentiores.

tempus necis,

6 De tempore necis ejus ita disputat Hartmannus: Anno octingentesimo tertio et sexagesimo pleraque omnia Eremitarum monumenta Meginradum morte interfectum produunt. Alii varie memorant: nam Sigebertus evenisse refert anno 856. Trithemius, Surius, et Baronius anno 860. Hermannus Contractus anno sexagesimo primo supra octingentesimum. Cunradus a Lichtenau Ursbergensis Abbas anno 862. Nostræ, inquam, memoriæ ferme omnes anno octingentesimo tertio et sexagesimo extinctum affirmant XII Kal. Februarii, Nicolai Magni Pontificis anno 6. Ludovici II. Imp. 8. Salomonis I. Constantiensis Episcopi 32. Valtherii Augiæ Abbatis 6. Et recte: nam cum ejus vitæ scriptor annos 26 in Eremo obscuræ silvæ vixisse tradat, et Hermannus Contractus octingentesimum tricesimum octavum notet, quo in eam transiit; putata ex eo annorum ratio ad sexagesimum tertium annos 26 efficiet. Id ad an. 838

in Hermann Contracti exemplaribus, quæ penes nos sunt, non reperimus.

7 De reliquiis demum S. Meginradi solemnibusque honoribus, qui Sanctis habentur, a Benedicto IX, Pontifice Maximo illi decretis, ita scribit idem Hartmannus in Embricio sexto Abbate: Ceterum jam confecto, numquam intermissa sollicitudine et sumptu, templo nostro, curatisque quæ ad usum videbantur, Eberhardum Episcopum (Constantiensem) Embricius cum Hartmanno Curiensi, et pluribus aliis utriusque ordinis virus clarissimis, ad consecrationem accersivit invitavitque. Eberhardus magna solennitate et congratulatione id templum, ut prius fuerat, Deiparæ Virgini, D. Mauritio, et sacrosanctæ Thebæorum legioni dedicavit III Id. Octobris. Loci venerationem et lætitiā communem auxerunt redditæ ab Augiensibus paullo ante, scilicet pridie Nonas ejusdem mensis, magna cum pompa, S. Meginradi Martyris, et primi Eremitæ præsidis corporis sacræ reliquiæ; quem multis hactenus miraculis celebrem, eodem tempore Benedictus Pontifex Sanctorum numero inseruerat, arisque et templis, meritis illustribus dignum judicarat, centesimo septuagesimo octavo, quam occubuerat, anno. Atque inde restituto patrono, Eremo cumulatus honos, fama, et frequentia. Reperio nostris in monumentis Angienses multis et continuis cladibus affectos et haustos, diu in incerto fuisse, quod malorum remedium esse posset. Remittendi denique corporis S. Meginradi, quod obstinati hactenus negaverant, consilium incidisse. Ex eo cladum et calamitatum successisse finem; monasteriumque, uti prius, ita deinceps florere cœpisse. Conditæ sunt S. Meginradi reliquiæ ara D. Mauriti. Hæc ille.

canonizatio;

translatum ad Eremum

8 Non tamen omnes sancti Martyris reliquiæ reiectæ ad Eremum sunt. Nam præter eas, quas in Ecelio monte conditas inferius dicemus, Augienses aliquas penes se etiamnum extare asserunt. Et fatetur qui Germanicam Sancti vitam scripsit: Anno 1039, inquit, cum S. Meinradi in Augiensi cœnobio elevata reliquiæ essent, caput ejus et præcipuæ partes corporis ad Eremum magno honore relatæ sunt; ubi etiamnum asservantur, magnisque coruscant miraculis. Id 6 Octobris contigit. Atque eodem die Martyrologium Germanicum: Item Elevatio sancti Eremitæ et Martyris Meinradi, quando caput ejus ac reliquiæ Augia ad Eremum deportatæ, ubi etiamnum in magna habentur veneratione. Natalis ejus agitur 21 Januarii. Adscriptus ad marginem est annus 1039.

caput et aliar reliquiæ,

6 Octob. 1039.

VITA AUCTORE ANONYMO,

ex veteribus MSS. edita a Christoph. Hartmanno.

CAPUT I.

S. Meinardi institutio, vita monastica, amor solitudinis.

Dicturus venerabilis viri Meginradi eremitæ et Martyris passionem et obitum, libet parumper reflectere stylum, atque quo tempore doctus, ubi, et unde, quo, vel cui traditus primum ad discendas litteras, sub quo Abbate monasticam vitam subierit servandam, qualiter etiam a fraterna acie singulare certamen eremi adierit, breviter prælibare. Regrediar ergo ad singula quæ proposui resolvenda plenius.

2 a Temporibus Caroli gloriosissimi Imperatoris Francorum, qui primus inter ipsos Cæsaris nomen accepit, prædictus vir in Alemannia natus est, in pago, quem ex villa Sulichgeuve vocavit antiquitas. b Parentes vero ejus ex Alemannis fuerunt, morum nobilitate magis conspicui, quam divitis perituris. Qui cum eam attigisset c ætatem, qua aptari posset litterarum studiis, a patre ducitur ad insulam, quam veteres

a S. Meinradus nobili genere ortus,

b

c

d
Augiæ insti-
tuitur

veteres *d* Sindlochesaugiam vocabant, a nomine cujusdam Presbyteri, qui Sindloch appellatus, primo in ea habitacula monachorum construxit, et secum Pirminium cum sociis ad habitandum eo induxit, jussu Berchtoldi nobilissimi Alemannorum Ducis, temporibus Pippini Regis Francorum, suoque ex nomine nomen indidit insulæ. Huc ergo puer præfatus a patre ductus, commendatur viro per omnia honestissimo Erlebaldo monacho, qui etiam prædicto puerulo propagine carnali *e* affinis fuit. Is cum infantulum bonæ indolis conspiceret, gratanter nutriendum suscepit, studiose docuit, atque eo usque imbuendo produxit, ut *f* sanctarum Scripturarum scientiam infudisset. Nam puer a primæva ætate jocos atque errores, quibus tenerior ætas implicari solet, vitavit; atque ad ea mentem occupavit suscipienda, quæ docuerat magister.

ab Erlebaldo :

e

f

g
fit Diaconus,
tum Sacer-
dos,

h

dein mona-
chus,

perquam re-
ligiosus :

præficatur
scholis :

i

k

l

m

n

lustrat solitu-
dinem :

o

suum illius
incolendæ de-
siderium in-
dicat pax ma-
tronæ,

3 Cum autem vicesimum quintum ætatis annum attingeret, ad *g* diaconatus officium, et non multum post ad presbyterii gradum, faciente eodem suo magistro, sublimatus est. Fuit autem tunc temporis, regnante Ludovico Cæsare, filio Caroli, in ipsa insula Abbas nomine *h* Hatto, vir valde in doctrina et operibus bonis morumque nobilitate fulgens, qui et Basileensis Ecclesiæ Præsul extitit. Quo actuosæ vitæ negotia respuente, atque ad contemplativæ vitæ pulchritudinem se transferente, præfatus Erlebaldo cum licentia Ludovici Cæsaris electus ab omnibus, prædictæ insulæ et Fratribus præficatur, atque in Abbatis officium substituitur. Qui statim hac potestate suscepta, jam sæpe dictum virum venerandum Meginradum suasit jugum suscipere, normamque monasticæ vitæ subire tenendam. Consensit ergo salubri consilio, et promissionem fecit, atque omni intentione studuit promissa servare, promptus semper ad obediendum, in jejunando strictus, in oratione assiduus, in misericordiæ operibus largus, et maxime humilitate substratus omnibus.

4 His dum polleret moribus a præfato Abbate destinatus ad *i* cellulam quamdam, ad jam dictum monasterium pertinentem, sitam juxta lacum *k* Turicinum, quem interfuit *l* Lindemacus fluvius, ut ibidem scholæ præseset, et talentum, quo ipse ditatus erat, ad lucra Dominica in plurimos dispergeret. Aliquantulum temporis fluxerat, eo in his detento : quædam die sumpsit secum *m* scholasticos, quos nutrierat, et prædictum lacum transnavigans intravit eremum, quæ ipsius laci littori adjacet, et usque ad Alpes *n* Penninas tendit, atque ad villam Chama, caussa piscationis, et ad loca eremi intuenda. Pervenit itaque ad fluvium quemdam, qui in ipsa decurrit solitudine : ibique vir beatus ad piscandum occupat comites; ipse vero in consideratione solitudinis solus spatiabatur : accensus enim erat nimium amore solitariae sedis. Qua consideratione, dum mentem diu pasceret, rediit ad socios, invenitque eos non parva præda piscium oneratos, quos taliter affatur : Gratias largitori, qui nos suis misericorditer ditavit donis. Jam filii, si placet, redeundum est proprios invisere lares. Regrediuntur, *o* villamque deveniunt non longe a littore sitam.

5 Ibi cujusdam matronæ hospitium intrantes paululum quieverunt, reficientes se cibo et potu. Vir autem Dei prædictam matronam cernens Dei timore plenam, et ad obsequendum hospitibus promptissimam, ardorem sui animi occultum ei apperuit, his verbis incipiens : Cara Christo femina, si velles audire, secretum cordis mei tibi manifestarem : sed antequam id agam, posco ut verba mea atque voluntatem occultes, quousque cernas, si possit opere complere, quod credo me devota mente concepisse. Habitatione hujus eremi ultra omnes divitias delector, cuperemque jam in ea collocare mansiunculam meam, ut familiarius possem precibus vacare, si quempiam

reperirem, qui necessaria corporis mihi ministrare ob Dei amorem vellet. Sed quia adhuc hoc solatio defraudor, posco interim occultari, quod cupio. Illa a Deo inspirata (ut credo) respondit : Secretum tuum nulli, te nolente revelabo : noveris autem, si in cœpto persistere vis, me necessaria propter Dominum tibi ministraturam, et quantum possum tuo voto satisfacturam.

6 Ille promissis rependens gratias, repedavit ad cellam, unde digressus est, ibique jejuniis et orationibus continuis a Deo poposcit, ut quicquid de hoc negotio ei placuisset, in suo animo confirmare dignaretur. Tandem confortatus divina inspiratione, *p* reliquit cellam scholamque cui præerat, et revisit hospitam suam, explorare volens utrum in sua promissione persistere vellet, an non. Quam dum in præbendo sibi promisso solatio perdurasse sensisset, non longe ab ipsa villa, in qua eadem femina commanebat, in eremo sibi *q* habitaculum construxit : atque ibidem jejuniis et orationibus indefessus creatori servivit, necessaria præbente ei prædicta matrona, necnon et aliis religiosis viris.

a Anno Chr. 803, natum habet Vita Germanica; qui erat annus imperii Caroli Magni 5, regni Francisci 37. Natus est Sulgovie, quæ olim villa, nunc oppidum, vulgo Sulgen juxta Danubium, ut vita Germanica, et Bruchius tradunt; sed hic cum Crusio Sulgaw vocat.

b Pater Bertholdus Sulgovie Comes appellatur ab Hartmanno, et in vita German. traditurque plures suscepisse liberos. At Crusius, haud scimus quo auctore : quem parentes sui, cum diu liberis carerent, magnis precibus a Deo impetraverant, Deoque natum dedicaverant. Matris nomen litteris non est proditum.

c Quinquennis Augiam deductus traditur in V l. Germ.

d Hartmannus : Insulæ inter utrumque Aeronium et Venetum lacum sitæ, a Sindelao Comite, aut Presbytero, qui primus incoluit, nominatio est. Sed maxime Pirminius Episcopus celebravit, condito in ea auspiciis Caroli Martelli Franciæ militiæ et Palatii Præfecti, opibus et favore Berchtoldi et Nebii Alemanni Principum, nobili monasterio an. D. N. 724. Quod quidem brevi opulentia et potentia tantum prævaluit, ut prisca desita, Reichenau-giæ, sive Divitis insulæ, repererit retinueritque apud posteros denominationem. Augiam etiam, Germanico vocabulo, et Majorem ad Rheni insulæ inferioris, aut alterius lacus, differentiam veteres scriptores dixerunt. De hoc nobilissimo cænobio plenius agetur ad vi am S. Pirminii 3 Novemb. ubi ostendemus venisse quidem cum Augiam sub annum 724, cum regnum Francorum Martellus administraret; sed ad Pipini Regis tempora (quod hic dicitur) superviasse. In ejus vita, qui hic Sindelao. Sinlax appellatur.

e In Vita Germ. dicitur Meginradi avunculus fuisse.

f Eadem vita tradit præter sacram Scripturam, libros sanctorum Patrum studiose solitum pervolvere, præcipue Joannis Cassiani : et sua manu veteris ac novi testamenti libros omnes, præter Prophetas, conscripsisse; idque ex veteribus illius cænobii monumentis constare.

g Eadem Vita, ait prius monachum factum esse, hortante Erlebaldo, quam Diaconatum susceperet.

h Aliis etiam Hatto dicitur, de ejus ad Constantinopolitanum Imper. legatione, sapientia et gratia apud Carolum Magnum, agit Monachus Sangallensis in ejusdem Caroli rebus gestis lib. 2.

i Hartmannus Bollingam vocat, atque fuisse non contemnendum monasterium, dextro laci Tigurini margine, supra vicum Jonam. Vita Germanica cellam, et monasteriolum appellat; ac Bollingam, sive Oberbellingen fuisse, variis stabilit conjecturis : quod Bollinga e regione Chama vici, et solitudinis, sita sit, quod prope fluat Lindemacus amnis; quod nusquam alibi ad dextram illius lacus oram vestigia monasterii cernantur; quod denique ea a majoribus ibidem vigeat accepta traditio. Crusius in ipso Augiensi cænobio ait fuisse monachorum pedagogum; at non probat. *k* Tigurum, medii ævi scriptoribus nonnullis (quod quidam homines eruditi magis probant) Turigum, vel Turegum, vulgo Zurich, nobilis Helvetiorum urbs, ab ingentem lacum sita.

l Aliis Limagus, vulgo Limmat.

m Hartmannus unico comitatum discipulo, lacu trajecto, montis qui Ecclius, sive Etzel dicitur, speculatum esse cacumen tradit; ne ultra progrediretur, qui sese ex vicina addiderant rustici, per belluarum formidinem, quarum scatere aiebant silvam, prohibuisse. Vita Germanica ait cum pluribus lacum transmisisse, sed unicum assumpsisse quocum avia lustraret.

n Sic dictæ a Penno Deo, is in summo Pennino, qui deinde Mons Jovis, colebatur.

o Hartmannus : Meginradus monte relicto, in proximum vicum Altendorf nominatum, Ecclii in radice, infra castrum Rapersvillæ veteris, D. Joannem nunc vocant ab ejusdem Divi sacello, eo tempore Comitum Rapersvillensium sede celebratum, apud piam viduam divertit. Consentit Vita Germanica, additque viduam illum divitem fuisse, orbamque liberis.

p Addit Hartmannus et Vita Germ. Erlebaldi Abbatis in id impetrasse gratiam et licentiam. Secessum hunc ait Hartmannus contigisse sub annum Christi 832.

q Ad usum quoque cellam mediocrem, et juxta sacellum, edificari curavit pax vidua, quod nunc quoque S. MEGINRADI IN ECCLIO SACELLUM servat nomen. Hartman. et vita Germ.

CAPUT

ANONYME
EX CHRISTOPH
HARTMANNO.
quæ victui ne-
cessaria ad-
dicit :

p
habitat in
Ecclio monte.

q

Sulgovia.

Hatto Episc.
Basileensis.

Bollinga, sive
Oberbollin-
gen. cæno-
bium.

Tigurum.

Limmat fl.

CAPUT II.

Vita solitaria in Nigra silva.

Ibi dum per septem annos superni Regis militiam exegisset, multitudinem populi ad se venientis ferre non valens, mutavit locum, atque a prædicti lacu litore quatuor millibus distantem *a* reperit planitiem inter montes accessu valde difficilem. *b* Ibi adjuvantibus viris religiosis, et maxime quadam Abbatissa, *c* Heilwiga nomine, necessaria voti sui construxit *d* habitacula, atque in eodem loco quod erat reliquum vite permansit, semetipsamque maximis macerans jejuniis, et quantum humana fragilitas permisit, sine intermissione oravit. Quæ sibi a fidelibus viris et feminis mittebantur, cuncta ad se venientibus in elemosynam erogavit.

8 Accidit autem inter hæc, ut quadam die, eo orante, tanta multitudo dæmonum circa illum undique diffunderetur, ut nec ipsam lucem diei, hisdem tenebrarum ministris obtenebrantibus, cernere posset. Qui cum eum minis terribilibus et horrore nimio fatigarent; in oratione prostratus, ut res poscebat, cum omni studio se pio Domino commendabat. Quod cum diu ageretur, cernit ab Oriente lucem; quam lucem secutus Angelus, ad ipsum, ubi in oratione jacebat in medio malignorum spirituum, pervenit, magna auctoritate agmini nefando præcepit, ut discederent, nihilque tentationis et terroris ei ultra inferre auderent. Discedentibus itaque hostibus prædictus cum Angelus amicabiliter consolatus, discessit: atque ad ipso die (ut vir venerabilis referebat) nil terroris ultra a malignis spiritibus sustinuit.

9 Accidit etiam postea, ut quidam Frater de prædicto monasterio *e* eum visitationis gratia adierit. Quem benigne suscipiens, cum sociis qui cum illo venerant, cuncta, quæ hospites decebant, quantum possibilitas permisit, benigne exhibuit. Cum vero jam tempus vespertinum venisset, et sidera splendentia suaderent somnos, refecerunt se dulcibus collationum colloquiis, atque post Completorium ierunt dormitum, in loco separato Frater qui advenerat, seorsum etiam ejus comites; nec non et ipse venerabilis vir in privata mansiuncula. Paullulum ergo reficiens corpusculum somno vir Dei surgit, atque assuetis incubat pervigil precibus. Prædictus etiam Frater, licet in strato *f* quiesceret, pene insomnem duxit noctem. Dum autem huc vel illuc curiose verteret oculos, cernit puerum in albis vestibus ab ipso oratorii loco progredientem, miræ pulchritudinis, ut ei visum est ætatis septem annorum, qui ingreditur ad virum ipsum Dei, et cum eo orante *g* orabat, et diversa cum eo loquebatur. Cujus colloquutionis licet prædictus Frater vocem audisset, sensum tamen ejusdem vocis non percipiebat. Qui etiam puer ipsi Fratri plene vigilantia astitit, atque de quibusdam monuit quæ omnino Frater ille sibi interdicta esse, ne in palam proferret, dicebat. Supprimo multa, brevitati studens quæ de eo miranda plurimorum narratio certa demonstrat.

a Hic Hartmannus in quærendis novis sedibus comites illi addit Hollinganos monachos, qui eum viserant; dumque hi in anne Silla piscantur, (quem Bruschi et Crusius Sylum vocant) devenisse eum ad planitiem, amne, qui dein Alba dictus, irriguam, ubi et scaturigo uberrimæ et limpidissimæ aquæ, quam Deiparæ Matris fontem modo nuncupant. At piscationem verisimilius est, ut hic in vita traditur, in primo secessu contigisse.

b Asportasse secum e veteri sua in Ecelio cella scribit Hartmannus et vita Germanica, ex Augiæ Annalibus, Regulam S. Benedicti, scripta Cassiani, Missale, librum homiliarum.

c Hildegarda legendum monet Hartmannus, itaque habet vita Germanica. Et hanc aiunt Ludovici Germanici Regis filiam, Pii nepem fuisse, cui tum pater suus sanctimonialium canobium, vulgo Frawenmunster dictum, edificabat, SS. Felicis et Regulæ, veneratione celebre; quod et ample dotavit, ut ex diplomate patet dato xii Kal. Aug. anno Christo propitio xx regni Domini Illudovici Serenissimi Regis in Orientali Francia, Indict. I, in Regenspurg; quod Hartmannus recitat, sed non animadvertit annos Regis et Indictionem non congruere, annus Christi 860, erat Lu-

dovici Germanici 20, secundo jam mense inchoatus, Indictio vero tum agebatur 8. Sed facile in numeris mendum. Hartmannus annum 20. Ludovici sumit pro Christi 861, qui dimidiatus ad annum 20, regni ejus pertinebat: sed et tum IX, erat indictio. Ast infra dicemus, ambiguum esse unde Ludovici auspiciandi anni sint.

d Cellam nimirum, et prope sacellum, quod ipse Virginis Matris nomine et titulo coluit. Hart. et vita Germ.

e Augiæ nempe, quo multa ad spiritualem Fratrum institutionem scripsisse eum, ex Augiensibus annalibus constat. Ita Vita Germ. *f* Eadem vita surrexisse hunc quoque de strato suo monachum scribit, et facile progressum ad ostium usque sacelli.

g Explicat id vita Germ. psalmos alternis recitasse.

CAPUT III.

Cædes S. Meinradi.

Cum ergo in ipsa eremo vicesimum sextum annum ageret, serviens Domino in jejuniis et abstinentia cunctarum mundalium rerum, contigit, eo inspirante qui serpentem intravit, et per os ejus protoplastos decepit et de paradiso ejecit, duos homines caussa eum occidendi cellam illius properare. Qui cum venissent ad *a* villam quamdam in Tigurini lacu littore sitam, rogaverunt sibi monstrari, quæ pars pervia esset adeundi cellulam ejus. Quod cum eis monstratum esset, mature per noctem surgentes, aggressi sunt monstratum sibi iter, agitante, qui eos impleverat, teterrimo spiritu. Diu tamen erronei a recto tramite ducente ad ipsam cellam, dæmone tandem vexati quo volebant pervenerant, maxima jam *b* parte diei elapsa.

11 Ipse vero solitis orationibus incubans Missarum devote solemnia libabat creatori. Prius autem quam in ipsam cellam maligni intrassent (quorum unus vocabatur Richardus, eratque genere Alemanus; alter vero Petrus, qui Rhetianorum natione procreatus est) *c* pulli, quos vir venerandus eodem in loco nutrierat, eos in proxima venire conspicientes, quasi a vulpe insequerentur, per eremum diffugerant, clamore insolito, et strepitu inaudito, silvam resultante Echo complentes, ita ut etiam ipsi latrones hac de re multum mirarentur et obstupescerent, atque ad prodigium hoc pertinere, propriæ mentis decernerent judicio.

12 Attamen a cœpto non distracti, aggrediuntur capellam, in qua vir Dei, ut prædictum est, orationibus Dominum sibi placabat profusis, corpusque Dominicum ut præscius futurorum ad viaticum obitus sui, puro corde, ac devota mente susceperat. Jamque vir Dei, ut sensit adesse peremptores suos, non tamen se eis statim præsentavit; sed modicum adhuc differens clausum ostium ipsius capellæ non aperuit, ut aliquantisper in oratione adhuc demorari potuisset. Strenue ergo orationem complevit, capsasque singulas reliquiarum manu suscipiens et deosculans, commendabat agonem suum Domino et Sanctis, quorum reliquias complectebatur reverenter. Hoc qui advenerant maligni, per foramen quoddam parietis eum agentem inspiciebant. Jamque athleta fortis Deo confortante, pugnaturus egreditur, præsentiamque suam non negat occisoribus. Ac primum salutationis verba ad eos proferens, post intulit: O socii cur tam fero venistis? Quare non maturastis venire ad audiendum parvitatæ meæ Missam, ut pro vobis communem Dominum deprecaret? Sed vel nunc intrate, poscitur placabilem nobis fore Dominum, et Sanctos ejus, ac postea revertimini ad me, ut quid donante Deo vobis benedictionis præbere valeam, impertiar pro ejus amore, sicque complete opus ad quod agendum venistis. Intrantes igitur oratorium, non ad id ad quod suadebantur, intenti; sed ad malum, ad quod venerant perpetrandum, continuo regrediuntur ad eum. Quibus vir Dei tunicam, et cucullam suam dedit, panem insuper ac potum addidit, dicens: Hæc de manibus meis percipite, postquam vero compleveritis, ad quod agendum venistis, potestis horum quæ adsunt, per vos tollere, quod cupitis.

Scio

Conspirant in ejus necem duo latrones:

a

errant per silvam:

b

miro omine percelluntur.

c

S. Meinradus sese ad mortem pie comparat:

benigne latrones excipit,

Fons Deiparæ.

Hildegarda Abbatissa.

reatur a dæmonibus;

is pulsus, ab Angelo recreatur:

e hospitalis,

f adstante Angelo noctu orat.

g

Scio enim quod ad occidendum intrastis, sed unum a vobis posco beneficium, ut dum præsentis vitæ cursum in me terminaveritis, candelas quas inspiciatis, quas etiam ad hoc ipsum formavi, unam ad caput meum ardentem, et aliam ad pedes ponite, et cito postea ab hoc loco discedite, ne a supervenientibus, qui me visitare solent, constringamini, pœnas luituri sceleris vestri.

13 Confestim igitur Richardus prædictus, pollutis manibus beatum virum medium comprehendit, ac tenaciter maceratum jejuniis corpusculum brachiis strinxit, socioque minaciter jussit, ut Sanctum fuste percuteret. Qui cum diu eum feriendo circa latus et furas debilitasset, Sancto extendente palmas ad Dominum alter intulit dicens : O segnis, cur eum in caput non percutis ut plagam mortalem suscipiat? Quam si tu tardas inferre, ego citissime illaturus sum. Confestimque fuste apprehenso ictum librabat in d caput vehementissime. Hoc modo vir sanctus plagatus, semivivus in terram corrui; et illi continuo in eum irruentes guttur ejus suffocant manibus, quousque exhalasset spiritum. Egremente autem jam anima, in ipso tractu novissimæ expirationis, tantæ suavitatis odor progrediens, totum cellulæ locum e compleverat, ac si omnium pigmentorum odora-menta ibi diffusa fragrant.

a Vicum fuisse ait Vita Germanica, Endingen, vel Endigen dictum, ubi deinde oppidum Rappersvilla cum arce constructum.

b Hinc Trithemium refellus in Chronico Hirsaugiensi scribentem, atque ex eo Crusium, nocti in cella sua a duobus latronibus, magnam se pecuniam apud illum reperturos existimantibus, martyrizatum.

c Corvos duos fuisse habet Germanica Vita, qui infra latrones persecuti, at pulli gallinacei potius intelligendi videntur, qui vulpem timere soliti. Hoc prodigium aliter exponit Crusius, sed plane improbabiler : Antequam autem, inquit, interfectus esset, supervolarunt corui; quos ille Sanctus suam cædem revelaturos esse dixit. Ipsi nil pensi habuere, quid secuturum esset; sed spe lucri occiderunt.

d Ex hoc emendandum quod in Breviario Constantiensi Lect. 6, dicitur, S. Meinradum sacrum caput obtulisse impio ferro præcidendum, fustibusque percutiendum.

e Totamque silvam, ut habet Vita Germ.

CAPUT IV.

Sumptum de homicidis supplicium.

Postea vero nudaverunt eum veste qua erat indutus, et portantes posuerunt in lectum, quo vir Dei requiescere solebat. Nudo a supposuerunt b filtrum, supponentes etiam et quædam fragmenta, atque, ut vivens vir Dei rogaverat, candelas sumpserunt, unam ponentes ad caput; cum alia currebant ad ipsam capellam, lumen inde allaturi, quod in eodem oratorio jugiter ardebat. Repedantes vero ad corpusculum defuncti, invenerunt clare ardentem, quam posuerant candelam extinctam. Tantus autem eos continuo invasit timor, ut nihil contingere de rebus ad altaris officia pertinentibus auderent. Vestes ac stramenta quædam lectuli ejus sumentes, festine repedabant, unde digressi sunt.

13 Eis autem inde fugientibus, corvi, qui mori solito ad famulum Dei viventem venire consueverant, ac præbendam de manibus ejus suscipere, quasi vindicare cupientes extinctum, sequebantur latrones

vocibusque grandisonis replebant silvas, et quam proxime poterant capitibus eorum advolantes, prodebant perpetratum nefas. Non multum post ipse maligni c comprehensi sunt, et quod occulte perpetraverant, patefactum est scelus, nolente Deo differri peccati pœnam, quam meruerant in occisione servi Dei. Etenim Judicibus et populo Christiano sub Comite Adalberto eos ad hoc decernentibus, vivi incensi sunt.

16 Candela autem quam ad caput viri Dei posuerant, et quæ coelitus accensa est, ardebat usque ad stramenta, quæ superposita fuerant defuncto corpusculo. Quorum etiam partem ipse ignis invasit, et pervenit usque ad membra defuncti. Quæ dum attigisset, sicut divinitus accensus fuerat, ita etiam Dei nutu extinctus est. Illico autem diffamatur de morte ejus. Qua comperta, venerabilis Abbas d Waltherus, et Fratres sub ipso degentes, corpus viri Dei ex ipsa eremo auferentes, atque ad monasterium Augiam deferentes, e ibi digno sepelierunt honore. Passus est autem sanctus Martyr duodecimo Kalend. Februarii an. ab Incarnatione Domini octingentesimo sexagesimo tertio, regnante Ludovico Rege in Orientalibus Francis, f anno vicesimo octavo regni ejus.

a Superposuerunt legendum videtur, itaque exponit Vita Germanica. b Linteum, et villosæ vestis aliquid, habet eadem Vita.

c Operæ pretium est e Germanica vita; qua ratione comprehensi fuerint, exponere. Cum scelere perpetrato e silva, persequentibus corvis, sese nefarii homines proripuissent, venissentque in Wolravu vicum, faber lignarius, cujus prolem unam e sacro fonte S. Meinradus suscepserat, quique ipsi tugurium et ædiculam suis manibus fabricarat, corvos agnovit: et flagitii quidpiam ab hominibus, quos ita illi exagilarent, commissum suspicatus; fratrem rogat, ut quo ii evadant speculetur: ipse ad Meinradi cellam celeriter evolat, rectene cuncta se habeant exploraturus. Vix subierat silvam, cum suavissimum percipit odorem. Cellam ingressus, Sanctum trucidatum videt, atque accensos ulrimque cereos. Tum vero celerrime domum recurrit, et conjugem aliosque honestos ex eodem vico homines mittit, qui funeri adsint. Hi reperere a candelis quæ ad Martyris corpus arserant, ad inum assumptis, pro-

serpisse ignem, et vestis partem, qua id lectum erat, corripuisse, ast ultro deinde extinctum. Sequitur interea faber fratrem ac latrones, via Tigurina, qua abiisse eos dedicerat. Postridie tandem in vico juxta Tigurum fratrem ac homicidas illos invenit in taberna meritoria; corvos itidem immani crocilatione ingerentes suum impiis scelus, per fenestras involantes, cibum potumque ex eorum excutientes manibus, atque unguibus et rostris vultus eorum impetentes. Loco etiamnum Ad corvos nomen est. Fabro de-

ferente, coniecti in vincula sunt, flagitiique seriem omnem confessi, Comitibus Adelberti Judicis, ac totius populi sententia, rotis primum alligati, cum tibiæ iis ac brachia confracta essent, cum ipsis rotis cremati sunt, ipsique in profluentem abjecti cineres, ne quid impiorum hominum istorum illic superesset. Nec ipsi a tribunali corvi abire, donec peractum supplicium fuit. Ex his corrigas quæ scribit Martinus Crusius Annal. Suevicor. lib. 2, parte 2. Sedentibus postea Tiguri ante cauponam; alter eorum, visis supervolantibus corvis. En Meinradi, exclamat ridens, corvi. Quo a prætereunte quodam audito, Magistratuique indicato etc.

d Waltherium nominat Vita Germ. Valthierum Hartmannus.

e At cum ex Eremita cella, ad eum quem principio incoluit Ecclii locum corpus sacrum produxissent Augienses, quocumque conatu adhibito, qua vehebatur, rhedam situ dimovere nequiverunt. Itaque facto consilio intestina inibi condidere, et postea facultas facta est ultra procedendi etc.

f Si a morte Ludovici Pii numerentur Ludovici Regis anni, Christi 863, non nisi 23 erat, et sic forte scriptum: sin ex quo Rex nominatus est, id Auctor Vitæ Ludovici contigisse scribit anno 817. At forte ab anno 837, quo distribuisse filiis regna traditur Ludovicus Pius, sumitur calculus; et 863, accipiendus veteri Gallico more, ut ejus postrema pars a Kalendis Januarii ad Pascha, jam ad annum 864, censeatur pertinere: sicque existet vigesimus octavus Germanici annus.

AUCTORE
ANONYMO,
EX CHRISTOPH.
HARTMANNO.
c
supplicio affi-
ciuntur.

Miraculis cla-
rescit
S. Meinradus:

d
revehitur Au-
giam,

e

f

Corvis homi-
cidas inse-
ctantibus,

cædes co-
gnita,
funus cura-
tum,

sumptum de
illis suppli-
cium.

DE B. MACCALINO ABBATE IN BELGICA.

AN. CMLXXVIII.
XXI JANUARIII.

Monasterium est S. Michaelis in Thierascia, sive, ut in vita S. Ursmari appellatur, Theoracia, provincia Galliæ Belgicæ, ad Aisiam amnem, supra Hierrsonem celebrem vicum, sub Francorum Regis imperio, situm, ad ultima confinia Hannoniæ: cui B. Maccallinus seculo Christiano decimo præfuit. Id Eilbertus condidit nobilissimus Comes, frater natu senior Gerardi Aldenardensis Comititis, et Hiberti Comititis S. Quintini, a quibus Carolus Simplex Galliæ Rex captivus Peronæ detentus sub annum 927, memoratur. De eo historia Walciodorensis foundationis anno Christi 1249, scripta, quam 30 Aprili-

lis cum Vita S. Forannani dabimus, ista tradit: Pulsatus igitur talibus tantisque euentibus, infortunium diversorum casuum corporis et animæ timere cœpit venerandus Comes, reminiscensque priscae conversationis enormitatem, et antiquorum contagiorum præteritam actionem, quid egerit diuturna meditatione cœpit meditari, et se reum voce lacrymabili et ex transactis facinoribus confiteri. Cumque jugi mœroris anxietate filii defleret destitutionem, suæ intentionis actionem ad Dominum suppliciter convertit, et in studio istius bonæ voluntatis, ex sui juris proprietario, una cum sua clarissima conjuge Herinsinde,

S. Michaelis
in Thierascia
monasterium,

Archangeli Michaelis ob honorem in Tirasce basilicam condidit : eoque in loco sub tramite B. Benedicti Deo militantibus coadunatis Fratribus, ipsis Abbatem præficiens, ad usus quotidiani victus stipendia constituit non modica, locumque illum sub ditione et ordinatione Laudunensis Ecclesiæ Antistitis constituit. Venerabilis autem Herinsindis conjux ejus, Christo in eodem famulantibus se subiciens, pietatis gratia ipsum frequentare cœpit, et non segniter secundum suæ probitatis sublimitatem eidem studuit res necessarias providere. Et quia præconabatur mansiunculam proprii corporis sibi ibidem fieri, haud procul ab eodem loco Virginum monialium monasterium construi plerumque diutina deprecatione supradictum Comitem imploravit; quatenus ipse, qui principali Præposito cœli, ductorique animarum, Sancto scilicet Michaeli, sacræ ædis erexerat fastigium, B. Petro Paradisi clavigero, suo adnisi proprioque labore componeret venerabile templum, quo Christi famulæ suarum orationum frequentia ipsius piacula suorum præteritorum facinorum expiarent. Coactus itaque ejus deprecatione, nec non B. Petri veneratione, a monasterio recenter ab hoc constructo, in spatio duorum milliarium in loco dicto Bocileis fundamenta jecit, erigensque structuram, peracto opere statuit templum; in quo ab eodem constituitur Virginum monialium congregatio, et quidquid talium ordo exigit. Constructis autem per ordinem mansionibus plurimis, eisdem dato pastoralis baculo Abbatissam præfecit; eundemque locum, veluti superiorem, sub regimine Laudunensis Ecclesiæ prædecessoris constituit.

2 Inferius autem : In tempore illo Comitissa Herinsindis piis operibus insistens, et in sancta conversatione de die in diem proficiens, memoratæ basilicæ B. Michaelis Archangeli assidue frequentando adhæsit : in qua haud multo post carne deposita sepulturæ conditorium suscepit. Ante vero illius obitum, *Elbertus Comes, ut ibidem narratur*, suo labore basilicæ S. Michaelis Archangeli memorabile corpus B. Adalgisi Confessoris paullo ante adquisierat, et ipsum in ea cum ingenti devotione et honorationis magnificentia reposuerat. *S. Adalgisi vitam dabimus 2 Junii. Corpus quoque S. Eloquii, quod Comiti a venerabili Rodoardo Laudunensi Pontifice concessum, cultu honorabili et non mediocri devotione Clerus ex episcopatu cum Episcopo, Comite, et clarissima Comitissa, et populo terræ transtulerunt ex eo loco; et illud, non sine magnorum miraculorum opitulatione usque ad basilicam B. Michaelis detulere : in qua requievit usque ad diem anniversarium suæ depositionis, quæ III Nonarum Decembrium celebratur. Sed hæc plenius ad S. Forannani vitam, et S. Eloquii 3 Decemb.*

3 Fueritne tum cœnobio S. Michaelis præfectus Maccallinus, haud facile est statuere, quoniam nec S. Forannanus quando primum ex Hibernia venerit, sat constat. In Walciodorensis monasterii præfectura S. Forannano successit B. Kadroe, de quo agemus 6 Martii : huic B. Makkallinus, sive Maccallinus, ut alii scribunt, Makalinus, Malcallinus, Malcallanus, Malacanus; quæ vox Hibernica est, sive Scotica, et videtur sonare filium Chilian, sive Kalani, aut Kalini. Eadem Walciodorensium Originum historia : Surrexit deinde ex eodem contubernio nobilem Comitum (S. Forannani nimirum) vir vitæ laudabilis, nomine Malacanus, qui omnium assensu, annuente Episcopo Mettensi, in Walciodorensi Ecclesia Abbas constituitur, ibique regulariter inthronizatus, a Leodiensi benedicitur. Et quia testimonio suæ vitæ hoc commeruit, etiam in basilica B. Michaelis sub eodem tempore regimen animarum, et curam omnium ibidem pertinentium, cultu dignæ venerationis Abbatis nomen sortitus obtinuit.

4 Ipse etiam in conversatione bonæ actionis degens, et super custodiam suam inhianter vigilans, recto principalique spiritu, normam justitiæ viriliter

regebat : et ne callidus hostis detrimentum sibi ex creditis ovibus faceret, suam suorumque subjectorum actionem Domino commendabat. Tali se studio exercens, ignis ille divinus meditatione sua in eo vehementer accendebatur, de quo dicit summa Sapientia: Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat? In hoc ergo ardore fidei comprehensus ultimæ labentis diei cursus eidem clauditur; annoque Dominicæ Incarnationis nongentesimo nonagesimo ex hoc mundo in basilica B. Michaelis transivit, et in eadem a Fratribus ejusdem loci, conditorio sepulturæ honorifice constructo, cum summa diligentia sepelitur.

5 Dissentit Appendix Chronici Frodoardi ab Andrea du Chesne tom. 2, scriptorum Francicorum edita, et 12 annis prius tradit obiisse : Anno nongentesimo septuagesimo octavo, inquit, vir Domini Malcallanus, natione Hibernicus, in vigilia S. Vincentii Levitæ et Martyris vitam transitoriam, quam habebat exosam, deseruit, et cum Deo vivo, cui indesinenter dum viveret servivit, vivere feliciter inchoavit. Qui præfatus Abbas in corpore humatus quiescit in ecclesia B. Michaelis Archangeli, cujus abbatiam, dum corporaliter in hoc seculo vivens mansit, pio modera- mine rexit.

6 In editione Pithæi Malcallinus dicitur; et pro vir Domini, adscriptum erat ad marginem, forte Virduni, quod multi temere secuti. Martyrologium Anglicanum : Virduni in Francia depositio S. Malcallini Abbatis et Confessoris; qui gente Hibernus, nobili ortus genere, in Franciam trajecit, ibique monasticam vitam complexus, factus deinde S. Michaelis Virduni Abbas, vitæ sanctitate, omni quæ virtutis genere, præsertim religiosæ disciplinæ observatione, eluxit, atque in senectute bona sub annum Christi 978, spiritum Deo reddidit. Corpus in eodem monasterio conditum, ubi magna veneratione asservatur. *Philippus Ferrarius in novo SS. catalogo : Virduni S. Malcallini Abbatis, et quibusdam interjectis : In Lotharingia S. Michaelis. Ibidem S. Makalini Abbatis. Citat pro Malcalino Martyrologium Anglicanum, et Frodoardum; pro altero Kalendarium Ecclesiæ Verodunensis, Flodoardum, Wionem, in Wione Makalini nomen non reperimus, nec in Breviario aut Missali Virdunensi, quæ tamen et a Camerario citari arbitramur, dum 4 Octobris ita scribit : S. Malcallinus. De eo tabulæ Virdunenses, quæ illæ? cur eo die inscriptus ejus fastis, cum constet 21 Januarii obiisse? pergunt, eadem, ut remur, fide : Rexerat ante suum e Scotia egressum monasterium Rathmelfigi. Arnoldus Raissius in Auctario ad Natales Molani 30 Aprilis, quo et S. Forannanum coli diximus : In Tarrascia, in cœnobio S. Michaelis, natalis S. Macalini, tertii Walciodorensis ad Mosam Abbatis etc.*

7 Melius Benedictus Dorganus 21 Januarii : S. Malcallini Abbatis, et Hugo Menardus : In monasterio S. Michaelis natalis S. Malcallini Abbatis, sanctitate clari. Idem lib. 1, Observat. monet vitiose Virduni constitui a quibusdam, cum nullum sit in ea urbe monasterium S. Michaelis, cujus Abbas ipse Malcalinus dicitur fuisse. Nisi velimus, inquit, intelligere monasterium S. Michaelis, quod Hilderici Major-domus Wilfradus, in parochia Virdunensi super Mosam ædificavit, juxta Sigebertum ad an. 667. Quod situm est in urbe quam Lothareni vocant SAINT MIEL, id est, S. Michael, diocesis Virdunensis. Verum hæc conjectura satis ex iis quæ ante dicta sunt, corrui.

8 Hildrici (filii Clodovæi II, et S. Bathildis, qui anno 667, occisus est) Major-domus erat Vulfoaldus, inquit Sigebertus ad eundem annum. Hic in parochia Virdunensi, supra Mosam, cœnobium S. Michaelis Archangeli fundavit. Richardus Wasseburgius Archidiaconus Virdunensis, ex ipso S. Michaelis oppido oriundus, lib. 2, Antiquitatum Galliæ Belgiæ, illius cœnobii origines accurate describit, partemque recitat testamenti Vulfoaldi, quem Wolfandum vocat, in quo is fatetur se pro animarum salute, et Dei intuitu, Domino

vir sanctus :

Luc. 12. 49.

ejus obitus,

memoria in Martyrologiis.

Aliud S. Michaelis monasterium in Lotharingia,

a Vulfoado
ædificatum.

mino adjuvante, monasterium congregationemque servorum Dei, animo devotissimo a novo fundamento, in jure proprietatis suæ, in pago Virdunensi, in loco qui dicitur Castellionis, in fine Windimiacensis villæ: ubi in ipsa radice montis consurgit fluviolus, qui dicitur Marsupia, in honore S. Michaelis Archangeli, et S. Mariæ matris Domini nostri Jesu Christi, S. Martini, et sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, necnon sanctorum Martyrum, Confessorum, vel ceterorum, ædificasse. Quæ donatio facta est in ipso monasterio, multorum conventu bonorum hominum, anno xv, regni Domini nostri Childeberti Regis : is erat annus Christi 708, vel 709. Receperat se post Hilderici cædem in Austrasiam Vulfoaldus, ubi hæc aliaque sancta agitabat consilia.

novatum a
Smaragdo Ab-
bate.

9 Smaragdus quartus illius loci Abbas, (qui Ludovici Pii vixit temporibus, scripsitque Diadema monachorum) annuente Romano Pontifice in arduo situm cænobium, eoque et aquæ et ceteri commeatus, nisi aliunde magno et labore et sumptu subveheretur, penuria laborans, demolitus; novum ad ipsa Marsupia rivi in Mosa inflentis ostia condidit, leuca et dimidia a priore distans. Recitat Smaragdi epitaphium, quod extat etiamnum Wasseburgius :

Cum Pius imperii Ludovicus jura teneret,

Smaragdus vigit istius Abba loci.

Qui locus humanis quod erat minus usibus aptus,

Hanc procul hinc sedem transtulit ille suam.

Cum tamen ad regnum meruit cœleste vocari,

Reddidit antiquo membra fovenda loco.

Scorpio jam Phœbum duodena parte premebat,

Sidera Theologo cum patuere viro.

Qui isthic
Abbates tem-
pore B. Mac-
callini.

10 Sub Stephano Abbate (quem Wasseburgius eundem esse existimat, qui anno 903, factus est Leodiensis Antistes, seditque ad annum 920) cœptum, juxta cænobium, oppidum ædificari. Stephano successere Halevinus, Odo I, Sarovardus, Odo II, Albertus, Nantherus, vixitque hic temporibus S. Henrici, et Conradi,

Imperatorum, et reliquias S. Callisti Papæ et Martyris ad suum monasterium attulit.

EX VARIIS.
Correcti Ferrarius et
Saussaius.

11 Atque hinc refellas quod Ferrarius scribit S. Michaelis in Lotharingia hoc die festum agi, a quo oppidum S. Michaelis in Virodunensi diœcesi denominatur non contemnendum, ibidemque S. Makalinum Abbatem fuisse. Sed fœdior Saussaii error, hominis Galli, docti alioquin et curiosi, qui in Supplemento Martyrologii Gallicani ita scribit : In Lotharingia S. Michaelis Confessoris, cujus nomen cænobio et oppido hujus tractus non ignobili jampridem inditum, meritorumque claram perennat apud incolas memoriam, et incutit specialem pro patrocinio venerationem. Ipso die S. Malcalini Abbatis et Confessoris, qui prænotato S. Michaelis monasterio diœcesis Virdunensis, ob clara sanctitatis lumina præpositus, animas sibi commissas divinis moribus informavit; functusque perutili regimine ad præmium sibi paratum a Domino, cui servivit sincero affectu, profectus est. Nomen accepit Lotharingicum illud diœcesis Virdunensis monasterium a S. Michaele Archangelo, non a Michaele Confessore nulli veterum noto. Nec ad illud B. Maccallinus Abbas pertinet, sed ad Tierascense diœcesis Laudunensis cænobium, ejusdem sanctissimi Archangeli nomine dicatum.

12 Ceterum Walciodorenses in provinciam Namurcensi ascetæ, qui suum fuisse abbatem Maccallinum tradunt, eum tamen neque officio Ecclesiastico, neque omnino publica veneratione colunt, nisi quod in catalogo Abbatum, priores duo, Forannanus et Kadroe, Sancti appellantur; Maccallinus, Divus; ceteri, Domini. Ipsum Eilbertum Comitem Beatum prædicat Arnoldus Rasisius in Auctario ad Natales Molani 28 Martii. Alius quidam memoratur Maccalinus, sive Maculinus, Hibernicus Antistes, cujus vitam MS. legimus, sed admirandis planeque incredibilibus prodigiis refertam : neque natalem ejus uspiam expressum reperimus.

DE S. SYNALDO, TREVIRIS IN GALLIA BELGICA.

XXI JANUARI.

Joannes Scheckmannus in Epitome gestorum Trevirorum libel. 3, titul. 10, enumerans reliquias anno 1513, 13 Aprilis in altari S. Nicolai ecclesiæ majoris reper-

tas, inter alia hæc habet : Item brachium de S. Synaldo, cujus festum celebratur vicesima prima die Januarii. Nihil nos de eo alibi comperimus.

S. Synaldi reliquias.

APPENDIX

ADDITIONUM, RETRACTATIONUM, ANNOTATIONUM,
AD POSTERIORES X DIES JANUARIII.

AD XII JANUARIII.

NOT. 1.

Pag. 1, col. 2, post SS. xxxviii Martyres Ephesi, adde [S. Hilarius monachus, in Italia. De eo infra agemus.

Ibidem inter Omissos adde [Paulus Ordinis Minorum, Perpiniani in ditone Ruscinonensi ab impuro homine trucidatus dicitur, quod ejus pellici vel meliorem vitam suavisset, vel absolutionem negasset; variant enim auctores. Refert eum hoc die Monstierius, et Beatum, ac Martyrem appellat. Franciscus Gonzaga part. 3, conventu 3, provinc. Cataloniæ scribit corpus ejus adhuc integrum perseverare, honesto loco reconditum, et a Perpinianensibus in maxima veneratione haberi.

Lucia Virgo, cœnobii sanctimonialium tertii Ordinis S. Francisci Nursiæ fundatrix, refertur hic a Monstierio et Beata appellatur. Gonzaga 2, part. convent. 17. Monialium provinc. S. Francisci, scribit ejus corpus in eodem cœnobio humatum, in maxima veneratione a fidelibus haberi. Idem scribit Barezzus 4, part. Chronic. lib. 2, cap. 54.

B. Guido Cortonas Ordinis S. Francisci, refertur hoc die ab Arturo Monstierio. At Lucas Wadingus

to. 1, Annal. an. 1250, nu. 6, scribit xii Maii obiisse, caput admirabili modo inventum 1 Maii, sed Inventionis festum Gregorii XIII, Pontif. Max. indulto celebrari
xii Junii.

DE S. ARCADIO M.

Pag. 4, col. 1, lin. 8, adde [Antonius Quintana dñas noster testatur Hispali coli S. Arcadium officio duplici, sed recenti instituto, ab anno nimirum MDCXXIV. Ursaone vero, sive Ossunæ, cui eum quoque adscribit, solenni celebritate xix Januarii, ubi et præclara ei aliisque sanctis Martyribus dicata basilica.

NOT. 2.

DE S. CÆSARIA V.

Pag. 12, col. 1, lin. 6. a fine, dele, Neque nos eam typis cusam remur, et repone [Facturos nos operæ pretium duximus, si eam hic e MSS. ederemus, licet jam antea a Prospero Stellartio Augustiniano cusa sit. Cogitamus quidem] In margine dele, Hic primum editur, et restitue [Hic e MSS. editur.

NOT. 3.

Reponenda
hæc pag. 30
ante vitam
B. Aelredi.
NOT. 4.

DE S. HILARIO MONACHO
APUD BRUTIOS IN ITALIA.

Castro-vetere in Brutiis, tractu Consentino, coli xii Januarii S. Hilarium monachum Græcum, nobis Neapoli significavit Antonius Beatillus noster, atque

ibi illius caput honorifice asservari. Nihil de eo aliud comperimus.

AD XIII JANUARIII.

NOT. 5.

Pag. 35, col. 1, inter Omissos post S. Januarii translationem, adde [S. Victor et S. Candidus Martyres e legione Thebæa, Walciodori ad Mosam in Belgio coluntur, quod hoc die illuc eorum translatae sint reliquiae: quamquam Arnoldus Raissius in Auctario ad Molani Natales xvi Januarii eam translationem consignet. De omnibus Thebæis, ac præsertim eorum Duce S. Mauricio, agemus
xxii Septemb.

DE S. POTITO M.

NOT. 6.

Pag. 46, post primum hymnum, annotationem a sic restitue [Erant perquam incorrecte editi hi hymni cum toto officio Auctor videtur esse Angelus Fagius Sangrinus; nam lib. 3, Carminum duas habet de S. Potito odas, priorem constantem dimetris jambicis, e qua tertius hic et sextus hymnus excerpti; alteram Sapphicam, e qua secundus et nonus. Videntur et ceteri ab eodem esse auctore, in gratiam sanctimonialium S. Potiti, compositi.

NOT. 7.

Pag. 47, col. 1, hymn. 6, stroph. 5, vers. 2, plenis oliva lampadis, corrige, olivo.

DE S. AGRITIO EP. TREVIR.

NOT. 8.

Pag. 54, col. 2, nu. 3, lin. 4, hic damus; adde [cum MS. monasterii Bodecensis Canonico. regul. collatam; in quo post vitam S. Helenæ sequebatur, itaque cum ea cohærebat, ut pars altera ejusdem historiæ videretur.

Pag. 55, num. 5, lin. 10, post, supputandorum rationem, adde [Joannes Scheckmannus in Medulla gestorum Trevirensium scribit anno Christi 342, Constantii 2, obiisse S. Agricium, cum sedisset annos 9. Quæ ex dictis refelluntur.

NOT. 9.

Pag. 60, col. 1, cap. 6, nu. 26, lin. 5, post sublimavit, adde ex MS. Bodecensi [Qui Trevirorum episcopatus jus apostolatus non immerito obtinebit, quamdiu solum beatissimi Eucharii, non solum sui sed et totius orbis Gallici revera Apostoli, corpus fovebit: nam etsi ceteris gentibus non fuit Apostolus, nobis autem fuit et est; quippe qui et de LXXII Domini discipulis unus scitur fuisse, et dona Paracliti Spiritus cum ceteris Apostolis in cœniaculo legitur suscepisse.

NOT. 10.

Ibidem col. 2, post cap. 6, adde [b Post illa verba nu. 26, baculi sustentatione non utitur, addit codex Bodecensis: Si enim Ecclesia Aquilegiensis propter Hermagoram Marci Evangelistæ discipulum nimirum obtinuit patriarchatum, quomodo non erit potentissimus Ecclesiæ Trevericæ primatus, quæ a B. Euchario, ipsius, ut dictum est Christi discipulo, signaculum suscepit Apostolatus? Verum longe alia fuit instituendi, vel tolerandi potius, Aquileiæ patriarchatus ratio, ut alibi dictum.

NOT. 11.

Pag. 61, col. 2, n. 33, lin. 16, perpetuam fructus servat onustatem; lege ex MS. Bodecensi [honestatem.

NOT. 12.

Ibidem col. 2, adde [Multa de SS. Helenæ et Constantini patria curiose disputat Michael Alfordus noster in Britannia illustrata, de quibus nos ad S. Helenæ vitam.

NOT. 13.

Pag.

NOT. 14.

Pag. 63, col. 2, d in fine Ita ille, adde [MS. Bodecense ita habet : Debita sepelivit honorificentia, in oratorio videlicet B. Eucharii, quo ipse Pater humillimus etc.

NOT. 15.

Pag. 62 in fine col. 2 ante, Hi sunt autem, adnota [e Sequentia ita leguntur in MS. Bodecensi : Hi sunt autem inestimabilis pretii lapides, in hujus domus muro fulgentes; Eucharius primus Trebitorum Archiepiscopus, Valerius, Maternus, Agricus. omnes isti Præsules præclari, sanctitate conspicui, hoc templum Domini non parum decorantes quamplurimum firmantes. Sunt et alii quamplurimi lapides vivi in hac civitate Dei, pretii non minoris, æqualis decoris, quorum vel nomina singulorum hic recensere supersedimus, quia laxas historiarum habenas per omnem hujus stadii decursum frustra strinxisse videremur, si modo circa ipsas, quas huic curriculo posuimus, metas moraremur. Non quippe huic opusculo moram necleremus, si unum aliquem ex tam magno Sanctorum numero, a nobis in hoc opere non tacto, laudandum susciperemus. Quapropter his qui eorum sanctitatem mirantur ad libros vitæ eorum non paucos nec modicos transmissis, non oportet considerare qualiter hoc templum Dei, quod in honore sancti Patris Eucharii qualitercumque; depinximus, valeamus ornare, sic enim typicus ille Salomon, postquam templum Domino construxerat, aureis coronis vasis pretiosis, variisque diversi generis ornamentis illud decorabat. Et nos, qui veri Salomonis templum essemus, si gemmas virtutum et sanctæ mortalitatis habitam in nobis haberemus, diligenti inquisitione consideremus, si hunc ornatum sanctitatis, quem in nobismetipsis minus sufficienter (pro dolor!) habemus in thesauris saltem nostræ, quam descriptimus, ecclesiæ invenire valeamus; ut etsi inspectori omnium Deo nostræ merito pravitatis nimirum displicemus, cum tamen exemplis Sanctorum induamur, de quorum corporali præsentia, nec non reliquiarum magnifica potentia, in Domino gloriamur, meritis et intercessione ipsorum at nos ei cui ipsi placent complacere quandoque mereamur. Acceptis ergo his; quorum mentionem nominatim attulit ratio præsentis desiderii, et his quorum vel nomina recensere brevitatis causa placuit supersedere, vix dignas gratiarum actiones provisorii omnium Deo possimus exhibere, qui sui etiam corpus amici Lazari, cum corpore sororis ipsius, scilicet Marthæ, nobis dignatus est præbere. Hæc itaque gemina nostri templi ornamenta non modica sive duo dixerimus candelabra sive vasa purissima, vel certe auream libram non parum in domo necessariam, videlicet propter justitiam, quocumque, inquam vocabulo ea notaverimus, certissimam de ipsis spem habere poterimus, quod quantum faciem templi hujus principaliter valent ornare, tantum vel plus faciem judicis et conscii nostri, scilicet Christi, perpetualiter sufficiunt placare : quod meritis ipsorum, nec non sancti Patris, propter quem hæc omnia suscepimus, Agricii, nos deceat deservire, qui Ecclesiam Trebericam tantorum præsidii Sanctorum dignatus est munire, Jesus Christus Dominus noster, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

DE S. LEONTIO EP.

NOT. 16.

Pag. 64, col. 2, post num. 14, adde [15 Edidit Petrus Possinus noster S. Nili senioris orationem in S. Albanum, e Græco MS. Tolosano, Latine a se versam. In Notis scribit Albanum illum, qui in Nitriæ solitudine habitasse dicitur, eundem videri, qui Palladio in Lausiaca Albinus appellatur, alibi Albanus et Albinus. Leontium autem, a quo is disciplinis monasticis eruditus, suspicatur Cæsareensem hunc esse. Quid si hunc nostrum, inquit, esse dicamus, magnum illum Cæsariensem Episcopum Leontium qui unus ex Nicæna Synodi Patribus fuit? Nam quod ante diximus Albanum æqualem Joannis Abbatis, ejus qui Theodosio primo imperante floruit, præclare adhuc constare potest. Synodus Nicæna anno Christi 325, celebratur, fuerit cum ad eam se contulit jam a quinquennio Præsul Leontius. Circa annum igitur Christi 318, potuit sub eo adhuc Presbytero rudimenta ponere Albanus vitæ melioris. Inde ad annum 379, quo Theodosius imperare cœpit, anni sunt 61, quot annos ab eo tempore in vivis fuisse Albanum incredibile non est, præsertim in solitario, ex quo genere plerique μαρτύριοι memorantur : quamquam cum ante Theodosii tempora diu floruerit Joannes Abbas, potuit illi σύγχρονος Albanus fuisse, licet ad Theodosium non pervenerit. Porro hunc Leontium multos ad perfectam vitam instituisse, quod hic dicit Nilus, attestatur etiam Gregorius Presbyter Cæsariensis, in oratione quam scripsit in sanctos 318. Patres Concilii Nicæni. Subjungit deinde Græce et Latine testimonium Gregorii Presbyteri, quod nos jam nu. 3, retulimus; et pergit : Adduntur enim alia præclara de Leontio, quæ minus ad rem præsentem faciunt,

Alius Leontius Albani a S. Nilo laudati Magister,

Ceterum hæc pauca quæ descripsimus satis conveniunt cum iis quæ de eodem, ut quidem putamus, Leontio tradit hic Nilus.

16 Fuit Leontii illius monasterium juxta Constanti-nopolim, ut ex S. Nilo patet : Cum igitur, inquit, se ad illos contulisset Albianus, qui apud nos non longe a civitate religiosam in monte meditantur vitam, quibus præerat B. Leontius tunc Presbyter; deinde factus etiam Episcopus, vir utriusque vitæ, activæ, inquam et contemplativæ laudæ illustris, illis adeo ipsis qui in desertis agebant perfectior; sed qui sciret etiam infirmorum infantiam perpeti, in tironum ingeniis pertractandis tritus; quod haberet inter eos quibus præerat, aliquot semper ejusmodi provectionibus admixtos. Quod ait Nilus apud nos, etc., interpretatur Possinus, et recte, in colle quopiam Constanti-nopoli vicino fuisse cænobium, quod Leontius regebat. Pergit Nilus : Hic noster majores quam pro tempore quo ibi fuit, progressus cum fecisset, multosque post se reliquisset, majori festinatione corripiens iter, quam illa ipsa, quam arripuerat, admoneret occasio, opus asceticæ professionis illinc in Hierosolymorum regionem transfert, tum studio cognoscendi loca, in quibus et mirabilia perfecit opera et vitam egit, et mortem deinde oppetiit Dominus Jesus; tum etiam cupiditate proficiendi ex conspectu et congressu Sanctorum, qui perfectiorem illic vitam profitebantur. Deinceps narrat, ut sit in Nitriæ solitudinem profectus. Existimat Possinus, ut diximus, hunc Albianum esse, qui Albinus dicitur Palladio cap. 43, ubi se testatur cum eo versatum. Porro Alexandriam venit Palladius, ut cap. 1, testatur, secundo consulatu Theodosii Magni, id est, anno Christi 388, triennio versatus in monasteriis quæ sunt circa Alexandriam, abiit in montem Nitriæ, anno nimirum 391.

Abbas juxta Constanti-nopolim.

monachis in Syria florentibus;

17 At cum ex S. Hieronymo in Vita S. Hilarionis constet, circa annum 328, necdum monasteria fuisse in Palæstina; qui fuerunt illi perfectioris vitæ professores, sive ἀσκητικοὶ ὁδοῦντες, quorum congressu proficere Albianus cupiebat, circiter annum Christi 318, aut etiam ante? quis illud Leontii monasterium erexit, et quando, nondum propagato extra Ægyptum monachicæ vitæ instituto? Erat S. Hilarion cum obiit S. Antonius an. Constantii XIX, Christi cccxvi annorum LXV, ut testatur S. Hieronymus : natus igitur anno cxcxi, venit ad Antonium cum xv esset annorum : a decimo sexto ætatis anno vixit in solitudine, cumque in ea viginti et duos annos haberet, Eleutheropolitanæ mulieri partum impetravit, mox Aristænetæ liberos sanavit : quod postquam auditum est, et longe lateque percrebuit, certatim ad eum de Syria et Ægypto populi confluebant, ita ut multi crederent in Christum, et se monachos profiterentur. Necdum enim tunc monasteria erant in Palæstina, nec quisquam monachum ante S. Hilarionem in Syria noverat. Habebat Dominus Jesus in Ægypto senem Antonium : habebat in Palæstina Hilarionem juniorem.

eoque nostro hoc junior.

18 Deinde multo ante 318 Christi annum Episcopus videtur fuisse Leontius, cum ab eo Armeniorum Episcopus consecratus Gregorius, ea egerit ut xxx Septembris dicitur, quæ multorum annorum spatium requirant, et tamen ante Nicænam Synodum episcopatum reliquerit.

DE S. HILARIO EP.

Pag. 68, col. 2, ad nu. 31, in margine, moritur 13 Januar. 357, corrige, 367, ut in textu habetur.

NOT. 17.

Pag. 85, post num. 18, adde [19 Aliquas S. Hilarii reliquias olim in Ecclesia Remensi asservatas, et fortassis etiamnum asservari, patet ex iis quæ iv Januarii in historia translationis S. Rigoberti cap. 5, nu. 14, pag. 180, col. 1, narrantur. [20 Operæ pretium, etc.

NOT. 18.

S. Hilarii reliquiarum Remis.

EX VARIIS

DE B. GODEFRIDO CAPENBERG.

NOT. 19.
B. Godefridi
festum in Hi-
spania,

Pag. 117, col. 1, § 1, post nu. 4, adde [Accepimus Ordinem celebrandi officium divinum juxta ritum Brevariarii Missalisque Romani pro Ecclesiis Hispaniæ, excusum Madriti in typographio regio. In eo inter festa Canoniorum regularium Ordinis Præmonstratensis adnotatur xvi Septembris : Godefridi Confessoris, semiduplex.

NOT. 20.

Ibidem col. 2, post nu. 10, adde [uti et Sigismundus Kohellius Abbas Lucensis, qui eam ex Mosandro cum aliis aliquot vitis edidit an 1608.

NOT. 21.

Pag. 118, col. 2, nu. 16, lin. 14, per aquæ intervalla, corrige [per æqua intervalla.

NOT. 22.

Ibidem § 5, nu. 18, lin. 13, a fine : duarum horarum longitudine. repone : duarum horarum itinere Capenbergæ distans.

NOT. 23.

Pag. 119, col. 1, § 18, linea penultima : Neque Susatum amplius dimidia hora abest, corrige [Abest inde Susatum duarum horarum spatio, jam ab, etc.

NOT. 24.

Pag. 123, post nu. 40, adde [Tamen, passim apud Westphalos sculpsit pingiturque ejus imago, non Canonico habitu, sed seculari Comitum aut Militum. Visitur supra castri Capenbergensis portam antiqua et præclara illius statua, sed habitu Comitum cataphracti, chlamyde superinjecta, pugione gladioque accincti, scuto gentilizio femori lævo innitente, crucem exiguum dextra gerens. Gemina ejusdem rationis statuæ, ejus nimirum atque Ottonis fratris utriusque mausoleo in medittullo Chori Capenbergensis incumbunt, tænia seu diademate caput revinctæ, atque ad caput adsitæ Virginis-matris statuæ templum protensis manibus offerentes : scutaria familiæ arma ad caput ac pedes locata; leonculi custodes additi. Complures aliæ istiusmodi ea in æde amborum statuæ atque imagines visuntur; quales et in frontispicio Missalis Ecclesiæ Monasteriensis nuperrimæ Antverpiæ recus expressæ.

imago mili-
tariis.

NOT. 25.

Ibidem col. 2, nu. 43, lin. ultima, licet sepulturæ locus ignoretur, dele, et repone [in media ecclesia ante altare sanctæ Crucis.

NOT. 26.

Pag. 126, col. 1, num. 57, post lin. 6, interpone hunc versum [Apocalysta datum tibi munus suscipe gratum.

NOT. 27.

Pag. 128, col. 1, § 13, nu. 66, lin. antepenultima dele quæ parenthesi inclusa (olim a Widekindo Angriæ fundato, translato dein Hervordiam cum ipsius beati Ducis ossibus. Nam sunt Hervordix collegia tria; unum SS. Joannis et Dionysii, Canoniorum secularium; alterum Canonissarum secularium; quod sanctæ Crucis dicitur; tertium illustrium Dominarum. Primum Angria olim ad vitandas bellorum injurias, in locum tutiorem eo translatus est media ex parte, ex semisse altero Magdenburgum concessit. De hoc Albertus Grantzius Saxonix lib. 2, cap. 24, de Wedekind loquens, ita scribit : ædificato in Anglaria (nunc Angriam vocant) insigni templo, instituto collegio sine fine Deo servientium, quod nunc in Hervordiam ferunt esse translatus, ibique Dominabus imperitantibus servit, plurimum ipse Christo devotus, religione profecit. At sanctæ Crucis collegium in colle suburbano situm; olim S. Mariæ, dein sanctæ Crucis, sive ad Crucem appellatum, postquam Deipara pauperi apparens patrocinium suum Abbatissæ Godesti ceterisque sanctimonialibus et loco pollicita, etiam Cruci insidens columbæ specie conspecta est, ut v Junii dicitur in vita S. Meinweri Episcopi Paderbornensis, cujus tempore, initio nimirum undecimi seculi illud prodigium contigit. Testatur Christophorus Browerus noster in Notat. ad Vitam S. Meinweri, licet majorum religio huic loco ob hæresis injuriam quam pridem detracta sit, manere tamen hujus miraculi et loci memoriam, vulgo AD VISIONEM nuncupatam. Anniversariæ isthuc nundinæ habentur, frequentissimo hominum concursu, et Visionis retinent nomen. Tertium

2, nobilium
Virginum,
S. Crucis di-
ctum;

collegium, cujus Abbatissa in omnem Clerum jurisdictionem exercet, fundavit S. Waltgerus, cujus Vitam dabimus xvi Novembris. Browerus in citatis Notat. videtur tria illa collegia, aut saltem duo sanctimonialium, confudisse, eoque Crantzium non intelligit et refutat : Hinc Krantzius, inquit, putat vectigalia in sanctimonialium Hervordix parthenonem transscripta, Dominabus, ut ipse loquitur, ibidem imperitantibus servitura. Verba Crantzii dedimus; non vectigalia Angrianorum Canoniorum addicta Dominabus scribit, sed his servire aut parere ipsos Canonicos.

3, illustrium
Dominarum.

Pag. 137, col. 1, post cap. 12, adde [f Anno MDCXXXIX, donata pars reliquiarum B. Godefridi Revmo Abbati Antverpiensis monasterii Chrysostomo vander Sterren, a Georgio Præposito Iluendensi, et solenniter in hujus asclerii ædem, secunda die Octobris, quæ Dominica erat, translata, expositasque populi venerationi. Sunt et in SS. Cornelii et Cypriani cænobio juxta Nienoviam Flandrix oppidum aliqua B. Godefridi reliquæ.

NOT. 28.

B. Godefridi
reliquiæ Ant-
verpiæ,
e Ninoviæ,

Pag. 139, nu. 1, lin. 10, Ecclesias, quas rexerunt, in bonis pluribus perfecerunt; corrige ex MS. Capenbergensi : Ecclesiis, quas rexerunt, in bonis pluribus profecerunt.

NOT. 29.

Ibidem nu. 2, lin. 11, ante descenderunt, repone, progeniti.

NOT. 30.

Ibid. lin. penultima post num. 2, adde ex eodem MS. [Porro Ekkericus quidam potens et nobilis patrem Godefridi et Ottonis, et duos patruos eorum, clandestinis machinationibus extinguere nitebatur; licet integram fidelitatem eisdem juramento firmasset, et obligatus beneficiis debuisset. Qui cum venirent versus Lunen ad medium nemoris, quod hactenus hoc nomine Grevelo de cæde ipsa trahit vocabulum, patruum dictorum Godefridi et Ottonis cum duobus sibi fidelissimis sunt perempti. Licet idem Ekkericus eosdem velut ipsius causæ suffragaturos in Lunen ad placitum evocasset. Pro quo scelere non multo post homicida ille morte turpissima interemptus versis pedibus est suspensus. Solus autem Godefridus pater Godefridi et Ottonis, eo quod pridie quam iretur ad placitum pedem læserat, domi remanserat, et sic mortem evasit. De quo noster Godefridus ortus regionis Westphaliæ lumen effulsit.

NOT. 31.

Duobus Gode-
fridi patruis
ab Eckero
perfidie occi-
sis,

Ibid. nu. 3, lin. 2, Hunebergh, corrige ex eodem MS. Huneburch.

pater serva-
tus.

NOT. 32.

Ibid. nu. 4, lin. 3, generosus, corrige gratiosus.

NOT. 33.

Ibid. post cap. 1, post annotat. a adde [et cum MS. Capenbergensi, e quo plura hic adjecta.] Oporteret autem et numeros, propter ea quæ adjecta sunt, mutare.

NOT. 34.

Annot. c Atlas Isfridus adde [MS. Capenberg. Hasfridus. Post Annot. d adde [MS. Capenb. Eyernodum vocat. Post Annot. f adde [Idem MS. Watonem vocat. Post Annot. g adde [Idem MS. Viggerum habet pro Witgero. Post Annot. h adde [Flogerus hic in MS. Capenb. Arogerus est.

NOT. 35.

NOT. 36.

NOT. 37.

NOT. 38.

NOT. 39.

Pag. 139, col. 2, ante cap. 2, adde ex MS. Capenbergensi, et posset esse caput separatum [Defuncto igitur Godefrido patre nostrorum Comitum Godefridi et Ottonis, Beatrix mater ipsorum accepit maritum, videlicet Henricum Comitem de Retbecke, fratrem Friderici Comitum de Arnesberg. Hæc peperit eidem Henrico filiam nomine Eilike, quam duxit Comes Engelmarus de Oldenburch, qui ex eadem Eilike genuit filios Henricum et Christianum Comites, et Ottonem Præpositum, et Eilicam matrem Simonis de Tekeneburch. Comites Godefridus et Otto sorores habuerunt Beatricem, quæ conversa est in Capenberg, et sepulta cum Eilica Comitissa de Aldenburch ad S. Mariam Magdalenam, et Gerbergim, quam clam abduxit Dominus Bernherus de Erperode.

Godefridi fra-
tres et sorores
ulterioræ,

NOT. 40.

germanæ.

De loco Capenberg, quod divino aliquando mancipandus esset servitio, diversis fidelissimarum visionum ostensionibus revelatum est a Domino. Presbyter quidam, Wichmannus nomine, in visu noctis aspexit quasi columnam auream in Capenberg exurgere, atque ipsius cæli fastigia penetrare. Quo visu divinæ laudationis claritatem illic exercendam prudenter intellexit, et astantibus quod fu-

Vit. 1, c. 2.
n. 6.Condendum
in Capenberg
cænobium
ante ostensum
Presbytero,

- n. 7. *laico,* turum erat verissimæ longe ante prænuntiavit. Unus præterea ex amicis fidelissimi Comitis, Egebertus nomine, cum esset in itinere, proficiscens ad Comitem, noctu vidit Capenberg urbem nive candidiorem esse, quæ usque ad alta nubium sublimiter conscendens ipsum coeli cacumen vertice pulsare videbatur.
- n. 8. *Abbatissæ,* Gerbergis filia patrum Comitum Godefridi et Ottonis et Abbatissa Monasteriensis, multa religione claruit. Quæ cum beatum virum unice diligeret, tam pro ipso quam subditis suis frequenter orabat. Quodam igitur tempore somno parumper arrepto, vidit assistere sibi juvenem vultu sidereo prænitentem, et verba hæc sæpius in ejus auribus iterantem. Locus Capenbergensis habitationis quam idoneus foret conventui spiritualis congregationis! Quod illa jocundissime audiens (jam enim idipsum diu concupierat) cum beato viro retulisset, ille prudenter inter alia multa sic respondit: Neptis dilectissima, potens est Dominus Deus hoc pro suo velle ordinare.
- n. 12. *S. Norberto.* Norbertus nobilis genere, sed nobilior virtute, cum in asino suo primo propinquaret Capenberg, vidit certissime super Capenberg descendente Spiritum sanctum. Et alio tempore vidit magnæ claritatis lumen in circuitu loci Capenbergensis exortum ac diffusum. Ait ergo: Glorificate Deum nostrum, quia hic est profecto mons sanctificationis illius, quem acquisivit dextera ejus. Apparuit insuper eidem in Capenberg B. Augustinus, qui et auream regulam a latere suo dextero prolatam illi porrexit, et ait: Quem vides, ego sum Augustinus Hipponensis Episcopus. Ecce habes regulam, quam conscripti, sub qua si bene militaverint Fratres tui, filii mei securi Christo astabunt in extremi terrore judicii.
- n. 13. *Defunctus pro se oranti apparet,* Frater quidam in eodem loco vitæ fuit laudabilis: cui amicus fuit fidelissimus defunctus, pro quo cum multis invigilasset precibus, nocte quadam astitit ei, sibi que familiari colloquio dixit: Frater mi, gratias tibi ago, quod hactenus etiam cum ceteri amici mei vel affines immemores essent mei, tu nostri memoriam nullatenus dimisisti. Et nunc adhortor, ut stabilis et immobilis in tuo persistas proposito, nec de ordine nostro tamquam alium potiore inventurus, fluctues animo, quia nimirum salubriorem animæque tuæ commodiorem tibi demonstrare non valeo. Nam ad hoc veni, ut nuntiem tibi quod orationes Fratrum tuorum quotidie recitantur super altare aureum, quod est ante oculos Domini. Hortor quoque ne unquam obedientiæ subterfugas imperium: nulla enim virtute coram Domino sublimius consequeris meritum. Jam deinceps ad beatum Comitem reflectamus articulum.
- et constantiam in ordine suadet.
- NOT. 41. *Pag. eadem nu. 6, lin. 6,* quæ sola fuit hæres, *corrige,* quia sola, etc.
- NOT. 42. *Ibid. lin. ultima,* usu adipis, *corrige:* esu adipis.
- NOT. 43. *Pag. 140, num. 10, lin. 5,* tractatis negotiis consederunt, *corrige:* tractatis negotiis regni consederent.
- NOT. 44. *Ibid. nu. 14, lin. 12,* recompensationes offerrentur, *corrige:* recompensantes offerretis.
- NOT. 45. *Ibid. nu. 15, lin. 15,* vase infirmitatis potum sumpsit, *corrige:* vase infirmantis potum sumpsit, et adde ex eodem MS. Inter cetera etiam cum vir Dei iste adhuc esset secularis, non leprosus, aut quamlibet infimæ conditionis despexit ægrotos, adeo ut stupentibus ministris pauperrimæ cuidam apud se languenti pius ac humillimus visitator assideret, de sordidissimo ejus vasculo una bibere non abhorreret, per omnia infirmanti se contemperans, et juxta Apostolicam eruditionem ita subveniens quemadmodum vellet sibi subveniri, si eadem vel simili ægritudine laboraret. Huic præterea cum pauper occurreret, idem mox misericordissimus nullatenus passus est vacuum abire pauperem, et ait famulo suo: Reman-
- sit, oro, quidquam in oculis? cui cum responderet ille: Etiam Domine: Da, inquit, pauperi. Quo facto, rursus quæri jussit, si quid adhuc foret residuum: iterum ergo pauperi datum est. Sed sic nec quievit sancti viri larga benignitas, quousque tertio quoque totum quod remanserat pauperi donaretur. Ita Trinitatis Deificæ verus Confessor et cultor sine terno munere inopem præterire nequaquam passus est.
- Pag. 141, nu. 16, lin. 5,* fluminis violentia retorquentur, adde, incessabili, et velint nolint cum fluvio descendere compelluntur.
- Ibid. lin. ultima,* ad pristinum teporem relabatur, *corrige ex eodem MS.* ad pristini teporis relabatur decursum.
- Ibid. nu. 18.* Fuit vir magnæ, *corrige ex eodem MS.* Quidam de Fratribus nostris fuit vir magnæ sanctitatis et gravitatis etc.
- Ibid. lin. 15,* quantas Frater iste, *corrige,* quando Frater iste.
- Ibid. nu. 19, lin. 1,* ut ad summi Patriarchæ obedientiam sibi non deesset obedientia, *corrige:* ut summi Patriarchæ sibi non deesset obedientia.
- Ibid. nu. 21, lin. 17,* via leniori, *corrige,* breviori.
- Ibid. nu. 22, lin. 14.* Veniunt nuntii, *corrige,* Bene veniunt nuntii.
- Ibid. nu. 23,* cum lætitia omnibus nuntiavit, *corrige,* completum omnibus nuntiavit, et adde, quæ forte cum sequentibus possent novum caput conficere [Anno Incarnationis Domini MCXLVIII Dominus Otto Elvenstad profectus est, convocatisque in unum Fratribus ait: Recolendæ memoriæ Dominus Godefridus frater meus, dum adhuc viveret, toto affectu rogavit, ut quam cito mortuus esset, eum transferri procurarem, nec permetterem ut extra Capenberg humaretur. Quam translationem jam multis annis (heu!) malo meo neglexi; sed præsentem oportet eam adimpleri. Hanc translationem Elvenstedenses adeo moleste ferebant, quod prius volebant deserere locum, quam non habere suum Patronum. Episcopus etiam Maguntinensis Fratres eosdem defendit ne suo solatio privarentur. Altercationibus igitur variis hinc inde habitis, tandem Dominus Otto Fratrum dictorum condescendens gemitibus, corporis beati viri reliquias dividit, quarum partem inferiorem Capenberg tulit, superiorem Elvensteden dereliquit.
- In die vero transitus matrona quædam amplæ satis familiæ, Mathia nomine, ab acerrimis febribus, a quibus a nullo curari poterat, repente ad Godefridi reliquias est curata. Posthæc pridie Idus Februarii cum admirabili gratulationis tripudio reliquiarum portio, quæ venerat Capenberg, a nostris suscipitur. Deinde anno sequenti Dominus Wernherus Episcopus Monasteriensis sacra ossa in sanctuario nostro sextodecimo Kalendas Octobris venerabiliter reponit. A quo tempore meritis ejusdem Godefridi dilectissimi nostri Patroni foris et intus superni muneris abundantia cumulati sumus.
- Apud Elvenstad manebat quidam potens, Godefridus nomine, qui in auferendis nulli hominum pepercit. Hic minabatur ore sacrilego, quod sacrarium Ecclesiæ de Elvenstad in brevi vellet mutare in haram porcorum, ita ut quælibet illic pecudes licenter oberarent, quas abigere nullus auderet. Quæ verba adeo terribiliter frequenter fulminavit, quod desolationem loci quasi nullus dubitaret. Erat igitur ibidem quidam Frater Sacerdos, Dominus nomine, procedens cum baculo suo ad dispensatorem domus, apud quem flebilem hoc modo promebat querelam: Eia frater, quid erit nobis! nos senes quo ibimus? Vos quidem juvenes levem feretis hujus loci desolationem, quia mox locum alium vobis procurabitis. Nos autem imbecilles et decrepitos cui relinquetis? Ad quem dispensator: Quæso, Pater, ne turberis, sed vade ad sepulchrum pii fundatoris Godefridi nostri Comitis, cui
- EX VARIIS.
liberalis m.
pauperes.
- NOT. 46.
- NOT. 47.
- NOT. 48.
- NOT. 49.
- NOT. 50.
- NOT. 51.
- NOT. 52.
- NOT. 53.
- Ejus reliquias Capenbergam translata,
- miraculo illustrata,
- honorifice suscepta, recondita.
- Blasphemus Elvenstadii excidium minans,

eni tam lugubres effunde querelas. Quod et fecit. Et curvatis ad sepulchrum viri Dei genibus, imoque trahens a pectore voces lacrymosas, sic oravit : O vir sancte, spes et solatia nostra, tuus ecce locus diripitur, atteritur et conculcatur : nos famuli tui minis et terroribus exagitamur, et tu non curando dissimulas. Sta, quæso, pro Fratribus tuis Patrone sanctissime, a facie tribulationis nobis esto refugium,

ne divinæ laudis ministerium hic redigatur in nihilum. Quid multa? Oravit et exauditus est. Nam quarta decima die castrum prædonis illius funditus dirutum est, quem tota terra a finibus illis abjecit.

Pag. 142, num. 23, lin. 3, nocte per se priore est admonitus, *corrigere* : nocte per soporem est admonitus,

Ibid. lin. 5, et de bona viri eleemosyna, *corrigere*, et de beati viri eleemosyna.

AD XIV JANUARIUM.

Pag. 212, col. 2, post, B. Odo Carthusianus, Taliacotii in Italia, *adde* [S. Sabas, Archiepiscopus Serviaë.

DE CÆDE PP. SINAITARUM.

Pag. 236, col. 1, post num. 3, adde [Bibliothecæ Vaticanæ. Verum eandem historiam cum alia S. Nili narratione e codice Bibliothecæ Christianissimi Regis, atque alio Archiepiscopi Tolosani Caroli de Montchal, Græce edidit, una cum Latina interpretatione a se adornata, Petrus Possinus noster. Quam nos, nisi serius prodidisset, omnino hic dedissemus, est enim elegans et plenior.

Pag. 237, post cap. 1, ad num. 1, lin. 2. Quidam autem ex iis etc. *adde* [c MS. Vaticanum : Καὶ τῶν παριόντων τινὲς ἀκούοντές με τὸν ἑρημικὸν ἐπαινοῦντα βίον, πολλὰ καὶ αὐτοὶ παρ' ἐαυτῶν προσετίθου ἐγκώμια. ὡς ἔστι γαλήνης μεστός λέγοντες etc. Possini vero editio : Καὶ τινὲς ἀκούοντός μου τὸν ἑρημικὸν παριόντες ἐπῆνουν βίον, πολλὰ πρὸς ἐαυτοὺς εἰπόντες, ἐγκώμια τοῦτου συνεύροντες. ὡς ἔστι γαλήνης μεστός etc. Et quidam, audiente me, solitariam inter eundem laudabant vitam, multa ejus pro se quisque in familiarem sermonem præconia conferentes, cum sic dicerent : plenam eam esse tranquillitatis, etc.

Ibidem ad nu. 3, lin. 37, et violentia, *adde* [g Ita MS. Vatican. καὶ βία. Editio Possini : θηριώδης καὶ αἰμοβόρος βίος. quæ ipse ita vertit : belluinam infelix crudis vorandis carnibus et sanguine vitam trahis.

Ibidem col. 2, post cap. 2, ad nu. 7, lin. 5, sufficere hos arbitratus, *adde* [b Interjicit Possini editio : Jam hoc decere judicavi omnem hominem rationis compotem non indulgere voluptati ad satietatem; neque facultate legis usque ad contumeliam abuti naturæ; at potius cessare quamprimum ab exercendis operibus tenebrarum : cum naturæ conditor ad incrementum generis, non ad fructum libidinis nuptias instituerit. Ne exsiccata deinde natura, et restinctis sua sponte cupiditatibus senectutis frigore, ætatis effectæ naturali tranquillitati, hoc est necessitati potius, quam judicio et amoris honestatis, continentia laus adscribatur. Neque enim qui bellum non viderit statuit umquam tropæum. Neque gloriari potest tamquam adepta victoria ludis absolutis pugil, quod luctante secum nemine non succubuerit : commendat autem spiritualem athletam in flore ac fervore juventutis, inflammata cupiditate, incensis animi perturbationibus, judicium rationis regens cupiditatem, et præfocans atque opprimens libidinem erumpentem ad consuetudinem conjugalem, tametsi ea legitima sit, sentiatque ei indulgens animus tenere se in eo sui compotem libertatem, non addictum et præcipitem voluptate ferri.

Pag. 240, col. 2, post cap. 3, ad nu. 16, lin. 20, blandientes, *adde* [a In editione Possini ista adjiciuntur : Plerosque enim videmus sic in potestatem hodie redactos ab impotenti et intemperanti gula, ut visu, olfactu, gustu, uni abjectæ atque insatiabili cupiditati servire misere cogantur. Laboriosa ac sumptuosa commixtione liquorum, exquisito temperamento in varias colorum et colorum qualitates elaborato, tanta cura fomitem et materiam libidini plus satis per se ardenti infelices admovent. Neque enim helluonibus hisce sufficit aut saporum varietas, aut odorum in opsoniis confusione temperatæ et invicem refractæ qualitates, nisi etiam in salsamentis et jusculis pictura varii coloris gulæ desiderium per oculos lacescant : adeo flava illis et candida, et ex atro dilutæ pellucidæ nigredines ante gustatus experientiam visum pascunt : qui ne lætetur solus, sed hauriant voluptatem sibi propriam nares quoque; nimirum quæ aromata suavissime fragrant immiscenda sunt jusculis : tum, ne infra expectationem delectetur gula, committenda et confundenda sunt unam ad suavitatem condiendam acria cum dulcibus, strigentia cum salsis. Hinc cnici et oryzae crocique, et ex nucibus eliquati succi, et aliæ coloramentorum omne genus varietates, mixtionibus a pictorum, opinor, arte mutatis, eo fuco quicumque nauseantibus putatur placiturus, ferculorum superficies inficiunt; ut velut emissariis et exploratoribus usus tot sensibus, dominus venter quidquid eorum jam indicii, et collato consilio visum optimum fuerit, id veluti se dignum absorbeat. At non hæc nostrorum, quos hic dicimus, secta est : non ita capti atque addicti gulæ voluptati serviunt.

Ibidem ad nu. 18, lin. 11, post unam hebdomadam, *adde* [b MS. Vaticanum : Καὶ ἀλλήλοις δι' ἑβδομάδος συνίασιν. et inter se conveniunt post hebdomadam, vel per hebdomadam; nam particula διὰ

post et per significat. Possini editio : καὶ ἀλλήλοις δι' ἑβδομάδος συν-εσόμενοι συνέρχονται. quod ipse vertit : seseque præterea interdum per hebdomadam mutuo invisunt.

Pag. 241, col. 1, post cap. 6, ad num. 22, lin. 7, qui erant in Rubo, *adde* [a Optime conjectat Possinus, fuisse locum Sinæ propinquum, qui βᾶτος, sive Rubus, diceretur, quod fortassis rubus ille quondam Mosi visus, isthic fuisse putaretur. Consonant quæ infra num. 23, habentur.

Ibidem ad lin. 29, ejusdem nu. nihil nec interfectionis, nec nuditatis, quod turpe esset, ostendens. *adde* [b Græce est : οὐδὲν οὐτ' ἀναιρέσεως οὐτε γυμνώσεως ἐπιδείξει μένος ἀσχημον. vertit Possinus, melius : ut qui neque cadendo membra nudaverit, neque inhonesto membrorum situ atque habitu jacuerit, ἀναιρέσει enim hic non cædem interpretatur, sed lapsum et casum ac stragem corporis.

Ibidem ad num. 23, lin. antepenultima, Eis enim ad illum non patebat aditus etc. *adde* [c Ita MS. Vaticanum, ἀβατον γὰρ αὐτοῖς ἔκείνῳ, δόξῃ τοῦ τὸν Θεὸν ἀπ' αὐτῶν σπῆλαι. Interpres, nec male, de Sacracenis intellexit, quod vi quadam arcana Numinis a sacro monte arcerentur. At Possini editio : οὐ προβαίνουσι γὰρ ἐκεῖνον, δόξῃ τοῦ τὸν etc. quæ sic vertit : Non est enim ad illum via trita, hac a majoribus loco tributa reverentia, nemo ut illuc aspiraret, ubi stettisse aliquando, et inde egisse cum populo constaret Deum, itaque ea accipit; quasi monachos reverentia quædam retardarit, ne ad montem accederent.

Pag. 242, col. 1, ad nu. 24, lin. 16. Tale enim etc. *adde* [a Sequentia ita exprimuntur in editione Possini : Ea vis est natura conciliatæ necessitudinis, quæ adeo separatione non solvitur, ut intendatur etiam et corroboretur; quando enim præsto non adest animo id quodcumque est quod amat, irritatur desiderium, et ad sequendum incitatus admittitur; una ut semper illa mentem obsideat atque occupet recordatio, dilectæ rei cupiditate voto suo frustrata sollicitante semper et commovente animum illa querela : deesse sibi id, quo nisi potius expleri numquam et satiari possit. Quantus porro et qualis illius desiderii dolor sit, sciunt qui experti sunt. Qui vero non sunt experti, ii argumentum ad suspicandum capiant ex brutorum animantium exemplis hujus generis : in iis enim tantus tamque imperiosus, neque institutione præscriptus ulla, sed a natura infusus ipsa penitus inolevit pictatis sensus in consanguineorum participandis malis, quantus ex mutuis ejus affectus indicii, foetuum ad matres, et vicissim, si quando per vim disjunguntur, manifesto intelligitur. Vacca quippe dum abducitur relicto vitulo, mugit querulum in modum; responsantique mutuum reponit vocem; ad eum assidue conversa, habituque ipso ac specie oculorum magnitudinem doloris abunde declarans. Cum enim infans natura pecudum articulata voce careat, qua dolorem contestetur suum, manifesta indicia tristitiæ latentis infixæ gerit et ostentat in oculis, qui ad conquærendam quodammodo calamitatem vocis instar illi sunt; quod ea conditione sit, ut infimorum sensuum, arcanique affectus alium nullum habeat interpretem. Juvenus autem dum magna vi avellitur omni ope repugnans, nec abduci per vim sustinens, vel ad matris ubera tamquam ad sacrum asylum confugit; quæ cum manibus, quibus caret, nequeat arripere, labris certe atque ore mordicus tenet, vel ambit parentem cursu, anxio illo motu molestiam declarans exosæ necessitatis, postquam usum linguæ et vocis, quibus calamitatem conquærendo enuntiet suam, natura illi denegavit.

Miratur autem Possinus, a veteri interprete equum hic nominari, cujus, inquit, in Græcis codicibus nec aura nec vestigium ullum est, at diserle MS. Vatican. Καὶ ἵππος δὲ στεφθεῖς τοῦ συννόμου, διότι λόγον ἐστέρεται, χρημετισμῷ τὸ πάθος ἐμφαντεῖ. quæ fideliter redidit antiquus interpres.

Ibidem ad num. 27, lin. 11. Quam multos, inquit, ex Jobi domo interemit, *adde* [b Ita MS. Vatican. Πόσους, λέγων, τοῦ Ἰὼβ ἀνείλε; at Possini editio : πόσους γὰρ τοὺς Ἰὼβ ἀνείλε; Quæ ille vertit : Quot vero illum putatis sustulisse Jobos aut Jobi similes? Prior lectio nobis magis probatur.

Pag. 243, col. 1, post cap. 8, ad nu. 30, lin. 16, cum sufficiant alii, ut sint duarum animarum pretium redemptionis, *adde* [a MS. Vatican. ἀρκούντων ἄλλων ἀντιπύρον εἶναι δύο ψυχῶν. Possinus : ἀρκούντων τῶν ἄλλων πρὸς λύτρον τῶν δύο ψυχῶν. et vertit. Sibi enim quidem pretium redemptionis duorum cetera illa tanta tamque multiplici præda esse abunde persolutum, illud enim ἀρκούντων ἄλλων in neutro genere accepit, quod antiquus interpres in masculino.

Ibid. ad eundem nu. lin. 38, et veluti laboribus concedentem, ut plagas dimittentur, *adde* [b Ita MS. Vatican. καὶ τὰς σφαγὰς ὥσπερ τοῖς πόνους διδόντος ἐπιμετρεῖν. at Possinus, clarior : καὶ τὰς σφαγὰς τοῖς πόνους διδόντος μετρεῖν. ut cum ad quemque ictum questum mitteret, plagarum liceret numerum ex numero vocum intelligere.

Ibidem

punitus.

NOT. 34.

NOT. 35.

NOT. 62.

Rubus locus juxta Sinam montem.

NOT. 63.

Disjunctio carorum marorem parit, etiam brutis.

NOT. 64.

De Viap.
Godefridi.

NOT. 36.

NOT. 37.

NOT. 38.

NOT. 39.

NOT. 60.

Continentia in conjugio rationi consentanea.

NOT. 61.

Gulæ irritamenta, etiam a colore jusculorum.

Ibidem ad num. 31, lin. 5, uni filiorum, adde [c Possinus, uni ex ejus famulis. Græce est, ἐνὶ τῶν αὐτοῦ παίδων. uni ex ejus pueris; quod tam de filiis quam famulis potest intelligi. Sic nu. 29. Ἐὰν καὶ τὸν σὸν, ἔλεγε, παῖδα. Me, agebat, et tuum filium etc. et num. 31. καὶ προθύουσι μετὰ τοῦ πατρὸς τὸν παῖδα, ἵνα καὶ τῇ θεωρίᾳ τοῦ φύου τοῦ ἰδίου παιδὸς etc. et mactant quidem filium ante patrem, ut videndo mortem filii sui etc.

Ibidem col. 2 post cap. 9, ad num. 33, lin. 13, et cum eum supra quamdam petram etc. adde [a Ita MS. Vatican. Καὶ καταθίντες ἐπί τινος πέτρας, λίθοις, οὗ γὰρ εἶχον τὰ ξίφη, κατακτείνουσι δι' ἑαυτοὺς γελῶντες. Possinus corruptum hunc locum suspicatur ab interprete: legit ipse: καὶ καταθίντες ἐπί τινος πέτρας, οὗ γὰρ εἶχον τὰ ξίφη, κατακτείνουσι γελῶντες etc. et verit. Quem cum relictis præ festinatione gladiis concidere non possent, in subjectam petram precipitem dejecerunt, ad casum ejus et necem rixu maximo et leta gratulantium voce sublata. Magis nobis probatur prior interpretatio.

Ibidem ad num. 34, lin. 4, et ipsum similiter lapidibus interficiunt, adde [b Ita MS. Vatican. καὶ αὐτὸν ὁμοίως λίθοις διαχειρίζονται. Discrepat Possinus: ξίφει διαχειρίζαντο. gladio interfecerunt.

Ibid. ad nu. 35, lin. 8, a fine, Eorum enim qui faciunt, crudelitatis; sed non ejus qui patitur animi est ea reprehensio; adde [c Fusius hæc in Possini editione: Illa enim, qualiacumque erunt, præstare non est meum. Neque hinc in arbitrium ac judicium voluntatis, tamquam imbecillitate victum et a proposito deductum, conferri vituperatio potest ulla. Sed omnis in necessitatem et arbitrii ac virtutis ad resistendum expertem patientiam ratione sensuque cassi cadaveris, invidia refunditur. Nam quod inanimum, idem insensibile. Quod vero sensu caret, experiri quid patiatur ac judicare nequit. Quod denique judicium ac sensum ejus quod patitur mali non habet, crimine omni in iis quæ patitur omnium judicio solutum est, libertate nimirum patiendi vel non patiendi privatum.

Pag. 244, post cap. 10, ad nu. 40, lin. 1 Quid deinde etc. adde [a Hæc tres lineæ usque, donec quædam mulier, fusius in Possini editione amplificatur, ipso ita verente: Ergo velut fulguribus aut repentino fragore collidentium sese nubium percussus, hærebam afflictus in stupore, ut neque flerem, neque lamentarer, sed hominem qui superiora narraverat, certo et nusquam connivente figebam obtutu, hiantibus semper oculis, quod ea quæ palpebrarum motum gubernat ex intimo facultas prorsus obtorpuisset, easque partes, quæ miro quodam artificis naturæ consilio præfectæ sunt actioni visus moderandæ, pene mortuas reliquisset. Solet enim ingens dolor, qualis ille tum meus erat, defigere obstipos in vestigio quos oppressit, et ad duritiem plusquam saxeam obstupescere, lacrymarum etiam humore congelato, aut certe obstructo infra meatu, objectoque obice densati spiritus effluere in oculos prohibito.

Ibidem ad eundem num. lin. 5, fuerat interfectus, adde [b Interficiat Possini editio: Nam qui latere barbaros potuerant, nomina ediderant interfectorum.

Ad eundem nu. lin. 27, reddidisti mercedem, adde [c Possinus, redde mercedem; sic et sequentia imperativi modi sunt apud eum, quæ in MS. Vaticano præteriti indicativi.

Ad lin. 41. Ergo vero longum traho dolorem, et eum moderate fero, philosophans et certo sciens te apud Deum vita vivere, in quam nullus etc. adde [Amplificatur ista in Possini editione in hunc modum: Nam ut tu auleo et acerbitate doloris vincas, ego vicissim in malo prolixiori longitudine patientiæ te supero. Etsi enim crudelis tibi quædam et acerrimis conjuncta cruciatibus oblata mors est, at est celeriter transacta eadem. Me lentus otiose torquet et conficit dolor, quem si ratione sperno, non continuo non sentio, sed naturæ sensum judicio virtutis opprimo. Pungit me dolor utique, nec quod feniter fero stupor est, sed constantia. Sentio inquam convulsi tormenta uteri, et effracta nunc in tua morte. ut olim in tuo partu, vincula omnia involucrique naturæ. At ex eo tumescentem nitentemque sursum perturbationem calcat altior insurgens atque obterit auctoritas sapientiæ, et menti jus suum asserit. Nam quis rogo fructus vesani et rabiosi luctus, qui ut se rumpat, resarcire jacturam haud unquam queat, cujus causa ringitur. Quare imitata non sum vulgares matres, quæ in casibus ejusmodi tam se molliter et dissolute gerunt, tantos tumultus et tragœdias cient, prorsus ut dumtaxat carnis ac corporum se matres, non item animorum, recordari videantur; in istaque una ærumnosa vita omnes habere defixas spei suæ rationes. Mirum igitur non est in ea ignorantia futuræ felicioris vitæ si carorum ex ista discessum tam graviter ferunt. Ego vero non scidi tunicam, nec nudata pectora manibus planxi. Non discerpsi comas, non unguibus faciem deformavi; hac persuasione præmunita, vivere te atque adeo immortalī veraque vitæ perfrui.

Ibidem ad num. 40, lin. 4, a fine, vere confido enim fore, ut deinceps glorier etc. adde [e Amplificatur hæc quoque in Possini editione. Nunc enim vere demum audeo gloriari, te, cui timebam uni, in eum locum subducto, ubi longe extra omnem aleam sis ejus periculi, quod me unicum sollicitam habebat. ne qua invidiæ sinistræ fortunæ spes de te meas interverteret, insidiisque innocentie tuæ factis animam in discrimen salutis tuam adduceret. At nunc abi securus, o fili, peregrinare peregrinationem istam pulcherrimam. Abi: mihi enim abunde magnum est solatium conscientia laudis mee tante, ut ne Patriarchæ quidem Abrahamo concedam principatum hujus gloriæ, aut secundum ab eo boni consulam dignitatis locum. Nam ille sane strenue promptoque stitit animo admovitque aris filium, sic jubente Deo at incertum reliquit, fueritne post consumptum holocausto natum perseveraturus idem qui antea, hoc est, nullo doloris sensu perturbatus quando et multi alii ab eo, quod in re præsentī immotum tenerant, constantiæ proposito in mollem deinde luctum et querelas deflexere, naturæ imbecillitatem tali defectione confessi.

Atqui ego nunc cum maxime sto animo post cladem, mœstitiamque orbitatis omnem et malesuados questus in bona omnia verba commuto. Quando alii a mali sensu prius invicti, fracti demum mora, perturbationi dant victas manus postquam contentos illos, quibus prius steterunt, generose patientiæ nervos arrosit tædiosa diuturnitas, ac sensim incidit. Memoria vero renovando præteriti mali speciem, menti per ipsum conflictum ad officium attentæ, noxiam jam securæ facultatem otiumque præbet attente perpendendi quam ea gravis et acerba calamitas fuerit. Difficile quippe in primis atque arduum est, erectum longo tempore et velut obfirmatum in statu judicium sustentare rationis; ita ut inclinet nusquam, quamvis natura mobilis in partem alteram animus liber etiam ad contraria iis quæ prius statuerat decernenda. Fuit cum viduitatem lugerem meam; et destituta eo auxilio, quod in patris tui providentiā, dum viveret, mihi certum erat constitutum, solitudinem deplorarem: nunc vero flere quid attinet, aut lamentari, cum talem te apud Deum patronum habeam, tam gratiosum et potentem, ut sit tibi facillimum malum a me illinc omne propulsare; idemque longe illic maximam facultatem habiturus sis omnis ejus mihi providentiæ copię, quæ ad fovendam blandamque sequebatur meam opus erit; quippe admotus æterno ac perenni gratiarum fonti, cum potestate maxima, quam large voles hauriendi, in meque derivandi, imo profundendi liberalius quam si adhuc superstes regiorum præfecturam thesaurorum generes? Ex iis enim quantulumcumque est quod decerpitur, summæ certe deest, ut cujus quamvis magnæ definitus sit numerus; at celestibus divitiis quantavis in nos copia depluentibus, nunquam tamen deficiat donorum inexhausta scaturigo.

Ibidem ad finem num. 41, adde [f In edit. Possini hæc adduntur: Nam afflicta in desperationem conscientia opprimente mali mole, quam falso ineluctabilem existimat, excitatur plerumque ad bene sperandum ejus constantia, qui in experientia non minoris mali moderationem sui compotem tenere perseveravit, ab eo qui præclare perturbationem vicit, vel sero docta non esse cedendum ei leviter.

Pag. 245, post cap. 11, litt. f. Sur. Eliam, adde [Possinus, Ælim.

Ibidem litt. g, Græce ἐν θωλᾷ. adde [apud Possinum, ἐν θωλᾷ. Ibidem litt. h Græce ἐν Ἀζῇ. adde [in edit. Possini, ἐν Ἀζῇ.

Ibidem post cap. 12, ad nu. 47, lin. penultima, in omnem partem circumspectans etc. adde [a Hæc ita efferuntur apud Possinum: quem circumductis omnem in partem oculis unum per omnium facies quærebam; nonnulla interdum in aliquo blandiente specie lineamentorum et vultus filii. Oculis nimirum ipsis sibi somnia fingentibus, et quæcumque similitudinis umbram in rem ipsam quam amarent grato errore fucantibus, non prorsus inutili fallacia, cum illæ formæ extrinsecus oblatæ non sine delectatione sic personatæ ostentarentur animo. Hæc enim natura mens nostra est ut quarum rerum expressas intus et consignatas formas habet, eas ferat semper in oculis ac videre ubique videatur, adamatæ rei speciem ac personam affingens objectis omnibus; sicque semper et ubique videns, quod videre semel studet.

Pag. 246, post cap. 13, ad nu. 50, lin. 16. Hoc est enim etc. adde [a Fusius hæc amplificatur apud Possinum: Atqui optimus index, idemque interpres fidelissimus vultus est interiorum sensuum, liquido prodens et caracteribus nobilissimis proscribens, quidquid cæcis intus latebris ægritudinis arcane premitur; natura quadam præditus simplici, nulla suspectus arte consuetudineve mentiendi; ostentare foris aliud nescius, quam quod penitus inest, dissimulandi simulandique juxta indocilis. Sermo vero fluiditate ipsa sua omnem ad flexum malitiæ versatilis, tristitia hilariter efferre, naniisque aptare prænum modos, cum libuit, potest. Ita in personam quamlibet aut deformatur larva, aut ornatu fucatur oratio; deformis ritu meretriculæ quæ cultu ac artificio mangonico faciei vitium occultat: et pro naturali bono, falso florentem impositis non indigenis coloribus cutem ostentat. At facies motum, quicumque est, statumque mentis celare nequaquam sustinet; incorruptissimus index arcanorum cordis, ut intervertere indicia, aut signa naturalia confundere latentis mœroris, coactoque risu lætitiæ in luctu mentiri nequeat, ne si se obfirmet quidem coneturque maxime. Quemadmodum neque speculum hilarem ac florentem repræsentare illam potest faciem, quæ collapsa mœstitia externataque macie illi fuerit objecta; ita rigida adversus omnem gratiam, naturæ simplicitate, ut accommodare obsequium desideris obversantis sibi formæ, et quo illi gratificetur aliquid eorum obumbrare, quæ oblata cumque sunt, nullo modo possit.

Ibidem in annot. a lin. 1, post MS. Ἐλοῦξῃ, adde [Possino Ἐλοῦξῃ.

Pag. 247, post cap. 14, ad nu. 55, lin. 19, et sic Deum etc. adde [a Sequentia usque ad nu. 56, ita exprimuntur apud Possinum: Talique habitu hæc mecum in occulto dicebam Deo, omni attentione mentis, tamquam mox nimirum moriturus, in oratione defixa et nusquam distracta. In securitate quippe diffunditur inter orandum, et longe evagatur animus minus sibi attendentum, mercaturas, navigationes, ædificationes, plantationes, desponsationes, matrimonia, concubitus, expeditiones, quæstus, judicia, fora, tribunalia, thronos. præcones, prætores, inimicorum ultiones, amicorum occursus, et convivia, tribunatus, functiones publicas, et curationes domesticas sibi representans, ipsamque adeo imperatoriam dignitatem. At cum eum in angustiis, imminens justa undique formidine circumsederit periculum, tum ille malo coactus sese in se recipit, ab iisque revocat et colligit, in quæ per securitatem solutis se habentis solebat effundere liberrime, totus est in doloris sui causa, Deumque infirmis appellat precibus, qui desperatissimas quasque difficultates explicat nictu ac nutu facili solus omnipotens.

Ibidem post annot. b quæ signari debet c, adde [At Possini editio habet ἐν ᾧ, nimirum μίση τῶν ποταμῶν.

Ex
PET. POSSINO.

illumque sibi
in cælis patro-
num adoptat.

NOT. 65.

Stupor ab in-
genti dolore.

Generosa ma-
ter dolorem de
filii cæde su-
perat:

imo ea pro
Christo susce-
pta gloriatur,

NOT. 66.

NOT. 67.

NOT. 68.

NOT. 69.

Sermo sæpe
affectum tegit,
at non vultus.

NOT. 70.

In periculo
attentior ora-
tio.

Ibidem ad num. 57. lin. penultima qui norunt, adde [d Possini] titio habet om' ecclesi, qui nesciunt.
Ibid. ad nu. 58. lin. 15. Subaita, adde [e Possinus] Socrā legit.

DE S. FULGENTIO EP. ASTIG.

NOT. 71. **P**ag. 253, col. 1, § 1, num. 1, lin. 7, duplici secundæ classis, *corrigere*, primæ classis.

DE B. ODORICO.

NOT. 72. **P**ag. 266, col. 2, post. num. 3, adde [MS. Flora-

rium v. Januar. ista habet : In provincia Paduana depositio B. Oderici Confessoris Ordinis Minorum. Hic in Asia et India evangelizando Christum discurrit, et quatuor sanctorum Martyrum sui ordinis corpora de civitate Hormes transtulit per mare ad superiorem Indiam, in civitatem Carram, non sine miraculis, et descripsit peregrinationem suam. Obiit anno salutis mcccxxxi. Verum Monstierius quoque xiv eum refert, traditque Ludovicum Odericum, sive Odoricum, fuisse appellatum.

AD XV JANUARIUM.

DE S. MAURO ABB.

NOT. 73. **P**ag. 333, ad num. 9, adde [Cochlear ejusdem] sancti Abbatis honorifice inter Reliquias asser-
 NOT. 74. *vatur in perillustri Ordinis Benedictini monasterio Ochsenhausen, ut testatur Carolus Sten-*

gelius lib. 4, de sacrar. reliquiar. cultu cap. 11, Est Ochsenhausen, sive Ochsenhusium, in Suevia inter Memmingam et Biberacum oppida situm, haud procul a Rothensi cœnobio, de quo 11 Januarii ad B. Odionis Vitam.

AD XVII JANUARIUM.

DE SS. TERGEMINIS.

NOT. 75. **P**ag. 437, col. 1, nu. 3, lin. 10, sub Clodoveo II *corrigere* sub Clotario II.

NOT. 76. *Ibidem col. 2, post num. 4, adde [Franciscus Bosquetus Historiar. Eccles. Gallican. tom. 1, lib. 2, cap. 17, non sub Aureliano, sed sub M. Aurelio, integro seculo prius, Tergeminos fecisse martyrium scribit, uti et S. Benignum, Flocellum, Symphorianum, et alios.*

DE S. GENULPHO EP.

NOT. 77. **P**ag. 445, col. 2, lin. 8, post Claudii Roberti, adde [Alius is a Genulpho est. Genulphum officio simplici veneratur Ecclesia Bituricensis xx Junii, sive xi Kalend. Julii, quo nimirum die facta translatio dicitur lib. Mirac. cap. 3, nu. 19. In illius diei officio recitant Bituriges Lectionem tertiam, conflata ex 4 et 5 quæ in Breviario Parisiensi xiii Novembris. At Gundulphus Episcopus xvii Junii in eadem Bituricensi Ecclesia colitur, recitaturque hæc Lectio propria : B. Gundulphus Mediolanensis Archiepiscopus extitit, qui propter mala suæ civitatis a Deo immissa, ab eadem urbe digrediens cum quibusdam discipulis partes adiit Biturigum, ubi diu eremiticam vitam ducens, expleta laboriosæ hujus vitæ militia, post longam carnis macerationem, plenus Deo et virtutibus, terræ corpus cœloque spiritum reddidit. Cujus corpus per manus discipulorum in eadem silva, ubi eremiticam vitam transegerat, pia devotione humatum : postea Nobiliacum translatus, ubi in medio chori B. Mariæ jacet honorifice sepultum. Hæc ibi. Est autem in Bituricensi etc.

NOT. 78. *Ibidem post nu. 6 post, ut ex dictis liquet, adde [Colitur eo die in Ecclesia Parisiensi officio duplici.*

NOT. 79. *Pag. 463, col. 1, post cap. 2, ad nu. 4, lin. 20. Blithidem. adde [e Non est verisimile Blithidem (quam Jacobus Guisius Beatam vocat, Clotarii II, filiam, Dagoberti sororem fuisse, eum Arnulphus ejus ex Arnaldo filio nepos, Clotarii II, æqualis fuerit. Fuit ergo Blithildis Clotarii I filia, neptis Clodovæi Magni.*

DE S. ANTONIO MAGNO.

NOT. 80. **P**ag. 515, col. 1, in fine adde [15 Pragæ quoque,

Bohemiæ metropoli, aliquæ S. Antonii reliquæ asser-
 vantur. Ita enim vetus MS. Martyrologium Ecclesiæ Pragensis : In Ægypto apud Thebaidem B. Antonii monachi, cujus vitam Athanasius Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopus insigni volumine prosecutus est : qui regnante Constantino Magno floruit, multorum monachorum Pater, venerabili præclarissimus vixit, consummatoque cursu ætatis suæ anno centesimo quinto feliciter in pace quievit. Cujus corpus sub Justiniano Imperatore divina revelatione repertum est, et in ecclesia S. Joannis Baptistæ humatum : cujus digitum piissimus Princeps Carolus IV Romanorum Imperator semper Augustus et Bohemiæ Rex, de Avenione rediens, et ad monasterium ubi requiescit declinans, magnis precibus obtinuit, et pretiose decoratum Ecclesiæ Pragensi donavit.

16 Arelati quoque aliquæ ejusdem Divi reliquæ extant; quarum translationem ix Januarii ita consignavit Saussaius : Arelate translatio reliquiarum S. Antonii anachoretæ magni, e cœnobio Montis-majoris facta ad ecclesiam S. Juliani Martyris, cum solenni pompa, et affluentibus Comitatus Venusini Phocensis provinciæ et Gotthiæ Gallicæ populorum concursu. Aliquas ejus reliquias in sacello Lerinensi sanctæ Crucis servari dictum est xvi Januar. ad Translationem S. Honorati in Prologo nostro num. 4.

Pag. 522, col. 1, post num. 8 adde [De sua Frisia ista memorat Martinus Hamconius :

Tolleret ut veterum cultus omnino Deorum Frisica gens; sylvæ passim devota viisque Crebras imposuit, sacræ cultoris eremi Antoni ædículas : ipsum veneransque fovensque Tam precibus de luce piis, quam lumine nocte. Quia crebra instituit plebis consortia, crebra Hospitia erexit, non tantum nomine Divo Sacra, sed et populi Christique argenti asyla; Lovaniique ejus pubes pia Frisica in æde Nobile constituit patriis altare Patronis.

Sunt hi Patroni, beatissima Virgo Maria, S. Bonifacius, S. Willebrordus. Ædiculæ illæ sive oratoriola S. Antonio a Frisonibus dicata, vulgo S. Tonis huyskens vocantur.

Pag. 553, col. 1, post nu. 17 adde [Quod ad pestilentiam attinet S. Antonii patrocinio pelli solitam, præclarum est quod a paucis annis in Westphalia contigit. In diocesi Osnabrugensi vicus est Rhemen, vel Remi dictus, haud longe ab Iburgio oppido distans, alienus nunc a Catholicis sacris, Comiti Teclenburgico parens. Hic Ecclesia olim S. Antonio dicata, votis concursuque

S. Antonii digitus Pragæ,

aliquæ reliquæ Arelati,

et Lerini.

NOT. 81.

S. Antonii cultus in Frisia.

NOT. 82.

Pestis ejus ope sedata.

cursumque fidelium celebrata. Evenit non ita pridem ut diœcesis Monasteriensis in eadem Westphalia epidemia conflictaretur. Haud paucis ea extinctis, Ostbeverani pagi incolæ, antiquæ scilicet pietatis observantes, voto nuncupato, ad Rhemensem ecclesiam quatuor horarum spatio inde distantem supplicationem instituunt, crucibus sacrisque lobaris Catholico ritu prælatis. Ibi sacra avito ritu procurata, conceptæ preces, haud inani incolumitatis fiducia, nam illico conquievit pestis, nemine deinceps ea efflato. Id grata memoria celebrant, ac præ ceteris nobilissima domus Schenckingiorum, qui Ostbeveræ Domini egregiam isthic arcem habent; e quibus Stephanus Schencking Canonicus Ecclesiarum Min-

densis et Osnabrugensis, hujus etiam Scholasticus, sacrarum antiquitatum admodum studiosus ac peritus, id nobis retulit.

Pag. 524, col. 1, post § 4, Miraculorum, adde [27 Cortusius historiæ Lombardicæ lib. 10, cap. 2, memorat virum nobilem in comitatu Ducis Poloniæ anno 1350, 10 Aprilis, Patavii occasione ædis S. Antonii de Padua, de quo agemus xiii Junii, blasphemore isthæc protulisse: Est vere Antonius, cujus nomine porci portant campanella; morque illi brachium ac manum debilitatam, os fœde distentum. Sed cunctis qui aderant, ante B. Antonii de Padua sepulchrum precantibus, sibi restitutum.

EX VARIIS

NOT. 83

In S. Antonium blasphemus punitur.

AD XVIII JANUARI.

NOT. 84.

Pag. 544, col. 2, ante B. Facium, reponere [B. Beatrix Atestina, sive Estensis, Ferrariæ] et expunge quæ inter Prætermisssos de ea dicuntur.

NOT. 85.

Debent hæc pag. 574 ante vitam B. Facii reponi.

DE B. BEATRICE ATESTINA SANCTIMONIALI, FERRARIÆ IN ITALIA.

ANNO MCCLXII.
XVIII JANUAR.

Beatrix Atestina

Duas nobilissima Atestinorum Marchionum familia Beatrices tulit, vitæ sanctimonia celebratas. Prior Azonis IX (quem alii tertium vocant) magnanimi et sanctæ Sedi Apostolicæ fidelissimi Principis soror fuit, de qua x Maii agemus: altera ejusdem Azonis filia, xviii Januarii, ut mox dicemus, monasticis Martyrologiis adscripta reperitur.

2 De ea anonymus monachus Paduanus illius æqualis, Chronici nuper cum Mussati operibus editi, lib. 3, ita scribit: Post decessum venerabilis Virginis Beatricis plurimis elapsis annorum curriculis, altera Beatrix, præfati filia Marchionis, virgo pulcherrima, omnium oculis gratiosa, divini amoris igne succensa, amitæ suæ vestigia cupiens pro viribus imitari, ornamentis depositis pretiosis, religionis habitum intrepida mente suscepit. Quam cum nobilissimus pater ejus attentasset a bono proposito revocare, Virgo constantissima, donis cœlestis gratiæ illustrata, verba patris et aliorum, et omnem mundi gloriam parvipendens, religionem laudabiliter inceptam, de virtute in virtutem quotidie procedendo, gloriosissime decoravit; et in monasterio B. Antonii, quod ipsius caussa juxta Ferrariam est constructum, cœlibem vitam ducendo, cum multis honestis Virginibus, illius exemplo ibidem ad gloriam Dei congregatis, Dei humani generis inimico viriliter triumphavit, vitæque cursum feliciter consummando, beatissimam animam suo reddidit Creatori. Istæ namque Virgines gloriosæ, quasi duæ olivæ fructuosæ pietatis opera producentes, et quasi duo candelabra virtutum exemplis radiantia circumquaque, non minus domum gloriosam et laudabilem suis meritis reddiderunt, quam ejus strenui Marchiones pro fama et potentia dilatanda se variis periculis bellorum exponentes. Illorum enim corruptibiles triumphus velut umbra velociter transierunt, istarum vero beatitudo, honor, et gloria triumphalis nullo umquam termino finientur.

3 Hæc ille. At Joannes Baptista Pigna historiæ Atestinæ lib. 3, junctam matrimonio fuisse Beatricem scribit: Gravis etiam, inquit, atque incommodus eodem tempore Azoni accidit obitus Verardini Detiosi longe Principis Venetiæ, cujus opibus Guelfa factio plurimum nitebatur, cuique Beatrix ipsius filia matrimonia juncta erat. Huic, cum se deinde uni Deo devovisset, Ferrariæ in D. Antonii cœnobio tonsæ, propter eximiam vitæ sanctitatem post mortem divini honores sunt habiti. Concupierat Ezelinus

eas nuptias Joanni sororis filio conciliare, hoc quasi sequestre cum Atestino in gratiam rediturus: verum quæ se ab humanis curis tota mente alienasset, conditionem respuit, nec frater de ea re agi sivit; quippe qui Ezelino nullam fidem habuisset, vel sexcentis affinitatis nodis obligato.

4 Asservatur in cœnobio S. Antonii Ferrariæ Beatricis, quam fundatricem agnoscunt, Vita, sed quam monasterio efferrî fas esse negant. Contineri ea ferunt illustria sanctitatis, submissionis, inediæ, vitæque austeritatis exempla, miracula item quam plurima, quæ et tunc facta sunt cum e vivis migravit, et fiunt etiamnum assidue, liquore salutifero e marmore, sub quo tumulata primum fuit, scaturiente; atque odore, quem suavissimum ossa illius expirant. Quid quod nuper sub annum MDCXXVIII. Dariam Roboniam ejusdem cœnobii sanctimoniale aiant, cum ita ei exulceratum genu esset, ut præcidi tibiam oporteret, Beatricis opem obnixè implorasse, ac die sequenti, in quam decreta erat carnificina, sanam omnino extitisse, pedibus incessisse, adisse templum, sacrisque adfuisse?

5 Verum an publico Ecclesiæ judicio et probata miracula hæc, et ipsa Beatrix in album Beatorum relata sit, haud comperimus. Venerantur eum singulari pietate, ejusque patrocinium implorant, illius cœnobii sanctimoniales. Pigna quoque, ut jam retulimus, testatur propter eximiam vitæ sanctitatem post mortem divinos honores illi habitos. Arnolius Wion ex monumentis illius monasterii accepisse se ait, eam hoc die decessisse an. 1262, cum vitam monasticam anno 1254, 25 Martii esset professa, citatque acta eadem et miracula, atque hoc eam elogio celebrat: Ferrariæ in monasterio monialium S. Antonii, depositio B. Beatricis Estensis, quæ cum Azonis hujus nominis Noni, Ferrariæ, Mantuæ, Veronæ et Anconæ Marchionis filia esset, ac Galeatio Manfredo, Vincentiæ et Verardini Domino conjugio copulata, eo mortuo aetiozem vitam secuta, et in monasterio D. Antonii ab ipsa fundato, Deo dicata, in vita et post mortem miraculis claruit. Brevius aliquanto Hugo Menardus: Ferrariæ in monasterio monialium S. Antonii, B. Beatricis Estensis, filia Azonis Ducis Ferrariæ hujus nominis noni, quæ defuncto marito in monasterio a se fundato Deo dicata, in vita et post mortem miraculis claruit. Benedictus Dorganus: B. Beatricis filia Azonis Marchionis Ferrariæ. Et Ferrarius: Ferrariæ B. Beatricis Atestinæ.

Ejus vita,

miracula.

etiam recentia.

An Beatis adscripta.

Ejus natalis,

nomen in Martyrologiis

Pag. 376, col. 2, S. Arsenium Episcopum Ancyranum, repone post S. Blaithmacum et socios Martyres.

Pag. 377, col. 1, post S. Julianæ Virginis reliquiarum susceptio Duaci. Saussaius. Cetera expunge, et repone [De ea agemus xx Novembris, cum de SS. Solutore, Adventore, Octavio; et peculiariter xx Feb.

Ibid., col. 2, post, S. Goslini Abbatis reliquiarum susceptio Duaci. Saussaius. Cetera expunge, et repone [Abbas hic fuit in ditione Tauriniensi, de quo agemus xx Februarii.

DE SS. MARIO ET MARTHA MM.

Pag. 378, col. 1, nu. 1, lin. 23, post, et MSS. plurima, adde [xv Janu. MS. Martyrol. monasterii S. Maximini Treveris. Alii xxx Januarii.

Pag. 380, col. 1 in fine, [19 Prumiæ nobili et antiquo diocesis Trevirensis monasterio, extare perhibentur horum quatuor Sanctorum corpora; insignis fortasse singulorum portio: iis peculiaris ara dedicata, donariis olim rotisque peregrinorum frequentata; singulorumque in ara statuæ; post eam sepulchra e lapide tria, quo ritu condi olim etiam Divorum lipsana mos fuit, ut Coloniae ad D. Ursulæ, et alibi observare est. Vulgus, quia tres sunt urnæ, Trium medicorum nomine eos veneratur, ob crebras, nempe morborum obtentas eorum ope curationes. Has reliquias verisimile est ex illis XLVI Sanctorum pignoribus esse; quæ Sergius II Pontifex an. 844 Marquardo Prumiensi Abbati donavit, ut xxv Octobr. dicetur, cum de SS. Chrysantho et Daria erit sermo.

DE S. CATELLO EP.

Pag. 391, col. 2, post num. 3, adde [Scripsit ejus quoque Vitam Italice Michael Laccheus, in qua Campaniæ, Picentinorum oppido, natum, familia Catellorum, qui vulgo Cacciotti, consanguineum S. Antonini Abbatis fuisse tradit: extare haud inde procul vicum, cui Catello, sive Catyello nomen: obisse sub annum 829. Romæ in custodiam datum jussu Eugenii II, a Valentino Papa absolutum. Ætatem discutimus ad Vitam S. Antonini xiv Februarii. Idem Laccheus ad S. Catellum in monte degentem convenire solitos, ursos, apros, lupos, atque alias belluas ait, suæ oblitus feritatis: oppidi Campaniæ incolas tradere apud se extare S. Catelli et aliorum Sanctorum corpora, ac sæpenumero suavissimum odorem percipi eo loco ubi condita feruntur; frustra tamen, licet magno labore, alias perquisita.

DE S. CONTESTO EP.

Pag. 391, col. 2, dele in fine hæc, Haud plura de eo comperimus, et sequentia appone [Hæc de eo in Ecclesia Bajocensi legitur oratio: Omnipotens et misericors Deus, qui gloriosissimum Confessorem tuum atque Pontificem Contestum hodierna die de hoc seculo ad tuam gloriam pervenire fecisti, præsta nobis famulis tuis, qui festivitate ejus gaudemus, ut excellentiam verbi tui, quam ipse semper asseruit, perfecte intelligere valeamus, et veraciter confiteri. Per Dominum. Accepimus ex ejusdem Ecclesiæ monumentis hæc S. Contesti qualiacumque Acta.

VITA S. CONTESTI.

Ex MSS. Ecclesiæ Bajocensis.

B. Contestus Episcopus Bajocensis, a S. a Exuperio sextus, S. b Mannei successor extitit, qui pietate et doctrina insignis, pluribus jejuniis, vigiliis, orationibus, et aliis operibus sanctis carnem suam domans, potius vitam Angelicam, quam humanam

ducere videbatur. Diu noctuque tamquam strenuus vinitor in cœlesti vinea pondus diei et æstus gerens operatus est; in extirpandis scilicet vitiis, erroribus confutandis, et ipsa vite propaganda, et maxime in e gentilitate penitus evertenda.

2 Verumenimvero ille, cujus invidia mors intravit in orbem terrarum, bonorum perturbator operum, virum Dei ab inceptis deviare illico aggreditur, impedimenta, offendicula, et fraudes minitans, quocumque perrecturus esset. Sed sanctus Dei numinis divini auxilio fretus, per gladium salutis, quod est verbum Dei, illud nempe Davidicum perpendens, Si Dominus mihi adjutor, non timebo qui faciat mihi homo; minas diabolicas calcando nihili fecit. Quocirca ille totius nequitiae tentator, ita illus, iram spumans viro Dei insidias molitur, tyrannosque multos sui sceleris et invidiæ opifices in virum Dei concitavit. Sed rabies illorum, pluribus contumeliis et anxietatibus persequentium, sicut et Christus Herodianæ restitit, secessitque in nemus quoddam, cui nomen Bladum, aut Castellum; ubi parvo contentus pabulo, arborum corticibus, et teneris virgultis dumtaxat victitabat, aquæ poculo sitim compe-scens, humi sub dio jacebat, vitam illius Joannis Baptistæ eremiticam imitatus.

3 Sed qui protoplastos parentes etiam intra Paradisi claustra ipsumque Dominum in vasto solitudinis deserto tentare ausus est, magis ac magis viro Dei invidens, subque gigantina specie apparens, illum in luxuriæ nefandum scelus impellere tentavit, et stimulos carnis venereos, ipsiusque Satanæ Angelos inflammando concitare enixus est. Cuiquidem veneno Sanctus Dei orationis scutum opposuit, quo munitus ad Deum Opt. Max. castitatis auctorem et amatorem, tamquam ad Lydium lapidem, recurrit: unde protinus palmam pudicitiae adeptus est, atque stola collo gigantis injecta salutis humanæ adversarium per urbis vicos et plateas tamquam canem post se trahit, et victoriæ triumphum ducens, illum palam divini adjurationis sacramento constrinxit, ut quis esset profiteretur: se esse Satanam æterni carceris ministrum, et carnificem atque impiorum et infidelium tortorem asservit. Unde tali miraculo infideles concitati sanctum baptismum efflagitaverunt, unum Deum, unam fidem, et unum ovile complectentes.

4 Eodem tempore cum in d Sagiensem pagum, Episcopum visitaturus, proficisceretur, paucis secum adhibitis, ex itinere et æstu maximam sitim patientibus, ita ut ad flumen, qui dicitur e Urna, nequaquam pervenire possent; vir Dei positus genibus, sublatisque ad sidera palmis, orationem et preces fundendo, Pastorali baculo terram percussit, in pago Athya dicto, illico aquæ vivæ usque in hodiernum diem scaturientis puteum emanare fecit; sicut et ille Moses, qui in deserto sitiienti populo aquam de terra produxit.

5 Deinde patriam et oves repetens, in quodam nemore secus viam duas mulieres ex meretricina turpitudine quæstum facientes invenit: quas interrogans cur hanc adeo miserrimam vitam ducerent; inopia ad hoc ductas esse se profitentur. Tunc vir Dei ad orationem confugit, pro illarum miserrimarum paupertate sublevanda precans. Unde mox magnum auri pondus ante illas cecidit, et sic a paupertate quæ ad turpia, et a turpi quæstu illas eripuit; sicut et D. Nicolaus quondam Myrensis Episcopus. Tandem Sanctus Dei Sedem Bajocensem exoptatus repetens, usque ad ultimum vitæ curriculum in fide laborans, pie et sancte migravit ad Dominum, multorum miraculorum tum in vita, tum post vitam patrator.

a Colitur S. Exuperius 1 Augusti.

b S. Manneus, sive Manueus, 28 Maii.

c Etiam post ætatem S. Contesti, qui putatur vixisse sub initium sexti seculi, residuum fuisse in nonnullis Galliarum partibus semen

S. Contestus strenue suo muneri vacans,

ab impiis exagitatus

in nemus secedit:

dæmonem specie gigantibus od turpia pellicientem vincit,

et stola injecta circumducit,

qua re multi conversi:

d

e fontem elicit:

f

meretrices convertit, sublevata miraculo earum inopia:

moritur, clarus miraculis.

Druidæ Ba-
jocæ.

semen aliquod idololatriæ, alibi sæpe legimus. Quid mirum ergo si apud Bajocassinis altiores erexit radices, ubi Druidarum, ve-
justæ Gallorum superstitionis Antistitum, etiam familiæ extite-
runt, ut ex hoc Ausonii versu de Attio Palera Rhetore in Profes-
sorum Burdegalsium monumentis num. 8,
Tu Bajocassi stirpe Druidarum satus,
colligit Petrus Pitheus Adversariorum subsecutorum lib. 1, cap. 3,

ubi de Druidis et Druidibus plura. d Sagium, vel civitas Sagio-
rum, vel Sesuniorum, vulgo Sees, Episcopatus est provinciæ Ro-
thomagensis in Normannia.

EX VARIS
Sagium aris.

e Massonus Olenam vocat; vulgo Orne appellatur. Non procula
Sagio oritur, idque interluit, ac deinde Cadomum, sive Caen præ-
claram urbem diæcesis Bajocassinæ.

Urna fl.

f Vulgo Athy.

NOT. 93.
Expungenda
quæ de eo
habentur
pag 591, et
reponenda
hæc pag 602,
post vitam
S. Blaitmaci.

Corcyræ Sedes
vetusta.

S. Arsenii
Vita,

ætas,

orandi assi-
duitas,

caritas erga
suos.

obitus,

anniversaria
celebritas,

Corcyra insula est Ionii maris, sub Reip. Venetæ
ditione, vulgo Corfu; inque ea urbs ejusdem no-
minis, Archiepiscopali dignitate illustris, olim
Patriarchæ Constantinopolitano subjecta, ut
patet ex Notitia Episcopatum Miræi. In Geographia
sacra Caroli a S. Paulo collocatur in provincia Nico-
politana, sive Epiri veteris, sub Nicopolitano Metro-
polita. Primum Corcyræ Archiepiscopum fuisse S. Ar-
senium scribit in generali Catalogo Sanctorum ad hunc
diem Ferrarius. An eum primum velit a Nicopolitani
jurisdictione exemptum fuisse, nobis non constat. Fuere
certe etiam quinque ante eum seculis Corcyræ Episcopi :
e quibus Apollodorus concilio Nicæno subscripsit, qui
cum provinciæ insularis Episcopis recensetur, Rho-
diensi, Coö, Lemnio. De rebus gestis S. Arsenii isthæc
a viro illustri Jaderensis Archiepiscopi in Dalmatia
Vicario Generali, qui viginti per annos Corcyræ Archi-
diaconus fuit, accepimus.

2 Arsenius in Bithynia, patre Judæo, Christiana
matre genitus, Corcyræ Ecclesiæ gubernacula sub an-
num Christi DCCC, suscepit, rexitque eximia sanctitatis
et doctrinæ laude. Diem hortandis ad virtutis studium
hominibus, ac varia pietatis exercitatione transigebat :
noctes fere totas insomnis precationi impendebat, in exi-
gua, quæque vix eum caperet, specu : hæret etiamnum
loco nomen Crypta S. Arsenii. Est ea in colle, supra
quem arx est exædificata, juxta veterem basilicam.

3 Neque hoc unicum ab optimo Pastore allatum emo-
lumentum : sed cum grande malum insulæ minitaretur
Imperator, sinistro rumore exacerbatus, sæpius Con-
stantinopolim excurrit Arsenius, suisque eum civibus
placavit. Dum revertitur domum, ægritudine correptus,
ipso ex itinere migravit in cælum, multis in vita ac
morte miraculis clarus. Relatum in Corcyram exanime
corpus, in cathedrali situm æde, ubi anniversaria solen-
nitate celebratur XIX Januarii, ingenti hominum tota

ex insula concursu, parique Græcorum et Latinorum
concentu Vesperæ ac Missa peraguntur. Ex Epiro quo-
que innumeri olim ad eam confluebant celebritatem;
minus nunc frequentes conveniunt. Ante annos circiter LX,
jussit Archiepiscopus quidam Divi sepulchrum recludi;
et ossa solum nonnulla sacri corporis in eo reperta : reliquiæ,
reliquum Genuam avectum existimatur, qua tempestate
insulam occuparunt, et Sanctorum quoque Jasonis et
Sosipatri, qui primi in Corcyram Evangelii lucem, ab
Apostolo Paulo missi intulere, corpora avexerunt Li-
gures.

4 Atque hæc fere sunt quæ majorum narratione ac-
cepta. Neque adhuc edita Arsenii Vita est. Extat tamen
vetustissimum de eo officium calamo exaratum, in quo
Lectiones, Responsoria, Antiphonæ propriæ. Nunc
sacrum peragitur, quod de quovis Confessore Pontifice
solet, nisi quod a Latinis ac Græcis recitatur Evange-
lium, Ego sum pastor bonus. Ad Magnificat hæc
canitur antiphona : Arseni pio sub præsidio tuo teges
datos obsequio ab instanti omni tædio. Ad Benedictus
vero : Laudetur Salvator humilium, apud quem per
Patrem Arsenium promereamur cæli suffragium.
Oratio : Deus tuorum fidelium fortitudo, adsis Ec-
clesiæ tuæ precibus, et concede, ut B. Arsenii Con-
fessoris tui atque Pontificis de cælis semper munia-
tur auxiliis, cujus solenniis gratulatur in terris, Per
Dominum. Sepulchro incisi sunt versus aliquot Græci
antiquissimo caractere, quorum ea est sententia : deberi
loco reverentiam, qui sancti viri asservet lipsana. Lati-
num quoque, sed recenti manu, insculptum distichum est :

Missa.

sepulchrum.

Corpore sive animo languens hic pronus adora;

Quæ Reges nequeunt, Præsulis ossa queunt.

De S. Sosipatro cujus hic mentio facta, agemus xxv
Junii; de S. Jasone xii Julii : utrumque xxix Aprilis
venerantur Græci, atque in Menæis quæ in Corcyra
egerint tulerintque commemorant.

AD XX JANUARIII.

NOT. 94.

NOT. 95.

Pag. 615, col. 2, post S. Fechinum, adde [S. Ha-
doindus, Episcopus Cenomanensis in Gallia.
Ibidem inter Prætermisos post Dagober-
tum I, adde [S. Æneas, sive Ængusius, Ab-
bas Cluanensis in Hibernia, cujus xv Januarii in
vita S. Idæ Virginis, et alibi honorifica fit mentio, tra-
ditur xx Januarii obiisse. Propria ejus Acta expecta-
mus.

DE S. FABIANO PAPA M.

NOT. 96.

Pag. 621, post num. 35, adde : Vidimus officia pro-
pria Ecclesiæ Brundusinæ Gregorii XIII, auctoritate
edita, quibus subjungitur indiculus reliquiarum, quæ
isthic asservantur, atque in eo ista habentur : Reliquiæ
SS. Fabiani et Sebastiani.

DE S. SEBASTIANO M.

NOT. 97.
Brundusii,

Pag. 625, post num. 29, adde [Brundusii aliquæ as-
servantur S. Sebastiani reliquiæ, ut ex indiculo, qui
Officiis propriis illius Ecclesiæ a Gregorio XIII appro-
batis subnectitur, videre est.

NOT. 98.

Pag. 627, col. 2, post num. 46, adde [Idem testa-

tur, Epternaci caput S. Sebastiani se vidisse, aut po-
tius capitis partem, ni alterius esse Sebastiani fateri
quis velit : partem præterea sagittæ qua confixus olim
fuerit Sanctus. Est Epternacum magnificum in Luxem-
burgia, Belgii provincia, cænobium, a Divo olim Wil-
lebrordo conditum, ut vii Novembris ad ejus Vitam di-
cemus, nomen a situ, Teutonico etymo, sortitum, quasi
super aquam dicas, quia fluvio Suræ adjacet : sic pro-
pinqui Luxemburgiis Eburones, super Uram Urtamve
amnem, qui ad metropolim Eburonum Leodium in Mo-
sam sese immittit. In hoc ergo cænobio reliquiæ asser-
vantur S. Sebastiani : hic illius cultus viget, hic mira-
cula frequentia olim edita, hic sodalitas ejus nomine, hic
peregrinorum donaria. De quibus Joannes Bertelius
ejusdem cænobii Abbas in historia Luxemburgensi : Inter
ceteras reliquias, quæ in hac ecclesia servantur,
loco magni et pretiosi thesauri gloriosissimi Martyris
Sebastiani caput monstratur, quod S. Willibrordo
Roma discedenti Sergius Papa munifice donavit.
Illud, ut pestis grassari uspiam incipit, a devotis
personis cum honore parique pietatis affectu, fre-
quenti omnium congressu, visitatur, ac uno ore ro-
gatur, quatenus ejus interventu populus iste Chris-
tianus per divinam gratiam ab imminente mortis

et Epternaci
in Belgio

S. Sebastiani
reliquiæ:

adhas con-
cursus, præ-
sertim peste
grassante :

periculo liberetur: quam petitionem divina majestas ob sancti Martyris præclara merita elargitur. Non in minore ibidem honore colitur et servatur inclyti Martyris Oswaldi Angliæ Regis caput, una cum S. Willibrordi patroni celeberrimi corpore; quæ quidem quanto in pretio, honore, seu reverentia, tum ab ipsis monasterii Religiosis, tum ab omnibus, qui quotannis sanctas repetunt peregrinationes, quotidiana adhuc demonstrant miracula. In eodem præterea monasterio, juxta altare D. Sebastiano sacrum ingentis altitudinis et crassitiei, librarum videlicet trecentarum et sexaginta quatuor, hodieque cereus videtur, quem excelsæ memoriæ Maximilianus Imperator Augustus, ejus nominis primus, honoris et summæ, quæ in ejus animo inhærebat, religionis gratia, solenni supplicatione præeuntibus Principibus, Satrapis, Atlicis et familiaribus, S. Sebastiano contulit anno nimirum MDXII. Quo tempore Robertus a Monreal vir nobilitate illustris, religionisque amantissimus, Abbatis munere fungebatur, qui ob singularem prudentiam, quam habebat, Cæsari unice dilectus habebatur. Nam cum ipse monasterii sui privilegiorum confirmationem impetrasset, Cæsar oppidum ad Imperium pertinere, nec procul a Treviris distare, ex Procerum ore inaudiens, competenti circumseptus comitatu, eo sacras reliquias visitaturus profectus, apud Robertum Abbatem sibi carissimum integrum diem et duas noctes confecit. *Hæc Bertellius. Patet illius cerei diameter pedem unum, altitudo duodecim: insistit liquoræ basi, cancellis inferne conclusus ne temere manibus concerpatur ac divellatur; superne vero vinculis ferreis adstanti columnæ alligatus, eleganter striatus. Basi hæc inscripta: Hunc cereum CCCLIII, librarum anno Domini MDXII, in persona Epternaci in imperiali monasterio S. Willibrordi S. Sebastiano dicavit Maximilianus Romanorum Imperator. Ad latus, ipsius Cæsaris adgeniculantis picta imago. Isthic anno MDLXXIX, XVI Septembris, quo Martinus Masius Epternacensis Abbas LX, S. Sebastiani sodalitatem instauravit, appensum est hoc carmen, cujus hexametris versibus primis litteris in acrostichide* MAXIMILIANUS conficitur pensametris CÆSAR OPTATUS.

Ad constantissimum Christi militem Divum Sebastianum, quem Serenissimus ac Clementissimus Dominus D. Maximilianus invictissimus Romanorum Imperator semper Augustus, hoc magnifico munere CCCLIII librarum honorat anno salutis MDXII.

in eum carmen acrostichon.

W axima purpureis o gloria fossa sagittis,
Cincte caput lauris jure Sebaste tribus,
V lta poli casto penetralia pectore transis,
E versos animos Martyr ad astra vocas.
X ystice pugnator fers Christo cinctus abolla
S ubtractas animas dæmonis insidiis.
I actus ad æthereas fusti post pila cathedras,
V rmiger ignipotens sanguine tinctus abis.
W axima coelicolis tua gloria præclua terris,
R egibus eximiis laus tua clara modis.
I mperialis apex, Friderici natus et hæres,
O mine felici te, tua membra colit.
T aus Regum, doctis qui fulget doctior unus
P rincipibus nostris Maximilianus herus,
I pse tuas laudes præ magno munere ceræ
I entat ad ætherei sidera ferre poli.
V spice laudantem, felici protege scuto,
V ustria quem Dominum gaudet habere suum.
Z eve sinas variis succumbere casibus unum
H er celebrande virum, Cæsareumque decus.
A ivus cum magno celebrat te munere, nostris
C isque modo seclis res aliena nimis.
S ic post mille annos quingentos post duodenos,
S uscipe vota pii, tempore veris, heri.

NOT 591.

Ibidem post nu. 47, adde [Braccaræ, Portugallia celebri urbe, brachium asservatur S. Sebastiani, a quo,

quandore allatum, nondum comperimus. Id solum Annua litteræ Societatis nostræ anni 1601. Ad Divi Sebastiani brachium oblata theca ex argento. Ulyssipone autem statua est ejusdem Sancti, cui prodigiosus quidam sudor, ac depulsa deinde quæ late grassabatur lues, celebritatem peperere. Commemorat id Antonius Vasconcellius noster in Descriptione regni Lusitaniæ: Anno, inquit, a Christo nato 1599, ardebat pestilentia Ulyssippo, quæ vicina contagione Salaciam pervasit. Accidit ut D. Bartholomæi pervigilio (libitina vix sufficiente morientibus) cum Sacerdos in ædicula D. Rocho sacra, ubi D. Sebastiani simulachrum positum erat, rem divinam faceret, oculos in effigiem conjiceret: guttis ubertim manantibus undique sudantem intuitus est. Rei novitate attonitus effigiem in propatulum adducit, ut omnium oculis exhibita, res foret illustrior. Res mira! præsentibus omnibus magis atque magis in sudorem resoluta est, adeo ut Curioni negotium in abstergendo sudore qua sudariolis qua mappis exhibuerit. De improvviso cymbala festivo plausu feriuntur: rumor magis atque magis increbescit: confluunt plenis viis pestilentia laborantes, et fide obfirmata sacro inunguntur sudore: quæ pietas votis ex æquo respondit. Nam ex quo tempore hæc ceciderunt, nec pestis amplius grassata est, nec ullus, licet spe deplorata, in posterum morbo cessit; duos si excipias, qui per id tempus animam jam jam efflabant. Et cum ægrotantes simul et sani ultro citroque sine religione miscerentur, nulli hoc commercium nocuit. His actis decreta solenni pompa confertim ædiculam petunt, ubi grates Sebastiano habuere immortales. Hoc miraculum multorum testimonio stabilitum, litteris consignavit D. Joannes a Mello Eborensis Antistes. Ulyssiponenses tanto beneficio non ingrati ædem exædificarunt, eo in loco, in quo sacra effigies sudorem ubertim distillavit; effigiemque caute occluserunt; nec ulli unquam conspicitur, præterquam die Sebastiano sacra, in qua solemnibus pompa a curiæ Senatoribus, non sine sumptibus, instituitur. Iterum mense Augusto, cum D. Bartholomæo dies sacra observatur, cum sodalitium quoddam supplicatione instituta, tanti beneficii magnitudinem in memoriam adducit.

Pag. 628, col. 1, post nu. 57, adde [Porro Eberspergense monasterium, cujus jam pridem una cum fortunis erat collapsa disciplina, Gulielmus Baviaræ Dux, a Summo Pontifice accepto diplomate, impetravit, ut Monachiensi Societatis Jesu collegio, a quo millibus passuum viginti distat, adjungeretur, ut habent Annales nostri an. 1596, ac pridie Kalendas Novemb. Rector Monachiensis collegii in ejus possessionem immisus est. Aucta exinde nostrorum zelo et industria religio est loci, innumera divinitus effusa in omne genus hominum beneficia sunt, quæ speramus aliquando peculiari comprehensa commentario edenda in lucem. Paucula sparsim iidem commemorant Annales. Anno 1601, plena peccatorum condonatio certis anni temporibus illud templum D. Sebastiani visentibus a Clemente VIII impetrata. Eo anno ægri multi votis D. Sebastiano nuncupatis convaluerunt: viginti partim feminae partim viri a pestis vicino malo evidentissime conservati: pæne triginta in morbis diversis, corporisque et animi afflictationibus, aut partus difficultate, opem præsentissimam senserunt.

Anno 1602, multi votis Divo factis vel pestilentia periculo erepti, vel aliis incommodis levati. Inter hos feminae cuidam vesania mentis laboranti spectabilem se præbens D. Sebastianus spem sanitatis fecit. Alia pleuritide consauciata vehementi, nulla fuerat medicabilis arte, sed manu dumtaxat ejusdem nostri tutelaris. Tertius paralyti consternatus membrorumque omnium usu captus, se iterum cepit erigere atque ad incessum promovere. Mulier item supra spem et remedium aliud omne convaluit. Alii duo larvas

S. Sebastiani reliquia Braccaræ;

Ulyssippone statua,

quæ copioso sudore manavit,

quo pestis depulsa.

NOT. 100.

Ebersperga Societati Jesu data:

Indulgentiar loco obtenta:

facta ibi miracula an. 1601.

plura et præclara 1602.

larvas et spectra venenatorum animalium, serpentium, bufonum, quibus infestabantur, abegerunt. Mulieres binæ uterum gestantes, cum magna difficultate partus laborarent, et altera quidem prope abesset a morte, meritis tamen D. Sebastiani cito feliciterque solutæ sunt.

Paria consequentibus annis evenere complura, ac nominatim anno 1612. Bojorum oppida duo exempta nuper auræ pestilentis dira lue, centenarum librarum singulos cereos suæ religionis obsides obtulerunt. Undique alii adventant, templique opem tutelarem egregiis testificantur argumentis, et ea quidem peregrinantium frequentia, ut uno die octingentis, alio mille ac septuaginta capitibus ea in æde divinum epulum fuerit apponendum. Mulieri jam secundum pestifero halitu contactæ, vulgoque inter depositos habitæ, visendum se obtulit homo peregrini vultus, ejus ea monitu B. Sebastiani tutelarar nostri memoriæ sacra procurari jubet, eidemque cereos dedicat, atque uno tempore simul officio illo, simul morbi defungitur periculo. Alium diuturnus morbus lecto affixerat, quem extremum arbitrati esse circumstantes, eum ultimis sacris procurandum censuerunt. Ager inter eam sui decessus cogitationem recordari cœpit, quam studiosus olim tutelarar nostri cultor fuisset, statimque spem valetudinis concipit, si voto eum sibi propitium faceret. Voti ea princeps fuit clausula : In illius Beati æde obituro se Confessionis et Eucharistiæ Sacramenta. Neque sua spe falsus est æger, quem paucis inde diebus cum uxore spectavimus in templo incolumem sua vota exsolventem. Non Principes modo aliqui, sed Principum turmæ templum domiciliumque nostrum hoc anno invisere. Austrii Principes duo Leopoldus et fratres, Boii Principes, Guillelmus quater, Albertus et conjux bis; bis quoque Elector Coloniensis Ferdinandus; toties Archiepiscopus Salisburgensis; semel Augustanus; Nuntius Apostolicus Antonius Diaz quinques.

Neque tamen Eberspergæ solum, sed tota fere Germania celebris est S. Sebastiani cultus, ubi quidem nunc Catholica viget religio : et sunt provinciæ nonnullæ, ubi vix templum sit reperire, in quo non ara ei vel statua posita sit, vel conflatum ejus nomine sodalitiū. Nec fere ejusmodi locus est ullus, qui non aliqua expertus ab illius patrocinio beneficia sit, præsertim propulsata epidemia.

Pag. 629, col. 2, post num. 66, adde [Asservatur ea in præclaro sacello, visiturque singulari pietate, præsertim ubi contagionis metus ingruerit.

Ibid. post nu. 67, adde [68 Confluentiæ, celebri ad Mosellæ ostium oppido diæcesis Trevirensis, cænobium extat ordinis S. Francisci S. Sebastiano sacrum. Testatur Franciscus Gonzaga parte 3, Originis Seraphic. relig. Coloniæ provin. convent. 1, certissimo ex litte-

ris, in publicis Confluentinis archivis diligentius asservatis constare..... beatum Patrem Joannem Capistranum hujus conventus incolam extitisse, si-bique partem brachii ejusdem Martyris Sebastiani, quæ adhuc perseverat, et maxima a Confluentinis in veneratione habetur, contulisse.

69 In eadem Trevirensi diœcesi in cænobio quod Gro-naw, sive Viridis-Augia appellatur, pridem aliquas S. Sebastiani reliquias extitisse auctor est Trithemius in Chronico Hirsaugiensi, ad an. 847, ita scribens : Hilduinus Abbas S. Dionysii anno Domini 827, ossa sancti Martyris Sebastiani a Roma transtulit in Gal-liam : ejus caput post multos annos in monasterio nostri Ordinis Trevirensis diœcesis, quod Viridis-Augia nuncupatur, a fundatore ipsius repositum est. Et in Chronico Spanheimensi an. 1130. Circa ista quoque tempora monasterium nostri Ordinis, quod Groinaw in confinibus diœcesis Trevirensis non pro-cul a Schonaw (de quo diximus antea) per Comitem de Larenburg fundatum est; in quo caput S. Seba-stiani Martyris ostenditur, quod allatum per Comi-tem perhibetur.

70 Pagus est Westphaliæ Girschagen, altero fere lapide a Stadberga oppido, ubi SS. Fabiani et Seba-stiani cultus viget, et sollemnis ad eos peregrinatio, con-cessaque olim indulgentia. Quæ pietas ita in hodiernum diem obtinet, ut finitimi Waldeccæ Comitatus incolæ, quamvis hæretici, donaria isthuc sæpe vel deserant vel mittant, frustra vetantibus Lutheri præconibus. Cer-nuntur anathemata varia olim posita, receptæ sanitatis argumenta. Monasterii, celebri ejusdem Westphaliæ urbe, ecclesia Societatis Jesu eorumdem Divorum Fla-biani et Sebastiani reliquias aliquas habet.

71 At tela, quibus S. Sebastianus confixus, alibi asservantur nonnulla; Herbipoli apud Augustinianos Eremitas, cui aliæ variæ ex materia sagittæ affrican-tur, contra varias ægritudines præsidio futuræ. Gre-venrodæ Montensis Ducatus nobili cænobio Canonicarum regularium Augustiniani instituti simile in pretio est telum, quo configi nuces myristicæ solent, vimque ex eo adversus pestiferam luem hauriunt. Ibidem ejusdem Martyris e scapula os asservatur, cui affusa aqua sæ-penumero luem profligat.

72 Magdenburgi quoque in Saxonia aliquæ olim exti-tere S. Sebastiani reliquæ, et inde Pragam asportatæ. Ita vetus Ecclesiæ Pragensis Martyrologium : Eodem die Cata Cumbas S. Sebastiani Martyris, qui cum haberet principatum primæ cohortis, jussus est sub titulo Christianitatis a Diocletiano Imp. ligari in medio campo, et sagittari a militibus, ad ultimum fustigari donec deficeret. Cujus capitis partem Ca-rolus IV, Romanorum Imperator semper Augustus et Bohemiæ Rex, per Albertum Archiepiscopum Mag-denburgensem sibi donatam, auro et argento deco-ratam dedit Ecclesiæ Pragensi.

DE S. HADOINDO

CENOMANENSI EPISCOPO IN GALLIA.

Cenomanorum in Gallia Celtica duodecimus Epi-scopus a Demochare, Joanne Chenu, Claudio Roberto memoratur Hadoindus, sive Chadoin-dus, aut Haduindus. Eum Chenu et Demo-chares simpliciter S. Hadoindum appellant. Abest illius nomen a Saussaii Martyrologio. Opinione sancti-tatis floruisse, et miraculis ab obitu illustratum fuisse, patet ex Vita : honorifice a Sacerdotibus et discipulis suis sepultus est. Cujus obitum virtutum prosecuta sunt signa, qui et cum Sanctis æternaliter in cœle-stibus regnat sedibus. Laudatur a Baronio tom. 8, an. 652, nu 2.

2 Vitam ejus e veteri MS. codice nacti sumus, studio

Guilielmi Quirini nostri. Testamentum subnectemus, quod in vetustis schedis repertum Barnabas Brissonius lib. 7, de Formulis exhibet, a quo Baronius descripsit citato Christi anno 652. Scriptum illud est viii Id. Febru. in anno quinto regnante gloriosissimo Clo-dovæo Rege, secundo nimirum ejus nominis, qui anno Christi 644, mense Januario, Dagoberto patri vita fun-cto in Westriæ regnum successit, S. Sigeberto fratre Austrasiam tenente. Annus igitur illius quintus fuit, Christi 648, non 652, ut existimavit Baronius, qui et Dagobertum decessisse scribit an. 647. Sed refutat ejus calculum S. Audoenus, qui S. Eligium scribit Episco-pum esse factum anno 3 Clodovæi pridie Id. Maias Dominica

Dominica ante Litanias; qui character est anni 646, littera Dominicalis fuit A, Pascha 9 Aprilis, dies Ascensionis 18 Maii, Dominica præcedens 14 sive pridie Idus.

3 Interfuit Hadoindus, ut scribit Flodoardus lib. 2, cap. 5, Concilio Remensi sub Somnatio Archiepiscopo, quod circiter annum 630, esse habitum Sirmondus noster existimat. At Cabilonensi Concilio circa annum 650, celebrato, Chagnoaldus Abba in vicem Chadoini Episcopi Ecclesiæ Cenomannicæ subscripsit. Morbo fortassis aut senio impeditus adesse ipse Chadoinus non potuit: nec videtur diu superfuisse, qui dicitur primo tempore Clodovæi vixisse, cum non nisi a 644 ad 660, regnarit Clodovæus, ut qui solum primo ejus tempore vixit, non debeat saltem medietatem excessisse. Sedisse eum annos 47, menses 11, dies 24, scribunt Demochares, Chenu, Robertus. Vita solum habet an. 30, menses 11, dies 23. Estque id probabilius cum ultimo tempore Clotarii dicatur sedisse. At si 47 annis sedisset, ergo ab anno 603, vel 602, sicque non ultimo solum tempore Clotarii sedisset, sed facile 25 aut 26 annos eo superstite exegisset in Episcopatu. Ex eadem Vita constat eum hoc die xiii Kal. Februarii obiisse.

VITA EX VETERI MS.

CAPUT I.

S. Hadoindo donata ab Alano.

Gesta Domni Haduindi Cenoman. urbis Episcopi, qui fuit ultimo tempore a Clotharii filii Chilperici, et tempore Dagoberti filii Clotharii, et primo tempore Clodovæi filii ejusdem Dagoberti.

Domnus Haduindus Cenomannicæ urbis Episcopus, successor B. b Bertichramni, natione Francus, vel Gallus, nobili ex progenie ortus, hic restauravit atque renovavit multa monasteria in parochia Cenomanica, atque eadem monasteria regulariter degere instituit.

2 Ipsius quoque tempore vir quidam, Alanus nomine, qui habebat res proprietatis suæ multas, et habebat unicum filium, quem ita diligebat ut animam suam. Quadam vero die prædicti Alani filius venationem exercens in villa patris sui, cui vocabulum Doliacus; (nam propter dolorem, quem ibi habuerunt sic deinceps nominata est, antea vero alio nomine vocabatur) qui dum in Brogilo dicti patris in jam dicto Doliaco cervum..... equo expavescente cecidit et mortuus est. Hoc autem videns suprascriptus Alanus de solario quo instabat valde dolore repletus, consolando tamen nuntiavit uxori suæ matrique ejus, prædicti juvenis mortem. Considerans quippe quod sine caussa hoc non eveniret, tunc devotissime Deum cœli exorans deprecatus est, ut taliter res suas disponere concederet, qualiter sua esset beneplacita voluntas, et qualiter ex eis regnum mereretur æternum. Cœpit ergo tunc pedes una cum uxore sua ire per monasteria et loca sancta, ac corpora Sanctorum quærere, deprecans die ac nocte intentissime Deum, ut inspiraret ei, ad quam ecclesiam secundum Creatoris sui voluntatem, tam pro prædicto suo, suas Domino offerendo res, filio, quam..... animæ suæ, traderet. Tali vero devotione pergendo et orando, eleemosynasque faciendo, visitabat limina et corpora atque ecclesias Sanctorum multorum, ut Dominus, ceu dictum, inspiraret ubi suum traderet proprium..... hæreditatem habebat, et nullum habebat filium vel filiam hæredem.

3 Dum autem supradicto prætextu a monasterio S. Martini Turonensis reverteretur, et licet multi servi Dei eum orati essent, ut ad loca Sanctorum

quibus insistebant suas res traderet, et si vellet ab eis pretium acciperet, et utrumque haberet, et eleemosynam ex eis et munera; (hoc suadebat ei Abbas de monasterio Turonensi, in quo S. Martinus corpore requiescit, similiter et Abbas qui dicitur Duogemelles monasterii, sive alii Præpositi et Abbates et servi Dei multi) tamen ad nullum de prædictis locis ejus intentio se submisit, neque ejus devotio se inclinavit; quia forte Deus nolebat, ac propterea forte non ei hoc agere inspirabat gratiam. Devotissime in hoc Dei voluntatem quærebat. Dum enim hæc agebantur, et de monasterio S. Martini Turonensis revertens Cenomanicam prædictus vir properabat civitatem, visitaturus videlicet sanctam matrem et civitatis ecclesiam c sanctæ Dei genitricis Mariæ et sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii; in qua multas eorum meritis et intercessionibus Dominus operabatur virtutes. Cum vero taliter properando..... xenodochium miliario a prædicta urbe distante iter ageret, venerunt servi Dei ipsius Pontilemalensis xenodochii et Haduindi Episcopi; et suscipientes eum cum psallentio, et per orationes eum deducentes, omnia necessaria ei voluntarie et diligenter ministrabant, et cum magno honore ei serviebant, quia ad hoc opus prædictus Dominus Bertichramnus ejusdem urbis Episcopus ipsum xenodochium in d Pontilema in honore S. Martini fecerat, ut omnes adventantes tam divites quam et pauperes ibi receptiones haberent, et alimenta et cetera necessaria abundanter inibi acciperent.

4 Crastina autem die a prædicto xenodochio jam dictus Alanus surgens, ad memoratam matrem ecclesiam oraturus devotissime nudis plantis properabat. Qui prædicta nocte, dum in præfato xenodochio Pontilema orationi devotissime insistebat, instinctu Dei accensum est cor ejus, ut ad memoratam matrem et civitatis ecclesiam, quæ est constructa et sacrata in honore Dei genitricis Mariæ et SS. Petri et Pauli et sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii, ad quam ipse oraturus properabat, omnes traderet res proprietatis suæ. Quod et nutu Dei factum esse, nulli dubium est. Hæc quoque peragere, ut ei inspiratum erat, cogitans, mandavit Domno Haduindo præscripto Episcopo, ut obviam ei veniret, ut cum eo considerare valeret qualiter de suis rebus agere deberet, quia notus ei erat et fidus amicus Domnus Haduindus. Fecit enim Domnus Haduindus ut ei jam dictus Alanus mandarât, et venit obviam ei, et benigne eum suscipiens, per orationes ecclesiarum jam dictæ civitatis cum summo honore et reverentia magna deduxit.

5 Dum autem ad prædictam matrem ecclesiam usque devotissime pervenissent, in eamque intrantes, et pariter orantes, cœperunt flere Alanus et uxor ejus, et cum lacrymis eorum voluntatem patefecerunt publice, et de eadem S. Mariæ et S. Petri atque sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii exire non potuerunt, antequam omnes res proprietatis suæ prædicto Domno Haduindo, suis cum Sacerdotibus et ministris, atque præfatæ majori ecclesiæ legaliter per instrumenta chartarum, sub stipulatione submissa, firmiter tradiderunt. Hoc autem facto tam hilari animo et lætitia repleti, levesque corpore sunt effecti atque ad juventutem priori virtute Dei et intercessionem Sanctorum prædictorum sunt reversi, ut hoc videntes stupescerent, et talia non vidisse nec audisse cum lacrymis profiterentur: quod nutu et virtute Dei factum esse, nulli dubium est; tali enim conditione instinctu Dei tradidit memoratus vir Deo devotus Alanus jam dicto Episcopo et præfatæ Ecclesiæ matri xii villas optimas cum earum appendiciis, id est, Juliacum, Lucdunum, Ruliacum, Rupiacum, Saboloium..... Bervum et Berricum, Tondum, et prædictum Doliacum, in qua præfixus filius mortuus fuerat, et Camariacum; et postea per translatas manus Asmarias et ceteras villulas, quarum nomina propter fastidium

venit Cenomanos;

benigne excipitur in xenodochio S. Bertichramni;

divinitus monetur ut suadet Ecclesiæ Cenoman.

benivole excipitur ab Hadoindo;

ecclesia egrediente donationem non valet,

ea facta lætus expeditus;

que donavit.

natutis.

S. Hadoindus monasteria restaurat.

Alanus vir dives,

filio in venatione mortuo,

suas in pias causas statuit erogare.

varia SS. loca cum uxore visit,

multis eum rogantibus ut sua illis donet;

dium et tædium legentium hic non inseruimus : in polyptychis tamen et plenariis sanctæ matris prædictæ urbis Ecclesiæ hactenus pleniter reperiuntur insertæ.

6 Insuper semetipsum et suam uxorem tradidit prædictus Alanus memorato Episcopo Domno Haduindo, et servis Dei in prædicta ecclesia Domino famulantibus, ut animabus eorum, et de corporibus suis magnam haberent curam, et corpora eorum alerent, et animas suas Domino lucrarentur. Providebat quoque eis Dominus Haduindus diligenter, et ministrabat eis sufficienter, et ita eis serviebat sicut servus Domino. Memoratus ergo Alanus et sua uxor, sub potestate prædicti Episcopi, studiosissime et devotissime Deo die noctuque militabant, et pro prædictis devotionibus, sicut credimus, regnum Dei acquisierunt, et vitam æternam Domino adjuvante perceperunt. Vivunt enim cum Christo et Sanctis ejus in beata gloria : cum quibus in ea et nos, eorum fulti orationibus, Domino tribuente perpetualiter vivere mereamur, Amen.

a Clotarius II, patri Chilperico quadrimestrus successit an. 584, obiit an. 628. Dagoberto successore relicto, qui 644, mense Januario decessit.

b B. Bertichranni nomen Martyrologio Gallico inscriptum est vi et xxx Junii.

c Cathedralis ecclesia Cenomanensis primo Deiparæ Virginis, sanctis Apostolis Petro et Paulo ac sanctis Martyribus Gervasio et Protasio dicata fuit, nunc S. Juliano sacra est, primo Cenomanorum Apostolo, de quo xxviii Januarii agemus.

d An non Pontileuca?

CAPUT II.

Buxidum coenobium ædificatum.

Benedicti siquidem Domni Haduindi tempore venit quidem vir Sanctus, Domino ducente, sub habitu monastico, nomine a Longisilus, quærendo loca ubi aliquam cellulam ad lucrandas animas facere posset. Audiens autem famam prædicti Haduindi venit ad eum, deprecans ut vicum suum Cenomanicum, nomine Buxidum, situm videlicet in pago Cenomanico in..... Sagonense : erat enim notus ei ipse vicus, quia frequenter ad eundem locum convenire solebat, et bonos et Deum timentes viros in circuitu ejus habebat, qui eum bene recipiebant, et omnia necessaria administrabant ei, et insuper monasterium inibi facere suadebant, quod et de eorum rebus augmentari volebant, in quo et animas suas Domino lucrari ipso docente mererentur. Hæc autem audiens Dominus Haduindus gavisus valde, et libenti animo dedit ei prædictum vicum ad jam dictum opus perficiendum, et ad præfatum monasteriolum ad lucrandas Deo animas constituendum, suadens ei et etiam ut quod animo, Domino inspirante, conceptum habebat, opere viriliter perficeret. Et insuper dedit ei prædictus Dominus Haduindus alias reculas et villulas in circuitu præfati vici Buxidi sitas, quas prædictus Dominus Longisilus nominatim eum deprecabatur. Dedit etiam memoratus Dominus Haduindus in adjutorium ad jam dictum opus perficiendum totam decimam partem villæ suæ Sedis Ecclesiæ, cujus vocabulum est Luedunus, unde servi Dei et Episcopi in præfato vico et in eodem monasteriolo haberent plenius victualia eorum et vestimenta. Postea vero tam ejus tempore quam et successorum, multæ res ad præfatum monasteriolum a nobilibus et liberis hominibus sunt legaliter traditæ : ipsum namque monasteriolum cum prædictis rebus et omnibus ad se pertinentibus suæ Sedis Ecclesiæ subjugavit, et suis successoribus jure Ecclesiastico possidendum et canonice gubernandum reliquit.

a Ambigue scriptum hoc nomen, ut non facile esset decernere an Conegisilus, Covegisilus, Lovegisilus, Longisilus legendum esset. An is Leogisilus fortassis est, de quo xiii Januarii, hinc postea Vergineum translatus? Eum certe Longisium a quibusdam appellari notavimus : est vero etiamnum in Cenomanis decanatu Sagonensi, vulgo de Sonnois, S. Longisi Prioratus. Isthic fortassis Buxidum monasterium fuit.

CAPUT III.

Ebronium fundatum. Haduindi obitus.

Temporibus quoque prædicti Domni Haduindi Episcopi erat quidam peregrinus per prædictam parochiam transiens, et reliquias sanctæ Dei genetricis Mariæ secum deferens, in locum qui vocatur a Aurion fessus pervenit, ibique quadam die sub aliqua arbore requiescens, et in ipsa arbore prædictæ S. Mariæ reliquias appendens, atque diutius inibi corde orans, obdormivit et fessus paulisper requievit. Surgens autem inde, et ad alia loca properare volens, prædictas reliquias de jam dicta arbore auferre, neque secum deferre valebat : quod et nutu Dei factum esse, haud dubium est.

9 Audiens igitur hæc ingentia signa antedictus Dominus Haduindus Episcopus ad eundem locum properare festinavit, ibique hæc omnia, sicut supra inserta sunt, vera esse sciscitando cognovit. Ipsum scilicet peregrinum benigne suscipiens, et ipsas reliquias ibidem venerabiliter custodiens, divinitus admonitus est, ut ecclesiam ibi et monasterium in honore S. Mariæ faceret. Ille vero idipsum facere non renuit : sed voluntarie ipsum opus perficere totis viribus studuit. In territorio enim Ecclesiæ ..... Cenomanicæ urbis, cui idem Pontifex præsidebat, juxta vicum scilicet suum qui Aurion vocatur, et ubi pagani Christianitatis normam hauserunt : in quo et antecessor suus Dominus b Turibius dudum ecclesiam, ... postquam ei et ejus Sedis Ecclesiæ traditum ab hæredibus, cujus proprium c Rupiacus erat, fuerat, quia prædictus vicus Aurion de jam dicta villa Rupiaco erat. Sed, ut superius memoravimus, Domno Turibio secundo Cenomanicæ urbis Episcopo a præfixis hæredibus ad ecclesiam faciendam, et ad divinum cultum explendum, traditus olim fuerat; sive ad decorem suæ Sedis Ecclesiæ amplificandum, et ad totius Christianitatis normam ornandam, a prædictis Deum timentibus hominibus firmiter est delegatus, sicut in actibus jam dicti S. Turibii hactenus insertum invenitur.

10 In præfixo namque vico, qui, ut dictum est, dudum fuerat de villa quæ Rupiacus nominatur, hoc ingens signum demonstratum est. In ipso territorio suæ Sedis Ecclesiæ jam dictum monasterium, sicut ex instinctu Dei demonstratum est, ædificare mirifice cœpit, et ad effectum usque perduxit. In eodem quoque monasterio quod in territorio S. Mariæ, et SS. Gervasii et Protasii et ..... Ecclesiam devotissime in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ perstruxerat, prædictasque S. Mariæ reliquias devotissime et honorifice collocavit, et truncum prædictæ spinæ infra ipsum altare S. Mariæ inclusit, et agmina monachorum regulariter inibi Domino inservientium nobiliter instituit, atque de rebus Episcopatus sui ipsam ecclesiam, sive ipsum monasterium dotavit, sicut hactenus in ejus testamento, quod de ipso monasterio fecit, declaratur. Demum vero multi nobiles ad jam dictum monasterium eorum hæreditates, in honore Dei et amore S. Mariæ, legaliter per instrumenta chartarum tradiderunt, præfixum scilicet monasterium matris et civitatis Ecclesiæ S. Mariæ et SS. Gervasii et Protasii, cui præsidebat Ecclesiastico ordini subjugarunt, ac suis successoribus atque civitatis et matris Ecclesiæ Sacerdotibus et Canonicis perpetualiter jure possidendum Ecclesiastico, ut diximus, ordini dereliquerunt.

11 Hic quippe sedit in prædicta Sede annos triginta, menses xi, dies xxiii, qui et in pace xiii Kal. Februarii obiit, et in ecclesia Apostolorum ultra fluvium d Sartæ, in qua Dominus e Victurius, et nonnulli antecessores sui Episcopi requiescunt, honorifice a Sacerdotibus et discipulis suis sepultus est : cujus obitum virtutum prosecuta sunt signa, qui et cum Sanctis aternaliter in cœlestibus regnat sedibus, ubi

AUCTORI
ANONYMO,
EX MSS.

a
Reliquiæ D.
F. Aurionem
allatæ, inde
auferri non
possunt.

Haduindus di-
vinitus ad-
monitus,

b

c

ibi monaste-
rium ædifi-
cat;

quod post lo-
cupletum;

d e

a morte mi-
raculis claret.

isthic dein-
ceps sancte
vivit.

a
Haduindus
Longisilo
monacho
multa tradit

ad ædifican-
dum mona-
sterium.

quod de in va-
rie dilatum.

et nos pervenire intercessionibus omnium Sanctorum Dei, atque una cum illis beata requie frui mereamur, tribuente illo cui nihil difficile est factu, per seculorum secula, Amen.

- a Elbronium id nunc vocant cœnobium, vulgo Euron.
b Colitur S. Turibius 16 April.
c Hic ille videtur esse locus, quem S. Mauro destinavit qui eum per Harderadam advocavit Episcopus, ut in ejus Vita 15 Januarii dicitur.
d Sarta Alenconium, inde ipsam alluit Cenomanorum urbem.
e Colitur S. Victorius 1 Septembr.

TESTAMENTUM S. HADOINDI

e MSS. editum a Barnaba Brissonio.

In nomine Domini nostri Jesu Christi et Spiritus sancti, viii Idus Februar. in anno a v, regnante gloriosissimo Clodoveo Rege, ego Hadoindus acsi indignus, tametsi peccator, Episcopus sanctæ Dei Ecclesiæ Cenomannis civitatis, sanus, Deo propitio, mente et corpore, sanoque consilio, metuens casum humanæ fragilitatis, testamentum condidi, eumque Cadulto Diacono scribendum dictavi. Quod testamentum meum, si quo casu jure civili aut Prætorio, vel alicujus novæ legis interventu, valere nequiverit, acsi ab intestato, ad vicem codicillorum valere id volo, et valeat.

2 Itaque si quando ego Hadoindus suprascriptus Episcopus e rebus humanis excessore, et debitum venturi temporis complevero, tunc, tu sacrosancta Ecclesia venerabilis hæres mea esto, hæredemque meam te esse constituo: ita ut ubicumque aliquid per hoc testamentum meum dederò, legavero, dareque jussero, id ut detur, fiat, præstetur, fidei tuæ hæres mea, committo. Dono tibi sancta ac venerabilis mater Ecclesia Cenomanica in honore S. Mariæ et Domni Gervasii et Protasii Martyrum, villam juris mei, cujus vocabulum appellatur Ausa, quam datis rebus propriis meis comparavi, cum domibus, ædificiis, mancipiis, vineis, silvis, pratis et pascuis, quantumcumque in ea loca aspicere videtur, cum colonis, et integro termino suo ad jus et dominationem vestram revocetur perpetualiter possidendum.

3 Similiter basilica Domini Victorii, ubi ipse Dominus requiescere dinoscitur, et si meruero, inibi sepulturam habere desidero, dono tibi villam nuncupatam Acervo, quam dato pretio comparavi, cum domibus, mancipiis, vineis, silvis, pratis et pascuis, exceptis his quos pro animæ meæ remedio ingenuos fieri præcepi, totum et ad integrum præfata basilica post meum discessum suæ potestatis faciat revocare perpetua dominatione possidendum.

4 Ea vero conditione dono sanctæ basilicæ Domni Petri et Pauli Apostolorum, quam Dominus Bertichrannus quondam Episcopus Cenomannicæ civitatis suo opere ædificavit, villam proprietatis meæ Iscomodiacum, sitam in pago Belini, quam data pecunia de Ausereno et genitrice sua comparavi, ut hanc ministri ejusdem post meum transitum teneant, possideant, et futuris, facere cui voluerint, derelinquant. Similiter dono ipsi sanctæ basilicæ Domni Petri et Pauli Apostolorum villas, quibus nomina sunt Taudiniaco, Martiniaco quam Lupus quondam per beneficium nostrum tenere visus fuit. Hoc supradicta basilica post nostrum discessum cum omni integritate, quod ad ipsas villas aspicere videtur, ministri nostri jam dictæ basilicæ, de præsentis percipiant dominandum.

5 Simili modo, dono basilicæ S. Vincentii Martyris, quam b Dumnolus sanctæ recordationis Episcopus suo labore construxit, villam juris mei Pratellus, cum omni integritate, quantumcumque mihi Domnola visa fuit habuisse.

6 Simili modo dono basilicæ Domnæ et S. Mariæ, Aureono vicum, quem c Agobertus Abbas Diablentis

simul ædificavit. Et Jona villam quæ fuit Sigulfi Presbyteri, et quam fidelis noster Chaddo per nostrum beneficium habere videtur: pariter et mansionem ad prope ipsam Jona, quam Lupus quondam tenuisse visus fuit, ipsi Chaddoni volumus esse concessum: si tamen habuerit filios, in eorum permaneat potestate: et si quidem filios non habuerit, post suum transitum ad jus et dominationem Domnæ Mariæ de Aureonensi vico revertatur perpetuis temporibus dominandum. Similiter villa Lastemarico, quam ex munificentia nostra ipsi fideli nostro Chaddono Defensori nostro concessimus, voluntas mea est, ut dum advixerit, hoc usu possideat: post ejus vero discessum cum omni re meliorata, vel superposita sanctæ basilicæ Aureonensi vico revertatur. Similiter Vernicella cum omni jure et termino suo vel coloniis ad se pertinentibus, ad ipsam sanctam basilicam proficiat in perpetuum.

7 Et si aliquis ex inde epistolam quasi a nobis factam protulerit, vacua et inanis permaneat. Et ita nobis convenit, ut superius, intimare, ut quicumque facta nostra de propinquis aut hæredibus nostris chartam aliquam, quamvis bonorum hominum manu roboratam, ut cupiditas suadet, protulerit, vacua et inanis permaneat: et illam maledictionem percipiat, ut superius est comprehensum. Villam Fontanas in pago Silviacinense, filius et parens nostra Bodilo, dum superstes fuerit, Locellum locum tempore vitæ suæ teneat ac possideat.

8 In Christi nomine Hadoinus etsi peccator Episcopus hoc testamentum, quod ex devotione fieri rogavi, relegi et subscripsi. Rosindus subscripsi. Berthegiselus subscripsi. Marsus subscripsi. Auffrebertus subscripsi. Saigrannus subscripsi. Audobertus subscripsi. Cadulfus ordinante Domino Hadoindo Episcopo, hoc testamentum redditus scripsi et subscripsi.

9 d Magnificis in Christo et sancta Ecclesia filiis Bodilono et Andranno Hadoindus Episcopus. Rogo et supplico caritati vestræ, ut cum me Dominus et creator omnium de hoc seculo migrare præceperit, Cenomannis civitate ire faciatis, et ibi testamentum meum, cum apertum fuerit vobis prosequentibus, apudque publica gestis municipalibus faciatis allegare. Et quod unicuique per ipsum testamentum sanctis civibus vel propinquis meis visus sum delegasse, vestra dispensatione unusquisque juxta ipsam delegationem percipere valeat: et quicquid exinde egeritis, gesseritis, ratum et firmissimum debeat permanere. Quod mandatum manu nostra firmavimus, et petimus muniendum. Cenomannis civitate in Christi nomine Hadoindus etsi peccator Episcopus hoc mandatum relegi et subscripsi. Rosindus subscripsi. Marsus subscripsi. Audobertus subscripsi. Auffrebertus subscripsi. Defensor subscripsi. Ursimanus subscripsi. Sirannus Cadulfus Diac. ordinante Domino Hadoindo Episcopo hoc mandatum scripsit et subscripsit.

- a Is erat Christi 648, ut supra diximus.
b Colitur S. Dumnolus 16 Maii.
c An hic est fortasse monachus ille, de quo supra in Vita cap. 3, num. 8.
d Clausum fuisse testamentum colligit Baronius, et super eo hanc inscriptam instructionem: desiderari autem codicillum, quo manumissiones servorum et alia legata scripta erant.

monasterio
Aureonensi,

Alia legata ir-
rita.

Subscriptio-
nes.

Executores
testamenti.

AD XXI JANUARIUM.

NOT. 104.

Pag. 701, col. 2, post S. Avitum II, Episc. Claromontanum, adde [S. Aptadius, sive Aptades, Episcopus Metensis in Gallia Belgica] et dele quæ de eo inter Prætermisssos dicuntur.

DE SS. FELICE ET SOCIIS MM.

NOT. 105.

Pag. 706, col. 2, nu. 4, linea ultima, dele [Quid in codice Laurentii Epternacensis sibi Mammar velit haud conijicimus.] et restitue [Quæ in codice Laurentii Epternacensis Mammar dicitur, ea xxiv Januarii, ubi horum Martyrum complures inter Prætermisssos recensiti, ex MS. S. Hieronymi Memma appellatur, et hisce addenda est.

DE S. PATROCLO M.

NOT. 106.
Susatum unde dictum :

Pag. 711, col. 2, post nu. 1, adde [Vicus hic olim Dagoberti I, ævo Sanctique Cuniberti Coloniensis Episcopi fuit, secundum militarem viam domiciliis locatis, ab ea colonorum accessione, ut quidam putant, adeptus nomen, Zusatz, quasi Adjectum vel Additum dicas. Via autem illa seu Romanorum sitopus, ut ad Alisonem aliave ejus regionis castra isthac militem deducerent, seu Francorum, seu denique Saxonum, initio Herweg (uti et nunc in Belgio passim ejusmodi viæ solent) est appellata, jam Helweg vulgo dicitur, quasi clara et aperta, minimeque ignota aut obscura. Aucupi porro Susati muniendi occasio Hunnorum incursio fuit, qui ultra Alisonem castrum atque Almam flumen consederant, ac validis cinctis aggeribus castra, qui etiamnum ad Brencken, Wevelsburg, Kerckborken pagos cernuntur, et Hune-greven, sive Hunnorum fossæ, nuncupantur. De ea Hunnorum, sive Hungarorum in Saxoniam ac Thuringiam incursione agit Luitprandus lib. 2, histor. cap. 8 et 9, ubi ab eodem Henrico Aucupe ad Meresburgum cæsos memorat, eosdemque Hungaros etiam Turcos appellat.

muris cinctum ob Hungaros.

NOT. 107.

Susatitempla;

Ibidem post nu. 2, adde [Præter memoratam hic S. Patrocli basilicam collegio Canonicorum illustrem, alia sunt duo Susati virorum cænobia, Virginum sanctimonialium unum, sex parochialia templa sane præstantia; atque ad denas urbis portas oratoria, civium pietate olim constructa censu addito, ut quotidie isthic sub primam lucem Presbyter sacris operaretur, quibus diluculo exituri possent interesse : eaque vixit consuetudo, donec hæresis est introducta. Duo illa, quæ diximus, cænobia Minores incolunt ac Prædicatores, habentque hi præclaram MSS. codicum bibliothecam, et B. Albertum Magnum isthic Theologiam docuisse, ac multa sanctitatis suæ impressa reliquisse vestigia tradunt.

urbis patro-nus olim S. Petrus,

dein S. Patroclus,

NOT. 108.
triplex isthic ejus festi-vitas,

Pag. 712, col. 1, post nu. 5 adde [In Ecclesiæ Susatensis ritualibus libris vetustis ac recentioribus triplex S. Patrocli consignata celebritas est : prima natalis XXI Januarii, secunda translationis III Julii, tertia Adventus IX Decembris. Translatio quæ III Julii peragitur, an prior illa sit, cum sacræ ejus exuvie e Trecasium urbe Coloniæ sunt deportatæ, an alia quæpiam posterior, aut ex antiqua capsâ transpositio, aut in augustiorem basilicam transvectio, haudum comperimus.

Universa quoque Monasteriensis Ecclesia tum in recens excusis, tum in pervetusta manu exaratis Breviariis, diem IX Decembris titulo Patrocli Martyris celebrat. In Kalendario MS. quod Breviario præfixum est Susati, v. Julii ista habentur : III NONAS Dedicatio majoris ecclesiæ S. Patrocli in Susato. Anno Christi 963, deportatas esse Colonia Susatum sancti Martyris reliquias, patet ex monumento Susatensi Frederici I, Archiepiscopi Coloniensis, in quo annus Christi 1118 numeratur a translatione S. Patrocli 155, ut nobis pro sua humanitate significavit Ægidius Gelenius V. CL.

Ecclesiæ dedicatio.

Annus translationis.

Pag. 173, post historiam Translationis, adde sequentia :

NOT. 109.

S. PATROCLI TRIUMPHUS.

Triumphum dicere Martyris licet, quem illius ope partum, depulsa, quam Bohemi intentabant, perniciem, anniversaria dein memoria celebrare Susatenses solent. Alius repetenda periculi ac triumphus est occasio. Susatum, prius longe quam muro cingeretur, quamque Westphalia tota Christi se subderet jugo, S. Petro acquisivit S. Cunibertus, atque in propriam Ecclesiæ Coloniensis possessionem redegit. Testatur id S. Anno Episcopus, in diplomate, quod titulo Triumphus sive Translationis S. Cuniberti dabimus XII Novembris ex MS. codice Ecclesiæ ejusdem S. Cuniberti Colonia. In eo ita scribit : Et juxta consilium suum tradidi Fratribus quinque libras solvendas de areis vel curtulis Susatiæ, quod eam S. Cunibertus S. Petro acquisivit, et quod pius Archiepiscopus Herimannus postmodum effosso corpore S. Cuniberti et Susatiam translato ab injustis et importunis hæredibus eam puello defendit et obtinuit. Duo ante S. Annonem Ecclesiam Coloniensem rexere Hermanni Antistites, primus cognomento Pius anno 990, electus, secundus ipsius Annonis decessor Nobilis dictus, creatus anno 1036. Pius hic fuit qui S. Cuniberti reliquias Susatum jussit deportari, ut ex ipsis S. Annonis verbis licet colligere : saltem manifestum in Teschenmakero mendum, dum Hermanno Diviti id tribuit, qui tertius fuit ejus nominis, ab Annone quartus.

Susatum olim Ecclesiæ Coloniensis,

eidem deinde vindicatum,

2 Perstitit exinde Susatum in fide Coloniensis Ecclesiæ ad aliquot secula, donec defectionis ansa sub annum MCCCXCIX, quæsitâ, gliscentibus odiis, cum sua privilegia violari, iniquis sese oneribus ac tributis atteri, quererentur cives, frustra tentata concordia, dato etiam a Cæsare arbitro Bernardo Saxonie Duce, tandem anno 1444, aperta secessio facta est, advocato in urbem cum exercitu Joanne Bellicoso Adolphi XI, Clivie Ducis filio, dictoque ei et hæredibus sacramento. Bellum hinc inter Archiepiscopum Theodoricum Meursanum et Clivorum Ducem exarsit. Urbem suam Susatum, infirmam situ et opere, adversus ingentes Bohemorum copias, ab Archiepiscopo evocatas, S. Patroclus defendit. Tanti interest non solum quam justum bellum, sed quam juste, et quibus in societatem adscitis, geras, ut Cælestes adversarios non experiare. Rem gestam Bernardus Wittius Lisbornensis cænobii haud Susato procul siti monachus, illis temporibus proximus, ab oculatis testibus acceptam, fideliter commemorat in MS. Westphaliæ Chronico, quod ex bibliotheca Lisbornensi Bernardus Rotendorpius V. CL. suppeditavit. Ita ergo scribit Wittius :

ab ea deficit :

ideo bello peritum ab Archiepiscopo,

3 Anno 1447, Theodoricus præfatus Coloniensium Archiepiscopus, tantam pro tunc cum Romanorum Rege Frederico familiaritatem contraxerat, ut imperialibus signis Episcopo valida manu missis, licentiaverit omnibus et singulis, qui Episcopum, regalia quoque signa, sequi vellent, regia auctoritate fulti licite possent. Amicitiam insuper cum quibusdam Bohemorum nobilitatis et Hussitarum : Proceribus contraxit;

advocatis Bohemis

contraxit; unde Comes de Sterrebergh Bohemus eadem ex regione 26,000 Bohemorum ac Hussitarum exercitum contrahens in Westphaliā fudit, habens et Marchiones Brandenburgenses et Misenenses, Ducesque, Saxoniae; multos insuper alios Principes et Nobiles, singulis cum exercitibus belli socios; nomen autem Bohemicum a multitudine, magis autem a feritate, totus sibi usurpavit exercitus. Tanto igitur agmine circumfusus, magno belli apparatu exercitum in Westphaliā traductum Episcopus fudit, et pene sine Marte victor ad tempus evasit; Lippiensem Comitatum discerpsit: nam solo aspectu hostium incolae attoniti torpescabant; quidam etiam solo barbarorum adventu audito, fuga salutem quaesierunt: grandis enim cunctos Bohemici nominis timor invasit, verum ubi ad probam ventum est, nihil fama nugacius fuisse compertum est. Ex eo enim quod armis diffusi nutantes urbes et oppida in itinere decurrentia tumultuoso agmine devastarunt, ecclesias, oratoria, utriusque sexus monasteria rapinis inhonestarunt, non vis modo, verum timor barbaricus incolis circumquaque incussit: accessit quod jam pridem Bohemos fidem orthodoxam deseruisse ac fideles trucidasse auditum est. In primis igitur Dusimoldiam, Blombergem, Brakel, ablatis spoliis solo aequavit: Lengo, Horne oppida dure exactionavit, et ad praestandum hominum compulsi: Valekenburgum vallavit; sed animosius exceptus infecto negotio maxima jactura obsidionem solvit: Hervordia quoque Imperiale oppidum maximo auri pondo Praesulis impetum redemit.

4 Deinde narrata Lippiæ irrita obsidione, de Susato hæc subdit: Hinc Praesul tanto agmine stipatus Susatum obstrepentibus machinis accessit, quem et cives Principis sui praesentia animati imperterriti susceperunt. Erat autem juxta civitatis mœnia sanctimonialium seminarum monasterium, in quo Joannes Clivensium Dux se collocaverat, quod primo aggressu expulso Duce Praesul expugnavit; ac eo se loco recipientes uti triumphatores tripudiarunt. Post mensem itaque cum scalis muros aggredi tentant noctu, tribus in locis scalas cum exercitibus applicant tanto ululatu, ut se ultro muros accedentium vocibus obruere posse crederent. At cives non viribus suis confisi, nec humano se subsidio tueri posse scientes, frequenter ad Deum fundere preces Clerum ac Religiosos urbis suae poscebant. Unde inter pugnandum nocte Clerus, a secunda noctis hora usque ad quintam sequentis diei, ante S. Patrocli reliquias prostrati, tanti sui patroni auxilio liberari optabant. Et (dictu mirum) inter orandum et pugnandum crepitus ingens ex arca sancti viri ab omnibus auditus est, quo se praesentem auxiliatorem significaret. Animati ab hoc cives, tantique auxilio viri roborati spe praesumpta animosius hosti resistebant: ascendeabant hi scalas, ascensum illi prohibebant. Verum incassum laboratum est: fecit hoc tum scalarum brevitates, tum illorum qui intus erant animositas, qui non clamore, sed armis viribusque introitum prohibere noverant. Abire igitur coacti cedereque compulsi, magnam suorum stragem perpassi sunt. Mille enim quingenti et octo viri ante urbis mœnia de Bohemorum Hussitarum ceterorumque, qui Praesulem comitabantur, occisi sunt, octo tantummodo de civibus interemptis.

5 Hæc Wittius. Extant plura ejus rei monumenta. Locata tum supra S. Walburgis portam (cujus nunc in urbe cœnobium est, tum foris fuit) armata S. Patrocli statua est: ea parte vis major incubuisse hostium videtur, Divi praesidio fracta. Visitur juxta summam templi aram affixa muro tabella in qua hymnus rhythmicus dicolos tristrophos; in eo præter alias Divi laudes, ad hanc victoriam illa spectant:

Ave tutor gratiose
Hujus loci virtuose
Tua cum potentia.

Festivus is plebi deinceps dies fuit, donec ab aritis sacris et anniversaria memoria; universa fere descivit; Canonici vero, qui Catholicam religionem constanter retinuerunt, pro occisorum expiatione sacra peragere solent, et vulgo Festum Bohemorum appellant.

6 Ipse ex eo tempore alia forma cultuque pingi Sanctus cepit. Antea velut Senator toga pallioque insignis, crucem ac palmæ ramum manu præferens, ut in templi fornice et fenestris atque alibi cernere est; nunc sago ac chlamyde, ceu miles, strictum gladium vibrans exprimitur, in sigillis et Senatus et Canonicorum collegii, aliisque statuaculis ac tabulis, publice ac privatim. Ingens quoque tumba ex argento sabrefacta, aræ principi imposita, ejusdem cataphracti enseque vibrantis, ac nigrum scutum aurea aquila insigne prætendendis, effigiem exhibet. Media item æde statua ejus inaurata supra columnam locata, armis, chlamyde, stricto gladio ornata, addita epigraphe:

Susa Patroclus ego tibi sum Dux atque Patronus: Prædones feriam gladio, vindex tibi fiam: Hæc loca defendam, pravis mala facta rependam.

In ipsa quoque Curia picta S. Patrocli imago, cui priusquam pertractandæ in senatu rei cujusquam initium fieret, honorem exhibere omnes olim consueverunt. In ejusdem venerationis argumentum majores duæ campanæ S. Patroclo dicatæ; priori id lemma insculptum:

Solvit in hoc dono pia plebs sua dona Patrono. alteri: Solvit in hoc dono pia plebs sua dona Patroclo.

Mediam nominis Patrocli syllabam etiam extra versum produciunt Susatenses, non rudes solum de plebe, sed Clerus quoque ipse, nec corripit, unquam in divinis officiis sinunt qui sacris caeremoniis præsent: reverentiæ id tribui censent. Eadem ratione Moguntini S. Aureum, Confluentini S. Castorem pronuntiant.

7 Asservatur Susat in peculiari argentea theca S. Patrocli caput, in tumba illa, qua de antea egimus, ossa reliqua. Has sancti Patroni reliquias vir nobilissimus Godefridus a Bucholtz Ecclesiæ Susatensis Decanus, Lippiensis Præpositus, anno MDCXL, cum Hessi milites, qui Lippiam praesidio tenebant, improvise Susatum occupassent, ne eas sacrilegi dissiparent, quippe qui Calviniana omnes infecti hæresi essent, ipse domesticis rebus suis neglectis atque interea direptis, in tuto reposuit. Ejus humanitati quæ de Susato hic ejusque tutelari S. Patroclo dicta sunt, accepta scribimus.

8 Porro qualis olim S. Patrocli celebrari victoria a Susatensibus solet, tali Gesecam haud Susato procul distans ejusdem diocesis oppidum, et olim S. Cyriacus Diaconus et Martyr, et nuper quoque defendit. Sunt in sanctimonialium basilica ejus oppidi primaria, illius reliquiæ. De eo agemus XVI Martii et VIII Augusti.

DE S. APTADIO, SIVE APTADE, EPISCOPO METENSI IN GALLIA BELGICA.

Mediomatricum XXXIV Antistes memoratur a Clodio Roberto et Joanne Chenu Aptadius, sive Aptades, aut Aptatus, diciturque sedisse annis XIII, obiisse XII Kalend. Februarii.

Hujus nomen reperisse se Metis in pluribus antiquis Breviariis et Necrologiis cum caractere sanctitatis, testatus nobis est Franciscus Lahierius noster. Desideratur tamen in novo Calendario, quod Canonici Metenses

NOT. 110.
Hæc inserenda p. 743.
ante vitam
S. Meinradi.

S. Aptadii natalis,

sanctus.

tenses ante annos circiter XL concinnarunt. De eo MS. Florarium SS. hoc die : Apud Metim civitatem S. Aptadii ejusdem ubris Episcopi et Confessoris. Meurissius Episcopus Madaurensis in historia Episcoporum Metensium scribit anno 712 electum, sedisse annos sex, menses duos, obiisse anno 717, 21 Januarii. At qui potest anno 712 electus, si decessit 21 Janu. 717, exegisse in episcopatu annos 6 menses duos? cum a Ka-

lendis Januarii 712, ad 21 Janu. 717, non sint nisi anni 5, dies 9. Nam quod ait sub Anastasio Imp. obiisse, etiam fallitur; jam Anastasii successor Theodosius solo cesserat, imperabatque Leo Isauricus. Addit sepultum in cœnobio S. Symphoriani; et videri sibi in primo sepulchro mansisse, ubi olim vetus illud stetit monasterium, cum nihil de ossibus ejus repererit.

AUCTORE
AN INYMO.
EX MSS.
atas,
sepultura.

ADDENDA AD DIEM III JANUARIII. MIRACULA S. BERTILIAE

quæ ab Auctore Vitæ ejusdem sanctæ Virginis, teste, ut datur infra conjicere, fere oculato, conscripta, pag. 158 edi debuissent, si integrum nacti exemplar fuisset. Ea nobis ex MS. Mareolensi sua manu descripta Atrebato transmisit JOANNES BARTHOLOMÆUS noster.

CAPUT I.

Oculi curati, sacrilegi puniti.

Durante vero tempore indulgentiæ Episcopalis fuerunt reliquiæ B. Bertiliæ expositæ omni die in ecclesia extra chorum, ut venientibus ad indulgentiam memoratam liberior pateret accessus. Ubi quam plures gravibus et diversis infirmitatibus occupati, ad invocationem nominis Christi, per gloriosam intercessionem B. Bertiliæ Virginis fuerunt, plenius liberati. Inter quos fuit quidam, qui cum partem mundi non modicam circuisset, Sanctorum limina visitans, ut visus sui, in quo graviter affligebatur, reciperet sanitatem; post multos circuitus et labores ad famam B. Bertiliæ, quam audierat, excitatus, Mareolum tandem venit, qui cum ecclesiam a B. Amandi introgressus, puro corde et contrito venerandas B. Bertiliæ reliquias attigisset, ab oculorum gravi passione, quam diu sustinuerat, in continenti extitit liberatus : et coram omnibus, qui tanto adstabant miraculo, adjuratus utrum melius sibi esset, sub attestatione divini judicii et periculo animæ, lætabundus respondit, quod, ex quo divinum et B. Bertiliæ auxilium imploraverat, continuo plenæ restitutus fuerat sanitati. Quod videntes et audientes qui præsentibus aderant, Dominum omnipotentem laudaverunt, et B. Bertiliæ gratiarum actiones cum gaudio retulerunt.

2 Post hunc adfuit quidam puer indigena duodennis, alterius oculi visu omnino carens : qui ante venerandum corpus B. Bertiliæ constitutus ad terram humiliter se prostravit : atque ea discretionem, quam Dominus in parva ætate dederat, Dei omnipotentis et B. Bertiliæ auxilio implorato, visum fuit ei, quod quædam festuca de oculo cecidisset; et confestim de illo oculo, tamquam de altero, plene vidit. Quod factum omnibus, qui aderant, simpliciter recitavit, admirantibus plurimum et stupentibus universis, qui eum primo viderant graviter laborasse.

3 Non est etiam sub silentio transeundum, quod Dominus, qui nullum bonum irremuneratum relinquit, injurias etiam Sanctis suis illatas remanere non patitur impunitas, et qui languentibus sanitatem conferre potest, sanis etiam, tamquam omnipotens, morbos potest infligere cum voluerit et languores. Nam cum quidam vasallus, nomine Joannes, de Mareolo oriundus, ad usus proprios pecunia indigeret, ad D. Galterum tunc Abbatem de Mareolo, atque Conventum accessit, et quamdam terram feudalem, quam habebat, eidem legitime vendidit et c. guerpivit, vocatis omnibus iis, et assensum præstantibus,

quorum consensus de jure et secundum patriæ consuetudinem fuerat requirendus, sicut in instrumento monasterii plene potest inspicere et videri. Ceterum multo tempore post elapso, paullo scilicet ante translationem B. Bertiliæ, de qua in præsentis sermo habetur, quidam dicti vasalli filius patris nomine nuncupatus, facto patris, et venditioni terræ quam fecerat, ausu temerario se cœpit opponere, et monasterium infestans fortiter reclamare. Qui cum de jure obtinere non posset, quadam die cum quibusdam complicibus suis, manu armata ad eandem terram devenit, et in eadem servientes monasterii inveniens agriculturam exercentes, ipsos graviter afflixit, atque exinde fugans enormiter verberavit, jurejurando, furore plenus, affirmans, quod si hos vel alios in terra illa ulterius inveniret, manibus propriis sine remedio interirent. Modico vero tempore procedente, mater ipsius, cujus consilio dictum maleficium fuerat perpetratum, divina ultione de quodam solio se præcipitans crus confregit, atque filius ejus tanti flagitii auctor morbo quodam mirabili et ignoto cœpit miserabiliter ægrotare. Ad quem corporalium ægritudinum medici confluentes asserebant, se talem morbum penitus ignorare, dicentes ultionem Divinam in ipso potius exerceri, quam morbo alio detentari. Quod videns et audiens malefactor ille, poenitentia ductus apud Mareolum se fecit adduci, et coram pluribus ante B. Bertiliæ reliquias constitutus reatum proprium recognovit, et injuriam, quam monasterio intulerat, et maleficium quod patrarat, sibi petiit misericorditer indulgeri; corporale præstans sacramentum, quod numquam per se vel per alium, super terra memorata monasterium ulterius præsumeret molestare. Præstita itaque satisfactione Ecclesiæ ad propria remeans, non multo post tempore, de præsentis seculo (utinam feliciter!) est ereptus. Sane non solum in prædicto malefactore, ob injuriam Ecclesiæ B. Amandi de Mareolo et S. Bertiliæ irrogatam, suam Dominus exercuit ultionem, verum omnes illos, qui eidem Ecclesiæ, aliquibus unquam temporibus mali aliquid intulerunt, subsecuta sunt infortunia postmodum et flagella. Quod nos in plerisque nostris temporibus manifeste vidimus contigisse : et majores nostri et antiquiores hoc idem suis quondam temporibus se vidisse posteritati suæ fideliter retulerunt.

a Ita Molanus in Natalib. SS. Belgii 3 Jan. In curia S. Amandi quæ dicitur Mareolum, depositio B. Bertiliæ Virginis. Et Henricus Adriani, atque Andreas Boyus noster in Martyrologio Belgico : In curia S. Amandi natalis S. Bertiliæ Virginis, quæ cum viro continentiam servavit. De S. Amando agemus 6 Febr.

b Singulis miraculis in MS. præfixi tituli, Miraculum de quodam cæco, de quodam puero, de quadam muliere, de quodam homine etc. huic vero. De Joanne Malet.

Bona cœnobio
legitime ven-
dita

injuste et vio-
lenter repetens,

cum matre
quæ id susce-
rat.

divinitus pu-
nitur.

Miracula ope
S. Bertiliæ
facta :

a
dolor oculo-
rum curatus :

alteri oculo
visus reddi-
tus :

b

c

Guerpire, vel werpire terram vel bona, est tradere, a Teuto-
nico fortassis werpen, quod est jactare. Vide Friderici Lindenbro-
Glosarium ad Codicem Legum antiquarum.

CAPUT II.

Variæ ægritudines curatæ.

Supra dictis etiam est jungendum, quod, cum quidam morbo, qui ficus vesicæ nuncupatur, in membro, quod natura voluit occultari, gravissime premeretur, nec posset per hominem remedium invenire, ad Divinam opem confugiens votum fecit B. Bertiliæ speciale, quod omni anno quamdiu viveret, in sollemnitate ipsius ei offerret proprii corporis longitudinem in candela. Quo emissio, per intercessionem gloriosæ Virginis Bertiliæ ab omnipotenti medico confortatus diu desideratam meruit recipere sanitatem.

5 Præter supra dicta, quædam mulier juvenula morbum S. Eligii graviter patiens in mamilla, ad invocationem B. Bertiliæ penitus est curata.

6 Post hanc etiam quidam strumosus puer, ad votum matris dedanda filio sanitate B. Bertiliæ factum, liberatus extitit, struma penitus subsidente.

7 Porro quoddam aliud miraculum mirabilius supra dictis nos oportet cum aliis recitare. Nam quædam mulier ad solennem translationis diem veniens, modicum de vase veteri, in quo, a sicut supra diximus, B. Bertilia longo tempore recubuerat, deportavit. Ipsaque ad domum propriam reversa, accidit quod cujusdam vicini sui equus per triduum neque manducans neque bibens humi prostratus quasi semimortuus recumbebat : ad quem veniens mulier supra dicta, lignum quod habebat, in aqua lavit, quam ad bibendum animali porrexit : de qua cum bibisset, surrexit, et exultans cœpit hilariter manducare, tanquam malum aliquod non sensisset. O vere Deum omnipotentem, qui non solum in rationalibus creaturis, verum etiam in animalibus brutis suam dignatur potentiam demonstrare.

8 Consequenter aliud miraculum recitatione dignum, quod B. Bertiliæ meritis et precibus non est dubium contigisse, supra dictis duximus adjungendum. Nempe quædam mulier, quæ matri suæ senectute nimia depressæ, pro filiali affectu diu fuerat obsecuta, gravi quodam et diuturno languore cœpit opprimi primum atque affligi : tandem vero universus languor ad oculos ejus ascendens in tantum prorupit, quod ipsius oculorum alterum penitus excæcavit. Cumque quadam nocte in lecto suo recubans graviter oppressa somnum non caperet, votum fecit Deo omnipotenti, quod, si sibi oculorum suorum concederet sanitatem, in crastino B. Bertiliam de Mareolo visitaret. Nec mora; cœpit habere melius, quæ primo graviter torquebatur. Et, nocte illa visa sibi solito longiore, diem subsequentem toto mentis desiderio affectabat. Mane autem facto mulier illa videns et valens iter arripuit Mareolum veniendi. Quæ cum esset ante beatæ Christi Virginis Bertiliæ reliquias constituta, rei veritatem coram omnibus recitavit, sub salutis animæ periculo protestata, quod ad votum de B. Bertiliæ visitanda emissum, oculorum suorum receperat sanitatem. Quo audito asseruerunt plures, ipsam fuisse a Domino visitatam, quia matri suæ reverentiam exhibuerat debitam atque honorem. Considerat ergo unusquisque, quam sit bonum, et quam sanctum, patrem et matrem a filiis honorari, quod non solum in futuro, verum etiam in præsentī seculo Dominus recompensat, Scriptura attestante, quæ ait : Honora patrem tuum et matrem tuam, ut sis longævus super terram.

9 Ad hæc etiam cuidam alii mulieri diuturna ægritudine laboranti in somnis apparuit beata virgo Christi Bertilia ita dicens : Da mihi de tuo lacte, et vade apud Mareolum ad reliquias, quæ ibidem venientibus

ad indulgentiam exponuntur, et recipies sanitatem. Cui illa mulier dixit : Quænam es tu, Domina? Quæ respondit : Ego sum ancilla Christi Bertilia; non te oportet in aliquo dubitare. Die autem subsequente mulier illa, sicut erat debilis atque afflicta, Mareolum venit quantum potuit festinanter, et ante B. Bertiliæ Virginis reliquias adstans, cuidam fidei laico ad ipsarum custodiam deputato suam retulit visionem. Cui laicus dixit : Da de lacte tuo atque de aliis bonis tuis, pro amore Dei et S. Bertiliæ, Christi pauperibus, secundum quod tuæ suppetunt facultates; nostra enim Domina Christi Virgo Bertilia neque lacte, neque alio corporali indiget alimento. Tunc illa mulier recessit, et infra triduum rediens, coram pluribus est confessa se fuisse restitutam pristinae sospitati. Nec mirum : quoniam, sicut beata Virgo Christi Bertilia, dum adhuc esset in terris posita, virtute largitatis enituit, quidquid habebat Christi pauperibus erogando; sic etiam, post hanc vitam, eandem virtutem retinens, liberalitatis non oblita suum nescit auxilium petentibus denegare. Nam quot surdis auditum, quot cæcis visum, et quot febricitantibus, tam quartanariis, quam aliis, restituerit sanitatem, nullus posset de facili breviter enarrare.

10 Ea tamen brevitate, qua poterimus, est dicendum, quod quidam homo jocosus et garrulitate nimia semper plenus, graviter febricitans et laborans, ante B. Bertiliæ Virginis reliquias, sicut mos est febricitantium, immaniter tremens stetit, et in hæc verba prorumpens, jocosè cœpit dicere et ridendo : S. Bertilia, nisi me curaveris, numquam ulterius in te credam. Et confestim, labiis ejus et naso per scabiem ruptis, febris exiens hunc reliquit.

11 Præterea cum cuidam puero bienni de Atrebato os quoddam a gutture mirabiliter prosiliret, guttur ipsius adaperiens atque proscindens, a matre ipsius super hoc plurimum perturbata B. Bertiliæ præsentatus extitit et oblat. Nec mora : ad tactum reliquiarum B. Bertiliæ Virginis, os subortum recessit.

12 Post hunc etiam quædam aliā mulier de Atrebato venit, quæ magnam super costas suas strumam habens graviter ægrotabat : quæ signo Crucis super locum dolentem de B. Bertiliæ reliquiis facto rediit festinanter. Ipsaque in brevideunte, latusque suum coram pluribus ostendente, cognoverunt apertius qui adstabant, atque eam primo viderant, fuisse plenius liberatam. Unde Deo summo omnium medico, et B. Bertiliæ laudes et gratias retulerunt.

13 Postmodum visum fuit in somnis cuidam mulieri gravi oculorum passione laboranti, quod ante B. Bertiliæ reliquias orans staret, quibus oculis suis et languoribus appositis sanabatur. Demum vero sopore recedente, vigilando veraciter est experta quod prius viderat dormiendo. Nempe gravem oculorum, quam diu sustinuerat, passionem sensit penitus recessisse. Mane ergo surgens, et ad ecclesiam veniens, Deo et S. Bertiliæ super sanitate recuperata gratiarum retulit actiones.

14 Venit alias barbitonsor quidam de Atrebato gravissimæ febris fervore nimio inflammatus, qui sub B. Bertiliæ Virginis corpore sacrosancto recubans paullisper dormiens, est curatus. A somno itaque excitatus formulam quamdam hominis ceream B. Bertiliæ præsentavit, cujus meritis atque intercessione in continenti restitutus fuerat sanitati.

a Ex hoc loco aliisque patet, eundem esse auctorem qui vitam et translationem S. Bertiliæ composuit.

CAPUT III.

Aliæ curationes, beneficentia desensa.

In illo itaque tempore quo B. Bertiliæ gloriosum corpus translatus fuit, sicut superius est relatam, quoddam

apparente
S. Bertilia et
eleemosynas
suadente;

alii morbi cu-
rati,

febris,

ossiculum
eminens,

strumæ,

dolor oculo-
rum,

febris.

Guerpio

Ægritudo cu-
rata :

ulterius

struma :

equi morbus :

dolor oculo-
rum :

Exod. 20. 12.

diuturnus
morbus,

quoddam mirabile longe amplius supra dictis omnibus admirandum apud Mareolum certissimis novimus accidisse. Nam quædam mulier ibi erat caritate plena, atque secundum proprias facultates operibus misericordiæ operam libenter impendens, quæ maritum habebat prorsus sibi contrarium, insolentem admodum et austerum, qui bonæ voluntati uxoris suæ de pauperibus sustentandis, de eleemosynis largiendis, et bonis aliis faciendis se semper modis omnibus imprudenter opponebat, non attendens fideliter, neque credens quod Dominus in Evangelio sibi reputat esse datum quod pauperibus erogatur, ubi ait : Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Cum ergo vir ille supra dictus (imo, cum a virtute animi vir dicatur, non vir rectius appellandus) quodam die triticum ad usus necessarios præparatum in quodam loco, ad hoc proprio, reservasset, uxor ejus illuc latenter accedens sex mensuras ex eo subtraxit, loco et tempore in alimonias pauperum hilariter erogandas; hilarem enim datorem diligit Deus. Ad quod cum maritus ejus postmodum rediret, quod de frumento suo sibi subtractum fuerat oculata fide coniecit : quod in continenti uxori suæ cœpit imponere, et furtum minaciter imputare, anathematizans crebro atque jurans, quod ipsam diversis affligeret suppliciis, si minus tritico suo reperiret. Quod audiens mulier, de sævitia mariti, quam non semel senserat, valde timens, cameram suam secreto intravit, et clauso suo ostio, genibus ad terram provolutis, cum lacrymarum effusione, toto cordis affectu, Dominum humiliter invocavit, voto se astringens speciali, de longitudine sua in candela B. Bertiliæ offerenda, si meritis ipsius et intercessionem eam Dominus de instanti periculo liberaret. Tunc vero Deus, qui justorum orationes libenter exaudit, ipsius preces devotas absque dilatione qualibet exaudivit. Nam sicut dicitur per Psalmistam, Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum; et post pauca : Clamaverunt justi, Dominus exaudivit eos, et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos. Quo facto, et oratione finita, divinæ dispositioni, atque B. Bertiliæ præsidio se committens, a camera confidenter exivit : et maritus ejus adhuc furore plenus et ira, totum frumentum remetiens nullam reperit diminutionem. Quod videns mulier, stupore ingenti et admiratione repleta, Dominum magnificans in corde suo atque laudans super tanto miraculo, B. Bertiliæ retulit gratiarum actiones uberrimas, voto, quod emisserat, quam citius potuit, persoluto. O mira res! Ille qui de paucis granis segetes multiplicat omni anno, inter manus hominis nefarii, ad devotæ mulieris preces, secreta operatione triticum augmentavit, et quod sibi pie subtractum fuerat, ad plenum refudit. Quis igitur aures non erigat ad tantum miraculum audiendum? quis etiam iis non obstupescat auditis? aut quis tanto audito miraculo os suum non aperiat ad laudandum Dominum Jesum Christum? O vere venerabilem et non immerito commendandam Christi Virginem S. Bertiliam, beatissimo Confessori Nicolao recte conferendam, quæ etiam in miraculorum similitudine coæquatur! Ipsa namque, superni medici auxilio suffragante, morbos sanat incurabiles, impotentes ac debiles reddit validos ac potentes.

16 a Quadam muliere ad hoc inter alios testimonium perhibente : quæ cum esset b arthritica et consumpta, nec posset per medicos hujus mundi remedium aliquod obtinere, multis prius adhibitis experimentis, tandem ad divinum et B. Bertiliæ auxilium convolvavit. Quam ad intercessionem B. Bertiliæ Dominus visitans, ab artetica passione prorsus reddidit alienam. Verum licet mulieris testimonium, secundum legitimas sanctiones, in plerisque casibus sit suspectum; in hoc tamén casu, cum nullis fiat præjudicium, non est merito reprobandum; præsertim

ubi Dei omnipotentis et Sanctorum suorum admirabilis potentia declaratur.

17 Ad hoc verum alterius mulieris testimonium suffragatur. Quæ cum haberet consuetudinem pravam, litigandi videlicet cum vicinis, quadam die febricitare cœpit graviter, divina forsitan ultione. Nec mora : ad B. Bertiliæ reliquias festinanter cucurrit : quæ, voto prius emisso de non litigando ulterius cum vicinis, ab illo, cui omnia sunt possibilia, visitata, a febribus, quibus antea tenebatur, opitulante B. Bertilia, illico est curata. O mira et magna Dei potentia, qui febribus imperat, morbos curat, et restituit sanitates!

18 Post prædicta, de quodam parvulo subsequenter duximus recitandum. Qui cum morbo epileptico, cum membrorum elisione et spumæ jactatione, novies in die ad terram decidens graviter laboraret, quadam die a parentibus suis B. Bertiliæ, ob insignem miraculorum famam, præsentatus fuit humiliter et oblatus. Qui petentes Patrem in nomine Filii, ut eorum filio redderet sanitatem, in continenti quod petebant accipere meruerunt, juxta illud, quod in Evangelio Christus dicit : Si quid petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam. Nam eorum filius per gloriosam B. Bertiliæ intercessionem a Domino sanus factus, prædicto morbo numquam postea laboravit. O Christi pietas omnium proseguenda laude, qui prædicto parvulo non ex sua, verum ex suorum fide parentum reddidit sanitatem; sicut parvuli baptizati, non ex fide, quam in actu c habeant minime discernentes, sed in fide Christi et Ecclesiæ, cum decedunt, suæ salutem animæ veraciter consequuntur.

19 Fuit præterea quidam faber, vir fidelis, bonæ vitæ, et honestæ conversationis, suam habens apud Mareolum ad pedem atrii mansionem : in cujus domo cum quadam die pueri sui parvuli ludentes ad invicem lascivirent, quoddam obstaculum, quod ibidem erat ad ventum removendum factum, magnæ molis et admodum ponderosum, super eos inopinate cecidit, et oppressit. Ad quos cum faber et uxor ejus mater puerorum velociter advenirent, de vita puerorum desperantes, Deique et B. Bertiliæ auxilium invocantes, magno licet conatu, vix tamen, obstaculum removerunt, et respicientes invenerunt illæsos pueros penitus et jocantes. Super quo plurimum admirati hujus rei tam insigne miraculum B. Bertiliæ, cujus nomen invocaverant, adscripserunt : quibus invocantibus, tamquam pius Dominus, prope fuit, juxta illud quod dicitur per Psalmistam : Prope est Dominus omnibus invocantibus eum, eum in veritate : et merito, cum ipsum pro parvulis adhuc innocentiae puritate candidis invocarent, qui partem habent non modicam in regno cœlorum, dicente Veritate : Sinite parvulos venire ad me, talium est enim regnum cœlorum.

20 Si adesset Ulyssis facundia, si Maronis aut Homeri peritiam haberemus; non nos tamen sufficere crederemus ad B. Bertiliæ opera gloriosa et virtutes ipsius mirabiles describendas : tot enim, Deo suffragante, miraculis insignitur, totque admirandis operibus illustratur, quod ad plenam eorum enarrationem non sufficeret os humanum. Sane fuit haud procul a Mareolo quædam mulier, in facultate tenuis, nomine Theophania, cui in altera maxillarum divinitus apparuit morbus quidam ita visu horribilis atque adspectu, quod a communi hominum consortio tamquam leprosa digna ejici ab omnibus diceretur. Verum hoc dispensatione Divina credimus contigisse, ut in ea, quod nomen ejus sonat (Divina scilicet apparitio) verissime probaretur, utque et postmodum restituta a Domino sanitate, Deum adhuc, sicut et olim, posse lepram curare infidelibus appareret. Nam cum in Evangelio legitur, ipsum decem leprosos cu-

AUCTORI
ANONYMO.
EX MSS.
*febris curata.
unaque ri-
xandi consue-
tudo*

*epilepticus sa-
natus :*

Joan. 16. 23.

*pueri ne ob-
tererentur
servati :*

Ps. 144. 18.

Luc. 10. 14.

Luc. 17. 12.

*Mulier in pau-
peres muni-
fica,*

Math. 25. 40.

*immisericor-
dis mariti mi-
nis et furori
eripitur.*

*ope S. Berti-
liæ.
Ps. 33. 16.
ibid. 18.*

*expleto, unde
frumentum
sustulerat
acervo.*

*arthriti de-
pulsa :
a
b*

pariter et mundasse, quibusdam inventatum
letur, imo eis qui Evangelium non credunt, impos-
sibile potius extitisse. Quorum detestabilem errorem
a finibus istis Dominus desiderans extirpare, non so-
lum subsequens miraculum, verum etiam alia multa
per B. Bertiliam temporibus nostris voluit operari :
quoniam cum ipse non vellet mortem peccatorum, sed
ut magis convertantur et vivant, hoc solum ei bene
actum videtur, ut vita hominum corrigatur. Cum igitur
mulier supra dicta de miraculorum multitudine,
quæ B. Bertilia faciebat, famam audiens celeberrimam
plurimum juvaretur, de ipsa visitanda votum
emisit, si sibi per intercessionem ipsius et preces a
Domino sanitas redderetur. Quo emissio recepit illico
sanitatem. Nec mora : iter arripuit Mareolum veniendi,
B. Bertiliæ, quod promiserat, votum solvens,
nec non quoque scripturæ illi satisfaciens, quæ sic ait :
Vovete, et reddite Domino Deo vestro. Et in
Salomone legitur : Melius est non vovere, quam votum
non persolvere. Cumque mulier illa ante B. Bertiliæ
reliquias adstans de sanitate sibi reddita gratiarum
redderet actiones, rei veritatem omnibus patefecit,
omnesque vicini ejus, qui eam noverant, assertionis suæ
sufficiens testimonium perhibebant.

21 Præcedenti miraculo aliud quoddam de quadam
similiter muliere duximus adjungendum : quæ cum
gravi languore in inferioribus circa secreta naturæ
difficilius laborasset, non audens morbum, qui latebat,
præ pudore nimio et verecundia aliquibus revelare,
tandem ad solemnem B. Bertiliæ transitus diem venit.
Et cum ad professionem sacrosanctum B. Bertiliæ
corpus de more solemniter deferretur, mulier illa
vasi appropians, in quo reliquæ recumbebant,
osculum pie dedit, supplicans corde contrito et humilitato,
quod Deus non despiciet, quatenus infirmitati suæ,
B. Bertilia suffragante, mereretur a Domino recipere
sanitatem. Et dum ita oraret, visum fuit ei, quod
sursum ad pectus suum omnia ipsius viscera traherentur,
et in eodem instanti, sanitatem quam a Deo postulaverat,
meruit obtinere. Postmodum autem mulier illa tanti
beneficii non oblita, quibusdam fide dignis totius rei
seriem, atque qualiter ei acciderat, rupto pudore
omnique remota verecundia, propalavit, magnificans
B. Bertiliæ potentiam, Deumque collaudans, quod tam
cito de tam gravi infirmitate et chronica contulerat
sanitatem.

22 Præterea non æstinavi oblivioni tradendum,
quod quædam mulier, quæ, alterius brachiorum usu
amisso, per triennium et amplius impotens erat facta,
ad votum de brachio cereo B. Bertiliæ dando factum,
brachii sui potentiam et usum, quem amiserat, omnino
recepit. Quæ cum sentiret se per intercessionem B.
Bertiliæ fuisse a Domino visitatam, eidem votum solvit,
Deoque non ingrata gratiarum retulit actiones.

23 Verumtamen quia de brachio supra sermo cœpit
haberi, idcirco de brachio cujusdam pueri, ut similia
similibus jungantur, subsequenter placuit recitare.
Sane quidam puer biennis ex inopinato casu in foveam,
et præcipitio, repentino, alterius brachiorum gravem
incurrerat læsionem, ita quod vestiunculas suas præ
tumore nimio et inflatione non posset aliquatenus introire.
Cumque mater ipsius ob hoc esset plurimum perturbata,
timens sibi, ne de diligentia minori, quam deberet,
adhibita circa puerum, peccati laqueum incurrisset;
quodam die cœpit puer quasi divinitus inspiratus,
tria quæ subsequuntur vocabula, Mater, Vestiri, Ecclesiam,
balbutire. Quo audito, stupore ingentique admiratione
repleta mater, puerum in ulnas accepit, ipsumque
ad ecclesiam bajulans B. Bertiliæ præsentavit.
Quo ibidem constituto, atque sanitati penitus restituito,
mater sicut ei acciderat, coram omnibus recitavit :
super quo qui adstiterant admirantes, Deum

ac S. Bertiliam super suis sanctis operibus laudaverunt.

24 Fuit ergo B. Bertiliæ translatio celebrata anno
Domini millesimo ducentesimo vigesimo octavo, regnante
in Francia Ludovico d juniore patris nomine nuncupato :
eodemque anno et tempore hæc et iis similia non pauca
per B. Bertiliam ancillam suam dignatus est operari Deus,
cui est honor et gloria in secula seculorum, Amen.

a Ita in MS. sub novo titulo inchoatur hujus miraculi narratio.

b Sic legendum conjecimus. MS. habebat artetica.

c Habent tamen infusum, cum baptizati sunt, fidei lumen, instar habitus.

d Hic est S. Ludovicus IX, Junior dictus, quia patri cognomini nuper successerat, 8 Nov. 1226, annos 12 natus.

a DIPLOMA b LOTHARII REGIS,

quo Mareolo sua restituit.

In nomine sanctæ et individue Trinitatis, Divina
præordinante gratia Francorum Rex Lotharius. Si in
Divinis cultibus Ecclesiam Dei ad summum sanctæ
religionis statum sustollere conamur, ab ipso omnium
bonorum remuneratore confidimus fore nobis recompensandum.
Igitur esse notum volumus omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ
fidelibus, præsentibus scilicet et futuris, quoniam nostræ
Dignitatis præsentiam dilecta conjunx nostra Emma adiens,
nobis retulit dolendo, quoddam cœnobium a venerabili
c Fulberto Præsule sub regulari Canonicorum norma
nobiliter secus Atrebatum super Satis fluente olim
constructum fuisse, quod est situm in villa, quæ dicitur
Mareolum; nunc vero penitus destructum per violentiam
secularium, et nimiam cupiditatem d Teudonis Episcopi
remotis inde rebus quas prædictus Fulbertus, ejusque
successores tradiderunt cœnobio S. Amandi et S. Bertiliæ
ad opus Fratrum, ob remedium animarum suarum nostrorumque
antecessorum. Quocirca prælibata conjunx nostram sic
reverenter expetiit munificentiam, ut concessas res
præcepti nostri munimine jam dicto monasterio corroborare
dignaremur. Nos vero interventu dilectæ conjugis nostræ
Emmæ, fidelisque e Dudonis, ob spem Divinæ remunerationis,
pro statu et incolumitate regni nostri, piæ petitioni assensum
præbuimus : et jam dictas res Canonicis prælibati monasterii
reddi præcipimus; scilicet mansum in Dominicu quod
Fulbertus Episcopus dedit eis in ipsa villa Mareolo usque
in fluvium Satis : in ipsa villa molendinum unum cum area,
in qua extat a f Berengario Præsule mansum unum situm
coram manso Ecclesiastico : et decimas quatuor molendinorum,
quas Præsul g Ingrannus eis contulit : simili modo mansa
duo in jam dicta villa, et sedes duas cum terra arabili,
ac bonaria viginti quatuor ad opus Fratrum ipsius loci :
medietatem etiam caminæ datam ab Andremaro Præposito
ipsius loci : ut habeant firmiter, et perpetuo nemine inquietante
possideant; ea scilicet ratione, ut cunctis diebus vitæ eorum,
pro nobis ac totius regni statu militare jugiter satagant.
Et ut hæc nostræ corroborationis concessio plenissimum obtineat
stabilitatis vigorem, manu propria subtus firmavimus,
atque annuli nostri impressione assignari jussimus.
Datum Lauduni Clavati anno Domini Incarnationis DCCCCLXXVII.

a Edidit hoc Diploma Aulbertus Miræus lib. 1, Diplom. Belgic. cap. 22 et Ferreolus Locrius in Chronico Belgico ad an. 977.

b Lotharius hic Ludovici Transmarini filius, ex Carolingis penultimus Francorum rex, patri an. 954, successit, obiit an. 986.

c Fuit Fulbertus hic Cameracensis et Atrebatensis Episcopus ab an. 934, ad 1 Julii 936, cujus præclara facta Baldricus Episcopus lib. 1. Chronici Camera. commemorat cap. 69 et seqq.

d Narrat Baldricus quæ hic et quanta a pervasoribus Ecclesiasticorum bonorum et aliis perpassus sit, traditque non solum genere illustrem, sed et pietate atque etiam miraculis clarum extitisse, nimis tamen simplicem, et Tetdonem ac Teddonem vocat. Obiit Colonia sub annum 976.

e Ita MS. et Miræus et Locrius Dridonem.

d
Translatio
S. Bertiliæ.

Bona Mareo-
lensibus olim
data,

a quibusdam
erepta,

e
restituit Lo-
tharius Rex.

f

AUCTORE
ANONYMO,
EX MSS.

f Successor hic Fulberti fuit, sed non virtutum imitator, qui tandem infelici morte Coloniz decessit.
g Berengario Ingrannus, Baldrico Engrannus, Massaro Inguelranus, alii Enguerannus, et Engramus, Corbeiensis monachus, suffectus agente S. Brunone Ep. Colon. Ottonis Imp. fratre.

a VERSUS FERETRO S. BERTILLÆ INSCRIPTI.

Anno milleno, bis quarto, bis quoque deno

Atque ducenteno, sub b P. Pastore sereno,
Idibus octavis Octobris, odore suavis,
In vas a vase fecit Bertilia phase.

a Ili versus inscripti sunt feretro S. Bertillæ, ut et septem illi qui pag. 157, col. 1, excusi, in quorum quinto pro villæ cœnum. MS. habet vile cœnum, uti jam antea legendum conjeceram, sed sexto pro locatur, est letatur.

b Pontio Episcopo Atrebatensi, vel Petro Abbate Mareolensi uti supra ex historia translationis patet.

ADDENDA AD DIEM XIII JANUARI,

Quæ serius, excuso jam tomo utroque cum appendice, allata.

DE S. LENOGISILO SIVE LONEGISILO

PRESBYTERO APUD CENOMANOS IN GALLIA.

Repone hæc
pag. 104 post
S. Enogatum
Ep. Alether-
sem. et ex-
punge quæ
pag. 112 de
S. Leogisilo
scripta.

SEculo VII.
XIII JANUARI.
S. Lenogisili
natales,

nomen :

Dudum circa S. Longisili nomen, locumque habitationis et ætatem hallucinati; ex Vita, sero licet adepta, certiora explicamus. In Martyrologiis, Coloniensi, excuso an. 1490. Lubecensi 1475. Swollensi, Florario, aliisque MSS. quamplurimis, consignatur ejus natalis XIII Januarii his verbis: Ipso die S. Longisi Confessoris. MS. Alebergense Longinum vocat. Petrus de Natalibus lib. II, cap. 130, ita scribit: Longisius Confessor; cujus festum agitur Idibus Januarii. Galli S. Longis vocant.

2 Philippus Ferrarius in generali Catalogo SS. eodem die ita scribit: In territorio Eduensi S. Leogisoli Abbatis Vergiaci. Hunc secutus Saussaius in Supplemento Martyrologii Gallicani, In territorio Eduensi, inquit, S. Leogisoli Abbatis, cujus hodie est clara et sancta recordatio in cœnobio Vergiacensi ejusdem diocesis. De Vergiaci situ et monasterio isthic constructo, prolixè actum hoc ipso die, cum de S. Viventii translatione. Citat Ferrarius Kalendarium Ecclesiæ Augustodunensis, et monumenta cœnobii Vergiacensis: in quibus non reperit, quid scribit, Vergiaci Abbatem fuisse; cum seculis aliquot antequam Vergiacense cœnobium construeretur, apud Cenomanos, vico Buxido, sive Busciaco, qui Renato Benedicto Busi dicitur, vulgo S. Longis, in Decanatu Sagonensi, decesserit. Suspicati sumus aliquando, cum hæc a Ferrario scripta legere-mus; aliunde Vergiacum allatas S. Lenogisili reliquias, et Nortmannis fortasse Galliam populantibus: nam cum S. Viventii pignoribus, alia quoque multa Sanctorum corpora Vergiacum deportata narrantur in ejus Vita.

reliquiæ an
Vergiaci?

Vita,

3 Vitam S. Lenogisili consecuti sumus benevolentia religiosissimi viri Joannis de S. Martino de venerabili congregatione Foliensi, descriptam ex archivis Regalis Ecclesiæ collegiatæ S. Petri de Curia, Cenomanis. Ex ea constat sub Clotario II, construxisse Cellam, aut monasteriolum, in diocesi Cenomanensi. Unde conjici potest ad Dagoberti Regis, ejusve filii Clodovæi II regnum, vitam produxisse, cum S. Hadoindus, quo annuente id monasteriolum cœpit ædificare, sederit ultimis solum temporibus Clotarii, et ad prima Clodovæi ejus nepotis tempora pervenerit.

ætās;

alibi mentio :

4 Mentio fit S. Lenogisili (qui isthic Lonegisilus appellatur) in Vita S. Hadoindi in Appendice ad XX Januarii, cap. 2, nu. 7, his verbis: Benedicti siquidem Domni Hadoindi tempore venit quidam vir sanctus, Domino ducente, sub habitu monastico, nomine Lonogisilus, quærendo loca ubi aliquam cellulam ad lucrandas animas facere posset. Audiens autem famam prædicti Hadoindi venit ad eum, deprecans ut vicum suum Cenomanicum, nomine Buxidum, situm videlicet in pago Cenomannico, in Sagonense etc. Quæ in alia S. Hadoindi Vita, (quam beneficio ejusdem Joannis

a S. Martino, e MSS. Ecclesiæ S. Juliani Cenomanensis accepimus, sed serius quam ut inseri posset, aut ex ea prior illustrari, excusis jam secundi tomi indicibus, in illa, inquam, Vita, quæ ex priore illa aliquanto elegantius concinnata est, ita efferuntur quæ de S. Lenogisilo supra narrata: Ejus quoque Divi Hadoindi tempore venit in Cenomanensem diocesis vir quidam Lenogesilus, religioso indutus habitu, natione Germanus, solum natale relinquens, suosque parentes, divites ac nobiles, sed gentilem degentes vitam, contemnens; a Christianis quærens in fide institui, locaque secretiora, ubi aliquam cellulam ad lucrandas Christo animas ædificare posset. Qui volitantem undique Divi Hadoindi famam audiens, illum accessit: quem unice deprecatur, ut illi quemdam vicum Canonicum, cui nomen Buxidum, seu Busiacum donaret, in cellulam ac contemplationis locum extruendum. Cujus petitioni libentissime acquievit beatus Antistes, eumque jam Christiana fide imbutum et confirmatum, Sacerdotem ordinavit, prædictumque vicum cum omnibus sibi pertinentibus et adjacentibus contulit; ea tamen conditione, ut Cenomanicæ matri Ecclesiæ subjaceret, censumque illi persolveret annum, ad lumen scilicet sanctæ Ecclesiæ de cera libras quatuor, de oleo libras duas, et duos trientes, et ad opus Episcopi cambucam unam, et pellitiam unam, et ad opus Canonicorum duo modia vini, ad caritatem faciendam. Ad construendum autem illud monasterium in honorem S. Petri, prædictum Lonogesilum Abbatem multum juit B. Hadoindus et Clotharius Francorum Rex, compluresque nobiles ac divites, qui locum illum devotionis ergo frequenter adibant.

cœnobium
cujus ope
extractum?

census ei im-
positus :

5 Hæc ibi. Verum neque in altera S. Hadoindi Vita dicitur ipse Lenogisilus sacerdotio initiasse, neque in ipsius Lenogisili, sed Episcopus Arvernensis. Meminit et Renatus Benedictus S. Lenogisili (quem Lourgesilum appellat) in Vita Gallica S. Hadoini XXX Augusti, qui est Hadoindus. Strenue, inquit, ac sollicitè ad novorum monasteriorum ædificationem incubuit, quorum unum, Lourgesilo monacho Germano gratificaturus, in vico Busiaco condidit.

VITA AUCTORE ANONYMO,

Ex MSS. Ecclesiæ S. Petri de Curia.

PROLOGUS AUCTORIS.

Egregia est Doctoris gentium sententia qua dicitur: Heb. II. Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones: fide quippe David inimicitias Saulis evasit, et ab Israel opprobrium occiso

so ille spurio, typicus idem manu fortis avertit. Tale grandævus Abraham, post mysticam arietis imitationem, obediendo Deo exivit a propria terra et propria cognatione, et venit in eum qui sibi parabatur locum: ibi Christo ducente exulatus, cum Dei gratia comitante feliciter conversatur. Ecce hæc sunt in quibus Abraham filii ipsius imitari desiderant, applaudentes voci Apostolicæ qua dicitur: Ergo vos semen Abraham estis, secundum promissionem hæredes. Viri ergo sancti, qui quodammodo violentia non, sed voluntate et studio sanctitatem assecuti sunt, præveniente se gratiæ Dei, omnibus exterioribus abrenuntiando, nuditatem et indigentiam cum paupere Christo amplectendo, orationibus, vigiliis, ac jejuniis insistendo, in corpore suo de invisibili hoste triumphant. Relinquant propriam terram, quia corpora sua ut Christum lucrifaciant, abnegant: cognationem quoque postponunt, quia carnalia desideria, quæ carni cognata sunt, quoniam ex ea procreantur, mentis celsitudinem premunt. De quorum collegio sanctam conversationem B. Lenogisili præ oculis habentes, pro viribus tentabimus de ejus meritis pauca, quæ nobis comperta sunt, audientium pandere devotioni. Et si ad hoc graviter non assurgimus, credimus tamen ad vota eum succurrere, qui quondam de se fabulantibus in via adfuit, et ipse erit nobis qui et auctor præmiorum.

CAPUT I.

Lenogisili patria, baptismus, sacerdotium.

Ea tempestate quando a Clotarius Rex genti Francorum principabatur, vir venerabilis Confessor Christi Lenogisilus in Alammannorum regione exoritur, parentibus licet quidem paganis, nobilitate tamen sanguinis bene idoneus. Sed, quia scriptum legimus, dicente Domino ad Moysen: Miserebor, cui misertus ero, et misericordiam præstabo, cui miserebor; parentibus ejus in cæcitate idolorum durantibus huic puerulo tantam gratiam attribuit, ut mox in ætate puerili Deum vivum et verum ubique regnantem intelligeret et adoraret. Fidei denique fundamentum ponens animus, ad altiora tendebat, undam baptismatis expetens. Porro genitores ejus cum viderent eum idololatriam dæmonum fugientem, et ritum simulatorum contemnentem, tamquam cœli Dominum non cognoscentes, hujus conversationem pueri valde spreverunt.

3 Puer autem non solum in vanitate diabolica non eis favebat: sed hæreditatem quæ sibi jure propinquitatis competeat, non adeo curabat, ut ob amorem ejus videretur ab æterna possessione extorris. Sed cum diu hujusmodi parentes stimulantur anxietatibus, tandem infans propositum animi sui non celavit: sed coram Domino suo, qui creavit cœlum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt, hæreditatem in cœlis se habere monstravit. Cumque sibi datum tempus crederet, quod voluntatis suæ posset implere dilectionem, post lacrymas et orationes exit, relinquit natale solum, domum, propriamque cognationem, adimplens opere, quod post, hæc lectio probaret: Si quis, inquit, venit ad me, et non odit patrem, et matrem, aut fratres, aut sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus.

4 Præfatus itaque puer totum se dispositioni fidei committens, viam incognitam accipiens, peregre profectus est in b Aquitaniam Provinciam. Deveniensque ad civitatem Arverniam, moratus est in ea aliquod tempus absque fonte baptismi. Sed desiderio sanctæ conversationis, quo et famosus ille c Cornelius antequam baptismi gratiam perciperet, æstuabat, orationibus, jejuniis, ac vigiliis serviens Domino die ac

nocte. Cujus cum devotionem morumque gravitatem quidam ex oppido illo deprehenderent, scirent vero advenam; sciscitabantur ab eo unde, vel quare ad hanc civitatem divertisset. Isque virorum sollicitatione comperta omnem suæ peregrinationis ordinem denudans, ait ad eos: Cognovi quem in cœlis adoratis, ideo paganis relictis parentibus huc advectus sum, quærens quoniam modo ad salutem animæ pertingere possim. Auditoque hoc verbo gratias agentes Deo, magnificabant gratiam ejus, qui omnes vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire. Non multo post Catholica fide instructus, et baptismatis unctione signatus, viriliter se agebat, et ut litteris erudiretur operam dabat. Assequutus autem litterarum scientiam, multo amplius in mandatis Domini diu noctuque exercebatur; adeo ut non pauci ejus exemplo vanam seculi cogerentur vitam respuere, cœlestibus vero ardentius inhærere. Fama igitur viri Dei Episcopus ejus civitatis audita, eum populo favente ad sacerdotalem gradum promovit.

a Hic est Clotarius II, qui an. 584, Chilperico patri quadrimstris successit, obiit 628.

b Est enim civitas Arvernorum in Provincia Aquitania prima, c De S. Cornelio Centurione agimus 2 Febru.

CAPUT II.

Reliquiæ divinitus obtentæ.

Qui suscepti officii donum vita decoravit et actu, ac zelo domus Domini accensus vitia malorum fovere nescivit. Unde accedit ut quamplurimos a via rectitudinis defluere cernens, et paleam super triticum exuperare, ut ad alia spe salvationis loca secederet conatus est. Veniens autem ad Cenomanicæ diocesis confinia, in pago a Sagamnensi hospitabatur in villula, quæ b Busciacus dicitur, in qua erat domus Orationis non parva. Quo dum moraretur, quia non potest non lucere lucerna super candelabrum posita, multitudinem miserorum diversis infirmitatibus vexatam manuum impositione servabat. Cognoscentes denique incolæ loci hujus veri Dei ad se ingressum, et quia ex Deo est, postulaverunt ab eo ut secum dignaretur morari; ipsi enim sufficientia quarumque rerum præberent solatia. Vir Domini videns amorem eorum erga se, pariterque devotionem in Christo, votis illorum satisfecit.

6 Quadam igitur nocte de more suo oratorium ingressus, ut Matutinarum solemnia perageret, pavore subito turbatus est. Quam ob causam cognovit olim locum illum publicis conventionibus dictum, qui diversis Sanctorum reliquiis fuerit adornatus. Sentiens cultum earum ob negligentiam deperisse, convocans concives, in quorum prædio commanebat, intimavit desiderii sui esse Romam causa orationis petere, postulans in eo itinere eorum vota se comitari. Progressus tandem ad loca beatorum asilorum devotus orator accessit. Ibi siquidem coram Domino anxietatem cordis sui ingeminans, Sedis illius diutius flagitabat Antistitem, ut mereretur exoptatum munus pignorum ab eo accipere. Multo certe labore pro hujusmodi negotio fatigatus, cum jam pœne desperaret, ecce pridie quam reverti decerneret, ipsius noctis medio astitit ei Angelus Domini, cui et dixit: Lenogisile, quid inter curas æstuas, quidve dejiceris? Accingere igitur et clam accedens ad aram B. Petri, quod inveneris tecum defer. Continuo a visione surgens exequitur quod sibi fuerat jussum, invenitque dentem Apostolorum Principis altari suo superpositum. Quem assumens, comitem reversionis suæ habuit, et lætitia multa reffectus ad propria remeavit. Quod ubi compererunt cives loci hujus, redditum scilicet viri Dei, admodum gratulati sunt, et quibus desperationis præbuit metum, reddidit præ-

baptizatur:

fit Sacerdos.

a
Discedit in
Cenomanos:
b

miraculis
clarus,
ibi moratur,

in loco olim
reliquiis ce-
lebri:

Romam pere-
grinatur:

dente S. Petri
miraculose
obtenito, redit
in Galliam:

Exo. 33. 19.
Lenogisilus
ethnicis pa-
rentibus na-
tus,

Cal. 2. 20.

Exo. 33. 19.
Lenogisilus
ethnicis pa-
rentibus na-
tus,

Deum agno-
scit:

abit e patria:

Luc. 14. 26.

b
venit Clarum-
montem:

c
Act. 10.

sentiae gaudium; ut quem sine spe vivendi amiserant, post multam tristitiam meruissent recipere. Tanto denique amore in medio eorum habitabat, ut unusquisque de facultatibus suis ei ministraret. Hoc vero contubernio fultus, cellulam locavit, quæ vocatur Busciacus; statuens animo post hæc nullam in partem aliam divertendum, sed ibi humanarum rerum perfunctionem suam præstolari.

a Is in S. Hadoindi Vita Sagonensis dicitur, vulgo Sonnois.

b Buxidus in S. Hadoindi Vita appellatur, Renato Benedicto Busi.

CAPUT III.

Agnefletis pudicitia, miraculo defensa.

Interea suppetit res non modica, meritum beati viri commendans. Erat namque virgo quædam, Agnefletis nomine: quam cum pater et mater jam nubilem matrimonio sociare vellent, præventa ab eo, qui verus est sponsus, spurcicias carnis calcare se dicens, quamdam in silvam furtim recessit. Hic cum secum anxia, quid agat, quove divertatur, sedulo revolvit, rediit ei in mente memoria Sacerdotis Christi Lenogisili, cujus fama jam ad eam pervenerat. Hunc se votis omnibus desiderare, hunc se invenire gestiens, dum sic sola æstuat; ecce pastor gregum patris sui advenit: quem illa de arbore, quo se abdiderat, intuens, vocato eo dixit: Obsecro te, sumens laborem festina ad virum Dei, quem ego novi, audita fama ejus, in multis industrium, postulans eum ut non tædeat videre me famulam sibi devotam. Servo autem renuente, adjecit illa, et ait: Vade, plane non fraudabo te mercede tua, vitulum de grege patris tibi dabo. Quod ut audivit, acquiescens pervenit ad hominem Dei narravitque omnia quæ gesta sunt. Homo Dei statim surgens ab eo loco, venit ad condictam sibi stationem Virginis. Exercitatus, inquires, venio ad te: nunc indica mihi quamobrem me vocasti. Illa vero ordinem rei gestæ exeruit, dicens: A parentibus ad copulam maritalem cogor, sed sponsalia jura animum meum non capiunt. Volo quippe theristris politis, et ornamentis capitis pretiosis renuntiare, sacroque velamine tamquam in viduitate indui. Hæc miles Christi audiens, futuras minas Procerum parvipendens, transduxit eam ad cellulam suam, ac sacro velamine Domino consecravit: quod usque ad finem dierum suorum custodiens, cum Dei homine strenue Domino militavit.

8 Sed quia quæ in lucrum partibus Christi veniunt, diabolus evertere conatur; non defuerunt ei ministri mortis, per quos astutias veteres excitaret. Namque præfatus vir Dei, Virgoque sancta, non magis ore quam et corde casta, cum pariter Dei cultibus occupantur; homo ille qui sacram Virginem sibi sociari crediderat, Principis Clotarii auribus hanc accusationem ingessit, quod videlicet accola quidam, nomine Lenogisilus, artibus magicis sponfam debitam ad sese vinxisset. Modo, ait, legitima conjugia violantes inter se invicem nefandis studiis commiscentur. At Rex verba hujusmodi non ferens, virum cum Virgine ad palatium deduci fecit. Ventum est ad sedem Principis, et contigit ut Rex caussa venationis abesset: (hæc autem hyemis tempore gerebantur) vir ergo Domini multo fatigatus frigore, dixit ad ancillam Christi: Accelera, et sicubi potes investiga ignem, et veniens affer unde frigus temperemus. Direxit illa iter ad clibanum ubi coquebatur panis Regius, et dixit cuidam de pistoribus: Da mihi paullulum ignis. Ille quasi alludens, ait: Præbe tu linteolum, quo amicta es, faciam quæ postulas. Mox illa porrigente palliolum, pistor sumens de carbonibus quantum sibi sufficere indicavit, misit ante sinum ejus in quo illa paraverat: stringensque Virgo Do-

mini utraque manu linteum, gradiens tamquam grana cujuslibet seminis ferret, ad hominem Dei festina pervenit: propositoque igne pedibus suis Confessor Christi frigoris violentiam caloris fomento vacuavit. Posthæc ancilla Domini comitante fide, ut attulerat, ita et revexit carbonem ad locum, unde eos ceperat; rei hujus stuporem mirantibus cunctis qui aderant: vident opus mirabile, nec tamen ardorem ignis in aliquo deficientem.

9 Quid multa? Revertente Rege a venatione, nuntiatur ei quam inauditam et contra naturam veritatis rem manifeste Dominus fieri voluit, ad testimonium eorum, qui in cordis simplicitate gradiebantur. Igitur cum talia Rex comperisset, indagine veritatis patefacta, qui reatus obtentu tamquam damnandi adducti fuerant, innotuit omnium auribus, quia hi sunt qui toto desiderio terrenas illecebras concupiscantes, conversationem in cœlestibus habent: ad quorum meritum insinuandum ignea virtus linteum incombustum servavit. Conversus Rex, adorans virum Dei ait: Nesciens quidem feci quod pateris, aliorum detractionibus auditum præbens; verumtamen admodum me pœnitet, quod hac suspicione, quæ Deo tuo te protegente evanuit, gravem tibi veniendi ad nos laborem imposui. Accipere ergo dignare nostro munere de facultatibus rerum, ut quietudinem vitæ stipendiariis usibus affluentibus serves. Audiens vir Domini tantam sarcinam a se rejicit, dicens: Semel renuntiavi seculo, diutius... mundi onerari non possum, quia hæc sunt quæ ad interitum amantem semper trahunt. Hoc unum peto, ut quia Celsitudo vestra mihi condescendere dignatur, cellula, quam bonorum hominum oblationibus contuli, te habeat defensorem. Rex autem libenter quæ sibi sacer suggerit accepit, atque pro munere vovit se in annis singulis argenti libras decem stipendiis ejus donaturum. Unde homo Dei quæque loco necessaria erant præparavit. Post hæc beneficiis Domini laudes rependens, reversus est in locum suum.

CAPUT IV.

Agnefletis et Lenogisili obitus.

Interea accidit, ut filius Clotarii Regis, nomine Dagobertus, vir Ecclesiasticæ dignitatis cultor, febre correptus lectulo decumberet. Multis medicis super eum axiantibus, et nihil proficientibus, de vita ejus desperatum est: quippe totius corporis vegetatione privatus, diutino languore vexabatur. Recordatus Rex devotionem famuli Dei, mittit ei calicem et patenam argenti opere factam, ut orationibus suis sibi redderet filium suum incolumem. Jam pene medium itineris, qui hæc ferebat, attigerat, et ecce languidus a febrium miserabili fatigatione laxatur.

11 His itaque gestis cum pia salutis nostræ omnipotentia ancillæ suæ laboribus requiem dare voluit, multo in sancta religione temporum cursu transmissio, Verno vico publico vitæ fecit excessum. Cujus cum obitum vir Dei comperisset, sine mora cum apparatu funeris ad locum venit, corpus ejus ad cellulam suam volens provehere, ut ibi venerabiliter sepulturam caperet. Cœpto jam itinere, venientes ad villam, cui nomen est Mamertium, ut possibilitatem sui resumerent, dimisso feretro paullulum substiterunt. Inde surgentes ut iter suum percurrerent, nequaquam ab eo loco corpus amovere potuerunt. Sacerdos Domini contra votum suum agi videns, modicum concitato spiritu dixit: Si hinc te asportare nequeo, dimittam in via ista insepultam. Dubius, ut quid hæc acciderint, et qui illa nocte in eodem loco corpus venerandum custodirent, ipse monasterium repetens, pervigil in nocturnis precibus orabat, ut juxta votum Deus ei

AUCTOR
ANONYMUS
EX MSS

Lenogisilus
Regis dona
respuat,

ut cellam
suam is pro-
teget, petit,

Dagobertus
ejus precibus
sanatur,

Agnefletis
mortui cor-
pus,

subito immo-
bile factum.

cellam con-
struit.

Agnefletis ne
nubere cogat-
ur

fugit in sil-
vas:

Lenogisilus
ad se evocat,

sacro velo do-
nata,

apud eum
degit:

falso delati,

ad Regem
evocantur:

illa carbonem
ardentes fert
veste illæsa:

Admonitio
 Capitulum
 12.
 post preces
 transferre :

et concederet. Mane facto iterum viam carpit, et cum pervenisset ad locum, sine ulla dilatione sumpto teretro cum comitibus suis regreditur ad monasterium, sepelieruntque eam in basilica, cujus anima occursum beatorum spirituum migravit ad Christum.

ipse moritur.

12 Post hæc Deitatis cultor Lenogisilus in gratia Dei solidatus, multo tempore studiis bonorum operum in stadio vitæ hujus perseveravit. Plenus itaque dierum et sancto senio confectus languorem incurrit corpusculi. Jamque deficientibus membris anima benedocta adjutori et visitatori suo gratias in labore sedulo referebat, sicque carnis vinculo absolutus est spiritus ejus, et cujus desiderio æstuavit in terris,

meruit eum feliciter videre in coelis; et qui patriæ suæ et cognationi propinquorum renuntiare studuit, ut fidem Christi Domini contingeret, ab eo nunc excelsus factus, regnum nullo fine caducum in superna Hierusalem per bonam militiam consequutus est. Sepultum est autem corpus beati viri in basilica, quam ipse sumptibus religiosorum hominum construxerat in præfata cellula. Ubi si quis de nobis petitor advenerit, orationibus ejus peccatorum optatam percipiet remissionem, per eum qui glorificat Sanctos suos Dominus noster Jesus Christus; cui laus et gratiarum actio, virtus et potestas, in secula seculorum. Amen.

ANIMADVERSIONES EXTEMPORALES

DANIELIS PAPEBROCHII, HAGIOGRAPHI,

NUNC PRIMUM EX MSS. EDITÆ.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XII JANUARI.

S. Tatianæ, Virginis et Martyris, Acta Græca et Latina eadem sunt quæ S. Martinæ et videntur hic prorsus omittenda.

B. Guidi Episcopi Vitam habet Vincentius Barbaranus parte II.

S. Joannis, cognomento Qui vidit Angelum, Vita exstat in ms. Vat.

Pag. 34. De SS. Zotici et sociorum, quæ dicit Baronius habere se martyrii Acta, S. Getulii sunt, quemadmodum ipse alibi censet, servata in diem 10 Junii.

Pag. 11. Videndum an S. Cæsaria, de qua Ven. Fortunatus libro VIII, carm. IV, sit soror S. Cæsarii; an alia ipsam eodem nomine secuta. Regula, antehac a Stellartio et deinde ab Holstenio edita, omittenda esset deinceps.

S. Victoriani Abbatis Vita ex ms. Montis Aragonii prope Oscam habenda. Scriptum ad Rectorem Oscensem 1669.

In Commentario superflua sollicitudo habita est pro salvanda antiquitate Regulæ Benedictinæ in Hispania; nec videtur refutandus Ypez hic, sed probandus.

Pag. 27. Corrigendum promissum de edendis regulis, quæ fuerat P. Rosweydi cogitatio. Cui satisfecit Holstenius. Concordia Regularum fuit Benedicti Anxianensis, ut de eo ostensum.

Pag. 33. Inventio Trium Brixensium ex Galesinio omittenda, quia isti non sunt antiqui Martyres. Vide cap. 5 Apologiæ Præliminaris ad Tomum II Aprilis.

Pag. 33, ad *elenchum sanctorum*. Agendum de S. Juventio II, Ticinensi Episcopo, ex Ughello juxta promissum Tom. II Februarii, f. 153, num. 6.

Benedicti Biscopii Vita a Beda edita est in libro de vitis suorum Abbatum inter opuscula in-8.

Inter prætermisos Theodora non potest præsumi per errorem conjuncta Alexandro loco Didymi; de qua enim ibi agitur *ἁγία* dicitur; per quod plerumque significatur monacha.

S. Leo, Episcopus Ordonensis, colitur Asculi.

S. P. N. Elias Thaumaturgus quin sit Patriarcha Hierosolymitanus, de quo in tractatu ante tom. III Aprilis, vix dubito: possit hic de eo plenius agi.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XIII JANUARI.

S. Potiti officium et Vita per lectiones, multo antiquius editas, exstant. Reliquiæ Asculi in honore sunt. An Vita secunda iterum edenda? Hymni certe omittendi. Reliquias Tricarici esse docet Ughellus.

S. Hilarii miracula, numquam edita, exstant; ut patet ex indiculo, quem Cluniaci descripsimus: curanda descriptio totius.

SS. Hermyli et Stratonici Acta in MS. Græco exstant.

S. Nicolai Græci Papæ III vita ab Ughello accepta est, Neapoli descripta.

S. Libertini Fundensis Vita, ab Ughello accepta, exstat in Musæo.

B. Veronicæ de Binasco Officium et Missa, exstat in Musæo.

S. Viventii Presbyteri Acta stylo primigenio, ex MS. codice desumpta, exstant in Musæo.

S. Agricii Vita videtur saltem sub dubio adscribenda Lamberto de Legia, de quo num. 3. Silvestri diploma pro Trevirensi primatu rejiciendum ut plane fictitium. Quædam missa a Crombachio studio forte non citata.

S. Hilarii miracula, Waslerii prope Lætias facta, sperabantur edenda a pastore loci: quid factum?

De S. Bernone multa singularia continentur in Vita Odonis Cluniacensis inedita, quam pro 18 Nov. habemus ex MS. Gigniacensi, sicut notat Chiffletius.

Pag. 119, num. 19. Ex Pseudomarcellino accepta quædam videntur, atque adeo corrigenda.

Pag. 120, num. 22. De Officia, Caroli Magni sorore, certum est fabulam esse hoc sæculo natam.

Pag. 139, B. Godefridi Vita secunda, cum sit fere

verbo tenus accepta ex prima, non meretur repeti; sufficit, si excerptantur miracula num. 25 et 26. Vita tertia prorsus indigna est hujus operis. Dici potest hæc omnia fuisse excusa, ut satisfaceret injustæ querelæ, de qua fol. 145. Notetur tamen versus 247. Hæc mihi narravit etc.

Pag. 145, B. Juetæ cultus magis explorandus et confirmandus. Num. penultimo videtur aliquid notandum, ne simpliciter intelligatur ab originali puro dici.

Pag. 169. De B. Veronica notanda, quæ ipsimet vidimus Mediolani, et dicendum quam certo sit Augustiniana.

Pag. 192. Marcella, Magdaleniæ pedisequa, aliæque similes nugæ inter visiones Veronicæ notandæ sunt; indeque apparet ex suo aut confessarii sensu multa admixta, et meditationes pias potius quam visiones esse, quibus tam multa subest falsitas.

Pag. 195, ad num. 37. De magnitudine templi Mediolanensis nota aliquid ex itinerario nostro.

Pag. 205. Nota ex num. 20, quædam aliter, quam facta sint, per mysterium sic fuisse ostensa.

De B. Veronicæ Ordine et cultu multa illustria habet Herrera in Alphabeto Augustiniano. Ut Ordo posset de ea officium facere Clementem X indulsisse scribebatur Mediolano 26 Octobris 1672 in Gazettis.

SS. Marciani et Joannis Translatio colitur in civitate Castellana. Agendum de illis, ubi de SS. Abundio et Abundantio, 16 Septembris seu ad 20 Octobris.

Retrogratus M. in Pseudo-Gregorio Bætico, pag. 1.

De S. Stephano, Episcopo Bituricensi, vide Patriarchium

lium Bituricense, ap. Labbe, tom. II, pag. 63. Biblioth. MSS.

B. Bernardi Ambroniensis Vita latina excusa exstat apud Guichenon, Histoire de Bresse.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XIV JANUARIIL.

Pag. 212, *ad elenchum sanctorum*. Replicæ ad responsiones Card. Bellarmini de S. Felice in Pincis expendendæ.

S. Pontiani M. alia Acta, ex MS. Vaticano desumpta, sunt in Musæo; Translationis Lucam factæ ex MS. Florentinii. Quædam ex MS. Bodecensi.

De S. Saba, Episcopo Serviæ, monuit nos anno 1661, Secretarius Congregationis de Propaganda, nunc S. R. E. Cardinalis, non esse fidendum Tomco, quamvis typis Cameræ impresso; ipsum S. Sabam a schismaticis ut schismaticum laudari. Verum ex Vita coæva Dometiani constat S. Sabam apprime catholicum fuisse. [Cfr. Trifolium serbicum P. Joannis Martinov.]

B. Odonis Carthusiani Acta pro Canonizatione exstant, siquidem citata sint a Bzovio : vide de iisdem Ughellum n. 13, col. 1073.

SS. Patrum in Sina et Raithu Acta per Nilum exstant græce atque edenda sunt.

Pag. 249. De S. Datio vide quæ Mediolani de Episcopis Mediolanensibus collecta a nobis sunt.

Pag. 254. Vita S. Fulgentii, auctore de Quintanadvennas, non est digna, quæ hic legatur. Versus et epigrammata suspecta, imo fictitia sunt.

Pag. 257. An non posset idem esse S. Cadeoldus et Dadolenus?

Pag. 259. Mentio fit alicujus S. Gregorii, episcopi Armeni, animadvertendum eodem tempore alium Pitiveri vixisse, de quo 16 Martii.

Pag. 260. De S. Odone num. 1. *Novariæ*, an *Novarii* vel *Novarini*? Novaria urbs Italiæ est; Novarinum Hungariæ.

Pag. 263. Miracula B. Oderici LXX, ut haberentur, scriptum ad Rectorem Goritiensem 1669.

Pag. 274. *Appendicula ad diem 4 Januarii*. Ammonii Monachi relationem de Monachis in Sina et Raithu edidit Græce et Latine Combefis anno 1660. Hinc eruitur tempus martyrii, sicut observat Lud. a S. Teresa in successione Eliana pag. 321.

S. Justini, Episcopi Theatini, Acta ex Aprili huc remissa fuerunt tamquam ad præcipium diem cultus. Vide quæ habet Ughellus tom. VI, col. 827, 938, 961.

De S. Andrea Corsino vide Ughellum num. 16, col. 329.

SS. Fulgentii et Florentinæ translatio Berzocam narratur in Annalibus Placentinis, f. 73.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XV JANUARIIL.

Pag. 273 *ad elenchum Sanctorum*. S. Secundinæ M. Acta prolixa et lectiones officii proprii sunt in Musæo.

S. Ephesii Acta antiquiora ex MS. Vaticano accepimus. Ejus et Potiti translationem Pisas vide apud Ughellum.

S. Macarii Acta Græca habemus. Vide an aliud requirendum sit ex Vat. 825 f. 70.

SS. Mauræ et Brittæ Vita, per lectiones breves disposita, exstat in codice nostro Bodecensi.

S. Alexandri Acemetæ Acta Græca habemus.

S. Joannis Calybitæ antiqua Vita Latina retinenda; secunda non fuerat addenda, sed notanda quædam ex ea.

S. Boniti Vita, collata cum MS. Reginæ Sueciæ, exstat in Musæo. Sed locis pene innumeris esset per conjecturam emaculanda.

B. Mortui memoria MS. est in Musæo.

B. Angeli Giraldi solitarii Acta ex Vaticano codice habemus; item missa a Jacobillo.

De adventu S. Mauri in Gallias et Vita per Faustum a posteris fœde interpolata agit Bondonnetus in Episcopis Cenomannensibus fuse et solide, ostenditque pluribus exemplis, ab eo regulam S. Benedictivere allatam esse in Gallias.

S. Ephysii Acta conferenda cum Actis S. Procopii, et si pleraque conveniant, habenda pro supposititiis. Ea, quæ edita sunt, non merentur locum in hoc opere. De templis et corpore ejusdem plura sane haberi possent ex auctoribus Siculis; sed bene examinanda propter eorum dubiam fidem. Pag. 210, n. 4, l. 4, dele *instituti benedictini*, nisi certum sit sub eo conditum fuisse.

In Vita S. Mauri certo compositum est caput V, ubi de obitu S. Benedicti. Epistola Odonisi ante trans-

lationem deberet poni ante Acta, et hæc sub ejus, non Fausti nomine excudi deberet; ipse enim brevem Fausti textum multipliciter amplificavit. Num. 33 dicitur Benedictus tot sanctorum fundator monasteriorum tanta millia monachorum Domino acquisivisse. Utique ex sui temporis præsumpta dilatione Ordinis.

Pag. 350 omittenda genealogia S. Farsitiæ utpote fabulosa. Vide Cantarelli et scriptores de matrimonio Ansberti et Blithildis.

Notandum in omnibus Italiæ ac Galliæ Bibliothecis studiose nos quæsivisse an uspiam genuina S. Mauri Vita per Faustum lateret, nec quicquam nos indagando uspiam profecisse. Nota insuper in Vita S. Mauri ne minimum quidem esse indicium illius monasterii, ab ipso reformati in Gallia, contra eos, qui Benedictinam regulam supponunt ab eo sic propagatam fuisse, ut brevi ea ubique communis fuerit.

Pag. 359 in notis adde *c Herbertus Nortvicum sedem transtulit, et ædis cathedralis primum ibi lapidem posuit anno 1086, ut auctor est Godwinus de Episc. Angliæ*.

Pag. 361, num. 17. Quæ hic dicuntur, conferenda et corrigenda ex dictis de S. Gertrude in Martio.

S. Mauri corpus in Abbatia S. Justi Secusiæ. Vide Cardinales, Episcopos et Abbates Pedemontanos pag. 237. Ejusdem monasterium Casinense anno 1198 a Teutonicis defensum. Corpus Mediolani exstare dicitur. Translatio Fossatum ab aliis perhibetur.

S. Macarii Ægyptii corpus Amalphi n. 20, col. 217.

Pag. 313. Nonnulla adde de capite Joannis Calybitæ Parmæ ex Theatro Parmensi : Poli p. 23; qui in annotatis p. 33 putat corpus Joannis a patre translatum Romam.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XVI JANUARI.

Pag. 365, *ad elenchum sanctorum*. S. Jacobi Tarentasienis epitome Vitæ donata ab Ughello; requirenda Vitæ, quam mutilam dedimus, pars reliqua.

De S. Gilderico Vindocini in Gallia insertum est ipsi libro folium a J. Bollando p. 59.

B. Joannæ de Balneo Vita ex Augustino Fortunio, desumenda.

Blitharius, socius S. Fursæi, huc referri potest, et Vita ejus dari.

S. Titiani Opitergensis Acta ex Petro Calo sumantur: ab Ecclesia Opitergensi petenda quæ citat Ferrarius monumenta.

S. Treverii Vita cum annotationibus excusa: Lugduni in-8° 1647.

Pag. 380, n. 4. Locus Vitæ ex num. 33 intelligitur de consanguineis male; quia ex sequentibus potest agi de Lirinensibus discipulis.

In commentario de S. Honorato potuisset aliquanto plenius refutari Vita ejus fabulosa, et ipsa fabulositas detegi.

Vita B. Grattæ Minimæ, Valentiae mortuæ anno 1606, est in Bibliotheca Gallice, in-12.

Pag. 396. De S. Liberata et aliis videtur dicendum proposito, non sanguine, fuisse sorores.

Pag. 397. Clare dicendum S. Honoratum non fuisse Benedictinum.

S. Fursæi Vita plenior, in qua multa de sociis haberi asserit Beda, requiritur. Vita secunda melius omitteretur, cum primæ nihil addat, quod secure legi et credi possit.

Pag. 408. In notis hymni fragmentum aptius ad tres lineas reducetur.

Acta antiquiora SS. Quinque Martyrum Berardi et Sociorum requirenda Ulyssippone.

Pag. 428, n. 16, initium sic corrige: *Antonius Verbus Vicentinus, qui anno mccccclxxxiii Catalogum Sanctorum curavit Vicentiæ imprimendum, ad ejus calcem adjecit Sanctorum quorundam gesta breviter ex eorum historiis decerpta, ut profitetur, imitanda: quæ in editione posteriori perperam attribuuntur ipsi Petro de Natalibus sub titulo: de Sanctis recenter canonisatis. In hac ergo dicti, non auctoris, sed libri appendice, duobus sæculis posteriori, primo loco recensetur quinque horum Martyrum encomium et additur.*

Pag. 364. Omittenda de Martyribus Brixianis juxta dicta in Apologia ad 2 Aprilis.

Pag. 395. De S. Titiano vide Italiam Sacram.

De S. Marcello Papa vide Epitaphium Damasi et notas in illud; item historiam ejus correctam in Aprili, ubi de S. Marcellino.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XVII JANUARI.

Pag. 436, *ad elenchum Sanctorum*. Ad Acta Tergeminorum supplenda usui erit MS. Reginae Sueciæ. Desiderantur excepta per Neonem et Turbonem, de quibus in comm. n. 3.

S. Genulphi vita antiquior et simplicior a Combesio missa.

Translatio S. Antonii ex MS. Cluniacensi; et Ultrajectino. Alia fabulosa ex Trevirensi MS. An huic innixa translatio Arelatensis; vide in Vita Bollandi.

S. Sulpitii Bituricensis Acta alia et Translatio, et Miraculorum libri duo petendi ex MS. Monasterii Beccensis. Cum eodem conferenda Vita a nobis edita istic in tres libros distincta, et aliquot forte capitibus edita auctor. Vide Labbe tom. II, f. 40, f. 451.

Miraculosa imago S. Antonii. De ea vide cap. 24 libri, *Histoire de Chastillon sur Seine*.

In Actis Tergeminorum patet scripta post definitam consubstantialitatem num. 7; item ex phrasi "minutatim mittere, mettre en pièces," scriptorem videri Gallum. Secunda Acta totumque de Lingonibus figmentum, indigna hoc opere, omittantur, et solide refutetur fabula in commentario. De Aureliano non Imperatore, sed Præsede, vide in Aprili. Si non probetur supplementum priorum Actorum ex MS. Reginae, posset sumi ex secundis a num. 12 ad 14.

S. Genulphi Vita utraque fabulosa est et secunda prorsus superflua. De ætate agendum in commentario. Videtur sub Sixto III non II floruisse. Nomina Genulphi, Agliberti, Basini forte, et Geniti atque Acbiæ francica sunt: quis igitur dubitet, quin ad sæculum V spectent? Forte Sanctus non Episcopus, sed presbyter tantum fuit. Major lux speranda ex Vita antiquiori. Tota etiam substantia Vitæ fabulosæ continetur in miraculis n. 17 et miracula habentur post num. 28.

Pag. 451, dele notat. a. Patet enim *ex armare* sumi pro *obarmare* sæpius in his Actis, sicut *colere* et *excolere*; ubi *ex* non privativum, sed intensivum.

Pag. 461. Capita 1 et 2, ex Miraculis S. Genulphi

melius omittentur, quia nihil ad rem, et mendis scætant ad num. 8. Ita quædam similia capita omisimus in Vita S. Benedicti.

Pag. 463. Nota addita ex appendice reformetur, quia plures ostenderunt Blithildis nuptias commentis plenas esse.

Pag. 468 c. Probamentum, vox singularis, ponitur, et antea in pag. 450 b. unde colligas eundem utriusque scriptionis auctorem esse.

Pag. 472, col. 2, lin. 3, sic lege: *Finitimus Herculeæ eorum qui apud Ægyptios sunt Arcadum.*

Pag. 473 c. et 507, lit. b. Ephrem qui scripsit Apophthegmata Patrum, non potuit fuisse Edessenus, sed bene aliquis ex iis, de quibus ad vitam S. Abraham Eremitæ in Martio.

Pag. 506, lit. c. Abrahamo Syro lege: *Abrahamo, Mariæ meretricis patruo, quem ex vulgato errore Syrum facit, cum sit Hellespontinus.*

Pag. 513, n. 4, l. 1. *Qui unus de propugnatoribus esse creditur*, lege: *qui unus de prognatis ejus* (scilicet S. Guillelmi Gellonensis) *esse creditur*: ita videtur verior sensus habendus.

De S. Antonii Epistolis ab Ambrosio Camaldulensi ex græco traductis vide historias literarias et Bibliothecas Patrum pag. 363. S. Antonii brachium in Abbatia S. Justi. Vide Cardinales, Episcopos, Abbates Pedemantanos, pag. 238.

S. Antonii Abbatis ossa mire fulgentia Tricarici. Vide Ughellum n. 20, col. 192, d.

De S. Sabino dandæ sunt ipsæ lectiones Placentinæ: sed omittenda narratio miraculi, quod ex S. Gregorio fidelius habetur. Ejus maxilla Castri est in Etruria.

Utraque Vita S. Sulpitii videtur esse ejusdem auctoris. Ita stylus idem et verba sæpe sunt eadem: primo brevius scriptam diffusius deinde extenderit: sufficeret alterutra.

De SS. Milgita, etc. Vide in Martio de S. Hindswitha, etc., an hic nihil corrigi debeat.

Julius M. in Pseudogregorio Bætico, pag. 1.

Initium

Initium ex libro de vita et revelationibus B. Archangelæ de Panigarola, qui est Mediolani in monasterio S. Marthæ. Petii ut Moniales totum describerent, et nobis mitterent.

Faustum Regiensem coli ut Sanctum testatur Spondanus in Epit. ad an. 520, n. 7; item in alia editione, quam citat.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XVIII JANUARI.

Pag. 544, ad elenchum sanctorum. De S. Prisca varia observata a P. Grothausen, cum sint eadem Acta ac S. Martinæ, videntur rejicienda.

De SS. Liberata et Faustina plura Italice exstant et Latine.

B. Henrici de Comentina Patriarchæ Constantinopolitani Vita collecta dupliciter.

B. Facii Vita Italica MS. proluxa: solum dedimus breve compendium.

De Cathedra S. Petri habemus librum excusum Romæ 1666 in-8, in quo defenditur sententia Bollandi de loco S. Augustini et Festi antiquitate.

Pag. 560. Pro S. Sulpitio consule, Diatribam de scopis Trajectensibus.

S. Liberæ Vita petita Verona, prout hic citatur, forte ponenda XI Aprilis. Anno 1669, 15 Jun. responsum periit pestis tempore.

S. Leobardi cultus distinctius quærendus Turone ex Majori Monasterio, si forte melius referretur ad Martium. Videndum, quis sit S. Leobardus, S. Benedicti discipulus, conditor Maurmunster in Alsatia.

Vide Bucelinum et Sirinum in S. Columbano, f. 406.

In Vita S. Deicoli antiqui capitum tituli melius ante Vitam, quam post capita singula inter annotationes ponentur.

Pag. 570. Lit. c. notatur parachronismus, quem num. 35 ipsemet auctor agnoscit, ut ea observatio potius ad illum numerum referri debeat.

Pag. 574. De B. Facio notari potest, nomen truncatum esse ex Bonifacio, ut pleraque italica alia: *Forrellus* pro *Victorello*, *Minicus* pro *Dominicus*. Petii 1669, 15 Junii, antiquam Vitam latinam, si qua est, et processum, qui apud Regentes Hospitalis servatur MS. citaturque in Vita Italica.

B. Beatricis Estensis Vita denuo petenda Ferraria. Accepi anno 1670. Scripsit italicam del Gianoli excusam Mediolani anno 1653 in-12.

Obedianus, Episcopus Papiæ, ponendus in prætermisssis ex indice de Gasparis SS. Ticinensium.

Vita B. Christinæ de Aquila per Curtium exstat. Videtur operæ pretium de ejus cultu et authenticis scripturis miraculorum requiri Aquilæ licet mortua sit 1543.

De S. Volusiano, Episcopo Turonensi, vide Maan de Episcopis Turonensibus.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XIX JANUARI.

Pag. 576 ad elenchum sanctorum. S. Launomari Vita, ab editis diversa, ter descripta, exstat in pluteis nostris.

SS. Mariæ et Marthæ Passio ex MS. Vaticano exstat apud nos.

S. Bassiani elevatio ex Petro Calo desumenda. De Translatione vide Ughellum.

S. Remigii Rotomagensis Vita est in Musæo.

Interprætermisssos de Translatione S. Thomæ post Ferrarius adde: *Est ea particula brachialis ad sacellum Patronorum delata anno 1604, 20 Januarii, sed*

ut hac die Festum ageretur, Clemens VIII postea sanxit. Agitur de eo in Analectis ad Acta S. Thomæ ad VII Martii.

Pag. 590, circa finem Vitæ S. Bassiani nominatur *Ara Virginis Turriferæ*: videtur significari S. Barbara; quod esset annotandum.

Pag. 594, n. 6, dele quod S. Launomarus potuerit S. Benedicti regulam esse amplexus: nulla est enim verisimilitudo hoc re ipsa fecisse.

Pag. 601. Examina, quis sit S. Felix, cujus jussu Walafrius scripsit S. Blaitmaci martyrium.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XX JANUARI.

Pag. 615 ad elenchum sanctorum. Acta S. Sebastiani, Roma missa et cum aliis compacta, possent inspicere, ad variantes lectiones colligendas. De ejus confraternitate Epternaci libellus exstat in 12. Epistola de translatione ex MS. Vindocinensi apud Du Chesne. Duo ossa Floriaci, Suessionibus allata. Vide Annales Aurelian. pag. 262 et 600.

S. Euthymii Acta græca ex Metaphraste exstant. Eadem primigenio stylo S. Cyrilli habemus ex codice Vaticano.

S. Eustochiæ Virginis Vita per Maurolycum, diu desiderata a nobis, accepta tandem est Romæ. Adest etiam Italice impressa.

B. Lodulphi Pamphili, Episcopi Eugubini, gesta collecta et edita a Jacobillo.

S. Haduindi, Episcopi Cenomannensis, Vita alia est ea, quæ laudatur ut melior supra in præsentitomo pag. 402, num. 4.

Pag. 620, num. 35. Citatur inscriptio tamquam

tempore Sergii Papæ posita: atqui P. Honoratus Fabri rogatus eam ostendere anno 1664 respondit clare apparere ex forma characterum quod non sit annis ducentis antiquior. Et novitas ejus ex illo probatur, quod ibi fiat mentio indulgentiarum: *Tres annos et tres quadragenas de vera indulgentia*; apparet enim, quod sæculum XVI hæc sapiant.

Pag. 622, num. 9. Acta S. Sebastiani Græca numquid ex Cryptæ Ferratæ MS. sunt? perperam igitur imputantur Metaphrastæ, quæ sunt a monachis illius loci facta, ut alia ejusmodi, ex latinis cum multa sæpe imperitia.

Pag. 627, col. 1. Ebersbergæ nomen ab apro ducitur. Fabulosum hoc videtur, quando quidem locum condiderit *Eberhardus*, a quo potius dicendum nomen remansisse: sicut in *Ebersclaus* prope Treviros, quæ est *Eberhardi cella*. — Requirendus Prologus in translatione S. Sebastiani, num. 39 indicatus.

Pag. 657, lit. c. Dele hic videtur etc. et substitue
Hic

Hic significatur signum Caroli Magni id est nomen uno litterarum connexarum ductu scriptum : quale sub omnibus ejus posterorumque Imperatorum ac Regum diplomatibus videre est. Caroli autem Magni monogramma habet formam crucis : sub Ottonibus similia monogrammata quadrata esse cœpere propter litteram H cui cæteræ innectebantur.

Pag. 577. De inventione Peregrini etc. corrige audacter, esse suspectos juxta Apologiam in tomo II Aprilis, cap. n. 51.

De ætate S. Catelli statuta corrigenda ext. 2, Feb. f. 795, n. 9.

Acta S. Juliani Hospitatoris ex MSS. Palatinis habemus. Vide dicta III Maii ad S. Ursinum.

Pag. 661. Neophytus martyr is est, cujus Acta habemus ad sequentem diem reposita.

PP. ibid. Inna, Pinna, Rimma, videntur nomina Martyrum Gothorum, qualia plurima habemus in Martio die 26, quem consule, et inde hos illustra.

Pag. 663, n. 6. Omnino superfluum est Elogium S. Euthymii ex Maximo Cythereo, quod fere verbotenus accepit ex Nicephoro, et sequitur num. 21.

Pag. 681, lit. c. Ridicule videtur dubitari, an Embrymum sit vox Celtica, apud quos nec materia quidem esset ejusmodi cervicalis faciendi.

Pag. 689. Manuthia quæ sint, et unde dicta, multo verius explicatur in Martio ad Acta SS. Martyrum Sabaitarum die 20, nec aliud esse quam sarmenta indidem patet.

Pag. 693. Quæcumque dicuntur de S. Geraldo, recognoscenda sunt, et emendanda ex dictis de eo 13 Martii. Linea antepenultima antiquos duos hymnos lege tres; totidem enim sunt, ut patet ex rythmi diversitate. Secundus incipit num. 9; tertius ubi num. 10 signari deberet incipit. *Quendam Regem extra legem...* Possent duo versus imprimendo conjungi.

Pag. 694, n. 1. Nota annos triginta prædictionis omnibus fere hibernicis prædictionibus esse communes.

Pag. 696 et 697 indicatur videri eandem reginam, utrobique nominatam; at posterior certo est regina Lageniæ. Prior tam propinqua sancto habitabat, ut cito accersi et ire posset.

Pag. 697. Non potest dubitari, quin alia Vita extiterit, quando ipse Petrus Damianus dicat, eos, ex quorum narratione sua scripsit, Regis et Papæ, sub quibus S. Maurus consecratus est, nomen in antiquis tomis legisse : hanc autem si vidit Leander, spes est adhuc superesse.

Ughellus tom. II, f. 456 ostendit S. Maurum vixisse anno 934 et cum antiquiori Episcopo 649 male confundi.

Pag. 699, n. 13. Locus de Capisterio illustrari potest ex principio Vitæ S. Benedicti 21 Martii, ubi intelligitur diversum quid esse a vanno, scilicet ligneum aut testaceum.

Pag. 700. Ad hanc S. Benedictum transfer Translationem in MS. Barberiano notatam et 21 Martii non recte attributam S. Benedicto, patrono Lucensi. Requirendum de ejus præsentis cultu, et num aliqua de eo adhuc monumenta sint in monasterio Cultus-Boni. Feci hoc an. 1669 in Julio. In Appendice fit mentio sagittæ S. Sebastiani Epternaci; sed Nicolaus Wilthemius Luxemburgi anno 1668 nobis dixit, deprehendisse se ex signo fabrilis (qualia nunc cultris imprimuntur) ipsum esse fabricatum Norimbergæ.

Ex omissis ad tom. III Februarii habes satis certum cultum S. Zachariæ, socii S. Francisci; sed an hoc die recte relatus ab Arturo, an miracula et monumenta alia, require. Inter Vitas Gallicas Sanctorum, editas a Raynald Jansenista, vol. 2, in-8, in Bibliotheca, agitur de S. Sebastiano; et Acta velut apocrypha censurantur; quod videndum et refutandum. Laudatur ab hoc in Journal des scavants anni 1665, p. 109.

S. Fabiani P. M. caput Piscæ.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XXI JANUARIIL.

Pag. 701, ad elenchum sanctorum. De capite S. Agnetis instrumentum Gallicum prolixum de anno 1545 habemus. Inquirendum de capite, Ultrajecto Antverpiam ad Tertiarias delato. De cultu ejus Mediolani vide notabilia in Bezuzzi Historia Pontificum Mediolanensium pag. 188. Habemus vitam scriptam abs Carthusiano.

S. Neophyti M. Acta Græca ex MS. Mediolanensi sunt in Musæo. S. Neophyti M. Encomium per Constantinum Logothetam indicatum a Leone Allatio in Diatriba de Simeonum scriptis, requirendum. Incipit : Παράδοξον.

B. Michaelis Camaldulensis Vitæ epitome cum indulgentiis exstat Vitam et miracula. Vide apud Augustinum Fortunium pag. 292, et seqq. parte 1^a.

Arelate quærendum, an et quis ibi sit cultus Patrocli Archiepiscopi, quia non videtur ob judicium Baronii debuisse repudiari; atque duriter loquuntur Sanmarthani; et quod mirum est, etiam ipsi sanctum appellant. Res meretur examinari.

De B. Hermanno quærendum in Mülhausen, quod distat Bambergæ ad meridiem 4 milliaribus germanicis.

Azotus, de quo in mendis, non est distinguendus a prodigo Evangelico. Ab eo dominicam unam quadragesimæ cognominant Græci propter Evangelium.

Pag. 707, n. 6. De Aureliano videndum in Aprili, quomodo Princeps et Imperator confusi. Ubi etiam de hoc S. Patroclo tractatur. Vita S. Patrocli ex Surio omnino debuisse omitti; quia nihil ad veterem addit nisi stylum.

S. Amadeus, Episcopus Lausanensis, apud Murem in Helvetia Sancta f. 190 saltem inter prætermis-
sissos locandus.

Commentarius ad vitam S. Epiphanii ampliari posset addita chronologia vitæ ex ipso textu petenda et stabilienda; hoc enim imprimis deest.

Pag. 738. Ad notam a adde : *Cum potius rejicienda esset Græculorum antiquorum vanitas personas fingentium, a quibus imposita mentirentur nomina, quorum alias rationem vel non poterant reddere, vel nolabant quærere.*

Pag. 747 ad not. a. Sic dictas volunt Mythologi a Penno Deo... nugæ meræ... non aliunde, quam quod iis in partibus mons generice, ut *Alpes* in Italia, sic in Helvetia diceretur *Penna*, hodieque *Pegna* apud Hispanos.

Pag. 749. De B. Maccalino ejusque chronologia reformanda sunt omnia ex dictis in Martio ante vitam S. Cadnæ, ubi totum Walciodorensis chronicon reformatur.

Pag. 706. De MM. Felice etc. corrige juxta dicta ad diem xxiv Januarii inter prætermis-
sissos.

B. Philippus, Episcopus Nucerinus, ignotus nobis fuit. Vide Chronicon Nucarinum pag. 85.

Andreæ, Abbatis Casaliensis, Vitam habes in Spicilegio, tom. II, pag. 518.

S. Mainradi Eremitæ Vita Germanica, in-4° est in Musæo; relata est ad 16 Aug.

S. Fructuosi translatio Compostellam elucidanda.

Gelasii Papæ II Vita per Pandulfum cœvum illustrata est a Cajetano.

INDEX HISTORICUS IN VITAS SANCTORUM

DECEM MEDIORUM DIERUM JANUARI.

A ppositæ margini litteræ A, B, C, D, E, F monebunt Lectorem, ut similes sibi eodem intervallo, toto opere in singulis paginis fingat; licet, ne nimium ora folii completeretur, omissæ sint: exprimuntur autem in hoc Indice labori minuendo, qui perdifficilis esset, si folio indicato evolvere illud totum oporteret ad rem quampiam inveniendam: nam si illius rei gratia post paginæ numerum adderetur numerus paragraphi vel lineæ, facile confusio aliqua nasceretur ex numerorum multiplicitate. A ergo in quaque pagina indicata primæ columnæ partem primam (sive priores 25 lineas) significat, B mediam, C postremam: eodem modo secundam columnam partiuntur D, E, F.

Addita est † nota iis, quibus alibi Sancti aut Beati titulus tribuitur. Poterat S aut B præfigi; sed fors oculo quidpiam pervestiganti litterarum diversarum occursus moram iniecisset.

B Porro si ad Januarium pertineant Sancti, indicatur etiam dies seu primi, seu secundi, seu tertii tomi, et si quid de iis præterea hoc ipso tomo memoratur. Sin de illis non agatur, nisi in propria ipsorum Vita, omittuntur in hoc Indice; quippe qui peculiari Indice propositi antea sint. Si ad alios menses pertineant, non attinet in hoc Indice diem quo colantur exprimere, qui ut plurimum antea a nobis in Annotationibus expressus.

Plerumque ad perspicuitatem, vel status hominum singulorum aperitur, ut Rex, Monachus, Miles, Comes, Abbas, Episcopus etc. vel Sanctorum laureola, Virgo, Martyr etc. Subinde in minus vulgo notis seculum quo vixerunt, vel natio ex qua orti, vel regio in qua versati, indicatur. Compendiarias status vel laureolæ notas, nihil necesse fuit explicare: nam facile quivis perspiciet, R. Rex, M. Martyr, MM. Martyres, V. Virgo significare.

Eorum quæ in præfatione generali tractantur, hic habita ratio non est: nec fuit necesse; cum ea pars proprie non sit Vitarum, quarum textitur hic Index, nec alii scriptores vulgo soleant Præfationum suarum aut dedicationum meminisse in Indicibus.

Nomina in hoc Indice expressa non sunt auctorum, quos passim citamus, nisi si Vitam ipsi Sancti alicujus proprio studio elucubrarint, vel ex alia lingua verterint.

A		† Adalgisus Confess.	750 a	
		Adamnanus Ab. Huensis	693 b	
		Adda Presb. Apostol. Merciorum	436 b	
		Adebertus Ep. Arvern.	558 f	
		Adelbertus, sive Albertus Com. de Windeberch	258 f	
			259 a b c f	
C	Abaghas Rex Taurisii	269 e	Adelfii Ab. Magnilocensis jussu scripta Vita S. Boniti	351 e 352 b 354 a b 355 e 357 c e
	Abdelmon Miramamolius Mauritanix	426 f		
	Abderrachmanus Rex Cordubæ	105 e		
	Abderrhamen R. Saracenorum in Hispania	24 d		
	Abentius Ep. Astigetanus	253 c 256 a		
	Abemacobus Miramomilin. Mauri.	426 f		
	Aben mohomet Miramamol. Mauri.	426 f		
	Abenillate R. Saracenorum Hispali	430 c		
	Abo Princeps Bituric. 10 sec.	460 d		
	Abraham Abbas Egypt.	505 f		
† Abraham eremita	160 d e	† Adelphus Ep. Metis	565 b	
† Abra, sive Apra V. filia S. Hilarii	35 d	Adelmodus, sive Almodus Archidiac. Cenoman.	334 d e	
† Abundantia V. Spoleti	577 f	Adelphius Ep. Pictaven.	83 a	
Acacius Ep. Cæsareæ Palæst.	71 b 72 b	† Adelwoldus Ep. Winton.	28 f	
Acacius Ep. Melitinen. 302 b d 664 c 667 b 672 b	674 e f 675 c	Adhegrinus socius S. Odonis	105 e f 107 c	
Acacius Patriarcha Constantinopoli	695 a	† Adulphridus, sive Alfridus R. Merciorum	27 f	
† Acca Ep. Hugulstad. in Anglia	276 b	Admetus Rex	708 b 710 d e	
Achab R. Samariæ	277 a c	Adolphus de Recke Præpos. Cappenberg.	125 d	
Achaz R. Judæ	277 b	† Adriani Ecclesiæ Romæ	578 e 579 b	
† Achilleus Socius S. Herei	578 f	Adrianus I Papa	438 c 622 d 646 b 719 b	
Achtabius Presb. Palæst.	690 c f	Adrianus IV Papa	613 c	
† Aclia Mater S. Genulphi	446 c 447 a 456 c e	Adrianus VI Papa	176	
Ada, soror Caroli Magni	120 b	† Adventor M. e legione Thebæa	616 d	
Adalbero Bavarus 10 sec. 627 b c. Alius	627 d	Aduhisa Ab. monast. SS. Cosmæ et Damiani in Ital.	260	
Adalbertus R. Ital.	742 a d e	† Æadgarus R. Angl.	605 b	
Adalgaudus Gal. 9 sec.	340 e	† Ælfridus R. Angliæ	275 f	
		Ægidius Ep. Rotomagi	600 d	
		Æelfiud, avus maternus S. Fursei	409 b f 410 b d	
			411 d	
			Æricus	

A	<i>Æricus Ab. Stradensis Gall. 10 sec.</i>	467 c	† <i>Albanius Erem.</i>	733 d
	<i>Æsisius Abb. Ægypt.</i>	476 d	<i>Albini Monast. Cenom.</i>	542 e
	<i>Ælius Satelles Gallieni</i>	704 a	<i>Albinus Conf.</i>	267 a
†	<i>Æmianus, vel Æminianus, vel Æmmianus Ab.</i>		<i>Albricus cæcus</i>	379 d
		405 e f 407 c	† <i>Aldetrudis V.</i>	321 e 322 b
	<i>Æmilianus mon. Palæst. 5 sec.</i>	676 a d	<i>Aldredus Ep. Wigorn. et Eborac.</i>	603 e f 604 d
	<i>Æmilianus et Bassus Consules</i>	703 e 704 707		605 a 607 e 608 e
	<i>Æmilianus Præses sub Gallieno</i>	704 b c	<i>Aldwinus seu Ælwinus Mon. Angl. 11 sec.</i>	609 a 612 e
†	<i>Æneas, vel Ængasius Ab. Hibern.</i>	761 c	† <i>Aldebertus Ab. in Belgio</i>	361 e
	<i>Æneas Ep. Parisien.</i>	335 a	<i>Aldelmus Atavus S. Ceolulphi</i>	363 a
†	<i>Æneas Ab. Cluanensis in Hibern.</i>	347 e f 350 d	† <i>Aldricus Ep. Cenoman. 7 Janu.</i>	338 e
†	<i>Æonius Ep. Arelat.</i>	11 f	<i>Alethius Ep. Cadurcis</i>	558 b
	<i>Æquitius, sive Eutychius, pater S. Mauri Ab.</i>	321 a	<i>Alexander II Papa</i>	64 d 264 c 603 604 d e
		323 a	<i>Alexander Ep. Alexandrinus</i>	64 a
	<i>Ætius Dux Romanus</i>	9 f	<i>Alexander magnus</i>	270 a
	<i>Ætnea soror S. Columbæ Ab. Huensis</i>	348 c	<i>Alexander I Imp.</i>	2 b c e f 3 d
	<i>Æthelbaldus R. Merciorum</i>	605 b	<i>Alexander filius R. Scotiæ Mon.</i>	213 b
	<i>Æthelredus R. Cantii</i>	605 b	<i>Alexander M. Alexandrinus</i>	1 f
	<i>Ærebertus Cenoman. 7 sec.</i>	766 e	<i>Alexander III Papa</i>	622 e
	<i>Agana uxor Roberti Galli 9 sec.</i>	463 e	† <i>Alexander M. Cæsareæ</i>	545 b
	<i>Agapitus Ep. Sarrentinus</i>	394 d	<i>Alexander Imp.</i>	547 e
	<i>Agapitus Ab. Pictavis</i>	86 e	<i>Alexander Medicæus Leo XI</i>	719 b
	<i>Agareni 5 sec.</i>	670 a 671 d e 686 f 689 d	<i>Alexander Salvoneus</i>	626 b 659 d
†	<i>Agatha reliquiæ Romæ 623 c d e Aroasiæ</i>	116 b	<i>Alexandria Mater S. Ephesii</i>	280 d e 281 b
	<i>Agatha Hungarica uxor Eduardi Angli</i>	605 b	<i>Alexius I Comnenus Imp.</i>	262 d
B	† <i>Agatho Papa 10 Janu. et</i>	257 d	<i>Alexius III Isaaci Angeli F. Imp.</i>	262 d E
	† <i>Agatho M.</i>	2 d	<i>Alfredus R. Northumbriæ</i>	275 c 363 b
	<i>Agatho senator</i>	35 e	† <i>Alfridus, sive Adulfus, R. Merciorum</i>	215 f
	<i>Agelmarus Ep. Eastangl.</i>	604 e	<i>Algotus Ep. Cariensis in Rhætia</i>	436 c
	<i>Agelwinus Ab. Gal.</i>	341 e	<i>Alheidis com. de Aldenburg.</i>	127 e
	<i>Agelwinus Prior. Monast. Wigorn.</i>	603 d	<i>Aliatia familia Mediolani</i>	251 c
	<i>Agelwinus Ab. Evesam 11 sec.</i>	605 e	<i>Alienora uxor Henrici II Rex Angl.</i>	79 a
	<i>Agenardus, seu Egenardus</i>	626 b	<i>Aligernus Ab. Cassinensis</i>	624
	<i>Agila Rex Wisigoth. Hisp.</i>	253 b	<i>Almodus Archidiac. Cenoman.</i>	334 d f
	<i>Agilbertus Ep. Parisiensis</i>	26 d	<i>Almosabenus R. Cæsaraugustæ</i>	20 b d
	<i>Agilmarus Ep. Arvern.</i>	85 c 86 d 95 b	† <i>Alodiæ reliquiæ</i>	24 d
	<i>Agilbertus Gallus 3 sec.</i>	448 f 458 e	<i>Alphonsus II R. Aragon.</i>	24 c
	<i>Agnellus Ep. Mauritanæ ord. Minorum</i>	426 f	<i>Alphonsus I Bellator. R. Arag.</i>	559
	<i>Agnes in Belgio</i>	702 a	<i>Alphonsus VII R. Castellæ</i>	724 d
	<i>Agnes Hispana</i>	702 b	<i>Alphonsus VIII R. Castellæ</i>	429 f
	<i>Agnes Neptis Mariani Imp.</i>	724 e	<i>Alphonsus II R. Lusitanæ</i>	427 d 428 b 429
	<i>Agnes de Fidelibus Mater Momal. Mediolani</i>	173 c	<i>Alphonsus X R. Castellæ</i>	20
†	<i>Agnefletis V. in Gallia</i>	775 776	<i>Alphonsus XI R. Hisp.</i>	256 b d
	<i>Agneta V. 4 sec.</i>	55 b c	<i>Alphonsus Sabateras Hisp. 14 sec.</i>	721 c
	<i>Agnetes variæ Virgines Sanctæ ac Piæ</i>	718 e f	<i>Amalasuenta F. Theodorici, Regina Ostrog.</i>	249 f 255 a
	<i>Agobertus Ab. Cenoman.</i>	766	<i>Amalaricus R. Gothor. in Hisp.</i>	22 b c f 255 a
†	<i>Agricius Ep. Treviris 13 Jan.</i>	565 c	<i>Amalricus Ab. Stradensis 10 sec.</i>	467
†	<i>Agricola et Vitalis MM. 165 e Eccl. Claromonte</i>		† <i>Amalberga mater S. Gudulæ</i>	361 d
		353 e	<i>Amandus Ep. Reatensis</i>	361 e
	† <i>Agricolaus Ep. Traject.</i>	96 c	† <i>Amandus Ep. Traject.</i>	96 f 436 e 530 e
C	<i>Agrippina mater Neronis</i>	547 f	† <i>Amandus Ep. Argentinæ</i>	565 e F
†	<i>Agrippinus Ep. Comensis</i>	561 d	† <i>Amandus Ep. Bardegallæ</i>	558 b
	<i>Agroecius Ep. Antipolitanus</i>	55 b	<i>Amanes Rex Saracenorum</i>	245 e
	<i>Agroecius Ep. Glannatinus</i>	55 b	† <i>Amarinus Ab. Arvernus</i>	745 d
†	<i>Agroecius Ep. Senon.</i>	55 b c	† <i>Amathas disc. S. Antonii</i>	287 476 a 477 d e 510
†	<i>Aidanus Ep. Lendisfar.</i>	364 a	<i>Amata Hispan. 14 sec.</i>	725 b
	<i>Aigilbertus Ep. Cenoman.</i>	541 c	† <i>Amatus Ep. Sedanensis</i>	331
	<i>Aileranus auctor vitæ S. Fechini</i>	693 a 695 b	† <i>Ambrosius Ep. Mediol. 66 e 477 a</i>	561 d 585 b
	<i>Aistulfus Rex Longobardorum</i>	462 f		588 f 589 a 590 e Scriptor vitæ S. Agnetis 714 c
	<i>Alulfus Ep. Bituric.</i>	104 f		717 f. S. Sebastiani 622 a 646 e 659
	<i>Alolensis uxor Eberardi Comes Alsatiæ</i>	572 b	† <i>Ambrosius Ep. Senon.</i>	96 d
	<i>Alani in Pannonia</i>	462 c	<i>Amelius Ep. Thalsan.</i>	559 e f
	<i>Alani Gallias vastans</i>	81 a	<i>Ammon Abb. Episc. Ægypt.</i>	506 f
	<i>Alanus Gal. varia donat S. Hadoindo</i>	765	<i>Ammon Ægyptius</i>	393 d
	<i>Alaricus R. Gothor. 10 c 11 b 76 e 77 d</i>	559 e	† <i>Ammonis Mon. Ægypti Ac'a obitus</i>	474 e 480 b
	<i>Alaricus Gal. 6 sec.</i>	562 f		497 c d 509 a
†	<i>Albani M. Angli Monast.</i>	603 b	<i>Amolwinus rusticus Gal. 10 d e 720 d 721 e f 722 a b</i>	
	<i>Alberadis uxor Adalberanis 11 sec.</i>	627 d	† <i>Ananias, Azarias, Misael</i>	578 f 579 a
†	<i>Albertus Magnus Ord. Prædic.</i>	767 b	† <i>Anastasiæ M. reliquiæ Sirmio Constantinopolim de-</i>	
	<i>Albertus Ep. Magdenburg.</i>	763	<i>latæ</i>	724 c d
	<i>Albertus Ab. S. Michael Lotharin.</i>	751 a	† <i>Anastasius M. item alius</i>	702 e
	<i>Albertus Austracus Princeps Belgarum</i>	626 d	<i>Anastasius Diac. Cardin. sub Gelasio I</i>	617 b
	<i>Albertus Mon. Cassinen.</i>	363 d c 344 e	<i>Anastasius Chorep. et Patr. Hierosol. 663 c 665 a c</i>	
	<i>Albertus Dux Baviaræ</i>	763		675 e f 679 c e 681 c d f 682 d 684 b f
			<i>Anastasius</i>	

A	Anastasius Ab. montis S. Antonii	526 d	Arabicus M.	1 b D
	Anastasius Imp.	665 d 686 f	Arbertus Ep. Arvern.	558
†	Anastasius Ep. Trevirens.	48 b 64 d	† Arbogastus Ep. Argentinae	565 c
	Anatolius Presb. 5 sec.	672 b d	Arcadius Imp.	8 a
	Anatolius Patriarcha Constantinop.	313	Arcadius Ep. Bituric.	529 f
	Anatolius Praefectus Orientis 5 sec.	669 d	Archeaus miles Diocletiani	285 b
	Anatolius Confessor 5 sec.	9 d	Archelaus Comes in Syria 4 sec.	497 f
	Anax, pater S. Gregorii Armeni	63 c	Ardenchius de Vinis Gal. 12 sec.	519 e
	Anaxagoras	6 e	† Ardennus Presb.	699 f
	Andrannus Cenoman. 7 sec.	766 e	Aretas Praefectus militum 6 sec.	689 d
	Andreas Ab. S. Mennae 5 sec. 672 b d 674 e 679 f		Argobus Agarcus	689 f
†	Andreas Apost. ejus reliq. Aroasiae 116 b Eccl.		Ariana dea, vel Ariane, aut Arianus, 36 f 37 d 38 f	39 e
	Cassini 344 d. Lugduni in Insula Barbara 355 b			
†	Andreas Ep. Samosatensis	302 d	† Arigius Ep. Lugduni	35 a
†	Andreas Calybites in Crisi	313 c d f	Aripertus IIR. Longobard.	355 f 356 a e
†	Andronici reliquiae	686 c	Aristæneta uxor Elpidii in Syria 4 sec.	510 f
†	Amianus Ep. Aurelian.	564 f	Aristæus Ep. Græcus	64 e
	Amianus mon. Glannafolii	332 a	† Ariston, amicus S. Tranquilini	634 f
	Aniceorum familia	321 a	Arius Ab. Gal. 8 sec.	541 543
	Anna R. Scot.	97 e	Arius Hæresiarcha	679 e
	Annowaredh Brito 9 sec.	703 b	Ariani hæretici sub Valente Imp. 666 c e in Ægypt.	
	Ansbertus nobilis Gal.	462 f	4 sec. 500 502 504 in Palæstina	677
	Anscherius Præp. Andegav.	333 d	Arivaldus, seu Arnaldus Ab. Magnilocensis	355 e
	Ansealdus scriba Theodoberti R.	330 b	† Armagillus	104 d
	Ansegarius Archidiacon. Andegaven.	331 c	Armenfredus Ep. Sedunensis	603 e 604 e
B	Anseghisus Dux pater Pipini Herstalli	350 f 462 f	Arnoldus filius Blethildis	2 e E
†	Anseghisus Ep. Trecensis	706 c 712 a c	Arnoldus Ep. Claromont.	110 e
†	Anselmus Ep. Cantuar.	548 c 603	Arnoldus nobil. Gall.	462
	Anselmus Thesaurarius Eccl. Pictav.	84 b	Arnoldus Ep. Magdeburg.	122 a
	Anspertus Dux	350 f	Arnoldus Ep. Merseburg.	122 b
	Ansulphus Bituric. 7 sec.	536 f	Arnoldus Ep. Spirensis	122 a
†	Anterus Papa	616 b c	Arnoldus Præpos. Cappenberg.	125 c
	Anthemius Imp.	732, 733	Arnoldus de Boenen Præpos. Cappenberg.	125 e
	Anthus Palæst. 5 sec.	665 c	Arnoldus, sive Arnualdus, filius Ansperti, pater	
†	Anthymus Ep. Nicomediae	584 c 585 a	S. Arnulphi	350 f 351 a
	Antipater Ep. Bostrensis	681 e	† Arnulfus Ep. Metensis, pater Ansgisi	350 f
†	Antonina V. Ursulana	276 d	Arnulfus Ep. Trainen. in Sicilia	212 f
	Antoninus Imp. 35 37 d 38 39 40 41 42 44 45 46	214 f 215	Arnulfus Ab. Augustodun.	107 a
	Antoninus Verus	40 f	† Arnulphus Ep. Metis 468 f 565 b basilica	659 a
	Antoninus Ab. in Ægypto	292 a	Arnulphus filius Arnoldi nepos Blethildis	758 e
†	Antoninus Ab. Cassin.	591 e 592 593 760	Arnulphus Ab. Gemblaci	580 a b
†	Antoninus Apamiensis M.	559 d	Arnulphus filius Adonis Reg. Franc.	466
†	Antoninus Ab. 17 Januar. 287 288 c 289 c 291		Arnulphus Comes Pictavis	78 e
	Antonius Ab. socius S. Mauri Ab.	321 b 332 b	Arostanus Ep. filius S. Gregorii Armeni	63 c
†	Antonius de Padua	197 a	Arpa, sive Arpha, dea 36 f 37 38 d. Arphe	39 e
†	Antonius M. Lituania	413 a	41 c 42 f 44 a	
	Antonius Naetinus M. Tuneti	34 f	Arsacius Ep. Constantinopol.	8 a
	Antonius Andrada Soc. Jesu	273 f	Artaldus Ep. Rem.	78 b
	Antonius Beatillus Soc. Jesu	265 b	† Arsenius Ab.	663 a 675 b c
C	Antonius Quintanadueñas Soc. Jesu scriptor Vita-		† Artemia filia Diocletiani 370 c d 375. Martyrium	
	rum SS. Hispalensium	253 b		372 f F
	Antonius de Banio Suecus	614 c	Artemia filia S. Gallicani	719 a
	Antonius ex Brione Ab. S. Antonii	526 a	† Artemius Ep. Arvern.	558
	Antonius Brunel Abb. S. Antonii	Ibid.	Arvidius Ep. Astigitanus	253 e
	Antonius de Langiaco Ab. S. Antonii	Ibid.	† Asaphus Ep.	97 b d 101 b e f
	Antonius Melius Ab. Cremonæ	580 c	Aselmus Presb. in Bavaria	259 a
	Antonius Rupe-Moranus Ab. S. Antonii	526 a	† Aspasii reliquiae Meloduni	671 c
	Antonius Tolosanus Ab. S. Antonii	Ibid.	Aspasius Vicarius	714 f 716 717 b
†	Aper Ep. Tallen.	565 b	Aspebetus Dux Saracenorum 5 sec.	669 670 671
†	Apollinaris Ep. Bituric.	531 e	Asprandus fil. Luitperte R. Longobard.	356 c
†	Apollinaris Ep. Ravennæ M.	587 e	Assuerus mon. Glannafolien.	341 b
	Apollodorus Ep. Corcyrae	76	Assuinus Pogiensis	259 b
†	Apollonia V. Alexandrina, dens Aroasiae	116	† Asterius Princeps M.	581 d e 582
†	Apollonius et Leontius MM.	577 c	Aswades Praefectus Militum 6 sec.	689
†	Aproniani Commentar. Martyrium	370 375	Athalaricus R. Ital.	467 c e
†	Apra, vel Abra V. filia S. Hilarii 35 d 65 c 73 b c	74 f 75 a 80 f	Athanasius R. Gothorum 24 a, 26 c 253 b 261 c	
†	Aptadius Ep. Metis	701 f	† Athanasius Ep. Absanæ 55 c 57 f 70 b. Scriptor	
†	Aquila M. Romæ	551 f	Vitæ S. Anton.	477 478 480 485 509
	Aquilinus Ep. Narbon.	23 c	† Athanasius Diac. M.	678 e
	Aquilinus Consul Romæ 4 sec.	639 c	Athenagoras scriptor contra gentiles	553 f
	Aquinus mon. Cassini	322 e	† Attalus M. Gal.	577 e
	Arbaudus Grandival Ab. S. Antonii	526 e	Attica filia S. Gallicani	719 a
			Attila R. Hunnorum	9 f 10
			† Aubertus Ep. Cameraci	405 e 408 b 417 b
			† Auctor	

A	† Auctor Bp. Metis	565 b	Basiliscus Imp.	684 f
	Auderamus, sive Audemarus monach. Magnilocen-	354 a e	† Basilii magnus Ep.	213 b 234, 477 e
	Audo Comes in Burgundia 9 sec.	334 a 342 e	† Basilii M. templum Scythopali	672 b
	Audobertus Cenoman. 7 sec.	766	Basilii pater S. Basilii magni	234 e
†	Audoenus Ep. Rotomagi	762	† Basilla V. M. Romæ	2 a
†	Augustinus Apost. Angl.	606 d	Bassus Cubicularius Alexandri Imp.	2 f
†	Augustinus Ep. hippon. 177 b 197 c 477 a 481 d		Bassus et Æmilianus consules	703 714 707 c
	reliq. Aroasiæ 116 a Cappenbergæ	126 b	Bassa Abbatisa Hierosol.	679 f 680 b
	Augustinus Cusanus Cardinal	580 b	† Bathildis Regina	541 c
	Aurelianus Imp. 437 e 441 a 444 e in Gall. 707 a		Batses miles in Ital. 6 sec.	250 e
		709 e f 712 c	† Beanus seu Beoanus Hibernos 403 404 408 417 c	
	Aurelianus Præses	707 b c 710	† Beatrix M.	635 a
†	Aurelius seu Aurelianus Ep. Arelat.	389 d	† Beatrix Atestina	759
	Aurelius Ep. hipponen.	545 c	Beatrix fondatrix Monast. spinosi loci	577 b
	Aurelius Satelles Gallieni	704 a	Beatrix uxor Frederici I, Imp.	585
	Aurelius Candidus scriba S. Leonis I Papæ	10 c	Beatrix mater B. Godefridi Cappenbergen. 121 b c	
	Aurelius Commodus	40 f	131 c 137 755 a 139 c	
	Aurelius R. Britonum	97 e	Beatrix soror B. Godefridi Cappenberg. 121 c 127 e	
	Aurembiagis uxor Petri Infantis Lusitaniæ 13 sec.		755 b	
		428	Beca ferox femina Hibern.	49 a b
†	Austremonius Ep. Arvern. Eccl. Claromonte	332 a	† Beda Presb.	28 e 363 c d 364 a
†	Austregisilus Ep. Bituric. 462 c 529 f 531 a 532 f		† Begga vidua festam	339 d
†	Austremonius Ep. Tolosæ	458 a	Bela II, cæcus R. Hungar.	262 f
	Autbertus Ep. Camerac.	359 360 a 361 d e	Bellimer Rector Gal. 5 sec.	734 d
B	Autcharius Dux sub Pipino Rege	600 b	Belisarius Dux	250 b d e 251 a b d
	Auzanius Ep. Arelat.	11 f	Benedicta monialis Ital. 15 sec.	171 a
	Auxentius Ep. Mediolan. 68 f 69 478 f 479 a b		† Benedictus de Samaria Ep.	86 b 88 a b d
	Auxentius mon. Prlæst. 5 sec.	673 b c d	† Benedictus Ab. 200 c 251 d 320 321 322 323 324	
	Auxolaus Ep. Saracenorum	677 d 678 d	325 332 333 343 462 a 564 a 599 a 600 a 652	
	Ava, sive Avana, Com. Burgund.	106 c 108 d	pagus Ital. 423 f	
†	Aventius	98 f	Benedictus IX Papa	746 c
†	Avitus Ep. Claromont.	353	Benedictus X antipapa	604 e 605 b
†	Aviti reliquiæ Arvernus.	558 d	Benedictus ex monte ferrando Ab. S. Antonii	526 c
†	Avitus I Ep. Viennensis	739 d 744 f	Benedictus Clericus 9 sec.	648 d
†	Avitus Ab. Miciaci	594 e	Benedictus pater S. Marcelli Papæ	374 d
	Axataffus R. Saracenorum Hispali ultimus	430 c	† Benedictus Ab. Amanæ	27 a 28 d
†	Aygalphus M.	389 b	† Benigni reliquiæ Ultrajecti	215 217 719 720
	Aymarus Falco Auctor Historiæ Antonianæ	513 e	721 a e f 722 723	
		514 f 516 e 517 c 524 c	† Benignus Presb. M. Divioni	438 442 758
	Aymo Abb. Stradensis Gall. 9 sec.	467 c	Benignus a cubiculis Licinio Imp.	54
	Aytonus Armenus	269 d	Benno Helvetus	745 c f
†	Azarias	578 f 579 a	Beoanus Heb. 6 sec.	347 c
	Azo Marchio Atestinus	759	Beornardus de novo mercato 11 sec.	605 e f
	Azo Scriniarius Legatus Papæ 10 sec.	743 a	Berandus Dom. de Taliacoro in Ital.	260 c
†	Azotus	701 c	Berardus filius Com. Marsorum	344 c
			† Berarius Ep. Cenoman.	541 c
			Bercharius Dux Laudunensis 7 sec.	407 416
			Berchteldus Dux Germ.	746 e 747 c
			Berengarius R. Ital.	742 a d e
			Berengarius Ep. Cameracen. et Atrebaten.	772
			Berengarius Ep. Vesontinus	110 a b
			Berengarius latro	113 f 114 a
			Berhardus Ep. Ambiani	365 c
			Berisindis uxor Lotharii	571 e
			Berinus de Pileo Ital.	261 b
			† Bernardinus Senensis	197 a
			† Bernardus Ab. Claræval. 30 a f. 436 f canonizatio	
				545 d
			Bernardus a Galen. Præpos. Cappenberg.	125 e
			Bernardus de Horst Præpos. Cappenberg.	125 e
			Bernardus Ep. Parmensis	700 c f
			Bernardus comes Bituric.	106 f
			Bernardus Ord. Cisterc. Salesin.	212 f
			Bernardus Comes Fuxensis	559 d
			Bernardus de Eschanagnis Gal. 12 sec.	519 e
			† Bernwardus Ep. Hildeshemien.	35 d
			Bernegarius Presb. Fossaten. 9 sec.	334 f
			Bernherus Dominus de Erperode	755
			Berneunus Ep. Vesontinus	110 a
			Berta uxor Caroli Magni	120 b
			Bertha soror Caroli Magni	120 b
			Bertha uxor S. Ethelberti	540 c
			Bertha filia Caroli Magni	650
			Berthegilisus Cenoman	766
				189
				Berthegisus

<i>Berthégisus Ep. Carnoti</i>	594 d	† <i>Caius Papa</i>	639 640 641 D
<i>Berthildis uxor Waifarî 6 sec.</i>	368	<i>Caius Domesticus Alexandri Imp.</i>	2 f
<i>Bertichramnus Ep. Cenoman.</i>	763	† <i>Caletricus Ep. Carnoti</i>	399 a
† <i>Bertharius Ep. Carnoten.</i>	599 a	<i>Callisti rel. Aroasiæ 116 b Cæmeterium</i>	367 e 616 c
<i>Berthoaldus Ep. Camerac.</i>	360 361 a d		617 b 620 d 622 c
† <i>Berthramnus Ep. Cenoman. an unus? 327 328 334 a</i>		<i>Callistus II, Papa 113 f 314 d Ecclesiam S. Antonii</i>	
<i>idem Bertigrannus</i>	324 b	<i>consecrat Viennæ</i>	519 520
<i>Bertingus Gal. 9 sec.</i>	337 d	† <i>Callistus Ep.</i>	580 f 581 a
† <i>Bertrandus Patr. Aquileinsis</i>	267 f	† <i>Calocerus</i>	366 f
<i>Bertulfus discip. et successor S. Mauri Abbat. 328</i>		<i>Calpurnius Præfectus Claudii II, Imp.</i>	581 d
<i>330 b 331 b f 332 a e 338 c</i>		<i>Can Magnus Imp. Tartarorum</i>	269 d 272 d 273 c
† <i>Besarton Ab. in Ægypto</i>	291 c		274 a b
<i>Bigitanus Ep. in Scotia</i>	273 e	<i>Candidus et Victor MM. Thebari</i>	753
<i>Bilechildis Ab. in Gallia 9 sec.</i>	334 f	<i>Cantinus Archidiacon. Claromont.</i>	354
<i>Birgentius Ital. 6 sec.</i>	251 c	<i>Capraria Ital. 5 sec.</i>	730 e
<i>Bithynius Iudex Ravennæ 4 sec.</i>	588 a 590 e	<i>Caprasius Ep. sub Claudio II</i>	581 b
<i>Bitimius Ab. Ægyptius</i>	292 d	† <i>Caprasius director SS. Honorati et Venantii</i>	383 a
<i>Blanda, seu Blada, Britan. Armor. 7 sec.</i>	354 e e		389 b 393 e
† <i>Blandina M. Gal.</i>	577 e	<i>Carinus cum Diocletiano et Maximiano</i>	639 b c
† <i>Blastus Tribunus Claudii II</i>	580 e	† <i>Carilefus Ab. Miciaci</i>	594 c
<i>Blaithmarus</i>	661	† <i>Carolomannus ex Rege Monach.</i>	462 f 599 c 600 e
<i>Blathmecus R. Hibern.</i>	693 b 697 f 698 d	† <i>Carolus Borromæus</i>	624 625
<i>Blidrannus Ep. Vien.</i>	652 e	<i>Carolus Ep. Margarensis</i>	721 b
<i>Blithildis filia Clotharii I</i>	350 f 758	<i>Carolus de Roussy Ep. Suessione</i>	660 e f
<i>Blithildis soror Dagoberti Regis Galliæ</i>	462 e f	† <i>Carolus Magnus</i>	351 a 463 a
B <i>Bodilo Cenoman. 7 sec.</i>	766 e	<i>Carolus Calvus R. Franc. dein Imp. 95 a 335 a E</i>	
<i>Bonaventura Card. ord. Minor.</i>	197 a	<i>338 a d e 342 b e 351 a 454 a 463 e 465 466</i>	
<i>Bonifacius III Papa</i>	320 f 322 a 592 b		637 e
<i>Bonifacius IV Papa</i>	592 c	<i>Carolus IV, Imp.</i>	333 d 334 b e f 758 d 764 e
<i>Bonifacius Marchio Montis-Ferrati, R. Thessaliæ</i>	226 b	<i>Carolus Crassus Imp.</i>	95 f 96 d
<i>Bonifacius VIII, Papa</i>	526 b	<i>Carolus Minor seu Simplex rex Franc. 460 c d 462 d</i>	
† <i>Bonifacius Ep. Lausanensis</i>	725 c d	<i>Carolus Martellus, Martalus sive Tadis</i>	351 a 462 f
<i>Bonifacius Cubicularius Papæ 7 sec.</i>	592 b		463 e 599 c
† <i>Bonitus Ep. Arvern. 13 Jan.</i>	744 f 745 a d	<i>Carolus filius Ludovici Transmarini</i>	468 e
<i>Bonnosus Presb. Ticini</i>	730 f	<i>Carolus Nepos Ludovici Transmarini</i>	ibid.
† <i>Bosa Ep. Eboracen.</i>	34 f	<i>Carolus Croius Dux Chimacensis</i>	85 d
<i>Bovo latro</i>	114 a	<i>Carpasius Vicarius Maximiani Imp. Romæ</i>	372 375
† <i>Brandanus Ab.</i>	400 d 407 c 410 c 411 c d	<i>Cassiodorus Scriptor</i>	250 b d
† <i>Brandanus Ab. Chuanfert 294 a 347 a 348 a 350 b d</i>		<i>Castaldus Rector Utini</i>	267 c
† <i>Braulio sive Braulius Ep.</i>	256 f	<i>Castricus Diac. Gal. 6 sec.</i>	76 b
<i>Brendinus R. Hebern.</i>	409 b 410 f 411 d	† <i>Castulæ Reliq. Aroasiæ</i>	116 b
† <i>Briccius Ep. Turon.</i>	559 a b	<i>Castellanus Ab. Arlensis in Hispania 9 sec.</i>	368
<i>Brichteagus Ep. Wigorn.</i>	603 c	† <i>Castorii Martyrium</i>	634 f 640 a f
† <i>Brigida V. reliquiæ Duni 602 d in Hibernia</i>	350 e	<i>Castuli Zetarii palatii Acta et Martyrium</i>	640 b 641 f
† <i>Brigida et Maura MM. in Bellovacis</i>	300 a		642 b
<i>Britmerus Ab. Angl. 11 sec.</i>	604 c	<i>Cata vidua Gal.</i>	542 a
<i>Brodoinus Præfectus 9 sec.</i>	656 c	<i>Catellius Regulus Lusit.</i>	584 d
<i>Bructheri Papali Germ.</i>	119 a d e	<i>Catharina de Bourbon Abbatissa S. Mariæ Suessione</i>	660 f
<i>Brunichildis Regina Franc. 66 c 107 a 198 c 566</i>		<i>Catharina Deza Abbatissa Lorrainii Lusitan.</i>	427 d
C † <i>Bruno Ep. Colonix 706 c 711 e f 712 a 713 b d</i>		† <i>Catharina I, M. reliquiæ Cappenbergæ</i>	126 b
<i>719 e 720 a 721 a</i>		† <i>Catharina Senensis V.</i>	200 e f
<i>Bruno magister domus S. Anton.</i>	525 e	<i>Cataphronius Presb. Gall. 6 sec.</i>	55 b
<i>Bruno Præpos. Cappenberg.</i>	125 c	<i>Cathea Scotus 5 sec.</i>	100 f
<i>Bubus an Ep. Claromonte?</i>	358 c	<i>Cedwalla R. Saxonum Occidentalium</i>	363 f
<i>Buccellinus Dux Francorum 6 sec.</i>	396 f	† <i>Ceolfridus Ab. Angl.</i>	26 a b f 29 d
<i>Buccilenus</i>	397 f	† <i>Cerbonius Ep. Papuloniensis</i>	251 d
<i>Burco Ital. 5 sec.</i>	730 b c	† <i>Ceraunius sive Cerannus Ep. Parisiensis</i>	437 c 440 e
<i>Burgundi in Gallia</i>	462 b	<i>Chaddo Cenoman. 7 sec.</i>	766
<i>Bythimnus iudex Ravennæ 4 sec.</i>	588 b	<i>Chagnoaldus Ab.</i>	764
		<i>Chalcedonense Concilium 677 d e f laudatum a S. Euthymio</i>	678 a 679 e 684 f
C		<i>Chamavi populi German.</i>	119 e
<i>Cadilo comes in Gal.</i>	342 c	<i>Charibertus R. Francorum</i>	66 c 462 e
<i>Caducanus Ep. Benchorensis</i>	615 e	† <i>Charitina M.</i>	276 e
<i>Cadulphus Cenoman. 7 sec.</i>	766 f	<i>Cherimirus Presbyter Carnati 6 sec.</i>	595 e
<i>Cæsaria II, Ab. Arelat.</i>	11 e	<i>Childebertus I, filius Clodovei Rex Francorum</i>	462 d
† <i>Cæsarius Ep. Arelat.</i>	11 12 18 19	<i>Childebertus II, R. Franc.</i>	352 f 462 d
<i>Cæsarius cuiusdam corpus in Galliam allatum</i>	654 b	<i>Childebert</i>	
<i>Cæsarius Antiochenus 6 sec.</i>	686 f 687 c d	<i>Childebertus I, Rex Franc. 66 e 462 e 594 c 597 c 764</i>	
† <i>Cæcilia V. M. 719 c 727 c Aroasiæ</i>	116	<i>Childebertus II, R. Franc. filius Clodovei II</i>	751 a
<i>Cæcilia Gal. 6 sec.</i>	328 a	<i>Childebertus III, R. Franc.</i>	462 c
<i>Cælestis Ep. Metis</i>	565 b	<i>Chilpericus II, seu Daniel Clericus Rex Franc. 462 e</i>	
<i>Caii-Arax Miramamolin. Maurit.</i>	426 f	† <i>Chirreacha V. Hibern.</i>	64 c 347 f
		<i>Choncovarius proavus S. Idæ.</i>	345 f
		<i>Christinu</i>	

A	<i>Christina de Aquila</i>	544 a	<i>Conradus I, Rex sive Imp. Germ. 10 sec.</i>	627 b	D
	<i>Christianus II, Ab. Monast. Scot. Herbipoli</i>	215	<i>Conradus II, Imp.</i>	136 c 258 c	
	<i>Chressimirus Princeps Serviae</i>	262 a	<i>Conradus de Ritbech Ep. Osnaburgen.</i>	138 a	
	<i>Christi capilli, tunicae pars, crucis pars, Cappenbergæ, et alibi</i>	126 b c	<i>Conradus Comes Hoyensis</i>	138 a	
	<i>Christianus Com. de Aldenburg. 121 c 137 e 755 b</i>		<i>Conradus Nagell Præpos. Cappenberg.</i>	125 f	
	<i>Christianus le Roy, monachus Lætiensis</i>	259 c	<i>Conradus Bavarus 11 sec.</i>	627 e	
†	<i>Christophori M. Eccles. Cordubæ</i>	105 d	<i>Conradus frater Ottonis Com. Palatini</i>	585 f	
†	<i>Chromatii Præfecti Romæ sub Diocletiano conversio, Acta</i>	629 d 634 d 635 639 641	<i>Conradus Ab. Heva 10 sec.</i>	627 f	
†	<i>Chrysanthus et Daria MM.</i>	760	† <i>Consolata</i>	560 e	
	<i>Chrysippus scriptor ecclesiasticus 672 a 675 e f</i>		<i>Constans Imp. fil. S. Constantini</i>	501 d	
	678 f 679 f 682 f 683 a 684 b c		† <i>Constantia filia Constantini Magni</i>	714 e 717 e f	
	<i>Chrysostomus Vander Sterre, Ab. Antwerp.</i>	754		719 a	
†	<i>Clara Arvernus</i>	558 d	<i>Constantia Picolominia</i>	622 f	
	<i>Clara sanctimomalis Mediolani</i>	179 d f	<i>Constantinianus Socius S. Mauri Ab.</i>	321 f 332 b	
†	<i>Clarissima M. in Græcia</i>	275 c	<i>Constantinopol. 1 Concil. 679 e 2 Concil.</i>	692	
†	<i>Claudia mater S. Eugenix</i>	2 d	<i>Constantinus Ep. Bostrensis</i>	682 c	
	<i>Claudia uxor Francisci I, R. Franc.</i>	169 e	† <i>Constantinus Magnus Imp. 63 c e 262 a scribit</i>		
	<i>B. Claudius Ep. Taurinensis</i>	221 c	<i>S. Antonio</i>	501	
†	<i>Claudius Ep. Vesontinus</i>	2 a	<i>Constantinus Junior Cæsar</i>	57 c	
†	<i>Claudii monast. in Burgund.</i>	327 b	<i>Constantinus Copronymus Imp.</i>	29 e	
	<i>Claudius pater S. Fulgentii Ruspensis</i>	254 c	<i>Constantinus Aurelius R. Britonum</i>	97 f	
	<i>Claudii commentariensis Diocletiani conversio martyrium</i>	633 f 634 d e f 635 a 640 a f	<i>Constantinus R. Scot.</i>	102 b	
B	<i>Claudius I, Imperator 547 e f 548 f 549 infestus Christianis</i>	547 f	<i>Constantinus Strascimirus Princ. in Dardania</i>	262 b	
	<i>Claudius II, Imp. 398 f 547 c d obitus 547 554 a</i>		<i>Constantinus III, Imp. filius Heraclii</i>	513 c	
	578 b 580 581 582		<i>Constantinus Pogonatus Imp.</i>	513 d	
	<i>Clematus Mon. Palæst. 5 sec. 673 e 674 b c d</i>		<i>Constantius Ep. Cæsenas</i>	697	E
†	<i>Clemens Ep. Metis</i>	565 b	<i>Constantius Imp. 57 c 65 c 719 a subit S. Antonia</i>	501 d	
	<i>Clemens presb. Laudensis 588 a 589 b 590 d</i>		<i>Contumeliosus Ep. Gal. 6 sec.</i>	19 c	
†	<i>Clemens I Papa</i>	519 f	<i>Coppula famelia Stabiis Ital.</i>	591 e	
	<i>Clemens III Papa</i>	260 c	<i>Copti Ægypt.</i>	526 d	
	<i>Clemens VII Antipapa</i>	84 a	† <i>Cordulæ V. M. reliquiæ Arosiæ</i>	116	
†	<i>Cleopatra V.</i>	87 d 88 a	<i>Cormacus Avus S. Idæ</i>	345 f	
	<i>Clodion Rex Francorum</i>	462 c	† <i>Cornelius Papa</i>	278 c f 617 d	
	<i>Clodomirus Senior Rex Franc.</i>	462 c	† <i>Cornelius Centurio</i>	773	
	<i>Clodomirus Rex Aurelianus fil. Clodovei I</i>	462 d	† <i>Coronatorum IV, Reliq. Aroasiæ</i>	116	
	<i>Clodoveus I Rex Francorum II, 462 c 359 b 560</i>		† <i>Cosmas et Damianus MM. monast. in Ital.</i>	260 c f	
	561 362			261 a	
	<i>Clodoveus II, Rex Francorum 257 c 352 f 405 d</i>		† <i>Cosmas Ep. Majumæ</i>	276 e	
	406 c 412 c 415 e 419 b 462 e 531 d 541 c 764		<i>Cosmas Episc. Sythopolis 672 a b 674 f 675 a e</i>	678 e 682 f	
	766		<i>Cossacii Patricii Veneti</i>	264	
	<i>Clodoveus III, Rex Francorum 257 c 462 e 721 a</i>		<i>Crescentius Com. Marsorum</i>	344 b	
	<i>Clotharius I, R. Franc. 331 b d e 462 594 c 595 a</i>		† <i>Crescentianus Ariston. etc. MM.</i>	634	
	643		<i>Crispus subdiac. Gal. 6 sec.</i>	76 b	
	<i>Clotharius II, R. Franc. 338 351 462 e 530 f 533 a</i>		<i>Cronius presb. Nitriæ</i>	287 c e	
	569 b 758 764		<i>Cunanus Ab. Marganen. in Wallia</i>	276 a	
C	<i>Clotharius III, R. Franc.</i>	352 f 462 e	† <i>Cunera sive Kenrecha V. Hibern.</i>	340 d	
	<i>Cnuto R. Angl. 11 sec.</i>	604 c	<i>Cutha Pater S. Ceolulphi</i>	363 a	
†	<i>Cointa V. M. Alexand.</i>	276 b	† <i>Cuthbertus Ab. et Ep. Angl.</i>	364 b d	F
	<i>Colmannus Pater S. Larriani</i>	349 d	<i>Cuthwinus Avus S. Ceolulphi</i>	363 a	
	<i>Collomanus R. Hungar.</i>	126 d	<i>Cusinitis Regulus Persid.</i>	582 f	
†	<i>Columba Abbas Huen. 103 Ab. 338 348 b</i>		<i>Cyntila B. Hisp.</i>	255 f	
†	<i>Columbanus Ab. 332 f 420 b d 423 b Luxovio erectus</i>	565 566 567 569 573 d	<i>Cyprianus Ep. Reiensis</i>	19 d	
†	<i>Columba Abbas Hibern. 673 b 674 b reliquiæ in Hu insula 601 e f et Duni</i>	602 d	† <i>Cypriani monast. Pictavis</i>	463 c 514 c	
†	<i>Columba Virgo M.</i>	436	<i>Cyprianus S. R. E. Archidiaconus</i>	717 b	
†	<i>Columbinus seu Columbanus Junior Ab. Lutræ 563 c</i>		† <i>Cyriacus Diac. Martyrium 359 378 371 372 374</i>	375	
	564 c 566 b 569 f 570 b 571 d reliquiæ 572 e		† <i>Cyriacus anachoreta Palæst. Vide Quiriacus Cyriacus Palæst 6 sec.</i>	691 a b d e	
†	<i>Colummanus, sive Colmanus aut Columbanus Ep. in Hibernia</i>	348 b	<i>Cyriaca Antonii Senatoris uxor 2 sec.</i>	42 b d	
†	<i>Compagnus de Glenissen Ab. in Hebernia 346 347 e</i>		<i>Cyriacus Ep. Misix</i>	64 e	
	<i>Conanus Ab. in Wallia</i>	276	<i>Cyriacus Ep. 5 sec.</i>	8	
†	<i>Concordius Ep. Arelat.</i>	389 d	† <i>Cyrillus Ep. Alexandr.</i>	674	
	<i>Conellus Abavus S. Idæ</i>	345 a f	<i>Cyrillus Scriptor Vitæ S. Euthymii 663 664 665 e</i>		
†	<i>Congallus Ab. Hibern.</i>	693 b		686 a b 688 a b d	
	<i>Conn R. in Hibernia</i>	345	† <i>Cyrini Martyrium</i>	580 d	
	<i>Cono Cardinalis 11 sec. 112 113 114 115</i>		<i>Cyrioni presb. Palæst. 5 sec.</i>	672 b c 673 b	
	<i>Cono miles in Ital. 6 sec.</i>	250 e			
	<i>Cono Ab. Aroasiæ Card. Ep. Prænestinus</i>	626 e	D		
	<i>Conon Ab. S. Sabæ</i>	666 a	<i>Dadolenus seu Dolinus Ep. Vienn. Gal.</i>	257 b	
			<i>Dagobertus R. Gallix 83 468 e f 530 f 531 a 541</i>		
			577 615 b 773 774 775 Imperator dicitur 376 d		
			<i>Dagobertus</i>		

<i>Dagobertus II, R. Francor.</i>	462 e	† <i>Dalcarius</i>	330 f D
<i>Dagobertus filius S. Sigeberti</i>	332 e f	† <i>Dumneva</i>	340 c e
† <i>Dalfinus Ep. Lugdunensis</i>	26 c	† <i>Dunstanus Ep. Cantuar.</i>	608 e
<i>Dalmatius Ep. Rutenensis</i>	351 d	† <i>Dutachus.</i>	97 d
† <i>Damasus Papa</i>	299 b	<i>Dynamius Ep. Engolismæ</i>	338 b
<i>Daniel Ab. Cambronæ in Belg.</i>	615 e		
<i>Daniel Clericus seu Chilpericus II, R. Franc.</i>	462		
<i>Daniel Propheta</i>	277 d e		
<i>Datianus R. 4 sec.</i>	94 a		
<i>Datianus Præses Antiochiæ</i>	86 f 87 c d f		
† <i>David Ep. Menervensis</i>	101 a c d e		
<i>David R. Scotiæ</i>	31 b 32 a	† <i>Eadwardus Rex Angl.</i>	603 e f
<i>Decius Imp. 278 a b d 352 d 619 f 620 c f Imperium</i>	447 b 457 b	<i>Eadwinus Comes Angl. 11 sec.</i>	604 d
<i>Decius Præses Diocletiani</i>	661 a d	<i>Eanfleda uxor Oswii R. Northumb.</i>	26 c
<i>Defensor Princeps Cenoman.</i>	766	† <i>Eanswita</i>	340 c e
<i>Demetrius Ep. Pisinuntius</i>	298 b d	<i>Easterwinus Presb. Angl. 7 sec.</i>	27 a 29 d
<i>Demetrius Ord. Minor. M. in India</i>	270 f	<i>Eastanus Pater S. Walstani</i>	603 c
<i>Dermitius R. Hiberniæ</i>	693 b 695 c 696 f 697 d	<i>Eberardus Comes Alsatiæ</i>	364 a 370 e 371 a 372 b
† <i>Desideratur Ep. Vesontin.</i>	105 b	<i>Eberardus, dicti Eberardi, ex Hugone filio Nepos.</i>	371 a
† <i>Desideratur Ep. Bituric.</i>	529 f	<i>Eberhardus Comes Maurocensis 11 sec.</i>	627 e
† <i>Desiderius Ep. Viennen. 104 377 a S. Desiderii-moto</i>	314 b 315 c 316 f 318 c 319 a	<i>Eberhardus Comes Bavarus 10 sec.</i>	627 f
<i>Desiderius presb. Astigitanus</i>	253 c	<i>Ebbo Gal. 9 sec.</i>	336 b 337 b
<i>Desiderius Ep. Cadurcensis</i>	531 a	<i>Ebbo frater Guilielmi Ducis Aquitan.</i>	110 d
B † <i>Desiderius Ep. Lingonensis</i>	440 e	<i>Ebbo, sive Elbo consiliarius Theodeberti R.</i>	330 d
† <i>Desiderius Ep. Morinorum</i>	613	<i>Ebrogisilus Bituric. 7 sec.</i>	535 e 539 d E
<i>Desiderius R. Longobard.</i>	600 b	<i>Ebroinus Ep. Bituric.</i>	104 c
<i>Dessa Princeps Tarnovii</i>	262 a	<i>Ebroinus Ep. Pictavensis</i>	337 e f 339 d 342 b
<i>Dido Ab. Lugduni</i>	337 338	<i>Ebroinus Major-Domus</i>	25 c 353 e 462 e
† <i>Dicullus sive Tibulla presb.</i>	405 419 a	<i>Eckericus Westphalus 11 sec.</i>	137 755
<i>Didymus Mon. Ægyptius 4 sec.</i>	509 f	† <i>Edburga</i>	540 c e
<i>Dinifius Ep. Taron.</i>	559 b c	<i>Edelvedus R. Merciorum</i>	363 f
<i>Diocletianus 218 f 280 b 283 a 286 d 321 c 322 e 335 b c 336 e 384 c 621 c 622 e 661 713 c 714 e</i>		† <i>Edictus Ep. Vienn. Gal.</i>	257 b e 280 a
† <i>Diodorus presb. et Marianus Diac.</i>	436	<i>Edmundus Ferrei lateris Ang. 11 sec.</i>	604 d 605 b
<i>Diogenianus Ep. Albegæ.</i>	558 b	<i>Edwardi R. Angl. Sepulchrum</i>	611 b f
<i>Dionysia Mater S. Euthymii</i>	663 c 666 c	† <i>Edwinus R. Northumb.</i>	368 a 540 c e
† <i>Dionysius Papa.</i>	377 f	<i>Egbertus Ep. Mimigardevordensis</i>	126 f
† <i>Dionysius Ep. Alexandriæ</i>	473 f	<i>Egbertus R. Cantix</i>	26 c 28 f
† <i>Dionysius Areopagita</i>	702 c f	<i>Egbertus R. Northumbriæ</i>	354 a
<i>Dionysius Ep. Macloviensis</i>	171 c e	<i>Egebertus Ep. Monasteriensis</i>	479 b c
† <i>Dionysius Apost. Parisiorum 364 f Eccl. 647 Monast. prope Parisios</i>	342	<i>Egebertus Westphalus</i>	755 b
<i>S. Dionysii bargam Ital.</i>	523	<i>Egebertus amicus B. Godefridi Cappenberg.</i>	128 f
<i>Dionysius Ab. Rhinocoruræ</i>	379 d	<i>Egfridus R. Northumbriæ</i>	26 f 27 a
<i>Dioscorus Ep. Alexand. Hær.</i>	677 d 679 e	<i>Eghbertus Comes sub Carolo magno</i>	119 e
<i>Dioscorus Comes in Gallia 3 sec.</i>	449 450 459	<i>Egwaldus abavus S. Ceolulphi</i>	363 a
<i>Dioscorus medicus 4 sec.</i>	68	<i>Eilike, vel Eleika soror B. Godefridi Cappen.</i>	755 b
<i>Dado Ep. Andegaven.</i>	338 d	<i>Eilika, vel Eleica de Tedeneburch</i>	755 b
C <i>Dodo Monach. Cenoman.</i>	542 f	<i>Elbonius Diac. Laudon.</i>	589 b
† <i>Dolinus Dadolinus seu Dolomus Ep. Vienn. Gal.</i>	257 b	<i>Eleonora uxor Alphonsi VIII R. Castellæ</i>	429 f
<i>Domino Ab. Bituric. 7 sec.</i>	530 e 539 f	<i>Eleica, vel Eileka uterina soror B. Godefridi Cappenberg.</i>	121 c F
† <i>Dominicus Institutor. Ord. Præd.</i>	197 f	<i>Eleica, seu Eileca Comitissa de Tekeneburg</i>	121 c
<i>Dominicus Ep. Carthag. Hisp.</i>	255	<i>Elesius satellites Aureliani 707 f 709 a 710 b 711 b</i>	
<i>Dominicus Ep. Suacien.</i>	263 d	† <i>Eleutherius M. Paris.</i>	564 f
<i>Dominicus Archipresb. Antibaren.</i>	263 d	† <i>Elsteda Ab. Ramsecæ Angl.</i>	616 a
† <i>Domitianus Ep. Traject.</i>	560 a b c 145 b	† <i>Elias Propheta</i>	240 c 304 b
<i>Domitianus Ep. Andegaven.</i>	330 f	† <i>Elias Thaumaturgus</i>	1 c
<i>Domitianus Imp.</i>	6 f	† <i>Elias Patriar. Hierosol. 663 a 665 a d 681 b c</i>	684 c e
† <i>Domitianus (Economus S. Euthymii 670 d 671 c 672 c f 673 a 678 e 680 c 682 b d f 683 a c</i>		<i>Elias Abbas Ægypt.</i>	509 d
<i>Domnolus Ep. Cenoman.</i>	327 f	<i>Elias Ab. Stradens. in Gallia 10 sec. 455 a 467 e 469 b</i>	
<i>Donatus 3 sec.</i>	617 d	<i>Elias Ab. S. Euthymii 655 d 683 f 685 a b 686 f</i>	
<i>Donatus satellites Gallieni</i>	704 a	<i>Elias Ab. Syrus 4 sec.</i>	301 f 303 b
† <i>Dormientes VII, Gal.</i>	529 b e	<i>Elias Monach. Castri</i>	369 a c
<i>Dorotheus Thebanus Ab. Ægypt.</i>	298 c	† <i>Eligius Ep.</i>	405 e 408 c e 413 b 417 d 764
<i>Dosanus Ep.</i>	70 c	† <i>Eligii-fontis monast.</i>	116 e
<i>Draccus sive Dracus, aut Draco Præses Rom.</i>	220 d e 221 b 233	† <i>Eligii morbus</i>	769 e
<i>Drithelmus Mon. in Anglia</i>	275 f	<i>Eligius mon. Livini</i>	275 e 326 e
<i>Dudo seu Drido Nobiles sub Lothario R. Franc.</i>	772	† <i>Eliphii reliquiæ Coloniae</i>	711 e f
		† <i>Elisabeth Mater S. Joannis Bap.</i>	177 e 197 d
		† <i>Elisabetha Rutensis</i>	326 b
		<i>Elisabetha Paguera Hisp. 14 sec.</i>	725 b
		† <i>Elizæus Propheta 238 a Sepulchrum</i>	711 e
		<i>Ellenhardus</i>	

A

Ellenhardus Monach.

579 e

†

Eloquius

750 b

†

Elpidius Abbas S. Passarionis

677 f 678 b

679 f

Elpidius Præfectus prætorio Syriæ 4 sec.

510 f

Elsinus Minister R. Angl. 11 sec.

511 f

Elzon Gentilium Deus

555 d

Embritius Ab. Helvet.

746 b

Emenone Sanctimonialis in Gallia 6 sec.

398 e

Emenulfus Mon. Stradensis 10 sec.

468 e

Emerentiana

717 c d 719 b e

Emma uxor Lotharii R. Franc.

772 b

†

Emmelea Mater S. Basilii

234 e

Emmon Ep. Aresetensis in Gall.

351 d

Enacim cæmeterium in Palæst.

277 d

Encratiste Hæret.

728 a d

Engelbertus Ab. Fossatensis

337 c

Engelmarus Comes de Oldenburg. 121 c 137 755 b

Engranus vel Enguerannus Ep. Cameracen. vel Atrebat.

774 e

Engusius Princeps Hibern.

345 f

Engusius atavus S. Idæ

344 f

Ennes Dux militum in Ital. 6 sec.

251 a

†

Ennodius Scriptor Vitæ S. Epiphaniæ Ticin.

728 c

†

Eoaldus, sive Evoldus Ep. Vienn. Gal.

257 f

Eoaldus, sive Evaldus Ab. Volvicensis

357 c

B

Eochaidh filius R. in Hibern.

345 b

†

Eonius Ep. Arelat.

389 d

Ephysius M.

35 c 36 a

Epiphania Sanctimonialis in Gallia 6 sec

398 f

†

Epiphanius Ep. Cypri

666 a e

Eppo Capellanus B. Godefridi Cappenberg. 125 f 133 f

Erardius R. Gothorum

251 d

Erchanoaldus Patricius Francorum 405 d 406 c f 407 408 412 c e 413 a 415 e 416 c e 417 a 419 b

Ercombertus R. Cantix

26 c 28 f

Ercumbertus R. Kantii

540 b c

Erentrudis Virg. in Bavaria

361 b

Ericus Præpos. Cappenberg.

125 d

†

Ericus R. Sueciæ

613 b e f

Erimanus Ep. Verdensis

585 f

Erlealdus monachus Germ.

746 e f

Erlemundus Ep. Cenoman.

541 c

†

Erlolphus Ep. Lingonensis

438 c d

†

Ermenburga

540 c e 541 a

†

Ermenburgis Regina Ab. in Anglia

702 e

Ermensteda Atrebatensis 7 sec.

406 e

Ermengardis Ducessa Burgund.

95 d e

Ermengardis Com. Bituric.

106 f

Emengida

540 c e

†

Ermenilda R. Meruor. in Anglia

540 b e

C

Ermenlendis soror SS. Emeberti et Gudilæ

360 b e

361 a

Ermerendus R. Cantu

361 c

Ermenricus Mon. Elewangensis Scriptor Vitæ S. Magni 420 b et B. Hariolphi

438 c

Ermoaldus nobilis Gal. 7 sec.

597

†

Erwaldus Monach. M.

573 e

Essæi in Ægypto 1 sec.

473 d

Escelmus, qui et Helcelmus, latro

114 a

†

Ethelbertus R. Cantii

540 e f

†

Ethelbrittus

540 c e

†

Ethelburga uxor S. Eduini R.

Ibid.

†

Etheldreda

Ibid.

†

Etheldredus M.

Ibid.

†

Ethelredus B. Merciorum

Ibid. 275 f

†

Etherius Ep. Bastitanus

254 e

†

Ethengota

540 c e

Eva com. Burgund.

106 c

Evagrius Ep. Antiochenus 716 Interpres Vitæ S. Antonii

477 479 484

Evaxia R. Gothor.

734 f

†

Evantius, vel Eventius Ep. Vien.

34 f 104 a d

Everardus Taciturnus

545 b

Everardus Fridach Præpos. Cappenberg.

125 e

†

Evermodus Ep. Raceburgen.

117 f

A

†

Evergisilii Reliq. Col.

711 e f

Evilmerodach R. Babylonis

277 e

Evodius Ab. Magnilocensis

355 e

Eucharius Ep. Trevir. 54 f 55 c 56 c 60 b f 61 b

565 e

Eucherius Ep. Aurelian.

301 f

Eucherius senior Ep. Lugd.

384 f 393 e

Euchratius Ep. Thenitanus

214 b

Eucrearus, sive Eucrarius, seu Euraculus Ep. Leod.

711 712 e

Eudocia uxor Hunerici R. Wandal.

680 a

Eudocia vidua Theodosii Junioris Imp. 677 e 678 d 679 680 a 681 e f

Eudoxia uxor Valentiniani III, Imp. 679 c 680 a

Eudoxius 4 sec.

666 e

Eudoxius Ep. Antioch.

71 b 72 b

Eugendus Ab. Jurensis

106 c

Eugenia V. M.

2 d 11 f

Eugenius II Papa 625 c d f 643 c 644 b 760

Eugenius III Papa

133 e

Eugenius IV Papa

622 e

†

Eugenius Episcopus

34 c

Eugenius III, Rex Scotiæ

97 e f

†

Eulalia V. M.

1 f

Eulalius Ep. Syracusanus

526 d

B

Elogius Ep. Edessenus

306 b

Eulogius Alexandrinus Mon. 4 sec.

510 511

†

Euphrasius Apost. Hispan.

214 d

†

Euphrasius Ep. Arvern.

214 d

†

Euphemiæ V. M. templum Cæsariæ Palæst. 612 b 613 b Monast. Veronæ

560 a

†

Euphronius Ep. Taron.

300 a d

Euphonymus Ep. Zamoræ

23 e

Eupsychius Ep. in Cappadocia

64 e

Euricus Rex Wisigoth. Hispan.

255 a

Euricus Wisigoth.

728 c 729 e 730 a b e

Eurulfus

651 f

Eusebius Ep. Cæsareensis

57 d 64 a 440 e

†

Eusebius Ep. Vercel.

66 f 68 b 70 c 73 b

Eusebius Presb. Gal.

709 b 711 c

Eusebius Diac. Lugduni 7 sec.

399

†

Eustachii M. templum Paris.

721

Eustachius Ep. Biturigun.

529 f

Eustachius Ab. in Abassia

526 c

Eustachius Ab. Majoris Monast.

563 d

Eustathius Ep. Orientis

64 c

Eustochium V. Messanæ

615 e

†

Eustochius Ep. Turon.

379 a b

Eustorgius Hierosol. 5 sec.

665 a

†

Eutychiani Hæretici in Palæst. 5 sec.

679 a

†

Eutychianus Papa

551 f 616 c

Eutychianus amicus S. Tranquillini

634 f

†

Evuntius Ep. Aureliæ

564

Exspurius Tribunus Maximiani Imp. Romæ

370 c 375 a

†

Exuperius Ep. Talosæ

558 b

Ezelinus Princeps Ital. 13 sec.

759

†

Eustorgius II, Ep. Mediol.

249 f

†

Eustratius Ep. Susetanus

214 a

†

Euthalia

3 e

Eutherius Ep. in Hispan. 6 sec.

254 e

Eutropius Ep. Andegaven.

329 e

Eutropius Tribunus, pater Joannis Calybitæ

312 a c 313 a e

Eutychius, sive Equitius, pater S. Mauri Ab.

321 b 322 d

†

Euthymius Ab. Palæst. 20 Jan.

258

†

Ezechias Rex Judæ

237 e

F

Fabianus Judex Antonini Imp.

214 f 215

Fabianus Judex Diocletiani

640 f 641 642 a 190

Fabius

- Fabius Claudius Gordianus Fulgentius* 254 b
Fabius Furius Fulgentius Placiades 253 f
Fabius pater S. Fabiani 616 d
Facaldus, Fooldus, aut Fealdus Ep. Lugdun. 358 d
† *Fæbadius Ep. Agennensis* 71 c 72 c
Falco Magister domus S. Antonii 525 e
Falco Mathion. Mag. Eleemosynariæ domus S. Antonii 520 c 525 b
Falco monte Canutus Ab. S. Antonii 526 c
† *Faustinus et Jovita MM.* 33 e
Fausti basilica Hippone 645 c
Faustus senator Augustoduni 3 sec. 441 b c
† *Faustus, Januarius, Martialis, MM.* 105 b
† *Faustus scriptor vitæ S. Mauri* 320 f 333 b
Fearnus Hibern. 344 f 349 a
Feighleni Reachtmhuir R. in Hibernia 345 b
Felicianus 3 sec. 617
† *Felicissimus M. Filius S. Claudii Commentariensis Mart.* 634 f 635 a 640
† *Felicissimi et Agapeti reliq. Arousiæ* 116 a
Felicitas Matrona Romæ sub Claudio II 583
† *Felix II Papa* 719 a
† *Felix IV, Papa 30 Jan. et* 249 f
† *Felix Ep. Abderitanus* 213 d
† *Felix Ep. Bituric.* 67 d 529 f
B † *Felix Ep. Nolanus* 213 e 220
† *Felix II, Ep. Trevir.* 54
Felix Presb. Vienn. Gal. 7 sec. 257 d
† *Felix et Adauctus MM.* 213 b
† *Felix Tinsanus* 213 e 222 a
† *Felix Tiptizcensis M.* 213 d 220 a
† *Felix Tubizacensis* 276 e
Felix Hisp. 7 sec. 24 c
† *Felix Ep. Comensis* 545 b 588 d 590 e
† *Felix Ep. Metis* 565 b
Felix Ab. Fulden. 8 sec. 601 a
† *Felix ord. Trinitariorum* 725 e
† *Felix M. Filius S. Claudii Commentar. M.* 634 f 635 a 640 a
† *Felix M. socius S. Peregrini* 577 e
† *Felix et Regula* 748 b
Feradach Avunculus S. Fursei 411 d
† *Ferdinandus III, R. Castellæ* 430 c
Ferdinandus Catholicus R. Hisp. 427 d
Ferdinandus I Bavarus 628 a
Ferdinandus Comes Flandriæ 428 b
Ferdinandus Guilielmus Ep. Osnaburg. 628 c
Ferdinandus Castrius Hisp. 430 d
Fergusius Regulus Gulwedix in Scot. 326 e
† *Fernandus Martini, postea Antonius de Padua dictus* 433 a
C † *Ferreoli M. eccles. Claromonte 351 f 358 c Monte Gaudii* 559 d e
† *Ferreolus Ep. Uccensis* 350 f 351 a
† *Ferreolus et Ferracius* 365 d e
Festacius satelles Gallieni 704 a
Feulfus mon. Malmesburi 11 sec. 612 e
Fiaha filius R. in Hibernia 345
† *Fidei V. M. translatio* 213 d
† *Fina V. soror S. Idæ* 347 d
† *Feriacus Ep.* 1 c
† *Firminus M. Ep. Ambianen. inventio 213 d 276 d translat.* 35 a
† *Flavia Domitilla V.* 578 f
Flavianus Pater S. Fabiani Papæ 616 b
Flavianus Ep. Antiochenus 299 b
Flavianus Iudex Diocletiani 284 f 285 286
Flodegarius Archid. Cenoman. 324 b 325 b
Flodegisus Gal. 6 sec. 329 c
Flodulfus Ep. in Gal. frater Ansgisi 350 f
Flogerus Ep. Sagensis 72 c
† *Florentia V. 4 seculo* 73 e
† *Florentina soror SS. Leandri, Isidori et Fulgentii* 253 a 261 f
Florentius Gal. 4 sec. 73 e D
Florianus Ab. Glannafolit. 332 e
† *Florianus Ep. Opiterginus* 395 b
† *Floriani M. Eccl.* 422 e
† *Floriani et 6 Fratrum reliquiæ Suessione* 600 e
Florentia Mater S. Neophyti 661 a b
† *Florentius Ep. Argentinæ* 565 c
Florus Palæst. 5 sec. 665 e
Florus mon. Gallus 6 sec. 328 a c d f 329 a b f 330 a b c d e 331 a e
† *Flori urbs* 359 a
Focaria Mater S. Epiphaniæ Ticin. 729 b
† *Foilanus* 400 b 405 c e 406 b 411 e 413 a
Folmarus Comes de Steinenburch 130 f
† *Forannanus Ep. Scotus* 749 c 450 b
† *Fortunatus Ep. Tudertinus* 623
Fortunatus Ep. Pictaven. 66
Fortunatus Auctor Vitæ S. Hilarii quis? 66 67 68
† *Fortunati reliq. Gemblaci* 580 a b
Francarius pater S. Hilarii 67 e
Franci unde dicti 462 e
Franciscus Belleforestus 426 f
† *Franciscus fundator ordinis Minor. 193 267 426 429 431 432 433. Conversio prima et 366 quibus annis 427 b obitus* ibid. c
† *Franciscus de Paula* 171 e E
Franciscus Dux Alenconius 523 c 524 b
Franciscus Deitrichstein Card. 628 e
Franciscus Squivellus Ep. Calaritan. 280
Franciscus I, R. Franc. 169 e 170 b e
Franco Gal. 12 sec. 519 f
Francus Dux Francorum 462 e
Fredebaldus Monachus Stradensis 10 sec. 468 a
Fredericus I, Barbarossa sive Ænobarbus Imp. 262 a 263 a 585 b e f 590 f
Fredericus Dux Sueviæ 121 f
Fredericus, vel Fridericus Comes de Arnesberg 119 a 121 c d 129 b 132 e 134 e 140 b
Fredericus Com. Pogiensis 259 b
Fredericus alter Pogiensis, advocatus Eccl. Ratisponensis 259 c
Fredericus Gal. 9 sec. 341
Fredericus Blanckrnheimus 11 Ep. Ultrajectinus 720 a e
Fredericus Ep. Salisburg. 627 c
Fregio, Frigio, aut Phrygio Presb. in Gall. 7 sec. 352 c e
Fridericus Rogge Præpos. Cappenberg. 125 e
† *Fridolinus vel Fridelinus Ab. 61 c d e 82 a f 83 a b f* 84 a
† *Fronto Ægypt. 4 sec.* 497 F
† *Frontonius Abb. Ægypt.* 473 e
Frotbandus Ab. Parisiis 78 d
Frotmundus Gal. 9 sec. 341 d
Fructuosus scriptor regulæ Monachorum Ep. Bracharensis 703 b
Fulbertus Ep. Cameracen. et Atrebaten. 772
Fulcharius Ep. Leodien. 96 c
Fulcoaldus Ep. Lugdunensis 357 d
† *Fulgentius Ep. Utricularius in Ital.* 251 d
Fusco Consiliarius Comitum Marsor. 344
† *Fuscianus M.* 56 f
Fundloga R. Mumiensis in Hibernia 409 d avus S. Fursei 410 d 411 d

G

- † *Gabriel Angelus* 93 c 281 d
Gabriel Talavera prior Guadalupæ in Hisp. 256 d
Gabrielius Ab. Palæst. 26 Jan. et 672 a 678 f 679 681 e 682 a f 684 b
† *Gaiianæ V. M. reliquiæ* 63 e
Gaiianus Ep. Medaborum 672 b d 674 e 681 e
Gaidulfus Ravenas in Gal. 335 e
Galeatius

A	<i>Galeatius Manfredius Dom. Vincentiæ</i>	759	<i>Gerelmus Gal. 9 sec.</i>	341 a f
	<i>Galerius Maximianus Imp.</i>	369 a b 372 c f	<i>Gerento de Castro novo Ab. S. Antonii</i>	526 e
	<i>Galerius Maximinus Imp.</i>	234 e	<i>Gerfridus mon. Glannafolii 9 sec.</i>	341 c
	<i>Galienus, Gallienus Imp. 48 c f 49 a d e 703 a b c</i>		<i>Germana soror S. Guiteriæ</i>	585 d
		704 a 707 b 714 f	† <i>Germanus Patriarcha Constantinop.</i>	228 a
	† <i>Gallicanus Consul Rom.</i>	719 a	† <i>Germanus Ep. Parisiensis</i>	67 a
	<i>Gallinia filia Vigofredi Lugdun.</i>	399 d	† <i>Geron Ep. Colonien.</i>	97 d
	† <i>Gallus Ep. Claromont.</i>	351 c 352 b	<i>Gerontius Ep. Bituric.</i>	110 c
	† <i>Gallus Ab.</i>	419 420 566	<i>Gerontius Ab. S. Euthymii</i>	665 f
	<i>Galterius Ab. Cisterc.</i>	615	<i>Gerontius Ab. monast. S. Melaniæ 677 f 678 b 679 f</i>	686 e
	<i>Galterus Ab. Mareoli</i>	769	<i>Gerramnus, sive Gerranus mon. Glannafolii</i>	335 f
	† <i>Gangulfus M. Burgund.</i>	360 e	† <i>Gertrudis Nivellensis V. obitus</i>	361
	<i>Garsias Ximenius R. Superarbis in Hisp.</i>	24	† <i>Gervasii et Protasii MM. reliquiæ Senonis</i>	96 e
	<i>Garsias Comes Cabræ</i>	20 b c	† <i>Gervasius M. 649 c f reliquiæ Cremonæ 586 a Basi-</i>	
	<i>Gasto Nob. Gal. auctor ord. S. Antonii 520 a 524 d e</i>		<i>lica Suessione</i>	649 c
		525	<i>Gervasius Riccobaldus Canonic. Raven. Scriptor</i>	2 c 10 b
	<i>Gaudiosus Ep. Turiasionensis</i>	23 c d	<i>Gesaleicus, vel Giselaicus R. Hisp.</i>	20 a 22 c
	<i>Gaufridus sive Godefridus, de Perona prior Claræval.</i>		† <i>Getulius, qui et Zoticus M.</i>	2 d
		276 a	<i>Ghisalbertus</i>	579 d
	<i>Gaufridus de Amoyo</i>	702 a	<i>Gigno nobilis Gallus</i>	514 e 516 c
B	<i>Gavidius Ep. Agennensis</i>	70 f 72 c	<i>Gilbertus Ep. Cenoman.</i>	541 c e
	<i>Gausbertus mon. Gal. 9 sec. 337 c 338 b e 339 b d e</i>		† <i>Gildardi reliquiæ Suessione</i>	600 e
	<i>Gaustenius, sive Gozlinus mon. 334 f 339 c e 340 c</i>		† <i>Gingulphi reliquiæ Aroasiæ</i>	114 b
	<i>Gauzlinus Ab. Glannafolii</i>	339 b c d e	† <i>Girardus Presb. Glannofolii</i>	341 f 342 a E
	<i>Gebhardus Præpositus Windbergensis</i>	258 c	<i>Girinus Ord. S. Antonii</i>	524 d 525 f
	<i>Gebhardus Argentoratensis 10 sec.</i>	627 f	<i>Girundus Ord. S. Antonii</i>	524 d 525 f
	† <i>Gedeon Ep. Vesontinus</i>	110 f	<i>Giselaicus, vel Gesaleicus R. Hisp.</i>	20 a
	<i>Geisa II, R. Hungar.</i>	262 f	<i>Giselbertus famulus B. Godefridi Cappenberg.</i>	132 b
	† <i>Gelasius I, Papa</i>	111 e	<i>Gisila soror Caroli Magni</i>	120 b
	<i>Gelasius II, Papa</i>	115 f	<i>Gistebertus Comes Suessorum 9 sec.</i>	651 e 652 c
	<i>Gelasius Præses Antonini Imp. 35 c 37 d 38 b c 42 f</i>		<i>Gistebertus Dux Burgund.</i>	95 d
		43	<i>Gistentheus Gal. 9 sec.</i>	651 a
	<i>Gelasius Judex Claudii II</i>	554, 582 b c d	<i>Giso Ep. Wellensis Angl.</i>	605 a
	<i>Gelgehe mater S. Fursæi 409 b e 410 a 411 d</i>		<i>Glycerius Imp.</i>	733 d 734 e
	<i>Gelswinta uxor Chilperici R. Franc.</i>	66 c	† <i>Gobana, seu Gobanus</i>	405 c 419 a
	<i>Geliza uxor Nemanix R. Serviæ</i>	262 b	† <i>Godefridus Ep. Ambian.</i>	115 b
	<i>Gelziardus prior S. Antonini 12 sec.</i>	520 b	<i>Godefridus de S. Bellino Ep. Pictaven.</i>	84 e f
	<i>S. Geminiani oppidum in Etruria</i>	426 e	<i>Godefridus Ab. Fossatensis</i>	334 f 339 f
	† <i>Genesis Ep. Claromont.</i>	355 b c	<i>Godefridus Hane Præp. Cappenberg.</i>	126 b
	<i>Genesis M. Arelati 355 c reliquiæ</i>	389	<i>Godefridus de Velmede Præpos. Cappenberg.</i>	125 f
C	† <i>Genesis Thierni in Arvernus Patronus</i>	355 c	<i>Godefridus de Perona, sive, Gaufridus Prior Claræ-</i>	
	† <i>Genesis Comes Arvernus</i>	355 c	<i>vallis</i>	276 a
	† <i>Gengulfus M.</i>	445 c	<i>Godefridus Petitus Pastor Huensis</i>	362 b
	<i>Genialis Ep. Mimate</i>	218 a	<i>Godefridus Bullonius S. Hierosol.</i>	260 a
	† <i>Geniti patris S. Genulphi, acta, obitus 446 c 447 c</i>		<i>Godefridus Com. de Cappenberg. pater B. Godefridi</i>	
		448 c 449 451 f 453 c f 456 b 458 c 459 461 b	<i>121 b 128 c 137 e 139 c 755 a</i>	
		465 f 466 b	<i>Godefridus Comes Namurci</i>	127 e 130 c
	† <i>Gennadius Patriarcha Const.</i>	312 f 724 c	† <i>Godehardus Ep. Hildeshem.</i>	742 b
	<i>Gensericus Rex Wandalorum</i>	254 680 a	† <i>Godeschalcus</i>	702 e F
	† <i>Genteannus M.</i>	56	<i>Godestis Ab. Angriæ in Westphal.</i>	754
	† <i>Georgius Ep. Vienn. Cal.</i>	257 b	<i>Godigiscus frater Theodorici Regis</i>	739 e
	† <i>Georgius M.</i>	20 d 86 a f 87 f 556 c	<i>Godinus, Gadinus, Gudinus, vel Godwinus Ep. Lug-</i>	
	<i>Georgius Præpos. Ivlenstad. ord. Præmonst.</i>	754	<i>dunen.</i>	356 b 357 b
	<i>Georgius Ep. Alexandrinus</i>	71 b	<i>Godo Ab. Arvern.</i>	745 d
	<i>Georgius Ab. Lauræ Novæ</i>	665 f 666 a	<i>Godo Presb. Gall. 10 sec.</i>	468 a
	<i>Georgius prior scholæ cantorum Romæ 8 sec.</i>	600	<i>Gomen Belga</i>	770
	† <i>Geraldus Gal.</i>	466 c	<i>Gonsalvus Hisp. 11 sec.</i>	20 b
	† <i>Geraldus Ab. Hibern.</i>	693 b 696 f 697 d	<i>Gonziacus Princeps Mantuæ</i>	590 f
	<i>Geraldus Comes Aureliæ</i>	106 f 111 d	<i>Gordianus avus S. Fulgentii Ruspensis</i>	254 c
	<i>Gerardus II, Ep. Camerac.</i>	114 d	<i>Gordianus Imp.</i>	617 d f
	<i>Gerardus prior Camaldulensis</i>	424 a	<i>Gordianus Presb. Romæ</i>	44 e 586 c 590 c
	<i>Gerardus Comes Aldenardæ</i>	749 e	† <i>Gostini Ab. reliquiæ Duaci</i>	577 f 759
	<i>Gerardus Comes Suessorum</i>	652	<i>Gotifredus francus Princeps Athenarum et Archaiæ</i>	262 d
	† <i>Gerasini Ab. Palæst. acta et obitus 662 f 663 a 665</i>		<i>Gramnolphus Gal. 7 sec.</i>	598 b
		678 680 681 c 683 b 684 b	<i>Gratianus Imp.</i>	68 f
	<i>Gerbergis Ab. monasterii Westph. 121 b 128 f 135 f</i>		<i>Gratianus IV, consul</i>	664 f 666 d
		141 e	† <i>Gregorius Magnus Papa</i>	101 c 256 d
	<i>Gerbergis de Hunenburch, avia B. Godefridi Cappenberg.</i>	120 f 121 b c 137 b 139 d	† <i>Gregorius I, Papa 462 d 623 652 Patronus dis-</i>	
	<i>Gerbergis soror B. Godefridi Cappenberg.</i>	755	<i>centium litteras 727 d f reliquiæ Suessione 648 ab</i>	
	<i>Gerbertus Papa Silvester II</i>	699 c	<i>652 e 659 660 Meloduni 721 palla cruentata in</i>	
	<i>Gerberga uxor Ludovici IV, Transmarini R. Franc.</i>	713 d	<i>Galliis</i>	464
	<i>Gerberga Abbatissa in Bavaria</i>	627 e	† <i>Gregorius</i>	

Gregorius VII, Papa	134 d	Gunthoaldus Bituric. 7 sec.	534 a D
Gregorius IX, Papa	260 b 261 d	† Guntramnus Rex Burgund.	462 d
Gregorius XI, Papa	523 a	Guntramnus filius Hugonis Com. Alsatiæ	571 a
Gregorius XIV, Papa	169 e 719 b	H	
† Gregorius Armenus Ep.	63 c e 754 b		
† Gregorius alius Ep. Armenus, Erem. in Bavaria	258 e 259 d 260 a	Hademarum nepos Domnali Ep. Cenoman.	327 f
Gregorius Ep. Mutinen.	10 d f	† Hadoindus Ep. Cemon. 20 Januar. et	773
† Gregorius Nazianzenus	34 f 477 577	† Haduigis V. religiosa	127 e
† Gregorius Ep. Nyssenus	234 d	Hadwigis uxor Adalberti Com. Windeberg.	239 b
† Gregorius Thaumaturgus Ep. Neocæs.	234	Haimericus Gal. 9 sec.	338 e
† Gregorius Ep. Turon.	67 a 462 d	Haimo Dux Pontivi Gal. 406 c d 407 413 a d 416 b c d	
Gregorius Ep. Rhinocurur.	526 d	Halewinus Ab. S. Michaelis in Lotharin.	751 a
Gregorius Cappadox Pseudoep. Alex. 4 sec. 474 f	478 f 503 c	Haraldus Angl. 11 sec.	604 c d
† Gregorii Spoletini reliq. Colonia	711 e f	Hardekknatus R. Angl. 11 sec.	604 c
Gregorius filius Joannis Consularis	472	Hardeknatus Vicedominus Cenoman. 324 b 325 b	327 f 328 a c e
Gregorius Presb. Ecclesiæ Cæsareæ scriptor 7 sec.	636	Harduinus seu Harduinus 9 sec.	658 a c
Grimoaldus major Domus Franc.	352 f	† Hariolphus Dux Ab. Elwangæ	420 b 438 c
Guaiferius Dux Aquitaniæ 9 sec.	463 e	Harduicus Ep. Ratisponen.	259 f
Guainaldus Dux Aquitaniæ 8 sec.	ibid. c	Hartlenus Præpos. Cappenberg.	125 d
Gualo Ep. Parisiensis	548 c	Hartmannus Ep. Cariæ	746 b
Gualterus, sive Walterus, Especus Anglus	30 a	Hastings Princeps Norman.	95 d f
Guanilo Gal. 9 sec.	341 d	Hathuidis uxor Hugonis Magni	713 d
Guari Rex insulæ prope Hiberniam	695 a	Hatto Ab. et Ep. Basileensis	746 f 747 d
Guarnerius Gal. 7 sec.	531 b	Helcelinus vel Hescelinus, latro	114 a
† Gudila V. 8 Janu. et 359 360 a b e 361 a d 362 d	614 e	Hechbertus discip. Bedæ	26 b E
Gudmundus 13 sec.	106 c	Hector Ep. Carthagin. Hisp.	253 d
Guerinus Comes Matiscon.	344 e	Helena uxor Stephani parricidæ R. Serviciæ	265 a
Guibaldus Ab. Cassinen.	267 f	† Helenus Ep. Heliopolis	752
Guido Candidus Ep. Mutinensis	84 a	Heliodorus Ep. Altinensis	67 f
† Guibertus fundator monast. Gemblac.	580 a	Heldebadus, Heldibaldus, Ildibaldus R. Gothor.	251 d
Guibertus Martinus Ab. Gemblaci scriptor	529	Helpidius Presb. Nolæ 220 b d e 221 b 222 c 224 d	
Guido Ep. Viennæ, Callistus II, Papa 519 an auctor vitæ S. Jacobi Tarentasiensis?	390	Hengistus Saxo R. Angl.	97 f
Guido Ep. Comensis	561 e	Henricus Episc. in Bavaria 12 sec.	258 c
Guido Ep. Portuensis	725 b	Henricus de Sathanaco Ab. Aureæ-vallis	167 a
Guido Scotus Abbas Arvern.	558 e f	Henricus Alferus Minister generalis ord. Minor.	266 b 268 c
Guido monach. Angl. 11 sec.	608 f	Henricus monachus Cisterc. in Suevia	34 f
Guido comes Suessionum	652 c	Henricus de Glatz ord. Minor. 14 sec.	266 a 274 e
Guidaltus Minister prov. S. Antonii ord. Minor. 265 f		Henricus I, Anceps Imp.	711 766
Guigo nobilis Gallus	514 c d 518 d 519 d	Henricus III, Imp. filius Conradi	376 f
Guilhelmus Erem. in Bavaria	259 b	Henricus IV, Imp.	126 a 139 c
† Guilielmus Dux Aq.	513 d 514 c	Henricus V, Imp. 117 a 120 a 128 c 132 e 133 f	
Guilielmus Ep. Aretii	424 a	Henricus II, R. Angliæ	79 a
Guilielmus V, Dux Baviaræ	628 b 763	Henricus Flander Imp. Orientis	262 d
Guilielmus capitis Stupei Dux Aquit. 11 sec. 514 c		Henricus Dux Baviaræ	126 a
Guilielmus Nothus Dux Normanniæ R. Angliæ 604	605 d e	Henricus Comes de Casfeld	127 b
Guilielmus Comes Herefordiæ 11 sec.	605 a	Henricus Comes de Aldenburg	121 c, 137 c 755
† Guilielmus Comes Gal.	513 d 514 c 515 f	Henricus Comes de Rietbecke vitricus B. Godefridi Cappenberg.	121 c 137 d 755
Guilielmus Comes Vien.	724 d 725 e	Henricus Dux Bojorum 10 sec.	627 c F
Guilielmus Carnutus	514 c 516 e f	Henricus Dux Brunsw. 15 sec.	628 d
Guilielmus de Milton	125 c	Henricus Brunonis Canon. Regul. 15 sec.	726 d
Guilielmus de Pernamio magister domus S. Antonii	525	Henricus Contractus ord. Cister.	577 b
Guilielmus Ab. S. Theodorici	1 e	Heraclides disc. S. Antonii	297 b 475
Guilielmus Dux Burgund.	106 e	Heraclius Imp.	462 e 513 c
Guilielmus Princeps Burgund.	79 f 80 e	Herconricus Gal. 9 sec.	341 d
Guilielmus Gauffredus Comes Pictaven. 78 e 79 f		† Herculanus II, Ep. Perusin. M.	251 d
Guilielmus de Saxonia ord. Minor. 14 sec.	205 f	Herebertus Losenga Ep. Norwicen.	351 e 359 c
Guillermus Ep. Bellovac.	419 e	Heremannus Ep. Sariburien.	605 a
Gulchelmus Ab. S. Albani	603 b	Herinsindus uxor Eilberti comitis	750 a
Gundebadus R. Burgund. Captivorum 6000 gratis dimittit	741 736	Herlwig Albatissa	747
Gundemarum R. Wisigoth. Hisp. 253 b 254 c 255 e	92 a f	Heribertus Comes S. Quintini	749 c
Gundicarus Gal. 5 sec.	542 a	† Hermagoras Discip. S. Marci	753
Gundricus Gal.	445 e 758	† Hermannus de Are, auctor Vitæ B. Godefridi Cappenberg.	117 e 125 c 127 f
† Gundulphus	611 c	† Hermannus Josephus Steinfeldten.	127 f
Gundulphus Ep. Roffensis	611 f	† Hermannus Ab. Scheidensis ord. Præm.	127 e
Gunildis filie Harald R. Angl.	519 e	Hermannus Arcensis Præpos. Cappenberg.	125 d
Guntardus Vicarius Vien. Gal.		Hermannus Ketteler Præpos. Cappenberg.	125 f
		Hermannus de Königsberg Præpos. Cappenberg.	125 e
		Hermannus Comes Cappenberg. 120 f 121 c 128 c	137 b 139 c
		Hermannus	

A	<i>Hermannus Lekhorst Decanus S. Martini Ultra-</i> <i>jecti</i>	720 c	<i>Hugo Matiscomensis Ep. Antissiodor.</i>	702 a	D
	<i>Hermannus Presb. ord. Minor.</i>	702	† <i>Hugo Ep. Rothomagi</i>	577 d	
	<i>Hermannus de Bever 15 sec.</i>	726 e 727 b	<i>Hugo de Castronovo Ab. S. Antonii</i>	526 c	
	<i>Hermias pater S. Felicis Nolani 225 c 226 e 227 a</i>		† <i>Hugo Ab. Cluniaci Gal.</i>	514 d	
†	<i>Herminigildus R. Hisp.</i>	255 a c	<i>Hugo pater Hugonis Capeti</i>	466 d 464 465 b	
	<i>Hermogenes Ep. Cæsareæ Cappad.</i>	64 b	<i>Hugo Capetus Rex Franciæ</i>	468 e 721 a	
	<i>Hertdewicus Comes Pogensis</i>	259 b	<i>Hugo Comes Alsatiæ</i>	570 f 572 e f 573 c	
	<i>Hermogenes Præses 2 aut 3 sec.</i>	440 443 444	<i>Hugo fil. Hugonis Com. Alsatiæ</i>	571 a	
†	<i>Heron Philosophus Conf.</i>	684 a c	<i>Hugo Lacijs Angl.</i>	693 a c	
	<i>Hesychius Presb. Hierosol. Scriptor Ecclesiast.</i> <i>672 c e alius Ab. Isychio Patriar. 672 e Hesychii</i> <i>M. Ecclesia Cæsareæ Cappad.</i>	64 d	<i>Huigo Desiderius Gal.</i>	519 a 520	
	<i>Herveus Gall. 9 sec.</i>	104 d 346 f	<i>Humbertus ex Brione Ab. S. Antonii</i>	526 c	
	<i>Heyleka reclusa Colon.</i>	213 a 276 a	<i>Hunfridus Bavarus 10 sec.</i>	627 b f	
	<i>Hierax monach. Ægypt. 4 sec.</i>	511 d	<i>Hunnericus R. Wandalar.</i>	680 a	
	<i>Hierax Ægyptius hæreticus, et Hieracitæ</i>	295 f	<i>Hunni Hannoniam vastant 10 sec. 376 d e Bavariam</i> <i>10 sec. 627 c Galliam</i>	462 b 467 c 570 c	
†	<i>Hieronis et 32 Martyrum soc. templum Melitenæ</i>	667 e 668 a	<i>Huntardus Ep. Valentin. Gal.</i>	519 a	
†	<i>Hieronymus scriptor Vitæ S. Pauli I</i>	198 e	† <i>Hyacinthus M.</i>	561 a	
	<i>Hieronymus Ascobanus Ord. Minor.</i>	269 e	<i>Hyacinthus Eunochus Ital. 2 sec.</i>	37 e f	
	<i>Hieronymus Montenianus Utinensis</i>	266 c 267 f	<i>Hylas pater S. Potiti</i>	36, 37, 38, 39	
†	<i>Hilarion Ab.</i>	472 e f 474 e 477 a 510 e 662 b	<i>Hylas Comes S. Hieronymi</i>	479 b	
†	<i>Hilarius Ep. Pictav. 13 Jan. et 90 c d 479 a 564 f</i> <i>eccl. Gal.</i>	519 a e	<i>Hypatius Ep. Heracleæ Perinthis</i>	69 c	
†	<i>Hilarius Ep. Arelat. Scriptor Vitæ S. Honorati</i> <i>Episcopi Arelat. 380 b 385 388 a c 389 d 393</i>		I		
†	<i>Hilarius Ep. Mimate in Gal.</i>	218 b	<i>Ibas Ep. Edessenus</i>	252 a	
†	<i>Hilarius Diac. M.</i>	213 d	<i>Icho Ab. Lutræ</i>	571 e	E
†	<i>Hiltebaldus Ep. Matiscon.</i>	108 d	† <i>Ida Conjux Egberti Com.</i>	119	
†	<i>Hiltebertus Ep. Cenoman.</i>	67 c	<i>Ida ex majoribus S. Ceolulphi</i>	363 a b	
	<i>Hiltebertus fil. Grimoaldi, Rex Austrasiæ</i>	352 f	† <i>Ignatii Ep. M. reliquiæ Aroasiæ</i>	116	
	<i>Hiltebrandus an Ep. Cenoman.?</i>	67 c	† <i>Ignatius Ep. Antioch.</i>	545 b	
	<i>Hiltebrandus, vel Hiltebrandus Ep. Sagiensis</i>	342 b e	† <i>Illidius Ep. Claromontan.</i>	350 c 352 b	
	<i>Hildegarda Ab.</i>	748	† <i>Illidius Ep. Arvernus</i>	558 c e 745 d	
†	<i>Hildegardis V.</i>	110 e 145 f	<i>Imeza neptis Caroli Magni</i>	120 a d 121 b 137 b 139 c	
	<i>Hildegardis uxor Hugonis Com. Alsatiæ</i>	572 e	<i>Ine R. Saxon. Occid.</i>	363 f	
	<i>Hildevicus R. Wandalarum</i>	322 c 680 a	<i>Ingelberga Ducissa Aquitan.</i>	108 e 109 b	
†	<i>Hildulphus Ep. Treviren.</i>	56 f 52 a	<i>Ingoaldus Abbas 9 sec. 645 c d e f 646 f 647 f 648 a</i>		
	<i>Hildwinus Ab. S. Dionysii 579 e f 625 c d 763 764</i> <i>S. Medardi Succione et Archicapellanus Ludo-</i> <i>vici Pii Imp.</i>	644 645 646 655 d 659 d	<i>Ingoberthus Comes 9 sec.</i>	646 d	
	<i>Hildevicus R. Wandalarum</i>	322 c	<i>Ingrannus, sive Inguelramus Ep. Cameracen. et</i> <i>Atrebaten.</i>	772	
	<i>Hildulphus Ep. Treviren.</i>	56 f 57 a	<i>Ingulphus Angl. scriptor</i>	604 c	
†	<i>Himericus Ep. Ameriæ Ital.</i>	575 a	† <i>Innocentius I Papa</i>	590 f	
†	<i>Hippolyti reliquiæ Aroasiæ</i>	116 a	<i>Innocentius II Papa</i>	259 e 260 d 579 a	
†	<i>Hippolyti M. cæmeterium Romæ</i>	719 b	<i>Innocentius III Papa</i>	519 f	
	<i>Hippolytus Estensis Cardinalis</i>	171 f	<i>Innocentius IV Papa</i>	108 c 264 c	
	<i>Hippolytus scriptor</i>	684 a e	<i>Innocentius VI Papa</i>	264 c	
C	† <i>Homo-bonus Conf. Cremonæ</i>	575 a 615 a	† <i>Innocentius Ep. Cenoman.</i>	328 b	
†	<i>Honorata-Ticin.</i>	733 c 735 b	<i>Innocentius Comes S. Hieronymi</i>	479 a c 480 f	
†	<i>Honorati corpus Perpiniani</i>	388 d	† <i>Iolenda V. M.</i>	758	
	<i>Honoratus Ep. Bituric.</i>	529 f 577 a	† <i>Irenæus Ep. Lugduni M.</i>	565 a 616 a	
	<i>Hoel R. Britan. Armoric.</i>	104 e	† <i>Irene</i>	701 f	
	<i>Honoratus Ep. Hispalen.</i>	253 c	† <i>Irene Constantinopoli</i>	615 b	
†	<i>Honoratus Ep. Tolosanus</i>	86 a b	† <i>Isaac interpretes S. Antonii</i>	476 a 483 a	
	<i>Honorius I Papa</i>	719 b	<i>Isaias Ab. Ægypt.</i>	292 b	
	<i>Honorius II Papa</i>	115 f	<i>Isdegerdes Rex Persarum</i>	669 b	
	<i>Honorius III Papa</i>	427 b 431 622	<i>Isfredus Ep. Raceburg.</i>	117 c	
	<i>Honorius Imp.</i>	590 f	† <i>Isidorus Ep. Hispalen. 253 a b 254 c 255 e 256 b f</i>		
†	<i>Hormisda Papa</i>	18 f	<i>Isidorus discip. S. Gregorii Papæ Ep. in Sicil.</i>	275 f	
	<i>Hosius Ep. Cordubensis</i>	64 e	† <i>Isidorus Pelusiotæ</i>	299 f	
	<i>Huaconaill gens Hibernica</i>	346 b 349 f 350 a	<i>Isidorus Origenista Ab. in Thebaide</i>	297 c	
†	<i>Hubertus Ep.</i>	96 c	<i>Isidorus de Isolanis Ord. Prædicat. Scriptor vita</i> <i>B. Veronicæ</i>	169 b e 170 d	
	<i>Hugo de Petra-ponte Ep. Leodien.</i>	166 c e	<i>Isidorus Presb. 15 Jan. et</i>	475 f	
†	<i>Hugo Ab. Cluniac.</i>	67 c	<i>Isis Dea Ægypt.</i>	500 b	
	<i>Hugo Præpos. Cappenberg.</i>	125 e	<i>Ismaelitæ 5 sec.</i>	670 a	
†	<i>Hugo monachus Augustodun. 105 c 106 a 107 a b</i> <i>108 b</i>		<i>Isychius Patr. Hierosol.</i>	672 e	
	<i>Hugo Magnus F. Roberti R. pater Hugonis Capeti</i>	83 c	† <i>Itisberga V. soror Caroli Magni</i>	120 b	
†	<i>Hugo Ep. Gratianop. Gall.</i>	514 d	<i>Iva Com. Burgund.</i>	106 c	
			J		
			<i>Jacobinus filius S. Guilielmi, Gal.</i>	513 d 514 b	
			<i>Jacobus Ep. civitatis Castellæ</i>	244 a	
			<i>Jacobus R. Siciliæ et Hierosolymit.</i>	526 c	
			<i>Jacobus discip. S. Jacobi Episc. Tarentas.</i>	391 e	
			191	Jacobus	

- † *Jacobus Desprat* *Hisp.* 14 sec. 725 b
 † *Jacobus Menelius* *Germ.* 16 sec. 600 f
 † *Jacobini Minoris Apost. reliquiæ Aroasiæ* 116 b
 † *Jacobus Ep. Nisibenus* 34 f
 † *Jacobus Ab. Cormericen. in Gal.* 336
 † *Jacobus de Camerino ord. minor.* 269 e
 † *Jacobus de Padua ord. Minor. M. in India* 270 f
 † *Januarius Ep. Benevent. Translatio* 95 a 213 d
 † *Januarius et Faustus MM.* 105 b
 † *Jasonis reliquiæ Genuæ* 761
 † *Joannes Baptista* 126 b. *Ecclesia Alexandriæ* 512 f
 515 a, *reliquiæ Aroasiæ* 116. *Ecclesia Constantinop.* 301 e, 302 e *sanguis Cappenbergæ* 126 b
 † *Joan. Baptistæ Monast. Pinnatense, sive Rupense in Hisp.* 24 c 81 b
 † *Joannes Evangelista* 441 a, *canus apparet* 586 f 590 d
 † *Joannes I Papa* 2 a
 † *Joannes II Papa* 2 a
 † *Joannes III Papa* 2 d
 † *Joannes IV Papa* 257 e 697 c
 † *Joannes V Papa* 257 c 322 c
 † *Joannes VI Papa* 1 e
 † *Joannes XII Papa* 217 d 742 a d
 † *Joannes XIII Papa* 217 d
 B † *Joannes XXII Papa* 267 a
 † *Joannes Chrysostomus* 235 e 293 d 299 e f 477 b
 † *Joannes Ep. Antiochenus* 302 c d
 † *Joannes I Ep. Hierosol.* 1 b
 † *Joannes II Ep. Hierosol.* 1 b
 † *Joannes III Ep. Hierosol.* 1 b
 † *Joannes Patr. Antiochen.* 672 b c 674 f
 † *Joannes Patr. Hierosol.* 665 e
 † *Joannes Petri Ep. Abogensis in Finlandia* 613
 † *Joannes de Villula Ep. Bathanien.* 605 c
 † *Joannes Ep. Cremensis* 519 d
 † *Joannes Bapt. Brivius Ep. Cremon.* 575 a
 † *Joannes a Mello Ep. Eboven.* 762
 † *Joannes Ep. Elboracensis* 436 e
 † *Joannes Andreas de Grimaldis Ep. Grassensis* 389 b
 † *Joannes du Bellay card. Ep. Paris.* 721 b
 † *Joannes Ep. Salernit.* 556 c
 † *Joannes Ep. Saracenorum* 672 b d 673 b 677 d
 † *Joannes Ep. Silvæ Candidæ* 646 d
 † *Joannes Vendevillius Ep. Tornacen.* 580
 † *Joannes Ep. Vienn.* 520 e
 † *Joannes Ep. 9 sec.* 646 d e 647 a e
 † *Joannes de Poleo Ab. S. Antonii* 526 a
 † *Joannes de Monte Corvino ord. Minor. Archiep. Cambalien. in Tartaria* 273 f
 C † *Joannes Ep. Dioclen. et Antibaren.* 263 d
 † *Joannes de Craticula Ep. Muclor.* 104 e 271 e
 † *Joannes Ep. Marsicanus* 252 c
 † *Joannes Ep. Palatien.* 263 d
 † *Joannes Angeloptes Ep. Ravennas* 9 e
 † *Joannes III Ep. Ravennas* 9 c
 † *Joannes Ep. Taroanen. 27 Jan. et* 115 b
 † *Joannes Agnus Ep. Traject.* 145 c
 † *Joannes Ab. Acoemeteorum* 301 d 302 d f
 † *Joannes Ab. Ægyptius 4 sec.* 753 e
 † *Joannes Ab. Archicantor Romanus in Anglia* 26 d 27 c 28 c d
 † *Joannes de Hoyo Ab. Floressiæ* 146 c f 167 a
 † *Joannes ab Eulc Præpos. Cappenberg.* 125 d
 † *Joannes Harman Præpos. Cappenberg.* 125 e
 † *Joannes Ketteler Præpos. Cappenberg.* 125 e
 † *Joannes Reinardus Schalde Præpos. Cappenberg.* 125 f
 † *Joannes de Corcondrayo Decanus Vesontinus* 313 b
 † *Joannes Capellanus Innocentii III, Legatus in Servia* 263 c
 † *Joannis et Pauli Eccl. Pictavis* 75 c
 † *Joannes M. in Lituania* 213 a
 † *Joannes de Deo* 313 e
 † *Joannes de Deis scriptor* 249 252
 † *Joannes Moschus scriptor* 258 b d D
 † *Joannes Tomcus Marnavitus scriptor Vitarum SS. Illyricorum* 261 262 e
 † *Joannes Presb. Nicomediensis, scriptor Vitæ S. Basilii Ep.* 53 e
 † *Joannes Presb. discip. S. Macarii Ægyptii* 294 c
 † *Joannes Antonius Borsanus Presb. Mediolani* 171 f
 † *Joannes mon. Augustodun.* 107 a
 † *Joannes de Fonteneto mon. S. Dionysii* 84 b
 † *Joannes Roquemont mon. S. Dionysii* 84 b
 † *Joannes Minorita Mediolani* 175 f
 † *Joannes Cantacuzenus Imp.* 264 b
 † *Joannes filius Regis Franc.* 84
 † *Joannes Dux militum Ital. 6 sec.* 250 e 251 d
 † *Joannes Picus Præses Parisiis scriptor* 289 b
 † *Joannes aurifaber sub Diocletiano* 281 f
 † *Joannes Bapt. Gabellus* 265 f
 † *Joannes Bartholomæus de Taliacoro* 260 e
 † *Joannes Briz Martinez Ab. Pinnaten. in Hisp. Scriptor* 21 b
 † *Joannes Franc. Fara Sardus scriptor* 279 c
 † *Joannes Gallus 6 sec.* 19 c
 † *Joannes Maria Arca Sardus scriptor* 279 c
 † *Joannes Moncelli Gal. 14 sec.* 84 c
 † *Joannes de Monte Scianensi Ital. 13 sec.* 279
 † *Joannes Turnafortis Abb. Lerin. 389 e Episc. Nicæensis* 390 e
 † *Joannes et Crispus Presb. Romæ* 371 a 372 d f 373 b 580 e
 † *Joannes Diaconus Legatus Papæ 10 sec.* 743 a
 † *Joannes Silentarius* 663 f 664 a 665 677 b 688 b
 † *Joannes III Comes Suession.* 548 e
 † *Joannes Bonas Comes Suession.* 548 f
 † *Joannes Branghlanator* 577 f
 † *Joannes Capistranus ord. Minor.* 762
 † *Joannes Cassianus* 624
 † *Joannes de Eme 15 sec.* 726 f
 † *Joannes de Haerlem 15 sec.* 720 f
 † *Joannes vel Jonathes Ital. 6 sec.* 561 a
 † *Joannes Jognetus Ab. S. Antonii* 526 e
 † *Joannes Langerius Prior Vallis-aureæ et Lerini* 389 c
 † *Joannes de Matta* 725 c
 † *Joannes Præfectus Romæ 5 sec.* 527 c
 † *Joannes Roberti Canonicus Conimbric. 13 sec* 431 e
 † *Joannes Tisserandus institutor Mulierum penitentium scriptor Vitæ SS. et MM. ord. Minor. in Maurit.* 433 c d
 † *Joannes Vasquez Conimbricensis* 434 b
 † *Joanniches Patriar. Serviæ* 264 c
 † *Joathan R. Judæ* 277 a
 † *Jobia filia saporis Persæ tempore Diocletiani* 370 f 371 a 375 c
 † *Jocelinus Comes, seu Baro Viennensis desert reliquias S. Antonii* 514 515 516 517 518
 † *Jocelinus de Torre magister domus S. Antonii* 525 c
 † *Joram R. Samariæ* 277 a c
 † *Jordanes ord. Prædic. in India 14 sec.* 269 e
 † *Joseph Abb. Ægypt.* 483 a 484 b
 † *Josephus sponsus Deiparæ, 200 bejus conjugium* 275 c 276 b
 † *Joviniani hæresis in Gallia* 355 b
 † *Jovinus Gal.* 65 a
 † *Jovita ei Faustinus MM.* 33 e
 † *Jovita M.* 366 e
 † *Judith uxor Ludovici Pii Imp.* 644 c 656 e
 † *Julia mater S. Mauri Ab.* 322 d
 † *Juliana V. Duaci* 577 e
 † *Juliana Mart. Eccl. Arelati* 758
 † *Juliana et Memmia* 373 c
 † *Julianus Ep. Toletanus* 255 a c
 † *Julianus civis Toletanus* 337 b
 † *Julianus Chabu, qui et Sabas* 436 b
 † *Juliani monast. Turonibus* 703 c e 728 a d
 † *Juliani M. Eccl. Merulæ in Gal.* 342 c
 † *Juliani*

A	† Juliani cella Cordubæ	105 e	† Laurentius Ep. Dublinien.	112 f 113 a	B				
	Julianus Apostata Imp.	90 b	Laurentius monachus Fundensis in Italia	396 f					
	Juliettæ M. reliq. Aroasiæ	116 a	Laurentius de Paulus Soc. Jesu	622 e					
	Julius I Papa	37 e 64 e 617 b	Laurus sive Laureanus Ep. Gaditanus	255 f					
	Julius II Papa	719 b	† Lautenus	110 f					
	Julon Eremit. Palæst. 5 sec.	678	† Leander Ep. Hispalen. 253 a b 254 d e 255 f	256 b f					
	Jupiter Æther 500 d Jupiter Catharus	708	Ledwardus Ep. Matiscon.	108 d					
	Justina sanctimonialis Mediolani	173 c d 198 d	Leguntius Bituric. 9 sec.	537 b					
	Justinianus Imp.	250 f 352 a 512, 513, 665	† Leo I Papa 9 f 10 c 120 b reliquiæ Petragorius	712 b					
	Justinianus II Rhinotmetus Imp.	357 c	† Leo II Papa	257 a					
	† Justinus Ep. Argentinæ	564 c	† Leo III Papa	646 e					
	Justinus Presb.	703 e	Leo XI Alexander Medicæus	719 b					
	Justinus senior Imp.	322 c	Leo Episc. Nolanus	228 e					
	Justinus, Dux Justiniani	251 b	Leo Ep. Ravennas	9 f					
	† Justus Presb. disc. S. Hilarii	67 a b d	Leo Isauricus Imp.	258 a 312 b					
	† Justus et Pastor MM.	703	Leo Lambertengus Ep. Com.	561 e					
	† Justus M. Amicus S. Tranquillini	634 f	Leo Magnus Imp. 663, 664, 665, 681, 684, 734	665 b 684 f					
	Jutta Ducessa Sueviæ	126 b	Leo nepos Leonis Magni Imp.	734 a b					
	Jutta uxor B. Godefridi Cappenberg. 121 d 127 d e	145 f	† Leobinus Ep. Carnote	599 a					
	Jutta reclusa	283 d	† Leocadia V. reliquiæ Suessione	600 e					
	† Juvenalis Ep. Calaritan.	283 d	† Leocadiæ Monast. in Hisp.	254					
	Juvenalis Patr. Hierosol. 664 f 665 a 671 f 672 c	678 d 679 c e f 681 c 682 b	† Leodegarius Ep. Augustodun. 462 e Monast. Sues- sione	116 e					
	K	Leofricus Comes Leicestriæ	604 c	E					
		Leonicus Ep. Mimate in Gal.	218 b						
		Karolus, Karolomannus vide in C.			Leontius Ep. Magister Albiani	753 e f			
		Kavilanus Ep. Arelat.	389 d		Leontius Ep. 4 sec.	71 b			
		Kelchraevanus pater S. Fechini	694 b c		† Leontius Presb. socius S. Hilarii	75 d			
		Kennfinladius pater S. Idæ	345 f		† Leontius M. Vicentiæ	64 e			
		Kenredus R. Mercior.	363 f 540 b 605 b		† Leontius Ep. Forojuliensis in Provincia	383 d			
		Kenredus R. Northumbriæ	363		Leontius Ep. Tripoli	687 a b			
		Kemulphus R. Mercior.	605 b		Leontius Ab. S. Euthymii	665 e 687 f 688 a			
		† Kileanus Ep. Herbipol. M.	137 a		† Leontius et Appollonius MM.	577 c			
		† Kinesburga R. Northumbr.	540 b		† Leontii M. Monast.	687 b			
		Kineswida	ibid. b		Leontius Præses Campaniæ sub Diocletiano 555, 556, 557				
		Kinestwitha uxor Pendæ R. Mercior.	381 b		Loontus discip. S. Genulphi 3 sec.	453 c 461 b			
		† Koniochus Ep. idem videtur qui S. Remachus Ep. Trajectensis	720 f		† Leopardinus Ab.	531 a			
			L		Leovigildus R. Wisigoth. in Hisp.	244 c d f	D		
					Lethewaldus proavus S. Ceolulphi	363 a			
					Lachanodracon Præses Asiæ sub Copronymo	29 e		Lerinensium monachorum præclara institutio	384
					Laconius vir illustris 5 sec.	739 c		Letalius Gal. 10 sec.	467 e
					Lætarius nobilis Gallus 9 sec.	467 c		† Leucius M. Tuderti Ital.	577 a
					Lagobertus Ab.	594 b		Leudocrannus nobilis Gal. 7 sec.	597 a
					Lambertus Quisnensis Ep. Atrebat. 114 d e f 115 b			Leutburgis concubini Pipini Regis	120 c
					Lambertus Deipensbroeck	125 e		Libera Dea, terra	500 d
Lambertus de Legia scriptor vitæ S. Agricii	55 a			† Libera V.	560 e f				
Lambertus mon. Majoris Monasterii 9 sec.	336 c			† Liberata, seu Wilgefertis	545 d				
Lambertus Ab. Cremonæ	580 c			Liberata sanctimonialis Mediolani	178 f 179 a b				
Lambertus Præpositus S. Mariæ Brugis 13 sec.	514 e			† Liberatoris monast. in Ital.	343 d				
Lambertus Presb. Gal. 10 sec.	720 d 722 a f			† Liberius Papa	64 e 70 c d 719 a				
Landalenus Ep. Vienn. Gal.	257 b			Liberius Diaconus	609 b 711 c				
† Landoaldus	530 e			† Libertinus Abb. Fundensis in Italia	396 397				
Landramnus Gal. 6 sec.	330 c d			Licenius Ep. Turon.	559 b e				
† Landricus seu Landericus Ep. Paris. 531 d 594 d				Licinianus Ep. Carthagin. Hisp.	253 d 256 f				
Landwardus Ep. Mendensis	742 f 743 a			Licinius Imp.	50 53 c 54 83 c e				
Lanfrancus Ep. Cantuar. 602 c 604 f 605 f 608 d e	611 a d			† Liebertus Ep. Cameracensis	373 d 377 a				
Langueth R. Scotiæ	102 b			† Liliola Ab. Arelati	11 e 12 a				
Langobardi qui et unde dicti	395 d			Liminius cognatus Claudii Imperatoris	550 a				
Laodicus Præfectus Romæ sub Dioc. 370 371 375				† Linguinus Arvernus	558 e				
† Largus 369 f 370 a 371 c 372 a 374 a f 375 c e		Linus Helvetius 6 sec.	326 b						
Lasræa mater S. Fechini	694 b	Lisana Hispan. 11 sec.	20 c						
Lasreanus ab. in Hibernia	349 c d	Livingus Ep. Eborac.	604 e						
Lauræ et cænobii differentia	662 680	Livinius Brechtus Minorita	622 e						
† Laurentius M. 457 c reliquiæ Constantinop. 724 c, Arousiæ 116 b Eccl. Mediolani 249 f Monast.	700 b c	Lonegisilus mon. Cenomanis 7 sec.	765						
† Laurentius Ep. Mediolan	736 f	Longenus Ab. Monast. S. Theoctisti	666 a 667 e						
			682 e 683 b						
		Lotharius Imp.	126 a 338 d 351 e						
		Lotharius III, Imp.	259 e 260 d						
		Lotharius I, R. Franc.	350 f						
		Lotharius Rex Franc.	772						
		Lotharius							

<i>Lotharius Ep. Trevir.</i>	626 d	† <i>Macarius Romanus</i>	476 D
<i>Lotharius Rex Italiæ Imp.</i>	463 465 a	<i>Macarius hæp.</i>	679 e
<i>Lotharius Rex Franc. 10 sec.</i>	514 b 515 b 721	† <i>Machutus Ep. Alethensis Gall.</i>	455 c e
<i>Lotharius Rex Alsatiæ</i>	571 c	† <i>Machutus, qui et Maclovius Ep.</i>	104 e
<i>Lothus avus S. Kentigerni</i>	67 f	† <i>Macnissus, sive Engus, Ep. Connerensis</i>	350 e
<i>Lucas Ab. Socius et Euthymii</i>	668	† <i>Macnissius Ab. Cluanensis in Hibern.</i>	350 d
† <i>Lucerius Diac. Antiochiæ</i>	275 c	† <i>Macrina V. soror S. Basilii</i>	234 d
† <i>Luchtigernus Ab. in Hibernia</i>	349 c d	<i>Massæus Barberinus Cardin. Urbanus VIII, Papa,</i>	622
<i>Lucia V. M. 382 Monast. Balneis</i>	423 f	<i>Magadon Senator in Arabia Occisus</i>	244 e 245 a 246 f
<i>Lucia de Bavio Sueca</i>	650 c	<i>Magi Persæ</i>	669 b
† <i>Lucia V. ord. S. Francisci</i>	752 a	† <i>Maglorii Monast. Paris.</i>	721 c
<i>Lucidus Ep. Ficoclen.</i>	615 c	<i>Maglocunus R. Britonum</i>	98 a
† <i>Lucifer Ep. Calarit.</i>	545 b 68 c 70 c 71 f	† <i>Magnus Ep. Anagninus</i>	278 b c e f 279 a
† <i>Lucina</i>	635 a 648 c d 646 f	† <i>Magnus Ep. Mediol.</i>	249 f
† <i>Lucina Matrona</i>	373 a 375 f 622 a 623 a	† <i>Magnus seu Magnoaldus Ab. 419 420 421 422 423</i>	
<i>Lucinia Gal. 6 sec.</i>	441 a c	<i>Magnus Sacerdos Gal. 9 sec.</i>	653 b
<i>Lucius III, Papa</i>	519 f	<i>Mahomad R. Cordubæ</i>	449 e
<i>Lucius Verus Imp.</i>	437 d	<i>Mainfredus Clericus Gal. 9 sec.</i>	703 f
<i>Lucius Aurelius Imp.</i>	577 c 578 d	<i>Mainardus II, Abbas Stradensis Gal. 9 sec.</i>	465 d
† <i>Ludgerus Ep. Monaster.</i>	119 a 139 b d f		466 a 467 c
<i>Ludolphus de Boenen Præpos. Cappenberg.</i>	125 e	† <i>Mainulphus Archidiacon.</i>	545 e
<i>Ludovica Albretta uxor Caroli Croyi</i>	85 d	† <i>Malardus Ep. Carnotensis 19 Januar. et</i>	594 c d
† <i>Ludovicus Ep. Tolosanus</i>	197 a		598
<i>Ludovicus a Lotharingia Ab. S. Dionysii</i>	84 f 85 a	† <i>Malchus M. Cæsareæ</i>	545 b
† <i>Ludovicus Arnestenius</i>	116 f 127 e	† <i>Malchus Monach. Ægypt.</i>	478 d 479 d E
B <i>Ludovicus Præpos. Cappenberg.</i>	125 d	† <i>Malchus Subd. Antiochen. 5 secul.</i>	308 d e
<i>Ludovicus Pius Imp. 95 a 336 b 337 b e f 338 a</i>		<i>Maldelbertus Ep. Bituric.</i>	109 b
<i>351 a d 463 c 465 a 625 f 626 a b 642 f 645 b</i>		<i>Malenus Gal. 12 sec.</i>	520 a
<i>650 f 656 e 657 c 751 a</i>		† <i>Mamas M. hippodromium Constantinop.</i>	313 c
<i>Ludovicus R. Germ. fil. Ludovici Pii 351 a 463 c</i>		† <i>Mamertini custodia Romæ</i>	370 b
<i>749 d e</i>		† <i>Mamertus Ep. Lingonensis</i>	438 c
<i>Ludovicus Balbus Rex Franc.</i>	466 c	<i>Manasses Ep. Cameracensis</i>	114 d
<i>Ludovicus IV, Bavarus Imp.</i>	267 c	<i>Manasses Dux Burgund.</i>	95 d e
<i>Ludovicus IV, Ultramarinus R. Franc. 468 e 514 b</i>		<i>Manes hæreticus</i>	671 a
<i>Ludovicus nepos Ludovici Transmarini Regis</i>	468 f	<i>Manegoldus Westphalus 12 sec.</i>	132 c
<i>Ludovicus V, Rex Franc.</i>	468 f	<i>Manichæi hæretici</i>	299 a
† <i>Ludovicus IX, R. Franc.</i>	197 a 419 772	<i>Manichæi in Ægypt. 4 sec. 499 in Palæstina 5 sec.</i>	677
<i>Ludovicus Rex fil. Arnulphi Imp.</i>	259 a	† <i>Manneus Ep. Bajocensis</i>	591 d 760 d
<i>Ludovicus Barlæmontius Ep. Camerac. 16 sec.</i>	378 f	† <i>Mansuetus Ep. Tullen.</i>	565 b
<i>Ludovicus de Langiaco Ab. S. Antonii</i>	526 e	<i>Maphæus Cassinus, Scriptor Miraculorum B. Ode-</i>	265 f
<i>Ludovicus de Vreta ord. Prædicat. Scriptor histo-</i>		<i>rici</i>	399 d
<i>riæ Æthiopicæ</i>	526 e	<i>Marcella uxor Vigofredi Lugduni</i>	579 f
† <i>Luglius et Luglianus MM.</i>	114 a	† <i>Marcelliani et Marci Acta et Martyrium</i>	620 b c, 633 a f 635 640 a 641
<i>Luitkardis uxor Herduvici Com. Pagensis</i>	258 c 259	† <i>Marcellinus Papa</i>	369 b 408 c
<i>Luitpertus R. Longobard.</i>	356 c	† <i>Marcellini Eccl. in Gallia</i>	519
<i>Luitprandus R. Longobardorum</i>	286 c	† <i>Marcellinus et Petrus MM. 436 f reliquiæ Selin-</i>	
† <i>Luitwinus Ep. Treviris</i>	565 c	<i>genstadii 579 b f SueSSIONE</i>	600 e
<i>Lullo Gal. 7 sec.</i>	539 c	<i>Marcella pedissequa S. Marthæ</i>	191 e 192 a F
<i>Luminosa Ticen.</i>	733 c 735 b	<i>Marcellus Ep. Sanicien.</i>	19 d
<i>Luniso Monachus</i>	579 c	† <i>Marcellus Ab. Acæmetorum 300 e f 301 312 d e f</i>	
C † <i>Lupianus Conf.</i>	80 b e		313 a
† <i>Lupicinus Ab. Jurensis</i>	106 c	† <i>Marcellus M.</i>	42 e
<i>Lupus Ferdinandus Dain Ep. Mauritanix ord. Mi-</i>		<i>Marcellus Presb. Nolanus scriptor Vitæ S. Felicis</i>	228 e
<i>norum</i>	426 f	<i>Presb.</i>	701 e
<i>Lupus Lerinensis 5 sec.</i>	393 c	<i>Marcellus Ep. Ancyranus</i>	436 e
<i>Lupus Cenoman. 7 sec.</i>	766	<i>Marcellus Sacerdos Comi 7 sec.</i>	561 b
† <i>Lusor puer</i>	110 e	<i>Marcellus Mar. in Gallia</i>	457
<i>Lysias Dux Diocletiani</i>	713 c	<i>Marchisinus de Baradon ord. Minor. scriptor mortis</i>	
<i>Lyubimirus Princeps Tarnovii</i>	262 a	<i>B. Oderici</i>	274 a
M			
† <i>Macarius Ep. Hierosol.</i>	64 a	† <i>Marcia rusticula Ab. Arelati</i>	11 e
† <i>Macarius Alexandrinus 2 Janu. et</i>	287 289 a 295 c	† <i>Marcia M. Mater SS. Marcelliani et Marci</i>	629 d
	297 b f		634 f 615 f
† <i>Macarius Discip. S. Antonii, vita, obitus</i>	287 288	† <i>Marcia, seu Marciana V. M.</i>	545 b
	476 477 510	<i>Marcianus Abb. Palæst. 5 sec.</i>	679 f 686 d
† <i>Macarii Eccl. Aberdoni</i>	276 e	† <i>Marcianus Cyri</i>	545 e
<i>Macarius Præfectus Urb. Rom.</i>	231 a	<i>Marcianus Imp. 663 e 664 b f 681 b 724 312 f 313 a</i>	
† <i>Macarii duo Ægyptii</i>	393 d	<i>Marcommanni in Gallia 9 sec.</i>	453 e
† <i>Macarius Ægyptius 15 Jan. quomodo fuerit Discip.</i>		† <i>Marcus M.</i>	519 f
<i>S. Antonii?</i>	393 d	† <i>Marcus Evang.</i>	200 e
† <i>Macarius conf. Antiochiæ</i>	439 c	<i>Marcus Presb. scriptor Vitæ S. Ephysim.</i>	279 c
<i>Macarius Mathematicus</i>	476 d	<i>Marcus</i>	

A	Marcus Paulus Venetus scriptor	269 d	Mauricius I Np. Trevir.	54 f D
	† Marci et Marcelliani Acta et Martyrium	629 b c	Mauricius II Ep. Trevir.	54 f
	633 a b e f 635 a c 640 a 641 f		Maurilius Ep. Andegavensis	362
	Marcus Anachor Palæst. 5 sec.	678 c	† Mauritius et Socii 745 b c reliquiæ 422 b in Hispania	725 a
	Marcus Aurelius Imp.	437 d	† Maurus et Papias 29 Januar. et 370 371 375 578	
	Marcus Antoninus Verus Imp.	577 c 578 d	Maurus Ep. Placent. in Italia	527 f
	Marcus Brixianus miles	523 b	Maurus pater S. Epiphaniï Ticini	729 b
	Marcus Maritus S. Lucinæ	369 b	Maxentius I, Ep. Pictaven.	64 f
†	Margaritæ V. M. reliquiæ Aroasiæ 116 binsulæ	385	Maxentius II, an Ep. Pictavensis?	64 f 65 a
†	Margarita R. Scotiæ	32 a 605 c	† Maxentius Ab. Pictav.	86 a d 92 d f 23 a b c
	Margarita Monialis Mediolani	198 d	Maxentius avus S. Maximi Ab.	91 b
†	MARIÆ Virg. Conjugium cum S. Josepho 275 c		† Maxentius inclusus	64 f
	lacrymæ Cappenbergæ 126 b. Pepli duplicis pars		Maxentius Imp.	50 f 368 369 a b 376
	in castro Cameleria 358 c. Hoyi 160 Fossati 317		† Maximianus, vel Maximus Ep. Nolan. 220 b d	224 c
	335 a in monte Jura 326 monast. Alaoni in Hisp.		Maximianus Imp. 56 e 555 584 621 629 639 713	
	24 c de atreo et de nemore 116 Bononiæ in Belg.		ex Africa venit Romam 369 f 374 deponit purpuram	375
†	Maria Magdalena 165 f 166 191 e f. Oratorium Aroasiæ 115 reliquiæ Meloduni	721	Maximianus Galerius	135 d
	Maria in Ægypt.	556 c e	Maximianus Hercules	7 d
†	Maria V. Alexandrina	577 a	Maximilianus I, Imp.	265 c 762
	Maria de Tibure 13 sec.	261 b	Maximilianus Dux Baviariæ	628 b
	Maria uxor Ferdinandi I	628 c	† Maximinus II, Ep. Treviren. 55 c 57 a b 62 63	
†	Mariani reliquiæ Suessione	600 e		64 e f 65 a 565 c E
†	Marianus Diac. et Diodorus Presb.	436	Maximinus Imp. 3 sec.	350 53 c
B	Marianus Florentinus historicus ord. Minor.	428 c	† Maximinus senior et junior mon. Miciaci	594 c
	Marinus M. Socius S. Euthymii	668	Maximinus pro Galerio Maximiano	874 e
	Marinus Sanatus Torsellinus scriptor	269 e	Maximini persecutio Alexandriæ	477 d
	Maris Persa	252 a	† Maximus, sive Maximianus, Ep. Nolan. 220 c e	
	Maris Ab. monast. S. Thoctiste 665 a 670 b 682 e		223 d 225 d 227 b c 276 b	
	Maromenus Imp. Persidis	582 f	Maximus Ep. 5 sec.	8
	Marcomirus pater Pharamundi R. Franc.	462 c	† Maximus Ep. Alexand.	545 e
	Maromon Palæst. 5 sec.	673 e 674 c	† Maximus Ab. Aureliæ	276 e
	Maroveus Ep. Pictavis	66 c	Maximus et Anastasius MM.	702 e
	Marquardus Bavarus 11 sec.	627 c	Maximus Lerinens. 5 sec.	393 e f
	Marquardus Ab. Prumiæ	760	Maximus Presb. Romæ ob fidem captivus 3 sec.	617 e
	Marsus Cenoman. 7 sec.	766 f	Maximus satelles Gallieni	704 a
†	Martialis Apost. Lemovicum 80 c 86 b 462 a 564 f		Maximus Tyrannus sub Theodosio	298 f
†	Martialis et Faustus MM.	105 b	† Medanus, sive Meldanus, aut Milidanus, Hibern.	403 404 408 417 c
†	Martina V. M. 1 Januar.	547 c	† Medardus Ep. Noviom. 408 c 565 b 625 a d 626 a	
	Martinianus Præpositus Militum Ægypt.	495	648 c 652 e 659 660, reliquiæ Suessione 600 e	
†	Martha V.	191 f 197 e	monast.	579 f 580 b
†	Martinus Ep. Turon. 68 d 74 a c 76 c d 79 d 90 a e		Medo Ab. Floriaci	599 f
	455 559 564 d Eccl. Glannafolii 329 a b c e		† Meinwercus Ep. Paderborn.	754 e
	331 f 332 a b 339 e, in Hisp. 22 c 23 c altare in		Melania senior	297 f 701
	Hisp. 24 a, Neapoli 36 d in Hisp. 24 c in Insula-		Melane seu Melania Junior 677 f 678 b monast.	
	Barbara 355 e Bituricæ 536 e reliquiæ Romæ 520			686 e F
	Martinus Masius Ab. Epternaci	762	Melantius Ep. Rotomagi	365 c
†	Martinus Ab. Vertanensis	89 d e f 457	Meletiani hæc. in Ægypt. 4 sec.	503 f 504 a
	Martinus Alphonsus Telluis Lusit. 13 sec.	431 e	Meletius Ep. Antiochenus	299 b
C	Martinus Ep. in Gallæcia forte Dumienis	126	Meliorantius Canonicus Utinensis, Scriptor Miraculorum B. Odorici	265 f
	Martinus Dux Justiniani	251 b	Melita Ab. S. Sabæ	665 e
†	Martius Ab. in Campaniâ	90 b	† Memmia	373 c
†	Martyres IV Tyri	702 d	† Memmius Ep. Catalauni	702 e
†	Martyres CLX sub Claudio via Salaria 580 e f Martyrum acta conscribuntur a Notariis, conquiruntur a Subdiaconis	617	Memorius Ep. Beneventanus	212 e
	Martyrius Patr. Hierosol. 673 a c 665 c 681 b c		† Mengoldus Dux M. in Belg.	145 c
	648 c e f monast.	686 a c	Mennas Patr. CP.	252 b c d
†	Martyrius Socius S. Rubentii 17 Januar. et	682	† Mennæ M. Eccl. Constant. 301 c 309 b monast.	
†	Maternus Ep. Trevir. 54 f 56 c e 57 e 145 b 161 a			679 f
	565 c 753 reliquiæ Ebespergæ	626 f	† Meresinæ reliquiæ Suessione	600 e
	Mathildis uxor Wilhelmi I, R. Angl.	114 c	Merevinus puer	540 b f 541 a
†	Matthæus Apost	104 e	† Merolelanus Scotus	78 b c
	Matthæus Paulus Venetus	269 d	Merofleta V. in Gallia	365 e
†	Matthiæ Apost. reliquiæ Trevir. 56 a c 60 b 61 a		Merovingus Rex Franc. 462 c Merovingiorum stirps	462 d e
	Matthias Corvinus R. Hungar.	452 a	Merwaldus R. Mercior. Occid.	540 b e f
†	Matronæ Montanæ Eccelsia	703 f	Messalina uxor Claudii I, Imp.	547 f
†	Maturus M. Gal.	577 e	† Meynardus Ep. Rigensis	479 b e
	Maugina filia Daimeni Hiberna	212 f	† Michael archangelus 93 b 281 d 324 f 592 593	
†	Maura et Brigida MM. in Bellovacis	300 a	eccl. miraculis celebris 592 593 in Hispan. 23	
†	Mauri Ab. corpus in Hisp.	275 e 333 d	Clarom. 358 359 monast. in Lotharingia 750 e	
†	Mauri reliquiæ Suessione	600 e	192 Michael	
†	Mauricius M. 458 d 56 f Translatio 276 d ecclesia Agauni 325 f Claromonte 351 f 357 c 358 b			

- Michael Carsenas Minist. General. ord. Minor.* 267 a c f
Michael Florentinus 702 b
Michael Laccheus scriptor Vitæ S. Catelli 760
Michael de Montesca M. Cister. 344 f
Michael a Venetiis Minorita 268 b
Michaelina fundatrix monast. Arimini 173 198 d
Michaelina Sanctimonialis Mediolani 198 a
† *Michaelina Pisaurensis* 577 e
† *Milburga V. Angl.* 340 b e 341 a
† *Mildreda V. Angl.* ibid.
Miramomolini RR. Mauriti. 426 f 480 f 431
† *Mizael* 578 f 579 a
† *Mochaemoch, sive Pulcherius Hibern.* 347 a
Moderatus ab. Theclatensis 357 a
† *Modericus seu Mondericus, Ep. Arisitensis in Gallia* 350
† *Mochua Ballensis 1 Jan. et* 693 b
† *Mochua Benchorensis* 693 f
† *Modestinus Ep.* 577 c
Modwena in Anglia 603 a
† *Monica* 116 a 196 f
Montanus Ep. 6 sec. 196
† *Monegundis viduæ eccl. Chimaci* 548 e
Morcarus Comes Angl. 11 sec. 604 d
B *Motois, Mathois, Mathues, abbas Raithu* 248 f
† *Moyse Propheta* 240 c 247
† *Moyse Presb. Romæ* 617 e
Mummolenus Dux Franc. 6 sec. 397 f
Mundilus Mediolanum occupat 250 d 251 a
Murzaphlus Princeps in Græcia 13 sec. 262 b
Muscianus Vicarius Claudii II 583 a b
Mychdonius Hispan. 2 sec. 704 e
Myrocles Ep. Ticin. 729 b
- N
- Nabuchodonosor R. Babylonis* 277
Nantelmus de Monte-lucido Gal. 121 519 d e
Nantherus Ab. S. Michael Lotharin. 751 a
Nantolinus Sofredus magister domus S. Antonii 525 e
† *Narcissus Ep. Gerundensis* 420 d 421 d
Narses Dux Justiniani 251 b 252 d e
Nasarac idolum 94 b
Nasidarbus Ep. Astigitanus 253 c
Naso Belg. 7 sec. 560 d
Natalis Ep. Dulcinen. 263 d
Nathineus Presb. Hibern. 694 c
Natolenus mon. Magnilocensis 355 b
C † *Nazarii eccl. Gal.* 559 d
Necta mater S. Idæ 345 f
Nemianus R. Servia 262 a b 263 a d
Nepos Imp. 728 c 733 e 734 e
† *Nepotianus Ep. Arvern.* 558 d
Neptunus mare 500 d
† *Nereus M.* 578 f
Nero Imp. 40 c f
Nesa, sive Nessa, soror S. Idæ 347 d
Nestorius Præfectus Alexandria 4 sec. 502 f 503 c
Nestorius hæc. 674 e f 677 e f 679 e 692 b
Nicetius Ep. Trevir. 57 a b 59 f 63 a 565 c
† *Nicetius Ep. Lugdun.* 577 c
Nicænum concilium 679 e
† *Nicolaus Ep. Myrensis 59 f 79 e 770 760 Eccl. Bari in Ital.* 256 b
† *Nicolaus Studita* 301 e
Nicolaus de Monacho Presb. Ital. 13 sec. 260 e f
Nicolaus Blasii Ital. 13 sec. 261 b
Nicolaus Ray de Sorbo Ital. 261
Nicolaus Rievallen. poeta 30 e
Nicolaus Sfondratus dein Gregorius XIV 169 c
Nicolaus Paulus Venetus 269
Nicolaus II Papa 605
- O
- Nicolaus Prior Wigorn. 11 sec.* 609 b D
Nicolaus alumnus S. Walstani 612 f
Nicolaus Bezanconius 626 659
† *Nicomedes M.* 719 b
Nicostratus Diaconus Romæ ob fidem incarceratus 3 sec. 617
Nicostrati Primiscrinii sub. Diocl. conversio et martyrium 632 e f 633 e f 634 b d e 640 a f
Nilada uxor Widikindi Junioris 120 e
† *Nilus mon. Scriptor Vitæ SS. PP. MM. in Sina* 235 241 248 249
Nilus Ep. Orthasiæ 687 b
Nilus Proconsul Alexandr. pater S. Pansophii 278 a
Nirostavus Magnus Comes Tarnovii 262 a
Nisteron Abb. in Ægypto 476 d
Nitrienses anachor. Ægypt. 663 a
Nodobertus Ep. Clavomont. 354 f 357 b
† *Norbertus fund. ord. Præmonstrat. 117 b 121 e f 122 a e 129 138 b 139 c 140 141 260 d 755*
Normanni Gallias vastant 93 a invadunt 455 a 466
Novatus hæc. 617 Novatiani in Gallia 355 b
† *Nunilonis reliquiæ* 24 d
- E
- Octavius, Joannes XII* 742 b 743 b
Oda uxor Wifredi Com. Bituric. 9 sec. 463 e 464 f
Oderisius Archipresb. Ital. 13 sec. 261 a b
Odilo Ab. Cluniac. et 1 Jan. 343
Odo ab. Cluniac. 105 c 107 a d e 108 a 109 b f 110 a f 111 b f
Odo Ep. Baioc. et Com. Cantuar. 605 e
† *Odo Ep. Cantuarien.* 611 f
Odo I Ab. S. Michael Lotharin. 751 a
Odo II Ab. S. Michael Lotharin. ibid
Odo Dux Aquitan. Rex Gal. 460 c
Odo Ab. Glannasfolii, scriptor Transl. reliq. S. Mauri 333 b 334 e
Odo Hamensis 115 b
Odoacer R. Longobard. 10 e
Odoacer R. Ital. 728 e Ticinum evertit 735
Odorisius Comes Ital. 10 sec. 368 378 a b
† *Odolphus Canonicus Belga* 126 e
Odwinus Ep. Hildeshem. 741 d f 742 a b d e 743 a e 744 b
Oetbertus Wilde 15 sec. 726 d
Offa Rex Merciorum 605 b
Officia soror Caroli Magni 120 b
Oga ex Majoribus S. Ceolulphi 363 a F
Olaus Tunassa Ep. Abogensis in Finlandia 613 c
Olybrius Imp. 733 d 734 e
Olybrius Patricius 5 sec. 679 c 680 a
Olympius Ep. Scythopolit. 682 f
† *Olympias Vidua Constantinop.* 2 d 7 f 299 f
† *Onesimi reliquiæ Suessione* 600 e
† *Onuphrius Erem. Ægypt.* 474 a
Optatus Præfectus CP. 6 sec. 8 d f
† *Optavius M. e legione Thebæa* 616 d
Or Ægyptius 393 d
Oracha uxor Alphonsi II, R. Lusitaniæ 429 f 432 b
Orestes Patricius 5 sec. 734 f 735 a c
Origenes 627 a. Orogenistæ Romæ et in Palæstina 677 a 692 b
Orthanes Ep. filius S. Gregorii Armeni 63 c
Osredus R. Northumbriæ 275 f 363 b
Osricus R. Northumbriæ 363 b
Orus R. Indiæ 270 a
Osinus R. Armeniæ 269 d
Osherus Regulus Wicciorum 605 b
Ostava R. Cantii 540 c
† *Osmundus Ep. Salisburien.* 606
Ostoldus Ep. Landuni 652 d 653 a
† *Oswaldus Ep. Wigorn. et Eborac.* 608 b d e 609
† *Oswaldus*

† Oswaldus Ep. Angl.	616 d	Patroclus Ep. Arelat.	701 d
† Oswaldi R. Northumbriæ reliquiæ 364 a Caput Ep- ternaci	761	† Paulina V. M.	11 f
† Oswinus R. Mart.	425 f	† Paulinus Ep. Ngulanus scriptor 19 20 21 228 b d e	
† Oswinus R. Northumbriæ	363 a	† Paulinus Ep. Trevir. 57 a b 62 a b e 68 b c 70 b	
Oswius R. Northumbriæ	26 b 363 a		72 a 563 c
Osyris Deus Ægypt.	500 b	Paulinus Presb.	725 c
Orgerius Nobilis Gal.	342 c	† Paulus Apost. Capelli Viennæ Gal. 257 Monast.	126
Othbertus mon. Glannafolii	339 f	Paulus Æmilius Ifondratus Card.	169 c 719 b
† Otilia V.	105 b	Paulus I, Papa	600 c
Otreius Ep. Melitinæ	663 e 664 c f 666 f	Paulus V, Papa	719 c
Otto Ep. Monasterien.	117 a 124 c	† Paulus Ep. Leonensis	455 c e
Otto I, Imp.	59 64 e 217 c d e	† Paulus Ep. Narbonæ	458 a
Otto Magnus Imp. 460 d 573 711 d e f 712 a c 719	721 741 e 742	Paulus Ab. Monast. Martyrii	686 a
Otto Comes Hoyensis	138 a	Paulus de Monte Magnao Ab. in Italia	700 f
Otto Comes de Oldenburg	221 c 137 c	† Paulus simplex discip. S. Antonii	475 e 512 f
Otto Comes de Cappenberg. patruus B. Godefridi	221 b	exercitatio apud S. Antonium	511 512
Otto I, Præpositus Cappenberg. auctor Vitæ B. Go- defridi	117 c 125 b	Paulus Cilix	688
Otto III, Præpos. Cappenberg.	125 d	Paulus Pater S. Euthymii	663 c 666 c d
† Otto de Cappenberg. frater B. Godefridi, Præpos. Wariarensis, inde Cappenberg. 121 c 123 e 124 a	126 c d f 127 e 132 b 136 c d 137 d 138 c	Paulus de Angelis Ab. sub Paulo V	246 d
	141 f 754	Paulus spinosa scriptor	253 c
Otto nepos B. Godefridi Cappenberg.	754 b	Paulus miles in Ital. 6 sec. 250 Dux militum	251 a b c
Otto Hisp. 7 sec.	24 c	Peada R. Merciorum	540 b
Otto Comes Palatinus	585 f	Pegasus Ep. Petracor.	558 b
Otulphus Mon. S. Dionysii	342 f	Pegasus Ep. Artigitanus	253 c 255 d f E
		Pelagius Papa	552 d
		Pelagius II, Papa	591 e
		† Pelagii reliquiæ Suessione	600 c
		Pelagius Præfectus Prætorio	735 c
		Pelusianus discip. S. Antonii	476 a
		Peregrini Fratres in Ægypt. qui	485 c
		† Peregrinus M.	577 e
		† Perpetuus Ep. Turon.	559 a b
		† Petrus Apost. 258 d b e 260 c d ad vincula 624	
		baculus Colonix 711 f 712 c Trevir. 60 b sepul- chrum 356 d Eccles. Cenoman. 327 e 330 b Cla- romonte 352 a 357 e Clusii 361 d Fossuti 335 a	
		Glannafolii 329 e Pictavis 78 c Monte Majori	
		518 f 520 c in ditione Nivernensi 465 d 466 e	
		excubiarum Priorat. Carthus.	520 c
		† Petrus et Paulus Apostoli 197 d e eccl. Constan- tinop. 251 Monast. in Angl. 26 a 28 e 29 b	
		† Petrus Ep. Alexandrinus M.	218 f 297 c
		† Petrus Chrysologus	9 e 10 d
		Petrus Ep. Dioclen. et Antibaren.	264 c
		Petrus Ep. Drivasten.	263 d
		Petrus Augustinus Ep. Jaccensis	24 e
		† Petrus Junior Ep. Ravennas	11 d
		Petrus Ep. Scutaren.	263 d
		Petrus Ab. Ægypt.	290 f
		Petrus Leodien. Ab. Aureæ Vallis.	167 c
		Petrus Ab. Mareolensis	752
		Petrus Verinandus Prior nobiliaci	144 e
		Petrus Presb. Alexandr.	299 a b
		Petrus Diaconus scriptor	344 e
		Petrus Bidauldus Mon. S. Dionysii	846
		Petrus M. ord. Prædic.	200 e 775
		Petrus Actarez D. Borix 12 sec.	24 e
		Petrus Corbarius ord. Minor. Pseudopapa	267 a c
		Petrus Gal. 6 sec.	19 c
		† Petrus Ep. Alexandr.	474 e 477 b d 495
		† Petrus Martyr Beneventi in Italia	373 c
		† Petrus socius Marcellini M.	579 b f
		† Petrus Dameani	697 b c
		Petrus Presb. Cardinal. 11 sec.	504 e
		Petrus Patr. Hierosol.	665 e
		Petrus Ep. Cestrensis	602 c
		Petrus Ep. Saracenor. 5 sec. 670 a b 671 d f 674 f	
			677 d
		Petrus de Area Ab. S. Antonii	526 a
		Petrus Lobetus Ab. S. Antonii	ibid.
		Petrus Abbas Romæ 6 sec.	528 f
		Petrus mon. Cluniac.	548 e
		Petrus	

- Petrus* ord. Vallis Umbrosæ 700 c
Petrus Infans Lusit. fil. Sancii I 428 a 430 b d
Petrus Ferdinandus de Castro Hispan. 13 sec. 430
 431 e
Petrus R. fil. Terebonis Ducis Saracenor. 5 sec. 676
Petrus Gournitis Erem. in Palæst. 5 sec. 678 c
Petrus Nunii Canonicus Conimbric. 13 sec. 432 f
Petrus Rhætus 748 d
Petrus Rosarius Hispanus 13 sec. 431 e
Petrus Sofredus Magister domus S. Antonii 525 e
Petrus Sofreyus Gal. 12 sec. 519 e
Petrus Stephani Mangarado Hisp. 13 sec. 428 b
Petrus de Senis ord. Minor. M. in India 270 f
Petrus Marsicanus Minorita 261 d
 † *Petrus* Eremita, Dux belli sacri 153 e
 † *Petri* Exorcistæ M. dens 84 e
Petrus Altissiodorensis Imp. 262 d
Petrus I. R. Aragon. 20 a f 559
Pharaildis 4 Janu. et 360 a d
Pharamundus I, Rex Franc. 462 c
Phidus Ep. Doron. 675 e 681 c 684 b c d 685 abc d
 686 a b c
Phidus Ep. Joppes 675 e
 † *Philibertus* Ab. Gemmetici 301 b
 † *Philippus* et *Jacobus* Apostoli 196 b d
 B *Philippus* Gaudefridi mon. S. Dionysii 84 b
Philippus frater Henrici VI, electus Imp. 114 d
Philippus Imperator 456 a 457 b
Philippi Imperatores baptizantur 617, annum Urbis
 1000 celebrant 618. Virtutes eorum Christianæ
 619 cædes 620
Philippus II, R. Hisp. 24 d
Philogonus Ep. Orientis 64 e
Philtanus pater S. Fursei 409 410 a c d 411 d
 † *Phocæ* M. reliquiæ Romæ 368 c
Pientius Ep. Pictav. 66 c
Pincius senator Romæ 222 f
Pior discip. S. Antonii 297
 † *Pipinus* Landensis Dux, pater S. Gertrudis 360
 361 429 462
Pipinus Crassus sive Herstattus 350 351 353 720 f
 721 a 745 a. Vetulus seu Brevis dictus 462 463
Pipinus Rex Francorum 420 b c 422 463 599 e f
 600 b d Pius dictus 462
Pipinus R. Aquitanix 334 337 338 a f 463 465
Pipinus fil. Pipini II, Regis Aquitan. 463 e
 † *Pirininius* 746 c 747 c d
Pistus Ep. Græcus 64 e
Pius II Papa 617 c
 C *Placidia* uxor Genserici R. Wand. 680 a
Placidus mon. 323 e 343 f 344 a
Plotinus Philosophus 620 b
 † *Pœmen* sive Pastor Ab. 287 f 292 a 475 e
Polencius satelles Gallieni 704 a
 † *Polycarpus* Presb. baptizat varios a S. Sebastiano
 conversos dein Martyres 634 b f 635 a b 636 f
 637 a b 639
 † *Polychronius* M. 615 b
 † *Polyeucte* M. templum Melitinæ 666 c 667 e
Pompeianus pater Evagrii Ep. Antioch. 478 f
Pompeianus mon. Cassini 323 b
 † *Pontianus* Papa 616 c
 † *Pontianus* Presb. Spoleti M. reliquiæ Ultrajecti
 719 e f 720 b 721 b
 † *Ponticus* M. Gal. 577 e
 † *Pontius* nobilis Rom. M. 456 a 618 a monast. Nicææ
 389 e
Pontius Aleracus Ab. S. Antonii 526
Pontius Rufus Magister domus S. Antonii 525
Pontius Rufus Gal. 12 sec. 519 e
Pontius Ep. Atrebaten. 772
Porphyrus Ep. Antiochenus 308 d 309 a
Posthumianus Ital. 5 sec. 232 d
 † *Posthumius*, sive *Pasthumius* Ab. 287 288
Posthumius Abb. Ægypt. 475 e D
 † *Potamiana* M. 297 e
Potitianus socius S. Augustini 477 a 479 c 481 b
Potitus M. 13 Jan. et 286 e 287 a
Prædestinatorum hæresis 5 sec. 392 b
 † *Præjectus* Ep. Arvernus 744 f 745 a d
Primicerius notariorum 617 e
Primicerius Romæ quis? 632 e
Primus Ep. Cabilunensis 256 c d
Primus mon. Glannafolii 332 a
 † *Priscus* in Campania 219 f
 † *Prisca* V. 18 Januar. et 574 f
 † *Prisca*, seu *Priscilla* uxor Aquilæ 548 a b 551 f
Priscilla Junior vidua Romæ an extiterit? 365
Priscillæ cæmeterium 620 f
 † *Priscus* M. Cæsareæ 545 b
Priscus Vibius Consul Romæ 1 sec. 549 d
 † *Privatus* Ep. Gabalitanus Gall. 298 a
 † *Privati* M. reliq. Colonia 711 e f 712 c
Privatus hæreticus 3 sec. 617 d
 † *Probi* reliquiæ in Palæstina 686 c
Probianus, seu *Probatianus* Ep. Bituric. 529
Probianus Ep. Bituric. 67 d 75 f 76 a
 † *Probus* Ep. Reatinus 276 c
Probus mon. Cassini 324 e
Probus Tribunus Ital. 220 d 221 a 233 E
 † *Prochorus* Diac. 276 d
Proclius Presb. Romæ 5 sec. 622
Proclus Ep. Turon. 559 b
 † *Procopius* Ep. Taurominii 2 b
 † *Procopius* M. 279 f
Procopius Palæst. 6 sec. 686 f
Procopius Galata 690 a 691
Procopius fil. Præfecti urbis 715 f
Proculus Ep. Claromont. 357 c
Proculus Ep. Veronensis Eccl. Veronæ 3 e
Projectus Ep. Foro-Cornelien. 10 d
 † *Prothasius* M. 649 reliquiæ Cremonæ 586 a
 † *Proti* et *Hyacinthi* reliquiæ Comi 561 a
Protogenes Ep. Daciæ 64 e
Publius Ep. Hierosol. 701 e
 † *Pulcheria* Imp. 680 a 724 c
Pulcherius nepos S. Idæ V. 344 f 347 c d
 Q
 † *Quadratus* M. 702 e f
Quadratus Præses 2 aut 3 sec. 439 f 440 a 443
 444
Quinquegentiani Africam infestant 7 d
Quintius Præses Amasææ sub Licinio 54 e F
Quiriaca uxor Agathonis Senatoris 37 e f 38 a
 † *Quiriacus* Erem. in Palæstina 662 d 663 a 664 a b f
 665 673 e 675 a e 677 f
 † *Quirini* M. reliquiæ Cremonæ 580 e
Quirenos Superista Legatus Pontificius 9 sec. 645 c d e f
 646 a b 647
 † *Quiteria* V. Lusitana 584 d
 R
 † *Rabanus* Ep. Mogunt. 420 b
Rabodo Ep. Tornac. 520 e
Rabulus Ep. Edessenus 251 f 252 a 301 a 302 a b c d
 303 f 304 305
Radbodus Rex Frisiæ 399 a
Radburgis Galla 9 sec. 342 a
Radegundis R. 462 e 465 a templum Pictavis 465 a
Radiola Hisp. 14 sec. 725 c
 † *Radegundis* R. Franc. 12 b
Radulfus Rex Burgundiæ 9 sec. 467 a
Radulfus comes Eastanglorum 11 sec. 605 c e
Radulfus Ep. Arcadum 602 c
Radulfus Ep. Leodien. 148 b
Raginfredus Ep. Rotomag. 599 c d
Ragnoberus

A	Ragnobertus Ab.	594 b 598 b	Rogierius R. Siciliae. Dux Apuliae	343 e 344 e D
	Ragnosointhus nobilis Gal. 7 sec.	597 b	Rogierius II, comes Fuxensis	539 d e f
	Ragumbertus R. Longobard.	356 c	Rogierius Comes de Monte Gomerico 11 sec.	608 a
	Raimbaldus Gal. 9 sec.	341 c	Rogierus Comes Herefordiae 11 sec.	605 a
	Raimundus Turrianus Ep. Comen. et Patriarch.		Rogierus com. de Scrobesberia 11 sec.	605 f
	Aquileiensis	265 c	Rogierus de Laceio Angl. 11 sec.	ibid.
	Rainaldus II, Ab. Cassinen.	344 d	Rogierus monachus scriptor Vitae S. Brunonis Archiep. Colonien.	711 e
†	Rainildis V. M. sive Reinildis, aut Reinelda	359 f	Rogierus mon. Aroasiae	114 b f
		360 b d 361 a e 362 d	Rolandus ord. Cisterc. in Cheseriaco	365
	Ranulphus Comes Pictavensis	78 c 80 d	Rollo Dux Norman.	96 d 463 e 454 e
†	Rascus, dein Sabas Archiep. Serviae 14 Jan. et	262 c	† Romedius, sive Remedius Conf. Tridenti	276 d
			† Romaricus	572 b
	Ratbodus Rex Frisiae	120 e	Romanus Abb. in Palæst. 5 sec.	679 f 686 e
	Ratbodus Bavarus 10 sec.	627 b	Romanus Palæst. 6 sec.	690 d f
	Ratleicus notarius Eginarti	579 b d	Romoaldus Dux Beneventanus 7 sec.	393 c 395 d
	Raulfus de Mortuo Mari Angl. 11 sec.	605 f	† Ronanus in Britannia	104 e
	Raymundus Prior Montis Majoris et Ecclesiae		† Rophilus	699 b 700 d
	S. Antonii	520 c	Rorigo Comes Gal. 9 sec.	334 336 337 338 a
†	Raymundus Ab. de Fiterii	276 b	Rosindus Cenoman. 7 sec.	766
	Raymundus de Ripagorza Hisp.	24 c	Rossius Princeps Hibernus	345 f
	Reccaredus R. Hisp.	253 b 254 d 255 d f	Rostagnus V. Abb. Lerini	389 c
	Regenbaldus Mon. Eberspergæ 11 sec.	627 c	Rotardus Antiquior Ep. Suessorum	626 649 652
†	Regula	748 b		655 e
†	Remachus Ep. Traject.	96 f 530 f 720 f	Rotfridus Comes Gal. 9 sec.	651 d
	Remas miles in Ital. 6 sec.	250 e	Rothais soror Caroli Magni	120 b E
B	† Remedius, sive Remigius Ep. Remen.	276 e	Rotharis Dux Bergom.	356 e
	† Remedius, sive Romedius Conf. Trident.	276 d	Rotherius Comes Lemovic. 8 sec.	463 b
	† Remigius Ep. Remensis 35 d 462 a 565 a 720 e 721 e		Rothlandus Ep. Arelat.	389 d
	Remigius, sive Remedius, Ep. Bituric.	529 f	Rudbertus Præpositus Windbergensis 258 c 259 c e	
†	Renatus Ep. Surrentinus	394 b c e		260 d
†	Renatus Ep. Andegav.	362 f	Rudolphus Altarfensis 11 sec.	627 e
	Reparatus Ital. 6 sec.	251 b	Rudolphus Bavarus 10 sec.	ibid. a
†	Restitutæ Matris S. Eusebii Vercel. Ecclesia Calari		† Rufinæ Eccl. in Hispan.	256 a
		289 f	Rufinus Belingerius 15 sec.	171 f
†	Rethna, sive Rathna V. Hibern. 6 sec.	348 b c	Ruricius Ep. Lemovicensis	214 e
	Rethoricus Ep.	2 f	Rutgerus Ep. Magdenburg.	122 a b
	Rodhanus Ep. Tolosanus	70 c 72 a	† Rusticius Ep. Lugdun.	738 c
	Richardis Marcadi Bavari filia 10 sec.	627 c	Rusticius 5 sec.	731 a b
	Richardis Rudolphi Bavari filia 10 sec.	627 a	† Rusticus Ep. Arvern.	558 c
	Richardus Alemanus 9 sec.	748 d f	† Rusticus M. Paris.	564 f
	Richardus Dux Burgund.	95 d 96 a		
	Richerus Prior de Lisques	479 c		
	Richlendis Bavara 11 sec.	627 e		
	Ricimer, seu Ricomer, Patricius reconciliatus Anthemio Imperat. 5 sec.	732 733		
	Rictiovarus R. vel Præses	94 a f	† Sabas Ab. in Palæst. 258 a 261 c 662 d e f 663 a b f	
	Rictiovarus Præses Diocletiani	56 e f		664 665 677 680 b c 698 a b d
	Rigobertus Ep. Rem. 4 Jan. et	78 a	† Sabas Gothus M.	261 c
†	Rigomerus Presb. Gal.	541 c	Sabelliani hæc. in Palæstina 5 sec.	677 d
†	Riosimes V. M. reliquiae	63 c e	† Sabinæ reliquiae Petragoricis	712 b
C	Riafridus Com. Cliviae	719 e	Sabinianus Papa	592 b
	Robertus Autissiodoren. Imp.	262 e	† Salvatoris ecclesia in Castro Cameleria 358 d Gland	
	Robertus Dux Burgund.	96 d		nafolii 336 e 337 e 338 a Monast. in Gallia 454 e
	Robertus Gaguinus	83 e		455 d 456 a b c
	Robertus Ep. Cantuarien.	603 f 604 e	Salvianus Massiliensis 384 d f an Sanctus?	385 a
	Robertus Ep. Hereford. 605 e 606 e f 609 d 610 a		Salustius Patriarch. Hierosol.	662 f 665 c d
	Robertus Ep. Rotomag.	599 c	† Sampson Ep. Dolensis Gal.	455 c
	Robertus a Mon-real Ab. Epternaci	761 f	Sampson canon. Bajocen. Ep. Wigorn.	609 f
	Robertus occupator rex Franc.	460 d 462 f	Sancia soror Alphonsi II, R. Lusitaniae 430 a 431 c	
	Robertus Comes Moritanen. 11 sec.	505 e	Sanctia uxor Theoderici R. Ostrogoth.	255 a
	Robertus Comes Normann. 11 sec.	605 e	Sanctius R. Aragon.	20 e 24 c d e
	Robertus primus palatii Pipini Regis 9 sec.	463 e	Saphatus pater S. Abacuc	277 e
†	Rochus reliquiae Ulyssip.	624	Saporpersa tempore Dioclet.	371 e 372 a b
	Rodbertus Ab. Stradensis	471 b d	Sarachildis soror S. Emeberti et Gudilæ an S. Pharaildis?	360 b d 361 a 362 d
	Rodericus Ep. Toletanus	256 c	† Sarmata mon. Egypt.	393 d 475
	Rodericus R. Scotorum	98 a 99 f 100 b e	Saraceni in Arabia 5 sec. 669 c in Hispania 8 et	
	Rodoaldus Dux Longobardorum	394 a c e		9 sec. 462 f 463 b
	Rodoardus Ep. Laudun.	750 b	Sarvardus Ab. S. Michael Lotharing.	751 a
	Rodoinus Præpositus S. Medardi 9 sec. 625 a 643		† Saturninus Ep. Arelat.	65 e 68 b 70 b 71 f
		644 645 647 648 655 659	† Saturninus Ep. Tholosæ	457 f
	Rodolphus Dux sub Ottone I, Imp.	574 d	† Saturnini martyrium	370 d 374 a 375 a b
	Rodolphus Ep. Morinor.	419 e	† Savini Ep. M. reliquiae Aroasiae 115 e Monast.	
	Rogatus 3 sec.	704 b		Pictavis 107 a
†	Rogierius Fortis Ep. Bituricen.	58 b d	† Savinilla matrona Romæ sub Claudio II	582 e
				193 Saymon

A	Gaymon Gallas	110 f	Silvester Ep. Wigor.	603 b D
	Scarila Ab. monast. S. Leocadiae	254 f	Silvester Archid. Ticini	730 f
†	Scholastica V.	565 a	Silvester Ep. Daciae	164 e
	Scipio Boarghesius Card.	622 e	Simeon Apamiensis Ab. S. Euthymii	665 686
†	Sebastianus M. 20 Januar. et	566 b 600 e	Simeon Prior Scholae Cantorum Romae 8 sec.	600 b
†	Sebastus scriptor vitae S. Genulphi 3 sec.	445 f 453 c	† Simeon Stylita 5 Januar. et	677
		461 e	Simeon Stephanus R. Rasciae	261 c 262 b
	Sebbi R. Saxon. Occid.	363	Simon Subdiac. Legatus Innocentii III in Servia	263 c
	Sebennus, sive Zebenus Ep. Eleutheropolit.	276 f	Simon Comes de Tekeneburch	121 d 137 e
	Secundinianus Ital. 5 sec.	232 d	† Simplicius Papa	9 d
	Secundinus Ep. Taurominii	2 b	Simplicius Ab. Cassinensis	334 c
	Secundinus Ep. Lugdun.	399 d	Simplicius socius S. Mauri Ab. 321 f 326 c d 329 b d	331 c d 332 e
	Semipelagiani harr. 5 sec.	392 e	Simplicius Ep. Vienn.	538
	Semptani comites	627	Sinanus Dux Exercitus Turcarum 16 sec.	264 d
†	Senanus Ep. in Hibernia	346 a		265 a
†	Senator Ep. Veronae	3 b	† Sindinus Ep. Senon.	96 b
	Senatus Bravonius scriptor Vitae S. Walstani	602 b	Sindloch Presbyter	746 e 747 e
	Senioretus Ab. Cass.	344 b	Sindulfus Ep. Vienn. Gal.	257 b
	Sennacherib Regis caedes	237 f	Sinicilla filia Rathodi Regis Frisiae	120 e
†	Sennanus	104 b	Sisinius Ep. Novatianus	9 a e
	Seraphina Sanctimonialis Mediolani	179 d e f	† Sisinnii Diac. Martyrium 369 370 374 a f 375 b c	290 e
	Serapion Presb. CP.	8 b	† Sisoës Ab. Aegypt.	120 b
†	Serapion Ep. Thmucos in Aegypt.	501 e 504 d	† Sixti Papae Eccl. in Belg.	427 d 429 d 431 E
	Serapion Abb. in Aegypt.	472 f	Sixtus IV, Papa	623 b
†	Serena uxor Diocletiani	371 d	Sixtus V, Papa	615 e
B	Sereni reliquiae Suessione 600 e cella	648 f	† Smaragda V. Messanae	751 a
†	Sergius Papa	257 c	† Smaragdus 369 f 370 a 371 c 372 a 374 a f 375 c e	426 f
	Sergius II Papa	620 760	Smaragdus Ab.	472 d
	Sergius Praefectus Syracusis	586 b 590 c	Sobamhecef Meromomolin. Mauri.	520 b
	Servanus, sive Sernanus Ep. Orcadum 97 f 98 d e f	256 a	† Sola Ab.	420 b
	Servandus Diac. Toletanus	97 f 560 a	Soldanus Syriae	433 b
	Servatius Ep. Trajecten. sive Tungrorum	438 c	Solon Ep. Rhinocururæ frater S. Melae	379 d f
†	Serviliani M. reliquiae	678 e	† Solutor M. e legione Thebae	616 d 625 b
†	Severianus Ep. Scythopoli	218 b	Sonnatus Ep. Remensis	257 b 529 f 763
†	Severianus Ep. Gabalorum Gall. sive Mimatensis	253 c 254	† Sophiae templum Constantinopoli 513 f Capella Sues-	637 a
	Severianus pater SS. Leandri, Isidori et Fulgentii	329 e	sione	761
†	Severini Eccl. Glannafolii	67 a	† Sospatri reliquiae Genuae	396 a 742 f
†	Severinus Ep. Burdegali.	473 b	† Speciosa soror S. Epiphanius Ticinen.	743 a b
†	Severus Ep. Ravennae	441 a 616 d		370 e
	Severus Imp.	36 d	Spurius Tribunus Maximiani Imp.	365 d e
	Severus Ep. Neapolit.	34 c	† Stephanus Protomartyr. 578 e 679 f reliquiae Glan-	196
†	Severus Ep. apud Lugdunum	19 c	nafolii 338 c Romae 620 f 623 Constantinop. 196	724 c Lugduni 357 d e apud Treviros 120 Ve-
	Seulfus mercator Angl. 11 sec.	609 a	ronae 3 Vesontione 313 b Eberspergæ 627 Eccle-	391 c Hierosolymis 680 b 681 f
†	Seaburga Reg. Kantii	540 b c e	monast. in Gallia 657 a Hierosolymis	679 f F
	Sfondratus Cardinalis	719 b	Stephanus VII, Papa	628 b
†	Siagrius Ep. Augustod.	107 a	Stephanus Ep. Frisingensis	628 c
C	Sicambri a Trojanis oriundi 462 b victi a Valenti-		Stephanus Ep. Jammiae 672 b d 674 e 675 d 677 d	319 f 321 e
	niano in Pannonio 462 b iidem qui Franc. ibid.			751 a
	Sicaptus nobilis Gal. 7 sec.	596 c	Stephanus Ep. Leodiensis 10 sec.	253 e
	Sigebertus R. Anglor. Orient.	363 f	Stephanus Ep. Astigitanus	29 b
†	Sigebertus R. Austrasiae	351 f 352 c e	† Stephanus Ab. Auxentianus	34 e
	Sigebertus f. Clotarii I, R. Austrasiae 66 c 67 a	562 e 563 f 643 a	Stephanus Ab. S. Laurentii Leodii	252 a
	Sigebertus R. Austrasiae fil. Dagoberti I, 460 e 720 f		Stephanus Diac. Vigili Papae	262 a b qui omnes
	Sigebertus R. Saxonum Oriental. in Anglia 405 b	414 e 415 c 418 b	Stephani dicti	262 f
	Sigefridus Ep. Spirensis	122 a	Stephanus Parricida R. Serviae	263 a
	Sighardus Bavarus 9 sec.	627	Stephanus Ep. Tripoli	687 b
†	Sigirannus Ab. Gal. 468 f monast. Pictavis	ibid.	Stephanus Ab. S. Michael Lotharing.	751 a
†	Sigismundus R. Burgund.	326 b	Stephanus Armon Ab. S. Antonii	525 a 526 b
	Sigismundus Princeps Transilvaniae	264 e	Stephanus Arab. Ab. S. Euthymii 665 d 686 f 687 c	469 d
	Sigismundus Imp.	590 f	Stephanus Rastri miles Gall. 10 sec.	520 525 e
	Sigulphus Presb. Cenoman.	766	Stephanus Libs mon. in Aegypt.	476 d
†	Silvanus M.	577 e	Stilkl Ep. Olmucensis	258 c
	Silvanus Ab. Rievall.	30 b	Stigandus Pseudo Ep. Cantuar. 602 f 604 e 605 a	301 e
	Silvanus Anach. in Palæst. 5 sec.	678	Studius Cos. fundator Monast. Studetarum	302 e f 303 a
	Silvanus Monach. Cenoman.	542 f		Suanichildis
	Silvaticus Ital. 13 sec.	260 e		
†	Silvester I, Papa 54 f 55 56 644 645 reliquiae Romae	620 f		

A	<i>Suanichildis uxor Caroli Martelli</i>	599 c	<i>Theodericus Ep. Monaster.</i>	123 a D
	<i>Suevi in Gallia</i>	462 b	<i>Theodericus mon. Ratisbonæ</i>	330 e
	† <i>Sulpitii Martyris reliquiæ</i>	438 c	<i>Theodericus II, R. Gothorum, sive Wisigothor. in Gallia</i>	255 a
	† <i>Sulpitius Pius Ep. Bituric. 17 Januar. et</i>	564 f	<i>Theodericus Amalus R. Gothorum, sive Ostrogotorum, in Italia</i>	10 e 9 b 22 b f 250 e 255 a 322 e
	† <i>Sulpetius Severus Ep. Bituric. 29 Januar. et</i>	529	<i>Theodericus R. Italiae 728 c e ad Clementiam indutus a S. Epiphania Ep. Ticinensis</i>	636 637 eum
	<i>Sulpitius Severus disc. S. Martini cum S. Sulpitio Episcopo confusus</i>	529	<i>mittit in Burgundiam ad Gundobadum pro captivorum redemptione</i>	636
	† <i>Sulpitius Ep. Ravennas</i>	436 f	<i>Theodericus Comes Matiscon.</i>	106 f
	<i>Syagria mater S. Boniti</i>	352 c	<i>Theodericus ab Erm Præpos. Cappenberg.</i>	125 d
	<i>Syagria mater SS. Avitiet Boniti 5 sec. 739 e</i>	740	<i>Theodericus Wanninck canon. Regul. 15 sec.</i>	726
	† <i>Symmachus Patricius socer Boethii</i>	322 c	<i>Theodolus Ep. 4 sec.</i>	71 b
	<i>Symphoriana uxor Amberti Ducis</i>	120 b	† <i>Theodora Alexandrina V. M.</i>	1 f
	† <i>Symphoriani Martyrium Romæ</i>	640 a f	<i>Theodora mater S. Joannis Calybitæ</i>	312 a c 313 317 e
	† <i>Symphorianus baptizatus a S. Benigno in Gallia</i>	441 b 758	<i>Theodora, seu Theodosia, mater S. Leandri, Isidori et Fulgentii</i>	254 e
	<i>Symphorianus Presb. Lugdun. 7 sec.</i>	399 b	<i>Theodora uxor Justiniani II, Imp.</i>	531 b
	† <i>Symphorosa M. uxor S. Claudii Commentariensis</i>	634 f	<i>Theodoretus Ep. Cyri</i>	252
	<i>Symphonius Præfectus Urbis</i>	715 e 716 a	<i>Theodoricus Ep. Vesontinus</i>	110 a
	<i>Synodius Ep. Melitinæ</i>	667 b 672 b 674 e	<i>Theodoricus Præpos. Cappenberg.</i>	125 d
	† <i>Syrus Ep. Ticin.</i>	86 b 743 f	<i>Theodoricus de Oelden Præpos. Cappenberg.</i>	125 e
	† <i>Syrus Veronæ</i>	383 b c e	<i>Theodorus Ep. Cæsareæ Capp.</i>	252 c
			† <i>Theodorus Episc. Cantuar.</i>	26 e 27 c d 28 e 31 b
B	<i>Tanea mater S. Kentigerni</i>	98 d	<i>Theodorus Ep. Turon.</i>	559 E
	<i>Tarquinius proditor sub Decio</i>	278 e f	<i>Theodorus Ep. Mopsuestenus</i>	251 f 252 a 308 b c
	<i>Tarquinius pater S. Chromatii</i>	637 f		309 a
	† <i>Tatiana</i>	547 c	<i>Theodorus Ep. Ravennas</i>	624 d
	<i>Taurus Præf. Prætorio Ital. 4 sec.</i>	70 e	<i>Theodorus Ep. Serviæ</i>	263 b
	<i>Tedelgisus Gal.</i>	651 f	<i>Theodorus Ab. Lateranensis</i>	320 f 321 f 334 e e
	<i>Terebon senior</i>	669 b	† <i>Theodorus Studita</i>	301 e 308 c
	<i>Terebon Præfectus Saracenorum 5 sec. 669 b c e</i>	675 f 678 f 681 e	† <i>Theodorus Euchaita M.</i>	1 f
	<i>Terebon Ab. S. Theoctisti</i>	676 a	<i>Theodorus Ab. Hane Præpos. Cappenberg.</i>	125 f
	<i>Terentianus custos carceris sub Dioclet.</i>	284 a e	<i>Theodorus Ab. Amathuntis</i>	526 d
	<i>Tertullus Patricius pater S. Placide</i>	323	<i>Theodorus de S. Chamundo Abb. S. Antonii</i>	526 a
	<i>Teudo, Tetdo, seu Teddo Ep. in Belgica</i>	772	<i>Theodorus Socius SS. Magni et Tozzonis</i>	420 421
	<i>Teuzo Ital.</i>	699 a		422
	<i>Teuterus Præpositus Suession. 9 sec.</i>	658 e	<i>Theodorus pater S. Neophyti M.</i>	661 a b
	<i>Thadæa Ferrariensis monialis 15 sec. 171 a 174 c</i>	176 c 179 d f 181 a 182 e f 209 b	<i>Theodorus Galata 6 sec.</i>	687
	<i>Thadæus de Alzate Presbyter Mediolani</i>	174 a	<i>Theodorus van Hierts a Sanscroon 13 sec.</i>	628 f
	† <i>Thaisis peccatrix</i>	512	<i>Theodorus mon. Ægypt.</i>	397 d
	<i>Thalamas 6 sec.</i>	689 d e	<i>Theodosius Ep. 4 sec.</i>	716
	<i>Thalasius mon. Palæst. 5 sec.</i>	672 b d	† <i>Theodosius Cœnobiarcha 11 Janu. et</i>	258 a
	† <i>Thalelæus M.</i>	676 c	<i>Theodosius Senior Imp.</i>	276 c 298 a f 302 b
C	<i>Thalelæus Cilix Erem. in Palæstina 5 sec. 664 a</i>	677 b 683 b	<i>Theodosius Junior Imp.</i>	312 f 313 a
	† <i>Thalelæus Cilix Erem. in Syria 4 sec.</i>	677	<i>Theodosius IV, Imp.</i>	312 f
	† <i>Thangwardo Presb. Hildeshem.</i>	741 d f 742 a e	<i>Theodosius Pseudo-Patr. Hierosol.</i>	584 f 677 e f 678 c d e 679 d e
	<i>Tharaci reliquiæ in Palæstina</i>	686 c	† <i>Theodosius Cœnobiarcha in Palæst. 11 Jan. et</i>	662
	<i>Tharasia Regina Portugalliæ</i>	759		663 a 664 b 665 c d 668 d F
	<i>Thaumastus Ep. Momaciæ</i>	80 c	<i>Theodosius Senior Imp.</i>	664 666 f
	<i>Thecla Haymanot Abbas in Æthiop.</i>	526 d	<i>Theodosius Junior Imp.</i>	724
	† <i>Theclæ reliq. Claromonte</i>	358 c	<i>Theodotus Ep. Cyrinæ in Cypro</i>	436 e 577 d
	<i>Theobaldus Ab. Cassinen.</i>	343 a	<i>Theodotus Ep. Antiochenus</i>	302 a
	<i>Theobaldus ord. Cister. Villarii in Brabantia</i>	365	† <i>Theodula</i>	545 b
	<i>Theobaldus R. Francorum</i>	330 b 331 b	<i>Theodradus Ab. Gal.</i>	341 a c
	<i>Theobaldus Comes Campaniæ</i>	127 e 138 e	<i>Theodradus Ab. Fossatensis</i>	334 f
	† <i>Theoctisti Ab. Palæst. acta, obitus, monasterium</i>	662	<i>Theodulfus Ep. Astigitanus</i>	253 c
		663 664 665 667 668 669 670 671 672 679	<i>Theodwinus Ep. Leodien.</i>	145 c 161 a
		680 682 683	† <i>Theopemptus Ep. 3 Januar. et</i>	621
	<i>Theoctistus, seu Theopistus, mon. Ægypt.</i>	290 d	<i>Theopemptus mon. Ægyptius</i>	290 a b
	<i>Theodardus mon. Villarii</i>	212 f	<i>Theophania Belga</i>	773 e
	<i>Theodatus pater SS. Aviti et Boniti</i>	744 f	<i>Theophilus Ep. Alexand.</i>	298 d f 299
	<i>Theodatus pater S. Boniti</i>	352 c	<i>Theophilus Ep. Nicææ</i>	63 b
	<i>Theodebertus F. Theoderici R. Francorum 59 f 60 a</i>	251 a 328 c 329 a f 331 b 341 c	<i>Theophylactus Nomenclator, Legatus Papæ 9 sec.</i>	645 d e f 646 a b 647
	<i>Theodegisilus Biturix Gal. 7 sec.</i>	534	† <i>Theoterictus scriptor</i>	29 c f
	<i>Theodericus R. Franc. fil. Clodovei II</i>	462 541	<i>Theudebertus Rex Austrasiæ</i>	397 e
	<i>Theodericus R. Franc. in Austrasia</i>	462	<i>Theudes R. Hispan.</i>	22 f 23 d
	<i>Theodericus R. Burgundiæ</i>	530 531 532 566	<i>Theudorus Ep. Bastitanus</i>	255 b
	<i>Theodericus Ep. Metensis</i>	64 e	<i>Thiabolus Comes 10 sec.</i>	721 a 723 e f
			<i>Thiadmarus Gal. 10 sec.</i>	722 c 723 a
			† <i>Thomas Apost. corpus in India</i>	270 e 271 a
			† <i>Thomas</i>	

- † Thomas de Tolentino ord. Minor. M. in India 270 f
 † Thomas Aquinas 577 c
 Thomas Ep. Eboraci 602 c 604 f 608 d
 Thomas Apamiensis Ab. S. Euthymii 665 687
 Thomas Angl. 13 sec. 613 a
 Thorus Deus Suecorum 574
 Thostan ejus idolum ibid.
 † Thyrsus Diac. Socius S. Andochii 441 a
 Tiberius Prunicerius Ecclesiæ Stabiensis 592 b
 † Tibulla Presb. 405 c
 † Tiburtii filii S. Chromatii Conversio et Martyrium
 637 c 639 b e 640 641 reliquiæ Romæ 623 Sues-
 sione 579 600
 Tihomilus R. Serviæ 262 b
 † Tillo Paulus 7 Januar. et 353
 Timotheus Ælurus Patr. Alex. 663 681 b c 682 a
 Tiridates R. Armeniæ 63 e
 Torquatus Apostata 3 sec. 641
 Totilas R. Gothorum 251 d 252 d e
 † Tranquillini patris SS. Marcelliani et Marci, Con-
 versio, Martyrium 629 634 635 636 640
 Transmundus Consiliarius Comitum Marsorum 344
 Transulfus Presb. Lugduni 7 sec. 399
 Trincheria familia Mediolani 250 a
 † Trophimus Ep. Arelat. 458 a
 B Trustinus Ep. Angl. 12 sec. 30 a
 Tufa sub Theodorico R. Goth. 5 sec. 736 a
 Turpinus Ep. Lemovic. 110 e
 Turtura, sive Theodora mater SS. Leandri, Isidori
 et Fulgentii 255 a
 Turibius Ep. Cenoman. 765
 Tybraide Tireach R. Ultoniæ 345 b
 Typhon Deus Ægypt. 500 b
- U
- † Udalricus Bavarus 11 sec. 627
 Udalschalcus Bavarus 11 sec. 627
 Uthildis mater Henrici Ducis Baviaræ 126 a
 Uliares Dux Justiniani 251 b
 † Ulmari monast. Bononiæ 116 d
 † Ultanus frater S. Fursæi 405 406 407 411 413
 415
 Uracha uxor Alphonsi II, R. Lusit. 429 a
 Uraias Dux Gothorum 251 a
 Uranius Ep. Tyri 71 b 72 b
 † Urbanus I Papa reliquiæ Cremonæ 580
 Urbanus II Papa 114 d 259 d 518 519
 Urbanus III Papa 617
 Urbanus VIII Papa 759
 C Urbanus M. Amicus S. Tranquillini 634
 Urbicus vir il. 5 sec. 737 d
 Ursatius Ep. Singiduni Arianus 68 c 69 c 70 b 71 d
 73 b f
 Ursio Abb. Altimont. in Belg. scriptor vitæ S. Mar-
 celli Papæ 368 b 373 b 376 f
 Ursmarus Ep. Turon. 338 d
 Urso Vicecom. Wigorn. 11 sec. 605
 † Ursula et Sociæ VV. 577 d
 Ursus Ep. Ravennæ 587 d
 Ursus Presb. Romæ 5 sec. 622
- V
- Vaiferius Dux Aquintan. 8 sec. 463 a
 Valdinus Gallus 8 sec. 358 b
 Valens Ep. Meursæ Arian. 68 69 70 71 79
 Valens Imp. 68 c f 75 c 664 c 666 c e
 † Valentiana M. 16
 Valentinianus Ab. Lateran. 320 f 322 a 334 c
 Valentinianus I Imp. 68 69 75
 Valentinianus III Imp. 10 679 680
 † Valentini Presb. confessio, miracula 217 Martyrium
 582
- Valerianus Imp. 49 a 51 52 53 704 a 707 c D
 Valerianus Imp. pro Valentiniano 587 e f 588 c
 Valerianus Armentarius Præfectus Decii 278 279 a
 565
 † Valerius Ep. Trevir. 29 Janu. et 54 f 56 c e 753
 Valerius Patricius 5 sec. 679 c 680 a
 Vasinus Ep. Wintoniæ 604 f
 † Vedastus Ep. Atrebatensis reliq. Aroasiæ 116
 † Venantius M. 360
 † Venantii fratris S. Honorati Ep. Arel. acta obitus
 382 383 389 b
 Venantius Patricius Rom. 6 sec. 396 e
 Vencianus R. Serviæ et Rasciæ 262 c 263 d
 † Veneri Eccl. in Sardin. 287 d
 Veneris cultus apud Saracenos 238 f
 Veneti custodes sepulchr. S. Sabæ Ep. 264 f
 Verardinus Detiosus Princeps Venetiæ 559
 † Verona aut Veronica 80 c e
 † Verus I Ep. Viennen. 104 a
 † Verus II Ep. Vienn. 104 a
 Verus Ep. Rutenen. Gal. 531 a
 Verus Ep. Turon. 559 a b
 Vibius Priscus Consul Romæ 1 sec. 549 d
 Vuksanus, sive Vulkanus, aut Volcus R. Dalmatiæ
 et Diocleæ 262 c 263 a 269 d
 † Victor et Candidus MM. Thebæi 753 E
 † Victor et Pastor MM. 1 f 24 d
 † Victoris Ecclesia Claromonte 352 a Mediolani 252
 † Victoris M. reliquiæ Aroasiæ 116 b
 Victor Ep. Placentiæ Ital. 527 e
 Victor Ep. Taurinen. 738 a d
 † Victor M. Massiliæ 389 d 624 monast. Massiliæ
 389 624
 † Victor M. Placentiæ Ital. 527 e
 † Victorinus M. Amb. 56 f
 † Victorinus Ep. Pictaven. 64 c
 † Victorini Martyrium Romæ 640 f
 Vigilius Papa 252 b c d 254 e
 Vigofredus nobilis Lugdun. 7 sec. 399 d
 † Vigorus monast. in Gal. 72 d
 Villagas Nisibius Presb. 309 a
 Vincentia 759 e
 † Vincentii Eccl. Metis 64 e
 Vincentius Ep. Oscensis 23 c
 Vincentius Madelgarius Dux 376 c 378 c 467 b c
 † Vincentius M. 22 Januar. et 702
 Vindicianus Ep. Camerac. 360 a 361 d
 † Virgilius Ep. Arelat. 389 d
 † Vitalis M. Amicus S. Tranquillini 634 f
 Vitalis Ord. S. Francisci 13 sec. 429 e
 Vitalis Comes sub Alexand. Imp. 2 f F
 † Viti M. Translat. reliq. Eccl. Altenæ 236 b
 Vitiges R. Gothor. qui et Witiges 251 a
 Vroscius R. Rasciæ, Diocleæ, et Bulgariæ 265 d
 Vroscius Princeps Serviæ 262 a 265 b
 Volkardus Ep. suff. monasterii 628
 Vulfelentus seu Vulfolendus Ep. Bitur. 7 sec. 529
 531 536 539
- W
- Wadingus 426 f
 Walafridus Strabo scriptor vitæ S. Blaithmaci 600 c
 Walcherus 11 sec. 114 d
 † Waldeudis vidua 360 a
 Walderata femina 572 b
 Waldrada Pellex Lotharii R. Lotharingiæ 564 a
 571 e
 Walo Ep. Augustodun. 95
 Walonus Ep. Haveldensis 139 c
 Walterus Prior. Aroasiæ 156
 Walterus Ep. Herford. 605 a
 Walterus Ab. Augiæ 755 b
 Walterus de Laceio Angl. 11 sec. 605 e
 Wamba, sive Bamba R. Hisp. 275
 Wandali

A	<i>Wandali vastant Aquitaniam</i>	81 a 462 b	<i>Wilhelmus Rufus Mag. dom. S. Ant.</i>	525 D
	† <i>Waltgerus Conf.</i>	754	<i>Wilhelmus Dux Aquitanix</i> 106 e 107 a 108 d e	
	<i>Warinus Comes Matiscon.</i>	106 c 108 d	109 b e f 111 a d 113 b	
	<i>Warmundus Præpos. Cappenberg.</i>	125 d	<i>Wilclmus Nangius</i>	83 e
	<i>Warnaharius scriptor vitæ SS. Speusippi, Eleusippi</i>	437 e	<i>Wilielmus Malmesburensis Scriptor</i>	607 d
	<i>Weda R. Merciorum</i>	540 b	<i>Wilebergis Bavara</i> 11 sec. 627 d alia	607 d
	<i>Weifharius Gall. 6 sec.</i>	567 d 568 d	<i>Willebertus Presb. Namurci</i>	378 e
	<i>Wella uxor Berengarii Regis Ital.</i>	743 b	† <i>Willebrordus Ep. Ultrajectinus</i> 720 f 721 a 758	762
	<i>Wenemarus Præpos. Cappenberg.</i>	125 d	<i>Willelmus Comes Arvern. Dux Aquitan.</i>	466 c
	<i>Wenemarus ab Hoelle Præpos. Cappenberg.</i>	125 f	<i>Willelmus Comes Pictavensis</i> 10 sec.	469 b
	<i>Werdolfus Ab. Lutren.</i>	564 a c 573 e 574 e	<i>Willermus mon. Gal. 9 sec.</i>	337 c
	<i>Wermendus Ep. Noviom.</i>	419	<i>Willibirga Bavara</i> 10 sec.	627 b
	<i>Werbertus Ab. Angliæ</i>	26 b	† <i>Wiminus Presb. Scotus</i>	701 f
	<i>Wernerus Ep. Monasterien. 117 af 123 e 124 a c d e</i>	756	<i>Winchelon mon. Glannafolii 9 sec.</i>	539 d
	<i>Wernerus de Erperode</i>	121 c	<i>Winiberga Ratisponensis</i>	59 c
†	<i>Wichterpus Ep. Augustanus</i>	419 421 42 c d e	<i>Winth sive Windus Saxo</i>	259 a
	<i>Wichmannus Presb. Westphalus</i>	755	<i>Wirindagus Presb. Hildeshem.</i>	744
	<i>Widekindus Junior</i>	120 e	<i>Witgerus Ep. Brandenburg.</i>	139 e
†	<i>Widihindus Dux Westph. 7 Jan. et</i>	754	† <i>Witgerus Comes pater S. Gudilæ</i>	360 b f
	<i>Wido Ep. Lemovic.</i>	114 d	<i>Witherius nobilis Gal. 9 sec.</i>	340 c
	<i>Wido Ab. Gigniaci</i>	110 c f 111 b	<i>Witeges R. Gothorum</i>	250 d e 251 a d
	<i>Wido cantor Monast. Stradensis</i> 10 sec. 455 c		<i>Woden deus Anglorum</i>	102 a
		467 f	† <i>Wolbodo Ep. Leodien.</i>	34 e
		468 d	<i>Wolfgangus Roitenau Ep. Salisburg.</i>	628
B	<i>Wido monachus Stradensis</i> 10 sec.	468 d	† <i>Wulfandus Ep. Bituric. 9 sec.</i>	453 f 454 f E
	<i>Wiemannus Presb. Cappenberg.</i>	128 f	<i>Wulferus R. Merciorum</i>	540 b e
	<i>Wifredus Comes Bituric. 9 sec.</i>	463 464	<i>Wulferus Diac. Hildeshem.</i>	744 c
	<i>Wigbertus Westphalus</i>	120 e	<i>Wulfoadus</i>	750 f
	<i>Wighart Presb. designatus Episc. Cantuar.</i>	26 c d	<i>Wulfrada uxor Gramnulphe</i> 7 sec.	598 b
	<i>Wilfradus Major Domus</i>	750 e	<i>Wulsius inclusus Angl. 11 sec.</i>	603 f 604 c
	<i>Wilgefortes, seu Liberata V. M.</i>	382 d	<i>Wulgeova mater S. Wulstani</i>	603 c
	<i>Wilharius 9 sec.</i>	647 b		
	<i>Wilhelmus Ep. Moguntinus</i>	217 e		
	<i>Wilhelmus Ab. Rievall. Angl.</i>	30 b c 31 a	X	
	<i>Wilhelmus Præpos. Cappenberg.</i>	125 d	<i>Xenicus Palæst. 6 sec.</i>	690 b
	<i>Wilhelmus Mitte Ab. S. Antonii</i>	526 a		
	<i>Wilhelmus Ab. Montis Majoris Gal.</i>	520 c	Z	
	<i>Wilhelmus Arch. Vienn. Gal. 12 sec.</i>	519 f		
	<i>Wilhelmus Vorniken Prior montis S. Agnetis et</i>		† <i>Zacharius Presb.</i>	616 d
	<i>Vindesem.</i>	726 f 727 a b	<i>Zebeus vel Sebennus Ep. Eleutheropolit.</i>	276 f
	<i>Wilhelmus I, Rex Angliæ</i> 602 605 608 d 611 a d			277 a
	<i>Comes Normanniæ</i>	604 d	<i>Zeno Ep. Veron.</i>	3 e f 4 a
	<i>Wilhelmus Rufus Rex Angl.</i>	605 e 608 f	<i>Zeno Imp.</i>	665 e 680 f 684 f 685 a 728 c e
	<i>Wilhelmus Comes Montensis Belga</i>	523 f	† <i>Zephyrinus Papa</i>	616 e 183 a
	<i>Wilhelmus de Bonis Magister domus S. Antonii</i>	525	† <i>Zoes uxoris S. Nicostrati conversio et martyrium</i>	632 e 634 f 640 d e
			† <i>Zosimus Ep. Syracus</i>	702 d
	<i>Wilhelmus Daniel Rufus Magister domus et Antonii</i>	525	† <i>Zoticus M. Tibure</i>	2 a
C	<i>Wilhelmus Sofredus Magister domus S. Antonii</i> 525		<i>Zuenteboldus R. Lothariensium</i>	110 b

F

INDEX TOPOGRAPHICUS IN VITAS SANCTORUM

DECEN MEDIORUM DIERUM JANUARI.

Litteræ A B C D E F, itidem ut in præcedenti Indice, paginam signato numero expressam paribus intervallis dividendam monebant : ut loci cujusque nomen qua parte paginæ reperiri possit ex additis litteris dignosci queat. Si nulla addita est littera, id argumento erit sæpius ea pagina idem occurrere nomen.

Quæ loca Sancti alicujus ortu, morte, reliquiis nobilitata sunt, iis Sancti illius adscriptum nomen; sed ea solum expressa pagina, qua de Sanctis singulis locisve agi coeptum, licet frequentior eorum mentio fiat.

Omissa sunt ea regionum et urbium nomina, quæ passim, etiam fere pueris, nota; ut Italia Hispania Gallia, etc. Roma, Constantinopolis, Hierosolyma etc.

A		Albia, sive Albiga urb. Gal.	588 b
		Albocuria	645
		Albonenses comites	514 d
		Aldenburg comitatus Germ.	137 e 755
		Alemannia regio Germ.	434 e 566 e 746 e 773
		Alen op. Westphaliæ	124 e
		Aletha, vel Alethum, urb. Britan. Armor. <i>Enogatus Ep.</i>	114
		Alericus fl. Galliæ	454 a
		Alexandria 257 c 288 e. <i>Isidorus mon. Presb.</i>	297
		<i>Ponsophius</i>	278
		Algisere portus Boeticæ	432
		Alimania, seu Limania, regio Arvernæ	359 a
		Aliso Germ.	766
		Alma fl. Germ.	766
		Almarinum castellum Ital.	591 b
		Alnesium Gal.	80 a
		Alpes 325 Alpes Jovinæ 461 f Alpes Juliæ 420 421	
		Alquezar castrum Hisp.	24 d
		Altachium superius monast. Germ.	259 b
		Altinum urb. Ital.	10 a
		Altus mons monast. Belg. <i>reliquiæ S. Marcelli</i>	368
			376
		Almalphis urb. Ital.	10
		Amasea urb. Ponti : <i>Glaphyra V.</i>	53
		Amathus urb. Cypri	526 f
		Amausus comitatus Burgund.	85 95
		Ambianensis pagus	406 d 413 f
		Anagnia urb. Latii <i>secundum V. M.</i>	278
		Anas fl. Hisp.	256 d
		Anatra l. Gal.	535 c
		Anazarbus urb. Ciliciæ	476
		Ancova urb. Ital.	759
		Andana monast. Belg.	362 c
		Andegavum urb. Gall. 320 c 327 f 329 a e 330 e	
			331 c d 332 f 333 a 337
		Anderitum, urbs Gavalitanorum, Gal.	218 a
		Anduxor urb. Hispan.	214 d
		Angania insula Indiæ	272 a
		Anio fl. Ital.	734
		Anglaria	754
		Ansilla monast. Galliæ	399 a
		Antiata	214 e
		Antibarensis urbs Serviæ	263 d
		Antiochia urb. Syriæ 6 b 55 e 58 a 60 e 71 f 86 a f	
			214 e 280 c e 281 b 299 b 302 a 307 b 308
		Antiochia urbs Pisidiæ 277 f <i>S. Antonii Eremus prima</i>	
			472 e 489 b <i>secunda</i> 472 495 a <i>mons</i> 472 495
			547
		Antverpia urb. Belgii <i>reliquiæ B. Godef. Cappenbergen. 754 reliq. S. Antonii</i>	514 e <i>Sebastiani</i> 626
			<i>Agnetis</i> 721
		Antoilus curtis Picardiæ	368 d e 413 f
		Apamiæ urb. Gal.	559 c d
			Aphroditon
B	Abacut mare in Perside	269 b	
	Abencianum Castrum Gal.	514 b d 516 f	
B	Aberdonensis ecclesia in Scotia	276 e	
	Abitina urb. Africæ. <i>Successus, Valens, Telerianus et alii xx</i>	554	
B	Abogavia urb. Finlandiæ <i>reliquiæ S. Henrici Ep. Upsalen.</i>	613 c	
	Abresuse l. Gall. <i>reliquiæ S. Sulpitii Pii</i>	531 e	
B	Abricantina civitas Gal.	471 a	
	Abrincatinus pagus	334 b	
B	Abula ur. Hisp.	256 b	
	Abus fl. Angl. qui et Humber	363 a	
B	Achaia regio Græciæ 3 f 4 b 262 d <i>SS. Satyrus, Cyriacus, Moscentius</i>	6 e	
	Achærea ur. Armeniæ, aliis Caricon	269 d	
B	Acœmetorum monasterium Constantinopoli 301 c in Bithynia	301 d 318 c e	
	Addua fl. Ital.	585 b	
B	Adrianopoles variæ urbes	281 a	
	Adrianopoli urb. Traciæ	666 e	
B	Æduorum urbs	95 d 441 b	
	Ægeum mare	202 d 263 e	
B	Ægyptus 289 b 291 b d 297 e <i>Petrus Philoromus, Zoticus, Castulus, Aventinus MM. 34. Cresconius, Zenon, Menelaus et Socii MM. 279. S. Achilles 528. Martyres xxxviii Paulus, Pansius, Dionysius etc.</i>	552	
	Ægyptus proprie dicta	472 c	
C	Ægypti descriptio 471 c divisio	472 a	
	Ægyptus superior	288 e	
C	Ælem, sive Elim, locus Arabiæ	244 e 245 a	
	Ælia, Hierosolyma	280 d e 281 a b 289 e	
C	Æthicense monast. in Gal.	106 a 110 f	
	Æthiopicum mare	249 d	
C	Africa <i>Zoticus, Rogatus et alii MM. 7. Ingenius Vincentius, Saltus, Satyrus, Felicitas 49. Paulus Successus et alii MM. 220. SS. Saturninus, Faustinus Naffanianus et alii vii 368. Mucius Victor et alii xvii 440. Paulus Quinctus, Gerontius et alii xc 583. Hermes et Salutor 706. Felicianus, Philappianus et</i>	489	
	Agathon, sive Agaii portus provinciæ	380 d	
C	Agaunum monast. et opp. Helvet.	325 b 355 f	
	Agnen fl. Galliæ	455 b 464 d 467 e	
C	Ahaimense prædium Bavar.	627 c	
	Aisia fl. Gal.	749 c	
C	Alafracta Villa Gal.	110 f 111 a	
	Alani in Pannonia	462 c	
C	Alanguerium castrum Lusitaniæ	430 a	
	Alaonum monast. Hisp.	24 c	
C	Albania regio Illyrici	265 d	
	Albania regio Scotiæ	102 b f	

A	Aphroditon urb. Ægypt.	472 f	Axomitæ populi	236 a d
	Apolia, an Appulia	39 f	Axona fl. Gal.	649 e 656 a
	Appia via	616 c 617 b 620 d 622 e 642 a	Aze loc. prope Sinam montem	244 e
	Aquæ-Grani urb. Germ. Cisirhen.	644 b		
	Aquæ Salviæ Romæ	311 f		
	Aquilegier, sive Aquileia	10 a 266 b c 267 d e f	B	
		268 b 274		
	Aquitania	57 a 62 b 67 e 72 c 78 c 460 a 462 a	Babel turris	269 e
	Arabia 6 b e Arabia Petræa	239 b Arabes Eudæmones	Babylon ur. Chaldææ	277 c d e
	236 a Arabia cis mare rub.	472	Babylon ur. Ægypt.	287 d
	Arar, vel Araris fl. Gal.	85 c 342 d 356 c 397 f	Bactriani pop.	236 a
	Arasate l. Hisp.	22 f	Badajoz ur. Hisp.	275 e 333 d
	Arcluid, vel Alcluid, nunc Dunbarton opp. Scot.	102	Bætis fl. Hisp.	105 e 253 c 257 d
	Arelatum urb. Gal.	63 b 76 b 71 a 458 a Cæsaria	Bages monast. Hispan.	724 d
	V. n. Honoratus Ep.	379 reliquiæ S. Antonii 738	Baioca, sive Baiocæ, aut Baiocassium urbs Gal.	4.
	Ad Arenas l. Appiæ viæ	622 a	Contestus Ep.	594
	Arenarum mare in Perside	269 b	Balma monast. Burgund. Euticius Ab.	105 107
	Arenberg castrum Westph.	132 133 137 140		110 d f
	Arfolia villa Gall.	455 f	Balneum opp. Ital. Joanna V.	423
	Argentina urb. Germ.	566 e	Banacense oppidum Gal.	218 e
	Argentonum castrum Galliæ	457 f	Banus fl.	39 f
	Aridagamantia regio Belg.	113	Banathsatia, vel Berethasia loc. Palæst.	276 f
	Ariminum urb. Ital.	70 e 71 e 73 f	Barbaria regio Africæ	426 f
	Aristobulias vicus Palæst.	670 e f	Barbarus mons Ital.	591 b
	Arlas monast. Hisp. reliq. S. Marcelli	368	Baruon l. Palæst.	671 b
B	Armenia	64 259 e 260 a 305 b 672 f 754	Barensis basilica in Ital.	265 b E
	Arimenia major	268 f	Barillæ castrum Gal.	559 e
	Armusia urb. Persarum	270 f	Barra fl. Bavar.	627 d
	Aroasia monast. Belg. reliq. S. Sebastiani	627	Barroducum Gal.	524 e
	Aroasia monast. Artesiæ Heldemarus Erem.	270 f	Basilia regio	517 b
	Arsaius vic. Gal.	80 a	Basti, vel Baza, urbs Hisp.	254 e 255 b
	Arsenous urbs Ægypti	472 d e 489	Bauenberg	137 d
	Arvernorum urbs Clarus mons in Gal.	458 a 467 a	Bavacum op. Hannoniæ reliq. S. Mauri Ab.	333 e
	Venerandus Ep.	558 Avitus II Ep.	Bavaria Engelmarus Erem. M.	258
	S. Leobardi reclusi	562 b	Belinus pagus Gal.	766
	Arvernica duplex	359 a Arvernica civitas	Belliolum op. Belg. Miraculis S. Antonii clarum	521
	Arzinga urbs Armeniæ	269 d	Bellus locus monast.	116 d
	Asanio vicus Hisp.	22 c	Belsia regio Gal.	593 c
	S. Asaphi urbs in Cambria	101 e	Benacus locus Ital.	258 f
	Asia	99 a b	S. Benedicti pagus Ital.	423 f
	Asmaria villa Cenoman. Gall.	764	Beneventum urbs Ital.	36. Reliq. S. Hilarii 85 a
	Assanense monast. Hisp.	23 a	Felidis 223 a Leucii	752
	Assyrii pro Syris	238 a e	Beorcha villa Angl.	604 d
	Assumptionis mons Palæst. et monast.	567 c 682 f	Berethasia prædium Palæst.	276 f
	Astigis, vulgo Ecijsa urbs Hispan. Fulgentius Ep.	253	Bernacha l. Gal.	600
		439 d	Berethasia prædium Palæst.	276 f
	Athar mons prope Nazianzum	419	Berge villa Belg.	314 d 316 e
	Athenæ	262 d Publius Ep. M.	Bergomum ur. Ital.	10
	Atholi pop. Britann.	97 c	Bernicii pop. Angliæ	363 a
C	Athos mons a monachis habitatus	263 a 264 c	Beroea ur. Syriæ	306 b F
	Athya pag. Norman.	760 f	Bericum villa Cenoman.	764
	Atrebatum urbs Belg. reliq. S. Sebastiani	626 e	Bervum villa Cenoman.	764
	Atrebatensis pagus	406 e 414 a 772	Berzocana op. Hisp. reliquiæ S. Fulgentii	253 a
	Atuatuca urbs Tungrorum in Belg.	560 a		256 b d
	Avenio urbs Gall.	267 f 274 e 758	Betagabræorum Vic. Palæst.	690
	Augia insula et monast. Germ.	743 e f 745 c e 746 a c d	Bethacat ager Palæst.	277 f
		747 c d 749 d	Bethleem monast. Alemanniæ	116 e
	Augusta Vindelicor. Tozzo Ep.	419	Bethrambe, seu Bethrabe prope Sinam montem	244 e
	Augusta Prætoriorum Salassorum	390 b		245 a
	Augusta firma, sive Astigis, ur. Hisp.	253 c	Biberacum op. Sueviæ	758
	Augustodunum ur. Gall.	95 d	Binascum op. Italiæ	169 a
	Augustersa German.	423 d	Biterræ ur. Gall.	63 b 69 e 78 b
	Aulon urbs Illyrici	367 c	Bithicuchar ager Palæst.	377 f
	Aurea-Vallis monast. Belg.	153 e f 167 b	Bithynia regio Asiæ	61 e f 308 d 310 e 312 f
	Aurelia urbs Gal.	327 c 328 a	Bisuntia seu Vesontio urbs Burgund.	565 761
	Aurelianum cœnob. Gal.	460 d	Biturica, vel Bituricæ urbs Biturigum in Gallia	454 c
	Aurion, sive Ehronium, monast. Gal.	765	460 f 564 f 758. Sedes Episcopalis primæ Aquitaniæ	533 d. Stephanus Ep. 104 S. Genulphus Ep.
	Aurigera fl. Gal.	559 d	445 Sulpitius Pius Ep.	529
	Ausa villa Cenoman.	666	Bituricus, vel Biturigus pagus	453 e 455 f 460 a
	Auscum urbs Galliæ reliq. S. Hilarii	85 a		464 d 466 e 470 a
	Autisiodorensis pagus	326 e	Blachernæ Constantinopoli	313 d
	Auzomis ur.	249 a	Bladum silva Gal.	760 d
	Avona fl. Angl.	604 a 605 c	Blazon, sive Blanzon loc. Gal.	331 e
	Axam urbs Persarum	269 b		Blemmyes,

- A Blennyæ, et Blemyæ, populi Africæ 235 f 236 a
248 c f 249 a d
Bobium op. Ital. 561 a
Boileis l. Gall. 750 a
Boderia Scot. Æstuarium nunc Fortha 100 b
Bodo, vel Budonium, ur. *Serviæ ad Danubium* 263 a
Bohemia 767 768 c
Bollinga monast. Helvet. 747 d
Borata loc. Judææ 277 c
Boscius loc. Gall. 330 b 336 e 337 b
Bosnia regio 262 a 264 f
Bosporus 311 e
Bostra ur. Arabiæ 617 f 681 d 682 d
Botiæa regio Macedoniæ 263 b 264 b
Bovis locus Constantinopoli 692 f
Brachatensis pagus 360 b
Brannovium ur. Britan. 602 b
Brantosmum monast. Gall. 463 c
Brennowen l. Gall. 336 c
Brienno op. Gall. 443 d
Brigantinus locus Germ. 420 f Brigantium opus 420 f
Brischia vulgo Bressia prov. Galliæ 397 f 398 a
Britannia Armorica regio Gall. 61 f 413
Britvogilum l. Gall. 598 b
Brixia ur. Ital. 10 b. *Noinius, Jacobinus, Anselmus*
B MM. 33. *Marini Presb. et Stephani Diac. inventio* 366
Broluino S. Benedicti, monast. Cisterc. Gall. *reliq.*
S. *Agnētis* 721 b
Brugæ ur. Fland. *reliquiæ S. Antonii* 514 e
Brundisium ur. Italiæ *reliq. SS. Fabiani et Sebastiani*
761 c
Brunswicum ur. Germ. *reliquiæ S. Sebastiani* 628 c d
Brutii pop. Ital. 232 d
Bruxella, vel Bruxellæ, urbs Belgii *reliquiæ S. Sebastiani* 626 c d *Agnētis* 721 c
Bucolia loca Ægypt. 495 f
Buehris ad Mare Rubrum 248 f
Buda ur. Hungar. 9 f 11 a
Buddeburg arx Germ. 137 e f
Budonium ur. *Serviæ ad Danubium* 263 a
Bulbeford, sive Ubbanford op. Angl. 364 d
Bulgaria 262 b 265 d
Burgidolense Monast. Gall. 110 d
Burgum op. Gall. 65 e
Burgi ur. Hisp. *Adelelmus Ab.* 469 b
Burgundia prov. Gall. 79 334 a 342 e 462 a 514 a
Burh Monast. Angl. 603 e 610 d
Buscianus, vel Buxidus, vicus Cenoman. Gall. 772 f
773 c 774 b e
C Buscum-Ducis, sive Silva-Ducis, ur. Belg. 523 f 524 c
C Busiris urbs Tripolitanæ Reg. 497
C Buxidus vicus Cenom. Gall. 772 f 773 b d 765 b
C
Cadurcum 76. Cadurci populi Gall. 445
Cælius mons Romæ 616 b
Caerleon ur. Britan. 101 a e
Cæsaraugusta ur. Hispan. 20 a b
Cæsarea Mauritaniae Arcadius M. 3
Cæsena ur. Ital. 523. *Maurus Ep.* 697
Calaris ur. Sardiniae 59 e. *Ephysius M.* 279
Calatrava op. Hisp. 276 b
Calidoni pop. Britan. 97 c
Caledoniæ castrum, nunc Downkeldense opp. Scot.
97 c
Callisti cœmeterium 367 e
Callonis villa l. Gall. 568 c
Calne monde vicus Gall. 649 a
Calvaria mons 193 e 204 b d
Calviacum Monast. 116 e
Camalaria, vel Cameleria castrum et Monast. Gall. D
358 c d
Cambalech, vel Cambalu, urbs Regia Tartarorum
272 e 273 b f 274 e
Cambria regio Britanniae 99 d 100 b
Cameracum ur. Belg. *Ablebertus, sive Emebertus Ep.*
357
Campania reg. Ital. 225 b c 231 f 593 b
Campania op. Ital. 760 a
Campania prope Cordubam 105 d
Campanum littus 639 c
Campidona op. Germ. 421 a f 423 d
Camus fl. Angl. 606 c
Cana Galilææ 190 f
Canoarum Castri portus in Provincia 390 a
Canonica op. Gall. 218 d
Cantuaria ur. Angliæ 26 e 540
Caparosse mons Provinciæ 380 d
Capena porta Romæ 622
Cappadocia prov. 672. *Speusippus et Socii* 437
Cappenberg, vel Capenberg, comitatus 118 119
Monasterium 123 ejus præpositi 124 Ecclesia re-
liquiæ 125 B. *Godefridus* 128 754
Caprea Gall. 651 a
Capua ur. Ital. 230 343 *reliquiæ S. Sebastiani* 624
Caput equi locus Germ. 422 a E
Carbium opp. Umbriæ 426 c
Carbonella locus Ital. 414
Caricon ur. Armeniæ majoris 268 f
Carinthia 274 d
Carnia, sive Carniola prov. 268 a d
Carnotum urbs 95 96 a d *Malardus Ep.* 599 obsi-
detur et diripitur 599 a d prædictum a S. Lau-
nomaro 598
Carra urbs Persarum 266 758
Carthago 254 f 255 c *Pia, Picaria xxxviii Mart.*
583
Carthago nova, seu Spartaria ur. Hisp. 214 f *Ful-*
gentius Episc. 253
Casan ur. Magorum in Perside 269 b
Cassinum Monast. It. 320 321 323 591 *reliq. S. Mauri*
333 343
Castellio monast. 116 d
Castellio l. Lotharingiæ 751 a
Castellio ur. Gall. 523 b
Castellum, ad mare, sive Stabiæ, ur. Ital. 591 c e
Castor fl. Macedon. 264 b
Castoria ur. Macedoniæ 264 b
Castriciæ monast. 116 d
Castrum alatum, nunc Edenburgum, ur. Scot.
100 b F
Castrum novum Gall. 519 e 526 a
Ad Catacumbas juxta Romam 621 e 628 629 642 e 646
Catadupi 239 b
Catarus ur. Dalmatiæ 265 a e
Catay regnum Orientis 271 b d 273 a b
Cattari populi Sclavoniæ 262 f
Catello vicus Ital. 760 a
Caturcinense territorium 397
Caucianum monast. Gall. 657
Cela, Ceila, vel Cila ur. Palæst. 276 f
Celanum op. Ital. 261 b e
Cellæ loc. Ital. 61 d
Cellæ-eremiticæ, l. prope Alexandriam 298 c e
Cella S. Genulphi in Gallia 453 e 454 a 463
Cellia locus Ægypt. 287 f 288 f 289 a 297 e 472 b
Cendronum oppidum 390 b 391 b e
Ceneta urbs Ital. 395 f
Cenemani pop. et ur. Gall. 321 324 333 *Ricimirus*
541 *Haduindus Ep.* 763
Centrones, seu Cendrones pop. Alpini. Cendronum
op. 390 b 391 b e
Cervia ur. Ital. 587 e
Crebalus fl. Ital. 281 f
Cestria

A	Cestria ur. Angl.	101 e	Coprum ur. Persarum	269 b 11
	Chalcedon ur.	8 b	Corbeia monast. et opp. Gall.	772
	Chalcis ur. Syriae	308 e	Corbeia fl. Gal.	406 d 413 f
	Chaldaea regio	269 c	Corbio monast. Gal. <i>Launomarus Ab.</i>	593 597
	Chama villa in Alpibus	747 a	Corcyra insula <i>Arsenius Ep.</i>	761
	Champsana, sive Quinsai, ur. Sinarum	272 d e	Corduba ur. Hisp. 254 f 255 e 463. <i>Gumesindus Presb.</i>	
	Chanaa loc. Indiae	270 a b	et <i>Servus Dei mon. MM.</i>	105
	Chanadrum ur. Hungar.	262 d	Cormeriacum monast. et op. Gal.	336 c 337 d
	Chenil, olim Singulis, fl. Hisp.	253 c	Cornavii, Britanni	608
	Cheraeon locus Aegypti	502 f	Cornelia via in Ital. <i>Marius, Martha et Filii MM.</i>	578 583 d
	Chemacum op. Belg. <i>reliquiae S. Priscæ V. M.</i>	548		
	Chocques monast. Belg.	116 d	Coromandeliam regnum Indiae	270 f
	Chrysopolis, seu Vesontio ur. Burgund.	313 e	Cortracum op. Belg. <i>reliq. SS. Marii et Marthae</i>	580
	Chylezo ur. Manzy	272 f	Corycium op. Ciliciae	685 a d
	Cibalis op. Pannon.	50 e	Cossio nunc Vasalae ur. Vasconiae	30 e
	Cildracus ecclesia Galliae	464 d	Cotha campus Hiberniae	345 b
	Cilviasinum pagus Gal.	766	Cottiae Alpes Ital.	561 b
	Cinca fl. Hisp.	22 f	Crabatia regio	262 f
	Circeius mons. Campaniae	230 d f 233 c f	Creinekke castrum Sueviae	137 d
	Circessus	617 f	Cremona ur. Ital. 12 b <i>Facius 574, reliq. SS. Marii</i>	
	Circus Romae	642 c	et <i>Marthae</i>	580
	Circus flaminii Romae	371 a 375 c	Crermam ur. Persarum	269 e
	Clanis fl. Ital.	357 a	Creta insula	262
	Clarus pag. Gal.	67 e	Crisis l. Graec.	313
	Clarum mons ur. Arvernorum. in Gall. <i>Bonitus, sive Bonus Ep. 351. Venerandus Ep.</i>	558	Crithenium monast. Syriae	301 c
B	Clarum-fagetum monast.	116 e	Crikelad op. Angl.	606 E
	Claudia via in Italia	561	Croilandia monast. Angl.	604 e
	Climax mons. Aegypti.	473 a	Crypta-ferrata monast. Ital.	261
	Clissonium Gal.	67 e f	Cultus boni monast. Ital. <i>Benedictus ord. Vallis-umbrosae</i>	700
	Clitumnus fl. Ital.	397 b e f	Cumbria regio Angl.	100 b
	Clivus cucumeris	580 e	Curta ur. Pannon.	9 f 11 a
	Clivus Ursi Romae	372 d	Cusanum monast. Hispan. <i>Nazarius mon.</i>	25 a
	Cloacae Romae	642 c e	Cutula solitudo Palaest.	667 f 681 e
	Clocestria, sive Glocestria ur. Angliae	604	Cyclades insulae	401 c e f
	Clocherum, sive Gloghuria ur. Hibern.	212 f	Cygnopum mons Peronae	407 b f 416 f
	Cluainmicnois op. Hibern.	347 e		
	Cluanense monast. in Hibern.	350 d		
	Cluan-Credhail loc. Hibern.	344 c		
	Cluanum monast. Hibern.	761		
	Cluida, vel Clyd. fl. Scot.	101 e 102 d	Dacia regio	37 f
	Clunedum opp. Hibern.	415 d	Dacia Aureliani 261 Ripensis	261
	Clumonacum monast. Gal. situs, Origoto 8. Constructio 109 369 466 519. <i>Berno Ab.</i>	106	Dalmatia	262 b c d 263 c
	Clusium op. Ital.	357 a	Danubius fl.	261 f 263 d
	Clyd. fl. Scot.	102	Dardania, seu Moesia superior	261 f 264 f
	Clynnaferia ins. Hibern.	410 e	Darentasiensis vallis	391 c
	Cnobersburch monast. Angliae a <i>S. Furseo extructum</i>	405 e 418 b	Deorcain monast. Hiberniae	347 f
	Coket insul Angl. <i>Henricus Eremita</i>	424 c	Deia vel Seteia aestuarium Britan.	101 d
C	Colenros loc. Scot.	98 d	Deirorum regnum in Angl.	363 a
	Colimbria, sive Conimbrica, ur. Lusit.	429 d e	Delphini portus Ital.	703 e
		430 a	Dertona ur. Ital. <i>Ammonius Ep.</i>	590
	Collallas loc. Sardiniae	286 e	Desii pop. Hiberniae	344 e 345 b f F
	Colonia Agrippina 59 a 96 e Cap. <i>S. Mauri Ab.</i>	388 c	Ad Destrictios locus Galliae	467 a
	<i>reliquiae S. Antonii 514 e 522 b S. Sebastiani 628 f S. Agnetis</i>	721	Deva fl. Britan. et ur. Caerleon	101 d
	Coma pagus Aegypti	472 c d	Deunana, sive Caerleon, nunc Cestria ur. Angl.	101 d
	Compostella ur. Hisp. <i>reliquiae S. Sebastiani</i>	626	Devonia prov. Angl.	604
	Comum, sive Novocomum ur. Ital.	560 561 b e	Dioclia, Dioclea et Doclea urbs et regio Illyrici	262
	Comum ur. Persarum	269 e		263 264 d
	Conachtia regnum Hibern.	347 a b 350 b	Diospontus	64 a
	Condaminanes locus Gal.	519 f	S. Dionysii-burgum in Italia	523 b
	Concordia ur. Ital.	10 c	Divio urbs Burgund.	442
	Confluentana ditio Hispan.	531 e	Doclea ur. Illyrici	263 a
	Confluenta ur. Germ. <i>reliquiae S. Sebastiani</i>	763	Dodovilla monast.	116 d
	Conimbrica ur. Lusit. 427 d <i>reliquiae MM. Minorum</i>	432	Dodyn insula Indiae	271 e
			Dolense, vel Burgidolense monast. Gal.	110 d f
	Connerensis Episc. in Hibern.	350 e	Doliacus locus Gal.	764
	Constantinopolis 235 c f 249 b 258 a d <i>Tigrius Presb. et Eutropius lector MM. 7. Alexander acemetus</i>		Dombensis pagus Galliae	397 f
	300. <i>Joannis Calybita 311. Petrus Telonarius</i>	692	Domnini castrum	572 a
	<i>reliquiae S. Agnetis</i>	724	Dorobernia, Cantuaria ur. Angl.	603 f 604 e 605 a
	Coos insula	758 a	Doron ur. Palaest.	686
			Drina, seu Drinus fl. Serviae	262 a f
			Drivastensis Episcop.	263 d
			Drocæ comitatus Gal.	593 f
			Dobis fl. Burgund.	105 b
			Dulcinensis Episcopatus	263 d
				195
				Dulcis-vallis

A	Dulcis-vallis monast.	416 e	Fauces opp. Sueviæ	122 c	D
	Dunbriton, vel Dunbarton op. Scot.	402 e	Ferraria ur. Ital.	272 d 273 a	
	Dunelmum urbs Angliæ	424 e	Ferraria ur. Italiæ. <i>Beatrix Atestina</i>	759	
	Dunum ur. Hiberniæ	602	Ficocle ur. Ital.	587 d e	
	Duogemelesis monast. Gal.	764	Finlandia regio 613 b subacta a S. Erico, conversa		
	Durocasses populi Galliæ	594 c	a S. Henrico Ep. Upsalense	614 a	
	Dusta castrum Belg.	113 f	Fiterium monast. Hispan.	276 b	
			Flintensis Comitatus in Wall.	101 e	
E			Floreffia monast. Belg.	146 c f 167 a 168 f	
			S. Flori urbs Galliæ	359 a	
	Eastanglia prov. Angl.	604 e 605 e	Fons clausus pagus Italiæ	423 f	
	Ebersperga op. Bavariæ, ejus origo, et reliquiæ		Fons Deiparæ Helvet.	748 b	
	<i>S. Sebastiani</i>	626 627 628 762	Fons-rogi monast. Gal.	326 327	
	Ebre locus Hiberniæ	411 c	Fontanetum in Burgundia	465 a	
	Ebritopogilum Gal.	594 e	Fordense flumen, olim Boderia, æstuarium Edenbur-		
	Ecbatana	269 e	gense in Scot.	99 e 100 b	
	Eccoult monast. Brugis Fland.	116 d	Formezella monast. Flandr.	116 e	
	Eceluis mons	747 c e	Foro-Julienſi op. Provinciæ	380 d	
	Ecolisma, sive Engolisma, ur. Gal.	558 b	Forum Claudii op. Gal.	390 b	
	Edenburgum ur. Scot. olim castrum alatum	100 b	Forum Popillii op. Ital.	699 f 700 d	
	Edessa ur. Mesopotamiæ	302 b 305 d	Forocorneliensis Episcopatus	10 d	
	Einsidlen monast. Helvetiæ 745 b <i>Meinardus Erem.</i>		Forum-Julii prov. Ital.	266 e 268 a e 274 d	
	<i>Mart.</i>	751	Forum-Julii, nunc Civitas Austriæ	268 d	
	Elverver fl. Galliæ	454 d 455 a	Fossanum op. Ital.	81 d	
	Elbreen insula Hibern.	410 f	Fossatum monast. Gal. <i>corpus S. Mauri</i>	332 f 334 f	
B	Elemstadium	126 e 127 c		337 342	E
	Elephantina urbs Æthiopum	239 b	Fourium op. Hibern. <i>Fechinus Ab.</i>	693	
	Eleutheropolis ur. Palæst.	276 f	Frauenmunster Helvet.	748 b	
	Elgua VI, Cambriæ	97 c 101 a e	Fundi monast. Campaniæ in Ital. <i>Honoratus Ab.</i>		
	S. Eligii-fons, monast.	116 e		396	
	Elim locus Arabiæ	245 a 248 e	Fundi in Campania	278 f	
	Elostad monast. Germ. 129 b 135 c 136 c 138 e		Furania fl. Gal.	514 a	
		139 f	Fusniacum monast. Gal.	213 b	
	Eltone monast. Cliviæ	136 a	Fuxum op. Gal.	559 c e	
	Elvenstadt monast. Germ.	755 f 756 a b			
	Eluza, vel Elusa urb. Palæst.	239 c 246 a d	G		
	Elwy fl. Walliæ	98 a	Gabalitonum territorium in Gall.	77 a	
	Elwanga monast. et opp. Germ. <i>reliquiæ SS. Speu-</i>		Gagium ur. Normanniæ	760	
	<i>sippi et sociorum</i>	438 c	Galatia prov. Asiæ	64 a	
	Elysus campus juxta Arelatum	389 c d	Gallia sub Romanis 457 f 462 a barbaris 462 a Si-		
	Embrica opp. Cliviæ	524	cambris, Francis, ibid. sitas, limites, divisio	461	
	Enera op. Gal.	114 a	Gallinaria insula Ital.	74 b 82 b	
	Engaddi locus Palæst.	671	Galwedra prov. Scotiæ	32 b e 102 b	
	Eo insula Scotiæ, aliis Hu, seu Jona	601	Garegobia monast. Galliæ	389 d	
	Ephesus 257 d XXXVIII <i>monachi Mart.</i>	259	Gargara an urbs Epiri?	42 b e	
	Ephirus	37 b 42 b	Garganus mons. Ital.	463 a	
	Epirus regio	262 b	Garumna fl. Gal.	462	
	Epirus vetus prov.	731	Gaudiacus loc. Gal.	331 c	
	Eptaticus vicus Bavariæ	421 f	Gaurus mons Ital.	591 592	
	Epternacum monast. et opp. Belg. <i>reliquiæ S. Seba-</i>		Gavaletanorum civitas in Gallia	218 a	
C	<i>stiani</i>	769 c	Gebalon l. Arabiæ	248 f	F
	Eresthein monast. Alsatiæ	572 c	Gedrosii populi Orientis	269 f	
	Eremus Deiparæ monast. Helvet.	745 b	Geinfefeldense monast. Bavar.	627 a	
	Eremus sancta civitatis in Palæst. <i>S. Euthymius Ab.</i>		Gemblacum monast. et op. Belg. <i>reliquiæ S. Marii</i>		
		662 e		580 a	
	Erperrode loc. Westphaliæ	755 f	S. Geminiani opp. Etruriæ	426 c f	
	Erythræum mare	235 f	Gemmeticum monast. Gal.	301 b	
	Esbre insula Hibern.	410 c	Genava, sive Geneva urbs	739 e	
	Estsexe, sive Saxonia Orientalis	363 f	Genesina arx et op. Ital.	561 b	
	Estampache regio urbis Calaritanæ	279 f	Geneva vr. Gal.	106 c	
	Estangle, sive Anglia Orientalis	363 f	Genua Urbanorum, Ossona ur. Hisp.	3 f	
	Ethan fl. Palæst.	662 d	Genua urbs Liguriæ. <i>reliquiæ S. Arsinii</i>	761	
	Euchæia, vel Euchelia villa Ital.	324	Gest ur. Persarum	269 d	
	Euphrates fl.	268 301 302 306 617	Geth prope Sinam montem	244 e 245 a	
	Evesham monast. Angl.	604 c	Geturnicensis urbs Galliæ	447 f 454 e 458 b 465 f	
	Ezaminibar regnum in India	270 a e	Gigniacum monast. Gal.	106 a 110 c f	
			Girschagen pag. Westphaliæ	763	
F			Giturnicensis, vide Geturnicensis urbs	448 e	
			Girwy vel Jarraw monaster. Angl. 25 f 26 b 27 a b 29 d		
	Fabrensis villa Gal.	331 b	Gladus fl. Scot.	103 c	
	Fagea villa Gal.	598	Glannafolium eversum 385 restauratum 336 traditum		
	Fala oppid. Lusitan.	433 c 434 d	Fossatensibus et ereptum	338	
	Falempinum monast. Belg.	116 e	Glannafolium mon. Galliæ <i>S. Maurus Ab.</i>	320 328 d	
	Fænile loc. Gal.	559 c	Glascua ur. Scot. <i>Kentigernus Ep.</i>	97	
			Glaworna		

A	Glaworna et Glavornia, quæ et Glocestria	604	Hyconail regio Hibern.	346 ^a	D
	Godone villa Gall.	455 c	Hydruntum ur. Ital.	49 a b	
	Gominiacum pagus Hannoniæ	377 f			
	Gomon loc. Bithyniæ	301 d 310 e 312 e			
	Goritia Comitatus	263 c d			
	Gotheloicacus l. Gal.	75 c	Ibaris fl. Dardaniæ	262 f	
	Gothia, sine Gallia Narbonensis	462 a 758	Ichthyophagi, populi	269 f	
	Govea vicus Lusit. reliquiæ SS. V. Mart. Ord		Ilanuba, Geneva	106 c	
	S. Francisci	427 d	Ingeiracum monast. Gal.	463	
	Gradus Heliogabali Romæ	542 b	Ilerda ur. Hisp.	20 a	
	Granant l.	648 e	Ilissus fl. Bavariæ	258 e	
	Grandis-curtis in Atrebatibus	406 e 414 a	Iliturgis op. Hispan.	214 d	
	Granta fl. Angl.	606 c	Illyricum 10 e 62 65 a Illyricus sinus	22 b	
	Grantibriga, seu Cantabrigo, ur. Angl.	605 d	India 94 a b qualis 14 seculo	269 f 270 271	
	Gratianopolis ur. Gall. Fergeolus Ep. M.	25	India Superior	758	
	Gravio castrum Gal.	85 e f 86 a 90 d 92 a 97 b	Ingrivum locus Angl.	26	
	Grauna, vel Grona, fl. Gal. 108 c Groana	109 e	Insimezan insula Orientis	271 d	
	Grevenloo silva Westph.	137 c f 754 f	Insula-Barbara juxta Lugdunum Gal.	355 e 356 b	
	Grevenroda monast. Germ. telum S. Sebastiani	763	Insulæ in urbibus quæ	639	
	Guadalupa op. Hisp.	256 b	Iona villa Cenoman.	766	
	Guadalupe fl. Hisp.	256 d	Iona insula Scotiæ Blaithe macus et socii MM.	600	
	Gundridus fluv. Gal.	542 a	Irenæum monast. Bithymæ	301 d 302 b 312 e	
			Isauria l. Ital.	35 e 40 c 71 a 684	
	H		Isca sive Osca fl. et ur. Britan.	101 e	
B	Hagen castrum Germ.	132 c	Islandia regio Borealis	102 b	E
	Hagultadiensis Episcopat. in Angl.	276 b	Ister fl.	528 e	
	Halcincum pagus Hannoniæ	378 b	Italica ur. Syriæ	280 b	
	Ham pagus Brabantiae	360 f 561 d f	J		
	Handesi regio Hiberniæ	349 a	Jadera, vulgo Zara, ur. Illyrici	260 b 261 e	
	Havelus fl. Germ.	139 e	Jagista fl. Sueviæ	438 c	
	Haveldensis, vel Havelburgensis Episcop.	139 c e	Jamnia ur. Palæstinæ	675 a d 679 f	
	Helena, vel Elna, ur. Catalauniæ	25 a	Janzi ur. Manzy, seu Sinarum	272 f	
	Helera vel Hilaticum nunc S. Naboris monast. ad Mosellam	83 b	Jarrow monast. Angl.	25 f 27 a	
	Heraclea ur. Ægypti	287 d 472 e d 510 d	Jasdi ur. Persarum	269 e	
	Heraclea op. Italiæ	395 b c f	Java insula Indiæ	271 e 272 a	
	Herbidilica ur. Gal. al. Herbadilla	89 a c f 90 a	Jaurinum ur. Hungariæ	264 d	
	Herbipolis ur. Germ. telum S. Sebastiani	763	Job op. Persarum	269 f	
	Hercynia 749 d Hercynius saltus Germ.	710	Jordanes fl.	672 f 678 c	
	Herefordensis prov. Angl.	604 605 c	S. Julii insula Ital.	742 a	
	Herga l. Angliæ	602 c	Jara, seu Jurassus, mons Burgund.	106 c 326 c	
	Hermes, vel Armosia ur.	270 f	K		
	Herores ur. Indiæ	266 c	Kansan prov. Tartariæ	273 c	
	Hervordia op. Westphal.	754	Karum ur. Persarum	269 e	
	Hibernia 99 102 Ida V.	344	Karofense cœnob. Gal.	463 b c	
	Hiberniæ 5 regna	409 d	Kaysalum villa Sueciæ	614 c	
	Hiericho	669 e	Keldenich mons Westphaliæ	125 a f	F
	Hierosolyma 55 c 257 c 269 b 277 c d e 313 317		Kritiatunensis Ep.	604 c	
C	Gabriel Ab. 735 a, Christianis recepta,	259 d	Kabachum vicus Bavar.	627 d	
	Hierso vicus Gal.	749	L		
	Hilara fl. Germ.	421 a	Lacturius mons Ital.	591 b	
	Hilderodehuysen	137 d	Lacus anserum monast. prope Constantinop. Stephanus fundator	258	
	Hildesheimium ur. Germ. reliquiæ S. Epiphanii	741	Lagenia regio Hiberniæ	348 c	
	Hippo ur. Africae	755	Laio fl. Gal.	67 e	
	Hippodromium S. Mamæ Constantinop.	313 d	Laodicea ur. Syriæ	497 f	
	Hippodromus Romæ	642 c	Lastemarius Cenoman.	766	
	Hispalis 253 c 255 a d e 257 d 430 a 257 d corpus S. Fulgentii Ep. 256 a reliq. S. Sebastiani	626 e	Lata via Romæ	369 a 373 b 374 d	
	Hoiulus fl. Belg.	362 b	Lateranense monast. Romæ	320 f	
	Holdelin l. in Cambria	102 a	Latina porta Romæ via	278 c f	
	Horesti pop. Britann.	95 a c	Latinicum ad Matronum fl. monast. S. Fursei	405 d	
	Hormes, sive Ormusia ur. in sinu Persico	758 e	407 b 412 c e 413 a 416 a 119 b		
	Hu, seu Hy, insula Scotiæ. Blaithe macus et socii MM.	600	Laudunum ur. Gal.	772	
	Huaconail regio Hiberniæ. Idæ V.	344 346 b	Lauræ et cœnobia differentia	662, 680 d	
	Huadesi, sive Desiorum regio in Hibern.	345 b f	Laura nova Palæst.	662 c 664 b	
	Humber, sive Humbria, olim Abus, fl. Angl.	363 a	Laura S. Euthymii extructa 671 in cœnobium mutata 684 ejus situs	685	
	Hunni	211	S. Lauteni Cella mon. Gal.	110 f	
	Huum oppidum Belg. Juetta vidua reclusa 145 Maurus, sive Mortuus-natus	362			
	Hy, vel Hu, et Iona insula Scotiæ	103 a f 348 b			

A	Luna Pompeia seu Lauda, ur. Ital. <i>Bassianus Ep.</i>	585	Madianitæ Arabes	247 e
	Lavicana viâ	641, 46	Magdenburgum ur. Germ.	763
	Lazarium locus Palæst.	668 c 687	Magmurtennicum regnum Hiberniæ	409 a
	Lazica regio Asiæ	713	Magnilocense monast.	331 b 333 c 354 a 355
	Lecca fl. Belg.	720	Magnilocus monast. Gal. ejus origo	653, <i>reliquiæ</i>
	Leodonis-bargum, vel Leodonis ur. Gal.	110 f 111 e	<i>S. Sebastiani</i>	626 c
	Legudiacus l. Gall.	25 e	Maguntia sive Maguntiacum	639
	Leicestria comitatus Angliæ	604 c	Majus monasterium apud Turones	559 b <i>Leobardus</i>
	Lemnus insula	761	<i>reclusus</i>	562
	Lemovicum urbs in Gal.	458 a 463 b 564 f	Majuma urbs Palæst.	277 a
	Lencianum l. Ital.	39 f	Malaca urbs Hisp.	255 e <i>reliquiæ S. Sebastiani</i>
	Lensium ur. Orientis	273 c	Malbodium opp. Belgii <i>Ablebertus, sive Emebertus Ep.</i>	359
	Leodium ur. Belg.	156 e	Mallena fl. Scot.	996
	S. Leonis-Castellum	742 e 743 b	Malvernum mons Angl.	608 f
	Lerinus insula 379 c 380 f 383 d 390 734 <i>reliq.</i>		Mamertini custodia Romæ	370 b
	<i>S. Honorati Ep. Arelat.</i>	388	Manresa op. Hisp. <i>reliquiæ S. Fructuosi</i>	703 <i>Agnetis</i>
	Lero et Lerus insula	385 a 734 e f	<i>724 d 725 a Fructuosi, Eulogii et Angurii</i>	725 a
	Leucorum urbs Tullien Lotharing.	565 b	Mantolomaius vicus Gal.	559 b
	Leuticum, Leodium ur. Belg.	96 c	Mantua ur. It.	10 560 e f 759
	Levinnus lacus Hibern.	696 a	Manzy regnum, forte Sina	272 a b urbs Sinarum
	Lezatum l. Gal.	559 d		273 a
	Liath, vel Liathmochaemoch op. Hiberniæ	347 d	Marda mons Palæst.	670 d 671 b
	Liburna navis	222 f	Mare majus, sive Pontus Euxinus	268 e
	Libya	287 f 288 f 289 e 472	Marense monast. in Atrebatibus	116 e
B	Lid fluv. Gal.	541 f	Maresa loc. Judææ	277 a
	Liffe campus Hiberniæ	348 b	Marganense monast. in Wallia	276 a
	Liffius fl. Hiberniæ	348	S. Margaretæ insula	385 a
	Ligeris fl. Galliæ 329 a 333 335 337 339 340 341		Margeliæ l. Belg.	115 b
		454 462 a 465 d 720 721 722	Margus fl. et ur. Mœsiæ	639 f
	Liguria	588 732 733 734 735 737 740	Marocheum, sive Maurocum, urbs Mauritanix	426 e
	Limogus fl. Helvet.	747 e		430
	Limania, Arvernia inferior	359 a	Marpen, sive Marpinæ, pagus ad Sabim fl.	361
	Lindemacus fl. Helvet.	747 e	Marsupia fl. Lotharingiæ	751 a
	Lindisfarne insula et ur. Angl.	363 e 364	Martinæ loc. Belgii	360, 361 b f
	Lindus fl. Angl.	364 a	Martiniacus villa Cenoman.	766
	Lingonum populi Gal. urbs <i>Speusippus et socii</i>	442	Materna, seu Matrona fl. Gall.	412 c 413 b 416 a
	Lirinus insula et monast.	26 e 29 a 275 e 326 e	Masciacum monast. Gall.	110 d e f
	Lisque monast. Belg.	115 e	Massilia	352 f
	Liventia fluv. Italiæ	395 f	Matisco ur. Gal.	108 c e 109 e
	Lomori insula Indiæ	271 a	Mauritania SS. MM. V. ord. <i>Minorum</i>	426
	Londonia ur. Angl.	604 d	Medola ur. Arabiæ	681 e 682 c
	Longipontum monast.	30 b	Media regio Orientis	247 b
	Longum-rete vicus Gal.	80 a	Media prov. Hibern.	693 a
	Longus campus villa Gal.	381 e	Mediolanum 69 c 70 b, a Gothis eversum	250 251
	Lontuei villa Gal.	598 b	<i>731 735 B. Veronica de Binasco</i>	169 <i>reliquiæ et</i>
	Lotharingia	59 a	<i>templum S. Sebastiani</i>	625 626 an is ibi natus? 629
	Lorvantium monast. Lusitaniæ, <i>reliquiæ</i> SS. V. <i>Mart.</i>		Megabari populi Æthiopum	249 a
	<i>Ord. S. Francisci</i>	427	Melanes montes Arab.	239 b
	Laerchra mons Hibern.	346 a	Meledunum, vel Milidunum, op. Gal. vel Melodunum	
	Lucana littora	232 d	<i>Aspasius</i>	182 <i>reliquiæ S. Agnetis</i>
C	Lucas castrum Gal.	455 a 467 d	Meliaporum ur. Indiæ	271 a
	Lucdunus villa Cenoman	764	Melita insula	702
	Luculum loc. Ital.	261 d	Melitina ur. Arm.	663 a 664 e 666 667 672 674
	Lugdunum 26 c 352 a 355 357 565 a <i>Clemens Presb.</i>	616	Membrillar vic. Hisp.	275 <i>corpus S. Mauri Ab.</i>
			Memficus silva Gall.	398 a
	Lugdunensis Gallia	462 a	Memminga op. Sueviæ	758
	Lugdunum Clavatum, sive Laudanum, urbs Gall.		Mentius campus	657 d 658 b
		407 f 652 d 653 e	Menevia ur. S. Davidis in Wallia	101 a
	Lunen op. Westphaliæ	754	Mephameemana <i>sepulchrum S. Michææ</i>	276 f
	Lutra monast. Burgund. <i>Deicolus</i>	563 567. <i>Ædifica-</i>	Merce seu Merciorum regnum in Anglia	363 f
	tum dotatum 568, vastatum 569 regiæ pellici		Merense monast. Germ.	125 c
	aliisque donatum 571 restauratum	572	Merciorum regio in Anglia	603 c f
	Luxovium monast. Burgund. 563 f 565 f 566 c 567		Meroe urbs Æthiopum	239 b
	Luza, sive Eleisa urb. Palæst.	246 c	Merula villa Gal.	342 b
	Lycæonia insula Romæ	580	Mesopotamia	247 d e
	Lycus fl. Vindeliciæ 422 b Lycates campi	627	Metæ, vel Metis, ur. Gal.	160 c <i>Patiens Ep. reliq.</i>
	Lycus fl. Ægypt.	497 d	<i>S. Leontii</i>	64 e
			Methone ur. Peloponnesi	383 c
M			Metopa l. Palæst.	668
	Maabar regnum Indiæ	270 f	S. Michaelis Ecclesia ad duas tumbas, vel de periculo	
	Macedonia	262 263	maris, monast. Gall.	334 c d
	Maceria pagus Belg. <i>Fursus</i>	405 d 406 c 407 c 413 a	Middelsaxonia prov. Angl.	604 d
		416 b c	Milescevum op. Serviæ	264 e
	Macloviopolis ur. Britan. Armor. <i>reliquiæ S. Satyri</i>	61	Milianus	

A	Milianus l. Apuliae	34 e	Nitria vicus Ægypti	472 mons	287 288 289 297 1
	Mimate ur. Gal. <i>Firminus Ep.</i>	218			298 472 497 510
	Mimigardevorda, sive Monasterium ur. Westph.	126 f	Nitrion locus Ægypt.		509
	Mincius fl. Ital.	10 c	Nivernæ ur. Gal.		467
	Mobar regnum in India	270 e	Nivernense territorium		465 d
	Mœsia, vel Mysia	261 f	Nobiliacum monast. Gal. <i>reliq. S. Hilarii</i>		84 e f
	Moguntia, vel Moguntiacum ubrs Germ.	96 e 756 a	Nola ur. Ital. 276 555 556 <i>Felix Presb.</i>		119
	Mollengdenor l. Scot.	100 f	Nomades Arabes		239 b
	Momociacensis urbs in Gall.	80 c	Nonne fossa locus Galliae		398 f
	Momonia regio Hib. 344 c f 345 b f 348 c 349 f		Normannia unde dicta 467 provincia Galliae		413 d
	Monachium ur. Bavariae, templum et <i>reliq. S. Sebastiani</i>	628 a b c	Northam op. Angl.		364 d
	Monasterium ur. Westphaliae	123 d e 755	Northumbria prov. Angl. 29 b 30 e <i>Ceolulphus R.</i>		363
	Monienta fl. Galliae	397 f	Norwegia		102
	Mons S. Agnetis monast. Belg.	726 d	Norwicum ur. Angl.		351 e 359 e
	Mons S. Antonii	472 f 495 b 502 e	Nousis urbs Finlandiae, <i>reliq. S. Henrici Ep. Upsalensis</i>		613
	Mons Gaudii l. Gal. <i>reliquiae S. Valusiani M. Ep. Turon.</i>	559 d e f	Novaria ur. Ital.		260
	Mons Idolorum Gal.	708 e	Novocomum urbs Ital. 175 e <i>Liberata et Faustina</i>		559
	Mons Jovis in Alpibus	648 d	Novum monasterium Hui		153 c
	Mons S. Leonis op. Ital.	742 a	Nubæ populi Afric.		249 a
	Mons lucidus Gal.	519 e	Numentana via		371 a 717 c 719 a b c
	Mons major monast. Gal.	758	Nura op. Sardiniae		36 286 a d
	Mons Virginis monast. Ital.	213 d	Nymphæ Catabassi prope Romam		583 d
B	Montanes locus Gal.	519 e	Nymphæ S. Petri, cœmeterium extra Romam		371 b
	Monte canutorum familia in Delphinatu	526	Nymphæa Romæ		639 c f E
	Montaragaunium monast. Hisp.	21 a 24 b c d			
	Morasthi, vel Morathe, vicus Judææ	277 b d	O		
	Morava fl. Slavoniae	283 a	Ochsenhusium monast. Sueviæ, <i>coclear S. Mauri</i>		758
	Moravia prov. Germ.	258 c			
	Mortanium op. Gal.	67 e	Octodorum op. Hervetiorum		648 d
	Morzella pag. Belgii	361 d f	Octopitæ pop. Walliæ		101 d
	Mota S. Desiderii	514 b 515 518 519 520 521	Odobergia op. al. Opitergium		495 b
	Mota monast. Gall.	514 518	Oldenburg comitat. Germ.		755
	Mota Fangiasii l. Galliae	518	Oldus fl. Gal.		76 d
	Mouracum comitatus in Bavar.	627	Olena fl. Norman.		760
	Mulianum l. Ital.	39	Olmucium ur. Moraviæ		258 c
	Mumiense, seu Mominense regnum in Hibernia	409 a c	Opitergium urbs Ital. <i>S. Titianus Ep.</i>		395
	Murcia ur. Hispan.	253 255 256	Orbacus vicus Cappadociæ		440 c
	Mutina ur. Ital.	267 f	Orcades insulæ Scotiæ		102 b
	Myssia, seu Mœsia prov.	50 262	Oreb mons Arabiæ		219 a d
			Orestias ur. Syriæ		687 b
			Ori populi Orientis		269 f
			Ormes, sive Armusia ur. in sinu Persico		269 f
					270 a
			Orsana, nunc Ossuna ur. Hisp.		3 f
			Orthosias ur. Syriæ		687 c
			Osca ur. Hispaniæ. <i>Victorianus Ab.</i>		20
			Ossuna, sive Ursao urb. Hisp.		752 F
C	Naon fl. Galliae	451 a f 453 e 460 b	Ostbevera pag. Westphaliæ		758
	Narbo ur. Gall. 458 Narbona 23 c Narbonensis Gallia provincia 461 462 <i>patria S. Sebastiani</i>	625 e	Ostia ur. Ital. 582 b d <i>Martyres VII</i>		554 a
		629 a c	Ostcensis via		548 a 551 e
	Notupha eremus Palæst.	673 e	Ousa fl. Angl.		363 a
	Navis locus Bituriciæ	530 c 538 d 540 d	Oxeia l. <i>Lucianus, Paula et Socii</i>		584
	Naumachia Romæ	640 d f	Oxia regio Constantinopoli		50 d
	Nazanza, seu Nazianzus ur. Asiæ	439 d e	P		
	Neapolis <i>Cyriacus, Cimenus et Socii MM.</i>	49			
	Neocæsarea Ponti <i>Macrina</i>	234	Pacen regio Indiæ		271 b 272 a
	Nephasaneemana, <i>sepulchrum S. Micheæ</i>	277	Padus fl. Ital.		272 d 273 a 527 c
	Nesus, vel Naissus ur. Dardaniæ	262 a b	Paduana prov. Minoritarum		758
	Nettas l. Gal.	567	Palæstina 262 299 670 682. <i>S. Euthymius</i>		662
	Neustria, melius Westria, occidentale Galliae regnum,		Palatium Romæ		372 d 373 a
		397 c f 398 a 462 a 466 e 467	Palmyra ur. Palæst.		302 307 308
	Nevedum, <i>S. Cyriacus</i>	662	Palutellus castrum Gall.		455
	Nicæ urbs Bithyniæ <i>Neophytus M.</i> 661 viii Martyres 7 Nicæ ur. Galliae	389 e	Paphlagonia		64 a
	Nicomedia ur. Bithyniæ <i>Euphrasia</i> 584 <i>Eustatius</i>		Papia ur. Ital. quæ olim Ticinum		560 c
		714 <i>Leontius, Cyriacus, Vitus, aliiq. VI</i>	Papicius mons Græciæ		262 e
	Nicopolitana prov. Græciæ	761 a	Parathenicum mare		685
	Nigra Silva Germ.	747	Pardorum mons Gal.		572 a
	Nilus fl. Ægypti 236 a 489 Ægyptum ut irriget	471	Parisii 78 d 564 f <i>reliq. S. Hilarii</i> 83 84 <i>S. Genulphi Ep.</i> 445 <i>S. Sebastiani</i> 626 c <i>S. Agnetis</i>		721 b c
					196
					Parma

A	Pharsa ur. Ital.	10 c 746	R		D
	Parthi populi	617 f			
	Particus saltus in Gallia	593 595		Raceburgum op. Germ.	139 c
	Pasmasus 438 e Pasmadius	441 e		Ragita, al. Raithu, locus Arabiae	248 f
	Passavantia castrum Gal.	67 e		Raithu monast. in Arabia	672 b
	Passavium ur. Germ.	258 e 260 a		Ramesia l. Angliæ	601 b
	Passerella in Ital.	414		Rasca fl. Serviæ	262 a c
	Patavium ur. Ital.	10		Rascia regnum	261 c f 262 a c 265 d
	Patriarchium Romæ	645		Rathmath insula Hiberniæ	411 c
	Pedreda l. Angl.	605 a		Ratiatensis vicus in Gal.	80 b
	Pegelandia Ang.	604 e		Ratisbona ur. Germ.	258 e 259 b d
	Peleceta mon. Asiæ	29 c		Ravenna ur. Ital. 587 588 590 736 c	<i>Joannes Ep.</i> 9
	Penninæ Alpes	747		Regensbyrch	39 c
	Pereleum ad mare Rubrum	248 f		Reginoburgum, sive Ratisbona ur. Ger.	627
	Perona op. Gal. 115 b 399 405 407 412 415 <i>S. Fur-</i>			Regium urbs Gall. Narbon. 392 393	<i>Faustus Ep.</i>
	<i>seus</i> 399 in ea mons <i>S. Quintini</i>	417			392
	Perpinianum ur. in ditione Ruscinonensi reliq. <i>S. Ho-</i>			Reginus fl. Baviariæ	258 e
	<i>norati Ep. Arelat.</i>	388		Reimagen. locus Westphaliæ	125 a
	Persis 305 Persida	580 582		Remi urbs Campaniæ 78 a 565 a reliq. <i>S. Hilarii</i>	754
	Petri largus monast. Angl.	604			758
	Pharan loc. Arabiæ 236 237 244 248 249 662 667	668 672 686 691		Remi, vicus Westphaliæ	758
				Rescion l. prope Constantinopolim	50 e
	Pharus Romani portus	231 f		Resengo regnum Indiæ	271 b
	Pheletes mons Ital.	743		Revesby monast. Angl.	31 e
	Pheretratus mons Ital.	743		Rhaitu regio et monast. Arabiæ 218 c f 219 c 235	
B	Pherne mons Ægypt.	472 b 473 e		237 b <i>XLIII monachi MM.</i>	248 E
	Phœnice regio	236 a		Revelamiscensis Eccl. Sueciæ	613 c
	Phrygia 57 b 69 e 71 a 72 a 73 b 86 b			Renus fl.	659 a
	Phycocle ur. Ital.	587 d e		Rhivallis monast. Angl. <i>Aetredus, sive Ealredus Ab.</i>	30
	Pictavi urbs Gal. 469 b 564 f <i>Hilarius</i> 64 <i>Pictavense</i>				30 a
	<i>territorium</i>	956		Rhius fl. Angl.	30 a
	Pictæ tabernæ, via Latina	278 f		Rhinoculara, seu Rhinocorura urbs Ægyptum inter	
	Pilium vic. Ital.	261 b		et Syriam 379 a <i>Melas Ep.</i>	397
	Pinciana porta Romæ	222 f		Rhodanus fl. Galliæ	462 a 738 c
	In Pincis, an Pineis, sinum sepulchrum <i>S. Felicis?</i>	222		Ripatorium monast. Gal.	706 c
		222 f		Riphæi montes	376 d
	Pincius mons Romæ	222 f		Rippon monast. Angl.	103 f
	Pina castellum Asiæ	713		Ripum op. Britan.	103 b
	Pisa ur. Ital. 267 f 274 d 286 e reliquiæ <i>S. Potiti</i>			Rochenæ vicus Belg.	11 e 115 b
		35 c 36 a		Rochinghehan l. Angl.	602
	Pisper monast. <i>S. Antonii</i>	287 d 473 c 510 d		Roma, regiones xiv in Diaconos distributæ	617 b
	Placentia ur. Hisp.	253 a 256 b		<i>Tatiana</i> 2. <i>Secundus, vel Secundinas</i> 48 xl <i>Milites</i>	
	Placentia ur. Ital.	19 c 527 f 648 735 c		<i>MM.</i> 48. <i>Reliquiæ S. Felicis Presb.</i> 223 <i>Joan. Ca-</i>	
	Podii Moishoni castrum in Gallia	389		<i>lybitæ</i> 313 <i>Marcelius Papa</i> 367 <i>Fabianus Papa</i> 616	
	Pogiensis comitatus in Bavaria	238 e 239 b		<i>Priscilla matrona</i> 366 <i>Ananus et Marius, Milites</i> ix	
	Polatiensis Episcop.	263 d		<i>Honorius et</i> 13 <i>Socii</i> 367 <i>Antonius, Merulus, Joan-</i>	
	Polumbum ur. Indiæ	270 d		<i>nes</i> 528 <i>Prisca V. M.</i> 547 <i>Sebastianus</i> 621 <i>Agnes</i>	
	Pons Cæsaris prope Fulginium	646			714
	Pontilema Gal.	764		Roma nova aut Secunda, Constantinopolis	311 313
	Pontileuca Gal.	764			317
C	Pontivus, vel Ponticus pagus regio Galliæ Belgio vi-			Romandiola prov. Italiæ	556 F
	cina	406 c 413 d		Rosmide loc. Hiberniæ	344 c
	Pontus regio Asiæ. <i>Moseus et Ammonius MM.</i> 552			Rathense monast. Hisp.	24 e
	<i>Pontica provincia</i> 54 b <i>Pontici Montes et Silvæ</i> 234			Rotomagum Metrop. Normanniæ. <i>Remigius, sive</i>	
	Pontus Palemoniacus	64 a		<i>Remedius Ep.</i> 599 reliquiæ <i>S. Agnetis</i>	721
	Pontus ur. post Trapezus	268 e		Roybone locus Gal.	520 683
	Pontus Naonis ur. Forojulii.	265 266 e		Ruban erem. Palæst.	670 671 678 679 681
	Premonstratum monast. Gall.	135 141 c		Rubiaceense monast. Galliæ	554
	Praga, Costa <i>S. Mauri Ab.</i> 333 d reliq. <i>S. Sebastiani</i>			Rubus loc. juxta Sinam	756
	763 <i>S. Antonii</i>	758		Ruliacum villa Cenoman.	764
	Prenæste ur. Ital.	115 c		Ruobachense mon. Baviariæ	627
	Preteoan regnum Orientis	273 c		Rupella ur. Gal.	80 a
	<i>S. Priscillæ cœmeterium</i>	620 f		Rupiacus vicus in Cenomanis	327 f 765
	Prissiniacus vicus Galliæ	397 f 399 a		Ruteni pop. Gal.	350 b c
	Prumia monast. Belg. reliq. <i>Marii et Soc.</i>	759 b		Rutenula castrum Aquitan.	350 c
	Pulæ castrum Sardinia	286 e		Ryedbeke comitatus Westph.	137 e
	Pupis rupes in Gallia	392 d			
	Pyrenæi montes	462 a			
			S		
Q				Sabarthia ager Palæst.	277 f
				Sabis fl. Belgii	114 a
	Quarantanæ mons Palæst.	671 b		Sabolocum villa Cenoman.	764
	Ad Quercum l. in Chalcedonensi suburbio	9 b		Sagensis pagus seu Sagiorum civitas	242 b f
	Quincevum locus Gal.	520 a		Sagensis Episcopat. in Polonia	139 c
				Sagonensis	

A	Veromandensis pagus ditio Galliæ	399	<i>larii</i>	85 b	D
	Verona ur. Ital. <i>Senator Ep.</i> 357 <i>Probus Ep.</i> 3	560	Warwicensis prov. Angl.	603 604	610
		574 575 650 759	Wedinghouse monast. Westph.	123 133	c
	Vertavum monast. Gal.	89 c e f 90 a	Welei op. Angl.	605	
	Veruela monast. Hisp.	24 c	Wenlochium monast. Angliæ	540	
	Vesontio ur. Burgundiæ <i>caput S. Joan. Calybittæ</i>	313 b	Were fl. Angl.	424	
	Vicentia, vel Vicetea urbs Ital. 10 a	272 b	Werne op. Westph.	124 e	
	<i>S. Leontii</i>	64 e	Wesalia ur. Germ. <i>templum S. Sebastiani</i>	628	
	Vidua villa Gal.	720 e 721 e	Wesbernia monast. Angl.	610 a	
	Vienna ur. Gall. 513 514 518 <i>Verus Ep.</i> 104. <i>Cal-</i>		Westgotia regio	614	
	<i>deoldus, sive Edaldus Ep.</i> 257. <i>Corpus S. Antonii</i>	514	Wesphalia regio Germ.	129 137 755	
	513 514 516. <i>Vestis S. Antonii</i>	514	Westsexe, sive occidentalis Saxonia in Anglia	363 f	
	Villa-Franca ur. Hisp. <i>reliquiæ S. Sulpitii Pii Ep.</i>	531	Wiccii populi Angliæ	602	
	<i>Bituric.</i>	531	Wifde l. Westphaliæ	137 b	
	Villariense monast. in Belg.	153 e	Wigornia ur. Angliæ. <i>Wulstanus Ep.</i>	602	
	Villasor op. Sardinia	287 a	Wigreceastra, sive Wigornia, ur. Angl.	605 606 d	
	Vina fl. Gal.	760	Windesora castrum Angl.	604	
	Vinacum loc. Gal.	519 e	Windimiacum villa Lotharingiæ	750	
	Virdunum urbs Gall.	751 a	Wirberg castrum Germ.	132 c	
	Viridis-augia monast. Germ. <i>reliquiæ S. Sebastiani</i>	762	Wirmuda monast Angl. <i>Benedictus Biscopius Ab.</i>	25 f	
	Virisio op. Gal.	534 c	Wirus fl. Angl. 26 a Wira	25 c f 28 e 29 d	
	Vissegradum urbs Hung.	262	Wolowicense monast. Gal.	745	
	Vivarium l. Gal.	568	Wormatia ur. Germ.	96 e	
B	Vizelliacum monast.	110 e		X	E
	Vogesius sive Vosagus, mons Lotharing.	565			
	Volvicum monast. Gal.	357	Xanti op. Cliviæ	139 a c	
	Vosda villa Gal.	331			

Z

W

Walachi	264 e	Zamora ur. Hisp.	23 c
Walciodorum monast. Belgii	750 753	Zapa insula Orientis	271 c
Wallea sive Wellea, regio Britannia	100 b	Zaythum, vel Zaiton ur. India	270 f
Waltenhoven vicus Bavar.	422	Zazaca ur. Media	269 e
Warneston monast. Fland.	116 d	Zinnebeca monast. Flandr.	116 d
Wasterium vel Wallerium, vicus Belgii <i>Reliq. S. Hi-</i>		Zumptloc districtus Lomori insulæ Indica	271 a
		Zyphon, l. Palæst.	662 670 671 a

C

F

INDEX ONOMASTICUS

IN X MEDIOS DIES JANUARIJ,

Sive brevis collectio vocum barbararum, vel minus usitatarum, quæ in Vitis SS. iis diebus occurrunt.

Litteræ A B C D E F, magis, etiam quam alibi necessariae ad certum indicandum paginæ spatium, intra quod eæ reperiri voces queant.

Plenius postea Onomasticon, sive istiusmodi vocum Lexicon fiet. Illic succincte recensentur, addita quandoque significatione; ut cui vox aliqua occurreret minus obvia, dispicere valeat num quæ hic similis existat.

A			
Acœmeti non dormientes	301 e	Catasta	372 e
Adorea, gloria	446 f 447 b	Cauma æstus solis	391 e
B Agape eleemosyna	506 c	Cauterizare, adurere	271 a
Agneeten vox Belgica, significans munera dare festo		Cellarium, penu 14 e f Cellariolum ibid. Celleraria	15 f E
S. Agnetis 217 f. Vide Poncen.		quæ cellario præest	649 e
Albaranum membrana	390 a	Ceroferalia candelabra	12 f 13 a
Aliptes qui Athletas ungit	234 e 235 d	Charta publicæ litteræ, vel instrumentum juridicum	195 a
Alleluiatica	17 e	Chryseus color	540 a d
Allodium, sive alodum, libera possessio	568 b e	Cicindilum lampas vitrea	638 b e
Ambar odoramentum	654 c	Clemacteres anni scansiles	647 a
Amphibalum vestis genus	353 d f 357 f	Cleothetrum	458 e
Amphitheater	39 f	Cluor, Clueo, Cluo	340 d
Anastrophon, inversio	566 d	Cœnadicum, census piscium	447 f
Apocatastis planetarum	638 b e	Columbar vinculi foramen	630 e 631 b
Archicapellani Aulæ	639 a d	Comitatus aula Principis	372 a
Architesterium, monasterium	502 d 503 b 564 e	Concha, pelvis	637 a
Arcula, vel Sportula, cibaria clericus distributa	230 d e	Condyloma inflammatio in articulis digitorum	4 e 5 b
Ariomanitæ Ariani	499 b	Condylus indigitis	640 d f
Arquites arcubus instructi	358 a	Confessio pars Ecclesiæ	270 a
Arsura, ignis sacer	520 e	Contrata districtus	271 b
Articulæ femin. gen.	4 f	Cubebæ	483 e 566 c
Arura, mensura terræ	485 e 486 b	Cuculla vestis monastica	716 b 717 b
Astula, seu assula	228 d	Cucuma vas	526 b
Auce, anser	607 b d 608 d	Curtisani	88 c
Axes tabulæ	607 c d	Cymbalia comare aplustria navigare	
		D	
		Dacianus pro quovis scelerato	91 F
		Dextrochirion monile	715 b f
		Diaconi regionarii et cardinales qui olim	617 b
		Dieta, iter diei	268 269 270 e 272 b 273 a c
		Digladiabole odium	608 c
		Diractaneum in officio sacro	186
		Dominædus, ædis dominus	221 e
		Dromades, Dromidæ et Dromedæ cameli	238 f 239 b
		Dulciamina fercula	18 d
		E	
		Embrinium cervical	680 e 681 a
		Engel, sive angel, Teutonica vox, aculeum, cardinem,	
		limitem significans	259 f
		Ependytes vestis superior	483 e
		Epirhedium vehiculum	375 d
		Evectionis copia, pergendi evectio, commeatus, tuta	
		itineris fides	73 e 74 c
		Eulogiæ eucharistiæ	14 b 563 d e
		Exagellium et exagella trutina	740 f 741 e
		Eurythmia concinnitas	653 e
		Exceptores notarii	729 c f
		Exsufflare, contemnere	6 e
		F	
C			
Cacabatae ollæ	289 f		
Caligula et Caliga, genus calceamenti	397 b d e		
Calybita sub tugurio habitans	311 d		
Cambulta, baculus, vel pedum pastorale	421 a		
Camelarius	292 d 307 f		
Cancellarii Ecclesiæ Romæ	630 a		
Caraxare	566 d		
Carcerarii	39 f		
Caricare onerare	292 c		
Κάστελλος, castellum	308 a		
Cavena cella 732 f Cavenarii cellerarii	14 e		
Catabalum, stabulum	369 d		

A

F

M

D

Fabulare 13 c
 Facitergia, *sudaria* 16 b
 Falcastrum, *ferreum instrumentum* 323 d 324 b
 Fasciolum auteum 269 c
 Feudatus, vel Feodatus, *cliens* 138 b e Feodalis terra 771 b
 Filare, *nere* 269 c
 e Filtris facta tentoria et Idola 273 c d
 Fistulæ, *morbi genus* 142 a
 Figulina 377 e
 Filtrum, *linteum, vellosa vestis* 749 a d
 Flexa, *idem quod plecta* 290 c d
 Formaria *inter sanctimoniales* 15 e
 Fredum, *pax* 118 a Freda, *muleta ob pacem violatam* 118 a
 Fulciatorium 567 a
 Fulgretido 355 a
 Φούρνος, *furnus* 364 a

G

B

Gabatæ *sive Gabati, patinæ* 719 b
 Gabbara *Ægyptus corpus siccatum* 504 b
 Genta, *sive Ganta, genus anseris* 470 e
 Glaucoma *virtutum oculorum* 657 b c
 Gluto, *ganeo* 630 c e
 Graffio *comes* 447 b
 Grossus Venetus, *nummi genus* 269 c f 272 b 273 a
 Guada, *aqua vel flumen, vox Maurica* 256 d
 Gumfus *clavus major* 642 c e
 Guerpire, vel Werpire 771 b
 Gutteria, Gutturia, et Gutturnositas, *colli vitium, strumæ* 260 c

H

Hæredium 376 a c
 Hemerodromi, *diurni cursores* 244 d f
 Herpes est hiomenus *ulcus vorans* 522 e 523 a
 Hieracitæ, *hæretici* 295 f 296 c
 Hodæporicum *iter* 653 c e
 Homophagia *cruda comestio* 485 c

I

C

Jassefutum, *navigii Persici genus* 270 a
 Idolatrare 270 a
 Inæqualitas, *ægritudo* 15 e
 Incatum 16 f
 Inter capedinare 377 f
 Iupanus *Serviæ, id est Princeps* 262 b

K

Κυριακον *Dominicum templum* 499

L

Labes *lapsus* 538 e
 Lacerus, *lacer* 47 a
 Laia, seu Lactena *vestis* 16 a b f
 Lama, *lacuna* 69 d
 Lanipendium 14 c Lanipendia, *quæ lanificiopraest* 16 a
 Lectaria, *quæ ad lectum spectant* 16 a
 Lecticarii 308 e
 Leucothea, *aurora* 88 f
 Libotonarium *vestis monasticæ genus* 483
 Λίμιτος, *limes* 308 a
 Loo, *vox Teutonica præcipue in compositionibus usurpata, ut Westerloo, Tongerloo, Calloo, Baudeloo, Veen-loo, Looveen, umbrosus locus* 137 f

Mafortes, mavors, mafora, μαφόριον, *velum muliebre, pallium quo sepulchrum, resve alia operitur* 77 b 484
 Malagma *mercamentum emolliens* 653 a
 Malatasca, *Dæmon*, quasi mala pera 178 f
 Mamburnire, *tueri* 150 c 152 a V. *Mundium*.
 Mamburnus, Mandiburnus, Manburnus, Mandiburgus, *tutor, Procurator, Syndicus* 152 a
 Mamma, *vetulæ honorifica compellatio* 623 d 624 a
 Manceps *satelles, Dux latronum* 5 d 6 d
 Manipula *scipio* 651 f 652 c
 Mansio *statio itineris* 502 503
 Manuthia 688 d 689 c
 Mansus, vel Mansum *villa* 774
 Mar *Teutonica vox, augmentum, rumor* 259 f 260 a
 Marcor *somni* 13 d
 Margaritum *unio* 416 c
 Martyrium *templum ubi Martyris conditæ reliquiæ* 448
 Mastruca *genus vestis; Mastrucarius* 232 b f
 Melegetæ 271 b
 Melote *vestis monachalis* 323 c 324 b
 Melotes, *vestis pellicea* 483 d
 Merges *manipulus segetis* 470 c
 Missa *in Psalmorum cantu* 17 f 18 c d E
 Monagramma, *sigillum, effigies* 656 f 293 e
 Morken, *vox Scotica magnum caput significans* 100 d f
 Murilegi *catti* 270 a 272 b
 Mundium, Mundiburnium, Mandiburnium, *tutela* 152 a
 Munghu, *vox Britannica, carissimum amicum significans* 98 e
 Musquatae *nuces* 271 b

N

Natta *storea* 609 e f
 Notarii Rom. *Ecclesiæ qui 4 f in actis martyrum describendis* 627

O

Orgia *Veneris, sacra Ismaelitarum* 239 b
 Orphanotrophium, *pupillorum domus* 249 f

P

Papa, *quivis Episcopus appellatus quandoque* 72 c e 599 d
 Patroni *regionis Romæ* 640 d
 Paubo *vehiculum* 373 a 642 c F
 Paximates, Paximatia, aut Paximadia, *panes bis cocti* 291 f 293 b
 Pedibulum *virga lictoria* 704 a 705 b
 Peribolum, *tabularium, archivum, septum* 335 d 336 a
 Peripetasma, *velum navis* 340
 Perla, *unio* 269 c 270 e 271 d e
 Petalum *lamina* 537 e 538 a
 Phocæ *vitali marini* 614 e f
 Pinca *Ital. tabula* 222
 Placitum, *judicium, conventus* 137 c 607 a c
 Placatum *tabella marmorea* 622 d
 Planca, *tabula* 369 b e 373 b
 Platonía 622 c
 Plecta, *habenæ e palma vel junco ad sportas conficiendas* 290 c d 292 e
 Plumatium *de scirpo* 291 b
 Polyandrum, *πολυάνδριον sepulchrum* 93 d 94 f 532 a
 Poncen *vox Belgica, significat xenia largiri festo S. Pontiani* 217 f. Vide Agneeten.
 Posticiarii, *janitores* 14 b e 15 f
 Potentia, *baculus infirmorum* 525 d
 Præripium 333 f
 Primiceria *inter sanctimoniales* 15 e
 Protonotarii

Protomotarii dignitas	617 e	Syncope morbus	32 a e D
Pseudomachia lucta animæ, aeris contentio	55 f 56 c	Syndetus, conjunctus, Syndesmos, conjunctio	638 b e

R

Radia solis *neut. gen.*
 Redubias peragere
 Referendarius
 Remulco ducere
 Regmen, *regimen*
 Rheuma, *fluctus maris*
 Roaliis involvere corpora
 Rubinus, *carbunculus*
 Rubisca, *rubecula, avis*
 Rubrica, *regula*
 Runcomes *vepres*

38 b
 357 d
 352 d f
 232 b f
 601 b 602 d
 383 c
 270 b
 271 e
 98 e 99 c
 570 b d
 324 b

S

Sacciperium
 Salvatorium, *locus ubi Religiosicum externis colloquuntur*
 Sanctuarium, *pro templum Sanctorum templi*
 Scara multitudo hominum
 Scorpio, *flagelli genus*
 Scrobulla, *vestis genus*
 Semicinctum
 Senior dominus
 Sitarcia *pera*
 Solea *calceamenti genus* 704 a 705 b. Solium *sedile*
 Species, *aromata*
 Sportula, *distributio cibariorum in Clericos. Sportulantes, qui sportulas accipiebant* 230 e. Vide Arcula.
 Statio pro jejunio
 Stratilates *Dux militaris*
 Sufflare, *jactare*

375 d
 15 d
 105 d chorus
 136 f 137 b
 463 e
 370 f
 269 c
 292 f
 421 c
 454 455
 705 b
 271 b
 704 c 705 d
 280 b
 6 e

T

Tarichum *salsamentum*
 Temperius, *citius*
 Titulus, *ecclesia*
 Toxicus flos, *id est venenatus*
 Tragimata, *bellaria*
 Trapezeta, *pro monetario*
 Trichina *funiculus*
 Tripoda *tripus*
 Trogulus, *vestis rudis*

498 a e
 653 d
 369 d
 73 a d
 101 a
 657 a
 477 e 496 a
 370 f
 322 e 323 a 447 e

V

Vanga, *bipalium*
 Verbosare,
 Veredus equus
 Vernula, *vernaculus, domesticus*
 Vibrina
 Vicedomi *officium ecclesiasticum*

233 e 234 d
 408 b
 371 e
 72 d e
 16 f
 324 b 325 a

W

Woensdach, *vel Wodensdach, dies Mercurii, unde?*

102 e

X

Xerophagia *arida comestio*

484 c

Y

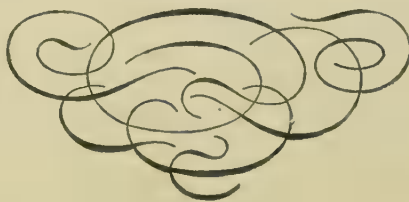
Ysicius, *salmo*

102 d

Z

Zeta 630 f 631 b. Zetarius

640 b d

INDEX MORALIS

IN VITAS SANCTORUM

DECEM MEDIORUM DIERUM JANUARI.

Non sola hic virtutum aut vitiorum nomina expressa, sed rerum omnium vocabula quarum notitia ad virtutum vitiorumque tractationem visa est accommodata: ut sint veluti Universales loci communes. Ampliores post toto ex opere conficiuntur.

Litteræ A B C etc. margini appositæ, aut in ipso Indice rerum expressæ, quid sibi velint, supra ante Indicem Historicum indicatum est.

A

- Abbates sancti in hoc tomo. Orientis: Stephanus 258 Ægypti: Antonius 347 Macarius Ægyptius 711 Palæstinæ, Hegumeni dicti Euthymius 604 Theoctistus 682 Gerasinius 682 Occidentis: Belgii Maccalinus 749 Britannia Benedictus Biscopius 25 Galliæ fursæus 394 Ricmirus 541 Deicolus 563 Launomarus 663 Euticius 105 Berno 106 Maurus 320 Hiberniæ Fechinus 693 Hispaniæ Victorianus 20 Italiæ, Honoratus Fundis 396 Abbas, Cisterciensis, Aelredus 30 Abbas castrensis S. Sulpitius pius 532, 533 Abbatis munus resignat facultate a Papa impetrata, B. Odo Carthusianus 260 Abbatissæ electio a S. Cæsario præscripta 17
- Abnegatio seculi, imperfecta objicitur a dæmonibus S. Fursæo 402 qualis a S. Antonio requisita 506
- Abstinencia admirabilis Eremitarum montis Sine 229 S. Antonii ejusque monachorum 484 Abstinencia optima quæ prævenit satietatem et reprimit indigentibus alimentum S. Euthymius 669
- Accusatur ab invidiis clericis S. Alexander acæmetus 308
- Acæmeti monachi in tres cœtus divisi preces die nocteque continuunt 301
- Adolescentia sancta et pia SS. Fursæi 410 Genulphi 446 Launomari 597 Euthymii 666 Epiphan. Ticinen. 729
- Adolescens levem et politum S. Gabrielium non permittit e cella egredi S. Euthymius ob adspæctum quasi muliebrem periculosum 672
- Adulteram monacham adiscens repudiata uxore comes Alsatiæ, vermibus scatens expirat 572
- Æquali animo vultu S. Antonius in prosperis et adversis 489, 497, 499 Æqualis erga omnes S. Fursæus 405
- Affabilis sermonem divino sale condit S. Antonius 500 omnibus ideo carus 501
- Afflictionem Ecclesiæ biennio post illatam prævidet S. Antonius, ut avertatur orat 501
- Agnoscitur Joannes Calybita a parentibus ob librum Evangelii olim datum 316, 320 S. Antonius ex reliquis Monachos ob vultus hilaritatem 499
- Agnus candidissimus ad dexteram S. Agnetis in medio Virginum apparet 717 Agnelli duo candidissimi benedicuntur Romæ in festo S. Agnetis, equorum lanæ stolæ variis crucibus insignitæ in usum sacrum Pontificum conficiuntur 719 Agninis pellibus non felinis amicitur contra frigus S. Wulstanus quod cantetur Agnus Dei, non cattus Dei 608 612
- Agrum colunt SS. Kentigernus Ep. 100 Felix Presb. Nolanus 227 Ab agricultura ad eremum abit Engelmarus 259

Alapa absesso inflicta, expellit dæmonem S. Potitus 38, 42 Alapis cæduntur Alexander acæmetus 308 MM. Minoritæ 431, facies S. Priscæ 549

Ad altare juramentum facit S. Isidorus Alexandrenus 299 Altare consecrat S. Marcellus 350 Altaria respergit sanguis christianorum ab Arianis effusus 501, 502 diripiuntur ab Arianis 501, 502 Altare a multis conculcatum S. Antonio ostensum Arianorum rabiem indicat 501, 502

Alunt quotidie SS. Cadocus clericos 464 Alit christianos tempore persecutionis S. Chronatius 639

Amentes fiunt invocato S. Mauro, volentes bona monasterii diripere 338 Amentes 500 sanati ope S. Hilarii 20 Amentes sanantur ope S. Sebastiani 763

Amatur Antonius adolescens paro affectu ut filius aut frater, licet omnes gloria anteiret 486 Amor proximi in SS. Antonio 510 511 Sulpitio Pio 537 ejus defectus objicitur a dæmonibus S. Furseo 402 inculcatur a S. Macario Ægyptio 392

Amissum filium mæstus quærit S. Nilus 244, 245, 246 Amissa pecunia recuperatur ope S. Hilarii 78 Amissi recuperantur boves ope S. Felicis Presb. Nolani 224, 227

Anathemata a regibus Rasciæ Barcum missa ad reliquias S. Nicolai 265 S. Sebastiano Suessione oblata LXXX modiorum numismatum argenti, nongentæ libræ auri, monilia mulierum, vasa etc. 650 alia Ludovici Pii Imp. 656

Angeli cum B. Veronica Horas recitant 181, 182, eam officium Romanum docent 181 et cantandi modum 175, ei sacram Eucharistiam præbent 207, aqua forma 181 eam reprehendunt ob otiosum aspectum sub missa 185 Christum comitantes in altari ab ea videatur 175 209 Visi S. Juettam ad Christum sponsum ducere 158 Angeli et sancti comites MARIE Deiparæ apparentis S. Bonito 358 e 359 b cantant laudes MARIE V. 358 359 contra deceptionem, rogati a S. Ephysio. Cruce se signant 284 b crucem lapideam, miraculis dein claræ, erigunt in cæmeterio Glascuensi 103 b docent S. Potitum modum tentationibus resistendi 37 b 41 movent patrem S. Idæ, ut ei virginitatem suadeat 345 Angelus jubet S. Idam e patria discedere 346 a dissuadet B. Veronicæ secessum in eremum 347 Angeli monitu Romam donaria mittit S. Cleopatronia 88 b 89 Angelus jubet S. Idam rigorem jejunii remittere 346 b Angelo orationes monachorum offerre visus S. Maurus 339 c Angeli familiariter colloquuntur cum B. Aelredo 232 Angelus dat S. Idæ 3 lapides pretiosos significantes S. Trinitatem 345 d indicat S. Macario virtutes S. Posthumii 298 Angelorum tutelam contra insidias dæmonum videt S. Macarius Ægyptius 392 f Angeli pulsus dæmonibus consolantur S. Idam, adstant velum virginitatis accipienti 345 f Angeli visitant sæpe S. Viventium 92 c Angelus ducit S. Benedictum cum 198

- filio supra pallium per mare ambulantes ad portum 88 e gladium tradit S. Ephysio pugnato 262 e Angelo dictante et aureo calamo donante scribit librum B. Veronica 182 Angelus recentes cibos adfert S. Alexandro uccemeto; in eremo, ut alios doceat paupertatem Evangelicam 305 b jubet panes ferri ad eundem ejusque monachos 309 panem 4 annis fert B. Veronicæ diebus jejunii, duplum ob sociam 188 a prandium solitus ferre S. Idæ 346 c Angeliveste pretiosa aliisque monilibus ornare visi B. Juettam 158 f Angeli jussu idola signo Crucis evertit S. Viventius 87 Angeli in carcere inuisunt S. Ephysium 284 carcere luce et odore repleto solvunt coliare ferreum S. Potiti 39 44 confortant S. Hermylum in carcere 80 d Angelus pascit S. Pontianum XII dies in carcere, jussu fame necari 216 e carcere educit in cremum S. Felicem Nolanum, ad Episcopum S. Maximum semimortuum 223 e 223 f 229 c d Angeli impetrant S. Agricio morituro ut successorem consecret S. Maximum, eumque de Episcopatu suscipiendo admonent 82 d Angelus evocat S. Viventium ad cælestem gloriam 92 d indicat mortem suam et discipulorum S. Kentigerno 193 d S. Mauro multos suorum brevi morituros 332 b solatur ægram B. Veronicam 182 b Angeli concinunt in morte Justinæ 173 ab Angelis suscipitur anima S. Viventii frustra obstrepentibus dæmonibus 93 b Angelilætantur in morte justæ in purgatorium deducendæ 119 Angeli in cælum deducunt animam S. Secundine, cantantes: Venit Sponsa Christi etc. 279 d Angeli deducunt animam Comgani 346 deducunt animam S. Davidis Ep. ad Christum 101 Angeli referunt Sanctiss. Trinitatem conformitate faciei claritatis et modulationis 401 411 divinitatis abyssum involutione corporum quæ videri non possunt ita S. Fursæus 412 Angeli Baptizato S. Bassiano dant vestem candidam 586 a non baptizato S. Chromatio vetant se attingi 638 Angeli campanam sono miraculosam dant S. Furseo 415 Angeli canunt Te Deum laudamus in morte S. Henrici Angli 425 apparentes S. Furseo, Ibunt sancti de virtute in virtutem etc. 401 411 418 et IV choris sanctus, sanctus etc. 403 Angeli in carcere psallunt nocte cum S. Prisca 549 550 confirmant S. Archelaam 555 557 Angeli cibum deferant S. Neophyto 661 Angeli comites custodium S. Agnetem in lupanari 716, 718 iis pulsus recreant S. Meinradum 746 Angeli oranti adstant S. Meinrado 748 missam celebrante S. Euthymio 678 Angeli apparent morientibus SS. Speusippo et fratribus 443 Antonio 504 canunt moriente Genulpho 453, 461 defrunt in cælum animam S. Euthymii 684 Angeli morbum liberant prodagra S. Chromatium 637, 638 Angeli sensum librum legendum offerunt S. Sebastiano loquenti 632 Angeli vestem candidam dant S. Bassiano baptizato 586 S. Agneti nudæ in lupanari 616 S. Sebastiano martyres corroboranti 632 Angelicæ voces auditæ Glannafolii ad corpus S. Mauri 334, 339 Angeli transferunt reliquias S. Hilarii 81, 82 Angelus dictus S. Malachias, ob mansuetudinem sanctitatem et venustatem 213
- Animæ in cælum ab angelis deducuntur Comgani 346 Secundinæ 279 S. Ammonii vidente S. Antonio 379 S. Antonii 504 S. Euthymii 684 Anima S. Potiti caros petit in columbæ specie 46 Animæ defunctorum in animalia transformari et cibis ali credunt Indi 272 Animæ SS. Fructuosi, Augurii et Eulogii a martyrio in cælum ire cernuntur coronatæ 704 videntur a S. Antonio aliæ abeuntes in cælum, aliæ a diabolo formæ gigantæ dejecti 498
- Anhelitus difficultas sublata ope B. Veronicæ 210 Animalium servitio adjudicatus S. Marcellus 368 373 375 376
- Annona deficiente, ob fiduciam in Deum piscem in navim insilientem impetrat S. Bonitus 335 a Annonam regiam, pauperibus vili pretio vendi procurat S. Datus 250 c vide Cibus, Frumentum, Eleemosyna.
- Annorum vii fit monachus S. Faustus 321 Annorum vii Bertulphus sub Mauro 328 xii S. Maurus 322 D vii Vitæ Annos, menses et dies resuscitato prædicit S. Ida 349 Anno xiii ætatis post atrociora tormenta decollatur S. Potitus 38 39 Annos fere Cnatus B. Odo Carthusianus 260 cxx S. Viventius 93 clxxxv Episcopatus clx S. Kentigernus 103 Annorum xiii martyr S. Agnes 715 cv corporis integrum vigorem habet S. Antonius 505 S. Euthymius centum fere annos natus 684 non in annis, sed in sensibus fides geritur et Deus mentes magis comprobatur quam ætates S. Agnes 715
- Annulus Episcopalis e digito S. Wulstani mortui extrahinequit 606 612 Annulo Papæ signantur reliquiæ S. Sebastiani transferendæ 647 Annulum in mare projectum in pisce extracto reperit S. Kentigernus 102 Annuli indicio periclitatur adultera Regina 102
- Anser ad locum Anserum monasterium 258 Anthropophagi Indi 271
- Aper fugit in cellam S. Deicoli, mitis effectus 569 Apostatam ex leviculis moribus agnoscit S. Tiburtius 641
- Apostolicus vir S. Agricius 58 60
- Aquam divina virtute calefacit S. Alexander acæmetus 309 310 in Aquam frigidissimam se immittit B. Aclardus 31 in Aqua frigula totum Psalterium quotidie decantat S. Kentigernus 99 101 ab Aqua jubente S. Benedicto et S. Placidum extrahit S. Maurus 323 pallio usus pro navi S. Benedictus Ep. 88 Aqua potus B. Odonis Carthusiano 260 Aqua qua S. Bonitus 356 qua inter celebrandum idem manus laverat, ægri sanantur 354 Aqua benedici solita contra morbos salutaris a S. Ida 358 Aqua benedicta ignis adspersitur ut idola injecta non exsiliant 273 dæmon moribundos vexans pellitur 180 sanat mulierem in equæ formam conversam S. Macarius Ægyptius 294 sanat vulnus viperæ S. Ricmerus 542 ignem sacrum S. Genulphus 471 trabem 5 pedibus longiorem reddit S. Jacobinius Tarentas 391 locum manifestum dæmonibus liberat S. Genulphus 451 460 Aqua qua terra ubi Martyres Minoritæ occisi abluitur contra morbos salutaris 270 Aquam in siccitate promittit et confert S. Euthymius apparens 686. Vide Pluvia. Aquas per montem injectis baculis miraculose traducit S. Fechinus 696. Vide fons. Aquæ dulces e Saro Marino insulæ Lerini effluunt 383 Aqua lotionis manuum solo tactu S. Sulpitii Pii morbi curantur 537 et S. Wulstani leprosus ea lotus 611 Aqua sacra intinctis reliquiis S. Sebastiani varios morbos curat 390. v Martyrum Minoritarum cæcum illuminat 434 et febrim pellit 433 Aquam ambulant duo jussu S. Fursei duce itineris regula scriptoris ab eo projecta 411 Aquæ frigidæ impositi, glacie enecti SS. Innas, Rimmas, Pinnas 661 in Aquæ frigidæ dolio orans S. Fechinus eam precibus calefacit 696 Aquam in vinum vertit S. Furseus 408 417
- Aquilæ duæ custodiunt corpus S. Priscæ 551
- Arborum baccis in eremo victitant S. Alexander acæmetus et cl. discipuli 307 Arbores farinam produciunt in Indiis 271 Arbores excelsæ SS. Cyprianus et Hilarius Ecclesiam Dei ædificant S. Hieron. 65 Arbor succisa et cadens, crucis signo in alteram vertitur partem a S. Sulpitio Pio 535 Arbor maledictione exsiccat a S. Wulstano 612
- Architectos ædium lapidearum et vitrearum fenestrarum primus in Angliam inducit S. Benedictus Biscopius 28 Architecto insigni sororem nuptui tradit S. Ida et in prælio occisum suscitatur 347
- Arefacta contra pars corporis et manus Regis Mauritanicæ qua Martyres occiderat 438 semiaridum Crucis signo sanat S. Euthymius 669
- Arenam serit et triticum metit S. Kentigernus 100 fodiunt cclx Martyres 580 ad Thermas Diocletiani humeris portant SS. Cyriacus, Sisinnius, Largus et Smaragdus 370 et 374 Arena obrutus S. Castulus 641
- Argenteo

- A** Argenteo disco in itinere objecto tentatur S. Antonius 489 Argenteam arcam reliquiarum coactus inopia vendit Ursio Abb. 377
 Arthritide laborat B. Aelredus 31
 Astrologicus Chromatii globus pretiosus obsigna adscripta quasi diis sacra, confringitur a SS. Sebastiano et Polycarpo 637 638
 Asthma curatur ope S. Odonis Carthusiani 261
 Avaritia castigata a S. Hilario 79 a Deo triennali siccitate 307 lepra 294 Avarus Decanus urgente Maria V. perit 161
 Auditus recuperatus ope SS. Hilarii apparentes 79 Odonis Carthusiani 261
 Aves moriente B. Juetta concinunt 168 Aviculum occisam resuscitat S. Kintigernus puer signo crucis 98
 Avis genta et 2 turtures sinant se capi ut offerantur S. Genulpho 470
 Avia et nepotes SS. Macrina, Basilius, Gregorius Nyssenus, Petrus Sebastenus Epp. et Macrina V 234 Sancti Leonilla Speusippus, Eleusippus, Mellisippus MM. 437 Avia et neptes sanctæ Priscilla, Praxedis, Pudencia 366
 Auricula pro reliquiis abscondi nequit B. Oderico 267
 Auri massa in itinere conspecta fugit S. Antonius
- B** 489 In Aurum mutatum phlegma leprosi 695 Aurifaber B. Facius 575 res sacras sine mercede elaborat 575 reliquiis S. Fursei capsam fabricat S. Eligius 417

B

- Baculo innixus, junctis manibus reperitur mortuus S. Maurus Eremita 352 S. Furseus fontem elicit 412 et energumenam liberat 406 et 414 Baculum porcis custodiendis constituit S. Deicolus 367
 Baptizandi abrenuntiando parant se tempore quadragesimæ 639 jubentur a S. Polycarpo jejunare usque ad vesperam 634 Baptizat jejuno triduanoprævio S. Brendanus S. Furseum 410 a, se conversos S. Genulphus 448 450 459 S. Asterium S. Valentinus 582 Ante Baptismum forma augendi fidem, abrenuntiandi peccatis, ablata restituendi etc. 638 639 Baptismi ritus catechizatio benedictio aquæ, depositio nudi in pelvim professio fidei, ablutio, consignatio Chrismate facta Eucharistiæ participatio 370 in viro 375 in femina 371 Chrismate consignat S. Marcellus S. Apronianum baptizatum 370 Absque Baptismo mortuum precibus suscitatur S. Viventius 89 d In Baptismo vetantur suscipere sanctimoniales S. Cæsariæ 13 c Baptizat ultra xx millia infidelium B. Odoricus 266 e Inter Baptizandum crucibus divinitus replentur vestes Rabuli 354 f Baptizando leprosum S. Potitus 42 e Baptismum simulate petentis ad sepulchrum S. Hilarii, vestis candida subito vento dilaceratur 78 c Baptismi Christi mysterium ostensum B. Veronicæ 190 d Susceptor in Baptismo S. Tiburtii S. Sebastianus 639 b et aliorum LXVIII 634 f aliarum SS. Beatrix et Lucina 635 a Baptizantur in sanguine suo SS. Speusippus et Fratres 440 a Baptizatus S. Bassianus ab Angelo vestem candidam accipit 586 e Baptizando hydropicus S. Felicissimus, ulcerosus S. Felix et podagricus S. Tranquillinus generose fidem confitens nec curationem postulans 635 a 636 b ad Baptizandos fideles fontem in domo sua ædificat S. Cyriacus 373 b ex Baptisterio impudicum balneum facit Carpasius Vicarius et subita morte cum sociis punitur 462 c
 Barbam ad zonam usque promissam et densam alit S. Euthymius 684 a Barba S. Theostericti aliorumque monachorum pice illata exusta est 29 e Barbæ variorum Sanctorum inter reliquias servatæ 126 b d
 In Bellicis expeditionibus circumferuntur reliquiæ S. Antonii 518
 Benedictione S. Maurus paralyticum sanat 330 f Benedictionem a Papa accipit S. Furseus 414 d ab

- Episcopis et Presbyteris submisso capite petit S. Antonius 498 f
 Benedictione sua victoriam impetrat S. Vulstanus 606 et 608 Benedicens digito frontem, manu faciem et pectus tergens ægrum sanat S. Bonifacius Lausanensis ei apparens 725 d Benedictus Dominus dicens, martyrio coronatur S. Theodulus Presb. 240 c
 Benigne excipiens S. Jacobum Tarantas liberatur febris, ob duritiem immissa 391 f 392 a Benignitas S. Launomari 597 b Benignus erga alios etiam infideles, S. Isidorus Alexandrinus 298 b
 Bestias noxias verbo abigit S. Antonius 495 Bestiis objecti SS. Potitus 39 b 44 f Tatiana 3 d. Vide fera.
 Bibere totis post prandium horis mos olim Anglorum 607 e. Vide Potus, Aqua, Cerevisiæ, Vinum.
 Blanditias contemnant SS. Marcellianus et Marcus 629 e 633 c et passim Martyres. Vide Constantia, fortitudo etc. Blanditias Judicis generose respuit S. Ephysius 283 e 285 a
 Blasphemus in S. Maurum, a dæmone arreptus submergitur 341 a b Blasphemi in S. Antonium puniuntur igne sacro 523 525 759 in S. Fechinum 696 b Blasphemus in S. Henr. Ep. Upsalensem cruciatur corporis tumore et dolore eique vigiliæ annuæ voto facto sanatur 614 e
 Bonis se abdicant sanctimoniales S. Cæsariæ ante ingressum, aut certe ætatem nactæ, si vivant parentes, iis defunctis 12 f 13 a Bona Ecclesiæ, patrimonia pauperum B. Stephanus Ep. Bituric. 104 f Bona tempore persecutionis proscripta, non vult repetere S. Felix Presb. Nolanus 227 c d 230 d
 Brachii usus restitutus ope S. Veronicæ 210 f tactu Brachii B. Odorici 267 d Brachium movet B. Veronica mortua 210 c
 Breviarii Romani notitiam a Christo accipit B. Veronica 182 b officium docetur ab Angelo 181 c. Vide Divinum officium, Horæ Canonicæ.
 Bubulcus gregem patris pascit S. Launomarus 595
 Butyrum cœlitus impetrat hospitibus S. Fechinus 694

C

- Cæcitas ob reliquias curiosus exploratas 58 e expellenti editione sua S. Kentigernum 100 negligenti indicare visionem sibi factam 344 Cæcitate pniuntur furari valentes corpus S. Treviri 398 irridentes, unus reliquias S. Fursei curioso intentu 408 417 Cæcum illuminat S. Ida 347 Maurus 325 Didymum qua ratione solatus S. Antonius 509 Cæci illuminantur a SS. Cyriaco 371 c Furseo 406 b Wulstano 619 ope S. Marcelli 378 f meritis S. Mauri Cæsenatis 699 ad reliquias SS. Fursei 408 Henrici Ep. Upsalensis 614 d Sebastiani, plures, 649 650 651 et præsentem Imp. 647 in translatione reliquiarum SS. Agnetis 725 attacku reliquiarum S. Sebastiani 648 admotis oculis reliquiis S. Genulphi in earum translatione 471 e, pallio S. Fursei oculos tangente 407 e 416 e in templo S. Genulphi 470 b oleo sacro S. Ricmiri 542 impositione manuum et precibus a S. Valentino 580 post peccatorum confessionem crucis signo a S. Ricmiro 542 oculis ablutis aqua sacrata intinctis reliquiis MM. Minorit. 434 oculis effosis visum restituit S. Wulstanus 613 Cæci sanantur aqua qua S. Bonitus laverat manus 356 precibus S. Viventii 92 invocatione S. Boniti adhuc viventis 354 Cæca et contracta ope S. Hilarii 78 SS. Mauro et Placido 343 missis Angeli monitu ad sepulchrum Viventii muneribus 93 Cæci visum recipiunt ad sepulchra SS. Boniti 358 Odonis Carthusiani 261 ad reliquias SS. Felicis Presb. Nolani 224 Hilarii 76 ad translatas reliquias S. Mauri tres 338 d in translatione corporis B. Odonis Carthusiani 261 in templo S. Hilarii 78 Cæcus et contractus sanatur meritis S. Mauri Cæsenatis, at voto violato fit iterum Cæcus 699
 Cæremonias

- A** *Remonias Romanus traducit in Gallias Pipinus Rex* 600
Calamo aureo ab Angelo accepto scribit B. Veronica 182
Calculo laborat B. Aelredus 31
Calix a B. Facio factus, ab incendio reliquis consumptis servatus 575 *Calix aureus ad reliquias S. Sebastiani offertur a Ludovico Pio Imp.* 656 c
Calumniam patitur S. Isidorus Alexandrinus 299
Calumniam falso impositam S. Macario dum delegat, in partu periclitatur puella 289
Campanæ ultro sonant moriente B. Benedicto eremita 700 et *B. Joanna* 423 b 424 *Campanam Ecclesiæ extractæ ab Angelo accipit S. Fursæus* 415 *ejus sonitu reviviscit mortuus Ibid. periculum cladis in fulmine, tonitru etc. Arcetur Ibid. Vide Cymbalum et Nola.*
Cancellarius Regis Austrasiæ S. Bonitus 352 f
Candela S. Tozsonis nec vento nec pluvia exstinguitur, nocte ardet, orto sole exstinguitur, nec ardore consumitur 419 f 420 e 421 e *Candela extincta miraculose reaccenditur ope S. Marcelli* 378 *ad corpus S. Meinradi* 749. *Candelæ 3 accensæ in visione significant Hainoni obitum S. Fursei* 407 416 *Candela cerca* 718 *librarum oblata S. Sebastiano* 732
B *Cantum Romanum in Gallias inducit Pipinus Rex* 600 *Cantu Sanctorum recreatur SS. Catellus et Antoninus* 592 *Canticis spiritualibus extinguat incendium S. Sulpitius Pius* 535 a. *Vide musica.*
Capilli S. Priscæ a tortoribus ad ignominiam rasi 551 c *Capillis cœlitus condensatus tecta S. Agnes, deincelesti tunica* 716 *Capillos levicule componens fit apostata a fide* 641 *Capilli variorum Sanctorum inter reliquias culti* 126 *Comam Flori nobilissimi monachi attendent S. Maurus et Rex Francorum nobilitate* 330
Capite plectuntur SS. Prisca 551 d *Rhecumbus, Bastamus, Sarmata, Proteas, Orion, Calathus, Didymus, Plescius, Aratus* 553 a e *Marius, Martha, Audifax, Abachum* 583 *Patroclus* 709 a 711 e *Asterius et Socii* 582 *Capite plectendo invocante S. Bassianum, bipennis ter e manibus lictorum cadit* 587 *Capitis dolor curatus ope S. Veronicæ* 210 *imposita capsula inani reliquiarum S. Agnetis* 726 *devoto cereo capite S. Henrico Ep. Upsalensi* 614 *Capiti suo pileolum S. Henr. Ep. Upsalensis occisi imponens homicida cum eo cutem et carnem abstrahit* 614 *Capiti S. Potiti insigendus clavus, divinitus capiti tyranni infigitur* 39 45 *Capite præciso divinitus per aera ad corpus allato mortuum resuscitat S. Ida* 347 *Capite plexi SS. Satirus* 6 *Potitus* 39 45 *Pontianus* 216 *Ephysius* 286 *Euthasia* 3
C *Caput arietis a furibus occisi, versum in lapidem* 102
Capræ uberibus quotidie advenientes pascitur S. Tarsitta 350 c
Capta a dæmone satellitibus prodita S. Secundina 278 c e f *Capere volentes S. Felicem Romanum puniuntur* 233 d f *Captivos redemit S. Bonitus* 356 a *Duce non impetratos, absens liberat S. Furseus* 407 a 415 f *Captivos 6000 gratis redemi procurat S. Epiphanius Ticin.* 738 *Captivi detinentur inquerentes corpora Sanctorum submersa SS. Nicostratus, Claudius et Socii* 640 *vasa sacra custodiens S. Danax* 367 *incarceratis inservientes SS. Cyriacus, Sirinnius, Largus et S. Maragdus* 370 375 a *Captivus detinetur a filiis Ludovici Pius Imp.* 657 *Captivo voto MM. Minoritis facto, porta ultro aperitur et missa peracta excidunt compelles* 434
Carbones ardentes fert S. Asaphus veste illæsa 101 b *Agnefletis V. 775 per Carbones ardentes ambulat S. Pontianus* 216 e *Carbonarius S. Maurus Eremita* 362
Carceri quinque mensibus inclusa detinetur S. Secundina 279 a *Carceri ab fide inclusi confessores, animantur et foveantur a S. Antonio* 492 *ab Angelis apparentibus S. Archelao* 555 557 d *Voce cœlesti SS. Genulphus et Genitus* 449 c f *cantu angelorum Prisca* 549 d 550 a *Carcer cœlitus collustratur orantibus V. D MM. Minoritis* 431 *Carceri erepturus propinquum ultro se sistit Judici S. Arcadius* 4 c 5 d *in Carcere obit S. Eutropius putrescentibus membris ex tortura* 9 a *Carcer S. Euphysii ostenditur Calari* 280 e *Carcere aperto nolunt abscedere S. Marcellianus et Marcus* 633 a
Carnem in aqua frigidissima castigat B. Aelredus 31 *Carnibus non vescitur Isidorus Alexandrinus* 298 *Carnes recusante comedere S. Honorato Fundano picus e fonte hauritur* 396 e *Carnis tentatione liberatur sacerdos statuam S. Agnetis sibi desponsans tradito annulo ab ea acceptato* 725 *Carnem cilicio et catena ferrea, deinde subligaculo* 514
Caritas virtutibus est quod sal panis. S. Euthymius, 683. *Vide amor, zelus.*
Castitatem ut tueantur S. Euphrasia unguentum militi offert contra vulnera, quo inuncta velut experimentum datura decollatur 580 f 581 d *se nudare erubescens, ultra fluvium divinitus transponitur S. Ammon* 497 d *ne corpus suum videat mavult occidi quam vestem exuere Eremitæ Montis Sina* 241 d *ob Castitatem fugit e patria ad speluncum S. Tarsitta* 350 c *Castitatis S. Agnetis* 717 *Virgines monachosque nudatos cum Balacires Dux Ægypti arianos verberasset in publico repentino equi morsu dejicitur in terram, et femoribus corrosis post tertium diem expirat, ut ei prædixerat S. Antonius* 484 a 502 f *Virginum et matronarum pudor ab arianis Alexandriæ violatus* 501
Casulam a Maria V. accipit S. Bonitus 358 359
Castrari mandans S. Deicolum, mox turpi morbo moritur 568
In Castris Abbates et monachi 532 f 533 b *in Castris hostium S. Renatus Ep. Surrentin apparens, frustra telis et ferro impetitur* 394
Catechizat pueros gentiles Rabulus Ep. 305
Catena S. Petri quotannis Constantinopoli honorata 366 a
Cathedra lignea S. Petri Romæ miraculis claret 546
Cellæ singulæ Eremitarum montis Sina distant xx stadiis 239 f *Cella una divisim lectulis dormiunt sanctimoniales S. Cæsariæ* 12 e *Cellæ exeuntibus anachoretis S. Gerasimi, apertæ manent* 680 *Cella S. Antonii amicis virtutibus habitaculum* 504 a *Cella vinaria ope S. Marcelli sponte aperta* 378
Centuplum recipiunt relictissimis bonis Religiosi 27 e f *Centuplum religiosorum quale?* 356
Cerei brachii S. Bertiliæ offerendi voto brachii dolor curatur 772 *Cereo suæ staturæ longitudine voto, sanatur a S. Bertilia infirmus* 770 *Cereo capite S. Henrico Upsalensi oblato curatur dolor capitis* 614. *Vide candela.*
Cerevisiæ potus concessus monachis Lindisfarnensibus, curanti S. Ceolulpho 364 a
Certanti contra dæmonem Antonio spectator adest Christus 488 a *Certamine cœlesti visione recreat* 488 *vires restaurat et auget* 488 *Certamen exercitationum virtutis inter SS. Honoratum et Venantium fratres* 382
Cervam et hinnulos duos sistit cicures in nomine Christi S. Bassianus 587 b *Cervos et lupos ad aratrum jungit S. Kentigernus* 100 c *Cervi in cibos se mactandos offerunt S. Macrinæ et marito in eremo latentibus* 235 a d
Chlamyde S. Fursei oculis contactis illuminatur cæca 407 e 416 e
Christi incarnatio exposita a S. Antonio 500 a, a *S. Sebastiano* 636 *Christi nativitas mysteria ostensa B. Veronicæ* 187 ac *reliquiæ vitæ et Passionis a* 185 ad 196 *Circumcisio Christi ostensa Veronicæ* 188 amissi *Jesu duodennis mysterium ostensum B. Veronicæ* 189 *Cæna Christi ultima in domo Marthæ* 192 cum *Maria matre* 192 e 201 e cum *Apostolis* 193, 202 c d *in Cæna Domini pauperum et leprosorum pedes lavat S. Kentigernus* 100 *Christus crucifixus apparet B. Veronicæ* 177
Resurrectionis

- A *Resurrectionis Christi mysterium ostensum B. Veronicæ* 193 c *item Ascensionis* 193 e *et corporis Christi sollemnis in cælo festivitate* 197 d *Christum in Eucharistia videt B. Veronica* 179 *et tempore missæ cum angelis in altari* 173 c 209 c *Christus sacram Eucharistiam præbet B. Veronicæ* 207 *Christus forma infantis apparet B. Veronicæ* 178 a 179 d *eidem peccatu confitenda indicat* 209 a *Christi voce convertitur S. Ephysius persecutor Christianorum* 281 *Christus apprensus S. Alexandro Acæmeto concedit gratiam instituendæ hymnodicæ perpetuæ* 306 *Christus animat S. Ephysium in hostes moturum* 282 *et crucem in aere ostenta* 281 c *recreat S. Hermylum in tormentis* 52 d *sanat et corroborat in carcere S. Ephysium fustibus cæsum* 284 b *Christus mortem intra triduum indicat S. Joanni Calybitæ* 316 b 319 f *capite plectendum ad gloriam invitat S. Ephysium* 286 c *Christum videt moribundus B. Odo Carthusianus* 260 *Christus Dux martyrum* 40 *in Christi forma dæmon insiliatur S. Potito* 37 41 c *Christianissima dicitur Augusta S. Serena uxor Diocletiani* 371 e *S. Lucina matrona* 373 *Christianitatis titulus* 621 c *martyribus prælatus* 716
- B *Cibi oblati per Hierichuntinos recusantur a monachis S. Gerasimi* 681 f *Ciborum et ferculorum ratio in monasterio S. Cæsariæ* 18 d *ibidem esculenta et poculenta in commune servata* 14 e *Cibus S. Kentigerni panis, lac, butyrum* 99 e *Cibum et potum etiam aquæ, sumit semper in eadem mensura et pondere B. Juetta* 153 d *Comedit nunquam ad satietatem S. Isidorus Alexandrinus* 298 *Cibus S. Wulstani, panishordaceus, parri vel caules elixi* 611 *Cibo peregrinatur novem diebus comesto pomo B. Odoricus* 266 *Cibum XL annis non sumit S. Eutitius nisi prius flevisset* 113 *Cibos lautiores expetentibus S. Macrinæ et Marito in eremo latentibus cervi ultro se mactandos offerunt* 233 *Cibos recentes ab Angelis in eremo impetrat S. Alexander acæmetus* 303 b *Cibos in prandium S. Idæ solitus ferre Angelus* 346 c *S. Pontiano fame enecando* 216 *Comeduntur mortui a proximis amicis et ossa sepeliuntur cum solemnitate ab Indis* 271 e f *Ciborum calidorum rapore deos in idolis ali arbitrantur Indi* 272. *Cibum furibus præbet S. Launomarus* 598 *Cibis lautioribus abstinet S. Epiphanius Ticinensis* 731 e *peregrinos et egenos excipit S. Bassianus* 588 *Cicures effecti leones a SS. Prisca* 550 f *Archelæa* 553 e 557 b *Aper a Deicolo* 569 b *Hinnuli et cerva a S. Bassiano* 587
- C *Cilicio induitur S. Kentigernus* 99 e *Odoricus* 266 e *Cilicio solo per quadragesimam S. Maurus* 332 e *Cilicio semper usus B. Odo Carthusianus* 260 d. *In Cilicio moritur S. Maurus* 332 *Cilicii usus monachis Ægypti* 483 b *Cilicio ex pilis camelorum indutus semper S. Genulphus* 452 a *Cilicio aspero S. Honoratus* 388 *Cilicio indutus dormit super humum S. Antonius* 488 a *veniam petit Ælfud Rex a S. Furseo Nepote* 411 d *obit in servitio animalium S. Marcellus* 368 a 369 b 373 b 376 b
- Cingulis militaribus spoliatur SS. Bassus, Eusebius Eutychiis, Basilides* 621
- Claudi sanantur precibus et crucis signo a S. Mauro* 323 f *impositione manuum S. Bonito* 354 b *in translatione reliquiarum S. Boniti* 358 *duo ad translatas reliquias S. Mauri* 338 d, a *S. Furseo* 406 *Missæ sacrificio a S. Launomaro* 596 b *tacto feretro S. Fursei* 407 e 416 e *ad reliquias Sebastiani plures* 649 a 650 b 651 d e f *et præsentat Imp.* 637 b
- Clausura monialibus perpetua a Cæsario præscripta* 12
- Clavus Crucis Christi Treviris* 58 c *eum auferre conatus S. Bruno coloniensis, miraculo profluentis sanguinis deterretur* 59 a b *Clavus capiti S. Potiti infigiendus divinitus capiti tyranni infigitur* 39 c d 45 c
- Ad Clementiam Theodericum victorem inducit S. Epiphanius Ticin.* 736 737
- Cœlos ascendit in colombæ forma S. Benignus* 438 c
- Ad Cœlum via S. Benedicti palliis strata et lampadis corusca* 327 *Ad Cœlestem gloriam invitatur S. Prisca* 551 *Cœli voluptas et gaudia declarantur a S. Sebastiano* 630 f 631 f *in Cœlis nulla unquam tristitia nisi de perditione hominum ita Angelus S. Furseo* 403
- Cœmeteria ædificant SS. Priscilla* 366 b *Lucina* 373 a d *Marcellus* 368 a 374 d
- Cœna semper abstinet S. Epiphanius Ticin.* 731 e. *Vide Comedere, Jejunium.*
- Cœnobium. Vide monasterium.*
- Cogitationibus lascivis consentire solitus hypocrita misere perit* 676 a d *Cogitationibus sordidis impetuntur superbientes ad bona opera S. Antonius* 509 b *Cogitationes sordidas oratione per passionis fidem elidit S. Antonius* 486
- Cognoscit divinitus peccatum, et pœnitentiam alterius S. Alexander acæmetus* 309 e *lapsum Virginum aliaque arcana, S. Ida* 347 a 350 b *mortem Episcopi Eboracensis puer Aelredus procul dissitus* 26 b
- Colica laborat B. Aelredus* 33 d *Colicus dolor puerorum sanatur cibus misto pulvere sepulchri S. Thaumasti* 68 c
- Collationem tota nocte protrahit S. Antonius* 507 E 510
- Colobii linei usus monachis Ægyptiis* 483 e
- Columba humana voce allocuta S. Neophytum in speluncam ducit* 661 d. *Columba insidente capiti eligitur Papa S. Fabianus* 616 c *Columba insidet capiti S. Kentigerni celebrantis* 99 *in Columbæ specie anima S. Potiti cœlos ascendit* 46 *cœlos ascendit S. Benignus* 438 c *Columba in rogo apparet S. Sulpitio Pio incendium crucis signo extinguente* 535 b
- Columna, cui alligatus S. Sebastianus Romæ* 623
- Columna lucis sustinens orbem terrarum appellatur S. Antonius a S. Hilarione* 511 b *Columna ignea illustrat caput S. Kentigerni* 99 f 103 a
- Ex Comite canonicus ordinis Præmonstrat. B. Godefridus Cappenberg.* 106 *is Comitem se appellari non patitur* 134 f *Comitiatis morbus curatus ope MM. Minorit.* 434 c
- Comedisse visus non est nisi Sabbato et Dominico S. Euthymius* 675. *Vide Cœna, Cibus, Convivium, etc.*
- Commentarienses SS. Claudius* 634 636 *Apronianus* 370 e 375 b
- Communio sacra. Vide Eucharistia.*
- Concio S. Epiphanius Ticinensis in Episcopum consecrati* 731 d e *Conciones S. Wulstani reprehendens nocte cæsus ab eo sanatur* 610 f *Concionantem S. Kentigernum tumulus subito excrecens elevat* 102 b
- Concupiscentiæ xl annis nulli S. Isidorus Alexandrinus consentit* 297 *Concupiscentiis illicitis liberatur S. Furseus* 404. *Vide Cogitationes.*
- Confitenda peccata indicat Christus S. Veronicæ* 209 a *Confessione deleta peccata frustra moribundæ objicit dæmon* 179 e *Confessiones S. Augustini continue legit B. Aelredus* 32 *sine Confessione communicare prohibetur Philippus Imp. a S. Fabiano* 619 *peccata ante communionem eluenda S. Euthymius* 679 a b *Confessum prius peccata cælum crucis signo illuminat S. Ricmirus* 542
- Conjuges ambo Martyres Castulus et Irene* 642
- Nicastratus et Zoe* 632 640 *Lucianus et Paula* 584
- Marius et Martha* 578 *Alter Conjugum sanctus, genitus* 451 *Tranquillinus* 629 640 *Chromatius* 638 641
- Claudius* 630 640 *Priscilla* 360 *Lucina* 369 *Serena uxor Diocletiani* 371 *Leonilla avia SS. Speusippi, Eleusippi et Melasippi MM.* 437. *Vide Vidua.*
- Conjugem consentientem dimittit Deo serviturus B. Godefridus Cappenberg.* 129 a *S. Nilus, ut eremum cum filio petat* 237 *Conjuge dimissa fit Episcopus S. Hilarius* 72 73 *Rabulus eremita dein Episcopus, uxor cum* 199 *filiabus*

- filiabus sanctimonialis* 305 *continens se in consule ab uxore in vita, noctu in stabulo infra equorum pedes reperitur* 526 *Conjugii usu, filiis, susceptis, abstinet* S. Nilus 237
- Consanguineorum aut parentum opes non recordatur* S. Antonius *jam anachoreta* 485 f *Consanguineorum damno aut lucro nec condoleat nec congaudeat monachus* S. Antonius 505 *Consanguineis non cohabit* monachus. Idem 505
- Conscientia liberatur tentationibus diabolicis* S. Leobardus 562 563 b *aperire cogitationes utile ad virtutem* 496
- Constantia Martyris* S. Potiti *pueri in tormentis perferendis* 38 39 44 45 S. Arcadii *dum membra articulatim abscinduntur* 5 *intrepidus se Christianum esse significat* Diocletiano S. Ephysius 283 *Vincentii* 750 *Aguetis* V. 715 *Constantia SS. Marcelliani et Marci a parentibus et amicis frustra oppugnata* 629 633
- Consuetudinem longo voluntariæ servitutis studio in naturam vertit* S. Antonius 487
- Consule avo nati* S. Honatus *Ep. Arelatensis et Venantius fratres* 381 382 S. Prisca V. M. 549
- Contemptu sui gaudet* S. Macarius *Ægyptius* 292
- Contractio pedis tollitur vota peregrinatione ad reliquias* S. Henrici *Ep. Upsalensis* 614 *Contractus Sannatur ope* B. Odonis *Carthusiani* 261
- Convertit ad fidem* S. Cleopatronicam a dæmone liberatam et 200 S. Viventius 87 *Conversioni Trevirorum studeat* S. Helena 55 d *Convertitur duæ latronum et beate obit* : *Convertuntur xxx latrones; dein monachi a S. Alexandro acemeto* 306 a *Conversionis Mariæ Magdalene modus ostensus* B. Veronicæ 191 *Convertitur a S. Georgio* S. Viventius 86 *Conversi lictores torquentes* S. Secundinam *voce cælesti* 279 *multilepra a S. Potito sanata* 38 c 42 2000 *visis miraculis in martyrio* S. Potiti 39 *multi* S. Euphysio *in ardente fornace illæso* 285 *cives crucibus veste baptizati* Præfecti *urbis divinitus repleta* 304 *Convertitur a regno ad vitam monasticam* *lectione historię Anglicanę* S. Ceolulphus 363 *Convertuntur ad fidem Finlandi a SS. Erico Rege Suecię et Henrico Upsalensi* 614 a *Cadurci a S. Genulpho* 458 *Papias et Maurus, fracto precibus* S. Saturnini *tripode æneo* 370 S. Apromianus 370 *liberata energumena* Sapor *Princ. Persarum et subditi* 372 *somnio eadem nocte invitati* S. Speusippus et fratres 439 a 442 b *Convertuntur ad vitam religiosam* *precibus et exhortationibus* S. Honorati S. Hilarius *Arelat.* 365 b *mariti mortem implacabiliter deflente quadam vidua* SS. *Liberata et Faustina* 561 b
- Convicia perniciose monialibus qui vitanda* 34 c *patienter fert* B. Godefridus *Cappenberg.* 131 a, *contumeliis conviciis et verberibus afficientes* S. Kentigernum *Rex et aulici morte divinitus puniuntur* 100 f
- Convivio excipit persecutores suos* S. Melas 379 e *Convivium Episcopis, Abbatibus etc. non permittit in Monasterio sanctimonialium* S. Cæsarius 15
- Coronatus a morte in gloria apparet* B. Godefridus *Cappenberg.* 135 *Corona ex albis floribus lapsa cælo in caput* S. Meruli 528 f *Corona ex lapidibus pretiosis imposita* S. Birgittæ a S. Agnetæ *apparente, ob toleratas afflictiones* 725 *Coronatę in cælum cernantur ire animę* SS. *Fructuosi, Augurii et Eulogii* MM. 704 e
- Corpus reperitur* B. Odorici *post plures dies viventis simile, colore, odore, mollitie* 267 e B. Veronicæ 30 *diebus incorruptum* 211 b *Corpora martyrum montis Sina diu incorrupta* 244 e B. Odonis *Carthusiani post XL annos* 261 a *Corpus* S. Leontii *cum pilis et unguibus diutissime* 64 d S. Sabbæ *Ep. Servix CCCL annis* 264 *Cadavera ultro cedunt locum sanctimoniali defunctę* 173 c *Corpora* SS. *Hermigli et Stratonici e fluvio emergunt et sepeliuntur* 53 d *Corpora* SS. *Mauræ et Brittę ipsis apparentibus reperiuntur* 300 d. *Corpus juvenum domandum.* S. Euthymius 668 *Corpus venusto et pulchro* S. Epiphani. *Ticin.* 729 d *Corporis*
- necessitati in cibo et somno cum pudore servit* S. Antonius 492 *Corporis vigorem servat* S. Euthymius *fere centenarius* 684 e S. Antonius *annos 105 natus* 505 *Corporis concisione enecatur* S. Bassus 621 *Manent incorrupta Corpora* Wulstiani *cum vestimentis post 7 annos* 612 *fursei* 27 aut 30 *ab obitu diebus* 405 e 408 413 417 419 *imo et 4 post annis* 405 413 417 419 *Trevirii absque cista sepultum* 398 *post 70 annos cum Vestimentis integrum* 399 *Corpori* S. Euthymii *decentius sepeliendo ædificatur templum, eo cum lampadibus et hymnis transfertur* 684 c d *Corpora Sanctorum submersa inquirentes capiuntur* SS. *Nicostratus, Claudius, socii* 640 *Corpus* S. *Treviri elevare sanctimonialis negligens* *punitur* 398 f 399 a *idem furtem avehere conantes tres clerici cæcitate percutiuntur et rigore quo immobiles manebant sed aliena oratione sanantur* 398 f *Vide Reliquiæ.*
- Correctio improborum neglecta objicitur a dæmonibus* S. Furseo 402 f
- Corroborantur Martyres a S. Sebastiano occulte Christiano* 629, 630 631 *Confortantur voce et luce cælesti* S. Archelaa 656 a 557 f SS. *Genulphus et Genitus carceri indusi* 445 f 459 e *et in tormentis* *Prisca* 547 d 550 e
- Corvi crocitantis indicio repertur digitus* S. Henrici *Upsalensis* 614 *Corvis insectantibus, homicidę* S. Meinradi *capti, supplicio afficiuntur* 749 b d *Corvus oculum asino erutum, jussu* S. Jacobi *Tarentasien. reponit sanum* 391
- Cranium penas damnatorum indicat* S. Macario *Ægyptio* 293
- Per Crocodillos transit illæsus* S. Antonius *cum sociis* 489
- Crudelitas Suracenorum in occidendis Eremitis montis Sina* 240 243
- Crurcium languor ope* S. Treveri *sublatus* 399 e
- Crucis particula incendium restinguit* S. Paulinus 228 b *Crucis ligni tactu ex lapsu graviter læsum sanat* S. Maurus 325 *Crux ab Angelis erecta miraculis celebris* *Glascuę* 103 *Crux ex Arena* S. *Kentigerno erecta; vento resistit et miraculis claret* 103 *Cruce mortui* SS. *Papias, Dioscorus, Eron, Patamon, Pethecus, Ecomenus, Zoticus, Cyriacus, Ammonius* 553 *Crucem in aere ostendens Christus promittit victoriam* S. *Ephysio* 281 c *Crucem adorat pugnaturus* S. *Ephysius cathecumenus, et victoriam reportat* 282 a b f *Crucem conficere non audent aurifabri ob edicta Diocletiani* 281 d *Cruci aureę confectę* S. *Ephysio tres imagines divinitus adduntur* 281 *Cruce serpentes fugat* S. *Hilarius* 74 b *Crucibus divinitus replentur vestes* *Rabuli dum baptizatur* 304 *Cruce se signant Angeli rogati a S. Ephysio deceptionem verito* 284 *Cruces in manibus habent in supplicatione* *Palæstini* 676 *Cruce infixæ sepulchro* S. *Mauri Cæsenatis febris depellitur* 699 a *Cruces pulveri imprimit digito et crucis forma culmos segetis componit* S. *Bassianus infans* 586 *Crucis signum opponendum tentationi docet* S. *Antonius* 489 *Crucis signum et fides ad Dominicum expugnabilis* S. *Antonio contra diabolum murus* 488 *Crucis signo resistit ad fornicationem provocanti puellę* S. *Wulstanus* 610 *monstra diabolica fugat* S. *Antonius* 491 493 496 *et diabolicas impugnationes* 507 *dæmones pellunt* SS. *Furseus* 407 412 *Antonius* 496 499 501 *Sulpitius Pius* 532 d e 536 *Energumenos liberant* SS. *Antonius* 499 500 501 *Furseus* 407 412 *Boam interficit* S. *Magnus* 421 *carcerem aperit et captivos liberat* S. *Ricmirus* 542 b *incendium extinguunt* SS. *Sulpitius Pius* 534 e 535 b *saxum ingens in lapsu sistit* S. *Honoratus Fundanus* 396 *cadentes servat incolumes* S. *Wulstanus* 710 *sterilitatem tollit* S. *Euthymius* 675 *tremorem et horrorem membrorum sanat* S. *Euthymius* 674 c d *paralyticos sanant* SS. *Launomarus* 597, 598 *Sebastianus* 632 e *semiaridum sanat* S. *Euthymius* 669 d e *cæcos illuminat* *Ricmirus* 542 c *mutis dant loquelam* SS. *Sulpitius*

A pitius Pius 534 b 539 b Sebastianus 632 e mortuos resuscitant SS. Sulpitius Pius 534 Eucharis 456 sanat paralyticam S. Ida 346 cancro laborantem S. Maurus 331 cæcæ visum restituit Maurus 326 mutum et claudum S. Maurus 323 strumas sanat B. Odo Carthus. 260 pedem confractum S. Maurus 325 lapsu exanimatum idem 329 mortuos tres suscitatur S. Ida 346 dæmonem pellit Juetta 148 dæmonem apparentem B. Odoricus 266 dæmonem ligat S. Potitus 37 idola evertit S. Viventius 87 ramum viridem accendit S. Kintigernus 98 vinum multiplicat S. Maurus 333 Crucis signo aviculam cui caput avulsum resuscitat S. Kintigernus 98 Crucis virtutem explicat S. Antonius 500 Crucis virtute est continentia in matrimonio, virginitas in Ecclesia et Martyrum constantia. S. Antonius 501 Crucis prædicatione idolatria debellata gentilitas et aurata templa collapsa. S. Antonius 501 Crucifixi nomine rugiunt dæmones. S. Antonius 500 Cubiculum S. Idæ igne cælesti visum ardere 345 Cunæ S. Epiphanius Ticin. luce cælesti illustrata 729 Curru impositum corpus S. Titiani Ep. Opitergini a vaccis vehitur ad locum sepulturæ 395 Custodes sepulchri S. Sabbæ Ep. Servien. Cossacii Patricii Veneti 264

B

D

Dæmon sub forma Christi insidiatur S. Potito 37 c 41 c orante S. Potito formatur in gigantem et taurum 37 Dæmones sub specie leonis, ursi, serpentum, simiarum, æthiopum etc. infestantes B. Juettam signo crucis pelluntur 148 e a Dæmone prodita satellitibus comprehenditur S. Secundina 278 Dæmon variis pholis medicamentorum instructus monachos visus tentare 289 Dæmon monachum tempore orationis vagantem forastrahere visus 323 moribundæ peccata frustra objicit quia confessione deleta 179 insultans frustra S. Mauro, cum strepitu discedit 332, a Dæmone sæpius verberatur B. Veronica 177 178 180 a b Dæmones pugnis incessant Idam 345 Dæmonis præstigias evadit B. Odoricus dicens Et verbum caro factum est 273 Dæmones impediens conversionem cambrorum fugat S. Kentigernus 102 a Dæmonem ex idolis fugat S. Felix Presb. Rom. 233 Dæmones hospitium nocturnis spectris infestantes pellit Datus 251 Dæmones infestatione verbo aut aspectu liberat B. Godefridus 133 Dæmonem apparentem crucis signo pellit B. Odoricus 266 Dæmonem crucis signo ligat S. Potitus 37 Dæmon morientes agressus, aqua benedicta fugatur 180 a, a Dæmone arreptus submergitur blasphemus in S. Maurum 341 a b energumena per capillos in aere suspenditur 476 Dæmoniacus devorat gallinas crudas cum plumis, cadavera projecta etc. 225 Dæmon ad præsentiam clavi crucis Christi possessam deserit 59 d e Dæmoniacos liberant Felix Romanus 233 viginti alios S. Viventius 91 b Energumeni curati ope S. Felicis Presb. Nolani 224 225 a Dæmoniacam S. Cleopatromiam liberat et cum 200 convertit S. Viventius 87 Energumenos liberat impositione manuum S. Bonitus 354 filiam imperatoris data alapa et insultans in faciem S. Potitus 38 c 43 d Dæmonem portentosæ ingluviei, oratione et jejuniis expellit S. Macarius Ægypt. 295 energumeni ad sepulchrum B. Odonis Carthusiani 261 d in ecclesia S. Hilarii 78 Dæmon ad cælum usque porrectus apparet S. Antonio 493 Dæmonem gigantis specie ad turpia pellicientem, precibus vincit et stola injecta circumducit S. Contextus 760 Dæmones specie ignis apparent S. Antonio 491 bellantes tetra forma S. Furseo 401 e aerem multitudine replentes S. Antonio 498 terrentes S. Antonium infesta multitudine et horribili sonitu 487 488 495 sub bestiarum et serpentum formis 488 496 eorum factor sentitur a S. Antonio 498 virtus debilitata adventu Christi 492 confitentur inviti potentiam Christi 493 vera dicentibus non credendum 491 eorum prædictiones

vanæ 492 sæpe falsæ 493 Christiano inutiles 493 affinitate virtutum nocent 491 f apparent S. Antonio psallentes, sacram scripturam recitantes, quasi echo ad extrema verba respondentes 491 Dæmon sub specie avis infestat S. Sulpitium Pium 536 e Dæmonum diversa nequitia 491 b maxime contra monachos et virgines sacras 491 non ferunt in Antonio adolescente magnas virtutes 487 psalmodiam nocturnam S. Sulpitii Pii turbant variis motibus 537 b famulum ejus flagris acerbis mulcant 536 f verberant S. Antonium et semimortuum relinquunt 488 c insultat iis S. Antonius et ad pugnam provocat 488 492 contra eos defendit Jocelinum 517 b cum Dæmonibus tertio luctatus Wulstanus 607 c 610 e superantur viva fide et sincera vita 492 conspectatione 492, recursu ad Christum 493, fugantur oratione S. Meinradi quem dein Angeli recreant 748 a Dæmones superantur crucis signo a SS. Antonio 495 Sulpitio Pio 532 536 chrismate sacro effugantur ex aquis quibus homines submergebant a S. Sulpitio Pio 534 d ex idolo ejulantes a S. Prisca 549 c a Dæmone corripuntur, miles perfringens ostium cisternæ monasterii S. Euthymii 689 Monachus ob sacrilegium, ebrietatem et turpes cogitationes; sanatur ad reliquias S. Euthymii 688 Dæmoniacus varia quasi ex ore integri exercitus loquitur, spumat etc. 611 alia ab integra dæmonum legione liberatur a S. Fortunato Tuderino 623 Dæmoniacos liberant S. Antonius 489, Bassianus, Felix 588 S. Antonius, imperata parenti oratione 493 orans manibus in cælum expansis S. Wulstanus 611 benedictione idem 610, crucis signo S. Furseus 407 408 S. Antonius 499 d invocato JESU nomine et cruce in sacro numero Trinitatis impressa frontibus S. Antonius 501 nomine JESU S. Antonius 498 499 501 504 Genulphus 458 S. Cyriacus 371 d nomen suum inclamantem S. Euthymius 670 Dæmoniaci liberantur ad reliquias SS. Fursei 408 MM. Minoritar. 433 b Sebastiani 648 Mauri Cæsenatis 699 700 ad solam præsentiam corporis S. Genulphi 454 c 466 f in translatione reliquiarum S. Titiani Opitergini 395 potato vino quo lotæ reliquiæ S. Genulphi 455 470 b ad sepulchrum S. Euthymii 689 e f 690 a b in templo S. Genulphi 455 f 470 b reliquiis S. Agnetis 724 f baculo S. Fursei 414 b

Damnati usurarii attactu aduritur anima S. Fursei in raptu, quod vestes ejus dono accepisset 404 e Damnatorum pœnas ex cranio loquente agnoscit S. Macarius Ægyptius 293 c Damnatorum pœnæ variæ ostenduntur B. Veronicæ 184 c Damnatis an refrigerium, dum pro iis oratur 293 e 294 a Damnandum moribundum sanitati restituit S. Maurus, et monachum facit 326 d. Vide Infernus.

Defensor Ecclesiæ S. Sebastianus 621 b 640 a Dentem S. Petri divino monitu in ejus altari reperit S. Lenogisilis 774 Dentes omnes habuit S. Antonius moriens annos 105 natus 505 et S. Euthymius fere centenarius 684 Dentium dolor sublatus a B. Godefrido Cappenberg. 136 ad corpus S. Veronicæ 211 b hausto pulvere sepulchri S. Thaumasti 80 ope MM. Minorit. 434 d Dentem S. Columbini furata et de valore ejus dubia, punitur dolore Dentium ad mortem usque comitissa 572

Deus divinitatis abyssus per Angelos repræsentatur S. Furseo 412 a Dei providentia dissimulat ad tempus flagitia 237 238 Dei præsentis memoriam inculcat S. Macarius Ægyptius 296 d Dei cognitio ex operatione S. Antonius 500 501 Deicola Θεοφιλης vocatur Antonius 486 Deos ridet S. Potitus 37 a 39 f Deorum falsitas ridetur a S. Tiburtio 641 Metempsychosis a S. Antonio flagitia, turpitudine et fabulæ 500

Diaconi et subdiaconi ordinantur a S. Caio Papa 640 a Diaconi Martyres SS. Stephanus Brixienis 366 Sixinnus 370 Cyriacus 372 Marcus et Marcellianus 640 Augurius et Eulogius 703 In Diaconatu virtutes S. Epiphanius Ticin. 730

Dies

- Illi omnes ante fidem susceptam se perdidisse ait
S. Apronianus 370
 Digitus fere abscissus ope *B. Odorici* redintegratur
 267 Digito ori inserto mutum sanat. *B. Aelredus* 32
 rana deglutita ut evomatur efficit 32
 Discentium litteras *Patronus S. Gregorius I Papa*
 727 d f
 Disciplina se castigat in *Quadragesima B. Odo Car-*
thusianus 260
 Discretio in utilibus petenda 292 a Discretio et mo-
 deratio quam necessaria ad virtutem 155 Discretio vir-
 tutum omnium genitrix, custos et moderatrix *S. Anto-*
nius 507 Discretio regia via, a lapsu præservat *S. An-*
tonius 507 e
 Ob Dissolutam vitam in Infernum pertrahendus filius
B. Juettæ, ob matris preces inducias in raptu visus im-
 petrasset 156 157
 Divini officii ordo in monasterio *S. Cæsariæ* 17 18
 Divitiæ contemnendæ, dandæ ut cum senore reci-
 piantur *S. Sebastianus* 631
 Docet juventutem litteras *S. Meinradus* 745 Docto-
 rum Ecclesiæ peccata quæ? quam gravia? qui curari
 possint? 403 d e Docto egregie *S. Ceolulpho Regi* hi-
 storiam Anglicanam eliminandam affert *S. Beda* 363
 Docti a Deo *S. Antonius* 498 *Honoratus Fundanus*
 397 a
 Dominicum diem inchoat *S. Furseus* a nona Sab-
 bati ne quidem iter inchoatum prosequitur 415 d Domi-
 nico die colligens manipulos segetis, digitis in volam
 flexis punitur 470 laborantis manus arescit, sonatur
 oratione *S. Sulpitii Pii* 537 Dominico die Eremitæ
 montis Sina cibum sumunt 239 d conveniunt in Ecclesia
 239
 Dormit non cubans *S. Euthymius* funem a tecto de-
 pendentem manibus tenens, aut sedens 675 b cubantes
 in junco contexto et cicilio, aut super nudum humum
S. Antonius 488 a in scamno, libro caput sustentans
S. Wulstanus 603 610 in sacco, cilicio et cineribus
 substratis lapide capiti supposito *S. Kentigernus* 99 non
 Dormientes crediti acæmeti monachi, ob cautum pre-
 cesque die nocteque a variis continuatas 301 e Dormiens
 orat *S. Honoratus* 387 e
 Dorsi spina confracta, curatur ad reliquias *B. Odo-*
rici 268 c
 Draco e Lerino insula fugatur precibus SS. *Hono-*
rati 390 f boam crucis signo facto interficit *S. Magnus*
 412 a in Draconis forma dæmon 38 d
 Ex Duce monachus *S. Vincentius Madelgarius* 376 d
- E
- Ecclesiæ bona sua dare divinitus monitus, ante dona-
 tionem ea egredi nequit *S. Hadoindus* 764 Ecclesias
 seu titulos xxv Romæ constituit *S. Marcellus* 369 374 d
 Ecclesiasticis communia omnia, mensa, ædes, Rhinoco-
 turæ 379 Ecclesiasticos ut patres honorat *S. Honoratus*
 catechumenus 381 f Ecclesiastica bona commutari co-
 gens a *S. Hilario* apparente percutitur 79
 Eleemosyna pecuniæ injuste acquisitæ respuitur a
S. Launomaro 597 absque Eleemosyna nullum pau-
 perem dimittit *S. Bonitus* 353 Eleemosynis dedita mu-
 lier, ope *S. Bertiliæ* erepta viri furori, expleto unde
 frumentum sustulerat acervo 769 Eleemosynam in
 somnis suadet et spondet infirmæ sanitatem *S. Bertilia* 769
 Eleemosynis filiorum pater e Purgatorio liberatur 349
 pauperibus dant dona SS. *Honoratus* et *Venantius* 383 a
S. Pontius 618 *S. Bassianus* 587 a *S. Genulphus* ejus-
 que pater *S. Genitus* 447 d 457 e bona sua, auditis
 his verbis, nolite cogitare de crastino *S. Antonius* dis-
 tribuit aut pauperibus, aut vicinis, vel sorori servat 485
 operis mercedem, pretio panis excepto, largitur paupe-
 ribus *S. Antonius* 485 486 victum suum dat egenis et
 peregrinis *S. Launomarus* opilio 595 facultates omnes
 dat Ecclesiæ *S. Lucina* 373 b pauperi dans ultimum
 nummum *S. Honoratus*, post aliquot horas majori D
 Eleemosyna donatur 384
 Elephantorum xiv millia uni *Regulo Indiæ* 271
 Energumeni. Vide Dæmon.
 Ependitæ color et usus monachis *Ægyptiis* 483
 Epileptica crucis signo a *B. Odone Carthusiano* ap-
 parente sanata, jussa ad ejus sepulchrum ire 261 b
 Episcopi sancti in hoc ii tomo *Maximus Taurominus*
 2 *Probus* 3 *Joannes Ravennas* 9 *Kentigernus* 97 *An-*
dreas Treviren. 48 *Agritius* 54 *Leontius* 63 *Theodorus*
Lenonensis 96 *Designatus* 94 *Bonitus* 351 *Ablebertus*
sive Emebertus 359 *Verus Viennen.* 104 *Enogatus* 104
Stephanus Bituric. 104 *Firminus Mimatensis* 218
Datus 249 *Cadeolus* 257 *Sabbas Rascus* 261 *Honora-*
tus et Hilarius Arelatenses 385 387 *Jacobus Tarenta-*
siensis 390 *Faustus Recensis* 392 *Valerius Surrentinus*
 393 *Titianus* 395 *Tozzo* 419 *Genulphus* 445 *Savinus*
 527 *Sulpitius Pius* 529 *Venerandus* 558 *Sulpitius Tra-*
jectensis 560 *Bassianus* 585 *Ammonius* 591 *Contextus,*
Arsenius, Catellus 391 *Malardus, Remigius, Rotoma-*
gensis 599 *Wulstanus* 602 *Maurus Cæsenas* 697 *Epi-*
phanius Ticinen. 728 *Avitis II Arvernensis* 744 *Ha-*
doindus 762 *Episcopi Martyres Fergeolus* 25 *Volusianus*
 558 *Henricus Upsalensis* 613 *Publius* 702 *Fructuosus*
 703 *Episcopus ob fidem exsul S. Melas* 379 *Episco-*
pus ex Monachis S. Victorianus 23 *Episcopatum in-*
vitus suscepit Epiphanius Ticin. 731 ad *Episcopatum*
invitus e monasterio abducitur S. Honoratus 391 *Epi-*
scopatum a Vulsio incluso cogitur admittere S. Wul-
stanus, præoptans alioquin decollari 603 *Episcopus*
denuntiatur cælesti voce S. Bassianus 588 *Episcopa-*
tum detrectat S. Felix Presb. Nolanus 223 227 230
Episcopus ne fiat nocte in sporta demissus e muro fugit
S. Alexander acæmetus 305 *Episcopus jussu Angeli*
a S. Agritio moribundo designatur S. Maximinus ab
Angelo admonitus 62 *Episcopatum abdicare statuit*
S. Bonitus 353 *abdicat, fit Monachus* 354 *abdicat et fit*
Monachus S. Sabbas Rascus 264 *Episcopi alii mona-*
steria construunt et ditant, alii spoliunt 771 *Episcopales*
virtutes SS. Honorati Arelat. 385 e f 386 a *Wulstani*
 607 et passim jam memoratorum *Episcopatus aditi*
anniversaria dies 545
 Epistolas dare aut accipere absque consensu nefas
 monialibus *S. Cæsareæ* 14 b
 Equuleo torquentur SS. *Crescentianus* 378 d *Satur-*
ninus et Sisinnius 370 f 375 b *Asterius* 682 c *Marius*
Andifax, Abachum 583 b
 Equorum morbi ope *S. Bertiliæ* curati 770 *Equi*
vehentes reliquias S. Mauri Eremitæ, directi An-
danam versus immoti, Humm progrediuntur 362 c F
Equinos pullos certi coloris nascituros prædicat S. Ida
 348 e in *Equam apparens conversa mulier, curatur aqua*
benedicta a S. Macario Ægyptio 294 e f oleo benedicto
 et oratione 295 e *Equus prædonis fit immobilis sanatur*
per S. Genulphum 469 f *Equi orante S. Fechino sus-*
citati 667 a d
 Eremitæ Sancti, *Heldemarus* 112 *Viventius* 91 d
Maurus sive Mortuus-natus 362 *Henricus Anglus* 424
Eremitæ martyres Pansophius 278 d *Engelmarus* 258
S. Meinradus, 745 in Eremita septennio degit S. Alexan-
der acæmetus 303 *Eremitæ duo nudi frigus et calorem*
non sentiunt 289 *Eremita Vallis-Umbrosæ S. Bene-*
dictus 700
 Eremum monachis ignotam petit *Antonius* 489 soli-
 tarie procul ab hominum conspectibus diu vivunt *S. Eu-*
thymius 667 668 *Launomarus* 595 annis XX *S. An-*
tonius 489 d ad *Eremum* interiorem divinitus mittitur
S. Antonius 465 b *Eremita amore impetrat precibus ulcus*
foetidum in genu S. Henricus Anglus 425 b *Eremum*
ingressus, ad iram declinandam ab hac superatur fracto
aquæ paulo 674
 Errores gentilium refutati 641
 Evanesceat discus argenteus a dæmonibus objectus, ad
 verba *S. Antonii* 489
 Evangelii

A Evangelii librum ferens ab imbre cadente circumcirca
immunis S. Genulphus 455 a Evangelii liber a pa-
rentibus olim datus S. Joan. Calybitæ, redditus in
notitiam eos reducit ante mortem 314 316 318 a
320 d

Eucharistiam distribuit S. Marcellus 370 c In Eu-
charistia Christus visus ut infans Veronicæ 179 d in
hostiæ elevatione Christum inter Angelos videt B. Ve-
ronica 209 c Eucharistiam a Christo bis accepit B. Juetta
164 e manu Angeli et Christi B. Veronica 207 a e
208 f a S. Joanne Evangelista B. Juetta 163 Eucha-
ristiam sumpturus jejumat S. Euthymius 671 d Sabbato
et Dominica anachoretæ S. Gerasimi 680 d Eucharistiæ
sumptione quosdam illuminari alios obscurari videt
S. Euthymius 679 a ad Communionem sacram mori-
bundæ dandam mittitur B. Odoricus a Maria V. cum
variis sanctis apparente 266 Eucharistiam sumptura di-
vinitus procul transfertur ad sanctum sacerdotem S. Ida
347 Eucharistiæ fragmenta negligentia sacerdotis dis-
persa absens cognoscit B. Juetta 164 c Communicat
quotidie S. Maurus 332 ob Communionem quinque heb-
domadis neglectam quædam equæ forma apparet 294 f
Communicante indigno exultare visi dæmones a B. Juetta
163 f Eucharistia in os indita semivivum et flagris a
dæmone mulctatum sanat S. Sulpitius Pius 537 e
B Eucharistia sola vivet quatuor diebus S. Gerasi-
mus 680 de Eucharistiæ mysterio dubitans divinitus
confirmatur exemplo SS. Agnetis, Cæcilix et Barbaræ
727

Eunuchus S. Tigrius Presb. M. 9

Examen actorum die ac nocte suadet Antonius 496

Ob Excommunicationem latam in homicidam, ab hoc
trucidatur S. Henr. Ep. Upsalen. 614 Excommunicati
rebelles Regi a S. Wulstano percutiuntur membrorum
debilitate et oculorum cæcitate et occiduntur ab aliis
quibus S. Wulstanus collata benedictione victoriam præ-
dixit 606 608

Exemplo sanctæ vitæ suæ Judæos convertit S. Sul-
pitiu Pius 533 Exemplis aliorum dubius in fide con-
firmatur 727 c Exemplo sex Regum Angliæ regno
relicto fit monachus S. Ceolulphus 363 Exemplum
reliquis monachis propositus S. Maurus 322 f

Exercitia sacra quotannis in eremo soli peragunt
SS. Euthymius et Theoctistus 667 f

Exules ob fidem et zelum SS. Hilarius 68 e 70 e Ful-
gentius Astigitanus 255 in Exilium pellitur S. Alexan-
der acemetus 308 cum 300 monachis S. Isidorus Alexan-
drinus 299 Exilium subit Episcopus S. Melas 379 e f
Proscripta ob fidem S. Lucina 369 b Exul lapides exci-
dit S. Felix Romanus 233 c Exules monachos fovent
SS. Joan. Chrysostomus et Olympias vidua 299
in Exilio ab Ebroino occiditur S. Fergeolus Ep.
25 e

F

Facies orantis S. Kentigerni ignea apparet 101 c
Facie splendet S. Ida 345 e ad tribunal S. Ephysius
284 d 285 b instar radii solis S. Potitus in carcere
36 f instar solis B. Aelredus infantulus, omen futuræ
sanctitatis 31 B. Juettae facies et corpus 168 Faciem
mulieris a qua sex mensibus domi nutritus est, non videt
S. Felix Presb. Nolanus 223 226 f in Faciem insuf-
flans liberat energumenam S. Potitus 38 c 43 d Fa-
cies S. Hermyl, ob idola irrisa cæditur instrumentis
aeneis 561 adipe et pinguedine ungitur a tortoribus
S. Prisca ut splendor Faciei tollatur 549

Faciei tumor sublatus applicatis reliquiis MM. Mi-
nor. 433

Fame cruciantur a patre Potitus puer 36 e 40 e
5 diebus S. Zoe 640 Fame jussus necari, ab An-
gelo in carcere pascitur S. Pontianus 216 Fame labo-
rantibus S. Viventio et sociis exilit e mari piscis, 88
Famis tempore pestem a Deo impetrant Hiberni, qua

431 b Neophytus M.

extincti S. Fechinus 4 Reges et ali 697 d. Vide Jeju-
nium.

Facibus ustulantur SS. Valerianus, Candidus,
Aquila, Eugenius 713 f

Famulo uno et uno sacerdote contentus B. Stephanus
Bituric. 104 f

Feminæ arcentur ingressu monasterii S. Caesaris 15
Feminis accessus monasterium S. Euthymii negatus
689 f Fæminæ variis morbis pressæ accessum ad se
negat S. Antonius, absenti sanitatem confert 497 Sorori
præbens se videndum jussu S. Antonii Pior monachus
stat oculis clausis 510 Feminarum aspectibus licentius
indulgens fit apostata 641

Febri corripitur B. Veronica visis Purgatorii pœnis
186 iterum viso dæmone 186 d Febrim pellit S. Leno-
gisilus 774 obedientia Norbertus 129 Febris pellitur
aqua qua manus laverat in Missa S. Bonitus 353 b
meritis Veronicæ 210 pulvere sepulchri Thaumasti 80
ad reliquias S. Bertiliæ 772 773 a Godefridi Cap-
penberg. 136 e Mauri 342 Febrim princeps contrahit
male excipiens S. Jacobum Tarentas. a quo benigne re-
vocato sanatur 391 f 392 a Febri moritur B. Facius
575 Febres depelluntur vino benedicto a S. Leobardo
563 d aqua cuti immersæ reliquiæ MM. Minorit. 433 b f
vota B. Agneti lampade argentea 725 nummis votis ad
ejusdem sepulchri ornamentum 725 c infixæ sepulchro
S. Mauri Cæsenatis cruce 699 a voto perenni S. Seba-
stiano facto 627 b peregrinatione ad basilicam S. Seba-
stiani Romam 653 b c in translatione reliquiarum
S. Sebastiani 647 f

Feris objectus, signo crucis eas cicurat S. Asterius
cum sociis 582 c d ad Feras damnatus eas ultro provo-
cans discerpitur S. Germanicus 577 578 cum Feris
carnivoris et venenatis degit illæsus S. Euthymius
670 f

Fertilitatis omen, liquor manans ex reliquiis S. Feli-
cis Nolanus 223 Fertilitatem precibus procurat S. Alexan-
der acemetus 307 e Fertilitatem agrorum prædicit
S. Euthymius 677

Fervorem spiritus fovendam docet S. Antonius.
Primo quia vita brevis, merces æterna. Secundo parva
relinquuntur et caduca, recipiuntur æterna. Tertio quia
servi sumus Dei. Quarto quia incerta mortis hora. Quinto
quia facilis et parabilis virtus 490

Festa violantes S. Sebastiani, varie punitur, emen-
dationem pollicitus, ope ejus sanatur 651 b c S. Benigni
Carnotensis rusticus blasphemus morte 5 boum punitur;
uxor nens brachii debilitate, puella in templo nens con-
tractione membrorum 723 b c d S. Rophili contractione
et tremore brachiorum affligitur, meritis S. Mauri Cæ-
senatis 699 Festivitatem S. Hilarii negligens latræ
contractione manus punitur 79 e

Fidei defensor S. Antonius 482 d Fidei fictæ ex le-
viculis moribus convincit apostolam S. Tiburtius 641 in
Fide S. Boniti piscatio secunda 357 e

Fiducia in Deum in defectu annonæ piscem in navim
insipientem impetrat S. Bonitus 355 e vincitur dæmon
494

Figlinæ includuntur CCLX martyres sub Claudio II
580 e

Filius unicus Principis resuscitatur orationibus
S. Fursei 40 b Filium S. Theodulum vel occisum vel
misere servientem Saracenis deflet S. Nilus eique se
junctum optat 236 237

Fimbriano vestimenti S. Antonii ambiunt attingere
499 c

Flagellat se die et nocte in Parasceve S. Kentiger-
nus 100 a Flagellatur divinitus, negligens urgere re-
stitutionem monasterii S. Mauri 336 Flagellantur
SS. Stratonicus, Pontianus sanguine in terram manante
216 b ad articulorum solutionem Tigrius 9 Flagris
illatis obit S. Pansophius 278 a Flagris lædi nequit
S. Mertius 34 a Flagris cæduntur MM. Minoritæ
200 431

A. Flumen trāicit *S. Patroclus* ab aqua intactus 708 e
710 f Vide aqua. Exundantem Padum injecto commo-
ndatū scripto reduxit ad alveum *S. Sabinus* 527 c e
Fluvio miraculose diviso transit *S. Kentigernus* 99 b
violentia aversa repressa ope *S. Felicis Presb. Nolani*
230 f Fluviolus e sanguine Martyrum Mosellam ru-
bore tingit 56

Fomes libidinis sopitus in *Kentigerno* 99 f

Fontem miraculose eliciunt precibus SS. *Berhardus*
Minorita 430 f *Antonius* 496 *Deicolus* 567 e *Catellus*
et *Antoninus* 592 *Euthymius* 683 *S. Fechinus* puer
694 d baculo terra percussa *S. Contextus* 760 *Furseus*
412 Fons salutaris contra morbos elicitus a *S. Furseo*
407 412 Fons a *S. Furseo* translatus 415 d Fontem
in domo sua ad baptizandos fideles ædificat *S. Cyriacus*
373 b Fons ex lacrymis *Gelgehes* matris *S. Fursei*
ortus, ignis cui adjudicata erat tres rogos extinguit
400 a

In Fornacem ardentem conjectus, satellitibus combu-
stis manet illæsus *S. Ephysius* 285 e f

Fornicata in templo cum sacerdote, impænitens mo-
ritur 162 d e ipse frustra monitus male perit 162 163
Fornicationis calumniam patitur *S. Macarius Ægypt.*
289 Fornicationis spiritum tetra specie, psalmodia pellit
S. Antonius 48 b Fornicationis spiritu infestatum mo-
nachum ex tetro ejus odore cognoscit *S. Euthymius* et
precibus sanat 676 a d Fornicationis tentationes a no-
bili puella provocata *S. Wulstanus* repellit crucis signo
et alapa ei inflicta 610 f

Fossæ femorum tenuis insertus *S. Bassus* 621 b

Fratres SS. *Episcopi Leander, Isidorus, Fulgentius*
253 a *Avitus* *S. Bonitus* 353 *Ferreolus Ep. M. Mo-*
dericus et *Tarsicia* 358 *Emebertus, Gudila, Reinildis*
et *Pharaildis* 360 *Honoratus Arelatensis* et *Venantius*
381 382 *Furseus Foillanus* et *Ultanus* 399 et seqq. *Fe-*
licissimus et *Felix* 634 636 *Nicostratus* et *Castorius*
640 *Vincentius* et *Orontius* 748 *Claudius Hypattus* et
Paulus 584 *Claudius* et *Victorinus* 634 e 636 *Marcel-*
lianus et *Marcus* 629 641 tergemini SS. *Speusippus,*
Meleusippus, Eleusippus 437 438 d *Epiphanius Tici-*
nensis Liberata *S. Specioso VV.* 396 728

Frumentum satum triduo post maturum demetit
S. Furseo 415 d iterum jussu ejus eodem die seritur,
pullulat, adolescit in culmos, maturescit 415 d Frumenti
acervus, unde ad eleemosynas clam sublatus ope *S. Ber-*
tiliæ integer repertus 771 e Frumentum large hospites
excipienti *S. Fechino* 694 f

Fugæ *Maria Virginis* in *Ægyptum* mysterium osten-
sum *B. Veronica* 189 Fugere homines quid 192 b 293 f
Fugit in silvas ne cogatur nubere *Agnestis V.* 775
C clam parentibus, ad monasterium *S. Joannes Calybita*
314 318 Fugit in sporta e muro demissus ne *Episcopus*
fiat *S. Alexander acæmetus* 305 Fugere nequit furatus
e sepulchro *S. Euthymius* 691 e f Fugiunt in eremum
metu honoris et gloriæ SS. *Antonius* 492 *Euthymius*
670

Fumo fetido enecatur *S. Zoe* suspensa 640 d

Fures ex *Pilata* ecclesia *S. Viventis*, egredi divinitus
prohibentur 93 Furtum equi impeditum a *S. Hilario*
78 Furto ablata annona non potest moli in molendino
S. Kentigerni 103 Furto direpturi bona monasterii
S. Mauri, hoc invocato aut amentes fiunt, aut tonitru
fulmine et pluvia in fugam abiguntur 338 a Furibus
occisi arietis caput in lapidem vertit *S. Kentigernus* 103
Furantem sua adjuvat *S. Macarius Ægyptius* 291 294
Furibus cibum præbet *S. Launomarus* 597 f 598 a
Furensæ promptuario in puteum delapsus noscit, extrahi
curat precibus suis incolumen et dat ad vitam necessaria
S. Sulpitius Pius 536 c Furatus e sepulchro *S. Eu-*
thymii, immotus nequit fugere 691 Furatus tauros
templum *S. Bassiani* ingredi nequit, nisi restitutione
facta 589 f 590 a Furatus 600 aureos, arcetur a serpente
ne eos sub lapide absconsos recipiat, a morbo crimen con-
fessus convalescit 687 Furatus miles duos panes pauper-

culæ fit cæcus, ope *S. Genulphi* sanatur 469 b Furatus D
cappam *S. Fursei* corripitur a dæmone cum uxore et
filia, hæc cæca et surda, omnibus mutis effectis 406 d
43 f ejus precibus sonantur ibid. Invadentes monasterium
Latrense tres nepotes puniuntur nervorum contractione,
sanantur a *S. Deicolo* statuentes monachi fieri 571 e
monasterii *Stradensis* bona aliaque populati milites,
puniuntur cæcitate, contractione nervorum etc. sanantur
a *S. Genulpho* 469 a f Furto sibi sublatis pecunias
devorens *S. Agneti* recuperat 726 727 a Furto tauri
abducti restituuntur oranti ad reliquias *S. Bassiani*
589 e

Fustibus cæduntur *Ephysius* 283 f *Potitus* 38 e
44 a *Felix Presb. Romanus* 233 *Prisca* 549 socii
S. Asterii 582 e *Valentinus* 582 *Marius, Audifax,*
Abachum 583 *Saturninus* et *Sisinnius* 370 f *Marcellus*
368 a 372 c 375 d *Crescentianus* 372 d e *Papias* et
Maurus 371 Fustibus occiditur *S. Meinradus* 748
Fustibus et clavis comminuta ossa *S. Eutropii* 9

G

Gallinæ lanam deferunt, non plumas in regno *Manzy*
272 c Gallinarum curam gerit *B. Veronica* 175 Galli-
nas alit *S. Genulphus* 452 b

Gemma quædam orbis pretiosissima credita ab *Indis* E
271 d in *Margaritas* versæ micæ panum in manu *S. Odo-*
nis 107 f

Genibus flexis orantes in igne expirant SS. *Fru-*
ctuosus, Augurius et *Eulogius* 704 d Genuflexiones
multas instituit inter psallendum *S. Alexander acæme-*
tus 306 f

Gibbo incurvatus ad reliquias SS. *Marii, Marthæ* etc.
sanatur 579 d alia a *S. Wulstano* 612 f

Gladius micans in manu Angeli apparentis *S. Furseo*
indicat gladium fidei, seu Verbum Dei 401 b e 411 f
412 a, gladio occisi SS. *Tatiana* 2 b 3 d viii *Martyres*
Niceæ 7 c *Theodulus Presb.* 240 e *Cyrinus* 580 f *Danax*
367 c *Tiburtius* 641 *Neophytus* 661 *Jonilla* et *Leonilla*
440 444 d *Archelaa, Thecla, Susanna* 556 558 Gladio
guttur perempta *Agnes* 717 Gladiis tribus conjunctis
decollantur a Rege *Maurit. MM. V. Minoritæ* 431 c
Gladius ter e manibus lictoris cadit, dum capite plecten-
dus invocatur *S. Bassianus* 587 f Gladius *Valenti* occi-
dere *S. Ephysium* excidit 285 Gladium ab Angelo ac-
cipit *S. Ephysius* pugnaturus 282 e. Vide Capite
plecti.

Gloriam in excelsis Deo, etc. LXXVII inter psallendum
diu noctuque repeti constituit *S. Alexander acæmetus*
307 a idem dicit iter aggressuros 308

Gula cavenda caste volentibus vivere 240 F

Gutturis fistula incurabilis ope *B. Odorici* sublata
268 c

H

Hæretici *Ariani* *S. Antonio* ostensi ut multi 502
fingunt *S. Antonium* secum credere 499 Hæretici fru-
stra impugnant vitam *S. Antonii* 479 480 Hæreticos
numquam amice allocutus est *S. Antonius*, nisi spe con-
versionis 499 Hæretici Regis convivio interesse recusat
S. Epiphanius Ticin. 734 c Hæreticos devitat *S. Vi-*
ctorianus 22 a contra Hæreticos acerrimus *Ecclesiæ*
defensor *S. Hilarius* 65 Hæreticum ut confutet mor-
tuum suscitatur *S. Macarius Ægyptius* 295 296 a b c
Hæretici *Ariani* depravant acta concilii *Nicæni* 70 d
Hæreseos calumniam patitur *S. Alexander acæmetus*
310 b

Hemicraniam nomine *Jesu* curatur *B. Odo Carthu-*
sianus 260

Herbarum radicibus tota quadragesima victitat
S. Kentigernus 99

Hernia curata ope *MM. Minorit.* 434 d

Hilarem datorem a Deo diligere, præclaro exemplo
ostenditur

- A ostenditur 77 a Hilaritate vultus agnoscitur S. Antonius 499
 Hirudo deglutita evomitur ope MM. Minorit. 433 b
 Historia Anglicana lecta a Regemonachum fit S. Ceolulphus 363
 Homicida capiti imponens pileum S. Henrici Upsalensis, cum eo cutem eo et carnem abstrahit 614 Homicidam monachi, rogante S. Genulpho Deiparam Virginem vindicatur 468 b Homicidii reus a morte visus ignito gladio immergi dolio igneo 468
 Homo Dei appellatur S. Antonius 499
 Honoris et gloriæ metu fugiunt SS. Antonius 494 Euthymius 670 b
 Horæ Canonicæ ex Apostolica traditione 306 d Horas Canonicas cum B. Veronica recitat Angelus 181 182
 Horam nonam cum Christo decantat B. Veronica 182 d
 Horrea Regis miraculo transfert, ea conditione sibi donata S. Kentigernus 100
 Hortum colunt SS. Genulphus 452 b Antonius 493
 Hospita Apostolorum S. Priscilla 366 b Hospitales SS. Bonitus 353 d Juetta 151 Isidorus 298 Meinradus 748 Honoratus 384 Hospitalitas B. Bernonis occasio Clumaci constructi 109 Hospitalitas commendata a S. Euthymio moriundo 683 e Hospitem S. Antonium monachi oculis et amplexibus salutant 496 Hospitibus excipiendis impetrat cœlitus S. Fechinus frumentum, butyrum et lac 694 Hospitibus excipiendis olus colit S. Antonius 492 Hospitio benigne exceptis panes divinitus multiplicantur S. Euthymio 672 673 a Hospitium nocturnis spectris infestantes dæmones pellit S. Datus 251 Hospitium negans S. Furseo possidetur a dæmone 406 e 414 a male excipiens S. Jacobum tarentas febrim contrahit princeps, eo benigne revocata, sanatur 391 f 392 a
 Humeri dolor sublatus ope B. Veronicæ 210 d 211 c
 Humilitas Eremitarum Montis Sina 239 c Humilitatis omnimodæ defectus objicitur a dæmonibus S. Furseo 402 a Humilis laqueos dæmonis transit 507 æstimat se omnibus pejorem 508 a similem jumentis 508 b ignarum fateatur 508 b justitiæ suæ diffidat ib. Antonius. Spiritu divino impletæ mentis evidentissima signa sunt virtutes et Humilitas 397 Humilis latens in eremo S. Antonius, toto orbe Christi benignitate celebratus 505 Humilis in laude S. Maurus 322 Humilitate dæmones superat S. Macarius Ægyptius 291 a Humilitas mutua SS. Benedicti et Mauri in miraculo alterius meritis adscribendo 323
 Hydropicum sanat S. Wulstanus 613 Hydropicam sanat oleo benedicto S. Felix Romanus 233
- C I
- Idola Antiochiæ evertit S. Georgius 86 Tatiana 3 d Idolum in pulverem redigit S. Potitus 38 44 Idolum in fronte signando et insufflando dejicit S. Satyrus 6 b e Idola cum templo imprecatione evertit S. Ephysius 284 f Idola in ignem aqua benedicta aspersum injecta comburuntur, alias vi diabolica exsiliunt 273 d Idolorum fanum succendit, idololatras mitigat S. Alexander acœmetus 303 S. Priscæ precibus corrui Idolum Apollinis cum parte templi 549 e Idola dejiciunt Romæ SS. Fabianus et Pontius 618 e S. Chromatii ducenta frangunt SS. Sebastianus et Polycarpus 637
 Ignem storeas comburentem oratione e cœlo impetrat S. Alexander acœmetus 304 d flamma perurens montem Sina, ad cœlum efferri visa, occisis XL monachis 218 f Igni cœlesti cubiculum S. Idæ visum ardere 345 c accendit rami viridem signo Crucis S. Kentigernus 98 f ab Igne illæsa Tatiana 2 b 3 d Ignem innocens transit illæsis vestibibus in ecclesia S. Hilarii 79 c Ignis non lædit operimentum sepulchri S. Hilarii 27 b Igne torquetur S. Eutropius 9 a duabus horis S. Ephysius 285 Igne absumitur domus impediens templum S. Felici Nolano extrui 228 Ignis orante S. Prisca e cœlo lapsus idola et sacrificulos comburit 550 Igne comburi mavult S. Sisinnius, quam Herculi sacrificare 370 Igne extincti SS. Crescentianus 372 375 Moseus et Ammonius 552 Athogenes 553 Paulus, Pansius, Dionysius et plures socii 553 a b e Xene 554 in Igne fasciculis exustis, genibus flexis orantes exspirant SS. Fructuosus, Augurius et Eulogius 704 d Igne aduruntur latera SS. Mario, Audifaci, Abachum 583 in Ignem coniecti non læduntur S. Speusippus et fratres 410 b 411 d in ardentem fornacem immisi non læduntur SS. Valerianus, Candidus, Aquila et Eugenius 713 f Neophytus 611 Genulphus et Genitus, Angelo eos solante 449 459 b e per Ignitos carbones ambulat crucis signo facto S. Tiburtius 641 Ignis S. Agnetem illæsam servat, seditiosam utrumque plebem exurit 716 Ignis in quem injecta S. Prisca, subita pluvia et vento circumspertus in circumstantes 551 c Ignem exinguit precibus S. Asterius cum sociis in eum coniectus 582 d fonte orto ex lacrymis Gelgehes matris S. Fursei, ne inons combureretur 410 a Ignis numquam accenditur in cellis anachoretarum S. Gerasimi 680 d e Ignis cur S. Antonio adpictus 522 Ignis Sacer in variis perigrinantibus ad S. Hilarium curatus 79 b Ignis Sacer grassaturus, cœlesti ostento denuntiatur 520 d depellitur, invocato S. Antonio 515 e vino ob intinctas reliquias S. Antonii 521 b aqua S. Genulphi sacra 471 a Igni sacro puniuntur injurii S. Antonio 517 et in eum Blasphemi 521 Ignes IV mundum inflammantes, mendacium abrenuntiationis sathanæ in baptismo, cupiditas divitiarum, dissensio, impietas 402 b 418 d
 Illæsi feris objecti SS. Pontianus 216 c Potitus 39 44 Illæsi in fornace S. Ephysius 285 e f in igne S. Tatiana 2 b Lædi nequit flagris S. Mertius M. 7 a Illæsum operimentum sepulchri S. Hilarii 77 Illæsis vestibibus ignem innocens transit in ecclesia S. Hilarii 79 Illæsa veste fert carbones ardentes Agnefletis V. 303
 Imagines divinitus adduntur cruci aureæ confectæ S. Ephysio 281 e f ob Imaginum cultum monachi a Copronymo torti crudeliter et occisi 29 f Imagine Crucifixi loquente prohibetur S. Henricus Anglus ad patriam redire 425 a Imago S. Antonii ædibus præfixa 522 b Imaginem S. Antonii ictibus lacescentes igne sacro pereunt varii 523 Imago S. Sebastiani sudore manat 762
 Imitatur meliores anachoretas S. Antonius 486 superare conatur 486 Imitatur S. Hilarium S. Martinus 74
 Immoti constitere satellites capturi S. Catellum 592 b volentes auferre reliquias S. Treverii 398
 Imperatores S. Antonium ut parentem colunt, litteras ad eum scribunt etc. 501 se ejus filios cupiunt nominari ibid. eorum favorem contemnit S. Antonius et Salutaria monita exscribit 501 Imperatoris Diocletiani uxor S. Serena 371 filia S. Artemia 372
 Impudici juvenis vim repellit Maria V. apparens B. Juetta 149 150 Impudicus juvenis irruens in Agnetem suffocatur a diabolo 716 d 118 b in Impudicum balneum convertens Baptisterium subita morte punitur Carpasius vicarius Maximiani cum XIX operis 373 c
 Incendit fanum idolorum zelo ardens S. Alexander acœmetus 303 Incendium per reliquias martyrum evadit B. Odoricus 270 injecta Sanctæ crucis particula restinguit S. Paulinus 228 b sicera injecta B. Aelredus 31 Incendio reliquis consumptis præservatur calix 575 d Incenso templo intactum sepulchrum S. Wulstani 609 Incendi nequeunt, sepulchrum S. Deicoli repletum stramine 570 Stradense cœnobium 467 a Incendium extinctum sacrificio in honorem S. Agnetis oblato 727 e f crucis signo facto a SS. Launomaro 596 c Sulpitio Pio 534 535 iterum apparente in rogo columba 535 b Incendium ædium canticis spiritualibus circumiens, igni terminum figit S. Sulpitius Pius 535 a
 Inclusus S. Leobardus 562
 Infantis B. Aelredi facies splendens, omen sanctitatis

A *in* 91 *Infantes languida lue curantur, fonti S. Fursei*
inter, et fomite Ecclesiae exicati 399 f 400 a
Inferni pœnas æternas inculcat S. Macarius 296
Inferni tormenta exponit S. Sebastianus 630 631 f
In Infirmos et ægros misericors S. Godefridus 132
Ægrorum cura in monasterio S. Cæsariæ 14 f
Inimicitias deponere renuens orante S. Wulstano
ter a dæmone arripitur, ter emendatus sanatur 608
 612

Injuriam dissimulat S. Epiphanius Ticin. fuste per-
cussus, caussam Ecclesiae agens 730 *Injuriae non ex lato*
corde remissae obijciuntur a dæmonibus S. Furseo
 402 a

Ob Injustum pondus in dolosæ stateræ lance diabo-
lum forma Æthiopes conspicit S. Bassianus, ejusque
socii 589 a

Innocens illæsis vestibibus ignem transit in ecclesia
S. Hilarii 797 c *Innocentia adolescentis, de furto accu-*
sati, mire defenditur in ecclesia S. Hilarii 79 b c *Inno-*
centem homicidii suspicione liberat, testimonio a mortuo
impetrato. S. Nacarius Ægyptius 295 d

Inobediens monachus, recusans mulorum curam a
S. Euthymio impositam, gravi morbo, subito dejicitur
in terram et signo crucis ab eo sanatur 673 b c d *Ino-*
bediens Diaconus negata a S. Sulpitio Pio facultate
iter aggressurus post proximam noctem in primo erra-
bundus constitit loco 536 d *Inobedientia tardiores mo-*
niales S. Cæsariæ privantur convivio aut communione
 43

Intrepidus a Sagittarum vulneribus curatus repre-
hendit Imperatores S. Sebastianus 642 c

Ab Invidis Clericis accusatur, alapa cæditur, pelli-
tur urbe S. Alexander acœmetus 208 d e *ex Invidia*
quod ob sanctitatis opinionem celebraretur, a socio occi-
ditur S. Engelmarus Erem. 259 d

Ad Iram declinandam secedens in interiorem ere-
num ob poculum aquæ eversum ab ira superatur 674 c d
Iram fugiendam docet S. Macarius Ægyptius 291 d
Iracundia numquam exarsit B. Aelreldus 33 a

Iter aggressurus omnibus relictis dicere solitus, Glo-
ria in excelsis Deo etc. S. Alexander acœmetus 308
Itinere implorat ubique patrociniū sanctorum tutela-
rium S. Bonitus 357 f *Iter instituit B. Odoricus per*
omnes Asiæ et Orientis regiones XVI annis ob anima-
rum lucrum 266 e 267 268 *transportatur divinitus*
lassus S. Macarius Ægyptius 295 b *communicatura e*
manibus sancti viri, S. Ida 347 d *Iter sancti instituit*
S. Epiphanius Ticin. 733 *Iter cœptum ob reverentiam*
Dominicæ a nona Sabbati non prosequitur S. Furseus
415 d Itineris duces aberranti Trevirio lupi 398

C

J

Januæ Ecclesiae ultro patescunt Deicolo 567 f *etiam*
spinis obstructæ 568 b *precibus Launomari* 596 c

Jejuniorum modus in monasterio S. Cæsariæ 17 *Je-*
junat die communionis S. Veronica 209 *Jejunat feria*
II, IV, VI. pane et aqua B. Veronica 160 f *exceptis*
Dominicis B. Odo Carthusianus 240 d *cibis Quadrage-*
simalibus aut pane solo 268 c *triduo aut quatruiduo*
S. Kentigernus 99 *Eremitæ montis Sina duobus, qua-*
tuor, aut septem diebus 239 *integra hebdomada Maca-*
rius Ægyptius et idem aliis præscribit 291 e f *tota qua-*
dragesima bis tantum in hebdomada sumpto S. Maurus
322 tota quadragesima S. Kentigernus 100 *usque ad*
solis occasum S. Launomarus 595 b *biduo aut triduo*
SS. Antonius 488 *Wulstanus* 603 611 *quatruiduo sola*
Eucharistia contentus S. Gerasinus 680, *integra heb-*
domada S. Paulus simplex 512 a *xx dies in carcere*
MM. Minoritæ 430 *ne Jejunium Salvat S. Fructuo-*
sus comburendus, recusat vinum gustare 704 *Jejuniis,*
vigiliis fide superat concupiscentiam carnis S. Antonius
487 Jejunio triduoano precibusque indictis abrogationem
injusti tributi a Dagoberto Rege expetrat S. Sulpitius

Pius 535 e 539 d *Jejuniis xx annorum et lucta cum D*
dæmonibus, nulla macies aut pallor in S. Antonio appa-
ruit 489 *Jejunii rigorem jussu Angeli remittit S. Ida*
346 Jejunio pluviam impetrat S. Bonitus 353
Jesu nomine hemicraniam B. Odo Carthusianus sanat
260 dæmones pellunt Antonius 500 501 504 *Genulphus*
458 Cervam et hinnulos mites sistit S. Bassianus 587
Jesu prolato nomine evanescit dæmon 493 *Jesu nomen*
palmulæ insculptum a Maria V. accipit B. Veronica
 180

Judæos absque baptismo non permittit Bituricæ ha-
bitare S. Sulpitius Pius, eosque doctrina, oratione et
vita exemplari convertit 533 539

Judices in sententia ferenda timorem Dei anteponat
et odio et gratiæ S. Antonius 502 *Judex in justis legi-*
bus præscribendis S. Bonitus 352 *in Judicio pro se*
intercedere Mariam V. intelligit B. Juetta 154

Juramentum venenum diaboli. S. Cæsarius 12 *Ju-*
ramentum ad altare facit S. Isidorus Alexandrinus
299. Juramentum per Evangelia facit Cronius 4 sec.
511 Juranti ferulæ pœnam indicit S. Walstanus 612
Perjurans per reliquias S. Euthymii a spiritu flagel-
latus moritur 691

Juvenis lascivus a diabolo occiditur 716 d 718 b *Ju-*
venis obit S. Tiburtius M. 640 641 *Juvenes delicatos*
triennio integro duris exercitiis probat S. Macarius 292 E

K

Kyrie eleison in supplicatione Palæstinorum 676

L

Labore manuum victitat S. Engelmarus Erem.
 259 d

Lac vel aquam bibere soliti Lindisfarnenses monachi
364 Lac pro sanguine fluit e vulneribus S. Secundinæ
279 Lac cœlitus impetrat hospitibus S. Fechinus 694
Lacrymarum donum in SS. Victoriano 22 d *Bonito*
in Missa 353 *Lacrymatur assidue inter orandum B. Go-*
defridus Cappenberg. 131 *inter edendum S. Isidorus*
Alexandrinus 298 *Lacrymatur assidue S. Macarius*
Ægyptius ob furtum unius ficus in pueritia factum 293
Lacrymis alios provocat ad deflenda peccata S. Maca-
rius Ægyptius 293 a *Lacrymæ peccata delent, virtutes*
gignunt S. Antonius 506 *Lacrymis Gelgehes matris*
S. Fursei fons ortus extinguit ignem, cui erat adjudicata
 410

Lædi nequeunt S. Neophytus 661 a *leonibus SS. Pri-*
sca 550 f *Archelæa* 555 e *in fornacem injecti SS. Ge-*
nulphus et Genitus 449 459 *Neophytus* 661 a d *Vale-*
rianus et Socii 713. *Illæsi in igne SS. Speusippus et*
fratres 439 b 449 e *Agnes* 716 f *Asterius et socii* 582 d

Lætitia spirituali vincitur dæmon 494 *exultat præ-*
cisis articulatim membris S. Arcadius, Deum laudat,
adstantes ad fidem hortatur 4 f *Lætantem morte inimici*
increpat S. Benedictus 323 d

Lampadem reaccendit S. Bonitus 357 e *Lampadi-*
bus corusca via S. Benedicti ad cœlum 327 *Lampadi-*
bus aduritur S. Potitus 39 b 44 e *Lampades Ecclesiæ*
parat baltheo præcinctus S. Melas Ep. 379 d *Lampa-*
dem a dæmone ter extinctam reaccendit precibus
S. Launomarus 596 d

Lanceis occisi S. Benignus 438 *Marcus et Marcel-*
lianus fratres 642

Languor triennalis invocato S. Henrico Upsalensi
depellitur 614 c *Languida lues infantium ope S. Fursei*
 399 f 400 a

Lapides excidit exul S. Fechinus presb. Romanus
233 c Lapidantur SS. duo Eremitæ montis Sina 243
Lapides tres pretiosi signantes S. Trinitatem dati ab
Angelo S. Idæ 345 *in Lapidem vertit caput arietis a*
faribus occisi S. Kentigernus 103 *Lapis crucis signo*
in ipso lapsa sistitur a S. Honorato Fundano 399 e *pre-*
cibus

- A *cibus S. Fechini terra absorbetur* 696 d *Lapidibus interficiuntur S. Tranquillinus* 640 f *socii S. Asterii* 582 c *S. Emerentiana ad sepulchrum S. Agnetis orans, et gentiles Christianis nocentes reprehendens* 717 *Lapide ponderoso premenda S. Archelaa liberatur ab Angelo, occiduntur advolventes* 556 b 557 f
- Lapsi ex alto non læduntur crucis signo facto a *S. Wulstano* 610 f *matre votum faciente S. Agneti* 725 c *ex Lapsu graviter læsum crucis ligni tactu sanat S. Maurus* 325 *alium precibus et signo crucis* 329 b
- Latera ustulantur SS. *Saturnini et Sisinnii* 370 f
- Latronum ducem convertit et mortem optanti impetrat, Latrones xxx convertit eosque monachos facit *S. Alexander acemetus* 306 a *Latrones volentes S. Viventium interficere, se ipsos occidunt* 91 c *Latrones tugurium S. Launomari tota nocte aberrantes quærunt, mane coram eo sistuntur et convertuntur* 595 f
- Latronibus offert placidus vestes et cibos, ab iis occidendus *S. Meinradus* 748
- Laudes Deo assidue aliis succedentibus canuntur in monasterio *S. Kentigerni* 411 b
- Lectioe historię anglicanę convertitur ad vitam monasticam *S. Ceolulphus Rex* 363 d e *Lectionem adhibet mensę S. Wulstanus* 612 b *Lectionem vitę S. Antonii suadet monachis S. Athanasius* 505 b *ejus Lectione conversi* 481 b
- Lectus Odonis Carthusiani 260 d *Veronicę* 175 e *S. Honorati spelunca* 380 e *Lectus pretiosis vestibus adornatus et a tribus virginibus custoditus, in cęlo pręparatus S. Thaisi meretrici ob pęnitentiam* 512 f
- Legationes ad varios Imperatores et Reges *S. Epiphanię Ticin.* 730 732 733 734 737 740
- Leges a *S. Erico Suecis datę* 613 f 614 f
- Leones objectam *Priscam* non lædunt 550 f *objectum S. Pontianum* 216 c *Archelę pedes lingunt* 555 e 557 b *Leones abiguntur a reliquiis MM. Minorit.* 432 a
- Lepra correpta fęmina ab peccata 261 d *Lepram mandat precibus S. Potitus* 38 *sanatur Lepra voto perigrinandi S. Bertiliam* 772 *pulvere sepulchri S. Hilarii* 76, a SS. *Wulstano* 613 a, *Furseo* 406 *ad ejus reliquias* 408 c *aqua lotionis manuum S. Wulstani* 611 f *Leprosis inservit et Leprosa fieri optat B. Juetta* 152
- Liberalis in egenos *B. Godefridus Cappenberg.* 132 b
- Liberales eremitę montis Sina, sibi invicem omnia donant ignari pecunię et venditionis 239
- Libros ex Italia in angliā defert *S. Benedictus Biscopius* 28 a e
- C Lignum, seu quercum immanem, precibus transfert *S. Launomarus* 597 c *Lignum seu trabem v pedibus longiorem aqua benedicta reddit S. Jacobus Tarentas* 391
- Lilium recens et odoriferum repertum in ore *B. Benedicti Eremitę jam pridem mortui* 700 f
- Linguam egregie refrenantes duę fęminę conjugatę ostenduntur in virtute superiores *S. Macario ęgyptio* 296 f *Lingua pręcisa loquitur S. Potitus* 39 e 45 b
- Linguam abscissam reparat *S. Wulstanus* 613 a *Linguarum variarum peritus S. Fulgentius Astigitanus* 254 a
- Lino non est indutus nec extra vittam capitis *S. Isidorus Alexandrinus* 298 a
- Liquor manat e marmore, sub quo tumultata *B. Beatrix atestina* 759 *Liquor sanguineus fragrantissimus manat ex reliquiis V. MM. Minorit.* 428 e
- Litaniarum usus gratissimus *B. Marię Virg.* 185 c
- Litium tabulę comburuntur coram *S. Alexandro acemeto concionante* 307 d. *Vide Rixari.*
- Litteras tantum tres, albam, nigram, et rubram jubetur a *Dei Matre addiscere B. Veronica* 172 f
- Loca sacra invisit *Romę S. Bonitus* 356 e
- Loqui vel momento temporis cum externis, etiam religiosis, absque socia non licet monialibus *S. Cęsarię* 116 e *in Loquendo tria cavenda pręscribit B. Aelredus* 32 a *Colloquium pium SS. Macarii et Antonii inter laborandum* 290 c *Loquela recepta ope B. Veronicę* 211 c d
- Loricam ferream super nudam carnem induit *B. Odo-ricus* 266 e
- Ludibrio habetur a famulis parentum *S. Joan. Calybita* 215
- Lucro, non animarum saluti, vacantes antistites monere jubetur cęlitus *S. Furseus* 404 d
- Luce cęlesti coruscat carcer SS. *Potiti* 39 a 44 c *Felicis Presb. Nolani* 229 *Luce et voce cęlesti animatur in carcere S. Hermylus* 52 b. *Luce cęlesti collustrantur corpora SS. Maurę et Brittę* 300 b *noctu sepulchrum S. Engelnari* 259 *Lux insolita angelis ad corpus S. Mauri euntibus* 339 *Lucet noctu vestis S. Viventio erepta* 94 *Luminaria templi S. Mauri divinitus accensa* 341 f *Lumine cęlesti splendent SS. Sebastianus* 632 c *Agnes nuda in lupanari faciem intuentium obtundens* 716 *collustrantur reliquię S. Agnetis* 725 e *Cunę S. Epiphanię Ticinen.* 729 *carcer orantibus v Martyr. Minoritis* 431 *Luce cęlesti convertitur S. Apronianus* 370 c *corroborantur SS. Archelaa* 556 a 557 f *Prisca* 549 d 550 e. *Vide Ignis. Lucifer mane oriens vocatus S. Hilarion a S. Antonio* 511 b *E Luminum festum in Palęstina* 667 f
- Lupi aberranti in silva *S. Treviro* duces itineris missi 398 a *Lupus verbo abigit S. Launomarus, cerva iis erepta* 596

M

Macies nulla aut pallor in *S. Antonio* post jejuniū XX annorum 489

Magicas superstitiones damnantem semiaridum crucis signo sanat *S. Euthymius* 669 d e f

Magistrum vitę Spiritualis non habuit, eductus a Spiritu Sancto *S. Honoratus Fundanus* 397 a

Magnanimitas *S. Macarii ęgyptii* contra dęmonum terrores 291

Magni cognominatur SS. *Antonius* 510 e f 511 a *Euthymius* 663 c e

Maledicens *B. Aelredo*, morbo lethali punitur 32

Maledictione exiccat arborem *S. Wulstanus* 613

Manna, sive liquor salutaris fluit ex reliquiis *S. Felicis Nolani Ep. fertilitatis omen* 223

Mansuetudo pręclara SS. *Boniti* 356 *Aelredi* 33

Manus conteruntur *S. Ephysio* 285 *S. Arcadio articulatim secantur* 4 *Manus affecta curatur ope B. Veronicę* 210 *contracta sanatur ad reliq. S. Hilarii* 76 *F iterum* 76 f *Manuum impositione claudum sanat S. Bonitus* 354 *et dęmoniacos duos* 354 *cęcum illuminat S. Valentinus* 580 *Manus pręsectę S. Basso* 621 d

Manibus truncantur iisque ad collum ligatis circumducuntur SS. *Marius, Audifax, Abachum* 503 b

Mare mortuum in Indiis nemo transire potest 271 c

Mare ambulat *S. Benedictus Ep. cum filio* 88 d *Mare sedatum invocato S. Henrico Ep. Upsalensi* 714 e *ex*

Maris nausea moritur S. Venantius 383 c *in Mare projecti Martyres, Nicostratus, Claudius, Castorius, Victorinus et Symphorianus* 639

MARIE DEIPARę purificationis mysteria ostensa *B. Veronicę* 188 *MARIE V. assumptę festivitas* 198 *MARIE V. vita et passio Christi a Gabriel in Annunciatione explicata* 186 *MARIE V. dolores meditari jubetur B. Veronica* 174 d *MARIE V. apud Christum pro hominibus patrocinium efficax* 184 e f *MARIA Virgo sæpe apparet B. Veronicę* 177 *cum Angelis et Sanctis S. Bonito noctu oranti in templo* 358 359 a *MARIA Virgine cum variis SS. apparente, mittitur B. Odorus ut det moribundę sacram communionem* 266 *MARIA jubet B. Veronicam addiscere tres litteras albam, rubram, nigram* 172 *MARIA V. adest morienti dein in purgatorio detentę* 201 179

- A 179 MARIE V. aspectu recreatur Richardis Bavara 627 e
 MARIAM Virg. orante S. Genulpho monachi cædes vindicatur 468 b MARIE odigitriæ imago miraculosa Sillybæ in Sicilia 577 b
 Martyribus annumeratur ob phtisin XXX annis toleratam Justina 173 Martyrum multiplici cæde dicta hic Feldia civitas 164 Martyrum passiones, segetes 374 c Martyrium, porta cæli S. Cyriacus 372 d Martyrium sacrificium S. Crescentianus 372 Martyrii desiderio varia loca invisit S. Blaithmacus 601 Martyres confortant SS. Antonius 491 Sebastianus 630 632 b c Martyres incarceratos alit S. Thraso 369 374 Martyrum obsequio se suaque mancipat S. Priscilla 366 b Martyribus incarceratis serviunt SS. Cyriacus, Sisinnius, Largus et Smaragdus 369 f 374 f Martyrium passi S. Blaithmacus, reliquiarum thecam S. Columbæ prodere renuens 601 602 Henricus Ep. Upsal. ob excommunicationem latam in homicidam 614
 Mater filii Martyrio exultat splendida veste induta 244 b, a Matre jubetur a foribus repelli ignotus S. Joannes Calybita 316 e Matri sedulo obsequens, dolore oculorum, invocata S. Bertilia liberatur 760
 Medicus spiritualis S. Antonius Ægypto, imo orbi universo 503 a b Medici vocantur SS. Marius, Martha, Audifax, Abachum 760
 B Melle in os immisso a SS. Euthymio et Saba accipit gratiam scribendi vitas eorum Cyrillus 692 d
 Melote vestis monastica 483
 Membra singula articulatim præciduntur S. Arcadio 5 Membrarum dissecari jussus, tangi nequit S. Potitus 39 c 45 a
 Memoriam pro libris habet S. Antonius 486 Memoria tenet Biblia S. Genulphus puer 446 f
 Mendacium in præcipiti sedet equo, veritas in asino B. Godefridus 133 e
 Mendicus propter Christum dictus S. Joannes Calybita 311 313
 Mensæ adhibet lectionem sacram S. Wulstanus 612 b Mensam apponit persecutoribus S. Melas 379
 Meretrices convertit auro, precibus illis impetrato S. Contestus 760
 Merita pensat S. Antonius amore et famulatu spontaneo, non temporum longitudine 488 ideo præterita oblitus, facienda considerat 488 a b appenso vinci bono opere contra plurima peccata, a moribundo dæmones arceat S. Henricus anglus 425 f 426 a dies omnes ante fidem se perdidisse ait S. Apronianus 370 c
 Ad Metalla damnantur a Decio SS. Moscus et Ammonius milites 552
 Milites martyres IX 367 alii XL Romæ 48 SS. Papias et Maurus 371. Moscus et Ammonius 552 Bassus, Eusebius, Eutychius, Basilides 621 Arnulphus 735 Mertius 6 cohorti primæ Imperatorum præest S. Sebastianus, a Militibus plurimum amatus 629 a e Militibus monachos SS. Alexander acæmetus 303 a, monachus et abbas Benedictus Biscopius 29 a Militibus præficitur a Diocletiano S. Ephysius 280
 Minas contemnit patris S. Potitus 36 e et Imperatoris 38 e, 43 f judicis S. Ephysius 285 a d Præfecti et populi, fano idolorum succenso S. Alexander acæmetus 303 a d, 304 e
 Ministrant martyribus incarceratis SS. Cyriacus, Sisennius, Largus et Smaragdus 369 f 374 f
 Miraculorum gratiam consequitur pietate erga trinitatem S. Ida 346 d Miracula affectans Episcopus, divinitus, noctu e templo in lectum translatus 358. Miracula 4170 facta brevi tempore Suessione ad reliquias S. Sebastiani 659 Miraculum mutæ et surdæ sanatæ, mox in concione publicatur et Te Deum laudamus cantatur 377 e Miraculum continuum Vita S. Honorati 387 d Miraculorum virtus non est affectanda 493 virtutis maximum signum est signa fugere et virtutes occultare S. Hilarius Arelat. in Vita S. Honorati 387 d. Vide singula miracula propriis titulis.
 Missam lacrymis perfusus celebrat S. Victorianus 22 D die obitus S. Viventius 92 f Missam solemnem ex submissione recusat in Cassino monte celebrare S. Odilo 343 Missam jussus a Maria V. celebrare S. Bonitus, casulam ab ea accipit 358, 359 S. Kentigerni Missam celebrantis capiti insidet columba, alias id nubes obumbrat, alias columna ignea 99 Missæ tempore Christum puerulum inter angelos in altari ambulantes videt B. Veronica 175 Missam celebrans S. Euthymius cælesti igne circumdatur 678 e videt Angelos secum sacra peragentes 678 f Missæ sacrificio in honorem S. Agnetis incendium extinguatur 727 e f claudum sanat S. Launomarus 596 b Missam majorem quotidie cantat Wulstanus Episcopus 607 612 et missas præterea duas audit. ibid. Trisagium in sacrificio Missæ in Palæstina 678
 Molebat panem suum S. Ricmirus 543 frumentum furtivum Moli nequit nec Dominica die 103
 Monachi sancti. Isidorus Alexandrinus 307 Theodulus Nili F. 249 Nazarius 25 Trevirius 397 Antonius, Merulus, Joannes 528 Monachus inclusus S. Leobardus 562 Monachi Martyres XXXVIII in Ionia 29 Servus-Dei 103 Sabbas, Esaias et XXXVIII in Arabia 218 Theodulus, Paulus Joannes et alii in monte Sina 235 XLIV in Rhaitu 248 Blaithmacus et socii 600 Monachi e Rege S. Ceolulphus 363 ex Episcopo S. Bonitus 354 Monachos ex dispersis cellis in cænobium revocat S. Victorianus 23 Monachi CXL Glannasfolii ex præscripto S. Mauri 331 Monachos CXL fratres D. sub se habet B. Aelredus 31 litteratos CCCLXV illitteratos DC S. Kentigernus 101 a Monachi 5000 Nitriæ in Ægypto in divisis cellulis 297 Monachis 5000, (vel ut alii volunt 50,000) præfuit S. Macarius in monasterio S. Antonii 288 in Monastica vocatione nutans, confirmatur a B. Aelredo 31 d e a Monastica ad eremiticam vitam transeunt SS. Severinus et Victorinus 292 ob Monasteria plurima Athos mons Ἁγίου ὄρος sanctus mons appellatur 262 c Monasterii institutionem prædicat S. Wulstanus 608 Monasteria et templa multa condit S. Sulpitius Pius 537 f Monasterium Ebroninum divino monitu ædificat S. Hadoinus 765 Monasterii Stradensis occasio templi forma divinitus ostensa 464 Monasteria varia extruit S. Victorianus in Italia 21 Gallia 22 Hispania 22 23 Monasteria extruunt Benedictus Biscopius 27 a e 296 Stephanus 258 Godefridus Cappenberg. 129 Monasterium LXX virginum 4 sec. Alexandriæ 298 Monasterio S. Mauri præclaræ donationes factæ a S. Theodoberto 329 330 Monasterii cluniaci magnitudo et splendor 108 Monasterium S. Cæsareæ ingressuræ, in veste seculari anno integro probantur 12 Monasterii F restaurationem urgere negligens divinitus flagellatur 336 Monasterium Marcolense Episcopi cupiditate depauperatum, alterius liberalitate locupletatum 772 ob Monasterium Glannasfolium eversum a S. Mauro percussus, effusus visceribus obit Gundulfus 335 d e Monasteria plurima idolatrorum in regno Manzy seu China 272 Eremitæ Monachus novitius in suavitate instituitur a S. Honorato 385 tirocinium sanctum S. Sabæ 680 Monachi CC sub Honorato Fundis 396 CCC sub Felchino 694 f CCC Luxovii sub S. Columbano 566 CCC sub Alwino Malvernæ in Anglia 612 Monachum futurum quemdam prædicat S. Wulstanus 609 a 612 e Sexagenarium S. Paulum simplicem in monachum assumere diu renuit S. Antonius 511 Monachi ob constantiam in persecutione Maximini jubetur Alexandria excedere 493 Monachis relaxatio honesta aliquando danda. S. Antonius 508 d Monachus pecuniam detinens, a diabolo discerpitur S. Antonius 505 ut pisces ab aqua extracti, mox in arenti terra moriantur, ita Monachi cum secularibus divagantes, humanis statim resolvuntur confabulationibus S. Antonius 503 e Monachos maximo odio diabolis esse docet S. Antonius 491 Monasticam vitam exorditur in eremo S. Antonius, Monasteria

- A nasteria extruit 489 Monastica exercitatio prima in *Ægypto* 473 475 in *Palæstina* 476 *Asia* 476 *Italia* 476 *Africa* 477 *Gallia* 477 *India* 477 Monasticæ virtutes SS. *Hilarii* 385 *Jacobi Tarentas.* 390 *Trevirii* 397 398 *Fursei* 400 *Wulstani* 643 *Monachorum Lerinensium* 384
 Monilibus redimita apparet S. *Agnes* 725
 Monita moralia cælitus a S. *Beano* data, S. *Furseo* et quæ 404 b e Monita salutaria S. *Antonii* ad monachos 503
 Mons subito accrescens elevat S. *Kentigernum* concionantem 102 Ad *Montis Indiæ* latus unum animalia alba, ad aliud nigra 272, e *Monte præcipitata* non læditur *Mater S. Kentigerni* 98 c *Mons Sanctus* dictus *Athos*, quia tot in eo monasteria 262 per *Montem fluvium* miraculose traducit S. *Fechinus* 695
 Morbus ob salutem æternam *Virgini* relinquitur 348 Morbo lethali sanat S. *Joannem monachum Romanum* S. *Andreas Apostolus* 529. Vide singulos morbos suis locis.
 Mori mavult quam monasterium *Saracenis* ostendere, aut cella exire *montis Sina* 243 de *Morte* monentur monachi a S. *Victoriano* icto triplici arcam reliquiarum quatiante 24 *Mors prædicta* ab *Angelo* SS. *Kentigerno* et discipulis 193 a *Christo* triduo ante S. *Joann.* *Callybitæ* 316 319 *Mortem* multorum suorum ab *Angelo* cognoscit S. *Maurus* 332 *Mortis* tempus divinitus præsciunt S. *Bonitus* 356 diu ante B. *Juetta* 165 e etiam horam 167 d multis annis ante S. *Mauro* prædicit S. *Benedictus* 324 *Mortem* suam prædicunt SS. *Viventius* 92 *Maurus* 327 *Aelredus* 33 diem et horam *Veronica* 209 f *Odo Carthusianus* 260 horam *Victorianus* 23 et S. *Ænex* S. *Ida* 350 *Mortem* suam imminemtem cælitus docentur B. *Benedictus Eremita* 700 *Antonius*, *Merulus Joannes monachi* 528 *Mortem* suam prædicunt *Antonius* 504 *Bassianus* 589 *Wulstanus* 610 diem S. *Euthymius* sanus 683 diem quadriduo ante S. *Genulphus* 452 e 460 e *Mortem* instantem aliis prædicant SS. *Euthymius Eudoxiæ Imperatrici* adhuc sanæ 681 et S. *Domitiano* 683 S. *Bassianus* S. *Ambrosio* 588 S. *Wulstanus* mortuus alteri 610 ad *Mortem* præparatio inulcatur a S. *Honorato* moribundo 386 *Mors* imperator adstantes invenire non debet, se ipsum moribundum non inveniatur S. *Honorat. Ep. Arelat.* 386 quo libet vivendo adscenderimus. illinc *Mors* detrahet. Idem moribundus ad *Magnates* 386 *Mortis* locum B. *Odorico* præscribit S. *Franciscus* apparens 267 *Mortem* impetrat petenti *Apræ filiæ* S. *Hilarius* 75 a *Mortem* S. *Davidis Ep.* procul absens cognoscit S. *Kentigernus* 101 *Episcopi Eboracensis* B. *Aelredus* puer 316 *Mortem* S. *Benedicti* absens in *Gallia* prædicit S. *Romano* S. *Maurus* 326 *Mortem* S. *Antonii* luget cælum triennio clausum 481 ad *Mortem* vinctus cum a *Longobardis* reperitur ope SS. *Valerii* et *Renati Ep. Surrent.* liberatur præcipitando in aquam 394 d *Mors* infligenda *Gelgehæ Matri* S. *Fursei* insonti ut impediatur, ipse S. *Furseus* ex matris utero increpat avum 409 e ignis, cui adjudicata, extinguitur lacrymis *Gelgehesin* fontem crescentibus 410 a in *Morte* lætissimus B. *Godefridus Cappenberg.* 135 *Mortem* a *Saracenis* infligendam lætus excipit S. *Theodosus Presb.* 240 *Moribundum* *Probianum*, dein *Ep. Bituric.* sanat S. *Hilarius* 75 f *Moribundum* et damnandum *Maurus* 326 ad *Moribundam* piam fæminam, a *Maria V.* cum variis Sanctis apparente, mittitur B. *Odoricus*, ut sacrum viaticum ei conferat etc. 266 *Moribundi*, etiam parentes occiduntur et comeduntur a filiis et proximis amicis in *India* 271 f *Moribundus* *Christum* vident B. *Odo Carthusianus* 260 f a *Moribundo* arcet S. *Henricus Anglus* dæmones, appenso unico bono opere contra plurima peccata 425 426 *Moribundum* *Britannum* contra infestationes dæmonum defendunt SS. *Paulus Machatus*, S. *Sampson Episcopi Britanni* et S. *Genulphus*, quod in ejus ditione moreretur animam cælo infert 445 d 467 *Moribundus* S. *Wulstanus* apparet D alteri *Episcopo* procul absenti 610 *Moribundo* S. *Genulpho* apparet S. *Petrus* 453 461 a *Moribundus* evocatur ad gloriam S. *Domitianus* a S. *Euthymio* 684 *Morienti* S. *Comgano*, imponente manum S. *Ida*, *Angeli* animam in cælum deducunt 346 *Moriante* B. *Juetta*, splendet facies, aves concinunt, serenatur aer 168 *Moriuntur* in calido lavacro *Kentigernus* et discipuli 103 *Moriante* S. *Viventio* liberantur miraculose captivi 93 e *Moriuntur* genibus flexis SS. *Speusippus* et *Fratres videntes Angelos* 443 e f S. *Trevirius* in agro ovespascens 398 e *Moritur* solus, dimisso famulo S. *Leobardus* 563 *Moriuntur* *Antonius* intuens *Angelos* qui animam suam ad cælum deducerent 504 e *Genulphus* inter voces *Angelicas* 453 461 S. *Henricus Anglus* contentibus *Angelis* Te Deum laudamus 425 S. *Magnus* audita voce *Veni Magne*, suscipe coronam præparatam 423 *Moriuntur* campanis ultro sonantibus BB. *Benedictus Eremita* 700 e *Joanna* 423 424 *Mortuus* junctis manibus *scipioni* innitens reperitur S. *Maurus Erem.* 362 *Morte* inimici exultans, castigatur a S. *Benedicto* 323 a *Mortuo* responsum elicit S. *Macarius Ægyptius* ut viduæ succurat 290 e idem ut innocentem liberet 295 a *Morte* rediit S. *Euticius* indicat penitentiam suam acceptam 105 *Mortuum* suscitant *Designatus* 96 *Hilarius* 74 tres signo crucis et oratione *Ida* 346 eadem *Mortuum* capite præciso 347 *Mortuum* sine baptismo puerum *Viventius* 89 90 *Mortuum* et sepultum *Kentigernus* 98 99 a *Mortuo* suscitato prædicit vitæ VII annos, menses, dies S. *Ida* 349 c *Mortuum* suscitatur ad hæreticum consutandum S. *Macarius Ægyptius* 293 f 294 a b c *Mortuum* suscitatur a dæmone suffocatum S. *Maurus* 329 *Mortuum* jugulatum ad se per aliam accersens, suscitatur S. *Ida* 348 *Mortuum* ad se per aliam accersens suscitatur S. *Ida* 348 *Mortuum* jam sex dies suscitatur B. *Odoricus* 266 b 268 c *Mortuus* natus ad vitam resuscitatur S. *Maurus Erem.* 363 *Mortuos* resuscitant SS. *Wulstanus* tres 613 a *Fechinus* tres 695 a e *Reginam Lageniæ* 696 precibus *Furseus* duos 410 f 411 a *Sulpitius Pius* frigore et inedia extinctum 534 *Bassianus* serpentis ictu mortuum 588 *Sulpitius Pius* in flumine demersum 534 caligula S. *Honorati Fundani* pectori defuncti imposita S. *Libertinus* 397 b d *Campanæ* sono S. *Fursei* 415 c *Mortui* suscitantur voto S. *Agneti* facto 725 c votis, jejuni in vigilia S. *Henrici Ep. Upsalenses* et oblatione in festo a parentibus, in somno de tali invocatione monitis 624 *Mortua* proles nata, invocato S. *Henrico Upsalensi* a parentibus suscitatur 614 alia 614 *Mortuum* filium pater suscitatur S. *Genulphi* jussu 450 459 F
 Mortificationi carnis deditus S. *Epiphanius Ticin.* 730
 Mula ope MM. *Minoritarum* vitæ restituta 433 f *Muli* concultantes altare, in visione ostensi S. *Antonio*, sunt arcani 502
 Munera oblata a Rege *Sigeberto* recusat S. *Furseus* 414 f a *Chosroe* S. *Anastasius Persa* 595, a *Sapore Principe Persarum* converso S. *Cyriacus* 372 a *Munera* *Imperatoris* contemnit S. *Potitus* 38 43 *donaria* *Angeli* jussu *Romam* mittit S. *Cleopatronia* 88 b 89 a *Munere* a puella accepto tentatur contra castitatem monachus, a B. *Juetta* emendatur 163 *Muneribus* oblatis SS. *Renatum* et *Valerium Epp. Surrentinos* corrumpere conantur *Longobardi* 394 *donaria* illis oblata extra templum reperiuntur, nullo adjuvante projecta 394 e ab impiis accepta exprobrantur a dæmonibus S. *Furseo* 402 ob vestes usurarii dono acceptas, ejus damnati attactu adurit S. *Furseus* 404
 Murmurationis pæna 186 b
 Murus *Ecclesiæ* impenetrabilis contra hæreticorum tela S. *Hilarius* 82
 Mures instar canum in *India* 270
 Mutos sanant S. *Ida* 347 precibus et crucis signo S. *Maurus* 323 *Mutus* loquelam recepit ad S. *Martinum* Missus

A. Maurus a *S. Hilario* 79 d ope *B. Odonis Carthusiani* 261 *Ugilio B. Aelredi* ori inserto 32 duo ad translatas reliquias *S. Mauri* 338. Muti sanantur ope SS. *Sebastiani* 630 b *Wulstani* quatuor 613 a *Crucis* signo linguae impresso a *S. Sulpitio Pio* 534 b 539 b *S. Zoe* cruce super os facta a *S. Sebastiano* 632 ad reliquias SS. *Marcelli Papae* 377 d *Genulphi* 455 470 a *Mutus* a *Nativitate* suppositus scrinio reliquiarum *S. Marcelli* sanatur 378 b

N

In *Nativitate S. Kentigerni* cantant *Angeli* 98 luce caelesti coruscat domus in qua dormiebant parentes *S. Fursei* necdum nati 410. Nascuntur sterilibus parentibus coelitus promissi SS. *Euthymius* 666 *Genulphus* 446 d 456 c in *Nativitate S. Fechini* domus visa ardere 694 c filium *Reginae* sterili impetrat precibus *S. Kentigernus* 102. Vide *Infans*, *Proles*, *Sterilis*.

Nares S. Theostericti aliorumque monachorum amputantur 29

Naufragii periculum precibus avertunt SS. *Bonitus* 356 a *Viventius* 88 *Naufragos* liberant apparentes SS. *Henricus Angl.* 426 a *Wulstanus* 612 a *Euthymius* pallio suotegens, atque e medio mari subito *Hierosolimam* transferens 685 a b. Vide *Mare*, *Tempestas*, *Ventus*.

Naviculam surdus, mancus, claudus a *S. Sebastiano*, transiturus ad ejus reliquias, obtinet, dein sanitatem 656 d *Navicula* saluto divinitus funiculo ad alteram ripam ultro applicatur, transmittitque sine remige *S. Henricum Anglum* 424 e *Naviculae impositum corpus S. Titiani* contrariis undis devenit ad locum sepulturae 395 f *Naviculae coriaceae imposita naufragium* evadit mater *S. Kentigerni* 98 d *Naviculae coriaceae imposita mater S. Kentigerni* 98 *Navarchimunere* fungitur in tempestate *Christus* et *S. Felix Nolanus* sicque periturum alioquin vectorem servant 231

Nebula odorifera implet templum celebrante *S. Kentigerno* 99 f

Nentes in festo S. Benigni Carnotensis, una brachii debilitate, altera contradictione membrorum puniuntur 723 c

Nephritici dolores ad reliquias *S. Epiphanii Ticin.* pulsus 744

Nervis attrahuntur SS. *Crescentianus* 372 d *Cyriacus* 372 373 *Caeduntur* SS. *Saturninus* et *Sisinnius* 370 f *Nervorum dolor* sublatus ope *B. Veronicæ* 210

Nix miraculo solvitur, qua via defertur ad sepulchrum corpus *B. Benedicti Erem.* 700 e *Nivem summo æstu integram servat S. Jacobus Tarentas* 391

Nobilitatis fastigium est inter *Dei famulos computari. S. Hilarius Arel.* 381 d ex *Nobili Dano* eremita *S. Henricus in Anglia* 424 *Nobiles plurimi sancti*.

Nola S. Antonio adpicta 522 d e *Vide Campana*, *Cymbalum*.

Novissimorum memoria gehennæ et judicii futuri libidinem carnis extinguit. *S. Antonius* 487. Vide *Mors*, *judicium*, *Infernus*, *Cælum*.

Nubes transfert S. Potitum in alium locum 37 b *obumbrat caput S. Kentigerni* celebrantis 99

Nudus et ligatus ante rhedam Maximiani trahitur *S. Cyriacus* 372 e *Nuditas S. Agnetis* veste candida ab angelo tecta ejusque capillis atque ingenti lumine 716 e

Nuptiarum die monitu divino, fugit *S. Henricus Anglus* 434 *Nuptiarum in Cana Galileæ mysterium ostensum B. Veronicæ* 190 *Nuptias ut vitet, profugit silvas Agnesfletis V.* 775

O

Obedientia febres pellit *S. Norbertus* 129 f *Obediens S. Benedicto*, super aquas gradiens extrahit *S. Placi-*

dum S. Maurus 323 *Obedientiam habens potest esse* *D. salvus S. Antonius* 147 *Obedientia cæca* exercet *S. Antonius Paulum simplicem* 511 *contextum funem* jubet retexere, et denuo contexere 512 *panem mensæ* apponere, et assidere, nec comedere 512 *aquam tota die* haurire, vestem dissolvere et denuo consuere 512

Obsequio S. Hilarii se mancipant, ejusque lepra mandati 766

Obsidionem urbis precibus solvit *S. Bonitus* 356

Obsessæ Nolæ succurit *S. Felix Presb.* apparens 222

Obsidione liberatur Surrentum, ope SS. *Renati* et *Valerii Epp.* 394 f

Oculos in faciem mulieris a qua sex mensibus nutritus *S. Felix Nolanus* non coniecit 223 f 226 f *Oculorum custodia* arcta monialibus *S. Cæsariæ* 14 *Oculis medetur liquor* fluens ex reliquiis *S. Felicis Nolani* 223 *Oculorum dolor* tollitur precibus *S. Idæ* 349 a ad reliquias *S. Bertilæ* 770 c *Aqua cui immersæ reliquiae MM. Minoritarum* 433 d *Oculis effossis visum* restituit *S. Wulstanus* 618 a *Oculi effossi S. Potito* 39 e 45 f *Oculorum acies integra* constitit *S. Antonio CV annos nato* 505 *Oculus pro Christo effossus S. Paphnutio* 497 *palpebræ S. Tatiani* uncis abroduntur 3 d. Vide *Cæcitas*, *visus*.

Odore caelesti et luce perfunditur carcer *S. Potiti* 39 a 44 c *Odorem suavem spirat S. Prisca in carcere* 549 *Odor suavis diffunditur e vulneribus Odorici* 267 e *Odonis Carthusiani* post XL annos 261 a *Engelmari* 259 f *Hilarii* 81 a ex reliquiis *S. Meruli XIV annis* ab obitu 528 *Treviri* post LXX annos a morte refossis, ad milliare unum diffusus 399 b d *Marcelli DCC annis* post obitum 377 b *Odore reliquiarum S. Patrocli* trepetur templum 712 *nidore avis tostæ in sacrificio* distractus *S. Wulstanus*, rovet carne deinceps abstinere 607 b 610 ex *Odore letro spiritum fornicationi* agnoscit *S. Euthymius* 676 ad

Odia fratrum patrocinio *S. Veronicæ* 210

Œconomus monasterii S. Launomarus 595 ex

Œconomo Episcopus S. Titianus 395

Oleo fervente et aceto perfunduntur SS. *MM. Minoritæ* 431 b *Oleo et pice bullienti S. Archelæa* 556 a 557 e *Oleum fluit e sepulchro S. Euthymii*, morbos pellens 686 f *Oleo sacro* sanat cæcum *S. Ricmirus* 542 f *dæmoniacum toto corpore* perfusum *S. Launomarus* 596 e *paralyticum* 597 a 598 b *hydropicam Felix Presb. Romanus* 253 *fœminam præstigiis in equam* versam *S. Macarius Ægyptus* 295 *Oleo sepulchri S. Petri ægros unctos* sanat *S. Bonitus* 356 *S. Sulpitii Pii ægri* sanantur 538 e 540 a *Oleo fervente et plumbo in sartagine* frigitur *S. Potitus* 39 c 45 b *Oleum pix* resina, acetum infunduntur vulneribus *S. Ephysii* 285

Olera cruda in deliciis monachis *Ægypti* 484

Opus manuum cum psalmis aut collatione monachis *Ægyptiis* 485 c d 508 *Operatur manibus S. Antonius* 486 *Labore manuum sustentatur monachus S. Antonius* 506

Oratio a S. Macario præscripta 291 e *Orationis et hymmodiæ perpetuæ instituendæ gratiam* triennio petit et a *Christo* apparente impetrat *S. Alexander acæmetus* 306 e *Orationem die nocteque* continuunt acæmeti in tres cœtus divisi 301 *Orans noctu in templo* videt *Mariam Deiparam* cum *Angelis* et *Sanctis*, et *Missam* jussus celebrare veste caelesti donatur *S. Bonitus* 358 359 *Orans S. Ida* tribus solibus illustratur 348 b *Orationes monachorum offerre Angelo* visus *S. Maurus* 339 c *Preces dicendæ moriente* moniali *S. Cæsariæ* 19 d in sepultura 19 e *Oratione impetrat ignem* floreis comburendis e cælo *Alexander acæmetus* 304 d *naufragium* avertit *Bonitus* 256 *Viventius* 88 *tempestatem* pellit *Ephysius* 282 *sterilitatem* pellit, strilitatem impetrat *Alexander acæmetus* 307 impetrat pluviam *S. Euthymius* 676 677 *lucem caelestem MM. Minoritæ* 431 b *ignem e cælo S. Prisca* 555 c *lignum immane* transfert nomarus

- A *S. Launomarus* 597 *draconem fugant ex insula SS. Honoratus et Jacobus* 390 *f lapidem terra absorbere procurat S. Fechinus* 696 *d tripodem æneum frangit S. Saturninus* 369 *f januas templi aperit S. Launomarus* 596 *lampadem ter accendit S. Launomarus* 596 *fontem eliciunt SS. Berardus Minorita* 430 *f Antonius* 496 *Deicolus* 567 *Catellus et Antoninus* 592 *Euthymius* 683 *fornicationis spiritum pellit S. Euthymius* 676 *a d convertit ad vitam monasticam S. Hilarius Arelat. S. Honoratus* 385 *cæcos illuminat Valentinus* 580 *mortuos resuscitant SS. Sulpitius Pius* 534 *b Bassianus* 588 *e filium unicum Principis S. Furseus* 406, *a dæmone obsessos liberant SS. Antonius* 493 *Wulstanus* 611 *Ambrosius, Bassianus et Felix* 588 *famulum a dæmone male multatum cognoscit et curat S. Sulpitius Pius* 536 *f* 537 *a Oratione et jejuniis sanat oculorum dolorem Ida* 349 *cæcam Viventius* 92 *mutum Ida* 347 *lepram Potitus* 38 *a* 42 *e Oratione victoriam et solutionem obsidionis urbis impetrat Regi Longobardo S. Bonitus* 355 *Precibus S. Leonis Papæ, Romæ et S. Joannis Ep. Ravennæ parcit Attila R.* 10 *c Orationis tempore monachus vagare solitus foras a dæmone trahitur* 322 *Oratione et jejuniis dæmonem ingluviei pellit S. Macarius Ægyptius* 295 *a b Oratione et signo crucis idola evertit Potitus* 38 *44 Oratione B. Aelredi rana deglutita evomitur* 32
- B *proles impetratur precibus S. Kentigerni* 102 *mortem obtinet S. Apræ filiæ uti et suæ quondam uxori S. Hilarius* 74 *75 mortem evadit S. Theodulus immolandum Lucifero a Saracenis* 246 *e* 247 *exanimatum S. Maurus* 327 *mortuum suscitant SS. Viventius* 89 *Hilarius* 74 *mortuum capite præciso Ida* 347 *Precibus S. Idæ e purgatorio liberatur quidam* 349 *Orationes prodamnatis oblatæ an eis prosint* 293 *294 Orare septies laicis præcipit S. Wulstanus* 612 *Orat dormiens S. Honoratus* 377 *e in Oratione pernoctant sæpe SS. Antonius* 488 *Arsenius* 761 *Orat assidue S. Antonius* 487 *Oratione Dominica et Symbolo recitatis sanat gravi lapsu fractum et exanimem S. Tiburtius* 640 *Oratione et jejuniis sanitatem Clotario II impetrat S. Sulpitius Pius* 533 *b*
- Ordinantur a S. Caio Papa Presbyteri, Diaconi, subdiaconi* 640 *a Ordinis Minorum Bernhardus de Carbio, Ottho presbyter Petrus a S. Geminiano, adjutus, Accursius* 426 *B. Odoricus* 265 *Ordinis Acemetorum fundator S. Alexander* 300 *Ordinis Carthusiani B. Odo* 260 *Ordinis Præmonstrat. B. Godefridus Cappenbergius* 116
- Os piscis periculose gutturi inhærens S. Agnete invocata expulsetur* 726
- C *Osculatur pedes monachorum Cassinensium Odilo abbas* 343 *a Osculari optat homicidam B. Heldermarus vulnere letali accepto* 115 *Osculis et amplexibus salutant monachi S. Antonium hospitem* 497 *Osculantur advenientes in nocturna congregatione psallentes Christiani* 580 *581 Osculum ori, membris et feretro S. Honorati imprimitur* 387 *b Osculo sanat paralyticum S. Bassianus* 588
- Otium vitandum S. Euthymius* 668 *f Otiosa verba prolata objiciuntur a dæmonibus S. Furseo* 402
- Oves pascit S. Trevirius ex monacho anachoreta* 398 *exspascens moritur flexis genibus in agro* 398 *e*

P

- Pallio usus supra aquas incedit S. Benedictus Ep.* 88 *Palliis strata via S. Benedicti ad cælum* 327 *Palliis usus monachis Ægyptiis* 484. *Vide Chlamys.*
- Palmarum festum in Palæstina* 667 *Palmarum rami in quo ritu accipiendi* 201 *Palmis cæditur S. Secundina* 279 *e*
- Palis IV extentus discerpitur S. Eutychius* 621 *d*
- Pane et aqua victitant Veronica* 175 *d Odoricus* 176 *a sæpe Godefridus Cappenbergensis* 140 *S. Marcellus in custodia bestias curans* 375 *Pane hordaceo*
- semper usus S. Genulphus Episc.* 447 *452 a* 457 *a* *Pane hordaceo arido victitat S. Ricmirus* 548 *a Pane victitant SS. Antonius* 484 *Honoratus* 388 *c d Henricus Angelus* 424 *Panem ab Angelo diebus jejunii accipit quatuor annis B. Veronica* 181 *duplum ob sociam* 181 *Panes jussi Angeli præeuntes feruntur ad S. Alexandrum acæmetum* 309 *Panum micæ in margaritas versæ in manu S. Odonis* 107 *Panes divinitus multiplicati S. Euthymio ob peregrinos cccc hospitio exceptos* 672 *673*
- Papæ martyres SS. Marcellus* 367 *Fabianus* 616 *Papa eligitur S. Fabianus columba insidente capiti* 616 *Papatum prædicit Bonifacio IV S. Catellus* 592 *b* 593 *e*
- Paralysi laborat S. Benedictus Biscopius* 28 *f Paralysi percutitur mater S. Joan. Calybitæ pretiosa veste ejus induens corpus, lacera reddita, sanatur* 317 *e* 320 *Paralyticos sanant SS. Macarius Ægyptius* 291 *crucis signo Ida* 346 *benedictione Maurus* 330 *Paralysi liberatur meritis Gonsalvi Amaranthi* 231 *ad reliquias S. Hilarii* 78 *a in ejus sepultura* 80 *f ad translatas S. Mauri reliquias* 338 *Paralytici sanantur ope SS. Sebastiani* 762 *Chrismate et cruce facto a S. Launomaro* 598 *b iterum oleo sacro et crucis signo* 597 *a osculo S. Bassiani* 588 *ad reliquias SS. Marcelli* 377 *Fursei* 408 *Paralysi corripitur injuste accusans S. Catellum* 592
- Parentes et liberi sancti Witgerus et Amalberga, Emebertus Reinildis, Gudila aliæque* 360 *Martyres, Marius, Maria, Abachum, Audifax* 578 *Lucianus, Paula, Claudius, Hypatius, Paulus* 584. *Vide Pater, Mater. Parentum visendorum lucta tabescit S. Joannes Calybita* 314 *315 319 Parentes convertit S. Vincentius* 87
- Ex Parocho Ep. S. Tozzo* 421
- Passioni Christi meditandæ addicta B. Veronica* 174 *Passionis et mortis mysterium ostensum B. Veronicæ* 193 *194 203 204 205*
- Pater et Filius sancti Nilus et Theodulus* 237 *247 249 Genitus et Genulphus Episcopus* 451 *Martyres SS. Chromatius et Tiburtius* 638 *641 Claudius, Felicissimus et Felix* 634 *640 Tranquillinus Marcellianus et Marcus* 629 *641*
- Patientia insignis S. Joannis Calybitæ in tugurio latentis ludibrio habiti a domesticis parentum discedere jussi a matre* 314 *315 319 Patientia Benedicti Biscopii in morbis* 28 *Patientia pro re peritura non corrumpenda. S. Launomarus* 597 *famuli Christi quo plus premuntureo magis assurgunt et florent. S. Antonius* 501 *Patientia probat perfectionem monachi S. Antonius* 506 *magni viri multa patiuntur ut illos pati doceant ad quorum nati sunt exemplum. S. Honoratus Ep. Arelat.* 386 *Patientiam numquam subita ira rupit. S. Antonius* 499 *ob Patienter toleratas afflictiones coronam ex VII lapidibus pretiosis imponit S. Birgittæ S. Agnes apparens* 725
- Patriam deserit Angelo jubente S. Ida* 346 *a ad Patriam redire prohibetur S. Henricus Anglus imagine crucifixi loquente* 425 *a*
- Patriarcham Antiochenum futurum, dein abdicandum Dominum prædicit S. Euthymius* 674 *f* 675 *a Hierosolymitanum idem prædicit Anastasio* 675
- Patrona ord. Trinitariorum S. Agnes* 725 *Patronus miserorum S. Antonius* 464 *c* 501. *Vide morbos singulos, quibus sui Patroni apponuntur.*
- Paupertatis Evangelicæ securitatem probaturus impetrat suis in eremo ab Angelis recentes cibos S. Alexander acemetus* 305 *Pauperibus vendi vili pretio annonam regiam procurat S. Datus* 250 *Pauperem nullam absque eleemosyna dimittebat S. Bonitus* 353 *d c Pauperibus distribuit cibos a parentibus sibi ut mendico submissos S. Joannes Calybita* 315 *f* 319 *f cum Pauperibus vestem suam commutat S. Felix presb. Nolanus* 230 *e Pauperibus dat linteamina et suppellectilem domus* 202 *B. Juetta*

- B. Juetta* 150 Pauperibus bona sua omnia distribuunt 68. *Alexander acometus* 303 *b* Pauperum pedes lavat *aque* *arrit* *B. Godefridus Cappenberg.* 134 *f* Pauperibus distributa quam cum in finem acceperat pecuniæ calamitiam deinde patitur *S. Isidorus Alexandrinus* 299 Pauperibus viaticum Romæ distribuit *S. Furseus* 414 *c* ob Pauperculæ ereptos duos panes cæcus factus, a *S. Genulpho* sanatur 469 *b* Paupertate coactus arcam argenteam reliquiarum vendit *Ursio Abbas* 377 *a* Paupertas Anachoretarum *S. Gerasimi* 680 *d* Evangelium istud, si vis perfectus esse, vade, vende, etc. Audiens *S. Antonius*, sibi a Deo dictum arbitrans, implet 486 Pacem inter *Episc. Lugdunensem* et *Ducem Burgundiæ* *S. Bonitus* componit 355 Pacem sanat *S. Epiphanius Ticin.* inter *Anthemium* et *Recimerem* 732 733 et inter nepotem *Imp. et Euricum Regem Wisigoth.* 733 734
- Peccata occulta suorum cognoscit *B. Aelredus* 32 *d* variorum sacerdotum, in raptu *B. Veronica* 184 *b* Peccata et defectus alienos tegit *S. Macarius Ægyptius* 292 *c* Defectus sanctimonialium *Abbatissæ* indicandi 14 *a* Peccatores libere reprehendit *B. Godefridus Cappenberg.* 119 *c* *d* Peccata sibi remissa intelligit a voce cæleste *B. Juetta* 163 *b* 166 *b* Peccata *S. Antonii* nondum monachi vetantur dæmones in judicia proferre *B. 498 consensus in Peccata aliena obicitur a dæmonibus* *S. Furseo* 401
- Pectinibus laniantur *S. Tatiana* 2 *b* suspensa 3 *d* *S. Archelaa* 556 *a* 557 *e*
- Pecuniæ contactum horret *S. Ida* 347 *f* Pecuniam habens monachus cum ea sepelitur ut proprietarius 297
- Pedum Episcopale infigit *S. Wulstanus*, injuste episcopatii spoliandus, lapidi sepulchri *S. Edwardi* quod avelli ab alio nequit 611 Pedum Apostolorum a Christo lotorum mysterium ostensum *B. Veronicæ* 205 *e* Pedes pauperum lavat, *B. Godefridus Cappenberg.* 134 pauperum et leprosorum *S. Kentigernus* in Cæna Domini 100 *a* ad Pedes Christi amplexando a *B. Magdalena* in raptu deducitur *B. Juetta* 166 Pedes montem Cassinum ex devotione ascendit *S. Odilo* 343 Pedes, crura, femora, coxa *S. Arcadii* articulatim secantur 4 *f* 5 *a* Pedem confractum signo crucis sanat *S. Maurus* 325 Pes ad hærescens lapidi, indicat ibi latere reliquias *S. Mauri* 698 699 Pedes lavant captivorum et aquam super capita sua effundunt *SS. Marius, Martha et socii* 580
- Pennæ duæ Angelorum *S. Furseo* apparentium corpora tegentes, indicant timorem et pœnitentiam fidelium 412 *a* duæ in cælum porrectæ, amorem et spem 401 *b* 411 *f*
- Pentecostes mysterium ostensum *B. Veronicæ* 195
- Perdicum 4000 ducem præeuntem et quiescentem circumvolando sequuntur 268
- Peregrinatur Romam *SS. Lenogisilus* 303 *Bonitus* 355 356 quinties *Benedictus Biscopius* 26 27 29 singulis annis ad reliquias *S. Hilarii Probianus Ep. Bituric.* ob sanitatem ab eo receptam 76 Peregrinatur pomo comesto dies novem absque alio cibo *B. Odoricus* 266 Peregrinorum exceptor *Alexandriæ* *S. Isidorus* 298 Peregrinatur ad limina Apostolorum *S. Furseus* 414 *c* Peregrinantur nudis pedibus ad reliquias *S. Sebastiani Ludovicus Pius Imp. et uxor* 656 *e* *f* Peregrinatio nudorum ad reliquias *SS. Minorit. Conimbricæ* 433 *e* eam prohibens corripitur febre et mula corrueunte sub ipso mortua 433 *d* ea vota pestis depulsa 433 *c* *d* omissa grassatur 434 *a* Peregrinationem ad reliquias *S. Sebastiani* dissuadens *Episcopus*, ab eo increpatur et percutitur 652
- Persecutores suos epulo excipit *S. Melas* 379
- In Persecutione fugiunt *SS. Benedictus Ep. et Viventius* 88 *d* aliquamdiu latet *S. Arcadius* 4 *b* 5 *c* latet in solitudine VII annis *S. Macrina* cum marito 234 Persecutionem fuga declinat *S. Maximus Ep. et mi.* seriis conficitur 225 *d* *e* Persecutori projicienti se in D ignem, ultro ignoscit eumque defendit *B. Aelredus* 33 *d* ex Persecutore Christianorum *M. Ephysius* 280 281 Persecutores monachorum *S. Mauro* ulciscente male pereunt 340 341 *c* *d*
- Pestis quinquennio grassatur post cædem *MM. Minorit. Marochii* 432 Peste moriuntur Reges et alii *Hiberni* cum eam metu caritatis a Deo petiissent 697 Pestis tempore oratio ad *SS. Sebastianum et Rochum* 624 aliæ ad *Sebastianum* 625 ope ejus liberati 625 762 contra Pestem patronus *S. Antonius* 522 *e* 738 Pestis depulsa vota peregrinatione ad reliquias *MM. Minorit.* 433 qua omissa rursus grassatur 434 voto *S. Sebastiano* facto *Wesaliæ* 628 *e* Pestis Romæ a dæmone accensa, reliquiis *S. Sebastiani* restincta 624 restincta *Capuæ* 624 *Mediolani*, templo, sacris, die festo, jejunio, aliisque donis *S. Sebastiano* votis 625 Pestis depellitur sudore manante ex statua *S. Sebastiani* 762 nucibus myristicis confixis sagitta *S. Sebastiani* 763 contra Pestem delatæ reliquiæ *S. Sebastiani* ad castra *Bavarica* 628
- Philosophos gentiles ingeniose arguit *S. Antonius* 499 500 501. Vide Doctrina. 695
- Phlegma leprosi mutatum in aurum 695
- Phtisi xxx annis laborat *Justina*, a morte concentu Angelico inter Martyres collacata 173 *E*
- Pice bulliente et oleo perfunditur *S. Archelaa* 556 *a* 557 *e* Pice liquata perfunditur caput *S. Cyriaci* 372 *d* 375 *e*
- Pincerna Regis *Austrasiæ* *S. Bonitus* 352
- Piscis magnus e fonte cum aqua hauritur *S. Honorato Fundano* cum adolescens objurgatus a patre esset, quod in convivio recusaret carnes comedere 396 Piscis lucius navim insilit in prandium ferentium reliquias *S. Genulphi* 455 *b* qui squilla dicitur 467 Piscis defectu annone insilit in navim *S. Boniti* 355 *S. Viventii* et sociorum 88 Piscatio secunda in fide *S. Boniti* 357
- Pleuritis sanatur voto facto *S. Juliano Conchensi* 178 Pleuritide obit *S. Maurus* 332
- Plumbo liquefacto perfunditur illæsus *S. Pontianus* 216 Plumbo ardenti et oleo *S. Potitus* 39 45
- Pluviam impetrat precibus et jejunio indicto *S. Bonitus* 353 *a* Pluvia fere semper intactus *S. Kentigernus* 102 *e* non Pluit triennio post cædem *MM. Minoritarum Marochii* 432, a Pluvia circumcirca cadente immunis *S. Genulphus Evangelia* ferens 455 *a* Pluviam in summa siccitate precibus impetrat *S. Euthymius* 676 677 Pluvia impetratur patrocinio *SS. Fructuosi, Augurii et Eulogii* 703 Pluvia subita ignis in quem injecta *S. Prisca*, circumspersus in adstantes 551 *F*
- Poculo aquæ fracto ob ira superatur, qui ad iram declinandam in eremum secesserat 674
- Podogra sanatur ad reliquias *S. Epiphanii Ticin.* 744 Podogra x annorum liberatur *S. Chromatius*, apparente Angelo, dum idola confringuntur 637 638 Podagra moritur *S. Bonitus* 356 Podagra et chiragra tollitur acceptis pannis *B. Odonis Carthusiani* 259
- Ad Pœnitentiam monachos *Cassinenses* provocant *SS. Maurus et Placidus* apparentes 343 Pœnitentiæ sufficientes defectus obicitur a dæmonibus *S. Surseo* 402 Pœnitentia pro peccatis 506 Pœnitentem recipiens ejus animam servat, *S. Antonius* 509 *d* *e*
- Pomo comesto peregrinatur dies novem absque alio cibo et potu *B. Odoricus* 266 *f* idem Poma pro xenio offert Imperatori *Tartarorum* 274 *b*
- Portat humeris suis *S. Maximum Ep. semimortuum* *S. Felix Nolanus* 223 *b* *e* 226 *c* 229
- Potus in nube collecta divinitus defertur *S. Felici Presbytero Nolano* 227 *b* 230 *c* Potum suum semper benedicens sumit, etiam in curia Regis *S. Wulstanus* 607
- Prædicunt adventum hospitum *Ida* 348 Papatum *Bonifacio IV, S. Catellus* 592 593 Patriarchatum *Hierosolymitanum*

A Hierosolymitanum Anastasio, Antiochenum Domno
S. Euthymius 675 Ecclesiæ afflictionem S. Antonius
503

Præfectus urbis Romæ sub Diocletiano S. Agrestius
Chromatius 629 635 Præfecti provinciæ Syracus anno-
rum filius S. Bassianus Ep. 586, a Præfecto urbis Con-
stantinop. relicta uxore Eremita montis Sina S. Nilus
249

Præsentia Dei cogitatione vincitur dæmon 494
Presbyteri Sancti clemens Lugduni 616 Polycarpus
Romæ 634 Viventius 85 Lenogisilus 774 Isidorus
Alexandrinus 297 Macarius Ægyptius 287 Theodulus
249 Felix Nolanus 219 Felix Romanus 232 Presby-
teri MM. SS. Tigrinus 34 Gumesindus 105 Theodulus
235 Marinus 366 Cyrinus 560 Valentinus 581 582
Tranquillinus 640 Bailthmacus 601

Ex Primiscrinio urbis Romæ Nartyr S. Nicostratus
632 640

Princeps primæ cohortis S. Sebastianus 629 ex
Principe Claudii II Imperatoris Martyr S. Asterius
581 582 Principes admonere de flagitiis jubetur cœli-
tus S. Furseus 404 Principem ferocem mitigat et ad
religionem inducit B. Aelredus 32

Processio publica in siccitate, sterilitate, imbribus etc.
ad puteum S. Honorati 380 e in Processione gestantur
B reliquiæ S. Antonii a Ducibus Mediolani 521 b

Proles Liberi 200 ejusdem patris Regis Indiæ ex
variis uxoribus 271 c

Prophetæ SS. Malachias 213 Abacuc, Michæas 276
Proprietarius monachus cum pecunia sepelitur 297

Psalmos 50, 100, aut omnes recitare solitus ante
alios surgens S. Maurus 322 e Psallentium XXIV or-
dines instituit S. Alexander acæmetus 306 f

Psallendi ordo in monasterio S. Cæsariæ 17 f 18
inter Psallendum operari non licet monialibus S. Cæ-
sariæ 13 c

Ex Psallentium ore ignem ad cælum ascendere videt
S. Macarius Ægyptius 293 a Psalterium noctu recitat
S. Kentigernus 99 Psalterium divinitus edocetur
B. Veronica 181 Psallit semper S. Wulstanus equitans,
jacens, stans, ambulans etc. 612 Psallit in carcere
S. Prisca cum Angelis et Sanctis 549 d 550 a Psalmo-
diam semper recitat S. Metulus 528 f Psalmodia pellit
spiritum fornicationis S. Antonius 486 488 493 Psal-
modiam nocturnam S. Sulpitii turbant dæmones, tencii
sibilo, concussione terribili, ictibus, sonitu etc. 537

Pudicitia puellæ precibus B. Juetæ, divinitus peri-
culum edoctæ, servatur 159 160

Puella xiii annorum S. Agnes M. 715 non in annis
C sed in sensibus fides geritur; et Deus mentes magis com-
probat quam ætates S. Agnes 715 Puellæ sororis ho-
nestam curam, mortuis parentibus gerit S. Antonius
486 educandam Virginibus Deo sacratis tradit 486
Puella vi aut vii annorum in monasteria admitti solitæ
13

Puer xiii annorum in tormentis invictus S. Potitus
35 Puer S. Antonius cibus a parentibus oblati conten-
tus, delicatos non sectatur 486 evitat Puerorum negli-
gentiam, lasciviam, fabulas 486 Ecclesiam cum paren-
tibus frequentat 486

Pugno cæduntur facies SS. Speusippi et Eleusippi
442 Pugnis lacessitur S. Ida a dæmonio 345

Ut Pulverem se esse meminerit, in fovea oratorii me-
ditatur B. Aelredus 32 e

Purgatorii tormentis visis in febrim incidit B. Vero-
nica 186 a b in Purgatorio detinentur animæ, in qua-
rum tamen morte aut Angelus aut Marta V. adfuerat
179 e f Purgatorio post biennium liberatus precibus
S. Idæ et filiorum eleemosynis, post alterum annum in
cælum evolat 349 b, e Purgatorio animæeductæ in
Assumptione B. Virginis 198 b

Puteus Treviris plenus reliquiis Martyrum 57 a in
Puteo sex mensibus latet S. Felix Presb. Nolanus
227 a b 230 c

Putrescentibus ex tortura membris obit in carcer^c 11
S. Eutropius 9 a

Q

Quadragesima tota corpus quotidie disciplinis affligit
B. Odo Carthus 260 in deserto peragit radicibus victi-
tans alias continuo jejuniens S. Kentigernus 99 100 bis
quaque hebdomada et cilicio induitur, dormit, aut subinde
sedendo S. Maurus 322

Querela S. Benedicti de Prælati et inimicis Cassi-
nensium 344 b

R

Rabies, aqua immersis reliquiis MM. Minorit.
sacrata et potata curatur 434 Rabie suffocatur Calvi-
nista, combustis reliquiis SS. Gregorii Magni Seba-
stiani et Medardi 660

Ramum viridens signo crucis accendit S. Kenti-
gernus 98

Rana deglutita precibus B. Aelredi et digitis ori im-
positis evomitur 32

Raptus præter naturam triplex 183 Raptus tempore
corpus immotum 183 Raptus extra se S. Furseus, ab
aliis mortuus creditur 401 d 418 illicitis concupiscentiis
liberatus redit 404 Extasis S. Isidori Alexandrini 298
S. Macarii Ægyptii 294

Reclusus XXXVI annis B. Juetta 158 et 169

Regibus et magnatibus timendus in concionibus
S. Furseus 404 d, a Regibus Hibernis prognati
SS. Furseus, Foilanus et Ultanus fratres 409 Rex san-
ctus Ceolulphus Northumbriæ 363, e Rege monachus
S. Ceolulphus 363 et pater S. Sabæ 262 Rex S. Ceo-
lulphus ob regni anxias curas vitam monasticam cap e-
scit 368 e Regibus Rasciæ natus S. Sabbas Ep. Ser-
viæ 262 Regio sanguine orta S. Ida 345 Regio
Anglorum sanguine natæ B. Mildwida, Milburga,
Mildreda, sorores 540 Regina cœli lætare jubetur a
Christo canere B. Veronica 182

Regula Monastica quare arcte formanda 17 Regu-
lam a S. Augustino apparente accipit S. Norbertus
129 Regula sanctimonialis a S. Cæsario scripta 12
13 etc. Regulam mutari volenti abbatissæ resistendum
17 Regula scriptoris a S. Furseo in mare projecta,
duobus ejus imperio super aquas ambulantis prævit
411 e servatur id eo in Ecclesia 411 f

Religiosi quale centumplun accipiant 356, a Reli-
gione non evocandi liberi, nec adeam cogendi 561 c d
Religiosus cogitet quotidie se primum inchoare S. An-
tonius 504 diabolus Antonium adolescentem avocare ni-
titur memoria divitiarum, nobilitatis et honoris, escæ et
voluptatum II prætextu sororis defendendæ III propo-
sita ardua virtutis via, corporis fragilitate et vitæ pro-
lixitate 487

Reliquiis MM. puteus plenus Treviris 57 a Reliquiæ
SS. Abacuc et Michææ divinitus revelatæ 276 Reli-
quias vestis Christi valens curiosius explorare fit cæcus
58 Reliquiarini S. Hilarii translatio subitis morbis et
morte impedita 81 Reliquiarum translatio tantisper
impedita S. Bonito se adhuc transferri vetante 357
Reliquias transferunt Roma in Angliam Benedictus
Biscopius 27 varias a S. Helena acceptas, Treve-
rim S. Agritius 56 Reliquiæ S. Victoriani ad
castra delatæ 20 S. Mauri summa solennitate susceptæ
Cassini 343 ad Reliquias S. Bertiliæ varia miracula
769 770 arcam Reliquiarum S. Bertiliæ osculans, a
gravi morbo liberatur 771 ob Reliquias S. Sabbæ com-
bustas divinitus punitur Dux Turcarum 264 Reliquias
suas a variis raptas jubet simul recondi S. Fructuosus
704 705. Reliquiarum S. Honorati partes confractæ
miraculose reduniuntur 390 a Reliquiæ reperiuntur
S. Henrici Upsalensis, indicio corvi crocitantis 614
S. Mauri Cæsenatis pede adhærescente lapidi 698
SS.

- 88 *Amoris et Benigni Carnotensis, illius revelatione*
 721 722 Reliquiarum elevationem SS. Agnetis et Be-
 nigni Carnotensis impediens morte prolis punitur 721
 722 Reliquiæ transferuntur monitu proprio apparen-
 tum SS. Sebastiani 644 e Antonii 517 Archelæ 556
 ante Reliquiarum S. Sebastiani translationem, jeju-
 natur, vigiliæ cum cantu solennes aguntur 646 Reli-
 quiarum circumferendarum ritus : *Facultas Ep.* pro-
 cessio monachorum clericorum, populi, præsidium
 armatorum 378 a Reliquiæ S. Sebastiani transferendæ
 annulo Papæ signantur 647 Reliquiæ S. Antonii a
 Ducibus Mediolanensibus in supplicatione gestantur
 521 in expeditionibus bellicis circumferuntur 518
 Reliquias S. Genulphi 467 unde unguentum fluit.
 Reliquiis SS. MM. Minoritarum 428 c Reliquias
 S. Antonii visitat S. Posthumius coævus 481 Reliquias
 S. Petri repens adit S. Furseus 414 e osculum ori,
 membris, feretro S. Honorati defuncti unusquisque im-
 primit 387 Reliquiæ S. Marcelli extra templum vene-
 ratione populi exponuntur 377 c Reliquiarum arcæ
 operiendæ ritus : *Facultas Episc.* jejunium et oratio
 prævia : accessus cleri albis et stolis induti : litanie
 recitatio : reclusio : veneratio : obsecratio 377 b in S. An-
 tonii numeribus melote et pallio, ipsum Antonium mor-
 tuum amplectitur S. Athanasius, et lætanter per vesti-
 mentum recordatur imaginem virtutis 504 e velamen
 corporis S. Honorati dum sepelitur, a fidelibus discer-
 pitur 387 Reliquiæ ab homicidii concio resiliunt 468
 Reliquiæ ne colantur, abjectæ flumen SS. Zoes et
 Tranquillini 640 e in cloacam S. Sebastiani 642 Reli-
 quiarum suarum furtum impedit S. Agnes 723 Reli-
 quias S. Benedicti ablaturi subita cæcitate, terrore et
 dejectione in terram percelluntur 599 S. Deicoli arcen-
 tur subito tonitru, fulmine, tenebris 572 S. Trevirii,
 immoti redduntur 398 S. Joannæ, fugere nequeunt 424
 Reliquias SS. Sebastiani Gregorii Magni et Medardi
 comburens calvinista, subita rabie suffocatur 660 Reli-
 quiarum thecam S. Columbæ prodere Danis renuens,
 occiditur S. Blaithmacus 601 602, de Reliquiarum
 S. Honorati veritate dubitans, crurium et artuum con-
 tractione vexatur, invocato sancto sanatur 389 Reliquiæ
 falsæ altari impositæ, vi divina confringuntur et dissipa-
 ntur, flagitii auctoribus, uno a dæmone obsesso, altero
 amente facto 653 c d f Reliquiarum S. Agnetis capsæ
 inani caput immitens dolore capitis liberatur 726 a
 Reprehendit tyrannum ob tormenta S. Hermilo in-
 flicta S. Stratonius 52
 Resignatio ad laudem et vituperium, exemplo cada-
 veris 291
 Restitutione facta, non prius, fur templum S. Bas-
 siani ingredi sinitur 589 590
 Rete in pœnam peccati amissum, pœnitentibus recu-
 perat gentilis 367 373
 Ridens monita S. Euthymii punitur monachus tre-
 more et horrore, sanatur a S. Euthymio signo crucis
 674 c d Ridentem in missa aut horis privat potu eo die
 S. Wulstanus 612 in Risum nimia hilaritate nun-
 quam resolutus S. Antonius 489. Vide Deridere.
 Rixandi consuetudo febris punita, unaque ope S. Ber-
 tilæ curata 770 Litigia inter moniales corrigenda 15 a
- S
- Sacerdotes inviti creantur Nilus et Theodulus 248 d
 immolant astro matutino pueros Saraceni barbaro ritu
 238 239
 Sacramenta accipere negligens, per præstigias ma-
 gicas lethargo et hydrope vexatur, sanatur invocato
 S. Euthymio 690
 Sacrificare Baccho renuens S. Danax occiditur 367 c
 Sacrificare Herculi renuit S. Sisinnius, alias combu-
 rendus 370 Sacrificuli orante S. Prisca igne e cælo cum
 tonitru lapso comburuntur 550
 Sagittis occiduntur cclx Martyres in Amphitheatro
 580 Sagittis configitur S. Sebastianus 642 b Sagitta D
 S. Sebastiani Romæ 623 Sagitta S. Sebastiani confixæ
 nuces myristicæ pestem depellunt 762 Sagittas ignitas
 in S. Furseum a dæmonibus jactatas seuto Angelus ex-
 stinguit 401
 Saliva sua pustulas ungens pellit S. Leobardus 563
 Saliva sua pustulam lethalem sanat S. Ricmirus 542 e
 et vulnus viperæ 542
 Salve Regina antiphona acceptissima 185 Salutatione
 amica convertit gentilem et monachum facit S. Maca-
 rius Ægyptius, quem discipulus asperitate ad iram et
 verbera concitavit 293 ob Salutem æternam morbus
 Virgini relinquitur 348 c
 Sancti invicem adsunt in patrandis miraculis 79
 Sanctorum tutelareum patrocinium in itinere implorat
 S. Bonitus 357 Sancti in festis suis apparent B. Ve-
 ronice 183 Sanctorum gloria varia ostensa B. Vero-
 nice 185 solennes festivitates ostensæ B. Veronicæ
 194 195 196 197 198 Sanctus, Sanctus Sanctus dum
 canitur in missa cæci illuminantur a S. Hilario 80 San-
 ctus, Sanctus, etc. audit Angelos canentes iv choris
 S. Furseus 403 Sanctorum memoria ad virtutem inci-
 tamentum 497 ad Sanctas quoque æmulatio omnis con-
 vertenda S. Antonius 503 Sanctorum exemplis docemur
 virtutem possibilem, nec extra humanam naturam et im-
 pellimur ad Beatæ vitæ imitationem 505 Sancti lau-
 dandi, primo ob Dei glorificationem, secundo ob ædifica-
 tionem nostram, tertio ob meritum augmentum in
 Sanctis S. Hilarius Arelat. 381 invocat S. Honoratum
 S. Hilarius Arelat. 387 et passim alii scriptores vita-
 rum Sanctorum Sancti tutelares animam in sua ditione
 morientis cælo inserunt, cedentibus aliis 455 d 467 f
 preces pro Ecclesia a morte fusurum spondet S. Fru-
 ctuosus comburendus 704 d Sancti omnes Lerinenses
 una festivitate coluntur 388 e ob Sanctitatem majorem
 a Deo obtentam, ab invidio occiditur S. Engelmarus
 259
 Sanguineus Christi sudor in horto 203 a Sanguine
 profluente clavum crucis Christi ablaturus deterritur
 S. Bruno Coloniensis 59 a b Sanguine Martyrum Tre-
 virensium rubet Mosella 56 b S. Pontiani Virgis cæsi
 instar fluvii in terram manat 216 Sanguis recens fluit
 e corpore B. Odorici pridem defuncti 268 Sanguinis
 vomitu laborans, ope S. Mauri sanatur 341 in San-
 guine suo baptizantur SS. Speusippus et Fratres 440 a
 ad Sanguinis excreationem refrænat vindictam S. Achil-
 lus 528 a Sanguinis fluxus sedatur ope MM. Minorit.
 434 S. Sebastiani 650 c linteo sepulchri S. Mauri
 Cæsenatis 699
 Sapiens esse potest obsque litterarum scientia. S. An-
 tonius 500 Sapientia conjux S. Honorato 382 F
 In Sartagine frigitur oleo et plumbo ardenti S. Po-
 titus 39 c 45 b
 Schalæ Jacob stipites 11 dilectio Dei et proximi,
 gradus reliquiæ virtutis 413
 Scorpionibus cæduntur SS. Saturninus et Sisinnius
 370 f 375 b
 Scripturæ sacræ vacat Antonius 487 a Scripturam
 sacram memoria tenet S. Genulphus puer 445
 Scutum in manu Angeli apparentis S. Furseo, in-
 dicat scutum fidei 401 b e 411 f 412 a
 Secreta cordis cognoscit S. Euthymius 678 Secreta
 cordis aperiens S. Leobardus S. Gregorio Turonensi a
 tentatione diabolica liberatur 562 b 563 b
 Securibus dissectus S. Eusebius 621 e
 Senatore Episcopus S. Venerandus 558
 Senex annos cv vixit S. Antonius 504 Euthymius
 fere centum 684
 Sepeliri cupit in laceris vestibus et tugurio S. Joan-
 nes Calybita 316 d e 320 b Sepulturam vilem sibi im-
 pendit præscribit moribundus S. Odo Carthusianus 260
 Honestiorem, imperat apparens quadraginta annis a
 morte 261 Sepeliendo B. Odoni Carthusiano cedunt
 ultro ossa dispersa 260 f Sepelit filiam suam propriis
 manibus

- A manibus S. Hilarius 75 Sepelitur cum pecunia monachus proprietarius 297 Sepulchri palvere S. Hilariilepra mundatur 76 in Sepulchro clausus S. Antonius degit 488 Sepulturæ suæ locum ignorari vult S. Antonius 504 Sepeliri corpus suum cilicio involutum extra templum præcepit S. Genulphus 453 a 460 Sepeliunt cclx Martyres et SS. Blastum et Cyrinum, involventes linteaminibus, vigiliis et jejuniis cum orationibus celebrantes SS. Marius, Martha, Audifax, Abachum 580 Sepelit Martyres SS. Pontianum et Anterum S. Fabianus 616 Sepelit noctu corpora Martyrum S. Marcellus 368 corpus S. Fursei avehunt Peronam tauri indomiti 407 416 et 11 pueri vii annorum 407 416 ad Sepulturæ locum contrarius undis navi et a vitula et matre terra deferitur corpus S. Titiani 395 f funerandi Ægyptiorum mos reprehenditur a S. Antonio, quod mortuorum corpora lintamine involuta super lectulos domi posita servant 504 ante feretrum S. Honorati præferuntur aromata et incensum 386 aromatibus condit corpora Martyrum S. Lucina et S. Joannes Presb. 373 a 376 b Sepulchrum S. Wulstani templo ardente intactum 609 Sepulchrum S. Deicoli Stramine repletum ab Hungaris comburi nequit 570 Pulvis Sepulchri S. Sebastiani ab arbore cui appensus auferri nequit 652 Sepultura ut desit jubentur incendi corpora SS. Marii
- B Audifacis et Abachum, Marthæ vero in puteum dejici 583
- Serenitas aeris inducitur moriente B. Juetta 168 a c
- Serpentes cruce ex parte insulæ fugati a S. Hilario 74 alibi ejus reliquiis 78 Serpentes fugant suo adventu SS. Antonius 489 Honoratus 383 Serpens arcet furem ne e templo S. Euthymii ablatis DC aureos recipiat 687 Severitas in erudienda juventute reprehenditur a S. Sabba Ep. Servix 263 264
- Siccitate triennii avaritia punita 305 Siccitatem precibus propulsat S. Alexander acemetus 307
- Sicera incendium extinguit B. Aelredus 31
- Silentium præscribit S. Macarius Ægyptius 291 d 293 f Silentium arctum in monasteriis S. Euticii 106 Silentium in templo et triclinio servandum S. Euthymius 668 Silet tribus in hebdomada diebus S. Wulstanus 611 a non visus ullum convenisse aut allocutus fuisse S. Euthymius, nisi diebus Dominicis aut sabbatinis, aut urgente necessitate 675
- Siti torqueri monachum absens cognoscit Antonius alium Siti mortuum 498
- Sodalitas in honorem S. Hilarii 85 S. Ephysii Calari in Sardinia 279 Sodalitia S. Antonii in Belgio 522
- Solis instar splendet facies B. Aelredi infantis, omen sanctitatis 31 Solibus tribus illustratur orans S. Ida 348
- C Sol radios abscondens et instar Lunæ jugiter splendens significat instare plagas famis et mortalitatis 403 c in Solis radiis suspendunt vestes S. Deicolus tribus horis et alii 568 c e Sol substitit in obsequium S. Fechini 696
- In Solitudine quies 291
- Somnolentum excitat B. Godefridus ad matutinas apparens 136 b 142 a absque Somno quatruiduo manet S. Wulstanus 603
- Somnio admirabili eadem nocte invitati, fidem amplectuntur SS. Speusippus, Meleusippus, Eleusippus 439 442
- Sorores Virgines sanctæ : Liberata et Faustina 560 Liberata et Speciosa 396 Milduvida, Milburga, Mildreda 540
- Spathis inciduntur membra S. Priscæ 550 d
- Spectator adest Jesus S. Antonio contra dæmonem pugnanti 488
- In Spelunca habitant SS. Euthymius et Theoctistus 668 SS. Euthymius et Domitianus 671 SS. Victorianus 22 Viventius 89 Speluncam e cella ad dimidium stadium facit S. Macarius Ægyptius ad secessum et orationem 295
- Spiritus boni tranquillo adpectu securitatem animæ gignunt 493 Spiritus mali vultu aspero formidinem per-
- manentem incutiunt 493 D
- Sponsum Christum eligit S. Agnes et quo affectu 715
- Sponsalia contrahit S. Leobardus dato annulo, porrecto osculo et præbito calceamento 562 desponsans statuum S. Agnetis tradito annulo liberatur carnis tentatione 725 desponsatæ puellæ ad conspectum S. Antonii ab ipso pene thalamo recedentes, in Ecclesia consederunt 503 ut Sponsa ad Christum ab Angelis deducitur B. Juetta 158
- Staturæ suæ longitudini respondens cereus afferri et vovere sanctis solitus 769
- Sterilibus parentibus nati SS. Genulphus 445 446 Euthymius 666 Sterilitatem partus tollit S. Euthymius crucis signo 675
- Stipiti alligati pedibus clavo perforatis die et nocte perseverant SS. Marcus, et Marcellianus fratres 641
- Stola imposita capite claudi et muti, eum sanat S. Maurus 323 Stola collo injecta dæmonem formæ gigantæ circumducit S. Contestus 761 Stolis induti apparent SS. Fructuosus, Augurius et Eulogius et Præsidi insultant 704
- Stomachi dolores curat S. Antonius 498 Stomachi debilitas curata ope MM. Minorit. 434 ope B. Venonice 211
- Strumæ ad reliquias S. Bertiliæ sanata 770 item earum contactu 770 Odone Carthusiano 260 item alias E ibid. in translatione reliquiarum 261
- Studia litterarum et pietatis Joannis Calybitæ 313
- S. Euthymii 667
- Studiosorum patronus S. Hilarius ad ingenium acuendum 80
- Stultum se ingeniose appellat S. Antonius 500
- Stupor veterosus in translatione reliquiarum S. Agnetis sublatus 725
- Subdiaconi martyres SS. Tiburtius, Nicostratus, Castorius 640 a Subdiaconi virtutes in S. Epiphanio Ticinensi 730
- Submersi Hermylus et Stratonicus 55 Submergitur a dæmone arreptus in S. Maurum blasphemus 341 Submersioni hominum intenti dæmones pelluntur ab aquis a S. Sulpitio Pio 534
- Sudat S. Furseus frigidissimo tempore in tenui veste, dum visiones narrat 419
- Suppellex S. Sulpitii Pii Ep. vasa lignea et fictilia, non argentea 537
- Supplicationes variæ, etiam flagellantium ad reliquias B. Odorici 268 a Supplicatione pluviam impetrat S. Bonitus 353
- Surdi auditum recipiunt ope Hilarii apparentis 79
- Odoris Carthusiani 261 MM. Minorit. 434 f ad reliquias S. Marcelli Papæ 377 Surdus, mutus, mancus, claudus ad reliquias S. Sebastiani sanatur 648 656
- Surgendo reliquos multum prævenit S. Maurus, et L. C. aut omnes Psalmos ante recitat 322 e Surgere ante tempus ab obedientia constitutum, a Christo prohibetur B. Veronica. 174 f
- Suspensa a collo et capillis, foetido fumo enecatur S. Zoe 640 d
- Syncopen verbo sanat B. Aelredus 32
- T
- Tangi nequit, jussus membratim dissecari S. Potitus 45 a
- Tau insigne ordinis Antoniani, ob potentiam, ut vocant, seu scipionem, a S. Antonio Gastoni datam qui terræ infixus effloruit 524 525 sigillum ordinis 525 mystice explicatum 525 symbolum collo appensum regibus Siciliæ et Hierosolymorum 526
- Tauri indomiti avehunt corpus S. Fursei Peronam 407 416 in Tauri se figuram dæmon transformat 37
- Te Deum laudamus cantatum ob miraculum mutæ et surdæ sanata 377 e ab Angelis moriente S. Henrico Anglo 425
- 203 Telonearius

- A. *Tobias* S. Petrus 692
Tempestas anniversaria a dæmone excitata, reliquiis
S. Hilari 77 *Tempestates aeris pelluntur meritis*
S. Genulphi 467 e *fulminis tonitruum, sonitu Campa-*
niæ S. Fursei 415
Templi S. Felicis ædificationem impediens domus
igne absumitur 228 *Ecclesiæ suæ dedicationem imperant*
Episcopo SS. Maura et Britta apparentes 300 *Templa*
varia ædificat S. Hilarius S. Fridolinus 82 *Templum*
e dono S. Lucinæ consecrat S. Marcellas 373 b 375 f
Templum S. Honorato an ccccxxx constructum 389 c
S. Stephano v sæc. 391 *construi sibi S. Michael Ar-*
changelus jubet a SS. Catello et Antonino 592 a 593 c
Templa Ticini ab Odoacre eversa, reparat S. Epipha-
nus nummis carens 735 *Templa, monasteria, geronto-*
comia et ptochotrophia plurima ædificat in Palæstina
Eudocia vidua Theodosii junioris Imp. 681 *Templum*
nocte, habitu, pœnitentiam ut lateret, frequentat S. Sul-
pitiu Pius 532 *Templum ad pictum S. Antonio* 522
duo S. Marcello 368 *Templum S. Bassiani fur ingredi*
nequit, nisi restitutione facta 589 *Templum SS. Re-*
nati et Valerii Epp. Surrent. spoliantes mutua cæde,
aut allisa in parietem pereunt 394 *Templum mutat in*
catabulum animalium Maximianus 373 375
Tentationis Christi in deserto mysterium ostensum
 B. *B. Veronicæ* 191 *Tentatum prudenter curat S. Maca-*
rius Ægyptius 290 *Tentationibus resistendi modus os-*
tenditur S. Potito ab Angelo 41 *in Tentationibus con-*
tra fidem invocatur S. Hilarius 80 *Tentatio permittitur*
vel ad gloriam vel ad pœnam 492 *Tentationes solitario*
et infirmis rariores S. Antonius 507
Testarum fragmentis substratis in carcere cruciatur
S. Felix Nolanus Presb. 229
Testamento moriens S. Antonius legavit S. Atha-
nasio meloten et pallium tritum; Scrapioni Ep. Thmucos
aliam meloten cilicium discipulis 504
Theophaniorum solennitas in Palæstina 676
Tibia affecta, ope B. Veronicæ curatur 210 e *aqua*
cui immersæ reliquiæ MM. Minoritarum 433
Timore Dei carnem domat S. Macarius Ægyptius 291
Timor Dei iudicibus commendatur a S. Antonio 503
Tormenta contemnit S. Potitus puer 37 a 39 e *Tor-*
quentur boiis distentus Eutropius 9 *equuleo et ananis*
Pontianus 206 *in equuleo appensus lampadibus aduri-*
tur et unguibus laniatur S. Potitus 39 44 e *Torquentur*
tertio SS. Nicostratus, Claudius et socii 640 *S. Cas-*
tellus 641 *et passim Martyres ex Tortura crudeli putres*
centibus membris obit in carcere S. Eutropius 9
Tremat templum in avectione reliquiarum S. Boniti
 357
 C. *Tributorum vacationem Ticino everso impetrat quin-*
quennio S. Epiphanius 735 *iterum anni unius* 740
S. Trinitas significata tribus lapidibus pretiosis datis
ab angelo S. Idæ 345 *Trinitati quod devota, conse-*
quitur gratiam miraculorum S. Ida 346 *S. Trinitas*
per tres Angelos repræsentata S. Furseo 411 b *Tri-*
nitatem in somno evocanti S. Bassiano cælum addicitur
 586
Triticum metit, sata arena S. Kentigernus 100 d
Tripus æneus precibus S. Saturnini frangitur 370 f
 375
Trochleis distenditur S. Thyrsus 439 f 443 d
In Tugurio ante ædes paternas degit S. Joannes Ca-
lybita 315 319 *in eo cupit sepeliri* 316 320
Tussi sicca ultimo anno vitæ laborat B. Aelredus 33
- U
- Ulcere fetido corripitur genu S. Henrici Angli*
orantis Deum, ut nec volens possit ex eremo discedere
 425 b *ejus a morte non apparet vestigium* 425 c *ab Ul-*
ceribus ope S. Agnetis apparentes sanatur constantia
filia Constantini magni 717 e *Ulcus sanatum ope B. Bea-*
trici Atestinæ 759 e
- Umbram S. Isidori Alexandrini reverenter etiam D*
infideles 298
Uncis laniatur S. Tatiana 2 b
Unctione cælesti sanat ægros S. Archelaa 555 c d
unguenta repudiat S. Antonius 488
Unguibus aquilarum perfoditur venter S. Hermyl
 52 *Unguibus ferreis lacerantur SS. Crescentianus* 372 d
Valerianus, Condidus, Aquila, Eugenius 713
Ungulis radiuntur S. Potitus 39 b 44 e *membra,*
latera, mamillæ S. Eutropii 9 *S. Prisca, cruciatu in*
lictos retorto 551 *Marius, Audifax, Abachum* 583
latera S. Busiridis manus supra caput ultro protenden-
tis 728
Urbs Champsana ob magnitudinem civitas cæli dicta
 271 d *Urbs Saracenis erepta ope S. Victoriani* 20 *Urbis*
Suessionis evertio denuntiata, per reliquias S. Sebas-
tiani propulsatur 656
Ursu in bovis devorati locum subdit jugo S. Jacobus
Tarentas. 391 *expellit ab ea ditioe* 391 d
Uva in sentibus reperta moribundum refovet S. Maxi-
mum in loco deserto S. Felix Nolanus 226
- V
- A Vacca et Vitula ad sepulturam defertur S. Titia-*
nus 395 E
Vana gloria insidiatur virtutem sectantibus 240 *Va-*
nam gloriam ut venenum fugit S. Victorianus 21
Vasa sacra custodiens comprehenditur S. Danax 367
super Vasorum stramenta aspera volutantur MM. Mi-
noritæ 431
Venator cervam e manibus S. Bassiani vi volens eri-
pere a dæmone arripitur et fit cæcus, sede ejus precibus
sanatur 587 b c
Vendi nequit vestes S. Viventio erepta 94 *Vendi vili*
pretio pauperibus annonam regiam procurat S. Datus
 250
Venter gladio dissectus S. Basilidis 621
Ventum prosperum reliquiarum parte in mare de-
missa impetrat B. Odoricus 270 *Vento dilaceratur*
vestis candida baptismum simulate petentis 78 *Ventus*
et pluvia ignem in quem injecta S. Prisca dispergunt
in circumstantes 551 e
Verberatus plurimum S. Alexander acæmetus 310
ad mortem SS. Pansophius 278 a d *Secundina* 279 *Ver-*
berantur taureis SS. Valerianus, Candidus, Aquila
 713
Vermes ex ulcere scaturientes reponit S. Henr. An-
gus 425 *in Vermes vertuntur lacrymæ narium et au-*
rium purgamenta 497
Vestium Christi colores moraliter expositi 205 206 F
tunica Christi Treviris 58 *Vestes monialibus S. Cæ-*
sariæ absque tinctura et ornatu 16 a *Vestis aspera*
B. Odonis Carthusiani 260 *Veste unica utuntur Felix*
Nolanus Presb. 227 *equæ fere mendici* 230 d *Vestibus*
cum paupere commutatis jacet ignotus ad fores paternas
S. Joan. Calybita 315 317 *Vestes externorum confici*
aut lavari vetitum in monasterio S. Cæsariæ 6 *Vestes*
divinitus crucibus replentur dum baptizatur a S. Ale-
xandro acæmeto Rabbulus 304 f *Vestis candida bap-*
tismum simulate petentis subito vento dilaceratur 78 *Veste*
virili fugit S. Glaphyra 54 *Veste illæsa furnum arden-*
tem exstinguit S. Nazarius Hisp. 25 d *fert carbones ar-*
dentes Agnesletis V. 776 *ignem innocens transit in ecclesia*
S. Hilarii 79 c *in Vestibus laceris petit sepeliri S. Joan-*
nes Calybita 316 e *Veste pretiosa ejus corpus induens*
mater, paralyti percutitur, reddita lacera sanatur 317 b
 320 e *Vestis S. Viventio erepta noctu lucet, vendi ne-*
quit 94 c *Vestibus exuta cælesti splendore inter verbera*
protegitur S. Secundina 279 *Veste cælesti a Maria V.*
donatur S. Bonitus 358 f 359 d *Veste pretiosa aliisque*
monilibus ab Angelis ornatur in raptu B. Juetta 158 b f
Vestis B. Odorici infirmitas diutina pellitur 268 b
Veste S. Viventii fugatur dæmon ex simulachro 94
 Vestis

- A Vestis candida non splendida aut sericea, Patriarcharum Hierosolymitanorum 673 c lineis Vestibus abstinit S. Genulphus Ep. 447 e 457 a Vestes S. Honorati cilicium, vestis rigida, melota et scarpæ sive calcera ex palmis 388 Veste, prope virili eremitica usæ SS. Archelaa, Thecla et Susanna 555 556 Vestis S. Agnetis et aliarum Virginum apparentium auro texta 717 Vestem candidam ab Angelis accipiunt SS. Agnes nuda in lupanari 616 e Bassianus baptizatus 386 e Sebastianus 632 Vestis S. Antonii fimbriam ambiunt attingere 499 ob Vestes ab usurario dono acceptas, ejus damnati attactu adurit anima S. Fursei 404 e Vestis S. Wulstani sepulti cum corpore post VII annos incorrupta 612 e S. Fursei post LXX annos 399
- Viam palliis stratum, lampadibus coruscans qua ad cælum ierat S. Benedictus videt S. Maurus 327
- Victoriam reportat S. Ephysius ope S. Crucis a Christo animatus 282 et gladio ab Angelo tradito 282 de Saracenis Petrus I Aragoniæ Rex a S. Victoriano apparente ad prælium animatus 20 Clodoveus voce ac lumine promissam a S. Hilario 76 e Victoriam precibus obtinet Regi Longobardorum S. Bonitus 355 de Turcis ope S. Sabbæ Ep. Servien. 264 Victoriam prædicat S. Wulstanus 606
- B Victus S. Antonii, panis, sal, aqua 485 488 comedit semel de die post solis occasum, nonnunquam biduo triduoque jejunit, quarta die reficitur 488 Victus anachoretus S. Gerasimi quinque diebus in cellis panis, aqua, dactylus, Sabbato et Dominica in cænobio cocta et vinum 680 Victus S. Honorati panis aridus et aqua: in solemnitatibus, herbæ, salsæ et legumina 388 Victitant herbis solis SS. Euthymius et Theoctistus 668 pane et aqua ter in hebdomade sumptis S. Henricus Anglus 424 quatuor annis e farina hordeacca sole desiccata 424 c Victum monachi sibi et aliis manuum opere procurare debent S. Euthymius 668. Vide cibus, panis, potus, jejunium.
- Videri nequit a ministro Præsidis S. Ephysius 284
- Vigiliæ apud mortuos moniales S. Cæsariæ 18 Vigilat absque somno iv diebus et noctibus S. Wulstanus 603 vigilantes in nocturna congregatione Christiani psallunt 580 581 Vigiliis celebrat S. Hilarion, in loco ubi defunctus S. Antonius 482 Vigiliis celebrant S. Euthymius aliique monachi in Syria in festo S. Antonii 482
- Vindictam ad sanguinis usque ex creationem refrænat S. Archillus 528
- Vinum cœlitus auctum signo sanctæ crucis a S. Mauro 331 Vinum aut cerevisiam concedi monachis Lindisfarnensibus (cum aquam aut lac ante biberent) impetrat S. Ceolulphus 364 a Vini haustu sumpto in gratiam aliorum, omni potu, etiam aquæ, integro die abstinet S. Macarins Ægyptius 290 f Vinum bibit S. Bassianus tantum diebus Dominicis et festis 588 Vino abstinit semper S. Genulphus Episc. 447 e 452 a 456 f S. Elias monachus dein Patriarcha Hierosolymorum 682 Vinum conditum reis offeri solitum 704 705 d recusat S. Fructuosus comburendus, ne jejunium solvat 704 Vino benedicto pellit febrim S. Leobardus 563 Vino potato cui intinctæ reliquiæ S. Genulphi pelluntur, varii morbi 471 Aqua meritis S. Fursei in Vinum versa sanitatem confert 408 e 417 e
- Virgis cæditur a sex lictoribus S. Hermylus 51 e Virgis trigonis diverberatur ei venter 52 c Virgis ad mortem cæsus S. Athanasius 50 a. Vide Flagella, Verbera.
- Virgines sanctæ Tarsitia 350 Liberata et Speciosa sorores et Luminosa 396 Virgines sanctimoniales Joanna 423 Milduveda, Milburga et Mildreda sorores 540 Liberata et Faustina sorores 560 Virgines martyres Secundina 278 Maura et Britta 300 Artemia filia Diocletiani 442 Prisca 547 Euphrasia 584 Agnes 714 Emerentiana 717 Virgines monachæ SS. Cæsaria II,
- Veronica de Binasco 169 Ida 344 Virginitatis amor 10 fugit habitu virili S. Glaphyra 54 a reducenda obit 54 Virginitatis velum juvantibus Angelis accipit S. Ida 345 Virginibus sanctimonialibus evagatio noxia 348 ad Virginitatis studium animat S. Apram filiam S. Hilarius 73 Virginitatis S. Idæ propositum impugnans, pater ab Angelomonitus suadet 345 Virginibus sacris sororem educandam tradit S. Antonius 485 Virgines sacras maxime odit diabolus S. Antonius 491
- Viri in Chaldaea ornatu muliebri incedunt easque sequuntur 269
- Virtute ad duabus fœminis conjugatis superatur S. Macarius Ægyptius 296 Virtutes variorum imitandæ mellilegæ apis ritu S. Antonius 504 Virtutum omne genus exercent discipuli S. Antonii 493 Virtutum incitamenta data a S. Euthymio 668 e ad Virtutem via S. Antonium scire quis fuerit 486
- Visceribus effusis obit Gaidulphus a S. Mauro apparente percussus ob monasterium ejus eversum 335
- Visitari renuit S. Euthymius a Patriarcha Hierosolymorum aliisve magnatibus 681
- Visus recuperatur ope S. Bertiliæ 769
- Vita præsens fugax omnia scelera, suadet, mortem generat S. Sebastianus 630 Vita S. Antonii gentilibus legenda, uide vinitus Christi, et potestas sanctorum ostendatur S. Athanasius 505 Vitæ S. Antonii lectionem suadet monachis S. Athanasius, ut sciant glorificantes Deum in hac vita, ab eo etiam glorificari 505 Vita S. Antonii frustra hæreticis impugnata 480 ejus lectione conversi primi monachi apud Treviros et horum exemplo S. Augustinus 482 Vitas SS. Euthymii et Sabæ scripturus Cyrillus, ab iis apparentibus animatur, melle in os immisso 698 Vita solitaria S. Launomari 595 S. Euthymii 667 668
- Vitia difficile diu illigata solvuntur, facilius est tenera evellere, quam robusta succidere S. Honoratus 382
- A Vitula et matre ad sepulturæ locum defertur corpus S. Titiani 395
- Voce cœlesti convertuntur xviii lictores S. Secundinæ 279 confirmantur in carcere S. Ephysius 285 inter tormenta S. Hermylus 61 S. Stratonicus 52 Voce cœlesti denuntiatur Episcopus S. Bassianus 388 a convertitur S. Apronianus 370 carceri inclusi SS. Genulphus et Genitus 450 a 459 Voce et luce cœlesti confortantur inter tormenta S. Prisca 549 d in carcere S. Archelaa 536 a 537 f
- Voluntas mala diaboli manubrium S. Achilles 528
- Voluptates servandæ in alteram vitam S. Sebastianus 631
- Voto S. Jacob facto sanitas redditur desperato 576
- Voventes servire S. Antonio, ab eo jubetur ægris servire 524
- Vulnere lethali accepto homicidæ ignoscit, pro eo orat, osculari optat B. Heldemarus 115 Vulnus sanatum ope B. Veronicæ 211 Vulnere lethalia ope MM. Minorit. subito sanata 433
- Vulpes Gallinam raptam, jubente S. Genulpho refert et concidit mortua: nec ulla Gallinis Vulpes dein isthuc nocuit 452 460
- Vultus hilaritate e reliquis monachis agnoscitur Antonius 499

X

Xenia festo SS. Pontiani et Agnetis dari solita 217. Vide Strena.

Xenodochia extruit S. Victorianus 29 Antiochiæ S. Alexander acæmetus 308 Eudocia vidua Theodosii Imp. 681

Z

Zelus fidei catholicæ in S. Datio 251 252 ex Zelo sanum idolorum incendit S. Alexander acæmetus 303 Zelo animarum lucrandum XVI annis omnes Asiæ

et

A	<i>et Orientis regiones ubi B. Odoricus</i>	266	269	270	678	<i>Fulgentii Astigitani</i>	254 c d	255 a	<i>in cœlis nulla</i>	D
	271 <i>Zelus animarum S. Genulphi Ep.</i>	447	457	<i>Sebastiani in Martyribus confortandis</i>	630	632	<i>Zelus fidei</i>		<i>unquam tristitia, nisi de perditione hominum</i>	403
	<i>S. Euthymii contra Nestorium et pro Synodo Chalcedon.</i>	681	<i>in convertenda ab hæresi Eudocia Imperatrice</i>				<i>Zetarius palatii sub Diocletiano S. Castulus M.</i>	640		641
							<i>Zonæ pellicææ usus monachis Ægyptiis</i>			484

FINIS.

10674

f
BX
4655
A2
v.2

THEOLOGY LIBRARY
SCHOOL OF THEOLOGY AT CLAREMONT
CLAREMONT, CALIFORNIA

